

AVICENNAE

PRINCIPIS, ET PHILOSOPHI

SAPIENTISSIMI

Libri in re medica omnes, qui hactenus ad nos peruenere.

IDEST

Libri Canonis quinque. De viribus Cordis. De remouendis nocumentis in regimine ſanitatis. De ſirupo acetoſo. Et Cantica.

OMNIA Nouiſsimè poſt aliorum omnium operam à Ioanne Paulo Mongio Hydruntino, & Ioanne Coſtæo Laudenſi recognita.

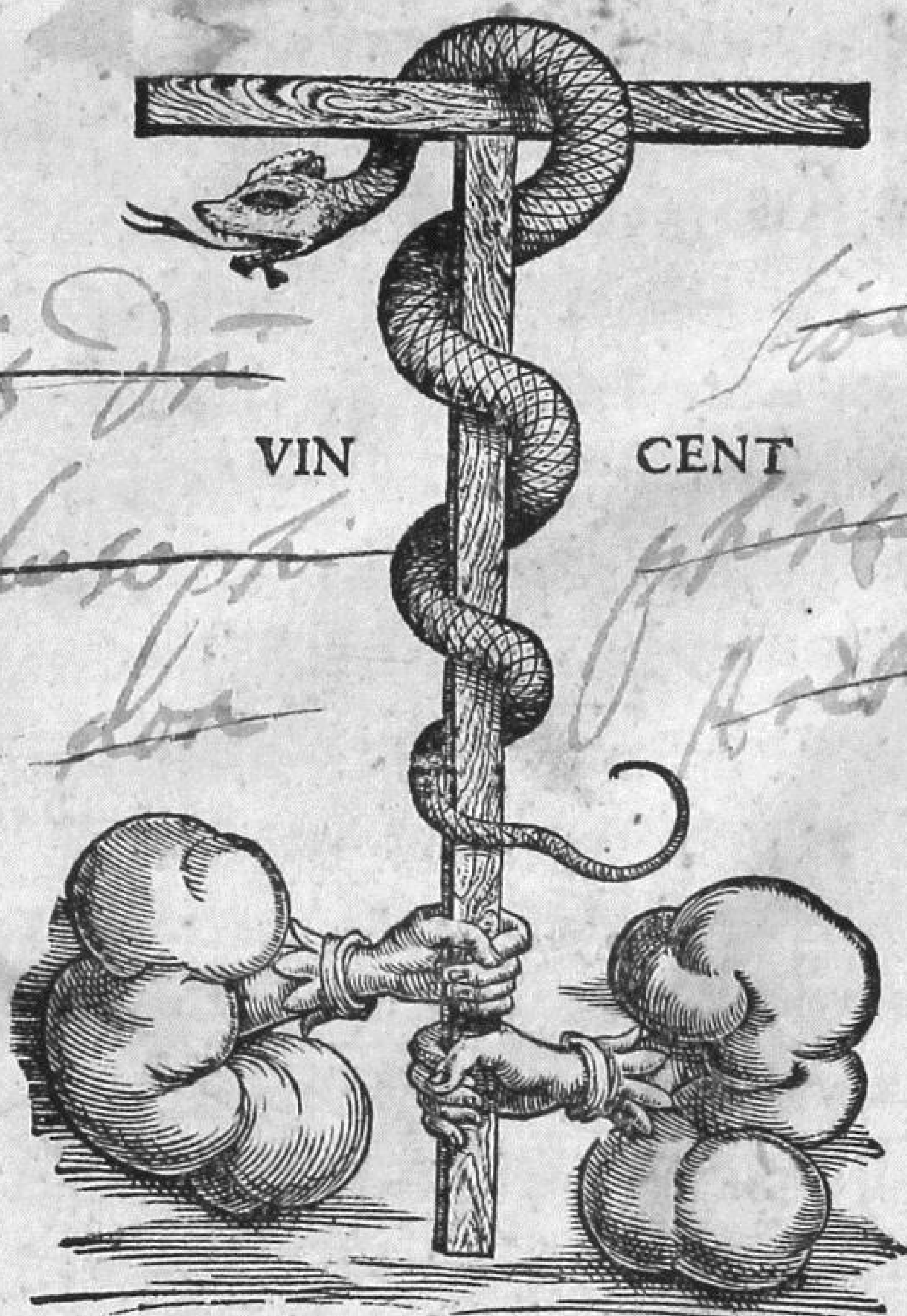
Acceſſere autem in hac editione præter magnam in emendando contextu diligentiam, & lectionum ex vetuſtiſsimis codicibus animaduerſam varietatem, præter Arabicarum vocum interpretationem paſsim ex optimis authoribus adhibitam,

ANNOTATIONES Eorundem COSTAEI ET MONGII in libros Canonis, quibus conſenſus & diſſenſus principum tum philoſophorum tum medicorum inter ſe, breuiſsimè quantum fieri poteſt, ſuo loco explicantur.

Adiecti etiam poſtremo loco ſunt Indices quatuor: Duo quidem veluti Arabicæ linguæ promptuaria; antiquum vnum à GERARDO CREMONENSI, vt videtur: alterum verò poſtea à BELLVNENSI editum: Duo autem præterea, quibus res omnes in his libris, & in contextu, & in annotationibus memorabiles, copioſè, multa fide, atque ordine colliguntur.

Vt nihil tandem in poſtrema hac editione ſit prætermiſſum, quod ſtudioſis medicinæ profuturum, ſit animaduerſum.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS,

Apud Vincentium Valgriſium.

M D L XIIII.

ILLVSTRISS. AC AMPLISS. S. R. E. CARDINALI,

SACRI OECVMENICI TRIDENTINI

Concilij præsidi, & Pontificio Legato,

LVDOVICO SIMONETAE,

Ioannes Costæus Laudensis. S. P. D.

ON mirabile est, si solus homo inter cætera terrena animantia rationis particeps, Dei Maximi naturam æmuletur. siquidem omnia ad primi illius rerum omnium authoris similitudinem prope accedere nituntur. uerùm sicuti reliqua (cœlestibus exceptis) segniter atq; obscurè admodum illi student, quē etiã obscurißimè intelligunt; ita homines ad hanc rem uehementißimo nonnunquã impetu animi concitari, animaduertimus. Nã, quid aliud est ardens illud bonorũ desiderium quod insitum atque innatum nobis est omnibus, quàm diuinæ naturæ æmulatio? & tamen hac in re sicut in alijs, in quibus enitimur, horum corporum opacitate grauitateq́; impediti, tam hebetes cæciq; demum collabimur, ut diuini illius splendoris radios intueri nullo modo ualeamus. Quid fælicitas illa cuius cupiditate omnes uehementer trahuntur, ac ducuntur, aliud censetur quàm Dei rudis quædam imitatio? qui, quia summus est, ac nullius indigens, summa ipsa est beatitudo. Itaq; dignitates, & in bonis omnibus, quæ hac mundi sede continentur, principatum affectamus acri studio, nulla prorsus re, quantum in nobis est, quam conatus nostros prouehere intelligamus, prætermissa. Hinc integram ualetudinem, hoc est liberam, promptàm, neque ullo pacto impeditam, aut imbecillem agendarum rerum uim quanto studio omnes appetimus? Sed quid ualetudinem dico? Inhæret immortalitatis inexhausta atq. insita omnium animis auiditas: in quam quisque non tam desiderio quàm studio, non tam sui ipsius quàm posteritatis suæ perpetuitate mirabiliter incumbit: eámque non tam generis succeßione, quàm dignitatum, diuitiarum, ædificiorum, & magnarum rerum fama ac recordatione aucupatur. Age uerò, animi bona quis non expetit? Quis obsecro non intelligendarum rerum omnium ardore flagrat? Quis diligentiam in agendis rebus, in consilio capiendo prudentiam, atque artem in faciendo non optat? Cæterum, sicuti hæc omnia diuinæ naturæ semina esse nullus non intelligit, qui explorat rem accuratius, ita etiam ea longo nimium inter se interuallo distare perspicimus. quũq. omnia, quæ ex nobis profecta, simulacra bonorum sint potius quàm bona; ea tamen quæ fortunæ uocantur, tanto imbecilliora

becilliora sunt alijs ut ad eum exitum perducant qui nobis propositus est, quanto ea ipsa, suapte natura incertiora sunt; nobis uerò comparata extra hominem iudicentur. sæpenumero enim nos ipsos à constituto fine auertunt, ut uel in contrarium abducant. Nec secus, mea quidem sententia, est de bonis corporis existimandum. quàm sæpe animum diuina & sua alioqui meditantem petulanter à proprio munere, contemplationeq́ue auocant? Est enim mortale immortali aduersum, atq. uno sublato deprimi alterum necesse est. ut sola demum animi bona ueræ solidæq́ue fælicitatis atque immortalitatis consequendæ certam rectamq́ue uiam parent, atq. commonstrent: cætera uerò omnia, si uberiora cumulatioraq́ue ea quis desiderat, impedimento sint futura. Hæc mihi cogitanti, & illorum studiũ, quorum hactenus gloriosa apud homines est recordatio, memoria repetenti, illud uenire in mentem solet, nullius nomen cum laude coniunctum celebrari, quod non sit gloriam ex animi bonis consequutum. simul etiam subit, ut eos omnes, qui huc omnia referunt & intuentur, ueluti diuinum quidpiam admirer, & simul incredibili ipse eius æmulationis impetu totus ferar. Suspicio autem in his, non tam eius uirtutis splendorem, qui est totus in contemplatione rerum humanarum ac diuinarum positus, sed etiam eum quem actio affert, ac parit, maximopere: præsertim cum sine bonorum sententia, priorem iacere, sicuti sublatis fundamentis tectum ruere necesse sit. Sicuti uerò eò conatus totus prioris illius uirtutis collimat, ut Deum Opt. Max. agnoscat, cum quo reliqua agnoscuntur omnia; ita posterioris, quæ in agendo uersatur, ubi uim omnem accuratius exquiro, duo proposita esse animaduerto: quorum quidem altero, qui nostri gratia ipsi esse debeamus: altero autem quales erga alios esse oporteat, instituimur. fortitudine scilicet, & modestia uti parte una; altera uerò iustitiam, mansuetudinem, & liberalitatem exercere ita docemur, ut nunquam tamen prudentia omnibus non interesse, rebus uideatur. His omnibus, qui opportunè, id est prudenter, uti sciunt, ij proxime ad Dei Opt. Max. naturã non minus accedere uidentur nobis, quàm qui in contemplatione omne suũ studium posuerunt. Etsi enim multò difficilior esse uidetur actione contemplatio: est tamen ad hominum usum actio longè utilior, quando homo homini est natus: imò quia necessaria est uicturis nobis mutua consuetudo; quàm periculosa, difficilisq́ue hæc semper fuerit ob uaria hominum ingenia nõ omnia ad bonas artes prona; quiuis uel mediocriter inter ciues uersatus facile cognoscit: præsertim uerò quum uideat quantum ijs, quibus magnarum rerum cura credita est, laboris impendeat. atque adeo quàm grauior contemplatione sit actio; res ipsa, ususq. quotidianus ostendit: quum contemplari quidem multis; rectè uerò & cum laude publica negocia administrare, regnorum res pertractare, populos instituere, paucis admodum contingat. At uerò si utraque hæc seorsum adeo sunt difficilia, quàm denique arduum fuerit, ut alterum alteri coniungatur? Id enim uix,

ac ne

ac ne uix quidem, nisi in præstantibus, diuinisque hominibus fieri posse existimant: quod ubi usu uenerit, tum accidit omnibus maxime admirandum. hocq; beatitudini ita proximum est, ut diuinæ naturæ propria est fœlicitas & uirtus. Hæc quum ita se habeant, CARD. AMPLISS. quis iam te, tuamq; nobilissimam SIMONETAM familiam non admiretur? quis non ueræ fœlicitatis in uobis exemplum spectet? Profectò, ut interea maiores tuos, CICCUM, IOANNEM proauum, & parentem tuum, totq; alios silentio pertranseam, qui in gubernandis Principium Insubrum rebus tanta cum laude sunt uersati; ut de IACOBO CARDINALI patruo, & IOANNE LAUDENSI PONTIFICE, fratre tuo, Christianæ religionis & pietatis exemplaribus nihil dicam, uiris alioqui omnibus, quorum præclara facta Illustrium Heroum res gestas æquarunt, & memoria nunquam apud nos est intermoritura: quis modo, teq; tuosq; optimos fratres singulos ob rerum & bonorum omnium studiorum scientiam non admiratur, atque ob singularem uitæ innocentiam, & modestiam, & prudentiam, & omnium uirtutum splendorem non obseruat, non colit, non ueneratur? Boni certe omnes, & nos quibus hæc usu & consuetudine sunt cognita, hæc maxime fuimus admirati: Illud uerò fuit semper mirabile, tot liberos uirtutum omnium, & bonarum omnium artium ac scientiarum genere exornatos ex uno parente profectos uidisse; quot ex magnis frequenter populis & clarissimis ciuitatibus reperire difficile est. Sed ad te uenio Vir. Max. quis hodie post humanarum & diuinarum rerum scientiam, prudentiam tuam in maximis gerendis rebus non admiratur? quis sanctissimum uitæ institutum non probat? Prædicant de te, non uulgarium hominum, sed maximorum Principum Pontificumq; testimonia, qui præter summas, quibus te (meritorum tuorum præmium) dignitatibus exornarunt, maximis etiam atque adeo difficillimis semper negocijs præfecere, quæ non nisi prudentissimos, non nisi optimos administros postulant. Testatur nouissimè omnium (ne singula referam) Pij IIII. Pontif. Max. consilium, qui te hisce turbulentissimis temporibus, quando & labantes & nutantes Christianæ reipublicæ res diligentissimis adeo moderatoribus egent, te sacratissimæ illi synhodo, ubi de rerum nostrarum summa agitur, præesse, & eius uices gerere uir sapientissimus uoluit. In quo quidem arduo munere, sicuti in cæteris omnibus, quàm rectè, quanta cum laude te gesseris, superuacaneum est, ut à nobis fusius explicetur: norunt enim optimi & maximi quique uiri officium tuum, & probant uno consensu omnes: præsertim uerò sacri illi & maximi Patres, quibus cum hodie religionis nostræ res fortissimè tueris, palàm id faciunt, quibus omnibus & charissimus es & laudatissimus. Quamobrem, si hæc humanæ naturæ terminos excedunt, si ad diuinam magnitudinem proximè accedunt, quis te SIMONETA OPT. non suspiciat, ac colat? quis non omni re-

uerentia

uerentia, & obseruantia, & laude prosequatur? Hæc profectò nos in tui ac tuorum uenerationem antea etiam excitarunt: sed tantùm præterea collatorum in me à tuis omnibus, præsertim uerò à IOANNE fratre tuo LAVDÆ Patriæ meæ Præsule integerrimo atque optimo, officiorum cumulus; deinceps uerò & tui liberalißima in me uoluntas, ita deinceps confirmauit, ut tibi tuisq; quicquid in me est, & uirium & studiorum meorum conatus omnes iam pridem consecrauerim. Offerimus ergo tibi nunc, summæ obseruantiæ in te nostræ signum has laborum nostrorum primitias, quas modo nomini tuo dicatas publicæ utilitatis gratia euulgamus. AVICENNÆ enim medici clarißimi, & optimi libros, paucos abhinc annos hominum quorundam inuidia, inscitiaq; neglectos, in apertum proferimus, expurgatos certè carie, & tineis multis. Hic doctißimi huius uiri scripta minimùm ab aliorum placitis dißidere luce meridiana clarius ostendimus, & à detractorum calumnijs non ipsum solum, sed summos omnes disciplinæ huius duces uindicamus. His demum (adiuuante in his omnibus & parem nobiscum operam præstante IOANNE PAVLO MONGIO Viro doctißimo) conciliamus multorum rixas, quæ hactenus tantùm excreuerant, ut sectæ iam & factiones non ortæ solùm, sed cum magna humani generis iniuria enutritæ, maximo cum odio fuerint. Suscipe ergo CARD. AMPLISS. nostrum hoc læto animo atque hilari fronte munus, quanquam tenue & satis exiguum: profectum quidem ab eo, qui omni te officio & pietate prosequitur. DEVS uero OPT. MAX. quando per te INSVBRIÆ patriæ nostræ tantum decoris, tantum laudis acceßit; quando Christiana respub. te maximum & ualidißimum sui cardinem & fautorem habet; diutißimè incolumem seruet: ut ad eum tandem locum te euectum intelligamus, quo & tu ipse es dignus, & boni omnes consentiunt: ut Religio nostra eum tandem fælicem & à bonis exoptatum rerum suarum statum nanciscatur, quem te toto animo optare, studereq; animaduertimus. Venetijs. Cal. Ianuarij. M D LXIIII.

IOANNES COSTAEVS
BERNARDINO PATERNO,
MEDICO CLARISS.
Et primario in Patauino Gymnasio Medicinæ Theoricæ Doctori. S. P. D.

QVAE à nobis superiori anno suscepta prouincia est, eam tandem, quantacunque est, Deo adiuuante absoluimus. Illud uerò in his, qui nunc eduntur VINCENTII VALGRISII typographi diligentissimi industria, Auicennæ libris, consilium nobis fuit, ut emendatissimi prodirent, atque ita ornati & aucti, ut medicinæ studiosi, qui multorum antea maledictis abducti eos negligebant, posthac libenter euoluerent. Institutum autem in primis tuum sequuti PATERNE Clariss. antiquam uersionem delegimus, puriorem certè & plerunque meliorem nisi paulò esset obscurior. Sed eam illustrauimus uaria lectione adhibita, quam in libri margine tum ex BELLVNENSIS correctione, & Mantini uersione; tum ex uarijs uetustis codicibus; tum ex nostra & aliorum coniectura apposuimus. Difficiliores interdũ Arabicas in contextu uoces latinas reddidimus, ut facilior & expeditior legendi esset cursus; sequuti hac in re & doctiorum interpretum, & BELLVNENSIS iudicium; ita tamen, ut antiqua uocabula in margine integra adhuc sint conseruata, & asterisco indicata: quod fieri oportuit, ut ne sua libro fides derogetur, & rem accuratius pensitare sit cuique integrum. Ad hæc uerò, quoniam maximi huius scriptoris authoritatem cum multa medicinæ iactura, à quibusdam imminui animaduertimus, quibus huius scripta nunquam uisa sunt, nedum intellecta; dedimus operam, ut uarijs passim maximorum & philosophorum & medicorum placitis, suo quibusque loco collectis atque collatis; & expositis, si quæ incidere, controuersijs, apertum fiat, quàm doctè, quàm maturè, quantum ex Hippocratis, Galeni, & principum omnino medicorum sententia plerunque scripserit, & quàm minime ab ijs dissideat; quamuis ab ijsdem, interdum impellente ueritatis ui, uolens recedat. In his uerò ita tractandis, dum discordias conciliare, dum aliorum & antiquorum & recentium opiniones aduersus hunc, aduersus Hipp. & Gal. diluere: dũ illorum consensum & dissensum scribere laborauimus; uti & nos ipsos Philosophiæ libertate oportuit: neque tantum aliorum decreta sectari, sed etiam de ingenij nostri uiribus periclitari. Nunquam tamen uel huius uel alterius partes, nisi ita dictante & impellente ratione suscepimus. Ac fieri certè potuit, ut in tanta rerum congerie, tam angusta temporis breuitate, aliqua minus prudenter, minusque aperte scriberentur. Sed hæc studiosos à uero non abducent, aut ullius prorsus erroris ansam dabunt. Excitabuntur potius qui hæc legerint, ut rem diligentissime perpendãt: atque omnes (quod in literarijs quibusque fit studijs) non tam iudicium nostrum sequentur quàm ex propria omnes sententia deliberabunt. Sed iam studij huius nostri rationem tibi reddidimus. Hanc si tu Vir opt. probas, commendatam iri à doctis omnibus,

certò

certò scimus. Sin minus; enitemur aliàs (quia eò tendimus, ut ex huius maximi scriptoris lectione medicinæ studiosi proficiant) integriora omnia quæ hic præstitimus, ut prodeant; atque, (quod te ipsum præclarè eniti scimus, cui non Galeni, non Auicennæ partes, sed magis amica est ueritas) excitentur imitatione nostra qui scientias sectantur, non eloquentiam, sed rem ipsam sciendi proposito sibi fine, altius perscrutari. Interea uerò, quia non ambigimus futuros, qui huic instituto nostro detrahant: iam enim musitare quosdam uidemus: suscipe tu PATERNE Clariss. non errorum, sed instituti nostri patrocinium, eo animo planè ingenuo, quo me & conatus meos omnibus semper officijs promoues. Ac, me quidem, quod reliquum est, ut soles ama: MONGIVM uerò, qui mecum in agendis hisce omnibus parem impendit operam, qui te omni obseruantia colit, mutuo, quo bonos & de literis benemeritos soles, officio & beneuolentia prosequere. Vale, Cal. Ianuarij. M D LXIIII.

LIBER CANONIS
IN MEDICINA PHILOSOPHI,
ET
PRINCIPIS SAPIENTISSIMI
AVICENNAE.
À GERARDO CREMONENSI
IN LATINVM CONVERSVS.

Nunc recèns post Andreæ Alpagi Bellunensis philosophi, & medici celeberrimi castigationes: & post aliorum omnium operam:

A Ioanne Paulo Mongio Hydruntino, & Ioanne Costæo Laudensi quam diligentissime ad castigatiorum exemplarium fidem, & præstantium nostri temporis doctorum iudicium recognitus, & summæ integritati restitutus.

Annexis quidem in margine & Bellunensis, & aliorum correctionibus: quæ ad aperiendam contextus sententiam faciunt.

Sed adiectis præterea eorundem Mongij, & Costæi in singula capita annotationibus: quibus principum tùm philosophorum, tùm medicorum consensus, dissensusve perspicuè adnotantur.

N PRIMIS deo gratias agamus, sicut sui ordinis celsitudo, & beneficij ipsius multitudo meretur: cuius misericordiæ super omnes prophetas existunt. Et post dicam, quòd quidam de melioribus amicis, quos habere uideor: cui in omnibus, pro quibus me deprecatus fuerit, satisfacere debeo de re, quam possum, me rogauit; vt ei librum de medicina faciam, eius regulas uniuersales, & particulares taliter comprehendentem; vt explanatio cum breuitate in eo coniungatur: & secundum plurimum afferam, quantum est afferendum de declaratione in verbis paucis. quod equidem concessi. Et mihi placuit, vt in primis loquerer de rebus communibus, & uniuersalibus utriusque partis medicinæ; theoricæ uidelicet, & practicæ. Postea uero loquar de uniuersalibus iudiciorum uirtutū medicinarum simplicium. & post hæc de particularibus eorundem. Deinde loquar de ægritudinibus, quæ in unoquoque contingunt membro: prius tamen incipiam ab anatomia illius membri, & eius iuuamento: de anatomia enim simplicium membrorum, & similiter iuuamētis in libro primo uniuersali iam tunc locutus ero. Quum autem membri anatomiam consumauero, in quampluribus locis demonstrare incipiam, quomodo eius conseruetur sanitas. Deinde sermone absoluto, ostendam eius ægritudines uniuersales, & causas, & semitas cognoscendi eas: & uias eas medicandi in sermone etiam uniuersali. Postquam autem has res uniuersales expleuero; ad ægritudines redibo particulares: & in quampluribus earum etiam demonstrabo in primis iudicium uniuersale in eius diffinitione, & ipsius causis, & significationibus: deinde ad iudicia reuertar particularia. Post ostendam regulam uniuersalem in medicando. Deinde descendam ad medicandum particulariter cum unaquaque medicina simplici, aut composita. Ad illud autem, quod prius dicam de iuuamentis medicinarum simplicium in ægritudinibus, in libro medicinarum simplicium in tabulis pictis: quas bonum est fieri: sicut in disciplinæ modo aspicies, quum ad ipsum peruenies; non reuertar ad dicendum nisi modicam rem. De medicinarum quoque compositarum, quæ mihi uidebuntur in antidotario melius ponendæ, iuuamentis, & quomodo misceantur; usque ibi loqui dimittam. Placet autem mihi, ut postquam hunc librum consumauero: alium librum componam de rebus particularibus, [a] in quo sit proprietas nominandi ægritudines: quæ quū accidunt, non sunt uni eidem membro propriæ: in quo etiam de pulchritudine loquemur: &, ut in hoc libro eo calle procedam, quo in libro particulari, qui est añ ipsum processi. Quòd si mihi deus auxiliatus fuerit, & hunc consumauero librum; addam postea in uno libro antidotarium. Non est autem bonum, vt huius libri plurimum non sit apud unumquemque. & in eius memoria, qui huius doctrinæ nomine uocari, & per eam lucrari desiderat: minus nanque

[a] A. quæ propriè nominātur ægritudines nō appropriatę uni soli membro.

a B. quàm.

[a] § quod § medico necessarium est: comprehendit: quod uero super ipsum additum est: incomprehensibile est. Quòd si deus meum prolongauerit terminum: & secunda successerit fortuna. [b] § me ad alia præparabo § . Nunc autem hunc componam librum: quem in quinque sic diuidam libros.

b B. me ad illud præparabo præparatione secūda.

c B. alhagiazi.
d B. alhasos.
e B. alsahad.
f B. alkef.
g B. alchad.
h B. alhalcum: & de anatomia alhalch.
i B. alsahad. i. brachij.

Capitulum

Capitulum

Omnia igitur capitula huius primi libri sunt ducentumsexagintatria.

LIBER PRIMVS.

FEN PRIMA. DOCTRINA PRIMA.

DE DIFFINITIONE MEDICINAE.

[1] ICO, quòd medicina est scientia, qua humani corporis dispositiones noscuntur, ex parte, qua sanatur, uel ab ea remouetur; vt habita sanitas conseruetur, & amissa recuperetur. [2] Potest autem aliquis dicere, quòd medicina diuiditur in theoricam, & practicam: sed tu totam ipsam posuisti theoricam; quum dixisti, quòd est scientia. [a] Nos autem respondebimus tunc, & dicemus, quòd artium quædam est, quæ est theorica, & practica; & de philosophia, quòd est theorica, & practica: & de medicina dicitur, quòd est theorica, & practica. In unaquaque autem harum diuisionum aliud uolumus dicere; cum dicimus theoricam: & aliud; cum dicimus practicam: non tamen nobis necesse est declarare diuersitatem, quæ inter eas existit, nisi in medicina. Quũ ergo de medicina dixerimus, quòd eius est theorica, & ex ea est practica; non est existimandum, quòd uelimus dicere, quòd vna diuisionum medicinæ est scire, & altera operari; quemadmodum multi hunc locum perscrutantes existimant: sed debes scire, quòd illud, quod uolumus, est aliud: & quòd nulla duarum diuisionum medicinæ est nisi scientia: sed una earum est ad sciendum principia, & altera ad sciendum operandi qualitatem. post uerò primam earum nomine scientiæ, aut theoricæ appropriauimus: & alteram appropriauimus nomine practicæ. Per theoricam uerò ipsius uolumus, quòd, quando eam sciuerimus, scientiam tantum acquiremus; [b] § ita, quòd in declaratione qualitatis operationis nos non immittemus: § sicut dicitur in medicina, quòd genera febrium sunt tria, & complexiones sunt nouem. Et per practicam ipsius uolumus, non operationem in effectu, neque laborem motionum corporearum: sed diuisionem [c] § operationis § medicinæ, quæ, cum eam sciuerimus, auxiliabitur nobis ad inquirendum scientiam, uel sententiam: [d] § & ipsa scientia erit in qualitate operationis. § [3] sicut dicitur in medicina, quòd apostematibus calidis adhibenda sunt in principio, quæ repellant, & infrigident, & inspissent: & postea repellentia cum [e] § resoluentibus temperabimus: & post statum postea in declinatione sufficient mollificantia resoluentia, § præterquam in apostematibus, quæ sunt de materijs, quas membra expellunt principalia. Hæc igitur doctrina in sententia tibi auxiliatur: & hæc sententia est declaratio qualitatis operationis. cumq; duarum diuisionum qualitatem scieris; iam scientiam scientialem, & scientiam operatiuam adeptus eris: & si nunquam operatus fueris. [4] Neque etiam aliquis dicere potest, quòd dispositiones corporis humani sunt tres, ægritudo, sanitas, & dispositio, quæ non est sanitas, neque ægritudo; cum tibi duæ suffecerint: possibile nanq; est, ut, quum huiusmodi doctor bene considerauerit; non inueniat unam duarum rerum [f] § affirmantem hanc trinitatem, neque negantem. § Amplius, si hæc trinitas necessaria fuerit, quod diximus tibi remoueri à sanitate; colliget infirmitatem, & dispositioně tertiam: [g] § quã non habere sanitatis diffinitionem posuerunt: § quæ est habitus, aut dispositio, ex qua operationes subiecti ipsius sanę proueniunt. Neq; [h] † § § huius diffinitionis oppositum: nisi sanitatem diffinierit, quemadmodum desiderauerit: & posuerit in ea conditionem, qua non indiget. Præterea cum medicis in hoc non litigemus: neq; enim sum, qui cum eis in huiusmodi disputare debeã, neque litigium hoc eis, neque illis, qui contra eos sunt, in medicina auxiliabitur: huius enim rei certitudo alterius doctrinæ principijs pertinet.

a Mantinus ita uertit. Nos uerò sic dicẽti respõdebimus, ac dicemus: quòd quemadmodũ quidem in artibus dicitur esse aliud quidpiam theoricũ, aliud uerò practicũ: itidem in philosophia esse aliud theoricum aliud practicũ. sic in medicina quoque dicatur esse quiddam eius theoricum quiddam uerò practicum.

b BEL. Absque hoc quòd dirigat ad declarandum qualitatẽ operandi, seu operationis.

c B. Scientiæ.

d B. a qua quidẽ scientia uel sententia depẽdet qualitas seu modus operandi.

e B. mollificantibus permiscebimus: deinde post statum in declinatione erimus contenti mollificantibus resolutiuis.

f B. esse necessario: uidelicet neque hanc trinitatem esse, neq; quòd eam dimiserimus.

g B. quam ipse posuit: cui quidem dispositioni tertię nõ cõuenit diffinitio sanitatis. Alia litera. cui quidem dispositioni tertiæ neq; diffinitioně sanitatis: quæ est habitus aut dispositio: ex qua dispositiones subiecti ipsius sanæ proueniunt: neque oppositũ istius diffinitionis cõuenire posuerunt.

h † B. asserit cã. lege, asseret esse ex Mant.

ANNOTATIONES.

1 DICO *quòd medicina &c. Medicinam definit Hippocr. lib. de arte, esse morbos ab ægris in totum tollere, et morborum uehementes impetus obtundere, et eorum, qui à morbis uicti sunt, curationem non aggredi; quum id in confesso sit, quòd medicina tales sanare non posit. Idem lib. de flatibus, medicinam esse ait adiectionem, & detractionem. Sed harum, prior ratio in lib. introduct. non probatur, probatur autem posterior, & ibidem, &* 11. *meth. Herophilus scientiam esse dixit salubrium, insalubrium, & neutrorum, ut habetur lib. art. med. quæ definitio & à Gal. non admittitur, quòd scientiam habet loco generis; et ab Auer. improbatur.* 1. *coll. quòd per hanc medicina à naturali philosophia nõ differat. Author aliter initio Cantic. & aliter Auer.* 1. *coll. definit. at ratio* 6. *coll. aßignata, exactißima à quibusdam creditur, cum ait artem operatiuam esse, inuentam experimento, & ratione; conseruantem sanitatem; & remouentem ægritudinem. Aliæ afferri solent definitiones, & in finit. med. & in introduct. & alibi. Verùm ex his omnibus, quæ ab Hipp. sumuntur, curatrici conueniunt, cæteræ uerò totius quidem sunt medicinæ; commendanda tamen præsertim uidetur, quam hoc loco habemus. quũ hæc, propinquo genere posito § scientia § proprias differentias subdat, per quas à cæteris scientijs differt § qua humani corporis &c. § & subiectum utrunque cõplectatur, & id de quo in medicina agitur, quod materiale appellant, nempe § humani corporis dispositiones § & rationem considerandi, quod subiectum formale uocant, § ex parte qua sanatur &c. § Cæterùm in hoc controuersia est, quòd author medicinam in scientiarum genere reponit. Galenus artem existimat lib. de const. ar. neque scientiam dici concedit, lib. ar. med. quod & author introductorij. Auer. uerò* 1. *coll. &* 6. *&* 1. *de anima, & in disput. natural. in genere artium prorsus constituit, quamuis initio cantic. partem theoricam*

Cap. 6.
Cap. 12.
Cap. 2.
Cap. 1.
Cap. 1.
Cap. 1.
Cap. 3.
Cap. 2.
Cap. 1. Cap. 1.
comm. 17.
sol. dub. 1.

cam naturalis philosophiæ partem, & scientiam; practicam uerò esse artem uoluerit. Verùm quid hac in re sentiendum nos putemus, paucis exponimus. Cum medicina naturali philosophiæ subijciatur, quod innuit Aristoteles initio lib. de sens. & sens. & Auic. libel. de scientiarum diuisione planè confirmat. arridet nobis Herophili, & authoris placitum, ut in scientiarum genere collocetur. non pro theorica tantum parte, ut Auer. uerùm & pro practica; quum hæc non minus à naturali philosophia principia desumat, quàm theorica; & non alio à theorica differat, nisi quòd minus uniuersalia proponat; & ad singularia, circa quæ actiones fiunt, propius accedat, quàm illa. id quod non in hac dumtaxat, sed in omni prorsus scientia est, ut doctissimè author notauit, per practicum non (quod uulgò putant) operationem, quæ & scientia & arte longè est inferior, sed rationalem habitum intelligens, in mente ipsa situm: hoc enim de scientiæ, & artis, & cæterorum rationalium habitutum natura est: quod & Gal. de Aristonis sententia sentire uisus est. 7. de decr. Hipp. & Pl. Neque uerò id obijciatur, quòd medicina, quia actionis est gratia, propterea tota practica dici debeat. Nanque, non ob id solùm practicus dicendus est habitus quispiam, quòd actionis sit gratia, quũ hoc pacto mathematicas, quæ actionis exercitationisue gratia sunt, immo quæ in docendo corporis actione utuntur, dum triangulum formãt, dum lineã protrahunt, à scientijs excludi oporteret. Sed practica scientia illa dicitur, quæ agendum esse hoc, aut illud proponit, ut author libel. supra citato de diuis. scientiarum docuit, & hoc loco explicauit inflammationum calidarum exemplo, in quibus repellendum esse à principio proponitur. At huiuscemodi, tota medicina non est, quum magna ex parte in speculando dũtaxat uersetur, dum de natura corporum, de signis, de causis agit: neque agendum aut desistendum esse semper proponat. Neque illud item dicendum est (in quo sustinendo scimus doctos quosdam uiros laborare) eandem, esse scientiam, quæ speculatiua est, & artem quæ practica, & contra. cum moralis philosophia inter practicas sit, & eadem inter sciẽtias nulla controuersia ab Arist. collocetur. Quamobrem constitutum illud sit (si placet) medicinam, dum in intellectu solùm esse obtinet, scientiam esse perpetuò; theoricam ubi uniuersaliora perquirit, & nihil de agendo deliberat: practicam uerò, ubi minus uniuersalia tractat, & agendum esse aliquid docet. At ubi circa singulare corpus iam agit, inflammatamq; particulam rosaceo perfundit; tunc neque scientiam, neque artem, neque theoricam esse, neque practicam: sed arte multo inferiorem. ac si modò artis dignanda sit nomine, inter eas, quas μηχανικὰς uocant; quæ manu simul, & ingenio fiunt; esse enumerandam.

Cap. 1. | Cap. 2.

2 Potest autem aliquis dicere &c. Diuisio hæc medicinæ in practicam, & theoricam ab authore repetitur hoc eodem lib. Fen 3. & initio Cantic. & probatur ab Auer. 1. coll. & loco in Cantic. citato. Gal. tamen lib. de const. ar. refectricem eam esse censet, non practicam. Cæterum ex ijs, quæ mox dicta sunt; planè constare existimo non iniuria medicinam, & theoricam, & practicam nuncupari. Quòd si etiam factricem libeat appellare: hæc ea erit, quæ circa particularia agit, dum facimus medicinam: neque habitus erit rationalis, sed longè inferior.

Cap. 1. | Cap. 1. | Cap. 3.

3 Sicut dicitur in medicina, &c. Mantinus aliter uertit. ❡ Vt cum dicitur in medicina calidis abscessibus initio te debere id, quod repellit, & refrigerat, & particulas membri condensat, apponere: deinceps repellentia mollientibus admiscere: tùm tempore quo ægritudo consistit, solis mollientibus contentum esse oportere. denique transacto ægritudinis uigore usque ad inclinationem mollientia, quæ dissoluant satis esse &c. ❡ Iuxta quã uersionem, si mollientium nomine resoluentia intelligit, ut sanè intelligendum esse uidetur, & antiqua uersio innuit: in statu solis resoluentibus utendum esse ait. quod etiam Fen 4. huius libri, & 3. quarti asserere uisus est. Huius tamen contrarium author, Fen huius libri 4. & Gal. 6. de comp. med. per loc. scriptum reliquere. nempe repellentia in statu resoluentibus admiscentes. Verùm, quod ad hoc pertinet: cum morborum status latitudinẽ habeat, et in quatuor etiam ipse tempora secetur, initiũ, augmentum, uigorem, & inclinationem: cum status initium augmenti naturam sapiat; nihil obstat, quin tunc temporis; & in ipso quoque augmento repellentia resoluentibus permisceantur. in uigore tamen ipso solis resoluentibus utendum esse ratio exigit: cũ nulla amplius fiat fluxio; id quod & Auicennæ & Galeno consentit.

Cap. 1. tr. 1. ca. 3 | Cap. 25. | Cap. 1.

4 Neque etiam aliquis &c. Dictum est hoc aduersus Gal. sententiam lib. ar. par. Cum Auic. sensit & Auer. 1. coll. & desumitur ex Arist. lib. prædicam. & 4. topic. ratio id ipsum confirmans. Sanè inter æquale & inæquale medium propriè non datur. medici tamẽ quum statum quidam sit corporum neq; planè sanus, neque planè æger, euitandæ ἀπαθείας, & instituendi uictus gratia neutrum statum posuerunt.

Cap. 2. | Cap. 1. | Cap. de oppos. | cap. 3.

De subiectis medicinæ. Cap. I.

QVONIAM medicina corpus humanum ex parte unde sanatur, & à sanitate remouetur, considerat: & cuiusq; rei scientia non acquiritur, neque completur, cum causas habuerit, nisi per sui causas sciatur; ergo debemus in medicina scire sanitatis, & ægritudinis causas. Et, quia sanitas, & ægritudo, & earum causæ plerunque sunt manifestæ, plerunque occultæ, quæ non sensu [a] ❡ neque nisi ❡ per significationes accidentium comprehenduntur; debemus etiam in medicina scire accidentia, quæ in sanitate accidunt, & ægritudine. Iam autem declaratum fuit in scientijs ueridicis, quòd rei scientia non acquiritur nisi per scientiam causarum, & principiorum ipsius, si causas habuerit, & principia: [b] ❡ aut non completur ❡ nisi ex parte sciendi eius accidentia, & cõcomitantia essentialia. [2] Causarum uero quatuor sunt species: materiales, efficientes, formales, & finales. Causæ uero materiales [c] ❡ positæ, in quibus sanitas, & ægritudo [d] ❡ mensurantur, ❡ sunt ❡ subiectum quidem propinquum membrũ: [e] ❡ aut spiritus: & subiectum quidem longinquum, ❡ humores: & eis [f] ❡ longiora ❡ sunt elementa. Et hæc duo sunt subiecta secundùm compositionem; [g] ❡ licèt sint cum alteratione. In cuiusque autem rei compositione, & alteratione, quæ sic componitur, ad aliquam peruenitur unitatem. ❡ Et hęc unitas, ad quam huiusmodi reuertitur multitudo, aut est complexio, aut forma. complexio uerò est secundum alterationem: & forma secundum compositionem. [3] Efficientes autem causę sunt causę permutantes, & conseruantes humani corporis dispositiones: sicut sunt aeres, & quæ eis continuantur: & comestiones, & aquæ, & potus,

a B. Immo.
b B. & si nõ habuerit, nõ completur: seu non acquiritur.
c B. sunt res subiectiuæ: in quibus fundatur sanitas, & ægritudo.
d Fundatur, uel inuenitur.
e B. & spiritus. subiectum uerò remotum: seu longinquum.
f Loginquiora:
g B. licet sint cũ alteratione: & unũquodque quod sic subiicitur in compositione eius & alteratione ipsius ad aliquã peruenit unitatem.

tus,& quæ eis continuantur: & euacuatio, & retentio,& regiones, & ciuitates, & loca habitabilia, & quæ eis continuantur: & motus,& quietes corporei,& animales. & ex eis sunt somnus,& uigiliæ: & alteratio in ætatibus,& diuersitas in eis, & in generibus, & in artibus, & in [h] § moribus, § & in rebus, quæ in humano superueniunt corpore ipsum tangentibus, siue sint contra naturam, siue nō sint contra naturam.[4] Formales uerò causæ sunt complexiones, & uirtutes, quæ post eas eueniunt,& compositiones.[5] Causæ autem finales sunt operationes. Et in scientia quidem operationum est scientia uirtutum proculdubio, & scientia spirituum, [i] §qui sunt uirtutū subiecta, § quemadmodum nos declarabimus. Hæc ergo sunt subiecta doctrinæ medicinalis: vnde aliquis inquirit de corpore humano, quomodo sanatur, aut infirmatur. Huius autem inquisitionis perfectionem, scilicet, ut sanitas conseruetur, & ægritudo remoueatur; oportet etiam habere [k] § partes, secundum istarum duarum dispositionum,& suorum instrumentorum causas. § Et huiusmodi quidem causæ sunt regimen cum comestione, & potu,& electio aeris,& mensura motus,& quietis,& medicatio cum medicina, & medicatio manualis. hoc autem totum apud medicos est secundum tres species: sanorū,& ægrorum,& mediorum,quos[l] §modo§nominabimus; [m] §& dicemus, quomodo inter duas diuisiones, inter quas proculdubio non est medium; media uocentur.§Et, postquam iam diuisimus has causas;tunc iam collectum est nobis, quòd medicina tractat de elementis,& complexionibus,& humoribus,& mēbris simplicibus, & compositis, & spiritibus, & uirtutibus eorum naturalibus, & animalibus, & uitalibus, & operationibus,& dispositionibus corporis; scilicet sanitate, & ægritudine, & medio,& causis earum,scilicet comestione,& potu, & aeribus, [n] § & aquis, & regionibus, § & motibus,& quietibus corporeis,& animalibus,& ætatibus,& generibus, & extrinsecus accidentibus, quæ corpori eueniunt ex rebus extraneis, & regimine cum comestionibus, & potibus,& medicinis, & manuum operationibus ad sanitatem conseruandam, & unamquanque ægritudinem medicandam. Harum uerò rerum quædam sunt, de quibus medico nihil aliud est agendum, [o] §nisi vt,quid sint tantum, essentiali formatione informet: § & utrum sint,uel non sint doctori sapientiæ physicalis credat. Et earum sunt, de quibus in sua arte ratiocinari debet. Quæ ergo earum sunt sicut principia, utrum sint, uel non sint,credere debet: scientiarum nanque particularium principia credita recipiuntur: & in alijs scientijs, quæ secundum ordinem sunt ante eas,ratiocinantur. & ita fit,donec scientiarum omnium principia ad philosophiam primam, quæ metaphysica nuncupatur,eleuētur. Quumq; aliquis medicorum loqui inceperit, & affirmare elementa esse, & complexionem,& quæ ista sequuntur, [p] ex eis, quæ scientiæ naturalis subiecta existant, aggressus fuerit; errabit: ideo quòd in scientiam medicinæ mittit,quod eius non est. & errabit; quia se aliquid declarasse existimabit:cum nihil declarauerit. Eius uerò, de quo medicus formare [q] debet,quid sit,& utrum sit,uel non sit, cuius esse nō est manifestum,credere hæc est summa: Elementa an sint,& quot sint, & quomodo sint, & quæ sint [r] †: & complexiones quæ sint,& quot sint:& humores an sint,& quot sint,& quomodo sint:& uirtutes utrum sint, & quot sint: & spiritus utrū sint,& quot sint,& ubi: [s] §& quæque mutatio habet dispositionem, & eius mora habet causam: § & causæ quot sint: membra autem,& eorum iuuamenta sensu, & anatomia discernere debet. [t] § Ea autem, de quibus formando ratiocinari debet,§ sunt ægritudines, & earum causæ particulares,& earum signa: & qualiter ægritudo remoueatur,& sanitas conseruetur. Et cuiuscunq; earum esse occultum fuerit, ad illud declarandum demonstrationem afferre debet, ipsum diuidendo,[u] §numerando,& complendo. § Galenus nanque cum demonstratiuam argumentationem super diuisionem primam facere aggressus est; non debet aggredi, inquantum est medicus; sed inquantum [x] §est philosophus: in scientia enim naturali debet loqui sicut alphachi,qui quum affirmare aggressus fuerit,quod communitates sequi debent; § non debet loqui de hoc inquantum est alphachi; sed inquantum ipse est mutachelin:medicus enim inquantum est medicus, & alphachi inquantum est alphachi, non potest de hoc ratiocinari. quòd,si non;perueniemus ad circuitionē.

h B.consuetudinibus.

i B. deferentiū uirtutes.

k B.subiecta talia secundum causas istarum duarum dispositionum: & secūdum instrumenta ipsarum ambarum.

l Mant. postea.

m B.& dicemus quomodo cōnumerant media inter duas diuisiones: inter quas nō est medium in ueritate.

n B. & locis habitabilibus: & euacuatione:& retentione: & artibus: & con suetudinibus.

o B. nisi ut apprehendat: seu cognoscat: q.d sit: uel earum essentiam apprehensione scientiali.

p Existere addit Mant.

q † Alij. & apprehendere.

r † Alij. & qualiter generetur.

s B. & quæque mutatio dispositionis:& fixio eius habet causam. Mant. & quod quælibet mutatio cuiusq; affectus, uel dispositionis affectus, eiusdemq; perduratio, habeat causam.

t B. ea autem: quæ medicus cognoscere debet:& de eis ratiocinari.

u B.mensurando, & horas ipsius cognoscendo.

x B.desideraueit esse: vel appellari philosophus: loquens in sciētia naturali sicut facit Alphachi.cū uult affirmare,seu rationibus demonstrare ueritatē, quā debet sequi cōmunitas hominum.

ANNOTATIONES.

1 *Corporis naturam, principium esse sermonis in arte medica scripsit* Hippoc. lib. de loc. in hom. *quem sequutus Galenus artem, quæ circa humanum corpus uersatur, medicinam uocauit lib. de const. ar. Considerat itaque medicus humanum corpus,ut subiectum,ad quod omnia considerata in arte habent attributionem. propterea medicinam artem esse corpori hominis tuendo dicatam primo de tu. ualet. Galenus dixit. Neque uerò, propterea,quòd Gal.in lib.de sect. dicat medicinæ intentionem esse sanitatem; & eius adeptionem, finem: sanitas medicinæ subiectum dicendum est. quoniam sanitas, ut sanitas est absolute, à medico non consideratur: sed ut induci in humanum corpus potest. & ideo humanum corpus primum medicinæ subiectum est, sub ea tamen considerandi ratione, ut sanitatem potest suscipere. Sanè humanum corpus causas habet & effectus. Quare, quoniam tunc solum scimus, cum rerum causas cognoscimus, ut primo post. Arist. & 1. phys. aut, si eæ lateant,cum rerum saltem effectus, accidentiaq;, præsertim essentialia cognouerimus. propterea de causis humani corporis hoc in loco author sermonem aggreditur: de effectibus postea etiam, & de accidentibus tractaturus.*

2 *Causarum uerò &c. De causis fusius agit Arist. 5.metaph.& 2.phys.nec non Gal. lib. de procat. caus. Verùm unum hic author de materialibus causis notat, quod consideratione dignum est. Ait nempe, subiectum sanitatis propinquum, esse membrum, aut spiritus: humores uerò, longinquum esse: & multò longinquiora elementa. Dubitatur,cum humanum corpus ex triplici substantia sit cōstitutum,ut Hippoc.6.de morb.uulg. & Gal. tum in libello de breui adnot. dogm. Hipp. tum 1.de diff. feb. ex solidis,humoribus,& spiritibus: Cur solida solum & spiritus, non autem humores sanitatis & morbi subiectum esse proximum statuat? Sed ad hoc respondemus. Sanitas & morbus earum sunt partium, à quibus actiones proueniunt. at ab humoribus non fiunt*

§Cap.3.

Cap.1.

Cap.1.

Tex.7. tex.1.

Tex.2.

Tex.31.cap.1.

in par.tab.

Cap. 1.

fiunt actiones : sed à solidis quidem manifestè : à spiritibus uerò etiam non obscurè. quum ipsi actionum omnium, quæ à solidis proficiscuntur, communes authores dicantur : & suas ipsi præterea actiones habeant proprias, & animales, & uitales, & naturales. unde et Galenus 1. de diff. feb. diariam febrem ex intemperie in spiritibus gigni asserit. Propter hanc ergo causam Auicenna, solida & spiritus subiectum sanitatis & morbi proximum facit : humores uerò nequaquam.

Cap. 3.

3 *Efficientes autem causæ &c. De effectricibus, & sanitatis, & morbi causis agit Galenus & lib. ar. med. & de tuen. san. Verùm libro art. med. septem capita facit, ut & author in Canticis. in lib. uerò tuen. ualet. quatuor tantùm : quæ fiunt : quæ offeruntur : quæ extrinsecus incidunt : quæ euacuantur, & retinentur. Quare accusatur à quibusdam Gal. et eodem nomine author accusandus uenit, qui hic plures causas recenset, quum in Cātic. in septem, & ipse capita omnes perstrinxerit. Cæterùm (sicuti alibi etiam à nobis demonstratum est) contradictio hæc nulla est. libro nempe ar. med. causas solum necessarias recenset, & morbi, et sanitatis. libro autem de tuen. ualet. & eas numerat, quæ non necessario occurrunt. ut propterea iniuria quispiam Galenum accuset. Authorem uerò nostrum perspicuum est hic exemplum tantum efficientium causarum attulisse : neque ex proposito tractationem hāc fuisse aggressum.*

Cap. 85. Cap. 15.

4 *Formales uerò causæ &c. Sanitas, siue ea sit temperies, siue compositio, siue unitas ; formalis proculdubio humani corporis est causa ; sed accidentaria. neque enim temperamentum esse dat corpori : neque compositio : neque unitas. Et quamuis Gal. temperamentum ueram corporis formam substantialem esse lib. quod animi mor. tem. corp. sequ. 1. de usu part. & 3. aph. credidisse uideatur, est tamen animati corporis forma, anima. hanc uerò substantiam esse docet Arist. 2. de anima. Sed de hac re postea.*

Cap. 9. Cap. 2. com. 24. tex. 4.

5 *Causæ autem finales &c. Medici finis est sanitas, ut Galenus lib. de opt. sect. & in lib. Hippocr. de offic. medici, ait. Sanitas uerò ea est compositio, à qua proueniunt actiones lib. de diff. morb. & de sympt. diff. & quæ propterea actionum gratia expetitur. merito igitur finales in medicina causas operationes esse author scribit. Sed & actiones ipsæ, quæ à nobis prodeunt, non finales dumtaxat, sed & effectrices, & morbi, & sanitatis sunt causæ ; ueluti exercitationes, ac motus opportuni, uel importuni : ciborum sumptio, & potionum, & alia multa, quæ à nobis exeunt : id tamen diuersa ratione. ut enim ab homine proficiscuntur, finales eius sunt causæ : ut uerò alterari, atq; immutari propter eas nostrum corpus contingit, inter effectrices numerantur. sed id quū ab actione actio non proueniat, per accidens, & impropriè.*

Cap. 5. com. 1. Cap. 1. cap. 1.

Doctrina secunda de elementis : cuius est unum Caput.

E[1]Lementa sunt corpora,[a]† & sunt partes primæ corporis humani, & aliorum, quæ in corpora diuersarum formarum diuidi minimè possunt : ex quorum commixtione species diuersæ generatorum fiunt. Medicus autem physico credere debet, quòd sunt quatuor, & nō plura : quorum duo sunt leuia, & duo grauia. leuia sunt ignis, & aer : grauia terra, & aqua. [2]Terra est corpus simplex, cuius locus naturalis in medio totius existit, in quo naturaliter manet quieta : & ad ipsum, cum ab eo separata fuerit ; naturaliter mouetur.[b] § Et hæc quidem eius naturalis grauitas existit : § Cuius quidem natura frigida est, & sicca : ipsa enim talis existit, quòd, si dimissa fuerit, †[c] § §[d] § neque altera res extrinseca § eam [e]§ conuerterit ; § apparebit ex ea frigiditas sensibilis, & siccitas. Eius verò esse in generatis iuuamētum præstat ad retentionem faciendam, & fixionem : & ad conseruādas figuras, & formas. Aqua autem est corpus simplex, cuius naturalis locus est, ut sit circundans terram, & circundata ab aere, quū in suis sitibus naturalibus permāserit.[f] § Et hæc § quidem est eius grauitas comparatiua,[3] quæ frigida est, & humida ; scilicet eius natura talis existit, quòd, si dimissa fuerit, sicut est, neq; ulla causa extrinseca ei contraria fuerit ; apparebit ex ea frigiditas sensibilis,[g] § & dispositio, quæ est humiditas : & ipsa quidem est, cuius generatio in creatione sua reddit eā aptam ad spargendū, & extendendum pro qualibet re ; quamuis sit pauca. & recipit omnem figuram, quæ est : sed nō retinet. § Cuius esse in generatis iuuamentum præstat ad figurandas formas, quas in suis [h] § diuisionibus § aliqui figurare uolunt, & ad figurandum, & ad lineandum, & temperandum : humidum enim licet cito formas figurales amittat ; [i] § cito § tamen eas recipit : sicut siccum, licet eas, [k] § duriter suscipiat ; duriter tamen retinet eas. § Quumq; humidum, & siccum se ad inuicem temperauerint ; adipiscetur siccum ab humido, ut[l] § cito § suscipiat tēsionem, & facilè figurari posit : & acquiret humidum à sicco, ut retineat firmiter, quod in eo accidit [m] § ex rectificatione & æquatione. § Et propter humidum prohibetur siccum à sua[n] § separatione : § & propter siccum prohibetur humidum à sua fluxibilitate. Aer autem est corpus simplex, cuius naturalis locus est, ut sit super aquam, & sub igne : [4] hæc etiā est eius leuitas cōparatiua. Ipsius uerò natura calida est, & humida secundum regulam, quā diximus. Cuius quidem esse in generatis iuuat, ut rarificentur, & alleuientur, & subtilientur, & ad superiora eleuentur. Ignis uerò est corpus simplex, cuius naturalis locus [o] § super omnes elementarias existit partes, § qui est concaua cæli superficies[p] : § ipse nanque ad cælum peruenit. Et hæc quidem est eius leuitas absoluta. § Cuius natura calida est, & sicca. & eius esse in generatis præstat iuuamētum : ut maturet, & subtiliet, & permisceat : & ut eius penetratione currat per ea substantia aerea : & ut duorum elementorum grauium frigidorum puram frigiditatem frangat : & ut de elementaria proprietate ad cōplexionalitatem redeat. [5] Duo autem grauia plus iuuant ad membrorum generationem, & eorum quietem : & duo leuia plus iuuant ad generationem spirituum, & motionē eorum, & ad mouēda membra : [6] licèt motor nō sit nisi anima. hæc sunt elementa.

a † Alij addunt simplicia.
b B. & illud quidē est grauitas eius absoluta.
c † B. sicut ei requiritur.
d Alij. Neque causa extrinseca.
e B. alterauerit.
f B. illud.
g B. & dispositio eius est humiditas : & eius essentia a principio suo : uel a natura sua est p modum uel est ita, quòd ipsa obedit cuilibet causæ : ad hoc ut fiat separatio & fiat unio, & q̄libet figura recipiatur : quā postea non conseruat.
h B. partibus.
i B. faciliter.
k B. duriter, seu difficiliter suscipiat. difficiliter tamen dimittat eas.
l B. faciliter.
m B. ā altachiū, id est de essentia constante. Alia litera. essentia nō fluida : & de æquatione. Alia litera. quod in eo accidit de dispositione nō fluida : & de æquatione &c.
n B. testit. i. a sua comminutiōe : seu puluerizatione &c.
o B. super corpora elementaria omnia existit.
p B. ad quā terminatur uersus nos generatio & corruptio & illud quidē, est eius leuitas absoluta. Alia litera. quæ terminatur ad nos : & illud quidem est eius leuitas &c.

ANNOTATIONES.

1 *Elementa &c. Elementum Arist. 5. metaph. id esse ait ex quo aliquid fit, cum illi insit, indiuisibile secūdum speciem in aliam speciem. At tertio cæli, corpus esse dicit, in quod reliqua corpora dissoluuntur : quum ipsum intus existat potētia, aut actu. Author noster lib. suæ metaph. tract. 5. coniunctis duabus ab Arist. allatis rationibus, unam struxisse uidetur, dicens id elementum dici, ex quo generatio fit per compositionem, & quod est in*

tex. 4. tex. 31. Cap. 4.

re : &

re: & in quod res ultimò dissoluitur. Galenus autem lib. de elem. minimam esse cuiusque rei particulam asserit. Et rursum Auicenna idem hoc loco aliter diffinit, ut constat. Verùm ex allatis rationibus, quae primo, tertio, & quarto loco affertur, communißimae sunt; & ad materiam quoque, & formam extenduntur; quae inferiorum omnium elementa sunt, & intrinsecae causae: ut Auer. 1. phys. altera uerò elementorum est dumtaxat, quae sunt corpora, de quibus in libris de generatione, & in 3. & 4. de caelo ab Aristot. agitur. à quibus materia & forma secluditur: cum materia, ut ait Auer. 8. metaph. neque elementum sit, neque ex elementis: ita & forma. Quae uerò hoc in loco notatur: cum secunda conuenit: & est elementorum, quae sunt corpora: in quorum numero materia, & forma non sunt. Sanè de huiusmodi elementis, quae corpora sunt, & minimae aliorum corporum omnium particulae, probare quòd sint, medici non est negocij, ut & author superiori capite asseruit. sed neque id etiam ad naturalem philosophum pertinet, à quo rerum naturalium principia supponi debent. potest tamen naturalis eorum numerum inuestigare: quod facit Aristot. 2. de gen. & corru. Hippoc. uerò cum primo de natura hum. non unum esse elementum probat, quia si unum esset, unus esset homo, nec doleret; naturalis philosophi munus agit. pertinet enim hoc ad naturalem. unde & Arist. 3. caeli, fusius hanc rem prosequitur. Cap: 4

Cap. 1. — com. 1. — com. 8. — tex. 16. 23. 34. — tex. 42. & deinceps.

2 Terra est corpus simplex &c. Cum elementis nihil sit prius, per quod queant diffiniri: nihil habeant ex quo constituantur: & horum, sicuti & multorum proprias differentias ignoremus: diffiniri singulatim elementa fortasse nequeunt. describi tamen possunt per ea, quae si differentiae non sunt, proprias tamen differentias sequuntur: & per accidentia, praesertimq; singulorum actiones, quas sensibus ipsis manifestè cognoscimus. In elementis ergo uaria sensibus offerunt sese accidentia, atque primo loco (id quidem etiam manifestißimè) caliditas, frigiditas, humiditas, siccitas: quas primas qualitates uocant. post uerò tenuitas, craßitudo: leuitas, grauitas: raritas, densitas: perspicuitas, opacitas: splendor, obscuritas: quae omnes ex primis qualitatibus uidentur proficisci. & de ijs plenè Arist. 2. de gen. & cor. scribit. Sed ad haec praeterea accedit, et differētia, quae secundum locum est; quū alia superiorem: alia inferiorem: alia medium locum obtineant. de qua re Arist. 4. lib. de caelo & mun. fusius. &, ut in rerum mistionem ueniunt, alia naturalem quandam potentiā habent, ut facile misceantur. alia impotentiā. de qua re 4. meteorol. agitur. Propterea ex his omnibus, singulorum elementorum naturam author describit, à terra exorsus. Sanè, quod hic author locum terrae medium esse ait, probauit fusius Aristot. 3. caeli. Quòd etiam suapte natura quiescat: tùm loco eodem, tùm 2. caeli 3. phys. 8. phys. & alibi testatus est. Quòd item si extra locum proprium sit, aut si separetur, ad medium semper naturali suo impetu feratur: & secundo caeli, & alibi testatus est. Quòd etiam non grauis tantùm sit, sed omnium quoque elementorum grauißima. & eodē secundo cael. & primo eiusdem, dixit. Quòd frigida quoque sit, & sicca, secundo de gener. & cor. habetur, & alibi. Caeterum quaeri hoc in loco solet, quū de frigiditate terrae agitur, utri maior frigiditas insit, terrae, an aquae? Quòd enim terra frigidior sit; ex eo constat, quòd remotior à caloris fonte est. id quod Auerr. 2. caeli, & Auic. lib. de caelo ex Aristot. sententia, frigiditatis, grauitatis, et quietis maioris causam esse affirmant. Contrarium tamen sensisse Arist. uidetur 2. de gen. & corr. ex quo loco aquam terra, frigidiorem esse, eius expositores colligunt. Adde, quòd in aqua maiorem quàm in terra frigiditatem tactu ipso experimur. Sanè quod ad hanc dubitationem facit: paucis. terram aqua esse frigidiorem ea demonstrari ratione existimamus, quae allata est antea. Si enim caliditatis causa motus est orbium, & superiora elementa ob caeli lationem calida sunt; fieri non potest, quin eadem ratione inferiora corpora ob distantiam à caeli motu sint frigidiora: eadem nempe cōtrariorum debet esse ratio. At obijcitur authoritas Arist. deinde etiam experientia. Ad haec, quod primo loco obijcitur: non sensit philosophus. loco enim quem hi adducunt, non terram aquae comparat, aut terrae qualitates qualitatibus aquae: sed aquae frigiditatem eiusdem humiditati confert. ita ut perperam is locus adduci pro huius rei confirmatione soleat. Quòd uerò experientiam testaris. Respondemus sensum propter aquae tenuitatem falli. est enim haec omnium humorum tenuißima, ut Arist. lib. de sens. & sens. testatur. & propterea ob tenuißimam eius substantiam profundius adigitur, & uidetur frigidior. quae nempe frigida sunt, cum substantiae craßitudine, licet frigidiora alijs sint; minus tamen agunt, quòd craßitudo penetrationi obstet. uerè tamen terra ipsa frigidior est quàm aqua, ut allata primo loco ratio manifestat. Quòd si & cum philosophis tamen standum sit (est enim fortasse praeter eorum dogmata, terram aqua uerè esse frigidiorem: cum ij, sicut calorem in igne: humiditatem in aere: siccitatem in terra: ita & frigiditatem in aqua maiorem, quàm in caeteris esse corporibus existiment.) Dici posset duplicem esse frigiditatem; alteram quidem elementarem: quam innatam, & propriam alicui ex simplicibus esse corporibus necesse est: hanc uerò inesse aquae: neque eam, quod ad hanc facit, à quouis elemento excelli: aliam uerò ex causarum calefacientium longinquitate prouenire; ueluti quando per hyemem frigidiora nobis sunt omnia ob solis distātiam: quae non aquae, sed terrae ipsi inest. ut ratione priori loco allata probatum fuit.

tex. 13. — tex. — tex. 96. & deinceps. — tex. 102. tex. 51. — tex. 32. — tex. 92. & 99. — tex. 94. & 102. — tex. 97. — tex. 23. — An terra sit aqua frigidior. — com. 94. ca. vlt. — tex. 23. — cap. de sapore.

3 Quae frigida est & humida &c. Et hic quoque de aquae humiditate dubitatio est. uter humidior sit, aer, an aqua. Quòd enim aqua ipsa humidior sit, sensu experimur. & sensu itidem ab aere desiccari corpora quotidie uidemus. humectum nempe linteum aeri expositum exsiccatur, non humescit. testaturq; hoc ipsum Auerr. 6. coll. At contrarium tamen ex humidi diffinitione, quam Arist. 2. de gen. & corr. tradidit, colligi uidetur. ubi humidum id esse docuit, quod, quum termino proprio non sit terminatum, facillimè tamen terminatur alieno. Ex his etenim uerbis tota philosophorum schola, & Alexander praesertim & Philoponus 2. de gen. et corr. & Auer. aerem aqua esse humidiorem collegerūt, quòd hic termino proprio careat, & facilius alieno complectatur, quàm aqua. Caeterum (pace tantorum philosophorum) quòd aer aqua humidior sit, siue de humiditate, quae actu est, siue de facultate intelligant; non uidemus. id enim perspicuum omnibus est aere desiccari non nostra solùm corpora, sed omnia. contra uerò, aqua humescere. Neque nobis satisfacit, quod magnus ait Comm. 6. coll. idcirco non humectare aerem nostra corpora, quòd ijs non adhaeret, sicut aqua. aut, quod ait Philop. 2. de gen. & corr. quum per accidens aquam humectare docet, quòd ex craßioribus constet partibus; aer autem ob tenuitatem diffluat. & quòd, quae terrestria sunt, cum aqua facile permiscentur: atque ob id aqua humectat. Quum aeri contra, tanta sit substantiae tenuitas,

Cap. 3. — tex. 8. — tex. 29. — Cap. 3. — tex. 29.

tenuitas, ut eius ratione non adhærere tantum corporibus, sed in ipsa, & citius, & facilius, & profundius adigi debeat quàm aqua. & in ipsorum propterea substantiam suas ipsius qualitates inferre, & ualidißimè imprimere. Adde, quòd, quum aquam perpetuò humectare: aerem uerò desiccare uideamus. dici non debet id per accidens esse, quod perpetuò: id autem per se, quod nunquàm euenit. Quamobrem, quòd aer aqua humidior sit, nulla efficax ratio tueri nobis uidetur. neque id (quod uiderim) Arist. usquam asserit. Et si enim is humidum id esse testatur, quod facilè terminabile existens alieno termino, ipsum nullum terminum habet: nō est tamen aeri humiditas maior ascribenda. qui si alieno termino facilius concluditur quàm aqua, à sui corporis tenuitate id hēt. aqua uerò quia craßior est, minus fluit, minusq; alieno termino egere uidetur. quū tamen actu, & facultate longè ipsum aerem exsuperet, ut experientia probat: à qua in ijs, quæ sub sensum cadunt, recedēdum non est.

4 Hæc etiam est eius leuitas comparatiua &c. Grauia & leuia, alia simpliciter talia, alia secundum comparationem sunt, ut 4. cæli Arist. graue simpliciter id est, quod grauißimum, terra uidelicet ipsa. leue, quod leuißimum; & est ignis. elementa inter grauißimum, & leuißimum, leuia, & grauia sunt, ut eodem 4. cæli: magis tamen leuis aer, quam aqua, quòd igni quam ea, propior est. aer ergo, ut author ait, leuitatem habet comparatiuè, quia collatus igni grauis est, aquæ uerò, leuis. Is tamen in propria regione grauitatem habet Aristot. sententia, ut in eodem 4. cæli, legere est. Cæterum uidetur hic author Aristot. aduersari. his nempe uerbis leuitatem aeri ascribit, neque de grauitate meminit. Et paulò post, leuitatem ait ex ipso corporibus comparari. At Arist. loco citato 4. cæli, grauem ipsum esse probat utris inflati exemplo: qui citius descendit. & 25. sect. problem. eundem utrem inflatum grauiorem esse ait, licet aquæ supernatet. Sanè, quod ad hanc dubitationem pertinet, magna inter maximos uiros est controuersia. quū & Arist. idem 11. sect. probl. aerem ascendere asserat, & Themistius philosophi priorem sententiam improbet, existimetq; leuem esse in propria regione aerem, non grauem. Huic tamen Auer. eo 4. cæli satisfacit, quem tu uide. Quod enim ad nostrum negocium spectat. quando author aerem ait attenuare, rarefacere, leuem reddere, & ad superiora excitare; certum est collatione corporum, quibus terra, aut aqua dominatur, id esse intelligendum: quod dubitatione caret, & omni controuersia.

[tex. 26. & 27.] [tex. 36.] [tex. 30.] [tex. 30.] [Probl. 13.] [Probl. 45.] [com.]

5 Duo autem grauia &c. Legendum putamus. § Duo autem grauia plus iuuant ad membrorum, & humorum generationem § Quum enim triplex sit corporis nostri partium genus: sunt nanq; solida, humores, & spiritus: nulla est ratio, quin de humorum etiamnum materia meminerit. Constat autem hos, quum graues sint, ex grauibus procreari elementis, ut etiam ex leuibus, leuia. Sed hic de spirituum elementis controuersia est, quū Galen 1. apho. eorum substantiam aeream, & aqueam esse dicere uideatur, contrà quam hoc in loco author. Existimarunt aliqui Auic. Platonis mentem sequi, & a Galeno discrepare. cum Plato spirituum elementa, ignem, & aerem esse arbitratus sit; referente Gal. (ut aiunt) 8. de decre. Hippo. & Plat. Gal. uerò ex aere, & aqua produci eos arbitretur. Verum Gal. sententia (ut nos sentimus) & ut colligere est 5. de decr. Hipp. & Plat. fuit, spiritus ex aere, & igne fieri. non autem ex aere, & aqua. Licet enim 1. aphor. innatum calorem ex aquea, et aerea esse substantia asserat, id tamen de spiritibus non scribit. certumq; illud est, differre naturalem calorem à spiritibus, ut alias fusius est à nobis demonstratum. Neque etiam author solum ignem & aerem spirituum materiam esse dicit. uerum plus ait conferre: quasi & alia elementa, aqua uidelicet ipsa, ad idem negocium faciat. Ab hoc non discrepans Gal. eodem 5. de decr. Hippoc. non ex igne tantum, & aere, gigni ait spiritus; sed & ex corporibus, in quibus insiti sunt; uapores trahere: nempe sanguinem intelligens aquæ etiam naturam referentem. unde & paßim, spiritus, purißimi sanguinis esse exhalationem testatur.

[com. 14.] [Cap. 3.] [Cap. eodem.]

6 Licet motor non sit nisi anima &c. Animam actionum motionumq; omnium nostrarum authorem esse, certum est. quum actiones a forma proueniant, ea autem in animalibus sit anima. Quare non sunt spiritus animalis forma: sed sunt partes corporis, & actionum instrumenta; quarum author, & initium ipsa est anima. Sunt ergo maximè accusandi, qui spiritus ueros actionum authores faciunt. quam rem, quia nos alibi fusius tractauimus, nunc consultò omittimus.

Doctrinæ tertiæ de complexionibus. Cap. I.

COmplexio est qualitas, quę ex actione ad inuicem, & paßione contrariarum qualitatum in elementis inuentarum: quorum partes ad tantam paruitatem redactæ sunt, ut cuiusque earum plurimum contingat plurimum alterius: prouenit: [2] quū enim ad inuicem agūt, & patiuntur suis uirtutibus; accidit [a] § in § earum summa qualitas in toto earum similis, quæ est complexio. Et, quoniam uirtutes primæ, quæ sunt in elementis prædictis, sunt quatuor: caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas: tunc manifestum est, quòd complexiones in corporibus generatis, & corruptis sunt per eas. † Et illud, quidem est, secundum quòd oportet per diuisionem rationalem, cum consideratione absoluta absque ulla comparatione ad rem aliquam. Et est duobus modis: quorum unus est, ut sit complexio æqualis ita, ut quantitates qualitatum contrariarum in complexionato sint æquales, non superantes, neque superatæ: & sit complexio qualitas in medio earum verè. alter uerò modus est, ut non sit complexio qualitatum contrariarum media absolutè: sed ad unam magis declinet extremitatum: aut in contrarietate, quæ est inter caliditatem, & frigiditatem: aut in contrarietate, quæ est inter humiditatem, & siccitatem: aut inter utrasque. Quod autem in doctrina medicinæ consideratur æquale, aut extra æqualitatem, nō est hoc, neque illud. [3] sed medicus physico credere debet, quòd æquale secundum hanc intentionē, quam diximus, impoßibile est aliquo modo inueniri: quanto magis ut sit hominis complexio, aut membri humani. Debes autem scire, quòd æquale, de quo medici in suis inquisitionibus tractant, non est denominatum ab æqualitate, in qua æqualitas cum pondere æqualiter existit: sed denominatur à iustitia in diuisione. Et hoc est, quod in complexionato in primis [b] § attenditur: § siue sit corpus totum, siue sit membrum unum: vt sit in eo de elementis cum suis quantitatibus, & qualitatibus mensura, quam humana natura habere debet secundum meliorem proportionis, & diuisionis æquitatem. Accidit autem,

[a] B. ab.

† Legendū hic ex Mant. collatione, Et illud quidem, secundū quod oportet, per diuisionem rationalē cum consideratione absoluta, absq; ulla comparatione ad rē aliquā. est duobus modis &c. Ita enim uertit Man. Id autem, prout rōnalis, seu intellectualis diuisio exposcit, per considerationem & speculationem absolutam, seu simplicem, quæ ad nullam determinatam rem referatur, uel cōtrahatur, bifariam quidem esse potest. primo quidem modo &c.

[b] B. meretur Alia litera consideratur.

autem, ut hæc diuisio, quũ homo eam habuerit; ueræ æqualitati, quam primam diximus, ualde sit propinqua. Huic uerò æqualitati, [c] ʒ quæ secundum humana attenditur corpora, ʒ & quæ est in comparatione aliorum, quæ hanc non habent æqualitatem, neque habent propinquitatẽ æqualitatis, quam prius nominauimus, quã habet homo: octo considerationum accidunt modi: Aut enim erit secũdum speciem comparatam ei, quæ ab ea diuersificatur, [d] ʒ & est alia ab ea: ʒ aut secundum speciem comparatam ei, quod est diuersum ab ea, ex eo quòd est in ea: aut erit secundum aliquam partem [e] † ʒ ʒ speciei comparatam ei, quod ab ea diuersum existit, & est extra ipsam, & in eius specie: aut erit secũdum partem speciei comparatam ei, quod diuersum est ab ea, ex eo quòd est in eius parte suæ speciei: aut erit secundum singulare [f] † ʒ ʒ comparatum ei, quod est diuersum ab eo, & est extra ipsum: [g] † ʒ ʒ aut erit secundum singulare cõparatum suis dispositionibus, quæ in ipso sunt: aut erit secundum membrum comparatum ei, quod ab eo diuersum existit, ex eo quòd est extra ipsum in corpore suo: aut erit secundum mẽbrum comparatum suis dispositionibus in se ipso. Primus modus est æqualitas, quæ in homine attenditur comparatione aliorum generatorum. & est res [h] ʒ magnam habens latitudinem, quæ diffinitione minimè potest comprehendi: neque etiam qualitercunque contingat, existit: sed inter multitudinem, & paucitatem ʒ duas obtinet extremitates: ab una quarum, cum egressa fuerit, non poterit esse humana cõplexio. Secundus uerò modus est medialis, qui inter duas extremitates huius latæ complexionis existens, inuenitur in indiuiduo; quod est in ultimo æqualitatis, ex specie, quæ est in fine æqualitatis, & in ętate, in qua augmentum ad suum peruenit finẽ. & hæc quidem æqualitas etiã licet non sit æqualitas [i] ʒ certa, quam in huius capituli principio nominauimus, eo quòd hanc inueniri non est possibile; est tamẽ ei propinqua. Et hic etiam homo æqualitati non qualitercunque uicinus existit, sed secundum suorum membrorum alterationẽ, uel alternationem ʒ calidorum, sicut cor: & frigidorum, sicut cerebrum: & humidorum, uelut hepar: & siccorum, sicut ossa. Quum ergo ponderabuntur, & æquabuntur; erit uicinus ęqualitati certæ. In consideratione uerò cuiusq; membri, non nisi unius, quod est cutis, quemadmodũ postea dicemus. In comparatione autem spirituum, & membrorum principalium, impossibile est ipsum huic certæ æqualitati esse propinquũ: sed egreditur ab ea tendens ad caliditatem & humiditatem. [4] Vitæ etenim principium sunt cor, & spiritus, quæ quidem ambo uehementer calida existunt ad superfluitatem declinantia: & uita quidem existit per caliditatem, & augmentum per humiditatem. & etiam caliditas in humiditate existit, & ab ea nutritur. Membra uerò principalia sunt tria, sicut declarabimus. [5] & ex eis quidem est unum frigidum, quod est cerebrum, cuius frigiditas non peruenit ad cordis, & hepatis caliditatem temperandam. Et ex eis unum est siccum, aut siccitati propinquum: & ipsum est cor. sed eius siccitas non peruenit ad humiditatem cerebri, & hepatis temperãdam. † [k] ʒ Neque etiam cerebrum tantum est frigidum, neque cor tantum est siccum; ʒ sed cor comparatione aliorum duorum est siccum, & cerebrum aliorũ duorum comparatione est frigidum. Modi uerò tertij latitudo angustior est latitudine primi modi, scilicet æqualitatis specialis: latitudinem tamen habet magnam, & est complexio, quæ alicui gentium congrua existit secundum comparationem

10 alicuius climatis, & alicuius aeris: Indi nanque complexionem habent [l] ʒ insimul, ʒ qua sani existunt. & [m] ʒ Sclaui ʒ aliam habent complexionem, qua sani degunt. & unaquæque earum per comparationem ad suam speciem suæ speciei comparatione est temperata: quæ comparatione alterius non est temperata. corpus nanque Indi quũ secundum complexionem Sclaui, quale fiet; aut infirmabitur, aut morietur. & similiter, quũ Sclaui complexione Indi, quale reddetur; erit corpo-

20 ris dispositio contraria. Quæcunque igitur species in terra habitabili commorantium habebit complexionem eis propriã, aeri sui climatis conuenientem, † & habebit latitudinem. cuius quidẽ latitudo duas hẽt extremitates, [n] ʒ multitudinis, & paucitatis ʒ. Quartus autem modus est medium, quod est inter duas extremitates latitudinis complexionis climatis, & ipsum est complexio complexionibus [o] † ʒ ʒ speciei temperatior. Modus uerò quintus est angustior pri-

30 mo, & tertio: & est complexio, quam debet habere indiuiduum designatum, qua uiuum, & sanum reperitur: quæ etiam latitudinem habet, ad quam duæ terminantur [p] ʒ multitudinis, & paucitatis ʒ extremitates. Debes autem scire, ꝙ omne indiuiduum debet habere complexionem sibi solummodo propriam, in qua alium ei associare [q] † ʒ ʒ est impossibile. Sextus autem modus est medium, quod est inter istos duos ter-

40 minos: quod est complexio, quam quum habuerit indiuiduum; erit melioris complexionis, cuius ipsum esse oportet. Modus autem septimus est complexio, quam unaquæque membrorum species habere debet: in qua aliud diuersificatur: æqualitas nanque ossis est, ut siccitas in eo plus abundet: & cerebri, ut humiditas in eo plurimũ abundet: & cordis, ut in eo sit plus caliditatis; & neruorum, ut in eis plurimum abũdet frigiditas. [r] † ʒ ʒ Modus autem

50 octauus est complexio membri singularis, quam quũ habuerit; erit melioris dispositionis, quam habere potest. Quũ autem species considerauerimus; inueniemus hominem certæ æqualitati propinquiorem. [6] Quumq; regiones attenderimus, certificatum erit nobis: ꝙ si fuerit locus qui inhabitabitur sub ęquatione diei: neq; aliqua de rebus terrenis obuiando impedierit, uidelicet, montes aut maria: oportebit ibi habitantes ęqualitati certæ propinquiores existere, quàm alicu-

60 ius regionum. Iam autem nobis affirmatum est, quòd opinio, quæ accidit, quòd [s] † ʒ ʒ excessus ab æqualitate est causa propinquitatis solis, est falsa: rectitudo enim solis super capita minus ibi malum operatur, & minus mutat aerem, quam [t] ʒ rectitudinis ʒ propinquitas apud nos, aut apud eos, qui sunt in maiori latitudine, quã nos; licet

c B. quã humana merẽtur corpora. Alia litera quæ secundum humana cõsiderantur corpora.

d B. & quæ est de eis, quæ sunt extra ipsum.

e † B. seu maneriem.

f † B. partis speciei.

g † B. & est in eius parte, & in eius specie.

h B. habẽs latitudinem & non est comprehẽsa ĩ termino uno, neq; illa qualitercunque existit, sed in additione & diminutione seu intensione & remissione.

i B. vera quã in huius capituli principio diximus esse impossibile inueniri, raro tamẽ inuenitur: Et hic ẽt homo ęqualitati uere prædictę non qualitercũque uicinus existit, sed secundũ suorum mẽbrorum coęquationem uel contra operautiam.

k B. neque cerebrum est cũ illa frigiditate, neque cor cum illa siccitate.

l B. ambiẽtem seu cõem sibi.

m B. Alscalebi, sunt hoĩes quinti uel sexti climatis.

† Al. etiam.

n B. superfluitatis & diminutionis seu intẽsionis & remissionis.

o † B. illius partis.

p B. superfluitatis seu additionis & diminutionis.

q † B. uel cõicare raro contingit, aut.

r † B. & ista cõplexio ẽt latitudinem habens, quæ extremitatibus seu terminis additionis & diminutionis terminatur, est minor latitudine prædicta in complexionib. præcedentibus.

s † B. illic egressio uel.

t B. eius.

licet rectitudinem non habeamus. Amplius autem omnes dispositiones morantium in linea æquinoctiali sunt dispositiones nobiles similes. neque aer ibi impeditur impedimento sensibili; sed eorum complexionibus semper est similis: & ad hanc sententiam affirmandam iam fecimus dictionem. Post istos autem, qui in quarto morantur climate, magis temperati existunt: non enim aduruntur propter moram rectitudinis solis[u] § super eorum capita, neq; elongantur ab eis parũ, § quemadmodum fit in climate secundo, & tertio: neq; congelantur, sicut contingit ijs, qui in extremitate quinti climatis habitant, & qui secundum latitudinem sunt remotiores, [x] § propterea quòd sol ab eorum capitibus est remotus §. In membris uerò iam manifestum fuit, ꝙ membra principalia non sunt æqualitati certæ multũ propinqua: [7] immo oportet, ut scias, quòd caro est membrum illi æqualitati magis propinquum, quàm cætera membra. cutis tamen carne propinquior est; quasi enim non patitur ab aqua æqualiter temperata, cuius medietas sit nix, & altera medietas sit aqua feruens. [y] §Et forsitan caliditas uenarum, & sanguinis neruorum frigiditati in ea æquatur. Similiter quoque non patitur à corpore, quod bene temperatum existit ex siccioribus corporibus, & humidioribus; quum in eis æqualia fuerint. & nos quidem scimus, quòd non est causa, quare non patiatur, nisi quia non sentit illud: neque est tale, quale illud, nisi quia propter ipsum non patitur: nisi enim tale esset, quale illud, propter illud pateretur: res enim, quę unius sunt originis, & in naturis opponũtur, unę ab alijs patiuntur: sed ab eo, quod ei in qualitate communicat, res non patitur. Quod autem in cute magis existit temperatum, est cutis manus. & quod in cute manus temperatius est, est cutis uolæ: & temperatius eius est quod est super digitos: & temperatius eius est, quod est super indicem: & quod temperatius eius est, est, quod est in pulpa extremitatis eius: & propter illud est melioris sensibilitatis. & quod in cute uolæ magis existit temperatum, est, quod in digitorum extremitatibus inuenitur. quapropter extremitates digitorum aliorum, quasi iudices existunt qualitatum natura tactualium §: debet enim declinatio iudicis æqualis existere ad unamquamq; extremitatum: ideo ut egressum ab æqualitate, & à medietate percipiat. Debes autem scire ultra hoc, quod sciuisti, quòd, quum dicimus de medicina, ꝙ est temperata; nolumus dicere, ꝙ sit temperata certè; quoniam illud est impossibile. neque uolumus dicere, quòd temperamento humano in sua complexione sit temperata: si enim ita esset; tunc esset ex ipsamet humana substãtia. sed uolumus, quòd, quum propter calorẽ naturalem, qui in corpore existit humano, patietur; qualitate afficietur: quæ hominis qualitatẽ non superegreditur in aliqua duarum extremitatum æqualitatem excedentium. non ergo in ipso operabitur effectum æqualitatem excedentẽ, consideratione igitur suæ operationis in corpore humano est æqualis. Et similiter, quum dicimus, quòd est calida, aut frigida; nolumus dicere, quòd in sui substantia sit in ultimo caliditatis, aut frigiditatis; aut in sui substantia sit calidior corpore humano, aut frigidior: [z] § si enim ita foret; cuius complexio esset sicut hominis complexio, esset temperatum. § Sed uolumus dicere, quòd propter ipsam in corpore hominis prouenit caliditas, aut frigiditas maior illa, quàm ex se habebat. Quapropter una medicina plerunque est frigida humani corporis comparatione, & cõparatione corporis scorpionis calida: & humani corporis comparatione calida, & frigida corporis serpentis comparatione: immo quandoq; etiã una medicina existit calida comparatione corporis Petri magis, quàm comparatione corporis Pauli. Ideoq; præcipitur eis, qui medicãtur, ut, quũ complexionem mutare uoluerint, & unam adhibuerint medicinam, quæ non contulerit; ab ea discedant. Postquam igitur de complexione temperata, quæ dicenda erant, compleuimus; ad loquendum de cõplexionibus distemperatis redeamus. [a] § [8] Dicemus itaque, quòd complexiones distemperatas æquale est, siue comprehenderis secundum comparationem speciei, aut partis, aut indiuidui, aut membri: quæ sunt octo, § & sunt omnes communicantes in hoc, quòd complexioni temperatæ sunt oppositæ. & hæ octo proueniunt, quemadmodum dicemus. & est, ꝙ egressus ab æqualitate aut est simplex, qui æqualitatem non excessit, nisi secundum unam contrarietatem: aut est compositus, qui æqualitatem secundum duas contrarietates [b] † § § excesit. Et simplicis quidem, qui secundum unam excesserit contrarietatem, aut est excessus secundum contrarietatem agentem: quod est aliquo duorum modorum; quoniam aut est calidior, quàm debet; sed nec est humidior, nec siccior: aut frigidior, quàm debet; sed neque humidior, neque siccior: aut secundum contrarietatem patientem, quod est uno duorum modorum; quoniam aut est siccior, quàm debet; sed non est calidior, neque frigidior: aut humidior; sed non est frigidior, neque calidior. Istæ tamẽ quatuor non diu permanent: caliditas nanq; maior, quàm debet; reddit corpus siccius, quàm oportet. & frigiditas maior, quàm debet; facit corpus humidius, quàm oportet humiditate extranea. & siccitas maior, quàm debet; cito reddit ipsum frigidius, quàm oportet. & humiditas maior, quàm debet; si ualde fuerit superflua; uelocius reducit ipsum ad frigiditatem, quàm siccitas maior: quæ si plurima non fuerit; conseruabit ipsum prolixiori tempore: ad ultimum uero reddit ipsum frigidius, quàm debet. Tu tamen ex hoc intellige, quòd æqualitas, & sanitas magis pertinent caliditati, quàm frigiditati. & hæ quidem sunt simplices quatuor. Compositæ autem sunt, in quibus fit egressus ab æqualitate scd̃m utrasq; contrarietates: uelut, si sit cõplexio calidior, & humidior simul, quàm oportet: aut calidior, & siccior simul, quàm oportet: aut frigidior, & humidior simul, q̃ oportet: aut frigidior, & siccior simul, quàm oportet: non enim potest esse frigidior, & calidior simul: neque siccior, & humidior simul. Vnaquæque autem harum octo complexionum aut est sine materia: quod quidem est, quũ complexio corpus qualitate solummodo afficit, ita ꝙ corpus hac qualitate nõ afficitur propter humorem in ipsum penetrantem, qui hanc habeat qualitatem

[u] B. super eorũ capita in hora aliqua post elõgationem eius ab eis.

[x] B. in indiuiduis uero est in diuiduũ magis temperatũ qd' est ex parte temperatiori, & ex specie temperatiori.

[y] B. & quasi uel forsitã ęquatur in ea calefactio spiritus & sanguinis cum frigiditate neruorum, & similiter non patit̃ a corpore bonæ permixtiõis ex siccioribus corporibus & humidioribus uel magis fluidis, quã fuerint in eo æqualia. & nos q̃ de scimus ꝙ nõ patitur, nisi qm̃ nõ sentit sibi simile, & neq; est simile seu tale, quale est illud, nisi quia nõ patitur ab eo, qm̃ si ab eo esset diuersum, pateret̃ ab ipso. Res.n. quæ in materia conueniũt & in naturis opponũtur, patiunt̃ adinuicem, & non patit̃ res ab eo qđ ex in qualitate cõicat, qñ fuerit communitas uel cõicatio in qualitate & similitudo in ea, & tẽperatius quod est in corpore, est cutis. Et temperatior cutis est cutis brachii. Et tẽperatior cutis brachii est cutis manus. Et tẽperatior ea est cutis uolę manus. Et temperatior ea est illa quæ ẽ super digitos. Et temperatior ea est illa quæ ẽ super indicem. Et temperatior ea est illa quæ ẽ super pulpã extremitatis eius, & propter illud ipsa & pulpa extremitatis aliorum digitorum sunt quasi iudices naturaliter, uel existimãtur iudices naturaliter in mẽsurationibus tangibilium.

[z] B. aliter tunc illa complexio esset temperata cuius cõplexio est sicut cõplexio hominis.

[a] B. dicemus itaque quòd complexiones distẽperatæ siue eas acceperis scd̃m cõparationem speciei, aut partis, aut indiuidui, aut mẽbri, sunt octo.

[b] † simul.

litatem

litatem, ad quam immutatur corpus § neque fiat, nisi [g] § sicut cum caliditate eius, qui calefit ad ignẽ, aut frigiditate eius, qui ad niuẽ infrigidatus est: § aut est cum materia: quod quidem est; quũ corpus non afficitur qualitate huius complexionis, nisi propter uicinitatem humoris in ipsum penetrantis, in quo hæc æqualitas [h] § superabundans existit: § quemadmodum quũ corpus humanum causa uitrei phlegmatis infrigidatur, aut causa cholerici humoris prasini calefit. tu autem in libro tertio, & quarto cuiusque xvj. complexionum exemplum inuenies. Et est tibi sciendum, quòd complexio cũ materia duobus modis est: membrum enim quandoque [i] § exterius à materia madefactum est: & quandoq; materia penetrat, & retinetur in foraminibus, & uentriculis ipsius. Et est, quũ receptio, & penetratio est apostemans: & est, quando non. § Hæc est de complexione dictio. Medicus autem physico credere debet secundum semitam positionis, quod nõ est ei manifestum per se.

g B. ficut est caliditas ethici, & frigiditas infrigidati uehementer ex glacie, aut niue.

h B. dominatur.

i B. infusum in materia, & madefactũ cum ea, & quãdoq; est materia retenta in uijs, & uẽtriculis eius, & quãdoq; est retẽtio eius apostemãs, & quãdoq; non apostemans.

ANNOTATIONES.

1 *Complexio est qualitas, &c.* Excludit primis statim uerbis eorum sententiam, qui temperamentum, uel substantiam, uel animam esse putant. qualitas enim substantiæ opponitur. neque nisi ualdè impropriè dicitur qualitas substantialis. neque accidens corpori dat esse: sed substantia. Refutatur ergo eorum sententia, qui animam esse corporis temperamentum existimant, quod sensisse Galen. uidetur, lib. quòd animi mor. temp. corp. seq. Licèt de hac re lib. de uirt. nat. substantia anceps fuerit. Et si enim ex diuersitate temperamentorum diuersi affectus, & uariæ actiones in animalibus fiunt: temperamentum tamen ipsum qualitas est, à qua anima (quam superiori capite motricem, & authorem nostrarum actionum dixit) ad actiones rectè, aut malè obeundas disponitur. seseq; habet temperies non, ut instrumentum, sed ut instrumenti. i. corporis dispositio. quo pacto exacta tibiæ forma, huius quidem dispositio est, qua artifex elegantes, suauesq; sonos moduletur. Vnde & à quibusdam temperatura harmoniæ rectè comparatur. hæc enim & si ex fidibus multis, quæ corpora sunt, proueniat: ipsa tamen accidens est quoddam præter fidium substantiam, & naturam. hoc pacto authorem sensisse putamus hoc in loco. quum temperamentũ qualitatem esse dixit, post actionem primarum qualitatum superstitem. neque enim (quod quidam alioqui doctissimi uiri sentiunt) corrumpi, aboleriq; primas illas qualitates funditus putat. sed ex confusis, pugnantibusq; ijs, hanc, ueluti ex fidibus concentum, arbitratur resultare; quæ tamen accidens est, non substantia. quum anima substantia sit, ut præsertim author. 1. de anima, parte 1. tuetur. Quod enim quidam cum Gal. temperamentum formam hominis substantialem esse contendunt, quia hoc finis est, quo in humanum corpus inducto, cessat motus. quum nihil, præter temperamentum, sensu acquiri uideamus. quòd item hoc sit corporis perfectio, & actus primus, nempe quo læso, nostræ lædantur actiones; et intellectio quoque lædatur. quòd item aiunt, si alia hominis est forma præter temperamentum, oportere hanc esse uel substantiam, uel accidens. at anima non est accidens, quoniam accidens corpori daret esse: ergo substantia. si substantia, non corporea, quia de hoc rursum corpore quæretur, an aliam formam habeat. incorporea igitur erit. tunc uerò & externa erit, & incorruptibilis: & ex corruptibili, et incorruptibili fiet unum, quum tamen ea differant plusquam genere. Quod, inquam, hi pro Gal. sententia dicunt; tenuissimo, ac leuissimo fundamento nititur. Esto enim, quòd inducta in corpus temperatura, omnis agentis actio desistat. absurdum dictu est eam finem esse in generatione hominis, ultimum, seu primum (ut aiunt). neque enim homo est, nisi posita anima rationali. cætera uerò, nec temperies solum: sed figura ipsa corpus ambiens, corporis naturam sequuntur. ut ridiculum sit, uel, nihil acquiri præter temperamentum, quod sensu uideamus, asserere: quando tẽperamentũ minus sensu usurpamus, quàm figuram corpus ambientem qualitatis speciem. uel idcirco negare aliam, præter temperamentum formam, adesse; quòd ea sensum lateat. propterea nanque animam sensu non percipimus, quia corpus non est. & qui formas rerum sensibus patere existimãt, citra modum philosophantur. Neque uerò (quod subijciunt) licèt temperies euersa actiones euertat, ideo temperies est anima. alioqui enim tot in corpore essent animæ, quot temperamẽta: tot autem hæc sunt, quot partes. Videmus uerò intemperie affecta una particula, nõ totius corporis actiones offendi. Ac si pp actionum offensas temperamentum animam putant, debent et eadem ratione compositionem corporis, & unitatem, animam asserere; quibus læsis, illæsa etiam temperie, corrumpi actiones usu uenit. Sed et illud, quod tertio loco obijciunt, nullius momenti esse perspicuum est. quando, si ea præter temperamentum forma incorporea est, incorruptibilem fore concludunt. deinceps uerò, absurdum illud sequi, quòd ex corruptibili, & incorruptibili, quæ plus quam genere differunt, unũ fiat. Quis enim (ut antea diximus) corporeas formas esse aliquas uidit? sunt illæ quidem corporeæ, quia eductæ de corporis potentia, non tamen corpora. incorporea est brutorum & plantarum forma, quæ tamen de corporis potentia emergit. De rationali uerò anima, alia est ratio. & quanquam malunt multi cum belluis esse belluæ: nos tamen (id quod multi præclarissimi philosophi senserunt) non repugnare philosophiæ principijs putamus, ex incorruptibili (ut est loquẽdi usus) à parte post, & corruptibili, unum fieri: qui certè parentem rerum naturam, multo maiora audere non ignoramus. Quam obrem (quum hæc ita se habeant) concludamus tandem longè aberrare eos, qui temperamentum animam esse, et animam ex elementis statuunt. id quod & res ipsa, & princeps philosophorum Aristot. 2. de gener. & corr. improbat, & falli eos fateamur, qui temperiem substantiam esse existimant.

2 *Cum enim adinuicem, &c.* Appositè suis uirtutibus agere elementa dixit, Aristotelem æmulatus. 1. de part. anim. Neque enim elementa inuicem suis formis pugnant, quum substantia substantiæ contraria non sit; sed solis qualitatibus, formis ipsis integris, & immutatis remanentibus: ut author noster sensit. cuius sententiam sequitur Auerr. 1. de gen. & corr. & si 3. cæli contra ipsum disputet, quia nihil ex elementis forma substantiali ab ijs diuersum generaretur: quòd mixta formam unam non haberent. quòd mixtorum formæ in primam materiam non reciperentur. uelitq; propterea is formas quoque ipsas pati, non prorsus tamen aboleri. & si uerò substantiæ neque intenduntur, neque remittuntur: referre tamen id non putat in elementorum formis, quæ imminutæ sunt substantiæ, & mediæ inter substantiam & accidens. Cæterùm, si formæ elementorũ non perfectæ substantiæ sunt, & elementa ipsa imperfecta,

Cap. 4.

Cap. 1. & 3.

tex. 45.

Cap. 1.

com. 90.

com. 67.

cta, certè quomodo perfectiora ex his fiant corpora, nõ uideo. solida sanè rerum initia nisi statuamus; neque res ipsas multò solidiores esse oporteat. Placet ergo nobis Auicennæ sententia, mistionem, uidelicet, ex elementis fieri solis qualitatibus inuicem pugnantibus, non etiam formis. neque enim quum forma diuisionis capax non sit, ut ipse Auerr. 5. phys. & 6. testatur, quòd frangatur earum uis, quòd intendantur ipsæ, aut remittantur, incorruptis philosophiæ principijs admitti potest. Neque uerò rationes cõtra authorem nostrum quicquã certi probant. Nempè, quòd primo loco nihil gigni asserunt ab elementis diuersum, si eorum forma seruatur. (nimirum, quæ seruatis corporibus coeunt; non miscentur, sed coniunguntur) hoc inquam eo confutatur, quòd, & si elementa secundũ formas integra sunt: quo ad qualitates tamen uariantur: & ipsa eorum corpora, & substantiæ ipsæ in minimas partes dissecantur. Neque item, licet formæ elementorum supersint; plures in misto sunt formæ: quando eodem testante Auer. ex Alex. mẽte 12. metaph. elementorum formæ in misto rationem materiæ habent, & sola misti forma uerè est forma. Quare, neque id, quod posteriori loco obijcitur, quòd forma misti in primam materiam non recipitur, efficacius sententiam authoris oppugnat. Si enim elementorum formæ in misto, formæ uim non habent: quũ inter misti formam & primam materiam nulla perfecta forma intersit, perfici profectò materiã primam à misti forma oportet: atque ita misti formam in communem & primam materiam suscipi, non in secundam. His ergo fortasse Auicennæ sententia ab Auerroe defendi potest.

com. 68. cõ. 45.

com. 15.

3 Sed medicus physico &c. Si temperamentum qualitas est ex mutua primorum elementorum actione proueniens: possunt ea ita inter sese agere: ut, aut unum, aut duo uictis alijs exsuperent, (plura nanque ob contrarietatem uincere simul nequeunt) aut confecta iam pugna æquè omnia & uincant, & uincantur. Quare, & post horum actionem aut una emerget qualitas cæteris superior, aut duæ, aut nulla. Vbi una, aut plures qualitates excellant, iure inæquale temperamentum dicitur. ubi apud nullum uictoria est, sed æquè potentes sunt omnes: æquale. Hoc autem medici, ad alterius æqualis differentiam, quod licet uerè inæquale sit, comparatione tamen ad alia, quæ magis ab æqualitate distant, temperatißimum uidetur: æquale ad pondus nominant: quũ alterum, quod per collationem est, æquale ad iustitiam appellent. Sanè diuisio hæc (quam modò de qualitatum actione attulimus) ita coniunctam habet rationem, ut nullam uideatur pati controuersiã. Dubitatio tamẽ est, an æqualis ea, & ponderalis temperies re ipsa, uel sola potius imaginatione deprehendatur. Galenus 1. de temperam. reperiri putat, & ueluti extremorum normam proponit: ipsam calidißimæ & frigidißimæ aquæ, nec non cineris atque aquæ ipsius permistæ confusæq; exemplo astruens. Aduersus tamen eius sententiam, & author noster sentit hoc loco, & Auerroes 2. de gen. & corr. 4. meteor. 1. cœli. 10. metaph. & 2. Coll. dari æquale ad pondus negat. cum, quoniam ab æqualibus non prouenit actio, neque propterea ex æqualium qualitatum actione in misto, forma ulla induci potest. tùm quia ut ex pluribus unum fiat, oportet ex multis ijs unũ se habere, ut formam, alterum ut materiam: atque esse id non potest in ijs, quæ æqualia sunt. Adde, quòd si daretur æquale ad pondus, daretur tale mistum, quod in quauis regione positum, in medio, & grauium, & leuium quiesceret. tale uerò mistum non inuenitur. Hæc

Cap. 9.

com. 48. com. 10. com. 7. com. 23. cap. ult.

ferè ex Auerroe collegimus, quibus æquale temperamentum ponderale refutat, quamuis ratio, quam tertio loco adduximus, æqualitatem quæ inter grauitatem est, & leuitatem, destruat: de qua nobis sermo non est, quum temperamentum ex primarum, non secundarum qualitatum actione proueniat. Cæterùm, quod ad hanc dubitationem pertinet, non ignoramus multa à multis in utranque partem afferri. Licebit tamen fortasse, si rem spectemus diligentius, contraria horum authorum placita ita conciliare. ut philosophos quidem, cum quibus, & author noster, & Auerroes sensit; æqualitatem ueram, & permanentem negare: medicos uerò apparentem, & momentaneam admittere, dixerimus; Et si enim ratio uidetur id persuadere: sicuti ex mutua elementorum actione unam quandoque', aut duas qualitates accidit superare; ita & posse easdem pari robore præditas neque uincere, neque uinci. res tamen ipsa planè indicat, neque actionem ab æqualibus prouenire. neque dari temperatum istud corpus, nisi fortasse in instanti, dum ex una qualitate in aliam illi aduersam, putà ex calore summo in frigus summum per medium temperatum iri oportet. certum autem est eorum, quæ momentanea sunt, rationem non haberi. Et, quanuis mistio, quam Galenus ex frigidißima, & feruenti aqua, siue ex aqua & cineribus facit, temperata sensu appareat: ea tamen perfecta mistio non est, neque diutius ipsa quoq; temperies manet. adde &, quòd sensum euenit frequenter falli, ut temperatum illud iudicet, à quo insigniter non afficitur.

4 Vitæ etenim principium &c. Quum uita per calidum consistat, ut Arist. notat in lib. de morte & uita, calor autem humido nutriatur: quumq; ex calido & humido nostræ generationis initium sit, ut ex Gal. habetur 1. aph. iure cor, & spiritus uitæ principium esse ait: quæ, quum aliorum membrorum collatione maximè calida sint, & ad humidum inclinent; sunt innato calori conseruando aptißima. uti enim ignis aere pro alimento utitur; ita & innatus calor innatum humidum depascit, & eo conseruatur.

com. 14.

5 Et ex eis quidem est unum frigidum &c. Cerebri temperaturam multò esse frigidißimo corde frigidiorem dixit Gal. in lib. ar. med. Quod uerò ait frigiditatem cerebri non esse ad cordis calorem temperandum, aduersus Aristotelis sententiam est, qui 2. de part. anim. oppositum scriptum reliquit. Contra quem & Galenus pugnat 8. de usu par. Tuetur tamen philosophum Auer. 2. Coll. Et author quoque noster lib. 3. fen 1. huius sententiam sequitur. Nobis uerò (quod ad hanc rem spectat) non uidetur reprehensione dignus Arist. quando, etsi huius tantũ rei gratia factum cerebrum non est, ut refrigeret cor, sed multorum præterea usuum gratia, quos philosophus non ignorauit: negari tamen non potest, quin cerebri frigiditate uitalium spirituum feruor remittatur, tempereturq;. dum uitales sursum latos, animales euadere oportet. id quod philosophum sensisse arbitramur.

Cap. 28.

Cap. 7.

Cap. 3. Cap. 11. Cap. 2.

6 Cumq; regiones attenderimus &c. Regionum temperamenta, & naturam, & qui quibus regionibus homines nascantur, docuit Hipp. lib. de aer. aqu. & loc. An uerò sub æquinoctiali temperatus sit cæli status, uidendum a nobis erit postea. quum de aeris mutatione respectu regionum author uerba faciet.

7 Immo oportet ut scias &c. Carnem dicit ad æqualitatem plus quàm cætera membra accedere, & hac propinquiorem temperiei esse cutim. Videtur controuersia esse, quoniam Galenus 1. de temperam. & paßim alibi

Cap. 9.

bi carnem calidam esse ait, & humidam. Sed uerè contro uersia non est, quum author non æqualem esse uelit, sed ad æqualitatem accedere, si alijs membris conferas. At uerò, qua ratione hoc dixerit, putant aliqui sequi eum Aristotelis sententiam, qui 2. de part. anim. uidetur tactus instrumentum esse carnem existimasse. id quod & Alex. in 1. paraphr. de anima. & Auer. 2. Coll. quamuis Themist. 2. de anima, & Auer. ibidem contra Alex. disputent. id quod nos alibi fusius tractabimus. Verùm quòd hi fallantur, ex eo cõstat, quòd statim probat Auic. cutim esse temperatissimam, & carne ẽt temperatiorẽ. Nobis ergo alia uidetur ratio, cur carnẽ ad æquale temperamentum dicat accedere. Et si enim hæc calida est, & humida; stat tamen, qua ratione humanum corpus, si cæteris animalibus comparetur, temperatum dicitur: quum calidum tamen sit, & humidum: eadem, respectu aliarum partium, quæ à caliditate, & humiditate magis distant, carnem esse temperatissimam. quum in calido & humido stet uita. sicuti antea dictum est. At uerò quum caro cuti ipsi confertur, alia est ratio propter quam cutis temperatior existimetur. nempè, non quòd hæc tuendæ uitæ commodior sit; sed ob eius substantiæ rationem, quæ inter contrarias qualitates media quodammodo est. id quod author eo probat, quòd hæc à tẽperatis non afficitur, neque ea sentiat. quod magnum est eius cum æqualitate similitudinis indicium. Neque uerò intelligendum hoc est (ut alij quidam docti uiri) quòd cutis, quæ temperatissima sunt, non sentiat: absurdum enim dictu est cutim æqualia, & temperata prorsus non sentire: quando hoc pacto sensus instrumentum, quanto temperatius est, tanto ad sentiendum ineptius esse oporteat. Sed non sentire cutim æqualia propterea dixit author, quòd molestia ab ijs non afficiatur, dũ sentit; sed summa potius iocunditate sustineat. Quum autem triplex carnis sit genus, est enim caro musculorũ, est caro uiscerum, & glandularum; quũ de carne egit, musculorum carnem intellexit, huic enim multi a natura immixti sunt nerui ad eius moderandam temperiem. ut & Auer. 2. Coll. Reliqua, quæ hic de manus cute author subiungit, habes ferè ex Gal. 1. de temp. & 2.

8 Dicemus itaque quòd complexiones &c. Et hic de inæquali temperamento inter maximos uiros controuersia est. quum eius differentias, octo author faciat, quatuor simplices, & quatuor compositas, quod & Galenus in libris de temperam. Auerr. uerò Coll. simplices quatuor dari neget: quum nulla sit ex actiuis qualitas, quæ passiuam alteram sibi non asciscat. Sed ab Auerroe facilè & author & Gal. defenditur. Et si enim uerum id est, quod Auer. ait: Medicus tamen qui sensitiuus est artifex, id solùm, calidum iudicat: in quo calor euidenter percipitur, & frigidum in quo frigiditas, humidum & siccum in quibus humiditas & siccitas. Fieri autem id potest, ut temperamento quis, quo ad actiuas (quantum sensu conijci potest) qualitates, calidiori aut frigidiori sit; quo ad passiuas tamẽ dignosci nequeat an siccitas, an humiditas exsuperet: propterea'q; ut tale corpus simplici temperamento præditum censeatur. Fatemur tamen processu temporis ob actiuarum uim, & passiuas qualitates intendi: & temperamentum compositum euadere, quum antea simplex iudicaretur. id quod & Gal. 6. de tuen. ualet. scriptum reliquit.

Cap. 1. & 8. — Cap. vlt. ca. 11. & 13. — Cap. 40. — Cap. 13. — Cap. 9. cap. 1. — Cap. 1. — Cap. 2.

De complexionibus membrorum. Cap. 2.

DICO, quòd deus cuique animali, & cuique membro donauit ex complexione quod magis meretur, & quod eius actionibus, & dispositionibus secũdũ possibilitatem melius existit: hoc autem certificare philosophi est, & non medici. Donauit autem homini complexionem temperatiorem quàm in hoc mundo esse est possibile, [a] §cum suarum uirtutum conuenientia§ quibus agit, & patitur: & unicuique membro donauit de complexione, quod meretur. Posuit ergo quædam ex membris calidiora, & alia frigidiora, & alia sicciora, & alia humidiora. Quod autem in corpore est calidius, est spiritus, & cor, à quo procedit. deinde sanguis, licet in hepate generetur: quia enim cum corde continuus existit, ab eo plus acquirit caloris, quàm hepar habeat. postea hepar, quia est sicut sanguis congelatus. post quod est caro, quæ minoris est caloris, quã hepar, propterea quòd neruorum uilli in ea mixti sunt, qui sunt frigidi. deinde sunt musculi, qui minoris sunt caliditatis quàm caro simplex; propter illud, quod de neruis, & ligamentis eis admiscetur. postea est splen, propter illud, quod est in eo de fece sanguinis. postea renes, eo quòd non multus in eis existit sanguis. deinde arteriarum tunicæ, non propter ipsarum neruosa corpora, sed propter illud, quod recipiunt de calefactione sanguinis, & spiritus, qui sunt in eis. postea sunt uenarum non pulsatilium tunicæ propter sanguinem solum. [b] §postea cutis§ uolæ temperatæ. Frigidius uerò, quod est in corpore, est phlegma. postea pili. deinde os. postea cartilago. post ligamentum. deinde chorda. post panniculus. deinde neruus. postea nucha. post cerebrum. deinde adeps. postea pinguedo. postea cutis. Humidius uerò, quod est in corpore, est phlegma. postea sanguis. postea pinguedo. postea adeps. postea cerebrum. postea nucha. postea caro, mamillarum, & testiculorum. post pulmo. postea hepar. [c] † § § deinde renes. postea musculi. post cutis. Et hic quidem est ordo, quo Galenus disponit ea. Scire tamen debes, quòd pulmo in sui substantia, & natura, non est humidus uehementi humiditate. Omnis enim complexio membri naturalis similis est ei, quo nutritur: & secundum suam accidentalem complexionem similatur ei, quod [d] §ab§ ipso superfluit. Pulmo autem nutritur calidissimo sanguine. & multæ admixto choleræ. & hoc quidem ipsemet Galenus nos docet. In ipso uerò, multa humiditatis superfluitas colligitur, propter illud, quod ad ipsum ascẽdit de uapore corporis, & propter illud, quod ad ipsum, descendit ex catarrhis. Postquam igitur sic est res; hepar multò magis humidum est pulmone, humiditate naturali: & pulmo magis est madefactus: [e] § licet humiditatis mora ipsum ẽt in sui substãtia§ molliorẽ fecerit, § & dispõnes phlegmatis, & sanguinis ita intelligẽdæ sunt. Phlegmatis nanq; humectatio est secundũ modũ madefaciẽdi, & sanguinis humectatio est scd'm modũ [f] § augmentũ faciendi in substãtia §. licèt phlegma naturale aqueũ plerunque sit maioris humiditatis, quã sanguis. Ex sanguine .n. quũ quantũ digeri debet, digeritur; multũ humiditatis ex eo resoluitur; quæ erat phlegmatis naturalis aquei, quod ad ipsum conuersum fuit. In sequentibus aũt scies, q; phlegma naturale est sanguis, qui aliqua cõuersus est cõuersione. Res aũt siccior, quæ est in corpore, sunt pili: sunt.n. ex

a B. cum cõuenientia seu proportionalitate ipsius ad uirtutes.

b B. Postea cutis manus temperatæ frigiditatis.

c † B. dein splen.

d B. in

e B. licèt assiduatio madefactionis iã fecerit ipsum humidiorẽ in sui ẽt substantia.

f B. penetrãdi in substantiam mẽbri penetratione ita perfecta, quòd conuertatur in substantiam ipsius membri.

ex uapore fumoso qui eleuatur. resolutum nanq; fuit, quod in eo de uapore mixtum erat, & pura fumositas congelata remansit. Postea est os: ipsum nanque omnibus membris durius existit; humidius tamen pilis est. Ossis nanque generatio est ex sanguine: cuius situs est situs[g] §qui humores naturales exiccat locatus in eis §. Quapropter os multa nutrit animalia: pili uero eorum nullum nutriunt; aut fortasse si nutriunt ex eis aliquod, ualde est rarum, & extraneum: sicut existimāt quidā, q̃ uespertiliones eos digerant: & in eis delectentur. Nos autem, quū duas quantitates ossis, & pilorum in pondere æquali assumpserimus: & eas in cucurbita alembico supposito distillauerimus; egredietur ex osse plus aquæ & plus olei; & remanebit minus fęcis. os ergo pilo humidius est. Post os autem in siccitate est cartilago. postea ligamētum. post chorda. post panniculus. post arteriæ. post uenæ. post nerui motiui. post cor. post nerui sensus: motionis. n. nerui frigidiores & sicciores simul existunt temperato: nerui autem sensus frigidiores quidem, sed non multum sunt temperato sicciores: & fortasse sunt ei propinqui: & neque etiam in frigiditate sunt ab eo ualde remoti. postea est cutis.

g B. in quo exuccat humiditates naturales ex eis possibiles. Alia litera. in quo os exuccat humiditates naturales locatas circa ipsum.

ANNOTATIONES.

1 Dico quòd Deus &c. Desumpta ex Galeno sunt hæc omnia, primo de temp. & secundo. Sed dignū animaduersione est, quum de spiritibus & corde agitur. Quòd calidissimum, omnium uiscerum sit cor, & 1. de temperam. & lib. de semine, & alibi sæpe testatur Galenus. Verùm an idem partium nostri corporis omnium sit calidissimum, non æquè constat. quum author hoc in loco in calidorum membrorum enumeratione spiritus præponat, quod & Auerr. 2. Coll. facit, quibus assentiri & Hipp. uidetur lib. de carnibus, spiritum ex omnibus in homine maximè calidum esse dicens. Contrarium tamen statuendum uideretur, ex Arist. regula 1. post. nempe propter quod unumquodque tale, illud magis. atque ideo quum spiritus à corde producantur, cor ipsum calidius esse dicendum esset. Item Gal. sanguinem partium omnium ait esse calidissimum 1. de temperam. Vbi & inconstantiæ uidetur accusandus, quòd sanguine bilem multò esse calidiorem scribit 2. de temperam. lib. Sanè in tam multiplici dubitatione quidquid alij dixerint, nobis ita statuendum uidetur. Quòd cor spiritibus calidius sit, dictat ratio, sortiuntur enim calorem spiritus à corde. Verùm, sicuti, si ad accensos carbones paleæ admoueantur, accendanturq; ob tenuiorem earum substantiam, copiosior & latius sese explicans ex ijs caliditas exurgit, quàm ex carbonibus: efficacior tamen atque acrior horum est calor. ita & spiritus, quum tenuiori natura constent, & latissimè effundantur, calidiores uidentur: copiosiori uidelicet calore redundantes quam cor; ipsum tamen cor acrior caliditas tenet. Quū uerò sanguinem cæteris partibus Galenus præponit, nō spiritibus ipsis præponit, sed partibus corporis quæ sensibus subiacent, quales spiritus non sunt: cuius rei indicio est, quòd de spiritibus Galenus non meminit. Quum item bilem calidissimam esse rerum omnium dicit, & sanguini præponit, simplicem bilem intelligit à sanguine et pituita distinctam, quæ non potestate solùm (ut docti quidam uiri dixere) sed etiam actu (id quod excretiones biliosæ palàm faciunt) sanguine ipso longè est calidior.

Cap. 9. cap. 3. — Cap. 9. cap. 8. — Cap. 2. & 3. — Cap. 9. — cap. 3

2 Post pinguedo &c. Pinguedinem inter partes frigidas reponit, quod Galenus facit 1. de tempera. & 2. & Auer. 2. Coll. Contrarium tamen scribit Arist. 2. de part. anim. & 3. necnon Gal. 4. de usu part. ubi eo argumento calidam hanc esse probat, quòd cito inflammetur, quum nullum frigidum cito inflāmari constet, quod & 3. de temperam. scriptum reliquit. Quibus & Auer. astipulari uidetur 5. Coll. pinguedinem intestinorum ad calidum inclinare scribens. Sanè dirimendæ huius litis gratia, respondent quidam docti uiri, pinguedinem actu calidam, natura quoque calidam esse: quod eo constat, quòd flammam calida citissimè concipiat, frigidam tamen actu inter frigidas partes esse numerandam. Cæterùm solutio hæc nobis non satisfacit, quum de pinguedine & cæteris hisce partibus agant & Gal. et Auicē. ut partes uiuentis sunt corporis, tales uerò calidæ actu sunt omnes non frigidæ. Quamobrem soluetur fortasse quæstio, si pinguedinem, quia à frigida causa fiat, cuius rei indicio est, quòd in frigidis & temporibus & regionibus pinguiora animalia sunt, tenuiori scilicet sanguinis parte ex qua pinguedo fit minimè absumpta, ut per calorem: si pinguedinem (inquam) meritò effectricis causæ inter frigidas partes recenseri dixerimus. Verùm quodcunque responsum fuerit, illud certè constat, & ratione materiæ ex qua fit, quū ex tenui & leui sanguinis portiōe gignatur; et quo ad eius naturā, ac (ut ita dicā) formā, quum facile inflāmabilis sit, pinguedinem inter ea quæ calida, nō quæ frigida sunt, esse reponendā.

Cap. 9. cap. 3. — Cap. 2. cap. 5. — Cap. 9. Cap. 9. — Cap. 5. — Cap. 26.

3 Post nerui motiui &c. Neruos duros cute sicciores facit, molles uerò parum ait à cutis siccitate recedere. quod & Gal. 1. de temperam. asserit, idem Gal. 2. de temperam. duros neruos in humido & sicco secundum cutis naturam se habere, ac mollium naturam cuti esse proximam, testatur. Sed conciliantur hæc loca, si neruos duros, tametsi cute sunt sicciores, paulùm tamen ab eius temperamento differre dixeris. ut non mirum sit, si propterea illos secundum cutis naturam se habere, authores scribant.

Cap. 9. — Cap. 3.

4 Post cor &c. Supra de actiuis agens qualitatibus, cor in calidorum ordine posuit; hic de passiuis tractans, inter siccas partes reponit, quod & Gal. 2. de tēperam. & 3. de alim. fac. facit. Contra tamen 1. de temperam. cute ait esse humidius, & Auerr. quoque 2. Coll. proposita de hac re quæstione, totam cordis substantiam ad humidum uergere existimauit. Soluitur tamen, si cor, quo ad eius substantiam, siccum dixeris. id enim illius durities prodit, at sanguinis & spirituum (ut Auerr. innuit) ratione quibus nunquam non copiosissimè scatet, substantiæ siccitas temperatur, ut ipsa etiam cute humidius euadat.

Cap. 3. cap. 12. — Cap. 9. — Cap. 3.

5 Quumq; regiones attenderimus &c. Regionem, quæ sub æquinoctiali est linea, inhabitabilem esse existimat Arist. 2. meteor. propter radiorum solis rectitudinem. Author plus moræ solis quàm radiorum rectitudini tribuens, quod & Ptolem. 2. almag. & 2. quadrip. temperatissimam regionem esse putat, & habitabilem nisi aliud obstiterit. At in Auic. & Ptolem. Auerroes 2. meteor. inuebitur. Tu uide quæ doctissimus Manardus lib. 7. epist. scripsit. ubi id etiam pertractat, quod author subdit, an quarti climatis habitatio post æquinoctialem sit temperatissima.

Cap. 2. — Cap. 6. cap. 2. — Cap. 2. — Ep. 1.

6 Immo oportet &c. Carnem temperatissimam facere uidetur cæterarum partium, excepta cute. At Galen. 1. de temperam. & sæpe alibi, calidam eam & humidā putat. Respondent Gal. simplicem carnem intelligere, authorem uerò commixtam cum uillis. Verùm quum absolutè de carne & author & Gal. loquantur,

Cap. 9.

tur, neque usquam simplex hæc caro (nisi ea uiscerum aliquorum, ut iecinoris, substantia sit, de qua hic non agitur) deprehendatur. Dicimus nullam esse inter authorem & Galenum controuersiam. Galenus calidam esse ait & humidam: Auic. Galenum imitatus, qui 1. de usu part. moderatè calidam esse carnis humiditatem scripsit, non absolutè temperatam eam facit (ut hi putant) sed ad temperatum accedere arbitratur. De cutis uerò temperamento quæ author subdit, lege ex Gal. 1. de temper. & Auerr. 2. Coll.

Cap. 13.

Cap. 9.

cap. 8.

De complexionibus ætatum & generum. Cap. 3.

AETATES [a] ⸨omnes sunt quatuor. Aetas adolendi, quæ uocatur ætas adolescentiæ: & est ferè usque ad. xxx. annos. Postea est ætas consistendi, quæ uocatur ætas pulchritudinis: & est ferè usque ad. xxxv. aut. xl. annos. Et ætas minuendi, quum uirtus non amittitur: & hæc est ætas senectutis, quæ ferè est usque ad annos. lx. Et est ætas minuendi, cum manifesta uirtutis debilitate: & hæc quidem ætas est senium, & finis uitæ. Adolescentiæ uerò ætas diuiditur in ætatem infantiæ. Et hæc quidem est quũ membra pueri nondum ad motiones & ambulandum sunt apta. et in ætatem dentium plantatiuam, quæ est post ambulationem, & antequam sit fortis. & illud est quũ nondum gingiuæ sunt omnibus dentibus repletæ. Postea est ætas concussionis quod quidem est post uehementiam & natiuitatem dentium, & antequam polluantur. Deinde est ætas alguelemati uel alguadi & rehac, id est cum ab eo egreditur sperma, quæ est quousque barbescat. Postea est ætas fortitudinis, quæ est donec desinat crescere. Infantium uerò solum ab infantia usque ad iuuentutem complexio in calore ferè temperato: & in humiditate ferè superflua existit⸩. Medici autem antiqui inter se disceptauerunt de duabus caliditatibus, pueritiæ, & iuuentutis. Fuerunt enim eorum quidam, qui dixerunt quòd caliditas pueri est maior: & propter illam plus crescit: ideoq; omnes eius operationes naturales desiderij, & digestionis sunt maiores, & diutius durantes; quoniam calor innatus, qui inest eis ex spermate, magis est aggregatus: & est minoris temporis. Et ex eis fuerunt, qui dixerunt quòd calor innatus in iuuenibus est ualde fortior, quoniam eorum sanguis est maioris quantitatis, & magis spissus; ideoq; accidit eis fluxus sanguinis ex naribus plus, & fortius: & quòd eorum complexio plus ad choleram declinat; & puerorum complexio plus declinat ad phlegma: & quòd iuuenes uehementiorum motionum existunt: motus uerò nõ est nisi propter calorem. & ipsi etiam uehementioris istimbre existunt, & sunt melioris digestionis. & hoc ex calore. desiderium nanque non est ex calore, sed ex frigiditate: ideoque caninus appetitus ex frigiditate sæpius contingit. Signum autem quòd uehementioris istimbre isti existãt, est, quòd neque nausea accidit eis, neque uomitus, [b] ⸨neque fastidium,⸩ quemadmodum contingit pueris, propter digestiuæ eorum malitiam. Et signum quòd eorum complexio magis choleræ pertinet, est, quòd omnes eorũ ægritudines sunt calidæ; sicut febris tertiana: & eorum uomitus totus est cholericus. ægritudines autem plurimæ, quæ pueris eueniunt sunt frigidæ, & humidæ: & eorum febres phlegmaticæ: & plurimum, quod uomunt, est phlegma. Et augmentum, quod est in pueris, non est propter fortitudinem caliditatis eorum: neque est, nisi propter multam ipsorum humiditatem: maximum etiam eorum desiderium significat caloris eorum diminutionem. Hæ quidem sunt duarum sectarum sententiæ, & ipsarum rationes. Galenus uerò ambabus sectis contradicit. dicit enim quòd [c] ⸨eorum⸩ caliditates in radice sunt æquales; sed puerorum caliditas est maioris quantitatis, & minoris qualitatis, scilicet acuitatis: & iuuenum caliditas est minoris quantitatis, & maioris qualitatis, scilicet acuitatis. Et huius quidem declaratio, sicut ipse dicit, est, ut opinemur unam solam caliditatem in mensura, aut corpus subtile calidum unũ in quantitate, & qualitate in substantiam humidam multam semel [d] ⸨penetrasse,⸩ sicut aqua: & alia uice [e] ⸨penetrasse⸩ in substantiam siccam, & paucam, sicut lapis. &, cum sic fuerit, inueniemus caliditatem aqueam maioris quãtitatis, & mollioris qualitatis: & caliditatem lapideam minoris quantitatis, & acutioris qualitatis: & ita debes agnoscere caliditatem, quæ est in pueris, & iuuenibus. Pueri enim non fuerunt generati nisi ex spermate, quod est multum calidum. & huic calori nondũ accidit res, quæ ipsum extinguat: puer nanque augeri non cessat; sed crescendo graditur: neque adhuc stetit, nedum quòd iam retrocedat. Iuuenibus uerò nihil accidit, quod eorum calorẽ augmentet innatum, neque etiam aliquid, quod ipsum extinguat: sed ille calor in eis conseruatur humiditate minoris quantitatis, & qualitatis simul, donec ad declinationem perueniat: neque tamẽ huius humiditatis diminutio [f] ⸨est adhuc diminutio, quæ caliditatem retinere non possit: neq; est, nisi quia augmentum facere non ualet: quasi humiditas tanta erat prius,⸩ quòd duas res facere poterat; custodire uidelicet calorem: & superesse etiam ad augmentum faciendum. ad ultimum uerò, ad hoc deueniet, quòd neutram duarum rerum efficere ualebit. oportet ergo, ut in medio talis existat, quòd possit unam rẽ efficere, & non alteram: falsum autem est ut dicamus ipsam posse augmentare, & non posse retinere calorem innatum. quomodo enim in re augmentum præstare potest, quod radicem non ualet custodire? restat ergo, ut dicamus, quòd calorem custodire potest, & in corpore augmentum præstare non potest. & scitum est, quòd hæc est ætas iuuentutis. Quod autem dixit secunda secta, quòd augmentum, quod est in pueris, non est nisi propter humiditatem; & non propter calorem: est dictio falsa. humiditas nãq; augmẽti est materia. & materia nõ patit̃ p se: neq; per se creatur: immo apud operationem uirtutis in eam agentis. uirtus autem hoc agens est anima; aut natura præcepto dei. neque agit nisi cum instrumento: & illud est calor innatus. Quod autem dixerunt etiã, quòd uehemens [g] ⸨desiderium, quod⸩ est in pueris, nõ est nisi propter frigiditatem complexionis eorum: est dictio falsa. ex malo nanque desiderio, quod est propter frigiditatem complexionis, nõ prouenit istimbre: neque nutrimentum. puerorum enim istimbre melior est, quàm esse potest inpluribus

a B. ætates oẽs sunt quatuor, ætas augmenti, quæ vocatur ætas alhadate, & est ferè vsq; ad xxx. annos. Postea est ætas cõsistentiæ, quæ ẽ ætas iuuẽtutis, & est ferè à 35. vsque ad 40. annos. Et ætas declinationis cum remanentia virtutis: & hæc est ætas almechthelin, & est vsque ad annos 60. & ætas declinationis cũ manifesta virtutis debilitate, & hæc quidẽ ætas est senij vsq; ad finem vitæ. Aetas vero alhadate diuiditur in ętatem infantiæ, & hæc quidem est cũ membra pueri nondũ ad motiones, & ad ambulandum sunt apta. Et in ætatẽ pueril[e], quæ est post ambulationem, & ante fortitudinẽ uel soliditatẽ, & illud quãdo nondum dentes ceciderint & nati fuerint. Postea ẽ ætas altherharha, quæ post fortitudinẽ seu soliditatem & natiuitatẽ dentiũ ante almeracha. Deinde est ætas algulamie, & alreach quousq; barbescat. Deinde est ętas alfethian, quousque desinat crescere. Puerorũ vero. s. ab infantia sua vsq; ad alhadate cõplexio in caliditate ferè temperata, & in humiditate ferè sup[er]flua existit.

b B. neque satietas nauseatiua, seu corruptio cibi in stomacho.

c B. in ambob.

d B. sparsum esse.

e B. sparsum esse.

f B. computatẽ diminutio p cõparationem ad cõseruationem caloris, sed per comparationẽ ad augmẽtum. erat igitur prius humiditas in tãta quãtitate.

g B. appetitus qui.

h & si nõ foret illud, non aduenirет in eorum corporibus de permutatione, seu restauratione, quę est nutricatio plusquam sit illud, quòd resoluitur.

in pluribus horis:[h] §neque in eorum corporibus, nisi foret propter hoc de permutatiõe eius, quod comeditur: plus proueniret, quàm sit illud quod dissoluitur: § propter quod crescunt. Aliquando uerò accidit eis malitia istimbre propter eorum gulositatem: & quia eorum comestiones malis disponuntur ordinibus: & comedunt res malas & humidas, & multas; & desuper malis mouentur motibus: quapropter de superfluitatibus plus in eis adunatur: unde purgatione indigent, & pręcipue eorum pulmones. ideoq; eorum anhelitus est spisior; & uelocior: magnitudinem tamen non habet, eo quòd eorum uirtus nondum ad cõplementum peruenit. Hæc est dictio de complexione pueritiæ & iuuentutis, quemadmodum Galenus declarauit: cuius nos sumus interpretes. Præterea sciendum est, quòd caliditas post tempus consistẽdi minui incipit: propterea quòd aer circundans, materiam eius quæ est humiditas, exsiccat. Calor quoque innatus, qui est intus, ad hoc adiuuat: & labor proueniens ex motionibus corporeis & animalibus, quæ necessariæ sunt in uita: & defectus naturæ ad resistendum illi[i] § toti§ semper. Omnes enim uirtutes corporeæ sunt finitę, (hoc autem iam ratiocinatum fuit in scientia naturali,) eius ergo operatio non semper existit[k] §in materijs§. Amplius, si hæc uirtus infinita foret, & semper permutationem in corpore faceret eius, quod dissoluitur[l] § æqualiter & uno modo; dissolutio tamen uno modo non esset: immo semper quotidie augeretur: & corpus dissolutionem tollerare non posset; & dissolutio humiditatem finiret. § quanto magis quum duæ res se iuuent ad minorationem faciendam; & retrocedendum? Et postquam sic est, oportet necessario,[m] §ut materia destruatur§: & calor extinguatur: & præcipuè quum ad eius extinctionẽ[n] §adiuuet præter materiei defectum, alia causa:§ & illud est humor extraneus, qui accidit assiduè, propterea quòd cibus priuatur digestione: & adiuuat ad extinguendum ipsum duobus modis. uno suffocando & tegendo: alio, qualitati obuiando. hic enim humor est phlegmaticus frigidus. Et hæc est mors naturalis cuique indiuiduo destinata, secundum suam primam complexionem, usque ad terminum, quem in sua potentia habet ad suam humiditatem conseruãdam. unũquodq; enim eorum terminum præfixum habet, qui in indiuiduis diuersificatur propter complexionum diuersitatem. Et hi quidem sunt termini naturales. Sunt uero & alij[o] §termini abbreuiati:§ totum tamen diuino prouenit præcepto. Quod ergo ex hoc acquisiuimus est, quòd puerorum & iuuenum corpora,[p] § quantum ad æqualitatem, sunt calida §: & corpora senum, & decrepitorum sunt frigida. Sed puerorum corpora æquali sunt humidiora propter augmentum: & hoc quidem nobis insinuat experimentum, quod de mollicie ossium est, & neruorum, uel membrorum ipsorum: & consideratio, quoniam parum est, ex quo fuerunt sperma, & spiritus uaporalis. Senes autem, & decrepiti propriè præter hoc, quòd sunt frigidiores; adhuc sunt frigidiores. & hoc quidem scitur experimento, quod habetur de duritia ossium eorum; & asperitate cutis eorum; & consideratione, eo quòd prolixum est tempus. ex quo fuerunt sperma, & sanguis; & spiritus uaporalis. Et in pueris quidem, & iuuenibus est igneitas ęqualis: sed in pueris plus abundat aereitas, & aqueitas. Et in senibus, & decrepitis plus abundat terrestreitas, quàm in illis duobus: & est in decrepitis plus. Iuuentus autem habet complexionem magis ęqualem complexione pueri. cõparatione tamen pueri est eius complexio sicca; & senis, & decrepiti comparatione, est[q] §humida§. decrepitus uerò est siccior iuuene, & sene in membris simplicibus: & humidior utrisque humiditate extranea madefaciente. Secundum uerò diuersitatem complexionum generum, fœminæ frigidioris existũt complexionis: ideoq; sunt in creatura minores masculis: & sunt humidiores. ergo propter complexionum earum frigiditatem multiplicantur earũ superfluitates: & propter paucum ipsarum exercitium. & substantia carnium est rarior: licèt uiri caro ex parte compositionis eius, quod ei admiscetur, sit rarior:[r] §sua nanq; spissitudine plus prohibetur in ipsam penetrare, quod a uenis & neruorum uillis ad eã profluit§. Qui uerò terras inhabitant septentrionales, humidiores sunt. & qui artes exercent aqueas, humidiores existunt. Et qui ab istis diuersificantur diuersi existunt. Signa autem complexionum narrabimus, ubi uniuersalia signa, & particularia referemus.

i ——— B

k B. in restauratione.

l B. æqualiter secundum quãtitatem unã, sieret tamẽ resolutio nõ secundũ quãtitatẽ unã: imo augeret sp omni die, tunc non esset restauratio resistẽs resolutioni: & esset resolutio finiens humiditatem.

m B. finiatur humiditas.

n B. quæ est ꝓpter paucitatẽ materiæ, uel defectũ materiæ, adiuuet ante alia.
Alia litera. B. propter materiei defectum.

o B. termini nõ naturales.

p B. sunt calida temperatè.

q B. calida.

r B. quoniã sua spissitudine est maioris & uehementioris separationis ab eo, quòd in ipso penetrat de uenis & de villis neruorum.

ANNOTATIONES.

1 *Aetates uariè à medicis diuidi solent, cum alij quatuor: alij quinque: alij septem: & alij plures eas esse uelint. Hippocrates, annotante Galeno in libello qui inscribitur Breuis denotatio dogm. Hippocratis, in quatuor secat: puerilem ætatem, quam ueri respondere & abundare sanguine existimat: uirilem, qua bilis affluit, & æstati comparatur: inclinantem, qua, ut per autumnum, bilis atra exsuperat: & senectutem, quam scatere ait pituita, & hyemi comparari. Hanc diuisionem confirmat & author lib. de dieta, siue is Hippocr. siue alius sit: sed uirilem ætatem adolescentiam uocat, quam calidam esse ait, & siccam: inclinantem uerò statum nuncupat, frigidumq́; & siccum esse arbitratur: sicuti senectutem frigidam & humidam: & pueritiam calidam & humidam pronunciat. Author noster ab Hippoc. & Galeno non discrepat. Quidam tamen tres tantum ætates esse contendunt, cum tres etiam sint calidi atq; humidi innati immutationes, nempe cũ uel augescat, uel in uigore sit, uel inclinet. Alij secundum senium adijciunt ex Galeno. Alij plures adolescentiæ partes faciunt, infantiam, pueritiam, pubertatem, & quam generis nomine adolescentiam uocant. Alii demum non de ætatum dumtaxat, sed & de annorum singulæ ætatis numero contendunt. Cæterùm, qui adeò anxiam de his sollicitudinem habent, in eo tempus consumunt, quod pauci aut momenti, aut usus in medicina est. neque enim calidi & humidi innati incrementum, status, et inclinatio solùm est: sed antea fuit & initium. ita ut uel hac ratione quatuor ætates sint constituendæ. Neque præterea utro modo seces, aut reseces; artem multum iuueris. cum ætas nihil sit quàm annorum quorundam numerus: ac propterea quantitas, quæ nihil agit, ut 4. phys. patet. & quæ idcirco non suapte ratione, sed sola uirium uel præsentium, uel futurarum: & solius temperamenti gratia consideratur. Adde &, quòd nõ quiuis, certo tpe dentes explet, pubescit, floret, aut inclinat. ita ut certus*

Lib. 1.

comm. 84.

tus annorum, aut mensium numerus singulis corporum immutationibus assignari queat, ut Gal. 3. progn. scribit. Inanem ergo operam præstant, qui curiosius hæc prosequuntur. Quòd si tamen de ætatum numero liceat quicquam statuere, non est (sententia nostra) ab Hippocratis exemplo recedendum: is enim septenario numero tantum tribuit, & libro de carnibus, & de septimestri partu; ut uitam hominis in eo constituerit: & septem diebus post iniectum in uteros semen, eius corpus absolui asserat: & septem annis explere dentes: & multa alia, quæ septenarium hunc numerum posse in nobis plurimum confirment. Possent autem Hippocratis exemplo ætates in hunc modum explicari. ut à primo ipso ortu ad id usque tempus, quo dentes explemus (septenarius autem is est ipso, ut diximus, Hippocrate adnotante) infantiæ ætatem appellemus. uix enim tunc fari atque eloqui demum didicimus. A septimo ad secundam septimanam, annum scilicet decimum quartũ, pueritia est. Hinc ad tertiam septimanam, annum uidelicet primum & uigesimum, pubertas est, quam adolescentiã uocant. A tertia septimana ad quintam, annũ nempe trigesimum quintum, iuuenta est, ut 3. aph. quam alii & florentem & constantem nuncuparunt. Hinc rursum ad septimam septimanam, annum quippe nonum & quadragesimum, inclinationis est immanifestæ ætas. atque hoc pacto septimæ septimanæ terminus, florentis ac iocundæ potissimũ uitæ finis, uidetur. Labuntur ex hoc & uires & uigor manifestius. potestq́; quicquid superest uitæ quod ferè ad septem alias septimanas in temperatioribus corporibus, regionibus, & uictu produci solet. (etsi aliqui etiã sint qui diutius uiuunt, frequentissimi autem, qui eò non perueniunt) potest inquam in duas rursum ætates partiri. quarum prior primum senium dicitur, à septimæ septimanæ fine ad decimæ initium, annum scilicet secundũ & sexagesimum protracta. posterior uerò secundum senium & decrepitas uocatur, quæ à decima septimana ad decimam quartam, annum quippe septimum supra nonagesimũ producitur, qui ferè humanæ uitæ est terminus.

Comm. 28.

Lib. de carnib.

Comm. 30.

2 Medici autem antiqui &c. Affert controuersiam de puerorum & iuuenum calore, quam & lib. de animalibus 12. repetit iisdem ferè uerbis, & copiosè pertractat Gal. & 2. de temper. & 1. aph. Cæterùm de hac re non leuis adhuc dubitatio est. Galenus nempe 2. de tempera. ita quæstionem hanc soluit, ut pueros calore miti suaui, & uaporoso, iuuenes uerò acri & mordaci abundare scribat. id quod & author nunc statuit. At 1. apho. pueros ait substantia humida & innato calore magis affluere, ascititio autem iuuenes. In priori ergo solutione pueros & iuuenes, quo ad calidam qualitatem, comparare uidetur, quo ad acredinem uidelicet, & contrariam illi qualitatem, quam suauitatem dixeris. In posteriori autem, quo ad substantiam confert, plus innatæ substantiæ calidæ in pueris, ascititiæ uerò in iuuenibus esse concludens. iure ergo dignum accusatione Galenum recentiores censent. Verùm, quod ad hoc pertinet, non discrepat à seipso Gal. Quum enim innatus calor mitis sit, & suauis, nempe qui generationis principio proximus est: ac sanguinis & seminis plurimum adhuc retinet (non tamen, ut quidam intellexisse Galenum putant, quòd semen adhuc & sanguis actu in iis partibus sit, quæ ex ipsis sunt factæ. neque enim tam rudis Galenus fuit, ut elementa rerum non integra, aut distincta, sed confusa immutataq́; in mistis esse ignorarit) illius uidelicet caloris & humiditatis quas à semine et sanguine habent uestigia conseruans. quum inquam ortui propius sint pueri quàm iuuenes, non qualitatis dumtaxat calidæ, sed ipsius calidæ & humidæ substãtiæ, ac innati caloris copia affluũt. neq; copia qualitatis calidæ suauis absque substantia illa suaui potest affluere. ita & èconuerso, iuuenes quum calore & ipsi abundent, si mordaci affluunt caliditate, & mordaci calida substantia affluunt, & contra. ita, ut eadem planè uno, & altero loco Galenus dicat. At uerò si de substantia calida innata quæstio est (dicet quispiam) quis ignorat pueros florentibus ætate esse calidiores? Quid hæc quæstio tot uerbis à Galeno pertractatur? Ridiculum certè est rem adeò notam in controuersiam reuocare. Sanè, sententia nostra, (sentiant enim alij, quid uelint) antiquorum quæstio non de substantia particulatim, aut de qualitate ipsa caloris fuit proposita: Sed in uniuersum dubitatum est, an calidiores pueri iuuenibus sint. Huic uerò dubitationi respondere quispiam non potest, nisi æquiuocatione prius explicata. Quum enim calor multiplex sit nomen, quod quandoque substantiam, quandoq; qualitatem solam significat: & rursum, quum substantia calida alia innata, alia ascititia sit. & qualitas quoque ipsa magis & minus suscipiat; idq́; bifariam uel intensiue (ut aiunt) uel extensiue, seu ut alij dicũt, uel quo ad ipsius caliditatis qualitatem, uel quo ad quantitatem, quamuis impropriè qualitas aut quantitas qualitati inesse dicatur, intelligenda hæc prius & distinguenda erant, quàm ad propositum problema iri obuiam posit. Si ergo caloris nomine substantiam intelligas, aut de innata loqueris aut de ascititia, tuncq; cum Hippocr. dicimus, qui crescunt plurimũ innati calidi habere, superari propterea à pueris iuuenes, quo ad innatam substantiam. ascititiam uerò in iuuenibus præualere cum Galeno. Quòd si de accidente sit sermo. tum, si de eius quantitate roges, hæc substantiæ calidæ quantitatem sequitur. proptereaq́; statui aliud non potest quàm quod de calida substantia est constitutum: quæ si acris est, multam quoque acris & ascititij. si suauis eiusdem mitis & naturalis copiam coniunctam habet. respondendumq́; propterea fuerit, iuuenes plus acris caliditatis, pueros minus: hos rursum plus suauis caloris, illos minus obtinere. Quòd si, non de quantitate, sed qualitate caloris quæstio est, statim & illud manifestum est, iuuenes pueris esse calidiores, ut qui mordacem & acriorem calorem habeant. Atque hoc pacto soluta quæstio est. Non ergo de Galeno mirandum est, & de authore nostro, quos plura scripsisse oportuit ob problematis ambiguitatem. nõ, quòd apertum esse ignoraret pueros plus calidæ innatæ substantiæ, quam iuuenes nulla controuersia obtinere. Sed uidetur Auicenna & hoc loco, & 12. de animal. Gal. aduersari, dicens calorem æqualem esse in radice in pueris & iuuenibus ex Galeni sententia, quum Gal. contra calorem in radice, substantiam uidelicet innatam calidam, in pueris plus affluere, cum Hippoc. sentiat. Sed, ut diximus, collata substantiæ substantia, & innato calori, qui in pueris, illi, qui in florentibus; maior huius substantiæ copia in pueris abundat. sin ascititiam substantiam intelligas; maior huius est in iuuenibus portio quàm in pueris. æqualis ergo in utrisq; calor in radice est, ut ait author, idest quo ad substantiam, non tamen quo ad eandem substantiam. Tollitur his & Auerr. ratio aduersus Gal. 2. Coll. quum fieri non posse ait, ut duo inueniantur corpora calore paria, quorum alterum siccius, alterum humidius sit. Et si enim in utrisque substantia calida redundat & pueris & ætate florentibus, non eiusdem tamen est generis, quum diuersi calores sint, innatus, & ascititius. Horum ergo innatus suauis est et humidus. ascititius uerò igneus est et siccus.

Cap. 3.
Cap. 2. com. 14.

Cap. 3.

Cap. 1.

3 Quòd

3 *Quòd autem dixerunt &c. Et si Galenus lib. ar. med. de frigido uentriculo agens, plus appetere ipsum dicat quam calidum ob eius temperamentum, uerè tamen secundum naturam non est ea appetentia (etsi fortè alicui innata est) quæ frigidæ qualitatis & intemperiei ratione prouenit, sed is secundum naturam est appetitus, qui ex alimenti defectu, & consumptione sequi solet. iure ergo eos accusat, qui pueros idcirco quia plus appetant, frigidiores iuuenibus putant. quum in his contrà maior fiat appetitus ob maiorem alimenti indigentiam; hæc uerò eorum, quæ ingeruntur, ampliorem dissolutionem sequitur, quæ à maiori calore pendet, quo certè pueri redundant. id quod diuinus Hipp. 1. aph. peruulgata & celebri illa sententia testatum reliquit. quum, qui crescunt plurimum habere calidi innati, ait, & pluribus propterea egere alimentis, alioqui eorum corpora absumi.*

4 *Puerorum enim coctio. Ait in pueris meliorem coctionem quàm in iuuenibus fieri, quod & Gal. 1. de tu. ual. ubi non hanc solùm, sed nutritorias uniuersim actiones fortiores esse in pueris scripsit quàm in iuuenibus. et 5. de simpl. med. fac. ab innato calido, quo pueri redundant, roborari naturales in ijs facultates omnes testatur, quod & sæpe alibi. At contra tamen iuuenes durissimos & difficillimos concoctu cibos concoquere quotidie uidemus: quos tamen superare & coquere pueri nequeunt. Breuibus. Iuuenes præterquam quòd innatum & ipsi calorem ualidum obtinent, contentricem præterea uim fortiorem habent quam pueri, id quod testatur Gal. 2. aph. quo fit ut huius rei gratia, quia ualidius retinet, amplexaturq; eorum uentriculus ingestos cibos, propterea & ualidius quàm pueri concoquant, præsertim uerò si dura siccaq; alimẽta sint: quòd sicciores ipsi quum sint, & siccis edulijs eorum natura magis solet delectari. Quare licèt coquendi facultas caloris ratione in pueris sit fortior, respectu tamen sicciorum alimentorũ ualidior in iuuenibus est ob retentionẽ.*

5 *Præterea sciendum quòd &c. Virtutes omnes corporeas finitas esse et terminatas testatur Auer. in destr. contra Algaz. propterea author noster innatum calorem nostrum à causa & interna & externa corrumpi probare nititur. Gal. quoq; 1. de tuen. ual. duplicem caloris innati corruptricem causam refert, internam, continuam uidelicet humidi à calore absumptionem ad interitum usq; & externam, aerem quippe ambientem nos immodicè calfacientem, refrigerantem, exsiccantem & humectantem. Auerroes etiamnum in paraphr. lib. de longit. & breuit. uitæ. mortem duplicis esse ait generis. naturalem, quando innatus calor innatum humidum absumit: & frigiditas ac siccitas præualent. & accidẽtariam, quum passiuæ qualitates, actiuas exsuperant: quod fieri ait, quando extrinsecis causis non rectè utimur. tunc enim affluere excrementa in corpore euenit, quæ secerni nequeunt. Philosophi autem communem et interitus & affectionum nostri corporis omnium causam in materiam referũt, ex qua nostra sunt corpora, ut Auer. & in prologo phys. & 1. phys. libro testatur.*

6 *Secundum uerò diuersitatem &c. Licet Hippocr. lib. de morb. muliebr. primo, si modo Hippocr. ij sunt libri, mulieres uiris esse calidiores & habere calidiorem sanguinem scriptum reliquerit, certum tamen est uiros ipsis esse calidiores, quòd hic author scribit Arist. sequutus 4. de gen. anim. Neq; enim propterea calidiores sunt dicendæ mulieres, quòd ijs fluunt menses. quin ea ratione frigiditatem produnt & caloris imbecillitatem, cuius causa tot excrementis scatent. Neque etiam citius in utero crescunt fœminæ. sed uiris id accidit ob caloris redundantiam & robur. Quod enim extra uterum mares serius crescant, alia est ratio, nempe quòd humido magis uiscido constant, fœminæ uerò magis aquoso & fluido. Vnde & sicuti citius crescunt, ita & citius senescunt. Neq; item, quia salacior est, calidior est fœmina. quin id ob earum imperfectionem euenit, imperfectæ enim cũ sint, perfectionem desiderãt ut Arist. 1. phys. notauit. Quod uerò mulieres etiam humidiores sint maribus, leges & 3. apho. & sæpe alibi.*

Cap.6. — Cap. 8. — Comm.20. — Disp.3.sol.dub. 18. — Cap. — Comm.88. — Circa initia. — Cap.1. & 2. — Tex.81. comm.11.

DOCTRINA QVARTA.

Ad sciendum quid sit humor, & eius diuisiones.

Cap. I.

HVMOR est corpus humidum, [a] § liquidumq;: in quod in primis nutriens conuertitur. Eius uerò, est humor bonus: & est † illud de cuius proprietate est, ut fiat pars substãtiæ nutriti, solus; uel cum alio: & assimilari ei, solus; uel cum alio: [b] § & in summa, materia restaurationis eius, quod ex eo dissoluitur. & eius est superfluitas, & humor malus: & ẽ quod istud agere non consueuit: § aut raro in bonum conuertitur humorem: unde antea à corpore expelli, & proijci debet. Dicemus ergo, quòd humiditatum corporis: quædam sunt primæ, quædam secundæ. Primæ sunt quatuor humores: quos paulò post nominabimus. Secũdarum uerò duæ sunt diuisiones. aut enim sunt superfluitates: aut non superfluitates. Superfluitates uerò in sequentibus nominabimus. Et quæ sunt non superfluitates, sunt humores, qui à principali dispositione conuersi membris delegati fuerunt: sed nondum alicuius membrorum simplicium operatione perfecta, pars effecti sunt: quorum sunt quatuor species. * Vna est humor in foraminibus extremitatum paruarum uenarum contentus, membris simplicibus propinquarum, [c] § imbibentium ea §. Alia est humor per omnia simplicia transiens membra; sicut ros, qui in nutrimẽtum conuerti est aptus; quũ corpus nutrimento caret; &, ut membra humectet, quum aliqua causa fortis motus, aut alia ea exiccauerit. Tertia est humor, qui parum ante congelatus fuit. & est nutrimentum, quod in substantiam membrorum ex parte complexionis conuersum est, sed ex parte essentiæ completæ, & similitudinis, nondum conuersum fuit. Quarta est humor, qui est intus in membris simplicibus à principio natiuitatis: per quem partium eorum continuitas existit: cuius principium est ex spermate. Spermatis uerò principium est ex humoribus. Et dicemus etiam quòd humores humorosi; boni, & superflui; quatuor continentur generibus: genere sanguinis, qui omnibus illis melior existit: & genere phlegmatis: & genere choleræ rubeæ: & genere choleræ nigræ. Sanguis uerò, natura calidus existit & humidus: cuius sunt duæ species; naturalis, & non naturalis. Naturalis autem est, cuius color est rubeus, malo carens odore; & est valde dulcis. Non naturalis verò sunt duæ diuisiones. Alius enim est, qui à complexione bona fuit mutatus; non propterea quòd aliquid ei admixtum fuerit; sed quia eius complexio in se vitiata fuit: uerbi gratia, quia aut fuit infrigidatus; aut calefactus. & est alius, qui non fuit mutatus, nisi

[a] B. fluidum.

† ille.

[b] B. & in summa est supplens loco eius quòd ex eo est resolutum. Et quædã ex eo est supfluitas & humor malus, & est ille qui non habet proprietatem illam.

† Mant. alia est, quæ in cauitate extremitatũ uenarũ exiguarũ; quæ membris principibus uicinę sunt, atque ea ipsa irrigãt; contenta est.

[c] B. à quibus ipsa mẽbra imbibuntur.

nisi propter humorem malum, qui ei admixtus fuit. quod est secundum duas diuisiones: aut enim ad eum humor deforis uenit, & penetrauit in ipsum, & corrupit: aut in ipsomet fuit generatus humor: uerbi gratia; aliqua eius pars putruit; & eius subtile in choleram rubeam; & spissum in choleram nigram conuersum est: & remanserũt ambæ; aut una earum in eo. Et huius quidem diuisionis partes, secundum illud, quod ei admiscetur, & ipsius species de speciebus phlegmatis; & speciebus choleræ nigræ; & speciebus choleræ rubeæ; diuersificantur: & speciebus coloris; & aquositatis. plerunque ergo fit turbidus: & aliquando fit subtilis: & aliquando niger multa infectus nigredine: & quandoque albus. similiter quoque in odore sui: & sapore mutatur. fit nanque amarus, aut salsus, aut acetosus. Phlegmatis autem, aliud est naturale: & aliud non naturale. Naturale [d] † § § est, quod est aptum, ut in aliquo tempore fiat sanguis; quoniam est sanguis non plenè coctus. & [e] † § § est quidam modus dulcis phlegmatis, quod nõ ualde existit frigidum: immo corporis comparatione est frigiditatis paucæ: sanguinis uero comparatione, & choleræ rubeæ est frigidũ. * Et est etiã phlegma dulce, quod non est naturale, quod est phlegma saporem non habens: quod nominabimus: quod fit, quũ acciderit, ut cũ eo sanguis misceatur naturalis: quod multoties in rheumatismis; & in saliua sentitur. Dulcis uero naturalis receptaculum, dixit Galenus naturã non fecisse membrum proprium, quemadmodum duabus fecit choleris. hoc nanque phlegma sanguini propinquam habet similitudinem: & egent eo membra omnia: ideoq; fecit natura, ut cum sanguine uadat. Dicimus autem, quòd hæc indigentia est propter duas res. una est necessaria: & altera iuuatiua. Necessaria uerò est propter duas res: una est, ut sit iuxta membra; ad hoc, ut, quũ membra nutrimentum, quod ad ipsa cõsueuit uenire, amiserint; quod est sanguis bonus; propter retentionẽ materiei eius quę à stomacho fit, & hepate propter aliquas causas, quæ acciderunt: [f] § operentur in eo uirtutes naturales eorum; § & coquant; & digerant; & nutriantur ex eo. & sicut calor innatus digerit ipsum, & rectificando facit ipsum sanguinem. similiter calor extraneus ipsum plerunque putrefacit, & corrumpit: hanc uero necessitatis partem non habent duæ choleræ. duæ nanque choleræ phlegmati in hoc non communicant; [g] § quòd calor naturalis ipsum rectificat: & facit ex eo sanguinem: licèt in hoc communicent ei, quòd calor accidentalis ipsum mutat, & facit ex eo rem putridam & corruptam. § Altera est, ut sanguini admisceatur: ut ipsum aptum reddat ad membra phlegmaticarum complexionum nutrienda: in sanguine, quorum, qui ea est nutriturus; oportet phlegma actualiter esse secundum mensuram notam, sicut est cerebrũ. et hoc quidem in duabus est repertum choleris. Iuuatiua uerò est, ut humectet iuncturas, & mẽbra, quæ multæ existunt motionis: ne siccitas eis accidat propter calorem, qui ex motu prouenit, & fricatione. Et hoc quidem est iuuamentum stans in terminis necessitatis. Non naturalis autem phlegmatis: aliud est superfluitas diuersæ essentiæ [h] § usque ad § sensum. & istud est mucilaginosum. Et aliud est in substantia æquale in sensu: & in ueritate diuersum: & est phlegma crudum. Aliud est ualde subtile: & ipsum est aquosum. Aliud est ualde grossum, album uidelicet: & est illud, quod uocatur gypseũ: & ipsum est, cuius subtile fuit resolutum, ideò quòd in foraminibus & iuncturis diu fuit retentum, quod omnibus existit grossius. Et ex phlegmate est quoddam, quod est salsum, quod omnibus phlegmatis speciebus [i] § acutius est, § & siccius, † § & leuius §. Omnis uerò salsuginis causa est: ut aquosę humiditati pauci saporis, aut priuatæ eo; terreæ partes adustæ complexionum siccarum, & saporis amari, æquali temperamento misceantur. si enim multæ fuerint; amarus sapor prouenit. & ex hoc quidem similiter fiunt sales: & aquæ salsę. Et est etiam quum sal fit [k] † § § ex cinere: & alchali; & calce. & ex alijs, quũ in aqua coquuntur: & colantur: & coquitur illa aqua donec in salem coaguletur: aut ita dimittitur, donec per se coaguletur. Similiter quoque phlegmati tenui, quod saporem non habet, aut cuius sapor adeò est paruus, quòd nõ superat: quum cholera [l] § sicca natura se miscuerit adusta; æqualitatis admixtione ipsum faciet salsum: & calefaciet §. hoc igitur phlegma est cholericum. Galenus uerò dixit phlegma hoc salsum fieri propter ipsius putredinem, aut aquositatem, quæ ei admixta fuit. Et nos quidem dicimus putredinem ipsum salsum efficere: ideò quòd in ipso adustionem facit; & cinereitatem, quæ cum eius humiditate commiscetur. sola autem aquositas, quũ ei admiscetur, salsedinem in ipso efficere non ualet: quum ibi ulla alia non fuerit causa. Et mihi quidem uidetur [m] § quòd illa, aut, non permutationis est; sed continuitatis. § tunc enim locutio completa erit. Et ex phlegmate est, quod est acetosum. Et quemadmodum dulce est secundum duos modos: dulce per suam essentiam: & aliud propter rem extraneam, quæ ei admixta fuit: similiter acredo phlegmatis acetosi secundum duos contingit modos. uno, ideò, quia res extranea ei admixta fuit, quæ est cholera nigra acris, quam in subsequenti nominabimus: altero, propter causam, quæ in ipsomet contigit: & illud quidem est, ut phlegmati dulci, quod diximus, [n] § ipso dulci existente § accidat, sicut accidit alijs succis dulcibus, qui prius bulliunt, & postea acescunt. Et est aliud ponticum, cuius dispositio est, quemadmodum hæc dispositio: fortasse enim erit eius ponticitas, propterea, quòd cholera nigra pontica ei admixta fuit. & fortasse erit eius ponticitas propter causam, qua in se uehementi infrigidatione infrigidatum est; adeò quòd eius sapor ad ponticitatem sit cõuersus: ideo ꝙ eius aquositas congelata est. & ad siccitatẽ parũ, & terrestreitatẽ alterata est; neq; fuit calor debilis ꝗ ipsum bullire faceret, & cõuerteret in acredinẽ: neq; calor fortis qui ipsũ coqueret: & ẽ phlegmatis spẽs uitrei, spissi, grossi, uitro liqfacto similis in sui uiscositate, & pòderositate: qđ† plerũq; ẽ acre: &† plerũq; saporẽ nõ habebit. Et uideť ꝙ illud ex eo, qđ est grossum, saporẽ non habens, sit crudũ: aut conuertitur in crudum. & hæc quidem est illa phlegmatis species, quæ in principio rei erat aquosa, frigida:

quæ

---

d † B. alia litera & dulce est.

e † B. ipsum.

*Mant. Nonnũquam tamen ex pituita dulci efficitur illa, quæ insipida est, & non naturalis; quã postea nominabimus &c.

f B. operentur virtutes eorum sua caliditate.

g B. ꝙ calor naturalis eas rectificat, & faciat ex eis sanguinẽ: licèt in hoc cõmunicent ei, ꝙ calor accidentalis ipsas mutet, & faciat eas putridas corruptas.

h B. apud.

i B. calidius. †Hoc Mant. nõ legit.

k †B. artificialiter.

l B. amara sicca ex natura & adusta se miscuerit moderata mixtione ipsum faciet salsum.

m B. quòd loco, aut, disiũctiuæ debet eẽ, &, coniunctiua.

n B. aut ꝙ est in via dulcedinis. Alia litera. aut ei quòd est in via ipsius.

† quandoque.

quæ neq; putruit: neque res alia ei admixta fuit: sed sic permansit recondita, donec fuit ingrossata: & frigiditas fuit ei addita. Iam igitur declaratum est, quòd corrupti phlegmatis modi ex parte saporum ipsius; sunt quatuor: salsum: acre: ponticum: & [o] § insipidum. § Et ex parte suæ essentiæ sunt quatuor: aquosum: uitreum: mucilaginosum: & gypseum. crudum uerò [p] § in collectione mucilaginosi continetur §. Cholera autem rubea alia est naturalis: alia est, quæ est superfluitas non naturalis. Naturalis est spuma sanguinis, cuius color est rubeus, † clarus: & est leuis, acuta: &, quanto magis fuerit calida, erit eius rubedo maior. Quæ quum [q] § in corpore § generatur, in duas diuiditur partes: quarum una quum sanguine uadit; & altera ad cistim transmittitur fellis. Illud uerò, quod de ea uadit cum sanguine: cum eo penetrat causa necessitatis, & iuuamenti. Necessitas uerò est, ut sanguini admisceatur ad nutrienda membra, in quorum complexionibus [r] § magnam § choleræ rubeæ partem esse oportet, secũdum modum, quem meretur de diuisione: sicut pulmo. Sed iuuamentum est, ut sanguinẽ subtiliet: [s] § & in itineribus § ipsum penetrare faciat. Quod uerò de ea colatũ ad cistim transmittitur fellis, causa necessitatis transmittitur, & utilitatis. Necessitas aũt, aut est scd̃m totum corpus, quod est, ipsum à superfluitate mũdare: aut scd̃m unum ipsius membrum, qđ est, fel nutrire. Vtilitatis uerò duo sunt iuuamenta. unũ est intestina à stercore, & phlegmate uiscoso abluere. & aliud intestina, & ani musculos pungere: ut, quid sit ei necessarium sentiat: & egestiones emittat. Ideoq; sæpe accidit colica, causa oppilationis: q̃ sit in foramine, quod à felle descẽdit ad intestina. Non naturalis uerò cholera: alia est, quæ à natura egreditur propter causam extraneam, quæ ei admiscetur. alia est quæ à natura egressa est propter causam in se: quia eius substantia est non naturalis. Partis primæ est alia, quæ est scita & famosa: & est illa, cui extraneum illud, quod est, admixtum, est phlegma: cuius generatio magis est in hepate. & alia est, quæ est minoris famæ: & est illa, cui extraneum, quod est admixtum, est melancholia. Notha aũt &, famosa, aut est cholera citrina: aut est cholera uitellina. phlegma nanq;, cui admiscetur cholera, quandoque est tenue; & generatur inde prima: quandoque est grossum: & generatur inde secunda, scilicet cholera, quæ ouorum uitellis similis existit. Quæ autem minoris est famæ, est illa, quæ cholera uocatur adusta: quæ aliquo duorum generatur modorum: unus est, ut cholera in se aduratur; & accidat in ea cinereitas; sed eius subtile non separetur ab ipsius cinereitate; immo cinereitas in ea contineatur: & hæc quidem est peior. & alius est, ut cholera nigra extrinsecus ad eam ueniat: & cum ea misceatur: & hæc quidem est melior. Huius autem speciei choleræ color est rubeus: sed nõ est [t] § clarus: neque floridus: § immo est magis similis sanguini: sed est tenuis; & plerunque à suo colore propter aliquas mutatur causas. Quæ uerò in sui substantia extra naturam est; alia est, cuius generatio sæpius est in hepate: alia est, cuius generatio magis est in stomacho. Et illa quidẽ, cuius generatio magis est [u] § ab § hepate, est una spẽs: quæ est qñ quod in sanguine est subtile, aduritur: cuius spissitudo cholera est nigra. Et, quæ in stomacho magis generatur, duas habet partes, prasinam scilicet, & uiridem, ut ærugo æris. Et mihi quidem uidetur, quòd prasina ex uitellina generatur, quum aduritur. quum enim aduritur, adustio in ea efficit nigredinem: ex qua cum citrinitate mixta generatur uiriditas.* Aeruginosa uerò uidetur mihi, ꝙ generetur ex prasina, quũ tantum aduritur, donec eius humorositas [x] § siccatur: § & ad albedinem redire incipit propter sui siccitatem. Calor nanque in humido corpore in primis nigredinem efficit: deinde denudat ipsum nigredine, quando eius omnino finit humiditatem. & quando superfluit in eo, ipsum albificat: & hoc quidẽ in lignis attende, quæ prius in carbonem uertuntur: deinde in cinerem. Calor enim in humido efficit nigredinem: & in eius contrario albedinem. & frigiditas in humido albedinem operatur: & nigredinem in eius contrario. hæc tamẽ duo iudicia, quæ in prasina & *ęruginosa iudicaui, æstimatiua sunt iudicia. hæc aũt species, quæ dicitur *æruginosa, omnibus choleræ rubeæ speciebus calidior existit: & peior: & magis pernitiosa. & dicitur quòd est de substantia uenenorum. Choleræ autem nigræ, alia est naturalis: alia non naturalis superfluitas. Naturalis est boni sanguinis fex, [y] § & turbulentia, & superfluitas. § cuius sapor inter dulcedinem, & ponticitatem existit. quæ, quum in hepate generatur, in duas separatur partes: quarum una, in sanguinem penetrat: & alia ad splenem transmittitur. Pars autem, quæ cum sanguine penetrat, uadit cum eo causa necessitatis, & utilitatis. Necessitas uerò est, † ut sanguini admisceatur eo modo, quę debet in nutrimento cuiusque membrorum: in quorum complexionibus [z] § magnam § melancholiæ partem esse oportet: sicut sunt ossa. Vtilitas uerò est, ut sanguinem restringat; & confortet; & inspisset ipsum. Et pars eius, quæ ad splenem transmittitur, est illud, quo sanguis non indiguit: quæ ad ipsum uadit causa necessitatis, & utilitatis. Necessitas uerò, aut est secundum corpus totum, scilicet ut à superfluitate mundetur: aut secundum unum membrum, quod est, ut splenem nutriat. Vtilitas uerò ideo accidit, quia in os stomachi quasi mulgendo profluit. Et hæc quidem utilitas duobus est modis: uno, quia os stomachi stringit, & confortat, & inspissat: alio, ut in ore stomachi cõmotionem faciat propter acredinem: & excitet ad famem: & faciat desiderium. Debes autem scire, quòd cholera rubea, quæ ad cistim transmittitur fellis; est illud, quo sanguis non indiget: & illud, quod à felle egreditur; est illud, quo fel nõ indiget. & similiter cholera nigra, quæ ad splenem transmittitur; est illud, quo sanguis nõ indiget: & illud, quod à splene egreditur; est illud, quo non indiget splen. Et quemadmodum illa cholera rubea postrema excitat uirtutem expulsiuam inferius; sic cholera ista nigra postrema uirtutem [a] § appetitiuam § excitat superius. Vnde sit deo omnibus meliorifactoribus, laus. Melancholia uerò non naturalis non est ad modum hypostasis & fęcis: immo est ad modum adustionis, & cinereitatis. Res nanque humidæ, quum rebus terrestribus admiscentur

[o] B. Alia litera dulce.

[p] B. est de summa mucilaginosi.

† Splendens, ut Mant.

[q] B. hepate. Ita & Mant.

[r] B. conuenientem. Mant. tantũ detur de cholera; quantũ pro sua portione ac dispẽsatione debetur, ut est pulmo.

[s] B. & in vijs strictis.

[t] B. nasaha, neque lucidus.

[u] B. in.

* Zinaria.

[x] B. finiatur.

* Zinaria.

* Zinaria.

[y] B. & residentia ipsius: & turbidum eius.

† Mant. ut tantum de ea cum sanguine misceatur, quantũ debetur pro nutritione &c.

[z] B. conuenientem.

[a] B. attractiuã Ita & Mant.

scentur, separatur terrestreitas ab eis aliquo duorum modorum: aut ad modum hypostasis; & tale, quale illud, de sanguine, est melancholia naturalis: & ad modum adustionis, quod est quum resoluitur subtile: & spissum remanet; & tale, quale illud est, de humoribus est melancholia superfluens. & ista quidem uocatur cholera nigra. † § Et neque habuit hypostasim nisi sanguis. § ex phlegmate enim, propter sui uiscositatem, nihil descendit, sicut [b] § ex oleo. § & ex cholera rubea, propter sui subtilitatem; & suæ terrestreitatis paucitatem; & sui motus assiduitatem; & propterea quòd, illud, quod de ea à sanguine separatur in corpore, est parum, non descendit res de qua sit curãdum. Nec quum separatur, moratur nisi parum, sed putrefit: aut à corpore expellitur. & quum putrescit, eius subtile resoluitur: & spissum remanet, & fit cholera nigra adusta, & non hypostasiua. Melancholia autem, quæ est superfluens: alia est, quæ est cinis choleræ: & quod de ea aduritur, quæ est amara: inter quam tamen & choleram rubeam, quam adustam uocamus, existit differentia: ꝙ illa, est cholera rubea cui cinis hic fuit admixtus: hæc uerò non est nisi cinis per se [c] § cognitus, § cuius subtile fuit resolutum. Alia est, quæ est cinis phlegmatis, & quod de eo adustum fuit: & si phlegma ualde subtile & aquosum fuerit, eius cinis erit salsus: & si non, trahit ad acredinem, aut ponticitatem. Alia est, quæ est cinis sanguinis, & quod de eo est adustum: & hæc quidem est salsa, ad paucam trahens dulcedinẽ. Alia est, quæ est cinis melancholiæ naturalis: quæ si subtilis fuerit, erit eius cinis, & quod de ea adustum est, ualde acre: sicut acetum, quod, quum super terræ faciem cadit, ebullit: & eius odor est acris, à quo muscæ fugiunt, † & alia. At si grossa fuerit, minoris erit acredinis cum ponticitate [d] § pauca. § Malæ igitur choleræ nigræ species sunt tres: cholera, rubea quum aduritur, & eius subtile resoluitur: & duæ aliæ diuisiones, quas post eam diximus. Melancholia uerò phlegmatica est tardioris [e] § impedimenti, & malitiæ. § Et melancholia cholerica est, quæ est fortioris malitiæ, & uelocioris corruptionis: ueruntamẽ est susceptibilior curationis, quàm illæ. De alijs uerò duabus diuisionibus, quæ magis acris est, deterior existit: si tamen in eius principio auxilium præstò fuerit, citius medicationẽ recipiet. Tertia verò, quæ minus super terram ebullit; & minus in membra penetrat; tardius perimit: sed ad resoluendum: & ad maturandum: & medicationem recipiendum, magis est effrenis. Hæ ergo sunt species humorum naturalium & superfluentium. Inquit. Gal. ille, qui dixit, ꝙ humor naturalis solũmodo est sanguis: & alij humores sunt superfluitates, quibus non egetur; non dixit uerum. Si enim solus sanguis esset humor, qui membra nutrit: omnia in suis complexionibus, & essentijs similia forent: os autem carne durius non existit; nisi, quia sanguis, cui substantia dura melancholica fuit admixta, ipsum nutriuit: neque cerebrum mollius est carne; nisi, quia sanguini, qui ipsum nutriuit, substantia mollis phlegmatica fuit admixta. Ipsum quoque sanguinem alijs inuenimus admixtum humoribus, qui ab eo separantur. Quum enim extrahitur, [f] § & ordinatim ponitur * uas; § uisu discernitur, ꝙ separatur in partem, quæ est sicut spuma; & est cholera rubea: & partẽ, quæ est sicut fex, & res turbida; & est melãcholia: & partem, quæ est sicut albumen ouorum; & est phlegma: & partem aquosam, quæ est aquositas, cuius superfluitas in urina euacuatur. aquositas nanque non est ex humoribus [g] § secundis, § neque est, nisi ex eo, quod bibitur, & non nutrit: neque est necessaria, nisi in nutrimẽti attenuatione, & penetratione. humor nãque est, quod ex eo, qđ bibitur, & comeditur, est nutriens. quod aũt dico nutriens, uolo intelligi, quod est in potentia simile corpori. quod autem in potentia corporis. s. humani similitudinẽ habet, est corpus commixtum, non simplex. & aqua quidem est simplex. Sunt autem quidam hominum, qui opinantur corporis uirtutem sanguinis sequi multitudinem, & ipsius debilitatem sequi eius paucitatem. Sed non est ita. [h] § quod enim attenditur, est dispositio eius quantitatis, quæ de eo corpus ingreditur. § Et sunt quidam, qui opinantur; ꝙ, quum humores aucti fuerint; aut diminuti; † postquam corpora humana secũdum [i] § comparationem § fuerint, qua debent in quantitate unius ad alterum; sanitas erit conseruata. sed non est ita: humores nanque præter istud † § mensuram in quantitate conseruatam § habere debent; non in compositione alterius humoris; immo in se, cum custodia mensurationis, quam habẽt in comparatione unius ad alterum. Adhuc quidem remãserunt de rebus humorum quæstiones: quæ non medicis, sed tantum pertinent philosophis. Ideoq; eas prætermisi.

† Mant. clarius. Inter cæteros autem humores solus sanguis subsidentia, seu sedimentũ feca le efficit.
b B. fæx.
c B. separatus. Mant. sciũctus.
† Mant. & alia id genus.
d B. & amaritudine.
e B. nocumẽti & minoris. Et per impedimentum vbiq; nocumẽtum intelligatur.
f B. & steterit
in uase, seu firmitus fuerit in vase.
* Alcatin.
g Al. fixis. Mant. firmis seu constantibus.
h B. imo quod de eo attendit uel cõsideratur ẽ dispositio quã corpus ex eo sugit uel nutritur
† Mant. dum tamen seruetur inter eos ea proportio, quæ humanis corporibus debetur, in sua quantitate: sanitas, &c.
i B. proportionem.
† M. certã quantitatem, ac mensuram.

ANNOTATIONES.

1 *Humor est corpus, etc.* *Quum natura ad animaliũ formationem uarios meatus construxerit, quibus alimẽtum in singula mẽbra perferatur: opus fuit id, quod per illas uias ad nutriendum transmittitur, humidum esse & fluẽs. ut philosophus scribit 2. de part. anim. hãc ergo materiam quæ nutriendo animali apta est, humorem appellarunt. estq; in sanguineis animalibus sanguis, in alijs uerò aliquid sanguini proportione respondens. Et quamuis ingesta alimenta primo loco in chylum uertantur; chylus tamen humor non est: quũ nutriendo corpori ineptum sit: neque prius, quàm post eius in sanguinem conuersionẽ, corpus nutriri incipiat. Et licet præter sanguinem & alia in corpore sint liquida; humores tamen ea non sunt, sed excrementa, ut serum sanguinis, & sputum, et alia eiusce modi. Sed magna hic dubitatio est. si nãque is dumtaxat humor est qui nutrit, & in corporis substãtiam uertitur: quum sanguinea animalia sanguine nutriri dixerimus, superest ut solus sanguis humor existat. At uerò, & author paulo post, & Hipp. et Galen. & medici ferè omnes eo conueniunt, quòd humores quatuor sint, sanguis, pituita, bilis flaua, & atra. Sanè, quod ad hanc rem pertinet, quòd solus sanguis nutriat, testatur Arist. 4. de part. anim. nec non 1. de gen. anim. testatur & Auer. 2. Coll. quum uterque cæteros præter sanguinem humores, excrementa esse et ichores sanguinis arbitretur. ut horum quoque sententia, si humor is est, quo corpus nutritur; solus sanguis humoris nomẽ mereatur. Medici tamen contrà, quum non solum sanguinem nutriendo corpori aptum esse existiment: ita neque unum, sed plures humores ponunt. id quod quidem diuinus Hippoc. 1. de nat. hum. aduersus*

Cap. 2. & 3.
Cap. 2. & 4.
Cap. 18.
Cap. 1.

sus antiquorum quorundam opinionem, quam sequi Aristot. uisus est, fustus fuit prosequutus. Cæterum controuersiam hanc existimant docti quidam uiri conciliari ad hunc modum posse, si philosophum ea, excrementa appellasse dixerimus, quæ extra sanguinem sunt, qualis bilis in uesica fellea, lien in splene, & pituita in uentriculo; non autem eos humores, qui in uenis sanguini sunt immisti. Verum, quũ Aristoteles bilem cum sanguine ad cor ipsum propterea perduci neget, quòd eius acrimoniam perferre cor nequeat, non eos solum, qui sunt extra uenas, sed & eos, qui in ipsis sunt uenis, excrementa esse arbitratur. propterea neque hi propositã dubitationem soluunt. Quid ergo de ea nos sentiendũ putemus, breuibus explicamus. Si animalium, quæ sanguine prædita sunt partes omnes ex puro & solo essent sanguine constructæ: certum est, fore, ut solus ad nutriendum sanguis esset idoneus; quũ, nihil nisi à simili nutriatur, & ut is propterea solus humoris nomine uerè nuncupetur. At deprehensum id est Hippocratis testimonio, & quotidiana experientia, quãcunque corporis particulam, quocunque corpore, quacunque anni constitutione, & regione secueris, non solum prodire sanguinem, sed & pituitam & bilem utranque cum eo educi permistam. quo fit, ut cum Hipp. non absurdè medici sentiant, plures in corpore humores esse quibus totum alitur corpus, præsertimq; quũ diuersæ in animali sint partes, quarum aliæ calidiores, aliæ frigidiores, aliæ humidiores, aliæ sicciores sunt, & diuersa alimenta singulæ postulant, neque eodem omnes sanguine nutriri posse uidentur. Quamobrem, quòd Aristot. sanguinem solum alere censeat, medicorum sententiæ prorsus aduersatur. neque iudicio nostro facilè conciliari, hæc discordia potest. Defendi tamen & philosophi quoq; opinio posse uidetur. (cõmendat enim eã Gal. 2. de elem. cap. 5.) si quis ab eius principijs non discedens, sanguinea animalia solo nutriri sanguine dixerit; & singulas eorum partes non biliosas, aut pituitosas, sed sanguineas esse tueatur. Et licèt aliæ ex tenuiori, ut carnes, aliæ ex crassiori sanguine sint procreatæ, ut ossa. & aliæ rursum ex calidiori, aliæ ex frigidiori, quædam ex humidiori, & quædam ex sicciori sanguine sint constitutæ: omnes tamen ex puro ipso sanguine & constãt & nutriuntur, singulæ similem eorum substantijs alimoniam attrahentes.

2 Quorum sunt quatuor &c. Discordia & de humorum numero inter antiquos & philosophos & medicos fuit. quum ex altera parte antiquiores Hippoc. medici. quos sequi Aristot. uidetur, ut iam dictum est, unum tantum humorem posuerint. Alij uerò quatuor, ut Hippoc. Alij etiam quinque, ut ex recentioribus quoque nonnulli, qui serum sanguinis inter humores putant esse reponendum. Adde &, quòd licèt medici ferè omnes quatuor esse humores fateantur, non eosdem tamen omnes agnoscunt. Sed author & librorum de morbis, & libri de genitura, (qui libri Hippocrati ascribuntur) atra bile expuncta aquam substituunt. Porrò quod ad priorem opinionem spectat, si humor ille dumtaxat appellandus est, qui nutrit; defendi hæc opinio cũ Aristo. poterit. sicuti paulo antea dictum est à nobis. Quod uerò ad posteriora placita facit. qui inter humores serum recensent, longè aberrant; quum serum non alimẽtum, sed alimenti tantum sit uehiculum, ut & author circa huius capitis finem, et Galenus non uno loco adnotauit. qui uerò aquam inter humores reponunt, aut ij per aquã atram bilem intellexere, cuius rei illud esse argumento uidetur, quòd hac lienes turgere ijdem authores asserũt. aut certè, si, & ipsi serosum humorem intellexere, uel aliud quidpiam; digni excusatione sunt: laudandiq; potius quàm accusandi, qui artem primis illis spiritibus incultam adhuc & rudem, non mediocriter tamen adiuuarunt, etsi eos huius rei ueritas delituerit.

Lib. 4.

3 Sanguis uerò &c. Sanguinem natura calidum esse & humidum dicit, quod & Galenus 2. de temp. At contra Hippocr. lib. de corde. necnon Arist. 2. de part. an. sanguinem suapte natura frigidum esse aiunt, calescere autem ex corde & spiritibus; quod & Galenus sensisse uisus est 1. de temper. dicens sanguinem suum ex corde calorem accipere. Adde, quòd quum sanguis, ut Aristo. 4. meteor. notat, plurimum aquæ et terræ habeat, quod & Gal. 1. de tuen. ual. aquæ autem & terræ frigiditas inest, ideo ex præpollentibus elementis frigidus esse debet, non calidus. Cæterùm, ut breuibus agamus, sanguis, si eius materiam spectes, ex qua gignitur; frigidus est, ut ratio posteriori præsertim loco allata probat. Verùm quum sanguis, propriè sanguis non sit, nisi in animali: neque antea hoc nomen obtineat, quàm caloris actione ex alimentis in animalium corpore sit confectus: ob caloris actionem à quo constitit, & ob spirituum in toto corpore cõcursum in quo est genitus, calidus natura est, & generationis initio. atque ita, licèt, si eius materiam spectes frigidus fortasse sit, si tamẽ effectricem causam et locum in quo fit, animaduerteris, calidus & est, & dici ex eius natura debet. At uerò alia hic controuersia exoritur. quum Galenus, ut hoc loco author secundo de temper. sanguinem calidum esse & humidum scribat, quod & libello de breui denot. dogm. Hippoc. & sæpe alibi. At 1. de natura hum. temperatum esse ait, non autem calidum & humidum. Sed paucis ad hæc. Sanguinea animalia calida sunt & humida, quum calore & humore uiuant, inter ea tamen homo temperatus dicitur, quanuis & ipse ad calidum & humidum deflectat. Ita & sanguis, calidus quum sit et humidus, atque à temperamento propterea æquali per calidum & humidum recedat: quia tamen hominis naturæ proportione respondet, & tuendæ eius uitæ, quæ calido & humido constat, aptißimus est; idcirco temperatus solet appellari, non quòd uerè sit temperatus.

Cap. 2.
Cap. 2. & 3.
Cap. vltim.
tex. 41.
Cap. 2.
Cap. 2.
Com. 36.

4 Naturale est dulce &c. Pituitam naturalem scribit dulcem esse, quod & Gal. 3. de nat. fac. At lib. de atra bile insipidam facit Gal. soluitur, pituita sicuti semicoctus est sanguis, ita & semidulcem humorem esse certũ est. collatione ergo ad alias pituitæ species dulcis appellatur; et quia uerè dulcedinis est particeps. at cõparatione ad sanguinẽ, insipida est, non tamen quòd uerè insipida sit. Non placet ergo eorum responsio, qui pituitam naturalem uerè insipidam esse, appellari tamen dulcem asserunt, respectu aliarum pituitæ specierum. quũ sicuti semicoctus ea est sanguis, ita & mediocrẽ dulcedinem obtinere oporteat. At uerò si pituita naturalis dulcis est, ambigere quispiam poßit, an omnis dulcis pituita sit naturalis. Huic ergo interrogationi author occurrit, aitq; aliud quoddam pituitæ dulcis genus esse; quod tamen non secundum naturam est, taleq; excremẽtum esse quoddam, quod ex ore in capitis fluxionibus sæpenumero excernitur. quod quidem etsi dulce est, dulce tamen ob sanguinis mistionem euasit, non quòd suapte natura eum saporem obtineat. talis enim pituita, & si dulcis est, excrementum tamen est, ut 2. fac. nat. ait Gal. & mucus dici solet. tantumq; abest ut id pituitæ genus quantumuis dulce, naturale sit, ut non solum non aptum ad nutriendum sit, immo sanguinem, quo uerè corpus nutritur, à particulis ad quas decumbit, eluat, nutririq; eas

Cap. ult.
Cap. 2.
Cap. 9.

eas prorsus impediat. Quamobrem iure hanc pituitæ speciem à naturali author secludit, ijs uerbis. {Et est etiam phlegma dulce.} Perperam igitur faciũt, qui his uerbis authorem uoluisse priorem Galeni controuersiam diluere existimant. quũ tamen de ea ne uerbum quidem fecerit.

5 Dulcis receptaculum &c. Quòd excipiendæ pituitæ pro sanguinis expurgatione nullum peculiare instrumentum sit datum, testatur Gal. lib. de atra bile, & 2. nat. fac. At author tamen librorum de morbis, qui Hippocrati ascribuntur, sicuti lienem aquæ uesicam fel leam bili, & sanguini cor; ita & pituitæ caput ascribit, ut fontem & instrumentum in quod suscipitur, postquam alimenta uentriculus in humores quatuor conuertit. Cæterùm, etsi caput humore pituitoso redundare uidemus, id tamen excrementum potius est, quàm pituita, ut supra ex Galeno 2. fac. nat. adnotauimus. Gal. uerò & author de naturali pituita intellexere.

Cap. 8. cap. 9. lib. 4.

Cap. 6.

6 Non naturalis autem phlegmatis &c. De pituitæ non naturalis speciebus agit. pro qua re uide Gal. 2. fac. nat. et 2. de diff. feb. Cæterùm insurgũt hoc in loco aduersus authorem nostrum magni quidam uiri, & totam hanc de pituita doctrinam erroris damnant. Ac primum quum primis statim uerbis pituitam ait aliam esse, cuius substantia sensu diuersa percipitur, quæ mucosa appellatur. unum supponunt, Auic. pituitam uitream his uerbis intelligere, quum Gal. testimonio 4. de tuen. ualetu. quæ mucosa est pituita, eadem & uitrea sit. Hoc habito si per primum hoc pituitæ genus uitream intelligat; errare aiunt, quando pituita uitrea non est dissimilaris ad sensum, tale nempe non est uitrum fusum cui assimilatur, & à quo nomen sumpsit, ut 2. de aff. loc. testatur Galenus. Quum uerò secundam speciem pituitæ refert, quam sensu similarem esse dicit, & ratione dissimilarem, quam & crudam pituitam uocat: quæritur quid per crudam pituitam, seu crudum phlegma intelligat? Si enim ipsam prorsus incoctam pituitam intelligit, hanc Gal. 1. de alim. fac. tenuiorem esse crudo succo, & multum humoris ac seri multum habere asserit. quo fit, ut dissimilis sit ad sensum, non similis. testatur enim Galenus ibidem hanc cum multo flatu esse. errat ergo si pituitam ipsam crudam intelligit. Quòd si crudum fortè succum uelit, qui ex crassis gignitur cibarijs, hunc crassum esse ait Galenus, non uiscidum. Quòd si uiscidum tamen humorem intelligas, propterea quòd author paulò post, horum humorum epilogum faciens, eundem esse asserit crudum humorem, qui mucilaginosus est: tunc non potest secundum hoc membrum contra prius distingui, quod iam mucilaginosum nuncupauit. Quòd si rursum per crudum humorem, uitreum sumi uelis, ut author in epilogo ait: id contra Galeni sententiam est, qui, ut supra est dictum, uitreum mucosum esse testatur. author uerò secundum hoc membrum mucilaginoso opponit. Errare præterea Auicennam dicunt, quando deinceps gypseam substantiam pituitæ speciem appellat. quum hæc sit lapis non pituita. satius autem erat, si de illa pituita exemplum attulisset, quæ in scyrrhis concreuit, non de ea quæ in artubus iam uersa in lapidem est. Fallitur etiam, quũ salsam pituitam ex bile aquositati permista fieri docet, quando, quæ cocta iam sunt, cruda rursum effici nequeunt: quod autem amarum est coctum magis est quàm salsum: neq; idcirco quod amarum est salsum fieri potest. Adde & quòd experimento contrarium deprehendimus, neque enim permista amara quapiam substantia cum insipida fit salsus sapor, sed amarus. errat ergo, & perperam Galenum reprehendit, quod ex putredine, uel seroso humore salsam oriri pituitam scripserit. quum res eo prorsus pacto se habeat ut Galenus scribit. Non minus uerò hallucinatur, quando acerbã pituitam, aliam seorsum talem fieri docet, aliam ex acerbi humoris mistione. quum enim acerbitas ex frigiditate sit, quando rei tantum sicci terrestris inest, ut humidum illius superet: humidum in pituita nunquam à sicco terrestri superatur. proptereaq; pituita, nisi acerbus illi humor misceatur, seorsum euadere acerba nõ potest. Adde postremò. quum species pituitæ colligit, uitream simul recenset. At de hac in nullo ex expositis pituitæ speciebus meminit. Quòd si uitream crudæ pituitæ nomine intellexisse dicas: fieri neque hoc potest, quum ibidem crudum phlegma in mucilaginoso ipse dixerit contineri. His ergo, tota authoris de pituitæ speciebus doctrina, euerti posse uidetur. Cæterùm, ut his quàm breuissimè satisfaciamus. Illud primum omnium, constat pituitæ multas esse differentias, hæ uerò tùm ex tota eius humoris natura, tùm ex substantia, partim ex modo substantiæ, partim etiam ex sapore, aliæ ex loco in quo reperitur, aliæ ex calore & frigiditate, & primis, breuiter, ipsis qualitatibus sumi possunt. est enim pituita alia naturalis, alia non naturalis. hæc rursum est tenuis, illa uerò crassa: alia uiscida, alia non uiscida: alia similium partium, alia difformis, seu id quo ad sensum, seu re ipsa sit: alia dulcis, alia insipida, alia acerba, alia acris, alia salsa: alia in uenis, alia extra uenas: quædam demum frigida, quædam calida. hæ fermè differentiæ sunt, quas de pituita habemus. Author igitur tota primùm huius humoris natura animaduersa in naturalem, & non naturalem secat. Tum, quum, ea quæ non naturalis est, multiplex sit, eam ita partitur, ut afferri quidẽ aliæ differentiæ poßint præter eas quas recenset: nulla tamen pituitæ species in corpore sit, quæ his non cõplectatur, quas ipse enumerat. primùm autem non naturalem hanc diuidit, ut ex modo substantiæ differt. estq; hoc pacto quicquid in corpore pituitosum apparet, uel uniforme quo ad sensum, uel multiforme. (re nanque ipsa cruda omnia dissimilaria sunt, quum confusa adhuc neque caloris actione æquata sint) dissimilaris autem pituita ea est, quæ ex capite & naribus emungitur, quod testatur Galenus 3. de loc. aff. impropriè quidem ipsa uocata pituita, ut 2. de facul. nat. Gal. notat, sed à multis et ab eo ipso Gal. et 3. de loc. aff. hoc nomine appellata, quòd pituitæ similis est. unde & hic ab authore pituita nuncupatur. Similaris uerò, seu uniformis, ad sensum cruda est pituita, ut ait, idest uitrea. est enim hæc similaris, ut & uitrum fusum cui comparatur uniforme est. ita uerò et cæteræ omnes pituitæ species, aut similares sunt aut dissimilares, quamuis author in ijs recensendis diutius non immoretur. Ex quo illud constat, iniuria accusari Auicennam. Is enim per mucosam pituitam, non uitream, quæ similaris est, quòd ad sensum pertinet, sed mucum ipsum intelligit, quum de omni eo uerba faciat, quod in corpore pituitosum uel est, uel esse uidetur. per crudum uerò humorem nihil aliud quàm uitreum intelligit, Galeni exemplo 2. de diff. feb. Quòd si postremò, dum species pituitæ omnes in epilogum colligit, crudum humorem cum mucoso idem facit. rectè scribit, quum uitreus humor non minus uiscida & crassa substãtia sit, quàm mucus. ab eo tamen differt, quòd quum mucus dissimilaris sit, ille uniformis apparet. Distinguitur uerò rursum pituita quo ad substantiam, quoniam alia ualde tenuis est, alia ualde crassa (quæ enim mediocris est, quo ad hoc, naturalis est) tenuissima est, quæ aquosa dicitur, qualis & expui, & ex oculis manare frequenter solet.

Cap. 9. Cap. 6. Cap. 4. Cap. 5. Cap. de tritico. Cap. 7. Cap. 9. Cap. 7. Cap. 6.

solet. craßißima uerò gypsea est, reperiturq; hæc & in artubus & in pulmone & in alijs meatibus corporis nõ rarò. Hanc uerò, etsi pituitam iam esse negant, quum lapis sit potius: constat tamẽ ab omnibus pituitam nuncupari, quòd hæc illius materies fuerit, quæ etsi modò in sicciorem uersa est substantiam, non tamen adhuc est lapis (de hac enim intelligit, non de ea quæ prorsus lapidosa euasit) est enim non siccißima, ut lapis; sed modica quadam humiditate & mollitie adhuc prædita quali est gypsum. Differunt præterea pituitosa excrementa quo ad sapores, quum alia sint insipida, alia salsa, alia acerba, alia acria: adde, & alia dulcia, (meminit enim author paulo antea de non naturali pituita dulci, ex sanguine & aquoso humore permista) alia amara. hi uerò sapores licet frequẽter ex miscela aliorum humorum perueniant, dulcis nempe, ut iam dictum est, sapor ex sanguine, acerba ex melancholico humore, acris ex bile atra non naturali & acriori, amara ex bile emergit: fieri tamen potest, ut ex uaria caloris in pituitam seorsum actione, unus, atque alius sapor insurgat. Et si enim hic Auic. accusant, quòd acerbã pituitam seorsum præter acerbi humoris mistionẽ fieri asserit. ea præsertim ratione quòd nequit in pituita, siccũ terreũ humido aqueo præualere, quæ acerbi saporis causa est: Non tamen rationi id prorsus cõtrarium arbitramur. quod ait author, cui & Auer. 3. Coll. astipulatur. neque enim licet præualere oporteat siccum terrestre humido aqueo: absumi tamen idcirco omnem pituitæ humorem necesse est ut acerba euadat. Sed si frigoris ui humidum ipsum naturale præsertim exsiccetur, tunc præualet terrena substantia, innato humori: atque id acerbum saporem inuehit. Verùm de salso sapore, alia hic controuersia est. Galenus nanque 2. de diff. feb. pituitam ex putredine, uel serosi humoris mistione salsam euadere scribit. Author uerò ex usta bile & aquosi humoris miscela prouenire existimat. Galeni uerò sententiam amplectitur quidem, sed ita interpretatur, ut ex duabus quas attulit causis, unam faciat. uultq; propterea salsum humorem fieri, nõ ex putredine uel seroso humore, disiũctiua interiecta particula ut Galenus, sed ex utroque simul gigni ait, coniunctiua (&) loco distunctiuæ (uel) uoce supposita. Quòd uerò ex usta bile et tenui pituita salsus humor fiat, ea est potißimum ratio, quoniam in re omni usta cinis est, in cinere uerò salsedo, quod exemplo salis, quem uocant alchali, confirmauit. Quòd autem Galeni sententia coniuncta legenda sit, eo probatur, quòd putredo sola salsedinem procreare non potest: sed aquoso humore, quod putridum est, dilui oportet. Sed insurgunt rursum hoc in loco, & Auicennam accusant, & quòd Galenum dãnet, & quòd ex amara bile salsum gigni humorem dicat, cui & ratio reluctatur, quæ id quod coctũ iam ẽ, docet recrudescere non posse: & experiẽtia dissentit, quũ immista amara quapiam humori substantia, non salsum, sed amarum emergere saporem re ipsa experiamur. Cæterùm, quod ad hanc rem facit, placitum extat naturalium omnium philosophorum: & eorum præsertim, qui secretiora naturæ opera consectantur, ex rebus combustis omnibus sal elici, quantumuis duris, atque aridis; mollibus, aut humidis. hoc & experientia ipsa quotidie comprobat. nempe combusta re quauis, si eius cineres humore quouis uel ipsa insipida & dulci aqua, diluas: atque hunc rursum humorem inclinato uase in alterum uas collegeris: re ipsa disces, amarum quidem, sed salsum etiam humorem eum effluxisse. immo si ipsum deinceps igni tantisper admoueas, donec humidum omne calore absumatur, ipsum manifestißimè concretum salem subsidere deprehendes. Quamobrem, quòd in usta bile salsi quidpiam resideat, uidetur nobis omni carere controuersia. quæ etsi usta uerè dici non potest, ut quæ extrinsecus igne comburuntur: proportione tamen quadam usta & ipsa dicitur; & eadem in cineres & sal cõuerti. At uerò, sicuti cinis rei cuiuscunque non salsus euidenter, sed amarus subsidet, id quod Arist. lib. de sens. & sens. testatur: ita & adusta bilis amarißima est actu: hanc tamen si humore quopiam aqueo copioso dilui contingat, negari non potest, quin externarum rerum exẽplo, ut ex illius plantæ, quam Kali uocant, cineribus aqua dilutis, salsus humor proueniat. Quamobrem, quũ hæc ita se habeant, doctißimè author uidetur, tùm salsæ pituitæ causam in adustæ bilis & aquosi humoris mistionem retulisse, quod & Auer. 3. Coll. tùm Galeni sententiam ita explicasse, ut non ex sola putredine (neque enim ex solo cinere seorsum sal educitur) sed ex putrida re, & aquoso simul humore salsum fieri humorem uelit. His enim, non Galenum damnat, sed eius sententiam explicat, & rectè interpretatur. atque id tantum profert, quod & ratio & usus testatur. Quòd enim qui hoc in loco Auicennæ aduersantur, ex maiori coctione maiorem acquiri amaritudinem dicunt: neque posse quæ cocta iam sunt recrudescere. uerè sanè dicunt. Sed non recrudescere ea dicuntur quæ amara quum sint, amariora potius euadunt, sed simul tamen salsedinem sibiipsis maiorem comparant: ferè enim amara omnia salsum quidpiam obtinent, ut magnus naturalium rerum inuestigator Albertus 5. de mineralibus lib. testatur. unde & philosophus lib. de sen. & sens. salsum & amarum saporem idem fermè esse notatum reliquit. Vsta ergo, amara certè euadunt, id quod & Arist. scripsit, id tamen, quod in rebus omnibus inest salsi, tunc demum quando usta sunt, magis conspicuè elucet. ac per ustionem, atque ad hæc humoris affusionem, ex potẽtia (ut ita dixerim) ad actũ perducitur. Patet ergo non rectè authorem carpi.

7 Nota autem & famosa &c. Bilem uitellinam ex pituita crassa permista gigni ait. At Gal. & 2. facul. nat. & sæpe alibi ex flaua bile fieri scribit, sola uidelicet & impermista; acrioris nempe & ignei caloris actione crassescit quæ flaua est, & fit uitellina. Hanc controuersiam inter Auicennam & Galenum uidit & Auerr. 3. Coll. & Galeni sententiam amplectitur, quam ferè & recentiores. Sed si uitellina bilis, ex flaua tanta caloris acrimonia fit: certè quomodo, quæ naturalis est, tenuis, & facillimè inflammabilis, huius feruoris ui, non uratur, atque atra bilis euadat, antea, quàm ad uitellinæ crassitudinem perueniat. difficile creditu est. Ac si ex sola est bile, non etiam ex pituita; cur, cum ea craßitudine, cum qua uim esse caloris ualidißimam oportet ob materiæ densitudinem, particulas per quas effluit, antea non urit, atque exulcerat? Ait Auerroes, si ex commistione pituitæ uitellina bilis fieret, oportere & eius colorem naturali esse dilutiorem, quum tamen contrarium uisu animaduertamus. Verùm neque id cogit, ut ab hoc authore discedamus. Dici enim posset, ex longa acrioris caliditatis actione in hanc bilis & pituitæ miscelam, colorem quoque naturali intensiorem comparari. Sed hæc alij uiderint.

8 Choleræ autem nigræ &c. De hac Galenus integrum fecit libellum de atra bile inscriptum, ubi non de non naturali solùm, quam uerè atram bilem uoces; sed etiam de naturali, quam melancholicum humorem alij, tu atrum humorem aptißimè appelles. ad eum ergo eat, qui hæc uolet copiosius. Multa etiam in 3. de loc. affec. ad hunc locum faciunt, quæ tu uide.

Cap. 6. Cap. 6. Cap. Cap. 6. Cap. 1. Cap. 4. Cap. ult. Cap. 3. Cap. 7.

9 *Alia est quæ est cinis phlegmatis &c. Atræ bilis speciem esse ait ex pituita genitam. De hac tamen nusquam meminisse Gal. legimus. Quo fit ut Auic. quidã alioqui doctißimi uiri erroris damnent. Nobis tamen non tantùm à uerò discrepare authoris opinio uidetur, ut hi putant. Quum enim atra bilis frigidus, siccus, & crassus humor sit, sola propterea humiditate à pituita differens: quid eam pituitæ humiditatem, acriori, et diuturniori calore absumi prohibet, & siccescere? Adde quòd Galenus 3. de aff. loc. pituitosos à melancholicis humoribus distinguens, pituitosos ait simpliciter humores nominari, in quibus humiditas frigiditasq́; : melancholicos uerò in quibus siccitas, & frigiditas dominatur; quamuis magnæ peculiaresq́; interim differētiæ, tùm pituitosorum, tùm melancholicorum humorum inueniantur. Quibus sanè uerbis hos humores non ex colore differre ait, sed ipsis primis qualitatibus. Si ergo ij humores melancholici sunt, qui frigidi & sicci, Galeni testimonio: ablata ex pituita humiditate; reliquum est, ut melancholicus, non autem pituitosus sit humor. Adde quòd post pituitosas febres, quartanas frequenter inuadere, obseruatum est, id quod non aliud quàm pituitosi assati, & in melancholicum, conuersi humoris est argumentum. Huc accedat quòd, si non ex alio pituitæ genere melancholicus humor potest procreari: negari certè non potest, quin salsa saltem pituita, quæ ad bilis naturam accedit, assari, atque caloris acrimonia uri, & in atram bilem poßit conuerti. Constat ergo non temerè Auic. ex pituitoso melancholicum gigni humorem pronunciasse. Ex his uerò & aduersariorum rationes facilè diluuntur. Quòd enim tantum assari in corpore pituitam negant, ut nigra in totum euadat. respondemus melancholicum humorem à Galeno uocari, non qui niger est, sed frigidum & siccum. ac certè, si in totum (ut aiunt) nigrescere pituita non potest; nigrior tamen quàm eius ratio exigit, caloris urentis ui potest euadere. At pituitam assatam candidam fieri obijciũt, non atram, Galeni testimonio 2. progn. qui album, rotundum, & crassum sputum ab assata esse pituita testatur. Verùm, & si ex assata pituita, id sputi genus proueniet; non tamen eo pacto album erit, quin multò sit nigrius quàm pituitæ naturæ conueniat. aut si ex assata pituita tale sputum euadit, fieri tamen non poterit si uratur, quin ex urentis huius caloris acrimonia longè nigrius fiat, præsertim si putridi & fuliginosi uaporis copia, simul accesserit. Sed obijciunt Galenum de hac atra bile, non meminisse. Quasi uerò aut non inueniri hoc humoris genus pro constituto atque inuariabili ponat. aut necesse alioqui fuerit eum scripsisse omnia. Meminit tamen de hac author finitionum medicarum. Addunt etiam fieri non posse, ut ex albo in nigrum mutatio fiat nisi per medios colores: proptereaq́; oportere ut pituita hæc in uarios antea calores, immo & uarias substantias mutetur, quàm in atram bilem uertatur. De hac re sit illud constitutum inter nos, quod aiunt. At, si, quæ pituita erat primo loco, post modũ caloris actione in bilem conuersa, in atrum tandem humorem euasit: uerè ne id negari potest, non esse atram hanc bilem ex pituitoso humore? Dicent fortè non fieri ex pituita (ut aiunt) immediate: Hoc sanè etiam damus. uerùm quo pacto ex sanguine fieri aliam bilis atræ speciem Gal. docet, quem tamen sanguinem prius quàm atra bilis euadat, assari & in flauam bilem per medios, & colores, et substantias, uerti oportet. ita et ex pituita atrã bilem fieri, dici poterit rectè, & uerè: quando primum huius generationis momentum ex pituita prodijt. Fit ergo, ut Auicennæ sententia eruditorum assensu digna sit, non accusatione.*

(Marginal notes: Cap. 9. — Comm. 46.)

10 *Alio ut in ore stomachi &c. Atrum ait humorem appetētiæ in uētriculo excitandæ gratia esse. Gal. tamē 6. de aff. loc. eo inappetentiam fieri testatur. Vide quæ de hac re annotauimus in fine huius primæ Fen, capite ultimo.*

(Marginal note: Cap. 1.)

De qualitate generationis humorum. Cap. 2.

NVTRIENS masticatione aliquam habet digestionem. superficies enim oris [a] §superficici stomachi contigua existit: § immo ē, ac si una esset superficies: estq́; in eo uirtus digestiua ex ipso. quumq́; masticatum tetigerit, aliqua ipsum conuersione permutabit. Et in hoc quidem auxiliatur saliua acquisita per digestionem, in qua cadit calor innatus. ideoq́; triticum masticatum in maturatione furunculorũ, & exiturarum operatur, quod non operatur triticum cum aqua tritum: neque illud, quod cum aqua coquitur. Et dixerunt quidam, quòd signum ostendens nobis, quòd masticatum iam parum incipit digeri; est, quòd neque primus odor: neq; primus sapor in eo inuenitur. Deinde postquã stomachum ingreditur, integra digeritur digestione: non propter stomachi calorem tantum; sed propter calorem membrorum, quæ ipsum circundant: & à dextra quidem hepar: & à sinistra splen. splen nanq; calefacit non propter sui substantiam; sed propter arterias, & venas multas, quæ in eo sunt. & ab anteriori quidem est † abdomen, quod cito suscipit calorem causa adipis, & ad stomachum reducit. & superius quidem cor mediãte diaphragmate ab eo calefacto. Quumq́; nutriēs in primis digeritur, fit sua essentia in multis animalium, auxilio eius, quod ei admiscetur de eo, quod bibitur, plerunque chylus: & est substantia [b] §liquida, ptisanæ § in spisitudine similis, deinde eius subtile à stomacho, & intestinis attrahitur: & per uias uenarum, quæ meseraicæ uocantur, impellitur: quæ sunt uenæ subtiles, duræ, omnibus intestinis continuæ. quũq́; per eas impellitur; ad uenam peruenit, quæ porta hepatis uocatur: & penetrat in hepar in diuisionibus, & ramis portæ intrantibus, & se minorantibus, & subtiliantibus ad modum capillorum, occurrentibus orificijs diuisionum radicum uenæ, quæ à gibbo hepatis ascendit. Et non facit ipsam penetrare in illas coangustationes, nisi [c] §melior§ commixtio aquæ bibitæ supra id, quod indiget corpus. Quum ergo in istarum uenarum uillis diuiditur, fit quasi hepar totaliter tangat huius chyli totalitatem. & propter illud tunc eius operatio est uehementior: & fortior: & uelocior: & tunc coquitur. In omni autem decoctione † §quæ est huiusmodi:§ est res, quæ est sicut spuma & res, quæ est sicut hypostasis: & res fortasse erit cum eis, aut quæ ad adustionem pertinet; si decoctio superflua fuerit: aut res, quæ non est bene cocta; si decoctio fuerit minor, quàm debet. Spuma autem est cholera rubea. & hypostasis est melãcholia: quæ ambæ sunt naturales. adusti uerò, subtile est mala cholera rubea: & eius spissum est melãcholia mala [d] § nõ naturalis. § & qđ non bene coctum est, phlegma est. Quod autem de hoc toto res colata est: quæ est bene cocta, ē sanguis.

(Marginal notes: a B. continua existit cũ superficie stomachi. — † Zirbum adipinum. — b B. fluida aqua alKisch. — c B. bona. — † M. humiditatis. — d B. & ambæ sunt non naturales.)

guis. qui tamen, quàm diu est in hepate, subtilior existit, quàm debet, propter aquosam superfluitatem, quæ propter rem, quàm diximus, est necessaria. Istud uerò, quod est sanguis, quum ab hepate separatur; ab aquositate superflua illico mundatur, quæ necessaria non est, nisi propter causam quandam, quæ iam sublata est. Extrahitur ergo aquositas à sanguine in uena, quæ ad renes descendit: & fert secum sanguinem, qui ad renes nutriendos sua quantitate, & qualitate bonus existit. nutritq; renes unctuositas [e] § huius aquositatis, & sanguineitatis: deinde aliud § quod remanet, ad uesicam tendit: & post ad uirgam. Sanguis autem essentiæ bonæ per uenam magnã ad gibbositatem hepatis ascendentem uadit, & tẽdit per uenas, quæ ab ea, ut rami separantur: [f] § deinde in gedeguil uenarum: postea sedenechi gedeguil: post in suggentibus seguechi: deinde in uenis quæ sunt sicut uilli capillaribus similes: § postea sanguis ab earum orificijs resudando labitur in membra, ex parte diuina. Sanguinis ergo causa efficiens, calor est temperatus. & causa materialis est, quod de nutrientibus est tẽperatum, & de potibus bonis. & formalis causa ipsius est decoctio bona. & eius causa finalis est, ut nutriat corpus. [g] § Efficiens uerò choleræ rubeæ causa est igneus calor superfluus, § & propriè in hepate. & eius causa materialis est, quod de nutrientibus est subtile, calidum, dulce, & unctuosum & acutum. & eius causa formalis est, decoctionem ad superfluitatem procedere. & eius finalis causa est necessitas, & utilitas, quas nominauimus. Efficiẽs aũt phlegmatis causa ẽ caliditas attenuata. & eius materialis causa est, quod de nutrientibus est grossum, humidum, uiscosum, & frigidum. & eius causa formalis est decoctionis attenuatio. & eius finalis causa est necessitas eius: & utilitas ipsius, quas nominauimus. [2] Melancholiæ autem hypostasiuæ quidem causa efficiens est calor tẽperatus. sed causa efficiens adustæ est caliditas, quæ ab æqualitate est egressa. & eius causa materialis est, quod de nutrientibus est uehementer grossum, paucæ humiditatis: [h] § & eorum calidũ est fortius in isto. § & causa eius formalis ẽ † § fęx hypostasiua secundum unum duorum modorũ: unde neque labitur neq; resoluitur. § & eius causa finalis, est necessitas eius, & iuuamentum ipsius, quod nominauimus. Melancholia autem fit multa: aut propter caliditatẽm hepatis: aut splenis debilitatem: aut propter frigoris uehemẽtiam congelantis: aut propter [i] § constrictionis § perseuerantiam: aut propter ægritudines, quæ multæ & prolixæ fuerunt, quare propter illud humores facti sunt cineres. Quumq; melancholia multiplicatur, & inter stomachum & hepar stat; sanguinis, & bonorum humorũ generatio cum ea minoratur: [k] § ergo sanguis minuetur. § Debes autem scire, quòd generationis humorũ causæ caliditas, & frigiditas cum alijs existũt causis. Sed caliditas æqualis, sanguinem generat: & superfluens choleram gignit rubeam: multumq; superflua melancholiam generat propter superfluitatem adustionis. Et frigiditas quidem phlegma generat. & multum superflua generat melancholiam propter superfluitatem congelationis. Debes autem attendere uirtutes passiuas cum uirtutum actiuarum [l] § æquidistantia. § Neque oportet, ut sit credulitas, quòd omnis complexio sibi generat simile: & non sui contrarium per accidens; licet non sit per essentiam. complexioni enim multoties accidit, ut contrarium generet: frigida nanque complexio, & sicca plerunque generat humiditatem extraneam: non propter conuenientiam: sed propter digestiuæ debilitatem. Et huiusmodi quidem complexionem habens est homo macer: cuius iuncturæ sunt laxæ: [m] § & est lenis, & ipse est timorosus: & frigidus tactu: & suauis: § & uenæ angustæ: & similatur huic, quod generat senium de phlegmate: licet [n] § certa § senii complexio frigida sit, & sicca. Debes autem scire, quòd sanguis, & quod cum eo labitur, tertiã habet in uenis digestionem: & quũ per membra diuiditur, ut unumquodque suum recipiat nutrimentum, habet digestionem quartam. Superfluitas igitur digestionis primæ, quæ ẽ in stomacho, per intestinorum egreditur uiam: & secundæ digestionis, quæ fit in hepate superfluitas, plurimũ cum urina egreditur. quod autem de ea remanet; ad splenem, & fel tendit. Duarum uerò digestionum remanentium superfluitates per resolutionem, quæ non sentitur: & per sudorem: & per sorditiem extrinsecam egrediuntur. Cuius pars est, quod per foramina egreditur sensibilia; sicut per nares, & instrumentum auditus: aut non sensibilia, sicut per poros: aut extra naturam, sicut per apostemata, quum aperiuntur: aut quòd nascitur ex additionibus in corporibus, sicut pili, & ungues. Debes autem scire, quòd si alicuius humores subtiles existunt: eorum euacuatio eum debilitat, [o] § cui multũ nocet in sui fortitudine suorum pororum amplitudo; propterea, quòd resolutionem sequitur debilitas: ꝙ humores subtiles § ad euacuandum, & resoluendum sunt faciles. qđ autem ad resoluendum, & uacuandum est, facile, spiritui facile associari potest in sua resolutione, cum eo igitur resoluitur. Et debes scire, quòd, quemadmodum humores isti in suis generationibus causas habent: sic & in suis motibus habent causas. motus nanque, & res calidæ sanguinem mouent, & choleram rubeam; & fortasse mouebunt melancholiam: & fortem facient eã. [p] § quies uerò, phlegma fortè reddit, § & aliquas melãcholiæ species, & etiam ipsemet æstimationes mouent humores: uerbi gratia, sanguinem enim mouet res intueri rubea: quapropter prohibemus illum, ex cuius naribus sanguis fluit, res splendorem habentes rubeum, aspicere. & hæc quidem dicimus de humoribus, & eorũ generationibus. Loqui uero contra proteruos, & deuiantes debent sapientiarum opifices, & non medici.

e B. & sanguineitas huius aquositatis, deinde illud.

f B. deinde in giedaul uenarũ, deinde in suachi giedaul, deinde in ruada suachi, deinde in uenis quę sũt sicut uilli similes capill. &c. Mox per riuulos uenarũ, rursus per canaliculos riuulorum, proximè per canaliculorũ adnationes exiles ueluti ramusculos. deinceps ꝑ uenulas fibrosas, quæ capillis similantur. Ita Mant. uertit.

g B. Causa uerò efficiens choleræ rubeæ naturalis, quæ est sicut spuma sanguinis, est caliditas tẽperata. choleræ aũt adustæ efficiens est caliditas ignea superflua.

h B. & quod ex eis est calidum, est fortius in hoc.

† Mant. grauitas residẽs altero duorũ modorum, ut non sit fluxibilis, uel dissolubilis.

i B. conculcationis.

k B. quare sanguis minorat.

l B. proportione.

m B. & est azor .i. sine pilis & frigidus tactu lenis.

n B. in ueritate.

o B. & lædit ipsum in uirtute sua pororũ suorum amplitudo propter illã debilitatem quæ sequitur ad resolutionem: & propterea quòd humores subtiles.

p B. Quies uero mouet phlegma & fortificat ipsum.

ANNOTATIONES.

1 *Nutriens masticatione &c. Humores de quibus proximè dictum est, nutritionis sunt gratia. fiuntq; ij ex alimentis. Horum ergo quodcunque solidius aut durius est in ore, primo loco, dentium attritu attenuatur, & mollius redditur, estq; hæc actio non uera coctio, sed adiumentum ad concoquendi facilitatem, ut Arist. 2. de part. anim. notat. parantur enim mansu alimenta coctioni, nec leuem in ore uersionem accipiunt, quum illic, ut Gal. 3. nat. fac. scribit, naturæ qualitates quodammodo sibi ipsis admisceant, tum pituitæ immistione, quæ* non

Cap. 3.

Cap. 7.

non modicam coquendi uim obtinet, tùm etiã oris ipsius calore, naturaq́; cuius superficies uentriculo, ut Gal. & 4. de us. part. & 3. nat. fac. & sæpe alibi, continua est. Parata ad hunc modum alimenta, tùm uarijs linguæ motibus, tùm attractoriæ ipsius gulæ facultatis ui, per transuersas fibras in uentriculum ingeruntur, uelu ri in lebetem, quem multa focorum atque ignium uis cir cundat. Illic uentriculi calore atque innata quadam ui, adiuuante etiamnum iecinoris, lienis, cordis, omenti, & aliarum circunstantium partium caliditate elixantur, ut lib. 3. fac. nat. habetur, & in succum ptisanæ hordeaceæ similem conuertuntur. Ex hac uerò ita elaborata materia uentriculus, ut & eodem 3. fac. nat. habetur, partem quidem in sui ipsius tunicas trahit, rapitq́; siue id, ut nutriatur, siue, ut repentinum ac necessarium alimenti defectum suppleat: quod autem reliquum est, ad intestina propellit, & tanquam onus abij cit. Intestinis mesaræon substernitur, pluribus uenis, tùm ipsis intestinis, tùm iecinori continuum cõiunctũq́;. harum ergo uenarum ope, quæ in unum quodammodo coarctatæ uenam portam constituunt, ut 4. de usu part. quicquid utile futurum est alimentum in hepar protrahi tur: cætera uerò crassiora excrementa ipsorum deinceps intestinorum ui egeruntur. Porrò in iecinore attracta materia diligentius elaboratur, ac in sanguinem ex innata eius ui conuertitur, ex quo quidem portionem ipsum in seipsum familiarem trahit, ut nutriatur: quod au tem reliquum est, in cauam uenam labitur, à qua deinceps per uniuersum corpus digeritur. At uerò, ut author ait, desumens ex Gal. 4. de usu part. in coctione omni quatruplex substantia reperitur, alia quidem ueluti spu ma; alia ueluti sedimentum: alia probè cocta: alia semi cocta. ita ergo & in iecinoris coctione spuma est bilis flaua; sedimentum humor melancholicus: imbecilliter cocta est pituita: temperata autem & cocta pars sanguis. hic à iecinore, ut dictum est, in uenam cauam: ab hac in magnam, & in totum deinceps corpus perducitur. Quod uerò tenuissimum erat, & ueluti spuma, in uesicam felleam ad iecinoris portas cõstitutam trahitur: sicuti crassum in lienem. quod autem semicoctum erat cum sanguine ipso concoquendum abducitur. hic uerò sanguis paulò ulterius progressus ab humiditate serosa, quæ illi ob ingestas potiones inest copiosior, per emulgentes uenas expurgatur. trahunt enim hæ excrementi id genus in renes, ut 4. de usu part. & ex ijs post modũ per urinarios meatus renibus coniunctos continua serie in uesicã, atque hinc foras protruditur, ut 5. de usu par. Gal. notat. Hæc ergo omnia diligentissime author prosequitur, ex uarijs Gal. locis in unum complexus.

Cap. 8. Cap. 7. Cap. 7. Cap. 7. & 12. Cap. 2. Cap. 3. Cap. 6. Cap. 6.

2 Melancholiæ autem hypostasiuæ &c. Hypostasi uam uocat melancholiam, quæ naturalis est siue in prio ri sanguinis coctione fiat, de qua proximè dictum est, si ue etiã in ea, quæ in uenis obitur. Aitq́; fieri hanc à tẽperato calore. At contrarium sumi ex Galeno uidetur. Is nempè 3. progn. quærens cur post constantem ætatem, & annum agentibus quadragesimum Hippocrat. quartanas fieri scribat: huius rei causam in eum, qui con sistente ætate processit calorem, refert. eo enim usti ualidius humores sunt, quos adueniens postmodum frigiditas difflari non sinit, atque ita quartanæ fiunt & diuturniores. Cæterum paucis ad hæc respondemus. Et si in coctiõe omni præsertimq́; sanguinis in iecinore aut uenis multiplex est materia, ut Galenus 4. de usu par. ait, quando alia ut spuma: alia ut fæx atque sedimentum: alia moderata: alia minus cocta reperitur. non diuersi tamen calores huius uarietatis sunt causa, quod licèt ex Gal. loco 4. de us. par. citato colligere, & alibi. Quin idem tenuioris est causa, qui & crassioris. sed materiæ substantia huius diuersitatis causa est, quia non uniformis, sed diuersarum est partium. propterea alia tenuior, alia crassior euadit, alia coquitur, alia coctioni magis reluctatur. agit nempè idem calor eodem modo, sed tenuior substantia pari temporis spatio ab eodem magis concoquitur quàm debeat: quum crassa neque etiã quan tum satis est coctionis suscipiat. Quare idem calor, qui temperatus est pro sanguinis generatione, bili collatus temperiem excedit: pituitæ uerò & atro humori, erit imminutus. quum idem tamen sit calor. Quod ergo ad dubitationem pertinet. uerè ait author à temperato calore atrum humorem fieri. Quum uerò Gal. atram bilem loco citato ab acriori, qui præcessit calore, gigni asserit: de ea intelligit, quæ naturæ limites excessit, quũ intemperatus calor eius author fuerit, à quo non ater humor, sed atra ipsa bilis copiosior est procreata, quàm pro naturali constitutione, & temperato corpore sit opportunum. unde & quartanas fieri, & ipsas etiam diu turniores Hippocrates adnotatum reliquit.

Comm. 28. Cap. 3.

DOCTRINA QVINTA.

Ad sciendum quid sit membrũ, & suæ partes. Cap. I.

Membra autem sunt corpora, quæ ex prima humorum generantur commixtione: quemadmodum humores sunt corpora, quæ ex prima ciborum generantur cõmixtione: sicut cibi sunt ex prima commixtione generati elementorum. Membrorum autem alia sunt, quæ sunt simplicia: alia sunt, quæ sunt composita. Et simplicia quidem sunt, quorum quam cunque sensibilem assumpseris partem; in nomine, & diffinitione erit toti communicans: sicut caro in suis partibus: & os in suis partibus: & neruus in suis partibus, & his similia: ideoq́; similiũ uocantur partium. Composita uerò sunt illa, quorum quamcunque acceperis partem; in nomine, & diffinitione toti communicans non erit; sicut manus, & facies. pars enim faciei non est facies: neque pars manus est manus. & uocantur membra instrumẽtalia; eo quòd sunt animæ instrumenta ad complendum motus, & operationes. Primum membrorum similium est os: quod durum est creatum: quoniam ipsum est corporis fundamentum, & substentaculum motuum. Post ipsum uerò est cartilago, quæ osse existit mollior: ideoque flecti potest; sed est omnibus alijs membris durior: cuius iuuamẽtum in creatione fuit, ut ossium cum corporibus mollibus per ipsam melior fieret continuatio: &, ut durũ cum molli non absque medio componeretur: duro enim molle læderetur, & præcipuè in hora percussionis,[a] § & constrictionis, si non esset cõpositio ordinata: sicut est in osse spatulæ, & hypocondriorum; & in ossibus costarum: & sicut est†epiglottalis cartilago: & illud, quod est sub thorace: ‡ &, ut per ipsam etiam fieret melior iũcturarum se adinuicem fricantium, uicinitas; ne sua duritie rumperentur: & etiam, ut quum aliquis musculus se extendendo ad aliquod peruenerit membrorum, in quo os non existit, cui innitatur, & à quo confortetur, sicut palpebrarum musculi: vt sit ibi sustẽtaculum chordis eorum, & defensio: & plerunque etiam in multis locis est

[a] B. & casus seu obuiatiõis. Immo fit cõpositio gradata, sicut est in osse spatulę & hypo chondriorũ, & in costis médosis, & sicut cartilago alcangia ra sub thorace. † Scutalem, quã pomum granatũ uocãt, Mant. uertit.

est necesse rem aliquam rei alicui inniti, quæ non sit dura in ultimo, sicut epiglottis. Postea sunt nerui, qui sunt corpora à cerebro orta, aut à nucha: alba: ad flectendum mollia: & ad separandum dura: ad hoc creati, ut per eos membra sensum habeant, & motum. Post neruos sunt chordæ, quæ quidem sunt corpora, quæ ab extremitatibus musculorum oriuntur, et neruis similãtur: et ad membra tendentes mobilia, plerunque sua retractione retrahunt membra propter musculi contractionem, & congregationem; et propter retrorsum reductionem: et quandoque relaxant laxamento sui, propterea quòd musculus dilatatur, quum ad suum redit situm; aut supra mensuram quam eius habet longitudo; supra dispositionem, quam habet, quum in suo naturali existit situ; addit: sicut in quibusdam uidemus musculis. quæ quidem secundum plurimum sunt compositæ ex neruis, qui ad musculum tendunt: [b] §et ab altera parte egrediuntur, § et ex corporibus, de quibus post chordarum relationem tractabimus: et hæc quidem sunt, quæ ligamenta uocantur: quæ etiam secundum uisum, et tactum neruosa existunt; et ab ossibus uenientia ad musculum uadunt; et fiunt fila ipsa, et nerui in eo. [c] §qđ ergo est supra partem musculi, uocatur caro: et, quod ab eo separatur, & ad iuncturam uadit, & membrum motum, & colligitur in seipso, & permutatur; chorda. § Post eas autem sunt ligamenta, quæ prædiximus: quę etiam sunt corpora neruo similia: quorum quædam sunt, quæ absolutè ligamenta uocantur: & quædam sunt, quę nomine †hacab uel alchaab appropriantur. illud verò, quod ad musculum extenditur, nõ uocatur nisi ligamentum. & illud, quod ad musculum nõ extenditur; sed tantum †§ quod§ inter duo extrema ossium iuncturæ continuat: aut inter alia membra; & unã rem alij firmiter annectit, †§propter§ quod ligamentum uocatur: & quandoque nomine alhacab appropriatur. Ligamentorum uerò nullum sensum habuit, ne propter motum multum, & fricationem doleret. Iuuamentũ autem ligamenti ex eo, quod præmissum est, perpẽditur. Et post ligamenta sunt arteriæ: quæ sunt corpora, quæ à corde nascuntur; concaua, in longitudinem extensa, neruosa, & in sui substantia ligamentalia, habentia motiones dilatando se, & constringendo; quæ ex quietibus discernuntur: quæ quidem ad hoc fuerunt creatæ, ut cor euentetur: & fumosus uapor ab eo expellatur: & spiritus membris corporis distribuatur. Post sunt uenæ, quæ arterijs similes existunt: sed sunt ab hepate, & sunt quietæ: quæ quidem fuerunt creatæ ad hoc, ut sanguis membris, quæ sunt in corpore, partiatur. Deinde, sunt panniculi, qui sunt corpora de filis neruosis non sensu perceptis texta, [d] § quorum spissitudo tenuis existit: dilatata: § aliorum corporum superficies cooperientia: & continentia ea, propter iuuaméta: ex quibus est, ut summam eorum in sua figura, & factura custodiant. & ex eis est, ut ea ab alijs [e] §corporibus§ suspendant, & eis annectant mediantibus neruo, & ligamento: quæ fila facta fuerunt, ex quibus texti fuerunt, sicut renes dorso. & ex eis est, ut membra secundum sui substantiam sensum non habentia, per ipsos habeant superficiem sui essentia sentientem: quæ illud, quod ei occurrit, sentit: & accidẽtaliter sentit, quod in corpore accidit, quod eis inuolutum est. Et hæc quidem membra sunt, sicut pulmo: hepar: splen: & renes. hæc enim sua substantia nullo modo sentiunt: [f] § sed neque sentit, illud, quod in eis percussionem facit: nisi, quod de panniculis super ea existit. § quumque in eis accidit uentus, aut apostema: sentitur. sed uentum sentit panniculus accidentaliter, propter extensionem, quæ contingit in ipso. apostema uerò sentit principium panniculi; & eius appensionem accidẽtaliter: ideoq; membrum apostematis grauitate [g] §laxatur.§ Postea, est caro, quæ est locorum uacuorum impletio, quæ in horum membrorum situ in corpore existunt; & ipsorum fortitudo, qua sustentantur. In unoquoq; uerò membro est uirtus naturalis, qua ei res nutrimenti completur. & hoc quidem est, nutrimentum attrahere, & retinere, & assimilare, & unire, & superfluitatem expellere. Et post hæc quidem, membra diuersificantur. sunt enim eorum quædam, quæ præter hãc uirtutem, insuper aliam uirtutem habent, quæ ab eis ad aliud procedit: & quædam sunt eorum, quæ hoc non habent: [h] §& † aliter quædam § eorum sunt, quæ præter hanc uirtutem insuper uirtutem habent, quæ eis ab alio influit: & sunt eorum quædam, quæ non. Cum ergo compositio fiet, sequetur, quod est membrũ suscipiens, & tribuẽs: & membrum tribuens, & non suscipiens: & membrum suscipiens, & non tribuens: & membrum neque tribuens, neque suscipiens. De membri autem tribuentis, & suscipientis inuentione non dubitamus. In cerebro nanque, & hepate omnes conuenerunt medici, quod unumquodq; eorum uirtutem uitæ suscipit, & calorem naturalẽ, & spiritum à corde: & unumquodque eorũ principium habet uirtutis, quam alijs tribuit. Sed cerebrum quidem præbet sensum, secundũ quosdam absolutè; & secundum quosdam non absolutè: & hepar est principium nutrimenti secundum quosdam absolutè: & secundum quosdam non absolutè. De membri autem suscipientis, et non tribuentis inuentione non dubitamus, sicut caro est, quæ sentiendi uirtutem, & uitæ suscipit: & non est alicuius uirtutis principium: quam alij ullo modo tribuat. De alijs uerò duabus diuisionis partibus, in una earum medici à magno philosophorum diuersificati sunt. Philosophorum nanque magnus dixit, quòd membrum tribuẽs, & non recipiens, est cor: ipsum enim est omniũ uirtutum prima radix: & omnibus alijs membris suas tribuit uirtutes, quibus nutriuntur, & uiuunt, & quibus comprehendunt, & quibus mouent. Medici autem, & quidam primorum philosophorum has uirtutes in membris partiti sunt: & non dixerunt, quòd sit membrum tribuens, & non suscipiens. Et philosophi quidem sermo, quum subtiliter certificatur, est ueracior. sed medicorum sermo in primis quum attenditur, est magis manifestus. Postea in alia diuisionis parte diuersificati sunt medici inter se, & philosophi inter se: una enim secta dixit: ꝙ ossa, & caro non sentientia, & eorũ similia non perdurant nisi per uirtutes proprias, quæ sunt in eis, quæ non ab alijs principijs eis in flu-

[b] M. à quo per aliam egrediuntur partem.

[c] B. & quod ex eis musculo uicinatur, repletur carne: & quod ab eo separatur versus iuncturã & membrũ motũ, colligit in se ipso, & inuoluit & fit chorda.

† i. serra. M.

† vacat.

† Legendũ est, præter, ut legit antiquissimus codex, à quo nõ multum uariat Mant. qui legit, licèt nominet, & cæt.

[d] B. quorũ grossitudo uel profunditas tenuis existit & sunt corpora lata.

[e] B. membris.

[f] B. sed neque sentiunt res obuiantes eis, nisi per pãniculum super ea existẽtem.

[g] B. remanet pẽdens.

[h] B. & diuersificantur etiã secundum modũ alium, quædam enim.
† alia legendum uidetur.

fluxerunt:sed per illas uirtutes,quum nutrimentum eis transmittitur, sibi sufficiunt: neque ipsa alij rei uirtutem tribuunt. neque etiam aliud mẽbrum eis aliam tribuit uirtutem. Alia uerò secta dixit, quòd uirtutes istæ nõ sunt eis propriæ: sed ab hepate, & corde in generationis principio eis influxerunt: & in eis quietæ permanserunt. Medico tamen non attinet,ut insequendo, demõstratiua procedat argumentatione: unde de his duabus diuersitatibus ad ueritatem exitus proueniat: neque patet ei semita ad hoc,inquantum est medicus: neque hoc ipsum in aliqua suarum perscrutationum & suarum actionum impedit. Debet autem scire, & credere in diuersitate prima, quòd non est ei curandum: utrum cor sit principium sentiendi, & motionis cerebro: & uirtutis nutrientis hepati: aut non sit. Cerebrum nanq;, siue per se, siue post cor habeat, principium animalium actionum existit comparatione aliorum membrorum. Et hepar similiter actionum naturalium nutrientium principium existit, aliorũ membrorum comparatione. Et de alia quidem diuersitate debet scire, & credere, quòd non est ei curandum, utrum uirtus naturalis in tali, quale est os, in principio generationis ab hepate uenerit:aut eam pro suamet complexione meretur: aut nihil sit eorum. Sed debet credere, ꝙ hæc uirtus ad ipsum [i] §non profluit,nisi ab hepate: nã si inter ea uia clauderetur: § & os nutrimentum aptum haberet; eius actio destrueretur, quemadmodum fit in sensu & motu; quum neruus, qui prouenit à cerebro, [k] §stringitur. uirtus uero § illa ossi naturalis facta est, dum eius permanserit complexio. Et tunc quidem explanabitur ei diuisionis habitudo: & uidebit membra, quæ sunt principalia: & membra principalibus deseruientia: [l] § & membra non principalia absque seruitio.§ Membra uerò principalia sunt membra: quæ primarum uirtutũ, quæ in corpore existũt, quæ ad hoc sunt necessariæ, ut singulare, aut species perdurent: principia habent. secundum uero singularis durabilitatem sunt tria principia. Cor quidem est principium uirtutis uitæ. & cerebrum quidem est principium uirtutis sentiendi, & mouendi. & hepar quidem est principium nutriendi. Sed secundum speciei durabilitatẽ,sunt principalia hæc tria: & etiam aliud quartũ, quod speciei existit proprium: & sunt testiculi, qui uni rei sunt necessarij: & ad rem aliam iuuatiui. necessitas uero, est ad sperma generandum, quod genealogiam conseruat. iuuamentum uerò, est ad hoc, ut complementum formæ detur: & complexio masculina, & fœminina conseruetur: quæ speciebus animalis accidentia sunt inseparabilia: nec sunt ex rebus in animalitatis essentiam ingredientibus. Membrorum uerò deseruientium alia sunt, quæ seruitute deseruiunt præparatoria, alia quæ seruiunt seruitute latoria. Et præparatoria quidem seruitus uocatur utilitas. latoria uerò, seruitus absolutè uocatur. Seruitus autẽ præparatoria est antequàm principale operetur: & latoria seruitus, postquàm principale operatur. Cordis uerò seruiẽs præparator est sicut pulmo. & eius seruiens lator est sicut arteriæ. Cerebri uero seruiens præparator est sicut hepar; & alia nutrimenti membra; & custodiæ spiritus. & lator

i B. non profluit ab hepate taliter ꝙ si clauderetur via. Ita ferè & Mãt. sed debet credere illã uirtutem nõ esse nunc eis influxã ab hepate, ita ut si clauderetur uia inter ipsa & alimentũ, & paratũ esset apud os tunc eius actio deleretur.

k B. stringit̃ seu oppilatur imo virtus. Mant. verum illa uirtus efficit̃ connaturalis ossi, dum in sua ꝑsistit temperatura.

l B. & membra moruse absque seruitio, & mẽbra quę nõ sunt principalia, neque sunt moruse.

est sicut nerui. Hepatis uerò præparator seruiẽs est sicut stomachus. & lator est sicut uenæ. Et testiculorum quidem seruiens præparator sunt sicut membra, quæ antequàm ipsi, generant sperma. sed eorum seruiens lator est uirga in uiris; & uenæ, quæ sunt inter eos, & ipsam: & in mulieribus similiter sunt uenæ, quæ sperma ad locũ conceptionis impellunt. & mulieres insuper habent [m] §matricem, per quam§ spermatis completur utilitas. Gal. autem dixit, ꝙ mẽbrorum alia sunt, quæ operationem tantum efficere habent: alia, quæ iuuamentum tantum: & alia sunt, quæ operationem simul,& iuuamentum habent. primum est sicut cor. secundum est sicut pulmo. tertium sicut hepar. Dico autem, quòd per operationẽ oportet intelligi illud [n] § quod cum re solummodo operationum in uita singularis ingrediẽtium completur: aut in speciei permanentia: sicut cor in generatione spiritus. §, & per iuuamentum oportet intelligi illud, quod præparatur ad alterius membri operationem suscipiendam: & tunc erit operatio completa ad dandam singulari uitam, aut speciei permanentiam: quemadmodum pulmo aerem præparat. Ipsum uerò hepar secundam suam perficit primò digestionem: & digestioni tertiæ, & quartæ apparatum præstat. ergo inquantum digestionem secundam adeò perfectam efficit, quoad sanguis ad ipsummet nutriendum sit bonus; actionem operatus est: & inquantum operationem efficit, quæ in alia expectata operatione auxiliatur; iuuamentum efficit. Et etiam denuo dicemus, quòd membrorũ alia sunt, quæ generantur ex spermate, quæ sunt similium partium membra, præter carnem, & adipẽ: & alia sunt, quæ ex sanguine generantur, sicut adeps, & caro. quod enim est præter hæc duo, ex duobus generatur spermatibus; masculorũ spermate, & spermate mulierum. Sed secundum sermonem eius, qui de sapientibus uerificauit de spermate masculi generatur, sicut generatur caseus de coagulo: & de spermate mulieris generatur, sicut caseus generatur de lacte. & sicut principium coagulationis est in coagulo: ita principium [o] §coagulationis formæ§ est in spermate uiri. Et, sicut principium coagulationis est in lacte: ita principium coagulationis formæ scilicet uirtutis patientis est in spermate mulieris. Et, quemadmodum unumquodque duorum, coaguli uidelicet, & lactis, est pars substantiæ casei,qui fit ex eis: ita unumquodque duorum spermatum est pars substantiæ embrionis. hoc autem uerbũ non parum, immo multum uerbis Gal. est contrarium. Sibi nanque uidetur,quòd cuique duorum spermatum inest uirtus coagulatiua, & uirtus coagulationem suscipiens: & propter hoc non se prohibet, quin dicat quòd uirtus coagulatiua in masculis est fortior: & uirtus coagulationem suscipiens est fortior in fœminis. Qualiter autem sermo in hoc certificetur,inuenitur in nostris libris, qui sunt de sapientijs radicalibus. Postea uero sanguis, qui in tempore menstruorum a muliere separabatur, fit nutrimentum. Sed alia pars eius est, qui in similitudinem cõuertitur substantiæ spermatis [p] § & membrorum quæ ex eo generantur§: & erit nutrimentum augmentans ipsum. Alia pars eius est, quæ non nutrimentum

m B. additamẽta matricis, in quibus.

n B. quod de operationibus, in uita singularis ingredientibus aut in speciei permanentia complet̃ per aliquid unum. sicut illud qđ fit per cor in generatione spiritus. Mant. quo solo perficiunt̃ actiones uitam indiuidui ingrediẽtes, aut speciei perpetuitatem.

o B. coagulans formam.

p B. & mẽbrorũ radicalium.

mentum fit [q] ¶adhuc: § sed est coueniens, ut coaguletur ad implenda loca membrorum primorũ uacua; & fit caro, & adeps. Et alia pars eius est superfluitas, quæ nulli harum duarum rerum, est bona: & remanet usque ad horam partus, quam natura, ut potè superfluam expellit: quumq; infans parturitur; sanguis, quem ipsius hepar generat, huius sanguinis uices supplet; & generatur ex eo, quod ab illo sanguine generabatur. Et caro quidem ex sanguine generatur spisso. quem caliditas & siccitas coagulant. adeps uero ex eius aquositate, & unctuositate generatur, quam frigiditas coagulat: ideoq; ipsam caliditas resoluit. Membra autem, quæ ex spermate sunt creata; quum solutionem continuitatis patiuntur; certa continuitate non restaurantur, nisi pauca ex eis, & in paucis habitudinibus, & in ætate pueritiæ: sicut ossa, & rami uenarum parui: non enim magni, neq; arteriarum: quum enim aliqua eorum pars seiungitur, nihil loco eius nascitur. & hæc quidem sunt sicut ossa, & nerui. Illa uerò, quæ ex sanguine sunt creata; renascuntur post perditionem suam, & continuantur tali substantia, quali sunt ipsa: sicut caro. Et illud quidem, quod est creatũ ex sanguine, in quo adhuc uirtus existit spmatis; dum nondum inter ipsum, & sperma tempus intercesserit, nisi paruum: illud membrum, quando tollitur, iterum nasci potest: sicut dentes in ætate pueritiæ. Quum autẽ sanguis ad aliam conuersus fuerit complexionem, non iterum renascetur. Et dicemus etiam, quòd membrorum sentientium mobilium, plerunque motus & sensus simul principium, est unus neruus: & plerunque separantur: & erit principium cuiusque uirtutis † §neruus§. Et etiã dicemus, quòd omniũ interiorum, quæ panniculis sunt inuoluta: panniculus ex uno panniculorum pectus, aut uentrem cooperientium nascitur. Sed eorum, quæ in pectore sunt panniculorum origo, sicut diaphragmatis, & uenarum, & arteriarum, & pulmonis; est ex panniculo interiore, qui costas tegit. Et membrorum quidem, & uenarum, quæ sunt in uẽtre: pãniculi oriunt ex †peritoneo, qui interius uentris cooperit musculos. Omnia quoque mẽbra carnosa sunt, aut uillosa, sicut caro, quæ est in musculis: aut uillis carentia, sicut hepar. Et nullus quidem motus fit, nisi per uillos. uoluntarius uerò motus fit causa uillorũ, qui sunt in musculis. & naturalis sicut motus matricis, & uenarum: & compositus, sicut motus transglutiendi: fit uillis proprijs per formam ex situ longitudinis, & latitudinis, & transuersionis. attractioni uerò, sunt uilli, qui in longitudinem protenduntur. & expulsioni, uilli, qui in latitudinem tẽdũt constringentes: & retentorij uilli, qui ex transuerso uadunt. Membrorum autem, quæ unam habent tunicam [r] § sicut uenarum & uesicæ, tres uillorum species§ adinuicem sunt textæ. & membrorũ, quæ sunt duas habentia tunicas: uilli, qui in latitudinem tendunt, semper in extrinseca existunt eorum tunica: & alij duo in tunica eorum intrinseca. illi tamen, qui in longitudinem protenduntur, ad superficiem magis declinant intrinsecam: qui taliter non creati fuerunt, nisi ne attrahendi, & expellendi uilli simul existãt: immo melius est, ut uilli attrahendi, & retinendi sint simul, nisi in intestinis: non enim multa indigent retentione, sed attractione, & expulsione. Et dicemus etiam, quòd membrorum neruosorum, corpora à sui substantia aliena continentiũ: alia sunt, quæ unam habent tunicam: & alia, quæ duas. Quæ autem duabus consistunt tunicis: non taliter creata fuerunt, nisi propter iuuamenta multa: quorum unum est, multa necessitas multæ custodiæ fortitudinis suæ corporeitatis, ne findantur causa fortitudinis motus eius, quod continetur in eis: sicut arteriæ. Secundum est multa necessitas multæ custodiæ in re corporis, quod in eis est reconditum: ne resoluatur, & egrediatur. resolutionis uerò timor prouenit causa suæ raritatis, si unam haberent tunicam. & exitus timor est, ideò, quòd propter hoc etiam ad scindendũ essent apta. & hoc quidem corpus, quod in eis est reconditum, est sicut spiritus, & sanguis: qui in arterijs sunt reconditi: in quorum custodia ualde est studendum: & de quibus timetur, [f] §ne pro nihilo recedant.§ spiritus quidem propter resolutionem: & sanguis quidem propter fissuram: ex hoc nanque maximum timetur malum. Tertium est: quoniam, quũ alicui membro fuerit necessarium, ut sit ipsius attractio, & expulsio motu uehementi; factum est unicuique earum singulare instrumentum sine permixtione. & hoc est, sicut stomachus, & intestina. Quartum est; quoniam, quũ uoluntas fuerit, ut unaqueq; membri tunica operationi, quæ est ei propria, sit præparata: & unaqueq; duarum operationum acciderit propter complexionem ab alterius operationis complexione diuersam; fuit melius inter eas diuidere: sicut stomachus in quo fuit uoluntas, sentiendi uirtutem esse; quod quidem non fit nisi in membro neruoso: & digerendi; quod similiter non fit nisi per membrum carnosum. Vnicuique igitur harum duarum rerum tunicam posuerunt per se, tunicam neruosam uirtuti sentiendi, & tunicam carnosam digestioni. Et natura quidem intrinsecam tunicam fecit neruosam & extrinsecam carnosam: potest nanque digerentis operatio ad id, quod digerendum est, in potẽtia sine occursu peruenire. sentiẽs uerò, id, quod sentitur, non potest sentire, nisi obuiando ei; sensu uidelicet tactus. Et dicemus etiã, ꝙ sunt quædam membra, quorum complexio sanguini est † §propinqua. non ergo indiget sanguis in eorum nutrimento multoties conuerti sicut carnis: § quapropter in ea neque foramina facta fuerunt, neque uentriculi: in quibus aliquanto tempore nutrimentum, quod ei digeritur, immoretur: & deinde caro ex eo nutriatur: immo illico, quum ei nutrimentum occurrit, in ipsam conuertitur. Et sunt ex membris quædam, quorum complexio à sanguinis complexione ualde est remota: ideoq; quũ necesse fuerit sanguinem ea nutrire; oportebit, ut in similitudinem substantiæ eorum multis conuersionibus ordinatim conuertatur, sicut os: quapropter in creatione aut unum positum fuit foramen, quod eorum nutrimentum tãto contineat tempore, quanto illud in eius similitudinem conuertatur; sicut in osse cruris, & adiutorij: aut foramina multa in ipsis diuisa; sicut in osse mandibulæ inferioris. Et membris quidem, quæ sic sunt; necesse est, ut nutrimento ampliori,

[q] B. ad illud.

† unicus neruus, ut Mant.

† Siphac.

[r] B. sicut sunt venæ tres villorum species.

[f] B. ne euanescant.

† Mant. ita proxima, ut pro eorũ nutritione, paucis admodũ transmutationibus ipse sanguis indigeat, ut caro.

pliori, quàm eis tunc sit necesse, repleantur: ut paulatim, & paulatim procedant, illud in sui similitudinem conuertendo. Membra autem fortia superfluitates suas ad mẽbra debilia sibi uicina expellunt: sicut cor ad ascellas: & cerebrum ad loca, quæ sunt post auriculas: & hepar ad inguina.

ANNOTATIONES.

Cap. 1. 1 *Membra autem sunt corpora &c. Arist. 2. de partib. animal. triplicem facit compositionem, elementorum ex materia & forma: simplicium ex elementis: & compositorum ex simplicibus. Et primo de gener. animal. totius corporis materiam partes compositas: harũ, simplices: simplicium, elementa esse ait. Gal. Aristoteli subscribit lib. de diff. morb. & 6. de tuen. ual. Sed utrobique eam, quæ elementorum est ex materia & forma, omittit, quòd ad medici negocium non pertineat. Auer. quoque ab his non discrepat 2. Coll. Sed membra, alia prima compositione, id est immediatè fieri ex elementis dicit, quæ simplices sunt partes. alia uerò non prima compositione, sed mediatè. & hæc composita sunt. Et 2. Coll. Simplicia materiam esse cõpositorũ cum Arist. testatur. Sed author hic generatim membra ex prima humorum commixtione fieri docet: humores uerò ex cibis: & hos ex elementis. Dissentire ergo ab hoc Arist. uidetur. quum ex elementis dixit simplices partes gigni. Et apertius Auerr. quando prima compositione, id est sine medio, simplices partes ex elementis gigni asserit: neque de humoribus aut cibis quidquam uterque dicat. nisi fortè dixeris id naturalis philosophiæ limites excessisse, iamq; ad medicum negocium deuolui, ut de cibis ageretur & humoribus. Sanè uidetur Auic. rem exactius tetigisse. Sed & ipse ab Arist. Auerr. Gal. & omnibus planè medicis discrepare in eo uisus est. quòd mẽbra generatim ex prima humorum mistione fieri pronunciauit. quando composita non ex prima mistione humorum, sed ex simplicibus ortum habeant. nisi id intelligas ex prima, id est primorum humorum mistione membra fieri. Exactius ergo Gal. primo de elem. compositas partes ex simplicibus: simplices ex humoribus: humores ex alimentis: alimenta ex elemẽtis fieri docuit. quod & Hippocrates primo de natur. hum. innuere uisus est. Verùm in eo quoque controuersia est, quòd simplices partes ex humoribus fieri, dictum est. Secundo etenim Coll. Auerr. contra medicos fieri eas ex sanguine, non ex cæteris humoribus disserit. quũ sanguine alantur mẽbra, non bile, aut pituita. Sed innititur Auer. sententiæ quæ à medicis non probatur. quum non solo sanguine membra nutriantur, sed puriori quidem sanguine sanguinea, bilioso, biliosa, & pituitoso pituitosa, ac si dicas sanguine, bile, pituita; quum nutriri partem omnẽ simili oporteat, non dissimili. de hac tamen re & in superioribus actum est.*

Cap. 1. Cap. 3. Cap. 9. Cap. 1. Cap. 7. Cap. 8. & 9. Cap. 1.

2 *Primum membrorum similium est os &c. Ossa inter corporis partes durissima, & siccissima esse pilo excepto, 1. de temper. & 2. habetur. Horum uerò generationem pulchrè Hippocr. lib. de carnibus, & ex Hippocr. Gal. lib. de semine, ex terrestri, pingui, & sicca substantia per caloris actionem genita esse docet.*

Cap. 9. Cap. 3. Cap. 10.

3 *Sicuti cartilago &c. Aliqui antiqui codices legebant* {sicuti est epiglottalis cartilago}. *Mantinus uertit clarissimè.* {*& in scutali cartilagine quam pomum granatum uocant*}. *Cætera uerò, quæ hic de cartilagine: habes ex Gal. de eius quidem substantia ex 7. de usu par. De usu uerò 1. de usu par. & 11. & sæpe alibi. Sed uide etiam Arist. 2. de part. anim. & Auerr. ibid.*

Cap. 3. Cap. 15. cap. 18. Cap. 9.

4 *Posteà sunt nerui, qui sunt corpora &c. De neruorum exortu triplex fuit inter antiquos sententia. quũ alij cor neruorum principium esse existimarint. ut ex Gal. habetur, 3. de loc. aff. 7. de usu par. & 2. de dec. Hipp. & Plat. Et huius sententiæ fuisse. Aristot. 3. de part. anim. Galenus ipse arbitratus est 1. de decr. Hip. & Plat. Alij uerò ex membrana cerebrum inuoluente neruos oriri tradiderunt. quod sensisse Erasistratum ad huc iuuenem testatur Gal. 7. de decr. Hip. & Plat. Alij ex cerebro nasci putant: quod senescens Erasistratus credidit: & post Erasistratum Gal. 7. de decr. Hip. & Plat. lib. de neruorum dissect. lib. de consti. ar. primo de usu part. 12. de usu par. 16. de usu par. 2. de Hip. & Pl. decretis. & alibi sæpe. Sed priorem Erasistrati opinionem, quam Erasistratei insequuti sunt, refutat idem Gal. 7. de decre. Hip. & Pl. Eos uerò, qui cordi ortum ascriberent, reprobat 1. de decr. Hip. & lib. eiusdem 7. & alibi sæpe. Constat tamen Aristotelem. quamuis multam neruorum copiam cordi inesse dixerit: Cor tamen neruorum principium esse, in libris de partibus animalium, ut Gal. ait, non dixisse, sed id libro de histor. animal. 3. habetur. Vide pro hac re & Auic. lib. de nat. animal. 3. & leges rationem, quæ facere pro tuendo Arist. uidetur.*

Cap. 6. Cap. 1. & 2. Cap. 4. Cap. 14. Cap. 6. & 8. Cap. 3. Cap. 3. Cap. 4. cap. 16. Cap. 3. Cap. 1. & 2. Cap. 4. cap. 1. Cap. 3. Cap. 3. Cap. 8. & 10. Cap. 5. Cap. 1.

5 *Post sunt uenæ &c. Triplex de uenarum quoque origine fuit opinio. Alij ex capite oriri eas crediderũt, ut testatur Arist. 3. de par. animal. Alij ex corde, quod sensit Plato in Timæo, & Arist. loco citato, & 2. eiusdem. Alij ex hepate, quod Gal. putat, & cum eo medici omnes. Priorem opinionem reprobat Arist. locis adductis. Secundam, quæ Plat. & Arist. fuit, Galenus multis rationibus oppugnat 6. de decr. Hip. & Plat. et eandem sententiam ubique sequitur. lib. de fœt. format. 8. de decr. Hip. & Pl. in arte med. 1. de usu part. & 4. & sæpe alibi. Sed pro Arist. pugnat Auer. in 3. de par. anim. & Auic. quoque lib. de nat. animal. 3. Aristotelis sententiam uidetur confirmare. tu considera.*

Cap. 4. Cap. 9. Ca. 3. 4. 5. 6. & 8 Cap. 5. cap. 1. Cap. 9. ca. 16. capit. 12. Cap. 4. Cap. 1.

6 *In unoquoque uerò membro &c. Quòd naturales quatuor facultates omnibus animati corporis particulis insint, passim docet Gal. libris præsertim de fac. nat. tametsi enim expulsoria facultate carere cutis uidetur: & pilorum ac unguium nullam esse uim, sed solã generationem Gal. dicit, lib. ar. med. inest tamen cuti expellendi potentia, quum ea ad summam cuticulam excrementa reijciat, & hæc postmodum (licèt imbecillissima partium omnium, & extremo loco posita, partem præterea non habeat ad quam reijciat) à corpore tamen separatoria ui, id est expulsoria, excrementa eadem segregat. Pili quoque, & ungues, & si excrementa potius quàm membra dicenda uidentur. suorum tamen & ipsi usuum, sunt gratia. & quamuis impropriè fortassis nutriri, & augeri dicendi sint, quòd non in omnem positionis speciem augeantur, aut alimenta suscipiant: per similitudinem tamen nutriuntur; cuius rei indicio est, quòd si prauè nutriantur, decidunt. unde naturalium facultatum non omnino sunt expertes.*

Cap. 9.

7 *Et post hoc quidem &c. Sicuti eo conueniunt partes nostri corporis omnes, quòd naturalibus potentijs præditæ sunt; ita & eo differunt, quòd uarijs singulæ actionibus & usibus inuicem distinguuntur. licet ob consensum, conspirationemue, quæ in nobis est, mutuis se inuicem seruitijs afficiant. Membra ergo distinguens author penes eorum facultates, quatuor facit capita: nempe partes omnes, aut tribuunt uim, & suscipiunt; aut tribuunt, & non suscipiunt; aut suscipiunt, & non tribuunt; aut neque tribuunt, neque suscipiunt.*

atque

atque his positis de duobus diuisionis membris dubitat, an uidelicet membrum in corpore sit tribuens, & non suscipiens: & si itidem pars detur neque tribuens, neque suscipiens. Innuit ergo controuersiam, quæ inter Aristot. ex una parte, & Plat. ac Gal. ex alia intercedit. Arist. etenim quum entia disponi oporteat, & in omni genere unum sit primum. 12. metaph. & lib. de cõmuni animal. motu, et 3. de part. animal. cor primùm cæterarum in animali partium facit, reliquis partibus uim sentiendi, mouendi, uiuendiq; tribuens, ipsum, nullius seruitio indigens. quod & lib. de somn. & uig. & 2. de part. animal. & passim confirmat. & cum Arist. stat Auer. 2. Coll. & sæpe alibi. Contrarium tamen Plato censuit, tres animæ facultates, triaq; principia constituens, cerebrum, cor, iecur; & ex his primam principemq; partem cor faciens. quem Gal. sequitur, ut licet 7. de decr. Hip. & Pl. 9. meth. lib. ar. med. & sæpissimè alibi colligere. Pro Arist. tamen pugnat Auer. 2. de part. animal. ita ut dubium hactenus sit, an membrum detur tribuens & non recipiens. An uerò alterum sit, neque tribuens, neque recipiens; lis adhuc inter eosdem authores uersatur, quum Arist. (sicuti iam dictum est) uim omnem à corde toti corpori deferri existimet, atque adeo membrum omne uim recipiat, excepto corde. Gal. uerò lib. ar. med. membra quædam enumeret, ossa, uidelicet, cartilagines, membranas, ligamenta, adipem, glandulas, & carnem simplicem, quas innatas dumtaxat facultates ait obtinere, neque partes alias gubernare, aut ab alijs gubernari: in qua etiam re discrepare à seipso Gal. uidetur, quòd alibi nutritoriam facultatem toti corpori, & his, quas hoc loco recensuit partibus, impartiri disseruerit. Soluit ergo quæstiones hasce, author, Arist. sententiam, ueriorem, Gal. uerò & Plat. placitum euidentius esse statuens. Neque curandum esse (ait) medico, an à corde sensoria facultas proueniat, seu à cerebro: & an nutritoria à iecinore, uel corde; quum eo etiam admisso, quod Aristot. sensit, constet tamen cerebrum facultatum animalium, & iecur nutritoriæ potẽtiæ esse principiũ, (euidentius scilicet, & in quo hæ potentiæ manifestæ fiant.) Eodem pacto de ossibus, cartilaginibus, atque alijs id genus partibus, non referre ait, medico, an nutriendi uim suscipiant à iecinore uel non: quum id constet, eam certè nõ nisi à iecinore proficisci, (quum interclusa alioqui uia inter iecur & ossa, horum nutritionem, & usus corrumpi oporteat,) esse tamen ossibus naturalem, diciq; innatam posse, dum eorum natura seruatur. Atque ita facillimè & doctissimè author propositam litem diremit. Vnùm tamen superest nobis ut uideamus, quid de Gal. sententia dicendum sit, quum, lib. ar. med. ossa, cartilagines, atque alia id genus insitas solùm facultates obtinere dicit, alibi uerò nutriendi uim emanare à iecinore putat. Ad hoc docti quidam uiri respondent Gal. lib. ar. med. non naturales potẽtias quatuor intelligere, quũ hæ ex eius sententia à iecinore ortum habeant nulla controuersia; sed propriam eam singularum partium naturam & uim; ob quam os potest os gignere, & membrana membranam, & eodem pacto partes omnes in sui substantiam alimentum conuertunt. Verùm, tametsi hæc non impropriè uis insita dici potest, nempe quæ non à iecinore, aut quacunque alia particula proueniat, sed ab ipso osse & membrana: hi tamen Gal. sententiam non assequuntur, quum partes has Gal. neque gubernare, neque gubernari, sed suis innatis solùm facultatibus uti uelit. Quapropter, ut paucis dicamus pro Gal. Quum nutritoria facultas, potentia quædam sit, quæ plantis etiam ipsis, non animalibus solùm inest: prius uerò natura, homo uita plantarum uiuit quàm animalium, ut colligi ex Arist. potest 2. de gen. animal. & propterea prius natura alitur quàm constructum sit, & plane efformatum iecur; quum id instrumentum sit corpori adueniens ratione, qua animal est, non qua uiuẽs corpus. idcirco, quòd nutritoria facultas à iecinore toti corpori non influat, sed singulis partibus à natura insit, manifestum esse existimo. Quòd tamen Gal. nutritoriæ facultatis initium hepar faciat, nulli certè in eius doctrina exercitato dubium est; id tamen non alia ratione quàm alimenti gratia, cuius officinam iecur ipsum facit, à Gale. est constitutum. ut propterea neque hoc illi uitio uertendum sit, neque à suijpsius sententia discedat.

8 Membra uerò principalia &c. Quatuor facit principes partes, quod & Gal. lib. ar. med. cerebrum, cor, iecur, testes. Auer. tamen, testes partem generandi principem esse negat 3. Coll. Arist. placito innixus, qui cor uirtutum omnium principium posuit. Sed ascribit hic author testibus actionem, & usum: actionem generationem esse ait seminis, & speciei conseruationẽ: usum uerò perfectionem formæ maris & fœminæ. Cæterùm, quod ad actionem pertinet, controuersia est. quũ neget Aristot. 1. de gener. animal. testes eius actionis esse gratia, quando plura animalia gignunt, quibus non sunt testes; uel ex natura, ut pisces sunt; uel ex accidenti, ut de tauro idem Aristot. notat 3. de hist. animal. qui post exectionem testium initu statim acto progenerauit. Sed Aristot. Gal. arguit lib. de semine, & de usu part. Cum Philosopho tamen uidetur stare Auic. 15. de anim. et Auer. quoq; doctorem suũ tueri nititur 1. de gen. anim. ubi & huius dubitationis solutionem affert, quam tu uide. Vide & 3. Coll. Quod uerò ad usum spectat, plura poteris colligere ex Arist. & Gal. citatis locis. Notat autem hic unum author, sexum differentiam essentialem non facere, sed accidentariam. pro quo uide Arist. 10. metaph. necnon 1. de gen. animal.

9 Sed secundum sermonem &c. Litem innuit quæ inter Arist. & Gal. de semine uersatur. Arist. fœminã semper materiam præbere, atque adeo eius semen nullius actionis facultatem habere existimat 1. de gene. animal. & 2. Sed hac de re Hipp. lib. de natura pueri, contra quam Arist. utrique & fœminæ & maris semini effectricem inesse uim constituit. Hunc sequutus Gal. in Arist. inuehitur; propositoq; hoc problemate discutiendo, 1. de semine, duos in hac re libellos absoluit, quos tu uide. Arist. tamen Auerr. pulchrè tuetur 1. de generat. anim. & 2. necnon 2. Coll. Aduersus tamen huius sentẽtiam disserit author lib. de natura anim. 16. Vide & lib. 9. ubi seminis nomẽ æquiuocè dici de semine mulieris putat, & uiri. & plura alia scribit ad hanc rem facientia.

10 Postea sanguis &c. Pulchrè de hac re Hipp. agit lib. de natura pueri. Quod uerò de membris subiungit author, de simplicium partium generatione, quomodo fiat, uide Hipp. lib. de carnib. Arist. & Auer. 2. de gene. anim. & Auic. lib. de nat. anim. 16. et Gal. 1. de fac. nat.

11 Membra autem quæ ex spermate &c. Partes nostri corporis, alias ex semine, alias ex sanguine produci Gal. tum sæpe alibi, tum præsertim 1. de semine scriptum reliquit. Quod autem de partibus ex semine ortis hic notat, ex lib. ar. med. et de constit. ar. est sumptũ. Galenum tamen reprehendit Auer. 2. de gener. animal. Nos hac de re aliàs.

12 Membrorum autem quæ habẽt unam tunicam &c. Vesicam una solùm tunica constare ait. At lib. 3. Fen 19. duabus construi tunicis docet. Eandem contradictionem

Marginalia (left): Cap. ult. — Cap. 4. — Cap. 3. cap. 7. — Cap. 9. — Cap. 3. cap. 10. cap. 9. — Cap. 7.

Marginalia (right): Cap. 3. — Cap. 9. — Cap. 10. — Cap. 4. — Cap. 1. — Cap. 1. — Cap. 4. — Cap. 10. — Text. 25. — Cap. 2. — Cap. 19. & 20. cap. 4. — Cap. 1. — Cap. 2. — Cap. 4. cap. 10. — Cap. 1. ca. 1. & 2 — Cap. 4. — Cap. 2. cap. 10. — Cap. 11. — cap. 86. — cap. 7. & 13. — Cap. 3. & 4. — Tract. 1. cap. 1.

Cap.13.cap.11. Cap.11. ctionem leges apud Gal.1.enim de fac. nat. & 5. de usu part. unam illi tunicam inesse dicit. 3. uerò fac. nat. duplicem. Soluitur facilè si uesicam una constare tunica propria, interna: & externam tamen præterea ex peritonæo, ut reliqua uiscera habere dixeris.

13 Nisi in intestinis &c. Quum tria fibrarum sint genera, & harum rectæ ad attrahendum faciant: 6. de usu part. intestinis, quia simplici egerent motu, simplices transuersas inesse notat Gal. 5. de usu par. & ibidem ijs uim solam expellendi assignat, quibus neque attrahere, neque retinere necesse esset. Sed idē tamen 4. de usu par. & Auic. Fen 16. tertij aliquibus intestinis fibras secundum longitudinem protensas inesse protulerunt. Verùm quòd ad hoc pertinet, tametsi intestina uniuersim omnia longas fibras non habent, quũ non attrahant: ex ijs tamen rectum intestinum excipitur, quod ijs non caret: cuius rei rationem Gal. reddit 4. de usu part. nempe non attractionis gratia eæ illi insunt, sed ad transuersarum tutelam; ne uidelicet intestinum id à durioribus, quæ illic congeri solent excrementis, læderetur.

(Cap. 8. Cap. 11. Cap. 17. Tract.1. cap.1. Cap. 17.)

SVMMAE PRIMAE,

Doctrinæ quintæ; & est sermo uniuersalis de ossibus, & iuncturis. Cap. I.

Dicemus, quòd ossium, quæ sunt in corpore: alia sunt, quæ sunt sicut fundamentũ; quoniam super ea est corpus fabricatum: sicut spondiles dorsi. Spondiles nanque illæ, corporis sunt fundamentum; super quas ipsum fabricatum est: quemadmodum nauis super lignũ fabricatur, quod in ea primum ponitur. Et alia sunt, quæ sunt in corpore sicut clipeus ad tuendum: sicut os cranei. Et alia sunt, quæ sunt sicut arma, [a] §quibus bellatores impedientes repelluntur: sicut ossa, quæ uocãtur† simenia:§ & sunt ossa, quæ sunt super spondiles dorsi; sicut spinæ. Et alia sunt, quibus iuncturarum uacuitates replentur: sicut ossa [b] § sesamina, quæ inter ossa digitorum existunt§. Et sunt alia, quæ sunt ad corpora suspendenda, quæ suspensione indigent, sicut os lambda assimilatum, quod est musculi gutturis linguæ, & aliorum suspensorium. Omnia autem ossa, corporis sustentaculum sunt, & erectio. Et ossa quidem, quæ ad sustentandum tantum sunt; aut defendendum; & ad membra mouenda necessaria non existunt; solida facta fuerunt: licèt sint in eis uacuitates; & foramina parua; & pori, qui fuerunt necesse in eis esse. Eorum verò, quæ propter motum etiam necessaria fuerunt; in quantitate concauitatis augmentum factum fuit: & ipsorum concauitas in medio eorũ posita fuit, & una: ne corpus eius receptaculis nutrimenti paruis, & separatis indigeret; quoniam laxum inde fieret. immo durum factum est eius corpus: & ipsius nutrimentum, quod est medulla, in eius interiore est aggregatum. Iuuamentum igitur additionis cõcauitatis intrinsecæ est, ut sit[c] §leue.§ Et iuuamentum unitatis concauitatis intrinsecæ est, ut sit corpus ipsius durius. Et duritiei sui corporis iuuamentum est, ne in hora fortissimorum motuum rumpatur. Et iuuamentum medullę, quæ est in eo; est, ut nutriat ipsum, sicut ante declarauimus: & ut ipsum semp[d] §mollificet, ne frangatur; ideo, quòd motus ipsum exsiccat: & ut sit uentrem habens: & forte, & solidum. § Concauitas uerò est minor, quum firmitudo magis est necessaria: & est maior, quũ plus necessaria est leuitas. Ossa autem [e] § porosa facta fuerunt, sicci nutrimẽti, quod nominauimus causa:§ & propter additionem necessitatis: causa rei alicuius, quę necesse est, ut in ea penetret, sicut odor, qui cum aere attrahitur in osse colatorio simili; & cerebri superfluitates, quæ per ipsum expelluntur. Omnia uerò ossa uicina sunt [f] §& coniuncta.§ neque inter aliquod os, & os, quod ipsum sequitur; magnum existit spatium. Inter aliqua tamen eorum inuenitur spatium paruum, [g] §quod cartilaginosę implẽt†appendices, aut cartilaginibus similes:§ quæ pp iuuamentum createæ fuerunt, propter quod & cartilagines. Et ubi quidem de iuuamento illo nõ est curandũ, iunctura inter ea [h] §sine†cartilaginosa & molli appendici§ facta fuit, sicut in mandibula inferiori. Vicinitates uerò, q̃ inter ossa existunt, multis sunt modis. [i] §Sunt.n.ossa, quorũ uicinitas, [1] uicinitas iuncturæ est laxæ. Et sunt alia, quorũ uicinitas est[2] uicinitas iuncturæ non laxæ, neque multum strictæ: Et sunt alia[3] quorum uicinitas iuncturæ multum strictæ, est uicinitas [4] fixæ, aut [5] sutura aut harmonia. Et iunctura quidem laxa est, cuius unum ossium suorum suis motibus facile potest moueri; ita, quòd * os non moueatur: sicut est iunctura [6] carpi cum brachio. Et iunctura dura non ualde stricta est illa, cuius unius ossium motus per se non est facilis; neque est, nisi quiddam modicum; sicut iunctura, quæ est inter †carpum & pectinem: aut iunctura, quæ inter duo ossa pectinis est. Iunctura uerò ualde stricta est illa, cuius nullum ossium ullo modo moueri potest: sicut iunctura thoracis. Et fixa [7] quidem est, cuius unum ossium habet additamentum, & aliud habet foramen, in quo figitur illud additamentum fixione, in qua non mouetur: sicut dentes in suis originibus. & § [8] sutura quidem est, § cuius unũ quodque ossium habet uacuitates, & dẽtes; sicut serra: & dentes unius taliter sunt præparati, quòd alterius ossis uacuitates ingrediuntur, quemadmodum ærarij æris tabulas componunt: & hæc quidem iunctura uocatur [9] commissura: § sicut sunt iuncturæ ossium cranei. Et [10] harmonia quidem alia est, quæ in longitudine est connexa; sicut iunctura, quæ est inter duo ossa. [k] §† cubiti, § alia est quæ in latitudine continuatur, sicut iuncturæ spondiliũ inferiorum ex spondilibus dorsi. Earum enim quæ superius sunt, iuncturæ non ualde sunt [l] † § § strictæ.

(Line numbers in margin: 10, 20, 30, 40, 50, 60.)

a B. quibus repellunt bellatores occurrentes & nocẽtes sicut ossa quæ uocantur alsenascen. † .i. spinæ.
b B. semsamanie, quæ existũt inter alselamiat
c B. leuius.
d B. humectet ne frãgatur seu comminuatur, ideo q̃ motus ipsum exiccat

& ut sit sicut solidum licèt sit concauum.
e B. porosa spõgiosa facta sunt sic propter rem nutrimenti prædictam.
f B. occurrẽtia sibi inuicem.
g B. quod implẽt luhach cartilaginosum, aut cartilaginibus simile.
† laguahic.
† laguahicata.
h B. sine luhach
1 .i. diarthrosis.
2 .i. synarthrosis
3 .i. symphysis.
4 .i. gomphosis.
5 almodrusu aut mulsahac.
* os alterũ legendũ putam.
6 rasetæ cum aseid.
† rasetam.
7 .i. gomphosis.
8 almodrus.
9 seren seu adoren
10 mulsach.
t .i. sutura.
i B. Sunt enim ex eis, quæ uicinantur uicinitate iuncturæ firme seles. idest faciliter flexibilis uel mobilis, & ex eis sunt, q̃ uicinantur uicinitate iuncturæ difficilis motus, non strictæ, uel nõ firmæ. Et ex eis sunt, quæ uicinantur uicinitate iũcturæ fortis seu strictæ .i. firmæ, quæ nominat merchuzan & mederuzan & melsach. & iunctura quidẽ fortis seles. idest faciliter flexibilis uel faciliter mobilis est illa, cuius unum duorum ossium suis motibus facile moueri potest absque hoc, q̃ moueatur cum eo os aliud: sicut iunctura rasete manus cũ brachio seu adiutorio. Et iunctura quidẽ difficilis motus non stricta uel non firma est illa, cuius motus unius ossium de per se est difficilis, & paucæ quantitatis: sicut iunctura quæ est inter pectinem manus, & rasetam, aut iunctura quæ est inter duo ossa pectinis manus. iunctura uerò stricta uel firma ualde est illa, cuius nullum ossium ullo modo moueri potest: sicut iunctura thoracis. stricta uerò, quæ nominatur merchuzan est illa. cuius unum ossium habet additamentum & aliud os habet foramen in quo figitur illud additamentum fixione in qua non mouet sicut dentes in suis originibus. Medaruzan uerò est illa.
k B. alsahad. † aseid. l † B. firmæ uel.

ANNOTATIONES.

1 *Dicemus quòd ossium &c. ossa eum præstare usum, quòd toti corpori firmitudinem, rectitudinem, & speciem conferant, Hippoc. lib. de ossium natura, & Aristoteles 2. de part. animal. aduerterunt. & idem confirmat Gal. lib. de ossibus, & 16. de usu part. & alibi. Sed* alios

(Cap. 8. Cap. 9. Cap. 1. cap. 2.)

Cap. 8.
Cap. 9.

alios præterea usus, paßim in libris de usu par. Galenus & Auic. hic recensent, quorum neque Arist. neque Hippocr. meminere. Hi tamen accusandi non sunt. quando is præcipuus oßium est usus, quem ipsi scribunt adnotãte Auer. 2. Coll. uide & de hac re authorem hunc 12. de nat. animalium.

Cap. 1.

2 Vicinitates uerò &c. Hic de compositione oßium agit; de qua quidem, quia Galenus lib. de oßibus copiose scribit, & ab eo tamen author noster & alij dissentire uidentur: libet de hac re paucis agere, & quid nos sentiamus explicare. Quum oßa firmando toti corpori, & tanquam ponendis totius fabricæ fundamẽtis sint procreata: non cæteris solùm partibus; sed etiam inter se, ut Arist. rectè ait 3. de hist. animal. continua serie, qualis uenarum est, fuerunt coniuncta. non quidem, quòd propriè coniunctio hæc continua sit, qualis uenarum (moueri nempe corpus non poßet) uerùm contigua ea ita sunt, ut alterum alteri sit deuinctum. & quo pacto uenæ uenis longa serie connectuntur, ita & oßa oßibus: licet uenæ continuæ uerè sint, & hæc contigua, nõ continua. Iunguntur uerò hæc dupliciter, ut author est Gal. lib. de oßibus uel, ita, ut motus fiat, & coniunctio hæc articulus uocatur; uel motus non sequitur: et Græci symphysim uocant: talisq; compositio est in corpore frequentißima. Has uerò species diuidit Gal. Ac primũ, quæ per articulum iuncta sunt, uel manifestè mouentur, uel obscurè. si apertè, diarthrosim uocat: si obscurè, synarthrosim. Diarthrosis in enarthrosim, arthrodiam et ginglymon diuiditur: estq; enarthrosis, quando acetabulum altum admodum est, & caput, quod illi inseritur, oblongum. arthrodia, ubi acetabulum in superficie est, & caput, quod inseritur, depressum. ginglymos autem, quum oßa sese inuicem excipiunt, & id quod una parte excipitur, ex alia excipit. Ita uerò & synarthroseos tres species facit: suturam, quæ compositio est ad consutarum rerum similitudinem: gomphosim, quum ad instar claui os oßi infigitur: harmoniam, quando ueluti per simplicem lineam iunguntur. Rursum uerò & symphysim, quod erat membrum secundo loco positum, corum scilicet compositio, quæ nullo prorsus modo dimouentur; in duplicem secat speciem, aliamq; esse ait, qua oßa sine medio iunguntur: ut in oßibus fungosioribus mollioribusq; inter se se connatis. & huic speciei nomen proprium non aßignat. aliam uerò esse docet, qua oßa per medium iunguntur: uel neruum, & synneurosin: uel carnem, & syssarchosin: uel cartilaginem, & synchondrosin nominat. Atque hoc pacto Galenus totam oßium structuram diuidit, ut nos breuißimè collegimus. Cæterùm, si res hæc diligentius perpendatur, non uidetur Galeni doctrina uacare erroribus. Proponit is duas articuli species, diarthrosin, & synarthrosin: quas postea in alias species secat. Hic primum omnium de diarthrosi dubitatio est. Si enim diarthrosis cũ manifesto est motu, ac ubi acetabulum altum est, & capitulum, quod inseritur, oblongum, enarthrosis est, & diarthroseos species: Atqui etiam in synarthrosi, quæ cum difficili & obscuro est motu, idem conspicitur. septimum nempe brachialis os cum primo, & secundo eiusdem; & tali os cũ nauiculari, talem prorsus compositionem exprimunt. atque hoc pacto species diarthroseos cum genere ipsi contrario conueniet. Ac si, ubi acetabulum leniter cauum est & in superficie, & capitulum oßis, quod inseritur, depressum est, arthrodia nuncupatur, quæ erat secunda diarthroseos species: id certè & ijs oßibus, quæ difficilè, & obscurè mouentur, usuuenit. talis enim est fibulæ cum tibia connexio, & ad eum modum tarsi oßa inter se, & cybois ad calcem coniunguntur. atque cũ diarthrosi synarthroseos species conuenient. Si item ginglymos diarthroseos species ea est articulatio, qua oßa quædam inuicem sese excipiunt, & excipiuntur. deprehenditur id & in synarthrosi, & cum obscuro atque difficili motione: ueluti quum tali os cum calce ipso coniungitur. Quamobrem non solius diarthroseos, sed etiam synarthroseos enarthrosis, arthrodia, & ginglymos, species censendæ erunt. Verùm & de synarthrosi dubiũ est. 10 Si nanque hæc eorum est connexio, quæ motum aliquem habent, sed obscurum, ac difficilem. qui fieri potest, ut huius species sint sutura, gomphosis, & harmonia, quas omnes præter motionem quamuis esse perspicuum est? Neque enim oßa caluariæ quæ suturis connexa sunt: neque dentes qui per gomphosim in maxillas inseruntur: neque superioris maxillæ; & nasi oßa quæ per harmoniam iunguntur, mouentur uel obscurè uel manifestè. Videntur ergo tres hæ species compositionis sutura, gõphosis, & harmonia non ad articuli speciem synarthrosim, sed ad ipsam symphysim genus ipsi articulo contrarium pertinere. Sed & de ipsa quoque symphysi controuersia est. ac quod priorem huius speciem, quam proprio nomine carere, & esse molliorum & fungosorum oßiũ, esse connexionẽ sine intermedio asserit: ipsi historiæ uidetur repugnare, quum ab ijs etiam qui hoc particulatim diligentißimè obseruarunt, nulla oßis coniunctio sine intermedio aliquo, uel carnis, uel membranæ, uel nerui deprehendatur. Quod uerò ad secundæ symphyseos species tres pertinet, exploratum quoque omnibus est, non ea solum oßa quæ motu carent, per carnem cartilaginem, uel neruum coniuncta esse; sed & ea quæ mouentur, & obscurè et manifestè. ita ut hæ symphyseos species non minus articulo, huic contrario generi, quam symphysi conuenire certum sit. Atque hoc pacto de oßium structura, non rectè sensisse Gal. uidetur. Sanè quid pro Galeno dici poßit hac de re, nos non satis uidemus. Quid uerò re ipsa sentiamus, paucis aperimus. Certum est, eorum quæ mouentur oßium compositionẽ, esse articulum, sicut eorũ quæ non mouentur, est symphysis. proptereaq;, quòd sutura, gomphosis, & harmonia, (de qua re postremo loco dictum est) eadem ratione non synarthroseos solùm, sed symphyseos quoque ipsius species sint, nulla controuersia statuendum putamus. Hoc uerò & nostri ac recentiores anatomici uiderunt, & ante omnes uidetur author noster Auicennas hoc in loco aduertisse. Is nempe (Galeno hac in re dißimulato) & si paulò difficilius: hanc tamen de compositione oßium diuisionẽ primo loco afferre nobis uidetur. quòd oßa alia uicina sunt uicinitate laxa: alia uicinitate neque laxa, neque stricta: alia uicinitate multum stricta. Iuncturam laxam esse ait, cuius unum os facile moueri potest absque alterius oßis motu, (ita enim mancum codicem restituendum arbitramur, legendumq; (cuius unum oßiũ suorum suis motibus facilè potest moueri, ita quòd os alterum non moueatur &c.). Alteram quam neque admodum laxam, neque admodum strictam uocauit; eã esse dicit, cuius unum os per se non facilè mouetur sine altero, atque is paruus est motus. Tertiam uerò, quam ualde strictam nuncupauit, esse eam testatur, cuius nullum oßium moueri seorsum potest. Hæc si quis Galeno conferat, nullo admonente, patere statim existimo, authorẽ, pro priori specie diarthrosin. pro secũda synarthrosim. pro tertia symphysim ipsam intellexisse. At uerò his habitis tertium membrum de, quo ultimo loco uerba faciebat, in tres rursum species secare nobis uidetur. ac priorem quidem esse ait qua alterum os habet additamẽtum,

& alterum foramen in quod prius illud additamentum infigitur citra motum. talemq; connexionem detium esse ait in eorum originem. secundam speciem appellat almodrus, & eam unitatem esse docet qua os ossi in modum serræ coniungitur, quali connexa esse ait cranei ossa. tertiam uerò, quam mulsach nūcupat, aliam scribit esse in longitudine; ut ossa cubiti, ulna uidelicet, & radius; aliam in latitudine ut iuncturæ inferiorum dorsi uertebrarum. Quæ quidem omnia si quis rursum Galeni doctrinæ contulerit, apertum & hoc esse arbitror, Auicennam priorem symphyseos speciem; gomphosim, qua dentes; secundam; suturam, qua ossa cranei: tertiam; harmoniam intellexisse, quæ per simplicem lineam est coniunctio; quæ & in cubiti cum ulna, & in posteriorum thoracis ipsius uertebrarum, dum inuicem iunguntur, & nasi præterea ossium connexione deprehenditur: Atq; ita, quas Galenus synarthroseos facit species, hunc ad symphysim retulisse. id quod tamen & Galenum de gomphosi aduertisse facile uidere est lib. de ossibus, ubi propositum negocium explicauit. Quod autem ad diarthroseos species attinet, uidetur nobis certè & ipsum carere controuersiæ loco. Quare uel has tres, enarthrosim, arthrodiam & ginglymon differentias esse utrique articuli speciei communes, & diarthrosi, & synarthrosi existimamus. uel si nolit quispiam hæc nomina synarthrosi conuenire, rem tamen & differentiam ipsam communem esse putamus: licereq; interim his uocibus & de synarthrosi usurpare, dum alia propria reperiantur. Sed & illud quòd de syssarchosi, synneurosi, & synchondrosi obiectum est, quas Galenus symphyseos putat esse species, solido nobis fundamento niti uidetur. propterea q; non soli symphysi, sed etiam articulo & omnibus eius speciebus has competere differentias arbitramur. & si enim & Galenus & alij docti uiri symphysim quandam absque medio reperiri scribunt: recentiores tamē dissectores nullam prorsus ossium connexionem absque intermedio uel carnis (licèt id fortè nusquā præter dentium cum maxilla insertionem reperiatur) uel nerui, uel membranæ fieri obseruarunt, ut & hac in re experientiæ sit assentiendum.

Cap. I. (margin)

De anatomia cranij. Cap. II.

OMNIUM quidem ossium cranij iuuamentum est, quòd sunt ut clypeus cerebri ipsum cooperientia, & ab omnibus malis defendentia. Iuuamentum uerò, quod multa creata fuerunt: & non fuit unum tantum os; in duas partitur summas: quarum una consideratur secundum res, quæ sunt in comparatione ipsius ossis; & alia consideratur in comparatione eius, quod ipsum os [a] §colligit.§ Prima uerò summa in duo diuiditur iuuamenta. unum est, quòd, si cranio impedimentum in una sui parte euenerit fracturæ, aut putrefactionis; non erit toti cranio communis, quemadmodum esset, si unum foret os. secundum est, ne in partibus unius ossis diuersitas in duritie, & mollitie, & raritate, & spissitudine, & subtilitate, & grossitie habeatur. & hæc quidem diuersitas est necessaria propter inuentionem, quam in proximo dicturi sumus. Summæ uerò secundæ iuuamenta sunt, quę per [b] § †commissuras§ complentur. quorum, quędam sunt, quæ sunt in comparatione ipsius cerebri: [c] §uapores enim grossi, qui ab eo resoluti egredi non ualerent, si esset unum os: egrediendi habent uiam in commissuram qua ab eo separātur, ut cerebrum propter resolutionem mundificetur.§ Et aliud est in comparatione eius, quod de uillis neruorum à cerebro egreditur, qui per membra capitis uadūt, ut uiam habeant. Et sunt alia duo iuuamenta communia inter ossa, & inter alias duas res. unum est in comparatione uenarū & arteriarum, quæ interius ingrediuntur in capite, ut uiam habeant: & aliud est in comparatione duræ matris spissæ & grauis, ut aliquæ eius partes cum commissura teneantur, & à cerebro eleuentur, ne ei grauamen inferant. Et huius quidem naturalis figura ossis est, ut sit rotundū propter duas res, & duo iuuamenta: unum est propter comparationem ad interius: figura nanque rotunda est maioris dimensionis ea, quam rectilineæ comprehendunt figuræ; quū earum comprehensiones æquales fuerint: & aliud est in comparatione ad exterius, quoniam figura rotunda [d] § propter impulsiones non patitur, quemadmodum angulos habentes patiuntur. § Et ipsum quidem, licèt sit rotundum; in longitudine tamē factum est, quoniam origines neruorum à cerebro in longitudinem sunt positæ: & sic oportet, ut non coangustetur. & duas habet eminentias ante & retro, ut neruos defendat, qui descendunt [e] §ad frontem, & ad nucham.§ Et hæc quidem figura tres ueras habet commissuras, & duas habet mendosas. Et in primis una commissura fronti est communicans arcualis hoc modo. C. & uocatur coronalis. Et alia adhæret commissuræ qua directè transiens in longitudinem diuidit caput in duo media, & per se considerata uocatur sagittalis; & in quantum est contigua coronali, uocatur nerualis. Et huiusmodi quidem figura arcui similatur, in cuius medio linea recta sicut perpendicularis est recta, quæ est hoc modo. ∈. Et commissura tertia inter occiput & basim ipsius communis existit; cuius puncto, quum ipsa sit secundum figuram anguli, extremitas sagittalis cōtinuatur: & uocatur †sutura lambdoides, eo quòd lambda literæ græcę similis existat, quę est ita. <. Quumq; duabus cōmissuris, quas prius nominauimus cōiungitur, fit figura talis ϴ<. duæ uerò commissuræ mendosæ secundum capitis longitudinem sunt protensæ utrinque æquidistantes sagittali, quæ profunditate integra in ossibus non profundantur. Et hæ duæ corticales uocantur. [f] †§

§ Non naturales autem capitis figuræ sunt tres: una est, ut anterior eminētia minuatur: & propterea de commissuris, amittatur coronalis. Et alia est, ut posterior minuatur eminentia, & ad hoc de suturis perdatur sutura lambda. Et tertia est, ut utræque perdantur eminentiæ, & fiet caput, ut sphera, longitudinem & latitudinem habens æquales, de hac quidem figura summus medicorum Gal. dixit, quod propterea, quòd dimensiones in ea sunt æquales, oportuit secundum æqualitatem, ut dimēsiones †suturæ essent æquales: sed diuisiones †suturæ in primis erant tres in longitudine, & duæ in latitudine. Erit itaque in hac, commissura una in longitudine, & similiter commissura una in latitudine. Et erit sutura quidem latitudinalis in medio latitudinis ab aure ad aurem, sicut longitudinalis sutura in medio longitudinis. Dixit etiā summus medicorum Gal. impossibile est caput aliam figuram

Marginal notes:

a B. circuit.

b B. suum seu derezi. i. per cōmissuram. & sic vbiq; legatur p adorem.
† adorem

c B. ut uapores grossi prohibiti a penetratione in ipsum os propter eius grossitiem habeāt uiā & transitū p separationē quæ est in cōmissura vt cerebrum mundificet cū resolutione.

d B. ab eis quæ ei occurrūt nō patitur, quemadmodū addita menta habētes patiuntur.

e B. ab vtrisq; lateribus seu partibus. Antiqui ex duabus partibus.

† adorem lambdæ.

f † B. & quum continuātur cū cōmissuris veris efficiūt figuram isto modo ϴ< & hæc figura ē capitis naturalis completarū commissurarū.

† Adorem.
† Adorem.

figuram quartam non naturalem habere scilicet ita, ut sit longitudo minor latitudine: nisi de uentriculis cerebri, aut de ipsius corpore aliquid minueretur: quod quidem uitæ est contrarium, & compositionis prohibens bonitatem. Et hic quidem primi medicorum Hippocratis dicta concessit, qui dixit capitis figuras quatuor tantum existere.

ANNOTAT.

Cur cranium non ex uno fuerit osse constitutum docet Gal. 8. de usu part. & 9. & 11. Sed totius cranij naturam totus liber nonus absoluit. Reperire tamen est caluariam quandoque sine suturis, quamuis id rarò, & in æstuosis regionibus, ut Celsus notat lib. 8. Sed id capitis genus, & si ibidem Celsus firmissimum & à dolore tutissimum esse ait. externis quidem fortasse iniurijs fortius reluctatur. nostra tamen sententia imbecillius internis causis obstat quàm alia. quum neque expurgari cerebrum, neque ijs omnino frui commodis possit, quæ hic author & Gal. copiosè locis citatis. De naturali capitis figura, quæ hic author, habes & lib. de ossib. & lib. ar. med. pro qua etiam re faciunt quæ Gal. 1. in sextum de uulg. morb. Et si uerò recentiores quidam quartum id non naturalis figuræ capitis genus uidisse se diunt, quod Gal. 9. de usu part. reperiri negat magis s. latum quàm longum. id tamen Gal. authoritati non derogat, qui id scripsit, quod ratione assequi potuit: est uerò tale capitis genus tùm præter naturæ intentum, ac prodigium potius quoddam, tùm etiam quod nunquam fortasse aliàs est uisum.

(Marginal notes: Cap. 9. cap. 1 & 17. — Cap. 19. — Cap. 1. — Cap. 2. — Cap. 11. — com. 3. — Cap. 17.)

De anatomia eius, quod est sub cranio. Cap. 3.

CAPUT post hoc quinque habet ossa. quorum quatuor sunt, ut parietes. & unum est sicut basis. hi autem parietes [a] §cũ cranio facti sunt duriores§ eo, quòd casus, & percussiones ad eos secundum plurimum tendunt: & quia necesse fuit, ut cranium, & synciput esset rarum, factum est meditulium similiter rarum propter duas res: una est, ut uapores inde egrediantur, qui resoluuntur: & altera, ne grauamen cerebro inferat. Et de parietibus quidem, posterior durior factus est, eo quòd à sensus custodia est remotus. Paries primus est os frontis, cuius superior terminus est sutura coronalis: & inferior sutura, quæ ab una extremitate coronalis proueniens transit super oculos apud supercilia, & continuatur eius finis alij extremitati coronalis. Alij uerò duo parietes, qui à dextra sunt, & à sinistra; sunt ossa, in quibus sunt aures, & uocantur petrosa propter sui duritiem: quorum unumquodque terminatur superius ad suturã coronalem; & inferius ad commissuram, quæ prouenit à [b] § summitate§ suturæ lambda, & protenditur usque ad coronalem, & ab anteriori pars coronalis, & posteriori pars suturæ lambda. Quartum uerò parietem terminat superius sutura lambda, & inferius ea, quæ est communis inter caput & [c] §paxillum§ & coniungitur inter duo extrema lambda. Basis autem cerebri est os, quod omnia alia sustinet ossa; & uocatur basilare: quod quidem durum propter duo iuuaměta fuit creatum: unum est, quòd durities ad portandum iuuat. & aliud, quòd durum minus suscipit putrefactionem superfluitatum. & hoc quidem os sub superfluitatibus, quæ super ipsum semper descendũt, positũ est: ideoq; fuit melius ipsum esse durum. In unaquaque præterea duorum temporum parte sunt duo ossa dura, quæ cooperiunt neruum, qui transit in tempora: quorum situs est secundum longitudinem temporis ex transuerso, & uocantur hæc duo ossa [d] § paris. §

(Marginal notes: a B. cũ eo facti sunt duriores quàm synciput, seu pars superior capitis. — b B. ab extremitate. — c B. & basilare. — d B. paria.)

ANNOTAT.

Caput ex quinque ossibus constitui hic docet; neque in ijs enumerandis plura recenset quàm quinq; (id quod ab ijs non est animaduersum, qui § septem § legunt) Gal. tamen 11. de us. part. & lib. de ossibus, septem ossa enumerat. Sanè ossa temporum sutura quadam media diuiduntur: hanc mendosam author nuncupat, quòd ad summa tantùm ossis dispergi eam existimat. ut hoc pacto unum temporale sit os utrunque. Gal. uerò in profundum illam adigi arbitratur, quod & recentiores anatomici, qua ratione, si singulum temporis os diuidas, septem ossa remaneant necesse est. Reliqua pete ex Gal. 9. de us. par. & locis citatis.

(Marginal notes: Cap. 2. — Cap. 18. & 20. — Cap. 17. & 18.)

De anatomia ossium mandibularum et aurium. Cap. 4.

OSSIUM quidem mandibulæ, & temporis numerum declarabimus, commissuras mandibulæ declarando. Et dicemus, ꝙ superiorem mandibulam terminat superius commissura communis inter eam, & frontem trãsiens sub superciljs à tempore ad tempus. & inferius terminant eam dentium origines. & a duabus partibus suturæ, quæ à parte auris uenit communis inter eam, & os basilare, quod est [a] § retro post dentes. § deinde alia extremitas, quæ est eius finis [b]: §uidelicet, quia errãdo ad domesticũ lambda parumper declinat, § & est sutura, quæ diuidit inter hæc, & commissuram, quam nominauimus, quæ est illa, quæ in longitudine super palatum secat. Isti quidem eius sunt termini. Suturarum uerò terminos eius ingredientium, quædã est, quæ secat in longitudine, quod in palato est supremũ: & alia cõmissura est, quæ incipit inter duo supercilia, & uadit ad oppositum, quæ est inter duos dentes duales, & est commissura, quæ in principio incipit huius suturæ, & descendendo declinat ab ea ad oppositionem, quæ est inter quadruplum, & caninum a dextra, & [c] †§ § alia, qualis illa à sinistra. Et ex his quidem tribus cõmissuris scilicet media & duabus extremis; & inter oppositiones originum dentium prædictorũ, fiunt duo ossa triangula. Sed triangulorum bases non sunt apud dentiũ origines [d] §sed ante hæc fit in medio § suturam secans circa basim narium. tres enim suturæ hanc secantem in locis prædictis transeunt. & fiunt sub duobus triangulis duo ossa: quorum ambo horum triangulorum & origines dentium continent, bases & duas partes suturarum extremarum: & unum os separat ab alio illud quod de media sutura descendit. In uno quoque ergo illorum duorum ossium sunt duo anguli recti apud hanc commissuram secantem, & acutus eius apud duos caninos: & [e] §expansus§ eius apud nares. Et de sutura mandibulæ superioris est commissura quædam, quæ descendit ab sutura communi superiori; & ad partem dirigitur oculi: & quũ peruenit ad orbitam, in tres separatur ramos: quorum unus progreditur sub com-

(Marginal notes: a B. post dětes maxillares. — b B. uidelicet quia declinat ad partem lambdæ domesticam parumper. — c B. cõmissura. — d B. sed ante illam in latitudine ponitur. — e B. obtusus.)

missura, quæ cum fronte est communis, & super oculi orbitam, donec supercilio continuetur. Et alia sutura est sub ea, & similiter continuatur, præter, quòd orbitam non ingreditur. Et alia commissura tertia similiter continuatur, postquã orbitam ingreditur. Et quicquid de illis inferius existit in comparatione suturæ, quæ est sub supercilijs, longius est loco, quàm illud, quod superius tangit: os uerò quod commissura primi trium separat, est maius. & post, illud, quod separat secunda. Nasi autem iuuamenta manifesta sunt, quæ sunt tria. unum est, quoniam cum foramine, quod est in eo, in odoratione iuuat, donec plus aeris in eo contineatur, & etiam temperetur prius, quàm in cerebrum penetret. licet enim plurimum aeris, qui attrahitur; ad pulmonem uadat: magna tamen eius pars ad cerebrũ etiam tendit. Et cum aeris etiam attractione, quum quis odorare uult, multus in uno loco aer coram instrumento odoratus adiungitur: ut fiat apprehensio plus, & copiosior. In uno igitur iuuamento sunt hæc tria iuuamenta. Secundum autem est, quod ad literas iuuat distinguendas: & ut earum exitus sit facilis in incisione: & ne totus aer apud locum, cui literarum accidit incisio, comprimatur, sed secundum mensuram. Et hæc duo iuuamenta in uno consistunt iuuamento. Et tantum est, quod facit nasus in mensuratione aeris harum literarum, quantum illud, quod facit foramen perforatum absolutè post fistulã, quod nihil obturat. Tertium uerò est, ut superfluitates à cerebro egredientes, tegumẽtum, & defensionem à uisibus habeant; & etiam est instrumentum iuuatiuum ad ipsas excutiendas cum exsufflatione. Et ossium quidem nasi compositio ex duobus est ossibus ad modum duorum triangulorum: quorum duo anguli superius concurrũt: & bases apud unum angulum se contingunt; & in duos separantur angulos. Et unumquodque duorum ossium unicuique duarum suturarum superponitur extremarum; quas nominauimus: & super duas eorum inferiores extremitates sunt duæ cartilagines molles. & inter eas secundũ longitudinem commissuræ medialis est cartilago, cuius superior pars inferiore est durior, quæ tota alijs duabus cartilaginibus durior existit. huius uerò mediæ cartilaginis iuuamentum est, ut nasus in duas partiatur nares. ideò, ut quum à cerebro superfluitas descendit, secundum plurimum ad unam earum declinet, & non totam attrahendi aerem uiam obturet: quæ cerebro aerem defert: qui, quod ibi de spiritu existit, euẽtat. Duarum uerò cartilaginum extremarum iuuamentũ tres res existunt, una est iuuamentum omnibus cartilaginibus, quæ super omnes ossium existũt extremitates, cõe: quod iã exequuti sumus. & secunda est, ut expandãtur, & dilatentur, si necesse fuerit aerem superfluè attrahere, aut expellere: & tertia est, ut ad uaporem excutiẽdum [i] ⸗cum suo motu, & quassatione, & tremore iuuet; quũ exsufflauerit.⸗ Et duo quidem nariũ ossa facta fuerunt minuta, & leuia: quoniam leuitas magis est hic necessaria, quã firmitudo: & præcipuè, quia à membrorum continuitate sunt separata, quæ nocumenta sunt recipientia, & sunt posita cum custodia sensus. Ossium uerò mandibulæ inferioris forma, & iuuamentum, scita sunt. Ex duobus nanque consistit ossibus, quæ stricta sub mẽto connectit iunctura. Et in summitate cuiusq; duorum aliorum extremorum eorum secando facta est serratura curua: quæ, cum additamento ei ingeniosè præparato, componitur; quod ex osse nascitur; quod ad eam peruenit, quarũ unaquæq; ligamentis fuit ligata.

i B. cum impetuosa nariũ exsufflatione cũ tremore ipsarũ iuuet.

ANNOTAT.

Desumpta & hæc omnia sunt ex Gal. lib. de ossibus et 11. de usu par. Quæ autem de nasi usibus dicuntur, tùm ex citatis nuper locis, tùm ex 8. de usu part. et 4. de loc. aff. allata sunt.

Cap. 3. & 4. Ca. 11. 12. & 17. Cap. 7. & cap. 6.

De anatomia dentium. Cap. 5.

Dentes quidem sunt. 32. est tamen, quum contingit quosdam homines non habere [a] ⸗†molares extremos, ⸗ qui sunt quatuor extremi: & tunc non erunt nisi. 28. Eorum uerò duo sunt duales: & duo quadrupli superius: & totidem inferius ad incidendum: & duo canini superius: & duo inferius ad frangendum: & molares ad molendum: ab utraque superiores & inferiores quatuor, aut quinque. Et huius totius summa est aut. 32. aut. 28. quatuor duales, & quatuor quadrupli, & quatuor canini, & octo molares: & quatuor [b] ⸗ † molares extremi ⸗ quidem secundũ plurimum nascuntur in medio temporis augmẽti: et hoc quidem est post spermatis emissionẽ, [c] ⸗ & ante ⸗ consistentiam: quoniam consistentia est circa. 30. annos: ideoque dentes isti, dentes [d] ⸗sensus⸗ uocantur. Et dentes etiam habent radices, & capita acuta; quæ in foraminibus figuntur ossium duarum mandibularum, in quibus cõsistunt. Et super marginem cuiusque foraminis additamentum [e] ⸗magnum, ⸗ rotundum oritur, quod dentem circundat, & stringit, ubi eius fortia sunt ligamenta. Vnusquisque uerò dentiũ prẽter molares unum habet caput. Sed molarium in inferiori mandibula fixorum quisque ad minus duo habet capita: & est etiam, quum habet plura, & præcipuè † molares ultimi, qui tria habent capita. Sed fixorum in mandibula superiori quisque ad minus tria habet capita, & fortasse plura, & propriè †molares ultimi, qui [f] ⸗ plura ⸗ habent capita. Capita verò molarium multa facta sunt, quoniam sunt magni: & quoniam eorum operatio est maior. Et superioribus quidem additamenta sunt, eo quòd sunt suspensa: & quòd grauitas facit eos ad oppositionem partis suorum capitum declinare. Inferiorum verò ponderositas infixioni eorum non existit contraria. Nullum prẽterea ossium ullo modo sentit præter dentes. Gal. enim dixit, quòd experimentum nobis demonstrauit eos sensum habere, de quo natura sollicita fuit: & fecit ipsum cum uirtute, quæ à cerebro prouenit; idcirco, ut ipsi etiam inter calidum, & frigidum discernant.

a B. nuaget. † neguegidi.

b B. nuaged & nuaget. † neguegid. Et neguegid.

c B. vsque ad.

d B. alhalm.

e B. ossuosum.

† neguegidi.

† neguegidi. f B. quatuor.

ANNOTAT.

De dentium natura, & usu pulchrè Arist. 3. de part. anim. & Hippoc. lib. de carnibus. & Gal. lib. de ossibus. & 11. de usu part. Quòd uerò ij sentiant & lib. de ossibus eodem. & 5. de comp. medic. secundum loc. Verùm quòd alia ossa præter dentes non sentiant. habetur cum loco

Cap. 1. Cap. 5. Cap. 8. Cap. 5. Cap. 8. Cap. 2.

loco eodem de oßibus, tum 16. de usu partium & alibi. Auenzoar tamē lib. 1. sensum ijs quoq; inesse existimat.

Tract. 9. cap. 19.

De iuuamento dorsi. Cap. VI.

DOrsum propter quatuor iuuamenta fuit creatum. Vnum est, ut sit nuchæ semita, quæ in permanentia animalis est necessaria propter illud, quod in suo loco de nuchæ iuuamento clare narrabimus. Nunc autem summam aggregatam de eo referemus. Et hoc est, quòd si nerui omnes à cerebro nascerentur, esset necessarium caput multo maius esse quàm sit: & sic grauaret supra totum corpus. Neruo quoq; esset necessarium grande pertransire spatium, & longum donec ad extremorum finem perueniret: & esset nocumentis expositum, & [a] §ad incidendum.§ & eius quidem longitudo, ipsius debilitaret fortitudinem ad attrahendū membra grauia ad ipsorum principia. Ideoque Deus, cuius nomen sit benedictum, misericorditer egit faciens partem cerebri, quæ est nucha, ad inferiora corporis incedere; sicut canales à fonte: quatenus ex ea neruorum diuisiones à duobus suis lateribus, & eius extremo secundum eius oppositionem, & uicinitatem [b] §cum membris§ egrediantur. postea factum est dorsum semita eius, & custodia. Et secundum quidem est, quoniam dorsum est custodia, & clypeus membrorum nobilium, quæ sunt posita coram ipso. Ideoq; in creatione factæ fuerunt ei & spinæ & [c] § † processus posteriores§. Et tertium, quòd dorsum creatum fuit, ut sit aliorum ossium principium: sicut lignum, quod in exordio nauis primò ponitur, cui alia ligna infiguntur secundò, & annectuntur. Ideoque dorsum durum creatum fuit. Et quartum est, ut posit homo stare: [d] †§ §& ad multas se mouere partes. Ideoq; dorsum de spondilibus ordinatis factum est non de osse unum, neque de ossibus magnis. Iuncturæ quoque inter spondiles factæ sunt non laxæ; quoniam stan di potentiam debilitarent: neque ualde strictæ; quoniam prohiberent inclinare.

a B. incisioni.

b B. ad mēbra.

c B. senasen. † simenia.

d † B. erecte & firmiter.

ANNOTAT.

Dorsum propriè ea est pars spinæ, quæ collo coniungitur: & ad lumbos desinit duodecim uertebris constans. lib. de oßibus. hic tamen pro tota spina sumitur: ex collo, dorso, lumbis, & osse magno constituta. Cuius usus pete ex Gal. 12. de usu part.

Cap. 5.

Cap. 10. 11. 12. & deinceps.

De anatomia spondilium. Cap. VII.

SPondilis est os, in cuius medio est foramen, per quod nucha transit. Et est, quum spondilis quatuor habet additamenta, à dextera, & à sinistra, & à duobus lateribus foraminis. Et ea quidem, quæ sursum tendunt, sursum aspicientia dicuntur. Et, quæ sunt inferius tendentia, inferius aspicientia, & inuersa. Et est etiam, quum additamenta sunt sex, quatuor ab una parte & duo ab alia. Et est, quū sunt octo. In his uerò additamentis existit iuuamentum, ut per ea continuitas, quæ est inter spondiles continuitate iuncturali, ordinetur cum cōcauitatibus in quibusdam earum, & capitibus bucellis similibus in quibusdam. Sunt præterea ex spondilibus, quæ alia habent additamenta; non propter hoc iuuamentum; sed propter defensionem, & clypeum, & repulsionem eius, quod percutit, & super ea texantur [a] §horum additamentorum§ ligamēta. Et [b] † § § sunt ossa ampla, & dura, secundū spondilium longitudinem posita. Quæ autem ex eis retro posita fuerunt, spinæ uocantur, & † processus posteriores. Et quæ ex eis à dextris, & à sinistris sunt posita, uocantur alæ. Ipsa uerò sunt ad defendendum illud, quod in longitudine corporis ex neruis, & uenis, & musculis profundius quàm ipsa ingreditur. Et quædam ex alis quæ ad partem costarum tendunt: aliud proprium habent iuuamentum: quod § quidem est, ut in eis creentur vacuitates, quibus capita costarum gibbosa mirabiliter ligentur. In vnaquaq; enim ala ex eis sunt duæ vacuitates: & in unaquaq; costa sunt duo additamenta gibbosa. Sunt præterea ex alis, quę duo habent capita: & alæ§ duplici similantur. & hoc quidem in spondilibus existit colli, cuius iuuamentum nunc nominabimus. Spondiles quoq; præter foramen medium, alia habēt foramina: propter illud, quod ab eis egreditur de neruis, & quod in eis ingreditur de uenis. Quędam autem illorum foraminum sunt, quæ complentur in [c] § una unius spondilis eminentia: § & sunt quædam eorum, quæ complētur inter duas spondiles [d] §communiter.§ & locus earum est cōmunis terminus, qui inter eas existit. Et plerunque est, quum istud à duabus partibus. s. superius & inferius existit. Et plerunq; est in una parte. Et est etiam, quum in unaquaque spondili est semicirculus. [e] † § §Et est, quum in una earum est maior, & in altera minor. Et hæc quidem foramina à duobus lateribus spondilis posita fuerunt, & non retro, propter defensionis defectum, illic, eius, quod egreditur, & quod ingreditur: & quia percussionibus esset expositū. Neque fuerunt posita anterius: quia in locis essent, ad quæ corpus sua naturali ponderositate, & suis etiam uoluntarijs motibus declinat. [f] § ideoque motus debilitarentur. Et non fuit possibile, ut essent stricti ligamenti: ut anterius egrederentur, & postea retro redirent, fuit † impossibile: quoniam declinatio etiam esset super neruorū egressiones, quæ eis faceret coangustationem, & nocumentum. His autem additamentis, quæ prò defensione existunt; superposita fuerunt ligamēta & nerui: & leuia facta fuerunt, & lubrica, § ne tactu carni inferant nocumentum. Additamentorum quoque coniuncturalium de natura, est hoc. Sunt enim adinuicem fortiter ligata [g] § ligamento uehementi undique: ueruntamen ligatura§ anterius est plus stricta, & posterius plus laxa: quoniam anterius curuari, & cōflecti, est magis necessarium; [h] §quàm posterius flecti, & curuari.§ Et propterea, quòd ligamenta, quę sunt posterius, facta fuerunt laxa; impleta fuerunt spatia [i] §quæ ibi proculdubio fiūt humoribus uiscosis.§ Spondilium autem dorsi, quædam sunt, quæ ualde bene ligantur cum [k] § † ligamento circumeunte, § ac si essent unum os creatum ad fixionem, & quietem: & quædam sunt, quæ sunt laxa, ac si essent ossa multa creata propter motum.

a ___ B

b † B. ipsa quidem additamēta.

† simenia.

c B. corpore unius spondilis.

d B. cum communicantia inter eos.

e † B. completus.

f B. & tunc q. dem ipsi debilitarentur. & non esset possibile ut essent fortiter ligati cū ligamētis, & cū ligatura facta cū alhacab, & tūc esset etiā declinatio supra exitū illorū neruorū coarctās eos & debilitans eos. His aūt additamētis, quæ pro defensione existunt superposita § fuerunt ligamenta & alhacab, & currunt super ea humiditates, ut sint lenia & flexibilia.

† Al. possibile.

g B. cum alhacab & ligamēto ab omnibus lateribus: uerumtamen ligatura eorum cum alhacab.

h B. quam ad latera flecti, & ad posterius curuari.

i B. quæ illic proculdubio cadunt, licèt sint parua, humiditatibus uiscosis.

K B. Alhacab.

ANNOTAT.

Quæ autem ex eis retro positæ fuerunt. &c. *Vertebræ*

tebræ omnes prima excepta in posteriori parte processum acutum in fine cartilaginosum habent, quem propriè ἄκανθαν id est spinā uocant, ut docet Galenus tùm alibi, tùm lib. de ossibus, & 2. comment. in lib. de articul. Hippoc. translata tamen ea uox est ad totam uertebrarum structuram: quamuis aliquando Hippo. uisus sit non de tota uertebrarum compositione: sed de ea tantum parte quæ circa thoracem est & lumbos intellexisse; ut notat Gal. 3. in lib. de articul. comment. facit autem ad hunc locum Gal. 13. de usu part.

Cap. 8. Comm. 29.

Comm. 1. Cap. 3.

De iuuamento colli & anatomia ossium eius.
Cap. VIII.

COLLVM fuit creatum propter tracheam arteriam. Et trachea quidem arteria fuit creata propter illud, quod narrabimus de creationis eius iuuamentis in suo loco. Et propterea, quòd spondiles colli [a] §ad summum superiores sunt delatæ super eas, quæ sunt dorsi, & sunt sub eis; oportuit, ut fuissent minores. § Qđ enim defertur deferente leuius esse oportet, quū placuerit, ut motus quidem sint secundum sapiētiæ ordinem. Et quoniam necesse fuit initium nuchæ grossius esse, & maius, [b] §sicut concauitatum principium, eo quòd illud, quod ex diuisione neruorum supremæ parti est propriū, est plus eo, quod est proprium ei, quod est inferius; § oportuit in spondilibus colli foramina magna fore. Et quia paruitas, & foraminis amplitudo earum attenuauerunt corpora: oportuit firmitudinis intentionem ibi adfuisse, qua illud, quod duę res, quas narrabimus, debilitauerunt; emendaretur. Oportuit igitur eas omnibus alijs spondilibus duriores creari. Et quia cuiusque spondilis earum corpus fuit subtile, creati fuerunt eorum †processus parui. Magni enim si creati forent, spondiles essent expositæ rupturæ, & nocumentis, [c] §eo quòd earum † processibus res occurrerent fortes. § & quia carū † processus fuerūt parui, factæ fuerunt alæ earum magnæ, duo duplicia habētes capita. & quoniam motus magis fuit necessarius [d] §quàm fixio, eo quòd ipsę non multa fuerunt ossa, quemadmodum illæ, quæ sunt inferius: laxæ factæ fuerunt§ spondilium earū iuncturæ comparatione iuncturarum earum, quæ sunt inferius. Et quoniam quantum defuit eis ex firmitudine propter laxitatem: tantūdem recuperatur, aut plus eo ex parte eius, quod eas circundat, & super eas graditur de neruis, & musculis, & uenis; ideò non fuit necessaria multa firmitudo in iuncturis. Et quia non fuit necessarium multum firmare iuncturas, & sufficit eis mensura, [e] §quæ ex ea attributa eis fuit; § ideò earū additamenta coniunctionalia sursum aspicientia, & inferius, non fuerunt creata magna, & multæ latitudinis: quemadmodum illa, quæ sunt sub collo. Veruntamen earum bases positæ sunt lōgiores, & earum ligamenta laxiora. Et neruorū egressiones in eis positæ fuerunt communes, sicut diximus: quoniam non fuit possibile, ut in unaquaque illarum spondilium, eo quòd sit subtilis, & parua, & foramen, per quod transit nucha, amplum esset; esset foramen proprium, nisi in illis, quas declarabimus: & quarum demōstrabimus dispositiones. Nunc autem dicemus, ꝙ spondiles colli septem sunt numero. Hæc nanq; mensura in longitudine, & numero fuit æqualis: & quæq; earum omnia undecim prædicta habent additamenta; præter primā scilicet †processus, & duas alas, & quatuor additamenta coniunctionalia sursum aspicientia: & quatuor inferius aspiciētia. Et unaquæq; ala duos habet ramos. Et circulus egressionis nerui inter omnes duas spondiles diuiditur in duo media. Prima autem spondilis, & secunda quasdam habent proprietates, quas non habēt aliæ. In primis uerò est tibi sciēdum, quòd motus capitis à dextris, & à sinistris fit iunctura, quæ est inter caput, & spondilē primam. Et ipsius motus anterius, & posterius fit iunctura, quæ est inter illam, & spondilem secundam. Est igitur nobis de iunctura prima in primis loquendum. Dicemus igitur, [f] §quòd super laboriosam partem spōdilis primæ à duabus partibus§ quæ sunt superius, creatæ fuerunt duæ uacuitates, in quas duo ossis capitis additamenta ingrediuntur. Et quum unum eorum eleuatur, & alterum deprimitur, & declinat caput ad depressum: & quod in hac spondili alia sit iunctura, impossibile fuit. ibi igitur alia facta fuit spondilis per se, quæ est secunda: ex qua creator à parte eius anteriore, quæ est ad interiora, additamentū longum durum oriri fecit: quod pertransit, & ingreditur foramen primæ coram nucha, foramine inter eas communi: scilicet foramine, quod à posterioribus ad anteriora est longius quā à dextra, & sinistra: quoniam inter posterius & anterius sunt duo ingredientia, quæ maiorem occupant locum quàm unum ex ingredientibus occuparet. Latitudo autem mensuratur secundum unum [g] † § ingrediens, quod est maius. Et hoc quidem additamentum uocatur dens, [h] §à quo quidem occupata fuit nucha ligamentis fortibus,§ quatenus dentis extremitas à nuchæ extremitate separetur: ne dens suo motu nucham percutiat, & ei coangustationem faciat. deinde additamentum hoc à spondili prima eleuatur: & uacuitatem, quę est in capitis osse, ingreditur, qđ uacuitas, quæ in osse existit capitis anterius & posterius, circundat. Et hic quidem dens non ad anterius fuit factus, nisi propter duo iuuamenta: quorum unum est, ut sit amplius custoditum: & alterum, ut latus spondilis, quod est magis subtile; sit interius, & non exterius. Et primæ quidē spondilis proprietas est, ne† processum posteriorem habeat: ideo ne ei inferat grauamen: & ne propter ipsum nocumentis sit exposita. (Additamentum nanque, quod repellit, [i] §inquātum § est fortius, ipsummet fracturam & nocumentum afferet ei, quod est debilius:) & etiam, ne musculos & neruos multos, qui in eius circuitu sunt positi, lædat. & quia etiam parum indigemus hìc spinis custodientibus. hæc enim spondilis est quasi submersa & sepulta custodijs secundæ, quę ipsam à nocumentis custodiunt. & propter has quidem intentiones [k] §non propriè ei factæ fuerunt alæ. neruorum enim, § & musculorum plures in duobus eius lateribus positione [l] § spissa § positi sunt, propterea quòd principio sunt propinqui. Ideoq; alæ locum non habuerunt ibi. Amplius ex proprietatibus huius existit spondilis, quòd nerui ab ea non per duo eius egrediuntur latera: [m] §neque per unum foramen commune: §

a B. & oēs spondiles superiores sunt delati & deportati super eos, q. sunt sub ipsis in dorso, oportuit ut sint minores.

b B. sicut principiū fluminis, qm illud quod est propriū parti superiori rei diuisæ in neruos, seu rei ex qua diuiduntur & profluūt nerui, plus ē seu maius est, quàm illud quod ē propriū parti inferiori.

† Simenia.

c B. quum res fortes seu duræ occurrerent simenijs ipsarum spondilium.

d B. quum delatio ipsorū ad ossa plurima non sit sicut delatio eorū quæ sunt sub ipsis ꝑpter illud laxæ factæ fuerunt.

† Simenijs.

† Simenia.

e B. necessaria pro eo quod operatur.

† Simenia.

f B. quòd super duas partes aspicientes in sursum spondilis primę à duabus partibus, uel à duobus laterib. Alia litera. Dicemus igitur ꝙ super duo additamenta aspiciētia in sursum

g † B. istis ambobus.

h B. & ab ipso separat nucha cum ligamentis fortibus. Alia litera. vocat dens: & inter ipsum & nuchā mediant ligamenta fortia.

† Simenia.

i B. id quod est

k B. non factæ fuerunt ei alæ duplices, & propriè quum neruorum.

l B. stricta.

m B. neque per duo foramina communia.

ne: § sed per duo foramina, quæ in ea posterius ad partem tendunt superiorem. Si enim eius neruorum egresiones essent, ubi duo capitis additamenta [n] §orificijs iunguntur suis: § & ubi motus eorum sunt uehementes: uehementi impedimento caput impediretur. Similiter quoque, si essent, [o] §ubi secunda deglutit sua duo additamēta, quæ ingrediuntur in ipsa ex suis duobus additamentis, quæ super eam incedunt: & ubi inter eam & inter secundam iunctura fit laxa, quæ anterius mouet, & posterius: § neque fuit conueniens, ut anterius, & posterius egrederētur, propter causas, quas in declaratione causæ aliarum spondilium demonstrauimus: neque à duobus lateribus propter osis ibi existētis subtilitatem causa dentis: quapropter fuit necesse, ut parum sub iunctura capitis esset posterius [p] § à duabus partibus: § scilicet in medio eius, quod est inter id, quod est posterius; & latus. Oportuit igitur, ut duo foramina essent parua: quapropter necesse fuit neruos [q] §fuisse paruos. § quia uerò in spōdili secunda imposibile fuit neruorum egresiones superius fuisse; sicut fuit posibile in hac: eo quòd si in ea essent neruorum suorum egresiones, sicut in prima; timeretur, ne conquassarentur, & rumperentur motu primæ spondilis super eam, quum caput anterius, aut posterius mouetur. Neq; etiā fuit posibile, ut anterius egrederentur; & posterius: ꝑꝑ illud, quod diximus. Nec fuit posibile, ut à duobus egrederet̃ lateribus: [r] § qm̃ si esset ita, esset cum prima cōmunis: & qđ inter eas oriretur, esset valde subtile: neque primorū corrigerent paruitatem: & quod comprehenderetur, essent paria debilia simul iuncta: & si cum prima esset communis: iam enim cognouimus causam primæ, & quæ esset corruptio, si eam à duobus perforarent lateribus. Ergo oportuit foramina in secūda esse ante duo latera †processus duobus primæ opposita lateribus, quoniam corpus primæ, quum eis associabitur, non lædet eos. Et dens quidem, qui ex secunda oritur: bene primæ est annexus ligamēto forti. Et iunctura capitis cum prima, & iunctura capitis, & primæ ambæ cum secunda, sunt laxiores quàm aliarū spondilium iuncturæ: ideo quòd motus, qui per eas, fiunt, ualde sunt necessarij, & ut essent firmæ & manifestæ. & quum caput mouetur cum iunctura vnius spondilis; alia maneret inseparabilis in alia sua iunctura: sicut oppositæ facie ad faciem. & quū caput anterius mouetur, & posterius; stat cum prima spondili, ac si ambo essent unum os. § Et quū ad duo latera sine transuersione mouet̃, fit spondilis prima cū secunda, sicut vnum os. Hoc est, quod de spondilibus colli, & earum proprietatibus narrare volumus.

n B. in suis recipiuntur concauitatibus uel foraminibus.
o B. vbi secunda recipit duo. s. ipsius additamenta, quæ ingrediuntur ab ipsa in vacuitatibus secundæ, cum iunctura laxa mota ad anterius & posterius.
p B. à duobus lateribus.
q B. fuisse subtiles seu tenues.
r B. quoniam si ita esset, tunc esset illa egressio communis cum prima: & quod inter eas orireť, esset subtile de necessitate, neq; primorū corrigeret paruitatē seu defectū: & quod de neruis adueniret, seu cōprehendereť essent paria debilia simul iuncta, & cōmunicareť etiā cum primis, & manifestareť nocumentū primę in corruptione dispositionis, si ꝑforareť à duob. lateribus: quare oportuit foramina in secūda esse in duob. lateribus simenię, vbi opponitur duobus foraminibus primæ: & tolerat quidem corpus primæ cōmunicantiā inter ea ambo. & dens quidem, qui ex secunda oritur, est bene annexus cū prima ligamento forti. Et iunctura capitis cum prima, & iunctura capitis, & prima simul cū secunda sunt laxiores reliquis iuncturis spondilium propter vehementē necessitatem motuū qui fiunt ꝑ eas ambas: & q̧ sunt vehemētes & apparētes. Et quū caꝑ moueť cū iunctura vnius duarū spondilium, secunda remanet adhærens firma in alia sua iunctura, sicut res vna ita, ut si caput moueť ad anterius & posterius, stat cū prima spondili, sicut vnum os.
† Simenij.

ANNOTATIONES.

Quæ colli sint partes, & quibus uocentur nominibus, Arist. 1. de hist. an. usus uerò & ipse 3. de part. anim. & Gal. 8. de usu part. scripsere. At de colli uertebris plura Gal. 12. de usu part. & 13. necnon 4. de anatomic. admin. & libello de ossibus adnotauit; ex quibus locis hæc sumpsit author. At de capitis motionibus cōtrouersia est, quum enim alij motus solius sint capitis: alij etiam collo communes, (quum uidelicet moto collo, & ipsum caput moueatur) proprij duo sunt; alter quo annuimus & renuimus: alter uerò ad latera. cæteri præter hos omnes & collo & capiti communes sunt. Proprios Galenus (quod & omnes testatur) super priores duas colli uertebras ait fieri. sed eum qui ad latera super secundam uertebram: alterum uerò super primam obiri & Gal. & Auic. existimat. Contra tamen recentiores anatomici sentiunt. & motum, qui ad latera est, super primam: eum uerò, qui annuendo & renuēdo fit, super secundam perfici omnino arbitrantur. Sanè, quod ad hoc pertinet, certum est caput priori quidem uertebræ intermedijs processibus duobus iniungi: qui ab extremi occipitij lateribus producti in prioris uertebræ sinus processibus illis utrinque respondentes excipiuntur. Ita & illud apertum est primam uertebram secundæ inseri per dentem appellatum, processum uidelicet denti similem, qui à media ipsa secunda uertebra consurgens in sinum superioris uertebræ suscipitur. Quo fit, ut prior quidem occipitij in priorem uertebram insertio cōmodè, illi, quæ binis ualuarum cardinibus fit, comparetur: super quibus non seorsum, sed coniunctim moueri ualuas necesse est. posterior uerò rotarum insertioni similis propè est: quæ unico axi innitentes in gyrum uertuntur. Quamobrem, quum hæc ita se habeant: certum est, quæ in gyrum uerti debent, non duobus axibus, sed unico inniti oportere. alioqui enim circumagi non possent. contra uerò, quæ in latera solùm mouentur, ut portarum ualuæ; has duobus inniti cardinibus uidemus. Experientia ergo & rei ipsius natura testatur, motum; qui super priorem fit uertebram, illi prorsus similem esse qui super duobus fit axibus. alterum uerò qui super secundam obitur, ab eo non dissidere, qui super unico cardine perficitur. Quæ uerò unico axi innituntur non ad latera; neque, quæ duobus, in gyrum cōmodè uerti posse uidentur, sed contra potius euenit. Quare uidetur ex his, recentiorum sentētia uerò propius accedere, quā Galeni & Auicennæ opinio.

Cap. 12.
Cap. 12.
Cap. 1.
Cap. 13. & 14.
Cap. 2. & 3.
Cap. 7. & 8.
Cap. 8.

De anatomia spondilium pectoris, & eorum iuuamentis. Cap. IX.

SPONDILES pectoris illæ sunt, cum quibus iunguntur [a] § costæ, & attractionis aeris mēbra comprehendunt. § & sunt spondiles † vndecim processus habētes, & alas. & una quæ alas nō habet. Sunt igitur duodecim spondiles. Earum verò † processus non sunt æquales. Qui enim ex eis sunt coram membris, quæ sunt nobiliora, maiores sunt & fortiores. Et spondilium quidē pectoris alæ alijs duriores existunt; propterea ꝙ, cum eis costę iunguntur. Septem autem supremarum spondilium † processus sunt magni. & ipsarum alæ grossæ, ut cor fortissimè tueatur. Et ideo, quia earum corporeitas, in hoc fuit diminuta: facta sunt ipsarum additamenta coniunctionalia curta, & lata. & illarum quidem [b] § supra § decimam additamenta coniunctionalia, quę sursum tendunt; sunt illa, in quibus est vacuitas † bucellæ. Et illa quæ inferius tendunt; sunt illa, in quibus egrediuntur gibbositates, [c] § quæ vacuitates egrediuntur, § quarū † processus ad inferiora curuantur. Decimæ autem † processus est rectū & non curuum: & eius additamenta coniunctionalia vtrinque habent vacuitates [d] § quæ corā bucellis existunt: § quum superius & inferius simul bucellarum sit receptio. postea verò, illarū, quæ sub decima existunt, bucellæ sunt ad superiora; & eorum vacuitates, ad inferiora; & ipsarum † processus

a B. costæ, quæ cōprehendunt membra anhelitus.
† Simenia.
† Simenia.
† Simenia.
b B. infra.
† .i. extuberantis processus.
c B. quæ adaptātur vel ingrediuntur in vacuitates.
† Simenia.
† Simenium.
d B. quæ absq; bucella existūt.
† Simenia.

cessus ad superiora curuantur. Et nunc huius totius iuuamentum nominabimus post. Duodecima verò spondilis alas non habet: quoniã necessitas multa, quæ costarum causa inerat, iam est diminuta: sed firmitudo alio modo est ingeniata, in quo firmitudo cum alio iungitur iuuamento. Et huius quidem existit declaratio, quòd spondiles † lumborum nimia indiguerũt magnitudine, & iuncturarum multa firmitudine: quia ferunt totum, quod est supra ipsas. Ideoq; necesse fuit, vt in iuncturis vacuitates, & bucellæ plures numero fierent: [e] § quarum iuncturarum additamẽta duplata fuerunt, & fuit necesse, ut pars duodecimæ, quæ est versus partem illarum, similis illis fieret: § quapropter eius additamẽta coniunctionalia duplata fuerunt. In his igitur additamentis destructa fuit res, ex qua dignum erat, ut alæ fierent. post hoc amplissimè fuit dilatata: &, quod ex ea ampliatum fuit, ferè alæ simile existit. Duo igitur iuuamẽta simul in hac creatura coniuncta fuerunt. Et hæc quidem duodecima est illa, cum qua diaphragmatis iungitur extremitas. Illæ aũt quæ supra hanc existunt spondilem, [f] † § § nõ hac indiguerunt firmitudine in multiplicatione additamentorum coniunctionalium: immo, quod ex eis oritur de † processibus & alis, magnificatum fuit: quare earum corpus ad hoc occupatum fuit. Et propterea, quòd pectoris spondiles maiores existunt spondilibus colli; nõ fuerunt posita foramina inter duas spondiles cõmunia æqualiter diuisa: sed paulatim fuerunt ordinata; quoniam in illis, quæ sunt superius, fuit factum augmentũ: & in eis, quæ sunt inferius, fuit facta diminutio, donec totum foramẽ in vna remansit. Et huius quidem finis in decima existit spondili. Earum verò, quæ ex spondilibus [g] § pectoris § remanent: & spondilium † lumborũ corpora, tolerare potuerunt à dextris, & à sinistris, ut in eis fiat foramen completum. fuit ergo in spondilibus † lumborum foramen à dextris, & foramen à sinistris, propterea, ut neruus ęgrederet.

† Alchatim.

e B. & duplata fuerunt additamenta iunctura rũ ipsius, & fuit necesse ut poneretur uel fieret pars quæ vicinatur duodecimæ similis ei.

f B. quia sunt paruæ.

† Simenijs.

g B. dorsi.
† Alchatim.

† Alchatim.

ANNOTAT.

De dorsi uertebris & earum usu & Gal. lib. de ossibus, & hic author lib. de animalibus plura scribunt. Sed hic controuersia est. Ait Auic. uertebras dorsi undecim transuersos processus, quos alas uocat, obtinere. At Galenus contra. lib. de usu par. 13. undecimam & duodecimam uertebram obliquas ac transuersas productiones habere negat. Soluitur tamen. transuersi uertebrarum processus ad nonam usque dorsi uertebram æquales fermè sunt, à nona uerò ad duodecimam imminuuntur, ita ut duodecima ijs prorsus careat, undecima uerò illi adiũcta non prorsus quidem transuerso processu uacet, sed ualdè exiguam tamen portionem retineat: ut non adesse ferè existimes.

Cap. 9.
Cap. 3.
Cap. 2. & 3.

De anatomia spondilium lumborum. Cap. X.

SVPER † lumborum uerò spõdiles sunt † processus & alæ latæ. Et ipsorum quidem additamenta coniunctionalia inferiora dilatãtur; & assimilantur alis [a] † § § defendentibus. Et spondiles istæ sunt quinque: † lumborum uerò cum [b] § † osse sacro § est sicut basis totius dorsi. & ipsæ quidem sustinent, & deferunt os femoris, & sunt à quibus nerui pedis oriuntur.

† Alchatim.
† Simenia.

a B. firmis seu.
† Alchatim.

b B. alhagiazi.
† Alhauis.

ANNOTAT.

Habes hæc de lumborum uertebris paulò copiosiora ex Galeno lib. de ossibus. habes & 13. de usu part. aliqua.

Cap. 10.
Cap. 7.

De anatomia † ossis sacri. Cap. XI.

† Alhauis.

OSSA † ossis sacri sunt tria, quæ magis ingeniosè sunt coniuncta, quàm omnes spõdiles. Et earum iuncturæ sunt firmiores. & ipsarum alæ sunt magis amplæ. & neruus quidem, qui de foramine in eis existente egreditur, non exit à certitudine duorum laterũ, ne anchæ iunctura ipsum comprimat: sed est magis remotus, [a] § & multo plus missus ad anteriora, & posteriora. § Et ossa quidem † ossis sacri similia ossibus existunt † lumborum.

† Alhauis.

a B. & magis ingrediens ad anterius & posterius.
† Alhauis.
† Alchatim.

ANNOTAT.

De osse sacro, quod & magnum, & latum uocant. egit Galenus lib. de ossibus. Author hoc os ex tribus ait constare ossibus. Galenus uerò loco citato, ex quatuor docet esse constitutum. Deprehensum tamen est, non ex tribus, aut quatuor, (quamuis id in simiarum & canum dissectione non negemus) sed ex quinque et frequentißimè sex constitui. hæc tamen, in infantilibus quidem corporibus laxa adhuc et mollia quum sint, separari possunt: neque uidentur à reliquis uertebris differre. in durioribus tamen corporibus, connexa ita sunt; ut nisi in interna, anteriori uidelicet parte huius ossis cõmissuræ uestigia seruarentur, unum prorsus esse os existimaretur.

Cap. 11.

De anatomia † coccygis. Cap. XII.

† Alhosos.

COccyx est compositus ex tribus spõdilibus cartilaginosis, quæ non habent additamenta. Et neruus quidem, à foraminibus illarum communibus oritur, sicut est in collo, propterea quòd sunt paruæ: sed à foramine tertiæ neruus egreditur impar.

† Alhosos.

ANNOTAT.

Habes et de hoc osse historiam ex Galeno lib. de ossibus.

Cap. 12.

Capitulum decimumtertium, in quo est sermo, qui est sicut finis de iuuamento dorsi.

IAM locuti sumus de ossibus dorsi uerba moderata. Nunc autem de toto dorso uerba loquamur continentia summam. Dicemus igitur, quòd totum dorsum est sicut res una propriam habens figuram alijs figuris meliorẽ, quæ est circularis. Hæc nanque figura remotior est à receptione nocumentorum ex percussione, uel impulsione euenientium, quàm omnes aliæ figuræ. & propter hoc capita eorum, quæ superius, ad inferiora fuerunt curuata: & eorum quæ sunt inferius, ad superiora: & coniunxerunt se apud mediam, quæ est decima. Hæc uerò ad nullam curuata fuit partem: ideo, ut super eam duæ simul conueniant curuitates. Et decima quidem inter † processus non secundum numerum: sed longitudinem media existit. Et quia quandoq; est necesse dorsum ad aliquod duorum curuari laterum: & istud non fit nisi, ut declinet mediũ ad

† Simenia.

ad contrarium partis: & declinet illud, quod est supra ipsum: & sub ipso, ad illam partem; ac si duo extrema dorsi ad sibi obuiandum declinarent: propterea in medio non factæ fuerunt bucellæ; sed uacuitates tantum: & factæ fuerunt bucellæ superiores & inferiores ad ipsum declinantes: sed superiores descendentes, & inferiores ascendentes: ideo, ut earum ablatio ad contrariũ partis declinationis facilis sit: &, ut superiores [a] §curuentur§ ad inferiora: & inferiores ad superiora.

a B. attrahant.

ANNOTAT.

Cap. 2.

Vnum hic notat author quod & Gal. 13. de us. partium decimam dorsi uertebram thoracis esse medium. propstereaq; hãc à cæteris uariare dorsi uertebris scribebat Gal. quòd alterius usus erat. insigniri nempè hãc altero utrinque processu, ueluti duobus cardinibus sursum uergentibus contra quàm in prima colli uertebra est, ut ijs reliquum thoracis ueluti basi & uerè cardini inniteretur. Deprehensum tamen est nostra tempestate: licèt decima dorsi uertebra in canibus & simijs hac & figura & usu sit prædita, quam Gal. ait, in hominibus duodecimæ id munus demandari.

De anatomia costarum. Cap. 14.

COSTAE sunt tutamentum eius, quod ex instrumentis attractionis aeris, & ex superioribus instrumentorum nutrimenti circundant. Et ipsæ quidem non factæ fuerunt unum os, ne grauarent: & ne si aliquod accideret nocumentum, foret commune: &, ut facile esset dilatari quum necessitas addit super illud, quod est in natura, & implentur interiora nutrimẽto, & inflatione, & indigent loco magis amplo, propter aerem, qui attrahitur: &, ut inter eas musculi pectoris, qui in operationibus attrahendi aerẽ iuuant, & eius, quod continuatur cum ipso, [a]§ incederent.§ Et propterea, quòd pectus circundat pulmonem, & cor: &, quod est cum eis, necessaria fuit cautela uehemẽtissima in eorum defensione: quoniam nocumentorum impressiones, quæ eis accidunt, sunt maiores, & cum hoc eorum munitio undiq; non ea angustat, neque eis nocet. Et ideo septem costæ superiores creatæ fuerunt continentes illud, quod est in eis, sibi apud†os pectoris obuiãtes, & mẽbrũ circundantes principale ab omnibus partibus. Illæ uerò, quæ existunt in parte instrumentorum nutrimenti, creatæ fuerunt, sicut posterius diminutæ, [b]† § § ubi sensus non peruenit uisus, sed anterius non fuerunt continuatæ [c]§ immo paulatim ordinatæ fuerunt cum sectione: § fueruntq; superiores propinquius habẽtes spatium inter duo extrema egredientia: & inferiores longinquius: & istud omnino fuit, ut cum cautela membrorum nutrimenti scilicet hepatis & splenis, & aliorum amplitudo loco stomachi iungeretur, ne quum impleretur nutrientibus, & inflationibus comprimeretur. Septem uerò costæ superiores, pectoris costæ uocantur, quæ ab unaquaq; parte sunt septem: sed duæ quæ sunt in medio, sunt maiores, & longiores: & illæ, quæ sunt in extremitatibus, sunt breuiores. hæc enim figura ut comprehensum undiq; comprehendatur, melior existit. Et costæ quidem istæ in primis supra sui gibbositatem ad inferiora inclinantur: deinde redeundo ad superiora incedunt: & continuantur cũ thorace: sicut nominabimus postea: ideo ut sit earũ cõprehẽsio in locis amplior. duo ꝑterea cuiusq; earũ additamẽta duas profundas ingrediuntur uacuitates, quæ sunt in unaquaque ala, quæ est supra spondiles, & prouenit iunctura dupla. [d]§ Et similiter existunt alæ septem § cũ ossibus thoracis. Quinque autem curtatæ, quæ remanserunt, sunt ossa posteriora, & costæ falsæ: quarum capita creata fuerunt cum cartilaginibus cõtinuata, ut sint securæ à fractura quum percussiones affuerint, & ne occurrãt membris lenibus, & diaphragmati cum sua duritie: sed occurrat ei cum corpore, quod inter eas, & membra lenia, existat mediũ: & inter duritiem & lenitatem mediocritatem habeat.

a B. mediarent.

† cassum.

b † B. apertè superiori.

c B. immo gradatio fuit facta paulatim, paulatim in sectione, seu in diminutione.

d B. & similiter inest septem superioribus.

ANNOTAT.

Ossa pectoris quæ costæ dicuntur unde habeant ortum: & de eorum structura, lege Gal. lib. de ossibus. Quòd autem pectus ueluti propugnaculum sit cordis, septitransuersi & oris uentriculi: & quare sit ex multis ossibus constructum: pete ex 7. de usu par.

Cap. 13.

Cap. 21. & 22.

De anatomia thoracis. Cap. 15.

THORAX ex septem ossibus est compositus, ex uno autem osse nõ fuit creatus propter iuuamentum. quod in alijs locis sciuisti: [a]§ & propterea ut sit laxus, ut conueniens sit ei, quod colligit ex membris attrahendi aerem § in dilatatione. Ideoq; creata fuerunt non solida, cum cartilaginibus continua, ut in ipsorum [b]§ interiori§ motu se adiuuẽt: licèt sint iũcturæ eorũ firmæ. Quæ etiam septem creata fuerunt secundum numerum costarum, quæ cum eis iunguntur. Cum inferiori præterea parte thoracis os cartilaginosum latum cõtinuatur, cuius inferior extremitas rotunditati attinẽs uocatur [c]§ epiglottalis, eo quòd epiglotti sit similis. § Et ipsum quidem est tutamentum oris stomachi, & medium inter thoracem & membra lenia, ideò ut continuitas duri cum leni sit melior, quemadmodum multoties diximus.

a B. Et ut sit laxior in adiutorio eius quod circundat membra anhelitus.

b B. occulto.

c B. alchangieri eo quòd sit similis alchãgiar

ANNOTAT.

Quod à costis utrinque circumscribitur, pertinetq; anteriore quidem parte utrinque ad pectus ac septum transuersum: decumbit uerò posteriore ad spinam: id omne spatium medici Thoracem appellare consueuerunt. In huius medio natura cor ipsum collocauit ueluti sinu, tùm ad securitatem aptissimo, tùm ad æquabilem ex toto pulmone refrigerationem opportunissimo. ut Gal. 6. de usu part. scriptum reliquit. ubi thoracis formationem et uisum etiã explicat. Cætera quæ hic author: leges lib. de ossibus & 7. de usu partium. necnon 13. de usu part.

Cap. 2.

Cap. 13. cap. 21.
Cap. 21.

De anatomia † furculæ. Cap. 16.

FVRCVLA est os positum super unamquaq; duarum partium eius, quod in thorace est, supremum curuatum coram anhar. i. loco qui est in inferiori parte gulæ. & propter sui concauitatem accidit foramen, in quo penetrat uena ad cerebrum subiens: & nerui ab eo descendẽtes: & declinat ad partem siluestrem: & continuatur:

† .i. clauiculæ, seu iuguli.

tur cum capite spatulæ: & cum ipso spatula ligatur: & cum eis ambobus adiutorium.

ANNOTAT.

Cap. 15. *Quæ hic author notauit, scripsit Gal. 13. de usu partium. & in libro de oßibus. Quomodo autem uenæ iugulares peragrentur: lege in libro de uenarum* Cap. 7. *dissect. Partes quoque ipsarum quasdam cum neruis quibusdam foras excedere, & ad scapulas tendere, legitur in lib. dearteriarum dissect. non longè à principio. sed pro hoc uide etiam 5. de anat. admin.* Cap. 2. & 3.

De anatomia spatulæ .i. scapulæ. Cap. 17.

SPATVLA fuit creata propter duo iuuamenta. vnum est, ut adiutorium, & manus ab ea suspendantur; ne adiutorium cum pectore sit continuum: quoniam facilitas motus uniuscuiusque duarum manuum ad alteram destrueretur: & coangustatio fieret; [a] § Ipsa uerò creata fuit à costis separata: § & partes motuum ad illã fuerunt ampliatæ. Et alterum est, ut sit defensio firma membrorum, quæ intra pectus existunt: [b] §& ut eleuetur § in loco † processuum spondiliũ, & alarum ipsarum, ubi non sunt spondiles: quæ percussiones repellant, neque sensus, qui eas pręcipiant. Spatula uerò à parte siluestri subtiliatur, & à parte domestica ingrossatur: & super extremitatem ipsius siluestrem fit uacuitas [c] † § § profunda, quam rotunda adiutorij ingreditur extremitas. Et ipsa quidem, duo habet additamenta. unum est ad superiora, & posterius [d] §& uocatur destructum, & rostrum corui: § & per ipsum ligatur spatula cum furcula: & ipsum est, quod prohibet, ne adiutorium ad superiora de suo moueatur loco, & aliud est interius ad inferiora, qđ etiã prohibet, ne caput adiutorij dislocetur. Postea sine intermisione dilatatur, quantum plus ad partem incedit domesticam: ideo, ut sit eius comprehensio plus defendens. Et ipsa quidem supra sui dorsum, additamentum habet, sicut triangulum; cuius basis est ad partem siluestrem, & ipsius angulus ad partem domesticam; ne dorsi superficies [e] § fricetur: § si enim foret basis ad partem domesticam, eleuaret cutem: & quũ percussiones adessent, efficerent dolorem. Et hoc quidem additamentum est ei, sicut † processus, spondilibus creatum ad defendendum: & uocatur oculus spatulæ. Vltima uerò spatulæ dilatatio, est, ubi est cartilago; cum qua continuatur; cuius extremitas est rotunda; quę cum ea continuatur propter causam, quam in alijs diximus cartilaginibus.

a B. immo creata est separata à costis.

b B. & ut stet. Alia litera vel ut suppleat.
† Simeniorum.

c † B. non.

d B. & vocatur ala charam, & manchar algorab.

e B. destruatur

† simenia.

ANNOTAT.

Scapulas, quas & omoplatas dicunt, humeri articulum uocat Gal. 13. de usu partiũ, eiusq; usum ibi leges; & os cartilaginosum esse. de scapulis pete 4. de anat. admi. & 5. eiusdem. Scapulas cum osse occipitij, spinaq; Thoracis costis, & osse quod gutturi præiacet, musculorum opera copulari, scribit Gal. in lib. de ossibus, eorumq; formationem & situm lege ibidem.

Cap. 10. 11. & 12.
Cap. 1. & 2.
Cap. 2. & 3.
Cap. 14.

De anatomia adiutorij .i. humeri. Cap. 18.

ADIVTORII os rotundum fuit creatum, ut à nocumẽtorum receptione magis foret remotum. Cuius quidem superior extremitas est gibbosa, ut spatulæ uacuitatẽ ingrediatur cum iunctura laxa non ualde firma: & laxitatis causa iuncturæ huius, accidit ei frequenter dislocatio. Iuuamentum uerò, quod in hac existit laxitate, sunt duæ res: necessitas, & securitas. Sed necessitas est facilitas motionum ad omnes partes. Et securitas est, quòd licèt adiutorio sit necessariũ, ut diuersis motionibus ad partes possit moueri diuersas: motiones tamen istæ neque sunt multæ, neque perdurant usquequò timeatur, ne eius rumpantur ligamenta & dislocẽtur: immo adiutorium in pluribus dispositionibus est quietum: & aliud, quod est ex manu, est mobile: & propter hoc aliæ iuncturæ firmiores factæ sunt, quàm adiutorij. Adiutorij uerò iuncturam quatuor amplectũtur ligamenta. Vnum eorum est dilatatum panniculare iuncturam circundans: sicut omnes aliæ circundantur iuncturæ. Et duo alia ligamenta, [a] § quæ à rostro corui§ descendunt, quorum unum est habens extremitatem dilatatam: & circundat adiutorij extremum: & alterum est maius, & durius descendens cum quarto, quod etiam descendit ab additamẽto rostrali [b] § in tenuitatem eis præparatam, § quorum figura ad latitudinem trahit, & propriè quum adiutorium tangunt. Et ipsa quidem solent occultari sub adiutorio, & continuari musculis, qui in eius interiore extensi sunt sequẽtes adiutorium. Adiutorium præterea à parte domestica est concauum: & a parte siluestri gibbosum: ut propter hoc, quod super ipsum ex musculis & uenis & neruis disponitur, affirmetur: [c] §& ut homo bene amplectatur, quod uult amplecti§ & quòd una manus ad alteram perueniat. Super inferiorem autem adiutorij extremitatem duo additamenta continuata composita fuerũt: ex quibus illud, quod est ad interiora, est longius, & subtilius cum nulla re habens iuncturam: quoniam non est nisi neruorum, & uenarũ defensio. Sed cum eo, quod est ad exteriora; completur iunctura cubiti per bucellam, quæ in ipso existit; secundum modum, quem nominabimus; & inter ea proculdubio [d] § subtilitas existit. Et in duabus quidem huius subtilitatis extremitatibus § duæ sunt uacuitates superius ad anteriora, & inferius ad posteriora. Et earum superior domestica concauitas est lenificata, & non existit super eam separatio: sed siluestris concauitas est maior eis: &, quod ad finem [e] § siluestris § concauitatis tendit, non est lenificatum: neque est ipsius perforatio rotunda: sed est sicut paries rectus: ita, ut quũ additamẽto † cubiti in ipsa ad partẽ mouetur siluestrem, & cum ad ea peruenit, stet. Et nos quidem declarationem necessitatis earum citò afferemus. Has uerò concauitates duas uocat Hippo. [f] § duos limites. §

a B. quæ ab ala charam, uel à manchar algorab.

b B. in vacuitate vel scissura præparata, uel facta propter ipsa ambo.

c B. Alia litera. & ut homo teneat sub ascellis id quod vult tenere sub eis.

d B. vacuitas uel scissura existit. & in duab. quidẽ illius vacuitatis, uel scissuræ extremitatibus.

e B. domesticę.

† Aleid.

f B. duos oculos.

ANNOTAT.

Humeri, articulũ, non modo quã ischij laxiorem, musculiq; ipsum imbecilliores ac ligamenta tenuiora continent, uerùm etiam cauitatem superficiariam, & ligamentum rotundum, ut Galenus docet. 12. de usu part. & 2. eius. ex quibus locis annotabis quæcunque author scribit hic. & 13. eiusdem: utilitates uerò & constructionem habes in libro de oßibus. Sed quid sit humeri articulus, declarat Gal. 1. de articulis. & de Epomide musculo humeri lege 1. de anatom. administ.

Cap. 5.
Cap. 17.
Cap. 12.
Cap. 16.
Cap. 1. & 2.
Cap. 11.

De

† Aseid.
† Aseid.

De anatomia † cubiti. Cap. 19.

C†VBITVS ex duobus ossibus in longitudine coniunctis est compositum: & uocantur focilia. Superius uerò ex eis, quod ad pollicem tendit, est subtilius; & uocatur focile superius. & inferius ex eis, quod uadit ad auricularem, est grossius; quoniam est deferens; & uocatur focile inferius. Superioris uerò focilis iuuamentum est, quòd per ipsum est motus † cubiti ad se torquendum, & resupinandum, & inferius 10 focilis iuuamentum est, ut per ipsum sit motus † cubiti ad constringendum, & dilatandum. Cuiusque uerò ipsorum medium attenuatum fuit: quoniam grossitudine non indigent [a] § propter illud, quod ex musculis grossis super ipsa iacet, § & ipsorum duo extrema ingrossata fuerunt: propterea quòd super ipsa multa ligamentorum origo est eis necessaria: quia frequenter accidunt uerbera, & percussiones fortes quum motus est iuncturarum: & propterea quòd carne denudan 20 tur, & musculis. Superius uerò focile est tortum, quasi ueniat à parte domestica: & paululum tortuosè ad partem siluestrem, gibbosum fiat. & iuuamentum in hoc existit præparamenti bonitas ad motum torquendi: sed inferius est focile rectum: quoniam hoc ad constringendum, & dilatandum melius existit.

† Aseid.
† Aseid.
a B. propterea q sunt circundata ex musculis grossis.

ANNOTAT.

Cubitus & radius coalitus quidem modo se contingunt, articuli uerò modo, alteri brachij capiti, coniunguntur ut legitur in Introduct. Sed quod sit cubitus. et quòd ex duobus constet ossibus, scripsit Gal. 1. de fract. & 3. de fractu. leges cubiti partes dissimiles & inæquales, & de iunctura eius, & de eius sinu. de musculis cubiti articulum mouentibus & de ipso cubito. lege Galen. in lib. de dissect. musculorum. lege & pro cubiti anat. in lib. de ossium dissect. & 2. de usu partium.

Comm. 18. Cap. 5.
Comm. 54. Cap. 21. & 22. Cap. 17. Cap. 21. ad 15.

De anatomia iuncturæ cubiti. Cap. 20.

CVbiti uerò iunctura ex iunctura focilis superioris, & inferioris focilis iunctura, cum adiutorio componitur. Superius quidem focile in sui extremitate uacuitatem ingeniosè factam habet, in quam bucella siluestris extremitatis adiutorij ingreditur, & ligatur cum ea: & ex ipsius [a] § circuitu § in uacuitate illa prouenit motus resupinus, & tortionis. Inferius autem focile duo habet additamenta: inter quæ existit [b] § tenuitas, § quæ sigma græcę literæ similatur, & est ita S. Et huius quidem [c] § tenuitatis § contorquetur superficies illa, quæ est in ipsius concauitate; ut bene sit factus eius introitus in [d] § concauitatem; § quæ est in extremo adiutorij, quod concauum existit: sed suæ concauitatis figura gibbositati circuli similatur. ex bona igitur ingressione [e] § subtilitatis, § quæ inter duo focilis inferioris additamenta existit; in illam inferiorem [f] § tenuitatem § iunctura componitur cubiti. Qumque [g] § tenuitas, uel pars super tenuitatem, uel partem § ad posteriora mouetur, inferius extēditur manus. & cum parietalis [h] § tenuitas § eam refrenat à [i] § uacuitate § bucellam tenente; tenet eam, & prohibet à dilatatione superflua. Stāt igitur adiutorium & † cubitus secundum rectitudinem. Quum uerò una

a B. reuolutione.
b B. uacuitas uel scissura.
c B. uacuitatis uel scissuræ.
d B. alhazi.
e B. uacuitatis uel scissuræ.
f B. uacuitatē.
g B. uacuitas uel scissura sup uacuitatem uel scissuram.
† Aseid.
h B. uacuitas uel scissura.
i B. cōcauitate.
† Aseid.

duarum [k] § tenuitatum § super aliam ad anteriora, & superius mouetur, constringitur manus donec † cubitus tangat adiutorium ad partem domesticam; & ab anterioribus. [l] § & duo quidem focilia superius § simul iunguntur, sicut res una: & accidit in eis uacuitas ampla communis, cuius plurimum in focili existit inferiori. Quod autem superfluit ab hac uacuitate, remanet gibbosum lenificatum, ut sit longinquum à nocumentorum receptione. & posterius quidem ex uacuitate focilis inferioris oritur additamentum, quod ad lōgitudinem quandam trahit. & de huius totius iuuamento loquemur, si deus uoluerit.

K B. uacuitatū uel scissurarum
† Aseid.
l B. Et extremitates duorū focilium inferiores. Antiqu. & duæ extremitates duorū focilium ab inferiori.

ANNOTAT.

De cubiti iunctura legitur apud Galen. in lib. 1. de fracturis per totum, & 2. de articulis. & 3. de fractu. & de iunctura cubiti, lege 2. de usu part. & in lib. de ossium dissect. leges omnia quæ author hic scripsit.

Com. 18. ad 22. Cap. 34. In principio. Cap. 14. & 15. Cap. 17.

De anatomia rascetæ. i. brachialis. Cap. 21.

RAsceta ex multis est composita ossibus, ne nocumentum si accideret, commune fiat: [a] † § ut per ipsam planta concauari possit: quum corpora rotunda continendi uoluntas affuerit: & quū liquida currentia retinere uoluerimus. & hæc quidem ossa iuncturæ suę firmiter, & bene ad inuicem sunt ligata, ne separentur, & planta debiliter illud teneat, quod colligit, & qđ 30 tenet; ita, ut, si cutis plantæ excoriaretur; inuenirentur hæc omnia ossa continua, quorum separatio à sensu sit longinqua. & cum hoc ligamentū firmiter stringit unum cum uno: sed in eis existit obedientia ad paruam cōstrictionem; ex qua prouenit, ut interius plātæ concauetur. § Rascetę uerò ossa sunt septem, & unum additum: sed septem radicalia in duabus consistunt aciebus. vna acies est ad partem † cubiti: cuius ossa sunt tria, quoniam, propterea quòd est ad partem † cubiti; 40 oportuit, ut esset plus subtilis. Et alterius aciei ossa sunt quatuor, quæ sunt ad partem pectinis, & digitorum: vnde propter hoc oportuit, ut essent magis ampla. Et tria quidem ossa [b] § ordinata § fuerunt. Eorum enim capita, quæ sunt ad partem † cubiti, subtiliora sunt: & melius adinuicem collecta, & plus continuata. & earum quidem capita, quæ sunt ad partem aciei alterius, sunt latiora; & minus bene collecta, & continuata. Octauū uerò os nō cōfortat duas rascetę acies, nec cō 50 sistit in duabus rascetæ aciebus: sed fuit creatum ad defendendum neruum, qui est [c] § in planta. Et aciei secundæ § fit extremitas ex coniunctione capitum ossium eius, & ingreditur uacuitatem, quam nominauimus: quę est in extremitate duorum focilium. Fit ergo iunctura dilatationis, & constrictionis. Additamentum uerò prædictū, quod est in focili inferiori, uacuitatem ossium rascetæ ingreditur, & fit inde tortionis, & resupinationis iunctura. 60

a †——B
† Aseid.
† Aseid.
b B. gradata.
† Aseid.
c B. in Kef. & aciei triū ossiū.

ANNOTAT.

Ossa quibus prima pars palmæ constat, esse octo legitur à Gal. in 2. de fracturis. & 2. de usu part. leges de dearticulatione carpi cum ulna. & in lib. de ossibus.

Comm. 8. Cap. 8. 11. & 12. Cap. 18.

De

De anatomia pectinis [d] § manus. § Cap. 22.

[e] † §

d B. Alkef.
e † B. Pecten alchef ẽt eſt compoſitũ ex oſſib[9] plurib. ne nocumẽtũ, ſi accideret, cõe fiat, & vt per ea manus concauitatẽ habere poſſit quũ corpora rotunda cõtinẽdi voluntas affuerit, & quũ liquida currẽtia retinere voluerimus cũ manu. & hęc q́dẽ oſſa iuncturæ ſuæ firmiter, & bñ adinuicẽ ſunt ligata, ne ſeparẽtur, & manus debiliter illud teneat, qđ colligit, & quod tenet: ita ut ſi cutis alkef excoriaret inuenirentur hæc oia oſſa cõtinua: quorum ſeparatio à ſenſu ſit longinqua. Et cum hoc ligamẽtũ firmiter ſtringit unũ cum alio, ſed in eis exiſtit obediẽtia ad paruã cõſtrictionẽ, ex qua ꝓuenit, ut ĩterior pars manus cõcauetur, ſeu concauitatem habeat.

a B. alKef.

OSſa pectinis[a] §plantæ§ ſunt quatuor: propterea quòd cum quatuor continuantur digitis, & ſunt coniuncta à parte, quæ eſt ad raſcetam; ideo, ut cum oſsibus, quæ ſunt ſicut connexa, & coniuncta, bene continuentur, quæ in parte digitorum parumper dilatantur: vt cum oſsibus quæ ſunt diſtincta, & ſeparata bene continuentur: & fuerunt[b] §ad inferiora§ curuata propter illud, quod iam ſciuiſti. Raſcetæ uero iunctura cum pectine componitur per cõcauitates, quę in extremitatibus oſsium raſcetæ conſiſtunt: in quas bucellæ oſsium pectinis, quæ iam cartilaginibus inueſtitæ fuerunt, ingrediuntur.

b B. ad interiora.

ANNOTAT.

In lib. de oſsium diſſectione dixit Galenus ex quatuor oſsibus conſtare metacarpum. ſed qui os pollicis tertium, poſt brachiali aſcribunt, ex quinque. At contrarium huius legitur in 2. de fracturis. ubi dicit ex tribus conſtare poſt brachiale. tu conſidera. ſed de eius connexione cum carpo lege 2. de uſu partium. & his locis omnia quæ author, de carpo & metacarpo ſcripſit, leges apud Galenum.

Cap. 19.
Cap. 8.
a cap. 8. infrà.

De anatomia digitorum. Cap. 23.

DIgiti ſunt inſtrumenta, quæ ad colligendum res iuuant. Et ipſi quidem non fuerunt creati carnei ab oſsibus uacui: & ſi cum hoc diuerſis motibus poſſent moueri; quemadmodum multi vermium, & piſcium potentia debili mouerentur: & hoc ideo, ne eorũ operationes forent debiles, & etiã debiliores quam trementis: neque etiam ex vno creati fuerunt oſſe, ne eorum operationes forent difficiles, quemadmodum accidit patientibus † tetanum. Et ipſis quidem tria ſuffecerunt oſſa,[a] §quoniã, ſi eorũ numero adderetur, in augmento numeri motuum ipſorum iuuaret: ſed debilitas proculdubio intẽdendo illud, quòd ipſos in ſuperflua firmitudine oportet tenere, proueniret: quòd § ſi ex paucioribus quam tribus creati fuiſſent; quemadmodũ, ſi creati fuiſſent ex duobus oſsibus: eſſet firmitudo maior: ſed motus minuerentur ab eo, quod ſufficit: & nos quidem plus indigemus motibus diuerſis, quam augmento firmitudinis terminũ tranſeuntis. Ipſi verò creati fuerunt ex oſsibus, quorum baſes ſunt latiores, & ipſorũ capita ſunt magis tenuia. Et quæ eis ſunt inferiora, ſunt maiora ſecundum [b] § ordinem: § ita, vt quæ in eis ſunt ſubtiliora, ſint extremitates [c] § † tenuium oſſium: § & hoc quidem eſt propter decorationẽ comparationis, quæ inter portantem exiſtit, & portatum. Ipſorum autem oſſa creata fuerunt rotunda timore nocumentorum. Et facta fuerunt dura, non habentia concauitatem, neq; medullam, ut eſſent fortiora, & ad conſtringendũ, & ad figendum in motibus, & attrahendum. Et fuerunt creata interius curua; & exterius gibboſa: propterea, ut illud, quod tenent, melius retineant: & melius fricent: & melius premant illud, quod fricant, & premunt. Et inter unumquodque, & aliud non fuit in medio concauitas, neque gibboſitas; ut bene, tanquam res una continuentur, quum neceſsitas fuerit, ut ex eis iuuamentum quaſi unius oſsis habeatur. [d] § Eorum uerò extremi, ſicut pollex, § & auricularis gibboſitatem ad partem, in qua non eſt digitus, habẽt; ut ſit eorum ſumma, quum applicantur, ſimilis figuræ rotundæ, quæ a nocumentis tuetur. Et intrinſeca eorum pars fuit carnoſa; ut ſuſtentet eos: &, ut [e] § cedant § ſibi ouiantibus, quum ea ſtrinxerint. A foris uerò non taliter facti fuerunt, ne grauarent: &, ut pugnus eſſet arma dolorem faciens. Veruntamen in [f] § † tenuium oſſium extremitatibus§ plus carnis poſitum fuit, ut bene apud concurſum, quaſi coniuncta applicentur. Et medius quidem ex longioribus factus fuit iuncturis. Et poſtea annularis. Deinde index. Et poſtea auricularis: ideò, ut eorum extremitates apud comprehenſionem æquentur: & non remaneat apertio: & cum hoc [g] §ut digiti, & planta § ſuper rotundum concauentur, quum colligitur. Pollex uerò [h] §omnium quatuor digitorum iuſtitia exiſtit, § qui ſi non in ſuo poneretur loco, eius iuuamentum deſtrueretur. Si enim [i] §intus in planta§ poneretur; plurimum operationum, quas per [k] §plantam§ habemus, deſtrueretur nobis. Et ſi ad partem poneretur auricularis: una manus ad aliam ad tenẽdum illud, in quo iunguntur; non perueniret. [l] § Et hoc quidem remotius exiſtit: quoniam ſi retro poneretur, & pectini pollex non alligaretur; longitudo inter ipſum, & alios digitos non coanguſtaretur. Quum ergo alij quatuor digiti rem aliquam ab una parte comprehenderent: & pollex ab alia parte adiuuaret: poſsibile eſſet, ut planta rem magnam comprehenderet: & pollex ab alia parte eſſet: ſicut applicans illud, quod planta conſtringit, & tenet: § & auricularis, & annularis; ſicut coopertorium poſterius. Omnia autem digitorum oſſa continuata fuerunt cum [m] § tenuitatibus, § & concauitatibus intrantibus, inter quas humor exiſtit uiſcoſus: quorum iuncturas ligamenta comprehendunt fortia. quæ ſibi obuiant cum panniculis cartilaginoſis. Et uacuitates quidem implent, quæ in iuncturis exiſtunt propter nocumentum firmitudinis oſſa minuta, quæ ſiſamina uocantur.

† Cuzem.
a B. quoniã ſi numero eorum adderet, & iuuaret illud augmẽtũ ad numerum motuũ ipſorum faceret poſſidere debilitatẽ cõſtrictionis, quæ neceſſaria ẽ cũ additione firmitudinis. & ſimiliter. Alia litera faceret poſſidere debilitatẽ in conſtringẽdo illud quod ĩ eius cõſtrictione indiget additione firmitudinis. & ſimiliter.
b B. gradationem.
c B. alanamel.
† Anemel.

d B. Extremitates verò extrinſecæ ipſorũ ſicut pollicis.
e B. tueantur.
f B. alanamel.
† Anemel.
g B. ut quatuor digiti & uola manus.
h B. æquatur omnibus quatuor digitis.
i B. in parte interiori uolę manus.
k B. uolam.
l B. & remotius quàm hoc eſſet ſi poneretur retro. Et pollex quidẽ nõ fuit alligatus cũ pectine, ut nõ coanguſtaret diſtantia: quæ eſt ĩter ipſum, & inter alios digitos. Quũ ergo alij quatuor digiti cõprehendunt, & pollex ab alia parte adiuuat, poſſibile eſt ut manus aliquam rem magnã cõprehẽdat, & pollex ab alia parte eſſet, ſicut claudens uel cõſtringens illud, quod manus cõſtringit & occultat.
m B. extremitatibus.

ANNOTAT.

De digitorum neceſsitate cur ſic format, & cur inæquales: legitur 1. de uſu partium per totum lib. & 2. eiuſdem. Sed quòd habeant oſſa ſolida, ut lapillos imitentur, minime fiſtuloſa lege 2. de fracturis. & ibi omnia manus oſſa eſſe ſeptem & uiginti ſcribit, & in 1. de uſu partium inuenies, quæ author hic annotauit. et in lib. de oſsium diſſect.

Cap. 9.
Com. 8
Cap. 19.

De iuuamento unguis. Cap. 24.

VNGVIS propter quatuor fuit iuuamenta creatus. Vnum eſt, ut carnis extremitatis

tatis digitorum podium existat: ne quum super aliquam presserit rem, debilitetur. Et aliud, ut digitus per eam res minutas posit capere. Et tertiũ, ut per eas ualeat scalpere & mundare. Et quartum, ut quandoque sit arma. Tria uerò prima speciei humanæ dignius conueniunt: & quartum cæteris animalibus. Et unguis quidem extremitas rotunda creata fuit, propter illud, quod scis. Et ipsa ex osibus creata fuit lenibus, vt sub eis flecteretur, quæ ipsum percutiunt, ne scinderetur. Et ungues quidem creati sunt semper crescentes: propterea quòd sunt apti, vt fricentur, & radantur.

ANNOTAT.

Vngues ex neruis aeris contactu refrigeratis gigni, legitur in libro de historia philosophica. Vsum autem unguiũ dicit Gal. 1. de usu partium esse factos propter melius, non alicuius usus gratia. item & rotundos & aliqualiter duros, licet molliores cæteris animalibus. et ex tali substantia creatos ut neque quassari poßint propter mollitiem, neque rumpi propter siccitatem. Sed Auer. 2. Collig. dicit propter duo iuuamenta esse creatos, unum propter conseruationem extremarum partium digitorum, sicut ponitur ferrum in extremitate hastæ. aliud propter sustentamentum extremæ carnis digitorum, quando aliquid capit. & istud est magis proprium unguibus manuum quàm pedum. disputat Gal. de ipsorũ generatione superiori adducto lib. et dicit in eorum radicibus non solum neruos, sed etiam uenas & arterias porrigi, unde sensum, uitam, & alimentum præstant, sicut alijs partibus. uide & 2. de anat. admi. Ibiq; leges ungues crescere: & quomodo, & ex qua substantia existimentur formari.

Cap. 10. & 11. — Cap. 8. — Cap. 10.

De anat. oßium femoris. Cap. 25.

Coram [a] ‡ † os sacrũ ‡ sunt duo ossa à dextris & à sinistris, quæ in medio firma continuantur iunctura, & ipsa quidem sunt, sicut omnium superiorum ossium fundamentum: & portantia; & mutantia localiter inferiora: unũ quodque autem ipsorum in quatuor diuiditur partes. illud, quod est ad partem siluestrem uocatur [b] ‡alharcafa‡ & os ilij: & illud, quod est ad anteriora, os uocatur femoris: & illud, quod est ad posteriora, uocatur os anchæ: & domesticum quod est ad superiora, uocatur pixis coxæ; quia in ipso est concauitas, quam caput coxæ gibbosum ingreditur: & super hoc os membra posita sunt nobiliora; sicut uesica, & matrix: & spermatis receptacula in uiris: & ficteris, & intestinum rectum.

a B. albagiazi. † Alhauim. b B. alharafa.

ANNOTAT.

De Osse fæmoris quomodo magnitudine cunctis animantis oßibus præstet: ac supra coxendici, infra tibijs alligetur: superiori parte rotundißimum caput habens, prolixæ quidẽ ceruici ad interiora inclinatæ adnatum, legitur in libro de oßibus. ubi & eius articulationem omnem annotabis. eandem sententiam lege 3. de usu partium per longum processum. Vide & in libr. de oßibus, & libro introduct. seu medici. & 3. de hysto. animalium.

Cap. 21. — Cap. 9. — Cap. 20. — Cap. 7.

Sermo aggregatus de iuuamẽto † crurium. Cap. 26.

† Rigil.

Horum iuuamenta in duabus consistunt rebus: una est figere, & stare: & hoc est per pedem: & altera mutatio æqualis, aut ascẽdens, aut descendens: & hoc fit per coxam, & per crus. Quumq; pedi nocumentum acciderit; stare, & figere, difficile erit; sed mutari, non: nisi tantum, quantum necessaria fuerit mutatio, multæ fixionis, quæ est ad unum pedem. quum autem musculis coxæ, aut cruris nocumentum acciderit; figere erit facile: sed moueri difficile.

ANNOTAT.

Fieri ambulationem altero crure in terram firmato, altero circumlato. sed firmari, pedis; circum ferri autem totius cruris actionem esse. lege 3. de usu part. usus uerò lege 15. eiusdem. Dearticulationem autem lege lib. de oßibus.

Cap. 5. — Cap. 8. — Cap. 22.

De anatomia oßium coxæ. Cap. 27.

Primum ex ossibus † ambulationi seruientibus est coxa. Et ipsum quidem est os maius, quod in corpore existit: quia ipsum est deferens illud, quod est supra ipsum; & mutans illud, quod est sub ipso. Cuius superior extremitas fuit facta rotunda, ut † acetabulum anchæ bene ingrederetur. Et ipsum quidem est gibbosum ad partem siluestrem: & curuatum ad partẽ domesticam, & ad posteriora. Si enim ipsum foret positum secundum rectitudinem, & pixidis æquidistantiam; accideret inde [a] ‡ aliquis claudicationis motus: ‡ quemadmodum accidit ei, cuius talis est creatio: neque bene defenderet musculos magnos, & neruos, & uenas: neq; ex hoc toto recta res generaretur: neque sedendi forma esset bona. Amplius, si curuum ad partem domesticam non fuisset reductum, proueniret inde alterius modi claudicatio, neque [b] ‡statio‡ illi media foret: & fieret ei communis declinatio: neq; esset æqualis. Et in ipsius extremitate inferiori sunt additamenta duo propter poplitis iuncturam. Nos tamen prius de crure: & postea de iũctura loquemur.

† Rigil. — † Pixidem. — a B. species alfegiha. — b B. forma.

ANNOTAT.

Quæ superiori cap. de fæmore notauimus loca, in Gal. eadem pro hoc cap. quære, quoniam de eadem re Galenum loquentem audies.

De anat. oßium tibiæ seu cruris. Cap. 28.

Crus est, quemadmodũ † cubitus ex duobus ossibus compositum. Vnum est maius & longius: & ipsum est domesticum, & uocatur canna magna. Et aliud est minus, & breuius: non enim peruenit usque ad coxam: immo ab ea breuiatur: inferius tamen peruenit ad locum, ad quem protenditur maius; & uocatur canna minor. Crus etiam habet gibbositatem ad partem siluestrem. postea apud extremitatem inferiorem habet gibbositatem aliam ad partem domesticam, propterea, ut per eam melior sit statio: [a] ‡& canna quidem maior æquatur, quæ pro certo est crus: ‡ & minor creata fuit quàm coxa: & illud est propterea, quòd adiunctæ fuerũt res: propter quas ei in magnitudine fuit addendum. & hoc est figere, & deferre, quod est supra ipsum. Et res, propter quam fuit addendum ei in

† Ascid. — a B. & equetur, & canna maior quæ pro certo est crus.

parvitate, est [b] § facilitas § ad motum. Et res secunda magis conueniens fuit intētioni, pro qua fuit factum crus minus: & res prima intentioni, pro qua fuit facta coxa maior. Duo autem cruris ossa sunt quantitas temperata: adeo quòd, si unum os adderetur, accideret de debilitate, & duritie motus, illud, qđ accidit habenti elephantiā & uarices. Et si unū minueret, accideret [c] § de debilitate, & duritie § motus, & de impotentia deferendi illud, quod accidit crura habentibus de natura subtilia: & propter hoc, totum sustentatum fuit, & fortius factum est cum canna minore. In canna præterea minore alia existunt iuuamenta; sicut neruos, & uenas, & quæ sunt inter eas, cooperire, & communitas cannæ [d] § minoris § in iunctura pedis: [e] § ut uelox, § & fortis fiat iunctura dilatationis, & tortionis.

b B. leuitas.
c B. de difficultate.
d B. maioris.
e B. ut firma.

ANNOTAT.

Nominatur maius os tibiæ, eodem cum toto membro, nomine. alterum uerò fibula, tenue id admodum, et multò minus quàm tibiæ os. extrinsecum ipsi adtensum est: utilitatem geminam animali præstans. ut ait Gal. 3. de usu part. ubi & usum & articulationem docet. sed uide & lib. de ossibus.

Cap. 13.
Cap. 22.

De anat. poplitis. Cap. 29.

IVnctura poplitis prouenit propter ingressum duorum additamentorum, quæ sunt super extremitatem coxæ, in duas uacuitates, quæ sunt in capite ossis cruris: quæ firmata fuit ligamento cingente, & alio ligamento in profundum tendente, & duobus ligamentis fortibus à duabus partibus: cuius quidem pars anterior benefacta fuit cum rasga. i. patella hoc est oculo poplitis, & est os ad rotunditatem trahens. [a] § Cuius iuuamentum est refrenare illud, quod timetur, quum est necesse super digitos pedum curuatū stare, & suspensum sedere, ex ruptura, & dislocatione. § Et iunctura quidem laboriosa sustentata fuit, propterea, quòd suo motu defert corpus: & positus fuit locus eius ad anteriora; quoniam plurimum, quod ei accidit de labore inclinationis, est ad anteriora. non enim habet ad posteriora inclinationem laboriosam: ad duas tamen partes rem modicam declinationis habet. Tota uerò eius declinatio est ad anteriora: [b] § & accidit ei ibi labor in hora incedendi, & standi super digitos pedis, quum aliquis quasi suspensus curuus stat, & horum similium. §

a B. cuius iuuamentū est resistere ei quod timet ex ruptura & dislocatione apud algiethu. i. apud sessionē super calcaneos pedū iuncturis poplitū plicatis & super terram adhærētibus & apud sessionem suspensam.
b B. & illic accidit ei labor apud eleuationē à terra, uel quū homo surgit à terra. & apud algiethu. i. apud sessionem corporis super calcaneos pedis, & quæ illis similantur. i

ANNOTAT.

Genu, omnem interiorem iuncturæ poplitis partem uocari, legitur a Galeno 2. de fracturis. uerum ipsius formationem figuram & usum lege tertio de usu partiū, & in lib. de ossibus.

com. 66.
Cap. 15.
Cap. 23.

De anatomia pedis. Cap. 30.

PES creatus fuit, ut sit instrumentum figendi. [a] § & facta fuit figura eius ad anteriora, ut figura longa; ut in stando, & in appodiādo super ipsum, auxilium præbeat: cui in parte domestica tenuitas creata fuit, ut sit pedis declinatio in hora standi: & propriè uacilanti, ad partem contrariam parti pedis eleuati: quatenus refrenet illud, quod oportet constringi ex nixu super partem bene eleuandi pedem eleuatum; & ut statio sit † temperata: & etiam, ut sit facile calcare super res* exeuntes, & absque magno dolore: & ut pes bene circundet illud, § quod gradibus, & extremitatibus eorum, per quæ fit ascensio, similatur. Et pes quidem ex multis ossibus creatus fuit propter iuuamenta. ex quibus est, ut bene retineat: & circundet illud, super quod [b] § incedit § ex terra, quum necesse fuerit. Pes nanque plerunque tenet illud, super quod [c] § incedit: § quēadmodum manus retinet illud, quod recipit. & quum tenens præparatur, ut moueatur suis partibus ad aliquam formam, ut per eam retētio fiat melior, erit melius, quàm, ut totum sit unum frustum, ne figura post figuram figuretur. & ex eis est iuuamentum toti commune, cuius ossa sunt multa. Pedis uerò ossa sunt uigintisex: † talus, per quod iunctura pedis cum crure completur: & calcaneus, quod est sustentamentum fixionis. & nauiculare, [d] § per quod est tenuitas. § & quatuor ossa rascetæ, cum quibus, pecten cōtinuatur: quorum unum est os [e] † § grandinosum § hexagono simile, positum ad partem siluestrem; propter qđ pars illa super terram bene figit: & quinque pectinis ossa: † talus uerò humanus [f] § magis subtiliatus est ad exteriora, & magis ingrossatus ad interiora, quàm † talus § omnium aliorum animalium: & ipse est quasi nobilior ossibus pedis in motu iuuantibus, sicut calcaneus est nobilius ossibus pedis infigendo adiuuantibus. Et † talus quidem inter duo extrema positus est à duabus cannis egredientia, ipsum à suis partibus circundantia [g] § scilicet à supremo ipsius, & à suo loco, & à duabus suis partibus, siluestri, & domestica: & eius duo extrema in duas uacuitates, quæ sunt in cannis fixæ, ingrediuntur. § † Talus præterea inter crus & calcaneum medius existit: per ipsum enim melius continuatur, & iunctura inter ea firmatur; & secura fit à dislocatione: & ipse quidem pro certo in medio est positus: licet existiment quidam, quod [h] § ad domesticam sit declinans propter concauitatis tenuitatem. § Ad † talum verò os nauiculare ab anterioribus coniunctionaliter ligatur. [i] § Et hoc quidem nauiculare cum calcaneo posterius continuatur: & anterius cum tribus ossibus rasetæ à parte siluestri. Os uerò grandinosum est illud, quod, si mauis, uoca os solitarium: § & si volueris pones quartum ossiū rascetæ. Calcaneus autē sub † talo positus est durus, rotundus ad posteriora, ut percussionibus & nocumentis resistere ualeat, & inferius lenificatus, ut melius [k] § calcet, § & pes melius cooperiat illud, super quod quiescit, quum stat: cuius quantitas magna facta fuit, ut corpus portare queat: & fuit factus triangulatus ad longitudinem: & subtiliando paulatim protenditur, donec finiatur, & annihiletur [l] § coram tenuitate ad partem siluestrem: ideo, ut subtilitatis concauitas sit ordinata superius ad suum medium. § Rasceta uerò à palmæ raseta est diuersa, quoniam hæc est una acies: & illa duæ acies: & quia eius ossa sunt numeri multum minoris. & in hoc quidem iuuamētum existit; quoniam in palma motus fit plus necessarius, & comprehensio, quam in pede: & maius iuuamentum, quod in pede consistit, est figere. Multiplicare autem diuisiones, & iuncturas in retinendo

a B. & figura eius facta fuit figura in longum protensa ad anteriora ut adiuuet ad standum erectè cū appodiatione super ipsum: & creatū fuit ei achmas, idest pars cōcaua plantę pedis declinās ad latus domesticū, ut fit declinatio pedis in hora standi, & ꝓpriè in hora deambulationis sit declinās ad partem cōtrariam parti pedis eleuati, uel cōmotiui: ut resistat grauitati per id qđ oportet, ut firmet fundamentum super partē firmā causa pedis moti seu eleuati, & ut sit statio æqualis: & etiā ut sit facile appodiare uel calcare sup res eminētes absq; magno dolore, & ut pes bene comprehēdat illud uel bene applicetur illi.
† Alias ęquales
* alias eminētes
† Chahab.
† .i. cubiforme
b B. appodiatur uel applicatur.
c B. calcat & applicatur.
† Alcahab.
d B. per quod cōplet & perficitur achmas.
e B. os nerdi.
† Alcahab.
f B. uehementius est techaiban quā alchahab.
† Alchahab.
† Alcahab.
g B. scilicet à postremo ipsius & à posteriori, & à duobus eius lateribus siluestri & domestico, & eius duo extrema in calcaneo in duabus uacuitatibus ingrediuntur rachezan.
h B. ad siluestrē sit declinās propter alchmas.
† Alcahab.
i B. & hoc quidem os nauiculare continuat cū alchahab posteriori, & ab anteriori cum tribus ossibus rascete: & à parte siluestri cū osse alnerdi prædicto. Quòd si uolueris uocabis ipsum os singulare uel solitarium.
k B. appodiet uel applicetur.
l B. apud alachmas ad partem siluestrē, ut fit cōcauatio cōcauitatis plātę pedis gradata à posteriori uersus medium.

retinendo nocet, & in cooperiendo illud, super quod stat: propterea quòd prouenit inde laxitas, & apertio multa: quemadmodum, si nulla foret ibi laxitas, noceret; propterea quòd dilatatio æqualis, quæ est conueniens, deesset. Iam enim scitum fuit, quòd circundare, & retinere cum eo, quòd est numeri maioris, [m]†§ § est melius; & bene stare, & bene posse deferre, cum eo, quòd est numeri minoris, & maioris quãtitatis, est melius. Pedis uerò pecten de quinque ossibus fuit creatus, ut cum unoquoque ipsorum quisque digitorum, qui sunt quinque cõstituti in una acie, continuetur: quoniam in eis fuit plus firmitudo necessaria, quàm comprehensio, & circundatio: quod in ossibus manus fuit necessarium. Quisq; autem digitus præter pollicem, ex tribus consistit ossibus. Iam de ossibus loquuti fuimus quãtum sufficit. Et hæc quidem ossa quum computata fuerint, erunt ducenta, & quadraginta octo: præter sisamina, & præter os, quod lambda literæ grecæ similatur.

m † B. & quantitatis minoris.

ANNOTAT.

Pedes esse instrumenta firmationis, dixit Galenus 3. de usu partium. sed, quare fuerint facti longi & molles, deq; eorum formatione, & quare internis partibus altus & cauus est pes, ibidem scribitur. Ossa pedis sex & uiginti dixit esse non numerando talum, cum talo uerò septem & uiginti, 2. de fracturis ubi & enumerationem particularem ossium pedũ, scribit. uide pedis formationis causam 3. de usu partium, ita & de calcaneo. & omnia quæ author annotauit ex Galeno leges. libro de ossibus.

Cap. 5. Cap. 4 & 7. Cap. 8. Cap. 6. 7. & 8. Cap. 24. & 25.

SVMMAE SECVNDAE

Doctrinæ quintæ. & est uerbum uniuersale de neruis, musculis chordis & ligamentis.

Cap. 1.

QVONIAM motus uoluntarius membris nõ completur nisi uirtute à cerebro, eis, mediantibus neruis adueniente: neque erat conueniens, ut nerui ossibus continuarentur: quæ pro certo sunt membrorum mobilium radices in motu propter intentionem primam: quia ossa sunt dura, & nerui sunt subtiles; propterea [a]§misericorditer§ egit deus, & ex ossibus rem neruo similem extraxit, quæ[b]§cõnexio, § & ligamentum uocatur: & ipsam neruo adiunxit: & ex eis rete faciendo, quasi rem unam effecit. Et propterea, quòd corpus, quod ex neruo, & ligamento componitur, prorsus fuit subtile: [c]§quoniam corporis nerui augmentum, quum ad membrum peruenit: non est tantum, quòd ab ipsius corpore, & grossitie, quum est in sui ortu; remoueatur, tanta longinquitate, de qua sit curandum: quum neruus non consequatur augmentũ faciens adipisci corpus eius perueniens ad membra consecutionem longinquam super corpus suum in ortu suo, & sua grossitie cõsecutionem, de qua sit curandum. & eius corpus quum est eius ortus, est tantum, quãtum ipsum cerebri corpus & nucha, & capitis concauitas: & neruorum egressiones tolerare possunt: tunc enim si neruis membrorum motus affirmaretur, ipsis in sua corporeitate possibili existentibus. § & propriè quũ diuiduntur: & partiuntur, & ramificantur in mẽbris, & fit illud, quod ex eis uni accidit membro multò subtilius, quàm radix: & quũ à suo principio & ortu elongatur: esset in hoc corruptio manifesta. Sua igitur sapientia deus ipsum gubernauit, grossitiem ei attribuendo: [d] § quæ prouenit propter corporis ex eis, & ligamento compositi uillorum† confusionem; § quorum uacuitates carne impleuit: & hoc ipsum panniculo texit: & in ipsius medio perpendicularẽ sicut[e]§†chorda§ de substantia nerui posuit. Et huius summa facta est membrum ex neruo, & [f]§ligamento, § & eorum uillis, & carne implente; & panniculo cooperiente compositum. & hoc quidem membrũ est musculus: & ipse est, qui quum colligitur, trahit chordam, quæ ex ligamento, & neruo componitur, illa scilicet quæ ab eis ad membri partem trãsit, & colligitur ad membrum attrahendum; & quum dilatatur, laxatur chorda, & elongatur mẽbrum.

a B. ingeniosè.
b B. hachab.
c B. quũ nerui quãtitas uel magnitudo nõ ultimet perueniendo ad mẽbra, ultimitate de qua sit curandũ: & sit magnitudo uel quãtitas eorũ apud ortũ ipsorũ: secundũ qđ corpus cerebri, & nucha, & magnitudo capitis & neruorũ egressiones tolerare possunt, tunc si causa motus mẽbrorum essent nerui ipsis ĩ sua magnitudine possibili existẽtibus.
d B. cum rarificatione & sparsione corporis cõpositi ex eis & ligamẽtis uillorum.
† Aliàs permistionem.
e B. mhaur.
† megar.
f B. alhachab.

ANNOTAT.

Voluntarij motus instrumenta, Galenus quandoque neruos esse ait, quandoque musculos: sed neruos tamen motricem quidem ipsam uim à cerebro ferre existimat: adiuuari tamen à musculis, ut hoc loco author. primum uerò initium putat cerebrum, sicut & aliarum omnium actionum animalium ut 2. de plac. Hippocr. & Plat. At Auerroes Arist. æmulatus, sicuti animam principem omnium actionum causam facit. ita primum animæ instrumentum calorem esse naturalem putat: quo ad obeunda omnia anima utitur. Hunc non in neruis, uenis, aut arterijs, sed in musculis putat residere. præsertimq; in cordis musculo, quem communem caloris fontem, sedemq; existimat. propterea q; musculis, contra quàm Gale. & hic author, uoluntarium motum primariò perfici, non autem neruis adminiculari censet: quum musculi aptiorem sedem calori naturali præstent quàm non nerui solum, sed partes aliæ quæuis. Cerebrum uerò & neruos Arist. sequutus naturali ipsi calori temperando facere existimat. Hæc uerò his ferè probat Auerr. 2. Coll. Ac primum, quòd anima actionum omniũ effectrix sit causa non cerebrum, aut pars aliæ quæpiam. eo probat, quoniam in motu omni deueniendum est ad unum, quod moueat, & non moueatur ex 8. phys. hoc uerò mouens & non motum si neruum esse dixeris, à quo musculus mouetur, & à musculo postmodum manus, aut pars alia; tunc de neruo rursum erit dubitatio, an ex principio illi innato, & ex se musculum moueat, an ex aliena ui. si ex innato sibi principio. hoc corpus esse nõ potest. motrix enim facultas corpus non est. si ex alieno, de eodem quæretur, ut prius: & erit processus in infinitum. statuendum ergo, uim mouentem uoluntario motu non esse corpus. neque ergo neruus uim mouendi musculis præbet: sed anima. At uerò animæ primum instrumentum calor est naturalis. hic autem in corde residet. actio ergo animæ omnis & uoluntarius motus à corde prouenit. Huiusq; rei id indicium est, quòd ubi quis ambulat, calescit, ac si hic inter ambulandum subito metu terreatur, tremunt statim crura, aut collabitur: ob caloris scilicet & motricis facultatis retractionem ad cor. statuẽdum ergo motus principium in corde non in cerebro, ut Galenus sentit. Adde, quòd ex ipsius etiam Galeni sententia uoluntariæ actionis facultas in corde residet, nempè (ita enim uelle Auerroem putamus) qui respirationẽ, ui à corde delata obiri putat. quam uoluntariam esse ip-

Cap. 8. Cap. 18.

Cap. 6. se tuetur 2. de motu musc. At animalia non nisi uoluntaria motione mouentur. motus ergo uoluntarij initiū est cor. Quãobrem, quū & caloris innati, et motricis facultatis fons cor ipsum sit, uidendū est modò quod sit motionis instrumentū. Sanè hoc munus neruis ascribi nō pōt, quum ij frigidi sint, & caloris omnis expertes, (actiones uerò antea diximus obiri per calorem innatum primum animæ instrumentum) proptereaq; inepti, ut in ijs calor innatus resideat. non etiam uenis, quando hæ alimētum corpori distribuunt: nutritio uerò quiete fit non motu. neque etiam arterijs, quum motus pulsationis, qui per has obitur, uoluntarius non sit. superest ergo ut musculi, qui eorum compositionis gratia calori naturali suscipiendo aptißimi sunt, nempe qui ex simplici carne, & neruis constructi fuere; motus uoluntarij instrumenta dicantur, non nerui; ita uidelicet, ut cordis musculo cōmunis motus uoluntarij: cæteris uerò particulariū motuum facultas insit, sitq; propterea neruorum usus propter musculos, eorum scilicet calori temperando: non autem contra musculi sint propter neruos. Hæc ergo Auerr. de uoluntario motu aduersus Galenum scripsisse nobis uidetur. Cæterùm ad hæc, si pro Galeno & Auicenna liceat respondere fortasse iri obuiam Auerroi posset in hunc modum. Admisso quòd anima actionum omnium sit author, (neque enim, quum neruis mouendi uim aßignat Galenus, hanc omnino facultatem inesse ijs putat præter animam) quum naturalem calorem animæ esse instrumentum dicis, fatemur: sed præter hunc sunt etiam spiritus, qui, quod ad sensum & motum facit, sunt animales. hos uerò fluere à cerebro dicimus, non à corde: ita, ut ratio non sequatur. si caloris sedes cor est, mouendi ergo potentia eidem inerit. Sicuti neque id admittimus, quum ais, ex ambulatione calescere animal, hoc uerò, si subito metu corripiatur, collabi uel tremere, ob caloris ad cor ipsum reuocationem. Et si enim ex metu calor ad cor, atque interna ipsa uiscera retrahitur: caloris tamen retractio proxima casus aut tremoris causa non est; quin, cum calore simul trahuntur spiritus ab externis partibus ad interna eorum principia propter terrorem; uitales ad cor; & animales ad cerebrum: atque hac ratione exhaustis extremarum partium neruis spirituum copia, casus sequitur. Neque id uerò Galenus asserit uoluntariam uim cordi inesse. immo, etsi respirationem uoluntariam censet actionem & cordis esse functionem: fieri tamen eam non sine neruis concedit: fluereq; propterea mouendi potentiam à cerebro per neruos existimat. De motus uerò instrumentis; nō difficile est Auerrois rationi occurrere. Et si enim actionum animæ primarium instrumentum est calor, qui tamen ut diximus, non sine spiritibus aptus est: & nerui præterea ex Galeni quoque sententia, si ad alias multas partes contuleris, frigidi sint: non sunt tamen nerui actu frigidi, aut caloris prorsus expertes ut Auerr. ait, quãdo nihil in uiuente corpore prorsus est frigidum. Quare nihil obstat ut neruis innatum calidum resideat: ac nerui propterea mouēdi primum solidum instrumentū sint. his uerò tuendis musculos procreatos esse dicimus: non quòd musculorum gratia sint nerui, ut ait Auer. sed contra neruorum causa musculi facti sunt, qui cum neruis immisti motionum demum sunt instrumenta. Hæc fortè ad Auerrois rationes dici possent, licèt non ignoremus, non difficulter & Auerrois & Aristotelis sententiam posse sustineri. Pro ijs uerò, quæ author de ligamentis, tendone, & musculis subiungit, quid hæc singula sint, & quo differant: pete Galenum primo de motu musculorum. Cap. 1. 2. & 3.

De anatomia musculorum mouentium, qui sunt in facie. Cap. 2.

Ex eo, quod scitur, est, quòd musculi faciei sunt secundum numerum membrorū mobilium, quæ sunt in facie. membra autem mobilia, quæ sunt in facie, sunt frons: & oculi, & palpebræ superiores: & maxilla [a] §in communitate§ cum labijs: & labia sola: & duæ nariū extremitates, & mandibula inferior. 10

a B. superior uel pomus maxillaris cū communitate.

ANNOTAT.

Plures partes habere faciem legitur 4. de locis affectis, de affectibus faciei, & tertio eiusdem. & quot sunt ibi lege. Cap. 2. Cap. 10.

De anatom. musculorum frontis. Cap. 3.

Frons autem per musculum tenuem dilatatum pannicularem mouetur, qui sub cute frontis dilatatur. & cum ipsa adeo miscetur, 20 donec sit quasi essentiæ cutis pars. & fiat impoßibile ipsum ab eo excoriari: & membro quidem, quod per ipsum mouetur, absque chorda obuiat: quoniam illud, quod per ipsum mouetur, est cutis dilatata leuis: & mouere tale, quale ipsum est, per chordam non est bonum. Et huius quidem musculi motu eleuantur supercilia. Et est etiam quum ad claudendum oculum iuuant [a] §propter suarum uirtutum dimißionem, 30 & sui laxitatem. §

a B. iuuat cum mollificatione ipsius. Antiq. cum sua mollificatione, & dimisſione.

ANNOTAT.

Pars capitis anterior, superposita supercilijs, pilis nuda, intra utranque aurem sita, frons nominatur à Gal. in introduct. seu med. quam quidem musculosam uocauit. lib. de muscul. dissect. & moueri per tenue illi substratum musculosum panniculum. quòd etiam ex musculis frontis nullus nascatur tendo, & quòd supercilia ad motum eorum moueantur, lege in lib. de motu 40 *musculorum. & 11. de usu par. Vide & quæ Gal. 4. de anatom. admin. scripsit.* Cap. 5. Cap. 3. Cap. 15. Cap. 6.

De anat. musculorum oculi. Cap. 4.

Musculi uerò oculum mouentes sunt sex: quorum quatuor in quatuor eius lateribus, consistunt, sursum, & deorsum, & duo [a] §† angulares. § unusquisque enim ipsorum ad suam partem mouet. & sunt duo musculi ex transuerso incedentes, qui secundum rotunditatem 50 mouent. Ab oculo uerò posterius est musculus, qui neruum concauum, quem post nominabimus, sustentat, propterea quòd cum eo miscetur, & continuatur, & [b] §eleuat§ ipsum, & prohibet ipsum à laxitate, ex qua prouenit [c] § † prolapsus§ propterea quòd retinet ipsum quum intente intuetur. Et huius quidem musculi panniculis ligamentalibus accidit [d] § ex diuisione: § unde in eius esse ad dubietatem peruenitur. Sunt nãque ex anatomicis, qui tenent, quòd est unus mu- 60 sculus: & sunt ex eis, qui duo; & sunt ex eis. qui tres: quocunque tamen modo sit, eius caput unum existit.

a B. almachin. † almecheni.

b B. & fortificat.

c B. almhagiat. † Alhod.

d B. ex ramificatione. Alia litera. ramificatio.

ANNOT.

Quatuor motus in oculo fieri ponit Gal. 10. de usu part. quare consentaneum dicit esse, & musculos, qui motuum Cap. 8.

motuum illorum duces essent, totidem esse numero. Sed in lib. de musc. disse. quatuor esse ait musculos in oculo rectarum motionũ opifices: duos uerò alios, qui totum oculum circumuoluunt. De eorum autem formatione lege ibidem, & 4. de locis affectis.

Cap. 6.
Cap. 2.

De anat. musculorum palpebræ. Cap. 5.

Harum uerò inferior, motu non indiget. intentio nanque prouenit, & completur motu superioris solum: & eo completur oculi clausura, & aspectus, qui fit intente. Voluntas enim dei fuit, ut instrumenta quanto plus possibile fuerit, sint pauciora, quum non prouenerit impedimentum: quoniam in multiplicatione eorum prouenit ex nocumentis illud, quod est scitum. Et possibile quidem erat, ut palpebra superior quieta maneret, & inferior esset mobilis. Sed factoris uoluntas est, ut operationes suis approximent principijs: & causas ad suos fines eleuet temperatiori uia, & rectiori semita. Superior autem palpebra neruiorum origini propinquior existit: unde nerui quum ad ipsam tendunt, reflexione, & reuolutione non indigent: & quia palpebra superior duobus indiget motibus, eleuationis quũ aperitur oculus: & depressionis quũ clauditur: & clausura indiget musculo trahente ad inferiora: propterea ei fuit necessarium, ut [a] ‡musculus‡ ei adueniret ad inferiora declinans, et impellens. Et si unus fuisset: tunc impossibile foret, ut continuaretur, nisi aut cum extremitate palpebræ: aut cum ipsius medio: † Et si cum palpebræ medio continuaretur, cooperiret pupillã quum ad ipsum eleuaretur. Et si cum extremitate palpebræ continuaretur, non continuaretur nisi cum extremitate una: & non proueniret palpebræ coopertura æqualiter, sed transuersaretur quia clausura in parte, ubi etiam chorda, cõstringeretur primo: & ab alia debilitaretur parte: & coopertura nõ esset æqualis: sed similis esset coopertura palpebræ hominis torturam patientis: propter hoc ei non unus creatus fuit musculus; sed duo, qui à partibus duorum [b] ‡angulorum‡ nascentes palpebram ad inferiora simili deponunt attractione. In apertione autem palpebræ unus sufficiebat musculus, qui ad medium perueniret palpebræ, & eius chordæ extremitas super palpebræ dilataretur extremitatem: & quum contraheretur, aperiretur: & propterea ad hoc unus creatus fuit, qui secundum rectitudinem inter duos descendit panniculos, & dilatatur, & continuatur cum corpore cartilagini simili: & expanditur sub pilorum [c] ‡palpebræ‡ origine.

a B. neruus.
† Aliâs, & si cũ palpebræ medio continuaretur, cooperiret pupillã, cum ad ipsum eleuaretur.
b B. almachin. † almecheni.
c B. ciliorum.

ANNOT.

De palpebrarum musculis egit Gal. in lib. de motibus non compertis. ut ipse ait 4. de anat. admi. quem tamen nos non habemus. inferiorem palpebram non moueri, sed superiorem: & quomodo: lege quæ Gal. fusius scribit 10. de usu partium. & in lib. de motibus manifestis & obsc. lege lib. de muscul. dissect.

Cap. 5.
Cap. 9.
cap. 9.
Cap. 7.

De anat. [d] ‡musculorum maxillæ.‡ Cap. 6.

Maxilla [a] ‡ duos habet motus. unus est sequens motum mandibulæ inferioris. & alter est ei cum labio communis. Motus autem causa, [b] ‡ quæ habet motum alterius membri sequentem, sunt musculi ‡ illius membri. Et motus, quem cum alio membro habet communem; causa, est musculus, qui est ipsius, & illius alterius communiter. Et iste quidem musculus in unaquaque maxillarum gena unus existit latus, qui & hoc nomine scitur. Vnusquisque autem eorũ ex quatuor compositus est partibus: quoniam uillus à quatuor ei aduenit locis. Vnius origo est ex furcula, cuius fines cum [c] ‡ extremitate‡ labiorum ad inferiora continuantur, & trahunt os inferius ex transuerso. Et secundi origo existit inter thoracem, & furculam à duabus partibus; & ipsorum uilli transuersi protenduntur: & ille, qui à dextris oritur, cum eo, qui à sinistris nascitur, transuersando iungitur & penetrat. Et continuatur ille, qui nascitur à dextris cum inferiori parte extremitatis sinistræ labij. & ille, qui à sinistris nascitur, econtra. Quũ uillus iste colligitur, angustat os, & ipsum ad anteriora protrahit, sicut in bursa efficit corrigia, quæ bursam claudit. Et tertius oritur ab osse [d] † ‡ ‡ quod rostro corui in spatula similatur, & continuatur [e] ‡ inferius ‡ continuitate illius musculi, & trahit labium in duas partes attractione simili. Et quartus oritur à † processibus colli, & transit circa terminos aurium, & cõtinuatur cum fine maxillæ, & mouet maxillam motu manifesto, quem sequitur labium: & fortasse ualde approximatur loco, ubi est auris ingressus, in plerisque hominibus; & continuatur cum ea, & mouet aurem.

d B. alchad.
a B. alchad.
b B. qui sequit motum alterius membri, est musculus.
c B. extremitatibus.
d † B. alcharã.
e B. superius.
† simenijs.

ANNOT.

Partes superiores inter nasum & aures, malæ, priscis etiam genæ dicuntur, ut legitur in introduct. seu med. sed moueri eas à lato musculo, lege 4. de locis affect. de affectibus faciei. & pro genarum motu, formatione, & progressu lege 11. de usu partium. de lato musculo buccam mouente lege lib. de dissect. uenarum. et de musculorũ dissect. Licet uerò aures hominis non moueri, aut obscure moueri legatur 11. de usu partium. tamen musculos buccarum aures trahere dixit Galenus 11. de usu partium. & 4. de anatom. admi. & uisi aliqui nostra tempestate sunt, qui aures instar brutorum, uarijs motibus mouerent quum uellent. id quod fortè horum musculorum actioni ascribendum est.

Cap. 2.
cap. 4. 5. & 16.
Cap. 3.
Cap. 6.
Cap. 2.
Cap. 16.
Cap. 7.

De anat. musculorum labiorum. Cap. 7.

Ex musculis uerò labij, sunt illi, quos diximus, ei, & maxillæ communes esse. Et ex musculis eius sunt, qui sunt ipsius proprij: & sunt musculi quatuor: par unum aduenit ei à superiori in rectitudine duarum genarum maxillarum, & continuatur propè ipsius extremitatẽ: & duo ab inferiori. Et hi quidẽ quatuor ad hoc, ut solum labium moueatur, sufficiunt: unaquæq; enim pars eorum, quum mouetur, ad partem illam mouet. Quumq; duo ad duas mouentur partes ad duas dilatantur partes. Adsunt igitur ei secundum complementum motus ad quatuor partes, neque ullum habet motum nisi istos. In his igitur quatuor adest ei sufficientia. Et isti quidem quatuor musculi & [a] ‡summa‡ musculorum communium cum corpore labij miscentur: taliter quòd sensus à substantia labij prima ipsos discernere.

a B. extremitates.

scernere non ualet, propterea quòd labium est membrum molle, carneum, os non habens.

ANNOTAT.

Labia mollia esse, & carnosa hominibus scripsit Aristotelis 2. de partibus animalium, sed quatuor esse musculos labiorum scripsit Gal. 11. de usu partium. ubi & de eorum formatione egit. Idem leges in lib. de musculorum dissect. Sed quòd musculi labiorum ex mista cute formentur, habes primo de motu musculorum.

Cap. 17. Cap. 16. Cap. 2.

De anato. musculorum nasi. Cap. 8.

CVm extremitate uerò leporis duo parui continuantur musculi fortes: paruitas autem existit, ne super alios musculos plus necessarios coangustatio fiat: quoniam membrorum maxillæ, & labij motiones plures sunt numero: & frequentius fiunt: & perseuerant plus: & plus sunt necessariæ, quàm motus extremitatis leporis. Fortes autem creati fuerunt, ut eorum fortitudine illud, quod ei defuit propter ossis defectum, emendetur: quorum aduentus est à parte genæ maxillæ; & miscetur prius cum uillis pomi maxillæ. non autem à parte genæ maxillæ adductæ fuerunt, nisi ut ipsum ad eum moueat.

ANNOTAT.

Nasi pinnarum motores musculos, tales natura esse, qualis inuentus latus musculus est, docet Galenus in lib. de muscul. dissect. ubi & quòd à malis oriantur, & alia notat. quæ in 4. de anat. administr. cap. 4. & 11. de usu partium.

Cap. 3. Cap. 4. Cap. 17.

De anatomia musculorum mandibularum superioris, & inferioris Cap. 9.

MAndibulæ inferiori absque mandibula superiori motus propriè attributus fuit propter iuuamenta. ex quibus est, quòd leuioris motus est melior. & ex eis est, [a] § quod dimittere ad mouēdum superiorem membra nobilia comprehendentem; ideò quòd motus in ipsis nocumentum efficitur; est dignius, & salubrius. § & ex eis etiam est, quòd si superior mandibula tali modo esset, ut ipsius motus facilis foret, non fieret iunctura, quæ est inter ipsam, & caput, firma: præterea in mandibula inferiori motus plures quàm tres non fuere necessarij: motus aperiendi os. s. & claudendi ipsum, & motus masticandi & molendi. Aperiens autem, mandibulam ad inferiora descendere facit: & claudens, ipsam eleuat. Et molens, ipsam circuire facit, & ad duas partes declinare. Manifestum est igitur, quòd oportet, ut motus claudendi sit per musculos, qui à superioribus descendunt, & ad superiora retrahuntur: & aperiendi, econtrario, & molendi, cum transuersione. Quapropter ad claudendum duo creati fuerunt musculi, qui duo tēporis musculi uocantur. Ipsorum uerò quantitates in homine paruæ factæ fuerunt: quoniam membrum, quod per eos mouetur, in homine paruæ existit quantitatis, in medio, uacuitates habens: & est in pondere leue. Nanque motus, qui huic accidunt membro, per hos duos uenientes musculos magis sunt leues: in cæteris autem animalibus inferior mandibula est maior, & grauior, quàm sit in homine: unde per eos moueri

a B. quòd motus eorum quæ uacua sunt a cōprehensione & circuitione, uel uicinitate membrorū nobilium quibus nocet motus ē dignior, & salubrior.

in motu mordendi; & res comedendi duras; & incidendi; & eradicandi, est difficilius. Et hi quidem musculi duo sunt molles, propterea quòd iuxta principium existunt, quod est cerebrum, quod est corpus in ultimo molle: neque est inter ipsos, & cerebrum, nisi unum os. Vnde tum propter hoc: tum propter illud, quod timetur ex societate cerebri cum eis, in nocumentis si acciderēt: & in doloribus si euenirent: adeo quòd ille, cui accidissent, inde ad phrenesim peruenire|10 ret; & ad eas, quæ sunt similes eis ex ęgritudinibus; sepeliuit eos creator apud ipsorum originē, & egressionem à cerebro in [b] § ossæ paris: § & ipsos penetrare fecit in coopertura, quæ similis est cānali: & est composita ex duobus ossibus [c] § paris: & tortuositas foraminum, § per quæ transit, quæ cum eis uadunt eorum uestientes extrema magno spatio, donec par pertranseant, ut eorū substantia paulatim induretur, & à loco, ubi orti fuerunt, paulatim elongentur. Vnicuiq; autem duorum horum musculorum magna generatur chorda, quæ super mandibulæ inferioris incedit extremitatem, & ipsam, quum cōtrahitur, eleuat. Et hi quidem duo musculi ab alijs duobus adiuti fuerunt musculis, qui [d] § in inferioribus buccæ § incedentes, ad mandibulam descendunt inferiorem in fornice: quoniam in eleuando graue, est necessarium ipsum ingeniosè regere, & solicitari pro ipso, qualiter plus habeant fortitudinis. Et chorda etiam, quæ ex istis duobus nascitur musculis, ex ipsorum oritur medietate, non ex eorum extremitatibus, propter firmitudinem, & chordæ duæ nascētes ex istis duobus musculis procedunt ex medio eorum: & nō ex eorum extremitatibus propter firmitudinem. Musculorum uerò aperiendi, & mandibulam descendere facientium uilli ex additamentis nascūtur: [e] § † ad acuum similitudinem, quæ retro post aures creata fuerunt, descendunt, & uniūtur: & fiunt unus musculus: § post separantur, & fiunt chorda, ut firmitudinem augeant: deinde iterum rarificatur, & carne repletur, & fit musculus, [f] § § ne propter sui tensionem ad nocumenta recipienda sit præparata: deinde mandibulæ reflexio mento obuiat: &, quum contrahitur, trahit mandibulam retro, & descendit proculdubio: & propterea quòd naturalis grauitas in descendendo adiuuat, duo suffecerunt, neque adiutorio eguerunt. Masticandi uerò musculi sunt duo, ab unaquaque enim parte uni musculo triangulato; quum eius caput positū fuerit, triangulus, qui ex suis angulis in [g] § facie § consistit, duo protenduntur latera: unum ad mandibulam descendit inferiorem: & alterum ad partem paris ascendit: & inter ea basis continuatur recta, & [h] § miscetur § quisque angulus ei, quod ante ipsum existit: propterea, ut musculus iste diuersas in contrahendo habeat partes: & non sit ei motus æqualiter: sed diuersis possit inclinari inclinationibus: ideo, ut per eas molitio, & masticatio compleatur.

b B. in duobus ossibus paribus.

c B. paribus & ex tortuositate foraminum.

d B. intra os.

e B. & alaberiæ quæ sunt post aures, descēdūt & fit unus musculus.

f. † B. qui denominatur musculus reiteratus.

g. B. gena.

h B. & applicatur.

ANNOTAT.

Motum inferioris mandibulæ, ad facilius molendum natura prouidè parauit, ex musculis quos masticatores appellauit Galenus 11. de usu partium. idem leges 4. de anat.

Cap. 4. Cap. 2.

anat. admi. unde hæc ferè omnia author sumpsit. de musculo uerò temporali quomodo desinat in inferiorem maxillam. uide 11. de usu partium. & de tribus paribus musculorum maxillarum scribitur 4. de anat. admi. sed quòd à lato musculo moueantur, scribit Galenus 4. de locis affectis. quum de affectibus faciei agit. de neruis autem quibus adhærent, & in eo 4. de loc. affect. & in libro de dissect. musculorum. & 4. de anat. administr.

Cap. 4.
Cap. 2.
Cap. 2.
Cap. 6.
Cap. 11.

De anat. musculorum capitis. *Cap. 10.*

Caput motus habet proprios: & motus cũ quinque colli spondilibus communes, per quos est motus compositus ex declinatione capitis, & declinatione colli simul. Vnusquisque uerò duorum motuum. s. proprius & communis, aut erit curuans anterius, aut curuans posterius, aut inclinans ad dextram, aut sinistram. Et inter ipsos quidem secundum circundãdi formam, motus generatur conuersionis. Musculi autem qui caput ad inferiora propriè curuant, sunt duo musculi, qui à duabus descendunt partibus, qui cum uillis suis miscentur retro post aures à superioribus, & ab osse thoracis ab inferioribus, & eleuantur sicut continui. [a] § Est etiam, quum quidam existimant, quòd sint tres musculi: duo nanque unius eorum extrema ramificantur, & duo capita fiunt eis. Quũq; unus eorum mouetur, caput ad inferiora curuatur. & quum ambo mouentur, caput ad anteriora temperatè curuatur. § Musculi uerò, qui caput, & collum simul anterius curuãt, sunt par sub †gula positũ, quod ad partem spondilis primæ & secundæ uadit: & cum eis miscetur. Quumq; pars ipsius, quæ est ad partem †gulæ contrahitur, curuatur caput solum: & si pars cum duabus spondilibus continuata [b] § operatur, § curuat ad anteriora etiam collum. Sed musculi qui solum caput ad posteriora curuant, quatuor sunt paria sub paribus quæ nominauimus posita. Et horum quidem parium origo supra iuncturam existit: & ex eis etiã sunt, quæ ad †processus perueniunt: & ipsorum origo est longinquior medietate, quæ est posterius: & sunt ex eis qui ad alas perueniunt, quorũ origo est [c] § à medio. Ex istis sunt par, quod ad duas primæ spondilis alas peruenit super par, qđ ad secundum peruenit †processum: & par cuius uillus ex ala primæ oritur & uadit ad † processum secundum. Et eius quidem proprietas est, ut capitis declinationem, quum ipsum curuatur, ad naturalem eleuet dispositionem sui transuersione. Et ex eis est par quartum, quod à superioribus incipiens penetrat sub tertio cum transuersione ad partem siluestrem, & comitatur primæ spondilis alam. Duo prima paria caput posterius sine declinatione, aut cum declinatione ualde parua curuant. Et tertium, declinationis rectificat torturam. Et quartum, transuersione manifesta ad posteriora curuat, & quicunque tertij, & quarti solus declinauerit, inclinabit caput ad suam partem. Et quum ambo retrahent, mouebitur caput ad posteriora conuersum absque declinatione. Musculi uerò, qui caput cum collo curuant, sunt paria tria profunda, & par unum cooperiens. unumquodq; impar eorum est triangulus, cuius basis est posterius os cerebri: & quod ex ea remanet, ad collum descendit: sed trium parium sub eo expansorũ: unum super duo latera spondilium descendit: & aliud multum declinat ad alas: & aliud per medium transit inter duo spondilium latera, & duo extrema alarum. Musculi autem, qui caput ad duo inclinãt latera, sunt duo paria capitis iuncturam concomitãtia. Vnius paris eorum locus est anterius, & ipsum est, quod inter caput & spondilem continuat secundam, cuius unum impar est ad dexteram: & alterum ad sinistram: & par secundum eorum est, cuius locus est posterius; & coniungit, inter spõdilem primam, & caput; cuius unum impar incedit à dextra, & alterum à sinistra: & quodcunque unum ex istis [d] † § § contrahetur, caput declinabit ad partem ipsius cum transuersione. Et quicunque duo ab una parte contrahentur, declinabit ad eos caput absque trãsuersione. quòd si anteriores mouebuntur, iuuabunt in curuando caput ad inferiora: & si posteriores mouebuntur, reducent caput ad posteriora. Et si omnes quatuor simul mouebuntur, stabit caput rectè. Et hi quidem quatuor musculi alijs musculis sunt minores. Veruntamen eis, locorum ipsorum bonitate: & quia sub alijs descendunt musculis, restauratum fuit, quantum alij per magnitudinem habent. Iuncturæ præterea capitis duæ res necessariæ fuere, quibus duæ intentiones cõtrariæ erant oportunæ. Vna est firmitudo, & hæc quidem pendet ex affirmanda iunctura: & ut parum motibus obediat. Et altera est multitudo numeri motuum: & hæc pendet ex facilitate iuncturarum, & laxatione earum. Factum est igitur, ut [e] § iuncturarum laxitas pertransiret complementum firmitudinis, § quæ propter musculos multos, qui sunt cingentes eas, & circundantes, acquiritur. Duæ igitur intentiones ei acquisitæ fuerunt, unde deus omnibus factoribus melior sit benedictus.

[a] B. Et fortasse existimãt quidã φ ambo sit musculus unus, & fortasse existimãt φ sint duo, & fortasse quòd sint tres musculi, quoniã extremitas cuiusque eorum ramificatur, & fit habẽs duo capita. Quumq; mouet unus eorũ, curuat caput ad anteriora declinãdo ad partẽ cuiusq; eorum. Et quũ ambo mouētur, caput mouetur ad anteriora æqualiter.
[b] B. contrahit.
† meri.
† meri.
† simenia.
[c] B. ad mediũ.
† simenium.
† simenium.
[d] B. quatuor.
[e] B. tutamen iũcturæ laxæ cum complemẽto firmitudinis.

ANNOTAT.

De capitis diuersis motibus, agit Galenus libro de dissectione musculorum. Ibiq; quibus musculis efficiantur, docet, & libro 4. de anatom. admi. Musculos quoq; ceruicis, quot sint, & eorum colligantiam. & motus ad diuersas positiones capitis, 12. de usu part. reperies, ubi & quatuor musculorum differentias refert, licet author hic quatuor musculos enumeret. leges & 13. eiusdem de neruis secundæ coniugationis, quod musculis inseritur caput mouentibus. ex quibus fermè locis desumpta sunt, quæ author hic scripsit.

Cap. 11.
Cap. 6. & 7.
Cap. 4.
Cap. 5.

De anatom. laryngis, seu epiglottidis. *Cap. 11.*

Epiglottis est membrũ cartilaginosum, creatum, ut uocis sit instrumentum: quod quidem ex tribus compositum est cartilaginibus. Vna est cartilago, [a] § quam sensus comprehendit § coram gula, et sub mento; quæ uocatur peltalis, et clypealis, quoniam eius uenter est concauus, et dorsum gibbosum peltæ similis, et [b] § clypeo parum eius. § Et secunda est cartilago post illam posita ad partem colli cum ea ligata, & uocatur ea, quæ nomen non habet. Et tertia est super illas cooperiens, quæ cum ea, quæ nomen nõ habet, continuatur, & obuiat peltali absque continuitate: & inter ipsam & illam, quæ nomen non habet, est iũctura dupla propter duas uacuitates, quæ

[a] B. quã tactus & sensus cõprehendunt.
[b] B. & clypeo cuidam.

quæ sunt in ipsa, in quas duo additamenta c †§ §non habentia nomen decenter ingrediuntur cum eis ligamentis connexa: & uocatur coopertorialis, & †cymbalaris. Et ꝓpterea quòd peltalis quandoque adiungitur non habenti nomē: & quandoque elongatur ab ea, est epiglottidis amplitudo, & eius coangustatio. Et propterea quòd cymbalaris cooperit clypealē: & ipsam comitatur: & propterea quòd ab ea separatur, est epiglottidis apertio, & clausio ipsius. ¶Vbi autem est epiglottis, & coram ipsa, est os triangulatum lambda uocatum: quod lambda græcam literam significat: & est ita. Λ. In creando uerò os huiusmodi existit iuuamentū, ut sit origo & principium, ex quo uilli musculorum epiglottidis oriuntur. Epiglottidis præterea musculi fuere necessarij, qui clypealem, nomen non habēti applicent, & musculi, qui cymbalarem applicent ipsis, & eas cum ea cooperiant: & musculi, qui cymbalarem ab alijs duabus elongent, ut epiglottis aperiatur. Ex musculis uerò epiglottim aperientibus est par, quod ab osse lambda nascitur, & uadit ad anteriora peltalis, & continuatur, & expanditur super ipsam: & quum contrahitur, trahit cymbalarem ad anteriora, & d§ad inferiora,§ & dilatatur epiglottis: & par, quod numeratur inter musculos gulæ ad inferiora trahentes: et nobis quidem uidetur ut ipsum numeretur inter eos, qui inter eas sunt communes: cuius origo est interius in thorace, & uadit ad peltalem. Ei uerò in multorum animalium motu aliud associatur par, & duo paria, quorum unum ad cymbalarem peruenit posterius: & continuatur cum ea: quumque contrahuntur, cymbalarem eleuant, & eam ad posteriora trahunt, & separatur ab applicatione sui cum peltali, & dilatatur epiglottis. Et alterius paris musculi ad duos cymbalaris margines ueniunt; qui, quum contrahuntur, ipsam à peltali separant, & in latitudinem extendunt, & in dilatando epiglottim adiuuant. Ex musculis autem, qui epiglottim coangustant; est par, quod à parte lambda uenit, & continuatur cum peltali. postea dilatatur & cingitur super illam, quæ non habet nomen: donec duo extrema duorum imparium ipsius post illam, quæ nomen non habet, uniantur. & quum contrahitur, coangustat. Et ex eis sunt quatuor musculi & fortasse existimatur, quòd sint duo musculi dupli cōtinuantes peltalis extremitates cum extremitatibus eius, quæ nomen non habet; qui, quum contrahuntur, inferiora epiglottidis coangustant. Et sunt, qui existimant, quòd unum par ipsorum sit occultum, & alterum manifestum. Ex sitibus uerò musculorum, qui claudunt, melior fuit, ut in inferioribus epiglottidis creati fuissent, ita ut, quum contrahuntur, cymbalarem ad inferiora traherent, & eā claudendo cooperire facerent: & propter hoc par creati fuerunt, quod de radice peltalis nascitur, & eleuatur interius ad duo cymbalaris extrema, & ad radicem eius, quæ nomen non habet à dextra, & à sinistra: & quum cōtrahuntur, iuncturam stringunt, & epiglottim tali clausura claudunt, quæ musculos pectoris & diaphragmatis refrenare ualeat in prohibendo aeris attractionem. Qui quidem parui creati fuerunt, ne in interioribus epiglottidis coangustationem facerent: & fortes fuerunt creati, ut eorum fortitudinem, quum impediti fuerint in claudendo epiglottim, & prohibendo aeris attractionem, defectus multus corrigatur, qui eis ex paruitate aducnit: & ipsorum uia est secundum rectitudinem ascendentium cum declinatione parua, propter quam fit continuatio conueniens inter peltalem, & non habentem nomen. Et est etiam, quū duo inueniūtur musculi sub cymbalari positi, qui hoc prædictum par iuuant.

c † B. ex ea.

† i. arytenotides cartilago.

d B. superius.

ANNOTAT.

Laryngen, quam & broncum appellant, spiritus esse instrumentum, & ex tribus magnis cartilaginibus formatum, docet Galenus 7. de usu partium. quod autem neque figura, neque magnitudine ijs, quæ sunt asperæ arteriæ similentur. habes primo de loc. aff. lege & quæ in lib. de dissect. muscul. & de uocal. instru. dissect. Galenus, necnon quæ Aristo. 3. de partibus animal.

Cap. 7.
Cap. 1.
Cap. 11.
Cap. 3.

De anato. musculorum a gutturis. Cap. 12.

a B. alhalcum, & de anatomia alhalch.

GVttur in summa duo habet paria, quæ ipsum ad inferiora trahunt: unum eorum est par, quod iam in capitulo epiglottidis nominauimus: & alterum est par etiam ex thorace nascens, quod eleuatur & cum lambda continuatur primò, postea cum gutture: & trahit ipsum ad inferiora: gutturis uerò musculi sunt duo musculi b§gutturosi,§ qui sunt duo musculi apud gulam positi in transglutiendo adiuuantes.

b B. amigdalarum.

ANNOTAT.

Quæ hic author scribit, leguntur apud Galenum 7. de usu partium. ubi de laryngis musculis & formatione loquitur. itemq; in lib. de musculorum diss.

Cap. 17.
Cap. 11.

De anato. musculorum yoidis. Cap. 13.

† lambda.

LAmbda uerò musculos habet, qui sibi sunt proprij; & musculos, in quibus aliud membrum cum ipso communicat. Sed qui lambda sunt proprij, tria sunt paria: unum par uenit à duobus mandibulæ marginibus; & cum linea recta, quæ super hoc os existit, continuatur: & ipsum est, quod ipsum ad mandibulā trahit: & par, quod oritur sub mēto, & incedit inferius sub lingua ad linguam, & ad extremitatem superiorem huius ossis: & istud etiam trahit hoc os ad partē mandibulæ. Et aliud par oritur ex additamentis a§sisaminis,§ quæ sunt apud aures, & continuatur cum extremitate inferiore lineæ rectæ super hoc os. Illi uerò quos habet cum alijs cōmunes, iam nominati sunt, & nominabuntur.

a B. shemiæ. Aliàs sagittarijs.

ANNOTAT.

Duos musculos latos, lambdoidem inferiori maxillæ deuincere, ex obliquis rectæ eius lineæ partibus oriētes, et in obliqua maxilla, sese inserentes post propriorū eius musculorum originem, Galenus narrat in libro de dissect. musc. & 16. de usu partium, unde omnia fermè, hæc author descripsit.

Cap. 14.
Cap. 4. & 5.

De anat. musculorum linguæ. Cap. 14.

MVsculi uerò linguam mouentes sunt nouem: duo sunt latitudinales ab additamentis a §sisaminis § uenientes, & cum duobus ipsius lateribus continuantur. Et duo longitu-

a B. alshemiæ uel alaberie.

longitudinales à supremo osis lambda nascentes: qui cũ medio linguæ continuantur. Et duo, qui eam in transuerso mouent: & nascuntur à latere, quod est inferius ex duobus osis lambda lateribus: & penetrant in linguam inter longitudinales & latitudinales. Et duo musculi linguã resupinantes, & conuertentes eam; quorum loca sub istorum locis, quos nominabimus, existunt: & ipsorum uilli iam expansi fuerunt sub eis in latitudine, & cum toto osse mandibulæ cõtinuati fuerunt. In summa præterea musculorum linguæ nominauerunt quidam musculum solitarium, qui inter linguam, & os lambda continuat, & unum ad aliud trahit; nec est longè, quin musculus, qui linguam ad exteriora in longitudinem mouet, moueat eam sic. Inest enim ei ut in extensione in seipsa moueatur, quemadmodum inest ei, ut [b] ≷ in curtatione≷ in seipsa moueatur.

b B. in curtatione vel coarctatione & spasmatione.

ANNOTAT.

De musculis linguæ Galenus plura lib. de dissect. musc. & 11. de usu par. adnotauit. is tamen quibusnam musculis lingua extra os exeratur, non uidit. sicut neque author lib. de anatom. uiuorum. Recentiores tamen nouem ijs musculis, quos alij norunt: duos quosdam tertio, & quarto loco ponunt, quorum exortum esse aiunt in medio mento, si quis diligenter inspiciat, ubi uidelicet duæ sunt asperitates, quæ recta ad linguæ radicem proficiscuntur. atque ipsos quidem musculos esse aiunt teretes: eorum uerò fibras, rectas. Quæ res sanè si ita se habet (nos enim hactenus id non uidimus) multæ his habendæ sunt gratiæ à studiosis.

Cap. 14. Cap. 10. Cap. 6.

De anat. musculorum colli. Cap. 15.

MVsculi, qui collum mouent, sunt duo paria: unum par à dextra, & alterum à sinistra: sed quicunque eorum solus contrahetur, collum ad suam partem transuersè trahet: & quicunque duorum eorum, qui sunt ab una parte simul contrahentur, inclinabitur collum rectum in parte illa, non cum transuersione: immo cum rectitudine. Et quum omnium quatuor simul erit operatio, stabit collum [a] † ≷ ≷ absque declinatione aliqua.

a † B. erectum.

ANNOTAT.

Quatuor robustos & magnos musculos ad latera collum mouere scripsit Galenus 12. de usu partium. & parum antea de musculis, qui capiti & ceruici inseruiunt. Verum de musculis collum mouentibus. multa habes in lib. de dissect. muscul. ex quo ad uerbum descripta hæc sunt.

Cap. 8. Cap. 17.

De anat. musculorum pectoris. Cap. 16.

MVsculorum, qui pectus mouent, quidã sunt, qui tantum dilatant ipsum, & non constringunt, [a] ≷ ex quibus sunt musculi diaphragmatis inter membra aerem attrahendi: & membra nutrimenti distinguentis, quod≷ postea nominabimus. Et par sub furcula positum à parte nascitur, quæ ad caput protenditur spatulæ, quod postea nominabimus: & est continuũ cum costa prima à dextra, & sinistra: & cum ipso unitur par unum, cuius unumquodq; impar est, duplans ipsum, & faciens ipsum duas partes: quarum superior cum collo continuatur: & ipsum mouet: & inferior earum mouet pectus & miscetur cum musculo eius, quem nunc nominabimus: & ipse est ille, qui est continuus cum costa quinta, & sexta. Et par, quod est in loco spatulę concauo infusum, & cum quo par continuatur, quod à spondilibus ad spatulã descendit: & fiunt sicut musculus unus: & cum costis continuantur posterioribus. Et par tertium, quod nascitur [b] ≷à sexta≷ spondilium colli: & à prima, & secunda spondilium pectoris: & continuatur cum costis thoracis. Isti sunt musculi dilatantes. Musculorum uerò pectus cõstringentium, alij sunt, qui pectus [c] ≷in latitudine≷ constringunt, & est diaphragma, quum quiescit. Alij sunt, qui secundum essentiam. Et ex istis est par, quod sub radicibus costarum superiorum est extensum, cuius operatio est stringere & aggregare. Et ex eis est par apud extremitates istius cum thorace, uel adhærens thoraci, inter epiglottale & furculam cõtinuatum: & continuatur cum musculis uentris, qui sunt recti. Et alia duo paria, quæ ipsum [d] ≷ cooperiunt.≷ Musculi uerò, qui simul constringunt & dilatant, sunt musculi, qui sunt inter costas: ueruntamen perscrutatione in considerando cognoscitur, quòd constringentes alij sunt à dilatantibus. Inter omnes enim duas costas sunt ex eis quatuor pro certo musculi: licèt quidam existiment. quòd sit unus musculus. Et hic quidem, quem unum existimant musculum, ex uillis contextus est transuersis: quorum quidam sunt intrinseci: quidam, qui cooperiunt. Eorũ, qui cooperiunt, quidam sunt, qui sunt ad partẽ extremitatis cartilaginosæ costæ. & quidã sunt, qui sunt ad partem alterius extremitatis, quæ est fortis. Quod uerò interius existit, totum in situ cooperiente est diuersum. Et illud, quod est in extremitate costæ cartilaginosæ, diuersum est in situ ab eo, quod est super aliam extremitatem. Et quando quidem hic quatuor habentur uilli numero, oportet ut musculi sint numero quatuor. Et, qui ex eis sunt superius positi, sunt dilatantes. Et, qui ex eis sunt inferius positi, sunt constringentes. Per hoc itaque fit omnium musculorum pectoris numerus. lxxxviij. musculi. Et est etiam, quum musculos pectoris duo alij iuuant musculi, qui à furcula ad spatulæ caput uenientes ad primum eius continuantur latus, & ipsum sursum eleuant, & in dilatando pectus adiuuant.

a B. & ex eis sunt qui cõstringunt & nõ dilatant: & ex eis sunt qui dilatãt & constringunt simul. & illi qui dilatant tantũ sunt, nouem, & ex eis est velamen distinguẽs inter mẽbra spiritualia & membra nutrimẽti, quæ.

b B. à septima.

c B. per accidẽs

d B. adiuuant.

ANNOTAT.

Musculos thoracis, alios extrinsecus extendi, alios spatia intercostalia replere; scripsit Galenus 5. de locis affectis. & primo eiusdem. thoracem sex habere superiores musculos asserit. & intercostales duos esse supra uiginti legitur in libro de dissect. muscul. & in primo de causis respirationis. Sed hic controuersia est nanque author enumerat 88. musculos thoracem mouentes: At ex Galeno si præter proprios 22. intercostales, & sex qui sunt supra costas, respirationis quoque musculos, & partium seruientium thoracis motui, septi transuersi, & colli, qui uidelicet ad spinam descendunt, & eos qui circa uentrem sunt septo trãsuerso deseruientes, addideris: uix ad 60. perueniunt. Sed animaduertendum est quòd Galenus quatuor musculos intersitos duabus

Cap. 3. Cap. 6. Cap. 23.

bus costis, oẽs pro unico reputat. author uerò discernit ex illorum multitudine, & sic pro uno Galeni quatuor ponit.;

De anat. musculorum adiutorij. *Cap.* 17.

EX musculis motus adiutorij sunt illi, qui mouent spatulæ iuncturam: & sunt tres musculi, qui ei à pectore adueniunt, & ipsum [a] §mouent§ ad inferiora: & musculus, qui inferius sub mãmilla oritur: & cum parte adiutorij antecedente continuatur apud antecedentem partem marginis cartilaginis concauitatis: & ipse est, qui adiutorium ad pectus applicat, cũ communitate, qua spatula ipsum sequitur. Et musculus, qui à supremo thoracis nascitur, & efficit ut domesticum capitis adiutorij cooperiat, et est applicans ipsum ad pectus cum [b] § impulsione§ pauca. Et musculus duplus magnus, qui à toto oritur thorace continuatus cum infimo [c] §antecessionis§ adiutorij, qui quum operatur cũ uillo, qui in superiori parte eius est, adiutorium ad pectus ducit, ipsum eleuando, & cum alia parte ducit illud ad ipsum, faciens ipsum ad inferiora descendere: & cum eis ambobus ducit ipsum ad pectus secũdum rectitudinem. & alij duo musculi, qui à parte nascuntur ilij magis interius continuati, quàm sit continuitas magni musculi, qui a thorace ascendit. Vnus eorum est magnus ueniens a loco, qui est apud ilium, & à costis posterioribus, & trahit adiutorium ad costas posteriores directè: & alter est subtilis, qui nascitur à cute ilij, & non ab eius osse: & declinat magis ad medietatem quam ille, & continuatur cum chorda illius, qui a parte mãmillæ ascendit, & profundatur. Et hi quidem operationem primorum efficiunt secundum modum adiutorij: sed tamen ad posteriora parumper declinant. Et quinque musculi, qui ab osse spatulæ nascuntur unius musculi eorum ortus est ab osse spatulæ. & implet illud, quod est inter separans [d] §& costam superiorem uillis, § & penetrat ad partem superiorem capitis adiutorij siluestrem declinando parumper ad domesticam: & ipse cum declinatione [e] §penetrat§ ad domesticam. Et duorum musculorum ex istis quinque origo est à latere superiore spatulæ: quorum unus est maior: & uilli ipsius uadunt ad inferiores partes separantis. et implent illud, quod est inter separans & latus inferius: & continuantur ualde cum capite adiutorij à parte siluestri, & [f] §penetrant§ cum declinatione ad siluestrem. Et alter est cum hoc primo continuus, adeò quod est quasi eius pars: & penetrat cum eo: & ipsius operationem efficit. Iste uerò non multum pendet [g] §a summo§ spatulæ: & eius continuitas est secundum transuersionem in manifesto adiutorij, & declinat ad siluestrem. Et quartus est musculus, qui locum concauum osis spatulæ implet, cuius chorda cũ partibus interioribus lateris domestici capitis adiutorij continuatur: & eius operatio est efficere, ut adiutorium posterius circumeat. Et alter musculus est, qui ab inferiore extremitate lateris spatulæ inferioris nascitur: cuius chorda superius continuatur secundum cõtinuitatem magni ab ilio ascendentis: & eius operatio est trahere supremum capitis adiutorij ad superiora.

a B. attrahunt.
b B. curuatione vel eleuatione.
c B. anterioris partis.
d B. & latus superius spatulæ.
e B. elongatur.
f B. alia litera. elongantur.
g B. nisi à superiori.

Adiutorium præterea alium habet musculũ duo habentem capita, qui duas efficit operationes: & operationem communem. Et ipse quidem sub furcula uenit: & à collo deglutiẽs capitis adiutorij bucellam, peruenit † iuxta locum continuitatis chordæ musculi magni à pectore ascendentis. Quidam autem dixerunt, quòd unum capitum ipsius interius [h] § est super manifestum spatulæ apud eius infimum, & declinat ad exteriora cum transuersione pauca: § & quum operatur cum duabus partibus, eleuatur secundum rectitudinem. Sunt præterea hominum quidam, qui duos addiderunt musculos: musculum paruum, qui ad mammillam uenit: & alium, qui in spatulæ iunctura est sepultus: & fortasse ponunt cubiti musculos cum eis habere communitatẽ.

† Aliàs vsque.
h B. declinat ad interiora cũ trã suersione pauca & caput aliud exterius sup manifestum spatulæ apud infimũ eius.

ANNOTAT.

De musculis, humeralem articulum mouentibus, egit Galenus in libro de muscul. dissect. & in libro 13. de usu partium. ad longum.

Cap. 3.
Cap. 19.

De anato. musculorum brachij. *Cap.* 18.

MVsculorum brachium mouentium alij sunt, qui ipsum contrahunt: alij sunt, qui ipsum dilatant: & isti positi sunt super adiutoriũ: [a] §alij sunt, qui ipsum gyrant: alij sunt, qui ipsum resupinant, & non existunt super adiutorium. Dilatantes uerò sunt par unum, cuius unum ex suis imparibus cum declinatione ad interiora expandit: quia eius ortus est superius ab antecessione adiutorij, & à latere spatulæ inferiore: & continuatur cum cubito illic, ubi sunt partes eius interiores: † & impar secundum expandit ad † exteriora cũ declinatione adiutorij, quoniam ab adiutorij collo prouenit: § & cum extrinsecis cubiti partibus continuatur. Quumq; ambo cooperantur, proculdubio secundum rectitudinem extendunt. Constringentes uerò sunt par aliud, cuius unum impar, quod est maius, trahit ad interiora cum declinatione: quoniã eius [b] §origo est à margine cartilaginis spatulæ inferiore, § & à rostro: unicuique quorũ propriè inest caput, & declinat ad interiora adiutorij, & cõtinuatur chorda ipsius, qua est neruosa cum parte focilis superioris [c] § antecedente. § Et secundũ impar trahit cũ declinatione ad exteriora: quia eius ortus est à manifesto adiutorij posterius: & est musculus duo carnosa habẽs capita: quorum unũ est in posterioribus adiutorij; & alterum in anterioribus: & occultantur hi duo in suo incessu parumper, donec ad [d] §antecedentem§ partem focilis inferioris uadant. Et cum eo quidem iam continuatum fuit, quod ipsum inclinat [e] §trahens inferius ad exteriora: & cum eo, quod inclinat trahens superius§ ad interiora, ut sit tractio melior. Et quum isti duo musculi in suis coniunguntur operationibus secundum rectitudinẽ, [f] §stat§ proculdubio. Et duos quidem musculos dilatantes uestit musculus, qui os adiutorij circundat. Et similius est, ut sit pars alterius musculi constringentis. [g] † § §Facientes uerò brachium iacere supinum, sunt par, cuius unum ex imparibus est positum in exterioribus duorum focilium: & obuiat focili superiori absque chorda: & alterum subtile prolongatum nascitur à superiori absque chorda:

a B. & ex eis sũt qui conuertunt brachiũ situando volã manus ad inferiora, & ex eis sunt, qui ipsum resupinãt & non existunt sup adiutoriũ. Dilatãtes verò sunt par vnum neruorũ, cuius vnũ impar uel singulare cũ declinatione ad ĩteriora dilatat: quoniam origo eius est sub anteriori parte adiutorij, & ex latere vel costa spatulæ inferiori: & continuat cũ cubito, ubi partes eius sunt intrantes. & impar uel singulare secundum dilatat cũ declinatione ad exteriora quoniã à posteriori parte adiutorij prouenit.
† Antiq. & par secundum expãditur.
† Al. interiora.
b B. origo est ex loco iunctur æ superioris ꝑtis spatulæ.
c B. anteriori.
d B. anteriorẽ.
e B. contrahẽs, cũ inferiori ad exteriora, & cũ eo quod declinat trahẽs cum superiori.
f B. contrahũt. Antiqu. trahũt.
g † B. ultimi.

chorda: & alterum subtile prolongatum [h] §nascitur à superiori parte adiutorij ab eo, quod eius manifestum sequitur: & maior pars eius uadit in †brachium § & penetrat donec propinquum fiat iuncturæ rascetæ: & uenit ad partem [i] §occultā§ focilis superioris: & continuatur cum eo chorda pannicularis. [k] §Gyrantes autem§ sunt par positum exterius: cuius unum ex duobus imparibus à supremo domestico capitis [l] §adiutorij§ incipit: & continuatur cum superiori focili sub iunctura rascetæ: & alterum est magis curtum ipso, & eius uillus ad latitudinem est decliuis: sed eius extremitas est plus neruosa; & incipit ab ipsomet superiori focili, & continuatur cum eius extremitate superiori apud rascetæ iuncturam.

h B. nascit ex parte superiori capitis adiutorij cū eo quod vicinat, uel sequtur eius manifestum & maior pars eius vadit in brachium.
† Aseid.
i B. interiorem
k Conuertentes autē manū super volam.
l B. Alia litera. musculi.

ANNOTAT.

De brachij dearticulatione, & musculis ipsum mouentibus. lege Gal. 2. de usu partium. item primo de anatom. administr. & copiose præterea 5. de usu partiū. & in libro de dissect. muscul.

Cap. 14. Cap. 5. Cap. 1. Cap. 11.

De anatomia musculorum rascetæ, seu brachialis. Cap. 19.

MVsculorum uerò iuncturarū rascetæ mouentium quidam sunt constringentes: & quidam dilatantes: [a] §& quidam gyrantes: & quidam resupinantes super collum.§ Ex dilatantibus verò est unus musculus cum alio cōtinuus, ac si ambo unus essent musculus. Et istius quidem origo est à medio focilis inferioris, cuius chorda cum pollice cōtinuatur, per quē pollex ab indice elongatur. Et alterius origo est à focili superiori, cuius chorda cum primo ossium rascetæ continuatur, s. posito coram pollice. Quūque isti duo simul mouentur, dilatant rascetam [b] §cum gyratione pauca.§ Et quum secundus solus mouetur, facit ipsam iacere resupinam. Et quum primus mouetur solus, [c] §prolongat§ inter pollicem & indicem. Et musculus, qui [d] §iacitur§ super focile superius à parte siluestri, cuius ortus est ab inferiori parte capitis adiutorij, à quo procedit chorda: duo habens capita: quorum unum cum medio pectinis coram indice & medio continuatur: [e] §& istius chordæ caput sustentatur§ super focile superius apud rascetam, & dilatat rascetam [f] §expandendo cum gyratione.§ Constringentes autem musculi sunt par super latus brachij siluestre: quorum inferior incipit ab interiore duorum capitum adiutorij, & peruenit ad pectinem coram auriculari. Et superior utrorūq; incipit altius quàm ille, & peruenit ibi. [g] § Et est cum eis musculus, qui§ incipit ab inferioribus adiutorij partibus loca prædictorum medians, qui duo habet extrema, quę ad modum crucis transuersantur: & postea cum loco, qui est inter pollicem & medium continuantur: cumq; ambo mouentur, [h] §constringunt. Et isti quidem cōstringentes, & ipsimet dilatantes gyrationem efficiūt & resupinationem,§ quum duo oppositi ex eis secundum transuersionem mouentur. Sed musculus cum pectine cōtinuus coram auriculari, quū solus mouetur, [i] §gyrat plantam.§ & quum musculus pollicis, quem nominauimus, ipsum adiuuat plenariè plātam resupinam iacere facit: & quum ille, qui est cum rasceta continuus coram pollice, solus mouetur, [k] §gyrat ipsam§ parumper; & cū auriculari, quem nominauimus, efficit [l] §gyrationem completam.§

a. B. & quidam conuertētes manū super volā, & quidā resupinātes eam sup eius conuexum, uel super partē eius posteriorē, uel siluestrem.

b B. cū conuersione pauca manus super uolā.
c B. elongat.
d B. extendit. Antiq. ponitur.
e B. & caput corde eius applicatur & ingreditur. Aliàs, & alterius capitis chorda est caput inferius. Al. caput chordæ eius, est inclinatū inferius.
f B. conuertendo manū super volam. & caput chordæ eius appodiatur super focile superius.
g B. & muscul[9] amborum.
h B. cōstringūt hac constrictione, & ipsimet dilatantes faciūt conuersionē manus super uolā, & resupinationem. Alia litera cōstringūt. Isti igitur constringētes & dilatantes sunt ipsimet qui faciunt conuersionem manus super uolā & resupinationem.
i B. conuertit uolam manus.
K B. conuertit manū super uolam.
l B. conuersionem manus cōpletā super uolam.

ANNOTAT.

Musculos manus mouentes recenset Galenus in libro de dissect. musculorum. Sed hoc magis distinctè 2. de usu part. & 1. de anat. administr. legere est.

Cap. 23. Cap. 2. & 3. Cap. 4. & 5.

De anat. musculorum digitorum. Cap. 20.

MVsculorum uerò digitos mouētium, quidam sunt, qui sunt in planta: quidā sunt, qui sunt in brachio: quia si omnes in plāta coniungerentur, propter carnem multam grauarent: & propterea quòd illi, qui sunt ex eis in rasceta, à digitis elongati fuerunt: chordæ ipsorū necessario fuerunt longæ. Munitæ ergo fuerunt panniculis, qui eis ab omnibus adueniunt partibus: & ipsorum quidem chordæ rotundæ & fortes creatæ fuerunt, & nō dilatantur nisi quum ad membrum perueniunt. Ibi igitur dilatantur, ut membrum motum bene comprehendant. Omnes autem musculi digitos dilatantes super brachium sunt positi, & similiter ipsos ad inferiora mouentes: & ex dilatantibus quidem est musculus, qui in medio manifesti brachij positus nascitur à parte suprema capitis adiutorij inferioris: & quatuor digitis chordas, quæ ipsos dilatant, mittit. Ex eis uerò, qui eos ad inferiora inclināt, tres adinuicem in [a] §parte§ istius sunt cōtinui: quorum unus à parte media capitis adiutorij siluestris inter duo ipsius additamenta oritur; & duas chordas auriculari & annulari trāsmittit. & unus à summa duorum musculorum duplorum, qui sunt duo ex his tribus oritur sub duobus additamentis adiutorij interius; & à margine focilis inferioris, & duas transmittit chordas medio & indici. [b] † § [c] §& tertius eorum: & est ille, qui remansit, oritur à supremo focili superioris, § & chordam pollici mandat: & apud [d] §hāc iuncturam§ est musculus, qui est unus duorū musculorum inter musculos motus rascetæ nominatorum: & nascitur à loco medio focilis inferioris, cuius chorda pollicem ab indice [e] §prolōgat.§ Constringentium autem, quidam sunt, qui super brachium existunt: & quidam, qui super uolam plantæ. & illi quidem, qui sunt super brachium, sunt tres musculi, quorum unus secūdum aciem in medio super alium est positus. Ex quibus nobilior est inferior, qui inferius est sepultus, & cū osse focilis inferioris continuus, quoniā eius operatio existit nobilior: quapropter oportuit, ut eius locus magis esset custoditus: cuius principiū est à medio capitis adiutorij siluestris ad interiora: deinde penetrat, & dilatatur eius chorda, & in quinq; partitur chordas, quarū quæq; ad interiora digiti peruenit. Illarum uerò, quæ ad quatuor perueniunt, quæq; iuncturam primam ipsius cōstringit, & tertiam: primam uero propterea qđ est ibi annexa ligamento, quod super eam est cinctum: & tertiam, propterea quòd eius caput peruenit ad eam, & continuatur cum ea: quæ autem ad pollicem uadit, eius secundam & tertiam constringit iuncturam; quia non continuatur nisi cum eis. Et secundus quidem musculus, qui est supra istum, est minor ipso: & incipit à capite ingrediente,

a B. in latere.
b B. illi qui est inter ambo.
c B. & est tertius, cuius origo est ex superiori focili.
d B. Alia litera. hunc musculū.
e B. elongat.

gredient e, quod est unum ex capitibus adiutorij, & cum focili inferiore parumper continuatur: & trāsit per terminum communem, qui est inter latus siluestre & domesticum: & est superior superficies focilis superioris: & quum ad partem peruenit pollicis, declinat parumper ad interiora, & cum iuncturis medijs quatuor digitorum chordas mandat, ut eos constringant. Ad pollicem uerò non peruenit nisi ramus paruus, qui non est ex chorda eius: immo ab alio loco. Et primi quidem origo est post principium nominatum, quod est à capite focilis superioris & inferioris. Et secundi origo est à capite focilis inferioris. Factum est autem, quòd pollex uno musculo in sui constrictione sit contentus: sed quatuor duobus constringuntur musculis; quoniam nobilior ex operationibus quatuor, est cōstrictio: & ex operationibus pollicis nobilior est, ut dilatetur, & ab indice elongetur. Tertius autem musculus non est ad constringendum: sed eius chorda interius in planta penetrat, & dilatatur desuper, ad hoc, ut in eam adipisci faciat sensum, & in sentiendo iuuamentum præbeat: & pilos in ea nasci prohibeat. & ad sustentandum illud, quod est in interioribus plantæ: & ut fortis fiat ad suas actiones peragendas. hi quidem sunt illi, qui super rascetam existunt. Musculi uerò, qui sunt in planta, sunt. xviij. in duabus aciebus ordinati adinuicem sibi suppositi. Vna acies est ad inferiora, & interius. Et altera acies est super cutem exteriorem. Qui autem in acie existunt inferiore, numero sunt septem: quorum quinq; digitos ad superiora inclinant: & qui ex eis delegatus est pollici, à principio osis rascetæ nascitur. Et sextus est curtius, & latus, cuius uillus est transuersus: & ipsius caput pendet à pectine manus, donec perueniat in rectitudine medij, cuius chorda cum pollice continuatur: & ipsum ad inferiora inclinat. Et septimus est apud auricularem incipiens ab osse pectinis, quod in eius rectitudine existit, & ipsum ad inferiora inclinat. Nullus uerò horum septem est ad constringendum. sed quinque sunt ad eleuandum, & duo ad flectendum inferius. Illi uerò qui sunt in acie superiore sub musculo super [f] ⸗ plantam ⸗ expanso, qui quidem est musculus, quem solus cognouit Galenus sunt musculi undecim: ex quibus sunt octo: quorum duo cum prima iuncturarum quatuor digitorum continuantur, scilicet unus super alium, ut hanc constringant iuncturam; sed, qui ex eis est inferior, constringit [g] ⸗cū depresione & reflexione:⸗ & eius, qui est ex eis superior, est strictura cum modico eleuationis, & ad superiora ascensionis. Quumq; coniuncti fuerint [h] † ⸗ ⸗ directè: & eorum tres pollici sunt proprij: quorum unus primam cōstringit iuncturam: & duo secundam; sicut sciuisti. [i] ⸗ Dilatantes ergo quinque sunt. Et de reflectétibus, ⸗ exceptis pollice & auriculari, unicuique inest unus, pollici uerò, & auriculari unicuique assunt duo. Et de constringentibus unicuique digito assunt quatuor. Et de his, qui ad superiora inclinare faciunt unicuiq; digito adest unus.

f B. volam.

g B. cum applicatione & compressione.

h † B. extēdūt.

i B. & quintus dilatat quintū, & de comprimētibus.

ANNOTAT.

Et hæc, quæ longo sermone author hic describit, à Gal. leguntur. 2. de usu partium. & primo de anató. administr. & in libro de dissect. musculorum.

Cap. 3. & 4. Cap. 9. Cap. 22. & 23.

De anat. muscul. dorsi seu spinæ. Cap. 21.

Musculorum dorsi alij sunt, qui ipsum ad posteriora flectunt: alij, qui curuant ad anteriora. Ex istis enim omnes alij oriūtur motus. Ad posteriora uerò flectentes sunt illi, qui propriè dorsi uocantur musculi. Et sunt musculi duo, de quibus existimatur quòd unusquisque eorum ex. xxiij. compositus existat musculis: quoniam unicuique ipsorum ab unaquaque spondili aduenit musculus: ab unaquaque nanq; spondili aduenit ei uillus transuersus nisi à prima. Et isti quidem musculi, quum æqualiter tenduntur; stat dorsum: & quum superfluè tenduntur; declinant ad posteriora. Et quum illi, qui in uno existunt latere mouentur; dorsum ad illud inclinatur. Musculi uerò curuantes sunt par desuper positum, qui sunt ex musculis caput & collum mouētibus; qui à duobus †gulæ ueniūt lateribus: quorum inferiores extremitates cum quinque spondilibus pectoris superioribus continuantur in aliquibus hominibus: & in pluribus hominibus cum quatuor. Et eorum superiores extremitates ad caput perueniunt, & collum. Et par quidem sub isto est positum, & uocatur [a] ⸗renale:⸗ quæ ambo à decima, & undecima pectoris incipiunt: & ad inferiora descendunt: & plerunque curuant flectentes. Et medio quidem in suis motibus horum musculorum sufficit inuentio: quoniam in curuatione, & inclinatione à dextra, & à sinistra duarum extremitatum sequitur motus.

† meri.

a B. alsmienthenein.

ANNOTAT.

Egit & de hac re Gal. 12. de usu partium. & 7. aph. & 4. de anatom. administ. & 5. eiusdem. quæ tu uide.

Cap. 7. 11. 12. Comm. 36. Cap. 7. Cap. 9.

De anat. musc. uentris. Cap. 22.

Musculi autem uentris sunt octo, qui in iuuamentis communicant: ex quibus est iuuamentum præbere in exprimendo illud, quod ex stercore, & urina in [a] ⸗interioribus⸗ continetur: & quæ in matricibus non nata existunt: & ex eis est, quòd diaphragma sustinent: & ipsum, quum adest exsufflatio, quæ est † in cōstrictione, adiuuant; & ex eis est, quòd intestina calefaciunt, & stomachum: propterea quòd ea cooperiunt. Ex his autem octo est unum par rectum, quod secundum rectitudinem [b] ⸗ab epiglottali⸗ descēdit cartilagine: cuius uillus in longitudine usque ad femur extenditur: & eius extrema in eis, quæ sunt coram ipsis expanduntur. huius uerò paris substantia à sui principio usque ad ipsius finem carnosa existit. Et duo sunt musculi, †qui cum istis in latitudine secātur. quorū locus est sub panniculo, qui super totum extensus est uentrem: & sub duobus longitudinalibus. sectio autem, quæ inter istorum duorum, & duorum primorum uillos accidit, est secundum angulos rectos. Et duo paria, quæ per transuersum uadunt, quorum unumquodque est in latere à dextra & à sinistra. Et unumquodque eorū par ex duobus existit musculis se ad inuicem ad modum

a B. in visceribus.

† Aliàs cum sua assiduatione.

b B. mali granati.

† Aliàs istos secant latitudinaliter.

dum crucis secantibus à cartilaginis costarum non completarum extremitate usque ad femur: & ab ilio usque ad [c] ʒepiglottale. ʒ Et duorũ † parium extremitates sibi à dextra & à sinistra apud femur obuiant. & aliorum duorum extremitates apud [d] ʒ epiglottale, ʒ quæ super carnosas partes ab unaquaque parte duorum musculorum latitudinalium sunt positæ. Et hic quidem duo paria semper carnosa incedunt, donec rectos musculos cum chordis latitudinalibus tangant, quę panniculis similantur. Et hæc etiam duo paria † sub duobus longitudinalibus sunt posita, quæ sub duobus posita sunt latitudinalibus.

c B. malum granatum.
† Aliàs impariũ
d B. malum granatum.
† Aliàs supra duos latitudinales.

ANNOTAT.

De musculis abdominis plura Gal. 5. de usu par. & lib. de anatom. adm. necnon de musc. diss. Sed differũt recentiores dissectores à Gal. Quum enim is octo esse musculos cẽseat: sunt qui rectorum musculorum unum par adijciant à longis ijs diuersum, de quibus Galenus. aiuntq; hoc carnosa esse substantia, ad ossa pubis posita: quo s. erigi penem arbitrantur. Verùm quum ijdem musculi & in mulieribus sint: trahi ergo & eorũ pudenda uoluntario motu sursum oporteret. quumq; nõ in omnibus carnosa illa, quam dicunt substantia sit, carere eos penis erigendi ui oporteret: quibus ij musculi absunt. Adde quòd ad penem usque non peruenit carnosum id corpus. sed in os ipsum pubis desinit, si Gal. sequaris: aut si cum recentioribus steteris (id quod nobis arridet) ab osse ipso pubis ortum ducit: principium rectorum uentris musculorum constituens.

Cap. 14. Cap. 6. Cap. 27.

De anat. muscul. testiculorum. Cap. 23.

TEsticulorum autem uirorum musculi sunt quatuor, propterea ut testiculos custodiãt & eos eleuent, ne laxentur. Quisque testiculus habet par sibi proprium. Mulieribus uerò unum par sufficit. s. cuiq; testiculo impar, propterea quòd earum testiculi non sunt in exterioribus: neque sunt suspensi, quemadmodum uirorum.

ANNOTAT.

Quot sint musculi testium uirorum et mulierum, legitur à Gal. 14. de usu partium. & in libro de dissect. muscul.

Cap. 21. & 22. Cap. 28.

De anat. musculorum uesicæ. Cap. 24.

SVper os uesicæ unus existit musculus, qui ipsam circundat: cuius uillus super ipsius os dilatatur. Et eius quidem iuuamentum est urinam usque ad horam uoluntatis retinere. Et quum uoluntas expellendi affuerit, eius laxabitur constrictio: & uentris musculi uesicam urgebunt: & urinam expulsiua adiuuante expellent.

ANNOTAT.

Vnicum carnosum musculum, uesicæ collum circum ambire, notauit Gal. in libro de dissect. muscul. et in libro de anat. admi. & lib. 4. de usu partium. & lib. 5. eiusdem. quæ tu uide.

Cap. 19. Cap. 14. Cap. 16. Cap. 19.

De anat. muscul. uirgæ. Cap. 25.

MVsculi qui uirgam mouent, duo sunt paria, duo unius paris musculi in duobus uirgæ lateribus sunt extensi; qui, quum tenduntur, foramen dilatant, & ipsum amplificant, & penetratio rectificatur: & sperma in ipsa cum facilitate discurrit. Aliud uerò par, quod à femoris osse oritur, & cum radice uirgæ secundum transuersionem † continuatur, [a] ʒ & quum rectificatur, tenditur: & instrumentum secundum rectitudinem eleuatur: & quum constringitur ʒ reducit ipsum ad posteriora. Quòd si uni eorum acciderit tensio, ad ipsius partem declinabit.

† Aliàs æquat.
a B. & quum æquatur tensio ipsius, eleuatur instrumentũ secundum rectitudinem, & quum uehemẽtior fit.

ANNOTAT.

De musculorum penis constructione, numero & usu habes ex Gal. 15. de usu partium. & lib. de dissect. musculorum.

Cap. 3. Cap. 30.

De anat. muscul. † ficteris. Cap. 26.

F† Icteris musculi sunt quatuor. Vnus eorũ, est musculus, qui ipsius comitatur os, & cum eius carne uehementer miscetur: quæ permixtioni musculorum labiorum similatur, & ipse quidem coercet, & constringit anum: & sua expresione stercoris reliquias, quæ sunt in ipso excutit. Et musculus, qui est positus magis interius quàm iste: cuius statio, [a] ʒ est secundum comparationem capitis hominis, ʒ & existimatur quòd sit habens duo extrema, cuius extremum cum radice uirgæ pro certo continuatur: & par, quod super hos omnes transuersum existit: cuius iuuamentum est † longaonem sursum eleuare: neque accidit longaonem egredi nisi propter ipsius † laxitatem.

† sphyncteris.
† sphyncteris.
a B. est supra ipsum per comparationem ad caput hominis.
† i. rectum intestinum.
† Aliàs mollificationem.

ANNOTAT.

De musculis ad rectum intestinum pertinentibus, quot sint, & quæ eorum structura, atque usus 4. de usu partium. & 5. necnon 6. de anat. administrat. Gal. scripsit.

Cap. 14. Cap. 19. Cap. 14.

De anat. muscul. coxæ. Cap. 27.

EX musculis coxæ, maior est ille, qui eam extendit: deinde ille, qui eam contrahit. Ex suis nanque operationibus nobiliores sunt isti duo motus. Veruntamen extensio cõtractione nobilior existit, quoniam statio non conuenit nisi cum extẽsione. Postea sunt musculi, qui elongant: deinde illi, qui appropinquare: post illi, qui circuire faciunt. Ex musculis autem coxæ iũcturam extendentibus, est unus, qui est omnibus corporis musculis maior: & ipse est musculus, qui os femoris & ancham cooperit; & super totam coxam uoluitur ab interioribus, [a] ʒ & exterioribus, ʒ & posterioribus, donec ad poplitem [b] † ʒ ʒ perueniat; cuius uilli diuersa habent principia: quapropter ipsius operationes secundum diuersas specificantur species. Ex ipsius nanque uillis est, qui ab infimo osis femoris nascitur, & declinando ad domesticum dilatat. Et est alius ex uillis eius, cuius ortus est parum altior ortu istius, qui coxam ad superiorem eleuat. Et est alius ex uillis, cuius ortus est ualde altior ortu istius, qui coxam ad superiora ad domesticum declinantem eleuat. Et ex eis alius, cuius origo est ab osse anchæ, qui satis coxam secundum rectitudinem dilatat. Et est ex eis musculus, qui totam anchæ iuncturam posterius

a ———
b †. vel ad genu

cooperit tria habens capita & extrema duo. Et hæc quidem capita ab ilio & ancha & † coccyge nascuntur, quorum duo sunt carnosa, & unum panniculare. Duo uerò extrema cum posteriore capitis coxæ parte continuantur: & si cũ uno traxerit extremo, cum declinatione ad ipsum dilatabit: & si cum duobus traxerit extremis, secundum rectitudinem dilatabit. Et ex eis est musculus, qui ex tota osis ilij superficie oritur: & cum supremo maioris additamẽti continuatur, & uocatur [c] †trochãter maior: & parum ad anteriora extenditur, & cum declinatione ad domesticum dilatatur. Et est alius talis, qualis iste, qui in primis cum infimo additamenti minoris continuatur, deinde descendit: & illius operatione operatur: ueruntamen eius est paruam dilatationem & multam efficere declinationem: cuius origo est ab infimo superficiei osis ilij. Et est ex eis musculus, qui ab infimo osis anchæ oritur ad posteriora declinans, & dilatat ipsam, & eam ad posteriora parumper declinare facit: & ad domesticum sufficienter declinare facit. Ex musculis uerò coxæ iuncturam constringentibus, est musculus unus, qui cum declinatione ad domesticum parua constringit: & est musculus rectus, qui à duabus descendit originibus, quarum una cum fine lumborum, et altera cum osse ilij continuatur. Et ipsæ quidem sunt, quæ cum minore additamento domestico continuantur: et musculus, qui ab osse femoris nascitur; et cum infimo additamenti minoris continuatur. Et musculus ad duo latera ipsius transuersè † extensus, qui est sicut pars maioris. Et quartus, qui à re præparata stante post os ilij oritur, et ipse etiam crus contrahit colligendo coxam. Ex musculis uerò, qui ad interiora declinare faciunt, iã quidam nominati fuerunt, ubi dilatationis et cõstrictionis mentionem fecimus: et hæc quidem mouendi species habet musculum, qui ab osse nascitur femoris, et adeò fit longus, ut ad poplitem perueniat. Declinare uerò ad exteriora facientes sunt duo musculi: et unus eorum ab osse uenit lato. Sed circuire facientes sunt duo musculi, quorum unus à siluestri femoris: et alter ab ipsius oritur domestico: et quum sibi obuiãt, transuersantur, [d] et fiunt carnosi apud locum profundum circa posteriora additamenti maioris. Et quicunque eorum solus traxerit coxam ad sui partem, cum pauca dilatatione torquebit.

† alhoses.

c B. tharuca p respectum ad os † carchametra.

† Aliàs sustentatus.

d B. & continuantur.

ANNOTAT.

Decem esse musculos coxarum, notauit Gal. in lib. de dissect. musc. At 3. de usu partium. nouem tantum recensere uidetur. Recẽtiores, tamen omnes decem esse testantur, & si aliqui prioribus dissectis usque ad 14. perducant. De eorum formatione & actione habes 2. de anat. administ. copiosius.

Cap. 31. Cap. 4. & 16. Cap. 4. & 6.

De anat. muscul. mouentium iuncturam cruris & poplitis. Cap. 28.

EX musculis autem iũcturam poplitis mouentibus sunt tres in anterioribus coxæ positi, qui musculis in ipsamet coxa positis sunt maiores. Et eorum operatio est dilatare, unus autem horum triũ est sicut duplus duo habens capita: quorum unum ab additamento incipit maiore: & alterum ab anteriore coxæ, & duo habet extrema: quorum unũ est carnosum: & cum [a] †mola antequam chorda fiat, cõtinuatur: & alterum est panniculare cum domestica duarum extremitatum coxæ continuatum. Aliorum uerò duorum unus est ille, quem inter coxam constringentes nominauimus, scilicet à separante, quod est in osse ilij nascens: & alter ab additamento siluestri, quod est in coxa, oritur. Et isti quidem duo continuantur, & uniuntur; & generatur ex eis chorda una, quæ dilatatur, & circundat † molam, & ipsam cum eo, quod est sub ea, conueniẽter affirmat: deinde cum capite cruris continuatur: & poplitem dilatat, & crus extendit. Dilatatio uerò unum habet musculum, qui ab obuiatione osis femoris nascitur, & incedendo descendit in latus coxæ domesticum secundum transuersionem: deinde cum parte [b] uenosa supremæ partis cruris continuatur, & crus declinans ad domesticum dilatat. et musculum alium in quibusdam anatomiæ libris ei oppositũ in parte siluestri, qui incipit ab osse anchæ, & secundum transuersionem in latus siluestre tendit, donec ad locum peruenit [c] uenosum. et nõ est musculus maioris transuersionis isto, & cum declinatione ad siluestre dilatat: & quum ambo dilatant, est dilatatio recta. Ex eis uerò, qui crus contrahunt; est unus musculus angustus, & longus: qui ab osse ilij oritur & femoris, circa originem dilatantis; ingrediens à separante, quod est in medio ilij: deinde secundum transuersionẽ penetrat ad interiora duarum extremitatum poplitis: postea egreditur exterius, & uadit ad eminentiam, quæ est in loco poplitis, [d] uenoso, & cum ea unitur. Et ipse quidem est, quo crus ad [e] inferiora trahitur declinans cum pede ad partem inguinis. Et tres musculi: domesticus: & siluestris: & medius. Sed domesticus & medius cum declinatione ad siluestrem contrahũt. & siluestris contrahit cum declinatione ad domesticum. Et domesticus quidem oritur à basi osis anchæ, deinde transuersè incedit per posteriora coxæ, donec peruenit ad locum cruris [f] uenosum in parte domestica; & unitur cum eo, cuius color ad uiriditatem trahit. Et aliorum duorum etiam origo est à basi osis anchæ: sed declinant, ut cum loco [g] uenoso lateris siluestris cõtinuentur. In iũctura præterea poplitis est musculus sicut in flexuositate poplitis sepultus, qui operationem efficit, qualis huius medij existit operatio. Et quidam existimant, quòd pars eminens musculi dilatantis dupli à separãte est, quũ poplitem accidentaliter constringit: [h] & est, quum ab eius origine egreditur chorda, quæ anchæ pixidem tenet: & cum ea, & cum ipso, quod sequitur ipsam, continuatur.

a B. alrasafe. † rasga.

† rasgam.

b B. profunda.

c B. profundã.

d B. profundo.

e B. superiora.

f B. profundã.

g B. profundo.

h B. quoniã ex cõiunctione amborũ orit chorda, quæ cõstringit pixidem uel concauitatẽ anchę, & cõtinuat cum eo quod ei uicinatur.

ANNOTAT.

Musculos nouem mouere genu articulum, notauit Gal. in lib. de dissect. muscul. & 3. de usu partium 2. etiam de anat. administ. ordinem & usum reperies singulorum.

Cap. 33. Cap. 10. Cap. 4.

De anat. musculorum pedis iuncturam mouentium. Cap. 29.

EX musculis autem pedis iuncturam mouẽtibus sunt quidam, qui ipsum ad superiora eleuant.

eleuant. & quidam qui ipsum descendere faciunt. Ex eis autem, qui ipsum eleuant, est unus musculus magnus, qui est positus in parte[a] ‖ antecedente ‖ cannæ domesticæ, cuius principium est pars siluestris capitis cannæ domesticæ. Et ipse quidem, quum ad exteriora egreditur, inclinatur super crus ad partem pollicis uadens, & continuatur cum eo, quod radici pollicis est propinquũ: & pedem ad superiora eleuat: & alter oritur à capite siluestris, ex quo nascitur chorda, quæ cum eo, quod est iuxta radicem minimi, continuatur: & pedem ad superiora eleuat, & propriè, quãdo, cum eo conuenit primus musculus, & fuerit hoc secundum æqualitatem & rectitudinem. Facientium uerò descendere est unum par, cuius origo est à capite coxæ quod postea descendit, & cruris uentrem carne replet, ex quibus chorda nascitur: quæ ex maioribus existit chordis, & ipsa quidem est chorda[b] ‖ nerui, qui cum osse † tali ‖ continuatur: & ipsum ad posteriora transuersè ad siluestrem trahit: & est hæc causa fixionis pedis super terram. Et ipsum quidem adiuuat musculus, qui à capite siluestris oritur: cuius color est melongianus: & descẽdit donec ipsemet absq; chorda, quam mandat, sed carneus remanens, cõtinuatur cum postrema † tali parte[c] ‖ sub continuitate ‖ quam ante diximus. Quumque musculis istis, aut ipsorum chordis nocumentum accidit, pes[d] ‖ claudicat. ‖ Et musculus, ex quo duæ nascuntur chordæ, quarum una pedem constringit: & altera pollicem dilatat. Illud uerò est, quoniam iste musculus à capite cannæ domesticæ oritur, ubi ipsa siluestri obuiat, & descendit inter eas: & in duas diuiditur chordas: quarum una sub rasceta in anteriori pollicis parte cõtinuatur,[e] ‖ cum qua etiam chorda, pedis existit humilitas. Et altera chorda est quæ ex parte istius generata musculi, primæ chordæ pertrãsit originem, & primo pollicis ossi chordam mandat: & ipsum cum transuersione ad domesticũ dilatat. ‖ Et iam etiam à capite coxę siluestri oritur musculus, & cum uno duorum musculorum[f] ‖ calci annexorum ‖ continuatur, g † ‖ ‖ deinde ab eo separatur, quum occultum cruris pertrãsit: ex quo oritur chorda,[h] ‖ quę ad inferiora pedis peruenit, & sub eo toto dilatatur ‖ quemadmodũ facit musculus, qui super plantæ occultum dilatatur propter iuuamentum tale, quale est eius.

a B. anteriori.
b B. calcanei q cum osse alachã ab. † alcahab.
† alacahab.
c B. supra continuitatem.
d B. mollificat, seu paralyticat.
e B. cũ qua etiã existit chorda pedẽ deprimẽs, uel inferius declinare faciens. Et altera chorda quæ accidit ex parte istius musculi pertrãsit originẽ chordę primę, & trãsmittit chordã ad alchahab primo ex pollice & dilatat per transuersum.
f B. achabaliũ. † Achabalium.
g † B. & ramificatur.
h B. quæ dilatatur ad inferiora pedis, & sub eo toto spargitur.

ANNOTAT.

Agit & de hac re Galenus 2. de anato. admin. 3. de usu part. & lib. de diss. musc. quamuis & in hoc non parum recentiores à Galeno dissentiant.

Cap. 8. cap. 4. ad 7. cap. 35.

De anatomia musculorum digitorum pedis. Cap. 30.

Ex musculis uerò pedis digitos mouentibus, qui sunt constringentes, musculi sunt multi: ex quibus est musculus, qui à capite cannæ siluestris oritur, & extensus super ipsam descendit, & chordam unam transmittit, quæ in duas diuiditur chordas, quæ medium constringunt &[a] ‖ medicum. ‖ Et alter istorũ minor, cuius ortus est à postremo cruris: cuius chorda quum ipsam transmittit, in duas diuiditur chordas, quæ indicem constringunt, & minimum.[b] ‖ Et diuiditur ‖ ab unaquaque duarum partium chorda: quæ cum eo, quod ab alia[c] ‖ diuiditur, ‖ continuatur: & fiunt chorda una, quæ ad pollicem peruenit, & ipsum constringit.[d] ‖ Et tertia chorda, quam ‖ iam nominauimus, à siluestri duarum extremitatum; quæ in canna existunt domestica, oritur: & inter duas descendit cannas, & ex se partem transmittit ad pedem constringẽdum,[e] ‖ & partem ad primum os ‖ pollicis. Et horum quidem musculorũ digitos mouentium, quos nominauimus, situs est super crus & posterius. Illi uerò, quorum situs est super plãtam pedis. x. sunt musculi: & in hoc quidem anatomici decepti fuerunt. Sed primus, qui istud sciuit, fuit Gal. Ipsi uerò cum quinque cõtinuantur digitis scilicet, cum unoquoq; duo lacerti à dextra & à sinistra. & mouent, ut cõstringat secundum rectitudinem, si simul mouerint; & ut declinent, si unus mouerit. Et ex eis quidẽ sunt quatuor super rascetam: quorum unus unicuique digito delegatus est: & duo, qui propriè sunt ad constringendum pollicem & minimum. Et isti quidẽ musculi adeò sunt permixti, ut quũ uni eorum accidit nocumentum, prouenit inde, ut reliquorum operatio debilitetur in eo, quod eorum est proprium; & ut uicẽ istius aliquo modo gerant in eo, quod huic est proprium: & hac de causa difficile est unum digitorum pedis propriè absque alijs constringere. Et ex musculis quidem pedis sunt quinque supra pedem positi, qui ad siluestrem declinare solent: & quinq; sub eis positi, quorũ unusquisq; digitum ad illud, quod ipsum sequitur, trahit à parte domestica, & ipsum cum motu ad partem eleuat domesticam. Et isti quinque sunt cum duobus, qui pollici & minimo sunt proprij secundum similitudinem septem qui sunt in planta pedis, & similiter decem primi. Oẽs igitur corporis musculi sunt[f] ‖ quingenti & uigintinouem. ‖

a B, annularem digitum.
b B. deinde ramificatur.
d B. & tertius musculus quẽ.
e B. & ad primã iuncturam.
f B. Alia litera. Omnes igiẽ corporis musculi sunt centum & viginti septem.

ANNOTAT.

Habes & hæc omnia ex Galeno 3. de usu partium. et 2. de anat. administr. & in libro de dissect. musculorum, quæ tu uide.

Cap. 10. Cap. 8. Cap. 35.

SUMMAE TERTIAE DOCTRINAE QUINTAE.

Et est sermo uniuersalis de neruis propriè. Cap. 1.

Iuuamentorum neruorum alia sunt, quæ sunt secundum essentiam: alia sunt quæ sunt per accidens. Quod uerò secundum essentiam: est quòd cerebrum eis mediantibus omnibus alijs membris iuuamentum præstat dando eis sensum & motum. Sed quod est per accidens, est ad hoc ut caro corroboretur, & corpus fortius fiat. Et ex eis etiam est, percipere id, quod ex nocumentis membris accidit sensu carentibus, sicut hepar, & splen, & pulmo: licet enim membra ista sensum non habeant, super ea tamen cinctorium positum est neruosum: & panniculo tecta fuerunt neruoso, quæ quum apostemata fuerint, aut uentositate tensa, perueniet apostemosi grauedo, aut uentositatis partitio ad cinctorium in ipsius radicem: et accidet ei ex grauedine attractio: et ex uentositate extensio, et sentiet ipsam. Et neruorum quidem principium secundum motum, scitum

a——B.

tum est cerebrum : et illud, ad quod istorum per ueniunt extrema, est [a] §superficies§ cutis. Cum, cute enim uilli miscent minuti, et in ipsa nerui partiuntur, qui ei à membris, quæ ei uicinantur, adueniunt. Quòd uerò cerebrum neruorum principium existit, duobus est modis, quoniam quorundam eorum est principium secundum sui essentiam, et aliorum est principium mediante nucha, quæ currit ex eo : Et neruis quidem, qui à cerebro egrediuntur, non iuuantur membra in sentiendo et mouendo, nisi capitis et faciei membra et uiscerum interiorum : alia uerò membra hæc iuuamenta non habent, nisi à neruis nuchæ. Et Gal. quidem iam ostendit nobis sollicitudinem magnam, quæ neruis à cerebro ad uiscera descendentibus est propria. Creator enim de eorũ munitione sollicitus aliter ipsos muniuit quàm alios neruos : et illud est, quoniam propterea quòd à principio elongati fuerunt, oportuit, ut sustentarentur superflua[b] §affirmatione à musculis fortibus, qui eos tegant, ut panniculi ; & à corpore, cuius essentia inter neruũ & cartilaginem est media, simili ei, quod corpori nerui accidit,§ quum torquetur. Et istud quidẽ est ex tribus locis, quorum unus est apud epiglottim. & secũdus, quũ ad costarum radices ueniunt. & tertius, quum pectoris locum transeũt. Factum est autem, ut alij nerui à cerebro progredientes, in quibus existit utilitas in sentiendo iuuamentum præstare, penetrarent à sui principio secundum rectitudinem ad membrum, ad quod diriguntur : quoniam rectitudo ad id, ad quod dirigitur ; propinquiore defertur uia : & illic ex hoc est impresio, quæ manat ex principio, fortior, & propterea quòd in neruis sensibilibus non quæritur de duritie, quæ facit necessitatem elongandi à substantia cerebri cum circuitione, propterea ut à sui similitudine in lenitate ordinatim elongetur, quãtum in membris quæritur motus : immo quanto plus fuerũt leniores, plus fuerunt uirtutem sentiendi dantes. Sed factum est, ut motiui, ad id, ad quod diriguntur, eant post circuitiones, in quibus ipsi incedunt : propterea ut à principio elongentur, & in duritie ordinentur. In unoquoq; etiam duorum modorum ad id, quod ex duritie & mollitie in ipso est necessarium, adiuuerunt ortuum ipsorum substantiæ : plurimi nanque eorum, qui sensum tribuunt, ab [c] §antecessione§ oriuntur cerebri. Et partis quidem, quæ est cerebri [d] §antecessio,§ est essentia mollior : Et plurimi eorũ, qui motũ præbent, à postremo oriuntur cerebri. Et partis, quæ est cerebri postremum, essentia est magis spissa.

b B. firmitudine vel tutela, & cooperuit eos cũ corpore medio inter neruũ & cartilaginem in substãtia conformi ei quod accidit in corpore nerui.

c B. anteriore.

d B. anterior.

ANNOTAT.

Cap. 1. | Cap. 9. | Cap. 1. & 10. | Cap. 4. | Cap. 5. | Cap. 10. | Cap. 1. & 8. | Cap. 9. | Cap. 6. | Cap. 9.

Neruorum triplex est genus, seu genus, seu differentiam uoces, ut lib. de oßibus notat Galenus: alij uoluntarij dicuntur, qui scilicet ex cerebro & spinali medulla ortum ducunt: alij ligamentales, qui ex oßibus: alij tendones qui ex musculis. ex primis tamen uoluntariis, & ligamentales & tendones primam habent originem. De triplici neruorum usu, ac naturæ scopo, de quo author primis statim uerbis: Galenus 5. de usu partium uerba facit. Verùm sicut de neruorũ, ac sensus & motus principio Arist. & Galenus differunt, ita & de neruorum eorundem usu non mediocriter discrepant. Aristot. sicut cor sensus & motus uoluntarii initium putat, & 2. de part. an. & 3. & sæpe alibi: ita & neruorum principium ipsum cor facit 3. de hist. animal. & neruorum copiam esse in corde scribit 3. de part. anim. sensus uerò & uoluntarii motus instrumenta partem esse in sanguineis animalibus existimat, quæ non sit exanguis (sentire enim eas dumtaxat partes quæ sanguinem obtineãt) quam quidem carnem esse arbitratur 2. de part. an. cuius etiam gratia, & ossa & cæteræ partes genitæ sint, ut 2. de part. anim. Cerebrum uerò cordis calorem temperare. quum nerui carnium sint gratia. At Galenus contra cerebrũ sensus & motus initium esse putat 2. de plac. Hipp. & Pl. & 8. de usu part. neruosq; ex cerebro oriri 5. de usu part. & esse sentiendi mouendiq; instrumenta. ac eorum gratia subiectam esse carnem ne disrumpantur, lædanturq;. neque cordi sensoriæ, ac motricis ex uoluntate facultatis principium inesse ullo pacto admittit. Galeni sententiam, & author hoc loco, & medici ferè omnes suscipiunt. philosophi tamen ac Auer. præsertim 2. de part. an. nec non 2. Coll. Aristotelem tuentur. Cæterùm, quod ad hanc rem pertinet, de sensus & motus initio alibi dicendum est à nobis. nunc uerò de neruorum initio, deq; mouendi & sentiendi instrumentis. ut paucis agamus. Etsi medici neruos à cerebro ortum ducere mordicus tuentur, non uidemus tamen quid primum eorum initium cor esse impediat. Solent, ut docet philosophus 1. meteor. & quotidie id uidemus, ex montibus parui fontes oriri: hi paulo ulterius elapsi stagnum faciunt: ab hoc deinceps magna atque latißima flumina producuntur. quæ quidem, etsi longè latiorem, maioremq; loci amplitudinem occupent, quàm uel fons uel etiam ipsi montes à quibus ea oriuntur; nullus tamen ab exiguo eo fonte, & tumulo oriri eat inficias. Mirandum ergo de ijs non mediocriter subit, qui propterea quòd à cerebro neruorum (ut ita dixerim) fluuiũ proficisci uident, ipsorum tamẽ initium posse ipsum esse cor negant. Fatemur nos, neque id Aristotelis negat à cerebro neruorum flumen emergere: sed primum tamen eorum fontem cor esse dicimus. quod quidem etsi exigua neruorum ueluti & montes fluuiorum seruat uestigia. primum tamen est & neruorum & arteriarum. & uenarum, & spirituum omnium, & caloris, & ipsius demum uitæ principium. Cui quidem rei assentiri & Galenus ipse cogitur uitalis facultatis, et caloris naturalis sedem ipsum faciens. Verùm de mouendi & sentiendi instrumentis non uidetur Galeni ratio, cui is præsertim innititur Arist. sententiam ualentius oppugnare. Etsi enim ligato neruo sensus, & motus inferiorum partium abolentur. id tamen non cogit, ut obiri sensum & motum per neruos fateamur. intercipiuntur enim actiones hæ ligatis neruis, quòd ab ijs frigiditas & uis moderandi caloris ad particulas deferri prohibetur, quæ consueuit. neque id neruis dumtaxat ligatis euenit: sed &, si iugulares arteriæ, ut Arist. lib. de som. & uig. intercipiantur, eædem functiones læduntur. Licèt uerò Galenus 2. de plac. Hippocr. & Plat. hoc propterea euenire contendat, quòd ligatis arterijs, & neruos quoque comprimi accidat. non admitteret tamen id Aristot. experientiaq; id explorandum esset, si ligata arteria, suspensaq;, ne neruus comprimatur, actiones hæ uitientur, aut non. consentiendum enim tunc esset experientiæ. Adde quòd ut Auerr. 2. Coll. neruus non ad omnes carnis partes fertur, quæ tamen omnes sentiunt. ac multa animalia mouentur, sentiuntq;, quæ neruis tamen sunt destituta: quũ carne non careant. Sed hæc aliàs fusius maiori ocio tractabimus.

Cap. 1. & 7. | Cap. 8. & 18. | Cap. 11. | Cap. 2. | Cap. 6. | Cap. 1.

De anatomia neruorum egredientium à cerebro, & eorum uijs. *Cap. 2.*

A Cerebro septem neruorum paria oriuntur. primi paris principium est ex fundo duorũ uentriculorũ cerebri antecedentiũ apud duorum additamentorum [a] ⸗uicinitatem, mãmillarum⸗ extremitatibus similium, quibus fit odoratus. Et ipsum quidem est [b] ⸗paruum uentrem⸗ habens. Et ille, qui à sinistra oritur, dextratur: & ille, qui à dextra oritur, sinistratur: deinde sibi super sectionem cruceam obuiant: postea ille, qui à dextra oritur, ad pupillam dextram penetrat: & qui nascitur à sinistra, ad sinistram pupillam: quorum adeò dilatantur orificia, donec humorem, qui uocatur uitreus, comprehendant. Quidam uerò, qui non est Gal. dixit, quòd ad sectionem cruceam sine reflexione penetrant, & dixerunt quòd in hac sectione tria existunt iuuamenta. unum est, propterea ne spiritus, qui ad unam currit pupillam, ad alteram ire prohibeatur, quum acciderit nocumentum: & propter hoc unaquæq; duarum pupillarum, quum alter clauditur oculus, in uidendo fit fortior, & clarior, quàm ipsamet esset, si altera intuente intueretur. Et propter hoc foraminis uuei dilatatio augmentatur, quum alter clauditur oculus: & hoc quidem est, propterea quòd spiritus uehementer uadit ad ipsum. Secundum uerò est, propterea ut duo oculi unum habeant deferens, quod uisus simulacrum eis afferat, & ibi uniatur, & sit duobus uidere oculis, unum uidere, propterea quòd simulacrum in termino unitur communi. Ideoq; luscis accidit, ut ex re una uideant duas: quum una pupilla superius eleuatur, aut inferius deprimitur, & destruitur rectitudo penetrationis foraminis ad sectionem, & ante communem terminum accidit terminus [c] ⸗torturæ⸗ nerui. Et tertium est, ut unusquisque duorum neruorum ab alio sustentetur, & illi innitatur, & fiant ac si ad pupillam ex propinquo uenirent. Secundum autem parium neruorum à cerebro procedentium nascitur post ortum primi paris, & ab eo ad siluestrem declinat, & à foramine, quod est in orbita, quæ totum comprehendit oculum, egreditur: & in musculis partitur oculi: & hoc quidem par ualde est grossum, ideo, ut eius grossities suæ parificetur mollitiei, quàm habere debuit, propterea quòd est circa principium: & confortetur in faciendo motum, & præcipuè quum adiutorem non habeat, quum tertiũ par sit conuersum ad mouendum magnum membrum, quod est mandibula inferior: quare ei nõ remanet superfluitas: immo adiutore alio à se indiget, sicut modo referemus. Tertij uerò paris origo est à termino communi inter [d] ⸗antecessionem cerebri & ipsius postremum, scilicet ab infimo⸗ basis cerebri, quod primò cum quarto pari paulisper miscetur; deinde ab eo separatur, & in quatuor ramos ramificatur. Vnus ramus ab ingressu egreditur uenæ † soporariæ, quàm postea nominabimus, & descendendo super [e] ⸗ceruicẽ⸗ uadit, donec diaphragma pertranseat: & in uisceribus, quæ sunt sub diaphragmate, partitur. Et secundæ quidem partis egressio est à foramine, quod in osse existit temporis, quæ quum egreditur, cum neruo continuatur, qui à quinto diuiditur pari: cuius modo nominabimus dispositionem. Et ramus tertius in foramen descendit, à quo secundum egreditur par, quoniam ipsius directio est ad membra in anterioribus faciei posita. Et neque fuit conueniens, ut in penetratione primi paris [f] ⸗uentrem⸗ habentis, penetraret, quia nobiliori neruorum coangustationem faceret, & ipsum comprimeret, & uia cooperiretur, Et hæc quidem pars, quum separatur, in tres distribuitur sectiones: quarum una ad partem lachrymalis declinat, & uadit ad musculos temporum & masticantium, & supercilij, & frontis, & palpebræ, & pars secunda [g] ⸗per foramen uadit apud oculos creatum:⸗ & inde ad nasi tendit interiorem superficiem, & in tunica spargitur, quæ in interioribus nasi est expansa. Pars quoque tertia est pars non parua in concauitate descendens † foraminis, quod in osse [h] ⸗maxillæ⸗ est factum: & duobus ramificatur ramis. Vnus uadit ad interiora concauitatis oris, & in dentibus spargitur. sed illud, quod inde pertinet dentibus, est manifestum, quod uerò inde alijs est uisui sicut occultũ, & in gingiua etiam spargitur superiore. Alter autem ramus in membrorum spargitur superficiebus, quæ sunt ibi, sicut cutis [i] ⸗maxillæ, ⸗ & extremitatis nasi, & labij superioris. hæ quidem sunt sectiones partis tertiæ paris tertij. Quartus autem ramus tertij paris uadit penetrãs à foramine suo, quod in mandibula existit superiore, & uadit ad linguam, & in eius manifesta diuiditur tunica, & tribuit ei sensum proprium, qui est gustus. & illud, quod remanet [k] ⸗in dentium thecis inferiorum, ⸗ & in ipsorum gingiuis diuiditur: & in labio inferiori: sed pars, quæ peruenit ad linguam, subtilior est quam neruus oculi: quoniam istius duritiem, & illius mollitiem temperant grossities illius, & subtilitas istius. Quarti uerò paris origo est post tertium, sed ad cerebri basim est magis declinãs, & cum tertio, quemadmodum diximus, miscetur: deinde ab eo separatur, & ad palatũ uadit, & dat ei sensum, quod quidem est paruum, sed est plus durum quàm tertium: quia palatum & palati panniculus durior est linguę panniculo. Sed unumquodq; paris quinti impar [l] ⸗cum duobus nascitur⸗ mediis secundum dupli formam: immo multi illorum tenent, quòd vnumquodq; ipsius impar est par; cuius quidem origo à duobus est cerebri lateribus. Et pars quidem prima cuiusque paris ipsius, ad panniculum vadit, qui in interioribus instrumenti auditus est dilatatus, & in eo diuiditur totus. Et huius quidem diuisionis origo proculdubio est à parte cerebri posteriore, & per ipsam est audiendi sensus; sed secunda diuisio est minor prima. Ipsa nanque egreditur à foramine, quòd in osse perforatum est petroso. Et ipse quidem est, qui vocatur monoculus & cęcus, propterea quòd multum torquetur, & eius viæ in obliquationibus incedunt, ideo quòd uoluntas affuit prolongandi spatium, ut eius finis à principio remoueretur: propterea vt neruus antequam inde egrederetur, à principio esset longinquus, ideo vt durities ei inde acquireretur. Quumque egreditur, cum neruis tertij paris miscetur, quorum plurimi [m] ⸗ad maxillam⸗ & ad latum uadunt musculum: & quod remanet

a B. Alia litera. originem maxillarum.
b B. paruum cõcauum.
c B. in loco torturæ uel plicaturæ.
d B. anteriorẽ cerebri & ipsius postremum, scilicet à loco.
† subeticę.
e B. sup collũ.
f B. concauitatem.
g B. penetrat in foramine creato apud angulũ lachrymalẽ magnum.
† barbachi.
h B. genę.
i B. genę.
K B. in radice carnosa dentiũ inferiorum.
l B. in duobus diuiditur.
m B. ad partes alchad.

ad musculos protẽdit tẽporũ. Gustus aũt in quarto creatus fuit neruo. Et auditus in quinto. qm̃ instrumẽto auditus fuit necessariũ, ut esset discooptũ; ne aeris uia ad ipm̃ clausa foret: & instrõ gustus fuit necessariũ ut esset munitũ, propterea oportuit, ut nerui auditus essẽt duriores. Et ideo origo eorũ postremo cerebri fuit propinquior: & neque oculi musculis unus sufficit neruus: & musculorum temporum nerui multiplicati fuerũt, nisi quia foramini oculi multa necessaria fuit amplitudo, propterea quòd neruus uirtutem afferens uisus, multa indiguit grossitudine, ideo quia ei necessarium fuit uentrem habere: non ergo os, quod ad comprehendendum oculum est perforatum, multa foramina tolerare potuit. Temporis uerò neruis multa fuit durities necessaria: sed grossitudine multa nõ indiguere: immo grossitudo esset faciẽs motus difficultatẽ: & ẽt egressio, quã in osse duro petroso habẽt, foramina põt tolerare multa. Par uerò sextũ, à postremo oritur cerebri cũ quinto cõtinuum, & cum eo panniculis & ligamentis ligatum, ac si esset unus neruus: deinde separatur ab eo, & egreditur à foramine, quod est in extremitate [n] § † suturæ § quæ lambda similatur. Et ipsum quidem antequam egressum esset, iam in tres diuisum fuit partes, quæ omnes simul ab hoc egrediuntur foramine. Vna earum ad gulæ musculos suo protenditur itinere, & ad linguæ radicem: propterea, ut par septimum in ipsorum adiuuet motu. Et pars secunda ad musculos descendit spatulæ, & eius, quod est circa eam: & ipsius plurimum in musculo spargitur lato, qui est super spatulam: & hæc quidem pars est magnæ quantitatis, & suspẽsa penetrat donec perueniat, ad quod dirigitur. Pars uerò tertia, quæ maior est ex tribus partibus, ad uiscera descendit in ascensione uenæ † soporariæ, & est illi annexa, & cum ea ligata, ex qua [o] § quum in rectitudine est epiglottidis, separantur rami, § qui ad musculos ueniunt epiglottales, quorum capita sunt ad superiora, qui epiglottim, & ipsius eleuant cartilagines. Quumque epiglottim pertranseunt, ex eis ascendunt rami, qui ad musculos uadunt capita ad inferiora habentes: & ipsi sunt, qui ad † cymbalarim claudendam sunt necessarij, quum ad inferiora trahere necessarium est. & propter hoc uocantur nerui retro redeuntes. Hic autem neruus retro rediens non egressus fuit à cerebro & non à nucha, nisi propterea quòd, si à nucha ascenderent, ab ipsorum principio subirent transuersi & non recti: & ad inferiora attractio cum eis non proueniret secundum actionem decentem. Et ipsi quidem non de sexto pari creati fuerũt; nisi propterea quòd illud, quod ex neruis est molle, aut molli uicinum. s. illud, quod fuit ex eis ante sextum, iam in musculis faciei & capitis; & in eo, quod est in eis, fuit diuisum: & septimum etiam, non secundum rectitudinem descenderet, quemadmodum sextum descendit; immo proculdubio trãsuersitas eos comitaretur: & propterea q̃ illud, quod ascendit & redit, quandoque indiget re firma, cui innitatur ad similitudinem girgilli, ut super ipsam reuoluatur ascendens: & ex ea adiuuetur, ut sit situs durus, & fortis, & leuis. & iuxta positus non fuit ibi ad hoc idoneum, sicut arteria maior. Et illud, quod ex istis ramis à sinistra ascendit, hanc inuenit arteriam ipsa recta & grossa, ergo super eam reflectitur non multa indigẽs firmitudine. A dextra uerò ascendenti: huic nõ uicinatur arteria ad modum primi: sed uicinatur ei, postquam iam accidit ei paruitas propter ramorum diuisionem, qui iam ex eo egressi fuerũt: cui etiam iam defuit rectitudo in situ, quia transuersatus fuit ad ascellam declinando. fuit ergo necessarium, ut ipsi re aliqua affirmarentur, cui inniterentur cum ligamentis, in quibus rami stringerentur: ideo ut per ipsos illud, quod defuit ex rectitudine, & grossitie; in situ corrigeretur. Et sapientia quidem in hos redeuntes ramos elongãdo, est, ut talis qualis est hæc suspensio, proximi fiant; & propter elongationem à principio fortitudinem habeant, & duritiem. Ex neruis autem redeuntibus fortior est ille, qui in duabus musculorum epiglottidis spargitur tunicis cũ alijs neruorum adiuuantium ramis: postea illud, quod ex hoc remanet neruo, descendit, à quo rami separantur, qui in panniculis sparguntur diaphragmatis & pectoris: & in musculis ipsius: & in corde: & in pulmone: & in uenis: & in arterijs, quæ ibi sunt. Illud uerò, quod remanet, penetrat in diaphragma: & associatur ei, quod ex parte tertia descendit, & in panniculis spargitur uiscerum, & peruenit ad os latum. Septimi autem paris origo est à termino communi, qui est inter cerebrũ & nucham, cuius plurimum incedit se in musculis spargendo linguam mouentibus, & in musculis inter peltalem, & os lambda communibus: & est quum ipsius residuum in alijs spargitur musculis, qui huic musculo sunt uicini: non tamen semper est istud: & propterea, quòd alij nerui ad alias reducti fuerunt necessitates: neque fuit bonum, ut foramina in interioribus, neque in inferioribus multiplicarentur; fuit melius, ut ad linguæ motum neruus ab hoc loco ueniret, quia ipsius sensus iam ei ab alio uenit loco.

[n] B. alderazi. † adorem.
† subeticæ.
[o] B. & quũ opponit epiglotti separãtur ab ea rami.
† .i. aritęnoeidem cartilaginem.
[c] B. in loco torture uel piksture.

ANNOT.

Septem esse neruorum cerebri paria Gal. passim docet 9. præsertim de us. par. obscurè tamen dum de 3. pari meminit, alterum quendam longum neruum per meatum qui sub oculis est, inter ossa eorum squammosa ferri ibidem docet, quem neruum recentiores à septem ijs paribus differre existimant Gal. uerò parum referre arbitratur. Addunt tamen & præter hos alterum quoddam par, quod sub basi cerebri uersus anteriora incedens, & per foramen, quod in sphenoide osse est, ad musculum temporalem transit. quod tamen quinti paris radix esse uidetur. Ostendunt & alij duos quosdam neruulos à duobus oculi processibus, qui nates uocantur, ortum ducentes. & ij iuxta tertium neruorum par transeuntes in quartum palpebræ musculum inseruntur. Sed de neruis quæcunque hic author, habes fusius ex Gal. 9. de usu par. & lib. de neruorum diss. Sunt tamen & hoc loco controuersiæ. ac primum de oculorum neruis, ait author neruos opticos coniungi quidem, sed dextrum ad dextrum oculum, & sinistrum neruum ad sinistrum oculum proficisci. At lib. de natura animal. 12. dextrum neruum ad sinistrum oculum, sinistrum autem ad dextrum ferri scribit. De hac controuersia nos fortè alibi fusius. interea tamen recentiores dum horũ neruorũ ductus prosequuntur, id usu experiuntur, quod hoc loco author notat. dextrum uidelicet ad dextrum, ac sini-

Cap. 8.
Cap. 8. 9. & deinceps. Cap. 2. ad 11.
Cap. 8.

ac sinistrum ad sinistrum ferri. Quæ uerò hic de oculis & uisu author scribit, habes ex Gal. 10. de us. par. Sed de adiutorijs quoque neruis discrepare à seipso Auic. uidetur, quando hic oriri eos à posteriori cerebri parte asserit, lib. autem 3. ab anteriori, id quod & Galenus 8. de usu par. Soluitur tamen, ac uerè ab anteriori parte cerebri & hi & molles cæteri oriuntur. auditorij tamen in parte anterioris uentriculi posteriore ortum ducunt. id quod hoc loco intellexit. Verùm dissentire præterea Auic. uidetur quum de sexto neruorum cerebri coniugio loquitur. ait nempè partem huius paris ad scoptulæ musculos ferri: superiori autem capite nullũ ex cerebri neruis infra faciem duci asserebat, præterquam ad intestina. Eandem controuersiam in Galeni libris legere est. Is enim 3. de loc. aff. omnes ait animantis partes sub ceruice positas, quæ ex consilio, & uoluntatis imperio moueri possunt. neruos habere, qui eos moueant, à spinali medulla procedentes. Idem tamen 16. de usu par. deferri ad scoptulas à 6. cerebri neruorum coniugio propagines, sensum illis & motum ferentes, longa oratione scribit. Sed difficile fortasse non est hæc loca conciliare. Certum sanè est & ad scoptulas à 6. neruorum pari propagines duci: hoc tamen generalem communemq́; in cæteris partibus obseruationem non turbat: quum, exceptis scoptulis, atque intestinis, id ferè religiosè seruetur, ut à cerebro nerui infra faciem non pertingant.

Cap. 12. Cap. 6 Cap. 10. Cap. 6.

De anatomia neruorum nuchæ & colli, & uijs eorum. Cap. 3.

Nerui ex nucha nascentes, qui per colli uadunt spondiles, octo sunt paria. Vnius paris egresio à duobus est spondilis primæ foraminibus, quod in capitis musculis solũ spargitur: & est paruum, & minutum: quoniam melius fuit, ut locus à quo egreditur, sit angustus; quemadmodum in capitulo de ossibus diximus. Et secundi quidem paris egresio est inter spondilem primam, & secundam. s. foramen, in loco uel capitulo de ossibus nominatum. cuius plurimum capiti tangendi sensum defert, transuersè enim ad id quod in spondilibus est supremum, ascendit: & ad anteriora reflectitur: & super tunicam extrinsecam aurium spargitur. Et quòd par primum minus facit propter sui paruitatem, & abbreuiationem, ob quam expandi expedite non poterat, & dilatari in locis, qui sequuntur ipsum, completè emendat. Quod autem ex hoc remanet pari: ad musculos, qui sunt in posterioribus colli: & ad musculum latũ uenit, & eis dat motum. Et paris tertij origo, & ipsius egresio est à foramine, quod est inter secundam & tertiam. Et unusquisque eorum in duos partitur ramos. Ab uno ramo sparguntur rami in profundo musculorum, qui sunt ibi, & propriè caput cum collo [a] † § § mouentium: deinde ad spondilium ascendunt spinas: & quum in earum rectitudine ueniunt, ad radices tenentur earum: & post ad ipsarum eleuantur capita, & cum ligamentis miscentur pannicularibus, quæ ab illis nascuntur † processibus, postea ad partem aurium reflectendo penetrant, & in [b] § non homine § ad aures perueniunt, & aurium musculos mouent. Et ramus secundus ad anteriora uadit, donec ad musculum peruenit latum. [c] § Et cum hoc quidẽ primum quum nascitur, miscentur uenæ & musculi, § qui ipsum cooperiunt, propterea ut in se ipso sit fortior. Et est etiam, quando cum musculis miscetur temporum, & cum musculis aurium in bestijs. Plurimum tamen sparsionis ipsius, non est nisi in musculis maxillarum. Quarti uerò paris egresio est à foramine, quod inter tertiam existit & quartam: & partitur sicut ille, qui est ante ipsum parte antecedente, & parte posterius consequente: sed pars eius quæ antecedit, est parua: & ideo cum quinto miscetur. Et quidam iam dixerunt, quòd ab ea penetrant rami, sicut araneæ tela extensi super uenam † soporariam donec [d] § ad diaphragma perueniunt, separans super duo latera diaphragmatis pectus in duo media partientis incedentes. § Sed eius pars maior ad posteriora reflectitur: & in fundo musculorum profundatur, donec ad † processus uadit, & musculis mandat ramos: qui inter caput & collũ sunt communes: & deinde itinere suo ad anteriora reflectendo uadit: & cum musculis maxillæ, et aurium in animalibus continuatur. Et dixerunt quòd ab eo ad dorsum descendit ramus. Quinti autem paris egresio est à foramine, quod est inter quartam & quintam, quod etiam in duos partitur ramos. unus ramus. s. iste, qui est antecedẽs, & ipse minor ad musculos peruenit maxillarum: & ad musculos, qui caput anterius curuant: & ad alios musculos, qui capiti & collo sunt communes. Et ramus secũdus in duos diuiditur ramos. Vnus ramus inter primum, & inter ramum secũdum est medius, & peruenit ad spatulę supremũ: & miscetur cum eo quidam sexti & septimi. Et ramus secũdus cum ramis quinti & sexti & septimi miscetur: & ad medium penetrat diaphragmatis. Par uerò sextum, & septimum, & octauũ ab alijs secundum ordinem egrediuntur foraminibus: sed octaui egresio est à foramine communi inter finem spondilium colli, & inter primam spondilium dorsi: & eorum rami uehementi cõmiscentur mixtura. Sed plurimum Sexti ad spatulæ peruenit superficiem: & pars eius maior parte, quæ est ex quarto, & minor parte, quæ est ex quinto, peruenit ad diaphragma. Et plurimum septimi peruenit ad adiutorium: licèt sint quidã ex ipsius ramis, qui ad musculos capitis, et colli, & dorsi, cum ramis quinti associati uadunt, & ad diaphragma perueniunt. Sed octaui post commixtionem, & societatem omnes ad brachium & † cubitum perueniunt: neque est aliquis eorum, qui ad diaphragma perueniat: sed tamen ille, qui ex quinto ad partem manus tendit, non transit spatulam, & ex septimo non transit adiutorium: sed ille, qui à spatula peruenit ad brachium; est ex octauo mixto cum primo ramo, [e] § qui nascitur ex spondilibus dorsi, & ad dorsum uadit. Nerui autem isti in diaphragmate partiti non fuerũt, nisi nerui nuchæ, § propterea ut ad ipsum ueniens ab alto foret descendens loco: ideò, ut eius partitio in ipso esset melior: & præcipuè, quia prima eorum directio fuit principium pãniculi pectus per medium partientis. Et impossibile quidem erat, ut nerui ad ipsum à nucha directe uenirent absque fractura cum angulo. Et si omnes nerui, qui ad diaphragma descendunt, à cerebro protẽderentur, ipsorum prolongaretur incessus: neque eorum neruorum continuitas cum medio diaphrag-

a † B. in gyrum

† simenijs.

b B. alio animali ab homine.

c B. Et hoc quã primũ ascendit miscet cum venis & musculis.

† subeticam.

† subeticam.

d B. perueniat ad panniculum separãtem incedentes sup duo latera panniculi diuidẽtis pectus in duas medietates.

† simenia.

† ascid.

e B. qui ex spõdilibus pectoris venit, & nõ sunt diuisi ad diaphragma nisi ex istis neruis, & nõ ex neruis nuchæ, qui sunt sub istis.

phragmatis posita fuit, nisi propterea quòd non fuit conueniens, ut in ipso secundum iustitiam & æqualitatem spargerentur; si cum extremitate, & non cum medio continuarentur, aut si, cum tota continuarentur circuitione: & esset hoc contrarium uiæ, quæ est necessaria: quoniam musculi non faciunt aliquid moueri nisi extremitatibus suis: propterea illud quod ex diaphragmate mouetur, est illud, quod est [f] § § circuens. oportuit ergo ut in ipso finirentur nerui, & nõ ut in ipso inciperent. Et quoniam necessarium fuit eos ad medium uenire, oportuit necessario, ut penderent. oportuit ergo ut ipsi defenderentur, & panniculis cum munitione tegerentur. tecti ergo panniculis fuerunt cum munitione defendente, in qua eis associatur pãniculus, qui pectus per medium partitur, super quem mixti perrexerunt: & quia huius membri operatio fuit nobilis, facta fuerunt neruis eius principia multa, ne eius operatio propter aliquod destrueretur nocumẽtum, quod uni accideret principio.

f †B. Alia litera non.

ANNOTAT.

De neruis colli à dorsali medulla ortum trahentibus, deq; eorum usu, ac productione fusius Gal. egit lib. de neruorum diss. necnon 13. de us. part. ex quibus locis hæc author. sunt tamen qui non eos solum neruos qui dorsi uocantur, sed & septem priora paria, quæ à cerebro Gal. ortum ducere scripsit, & omnes demum neruos à spinali medulla nasci censeant, nempè quum spinalis medullæ initium non in posteriori sit cerebri parte (ut dicunt) sed sub anteriori prorsus cerebro principiũ sumat. quo fit, ut iure neruos omnes ex spinali medulla ortos esse dici posit, quamuis primorum eorum ortus, & ipsius quoque medullam initium ipsi tandem cerebro sit ascribendus.

Cap. 11. ad 16. Cap. 5.

De anatomia neruorum nuchæ spondilium, quæ sunt in rectitudine pectoris. Cap. 4.

PRimi ex paribus ipsorum egressio est inter primam spondilium, & secundam pectoris; quod in duas diuiditur partes: quæ maior, in omnibus musculis spargitur costarum, & musculis dorsi, & quod remanet, super primas costas extensum procedit: & octauo neruorum colli obuiat, & simul ad manus protenduntur, donec ad adiutorium & spatulam perueniant. Par uerò secundum à foramine egreditur, quod prædictũ sequitur foramen: cuius pars ad adiutorij tendit superficiem dans ei sensum: & ipsius residuum, cum alijs paribus, quæ remanserunt, aggregatur; & ad musculos spatulæ, qui super eam sunt positi; descendunt, ipsius mouentes iuncturam: & ad musculos perueniunt dorsi. Qui igitur ex neruis istis spondilium pectoris oriuntur, & ramis, qui ad spatulam non protẽduntur; ad musculos dorsi uadunt, & ad musculos, qui sunt inter costas puras in posterioribus pectoris positas. Qui uerò ex spondilibus falsarum nascuntur costarum; ad musculos ueniunt, qui sunt inter costas & ad musculos uentris. Cum istorum neruorum prẹterea ramis arteriæ, & uenæ quietæ currunt, & nucham ingrediuntur per loca inferiora, unde ipsi egrediuntur.

ANNOTAT.

Neruorum dorsi aliqui paria duodecim esse putant, quum tamen non plura sint quàm undecim. Sunt sanè uertebræ duodecim, sed eæ foramina tantum undecim obtinent, non plura aut pauciora. De horum ortu, ductu, usuq; plura Gal. lib. de dissect. neru.

Cap. 16.

De anatomia neruorum †lumborum. Cap. 5.

† alchatim.

NErui †lumborum in hoc cõmunicãt, quòd pars eorum ad dorsi musculos peruenit: & pars ad musculos uentris: & ad musculos, qui sunt in dorso expansi. Tria autem superiora cum neruis miscentur, qui à cerebro sunt descendentes, & non alia. Et duo paria inferiora ad partem crurium multos transmittũt ramos, cum quibus rami tertij paris, & ramus nerui primi ex [a] §†osse sacro § miscetur: sed isti duo rami anchæ non transcunt iuncturam: sed in ipsius sparguntur musculis; & illi eos pertranseunt incedendo ad crura. Neruorum autem crurium & pedum forma à neruis manuum separatur in hoc, quòd non omnes coniunguntur, & declinant submersi incedendo ad occultum: non enim est forma continuitatis adiutorij cum spatula; sicut forma continuitatis coxẹ cum ancha: neque eius continuitas cum origine suorum neruorum, sicut cõtinuitas ipsius cum suorum neruorum origine. Et isti quidem nerui ad parte cruris diuersis tendunt itineribus. Sunt enim ex eis, qui occultãtur, & sunt ex eis, qui manifestantur: & sunt ex eis, qui submergũtur sub musculis cooperti. Et quia musculi, qui à parte ossis femoris oriuntur, uias ad utrosque pedes non habuerunt à posterioribus corporis: neque ab occulto coxarum: propterea quòd sunt ibi musculi multi, & uenæ: factũ fuit, ut pars neruorum, qui sunt proprij musculorum, qui sunt in pedibus, curreret, & penetraret in foramine, quod ad testiculos descendit, donec ad musculos uadat femoris, & descendat ad musculos poplitis.

† Alchatim.

a B. alagiazi. † alhauim.

ANNOTAT.

De neruis lumborum lib. de dissect. neruorum ex Galeno habes. necnon 16. de usu par.

Cap. 17. Cap. 8.

De anatomia neruorum nuchæ [a] §†ossis sacri § & coccygis. Cap. 6.

a B. alagiazi. † Alhauim, & alhosos.

PRimum par ex [b] §†osse sacro § miscetur cum neruis †lumborum, sicut diximus. Alia uerò paria, & impar, quod ab extremo oritur †coccygis, in musculis spargũtur sicteris, & ipsius uirgæ: & in musculo uesicæ, & matricis: & in panniculis uentris: & in partibus domesticis interioribus ossis femoris: & in musculis, qui nascuntur ab osse [c] §†sacro.

b B. alagiazi. † alhauim. † Alchatim. † alhusos.

c B. alagiazi. † alhauim.

ANNOTAT.

Scripsit & de hac re Gal. lib. de diss. neruorum. In uniuersum uerò, quæ de neruis hic & superioribus capitibus author scripsit, habes ex eodem libro de animalibus 12.

Cap. 17. Cap. 8.

SVMMAE

SVMMAE QVARTAE DOCTRINAE QVINTAE.

Sermo de forma arteriarum. Cap. 1.

VEnæ pulsatiles sunt arteriæ, quæ creatæ fuerunt præter unam earum, duas habentes tunicas: quarum durior est occulta: quoniam ipsa est illa, quæ pulsationi obuiat: & forti motui substantiæ spiritus: qui celari uoluit: & ipsius receptaculum custodiendum, & corroborandum fuit. Arteriarum autem origo est à sinistro ventriculo duorum uetriculorum cordis, quoniam dexter eorum hepati est propinquior: quapropter oportuit, ut ipse poneretur occupatus in attrahendo nutrimentū exercendo ipsum.

ANNOTAT.

Arteriam Arist. aortam nuncupat 3. de hist. an. ubi fusius de hac & eius origine meminit. A sinistro cordis uentriculo oritur ut author dicit, id et testatur Galenus lib. de arter. dissect. & 16. de usu part. & sæpe alibi. Ait uerò author nasci à sinistro uentriculorum duorum cordis, Aristotelis fortasse sententiam excludens qui primo de hist. anim. & 3. de part. anim. tres cordis esse uentriculos est arbitratus. Contra quem tamen Gal. 1. de usu par. etenim quem Arist. tertium uetriculum censet, partem esse destri Gal. putat.

Cap. 4. Cap. 9. Cap. 10. Cap. 17. Cap. 4. Cap. 9.

De anatomia arteriæ uenalis. Cap. 2.

QVod in primis à sinistro oritur uentriculo, duæ sunt arteriæ: una ad pulmonem uadit, & in ipso partitur: propterea ut aer attrahatur, & sanguis, qui pulmonem nutrit, à corde deferatur;[a] † § § quia transitus nutrimenti pulmonis est ad cor, & à corde uadit ad pulmonem. Et huius quidem partis origo est ex partium cordis subtiliore, & ubi uenæ ad ipsum penetrant: quæ est unam habens tunicā ab omnibus alijs arterijs diuersam, & propter hoc uocāt ipsam arteriā uenalem. Ex una autem creata fuit tunica, ut sit mollior & lenior: & ad dilatandum, & ad constringendum magis obediens: & ad resudationem eius faciendam, quod ab ea ad pulmonem resudat ex sanguine subtili uaporoso, qui substantiæ pulmonis magis est conueniens, sit apta; scilicet qui complemento digestionis in corde, iam propinquus fuit. Et neque est ei necessaria superfluitas digestionis: sicut ea indiget sanguis, qui in uena currit[b] § uentrē habente, § quam modo nominabimus: & propriè, quoniā eius locus est iuxta cor, & uadit ad ipsum eius uirtus calida facile digerens: & etiam, quia membrum, in quo pulsat, est rarum: & non timetur, quum pulsauerit in illo raro, & percusserit; quòd ipsius durities ei noceat: & propter hoc in corpore ipsius non tantum duritiei fuit necessarium, quanto aliæ indiguerunt arteriæ, quę sunt[c] § § membris duris uicinę. Vena autem arterialis, quam dicam: licèt pulmoni sit uicina; non tamen ei uicinatur nisi ipsius postremum à parte dorsi: & hæc arteria uenalis in antecedente pulmonis parte spargitur: & in ipso submergitur, quæ iam quidē in partes, & ramos diuisa est. Sed, quū inter duas huius arterię necessitates cōparatū fuerit, quę attēdunt secundū firmitudinē & lenitatē, quæ facit ei dilatationem facilem & constrictionem: & resudationem eius quod ab ea resudat: inuenietur, quòd lenitas magis est ei necessaria, quam spissitudo & firmitudo. Aliam autem arteriam, quę est maior, quam Aristoteles uocat † aortam in primis, quū ex corde oritur; duos transmittit ramos: ex quibus maior in circuitu cordis reuoluitur, & in suis [d] § conuertitur § partibus: & minor reuoluitur, & in uentriculo spargitur dextro. Quod autē post duos remanet ramos, quum separatur, in duas diuiditur partes: una pars est maior, & ad descendendum apta: & altera est minor, & est apta ad descendendū. Et quæ est apta ad descendendum, creata fuit in quantitate sui super aliam addens; quoniam ad membra tendit, quæ numero sunt plura, & in quantitate maiora: & hæc quidem sunt membra, quæ sub corde sunt posita. Super † aortæ autem essentiam, uel egresionem tres duri consistunt pāniculi ab interioribus ad exteriora: si enim unus aut duo fuissent, non præberent iuuamentum, quod in eis quæritur, [e] § neque § ipsius quantitatem aut ipsorum quantitates magnificando: &[f] † § § fierent motus per ipsos difficiles. Quod si essent quatuor, fierent ualde parui: & destrueretur iuuamentum eorum: & si in suis quantitatibus magni fierent, uiam coangustarent. Venalis arteria duos habet panniculos ad interiora declinantes: & duo quidem suffecerunt; quia non est ibi tantum necessitatis [g] § beneficiendi formam, quantum est hic: in subtiliando uerò est ibi plus necessitatis, § ideo ut fumosum uaporem expellere sit facile, & sanguinem ad pulmonem euntem [h] § in parte † aortæ, quæ ex duabus partibus est ascendens. §

a † B. ad pulmonem à corde.
b B. concaua.
c † B. alijs.
† orithi.
d B. diuiditur. † orithi.
e B. nisi.
f † B. tunc.
g B. ad decenter claudendū, quantū hic: immo necessitas ibi est | debilior plus.
h —— B
† orithi.

De anatomia arteriæ † aorti ascendentis. Cap. 3.

PArs autem quę ex duabus † aortę partibus est ascendens, in duas diuiditur partes: quarum maior ad partem [a] § † iuguli § ascendendo tendit; deinde ad partem transuersatur dextram, donec ad carnem laxam moro similem peruenit, quæ est ibi. Et in tres diuiditur partes: quarum duæ, sunt duæ arteriæ, quæ [b] § † soporariæ § uocantur: & ad dextram & ad sinistram cum duabus ascendit † uenis non pulsantibus profundis, quas postea nominabimus: & in diuidendo, cum eis associantur; sicut post referemus. Pars autem tertia in thorace spargitur: & costis primis: & in sex spondilibus colli superioribus, & in partibus furculæ; donec ad caput peruenit spatulæ: postea exinde ad manuum pertransit membra: pars uerò minor ex partibus † aortæ ascendēs ad partem ascellæ uadit: & diuiditur sicut pars tertia maioris partis.

† orithi.
† orithi.
a B. alleba. † lebriati.
b B. subetice. † subeteni.
† guidegi.
† orithi.

ANNOTAT.

Arteriarum ortum ductumq; Gal. describit libr. de arter. dissect. 6. de usu par. & 16. de earum substantia 7. de anatom. administrat. Ex quibus ferè locis hæc omnia.

Cap. 9. Cap. 10. & 11. Cap. 10. Cap. 5.

De anatomia duarum arteriarum quæ [a] § † soporariæ § uocantur. Cap. 4.

a B. subetice. † subeteni.

VNAQVAEQVE duarum arteriarum, quæ [b] § † soporariæ § uocantur, quum ad collum perueniunt; in duas separantur partes: partem anteriorem, & posteriorem. Anterior

b B. subeticæ. † subeteni.

rior uerò pars in duas sequestratur partes: occultam, quæ ad linguam tendit, & ad musculos occultos, qui sunt musculi mandibulæ inferioris: & partem, quæ manifestatur, & ascendit ad illud, quod est coram duabus auribus; & ad musculos temporum; & pertransit eos, postquam in eis reliquit ramos multos: & ad capitis cacumen tēdit: & obuiant sibi dextræ earum existentes cum extremitatibus sinistræ. Pars autem posterior in duas diuiditur partes, quarum minor plus ad posteriora eleuatur, & in musculis, qui capitis sunt continentes iuncturam, spargitur. Ex qua etiam est, quod ad basim postremi cerebri tendit in foramen ingrediens magnum, quod est apud [c] §† suturam. § Maior autem coram foramine in foramine petroso ad rete ingreditur: imo rete ex ea texitur scilicet ex uenis in uenis, & tunicis super tunicas, & rugis super rugas: ita ut nemo ex eis unā solam apprehendere posit, nisi cum alia continuam, & cum ea ligatam sicut rete: & spargitur ad anteriora & posteriora ad dexteram & sinistram: & uadit per totum rete: deinde aggregatur ex ea, par, sicut erat ante: & foratur ei panniculus, & ascendit ad cerebrum, & spargitur in ipso in pāniculo subtili: postea interius in cerebro in suis uentriculis; & † panniculus uentriculorū ipsius, [d] § & ramorum suorum orificia sibi obuiāt, quæ ibi ascenderunt; quemadmodum ramorum uenarum orificia non pulsatilium, quæ descenderunt. Non autem facta fuerunt ista ascendentia, & illa descendentia: nisi propterea quòd illa sunt rigantia § & fundentia sanguinem; quoniam melior ex sitibus suorum uasorum rigantium est, ut eorum extremitates sint capita ad inferiora habētes: sed ista iuuamentum præstat in dando spiritum: & spiritus quidem est subtilis ad superiora mobilis. Et non est necesse suorum uasorum capita ad inferiora reducere, donec fundant: immo si hoc fieret; multa inde pueniret effusio sanguinis, qui ei associatur; & difficultas motus spiritus in eis, quoniā ipsius motus ad superiora est facilior: & propter illud, quod in spiritu existit ex motu & subtilitate, sufficit in eo, quod ex ipso ad cerebrum uadit; illud, quod est necesse, ut calefaciat ipsum. [e] § Et sub cerebro quidem non fuit expansum rete: nisi ut redeundo incedat sanguis, qui est in arteria, & spiritus qui in ea existit: & cōplexioni cerebri post digestionem similetur: & deinde secundum ordinem ad cerebrum uadat. § Et rete quod inter os & panniculum durum est positum.

c B. commissuram lambdę. † dorem lambda.

† siphac. d B. & obuiant orificijs ramorum suorū, qui iam paruificati sunt valde orificia ramorū uenarum non pulsatilium, quę descenderunt. Et ista quidē ascenderunt, & illa descenderunt, quoniā illa sunt rigantia.

e B. Et propter hoc sub cerebro quidē fuit expāsum rethe, ut subministret ei paulatim sanguis arterialis, & spiritus in eo: & assimilet cum cōplexione cerebrali post digestionē, deinde cū gradatione ad cerebrum vadat.

ANNOTAT.

Habentur & hæc omnia locis superiori capite citatis. præsertimq; lib. de dissect. arteriarum. Vnum notat hoc loco author, quod & Gal. 9. de usu par. & passim alibi ex arterijs nempè rete cerebri admirabile constitui. Recentiores tamen de retiformi hoc plexu ambigunt, neque ipsum in humano cerebro conspicantur. Sed & de hac re nos alibi.

Cap. 9. Cap. 4.

De anatomia partis † aortæ descendentis. Cap. 5.

† orithi. † orithi.

PARS autem † aortę descendens primum secundum rectitudinem incedit, donec super quintam mittitur spondilem, cuius situs capitis, cordis situi est oppositus: & ibi quidem est pulmo sicut accubitatio, & sustentamentum ipsi ad hoc, ut inter ipsum & ossa dorsi separationem faciat. † Gulam quoque, quum ad hunc peruenit locum, ab eo ad dextram declinat, & non secundum rectitudinem transit: deinde cum panniculis appensus incedit, quum ad diaphragma peruenit, ne ipsum coangustet. Et hæc quidem arteria descendens, quum ad spondilem quintum peruenit, ad inferiora trahitur extendendo se supra dorsum, donec ad os peruenit, quod est [a] § ex † osse sacro. § Et, quum est in pectoris rectitudine, transit idem, & dimittit ibi ramum subtilem paruum: & dispergitur in receptaculo pulmonis, quod est ex pectore: & perueniunt extrema ipsius ad cannam pulmonis: & ipsa quidem non cessat dimittendo in omnibus spondilibus, per quas uadit, ramum, qui inter costas & nucham incedit. Quumque pertransit pectus, ex ea duæ diuiduntur arteriæ, quæ ad diaphragma perueniunt, & in ipso à dextra sparguntur, & à sinistra. Deinde dimittit arteriam, cuius rami in stomacho, & hepate, & splene sparguntur: & ipsius rami ab hepate egrediūtur, & ad vesicam uadunt. Et postea oritur arteria, quæ ad [b] § † mesaræum, § quæ sunt in circuitu minutorum intestinorum, & colon uadit. Deinde post hos tres, ab ea separantur rami; quorum minor reni sinistro propius est, & in ipsius spargitur [c] § fascijs, § & in corporibus, quæ ipsum circundant, & eis iuuamentum prębet dando eis uitam. Alij autem duo ad duos uadunt renes: ideo, ut [d] § cum § eis ren sanguinis aquositatē trahat, quoniam multotiens à stomacho, & intestinis sanguinem trahunt non purum. Postea uerò duæ separantur arteriæ, quæ ad testiculos uadunt: sed, quę ex eis ad testiculum peruenit sinistrum, [e] § ei semper associatur, quæ ad renem peruenit sinistrum. Immo forsitan est, quum non est illud, quod ad sinistrum peruenit testiculum, nisi tantum ex rene sinistro. Et eius quidem quæ ad dextrum peruenit testiculum, origo, semper est ex maiore arteria: § & raro contingit, ut cum aliquo eius, quæ ad dextrum peruenit renem, associetur. Postea ab hac arteria maiore duæ separātur arteriæ, quæ in uijs uenarum sparguntur, quæ in circuitu recti sunt intestini: & rami, qui in nucha sparguntur, & in foramina spondilium egrediuntur: & uenæ, quæ ad duo uadunt ilia: & aliæ, quæ ad testiculos uadunt. Ex istius autem summa par egreditur paruum, quod ad [f] § uuluam § vadit, præter illud, quod nominabimus postea. & istud est in uiris ac mulieribus: & miscentur cum eis uenæ non pulsatiles. Postea hęc maior arteria, quum ad finem peruenit spondilium, diuiditur cum uena nō pulsatili; quæ sibi associatur, sicut dicemus, in duas partes secundum similitudinem lambda in scriptura greca hoc modo. Λ. Vna pars earum dextratur, & altera sinistratur: quarum unaquæq; super os [g] § † sacrum § equitat uadens ad coxas. Verū tamen antequam ad coxas perueniat, unaquæq; ipsarum uenam dimittit, quæ ad uesicam tendit, & ad † umbilicum: & sibi apud † umbilicum obuiant, & in non natis manifestè apparent: sed in completis earum extrema iam siccata fuerunt, & radices remansere earum. Et ab ipsis quidem diuiduntur rami, qui in musculis sparguntur, qui super os [h] § † sacrum § sunt positi. Et illud, quod ad uesicam

† Meri.

a B. ex alhagiazi. † Alhauim.

b B. gedauel. † gedeguil.

c B. circumuolutionibus.

d B. ex.

e B. associatur frustū eius, quæ peruenit ad renem sinistrum. Immo fortasse origo eius, quæ peruenit ad testiculū sinistrū: & ex rene sinistro tantum. Et origo eius, quæ peruenit ad dextrum semp est ab arterijs magnis.

f B. ad mēbra genitalia.

g B. alagiazi. † alhauim.

† sumen. † sumen.

h B. alhagiazi. † Alhauim.

uesicam peruenit ex eis, in ea partitur, cuius extrema perueniunt ad uirgam: & ipsius residuum in mulieribus uadit ad matricem, & est par parium. Duæ uerò ad pedes descendentes, in coxis in duos diuiduntur ramos magnos; scilicet siluestrem, & domesticum: & in siluestri etiam est declinatio ad domesticum: & ramos in musculis, qui sunt ibi positi, dimittit: postea descendit, & declinat ex eo ad anteriora ramus magnus inter pollicem & indicem: & quod remansit, occultatur. Et ipsæ quidem in plurimo partium pedis penetrant tensæ sub ramis uenarum non pulsatilium, quas postea nominabimus. Ex his autem pulsatilibus sunt, quæ non pulsatilibus non associantur, sicut duæ, quæ ab hepate[k] ad †umbilicū in corporibus non natorū perueniunt: & ramus pulsatilis non pulsatili similis: & pulsatilis, quæ ad spondilem penetrat quintam, & ascendens ad †iugulum, & declinans ad ascellam, & duæ †soporariæ, quæ sparguntur in reti, & in secundina: & illa, quæ peruenit ad diaphragma: & illa, quæ ad hepar cum suis penetrat ramis: & illa, quæ ad stomachum, & hepar, & ad splenem, & intestina uenit: & ille, quæ de †abdomine uentris descendunt, & uenæ q̄ sunt in osse[l] †sacro solūmodo. Quumq; arteria uenæ associatur non pulsatili, super dorsum equitat arteria super uenam non pulsatilem, propterea ut ignobilius amborum sit deferens nobilius: In membris autem manifestis arteria sub uena non pulsatili submergitur, ideo ut sit magis cooperta, & magis tecta: & sit uena nō pulsatilis, sicut clypeus ei. Arteriæ autem non fuerunt uenis associatæ nisi propter duas res: una est, ut uenæ panniculis ligentur, qui sunt cooperientes arterias, &[m] quiescāt uenę in uillis membrorum, inter quæ uadunt. Et altera est, ut unaquæque illarum alteram imbibat.

† sumen.
k B. ad vmbilicum in corporibus embrionū perueniūt & ramus pulsatilis venæ, & pulsatiles quæ ad spondilem penetrāt quintā: & ascendens ad allebe: & declinans ad ascellam: & duæ subetice q̄ sparguntur in rethi, & illa quæ peruenit ad diaphragma, & illa quæ ad spatulā cum suis penetrat ramis.
l B. alhagiazi.
† subeteni.
† leebeti.
† alhauim.
† mirach.

m B. Et quiescant in eo quod est inter ea ambo ex membris. Alia litera. Et quiescant in eo quod est inter ea ambo, & sup membra.

ANNOTAT.

Hæc item omnia lib. de dissect. arteriarū fusius prosequutus est Gal. quem locum tu uide, ne nos idem sæpius repetamus.

Cap. 9.

SVMMA QVINTA

De uenis, quæ quinque continet capitula.

Summæ quintæ quòd est de modo uenarum non pulsatilium. Cap. 1.

Omnium autem uenarum quietarū origo, est ab hepate. Et quod in primis ab hepate oritur, sunt duæ uenæ: una à parte ipsius concaua oritur, cuius maius est iuuamentum in attrahendo ad hepar nutrimentum: & uocatur porta. & altera oritur à parte eius gibbosa; cuius est iuuamentum, nutrimentum ab hepate membris deferre: & uocatur [a] uentrem habens.

a B. concauā.

ANNOTAT.

De uenarum origine lis inter philosophos & medicos uersatur. Plato & Arist. philosophorum principes cor uenarum originem & sanguinis fontem esse putant. id quod Plato quidem in Timæo, Arist. uerò 3. de par. anim. & 3. de histor. animal. Gal. uerò & medici fermè omnes, sicut cerebrum neruorum & cor arteriarum, ita & iecur uenarum principium esse contendunt. id quod pluribus Gal. disserit 6. præsertim lib. de decr. Hipp. & Plat. Arist. tamen tuetur Auer. 3. præsertim de partib. anim. Cæterum paucis, ut hanc litem dirimamus. negari non potest in iecinore uenarum esse cumulum maiorem longè quàm in corde, ut medici sentiunt. nihil tamen obstat eo etiam dato, quin ut & de neruis alibi diximus, sicuti flumina ab exiguo admodum fonte primum sui ortum ducunt, ita & uenæ à corde primum initium suscipiant, quum tamen in iecinore maior harum sit copia. ex corde nempè & uis omnis & uita ipsa toti corpori influit, & ab eodem ueluti fonte, uenarum initium est, quamuis imbecillum, quamuis tenue. Sed à iecinore ueluti à lacu quodam ampliori uenarum postmodum flumina emanant, quæ in totum deinceps corpus disperguntur. Ita conciliari hæ sententiæ nobis uidentur. licèt Galen. aliter philosophi uerba intellexerit.

Cap. 4.
Cap. 13.
Cap. 3. & deinceps.
Cap. 4.

De anatomia uenæ, quæ uocatur porta. Cap. 2.

Incipiemus uenæ, quæ porta uocatur, anatomiam. Et dicemus, quòd portæ extremitas, quæ in hepatis submergitur uētriculis: in primis in quinque diuiditur partes: & ramos à se emittit, donec ad gibbosas hepatis peruenit extremitates, ex quibus una uena ad fel tendit. Et isti quidem rami sunt sicut arboris radices, quæ ad fundum originis ipsarum uadunt. Extremitas uerò, quæ eius concauitatem sequitur, quum ab hepate egreditur, in. viij. diuiditur partes, quarum duæ sunt paruæ, & sex sunt maiores. Et una quidem ex duabus minoribus cum parte intestini continuatur, quod duodenū uocatur; ad hoc ut ab eo nutrimentum attrahat. & ab eo etiā iam diuisi fuerunt rami, qui separati fuerunt in corpore, quod uocatur [a] †pancreon. Et pars secunda in inferioribus diuiditur stomachi apud portanariū, quod est os stomachi inferius, ideo ut nutrimentum trahat. Vna autem sex remanentium, ad partem stomachi latam tendit, ad ipsius superficiem [b] manifestam nutriendum. Occultum nanque stomachi primum nutrimentum, quod est in ipso, tangit; & ex eo per tactum nutritur. Et pars secunda ad partem peruenit splenis ad splenem nutriendum, à qua antequam ad splenē nutriendum perueniat, separantur rami, qui corpus quod [c] †pancreon uocatur, ex clariore eius parte, quod in ipso penetrat ad splenem, nutriūt: deinde peruenit ad splenem, & ex ipsa cū eo continua reuertitur ramus magnus, qui in latus stomachi sinistrum ad ipsum nutriendum partitur. Et, quum illud, quod ex ipsa penetrat in splenē, in medio ponitur, ascendit ex ea pars, & descendit ex ea pars. Et ex ascendente quidem spargitur ramus in medietate [d] stomachi superiore ad nutriendum ipsum: & altera pars in splene ad ipsum nutriendum. Et pars altera egreditur, donec ad stomachi peruenit gibbositatem: deinde in duas partitur partes. una pars in manifesto sinistri stomachi spargitur: [e] † & altera ad os stomachi submergitur ad superfluitatē pōticam acetosam choleræ nigræ ibi proijciendam, quæ cum superfluitatibus egreditur, & os stomachi titillat titillatione desiderium excitante, & iā ipsam ante nominauimus. Pars uerò ex ea descendens in duas etiam diuiditur partes, unius quarum rami in inferiore splenis medietate diuiduntur ad ipsum nutriendum. Et altera ad [f] reticulum

a B. bancharas.
† encharas.
b B. exteriorē.
c B. bancharas.
† encharas.
d B. splenis.
e † B. ut nutriat ipsum.
f B. zirbum.

ticulum§ uadit, & in ipso ad ipsum nutriendum. Et pars tertia ex sex primis ad latus uadit sinistrum, & in omnibus uijs uenarum, quæ in circuitu recti consistunt intestini, spargitur ad sugendum illud, quod ex reliquijs nutrimenti est in stercore. Et pars quarta ex sex, ad modum capillorum separatur, ex quibus sunt, qui in manifesto dextri gibbositatis stomachi oppositi parti, quæ in sinistro à parte splenis ad eum uenit, sparguntur: & ex eis sunt, quæ [g] §à dextra reticuli parte§ uadunt, & in ipso sparguntur oppositi parti, quæ ad ipsum à parte sinistra uenit ex ramis uenæ spleneticæ. Quinta uerò ex sex in [h] § † mesaręi uenas§ spargitur, quę sunt in circuitu intestini colon ad nutrimentum ex eo sumendum. Et sexta est sicut hæc, & ipsius plurimum in circuitu ieiuni spargitur, & quod remanet in circuitu [i] §tunicarum minutarum,§& cum monoculo continuatur, & trahit nutrimentum.

g B. ad partem zirbi dextram.

h B. vijs. † gedeguil.

i B. intestinorũ inuolutorũ minutorum.

ANNOTAT.

Habes de hac re prolixam historiam ex Gal. lib. de uenarum dissect. & ab authore nostro 13. de natura animal. necnon ab Auerroe 1. Coll. Vide uerò & Arist. 3. de hist. animal.

Cap. 1. Cap. 7. Cap. 6. Cap. 2. 3. & 4.

De anatomia uenæ [k] §habentis uentrem,§& eius quæ ex ea ascendit. Cap. 3.

K B. concauę.

Sed uentrem habentis radix in primis in ipsomet hepate spargitur in partes, quæ sunt sicut capilli, ad attrahendum nutrimentum à [a] §partibus§ portæ, quæ etiam sicut capilli partiuntur. [b] §Partes uerò uentrem habentis§ à gibbositate hepatis ad ipsius uentrem sunt uenientes. Et rami quidem portæ sunt uenientes à concauitate hepatis ad eius uentrem, postea eius stipes apud hepatis eleuatur gibbositatem, & in duas diuiditur partes: unam ascendentem, & alteram descendentem. Sed ascẽdens ex ea rumpit diaphragma: & penetrat in ipsum, & duas in diaphragmate dimittit uenas, quæ in ipso sparguntur, & dant ei nutrimentum: deinde capsulæ cordis opponitur: cui multos transmittit ramos, qui ad modum capillorum diuiduntur: & eam nutriunt. Et postea in duas diuiditur partes: quarum una, quæ est magna, peruenit ad cor: & in ipsum penetrat apud dextram cordis aurem. Et hæc quidem uena, uenis cordis maior existit: & non est hæc uena alijs uenis maior, nisi propterea quòd aliæ uenæ sunt ad aerem attrahẽdum; & hæc est ad nutriendum: sed nutrimentum grossius est aere: oportuit ergo, ut eius penetratio esset amplior: & [c] §illud§ in quo stat, esset maius. Et huic quidem, quum cor ingreditur, tres creantur panniculi: quorum [d] §fissuræ§ sunt ab exterioribus ad interiora, propterea, vt cor attrahat, quum trahitur ab eis nutrimẽtum; & postea non reuertatur, quum dilatabitur. Et hi quidem panniculi omnibus alijs panniculis duriores sunt. Hæc autem uena in opposito cordis [e] †§apud extensionem eius§ tres dimittit uenas: quarum una ab ea ad pulmonem uadit apud arteriarum originem, nascens iuxta sinistram: & in uẽtriculo dextro ad pulmonem reflectitur. Et ipsa quidem iam creata fuit duas sicut arteria habens tunicas: & ideo eam arterialem uocant uenã. Primum autem iuuamentum in hoc existit; ut sit illud, quod ab ea resudat sanguis in ultimo subtilis, pulmonis substantiæ similis parum, quoniam parum est, ex quo sanguis hic à corde exiuit, neque in eo talis existit digestio; qualis est eius, qui ad arteriam effunditur uenalem. Et secũdum existit iuuamentum, ut in ea sanguis multum digeratur. Secunda uerò ex his tribus partibus in circuitu cordis reuoluitur: postea in interioribus ipsius ingreditur ad ipsum nutriendum. Et hoc quidem est, quum ferè uena uentrem habens uenit, ut submergatur apud aurem dextram intrans ad cor: sed pars tertia in hominibus propriè ad partem declinat sinistram: deinde uadit ad quintam spondilium pectoris: & super eam recumbit: & in octo costis inferioribus spargitur, & in eo, quod ipsas sequitur ex musculis, & alijs corporibus. Ex ea uerò, quæ ex habente uentrem post tres penetrat partes, quum partem pertransit cordis ascendendo; sparguntur in supremo panniculi pectus per medium partientis, & in supremo capsulæ, & in carne laxa, quæ morum, uocatur, partes capillares: postea apud furculæ propinquitatem duo ab ea separantur rami: quorum ambo ad partem furculæ transuersi incedunt: & quantumcunq; plus uadunt, adinuicem elongantur: & fit unusquisq; ramus ex eis duo rami, scilicet unus in unoquoq; latere, descendentes super extremitatem thoracis à dextra & sinistra; donec ad [f] §ensiforme§ perueniunt; & in suis itineribus ramos dimittunt, qui in musculis sparguntur, qui inter costas existunt; quorum orificia uenarum obuiant orificijs, quæ in ipsis penetrant. & egreditur inde collectio ad musculum pectoris extrinsecum. Quumque ad [g] § † ensiformem§ perueniunt, egreditur ab eis exterius collectio ad musculos conculcatos spatulam mouentes: & spargitur in eis: & alia collectio sub musculis rectis descendit, ex qua in eis sparguntur partes, quarum extremitates cum partibus ascendentibus continuantur uenę [h] § †osis sacri, quam modo nominabimus. †Secũdi§ autem uniuscuiusque eorum, & est par unumquodque duorum imparium, quinque dimittit ramos: unus ex eis in pectore spargitur, & quatuor superiores nutrit costas. & alter ramus nutrit spatularum locum. & alter ramus ad musculos submersos uadit, qui sunt in collo ad nutriendum eos. & alter ramus penetrat in foraminibus sex spondilium superiorum, quæ sunt in collo: & inde ad caput transit. & alter ramus magnus, qui illis existit omnibus maior, ad ascellam ab unoquoque uadit latere: & in quatuor diuiditur ramos: primus in musculis, qui super thoracem, spargitur; & ipsi quidem sunt ex illis, qui spatulæ iũcturam mouent. & secundus in carne laxa, & in panniculis qui sunt in ascella. & tertius eorum descendit incedẽs [i] §ĩ supremo§ pectoris ad abdomẽ. & quartus omnibus illis est maior, & in tres diuiditur partes: una pars spargitur in musculo, qui in concauitate existit spatulæ: & altera pars in musculo magno, qui est in ascella. & tertia est maior ipsis omnibus super adiutorium, tendens ad manum, & ipsa est quæ ascellata uocatur. Et illud, quod ex ramis remanet primis: quorum unum ex imparibus in multas partitum fuerat partes; ad partẽ colli ascendit: & antequam multum [k] § ascendat, § in duas diuiditur partes: una est † uena iugularis manifesta:

a B. ramis.

b B. Rami verò venæ concauæ.

c B. vas.

d B. partitiones uel rami.

e ——— B.

f B. alchangeri. † epiglottim.

g B. alchangeri † epiglottale.

h B. alhagiazi. quam nominabimus. † alhauizalis. † Residui.

i B. sup latera. † mirach.

k B. superfluas. † guidem.

manifesta: & altera est † uena iugularis submersa. Et † uena iugularis quidē manifesta illico quū à furcula ascendit, in duas diuiditur partes: quarū una illico quū separatur, ad anteriora tēdit & ad latus: & altera uadit primo ad anteriora, & descēdit; & postea ascendit, & [k] § reuoluitur super furculam: deinde eleuatur, & manifesta ascendit § super collum; donec ad primam partem peruenit: & miscetur cum ea, & fit ex eis † uena iugularis manifesta, quæ est scita. Veruntamen, antequam cum ea misceatur, separantur ab ea [l] § duæ partes: quarum una § ad latitudinem tendit: deinde sibi apud furculam duarum obuiationum obuiāt in loco profundo. & secunda in collo manifesta transuersatur: & duo eius imparia, non post hoc sibi obuiant. Et ex istis quidem duobus [m] § imparibus § rami separantur † araneales, qui sensui non subiacēt. Ex summa autem ramorum istius secundi paris propriè tres uenæ iam separatę fuerunt sensu perceptæ, quantitatem habentes: sed aliæ sunt non perceptæ sensu. una uerò harum uenarum super spatulam extenditur; & ipsa est, quæ uocatur spatularis, ex qua est cephalica. & duæ ad duo istius spatularis latera, ipsam usque ad caput spatulæ simul comitantes. una uerò earum ibi [n] § torquetur, ut serpens, § & non pertransit eam; immo ibi spargitur: sed secunda anterior earum eam pertransit ad caput adiutorij, & ibi spargit̄. Spatularis quoque eas ambas pertransit ad ultimum, quod est in manu, & † hæc est. † Vena autem iugularis manifesta, postquam eius duo imparia miscētur; in duas diuiditur partes: quarum una occultatur: & separantur ex ea rami parui, & in mandibula sparguntur superiore: & alij rami multum maiores istis in mandibula inferiore sparguntur: ramorum autem duorum modorū partes in circuitu linguæ spargūtur, & in manifesto partium musculorum, qui sunt ibi positi. & pars altera manifestatur: & in locis, qui sequuntur caput & aurem, spargitur. † At uena iugularis submersa comitatur † gulam, & ascendit cum eo directè; & in suo itinere dimittit ramos, qui miscentur cum ramis, qui à † uena iugulari manifesta ueniunt: & omnes in † gula, & in epiglottide, & in omnibus partibus musculorum profundorum sparguntur: & penetrat extremum eius ad finem [o] § suturę lambdæ § & sparguntur illic rami, § qui in membris sparguntur, quæ sunt inter spondilem primam & secundam: & inde uadit uena capillaris apud iuncturam, quæ est inter caput & collum: à qua rami separantur, qui ad panniculum ueniunt, qui est cooperiens cranium: & ueniūt ad locum, ubi duo [p] § emigraneæ § sibi obuiant: & submergūtur ibi in cranio. Quod autem post harum uenarum transmisionem remanet; ad cranij uentrem penetrat in fine [q] § † suturæ § lambda: & inde spargitur ramus in duobus cerebri panniculis ad nutriendum eos, & ad ligandum panniculum durum cum eo, quod est in ipsius circuitu: & supra ipsum. postea egreditur ad exteriora, & panniculum, qui cooperit cranium, nutrit: deinde à panniculo subtili ad cerebrum descendit: & in ipso dispergitur, sicut arteriæ disperguntur: quas omnes panniculi grossi replicatio stringit, & eas ad locum amplum, [r] § † qui platea uocatur, defert; in quem § sanguis funditur, & cōgregatur: deinde ab eo separatur inter duas replicationes, & uocatur torcular. Istis quoque ramis, quum uentriculo medio propinqui fiunt, est necesse, ut magnæ fiant uenæ: & ex torculari sugant: & ex suis uijs, quæ ab eo separantur. deinde à uentriculo medio ad duos anteriores uentriculos tendunt, & arterijs ad locum illum ascendētibus obuiant, & texitur panniculus, qui rete uocatur secundinum.

† guidem. † guidem. k B. eleuat̄ manifesta secundo ex furcula, & reuoluitur super furculā, deinde ascendit, & eleuat̄ manifesta. † guidem. l B. paria quorū unum. m B. paribus. † capillares. n B. retinetur. † Al. legunt. & hoc est. Forte legendum. & hoc uerum est. † guidem. † Guidem. † meri. guidem. † meri. † dorem lābda. o B. commissuræ lābdę, & spargūtur illic octo rami. p B. ossa cranei. q B. cōmissurę. † dorem. r B. & ad spatiū in quod.

ANNOTAT.

Et hæc habes lib. de dissect. uenarum. & ex authore nostro 13. de natura animal. fusius. Cap. 2. Cap. 7.

De anat. uenarum manuum. Cap. 4.

PRimum autem, quod ex spatulari diuiditur, uena est cephalica, quum in rectitudine sistitur adiutorij: & in cutem, & partes musculorum spargitur manifestas. postea iuxta cubiti iuncturam in tres diuiditur partes: quarum una brachij funis, quæ super manifestum superioris focilis extēditur, deinde ad siluestrem inclinatur, & ad focilis inferioris gibbositatem declinans, & in eo, quod in inferioribus partibus † rascetæ siluestribus est, spargitur. Secunda autem ad cubiti flexionem tendit in manifesto [a] § † cubiti § & ramo ascellaris cōmiscetur: & fit inde uena nigra. Tertia autem submergitur, & in profundum etiā cum ramo ascellaris miscetur. Ex ascellari uerò in primis, quum oritur; procedunt rami, qui in adiutorio submerguntur: & in musculis, qui sunt ibi, sparguntur: & ibi finiuntur, excepto uno eorum, qui peruenit ad † cubitum. Quumq; ascellaris circa cubiti peruenit iuncturam, in duas diuiditur partes: quarum una submergitur, & ramo cephalicæ continuatur, qui profundatur; cum quo parumper incedit, sed postea ab eo separatur, & declinat una earum ad domesticum, donec ad auricularem & annularem peruenit, & ad medium medij: & pars eleuatur, & in partibus manus extrinsecis, quæ tangunt os, diuiditur. Secunda autem partiū ascellaris apud † cubitū, in quatuor partitur ramos: quorum unus in inferioribus † cubiti diuiditur; & ad rascetam tendit. Et secūdus diuiditur supra diuisiones primi, cuius diuisiones sunt, sicut illius diuisiones. Et tertius similiter diuiditur in medio † cubiti. Quartus uerò est maior eorum: & ipse est ille, qui manifestatur & eleuatur: a quo procedit ramus, qui ad unum cephalicæ peruenit ramum: & fit ex eis uena nigra: cuius residuum est basilica, quæ etiam occultatur, & submergitur alia uice. Vena autem nigra à domestico incipit, & supra superius focile eleuatur: deinde ad siluestrem peruenit: & in duas ad lābda grææ similitudinem diuiditur partes: quarū superior ad extremum superioris focilis tendit, & uadit ad rascetam, & in pollicis dorso spargitur, & inter ipsum & indicem: pars autem eius inferior ad extremum focilis inferioris uadit: & in tres diuiditur ramos: quorum unus ramus ad locum tendit, qui est inter medium & indicem, & ramo qui ad indicē à superiore proficiscitur parte, continuatur, & fit inde uena una. ramus uerò ipsius secundus, & ipse est † sceilen, procedit: & inter medium & annularem diuiditur. Et protenditur tertius ad annularem & minimum. Et isti postea coniunguntur, & in digitis spargūtur.

† brachialis. [a] B. alsceid. † asceid. † aseid. † aseid. † aseid. † aseid. † i. quam saluatellam uocant.

ANNOTAT.

De brachij uenis copiosam habes historiam ex Gal. lib. de uenarum dissect. & 3. de anatom. admin. Et 2. de ratione uict. in ac. Sed de uena quam inter indicem & pollicem author hic describit, Gal. non uidetur meminisse. quamuis lib. de sangu. miss. secuisse fateatur arteriam inter indicem sitam & pollicem. De uena quoque, quæ inter minimum est & annularem (saluatellam uocant) discrepant ab Auic. peritiores nostri temporis anatomici; & non ramum axillaris, ut hic: Sed & hanc, & eam quæ inter pollicem est & indicem uenæ mediæ propaginem esse testantur. quamuis non desint qui eam quæ inter pollicem est & indicem, ex humerali putent prouenire, & qui idcirco hanc in capitis affectibus: alteram uerò in morbis & splenis, & iecinoris, secandam putent.

Cap. 3. & 4. Cap. 5. Com. 10. Cap. 23.

De anatomia uenæ [b] § uentrem habentis § descendentis. Cap. 5.

b B. concauæ.

IAm quidem compleuimus sermonem de parte uentrem habentis ascendente, quæ est duarum partium ipsius minor. A parte uerò descendente, primum quod diuiditur illico, quum oritur ab hepate, antequam supra dorsum † considat, est rami capillares; qui ad [a] § fascias § dextri renis uadunt: & sparguntur in eis, & in eo, quod circa eas existit de interioribus, ad nutriendum ea. Postea procedunt ab ea duæ magnæ uenæ, quæ emulgentes uocantur: & ad renes uadunt ad sanguinis aquositatem colandam. Ren enim non trahit nisi nutrimentum sui: quod est sanguinis aquositas. A sinistra autem uenarum emulgentiũ [b] § duæ procedunt uenæ, § quæ ad sinistrum masculorum & feminarum testiculum uadunt, secundum modum, quem in arterijs diximus; non enim alteratur in hoc: neque in hoc, ꝙ post diuiduntur duæ uenæ, quæ ad duos incedunt testiculos. Et illa, quæ ad sinistrum tendit, semper à sinistra harum duarum accipit ramum, & fortasse in aliquibus tota eius origo erit inde. Illa uerò, quæ ad dextrum tendit, raro à dextra istarum duarum emulgentium accipit ramum. immo sæpe non ei commiscetur, neque in eo alteratur, quod à rene peruenit ad testiculos, & in foramine, in quo sperma digeritur & albificatur, quum prius esset rubeum propter multitudinem tortuositatum suarum uenarum, & reuolutionum suarum, & quod ad eas etiam peruenit à [c] § corde. § Et huiusmodi quidem uenæ plurimum in uirga, & in collo matricis finitur. quemadmodũ in arterijs declarauimus. Postquam uerò duæ emulgentes, & earum rami nascuntur: uentrẽ habens è uicino supra dorsum † considit, & descendere incipit, à qua coram omni spondili separatur ramus, & in ea egreditur, & spargitur: & in musculis, qui apud eas sunt positi: & uenæ separantur, quæ ad duo tendunt ilia: & ad uentris musculos uadunt: postea uenæ, quæ per foramina spondilium ingrediuntur ad nucham: quæ, quum ad extremum perueniunt spondilium, in duas diuiduntur partes: quarum una ad dextrã, & altera tendit ad sinistram, & unaquæque ipsarum ad unam tendit coxam. Ab unaquaque tamen earum antequam ad coxam perueniat, decẽ separantur tunicæ: quarum una [d] § ad duos tendit renes. § Secundæ uerò earum partes subtiles sunt, & capillares, quæ ad inferiora partium † peritonæi tendunt. Tertia autem in musculis spargitur, qui super [e] § coxæ § os existunt. Quarta spargitur, in musculis, qui sunt in ano, & in manifesto ex [f] § † osse sacro. § Quinta uerò ad collũ matricis mulierum uadit, & in ipso spargitur: & in eo quod ei continuatur, & ad uesicam tẽdit. Sed illa, quæ ad uesicam uadit, in duas diuiditur partes: quarum una in uesica spargitur: & altera ad ipsius tendit collum. Et hæc quidem pars in uiris, est ualde magna propter uirgam; sed in mulieribus est parua. [g] † § §

†appodietur. a B. inuolutiões
b B. una procedit uena.
c B. dorso.
† appodiatur.
d B. ad methenem tendit.

Sexta uerò ad musculos super os femoris positos uadit. Et septima ad musculos tendit, qui in rectitudine corporis super uentrem sunt positi. Et hæ quidem uenæ cum extremitatibus uenarum continuantur, quas in pectore diximus ad † abdomen uentris descendere. Et ex harum quidẽ uenarum radice egrediuntur in mulieribus uenę, quæ ad matricem tendunt. Et à duobus quidẽ lateribus uenarum, quæ ad matricem tendunt, diuiduntur uenæ, quæ ad mammillas ascendũt, per quas mammillæ matrici associantur. Octaua uerò ad uirorum, & fœminarum receptaculum uadit. Et nona quidem peruenit ad musculos eius quod in coxa est occultum, & spargitur in eis. Decima uerò à parte emulgentis manifesta ueniens, ad duo tendit ilia, & cum extremitatibus uenarum descendentium continuatur, & præcipuè eis, quæ à parte mammillarum descendunt, & fit ex eis pars magna, quæ ad natium musculos uadit. Quod uerò ex istis remanet, ad coxam tendit: ubi proueniunt rami, quorum unus in musculis diuiditur, qui supra antecedentem coxæ partem consistunt: & alius in musculis eius, quod in coxa inferius est, & in ipsius domestico profundè: & alij multi rami in coxæ profundo sparguntur. Quod autem post hoc totum remanet, postquam poplitis iuncturam parum cooperit, in tres diuiditur partes: quarum siluestris super cannam extenditur minorem usque ad [h] § calcanei § iuncturam. Et ipsarum media in flexione poplitis extenditur descendens, & in lacertis occultis cruris facit descendere ramos, & in duas diuiditur partes: quarũ una occultatur in eo, quod in interiore cruris parte existit: Altera uerò uadit inter duas cannas extensas ad anteriorem pedis: & ramo siluestri miscetur, quem nominauimus. Tertia uerò, & ipsa est domestica, ad locũ cruris uenosum declinat: & extenditur ad [i] § † talum § & ad extremitatẽ cannæ maioris gibbosam: & ad pedis domesticum descendit: & ipsa quidẽ est saphena. Istæ uerò tres factæ fuerunt quatuor: quarum duæ siluestres ad pedem ueniunt à parte cannæ minoris. Et duarum domesticarum [k] † § § una supra pedem [l] § incedit, § & in supremo eius à parte minimi spargitur. Secunda uerò est illa, quæ cũ domestico ramo siluestris miscetur partis, quàm nominauimus: et sparguntur ambo in partibus inferioribus. Isti quidem sunt uenarum numeri. Et iam quidem membrorum consimilium habẽtium partes anatomiam compleuimus. Compositarum uerò instrumentalium cuiusque anatomiam

† siphac.
e B. alhagiazi.
f B. alhagiazi. † alhauim.
g † B. Et ex uenis quę ueniunt ad matricem, à lateribus sparguntur uenæ ascendentes ad mãmillas ꝓpter cõitatem earũ inter matricem & mãmillas.
† mirach.
h B. alchahab.
i B. alchahab. † chaab.
k † B. Et una duarũ siluestriũ
l B. eleuatur.

miam nominabimus in dictione, quæ eorum dispositiones, et medicamenta comprehendit. Nunc de uirtutibus loqui incipiamus.

ANNOTAT.

De uenarum ductu quæ infra septum transuersum digeruntur, habes ex Gal. de diss. uenarum, & alibi sæpe in libris de usu par. Sed de uenis renum quas emulgentes uocant, silentio non uidetur inuoluenda controuersia inter Arist. & Gal. Arist. enim 3. de par. anim. eas uenas non ingredi cauum renis putat; sed in illius carnem substantiamue absumi. Gal. tamen 6. de anat. admini. & 5. de usu par. in animali maximo nuperq; interempto, quod in renes, uenarum cauum feratur; inspici testatur.

Cap. 8. Cap. 9. Cap. 13. Cap. 5. & 6.

DOCTRINA SEXTA:

Cuius est summa una, & unum capitulum.

Summa est de uirtutibus: cuius sex sunt capitula.

Summæ quæ est doctrinæ sextæ, quæ est dictionis primæ, quod est de generibus uirtutum secundum sermonem uniuersalem.

Cap. I.

[1] VIRTUTUM & operationum adinuicem, aliæ ex alijs cognoscuntur. Omnis enim uirtus operationis existit initium: nec aliqua operatio peruenit nisi ex uirtute: ideoq; utrasq; in uno posuimus capite. Virtutũ autem genera & operationũ ex eis prouenientium apud medicos sunt tria. Quæ sunt genus uirtutum [a] {uitalium:} & genus uirtutum naturalium: & genus uirtutum [b] {animalium.} Et multis quidem philosophorum, & medicis omnibus, & præcipuè Galeno uidetur, quòd unaquæq; uirtutum, membrum principale habet, quod eius existit minera, & à quo eius procedunt operationes. Et uidetur eis, quòd uirtutis [c] {animalis} sedes sit cerebrum, & ipsius ab eo proueniant operationes. Et quòd uirtus naturalis duas habet species, & species est, cuius finis est custodire indiuiduum, & conseruare ipsum [d] {quæ ministrat in re nutrimenti quousque ad finem crescentiæ eius nutriat corpus.} [2] Et huius quidem speciei sedes & operationum ipsius processus, est hepar. Altera uerò species est, cuius finis est speciem conseruare, quæ est ministrans in re generatiõis, & separat ex humoribus corporis spermatis substãtiam: deinde ipsum informat sui creatoris præcepto. Et huius quidem speciei habitatio, & operationum ipsius prouentus sunt testiculi. [e] {Vitalis} uerò uirtus est illa, quæ spiritus esse conseruat; qui sensus, & motus uehiculum existit, & ipsum reddit aptum ad eorum impressiones recipiendas, quum ad cerebrum peruenit; & facit ipsum potentem dandi uitam, ubicunque expanditur. Et huius quidem uirtutis sedes & operationis ipsius processus est cor. Omnibus autem philosophis maiori. i. Aristoteli uidetur, quòd omnium istarum operationum principium existit cor: sed primarum operationum earum manifestatio in his prædictis existit principijs, quemadmodum apud medicos cerebrum est sentiendi principium, & post hoc quisque sensus habet membrum, in quo eius apparet operatio. Præterea quum considerant sicut debent, & certificant; inueniunt rem sicut uidetur Aristoteli: & non quemadmodum ipsis uidetur, & inueniũt tractatus suos extractos ex propositionibus sufficientibus, & non necessarijs in quibus non assequuntur nisi quod ex rebus apparet. Medico autem inquantum medicus, non attinet, ut consideret, quæ sit harum duarum sententiarum ueritas: sed illud considerare philosophus, aut physicus debet. Medicus autem, quum conceditur ei mẽbra hæc prænominata istarum uirtutum principia existere: non curat in eo, quod de esse medicationis considerat, an ex alijs habeantur principijs, quæ sunt ipsis priora, uel non: [f] {neque illud ex eis existit, quæ philosophus non ei leuia facit.}

a B. alnessenie. b B. alhaiuanie Galeno. c B. alnessenie. d B. & regimen eius & ipsa operatur in re nutrimenti ut nutriatur corpus usque ad finem uitæ. e B. alhaiuanie. f B. uerũ illius ignorantia est de his, ĩ quibus non cõceditur philosopho.

ANNOTAT.

1 Virtutum autem genera &c. Virtutem seu facultatem nihil esse aliud quàm agendi potentiam, tùm confessum est apud omnes: tùm à Gal. & sæpè alibi & 1. de facul. nat. confirmatum. refertur enim facultas ad actiones, & contra actiones ad facultatem ut loco citato habetur, & lib. de multitudine. Quo fit ut tot esse statuendas actiones, quot facultates: & è conuerso tot facultates quot actiones, idẽ lib. quod animi mores temp. corp. seq. & sæpenumero alibi, asserat. Propterea quũ humani corporis actiones tres genere sint, quod sentire Plato uisus est, et Gal. 7. de decr. Hip. et Pla. et 9. meth. & sexcentis præterea locis confitetur. tres quoque actiones genere esse oportet. id quod hoc loco author statuit, & in Canticis. & Gal. loco iã citato, sæpissimeq; alibi. Idem tamen Gal. lib. de symptom. diff. & 1. de sympt. caus. ac multis alijs locis, duas tantum actionũ differentias facit; animalem, ac naturalem: uitali omissa. Et uitalem hanc facultatem Auerr. quoque contra medicorum sententiam 2. Coll. & 3. de part. anim. ad naturales actiones referendam esse contendit, in hac re etiam à Galeno discrepans. Sed de harum quoque facultatum sede cõtrouersia est; ut author hic notat. Quũ Arist. & animalium, & uitalium, & naturalium, atq; actionum demum omnium fontem esse cor existimauerit 3. de part. anim. Gal. uerò, quem author hic sequitur, animalem in cerebro, uitalem in corde, & naturalem in iecinore statuat. 9. meth. lib. ar. med. et libris. de Hip. & Plat. plac. 6. & 7. Sed Arist. defendit Auerr. 2. de par. anim. & 3. de par. anim. Quod tamen ad hæc pertinet. Quòd Gal. modo duas, modo tres actionum differentias enumeret, non iniuria id facit. si naturale equidem intelligas, ut à uoluntario distinguitur, duæ tantum actionum sunt differentiæ seu species, quum uitalis, pro respiratoria ad uoluntatem pertineat, pro pulsatoria ad naturalem. sunt tamen tres distinctæ actiones, si naturale sumas, ut nutritoriã facultatẽ significat. Quòd uerò Auer. uitalem ad naturales actiones referat, de Arist. sententia est, qui non uitalem modò, sed actiones omnes à corde ueluti à fonte proficisci existimauit. Cuius tamen controuersiæ solutionem superius colliges ab authore cap. de membris.

2 Et huius quidem speciei sedes & operationum &c. Arist. 3. de par. anim. sicuti cor neruorum principium, ita & sanguificationis & nutritionis facit. Ab eo tamen Gal. tùm toto 6. lib. de plac. Hip. & Pla. tùm lib. eiusdem 8. 2. art. med. & lib. de marcore dissentit, putatq; nutritionis principium esse in iecinore. Sed Arist.

Cap. 4. Cap. 3. Cap. 2. Cap. 3. Cap. 10. tr. 1. part. 1. cap. de sexta re naturali. Cap. 1. Cap. 3. Cap. 7. Cap. 4. Cap. 4. Cap. 10. Cap. 9. Cap. 7. Cap. 4. Doctr. 5. Cap. 1. Cap. 3. Cap. 1. Cap. 9. Cap. 5.

Cap. 3. Cap. 9. *pulchrè tuetur Auerr. 3. de part. an. & 2. Coll. Dirimit tamen author hanc litem cap. de membris citato.*

Et huius quidem speciei habitatio &c. Arist. 1. de gener. animal. non necessitatis sed utilitatis gratia factos esse testes existimat. Gal. uerò in ar. medic. Vnam eos ex principibus corporis particulis facit, pro generatione fabricatam. pro qua re disputat passim in libris de plac. Hip. & Plat. & de us. par. Sed Arist. defendit Auer. 1. de gener. ani. & 2. Coll. Vide & pro hoc quæ capite de membris adnotauimus. Cap. 4. Cap. 9. Cap. 4. Cap. 10.

De uirtutibus naturalibus, quibus ministratur. Cap. 2.

Virtutum uerò naturalium aliæ sunt, quæ sunt ministrantes, aliæ sunt quæ ministratæ. Et ministratarum quidem duo sunt genera: unum genus ministrat in re nutrientis ad hoc ut indiuiduum remaneat, quod in duas partitur species nutritiuam, & crescitiuam. Et alterum genus ministrat in nutriente ad hoc, ut remaneat species: quod etiam in duas diuiditur species, in generatiuam, & formatiuam. Virtus uerò nutritiua est illa, quæ nutriens in nutriti conuertit similitudinem, ideo ut per ipsum restaurationem eius recuperet, quod dissolutum fuit. Virtus autem crescitiua est illa, quæ in totius corporis diametris addit secundum proportionalitatē naturalem, quatenus ipsum ad finem augmenti perducat per illud, quod ipsum ex nutriente ingreditur. Nutritiua uerò uirtus crescitiuæ seruit, [a] § eo quòd § nutritiua quandoque affert nutriens ei quod dissoluitur æquale, quandoque minus, quandoque plus. Sed crescitiua non erit, nisi quum, quod ingreditur, plus fuerit eo, quod dissoluitur. Non tamen totum quod taliter existit, est crescitiua. Impinguari enim post macredinem in ætate consistentiæ, est huius sectæ; non tamen est crescitiua. Non est enim augmentum nisi illud, quod secundum naturalem proportionalitatem in omnibus existit diametris, quatenus ipsum ad crescentiæ perducit complementum. Deinceps uerò post hoc nullo modo est ibi crescentia, & si sit ibi impinguatio: quemadmodum ante consistentiam non existit etiam [b] § ariditas § & si sit ibi macredo, licet illud longius existat, & à necessario exiens magis. Et nutritiuæ quidem operatio tribus particularibus completur operationibus: una est [c] § permutationis substantiē comprehensio, § quæ est sanguis, aut humor, qui est in potētia propinqua in effectu similis membro: quod quandoque fallit, quemadmodum in ægritudine contingit, quæ atrophia uocatur, quæ est nutrimenti defectus. Et alia est adhærentia, quæ est, ut hoc receptum, nutrimentum completo effectu efficiat, scilicet ut membri pars fiat; quod plerunque fallit, quemadmodum in hydropisi cōtingit carnosa. Et tertia est similitudo, quæ est ut hoc receptum quod iam factum est pars membri, ponat ei ab omnibus partibus simile usque in essentia & colore: quod quandoque fallit, quemadmodum contingit in † lepra & uitiligine. Cambium enim & adhærentia iam ibi sunt reperta, sed similitudo non ibi inuenitur. Et hanc quidem operationē efficit uirtus immutatiua, quæ est una de uirtutibus nutritiuæ, & est in homine una in genere [d] § & § principio primo, sed in membris similium partium diuersificatur. In unoquoque enim membro existit uirtus secundum eius complexionem, quæ nutrimentum in eius conuertit similitudinem, diuersa à uirtute, quæ nutrimentum in similitudinem alterius permutat. Immutatiua uerò, quę est in hepate, operationem efficit toti corpori communem. Generatiuæ uerò uirtutis duæ sunt species: una est quæ in masculis & fœminis sperma generat; altera est, quæ diuidit uirtutes, quæ sunt in spermate, & permiscet eas [e] § temperando § secundum quòd unicuique cōuenit membro, dans neruo complexionem propriam, & ossi complexionem propriam: hoc tamen totū prouenit de spermate similium partium, [f] § & § similis permixtionis. Et hanc quidem uirtutem uocant medici uirtutem immutatiuam primam. Virtus uerò informatiua imprimens, est illa, ex qua præcepto sui creatoris procedit membrorum lineatio, & ipsorum figuratio, & concauitas, & foramina, & lenitas, & asperitas, & eorum situs, & ipsorum communitas, & ad ultimum operationes, quæ ex finibus dimensionum eorum pendent. Et huic quidem uirtuti ministrantes sunt quæ rem nutrimenti ministrant ad speciem custodiēdam, & sunt uirtus nutritiua & crescitiua.

[a] B. et.

[b] B. debul.

[c] B. aduētus substantiæ cambii. Alia litera. cōprehensio, seu aduentus substātiæ cambij.

† baras & morphea.

[d] B. aut.

[e] B. cum permixtionibus. Alia litera. complexionat eas cōplexionibus.

[f] B. aut.

ANNOTAT.

Naturæ actiones tres esse in uniuersum; generationem, nutritionem, & auctionem, docet Gal. toto primo lib. de fac. nat. sed capite præsertim quinto. Et his actionibus tres principes facultates respondere in eodem lib. testatur. Cæterum obiri hæ actiones sine mutuo cùm earundem inter se, tùm aliarum quarundam facultatum seruitio non possunt. neque enim generatio sine formatione, neque hæc sine alteratione, aut alteratio sine caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate fieri potest, ut in eodem lib. habetur. neque item auctio sine nutritione, hæc sine agglutinatione & assimilatione, agglutinatio sine appositione, & assimilatio sine alteratione perfici possunt. lib. eodem. neque alteratio præterea sine retentione eius quod alterandum est: retentio sine attractione: & hæ demum omnes sine expurgatione & excretione fierent eorum, quæ aut huic, aut illi particulæ obesse possunt; & generationi, nutritioni, aut augmento obsistere. Quamobrem, quum tam multiplex naturalis sit actio & facultas, Gal. ita eas distinxit; ut tres primo loco principes & functiones & facultates collocauerit uniuersa naturæ opera complectentes, nulli (nisi seipsas mutuo seruitio afficiant) actioni famulantes. His uerò quattuor infimo loco opposuit famulantes solùm, neque superiorum seruitia postulantes: attrahendi retinendi, alterandi, & expellendi uires & actiones. Medio uerò loco cæteras omnes reposuit, quæ partim famulantur, partim seruitio afficiantur. Hæc omnia author in hunc locum pulcro ordine ex Gal. traduxit ab ipso paululum uarians. sicuti enim tres principes facultates Gal. primò facit. generationem, nutritionem, auctionem. Ita author duo tantum primo loco capita statuit, naturæ opera diuidens, quòd alia pro indiuidui, alia pro speciei conseruatione sint: sed hæc postmodum in alia rursum capita subdiuidit à Gal. non discrepans. Cap. 5. Cap. 9. Cap. 6. Cap. 11.

De uirt. nat. minist. Cap. 3.

Virtutes uerò naturales quæ ministrant; tātum uirtuti nutritiuæ sunt ministrantes: quæ sunt quatuor uirtutes, attractiua, retentiua,

tentiua, digestiua, & expulsiua. Attractiua uerò fuit creata ad attrahendum[a] {nutrimentum,} quæ quidem operatur hoc uillis membri, in quo est secundum longitudinem protensis. Et retentiua fuit creata, ut iuuatiuum retineat, dum uirtutes ipsum immutantes in eo operantur, quæ ab ipso alimentum suscipiunt: quod equidem efficitur uillis, qui ex transuerso protenduntur. et est etiã, quum uilli, qui secundum latitudinem incedunt, auxilium præbent. Digestiua uerò est illa, quæ, quod attractiua attraxit, & retinuit retentiua; in essentiam conuertit aptam uirtutum in ea permutationem facientium, operationi; & complexionem, quæ conuersioni nutrientis in effectu est cõpetens. Hæc est enim eius operatio in iuuatiuo, quæ uocatur[b] {digestio.} Eius uerò operatio in superfluitatibus est, ut si possibile fuerit, eas in hanc mutet dispositionem, quæ etiam uocatur digestio: aut ut earum egressionem à membro in quo sunt retentæ, facilem efficiat cum expulsione, earum attenuando essentiam, si quod prohibet fuerit grossities; aut ingrossando, si quod uetat, fuerit tenuitas; aut incidendo, si quod prohibet, fuerit uiscositas. Et hæc quidem operatio uocatur[c] {maturatio.} Est tamen, quum digestio & maturatio synonyma dicuntur. Expulsiua autem est illa, quæ superfluitatem expellit ex nutrimento residuam, quæ ad nutriendum non est conueniens: aut, quæ excedit mensuram, quæ sufficit ad nutriendum; & quæ non est necessaria:[d] {aut euacuat in receptaculo sibi apto,} sicut urina in uesica. Et hęc quidem uirtus has expellit superfluitates, aut per partes & foramina quæ sunt eis præparata; uel si non fuerint ibi foramina præparata, à nobili expellit ad ignobile, & à duro ad laxum. Quũq; in parte expulsionis fuerit declinatio materiei superfluitatis, non conuertit eam uirtus expulsiua ab illa semita inquantum possibile fuerit. His autem quatuor uirtutibus naturalibus quatuor primæ seruiunt qualitates scilicet caliditas, frigiditas, siccitas, & humiditas. Sed caliditatis seruitiũ omnibus quatuor pro certo est commune. Frigiditas uerò est, quum alicui earum seruit accidentaliter, & non essentialiter. Quod enim frigiditati inest essentialiter, est ut omnibus uirtutibus sit contraria; quoniam omnium uirtutum operationes per motum existunt: & hoc quidem in attractione & expulsione manifestum existit: sed in digestione etiam, quoniam digestio completur[e] {per partes eius, quod fuit ingrossatum, & inspissatum partiendo, & adiungendo ei, quod attenuatum fuit, & subtiliatum.} Et hæ quidem motiones sunt separantes & temperantes. Retentiua uerò operatur, uillos mouendo transuersos secundum figuram comprehensionis[f] {bene factam.} Et frigiditas quidem est paralyticum faciens, & mortificans, & ab omnibus} prohibens operationibus: ad retentionem tamen faciendam accidentaliter confert, quoniam uillos secundum bonę comprehensionis figuram tenet. Non ergo in operationibus uirtutum essentialiter ingreditur: sed tali præparat instrumentum dispositione, qua ipsum suam custodit operationem. Et expulsiua quidẽ à frigiditate iuuatur: propterea ꝙ uentositatis prohibet fieri dissolutionem, quæ ad expellẽdum iuuat: & quia in eius auxiliatur grossitie: & propterea quòd uillum, qui secundum latitudinem protenditur, exprimentem contrahit, & inspissat ipsum. & hoc est etiam instrumentum præparare; & non est in ipsamet operatione auxilium ferre. Et frigus non intrat in seruitium harum uirtutum, nisi per accidens. Si enim in ipsismet ingrederetur operationibus; noceret, & motiones debilitaret. Siccitas uerò in trium uirtutum operationibus necessaria existit, quæ sunt duæ, mutatiua localiter, & retentiua. Duabus uerò localiter mutatiuis, quæ sunt attractiua & expulsiua, præbet siccitas auxilium, eo quòd multam eis efficit sustentationem, quæ in motu est necessaria; motu uidelicet spiritus, qui has uirtutes ad suas defert operationes impulsione uehementi, †quam & talem, qualis est ipsa,[g] {humoralis prohibet fluxus,} quum in substantia fuerit spiritus, aut instrumenti: *sed retentiuæ propter constrictionem. Digestiua autem plus indiget humiditate. Post hæc autem, quum inter qualitates actiuas & passiuas cõparaueris, inquantum istæ uirtutes eis indigent; reperies uirtutem retentiuam plus indigere siccitate, quàm caliditate; eo quòd tẽpus, in quo quiescere debet[h] {uillus retentiuæ,} maius est tempore, in quo moueri debet uillus qui secundum[i] {amplitudinem} tendit ad constringendum. Nam tẽpus,[k] {quod est ad mouendum, est illud, quod caliditate indiget,} & est breue: & totum reliquum tempus eius operationis est ad tenendum, & ad quiescendum. Et quia puerorum complexio plus declinat ad humiditatem, ideo uirtus hæc in eis plus est debilis. Attractiua uerò plus indiget caliditate quàm siccitate, quoniam caliditas adiuuat in attractione, in eo quòd maior pars suæ operationis est mouere; & plus necesse est ei mouere partes sui instrumenti, quàm quietas facere, & cũ siccitate stringere. Hæc enim uirtus non tantum indiget multo motu: sed plerunque etiam motu indiget uehementi. Et attractio quidem fit, aut uirtute attractiua, quemadmodum magnes attrahit ferrum: aut implendo uacuum, sicut aqua trahitur in[l] {cannam attractoriam:} aut calorem, sicut in lampade attrahitur oleũ: licet hæc pars tertia reducatur necessario ad implendum uacuum apud certificantes, immo est ipsamet. Quum ergo uirtus attractiua caliditatis habuerit auxiliũ, fortior erit attractio. Expulsiua uerò minus indiget siccitate quam attractiua & retentiua: non.n. indiget constrictione retentiuæ,[m] {neq; inseparabilitate attractiuæ,} & constrictione eius, & circundatione attracti, tenendo partes instrumenti donec ad illas alterius partis attractio perueniat.

Et ad ultimum nullo modo indiget expulsiua quiete, sed motu & inspissatione pauca, quæ ad exprimendum, & ad expellendum tali adiuuet mensura, quatenus per ipsam remaneat instrumẽtum figuram expressionis & constrictionis conseruans: quemadmodum in retentiua tempus longum, & in attractiua tẽpus breue est necessariũ, donec partium attractio unã applicet alij, ideoq; siccitate parum indiget. Quæ autem plus eis omnibus indiget caliditate, est digestiua, quæ siccitate non indiget, sed humiditate; ut nutriens liquidum efficiat, & ad penetrandum in foramina, & ad figuras recipiẽdas aptum reddat. Neq; potest aliquis dicere, quòd si humiditas in digerendo esset

a B. iuuatiuum.

b B. henadan.

c B. alandagi.

d B. aut cõpleta est eius administratio secundũ modum intentum, uel in parte intenta.

e B. cum separatione partium quæ sunt grossæ & spissæ: & aggregatione ipsarum quum sunt tenues & subtiles. Alia litera. & cũ aggregatione ipsarum cum eo quod est tenue & subtile.

f B. bene firmã. Et frigiditas q̃dem est mortificans & stupefaciens, & ab omnibus istis.

† Man. quæ quidẽ prohibet ab hũiditate mollificante si in substantia spiritus, uel instrumenti reperiretur.

g B. prohibet mollificatio humida.

* Man. Ad retentricem quoque ẽ necessaria ꝑꝑ eius compressionem seu conuulsionem.

h B. retentiua.

i B. latitudinẽ.

k B motionis eius in quo caliditas est necessaria.

l B. alzarachat † azaracha.

m B. neque adhærentia seu applicatione quæ fit in attractiua

set iuuatiua, pueri possent res duras digerere. Nō enim prouenit pueris non posse istud, & iuuenibus posse propter hoc, sed propter homogeneā, & homogeneæ elongationem. Quod enim ex rebus durum existit complexioni puerorū non est homogeneum. Virtutes igitur digestiuæ coram eo non operantur, neq; ipsum recipiunt retentiuæ: sed cito ipsum expellunt expulsiuæ. Iuuenum uerò complexionibus est id conueniēs, & ad eos nutriendos conueniens. Et ex hoc quod collectū est, quòd retentiua indiget constrictione, & figurarum constrictionis fixione longo tempore, & pauco motionis adiutorio. Et attractiua constrictione indiget & fixione & constrictionis tempore breuissimo, & in motu multo indiget auxilio. Et expulsiuę est necessarium stringere tantum sine fixione, de qua non est curandum. & indiget adiutorio ad motum faciēdum. Et digestiuæ est necessarium liquare, & temperare: ideoque uirtutes istæ qualitates illas quatuor inæqualiter operari faciunt: & eis inæqualiter indigent.

ANNOTAT.

Naturales facultates ministrantes Gal. ut author hoc in loco tum 1. de fac. nat. toto. tum lib. de cau. morb. & millies alibi, quattuor esse docet, attractricem, retentricem, alteratricem, & expultricem. Atque attractionē per uillos rectos fieri 4. de usu par. & 6. de usu par. & sæpe aliàs testatur. & adiuuari hanc ex calore, dolore, familiaritate substantiæ 2. de diff. febrium, & 5. de simpl. med. fac. fatetur. Arist. quoque 2. de gen ani. fieri hanc à calore testatur. cuius rei rationem reddit Alex. Aphrod. 2. quæst. nat. lib. Videtur etiamnum Galenus com. in Timæum Plat. ab ijs non dissentire, qui à uacuo fieri tractationem putant, ut hic Auic. sed Hipp. ad hæc omnia lib. de ueteri medic. figuram adiungit. De retentione uerò, quòd à siccitate adiuuetur, 2. Aph. Gal. asserit. Quòd item per obliquos uillos fiat, 6. de usu par. à Gal. habetur. Sicuti & quòd alteratio per calorem præsertim obeatur, 2. de fac. nat. legitur. & quòd ab humido adiuuetur. 3. de sympt. cau. docet. Et de expultrice demum, quòd per transuersas fibras perficiatur, 4. de usu par. quòd uerò siccitate opus habeat 2. Aph. idem Gal. scriptum reliquit. Cæterùm ex his ignorasse attrahendi potentiam uisus est Plato in Timæo. sed eum damnat Gal. 8. de decr. Hip. & Pl. & Cō. in Timæum. Ex opposito uerò Auerr. aliam his quattuor facultatem addit, quam secretoriam uocat, & ab expulsoria differre existimat. 1. Coll. & 3. eiusdē. Cui quidem Gal. 3. de elem. segregatricem potentiam inter naturales facultates enumerās astipulari uidetur. quod facit & Auic. lib. tertio.

[Marginal notes: Cap. 6. — Cap. 17. — Cap. 8. — Cap. 11. — Cap. 17. — Cap. 4. — Cap. 23. — apho. 20. — Cap. 8. — Cap. 4. — Cap. 3. — Cap. 17. — aph. 2. — Cap. 8. — Cap. 19. — Cap. 2. & 8. — Cap. 16. — Cap. 1. — f. 14. tr. 1. ca. 29. & tr. 4. cap. 6.]

De uirtutibus, [n] § † *uitalibus* §. Cap. 4.

n B. alhaiuanie

VIrtutes autem [a] § uitales § intelligi uolunt per illas uirtutem illam, quæ, quum in membris recepta fuerit, præparabit ea ad recipiendum uirtutem sensus & motus & operationis uitæ; quibus etiam admiscentur timoris & iræ motiones, propterea quòd in eis reperiunt dilatationem & constrictionem, quæ accidit spiritui, qui huic [b] § comparatus § est uirtuti. Nos autē explanabimus summam hanc, & dicemus ꝙ quēadmodum ex humorum spissitudine secundū aliquam complexionem, substantia generatur spissa, quæ est membrum aut pars membri: ita ex humorum uaporibus, & eorum subtilitate secundū aliquam complexionem substantia generatur subtilis: quæ est species. Et sicut apud medicos hepar primæ generationis est principiū, ita cor generationis secundæ principium existit. Et hic spiritus, quum secundum complexionem prouenit, quam debet habere; ad hanc uirtutem recipiendā præparatur: [c] § deinde omnia illa præparat membra § ad recipiendum omnes alias uirtutes animales, & etiam reliquas. Virtutes equidem animales in spiritu quidem, & in membris non proueniūt, nisi postquam hæc uitalis prouenit uirtus. Ideoque licèt uirtutes animales alicuius membri destruātur: uiuum tamen membrum adhuc existit, nisi hic uirtus in eo fuerit destructa. Nonne uides, quòd membrum stupidum, aut paralyticum unumquodque secundum habitudinem est non habens sensum neq; motum: aut propter complexionem, quæ prohibet ipsum eos recipere: aut propter oppilationem quæ accidit inter cerebrū, & ipsum in neruis, qui ad ipsum perueniunt, & tamen ipsum est uiuum? Et membrum, cui accidit [d] § mors § est nō habens sensum neq; motum, & accidit ei ut putrefiat & corrumpatur? In mēbro ergo paralytico est uirtus, quæ eius custodit uitam: donec quum remotum fuerit, quod prohibet, profluat ad ipsum uirtus sensus & motus. Ipsum nanque præparatum erat ad suscipiendum eam propter uirtutis uitalis sanitatem in eo. Prohibens enim non prohibuit, nisi, ut non eam in effectu reciperet; sed membrum non sic est mortuum. [e] § Et præparans non est uirtus nutriendi tantum § ita, ut dicamus, quòd quandiu uirtus nutriendi affuerit, uiuum erit: & quum destruetur, erit mortuum: quoniam hoc ipsum uerbum uirtuti afferemus nutritiuæ. fortasse enim plerunq; in aliquo eius operatio destrueretur, & membrū uiuum remanebit: & fortasse plerunque remanebit eius operatio, & membrum tendet ad mortē. Et si uirtus nutritiua inquantum est nutritiua esset ipsa uirtus, quæ præparat ad sentiendū & mouendum; uegetabilia præparata forent ad sensum & motum recipiendum. Restat ergo, ut sit præparans alia res, quæ propriam sequatur complexionem, quæ uocatur uirtus [f] § uitalis. § Et ipsa quidē est prima uirtus, quæ in spiritu prouenit, quum spiritus ex subtilitate humorum procedit. Deinde spiritus secundum philosophum Aristotelem per eam recipit principium primum & animam primam, ex qua aliæ profluunt uirtutes. Harum uerò uirtutum operationes non ab hoc proueniunt spiritu in principio rei, sicut etiam sensus apud medicos non prouenit per spiritum animalem, qui est in cerebro nisi ad christalloidem penetret, aut ad linguam, aut ad alia. Quum ergo pars spiritus in uentriculum peruenerit, cerebri complexionem recipiet, & erit conueniens ut ex eo proueniant uirtutum operationes, quæ in eo primo repertæ sunt, & similiter in hepate & similiter in testiculis. Et apud medicos quidem, nisi postquam spiritus in cerebro ad aliam conuertitur complexionem, non præparatur ad recipiendum animam, quæ est principium motus & sensus: & similiter in hepate, licet prima complexio iam iuuerit ad recipiendum uirtutem primam uitalem: & similiter in unoquoque membro: apud cos

a B. alhaiuanie. † Antiq. cod. legebāt animales falsò.

b B. proportionatus.

c B. quæ præparat omnia membra.

d B. mortificatio.

e B. Et non est istud præparans uirtus nutritiua, aut aliud ab ea.

f B. alhaiuanie

eos enim unumquodque operationum genus aliam habet animam. Et non est anima una, ex qua uirtutes istæ profluunt.[g] § quoniam huius summæ aggregatio est anima. Et si quid prima complexio iam adiuuit ad uirtutem primam recipiendã: tunc iam dedit uitalem, ubi prouenit spiritus & uirtus, quæ sunt eius perfectio. Hæc autem uirtus § apud eos non sola sufficit, ut spiritus per ipsam omnes alias suscipiat uirtutes; nisi propria prouenerit complexio. Præterea dixerunt, quod uirtus hæc præter hoc, quòd ipsa est præparans uitã; est etiam motus substantiæ spiritualis subtilis, principium ad membra, & principiũ constrictionis & dilatationis[h] § aeris attracti, & pulsus. § Affert enim adiutorium in cõparatione uitæ, quod est passio: & in comparatione operationum animæ & pulsus præbet auxilium, quod est actio. Et hæc quidẽ uirtus uirtutibus naturalibus similatͬ, ideo quòd non à uoluntate proueniunt,[i] § unde profluunt. § Et similatur uirtutibus animalibus propter operationum earum diuersitatem: ipsa enim dilatat & cõstringit simul: mouet ergo duobus motibus contrarijs. Philosophi autem, quum animam dicunt, animam terrenam dicere uolũt, perfectionem corporis naturalis instrumentalis. Et uolunt dicere principium omnis uirtutis, ex qua metipsi motus proueniunt, & operationes diuersæ. Erit igitur hæc uirtus secundum philosophorum sententiam uirtus animalis, sicut uirtutes naturales, quas nominauimus, apud eos uirtutes uocantur animales. Quòd si noluerint dicere animam secundum hanc intentionem: sed uelint dicere uirtutem, quæ est principium comprehendendi, & mouendi, quod ex aliqua prouenit comprehensione uoluntarie: & naturalem uelint dicere pro omni uirtute ex qua operatio prouenit in suo corpore secundum huius formæ diuersitatẽ: non erit uirtus animalis; sed erit naturalis & altioris ordinis quàm sit uirtus, quam medici uocant naturalem. &, si naturalem uocauerint illã, quæ rem nutrimenti ministrat, & conuerterit; siue ad hoc ut remaneat indiuiduũ, siue ut remaneat species; non erit hæc naturalis: sed erit tertiũ genus. & quia ira & timor, & similia eorum, huius uirtutis sunt passiones: tunc licet eorum principia sint sensus, & existimatio, & uirtutes apprehendentes: huic tamen comparatæ sunt uirtuti. Huius autem uirtutis declarationem certificare; & an sit una, an plures quàm una; in sapientia cõtinetur naturali, quæ philosophiæ pars existit.

[g] B. aut erit aĩa aggregans hanc summam, quoniam & si prima complexio iam adiuuerit ad uirtutem primã al haiuanie recipiendam, ubi uel in hora qua aduenit spũs, & uirtus quæ est eius perfectio, tamẽ hæc uirtus.

[h] B. propter attractionẽ aeris, & eius expulsionem.

[i] B. quæ ab ea proueniunt.

ANNOTAT.

Vitales actiones Gal. 7. de decr. Hip. & Pl. partim in corde fieri: ut constantiam, iram, gaudium; partim ab ipso quidem, sed non in ipso obiri ait. ut respirationem, & pulsationem. Idem Gal. sine spiritu fieri non posse actiones sentit, non has solùm sed nullas. 5. Aph. & lib. de renum affect. dignot. & alibi. Testaturq; spiritum sanguinis esse halitum, ut author hic dicit, 3. fac. nat. & 1. de diff. feb. & sæpe aliàs. Vnde, quum sanguinem in iecinore gigni statuat, spirituum quoque ortum primarium in ipso iecinore ut ponat, necesse est. Putat tamen 7. de decr. Hip. & Plat. in corde præsertim perfici & residere spiritus, ab Arist. non uarians. qui lib. de communi mot. anim. connatum calorem in corde principium habere existimat. quod sensit et Hip. lib. de carnibus, quum nutriri his spiritibus cor, & eos illic residere, & authores esse uitæ putat. Hos sæpe etiam Gal. animalium spirituum materiam esse ait; & recipere animalis formam in cerebro. 9. de usu par. & 7. de decr. Hip. & Pl. Verum à Gal. & Auic. Auerroes de hac uitali facultate dissentit. quum 2. Coll. famulari hanc nutritoriæ potentiæ: neque ab ea differre: aut uirtutem per se ab alijs distinctam esse existimet. de hac tamen re supra satis diximus.

(Cap. 3. — Cap. 53. — Cap. 3. — Cap. 14. — Cap. 1. — Cap. 3. — Cap. 6. — Cap. 4. — Cap. 3. — Cap. 7.)

De uirtutibus animalibus comprehendentibus. Cap. 5.

IN uirtute autem animali duæ copulantur uirtutes: quarum ipsa est sicut genus: una est sicut uirtus comprehensiua, & altera uirtus motiua. Et comprehensiua quidẽ est sicut duarum uirtutum genus. Vna uirtus comprehensiua est manifestè, & altera uirtus comprehensiua occultè. Et uirtus quidẽ manifestè comprehensiua est sensibilis: quæ est genus secundum quosdam quinque uirtutum, & octo secundum alios. Quod si dixerimus, quòd sint quinque; erunt uirtus uidendi, & uirtus audiendi, & uirtus gustandi, & uirtus tangendi, & uirtus odorandi. Et si dixerimus quòd sint octo; erit huius causa quòd pluribus certificatorum uidetur, quòd tactus sit plures uirtutes. s. quatuor: & ponũt propriè unũquodque quatuor generum tactus uirtutem per se: licet in membro sensibili sint communia: sicut gustus & tactus in lingua, & uisus & tactus ĩ oculo. hoc autem certificare est philosophi. Et uirtus quidem comprehensiua occultè[a] § & non sentiens, § est sicut genus quinque uirtutum: una est uirtus, quæ uocatur sensus communis, & phantasia: & apud medicos quidem sunt una uirtus, sed apud certificantes, qui sunt ex philosophis, duæ sunt uirtutes. Sensus enim communis est illa, quę omnia sensu percepta recipit, &[b] § propter eorum formas § patitur, quæ in ipsa copulantur. Phantasia uerò est illa, quæ eas custodit, postquam coniunguntur: & retinet eas post sensus absentiam. Et quæ harum duarum est recipiens, alia est à custodiente. Hoc autem certificare est philosophi. Sed qualitercunque fuerit, eius sedes & operationis eius principium est anterior cerebri uentriculus. Et secunda quidẽ est uirtus, quam medici uocant cogitatiuam. Sed certificatores vocant quãdoque imaginatiuam, quandoque cogitatiuam. Si enim imperauerit ei uirtus existimatiua animalis, quam postea nominabimus,[c] § & ipsamet ad suam peruenerit § operationem; uocant eam imaginatiuam. Et si uirtus rationalis ei imperauerit, & reduxerit eam ad illud, quod ei prodest, uocatur uirtus cogitatiua. Quocunque tamen modo fuerit, inter hanc uirtutem & primam existit differentia; quod prima est recipiens, & custodiens id, quod ad eam peruenit de formis sensu perceptis: & ista est illa, quæ se exercet ĩ cis, quæ in imaginatione recõdita sunt exercitio componendi, & diuidendi; &[d] § singulas § efficit formas, quemadmodum ad eam perueniunt à sensu, & alias formas ab eis diuersas, sicut[e] § hominem, qui in monte uolat smaragdino. § Sed phantasia nõ ponit conᵗte, nisi quantũ recipit à sensu. Et huius quidẽ uirtutis sedes est uentriculus cerebri medius. Et hæc quidem uirtus est instrumentum uirtutis,

[a] B. animalis.

[b] B. & ab eorũ formis.

[c] B. aut ex seipsa promouerit.

[d] B. præsentes.

[e] B. hominẽ uolare & montem smaragdinum.

quæ proculdubio in animali est occulta comprehēsiua,& est existimatiua.& ipsa quidem est uirtus, qua animal iudicat, quòd lupus est inimicus, & filius est dilectus,& qui anonam præbere consueuit,est amicus, à quo non est fugiendum. Et hoc iudicium secundum modum existit non rationalem. Amicitia enim & inimicitia non sensu f † § §sunt perceptæ,neq; sensus eas comprehendit: neque de eis iudicat nisi uirtus alia. & licet non sit comprehensio rationalis,est tamē proculdubio aliqua apprehensio non rationalis. Homo etiam plerunque utitur hac uirtute in multis suorum iudiciorum,& procedit in hoc,quemadmodum animal non rationale. Et hæc quidem uirtus diuiditur à phantastica, quoniam phantastica sensu percepta retinet:& hic in perceptis sensu intentiones discernit non sensu perceptas,& separatur ab ea, quam imaginatiuam uocamus, & cogitatiuam; quoniam illius operationes nullum sequitur iudicium:sed istius operationes,non solum iudicium, sed etiam iudicia sequuntur; & illius operationes sunt in sensu perceptis compositionem facere, & istius operatio in sensu perceptis iudicare intētiones g §extra sensum.§Et quēadmodum in animali sensus est iudicans de formis sensu perceptis, similiter existimatiua est iudicans de intentionibus illarū formarum,quæ ad h§existimationem§perueniunt,& non ad sensum. Quidam autem hominum sunt. qui præsumunt: & hanc uirtutem imaginatiuam uocāt,sed tamen non curamus: quia de nominibus non disputamus,sed intentiones & differentias intelligere debemus. Et medico quidem non est curandum,ut hanc uirtutem sciat. Impedimenta nanque operationum eius,impedimenta operationum aliarum uirtutum,quæ sunt antequam ipsa; sequētia sunt: sicut phātasia, & imaginatiua, & memorialis,quā postea nominabimus. Et medicus quidem non curat nisi de uirtutibus,i§ex quibus, quum in suis impedimentis accidit læsio,§prouenit ægritudo. Quòd si læsio acciderit operationi alicuius uirtutis,causa impedimenti,quod accidit prius operationi k§alterius uirtutis,quam ei : § fueritq; impedimentum illud sequutum malitiam complexionis alicuius mēbri, aut corruptionē compositionis: sufficit medico,ut sciat impedimentum illud propter malitiam complexionis membri,aut suæ compositionis corruptionem,accidisse : ad hoc, ut,cum medicina ei subueniat, l §aut ipsum ab eo custodiat.§ & non curat scire dispositionem uirtutis,cui quod accidit,non accidit nisi alio mediāte; postquam sciuerit dispositionem eius, cui accidit illud,quod accidit sine medio. Tertia uerò illarū,quas nominant medici,est quinta aut quarta,quum certificauerimus,quę est uirtus conseruatiua, & memorialis:& est thesaurus eius, quod peruenit ad existimatiuam de intentionibus in perceptis sensu extra formas eorum sensu perceptas:sicut phantastica est thesaurus eius, quod peruenit ad sensum ex formis sensu perceptis : & eius quidem locus est posterior cerebri uentriculus. Hic uerò est locus considerationis philosophicæ,utrum uirtus conseruatiua,& memorialis, & uirtus, quæ reducit illud, quod est absens, ad memoriam ex eis, quæ ab existimatiua sunt reposita,sit uirtus una,aut uirtutes duæ.Medico tamē non est inde curandum,quoniam nocumēta,quæ eis qualitercunque sint, accidunt; sunt homogenea:sunt enim nocumenta,quæ in uentriculo cerebri posteriori accidunt, uel de genere complexionis,uel de genere compositionis.m §Virtus uerò comprehensiua,§quæ est una de uirtutibus animæ comprehensiuis, est humana rationalis. Et quia medici uirtutem existimatiuam non considerauerunt, propter causam quam diximus:ideo hanc uirtutem non considerauerunt. Non enim fuit eorum consideratio, nisi in operationibus trium uirtutum tantum,& non in alijs.

f † B.animalis.

g B.nō sensatas

h B. existimatiuam.

i B. in quarum operationibus quum accidit læsio.

k B. uirtutis quæ est ante ipsam.

l B.aut ab eo fugiat.

m B.Reliqua uerò uirtus.

ANNOT.

Animales facultates aliter Gal.lib.de diff. sympto. Aliter Arist.in lib. de anim. aliter author in Canticis: aliter Auerroes 2. Coll. diuisere. Exactius autem, quod ad medicum negocium facit rem docuisse Gal. uidetur. quem sequutus est. Auic.in Canticis.Conueniunt uerò Auerr.& Auic. hoc in loco de æstimatiua potentia quàm adijciunt, de qua neque Arist. neque Gal. meminisse uidentur. Differt quoque Auic. ab Arist. & Gal.in eo, quòd singulis uirtutibus singula in cerebro loca sedesue constituit; quod illi non faciunt. Sed Auicennæ assentitur & Auer. in Canticis. & author libelli de oculis, qui Gal. ascribitur. Quin etiam, id Gal. sensisse eo argumento quidam affirmant, quòd in cuiusdam curatione cui læsa esset imaginatio, medicamentis ad anteriorem cerebri partem appositis usus sit,quòd in ea parte imaginatricem uim residere indicio est. quæ tamen ratio quid probet,uel ex eo constat; quòd non in imaginatricis solùm, sed cæterarum ferè actionum omnium animalium, ac multis præterea cerebri affectibus alijs, ad eam præsertim partem medicamenta apponat: ob eam sanè rationem, quòd ob coronalis suturæ raritatem, & cranij tenuitatem, ea parte medicamentorum uim ad internas cerebri partes celerius faciliusq; adigi 13. meth. est arbitratus. ut sæpe etiam 2.de cōp. med. per loca confirmat.

Cap. 3. tr.1.part.1.cap. de uirtu. animalibus. Cap. 7. loco citato. part.2.cap.2. Cap. 22. Cap. 1.

De uirtutibus animalibus motiuis. Cap. 6.

MOtiua uerò uirtus est illa, quæ chordas contrahit,& laxat, propter quod mouentur membra & iuncturæ,dilatatione sua, & flexione.Et eius quidem penetratio est in neruis,qui sunt cum lacertis continui. Et est genus, quod secundum specificationem principij motuum specificatur. In unoquoque igitur musculo est alia natura,quæ est sequens iudicium existimatiuæ, à qua prouenit communis sensus.

ANNOTAT.

Motricem facultatem inter animales esse,lib.de diff. sympt. & sæpe alibi docet. Gal. Verùm non omnis tamen motus huius est potentiæ: sed solum qui uoluntarius. uenarum enim & arteriarum naturalis est motus eodem teste 1. de motu muscul.& sæpe aliàs, quod superius fatetur & Auic. in hoc lib. Ipsum tamen Gal. accusat Auer.2. Coll. quem tu uide. Vide etiam libellum de mot. obscu.& manif. capite de motu linguæ.

Cap. 3. Cap.1. & per totum. Cap. 18.

De operationibus. Cap. ultimum.

DIcemus quòd operationum singularium aliæ sunt,quæ ab una complentur uirtute. uerbi gratia digestio. Aliæ,quæ à duabus complentur uirtutibus, sicut cibi desiderium, quod

quod completur à uirtute naturali attractiua, & à uirtute sensibili, quæ est in ore stomachi. Attractiua uerò operatur ex hoc, quòd mouet uillum, qui secundum longitudinem protenditur [a] §requirendo§ illud, quod attrahitur; & sugendo ex humoribus, quod est sibi [b] §proprium.§ Sensibilis autem operatur in hoc, quod hanc sentit passionem: &, quia sentit mordicationem choleræ nigræ quæ est excitans desiderium, cuius esse nominauimus. Et hanc quidem operationem non dicimus duabus compleri uirtutibus, nisi ideo, quòd quum sensibili acciderit nocumentum, destruetur intentio, quæ uocatur fames, & desiderium: neq; desiderabitur cibus, licèt eo corpus indigeat. Et similiter transglutiendi operatio duabus completur uirtutibus: una est attractiua naturalis, & altera est [c] §attractiua§ uoluntariè. & prima quidem suam complet operationem per uillum, qui secundum longitudinem protenditur, qui est in ore stomachi & œsophago. Et secundæ completur operatio per uillum lacerti transglutiendi. Quumq; una duarum uirtutum destruetur; transglutiendi operatio duriter prouenit: [d] §sed quando non fuerit, destruetur. sed, quum illa non operata fuerit,§ erit transglutiendi operatio difficilis. Nonne uides, quòd, quũ desiderium non rectè procedit, duriter prouenit operatio transglutiendi illud, quod non desideratur? immo, quum abhoremus aliquam rem, & eam postea transglutire uolucrimus, & territa fuerit ab ea uirtus nostra attractiua desideratiua; dura erit operatio uoluntariè transglutiendi. Transitus quoque nutrimenti perficitur uirtute membri impellentis, à quo procedit; & attractiua membri, ad quod accedit. Et similiter superfluitatum egresio, quæ fit per duas uias. Et forsitan plerunque existunt operationis principium duæ uirtutes. s. animalis & naturalis. Et fortasse plerunque existunt eius causa uirtus & qualitas, sicut infrigidatio, quæ prohibet materias, [e] §& iuuat expulsiuam in parilitate superfluitatũ, quæ descendunt à membro, & uetat, & in faciem reuerberat.§ Et frigiditatis quidẽ qualitas propter duas prohibet res, scilicet cum essentia, substantiam eius, quod effunditur ingrossando, & coangustando poros: [f] §Et res tertia,§ quæ est per accidens, quæ est, qua caliditas extinguitur attractiua. Et qualitas caliditatis attrahit per illud, quod istis opponitur modis, quos prædiximus. Et caliditatis quidem qualitas & necessitas uacui non attrahunt in primis, nisi illud, quod est subtile, & postea, quod est spissum. Virtus uerò attractiua naturalis non attrahit nisi, quod est ei magis conueniens, & quod naturæ eius est propriũ attrahere: & plerunque, quod est magis spissum, est magis proprium, & magis conueniens.

[a] B. apprehendẽdo.
[b] B. præsens.
[c] B. expulsiua.
[d] B. imo quum non fuerit destructa, sed ipsa non se promouerit adhuc ad operationẽ suã.
[e] B. quoniã adiuuat expulsiuã resistẽdo humori. qui effundit ad membrũ: & ꝓhibet ipsum: & repercutit ipsum.
[f] B. & propter rem tertiam.

ANNOTAT.

Ventriculum duplici facultate præditum esse, & animali, & naturali ostensum est sæpe à Gal. præsertimq; 1. de symptom. caus. Et quomodo naturales actiones perficiat pulchrè 3. facult. nat. docet. Verùm quod subdit hic author, sensitricem uentriculi facultatem & cibi desiderium ex atra bile mordicante excitari, id superius quoque in capite de humoribus notauit sed hoc de naturali appetẽtia in libris Gal. proprijs nusquàm legitur, immo is 1. de sympt. cau. uitiosam ex tali humore appetentiam fieri notat. & 6. de loc. aff. ex acida bile, quæ atra est, summam fieri inappetentiam testatur. Et hic quoque author lib. 3. dolores ex atræ bilis in uentriculo præsentia magnos fieri confitetur. Sed innititur author doctrinæ quam supra de uenis à liene ascendentibus proposuit. quum in os uentriculi uenam à liene ascendentem inseri adnotauit, appetentiæ gratia. De qua tamen uena Gal. apertius non meminit. quamuis de ijs uenis quæ ab eodem splene in uentriculi fundum inseruntur astrictionis gratia, sæpenumero uerba fecerit. Immo 3. fac. nat. indigente uentriculo humores quidem ad ipsum trahi & biliosos & atros testatur: sed à liene in omentum, & ex hoc in lactes, et deinceps in tenuia intestina, & per hæc ad pylorum atque ipsum uentriculum trahi docuit: quo quidem longo itinere opus non erat, si à splene ad os uentriculi uena ferebatur. Cæterum hac de re peritiores nostri temporis anatomici fatentur in aliquibus quidem corporibus hanc uenam à liene in uentriculi os sese insinuantem reperiri. non tamen æquè in omnibus. id quod & Gal. lib. de uenarum & arter. dissect. adnotauit.

Cap. 7. Cap. 8. Cap. 7. Cap. 1. f. 13. tr. 1. ca. 1. Doct. 5. cap. de anatom. uenarũ portæ. Cap. 13. Cap. 1.

FEN SECVNDA LIBRI PRIMI canonis incipit: cuius sunt doctrinæ tres.

Doctrina prima est de ægritudinibus.
Doctrina secunda est de causis.
Doctrina tertia est de accidentibus.
Doctrinæ primæ sunt octo capitula.

De doctrina causæ, & ægritudinis, & accidentis. Cap. 1.

Dicemus, quòd causa in libris medicorum est id, quod primo est, & ex quo prouenit inuentio alicuius dispositionis in corpore humano, aut eius fixionis. Et ægritudo est dispositio non naturalis in corpore humano, ex qua in operatione essentialiter prouenit nocumẽtum prouentu primo, & est aut complexio non naturalis: aut compositio non naturalis. Et accidens est res, quæ hanc sequitur dispositionem, quæ est non naturalis: siue sit naturali contraria, sicut dolor in colica; siue non sit contraria, sicut rubedo multa maxillæ in peripneumonia. Causæ exemplum est putredo. Aegritudinis exemplũ est febris. Exemplum accidentis est sitis, & dolor capitis. Causæ quoque exemplum est repletio in receptaculis, quæ ad oculum descendunt. Exemplum ægritudinis, oppilatio in uuea, quæ est ægritudo instrumentalis, uel compositionalis. Exemplum accidentis est destructio uisus. Exemplum etiam causæ est rheumatismus acutus. Exemplum ægritudinis est [a] §apostema§ in pulmone. Exemplum accidentis est rubedo [b] † § §ambarum maxillarum, & gibbositates unguium. Accidens autem uocatur accidẽs respectu suæ essentiæ, aut comparatione eius cui accidit: & uocatur signatio respectu considerationis medici ad ipsum: & processionis eius ab eo ad sciendum ęgritudinis essentiam. Et est, quũ ægritudo fit alterius ægritudinis causa, sicut colica, syncopis, aut paralisis, aut epilepsiæ. Accidens quoque plurimum est causa ægritudinis: sicut in colicæ dolor fortis, qui fit causa ut accidat syncopis: & sicut dolor uehemens, qui fit causa aposte-

[a] B. uleus.
[b] † B. in pomis

e B. effunduntur

apostematis: propterea quòd materiæ ad locum [e] § descendunt § doloris. Et plerunque etiã ipsum accidens fit ægritudo, quemadmodum dolor capitis, qui ex febre accidit, quum quandoque figitur, & tam diu fit mansiuus, donec fit ægritudo. Et est etiam, quum una res comparatione sui, & rei, quæ est ante ipsam, & rei, quæ est post ipsam, est ægritudo, & accidens & causa: quemadmodum, uerbi gratia, [d] § febris ethica: quæ est accidens apostematis § pulmonis, & est ægritudo secundum se: & est causa debilitatis stomachi: & sicut dolor capitis, qui accidit ex febre, quando dolor ille figitur, quia est accidens febris, & ægritudo in se; & plerunque prouenit ex eo [e] § febris § & fit ipsius causa.

d B. febris in phthisi quę & accidens ulceris.

e B. fit febris.

ANNOTAT.

De morbo, causa, & symptomate Gal. libros proprios scripsit. quid tamen singula hæc sint, lib. de diff. morb. & de sympt. diff. & 1. meth. & 2. meth. licet colligere. Quomodo autem (ut author pulchrè notat) morbi aliquando causæ uim habeant, lib. de diff. morb. quomodo symptoma symptomatis sit causa, de diff. symptom. Et quomodo eadem symptomata morbificæ causæ quandoque sint, 12. meth. Et quòd unum modò symptomatis, modò morbi naturam teneat 1. ad Glauc. habetur. Non discrepat à Gal. author. Id solùm parùm accuratè scripsisse uidetur, quando morbum diffiniens, eum esse, aut complexionem, aut compositionem non naturalem dixit: Quũ præter complexionem & compositionem & Gal. & ipsemet Auic. sequ. cap. solutionem continui adiungat. Neque id dici posse uidetur, agi hoc in loco de morbis dumtaxat partium simplicium & compositarum proprijs. quũ morbum generatim diffiniat. Verùm pro authore dicimus solutionem continui in compositione intelligi, quũ author, ut in seq. cap. patebit, illius sententiæ sit, quòd continui solutio utrique sanè partium generi conueniat: id tamen merito compositarum.

Cap. 2. & 6.
Cap. 2.
Cap. 7. & 8.
Cap. 3.
Cap. 8.
Cap. 4
Cap. 1.
Cap. 2.

De diuisionibus dispositionum corporis humani, & de generibus ægritudinum. Cap. 2.

[1] CORporis humani dispositiones secũdum Galenum sunt tres: Sanitas, quæ est dispositio, per quam corpus hominis in sui cõplexione, & compositione tale existit, ut ex eo operationes eius omnes proueniant incolumes. Et ægritudo, quæ est dispositio in corpore hominis huic contraria. Et dispositio, quæ est apud eum nec sanitas, nec ægritudo: aut ideo, quòd non est sanitas in ultimo, & ægritudo in ultimo; quemadmodum corpora senum, & conualescentium, & puerorum: aut ideo, quòd ambæ res in uno tempore in duobus sunt copulatæ membris, aut in uno membro; sed in duobus generibus remotis; sicut, qui est in complexione sanus, & in compositione æger, exempli causa: aut in uno membro duorum generum propinquorũ; sicut, qui est sanus in figura, & non sanus in quantitate & situ: aut qui est sanus in duabus qualitatibus passiuis, & non sanus in duabus qualitatibus actiuis: aut uicissitudine duarum rerum in duobus temporibus; sicut, qui sanatur in hyeme, & infirmatur in uere. [2] Aegritudinũ uerò aliæ sunt, quę sunt simplices: aliæ sunt, quæ sunt compositæ. Simplices autem sunt, quæ sunt una ex speciebus ægritudinis complexionis: aut una ex speciebus ægritudinis compositionis, quam postea nominabimus. Compositæ uerò sunt, in quibus duæ species: aut plures coniunguntur, ex quibus una componitur ægritudo. Incipiemus igitur prius loqui de ægritudinibus simplicibus. et dicemus quòd ægritudinum simplicium, genera sunt tria. Primum est genus ægritudinum, quæ membris comparantur: quorum partes sunt similes, & sunt malæ complexionis species. Et ipsæ quidem nõ sunt comparatæ membris, quorum partes sunt similes, nisi ideò quòd in primis, & essentialiter partibus accidunt similibus; & per eas membris accidunt compositis: ita, ut possibile sit imaginari eas comprehensas, & repertas esse in quocunque membrorum uolueris: quorum partes sunt similes & non in compositis. Et secundum genus est ægritudinis membrorum officialiũ, quæ sunt ægritudines compositionis, quæ membris compositis accidunt, quæ ex membris componuntur, quorum partes similantur. [3] Membra autem officialia sunt operationum instrumenta. Et tertium est genus ægritudinum communium quæ membris accidunt: quorum partes similantur, [4] & accidunt instrumentalibus inquantũ sunt instrumentalia: ita quòd non sequatur eas instrumẽtalibus accidere, propterea quòd simplicibus acciderũt. Et hæ quidem sunt, quæ continuitatis solutio uocantur; & imparis dissolutio. Solutio enim continuitatis plerunque accidit iuncturæ: ita quòd simplicibus membris, ex quibus iunctura fuit composita, nullo modo accidit. Et plerunque accidit neruo, aut ossi, aut uenis solummodo. Et ad ultimum quidem ægritudinũ tria sunt genera: ægritudines, quæ complexionis sequuntur malitiam: & ægritudines quæ sequũtur malitiam compositionis: & ægritudines, quæ cõtinuitatis solutionem sequuntur. Et omnis ægritudo, quæ unam harum sequitur, & per eam existit, ei comparatur. Aegritudines autem complexionum scitæ sunt, quæ sunt sexdecim, quas nominauimus.

ANNOTAT.

1 *Corporis humani dispositiones &c. De triplici hac corporum dispositione lib. ar. med. agitur. Author tamen dum medicinam diffiniret, neutrum corpus dari negauit. Tu uide quæ illic adnotauimus.*

2 *Aegritudinum uerò &c. De morborum generibus lib. de morb. diff. & 2. meth. copiosè Gal. scripsit. is tamen de morbis à tota substantia non meminit, sicuti neque hoc in loco author. non, quòd id morborum genus ignorauerit, sed quod illud curari methodo nequeat; cum illius natura ignoretur.*

3 *Membra autem officialia &c. Idem sentit Arist. 2. de par. anim. Gal. tamen simplicium partium actiones esse existimat, & compositarum usus 2. meth. de cur. rat. per sang. mis. & sæpe alibi. Auer. uerò & simplicibus & compositis actiones ascribit, sed ait manifestari magis in compositis 2. Coll. Nobis de hac re fusius alibi est pertractatum. tu interea rem considera.*

4 *Et accidunt instrumentalibus &c. Gal. quum de morb. generibus agit, locis supra citatis, solutionem continui communem & simplicibus & compositis facit. Author utrique parti ascribit, sed simplicibus propter compositas. Auer. simplicibus aßignat 2. Coll. &*

Cap. 1.
Cap. 3. & 4.
Cap. 6.
Cap. 1.
Cap. 6. cap. 4.
Cap. 7.
Cap. 5. & 6.

3. Recen

Cap. 14 3. *Recentiores quidam, aduersus Gal. sententiam scripsere, eruditè sanè & ingeniosè. Gal. tamen nos sequimur, & plerique omnes sequuntur.*

De ægritudinibus compositionis. Cap. 3.

COmpositionis ægritudines quatuor comprehendūtur generibus: ægritudines creaturæ: ægritudines quantitatis: ægritudines numeri: & ægritudines situs. Et creaturæ quidem ægritudines quatuor comprehenduntur generibus: ægritudines figuræ: & est, ut figura à suo cursu naturali mutetur, & ex eius motu proueniat in operatione nocumentum: sicut est tortura recti, & rectitudo torti; & quadratura rotundi, & rotunditas quadrati: [a] § Cuiusmodi est capitis rotunditas cum latitudine, § quum prouenerit inde impedimentum: & multa stomachi rotunditas, [b] § & ut in crystalloide non sit parua latitudo. § Et secundum est ægritudines uiarū quarum sunt tres species; quia, aut dilatantur; sicut dilatatur oculus, & sicut † uenarum oculi tumor, § & uarices: aut constringuntur, sicut constringitur oculus, & penetratio [c] § attrahendi aerem § & † gulæ: aut clauduntur, sicut oppilatio foraminis uuæ, & uenarum hepatis, & aliorum. Et tertium est ægritudines receptaculorum, & uentriculorum, quarum sunt quatuor species: quia, aut fiunt maiora & dilatantur; sicut testiculorum dilatatur folliculus: aut minorantur, & cōstringuntur; sicut minoratio & constrictio stomachi, & constrictio uentriculorum cerebri quū est epilepsia: aut oppilantur, & implentur; sicut oppilantur uentriculi cerebri, quum est apoplexia: aut euacuantur, & deseruntur; sicut euacuantur uentriculi cordis sanguine, quum multū gaudium pernitiosum adest, aut [d] § multus timor pernitiosus. § Et quartum est ægritudines superficierum membrorum. Et sunt, quia aut fit lene, quod debet esse asperum; sicut [e] § os stomachi, § & intestina, quum leniuntur; aut exasperatur, quod debet esse lene; sicut trachea arteria, quando exasperatur. Aegritudinum autem quantitatis duæ sunt species, quia, aut sunt ex genere augmenti: sicut est elephantia, & magnitudo uirgæ, & est ægritudo, quæ uocatur [f] § † priapismus: § aut sicut accidit cuidam homini qui uocabatur Nicomachus, cuius omnia membra adeo creuerunt, quòd se mouere non potuit. Aut sunt ex genere diminutionis, [g] § sicut siccitas linguæ & pupillæ: aut ut phthisis. § Numeri quoque ęgritudines, aut sunt ex genere augmenti: & hoc quidem augmentum, aut est naturale; sicut dens additus, aut digitus additus; aut est non naturale, sicut glandula, aut lapis: aut ex genere diminutionis: & diminutio hęc est naturalis; sicut, quum alicui non creatur digitus; aut non naturalis, sicut, quum alicui abscinditur digitus. Aegritudines uerò situs. (Et situs quidē secundum Galenum, dicitur pro loco; & dicitur pro societate,) sunt quatuor: exitus membri à iunctura sua: aut ut à suo moueatur situ: ita quòd nō egrediatur, [h] § sicut scissura, § quæ comparatur intestinis: aut, ut moueatur subito motu in eo, non secundum cursum naturalem, neque uoluntariū; sicut tremor: aut in suo figatur loco, & non moueatur ab ipso; quemadmodum accidit, quum iūcturæ in ægritudine podagræ indurantur. Aegritudines uerò societatis omnem colligunt dispositionem, quam habet membrum comparatione sua ad aliud membrū: quod sibi uicinum existit, siue ei appropinquet, siue ab eo elongetur non secundum cursum naturalem: & sunt duarum specierum: una est, ut accidat ei prohibitio motus sui ad ipsum: aut, ut duriter fit, postquam possibile erit; sicut digitus, quum sibi uicinum tangere prohibetur. alia quum accidit ei, ut ab eo moueri prohibeatur, aut ut separetur ab eo postquā erat possibile, aut fit difficile [i] § § sicut palpebræ laxatio, & iuncturarum laxatio in paralysi, & durities aperiendi manum, & aperiendi oculū.

a B. Et ex hoc capitulo est tes sid capitis quadrata nō habēs cōmissuras.
b B. & priuatio superficieit, uel planitiei æqualis in pupilla.
† febel.
c B. anhelitus.
† meri.
d B. uehemētia delectationis ꝑnitiosæ.
e B. stomachus.
f B. ferismus.
† thersinus.
g B. sicut extenuatio, uel arefactio lingue, & pupillæ, & sicut debul.
h B. sicut in ruptura.
i B. in eis illud quod de hoc numerauimus.

ANNOTAT.

De morbis in compositione lib. de morb. diff. & lib. ar. med. copiosè agitur. Sed de non naturali magnitudine, quàm ad morbos compositarum partium hic author cum Gal. pertinere existimat, dissentit Auer. 2. Coll. & 3. & ad simplicium morbos referendam putat. Galeno tamen tota medicorum schola assentitur.

Cap. 6. 7. 8. 9. 10
Cap. 93. & deinceps.
Cap. 5.
Cap. 14.

De ægritudinibus solutionis continuitatis. Cap. 4.

SOlutionis uerò continuitatis ægritudo plerunque accidit cuti, & uocatur excoriatio, aut scarificatio. Et plerunque accidit carni, [a] § quæ est ei propinqua, § in qua nondum factum est pus, & uocatur plaga. Sed quum pus fit ibi, uocatur ulcus. Fit autem pus in ea propterea quòd superfluitates in eam euacuantur, eo quòd est debilis: & propterea quòd sui nutrimentum digerere non ualet, [b] § & superfluitas etiam in ipsum conuertitur: § plerunque tamen dicitur plaga, & ulcus solutio continuitatis, quæ accidit [c] § cuti, & nō carni. § Quandoq; etiam accidit ossi, quod ipsum in duas frangit partes, aut in partes magnas, aut paruas: aut est cadens secundum longitudinem scindens ipsum: aut contingit, ut cadat in cartilaginibus secundum tres [d] § dimensiones: § aut ut accidat neruis. Sed si latitudini acciderit, uocatur incisio. & si acciderit secundum longitudinem, & eius numerus nō fuerit multus; uocatur scissura. & si eius numerus fuerit multus, uocatur contusio. plerunque etiam fit in partibus musculi, quæ si in extremitate ceciderit musculi, uocatur attritio, siue cadat in neruo, siue in chorda. Et si secundum latitudinem musculi proueniat, uocatur [e] § separatio. § Et si acciderit secūdum longitudinem, & fuerit eius numerus paruus, & fuerit eius [f] § concauitas magna; uocatur amplificatio. § Et si fuerint partes eius multæ, & dilatetur, & cōcauetur, uocatur attritio, & [g] § dissolutio. § est etiam, quum dicitur [h] § dissolutio, & attritio, & liquefactio, § omne quod in medio musculi accidit, quomodocunque contingat. Quòd si in arterijs, aut in uenis acciderit, uocatur apertio. & si contingat secūdum eius latitudinē uocat̃ incisio, & separatio. & si ꝓcesserit scd̃m eius longitudinē, uocat̃ fissura. Et est ēt, quum hoc contingit scd̃m modū apertionis orificiorum earum, & uocatur perforatio. Quòd si arterijs acciderint, [i] § & nō clausa fuerit, § & ex ea sanguis ad receptaculum, quod ipsam circundat, exierit, donec receptaculum illud impleatur, & quum premitur arteria, reuertatur; uocabit̃ mater sanguinis. alij tamen homines omnē sanguinis

a B. & quę ex ea est propinqui temporis.
b B. Quare conuertitur & i eo in superfluitatē
c B. in alio quā in carne.
d B. diuisiones.
e B. incisio.
f B. profundatio multa uocatur fagdun.
g B. contusio.
h B. attritio & contusio, & separatio, uel incisio.
i B. non consolidata fuerit.

ſanguinis egreſsionem ab arterijs† matrẽ ſanguinis uocant. Debes autem ſcire, quòd non omne membrum imparis ſolutionem tolerat. Cor enim non tolerat, [k] ʒ quia prius accidit mors . ʒ Quod ſi in pãniculis cadit, & in diaphragmate, uocatur ruptura. Et ſi inter duas partes membri compoſiti cadat, & unam ab alia ſeparat, ita ut mẽbro ſimplici non accidat nocumentum, eius ſeparans cõtinuitatem; uocatur ſeparatio, & diſlocatio. Et ſi acciderit neruo, qui ſe de uno loco remouit, uocatur [l] ʒruptura.ʒ Et quandoque etiam fit in foraminibus continuitatis ſolutio, & dilatantur. Et plerunque fit in locis, ubi non ſunt foramina, & facit ibi foramina, quæ non fuerunt. Et ſolutio quidem continuitatis, & ulceratio, & his ſimilia, quum in membro fuerint bonæ complexionis, cito ſanantur: &, quum fuerint in membro malæ complexionis, longo reſiſtunt tempore: quanto plus, quum in corporibus cõtingunt eorum, qui patiuntur hydropiſim [m] ʒaut conſtrictionis malitiam, & lepram. Et debes ſcire, quòd, quum uulnera iſta ſunt ſtricta, prouenit ex eis herpes †eſthiomenus. Et tu inuenies in libris particularibus per ſcrutationem rei reſolutionis continuitatis: dimittamus ergo uſque ibi.

† .i. aneuriſma.

k B. quia fit uel accidit cum ea mors.

l B. fecha, .i. remotio nerui a ſuo loco uel diſtorſio eius, uel uocatur diſlocatio.

m B. aut caceſiam & leprã. & ſcias ꝙ ulcera ęſtiua, uel æſtiualia quũ prolongañ cadũt in herpetem eſthiomenum. Alia litera. & ſcias ꝙ ulcera ſtricta, quũ prolongañ, cadũt in herpetem eſthiomenum.

† exedens.

ANNOTAT.

De ſolutione continui & eius ſpeciebus, lib. de mor. diff. de conſtit. ar. 3. meth. & 4. plenè agitur.

Cap. 11. Cap. 6. Cap. 1. Cap. 1.

De ægritudinibus compoſitis. Cap. 5.

IN ægritudinibus autem compoſitis dictionem proferemus uniuerſalem. Dico ergo, ꝙ, quum ægritudines dicimus compoſitas, non quaſlibet ægritudines coniunctas intelligi uolumus; ſed ægritudines, ex quibus omnibus, quum coniungentur, proueniet ex eis res, quæ eſt una ægritudo: & hæc quidem eſt ſicut apoſtema: & eminentia in cute [a] † ʒ ʒeſt ex genere apoſtematis. Eminentiæ enim ſunt apoſtemata parua; ſicut apoſtemata ſunt eminentiæ magnæ. & in apoſtemate quidem omnia ægritudinum genera reperiuntur. in eo nanque reperitur ægritudo malitiæ complexionis: (nullum nanque accidit apoſtema, niſi ex complexionis malitia cum materia) & in ipſo etiam inueniuntur formæ, & compoſitionis malitia. Nullum enim fit apoſtema, quin cum eo proueniat læſio in figura, & in dimenſione. & plerunque etiam adeſt cum eo ægritudo ſitus. Et inuenitur in ipſo ægritudo communis, quæ eſt continuitatis ſolutio. Nullum enim accidit apoſtema niſi proculdubio continuitas ſoluatur, quum in membro apoſtemato materiæ euacuantur ſuperfluentes, & inter partes penetrant ipſius, & ſeparationem inter unas faciũt & alias, & ſibi loca capiunt. Apoſtema præterea membris accidit mollibus. & eſt etiam, quum oſſibus accidit res, quæ apoſtemati ſimilatur, per quam eius ingroſſatur[b] ʒconcauitas, ʒ& eius augmentatur humiditas. Neque eſt mirum, ut ſit illud, quod nutrimenti recipit augmentum, ſuperfluitatem recipiens, quum in ipſo penetrauerit, aut in ipſo acciderit. Et omne quidem apoſtema. quod cauſam nõ habet [c] ʒmanifeſtam: ʒ& eius cauſa corporalis monſtrat materiam de uno membro ad aliud, quod eſt ſub eo, fuiſſe mutatam; uocatur catharrus. Et eſt, quum cauſa materialis ex qua apoſtemata, & eminentiæ generantur, eſt in alijs ſubmerſa humoribus non ſecundum ſuas impedientibus qualitates. Quumque humores boni aliquo euacuationis modo poſtea ſe euacuauerint, aut naturali, ſicut mulieribus accidit, quum pariunt, [d] ʒ ʒaut non naturali, ſicut eis accidit, qui uulnerantur, quum egreditur ſanguis bonus; remanent humores illi mali puri ſingulares; & [e] ʒimpediturʒ per eos natura; & expellit eos. Et eſt, quum expulſionis modus eſt ad cutem, & faciunt apoſtemata, aut † puſtulas. Apoſtemata uerò diuerſis differunt differentijs: ſed, quę magis ſunt conſiderandæ, ſunt differentiæ, quæ propter eorum exiſtunt cauſas, quæ quidem ſunt materiæ, ex quibus generantur apoſtemata. Materiæ uerò, unde fiunt apoſtemata, ſunt ſex: humores quatuor, & aquoſitas, & uentus. Et apoſtema quidem, aut erit calidum, aut non calidum. Neque exiſtimandum eſt, quòd apoſtema calidum ſit illud, quod ex cholera, aut ſanguine generatur tantum; ſed ex quacunque materia, ſiue ſit calida per ſuam eſſentiam, ſiue accidat ei caliditas propter putrefactionem, licet etiam hæc genera ſecundũ ſpeciei diuiſionem cuiuſlibet materiæ diuidantur: dignius tamen eſt in apoſtematibus, ut in eis ſpecialis proferatur dictio. Et ſanguineum quidem purum, phlegmonem appellare conſueuerunt: & quod ex cholera rubea & pura, eryſipilã. Et ex eis eſt compoſitum nomine compoſito, ſuperantis præponendo nomen: quandoque enim phlegmonem eryſipilatodẽ dicunt, & quandoq; eryſipilam phlegmonodem. Et quum [f] ʒcõgregatur, ʒuocatur exitura. Quumq; exitura in carnibus fit laxis, & ſub aſcellis, & poſt auriculas, & in inguinibus, & eſt ex genere corrupto, quod in ſuo particulari loco nominabimus, uocatur †bubo. Et apoſtemata quidem calida habent principium, in quo humor [g] ʒad exteriora egreditur, & apparet quòd concauitas augetur: deinde capacitas cum eo augetur, & diſtenditur. Poſtea ſtat, quum ægritudo ad maiorem peruenit ſtatum, in quo eſſe debet. ʒPoſt incipit minui, [h] ʒ& maturatur in pus; ʒ& declinat eius eſſe, aut ad reſolutionem, aut ad puris collectionem, aut ad conuertẽdum in duritiem. Non calida uerò apoſtemata ſunt, aut de materia melancolica, aut flegmatica, aut aquoſa, aut uentoſa. Et illorum quidẽ, quæ ex materia ſunt melancolica, tria ſunt genera, durities, & cancer, quorum plurima ſunt [i] ʒacuta: ʒ& glandularum genus, ex quibus ſunt ſcrophulæ, & [k] ʒnodi. ʒ Inter genus uerò glandularum, & inter alia duo genera eſt differentia, eo quòd genera glandularum, aut ſunt ſeparata ab eo, in quo ſtãt, ſicut glandulæ puræ: aut in ſuperficie eius ſunt retentæ tantum, ſicut ſcrophulæ: ſed illa alia ſunt mixta & infuſa in ſubſtantia membri, in quo ſtãt. Et inter cancrum etiam & duritiem eſt differentia, quoniam durities eſt apoſtema quietum ſedatum, deſtruens ſenſum, [l] ʒ& permanens in membro in eodem ſtatuʒ cum quo non eſt dolor: & cãcer eſt mobilis, addens, & lædens, & habet radices innexas membro: neque oportet, ut per ipſum deſtruatur ſenſus, niſi elongatum fuerit eius tẽpus, & mortificet eius membrum, & deſtruat eius ſenſus. Neque multum diſtat, quin differentia inter

cancrum

a † B. quæ.

b B. magnitudo

c B. primitiuam uel exteriorem.

d † B. lactatione

e nocetur.

† B. bothor.

f B. Et quũ collectionem, uel ſaniem facit.

† .i. abſceſſus.

g B. expellit & apparet magnitudo, deinde augmentat, & additur cum eo magnitudo, & extẽdit, poſtea ſtat apud vltimitatem magnitudinis eius.

h B. & digerit cum reſolutiõe aut pure.

i B. autũnalia.

K B. alſelha.

l B. Alia litera. aut eſt debilitas in ipſo & nõ eſt doloratio cũ eo

cancrum & duritiem existat per accidentia inseparabilia, & non propter differentias substantiales. Apostemata uerò dura melancolica plerunq; à principio suæ generationis incipiunt cum duritie: & plerunque in duritiem mutantur, & propriè sanguinea. Et est, quum hoc quandoque contingit in phlegmaticis. Phlegmaticorum uerò apostematū genus in duas diuiditur species: apostema laxum, &[m] § glandulas molles. Et hæc quidem differunt: quoniam glandulæ sunt separatæ & inuolutæ in coopertorio: § & apostema laxum est mixtum & non separatum. Apostemata præterea hyemis plerunq; sunt phlegmatica, ita ut illorum, quæ sunt calida, sint coloris albi. [n] § Et glandulæ quidem, & his similia, & à neruorum differunt nodositate, eo quòd nodositas magis fit in suo loco mansiua, & eius tactus sentitur nodosus: & quum figendo tangitur, spargitur, & redit ad locum suum: & quum forti medicamine spargitur absq; comprehensione, nō redit. Et plurimū eius accidit propter laborem, & destruitur propter ponderosa, sicut plumbum, & eius similia. § Et tibi quidem sciendum est, quòd apostemata phlegmatica diuersificantur secundū diuersitatē grossitiei phlegmatis, & mollitiem ipsius, & eius subtilitatem, & laxitatem ipsius, & duritiem, ita, ut quandoque melancholicis sint similia, & quādoque uideantur uentosa. Phlegma præterea subtile multotiens descendit in rheumatismis in uacuitatem, quæ est in uillis neruorum, ita ut perueniat ad musculos, qui sunt sub epiglotti, & ad ea, quæ sunt sub istis. Aquosa autē apostemata sunt sicut hydrops, & hernia aquosa, & sicut apostema, quod accidit in cranio de aquositate, & horum similia. Et uentosa quidem apostemata secundum duas diuersificantur species, una est cachexia, & altera est inflatio. Inter cachexiam uerò & inflationem est differentia, duobus modis; unus est essentia, & altera est commistura. Et declaratio istius est, quòd uentus huiusmodi in[o] § cachexia § in membri substantia est admistus; sed in inflatione, est aggregatus, [p] § & separatus, § & non admistus membro. Et cachexiam quidem inuenit sensus mollem: sed inflatio sensui resistit resistentia multa, aut pauca. Amplius † pustulę sunt secundum numerum apostematum: Earum enim aliæ sunt sanguineæ sicut uariolæ; aliæ sunt ex cholera rubea pura sicut † essere[q] § cholericæ, & de sudationes: § & aliæ sunt ex eis mixtæ, sicut morbillus & formica, & claui, & scabies, & uerrucæ, & horum similia. Et plerunque sunt aquosæ, sicut [r] § ampullæ; § & quandoque uentosæ sicut inflaturæ. Tu autem in libro quarto inuenies distinctionem, quæ tibi in dispositionibus sufficiet apostematum & † pustularum: de qua conueniens est, ut in ipso sit, si deus uoluerit.

m B. & alselha mollem. Et hæc quidē differūt, quoniā alselha sunt separatæ ī cooptorio, seu panniculo suo.

n B. Alia litera. sic ē trāsposita. Et differūt glandulæ & alselha, & quæ eis similant à nodositate nerui, seu à nodo nerui, qm̄ nodus uel nodositas est adhærens loco, & tactus eius est neruosus, & quum figendo, uel premendo spargit, uel tangitur, redit, & quū premitur, uel spargitur cum forti medicamine absque compressione, nō redit. Et plurimum eius accidit post laborē, & destruiē pp ponderosa sicut plumbum & similia.

o B. Nota ꝙ ubi habetur cachexia in arabico habeē thebegi.

p B. & faciens tensionē uel tumescentiam.

† bothor.

† .i epiny&ides

q B. cholericū & formica miliari.

r B. vesicæ.

† bothor.

ANNOTAT.

1 *Et hæc quidem est sicut apostema &c. De compositis morbis uide Gal. lib. de morb. diff. Sed quod de apostemate ait* ἀπόστημα *Gal. 14. meth. & 2. ad Glauc. abscessum significat, solet tamen Arabibus tumorem in uniuersum omnem significare, ut hoc in loco. Est autē animaduersione hîc dignum, quòd author inter compositos morbos apostema recenset. quum tamen Gal. lib. de tum. præter nat. & 13. meth. tumorem sola quantitate à naturali statu uariare innuat, quod & lib. de diff. morb. apertius facit. Sanè quod ad hoc pertinet, in tumore omne morbi genus perpetuò fere deprehendi manifestum est; adest profectò intemperies cum materia calida, aut frigida, humida aut sicca, si is ex humorum influxu fiat. adest figuræ & cauitatum deprauatio, quū superficies à naturali statu uariet, & obstructiones multæ in internis affecti uasis partibus sint. est magnitudo deprauata, quum membrum maius sit quàm esse à natura debeat. est quid numero præter naturam, humor uidelicet, aut cuiuscunque alterius generis materia, quæ tumorem facit. est solutio continui, nempè aut extensio, aut etiam internorum uasorum ruptio, aut quid eius generis aliud. propriè tamen tumor in genere quantitatis est, si id spectes, quod primo loco dicit, & quod in omni tumore nunquàm non deprehenditur, maiorē .s. dimensionem quàm naturalis status exposcat. atque hoc Gal. compulit, ut de tumore agens, illum, ac si sola dimensione peccet, inter quātitatis morbos reponat.*

2 Materiæ uerò unde fiunt &c. Leges ex Gal. lib. de tum. præt. nat. toto hæc omnia. Sed adde ad hæc, ex solida quoque materia tumores fieri sicuti eo lib. de tum. licet colligere. tales sunt melicerides atheromata, steatomata & alia id genus multa. Reliqua pete ex 1. de diff. feb. 2. ad Glauc. 13. meth. & lib. de tum. toto.

Cap. 12. & 13. Cap. 12. Cap. 7. Cap. 1. Cap. 1. Cap. 9. n B. Item. Cap. 3. Cap. 1. 3. & deinceps. cap. 3.

De rebus quæ cum ægritudinibus numerantur, & non existunt ægritudines. Cap. 6.

Quædam res sunt, quæ extra ægritudines existunt, & cum eis tamen numerantur. Et res quidem istæ sunt, quæ in decoratione ingrediuntur: quarum aliæ consistunt in pilis, aliæ in colore, aliæ in odore, aliæ in figura post colorem. Et ægritudinum quidem pilorū genus consistit in alopecia, & detruncatione, & paucitate, & ut sint curti [a] § § & ut scindantur, & sint subtiles & grossi, & multa crispitudine, & multa leuitate & canitie, & coloris alteratio quocunque modo fuerit. Et nocumentum coloris quatuor continetur generibus, unum est genus mutationis eius propter malitiam complexionis cum materia, sicut icteritia: aut sine materia, sicut gypseitas, quæ fit in colore propter cōplexionem [b] § ualde frigidam, § & citrinitas quæ accidit propter complexionem [c] § ualde calidā. § Et genus mutationis eius propter causas manifestas, quemadmodum sol, & frigus, & uentus mutat colorem. Et genus expansionis corporum colores habentium extraneos super cutem, quæ colorem defert sicut † uitiligo nigra: aut quę ibi nascuntur, sicut lentigines, & maculæ. Et genus uestigiorum, quæ proueniunt ex consolidatione solutionis continuitatis, quæ accidit, sicut uariolarum uestigia, & ulcerum foramina [d] † § § Et nocumentum figuræ post colorem sunt: aut macies superflua, aut crassities superflua.

a † B. & pauci.

b B. frigidā singularem.

c B. calidam singularem.

† morphea.

d † B. & nocumētum in odore, sicut fœtor corporis, & alij odores horribiles qui egrediūtur ex corpore.

ANNOTAT.

Symptomata hæc sunt omnia, & ad affectus corporis sensibilis nuncupatos, referuntur, si Gal. legas 1. de diff. sympt. & 3. de sympt. cau. Sed id solet in controuersiam duci de pilis, an eorum casus et affectus cæteri morbi sint, an symptomata. quum ij & capilli utilitatis gratia geniti sint testante Gal. 1. de comp. med. per loc. quamuis idem nullum ijsdem usum lib. ar. par. aut utilitatem

Cap. 5. Cap. 5. Cap. 1.

tem tribuat. Porrò quum morbus non actiones dumtaxat, sed & usus lædat, quòd alopecia ac cæteri id genus capillorum affectus morbi sint, rationi consentaneum est, quum lædatur usus quem ex ijs prouenire Gal. scribit. Quum tamen modicus ille usus sit, & cuius noxa uix sentitur, si corrumpatur; propterea nullum ijs usum sed solam generationem alibi idem Gal. ascripsit. Quapropter si eum usum pro nihilo habeas, eorum affectus inter symptomata quoque, non inter morbos annumerabis. Contrà, si usum aliquid esse existimes, morbi sunt in numero, cum desit quod adesse oportebat.

De horis ægritudinum. Cap. 7.

Scire debes, quòd ęgritudinum plurimę quatuor habent horas, horam principij, & horã augmenti, & horam status, & horam declinationis. Quæ uerò extra istas sunt, de horis sunt sanitatis. Quumq; dicimus horam principij, & horam [a] § augmenti, § non uolumus intelligi duo extrema in quibus ægritudinis non manifestetur dispositio; sed quòd unumquodque eorum habet tempus perceptum sensu, quod proprium habet iudicium. Et hora quidem principij est tempus, in quo ægritudo apparet, & eius similantur dispositiones: & neque apparet in ea augmentum eius. Et hora augmẽti est tempus, in quo ægritudinis manifestatur [b] § constrictio § omni hora post horam. Et hora status est hora, in qua ægritudo in omnibus suis partibus secundum unam manet dispositionem. Et hora declinationis est tempus, in quo eius apparet diminutio; & quantum plus procedit, eius minoratio est magis manifesta. Et hæ quidem horæ quandoq; attenduntur secundum ægritudinem à principio eius usque ad finem eius in suis paroxismis & uocantur horæ uniuersales. Quandoque considerantur secundum unumquemq; paroxismũ, & uocantur horæ particulares.

a B. status.

b B. uehemẽtia ægritudinis.

ANNOTAT.

De hac re duos integros libros Gal. scripsit, pulchrè & absolutè totum negocium docentes: alterum de morbi temporibus, & alterum de totius morbi temporibus nuncupatum. Sed & 1. de Cris. & 1. aph. multa habes. Controuersia tamen in Gal. dictis notatur, quum lib. de totius morb. temp. nullum morbum esse dicat, qui quatuor tempora non habeat; lib. tamen de opt. secta ad Trasyb. contrarium aduersus Methodicorum sentẽtiam statuat. Sed soluitur. Methodici à morbi temporibus summi agendorum indicationes putabant. eos increpat Gal. quòd sæpenumero morbi per tempora omnia non decurrant. quæ uidelicet sensu deprehendãtur; habent tamen morbi omnes omnia tempora licèt non ita sensu percepta.

Cap. 2. & deinceps. aph. 12. Cap. 46. & 47.

Ad complendum sermonem de dispositionibus ægritudinum. Cap 8.

Aegritudines multis modis sortiuntur nomina, aut à membris in quibus sunt, sicut illa, quæ est lateris, & illa quæ est pulmonis. Aut à suis accidentibus, sicut epilepsia. Aut à suis causis: sicut dicimus ægritudinem melancholicam. Aut à sui similitudine, sicut dicimus ægritudinem leoninam, & ægritudinem elephãticam. Aut comparatæ ei, cui primo accidisse dicuntur, sicut dicimus ulcera † telephia, aut comparatæ ei, cuius fama fuit quòd medicando eas curabat, sicut dicimus ulcera chironia. Aut à sui substantia & essentia, sicut dicimus febris, & apostema. Inquit Gal. ægritudines, aut sunt manifestæ, quæ sensu cognoscuntur; aut sunt occultæ, quas facile est cognoscere, sicut dolores stomachi, & pulmonis; aut quas difficile est cognoscere, sicut ægritudines hepatis, & cãnalium pulmonis; aut non comprehensæ nisi cum existimatione, sicut ægritudines, quæ uijs accidunt urinæ. Aegritudines quoque est quum sunt proprie, & est, quum sunt secundum societatem. Et membrum quidem alij membro in ęgritudine sua associatur, aut quia natura sunt continua inter quæ aliqua continuantur instrumenta, sicut cerebrũ & stomachus propter continuitatem neruorum inter ea, aut matrix & mãmillæ propter continuitatem uenarum inter illa: aut quia unum est uia alterius, sicut inguina apostematis cruris: aut quia sunt uicina, sicut [a] § pulmo, § & cerebrum. Omne enim membrum, quod alteri associatur, & proprie, quum unum eorum alteri uicinũ debile fuerit, socij sui recipit superfluitates, sicut ascellę cordis. Aut quia unum est principium & radix operationis alterius, sicut diaphragma pulmonis in attrahendo aerem. Aut quia unum seruit alteri, sicut nerui cerebro. Aut quia alii tertio membro associantur, sicut cerebrum associatur reni; propterea quòd unumquodque eorum associatur hepati. [b] § Et est, quum societas peruenit ad casum, § quemadmodum cerebrum quum ægrotat, & associatur ei stomachus. debilitatur enim tunc eius digestio, & mandat ipsi stomachus uapores malos, & nutrimentum non digestum, & auget ipsius cerebri ægritudinem: [c] § & sic ex hac ægritudine perueniunt patientes ad durabilitatem, & circuitionem. § Corporum uerò ordines inter sanitatem & ægritudinem sunt sex; corpus, quod est in ultimo sanitatis: & corpus, quod est sanum non in ultimo: & corpus, quod est nec sanum nec ægrum, quemadmodũ dicunt: & corpus ægrotatiuum, quod ægritudinem cito recipit: et corpus ægri, qui paruam habet ægritudinem: & corpus ægri, qui habet ægritudinem in ultimo. Omnes uerò ægritudines, aut sunt sanatiuæ, aut non sanatiuæ. Et sanatiua quidem ægritudo est, quæ non habet, quod prohibeat, quin medicetur, ut debet: non sanatiua uerò est, cum qua est aliquod prohibens, neque conceditur medico ut medicetur sicut debet, sicut dolor capitis si fuerit cum eo rheumatismus. Et est tibi sciendum quòd ægritudo proportionalis complexioni, ætati, & tempori est minoris timoris ea, quæ eis non proportionatur: non enim accidit hoc nisi propter causæ eius magnitudinem. [d] † § §
Debes autem scire quòd quædam ægritudinum sunt, quæ ad alias mutantur ægritudines, & destruuntur ipsæ: & in hoc consistit bonitas, & est una ægritudo alterius ægritudinis medicamentũ sicut quartana, ex qua multotiens sanatur epilepsia, & podagra, & uarices, & articulorum dolores. Et quidam etiam sanãtur à spasmo propter scabiem, pruritum, & † pustulas: uenter quoque similiter sanatur propter oculorum ægritudinẽ. Et lienteria sanat apostema lateris. Et similiter ani

† balchie.

a B. sicut collũ.

b B. Et quãdoque societas retrocedit uel reflectitur augendo nocumentũ.

c B. Et cõitas quidem seu societas currit secundum iudiciũ radicis seu principij in continuatione & periodicatione.

d † B. Et scias quòd ęgritudo cuiuslibet temporis sperat resolui seu sanari cum contrarietate tẽporis ipsius.

† bothor.

ani uenarum apertio omnibus confert melancolicis ægritudinibus,& doloribus sciæ, & doloribus renum, & matricis. Et est quum ægritudines in alias mutatur ægritudines; & propter hoc fit dispositio maioris malitiæ, sicut quum mutatur apostema lateris in apostema pulmonis,& sicut quum mutatur phrenesis in lethargiam. Et est præterea ex ægritudinibus quædam, quæ de uno ad alium transit, sicut lepra,& scabies,& uariola, & febris pestilentialis, & [e] § apostemata § 10 putrida, & præcipuè quum domus strictæ fuerint: & similiter, quum uicinus fuerit sub uento: & sicut ophthalmia, & præcipuè ei, qui oculis eum intuetur: & sicut congelatio, quum imaginatur aliquis, quòd acetosum illud operetur,& sicut phthisis,&† uitiligo. Et sunt ægritudinum, quædam, quæ in semine hæreditantur sicut † uitiligo alba [f] § & tinca § naturalis & podagra, & phthisis & lepra. Et sunt ægritudinũ quædam quæ sunt generales, quæ sunt alicui genti 20 propriæ, aut in aliqua regione morantibus, aut in eis multum abundant. Debes præterea scire, quòd membrorum debilitas complexionis sequitur malitiam, & [g] §solutionem fabricationis §.

e B. ulcera.

† albares.

† albaras. f B. caluities.

g B. & resolutioně corporis. Alia litera & raritatem texturę corporis.

ANNOTAT.

Habes de morborum nominibus copiosè ex Gal. 2. meth. sed de reliquis morborum differentijs, quas dispositiones nuncupat author, uide Gal. 1. de loc. aff. & 2. eiusdem & 3. eiusdem & Hipp. lib. de arte. Sed copiostus lege ex ipso Hipp. lib. de alimen. circa medium. & 1. de morbis, & circa initia, & circa medium. Cætera uerò quæ in fine capitis adijciuntur, suis locis proprijs singula adnotabuntur.

Cap. 2. Cap. 1. Cap. 9. Cap. 3.

DOCTRINA SECVNDA FEN SECVNDAE:

Cuius sunt duæ summæ.

Summa prima est de rebus, quæ accidunt ab unaquaq; causarum communium: Cuius sunt. xix. capitula.

Verbum uniuersale de causis. Cap. 1.

AVSAE dispositionum corporis, quarum iam præmisimus narrationem, scilicet sanitatis, & ægritudinis, & dispositiõis, quæ iter eas media existit, sunt tres; antecedentes, & primitiuæ, & coniunctæ. Antecedentes uerò & coniũctæ communicant in hoc, quòd ambæ sunt res corporeæ scilicet humorales, aut complexionales, aut compositionales. primitiuæ uerò sunt, quæ extra corporis existunt substantiam, aut ex parte corporum extrinsecorum, sicut quod ex uerberatione accidit,& ex caliditate aeris, & ex cibo calido & frigido, quæ corpori adueniunt, aut ex parte animæ: anima enim aliud est à corpore, sicut quod accidit propter iram & timorem, & similia. Et causæ quidem antecedentes & primitiuæ communicant in hoc, quòd inter eas & dispositiones, quas nominauimus, aliquod existit medium. Et causæ primitiuæ & coniunctæ quandoque communicant in hoc, quòd inter ipsas,& inter prædictas dispositiones non interuenit medium. Antecedentes uerò causæ à coniunctis differunt, eo quòd cum causis antecedentibus [a] §non aduenit§ dispositio. sed inter eas aliæ existunt causæ, quæ sunt dispositioni propinquiores antecedentibus. Et causæ antecedétes differunt à primitiuis in hoc, quòd ipsæ sunt corporales. & etiam inter antecedentes, & inter dispositionem proculdubio interuenit medium: sed in causis primitiuis non est hoc necessarium. 10 Causæ quoque coniunctæ à primitiuis differunt in hoc, quòd sunt corporales,& etiam, quòd inter causas coniunctas,& inter dispositionem non est medium. [b] † § § In causis uerò primitiuis non est hoc necessarium: immo duæ res in eis sunt possibiles. Causæ ergo antecedentes sunt causæ corporales scilicet humorales, aut complexionales, aut compositionales. & ipsæ quidem sunt ex quibus aduenit dispositio non primo aduentu, sed aduenit ex eis aliquo mediante. Et 20 causæ coniunctæ sunt causæ corporales, ex quibus dispositiones [c] † § § proueniunt aduentu primo. s. absque medio. Et causæ primitiuæ, sunt causæ non corporales, ex quibus proueniunt dispositiones [d] † § § aduentu primo, aut non primo. Exemplum causarum antecedentium est repletio febris,& repletio recepta culorum oculi, ut aqua in ipsum descendat. Exẽplum causarum cõiunctarum est putredo febris, & humor, qui ad foramen descẽdit oppilationis, 30 & oppilatio cæcitati. [1] Exemplum causarum primitiuarum, est caliditas solis, aut fortitudo motus,aut tristitia,aut uigilia,aut comedere rem calefacientem sicut allea, & hoc totum febri, aut percussio dilatationi, & descensui aquæ ad oculum. ¶ Omnes autem causæ aut sunt causæ, secundum essentiam, sicut piper quum calefacit, & opium quum infrigidat: aut sunt causæ secundum accidens, sicut aqua frigida, quum calefacit, propterea quòd inspissat cutim,& [e] §tenet§ caliditaté: 40 & aqua calida infrigidat, propterea ꝙ resoluit:& sicut scãmonea quum infrigidat, ideo quòd humorem expellit calefacientem. Non omnis uerò causa, quę corpori aduenit, in ipsum operatur: immo præter hoc tria sunt necessaria, fortitudo scilicet suæ uirtutis agentis: & fortitudo uirtutis corporis præparatiuæ, & possibilitas permittendi vnum tangere aliud tanto tempore, ut in tali, quale illud, possit ex uno prouenire operatio in aliud. Est autem, quum causarum dispositiones 50 diuersificantur in eo quod prouenit ex eis. Est enim quum ex causa una in corporibus diuersis diuersæ proueniunt ægritudines. [f] † § §& est, quum eius operatio diuersificatur in debili & forti,& fortis sensus,& debilis sensus. Causarum præterea aliæ sunt, [g] §quæ sunt uicariæ: aliæ quæ non. Et uicarię quidem sunt, quarũ, quum separantur, remanet affectio: Non uicarię§ uerò sunt, ex quarum separatione prouenit sanitas. Dicemus etiam, quòd causæ, quæ mutant 60 dispositiones corporis: & illæ, quæ conseruant, aut sunt necessariæ, à quibus impossibile est hominem egredi in toto tempore suæ uitæ: aut non necessariæ. Et necessariarum quidem sex sunt genera. genus aeris circũdantis,& genus eius, quod comeditur & bibitur, genus motus & quietis corporeæ, & genus motuum animalium, & genus

a B. nõ sequitur immediatè.

b † B. omnino.

c † B. corporales

d † B. corporales

e B. coarctat.

f † B. aut in horis diuersis ęgritudines diuersę

g B. quæ habẽt uicarium, aliæ q̃ non. & habẽtes uicariũ sunt illę quæ quũ separantur remanet vestigiũ, uel impressio earum. Non habẽtes uicarium.

somni & uigiliæ, & genus euacuationis & retentionis: De genere ergo aeris est nobis prius loquendum.

ANNOT.

1 *Causæ dispositionum &c. Tria insalubrium causarum genera ponit. Reprehendi hac de re solet à recentioribus, authoritate Gal. qui primo meth. & libro toto de morborum causis: & lib. de procatart. cau. duas tantum causas agnoscit: internas & externas, seu antecedentes & procatarticas. Et libello aduersus Iulianum stoicos de coniuncta causa accusat. Verùm continentem causam dari ex Gal. sententia à quo author mutuatur. collige 2. meth. in introduct. medic. de optima sect. ad Trasyb. 1. de symptom. cau. & 7. aphor. & 1. de cau. puls. 2. de natura hum. & 2. prognost. Quid autem hæc sit uide lib. aduersus. Iulian. in fine, & in finitionibus medicis.*

Cap. 8. Cap. 6. Cap. 4. Cap. 8. Cap. 10. Cap. 1. & 5. apho. 30. Cap. 11. Cap. 2. Cap. 43.

2 *Exemplum causarum primitiuarum &c. De causis primitiuis particulatim uide librū de procatar. causis. & lib. de diff. morb. De dispositionibus uerò ut eæ agant necessarijs. uide lib. de diff. morb. loco citato. et 1. de dif. feb. Cætera pete ex lib. art. medic. Vbi etiā nota uarietatem quæ in Galeni libris apparet. quum lib. art. med. septem causarum capita enumeret: quæ hic author. 5. autem de san. tuen. quattuor tantùm capita recenseat. Constat tamen Gal. iniuria à recentioribus hac de re accusari, quum lib. ar. med. necessarias tantū causas docere polliceatur: lib. uerò tu. san. etiam non necessarias amplectatur. ut supra quoque adnotauimus.*

Cap. 2. Cap. 4. Cap. 84. Cap. 10.

h B. impressiōe.

De [h] § affectione § aeris, qui circundat corpora nostra. Cap. 2.

AEr est elementum nostrorū corporum & spirituum, & præter hoc quòd est elementum nostrorum corporum & spirituum: est etiam [a] § emanatio § nostris adueniens spiritibus: & est causa meliorationis eorum, non tātum sicut elementum: sed etiam sicut faciens, scilicet temperans. Iam autem declarauimus in his, quæ præcesserunt, quid uelimus intelligi, quum spiritum dicimus: non enim dicere uolumus illud, qd' philosophi animam uocant. Et hoc quidem temperamentum, quod ex aere nostris aduenit spiritibus, ex duabus pendet operationibus: quæ sunt mundificatio, & euentatio. Euentatio uerò est temperamentum complexionis spiritus calidi, quum superfluit propter [b] § constrictionem secundum plurimum, & propter aliud scilicet temperamentum quod sit temperamentum relatiuum § quod sciuisti. Et hoc quidem temperamentum attribuit nobis aeris attractio à pulmone: & à poris, euentatione pulsus, qui sunt cum arterijs continui. Aer autem, qui nos circundat, ualde est frigidus comparatione complexionis spiritus innati, quāto plus complexionis, quæ accidit propter constrictionem. Quumque aer ad ipsum peruenit, impellit ipsum, & miscetur cum eo, & prohibet ipsum ne ad igneitatem conuertatur constrictiuam, ex qua ipse ad malitiam peruenit complexionis, per quam remouetur à præparatione ad affectiones recipiendum animales [c] § in se, quæ est causa uitæ, & ad resolutionem suæmet substantię uaporalis humidæ. § Mundificatio uerò est propter societatem ipsius, quando reuerti facit anhelitus illud, quod ei attribuit uirtus separatiua ex uapore fumoso, cuius comparatio ad spiritum est comparatio humoris superflui ad corpus, quū aer expellitur. Temperamentum ergo eius est, propterea quòd spiritui aduenit aer, quum attrahitur, & mundificatio est propter eius exitum, quum expellitur. Aer enim qui attrahitur, in primis quum ingreditur ad temperandum, necesse est ut sit in effectu frigidus: sed postquam conuertitur ad qualitatem spiritus, propter calorem longitudine moræ, destruitur eius iuuamentum, & non indiget eo: & est aer nouus necessarius, qui ingrediat, ut illius alterius suppleat uices. Oportet igitur necessario, ut egrediatur ad hoc, ut suo [d] § uicario § locum euacuet, & ut fumosæ superfluitates substantiæ spiritus cum eo expellantur. Et aer quidem, dum est temperatus & clarus, neque substantia extranea complexioni spiritus contraria ei admiscetur, est sanitatem efficiens & ipsam conseruans. Et quum mutatur, suæ operationis contrarium operatur. Aeri præterea accidunt mutationes naturales, & mutationes non naturales, & mutationes cursum egredientes naturalem ei contrariæ. Naturales uerò mutationes sunt mutationes temporales, quoniam in unoquoque tēpore ad aliam conuertitur complexionem.

a B. est etiā quid successiuę.

b B. coarctationem secundum plurimum, & alteratur, & per temperamētum intelligimus tē peramētum cō paratiuum.

c B. in eo qui est causa uitæ, & prohibet ne resoluatur ipsiusmet substantia uaporalis humida.

d B. successori.

ANNOTAT.

Aerem qui intra nostrum est corpus, flatus Hipp. uocat lib. de flatibus. & Gal. 1. de. diff. feb. & de uocal. instrum. diss. spiritum. Eum uerò qui extra corpus est, aerem. Hunc maximum esse omnium quæ corpori accidunt, & causam morborum ferè omnium esse idem Hipp. lib. citato pulchro, sanè & aureo copiosè indicauit. Gal. quoque 1. in 1. de uulg. morb. aerem corporum symmetriam turbare. & 1. de diff. febr. alterare nos tùm inspiratu, tùm arteriarum attractu, docet: nēpè dum nobis circumfusus inspiratusq; tali nostra corpora dispositione afficit, quali ipse præditus est. & per inspirationem ac pulsus diastolem calori nostro refrigerium affert: per expirationem uerò & systolen fumidos uapores extra corpus secernit: ut notat idem Gal. lib. de usu puls. & de utilit. respir. Agit uerò is tùm qualitatibus, tū substantia ipsa ut lib. ar. med. habetur.

Cap. 1. Cap. 2. Comm. 1. Cap. 4. Cap. 3. Cap. 4. & 5. Cap. 85.

De naturis temporum. Cap. 3.

DEbes autē scire, quòd tempora ista secundum medicos alia sunt ab eis, quæ sunt secundum astronomicos. Quatuor nanque tempora secundum astronomicos sunt mutationes solis in unaquaque quadra circuli signorum à puncto incipientes uernali. Secundum medicos uerò uer in terris temperatis est tempus, in quo non tantum sunt necessariæ res [a] † § § calefacientes propter frigus, ut inde sit multum curā dum neque euentatio propter calorem. Et in ipso quidem est principium frondendi arbores. Et eius tempus, est tempus existens inter [b] § æqualitatem uernalem, § aut ante ipsam, aut pòst ipsam parum, donec sol sit in medio tauri. Et autumnus est huic oppositus in talibus quales sunt nostræ terræ. In alijs uerò terris est posibile ut præcedat uer, & tardetur autumnus. Et æstas quidem est totum tempus calidum. Et hyems totum tempus frigidum. Vnumquodque igitur duorū temporum ueris & autumni est magis breue secundum medicos, quàm unumquodque duorum tēporum

a † B. cooperientes.

b B. æquinoctiale uernale.

porum æstatis & hyemis. Et hyems quidem est tempus æstati oppositum, aut minus eo, aut maius eo secundum terras. Et uidetur, quòd uer sit tempus florum & [c] §initij§ pomorum. Et autumnus tempus mutationis coloris foliorum, & principium casus eorum. Et quod est præter [d] §istud,§ est hyems & æstas. [2] Et dicemus quòd ueris complexio est temperata, neque est sicut quidam existimant calida & humida: certificare uerò istud multa inuestigatione, est in parte naturalis philosophiæ: credere autem debemus, quòd uer est tẽperatum. [3] Et æstas est calida, propterea quòd sol opponi capitum est propinquus, & fortitudo existit radij qui ab eo profluit, qui imaginatur conuerti retro in æstate, aut super angulos ualde acutos, aut super seipsum, in lineis in quibus penetrauit, & propterea inspissatur radius. huius uerò causa pro certo existit: eo quòd casus radij solis, alius est, qui est sicut casus axis. [e] §columnæ, & pyramidis§ sicut si à centro corporis solis penetret ad illud, quod est ei oppositum. Alius est, qui est sicut superficiei, & circũferentię, aut qui est propinquus circumferentiæ: & eius quidem uirtus existit [f] §in axe, uel apud axem, eo quòd§ impressio aduenit ei ab omnibus extremis: ille uerò qui est in parte extremorum est magis debilis. Nos autem in æstate sumus cadentes in axe, aut circa ipsum: & perdurat hoc tempus super nos, qui in [g] §istis moramur latitudinibus§ & in hyeme sumus circa circumferentiam. Ideoque in æstate lumen existit magis splendidum, licet spatium qđ est à nostro loco ad locum solis sit lõgius, quum sol circa suam existit augẽ. Istius uerò longinquitatis, & propinquitatis cõparatio, in parte astronomica partis disciplinalis philosophiæ declaratur, & certificatio fortitudinis caloris, & fortitudinis luminis, monstratur in parte naturalis philosophiæ. Et æstas pręter hoc, quòd est calida, est etiam sicca propter resolutionem humorum quę fit in ea multa caliditate, & propter [h] §resolutionem§ substãtiæ aeris, & ipsius similitudinem cum natura ignea, & propter paucitatem eius, quod cadit in ea de rore & pluuia: & hyems quidem frigida est & humida propter harum causarum contraria. In autumno uerò iã calor diminutus fuit, & frigiditas nondum peruenit ad complementũ. Et simile existit, quòd iam in medio stamus longitudinis, quæ est inter axem, quam nominauimus, & inter circumferẽtiam: propinquus igitur existit temperamento, quod inter caliditatem existit & frigiditatem. Inter humiditatem autem & siccitatem non existit temperatus. Quomodo enim hoc esset, quum sol iam siccauerit aerem, & nondum acciderit ex causis humectãtibus, quod sit exsiccationi causæ exsiccantis oppositũ? Dispositio quoque, quæ est ad infrigidandum, non est quemadmodum ea, quæ est ad humectandũ, quoniam conuersio, quæ est ad infrigidandum, est leuis; sed cõuersio, quæ est ad humectandum, non est tam facilis: neq; etiam conuersio, quæ fit ad humiditatem propter frigus, sicut conuersio, quæ fit ad siccitatem propter calorem. Conuersio nanque, quæ fit ad siccitatem, propter caliditatem est facilis, quoniã quęlibet caliditas exsiccat, sed non quælibet frigiditas humectat, immo plerunque quælibet caliditas fortior existit in humectando, quum materiam inuenit, quã sit quælibet frigiditas in [i] §eodem:§ quælibet enim caliditas euaporationem facit, & non resoluit, sed quælibet frigiditas non inspissat, & constringit, & adunat. Ideoque non est dispositio, quæ faciat remanere uer in humiditate hyemis, sicut est dispositio, quæ facit remanere autumnum in siccitate æstatis. Veris enim humiditas temperatur in tanto tempore propter caliditatem, in quanto non temperatur siccitas autumni propter frigiditatem: & uideť quòd humectatio ista & exsiccatio, similes sint operationibus habitus & priuationis, & non duorum cõtrariorum operationibus. Exsiccatio nãque in hoc loco non est nisi substãtiæ humidæ destructio, & humectatio nõ est siccæ substantiæ destructio: sed substantiæ humidæ acquisitio, quum enim in hoc loco dicimus aerẽ humidum & aerem siccum, non intelligimus eius formam, neque eius qualitatem naturalem, neque de hac in hoc loco cogitamus, aut multum sollicitamur: & quum aerem dicimus humidum, non uolumus intelligere nisi aerem, cui admixti fuerint uapores multi aquosi, aut aerem, cuius spissitudo conuersa fuit ad similitudinem uaporis aquosi: & aerem dicimus siccum, aerẽ uidelicet ex quo resolutum fuit, quod de humoribus aquosis ei erat admixtum, [k] §quoniam§ se conuertit ad similitudinem substantiæ ignis propter [l] § resolutionem, & cum § quo admixti fuerunt terrestres fumi, qui terræ in sua siccitate similantur. Superfluitas igitur humiditatis hyemalis minuitur ex uere propter quamlibet caliditatem, quæ in ipso accidit, propterea quòd sol oppositioni capitum propinquius existit. autumni uerò substantia nõ propter quamlibet frigiditatem, quæ in ipso accidat, humectatur. & quum hoc cognoscere uoles, considerabis, an res siccæ in aere frigido tam cito humectentur, quam cito res humidę in aere calido exsiccantur, postquam pones frigidum in frigiditate sua sicut calidum in caliditate sua ferè. Quum hoc enim cõsideraueris inuenies rem inter ea diuersam: licet hic existat res alia maior ista. & est quòd humiditates in aere calido & frigido simul, non permanent nisi propter emanationis permanentiam ad eas uenientis: sed siccitas indiget nulla emanatione. Hoc autem [m] quòd §humiditas non permanet in corporibus aeri discoopertis, & in ipso aere nisi propter emanationem:§ non est, nisi propterea quòd aer non dicitur esse fortis frigiditatis nisi per comparationẽ nostrorum corporum. neque eius frigiditas peruenit apud nos in terris habitatis, tanta, quin aliquomodo resoluat: immo in omnibus resoluit dispositionibus propter illud, quod in eo existit de uirtute solis & stellarum. Quum ergo abscinditur emanatio, & perdurat resolutio, cito aduenit siccitas. In uere autem illud, quod resoluitur, est plus eo, quod euaporat. & huius quidẽ causa est, eo quòd euaporationem duæ res efficiunt, una est caliditas subtilis pauca [n] §in eo quòd ex spatio manifestum existit:§ & caliditas fortis in terra abscondita ex qua ad terræ superficiem res profluit subtilis. Quod enim de terra occultum est, in hyeme uehementi calore calidum existit, quemadmodum in sapientijs naturalibus principalibus declaratum fuit: & est caliditas aeris pauca. Duæ igitur

c B. initium.

d B. ista.

e B. axis seu lineæ rectæ ex rotundo & piramide.

f B. in axe seu ĩ linea recta quũ.

g B terris moramur septentrionalibus.

h B. raritatem.

i B. in humectãdo.

k B. aut.

l B. raritatẽ aut cum.

m B. efficitur humiditas in corporibus discoopertis aeri, aut ĩ ipso aere non permanet nisi propter emanationem successiuam.

n B. in manifesto aeris.

tur res ad humectandum coniungũtur, quæ sunt sublimatio & inspissatio: & tãto magis, quoniam etiam frigiditas in substantia ipsius aeris operatur spisitudinem & conuersionem ad uaporationem. In uere autem resolutio aeris est magis fortis, quam eius euaporatio; & calor absconditus occultus, ualde minuitur: & apparet ex eo quod superficiei terræ aduenit subito res, quæ est fortior quam uaporans,[o] ‡ aut quam res, quæ subtilis existit euaporationis, propterea quòd multum superat materiam, & subtiliat, & inuenit eius pauca euaporatio calorem multum in aere, & completur resolutio propter hoc: ‡ hoc est secundũ plurimum, & secundum earum causarum singularitatem, absque alijs causis, ex quibus hæ aliæ prouenniunt causæ, præter eas, quas [p] ‡ nominauimus. ‡ Amplius autem non est ibi materia multa, quæ illud, quod fuit sublimatum, & subtiliatum, restauret: & propterea oportet, ut natura ueris trahat ad æqualitatem inter humiditatem & siccitatem, sicut est temperatum inter caliditatem & frigiditatem, licet non prohibeamus, quin principium ueris trahat ad humiditatem quandam: & tamen non est longinquum ab æqualitate sicut est siccitas autumni ab æqualitate. Preterea si non iudicauerimus, quòd in autumno sit fortis æqualitas inter caliditatem & frigiditatem, nõ erit ab [q] ‡ æqualitate ‡ longinquum: eius enim partes diei, quæ sunt ante meridiem, & post, sunt æstiuæ. Aer nanque autumnalis est fortis siccitatis, & ualde aptus ad recipiendam caliditatem, & conuerti ad similitudinem igneitatis, propterea quòd æstas ipsum ad hoc præparauit, & eius noctes & eius matutina sunt frigida propter solis longitudinem in autumno ab oppositione capitum; & propterea ꝙ subtile [r] ‡ resolutum ‡ fortiter recipit operationem eius, quod infrigidat. Ver autem magis est circa æqualitatem in duabus qualitatibus, ideo quòd aer ipsius nil recipit ex causa, quæ causæ quæ est in autumno, similis existit, scilicet illud, quod recipit autumnus ex caliditate & frigiditate. Eius igitur nox non multum longè est à die suijpsius. Quòd si aliquis dixerit, qua ratione nox autumni est frigidior nocte ueris, quum oporteret ut eius aer esset calidior eo quòd sit magis subilis? [4] Respondemus, & dicimus, quòd aer qui est fortis raritatis, citius recipit caliditatem & frigiditatem, & similiter aqua fortis raritatis: ideoque, quum tu calefeceris aquam, & uolueris ipsam congelare, citius congelabitur quam frigida: propterea ꝙ frigiditas in ipsam penetrat propter eius raritatem. Corpora autem non tantum sentiunt ex frigiditate ueris quantum sentiunt ex frigiditate autumni, eo quòd corpora in uere sunt exeuntia à frigiditate ad caliditatem consueta in frigiditate; & in autumno sunt ad hoc contraria, licet autumnus ad hyemem tendat, & uer ab eo recedat. Et est tibi sciendum, quòd temporum diuersitas facit commoueri in unoquoque climate ægritudinum modum. Et medicus quidem debet hoc in unoquoque climate cognoscere, ad hoc ut in ipso sint constructæ custodia & regiminis præmissio. Est etiam quum unus dies alicui temporum similis existit, & non alij. Est nanque ex diebus, [s] † ‡ ‡ qui est uernalis, & est ex eis, qui est æstiualis; & est ex eis, qui est autumnalis, qui in die una calefacit & infrigidat.

o B. est fortior eo, quod est subtilis euaporationis, in modo ꝙ occurrit euaporatio subtilis calori addito in aere, & cum eo completur resolutio.

p B. dicemus.

q B. ab eo quod est conueniens.

r B. rarum.

s † B. qui est hyemalis.

ANNOTAT.

1 *Debes autem scire. Anni tempora in quatuor partes astrologi secant sicut & medici. Sed diuerso modo. Astrologi uer inchoant, quum sol arietem ingreditur: æstatem, quum cancrum: autumnum, quum librã: hyemem, quum capricornum subit. At medici uer ab æquinoctio quidem uernali incipiunt ut astrologi: sed æstatem ab ortu Vergiliarum; autumnum ab ortu Arcturi: & hyemem ab occasu Vergiliarum supputant. Pro hac ergo re pro mathematicorum sentẽtia pete Ptolæmeum 1. de iudicijs, pro medicis uerò Gal. 1. in 1. Hip. de uul. morbis.* (Cap. 9. & 10. / Com. 1.)

2 *Et dicemus quòd ueris cõplexio est tẽperata &c. Hippocrates 1. de natura hum. Ver calidum atque humidum uidetur facere: cui & Theophrastus subscribit primo de causis plant. & Arist. sect. problem. quarta. & Auic. quoque paulò infra cap. de mutatione qualitatum aeris &c. astipulari uidetur. Oppositum tamen Gal. statuit 1. de natura hum. 1. de temperam. 2. de temperam. lib. de salub. diet. & 1. in primum de uulg. mor. Soluitur tamen quæstio ex Gal. locis citatis. ac uer quo ad eius quidem naturam calidum & humidum esse conceditur, aut uerius ad calidum & humidum inclinare collatione ad alia tempora & ad autumnum facta. nostrorum tamen corporum ratione temperatum est, ac ut ait Hipp. 3. aph. saluberrimum.* (tex. 33. / Cap. 14. / Probl. 32. / Cap. 6. / Cap. 36. / Cap. 4. / Cap. 5. / Comm. 1. / Comm. 5. / aph. 9.)

3 *Et æstas est calida propterea quòd sol &c. Cælestia corpora in hæc inferiora agere, & ea gubernare Arist. existimauit 1. meteor. & 2. cœli. idemq; eadem calefacere inferiora hæc motu credidit 1. meteor. loco citato. Sed addidere præterea eius expositores, quòd non solo motu, sed etiam lumine calefaciant, quod Auer. lib. de subst. orbis. adnotauit. Particulatim uerò generationis & corruptionis rerum causam, quæ statis quibusdam anni temporibus fieri solet, in solis accessum recessumq; à nobis refert: dum per obliquum circulum fertur. 2. de gen. & corr. Quia ergo lumine sol agit, prodeunt ex eius corpore radij multi, & propria eorum natura, & ea quoque ratione quòd reflectuntur, ambientem ipsum aerem calefacientes: quod innuitur primo meteor. ab Arist. sunt uerò hi aliquibus quidem terræ partibus recti, alijs obliqui. regioni quidem illi quam rectißima linea respiciunt, rectißimi: cæteris uerò obliqui magis aut minus, pro maiori & minori solaris corporis distantia ab earum uerticibus. Quo quidem fit, quum sol per æstatem ad nos accedat, ut per eius uiciniam, radij minus obliqui nobis exhibeantur: qui etiam ob terræ soliditatem reflexi angulos acutos faciunt. sicuti ijs quorum uertici perpendiculariter superstat sol, rectißimi fiunt radij, qui dum reflectuntur, quia in seipsos reflectuntur, nullos angulos faciunt. Hac ergo ratione maior per æstatem caliditas nobis communicatur. Caliditatem insequitur siccitas adnotante etiam Hipp. lib. de carnibus, si ille Hippocratis est. unde & siccior aer, & sicciora nostra corpora redduntur. Contrà per hyemem longius à uerticali nobis loco sol distat: propterea radij obliquiores fiunt; & imminuitur calor: neque id solum; sed ob elatos ex imbecilli calore à terra halitus, qui dißipari non possunt; humidiorem aerem, et ex eo nostra corpora reddi necesse est. Autumno quoq; & uere pari ratione maior, aut minor caliditas, frigiditas, humiditas & siccitas nobis communicatur pro maiori, & minori solis à uerticali nobis puncto accessu, & recessu. Pro quo uide Ptolæm. lib. de iudicijs primo. Vide &* (Cap. 4. / tex. 42. / Cap. 2. / tex. 58. / Cap. 4. / Cap. 9.)

de & authorem, supra, de complex. membrorum.

4 *Respondemus, & dicemus quòd aer &c. Corpora quæ rara sunt, facilius pati ex Gal. 3. de simpl. med. fac. & 1. de differ. feb. & Arist. 1. de gener. & corr. colligi posse uidetur. Exemplum uerò de aqua, quod subiungit author, desumptum & ipsum uidetur ex Arist. 1. meteor.*

Cap. 16. Cap. 3. tex. 56. Summa 3. Cap. 1.

De iudicijs temporum & eorum mutationibus. Cap. 4.

OMne tempus ei, qui complexionem habet sanam, proportionale, est ei conueniens: sed, qui malitiam cōplexionis habet, proportionale diuersificatur ab eo. [a] § sed quum multa ab æqualitate egresio acciderit, § proportionale & non proportionale ab eo diuersificabitur, ideo quòd uirtus debilitabitur. Vnumquodque etiam tempus complexioni ægrotæ conueniens ipsius contrarium est. Quumque duo tempora à sua egressa fuerint natura, & fuerit eorum exitus contrarius, neque fuerit ibi superfluitas longa, quemadmodum si fuerit hyems meridiana, & superuenerit ei uer septentrionale; erit aduentus secundi super primum conferens corporibus, & ipsa temperans: eo quòd septentrionalitas ueris est opposita meridionalitati hyemis: & similiter si hyems ualde sicca fuerit, & uer fuerit ualde humidum: tunc uer hyemis siccitatem temperabit: & si humiditas non fuerit multa, neque prolongabitur tempore multo, non mutabit [b] § illud eius temperamentum § in humectationem impedientem. Mutatio præterea temporis in uno tempore est minus afferens mortalitatem, quam eius mutatio in multis temporibus, scilicet mutatio adducens mortalitatem, & non est mutatio emendans illud, quod prima attulit mutatio, sicut diximus. Et ex complexionibus aeris dignior ut conuertatur ad putrefactionem, est calidi & humidi aeris complexio. [c] § Plurimum uerò quòd accidunt aeris mutationes, est in locis diuersorum situum, & in profunditatibus uallium; sed in collibus, & in altis paucæ propriè existunt. § Et est conueniens, ut tempora, sicut debent, proueniant: ut sit æstas calida, & hyems frigida; & similiter unumquodq; tempus. Quòd si plerunque non ita fuerit, erunt causæ malarum ægritudinum. Annus præterea, in quo omnia eius tempora secundum unam eueniunt qualitatem, annus est malus: quemadmodū si totus annus fuerit humidus, aut siccus, aut calidus, aut frigidus. Annus enim qui est sic; est multarum ægritudinum suæ qualitati proportionalium: quarum tempora postea erunt prolixa. unū nanque tempus multum commouet ægritudinē sibi proportionalem, quantomagis totus annus? Tempus enim frigidum, quum corpus inuenit phlegmaticum, commouet epilepsiam, & paralysim, & apoplexiam, & torturam, & spasmum, & similia. Et tempus calidum, quum inuenit corpus cholericum, commouet maniam, & febres acutas, & apostemata acuta. quantomagis si totus annus secundum unius temporis naturam incedit? Amplius, quum cito prouenit hyems, cito hyemales adueniunt ægritudines. Et, quum cito prouenit æstas, cito æstiuæ adueniunt ægritudines; & mutantur ægritudines, quæ erant ante secundū iudicium temporis. Quumq; aliquod prolongatur tempus, multæ eius fiunt ægritudines, & propriè æstas, & autumnus. Debes autem scire, quòd effectus mutationum temporum non sunt propter causam temporis, unde est tempus; sed propterea quòd cum eo mutata qualitas magnam efficit operationem in mutationibus dispositionū: similiter quoque, si aer in una die mutatur de caliditate in frigiditatem, mutabuntur secundum eas corpora. Et in temporibus quidem sanius existit, ut sit autumnus pluuiosus, & hyems temperata: neque sit non frigiditatem habens: non tamen sit plurima in comparatione regionis. Et si uer pluuiosum fuerit, & æstas non absque pluuia fuerit; erit istud, quod sanius esse potest.

a B. nisi acciderit egressio multa ab æqualitate tunc enim.

b B. operationē temperandi.

c B. Plurimum uerò eius quod accidit de mutationibus aeris nō fit nisi in locis diuersorum situum & profundis: & minus fit in locis æqualibus & in altis propriè.

ANNOTAT.

Quum similia similibus conseruentur, & contraria contrarijs curentur, propterea salubria corpora à temporibus eadem temperatura præditis conseruantur, nisi magnus excessus sit, & contrarijs temporibus insalubria adiuuantur. ex Gal. lib. de salubri diet. & in arte med. & 3. aphor. Qui autem morbi quibus temporibus fiant, uide 3. aphor. & lib. de loc. aere & aquis. ex quibus locis descripta sunt hæc omnia.

com. 2. & 24. Cap. 23. aph. 2. & 3. apho. 19. 20. 21. 22. 23. Cap. 6. 8. & 12.

De aere bono. Cap. 5.

AEr bonæ substantiæ est aer, cui non admiscetur ex uaporibus, neque ex fumis res extranea, & qui est discoopertus cælo, neq; est inter parietes & tecta constrictus. Quum uerò in aere acciderit putrefactio, communis discoopertus tunc erit ipsam magis recipiens quam constrictus & occultatus. Aliter autem discoopertus melior existit. [a] § Et hic quidem bonus aer, permanet clarus, nisi cum eo uapores misceātur lacuum, § & stagnorum, & profunditatum aquam continentium, & terrarum [b] § quæ sunt laxæ, § & locorum ubi nascuntur olera, & præcipue ubi talia quales sunt caules, & eruca oriuntur, & arbores [c] § uiscosæ, & arbores malarum complexionum, sicut † taxus § & nuces, & ficus, & odores putridi, [d] † § § & præter hoc non remouētur ab eo uenti boni, qui sufflant ex terra alta, aut æquali. Et aer hic non est retentus in [e] § terra profunda; § quæ cito calefit, quum sol oritur; & cito infrigidatur, quum occidit: neque est strictus inter parietes, qui parum est ex quo fuerunt constructi cum [f] § † calce § & horum similibus, & nondum integre ad siccitatem perfectam peruenīūt, neque obsistit attractioni aeris, sicut, qui guttur stringit. Et tu quidem iam sciuisti quòd mutationum aeris, aliæ sunt naturales, aliæ sunt naturæ contrariæ, aliæ sunt, quæ non sunt naturales, neq; extra naturam. Debes autem scire quòd mutationes aeris, quæ non sunt secundum naturam, siue sint ei contrariæ, siue non contrariæ, quandoque eueniunt secundum circuitum, & quandoque nō seruant circuitum. Et ex dispositionibus, quidē temporum sanior est, ut existant tempora secundum suam naturam, quoniam eorum mutationes afferunt ægritudines.

a B. Et hic quidem aer bonus, & mundus clarus, cū quo non miscentur uapores lacuum.

b B. paludosarū

c B. letihe. idest madefactæ putrescentes, & arbores malæ substantiæ sicut alsuhat.

† sohat.

d † B. aut uenti putridi.

e B. loco profundo.

f B. alshearagi † schergi.

ANNOTAT.

Habes & hæc omnia apud Gal. 12. meth. & primo de tu. ual. & 3. aph. & ex Auerr. 2. Coll. & repetit Auic. in Canticis.

Cap. 5. Cap. 11. Cap. 22. comm. 1. parte 1. tr. 1. cade aere.

De mutatione qualitatum aeris, & eis, quæ ex temporibus proueniunt. Cap. 6.

AER calidus dissoluit & laxat. Et si eius caliditas[a] {pauca fuerit, temperata tamẽ} rubificabit colorem, eo quòd sanguinem ad exteriora trahit: quòd si multa fuerit, colorem efficiet citrinum, propterea quòd resoluit illud, qđ attraxit. Ipse quoque multum efficit sudorem, & minuit urinam, & digestionem debilitat, & sitim facit. Frigidus uerò aer constringit, & digestionem fortiorem reddit; & urinam efficit multam, ideo quòd humores constringit, & propterea ꝙ in sudorem parum resoluuntur, & his similia: & minuit egestionem; propterea quòd musculi ani se exprimunt, & ideo quòd rectum intestinum parum obedit: unde propter destructionem obediẽtiæ uiæ; stercus non descendit: quapropter multũ moratur, & eius aquositas in urinam resoluitur. Aer uerò humidus cutem lenit, & corpus humectat. Et siccus exsiccat cutem, &[b] {denigrat} corpus. Et aer turbatus tristificat animam, &[c] {commiscet} humores. Aer uerò turbatus alius est ab aere grosso. Aer enim grossus est ille, qui in[d] {turbatione} substantiæ sui similatur. Sed turbatus est ille, qui cũ partibus miscetur grosis. Duarum uerò rerum significatio est quòd stellę minutę parũ apparent, & quòd splendor eius, quod ex stellis fixis, sicut eius, quod scintillat, parum resplendet. Et eius quidem causa existunt uapores multi, & fumi multi, & uenti boni pauci. Nunc autem, illum sermonem ad hanc reducemus intẽtionem; & complebimus ipsum, quum de mutationibus aeris, qui est præter naturam tractabimus. Et omne quidem tempus, quod prouenit secundum ꝙ debet, iudicia habet propria. Et finis quidem, cuiusque temporis principio tẽporis, quod est post ipsum, in iudicijs duorum temporum communicat, & in ægritudinibus ipsorum. Ver autem, quũ est secundum suam complexionem, est melius tẽpus: & est proportionale complexioni spiritus & sanguinis, [e] {& licet cum sua existat æqualitate, quam nominauimus; ad caliditatem tamen subtilem declinat parumper sopitam, } & ad humiditatem naturalẽ: & rubificat colorem, eo quòd sanguinem attrahit temperatè, & non peruenit ad resoluendum, quemadmodum æstas peruenit æstiualis. In uere quoq; mouentur ægritudines chronicæ: facit enim humores, qui sunt quieti, currere: &[f] {eliquat eos.} Ideoque melancholiam patientium, melancholia commouetur. Et ille, in quo multitudo exuberat humorũ in hyeme propter eius gulositatem, & exercitij eius paruitatẽ, fit in uere ægritudinibus aptus, quæ ex illis commouentur materijs: propterea quòd uer eas resoluit. Quumque uer prolongatur & temperatur, æstiuæ ægritudines paucæ fiunt. Veris autem ægritudines sunt sanguinis egestio, & fluxus sanguinis ex naribus, & melãcholiæ[g] {ebullitio;} quę de natura existit choleræ, & apostemata, & carbũculi, & synanchę, & sunt plerunque pernitiosæ, & aliæ† exituræ. Et in ipso multum contingunt: uenarum scissuræ, & sputum sanguinolentum, & tussis, & propriè in eo, quod ex ipso est hyemale, & hyemi similatur, fiunt eorum dispositiones malæ, qui has habent ægritudines, & propriè phthi-

a B. fuerit temperata tunc.
b B. & arefacit uel exasperat.
c B. commouet.
d B. grossitie.
e B. Et ipse quidem cum æqualitate sua, quam nominauimus, declinat parumper, seu quasi ad caliditatem subtilem celestem.
f B. eos fluere.
g B. commotio uel excitatio.
† abscessus.

sim. Et ꝓpterea quòd, ipsum in phlegmaticis materiã phlegmatis mouet, accidit in eo apoplexia, & paralysis, & iuncturarum dolores. Ex eis uerò, quæ ducũt ad hoc, est aliquis fortis motus ex motibus corporeis & animalibus: & comestio etiam rerum calefacientium, eo quòd aeris adiuuant naturam. Nulla autem res est, quæ ita tueatur ab ægritudinibus ueris, quemadmodum phlõmia & inanitio, & diminutio comedendi,[h] {& augmentum bibendi,} & debilitatio potus inebriantis: & ipsius diminutio, & temperamentum. Ver præterea pueris est conueniens, & eis, qui sunt circa ipsos. Hyems uerò ad digerendum est melior: propterea quòd frigus caloris innati substantiam cõprehendit: unde fortior efficitur, & non dissoluitur: & ideo quia fructus sunt pauci, et gens[i] {non comedit nisi leuia nutrientia,} et quia hominum motus post replexionem est paruus: et quia ad loca ingrediuntur calefacientia. Ipsa quoque choleram plus debilitat quàm omnia tempora, sua frigiditate, & sui diei breuitate: & suæ noctis prolixitate. Et ipsa est magis constringens materias. Et in ipsa est plus necessarium assumere ea: quæ incidunt & subtiliant. Aegritudinum uerò hyemaliũ plurimę sunt phlegmaticæ: & in ipsa phlegma fit multum, & plurimũ quod est in eo, quod uomitu expellitur, est phlegma. Colores quoq; apostematum in ea secundum plurimum ad albedinem trahunt: & in ipsa abundat[k] {catharrus, et incipit catharrus,} quum aer autumnalis mutatur: quem postea sequuntur apostemata lateris, et apostemata pulmonis, et raucedo, et dolor gutturis: deinde accidũt dolor lateris ipsius, et dorsi, et neruorum nocumenta: et capitis dolor chronicus: immo apoplexia et epilepsia. Et hoc totum propterea quòd materiæ constringuntur phlegmaticæ, et quia multiplicantur. Senibus uerò nocet hyems: et eis similiter, qui eis similes existunt: sed medijs iuuamentum præstat. In hyeme præterea hypostasis in urina multitudo existit comparatione æstatis: et eius etiam quantitas est maior: [l] † { } et minuitur in ea sanguis,[m] {et augetur phlegma.} In æstate uerò augetur cholera rubea, sed postea in eius fine cholera nigra augetur: propterea quòd subtile resoluitur, et grossum retinetur et constringitur. Et inuenies senes, et, qui eis similantur, in æstate fortiores. Et æstas quidem humores resoluit, et uirtutes debilitat: et operationes naturales causa multæ resolutionis: et citrinat colorem propterea quòd resoluit illud, quod ex sanguine attrahit. Aegritudinum quoque tempora in ea abbreuiatur: si enim uirtus fortis fuerit, aerem inuenit ad resoluendum adiuuantẽ, et ad ægritudinis materiam maturãdum, et expellet eam extra. Quod si debilis fuerit, calor aeris ei addet debilitatem: propterea quòd laxat & destruetur, & morietur æger. Amplius æstas calida & sicca cito[n] {incidit ægritudines: humida uerò est masticans,} unde suarum ægritudinum tempora prolongantur: ideoq; plurimum ulcerum ad herpetem estiomenum peruenit. Et accidunt in ea hydrops, & lienteria: & lenitur natura, & ad hoc totum adiuuant humores multi, qui à superioribus ad inferiora descendunt: & propriè à capite. Aestiuæ uerò ægritudines[o] † { } sunt sicut

h B. & multiplicatio syruporũ.
i B. cõtentatur ueridicis nutrientibus.
k B. corriza, & incipit corriza.
l † B. Aestas autem resoluit humores, & debilitat uirtutem, & operationes naturales causa superflue resolutionis.
m B. & phlegma, & multiplicatur rubea.
n B. separat uel remouet egritudines, humida uerò glutinosa est.
o † B. quæ in tẽpore æstuoso,

seu in uehementi calore æstatis accidunt.

† bothor.

cút febres tertianæ, & synochus, & causon: & corporis extenuatio. Et ex doloribus dolores auris, & ophthalmia: & in ea multiplicantur propriè, quum non fuerit uentosa erysipila, & † pustulæ, quæ sunt eius naturæ, cuius est ipsa. Quum uerò æstas fuerit uernalis, erunt febres bonæ dispositionis, non habentes asperitatem & acuitatem siccam, & multiplicabitur in ea sudor, & expectabitur in crisibus: propterea quòd caliditas & humiditas huic proportionantur: quoniam caliditas resoluit, & humiditas laxat, & poros dilatat. Quũque æstas fuerit meridionalis, multiplicabuntur in ea mortalitates, & ægritudines, uariolę, & morbilli. septentrionalis uerò ęstas est sana, [p] §ideoq; § exprimendi ægritudines in ea multiplicantur. Aegritudines aũt istæ exprimendi sunt ęgritudines, quæ proueniunt ex cursu materiei [q] § pp calorem occultum, aut manifestum: quum percutit eum frigiditas manifesta, & premit. § Et hæ quidem ægritudines sunt sicut rheumatismi, & quæ ipsos sequuntur. Quumq; æstas fuerit septentrionalis sicca, phlegmaticis confert, & mulieribus: & choleram habentibus rubeam accidet ophthalmia sicca, & febres acutæ longi temporis, & prouenient ex adustione choleræ [r] §constrictio: & § choleræ nigræ exuberatio. Autumnus uerò multarum existit ægritudinum, eo quòd in ipso homo sub sole calido multum incedit: deinde in nocte peruenit ad frigus: & propterea quòd fructuũ est multitudo, qua humores fiunt mali, & propter dissolutionem uirtutis in æstate: humores præterea fiunt in autũno mali propter mala cibaria: & propter subtilis resolutionem, & quia remanet spissum, & propter eius adustionem. Quumq; aliquis humor ebullierit: ꝑpterea quòd natura ipsum uult expellere, & resoluit; reducit ipsum frigus [s] §ad stringendum. § Sanguis quoque in autumno multum minuitur, immo sanguini in sua complexione contrarius existit. Non ergo ad ipsum generãdum iuuat. Et etiam resolutio iam præcessit, qua æstas sanguinem resoluit, & ex ipso minuit. In ipso autem accrescũt ex humoribus cholera rubea residua ab æstate, & nigra, propterea quòd humores in æstate fiunt cinis: & ideo in ipso cholera multiplicatur nigra: quoniam æstas adurit humores: & autumnus [t] §facit ex eis cinerem: § & principium quidem autumni senibus aliquo modo cõueniens existit, & eius finis eos impedit maximo impedimento. Autumni autem ęgritudines sunt, scabies, quæ excoriat, & impetigines, & cancri, & iuncturarum dolores, et febres commistæ, et febres quartanæ propter choleræ nigræ multitudinem, et propter illud, quod de eius [u] §operatione § declarauimus: ideoq; ingrossatur splen in eo, et accidit in ipso ut urina guttatim emittatur, propter illud, quod uesicæ accidit ex diuersitate complexionis inter caliditatem et frigiditatem. Difficultas quoque accidit urinæ, quod plus accidit, quam quòd urina guttatim emittatur. Et accidit in eo lienteria: et hoc quidem est; propterea quòd frigiditas expellit illud, quod ex humoribus est subtile ad interiora corporis: et fit in eo scia. et accidit in eo synanche acuta cholerica, et in uere phlegmatica: quoniam principium cuiuscũque humoris earum, est ex humore, quem efficit tempus; quod ante ipsum fuit: et in ipso etiam multiplicatur iliaca sicca. Et est, quum in eo accidit apoplexia, et ægritudines pulmonis, et dolores dorsi, et coxarum propter motum superfluitatum in æstate primum, et postea earum constrictionem. Et multiplicantur in ipso uermes in uẽtre propter debilitatem uirtutis in digerendo et expellendo. In ipso etiam, et propriè in sicco multiplicantur uariolæ, et præcipue, quum ante ipsum fuerit æstas calida. Et in ipso etiam multiplicatur mania pp humorum cholericorũ malitiã: et quia cholera nigra eis cõmiscetur. Autumnus præterea est tp̃s, qđ in pulmone habentibus [x] §apostema§ est deterius, qui sunt habentes pthisim: et ipse detegit occultum in sua dispositione: quum ante ipsum initium habuerit, et non bene manifestabatur. [y] † § §Hecticam quoq; habentibus singularem, est ipse deterius tempus causa suæ exsiccationis. Amplius autũnus est sicut nutritor reliquarũ ægritudinum æstatis.[2] Et autumnus, qui melior existit, est, qui est magis humidus & pluuiosus. Et deterior est ille, qui est siccus.

p B. sed.

q B. cum calore intrinseco aut exteriori, quum percutit eas frigus manifestũ uel exterius, & exprimit eas.

r B. propter coarctationem.

s B. ad coarctationem.

t B. infrigidat.

u B. causa.

x B. ulcus.

y † B. per signa.

ANNOTAT.

1 *Copiosè describit hæc omnia Hipp. 3. aphor. libro. Quũ enim ad aerem referantur temporum mutationes, & sicut aer eædem salubrium & insalubrium causarum rationem habeant: cum illic de temporibus agit: considerat tempora uel generatim, uel particulatim: generatim agit in aph. 1. 4. 5. 7. 8. 15. 16. 17. 19. Particulatim uerò de ijs duplici ratione tractat: ut seruant propriam eorum naturam; uel ut eam non seruant. Vt propriam naturam non retinent, agitur aph. 6. 11. 12. 13 14. Vt uerò propriam naturam conseruant, duplici adhuc ratione considerantur. uel absolutè; uel in comparatione ad ætates. absolutè ergo de his singulis agit, de uere: aph. 9. & 20. de æstate aph. 21. de autumno aph. 9. 10. 22. De hyeme autem aph. 23. At de his in comparatione ad ætates tractat aph. 18. atque ita ex eo libro integrum hoc caput desumptum est. Pro quare uide & Celsum lib. 2. de med.*

Cap. 1.

2 *Sed unum est quod author in postremis huius capitis uerbis notat quæstione dignum. Ait nempe humidam & pluuiam autumni constitutionem sicca esse meliorem. At huius contrarium 3. aphor. Hipp. scribit ex anni nimirum constitutionibus siccitates in uniuersum imbribus esse salubriores, & minus exitiales. Nouimus qui controuersiam hanc uiri alioqui eruditi nullo pacto sedari posse existimauerint. At* PATERNVS *clarissimus nostra tempestate uir, quo est ingenio et bonarum literarum eruditione, dum Pisis medicinam superioribus annis summa cum laude & frequentissimo auditorum cœtu profiteretur, litem hanc ita diremit ut nullus præterea dubitationi sit locus. Illa (ait) sanitati cõmodissima sunt tempora, & ea saluberrima est anni constitutio, quæ nõ calida, non frigida, non humida, aut sicca est, sed secundum rationem se habet. & in qua tempora suam ipsorum naturam seruant. fiunt enim & legittimi morbi, & boni iuditij, & minimè exitiales, ut ait 3. aph. Hipp. At ea secundum rationem est constitutio, ut idem Hipp. lib. de loc. aere & aqu. notat, & Gal. repetit 3. aph. si secundum rationem fiant signa in astris occidentibus & orientibus: & in autumno aquæ fiant: & hyems sit moderata, neque ualde clemens, neque modum excedens frigiditate; & in uerè & in æstate tempestiuè pluat. sic sanè (ait) saluberrimum esse annum par est. Quamobrem, quum legittima autumni constitutio sit*

aph. 15.

aph. 8.

Cap. 6.

Com. 8.

sit si aquæ fiant, ac pluuius sit autumnus, iure Auicennas, sicco humidum autumnum præfert. præstat enim pro tuenda sanitate naturas temporum seruari, & ea esse legittima, quàm cum siccitate. At si non animaduersa particularium temporum anni natura, siccitates in uniuersum imbribus comparaueris: certum est humidos temporum status putredini esse aptiores quàm siccitatem. & siccam propterea constitutionem humida esse salubriorem, quod senex scriptum reliquit.

De iudicijs compositionis anni. Cap. 7.

QVũ hyemi meridionali ver superuenerit septentrionale, quod postea æstas sequitur ualde [a] § uaporosa, § & multiplicatæ fuerint aquæ, & uer conseruauerit materias usq; ad æstatem, multiplicabitur in autumno mortalitas in [b] § pueris, § & multiplicabuntur dysenteria, & intestinorum ulcera, & tertiana nota prolixa. Quumq; hyems multarum fuerit aquarum, abortient illæ, quæ se in uere parituras sperabãt [c] § absque causa: § Quod si pepererint, erit, quod pariet, debile, aut mortuum, aut grandem habens malitiam. Et in hominibus multiplicabũtur ophthalmiæ, & sanguinis egestio. Et catharri tunc multiplicabuntur, & propriè in senibus: & descendẽt in membra eorum occultata: & quandoque morte morientur subita, ideo quòd uiæ spiritus subito ex multitudine oppilantur. Et quum uer pluuiosum & meridionale fuerit: ipsumq; hyemi superuenit septentrionali, multiplicabuntur in æstate febres acutæ & ophthalmia, & naturæ solutio, & sanguinis egestio, & plurimum horum omniũ continget propter rheumatismos: & propterea quòd phlegma, quod in hyeme adunatum fuit, [d] § ad foramina descendet occulta, § eo quòd ipsum mouebit calor, & propriè in humidas habentibus complexiones, sicut mulieribus: & multiplicabuntur putrefactio, & ipsius febres. quod si in aliquorum æstate euenerit pluuia tempore quo canis eleuatur, & postea uenerit uentus septentrionalis, boni fiducia habebitur, & resoluentur ægritudines. Quibus autem plus nocet hoc tempus, sunt mulieres & pueri. Et qui ex eis euaserit, ad quartanas deueniet, propter humorum adustionem, & quia fiunt cinis: & post quartanas, perueniet ad hydropisim, & ad dolores splenis, & ad hepatis debilitatem propter hoc. In senibus autem, & in corpore, in quo est timor frigoris, est eius nocumentum paruum. Quum uerò æstati siccæ septentrionali, superuenerit autumnus pluuiosus meridionalis, præparabuntur corpora ad hoc, ut ueniant in hyeme dolor capitis, & tussis, & raucescent eorum guttura, & fluent: quoniam coriza multum accidet eis. Et similiter quũ ęstati siccæ meridionali superuenerit autumnus pluuiosus septentrionalis, multiplicabitur etiam in hyeme dolor capitis, & post rheumatismus, & [e] § tinnitus, § & raucedo. Et quũ æstati meridionali autumnus superuenit septentrionalis, multiplicabuntur in eo ægritudines exprimendi & cõstringendi: & iam sciuisti hoc. Et quum autumnus & æstas in hoc conueniunt, ut sint ambo meridionales humidi, multiplicabuntur humores: & quum uenerit hyems, uenient ægritudines exprimendi, quas nominauimus: neque est longe quin ad constrictionem, & materierum conculcationem perueniatur, eò quòd sunt multæ, & quòd uapores non habeant, unde egrediantur, ut ad putridas perducat ægritudines: neque fallet, quin hyems sit infirma, propterea quòd inueniet malas materias constrictas & multas. Quum uerò ambo fuerint sicci septentrionales, iuuabunt eũ, cui nocet humiditas, & mulieribus, & qui est talis, quales ipsæ sunt, accidẽt ophthalmia sicca, & catharrus longi temporis, & febres acutæ, & melancholia. Hyems autem, quæ est frigida & pluuiosa, ardorem efficit urinæ. Et quum æstatis caliditas fortis fuerit, & eius siccitas, prouenient scynantiæ pernitiosæ: aut non pernitiosæ: & quæ aperientur, aut quæ non aperientur: & illæ quæ aperientur, aut erunt interius, aut exterius: & uariola & mingẽdi difficultas, & morbillus, [f] § & ambo erunt salui, & ophthalmia, et sanguinis corruptio, & tristitia, & menstruorum, & sputi retentio: § & quum post hyemem siccam fuerit uer eius siccum, erit malum. Amplius mortalitas corrumpit arbores & uegetabilia: ideoq; corrumpũtur ex animalibus, quæ ea comedunt: & ideò homines, qui eis uescuntur, corrumpuntur.

a B. æstuosa seu ualde calida.
b B. adolescentibus.
c B. qualibet causa.
d B. ad concauitates transmittet intrinsecus.
e B. tussis.
f B. & hamicha & uariolæ salubres & ophthalmiæ, & sanguinis corruptio, & tristitia, & menstruorũ retentio, & sputũ sanguinis.

ANNOTAT.

Aeris dispositiones, quæ temporum anni mutationes sequuntur; quos futuros morbos significent, sciri ferè nisi experientia non potest. uia enim demonstratiua cognosci hæc aut difficile, aut impossibile est, ut Auer. notat 4. Coll. proptereaq; in hoc esse recipienda antiquorum testimonia suadet. possunt tamen probabiles quædam de his quoque rationes afferri. unde & Gal. 1. in primum de uulg. morbis, Quintum redarguit: quòd is Hippocratem de anni temporibus nulla causæ ratione habita, sed sola esse loquutum experientia est arbitratus; nempè quum eorum, quæ in aphorismis tradidit, rationes causasq; in lib. de locis aere & aquis docuerit. Hæc tamen uerè & si confirmari probabilibus quibusdam & sæpe ueris rationibus possunt: perpetuò tamen non sequuntur certi morbi certas temporum constitutiones. ut neque semper ea eueniãt quæ de his Hippocrates scripta reliquit. Hunc tamen ducem omnes sequimur prudentem certè & exercitatum, sequitur eum & author noster, de anni temporum mutationibus: pro qua re uide quæ 3. aphor. & lib. de loc. aer. & aqu. necnon 1. in primum de morb. uulg.

Cap. 14.
à principio.
Cap. 11. & deinceps comm. 1.

De accidentibus aeris impreßionibus, quæ non ualde cursui naturæ contrariæ existunt. Cap. 8.

NVnc autem dictionem cõplere debemus de alijs mutationibus aeris non naturalibus, neque contrarijs naturæ: quæ secundum res celestes, et res terrestres eueniunt. Et iã quidem multas earum innuimus in narratione tẽporum. Illæ uerò, quæ res sequuntur cœlestes, sunt, sicut ea, quæ stellarum causa accidunt. Est enim quum multæ ex stellis [a] † § § in uno coniunguntur loco, et coniunguntur soli: et prouenit ex hoc calefactio multa eis, quorum capita sunt ipsis opposita, aut locis, quæ sunt circa eas; et est quum ab oppositione capitum multa remouentur longitudine et minuitur calefactio. Impresio enim rectitudinis capitis in calefaciendo non est sicut impresio durabilitatis rectitudinis, et propinquitatis. Rerum autem terrestrium aliæ

a †B. luminosis

b B. regionum.

liæ sunt, quæ sunt propter causam latitudinum [b] § terrarum § aliæ sunt, quæ sunt propter altitudinem ciuitatum, et propter earum profunditatem et aliæ sunt, quæ sunt propter causam montium: et aliæ sunt, quæ sunt propter marium causam: et aliæ sunt, quæ uentorum causa existunt: et aliæ sunt, quæ sunt propter causam terræ. Illę autem; quæ sunt propter causam latitudinum, sunt quòd si terra fuerit, quæ sit circa reuolutionem capitis cancri in septentrione, aut reuolutionem capitis capricorni in meridie, erit [c] † § § magis calida, quàm illa; quæ elongabitur ab ea ad partem lineæ æquinoctionalis, aut ad septentrionem. Credere uerò debent sermonem ex eo, quòd uidetur quòd terra, quæ est sub circulo æquationis diei est circa æqualitatem; quoniam causa cœlestis calefaciens ibi est causa una, quæ est solis oppositio capiti: et hæc quidem oppositio sola non magnā efficit impressionem. Quod autem magnam efficit impressionem est durabilitas oppositionis. Ideoque calor [d] § in medietate horæ octauę § est maior calor quàm in medio diei: et propterea quum sol est in postremo cancri, et in principio leonis, est maior, quàm est, quum est in fine suę declinationis. Et ideo quum sol à capite cancri procedit ad illud, quod est minoris declinationis quàm ipsum, est eius calor maior quàm sit, quum est in tanta declinatione, et nondum peruenit ad caput cancri. In terra uerò, ubi est linea ęquinoctialis, non opponitur sol capiti, nisi paucis diebus: sed postea cito elongatur. Augmentum nāque partium declinationis apud duos nodos, multo existit maius quàm augmentum, quod existit apud tropicos: immo fortasse apud duos tropicos non operabuntur motus trium dierum, aut quatuor, aut plurimum impressionem sensu perceptam: deinde sol moratur ibi in latitudine una aut circa, longo tempore, et incessanter calefacit: quapropter pro sentētia tenendum est, quòd terrę, quarum latitudines sunt propinquę declinationi toti, omnibus terris sunt calidiores: et post ipsas, illę, quę ab ea in duobus elongantur lateribus ad partes duorum polorum quantitate quindecim graduum. In linea uerò æquinoctiali non est calor illius superfluitatis, quam facit oppositio circa reuolutionem capitis cancri in locis habitatis. Frigiditas autem in terris, quę ad septentrionem longè sunt ab ista reuolutione, est maior. Et hoc quidem est illud, quod est considerandum secundum latitudines terrarum, ita tamen, ut in omnibus alijs dispositionibus similes existant. [2] Illud uerò, quod est secundum terrę situm, est quòd quandoque in alto consistit loco, quandoque in profundo. Et locus quidem profundus est calidior. Et locus altus semper frigidior. Illud [e] § uerò, quod est circa terram in hoc spatio, § in quo sumus, est calidius, propterea ꝙ solis radius circa terram fit fortior, et quod ab eo ad terram altam elongatur, est magis frigidū. Et eius quidem causa in parte naturalis philosophię continetur. Quumq; profundum [f] § pręter hoc fuerit imum, § plus comprehendit radium, et est magis calidum. Illud uerò, quod causa montium existit, si est illud, in quo mons existit secundum intentionem habitationis, est ingrediens in diuisionem, quam nominauimus: et si est illud, quod est secundum intentionem uicinitatis, est id, de quo loqui nunc uolumus. Dicemus ergo, quòd mons in [g] § spatio § duobus operatur modis, & unus est ex parte, unde super ciuitatem solis radios reducit, aut ipsos ab ea tegit: & alter est ex parte unde uentum prohibet [h] § & eius exuberationem refrenat. § Primus autem est, sicut si à parte septentrionis alicuius regionum, quæ sunt septentrionales, fuerint montes: & eleuetur super eam sol in sua reuolutione; reflectetur ipsius calefactio ad regionem, & calefaciet eam, licèt regio sit septentrionalis: & similiter quum mons est à parte occidentis, & discooperitur ab oriente. Et quum mons existit à parte orientis, minus est quàm istud in hac intentione. Sol nanque, quum mouetur, & super montem illum eleuatur in omni hora, ab eo elongatur, & radij qualitas se minorando procedit, qui ab ipso sole ad illam tendit. Quum uerò mons est ab occidente, non est sic: sol enim quaque hora ei appropinquando incedit. Modus autem uentum prohibendi est, quòd mons aut claudit à ciuitate flatum uenti septentrionalis infrigidantis, aut multiplicatur [i] † § § flatus meridionalis calefacientis: aut est ciuitas inter duo cacumina montium sita detecta obuiationi alicuius uenti, cuius exsufflatio ibi fortior erit quàm sit in terra plana: solet enim aer, quum per uiam incedit angustam, tractim procedere, & non cessare, & similiter aqua & alia. Et huius quidē causa in naturalibus est scita. Ciuitates uerò magis tēperatę ex parte mōtium siue sint coopertæ, siue discoopertæ, sunt, q̄ ab oriente discoopertæ sunt, & à septentrione; & coopertæ ab occidēte & meridie. Ex maribus uerò ꝓuenit assiduè ciuitatibus, quæ sunt eis uicinæ, humiditatis augmentū. Quod si maria fuerint à parte septentrionis, erit hoc adiuuans ad infrigidandum eas propter reuolutionem uenti septentrionalis, qui in natura sui frigidus existit super aquæ faciem. Et si à parte fuerit meridiei, ꝓueniet ex eis grossitiei meridionalis augmentum, et propriè si penetrandi locum non inuenerit: propterea quòd mons sibi in facie resistit: et quum à parte fuerit orientis, erit humectatio aeris ab eis maior, quàm si in parte fuerit occidentis. sol enim sine cessatione resolutionem augebit quanto plus appropinquauerit: sed in occidentalibus non sic efficiet. [3] Ad summū uerò ex maris uicinitate prouenit in aere humiditas; postea si fuerint uenti multi sibi succedentes, quos non refrenauerint montes, erit aer magis à putrefactione saluus. Quòd si uenti exsufflare nequiuerint, erūt putrefactioni præparatæ, et ut humores putrescāt. In hac autem intentione, uenti, qui sunt meliores, sunt septentrionales; post orientales; post quos sunt occidentales: et deteriores sunt meridionales. Sermo uerò de eo, quod uentorum causa generatur, duobus modis existit: sermo uniuersalis absolutus, et sermo secundum illud, quod unicuique ciuitati proprium existit. uniuersalis uerò sermo est, quòd meridionalis secundum plurimas ciuitatum calidus est, et humidus. Sed calidus propterea quòd à parte solis uicinitate calefacta uenit: et humidus propterea quòd plurimum marium à nobis est meridionale: et præter hæc, ꝙ sunt meridionalia, operatur in eis sol fortiter, et eua-

c † B. æstas.

d B. circa uesperas.

e B. enim quod est prope terrā de aere.

f B. cū hoc fuerit concauum.

g B. in aere.

h B. aut adiuuat eius sufflationem.

i † B. in ea.

euaporant ex eis uapores, qui uentis commiscentur: et ideo meridionales uenti existunt laxantes. Septentrionales uerò sunt frigidi, eo quòd super montes transeunt, et super terras frigidas multarum niuium, et sunt sicci propterea quòd eis non multi associantur uapores, quoniam resolutio à parte septentrionis fit minus, neque transeunt super aquas [k] † § §marinas: sed transeunt secundum plurimum super aquas cõgelatas, aut super deserta. Et orientales quidem inter caliditatem & frigiditatẽ sunt temperati: sed fiunt occidentalibus licciores. Septentrionale nanque orientis minus habet maria quam septentrionale occidentis. Et nos proculdubio septentrionales sumus. Occidentales uerò parum plus sunt humidi, quoniam super maria transeunt: & quia sol eos suo diuersificat motu: unusquisque enim horum duorũ scilicet solis, & ipsorum, alteri suo motu quasi cõtrarius existit. Ideoque non tantum resoluit eos sol, quantum orientales resoluit uentus: & propriè quia maior oriẽtalium exsufflatio est in principio diei: & maior occidentalium exsufflatio est in fine diei. Et ideo occidentales minoris existũt caliditatis, quam orientales, & magis ad frigiditatem declinantes. Et orientales maioris caliditatis, licèt ambo comparatione uentorum meridionalium & septentrionalium sint temperati. Quãdoque uerò in ciuitatibus, uentorum iudicia secundum alias res mutantur. Est enim quandoq; in quibusdam ciuitatibus conueniens, ut uẽti meridionales frigidiores sint, quum circa eas montes fuerint niuosi meridionales, & conuerterint se uenti meridionales ad frigiditatem, ideo quòd super ipsos transeunt. Et est quũ septentrionales meridionalibus calidiores existunt, quum circa eos deserta fuerint adusta. Sed [l] § † asaniaym§ aut sunt uenti, qui per deserta transeunt ualde calida, aut sunt uenti de genere fumorum, qui in spatio signa efficiunt terrefacientia similia igni: quoniã, quum sunt graues, ibi accidit eis sicut accensio, & cõbustio: & subtile separatur, & quod graue est, descendit, in quo existunt adustionis, & igneitatis reliquiæ: quia omnes uenti fortes: sicut uidetur sapientibus philosophorum, nõ incipiunt nisi à superiori: licèt materierum eorum principium sit ab inferiori: principium uerò motuum, & exsufflationum, & turbinis eorum est à superiori. Et hoc aut est iudicium commune, aut secundũ plurimum. Et hæc certificatio in parte naturalis philosophiæ continetur. Et nos quidem nunc nominabimus capitulum istius modi in locis habitatis. Ciuitatum uerò diuersitates sunt secundũ terram, quoniam earum aliæ sunt lutosæ, [m] § § aliæ sunt quæ sunt petrosæ: alię sunt quę sunt arenosæ: aliæ sunt quę sunt limosæ, fœtentes, aut cœnosæ: aliæ sunt, super quarum terram est uirtus metallina superans. & hoc totum in eius aere & aqua operatur.

k † B. fluidas.

l B. alsemaim. †. i. uenti suffocantes qui diebus canicularibus flant.

m † B. liberæ.

ANNOTAT.

1 *Immutari aerem ex uarijs cæli astrorumq; lationibus atque aspectibus: & ex hac mutatione uarias morborũ formas gigni, certum est. At uerò quomodo id fiat: doctiores inter se dissentiunt: quum alij astra non nisi calefaciendo in hæc inferiora agere existiment; id quod philosophi præsertim sentiunt: alij uerò non id solum, sed & particularibus quibusdam ac uarijs astrorum facultatibus diuersorum morborum euentus ascribant, ut Mathematici. Cæterùm in hoc doctorum hominum dissensu, quid statuendum sit, nos certè Hippocratem sequuti id fatemur, quod medici ac philosophi omnes pro constituto habent, astra communi illa calfaciendi facultate & in gignendis morbis & in restituenda sanitate plurimum posse. unde & diuinus Hipp. lib. de loc. aer. et aqu. (si modo et is liber Hippocratis Coi est.) medicũ propterea Astronomiæ operam dare suadet, ut qui morbi quo tempore futuri sint, ex syderum aspectu & ortu cognoscat. & in eodem libro Canis, Arcturi, & Pleiadum occasum prænosci ait oportere, ijs qui purgatoria propinaturi sunt medicamenta. & Auic. quoque & alibi sæpe actus uim salubris atque insalubris causæ tribuit, & præsertim lib. Cantic. parte prima tract. 1. ubi fortunatas stellas sanitatem; infortunatas uerò morbum significare testatur. qua certe sententia non communem tantum causam proponit, ipsam uidelicet calefactionem: sed peculiarem præterea & singularem eam uim innuit, quam Mathematici cognouerunt. præter hanc tamen communem causam, quam calefactionem esse philosophi uolunt, peculiarem quandam atque obscuram nobis, astrorum concursibus uim inesse non inuiti credimus, quã Mathematici ponunt. & si fortasse posset & hæc ad manifestam ipsam causam calefactoriam referri. Obseruatum est longo iam usu & longa experiẽtia, oculorum uitio eos corripi, in quorũ genituris Luna Soli aduersa est, & nebulosis stellis coniungitur: Itemq; quum Luna in occiduo quidem est cardine, Mars uerò & Saturnus in oriente: Sol quoque in aliquo & ipse cardine sit constitutus ut Ptolæm. in centiloq. Epileptici item plerunque fiunt, qui, Luna ac Mercurio neque inuicem, neq; cum orientali finitore colligatis, Saturni stellam interdiu, Martis uerò noctu cardinalem habent, quæ superiori è loco figuram despiciat. Quum uerò contrarium in his accidit, ut, Saturnus uidelicet noctu; Mars uerò interdiu figuræ dominator sit: ac maximè in Cancro, Virgine, aut Piscibus; insani euadunt; ut idẽ Ptolæm. lib. apotelesma tum 3. scriptũ reliquit. obseruata sunt sexcenta alia id genus, non uano prorsum, atq; incerto exitu, qui quamuis & recta uictus ratione, & consilio prudentiaq; auerti ij morbi & possint, & soleant: frequenter tamen nostros conatus & studia nostra eludũt. Aegiptus nostra tempestate singulo triennio peste laborat. hæc uerò neq; medicamẽtis, neq; leui ingenio euitatur. Sole tamen Leonem subeunte inclinat statim, & nullo adiuuante aboletur. Inuadunt certis quibusdam temporibus certi quidam morbi, qui uel nunquam antea, uel rarò admodum uisi sunt. ut in Italia Tiberij Cæsaris tempore Lychenes, nostro autem Gallica lues, quæ certè omnia ad certas quasdam astrorum concursiones Mathematici reijciunt. à quibus licèt forte & philosophi & medici plures dissentiant, multi tamen docti non discrepant. Noster author plurimum his astrorum concursibus tribuit, uimq; ijs & salubris & insalubris causæ nõ mediocrem ascribit, lib. Canticorum, parte prima, tract. 1. à fortunatis stellis bonam ualetudinem, ab infortunatis malam conciliari scribens. Quo fit ut non temere fortasse, multi astrorum influxus, quos uocant, experiẽtia innixi tueantur. & si interim non negem posse sæpe numero particulares hos effectus ad communem causam referri, præsertimq; calfactionem quam unam ex cæli motu per se produci philosophi existimant. At uerò communis hæc cæli (ut ita dixerim) calfactoria facultas non omnibus eadem est: sed pro regionum uarietate, præsertim uerò pro Solis accessu & recessu uariat,*

Cap. 1.

Cap. 6.

tex. 104.

enunc. 69.

tex. 104.

cui

cui ferè inter cæli astra horum inferiorum dominatus ascribitur. Hic enim & generationis rerum maxima est causa (unde & rerũ patrem eum uocant) & corruptionis sui. s. uicinia & longinquitate dum per obliquum circulum uagatur, & hanc aut illam terræ partem magis aut minus calfactorio suo lumine afflat illustratq;; id quod & philosophus 2. de gener. & corr. testatum reliquit. generationum quidem author est moderato sui calore: corruptionum uerò aut sui distantia nimia; ex qua frigiditatem se qui necesse est: aut nimio etiã æstu rerũ, quo seruãtur & uiuunt, calidum atq; humidum innatum absumens: dißipansq; uiolentius. id quod certè nimiæ eius uiciniæ ratione euenit. Hinc, ijs, qui ad borealem sunt polum, huius solaris caliditatis inopia, minus fœlix uita est, ob frigoris excessum: ad Cancri uerò et Capricorni circulum, ob calorem infelicißima: nobis uerò temperatior regio est & cultior. De ea uerò regione quæ æquinoctialis uocatur, uariæ sunt doctorum hominum opiniones. & quæstio non leuis est excitata. quum alii habitari eam posse admittant, alii negent; alii habitari quidem, sed incommodè, alii uerò coli summo commodo existiment. De qua quidem re, ut paucis dicamus: harum opinionum hi authores fuerunt. Arist. 2. meteor. non posse sub æquinoctiali circulo habitationẽ esse, censere uidetur, ob immoderatum feruorem. eam nempe regionem Sol rectioribus quàm usquam alibi radiis aspicit: ut propterea uri eam oporteat. Ptolæmeus 2. Almag. & 2. quadrip. posse habitari censuit, nondum tamen habitari eam nouerat. Author noster & hic & paulo antea, quum de temperamento loqueretur, temperatißimam esse regionem æquinoctialem, & coli posse disseruit. Recentiores uerò coli quidem testantur, sed incommodè, quum intemperata sit. Auicennæ opinio Aristoteli prorsus aduersatur, & conuenit cum Ptolæmeo. dum habitabilem eam opinatur. Contra hos tamen Auerr. pro Arist. pugnat 2. meteor. Aduersus tamen & Arist. & Auerr. doctißimus Manardus scripsit, quẽ tu uide lib. epist. 7. Cæterum quod ad hanc rem pertinet æquinoctialem regionem esse habitabilem contra quàm sensisse uideatur Arist. certum est, et temporibus nostris exploratißimum. ut Auerr. frustra non posse coli, aduersus & Auic. & Ptolæm. contendat. Quod uerò non temperatißima sit, ut Auic. censet, sed intemperata: experientia quoque ipsa manifestum facit: quum illius incolæ senescant cito & cito intereant. quamuis id fortasse ex lacuum uel stagnorum aut uentorum causa proueniat, quam rem hactenus nos non multum exploratam habemus. Sed de hac re satis.

tex. 58
Cap. 5.
Cap.67.cap.2.
Cap. 5.
Epist.1.

2 Illud uerò quod est secundum terræ situm &c. Ait profunda loca esse calidiora. Huic rei & experimentum astipulatur. nempè quum radii à concauo corpore exeuntes & ad punctum coeuntes, urentem calorem pariant, id quod speculis concauis experiri est. Idem & Hipp. scripsit lib. de loc. aere & aqu. ex quo ferè desumpta sunt quæ hic de uario urbium situ adnotantur.

Cap. 12.

3 Ad summum uerò &c. Ex maris uicinitate humectari aerem scribit. Dubitatur tamen de hac re, quum communis sit hominum sententia maritimam aquam exsiccare, unde & ea, si ulcera abluantur, sanescunt. Sanè nouimus quosdam qui hoc solo experimento innixi, quòd ulcera exsiccari aqua maritima uiderint; & siccio rem ex ea reddi aerem pro constanti haberent. Cæterũ quantum hi fallantur ipsa docet experientia, quum Venetiis, ubi hæc scribimus, tanta aeris humiditas ex maritimis hisce aquis comparetur, quibus tota urbs alluitur; ut pituitosis excremẽtis licet omnia redundent. & enim maritima aqua quia salsa est, sicca potestate sit, ii tamen, qui ex ea calore solis halitus efferuntur, humidi sunt. terrenis & craßis partibus, quibus inest siccitas, remanentibus. Hoc sensisse & Auerroem putamus in paraphras. libelli de longit. & breuit. uitæ. quum maritimas aquas calidas esse & humidas, proptereaq; in maritimis insulis uiuere diutius animalia adnotauit. qđ nempe in his aquis tenuißimum est, solis ui in aerem effertur, ipsumq; humectat, quamuis terrestre id quod re10 manet: sit siccum. Cætera quæ his author subiungit de uentis, pete ex Hipp. lib. de loc. aer. & aqu. & 2. de dieta. necnon ex Arist. & Auer. 2. meteor.

Cap. 2.
Cap. 6.

De impreßionibus aerearum mutationum malarum, cursui naturali contrariarum. Cap. 9.

MVtationes uerò naturã egrediẽtes sunt: aut propter conuersionem in substantia aeris factam: aut propter cõuersionem in 20 qualitatibus ipsius. Quod uerò in eius existit substantia, est, ut eius substantia ad malitiam conuertatur, non ideo quòd aliqua suarum qualitatum ualde fortior facta fuerit secundum augmentum uel diminutionem: & hæc est pestilentia: Et est putrefactio quæ accidit aeri, similis putrefactioni aquæ [a] § remolliẽtis § fœtidæ. Nos nanq;, quũ aerem dicimus nolumus dicere aerem simplicem nudum, quoniam ipse non est aer, qui nos circundat; & si inuentus fuerit purus, fortasse erit alius. 30 Ipse enim & unumquodque simplicium nudorũ non putrescunt, sed aut in sui qualitate, aut in sui substantia in aliud cõuertitur simplex, sicut aqua conuertitur in aerem. Quum autem aerem dicimus, nolumus dicere nisi corpus [b] § in substantia sua commistum. § Et est corpus commistum ex aere certificato, & partibus aqueis uaporosis, & partibus terreis in fumo, & nubibus fingentibus, & partibus igneis. Et nos neque dicimus illũ aerem, nisi quo modo dicimus aquam maris aut la40 cuum, aquam: licet non sit aqua pura simplex, sed mixta ex aere & terra & igne: sed superans in ea est aqua. hic ergo aer putrescit quandoque, & cõuertitur eius substantia ad malitiam, sicut aqua lacunarum putrefit, & conuertitur eius substantia ad eam. [2] Pestilẽtia autem & aeris putrefactio secũdum plurimum euenit in postremo æstatis: & in autumno. Et nos quidem nominabimus accidentia, quæ ex pestilentia in aliis locis proueniũt. Quod uerò in ipsius existit qualitatibus, est ut se50 cundum caliditatem, aut frigiditatem ad qualitatem perueniat intolerabilem, in tantum, ut per ipsum messes, & generatio corrumpantur. Et hæc quidem est, aut conuersio homogenea, sicut rabiositas æstatis, quum fortior fit: aut conuersio contraria, sicut frigoris [c] § malitia § in æstate, quę propter aliquod euenit accidens. Ex aere uerò, quum mutatur, proueniunt in corporibus accidentia: Quum enim putrescit, putrefacit humores, & incipit humorem putrefacere, qui à corde 60 circundatus est, quoniam ad ipsum propinquius accedit quàm ad alium. Et si fortiter calefit, iuncturas laxat, & humores resoluit: ergo in siti augmentum præstat, & resoluit spiritum, & deiicit uirtutes, & prohibet digestionem, propterea q calorem innatũ occultũ, resoluit, qui est instrumentum naturæ: & colorem efficit citrinum, pro

a B. stagnantis.
b B sparsum in spatio.
c B. uehemẽtia.

pterea quòd humores resoluit sanguineos calorẽ rubificantes:& quia choleram alios facit superare humores:& cor calefacit calore non innato:& facit humores fluere:& ipsos putrefacit:& defert eos ad concauitates,& membra debilia:& corporibus sanis non est bonus. Est tamen, quum hydropicis confert,& paralyticis [d] † § § & †tetano frigido,& spasmo humido, & torturæ humidæ. Aer uerò frigidus calorem innatum ad interiora redire facit,nisi talem adeptus fuerit fortitudinem, per quam ad interiora ingrediatur: hic nanque est mortificans. Aer præterea frigidus non multum tamen prohibet materierum fluxum,& continet eas:sed facit catharrum:& debilitat neruos: & tracheam arteriã magno lædit impedimento. Et quum non fuerit fortis; digestionem efficiet fortiorem:& omnes occultas operationes efficiet fortiores: & excitabit appetitum. Ad ultimum uerò est magis sanis conueniens,quàm aer multæ caliditatis. Sed eius quidem nocumenta sunt ex parte operationum, quæ ex neruis pendent: & ideo quòd claudit poros:& [e] § quia premit § illud, quod intus existit in ossibus. Aer uerò humidus pluribus complexionum est bonus:& colorem efficit bonum,& cutẽ claram:& reddit eam mollem:& poros dimittit apertos,sed ad putrefactionem præparat. Et siccus quidem huic existit contrarius.

d †B.& patientibus catharros frigidos. †alcuzez.

e B. exprimit.

ANNOTAT.

1 *Aerem bifariam immutari quo ad substantiã et quo ad qualitates testatur Gal. & lib. ar. med. & paßim alibi: mutatur is etiam quo ad craßitudinẽ ac tenuitatem: sed mutatio hæc in modo substantiæ dicitur, referriq; ad mutationem in qualitatibus potest. hic per mutationem in substantia aeris putredinem præsertim intelligit, à qua pestilentes affectus fiunt, de qua re & Gal. libello de Theriaca ad Pison. Obijciet quispiam aerem quum sit corpus simplex, putrescere non posse: sed in aliud potius elementum conuerti. Ad tacitam hanc obiectionẽ occurrit author: & aerem qui nostra circundat corpora non esse ait purum ac simplex elementum. Idem & lib. 4. de febre pestilenti agens repetit Peripateticos sequutus, qui elementorum simplicitatem sola ratione perpendunt. unde & Auerr. 4. meteor. elementa non reperiri pura & simplicia in suis etiam regionibus testatur: quamuis alibi ignem in propria sphera simplex & immixtum esse ambigat. & profectò, & si de medijs elementis certum est ea non esse simplicia, quum aerem descendere & aquam ascendere contingat, ob mutuumq; contactum inuicem perpetuo commisceri (id quod & de terræ superficie intelligimus) extrema tamen elementa in eorum centro extremaq; regione simplicia fortasse dici poßunt, quum neque ad terræ centrum aquam, aerem, aut ignem descendere: aut cætera præter ignem ad extremam ignis ferri regionem, sit uerisimile. Quod ergo de aeris putredine author ait, ex philosophis sumpsit. Sed ambiget fortasse aliquis & Arist. authoritate 25. problem. sect. negabit posse aerem putrescere. Sed non refragatur nobis philosophus. superior sane aeris pars ad ignis conuexum pertingens, non putrescit, quæ igni mista est suapte natura putredini reluctanti, ut patet 4. meteor. at reliquæ aeris partes & inferior, & quæ medio est loco, putrescit; id quod philosophus non negat. Quibus uerò causis immutari aerem contingat. uide ex Gal. 9. methodi med.*

Cap. 85. Com. 10. Probl. 19. tex. 4. Cap. 5.

2 *Pestilentia autem & c. Morbi omnes quidem omnibus temporibus accidunt ut Hipp. 3. aph. sed quidam magis in quibusdam fiunt & exacerbantur. Pestilentes quoque affectus omnibus accidunt temporibus, & æstatis initio, ut constitutio de qua Gal. lib. de bon. et ui. succorum: & hyeme & uere, ut paßim ex Hipp. libris uulg. morb. licet adnotare; præsertim tamen autumno: id enim tempus ob caloris frigorisq; eadem die uarietatem, & quia tempori succedit in quo multi humores assati sunt, & quibusdam uires debilitatæ: & humores acriores qui antea difflabantur, tunc constipata ex aeris frigore cute ipsa ad interiora retrocedunt: & acceßit præterea fructuum copia: maxime est ad acutißimos atque exitiales morbos opportunum, ut 3. aph. licet colligrre. Videtur tamen hac in re dissentire ab authore nostro Rasis. nempe qui libello de peste, grassari pestem postrema autumni parte & ueris initio asserit, quum Auic. æstatis fine & autumno ipso. s. inchoante eandem euenire scribat. Sed non discrepant. Author inchoare ait æstatis fine, quod autumni est initium. Rasis uerò non incipere, sed grassari ait atque exuberare, autumni fine, & ueris initio.*

aph. 19. Cap. 1. aph. & com. 9. Cap. 3.

3 *Quum enim putrescit & c. Putrescere ait ex corrupto aere humores cordis in pestilenti affectu: quod sanè de febre pestilenti & Gal. 4. de præsag. ex puls. sunt tamen qui putrescere solidam quoque cordis substantiã putent in pestilentibus quibusdam affectibus. de qua re nobis aliàs agendum erit.*

Cap. 3.

4 *Et si fortiter calefit & c. Quæ hic deinceps de calido, frigido, humido, & sicco aere subiungit, repete ex superioribus, ubi de effectibus, qui ex aeris qualitatibus proueniunt; generatim egit. Vnum hic postremis uerbis author notat, quod dubitatione non uacat. nempe humidum aerem pluribus temperaturis conferre: cuius tamen contrarium Hipp. statuisse uidetur 3. aph. siccitates imbribus in uniuersum scribens esse salubriores. Cæterum facile sedatur hæc quæstio à clarißimo Paterno. Quum animalium ac hominis uita calido & humido cõstet; seruatur innatum humidum humido aere; & à sicco exsiccatur, dißipaturq;: humiditas tamen aeris putredini obnoxia est magis quàm siccitas. Est ergo tuẽdæ ac producendæ uitæ humiditas aptior: seruandæ uerò sanitati commodior siccitas.*

aph. 15.

De naturis uentorum. Cap. 10.

IAm uẽtorum dispositiones narrauimus in capitulo mutationũ aeris nominatione aliqua. Nunc uerò in eis sermonem uolumus proferre aggregatiuum secundum alium ordinem:& incipiemus a septentrionali.

De uento septentrionali.

Septentrionalis corroborat,& indurat:& quæ manifestè fluunt, prohibet,& claudit poros, & digestiuam fortem efficit,& stringit uẽtrem,& prouocat urinam,& aerem putridum pestilentialem sanat. Quum uerò meridionalis septentrionalem præcedit,& sequitur eum septentrionalis; accidit à meridionali fluxus,& à septentrionali expresio interius:& quandoque prouenit inde [a] § fissura § ad exteriora. Ideoque multiplicantur tunc fluxus materierum capitis, & pectoris ægritudines:& ægritudines quidem sepẽtrionales sunt, dolores neruorum, de quibus sunt uesica,& matrix,& difficultas mingendi,& tussis [b] † § § & costarum dolores, & lateris,& pectoris,& horripilationes.

a B. ruptura.

b † B. Alia litera. dolores iuncturarum.

De

De uento meridionali.

Meridionalis laxat fortitudinem:& aperit poros,& turbat humores,& mouet eos ad exteriora ab interioribus:& in sensibus efficit grauitatẽ. Et ipse est ex eis,quæ [c] § exituras § corrumpunt:et ægritudinum efficit recidiuationem,& debilitat, & super [d] § exituram § & podagram efficit pruritum,& commouet [e] § epilepsiam § & affert somnum,& facit febres putridas, sed non exasperat guttur.

c B.ulcera.
d B.ulcera.
e B.sodam.

De orientalibus uentis.

Venti isti, si in postremo noctis, & principio diei flauerint;uenient ab aere, qui iam temperatus est propter solem,& subtiliatus,& eius humiditas iam fuit imminuta: ideoque sunt sicciores & subtiliores: quòd si in fine diei, & principio noctis flauerint;erit res contraria. Orientales tamen uniuersaliter occidentalibus semper existũt meliores.

De occidentalibus uentis.

Venti isti si flauerint in fine noctis & principio diei,uenient ab aere,in quo sol operatus non fuit. spisiores igitur & grosiores erunt. Quòd si in fine diei & noctis principio flauerint, erit res contraria.

ANNOTAT.

Quæ hic de uentis notat, habes ferè 3. apho. habes pulchrè, & copiosè ex Hipp. 2. de dirta & lib. de morbo sacro. habes item lib. Hip. de humoribus, & ex Gal. commentarijs in eundem, quæ nunc recens opera doctissimi Rasarij Nouariensis inuenta sunt, & latinitati tradita. scripta & de hac re plura sunt lib. de loc. aere & aquis passim. necnon 1. in 1. de uul. mor. & ab Arist. ac Auer. 2. meteor. sed & multa scitu sunt digna sect. proble. Arist. 26. Repetereq; hæc fermè & superiora omnia author uidetur lib. Canticorum parte prima tract. 1. de rebus non naturalibus necnon libello de remouendis nocum. quæ accid. in regim. san. tractatu 2.

aph. 17. 22. & 5. à principio. circa finem.
com. 1. Cap. 4.
Cap. 1.
Cap. 1. & deinceps.

De his quæ proueniunt ex habitationum locis. Cap. 11.

IN capitulo mutationum aeris iam nominaui mus dispositiones quasdam locorum habitabilium. Nunc uerò etiam in eis sermonem uolumus proferre compendiosum secundum alium ordinem:neque est nobis curandum, si aliquid ex his, quæ diximus, reiteremus.

Locorum habitabilium iudicia.

Iam sciuisti,quòd locorum habitabiliũ dispositiones in corporibus diuersificantur causa altitudinũ,& profunditatum in ipsis:& causa dispositionis eorum, quæ eis uicinãtur [a] § cum hoc § ex montibus & dispositionibus,terræ ipsius, si sit lutosa,aut humefacta,aut cenosa, aut si est in ea uirtus mineræ, & dispositionis multitudinis aquarum,aut paucitatis earum,& dispositionis eorũ, quæ eis uicinantur,sicut arborum,& minerarũ, [b] § aut fouearum,§ aut cadauerum,aut horum similium:& sciuisti quoniam aerum cõplexiones ex latitudinibus ciuitatum cognoscuntur,& ex terra ipsarum,& ex montium,& marium uicinitate, quam habent cũ eis,& ex uentis earum. Et nũc quidem dicemus summatim,quòd omnis aer,qui cito infrigidatur quum sol occidit:& cito calefit quum ipse oritur,est subtilis. Qui uerò huic est contrarius,est è contrario:deinde omnibus aeribus deterior est ille,qui cor constringit: & aeris attractionem angustat: post hoc diuidemus nũc cuiuslibet loci habitabilis dispositionem.

a B.ex marib'&
b B.aut locorũ sepulturæ.

De locis habitabilibus calidis.

Loca habitabilia calida nigrificant capillos; & intantum crispant,quòd eos, quum colliguntur, piperi similes efficiunt:digestiuam debilitant: & quum in eis maxima fuerit resolutio, & minuetur humiditas,cito aduenit senium,sicut in terra [c] § nigrorum. § Illis nanque,qui ibi morantur, aduenit senium in annis.xxx.et eorum corda sunt timida,propterea quòd spiritus multum resoluitur. Corpora preterea in locis habitabilibus calidis morantium sunt magis lenia.

c B. abisit.

De locis habitabilibus frigidis.

In locis habitabilibus frigidis morantes sunt fortiores,& audaciæ maioris,& melius digerentes sicut sciuisti. Quæ si fuerint humida; erunt ibi morantes crassi,& carnosi,& multa abundantes adipe:quorum uenæ erunt profundæ,& iuncturæ occultæ:& ipsi erunt teneri & albi.

De locis habitabilibus humidis.

In locis habitabilibus morantes humidis pulchrarum sunt facierum: Quorum cutes sunt lenes. Et quum exercitantur,cito aduenit eis lassitas. Et eorum æstas non multum calefit, neque hyems ualde infrigidatur. Et eis adueniunt febres multæ moræ,& uetris & sanguinis multus exitus ex menstruis & hæmorroidibus. Et multiplicantur in eis hæmorroides. [d] § Et ulcera putrida, & putrefactio. § & multiplicatur in eis epilepsia.

d B. Et multiplicantur fistulæ & ulcera & alcola.
Alia litera. & ulcera & putrefactio & alcola.

De locis,habitabilibus siccis.

In locis habitabilibus siccis morantium exsiccantur complexiones. Et ipsorum offuscãtur cutes, [e] § & exsiccantur. § Et eorum cerebris cito aduenit siccitas. Et eorum æstas est ualde calida. Et hyems quidem multum frigida.

e B.uel exiccantur & scindunt.

De locis habitabilibus altis.

In locis habitabilibus altis morantes sunt sani, & fortes labores multum patientes: & uiuunt diu.

De locis habitabilibus profundis.

In locis habitabilibus profundis morantes, [f] § in uaporositate existunt multa,& hepatis debilitate;& aquis abundant non frigidis, & propriè si fuerint stantes,aut aquæ lacuum,aut stagnorũ: & quemadmodum sciuisti,eorũ aeres sunt mali.§

f B. semper in umed.i. in calore æstuoso absque flatu uentorum.& in chid. i. in tristitia seu mestitia. Et aquæ ipsorũ sunt nõ frigidæ, propriè si fuerint stantes; aut lacunales, aut aquæ eorum sunt bau rachie existẽtes in locis aridis adustis, quãuis aquæ ipsorum causa aeris ipsorum sint malæ.

De locis habitabilibus petrosis & discoopertis.

Horum aeres in æstate sunt ualde calidi, & in hyeme multum frigidi. Et eorum corpora sunt dura,& solida:& multorum capillorum,fortia,& iũcturæ manifestæ:& uincit in eis siccitas:& sunt multum uigilantes, & sunt malorum morum [g] § inobedientes:§ & est in eis bellorum fortitudo, & solertia in artibus, & acuitas.

g B.superbi.

De locis habitabilibus montuosis,& niuosis.

In locis montuosis niuosis morantium iudicium est,sicut aliarum terrarum frigidarum. Et eorum terræ sunt uẽtosæ:& dum nix moratur,generantur in eis boni uenti:sed quum resoluitur,si montes habent, qui uentos prohibeant; [h] § fiunt uaporosa. §

h B.accit umed idest calor æstuosus.

De locis habitabilibus marinis.

Horum tẽperantur caliditas, & frigiditas propter suæ humiditatis ad passionem inobedientiã; & ad recipiendum illud, quod in ipsa penetrat. In humiditate uerò & siccitate proculdubio ad humiditatem declinant. Et si septẽtrionalia fuerint, erunt maris uicinitas, & habitationis profunditas magis temperatæ in eis. Et si meridionalia fuerint, calida erit è contrario.

De locis habitabilibus septentrionalibus.

Horum habitabilium locorum hominum iudicium est sicut iudicium ciuitatum & temporũ frigidorum, in quibus multiplicantur exprimendi & constringendi ægritudines: & multiplicantur in eis humores in occulto corporis congregati. Et solet in eis esse digestiuæ bonitas, & uitæ longitudo: & multiplicatur in eis exitus sanguinis ex naribus propter multam repletionem, & resolutionis paucitatem: uenæ ergo aliquando scinduntur. epilepsia uerò non eis accidit, propterea quòd sunt interius sani, & quia calor eorum innatus est multus; quę si acciderit, erit fortis, quoniã non eueniet, nisi propter fortem causam. In corporibus præterea eorum cito ulcera sanãtur, propter eorum fortitudinem, & sanguinis eorum bonitatem, & propterea quòd exterius non est causa, quæ ea laxet [i] § aut ea detegat: Sed propter multum caliditatis cordiũ eorum sunt in eis mores lupini. § Mulieribus pręterea eorum accidit ne à menstruis perfectè mundentur, quoniam earum menstrua nõ sufficienti fluũt cursu propter uiarum constrictionem; & quia non est ibi, quod ipsa faciat currere, & laxet. Et propter hoc dixerũt quidam, quod sunt steriles, quia earum matrices non sunt mundæ: hoc tamen diuersum est ab eo, quod in [k] § Parthorum § terris uidemus. Ego autem dico quòd caloris innati earum fortitudo pacificatur ei, qui minuitur ex causis, quæ fluere faciunt, & laxant, exterioribus. Et dixerũt quòd raro accidit eis, ut abortum patiantur. Et hoc quidem demonstrat, quòd uirtutes morantiũ in istis habitabilibus locis sunt fortes. Et partus aduenit eis durus, quoniam membra earum pariendi stricta sunt, & solida. Quod uero abortiunt, secundum plurimum, fit propter frigus. Earũ quoque lac paucum est & grossum, propter frigus nõ permittens penetrare & currere. Est etiam, quum in hac terra accidit, & præcipue debiles habentibus uirtutes, ut mulieribus, † tetanus, & phthisis: & eis propriè, quæ pariunt, accidit eis phthisis, & † tetanus frequenter: propterea quòd uehementer se exprimunt ex duritie partus. Venæ ergo, quæ sunt in parte pectoris, scinduntur, & partes aliquot ex neruis & uillis. Ex primo igitur accidit phthisis, & ex secũdo † tetanus. † abdomẽ quoque uentris præparatum est ad scindendum apud uehementem expressionem. Et pueris accidit ramex aquosus, qui ab eis remouetur, quum crescunt: & puellis accidit aqua uentrium & matricum, quæ, quum crescũt, recedit. Ophthalmia uerò raro accidit eis: sed quum accidit est fortis.

i B. & humectet ea, uel faciat ea fluida. Sed propter uehementiam caliditatis cordium eorũ sunt in eis mores leonini.

k B. Turcharum

† cuzez.

† cuzez.

† cuzez.
† Mirach.

De locis habitabilibus meridionalibus.

Eorum iudicia sunt iudicia terrarum, & temporum calidorum: plurimum autem aquarũ, quæ sunt in eis, est salsum, & sulphureũ. Et capita morantium in illis sunt plena humidis materiis, quoniam meridies hoc operatur. Et eorum uentres sunt soluti, propter illud, quod ex eorum capitibus ad stomachos descendit. Membra quoq; eorum sunt laxa & debilia: & sensus ipsorũ graues: & desideria comedẽdi & bibẽdi debilia: [l] § & quolibet uino grauantur, propter quod eorum capita, & stomachi grauia existunt; § ulcera quoq; eorum duriter sanantur, & mollificantur. Mulieribus uerò accidit multum sanguinis menstrui exitus: [m] § neque constringitur § nisi cum difficultate. Et frequenter abortiunt propter multitudinem ægritudinum earum, & non ab alia causa. Viris quoque accidit à uentre sanguinis exitus, & hæmorroides, & ophthalmia humida, quę cito sanantur. Senibus uerò, qui transeunt quinquaginta annos, accidit paralysis propter eorum catharros. Et accidit omnibus eis, propterea quòd sunt eorũ capita plena, & asthma, & tortura, & epilepsia. Et accidũt eis febres, in quibus caliditas & frigiditas coniunguntur: & febres longæ hyemales & nocturnæ. Acutæ uerò febres parum accidũt eis, propterea quòd eorum uẽtres multum resoluuntur, [n] § & § dissoluitur subtile, quod est in eorum humoribus.

l B. Alia litera. & magnificatur ebrietas ipsorũ à uino propter debilitatem capitum ipsorũ, & stomachi ipsorum. Alia litera. & quolibet uino inebriantur, aut grauantur propter debilitatẽ capitum ipsorũ & stomachi ipsorum.

m B. & nõ impregnantur.

n B. unde.

De locis habitabilibus orientalibus.

Ciuitas, quæ ab oriente est aperta, ei in oppositione posita, est sana & boni aeris. Sol enim in principio diei super eam eleuatur, & aerem eius clarificat: postea recedit ab ea, aere iam clarificato, & exsufflant super ipsam uenti subtiles, quos præmittit ei sol. Deinde ipsemet eos sequitur, & conueniunt ipsorum motus.

De locis habitabilibus occidentalibus.

In ciuitate, quæ ab occidente est discooperta, & ab oriente cooperta, non uenit ad eam sol, nisi tarde. Et illico, quum uenit ad ipsam, incipit elongari ab ea: quia non ei appropinquando incedit. Nõ ergo eius subtiliat aerem, neque exsiccat, sed dimittit ipsum humidum grossum: & si uentos ei mittit, mittit eos ab occidente, & in nocte. Iudicia ergo ipsorum sunt iudicia ciuitatũ humidarum, & complexionum caliditatem habentiũ tẽperatam [o] § grossam. § Et nisi esset propter illud, quod ex spissitudine prouenit aeris; eorum natura ueris naturæ similis existeret. Sanitas uerò in eis minus existit, quàm in terris orientalibus, cũ diminutione multa. Neque audienda sunt uerba eius, qui dicit absolute, quòd uirtus huius terræ est uirtus ueris: [p] § sed ad comparationem aliarũ terrarum ualde bonarum. § Quod uerò in ea uehemẽter existit malum, est quòd sol non aduenit ei, nisi postquam iam inualuerit ad calefaciendũ clima. Ideo quia est altus super eam, igitur post frigus noctis ob hoc subito eleuatur. Sed propter humiditatem complexionis aeris eius sunt uoces hominum raucæ, & proprie in autumno propter rheumatismos ipsorum.

o B. grossi aeris

p B. imo quòd ipsa in cõparatione ad regionem aliã est bona ualde.

De eligendis locis habitabilibus, & eis præparandis.

Qui loca eligit habitabilia, cognoscere debet terram ciuitatis, & quomodo existit eius dispositio secundum altitudinem, & profunditatem, & discoopertura, aut coopertura. Et eius aquã & substantiam aquæ ipsius; & quomodo existit secundum eius propalationem, & eius discoopertura, aut secundum sui occultationem, & ipsius profunditatem. Et si sit uentis exposita, aut in

in terra profunda. Et debet cognoscere uentos ibi flantes si sint sani frigidi. Et quid ei sit uicinum ex maribus,&[q] §pelagis§,& montibus,& mineris. Et debet scire qualis sit terra secundum sanitatem, & ægritudines: & quæ ægritudines illic commorantibus euenire soleant. Et debet cognoscere illic commorantium fortitudines,& eorum desideria, & digestiuam, & nutrimentorum eorum bonitatem. [r] § Et quomodo existat eius structura, & si sit ampla, spatiosa; aut sint eius introitus angusti: & locus unde uapor egreditur, sit constrictus.§ Post hoc oportet ut fenestræ, & portæ sint orientales, & septentrionales. Sitq; illud unde magis sollicitari debes, ut uenti orientales structuras ingredi ualeant: & ut sol ad unumquenque locum intrare queat, qui ibi existit; quoniam ipse est, qui aerem rectificat. Vicinitas quoque aquarum dulcium mobilium currentiũ multarum: & mundarum: & quæ hyeme infrigidantur, & æstate calefiãt, & diuersæ ab eis, quæ [s] §occultantur,§ est res conueniens, & adiutorium præbens. Et iam quidem locuti fuimus de aere: & locis habitabilibus uerbis expositorijs. Nunc autem loqui debemus de causis, quę ista sequuntur, quæ cum eis numeratæ sunt.

q B. lacunis.

r B. Et debet scire dispositionẽ fabricarũ eius, seu domorũ ipsius, & an sint amplum, spatiosum aut strictũ habentes igressum, uel introitum: & an fenestras habeat, & uias ꝑ quas aer transpirat suffocatas seu impeditas.

s B. sunt stãtes.

ANNOTAT.

Pulcherrimè prosequutus hanc rem est author librorum de dieta lib. 2. author lib. de loc. aer. & aqu. Repetit & author noster in Canticis parte 1. tract. 1. de reb. nõ nat. sed & Vitruuius lib. 1. quæ tu uide.

à principio. Cap. 2. & passim Cap. de aere. Cap. 3.

De eis, quæ proueniunt ex motu & quiete. Cap. 12.

Motus operatio in corpore humano diuersificatur, ideò quòd est fortis, aut debilis, aut paucus, aut multus: & propter illud, quod ei ex quiete admiscetur. Et istud quidem apud sapientes est diuisio per se. Et propter illud,[a] §quod in ipso exercet homines ex materijs.§ Et motus quidem fortis, & multus, & paucus, & cum quiete mixtus, omnes communicant in hoc ut calorem efficiant fortiorem: sed fortis non multus differt à multo non forti, & à multo quieti admixto; quoniam ipse uehementer calefacit corpus: & si resoluit, parum resoluit. Multus uerò paulatim resoluit plusquam calefaciat. Et cum quisque eorum [b] § multus§ existit; infrigidat, propterea quòd uehementer calorem resoluit naturalem; & etiam exsiccat. Sed quum ipse in aliqua exercebitur materia; plerunque materia illa efficit, quod eius adiuuabit operationem: & plerunque facit, quod ipsam diminuit: uerbi gratia si motus fuerit motus artis fullonum, proueniet ex ea in frigiditate & humiditate augmentũ. Et si motus fuerit, motus artis ferrariorum; accidet ex ea in caliditate & siccitate augmentum. Quies uerò semper est infrigidans propter priuationem uiuificationis caloris, & propter constrictionem, quæ est suffocans, & humectans, propter defectum resolutionis superfluitatum.

a B. quod ex materijs ei associatur seu cũ ipso motu commouentur.

b B. superfluus.

ANNOTAT.

Hæc de motu & quiete omnia copiosè repetit lib. Canticorum parte 1. tr. primo, necnon libello de remou. nocum. quæ acc. &c. tract. 4. & 6. Sed uide & Gal. lib. art. med. & 2. de sanit. tuen. ubi plures motuum differentias recenset, uide & lib. de caus. mor.

tex. 141. Ca. 23. & deinc.

Cap. 1. 2. & deinceps. Cap. 2. Cap. 85. Cap. 3.

De ijs, quæ proueniunt ex somno & uigilijs. Cap. 13.

Somnus quieti uehementer similis existit. Et uigiliæ, ualde sunt motui similes. Ambobus tamen eorum post hoc sunt proprietates, quæ sunt considerandæ. Dicemus ergo, quòd somnus omnes operationes naturales fortes efficit, propterea quòd calorem [a] §continet§ innatũ, & uirtutem laxat animalem: ideo quòd [b] §cordis§ uias humectat, & eas laxat: & quia spiritus substãtiam turbidam efficit, [c] § & prohibet illud, quod resoluitur. Lassitudinis uerò modos oẽs remouet, & fortes retinet euacuationes. Motus nanq; omni, quod ad currendum aptum est, currendi adauget uirtutem: nisi sint materiæ, quæ ad partem cutis existant. Somnus enim quandoque ad expellendum eas iuuat, propterea quòd calorem interius [d] §continet, & nutrimentum in corpore partitur, & expellit illud quod est iuxta cutem: propterea quòd illico, quod est longè, constringitur.§ Vigiliæ uerò hoc plus efficiũt, licet somnus plus efficiat sudorem quàm uigiliæ. [e] §Sudor nanque, quem efficit somnus, est secundum modum exsuperandi materiam: & non secundum modum resolutionis subtilis continui.§ Qui autem in somno multum sudat; nullam habens causam, nutrimento plenus existit, quod tolerare nequit. Quũque somnus materiam inuenit aptam ad digerendum, & maturandum; ad sanguinis naturam eam conuertit: & calefacit ipsam: & transit calor per corpus, & calefacit corpus colore naturali. Quòd si humores inuenit calidos cholericos, & perdurauerit eius tẽpus; calefacit corpus calore extraneo. Et si inuenerit uacuitatem; infrigidabit, propter hoc quòd resoluit: aut humorem, qui uirtuti digestiuæ sit inobediens; infrigidabit propter illud, quod expanditur de eo. Vigiliæ uerò huius totius contrarium efficiunt. Quum autem sunt multæ, complexionem corrumpunt cerebri aliquo siccitatis modo, & debilitant ipsum, & commiscent rationem, & adurunt humores, & ægritudines faciunt acutas. Somnus autem multus huius efficit contrarium: operatur enim uirtutum animalium obtusionem, & capitis grauedinem, & ægritudines frigidas: & illud est propter illud, quod ipse in resolutione prohibet. Vigiliæ uerò desiderium augent, & famem efficiunt, propter illud, quod de materia resoluunt: & de digestiua minuunt propter illud, quod de uirtute resoluũt. Et [f] §insomneitas§ quidem inter uigiliam & somnum in omnibus dispositionibus est mala. Quod autẽ ex dispositione somni est superans, est, quòd in ipso calor occultatur, & frigiditas manifestatur: & propter hoc omnibus membris tanta necessaria sunt operimenta, quanta in uigilijs non sunt necessaria. De iudicijs uerò somni, & de eo quod de ipso consideratur, & de ipsius dispositionibus uerba multa inuenies in libris, qui sequũtur, si deus uoluerit.

a B. coarctat.
b B. spiritus animalis.
c B. prohibitione eius.
d B. cõtrahit & nutrimẽtum in corpore partit, & expellit illud quod est iuxta cutem impellendo quod est elõgatũ a cute successiua ĩpulsione, ita ꝙ illud quod ẽ interius expellit id qđ ẽ ante ipsum uel ei oppositũ uersus cutem.
e B. & illud quoniam sudor quẽ efficit somnus, est secundũ modũ dominij uel dominatiõis super materiã, & non secundum modum resolutionis subtilis continue, sicut in uigilia.
f B. aitemelmel

ANNOTAT.

De somni effectibus à nobis alibi ex proposito actũ est

tex. 135.
Cap. 6.
tex. 14. 16. & 17
tex. 10.

tex. vltim.
nō longè à fine.
tex. 14.

est fusius: Author uerò multa quæ hic notat, repetit et lib. Canticorum parte 1. tract. 1. & libello de remou. nocum. quæ accid. &c. tract. 6. Sed uide & Hipp. ac Gal. 4. in 6. de uulg. morb. & 5. in 6. eiusdem. Vide & 2. de rat. uict. in ac. & 2. de dieta. Sed hîc dubitatio in cidit. Hipp. 4. in 6. de uulg. morb. somno scribit interiora calescere & frigescere exteriora. At author libri de flatibus per somnum refrigerari ait sanguinem: proptereaq; permutari prudentiam, quam is in sanguine præsertim constituit: et peregrinis mentem opinionibus exerceri, quæ insomnia appellantur. Sanè quod ad hãc rem pertinet: internas corporis partes per somnum calescere testatur præter Hippocr. & Aristoteles lib. de somno & uig. & omnes assentiuntur. Ad controuersiam ergo hanc fatemur quidem sanguinem per somnum refrigerari, ut author de flatibus asserit, non omnem tamen: sed qui in corporis ambitu atque in artubus & externis est partibus: unde & incrassato sanguine & prohibito propterea spirituum transitu ad cerebrum particularium sensuum officinam, mouendi & sentiendi facultates feriantur. internæ tamen ipsæ partes calescunt magis quàm per uigilias; & sanguis in ijs residens calidior est. idcirco uerò prudentia permutatur, quòd sensus prudentiæ ipsius ministri ac satellites refrigerato cerebro, eorum (ut diximus) officina, famulari menti nequeunt. non prorsus tamen mentis actiones abolentur: quòd, & si obstructio in cerebro fit; non tamen tanta, quin & spiritus eò confluant, quamuis pauci: unde neq; prorsus sentiendi ac mouendi ui expertes sunt, qui dormiunt. Intelligenda ergo authoris de flatibus sententia est de externarum partium sanguine: in quibus, si prudentia non residet; earum tamen ope, ut solidæ quæuis et rectæ actiones obeantur; est opus.

De ijs, quæ proueniunt ex motu animali. Cap. 14.

O[1]Mnia animæ accidentia sequũtur, aut eis associantur motiones spiritus, interius, aut exterius. Et istud aut erit subito, aut paulatim. Et eius motionem ad exteriora sequitur frigiditas eius, quod interius existit. [a] § Et fortasse superfluit illud, quod resoluitur subito: ergo infrigidatur exterius, & interius, § & sequitur eam syncopis, aut mors. Et motum quidem eius ad interiora sequitur frigiditas eius, quod est exterius; & caliditas interior. Et est, quum multa co angustatione constringitur, & infrigidatur interius & exterius: & syncopis magna, aut mors sequitur ipsum. Et motus quidem ad exteriora, aut fit subito, sicut fit quum est ira: aut fit leuiter, & paulatim, sicut contingit quum adsunt delitiæ, & gaudium temperatum. Motus uerò ad interiora, aut est subito, sicut, quum timor adest: aut est leuiter & paulatim, sicut quum adest tristitia. Et suffocatio quidem & resolutio prædictæ nunquam sequuntur: nisi illud, quod subito euenit. Diminutio uerò & [b] § phthisis § naturæ nunquam sequuntur, nisi, quod leuiter & paulatim uenit. Quumq; diminutionem dico, intelligo suffocationem, quæ ordinatim & paulatim accidit, & non subito. Et quum dico phthisim naturæ; intelligo resolutionem, quæ fit leuiter & paulatim, & non subito. Et est, quum accidit, ut in hora una ad duas moueatur partes, quum accidens duo concomitantur accidẽtia sicut [c] § † telẽ. § Est enim quum accidit cum ea ira & tristitia: & diuersificantur duo motus, & sicut uerecundia, quia fit prius constrictio ad interiora, deinde redit ratio & consilium, & dilatat illud, quod est cõstrictum, & egreditur exterius, & rubificat colorem. [2] Et est etiam, quum corpus patitur propter affectiones animales alias ab istis, quas nominabimus: sicut sunt imaginationes animales: plurimũ enim imprimunt res naturales: quemadmodum accidit, ut puer ei similetur, cuius formam imaginata fuit [d] § conuentio uiri & mulieris: § & ut sit eius color propinquus colori eius, quem uiderunt; quum fit casus spermatis. Et istæ quidem sunt res, quas homines credere abhorrent, [e] § qui difficilis dispositionis nõ nouerũt habitudines. § Illi uerò, qui sapientiam diligunt, nõ negant eas: quemadmodum negant res, quæ esse non possũt. Et huius quidẽ generis est motus sanguinis & cõsecutio eius, qui præparatur ad eum, quum multum intentus fuerit ad considerandũ res rubeas. Et istius capituli est congelatio dentium, propterea quòd alius acredinem comedit. Et inuenire dolores mẽbri: propterea quòd tale[1], quale illud, dolent alij, quum de eo cogitauerit. Et istius capituli est mutatio cõplexionibus: ꝓpterea quòd imaginatur de re, quàm timet ne cadat in eam. [f] † § §

a B. Et quãdoq; superfluit illud, & fit resolutio subito, quare in frigidatur interius & exterius simul.

b B. debul:

c B. alhem. † .i. metus & sollicitudo ob id qđ futurũ est. † seu agonia.

d B. In hora coitus.

e B. qui nõ perscrutatur dispositiones & ignorant dispositiones existentes.

f † B. aut per quam lætatur.

ANNOTAT.

1 *Omnia animæ &c. Animi affectus non desunt nostra tempestate, qui nullam aut paucam omnino morbificæ uel salubris causæ uim habere existiment, eo argumẽto, quòd multos mæroribus & diuturnis et magnis quotidie cruciari euenit, qui alioqui non ægrotant. Hi tamen facillimè eo refutantur, quòd multos quoque prauorum cibariorum usus diuturnior, & aeris pestilentis cõstitutio omnibus communis, ac cætera demum omnia, quæ morborum causas, putamus; non omnes tamen affligunt perturbantq;, ob uim resistendi, (potentiam passiuam uocant) his corporibus insitam; quæ non alijs, neque omnibus inest. Sunt tanti à medico animi perturbationes æstimandæ, quanto intestinæ discordiæ seditionesq; externis oppugnationibus sunt magis periculosæ. Sint hæ animi affectiones uel uoluptuosæ, uel tristes; possunt, solentq; corpus mirificè immutare, dum ad animi motiones spiritus, innatus calor, & sanguis animæ instrumenta intro forasq; feruntur: ut quo pacto ex somno atque uigilijs ægrotare & sanescere animalia euenit, eodem prorsus & ex animi affectibus insigniter immutari fatendum sit: quum in his, sicuti per somnum & uigiliã, fiat caloris ad interna externaq; reuocatio. immo tanto fortius offendere, atque adiuuare hæ aptæ sunt, quanto magis importune intempestiueq; quàm somnus ac uigilia inuadunt. Memoriæ mandatum est, alios metu, alios dolore, alios etiam (id quod minus fortasse quispiam crediderit) gaudio & uehemẽti uoluptate interijsse. uel contracto nempe animo, unaq; naturali calore & spiritibus & sanguine subito quodã impetu ad interna uiscera, ipsum præsertim cor animosæ facultatis sedem, ut & Gal. lib. de plac. Hip. & Pl. notat. suffocanteq; uel ad externas partes relictis internis expanso, dissipato, dissolutoq;. ut propterea iure & Gal. lib. ar. med. & author noster & alij omnes animi affectus inter salubres & insalubres causas recensuerint. Qui ergo ex animi affectionibus effectus eueniant leges ex Gal. 2. de sympt. caus. copiose.*

Cap. 85.

Cap. 5.

2 *Et est etiam &c. Quantum animi cogitatus atque imaginatio*

imaginatio possit, author pluribus exemplis patefacit. At eius, quod primo loco ait de filiorum ob cogitationẽ similitudine, habes pulchram ex Gal. historiam lib. de Theriaca ad Pison. Quod scribit de sanguinis motu ad exteriora: qui faciunt medicinam quotidiano usu probant, in exanthematis (quas peticulas uocant) euocandis: quum ægros & purpureis pannis inuoluunt, & rubra spectanda multa obijciunt. Quod de dentium stupore subdit: habes ex Arist. 7. sect. problem. ubi & id explicat, cur oscitemus ubi oscitantem uiderimus, & mingendi desiderium incessit ubi mingentes alios conspexerimus. Quod de dolore & morbo postremo loco subdit, id quoque ipsa confirmat experientia; quando si nauseabundo cuipiam occurramus, ipsi nausea corripimur. & non rari in id morborum prorsus incidũt, quos uerentur. Sed ad confirmandam authoris sententiam, dignum id animaduersione atque admiratione nobis uidetur, quod in pregnantibus usuuenire quotidie uidemus. Mulier utero gerens fructus, uinum, aut aliud quidpiam eius generis appetet. & eius rei, cuius fuit appetens, uestigium imaginemq; filius pictam exsculptamq; suo corpori perpetuo seruat: quis autem tantam cogitationis uim esse æstimaret, ut eius rei, cuius dumtaxat species, spiritualiter (ut aiunt) non realiter animo obuersatur, in alienum corpus imago imprimatur, & perpetuo insideat? Sanè problema hoc, ut pulchrum, ita obscuras causas habet. Ac dici quidem fortasse posset, ex uehementi illa imaginatione cieri spiritus animæ instrumenta: atque in hos optatæ eius rei imaginem suscipi: quam rursum ij sanguini offerunt, quo fœtus alitur: atque hoc pacto ueluti in proprium corpus desideratæ rei formam seruari. Sed & si hucusque progressi sumus, non uidemur tamen rem omnino assequi. Cur enim imago optatæ rei in parentis uterum potius non suscipitur, quàm in fœtum? Forte quòd ea duriori & solidiori est corpore, quod non facile à leui illa spirituum actione patitur. patitur uerò fœtus ob mollitiem. At rursum, qua ui, quo instrumento anima exoptatam rerum in spiritibus ueluti pingat, efformetq;; certè non uidemus. alij fortè exactius uiderint. Fatemur profectò nos formatricis facultatis uim esse plusquam dici queat admirandam: sed ea initio generationis ipsi inest semini; neque hoc uidetur nobis alienam præterea uim quàm initio à patre susceperit, aliunde posse sibi ipsi comparare: ut neque huius problematis, de quo agimus, causa ad formatricem potentiam commode referri ualeat.

Cap. 11. — Probl. 5.

De ijs quæ proueniunt ex his, quæ comeduntur, & bibuntur. Cap. 15.

QVod comeditur, & bibitur, in corpore humano tribus operatur modis. Aut enim in ipso sola sui qualitate operationem efficit. Aut sui materia. Aut operationẽ facit tota sui substantia. Et fortasse res, quæ ex his tribus intelliguntur uerbis, propinqua erunt secundum linguæ considerationem. Sed quum de eis loquimur; intentiones exprimere uolumus, quas modo nominabimus. Sui qualitate agens est illud, quod calefieri solet, quum est in corpore hominis, aut infrigidari: & calefacit caliditate sua; aut frigefacit sui frigiditate; ita quòd non ei assimilatur. Et sui quidem operans materia est illud, qđ à sui conuertitur natura, & recipit formam alicuius [a] §diuisionis§ membrorum humanorum: sed eius materia, licet formam illam recipiat, est tamen quum accidit, ut aliquam suarum qualitatũ, quas habebat, quæ suo modo fortior existit, quã humani corporis qualitas in ipsa; remanere eam faciat à principio rei, donec compleatur coagulatio & assimilatio: sicut sanguis, qui generatur ex lactucis: quoniam in ipso est plus frigiditatis, quã sit in complexione hominis, licèt sit factus sanguis; & fit bonus ad hoc, ut mẽbri hominis pars fiat: & sanguis, qui ex [b] §alijs§ generatur; huic existit contrarius. Sui uerò substantia operans, est forma sui specifica agens, & est illa, qua ipsum est id, quod est, & non qualitate sui, præter quam q corpori simile fiat, aut fiat simile ei corpus. Quumque dico qualitatem, unam quatuor qualitatum intelligo. Qualitate igitur sua operantis materia in opere ingressum non habet. Sua igitur operans materia est illud; cuius materia, quum de substantia, quam habebat, alteratur, alteratione, quam in ea fecit uirtus, quæ est in corpore; restaurat illud, quod ex eo fuit dissolutum primo, & accendit calorem innatum, propterea quòd in sanguine facit augmentum secundo. Et est etiam, quum operatur suis qualitatibus, quæ remanserunt in ipso tertio. Et sua quidem operans substãtia, est illud, quod forma suæ speciei operatur, quam acquisiuit post complexionem; quod quũ eius simplicia se commiscuerunt, & ex eis generata fuit res una; præparauit se ad recipiendum speciem, & formam additam super illud, quod habet simplicia: hæc ergo forma non est qualitates primæ, quas habet materia; neq; est complexio, quæ generatur ex eis; sed est perfectio, quam acquisiuit materia secundum aptitudinem, quæ fuit ei acquisita ex complexione, sicut in magnete uirtus attractiua, & sicut natura cuicunque specierũ uegetabilium & animalium, scilicet illa, quam habet post complexionem propter complexionis præparationem: neque est de simplicibus complexionis, neque ipsamet complexio, quia nõ est caliditas, neque frigiditas, neque siccitas, neque humiditas, neque simplices, neque commixtæ; sed est uerbi gratia color, aut odor, aut anima, aut alia forma de non perceptis sensu. [c] §Et huic quidẽ formæ, quæ post complexionem prouenit; aliquando accidit, ut sit eius perfectio passio, quũ fuerit hæc forma uirtus passiua: & quandoque accidit, ut sit eius perfectio actio in aliud; quando accidit, ut sit hæc forma uirtus super operationẽ in aliud. Sed quum fuerit operatrix in alio: aliquando proueniet ut sit§ eius actio in corpore hominis, & quandoque non. Et eius quidem formæ; quæ post complexionem prouenit, aliquando accidit ut sit perfectio passio ab alio, quum fuerit hæc forma uirtus passiua: & quandoque accidit, ut sit perfectio eius in aliud actio; quando acciderit ut sit hæc forma uirtus super operationem in aliud. Et quandoque euenit, ut sit hæc forma adiuuans super operationem in aliud. Sed quum fuerit operatrix in alio: aliquando euenit, ut sit eius operatio in corpore hominis; aliquando non. Et si est uirtus in corpore hominis agẽs, aliquando efficit operationem conuenientẽ corpori; quandoque operationem non conuenientem. Tota autem operatio hæc non prouenit ex eius complexione: immo ex eius forma specifica adueniente post complexionem. Vnde propter hoc uocamus huiusmodi operationem à tota substantia

[a] B. partis.

[b] B. alleo.

[c] B. Et huic formæ adueniẽti post complexionem quandoq; accidit, ut sit pfectio eius passio ex alio, uel pati ab alio, quũ fuerit ista forma uirt° passiua: & quũ accidit ut sit eius pfectio agere in aliud, quum fuerit ista forma uirtus operãdi in aliud. Et quũ est agẽs ĩ aliud quandoq; accidit ut sit operatio eius, uel.

stantia scilicet forma specifica: & non qualitate; scilicet non aliqua quatuor qualitatum, neque eo quod est earum commistio. Conueniens uerò est sicut pæoniæ operatio, quæ destruit epilepsiam. Non conueniens autem, sicut uirtus napelli, quæ hominis corrumpit substantiam. Redimus ergo nunc & dicemus, quia quum dicimus quòd res, quæ comeditur, aut qua fit inunctio, est calida aut frigida; uolumus dicere, quòd est sic in potentia, & non in effectu: & uolumus dicere, quòd est in potentia plus calida quàm corpora nostra, aut plus frigida quàm corpora nostra. Et quum hanc potentiam dicimus, uolumus dicere uirtutem cōsideratam [d] §per operationem caloris, quam nostra corpora in ea efficiunt: quoniam quum eius portitor§ à calore innato, qui est in nobis, patietur; accidet in ea tunc illud in effectu. Est etiam quum hanc potentiam dicimus, & uolumus rem aliam dicere. et est ut sit potentia cum intentione bonitatis aptitudinis: sicut quum dicimus, quòd sulfur est calidum in potentia: Et est quum dicimus quòd res est calida aut frigida: & attendimus illud, quod in eius complexione ex quatuor primis elementis est magis superans; & non consideramus operationem, quam in nostris efficit corporibus. Est etiam quum de medicina dicimus, quòd est in potentia sic, quum fuerit eius potentia in intentione habitus, sicut potētia scribæ, qui iam dimisit scribendi operationem, & tamen habet in scribendo potentiam: quemadmodum dicimus quòd napellus in potentia est corrumpens. Inter hoc uerò, & primam, existit differentia, quia prima nisi postquam corpus conuersione manifesta ea conuerterit, non exeunt ad effectum: istud autem, aut operatur ipsamet obuiatione: sicut uenenum uiperarum: aut per quamlibet conuersionem in sui qualitate; sicut napellus. Et inter potentias quidem primas, & inter potentiam, quam nominauimus: est aliqua potentia media, quæ est sicut potentia medicinarum uenenosarum. Præterea dicemus quòd medicinarum gradus iam quatuor positi sunt. Et gradus quidem primus est illud, quum quod comeditur & bibitur, & quo fit inunctio, efficit in corpore sua qualitate operationem non perceptam: sicut quum calefacit aut infrigidat, & non percipitur, neque sentitur calor, aut frigiditas, nisi postquam reiteratum fuerit, & multum factum fuerit. Et gradus secundus est, ut sit operatio fortior ista, sed tamē non peruenit ad impediendum operationes manifestè, neque cursum earum naturalem mutat, nisi per accidens[e] §aut quum multotiens aduenit, & est multum. § Et tertius quidem gradus est, ut ex operatione eius essentialiter proueniat impedimentum manifestum, sed nondum tamen peruenit ad mortificandum & corrūpendum. Et quartus est gradus, ut illud ad mortificandum perueniat & corrumpendum. Et hæc quidem est proprietas medicinarum uenenosarum: hoc est illud, quod existit per qualitatem. Cum tota uerò sui substantia mortificans, est uenenum. Dicemus autem denuo quod totum illud, quod corpori aduenit, quod est ex eis, inter quæ currit agere & pati: aut mutatē à corpore, & non mutat ipsum: aut mutatur à corpore, & mutat ipsum: aut non mutatē à corpore, & mutat ipsum. Quod uerò mutatur à corpore, & non mutat corpus mutatione, de qua sit curandum, aut conuertitur in similitudinē corporis, aut non conuertitur. Illud autem, quod in eius conuertitur similitudinem; nutrimētum est absolute. Et illud, quod non in eius conuertitur similitudinem, est medicina temperata. Quod uerò à corpore mutatur, & ipsum mutat, non est possibile quin, aut si quum mutatur à corpore mutat corpus: & post corpus mutet ipsum ad ultimum, & destruatur eius mutatio. aut non fit ita, sed ipsum mutet corpus ad ultimum, & destruat ipsum. Et prima quidem diuisio, aut conuertetur in similitudinem corporis, aut non conuertetur in similitudinem corporis: si in corporis conuertetur similitudinem erit medicinale nutrimentum: & si in corporis non conuertetur similitudinem, erit medicina absolute. Secunda autem diuisio erit medicina uenenosa. Illud uerò quod à corpore nullo modo mutatur, & ipsum mutat; est uenenum absolute. Quum autem nos dicimus, quòd à corpore nostro non mutatur, nolumus dicere, quòd non calefiat in corpore per operationem innati caloris in ipso: immò plurimum uenenorum non operatur in corpore, nisi calefiat per operationem caloris innati, qui est in ipso: sed uolumus dicere, quòd nō mutatur in sui forma naturali: immo nec cessat ab operatione, eius uirtute & forma manentibus, donec corpus corrumpat. Et est quidem, quum eius natura est calida: & adiuuat tunc suam proprietatem natura eius ad resoluendum spiritum; sicut uenenum uiperarum & napelli. Et est quum natura eius est frigida: & adiuuat suā proprietatem natura eius ad congelandum spiritum & debilitandum; sicut uenenum scorpionis & [f] §†iusquiami.§ Totum uerò illud, quod nutrit; in fine rei, naturali mutatione corpus mutat: & est calefacere: quoniam, quū in sanguinem conuertitur, proculdubio in calefaciendo augmentum præbet, ita ut lactucæ & cucurbitæ taliter calefaciant: qualiter istud calefacere existit. Quum uerò calefacere dicimus, nolumus calefacere istud: sed illud, quod ex qualitate rei prouenit eius remanente specie. Et medicina quidem nutriens [g] §à corpore per sui mutatur substantiam; et mutatur ab ipso per sui qualitatem: sed primo mutatur in sui qualitate: § & alia quidem mutatur primo [h] §in caliditate§ & calefacit, sicut allea; et est alia, quæ mutatur primo [i] §in frigiditate, § & infrigidat sicut lactuca. quumq; eius conuersio in sanguinem completur; plurimum operationis eius est calefacere, propterea quòd in sanguine augmentum efficit. quomodo enim non calefacit, quum iam facta sit calida, & sua frigiditate se expoliauerit? sed unicuique earum etiam aliquid innatæ qualitatis associatur post conuersionem in substantia; [k] §quoniam§ in sanguine, qui generatur ex lactucis, aliqua remanet infrigidatio; & in sanguine, qui generatur ex alleis, aliqua calefactio; sed est hoc usque ad tempus. Medicinarum præterea nutrientium alia est, quæ medicationi magis existit propinqua: Alia est, quæ nutrimento est uicinior. Quemadmodū ipsorum nutrientium alia sunt, quorum natura uicinior est substantiæ sanguinis sicut uinum, & ouorum uitelli, & aqua carnis: alia sunt, quæ parumper sunt longinquiora, sicut panis & caro. Et alia

d B. in hora operationis caloris, quā nostra corpora in ea efficiunt: quoniam quū subiectū ipsius uirtutis.

e B. aut nisi reiteretur & multiplicetur.

†. i. hyoscyami. f B. alsucharam

g B. mutatur a corpore cū sui substātia: & mutatur ab eo cū sui qualitate. Sed mutatio eius est primo ī qualitate.

h B. ad caliditatem.

i B. ad frigiditatem.

K B. quare.

alia sunt, quæ sunt ualde longinqua, sicut nutrientia medicinalia. Amplius dicemus quòd nutriens mutat corporis dispositionem qualitate sui & quãtitate. Qualiter uerò qualitate sui mutet, iam sciuisti. Quantitate autem, quoniam aut augmentabit, & peruenient ex eo ad fastidium, & oppilationes, & postea ad putrefactionem: aut minuet, & perueniet ex eo ad [l] § phthisim. § Sed augmẽtũ in quantitate ex nutriente, semper est infrigidãs, nisi proueniat ex eo putredo, quæ calefacit. sicut enim putredo non accidit, nisi propter calorem extraneum; ita propter ipsam etiam calor accidit extraneus. Dicemus etiam quòd nutriens, aliud est subtile, aliud est spissum, aliud est temperatũ. Et subtile quidem est illud, ex quo sanguis generatur subtilis: & spissum, ex quo sanguis generatᷣ grossus: uniuscuiusq; autem harum diuisionum, aut est eius nutrimentum multum, aut est paucũ. Exemplum subtilis, & multi nutrimenti est aqua carnis, & uinum, & oua sorbilia calefacta, aut trementia. Ista enim multi existunt nutrimẽti: quoniam plurimum substantiæ ipsorum in nutrimentum conuertitur. Exemplum spissi & pauci nutrimenti est caseus, & caro salita, & melongia, & his similia. res enim quæ ex eis in sanguinem conuertitur, est pauca. Exemplum subtilis, & pauci nutrimenti est iuleb, & olera, quæ in substantia sui temperata existunt, & in sui qualitate. et ex fructibus matiana, & mala granata, & quæ eis similantur. Et exemplum spissi multi nutrimenti, est oua elixa, & caro uaccina. Cuiuscunque etiam harum [m] § dictionum § aliæ sunt, quæ sunt boni chymi: aliæ sunt, quæ sunt mali chymi. Exemplum subtilis multi nutrimenti boni chymi, ouorum uitelli, & uinum, & aqua carnis. Exemplum subtilis pauci nutrimenti boni chymi, lactucæ, matiana, & mala granata. Exẽplũ subtilis [n] § pauci nutrimẽti, & mali chymi, pulmo & caro † recẽter natorũ aĩaliũ § Exemplũ spissi multi nutrimenti boni chymi, oua lixa, & caro annualis agni. Exemplum spissi multi nutrimenti mali chymi, caro uaccina, & caro anatis, & caro equina. Exemplum spissi pauci & nutrimenti mali chymi caro salita. In hac autem summa inuenies temperamentum.

l B. arefactionẽ

m B. diuisionũ.

n B. multi nutrimenti & mali chimi: sicut pulmo & caro alnuahed. Exemplũ subtilis pauci nutrimẽti & mali chymi raphanus & sinapis, & plurimũ olerum.

† anaguaid.

ANNOTAT.

1 *Quod comeditur & bibitur &c. Quæ in uentrẽ assumuntur, alia alimenta, alia medicamenta sunt. medicamenta quidem dicuntur quæcunq; in nostrum corpus admissa in ipsum deinceps agunt, & ipsum immutant: alimenta uerò in quæ ubi ingesta sunt, corpus agit neque ab ijs patitur ut 3. de temper. & sæpe alibi notat Gal. Media uerò, & eodem authore, inter duo hæc quædam sunt, partim agentia, partim patientia; quæ pro superante actione, uel medicamentosi cibi, uel medicamenta nutritoria dici solent. Et quamuis medicamenta agere dicantur in corpus, non pati; patiuntur tamen & ipsa à corpore: ubi nanque primum ingesta sunt, calescere ea naturali calore oportet, & adiuuari, ut agant, ut 3. de temper. patet: sed post breuem eam affectionem, quam à corpore susceperunt; in ipsum deinceps corpus agunt, superantq;. licèt & nonnunquam id usu ueniat horum uim omnem irritam fieri, prorsumq; pati ipsa, & à corpore in alimentum conuerti, nõ agere, ut in libello quos quando & quib. purg. op. Gal. scriptum reliquit. Eodẽ uerò pacto alimenta, quanquam naturalis caloris actione à corpore nostro patiuntur & demum superantur, ac in sanguinem conuertuntur; ea tamen priusquam sanguinis formam suscipiant, in corpus medicamentorum ritu agunt, & suis ipsum qualitatibus afficiunt, ut 3. de temper. habetur. Post susceptam uerò sanguinis formã animal nutriunt, & calorem innatum fouent, pascunt, adaugentq;, ut semper postmodum calfacere dicantur. ut eodem 3. de temper. Gal. notat. Verùm neque hoc tamen uno & eodem semper modo agunt. quin alia magis, alia minus calefaciunt: alia exsiccant, alia humectant: ut uidelicet, in ijs, priusquam ingesta essent, calidiora, frigidiora, humidiora, uel sicciora elementa inerant. Lactuca semper, etiam postquam in sanguinem iã uersa est, refrigerat, quòd ex frigidis antea partibus constabat. cæpæ & piper calfaciunt quòd ex calidis. aquosum uinum humectat, quòd ex humidis. sal exsiccat quòd ex siccis terrenisq; initijs ortum habuerat. Quæ uerò ex æquè mistis, aut certè parum robore ac portione differentibus elementis sunt genita; corpus tantum alunt, & temperatum sanguinem gignunt. quamuis & hæc diuersis corporib. collata diuersas uires exerceãt: quando frigidorum corporum ratione nimis calfaciũt, calidorum uerò frigefaciunt potius. Insunt uerò alimentis præter primas eas qualitates, caliditatem, frigiditatẽ, humiditatẽ & siccitatẽ & alia quædã, quorũ ratione uarij ex alimentis effectus proueniunt: nempe modus substantiæ craßitudo. s. & tenuitas: & hunc, materiam uocat author noster. & præterea tota substantia. de qua Gal. 3. simpl. med. 8. de compos. med. per loc. & 6. in 6. de uulg. morb. & sæpe alibi. Sanè hanc agentem substantiam author formam esse ait acquisitam post temperamentum, formam quippe, quæ specifica dicitur: quæ non simplex est qualitas, nõ temperamẽtum ex pluribus qualitatibus, sed forma sensu minime percepta: cuius ratione in magnete uim ferri attractoriam esse dicit. Quãobrem, quum hæc ita se habeant, constare tandem existimo, primum quidem, quid actio sit à tota substantia proueniens, deinde etiam in quibusnam huiusmodi sint actiones. Quum enim specificæ rerum formæ eæ sint, à quibus singula sunt hoc ipsum quod sunt: quumq; hæ plerunque ignotæ sint nobis: quum nihil suam formam non habeat; manifestum est illam à tota substantia esse actionem, quæ à specifica forma prouenit; & rebus singulis singulas à tota substantia inesse actiones. falliq; propterea eos, qui actiones à tota substantia, quas & à proprietate substantiæ, & à tota forma nuncupant, & qui abditas rerum causas refutant. Si nanque res omnes à forma sunt id ipsum quod sunt: si ex actionibus præsertim res à rebus, animalia ab animalibus differunt: si rerum formas ignoramus; quis ire queat inficias rebus omnibus suas inesse actiones ab ignotis, & abditis caussis, forma. s. ipsa specifica prouenĩetes? Sed obijciet statim quispiam. Si hæc actio à tota substantia est; sunt quædam quæ à specifica forma humanæ naturæ aduersantur, ut uenena: & alia rursum reperire est quæ his uenenis tota eorum substantia obsistunt: contrariæ ergo hæ actiones à contrarietate substantiarum emanabunt. Atqui negat Arist. 1. phys. & in lib. prædicam. substantiæ quidpiam esse contrarium. & 5. phys. & 8. metaph. prodire inter substantias motum non admittit. Difficilis sanè dubitatio hæc est. Illi tamen doctißimus uir Iulius Delphinus, quum in Ticinensi gymnasio transactis annis medicinam summa cum laude profiteretur. facilè & doctè admodum respondere consueuit. à substantia quidem ipsa contra substantiam non prouenire actiones: uerùm quam nos à tota substantia actionem uocamus*

Cap. 2. Cap. 1. Cap. 4. Cap. 2. Cap. 23. & 24. & 25. Cap. 7. Comm. 5. tex. 52. Cap. de substantia. tex. 10. tex. 5.

mus proprietatem sequi, quæ qualitas est non substãtia: quæ tamen qualitas immediate (ut dicunt) specificam ipsam formam consequitur, quum aliæ qualitates eã præcedant: quod & Galeni testimonio confirmatur, ex 3. simpl. med. asserente profectò, medicamentorum attractiones perfici proprietatibus, quæ in substantijs sunt. Atque ita eruditißimus hic uir quæstioni huic satisfacit doct , ut solet omnia. Neque illi solùm astipulatur ratio, sed & magnus Auer. omnino assentitur 5. Coll. ubi de medicamentorum actione fusius agit. Cæterum, si rẽ ipsam examinemus, aliter fortasse ad eandem quæstionẽ iri obuiam poterit. nempe si dixerimus ex Auer. 1. physic. non omnem prorsus substantiam à contrarietate interdici, sed eam, quæ subiectum est. subiectum quippe subiecto non est contrarium: sed substantiæ quæ forma est, nihil obstat substantiam esse contrariam: aut formam formæ esse contrariam; & huius contrarietatis ratione, inter se se agere. huic certè rei astipulatur magni Alexandri authoritas, qui elementa inter se pugnare animaduertens eò progressus est, ut primas qualitates eorum formas putaret, neque in simplicibus substantijs & formis ipsis incidere contrarietatem pro absurdo habuerit. Et quamuis non ignoremus Auerroem eo 5. phys. Alex. opinionem refutare, propterea quòd philosophus absolutè motum & actionem à substantia neget: eo tamen loco Arist. de substantia quæ subiectum est, intelligere existimamus, non de ea quæ est forma: quum ex eiusdem sententia sit, actiones omnes à formis prouenire, quamuis sint substantiæ. Neque uerò id philosophus accidentalibus formis, (ut quosdam uelle intelligo) ascribit, sed substantijs; quum alioqui intelligentias & cælestium orbium formas nihil prorsus agere oporteat, quòd qualitatibus careant. Quamobrem quum actiones à specificis formis proueniant; atque, inter quæ actio est, inter ea sit contrarietas, ut 1. de gener. & cor. habetur: non multum philosophiæ principijs repugnare crediderim, si formas formis contrarias esse admiserimus, & hac ratione à specifica forma actiones eas, quas à tota substantia, à tota forma, à substantiæ proprietate, & ab occulta qualitate, uocant, dixerimus; prouenire.

Cap. 24. — Cap. 21. — Comm. 52. — Com. 10. — tex. 48. & 49.

2 *Et gradus quidem primus &c. Primo gradu calidum, frigidum, humidum & siccum est, quod obscurè alterat: secundo, quod manifestè alterat. tertio quod obscurè corrumpit: quarto quod manifestè corrumpit. De hac re habes ex Gal. multa 5. simpl. med. & 1. de comp. med. per genera.*

3 *Dicemus etiam quòd nutriens &c. Scripsit Gal. integrum librum de cibis boni & mali succi, quem tu uide. Vide & quæ author libello de remou. nocum. quæ acc. &c. tract. 4.*

De dispositionibus aquarum. *Cap. 16.*

Aqua unum existit elementorum: quæ sola inter omnia elementa habet proprium, ut in eo, quod comeditur & bibitur, ingrediatur: non ideo ut nutriat: sed quia nutrimentũ penetrare facit, & eius rectificat substantiam. non autem dicimus quòd aqua non nutriat; nisi quia nutriens in potentia est sanguis: & in alia potentia longiore ista, est pars membri hominis. Corpus uerò simplex non conuertitur ad formã sanguineam recipiendam, neque formam membri humani, nisi componatur. Sed aqua est substantia, quæ adiuuat ad liquefaciendum nutriens, & subtiliandum: &, ut cito currat, & penetret in uenas,[a] § & in foramina; § neque esse potest absq; hoc auxilio, eius complementum rei nutrimenti. Amplius aquæ diuersificantur non solum in substantia aqueitatis: uerum etiam secũdum illud, quod eis admiscetur. & secundum qualitatem, quæ in eis est superans. Aquæ uerò, quæ sunt alijs meliores, sunt aquæ fontium. Neque tamen omnium fontium, nisi fontium terræ[b] § liberæ, § in cuius territorio nulla dispositionum qualitatum extranearum superat: aut aquæ, quæ sunt petrosæ, quia sunt digniores ne terrestri putrefactione putrescant. Illa tamen, quæ est terræ liberæ, melior est petrosa; neque ex omni fonte terræ liberæ, sed illa tantum, quæ præter hoc est currens. Neq; omnis currens, nisi currens, quæ est soli & uentis discooperta: hoc nanque est ex eo, quo currens nobilitatem acquirit. Non currenti uerò est; cui acquiritur propter discoopertura malitia talis, qualis non acquiritur propter profunditatem & coopertura.[c] † § Neque omnis currens discooperta, nisi illa, quæ super lutum incedit. § Et debes scire, quòd quæ super lutum uadit, melior est ea, quæ super petras fluit: lutum enim mundat aquam, & aufert ab ea res extraneas sibi admixtas, quæ sunt in ea, & colat ipsam: sed lapides non faciunt illud. Oportet autem ut lutum, per quod transit, sit[d] § liberum, § & non sit lutum fœtidum, neque[e] § lacunosum, § neque aliud. Quòd si hæc aqua fuerit multa, & forti cucurrerit cursu, quæ propter sui multitudinem illud, quod ei admisce tur in suam conuertat naturam, & quæ suo cursu ad solem tendat, scilicet ad orientem, & propriè ad eius æstiuum; erit melior aquis: & tantomagis quum multum à suo elongabitur principio. Et post hanc, quæ ad septentrionalem uadit. Illa nãque, quæ ad occidentem tendit, & meridiem; est mala, & propriè, quum meridionales exsufflauerint uenti. Et illa quidem, quæ à locis descendit altis cum alijs bonitatibus, est melior. Et illa, quæ est[f] § sic, § est quasi dulcis, quæ dulcis esse imaginatur: neque uinum tolerat ut ex ea sibi admisceatur, nisi parum; & est in pondere leuis: & cito infrigidatur, & cito calefit: propterea quòd est[g] § re soluta § frigida in hyeme, & calida in ęstate: in qua nullo modo sapor superat aliquis, neque aliquis odor, & cito descendit ab hypochondrijs: & quod in ea coquitur; cito coquitur, & cito dissoluitur. Debes autem scire quòd pondus ex experimentis est adiuuantibus ad cognoscendum aquæ dispositionem. Aqua nanque, quæ est leuior, in plurimis dispositionum est melior. Est autem, quum cognoscitur pondus per mensurã. Et est, quum cognoscitur si in duabus aquis diuersis duo panni, aut duo cocta unius ponderis madefiant, & postea uehementer exiccentur, dein de ponderentur, quia aqua, cuius coctum fuerit leuius, erit melior. Sublimatio præterea, & distillatio aquas rectificat malas. Et si istud nõ fuerit, decoctio rectificat. Aqua enim cocta sicut testificati fuerunt sapientes; minoris est inflammationis, & uelocioris descensionis. Et torpidi quidem medicorum existimant, quòd aquæ coctæ subtile resoluatur, & ipsius remaneat spissum; unde in coquendo ipsam non existat iuuamẽtum: quoniam spissitudinem in aqua augmentat. Scire autem debes quòd aqua in suæ aqueitatis diffinitione, existit

a B. & ad loca expurgantia su perfluitates.
b B. purę.
c † —— B.
d B. purum.
e B. baurachiũ.
f B. cũ istis conditionibus.
g B. raræ substãtiæ.

stit ex partibus in subtilitate, & spisitudine similibus; quæ est simplex: sed non inspissatur, nisi propterea quòd frigoris qualitas super eã præualuit, aut propter fortem terrestrium partium commistionem, quæ ob hoc quòd sunt paruissimæ, ab ea nequeunt separari neq; descendere in ea: quia non sunt tantæ quantitatis, ut continuitatem aquæ scindere ualeant: & in ea descendere ob multam paruitatem. Oportet ergo ut eis accidat cõmistio cum substantia aquæ. Post hoc decoctio spisitudinem remouet: quæ propter frigus accidit primo: deinde partes aquæ uehementer rarificat; donec fiat subtilioris substantiæ, ut possint ab ea separari partes graues terrestres in eius spissitudine retentæ, & [h]§constringant§ eam descendentes: & propter descensum ab ea separentur, & remaneat aquæ puræ & simplici propinqua: & erit illud, quod propter [i]§calefactionem§ fuit separatum homogeneum ei, quod remansit: & non lõginquum ab eo: quia quum aqua à commisto separatur; eius partes in subtilitate similantur. neq; multum interest inter [k]§illud, quod subit, & inter illud, quod§ remanet: decoctio ergo non subtiliat aquam, nisi propterea quia aufert spisitudinem frigoris, & quia facit, quod ei commistum est, descẽdere. Et huius quidẽ significatio existit, quoniam quum aquæ grossæ dimittuntur longo tempore, non descendit ex eis res, de qua sit curandum: sed quum coquuntur, illico descendit ex eis res multa: & fit aqua, quæ remanet in pondere leuis & clara. & descẽsionis quidem causa: est subtilitas; quæ ex decoctione acquiritur. Nonne uides quòd aqua magnorum fluminum sicut fluminis Gyon, & præcipue illæ, quæ in [l]§postremo eius§ sumuntur; illico quum sumuntur, uehementer sunt turbidę, & postea in breui tẽpore in una resessione subito ita clarificantur, quòd si alia uice residere faceres, non descenderet ex eis res de qua esset curandum? Sunt autem, qui aquã Nili maxima laude extollunt, & eius bonitates in quatuor comprehendunt: in longitudine manationis eius: & bonitate locorum per quæ uadit: & quia in cursu suo à meridie tendit ad septentrionem subtiliãs illud, qđ in ipso currit ex aquis. In multitudine uerò sui, aliæ communicant ei. In aquis autem malis si quotidie eas de uno uase in alio mutares, quotidie manifestam uideres descensionẽ, sicut in primis. Et præter hoc non descendit ex eis, quod descendere consueuit nisi paulatim, & non cito; & cum hoc non perfecte clarificantur. Et huius quidem causa est, quòd commistiones terrestres leuiter à substantia subtili descendunt, in qua non est grositudo, neque uiscositas, neq; unctuositas: sed à spisso non tam facile descendunt. Amplius decoctio substantiæ acquirit subtilitatem, & post decoctionem, concussus. Ex aquis quoque laudabilibus sunt aquæ pluuiæ: & præcipue illæ, quæ in æstate eueniunt, & ex nubibus, cum quibus accidunt tonitrua. Turbidatio autem uaporis, unde generantur uenti maximi cum nubibus uenientes, turbidat nubes, ex quibus uenit pluuia, ideoq; eius substantia est falsa & non pura. Sed tamen aquæ pluuiali cito aduenit putredo, licet sit aqua melior; propterea quòd est ualde subtilis, & quia in ipsa corrumpens terreum & aereum cito operatur: & fit eius putredo causa computrescendi humores; & impedit pectus, & uocem. Quidam autem dixerunt huius causam esse; quod aquæ pluuię generantur ex uapore, qui fuit ex humiditatibus diuersis sublimatus. Sed si hoc esset causa; aqua pluuiæ uituperabilis esset, & non laudabilis: sed non est ita: immo propter multam suæ substantiæ subtilitatẽ, quoniam omnis subtilis substantia plus recipit passionem. quòd si [m]†§ § aqua pluuiæ ebullierit: eius receptio putrefactionis minuetur. Acetosa quoque, quum comeduntur, tunc quum necesse fuerit uti pluuiali aqua; opponuntur putrefactioni, & ab impedimento eius securitatem faciunt. Puteorum uerò aquæ, & aquæ ductuum sunt malæ comparatione aquarum fontium: sunt enim aquæ constrictæ, terrestreitates longo recipientes tempore: ideoq; esse non potest, quin in eis aliqua sit putrefactio; quoniam extractæ fuerunt, & commotæ uirtute cogente, & non uirtute, quæ sit in eis declinante ad hoc, ut manifestentur, & expellantur nisi ingenio, & arte: quia via propinqua eis fuit adhibita, per quam incesserunt. Et ex eis tamen illæ sunt deteriores, quibus ex plumbo uiæ factæ fuerunt: quoniam ex eius uirtute aliquid assumunt, unde frequenter ad dysenteriam ducunt. Aqua autem paludis deterior aqua putei existit, [n]§quia manatio aquæ putei acuitur, propter illud, quod de ipsa extrahitur, unde perdurat eius motus: & non multum moratur in constrictione; neque manet in locis§ vnde manat longo tempore. Aqua uerò paludis propterea quòd longo tempore moratur in foraminibus terræ putrefacientis, & eius motus in manando & egrediendo est motus tardus, qui non prouenit ex fortitudine suæ expulsionis [o]§propter largitatem§ materiæ ipsius: neque est nisi in terra corrupta & putrida. Niuosæ uerò aquæ & glaciales sunt grossę. Et aquæ stantes [p]§lacunales§ præcipue discoopertæ malæ sunt & graues, quia in hyeme non infrigidantur, nisi ꝑpter niues, ideoq; generant phlegma, & calefiunt in æstate propter solem, & propter putrefactionem unde generãt choleram. Et propter spisitudinem quidem ipsarum, & commistionem terrestrium cum eis, & propter resolutionem subtilis earum generãtur in eis, qui eas bibunt [q]§splenes§ & eorum †abdomen subtiliatur, & interiora ipsorum ingrossantur, & eorum extrema macrescunt, & humeri, & colla: & comedendi desideriũ superat in eis; & sitis: & constringuntur eorum uentres: & difficile uomere possunt. Et est etiam, quum perueniunt ad hydropisim: propterea quòd aquositas in eis retinetur. Et est, quum perueniunt ad apostema pulmonis & splenis, [r]§& ad dysenteriam; & siccantur eorum pedes & manus: & ipsorum hepata debilitantur: & nutrimentum eorum minuitur propter splenem, & generantur in eis [s]§mania§ & hæmorrhoides, & uarices, & apostemata laxa, & proprie in hyeme: & mulieres duriter impregnantur: & cum difficultate pariunt, & pariunt pueros apostemosos, & frequenter fit in eis mola, & impregnatio mendosa, & eorum pueri sæpe patiuntur ramicẽ: & magni, uarices, & crurium ulcera: neque eorũ plagæ sanantur: & accrescit eorum desiderium, & soluuntur duriter. [t]§& est cum nocumento & apostematibus in intestinis: § & quartanis abundant:

h B. scindãt seu rumpant.

i B. uaporationem.

k B. inter eam quę subleuatur, seu euaporat & illam quæ.

l B. in parte postrema eius, uel remota parte ab origine eius.

m †B. festiue.

n B. quoniam aqua putei bonificatur cũ manatiõe propter illud quod extrahitur de ipsa, & id quod scaturit loco eius: unde perdurat eius motus: & non multũ moratur in constrictione, neq; manet in foraminibus.

o B. sed propter multitudinem.

p B. Et aquæ stãtes in quibus cãnę palustres oriuntur.

q B. egritudines splenis.

† mirach.

r B. & ad lubricitatem intestinorum. Alia litera ad lubricitatem intestinorũ, & egritudinẽ splenis.

s B. stultitia.

t B. Et fit cum nocumẽto & ulceribus uiscerũ.

dant: & in senibus febres fiunt adurentes, propter siccitatem naturarũ ipsorum, & uentrium. Aquæ uerò non currentes quocunque modo fuerint, stomacho non conferunt. Et iudicium quidem eius, quæ ex [u]§cannalibus hauritur, est iudicium aquæ non currentis: §Est tamen melior aqua non currente: propterea quòd non longo tẽpore in uno moratur loco: & quum non currit, proculdubio aliqua in ea existit grauitas. Et fortasse in multis earum existit stipticitas, & conuertuntur cito ad calefaciendum[x] §interiora corporis:§ideoque non sunt utiles febres habentibus: & illis, in quibus cholera superat. In ægritudinibus uerò, in quibus retentio & maturatio sunt necessariæ, sunt meliores. Aquæ præterea quibus substantia admiscetur metallina, aut eius simile: & aquæ sanguisugales, omnes malæ sunt. In quibusdam tamen earum existit iuuamẽtum. Illa enim, in qua uirtus ferri superat; iuuamentũ præstat ad hoc, ut ĩteriorib. fortitudo tribuat̃, & ut[y] §†corruptio stomachi prohibeat̃, & ut uirtutes desideratiuæ oẽs procedant.§ Et nos quidẽ eius dispositionem nominabimus, & eius, quæ est qualis ipsa, post. Nix uerò & aqua glacialis, quum munda fuerit, & non commista alij rei uirtutem habenti malam, siue soluatur, & fiat ex ea aqua; siue eum ea deforis infrigidetur aqua; siue ipsa mittatur in aqua; erit bona. Et suarum quidem diuisionũ dispositiones non diuersificantur diuersitate multum extranea; sed est spisior quàm omnes aquæ, & nocet dolores habentibus neruorum; sed quum coquitur, ad bonitatem redit. Quòd si aqua glacialis ex aquis malis fuerit, aut fuerit nix uirtutem contrahens malam & extraneam à locis in quibus cecidit: erit melius, ut cum ea infrigidetur aqua [z] §quæ ab istius commistione sit occulta.§ Aqua præterea temperatè [a] † § § frigida sanis melior est aquis omnibus, licèt neruos impediat: & apostema in interioribus habentes lædat. [b] § Ipsa enim appetitum excitat,§ & stomachum fortem efficit. Aqua uerò calida digestionem corrumpit, & facit natare cibum; neque illico extinguit sitim; & est, quum ad hydropisim adducit, & hecticam; & consumit corpus. Aqua autem calefacta quum fuerit tepida, facit nauseam: & quum fuerit calidior, quàm hæc, & in ieiuno bibita fuerit; multoties stomachum lauabit, & uentrem soluet: eam tamen frequenter bibere est malum, quia stomachi debilitat uirtutem. Illa uerò, quæ multum est [c] § calida, est quum colicam resoluit, & splenis uentositates frangit.§ Et illi quidem, quibus aqua calida arte iuuamentum præstat, sunt epilepsiam habentes, & melancholiam, & capitis dolorem frigidum, & asthma, & ophthalmiam, & † pustulas in gutture, [d] §& gingiuis siccitatem,§& apostema post aures habentes, & rheumatismos, & ulcera in diaphragmate, & imparis solutionem in parte pectoris. Menstrua præterea prouocat, & urinã, & dolores sedat. Aqua uerò salsa macrescere facit, & exsiccat: & primo [e] §facit uentrem propter uim radendi,§ quæ in ea existit: postea restringit uentrem in fine, propter siccitatẽ, quæ est in eius natura: & corrumpit sanguinem: ergo pruritum generat & scabiem. Aqua uerò turbida lapidem generat & oppilationes. ideoq; post ipsam res

u B. fontibus hauritũ, est propinquum iudicio aquæ stãtis non currentis.

x B. in uentre.

y B. aldarab, prohibeatur, & ut excitentur, uel commoueãtur uirtutes appetitiuę omnes.

† dereb.

z B. exteri[o] prohibendo ipsam à permistione eius.

a † B. quantitatis.

b B. & est ex eis quæ appetitum excitant.

c B. calefacta, quãdoq; colicã resoluit, & uentositates soluit.

† bothor.

d B. & gingiuis

e B. soluit uentrẽ per uim abstersiuam.

comedenda est prouocatiua, licèt uentrem habenti plerunque conferat ipsa, & omnes reliquæ aquæ grossæ, & graues, propterea quòd in eius uẽtre tenentur, neque cito descẽdit. Ex cuius quidem theriacis existũt res unctuosæ & dulces. Aqua autem salis ammoniaci uentrem resoluit, si in ea sederint, aut ex ea biberint, aut ex ea factũ fuerit clistere. Aquę præterea aluminosæ menstruorum superfluitatem currere non permittũt, neque spuere sanguinem: & prohibẽt illud, quod de hæmorrhoidibus egreditur: sed corpora, quæ febribus sunt apta, fortiter ad eas perducunt. Et ferreæ quidem splenem resoluunt; & non coire ualentes adiuuant. Aereæ uerò corruptioni cõplexionis utiles existunt. Quumq; aquæ diuersæ & bonæ & malæ commiscebuntur, fortior superabit. Et nos quidem declarabimus regimen aquarum corruptarum in capitulo de regimine iter agentium. Et quod de iudicijs aquæ, & suis proprietatibus, & modis suarum proprietatum remansit; in capitulo aquæ, quod est in medicinis simplicibus, nominabimus; si deus uoluerit.

ANNOTAT.

De uarijs aquarum differentijs, & effectibus plenè Hipp. scripsit lib. de loc. aer. & aqu. nec non libello de usu humidorum. Sed & 4. in 6. de uulg. morb. multa scribit Gal. & in libello de bonitate aquæ, si modo is Gal. est. Vide uerò & 1. de tu. ualet. & 1. de simp. med. facult. & quæ author noster libello de remou. nocum. quæ acc. &c. tract. 5. fusius prosequitur. præsertim uerò quæ & Hipp. & Gal. 3. de rat. uict. in ac. At uerò de aqua hoc loco dubitatio est, an nutriat. Quòd enim non nutriat testari uidetur Gal. 4. de usu par. (nisi ibi de seroso potius humore intelligat, id quod nos putamus) et ratio ipsa planè confirmat, quando aqua, quæ simplex est corpus, aut si non ita simplex sit, tenuissimum tamen & fluuidum, in solidam nostri corporis substantiam uerti non potest. ea uerò nutritio est, qua id quod alit in nutriti substantiam conuertitur, ut & Gal. 3. de temper. et omnes norunt. At contrarium tamen author librorum de dieta lib. 1. aquam omnia per omnia nutrire testatur. Adde quòd frequenter aquæ potu sedari famem, & quosdam solo aquæ potu diutius traxisse uitam obseruatum est. Sed ad hæc breuibus. aqua neque uerè neque propriè nutrit. quæ etenim nutriunt concoqui oportet: & quæ coquuntur, crassiora ut euadant, necesse est: aqua autem incrassari nequit. ut & philosophus 4. meteor. notatum reliquit. auxiliatur tamen ipsa nutritioni dum alimẽti uehiculũ est. tenuissima nempe quum sit, cibaria omnia ut in uniuersum corpus digerantur, adiuuat. estq; ut 4. de usu par. Gal. ab Hippocrate uocari ait serosum humorem, ὄχημα τροφῆς, ipsa tamen non nutrit. Quòd tamen author de dieta nutrire eam per omnia scripserit. non is quidem de simplici aqua intellexisse uidetur, quũ & hanc & ignem seorsum; nullam talem facultatem utrunque habere eodem loco asserat: intelligi tamen id eodem pacto arbitramur, ut nos diximus: esse uidelicet eã alimenti uehiculum. dum enim sui tenuitate, atque humiditate alimentum in corpora omnia aduehit, dumq; solida ipsa humectat, atque illis nutrimenti adhæsum parat, quo pacto, qui parietes exstruunt, siccos antea lapides humore inspergũt, ut ijs calx agglutinetur: nutrire & ipsa uidetur quamuis non nutriat. Id uerò, quod de inedia aiunt, fallax profectò & imbecillum argumentũ est. potest certè aqua superfluo sui humore appetendi sensum retun-

Cap. 3. 4. & 5.
Comm. 19.
Cap. 7.
Cap. 7.
Cap. 1. & deinceps. tex. & com. 40.
Cap. 5.
Cap. 1. à principio.
Cap. 10.
Cap. 5.

retundere, nutrire tamen non potest: quin si qui ea diutius atque copiosius seorsum utantur, primò quidem imbecilles reddi, postmodum uerò sensim tabescere, aut in hydropim incidere quotidie obseruatum est. tantum enim abest ut ea nutriat, ut potius (copiosius aut intempestiuius ingesta) corpus, quod & alijs alioqui copiosis, & solidis alimentis nutriatur; ali impediat, dum alimenta superfluo sui ipsius humore eluit, ac solidis adhærescere particulis prohibet eo prorsus modo (ne à priori exemplo discedamus) quo si nimio humore lapides aspersi fuerint, cæmenti amplexum & agglutinationem renuunt.

De eis, quæ proueniunt ex retentione & euacuatione. Cap. 17.

Retentio eius, quod naturaliter euacuari debet: aut est ex debilitate uirtutum expulsiuarum, aut ex fortitudine uirtutis retentiuæ: & retinetur ab ea, aut propter debilitatem uirtutum digestiuarum: unde elongatur mora rei in receptaculo, ideo quòd retinent eam ibi uirtutes naturales, donec digestio cópleatur: aut propter uiarum coangustationem: aut propter oppilationes, quæ sunt in eis: aut propter grossitudiné materiei, aut propter ipsius uiscositatem, aut propter eius multitudinem, quam expulsiua nequit superare, aut propter defectum sentiendi illud, quod necesse est expelli [a] † § quemadmodum accidit in colica & icteritia: quoniam est, quum uirtus uoluntaria adiuuat in expellendo, aut quia uirtutes naturales ad aliam partem tendunt, sicut in crisibus accidit retentio urinæ, aut stercoris: propterea quòd euacuatio cretica est in parte altera. Quúq; retentio eius, quod euacuari debet: acciderit; proueniét inde ægritudines: [b] § quæ aut sunt ex ægritudinibus compositis, sicut oppilatio, & lassitas, & spasmus humidus, & quæ eis similia existunt. Sed ex modo ægritudinum complexionis, sunt putredo, & caloris innati constrictio, & ipsius in igneitatem conuersio, & caloris innati extinctio ex prolixitate constrictionis, & § eius fortitudine: quapropter eam frigus sequitur; & ex superantia etiam humiditatis super corpus. Communes uerò ęgritudines sunt receptaculorum fissura, & eorum disruptio. Fastidium quoque est una ex causis deterioribus, harum ægritudinum: & propriè quum euenerit, postquam consueuit euenire uacuitas: sicut accidit in multa saturitate in annis fertilitatis post superfluam famem, & in annis sterilitatis. Ex ægritudinibus uerò compositis sunt apostemata & † pustulæ. Euacuatio autem eius, quod debet retineri, est, aut propter fortitudiné uirtutis expulsiuæ, aut propter debilitatem retétiuæ, aut propterea quòd materia nocet grauitate propter sui multitudinem, aut distensionem propter uentositatem, aut propter mordicationem [c] § sui acrimonia, & acuitate, aut propter materiei subtilitatem, qua fiet, sicut, quod eliquatur per se, § unde ad expellendum fiat facilis. Est etiá, quum ipsam uiarum iuuat amplitudo, quéadmodum accidit in [d] § eliquando sperma, § aut propterea quòd in longitudine scindunt, aut incidunt in latitudine, aut quia earum aperiuntur orificia; sicut accidit in exitu sanguinis ex naribus. Et est, quum accidit hæc largitas propter causam, quæ exterius accidit, aut interius. Quumq; euacuatio eius; quod retineri debet, acciderit: proueniet propter ipsam complexionis frigiditas propter euacuationem materiei, quæ erat apta ad accendendum, ex qua calor nutritur innatus. Et forsasse proueniet inde calor complexionis: quum illud, quod euacuabitur, complexionis fuerit frigidæ, sicut phlegma: aut fuerit circa æqualitaté complexionis sicut sanguis, quia [e] § calidum calore superabit superfluo § sicut cholera, & calefaciet. Et ex ipsa quidem semper accidet siccitas essentialiter. Et est, quum ex ipsa prouenit humiditas secundum considerationem, quàm nominauimus in accidentalitate caliditatis. Et hoc est, quum humor siccans euacuabitur non superfluè [f] § & § propter caloris innati defectum; quando nutriens perfectè digerere non ualet: unde phlegma accrescit: hæc tamen humiditas complexioni nó cófert innatæ; neque est innata sicut calor ille nó est innatus. [g] § Quòd si superfluè euacuatur, § sequitur ipsam frigiditas & siccitas in substantia membrorum, & in eorum natura: licèt alicui ipsorum calor accidat extraneus, & humiditas non bona. [h] § Aegritudines quidem instrumentales, quæ euacuationem sequuntur superfluam; sunt § oppilatio, propter superfluam etiam uenarum siccitatem, & propter earum coarctationem. Et sequitur eam spasmus & † tetanus. Retentio uerò & euacuatio, quæ sunt æquales, scilicet illæ, quæ in hora proueniunt, qua est necesse; conferentes sunt, & uitam conseruantes sanam. Et iam quidem locuti fuimus de rebus, quę sua generalitatę sunt necessariæ; licèt sit, quum plurimum suarum specierum non est necessarium. Nunc ergo ad alias causas procedamus.

ANNOTAT.

Egit de hac re Gal. lib. ar. med. 1. de sanitate tuen. & lib. de diff. symptom. Et author quoque multa repetit lib. Canticorum parte prima, tract. 1.

Sermo uniuersalis de causis, quæ casualiter corpori accidunt, & non sunt necessariæ, neq; impedientes. Cap. 18.

Loquemur nunc de causis non necessarijs & non impedientibus. Et sunt quæ sua generalitate non sunt naturales, nec naturæ contrariæ. Et istæ quidem sunt causæ corpori obuiantes præter aerem, qui est necessarius: sicut balneatio, fricandi species, & aliæ. Incipiemus autem, & dicemus quòd causæ, quæ in corpore hominis sunt agentes exterius propter obuiationé; duobus operantur modis. Operantur enim in ipso, aut penetratione illius, quod ex eis [a] § subtiliatur, in poris per uirtutem penetratiuam, quæ est in ipsis: aut quia membra sibi attrahunt eas per poros suos. aut ideo quòd unum istorum ab altero iuuatur. Alter uerò modus est, ut nulla operentur commistione, sed qualitate pura conuertente corpus. Est istud quidé, aut ideo quòd hæc qualitas, aut est in [b] § effectu § sicut epithima infrigidatum in [c] § effectu § quod infrigidat: aut emplastrum calefactum in [d] § effectu, § quod calefacit: aut est propterea quòd qualitas hæc est in potentia; sed calor innatus, qui est in nobis, commouet uirtutem agentem in ea, & adducit ipsam ad effectum,

Marginal notes:

[a] †B. Alia litera. si fuerit quãdoque adiuuãs in expellendo uirtus uoluntaria.

[b] B. aut ex capitulo ęgritudinũ compositionis, & sunt oppilatio, & lassitas, & spasmus humid[a], & quæ sũt ei similia: aut ex capitulo ægritudinum complexionis, & sunt putredo, & caloris innati coarctatio, & ipsius in igneitaté conuersio, & caloris innati extinctio, ex prolixitate coarctationis, aut.

† bothor.

[c] B. propter acuitatem & adustioné eius, aut propter materiei subtilitaté quare fit, ut ipsa quasi sit fluida per se.

[d] B. fluxu spermatis.

[e] B. dominabit calidũ supfluũ.

[f] B. aut.

[g] B. immò ad omnem euacuationem superfluam.

[h] B. Et quando que ad euacuationem sup̄fluã sequunť ægritudines instrumétales. sicut.

† cuzez.

Cap. 85. Cap. 13. Cap. 6. tex. 145.

[a] B. est subtile in poris ꝓpter uirtuté profundantem penetrantem.

[b] B. actu.

[c] B. actu.

[d] B. actu.

fectum, aut propter proprietatem. Sunt autem ex rebus, quæ obuiando mutant, & quum ingrediuntur corpus, non mutant, sicut cepæ quum exterius ad modum emplastri corpori superponuntur,[e] §uulnerant, sed interius receptæ nõ uulnerant.§ Et sunt ex rebus aliæ, quæ ad hoc contrariæ huic existunt, sicut cerusa, quæ quum bibitur, uehementer mutat; sed quum ex ea fit epithima, nihil ex hoc operatur.[f] §Et sunt ex eis; quæ nullo horum duorum modorum operantur. Et huius quidem causa in diuisione prima, una sex rerũ existit. Vna est,§ quòd quum tale aliquid, quale cepæ ingreditur corpus, uirtus digestiua incipit [g] §constringere§ ipsum, & cito mutat eius complexionem, & debilitat eam, & non dimittit eam incolumem tãto tempore, ut in tali, quale illud, possit efficere suam operationem, & interius [h] §uulnerare.§ Et alia est, quòd secundum plurimũ comeditur mista cum re alia. Et tertia est quòd commiscetur in receptaculis nutrimẽti alijs humiditatibus, quæ ipsam submergunt, & eius frangunt fortitudinem. Et quarta est, quòd quum est exterius, in uno ponitur situ: sed interius non quiescit se mouendo. Et quinta est, quòd exterius multum strictè tenetur: sed interius tangit non adhærendo. Et sexta est, quoniam, quum est interius, præparationem eius, ipsa uirtus naturalis regit, & cito eius expellit superfluitatem, & bonum in sanguinem conuertit. Eius uerò, quod ex cerusæ dispositione diuersificatur, causa est, quia cerusa est grossæ naturæ, & grossarum partium: quapropter quum est de foris, nõ penetrat in poros: & si penetrat, non peruenit ad poros spiritus, nec ad membra principalia: sed quũ comeditur, est res huic contraria. Et etiam natura uenenosa, quæ est in ea, non efficit impressionẽ, nisi impressione superflua à calore innato, qui est in nobis, in ea: & hoc quidem non acquiritur ipsa obuiatione extrinseca. Et nos fortasse reiterabimus tibi in libro de simplicibus medicinis uerba modi istius.

e B. vlcerãt, sed interius receptæ non vlcerant.

f B. Et ex eis sunt quę operãtur duobus modis simul. Et causa quidẽ diuisionis primæ est una sex causarũ quarum prima est.

g B. frangere.

h B. vlcerare.

ANNOTAT.

Causas omnes morbi & sanitatis necessarias recensuit, Galeni exẽplo, in lib. art. med. Hic non necessariarum tractationem pollicetur. antea tamen inuestigat, quo pacto, quæ extrinsecus aduenıant, in nostrum corpus agant. pro qua re uide Gal. 3. de temp.

Cap. 85.

Cap. 3.

De eis, quæ proueniunt ex balneatione,[a] § & fricatione§ ad solem. Cap. 19.

a B. & statione.

Quidam ornatè loquentium dixit. Ex balneis melius est, cuius fabrica est antiqua: & cuius aer ampliatur, & cuius aqua est dulcis. Et alius addidit, ut balneator ignem suũ mensuret secundum complexionem eius, qui ipsum uult ingredi. Debes autem scire, quòd operatio naturalis balnei est calefacere suo aere, & humectare, sui aqua. Et prima casa est infrigidans & humectans. Et secunda calefaciens & humectans. Et tertia calefaciens & desiccans. Et nõ attendenda sunt uerba illius, qui dicit, quòd aqua non humectat membra [b] §interiora, § quum bibitur, aut quum ei obuiatur. Sed plerunque ex balneo post illud, quod nominauimus de suis impressionibus & mutationibus, aliæ accidunt mutationes; quarum quædam sunt per accidens, & quædam sunt per essentiam. Est nanque, quum accidit balneo, ut suo infrigidet aere: propterea quòd multum caloris resoluit innati; & ut membrorum etiam substantias exsiccet: propterea quia uehementer humores resoluit naturales, licèt extraneos augeat humores. Quumq; eius aqua multæ est caliditatis, cutis ex ea horripilatur, & inspissantur eius pori. Quare ex eius humiditate nil uadit ad corpus, neque bene resoluit. Est tamen quum eius aqua calefacit, & est quum infrigidat. Sed eius quidem calefacere est, ideo quòd multũ est calida: & quum ipsius calor paruus est minor, quàm tepidæ, infrigidat & humectat:[c] § & propter constrictionem,§ quum fuerit frigida, quia calorem constringit, qui ex eius aere est habitus: & coniungit ipsum uisceribus, quum obuiauerit corpori ipsa existente frigida. Eius uerò infrigidare erit, quum in ea aliqui se multum balneauerint: duobus nanque infrigidat modis: unus est,[d] §quoniam aquæ natura in ultimo rei frigida existit,§ licèt calore accidentali calefaciat, qui non permanet, sed tollitur, & remanet operatio naturalis propter illud, quod ex aqua penetrauit ĩ corpus, & est infrigidatio: & etiam quia aqua siue sit calida, siue frigida; est humida: ideo quum multum humectauerit, calorem constringit innatũ propter multam sui humiditatem: & extinguet ipsum, & infrigidabit. Est etiam, quum balneum resolutione calefacit, quum inuenit nutrimentũ, quod non fuit digestum: aut inuenit humorem frigidum, qui non fuit maturatus. illud enim digerit, & hunc maturat. Est præterea, quum ingrediuntur balneum ipso sicco, & exsiccat: & cõfert hydropisim habentibus, & [e] §laxitatẽ;§ & est, quum ingrediuntur ipsum eo humido, & humectat. Est etiam, quum in ipso diu morantur, & exsiccat propter resolutionem & sudorem: & est quum in ipso parum morantur, & humectat, quũ corpus, ab eo [f] § exsiccatur, § antequam egrediatur sudor. Et est, quum balneum ingrediuntur ieiuni & uacui, & uehementer exsiccat, & macrescere facit, & debilitat. & est, quum ipsum ingrediuntur illico post saturitatem, & impinguat, propterea quòd materiam ad exteriora trahit corporis. Veruntamen oppilationes efficit, propterea quòd sui causa à stomacho & ab hepate nutrimẽtum ad membra trahitur non coctum. & est, quũ in fine primæ digestionis, & antequam adsit uacuitas, ingrediuntur: & confert & impinguat mediocriter. Qui autem balneum ingrediũtur propterea ut humectentur, sicut ethicam patientes faciunt, debent in aqua mergi, nisi debilitentur: & postea ex oleo inũgi, ideo quòd, ut in humectatione fiat augmentum, & ut teneatur aqueitas, quæ in poris penetrauit, & constringatur inter cutem: & non longa ibi moretur mora: & locũ eligant temperatum: & in balnei terra multã proijciant aquam, ideo ut uapor [g] § elargetur, § & aer humectetur: & a balneo deferantur sine sollicitudine & labore, qui eis accidat [h] † § § super lectum: & inungãtur, & odorent illico quum egrediuntur ex bene redolentibus frigidis: & dimittantur in domo, in qua homines denudantur hora una, donec eis attractio aeris temperata ad eos redeat: & ad potandum tribuatur eis parum ex

b B. radicali.

c B. & cum coarctatione.

d B. quoniam aqua naturaliter est frigida, quare ĩfrigidat in ultimo rei uel in fine rei.

e B. & dispositionem similẽ cachexiæ.

f B. exuccet seu recipiat ab eo.

g B. multiplicetur.

h † B. sed deferatur.

ex humectantibus, sicut aqua ordei, & lac asinæ. Quod si quis eorum multam in balneo facit moram, timetur ne superueniat ei syncopis, propterea quòd calefit cor, & commouetur [i] {syncopis.} In balneo præterea cum multis eius iuuamentis adsunt nocumenta. Facit enim superfluitates ad membra, in quibus est debilitas, leuiter descendere: & laxat corpus; & impedit neruos; & resoluit calorem innatum; & comedendi desiderium deijcit; & coeundi debilitat uirtutem. Balneum quoque [k] † { } differentias habet à parte aquarum, quæ in ipso fluunt. Si enim fuerint nitrosę aut [l] {marinæ,} aut sulphureæ, aut cineritiæ, aut salsæ, natura, aut ingenio. s. quòd in eis aliquid apponatur, aut in eis coquatur, sicut staphisagria aut sicut baccæ lauri, aut sicut sulphur, aut his similia; resoluent, & subtiliabunt; & auferent [m] { laxitatem; & prohibebunt humorum descensionē ad apostemata; & †uenam habētibus ciuilem cōferent.} Aereæ uerò aquæ, & ferreæ, & salsæ etiā, iuuant in ægritudinibus, quæ sunt ex frigiditate & humiditate, & in doloribus articulorum & podagræ: & conferunt laxitati; & asthmati; & ægritudinibus renum; & fracturę restaurationem fortem efficiunt; & conferunt carbunculis, & ulceribus. Et ęneæ quidem ori conferunt; & uuulæ; & oculo laxo; & humiditatibus auris. Ferreæ uerò stomachum iuuant, & splenem. Et nitrosæ quidem & salsæ capitibus & pectori auxiliū præbēt, quæ materias recipere solent; & conferūt stomacho humido; & habētibus hydropisim, & inflationem. Aquis aluminosis & attramentalibus balneari confert sputo sanguineo, & egresioni sanguinis ab ano; & mēstruis, [n] {& nauseæ, & uomitui sine causa;} & cachexiæ; & multo sudori. Sulphureæ uerò aquæ neruos mundificant; & dolores distensionis, & spasmi sedant; & corporis superficiem à † pustulis; & ulceribus malis antiquis & signis uiolaceis mundificant; & à panno, & † uitiligine & lepra; & resoluunt superfluitates ad iūcturas, & splenem, & hepar descendētes, & [o] {uuluæ} duritiei conferunt; sed stomachum laxant, & desiderium deijciunt. [p] {Marinæ autem aquæ} caput eius, qui in eis balneatur, replent: ideoq;, qui in eis balneatur, caput in ipsis ponere non debet, & in eis tempore post tempus eorum calefiunt complexiones, & propriè matrix, & uesica, & colon. Et ideo omnes sunt malæ & graues. Qui autem in thermis uoluerit balneari, oportebit ut balneetur in eis quietè, & suauiter, & ordinatim & non subito. Et nos fortasse reiterabimus in capitulo de conseruatione sanitatis sermonē de esse balnei; & continuandum erit, quod ibi dicemus, ei, quod hic ante dixerimus. & similiter loquemur, quum de potu aquæ frigidæ tractabimus.

i B. nausea.

k † B. naturale.

l B. aut bituminis iudaici.

m B. & auferēt alterhel & alterbel & prohibebunt descensionem ad vlcera, & conferunt habētibus venam medini.

† .i. dracontiū.

n B. & cōuersioni ani, seu egresioni ani, uel fisseris, & aborsui absque causa.

† bothor.

† morphea, & albaras.

o B. matricis.

p B. Alia litera Aquæ aūt bituminis iudaici.

ANNOTAT.

De balneis plures hactenus scripserunt. Gal. & Hippocr. paßim multa, præsertimq; Hipp. 2. de dieta. scripsit & Paulus lib. 1. & author fusius lib. de remou. nocum. tract. 3. & 1. egit. & ex nostris Plinius lib. 31. ac Vitruuius lib. 5. Sed pulcherrimè tamen omnium qui hactenus scripserint Ioannes Antonius siccus, uir & bonarum literarum eruditione: & multa medicæ artis peritia Venetijs maximè celebris, ex Gal. atque Hippocrate in paruum ea omnia libellum coniecit, quæ ad horum usum in uniuersum pertinent.

post medium.

Cap. 51. & 52. Cap. 1. 2. & deinceps.

Cap. 2.

Cap. 10.

[a] {*De ijs, quæ proueniunt ex usu solis.*} *Cap. 20.*

I[1]N arena sepeliri, & uolutari in ipsa, & ī oleo balneari, & super faciē aqua rorari, [b] {& in sole calido fricari, & pcipuè se mouēdo: & quanto plus mouēdo se motu forti, sicut cito eundo & saliēdo, est ex eo qđ superfluitates uehementer resoluit, & diminuit, & sudorem efficit, & inflationem egredi facit, & soluit apostemata laxa, & hydropisim: & confert in asthmate, & in aeris attractione, in qua est necesse alas tendere;} & resoluit dolorem antiquum frigidum capitis: & cerebrū, cuius est complexio frigida, fortius efficit. Quū autem, quod est sub eo, non [c] {fiet lentum; sed remanebit eius locus siccus;} cōfert doloribus scię, & renum, & doloribus, [d] † {lepræ,} & suffocationibus matricis, & mundificat matricem. Quod si aliquis in sole steterit, inspissabit corpus, & indurabit, & exiccabit ipsum; quemadmodum cauterium supra pororum orificia; & prohibebit resolutionem. In sole autem in uno loco morari, est [e] {deterius} in adurendo cutem, quàm in ipso ambulare; & est plus prohibens resolutionem. Et arenæ quidem, quæ in desiccando humores sunt fortiores in parte cutis, sunt arenæ marinæ. Et est, quum super eas calidas existentes sedent, & est quum in eis sepeliuntur. Et est, quum super corpus paulatim asperguntur, & resoluunt dolores, & ægritudines prædictas in capitulo de sole. Ad ultimum uerò uehementer exsiccāt corpus. [2] Semicupium uerò ingredi plenum ex tali quale est oleum, est quum confert lassitudinē habentibus, & febres patientibus longas frigidas, & eis, qui cum febribus dolores habent neruorum, & articulorum, & habentibus spasmum & †tetanum, & urinæ retentionem: & oportet, ut oleum extra balneum sit calefactum. quòd si in ipso vulpes cocta fuerit, aut [f] {dalion} & factum fuerit quemadmodum nominauimus erit medicamen melius, quod esse poterit dolorem habentibus iuncturarum, & podagram. [3] Faciem uerò madefacere, & super ipsam aquā rorare, uirtutem uiuificat, quæ est laxata [g] {à nocumento,} & inflammatione febrium, & quū adest syncopis: & propriè ex aqua rosacea, & aceto. Et est etiā, quum desiderio medicatur, & ipsum erigit: & obest rheumatismos patientibus, & dolorē frigidū capitis habentibus.

a B. De his quę proueniunt ex usu solis seu statione in sole: & ex sepeliri ī arena, & volutari seu volui in ipsa, & ex balneari in oleo, seu ex infusione in oleo, & ex aspersione aquæ sup faciem.

b B. Statio in sole calido, & præcipuè moue do se cū motu maxime forti si cut cito eundo & saliendo, uel currendo est ex his, quæ supfluitates vehementer resoluunt, & prouocāt sudorem, & inflationē carminát, & resoluunt apostemata alterbel, & hydropisim, & confert in asthmate, & in aeris attractione in qua necesse est præparare corpus: ut facilis fiat attractio aeris.

c B. fuerit tori dū seu humidū sed fuerit locus vbi sedet siccus

d ——— B.

e B. vehementius.

† cuzez.

f B. dabha.

g B abangustia

ANNOT.

1 Qui, & quàm uarij ex mora & exercitatione in sole effectus proueniant Gal. lib. de cōsuetudine explicato Quod item hydropicis cōferat, notat idē Gal. 9. de cōp. med. per loca. Pati tamen res hæc controuersiam uidetur. quum author libri de internis affect. qui inter Hip. libros circumfertur, coxendicum morbos frequenter ex mora in sole euenire scripserit. ipso nempe humore, qui in articulis erat, exsiccato; ut circumuerti articuli ipsi nequeant. Verùm facile lis hæc dirimitur. Mora in sole aliud morbi genus facit; aliud curat. Si etenim ex frigido humore ad coxendicem iam elapso ischias est, ex solis calore (si corpus tamen probè expurgatum sit antea) curari potest (ut author ait) dum uidelicet ij humores si craßi fuerint, liquescunt, dißipanturq;. si uerò tenuiores, exsiccantur. At ex sole rursum potest, ex humorum,

Cap. 3.

Cap. 3.

morum, quibus inunguntur articuli, & circumactio ad iuuatur; exsiccatione, atque inopia; ischias gigni, quum eo absumpto humore circumuerti articuli nequaquam possint: id quod Hipp. notat, nostri tamen pauci aduerterunt.

2 Semicupium uerò &c. De balneis ex oleo paratis, & quid harum usus præstare queat, habes 2. de simpl. med.

Cap. 21. 24. & 25.

3 Faciem uerò madefacere &c. Non omni syncopi frigidæ in faciem conspersio subuenit, sed ei præsertim quæ à calore. qui uerò ob mœrorem gaudium, uel terrorem, uel iram, in syncopim incidunt; odoribus præsertim & nariũ apprehensionib. sunt reuocãdi 1. ad Glauc.

Cap. 14.

SVMMA SECVNDA

Ad numerandum unamquanq; causam cuiuslibet accidentium corporalium, quæ. xxix. continet capitula.

De causis calefacientibus. Cap. I.

CAlefacientium multæ sunt causæ, ex quibus sunt nutrimentum in quantitate temperatum: & motus temperati, in quibus ingrediuntur exercitia temperata: & temperata fricatio: & temperata compressio: [a]†§ §& uentosarum absque scarificatione positio. Quæ enim cum scarificatione est, infrigidat propter euacuationem. Motus etiam, qui parum per pertinet fortitudini, & multitudini, & neque est superfluus: & nutrimentum calidum, & medicina calida, & balneum temperatum sicut sciuisti; quod suo aere, & aqua calefacit: & artificium calefaciens: & non superfluè calefacientium obuiatio, sicut aerum, & emplastrorum: & uigiliæ æquales: & somnus temperatus secundum conditionem prædictam. et ira secundum omnem dispositionem; [b]§& tristitia, quum non tanta fuerit, ut infrigidet: §& gaudium temperatum. et est etiam putredo, cuius proprietas est, ut caliditatẽ extraneã euenire faciat, & non [c]§amplius; § & eius quidem operatio est aliud à calefactione absoluta, & ab adustione. Calefacere nanque minus est proculdubio quàm adurere: multotiès enim accidit, & non efficit putrefactionem: & est, quum ante putrefactionem accidit. Putrefactio enim sæpe accidit, quum in corpore remanet, postquam ab ea causa extranea calefaciens separatur, caliditas extranea, & in materia humida accenditur, & eius humiditatem mutat ab eo, quod complexioni substantiæ, in qua est, erat conueniens; ita ꝙ eam ad aliam complexionum spiritalium naturalium non conuertitur. Est nanque, quum caliditas & humiditas mutantur ab hoc; quòd uni cõplexioni conueniunt, & fiunt alij complexionum naturalium congruæ: quod quidem non est putrefacere, sed digerere. Adurere uerò est, ut substantia humida à sicca separetur substantia, ita ꝙ illa sublimetur, & ista descendat. Calefacere autẽ simpliciter est, ut omnes humores secũdum suas spiritales remaneant naturas, sed plus fiant calidi. Et de calefacientibus quidem est spisitudo superficiei corporis: calefacit enim propterea ꝙ uaporem retinet: & raritas intus in corpore; quia calefacit propterea quòd uaporem dilatat. Gal. autem has omnes causas in quinque generibus comprehendere cõsueuit. s. motu non superfluo, & obuiatione eius, quod non superfluę calefacit, & materia calida, quæ corpori aduenit, & spissitudine, & putrefactione.

[a] † B. membrorum exteriorũ cũ manibus facta.

[b] B. & alhemcũ non fuerint superflua: quum verò sunt superflua infrigidãt.

[c] B. aliud.

ANNOTAT.

De calefacientibus causis Gal. lib. de caus. morborũ fusius. de hac re author aliqua repetit lib. Canticorum parte prima, tractatu secundo, plura quoque Auer. scripsit 3. Collect.

Cap. 2. tex. 179. & 180. Cap. 11.

De infrigidantibus. Cap. 2.

INfrigidãtium etiam multę sunt species, scilicet motus superfluus, qui calorem innatum superfluè resoluit. Et quies superflua, quoniam coadunat, & claudit calorem, & nutrimentũ multum, [a]†§& superfluum§ comestum aut ebibitum. Et eius superflua paucitas, & nutrimentum frigidum, & medicina frigida. Et obuiare, ei quod superfluè calefacit ex aeribus, & emplastris, & aquis thermarum: & uehementia raritatis corporis: hæc enim laxant corpus, & resoluitur ab eo calor innatus. Et obuiare ei, quod temperatè calefacit longo tempore, sicut multa in balneo mora, & uehementia spisitudinis, quoniam calorem suffocat innatum. [b]†§ §Et obuiare ei, quod secundum potentiam infrigidat, & si in pręsenti hora calidum existat. Et retentionis superfluitas, quoniam calorem suffocat innatum. Et in euacuatione superfluitas, quoniam innati caloris materiam destruit, propterea quòd [c]†§ § spiritus eam, & oppilationes, quæ sunt ex superfluitatibus, sequuntur. Et de illis est uehementer stringere membra, & ut stricta permaneant: quoniam infrigidat, & propterea quòd caloris uiam claudit. Et tristitia superflua, & timor nimius, & gaudium nimium, & delitiæ superfluæ. Et artificium infrigidans: & cruditas, quæ putrefactioni est opposita. Gal. verò medicorum princeps eas in sex solet comprehendere causis. s. motu superfluo, & quiete superflua: & obuiatione eius, quod infrigidat: aut, quod uehementer calefacit donec resoluat: & materia infrigidante [d] §& uehementia spisitudinis: §& nimia nutrimenti paucitate.

[a] ——— B.

[b] † B. & obuiare ei quod infrigidat in actu.

[c] † B. sequitur euacuatio.

[d] B. & multitudo cibi supflua.

ANNOTAT.

Et hæc ex Gal. habes lib. de causis morborum & 1. de præsag. ex pulsibus. Repetit & author libro Canticorum parte prima tract. secundo & plura notat Auer. lib. 3. Coll.

Cap. 3. Cap. 2. tex. 181. & deinceps. Cap. 12.

De humectantibus. Cap. 3.

HVmectantium multæ sunt causæ. Ex eis nanque est sicut quies; & somnus; & illud etiam retinere, quod euacuari solebat; & humorem siccantem euacuare; & nutrimentum multum; & humectans nutrimentum; & medicina humectans; & humectãtibus obuiare, & præcipue balneo, & post comestionẽ propriè; & obuiare ei, quod infrigidat, quoniam humorem retinet; & obuiare ei, quod calefactione tenui calefacit, quoniam humorem currere facit; & gaudiũ temperatum.

ANNOTAT.

Habes hæc ex Gal. lib. de causis morb. & Author repetit lib. Cant. parte 1. tract. 2.

Cap. 5. tex. 186.

De

De desiccantibus. Cap. 4.

DEsiccantia quoque sunt multa, uelut motus: & uigiliæ: & uehementer euacuare: Et ex eis est coitus: & nutrientium paucitas: & ut sint sicca: & medicinæ desiccantes: & motuum animalium frequentia: & desiccantibus obuiare: & ex illis est in aquis balneari stipticis: & ex eis est frigus, quod congelat; quoniam prohibet membrum sibi nutrimẽtum attrahere; & propterea quòd ipsum constringit: quare oppilationes in eo accidunt, quæ nutrimentum penetrare non permittunt: & ex eis est obuiare ei, quod est caloris uehementis, qui superflue resoluit, [a] § donec ex eis est§ multum balneari.

a B. ita ut ex eis fit.

ANNOTAT.

Et hæc quoque leges ex Gal. lib. de caus. morbor. nec non primo de tuenda ualetud. Vide & quæ author noster lib. Cantic. parte 1. tract. 2. & Auer. 3. Coll. scripta reliquit.

Cap. 4. Cap. 13. tex. 187. Cap. 12.

De caussis figuram corrumpentibus. Cap. 5.

EX causis figuram corrumpẽtibus sunt causæ, quæ in principio creaturæ acciderunt, propter quas uirtuti informatiuæ, aut [a] § digestiuæ, § quæ sunt in spermate suæ operationis complementum defecit. Et ex eis sunt causæ, quę accidunt, quũ à matrice separatur. Et ex eis sunt causæ, quæ accidunt, quum infans ligatur, & quũ tenetur. Et aliæ causæ primitiuæ, quæ extrinsecus adueniunt, sicut casus, aut percussio. Et ex eis sunt causæ, quæ accidunt, propterea quòd se uult mouere antequam membra durescant, & antequam ambulare posit. Et ex eis sunt causæ ægritudinales sicut lepra, & phthisis, & spasmus, & extensio, & paralysis. Et est, quum prouenit propter pinguedinem nimiam. Et est, quum accidit propter superfluam maciem: & est, quando propter apostemata: & est, quando propter infirmitates situs: & est, quum accidit propter consolidationis ulcerum malitiam.

a B. alteratiuæ.

ANNOTAT.

Desumpta & hæc ad uerbum sunt ex Gal. lib. de cau. morb. Repete & quæ Auic. lib. Cantic. parte 1. tract. 2. adnotauit.

Cap. 7. tex. 188. & deinceps.

De caussis oppilationis & coangustationis cannalium. Cap. 6.

OPpilatio accidit, aut propter causam extraneam, quæ in cannali cadit: & hoc aut erit extraneum in suo genere, sicut lapis: aut extraneum in quantitate sui, sicut fœx multa: aut extraneum in sua qualitate, & hoc erit aut propter suam grossitiem; aut uiscositatem; aut quia est congelatum sicut [a] § sanguisuga illa, quæ congelata est: § hæ quidem sunt partes eius, quod oppilat, propterea quòd in cannali cadit: ex quibus sunt, quæ in suo loco in cannali fixa manẽt, & est ex eis, quod in suo loco est mobile. Et est, quum accidit oppilatio, propterea quòd clausum fuit foramen propter ulceris consolidationem, quod in ipso factum fuit: aut propter nascentiam additæ rei sicut carnis uerrucosæ claudentis: aut quia cannalis propter apostematis comprimẽtis uicinitatem cooperitur: aut propter constrictionem, quæ fit propter forte frigus: aut propter uehementem siccitatem, quæ propter stipticantia accidit: aut propter uirtutis retentiuæ fortitudinem: aut propter fortem ligaturã. In hyeme quoque multæ fiunt oppilationes: propterea quòd superfluitates multum retinentur: & propterea quòd frigus stringit.

a B. sanguis similis sanguisugæ congelatus.

ANNOTAT.

Oppilationis nomine omnis meatuum occlusio siue absoluta siue imminuta intelligi solet. Huius causas plures & author hoc loco, & in Canticis parte 1. tract. 2. & Gal. lib. de caus. morb. & 1. de tuenda ualetud. enumerat. Eius tamen in uniuersum causæ duæ potissimum nobis uidentur, materiæ defectus uel præsentia. Vbi nanque meatus, quibus uel sanguis, uel alius quiuis humor inesse à natura consueuit, ea materia sint destituti uel ij, uel ẽt quæ ijs ipsis meatibus circumstant partes; concidere profecto & corrugari illos, atque astringi uel obstrui necesse est. Ita & si in cannales, qui aperti antea erant, materia quæpiam inciderit; obstrui eos necesse est. Priorem obstructionem faciunt frigus, acerba, astringentia, & exsiccantia: nempè, quum hæc omnia humorem, qui uel meatibus, uel partibus ijs circunstantibus inerat absumãt; uel in aliã sedem cõprimendo, impellant. Posteriorem uerò gignit materia, uel humida, uel solida: uel extra meatum incumbens comprimensq;, uel intra meatum ipsum contenta; & uacuum antea locum sui substãtia, aut crassa, aut uiscida, aut multa impediens.

tex. 197. Cap. 7. Cap. 13.

De caussis amplitudinis cannalium. Cap. 7.

CAnnalis ampliatur, aut propter retentiuæ debilitatem: aut propter fortem expulsiuę motum. Et ex hoc quidem modo est anhelitum retinere, aut propter medicinas aperientes: aut propter medicinas [a] § laxantes § calidas & humidas. Et cannales quidem ex contrarijs harum causarum coangustantur, & propter oppilationes.

a B. mollificantes.

ANNOTAT.

Proxima laxitatis atque meatuum apertionis causa est materiæ præsertim defectus: quæ plures & externas & internas causas sequitur: uel medicamentorum uim incidentium, aperientium, detergentium: uel calfacientium & humectantium. si enim occlusi antea meatus erant ob materiæ crassitudinẽ, uisciditatem, multitudinẽ, incidentibus attenuatur crassitudo. aperientibus uiæ parantur ut altò confluere obstruens materia ualeat, & detergentibus amouetur. si corrugati antea meatus erant ob materiæ familiaris inopiam. adueniente per calorem materia ampliantur. si ex frigore, per caliditatem cauitas restituitur. Vide pro hac re Gal. lib. de caus. mor. & authorem in Cantic. parte 1. tract. 2.

Cap. 7. tex. 202.

De caussis asperitatis. Cap. 8.

ASperitas accidit, aut propter causam medicinæ; quæ uehementer abstergit sua incisione, sicut acetum, & acetosæ superfluitates: aut sua resolutione, sicut spuma maris, & superfluitates acutæ: aut propter causam stipticam, quæ exasperat propter suam siccitatem, sicut res ponticæ, aut frigidæ, quę exasperant, propterea quòd [a] § constringũt: § aut ꝓpter res terrestres, quæ super membrum iacent sicut puluis.

a B. inspissant.

ANNOTAT.

tex.10. & deinceps.
Com. 78.
Cap. 7.

Asperitatem Arist. 2. de generatione & corr. à siccitate in uniuersum fieri statuit, quod & Galenus 2. in primum de uulg. morb. ita ut ad siccitatem causæ omnes referãtur; quas & author & Galenus lib. de caus. morb. abstergentia nanque & astringentia & resoluentia omnia, & pulueres inspersi exsiccant. Fit tamen etiam asperitas ex humiditate, ut uocis asperitas ex defluẽte ad fauces pituita: sed uocis asperitas symptoma est, non morbus. sequitur autem hæc asperæ arteriæ inæqualitatem, quæ & ex humiditatis ad asperam arteriam ac fauces defluxu prouenit, & ex earundem quandoque partium siccitate, ut author est Galenus loco uulg. morb. citato.

De causis lenitatis. Cap. 9.

Lenitatis causa, aut est glutinans propter sui uiscositatem, aut subtiliter resoluens, quæ materiam subtiliat: & ipsam currere facit, & spissitudinem à membri superficie remouet.

ANNOTAT.

Contraria siccitati est humiditas. quare sicut partiũ asperitas à siccitate, ita & mollities ab humiditate ortum habet; quod & philosophus 2. de gener. & corru. Vide pro hac re Galenum lib. de causis morb. Auicennã in Canticis, parte 1. tr. 2. & Auer. 3. Coll.

tex. 13.
Cap. 7.
tex. 206.
Cap. 15.

De causis dislocationis, & separationis à situ. Cap. 10.

Membri remotio est: aut propter causam extendentem, sicut quum aliquod trahitur membrum, & extenditur donec dislocatur: aut ex motu forti super innixionem,[a] † § § quæ membrum à loco suo remouet, sicut quũ alicuius pes flectitur: aut causa laxans, & humectãs, queãdmodũ accidit in ramice; aut propter causam ligamenti substantiam corrumpentem ipsum corrodendo, aut putrefaciendo,[b] § aut laxum reddendo, § quemadmodum in lepra accidit, & sciatica.

a † B. Alia litera. super quam innititur uel appodiatur.

b ——— B.

ANNOTAT.

Hic articulorum propriè, & partium ad articulos ac ligamenta pertinentium esse morbus uidetur. Vitiatur uerò situs partium naturalis uel ex procatarcticis causis, & à re graui articulos cõprimente, à subito, intempestiuo, ac uehementi motione, ab externa quapiam re ligamenta secante: uel ab internis, aut humore scilicet nimio ligamenta relaxante, et ob uisciditatem totum articulum lubricum labilemq; reddente, ut Gal. lib. de caus. morb. & 6. aphor. aut eodem humore sui acrimonia ligamenta eadem corrodente & disrumpente. Vide quæ author lib. Cantic. parte prima tra. 2. & Auerr. 3. Coll.

Cap. 10.
com. 59. & 60.
tex. 208.
Cap. 15.

De causis malitiæ uicinitatis, quæ [a] § *separationem* § *prohibet.* Cap. 11.

a B. appropinquationem.

Causa eius est, aut grossities, aut uiscositas, aut spasmus,[b] † § § aut laxitas, aut humoris siccitas in iunctura: quia ibi fit lapis, aut, cum qua natus fuit.

b † B. aut ulceris vestigium.

ANNOTAT.

Articulorum motus prohibetur, uel incidente in eos re quapiam: uel humore eo absumpto quo ali inungiq; eæ partes solent, ut in coxendice à siccitate: de qua Hippocr. 2. de dieta, ut supra annotatum est à nobis: uel etiam ab astringente conglutinanteq; re aliqua, ut carne, uel cartilagine, quæ ex ortu uel ex male curato ulcere supercreuerit. Vide pro hac re Gal. lib. de caus. morb & 3. Coll.

De causis malitiæ uicinitatis, quæ dilatationem prohibet. Cap. 12.

Ipsius causa est, aut grossities, aut uestigium incarnationis ulceris, aut spasmus, aut cũ qua nascitur.

Cap. 10.
Cap. 15.

De causis motuum non naturalium. Cap. 13.

Eorum causa est, aut siccitas debilitãs, sicut tremor siccus: aut siccitas spasmificans; sicut causa singultus sicci, & causa spasmi sicci: aut [a] § superficies calefaciẽtes, aut superficies § infrigidantes, aut causæ uirtutis uiam claudentes membro suam prohibentes penetrationem cum oppilatione: aut superfluitates, quæ nocent, aut propter suam frigiditatem: sicut [b] § rigor, aut propter punctionem, sicut horripilatio, § aut propter caloris innati submersionem, aut propter sui paucitatem; & propter illam accidit in musculorum superficiebus frigiditas, & prouenit uentositas, quæ uult resolui, & exire sicut [c] § saltus. § Et nunc quidem dicemus, quòd hæc nocumentalis materia, aut erit uaporalis pauca, & accident propter eam † halices, aut erit plus ea, & continget propter ipsam lassitudo pœnalis, si fuerit quieta, aut prouenient aliæ lassitudinis species, quas nominabimus, si fuerit mobilis. Quòd si fortior fuerit, accidet inde horripilatio. & si fuerit magis fortis, proueniet inde[d] § tremor. § Et materia quidẽ uentosa, quum in musculo tenetur, prouenit propter ipsam pulsatio, seu iectigatio.

a B. superfluitates spasmantes, aut superfluitates &.

b B. in rigore, aut sua mordicatione, sicut in horripilatione.

c B. in saltu seu in iectigatione.

† .i. pandiculationes.

d B. rigor.

ANNOTAT.

Egit de hac re fusius Galenus 2. de symptom. causis: & horum omnium deprauatorum motuum causas duas facit uniuersim: repletionem & siccitatem. Vide & libellum de palpit. rigore, & conuulsione.

Cap. 2.

De causis augmenti, & magnitudinis, & numeri. Cap. 14.

Horum causæ sunt materiei multitudo: & uirtutum attractiuarum in se ipsis fortitudo, aut uirtutum attractiuarum fortitudo propter fricationis adiutorium, & calefactionis cum emplastris, sicut cum emplastro de pice, & quod ei assimilatur. Et hoc quidem est magnitudini proprium, & non numero.

ANNOTAT.

Causas magnitudinis & numeri aucti Gal. lib. de causis morb. duas refert: materiæ multitudinem; & facultatis robur. materia in corporis partem aliquam fertur, uel suo impetu fluens: uel attracta: uel impulsa. Suo impetu fluit præsertim ob grauitatem: attrahitur uel ob indigentiam particulæ; uel ob caliditatem eiusdem seu ipsi connatam, seu ex frictione, medicamẽto, uel quacunque alia causa extrinsecus accedente acquisitam. Impellitur uerò ob mordicantem & molestam qualitatem, uel ob multitudinem. Vbi ergo materia in partem quampiam

Cap. 9. & 10.

piam decumbit; si ea naturalis sit, & formatrix facultas sit ualida; augmentum fit uel magnitudinis uel numeri: quod aliquando offendit, ut pterygium in oculo, & supercrescentia in ulcere. aliquando non offendit ut sextus digitus. Si uerò uitiosa materia sit, tumores fiunt, & alia præternaturam: ut ganglia, melicerides, atheromata, steatomata, uermes, lapilli, & alia id genus. quæ natura quidem agente fiunt (alioquin enim impermutata ea praua materia remaneret) sed non optimam formam, at meliorem tamen quàm potest, inducente.

De causis diminutionis. Cap. 15.

HAe quidem sunt, quæ aut in principio prouenerunt creaturæ, sicut materiei diminutio aut uirtutis [a] {lactricis} error, aut eius debilitas, aut nocumenta, quæ quandoque extrinsecus adueniunt, sicut incisio, aut percusio, aut corruptio, quam fecit frigus: & quandoque intrinsecus, sicut herpes esthiomenus, aut putrefactio.

a B. alterantis, seu uirtutis informatiuæ.

ANNOTAT.

Diminutionis causæ uel internæ, uel externæ sunt: internæ contrariæ ijs quæ in præcedenti capite relatæ, sunt, facultatis imbecillitas, & materiæ optimæ inopia. quibus additur acris putridæq; materiæ redundantia, à qua corrodi & mutilari partem contingit. externæ uerò uulnera ustio, frigefactio; & alia id genus. quæ Gal. lib. de caus. morb. refert. Sed lege etiam lib. de diff. morb.

Cap. 9. & 10. Cap. 8.

De causis solutionis continuitatis. Cap. 16.

IStæ quidē sunt aut intrinsecus, aut extrinsecus. Quæ uerò fiunt intrinsecus sunt humor comedens, & comburens, aut humectans, & laxans, aut siccans, & findens: aut sicut repletio uētosa pungens, aut uentosa extendens, aut humor extendens, [a] {propterea quòd se constringēdo mouetur, aut penetrando in corpore, } propterea q̄ fortis motus ipsum separat, aut humor pungens. Et hæ quidē omnes, aut sunt propter motus fortitudinem, aut propter materiei multitudinem, aut sicut fortitudo motus expulsiuæ non secundum naturalem cursum, & sicut motus super repletionem. & de his, quæ eis similantur est uox fortis, & saltus, & sicut apostematū apertio. Causæ autem, quæ extrinsecus sunt, sunt sicut corpus extendens, ut funis & pondera, aut quod incidit, ut ensis: aut quod adurit, sicut ignis: aut quod contundit, sicut lapis: quoniam huiusmodi si uacuum inuenerit, contundet; aut si repletum, receptacula findet: aut sicut corpus, quod perforat, ut sagitta: aut quod pungit: aut mordet, sicut canis rabiosus, aut uipera, aut homo.

a B. cum motu humoris expulsi, aut penetrantis in corpus.

ANNOTAT.

De causis solutionis continui eadem ferè Gal. refert lib. de caus. morb. Sed uide etiam 4. meth. copiosè.

Cap. 11. Cap. 1.

De causis ulcerum. Cap. 17.

CAusæ ulcerum sunt apostema, quod aperitur, aut plaga; quæ facit pus, aut † pustulas, [a] {qui se comedunt.}

† bothor. a B. corrosiuū.

ANNOTAT.

Vlcus tripliciter sumi à medicis solet. plerunque omnem continui solutionem significat, quæ in carnosa est parte lib. de diff. morb. 3. method. 4. meth. de caus. morb. 6. meth. & 2. de articulis. aliquando uerò carnis sectionem quæ uulnerando fit, uulnus non autem ulcus appellant ut 3. meth. qua ratione ulcus eo distingui à uulnere solet, quòd uulnus à procatarctica sit causa, ulcus uerò ab interna. aliquando etiam non quæuis dumtaxat continui solutio nūcupatur ulcus, sed quiuis morbus. ut notat Gal. com. 3. de fracturis. & lib. de inæquali intemp. At hæc non uera est nuncupatio, sed probabilis, ait Gal. sub eo significatu hoc in loco sumitur, quo à uulnere distinguitur. uideturq; hoc ab interna tantùm causa proficisci, sicuti uulnus ab externa. unde & internas solùm causas refert hic author. Verum ulcus hoc modo sumptum ab externis quoque causis prouenire collige ex Gal. 4. meth. ubi erosionis, quæ ulceris non etiam uulneris est causa: internas & externas causas ponit. internas uitiosi succi sobolem: externas uerò ualentia medicamenta & ignem.

Cap. 11. cap. 1. Cap. 1. Cap. 11. Cap. 36. & 47. Cap. 1. Comm. 34. Cap. 6. Cap. 1.

De causis apostematum. Cap. 18.

HArum causarum quædam sunt; quæ sunt ex materia, & quædam sunt ex dispositione membri. Quæ uerò sunt ex parte materiei, sunt repletiones ex sex rebus prænominatis. & quæ sunt ex parte dispositionum membrorū; sunt sicut uirtus membri expellentis, & debilitas membri recipientis; & quod est præparatum ad superfluitates recipiendas, aut propter suæ substantiæ naturam, quoniam ipsum sic creatū fuit sicut cutis; aut propter sui laxitatem sicut caro laxa; quæ est in tribus reflexionibus scilicet post aurem in collo, & in ascella, & in inguine: aut propter uiarum, quæ ad ipsum perueniunt dilatationem, & earum, quæ ab ipso uadunt coangustationem: aut propterea quòd inferius positum est, aut propter sui paruitatem: quoniam illud, quod ex cibo ad ipsum uenit, colligere non ualet: aut propter debilitatem sui, quoniam illud, quod ad ipsum uenit ex cibo, digerere non potest propter nocumentum, quod est in ipso: aut propter percusionem, quæ materiam in ipso retinet: aut propterea quòd resolutio eius deficit ei, quod ab eo resolui solebat propter exercitium: aut propter calorem superfluum, qui est in ipso, unde attrahitur. & ille quidem calor, aut est naturalis sicut carnis, aut nō naturalis, quē dolor euenire facit: aut motus ualde superfluus: aut aliud ex calefacientibus. Ex fractura quoque peruenit apostema propter unam ex istis rebus, quas prædiximus; sicut concussio, & membri compressio, & extensio, [a] {quum ipsum os restauratur. In dente quoque plurimum fit apostema } quoniam nutrimenti recipit augmentum, & infusionem, & putrefactionem: ergo recipit apostema.

a B. cū qua mēbrum restaurat. & ipsum os immo dens quandoq; apostematur.

ANNOTAT.

De tumorum causis Gal. lib. de caus. mor. de tumor. præter nat. 13. meth. et libello inscripto de oculis si modò Galeni est (uidetur enim ex eo descriptum totum hoc caput) plenè agitur. Verùm quomodo ad causas in hoc capite allatas, referri poßint tumores ex tapsia geniti, de qua re meminit Gal. libello quomodò morbum simulantes deprehendantur: & tumores ex animantium uirulentorum morsu, de quibus Dioscor. lib. 6. ac tumores ex contactu geniti, sicuti qui ex scabie & pestilenti carbun-

Cap. 6. Cap. 3. 4. & 5. Partic. 6. cap. 1.

carbunculo per solum contactum contrahuntur. tu considera.

2 Immò dens quandoque apostematur. &c. Desumptum hoc ex Gal. uidetur 5. de compos. med. secundum loc. is tamen non absolutè intumescere dentes statuit. sed eorum quidem neruos inflammationem: ipsos uerò simile quoddam pati adnotauit. Cap. 8.

De causis doloris absolutè. Cap. 19.

ET quoniam dolor est una ex dispositionibus non naturalibus, quæ corpori animalis accidunt: in causis eius sermonē faciemus uniuersalem. Dicemus igitur, quòd dolor est sensibilitas rei contrariæ. Omnes uerò doloris causæ in duobus comprehenduntur generibus: scilicet genere mutationis complexionis cito factæ; & est malitia complexionis diuersæ: & genere solutionis continuitatis. Per malitiam complexionis diuersæ intelligimus, ut membra in sui substantia complexionem habeant mansiuam: deinde aduenit eis complexio extranea huic contraria, ita ut sit plus calida, aut plus frigida quàm erat: & uirtus sensibilis rei aduentum sentiat contrariæ, & fiet dolor: quoniam dolere non est, nisi contrariæ rei contrarietatem sentire. Malitia autem complexionis māsiuæ nullo modo efficit dolorem, neque sentitur; ueluti si complexio mala, quæ iam est in membrorum substantia mansiua corrumpit complexionem principalem, & facta est ac si ipsa esset principalis. Ista enim dolorem non efficit, quoniam ipsa nō sentitur. Oportet enim quòd sentientes ab illo, quod sentitur, patiantur. Res nāque non patitur propter dispositionem mansiuam, quæ ipsam non mutat: immò non patitur nisi propter contrarium adueniens, quod eā mutat ad illud, quod non erat. Ideoque hecticam habens non tantum sentit inflammationis, quantum habens ephemeram; aut tertianā: licet hecticæ calor calore tertianæ sit maior. Calor enim hecticæ est mansiuus, & in substantia membrorum [a] §principalium § infixus. & tertianæ calor est à uicinitate ueniens calidi humoris ad membra, in quibus adhuc naturalis ipsorum complexio ita conseruata est; quòd si humor recesserit; membrum in sua remanebit complexione: neque calor ille in eo figetur, nisi ægritudo in hecticam mutata fuerit. & cōplexio quidem mala, non diuersa, non fit mansiua in membro nisi ordinatim. Est etiā, quum in dispositione sanitatis inuenitur hoc intellectui proximum: & hoc est quoniam ei, qui se in hyeme [b] † § § balneat, si se cum aqua calida, immò tepida lauat; accidit ei ex ipsa horripilatio; [c] † § §quoniam corporis eius qualitas ab eo est longinqua, & ei contraria: postea uerò utitur ea, & delectatur ex ea: [d] §& ita ordinatur ad resolutionem frigoris, quod in ipso erat agens. § Deinde autem, quum aliqua hora in casa balnei interiore sederit, fiet corpus eius aqua illa calidius: & quum illa eadem aqua prima repente eo inscio super eū proijcietur; horripilationem ab ea patietur, & sentiet ex ea frigiditatem. Quum igitur hoc sciuisti, dicemus: quòd licet unum ex generibus causarum doloris sit malitia complexionis diuersæ: non tamen omnis malitia complexionis diuersæ: immò calidum essentialiter & frigidum essentialiter: & siccum accidentaliter: & humidū nullo modo dolorem faciunt. Calor enim & frigiditas sunt duæ qualitates agentes: & siccitas, & humiditas sunt duæ qualitates patientes; quarum uirtutes non sunt, ut per eas corpus imprimatur in corpus, sed ut per eas corpus à corpore imprimatur. Siccitas uerò per accidens facit dolorē, quum alterius generis eam sequitur causa, quæ est continuitatis solutio. est enim quum siccitas propter suæ constrictionis fortitudinem fit causa solutionis continuitatis. Gal. uerò, quum uerificatur intentio, ad hoc ea reducit, ut essentialis causa doloris non sit nisi solutio continuitatis, & non [e] §amplius: § & quòd calidum dolorem non facit: nisi propterea quòd continuitatem soluit: & neq; etiam frigidum dolorem efficit, nisi propterea quòd continuitatis solutio ipsum comitatur: propter multam nanq; spisitudinem, & coadunationem ipsum proculdubio sequitur, ut partes ad locum [f] §trahantur, § ubi spissantur; & ut à loco separentur, à quo trahuntur. & in quodam suorum librorum secundum hanc sententiam in tantum processit, donec opinari fecit, quòd omnia sensibilia nocumentum faciunt, propter † hanc uidelicet faciunt nocumentum propter eius separationem; aut propter coadunationem, quam separatio sequitur. Nigrum itaque in uisibilibus dolorem efficit propter suæ coadunationis fortitudinem: & album propter suæ disgregationis uehementiam: & amarum, & salsum, & acetosum in gustatis dolorem efficiunt; propterea quòd fortiter dispergunt: & ponticum ideo, quia uehementer coadunat, quod proculdubio sparsio sequitur. & in odoratis similiter. & propter hoc in fortibus sonis fit dolor, ideo quòd dispergunt propter motus aeris fortitudinem [g] §quum †auditorio meatui obuiat. Certa autem dictio in hoc modo§ est, ut complexionis mutatio ponatur genus, ex quo dolor essentialiter prouenit, licèt cum eo[h] † § §continuitatis separatio contingat: huius tamen declaratio uerificata, in medicina non continetur, sed in parte sapientiæ naturali: ideoque ad ipsius summam parumper innuemus. Dicemus igitur ꝙ est, quum dolor est similium partium in membro dolente: & continuitatis solutio nullo modo similium erit partium: [i] §sed dolorem in dispositionibus; in quibus continuitatis non existit separatio; non contingit inueniri propter continuitatis solutionem, §immò propter complexionis malitiam. Et etiam frigus facit dolorem, ubi constringit, & coadunat, & omnino ubi infrigidat. & solutio quidem continuitatis non est ubi infrigidat: immò in extremitatibus locorum infrigidatorum. Amplius dolor proculdubio est, contrarium subito impressorem sentire, unde ipse est contrarius, & dolere faciens. [k] † §

§ Nonne uides quòd siquis frigus complexionem corrumpens senserit; unde complexionē corrumpit, & fuerit sicut non accidens propter ipsum continuitatis separatio, [l] § istud sentire an erit contrarium, & an dolorem faciens?§ Ex hoc itaque scies, quòd mutatio complexionis subito, causa existit doloris: quemadmodum solutio cōtinuitatis. & dolor quidem caliditatem [m] §turbidat, § & fit fortior dolor. Est etiam, quū post dolorem

Marginal notes:

a B. radicaliū.

b † B. subito.

c † B. & læsio.

d B. sicut gradatim mutat uel remouet frigus quod in ipso erat inhærēs uel agens.

e B. aliud.

f B. aggregens.

† huius.

g B. quū obuiat alsemach. Verus autem sermo in hoc capitulo. † semach.

h † B. quādoq;.

i B. Quū enim inueniat dolor in partibus in quibus nō est solutio continuitatis. nō ergo erit ibi dolor ꝑ solutionem continuitatis.

k † B. est sensatum contrariū subito secundū ꝙ est contrariū, est faciens dolorem.

l B. tunc ille nōne sentiet cōtrarium, & nonne erit ille dolens.

m B. cōmouet.

lorem remanet res, quæ sensum doloris habet; nec tamen est dolor certus; sed est ex summa rerum, quæ per se resoluuntur. & torpidus quidem in medicando laborat, & nocet ei.

ANNOTAT.

De doloris natura quæ sit: controuersia est. Gal. 1. de sympt. cau. & sæpe alibi, tristem esse sensuum operationem existimat. Sed Arist. 10. Ethic. de uoluptate & dolore disputans, uoluptatem operationem esse negat: uerùm consequi ait operationem. ita ergo & dolor non operatio erit, sed consequetur operationem sensuum. Galenus item 1. de element. & 2. de loc. affect. doloris subiectum esse ait sensum. Arist. uerò loco citato non sensuum dumtaxat, sed etiam intellectus esse uoluptatem & dolorem putat. & Alex. quoque Aphrod. 4. quæst. nat. dolorem animi esse contractionem existimat. Verùm & de doloris causis quæstio est. quũ alij duas ponant, solutionem continui, & alteratione; quod facit Gal. 1. de sympt. cau. 1. in 1. de uulg. morb. 12. meth. 2. de loc. aff. 2. de comp. med. per loca: & libello de oculis. Alij uerò ad solutionem continui dolores omnes referant, quod Gal. facere uidetur 1. de sympt. cau. lib. de fractur. 4. de simpl. med. fac. & 12. meth. cui & Arist. 6. Topic. astipulari uidetur, quũ naturalium partium separationem non dolorem esse ait sed doloris causam, neque de alteratione meminit: quam tamẽ sententiam author hoc in loco deijcit. At alij quoque quod sensit Auer. 3. Coll. dolorem omnem ad alteratio nem referunt. Ad hæc tamen breuibus respondemus. quòd dolorem neget Arist. esse operationem, non aduersatur Gal. qui sentire pati quoddam esse non negat. diffinit item Gal. dolorem per sensum, quũ artifex sit ea tractans quæ sensu apparent, Arist. uerò dolorem omnem amplectitur ut philosophos decet. Alexander quoque doloris formam exprimit, quum animi esse ait contractionem: medici uerò effectricem causam, proximam tamen; quando hunc tristem esse sensationem dicunt. propter hanc nempè animus contrahitur. De doloris etiamnum causis, tametsi dolor omnis referri fortasse potest aut ad continui solutionem, ut Gal. aut ad alterationem, ut Auer. putat, (id quod modò non laboramus.) quũ tamen is & absque euidenti solutione sola apparente alteratione; & absque manifesta intemperie, sola solutione conspicua eueniat; medico negocio ob curationem prior Gal. sententia magis satisfacit, ut modò solutio continui, modo alteratio dolorem excitet.

Cap. 6. Cap. 6. Cap. 3. Cap. 1. Cap. 6. Cap. 6. Com. 10. Cap. 1. Cap. 7. Cap. 5. Partic. 6. cap. 3. Cap. 6. Comm. 34. Cap. 7. Cap. 2. Cap. 2. Cap. 31.

De causis cuiuslibet doloris. Cap. 20.

DOlorum genera, quæ nomina habent, hæc sunt. prurituius, asperatiuus, pungitiuus, compressiuus, extensiuus, concussiuus, frãgitiuus, laxatiuus, perforatiuus, acualis stupefactiuus, pulsatiuus, grauatiuus, [a]§fatigatiuus, §mordicatiuus. Ista quidem sunt quindecim genera. Causa autem prurituij doloris est humor acris, acutus, aut salsus. & doloris asperatiui causa est humor asper. Et causa doloris pungitiui est humor, qui panniculum extendit in latitudine, sicut eius separãs continuitatem: [b]§& est quum in sensu non est æqualis: aut propterea quòd illius, super quod extenditur panniculus, aut illius, ex eo quod inuestitum est, partes in duritie & lenitate non sunt similes, sicut furcula & pãniculo, qui super costas est inuestitus, quũ apostema in pleuresi ad superiorem eius trahit partem: aut non sunt ipsius partes in suo motu similes; sicut diaphragma illi panniculo: aut propterea quòd partes corporis membri non similantur; § aut propter naturam aut propter nocumẽtum, quod alicui accidit suarum partium, & non alijs. Extensiui doloris causa est uẽtositas, aut humor, qui neruum aut musculum extendit, ac si ipsum ad suas trahat extremitates. Et doloris quidem cõpressiui causa, est materia, quæ membro suum coangustat locum: aut uentositas, quæ ipsum coangustat, & fit quasi desuper comprimeretur & [c]§contunderetur. § Sed causa corrosiui doloris est materia, quæ inter suum musculum, & suum panniculum [d]§resoluitur, § & panniculum extendit; & continuitatem soluit panniculi cum lacerto, quæ inter panniculum existit, & membrum. Et causa doloris frangitiui est materia, aut uentositas: quę interponitur media inter os & panniculum, qui tegit ipsum: aut frigus, quod illum panniculum fortiter stringit. Causa uerò doloris laxatiui est materia, quæ carnem musculi extendit, & non ipsius chordam. Et hic quidem neque uocatus est laxatiuus, nisi propterea quòd [e]§musculus neruo laxior existit § & pãniculo. Et pforatiui doloris causa est materia grossa, aut uentositas, quæ retinetur inter tunicas membri duri & grossi, sicut intestini colon: quæ incessanter ipsum rumpit, & in ipsum penetrat stimulando; ac si terebello perforaretur. Acualis autem doloris causa est ipsa eadem materia in huiusmodi membro: sed est retenta in hora; qua rumpit. Et stupefactiui doloris causa est, aut fortis frigoris complexio, aut pororum penetrationis spiritus sensibilis, qui ad membrum uenit, clausura cum ligatura: aut receptaculorum repletio. Causa uerò doloris pulsatiui est apostema calidum, & non frigidum. Frigidũ enim quocunq; modo fuerit siue sit durũ, siue sit molle: dolorem non efficit, nisi in calidũ conuertatur. Neque etiam dolor pulsatiuus ex apostemate calido accidit, nisi hoc modo, scilicet quum apostema contigerit; & membrum, qđ est ei uicinũ, fuerit sentiens, circa, quod existunt arteriæ, quæ semper pulsant. Quum enim membrum sanum fuerit, arteriæ motus non sentietur propter ipsius profunditatem: sed quum infirmatur, & apostematur; eius pulsatio dolorẽ efficit. & doloris quidem grauatiui causa est apostema in membro non sensibili, sicut pulmone, rene, & splene. Illud enim apostema sua grauitate trahit inferius, & membrum inferius trahitur per sensibilem fasciam ipsum circundantem, & suspensorium, à qua oritur fascia: & fascia quidem & suspensorium sentiunt; quando inferius trahitur. aut apostema in membro sensibili; cuius sensum ipsa ægritudo iam destruxit, sicut cancer in ore stomachi, cuius ponderositas sentitur, nec tamen dolorem efficit: propterea quòd ipse sensum destruxit. [f]§Fatigatiui autem doloris causa est, aut labor, & uocatur labor iste fatigatio laboriosa: § aut humor extendens, & uocatur quod accidit ex eo, fatigatio extensiua: aut uentositas, & uocatur illud, quod accidit ex ea, fatigatio inflatiua: aut humor mordicans, & uocatur illud, quod accidit ex eo, fatigatio ulcerosa. & ex eis quidem proueniunt compositiones: quemadmodum eas in locis suis declarabimus, qui sunt eis proprij. &

ex

a B. lassitudinalis.

b B. quandoq; est æqualis in sensu: & quãdo que nõ est æqualis. Et ille qui nõ est æqualis, aut est propterea φ illius, sup quod extendit pãniculus, aut illius quod ab eo tangitur, seu uestit, partes non sunt similes in duritie & lenitate: sicut se habet furcula ad panniculũ tegentẽ intrinsecus costas, quum apostema in pleure si fuerit attrahẽs ex superiori parte, aut non sunt illius partes similes ĩ motu suo, sicut diaphragma illi pãniculo, aut propterea φ sensus mẽbri non est similis in partibus eius.

c B. conculcaret.

d B. penetrant.

e B. caro est laxior neruo & chorda.

f B. Lassitudinalis autem doloris causa, aut est labor: & uocat dolor lassitudinalis laboriosus

ex summa compositionum est fatigatio, quæ apostemosa uocatur, quæ est composita ex extensiua & ulcerosa. Et mordicatiuus dolor est ex humore, qui qualitatem habet acutam.

ANNOTAT.

De dolorum generibus, quas & species & differentias appellant; & de eorum causis ex Gal. copiosissimè habes 2. de loc. aff. et 2. de comp. med. per loc. quæ tu uide. Gal. 6. aphor. ad sex præsertim species aut septem referre uidetur. author uerò hic longè plures facit. quas tamen ad ea septem capita referes. Causas uerò dolorum habes ex 2. de loc. aff. cap. præsertim 7. & 2. de comp. med. per loc. & 1. ad Glauc. & sæpe alibi, uide autem & Paulum Aeg. lib. 2.

Cap. 2. 3. 4. & deinceps. Cap. 2. aph. 5. Cap. 7. Cap. 2. cap. 15. Cap. 40.

De causis sedandi dolorem. Cap. 21.

CAusa [a] {quietis} doloris est, aut quod causæ, ex qua prouenit, existit contrarium, & ipsam euacuat: sicut anethũ, & lini semen, quum super locum dolentem ex eis fit emplastrum, [b] {aut cum quo mollificatur, & fit somnus, & sensibiliter uirtus ad suam redit operationẽ} sicut inebriantia: aut cum quo infrigidatur, & stupidum efficit, sicut omnia narcotica. Sedans tamen certum est primum.

a B. sedationis.

b B. aut qđ humectat, & somnum inducit, unde virtus sensibilis profundat seu interiora petit, & dimittit suam operationem.

ANNOTAT.

Habes hæc quoque ex Gal. 5. præsertim simp. med. sed et 12. meth. et secundo de comp. med. per loc. et tertio eiusdem.

Cap. 19. Cap. 1. Cap. 8. Cap. 1.

De eo quòd prouenit ex dolore. Cap. 22.

DOlor uirtutem dissoluit, & membra à suis proprijs operationibus prohibet, adeo ut mẽbra spiritualia † {ab aeris prohibeat attractione:} aut eius destruat operationem; & facit eum intersectum, aut frequentem, & omnino non secundum naturalem cursum. & est quum in primis calefacit mẽbra, postea infrigidat, propter illud, quod resoluit & [a] {uincit} de spiritu & uita.

† ab anhelitu prohibeat.

a B. fugat.

ANNOT.

Dolorum seu symptomata seu accidentia uelis appellare, multa multis locis ex Gal. habes. quòd uires dissoluant. 1. progn. 4. de præsag. ex puls. 3. de rat. uict. in ac. 12. meth. 1. ad Glauc. quòd animi deliquia & perfrigerationem faciant 2. de sympt. cau. quòd inflammationes et fluxiones pariãt 4. de rat. uict. in ac. 1. de cõp. med. per gen. 13. method. quòd sanguinis profluuia gignant quinto method. & quòd etiam mors sequatur 5. de loc. aff.

Com. 34. Cap. 11. Com. 33. Cap. 1. Cap. 14. Cap. 5. Comm 27. Cap. 4. Cap. 3. Cap. 4. Cap. 1.

De causis deliciarum. Cap. 23.

DElitiarum quoque causæ in duobus sunt comprehensæ generibus: unum ipsorum est genus, [a] {quod complexionem naturalem subito reducit ad hoc ut ipsa sentiatur:} & alterum est illud, quod naturalem continuitatem subito reducit. Nulla enim res, quæ non subito uenit, sentitur: neque delitiæ ex ea habentur. est nanque delitia sentire conueniens. & omne quidem sentire per uirtutem est sensibilem, & sentire est propter passionem sui. Quumque sentire fuerit cum conueniente, aut non conueniente; erunt delitiæ, aut dolor secundum illud, quod imprimitur. Et propterea quod tactus omnibus sensibus est spissior, & magis retinens illud, quod recepit ex impressione conueniente, aut non conueniente; ideo eius sentire illud, quod est conueniens, quum natura ei obuiat; est maior, delitiarum: & sentire, quod est inconueniens est deterioris doloris, quàm illud, quod alijs uirtutibus existit proprium.

a B. quod alterat complexionem non naturalem subito, ut ex hoc accidat sensatio.

ANNOTAT.

Voluptatis causæ contrariæ sunt dolorum causis. Vide autem pro hoc Gal. 1. de sympt. cau. Aristot. 10. Ethic. & Alex. 4. quæst. natur.

Cap. 6. Cap. 6. Cap. 6.

Ad sciendum quomodo motus dolorem efficit. Cap. 24.

MOtus dolorẽ efficit propter illud, quod cum eo accidit ex extensione: aut contusione, aut [a] {ruptura.}

a B. attritione.

ANNOTAT.

Ex inordinato motu solutionem continui fieri docet Gal. lib. de ca. morb. & ex eodem calescere corpora & 1. de diff. feb. & sæpe alibi testatur. quo fit ut non ob eas dumtaxat causas quas affert author, sed ex Gal. etiã ob calorem dolores fiant.

Cap. 11. Cap. 3.

Ad sciendum quomodo mali humores dolores efficiunt. Cap. 25.

HVmores mali dolorem efficiunt, aut propter ipsorum qualitatem, sicut quum mordicationem faciunt; aut sua multitudine, sicut quum extenduntur: aut propterea quòd utraque coniunguntur.

ANNOTAT.

Quomodo humorum ratione dolores fiant, uide pulchrè ex Hipp. 1. de nat. hum.

Tex. 19.

Ad sciendum quomodo uentositates dolorem efficiunt. Cap. 26.

VEntositas dolorem efficit propter extensionem: & uentositas quidem extendens, aut erit in membrorum concauitatibus, & ipsorum uentriculis; sicut inflatio in stomacho: aut in tunicis membrorum, & eorum uillis; sicut in colica uentosa: aut in tunicis musculorum, & sub panniculis, & super ossa: aut in circuitu musculorum inter ipsos & carnem laxam, & cutem: aut occultata in membro [a] {sicut musculi pectoris sunt occultati:} & ipsius quidem resolutio, siue subita sit, siue multo moretur tempore; secũdum multitudinem suæ materiæ, & ipsius paucitatem existit; aut grossitiem suæ materiæ, & subtilitatẽ ipsius, aut spissitudinem membri, aut ipsius raritatem.

a B. sicut occultatur in musculis pectoris.

ANNOTAT.

Quomodo flatus dolores faciant 2. de loc. aff. lib. de multit. 2. de comp. med. per loc. 4. aph. 2. ad Glauc. & sæpe alibi Gal. explicat.

Cap. 1. & 2. Cap. 5. Cap. 8. aph. 11. cap. 6.

De causis eius quod retinetur, aut euacuatur. Cap. 27.

Reten-

Retentionis & euacuationis causas scire erit ei facile, qui ea considerauerit, quæ de retentione diximus & euacuatione. Illud igitur ibi legat.

ANNOTAT.

Repete caput decimum septimum summæ 1. istius fen. & uide quæ illic notata sunt.

De causis [a] *§ fastidij § & repletionis.* Cap. 28.

a B. nauseatiuæ satietatis.

Hae quidem aut sunt extrinsecæ, & sunt primitiuæ, sicut quum aliquis regimine utitur, unde multa prouenit humectatio, & corpus non indiget humectatione cibi & potus. & ideo quum hæc duo coniuncta fuerint simul, multiplicabitur in corpore materia, & corrumperetur operatio naturæ in ipsa, sicut multotiens ingredi balneum, & præcipue post comestionē: & resolutionem prohibentia sicut quies: & dimittere exercitium, & euacuationem. Et in comedendo & bibendo importunitas, & regiminis malitia. Aut intrinsecæ, & sunt sicut uirtutis digestiuæ debilitas, quæ non digerit: aut debilitas uirtutis expulsiuæ: aut retentiuæ uirtutis fortitudo, quapropter remanebunt humores, & exterius non exibunt: aut cannalium coangustatio.

ANNOTAT.

Nauseam ex prauorum ac redundantium in uentriculo humorū copia, ac ex cruditate fieri, docet Gal. 1. de sympt. cauf. cruditatis quoque causas 2. de symp. cau. & lib. de cauf. morb. humiditatis excedentis causas refert.

Cap. 7. Cap. 2. Cap. 5.

De causis debilitatis membrorum. Cap. 29.

Causa debilitatis aut erit ueniens super corpus membri: aut super spiritum, qui erit uirtutis lator, quæ in mēbro ministrat: aut sup ipsam uirtutē. Illa uerò cuius cā in mēbro ꝓpria existit, est aut malitia cōplexionis māsiua, & propriè frigida: licèt etiam sit, quum calor illud efficit, ideo quòd eius operatio frigiditatis operationi in stupore similis existit; propterea ꝙ corrumpit complexionem spiritus, quemadmodum accidit ei, qui multam in balneo moram facit, immò ei, cui aduenit syncopis, & siccitas, propterea quòd uirtutes penetrare prohibet, ideo ꝙ inspissat: & humiditas, propterea quòd laxat, & oppilat, aut aliqua ex ægritudinibus compositionis. Sed quod ex illis maiorem proprietatem habet, ne in homine appareat, neque nocumentum, neque ægritudo, neque dolor; est raritas texturæ illius membri in suis [a] § neruis. § Omnes nanq; operationes naturales, & uoluntariæ per uillos, & ipsorum compositionem complentur. Digestioni quoque bonæ necessaria est retentio secundum congruam dispositionem: & hæc quidē per uillos existit. Illud uerò, in quo est causa spiritui propria, est aut propter complexionis malitiam, aut propter resolutionem euacuatione facta, quæ est ei propria: aut secundum modum sequendi euacuationes alterius. Et illud, quod est uirtuti proprium, est operationum multitudo, & ipsarum reiteratio, quoniam uirtutem debilitat, licèt spiritus resolutio cum eo associetur, quemadmodum associatur [h] § cum unaquaque causa. § Quūque causas secundum alium cōnumerauimus modum, & remotas causas cū eis miscuerimus, quæ coniunctarum causarum existunt causæ, inueniemus ex eis causas ex malitia complexionis, & causas ex corruptione aeris, & aquæ & comestionis. Et ex eis sunt quæ spiritum [c] § euacuant, quarum nulla fœtori est similis, & præcipuè fœtori aq̄, § & uenenosarum uirtutum expansio in aere, aut in corpore. Ex summa causarum præterea debilitatis sunt, quę ex euacuatione pendent, sicut sanguinis exitus, & [d] § uenter, § & propriè in subtilibus humoribus; & aqua hydropicorum incisione † extracta, quum eius quantitas multa subito extrahitur, & perforatio magni apostematis, quū ab eo multum pus subito exierit, siue ipsum per se aperiatur: & sudor multus: & exercitium plurimum. Dolores etiam [e] † § § spiritum resoluunt, licèt etiam complexionem permutent. Et ex summa istorum quidem dolorum sunt, qui maioris existunt impressionis, sicut dolor oris stomachi, siue sit extensiuus, siue mordicatiuus: et omnis dolor, qui est cū propinquitate parti cordis. Febres quoque sunt ex eis quæ debilitatem faciunt propter resolutionem, et euacuationem sanguinis, et spiritus, et complexionis mutationem. Amplitudo quoque pororum est ex eo, quod ad hoc adiuuat; ut debilitas [f] § resoluens § accidat. Et multa fames huius existit modi. Est etiam, quum totius corporis debilitas unius membri, aut partis membri sequitur debilitatem, quē admodum corporis debilitas propter malitiam, quæ ori stomachi accidit, quæ tāta est, ut eius uirtus resoluatur: et quum alicuius cor et cerebrum à quolibet [g] § nocumentalium § uehementer patitur, erit homo hic [h] § uelocis æstuationis, § et qui ex pauca resoluitur causa. Et est, quum causa debilitatis existit multitudo tolerantię ægritudinū. Et est, quum aliquod membrum in creatione est debilius quodā, aut alio debilius existit, sicut pulmo et cerebrum: ideoq; erit recipiens, quod fortius natura à seipso expellit: locus enim cerebri proprius si altus non esset, ex tali modo res proueniret, quam tolerare non posset; neq; eius uirtus cum ipso remaneret.

a B. uillis.

h B. causa ad causam.

c B. perturbant uel concutiunt primo, sicut fetor, & aqua alterata seu fetida.

d B. uentris solutio.

† paraceutesis.

e † B. quum.

f B. quæ ex resolutione prouenit.

g B. nocumēto

h B. velociter in curreus angustiam.

ANNOTAT.

Causas imbecillæ actionis cuiuscunque pulchrè Gal. docet, ut perquirendæ sint, primo de symp. cau. nempè uitium earum omne in partis principis, partium seruientium, & facultatis affectus referens. per facultatem uerò, & spiritum, & potentiam ipsam intelligit, sicuti ibidem licèt colligere. existimauit enim is facultatem à re cuius est non differre nisi sola uoce. ut habetur libr. quòd animi. m. temp. corp. sequ. Author tamen hic uirtutem à spiritu distinguit, neque partem quæ princeps est, à non principe separat. Reliqua ex Gal. uarijs locis collegit, præsertim autem ex 12. meth. Sed uide & lib. de usu respir. & 2. de rat. ui. in ac. & 3. eiusdem. uide & ea quæ supra de ijs quæ dolorem sequuntur, annotauimus. Vnum hic addit author, quòd omnes & uoluntariæ & naturales actiones per fibras obeantur. de quo supra Auerroem 2. Coll. contra Gal. sententiam sentire admonuimus.

Cap. 1. Cap. 2. Cap. 2. Cap. 1. 2. 3. & deinceps. Cap. 4. Com. 47. Comm. 17. Cap. 18.

DOCTRINA

DOCTRINA TERTIA FEN SECVNDAE:

Cuius sunt II. cap. & duæ summæ.

De accidentibus & significationibus. Cap. I.

ACCIDENTIA & signationes secundum unamquamque trium prædictarum dispositionum unam trium declarant signationum: aut rem præsentē, de qua dicit Gal. quòd soli cōfert infirmo, in eo quod facere debet: aut rē præteritam, de qua dixit Galenus quòd soli prodest medico, quoniam declarat ipsum in sua arte excellentem, & eius consilio magis credunt: aut rē futuram, de qua dixit Galenus quòd utrisque cōfert: medico, quia demonstrat ipsum in sua scientia excellentem: & infirmo; quia demonstrat qualiter ipse sit regendus. Signationum sanarū quædam sunt, quæ complexionis signant æqualitatē, quas in suo loco nominabimus. Et quædam sunt quæ signant coæqualitatem compositionis, ex quibus sunt substantiales; quæ uerbi gratia sunt, ut sit [a] §forma, § & situs, & quantitas, & numerus secundum quòd oportet. Et hæ quidem dispositiones diuisæ fuerunt. Et ex eis sunt accidentales, sicut decoratio, & pulchritudo. Et ex eis sunt finales, & ipsæ sunt, quæ fiunt ex complemento operationum, & quæ incedendo secundum perfectionem proueniunt. Omne enim membrum, cuius operatio completur, est sanum: modus autem ex operationibus cognoscendi est secūdum membrorum principalium dispositiones: secundum cerebrum quidem est per dispositiones operationum uoluntariarum, & per dispositiones sensus, & per operationes existimationis. & secundū cor quidem est per pulsum, & per anhelitum. Et secundum hepar quidem est per egestionem & urinam: ipsius nanque debilitatem egestio, & urina loturæ recentis carnis similes sequuntur. Accidentium autem, quæ ægritudines signant, quædam sunt, quæ ipsam demonstrant ægritudinem; sicut diuersitas pulsus in [b] §festinatione § sui in febre: ipse nanque ipsam signat febrem. Et quædam sunt quæ ægritudinis signant locum; sicut pulsus serrinus, quum in parte pectoris fuerit dolor; quoniam signat quòd apostema est in panniculo, & in diaphragmate; & sicut pulsus undosus [c†] § § quoniam signat, quòd apostema est in corpore pulmonis. Et quædam signant ægritudinis causam; sicut signationes replexionis per diuersitatem suarum dispositionum; quarū quisque modus aliquem repletionis modum signat. [2] Amplius accidētium quædam sunt [d] § prodeuntia, § quæ cum ægritudine incipiunt, & finiūtur; sicut febris acuta, & dolor pungitiuus, & coangustatio anhelitus, & tussis, & pulsus serrinus cum apostemate lateris. Et quædam sunt, quæ notam horam non habent, & ægritudinem quandoque sequuntur, quandoque non; sicut dolor capitis cum febre. Et sunt quædam, quæ in fine rei eueniunt, de quibus sunt signationes crisis, & maturitatis significationes, & signationes prohibitionis maturitatis, & signa mortis: harum autem plurimæ sunt in ægritudinibus acutis. Significationū præterea aliæ sunt, quæ in eo quod de membris apparet, significāt: q̄ sunt ex eis sumptę, quæ propriè sentiuntur; sicut colorum dispositiones, & dispositiones tactus in duritie, & mollitie; & in caliditate & frigiditate; & in reliquis: aut ex his [e] §quæ communiter sentiūtur, & sunt ea, quæ sunt sumpta ex forma§ membrorum, & ipsorum sitibus, & motibus, & quietibus. Et fortasse illa significabūt ipsorū dispositiones occultas: sicut labij saltus uomitum. Ipsorum præterea quantitates augmētatæ si fuerint aut diminutæ, & eorum numeri, fortasse occultorū dispositiōes significabunt membrorum, [3] quemadmodum curtitas digitorū quæ hepatis paruitatem significat, [f] §& econtrario. Et cognitiones quidem dispositionū eorum per egestionem si est nigra, aut citrina, & sup quod significat§ sunt res uisibiles. Et ex rugitu super inflationem & malitiam digerendi, est audibile, huiusmodi quoque sunt cognitiones, per odores & sapores oris, & reliqua. Et cognitiones phthisis & hecticæ per unguium gibbositatem sunt uisibiles, sed sunt de cap. eorum quę sentiuntur communiter. Est autem, quum, quod manifestè sentitur, rem significat occultā; quemadmodum rubor pomi maxillę pulmonis portendit apostema, & gibbositas unguis ulcus pulmonis. Ex cognitionibus uerò, quæ habentur ex motibus & quietibus, trahitur res, quam modo narrabimus. Significationes uerò, q̄ sumunt̄ ex modo quetis, sunt sicut apoplexia, & epilepsia, & syncopis, & paralysis. Et quæ ex motu sumūtur, sunt, sicut horripilatio, & tremor, & singultus, & sternutatio, & oscitatio, & halices, & tussis, & saltus, & spasmus, quum incipit spasmari. Et earū sunt quædam, quæ proueniunt ex operatione naturæ principaliter, sicut singultus: & quædam quę proueniūt ex operatione naturæ accidētaliter, [4] sicut spasmus & tremor. Et earum quędam sunt uoluntariæ puræ sicut æstuatio, & reuolutio de latere ad latus: & quędam sunt compositæ ex naturali, & uoluntaria, sicut tussis, & mictus, & egestio. Et istarum quidem quædam sunt, in quibus [g] §natura superat uoluntatem§ sicut tussis; & quædam in quibus [h] §uoluntas superat naturam§ sicut mictus, & egestio, quum uoluntaria nō cito uult efficere. Accidentium autem à natura sine uoluntate prouenientium quædam sunt, quæ [i] §demōstrant§ sensus, sicut horripilatio: & quædam quæ sensus non [k] §demonstrant,§ quoniam non sentiūtur; sicut [l] §saltus.§ Hi autem motus diuersificantur, aut propter diuersitatem suarum essentiarū, quoniam tussis in seipsa fortior existit quàm saltus: aut propter diuersitatē [m] §neruorum motorum, quoniam sternutationis nerui motorū plures sunt quàm motorum tussis.§ Tussis enim cōpletur motione membrorum pectoris, sed sternutatio completur coniunctione motuum membrorum pectoris, & capitis simul. Sed quantitas timoris in eis est differens, quoniam motus singultus sicci maioris est timoris, quàm motus tussis; licèt sit tussis fortior: per quod autem natura iuuatur, est, quum quandoque adiuuatur per instrumentum essentiale & principale; sicut quū iuuatur in expellendo stercus à musculis uentris. Et est, quum per instrumentum iuuatur extraneum, sicut iuuatur in tussiendo ab aere. Principiorum

a B. creatura.

b B. velocitate.

c † B. in simili huic.

d B. substantialia uel essentialia.

e B. sensibilibus cōmunibus, & sunt ea quæ sūt sumpta ex creatura.

f B. Et significationes quidem sicut icteritiæ, an sit nigra, an cholerica.

g B. voluntas præcedit naturam.

h B. natura præcedit voluntatē

i B. excitant.

k B. excitant, seu nō commouent.

l B. iectigatio.

m B. numeri motuum, q̄m sternutatio plures numeros motuum habet quàm tussis.

cipiorum uerò earum diuersitates, aut sunt ex mẽbris, sicut tussis, & nausea: aut ex diuersitate uirtutum agentium; quoniam [n] ʒsaltusʒ principium, est naturale; tussis uerò principium est animale. Sed & per materiæ diuersitatem, quoniam tussis est ab excreatione; & saltus à uentositate. Hæ ergo significationes significant in eo, quod de mẽbris apparet. Et plurima eorum demõstratio est secundum dispositiones manifestas. est tamen, quum occultas demonstrat dispositiones, sicut rubedo pomi maxillæ, quæ pulmonis apostema declarat. Et de signis etiam sunt, quæ ægritudines demonstrant occultas. Quapropter oportet illum qui ægritudines uult cognoscere occultas, ut anatomiæ notitiam adeptus sit; ad hoc, ut per eam scientia substantiæ cuiuscunque membri acquiratur, si est carnosum, aut non carnosum, & cuiusmodi est eius forma, ideo ut sciat, uerbi gratia, si apostema hoc, quod habet hanc figuram, est in eo [o] ʒaut non, ex parte, unde suæ figurę est comparatum, aut non: ʒ& sciat si est possibile, quòd in ipso aliquid retineatur, uel non; sed id labi facit, quod recipit, sicut ieiunum. & si est possibile ꝙ in ipso aliquid retineatur, aut quòd aliquid ab eo labatur, & quæ res sit, quam in ipso retineri sit possibile, aut ab eo labi; donec eius locum sciat; quatenus per ipsum iudicet de eo, quod in ipso sentitur de dolore, aut apostemate; si est in ipso, aut ab eo longinquum. Et sciat eius societatem, ita ut iudicet si habet dolorem per se, aut propter societatem: & si materia ab ipsomet processerit; aut à suo socio sibi influxit. & si superfluũ quod ex eo separatur, est de substantia ipsius; an ipsum est uia, per quam illud penetrat, quod ab alio separatur; donec sciat illud, quod comprehendit, ut noscat si est possibile illud, quod euacuatur; ab ipso euacuatum fuisse. &, ut membri operationem sciat, donec ipsius cognoscat ægritudinem ex nocumento, quod in eius consistit operatione. Totum uerò hoc per anatomiam scire potes. Scias præterea quòd medico, qui uult ægritudines regere, quæ in membris existunt occultis, necessaria est anatomia. Quumque anatomiæ sciẽtia ei acquisita fuerit, oportebit post hoc totum, ipsum studere in [p] ʒcogitationeʒ ægritudinum occultarum secundum sex regulas. Quarum prima est de nocumento operationum, & tu quidem operationes, cum suis qualitatibus & quantitatibus iam sciuisti, quarum significatio est prima & perdurans. Secunda uerò est de eo, quod euacuatur, cuius significatio perdurans quidem est, sed non est prima. & perdurans quidem est, propterea quòd in ipsa semper confidunt. Et prima quidem non est ideo quòd significat [q] ʒmaturationem, aut maturationis prohibitionem mediante alio. ʒ Tertia autem est dolor. Et quarta est de apostemate. Et quinta est de situ. Et sexta est de accidentibus manifestis [r] ʒ& comparatis. ʒ Et eorum significatio non est prima neque perdurans: & in unaquaque earum sermonem diuisim faciam. [s] ex operationibus uerò significatio habetur, quoniam, quum operatio nõ secundum naturalem processerit cursum, qui est ei; significatur quòd uirtuti accidit nocumentum, & uirtutis nocumentum ægritudinem sequitur, quæ est in membro, in quo est uirtus. Operationum uerò nocumenta sunt secundum tres modos. Operationes enim aut minuuntur, sicut oculi minuitur uisio, & rem uidet minorem [t] ʒ ʒ& à propinquiore spatio: & sicut stomachus, quum durius digerit, & tardius, & minorem quantitatem. aut mutantur, sicut quum oculus uidet illud, quod non est; aut uidet rem, non sicut est: & sicut stomachus quum cibum [t] ʒ dissipat, ʒ & ipsum malè digerit. aut destruuntur, sicut oculus quum non uidet: & stomachus quum nullo modo digerit. Eius autem quod euacuatur, & quod retinetur significationes multis sunt modis: aut enim significat ex parte retentionis nõ naturalis, sicut quum retinetur res quæ solebat euacuari, quemadmodum accidit illi, cuius urina retinetur, aut egestio: aut significant ex parte euacuationis non naturalis: & hoc quidem aut erit de substantia membrorum, aut nõ erit ita. Sed quod est de substantia membrorum tribus significabit modis, aut enim per suiipsius substantiam significabit, sicut annuli, qui expuuntur, herpetẽ esthiomenum in cannali pulmonis significant: aut significabit per quantitatem sui; sicut cortices, quum in dysenteria egrediuntur; nam si fuerit grossus, significat quòd ulcus in grossis existit intestinis; & si subtilis, significat quòd in subtilibus est intestinis: aut significabit per colorem suum, quemadmodum hypostasis petaloides; quæ si fuerit rubea, significat, quòd est in membris carnosis, sicut renibus: et si alba, significat quòd est in mẽbris neruosis, sicut in uesica. Quod uerò significat illud, quod non est de substantia membrorũ, significat, aut quia ipsius egressio non est naturalis, sicut humores sani, & sanguis, quum exierit; aut quòd est non naturale in qualitate sui, sicut sanguis corruptus, siue consueuerit exire, siue non: aut quod est non naturale in substantia absolutè, sicut lapis: aut quòd est non naturale quantitate sui, licèt naturalis sit eius exitus. Et istud est, aut propterea quòd augetur: aut propterea ꝙ minuitur, sicut stercus & urina, quum pauca fuerit, aut multa: aut ut sit non naturale in qualitate sui, licet exire soleat, sicut stercus, & urina, quæ sunt nigra: aut si egrediatur à parte non naturali, licèt exire consueuerit, sicut stercus, & urina [u] ʒquum in ægritudine ilijʒ per superiora egrediuntur. Doloris autem significationes in duobus cõprehenduntur generibus. & illud est, quoniã dolor, aut significat per suum locum. uerbi gratia quoniam si fuerit in dextra, erit in hepate, & si in sinistra in splene. Et est quum per suam speciem significat, quæ sit ipsius causa: quemadmodum diximus in doctrina causarum: uerbi gratia, quoniam si fuerit grauatiuus, significabit apostema, quod est in membro non sentiente; aut cuius sensus destructus est. & extensiuus multam significabit materiam. & mordicatiuus materiam significabit acutam. Apostematis autem significationes tribus existunt modis: aut enim sunt ex substantia sui: sicut erysipila, quæ choleram significat rubeam: aut sclirosis, quæ choleram demonstrat nigram: aut ex loco sui, sicut quum fuerit in dextra, significat; uerbi gratia, quòd est apud hepar: aut in sinistra; significat, quod est ex parte splenis: aut per figuram sui, quoniam, quum apud dextram fuerit, & fuerit lunare, significat quòd est

[n] B. instigationis.

[o] B. aut in alio ex parte qua, an sit proportionatũ figuræ eius, aut non proportionatum.

[p] B. significatione.

[q] B. mediante digestione, aut priuatione digestionis.

[r] B. proportionatis.

[t] † B. quàm sit.

[t] B. corrumpit.

[u] B. cũ in ægritudine ileos.

est in ipso hepate, & si longum fuerit, significat quòd est in musculo, qui est super ipsum. Situs uerò significationes aut sunt ex locis, aut ex communitatibus. Et ex locis quidem apparetes sunt. Et ex communitate quidem sunt sicut per nocumentum, quod est in digito; ex causa antecedente cognoscitur, quòd est propter nocumentum, quod sexto ex paribus neruorum colli accidit.

ANNOTAT.

1 *Accidentia & significationes secundum &c.* Accidentia præsentia præterita & futura quid medico cōferant. Hipp. & Gal. 1. prognost. scriptum reliquere. Dicuntur autem hæc ea ratione qua nos ea docent quæ ignoramus, signa, suntq; hæc Gal. li. ar. med. uel salubria: uel insalubria: uel neutra. De salubribus signis & fontibus unde ea sumātur abundè in eo ar. med. lib. agitur à cap. 8. ad 71. De insalubribus uerò hinc ad 84. Et libris præterea de affectis locis. Verùm insalubria hæc signa, alia morbum, alia partem morbo affectam, alia morbi causam, alia morbum simul & locum, alia morbum & causam, & alia causam simul & locum significant. & hoc pulchrè & copiosè 1. præsertim de affec. loc. docetur.

Cap. 1. 2. & 3. — Cap. 2. & 7 — Cap. 5.

2 *Amplius accidentium quædā sunt substātialia &c.* Signa quæ modò dicta sunt Gal. rursum diuidit. & aliquando tria capita eorum facit, ut primo aph. quū alia propria, alia assidentia, alia post emergentia seu post apparentia esse dicit. aliquando duas tantum eorum species numerat, ut in primo de crisibus, ubi quædam esse propria ait affectuum signa, quæ cum morbo simul inuadunt & incipiunt: reliqua uerò omnia ait post apparere: neque de assidentibus meminit. tertio quoque in 4. de uulgarib. morb. de signis iisdem mentionem faciens, de pathognomonicis tantùm & assidentibus, nihil autem de post apparentibus loquitur. Verùm quod ad hoc pertinet, cum triplex signorum sit genus ut à Gal. primo aph. notatum est. solum primum genus, quod .s. semper inchoante morbo inuadit, primò dicitur apparere, cætera uerò non primò sed post apparent. Ex his autem quæ post apparent, quum alia propria sint, licèt separabilia: alia uerò communia, quæ uidelicet in reliquis etiānum morbis apparent: quæ propria sunt, ut ab iis distinguantur, quæ communia sunt; assidentia nuncupantur: cætera uerò nomine generis, post apparentia solent appellari. Sunt ergo assidentia omnia post apparentia, hæc tamen non omnia, assidentia sunt. Quamobrem, quòd Gal. assidentia quandoque uideatur reticere, non est contradictio, quū in post apparentibus ea intelligat.

aph. 12. — Cap. 5. — Com. 34. — aph. 12.

3 *Quemadmodum curtitas digitorum &c.* Hoc nusquam Gal. scripsit. author tamen lib. 3. fen 14. tr. 1. idem repetit, quod & Rasis. 17. Contin. 1. cap. 2. Verùm hoc explodit Auer. 4. Coll.

Cap. 3. & 30. — Cap. 4.

4 *Sicut spasmus & tremor &c.* Conuulsionem seu spasmum hic ait naturæ esse opus accidentale. at Gal. 2. de sympt. caus. deprauati motus symptomata distinguēs alia esse ait naturæ opera à morboso affectu irritatæ: alia à morboso tantum affectu dependere, natura ad eorū generationem minimè adiuuante. & conuulsionem in secundo horum capite enumerat. Sanè conuulsio propriè ex repletione fit et euacuatione 6. aph. fieri tamē aliquādo potest, sicuti in epilepsia euenit quæ leuis est conuulsio, ut non ex materiæ aut redundantia aut inopia, sed ob prauam aliquam & nudam qualitatem instar auræ cuiusdam ad neruorum principium elatam, conuulsio fiat, contrahente nimirum sese natura, ut id expellat quod offendit: de huius ergo generis conuulsione arbitrandum est authorem loqui, quum à natura eam fieri pronunciauit. Vide autem pro iis quæ subiungit author secundo de symp. caus. libro copiosissimè.

Cap. 1. — aphor. 39. — Cap. 2. 3. 4. & deinceps.

5 *Ex operationibus uerò significatio habetur &c.* Gal. 1. de aff. loc. methodi initium ad inuestigandos affectos locos, hoc esse ait, quòd actio non lædatur nisi læsa parte à qua ea prouenit. Ostendit autem lib. de diff. sympt. quòd actiones tripliciter lædantur, sintq; uel imbecillæ uel deprauatæ uel abolitæ. Sed de aucta quoque actione meminit 1. de symp. cau. quam quidam existimāt ad tres illas læsiones, quas diximus, non referri. eam tamē Gal. 1. de symp. cau. ad deprauatam actionē refert. Quæ præterea de iis quæ excernuntur & retinentur, subiecit author, pete ex 1. de loc. aff.

Cap. 2. — Cap. præsertim 3. & 4. — Cap. 7. — Cap. 7. — Cap. 1. 5. & 6.

De signis distinguentibus inter ægritudines proprias, & associatas eis. Cap. 2.

ET quoniam est, quum ægritudines in principio accidunt in membro; & est, quum accidunt propter associationem; quemadmodum caput stomacho in suis associatur ægritudinibus; tunc oportet ut ordinemus differentiam inter has duas res per signum distinguens. Dicemus igitur, quòd oportet nos considerare, quæ prius accidit; & autumabimus quòd ipsa est principalis, & altera est ei associata: & cōsiderabimus etiam, quæ est illa quæ remanet postquam altera finitur, & autumabimus, quòd ipsa est principalis, & quòd altera est associata. [a] † § Et tamen est, quum ex hoc prouenit error, & hoc est, quoniam fortasse ægritudo principalis non erit percepta sensu, neque dolorosa in principio sui: sed postea sentiemus ipsius impedimentum, postquam associata ægritudo apparuerit: quæ pro certo est illa, quæ post ipsam accidit, & est eam sequens: existimabitur ergo, quòd associata & accidentalis sit illa, quæ est principalis ægritudo. Et est, quum non percipitur, nisi accidentalis tātum [b] § & principalis, uel origo obliuioni traditur. § Semita uerò obseruandi se ab hoc errore est, ut medicus membrorum noscat communitatem, quod quidem erit ex sua scientia in anatomia: & nocumenta sciat, quæ unicuique accidunt membro; quorum quædam sunt sensu percepta, quædam non percepta: & moretur in ægritudine; & neque iudicet de ea quòd sit principalis; nisi postquam cōsiderauerit, quid sit possibile quòd [c] † § § accidat ipsam sequens. Aegrum ergo interroget de significationibus ægritudinum, quas mēbris ægro membro associatis possibile est accidere: quæ non prius erant sensu perceptæ, neque dolorosæ [d] § ita ut appareant primo; § neque commouentes accidētia quæ sunt eis propinqua; sed nec etiam eas sequuntur res, nisi quæ ab eis sunt longinquę non sensu perceptæ: æger quoque ignorat quòd sint accidentia illi lōginqua radici. Istud tamen non dignoscitur nisi sapientia medici. Plurimum uerò, quod ex eo ad memoriam reducit; est, quum operationum impedimentum consideratur. Quumq; operationum impedimentum inuenerit antecedens, iudicabit quòd ægritudo illa est associata; licèt quædam membrorum sint talia, quòd plurimum dispositionum ipsorū est, ut sint eorum ægritudines aliorum membrorum ægri-

[a] † B. & è contra, qm associata existimatur ex eo, quod est illa, quæ accidit postrema: & sedatur cū sedatione primæ.

[b] B. & quæ nō est principalis ponitur principalis.

[c] † B. eā.

[d] B. dolore apparente.

ægritudines sequentes. Capitis enim secundum plurimum suarum dispositionum, sunt ægritudines per societatem stomachi. Sed illud conuertere est perparum. Et nos quidem coram tuis manibus ponemus signa complexionum principaliũ & accidentalium secundum modum communẽ. Quæ uerò unicuique membro sunt propriæ in suo dicentur cap. Quæcunque autem ex significationibus ægritudinum compositionis manifestæ fuerint, sensus dignoscet. Sed quæ occultæ fuerint, exceptis repletione, & oppilatione, & apostematibus, & solutione continuitatis; in dictione uniuersali comprehendere est difficile. Et similiter illud, quod ex repletionibus & oppilationibus, & apostematibus, & solutione continuitatis unicuique membro proprium existit. Melius igitur est, ut hoc totum dictionibus reseruetur particularibus.

ANNOTAT.

Quum morbi plures sunt, atque unus ex altero dependet, ex ijs, qui primo loco afficit primarius: qui secundò, secundarius dicitur. & qui particulam aliquam infestat quia in ipsa est, proprius: qui uerò unam quidem particulam non obsidet, eam tamen afficit, per cõsensum appellatur. Ex his rursum qui primarius est, idem & per essentiam est; at qui secundario afficit, id non semper per consensum affligit; quin sæpe qui antea per cõsensum offendebat, per essentiam postea afficit. ita distinxit Gal. 1. de loc. aff. Verùm idem tamen proprium etiam cum primario in eodem libro confundit. Vide autem pro hac materia tertio de loc. aff. & lib. de const. ar.

Cap. 3. Cap. 6. et 9. Cap. 1. et 5. Cap. 16.

De signis complexionum. Cap. 3.

Signorum genera, quibus complexionum dignoscuntur dispositiones, sunt decem: unum eorum est tactus. & modus quidem, quo cognoscitur, est ut cõsideret an tactui sani sit æqualis in terris temperatis, & aere temperato: nam si æqualis fuerit, significabit æqualitatem. quod si patiatur ab eo tactor complexionem habens sanam, & infrigidetur aut calefiat, aut ipsum sentiat naturali molliorem, aut duriorem, aut asperiorẽ quam naturalis; neq; fuerit ibi causa ex aere, aut balneatione cũ aqua frigida, aut alia re, quæ mollitiem addat, aut asperitatem; est tunc ex complexione non temperata. Et ex dispositione quidem unguium [a] † § § in mollitie, & siccitate ipsarum, possibile est cognoscere complexionis corporis dispositionem: [b] † § § licèt mollitiei & duritiei iudicium non sit stabile, nisi prius æqualitatis inter caliditatem & frigiditatem significationes præcesserint: nam, si nõ ita fuerit, possibile erit, ut caliditas durum tactum, & asperum mollificet, nedum illum, qui est temperatus propter resolutionem ipsius: & faciat existimari, quòd sit mollis & humidus natura: & ut frigiditas mollem tactum induret, ne dum illum, qui est temperatus, propterea quòd multum congelat & inspissat: & opinabitur quòd sit siccus, [c] § sicut nix & sol: & nix quidem propterea quòd coagulat & congelat: & sol quidem propterea ꝙ ingrossat. § Eorum autem plurimorum, qui frigidæ sunt complexionis, corpora mollia sunt, licèt sint macra, quoniam cruditas multa consistit in eis. Secundum uerò est genus signorum ex carne & adipe assumptorum, quoniam caro rubea, quum multa fuerit, humiditatem significabit & caliditatem; & existit ibi soliditas. Et si pauca fuerit, & adeps multus non ibi affuerit; significabit siccitatem. Pinguedo autem & adeps semp frigiditatem significant; & est cum eis laxitas. Et si cum hoc fuerit uenarum angustatio, & sanguis paucitas, & hoc habenti aduenerit debilitas ex fame propter minorationem sanguinis naturalis, qui est præparatus ad illud, quo membra ex nutrimento indigent; significabit quòd complexio huiusmodi est [d] § secundum naturam. § Et si hæc alia signa non affuerint; significabit quòd est complexio acquisita. Pinguedinis autem & adipis diminutio semper caliditatem significat; qm̃ pinguedinis & adipis materia, sanguinis est unctuositas, & earũ factor est frigiditas; & propter hoc in hepate minorantur; & sunt in intestinis multę. Et neque sunt super cor multæ plusquam super hepar, nisi propter materiam: non enim propter complexionem & formam, sed propter curam naturæ pendentem [e] § à materia illi simili. § Pinguedinis autem & adipis cõgelatio super corpus minuitur & augetur secundum minorationem caloris, & ipsius augmentum. Et corpus quidem carnosum absque multa adipe & pinguedine, est corpus calidum & humidum. Quòd si fuerit caro rubea multa cum pinguedine & adipe pauca; significabit humiditatem superfluam: & si superflua fuerit, humiditatis & frigiditatis significabunt superfluitatem; & quòd corpus frigidum factũ est & humidum. Et ex corporibus quidem: quod magis est macrum, est frigidum & siccum; & postea calidum & siccum; deinde siccum, quod in caliditate & frigiditate temperatum existit; postea calidum, quod est in humiditate & siccitate temperatum. Tertium uerò genus, est signorum sumptorum ex capillis. Et ipsa sunt, quæ sumenda sunt ex parte horum modorum, qui sunt, uelocitas originis, & ipsius tarditas: & multitudo eorum, & paucitas ipsorum: subtilitas & grossitudo eorum: planities & crispitudo. Et eorum color est una ex radicibus in hoc. Signa uerò ex uelocitate natiuitatis eorum, aut tarditate, aut prohibitione originis ipsorum, sumpta sunt; quòd illi, qui tardè nascuntur, aut non nascuntur; quum non affuerint significationes, quæ corpus penitus sanguinem non habere demonstrent; significant quòd complexio uehementer est humida. Quod si festinauerint; non erit corpus illius humiditatis: immò ad siccitatem declinabit. Ipsius uerò caliditas & frigiditas ex alijs signis, quæ iam diximus, cognoscuntur. Quum autem caliditas & siccitas coniungentur; capilli multo citius nascentur, & erunt multi & grossi, quoniam multitudo caliditatem significat, & grossities multam fumositatem: ideoque in iuuenibus est amplius quam in pueris, quoniam puerorum materiæ uaporosæ sunt, & non fumosæ. Et horum contraria ipsorum sequuntur contraria. Significatio autem ex parte figuræ est, quòd crispitudo significat caliditatem & siccitatem. Est tamen, quum foraminum & pororum inuenit tortuositatem: sed istud non mutatur, quum alteratur complexio. [f] § Duæ uerò primæ res mutantur, § & planities

a † B. manus.

b † B. si nõ fuerit illud propter causam extraneam.

c B. sicut in niue & pinguedine. niuem enim frigiditas coagulat congelando, & pinguedinem ingrossando.

d B. radicalis naturalis.

e B. cum tali materia.

f B. duæ verò primæ causæ alterantur alteratione complexionis.

ties huius significat contrarium. Ex parte autē caloris nigredo significat caliditatem; & subalbedo significat frigiditatem; & [g] §citrinitas§ & rubedo æqualitatem significant; & albedo significat, aut frigiditatem, aut humiditatem uehementem; sicut canities: aut fortem siccitatem; sicut accidit uegetabilibus, quum siccantur; quæ ex sua nigredine, aut uiriditate transeunt ad albedinem: & hoc quidem non accidit hominibus, nisi in fine ægritudinum siccantium. Et canitiei quidem causa apud Aristotelem est cōuersio ad colorem phlegmatis: & apud Galenum est [h] §† situs,§ qui nutrimentum comitatur, quod ad capillos uenit; quum frigidum fuerit; & fuerit motus eius, & ipsius penetratio in poris, tardata. Quumq; duas dictiones consideraueris; inuenies eas pro certo propinquas: quoniam causa in albedine coloris phlegmatis: & causa in albedine [i] §† situs§ est una. Et de hoc quidem physicus tractare debet. Post hoc acres, & regiones in re pilorū operationem habent; quæ est obseruanda: [k] §non enim timetur, quòd in nigro sit capillus flauus, qui æqualitatem complexionis ipsius significet, quum eam habuerit: neque in capillis sclaui nigredo: quæ complexionis eius significet caliditatem: quum ipsorum genus eam habuerit.§ Aetates etiam in re capillorum operantur; quoniam iuuenes sunt, sicut meridionales: & pueri, sicut septētrionales; & senectus est, sicut medij. Pili prætera in puero multi, significant ꝙ ipsius complexio; quum crescet; ad melancholiam cōuertetur: & in sene significat, ꝙ in præsenti est melāncholicus. Quartū uerò genus signorū est sumptum ex colore corporis. Albedo enim signum est priuationis sanguinis, aut paucitatis ipsius cum frigiditate: quoniam, si cum caliditate esset, & humore cholerico; esset citrinitas. Et rubeus quidem significat [l] §multum sanguinis. Et ruffus, & subruffus significant caliditatem. Sed subruffus plus significat choleram rubeam, & ruffus significat sanguinem cholericum. Est tamen, quum subruffus§ sanguinis significat priuationem, licet nō sit ibi cholera rubea; quemadmodum accidit in cōualescentibus. Fuscus autem uehementem significat frigiditatem; ob quam minuitur sanguis; & congelatur ille paucus; & ad nigredinem conuertitur; & cutis mutat colorem. Et brunus significat caliditatem. Et melongianus frigiditatem significat & siccitatem; quoniam calor est, qui puram choleram nigram sequitur. [m] §Sed gypseus frigiditatem significat, & rem phlegmaticam. Et stanneus§ frigiditatem & humiditatem significat cum pauca re melancholica; quoniā est albedo cum pauco uiriditatis: erit ergo albedo sequens colorem phlegmatis, & complexionem humiditatis, & uiriditas sequens sanguinem congelatum, qui trahit ad nigredinem, qui commistus phlegmati factus fuit uiridis: & eburneus frigiditatem significat phlegmaticam cum pauca cholera rubea. Et secundum plurimum quidem mutatur color propter hepar [n] §ad subruffedinem & albedinem: & propter splenem ad subruffedinem & nigredinem. & in ægritudinib. hæmorrhoidū ad subruffedinem & uiriditatem. hoc tamen non est semper, immò est, quum mutatur. Cognoscere uerò ex colore linguæ complexionem stomachi, & intestinorum, est difficile: & ex colore oculi cognoscere complexionem cerebri, est difficile.§ Et fortasse est, quum in una ægritudine duorum colorum diuersitas in duobus contingit mēbris, sicut quum albescit lingua, & nigrescit facies in una ægritudine; quemadmodum in ictæritia, quæ propter uehementiam acuitatis cholerae rubeæ accidit. Quintum uerò genus est signorum ex forma membrorum assumptorum; quoniam complexionem calidam sequuntur pectoris amplitudo, & extremitatum magnitudo, & ipsarum complementum in quantitate earum absque coangustatione, & sine curtitate, [o] §& præcipuè manuum & pedum,§ & uenarum amplitudo, & earum apparitio, & pulsus magnitudo, & fortitudo ipsius, & magnitudo musculorum, & propinquitas eorum ex iuncturis: quoniam operationes augmentatiuæ & compositiuæ formæ, caliditate complentur. Et frigiditatem sequuntur omnium horum contraria, quoniam propter eam [p] §minorantur uirtutes naturales, & non complēt operationes natiuas & creationem. & complexionem siccam sequuntur asperitas & curuitas:§ & iuncturarum manifestatio: & apparitio cartilaginum in epiglotti, & naso: & est nasus æqualis. Sextum uerò, est genus signorum sumptorum ex uelocitate passionis membrorum. Membrum enim quum cito calefit absque difficultate, est calidæ complexionis; quoniam conuersio in genere proportionali est facilior conuersione ad contrarium: etsi cito infrigidatur; res erit econtrario. [q] †§ § Quòd si aliquis dixerit, ꝙ oportet ut res sit huic contraria; nos nanq; pro certo scimus quòd res non patitur nisi a suo contrario, & non à suo simili; sed ex hoc uerbo, quod tu præmisisti, prouenit, ut passio à simili sit dignior: Responsio erit, quòd simile à quo non patitur res, est illud cuius qualitas, & qualitas illius, quod ei simile existit; est una specie & natura. Quod autem calidius est alio, nō est simile ei, qđ est minus calidum: immò duo calida, quorum unum est calidius, diuersificantur: & illud quidē, quod est minus calidum, comparatione eius, qđ est calidius; est frigidū. Patitur ergo ex hoc: unde est frigidum comparatione illius, & non calidum. Patietur etiā ab eo, quod est ipso frigidius, & a frigido: unum tamen eorum ipsius qualitatem auget, & præbet ei augmentum, quod est in ipso fortius & alterum minuit qualitatem, ipsius ergo alteratio ad id, quod in sui qualitate præstat augmentum, & mutat illud, quod in ipso est fortius, erit facilior: licet sit hoc alia causa, quæ alicui eorum, quæ in [r] § qualitate communicant, est propria; & contradicit§ & sicut illud, quod in sui natura calidæ existit complexionis, non cito recipit in se calidi operationem, nisi propterea quòd caliditas destruit operationem contrarij, quod est frigidum, [s] §eo quòd refrenat§ illud, qđ complexio calida uult efficere de augmento in calefactione. Quum ergo sibi occurrunt, & prohibens destruitur, iuuant se ambo in calefaciendo, & eorum adiutorium sequitur duarum qualitatum fortitudo completa. Quum uerò extrinseca caliditas æqualitatem destruere uoluerit; calor innatus, qui est intus, erit res fortior in resistēdo; adeo ut uenena calida non refrenet, neque expellat,

g B. & ruffedo.

h B. altecharegi. † atacharugi.

i B. altecharegi † atacharugi.

k B. non enim expectatur seu existimatur, ꝙ per ruffedinem capillorū in nigro significetur cōplexio æqualis, quæ ei inhæret, neq; per nigredinem capillorū in alsachalebi significat complexio calida quæ inhæreat ei secundum ipsum.

l B. multitudinē sanguinis, & caliditatē, & citrinus, & ruffus significāt caliditatem: sed citrinus est magis significās cholerā & ruffus sanguinem, aut sanguinem cholericū. Et quadoque.

m B. Sed gypseus purā frigiditatem significat & rem phlegmaticam. Et plumbeus.

n B. ad citrinitatem & albedinem: & pp splenem ad citrinitatem & nigredinem. Et in ægritudinib᷑ hemorrhoidarum ad citrinitatem & uiriditatē. & nō est hoc semper, immò quandoq; diuersificatur. Significatio uerò ex colore linguæ sup cōplexionē stomachi, & intestinorū, & uenarū quietarū in corpore est fortis. Et significatio ex colore oculorū sup cōplexioné cerebri ē fortis. Alia litera. Significatio uerò ex colore linguæ sup cōplexionem stomachi, & uenarū, & arteriarū in corpore est fortis.

o † —— B.

p B. deficiunt virtutes naturales à cōplemento operationū virtutis formatiuæ, & generatiuę. & complexionem siccā sequitur asperitas

q † E. propter eandē causam.

r B. natura seu cōplexione cōmunicāt, seu cōueniunt est propria, & est remissior, seu diminuta in ea.

s B. impediens.

expellat, neque ipsorum corrumpat substantiam, nisi calor innatus. Calor nanque innatus naturæ est instrumentum, quod caloris euenientis expellit nocumentum, propterea quòd spiritum mouet ad ipsum expellendum, & ad eius uaporem remouendum, & ad ipsum resoluendum, & ipsius materiam adurendum. Et frigidi etiam aduenientis nocumentum per contrarium expellit. Hanc uerò proprietatem non habet frigiditas: non enim impugnat, neque refrenat nisi aduenientem caliditatem per contrarium tantum, quia nõ impugnat aduenientem frigiditatem. Et calor quidẽ innatus est ille, qui humores naturales tuet; ne eis caliditates extraneæ dominentur. Calor nanque innatus, quum est fortis; potest natura ipso mediante in humoribus ministrare secundum modum maturandi & digerendi: & custodire eos secundum sanitatem: & mouentur humores secũdum modum ministrationis ipsius: & prohibentur moueri secundum modum ministrationis caloris extranei, quia non putrefiunt. Sed quum calor iste est debilis, fatigatur natura, & à regimine humorum abstinet propter instrumenti debilitatem, quod inter ipsam & humores est mediũ, & stat: & calor extraneus inuenit [t] §humores non impeditos ab administratione.§ Comprehenduntur ergo ab eo, & facit eos obedientes, & motu extraneo ipsos mouet, & accidit putrefactio. Calor igitur innatus uirtutum omnium est instrumentum, sed frigiditas est ei inconueniens: & neque prodest, nisi accidentaliter. Ideoq; dicitur calor innatus, & non dicitur frigiditas innata, [u] §neque comparatur frigiditati ex colcodea corporis illud, quod comparatur caliditati.§ [x] § Septimum autem genus signorum est, quod sumitur ex cogitationibus, & à rebus multum desideratis à natura hominis, quas plurimum appræhendit uirtus, & operatur similitudinem qualitatum: sicut dicemus in somnijs: ideo quòd corpus est instrumentum animæ.§ Octauum autẽ genus est, quod sumitur à signis operationum. Quum enim operationes secundum naturalem cursum procedunt plenè & perfectè; significant complexionis æqualitatem. Quòd si à parte sua ad motus mutentur superfluos, significant complexionis caliditatem. & similiter, si properauerint: quoniam caliditatem significant, sicut augmenti uelocitas & uelocitas natiuitatis capillorum, & natiuitatis dentiũ. Quòd si debilitentur, & ociosæ fiant, & tardẽtur: significant complexionis frigiditatem. Est tamẽ, quum eorum debilitas, & ociositas, & tarditas, sunt cadentes propter complexionem calidam, licèt illud esse non posit absque mutatione à cursu naturali cum debilitate. Et est etiam, quũ plures naturalium operationum deficiũt propter caliditatẽ, & minuuntur, sicut somnus: quoniã fortasse est, quum destruitur propter calorem complexionis calidæ, aut minuitur. Et similiter est quum augetur aliqua dispositionum naturalium propter frigiditatem; sicut somnus: sed tamẽ nõ erunt ex summa operationum naturalium absolutè, immo conditionaliter, & per causam: Somni nanque necessitas in uita & sanitate, non est necessitas absoluta, immò propterea ut spiritus ab impedientibus separetur propter illud, quod ei accidit ex lassitudine, aut propterea quòd est ei necessarium incumbere super digestionem cibi & propterea quòd non potest duas res. Somni igitur necessitas non est nisi ex parte alicuius impotentiæ, & est exitus à necessitate naturali: licèt sit exitus ille naturalis ab eo, unde est necessarius: naturalis enim dicitur de necessario communitate nominis. [y] §Firmior uerò significatio, quã hoc nomen habet, non est, nisi ut dicatur de complexione æquali, & illud est ut operationes æquẽtur, & compleantur.§ Eius uerò significatio super caliditatem & frigiditatem, & siccitatem, & humiditatem; est significatio probabilis. Ex genere autem operationum fortium, quæ calorem significant, est [z] §acuitas§ uocis, & eius grositudo, & loquendi uelocitas, & ipsius continuitas, & ira, & festinatio motionum, & palpebrarum citatio; licèt sit, quum ista adueniunt non propter causam communem; immò propter causam membro operationis propriam. Nonum uerò genus est ex pulsio superfluitatum à corpore; & qualitates eorum, quæ expelluntur. Expulsio enim quum non aufertur: & illud, quod ex stercore, & urina egreditur, & sudore, et alijs: est acutum habens odorẽ fortem, & tincturam ex eis, quæ tincturam habere consueuerunt, & adustionem, & decoctionem ex illis, quæ assationem & decoctionem solent habere; est calidum. Quod uerò diuersum est ab hoc, est frigidum. Et genus quidem decimum est sumptum ex dispositionibus uirtutum animæ in suis operationibus, & passionibus, [a] §sicut ira fortis, & æstuatio, & perceptio, & intellectus, & audacia, & inuerecundia, & suspitio bona, & bona spes, & impietas, & impigritia, & morum uirilitas§ & pauca ociositas, & parum pati ab unaquaque re significat caliditatem. Eorum autem contraria frigiditatem. Et perseuerantia furoris, & mansuetudinis, & imaginari, & rememorari, & reliquorum, significant siccitatem. A passionibus uerò cito remoueri, significat humiditatem. Ex hac quidem secta est insomnietas, & somnium, quoniam ille, in cuius complexione est dominiũ caliditatis, uidet se quasi ad ignem calefieri, aut sicut ille, qui sedet ad solem: & ille in cuius complexione est frigiditas dominans, uidet se sicuti esset in niue, aut quasi in aquam mitteretur frigidam. Amplius unusquisq; humorem habens dominantem uidet illud, quod suo pertinet humori, quemadmodum dicunt. Hoc autem totum, quod nominauimus, aut plurimũ eius, est de modo significationum complexionum principaliũ, quæ sunt ab initio creaturæ. Complexionum uerò extranearum accidentalium, [b] § quæ est acuta significat inflammationem in corpore nocibilẽ febres præcedentem: & fortitudinis destructionem apud motus rebellionem caliditatis: & sitim superfluam; & adustionem in ore stomachi; & amaritudinem in ore; & pulsum, qui lassitudini attinet, & uelocitati uehementi, & frequentiæ;§ & cui omnia calefacientia in regimine adhibita nocent; & quem infrigidantia curant; & cuius dispositio in æstate mala existit. Complexionis autem frigidæ non naturalis signa sunt, parum digerere; & sitis pauca; & iuncturarum lassitas: & ex phlegmate febres multæ; & cui rheumatismi nocent, & infrigidantia in regimine adhibita; & ut per calefacientia curetur: & ut in hyeme malam habeat

[t] B. ipsum non occupatũ in regimine.

[u] B. neq; proportionatur ad frigiditatem illud qđ ex colcodea corporis ad caliditatem proportionat.

[x] B. Alia litera. Septimũ aũt ẽ dispositio somni & vigiliarũ: qm̃ æqualitas amborũ significat cõplexionẽ tẽperatã, præcipuè in cerebro. & augmentum somni significat frigiditatẽ & humiditatẽ. & augmẽtũ vigiliarũ significat siccitatẽ & caliditatẽ propriè in cerebro.

[y] B. Et hæc perverior significatio non est, nisi super cõplexionem æqualẽ, & illud secundum ꝙ æquẽtur operationes & cõplentur.

[z] B. fortitudo.

[a] B. sicut uehemens velocitas ad irã, & fortis mobilitas i opinionibus, & ingeniositas, & intellectus, & audacia, & inuerecundia, & bonitas existimationis, & bonitas spei, & impietas & impigritia, & morũ virilitas, & celeritas in motibus & operationibus.

[b] B. illã quæ calida est, significat inflãmatio corporis nocuua & à febribus noceri, & debilitas virtutis apđ motiones propter cõmotionem caliditatis, & sitis superflua & inflãmatio in ore stomachi & amaritudo i ore & pulsus declinans ad debilitatem, & velocitatem, & uehementiam, & frequentiam.

habeat dispositionem. Signa uerò humiditatis non naturalis sunt pertinentia signis frigiditatis: & est cum eis lassitas; & saliuæ fluxus, & mucillaginis: & uentris solutio: & digerendi malitia: & impedimētum, quod est à regimine, quod est humidum: & multus somnus: & inflatio palpebrarum. Sed signa siccitatis non naturalis sunt asperitas: & uigiliæ: & macies accidentalis: & læsio à regimine, in quo est siccitas: & malitia dispositionis in autumno: & curari per id, quod humiditatem efficit: & curatio præsens per aquam calidam, & oleum subtile, & fortis receptio eorum.

ANNOTAT.

Gal. lib. art. med. commodius signa hæc omnia perstrinxisse uidetur, nempè dum quattuor summa capita constituit cætera omnia amplectentia. Sed quæ hic de tactu afferūtur. lege & loco citato & 2. de temp. Quæ de secundo signorum genere dicuntur: & libro ar. med. & 2. de temper. habes: & hic nota etiam controuersiā de pinguedine, quam Gal. loco citato de temper. & alibi frigidam esse statuit. cuius oppositum uidetur sensisse Arist. sicuti alibi notatum est. De tertio signorum genere, id est, de capillis, uide 2. de temp. & Arist. 5. de gener. animal. & particulatim lib. ar. med. ubi de cerebri temperatura agitur. & pro eo quod hic notatur de causis caniciei uide Alex. I. problematum libro. Pro quarto autem signorum genere uide lib. ar. med. de signis temperamenti totius corporis, nec non 4. de tuen. san. & 3. in 3. de uulg. morb. 2. de elem. I. aph. & 5. de loc. aff. Pro quinto etiam signorum genere lege lib. ar. med. de signis cordis & hepatis. & 2. de temperam. Pro sexto autem quæ potentia est passiua. uide libellum de optima corporis constitut. qui totus ad hoc caput facit, & hic nota etiam de innato calore quæ Gal. 8. de decr. Hip. & Plat. scripsit. De septimo signorum genere. Vide quæ in lib. ar. med. de signis cerebri, & Arist. quoque lib. de somno & uig. De octauo quoque uide lib. de optima corporis constit. & 2. de temperam. & lib. ar. med. & lege pro ijs quæ de somno afferuntur primo de sympto. caus. & 2. aphor. & 3. de loc. affect. Vide etiam pro eo quod ait de uoce lib. ar. med. cap. de uoce, ubi sentire oppositum uidetur eius quod author scribit. Vide & ibidem cap. de signis cordis calidi. Pro nono signorum genere uide 3. de symptom. cau. Et pro decimo tandem genere lege lib. ar. med. de signis cordis temperaturarū, & de operat. obtin. princip. Vide & pro eo quod ultimo loco subiungit author, Galeni libellum de dignotione per somnum. Hippocratis libellum de insomnijs & Arist. de diuinatione per somnum. Quæ uerò ultimo loco de temperaturis præter naturam subiecit, symptomata sunt, quæ singula suas à quibus proueniunt, causas, significant. & ideo referenda ad suos sunt morbos. pro his ergo lege libros de sympt. causis.

[margin: Cap. 8. — Cap. 3. & 6. — Cap. 53. 56. & 57. Cap. 4. — Cap. 5. & 6. — Cap. 3. — Cap. 13. 14. & deinceps. — Ca. 2. 4. 5. & 10. — Cap. 51. 52. & deinceps. — Cap. 4. — Com. 70. — Cap. 2. — aphor. 2. — Cap. 7. — Cap. 29. 37. 38. — Cap. 4. — Cap. 7. — Cap. 22. — Cap. 4. — Cap. I. cap. 14. — Cap. 8. — Cap. 8. — aph. 3. cap. 5. — Cap. 67. — Cap. 29. — Cap. I. — Cap. 31. 32. 33. & deinceps. — Cap. 12. — Cap. I.]

De comprehensione signorum complexionem habentis æqualem. Cap. 4.

Signa eius aggregata excepta de alijs, quæ diximus, sunt æqualitas tactus in caliditate & frigiditate, & siccitate, & humiditate, & mollitie, & duritie: & æqualitas coloris in albedine & rubedine: & figuræ mediocritas inter grossitiē & maciem; quæ tamen magis declinet ad grossitiem: & ipsius uenæ sunt inter submersas, & super carnem procedentes; quæ sunt separatæ, & egredientes: [a] & capilli inter pilositatem & lenitatem, & crispitudinem, & planitiem; & in tempore pueritiæ trahant aliquātulum ad rubedinem; & in tempore iuuentutis ad nigredinem aliquantulum: & æqualitas dispositionis somni & uigiliarum: & membrorum in suis motibus conueniētia, & [b] sanitas: & fortitudo in imaginatione, & intellectu, & memoria: & in motibus mediocritas inter superfluitatem, & diminutionem; uidelicet inter multam audaciam, & timorem; & inter iram, & patientiam; & impietatem, & misericordiam; [c] & inter stabilitatem, & perseuerantiam; & in operationibus omnibus complementum & sanitas: & bonitas augmenti: et uelocitas in ipso: & procerus status: & erunt ipsius somnia delectantia, & spem bonam facientia; ex odoribus bonis; & somnis delectantibus; & palatijs nouis. Et hanc quidem habens complexionem, faciem hilarem, amabilem, & iucundam habebit: & erit temperatus in desiderio comedendi & bibendi: & erit bonæ† concoctionis in stomacho, & hepate, & uenis, & assimilatione in toto corpore. & temperatus in expellendo superfluitates à se ex cannalibus, quæ illud efficere consueuerunt.

[margin: a B. & æqualitas capillorū in multitudine & paucitate crispitudinis & planitiei, & in tépore pueritię declinent ad ruffedinem. — b B. facilitas. — c B. et furiositatē uel iracūdiā, et mansuetudinē, et superbiam et deiectam animam. — † istimbre.]

ANNOTAT.

De moderati temperamenti indiciis. lege apud Gal. lib. ar. med. & 2. de tempe. & libello de opt. corp. constit. copiosé. Quæ uerò de insomniis in fine capitis adiiciuntur. habes ex Hipp. Arist. & Gal. libris superiori capite allegatis.

[margin: Cap. 8. & 51. — Cap. I.]

e signis eius qui egreditur ab æqualitate. Cap. 5.

Iste est, cuius complexiones membrorum non similantur: immò fortasse membra ipsius principalia in exitu ab æqualitate sibi contraria existunt; & unum eorum ad unam egreditur complexionem, & aliud ad eius contrariam. Quumq; eius compositio dissimilis fuerit; erit malus, & ingenio sui, & intellectu; sicut ille, qui magnum habet uentrem; & digitos curtos; & faciem & caput rotunda; & staturam magnam: [a] aut ille, qui habet paruum caput, & in facie, & fronte carnis multitudinem; & etiam in collo & pedibus; & est eius facies mediæ spherę similis. & si ipsius [b] mandibulæ magnæ fuerint, erit ualde diuersus: & similiter, si caput & frons rotunda fuerint, sed facies ualde [c] rotunda; & collū uehementer grossum: & in oculis motus habuerit tarditatem; erit hominibus omnibus à bonitate remotior.

[margin: a B. aut staturā paruam. — b B. Alia litera mandibulæ rotundæ uel sphericæ. — c B. Alia litera longa.]

ANNOTAT.

Aequale & inæquale triplici significatu de temperie, atque intemperie sumi solet. primò: de mediocritate in primis qualitatibus exacta aut non exacta, intelligitur, de qua I. de temperam. agitur. & supra in cap. de complexionibus est tractatum: secundo, de morbosa intemperie dicitur, quæ aut æqualiter particulas omnes occupauit, aut non omnes. & de hac & 2. de sympt. caus. & lib. de inæquali intemperie habetur. tertio, de sanitate, quæ & in primo est, & in secundo genere, nempè de temperamento, & proba compositione, ubi corpus quidpiam ex partibus constet eodem temperamento & eadem compositione præditis, de qua hoc in loco agitur. uide Gal. 6. de san. tuenda.

[margin: Cap. 5. — Cap. 8.]

De

De signis repletionem significantibus. Cap. 6.

REpletio secũdum duos existit modos. Est enim repletio secundum [a] § foramina : § & est repletio secundum uirtutem. Repletio uerò secundum [b] §foramina§ est, ut sint humores & spiritus, & si in suis qualitatibus boni existant, in quantitate sui superflui; adeo quòd [c] §foramina§ impleuerint & extenderint: hoc autem habens, secundum timorem motus existit. Est nanque, quum repletio uenas scindit; & ad suffocantia fit fluxus; & accidit suffocatio; aut epilepsia; aut apoplexia. Cuius quidem sanatio est, ut cito cum minutione succurratur. [d] § Sed, quia propter malitiam qualitatis humorum cõtingit ipsos nocumentum facere tantum, & non quãtitate; ideo uincit uirtutem. Secundum uirtutem uerò repletio est; ut humores quantitate sui nocumentum non faciant; sed malitia qualitatis ipsorum tantum: § quapropter virtutem malitia suæ qualitatis vincunt: & fiunt inobedientes ad digerendũ, & maturandum. Et hoc quidem habens ex ægritudinibus timet putrefactiones. Repletionis verò signa vniuersaliter sunt, membrorũ grauitas: & in motibus pigritia: faciei rubedo: & venarũ inflatio: & cutis extensio: & plenitudo in pulsu: & tinctura in vrina; & spissitudo: & paucitas desiderij; & [e] § visus debilitas: § & somnia, quæ grauitatem portendunt; sicut eius, qui uidet se quasi mouere non posse; aut onus graue deferre; aut loqui non posse; sicut uidere se volare. & motuum uelocitas humores significat subtiles, & in quantitate temperata. Et repletionis quidem secundũ virtutem signa sunt grauitas: & pigritia: & desiderij paucitas; quæ ei, & primæ repletioni sunt cõmunia. Sed, quum repletio secundum uirtutẽ est simplex; non sunt uenæ adeo inflatæ: neque cutis uehementis extensionis: neq; pulsus adeo plenus, & magnus: neque urina multum grossa: neq; color ualde rubeus: & [f] §concussio quoq;, & lassitudo non proueniunt in eo; nisi post motum & incessum: § & uidet in somnis pruritum & mordicationem: & incẽsionem: & odores fœtidos. Humor etiam dominans cognoscitur per significationes ipsius, quas nominabimus. Et secundum plurimum repletio secundum uirtutem generat ægritudinem, antequam eius compleantur significationes.

a B. uasa.
b B. uasa.
c B. uasa.
d B. Repletio aũt secundũ uirtutẽ est ut non sit nocumentũ ex humoribus pp quãtitatem ipsorũ solũ, immò propter malitiã qualitatũ ipsorum.
e B. & fatigatio in visu.
f B. & fractio, & lassitudo non proueniunt, nisi post motus & operationes.

ANNOTAT.

Plenitudo duplex est Gal. lib. de multitud. de cur. rat. per sang. miss. 9. meth. & 2. de nat. hum. quo ad uasa & quo ad uires. plenitudinem quo ad uasa describit author à Gal. non dissentiens. At plenitudo quo ad uires non est cum humorum uitio, ut hic author ait, Gal. teste eo lib. de multit. sed cachochymia ea appellatur quando uitiosi humores redundant. cum authore tamen hoc sentit Auerr. 3. Coll. De signis uerò plenitudinis, tùm sæpe alibi tùm lib. de multitud. agitur. & lib. de cur. rat. per sang. miss.

Cap. 3. Cap. 4. cap. 5. Cap. 1. Cap. 11. Cap. 9. Cap. 6. & 12. Cap. 4.

De signis dominii cuiuslibet humoris. Cap. 7.

SAnguinis significationes quum dominãtur, significationibus repletionis secundum [a] §foramina§ uicinæ existunt: & propter hoc accidit ex dominio eius grauitas [b] † § § in origine oculorum propriè; & in capite, & temporibus: & halices: & oscitationes: & nausea: [c] § & dormitio multa: § et in sensibus perturbatio; et in intellectu tarditas: et lassitudo absque præcedente labore: et dulcedo in ore præter solitum: et rubedo in lingua: et fortasse in corpore apparebunt †furunculi: et in ore † pustulæ: et sanguinis fluxus accidit à locis, quæ facilè scinduntur; sicut naribus; ano; et gingiuis. Et est etiam, quum illud demonstrant complexio: et regimen præteritum: et regio: et ætas; et tempus: et consuetudo: et tempus longum à minutione. Et somnia, quæ illud significant: sicut quum homo in somnijs res uidet rubeas: aut sanguinem multum ex suo corpore exire: aut se in sanguinem natare: aut his similia. Dominij uerò phlegmatis significationes, sunt albedo in colore superflua: et lassitas: et tactus mollities: et frigiditas: et saliuæ multitudo, quæ sit uiscosa: et sitis paucitas; nisi salsum fuerit, et præcipuè in senectute: et digerendi debilitas: et oxyremia: et urinæ albedo: et somnus multus: et ociositas: et [d] § membrorum lassitas: et pigritia: § et pulsus lenitas: qui tarditati, et raritati attinet. Amplius ætas: et consuetudo: et regimen præteritum: et ars: et regio. Et somnia in quibus uidentur aque; et flumina; et niues; et pluuiæ; et frigus, [e] † § §demonstrant illud. Significationes autem dominij choleræ rubeæ sunt coloris, et oculorum citrinitas: et oris amaritudo: et linguæ asperitas: et ipsius siccitas: et narium ariditas: et uento frigido delectari: et sitis multa. Et pulsus festinatio: & desiderij comedendi debilitas: & nausea: & uomitus cholericus; & uiridis: & [f] §uenter§ mordificatiuus: & horripilatio ad modum puncturæ acuum. Amplius præcedens regimen: & ætas: & complexio: & consuetudo: & regio: & hora: & tẽpus: & ars. Et somnia in quibus uidentur ignes: & uexilla citrina: & uidere res, quæ non sunt citrinæ, citrinas: & uidere incensionem: aut calorem balnei; aut solis: aut his similia: significãt illud. Dominij uerò cholerae nigræ significationes sunt, corporis macies: & ut sit fuscus: & sanguinis nigredo: & eius grossities: & uigiliæ multæ: & multa sollicitudo: & ardor oris stomachi: & desiderium mendosum: & urina fusca; [g] § aut nigra, & grossa: § & ut corpus sit nigrum, & pilosum: quoniam cholera nigra raro generatur in corporibus albis & lenibus: & ut frequenter accidant † uitiligo nigra: & ulcera mala: & ægritudines in splene. Et præter hoc, ætas: & complexio: & consuetudo: & regio: & ars: & hora: & tempus: & regimen præteritum. Et somnia terrorem facientia ex tenebris, & cruciatu, & rebus nigris, & terroribus.

a B. uasa.
b † B. in corpore &.
c B. & somnolẽtia cõtinua.
† ademenil. † bothor.
d B. neruorum lassitas & hebetudo.
e † B. cum tonitruis.
f B. fluxus uentris.
g B. et nigra, aut rubea grossa. Alia litera et rubea grossa.
† morphea.

ANNOTAT.

Humores redundantes quibus indiciis cognoscantur collige ex 1. aph. 4. aphor. 4. de tu. san. lib. de multitudine. 14. meth. & 1. ad Glauconem ubi de febribus intermittentibus agitur. 3. in 1. de uulg. morb. 10. de comp. med. per loc. & præterea Hipp. Arist. Gal. libris de insomniis, diuinatione per somnium, dignotione ex somn. uide etiam Auer. 3. Coll.

Com. 2. com. 2. Cap. 4. cap. 1. Cap. 18. Comm. 1. Cap. 2. Cap. 10. 11. 12. & 13.

De signis, quæ oppilationem demonstrant. Cap. 8.

a B. fuerint coarctatæ seu conculcatæ.

QVum materiæ a§coniunguntur,§ & significationes eas demonstrant: & sentitur extensio, & non sentiuntur significationes repletionis in toto corpore; oppilationes proculdubio ibi adesse intelliguntur. Veruntamen grauitas in oppilationibus sentitur, quum oppilationes in cannalibus existũt, per quas multas currere materias est necesse; sicut in oppilationibus, quæ in hepate fiunt: quoniam, quum illud, quod ex cibo ad hepar peruenit, oppilationes penetrare prohibuerunt; colligetur ex ea res multa; & retinebitur, & grauabit uehementius, quàm apostema; & discernetur ab apostemate per multam grauitatem, & febris priuationem. Quum autem oppilationes in alijs fuerint cannalibus, non sentietur grauitas: sed sentietur retẽtio penetrationis sanguinis, & extensio. Amplius plurimi oppilationes in uenis habentium, colorem habent citrinum: quoniam sanguis per foramina sua, ad cutis superficiem non accedit.

ANNOTAT.

Ea quæ obstructionem adesse indicant, non eadem in locis quibusq; sunt, quum non ijsdem indicijs obstructio in uisorijs neruis, & in iecinore dignoscatur. Cæterùm fontes huius morbi cognoscendi, ijdem tamẽ sunt qui in cæteris. læsæ actiones, affectus sensibiles, excreta & retenta, & causæ præterea, quæ præcesserunt, quã uis non æquè certa sit in hoc morbo coniectura. 5. de loc. aff. de hoc autem, & in loco citato & in 3. de tu. sanit. aliqua habes.

Cap. 7. Cap. 10.

De signis, quæ uentositates significant. Cap. 9.

VEntositates cognoscuntur per id quod ex doloribus accidit membris sensibilibus. Et hoc quidem sequitur illud, quod ipsæ ex solutione continuitatis efficiunt. Et cognoscũtur per motus, qui eis accidunt membris. Et cognoscuntur etiam per sonos. & cognoscũtur per tactum. Dolores autem extendentes, uentositates significant; & præcipue, a§si uehementes fuerint.§ Quòd si illic permutatio ex dolore fuerit; iam significatio completa erit. Et hoc quidem non erit; nisi quum cõtinuitatis solutio in membris fuerit sensibilibus. In eis autem, quæ sunt sicut ossa; aut sicut caro glandosa; non apparet hoc per dolorem. Est tamen quum in ossibus fiunt uentositates, quæ ossa rumpendo frangunt, ubi non est dolor, nisi sequens puncturam, qua os fractum illud, quod est coram ipso, frangit. Cognitiones autem uentositatum ex motibus membrorum sunt; sicut cognitiones ex b§saltu§ accidẽte ex uentositatibus; quæ generantur, & mouentur ad hoc, ut exeant; & resoluantur. Ex sonis autem cognoscuntur; quoniam soni aut erunt in ipsis eisdem, sicut uentris rugitus, & eis similia; & sicut sonitus in splene, quum eius dolor ex uentositate fuerit: c† § § aut sonus in eis fiat per percussionem; quemadmodum dignoscitur hydropisis inter asclitem, & tympanitem per d§percussionem.§ Earum autem cognitiones ex parte tactus sunt, uerbi gratia, quia tactus discernit inter inflationem & e§tumorem cum humoribus,§ propterea quòd inflatio est ibi cum extensione; & cædit pressioni: & non in materia fluida & liquida, aut humore uiscoso: sensus enim tactus inter ista discernit. Et differentia quidem inter inflat onem & uentositatem non est in substãtia; immò in forma f §motus stationis, & compressionis.§

a B. si fuerint cum lenitate.

b B. iectigatione.

c † B. cum compressione.

d B. Alia litera vocem.

e B. alselha.

f B. motus rei stãtis, et rei sparsæ, uel cõmotæ per cõpressionẽ. Alia litera. motũs rei sparsæ, vel cõmotę per se, uel per compressionem, et ĩ forma stationis seu quietis.

ANNOTAT.

De flatuum quoque indicijs paßim ex Gal. aliqua habes 2. de loc. aff. & 3. eiusdem: 14. meth. li . de sympt. dif. & 3. de sympt. cau. Verùm quòd hic author flatus in oßibus fieri ait. id apud Gal. non legitur. immo 14. meth. flatus quidem modo sub cute, modo sub membranis, quæ ossa circundant, aut musculos & uiscerum aliquod includunt, & in ipso quoque uentriculo, atque intestinis esse aliquando testatur. at de oßibus non meminit.

Cap. 5. 7. & 9. Cap. 7. cap. 5. Cap. 2. Cap. 7.

De signis apostemata declarantibus. Cap. 10.

APparentia apostemata quidem declarant sensus & præsentia. Occultorum uerò calida, demonstrant, febris a§comitans eam:§ & grauitas: si membrum, in quo existit, caret sensu: & grauitas cum dolore pungitiuo, si membrum apostematum sensum habuerit. Et ex eis etiam quæ ipsa declarant, aut declarando iuuant; est nocumentum in operationibus illius membri ingrediens. Et ex illis, quæ ipsa uehemẽter significant; est sentire inflationem in parte illius membri; si sensus ad ipsum semitã habuerit. Frigidum autem dolor proculdubio non comitatur. Cuius uniuersalia signa demõstrare est difficile. b§Quæ si facilia facta fuerint, necessariò erũt tediosa.§ Melius ergo est ut sermo de eis posterius ad dictiones cuiusque membri particulares reseruetur. Quod autem hic dicimus, est quòd quum sentietur grauitas, & non dolor, & fuerint cum eo significationes dominij phlegmatis; existimãdum erit quòd sit phlegmaticum. & si cum eo fuerint signa dominij melancholiæ; erit melancholicum: & propriè quum tangetur, & fuerit durum. Durities nanque est de conuenientioribus significationibus ad ipsum declarandum. Quum autem apostemata calida in neruis fuerint; erit dolor uehemens: & febres fortes: quæ cito ad extensionem & turbationem intellectus perducent: & in motibus dilatationis, & constrictionis faciet nocumentum. Amplius omnia interiorum apostemata in † abdomen tenuitatem, & macredinem efficiunt. Quumque collectionẽ facient apostemata in uisceribus, & secundum exituræ semitam processerint; infestabit dolor uehementer: & febris: & exasperabitur lingua ualde: & uigiliæ fortes fient; & accidentia augmentabuntur: & accrescet grauitas: & fortasse sentietur c§grauitas, & infixio.§ Est etiam quum in corpore subita apparet macies: & in oculis repentina concauitas. Quumque illud, quod collectum est, fit maturum; febris fortitudo; & doloris: & pulsus sedatur: & loco doloris res aduenit, quæ est sicut pruritus: & si rubedo, & durities ibi affuerint; minorabitur rubedo: & mollificabitur durities; ut compressio incedat, & sedabuntur accidentia omnia dolorem facientia: & grauitas ad sui finem perueniet. Quumque aperietur; accidet prius d§ tremor mordicationem saniei sequens: deinde apparebit febris propter exitũ materiei: & erit pulsus uacuitati & diuersitati aptus:§ & incedet

a B. continua.

b B. Quę si facilia fuerint, necessario in sermone erunt tediosa.

† mirach.

c B. durities et plenitudo extẽdens, sicut plenitudo vtris ualde pleni.

d B. rigor propter mordicationem saniei, et erit pulsus latus propter euacuationem, et diuersus.

cedet secundum uiam debilitatis, & raritatis, & paruitatis, & tarditatis: & in desiderio apparebit casus: & sæpe calefiunt per ipsum extrema. Materia autem expellitur per causam suæ partis, aut in itinere spuendi, aut mingendi, aut egerendi. Et significatio quidem bona post apertionem est, ut febris ex toto quiescat: & anhelitus fiat facilis: & uirtus uiuificet: & materia cito in parte sua egrediatur. Est aũt, quum in occultis apostematibus materia de mẽbro ad membrũ mutatur. Et ẽ, quũ hæc quidẽ mutatio est bona: & est quum est mala. Bona autem est, quum de membro nobili ad ignobile mutatur membrum; sicut quum de apostematibus cerebri mutatur ad id, quod est post aures; & de apostematibus hepatis ad inguina. Et mala est, quum de membro ignobili ad membrum eo nobilius mutatur: aut quod minus posit tolerare illud, quod ei accidit; sicut quum apostema lateris ad partem cordis, aut pulmonis mutatur. Mutatio præterea occultorum apostematum, & inclinationes [f] magnorum apostematum ad superiora, aut inferiora significationem habent. Nam si in motibus ipsorum ad inferiora declinauerint; in hypocondrijs apparebunt extensio, & grauitas. Et si in motione sui ad superiora declinauerint; demonstrabit illud nobis dispositionis anhelitus malitia: & eius coangustatio: & ipsius difficultas: & pectoris constrictio; & ardor ab inferioribus incipiens, & ad superiora tendens: & grauitas in parte furculæ: & capitis dolor. Et est etiam, quum signum apparet in adiutorio & [g] † cubito. Et illud quidẽ, quod ad superiora declinat, si cerebro fuerit infixum; erit malum, & terrefaciens. Veruntamen si ad carnem laxam, quæ est post aures, declinauerit; euasionis fiducia in ipso erit. Fluxus preterea sanguinis ex naribus in talibus apostematibus est signum bonum, & in omnibus etiam interiorum apostematibus. Tu autem ad hoc inquirendum expecta in eo, quod postea dicturi sumus; ubi sermonem de apostematibus inuestigabimus; & dispositionẽ cuiusque occultorum membrorũ nominabimus.

f B. exiturarũ.

g B. alseid. † aseid.

ANNOTAT.

Internorum tumorum & affectuum indicia unde sumantur, uide lib. ar. med. & libris de affectis locis passim, præsertim autem 2. lib. 3. 4. & 5. Notat autem is solidum firmumq; in internis tumoribus discernendi iudicium per omne tempus morbi à pulsu sumendum esse 3. de aff. loc. sed & alia quoque accidentia esse perpendenda. Vide autem Hippocr. lib. de internis affectionibus passim. nec non lib. de morbis, præsertim 2. copiosissimè. Quæ uerò de tumorum signis adijciuntur habes ex Gal. 2. ad Glauc. & 5. de simp. med. fac. Quod item de neruis additur, uide primo de motu muscul. & 6. aph. Vbi nota apparentem contradictionem, cum negare hoc in loco uideatur Gal. neruos posse inflammari, contra quàm author hic sentiat. Verùm quod ad hoc pertinet, arbitrandum est authorem à Gal. non discrepare, quamuis enim neget Gal. neruos inflammari, neruosas tamen partes inflammatione corripi loco aph. citato confitetur. per neruos ergo & hic non simplicem neruorum substantiam sed neruosa membra intelligit. Cætera quæ de internorum apostematum coctione afferuntur. habes 2. aph. lib. de tot. morb. tempor. primo de crisib. lib. de trem. palp. & rig. & 2. prognost. Vide etiã pro iis quæ in fine capitis subiunguntur. 3. de crisib. 1. in 1. de uulg. morb. & Hipp. 1. prognost.

Cap. 75. & 80. Cap. 7. Cap. 9. Ca. 8. c. 3. 4. & 5

Cap. 9.

Cap. 3. 4. & 5. Cap. 9. Cap. 1. Com. 49.

aph. 47. Cap. 3. cap. 18. Cap. 7. aph. 56. 58. 60. 62. 63. & 64.

Cap. 7. Com. 10. Tex. 32.

De signis solutionis continuitatis. Cap. 11.

Solutionem continuitatis, si in membris acciderit apparẽtibus; sensus declarabit. Quòd si membris acciderit occultis; dolor eam demonstrabit perforatiuus, aut pungitiuus, aut corrosiuus: & præcipuè si non cum eo affuerit febris. Et ipsam quidem multotiens [a] comitatur humoris spissi cum sanguine exitus ad amplitudinem descendentis: & purulentæ materiæ egresio, si post significationem apostematum fuerit, & eorum maturationem. Quæ autem est post apostemata, est quum significat apostematis apertionem cum maturatione; & est quũ non. Si uerò cum maturatione fuerit febris; cum apertione quiescet; & euacuabitur pus: & quiescet grauitas: & alleuiabitur. Quòd si non ita fuerit; dolor fiet maior; & augmentabitur. Est etiã, quum continuitatis solutio ex membri dislocatione à suis locis, & recessione membri à suo loco, & nõ dislocetur, sicut ruptura; dignoscitur. Et est, quũ ipsa cognoscitur retentione eius, quod euacuari consueuerat ex cannalibus: quoniam fortasse ad cannales, aut amplitudinem, quam continuitatis solutio facit, descendit; & non secundum naturalem separatur uiam: quemadmodum illi contingit, cui intestina rumpuntur, quum egestio foras exire illi prohibetur. Et est, quum continuitatis solutio non apparet: neque per signa cognoscitur uniuersalia, quæ nominata sunt: unde in eius declaratione diuisiones particulares sunt necessariæ, quæ sunt secundum unumquodque mẽbrũ: & hoc quidem erit, [b] ut quum membrũ sensum non habeat; & comprehendit humorem; & currit, quod est in ipso proculdubio; & separatur a loco suo; & non sustentatur super membrum; & separetur per dislocationem eius, quam habuerit; neque humorem susceperit, qui ab eo effluat: neque a suo loco moueri poterit, & alij mẽbro non adhæserit, cuius dislocatione moueatur. Et tu quidem scire debes, quòd apostemata, et continuitatis solutio, quæ deteriora habent accidentia, sunt, quæ in membris existunt neruosis: quæ sunt fortis sensus, quoniam est quum sunt perniciosa, et syncopis et spasmus ea semper comitantur: syncopis quidem propter doloris fortitudinem: et spasmus propter membri neruositatẽ: deinde illa, quæ sunt super iuncturas: quoniã tarde meliorationem recipiunt, propter uehementẽ iuncturæ motum; et propterea quòd amplitudo, quæ est apud iuncturam, est apta, ut materia ad ipsam descendat. Et quoniam pulsus, et urina existunt ex significationibus dispositionum uniuersalibus: de eis igitur loquemur.

a B. sequit fluxus humoris sicut sputũ sanguinis, & effusio ipsius ad spatiũ & puris & saniei egressio.

b B. quũ membrũ sensum nõ habet, aut non cõprehendit humiditatem quæ ex ipso fluat: aut non habet spatiũ propter qđ à loco suo remoueat: aut nõ sustẽtat uel appodiat super membrum propter quod remoueat ab eo per dislocationem.

ANNOTAT.

Pro iis quæ in hoc capite scribũtur. uide lib. ar. med. 4. meth. 5. aphor. & Paul. lib. 4.

Cap. 92. Cap. 6. Com. 66. Cap. 54.

SVMMA PRIMA DICTIONIS SECVNDAE.

Cuius sunt. xix. cap.

Sermo uniuersalis de pulsu. Cap. 1.

Pulsus

PVlsus est motus receptaculorum spiritus ex diastole & systole compositus, ad regendum spiritum per aerem attractum. Consideratio autem, quæ attenditur in pulsu, aut est uniuersalis, aut particularis secundum unamquamque ægritudinem. Et nos quidem hic de uniuersalibus regulis scientiæ pulsus loquemur: & particulares ad loquendum de ægritudinibus particularibus in posterioribus reseruabimus. Dicemus ergo, quòd quisque pulsus est compositus ex duobus motibus, & duabus quietibus. Omnis nanq; pulsus ex diastole & systole est compositus. Post hoc uerò necesse est, ut inter omnes duos contrarios motus quies interueniat. Imposibile est nanque ut motus unus alij motui continuetur postquam spatio eorum applicatur terminus, & extremitas in effectu. hoc tamen in scientia naturali declarabitur. Postquam igitur hoc ita est; imposibile est quin in unoquoque pulsu, antequam alius consequatur, quatuor interueniant partes scilicet motus duo & quietes duæ: scilicet motus eleuationis: & quies inter ipsam & depresionē; & motus depresionis: & quies inter ipsam & eleuationem. Depresionis uerò motus apud plurimos medicorū nullo modo sentitur, sed apud [a] ¦alios¦ est, quum aut in forti pulsu sua fortitudine sentitur, aut in pulsu magno propter eleuationem sui, aut in duro propter multā sui [b] ¦refrenationem,¦ aut in tardo propter longinquitatem temporis sui motus. Gal. quoque dixit, longo tempore nō fui sollicitus ex depresione: postea uerò nō quieui tangendo donec ex eo aliquid percepi, & postea illud compleui: nam postea portæ pulsus mihi apertæ fuerunt. Qui uerò his studuerit ut ego; percipiet illud, quod consequutus fui. Et licet ita sit, ut dicit: in plurimis tamē dispositionibus depresio non est sensu percepta. Causa uerò ob quam statutum fuerit tangere uenas brachij, est facilitas præbendi ipsum: & quòd homo non est sollicitus ut ipsum discooperiat: & rectitudo situs ipsius propter rectitudinem cordis, & eius quod est iuxta ipsum. Et oportet quidem, ut sit tactus manu super latus existente: quoniam si manus super uola plantæ extendatur, in latitudine augmentum præbet: & ex eleuatione diminutionem facit: & etiam diminuit ex longitudine: & propriè in macilentis. Et resupinata augmentat in eleuatione, & longitudine, & diminuit ex latitudine. Oportet præterea ut tactus fiat in hora, qua ille cuius pulsus est, sit ab ira remotus, & gaudio, & exercitio, & omnibus pasionibus, & saturitate, quæ grauedinem facit, & fame, [c] ¦& dispositione relinquendi consuetudines, & renouandi usus.¦ Et oportet etiam ut sit de pulsu experimētum temperati nobilis, ita ut alius ei comparetur. Amplius dicemus quòd genera ex quibus medici pulsus dispositionem cognoscunt secundum quòd ipsi referunt; sunt. x. quanuis eis fuerit necessarium ut posuissent ea nouem. Genus quidem, quod est sumptum ex quantitate diastoles. Et genus, quod est sumptum ex qualitate percusionis uenę ī digitos. Et genus, quod est sumptum ex tempore cuiusque motionis. Et genus, quod est sumptum ex essentia instrumenti. & genus, quod est sumptum ex eius euacuatione, aut repletione, & genus, quod est sumptum ex caliditate tactus ipsius, aut frigiditate: & genus, quod est sumptum ex tempore quietis. & genus, quod est sumptum ex pulsus ęqualitate, aut diuersitate. & genus, quod est sumptum ex eius ordinatione in diuersitate sui, aut inordinatione. & genus, quod est sumptum ex pondere. Genus uerò quantitatis pulsus significatur ex quantitatibus suarum trium diametrorum; quæ sunt ipsius longitudo & latitudo, & eius profunditas. Sunt ergo in eo nouem pulsus dispositiones simplices, & compositæ. & nouem quidem simplices, sunt longus, curtus, & mediocris: & latus, strictus, & mediocris: & profundus, [d] ¦aptus,¦ & mediocris. Longus autem ille est, cuius partes in lōgitudine plus sentiuntur, quam naturalis absolutè, qui est pro certo eius, qui complexionem habet temperatā: aut naturalis [e] ¦qui est eius, qui huic est propinquus,¦ & est tēperatus, cui est proprius. & tu quidem iam prius sciuisti differētiam inter eos. curtus uerò est ei contrarius. & inter eos est mediocris. & tu quidem iudicabis secundum hanc regulam in sex, quæ remanserunt. Compositarum uerò ex his simplicibus, quædam sunt quæ nomē habent: & quædam quæ nomine carent. Ille enim qui in longitudine & altitudine, & latitudine est augmentatus; uocatur magnus: & qui in his omnibus est diminutus; uocatur paruus. et qui inter eos existit; temperatus. Qui uerò in latitudine, & altitudine est augmentatus; uocatur grossus. et qui in eis est minutus; dicitur subtilis. & qui est inter eos; est æqualis. Generis autē, quod ex qualitate percusionis uenæ in digitos sumptū est; tres sunt species: fortis, & ipse est, qui apud diastolem tactui resistit: & debilis, qui est ei oppositus: & æqualis, qui est inter eos. Generis quoq; quod ex tempore cuiusque motionis sumptū est, tres sunt species: uelox, & est, qui motum in breui tempore complet: & tardus ei contrarius: & æqualis inter eos existens. Generis uerò, quod ex essentia instrumenti sumitur, tres sunt species, mollis, qui est recipiēs reditum ad interiora [f] ¦&¦ compresionem facile: & durus, qui est ei contrarius: & inter eos mediocris. Generis autē, quod est sumptum ex eo quod continetur; tres sunt species: plenus, & ipse est, qui sentitur sicut si in eius [g] ¦foramine esset humor¦ implens, de quo sollicitandum est, ut pure euacuetur: & uacuus est ei cōtrarius: & inter eos mediocris. & generis quidem quod ex suo tactu sumptum est, tres sunt species: calidus; & frigidus; & temperatus. Generis uerò, quod est sumptum ex tempore quietis, species sunt tres; frequens, & ipse est, in quo tempus sensatum quod existit inter duas percusiones, est breue; qui etiam uocatur continens, & spissus: & ei contrarius rarus, qui etiam dicitur lassus, & [h] ¦resolutus:¦ & inter eos mediocris. Et hoc quidem tempus est, secundum quòd ex systole cognoscitur. Si uerò systole nullo modo cognita fuerit; erit tempus, quod inter omnes duas diastoles cōtinuatur: & si ipsa cognita fuerit; erit secundum duo tempora duorum extremorum. Genus uerò quod est sumptum ex æqualitate & diuersitate, est, aut æquale; aut diuersum scilicet inæquale. & hoc quidem est per comparationem similitudinis, aut disimilitudinis pulsuum: aut partium unius pulsus, aut unius partis pulsus, in quinque rebus;

[a] B. aliquos.
[b] B. resistentiā.
[c] B. Et dispositione in qua relinquūtur consuetudines & renouātur consuetudines.
[d] B. eleuatus.
[e] B. proprius huic indiuiduo
[f] B. per.
[g] B. concauitate esse humiditas.
[h] B. rarum habens compositionem.

rebus; magnitudine, & paruitate: aut fortitudine, & debilitate: & uelocitate, & tarditate: spissitudine aut raritate: duritie, & mollitie: [i] § donec cõtingit, quòd unus pulsus est postremus suę diastoles citius propter uehementem calorem; § aut debilior propter debilitatem. Quod si uolueris, dilatabis sermonem, & considerabis in æqualitate, & diuersitate in tribus generibus prædictis alias partes: sed considerationum fortitudo ad istas [k] † § § reducta est. Pulsus uerò æqualis absolute est ille, qui in his omnibus est æqualis: qui si in aliquo eorum solo fuerit æqualis, in eo solo dicetur æqualis: sicut si diceremus æqualē in uirtute; aut æqualem in uelocitate. Et similiter diuersus est ille, qui non est æqualis, aut absolutè, aut in [l] § aliqua re. § Genus autem, quod ex ordinatione, & inordinatione sumptum est; duas habet species: diuersè ordinatus; & diuersè inordinatus. Ordinatus autem est ille, cuius diuersitas habet ordinem conseruatum, super quem transit: & est secundum duos modos; aut ordinatus absolutè; & est quum totum illud quod ex eo prouenit, non habet nisi tantum diuersitatem unam: aut ordinatus, [m] § qui est propriè; § & ipse est, qui habet duas diuersitates, aut plures; sicut si ibi esset circulus, & alius circulus ab eo diuersus, sed ambo ad suum redirent ordinem, sicut si esset unus circulus. & inordinatus est qui est ei contrarius. Quũque certificaueris; inuenies quòd hoc [n] § decimũ genus est, sicut, si esset noni generis species § intrans sub inæquali. Debes autem scire, quòd in pulsu reperitur natura musicæ: quoniam quemadmodum ars musicæ completur per adiunctionem sonorum secundum proportionem comitātem eos inter acuitatem & grauitatem: per circulos casuum, [o] § & temporum, quæ sunt § inter eorum percusiones; sic est dispositio pulsus: quia proportio suorum temporũ in uelocitate, & spissitudine, est sicut proportio [p] § sonorũ eius: & proportio dispositionum eius in fortitudine & debilitate, & in quantitate; est sicut proportio adiunctionis eius. § Et quemadmodum tempus [q] § feriendi, § & quantitas sonorum est, quum sunt conuenientia; & est quum non sunt conuenientia: similiter est, quum ibi diuersitates sunt ordinatę, & est quum sunt inordinatæ: & proportio etiã dispositionum pulsus in fortitudine, & debilitate, & in quantitate, est, quum est cõueniens: & est quum non; immò diuersa est. Et hic quidem est egrediens à genere considerandi ordinem. Gal. autem uidetur, quòd id, quod potest sentiri ex proportionalitatibus † ponderis, est secundum unam proportionem musicarum [r] § nominatarũ; aut non nominatarum. Nominatarum uerò § aut secundum proportionem totius, & quinque; & est proportio tripli; quum est proportio dupli adiuncta cum proportione addentis medietatem: & ipsa est quæ dicitur proportio per quinque. & secundum proportionem, quæ est per totum: & est dupla. & secũdum proportionem, quæ est per quinque; & est addens medietatem, & secundum proportionem, quę est per quatuor; & est addens tertiam: & secundum proportionem addentem quartam, postea non sentitur. & ego quidem miror, quomodo proportiones istæ per tactum discerni possint. dico tamen, φ ei est facile, qui in gradu tangendi consueuit, & proportionatur sonos per artem, postquam erit ei potentia cognoscendi musicam acquisitam: & comparabit [s] § factum per notum. § homo enim iste, quum suam intentionem ad pulsum reduxerit; huiusmodi poterit discernere proportiones per sensum. [t] † §

§ Genus uerò quod ex pondere est sumptum, est per comparationem proportionis quantitatum proportionum quatuor temporum: quæ sunt duobus motibus, & duabus quietibus. Et si sensus totum hoc discernere non potest; tamen est per comparationem proportionis quantitatum proportionum temporum diastoles ad tempus, quod est inter duas diastoles; & ad [u] § ultimum temporis, § in quo est motus ad tempus, in quo est quies. Qui autem ponunt in hoc capitulo comparationem temporis motus ad tempus motus, & temporis quietis ad tempus quietis; mittunt capitulum in capitulo: licet huiusmodi missio sit tolerabilis; & non sit inconueniens: sed tamen non est bona. Et pondus quidem est illud, in quo proportiones musicæ cadunt. & dicemus quòd pulsus, aut est † boni ponderis, aut † mali ponderis. Et illius quidem, qui est mali ponderis, sunt tres species: una est † illius, cuius pondus est mutatum, & est iuxta pondus: & iste est cuius pondus, est pondus ætatis; quæ est iuxta ætatem illius, cuius est pulsus: sicut quum iuuenes habent pondus pulsuum puerorum. & altera est † separati ponderis: sicut quũ pueri habent pondus pulsus, sicut senum. & tertia est † egrediens à pondere; & est ille, cuius ponderi, pulsus hominis non similatur. & multa egressio pulsus à pondere, magnam in dispositionibus significat mutationem.

i B. ita ut sit unus pulsus in quo finis suæ diastoles sit uelocior propter uehemẽtem caliditatem.

k † B. quinque

l B. eare l qua nõ est æqualis.

m B. cum circuitione.

n B. genus nonũ, est sicut species octaui generis.

o B. cum mensura temporis quod est.

p B. casuũ eius, & proportio dispositionũ eius in fortitudine, & debilitate, & in quantitate, ē proportio quasi cõpositionalis.

q B. casuum.

† .i. rhythmi.

r B. quas dicemus.

s B. artificiosæ sensatum ad id, quod intellectu est perceptum.

t † B. Dico aũt φ singulare genus sumptũ ex ordinatiõe, aut in ordinatione: licẽt sit unũ ex decẽ generibus, & sit iuuatiuũ: tamẽ non est cõueniens in diuisione: quoniam hoc genus ĩgreditur sub genere diuersitatis, & ẽ quasi spẽs eius.

u B. totũ tẽpus.

† eurhythmus; † arhythmus.

† pararhythmus.

† heterorhythmus.

† ecrhythmus.

ANNOTAT.

De pulsuum differentijs seu generibus, causis, usu, dignotione habes libros à Gal. accuratißimè cõscriptos. & eadem elegantißimè ex Gal. collegit Paulus. lib. 2. et Auer. quoque in 4. Collig. necnon author in Canticis totam hanc doctrinam absoluit. Nota autem id quod Auer. loco citato notauit. quum propria pulsuum genera simplicia septem tantum esse, reliqua autem, pulsui ratione qua pulsus est, conuenire negauit.

Cap. 12. Cap. 17. 18. 19. & 20. par. 1. tract. 2. Cap. 17.

De pulsu æquali & diuerso. Cap. 2.

Dicunt quòd diuersi pulsus diuersitas, aut est in multis [a] § percussionibus: § aut in uno pulsu. Sed qui in uno pulsu diuersificatur; aut in multis diuersificatur partibus, scilicet in locis separatis, in quibus cadunt digiti: aut in una parte, scilicet in loco unius digiti. & illius quidẽ, qui in multis diuersus existit pulsibus, est diuersus gradatus æqualiter currens. & ipse quidẽ est, qui ab uno incipit pulsu, & permutatur ad maiorem eo, aut ad minorem: & procedit sic secundũ hanc regulã, donec peruenit ad finẽ in diminutione, aut in augmento per similem ordinem: deinde intersecatur, & ad primam magnitudinem redit: aut rediens ex paruitate sua simili reditu in ambabus dispositionibus ad primam regulam, aut diuersificans postquam uenerit à principio, quod est huiusmodi; ad finem, qui est huiusmodi. Et est, quum ad finem peruenit; & est quum intersecatur

a B. pulsibus.

b B.infra.
c B. cũ tepore.
d B.intersectus cum tepore. Alia litera. Et pulsus quidem habens teporẽ.
e B. cadens in medio.

secatur[b] ante ipsum, & est quum addit supra ipsum, donec intersecatur: quumq; intersecatur fortasse, intersecatur in medio[c] cessando; & est quũ agit ab hoc diuersum; & illud est, ut in medio sui interueniat motus. Et pulsus quidem[d] cessationem habens est diuersus; in quo expectatur motus, & uenit quies. Et[e] ille, qui in sui medio habet motũ, est diuersus: in quo expectatur quies, & uenit motus. Diuersitas uerò pulsus in multis partibus unius pulsus, aut est in situ suarum partium; aut in motu suarum partium: sed diuersitas, quæ est in situ suarum partium, est diuersitas proportionis partium uenæ ad partes. Et quoniam partes sunt sex, erit illud, quod in eis cadit ex diuersitate similiter. Diuersitas autem, quæ est in motu, aut est in uelocitate, & tarditate; aut in[f] cõsequutione & præuentione: scilicet, ut moueatur pars eius ante horam sui motus: aut post horam; aut in fortitudine & debilitate: aut in magnitudine & paruitate, & hoc totum, aut curret secundum ordinem æqualem, aut diuersum in augmento, & diminutione: & illud quidem aut erit in duabus partibus: aut in tribus: aut in quatuor: s. in casu digitorum. Et tu quidem componere poteris & ordinare. Ex diuersitate uerò pulsus in una parte est ille, qui est intersectus, & reditiuus, & continuus. Intersectus autem est ille, qui in parte una[g] cum paruo motu separatur: & partis unius, quæ ex eo intersecatur cum quiete est, quum duo extrema diuersificantur in uelocitate, & tarditate, & in similitudine. Reditiuus uerò est ut pulsus magnus redeundo fiat paruus in una parte; deinde reditu subtili redit. Et huius quidem modi est ille, cuius quædam specierum in alias ingrediuntur: & hoc est, ut sit unus pulsus, sicut duo propter diuersitatem: aut duo sicut unus, propterea quòd aliæ in alias ingrediuntur. Et istud quidem est secundum sententiam eorũ, qui in hoc non conuenerunt. Continuus autem est ille, cuius diuersitas est[h] ordinata in continuitate, non sensu percepta separatione in eo, ad quod ipsa mutatur ex uelocitate ad tarditatẽ; aut econtra; aut ad æqualitatem, aut[i] inæqualitatẽ in eis: aut ex magnitudine, aut paruitate, aut æqualitate in eis ad aliquod eorum, ad quod mutatur. Et hoc quidem est, quum secundum similitudinem sui procedit. Et est, quum accidit ut cum continuatione sua sit in aliquibus suarũ partium plus diuersitatis: & in alijs minus.

f B.postpositione & antecessione.
g B.cum paruo seu leui tepore separatur, & partis vnius separatæ cum tepore seu cum paruo motu.
h B.graduata.
i B. ab æqualitate.

ANNOTAT.

Habes & hæc omnia copiosissimè ex Gal. libris proprijs, potissimumq; lib. de diff. pulsuum primo. Sed pro hoc uide & doctissimum Manardum lib. epist. 11.

Cap. 10. vsq; ad 26. ac cap. 30. & 31. Epist. 1.

De speciebus pulsus diuersi, quæ nomina habent propria. Cap. 3.

† caprizans.

Ex eis est † gazellans, qui est diuersus in una parte, quum fuerit tardatus: & deinde intersecatur, & fit uelox. Et ex eis est undosus, & ipse quidem est, qui est diuersus in magnitudine partium uenæ, & earum paruitate, & eleuatione ipsarum ad superiora: & in latitudine, & in cõsequutione, & præcessione in principio motus pulsus, cũ mollitie, quæ est in ipsa: & ipse quidem non est ualde paruus, & habet latitudinem quandam: & assimilatur undis: quarum aliæ alias sequuntur secundum rectitudinem cum diuersitate, quæ est inter eas in eleuatione earum ad superiora, & descensione ad inferiora; & uelocitate & tarditate. Et ex eis est uermiculosus, qui est illi similis: sed est paruus, multæ spissitudinis, cuius spissitudo existimatur uelocitas, sed non est; & formicans, qui est ualde minor, & uehementioris spissitudinis: & uermiculosi quidem, & formicantis diuersitas in eleuatione ad superiora, & pręcessione, & cõsequutione in sensu est manifestior ipsorum diuersitate in latitudine; immò quasi nõ apparet id. Et est ex eis serrinus, qui undoso in partium diuersitate similatur, & in eleuatione ad superiora, & latitudine, & pręcessione, & consequutione: sed est durior: & cũ duritie ipsius, partes in duritie diuersæ existunt. & serrinus quidem est pulsus uelox, spissus, & durus; cuius partes in magnitudine diastoles diuersæ existunt; & in duritie, & mollitie. Et ex eis est † cauda soricina, & est ille, qui ordinatur in diuersitate suarum partium ex diminutione ad augmentum; aut ex augmento ad diminutionem: & cauda quidem soricina est, quum est in pulsibus multis; & est, quũ est in uno pulsu in partibus multis, aut in parte una. & eius diuersitas[a] † propria est illa, quæ ex magnitudine pendet; & est quum est in comparatione uelocitatis ad tarditatem, aut fortitudinis ad debilitatem. & ex eis est † mesalius, & ipse est, qui ex diminutione procedit ad aliquem terminum in augmento: postea reclinatur inferius ad suum ordinem, donec ad primum terminum diminutionis perueniat. est ergo sicut duæ caudæ soricinæ, quæ continuantur apud maiores eius extremitates: & ex eis est bispulsans, & in ipso quidem discordati sunt medici. sunt enim quidam, qui ipsum unum pulsum ponunt, diuersum in præcessione, & cõsequutione: & sunt alij, qui ponunt ipsum duos pulsus, quorum unum alter consequitur, & ad ultimum inter eos non existit tempus, quod dilatetur ad colligendum systolem; deinde diastolem: non enim omne, ex quo consequuntur duæ percussiones; oportet, ut sint duo pulsus: alioquin ille, cuius intersecatur diastoles; & deinde redit: esset duo pulsus: neque etiam oportet, ut sint duo pulsus, nisi quum incipit diastoles; & postea redit ad fundum faciendo systolem: deinde redit iterum, & diastolem facit. Ex eis sunt quietem habens, & cadens in medio; quos prædiximus. Sed differentia inter cadẽtem in medio & gazellantem, est quòd gazellantis secunda ante uenit quàm compleatur prima: sed in cadente, in medio est pulsus; qui uenit in tempore quietis quum completur percussio prima. & ex istis quidem capitulis sunt pulsus spasmosus, & tremulus, & retortus, qui filo, quod torquetur, assimilatur: & est ex capitulo diuersitatis in præcessione, & cõsequutione: & in situ, & in latitudine: & chordosus quidem est ex summa retorti: & similatur tremulo: sed tamen in chordoso diastole est magis occulta: & similiter exitus ab æqualitate situs in eleuatione ad superiora, est in[b] retorto occultior: sed tensio in chordoso est manifesta: & est quum eius torsio est ad unam partem tantum. Plurimũ uerò tales accidunt, quales isti: scilicet chordosus, & retortus ad unum latus declinans,

† μύουρος muris caudã imitans.
a † B.magis.
† reciprocus.
b B.chordoso.

clinans, in ægritudinibus siccis. Pulsuum uerò compositorum species quasi infinitæ sunt, & neque habentes nomina.

ANNOTAT.

Cap. 26. 27. 28. & 29.

Leges hæc item omnia apud Gal. 1. de diff. puls. Sed & Paulus & Auerr. locis antea citatis eadem scripsere.

De primo qui ex speciebus pulsus est naturalis. Cap. 4.

Cviusque generum prænominatorum, in quo est [a]§superfluitas§ augmenti, uel diminutionis; naturalis est æqualis, nisi fortis: quoniam naturalis in eo est augmentatus [b]§ & si aliquod aliorum generum non augmentum præbuerit, nisi fortitudinis augmentum sequens, & factum fuerit maius uerbi gratia, ipse erit naturalis propter fortem.§ Aliorum uerò generum, quę neque augmentum, neque diminutionem tolerant, naturalis est mediocris, & ordinatus, & qui est boni ponderis.

a B. diuersitas.

b B. Et si aliqđ aliorũ generũ: ĩ quo fuerit augmentũ, non augmentetur, nisi augméto facto in virtute & efficitur maius, verbi gratia, tũc illud est naturalis propter virtutem, seu propter fortitudinem pulsus.

ANNOTAT.

Cap. 8.

Gal. lib. de pulsibus ad Tyr. eorum pulsus generum, quæ supra enumerauit, omnium media esse ait præterquàm æqualis & inæqualis, ordinati, & inordinati. nihilq; ibi de uehementi et imbecilli meminit. At primo tamen de puls. caus. inter uehementem quoque et languidum non esse medium pulsum qui secundum naturam sit; disputauit.

Cap. 7.

De causis specierum pulsus prædictarum. Cap. 5.

Causarum pulsus quędam sunt communes, necessariæ, essentiales, in constitutione pulsus ingredientes: & uocantur contentiuę: & quædam sunt in constitutione pulsus non ingredientes. Et harum quidem aliæ sunt inseparabiles: quarum permutatione permutatur iudicium pulsus; & uocantur causæ inseparabiles: & aliæ sunt separabiles, quę uocantur mutantes absolutè. Contentiuæ uerò causæ sunt tres, uirtus uitalis, quę est in corde, mouens pulsum: & tu quidem iam sciuisti eam in capitulo de uirtutibus. Et secunda est instrumentum, & est uenæ pulsatiles; quas iam sciuisti, quum numerauimus membra. Et tertia est necessitas extinguendi: & est adueniens [a]§ per quantitatem notam extinctionis, quæ renouatur in termino caloris opposita in suo incendio; aut extinctione; aut æqualitate sua.§ & harum quidem causarum contentiuarum operationes mutantur secundum id, quod adiungitur eis ex causis inseparabilibus, & mutantibus absolutè.

a B. seu acquisita per quantitatem notã extinctionis, & p mẽsurationem quantitatis termini caloris in sua inflãmatione & extinctione sua & temperamento suo.

ANNOTAT.

Cap. 1. 2. 3. & 4.

Et hæc ex Galeno habes primo de caus. puls. pulchrè & copiosè. Ex quo etiam loco sumi contentiuæ, seu coniunctæ in morbis causæ uidẽtur, de quibus aliàs.

De his quæ proueniunt ex causis contentiuis solummodo. Cap. 6.

Qvum instrumentum fuerit obediens sui lenitate, & uirtus fortis, & necessitas ad extinguendum uehemens; erit pulsus magnus. Veruntamen necessitas iuuantior his tribus est ad hoc. Quòd si uirtus fuerit debilis; pulsus paruitas eam proculdubio sequetur. Et si cũ hoc instrumentum fuerit durũ, & necessitas pauca; erit minor. Est etiam, quum durities efficit paruitatem: sed tamen paruitas cuius causa est durities separatur à paruitate, cuius causa est debilitas per hoc, quòd est durus, & non debilis: & breuitas eius, & profunditas non est multa, sicut est, quum est uirtus debilis. Pauca quoque necessitas paruitatem efficit; sed debilitas ibi non erit. Et non est aliqua harum trium, quæ plus efficiat paruitatem, quàm debilitas. Et paruitas quidem duritiei cum uirtute, plus est, quam paruitas priuationis necessitatis cum uirtute. Virtus nanque cum priuatione necessitatis non minuit multum ex æquali; quoniam à diastole prohibentem non habet. Et non declinat ad hoc, ut non multum super temperamentum addat; nisi ideo quòd nõ multam habet necessitatẽ. Si uerò necessitas multa fuerit, & uirtus fortis, & instrumentum inobediens propter suam duritiem, magnitudini; non poterit esse, quin fiat uelox; & uelocitate restauret id, quod deest ex magnitudine: quòd si uirtus fuerit debilis, & pulsus non poterit magnificari, & uelocitas in eo non operata fuerit; non poterit esse, quin fiat spissus: qua spissitudine restauret illud, quod ei defuerit ex magnitudine: & uelocitate: & multæ uices tenebunt locum unius uicis sufficientis & magnæ, aut duarum uelociũ. Et hoc quidem est, sicut, quum homini necesse est rem ferre ponderosam, quam si poterit, una uice totam feret: si uerò non, diuidet eam in duas partes, & festinabit: & si non, in multas partes ipsam distribuet, & feret quamcũque partem quocunque modo poterit cum spatiositate, aut uelocitate: deinde non cessabit inter quaslibet duas oneraturas eius, licet sit in eis tardatus: quòd si multæ fuerit debilitatis; stabit tunc, & feret eam [a]§ festinè; § & redibit cum tarditate. Si autem uirtus fuerit fortis, & instrumentum obediens, sed necessitas erit maior fortitudine temperata; uirtus augmentabit uelocitatem cum magnitudine. Et si necessitas fuerit fortior; erit cum magnitudine, & uelocitate spissitudo. Longitudinẽ quoque, magnitudinis causæ pro certo efficiunt, quũ aliquid prohibens, amplitudinem prohibuerit, & eleuationem ad superiora non permiserit fieri: sicut durities instrumenti, uerbi gratia, quæ amplitudinem prohibet: & densitas carnis, & cutis; quæ sursum eleuari non permittunt. [b]§ Sed est etiam, quũ in amplitudine addit macies.§ Et amplitudinem quidem efficit, aut uenarum uacuitas, ut per ipsam tunica superior super interiorẽ declinet & dilatetur: aut multa instrumenti lenitas. Spissitudinis autem causa est debilitas, aut multa necessitas, [c]§aut caliditas.§ Et raritatis quidem causa est uirtus, quę necessitatem in magnitudine superat; aut frigiditas multa diminuta à necessitate; aut [d]§nimia intensio uirtutis:§ & aduentus perditioni proximus. Causæ uerò debilitatis pulsus ex mutantibus quidem sunt, [e]§tediũ;§ & uigilię: & euacuatio: & macieş; & humor nociuus: & exercitium superfluum: & humorũ motus: & ipsorum obuiatio membris fortis sensus; aut cordi uicinis: & totum illud quod uehementer resoluit. Et duritiei pulsus causæ sunt siccitas corporis uenæ; aut eius fortis extensio: aut uehemens

a B. cũ labore.

b B. per accidẽs aũt quãdoq; adiuuat ipsam macies.

c B. propter caliditatem.

d B. vltimitas casus virtutis.

e B. alhem.

hemens frigus congelans. Et etiam est, quum pulsus in crisibus durescit ex fortitudine pugnæ; propterea quòd membra per ipsam extenduntur ad partem impulsionis naturæ. Lenitatis uerò causę sunt causæ naturales mollificantes sicut nutricës: & ægritudinales mollificantes, sicut hydropisis & lethargia: aut ea quæ neque sunt naturalia, neque ægritudinalia, sicut balneatio. Et diuersitatis quidem causa cum perseuerantia uirtutis est grauitas materiei cibi, aut humoris: et cum debilitate uirtutis est pugna causæ & ægritudinis. Ex causis quoque diuersitatis, est repletio uenarum ex sanguine: sed quod huic est simile, remouet minutio. Et plurimum quidem fit diuersitas, quum sanguis est uiscosus suffocans spiritum, qui mouetur in arterijs; & propriè quum [f] § densitas § fuerit circa cor. Ex causis præterea ipsius, quæ eã in breui efficiunt tempore; sunt stomachi repletio: & [g] § tristitia: § & cogitatio in aliquo. Sed quum in stomacho malus fuerit humor, non cessabit diuersitas: & forsitan ex eo proueniet tremor cordis; & fiet pulsus tremulus. Et serrini quidem pulsus causa est diuersitas eius, quod in corpore uenæ est fusum, in putrefactione sui; aut ipsius cruditate; aut sui maturatione; aut diuersitas dispositionum uenarum in duritie sua, & mollitie; aut apostemata in mẽbris neruosis. Bispulsantis uerò causa est uirtutis fortitudo: & plurima necessitas; & durities instrumenti: quare non obedit ei, quod uirtutes ipsi præcipiunt de diastole in una uice; sicut quum quis uult una percussione aliquid incidere, & non obeditur ei; adiuuatur ab alia: & præcipue quum necessitas subito augmentatur. Soricini uerò pulsus causa, quandoque est uirtus debilis, quæ de labore ad quietem ordinatè procedit; & de quiete ad laborem: sed ille, qui in una permanet dispositione, plus est uirtutis debilitatem significãs. Et cauda quidem soricina, & quæ eis similis existit, est plus significãs fortitudinem aliquam, & quòd debilitas non est in fine: sed eis deterior est cauda finitiua; deinde mansiua; postea cauda reditiua. [h] § Cadentis autem in medio, causa est uirtutis lassitudo, & eius defectus: § aut accidens subito ueniens, ad quod anima & natura subito redeunt. Et spasmosi quidem pulsus causa sunt motus non naturales in uirtute: aut malitia in essentia instrumenti. Pulsus autem tremulus procedit ex fortitudine, & ĩstrumento duro, & necessitate forti. sine istis enim non prouenit tremor. Vndosi autem est, quum eius causa existit uirtutis debilitas secundum plurimum: & non potest fieri diastole, nisi paulatim, & paulatim. Et est etiam, quum instrumenti lenitas eius causa existit, licèt uirtus non sit ualde debilis. Instrumentum nanque molle & humidum concussionem, & motum non recipit, quæ in unamquamque penetret partem; quemadmodũ siccum, quod est durum, recipit; quoniam siccitas concussioni est apta & tremori. Et duri quidem sicci finis sui principij motu mouet: mollis uero humidi partem possibile est moueri, & aliã partẽ motu ipsius non pati; propterea ꝙ cito recipit separationem, & flexionem, & diuersitatẽ in figura. Et uermiculosi quidem pulsus, & formicantis causa, est fortis debilitas; ita ut tarditas, & spissitudo, & diuersitas in partibus pulsus coniungantur; quoniam uirtus instrumentum in una hora dilatare non ualet, sed paulatim & paulatim. Causa autem pulsus mali ponderis, si pulsus quidem [i] † § § fuerit in dispositionibus temporis quietis: est augmentum necessitatis: Et si in dispositionibus temporis motus fuerit, [k] † § § est augmentum debilitatis, aut necessitatis priuatio: [l] § sed pulsus temporis motus § propter uelocitatem diastoles, alius est ab hoc. Et causę quidem pleni & uacui: & calidi & frigidi: eleuati sursum, & submersi inferius: manifestæ sunt.

f B. coadunatio uel coarctatio.

g B. algam.

h B. Causa aũt pulsus habentis quietem est uirtutis lassitudo, & eius refocilatio, seu quies.

i † B. diminutus.

k † B. diminutus.

l B. Diminutus uerò in dispositione temporis motus.

ANNOTAT.

Pulchrè & copiosè hæc omnia Gal. tribus prioribus libris de causis pulsuum complexus est, & libris quoq; de præsagitione ex puls. Nec non Paulus loco antea citato, & Auerroes in 4. Coll. & Auic. in canticis eadem docent. quare ad ea loca se conferent, qui fusius hæc explicata desiderant.

Cap. 18.

De pulsibus, ætatum, et masculorum, & fœminarum. Cap. 7.

M[1]Asculorũ pulsus maiores sunt, & fortiores ualde, propter uehementiam uirtutũ eorum, & necessitatis ipsorum, & propterea quòd eorum necessitas magnitudine completur; est eorum pulsus tardior pulsu mulierum, & rarior secundum plurimum. Et omnis quidem pulsus in quo perseuerat uirtus, & est spissus: oportet proculdubio ꝙ sit uelox: est enim [a] § quũ ante est uelocitas, quàm spissitudo, § propter hoc igitur sicut pulsus masculorum est tardior: ita est rarior.[2] Puerorum uerò pulsus lenior propter humiditatem, & est debilior, & spissior; quoniã calor est fortis: sed uirtus non est fortis, eo quòd nondum sunt completi. Puerorum uerò pulsus comparatione quãtitatis corporis eorum, est magnus: quoniam eorum instrumentum est ualde molle; & ipsorum necessitas est ualde fortis; & eorum uirtus comparatione [b] § paruitatis corporis ipsorum, non est paruæ quantitatis. § Veruntamẽ eorum pulsus comparatione pulsus completorũ est non magnus, sed est uelocior, & spissior propter necessitatem. In pueris nanque multiplicatur uaporis fumosi collectio, propter multam digestionem eorum, & frequentiam eius in eis. Et propter hoc ualde est necesse ipsum extrahere; & calorem ipsorum innatum euentare. Iuuenum uerò pulsus est multæ magnitudinis; & non est multæ uelocitatis: immo in ipsa est ualde diminutus, & in spissitudine, & ad raritatem tendens. Et illorum quidem pulsus; qui in principio iuuentutis existũt; est maior. Et eorum, qui sunt in medio iuuentutis; est fortior. Et nos quidem iam declarauimus, quòd calor in pueris, & iuuenibus ferè est similis: ergo necessitas in eis erit ꝓpinqua, sed uirtus in iuuenibus est augmentata: [c] § habebitur ergo ex magnitudine, quod in ipsis restaurat, quòd defuerit ex uelocitate & spissitudine. § Et principium quidẽ rei, unde prouenit magnitudo; est uirtus; sed necessitas est appetens: & instrumentum quidem est adiuuans. Senum autem pulsus est minor propter debilitatem, & minoris uelocitatis propter hoc etiã, & ꝓp diminutionem

a B. uelocitas ante spissitudinem.

b B. corporis ipsorũ non est debilis, quoniã ipsorũ corpora sunt paruæ quãtitatis.

c B. quare cum magnitudine ꝓuenit ad illud cũ quo excusãt à uelocitate & frequentia.

tionem necessitatis: & propter hoc est rarior. Et pulsus quidem senum, qui iam processerunt in annos, est paruus; & rarus; & tardus: & est, quũ est mollis propter humores extraneos, & non propter naturales.

ANNOTAT.

1 *Masculorum pulsus &c. Marium pulsus maiores ferè quàm in fœminis, sed tardiores & rariores esse testatur Gal. lib. de puls. ad Tyron. & 3. de caus. puls. ubi huius rei causam fusius explicat. quod & Auer. 4. Coll. confirmat.* Hoc tamen controuersia non caret. *Quum enim frequentia & uelocitas, authore Gal. caliditatem sequantur: aut fœminas maribus calidiores esse statuendum est: aut tardiores harum esse pulsus et rariores, quã in uiris. Sanè non ignoramus quosdam tardiores in fœminis pulsus statuere, quàm in uiris. ratio tamen facit. ut authori nostro & Gal. assentiamur. quum & ei præsertim & experientia astipulari uideatur. inest enim maior uiris caliditas, quàm mulieribus (de qua re in superioribus actum est à nobis) & longè propterea maiores horum sunt pulsationes ob maiorem refrigerij usum. assentitur uerò huic usui arteriarum latitudo in his ob insitum calorem insignis. atque ob id, quia impellenti necessitati satisfit magnitudine pulsationum; opus præterea non fuit alieno subsidio, magna uidelicet uel celeritate, uel uelocitate. At in fœminis minor quidem caliditas inest, ut & ea ratione minores ijs pulsus fiant: non respondet tamen harum calori quantumuis imbecilli, arteriarum constructio. quin hæ, & ob innatam mulieribus frigiditatem angustiores sunt: & præterea pinguedine, et crassorum humorum copia, quibus illæ ob frigiditatem scatent copiosis, circumquaq; opprimuntur: quare tantum extendi & dilatari nequeunt, quantum earum calor, licèt imbecillus, postularet. iure igitur æquandæ huius necessitatis gratia, maiori in his quàm in maribus, opus fuit & uelocitate, & frequentia.*

Cap. 9. Cap. 2. Cap. 19.

2 *Puerorum uerò &c. De pulsuum uariatione ob ætates pete Galenum lib. de puls. lib. ad Tyron. & tertio de caus. puls.*

Cap. 9. Cap. 5.

De pulsu complexionum. Cap. 8.

PVlsus calidæ complexionis uehementis est necessitatis. Quod si uirtus conuenerit, & instrumentum, erit pulsus magnus. Si ergo unum eorum diuersificabitur: erit quemadmodum dictum est in præcedentibus. & si caliditas quidem non malæ fuerit complexionis, immò naturalis; erit cõplexio fortis, & sana; & uirtus multum fortis. Et non existimes quòd calor innatus, si fuerit fortis quantumcunque sit, minuat ex uirtute; immo ex eo prouenit in substantia spiritus fortitudo; & in anima, audacia. Calor uerò complexionis malitiam sequens, quanto plus augmẽtatus fuerit, tanto in uirtute plus debilitatem augmentabit. Complexio uerò frigida declinat pulsum ad partẽ diminutionis; sicut propriè est paruitas, & propriè tarditas, & raritas. Quumq; instrumentum fuerit molle, latitudo eius augmentata erit: & eius similiter tarditas, & raritas. Quod si durum fuerit, erit minus hoc. Et debilitas quidem, quam mala complexio frigida hæreditare facit; maior est ea, quam mala complexio calida facit hæreditare; quoniam caliditas, scilicet, calori innato magis est conueniens. Complexionem uerò humidam sequitur inundatio, & dilatatio, & siccam quidem sequitur coangustatio, & durities. Amplius si uirtus fuerit fortis, & necessitas multa; accidet bispulsans: & spasmosus; & tremulus. Tu uerò deinceps compone obseruando principia. Est præterea, quum uni homini accidit, ut duorum laterum ipsius diuersificetur complexio: erit ergo unum ipsorum frigidum, & alterum calidum: & accidet, ut diuersitate, quæ prouenit ex caliditate, & frigiditate horum duorum laterum: pulsus diuersi fiant. eritq; pulsus calidi lateris pulsus calidæ complexionis, & lateris frigidi pulsus complexionis frigidæ. & ex hoc quidẽ scitur, quòd pulsus in diastole sua, & systole, nõ est secundum modum [a] § accessionis, & recessionis § cordis: immo secundum modum diastoles & systoles ipsius corporis arteriæ.

a B. med' & giezer.

ANNOTAT.

Qui pulsus quorum sint temperamentorum, pete ex Gal. 3. de causis puls. Vnum uerò hic aduertendum est, quum de sicci temperamenti pulsu author uerba facit. Ait nempe sequi ad siccum temperamentum coangustationẽm & duritiem pulsus. ac si uirtus ualida fuerit, & necessitas multa; fieri pulsum bispulsantem, spasmosum & tremulum. His uerbis multum certè à Gal. discrepare uidetur, quum ipse tremulum pulsum 2. de præsag. ex puls. facultatem imbecillam, & tunicam arteriæ mollem significare asserat. Cæterum controuersia nulla est. & si enim interpres ex Arabico idiomate tremulum pulsum conuertit: uibratum tamen author, non tremulum pulsum intelligit: quem sanè ex ualida facultate, instrumenti duritie, & urgente usu prouenire, ipse quoq; Galenus fatetur 2. de caus. puls. ex quo loco hæc Auic. transtulit.

Cap. 4. Cap. 12. Cap. 6.

De pulsu temporum. Cap. 9.

IN uere quidem est, [a] § quũ pulsus est paruus, non tamen in omni re: § & est in fortitudine augmentatus. In æstate uerò est uelox & spissus propter necessitatem: & paruus & debilis propter uirtutis resolutionem, quæ est propter resolutionem spiritus, quæ fit propter calorem exteriorem dominantem superfluum. & in hyeme est maioris raritatis, & [b] § tardioris debilitatis; & cũ hoc est paruus; § quoniam uirtus debilitatur: & in quibusdam corporibus accidit, ut calor in profundo teneatur; & adunetur; & uirtus fortior fiat & hoc, quum complexio calida est dominans, & refrenans frigus; & non per ipsum patiens: neque frigiditas ad fundum uadit. In autumno autem est pulsus diuersus: & trahit ad debilitatem quandam; sed ipsius diuersitas est propter multitudinem conuersionis complexionis accidentalis in autumno nunc ad calorem, nũc ad frigiditatem. & ipsius quidem debilitas est etiam propter hoc: complexio enim diuersa semper deterius efficit nocumentum, quàm similis & æqualis; licèt sit mala: & quia autumnus est tempus naturæ uitæ cõtrarium; quoniam calor in eodem debilitatur; & siccitas fit fortior. Temporum uerò pulsus, quæ sunt inter tempora; temporibus proportionantur; quæ sunt circa ipsa.

a B. pulsus temperatus in omni re.

b B. tardior, & debilis cũ hoc est paruus.

ANNOTAT.

Habes hæc ex Gal. lib. de puls. ad Tyr. & 3. de caus. puls. copiosè: nec non ex Auer. 4. Coll. Recentiores tamen

Cap. 10. Cap. 9. cap. 6.

me quidam uiri clarißimi ab his authoribus de autumni pulsibus discrepant: tales nempe autumno pulsus apparere existimantes, quales uere. Cæterum fuit hæc & antiquorum quorundam opinio, quam doctißimus Auerroes loco iam citato refellit. quod autumni tempore propter paucum spirituum calorem imminutæ sunt uires, et quodammodo senescunt. unde & hoc tempore uegetabilia (quæ uocant) & animalia gignendi uim habent imbecilliorem.

De pulsu regionum. Cap. 10.

Regionum quædam sunt temperatæ uernales: & quædam sunt calidæ æstiuæ; & quædam sunt frigidæ hyemales: & quædã siccæ autumnales. Iudicia igitur pulsuum erunt in eis secundum modum, quem sciuisti de pulsu temporum.

ANNOTAT.

Scripsit & hæc Gal. lib. de pulsibus ad Tyron. & 3. de causis pulsuum. Cap. 9. Cap. 7.

De pulsu, qui prouenit ex cibo & potu. Cap. 11.

Exterius corpori aduenientia, & ipsum ingredientia, pulsus dispositionem mutat qualitate sui, & quantitate. Sed qualitate, quoniam si ad calefaciendum declinauerint, aut ad infrigidandum, mutabunt ipsum secundum illud. Et quantitate quidem, quoniam si æqualia fuerint, fiet pulsus in magnitudine augmentatus; & uelocitatis maioris, & spisitudinis propter augmentum uirtutis & caloris: & permanebit hæc [a] §mutatio§ aliquandiu. Et si plurimæ magnitudinis ualde fuerit; erit pulsus diuersus absque ordine propter grauitatem nutrientis supra uirtutẽ; quoniam ex omni grauitate prouenit in pulsu diuersitas. Et quidem existimauit Archigenes, quod eius uelocitas est nunc multo maior, quàm spissitudo: & hæc mutatio est perseuerans, [b] § quoniã causa perseuerantiæ, licèt sit multitudinis minoris hac; tamen est diuersitas ordinata.§ Quod si paucæ fuerit quantitatis; erit pulsus minoris diuersitatis, & magnitudinis, & uelocitatis: neque eius mutatio diu perdurabit; quoniam materia pauca cito digeritur. Amplius, si uirtus deficiat, & debilitetur ex multitudine, aut paucitate: quæcunque fuerint; similes erunt pulsus in paruitate, & tarditate usque in finem rei. Quòd si natura fortis fuerit in digerendo, & conuertendo; fiet pulsus temperatus. & uinum etiam proprietatem habet: & est quoniam ex multitudine ipsius, [c] § licèt sit subtile; prouenit diuersitas. ex ipso tamen non prouenit, quod sit tantum, quantum illud, quod prouenit ex nutrientibus; quæ sibi similantur: § & hoc quidem propter raritatem substãtiæ ipsius, & subtilitatem eius, & leuitatem. Quum autem uinum in actu est frigidum; prouenit ex eo, quod prouenit ex alijs frigidis, in minorando & rarificando, & tardando [d] § uelocitate suæ penetrationis.§ Deinde, quum in torpore calefit; remouetur uelociter, quod ex eo prouenit. Vinum præterea, quum in corpus penetrauerit, & fuerit calidum; non elongabitur multum à natura, & accidet uelox resolutio. Quod si quum est frigidum, penetrauerit: [e] §fiet ex nocumento, § quod non fit ex alijs frigidis rebus: quoniam illæ tardantur donec calefiant, neque earum penetratio est ita uelox, ut istius. Istud enim uelocius penetrat, quàm compleatur calefactio: & eius quidem impedimentum est magnum: & præcipuè in corporibus, [f] §quæ horripilationi sunt apta.§ Et neque est sicut impedimentum calefactionis ipsius: quum ipsum calidum penetrat: quoniam eius calefactio in principio obuiationis non peruenit ad hoc: ut magnum faciat impedimentum: immò natura ei obuiat cum partitione, & distributione & resolutione. Frigidum uerò est, quum naturam deficere facit: & eius uirtutem extinguit: antequam ad partitionem & distributionem, & resolutionẽ perueniat. & hoc quidem prouenit ex uino multitudine suæ quantitatis: & calefactione ipsius; & frigiditate. Quum autem ipsum consideratum fuerit, unde fortitudinem efficit; alia habebit iudicia: quoniam ipsum sua essentia fortes efficit sanos: [g] † § § propterea quòd uelociter præbet augmentum in substantia spiritus. Sed licèt calefactio, & infrigidatio, quæ ex eo fuerit, plurima corporum impediant; est tamẽ quum unaquæque earum cum aliqua conuenit complexione: & est quum non conuenit. est nanque, quum res frigidæ eos fortes reddunt, qui cõplexionem calidam malam habent; sicut dixit Galenus: quòd succus granati calefactos semper fortes efficit: & hydromel infrigidatos semper reddit uigorosos. Vinum [h] §præterea,§ unde est calidum natura, aut frigidum natura; est, quum quosdam fortes facit, & quosdam debilitat. Non tamen sermo noster est nunc de hoc: immò in uirtute eius, qua uelocior ad spiritum conuertitur: quoniam hoc semper habet per sui essentiam. [i] † § § Quod si unum horum duorum ipsum in aliquo corpore iuuerit: augmentabitur in faciendo fortitudinem: & si ei contrarium extiterit; minus fortitudinem faciet secundum hoc. igitur ipsum pulsum conuertet secundum hoc: quoniam si fortitudinem faciet; in pulsu augmentabit fortitudinem: & si calefaciet; in necessitate efficiet augmentum: & si infrigidabit; minorabit necessitatem. & secundum plurimum in fortitudine faciet augmentum. Nunquam autem necessitate efficit augmentum, quin in uelocitate addat. Aqua uerò propterea, quòd nutrimentum penetrare facit; uigorat; & similitudinem operationis uini operatur. & quoniam non calefacit; immo infrigidat; non tantum auget in necessitate, quantum uinum.

ANNOTAT.

Sunt & hæc ex Gal. desumpta lib. de puls. ad Tyron. & 3. de caus. puls. Quæstio autem hic est, qualis sit pulsuum ex sumptis alimentis mutatio. Archigenes Gal. referẽte 3. de caus. puls. cibos, quia facultatem opprimũt, languidiores minoresq; pulsus concitare existimauit. At huius sententiam Gal. ibidem refutat: quòd ex oppressa facultate non languidi absolutè: sed languidi uehementibus commisti fiunt: inæquales tamen semper & inordinati. languidi uerò, & parui facultatis dissolutionem sequuntur. Author noster hic Archigenis sententiam tantum recitat, sed neque probat, neque damnat. Verùm Auerroes 4. Coll. palàm Archigenis sententiam sequitur, licèt de ipso non meminerit. ait enim ex cibo, quum Cap. 9. Cap. 16. Cap. 16. Cap. 20.

a B. impressio.

b B. qm̃ causa ẽ firma seu stabilis. Et si fuerit in multitudine, seu in quantitate multa minor hac, erit diuersitas ordinata. uel aliter. Et si fuerit minor hac quantitate, plurima erit diuersitas. Alia litera. Et hæc mutatio ẽ perseuerãs, quoniã causa est firma. Et si fuerit in multitudine minus hac, erit diuersitas ordinata.

c B. licèt proueniat, seu causet diuersitas: non tamen tanta, quod de ipsa sit curãdum: neq; tanta quãta respectiuæ seu comparatiuæ causatur ex cibis.

d B. ueloci prouentu propter uelocitatẽ suæ penetrationis.

e B. causabit nocumentum.

f B. Vna litera. quæ sunt præparata nocumẽto ex frigore. Alia litera. præparatis nocumento quod fit ex eo.

g † B. & uiuificat uirtutem.

h B. igitur.

i † B. confortans semper.

quum nuper est ingestus, pulsum sequi paruum, debilem, & occultum: quando autem concoquitur, contrarias se qui differentias. obrui nempe (id quod etiam Gal. 3. de caus. puls. antequam alimenta coquantur ab ijs natiuum calorem asserit, quo pacto ignis à lignorum multitudine opprimitur: contra uerò, quum concoquuntur, augeri, ut propterea pulsus & magni, & uehementes, & mani festi succedant. Atque hoc pacto Auerr. neglecta Gal. sententia Archigenem uidetur sequi, quem Gal. damnat. Quid ergo (dicet quispiam) de hac re statuendum est? Nos certè inter hos tantos uiros sententiam nostram in uiti interponimus: suspicamur tamen Archigenis placitum non prorsus esse contemnendum, quando id author noster non damnat; & magnus Auerroes ipsum sequitur. oppressa quippe facultate inæqualitatē statim subire, & ordinis perturbationem assentimur. at num ualidi, an imbecilles: num magni, an parui pulsus fiant, adhuc ambiguum est. Galenus misceri ait languidos uehementibus, & magnos paruis, ubi facultas (quæ alioqui erat ualida) opprimitur: sed an post assumptum cibum magni paruis, uehementes languidis præpolleant, nō explicat. Hinc Auerrois ratio non leuis est. quòd. s. ab alimentis natiuus calor ut à lignorum multitudine obruatur. Illinc & Gal. ratiocinatio est efficax: quum facultatis aggrauatio ab eius imbecillitate & dissolutione differat. Crediderim tamen posse paucis horum litem componi. Quòd sanè post assumpta alimenta uitalis facultas non mediocriter opprimatur, obruaturq́;, certum est: neque id pluribus probandum est à nobis. hinc uerò & pulsus, qui antea magni, uehementes, & conspicui erant (quando facultas aggrauatur magis quàm antea: & naturalis calor ab ingestis alimentis statim affectus refrigeratusq́; quodammodo contrahitur) minores, imbecilliores, & obscuriores pulsus euadere necesse est. id quod Auer. Verùm, & si, & facultas opprimitur; & naturalis calor patitur: contrahiturq́;: non tamen obruitur prorsus, ac dissoluitur; sicuti neq; ignis ex lignorum copia (nisi ea immoderatissima fuerit) extinguitur. Quo fit, ut, non tamen minimi: imbecillissimi: aut obscurissimi pulsus euadant: licèt paulò quàm antea minores imbecilliores & obscuriores fiāt: id quod Gal. ratio persuadet. Erunt ergo; si priorem pulsuum statum conspexeris, post assumptos statim cibos paruæ, imbecilles, & obscuræ pulsationes: ut & Archigenes et Auer. Sin uerò præsentem dumtaxat statum animaduertas: dici uitalis facultas imbecilla, aut naturalis caliditas extincta non poterit: neq; propterea pulsus absolutè parui aut imbecilles erunt, de qua re Galenus Archigenem accusabat.

Cap. 9.

De eis, quæ somnus & uigiliæ, in pulsu operantur. Cap. 12.

PVlsus quidem iudicia in somno diuersificantur secundum horam somni: & secundum dispositionē digestionis. Pulsus igitur in principio somni est paruus: & debilis: quoniam motus caloris naturalis, tunc est ad constringendum & submergendum; & non ad dilatandū, & [a] ‡manifestandum: ‡ quoniam ipse in hora illa totus tēdit ad occultum, propterea quòd ipsum anima mouet ad nutriens digerendum, & maturandum superfluitates: & est sicut superatus, & obsessus proculdubio. Et pulsus etiam est maioris tarditatis, & raritatis: quoniam, licèt in calore accidat augmentum secundum [b] ‡ constrictionem, ‡ & coadunationem; tamen priuatus est augmento, quod habet in hora uigiliarum: propter motum calefacientem. & motus quidem plus est ad inflammandum, & inclinandum ad partem malitiei complexionis. sed constrictio, & eorum coadunatio temperatę, minoris sunt inflāmationis: & minus extrahunt calorem ad æstuationem. Et tu quidem hoc scies ex hoc, quòd anhelitus lassi, & ipsius æstuatio multo maiores sunt; anhelitu & æstuatione eius, cuius calor est cōstrictus propter causam, quæ similis est somno: uerbi gratia, submersi in aqua temperatæ frigiditatis, qui sit [c] ‡expergefactus; licèt calor constringatur, & fugiat; ‡ ex hoc non tamen augmentum anhelitus eius perueniet ad id, ad quod [d] ‡perueniet ‡ labor, & exercitium; quæ sunt ei propinqua. Quumq́; bene consideraueris; non inuenies aliud, quod calorem uehementius incendat, quam labor & motus. Et uigiliæ quidem calorem nō efficiunt motu corporis, ita ut, quum corpus quieuerit [e] ‡non fit ipse necessarius: immò faciūt calorem, propterea quòd spiritus ad exteriora mouetur: & motus eius ad ea, est secundum continuitatem; quū ista est eius generatio. ‡ Quum autem cibus digestus est in somno; redit pulsus, & fit fortior, propterea quòd uirtus augmentum recipit à nutriente: & redit illud, quod ad profundum descenderat, ad regendum nutriens ad exteriora, & ad suū principium. Et propter hoc etiam magnificatur tunc pulsus multum: & propterea quòd complexionis caliditas, propter nutriens, augetur; quemadmodum diximus: & instrumēti etiam augetur lenitas per id, quod ad ipsum ex nutrimento penetrat. Veruntamen sua magnitudine non auget uelocitatem; neque spissitudinem: quoniam hoc nō est illud, quod in necessitate prębet augmentum: & hoc etiam non est prohibens restaurari ex eo, quod necessarium est magnitudine sola. Deinde, quando cum dormiente somnus perseuerauerit; fiet pulsus debilis, propter caloris innati constrictionem, & uirtutis compressionem sub superfluitatibus, quæ euacuandæ erant secundum euacuationis modos, qui sunt in uigilijs: ex quibus est exercitium, & euacuationes, quæ non sentiuntur. Quum autem somnus in principio [f] ‡euacuationem ‡ inuenerit: nec inuenit aliquid, ad quod digerendum tendat; declinabit complexionem ad partem infrigidandi: perseuerabunt ergo paruitas, & tarditas, & raritas in pulsu; & incessanter augmentabuntur. Vigiliæ etiam diuersa habent iudicia: quum enim dormiens euigilabit; natura sua declinabit pulsus ad magnitudinem, & uelocitatem ordinatè: deinde ad suam naturalem redibit dispositionem. Sed subita causa euigilato accidit, ut pulsus eius illico, quum à somno remouetur, [g] ‡quiescat: ‡ quoniam uirtus coram eo, quod subito euenit; uicta est. Et deinde post hoc redibit ad eum pulsus magnus, uelox, spissus, & diuersus ad tremorem. Et quoniam motus iste est similis uiolento; ideo [h] † ‡non‡ inflammat etiam ipsum. Et quoniam uirtus subito mouetur ad repellendum naturaliter illud quod accidit; ergo motus accidunt diuersi: & tremit pulsus: sed tamen secundum hoc non longo perseuerat tempore; immò ad æqualitatem cito redit; quoniam licèt eius causa sit quasi fortis; eius tamen durabilitas est pauca: & cognitio destructionis ipsius est uelox.

a B. ad exteriora.
b B. coarctationem.
c B. uigilans, licèt calor coarctetur & fortificetur.
d B. perducet.
e B. nō causent illū, immò non faciunt calorē, nisi propterea q spiritus mouentur ad exteriora, & motus eorum ad ea est secundū cōtinuitatem generationis istorum.
f B. uacuitatē.
g B. fit tepidus uel debilis.
h † ——B.

ANNOTAT.

De pulsibus qui per somnum fiunt eadẽ ferè Gal. scripsit lib. de puls. ad Tyron. & 3. de caus. puls. distinxitq; & ipse de somni temporibus ut hic author, astipulante sanè (si quis perpenderit) ratione. aberrant ergo qui (uiri alioqui doctisimi) dormientium pulsus absolutè paruos, languidos, tardos, & raros esse aiunt. quũ etsi hoc somni initio uerùm est ob caloris contractionem: ipsius tamen somni uigore, quando idem calor ad externas iam partes extenditur, factus seipso ualidior ac uehemẽtior, uehementiores quoque ac maiores pulsus, ut efficiat, necesse est.

Cap. 9. Cap. 9.

De iudicijs pulsus exercitij. Cap. 13.

IN principio quidem exercitij & dum est temperatum, pulsus fit magnus & fortis: & hoc quidem propter augmentum caloris innati, & fortitudinem ipsius: & fit etiam uelox, & spissus ualde propter superfluam necessitatem, quam facit motus. Quod si perseuerauerit, & fuerit prolixum: aut licèt fuerit breue, erit tamen fortissimum; destruetur, quod ex fortitudine prouenit: & debilitabitur pulsus: & fiet paruus propter resolutionem caloris innati: sed ipse fiet uelox, & spissus propter duas res: quarum una est augmentum [a] † ʒ fortitudinis ʒ necessitatis: & alia est, quoniam uirtus [b] ʒ retrahitur, ʒ ne magnitudini sufficiat: postea uelocitas incessanter minuitur: & spissitudo augmentatur secundum quantitatem eius, quod ex uirtute debilitatur. Deinde ad ultimum si exercitium perdurauerit, & debilitauerit; fiet pulsus formicans propter debilitatem, & spissitudinem fortẽ. Postea si magis superfluum fuerit, & ex ipso quasi ad mortem perueniatur; efficiet, quod omnia faciunt resoluentia: & reducet pulsum ad hoc, ut sit uermiculosus: [c] ʒ deinde faciet ipsum declinare ʒ ad raritatem, & tarditatem cum debilitate, & paruitate.

a † —— B.
b B. deficit seu debilitatur.
c B. deinde formicalis declinans.

ANNOTAT.

Quinam ijs, qui exercentur, pulsus fiant, quod hic author: Gal. lib. de puls. ad Tyron. causam uero in 3. de caus. puls. explicauit.

Cap. 9. Cap. 13.

De iudicijs pulsuum balneatorum. Cap. 14.

BAlneatio aut erit cum aqua calida, aut cum frigida. Si autem fuerit cum aqua calida; in principio prouenient ex ea fortitudinis, & necessitatis iudicia. Quumque multum resoluerit; debilitabit pulsum. Galenus quoque dixit, erit tunc paruus, tardus, & rarus. Dicemus ergo, quòd debilitas quidem, & paruitas pulsus [a] ʒ proculdubio existunt: ʒ sed aqua calida, quum in interioribus corporis calefactionem efficiet calore accidentali; fortasse non durabit: sed ad sui naturam, quæ est infrigidandi, redibit: & fortasse durabit, & permanebit. Quod si accidentalis qualitatis iudicium superauerit; fiet pulsus uelox, & spissus. Et si superauerit, quod ex natura sui prouenit; fiet tardus, & rarus. Et si eius calefactio accidentalis ad tantam uirtutis resolutionem peruenerit, ut syncopi sit propinqua; fiet etiam pulsus tardus, & rarus. Sed balneationis cum aqua frigida factæ si penetrauerit frigiditas; debilitabit pulsum: & faciet paruum: & efficiet raritatem, & tarditatem. Et si non penetrauerit: immo calorem coadunauerit; augmentabitur fortitudo: & crescet parum: & minuetur uelocitas, & spissitudo. Ex aquis uerò in thermis existentibus; quæ sunt exsiccantes, duritiem in pulsu augmentãt: & ex eius magnitudine minuunt. Sed calefacientes uelocitatem in pulsu augmentant. Si autem uirtutem resoluerint; erit, quod iam diximus.

a B. sunt de his que fiunt vel accidunt proculdubio.

ANNOT.

Et hæc quoq; descripta ex Gal. sunt tùm lib. de puls. ad Tyr. tùm 3. de caus. puls. quæ tu uide.

Cap. 9. Cap. 14. & 15.

De pulsu, qui mulieribus est proprius: & est pulsus prægnantium. Cap. 15.

NEcessitas quidem in eis est multa propter communitatem filij in attractione aeris. Ipsę enim quasi duabus attrahunt necessitatibus, & duabus aeris attractionibus. Sed uirtus proculdubio non augmentatur, neque etiam minuitur; nisi quantum oportet propter lassitudinem paucam, quæ prouenit ex põdere prægnationis: propter hoc igitur iudicium uirtutis mediæ, & necessitatis fortis uincit: & augmentatur pulsus; & fit uelox, & spissus.

ANNOTAT.

Habes & hæc ex Gal. lib. de puls. ad Tyron. & 3. de caus. puls.

Cap. 9. Cap. 8.

De pulsu dolorum. Cap. 16.

DOlor mutat pulsum, aut propter fortitudinem sui: aut quia est in membro principali: aut propter longam moram sui. Et dolor quidem, quum in sui principio fuerit; [a] ʒ faciet uirtutem ebullire: & mouebit ipsam ad resistendum, & refrenandum: & inflammabit caliditatẽ. Fiet ergo pulsus magnus, & uelox, & maioris spissitudinis: quoniam fixio ʒ magnitudinem faciet, & uelocitatem. Quumque dolor ad finem suæ fortitudinis peruenerit; propter illud, quod diximus de modis; procedet minorando: & redibit ad inferiora, donec magnitudinem perdet, & uelocitatem: & uicem earum supplebunt spissitudo fortis, & paruitas, formiculatio, & uermiculatio. Et si augmentatus fuerit; adducet ad raritatem, & perditionem.

a B. cõmouebit uel excitabit uirtutẽ: & mouebit ipsam ad resistendũ, & expellendũ, & inflãmabit caliditatẽ. Fiet ergo pulsus magnus, & velox & uehemẽtioris raritatis: quoniã aluthar.

ANNOTAT.

Sunt & hæc ex Gal. desumpta lib. de pulsib. ad Tyr. & 4. de caus. puls. quamuis particularium dolorum sui quoque, & particulares sint pulsus.

Cap. 11. Cap. 6.

De pulsu apostematum. Cap. 17.

APostematum quidem alia sunt, quæ febres efficiunt. & hoc aut propter eorum magnitudinem: aut propter nobilitatem mẽbri, in quo sunt.) & pulsum in toto corpore mutant secundum mutationem febris propriam. & nos ipsam dicemus in loco suo. Et alia sunt, quæ febrem non faciunt: & mutant pulsum membri, in quo sunt, proprium per essentiam. Et est etiã, quum reliqui corporis pulsum mutant per accidens scilicet non propter hoc, quòd est apostema; sed propter hoc, quòd dolorem efficiunt.

Apo-

Apostema autem, quod pulsum mutat; aut ipsum mutat per speciem sui: aut per sui tempus; aut per quantitatem suam: aut per membrum, in quo est: aut per accidens, quod sequitur ipsum, & comitatur. Quod uerò per sui speciem mutat, est sicut apostema calidum: ex quo per suam speciem prouenit, ut mutetur pulsus ad serrinum, & ad tremorem,[a] § & horripilationem, § & uelocitatem, & spissitudinem; nisi ei contraria sit causa humectans, quæ proprietatem serrini destruat; & uice ipsius undositatem supplere faciat. Veruntamen tremor, & uelocitas,[b] § & horripilatio, § & spissitudo ipsum semper comitantur. Et quemadmodum causarum quædam sunt, quæ serrini proprietatem prohibent; similiter sunt quædam earum, quæ serrini proprietatem augmentant; & ipsam apparere faciunt. Et molle quidem apostema pulsum facit undosum. Et si fuerit ualde frigidum; ipsum efficiet tardum & rarum. Durum uerò apostema proprietatem serrini augmentat. In exitura autem, quum fit collectio; ipsa pulsum conuertit de proprietate serrini ad undosi proprietatem propter humiditatem & lenitatē, quæ ipsam sequuntur: & præbet augmentum in diuersitate propter suam grauitatem. velocitas autē, & spissitudo alleuiatur propter caloris accidentalis quietem causa maturationis. Mutatio uerò ipsius causa suorum temporum est, quoniam, dū calidum apostema existit in augmento, proprietas serrini, & quæcunq; diximus, sunt sicut in augmento: & eius durities semper augmentatur propter extensionem, quæ augetur: & in tremore propter dolorem. Quumq; ad statum peruenerit; omnia augmentantur accidentia præter illud, quod fortitudinem sequitur: ipsum nanque debilitatur in pulsu, & in spissitudine, & uelocitate augmentum præbet: deinde si prolongabitur; uelocitas destruetur; & redeūdo fiet formicans. Quū autem [c] § minuetur § aut resoluetur, aut aperietur; fiet pulsus fortis propterea quòd uirtus exonerabitur à pondere: & [d] § cessabit § ipsius tremor, propterea quòd dolor extensiuus minuetur. Secundum quantitatem uerò sui, quoniam magnum facit ut sint istæ dispositiones maiores, & magis augmentatæ: & paruum, ut sint [e] § rariores, § & pauciores. Et secundum suum membrum, quoniam ex membris neruosis prouenit augmētum in duritie pulsus: & in proprietate, quam habet [f] § serrinus § ipsius. Et ex uenosis quidem prouenit augmentum in magnitudine sua, & uehementia, & diuersitas multa: & præcipuè, si quæ in eis superāt arteriæ, sicut in splene, & pulmone: & non durabit huiusmodi magnitudo, nisi quantum perseuerauerit fortitudo. Et membra humefacta, & lenia ipsum faciunt undosum; sicut cerebrum & pulmo. Mutatio uerò, qua apostema mutat pulsum aliquo mediante,[g] † § § est sicut apostema pulmonis, quod facit pulsum tremulum: & sicut apostema hepatis, quod facit ipsum[h] † § tabidorum pulsui similē: § & apostema renis, quod facit ipsum strangurialem: & apostema membri fortis sensus, sicut stomachi & diaphragmatis, facit ipsum spasmosum, & syncopizantem.

a B. & dispositionem similem tremori.

b † ____ B.

c B. declinabit.

d B. alleuiabit.

e B. pauciores.

f B. serinitas.

g † B. accidēte.

h B. sicut pulsus aldebul. † mictualem.

ANNOTAT.

Egit de inflammationum pulsibus Gal. lib. de pulsib. ad Tyron. & 4. de caus. puls. ex quibus locis huc author noster transtulit.

Cap. 11. Cap. 7.

De iudicijs pulsus accidentium animæ. Cap. 18.

Ira quidem propterea quòd uirtutem[a] § feruere facit, § & spiritum subito dilatat; pulsum facit magnum ad superiora se eleuantem, uelocem, & spissum, in quo nō oportet diuersitatem cadere, quoniam passio existit similis; nisi timor ei admisceatur, qui una uice superet; & hæc alia superet uice: & similiter, si uerecundia ei admisceatur: aut contrarietas ab intellectu, qui tacere præcipiat, & ne ferueat ad malum inferendum illi, cui irascitur. Et ex delitijs quidem, propterea quòd ad exteriora paulatim mouent; non peruenit pulsus ad illud, quod peruenit ex ira in uelocitate & spissitudine: immò est, quum eius magnitudo sufficit necessitati; & est tardus, & rarus. Et similiter pulsus letitiæ, quoniam ipse fit magnus secundum plurimum cum lenitate: & attinet tarditati, & raritati. In [b] § tristitia § uerò propterea ꝙ calor suffocatur, & submergitur, & fortitudo debilitatur; oportet ut sit pulsus paruus, & debilis, rarus, & tardus. Timor uerò qui subito uenit, pulsum facit uelocem & diuersum & inordinatum. Sed [c] § consuetus, § & qui ordinate prouenit; mutat pulsum secundum modum mutationis solicitudinis.

a B. commouet

b B. algam.

c B. prolongatus.

ANNOTAT.

Iræ, lætitiæ, tristitiæ, & timoris pulsus qui sint, copiosè Gal. lib. de pulsib. ad Tyron. explicauit, eorum uerò causas 4. de caus. puls. recensuit.

Cap. 11. Cap. 2. 3. 4. 5.

De summa mutationis rerum contrariarum naturæ essentiæ pulsus. Cap. 19.

Ab eis fit mutatio, aut propter hoc, quòd accidit ex eis de malitia complexionis: & tu quidem iam sciuisti pulsum cuiusq; cōplexionis: aut propterea quòd uirtutem constringunt; & pulsum faciunt diuersum; &, si constrictio ualde fuerit fortis; erit sine ordine, & absque pondere: & constrictionem quidem faciens est omnis materialis multitudo, siue sit apostema, siue non sit apostema. aut propterea quòd uirtutem dissoluit, & facit pulsum debilem. Et omnia hæc sunt sicut dolor fortis, & [a] § ægritudines § animales, quæ sunt fortis resolutionis.

a B. læsiones.

ANNOT.

Mutationes pulsuum ob causas contra naturam, in breue compendium redigit ex Galeno lib. de pulsib. ad Tyron. nempe causæ contra naturam appellatæ; pulsus immutant: uel quia temperamentum corporis euertūt: ex qua mutatione similes similibus intemperiebus euadunt pulsationes (de quibus supra actum est) uel quia uitalem facultatem afficiunt. & hoc bifariam: aut aggrauantes facultatem, id quod ex materiæ multitudine semper euenit: & tunc pulsus inæquales semper atque inordinati, præsertim quo ad magnitudinem ac uehementiam, fiunt. aut eandem facultatem dissoluentes; id quod ex immodica euacuatione contingit: siue ea sit ex inedia, siue ex animi affectuū & perturbationū ui, siue ex dolorum uehementia & diuturnitate. adde uerò & quæ tota substantia corrumpunt (hæc enim omnia spirituum copiam immoderatè absumunt) & sequuntur pulsus

Cap. 11.

pulsus parui, languidi, & crebri. Ita author noster Galenũ per oĩa ferè æmulatur. Ab eo tantum deflectit, quòd de pulsibus diuersorum morborum diuersis, ut Gal. non agit hoc in loco, quòd de singulis ijs, quum de morbis aget lib. 3. & 4. particulatim sermonem faciet.

SVMMA SECVNDA DOCTRINAE TERTIAE, FEN SECVNDAE:

De urina, & egestione, & est continens. xiij. cap.

Sermo uniuersalis de urina. Cap. I.

V[1]Iæ significationis dispositionũ urinæ nõ oportet credere, nisi postquam conditiones obseruatæ fuerint. Oportet enim, ut urina, quæ consideratur; sit prima urina quæ in mane colligitur: [a] § & non permaneat longo tempore: & non sit ex nocte reseruata. Neque sit ille cuius est, qui aquam non bibit: & cibum non comedit. § Et non sit, qui in cibo, aut potu rem tingentem accepit; sicut crocum, & cassiam fistulam: quoniam urinam tingendo ad citrinitatẽ & rubedinem mutant: & sicut olera, quæ tingendo mutant ad uiriditatem: & † almuri, quod ad nigredinem: & uinum; [b] † § § quod mutat urinam secũdum suum colorem. [2] Neque sit, qui exteriora sui re tingente infecerit, sicut † alKanna; quoniam quum ex ea aliquis tingitur, fortasse eius urina ex ea inficitur. Neque sit, qui rem, quæ cum urina aliquem humorem expellit; assumpsit: sicut quod choleram, aut phlegma expellit. Neq; se exercuit motibus corporeis, aut operationib. aut dispositionibus, quæ sunt extra cursum naturæ; quæ urinæ colorem mutant, sicut ieiunium, aut uigiliæ, aut labor, aut ira, aut [c] § timor. § Omnia enim hæc urinam tingunt secundum citrinitatem, aut rubedinem. Et coitus urinam ualde impinguat. & sicut uomitus, Et euacuatio: quoniã hæc colorem mutant, & substantiam; quæ in urina esse debet. Similiter quum ipsa multis permanserit horis. Quapropter dixerunt quidam, quòd post sex horas inspicienda non est; quoniam ipsius significatio debilitatur; & color mutatur: & hypostasis dissoluitur: aut mutatur: & fit spissior, quamuis ego dicam quòd nec post horam unam. Vrina præterea tota integre colligenda est in urinali magno, ne ex ea aliquid effundatur. Et eius quidem dispositio illico, quum mingitur, non est consideranda: neque, nisi postquam in urinali resederit. & obseruandum est, ne sol eam tangat, neque uentus, ne perturbetur, & ne congeletur, donec hypostasis separetur, & significatio compleatur: non enim descendit illico, quum mingitur, neque in ultimo fine maturationis. & non colligatur ĩ urinali, in quo alia fuerit urina; nisi prius fuerit ablutum. Amplius urinæ puerorum significatio est parua; & præcipuè infantium: propterea quòd lacte nutriuntur; & quòd materia tingẽs in eis est quiescens, & submersa: in eorum quoq; natura existit ex debilitate, & multa dormitione; quod maturitatis significationem pernecat. Et instrumentum quidem colligendi urinam est corpus peruium substantiam habens nitidam, sicut uitrum clarum, aut crystallus. Scias autem, quòd urina, quanto plus eam tibi approximas, tanto spissitudo augmentatur: & quanto plus elongas eam à te; augmentatur in ea claritas. & per hoc differt ab omnibus falsitatibus, quæ sunt in ea, quibus medici experiuntur, quum eis ostenduntur. Quum urina in urinali colligitur; custodiẽda est à mutatione frigoris, & solis, & uenti. Et oportet, ut in lumine aspiciatur; ita quòd super eã non cadat radius; immò ab ipso tegatur: & sic in ea iudicetur de accidentibus, quæ in ipsa apparent. [3] Scito etiam, quòd prima significatio, quam urina habet; est de dispositione hepatis: & uiarũ aquositatis: & super dispositiones uenarum: & eis mediantibus alias demonstrat ægritudines. Firmior tamen eius significatio est illa, quæ de hepate existit: & propriè de dispositione gibbositatis ipsius. [4] Amplius significationes, quæ ex urinis habentur, ex septem sunt acceptæ generibus; genere coloris: & genere substantiæ: & genere claritatis & turbulentiæ: & genere hypostasis: & genere quantitatis in paucitate & multitudine: & genere odoris: & genere spumæ. Sunt uerò quidam, qui inter hæc genera ponunt genus tactus: & genus saporis. [d] † § §

Quumq; dicimus genus coloris, intelligimus illud, quod uisus in ea sentit ex coloribus. s. albedinem, aut nigredinem, aut quæ inter eas existunt. Et quum substantiæ genus dicimus; intelligimus dispositionem ipsius in grossitudine, aut tenuitate. Et quum dicimus genus claritatis & turbulentiæ, intelligimus, quòd penetratio uisus in ea est facilis, aut non est. Inter hoc autem genus, & genus substantiæ existit differentia: quoniam plerunque est substantia grossa & clara, sicut albumen oui & gluten piscium liquatum, & uitrum liquatum, & oleum: & plerunque est res subtilis substantiæ turbida, sicut aqua turbida, quæ est magis tenuis quàm albumen oui. Turbulentiæ autem causa est permistio partium colores habẽtium extraneos, fuscos, aut alijs coloribus infectos, qui ab inspiciente sensu non sunt percepti, & prohibent peruietatem, & non per se percipiũtur. Inter eam uerò & hypostasim existit differentia; quoniam uisus plerunque cognoscit hypostasim. Et inter ipsam & colorem existit differentia; quoniam color per totam humoris substãtiam procedit cum maiori permistione.

a B. & non fuerit violẽter retenta longo tẽpore, & ille cuius est dormierit in nocte. Neque sit ille cuius est qui biberit aquam, & cibũ comederit.

† .i. quoddã salsamenti nigrioris genus.

b † B. inebriãs.

† fortasse, quæ archenda dicit, qua & vngues, & seipsos totos Parthi inficiũt, nostra etiã tempestate.

c B. fames.

d † B. nos verò ambo ista abijcimus seu cassamus.

ANNOTAT.

[1] *Viæ significationis &c. Vt rectum de urinis iudicium feratur, plura obseruanda proponit, de quibus Græci ne uerbum quidem: uno excepto Actuario, qui pauca quædam ex his animaduertit. Vnum hic primo loco aduertendum est, quum de opportuno excipiendæ urinæ tempore uerba facit. ait nempe primam post nocturnum somnum esse colligendam. hoc certè ea ratione author scripsit; quoniam, quum urinæ ea quæ in iecinore, & uenis totius corporis obitur, coctionem atque cruditatem significent (de qua re postea) nullum commodius uel aptius matutino est tempus; quo absolutæ peractæq; coctiones omnes sunt. propterea & Gal. 1. de crisib. spectandæ urinæ horam exactæ coctionis tempus esse notatum reliquit. At non propterea tamen arbitrandum est, quin lotium, si alijs temporibus uel noctu, uel interdiu exceptum fuerit; aliquid & ipsum nobis significet. in ægrotis nanque, atque ijs qui decumbunt, quouis tempore*

tempore exceptum id fuerit: si modo quietiorem morbi partem, uel somnum ipsum sequatur: & si à cibi assumptione paulò longius distet: par ferri posse iudicium existimamus. alioqui sæpenumero ægrotantium urinæ spectandæ non essent: quum frequenter noctu accessiones fiant: uigiliæ instent: & alia plurima symptomata incidant, quæ iudicium hoc interturbant.

2 *Neque sit qui exteriora &c. Cauet ne is, cuius urina medico spectanda est, tingente re quapiam corpus infecerit sicut alcanna. Non ignoramus uocem hanc quibusdam summis uiris eludendi, seu irridendi potius authoris nostri ansam dedisse, interpretantibus uidelicet pro alcanna ligustrum. Nos uerò pro alcanna archendam legendum putamus: estq; tinctorius quidam puluis, quo nostra etiam tempestate Parthi atque id genus homines ornatus gratia ungues, et totum quoq; corpus quandoque inficiunt. nostri eo, admista aceti portione quadam, equorum iubis et caudis rubrum colorem conciliant. Ac mirum certè cuipiam uideri posit: quomodo infecta externa corporis cute humorum & urinarũ quoque colores immutentur: non id tamen fortasse dictu absurdum aut factu existimabitur: si quis mutuum totius corporis consensum, spirituumq; extra & foras recurrentium motum aduerterit, cuius ui & aeris & circunstantium nobis rerum qualitates profundis etiam corporis nostri partibus communicari quotidie re ipsa experimur. quod tamen neque nos confirmamus: neque author pro certo adnotauit.*

3 *Scito etiam quòd prima &c. Quòd urina iecinoris præsertimq; gibbæ eius partis, affectionum sit nota; docet non uno in loco Gal. At an uenarum omnium & uenosi (ut aiunt) generis affectus significet: paulò uidetur obscurius. Certum illud profectò est à iecinore ad renes per emulgentes uenas sanguinis serum deferri: at quomodo ex uenis, quæ in uniuerso corpore sunt dispersæ, idem serum ad eosdem renes prouehatur; uidetur difficilius. neque enim totius corporis uenæ cum renibus communicant: neq; ab omnibus retrocedere potest quod in eas fluxit. præsertim si serum hoc sanguinis ex postrema resecatur coctione, quæ in capillaribus uenis per carnosa membra dispersis perficitur: ab ijs nempe regredi serum ad renes, neque per cutis meatus ac sudores potius excerni difficilè creditu est. Cæterùm, quod ad hãc quæstionem pertinet: quòd urina & iecinoris & uenarum omnium affectus notet. paßim Gal. testatur. & 1. de crisib. & 2. prog. & sæpißimè alibi. & Galeni sententiam sequuntur omnes. Quamobrem, etsi uenæ omnes cum renibus non consentiunt: consentiunt tamen uenæ omnes omnibus uenis (quod in libr. de locis in homine Hipp. asserit) ob principium earum omnium commune. Neque difficile intellectu est quomodo à minoribus etiã & capillaribus uenis ad maiores serum regurgitet, illi qui naturæ uim norit: perpenderitq; etiam semen à toto corpore proficisci ut lib. de genitura & 4. de morbis ab eodem est annotatum. ac demum, qui ex ipsomet Hip. lib. 1. de dieta, & Gal. 4. aph. naturam sibi ipsi uias ad omnia struere, didicerit: esseq; conspirationem in toto corpore unam, confluxionem unam, & consentientia omnia, ut idem senex lib. de alimento scriptum reliquit, & Gal. paßim confirmauit. Secernitur sanè non minima seri huius portio, quod ex postrema residet coctione, etiam per sudores; atqui non semper id licet, ueluti quum serum ipsum non usquequaque tenue fuerit, & habitus corporis craßior ac densior extiterit. Quare probè ab authore nostro & Gal. statutum putamus urinas non iecinoris dumtaxat, sed uenosi totius generis affectus significare.*

Cap. 7. Com. 26. — à principio. — Com. 54.

4 *Amplius significationes &c. In urinis duplex substantia est. quæ continet: & quæ continetur. continens humor est; contenta autem multa, & hypostasis, & sabulamenta, & lapilli, & pinguedo, & bullæ, & alia id genus: quæ omnia, quia substantiæ sunt & corpora; & habent annexa accidentia, quantitatem, qualitatẽ, craßitudinem, tenuitatem, splendorem, opacitatem, colores, odores etiam, & sapores, situm (quamuis hoc contentis solùm accidat) infimum, supremum, medium: propterea author hæc omnia in septem capita redegit. licebit tamen ut et in plura & in pauciora capita perstringas, si uolueris. nũquam tamen particulatim plura, aut pauciora offerũt se in urinis animaduertenda; quàm author noster adnotarit.*

De significationibus coloris urinæ. Cap. 2.

EX coloribus urinæ sunt gradus citrinitatis, sicut palearis. deinde citrinus: [a] † § post flauus: § deinde ruffus: postea citrangularis: postea igneus; qui tincturæ croci asimilatur: & ipse quidem est uehementer citrinus: postea croceus, qui similatur capillis † croci: & iste quidem est, quem uocant rubeum [b] § clarum. § Omnes autem, quæ sunt post citrinum, caliditatem significant: sed tamen secundum suos diuersificantur gradus. Et est quidem, quum accidunt propter uehementiam motus: & propter dolores: & propter famem: & propter aquæ abstinentiam. Post istos uerò gradus prædictos existunt gradus rubedinis: sicut [c] § rubeus roseus: & rubeus obscurus: & rubeus puluerulentus. § Et omnes quidem sanguinis dominium significant. Et in omnibus quibus est color † croco attinens, est significatio dominij choleræ rubeæ. Et in omnibus, qui pulueruIento attinent; est significatio dominij sanguinis. Et igneus quidem magis significat calorem, quàm rubeus & puluerulentus: sicut cholera in se calidior est quam sanguis: & color quidẽ urinæ in ægritudinibus acutis incendentibus, trahit ad colorem † croci, & igneitatem. Quod si ibi fuerit tenuitas; aliquam maturationis significat [d] § dispositionem: § & quòd iam incepit; & si nõ appareat in substãtia. Si autem citrinitas fortior fiat; & usque ad igneitatis perueniat terminum; & ad finem in ea; significat quòd calor incessanter processit: & iste quidem [e] § est finis citrinitatis. § Quòd si in ipso claritas augmentetur; calor iam secundum diminutionem incedit. & est præterea, quum in ægritudinibus acutis sanguineis urina, sicut ipse sanguis mingitur, apertione uenæ ibi non existente: & significat repletionem superfluam: quæ, si paulatim mingẽdo emittitur, & est cum odore malo; est significatio timoris: & timetur ex ea ne sanguis ad loca suffocantia fusus deriuetur. Et peior quidem, ea est, [f] § quum est subtilis in colore sui, & dispositione. § Quum autem ex ea multum mingitur; est quum est significatio bona ĩ febribus acutis, & cõmistis: qũ est, quũ est signatio crisis, & sanitatis; nisi ĩ principio subito attenuetur, antequã sit hora crisis; quoniam tunc erit recidiuationis significatio. Et similiter, si tenuitas post crisim ordinata non fuerit. In icteritia uerò, quũm urina adeo fuerit maioris rubedinis, donec ad nigredinem trahat; & pannum taliter tingat, ne remoueri posit: & quãto plus

a † ——— B.
† zahafarani.
b B. alnafa.
c B. rubeus ad albedinem declinans & roseus. & rubeus purpureus, seu rubeus uiuax, & rubeus obscur[9].
† zahafarano.
† zahafarani.
d B. imaginationem.
e B. est ruffedo clara.
f B. illa quæ est subtilior secundũ colorem suum, & dispositionem eius fetidam.

to plus fuerit, erit sanius: quoniam, quum urina in ipsa fuerit alba, aut rubea, paucæ rubedinis, icteritia in sua dispositione manente; timetur ex ea hydropisis. Fames quoque est ex eis, quæ urinam uehementer tingunt: & ipsam ualde acuũt. Post uerò sunt gradus uiriditatis, sicut urina, cuius color colori phisticorum attinet: deinde, cuius color est similis colori æruginis æris: postea illius, cuius est color similis colori ireos: deinde cuius color similatur indico: postea, [g] §quæ similis est succo porri.§ Phisticalis uerò significat frigiditatem: & similiter omnes, in quibus existit uiriditas; præter eam, quæ æruginí æris, aut [h] §succo porri§ similatur: hæc nanque uehemens significat incendium. Veruntamen succo porri similis sanior est ea, quæ æruginí æris similatur. Et illa quidem, quæ æruginí æris similatur, post laborẽ significat spasmum. Viridis uerò in pueris spasmum significat. Quæ uerò colorem ireos habet, frigiditatem uehementem secundum plurimum significat: & ante ipsam præcedit urina uiridis. Et quidam dixerunt, quòd significat uenenum in potu fuisse haustum: & si fuerit in ea hypostasis, spes erit uitæ: & si non; timetur ei. Aerugini uerò æris similis uehementem significat perditionem. Graduũ autem coloris nigri, alius est niger, qui ad nigredinem tendit secũdum uiam coloris croci, sicut est in icteritia; & significat choleræ rubeæ spisitudinem, & eius adustionem; & choleram nigram, quæ accidit ex cholera rubea, & significat icteritiam: [i] §et alius est, qui ex fusco prouenit ad nigredinem; & significat choleram nigram: & alius niger, qui prouenit ex uiriditate, & colore indico simili;§ & significat cholerã nigram puram. Et ad summum quidem urina nigra significat, aut uehemens incẽdium: aut forte frigus: aut [k] §mortem: aut caloris naturalis superationem:§ aut crisim & expulsionem naturæ, qua ipsa choleræ nigræ expellit superfluitates. Quod autem ex incendio est, cognoscitur: quoniam, illic est fortis ardor: & ante ipsam fuit urina citrina, uel rubea: & hypostasis est diuulsa, & inæqualis, & incontinua: & non est uehementis nigredinis: immò trahit ad colorem croci, & citrinitatem, aut ad fuscitatem: & si ad citrinitatem trahit, significat multam icteritiam. Veruntamẽ, quod ex frigiditate sit; cognoscitur, ut ante ipsam habeatur urina, quæ ad uiriditatem trahat, aut liuiditatem: & est sedimen paucum iunctum ac si esset siccum: & nigredo in ipsa est purior. Et est etiam, quum inter duas complexiones differentia notatur: quoniam, quando cum urina nigra fortis odor fuerit; significabit caliditatem: & quum fuerit cum ea odoris priuatio, aut fortitudinis eius debilitas; significabit frigiditatem. Quum enim natura ualde fuerit superata; odor non erit in urina. Illud autem, quod ex casu caloris accidit innati: cognoscitur propterea quòd ipsum sequitur fortitudinis casus, & eius dissolutio. Et illud quidem, quod accidit secundum modum purgationis, & crisis; cognoscitur: sicut, qđ accidit in fine quartanarum: & quum splenis ægritudines resoluuntur: & dolores dorsi, & matricis: & febres melancholicæ: [l] †§ § & nocumenta, quæ ex menstruorum accidunt retentione: & retentio eius, quod ex sanguine fluere solebat per anum: & præcipue, quum natura & ars in prouocando iuuant: & sicut accidit mulieribus, quarum menstrua retinentur: & non [m] §retinet§ natura sanguinis superfluitatem; propterea quòd ante ipsam præcessit urina indigesta, aquosa: & propterea quòd post ipsam adueniet corpori alleuiatio: & erit ipsius quantitas maxima, copiosa. Quòd si non ita urina fuerit nigra; signum erit malum: & præcipue in acutis ægritudinibus: & tanto plus si eius quantitas fuerit pauca: quoniam ex sua paucitate, est sciendum, quòd humorem iam destruxit adustio: & quantomagis fuerit grossa, erit deterius: & quanto magis fuerit tenuis; erit minoris malitiæ. Et est quidem, quũ accidit ut urina nigra, aut rubea [n] §obscura§ mingatur propter uini potionem, quod huiusmodi habet colorem, quum nullo modo natura aliquid in eo operata fuerit, & exierit secundum suam dispositionem: sed in hoc non est timor. Et est, quum bonæ crisis significatio existit, & in acutis ægritudinibus: sicut si æger eam tenuem minxerit, & fuerit in ea suspensio in partibus diuersis: multotiens enim significat [o] §sonitum capitis;§ & uigilias; & surditatem; & desipientiam: & præcipue, si paulatim eam minxerit, & in longo tempore [p] † §fuerit suspensa:§ & fuerit eius odor acutus: & fuerit cum febribus; quoniam tunc uehementer significabit [q] §capitis sonitum,§ & desipientiã. sed quando affuerit ibi insomnietas, & surditas, & desipientia, & [r] §sonitus capitis;§ significabit sanguinis fluxum ex naribus. Et est etiam, quum existit causa lapidis in rene. Ruffus inquit, urina nigra bona est in ægritudinibus renum, [s] § & ægritudinibus lapidis,§ quæ ex humoribus proueniũt grossis: & est significatio mortalis in ægritudinibus acutis. dixit etiam quòd urina nigra est mala in ægritudinibus renum & uesicæ; quum uehemens ardor ibi adest. considera ergo alia signa. Vrina nigra in senibus non est bona, propter illud, quod scis: neque uenit in eis nisi ex corruptione [t] §mala:§ & similiter in mulieribus urina nigra post laborem, significat spasmum. Ad summum uerò urina nigra in principio febrium est pernitiosa: & similiter in earum fine, quando nõ cum ea fuerit alleuiatio; neque significauerit crisim. Vrina autem alba secundum duas intentiones est scienda: una earum est, quum ipsa est tenuis translucens: quoniam uulgus, quod translucens est, album uocat: sicut uitrum, quod est clarum, & crystallum clarum, uocat album. Et altera est, quæ pro certo est alba: cuius color est disgregatiuus uisus, sicut lac & pergamenum: & ista quidem non translucet ut uisus in ipsa penetret: translucentia enim pro certo non est nisi omniũ colorum priuatio. Album igitur secundum intentionem translucentis significat frigiditatem omnino: & est auferens digestionis fiduciam: & si cum grossitudine fuerit, significabit phlegma. Sed alba [u] §pro certo§ non erit nisi cum grossitudine. Et eius quidem alia est, cuius albedo est mucillaginosa: & significat multitudinem phlegmatis, & humoris crudi. Et alia est, cuius albedo est unctuosa: & significat adipis liquefactionem. Et alia est, cuius albedo est similis [x] §†albulę;§ & significat phlegmatis liquefactioné; § quæ accidit, aut accidet. Et alia est, cuius albedo est similis albedini,

---

[g] B. porrinus.
[h] B. porris.
[i] B. Et alius est niger qui declinat ad fuscedinem uel obscuritatẽ, & significat cholerã nigram sanguineã Et alius niger q declinat ad uiriditatem, & colorem indicũ.
[k] B. mortem innati caloris, & eius fugam.
[l] † B. & febres nocturnæ & diurnæ.
[m] B. recipit.
[n] B. alchani.
[o] B. sodam.
[p] † —— B.
[q] B. sodam.
[r] B. & soda.
[s] B. & uesicæ & in ægritudinib. furiosis. Alia litera. & in ægritudinibus furiosis.
[t] B. magna.
[u] B. uera.
[x] B. Alia litera. heali & significat phlegma & diariam.
† .i. maculæ oculorum albæ.

y B.focha cum tenuitate & saniē & significat ulcera saniosa.

ni, quæ est in y§fungo cum tenuitate, & sanie: & significat exituras ulcerosas§ in instrumentis urinæ. & si absque sanie fuerit; erit propter superationem materiæ multæ crudæ non maturæ. Et est, quum est cum lapide uesicæ. & est alia, quæ spermati similatur: quæ est, quum phlegmaticorum apostematum adest crisis, & laxitas interiorum & ægritudinum, quæ ex phlegmate accidūt uitreo. Quum uerò urina spermati similis existit, & non est secundum modum crisis, z§est§propter apostemata phlegmatica: immò, quum in primis prouenerit; pronosticabitur apoplexiam, aut paralysim. Et quum in omnibus horis febris alba superuenerit urina; cito in quartanam conuertetur. & plumbina quidem sine hypostasi, est ualde mala. & lactea etiam in acutis ægritudinibus est pernitiosa. Albedo præterea urinæ in febribus acutis quocunque modo fuerit, post tincturam quæ præcessit; significat quòd cholera rubea ad aliquod membrum declinauit: quod apostematur: aut ad fluxum uentris: & quod magis significat, est quòd declinauit ad caput. Et similiter, quum urina a§rubea§est in febribus, deinde subito fit alba; significat b§desipientiam.§ Et quum urina in sanitate perseuerauerit in colore albo; significat priuationem digestionis. Et c§albulæ similis§ quæ lacti similatur acetoso; in febribus acutis mortem significabit aut d§phthisim.§Scito autem quòd possibile est, ut urina sit alba & complexio calida & cholerica, aut urina rubea, & complexio frigida phlegmatica. Cholera enim rubea, quum declinat à uia urinæ, & non admiscetur urinæ, remanet urina alba. Debes ergo urinam albam considerare: quoniam, si fuerit eius e§humor multus, &§ luminosus: & ipsius sedimen multum & grossum: & eius substantia cum hoc trahit ad grossitudinem; debes scire, quòd albedo est ex frigiditate f§ phlegmatis.§ Sed quū urina non fuerit luminosa clara: neque eius sedimē multum: neque g§peruia: &§ albedo ad fuscitatē traxerit; scire debes, quòd cholera rubea est occultata: & si in ægritudine acuta fuerit alba; & fuerint in ea significationes salutis, ex quibus non timetur phrenesis, & quæ sunt, sicut ipsum; debes scire, quòd cholera rubea declinauit ad aliū canalem, & ad intestina; & accidet ei constrictio. Causa uerò, ob quam urina existit rubea in ægritudinibus frigidis, est una harum rerum: aut fortitudo doloris, qui choleram rubeam resoluit, sicut in colica accidit frigida: aut oppilatio, quæ facta fuit ex superatione phlegmatis in cannali, qui est inter fel & intestina: quapropter fel ad intestina naturaliter non descendit, sicut solebat: immò urinę societas est ei necessaria, cū qua egrediatur; quemadmodum accidit in colica frigida: aut propter debilitatem hepatis, & suæ uirtutis defectum: quæ inter aquositatem, & sanguinem separationem facere non ualet: sicut accidit in hydropisi frigida: & in ægritudinibus debilitatis hepatis secundum plurimum: quoniam propter ea urina est similis loturæ carnis recentis: aut propter constrictionem, quam oppilationes fecerūt: & mutatur color phlegmatis in uenis, propter aliquam putrefactionem, quæ ei accidit: & eius quidem signum est aquositas urinæ, & eius sedimen, secundum modum, quem diximus, & eius tinctura est tinctura debilis, non luminosa. Choleræ enim rubeę tinctura est luminosa. Vrina quoque multotiens in principio ægritudinum erit alba; sed postea fiet nigra: & fœtebit, sicut accidit in icteritia. Amplius urina post comestionem albescit: neque sic cessat, donec digestio fieri incipiat: tunc enim incipit urina tingi. Et propter hoc urinæ uigilantium sunt albæ, (& adiuuat ad hoc caloris innati resolutio) sed non luminosæ: immò attinent fuscitati propter priuationem digestionis. Tinctura rubea in ægritudinibus acutis melior est quàm aquosa alba h§ & eius etiam substantia§ melior est quam aquosa. Sed rubea, quæ est sanguinea; maioris est securitatis quàm rubea cholerica. Rubea quoq; cholerica non tanti est timoris, quum cholera quieta manet: sed si extat mobilis; magni est timoris. Amplius urina rubea in ægritudinibus renum est mala; quoniā secundum plurimum calidum§significat apostema: Et in doloribus capitis, desipientiam portendit. Quumque urina in ægritudinibus acutis rubere cœperit: & sic permanserit: & non inferius descensum fecerit: perditionis ægri timorē affert: & renum apostema significabit. Quòd si cum rubedine fuerit turbida: & taliter permanserit: apostema in hepate & caloris innati significabit debilitatem. Amplius colorum urinæ sunt quidam compositi, ex quibus est color, qui carnis recentis loturæ assimilatur; qui etiam sanguini in aqua dissoluto similis existit; & est ex debilitate hepatis: & quandoque etiam est ex multitudine sanguinis: ueruntamen sæpius existit ex debilitate hepatis, ex quacunque complexione superuenerit malitia uincente, quam digerendi debilitas demōstrabit, & uirtutis dissolutio. quod si uirtus fortis fuerit, tunc non erit nisi ex sanguinis multitudine, & eius augmento, ultra mensuram; quam uirtus disgregatiua penitus separare non sufficit. Et ex eis est etiam color oleaginus: & est citrinitas, cui admista est† uiriditas betæ similis: & colori olei similatur propter uiscositatem, quæ est in ipso, & translucentiam cum nitore adipino: & cum splendore substantiæ ad quādam spissitudinem trahit. Et in pluribus dispositionibus significat malum; aut non significat bonum: neque maturationem: neque meliorationem: sed fortasse raro materierum unctuosarum euacuationem, secundum modum crisis significat: & hoc quidem non est, nisi, quum post ipsam aduenit requies. Quæ uerò ex ea est pernitiosa; est illa cuius unctuositas est fœtida: & proprie illa, ex qua parua mingitur quantitas. Quum uerò ei aliquid miscetur, quod est simile loturæ carnis recentis; est deterior. Et hoc quidem plus contingit in hydropisi, & phthisi, & colica mala. Et est, quum oleagina post nigram sequitur urinā, quæ pręcessit; & tunc quidem est significatio bona.i§ Maius autem, quod urina significat oleagina, est quòd§ in die quarta indicat ægrum in die septima moriturum, in ægritudinibus uidelicet acutis. Ad summum uerò oleagineæ urinæ tres sunt species: alia enim ex ea est, quæ tota est k §adeps: & alia est cuius inferius est tantū adeps: & alia est cuius superius est adeps.§ Ex ea etiam est, quæ in suo colore tantum est oleagina: sicut est in phthisi, & proprie in sui principio: aut in sui

z B.neque.
a B.subtilis.
b B. permixtionem rationis futuram.
c B.alheali.
d B. ethicam.
e B.color.
f B.& phlegmatic.
g B. splendidū neque.
h B.Et alba ꝓpter substantiā ipsius.
† ficlinitas.
i B. & multotiens urina oleagina.
k B. unctuosa uel pinguis, & alia est cuius inferius est tantū unctuosum uel pingue, & alia ē cuius superius ē unctuosum, uel pingue.

sui substantia tantum: aut in eis utrisque quemadmodum est in ægritudinibus renum; & in perfectione phthisis,& eius fine. Et ex eis est etiam [l] §†color ex citrino & nigro compositus,§qui malus est,& pernitiosus; quoniam utriusque choleræ significat adustionem. Et quandoque est color rubeus,in quo currit nigredo: & significat febres compositas: & febres, quæ ex grosis fiunt [m]§superfluitatibus:§qui si clarior fuerit,& nigredo ad ipsius sumitatem declinauerit; apostema significabit lateris.

l B. alargiuani. † carminius.

m B. humoribus.

ANNOTAT.

De urinarum coloribus plura Gal. 1. de crisib. nec non libello de urinis. egit & Paulus lib. 2. Sed de citrino colore author à Gal. discrepare uidetur. enumerans nanq; citrinos colores, primo ordine paleare: secundo quem particulatim citrinum uocat: tertio flauum: quarto rufum: post citrangularem, igneum, croceum, subiungit. At Gal. primo spiceum, quem et subrufum nominat. dein rufum, post flauum, quarto loco rubrum cõstituit. ita, ut author rufum flauo coloratiorem esse arbitretur: Gal. uerò dilutiorem. Cæterum (quod ad hoc pertinet) utrum dixeris coloratiorem, rufum aut flauum, parui mométi esse existimo, de uoce sola contentio erit. propriè certè rufus flauo est dilutior. quamuis author noster seu eius potius interpres pro rufo flauum et pro flauo rufum usurpauerit. Quid uerò singuli urinarum colores significent, non est, ut ex Gal. uel ex alijs singula loca afferamus. Sed uide præsertim primo, ut diximus lib. de crisib. & libellum de urinis. Vide quæ author libelli de Coac. præn. satis copiosè adnotauit, quæ 2. prognost. Hipp. Actuarius 1. de iudic. urinarũ, Auer. 4. Coll. Auicennas in Canticis parte prima tract. 2. & demum quæ Rasis 31. contin. scripta reliquerunt.

Cap. 12. Cap. 14. Cap. 12. Aphor. 26. & deinceps. Cap. 12. Cap. 22. ex 293 & deinceps. Cap. 22. Tract. 9.

De significationibus substantiæ urinæ, & qualitate ipsius, & claritate sui, aut turbulentia. Cap. 3.

SVbstantia urinæ, aut est tenuis, aut grossa, aut mediocris. Valde uerò tenuis in omnibus dispositionibus, maturationis significat priuationem: aut in uenis oppilationes: aut [a] §hepatis§ debilitatem, & cannalium urinæ, qui non attrahunt, nisi quod tenue est: aut attrahunt, sed extra non eijciunt: nisi quod [b]§natura subtile§ existit: aut multam aquæ potationem: aut uehementis frigiditatis complexionem cum siccitate. Et in acutis quidem ægritudinibus significat uirtutis digestiuæ debilitatem, & maturationis priuationem. Et est etiam, quum reliquarum uirtutũ tantam significat debilitatẽ; ut nullo modo in aqua operentur: immò, quemadmodum ingreditur, ita labitur. Et urina quidem tenuis ualde secundũ hunc modum deterior est in pueris quàm in iuuenibus: quoniam naturalis puerorum urina spissior est urina iuuenum: ideo quòd sunt humidiores: & quòd eorum corpora plus attrahunt humiditates: propterea quòd materia superfluens est eis necessaria causa augmenti. Si ergo eorum urinæ in febribus acutis multum fiant tenues; iam ualde elongati erunt à sua naturali dispositione. Et si hęc in eis perseuerauerit; nõ significabit nisi perditionem: quoniam, quum perdurat; significat perditionem, nisi bona sint adiuncta signa, & uirtutis stabilitas: tunc enim exituram significat, quæ accidet; & propriè inferius sub parte hepatis. Et similiter, si hęc in sanis permanserit, [c]§& se non conuerterit ab eis; § significabit apostema quod accidet illic, ubi dolorem sentiunt. & secũdum plurimum accidet eis, ut cum hoc in † lumbis, & in renibus dolorem sentiant. & significat aptitudinem ad apostema. Quòd si dolor & grauitas uni membro, proprie non fuerit: immò sint communes; significabit † pustulas & uariolas, & apostemata, quæ corpori erunt communia. Tenuitas quoque urinæ in crisi sine ordine, recidiuationem pronosticatur. Vrina autem multum [d]§spissa§ secundum plurimum significat maturationis priuationem: & secundum minus, humorũ grossæ substantiæ maturationem. Erit ergo in statu humorosarum febrium, & in apertione apostematum. Et plurimum quidem quod in acutis significat ægritudinibus, est malum. Veruntamẽ tenuitatis durabilitas plus significat malum. Spissitudo nanque quandam significat digestionem; quæ quidem substantiæ confert, in eo quòd digestionem significat: & quod uirtus expellendi habet potentiam, est id, in quo fiducia habetur. et inquãtum materiei significat corruptionẽ, & eius multitudinem, & maturationis prohibitionẽ separantis, ad fundũ descendentis; significat malum. Quid autem sit illud, quod inter duas res superãtius est, cognoscitur ex eo, quod post eam aduenit ex requie; aut succedit ex debilitatis augmento. Et urinarum quidem spissarum in febribus sanior existit illa, de qua multum subitò euacuatur. Illa uerò, quæ paulatim euacuatur; multorum humorum est significatiua; & debilitatis uirtutis: & post illam quidem, quæ utilitatem affert, sequitur mediocris urina simul cum requie. Quum autem tenuis urina in acutis ægritudinibus ad spissitudinem conuertitur, postquàm non aduenit requies; significat liquefactionem. Quũque in sano urina perseuerauerit spissa: & in parte capitis dolorem senserit, & conquassationem; iudicabit ei febrem. Est tamen, quum hoc est ex superflua expulsione; aut apertione; aut ulceribus in partibus uiarum urinæ. Non autem subtilitas & spissitudo utræq; maturationis significant priuationem; nisi quia maturationem, substantiæ comitatur mediocritas. Spissę ergo maturatio est, ut digerendo ad tenuitatem mutetur. Et tenuis maturatio est; ut coquendo mutetur ad spissitudinem. Amplius urina spissa, (quemadmodũ prius diximus) quandoque est clara translucens; quandoque est turbida: ueruntamen inter spissam translucentem, & tenuem existit differentia; quoniam spissa translucens quum inundatur motu; nõ fiunt partes ipsius inundatæ multum paruæ; immò magnæ in ea accidunt: unde & eius motus sunt tardi, & quum spumat, fit spuma multarum ampullarum: & ipsius ampullæ non cito rumpuntur. & quæ quidem huiusmodi existit, ex phlegmate generatur bene digesto; aut cholera uitellina, si est in ea tinctura ad citrinitatem trahens. & si tinctura non est in ea, significat phlegmatis uitrei resolutionem: & hoc quidem in epilepticorum urinis multum existit. In tenui autem, in qua multa existit tinctura; scitur tincturam non esse propter digestionem. [e]§ alioquin digestio in primis nõ magis operatur substãtiam quàm coloris permistionem

a B. renum.

b B. subtile inobediens expulsioni.

c B. non alteratur uel non variatur in eis.

† alchatin.

† bothor.

d B. grossa.

e B. sed ex permixtione choleræ cum ea. Et si

non, tunc digestio in primis fecisset substãtiã in ea, quoniam prima digestionis operatio.

nem: propria nanque digestionis operatio § est substantiam efficere; deinde ipsam tingere. & digestio quidem in substantia melior est quã in colore. & propter hoc, quum urina tenuis citrina. s. in acuta ægritudine perseuerat; significat malum; & quòd uirtus digestiua est sopita. Quum autem urinam uideris tenuem; in cuius partibus, rubedinis & citrinitatis fuerit diuersitas, laborē cognosces inflammantem. & si tenuis fuerit, fuerintque in ea res, quæ sunt sicut furfures; ægritudine in uesica non existente: signum erit hoc esse propter phlegmatis adustionem. Spissa autem urina in febribus acutis ad summum multos significat humores: & fortasse significat liquefactionem. Et ipsa quidem est, quæ quum una permanet hora; congelatur, & inspissatur. Ad ultimum uerò turbulentia urinæ est propter terreitatem cum uentositate, quæ aquositati admiscetur. ex istis nanque, quum admiscentur, prouenit turbulentia: & ex ipsorum ab inuicem separatione, prouenit claritas.[2] Amplius tres debes attēdere dispositiones. Est nanque, quum tenuis mingitur, & deinde inspissatur; quæ significat, quòd natura laborat in maturando, sed nondum materia ei undique obediuit, & est [f] § patiens. § & fortasse est quum membrorum significat liquefactionem. Aut mingitur spissa, & postea clarificatur, & separatē ab ea grossum subtus stans; & significat quòd natura iam superauit materiam, & ipsam maturauit. & quanto maior fuerit claritas, & maior descensus inferius, & citius; magis significabit maturationem. Aut est dispositio media inter primam & alterã; ex qua, quum perdurauerit, & natura fuerit fortis, & uirtus fixa; scietur, quòd non ad maturationem perueniet integram. Si uerò uirtus fixa non fuerit; timendum erit ne perditio præueniat maturationem. Quum autem perdurauerit, & timorosa significatio non affuerit; significabit capitis dolorem: quoniam significabit ebullitionem, & uentositates uaporosas. Illa uerò, quæ ex tenuitate ad turbulentiam peruenit, & sic procedit; melior est ea, quæ in turbulentia permanet secundũ plurimas horas. Vrina quoque multoties fit spissa: & est hoc propter casum uirtutis, & non propter naturæ expulsionem. Sed urina, quæ aquosa mingitur, & aquosa remanet; signum est priuationis maturationis penitus. Et urina spissa laudabilior est, quæ ad exeundum est facilis: & multæ separationis simul. Ex huiusmodi nanque sanatur paralysis, & quod est ei simile. Quum urina grossa mingitur, & deinde procedendo secundum ordinem attenuatur; si multa est; conueniens existit.[g] Et quum ipsa post spissam & turbidam, aut spissam & paucam sequitur; est signum bonum. Et hoc quidem est, quum spissa quæ turbulenta est, aperitur; quæ mingitur § paulatim, & subito inde multa facile mingitur urina: cum hac enim multotiens resoluitur ægritudo, siue ipsa sit una febrium acutarum, siue sit una aliarum ægritudinum ex repletione prouenientium; siue sit repletio, ex qua nondum manifesta accidit ægritudo. Et istæ quidem urinæ modus est [h] § extraneus. § Quãdo cum urina naturalis coloris superflua est spissitudo; plerunq; significat bonitatem expulsionis multarum materierum, cui exeundi associatur facilitas: & plerunque significat perditionē,

propterea quòd humorum significat multitudinem & uirtutis debilitatem: & hoc quidem demonstrat egrediendi difficultas, & paucitas eius, quod egreditur. Vrina quidem spissa bona est, quæ est crisis ægritudinis splenis, & febrium per mistarum, in qua non expectatur æqualitas: quoniam natura in expellendo [i] § impeditur. § Vrina ad ultimum turbulenta significat humorum multitudinem, & naturam ab eis occupatam in maturando eos. Vrina spissa, in qua sedimen existit [k] § arenosum, § significat lapidem. Vrina spissa, quę apostematum significat apertionem; cognoscitur ex eo, quod ei admiscetur: & ex eo, quod præcessit: ex eo enim, quod admiscetur, sicut pure, quod malus odor demonstrat: & exeuntibus, quæ cum ea separantur, sicut † petala alba, & rubea, aut sicut furfur, aut alia ab istis, ex eis, per quæ cognoscitur, ex eo autem quòd præcessit, quoniam ibi prius fuit significatio apostematis, aut ulceris in uesica, aut rene, aut hepate, aut in partibus pectoris, & significat hoc apostematis apertionem: & si ante ipsam urina fuit similis loturæ carnis recentis, quod est ex gibbositate hepatis. Et si egestio [l] § talis fuit apostematis, quòd est § in eius concauitate: & si anhelitus coangustatio præcesit, & tussis sicca, & dolor in membris pectoris pungitiuus; tunc quod apostema apertum est, est lateris; & exiuit à parte arteriæ maioris: & si in pure illo est maturatio; conueniens est. & est, quum sanus [m] § euacuatus, § qui exercitium relinquit: mingit urinam, sicut pus, & uirus tenue; quo ipsius purgatur corpus, & eius aufertur lassitas, quam exercitij dimissione consequutus est. Et est ét quum in hepate, aut in eo, quod est coram ipso, fiunt oppilationes: & plerunque contingit, ut earum apertione sit urina spissa, propterea quòd earum egreditur materia. Et hæc talis spissitudo nõ est pus. Sed in ipsa, quę est post apostematis apertionem, est pus. & quum hæc urina fuerit cum spissitudine; & ad nigredinem traxerit: & cum ea fuerit in latere sinistro dolor, erit tunc ex parte splenis. Et secundum hanc considerationem, si supra [n] § femur § fuerit, aut in summitate uētris; erit, tunc ex parte stomachi. Hoc tamen sæpius est ex parte hepatis, & cannalium urinæ. Vrina turbulenta multoties significat casum uirtutis. Quumq; uirtus ceciderit; frigiditas superabit: quæ erit sicut illa, quæ exterius infrigidat. Vrina turbulenta quæ malo uino similatur, aut aquæ ciceris; est urina prægnantium, aut habentium apostemata calida longi temporis in interioribus. Vrina, quæ urinis asinorum, aut animalium assimilatur, & est quasi [o] § † confectio multum turbida propterea quòd est multum turbida § corruptionem humorum corporis significat: quod tamen magis significat; est phlegma crudum; in quo aliqua caliditas operata fuit; & ipsum cum grossa uentositate ebullire fecit: & propter hoc plerunque significat capitis dolorem [p] § uenturum, aut † fluxionem à capite ad asperam arteriam. & § quum perseuerat significat lethargiam. Vrina, quæ colori alicuius membri similatur, quum perdurat; ægritudinem in illo membro significat. Et quidam dixerunt, quòd quum in inferiori parte urinæ fuerit aliquid, quod [q] § pulueri § sit simile aut fumo; prolongabitur ægritudo; & si in tota perdurat ægritudine

f B. recipiẽs impressionem.

g B. Et quãdoque grossa turbida plurima sequẽs adgrossam paucã est significatio bona, & hoc quidē quũ erumpit, seu aperitur grossa turbida, quæ mingebatur.

h B. raro eueniens.

i B. operatur, seu conatur.

k B. oleagineũ.

† squamma.

l B. similiter fuerit tunc apostema erit.

m B. ociose uiuens.

n B. umbilicũ.

o B. metelachlach propter uehementiã commotionis & ebullitionis.
† mulachach.

p B. existētem, aut almethal, & quandoque.
† alabachal.

q B. nebulæ.

tudine, pronosticatur mortem, aut phlegma crudum, quod à pure discernitur fœtore. Vrina habens partes diuersas significat, quòd quanto plus partes in ipsa fuerint maiores, tanto plus naturæ operatio est studiosior: & natura plus potens: & pori plus aperti. Vrina, in qua uidentur quasi fila ad inuicem mista, significat quòd fuit micta postquam coitus fuit completus.

ANNOTAT.

1 *De substantia, tenuitate. s. & crasitudine, quas & modos substantiæ Gal. quandoque nuncupat, plura in Coacis prænot. Hippocrati ascriptis (aureo sanè libello, & digno quem studiosi diligentissimè euoluant) sunt annotata. Multa & 2. prognost. & 4. aph. habentur. Galenus plura tùm in cōmentarijs, quæ in citatos Hip. libros edidit. tum etiam primo de crisib. annotauit. & libello de urinis. & ex eo Paulus lib. 2. collegit. Author quoque noster lib. Cantic. parte prima tract. 2. breuissimis uerbis hanc rem est complexus, quod & Auerr. 4. Coll. & Actuarius lib. 1. de iudic. urinarum. Sed fusius uide Rasim 31. Cont. quem ferè author in omnibus æmulatur.*

Aph. 30. ad 34. Aphor. 69. 70. 72. 74. Cap. 12. Cap. 2. 3. & deinceps. Cap. 14. Tex. 299. Cap. 23. Cap. 1. Tract. 9.

2 *Amplius tres debes &c. Tres hoc loco author turbulentæ urinæ differentias recenset: nempe aut tenues urinæ minguntur; post modum uerò conturbantur & crassescunt: aut primum turbidæ excernuntur, postea uerò tenues euadunt; aut crassæ minguntur, & crassæ remanent. priores significare ait, naturam laborare quidem in concoquendo; sed materiam illi nondum obtemperare: secundam indicare notat naturam superasse iā, & morbosam materiam concoxisse; foreq; tanto citius absolutam cōcoctionem; quanto ea citius pura euaserit. ex tertia uerò si uirium unà robur aderit; ostendi ait maturam propè futuram coctionem: (interea uerò dolores capitis significat) si uerò imbecilles sunt uires; in ambiguo esse ne coctionem mors ipsa anteuertat. Quare & illud subdit, urinas, quæ tenues excretæ crasiores fiunt, ijs quæ crassæ emictæ turbulentæ itidem perstant, minus esse insalubres. hæc Auicennæ sententia est, ut nos colligimus. Cæterùm aduersus huius placitum Galeni esse authoritas uidetur. Is nempe 1. de crisib. de ijsdem turbulentæ urinæ differētijs agens, eam quæ crassa excernitur sed pura postea euadit, id prognosticari ait, naturam propè coctionem esse aggressuram. quæ contrà tenuis excreta crassescit, nondum inceptam esse coctionem indicare. at in ea quæ medio loco est, crassa uidelicet mingitur, & crassa remanet; uigere ait in sanguine agitationem. proptereaq; secundum id urinæ genus, quæ pura excernitur sed postea conturbatur, media illa esse deterius: quæ & crassa mingitur & crassa remanet. Sanè, quod ad hanc controuersiam facit: si horum authorum uerba diligentius perpendamus; non multum fortasse discrepant. Gal. id animaduertens, ut morbus superetur, oportere morbosam materiam antea concoqui; tantumq; ipsum morbum prorogari, quanto serius pugnam natura aggressa fuerit: deteriorem eam, quæ ex pura crassa euasit, minus uerò exitialem alteram existimat; quasi in illa nondum pugnari sit cœptum, neque adhuc illud constet, an ausura sit natura hanc pugnam aggredi, uel detrectet potius ob morbi magnitudinem prauitatemq;: in altera uerò cœpisse iam pugnam significetur; neque perterritam naturam esse, quo minus morbosis causis reluctetur. At author noster, & si magis quæ media est, exitialem esse ait; non de omni tamen hac uerba facit. quin, si cum uirium sit robore; nunc. id est statim maturationem ait fore. (legendum nempe affirmatiuè arbitramur ut antiqui codices plures {quòd nunc ad maturationem perueniet} non autem negatiuè ut alij quidam uulgati {quòd non ad maturationem:} at si uirium imbecillitas aderit; ueretur ne mors antea adueniat, quàm coqui materia cœperit. Exponit ergo ac limitat potius Gal. sententiam Auicennas, quàm dissentiat: quando Gal. de crassa ea urina agens, quæ talis excreta talis etiam perstat; ualidas esse uires, & naturæ ausum contra morbum supponit. Verùm, quando hic de turbulentis urinis agitur, non uidetur silentio inuoluendum, quænam urinarum turbulentiæ sit causa. cur uidelicet urinæ antea tenues excretæ, postea crassæ fiāt. Sanè Actuarius lib. 1. de diff. urin. problema hoc tractat, atque non ex ambientis aeris frigiditate (ut alij existimabant) uerùm ex innati ipsius caloris imbecillitate id fieri cōtendit. quē cæteri ferè medici sequuti sunt. At uerò si ita res habet: (ut ratione interim utar, qua Franciscus Modegnanus Laudensis ciuis noster, maximus nostra tempestate philosophus ac medicus, uti solet) cur nunquàm calido in loco urinæ perturbantur, crassescuntq;? Indicium hoc est non mediocre, ex aeris frigiditate urinas turbari, quòd nō nisi frigido loco crassescant: quamuis neque id absque innati caloris imbecillitate euenire fateamur: quod magnus uir Actuarius arbitratur.*

Cap. 12. Cap. 10.

De significationibus odoris urinæ. Cap. 4.

Dixerunt quidam se nunquam uidisse ægrū, cuius urinæ odor sit sicut odor urinę sani. Et nos quidem dicemus, quòd quum urina nullo modo odorem habet; complexionis frigiditatem significat; & superfluam cruditatem. Et plerunque etiam significat in acutis ægritudinibus mortem naturæ. Quum autem odorem habuerit fœtidum, & maturationis significationes in ea fuerint; erit ipsius causa scabies: aut ulcera in instrumentis urinæ, quæ suis cognoscuntur signis. Quòd si maturatio non affuerit; possibile erit ut sit ex hoc; & possibile est, ut sit ex putrefactione. Quumq; hæc in febribus fuerit acutis; & non fuerit causa membrorum urinæ; erit signum malum. & quum ad acredinem traxerit; significabit putrefactionem, quæ est in humoribus frigidam habentibus substantiam, quos calor superauit extraneus: sed si ægritudo fuerit acuta; erit signum mortis, & significabit mortem caloris naturalis, & dominium frigiditatis in natura cum calore extraneo. Odor uerò, qui ad dulcedinem trahit sanguinis significat dominium. & quæ multum est fœtida, est cholerica. Et fœtida ad acredinem trahens, est melancholica. Quumque urina fœtidi odoris in sanis perseuerauerit; significabit febres, quæ ex putrefactione accidunt: aut [a] {minorationem} putrefactionis, quæ in ipsis est retenta. Et hoc quidem demonstrabit si illico alleuiationem habuerint. In acutis ægritudinibus, quum fœtor urinam comitabitur, & postea ab ea remouebitur, fueritq; ablatio hæc subito, & post ipsam non subsequuta fuerit requies; significatio erit casus uirtutis.

a B. expulsionē.

ANNOTAT.

Sicuti odoris priuatio in uino frigiditatem sequitur ut Gal. 3. de rat. uict. in ac. ait: ita & in urinis, & omnibus præsertim humoribus, summæ frigiditatis indiciū uidetur.

Com. 20.

uidetur: est enim & saporum & odorum motor & artifex calor: & hi frigiditate & congelatione hebetantur, ut Arist. lib. de sens. & sens. scriptum reliquit. Ita & si moderato odore urina constiterit temperatum calorem significabit; immoderatum uerò ac putridum non naturalemq; ubi fœtidus fuerit. siue putredo illa in toto corpore, ut in exitialibus & pestilentibus morbis, ac febribus, ut 2. prognost. siue in parte quapiam extiterit, ut in uesica ac renibus de qua re Hipp. 4. aph. Solent tamen & in secundum naturam se habentibus corporibus fœtidæ excerni quandoque urinæ, ut ijs qui calido & humido sunt temperamento, quod Gal. 8. meth. adnotauit. & in ægrotis etiamnum suaui odore præditæ aliquando urinæ sunt, ut ijs qui terebinthinam, silphium, moscum uel odoratum aliud quidpiam assumpserit. Vide quæ Gal. lib. de urinis scripsit.

Cap. 5. Aphor. 32. aph. 81. Cap. 7. Cap. 31.

De significationibus urinæ ex spuma assumptis. Cap. 5.

SPuma accidit ex humiditate & uentositate proiecta in urinale cum proiectione urinæ. Ventositas uerò cum urina egrediens auxilium proculdubio præbet in substantia urinæ; & præcipuè, quum uentositas in [a] §corpore§ superauerit, quemadmodum in urina accidit [b] §oppilationes§ habentium, in qua multæ sunt ampullæ. & spuma quidem quandoque cum suo significat colore: sicut significat sua nigredine, & ruffedine in icteritia. & est quum paruitate sui, & magnitudine significat; quoniam ipsius magnitudo significat uiscositatem. Sui uerò multitudine & paucitate; quoniam ipsius multitudo significat uiscositatem, & multam uentositatem. Et ipsa quidem significat per rupturam suarum ampullarum cito factam aut tardè, quoniam ruptura ampullarum tarda significat uiscositatem. Et paruæ quidem ampullæ remanentes in ægritudinibus renum [c] §significant uētositates & uiscositatem.§ Ad summum uerò humor uiscosus in ægritudinibus renum est malus; & significat humores malos & frigiditatem. Et illud significant [d] §granula, quæ§ nominauimus.

a B. aqua seu in urina.
b B. tetanium.
c B. significant longitudinē ægritudinis propter significationem earū super uentositatē & uiscositatem.
d B. ampullæ paruæ quas.

ANNOTAT.

Spumæ generatio, ut Gal. 2. aph. notat, ex spumosæ & humidæ substantiæ mistione conficitur. & effectrix eius causa est & motus uiolentus & calor. Quid hæc in urinis significet Hipp. 7. aph. & Gal ibidem explicauit. Sed Actuarius fusius lib. 1. de diff. urin. 1. de iudicijs urin. 2. de causis urin. & 1. de præuidentijs ex urinis totum hoc negocium est prosequutus.

Com. 43. aph. 34. Cap. 18. cap. 14. Cap. 3. cap. 16.

De significationibus specierum hypostasis. Cap. 6.

IN primis dicemus, quòd medicorum conuenientia in usu nominis hypostasis, & sediminis iam recessit à uia cognita. Dicunt enim hypostasim aut sedimen, non illud tantum, quod inferius descendit; sed omnem substantiam, quæ spissioris existit essentiæ quàm aquositas, & est ab ea diuisa; siue sit suspensa, siue sit supra. Dicemus igitur, quòd hypostasis multis cognoscitur modis scilicet ex substantia sui, & quantitate, & qualitate, & situ suarum partium, & loco sui, & tempore, & qualitate suæ permistionis. Significatio uerò eius ex substantia sui, est quoniam hypostasis, aut erit naturalis, laudabilis, demonstrans digestionem, & maturationem naturalem: & hæc erit alba, & descendēs inferius, & eius partes continuæ, & similes§, & æquales; & oportebit, ut sit rotundam habens figuram, [a] †§ § æqualis, subtilis, similis hypostasi aquæ rosaceæ. & proportio suæ significationis super maturationem materiæ in toto corpore; est sicut proportio significationis materiæ puris, albi, lęuis, similis essentiæ, super maturationem apostematis. Sed pus est spissum, & hoc est subtile. Et hypostasis quidem, & sediminis significationes sunt bonæ; licèt tinctura deficiat & æqualitas. Verum æqualitas apud antiquos [b] § melior est tinctura.§ Aequalis nanque, quæ non tantum est alba, sed rubea; est melior alba; quæ est aspera. Amplius plurimæ hypostases secundum colorem urinæ existunt: sed ex eis, quæ diuersificantur; alba est melior: post illam rubea: & post ipsam citrina: & post eam illa, quæ est ut arsenicum: & malitia quidem à † lentinosa incipit. Tu autem non attendas illud, quod alij dicunt: nam albedo erit quandoque non propter maturationem: & æqualitas non est nisi propter maturationem: & de albedine est, quæ est propter uehementem uentositatis commistionem. Malæ autem hypostasis incontinuitas melior est quàm ipsius continuitas. Et hypostasis quidem mala est, quam è uicino scies. Bona autem hypostasis, de qua loquimur, puri assimilatur & phlegmati crudo, quum tenuia fuerint. Veruntamen pus ab ea differt per fœtorē. Et phlegma crudum separatur ab ea conculcatione suarum partium. & ipsa ab utrisq, differt subtilitate, & [c] §lenitate.§ Et hæc quidem hypostasis non quæritur; nisi in ægritudinibus; quoniam in sanitate non requiritur: & illud est; quoniam non dubitatur, quin in corpore ægri malæ retētę sint materiæ in uenis ipsius; quæ nisi maturentur, portendunt corruptionem. In uenis autem sani non semper oportet esse humorem, qui sit excutiendus: sed si est, melius est quòd hoc significent ex eis superfluitates, quæ in eis superfluunt ex cibo à digestione priuatæ: deinde superfluit superfluitas, quæ in urina fit hypostasis, siue matura, siue non matura. Et in macilentis quidem est sedimen paucum, quod descendit secundum sanitatis dispositionem: & propriè, qui exercitio utuntur, & artibus se exercent laboriosis: & non multiplicatur huiusmodi hypostasis, nisi in corporibus pinguium, ociosè uiuentium. Et propter hoc etiam in urinis ægrorum macrorum non est expectanda hypostasis tantum, quantum in urinis ægrorū pinguium; quoniam eorum ægritudo multoties recedit ita, quòd nihil descendit: & multoties hypostasis in eorum urinis non peruenit ad hoc, ut descendat: sed tamen plerunque est modicum eius in eis natans, aut pendens; & in multis quidē [d] §urinis hypostasis illico quum mingitur, descendit; nisi in eis quæ ualde maturæ sunt: § immò in eis parum expectandum est. [e] §Et plures ex hypostasis coloribus sunt secundum plurimum secundum colorem urinæ: sed melior ex eis, quæ diuersificantur; est alba: post quam est rubea: deinde citrina.§ Non naturalis uerò hypostasis alia est similis rasuræ intestinorum corticalis, quæ est furfurea, aut [f] §herbina, aut similaginea, § aut similis

a † B. lenis.
b B. magis est significatiua digestionis.
† .i. ea quæ colorem habet lētium.
c B. leuitate.
d B. vrinis, & nō qualibet vrina illico quum mingitur residet, neque etiā urina valde digesta.
e † —— B.
f B. orobina, aut desilis.

arsenico rubeo, aut ei quod est ualde citrinum: alia est carnosa: alia est adipina: & alia est saniosa: & alia est mucillaginosa:& alia est, quæ est similis frustulis fermenti in aqua [g] §soluti: § & alia est sanguinea sanguisugalis: alia est capillaris: & alia arenalis [h] §granosa:§ & alia est cineritia. Similis uerò rasuræ intestinorum corticalis, alia est petaloides magnarum partium rubearum, aut albarũ. quæ significat secundum plurimum, quòd separatæ fuerunt ex membris, quæ sunt propinqua membris à quibus diuiduntur urinæ: & albæ significant, quòd sunt ex uesica propter ulcera, quæ sunt in ea, aut scabiem, aut corrosionem. Rubeæ autem carnosæ significant, quòd sunt ex rene. Et ex petaloidibus quidem sunt, quæ sunt coloris fusci & obscuri, aut squammis piscium similes: & hæc est uehementer mala; & omnibus speciebus hypostasis, quas nominauimus, deterior: & significat †petalorum membrorum radicalium rasuram: uerùm duo prima ipsius genera nullo modo impediunt; immò plerunque uesicã mundando sanant: & dixerunt quidam cuidam homini se in potu tribuisse cantharides, qui cortices albos quasi [i] §uenosos§ minxit; qui, quum in aquositate fricabantur, resoluebantur, & tingebantur tinctura rubea: qui factus est sanus:& uixit. Et ex ea quidem, quæ est sicut rasura intestinorum, est quædam, quæ est minoris latitudinis quam duæ prædictæ;& spissioris substãtiæ:quæ si rubea fuerit, uocatur †herbina:& si rubea nõ fuerit, uocatur furfurea. Et †herbinæ quidem, si fuerint rubeæ partes, plerũq; sunt partes hepatis adustæ;& plerunque est sanguis in eo adustus: & plerunque est etiam ex rene: sed quæ est ex rene, est maioris continuitatis, carnosa:aliæ uerò duæ plus similantur ei, quæ non est carnosa;& fracturas est magis recipiens: & quum uehementer trahit ad citrinitatem, est ex rene procul dubio; quoniam illa, quæ est ex hepate, ad rubedinem trahit fuscam: & quandoque [k] § associatur§ ei in hoc illa, quæ est ex rene. Furfurea uerò hypostasis quandoque est ex scabie uesicæ:& quandoque est ex liquefactione membrorum. Et differentia inter eas est, ꝙ quum illic in radice [l] §membri§ fuerit pruritus, & fœtor; erit ex uesica: & propriè quum pus prius mictum fuerit: & præcipuè, quum aliæ significationes urinæ demonstrauerint maturationẽ:& fuerint uenæ superiores sanæ complexionis; & non fuerit in eis macula, immò in uesica. Sed, si cum inflammatione fuerit, & uirtutis debilitate, & membrorum mingendi incolumitate: & color fuscitati attinuerit;erit tunc ex liquefactione humoris. [m] §Et crimnoides uerò§ secundũ plurimũ est ex adustione sanguinis, quæ ad rubedinem trahit: & multotiens est ex liquefactione membrorum, & eorum rasura: si albedini attinet. Et quandoque etiam est ex uesica scabiosa secundum minus. Et tibi quidem possibile est, ut modum differentiæ inter eas intelligas per illud, quod iam sciuisti. Si autem nigredini attinet; est ex sanguinis adustione, & propriè in splene. Omnes præterea petaloides hypostases, quæ non sunt ex causa, quæ sit in uesica, & rene, & cannalibus urinæ; in ægritudinibus acutis malũ portendunt pernitiosum. Et tu quidem iam sciuisti ex hac summa carnosæ dispositionem: & ꝙ plurimum eius est ex rene: & quandoq; ipsa non est ex rene. Nam ex rene non est, nisi quum caro est sanæ carnositatis:& non est in corpore liquefactio. Et urina quidem [n] §matura§ uenarum significat sanitatem; quoniam renum ægritudines [o] §maturationem§ non prohibent urinæ, quia ipsa supra ipsos existit. Hypostasis uerò adipina, adipis, & pinguedinis, & etiã carnis significat liquefactionem:& earum peior est, quæ auri aquæ similatur. Duo autem ipsius principia cognoscuntur ex paucitate, & multitudine:& commistione, & separatione:quoniam, quum est multa & separata; existimatur quòd sit ex parte renis, & propter liquefactionem suæ adipis: & si est minus, & maioris commistionis; est ex loco magis remoto. Et est, quum in urina frustum album granati grano simile uisum fuerit: & erit ex adipe renis. Saniosa uerò ulcus significat, quod apertũ fuit: & propriè in membro mingendi: & præcipuè si ibi fuerit sedimen laudatum ad fundum descendens. Et mucillaginosa quidem significat humorem [p] §spissum§ crudum: aut quòd est in corpore multus, aut ex instrumentis urinæ egrediens: aut crisim apertionis uenæ sciaticæ, aut doloris iuncturarum. Et hoc quidem cognoscitur ex alleuiatione, quæ post ipsam sequitur. Plerunque enim subtiliatur & attenuatur; & putatur hypostasis laudabilis: Quapropter in acutis ægritudinibus non est confidendum in eo, quod apparet secundum similitudinem laudabilis hypostasis; quum nondum fuerit maturationis hora;nec præsentes fuerint eius significationes. Et etiam est, quum uehementem complexionis renis frigiditatem significant. Inter saniosam uerò & crudam existit differentia; quoniam saniosa existit cũ fœtore:& præcedunt ipsam significationes apostematis: & eius partes faciles sunt ad coniungendum, & separandum: & quędam ex ea est, quæ cũ aquositate uehemẽter miscetur; & quædam ex ea quæ separatur: sed cruda, est & turbida & spissa: & non facilè coniungitur, nec facile separatur. & urina quidem, in qua plurima mucillaginosa hypostasis apparet, quando est exuberans, quum in fine podagræ apparet & dolorum artheticorum; significat bonum. Capillaris autem est, propterea quòd humor [q] §occultus consolidatur§ ex calore in ipsum agente; quæ quandoque est alba, quãdoque est rubea:& eius [r] §consolidatio§ est in rene. Et ferunt quidam, quòd in eius longitudine plerunque palmi mensura inuenitur. Quæ autem fermenti infusi frustulis similis existit: debilitatẽ significat stomachi, & intestinorum: & digerendi malitiam in ipsis: & est plerũque causa eius comedere lac & caseum. Arenosa uerò semper significat lapidem, [s] §qui consolidatur; aut consolidando procedit;§ aut qui resoluitur. Et, quæ quidem ex eis rubea est, est ex rene. Et quando non est rubea, est ex uesica. Plurimum autem, quæ cineritia est, phlegma significat, aut pus, cui propter longam moram accidit coloris mutatio, & sectio partium:& est quandoque propter adustionem, quę ei accidit. Sanguisugalis uerò hypostasis, si uehementer est mista; hepatis debilitatem significat: & si minus hac; significat vulnus in cãnalibus urinæ, & continuitatis solutionem in ipsis. Et si fuerit separata; plurimum eius erit in uesica, & in uirga.

g B. infusi.
h B. lapidosa.
† squãmarum.
i B. garichi.
† orobina.
† orobinæ.
k B. communicat.
l B. virgæ.
m B. Similis verò frustulis sauich paruis. Et similis frustulis magnis frumẽti fracti.
n B. digesta.
o B. digestionẽ.
p B. grossum.
q B. in longum protensus coagulatur.
r B. coagulatio.
s B. coagulatũ, aut qui est ĩn coagulari.

ga. Et nos quidem perscrutabimur hoc in particularibus ęgritudinibus, in capitulo de mictu sanguinis. Et si in urina fuerint sicut sanguisugæ rubeæ, infirmo splenem habente; resoluetur splen ipsius. Scito autem quòd in ægritudinibus uesicæ non multus egreditur sanguis, quoniam eius uenæ mistæ sunt in ipsius corpore calcatæ, & angustæ & paucæ: Hypostasis uerò significatio ex quantitate ipsius sumpta, multitudine quidē sui, & paucitate declarat causæ ipsam efficientis multitudinem, aut eius paucitatem: & ex quantitate quidem sui in magnitudine, aut paruitate sui est; quemadmodum diximus,[t] § in hypostasi mucillaginosa. § Eius autem significatio ex qualitate sui, est ex colore quidem ipsius; quoniam quæ ex ea nigra est, significat malum secundum diuisiones, quas nominauimus. Quæ tamen ex ea sanior est; est illa, cuius hypostasis est nigra; & aquositas nō est nigra. Et rubea quidem [u] § sanguinis significat proprietatem, & fastidium. § Et citrina quidem significat calorem fortem, & ægritudinem insidiosam. & ex ea quidem, quæ alba est, quædā est bona sicut diximus: & quædam est mala, sicut mucillaginosa, aut saniosa, aut spumosa maturationi contraria. Viridis quoque semita est ad nigram. Ex odore uerò eius est, quemadmodum diximus in ijs, quæ præmissa sunt. Ex ipsius uerò situ, & ex lenitate quidem sui, & diuulsione, quoniam lenitas & æqualitas in hypostasi laudata est melior, & in non laudata est deterior. sed diuulsio significat uentositates, & digerendi debilitatem. eius autem significatio ex loco sui est: quoniam aut est natans, & uocatur nubes: aut pendens, & hæc quidem est in medio stans, quæ est maioris maturationis, quàm prima. & ex pendente illa est melior, cuius rugę & fimbriæ ad inferiora declinãt: aut ad fundum descendēs, quæ est melioris maturationis. hoc quidem est de hypostasi laudata. Non laudata uerò quæ leuior est; melior existit; sicut nigra: & hoc in febribus acutis. & similiter si humor est phlegmaticus, aut melancholicus, quoniam ea quæ est, ut nubes; melior est ea, quę inferius descendit: significat enim eius subtilitatem; nisi cum causa natationis fuerit multa uentositas: &, si non fuerit ita natans; est melior quàm pendens: & inferius descendens est deterior. Et causa quidem natandi superius est caliditas,[x] § cum qua est acuitas, & § uentositas. Hypostasis autem diuulsa in grossa, superius natat: & propriè quum sit leuis: & in tenui descendit inferius; & propriè, quum sit grauis. Quumque in principio ægritudinis apparet pendens; & natans postea perseuerat; significat, quòd crisis cum exitura ueniet. Macilentorum uerò ægritudo plerunq; remouetur sedimine bono natāte, aut pēdente, quemadmodum diximus in præcedentibus. [y] § Et quū inter nephelim, & eneorema, & hypostasin fuerit aliquid simile telæ araneæ, aut densitas: § erit signum malum. Et multoties quidē natans sedimen non bonum apparet; ex quo prouenit terror. sed istud erit principium maturationis; & permutatio ad bonitatem: postea pendebit: deinde descendet; & erit signum non malū. Quòd si post ipsum malæ prouenerint hypostases; timor, quem in primis habebamus, fiet necessarius. Significatio uerò hypostasis ex suo tempore est; quoniam si uelociter postquam mingitur, descendit; est significatio bona [z] § secundum maturitatem. § Et quum tardè descendit; est significatio priuationis maturationis, secundum quātitatem suæ dispositionis. Significatio autem formæ commistionis ipsius, est, sicut diximus; quum de mictu sanguinis, & adipis mentionē fecimus.

[t] B. Alia litera. ī hypostasi corticali, seu simili rasuræ intestinorum.

[u] B. significat sanguineitatem & altochme:

[x] B. faciēs ascēdere, aut.

[y] B. Et natans & pendens vnctuosa, quū fuerit similis telę araneæ, aut densitati uel compositioni alzelabi.

[z] B. in maturatione.

ANNOTAT.

De urinæ sedimento, quod hypostasim uocant, Gal. multa & 1. de crisib. & 1. de diff. feb. & 1. prognost. et 2. progn. ac sæpe alibi, præsertim uerò libro de urinis copiosè hanc rem explicat. Hipp. in Coacis prænot. & 4. aph. multa, & paßim alibi. Multa & Rasis 31. Contin. à quo Auic. ferè mutuatur. multa & Auer. 4. Coll. & author noster in Canticis, parte 1. tract. 2. Sed exactißimè Actuarius 1. de diff. ur. 2. de iudi. ur. 1. de cau. urin. & 1. de præuident. ex urin. totum hoc negocium est prosequutus: ut nihil certè ad huius rei absolutam doctrinam desiderari uideatur. quem tu uide. Hic essent profectò de hypostasi urinarum dissoluendæ aliquot controuersiæ, ueluti quid hypostasis ipsa sit: quo in loco gignatur: an eadem in sanis & ægrotis sit. Verùm hæc maiori nobis ocio tractanda erunt. interea uerò, etsi & author noster hic & alibi: & Gal. quoque ipse contrarias partes tueri uideantur. hypostasim tamen nihil esse quàm id quod in sanguinis generatione naturæ refugit confectionem, & subsidet in urina, ut Gal. 1. progn. fieri; hanc non in extremis tantum uenis atque ultima cōcoctione, ut sensisse Auer. 4. Coll. & Actuarius uidetur & 1. de iud. urin. & alibi: sed in omnibus uenis atque omni coctione, quæ in uenoso obeatur genere: atque eiusdem omnino speciei & in sanis & in ægris esse arbitramur cum & Auicennæ, & Gal. consensu: id quod aliàs luce clarius ostendemus.

Cap. 12. — Cap. 6. com. 26. — Comm. 42. — Cap. 16. & deinceps. — Aphor. 31. 32. 33. & 71. — Tract. 9. — Cap. 24. — Tex. 302. — Cap. 11. 12. & deinceps. — Cap. 2. 3. & deinceps. — A septimo ad finem. — Cap. 15. — Com. vltim. — Cap. 24. — Cap. 3.

De significationibus multitudinis urinæ, et paucitatis ipsius. Cap. 7.

VRina, quæ paucæ existit quantitatis, uirtutis significat debilitatem. Et illa, quæ est minus eo, quod bibitur, resolutionem significat multam: & [a] § uentrem § habere, & aptitudinem ad hydropisim. Illa uerò, quæ est multæ quantitatis, quandoque significat liquefactionē, & superfluitatum liquefactarum in corpore in urina euacuationem. Et nos quidem differentiam inter eas cognoscere possumus secundum uirtutis dispositionem. Vrina mali coloris malum significans, quanto plurima fuerit; tanto erit magis salutis nuntia. Et quum intersecta fuerit; plus malitiam significabit, sicut nigra, & grossa. Vrina diuersarum dispositionum, quæ quandoque mingitur multa, quandoque pauca: & quandoque retinetur; est significatio pugnæ & laboris naturæ, & est significatio mala. Vrinæ multitudo in acutis ægritudinibus, quum non post ipsam aduenit requies; est significatio hecticæ, & spasmi ex inflāmatione; & similiter sudor. Vrina, quæ in acutis ægritudinibus guttatim inuoluntariè mingitur; significat in cerebro nocumentum, quod neruis accidit & musculis. Et si febris quieta fuerit, & signa affuerint salutis: pronosticat sanguinis exitum ex naribus: [b] § sed prima § desipientiam pronosticatur, & corruptionem. Quando autem sani urina minuitur: & attenuatur: & perseuerat hoc totum: & sentit grauitatem & dolorem in [c] § renibus, §

[a] B. solutionem uentris.

[b] B. Et si non.

[c] B. in alchatin

bus, significat durum apostema in partibus renis. Et quum in ægritudine colica multiplicatur; plerunque portendit prosperum euentum: & propriè, quum est alba, & ad egrediendum facilis.

ANNOTAT.

De urinarum quantitate plura Rasis 31. Cont. ex quo author sumpsit. Aliqua & Gal. notauit 4. aph. plura uerò Actuarius 1. de caus. urin. quæ tu uide. Vide & quæ Hipp. 1. uulg. morb. com. 2.

Tract. 9. Com. 69. 73. 74. 83. Cap. 4. Text. 42.

[a] *De urina sana & optima est sermo.* Cap. 8.

a B. De urina digesta vere bona.

HAec est mediocris substãtiæ, & subtilis tincturæ, ad citrinum trahentis: & hypostasis si ibi fuerit; bona ex albedine, & [b] lenitate, & æqualitate, & figuræ rotundæ, & odoris tẽperati, neque fœtida, neque [c] extincta. Quidã autem dixerunt, quòd quando huiusmodi urina subito in ægritudine, quæ est in ultimo acuitatis, uisa fuerit; sanitas die sequenti aderit.

b B. leuitate. c B. priuata odore.

ANNOTAT.

Vrinam optimam describit Hipp. 2. prognost. & lib. de iudicationibus (si Hippocratis ille est) eam nempe esse putat, quæ hypostasim habet albam læuem & æqualem, & quæ talis per omne tempus apparet. Assentitur Hippocrati Gal. tùm eo 2. progn. tùm 1. de crisib. & 4. de tuend. san. & lib. de urinis, atque alibi sæpius. Actuarius fusius quæ optima urina sit demõstrat, subauream esse dicens, uel subcroceam, substantia mediocrem, proportione potui respondentem, in qua nulla innatet bulla, neque turbulentum aliquod subsideat, non inhæreat matulæ, hypostasis alba sit læuis & æqualis; omniaq; similia, neque quicquam cum hisce complicetur ex eis quæ solent inferri similia capillis & ramentis & eiusmodi generis. Addit author noster ut hypostasis figuræ sit rotundæ, & odoris temperati. Et quamuis hæ omnes conditiones, quas & Actuarius & Auicennas notant, in optima urina exigantur: Hip. tamen et Gal. per id potissimum describunt, quod præsertim magnam in iudicando uim habet, ipsum uidelicet sedimentum.

Aphor. 26. à principio. Cap. 12. Cap. 38. Cap. 4.

De urinis ætatum. Cap. 9.

INfantium urinæ ad lactis proprietatem trahunt, ex parte nutrimenti eorum, & propter humiditatem complexionis ipsorum: & tunc declinant magis ad albedinem. Puerorum autem urinæ sunt spisiores, & grossiores urinis iuuenũ, & turbidiores. Et nos iam nominauimus hoc ante. Iuuenum uerò urinæ ad ignis formam trahũt, & ad substantiæ mediocritatem. Et urinæ senum ad albedinem & subtilitatem. Est tamen, quum sunt grossæ secundum superfluitates in eis existẽtes; quarum euacuatio multiplicatur. Decrepitorum uerò urinæ maioris sunt albedinis & tenuitatis. Est tamen, quum prædicta grossities eis accidit; sed raro: & quum urina uehementer fuerit grossa; apti erunt, ut lapis eis accidat.

ANNOTAT.

Quomodo secundum ætatum uarietatem urinæ uarientur, docuit Gal. 1. de crisibus. & libello de urinis. Sed pulchrè & Actuarius lib. de iudicijs urin. Vide uerò & Gal. 2. prognost.

Cap. 12. Cap. 38. Cap. 5. Comm. 33.

De urinis uirorum & mulierum. Cap. 10.

MVlierum urinæ semper sunt maioris grossitiei, & albedinis, & minoris pulchritudinis, quàm uirorum urinæ. Et hoc quidem est propter debilitatem digestiuæ earum: & propter superfluitatum ipsarum multitudinem: & propter amplitudinem cannalium unde egrediuntur ea, quæ ab eis exeunt: & propter illud, quod ex earum resoluitur matricibus, & ad urinę instrumenta tendit. Masculorum uerò urinas, quum moues; turbantur, & declinat earum turbatio ad superiora: & est, quòd secũdum plurimum turbidantur. Sed mulierum urinæ ferè non turbidantur ex motione, propter paucam separationem sui: & habent secundũ plurimum supra summitatem suam spumam rotundam: & si turbidæ fuerint; earum turbidatio pauca erit. In urinis uirorum illico, quum mulieribus commiscentur; sunt fila adinuicem texta. Vrinæ prægnantium sunt claræ: & supra earum superficiem est nebula: & quandoque trahunt ad colorem aquæ cicerum, aut aquæ pedum, citrinum; & in ipso est [a] sirinus: & supra summitatẽ carũ est nebula; sed quocunq; modo fuerit, in medio uidebitur sicut cotum carminatum. Et est, quum in eis sunt uelut grana, quæ ascendunt & descendunt. Quumque [b] sirinus manifestior fuerit; erit impregnationis principium: & quum loco ipsius fuerit rubedo; erit in fine impregnationis; & propriè si turbantur, quum mouentur. Parientium urina secundũ plurimum est nigra: & in ipsa est uelut atramentum; & sicut sordities.

a B. zarach. b B. zarach.

ANNOTAT.

Vrinæ secundum sexus ut distinguantur, docet Rasis 31. Cont. et Actuarius 1. de iudic. urin. Sed discrepare ab authore nostro Actuarius uidetur. ait enim mulierum uigentis iuuentæ, & temperatarũ urinas nõ multũ recedere à subaureo colore & subcroceo, quum declinent uersus album, quarum substantiæ tenues sint quodammodo. Auic. uerò semper maioris esse crasitiei testatur, non autem tenues. Sed non dissentiunt hi inter se, quamuis aliquos hac de re Actuarium suggillare non ignoremus. Certum est enim mulierum urinas ob crassiora quib. abundãt excremẽta, crasiores esse quàm uirorum: at quæ temperatarum sunt mulierum & uigentis ætatis; non absolutè tenues esse pronunciat Actuarius, sed quodammodo tenues, ita ut & ipse cum Auic. consentiat. De prægnantium urinis quod hic author, et alibi etiamnum repetit, Rasis 31. Cont. confirmat. Græci tamen ne uerbum quidem, quum alioqui & Hipp. lib. de carnibus, signa conceptuum satis multa recenseat, & Actuarius de urinarum secundum sexum differentijs egerit.

Tract. 9. Cap. 5. Tract. 9.

De rebus urinarum animalium, & diuersitate ipsarum ab urinis hominum. Cap. 11.

PLerunque confert medico, quum animaliũ urinas cognoscit; propterea quòd, quum ipse in eis experitur; certitudinem facit: & hoc quidem difficile est. Quidam autem dixerunt, ꝙ urina asini, est sicut butirum liquidum cum turbiditate, & grossitie exteriore. Et subiugalium urinæ ei similantur: sed sunt [a] citrinæ: & uidebitur, quòd superior medietas urinalis sit clara; & inferior

a B. clariores.

inferior medietas sit turbida. Ouium uerò urinæ sunt albæ ad citrinitatem trahentes, propinquæ urinis hominum; sed substantiam non habent: & earum sedimen est sicut oleum, aut sicut amurca. Et cuiuscunque nutrimentum fuerit melius; erit urina clarior. Vrina uerò capreoli urinis hominū & ouium similatur: sed neque substantiam habet, neque sedimen: & est clarior urinis ouium.

De rebus alijs quæ urinis similantur: & differentia inter eas & urinam. Cap. 12.

Sirupum acetosum, & omnes liquores, quæ fiunt ex aqua & melle, & [a] §aqua, & ficubus; § & reliquos qui fiunt ex croco, & eis similibus; quanto plus tibi appropinquaueris; erunt in claritate magis augmentati: & quantoplus elongaueris ea; considera an oportet, ut augmentetur grossitudo: vrina uerò ab hoc est diuersa. Hydromellis præterea spuma est citrina; & [b] § aquæ ficuum§ sedimen à latere descendit, & non in medio: neque [c] § ordinatè, § neque habet motum. Sit ergo sufficiens in nominando dispositiones urinarum. In libris uerò particularibus prouenient ad te diuisiones dispositionum urinæ.

a B. Alia litera. & aqua paleæ.

b B. aquæ paleę

c B. cum figura

De significationibus egestionis. Cap. 13.

Egestio plerunque declaratur ex sui quantitate, quod est ut cōsideretur, si est minor eo quod comeditur, aut maior, aut æqualis. Et notum quidem est, quòd ipsius augmentum est propter humorum multitudinem. & paucitas propter ipsorum paucitatem: aut quia ex ipsa in intestino monoculo, & in colon, & in fascijs multum fuit retentum; quod est signum colicam præcedens: [a] §aut propter § expulsiuæ debilitatem. & cognoscitur etiā ex essentia sui: quoniam, quod ex ea humidum est, aut significat oppilationes, aut digestiuæ malitiam: & plerunque significat mesaraicæ debilitatem, quæ humorem non sugit. Et quandoq; est propter capitis rheumatismum, aut propter comestionē rei, quæ egestionem humectauit. Quod autem in humido uiscosum est, plerunque significat liquefactionem; & hoc est cum fœtore: & plerunq; significat malorum humorum, & uiscosorum multitudinem; & hoc non [b] §cum multa existit lenitate.§ Et plerunque significat nutrientia uiscosa, quæ comesta fuerunt, & non pauca, cum calore forti in cōplexione: & non fuit inter ea digestio bona. Sed, quod ex ea est spumosum, fortitudinis caloris significat ebullitionem: aut multarum uentositatū permistionem. Quod autem ex egestione est siccum; aut laborem significat, & resolutionem: aut multam urinæ prouocationem: aut igneum calorem: aut nutrientium siccitatem: aut multā moram in intestinis; sicut in suo dicemus capitulo. Quumque humiditas sicco, quod est durum, admiscetur; significat quòd eius siccitas est propterea, quòd multum fuit retenta in humiditatibus [c] § ipsam exire prohibentibus, § & propter priuationem fellis pungentis, & festinantis: sed quum ibi non est longa retentio, neque humiditatis in intestinis adsunt significationes; causa in ipsa est superfluitatis [d] §saniosæ§ & pungentis effusio; quę ab hepate fluxit in eo, quod est coram ipso, & euacuatione non quieuit donec commisceretur. & est etiam, quum colore sui dignoscitur egestio. Eius uerò color naturalis igneus est, leuis existēs igneitatis: qui si augmētatur; fellis significat multitudinem: & si minuitur; significat cruditatem, & maturationis priuationem: & si albus fiat, quādoque est eius albedo propter oppilationem in cannalibus fellis, & hoc significat icteritiam: & si cum albedine est uirus saniei habens odorem; magni apostematis significat apertionem. Sanus quoque, qui non exercitatur; multotiens egerit uirus, & saniem, quæ est ei purgatio, & euacuatio laudabilis: quoniam propter hoc remouetur ab eo lassitas, quæ ei propter priuationem exercitij acciderat: quemadmodum diximus in urina. Prędterea scito, quòd egestio colorem igneum uehementer superfluum habens multoties in hora [e] §finium§ ægritudinum significat maturationē: & multoties significat dispositionis malitiam. & nigra quidem significat taliter, qualiter sunt urinæ nigræ significationes: significant enim aut adustionem fortem; aut ægritudinis melancholicæ maturationem; aut nutriens tingens; aut potionem rei, quæ melancholiam euacuat: sed prima est mala. & illa quidem quæ est propter purā melancholiam, non sufficiēter cognoscitur ex colore sui; immò cognoscenda est ex acredine sui, & ponticitate, & bullitione terræ ex ipsa: & est mala siue sit egestio, siue uomitus: & ex ipsius proprietatibus est quòd in se luminositatem habet. Ad ultimum uerò humor melancholicus purus pernecans est secundum plurimum, quando egreditur: scilicet est mortis significatio. Chymi uerò nigri exitus multoties confert: & illud est; quoniam melancholiæ radicalis exitus ultimā corporis adustionem significat, & humiditatum ipsius peremptionem. Viridis autem egestio caloris innati significat extinctionem, & similiter fusca. Egestio quoque plerunque ex sui cognoscitur forma, ex absentia inflationis suæ, aut ex inflatione: quoniam inflata, sicut stercus uaccæ, significat uentositatem. & est quum ex hora sui cognoscitur: quoniam quū egestionis exitus festinat, & hora, qua egredi solebat antecedit; signum est malum: quia fellis significat multitudinem, & uirtutis retentiuæ debilitatem: & si eius tardatur exitus; digestiuæ significat debilitatem, & intestinorum frigiditatem: & humiditatis, & somni multitudo, uentositates significat inflatiuas. Colores quoque extranei & diuersi mali existunt: & nos ipsos in libro nominabimus particulari. Quæ uerò ex egestione est melior; est iūcta, quæ est similium partium: & in qua aquositas siccitati est uehementer admista: & cuius spissitudo est sicut mellis spissitudo: & cuius exitus est facilis: & non pungit: & cuius color attinet citrinitati; & non est multi fœtoris, neq; est priuata fœtore: & non habet gurgulationem, neq; rugitum: & non habet spumam: cuius exitus est in hora in qua solet: & secundum quantitatē, quæ ei, quod comeditur, est propinqua in quantitate sui. & scito quòd non omnis egestionis æqualitas est laudabilis, neque omnis eius lenitas: quia, quandoque sunt propter uehementem maturationem in omni parte similem: & quādoque sunt propter adustionem & liquefactionem similes: & tunc quidem sunt ex deterioribus significationibus.

a B. & significat.

b B. cum superfluo existit fœtore.

c B. prohibitis ab exitu.

d B. virulentę.

e B. status.

nibus. & scito quòd egestio, quæ est temperatæ essentiæ, quæ est ad tenuitatem; non est laudabilis, nisi quum non sunt cum ea rugitus, neq; uentositates, neque in sui exitu paulatim intersecatur: & si non possibile est ut eius exitus sit propter uirus molestans, quod est ei admistum, & nõ permittit ut coniungatur. Est autem, quum plerique solliciti fuerunt de significationibus, quæ in sudore, & alijs apparent rebus. ueruntamen de ipsis loqui proprius est in sermone particulari. In sermone quoque particulari similiter reperies expositionis augmentum in re egestionis, & urinæ, & reliquorum.

ANNOTAT.

Alui excrementa magnam ad morborum iudicationem uim habent, ut 1. aphor. Hippoc. notat: dum uidelicet naturalis actionis uim, & quæ in aluo fiunt coctiones aut incoctiones significant; ut Galenus & 1. de crisibus, & sæpe alibi. In his, & substantia; & modus substantiæ; & qualitas, colores uidelicet & odores; et tempus; & modus quo excernuntur, uti in urinis, diligenter sunt animaduertenda, proptereaq; fusius hæc author prosequitur. Quænam uerò optima sint alui excrementa, Hipp. 2. progn. fusius docuit. & Gal. ibidem, ac 1. de crisibus copiosè explicauit. Habes tamen plura & 2. aph. & 4. & 7. ex Hipp. & multa in Coacis prænotionibus Hippocrati ascriptis. Collegit ex Hipp. et Gal. Paulus lib. 2. et Auicennas totum hoc negocium in Canticis, parte 1. tract. 2. repetit.

aph. 12. Cap. 11. Aphor. 13. Cap. 11. Aphor. 14. 15. 18 aphor. 21. ad 28. & 47. Aphor. 30. 69. 71. 81. Cap. 13. Text. 320. & deinceps.

FEN TERTIA:

Cuius est capitulum unum, & doctrinæ quinque.

De causis sanitatis, & ægritudinis, & necessitatis mortis. Capitulum singulare dictionis tertiæ.

MEDICINA in prima diuisione in duas diuiditur partes, in partem theoricam, & partem practicam; [a] ≬ quæ tamen omnes sunt scientiæ speculandi. ≬ Quod autẽ nomine theoricæ propriè designatur, est illud, quod demonstrando sententias tantum confert ita, quòd in demonstratione operationis nullo modo auxilium præbet: sicut pars, in qua res sciuntur complexionum, & humorum, & uirtutum, & species ægritudinum, & accidentium, & causarum. Et illud, cui nomen proprium practicæ attribuitur; est, quod in demonstrando operationis & regiminis qualitatem, auxiliabitur: sicut pars, quę nos iuuat ad demonstrandum, quomodo sanitatem corporis, quod in illa, & ex illa dispositione existit; custodiamus: & quomodo corpus, quod talem habet ægritudinem medicemur. Et neq; existimes, quòd pars, quæ dicitur practica; sit operatio & actio: sed est ars quæ docet nos, quomodo sit operandum & agendum. Et nos quidem iam declarauimus tibi hoc in ijs quæ sunt præmissa. Et postquam iam expleuimus [b] ≬ dictionem ≬ primam, & secundam in his, quæ sunt partis medicinæ, quæ est theorica uniuersalis: ergo nostrum studium nunc reducamus in duabus, quæ remanserunt, ad partem ipsius practicam secundum modum uniuersalem. Pars autem ipsius practica in duas distribuitur partes: quarum una est scientia regendi corpora sana, qualiter in sui remaneant sanitate; & hæc quidem custodiendi sanitatem scientia uocatur. & pars eius secunda est scientia regendi corpus ægrum, qualiter ad sanitatis redeat dispositionem: & uocatur sciẽtia medicãdi. Et nos quidem incipiemus, & scribemus in hac [c] ≬ dictione ≬ sermonem compendiosum de custodienda sanitate. Et dicemus, quòd propterea, ꝙ generationis nostrorum corporum principium res duæ fuerunt: quarum una est sperma uiri [d] ≬ cuius essentiæ certius est ≬ ꝙ locum tenet factoris; & altera est sperma mulieris, & sanguis mẽstruus [e] ≬ cuius rei certius est ≬ quòd locum tenet materiei: & hæ duæ substantiæ in hoc communicant, quòd unaquæque earum est fluida & humida: licèt post diuersificentur: & aqueitas, & terreitas in sanguine & spermate mulieris, plus abundant, & aeritas & igneitas in spermate uiri superat; oportuit, ut coagulationis horum duorum principium esset coagulatio humida, licèt terreitas & igneitas sint inuentæ in eo, [f] ≬ quod ex eis fluit: ≬ & terreitas cum eo, quod in ea existit ex duritie: & igneitas cum eo, quod est in ea [g] ≬ ex uirtute maturandi ≬ iuuerint se, & coagulatum durum fecerint, & coagulationem quandam ei attribuerint, & duritiem: ueruntamen hoc ad terminum coagulationis durorum corporum non peruenit, sicut lapides, & uitrum: ita quòd ex eis nihil resoluatur, aut resoluatur, quod non sensu percipitur. tunc nanque secura essent à nocumentis, quę propter assiduam accidunt resolutionem, & longissimam: sed res non est ita. Quapropter corpora nostra duabus nocumentorum speciebus sunt exposita: quarum unaquæque causam habet intrinsecam, & causam extrinsecam. & una quidem nocumenti species, est humiditatis resolutio, ex qua creati fuimus: & hæc quidem ordinatè uenit. Et secunda est humoris putrefactio, & eius corruptio, & ipsius alteratio: unde fomento uitæ conueniens nõ est. & hic quidem à primo modo est alius, licèt sua ipsius malitia ad siccitatem adducat, propterea quòd corporis humiditatem prius [h] ≬ exsiccari facit: & ex eo, quod nostris conueniẽs est corporibus, corrumpit: ≬ deinde ad ultimum à putrefactione resoluitur, quoniam putrefactio in primis corrumpit humiditatem, postea ipsam resoluit, & rem siccam dimittit cineritiam. Hæc igitur duo nocumenta ab alijs nocumentis sunt aliena, quæ propter alias accidunt causas, sicut frigiditas congelatiua, [i] ≬ & uenena, ≬ & species solutionis continuitatis pernitiosa, & reliquæ ægritudines. Sed duæ prædictæ species huic nostræ inuestigationi sunt propinquiores, & digniores, [k] ≬ quia earum mutatio est in dispositione sanitatis. ≬ Et unaquæque ipsarum aduenit ex causis extrinsecis & causis intrinsecis: & extrinsecæ quidem causæ sunt sicut aer dissoluens, & putrefaciens: & intrinsecæ quidem causæ sunt, sicut calor innatus, qui in nobis existit nostras resoluens humiditates: & calores extranei in nobis à nostris nutrientibus generati: & reliqua nostras putrefacientia humiditates. Omnes uerò causæ istæ se adinuicem iuuant in exsiccando nos. Veruntamen perfectio & integritas nostra, & potentia perficiendi

[a] B. qualibet tamen ambarũ est scientia & speculatio uel perscrutatio.

[b] B. fen.

[c] B. fen.

[d] B. & uerior sermonum uel positionũ eius est.

[e] B. & uerior positionum eius est.

[f] B. quod generatur ex ea.

[g] B. cum digestione.

[h] B. corrumpit & diuersificat formã seu modum cõuenientiæ suæ ad corpora nostra.

[i] B. caliditas excessiua, uel æstuosa.

[k] B. ut considerentur in cõseruatione sanitatis.

perficiendi operationē non est, nisi propter multam siccitatem, quæ nobis accidit: deinde siccitas incessanter procedit, donec [l] § nos perimat: hæc igitur siccitas, quæ nobis accidit; res est nobis necessaria. Nos si quidem à principio rei in ultima consistimus humiditate: unde proculdubio oportet ut calor eam superet: quoniam si nō; in ipsa suffocaretur. procedit igitur proculdubio in ipsam assiduè agendo, & ipsam semper exsiccando incedit. Quod tamen ex eius exsiccatione apparet in principio, æqualitati attinet: deinde quum nostra corpora ad temperatę siccitatis peruenerint terminum, calore existēte ut erat; nō est siccitas secundum suæ siccitatis primæ quantitatem, immò fortior: quoniam materia est minor: & propter hoc est magis recipiens. Inde proculdubio sequitur, ut siccitas supra siccitatem temperatam augmentetur; & non cessabit proculdubio quin assiduè augmentum sumat, donec humiditates consumat. Calor igitur innatus est causa extinguendi seipsum accidentaliter, propterea ꝙ fit causa sui ipsius materiā consumendi: sicut lampadis flamma, quæ extinguitur; propterea quòd suam consumit materiam. & quanto plus siccitas secundum augmentum procedit; calor innatus secundum diminutionem incedit: ergo accidit defectus nunquam cessans usq; ad ultimum, qui est defectus restaurandi humiditatem loco eius, quod resolutum fuit: defectus igitur semper augetur. Siccitas ergo duobus augmētatur modis. Vnus eorum est propter diminutionem potentiæ recipiendi materiam. Et alter minoratio humiditatis in se propter caliditatis resolutionem. Augmentatur igitur caloris debilitas, propterea quòd siccitas in membrorum substantia dominatur: & propter naturalis humiditatis diminutionem, quæ est sicut materia, & sicut oleum flammæ lampadis. Flamma nanque duas habet humiditates: aquam, & oleum: una quarum consistit, & altera extinguitur. Similiter calor innatus humiditate consistit naturali, & ab augmento extraneæ extinguitur, quæ prouenit ex debilitate digerendi: & est sicut aquea humiditas flammæ. Et quum siccitas ad complementum accedit, calor innatus extinguitur: & mors subsequitur naturalis. Corpus autem non permanet tempore, quo perdurat: propterea quòd ipsius innata humiditas prima, resolutioni resistit caloris mundani, & caloris sui corporis in natura sui, & eius quod ex motibus accidit suis, hac tam longa resistentia: [m] § quoniam ipsæ sunt ea in essentia sua debiliores: § immò ipsum stare non facit nisi illud, quod restaurat illud, quod ex ea resoluitur: & est nutriens. Amplius nos iam declarauimus, quòd uirtus in cibo non operatur, & utitur eo nisi usque ad terminum. & ars quidem sanitatem custodiendi non est ars, quæ à morte securos nos faciat; neque corpus ab extrinsecis nocumentis muniat: neque unumquodque corpus ad ultimam uitæ longitudinem perducat, quæ est secundum hominem absolutè: sed de duabus rebus securitatem præbet, putrefactionis penitus prohibitione, & defensione humiditatis, ne cito resoluatur: & in ipsius quidem fortitudine [n] § consistit, § ut ipsum usque ad debitum tempus secundum suam primam complexionem permanere faciat. & hoc quidem erit propter regimen rectum restaurationis, quæ fit in corpore loco eius, quod resoluitur, secundum quantitatem possibilem: & propter regimen prohibens dominium causarū siccitatem accelerare facientium, exceptis causis, quę faciunt siccitatem debere esse: & per regimen custodiens à generatione putrefactionis, propter tutelam corporis, & custodiam à potestate caloris extranei extrinseci aut intrinseci: quoniam omnia corpora non sunt ęqualia in fortitudine humiditatis radicalis, & caloris innati: immò corpora in his existunt diuersa. Vnumquodque præterea corpus terminum habet, in quo resistat siccitati necessariæ, complexione sua, & calore suo innato, & quātitate suæ innatę humiditatis, [o] § à quo non remouetur: § est tamen quum ante adueniūt causæ in siccitatem adiuuātes; aut alio modo pernecantes. Et multi quidem hominum dicunt, ꝙ isti sunt termini naturales, & termini accidentales sunt alij. Et quòd custodiendi sanitatem ars existit illa, quæ corpus humanum ad naturalem perducat terminum, [p] § si conuenientia cōseruat. § Huius autem custodiæ administrationi duę attributæ sunt uirtutes, quibus deseruit medicus: una earum est naturalis, & uocatur nutritiua, quæ restaurat illud, quod ex corpore resoluitur: cuius substantia terreitati, & aqueitati attinet. et altera est animalis: & ipsa est uirtus pulsatiua, quæ restaurat, quod ex spiritu resoluitur; cuius substantia est aerea & ignea. Et propterea quòd nutriēs non fuit simile nutrito, nisi in potentia: ideo creata fuit uirtus immutatiua, quatenus nutriētia mutet in similitudinem nutritorum in effectu, & ut pro certo sit nutriens in effectu: & ad hoc creata fuerunt instrumenta, & cannales, quæ sunt ad attrahendum, & expellendum, & retinendum, & digerendum. Dicemus ergo quòd habenæ rei in arte custodiendi sanitatem consistunt in æqualitate causarum [q] § prædictarum comitantium. § Illæ tamen in quarum æqualitate maior necessaria est sollicitudo, sunt septem res. æqualitas complexionis: & electio eorum quæ comeduntur & bibuntur: & purgatio superfluitatum: & custodia compositionis: & rectificatio eius, quod per nares attrahitur: [r] § & custodia tangentis: § & moderamen motionum corporearum & animalium, inter quæ etiam somnus, & uigiliæ quodammodo numerantur. Et tu quidem iam sciuisti in his quæ sunt præmissa, quòd neque æqualitas unum habet terminum, neque sanitas, neque aliqua ex complexionibus in hoc ingreditur, quòd sit aliqua sanitas, aut aliqua æqualitas in aliquo tempore: sed est id, quod inter duas res existit. Incipiemus igitur in primis declarare regimen infantis, qui in ultima complexionis æqualitate consistit.

[l] B. compleat.

[m] B. qm ipsæ ē resistēs debilius quàm sit illa.

[n] B. consistat.

[o] B. Alia litera qui non pertrāsitur.

[p] B. secundum obseruationem conuenientium

[q] B. cōmunis comitantiū seu necessariarum prædictarum.

[r] B. & rectificatio indumentorum, quæ sunt de summa tangentium.

ANNOTAT.

Pars autem practicæ &c. Medicinæ, partes duas maximas ac potißimas esse, Gal. testatur 1. de tuen. san. alteram tuendæ sanitati, alteram pellendis morbis dicatam. priorem conseruatricem; posteriorem, curatricem appellant. Hic author noster Gal. exemplo de cōseruatrice acturus est: proinde neque aliunde quàm ex generationis nostræ initijs principium sumit: Galenum per omnia æmulatus. Vide ergo Gal. 1. de sanit. tuend. Notat uerò statim ijs uerbis § Et uerior positionum § cōtrouersiam

Cap. 1.

Cap. 2. & deinceps.

trouersiam inter Arist. & Gal. de semine: de qua & supra Fen 1. doctr. 5. quum philosophus semen fœminæ ut materiam semper generationem subire existimet, 1. de gen. anim. & 2. Gal. uerò cui astipulatur Hipp. libro de natura pueri philosophum in libris de semine damnet. Sed hac in re Auicennas & supra & hoc loco & lib. de animal. natura. 16. nec non Auerroes 1. de gener. an. & 2. Coll. Aristotelem sequuntur. Nos uerò inter tantos philosophos sententiam nostram non interponimus. Affert hic deinceps multa de corruptionis nostræ causis, atque de innati & humidi & caloris absumptione ex Gal. 1. de san. tuen. desumpta. Tu uerò uide quæ Arist. libro de iuuent. & senect. uita & morte scripta reliquit.

Cap. 1. — Cap. 19. et 20. — Cap. 4. — Cap. 1. — Cap. 10. — Cap. præsertim 14.

DOCTRINA PRIMA DICTIONIS TERTIAE:

Quæ est de nutricatione. iiij. continens capitula.

De regimine infantis. ex[a] † § § quo nascitur, usque quo incedat. Cap. 1.

a † B. tempore.

PRAEGNANTIUM autẽ regimen, & mulierum quæ partui sunt uicinæ in dictionibus scribemus particularibus. Infantis uerò temperatæ complexionis, quum nascitur, plerique sapientum dixerunt, umbilicũ in primis debere incidi super quatuor digitos, & cum lana ligari munda, [b] § quæ bene & subtiliter sit retorta taliter ne doleat: & oleum cum panno super ipsum ponendum: § & propter umbilici incisionẽ, præceperunt, ut uenarum citrinarum, & sanguinis draconis, & sarcocollæ, & cymini, & usneæ, & myrrhæ partes sumantur æquales, & tritæ umbilico superponantur. Et festinandum est ad corpus ipsius saliendum [c] § cum salmora tenuis salis, quatenus umbilicus eius indurescat § & ipsius cutis dura fiat. Et salibus uerò ille melior existit, cui admista sunt [d] § † lapis hæmatites § & costus, & sumac, & fœnugrecum, & origanum. Et ipsius quidem nasus non saliatur, neq; os. Causa uerò quare nobis necessarium est corpus eius durum facere; est quoniam illico quum nascitur; omnia, quę ipsum tangunt, ei nociua sunt [e] § siue calida § siue frigida, siue aspera sentiat ea, & hoc quidem est propter cutis eius subtilitatem, & propter calorẽ eius; quoniam omne quod ipsum tangit, sentit durum & frigidum & asperum. & si nobis necessarium fuerit iterum salire; faciemus: & hoc quidẽ augemus quum multæ fuerit sorditiei, & multarum humiditatum. Deinde aqua tepida ipsum lauabimus, & eius nares asiduè purgabimus digitis, quorum ungues sint incisi, & in eius oculos parum olei proijciemus. Ani præterea orificium minuto digito in circuitu eius est mouendum, ut aperiatur: & obseruandum est, ne ipsum frigus tãgat. Quumq; eius ceciderit umbilicus, quod est post tres, aut quatuor dies; erit melius ut super ipsum ponatur cinis coclearum, aut cinis [f] § calcanei § uitulini, aut plumbi adusti & triti, cuiuscunque fuerit cum uino. Quumq; uolumus ut fascietur; nutrix eius membra suauiter tangere debet: & quod dilatandum fuerit, dilatare: & quod subtiliandum, subtiliare: & omne membrum secundum conuenientiorem figuram figurare: & hoc totum subtili compresione cum extremitatibus digitorum: quod quidem multis faciendum erit uicibus. Et oculi asiduè erunt tergendi cum re, quæ sit sicut seta. Vesicam quoque eius præmere conuenit, ut urinæ exitus facilis fiat; deinde manus eius extendantur: & ipsius brachia ad genua ducantur. Et ipsius caput instita ligetur: & pileus ei imponatur, qui super ipsius caput [g] § constringatur. § In domo præterea temperati aeris, quæ non sit frigida, ad dormiendum ponatur. Oportet autem ut domus umbræ attincat, & tenebrositati aliquantulæ, quæ à superante radio non illuminetur. Quumq; dormiet, oportebit, ut caput eius toto reliquo corpore sit altius. & obseruandum erit, ne quum dormiet; aliquid colli ipsius, aut extremorum eius, aut dorsi torqueatur. Ipse quoque in æstate aqua suaui æquali balneandus est. In hyeme uerò aqua eius ad caliditatem trahat non pungentem: hora uerò ad ipsum lauandum, melior est post eius longum somnum. Et plerunque quidem est conueniens, ut ipse bis in die lauetur, aut ter, & ordinatè ad id quod sit magis tepidum mutetur, si tempus fuerit æstiuum. In hyeme autem [h] § non sit frigidior aqua, quæ in caliditate temperata existit. § ipse quoque non lauetur, nisi usque quo eius corpus calefiat & rubere incipiat: postea extrahatur: & eius aures custodiatur, ne aqua in eis ingrediatur. Et oportet quidem, ut quum in hora ablutionis accipitur, sit secundum hunc modum: accipiatur manu dextra, & super brachium sinistrum super pectus suum appodietur, & non super uẽtrem. Amplius in hora ablutionis ipsius, studendum erit, ut ipsius [i] § plantæ ad dorsum eius eleuentur § & eius pedes ad caput eius subtiliter & suauiter perducantur: deinde mollibus pannis exsiccetur: & suauiter extergatur. Deinde fiat ut in primis super uentrem sui iaceat, postea supra dorsum: & præter hoc totum incessanter [k] § fricetur, & prematur, & figuretur: deinde ad ipsum cum panno fasciandũ est redeundum: § postea in ipsius nares oleum dulce proijciatur: quoniam eius oculos lauabit: & ipsorum tunicas.

b B. quæ sit retorta parumper & subtiliter, seu ingeniosæ taliter ne doleat, uel taliter ne ledat. & pannus seu petia infusa in oleo est sup ipsum ponẽda.

c B. Alia litera. cũ aqua salita pauci salis quatenus idurescat superficies corporis extrinseca.

d B. sadenegi. † sedenegi.

e ——— B.

f B. archub.

g B. adaptetur.

h B. non separetur ab eo aqua temperatæ caliditatis.

i B. palmæ uel uolæ man⁹ dorso eius adhæreant.

K B. primæ & figuretur: deinde reducatur & fascietur cũ pãno uel fascia.

ANNOTAT.

Scripsit de infantium uictus ratione Gal. 1. de tuen. san. & ex eo Aetius lib. 1. serm. 4. Sed & Paulus lib. 1. quædam de hac re adnotauit. Vnum tamen author notat ijs uerbis. § Et festinandum est ad corpus &c. § quod uidetur in controuersia esse positum. Iubet profectò infantium corpora salita aqua esse abluenda. At Gal. 1. de tuen. san. sale ipso modice ait esse inspergenda. Auer. uerò 6. Coll. non sale, sed oleo potius ex glandibus utendum censet, quum idem agat, quod sal, Auenzoaris authoritate; sed absque mordicatione. Sanè probanda magis Auicennæ sententia uidetur hac in re: ut. s. non sale, quod, quum mordicet, dolorem corpusculis illis infantium non mediocrem potest concitare: non item oleo ex glandibus; quod, & si absque mordicatione indurat, nõ abstergere tamen potest: sed salita potius aqua abluantur, quæ & abstergit, & moderatè indurat. Verùm unum hoc loco aliud Auic. notat ijs uerbis. § Et in eius oculos præterea &c. § quod paulò uidetur difficilius; in oculos nempe infantium parum olei esse instillandum.

Cap. 3. Cap. 3. — Cap. 6. — Cap. 6.

Cap. 9. cap. 5. Cap. 3.

At Gal. ab oculis semper, etiam in eorum inflammationibus oleum interdicit, quòd mordicet lib. de opt. secta ad Trasyb. & 2 simpl. med. Sanè idem præcepit & Aetius lib. 1. serm. 4. quod hic author: putantq; aliqui id ad leniendam oculorum acredinem in parentis utero ob serosos humores contractam, admitti posse. nos uerò de hac quidem re non contendimus; tutius tamen calida & dulci aqua uti eius olei loco posse, existimamus.

De regimine lactationis & remotionis à lacte. Cap. 2.

Qualitas uerò lactationis eius, & ipsius cibationis hoc modo obseruantur. Omnibus modis quibus est possibile, lac matris infanti ad sugendum dadum est: ipsum enim est nutriens, quod magis simile existit substantiæ nutrientium præteritorum, quibus alebatur dū in [a] § uentre § erat, scilicet menstruorum matris: quoniam ipsa sunt, quæ conuertuntur, & fiūt lac; & ipse magis est recipiens hoc, & magis est ei [b] § conueniens § ita, ut iam experimento certificatum sit, quòd extremum mammillæ, matris in os infantis ponere, ualde confert ad remouendum quicquid ei nocet. Bis autem aut ter in die sugere mammillas debet ei sufficere: & in primis non est multum lactandus. [c] § Oportet autem § ne sit eius mater, quæ ipsum prius lactat: donec matris complexio temperetur. Et melius quidem est, ut parum mellis eidem [d] † § § tribuatur, deinde lactetur. Ex lacte quoque, quod puer sugit; in mane bis, aut ter emulgendum est; deinde mammilla ei tribuenda; & præcipuè quum in lacte fuerit macula. Lac autem malum .s. acutum à nutrice infanti non est dandum, dum est ieiuna. & præter hoc etiam duæ res sunt faciendæ iuuamen ei conferentes, ad hoc ut eius complexio fortis fiat; quarum una est lentus motus: & altera est consonantia musicæ, & uox cantilenæ: quēadmodum mos est dum infantes in locis ponuntur, in quibus dormire debent. Ex quantitate enim recipiendi hæc duo, scietur quantū sit aptus exercitio, & musicæ: quorum unum est corporis, alterum animæ. Quod si aliqua res prohibitoria matris lac dari non permiserit; siue causa debilitatis ipsius; siue corruptionis lactis eius; siue quia est [e] § delitiosa; § eligenda erit nutrix secundū conditiones, quas dicemus. Quarum quædam attenduntur in ætate eius: & quædam in ipsius figura: & aliæ in eius moribus: & aliæ, in formis suarum mammillarum: & quædam in qualitate lactis ipsius: & aliæ in quantitate temporis, quod est inter eam & partum ipsius: & aliæ quæ sunt ex genere infantis eius. Quumq; secundum has conditiones reperta fuerit, oportebit ut eius nutrientia renouando sint bona ex tritico & [f] § spelta § & carne agnorum, & hædorum, & piscium, quorū caro non putrefit, nec est dura. Lactucæ quoq; sunt nutriens quod laudatur, & amigdalæ, & auellanæ. Ex oleribus uerò deterius est eruca, & synapis, & [g] § † ocimum § quoniam sanguinem corrumpunt. Et in mētha est eius uirtus. Nunc autem dicemus nutricis conditiones, & à conditione ætatis ipsius incipiemus. Dicemus itaque quod melius est ut sit ætatis, quæ est inter. xxv. & . xxxv. annos, quoniam hæc ætas est iuuentutis & sanitatis & complementi. Conditiones uerò [h] § figuræ ipsius, quæ attenduntur in compositione eius: § sunt, quòd oportet ipsam boni coloris esse: & collum habere forte: & pectus habere forte & amplum: & musculosam & duram habere carnem, inter pinguedinem & maciem temperatam: & carnosam non adipe abundantem. Secundum mores uerò suos consideratur, quoniam ipsam oportet bonorum morum & laudabilium esse, quę tardè à malis animæ passionibus patiatur; sicut ira, tristitia & timore; & reliqua ab istis. Omnes enim istæ corrumpunt complexionem, & fortasse [i] § à lactatione abstinebit: § & propter hoc prohibuerunt quidam, ne stolida lactet. Et præter hoc totum malitia morum ipsius eam perducet ad hoc, ut infantis paruam habeat solicitudinem; & ei parum blandiatur. Conditiones uerò, quæ in forma mammillarum ipsius attendūtur, sunt; quoniam oportet ipsas esse solidas, & magnas: & sui magnitudine non sint laxæ: neque debent esse extensæ magnitudinis: & oportet etiam ut inter duritiem & mollitiem sint mediocres. Secundum qualitatem uerò lactis ipsius consideratur; quia oportet ut ipsius substantia [k] & qualitas sint temperatæ, § eius color attineat albedini, qui neq; sit fuscus, neque uiridis, neque citrinus, neque rubeus. Eiusq; odor sit bonus, in quo non sit acredo, neque ponticitas: & ipsius sapor dulcedini attineat, in quo non sit amaritudo; neque salsedo, neque acredo, & oportet ut trahat ad multitudinem quandam, & ut eius partes sint similes; & [l] § ut § non sit subtile, fluidum, nec multum grossum, caseatum, neque diuersarum partium, neq; multæ spumæ. & eius quidem substantia quandoque experitur, quòd est, ut de ipso super unguē mulgendo distilletur: quod si fluit, est subtile: & si unguis inclinetur, & non currat; est spissum. Ipsum etiam experitur, quum in [m] § ampulla § ponitur, & parum myrrhæ super ipsum proijcitur, & digito miscetur: propter hoc enim scitur aquositatis ipsius, & caseitatis ipsius quātitas. Lac enim laudabile & temperatum est; in quo aquositas & caseitas sunt æquales. Quòd si aliqua nobis necessitas fuerit, lac tale habere; ipsum præparabimus ex parte lactationis; & ex parte nutricis. Ex parte quidem lactationis, quoniā lac, quod grossum fuerit, & mali odoris, melius est, ut non detur, nisi postquam mulctum fuerit, & in aere moram fecerit: & quod uehementis fuerit caloris cōueniens erit ut nullo modo [n] § ieiuno § detur. Et nutricis quidem regimē est, quòd si eius lac grossum fuerit, dabitur ei oxymel diaspermatō; quod cum subtiliatiuorum apozimate sumatur, sicut mentastrū, & hyssopum, & † thymum, & origanum montanum. & tribuantur ei ad comedendum [o] § † nasturcium, § & quæ eis similantur. In cibo quoque ipsius imponatur parum [p] § croci: § & præcipiatur ei, ut cum oxymelle calido euomat: & temperato utatur exercitio. Et si eius complexio fuerit calida, dabitur ei in potu [q] § oxymel § cum uino subtili simul, siue separatū. Quod si eius lac subtile fuerit: præcipietur ut quiescat, & ab exercitio remoueatur; & cibis nutriatur, qui sanguinem faciunt grossum. Et fortasse dabitur ei ad potandum, si non fuerit ibi, quod prohibeat; uinum dulce, aut mustum coctum; & præcipiatur ei ut diu dormiat. Si uerò eius lac paucū fuerit

Marginal notes:

[a] B. matrice.
[b] B. cōsuetus.
[c] B. Alia litera. Verum magis ē dilectum.
[d] † B. ad lambendum.
[e] B. ociosa.
[f] B. candarusio
[g] B. bedarungi. † betadorem.
[h] B. quæ attenduntur in figura & compositione eius.
[i] B. fortasse permutatur seu transeunt in infantem lactantem.
[k] B. sit æqualis, & quantitas eius æqualis.
[l] B. Alia litera. tunc.
[m] B. uase uitreo.
[n] B. in ieiunio.
† hasce.
[o] B. altharich. † atharet.
[p] B. raphani.
[q] B. sirupus acetosus.

fuerit, considerabitur, quæ sit causa in hoc: utrũ sit malitia complexionis in toto corpore, aut in mãmillis ipsius; & hoc quidem cognoscetur per significationes prædictas in capitulis, quæ sunt præmissa. r §Et post tangemus mammillas§ & si significatum fuerit, quòd sit in ea calor; nutrietur tali qualis est f§ aqua hordei & spinachia. & quæ eis similantur. Et si significatum fuerit, ꝙ sit in ea frigiditas complexionis: & oppilationes: aut debilitas uirtutis attractiuæ: augmentabitur eius nutriens subtile ad caliditatem declinans: & uentosæ sub mammillis ponentur absque t§ multa compressione.§ Ad hoc quoque confert semẽ † pastinacarum: & ipsemet etiam † pastinacæ ad hoc multum prosunt. Quod si causa eius fuerit u§nutriẽtis paucitas:§ nutrietur iure facto ex hordeo,& furfure, & leguminibus. In iuribus quoque ipsius,& in cibis ponendæ sunt radices fœniculi,& semen eius, & anethum,& nigella. Quidã aũt dixerunt, quòd comedere ubera propriè ouium,& caprarum cum lacte quod in eis continetur; ualde est utile ad hoc, propter illud quod in eis existit ex similitudine; aut propter proprietatem quæ est in eis. Quidam etiam experti fuerunt ut. ℥.j. x§carici§ aut uermium terrenorum sic corũ in aqua hordei multis diebus sumatur, & reperierunt optimũ. Et similiter elixatura capitũ salsorum piscium in aqua anethi. Ex eis quoque quæ lac multiplicant, est ut butyri uaccini. ℥.j.sumatur, & in uas in quo purum existit uinum mittatur,& bibatur. Aut sesamum in mola tritum accipiatur, & cum uino misceatur,& colatum ad bibendum detur. Amplius y§mammillæ ex stercore turdorum cum lacte asinæ, & oleo, more emplastri liniantur§ aut ex eo, quod est in interiore parte melongiæ elixatæ. ℥.j.sumatur,& cum digitis in uino dissoluatur,& ad potandum detur. z §Medicamen ualidum. ℞. seminis aneti. ℥.iij. seminis † camepythios, seminis porri.ana ℥.j. sem. †trifolij, sem. fœnugreci § ana ℥. ij. totum cum succo fœniculi,& melle,& butyro misceatur, & in potu sumatur. Et quum lac nocumentum fecerit sui multitudine: propterea quòd constrictione retinetur, & propter suam spissitudinem: minuatur per id quod pauci existit nutrimenti,& comestione eius quod parum nutrit: & emplastro pectori,& mammillis superposito ex cymino, & aceto, aut luto a §absoluto § & aceto aut lentibus coctis in aceto,& post ipsum potu b §rei salsæ§ utatur,& similiter comestione menthæ. Et mãmillas quidem blandis manibus multum fricare lactis efficit multitudinem. Lac uerò malum habens odorem medicandum est dando in potu uinum boni odoris, & ad comedendum dando cibum boni odoris. Regimen autem, quod est tractum ex tempore partus nutricis est, quoniam oportet ut partus sit propinquus, non tamen ualde: immò sit à tempore, quo peperit, mensis unus & dimidius ad minus, aut menses duo c § sitq; ille,§ quem peperit, masculus: & sit partus eius secundum tempus naturale:& non sit ipsa, quæ abortum fecit:neque abortum facere consueuerit. Nutrici præterea est præcipiendum,ut temperato utatur exercitio:& ut nutrientibus boni chymi alatur: & ne ullo modo aliquis cum ea coeat: hoc enim sanguinem d § permiscet § menstruum,

r B. Et ex tactu mammillarum.
f B.chist.
t B.labore.
†bauciarum.
† baucie.
u B. Dispositio nutricis perseuerans iam ante consueta. Alia litera. quia ipsa minuerit cibum.
x B.alarde.
y B.emplastrentur aut liniant mãmillæ cũ fœce olei nardini cum oleo & lacte asinę.
z B. aut bulliat furfur & raphanus in uino & detur ad potandum. Medicamen fortius ℞. sem. aneti vnc. iij.se. andachoche,semi.porri, ana vnc. j. sem. rathbe,sem.fœnugræci.
† andacoche.
† sulle.
a B.alhar.
b B.aqua salsa.
c B.Alia litera. Et non sit ille.
d B. cõmouet.

& lactis odorem corrumpit, & ipsius minuit quãtitatem: immò fortasse impregnatur; in quo nocumentum duobus attinens filijs existit. e §Et nutrici quidem§ propterea quòd illud, quod in sanguine est subtile ad embryonis nutrimentum redit; & embryoni quidem, propterea quòd id, quod ad ipsum uenit ex nutrimento, est parum, ideo quòd alius lacte indiget. In tota præterea ipsius lactatione oportet, & propriè in eius lactatione prima, ut aliquid lactis mulgeatur, & ut fluat, & ut ipsum pressione iuuetur, ne contingat ut ex multa suctione gulæ lædantur instrumenta, & † gula; & faciant ipsum debilitari. Et si ante lactationem quaque uice f §parum§ mellis ad lambendum detur: iuuamen erit: & si cum pauco uino fuerit, erit bonum. Neque multum lac ad sugendum una uice dandum est: immò melius est ut parum ei detur ad sugendum, & sæpe, paruis interpositis spatijs. Quandoque enim, quum ad sugendum ei datur uice una, tantum ut satietur; contingit extensio, & inflatio & uentositatum multitudo,& albedo urinæ. Si ergo hoc accidit, oportet ne lactetur, & ut famelicus longo tempore teneatur,& ut studium impendatur g §ad hoc § donec istud digeratur. Et secundum plurimum in primis diebus, quum lactandus est, ut in prima die ter lactetur: & si qua in prima die ipsum lactauerit, alia fuerit quàm mater ipsius, h § § erit melius. Similiter si nutrici mala acciderit complexio, aut ægritudo dolorosa, i § § melius erit ut alia ipsum lactet, donec sanetur. Et similiter si necesse fuerit dare ei medicinam, quæ uirtutem & qualitatem habeat dominantem. Quumq; post lactationem dormiturus est, eius cuna uehementi motu non est mouenda: quoniã lac in ipsius stomacho concutitur; immò suauiter mouenda est. Fletus quoque paruus ante lactationem ei confert. Naturale autem tempus lactandi est tempus duorum annorum. Quòd si infans aliud à lacte desiderauerit, ordinatè est ei tribuendum: non tamẽ est ei uiolenter prohibendum. Postquam uerò duales apparere cœperint dentes; ipse ad nutriẽs mouendus erit ordinatè, quod sit fortius. Res tamen dura ad masticandum non est ei danda: immò primo detur ei panis, quem ei masticauit nutrix: deinde panis cum k § aqua mellis, § aut cum uino aquato, aut cum lacte. Et tunc quidem parum aquæ ei tribuatur, & in aliquibus uicibus, quæ cum pauco uino sit mista: nec permittatur ad repletionem peruenire. Quod si l § uomitus sponte§ superuenerit ei, & uentris inflatio,& albedo urinæ; ab omni re abstine eum, & melius est ut ipsius nutriens ei tardetur; donec inungatur in balneo. Deinde quum à lacte amouendus erit, ad id quod est ex genere sorbendi,& carniũ leuiũ, mutandus erit. Et oportet etiam ut à lacte ordinatè amoueatur, & nõ subito, & ut fiant ei glandes ex pane & zuccharo. Quod si perfidè mammillas quæsiuerit: & eas semper sugere uoluerit: & fleuerit: sumendæ sunt myrrhæ, & m §mẽthastri§ an. ℥.iiij. & terantur, & ex eis more emplastri mammillæ epithimandæ sunt. Ad summũ autem dicemus, quòd infantis regimen est humectatio, propterea quòd eius complexio ad hoc est conueniens: & quòd ea in sui indiget nutrimẽ

e B.Nutrito quidem lactanti.
† meri.
f B.coclearium.
g B. in dormitione eius.
h † B. secundũ quòd diximus.
i † B. aut solutio uentris plurima, aut retentio nocens.
k B. aqua & melle.
l B. chede.
m B. Alarfegi. Alia litera. alferfegi.

n B. plurimum & hoc quod est, est naturale qua si natura ipsum requirat, seu ipso delectetur, & præcipuè quum pertransierit in fans ad ætatem pueritiæ.

to & augmento : & exercitium temperatum,[n]§& non multum : & hoc quidem est eis sicut naturale, quoniam natura quasi accipiendo eum augmentat.§Quũ autem ambulare incæperit, & moueri; duris motibus non erit permittendus : nec ad ambulandum, & sedendum est ponendus antequam secundum naturam ei desiderium fiat; ne cruribus ipsius, & dorso nocumentum accidat. Et melius quidem est, ut in primis, quum sedet, aut super terram ambulet, ponatur in corio leni ad sedendum; ne terræ asperitas scalpat ipsum : & fustes, aut cultelli, & his similia ex eis, quæ pungunt, aut incidunt, remoueantur, ne sint coram eo : & custodiendum ne ab alto labatur loco. Quumque caninus apparuerit; ab omni re, quæ ad masticandum est dura, abstinendus erit; ne materia, unde canini creātur, resoluatur propter masticationem, quam desiderat : & tunc quidem ipsius gingiuæ ex cerebro leporis, & adipe gallinaceo fricari debent: ob hoc enim origo fit facilis. Quumque gingiuæ scinduntur; & caput, & collum ex oleo abluto cum aqua calida cõquassato fricanda sunt : & ex oleo in aures ipsius parum guttatim infundatur. Quum autem iam possibile fuerit, ut cum eis mordeat : tunc suum mastica re desiderat digitum : quapropter tunc ei dandũ erit frustum radicis [o]§ireos, quæ nondum ualde siccata fuerit : § hoc nanque in tempore isto ei cõfert : & ulcera in gingiuis; & dolorem prohibet: & similiter os eius fricari debet ex sale & melle; ne dolores isti accidant : postea iam quum bene nati fuerint; aliquid erit dandum ex succo liquiritiæ, aut radicis ipsius; quæ nondum uehementer exiccata est, ut in ore teneat: & præterea confert collum ipsius fricari, quum canini nascũtur, ex oleo dulci, aut alio dulci oleo : deinde post hoc, quum loqui cœperit; dentes erunt fricandi, & præcipue eorum radices.

o B. alsus, quæ nondum valde siccata fuerit, aut rob eius exsiccatus.

ANNOTAT.

1 *De infantium educatione egit Gal.1.de tuen. sani. ex quo loco & Paulus lib.1.& author omnia transtulere. Sed hic quum de lacte loquitur, nota contradictionẽ quæ in dictis & Gal. & authoris huius uidetur. quum hoc in loco dicat author ex sanguine menstruo lac fieri, quod & Gal.14.de us.part.& lib. de uenæ sect. contra Erasistratum scriptum reliquit. Cuius oppositum & author lib.3.& Gal.16.de us. part. ubi lac & semen ex sanguine exactè cocto fieri asserunt. ab Hippocrate nõ dissentientes qui lib.de fœtus natura, & 1.de mor.mulierum lac ex pinguedine et dulcißimo humore gigni putat, quam sententiam & Gal.5.aph.perpendit. Cæterũ facilè quæstio hæc diluitur, quũ ex sanguine, quidẽ menstruo semen & lac gigni queant, sed non nisi elaborato, & perfectißimè antea expurgato.*

Cap.2.3.4.& 5. Cap.7.8.9.10.11. Cap. 8. Cap.5. Fen 12. cap.2. Cap.10. Comm.37.

2 *Et tunc quidem parum aquæ &c. Hic uinum dilutum infantibus exhibet, quod & Hipp.facit lib. de salubri diet.& lib.de loc.aere & aquis. oppositum tamen sentire & author infra, & Gal.1.de sanit.tuen. uidetur. Soluitur tamen, quoniam uinum infantibus non prorsus interdicit Gal.sed meracum, et multum, author uerò dilutum & paucum exhibet.*

Cap. 5. Cap.4. & 8. Cap. 11.

De ægritudinibus, quæ infantibus accidunt. Cap. 3.

Intentio [a]§præmissa§ de medicandis infantibus est nutricem regere. Et si affuerit suspitio quòd in ipsa sit sanguinis repletio; minuenda erit, aut uentosanda. Et si repletio ex humore fuerit; ipse erit euacuandus. Quòd si necesse fuerit naturam constringere, aut soluere, aut uaporem à capite prohibere, aut membra anhelitus rectificare, aut complexionis malitiam permutare : medicandum erit per ea, quæ comeduntur & bibuntur, quæ ad hoc sunt conuenientia. Quumq; medicabitur uentris solutione, aut[b]§uenter§ei de natura euenerit, & fuerit multus, aut medicabitur uomitu, aut uenerit ei naturaliter aduentu forti; melius erit, ut ipsum ea die, alia lactet. Nominemus ergo particulares ægritudines, quæ infantibus accidunt. Et ex eis quidem sunt apostemata, quæ eis fiunt in gingiuis, quum dentes nascuntur : & apostemata quæ eis accidunt in chordis, quæ sunt in partibus mandibularum: & spasmus; qui fit in eis. Quumque hoc acciderit; ipse digito suauiter premendus erit: & ex oleis in capitulo originis dentium nominatis,[c]§fricandus§ est: & ex melle cum oleo camæmelino conquassato, aut melle cum terebinthina : & super caput aqua calida ab alto proijciatur, in qua cocta camæmilla, & anethum fuerint. Et ex eis quæ infantibus accidunt, est uentris solutio, & propriè quũ dentes nascuntur: de qua quidam sunt, qui dicunt, quòd sit propterea, quòd superfluitatem salitam saniosam suæ gingiuæ cum lacte sugit : possibile tamen est ne sit ita. Immò propterea, quòd natura impedita[d]†§ §non bene digerit, & ideo quòd dolor accidit: & ipse quidem est, qui digestionem prohibet in debilibus corporibus. Et si hoc paucum fuerit; non de eo tibi curandum erit. Quòd si timor affuerit, quòd ex eo adueniat superfluitas; succurrendum erit ei embrocando uentrem eius ex[e]§anthera§ aut cymino, aut aniso, aut semine apij: aut uentri ipsius emplastrum superponendo ex cymino & rosis[f]§in aceto infusis: aut spelta in aceto cocta.§Et si non iuuerit hoc; hædi coaguli sexta pars.ʒ.j.[g]§ablato quod est supra,§ cum aqua frigida danda erit, & tunc quoque cauendum erit ne in ipsius stomacho lac caseus fiat, dando ea die aliquid, quod uicem lactis obtineat; sicut oui uitellum mollem; aut micas panis in aqua coctas; aut[h]§triticũ fractum,§ in aqua coctum. Et est etiam quum eis accidit uentris constrictio; quibus[i]§in potu tribuendum est stercus muris;§ aut suppositorium ex solo melle uehementer coctum faciẽdum : aut cum mentastro : aut cum radicibus ireos, sicut sunt; aut combustis : aut ad comedendum detur eis parum mellis, aut terebinthinę secundum quãtitatem unius ciceris: & uenter eius fricãdus subtiliter est cum oleo: aut[k]§super ipsius femur uaccinum fel ponendum & †ciclamen. Et quandoque etiam in ipsius gingiuis fit§ acuitas: quæ sunt epithimandæ ex oleo & cera. Caro quoque putrida, quæ est salita, eis confert. & est etiam, quũ eis accidit, & propriè quum est origo dentium; spasmus; qui plurimum accidit ei propter digestiuæ corruptionem; & ex multa neruorum debilitate : & ei propriè, qui corpus habet grossum,[l]†§ §& humidum : est ergo medicandus ex oleo irino, aut oleo liliaceo aut oleo alkanne,

a B.principalis

b B.aut fluxus uentris.

c B. ungendus.

d †B. in generãdo membrũ.

e B. semine rosæ.

f B. madefactis cũ aceto, aut cũ giaures decocto cum pauco aceto.

g —— B.

h B.sauich.

i B. suppositorium est faciendum cum stercore muris.

k B.liniatur ipsius vmbilicus cũ felle bouis, & buchor mariẽ. Et quãdoq; accidit in ipsius gingiuis mordicatio seu. Alia litera.cum felle bouis, & buchormariem, & aqua carnis salitæ, & caro salita putrida confert eis, & quandoq; accidit in ipsius gingiuis mordicatio, seu acuitas quare epithimẽtur cũ oleo & cera. † buchormariẽ.

l † B. seu pingue.

aut oleo Keirino. Et est etiam, quum eis accidit † tetanus, qui tunc medicandus est cum aqua, in qua [m] § coquatur † cucumis agrestis, aut ex oleo uiolaceo misto cum oleo sicionio: § & si existimetur, quòd spasmus qui accidit, sit ex siccitate propterea quòd post febres accidit, aut post [n] § febrem uehementẽ, § & quia paulatim aduenit; inungendæ sunt iuncturæ ex oleo uiolaceo solùm; aut cum pauco ceræ albę conquassato: & super ipsius cerebrum proijciendum est oleum uiolaceum, & reliqua ab istis uehementer. & similiter faciendum est, si † tetanus siccus eis accidat. Est etiam, quum ei accidunt tussis, & [o] § rheumatismus. § Et in his quidam iam præceperunt quædam, ut multa aqua calida super ipsius caput proijciatur, cui hoc accidit: & ut ipsius lingua ex melle multum liniatur: deinde linguæ radix prematur, ut multum phlegmatis euomat, & sanetur: aut gummi arabicum, & dragagantum, & semina cydoniorũ, & succus liquiritiæ, & penithi sumatur: & quaq; die parum ex eis cum lacte illico mulcto detur. & est, quum infanti anhelitus malitia accidit: oportet ergo ut radices aurium eius, & radix linguæ ex oleo inungantur; & fiat, ut ipse euomat, [p] § similiter eius lingua dilatetur; § quoniam uehementer confert: & aqua calida guttatim in os eius distilletur, & parum seminis lini cum melle ad lambendum tribuatur. Et est, quũ accidit † aphta multum, quoniam panniculi linguæ ipsius & oris uehementer sunt molles [q] § ut non patiatur ipsa tangi ex nimia ipsorum mollitie: tanto plus rasuram § aquositatis lactis; quoniam hoc est quod multum ei nocet, & ducit ipsum ad † aphta. Et deterior quidem † aphta [r] § est, quæ non est matura, & nigra; § & est mortalis: & quæ sanior est; est alba, [s] § aut citrina. § Et qui eam patitur, medicandus est ex aliquo leui medicamine † aphta nominatorum in libris particularibus. Et est quoque quum uiolæ tritæ solæ eis sufficiunt, aut cum rosis & [t] † § § & xilocaractis mistæ. Et est, quum succus lactucæ, & solatri, & portulacę ei sufficit: & si fortior ista fuerit; radix [u] § liquiritiæ tritæ. Et est, quum in † pustulis humidis & † aphtis conferunt myrrha, & gallæ, & cortices thuris uehementer tritæ, & cum melle mistæ: & est etiam, quum eis sufficit rob de moris solum acetosum, & rob de succo vuæ acerbæ, & est quũ confert ei abluere eas cum [x] § uino, § aut cum aqua mellis: postea continenter adhibere eis aliquod eorum, quę diximus ex desiccatiuis. quòd si medicamen fortius hoc necessarium fuerit; [y] § † radicum chelidoniæ, & corticum granati, § balaustiarum, & sumac. ana. ℨ. vj. sumantur, & gallarum ℨ. iiij. aluminis iameni. ℨ. ij. & terantur, & cribellentur, & puluerizentur desuper. Et est etiam, quum auribus ipsius fluxus accidit humorũ, quoniam ipsius corpus, & præcipue cerebrum uehementer est humidum. Lana igitur in melle & uino mistis cum pauco aluminis, aut croci, aut pauco nitri inungenda est, & auribus inijcienda. Et est, quum sufficit, ut lana in uino pontico, aut in quo parum croci sit missum; intingatur, & in auribus mittatur. Et plerunque etiam accidit ei dolor auris ex uentositate, & humiditate; qui medicandus est ex licio, & origano, & sale, [z] § & zuccaro § † albo, & lentibus, & myrrha, & seminibus colloquintidæ, & [a] § cedri. § Quodcunque eorum fuerit, coquatur in oleo, & in ipsas guttatim proijciatur. Et est, quum in cerebro infantis fit apostema calidum, & uocatur [b] § sitibundum. § Et est, quum multoties eius dolor ad oculum peruenit & guttur; & fit inde facies citrina. Cerebrũ igitur eius est infrigidandum & humectandum ex corticibus cucurbitæ, & [c] § citruli § & succo solatri, & succo portulacæ propriè, & oleo rosaceo cum pauco aceto, & uitello oui cum oleo rosato: quodcunque tamen fuerit, assiduè mutetur. Et est, quum in cerebro infantis accidit aqua: cuius curam iam nominauimus in [d] § cura § capitis. Et est, quum oculi eius inflantur. Super ipsos igitur licium cum lacte est epithimandum: deinde in aqua, cum qua cocta fuerint camæmilla, & † ocimũ fluuiale, abluantur. Et est, quum ei accidit ex multo fletu albedo in suis pupillis: qui medicandus est cum succo solatri. Et quandoque accidit coopperturæ oculi infantis [e] § † ptilosis § ex fletu: & cura eius est etiam succus solatri. Et accidunt ei febres: & tunc melius est, ut nutrix regatur: & ei etiam detur aliquid, sicut succus [f] § granati cum oxymelle & melle, & succus citruli § cũ pauco cãphoræ & zuccaro: deinde fiat, ut sudet: quod fit, quum cannæ recentes premuntur, & earum succus super uerticem, & super pedes ponitur, & ipse cooperitur; quoniam cum hoc sudat. & est quum accidit ei dolor uẽtris, & torquetur, & flet: uentri ergo superponenda sunt aqua calida, & oleum multum calidum, & parum ceræ. Et est, quum ei accidunt sternutationes frequentes: & est, quum hoc contingit propter apostema in partibus cerebri: & si ita fuerit; medicandum erit apostema infrigidando, & epithimando & ungendo ex infrigidantibus succis & oleis. Quòd si non fuerit ex apostemate, quod ei accidit, † ocimum fluuiale tritum naribus eius erit insufflandum. & est, quum in corpore accidunt ei † pustulæ: sed quod ex eis ulcerosum est & nigrum, est mortale: & etiam si [g] § non fuerit nisi § † aphta tantum; erit mortale: quanto magis, quum expandetur? quod autem est album, est sanius: & similiter rubeum. & est quum in eius egressione multa sequitur utilitas. & ipsa quidem [h] † §

§ medicanda sunt ex subtilibus desiccatiuis in aqua solutis, ex qua ipse lauetur, & in ea coctis, sicut rosa, & myrtus: & folia arboris masticis, & tamarisci, & olea etiam istarum rerum. † Pustulæ uerò si sanæ sint; dimittendæ sunt, donec maturentur: deinde curentur. & si ulceratæ fuerint, fiat eis unguentum ex cerusa: & est etiam, quum necesse est lauare eas cum aqua mellis, & pauco nitro: & similiter † aphtæ. Quum autem spissæ fuerint; indigebunt eo, quod sit fortius. Lauabũtur ergo tunc ex aqua † aphronitri cum lacte mista; ideo ut tolerari possit. Quòd si [i] § fiat earum caro uesicæ; § uaporabitur, & infundetur ex aqua in qua coctæ fuerint myrtus & rosæ, & squinãtum, & folia arboris masticis. Sed antequam hoc totũ fiat; nutricis nutriens meliorare conuenit. Et est, quum propter multum fletum fit in [k] § inguine § tumor: aut accidet aliqua ex causis [l] § fissuræ: § in quo quidem iam præceptum est, ut † ammi teratur, & cum albumine oui conspergatur, & desuper ponatur: & cum panno subtili lineo super ipsum

† alcuzez.
m B. decoctus sit cucumer asininus, aut cum oleo violato simul cũ oleo cucumeris asinini
† sicidis.
n B. aut post fluxum ventris laboriosum.
† cuzez.
o B. corriza.
p B. similiter cũ cõpressione linguæ ipsius.
† alcola.
q B. ut nõ tolerent tactũ ebenem quantomagis abstersionẽ.
† alcola.
† alcola.
r B. est nigra similis carboni.
s B. & rubea.
† alcola.
t † B. pauco croco.
u P. Alia litera. susen trita, & ẽ cũ bothor gingiuarum.
† bothor.
† alcola.
x B. syrupo mellis.
y B. venarum & corticum granatorum.
† uenarũ meimeran.
z ___ B.
† tabarzet.

a B. sauine.
b B. athas.
c B. cucumeris.
d B. ægritudinibus.
† albedarungi.
e B. silach.
† sulacum.
f B. granatorũ cum syrupo acetoso, & melle, & sicut succus cucumeris.
† bedarungi.
† bothor.
g B. esset sicut.
† alcola.
h † B. secundũ omnem dispositionem.
† Bothor.
† alcola.
† baurach.
i B. cutis eorũ vesicabitur.
k B. vmbilico.
l B. rupturæ.
† ameos.

sum strictura fiat: aut lupini amari adusti infundantur in uino m §& myrrha;& cocta§ desuper ponantur. 2 His autē fortiora sunt calida stiptica, sicut myrrha, & cortices cupresi & eius nuces, & aloes,& acacia: & illud quod in capitulo de n§ fissura§ dicemus. Et est etiam, quum infanti accidit, & propriè, quum umbilicus inciditur; apostema: & tunc quidem accipienda sunt o § †spica celtica§ & terebinthina,& in oleo sesamino sunt soluēda: & infanti p § adhibenda:§& ex eis super umbilicū epithima faciendum. Et est etiam, quum infanti accidit, ne dormiat; & incessanter ploret;& ut os assidue uagiendo moueat: & tunc quidem necesse est, ut si posibile est; fiat quatenus dormiat, cum corticibus papaueris,& ipsius semine, & oleo,& lactucis, & oleo de papauere superponendo ex eis, temporibus,& uertici: & erit conueniens. Quòd si necessariū fuerit aliud istis fortius; fiat hoc medicamen. q §Semen † sule§ & nux hendem, papauer album, r † § § semen lini, s § † semen chelidoniæ, § portulacæ, semen plantaginis, semen lactucarum, & semen fœniculi,& anisum,& cyminum sumantur:&ex unoquoque istorum aliquid paulatim torreatur: deinde omnia terantur: & cum eis pars una psilij tosti, & non pulucrizati ponatur: & omnia hæc cum tanto zuccaro, quantum ipsa sunt, misceantur: & ex eis infanti quantitas duarum. ʒ. in potu tribuatur. Si autem uoluntas fuerit, ut hoc sit fortius; cum eo tantum opij ponatur, quantum est tertia huius partis, aut minus. Et est etiam, quum infanti accidit singultus: cui tunc danda est nux indica cum zuccaro. Et est quum infanti accidit uomitus fortis: cui forsan dabitur medietas † dauic unius gariofili. Veruntamen quandoque ei confert stomacho supponere emplastrum ex aliquo constringentium uomitum, debilium. Et est, quum infanti accidit stomachi debilitas. cuius quidem stomachus tunc t § ex muscho § cū aqua rosæ est liniendus, aut cum aqua myrti:& ei in potu succus cydoniorum tribuatur cum parua gariofilorum quantitate v §& zuccaro, aut. iij. octauæ. ʒ. unius galiæ muschatæ§ cum pauca quantitate miuæ. Et est, quum infanti accidunt somnia terrefacientia in somno, quæ plurimum eueniūt propter repletionem ipsius factam ex multa gulositate: quum ergo cibus corrumpetur:& stomachus hoc senserit; procedet nocumentum à uirtute sensibili ad uirtutem formatiuam & imaginatiuam: & apparebunt ei somnia terrefacientia. Oportet igitur, ne x §stomacho ipsius ualde pleno§ cogatur dormire: & ut ex melle ei ad lambēdum detur, quod digerat id, quod est in stomacho isto; & deponat. Et est, quum infanti accidit apostema gulæ inter os, & † gulam, quod quandoque extenditur usque ad musculos, & spondiles colli; & tunc quidem ipsius uenter suppositorio soluendus est: deinde ipse est medicādus cum aliquo, quod sit sicut rob de moris, & eis sibi similibus. & est etiam, quum infanti, dum dormit uehementer, accidit oregmon; cui semen lini tritum cum melle ad lambendum est tribuendum: aut cyminum tritum melle conspersum. Et est, quum infanti accidit y § uentris inflatio, § cuius medicationem iam nominauimus in capitulo de ægritudinibus capitis: ueruntamen hic referemus rem ei uehementer conferentem. 3 & est, ut origani,& castorei,& cymini partes sumantur æquales, & tritæ commisceantur, & ei in potu tribuantur; quorum sit pondus trium granorū hordei. Et est, quum infanti accidit, ut eius z §intestinum§ egrediatur: & tunc quidem corticum granati, & myrti recentis, & cupularum glandium, & rosarū siccarū,& cornu combusti, & aluminis iameni,& ungularum caprinarum, & balaustiarum, & gallarum partes sumendæ sunt æquales: & in aqua adeo fortiter coquendæ; donec eorū uirtus egrediatur: deinde in eorum apozimate sedere cogatur ipso tepido. & est, quum infanti accidit tenasmon, propter frigus quod ei superuenit: cui confert, ut nasturtij & cymini. ana ʒ. iij. sumantur, & trita cribellentur, & butyro ueteri uaccino conspersa ad bibendum cum aqua frigida dentur. Est præterea, quum in uentre infantis uermes minuti procreantur ei nimis nociui, & plurimum circa anum, in quo etiam longi generantur: sed lati rarò procreantur in ipso. Longi autem medicantur ex aqua a § † santonici§ de qua modicum in lacte in potu est tribuendum secundum eius fortitudinem. Et fortasse necessarium erit uentri ipsius emplastrum superponere ex b § † nigella & herba kali, § & uaccino felle, & coloquintidarum pulpa. Sed ad paruos curandos, qui sunt in ano, helenij,& †uenarum c §rubearum§ ana pars una sumenda est, & zuccari secundum totius magnitudinem: & deinde cum aqua, d † § § & ad bibendum detur. & est quum infanti in coxa accidit excoriatio: & tunc quidem myrthus trita pulucrizanda est desuper, aut radix e §ireos§ pulucrizata: aut rosæ tritæ, aut cyperus, aut hordei farina, aut lentium.

m ——— B.
n B. de ruptura
o B. alsebal qđ est alsengius. † assakel quæ ē aluianis.
p B. exhibeatur in potu ex eo.
q B. Semen uel granū alsemne. † .i. uel sampsuci uel chamepythcos. † grana.
r † B. papauer nigrum.
s B. alchausegi
† dauic pondus est sex granorū
t B. cū misusen
u B. & galie, aut Kirat. i. galie.
x B. super chede.
† meri.
y B. riha alsafian.
z B. anus.
a B. seiha, seu sceha. † asceth.
b B. albrengi al Kebuli. † boroum & caculæ.
c B. citrinarū. † .i. rubiæ tinctorum.
d † B. calida.
e B. liquiritię.

ANNOTAT.

1 *Qui morbi pueris accidant habes ex Hipp. 3. aph. Horum curationem docet Paulus lib. I. Vide & Aetiū lib. I. serm. 4.*

2 *His autem fortiora sunt calida &c. Cyparissum calidum esse ait, quod & lib. 2. Oppositum tamen Diosc. lib. I. et Paulus lib. 7. Vide Gal. sexto de simp. med. fac. Hic item acaciam calidam facit. Contrarium tamē idē scribit lib. 2. ubi lotam frigidam esse ait in secundo: non lotā autem frigidam in primo. quin etiam Paulus lib. 7. ait primi esse refrigeratium ordinis, quod & Diosc. lib. I. & Gal. 6. simpl. med. asserere uisi sunt. Verùm quod ad hæc pertinet. Acaciam inter frigida esse medicamenta reponendam, tùm eius astrictio uehemens, tùm tota medicorum schola constantissimè tuetur. Cupressum uerò, & si frigidam esse omnes consentiunt, quum tamen ea & odore & amaritudine quadam præstet non mediocri, non negarim calidas quoque in se partes continere, tametsi frigidæ præualent.*

3 *Et est ut origani & castorei &c. Exhibet infantibus origanum castorium & cyminum in potu, quæ sanè uehementis caliditatis sunt. Tu perpende Auerrois rationem 5. Coll. ob quam amaris necari pueros dicit. & Galeni quoque sententiam I. de tuen. san. qua uinum pueris interdicit. At uerò quòd alimentorum usus, quæ amara & calidiora sunt, puerulis summè sit noxius; nulli dubium est: medicamenta tamen & amara & calida ubi necessitas urgeat, exhiberi, nullus est qui neget.*

Aphor. 24. 25. & 26.
Cap. 6. 7. 8. & deinceps.
Fen I. tract. 2. & cap. 150.
Cap. 85.
F. I. tr. 2. cap. 3.
Cap. 104.
Cap. 27.
Cap. II.

De regimine infantium, quum mutantur ad ætatem pueritiæ. Cap. 4.

OPortet ut tota intentio sit in meliorando mores pueri, & moderando ipsos: & hoc quidem est, ut obseruetur, ne fortis ira, neque timor uehemens ei accidat, neque tristitia, neque uigiliæ: & istud fit considerando semper, ut ei adhibeatur, quod desiderat, & appetit: & nõ permittatur esse coram eo aliquid, quod ipse abhorreat: & in hoc duæ cõsistunt utilitates, una in ipsius anima, ut crescat, ipso à pueritia sua existẽte, bonorum morum, & fiat ei habitus fixus: & altera est in corpore ipsius, quoniam sicut mali mores malitiæ complexionis speciem sunt sequentes; ita, quum ex consuetudine acciderint, sequitur eos complexionis malitia. [a] † § § Ira nanque uehementer calefacit: & tristitia multum exsiccat: & pigritia uirtutes laxat animales, & cõplexionem ad phlegmatis proprietatem inclinat. In temperamento ergo morum, custodia, sanitatis animæ, & corporis simul consistit. Quum autem puer à somno excitatur, balneandus est: deinde dimittendus est ludere hora una: postea aliquid ad comedendum ei dandum: deinde dimittendus est ludere prolixius: postea balneandus: deinde cibandus: & quanto plus possibile est, aquam super cibum bibere non est permittendus, ne cibus crudus penetret antequam digeratur. Quum autem sex habuerit annos; magistro tradendus erit, qui eum doceat: in quo etiam gradatim est ordinandus; & neque est cogendus assidue in scholis morari. Quumque ad hanc peruenerit ætatem; [b] § minus erit balneandus: § & eius labor ante comestionem erit augmentandus: neque uinum erit ei dandum: & propriè, quum aliquis calidæ complexionis fuerit & humidæ: quoniam nocumentum, quod ex uino timetur, (& ipsum est choleræ rubeæ in potatoribus generatio) ei cito adueniet: [c] † § § & utilitas, quæ ex uini potatione generatur, est [d] § urinæ § prouocatio, & humectatio iuncturarum, quorum nõ indiget ipse. Non enim eius cholera rubea est multa, quæ in urina sit prouocanda: neque eius iuncturæ humectatione indigent: sed permittendus est aquam dulcem limpidam secundum desiderium in potu sumere. Et hic quidem erit cursus regendi eos donec ad. xiiij. perueniant annos, cũ solicitudine illius quotidiana, quod in eis est, ex minoratione humiditatum ipsorum, & processione exsiccationis & indurationis. Ordinãdi ergo sunt minorando exercitium: & separãdo ab eo, quod eos laborare facit inter pueritiam, & adolescentiam: & temperatum comitetur exercitium. Post hanc uerò ætatem sit eorum regimen, regimen [e] § sanorũ, § & conseruatio sanitatis. Nos igitur ad ipsam mutemus, & sermonem de rebus præmittamus, in quo continentur rei [f] § habenæ § in regimine adolescentium necessariæ: & ab exercitio incipiamus.

a † B. consimilis eis.

b B. Alia litera. minoretur ocio sitas seu quies.

c. † B. faciliter.

d B. choleræ p urinam.

e B. Alia litera. augmenti.

f B. fundamenta.

ANNOTAT.

Habes hæc item omnia ex Gal. I. de tu. sanit. & Paulo lib. I. Sed uide etiam libellum Gal. quòd animi mores temp. corp. sequ. & nota præterea quod hic de uino ait, desumptum ex Gal. eo I. de tu. san. Cuius oppositum uidetur supra scripsisse, & uide quæ illic notauimus.

Cap. 8. 10. 11. & 12. Cap. 14. Cap. 11. Fen 3. doct. 1. cap. 2.

DOCTRINA SECVNDA DICTIONIS TERTIAE.

De regimine, quod est commune † puberibus, cuius sunt. xvij. capitula.

† albaleghin.

De regimine adolescentium communi, & sermonis summa de exercitio. Cap. 1.

PRopterea quòd plurimũ regiminis conseruationis sanitatis est, ut nos exercitemur: postea comestio: deinde dormiendi regimen: ideò sermonem ab exercitio incipere debemus. Dicemus itaque, quòd exercitium est motus uoluntarius, propter quem anhelitus magnus, & frequens est necessarius. Et ad ipsum qui dem peragendum conuersus secundum modum suæ æqualitatis, & in hora sua, nullo indiget eorũ medicamentorum, quæ materialibus necessaria sunt ægritudinibus, & ægritudinibus, [a] † § § quæ eas sequuntur, & ex eis accidunt: & hoc quidem est, quum reliquum eius regimen conueniens est & rectum: & huius quidem declaratio est, quoniam, quemadmodum scis, nutrimento indigentes sumus, & nostræ conseruatio sanitatis est ex nutrimento nobis conueniente, quod equale existit in quantitate sui & qualitate. Nullum autem ex nutrientibus, quæ sunt in potentia; cum omni totalitate sui ad nutrimentum mutatur in effectu: immò in unaquaque digestione, aliqua ex eo superest superfluitas, ad quam euacuandam studet natura. Veruntamen naturæ euacuatio [b] § solummodo § non est euacuatio completa, immò proculdubio ex superfluitate cuiusque digestionis remanet [c] § abstersio § & impressio. Quumq; hoc frequenter fiet: & iterabitur, & aggregabitur ex eo aliquid mensuram habẽs; prouenient ex eius aggregatione superfluitates malę, corpus à multis lædentes partibus. Quũ enim putrefient, ægritudines generabunt putridas. Et si ipsarum qualitas fortis fiat, malitiam generabunt complexionis: & si earum quantitates multiplicentur, prouenient inde [d] § accidentia repletionis prædicta. § Et si ad aliquod membrum fluxerint, apostemata generabunt: & ipsarum fumi substantiæ spiritus complexionem corrumpent. Nobis ergo necesse est eas proculdubio euacuare. Earum autem euacuatio secundum plurimũ non completur, neque [e] § est conueniens § nisi, cũ medicinis fiat uenenosis: quæ proculdubio naturam frangunt: quæ etiam si uenenosæ non essent; non posset esse, quin eas bibere naturæ laboriosum esset: quemadmodum dicit Hippocrates ꝙ medicina purgat, & inueterat. Et præter hoc totum cum humore superfluo euacuant ex humiditatibus naturalibus, & spiritu, qui est uitæ substãtia, partem magnam: & hoc quidem totum est ex eo, quod uirtutem membrorum principalium, & eis seruientium debilitat; hæc ergo, & alia sunt impedimenta repletionis, quum in sui dispositione dimissa fuerit, aut quum euacuabitur. Amplius exercitium est res, quæ magis prohibet, ne repletionis

a † B. complexionalibus.

b B. unius earũ.

c B. residuum.

d B. ægritudines repletionis prædictæ.

e B. perficitur.

repletionis materia congregetur: quum alia regimina conuenerint ei: & est id, quo calor innatus [f] ǁrenouaturǁ & corpori leuitatis cōfert usum. Ipsum nanque subtilem amplificari facit calorē: & quod ex superfluitatibus congregatur; quaque die dissoluit: & motus eas in [g] ǁlabendoǁ iuuat: & ad loca, unde egredi solent, perducet. Omnibus ergo diebus nō congregatur superfluitas, de qua sit curandum: & præter hoc, est, sicut diximus, quòd calorem innatum accrescere facit, & iuncturas, & chordas duras efficit: quamobrem [h] ǁ operationes efficere possunt: & à passionibus securę fiunt: ǁ & membra apta reddit ad nutrimentum recipiendum, propter illud, quod ab ipsis ex superfluitatibus [i] ǁexpellit:ǁ uirtus igitur attractiua mouetur, & membrorum [k] ǁ duritiem ǁ resoluit, & membra facit leuia, & humiditates subtiliat, & poros dilatat. Exercitium autem relinquens in hecticam frequenter incurrit: quoniam membrorum debilitantur uirtutes, propterea quòd motū dimittunt, qui innatum eis defert spiritum: qui uitæ cuiusque membri instrumentum existit.

f B. uiuificatur.
g B. expellēdo.
h B. fortificat eas ad operationes pficiendas, & à passionibus securas facit.
i B. minuit.
K B. nodositatem.

ANNOTAT.

Quid exercitatio sit, & qui eius usus ac necessitas? Gal. 2. de tuend. sanit. & lib. de renum affect. dign. scriptum reliquit, ex quo hic author transtulit. & Paulus lib. 1. Vide autem quæ de nutrimento & excrementis hic notantur 1. de tu. san. Verùm quod ultimo loco ex intermissa exercitatione hecticam induci scribit: id sanè ex Galeno non legimus. habemus tamen ex eo 1. de dif. feb. febres, atque alios morbos intermissa exercitatione sequi. & 3. de symptom. cau. ac 5. de loc. aff. cruentas fieri dysenterias. ad quas postmodum ubi diutius perdurauerint, hecticas quoq; febres consequi certißimū est.

Cap. 7. Cap. 2. Cap. 16. Cap. 3. & 12. Cap. 2. Cap. 2. Cap. 7.

De speciebus exercitij. *Cap. 2.*

EXercitium aliud est, ad quod peruenitur ex occupatione alicuius humanarum operationum: aliud est exercitium purum, quod est illud, quod intenditur scilicet quod est exercitium tantum, ex quo exercitij quæruntur iuuamenta: quod habet differentias. Nam exercitium aliud est multum: aliud est paucum: aliud est forte, & uehemens: aliud est debile & leue: & aliud est uelox, & aliud est tardum: & aliud est athicū scilicet compositum ex fortitudine & uelocitate & aliud est [a] ǁlaxumǁ & inter omnia duo extrema reperitur æquale. Exercitij uerò species sunt, luctari [b] ǁ& manus manibus contorquere, & percutere in mandibulis,ǁ & currere, & incedendi uelocitas, & iacere cum arcu, [c] ǁ& salire sursum ad rē à qua fiat suspensio, & super pedem unum. ǁ Et cum ense, aut cum lancea scrimire: & equitare equos & [d] ǁcaschuǁ manibus, quod est ut homo super pedum extremitatem stet, & manus suas ante & retro ueloci extendat motu, & hę quidem sunt exercitij species notabilis. Ex subtilium uerò & debilium exercitiorum speciebus est exercitium, quod fit [e] ǁinundationibusǁ & in cunis stando, aut sedendo, aut iacendo, aut paruam nauiculam intrando, aut nauiculam piscatorum. Istis autem fortius est, uectari in equis, & camelis, & lecticis, & in plaustris uehi. Et ex fortioribus quidem exercitijs sunt ea, quæ fiunt campestribus armis: & est, ut homo cursum stringat suum in loco campestris ludi usque ad finem; deinde retro redeat, & incessanter spatium quaq; reuersione minuat; donec [f] ǁin medio stet capite reuerso. Et ex eis est, loca costarum, quæ sunt sub ascellis, manibus ad anteriora porrectis brachijs uerberare, ǁ & manus adinuicem percutere: & in plano salire, & in alto: & ludere cum uirgis [g] ǁalcheiseran retortis: & cum pila magna & parua: & ludere cum reuolutione uirgarum: & in adiutorij musculis se adinuicem capiendo: & eleuare lapidem: ǁ & æquos currere: & ipsos in circuitu retroducere.† Lucta quoque multas habet species: ex quibus est, ut quisque luctantium in medio sui comparis manus suas teneat, & ipsum constringat: & quisque ipsorum laboret, ut à suo socio soluatur, altero ipsum tenente. Et est etiam ut manus suas supra suum comparem contorqueat, & dextram suam ad sui comparis dextram porrigat, & sinistram ad sinistram, & facie ipsius ad illius faciem conuersa, & ipse eleuet eum ad superiora, deinde reuoluat eum, & quandoque incuruetur, & quandoque erigatur. Et de eis est impulsio, quæ duobus fit pectoribus. Et ex eis est, ut quisque eorum sui comparis collum teneat, & ipsum ad terram trahat. Et ex eis est, pedes torquere, & ipsos premere, [h] ǁ& calcaneos sui comparis suis calcaneis aperire,ǁ & quæ his similia existunt ex modis, quos luctatores faciunt. Ex exercitijs uerò uelocibus est ut quisque duorum comparium locum cum suo compare uelociter permutet, & saliendo ad posteriora retrorsum tendat, & alter ad anteriora secundum ordinem, aut absque ordine. Et ex eis est exercitium, quod fit duabus acubus subselliorum: & frequenter ad posteriora saliendo: & est ut homo stet in aliquo loco, deinde à duobus sui lateribus duas subselliorum acus in terram figat, inter quas sit unus passus: postea incedat mutando, quæ à dextra est, ad sinistram, & quæ à sinistra ad dextram: & sit hoc quā uelocius posibile fuerit. Et exercitia quidam fortia & uelocia fiunt quietibus admista, aut exercitijs suauibus. Amplius exercitia fieri debent secūdum diuersos modos, & non secundum unum est standum. Vnumquodque præterea membrum exercitium habet sibi proprium. Et manuum quidem & pedum exercitium non est res occulta. Pectus uerò & mēbra anhelitus quandoque exercitantur uoce graui, & magna; & quandoque acuta; & inter eas mista. & hoc etiam exercitium est ori, & uuulę, & linguæ, & collo: & decorat colorem; & mundat pectus; & ipsum exercitat cum exsufflatione & retentione anhelitus: & hoc erit toti corpori aliquod exercitium; & ipsius dilatat cannales: uerūtamen magnam longo tempore efficere uocem, est timorosum: & si quæ fortis est perduret; necessaria fit multa aeris attractio, in qua est timor. et si sit longa; erit necesse multum expellere aerem; in quo magnus existit timor. Ad legendum præterea suauiter est incipiendum, deinde uox ordinatè est exaltanda: postea, quum uox fortior facta fuerit, & creuerit, & longa fuerit; tempus ipsius ponendum erit temperatum: quoniam tunc magnum affert iuuamentum. Quod si eius tempus prolongabitur; erit in ipso timor temperatis & sanis. Vnusquisque præterea homo secundum se habet exercitium. Exercitium uerò, quod est debile,

a B. athit, & aliud est metharach.
b B. & almebathase, & cū spatula, uel cubito, uel alia pte corporis sociū impellere, & concutere.
c B. & proijcere iaculos, & salire super pedē unum.
d B. alcafachcum.
e B. alargiha.
f B. stet in fine eius in medio. Et ex eis est, insequi vmbram suā, ut ipsam pcutiat ī capite.
g B. retortis dictis alsulegian cū pila magna, aut pua lignea: & ludere cū pila ex corio inflata, aut nō inflata: & lapidē eleuare, aut proijcere.
† Elmubatase.
h B. & cruta sui cōparis suis cruribus cōtorquere uel inuoluere.

le, sicut [i] §reuolutio in cuna,§illis est conueniens, quos febres debilitauerunt: & conualescentibus, qui se mouere non possunt, neque sedere:& quos ellebori potio debilitauit,& quę sicut ipsum sũt: & ægritudinem in diaphragmate habentibus. Quumq; suauiter fiet; dormire faciet, uentositates dissoluet: & cõferet reliquijs ægritudinum capitis, sicut stupori,& obliuioni:& commouebit [k] desideria:§ & naturam excitabit. Quum autem super lectum [l] † § §fiet motus; erit cõuenientius ei, qui habet sicut hemitritęum,& febres compositas,& phlegmaticas; & habenti hydropisim, & dolorem podagricum, & ægritudines renum; quoniam hæc [m] § inundatio § materiã efficit aptam euulsioni: et debile quidem ei, qui est debilior:& forte ei, qui est fortior. In plaustris autem uehi has efficit operationes,[n] § sed humores magis quàm huiusmodi ebullire facit.§ Et est etiam, quum quidam plaustris uehuntur facie retrouersa, quod uisus debilitati, & eius obfuscationi magnum confert iuuamentum. In paruis uerò nauibus,& magnis ferri,confert lepræ,& hydropisi,& apoplexiæ,& frigiditati stomachi,& eius inflationi:[o] § quoniam, quum coram littoribus maris fuerit,commouebitur ei uomitus, § & deinde quiescet, & conferet stomacho: sed nauibus ferri in mare altum est fortius in remouendo ægritudines, quas nominauimus: propterea q; secundum animam lætitia & tristitia diuersificantur. [p] §& secundum membra nutrienti eorum uero exercitium,corporis exercitium est sequens.§ Visus præterea exercitatur res inspiciendo minutas: & quandoque ordinando ipsum,ut res luminosas leuiter intueatur. Auditus etiam exercitatur, sonos auscultando occultos: & quãdoque auscultando magnos. Vnumquodque etiam membrum exercitium habet sibi proprium:& hoc quidem in conseruatione sanitatis cuiuscunq; membri referemus, quum librum disponemus particularem. Exercitio præterea utens sibi cauere debet,ne exercitij [q] † § §calefactio ad id, quod ex membris suis est debile;perueniat,nisi secundum modum consequendi:uerbi gratia,oportet ut, cui uarices accidũt,pedes in exercitio,quo utitur,non multum moueat; sed ipsum diminuat, & suum perficiat exercitium cum eis, quæ sunt corporis superiora:sicut collo,& capite,& manibus: ideo ut exercitij [r] §operatio§ ad ipsius pedes à superioribus perueniat. Corporis præterea debilis exercitium oportet ut sit debile: & fortis ut sit forte. Et est tibi sciendum, quòd unumquodque membrum per se habeat exercitiũ, quod est sibi proprium, quemadmodum oculo est proprium intueri, quod est subtile:& gutturis uocẽ ingrossare, uel augmentare, postquam hoc ordinatè fit.& similiter dẽs & auris. Et eodem modo omne membrum in suo cap.

k B.appetitum

l † B. in modũ uiscoli.

m B. cõmotio super lecticã in modũ uiscoli.

n B. sed eorum impressio est uehementior quã huius.

o B.& illud quũ prope littus maris fuerit,&quũ commouebit ex eo nausea, seu uomitus.

p B. Membrorũ aũt nutrientium exercitiũ est conueniens exercitium reliquarum partiũ corporis.

q † B. fortitudo vel.

r B. impressio seu uestigium.

ANNOTAT.

Differentias, species, ususq; exercitationis particulares ac communes accuratè scriptas habemus ex Gal. 2.de sanit.tuen. Paulo lib.2.& Oribasio lib.5. Ad hoc autem negocium et libellus Gal.de parua pila inscriptus refertur. Lege etiam Aetium lib.1.serm.5.

Cap. 8. 9. 10. & 11. Cap.17.

Cap. 6.

De hora incipiendi exercitium & mensurandi,& ordinandi ipsum. Cap. 3.

Hora, qua inceptio exercitij præparatur, oportet ut corpus sit mundum,& ne in partibus interaneorum,& uenarum chymi siluestres,& mali existant, quos exercitium in corpore diffundat: & ut cibus hesternus iam sit digestus in stomacho,& hepate,& uenis,& ut alterius cibi hora iam aduenerit.Et hoc quidem declarat urinæ secundum substantiam, & colorem maturatio,& erit hæc [a] §prima hora§ digestionis.Quũ enim iam longè fuerit, & natura aliquo tempore in nutrimento ministrare desierit, & igneitas in urina accensa fuerit, & citrinitatis naturalis terminus transierit; exercitium impediens erit,quoniam uirtutem deijciet. Et propter hoc dixerũt quidam,quòd quum forte exercitium necessariũ est; bonum est,ne sit stomachus uehementer inanitus; immò sit in eo paucum nutriens, & in hyeme quidem sit grossum,& in æstate subtile. Amplius, qui exercitatur, si est plenus, melius est, quàm si exercitetur quũ est uacuus. & melius est ut exercitetur,quum est calidus & humidus, quã ut exercitetur dum est frigidus & siccus. & ex horis quidem ipsius melior est æqualitas. [b] † §

§ Est autem, quum exercitium hominem calidæ & siccæ complexionis ad ægritudines perducit: quum igitur discesserit ab eo, sanabitur. Oportet præterea, ut qui exercitatur; incipiat, & superfluitates ab interioribus expellat scilicet intestinis & uesica; deinde exercitetur: ueruntamen præparationis fricatione prius utatur, quæ naturam uiuificet, & poros dilatet: & oportet, ut fricatio cum re aspera fiat:deinde oleo inungatur dulci, postea secundum ordinem inungatur, donec membrum presione non uehementis penetrationis comprimatur:&fit hoc manibus multis,& diuersis obuiantibus sitibus:ideo ut hoc ad omnes musculorum perueniat partes: deinde dimittatur fricatus, & exercitari incipiat. In tempore autem ueris horarum ipsius melior est, quæ est iuxta meridiem in domo temperata:& in æstate oportet ipsum præcedere. In hyeme uerò rationi conueniens erat, ut ferè usque ad [c] §noctẽ§ tardaretur:sed alia prohibẽtia hoc uetant. In hyeme igitur locus tepefieri debet,& temperatè calefieri; deinde exercitio utendum in hora,quæ melior existit secundum illud, quod diximus, ex digestione nutrientis, & expulsione superfluitatũ. In quantitate autem exercitij tres res sunt considerandæ: una earum est color: quoniam dum in ipso bonitas augetur adhuc est hora. et secunda motus:quoniam dum leues perseuerant, adhuc est hora. et tertia membrorum dispositio secundum ipsorum inflationem:quoniam dum ipsorũ augetur inflatio, adhuc est hora. Quum autem dispositiones istæ minui cœperint:& sudor uaporalis,& resudatio [d] §liquida§facta fuerit,dimittendum erit. Quum autem præmissum fuerit; [e] §redeundum est ad oleum,quod sudare facit:§ præcipue,si anhelitum sui exercitans tenuerit. Quũque die primo terminum exercitij ipsius cognoueris,& ipsum nutriueris, & nutrientis quantitatem, quam tolerare ualet,cognoueris; nil in secũda die mutes; sed nutriens ipsius, & exercitium in die secundo mensura secundum eius terminũ in die primo.

a B.principium horæ huius.

b † B. inter ea ambo.

c B.vesper.

d B.fluens.

e B.Alia litera: applicet ei oleũ almagarach in vngendo.

ANNOT.

ANNOTAT.

De tempore, mensura, & ordine se se exercendi opportuno, eadem fere Galenus refert secundo de tuend. sanit. quæ hic author. Sed uide & libellum de renum affect. dignot. & Hippocr. 6. de uulg. morb. partic. 3. & Paulum lib. 1.

Cap. 2. 7. & 12.
Cap. 7.
Aph. 8.
Cap. 15. & 16.

De fricatione. Cap. 4.

Fricatio alia est dura, quæ extendit uel inspissat: [a] † § § alia est mollis, quæ laxat: & alia est multa, quę macrescere facit: & alia est temperata, quæ ingrossat. Quumq; hæc componentur, prouenient paria nouem. Et est etiam fricatio, quæ est aspera scilicet cum pannis asperis, quæ sanguinem ad exteriora ueIociter trahit: & alia est lenis cum palma, aut cum pannis lenibus, quæ sanguinem [b] § cōiungit; § & ipsum in mēbro continet. Quod autem ex fricatione quæritur; est corporum rarorum inspissatio, & molliū induratio, & spissorum rarificatio, & durorū mollificatio. Est præterea præparationis fricatio: quæ est antequam est exercitium: & incipit fieri suauiter: [c] § quæ, quum uoluntas surgendi adest, stringit & indurat. Et est fricatio reductionis, § quæ est post exercitium, & uocatur etiam fricatio quiescere faciens: & quod in ea intenditur, est superfluitatum in musculis retentarum resolutio ex eo quod per exercitium non euacuatur, ut euaporentur, & nō accidat fatigatio. Et oportet quidem ut hæc fricatio molliter & suauiter fiat. Sed quæ ex ea melior est; est prima, quæ est cū oleo; quæ cum duritie, [d] § & grossitie, § & asperitate facienda non est: quoniam membra inde exasperantur: & pueri ab augmento prohibentur: sed in adolescentibus est eius impedimentum minus. Quòd si in fricatione contingat error, qui ad partem duritiei declinet; est sanior errore, qui ad mollitiei partem declinat: quoniam fortem resolutionem facilius est corrigere, quam molli fricatione ad recipiendum [e] † § § corruptionē præparare: licet fricatio dura, & aspera, quum superflua fuerit in corpore puerorum, ipsos crescere prohibeat. Et tu quidem nunc inuenies hoc post, apud rememorationem horę fricationis, & conditionum ipsius: ueruntamen in hac hora [f] § reductioni § declarationem addemus. Dicemus itaque quòd ipsa pro certo est, ac si esset [g] § altera § pars exercitij, in qua cum oleo incipiendum est & fortitudine: deinde cum ea ad mediocritatem est declinandum: neque, [h] § dum in sua existit fortitudine, § est dimittenda. Et melius quidem est, ut, dum fit, multæ super eam coniungantur manus. Fricatus præterea membra sua fricata post fricationem extendere debet, ut ab eis superfluitates expellantur: & fasciam sumat, quæ ad partem membrorum omnium ipsis extensis [i] † § – § procedat: & quanto plus poterit, suum contineat anhelitum: & præcipue quum musculi uentris lassi fient, & pectoris musculi, si facile fuerit, extendentur: postea etiam musculi uentris in fine rei parum extendantur, ut intestina inde aliquam habeant reductionem: & inter hoc & hoc eat, & se supinum proijciat, & suos pedes pedibus sui comparis commisceat. Exercitantium uerò excellentes aerem inter sua continent exercitia, sed tamen reductio quandoque in medio interponitur exercitio. Ipsum nanque dimittitur, & deinde ad ipsum reditur, si prolongandi exercitium uoluntas affuerit. [k] § Non autem multa indiget fricatione cum oleo, qui uult reductionem, nisi in ipso dispositio fuerit, quæ sibi non placet: & nisi non reductionem quærat. § quòd si fatigationem senserit, oleo inūgatur, sicut nominabimus. & siccitatem si senserit; fricatio augmentanda erit, donec ad æqualitatem perueniat. Fricatio pręterea quandoque iuuat, & fortis compressio, quū tempus est dormiendi: quoniam corpus alleuiat. & humiditates ad iuncturas prohibet fluere.

a † B: & fortificat.
b B. aggregat.
c B. deinde quū existimatur, quòd approximet hora surgendi ad exercitiū, tunc uehemētior fiat fricatio. Et ex ea est fricatio alastardad.
d † ——— B.
e † B. superfluitates uel.
f B. fricationi reductionis.
g B. ultima.
h B. usque ad laborem eius.
i † B. fricādo.
k B. & ille non indiget fricatione plurima, qui uult fricationē reductionis & ē ille cui nō denegat aliquid ex dispositiōe sua, & non uult reductionem.

ANNOTAT.

Frictionum differentias & uim omnem breuissima sententia complexus est Hip. lib. de ijs quæ in medicatr. fi. part. 3. Hanc probat Celsus lib. 2. & fusius Gal. explicat 2. de tu. san. & lib. 3. & lib. 5. & ex Gal. Paulus collegit lib. 1.

aph. 25.
Cap. 14.
Ca. 3. 4. 5. 6. & 7
Cap. 2. Cap. 3.
Cap. 15. & 18.

De balneo & nominandis balneis. Cap. 5.

Huic autem homini, in cuius regimine noster consistit sermo, balneatio resolutionē faciens non est necessaria: quoniam corpus ipsius est mundum: & neque, qui balneo indiget; eget ipso, nisi ut ab ipso habeat calorē subtilem, & humiditatem temperatam, Quapropter isti in ipso non multam debent facere moram. [a] § Quòd si in fontem descenderint; in ipsum ingrediantur quousque ipsorum rubet, & inflatur superficies; § & in principio resolutionis ab eo remoueantur. & aer in circuitu eorum aquam dulcem fundendo humectetur; deinde uelociter lauentur, & egrediantur. Oportet præterea ne exercitatus ad balneum uelociter pergat donec perfectè quiescat. Balnearum uerò dispositiones, & earum conditiones, iam declaraui; & in alio loco retuli. Veruntamen quod hic dicere debemus, est, quòd omnes balneandi, secundum ordinem balnei casas ingredi debent: & neque in domo calida morentur, nisi secūdum quantitatem, quæ eis nocumentum nō inferat, & requiescere faciat propter superfluitatum resolutionem, & corporis ad nutriens præparationem à debilitate ipsum custodiendo, & ab aliqua forti causarum febriū putridarum. Qui uerò impinguari desiderat, balneum post comestionē ingrediatur; si securus fuerit ne oppilationes accidant. Et qui bene se custodire uoluerit, si calidæ fuerit complexionis, [b] § oxymel § bibat propter oppilationum prohibitionem: & si frigidæ fuerit complexionis, diamentastrum sumat, & diatrionpipereon. Qui autem uult resolutionem, & macrefieri; balneandus est dum est famelicus, & ibi multū moretur. Sed, qui sanitatem uult conseruare; balneum ingredi debet, postquam digestum est, quod est in stomacho & in hepate: & si timet, ut cholera ebulliat rubea, si hoc fecerit, & se ieiunus balneauerit, ante balneationem rem sumere debet subtilem, quā comedat. Et qui uerò calidæ existit complexionis, cholera abundans rubea; hoc est ei necessarium. & huiusmodi ab ingressu domus balnei calidæ prohibendus est. Ex eis autem quibus isti cibantur, melius est panis in succo fructuum infusus, aut in aqua ros. Et se custodire debent ne rē frigidam

a B. immò utantur tina usu tā longo quousq; in ea rubeat ipsorum cutis & infletur.
b B. syrupū acetosum.

frigidam actu bibant in egresione balnei, aut in balneo; quoniam pori sunt aperti: quare frigiditas non tardatur, quin ad membrorum principalium corpora procedat, & ipsorum corrũpat uirtutes: ab omni quoque re uehementis caliditatis se custodire debent; & præcipue ab aqua: quoniã si eam sumpserit, timendum erit ne cito ad membra penetret principalia, & accidat phthisis & hectica. Præterea sibi caueãt ne cito balneum egrediantur: & caput post ipsum discooperiãt: & corpus ad recipiendam frigiditatem exponant. [c] § A balneo uerò § egredi debent, si tempus fuerit hyemis, suis bene cooperti pannis. Sed qui febrem habet; à balneo se custodire oportet in hora febris: & qui solutionem habet continuitatis: aut apostema. Et tu quidem iam sciuisti ex eo, quod præcesit, quòd balneum est calefaciens, & infrigidans: & humectans, & desiccans: & iuuãs, & impediens. Et eius quidem iuuamẽta sunt somnum facere, & aperire, & [d] § abradere, § & resoluere, & digerere, & nutrimẽtum ad cutis superficiem attrahere: & ipsius iuuamentum non est nisi in resolutione eius quod resolui uolunt: & in expulsione eius quod uult expelli in parte naturali: & in retentione uentris: & remotione [e] § fatigationis. § Eius autẽ impedimenta sunt, debilitare cor, si multum morati fuerint: & facere syncopim, & nauseam: & humores quietos mouere: & eos ad putrefactionem præparare: & cum eis ad membrorum debilium receptacula declinare. ergo ab eis accidunt apostemata in occulto membrorũ, & in eorum superficie.

c B. immò à balneo.

d B. abstergere.

e B. lassitudinis

ANNOTAT.

Habentur hæc de balneis omnia ex Gal. 3. de tuend. ualet. & 10. meth. & Paulo lib. 1. Sed egit de hac re et Hipp. 3. de rat. uict. in ac. copiosè. Facitq; ad hunc locum & Gal. lib. de marasmo. & Celsus lib. 2. Dissentire autem hic author uidetur ab Hipp. & Gal. quum ijs qui pingues fieri uolunt balneum à cibo consulit; cuius contrarium tùm Hipp. libro citato, tùm Gal. ibidem, & 1. de tu. san. ac alibi sensisse uidentur. Desumptum tamen & hoc ex Gal. est & 6. de san. tu. & 14. meth. quibus locis & ijs quibus mordaces succi redundant, & qui extenuati sunt, utiles esse à cibo balneas confirmat nisi obstructionum suspicio sit: quod & hic author. Vide & de balneis multa in libello quem author de remou. nocum. quæ accid. &c. scripsit tractatu tertio.

Cap. 4. Cap. 10. Cap. 51. Text. 44. 45. & deinceps. Cap. 6. 7. & 8. Cap. 17. Text. 55. Cap. 10. Cap. 3. Cap. 16.

De ablutione, quæ fit cum aqua frigida. Cap. 6.

Hoc quidem conueniens non est, nisi cuius regimen undique conseruatur: & cuius ætas & uirtus, & figura, & tempus sunt cõuenientia: & [a] § neque fastidium, neq; uomitum, neque uentrem § neque uigilias, neque rheumatismos habet: neque est puer, neque senex: & in hora in qua ipsius corpus est leue, & motus conuenientes. Et est, quum hoc fit post ablutionẽ aqua calida factam, ad hoc, ut exteriora fiant fortiora, & ut calor retineatur naturalis. Quòd si uoluntas affuerit ut istud sit; oportet ne aqua multum sit frigida; immò sit temperata: & est quum hoc fit post exercitium: & tunc quidem oportet ut fricatio ante ipsam fiat fortior quam solebat: sed inũctio sit ex oleo, quemadmodum solebat: & sit exercitium post fricationem [b] § & inunctionem temperatam: aut sit parum uelocius § quam solebat. Deinde post exercitium, in aqua frigida subito [c] § natet, ut ipsius membra simul dura fiant: § postea perseueret in ea secundum mensuram suæ leuitatis, & quantum tolerare ualet, antequam superueniat horripilatio: deinde quum egressus fuerit; fricetur, sicut nominabimus: & eius cibus augmentum suscipiat; & [d] † § § potus diminutionem. Et consideretur tempus reuersionis sui coloris ad ipsum, & caloris eius: ex quo, si uelox fuerit, scietur quòd eius mora fuit moderata: & si tarda fuerit; scietur quòd mora prolixior fuit, quàm debuit. Ipse igitur alio die mensuretur secundum quòd ex hoc scitum fuerit. & est quum post fricationem, & coloris, & caloris reuersionem, iterum aquã ingreditur: sed, qui hoc agere uoluerit; gradatim in ipso procedat: & calidiore die qui est in æstate, hora feruoris prius incipiat: & sibi caueat ne uentus sit ibi: & ne illud post coitum peragat: neque post cibum, qui non sit digestus: neque faciat hoc post uomitũ: neque euacuationem: neque post coliricam passionem: neque uigilias: neque corporis debilitatem: neque stomachi: neque post exercitium: nisi qui illud agit, ualde sit fortis [e] † § § secundum modum, quem diximus. Cum aqua autem frigida lauari secundum modos quos diximus, calorem naturalem subito ad interiora pellit. postea confortat ipsum ut fortior fiat, & egrediatur extra [f] § multum.

a B. nauseatiuã satietatem, neq; vomitum, neq; fluxum ventris.

b B. & fricationem temperatã, & sit fricatio ꝑdicta uelocior parum. Alia literá. fricationem temperatã, & sit parum uelocius

c B. ingrediatur ut ipsius membris simul accidat uel superueniat.

d † B. uini.

e B. tunc enim administretur.

f B. in duplo plus quàm erat.

ANNOTAT.

Habes & hæc ex Hipp. lib. 3. de rat. uict. in ac. & ex Gal. 3. de san. tu. & 10. meth. copiosè & ex his Paulus lib. primo plura hac de re scripta reliquit. quæ tu uide.

Text. 44. & deinceps. Cap. 4. cap. 10. Cap. 51.

De regimine eius, quod comeditur & bibitur. Cap. 7.

Oportet ut sanitatis cõseruator studeat, ne cibi ipsius substantia sit aliquod nutrientium medicinalium, sicut olera, & fructus, & reliqua ab ipsis: quoniam subtiliantia sanguinem, sunt adurentia: & grossa, sunt ipsum phlegmaticum facientia, & corpus grauantia. Oportet autem, ut cibus sit talis, quales sunt carnes, & propriè carnes hædorum, & uitulorum lactentiũ paruorum, & agnorum annualium. Et triticum ab extraneis rebus purgatum: quod ex messe sana fuerit collectum, cui nullum accidit nocumentũ: & res dulcis [a] § conuenientis complexionis: & uinum bonum, odorem bonum habens. § Alia autẽ ab istis non respiciat; nisi secundum modum fuerint medicationis: aut secundum præseruationẽ. Fructus tamẽ nutrienti magis similes sunt ficus: & vuæ [b] § ualde maturæ, § & dactili in regionibus, & ciuitatibus, in quibus esse consueuerunt. Veruntamen, quum aliquis hæc comederit, si superfluitas inde prouenerit; ad ipsam festinet euacuãdam. Oportet præterea ne aliquis comedat; nisi post desiderium: neque in hoc tardetur, quum desiderium [c] § ebullierit: § nisi fuerit mendosum, ut ebriorum desiderium, & habẽtium [d] § fastidium, § quoniam tolerare famem stomachum [e] § putridis § replet humoribus. In hyeme præterea nutriens actu

a B. conueniẽs cõplexioni, & uinum bonum habẽs odorem.

b B. maturæ dulces valde.

c B. fuerit excitatum.

d B. nauseatiuã satietatem.

e B. virulentis.

actu calidum comedat: & in æstate frigidum, aut quod paruæ sit caliditatis. & neque caliditas, neque frigiditas ad rem perueniat, quam sustinere non possit. Scias autem quòd nihil est deterius saturitate in tempore fertilitatis, quam fames sequitur in tempore sterilitatis: & èconuerso. sed tamen conuersio est deterior. Vidimus enim multos, quibus in tempore sterilitatis cibus defecit: postea, quum in tempore fertilitatis abundauit; repletos fuisse, & mortuos: licet uehemens repletio in qualibet dispositione sit pernecabilis; siue ex comestione sit, siue ex [f] § potu. § Quot nanque homines superflue se repleuerunt, & suffocati interierunt? Quum autem error ceciderit in comedendo, aut bibēdo aliquod medicinalium nutriētium; regendum erit, quomodo digeratur, & maturescat: & ipse custodiendus à malitia complexionis, quæ ex eo timetur: accipiēdo post ipsum, quod sit ei contrarium, donec digeratur. Quod ergo frigidum fuerit, sicut cucumer, & cucurbita; temperetur cum eo, quod ei existit contrarium, sicut allia & porri. Et si fuerit calidum; tēperetur cum eo etiam, quod ei fuerit cōtrarium; sicut cucumeres, & portulaca. Et si oppilatiuum fuerit; sumatur, quod aperiat, & euacuet: deinde famem [g] § diu § toleret. & neque ipse, neq; omnes, qui sanitatē custodire uolunt; aliquid comedāt, nisi desiderium fuerit certum: & stomachus, & superiora intestina à primo nutriente euacuata fuerint. Quod enim in corpore est deterius; est nutriens super nutriens, quod non est digestū, mittere. Et præterea nihil est deterius quàm [h] § fastidium: & propriè, quum fuerit fastidium § ex malis nutrientibus: quoniam, quum fastidium prouenerit ex grossis nutrientibus; hæreditare faciet iūcturarum dolores, & renum, & dispniam, & podagram, & splenis, & hepatis grossitiem, & phlegmaticas ægritudines, & melancholicas: sed quū ex subtilibus acciderit nutrientibus; prouenient ex ipso febres acutæ, malignæ, & apostemata mala acuta. Veruntamen quandoq; necesse est aliquem cibum, aut rem cibo similem mittere super alium cibum, quæ sit ei sicut medicina. uerbi gratia [i] § sicut illi, qui nutrientia comedunt acuta, aut salsa; deinde post tempus in quo nondum completa fuit digestio, consequēter eis adiungunt res humectantes ex nutrientibus saporem non habētibus. § Et istis quidem hoc sufficit regimen: & exercitium non est eis necessarium. & horum cōtraria dispositioni, est dispositio eorum, qui grossis cibarijs post aliquod tempus consequenter admiscent, quod uelociter digeritur, & est acutum. Amplius paruus motus post [k] § comestionem, ipsam in stomacho quiescere facit: § & propriè quum dormiendi post ipsam uoluntas affuerit. Accidentia præterea animæ [l] § horribilia, § & motus corporei fortes, digestionem fieri prohibent. Et in hyeme quidem cibi pauci nutrimenti non sunt edendi, sicut olera, sed nutriens magis est edēdum, quod est [m] § ex granis: § & fortis etiam soliditatis: & in æstate, huius contrarium. Ex cibo etiam nullus ita est replendus, ut non sit ibi locus [n] § superfluus: § sed ab eo est remouendus reliquijs desiderij adhuc in anima remanentibus: hæ enim famis reliquiæ post horam unam destruuntur. Et in hoc usus est conseruandus: quoniam deterior comestio est, quæ stomachi facit grauitatem: & deterior potus [o] † § § est, qui temperamentum egreditur; & in stomacho natat: & si aliquo die superfluerit; sequēti die famelicus maneat; & somno utatur prolixiore in loco temperato, in quo neque sit calor, neque frigiditas. Quòd si somnus ei non aduenerit; multo utatur incessu suauiter, & continuo, in quo non sit quies neque requies, & parum puri uini bibat. Ruffus inquit. Incessus hic mihi placet, & propriè post [p] § prandium; quoniam bonitatem operationis cenæ præparat. § Oportet præterea ut post comestionem primo super dextrum latus dormiat pauco tempore: deinde super sinistrum reuoluatur; postea reuoluat se super dextrum. Et debes scire quòd multis cooperiri pānis, & ceruical eleuare, ex illis existunt, quæ in digerendo iuuant: & ad ultimum quidem ut membrorum situs ad inferiora sint declinantes, & non ad superiora. Et cibi quidem mensuratio existit secundum usum, & uirtutem: & ut mensura eius in eo, qui sanæ est uirtutis, sit talis, quum ipsum recipit; qui ei grauamen non afferat; & hypocōdria non tendantur, neque inflet: & rugitum non faciat, neque natet: & non accidat ex eo nausea, neque caninum desiderium, neque casus, neque ingenij pigritia, neque insomnietas, neque ipsius sapor in ructibus post tempus reperiatur: quoniā, quum post [q] † § § longum tempus sapor in ore repertus fuerit; erit deterius. Declaratur autem quòd cibus sit temperatus, quum ex ipso non prouenit magnitudo in pulsu, & in anhelitu paruitas: hoc nanque non accidit, nisi propterea quòd stomachus comprimit diaphragma: & propter hoc fit anhelitus paruus, & inspissatur: & cordis necessitas [r] § ei præbet augmentum. § Magnificatur ergo pulsus, quoniam in uirtute non existit debilitas. Ille præterea, cui post comestionem accidit caliditas & calefactio, non una totum comedat hora, sed paulatim per interualla; propterea ne ei ex repletione dispositio accidat, quæ sit sicut [s] § tremor, § quem postea sequatur calor, sicut fortis febris, quum calefit cibus. Amplius, qui, quantum ei sufficit, digerere non potest; comedendi numerum multiplicet, & quantitatem minuat. Melācholicus præterea nutriente indiget uehementer humectante, & parum calefaciente. Cholericus uerò eo, quod humectat & infrigidat: Et ille quidem in quo sanguis calidus generatur [t] § & bonus; § nutrientibus indiget frigidis, & pauci nutrimenti. Et hic in quo sanguis generatur flegmaticus; nutrientibus pauci nutrimenti indiget, in quibus caliditas sit & subtilitas. Nutrientia præterea ordinem in sui receptione habent, in quo sanitatis conseruator sollicitus esse debet: ne illud quod subtile est, & cito digeritur, post forte nutriens, quod sit eo durius, in cibo sumat: [u] † § § quia prius digeritur quàm ipsum, & super illud natabit, non habens uiam, qua penetret: putrefiet ergo & corrumpetur: & corrūpet illud, quod ei admiscebitur. Iste etiam non primo comedere debet cibum labilē, ita ut post ipsum cibum fortem & durum in cibo sumat: quoniam cum ipso labetur, quum ad intestina penetrabit, eo nōdum tam integre digesto, quantum debebat. Pisces quoque, & quæ eis similantur,

---

f B. uino.

g B. cōuenientem.

h B. altochme & proprie quū fuerit nauseatiua satietas seu repletio.

i B. sicut illis q. comedūt nutrientia acuta aut salsa. Quū enim ad ea subsequūt post tps, in quo nondū cōpleta fuit digestio, res humectātes ex cibarijs seu nutrientibus insipidis, rectifica tur per hoc chymus illius quo nutriti fuerūt.

k B. cibū facit ipsum ad fundum stomachi descendere.

l B. fortia seu superflua.

m B. maioris nutrimenti & leguminibus, & similibus eis.

n B. superfluo ipsius.

o † B. uini quātitas.

p B. cibum. Alia litera. prandium qđ prępa rat bonitatē loci, in quo cæna debet cadere.

q † B. magis.

r B. additur seu augetur cū hoc

s B. rigor.

t B. inflammabilis.

u † B. nisi secūdum modū, quē dicemus.

lantur, post laboriosum exercitium comedendi non sunt: corrumpentur enim & corrumpent humores. Hominum præterea sunt quidã, quibus conceditur comedere illud, in quo uirtus existit stiptica, antequam suum comedãt cibum. Et isti quidem sunt stomachi laxitatem habẽtes: ex quorum stomachis cibi descensus fit uelociter: & nõ in eis moratur, donec digerat. Quapropter stomachi dispositio, & eius complexio semper est consideranda. Et est etiam aliquis hominum, in cuius stomacho cibus corrũpitur subtilis, qui cito digeri solet: & fortis, qui tardè solet digeri, in ipso digeritur: & hic quidẽ est cuius stomachus est igneus. Et ex eis est, qui huic existit contrarius: quorum quisque secundum suum usum est regendus. Regiones quoque [x] §naturas habẽt proprias: & usus sunt res extra rationem, § & hoc quidem obseruandum est, & oportet, ut experimentum in hoc rationem uincat. Est nanque cibus qui solet comedi, in quo aliquod existit nocumentum, & est conuenientior bono non usitato. Vnaqueque præterea figura, & complexio hominis, cibum habet conuenientem & consimilem, ad quem mutandum, si uoluntas ei affuerit; [y] §nocumentum ei faciet, & impedimentum.§ Ex hominibus quoque est, cui aliquod nutrientium bonorum, & laudabilium nocet: ipsum ergo relinquere est ei conueniẽs. Ille uerò, in quo mala digeruntur nutrientia; ob hoc nõ decipiatur: quoniam post dies in ipso mali generabuntur humores, ægritudines facientes & pernecantes. Et sæpe etiam conceditur ei, in cuius corpore mali habentur humores; ut rem bonam largiter comedat: & propriè, quum non patitur uentrem sibi solui, [z] §propterea quòd est debilis.§ Quum uerò alicuius corpus rarum fuerit, & ad resoluendum facile; nutriendus erit ex nutriẽte humido, quod cito digeratur: licèt rara corpora magis tolerare possint nutrientia grossa, & diuersa; & sint lõginquiora ab hoc, ut causæ intrinsecæ ea lædant; & magis apta recipere extrinsecarum causarum impedimenta. Amplius, qui multam consueuit comedere carnem, si ociosus fuerit; frequenter sibi minuere debet. Et ille cuius complexio ad frigiditatẽ declinat [a] §cõfectiones§ bibere debet, & triferas, & ex eis quæ stomachum, & intestina, & uenas, quæ sunt iuxta ea, mundificare consueuerũt. Et nihil quidem deterius est, quàm diuersa nutrientia simul adiungere: & post in comedendo tẽpus prolongare. Quum enim postremum nutriẽs aduenit; primum iam incepit digeri: nutrientis ergo partes in digerendo non similantur. Oportet præterea te scire, quòd nutriens melius est, quod melius sapit, propterea quòd stomachus, & uirtus retentiua uehementer ipsi applicantur, quum bonæ fuerit substantiæ: & fuerint omnia principalia membra secundum [b] §operationem sibi adinuicem conuenientia, & sana: § & ista quidem est conditio. quòd si complexiones sanæ nõ fuerint, & membra in suis complexionibus diuersificentur: fueritq; hepar à stomacho diuersum secundũ diuersitatem, quæ fit supra naturalem; non erit istud considerandum. Ex impedimentis uerò nutrientis bene saporosi [c] † §uehementer grossi,§ est, quòd possibile est ut homo ex eo multum comedat. Ex uicibus præterea satiantis comestionis melius ẽ, ut homo una die semel, & altera bis, mane, & uespere comedat: ueruntamen in hoc usus uehementer est conseruandus: quoniam si ille, qui bis in die comedere cõsueuit, semel comedit; debilitabitur, & lassabitur eius uirtus. Sed qui digerẽdi debilitatem habet: bis comedere debet: [d] § & rarò comedat semel in die.§ Et qui semel in die comedere consueuit, si ad bis comedendum redibit; accidet ei debilitas, & pigritia, & lassitas: & si sine comestione permanserit nocte illa; debilitabitur: & si cœnauerit; non digeretur: & accident ei ructus acidi, & malitia animæ, & nausea, & oris [e] §amaritudo, § & lenitas uentris; propterea quòd stomacho immisit rem, quam non consueuit: & accidet ei aliquod accidentium, quæ accidunt ei, cuius nutriens non bene fuit digestũ, quę nunc scies. Et ex eis quidem, quæ accidunt ei [f] §§ sunt §dolor§ oris stomachi, & mordicatio: & uidebitur sibi, quòd omnia eius interiora, & intestina sint suspensa, propter uacuitatem stomachi: & propterea quòd in seipso colligitur, & contrahitur: & minget urinam ardentem, & egeret rem ardentem. Et est etiam, quum in extremitatibus accidit frigus, [g] § propterea quòd cholera rubea stomachum inflammauit.§ Et hoc quidem est magis in cholericas habentibus complexiones: & similiter in eis, qui habẽt in stomacho choleram rubeam, & non in toto corpore: & corrumpetur somnus; & de latere in latus reuoluetur. Corpora præterea habentibus, in quorum stomachis, cholera rubea magis adunatur, est necesse separatim comedere; & ut tam uelociter sit, quatenus sit antequam balneentur. alia uerò ab eis, exercitari debent, & etiam balneari; deinde cibari; sed comestio balneationem non præcedat. quòd si alicui necessarium fuerit comedere ante exercitium; solum panem tali sumere debet mensura, ut digeri possit, antequam suum incipiat motum: et quemadmodum oportet motum, qui est ante comestionem, debilem non esse; ita necesse est ei ne motus, qui est post ipsam, sit nisi molliter & suauiter. Corrupto præterea desiderio, quod ad res declinat acutas, & neque dulces diligit, neque unctuosas; nil est melius quàm uomitum cum tali, quale est oxymel cum raphano post pisces, prouocare. Qui autem ex hominibus pinguis existit; oportet ne illico, quum egreditur balneum; comedat: sed expectet: & paruũ dormiat somnũ: & huic quidem semel comedere in die, est conueniens. Amplius non illico post comestionem est dormiendum cibo natante: & à forti motu [h] † § § quantum plus possibile, est abstinendum: ne cibus antequam digeratur, penetret: aut sine digestione labatur: aut [i] § propter inundationem§ corrumpatur; neque post ipsum multa bibenda est aqua; quæ inter ipsum, & corpus stomachi separationẽ faciat; & ipsum faciat natare: sed expectandum est, & non est bibendum, donec de stomacho descendat. & hoc quidem declarat superioris uentris leuitas, quòd si sitis ei necessitatem fecerit; modicum aquæ frigidæ sugendo sumat: & quantoplus fuerit frigida, tanto minus ex ea sufficiet. Et hæc quidem quantitas stomachũ alleuiat, & colligit. [k] §Ad summum uerò oportet ut post comestionem bibat quis, & non in hora comedendi quantitatem aliquam, quæ cibo conferat.§

x B. proprietates habent naturales, & complexionibus insunt res extra rationem.

y B. fiet cũ cõtrario.

z B. propter debilitatem eius.

a B. langueris.

b B. complexionẽ propinquam sibi adinuicem conueniẽtia & sana & non sint multum diuersa in complexione plusquã exigit res naturalis. Alia litera. & fuerint omnia mẽbra principalia secundũ contra operationẽ, uel secundũ cõtra operantiã.

c † — B.

d B. & minuat comestionem quaque uice.

e B. humiditas.

f B. si ipse non cœnauerit. Alia litera. timiditas.

g B. propter effusionem choleræ ad stomachũ

h † B. sup cibũ.

i B. complexio eius propter cõmotionem.

k B. Alia litera. Et ad summum si bibat aliqua quãtitas sup cibũ post comple

mentũ eius, seu post cõmestionẽ eius, non in chalel. i. non in hora comestionis. s. parũ comedẽdo, & parum bibẽdo est cõferens cibo, non nocens.
Alia litera. Ad summũ uerò si bibat sup cibũ post cõplemẽtũ eius, seu post cõpletã comestionẽ eius, non in hora comestionis quãtitas aliqua cũ qua cib° infundatur, seu humectetur, est non nocens.

l B. Et calefactis habentibus cholerã rubeã. Alia litera. calidis cholericis.

m B. effundat.

n B. leniat.

o B. siracost. † xirascet.

p B. uiscera.

† murabato. q B. diacyminũ & alseriaran, & altameri. Et uino. † murabatum, & feriezen & sambri.

ferat.§ Sitim autem tolerare, & cum ea dormire, infrigidatis & humectatis confert: [l] §& febres ex cholera rubea habentibus§ nocet: & similiter tolerare famem. Cholera præterea rubea abundantibus ex tolerantia famis accidit, ut cholera rubea ad ipsorum [m] §descendat§ stomachos. Quũque aliquid comederint; ipsorum corrumpentur cibi: & in somno, & in uigilijs accidet eis illud, quod nominauimus ex eis, quæ ei accidunt, cuius corrumpitur cibus. Eis quoque accidet, ut comedendi uoluntatem amittant. quibus tunc dandum est aliquid, quod hoc deponat, & eorũ [n] §resoluat§ naturam, cum eo quod est lene, & nõ fastidiens; sicut pruna & parum [o] §†de succis fructuũ uentrẽ laxatiũ.§ Quũq; desideriũ reuersum fuerit comedãt: licèt corpora humida cũ humiditate naturali habẽtes, ueloci resolutioni sint apti: neq; tñ famis tolerent quantũ corpora sicca paucæ humiditatis habentes: nisi humiditatibus plena fuerint, alijs ab eis quæ sunt in substãtia membrorum eorum, quum bonæ fuerint, & conuenientes, & recipientes ut natura eas in nutrimentum in effectu completum conuertat. Vinũ quoque post cibum, est ex rebus magis impedientibus: quoniam digeritur uelociter, & penetrat, & facit penetrare cibum, quum nondum sit digestus, & facit hæreditare oppilationes & putrefactionem. Res præterea dulces ad faciendas oppilationes sunt ueloces, quoniam natura eas trahit antequam digerantur. Et oppilationes quidem ad multas perducunt ægritudines tales, qualis est hydropisis. Grossities præterea aeris & aquæ, & quæ maximè est in æstate, est ex eis, quæ cibum corrumpunt: Ideoq; non est malum, ut super ipsum uinum temperatum bibant, aut aquam calidam in qua cocta fuerint xiloaloes, & mastix. Et præterea, cuius [p] §intestina§ calida fuerint & fortia; quum grossum comederint cibum, frequenter accidet ut ipsius nutriens uentositates efficiat, & stomachum, & partes eius tendentes: & ægritudo mirachia inde etiam procedit. Qui autẽ stomachum habet uacuum; quum rem comedit subtilem; stomachus post ipsam stringitur: & si postea rem comedere uoluerit grossam: refugiet ab ea stomachus, neque eum digeret: quare corrumpitur nisi inter ea tẽpus positũ fuerit. Et in huiusmodi quidẽ dispositione melius est ut grossus cibus paulatim præmittatur, quoniam stomachus tunc à subtili non terebitur. Quum autẽ in aliquo comedente repletio superfluerit, aut quia in eius stomacho aliquis inundauerit motus, aut aliquis admiscebitur potus; ad uomendũ erit properandum. Quòd si hoc ei defecerit, aut uomere non potuerit; aquam calidam paulatim bibat, quoniam repletionem deponet, & somnum afferet. Ad dormiendum ergo se prosternat, & quantum uoluerit, dormiat. Quòd si hoc non suffecerit, aut ei nõ aduenerit; considera, si te natura excusabit expulsione; bonum erit: & si non; iuua ipsam cum eo, quod uentrem suauiter soluit: & calefactum quidem cũ tali qualis est trifera, & zuccarum rosatum egestionem faciens, aut mistum cum origano †condito cum zuccaro uel melle: & infrigidatum, cum tali quale est [q] §cyminum† cõditum & asphodelus & ius brassicæ. Et potu§ quidem impleri melius est quam impleri cibo. & ex

eo quod est conueniens sumere, est aloes post tale, qualis est cibus hic ad magnitudinem trium cicerum, aut mediam. 3. aloes, & mediam. 3. [r] § masticis§ & sextam. 3. † aphronitri. Et ex eo, quod est leue, est sumere ex terebinthina secundũ quantitatem duorum cicerum, aut trium. & est quum ei admiscetur quantum ipsa est, aut minus ex† aphronitro. Et ex eo quod est conueniens, & uehementer laudatum, est parum epithimi cum uino. Quòd si nihil horum [s] §suffecerit; § dormiat somnum longum: & die una à comestione abstineat: & si alleuiatus fuerit; balneet se: & pannum calidum uentri superponat: & nutriens subtiliet. Et si cum hoc toto, non digestus fuerit, & grauitatem, & tensionem, & pigritiam fecerit; scias ꝙ iam uenæ repletæ sunt ex suis superfluitatibus: quoniam nutrienti multo & superfluo, licet accidat ut in stomacho digeratur; rarò tamen digeritur in uenis: immò in ipsis remanet crudum, & extendit eas: & quandoque scinduntur, & generat pigritiam, & laborem, & halices, & oscitationes. Ipse igitur medicandus est cum eo, quod ex uenis [t] §expellit.§ Quod si neque hoc senserit, immò fatigationem tantum; aliquo tempore quiescat: deinde fatigationis speciẽ quæ accidit, medicetur cum eo, quod modo nominabimus. Si uerò aliquis in annis multum processerit, neque ipsius corpus ex nutrimento tantum receperit, quãtum suscipiebat, dum esset iuuenis; & eius nutriẽtia fiant superfluitates; non tantum debet comedere, quantum solebat; immò minus. Et quum ille, qui regimen ingrossare consueuerat, regimẽ subtiliauerit; ingredietur ex aere in foramina: [u] §& hoc est quod regiminis grossitudo impediebat: sed iam nulla regiminis grossitudo impedit ea. In subtiliante uerò regimine, quum ad ipsum ingrossando redit; accidunt oppilationes.§ Et calidorum nutrientium impedimenta emendentur cum sirupo acetoso; & quam maxime de seminibus, quoniam ipse est magis iuuans; quàm omnes species sirupi acetosi, si fuerit de zuccaro: sed si fuerit de melle, simplex sufficit. Et frigidorum quæ ex eis sunt cum hydromelle, & sirupo ipsius, & diacymino. Et quæ ex eis sunt grossa, complexionem habens calidam, cum syrupo acetoso de fortibus seminibus: & complexionem habens frigidam ea corrigat cum pauco diatrionpipereon, aut diacalamenti. Nutrientia uerò subtilia magis sunt sanitatis conseruatiua, & uirtutem minus iuuant, & fortitudinem: & grossa sunt istis contraria: ei igitur qui confortatione indiget, nutrientia fortis chymi sunt necessaria, [x] § & uehementis famis contrarium.§ Veruntamen ex eis non multum comedãt, ideo ut digerantur. Exercitati præterea, & multi laboris, magis sunt tolerantes nutrientia grossa; quos forsitan in digerendo iuuat fortis somnus; & quia in ipso fiunt profundi. Sed accidit eis propterea quod multum sudant, & ex eorum corporibus multa resoluitur quantitas, ꝙ ipsorum hepata ex nutriente rapiunt illud, quod nondum fuit digestum; & præparat eos ad ægritudines pernitiosas in fine uitæ, aut in eius principio: & propriè quia sunt in sua confidẽtes digestiua, quod ex sua hñt dormitione: quod destruitur, quũ eis frequenter accidunt uigiliæ, propriè quũ senescunt. Fructus præterea recentes non sunt boni

r B. terebenthinæ. † baurach.

† baurach.

s B. tolerat.

t B. soluit.

u B. quãtitas eius qua farciebat, seu implebat eos regiminis grossitudo: & nunc non replet eos regimẽ subtile: quumq; fit reditus ad regimen grossum accidũt i eo oppilationes.
Alia litera. secũdũ quantitatem seu mẽsurã qua replebat eos regimen grossum & non replebit eos regimẽ grossum qm̃ in subtiliante regimẽ quũ redit ad ipsum ingrossandum, accidunt oppilationes.

x B. & contrariantis fami uehementi, seu & prohibentis famem uehementem.

boni nisi laboriosis, exercitatis, cholera rubea abundantibus: & in æstate; & eos ante comestionem comedant. & ipsi quidem sunt, sicut chrysomela, & mora, & melones, & persica, & pruna. Quòd si alijs regantur rebus, & non istis; erit melius: quoniam omnis res, quæ sanguinem aquositate implet, [y] § quæ in corpore ebullit, § sicut succus fructuum extra; licèt ea hora iuuamentum præstet; tamen ipsum ad putrefactionem parat: & similiter illud, quod sanguinẽ humore implet crudo: licèt quandoque conferat, sicut cucumeres & [z] § † citruli. & propter hoc qui his nutrientibus multum utuntur, febribus sunt apti: licèt prius infrigident. Et tu quidem scire debes, ꝙ humori aquoso plerunque accidit, ut fiat [a] § post: § & hoc erit, quum non resoluetur, & in uenis remanserit: & quum isti exercitijs uti cœperint, antequam huiusmodi aggregentur aquositates; & illico, quum fructus comederint, etiam exercitẽtur; resoluentur aquositates istæ, & minuetur impedimentum, quod per eas habent. Scire quoq; debes, quòd, quum in sanguine phlegma existit crudum, aut aquositas; prohibet ne cibi nutrimẽtum corpori adhæreat. [b] † § § Oportet preterea, ut, qui fructus comedit; post ipsos incedat: deinde post ipsos comedat aliquid, ad hoc ut labantur. Nutrientia uerò, quæ aquositatem generant, & humorem crudum, [c] † § § & choleram; generant febres, propterea quòd ea, quæ ex ipsis sunt aquosa, faciunt sanguinem putrefieri; & quæ ex eis sunt uiscosa, & grossa, propterea quòd foramina claudunt: & quæ sunt ex eis cholerica, ideo quod corpus calefaciunt, & propter sanguinis acuitatem, quæ per ea generatur. Olera uerò cholerica quandoque multum conferunt in hyeme: quemadmodum, quæ ex eis sunt insipida: quandoque multum conferunt in æstate. Quòd si alicui necessarium fuerit nutrientia comedere mala; paucis uicibus, & non frequentibus eis utatur; & cum eis misceat, quod sit eis contrarium. Et cui quidem res dulcis nocumentum præbet; acetosa bibat, sicut acetum, & granata, & sirupum acetosum factum ex uino acri, & cydonijs, & his similibus, & usum habeat euacuandi. Et cui acetosum nocuerit; post ipsum, mel sumat, aut uinum antiquum: & hoc quidem faciat ante maturationem & digestionem: & similiter unctuosi nocumentum pontico emẽdatur, sicut sunt castaneæ, & grana myrthi, & siliqua de syria, & † mespila & sorba, & amaro sicut enula † condita, & salso, & acuto, sicut † cauguamee, & allijs, & cepis: & ecõ uerso. Quum uerò alicuius corpus malis fuerit repletum humoribus; cum subtilitate ipsum nutrientibus laudabilibus copiosè refice: & illum cuius corpus ad resoluendum facile fuerit, nutri humido, quod uelociter digeratur. Gal. inquit humidum nutriens est, quod ab omnibus qualitatibus est separatum, & est quasi insipidum, quoniã neque est dulce, neque acetosum, neq; amarum, neque acutum, neque ponticum, neque salsum. Rarum præterea est magis tolerans nutriẽs grossum, quàm solidum. Nutrientia quoque sicca assidue comedere; fortitudinem cadere facit; & colorem corrumpit; & naturam siccat. Et ex unctuoso fit [d] § ociositas; & aufertur desiderium. ex frigido fit ociositas, & subtilitas. Et ex acetoso fit senium: Et similiter ex acuto & ex salso fit stomacho nocumentum: & salsum etiam impedit oculum. Amplius quum unctuosum nutriens, & conueniens comeditur, & post [c] † § § malum nutriens; corrumpet ipsum. Nutriens quoque uiscosum, est tardius ad descendendum: & similiter citruli cum suis corticibus uelocius descendunt, quàm excorticati: & similiter panis cũ suo furfure uelocius descendit quam cribellatus. Laboriosi præterea regimen, quum subtiliatur, & post rem comedit grossam, sicut rizum cum lacte post famem; acuit sanguinem; & fit ut ipse ebulliat: unde minutionis prouenit necessitas, licet parum sit ex quo fuit minutus: & similiter iram habẽs. Scire præterea debes, quòd dulce nutriens rapit natura antequam maturescat, & digeratur, & corrumpit sanguinem. Nutriẽtium quoque iudicia quandoque fiunt ex parte compositionis ipsorum. Experimentatores nanque Indi, & alij iam dixerunt, quòd lac cum rebus acetosis edendum non est, neque pisces cum lacte, quoniam inde ad ægritudines peruenitur permanentes sicut lepra: neque comedi debet † lac acidum cum raphanis, neque carnibus uolatilium, neque † ptisana hordei post rizum cum lacte: neque in pulmento ponatur oleum, aut res unctuosa quæ in æneo stetit uase: neq; comedatur assatura, quę fuit assata super prunas [f] § † resinæ. § Cibaria quoq; diuersa à duabus impediuntur partibus: una earum est, propter diuersitatem eorum in digerendo: & quoniam, quod ex eis est digestum, ei admiscetur, quod non est digestum. Et secũda, quoniam aliquis plus potest comedere ex uno cibario. In tempore quoque antiquo, qui exercitabãtur; iam fugierunt ab hoc: contenti enim erant solius carnis comestione in mane, & solius panis in cæna. Et in æstate quidem melior comedendi hora existit, quæ est frigidior. Famem quoq; tolerare, stomachum quandoque [g] § malis replet humoribus. § Amplius scire debes, quòd † caro super prunas assa, quum digeritur, multi existit nutrimenti: sed tardè descendit, & in monoculo moram facit: & [h] § † ius album § est nutriens bonum: cumq; in ipsa fuerint cepæ; uentositates expellit: & quum cepæ non fuerint, commouebit uentositates. Ex hominibus præterea sunt, qui putant vuas post capita assata utiles existere: sed non est quemadmodum existimant: immò uehementer sunt malæ: & similiter † potus ex dactilis, & ficubus & id genus alia. Sed & comedenda sunt talia, qualia sunt grana mali granati absq; suis ossibus. Scire quoque debes quòd [i] § † anser § est sicca, & uentrem stringens; sed pullus est humidus, & uentrem soluens. Ex gallinis uerò assatis melior est, quæ in uentre hædi, aut agni assatur, quoniam eius conseruatur humiditas. Et etiam scire debes, quòd ius pulli uehementer temperat humores, & plus, quam ius gallinarum: sed tamẽ ius gallinarum est magis nutriens. Hędus præterea, quum fuerit frigidus; erit melior: propterea ꝙ eius quiescit uapor: & agnus, quum est calidus, est melior: propterea quòd ipsius malus odor resoluitur. [k] § † Caro quoque cocta cum aqua & aceto § quoque quum calefactis datur; non oportet ut sit in ea crocus: sed non calefactis, in eo esse debet crocus. [l] § † Itria § quoq; licet ex zuccaro fiat, sicut

y B. facit ipsũ ebullire in cor-

z B. alchetha. † alcheret.

a B. viruletus.

b † B. & minoratur nutricatio.

c † B. grossum.

† alnabac, & zarur. † muraba. † .i. salsamenta ea quæ in secunda mensa comedi solent.

d B. pigritia, & aufert desideriũ & ex frigido fit pigritia, & infrigidatio, & ex acetoso fit seniũ,

uel exiccatio corporis seu macilentia.

c † B. ipsum.

† mest.

† sanie. † Alij polenta.

f B. alcherua. † reci.

g B. replet uiru lentijs malis humidis. † alcubeb.

h B. surbagi. † surabez.

† talis est ceruisia. † nabit.

i B. althaiugi. † tabim.

K B. Zirbagl. † Zebrabegi.

l B. Confectiones. † Allues.

a B. stulte ludegi. † pheludez.

sicut[n] § †penidiæ:§ mala tamen sunt, propterea quod oppilationes faciunt & sitim. Amplius scire debes, quòd impedimentum panis, quum non digeritur; est multum: Sed carnis nutrimẽtum, quum non digeritur; est minus hoc.

ANNOTAT.

1 *Oportet ut sanitatis conseruator &c. Galeno ascribitur libellus quidam de dissolutione continua ad hunc locum maximè pertinens, quem tu uide. Legendi & libri sunt de alimentorum facultatibus. & de cibis boni & mali succi. ex quibus hæc ferè omnia desumpta sunt. Vide etiam Hippocratem lib. de salubri dieta & lib. de ueteri medic. & 2. de rat. uict. in acutis. nec non authorem lib. de remou. nocum. quæ acc. &c. tractat. quarto.*

Text. 1. 2. & deinceps. Text. 20. & deinceps.

2 *Amplius paruus motus &c. Idem scribit Gal. lib. de dissol. continua & 3. de tuend. ualet. ac Arist. 2. poster. Huius tamen oppositum uidetur asserere Gal. lib. de cib. bon. et mali succ. ubi motum à cibo unumquenq; damnat. cuius rei rationem habes ex authore libello de remou. nocum. quæ accid. in reg. san. tract. 4. Intelligendum tamen est Gale. dictũ de uehemẽti motu, nõ de leui.*

Cap. 1. Cap. 13. Text. 51. Cap. 3. Cap. 15.

3 *Et somno utatur prolixiore &c. In cruditate prolixiorem somnum laudat, & sanè Gal. 4. de rat. ui. in ac. dormire per se cruditatibus omnibus cõferre testatur. At 12. meth. uberiorem somnum in ijs utilem esse negat. atq; desiderari, & somnum, & uigilias moderatas.*

Com. 105. Cap. 5.

4 *Oportet præterea ut post comestionem. Arist. sectione problem. sexta, dextram quidem partem conciliãdo somno aptiorem esse scribit quàm sinistram. Sed quòd hic in dormiendo seruandus sit situs, quem scribit author: neque Galenus, neque alius Græcorum quispiam notauit.*

Problem. 5.

5 *Nutrientia præterea &c. An quæ coctu facilia sunt difficilibus, lenia astringentibus, liquida siccis alimenta præponenda sint quæstio est inter medicos frequens. Vide hunc locum diligenter, & præterea Galenum in libello de dissolut. contin. & secundo de alim. facult. ac 3. de rat. uict. in ac. morbis. necnon authorem libello de rem. nocum. quæ acc. &c. tract. 4.*

Cap. 1. & 22. Cap. 11. Com. 22. Cap. 16.

6 *Quũ uerò alicuius corpus rarum &c. Huius contrarium uidetur asserere Gal. lib. de cib. bon. & mal. succi. ubi eos, qui raro sunt habitu, sicciore alimẽto ait indigere, contra humidiore, qui crassi sunt. Verùm soluitur, ijs qui in eo statu continendi sunt, quo deprehenduntur, nulli est dubium, quum conseruatio per similia fiat, siccis sicco, & crassis crasso utendum esse alimento. at si ad temperiem sint reducendi, contraria uictus ratione erit insistendum. in raris propterea corporibus quæ calida sunt, & biliosa; ubi talia sunt conseruanda, qualia sunt; certum est siccis uti alimentis oportere: contrà uerò humidis, si ad meliorem statum fuerint reducenda.*

Cap. 10.

7 *Oportet præterea te scire. Quod sapit idem & nutrire ait Arist. lib. de sens. & sens. propterea & Hip. 2. aphor. suauia insuauibus præfert. Sed quomodo Arist. sententia sit intelligenda, pete ex Gal. 6. de tu. ual.*

Cap. 4. Aph. 38. Cap. 3.

8 *Ex uicibus præterea satiantis. Quibus semel aut bis, aut sæpius offerendus sit cibus Hipp. considerandũ esse ait 1. aph. & illic totum hoc negocium Gal. explicat, quod & 2. de rat. uict. in ac. facit. Quæ uerò sequi ex peruersa nutriendi consuetudine soleant, quæ hic author, Hipp. & lib. de ueteri medicin. & 2. de rat. uict. in ac. copiosè adnotauit.*

Aphor. 17. Com. 36. Text. 22. & deinceps.

9 *Amplius non illico post &c. Hoc notauit Gal. libr. de dissolutione cont. & rationem innuit in 4. aphor. Verùm quod postea subijcitur ab authore, si post cibum bibatur, non nocere. hoc ex lib. de contin. dissol. desumptum uidetur. Eius tamen contrarium in hoc capite paulò postea uidetur statuere, cum dicit uinum post cibum ex rebus esse magis nocentibus: quod ratione cõfirmat. & idem ait in sequenti capite. quod fecisse & ipse Gal. uidetur 7. meth. Facilè tamen & hæc quæstio diluitur. si statim à cibo, aut paulò post, ante peractam coctionem uinum exhibeas; certum est fore, ut crudis adhuc alimentis calcar adiungas quo per uniuersum corpus ferantur; unde non obita priori coctione, nec secundam, nec tertiam absolui oporteat. At uerò si absoluta concoctione id ipsum propines; uehiculum itidem alimentis præstabitur, quo celerius in corpus nutriendum digeratur: ac proderis.*

Cap. 1. cõm. 67. Cap. 1. Cap. 6.

10 *Scire quoque debes &c. Ait gallinam siccam esse & uentrem cohibere, eius uerò pullum esse humidum, & aluum subducere. sed contrarium lege ex Gal. 11. de simpl. med. facultatibus. quum de gallinis loquitur. Verùm quod ad hoc pertinet, antiqui codices non gallinam, sed tabim legunt: quod anserem aliqui interpretãtur. atque ita nulla est contradictio.*

De regimine aquæ & uini. Cap. 8.

Complexionibus temperatis, aqua conuenientior est, quæ in frigiditatis fortitudine temperata existit: & cuius infrigidatio cum niue deforis fit; præcipue si nix † mala fuerit. Et in niue etiam bona huiusmodi existit dispositio: quoniam, quod ex ea resoluitur; neruis, & membris anhelitus nocumentum facit, & omnibus interioribus: neque tolerat eam nisi uehementer sanguineus. quòd si non illico nocumentum alicui fecerit; secundum longitudinem dierum faciet: & quum in annis processerit. Empiricorum autem quidam dixerunt, quòd inter aquam putei, & fluminis non est facienda coniunctio, nisi quum una earum descenderit. Et aquæ quidem electionem iam demõstrauimus: & similiter emendationem eius, quæ ex ea mala est: sed tamen si aceto misceatur, rectificatur. Scias autem, quòd bibere aquam, quum aliquis est ieiunus, & post exercitium, & balneationem, & propriè uentre uacuo; & similiter siti mendosæ nocturnæ obedire, quemadmodum crapulatis accidit, & ebrijs, & quum natura in digerẽdo studet, satietate aquæ iam sufficienter præcedente; uehementer est impediens: & si multa quidem fuerit necessitas; oportet ut aere frigido temperetur, & collutione oris ex aqua frigida. Deinde si hoc nõ sufficerit; cum uase bibat stricti orificij: licèt hoc quandoque ebrio conferat, [a] §& non impediatur à potu aquæ ieiunus. § Quòd si quis ieiunus abstinere non poterit, quin aquam bibat, & propriè post exercitium; bibat prius uinum aqua calida temperatum. Et siti quidem mendosa impeditus scire debet, quòd dormire, & sitim tolerare, ipsam sedat. Natura enim tunc materiam sitim facientẽ resoluet; & propriè, quum inter tolerantiam & somnum coniunctio sit. Quumq; natura digestiua extinguetur propter potum & obedientiam eius; redibit sitis mendosa, propterea quòd humor sitim faciens eleuat eam. Oportet præterea ne sitim habens mendosam aquam ingurgitando sumat, immò sugendo. Multam quoque aquam

† non mala legendum est.

a B. & quãdoq; non nocet, ut ieiunus bibat.

frigidam bibere, est malum. Quòd si uehemēter necessarium fuerit; sit post sufficiētem comestionem. Amplius aqua tepida nauseam facit. & quę magis calefacta est quàm ista, quum frequenter bibitur; infirmat stomachum: sed quum [b] § raro § bibitur; stomachum lauat, & uentrem resoluit. [2] Vinum uerò album & subtile [c] † § §calefactis est melius: non enim capitis efficit dolorem: sed [d] § fortasse § humectabit, & dolorem capitis alleuiabit, qui ex stomachi ardore prouenit. Et loco quidem ipsius ponitur [e] § illud, quod tortellis aut pane clarificatur; & propriè quum factū § fuerit duabus horis antequam bibatur. Vinum uerò grossum, quod est dulce; est melius illi, qui pinguis uult esse, & fortis: ab oppilationibus tamen eius sibi caueat. Vetus autem rubeum est melius complexionem habenti frigidam & phlegmaticam. Et uinum quidem post quodlibet omnium cibariorum bibere, est malum: quemadmodum huius causam iam integrè declarauimus. Non ergo bibatur, nisi postquam ipsum fuerit digestū, & descenderit. Super cibum uerò mali chymi bibere uinum, dum comeditur, aut ante, aut postquam digeritur; est malum: quoniam facit malum chymum in extrema corporis penetrare: [3] & similiter super fructus, & propriè melones. Et à paruis quidē incipere melius est, quàm à magnis. super cibum tamen duas brialas, aut tres bibere, non nocet ei, qui consueuit: & similiter sano post minutionem. Vinum præterea cholera abundantibus rubea confert, propterea quòd choleram rubeam, urinam prouocando, expellit. et humidis, propterea quòd humiditates maturat. Et quāto magis eius odor fuerit bonus, & ipsum fuerit melius, & saporis melioris; est magis conferens. Vinum quoque est cibo bonus penetrator in toto corpore: & incidit phlegma: & resoluit ipsum: & choleram rubeam in urina, & alijs extrahit: & choleram nigram labi facit, & facile exire: & eius flectit nocumentum propter contrarietatem: & omnes resoluit nodos sine multa caliditate extranea. Et ipsius quidem species in suo loco nominabimus. [4] Ille autem, cuius cerebrum fuerit forte, non cito inebriabitur: neque eius cerebrum malos uapores ascendentes suscipit: neque ad ipsum peruenit ex uino, nisi eius conueniens calor: & ipsius [f] § tantum clarificatur ingenium, quantum ante, alijs uicibus non clarificaretur. § Qui uero ab isto diuersus fuerit; erit ei diuersum. Et ille quidem, qui in pectore debilitatem habuit; quia eius anhelitus in hyeme coangustatur, uinum multum bibere non potest. Amplius, qui multum uinum bibere uoluerit; comestione nō repleatur; & diuretica in suo epulo ponat. Quod si ex cibo, aut uino repletio acciderit; ipsum euomat, & hydromel bibat; & postea ipsum etiā euomat; deinde os suum aceto & melle abluat, & faciem aqua frigida. Et cui quidem uinum nocumentum fecerit per calefactionem in corpore, & ignitum fuerit hepar; sit eius nutriens, uerbi gratia, illud quod fit cum succo uuæ acerbæ, & quæ eis similantur: & sint ea quibus post comestionē utitur, dum bibit; talia, qualia sunt granata, & citri acetositas. Et ille, quem ex parte sui capitis impedierit; minuat ex ipso: & quod est [g] § temperatum, § & clarificatum, bibat: & ea quibus post comestionē utitur, dum bibit; sint talia, qualia sunt cydonia. Quod si in stomacho nocumentum fecerit, [h] § & ipsum calefecerit; § comedat semina myrthi torrefacti, & parum ex trocischis de camphora [i] § sugat, § & illud ī quo est stipticitas & acredo. [k] § Et ille quidem, qui in stomacho patitur ex frigiditate; § utatur post comestionē dum bibit, cipero & gariofilis, & corticibus citri. Et tū quidem scias, quòd uinum uetus est quasi medicina, & pauci existit nutrimenti. Nouum uerò uinum impedit hepar, & ad hepaticam perducit dysenteriam propter inflationem suam, & propterea ꝙ facit uentrem. Et scias etiam quòd ex uinis illud est melius, quod inter uetustatem & nouitatē est æquale, & est clarum, [l] † § §quod ad rubedinem trahit, bonum habens odorem, æqualis saporis: & quod neque est acre, neque dulce. Et bonum quidem uinum, quod ablutum uocant, est quod ita fit. tres musti sumantur partes, & aquæ una: & commisceantur: & coquatur quousq; quarta pars minuatur. Quòd si alicui ex uini potatione mordicatio acciderit; mala granata post ipsum sugat; & aquam frigidam, & sirupum absinthinum in mane. Et balneum ingrediatur postquam aliquid parum comederit. [m] † § §Scias præterea quòd mistum [n] § uelocius § inebriat, propterea quòd aqueitas penetrat. Amplius sapiens sibi prohibere debet, ne ieiunus uinum bibat; aut antequam membra in [o] § humectatis § aqua reficiatur; aut post motum fortem: quoniam hæc duo magnum cerebro faciunt nocumentum, & neruis: & ad spasmū perducunt, & ad amentiam: aut in [p] § ægritudine, aut in tempore calido. § Frequens quoque ebrietas est mala, quæ hepatis, & cerebri complexionē corrumpit: & neruos debilitat: & ad neruorum ęgritudinem perducit: & apoplexiam: & mortem subitaneam. Vinum præterea multum in quorundam stomachis in malam choleram rubeam conuertetur: & in aliorum stomachis in acetum [q] § purum: § & eorum amborum nocumentum est magnum. Quibusdam uerò uisum est, quòd semel in mense aut bis inebriari confert; propterea ꝙ uirtutes alleuiat animales, & requiescere facit; & urinam prouocat, & sudorem: & superfluitates resoluit. Et scias quòd maius nocumentorum uini non est nisi in cerebro: ex ipso igitur nemo debile cerebrum habens bibat, nisi parum & mistum. Et ei quidem, qui uino impletur; melius est ut ad uomendum festinet, si facile fuerit: quòd si non; aquam solam multam super ipsum bibat, aut cum melle. & post uomitum in tina balneetur: deinde ex oleo multum inungatur, & dormiat. Et pueris quidem uinum ad bibēdum dare, est sicut ignem igni addere in lignis debilibus: sed seni quantum tolerare potest, da: & iuuenibus da ipsum temperate. Regio præterea frigida uinum tolerat: sed calida [r] § minuit. § Qui autem uino repleri uoluerit; cibo non repleatur, neq; rē tunc dulcē comedat: sed bibat [s] § † ius albū unctuosum, § & micas unctuosas comedat: & carnem pinguedine mistam: [t] § & inungatur; § & non laboret: & post cibum quum bibere uoluerit; utatur amygdalis, & lentibus salitis & [u] § † salitis § capparibus: & si comederit caules coctos cum carne, & oliuas de aqua, & eis similia; confert ei, & iuuabit in bibendo

---

b B. aliquibus diebus, seu aliquoties.
c † B. aquosum
d B. quādoque.
e B. vinum in quo infusę fuerint tortelle, aut panis: & collatū seu ab eis tortellis, & pane infusis depuratum, & propriè quod permixtus.
f B. ingenium taliter clarificatur propter vinum, ꝙ ingenia alia cum re simili non clarificātur.
g B. ꝑmixtum.
h B. caliditate eius.
i B. Alia litera. bibat &.
K B. Et si nocumentum fecerit propter frigiditatem eius.
l † B. album.
m B. Alia litera. Et scias ꝙ vinū ꝑmixtum mollificat stomachū, & humectat ipsum & ꝑmixtū sedat sitim.
n B. ueslociter.
o B. calefactis.
p B. Alia litera. ægritudinē, aut in superfluitatē calidam.
q B. malum uel acutum.
r B. nō tolerat.
ſ B. alasfidbagi vnctuosum. † tafeam.
t B. & comedat
u B. chamac. † cauguamec de capparibus.

bendo uinum: & similiter omne quod uaporem alleuiat, sicut semen caulium de syria nabati, & cyminum, & rutha sicca, & calamēthum, & sal naphticus, & ammeos. nutrientia præterea in quibus est uiscositas, & conglutinatio, [x] †§ §uapo rem ingrossant: & hæc quidem sunt uelut res unctuosæ, dulces, uiscosæ: quoniam ebrietatem prohibent, licet non [y]§multum recipiant uinū,§ propterea quòd tardè penetrant. ebrietatis autē uelocitas est, aut propter cerebri debilitatē: aut propter multos humores, qui sunt in eo: aut propter uini fortitudinem: aut propter cibi paucitatem: aut propter regiminis malitiam in ipso, aut in eo, quod cum ipso cōtinuatur. Et eius, quidem quæ propter cerebri debilitatē est: medicatio est rheumatismi antiqui sedatio ex epithimatibus in capitulo [z]§illo§ nominatis: & ne ex eo bibatur, nisi paucum. Sirupus, qui ebrietatem tardat: succi alborum caulium pars una, & succi granatorum acrium pars una, & aceti pars media sumantur, & ferueant ebullitionibus aliquibus: & sumatur inde antequam uinum bibatur, ℥.j. Sumantur etiam [a] §grana salis§ & rutæ, & cymini nigri, & siccentur, & comedatur inde granum post granum. Sumatur & semen caulium de syria, & cyminū, & amigdalæ amaræ excorticatæ, & [b] §calamēthū§ & absinthiū, & sal naphticus, & ammeos, & ruta sicca: & sumat inde in potu, qui caliditatis nocumentum non timet, duarum. ʒ. pondus cum aqua frigida ieiunus. Ex eis præterea, quæ ebrij remouent ebrietatem; est ut ei ad bibendum detur aqua & acetū multis uicibus, aut aqua †aceto mista, aut †lac acetosum: & fiat ut ipse odoret cāphorā, & sandalū: & super ipsius caput ponantur infrigidantia repercussiua, sicut oleum rosaceum cum aceto de uino. [c] §Ebrietatis uerò§ sanationē in particularibus nominabimus. Quòd si quis cito sine aliquo impedimento inebriari uoluerit, in suo uino infundat usneæ, aut lignum aloes indū. Et qui fortiter uult ebrietatem incurrere, ideo ut membrum medicatione dolorem faciente sanetur; in suo uino aquam lolij ponat, aut sumat [d] §fumi terræ,§ & opij, & iusquiami ana. ʒ.s. & nucis muscatæ, & galliæ muscatæ, & ligni aloes crudi ana. ʒ. vnius sextā, & inde ad bibendum detur in uino quantum est ei necessarium: aut iusquiamum nigrum cum corticibus mandragoræ in aqua coquatur, donec rubea fiat; & eam uino admisceat.

ANNOTAT.

1 *Complexionibus temperatis &c. Aquam niue refrigeratam, ea præsertim niue quæ mala sit, salubrem esse nulla est ratio, quare mendum in codice est. legendumq; §cuius infrigidatio non cum niue deforis fit. præcipue si nix mala fuerit§ aquam etenim niue refrigeratam nusquàm non damnat Gal. libello præsertim inscripto de bonitate aquæ, qui si Galeni non est, ex Oribasio certè excerptus est 5. Collect. medic. Quæ uerò hic de aqua adijciuntur, pete & ex iam dicto libello. & copiose ex Hipp. lib. de loc. aer. & aqu. & 3. de rat. uict. in ac. ex Gal. 1. de tu. ualet. 4. in 6. de uulg. mor. 1. aph. lib. de renum affect. dignot. & cur. & Paulo lib. 1. elegantißime, necnon Dioscor. lib. quinto lege & authorem supra. Fen 2. doct. 2. Summa prima.*

2 *Vinum uerò album &c. Quæ de uino hic scribuntur, pete ex Gal. lib. de cib. bon. & mali succ. 5. de san. tuenda. 12. meth. uide libellum de uinis eidem ascriptū. ex uarijs nempe Gal. libris ab Oribasio collectum, libr. 5. medic. Collect. & Hipp. 3. de rat. uict. in ac. & 2. de dieta. circa medium, ac Paulum lib. 1. necnon libellum de dissolut. continua.*

3 *Et similiter super fructus &c. Negat esse post fructus bibendum. Huius rei contrarium collige ex Arist. 22. sect. problem. Soluitur tamen, quum Arist. nō consulat aut bibendum esse post fructus aut non, sed rationem inquirat, cur post eos & uinum bibatur, & aqua. id quod intelligendum est obita iam & peracta coctione, quod author non negauerit.*

4 *Ille autem &c. Pro ijs quæ de ebrietate hic notantur, uide Arist. tertia problem. sect. Paulum libr. 1. & Dioscor. lib. 5.*

De somno & uigilijs. Cap. 9.

DE sermone causæ somni naturalis, & subeth & contrariorum ipsorum, & uigiliarū, & insomnietatis: & quid faciendum sit [a] § in medicando unumquodque eorum;§ & in remouendo ipsum, quum fuerit impediens: & quid unumquodque eorum significet: & reliqua ab eis, iam in suo loco parumper præmisimus: & in medicatione particulari adhuc dicemus. Sed quod in hoc loco dicemus, est: quòd somnus tēperatus uirtutem naturalem potētem efficit perficiendi suas operationes: & est animalem uirtutē quiescere faciens, & in eius substantia augmentū præbēs, ita ut fortasse [b] §redeat: propterea quòd lassat ad prohibendam § spiritus, qualiscunq; fuerit, resolutionem. & propter hoc digerit cibum secundum digestiones nominatas: & succurritur cum eo debilitati, quæ accidit ex speciebus resolutionis; quæ est ex fatigatiōe, aut coitu, aut ira, aut reliquis ab istis. Somnus præterea temperatus, quum humorum inuenit æqualitatem in quātitate, & qualitate; est humectans, & calefaciens: & est res magis proficiens senibus, quoniam in eis humiditatem conseruat, & ipsam eis reducit: & propter hoc dixit Galenus, comedo quaq; nocte [c] §olera ex lactucis facta§ cum aromatibus: ex lactucis quidem, propterea quòd dormire faciūt; & cum aromatibus, ad emendandam eorum frigiditatem. Et dixit, quia ego sum nunc diligens somnum, nam ego sum nunc senex, & confert mihi humiditas, quam somnus mihi facit. Et hoc quidem est regimen, conueniens ei cui rebellat somnus. Et si præmittatur, ut ipse balneetur, postquam cibi, quem sumpserit, complebitur digestio: & super ipsius caput multa aqua calida proijciatur: erit hoc conueniens adiutorium. regimen uerò hoc fortius in medicationibus nominabimus. Sani ergo de re somni cogitare debent, ut ipsis temperatè exhibeatur, & in sua hora, & non superflue: & ab impedimento sibi caueant, quod cerebris ipsorum, & omnibus suis uirtutibus, afferunt uigiliæ. Homo præterea multoties uigilare cogitur: & somnum à se repellere timore syncopis, & casus uirtutis: melior quoque somnus est ille, qui ē profundus. Et melior similiter somnus est ille, qui prouenit postquam cibus à superiori uentre descēdit, & post quietem eius, quod forsitan sequitur ipsum ex inflationibus, & rugitibus: quoniam dormire super hoc multis impedit

dit modis, immo non sapit, neque continuatur [d] † § § ab instabilitate, & reuolutione de latere in latus: & est impediens: & cum suo impedimento nocet dormienti. Quapropter si descensus tardauerit, parumper incedere debet, postea dormiat. [2] Amplius super uacuitatem dormire est malum, & uirtutem deijciens: & super repletionem antequam à superiori uentre fiat descensio; est malum: quoniam non erit profundus; immò erit cum reuolutione de latere in latus. Quũ enim natura in ipso solicitatur cum eo, quo solicitari solet in hora somni ex digestione; deterrẽs expergefactio & disturbans eam retroducit; & fit natura stupida: & corrumpitur digestio. [3] In die quoque dormire est malum: generat enim ægritudines humectantes, & rheumatismos, & corrũpit colorem, & grauat splenem, & lassat neruos, & efficit pigritiam, & debilitat desiderium, & generat apostemata; & febres frequenter. Et ex causis suorum nocumentorum est, ut cito [e] § interrũpatur, § & naturam ab eo in quo erat, stupidam reddat. Ex somni autem nocturni bonitatibus est, quòd est continuus & profundus: licèt qui in die dormire consueuit, ipsum subito [f] § interrumpere § non debet absque ordine. Sed quę ex figuris somni est melior; est, ut super dextrum incipiat latus, & deinde ad sinistrum reuoluatur: Quod si eius inceptio super uentrem fiat; auxilium fert satis magnum in digerendo, propterea quòd calorem retinet naturalem, & ipsum comprehendit: quare augetur. [4] Resupinè autem dormire est malum, & ad malas præparans ægritudines, sicut apoplexiam, & [g] § phrenesim § & incubũ: quoniam superfluitates ad posteriora declinare facit, & retinentur, & per suos non incedunt canales naturales, qui sunt ab anterioribus; sicut nares & palatum. Et somnum, qui resupinè fit, solẽt incurrere infirmi debiles propter illud quod musculis eorum accidit ex debilitate, & eorum membris: & quia unum latus aliud ferre non potest, immò cito resupini uoluuntur, quoniam dorsum latere fortius existit. Et propter hoc aperto ore dormiunt propter debilitatem musculorum, quibus mandibulæ stringuntur. Et hoc quidem in libris particularibus capitulum habet integrum.

d † B. neque separatur.

e B. fiat excitatio ab eo.

f B. dimittere.

g B. paralysim.

ANNOTAT.

1 *De sermone &c. Quòd per somnum & animalis facultas quiescat & naturalis uehementius agat, uiresq; instaurentur, primo de sympt. caus. Gal. scriptum reliquit, & sæpe alibi. Elegantissimè autem moderati somni usum descripsit Paulus lib. 1. quem tu uide.*

2 *Amplius super uacuitatẽ &c. Duo notat: somnũ commẽdari qui fit post cibi descensum ad uentriculi fundum: & quòd malum sit uentriculo cibis uacuo dormire, prioris rationem reddit: cui adde & quod Gal. 4. aphor. notauit somnum à cibo replere caput. posterioris uerò ea est ratio, quam Hipp. 2. de dieta retulit. quũ somnum ieiunum attenuare scripsit, & frigefacere, corpus exoluere: ac debiles facere.*

3 *In die quoque dormire malum est. Hipp. 2. prog. Interdiu præcipit uigilandum, noctu dormiendum. ex quo loco hic author sumpsit. Celsus tamen meridianũ somnum in longis diebus non improbat lib. 1. quod & Hipp. facit lib. de dieta primo.*

4 *Resupinè autem dormire &c. Supinus decubitus malus est, & ut causa, & ut signum. ut causa propter ea quæ hic author. ut signum propter ea quæ Gal. 1. prognost. adnotauit.*

Cap. 8.

Cap. 97.

Cap. 67.

Aph. 11. & 12.

Cap. 2.

Com. 13. 14. & deinceps.

De eo quod ab hoc loco ad posteriora reseruandum est. Cap. 10.

QVod ab hoc loco ad posteriora reseruare debemus ex eo quod hic dici solet, est coitus: & ipsius temperamentum: & emendatio impedimenti eius. Et nos quidem ad posteriora reseruabimus loqui de eo in libris particularibus. Ex eo quod hic etiam dicitur, est res medicinarum uentrem soluentium, & ablationis impedimenti earum: & nos quidem in quibusdam eorum reseruabimus sermonem ad nostras dictiones de medicationibus: & in quibusdã eorum ad sermones nostros de medicinis uentrẽ soluentibus. Veruntamen dicemus, quòd sanitatis conseruator uti debet euacuatione [a] § quæ fit cum solutiuis, § & diureticis, & sudorem prouocãtibus, & sputum producentibus. Et mulieres quidem [b] § cũ § menstrua prouocantibus ex eo, quod modo declarabimus, & te scire faciemus.

a B. euacuatione facili.

b B. uti debẽt.

ANNOTAT.

Veruntamen dicemus &c. Quia corpus nostrum quũ perpetuò diffluat, alimentis eget, ex quibus excrementa gigni necesse est, primo de san. tu. educi hæc oportet. quibus ergo uijs, & quomodo in sanis corporibus id fiat, fusius 1. de san. tu. Gal. declarauit.

Cap. 3.

Cap. 12. & 14.

De confortatione membrorum, & corporum debilium, & impinguatione, & magnificatione [a] § corporis uel carnium ipsorũ. § Cap. 11.

a B. eorum seu quãtitatis eorũ.

MEmbra debilia & parua confortantur, & augmentantur: in eo quidem, qui adhuc in tempore existit augmenti, & in tempore ultimo augmenti; fricatione temperata, & exercitio assiduo, quod sit eis proprium: deinde emplastro ex pice. Retentio quoque anhelitus in hunc ingreditur modum: & propriè quum membrum pectori & pulmoni fuerit uicinum; uerbi gratia, præcipiemus illum parum percurrere, qui crura habet gracilia, postea temperatam ei adhibebimus fricationem: deinde ex pice emplastrum apponemus, postea secunda die fricationem custodiemus sicut erat, [b] † § § & tertia similiter; & augmentabimus exercitium, nisi amplitudinis uenarum apparuerit significatio, & descensionis materierum; quoniam timor tunc erit in unoquoq; membro ne apostema accidat, & nocumentum ex repletione ueniens, quod est ipsi proprium, quemadmodum timentur hic uarices & elephantia. Quum ergo aliquid huius generis apparuerit; minuemus ex exercitio, quod prius iniunctum fuit, & ex fricatione: deinde faciemus ipsum quiescere, & resupinum iacere, & eleuabimus membrum illud: uerbi gratia, ut in primo, qui habet crus siccum, per pedem suum: & fricationem faciemus primæ conuersam. s. à postremo ad radicem. Quod si uoluerimus hoc efficere in membro, quod sit iuxta membra anhelitus; sitq;, uerbi gratia, pectus; ligabimus quod ẽ sub eo ligatura, quæ in stringendo sit media, & in latitudine æqualis; postea præcipiemus ei, ut utatur

b † B. & augmẽtabimus exercitium.

c B. retentione anhelitus uehementi.

tur exercitio manuum, & c ‖ fortis anhelitus ‖ emittendo uoces, & clamorem magnum; & fricatione leui. In libris præterea particularibus per ueniet ad te qualiter hæc summa exquisitè diuidatur. Illud igitur in libro decorationis considerabimus, si deus uoluerit.

ANNOTAT.

Cap. 15. Cap. 8. Cap. 58. & 59. Cap. 3. Cap. 19.

Gal. 14. meth. & 6. de tuen. san. plura hac de re scripsit. & ex eo Paulus lib. 1. præcipit autem Gal. non absolutè temperatam frictionem, sed post temperatam, duram. quod author non uidit, sed uidit Paulus. Lege autem & Celsum lib. 1. ubi totum hoc negocium breuissimis uerbis perstrinxit. necnon Paulum in eodem lib.

De laßitudine, quæ sequitur exercitia. Cap. 12.

LAssitudinis species sunt tres quibus additur quarta. Et modi, quibus accidit, sunt duo. Eius uerò species sunt tres, ulcerosa, extensiua, & apostematosa. & illa quidem, quæ hic additur, est lassitudo quæ uocatur desiccatiua, & arefactiua. Vlcerosa igitur est lassitudo, ex qua: qui eam incurrunt, in superficie corporis tactus ulcerum similitudinem sentiunt, & in cutis profunditate, a ‖& orificijs profunditatis ipsius: ‖ & est quum hoc sentit quando ipse tangitur, & est quum habens eam sentit illud in suo motu: & est quum sentit quasi puncturam spinarum: & abhorret motus: ita ut extensiones alarum etiam extendantur cum debilitate. Quumq; fortior fit; accidit ei horripilatio. Et quum augmentatur; accidit ei tremor & febris. Et ipsius quidem causa est multitudo superfluitatum subtilium, & acutarum, & liquefactio carnis, & adipis propter motus fortitudinem: et ad ultimum humores mali, qui si per uenas discurrerent, b ‖bonus sanguis, qui est in uenis, corrumperetur. & propterea ꝙ ad partem cutis declinauerunt, minutum fuit nocumentum. ‖ minus nanque malum quod efficere possunt est, ut hoc lassitudinis genus accidat: & si parumper moti fuerint, accidet horripilatio: & si plus moti fuerint, accidet tremor. Et est etiam, quum humores acuti ab istis separantur, & crudi remanent in uenis. Et est etiam, quum crudi in carne existunt. Extensiuam uerò habens sentit suum corpus quasi fractum, & sentit calorem, & extensionem, & abhorret motum, c ‖ usque quo abhorreat resupinando ad posteriora flecti; ‖ & propriè si ex labore fuerit. Et ipsa quidem est ex superfluitatibus retentis in musculis, quæ tamen bonæ existunt substantiæ, & non est in eis mordicatio; aut ex uentositate: inter eas uerò existit separatio cum dispositione leuitatis, & grauitatis. Et ipsa etiam multoties accidit ex somno non completo: Quum enim post somnum accidit cõpletum: alia est ibi diuersitas, quæ specierum peior est. Et quæ ex ea peior est; est quum musculorum d ‖illi ‖ secundum rectitudinem tenduntur. Apostematosa autem lassitudo est, ut corpus sit solito calidius; & sit inflato simile, in magnitudine sui, & colore; & accidat ei nocumentũ quum tangitur, & mouetur; & sentit eius extensionem. Lassitudo autem desiccatiua, & arefactiua est dispositio, per quã sentit homo in suo corpore, ac si siccaretur ariditate superflua. Et ipsa quidem accidit, aut ex multo exercitio cum bono chymo: aut ex reditione aspera. e † ‖ Et quandoque etiam accidit ex siccitate aeris: & ex diminutione nutrimenti: & ex multo ieiunio. Modi autem, quibus accidit lassitudo; sunt duo. Et ipsi quidem sunt, quia lassitudo, aut accidit propter exercitium, & hæc est magis secura: cuius sanationis uia modum habet, qui ei est proprius: aut accidit ex se, & hæc quidem ægritudinis est antecessio; cuius sanationis uia proprium habet modum, qui sibi proprius est. Et est etiã, quum una alij coniungitur secundum suarum materierum compositionem, aut per seipsas, aut per exercitium. Quumq; simplicium noueris regimen; ad compositarum regimen illud mouebis secundum regulam, quam tibi dicam. Et hoc est, quòd in primis oportet te maiorem habere solicitudinem de re, quæ maiorem incutit terrorem; regendo illud etiam quod est sub ea. Et fortasse quod magis terrefacit, magis est terrefaciens propter tres res; aut propter f ‖fortudinem; ‖ aut propter nobilitatem; aut propter substantiam. Quũque in eo quod oportet, ex istis conditionibus, duæ, aut tres coniungentur; erit hoc magis terrefaciens, nisi una, quæ remanserit, duabus fortior fuerit, adeo ut ipsis resistat: uerbi gratia, lassitudo nanque apostematosa fortior est, & nobilior ulcerosa. sed si ulcerosæ substantia à temperamento & cursu naturali ualde fuerit remota; duobus apostematosæ modis propter nobilitatem, & fortitudinẽ resistet, & præmittetur super ipsam. Si uerò non ualde remota fuerit, apostematosa super ipsam præmittetur.

a B. & fortior est illa quæ est profundior.

b B. Alia litera: frangeret sanguis bonus nocumentum eorum, & propterea quòd expulsi sunt ad partes cutis. ideo expulsum est illuc purum nocumẽtum.

c B. ita ut etiã alices abhorreat.

d B. extremitates.

e † B. post ipsm.

f B. virtutem.

ANNOTAT.

Laßitudo duplex est, spontanea de qua Hipp. 2. aphor. & quæ sequitur exercitia. Vtriusque tres propriæ ac simplices sunt species ut habetur 3. de san. tuẽ. tensiua, ulcerosa, inflammatoria. his tamen altera quædam species accedere uidetur laßitudini potius similis quàm laßitudo, quum neque ulceris, neque tensionis, neque phlegmones affectum referat: sed gracilitas solùm sit quædam & ariditas. Ex his uerò & aliæ species oriuntur si eæ coniungantur. De his ergo & earum differentijs, causis, & curatione legendus Gal. locis antea citatis. & 4. de tu. san. & 7. meth. & 2. de sympt. cau. & 4. aphor. necnon Paul. lib. 1.

aph. 5. Cap. 5. Cap. 2. Cap. 12. cap. 5. Com. 31. Cap. 20. & 22.

De halicibus & oscitationibus. Cap. 13.

HAlices sunt propter superfluitates, quæ in musculis congregantur. & propter hoc multum accidunt post somnum. Quumq; humores illi plus abũdauerint; fiet horripilatio & tremor: & quum plus excreuerint; facient febrẽ. Oscitatio uerò modus est halicum, a ‖ quæ accidit in mãdibularum musculis & thoracis. ‖ Quumq; sanis in primis absque causa acciderit, & nõ in hora, b † ‖ ‖ quum multa fuerit, erit malum. Et quæ quidem est ex ea, melior est prima, quæ est post finem digestionis; quoniam est propter superfluitatum expulsionem. & est etiam quum halices, & oscitationes efficiũt frigus, & cutis spissitudo, & pauca resolutio, & expergefactio à somno, antequam compleatur, & expulsio comprimens. Vinum uerò ad medium temperatum halicibus, & oscitationibus est conueniens, quum nõ est ibi alia prohibens causa.

a B. propter accidens tendens uel faciens alices quod accidit in musculis mandibularũ & labiorum.

b † B. sua.

ANNOTAT.

Cap. 5. Com. 56.

Et hæc quoque de oscitatione ac pandiculatione ex Gal. habes 2. de sympt. cau. Sed uide & 7. aph. Vbi nota apparentem cõtrarietatem in paucis Gal. uerbis. quũ curari hos affectus dicat potu uini meracioris. & statim uinum æqua portione aquæ commisceat. ut author hic facit.

De medicando laßitudinem ex exercitio prouenientem. Cap. 14.

Dicemus quòd studium impendere in medicando lasßitudinem est à multis securari ęgritudinibus, ex quibus sunt febres. Oportet autem, ut quum lasßitudo ulcerosa apparuerit; ex exercitio minuatur, si ipsum fuerit causa: & si cum ea multitudo fuerit humorum; expellantur. Quòd si [a] §breuis temporis fastidia§ affuerint; ipsorum nocumento succurrendum erit cum fame, & euacuatione, & resolutione eius, quod peruenit ad partem cutis, cum fricatione multa & leui, cum oleo in quo non sit [b] § ponticitas. & in die tertio§ reditionis, fiat exercitium. & nutriatur ipse in die primo, ex eo quod consueuerat in qualitate; sed ex quantitate minuatur. & in die secundo humectantibus nutriatur: & si uenæ fuerint mundæ, & phlegma crudum [c] § in adipe fuerit intestinorum; § fricatio ipsum quandoque maturat; & propriè quum [d] §calefacientium§ medicinarum ad ipsum penetrauerit uirtus. Oleum præterea de [e] §salicibus§ in hoc multum confert, & oleum de anetho: & chamæmilla, & his similibus. [f] §& apozima radicum †betæ, & eius oleũ in instrumento duplici, & unguentum ex radicibus maluæ§ & oleum de radicibus cucumeris asinini, & brioniæ, & oleum de usnea & omne oleum in quo usnea recipitur. In lasßitudinis autem extẽsiuæ medicatione intentio est laxare illud, quod induruit, fricatione leni calefaciẽte in sole; & aqua tepida balneari, & in ipsa longo morari tempore: & si in solium alia uice, aut duabus descenderit in die; erit conueniens: & post unamquamq; inungantur balneationem. Quòd si necesse fuerit [g] § propter uenarum abstersionem, et propterea ꝗ oleum in eis siccatur§ ad inungendum oleo redire; fiat, et nutriente humido nutriatur, etiam paucæ quantitatis; quoniam plus indiget nutrimenti paucitate, quàm ulcerosa. et hanc quidem lasßitudinem resoluit exercitium, [h] † §et mundificat. Quòd si per se acciderit propter grossas superfluitates; necesse erit eas euacuare. Et si fuerit propter causam uentositatis extendentis; resoluet eam tale, quale est cyminum, et carui, et anisum. Intentio autem in apostematosam lasßitudinem regendo; est tres res: laxare, quod extensum fuit: & quod calefactum infrigidare: & superfluitatem euacuare. Et hoc quidem completur oleo multo tepido; & fricatione uehementer leni: & prolixa mora in aqua, quæ parumper ad caliditatem declinat: & quiete. In arefactiua uerò nil de regimine sanorum mutetur, nisi quòd oportet ut aqua in qua balneatur, sit maioris caliditatis; quoniam [i] §in aqua uehementer calida est quod§ inspissat cutem: & non est eius impedimẽtum, sicut impedimentum aquarum frigidarum; quoniam cum eo quod inspissat, est in eis [k] §ambiguitas mala, & frigiditatis ipsarum penetratio§ in corpore, quod iam siccatum fuit: & est quum suę maciei causa est cutis ipsius raritas, immò hoc est secundum plurimum. In die autem secundo reductionis, exercitio leniter, & subtiliter utatur, & balneo secundum dispositionem diei primæ: deinde pręcipiatur ei ut aquam frigidam subito ingrediatur, quatenus cutis eius inspissetur, & sit eius resolutio pauca: & cum hoc conseruetur ipsius humiditas. Obuiabit nanque aqua corpori in quo est tantum caliditatis, quòd resistat ipso iam inspissato. Et istæ quidem duæ causæ adinuicem se iuuant in remouendo nocumentum frigoris ipsius, & propriè quum submergitur subito, & egreditur, & non moratur: quoniam cum mora nulla est securitas. Ipse præterea nutriatur mane in fine primæ horæ, cibo humectãte pauco, ideo ut ipse alia uice iuxta noctẽ fricari posßit, & tunc cænam tardet. Studium quoque adhibeatur in expellendo superfluitates ab eo, fricatione olei [l] §de salicibus§ cum quo uentrem suum non tangat, nisi lasßitudinem in musculis sui uentris senserit: quoniam tunc illos leuiter ungere conuenit. & eius nutriens sit largius: & in eo procedat, cauendo ne eius nutrimentum sit multæ caliditatis. Amplius omnem lasßitudinem, cuius causa est motus, ipsum dimittere, quum eius signum incœperit; prohibet ne accidat: postea reuersionis exercitio utatur, ut motus temperatus ad cutem materias expellat, & eas fricatio resoluat, quæ fit inter [m] §illos motus§ in ipsorum consistentia. Dispositio præterea ipsius balneationem experiatur: nam si ex balneo accidat ei tremor; tunc res terminum pertransiuit: quanto magis si febrem generauerit? quoniam tunc non est balneandus; immò euacuandus: & eius complexio rectificanda. Quòd si nihil eorum ex balneo accidit; erit conferens, quum eius aqua fuerit temperata. Quum autem in eius uenis crudi fuerint humores; in primis lasßitudo erit regenda cũ eo, quod oportet: postea studẽdum erit in eo, quod crudos maturat, & subtiliat, & expellit humores. & si multi fuerint; tunc quies erit iniungenda, & exercitium dimittendum: quoniam quies est magis digerens: & minutionem relinquat, quoniam secundum plurimum mundum expellit, & crudũ dimittit. Venter quoq; eius ante maturationem non est soluendus, quoniam hoc non confert, immò damnum infert: urinam uerò prouocare nõ nocet ei: sed res multum calefaciens non est ei danda; quoniam crudum humorem in corpore diffundi faciet. sitq; eius operatio leuiter, & cum quantitate æquali. In eius præterea nutrientibus ponenda sunt, piper, & capparis, & zingiber, & acetum de capparibus, & acetum de allijs, & acetũ de [n] † § alstraguat, § & corpora etiam ipsorum, & † confectiones scitæ secundum mensuram. Post maturationem autem, & apparitionem hypostasis in urina, & maturationem; plurimum da ei uinum, ut maturatio compleatur, & fiat urinæ prouocatio. Sitq; eius uinum, quod subtile est, et clarum; & uomitum non faciat.

[a] B. satietas nauseatiua propinqui temporis.
[b] B. stipticitas. Et in die secundo.
[c] B. in carne patientis lassitudinem.
[d] B. digerẽtiũ.
[e] B. algarab.
[f] B. & decoctio radicũ ficle in oleo in duplici uase bullita, & oleum radicis altheæ. † ficle.
[g] B. propter necessitatem abstergendi sudorem, & propterea ꝗ cũ eo abstergitur oleũ.
[h] † ——B.
[i] B. calida uehementius.
[k] B. periculum penetrationis frigiditatis.
[l] B. dulcis.
[m] B. quietes illorum motuũ.
[n] B. alarstargar † forte laserpitium est. † iagueris.

ANNOTAT.

Sunt hæc omnia sicuti & quæ in præcedentibus capitibus scripsit ex 3. de tu. san. & 4. descripta. Eadem refert

Cap. 6. 7. 8. 9. Cap. 4. 6. & deinceps.

Cap. 20. Aphor. 5.

refert & Paulus lib. 1. Vide & Hipp. 2. aph.

De alijs dispositionibus, quæ sequuntur exercitiũ & reliqua ab eo. Cap. 15.

PRius loquemur de istis dispositionibus. Postea mutabimus nos ad regendum lassitudinem, quæ uenit per se. Et ex istis quidem est raritas, quæ corpori accidit. Et accidit multoties ex fricatione pauca, & balneo. Ipsa uerò est medicanda fricatione sicca ad duritiem parũ declinante, & cum oleo stiptico. Et ex eis est spissitudo, quæ ex frigiditate accidit: aut ex re stiptica: aut ex multitudine superfluitatum: aut ex earum grossitie: aut earum uiscositate: unde prouenit; ut in poris cutis retineantur: aut erit spissitudo causa exercitij, quod ipsos humores ex profundo extraxit, non existentibus ibi causis antecedentibus: aut erit eius causa locus puluerulẽtus: aut fricatio fortis & dura. Illius autem, quæ est ex frigiditate, & stipticitate; signum est coloris albedo, & calefactionis tarditas, [a] § & sudor, & corporis reuersio § ad rubedinem, quum adest exercitium. Et hi quidem in balneis calidis sunt balneãdi, in quibus de latere in latus, & super uentrem, & supini reuoluantur [b] § super pauimentum æqualis caliditatis, § donec sudent: & inungantur oleis subtilibus, calidis, & resoluentibus. Illorum autem, qui ad hoc deueniunt ex exercitio, signũ est quòd non habent hoc signum, [c] § & resudat § cutis. & ipsi quidem medicandi sunt expulsione; si ibi fuerit superfluitas: postea regimen adhibeatur, quod resoluat ex balneo & inunctione. Qui uerò in hoc incidunt ex puluere, aut ex forti fricatione; magis est eis balneum necessarium, quam inunctio ex oleis. Et ipsi quidem fricatione molli uti debent ante balneum, & post ipsum. Est quoque quum accidit eis post superfluum exercitiũ cum pauca fricatione, debilitas cum raritate. et est quum accidit etiam ex superfluo coitu, & ex balneo [d] § frequenter. § Ipsi igitur medicandi sunt cum exercitio reuersionis, & fricatione sicca, quę ad duritiem trahit cum oleo stiptico. Et nutrientia comedant humectantia paucæ quantitatis, in caliditate & frigiditate temperata: aut quæ parumper ad caliditatem trahant. Et similiter fiet si debilitas accidit, aut uigiliæ, aut tristitia, aut accidit siccitas [e] § in neruis. § Quòd si istis acciderit malitia digerendi cibum; non confert eis reuersionis exercitium, neque aliquod exercitiorum ullo modo. Est præterea, quum accidit ex superfluitate balneandi, & multitudine comedendi & bibẽdi, & ociandi; ut homo in suis membris humiditatis sentiat superfluitatem, & propriè in lingua; ita, ut operationes membrorum lædat. Quod si hoc ex causa fuerit antecedente; in particulari medicatione continebitur. Et si ex aliquo eorũ fuerit quæ nunc ex proximo nominauimus, sicut uino, aut multa ociositate, aut multa balnei humiditate; erit ei iniungendũ ut forti utatur exercitio, & fricatione aspera, & sicca, sine oleo: aut fricatione cum pauco oleo calefaciente. Superflua autem siccitas, quam, qui habet, sentit sua manu; est ex genere lassitudinis arefactiuæ. & ipsius sanatio, est eius medicatio.

a B. & sudoris, & reuersionis coloris.

b B. mãsionib[9] balnei æqualis caliditatis, & in lectis uel stratis ipsius.

c B. est sordida

d B. frequenti.

e B. ex ira.

ANNOTAT.

Lege & hæc ex Gal. 3. de sanit. tuend. Vide & Paulum lib. 1.

Cap. 10. & 13 Cap. 21.

De medicatione lassitudinis per se uenientis. Cap. 16.

VLcerosa quidem dispositio cognoscenda est si humor eam efficiens sit intus in uenis, aut extra uenas. Quod autem sit in uenis, ex fœtore declaratur urinæ: & ex dispositionibus nutrientium præteritorum: & ex hoc quòd superfluitatum multitudo in uenis generari solebat, aut earum paucitas, aut uelocitas expellendi eas à se, aut cui necessitatem medicandi eas faciebat: & ex dispositione [a] § uini eius § si erat clarum, aut turbidum. Et si hæ quidem significationes apparuerint; declarabitur, quòd in uenis existunt: & si non sunt; extra. Quòd si lassitudo ex superfluitatibus est extrinsecus: & sunt uenæ interius mundæ; sufficit ei exercitium [b] § reuersionis, & augmentum regiminis, quod in capitulo ulcerosæ diximus: § quæ accidit propter exercitium. Sed si alia diuisio fuerit; non cogites exercitare eum: immo fac eum ociari, & dormire, & esse famelicum: & inunge ipsum [c] § semper § circa noctem super uẽtrem ex oleo: & balneetur cum aqua temperata si balneum tolerare potuerit, secundum conditionem quam diximus: & nutriatur ex eo quod diximus, cuius tamen chymus sit bonus, quod sit ex genere eorum, quæ sorbentur: & sit illud in quo non est uiscositas, neque multum nutrimentum. Et hoc quidem est sicut hordeum [d] § & spelta, & ex carne uolatilium, § & de sirupis sit sirupus acetosus cum melle, & hydromel, & uinum album & subtile: & huiusmodi uinum ei nõ prohibeas, quoniam est maturans & prouocans: ueruntamen ipsi in primis dare debes [e] § illud, in quo sit parum acetositatis. § Postea ex eo mutetur ad albũ & subtile. Quòd si hoc regimen ei non profuerit; humor ibi adest: superantem ergo euacua. & si superans fuerit sanguis: aut cum eo fuerit sanguis; minues eum: & si non; uentrem solues: aut facies hoc, & hoc, secundum quòd tibi uidebitur de sanguine. Tibi tamen caue ne aliquid horum facias; si cognoueris, quòd uirtus sit debilis. Genus autẽ humoris cognosces per urinam, & sudorem, & dispositionem somni, & uigiliarum. Quumq; somnus se remouerit te regente eum cum regimine bono; erit significatio mala. Quòd si cognoueris, quòd bonus sanguis in corpore sit paucus: &, quòd humores crudi sunt superantes; [f] † §

§ fac eum quiescere: & da ei ad comedendum, & bibendum rem, quæ subtiliet: & non des ei ad bibendum rem, quæ multam habeat caliditatem: sed da ei ad bibendum aliquid, in quo sit incisio; sicut sirupus acetosus de melle. Quòd si tibi necesse fuerit in uirtute subtiliantium augmentum præbere; pone in illo quod comedit, & in aqua hordei, quam bibit; parum piperis. & si necessaria fuerint, diacyminũ, & diatrionpipereon propter humorum cruditatem; da ei sicut tibi uidebitur ante comestionem, aut post ipsam, aut in tempore dormitionis: & sit eius mẽsura cochlearium paruum: & diacalamentum quidem non est bonum, quoniam pertransit terminum in calefaciendo.

a B. eius quod bibitur.

b B. reditionis: & quod diximus de regimine, & curatione prædicta in capitulo ulcerosæ.

c B. omni vespere.

d B. candarusisi & caro uolatilium ex eis quorum caro ẽ subtilis.

e B. Alia litera. illud uinum qđ parum declinat ad citrinum.

f † B. dimitte flebotomiã &.

ciendo. Si autem pro certo sciueris humores crudos in uenis non esse: sed in radicalibus contineri membris; fricationem adhibe: & proprie in matutinis cum oleis laxantibus. & da ei ad bibendũ ex calefacientibus, ut ipsorum calefactio ad cutẽ perueniat: & iniunge ei quietem longam: postea fac cum aqua temperatè calida balneari: & da ei ex diacalamento absque timore: sed tamen oportet ut sit antequã comedat, & exercitetur. Quòd si post comestionem necessarium fuerit ei, quod [g] §stomachum§ iuuet; non des ei, quod sit uehemẽter penetratiuum, sicut diacalamẽthum, sed sicut diacyminum, & diatrionpipereon: sitque, quod ex quolibet eorum dabis, res modica: aut diacydoniten. Et possibile quidem est, ut quod ex diacydonite dabis; sit plus eo, quod dabis ex illis: postquam consideraueris ne corpus sit uehemẽtis caloris accidentalis, te dante ista. Istis præterea cõfert oleo inũgi chamæmelino, & anethino, & amaracino, & reliquis ab istis. [h] † §

§ Aut confortetur cum resina, aut cum resina, & duodecuplo ipsius olei. Quum autem sciueris humores in uenis, & foras simul esse; esto de maiori solicitus: & tamen minus nõ dimittas. Quod si hæc duo æqualia fuerint; prius intende ad digestionem cum diatrionpipereon: in quo si uolueris, adiunge petroselinum cum pondere pari anisi, ad hoc ut sit magis diureticum. Et si uolueris, admisce ei parum diacalamenti, postquam minueris ex eo, quod accepit de diacymino, & diatrionpipereon: & processeris in hoc secundum ordinem donec ad ultimum purum remaneat diacalamentum. Quum autem illud, quod est in uenis, digeretur, & egredietur, & remanebit solicitudo eius, quod est extra uenas; diacalamentum, quemadmodum scis, erit ad hoc conferens, & impediens primum. Istos uerò in quibus res duæ coniunguntur; ab omni re uehementer trahente ad exteriora, aut interiora, custodire debes. Quapropter non cito uomitum eis dare debes: neque quod uentrem inferius deponat, nisi ante præmiseris, quæ subtiliant, & incidant, & maturent: neque etiam exercites eos. Quumq; lassitudo quieuerit, & color meliorabitur, & urina maturabitur; fricabis eos multum, & pauco exercitabis exercitio. & considerabis si aliquid ægritudinis reuersum fuerit; quoniam tunc dimittes: & si nil reuersum fuerit; duces eos ad suos usus ordinatè, donec peruenias ad illud, quo solebant uti ex balneatione, & inũctione, & fricatione, & exercitio: & ad ultimum tandem unguentorum quibus utuntur, uirtutem conforta. Quòd si alicui istorũ lassitudo reuersa fuerit cum sensu ulceroso; redi ad tuum regimen: & si absque ulceroso sensu reuertitur: ipsum cum [i] §reuersione§ rege. Et si mistæ tibi aduenerint significationes, & fortis lassitudo sensu percepta non apparuerit; permitte eũ quiescere. Lassitudinis autem extensiuæ, causa est repletio sine humoris malitia. Et eius quidem medicatio in corporibus malæ complexionis, est minutio, & regiminis subtiliatio. In corpore uerò, de quo loquimur; est subtiliatio, & incisio tãtum: postea adiuuetur cum quibus debet. Apostematosæ autem medicatio est succurrere cum minutione ex uena, quę pertinet membro, in quo est plurimum lassitudinis: & in quo lassitudinis apparuerit principium; & ex [k] matrice§ si non inter membra fuerit inæqualitas. Et fortasse necesse erit ipsum secunda die minuere; immò adhuc etiam in tertio. ergo ipsum in prima die minue illico, quum apparet; & non tardes illud, ne in ipso [l] §infundantur.§ Et in secunda die, & tertia minue eum in solis occasu. Oportet præterea, ut sit eius nutriens in die primo aqua hordei [m] §aut succus speltæ§ simplex; nisi acciderit febris. sed si febris superueniet; aqua hordei sola. Et die secundo sit istud cum oleo infrigidante, aut temperato sicut oleo amigdalino. Et in die tertio sit, sicut [n] §caro cum§ lactucis, aut cucurbitis, aut maluis hortulanis, aut acetula: & ex piscibus petrosis in [o] § † iure albo: § & in hac die quantum possibile fuerit, à potu aquæ prohibeatur. Quum autem in die tertio iam non poterit tolerare, neque poterit cibum bene appetere, & digerere; dabitur ei hydromel, aut uinum album subtile, aut temperatum. Et caue, ne post has euacuationes ei tribuas quantum est necessarium ex cibo, subito: quoniam cibus indigestus ad uenas trahetur tribus modis: unus eorum erit, quum cibus fuerit paucus, stomachus erit auarus, & contraria erit eius uirtus retentiua uirtuti hepatis attractiuæ: sed quum multus fuerit; nõ erit ex eo stomachus auarus; immò fortasse attractiuam hepatis iuuabit sua uirtute expulsiua: & similiter omne receptaculum, quod est ibi præcedens comparatione eius, quod est post ipsum. Et secundus est, quoniam multus non bene digeritur in stomacho. Et tertius, quoniam multus multum uenis transmittit nutrimentum, quod uenæ etiam digerere non ualent.

Cap. 10. & 13 Capat. — g B. digestionẽ. — h † B. singulatim uel per se, aut pmixtis cũ cera. — i B. cum exercitio reuersionis. — K B. nigra. — l B. firmetur. — m B. aut sorbitio ex candarusio. — n B. færculũ ex. — o B. asfidbegi. † tafea.

Annotat.

Descripta & hæc ex Gal. sunt 4. de san. tu. sed uide & Paulum lib. 1. Nota etiam, quòd author in ijs uerbis. § Quod si tibi necesse fuerit &c. § quæ ex Gal. loco citato desumpta sunt, discrepare ab illo uidetur. quum is diacalamenthum maximè probet, comendetq; : hic uerò damnet, ut iustò calidius.

Cap. 4. 5. 6. & deinceps. Cap. 22. — Cap. 7.

De regimine corporum, quorum complexiones non sunt bonæ. Cap. 17.

Corpora ista, aut sunt quibus superuenit error: aut in creatione [a] §malè fuerunt impedita. § Et illa quidem, quibus superuenit error, sunt quorum complexiones naturales sunt conuenientes, sed acquisiuerunt complexiones malas in hora propter longum errorem in regimine, donec in eis quieuerint. [b] §Malè uerò impedita§ sunt, quorum complexiones à radice [c] § nõ sunt conuenientes. Eorum autem quibus superuenit error, erroris pars in quantitate, & qualitate scienda est; & cum cõtrario medicanda: & hoc fortasse cognoscetur ex dispositione figuræ corporis. [d] §Impedita uerò male § sunt dispositionibus, quorum accidit corruptio ex complexione eorum prima, [e] §aut ex eorum compositione. § ab eis igitur incipiemus, nominando senes.

a B. fuerunt ægrotatiua. — b B. ægrotatiua uerò. — c B. nõ sunt nobiles seu conuenientes. — d B. ægrotatiua uerò. — e B. & ex eorum ætate.

Annotat.

Defectus corporum ab optima constitutione causas refert Gal. 5. de tu. san. Sed addit ætatem, de qua hic nõ meminit. reliqua pete ex eodem loco.

Cap. 13

DOCTRI

DOCTRINA TERTIA DICTIONIS TERTIAE:

Et est sermo universalis in regendo senes. Cap. 1.

SVMMA reginiminis eorum est ª §operari§ quod calefaciat, & humectet simul ex nutrientibus, & balneis,& potibus,& somno prolixo, & mora multa in lecto, & maiore quàm iuuenum, & ex assidua urinæ eorum prouocatione, & expulsione phlegmatis, ex eorum stomachis per uiam intestinorum,& uesicę,& ut naturæ lenitas eis duret. Eis præterea multum confert fricatio temperata in quantitate,& qualitate cum oleo: deinde ᵇ § equitatio, aut incessio, si debiles fuerint ab equitatione.§ Ad illum autem, qui ex eis debilis fuerit, fricandum, semel aut bis redeundum erit. Ex aromatibus præterea aliquid bene redolens odorare debent, & propriè quod calidum temperatè existit. Et oportet ut post dormitionem cũ oleo inungantur: quoniam hoc uirtutem excitat animalem: deinde equitent aut incedant.

a B.administrare.

b B.incessio aut æquitatio si debiles fuerint ab incessione.

ANNOTAT.

Pluribus rem hanc prosequitur Gal. 5. de san. tuen. lib. de marcore. quibus locis quia senes temperamento frigido sunt & sicco, calefacientem illis & humectantem uictum instituit. Oppositum tamen Hipp. statuit in lib. de salub. diet. Sed uide Gal. in eius loci com. & 5. de tuen. sanit.

Cap. 30. Cap. 5. Tex. 7. Cap. 8.

De nutriendis senibus. Cap. 2.

NVtriens senum paulatim est partiendum: & paulatim, bis aut ter nutriendi sunt, secundum digestionem eorum, & fortitudinem & debilitatem. Et comedant in hora ª § secunda§ panem bene factum cum melle: & in hora septima, post balneationem, quod uentrem leniat ex eis, quæ post illud nominabimus. Et iuxta noctem cibum laudabilis nutrimenti. Et si fuerint fortes; in cæna sua augmentum paruum faciant: & ab omni nutriente ᵇ§ §sibi caueant, ex quo melancholia generatur, aut phlegma: & ab omni calido & acuto, & desiccatiuo, sicut ᶜ§ †quæ condita sunt aceto & sale. & aromata acria§ nisi secundum modum medicationis adhibeãtur. Quod si ex hoc aliquid fecerint, quod nõ debebant, & ex his, quæ sunt primæ speciei comederint, sicut quod salitum est, & melongias, & carnem siccam salitam, & siluestrium animalium, & pisces duræ carnis; tunc utantur melonibus † arechijs, & cucumeribus. Et si secundum commiserint errorem, & comederint † condita cum aceto ᵈ §& sale & ex aromatibus acribus§ medicentur ex contrarijs: sed tamen eis non sunt dãda, nisi subtiliatiua; quum scitum fuerit, quòd in eis sint superfluitates. Quum autem mundati fuerint; nutriãtur ex humectantibus: deinde paucis ex subtiliatiuis cum cibo utantur, sicut in ipso dicemus. Lac uerò eis, qui ex ipsis bene appetit, & digerit; confert: & post ipsum extensionem in parte hepatis & uentris non sentit, neque pruritum, neque dolorem: quoniam lac nutrit & humectat: ueruntamen quod ex eo melius est; est lac caprinum, & asininum. & ex proprietatibus quidem lactis asinini est, quòd non fit caseus, & descendit cito: & præcipue si fuerit cum eo sal & mel. Oportet tamen, ut locus in quo pascuntur, obseruetur, ne herbæ, quæ ibi nascuntur sint ponticæ, neque acutæ, neque acetosæ, neque multum salsæ. Olera autem ᵉ§& fructus § quibus senes uesci debent; sunt sicut †beta, & apium, & parum porrorum, quæ comedere debent condita cum almuri, & oleo: & proprie in principio comestionis ipsorum: ideo ut eorum naturam mollificando, iuuent. ᶠ §Eis quoque confert si in horis consueuerunt dormire; ut dormiant.§ Zingiber præterea † conditum est ex medicinis, quæ eis conferunt. Et similiter plurima eorum, quæ sunt ex † conditis calidis: sintq; cum quantitate, qua tantum calefaciant & digerãt: & non qua corpus siccent: quoniam oportet ut eorũ nutrientia corpora, sint humectantia, quæ non patiãtur ab istis, nisi secundum uiam calefaciendi & digerendi, & non secũdum uiam siccandi. Ex eis uerò, quibus uescuntur, ad suas leniendum naturas, & conueniunt corporibus eorum, est uolubilis cocta cũ aqua & sale, ut boni sit saporis cũ almuri, & oleo condita; & radix polipodij, quum in iure gallinę posita fuerit, aut in iure†betæ, aut in iure cauliũ. Et ex eis quidẽ, quibus i cibo utũtur ad suas mollificandas naturas, & ipsorum corporibus conferunt; sunt ex fructibus, ficus, & pruna in æstate: & ficus siccæ coctæ in aqua & melle, si tẽpus fuerit hyemis: ueruntamen oportet ut hoc totum sit ante comestionem, propterea ut eorum leniat uentres. Quòd si eorum naturæ taliter se habuerint, ut una die leniantur, alia non; excusatur solutiuum, & lubricatio ᵍ § tertiana.§ Quòd si fuerint naturæ eorum lenitę die uno, & constringantur duobus diebus; sufficiet ei aliquid tale, sicut uolubilis, & aqua caulium, & illud quod est intra semẽ cartami cũ †ptisana hordei: & terebinthina ad magnitudinem unius auellanæ, aut duarum, & ut multum, trium: quoniam ipsorum naturã sua mollificat proprietate, & abstergit interiora sine læsione. Medicina quoque composita ex medulla cartami, & decuplo ipsius ficuum siccarum, cõfert eis. Sitq; illud, quod ex ea in potu sumitur; ut magnitudo nucis. Enema quoq; cum oleo eis confert; quoniam in ipso cum euacuatione, est uirtus mollificandi intestina: & proprie quum ex oleo dulci fuerit. Ab acuto autem clisteri sibi caueat: quoniam ipsorum siccabit intestina. Humidum uerò clistere, & unctuosum, est ex rebus magis eis conferens, quum ipsorum uentres aliquot diebus constricti fuerint. Sunt præterea aliæ medicinæ uentrem ʰ§soluentes, §quas in antidotario nominabimus. Oportet etiam ut in senibus, & decrepitis, fiant euacuationes absque minutione, quanto plus possibile fuerit; quoniam ipsorũ uentrem temperatè soluere est eis maius præstãs iuuamentum.

a B. tertia.

b † B.grosso.

c B.alchuamich & altubel. † cauguamich, & tanguebil.

† Nomen est regionis. † cauguamich, & sehene & bunca.

d B.sahane. Alia litera. & sahane & res ex lacte confectas acutas, uel salsas.

e — B.

† sicla.

f B. Alia litera. Et si administrauerint alleũ aliquibus horis, & fuerint consueti eo iuuantur cum ipso.

† muraba. † muraba.

† sicle.

g — B.

† Kist.

h B. lenientes.

ANNOTAT.

Docentur & hæc omnia 5. de sanit. tuen. & à Paulo lib. primo.

Cap. 7. 8. & 9. Cap. 3.

De uino senum. Cap. 3.

Vinum eis melius, est uetus rubeum, ut urinam prouocet, & calefaciat simul. A nouo autem & albo uino sibi caueāt; nisi se post comestionem balneauerint, & sitim habuerint. Tunc enim dabitur eis uinū album & subtile pauci nutrimenti, ideo ut sit loco aquæ. Ab illo uerò, quod ex uinis est dulce & oppilatiuum; sibi caueant.

ANNOTAT.

Cap. 5. *De uino senibus apto agit Gal. 5. de san. tu. copiosè. Sed author ab eo discrepare uidetur, quando uinum rubrum probat, & album improbat. Si nanque per rubrum rufum intelligat: non id solùm, sed & album à Gal. probatur. si uerò nigrum, hoc senibus à Gal. prorsus inutile censetur. Tu uide.*

De aperiendis senum oppilationibus. Cap. 4.

SI eis acciderint oppilationes, quarū facilior est ea, quæ ex uini prouenit potatione; erunt aperiendæ cum diacalamētho, & diatrionpipereon, & puluerizatione piperis super uinum. & si allia & cepas comedere consueuerint; comedant. Theriaca quoq; eis multum confert, & propriè, quum oppilationes acciderint: & similiter athanasia & homorusia. Ipsi uerò post eas [a] §mollificandi§ sunt cum balneo & oleo, & nutrientibus, sicut [b] §aqua carnis in spelta§ & hordeo: & si biberint hydromel; confert eis: & securos eos faciet ne eis accidant oppilationes, & dolores iuncturarum, postquam in ipso additum fuerit (si oppilationem in aliquo senserint membro, aut præparationem ad ipsam) illud, quod sit ei propriū, sicut semen apij, & eius radix membris urinæ. Quòd si oppilatio petrosa fuerit; aperiatur ex eo, quod est fortius, sicut [c] §petroselinum. § Et si oppilatio fuerit in pulmone; aperiatur cum aliquo, quod sit sicut hyssopum, & capillus ueneris, & cassia lignea, & his similia.

a B. humectādi.

b B. brodium carnis cum candarusio.

c B. fatrahasilium.

ANNOTAT.

Cap. 6. *Leguntur & hæc ad uerbum ferè in quinto de sanit. tuend.*

De fricatione senum. Cap. 5.

OPortet ut in qualitate, & quātitate sit temperata. & ne ullo modo membra debilia cum ea tangantur; neque dolentia. Et si fricatio uices habuerit interpositas; in uicibus pannis grossis aut manibus [a] §asperis§ fricentur: hoc nanque eis confert: & interpolationes ægritudinum membrorum eorum prohibet.

a B. Alia litera. nudis.

De exercitio senum. Cap. 6.

EXercitium senum diuersificatur secundum dispositionum corporum eorum diuersitatem: & secundum illud, quod eis ex ægritudinibus accidere solet: & secundum usus ipsorum in exercitio. Nam si eorū corpora in ultima fuerint æqualitate posita; cōuenientia eis erunt exercitia temperata. Et si fuerit in eis membrū, quod nō in sua meliore existit dispositione: sit eius exercitium alia sequens exercitia: uerbi gratia, alicui incæpit in capite accidere uertigo, aut [a] §apoplexia, § & materiæ ad collum descendere, & frequēter consueuerunt ascendere uapores ad caput, & cerebrum; non confert ei exercitium, in quo caput curuatur, aut declinat: sed exercitio uti debebit, quod sit in incedendo, & currendo, & equitando, & omni exercitio, [b] §quod sit ad subtilianda interiora. § Et si ægritudo in partibus pedum fuerit; exercitijs utetur, quæ fiunt ex superioribus, sicut manus manibus contrahere, & proijcere lapides, & eleuare. Et si ægritudo fuerit in medio, sicut splene, & hepate, & stomacho, & intestinis; erunt ei utilia exercitia duarum extremitatum, nisi sit aliquid, quod prohibeat. Quod si ægritudo in parte pectoris fuerit; exercitium inferiorum erit ei necessarium. & si in rene aut uesica fuerit; non confert ei nisi superiorum exercitium. Et hæc membra in exercitio penitus non ordinentur ad hoc; ut ex eo fortiora fiant. Et hoc quidem in senibus diuersum est ab eo, quod est in alijs ætatibus, & [c] †§ § in primis senibus, quibus confert plurimum eius, quod confert senibus. Isti nanque membra debilia fortiora facere debent ordinatè, secundum modū exercitij, quod est eis conueniens, & in quo sunt. Mēbra uerò infirmo est, quando exercitantur: & est quando hoc non conceditur, scilicet quum fuerint calida, aut sicca, aut fuerit ī eis materia, [d] §quę ad putrefactionem declinauerit; § & non fuerit in eis maturatio.

a B. epilepsia.

b B. quod medietas corporis inferior assumit.

c † B. est diuersum.

d B. Alia litera. quę ad membrū declinare timetur.

ANNOTAT.

Descripta & hæc omnia sunt de senum tùm frictione, tùm exercitatione, ex Galeno 5. de tu. san. notauit & Paulus lib. I. sed quod de cursu in uertigine in posteriori capite scribit, ex Galeno & ipsum loco citato decerptum, dubitationem facit. quum in uertiginosis & Auic. lib. 3. & cæteri medici oēs quietem præcipiant. quod præsertim de quiete à cursu statuendum uidetur, quādo ex eo, tametsi partiū inferiorum exercitatio in hoc casu laudatur, spirituum cerebri agitatio sequi solet.

Cap. 3. Cap. 23. Fen 1. Tract. 5. cap. 3.

DOCTRINA QVARTA

De regimine corporis, cuius non est complexio conueniens. Et sunt quinque capitula.

Doctrinæ quartæ dictionis tertiæ de rectificatione complexionis superfluæ caliditatis.

Cap. I.

DIcemus quòd malitia complexionis calidæ, aut est cum æqualitate ambarum passiuarum; aut cum uictoria siccitatis, aut humiditatis. Quum autem ambæ passiuæ fuerint æquales; sciemus quòd caliditatis augmētum erit secundum terminum: & non erit superfluum: [a] §quoniam§ si non; siccaret. Quum autem calidum existit cum siccitate; possibile est ut complexio ista in sua dispositione longo remaneat tēpore. Calidi uerò cum humiditate societas non durat: quoniam humiditas quandoque superat caliditatem, & extinguit ipsam. Et quandoque caliditas superat humiditatem, & siccat eam. Dispositio igitur habentis complexionem, in qua humiditas superat; meliorabitur in complemento iuuentutis: & fiet æqualis in eis. Quum autem [b] §descenderit; §

a B. &.

b B. declinat in ætate, tunc.

ſcenderit; ⸗ humiditas extranea augmentari incipiet, & caliditas minui. Ergo dicemus, quòd ſumma regendi complexionem habentes calidam, in duabus eſt collecta intentionibus: una quarũ eſt, ſecundum quòd eſt uoluntas reducendi eos ad æqualitatem: & altera eſt ſecundum quam eſt uoluntas conſeruandi ſanitatem, ſicut eſt. Primã uerò habere non poſſunt[e] † ⸗ ⸗ ocioſi, qui ſuas domuerunt animas ſecundum prolixam tolerantiam, in tempore quo ordinatè ad æqualitatem redeant: ipſos nanque abſque ordine regere, perducet eorum corpora ad ægritudinem. ſed & ſecundam poſsibile eſt ſi ſit eorum regimen ex nutrientibus, quæ ipſorum ſint conuenientia complexionibus; ita ut conſeruetur ſanitas, quæ eſt in eis reperta. Quicunque autem complexionem habentium calidam in duabus paſsiuis temperati fuerint; ſanitati, in principio rei ipſorũ, propinquiores erunt: & faciet illorum complexio dentes, & pilos uelocius naſci, & erunt facundi, & clari in uerbis, & ueloces in inceſſu. Quum autem in annis proceſſerint; uincet in eis caliditas; & augmẽtabitur ſiccitas: & accidet eis complexio mordicatiua: & in multis quidem eorum multa cholera rubea generatur. Ipſorum uerò regimen in prima ætate debet eſſe ſicut temperatorum regimẽ. Et quum mutabuntur; ſuum mutabunt regimẽ ad illius regimen, in quo elaborabatur, ut ipſius prouocetur urina, & cholera euacuetur rubea ſecundum unam duarum partium, ad quam declinant ſuperfluitates, ſcilicet partis fluxus uentris, aut partis uomitus. Quòd ſi ſola natura ad deponendum humorem, & euacuandum non ſuffecerit; in uomitu quidem adiuuetur ex rebus leuibus, ſicut potu multæ aquæ calidæ ſolius, aut cũ [d] ⸗ uino. ⸗ Et in ſolutione quidem uẽtris fit cum aliquo, quod ſit ſicut uiolaceum† conditum, & tamarindi humidi, & †manna[e] ⸗ & rob de ſucco fructuum aluum ſubducentium. ⸗ Ipſorum præterea exercitium erit alleuiandum. Et oportebit ut cibus detur eis, qui ſit boni chymi. Et fortaſſe neceſſe erit, ut [f] ⸗ balneationem in die ſequantur: ⸗ & oportebit etiam ut ab omni re calefaciente prohibeantur. quòd ſi ex balneatione poſt comeſtionem, non ſenſerint tenſionem, & grauitatẽ in parte hepatis & uentris; ſecurè ea utantur: & ſi aliquid horum acciderit; aperitiua eis dentur, ſicut [g] ⸗ apozima abſinthij, & medicina ex aloe, & aniſo, & amygdalis amaris cũ oxymelle: ⸗ & balneationem poſt comeſtionem dimittant. Hæc autẽ aperitiua eis danda ſunt, poſtquam primus cibus digeſtus fuerit: & antequam ſecundum ſumant. in hora tamen, inter quam & comeſtionem ſecũdi, ſpatium interueniat temporis: & hoc quidem eſt inter excitationem matutinalem, & horam, in qua balneantur. Ipſi præterea ſunt oleis ſuperinungẽdi: & uinum eis album & ſubtile in potu tribuendum eſt: & [h] ⸗ debilitat eos ⸗ aqua frigida. Et illi quidem, qui à principio rei complexionem habent calidam & ſiccam; hoc toto ſunt digniores. Qui uerò complexionem habent calidam & humidam: & putrefactioni ſunt apti, & ut materiæ ad membra deſcendant; exercitio uti debẽt, quod multæ ſit reſolutionis, & leni, ne calefaciat; cauendo à motu, qui in humoribus ebullitionem apparere faciat. Qui uerò plurimum ab exercitio ſibi cauere debet; eſt ille, qui non conſueuit. Et melius quidem eſt ut exercitentur poſt euacuationem: & ut balneentur antequam comedant: & ut ſtudeant in expellendo ſuperfluitates omnes. Quumque in uer intrauerit; temperatè ſe conſeruent minutione & euacuatione.

[e] † B. niſi.
[d] B. nebit. † nabit. † muraba. † tereniabin. † xiraſſet. [e] B. ſiracoſt.
[f] B. qualibet die tertia adminiſtrẽt balneationem.
[g] B. infuſio abſinthij, & infuſio de aloe, & aniſum, & amigdalæ amaræ, & oxymel. Alia litera & amigdalæ amaræ cum oxymelle.
[h] B. & confert eis.

ANNOTAT.

Pulcherrimè & copioſiſsimè ſcripſit hæc omnia Galenus 6. de tu. ſanit. collegit & Paulus ex eo loco lib. 1. Inſtituit autem Galenus eandem planè uiuendi rationem, quam hic author. Vterque igitur frigidæ aquæ potum bilioſis corporibus exhibet. de qua tamen re licet dubitare propter ea quæ Hippocr. 3. de uict. ratione in ac. & 3. de fracturis. ubi aquam bilioſis bilioſam eſſe teſtatur. ſi enim uerum hoc ſit, augebitur aquæ potione intemperies calida ac ſicca: non autem temperabitur. Verùm ſoluitur. Frigidæ potio bilioſis eorum temperamenti ratione, confert, dum caloris eorum acrimoniam retundit: quum tamen ſui frigiditate incraſſet, & obſtructiones faciat; id ex hoc ſequitur; ut, dum diutius in anguſtioribus uaſis, meſenterij præſertim, & iecinoris retinetur; in bilem ob earum partium acriorem caliditatem conuertatur. Vnde huius rei gratia Hippocr. citatis locis mel aquæ ipſi immiſcet, ut celerius perfluat; neque obſtruat.

Cap. 3. Cap. 70. Text. 40. Text. 49.

De rectificatione complexionis, in qua eſt frigiditas cum augmento. Cap. 2.

HVius quoque ſpecies tres ſunt. In illa ergo quæ ex eis, in duabus paſsiuis æqualis fuerit; elaborandum erit, ut eius innatus calor ſecundum augmentum procedat cum nutriẽtibus calidis, inter humiditatem & ſiccitatem tẽperatis: & unguentis † calidis, & electuarijs magnis: & euacuationibus humoribus, proprijs: & balneationibus ſudorem facientibus: & exercitijs iuuantibus eos: licèt enim aliquo tempore in humiditate ſint temperati; accidet tamen eis, ut humiditates in ipſis propter frigiditatem generentur. Illorum autem in quibus cum hoc eſt ſiccitas; regimen oportet ut ſit ipſummet regimen ſenum.

† calefacientibus.

ANNOTAT.

Fuſius hæc quoque deſcripta ſunt à Gal. 6. de tu. ſanit. & Paulo lib. 1. quos tu uide.

Cap. 4. Cap. 70.

De regimine corporum, quæ uelociter ægritudines incurrunt. Cap. 3.

ISti autem ad hoc ſunt parati propter repletionem ſui. Et tunc quidem in ipſis temperanda eſt humorum quantitas: aut propter humores crudos, qui in eis exiſtunt: & tunc quidem tẽperanda eſt ipſorum humorum qualitas: & eligendum eſt eis ex nutrientibus illud, quod nutrimentum præbet medium inter multum & paucum. Et humorum ipſorum quantitas temperanda eſt cum æqualitate quantitatis nutrimenti, & augmento exercitij, & fricationis antequam balneentur, ſi exercitij & fricationis uſum habuerint; aut cum leuiore eorum, ſi nõ conſueuerũt: & ut eis cibus partiatur, & non una uice ſuam cõpleant ſatietatem. quòd ſi in ipſorum corporibus ſudor fuerit facilis, & conſueuerint; fiat ut iſti aliquibus ſudent uicibus. Et ſi tarditas come-

stionis ipsorum non fecerit, ut cholera rubea in eorum fundatur stomachis; retardetur ipsa usq; post balneum. quòd si fecerit, præmittatur antequam balneentur. Et hora quidem temperata, si prohibitor ibi non affuerit; est post quartam horarum dici [a] §æqualium.§ Si autem propterea, quòd cholera rubea in ipsorum funditur stomachis, cibus fuerit sumendus prius[b] §antequam balneentur,&§oppilationum in hepate significationes senserint; cum aperitiuis prænominatis, suis conuenientibus complexionibus, medicentur. Et si cum hoc in capite nocumentum senserint; cum ambulatione succurratur. Et si eius cibus in stomacho corruptus fuerit, & postea descẽderit per se; erit hoc lucrum: quòd si nõ, deponatur cum diacymino, aut ficubus cũ semine carthami[c] §cõspersis.§ Cuius confectio est nominata.

a B.æqualis.

b B.balneentur postea si.

c B.cõmixtis.

ANNOTAT.

Desumpsit & hæc ex Galeno 6. de tu. ualet. Sed uide & Paulum lib. 1.

Cap. 6. & 7.
Cap. 57.

De impinguando macrum. Cap. 4.

CAusarum maciei fortior, sicut diximus, est siccitas complexionis, & mesaraicæ, & siccitas aeris. Mesaraicæ enim, quum siccantur; nutrimentum non recipiunt: & augmentatur siccitas & macies. Fricatio igitur ipsi adhibẽda est antequam balneetur, quæ sit media inter asperam & lenem, donec rubeat cutis: deinde fricatio fortior fiat: postea emplastrum ex pice superponatur: deinde temperatè exercitetur: postea absque tarditate balneetur: deinde siccis mãtilibus exsiccetur: postea pauco inungatur oleo deinde cibum sumat sibi conuenientem. Et si ipsius ætas, & tempus, & consuetudo aquam tolerauerint frigidam; ex ea super se fundat. Finis autem fricationis, quæ ante picis emplastrum præmittitur; est ut inflatio non incipiat consumi. Et hoc quidem est propinquum ei, quod in augmẽtando membrum paruum diximus. Complementum uerò locutionis de hoc, inuenietur in libro de [a] §pulchritudine§ quarti libri.

a B.decoratione.

ANNOTAT.

Scripsit hac eadem de re supra. Vide ergo quæ illic adnotauimus. præsertim lege Gal. 6. de tu. sanit. & 14. meth. Paul. lib. 1. & Hipp. lib. de salubri dieta.

Fen 3. doct. 2. cap. 2. Cap. 8. Cap. 16. cap. 58. & 59. Text. 6. & 14.

De macrefaciendo pinguem. Cap. 5.

IPsius regimen est, ut descensus cibi à stomacho eius, & intestinis sit uelox, ne compleatur mesaraicarum suctio in ipso: & ut cibum sumat, qui sit multæ quantitatis, & pauci nutrimenti. Et frequenter balneetur antequam comedat: & exercitium festinum, & olea resoluentia. Et de electuarijs, trifera minor: & electuarium de lacca, & tyriaca: & ut ieiunus bibat acetum [a] § &§ almuri. Et nos quidem nominabimus hoc in dictione decorationis.

a B. cum.

ANNOTAT.

Et hæc notauit Gal. 6. de tu. sanit. copiosius. Notauit & Paulus lib. 1. Sed pro hoc uide & quæ Hipp. lib. de salub. diet. & lib. de dieta 2. scripta reliquit.

Tract. 8. Cap. 57. Text. 5. 12. & 13 versus finem.

DOCTRINA QVINTA.

De mutationibus aeris; & est ca. 1. & summa. 1.

Doctrinæ dictionis tertiæ, de regimine temporum cum rectificatione aeris. Cap. Vnum.

IN VERIS quidem principio succurrendum est ad minuendum, & ad bibendum catharctica, secundum quòd necesse est; & secundum consuetudinem. In ipso quoque propriè uomitus prouocandus est. Et omnis res multum calefaciens, & humectans est dimittenda, ex carnibus, & potibus: & nutriens subtiliandum. Et exercitio utendum est temperatè, quod sit maius exercitio æstatis. Cibo quoque non repleatur quis: immò ipsum partiatur, & in potu sumat sirupos & rob extinguentes: & à rebus abstineat calidis, & ab omnibus amaris, aut salsis, aut acutis. In æstate uerò minuatur ex cibis, & potibus, & exercitio, & maneat quietus, & extinguentia bibat. Et si potuerit, uomat, & semper in umbra moretur, & in loco cooperto. In autumno autẽ & propriè in eo, qui est diuersi aeris, conseruatio facienda est cum regimine meliore: & omnia siccantia sunt dimittẽda. Et cauendũ est à coitu, & à potu multæ aquæ frigidæ, & ipsius fusione sup caput. Neque in loco frigido dormiat, in quo eius cutis horripiletur: neque repletus dormiat. Et caueat sibi à calore æstiuo, & frigiditate matutinorum: & suum custodiat caput ne frigiditati obuiet. A fructibus quoque, [a] §quę sunt in tempore primo,§ sibi caueat: neque ex illis multum comedat: neque balneetur, nisi cum tepida. Quũque dies cum nocte fuerit æqualis; euacuetur, ne superfluitates in hyeme constringantur: licèt in multis corporibus sit melius, ne in autumno aliquid faciant, unde humores ferueant, & moueantur: immò melius est eis ut ipsi quieti permaneãt. Quidam etiam iam uetuerunt ne uomitus in autumno fiat, quoniam ad febrem perducit. Vinũ præterea uehementer debet esse aquatum: & non sit superfluè. Scias quoq;, quòd in multis pluuijs in ipso consistit securatio ab ipsius malitia. In hyeme uerò multum laborare debent, & copiosius comedere, nisi fuerit meridionalis: quoniam si sic fuerit, exercitium erit augmentandum, & cibus minuendus. Oportet præterea ut triticũ panis hyemis sit fortius: & fortioris soliditatis quã panis æstatis. Et similiter est illud, quod est in carnibus: [b] † § § & eis quæ sunt sicut ipsæ. Et ut sint olera, quibus uescuntur, sicut caules, & † beta, & apium: & non atriplices, neque blitis, neque portulaca, neque scariola. Amplius corporibus sanis raro accidunt ægritudines in hyeme: quibus si acciderint; medicando succurrendũ est, & euacuando, si oportuerit. Impossibile enim est ut ipsa accidat ægritudo, nisi propter magnam causam: & propriè si calida fuerit. Calor enim innatus, qui est regitiuus; in hyeme uehementer fit fortis, propterea quòd à resolutione saluatur, & constrictione coniungitur. Omnes præterea naturales uirtutes suas melius perficiunt operationes. Hippocrati quoque uisum est, quòd melius est

a B. illius temporis. Alia litera. horarijs.

b † B. & assatis.
† sicla.

est in ipso uentrem soluere, quàm minutionem facere. Et abhorret uomitum in ipso:& uidetur ei quòd in æstate sit bonus, quoniam humores in æstate sunt natantes,& in hyeme ad subsidendum declinantes, ipsum ergo imitentur. Aer uerò, quum corrumpitur, aut fit pestilentialis; obuiandum est,exsiccando corpus, & reparando domũ cum rebus,quæ suis uirtutibus infrigidant,& †humectant. Et hoc quidem est quod magis est faciendum in pestilentia: aut calefaciant, & faciant quòd sit contrarium ei, quod ex aeris corruptione prouenit. Odores præterea boni sunt res in hoc magis conferentes:& propriè quum putauerint, quòd sint complexioni aeris cõtrarij. In pestilentia quoque necessitas multum aerem attrahendi est minuenda: & hoc quidem fit cum ocio & euentatione. [c] † § § A terra præterea multoties eleuatur aeris corruptio:& tunc quidem conuenit in lectis sedere, & hospitia quærere uehementer alta, quæ à uentis rumpuntur. Multoties quoque est principium corruptionis aeris ab ipso aere, propter illud qđ ei aduenit ex corruptione uicinantium aerũ; aut propter rem celestem,cuius qualitas non est hominibus cognita, in huiusmodi ergo ad domos subterraneas est fugiendum; aut ad domos quæ parietibus undique sunt circundatæ;& ad cauernas. Suffumigationes autem, quæ aerum putrefactiones sunt rectificantes, sunt sicut cyperi, & thuris,& myrthi,& rosæ,& sandali. Aceto præterea in cibo & potu uti in pestilentia; est nocuméti ipsius securatio,& nos quidem in libris particularibus nominabimus complemẽtum eius, quod est dicendum de hoc.

† legendum est desiccant.

c † B. facta cũ uentolis uel flabellis.

ANNOTAT.

1 *In ueris &c. Quod hic de uenæ sectione & purgatione in uere facienda proponitur, Hipp. consilium est 6. aph. & 7. quod sequitur Gal. ibidem, & lib. de sangu. miss. & libello. quos, quando & quibus purg. opor. De uictus quoque ratione quam hic præscribit* Hip. *copiosè lib. de salub. diet. & Gal. in eius loci com. à quo Paulus lib. 1. & ante Gal. Celsus libro primo eadem ferè adnotauit.*

Aphor. 47. Aph. 53. Cap. 7. Tex. 1. 2. & deinceps. Cap. 53. Cap. 3.

2 *Et abhorret uomitum &c. Hipp. 4. aph. Medicamdum æstate ait per superiora, hyeme autem per inferiora, quod & Gal. ibidem probat. Ex aduerso tamẽ Celsus lib. primo. Vomitum utiliorem esse hyeme quàm æstate censuit. quum id temporis pituitæ plus, & capitis maior grauitas subsit. de qua re alibi.*

Aphor. 4. Cap. 3.

3 *Aer uerò quũ corrumpitur &c. Vide pro his quæ de pestilenti aere hic scribuntur. Gal. 2. in primum de uulg. morb. & sæpe alibi. & authorem lib. 4. Hic nota contradictionem in paucis uerbis, quum dicat obuiandum esse pestilenti aeri exsiccãdo corpus; moxq́; inferat reparandam esse domum cum rebus, quæ suis uirtutibus infrigidant, & humectant. Sed legendum est. desiccant, sicuti in Arabico contextu legi affirmauit Hebræus quidam medicus clariss. Paterno præceptori nostro.*

Comm. 7. Fen 1. Tract. 4. cap. 4.

SUMMA DOCTRINAE QUINTAE FEN TERTIAE.

Cuius sunt. viij. capitula.

Summæ doctrinæ quintæ fen tertiæ est ad succurrendum accidentibus, quæ pronosticantur ægritudines. Cap. I.

Ille, cui tremor cordis assiduè acciderit, de se ipso sit solicitus ne subita intercipiatur morte. Ille cui, frequenter acciderit incubus,& [a] § scotomia, § de se ipso solicitus existat, & humorem euacuet grossum, ne ad epilepsiam perueniat,& apoplexiam. Quando multus in toto corpore fuerit [b] § † saltus, § regatur phlegmatis euacuatione; ideo ne hoc habens, spasmum incidat, & apoplexiam. Et similiter quum perdurauerit ut sensus sint turbidi, & motionum adsit debilitas cum repletione. [c] § Quum mẽbris multoties acciderit ut sensum amittant, regatur cui hoc accidit cum euacuatione phlegmatis: ne ad paralysim perueniat. § Quum facies multum [d] § salierit; § cui hoc acciderit, regatur purgatione cerebri, antequam ad torturam deueniat. Quum facies uehementer rubuerit; & oculus,& lachrymę fluxerint;& lumen effugerit; & capitis dolorẽ habuerit; minutione regendus erit,& solutione uẽtris,& his similibus,ne incidat in [e] § phrenesim. § Quumq́; multa absque causa fuerit tristitia, & timor; regendus erit adusti humoris euacuatione, ne ad melancholiam deueniat. Facies quoque, quum rubet, & tumet, & fuscitati attinet, & fit hoc perdurans; portendit lepram. Quum corpus fuerit graue, & lassum sit, & uenæ apparuerint; minuendum erit antequam uenæ scissura accidat, aut apoplexia, aut mors subitanea. Quum in facie [f] § parum tumoris apparuerit § & in palpebris,& in extremitatibus; dispositioni hepatis est succurrendum, ne incidat in hydropisim. Quum stercoris fœtor multus fuerit, regimine utendum erit remouendo à uenis putrefactionem, antequã ad febres perueniat: urinæ tamen significatio est in hoc [g] § deterior. § Quumq́; lassitudinem & fracturam uideris; time quòd febris accidat. Quũq́; comedendi appetitus cadit, aut augmentatur: significat ægritudinem. Et ad summũ omnis res, quæ de suo mutatur usu. s. desiderium, aut egestio, aut urina, aut coeundi uoluntas, aut somnus aut sudor, aut corporis pruritus, aut ingenij subtilitas, aut sapor gustus, aut [h] § somniorum usus, § quum augmentantur, aut diminuuntur, aut suam mutant qualitatem; pronosticantur ægritudinẽ. Et similiter usus non naturales, sicut hæmorrhoidarũ sanguinis fluxus, aut menstruorum, aut uomitus, aut ex naribus sanguinis fluxus, aut cõsuetudo desiderandi rem aliquam, siue mala sit, siue non sit mala: quoniam usus est sicut natura. Et propter hoc non debet abstinere quis, nisi à multum malis: quæ tamen ex eis dimittere debet; ordinatè dimittat. Est præterea, quum res particulares particularium rerum sunt demonstratiuæ: perseuerantia nanque doloris capitis,& hemicranei, dilatationem pronosticatur pupillæ,& descẽsum aquæ in oculum. Imaginari [i] † § § corã facie sicut cimices, & reliqua, quum mansiuum sit & stabile,& uisus cum hoc assiduè debilitatur; portendit descensum aquæ in oculum. Quum grauitas & punctura in parte dextra perseuerauerit; hepatis significabit ægritudinem. Grauitas & tensio in inferioribus dorsi,& ilio, cum mutatione dispositionis urinæ ab [k] § usu § nocumẽtum in renibus pronosticatur. Stercus non habens tincturam sicut solebat; significat icteritiã. Quũ ardor urinę pseuerat; ulcera signat: quæ in uesica acci-

a B. uertigo.

b B. iētigatio. † palpitatio.

c B. Quũ membra omnia stupida fuerint multum tunc regantur cũ euacuatione flatis, ne ad paralisim & spasmum perueniant.

d B. iectigauerit.

e B. sirsem.

f B. tumor seu inflatio sparsa fuerit.

g B. uehementior.

h B. pollutionis nocturnę cõsuetudo.

i † B. oculis.

k P. eo quod ẽ consuetum.

accidunt & uirga. Egestio in ano adustionem faciens, pronosticatur dysenteriam. Desiderij casus cum uomitu,& inflatione, & [l] § extremitatũ § dolor, portendunt colicam. Pruritus in ano, quum parui uermes ibi non affuerint; pronosticatur hæmorroidas. Multorum [m] § carbunculorum natiuitas, & nodorum, magnum significat apostema. § Serpigo, †uitiliginem pronosticatur nigram. Et † impertigo alba, pronosticatur † uitiliginem albam.

l B. Alia litera. crurium.

m B. aldemamil idest forunculorum natiuitas, & nodorum magnam significat exiturã seu magnum significat aldubeleti.

† albaras.
† morphea.
† albaras.

ANNOTAT.

Tali ferè methodo scripsisse Dioclem ad Antigonum regem testatur Paulus lib. 1. qua hic author est usus. quæ quidem uel eo nomine comprobanda est, quòd præter id quòd morbos futuros indicat, præcauendi etiamnum modum docet mira & breuitate, & compendio. Tu uerò uide Gal. in ar. med. & illi methodo, quã potes ex eo loco colligere; de qua & hic author meminit; innixus, nempè inspecto actionum, excretorũ ac retentorum, & sensibilium affectuum à naturali constitutione, ac consuetudiue recessu, & hæc, & multa deprǽhendes alia, quæ author non refert. Sed ijs Hipp. & libros prognosticorum & Coacas prædictiones, & omnes demum suos libros refersit. Vide & Celsum lib. 2.

Cap. 100.
Cap. 82.
Cap. 8.

Dictio uniuersalis de regimine inter agentium. Cap. 2.

ITer agens à rebus abstineat, quibus uti consueuerat, quum esset cum suis familiaribus: labores nanque & dolores ei accidunt; quapropter studium impendere debet ad hoc, ut de se sit solicitus, ne ad [a] § magnas § perueniat ægritudines. Et illud de quo plus solicitus esse debet: est nutriens, & lassitudo. Suum uerò nutriens meliorari debet, & facere ut sit bonæ substantiæ, & propinquæ mensuræ, & non multæ, ideo ut bene digeratur, & superfluitates in uenis ipsius non congregentur. Amplius equitare non debet plenus, ne eius cibus corrumpatur, & necessitatem habeat bibendi aquam, & augeatur [b] § sonitus & dilatatio sui; § immò expectare cibum debet usque ad horam hospitandi; nisi fuerit propter causam, quam postea dicemus. Quòd si multum ei necessarium fuerit; rem modicam comedat secundum modum temperamenti: & tantum; ne per ipsam bibendi aquam necessitatem habeat: siue sit eius iter nocturnum, siue diurnum. Lassitudo quoq; eius regenda est ex eo, quod in capitulo de lassitudine dictum est. Oportet præterea ne eat in uias repletus sanguine, aut alio: sed corpus suum mundificet, deinde incedat; & si [c] § fastiditus fuerit, § famelicus fiat, & dormiat, & [d] § fastidium § resoluat; postea in uiam pergat. Oportet præterea, ut qui iter aggreditur; utatur ordine, & parum plus solito exercitetur. Et si in suo itinere necessarium fuerit uigilare; assuescat uigilare parum: & similiter, si timet ne fames ei accidat, aut sitis, aut aliud ab istis; debet ea assuescere: & debet uti cibo, quo in itinere uult nutriri: & debet constituere, ut eius cibus sit in quantitate paucus, & multi nutrimenti. Olera præterea dimittat, & fructus, & quicquid humorem generat crudum; ni fuerit propter necessitatem, ut ex eo medicetur, & fortasse iter agenti [e] § necessitas superueniet tolerandi famẽ; donec desiderium ei minuatur. § Ex eis autem, quæ ipsum iuuant in hoc: sunt cibi frigidi ex hepatibus assatis, & his similibus. & est quum ei fiunt pilulæ cum uiscositatibus, & adipibus liquefactis fortibus, & amigdalis, & oleo amigdalino: sintq; adipes, sicut adeps uaccinus: quarum unam, quum comederit; famem lõgo tempore tolerabit. Quidam quoque retulerunt, quòd unus homo lib. j. olei uiolacci, in quo [f] § adeps resolutus fuit, § donec in emplastri similitudinem conuersa fuerint; decem diebus postea comedere non desiderauit. & similiter [g] § contingit, quum necesse est ei tolerare sitim. § Secum ergo deferre debet ex medicinis sitim extinguentibus, quas in libro tertio, in capitulo de siti dicemus: & propriè ex semine portulacæ. iij. ʒ. cũ aceto bibat. Et dimittat nutrientia sitim facientia, sicut pisces, & cappares, & salsa, & dulcia: & minuat loquelam: & molliter incedat. Quumque aquam cum aceto biberit, parum ex ea ei sufficiet in sedando sitim: ubi non multa inuenitur aqua.

a B. multas.

b B. cõmotio & sonitus in stomacho, & nauseatiua satietas.

c B. nauseatiuã satietatem habuerit.
d B. nauseatiuã satietatem.

e B. est necessarium, ut praeparet ad famem tolerandã & minorationem appetitus.

f B. cera dissoluta fuit biberit.

g B. quãdoque indigent ut præparentur ad sitim tolerandũ.

ANNOTAT.

Agit hac de re & Paul. lib. 1 sed diuersè. Desumpsit hæc author ex Rasi. & 34. Contin. tract. 2.

Cap. 55.
Cap. 1. & 2.

De regimine cauendi à caliditate, & propriè in itinere, & regimine iter agentium in ipsa. Cap. 3.

HOs etiam, nisi seipsos regant; res in suo fine ad hoc perducet, quòd debilitabuntur, & eorum resoluentur uirtutes; ita quòd se mouere non poterunt; & superabit sitis: & fortasse sol eorum impediet cerebra. Quapropter studere debent, ut uehementi coopertura à sole sua tegant capita. Et similiter debent iter agentes pectora sua custodire: & epithemare ex tali, quale est mucillago psilii, & succus portulacæ. Iter præterea agentes in calore quandoque necesse est aliquid comedere antequã eant, sicut [a] § ius § hordei, & sirupum de fructibus, & reliqua ab eis: quoniam, quum æquitant, & in eorum interioribus nihil existit; multum debilitat eos resolutio; & non erit in eis restauratio. Sumere ergo debet ex eo, quod diximus, aliquantulum: & deinde moretur donec de stomacho descendat, & non inundet. In uia præterea deferre debet oleum ros. & uiolarũ, ex quo hora post horã in suis dorsis inungatur. Multorum præterea, quibus in uia, ex calore accidit nocumentum; redeunt dispositiones propter natationem in aqua frigida: uerumtamẽ melius est ne hoc cito fiat; sed parum expectent, deinde ordinatè ad ipsam accedant. Qui autem [b] § uenena § timuerit; nares, & os insita sibi ligare debet, & toleret laborem in hoc: debet etiã prius cum [c] § lacte absque butyro § cepas comedere: & propriè quum cepæ in ipso fuerint [d] § † conditæ § aut nocte una infusæ; comedat cepas, & sorbeat [e] § lac. § Et oportet ut sint cepæ, antequam in † lac acidum mittantur; fortis incisionis. Sit præterea illud, quod odorat, oleum rosaceum [f] † § § & oleum de seminibus cucurbitæ: & sorbeat oleum de seminibus cucurbitæ, quoniam malitiam uenenorum remouet, quam timet. Quum autem uenenum ei nocumentum fecerit, super extremitates ipsius aqua proijciatur frigida, & facies ea lauetur. Sitq; eius cibarium

a B. sauich.

b B. æstuatione aeris calidi, & sic vbiq; in hoc capitulo per venena intelligit æstuatio ab aere calido.
c B. in aldog.
d B. præparatę.
† muraba.
e B. aldog.
† aldog.
† aldog.
f † B. vel naribus attrahat oleum rosaceum.

g B.chalef.

rium ex oleribus frigidis: & super ipsius caput ex oleis fundatur frigidis; sicut oleo rosaceo, & ex [g] §salicibus:§ & succis frigidis, sicut uermicularis succo; deinde lauetur: & à coitu sibi caueat. Saliti quoque pisces ei conferunt, quum quieuerit quod habet: uinum quoque temperatum ei confert: lac præterea est melior cibus, si febrem non habuerit, & si habuerit febrem, quæ non fuerit ex febribus putridis, immò ex [h] §diurnis,§ bibat †lac acetosum. i. lac absque butyro. Quumq; sitim habuerit post uenena; succurratur ex collutione oris cum aqua; sed non bibat ex ea donec satietur; quia tunc subito morietur; sed temperandus est ex collutione oris cum aqua. Quod si multa ei necessitas bibendi ingruerit; semel ex ea glutiat parum, & secundo, & tertio, & deinceps. Quũque quieuerit illud, quod ex siti ei [i] §admistum§ fuerit; bibat. & si, antequam bibat, inceperit bibere oleum rosaceum cum aqua mistum, & postea bibat aquam; erit melius. & ad summum ille, quẽ calor impedit; in loco debet manere frigido: & pedes abluere ex aqua frigida. & si fuerit sitiens; aquam frigidam paulatim bibat. & ex cibo, qui cito digeritur; nutriatur.

h B. effimeris. † doch.

i B. excitatum.

De regendo iter agentem in frigore, & congelatos. Cap. 4.

Dico quòd iter agere in forti frigore, est res magni timoris, licèt multum custodiat se, & muniat omnibus, quæ sunt necessaria: & quãto magis, quum non totum quod necessarium est præparauerit? Quamplures nanque iter agentes, omnibus quæ necessaria erant, se rexerunt: & postea frigore mortui sunt, quos frigus interfecit, & [a] §pruina§ spasmo, aut † tetano, aut congelatione, aut apoplexia: & moriuntur quidẽ morte eorũ, qui opium biberint, aut mãdragorã. Qđ si eorũ dispõ ad mortẽ nõ peruenerit; multoties famẽ incidẽt, quæ uocatur †bolismus: in qua quid sit faciendum, & in alijs ægritudinibus, iam in suo loco diximus. Et res quidẽ eis melior est, ut poros claudant, & nares: & os custodiant ne in eo aer frigidus subito ingrediatur: & ut extrema custodiant cum eo, quod nominabimus. Quumque iter agens in frigore, hospitatur; non illico se calefacere debet: immò in hoc paulatim ordinetur in calore paruo, & ad fortem calorem non cito accedat; immò si ad ipsum non accesserit, erit melius. Quòd si uehementer ei fuerit necessarium; secundum ordinem ad ipsum accedat. Et ille quidem, cui est conuenientius ab eo separari; est qui cito uult ire, & ad frigus egreditur: hoc est, quum frigus non ad hoc peruenerit, ut iter agentem debilitet; & eius deijciat fortitudinem. Sed si [b] §congelatio§ in ipso operetur; necesse est ut festinet ad se calefaciendum, & leniendum ex oleis calefacientibus, & propriè illis, in quibus theriacæ proprietas existit, sicut oleum de lilio. Quumque iter agens in frigore, hospitatus fuerit, & fuerit famelicus, & rem comederit calidam; accidet ei calor sicut ex febre mirabilis. Iter agentes præterea nutrientia habent, quæ rem facilem frigoris eis faciunt. Et hæc quidem sunt nutrientia, in quibus multum ponuntur allia, & nuces, & synapi, & assa. & est, quum in eis mittuntur [c] § cepæ, § ut boni sit saporis conditæ cum allijs & nucibus. Butyrum quoq; est eis bonum, & propriè quum post ipsum forte hauserint uinũ. Oportet præterea ut iter agens in frigore non ambulet dũ est uacuus; immò impleatur nutrimento. Et uinum loco aquæ bibat: & moretur donec istud in suo uentre quiescat, & calefiat; & postea equitet. Assa quoque est ex eis, quæ in frigore cõgelatum calefaciunt: & propriè quum ipsa in uino ei ad potandum datur: cuius integra dosis est. ℥. j. assæ, & uini lib. j. Amplius iter agentes in frigore habent unde fiat epithema, quod eorum muniat corpora, ne à frigore patiant̃: ex quibus est [d] §pix§ & alia ab ea. Allia quoque sunt ex rebus ei utilibus, qui ab aere uenerunt frigido.

a B. uentus frigidus cũ pauca pluuia. Alia litera. aldo mach. i. nix cũ † alcuzez. † bulimus.

b B. infrigidatio.

c B. almasal cõ ditum.

d B. oleum.

ANNOTAT.

1 *Descripsit & hæc omnia ex Rasi. locis superiori capite citatis. Vide tamen Hipp. de salub. dieta. Celsum lib. 1. & Paulum lib. 1.*

Text. 9. & 10. Cap. 3. Cap. 40. & 55.

2 *Multorũ præterea quibus &c. Natatione ait in frigida aqua leuari eos qui ex itinere sunt facti calidiores. At Gal. 10. meth. ijs qui ex itinere refrigeratione indigent, si graciles sint atque imbecilles tutum non esse commonuit frigidi, nedum balnei, sed neque etiam solij, usum; nisi prius fuerint in balneo æqualiter excalfacti.*

Cap. 10.

3 *Debet etiam prius cum lacte &c. Cepas pro cauendo aeris æstu ex acido lacte comedendas consulit. At quamuis lac refrigerantis sit ordinis 4. de simpl. medic. fac. præsertimq́; quod acidum est, ut 3. de alim. fac. habetur: cæpas tamen 7. de simpl. med. fac. quarto ordine calefacere scriptum est.*

Cap. 17. Cap. 16.

De custodiendis extremitatibus à nocumento frigoris. Cap. 5.

Iter agens extrema in primis fricare debet, donec calefiant: deinde ex oleo calido, eo liniat, quod sit ex oleis bene redolentibus, sicut oleũ de lilio, & oleum de ben [a] §† Mysi quoq; est epithema§ eis cõueniẽs: & si ipm nõ habuerit oleũ sumat & ꝓpriè quũ in ipso posuerit pip, aut piretrũ, aut euphorbium, aut assam fœtidam, aut castoreum. Ex epithematibus præterea extremitates custodientibus est, ut superponat eis galbanum, & allia: quia est securatio [b] §aut§ sicut †gummi cedri. & non oportet ut sotular aut calciamẽtum, quo pes tegitur; sit strictus, ita ut pes in eo commoueri non possit: quoniam motus membri est una ex rebus prohibentibus ab eo frigus: membrũ quoque suffocatum [c] §duriter inuenit frigus. Et quũ ipsum quidem pergameno cooperitur, & aliquid ei superponitur, & nihil superponitur;§ est magis ipsum custodiens. Quum autem manus, aut pes frigus nõ senserit, & ex frigore nihil diminutum fuerit, nec solicitudo prima fuerit custodiendi ipsum regimine conuenienti; scias quòd sensus iam est in itinere destructionis; & quòd frigus iam effecit in ipso operationem suam. Nunc igitur excogitare debemus, quid in ipso sit faciendum. ꝙ si frigus in membro operabitur, & innatum qui in ipso erat, extinxerit calorem, & constrinxerit illud quod, resoluebatur ex eo in eius substantia, & ipsum putrefactioni aptum effecerit; erit quandoque necessarium facere totum, quod in capitulo de ulceribus est dictum, & propriè de herpetibus

a B. & almisusen quoque limitum. † .i. sirupus ex floribus lilij cũ aromatibus.

b B. & non est aliquid ita adiuuans. † alkitran.

c B. incurrit in frigus uehemẽs. Et quum ipsum cooperitur pergameno, & pillis, & postea cũ buber.

bus esthiomenis malis. Sed quū frigus ipsum impedierit, & nondum computruerit, sed in illo cōsistit processu; melius erit ut extremitates ponantur in aqua naporum propriè, aut in aqua, in qua [d] §ficus coctæ§fuerint, & in aqua cauliū, & ī aqua [e] § myrthi§ & in aqua anethi, & in aqua chamæmillę: [f] § totū hoc ad superponendum est eis conueniens, & aqua †stœcados arabici, & aqua †serpilli.§ Ex napis quoque emplastrum apponere est medicamen eis conueniens. Ab igne præterea sibi cauere debet; ne ad ipsum accedat. Et oportet quidem ut uelociter incedat; & pedem moueat, & extrema; & exercitet ipsum, & fricet: postea inungat; & super ipsum aquam calidam ab alto fundat, cum eo, quod diximus. Et scito quòd dimittere extremitates suspensas, & quietas in frigore ne moueantur, & ut non exercitentur; est ex maioribus causis, quæ faciunt extremis, ut ea superet frigus. Sunt præterea hominum quidam, qui ponunt in aqua frigida, & faciunt utilitatem: ac si nocumentum ab eis remoueretur, quemadmodum fructibus accidit congelatis. Quum enim in aquam proijciuntur frigidam: fiunt quemadmodum si ab eis extraheretur congelatio, & ab eis labitur, & leniuntur, & ęquantur: & si ea igni applicantur; corrumpuntur. Sed quomodo fit istud, non est medico necessarium. Quum autem una extremitas obfuscari cæperit; scalpellanda etiam erit; & sanguis ab ea extrahendus, membro in aqua calida posito, propterea ne aliquid sanguinis in orificijs plagarum congeletur: & non egrediatur: sed egredi dimittatur donec per se restringatur: postea ipsa epithimetur ex bolo armeno, & aceto temperatis; quoniam hoc eius remouet læsionem.† Gummi citri quoque in principio, & fine iuuamentum præbet. Quumq; res ad nigredinem transierit, aut uiriditatem, & consequatur ipsam, ipsa secundum putrefactionem procedente; non laboret nisi ut [g] †§ §auferatur illud, quod computruit; ne etiam sanum, quod in eius consistit uicinitate; putrefiat: & putrefactio paulatim ad interiora procedat; sed faciat illud, quod in suo diximus capitulo.

d B. palea cocta

e B. rerum odoriferarum.

f B. omnia ista sunt bona, & calamentū est bonum epithimatum, & aqua alsceha, & aqua sisimbrij.
† scehe.
† namen.

† Alkitran.

g † B. velociter

ANNOTAT.

Quæ mala immineant ijs, qui iter frigido tempore faciunt. lib. dè diff. morb. & de caus. morb. Gal. notauit. Quibus uerò præsidijs sit illis consulendum, Celsus lib. 1. & Paul. lib. 1. docuere. Cur uerò non statim eum, qui perfrixit, igni occurrere oporteat, Gal. lib. de inequ. intemp. secundo de loc. aff. & 12. meth. reddidit rationem.

Cap. 5.
Cap. 3.
Cap. 3.
Cap. 39. & 55.
Cap. 8.
Cap. 5.
Cap. 7.

De conseruando colorem faciei in itinere. Cap. 6.

Facies est epithimanda ex rebus uiscosis, in quibus existit conglutinatio, sicut mucillagine psilij, & mucillagine portulacæ, & sicut dragaganto in aqua resoluto, & gummi arabico in aqua resoluto, & sicut albumine oui, & sicut tortellis de simila in aqua resolutis, & trocischis quos [a] §†Crito§nominauit. quum autem uetus eam [b] §sciderit, § aut frigus, aut sol; regimen eius quæres in sermone de decoratione.

a B. chritan.
† cheutan.

b B. alterauerit.

ANNOTAT.

Desumpsit & hæc ex Rasi 34. Cont. tract. secundo sed uide, & quæ Galen. de medic. facilè parab. ad Sol. scripsit.

Cap. 2.
Cap. 14.

De conseruando iter agentem à nocumentis aquarum diuersarum Cap. 7.

Aquarum diuersitas iter agentem ad ægritudines magis perducit, quàm nutriētium diuersitas. Ex hoc solicitudo est habenda, & res aquę corrigenda. De eius autem emendatione est, ut uehementer coletur; & fiat, ut à resudante corpore, multum per resudationem egrediatur: ipsam quoque coquere, quemadmodum iam in hoc demōstrauimus causam; eā quandoque [a] §colat:§ & inter puræ aquæ substantiam, & id quod ei admiscetur, separationem facit. Et maius hoc toto est, ipsam sublimando distillare. Est etiam, quum ex lana retorta fit lychinium, cuius una extremitas in uas plenum ponitur, altera in uas uacuum; & guttatim aqua ad uacuum dilabitur; & est clarificandi modus idoneus; & propriè quum multoties factum fuerit: similiter quoque quum aqua amara, & mala coquetur, & proijcitur in ea dum ipsa bullit, lutū liberum, [b] §& guttatim distillabitur cum lana ad modum primę.& similiter etiam, quum aquæ puræ admiscebitur lutum liberum§ in quo non existit mala qualitas; & propriè quod in sole fuit adustum; & postea colabitur; erit ex eo, quod eius prohibet malitiā. Aquam quoque cum uino bibere est ex eo, quod eius [c] §remouet§malitiam, quum ipsius malitia fuerit ex genere paucæ penetrationis. Aqua etiam quum pauca fuerit, & non inuenietur temperata; cum aceto erit bibenda, & propriè in æstate: quoniam hoc à multo excusat potu. Aqua præterea salsa cum aceto est bibenda, & sirupo acetoso in quā siliquæ, & myrthi genera sunt proijciēda, & [d] §sorba.§ Et post aluminosam quidem aquam & ponticam bibendum est totum illud, quod naturam [e] §soluit.§ Vinum quoque est ex eo, quod post ipsam potatum, confert. Super amaram quoque aquam exhibenda sunt dulcia, & unctuosa: & ipsa cum iuleb est miscenda, & ante ipsam aqua cicerum est bibenda, [f] § & antequam uoluntas adsit, remouebitur eius impedimētum:§ & similiter comedere cicera. Ante uerò aquam stantem, & palustrem, in qua existit putrefactio, non sunt gustanda nutriētia calida: supra quam, stiptica sunt exhibēda ex fructibus frigidis, & †micla, sicut cydonia & maciana & [g] §acetula.§ Super aquas quoque grossas & turbidas, utendum est allijs. Et ex eo etiam, quod eas clarificat, est alumen iameni. Ex eis quoque, quæ diuersarum aquarum remouent malitiam, sunt cepæ, quoniam sunt ut thyriaca huius, & propriè cepæ cum aceto, & allia etiā. & ex rebus frigidis, sunt lactucæ. Amplius ex regimine uiatorum cōueniente in diuersitate aquarum, est ut ex aqua suæ terræ ferat, & cum aqua misceat terræ, in qua prius hospitabitur, & ferat ex aqua cuiusque hospitij ad hospitium, quod est post ipsum, & admisceat eam cum sua aqua, & ita faciat donec perueniat, ubi uult: & similiter si ex luto suæ terræ sumpserit, & cum omni aqua ad quam peruenerit, admiscuerit; & ipsum in ea conquassauerit, & eam dimiserit quousque clarificetur. Aqua præterea panno interposito bibenda est, ne sanguisuga cum errore ingrediatur; &, ne quod

a B. clarificat.

b B. & frustum magnum lanæ, deinde exprimatur aqua, & quę exprimitur est melior quā prima Et similiter quū aqua conquassatur in vase, & quandoq; ponitur in ea lutum liberum.

c B. frangit.

d B. zarur.

e B. lenit.

f B. & ante illā quæ ci similāt est ex his quæ remouent eius nocumentum.

† cibus est ex pane azimo & oleo papatus.

g B. ribes.

quod ex malis permistionibus uehementer est minutum; transglutiat. Ex rob quoque acetoso secũ deferre, ut ea cum unaquaque diuersarum aquarum misceat, est regimen conueniens.

ANNOTAT.

Cap. 4. Com. 10. & 19. Cap. 50.

Aquæ expurgandæ modos plures tradit. pro qua re uide Gal. 1. de simpl. med. fac. 4. in 6. de uulg. morb. & Paulum. lib. 1. Sublimationem addit eam, quæ distillatio per filtrum dicitur. inuentum Arabum.

De regimine uiatoris in mari. Cap. 8.

a † B. scotomia &.

VIatori in mari plerunque accidit [a] † § § uertigo, & reuoluitur cum ea, & cõmouetur in ea nausea & uomitus: & hoc quidem in primis diebus, sed postea residet, & quiescit. Et oportet ne fortiter retineatur nausea, & uomitus: sed dimittatur donec per ipsum mundetur: quòd si superfluus fuerit; retinebitur tunc: præparatio tamen ne uomitus accidat, non est mala. Et hoc est, ut ex fructibus comedat, sicut cydonia, & maciana, & granata. Semen quoque apij quum bibitum fuerit; prohibet nauseam ne commoueatur; & sedabit eam, quum commouebitur; & absinthium similiter. Ex eis etiã, quæ id prohibent, est, ut acetosis os stomachi confortantibus, & uaporem, ne ad caput ascendat, prohibentibus; nutriatur. Et hæc quidem sunt, sicut lẽtes in aceto & succus uuæ acerbæ, & parum calaměthi, & [b] § † thymi, § & panis fractus in uino bene redolente, aut in aqua frigida. Et est quando in ea ponitur [c] § † thymus. § Nares quoque eius interius cum cerusa sunt epithimandæ.

b B. hasce. † hasech.

c B. hasce. † hasech.

Explicit Fen 3. huius primi canonis. Et incipit quarta.

ANNOTAT.

Com. 14. Cap. 56. Cap. 3. Cap. 2.

Vide pro his Galen. 4. aphor. Paulum lib. 1. Celsum lib. 1. & Rasim 34. Cont. tr. 2.

FEN QVARTA

De diuisione modorum medicationum secundum ægritudines uniuersales.

Dictionis quartæ est locutio uniuersalis de medicatione. Cap. 1.

ICEMVS quòd res medicationis ex una trium rerum cõpletur: una earum est regimen & nutrientia: & alia medicinarum est exhibitio: & tertia est operatio manualis. Per regimen autem intelligimus administrationem, quæ fit in causis necessarijs numeratis, quæ secundum usum sunt currentes: ex quibus est nutriens. Et iudicia quidem regiminis ex parte qualitatum earum, sunt proportionalia iudicijs medicinarum. Nutriens uerò [a] § ex eis omnibus § iudicia habet, quæ sunt ei propria ex modo quantitatis. Nutriens enim quandoque prohibetur, quandoque minuitur, quandoque æquatur, quandoque augetur. Sed nõ prohibetur, nisi quum medicus uult, ut natura occupetur in maturatione humorum. Et non minuitur, nisi quum uult uirtutem cum hoc custodire: ergo inquantum nutrit, custodit partem uirtutis: & inquantum minuit, custodit partem materiei, ne natura tunc occupetur in digerendo multum cibum. Ipse quoque semper sit solicitus de eo, quod magis suspectum est, & est uirtus, si fuerit ualde debilis; aut ægritudo, si fuerit multum fortis. Nutriens quoque ex duabus minuitur partibus: una earum est ex parte quantitatis: & altera est ex parte qualitatis: & tibi quidem possibile est ponere coniunctionem duarũ partium, diuisionem tertiam. Differentia autem inter duas dictiones quantitatis, & qualitatis, est, quoniam nutriens quandoque est multæ quantitatis, & pauci nutrimenti, sicut olera, & fructus: quoniam qui ex eis multum comedit, ex quantitate nutrientis multum recipit, absque eius qualitate. Et quandoque est nutriens paucæ quantitatis, & multi nutrimenti, sicut oua & gallorum testiculi. Nobis quoque quandoq; est necessarium qualitatem minuere, & in quantitate augmentũ facere: & hoc quidem est, quum desiderium fuerit superans, & in uenis crudi fuerint humores: & uoluerimus desiderium sopire per stomachi repletionem, & à uenis multam prohibere materiam: ideo ut prius maturetur illud, quod est in uenis, aut propter intentiones alias ab istis. Et quandoque necessarium est nobis in qualitate augmentum facere, & minuere quantitatem: & hoc quidem est, quum uoluerimus uirtutem confortare: & stomachi natura rem multam digerere nõ ualet. Plurimum autem quod nos laboramus in minuendo cibum, aut prohibendo; est quum ægritudines medicamur acutas. In ægritudinibus [b] § quoque chronicis § minuimus; sed minus quam in acutis. In ægritudinibus nãque chronicis plus de uirtute soliciti sumus: quia scimus, quòd earũ crisis est longinqua, & ipsarum status est remotus. Quapropter nisi uirtus custodiatur, usque ad horam crisis stare non poterit: neque illud, quod in longo digeritur tempore, digerere ualebit. In acutis uerò ægritudinibus, crisis est propinqua: & confidimus quòd uirtus ante statum non resoluetur. quòd si hoc timuerimus, nutriens non plurimum minuemus. Et quanto ægritudo plus principio propinqua fuerit, & accidentia magis quieta; nutriemus, uirtutẽ confortantes. Et quantum ægritudo secundum augmentum processerit, & accidẽtia ibi etiam augmentata fuerint; minuemus dietam propter fiduciam eius, quod iam dedimus: & propterea ut uirtus alleuietur in hora luctaminis. In tempore quoque status regimẽ uehementer subtiliamus. Et quanto magis ægritudo fuerit acuta, & crisis propinquior; erit nostra regiminis subtiliatio maior: nisi causæ acciderint, quæ nos ab eo prohibeant: quemadmodum in libris nominabimus particularibus. Nutriens præterea secundum hoc quidem ex eo quod fit nutrimentũ, duas alias habet operationes; quæ sunt uelocitas penetrationis, sicut dispositio uini: & tarditas penetrationis, sicut assatorum dispositio, & frixorum: & etiam spissitudo substantiæ eius, quod ex ipso generatur in sanguine, & eius retentio, sicut est dispositio nutrimenti carnis porcinæ & uitulinæ: aut ipsius subtilitas & resolutionis eius uelocitas, sicut est dispositio nutrimẽti, quod fit ex uino, & ex ficubus. Et nobis quidem est necessarium nutriens, quod cito penetret, quum casui uirtutis [c] § animalis succurrere uolumus,

a B. quod est ex summa earum.

b B. verò chronicis quãdoq;.

c B. vitalis succurrere volumus, & ipsam vi

lumus, & eius resolutioni; & non potest stomachus, & uirtus tanto tẽpore tolerare, ‡ut nutriens digeratur, quod tarde digeritur. & nos quidem à nutriente terremur, quod cito digeritur; quum accidit ut nutriens præcedat, quod tarde digeritur; & timemus, ne cum eo misceatur, & fiat secũdum modum, quem iam declarauimus. Et terremur etiam à nutrimento grosso, quum pro certo scimus, quòd accidunt oppilationes. Sed eligimus cibum fortis nutrimenti, & tardæ digestionis, propter eum, quem confortare uolumus, & exercitijs fortibus præparare. Rarum quoq; nutriens eligimus propter illum, cui uelociter accidit pororum spissitudo. Medicatio autem, quæ fit cum medicinis, tres habet regulas: una earum est regula eligendi eius qualitatem. s. eligendi ipsam calidam, aut frigidam, aut humidam, aut siccam. et secunda est regula ipsius eligendi quantitatem: & hæc quidem regula diuiditur in regulam mensurandi pondus eius, & in regulam mensurandi ipsius qualitatem. s. suæ caliditatis gradũ, aut frigiditatis, aut reliquarum ab istis. Et tertia est regula ordinandi suam horam. In electione autem qualitatis medicinæ absolutè non habetur cognitio, nisi per cognitionem speciei ægritudinis: quoniam, quum ęgritudinis qualitas scita fuerit; erit medicina eligenda, quæ ei in sua qualitate sit contraria: quoniam ægritudo suo medicatur contrario, & conseruatur sanitas suo simili. Quãtitatis autem ipsius mensura[d] ‡ex duabus cognoscitur partibus‡ secundum modum mensuræ artificialis: ex natura membri, & ex quantitate ægritudinis; & ex rebus, quæ super illud sua significãt conuenientia, & aptitudine ipsarũ: quæ sunt genus, & ætas, & consuetudo, & tempus, & regio, & ars, & uirtus, & forma. Naturæ uerò membri cognitio quatuor rerum continet cognitionem, scilicet complexionis membri, & creationis eius: & eius situs, & ipsius uirtutis. Et complexionis quidem membri; quoniam, quum eius naturalis complexio scita fuerit; & ipsius complexio[e] ‡in ægris‡ scietur per mensuram existimatiuam quantum eius complexio naturalis elõgata fuerit: scietur ergo mensura quãtitatis, qua ipsa reduci possit ad[f] ‡temperiẽ; uerbi gratia, quoniã si sanatiua‡ complexio fuerit frigida, & ægritudinalis calida; tunc iam multa elongatio erit à complexione sui: & tunc multa indigebit infrigidatione: q; si ambæ fuerint calidæ, sufficiet ei parua infrigidatio. Et creationis quidem mẽbri iam diximus, quòd creatura mẽbri in quatuor diuidĩt modos: & tu quidem eam ibi cõsiderare debes. Post hoc scire debes, quòd membrorum quædã sunt, quæ[g] ‡in foraminibus suis sunt facilia, ‡ & sunt in eis interius, aut exterius loca uacua, per quæ expellitur superfluitas medicina subtili & temperata. Et eorum sunt alia, quæ non sunt ita: sed medicina indigent fortiore: & similiter eorum est, quod est rarum: & eorum est, quod est spissum. Et raro quidem medicina sufficit subtilis: & spisso est medicina fortis necessaria: quod autem forti medicina magis indiget; est illud, quod in nulla duarũ partium uentriculum habet, neq; receptaculum. Et post ipsum est illud, quod habet in una parte: & post ipsum est illud, quod à duabus partibus habet receptaculum: sed est solidum & spissum, sicut †ren, postea est illud quod ea habet à duabus partibus, & est rarum sicut pulmo. Et situs quidem membri, quoniam per situm cognoscitur, quemadmodum tu scis, aut locus, aut societas. Vtilitas uerò quæ ex societatis prouenit cognitione, est magis propria, propterea quòd partem magis eligis ad quam medicina trahit, & ad quam eam declinare facis: uerbi gratia, quum fuerit materia in gibbo hepatis; euacuabis eam per urinã: & si in hepatis concauitate fuerit; euacuabis eam per uentrem: quoniam hepatis gibbositas membris urinæ est associata; & eius concauitas est associata intestinis. Sed eius utilitas, quæ ex parte sciẽdi locum prouenit; est trium modorum: unus eorum est eius longitudo, & ipsius propinquitas: quoniam si fuerit propinquum, sicut stomachus, peruenient ad ipsum medicinæ temperatæ, & operabuntur in ipso: & si longinquum fuerit sicut pulmo; medicinarum temperatarũ uirtutes corrumpentur antequam ad ipsum perueniant. Quapropter erit necessarium ut in earum uirtutibus augmentum fiat. Oportet itaque, ut, quum membrum est propinquũ cui obuiat medicina; sit uirtus ipsius medicinæ secundum mensuram, quæ ægritudini sit opposita: & si inter ea fuerit longitudo, & spatium; & est ægritudo, cui est medicina necessaria quam uirtus profundans penetrare faciat; tunc necessarium est in uirtute medicinæ plus addere quàm prius erat ei necessarium, sicut[h] ‡acetum‡ in emplastro sciaticæ, & reliquis. Et secundus modus est, ut sciatur quid medicinis sit admiscendum; ut per illud uelociter ad membrũ perueniat: quemadmodum medicinis membrorum urinæ admiscentur diuretica: & medicinis cordis, crocus. Et tertius quidem modus est, ut sciamus qua parte medicinam ad ipsum transire faciamus: uerbi gratia, si sciuerimus, quòd ulcera in inferioribus existunt intestinis; per clysteria ini tiemus: & si sciuerimus, quòd sint ĩ superioribus; per illud quod bibunt, afferemus. Quandoque etiam confert loci, & societatis simul solicitudinẽ habere: & hoc quidem est in eo, quod facere debemus, quum fuerit materia tota iam in membro[i] ‡euacuata; ‡ & in eo quod facere debemus, quũ materia adhuc[k] ‡euacuatur: ‡ quoniam quum sciuerimus, quod materia fuerit adhuc in descensu; à suo loco materiam extrahemus, postquam quatuor conditionum curã habuerimus: una est partis diuersitas, quemadmodum à dextra ad sinistrã trahimus, & à superioribus ad inferiora. & secunda est, ut societatis curam habeamus, sicut menstrua, uentosis retinemus, quas mammillis superponimus[l] ‡socio‡ attrahentes. Et tertia rectitudinum curam habere, quemadmodum oportet in ægritudinibus hepatis; in dextra, minutionem facimus basilica: & in ægritudinibus splenis, in basilica sinistra. Et quarta quidem est cum solicitudine elongationis, ne ad[m] ‡quod extrahitur, ‡ ualde sit propinquum ei à quo extrahitur. Sed quũ accidit ut tota materia iam sit euacuata, utræque res ei cõferunt ex parte: quoniam si uoluerimus, accipiemus eam ex ipso membro: & si uoluerimus, trahemus ipsam ad membrum propinquũ, quod associatum est, & eam ab eo extrahemus: quemadmodum duas minuimus saphenas in matricum ægritudinibus, & uenam, quæ est sub lingua,

---

uiuificare, & non est tempus aut uirtus sufficiẽs seu potens tolerare.

d B. duorũ modorũ simul cognoscitur.

e B. ægritudinalis.

f B. ipsam sanã uerbi gratia si sana.

g B. in creatione sua sunt facilis penetrationis.

† rigno.

h B. dispositio.

i B effusa.

K B. effunditur

l B. ad membrũ associatum.

m B. ne membrum ad quod attrahitur.

gua, quum medicari uolumus apostema duarum amygdalarum. Quumq; ad diuersum trahere uolueris; membri à quo protrahis, dolorem prius seda. Et caue tibi ne transitus super principale fiat. Et utilitas quidem, quæ sequitur ex parte uirtutis membri; est trium semitarum: una est dignitatis, & principatus curam habere: quoniam super membra principalia non faciemus aliquid cũ fortibus medicinis, in quo sit ambigendum, quãtomagis potuerimus, ne nocumentum toti corpori commune faciamus. Quapropter ex cerebro, & hepate nõ euacuabimus illud, quod ab eis euacuare debemus in una hora: neque ullo modo uehementi infrigidabimus infrigidatione, & quũ hepati emplastrum superponemus ex medicinis resoluentibus; non relinquemus quin in eo res [n] retentiuas & boni odoris ponamus, propter uirtutem custodiendam. Et similiter in eis, quæ propter ea ad bibendum damus. Quod autem inter omnia membra hac tota custodia dignius existit; est cor: & postea cerebrum, & post ipsum hepar. Et secunda quidem semita est curam habere operationis membro associatæ, licèt non sit principale; sicut stomachus & pulmo. Quapropter in febribus cum stomachi debilitate, aquam frigidam in potu, quę sit uehementis frigiditatis, non damus. & scias quòd dare ea pura, quæ laxa faciunt; principalibus membris, & eis quę sunt [o] coram ipsis; est ualde timorosum in re uitę. Et semita tertia est, habere solicitudinem acuitatis sensus, & eius hebetudinis. debet nanque sibi cauere ne membris acuti sensus neruosis det medicinas malarum qualitatum, & mordicatiuas, & nocitiuas, sicut sunt tithymali, & reliquæ ab eis. Medicinarum uerò, à quarum datione nobis cauemus; species sunt tres, resoluentes uehementer, & infrigidantes: & contrarias habentes qualitates, sicut flos æris & cerusa & † æs ustum, & eis similia. Hoc quidem est electionem medicinæ diuidere secundum membri naturam. Secundum uerò ægritudinis quantitatem; quoniam illi, uerbi gratia, cuius corporis caliditas [p] ægrotatiua est fortis, necessarium est ipsam extinguere cũ medicina, quæ sit in infrigidando fortissima: & illi, cuius accidẽtalis frigiditas est fortis; est necessarium eam calefacere cum medicina fortis calefactionis: si uerò non fuerint fortes; medicinæ debilioris qualitatis nobis sufficient. Ex tempore autem ægritudinis est, ut sciamus in quo suorum temporum sit ægritudo: uerbi gratia, quum apostema in principio fuerit; super ipsum ponemus quod solum repercutiat: & quum in [q] statu fuerit, ponemus illud quod solummodo resoluit: in medio autẽ miscebimus utraque. & si ægritudo fuerit acuta; ipsa in principio existente, temperatè regimen subtiliabimus: & si in statu fuerit; in subtiliando studebimus. & si fuerit prolixa; non tantum in principio subtiliabimus, sed in statu temperata utemur subtiliatione: licèt multas prolixarum ægritudinum præter febres, subtiliatiuum resoluat regimen. Aegritudo quoque si multæ [r] ebulliẽtis materiæ fuerit; in principio eam euacuabimus, non expectantes maturationem: & si mediocris fuerit; maturabimus eam, & postea euacuabimus. Cognitio autem rerum quæ sua significant conuenientia; est ad sciendum tibi facilis: & aer quidem, qui ex earum existit summa, est dignior, cuius rem custodiri oportet: & an sit medicinæ iuuamentum præstans an ægritudini. Et dicemus quòd in ægritudinibus, in quibus est timor, & nõ sumus securi ex defectu uirtutis, [s] si quod facere debemus, tardauerimus, aut ex eo aliquid alleuiauerimus; à forti medicamine primo incipere debemus. Ille uerò, in quibus non existit timor; secundum ordinem, ad fortiorẽ procedetur, si non suffecerit eis debilis. Præter hoc quoque tibi caue, ne à rectitudine recedas, licèt uideris quòd ipsarum tardetur iuuamentum: neq; in errore moreris, & si uideris quòd eius non appareat impedimentum. Et cum hoc secundum unam medicationem, non cum una tibi standum est medicina; immò in una medicatione medicinas permuta: quoniam ab ipso quod cõsuetum est, non fit passio: & unicuiq; quidem corpori, immò omni mẽbro, immò uni corpori, & uni membro, in una hora, & non in altera, inest proprietas ab una medicina pati, & non ab altera. Quum autem ignoras quæ sit ægritudo, relinque eã naturæ, & nõ properes: quoniam aut natura superabit ægritudinẽ; aut ipsam manifestabit. Quumq; ægritudo dolori coniuncta fuerit, [t] aut causæ doloris, aut à quo prouenit dolor, sicut est percussio, aut casus; incipies sedare dolorem. Et si tibi necesse fuerit stuporem inducere; non transcendas tale, quale est papauer album: quoniam cum suo stupore est etiam domesticum. [u] Quumque uehementia caloris membri tibi nocumẽtum fecerit; nutri ex eo, quod sanguinem uehementer ingrossat, sicut frumentum coctum. [x] Et si ex hoc quidem regimine non alleuiabitur; nutri cum infrigidãtibus, sicut lactucis, & eis similibus. Scias præterea quod ex congruis medicationibus, quæ conferunt; est iuuamentum, quod fit ex eo, quod uirtutes confortat animales, & uitales, sicut lætitia: & obuiare ei quod sibi placet, & assiduè sedere cum eo, cũ quo gratulatur: quandoque etiam confert sedere cum eo à quo uerecundatur, & quem erubescit: quoniam ægrum prohibet à rebus quę ei nocent. Ex eis præterea quæ huic modo medicationis sunt propinquæ, est mutatio de terra ad terram: & de aere ad aerem: & de formis ad formas: & præcipere eum formas efficere, & motus, qui membrum dirigant: aut complexionem mutent: quemadmodum puero lusco præcipitur [y] ut scintillas intueatur, aut rem quæ ei apparet: aut sicut præcipitur torturam patienti; & ut speculum intueatur calibis: quoniam hoc perducit eum ad hoc, ut laboret in rectificando faciem suam, & frontem, & oculum: & fortasse inuitus redibit ad hoc, ut melioretur. Ex regulis præterea, quas obseruare debes; est fortes dimittere medicationes in temporibus fortibus, quanto plus poteris: sicut uentrem uehementer soluere, aut prouocare uomitum, aut aperire, & adurere, in æstate, & hyeme. Ex rebus quoque, in quarum medicatione subtile est adhibendum studium; est quũ in una coniunguntur ægritudine duo, quæ fieri debent, contraria: quia oportet, uerbi gratia, ut ægritudo infrigidetur, & eius causa calefiat: [z] aut econuerso: quia oportet ut ægritudo calefiat, & eius causa infrigidetur; sicut materia colicæ indiget calefactione, & incisione, & subtiliatione:

Q 4 & oportet

n B. stipticas.

o B. vicina.

† calcucecaumenon.

p B. aceidentalis.

q B. Vna litera. declinatione.

r B. furiosæ.

s B. cum tardatione ei[9] quod debet fieri, aut alleuiationis ex ea.

t B. aut igitur causa ipsius est dolor, aut ægritudo est causa doloris.

u B. Et quũ est necessarium pp uehementiã sensus membri. Alia litera. Quũque uehemẽtia sensus membri nocumentũ fecerit.

x B. Et si nõ timetur infrigidatio, tunc.

y B. intueri oblique in rem lucidam.

z B. sicut febris requirit infrigidationẽ, & opilatio quæ est causa febris requirit calefactionem, aut è conuerso. Et similiter si indiget, ut ægritudo calefiat, & accidens eius, ut infrigidetur.

a E. & indiget fortitudo doloris eius ut.

a §& oportet ut fortitudo doloris eius§ infrigidetur, & stupefiat, & econuerso. Amplius scire debes, quòd non omnis repletio, neque omnis complexionis malitia, suo medicatur cõtrario ex euacuatione, & oppositione: immò multoties sufficit multa regiminis bonitas in repletione, & malitia complexionis.

ANNOTAT.

1 *Dicemus quòd res medicationis &c. Morbos triplici ueluti instrumento curari, uictus ratione, medicamentis, & manuum operatione, non uno loco Gal. testatur. factum autem id est, ut à tribus ijs instrumentis, in tres partes curatoria facultas. Gal. adnotante lib. de partib. ar. med. 1. de rat. uict. in ac. & de subfigurat. empirica. & ante Gal. Celso lib. 1. dissecta fuerit,* διαιτητικὴν, φαρμακευτικὴν, χειρουργικὴν. *Potißima autẽ inter has quum ea sit, quæ de uictus ratione agit; nempe, quæ nullo non debetur morbo: de hac primo loco hic agitur. Sed hæc non ea solum, quæ necessario occurrunt; amplectitur, ut hic author intelligit, de quibus lib. ar. med. sed & ea quæ non necessario adueniunt; de quibus in 1. de sanit. tuen. approbante Gal. 3. in 3. de uulg. morb. Referuntur enim ad hanc & frictio, & balneæ, & alia id genus. Summi autem præcipuè momenti est nutritio. de qua quidem tria hic consideranda proponuntur, qualitas, quantitas, & modus substantiæ alimentorum. At Gal. 1. aph. tria quidem cibationis capita facit. sed loco modi substantiæ utendi modum ponit. & idem 1. de tuend. san. ordinem quoque adiungit. Quod autem ad qualitatem & quantitatem rectè in hac re instituendam pertinet; plura ex Hipp. & Gal. 1. aphor. habes. & quamuis non in nutritione solùm sed omni prorsus medici actione uires morbo sint comparãdæ, & agendi ex ijs ratio desumenda. lib. de constit. art. & sæpe alibi. an tamen de nutriendi quantitate scopus, qui duplex est detrahendi aliqua uel totum, & apponendi multum uel æqualiter 1. aphor. à uiribus uel à morbo desumatur, uidetur esse controuersia. quum Gal. 1. de rat. uict. in ac. solam uirtutis custodiam nutritionem indicare asserat, quod & 1. aph. & 11. meth. Idem tamen lib. de constit. ar. med. & à morbo eam indicari innuat. Et sane multos torsit hæc dubitatio, licebit tamen, ut ex clariß. Paterni sentẽtia illi uno ferè uerbo satisfacias. Quũ nutritionis partes sint duæ, adiectio et subtractio: à uiribus adiectio: à morbo subtractio indicatur, atq; ita omnia Gal. loca facillimè concilientur. Cætera, quæ de nutritione hic subiunguntur cita, aut tarda, pete ex Hip. lib. de aliment. Gal. 2. apho. lib. de dissolutione continua, octauo methodi, primo ad Glauconem. Sed hic adnotanda quædam se offerunt. Primùm ijs qui ciborum desiderio affliguntur, & humorum simul in uenis cruditate laborant: cibos multos, sed parum nutrientes exhibet. quod Gal. aduersari uidetur: qui cruditatem omnẽ tenui & modico uictu curandam præcepit: si quidem in uentriculo sit 8. de comp. med. per loca: si in primis uenis 4. de tu. san. Et si in extremo sit corporis habitu eodem 4. de tuen. san. cui & ratio uidetur astipulari, quum ex tali uictu cacochymiæ periculum impendeat. & ex Gal. potius sententia esse uideatur, si pinguia & lenta alimenta exhibeantur: quæ & celeriter implent, & appetentiam, ipso in 3. de alim. fac. asserente, euertant. Secundo in diuturnis morbis uictum ait esse minuendum, minus tamen quàm in acutis: cuius contrarium sensisse uisus est Hipp. 1. aph. scribens uictum tenuem in diuturnis morbis semper esse periculosum. & ipse quoque Auic. lib. 4. de nutritione loquens febricitantium in generali, in diuturnis morbis non esse, ait regimen subtiliandum. Tertio pleniorem uictum in morborum initio præcipit. ex Hipp. desumens 1. aph. & ex Gal. Contrarium tamen scripsisse uidetur & Hipp. 1. de rat. uict. in ac. in pleuritide, quando nihil expuitur, in ipso uidelicet principio solum potum exhibens, ac ubi os madescit, sorbitionem: tantumq; ad pleniorem uictum usque ad iudicationem inclinans, quantum maior fit expurgatio. Galenus quoque ipse 12. meth. in curatione syncopis ex humorum tenuitate, primis diebus chondrum, ubi autem coctio apparere incipit, etiam carnes exhiberi præcepit. Quod & ipsemet Auic. lib. 3. de calido capitis apostemate loquens seruauit, primò oxymel, dein aquam hordei subtilem (ut ait) cum oxymelite uno aut duobus transactis diebus, postea aquam hordei (ut docet) grossam, ipsum uidelicet cremorem propinat. Cæterùm, ut ad hæc omnia satisfiat. breuibus ad id quod primo loco obijcitur. tametsi crudorum adest humorum copia: urgente tamen appetitu: symptomatis ratione nihil obstat multa offerri alimenta, sed parum nutrientia: multa quidem, quia multis indiget dispositio ut Gal. 1. aphor. ait, parum uerò nutrientia, quia crudi humores redundant. id uerò quod de cacochymiæ discrimine obijcitur, soluere author uidetur ijs uerbis (& à uenis multam prohibere materiam) quasi dicat, excrementa quum apta non sint, ut nutriant, propterea à membris non recipi, sed expelli. Adde, non absolutè praua alimenta in hoc casu esse exhibenda, sed talia, quæ etsi uim nutriendi imbecillem obtinent, potestatem tamen habent aut attenuandi, aut urinas, sudores & excrementa cuiuscunque alterius generis promouendi. Quod uerò secundo loco dicebatur, nihil est: quum detrahuntur alimenta in diuturnis morbis facta ad sanos collatione, non ad morbos alios. At uerò quod tertio loco proponitur. paucis illud nobis generatim statuendum uidetur, quod author hoc in loco. & Hipp. ac Gal. citatis locis, pleniori semper uictu à principio utendum esse quàm postea, tum uirium, quæ eo tempore ualidiores sunt, tùm morbi ratione, qui non tantùm urgent, ut in augmento aut statu. At si ex pleniori uictu in discrimine fortasse res sit, ne aut morbus augeatur, aut uires concidant: tunc immutato consilio detrahendum est potius in initio & paulò post adijciendum, quàm coctionis dumtaxat ratione habita, id permittere, ut aut increscat morbus, aut uires collabantur. Quamobrem, cum pleuritis inflammatio sit, & fluxionis soboles, quæ celerrimè & augeri potest, & ad interitum perducere, exhibet Hipp. ea inchoante solum potum ne fluxio augeatur: procedente autem morbo, ubi fluxionis impetus est cohibitus, uirium gratia sorbitionem admittit, quæ cum morbo præualeant (nẽpè cum expurgari morbus iam cæperit; possunt uictum ferre paulò pleniorem, quo ipsæ quidem cõseruari, morbus uerò nihilum poßit augeri. Id seruauit & author lib. 3. quum in calida capitis inflammatione primò oxymel, dein aquam hordei cum oxymelite, demum etiam cremorem propinat. Gal. uerò 12. meth. quia tenues humores essent qui syncopim facerent; plenum propterea uictum semper exhibet, in morbi tamen uigore etiã pleniorem: quũ non copia, sed solo substantiæ modo peccet materia quæ morbum faciebat.*

2 *Et terremur etiam à nutrimento grosso &c. Vbi obstructionis periculum impendeat, crassos cibos interdicit. hoc tamen & si ex Gal. desumptum est ex 1. & 6. de tuen. san. non ita tamen intelligendum, quòd attenuantia absolutè alimenta præcipiantur. quin & hæc liberalius*

Marginalia (left): Cap. 1. cap. 6. — Com. 4. — Cap. 1. — Cap. 85. — Cap. 15. — Com. 9. — Com. 19. — Cap. 13. — Aph. 5. 6. 7 & deinceps. — Cap. 18. — Com. 4. — Com. 44. — Com. 19. — Cap. 14. — Cap. 14. — Com. 11. cap. 2. — Cap. 2. — Cap. 8. — Cap. 4. — Cap. 5. — Cap. 7. — Cap. 27. — Aphor. 4.

Marginalia (right): Fen 1. Tract. 2. cap. 8. — Aphor. 8. & 10. ibidem & com. 7. tex. 22. 23. & 25. — Cap. 6. — Fen prima trac. 3. cap. 3. — Cap. 14. — Cap. 6.

Cap. 2. beralius sumpta lib. de bon. & mal. succi alim. obstructiones nedum auferre, sed parere consueuerunt.

3 Medicatio autem &c. Tria proponit in ea curatricis parte quæ per medicamenta agit, consideranda: qualitatem, quantitatem medicamenti, & tempus quo illud sit offerendum. At Hipp. 6. de uulg. morb. sect. 2. (Aphor. 32.) & cum eo Gal. quinque proponit animaduertenda. qualia, quantum, quomodo, qua ex parte, & quo tempore. His tamen ordinem adiungere Gal. uidetur 2. de tu. san. (Cap. 8.) ubi Hipp. sententiam illam afferens, labor, cibus, somnus, uenus &c. eam commendat, quòd non quæ agenda solùm, sed & ordinem agendorum complectatur. Rursum tamen ex horum numero Gal. idem quandoque unũ detrahit, quandoq; aliud. Primo ad Glauc. quattuor tãtum ponit, (Cap. 1.) qualitatem, quantitatem, modum usus, temporis occasionem: ordinem uerò, & qua ex parte, omittit. In lib. uerò art. med. solam qualitatem & quan- (Cap. 85.) titatem ponit, ad hæc duo, tempus referens, cætera dere linquens. ita ut de scoporum, qui in agendo spectandi sunt, numero, nondum constet. Ad hanc tamen sedandam controuersiam, breuibus dicemus nos quid sentiamus. Nulli dubium est, aliud esse qualitatem, aliud quãtitatem, aliud tempus, aliud modum usus, aliud ordinẽ, & aliud partem per quam agendum sit. quũ ad interrogationem, quale medicamentum offerendum sit, non rectè respondeas, multum, aut paucum, nunc aut cras, ante somnum aut post, per os aut aluum esse offerendum. Quamobrem aberrare ij nobis uidentur, qui hosce scopos omnes ad duo referri capita contendunt. quum neque si propriè loquendum sit, neque si id spectes quod è re medica est, confundere eos præstet, aut liceat. Summè ergo laudandus Hipp. uenit, qui paucißimis uerbis ad quinque capita uniuersum negocium redegit. Nihil autem is de ordine meminit, quòd hic in ijs solùm spectandus sit, quæ multa agenda sunt. scopus uerò quem Gal. aliquando silentio inuoluit, qua parte. s. agendum sit; in modo usus plerunque intelligitur. Si enim interroget quispiam, quomodo educendus sit pituitosus humor in uentre existens: respondere licet per uomitum aut clystere, quo & modum educendi, & partem qua educendum sit simul notas. Tempus uerò ipsum, quòd à qualitate, aut quantitate medicamenti differat, magis est notum quàm probare oporteat, quum si quale futurum sit medicamentum rogem, non rectè respondeas summo mane esse exhibendum. refert tamen Gal. lib. art. med. ad qualitatem, & quantitatem, non quòd alius ab ijs non sit scopus, sed quòd hic qualitate & quantitate constituta statim emergat; ut ex eius uerbis licet colligere. differunt tamen longo interuallo scopi omnes, quos recensuimus, & è re medica est in plura potius capita secari, quàm in unum confundi. At uerò ex his omnibus qualitas ab affectu indicatur & est semper cõtrariorum. 7. & 11. meth. med. lib. de constit. artis 2. in 6. de uulg. morb. & sæpe alibi. (Cap. 12. Cap. 1. 2. 12. Cap. 12. & 17. Com. 9.) Quantitatem ait author ex duobus indicari, ex affectus magnitudine, & affecti membri natura. plura tamen alia his addit. sexum, (genus appellat) ætatem, corporis habitum, uitæ rationem, & reliqua, ex Gal. uidelicet desumens 9. meth. Quibus & ipse quoque Hipp. duo alia adiungere uidetur. (Cap. 7. 9. 10. 16. & 17.) uentris nempe craßitudinem, aut gracilitatem 2. aph. et eiusdem naturam si ex deorsum purgantibus cita sit, & (Aphor. 35.) celeriter obediat, aut non: libello de medicam. purgãt. Verùm qui ex his omnibus primus sit scopus à quo medicamenti quantitas desumatur; non planè constat, quũ Hipp. 1. aphor. tantum agendum esse præcipiat, quantũ (Aphor. 3.) pro eius natura fuerit qui perferre debet. Gal. uerò 7. meth. à partis temperie, agendi quantitatem desumi dicat. (Cap. 13.) & lib. de opt. secta ad Trasyb. illud, disserat, generis (Cap. 45.) quantitatem indicare quod genus indicat. qua ratione ab affectus magnitudine primus desumendus esse scopus uideatur. Facile tamen & hæc quæstio dissoluetur. Verè quod genus indicat, id etiam generis quantitatem ostendit. ac propriè affectus magnitudo præsidij magnitudinem significat. spectandæ tamen sunt uires, qui scopus est morbo contrarius, & semper sui conseruationẽ indicant, si consentiant uel non. ad has uerò & partis temperies refertur à Gal. & ipsa quoque sui conseruationem semper indicat. Quare & hæc quoque spectanda erit, si quantitati præsidij, quæ à morbi est magnitudine indicata; consentiat aut non. neque aliter Hipp. aut Galenus citatis locis intellexere. Naturam deinceps membri quattuor rebus author ait contineri, temperie naturali, formatione, situ, & uirtute. quæ ex Gal. habes 7. meth. & 13. lib. art. med. & 2. ad Glauc. inter (Cap. 13. cap. 17. & 19. Cap. 95. Cap. 2.) hæc tamen dum scopum quantitatis pollicetur, de modo etiammum & parte qua agendum sit, uerba facit. Hic uerò, quũ illud docet, quomodo ex partis temperamento quantitas medicamenti indicetur; perpendendum se offert. quòd facta partis frigidæ ad calidam collatione, si utraque in calidam intemperiem decidat naturæ limites excedentem; frigidam ait maiori refrigeratione indigere quàm calidam. cuius sententiæ & Gal. fuit 7. meth. & 8. Huius tamen cõtrarium 7. Coll. tuetur Auerroes. (Cap. 13. Cap. 9. Cap. 2.) Illud etiam quod in ijs uerbis. §Vtilitas uerò quæ ex societatis &c.§ præcipit, si materia in gibba sit iecinoris parte per urinas esse educendam, non absolutè asserendum est. Sed addidit Gal. 7. meth. nisi materia multa sit: (Cap. 13.) tunc enim præstat per aluum, ut uiciniorem partem & latioribus uijs constructam, quàm per urinæ uias educere. Ita & quod pulmonem paulò post, ex partibus longinquis esse affirmat, relatione ad ea medicamenta, quæ confertim ingeruntur, dubiũ non est. at falsum, si ijs quæ lambendo assumuntur, contuleris.

3 Quandoque confert &c. Vbi materia in fluxu est, nondum autem fluxit, reuellendam esse ait, id quod ex Gal. 3. meth. desumptum est. (Cap. 6.) Sed quattuor seruandas hac in re conditiones proponit. ut auersio ad partem sit oppositam: Vt consensus partium seruetur: ut partis rectitudo inspiciatur: ut distantia animaduertatur, ne ad locum nimis uicinum materia reuocetur. Pro qua re pete Gal. 5. & 13. methodi & 2. ad Glauc. Quæ (Cap. 3. cap. 11. Cap. 2.) uerò pars sit opposita, habes tu quidem ex Gal. 5. aph. (Com. 68.) ubi tres notat oppositiones: eam quæ est superne infra, à dextra ad sinistram, ab anterioribus ad posteriora, & contra. at 5. præterea meth. ac lib. de hyrud. scarif. cucurbit. alteram adiungit; (Cap. 3. cap. 19.) quæ foris est intro, & intus foras. De hac nihilominus re non mediocris esset quæstio, an Hippocrati Galenus consentiat. Quia tamẽ Andreas Marinus Tridentinus uir summæ & eruditionis & iudicij, in libello, quem de reuulsione integrũ paratum habet, & propè diem est æditurus; totum hoc negocium planè absoluit: propterea ipsi de eadem re modo non disserimus. Quæ sit colligantiæ seu consensus ratio, habes 5. meth. & ex Hipp. licet discere, 5. aph. De (Cap. 3. aph. 50. Cap. 15. & 16.) partium rectitudine, lege lib. de cur. rat. per sangu. miss. De quarta uerò proposita conditione, habes 13. meth. (Cap. 11. aph. 68) & 5. aphor. Cæterùm dubium hic est. quum superiores partes eæ intelligantur, 2. in 6. de uulg. morb. quæ supra iecur sunt, inferiores uerò quæ infra. (Com. 14.) in reuulsione laborante manu secandum esset crus. id quod facit Gal. 3. meth. ac laborante dextro crure secandum perpetuo (Cap. 5.) fuerit crus alterum, ut ibidem præcipit. Atqui 13. meth. 2. (Cap. 11.)

Cap. 2.
Cap. 18. 19. 20.
Cap. 17.

Text. 10.
Text. 73.

th. 2. ad Glauc. in lib. de cur. rat. per sangu. miss. affecto collo & capite uenas cubiti secat, & lib. de const. ar. in coxendicis affectu uenam poplitis ac malleoli tundit. & Hipp. quoque ipse 2. de rat. uict. in ac. affecto latere internam cubiti uenam secat, quod & in eodem libro paulo infra faciendum probat. Cæterùm, quod ad hoc pertinet. unum hic adnotandum censemus, reuulsionem non uno modo à Gal. & cæteris sumi consueuisse. Si propriè loquamur ea est ad maximè opposita, & seruandæ in ipsa sunt omnes oppositionis differentiæ, quas recensuimus. At extenso uocis significato, non id solùm sed medium præterea quoddam inter deriuationem & reuulsionem significat. nempè quæ neque ad maximè distantia ut reuulsio, neque ad proximè, ut deriuatio. Prioris reuulsionis usus tunc exigitur ubi tarda sit fluxio, ac inducias præstet, quando. s. materia fluens & crassa est, & pauca, & in hac seruanda est oppositio, quod facit Gal. loco citato. 13. meth. quando laborante manu crus secat, & laborante crure ad alterum crus auertit. At si materia, quæ fluit, aut tenuior, aut copiosior, aut & tenuitate, et copia simul peccet; tunc quum morbus instet, & periculum sit ne fluxio augeatur, ac partem quampiam grauiter afficiat; non priori, sed posteriori reuulsione utendum fuerit, quæ præterquàm quòd fluentem materiam ab affecta particula auertit, euacuandi etiam ab eadem non mediocrem uim habet. propterea ergo laborante iugulo non crus, sed cubitum Gal. secat; affecto coxendice uenam malleoli, ac poplitis tundit non brachij; & offenso latere non à cruribus, sed à cubito sanguinem detrahit. Notat postmodum author duo in reuulsionibus obseruanda: unum quidem quòd ubi reuellere opus sit, sedandus antea sit dolor: alterum, ut euitemus ne supra membrum princeps transitus fiat. & horũ prius ex Gal. sumptum uidetur 2. in 6. de uulg. morb. alterius uerò rationem, licebit, ut colligas 1. aphor. Verũ priori regulæ non uidetur assentiri Gal. 1. aphor. quum in maximis doloribus nullum maius esse præsidium uenæ sectione testatur, quo in casu sedatum non esse dolorem constat. alteri autem refragari uidetur Hipp. 5. aphor. quum dolente posteriori capitis parte in fronte uenam secat, supra ipsum nempe cerebrum materiam trahens. Ad hæc tamen breuibus dici posset. Vbi dolor ex irruente fluxione accidit, uera eius curatio est materiæ quæ in affectam particulam irrepsit, euacuatio. hæc enim partem distendit sui copia: uel qualitatibus irritat. Quia tamen ea ipso morbi initio eductioni reluctatur: ne dum coctionem expectas, & ex causæ actione, quæ fluxionem mouit: & ex dolore ipso, cuius naturæ est, ut attrahat, fluxio interea augeatur; auertẽda est materia, quæ fluit. & mitigandus est dolor, quando ob materiæ illum facientis ineptitudinem sedari non potest. Propterea quũ duo hic agenda se offerant, & materia, quæ fluit auertẽda, & dolor mitigandus: utrum horum priori sit loco aggrediendum, uidetur docere author, his uerbis (quũq; ad diuersum trahere &c.) Sanè si auersionem prius moliris, quia humores suo iam impetu fluunt inclinantq; ad affectam eam partem à qua reuellere animus est; & quia ijdem dolore urgente attrahẽteq; ad sese magis etiã concitantur: in discrimine res est, ne ex hac quoque auersione, quam tentas; ij ob nouam uim, quam naturæ infers, magis agitati, ad affectam particulam copiosius irruant: nihilq; fluxionem imminuas; sed augeas potius: aut etiam si id quod fluxurum est prohibeas; de eo tamẽ quod fluxerat, & dolorem facit; nihil detrahas. sed ipsum ab attrahente dolore augeri sinas. Quamobrem, quum hæc ita se habeant, ubi & fluxio reuocanda est, et

Com. 8.
Aphor. 21.
Com. 23.

Aph. 68.

dolori consulendum; à doloris mitigatione inchoandũ esse indicatur. quod hic author præcepit, & Hipp. de rat. uict. in ac. in pleuritidis curatione obseruauit. At uerò si uel medicamentis anodinis, uel id genus præsidijs, quæ mitigatoria sunt, sedari dolor nequeat, urgeatq; is uehementius; tunc agere id oportebit, quod agi potest, periclitandumq; cum Gal. fuerit 1. aphor. et sectione uenæ utendum fuerit, quæ fortè & causam & symptoma ipsum educet; non interea tamen à mitigato- 10 rijs medicamentis abstinendum. atque ita solui priorem dubitationem putamus. Quod uerò secundò obijcitur, minimi momenti est, quum reuulsio, quæ à posteriori fit cerebri parte ad anteriorem, non ab una ignobili sit particula ad nobilem; sed ab eodem prorsus membro ab affecto loco ad sanum.

4 Et utilitas quidem &c. Tertium caput explicat in curatione spectandum. quod in tria rursum capita diuidit, pro qua re lege 7. meth. & 11. & 2. ad Glauc. Vnum scribit, quod ad primum caput pertinet, ex Gal. lo- 20 cis citatis desumptum. id quod inter omnia membra custodia dignius est, cor esse, postea cerebrum. deinde hepar. Contrarium tamen legi uidetur 7. meth. ubi in morbis indigere nos iecinoris potius facultate ait, quã cerebri; & 11. meth. naturalem facultatem & animali & pulsatoria potiorem esse oportere confitetur. ita, ut in priori quidem sententia, cerebro: in posteriori autem & cordi & cerebro præponi iecur uideatur. Sed intelligenda est Galeni sententia in morbis qui materiæ coctione egent. in his nempe naturalis facultatis potius 30 quàm animalis aut uitalis constantia est opus, propter coctionem. uerior tamen prior est sententia: si absolutè pronuncies.

Cap. 13. cap. 15. 16. 17. & deinceps.
Cap. 2.

Cap. 13.

Cap. 9.

5 Ex parte autem &c. Quartum caput in curatrice considerandum proponit, tempus uidelicet offerendi medicamenti: quod triplici exemplo aperit, medicamenti extra admouendi, eiusdem intro assumendi, & nutritionis: quãuis, quũ de nutritione antea sit dictum, nõ ita aptè fortasse id hoc in loco repetitum uideatur. Primũ explicat, exemplo apostematis, in quo nimirum diuersi 40 temporis ratione diuersis utimur medicamentis: à principio repercutientibus, in statu ijs solùm, quæ resoluũt, in horum autem medio, status uidelicet & principij, cõmistis & repercutientibus & resoluẽtibus. (& si enim nouus quidam codex aliter legit, antiqua tamen & recens Mantini uersio id sonat quod nos diximus.) idem ferè notauit & supra fen 1. necnon lib. 4. Huius tamen oppositum (sicuti aliàs etiam notauimus) infra legitur de cura abscessuum, & ex Gal. 6. de comp. medicam. secundum loc. & 1. de comp. medic. per genera. Quomo- 50 do uerò à morbi tempore, alimenti quantitas indicetur, quod hic notat, uide 1. ad Glauc. 2. aphor. De tempore medicamenti intrò assumendi opportuno lege ex Hipp. 1. aph. 2. & 4. & ex Gal. lib. quos, quando & quibus purg. opor. Quæ uerò de aere subduntur. pete ex 9. meth. & 11.

in cap. de diffinit. medic.
Fen 3. Tract. 1. cap. 3.
Cap. 1.

Cap. 8.
Aphor. 7. 8. 10.
Aphor. 22. & 24
Aph. 29. aph. 10
Cap. 14. cap. 14.

6 Et dicemus quòd in ægritudinibus &c. Quòd in uehementibus morbis à ualidis sit medicamentis inchoãdum leges ex Hipp. 1. aphor. & Gal. 5. meth. Oppositum tamen seruare author uisus est lib. 3. in curatione 60 apoplexiæ, ubi multis olei speciebus propositis, quibus eo in morbo utendum est, ab oleo primùm rutaceo incipit, deinde ad illud quod ex agresti fit cucumere, ad scilliticum, & alia longè fortiora transeundum consuluit. Verùm tametsi oleum rutaceum imbecillius est eo quod ex agresti cucumere paratur: utrunq; tamen potens est, ita, ut à ualidissimo medicamento incipiat.

Aph. 6. cap. 15.
Fen 1. Tract. 3. cap. 14.

7 Præter

7 *Præter hoc quoque &c. Sententia hæc Hipp. est 2. aphor. Quòd uerò de immutandis medicamentis subiungit, habes 5. de tuen. sanit. & pro ratione quam hac de re affert, pete libellum Gal. de consuetudine.*

Aphor. 57. Cap. 9.

8 *Cumq; ægritudo &c. Vbi complicatus affectus sit doloris cum morbo aut causa, exordiendam ait curationem à dolore ipso. Contrarium tamen uisus est sentire lib. 4. de curatione putridarum febrium in generali, ubi febre & dolore simul affligente, febris curationem scripsit esse digniorem. Sed tu uide Gal. 12. meth. Quibus autem modis sedetur dolor 5. de simpl. med. fac. fusius explicatur. Consulit hic inchoandum à sedantibus dolorem leuibus. quæ uerò subdit paulò sunt obscuriora, uult tamen incrassandum esse sanguinem fluxionis cohibendæ gratia, quæ dolores sequitur, ut 13. meth. & sæpissimè alibi Gal. scriptum reliquit. Reliqua uerò, quæ de lætitia adijciuntur. uide 5. in 6. de uulg. morb. & libello de paruæ pilæ exercit. Quod de regionis mutatione dicitur, habes ex Hipp. & Gal. 5. in 6. de uulg. morb. Quæ de medicatione in magnis temporum excessibus euitanda, ex Hipp. 4. aph. & libello de medicamentis purgantibus. Quæ de complicatis affectibus. 3. meth. & 7. & 10. & 11.*

Cap. 1. Cap. 10. Cap. 5. Aph. & com. 9. Cap. 1. Apho. & cõ. 20. Aphor. 5. Cap. 9. cap. 12. cap. 1. cap. 9.

De medicationibus ægritudinum maliciæ complexionis. Cap. 2.

[1] QVæ ex eis quidẽ sine materia existit, cõplexio, tãtum permutatur: sed si cum materia fuerit; ipsa euacuabitur: & plerunque quidem ei sola sufficit euacuatio si complexionis [a] §infusæ, quæ præterita est, malitiam non ibi reliquerit: § & quandoque non sufficit nobis istud, si complexionis dimiserit malitiam: immò erit nobis necesse complexionẽ permutare, quũ in euacuãdo finem fecerimus. [2] Dicemus ergo ꝙ malitiæ complexionis medicatio multis fit modis. Complexionis nanque malitia, aut erit [b] §infusa, § & erit ipsius medicatio ex contrario absolutè; & hæc est medicatio absolutè: aut erit in termino ut ipsa generetur: & erit eius sanatio, sanatio quæ fit cum præmisione seruationis: [c] §quem admodum putrefactionem quæ est cum febre quartana, medicamur cum tyriaca: & aquam frigidam in tertiana damus, ut extinguat. Et exẽplum præmisionis seruationis est euacuatio in quartana, quæ fit cum elleboro & in tertiana cũ scãmonea; quũ principium interpollationis quę accidit§ prohibere uolumus. Et exemplum præmisionis seruationis solummodo; est euacuatio, quartanæ aptis propter melancholiæ superationem, cum elleboro: & febri tertianæ propter choleræ dominium, cum scammonea. Quum autem in aliqua ægritudine dubitaueris, an sit eius causa caliditas an frigiditas: & si experiri uolueris; non experiaris cum superfluo: & caue tibi ne decipiat te impresio, quę erit accidẽtalis. [3] Et debes scire quòd infrigidationis, & calefactionis tẽpus est unum: sed in infrigidando est plus timoris, quoniam caliditas est amica naturæ: & in humectando quidem, & exsiccando est timor æqualis; sed humectandi tempus est longius. Vnaquæque præterea humiditas & siccitas conseruatur propter suarum causarum confortationem: & permutatur propter causarum cõtrarij ipsius fortitudinis augmẽtum. [4] Et caliditas quidẽ fit fortior [d] §causis§ quarum iam expleuimus sermonẽ: deinde per [e] §mundificantia: § & est superfluitates expellere, & repletionem, & oppilationem aperire; deinde ex eo quod ipsam conseruat, & hęc est humiditas temperata: frigiditas uerò fortior ex eo, quod ipsius confortat causas: & quòd caliditatem suffocat: & ex eo quòd ipsam superflue resoluit; & est siccitas secundum essentiam, & caliditas secundum accidens. [5] Qui autem caliditatis superfluitatem cum [f] §oppilationibus§ medicatur; sibi cauere debet ab infrigidatione superflua, ne in conuertendo oppilationem in lapidem augmentum faciat: & ne calidæ complexionis malitiam augmentet; immò paulatim primo medicari debet cum eo, quod abstergit: & si [g] †§ § quod ĩfrigidat, ei suffecerit, sicut aqua hordei & succus scariolæ; erit conueniens: & si non suffecerit istud; tunc cum illo, quod temperatum existit: quòd si hoc non suffecerit; tunc cum eo, in quo subtilis existit calor. neque ex hoc sis solicitus; quoniam iuuamentum eius [h] § diaphoresis§ in infrigidando plus confert quàm sit nocumentum, quod facit ei calor, qui ad extinguẽdum est facilis post apertionem. [i] §Et est etiam quum acutorum humorum digestio extinguendi superfluitatem prohibet, § licèt quidam hominum sint, qui proteruiant ad hanc destruendam sententiam, & ignorent quòd fortis extinctio deijcit uirtutem: & quanto magis in corporibus, quæ ab ægritudine debilitata fuerunt, licèt aliquo [k] § directionis modo materiam rectificet, quod est, quum post ipsam aliæ proueniunt ægritudines, aut ex malitia complexionis simplicis, aut ex materijs frigidis complexioni contrarijs, § quam rectificauit. Complexionem uerò frigidam calefacere quasi difficile est, quum iam est [l] §infusa: § & multum facile in principio. & ad ultimum, calefacere frigidum in principio rei est facilius, quàm calidum in principio infrigidare: sed calidum in fine infrigidare, licèt sit difficile; est tamen facilius quàm frigidum in fine, calefacere: quoniam superflua frigiditas est ipsa mors innati caloris, aut ei propinqua. Et debes scire, quòd infrigidatio quandoque siccitati coniungitur, & quandoque humiditati, & quandoque ab utrisque separatur: uerũtamen siccitas magis fit [m] §mansiua cum frigiditate, quæ senuit: § & humiditas est magis adducẽs frigiditatem, quæ accidit. Et iam quidem omnes caloris causæ, quum superfluunt; in exsiccando iuuant: & quandoq; etiam omnes frigiditatis causæ, quum superfluæ fuerint; in humectando iuuant. Et nulla quidem res ad hoc tantum peruenit; quantum ociositas, & assidua balneatio, quæ est facilis [n] § §in tina. Et nos quidem te fecimus scire hoc in eo, quod est premissum. [6] Vinũ præterea [o] §temperatè bibitum§ in humectando est forte. Amplius scire debes, quòd quum senex infrigidatione indiget, & humectatione; non sufficit ad hoc illud quod ipsum ad æqualitatem reducit, immò, quod ipsum transire facit ad complexionem frigidam, & humidam, quæ ei debetur: quoniam ipsa licèt sit accidentalis, est tamẽ ei quasi naturalis. [7] Scire quoque debes, quòd sæpe est nobis necessarium in permutando complexionem, dare illud, quòd huiusmodi confortat complexionem admistum ei, quod sibi sit contrariũ quemadmodum est nobis necessarium dare acetum

a B. malitia nõ relinquetur ab ea, propter moram ipsius præteritam.

b B. firma.

c B. prohibẽdo causam, aut ex ea est quæ uult fieri, seu quæ ẽ futura fieri, & oportet in ea ut prohibeat causa solummodo, & nominat præmissio seruationis. Exemplum medicationis ẽ curatio putredinis febris quartanæ cum thyriaca, & dare in potu aquã frigidã in tertiana, ut extinguat. Et exemplũ medicationis cũ præmissione seruationis est euacuatio in quartana quæ fit cũ helleboro. & in tertiana cũ scãmonea, quum principium paroxismi accidẽtis per hoc.

d B. propter causas.

e B. ea quæ uiuificant:

f B. apertione oppilationum.

g † B. abstergẽs

h B. apertionis.

i B. Alia litera. Et quãdoq; superflua extinctio prohibet digestionem humorum acutorum.

k B. rectificatio nis modo materiam rectificet, qm̃ quandoque post ipsam aliæ proueniũt ægritudines, aut ex malitia complexionis frigidæ simplex, aut cũ materijs frigidis contrarijs materiei.

l B. cõfirmata.

m B. cõfirmans frigiditatẽ, quæ iam acciderit.

n † B. & balneari.

o B. mixtum.

tum cum medicinis calidis alicui membro, ideo ut ipsarum penetrent uirtutes: & sicut est nobis necessarium dare crocum cum medicinis infrigidantibus cor, propterea ut eas ad ipsum ferat. Et multoties quidem est medicina uehementioris operationis in permutando complexionem, sed propter sui subtilitatem non permanet, donec suam perficiat operationem. Est ergo nobis necessarium, ei aliquid admiscere, quod ipsam inspisset, & retineat, licèt ex ea suæ operationis proueniat contrarium; sicut balsamo admiscemus ceram, & reliqua: ad hoc ut ipsum tanto tempore retineatur, in quo suam perficiat operationem.

ANNOTAT.

1 *Quæ ex eis quidem &c. Quid in intemperiei curatione siue cum materia, siue sine materia faciẽdum sit, ex communißima curandi regula licet colligere. si quidem intemperies simplex sit, alteratione simplici, si autem cum materia tunc si temperata ea sit, sola satisfacit euacuatio: sin intemperata; & alteratione, & materiæ euacuatione curabitur: pro qua re uide 2. ad Glauc. & lib. art. med. An autem ubi utrunque agendum sit, ab alteratione, an uerò ab euacuatione inchoandum sit. author uidetur ab euacuatione exordiri, quod & Gal. locis citatis. Sed contrario tamen ordine quandoque opus esse uide ex authore lib. 4. de curat. febr. putrid. in generali, perpende etiam quæ 1. aphor. scribuntur.*

[Cap. 2. Cap.88. Fen 1. Tract.2. cap.7. Aphor.22.]

2 *Dicemus ergo quòd malitiæ &c. Sicuti morbi omnes aut sunt facti, aut fiunt, aut futuri sunt: & factis curatio, ijs qui futuri sunt præseruatio, illis autem qui fiunt mista ex præseruatione & curatione actio propriè debetur. 4. meth. & 11. & 1. de diff. feb. & 2. aph. Ita & in intemperie. quapropter cum uarient hoc in loco codices, & antiquus unum legat, aliud Bellunensis, & aliud Mantinus. Bellunensis lectio probanda præ cæteris uidetur, quæ triplicem intemperiem, eã quæ facta est, quæ fit, & quæ futura. & triplex quoq; exemplum affert.*

[Cap. 3. Cap.20. Cap. 4. Com. 22.]

3 *Et debes scire quòd infrigidationis &c. Fusius hæc scripsit Gal. 7. meth. comparataq; caliditate & frigiditate humiditati, & siccitati, illas facilius, has difficilius curari testatur: tametsi in eodem libro humidam intemperiem facillimè omnium curari dicat. Idem collata (quod hic author facit) caliditate frigiditati; eodem tempore immutari utrasque ait, sed non pari discrimine: quum maius in refrigerando periculum sit, quàm in calefaciendo. & in humido quoque ac sicco parem securitatem esse dicit, sed ægrius siccam curari intemperiẽ quàm humidam. Verùm quod de caliditate & frigiditate dicitur, dubitatione non caret propter ea quæ 4. de simpl. med. facult. scribuntur, quando uehementem caliditatem non minus noxiam dicit esse Gal. quàm frigiditatem. ac præterea, quoniam quum caliditas efficacißima sit primarum qualitatum omnium & magis agat, quàm frigiditas, lib. de constit. ar. med. & 2. de fac. nat. uerius dictum uideretur caliditatem citius quoque fore acturam, id quod lib. de usu respir. habetur, & propterea frigiditatem minori negocio & tempore posse immutari quàm caliditatem. Ad hæc tamen licet ita respondere. Quod ad priorem dubitationem attinet: si caliditas & frigiditas absolutè, ut actiuæ sunt qualitates, considerẽtur: sicut immoderata frigiditas offendit, ita & caliditas: atque ita æquè offendit caliditas, ut frigiditas. At facta harum ad animalis corpus collatione, quum animalium uita in calore sit, & calore tueatur; si plus iustò calefacias, ac refrigeres, id non pari est discrimine; quòd frigiditas, quæ naturæ opera non subit; longiori à uita differat interuallo. Quo uerò ad secundam controuersiam. Non item absolutè par esse frigiditatem & caliditatem curandi tempus Gal. ait; sed quodam modo. agit tamen celerius caliditas: ita, ut minori tempore amoueri frigiditatem oporteat.*

[Cap. 5. Cap. 9. Cap.14. Cap. 9. Cap. 4. Cap. 5.]

4 *Et caliditas quidem sit fortior &c. Causas calidæ intemperiei supra quoque descripsit. addit tamẽ hic euacuationem frigidorum humorum. obstructionis apertionem, nempè quum hæc non semper refrigeret, ut in putridis febribus; sed etiam calefactionis occasio sit, dũ spiritibus parantur uiæ, quæ occlusæ, refrigerationis, immò etiam syderationis quandoq; causæ sunt. addit et temperatam humiditatem, qua uidelicet ali calor consueuit. His tamen adduntur & alia, & frigidæ admotio, ut 5. aph. & siccitas quæ lima caloris dicitur. & eæ præterea omnes quas & supra author, & Galen. lib. de morborum caus. retulere, ex quibus tamẽ omnibus, quũ accidentia à simili tantùm generentur, ut ait Auerr. 7. metaph. sola calidi uicinia, per se caloris causa est: cæteræ uerò per accidens, si bene aduerteris, quãuis nõ ignorem alios aliud hac de re sensisse.*

[Fen 2.cap. Aph. 21.& 25. Cap. 2. Com.32.]

5 *Qui autem caliditatis superfluitatem &c. Si obstructio ex uiscido & crasso humore fiat; infigitur is humor tenaciter: quare, si obstructionem cum calidiori intemperie, frigidiori medicamento mediceris; indurabis, & in lapidosam materiam uertes. Consulit ergo quid agendum sit. Vide pro hac re Gal. 2. ad Glauc. 11. meth. & 14. necnon Paulum lib. 3. quum de iecinoris affectibus loquitur.*

[Cap.4. Cap.10. Cap. 3. Cap.46.]

6 *Vinum præterea temperatè bibitum &c. Alij legunt uinum dilutum in humectando forte esse, antiqua tamen lectio uinum habet temperatè bibitum. ex qua, controuersia duci solet, de uini temperamento an siccũ uel humidum sit. sanè Arist. 4. meteor. uinum aqueæ naturæ facere uidetur. & Gal. quoque humidum ipsum uisus est existimasse 1. de rat. uict. in ac. & 2. aphor. & 7. meth. Hipp. uerò non uinum absolutè, sed dulce, pituitosum esse. ait, lib. de affectionibus. & 2. lib. de dieta mollia uina, & dulcia nigra humidiora esse refert, & humiditatem inducere. Idem tamen in eo lib. de dieta 2. paulò antea, uinum calidum & siccum esse dixerat, & in lib. de affectionibus, itidem, austerum uinum ad siccitatem & ad robur conducere protulit. Gal. uerò, absolutè loquens 5. aph. 5. calefacere & exsiccare. 8. autem de simpl. med. fac. calefacere scripsit 2. ordine, & si admodum uetus sit; tertio. & eius caliditati proportione siccitatem respondere. & in 3. meth. uino utitur ad exsiccanda ulcera, quo & Hipp. in lib. de ulceribus. Adde, quòd uigilias facit 3. de loc. aff. quas ex siccitate fieri constat. Quod ad hanc tamen controuersiam pertinet. Quòd uinum exsiccantis sit facultatis, sat est ex ijs, quæ modò diximus, confirmatum: ut iudicio nostro locum non habeat dubitatio. pro ijs tamen quæ contrariam fulcire sententiam uidẽtur. quòd philosophus aqueæ naturæ uinum asserat. de eius substantia intelligitur, non de potestate ad humanum corpus, de qua medici. Gal. tamẽ humidum ipsum nonnunquam esse ait, quod sanguinem gignit mediocriter exhibitum, quo solidarum partium humiditas conseruatur. & Hipp. quoque dulce uinum pituitosum facit facta ad nigrum collatione. absolutè tamen sumptum uinum omne exsiccat, idq; magis aut minus, ut sapore atque ætate distinguitur.*

[Text 51. Com.22.cõ.11. Cap. 6. Circa finem. Circa medium. circa principiũ Cap. 4. Cap. 9.]

7 *Scire quoque debes &c. Pro eo quod hic scribitur, uide quæ in præcedenti capite adnotauimus de contro=*

controuersia nempe in Gal. & Auerr. Quod uerò de medicamentorum admixtione deinceps subiungit fusius sequenti libro & 5. prosequemur.

Ad sciendum qualiter, & quando oportet euacuari. Cap. 3.

[1] RES quæ demõstrant rectitudinem iudicij in euacuando sunt decem, repletio, & uirtus, & complexio, & accidentia conueniẽtia (sicut si [a] § contingeret quòd naturam soluere uellemus, deinde accideret uentris solutio: § quoniam uentrem soluere super uentris solutionem est timorosum) & figura, & ætas, & tempus, & aeris, regionis dispositio, & consuetudo euacuandi, & ars: hæc nanque, quum fuerit contraria significationi, propter quam euacuatio facienda erit; prohibebunt euacuationem. Vacuitas itaq; sine dubio euacuationem fieri prohibet. Et similiter, quum debilitas cuiuscunque trium uirtutum fuerit: ueruntamen quandoque plus eligimus alicuius uirtutis debilitatem, quam [b] § impedimẽtum § relinquendi euacuationem: & hoc quidem est in uirtutibus sensibilibus & motiuis, quum fiduciã habuerimus succurrendi rei timorosæ, si acciderit, & similiter in omnibus uirtutibus. Complexio quoque calida & sicca [c] § ad § hoc prohibet, & frigida & humida caliditatem non habens, aut de bilem habens ab ea etiam prohibet: in calida autem & humida facile faciemus illud, & fortiter. Figura autem scilicet superfluitas macici, aut raritas, ab ea prohibet, propter timorem ne spiritus resoluatur: & similiter oportet in regendo debilem & macrum, multam choleram rubeam in sanguine habentem; ut ei blandiaris, & nõ ipsum euacues: & ut eum nutrias ex eo, quod bonum generat sanguinem ad frigiditatem & humiditatẽ declinantem: quoniam ex hoc sui humoris complexio rectificabitur, [d] § aut § fortasse ipsum fortẽ efficies, & euacuationes tolerabit. Et similiter oportet ne illum euacuare sis ausus, qui ex consuetudine parum comedit; quandiu ab eius euacuatione abstinere poteris. Superflua quoque pinguedo ab eo prohibet, propter timorem, ne frigiditas dominetur: & ne caro uenas comprimat, & eas [e] § extinguat § quum uacuas inuenerit: & calorem suffocet innatum: aut superfluitates exprimendo, ad interiora expellat. Accidentia quoq; mala, sicut aptitudo [f] § cholericæ passioni § & spasmo, ab ea prohibent. Aetas præterea quæ nondum ad augmenti complementum peruenit, aut ad consumptionis terminum est transiens; ab ea prohibet. Hora quoque multum calida, aut multum frigida: ab ea prohibet. Et regio quidem meridionalis uehementer calida ab ea prohibet: quoniam plurima eorum, quæ uentrem soluunt, sunt [g] § calida: § & duarum acuitatum coniunctio tolerari non potest: quoniam uirtutes in eis debiles erunt, & dissolutæ: & quia exterior calor materiam ad exteriora trahit; & medicina ipsam trahit ad interiora: quare inde prouenit in diuersas partes protractio, & ad resistentiam perducit. Et septentrionalis multum frigida ab ea prohibet. Parua quoque euacuandi consuetudo ab ea prohibet. Ars etiam, qua multa sit euacuatio, sicut seruiendi in balneo: & onera dorso deferentium, ab ea prohibent: & ad ultimum omnis ars laboriosa. [2] Scias præterea quòd intentio in omni euacuatione est una quinque rerum. Aut euacuatio illius, quod est euacuãdum: & sequitur ipsum procul dubio trãquillitas, nisi quòd receptaculorum lassitudo ipsum sequatur, aut caliditatis ebullitio, aut febris ephimera, aut aliæ ægritudines, quæ comitantur, sicut excoriatio quam uentris solutio in intestinis facit: aut ulcera quæ urinæ prouocatio in uesica facit: & hoc quidem licet iuuamẽtum conferat: eius tamen utilitas non sentitur: immò quandoque præsentialiter dolet, donec accidens remoueatur. Et secunda est cõsideratio partis suæ declinationis: sicut nausea, quæ uomitu mundatur: & mordicatio in uentre, quæ uentris solutione remouetur: Et tertia est membrum egressionis eius à parte declinationis eius, sicut basilica dextra in ægritudine hepatis, & non cephalica dextra: quoniam si error prouenerit in tali quale est illud; quandoque sequetur inde timor. Et oportet quidem, ut sit membrum egressionis ignobilius illo, à quo fit euacuatio; ne materia ad illud declinet, quod est nobilius. Oportet præterea ut sit eius [h] § exitus naturalis § sicut membra urinæ gibbositati hepatis, & intestina concauitati ipsius. Est tamen, quum membrum à quo expellitur; est ipsum membrum, per quod euacuatio faciẽda est; sed est in ipso ægritudo uetus, aut recens; propter quam est timendum de cursu humorum super ipsum. Ipsi ergo ad aliud, quod sit melius, transponendi sunt. Et est etiam, quum ex superatione humorum timetur super ipsum ægritudo; sicut quum tractus fit ab oculo ad gulam: quoniam timetur ne illi quandoque superueniat suffocatio, ideo [i] | § quale est § huiusmodi, suauiter & molliter fieri debet. Natura quoque plerunque taliter operatur, & euacuat, non per partem qua consueuit, ideo ut membrum custodiat, quũ debile fuerit: & plerunque etiam est, ut sit illud quod natura euacuat, [k] § partis longinquæ & oppositæ: § & remaneat cum ipso ambiguitas; sicut, quum à capite ad anum, aut crus, aut pedem euacuat: non enim pro certo scitur, si ex toto sit cerebro, aut ex uno uẽtriculo. [3] Et quarta quidẽ est hora euacuationis ipsius: nam dicit Galenus penitus quòd in chronicis ægritudinibus maturatio [l] § tantum & nihil plus expectanda est. § Et tu quidem iam sciuisti, quid sit maturatio: & antequam euacues, & post maturationem ex subtiliatiuis in potu tribuere debes, sicut aquam hyssopi, & † satureiæ, & seminũ. Sed & in acutis etiã ægritudinibus maturationẽ expectare melius est, & præcipue quũ quietæ fuerint. [4] Quòd si mobiles fuerint; tunc ad euacuandum materiam festinare erit melius: quoniam impedimentum motus [m] § eius § est maius, quàm suæ euacuationis, antequam ipsa sit matura: & propriè quum humores fuerint subtiles, & præcipue, quum in concauitatibus uenarum fuerint, & non in membris ingredientes. Quum autem humor in uno fuerit membro comprehensus, nullo modo moueatur donec maturetur, & essentiam habeat temperatam, quã tu sciuisti in suo loco. Et similiter quũ non fuerimus securi, quòd uirtus usque ad maturitatis horam perduret; euacuabimus eam, postquã nobis cauerimus ut eius subtilitatem & gros-

a B. naturæ, quã soluere uolumus, non accidit uentris solutio.

b B. nocumentum.

c B. ab.

d B. &.

e B. Alia litera. claudat.

f B. diariæ.

g B. acuta.

h B. expulsoriũ naturale.

i † —— B.

K B. ex parte longinqua & opposita.

l B. est expectãda, & nihil aliud

† hasce.

m B. earum.

sitiem sciamus: quoniam si [n] § spissa fuerit § & grossa, ipsam mouere non debemus, nisi post subtiliationem. Eius uerò grossitiem cognoscemus propterea quòd [o] § fastidium præteritum § iam præcessit: aut sub hypocondriis dolor extēsiuus, aut aduētus apostematis ī interioribus. Quod autem magis custodire debemus in huiusmodi dispositione; est habitudo cannalium, ne ipsi sint clausi: & post hoc quidem totum possibile tibi erit, ut ante maturationem uētrem soluas. † [p] §

§ Et scias quòd materiei euacuatio & ipsius de suo loco eradicatio, est secundum unum duorum modorum: unus eorum est propter attractionem, quæ fit ad longinquam diuersitatē: & alter propter eam quæ ad propinquam. Et suarum quidem harum dignior est, quum in corpore [q] § nullo modo est alicuius materiei repletio. § Ponamus itaque quòd ab ore uiri superius multus fluat sanguis: & ab hæmorrhoidibus mulieris superfluè fluat sanguis: Vnum itaque duorum faciemus, aut trahemus per declinationem, quæ fit ad propinquam diuersitatem: & oportebit tunc ut materiam ad nares declinemus, faciendo sanguinem ex naribus fluere: & in altero ad matricem prouocando menstrua: aut si uoluerimus ad longinquam diuersitatem attrahere, euacuabimus in primo sanguinem à uenis & locis, quæ sunt in inferiore parte corporis, & in secundo à uenis & locis, quæ sunt in suprema parte corporis. Et [r] † § § non oportet quidem ut in duas diametros prolongationē facias: sed in una tantum, quæ sit diameter magis longinqua: nam si materia fuerit in supremo dextræ partis; non erit trahenda ad infimum sinistræ, immò ad infimum ipsius dextræ (& hoc quidem est illud, quod est magis necessarium) aut ad sinistram à supremo, si fuerit tantum longinqua quātum est ab humero ad humerum: & non fuerit dispositio eius sicut dispositio duorum laterū capitis. Materia nāque si in dextra capitis fuerit; eam ad inferiora, & non ad sinistram trahes capitis. Quandoque materiam ad longinquum trahere uolueris; loci dolorem prius sedabis, ut ipsius minuatur [s] § compressio § per attractionem, quoniam dolor est trahens. Quumq; ad locum non obedit, ad quem ipsam trahis; non uiolenter agas: quoniam quandoque uiolentia illa ipsam mouebit, & subtiliabit, & non trahetur, & fiet uelocius declinans ad dolentem locum. Et forsitan tibi sufficiet, ut trahas: licèt non euacues; quoniam ipsa attractio eius iter ad membrum prohibet, licet non extrahatur: per ipsam ergo attractionem ad intentionem perueniemus: licet cum ipsa non euacuaueris, sed declinatione cōtentus fueris: quæ fit ligando membra opposita, aut uētosis, & medicinis rubificantibus: & ad summum cum omni, quod dolorem efficit. Ex materijs autem quæ ad euacuandum sunt faciliores, sunt illæ quæ sunt in uenis: deinde illæ quæ in membris & iuncturis: quoniam quandoque est difficile eas extrahere, & euacuare: ideoq; necesse est ut quū euacuabuntur, aliæ cum eis egrediantur. Euacuato præterea est necessarium ne properet comedere nutrientia multa, & mala; quæ natura indigesta trahat. Quòd si aliquid ex hoc fieri necesse fuerit; oportebit ut paulatim & suauiter fiat, donec sit secundum ordinem: & ut sit, quod corpus ingreditur, digestum & conueniens. Minutio quoque est euacuatio humoribus æqualiter augmentatis propria. Euacuatio uerò humori, qui in quātitate solus augmentatur, aut [t] † § § corrūpitur propria, est alia à minutione. Omnis præterea euacuatio, quæ est superflua; secundum plurimum febres generat. Quumq; uentris constrictio, qui fluere solebat, aliquam ægritudinē possidere fecerit; illius euacuationis reuersio secundum plurimum ipsum medicabitur: sicut ab eo, quem constrictio saniei aurium, aut mucorū narium uertiginem possidere fecit; eius reuersio ipsam remouebit. Et scito quòd residuum materiei dimittere, quòd necesse erat euacuare; minus nocumentum est, quam exquisitissime euacuare, & peruenire in ipsa ad hoc, ut uirtus terreatur: quoniam multoties natura hoc resoluit residuum. Quumq; humor illius fuerit generis, cuius esse oportet: & æger tolerare potest; non terreri debes ex superfluitate. quandoque etiam contingit, quum te euacuare oportet usque ad lypothymiā. Quumque alicuius uirtus fortis [u] † § § fuerit, & ipsorum humorum materia multa, & mala; ipsam paulatim euacua. Et similiter, quum materia uehementer fuerit [x] § penetratiua § aut cum sanguine multum mista; non poteris ipsam una uice euacuare, sicut est in sciatica, & artetica longi temporis, & cancro, & scabie antiqua, & [y] § carbūculis § ueteribus. Et debes scire, quòd uentris solutio à superioribus trahit, & ab inferioribus eradicat. Duabus ergo attractionibus est apta, conuenienti, & diuersæ: quæ etiam post materierum quietem est conueniens. Quum ergo materiæ fuerint [z] § à superioribus; § ad diuersum trahet eas: & ipsas etiam eradicabit à locis, ubi sunt: uomitu uero fit attractio, & eradicatio èconuerso. Minutionis præterea dispositio diuersificatur secundum loca à quibus sanguis accipitur; sicut sciuisti: minus itaque cunctis hominibus euacuatione dignus est ille, cuius cibus bonus fuerit, & digestio bona. In regionibus quoque calidis morantes euacuatione parum indigent.

ANNOTAT.

1 Res quæ demonstrant &c. *Sicuti supra notauimus, ex 9. meth. scopi non in purgatione solùm sed omni curatoris actione duo sunt præcipui: alter ab affectu desumitur; alter à uiribus. affectus correctionem, uires conseruationem indicant. præter hos duos, unus tertio loco se offert considerandus, ut causa sine qua non, aer uidelicet ambiens. Sed ad tria hæc capita plura alia referuntur. sub affectu quidem intelligitur, & causa si adsit uel absit, & symptomata, ut 12. meth. habetur, non quidem omnia, sed in genere læsæ actionis, & excretorum ac retentorum, quæ tamē per accidens coindicant, aut contra indicant, quòd causæ rationem habent, sine qua non fieri curatio potest: aut urgentis, sicut dolor, uigiliæ, immodica euacuatio, à quibus indicatio sumitur ob uires quas possunt offendere. Ad uires sexus, temperamentum, ætas, corporis habitus, consuetudo, uitæ*

n B. atochme proueniens. Alia litera. si enim fuerit tochamie proueniens & grossa, nō administrabimus hic secūdum quantitatē eius quod euacuatur, sed administrabimus secundū quantitatē numeri euacuationum. Et quātitas numeri aduenit seu præcipit ex cōsideratione virtutis propriè, & ex cōsideratione superfluitatis euacuandæ existentis in loco longinquo, aut propinquo: aut ex præparatione totius, aut diuersitate partis eius à præparatione, ut nō moueatur, nisi post subtiliationem.

o B. ex antecessione nauseatiua.

p † B. Et quinta est mēsuratio eius, quæ euacuatur: & ista aduenit ex cōsideratione quātitatis materiæ, & ex consideratione uirtutis & ex cōsideratione accidentiū, quæ relinquunt post euacuationem: quū si fuerit ex eis accidens sequens euacuationē, minuem° ex eo quod volumus euacuare, cum mēsura qua mēsuramus seu existimam° quòd illi accidenti quod sequitur euacuationem, succurrit, sicut fit in spasmo repletionali.

q B. non fuerit repletio superflua, neq; materia commota. Alia litera. non fuerit repletio, neque materia fuerit declinās ad ipsum membrum ad quem fit attractio.

r † B. in attractione quę fit ad diuersitatem longinquam.

s B. coarctatio.

t † B. in qualitate.

u † B. Alia litera. non.

x B. adhærens.

y B. furunculis.

z B. in inferioribus.

Cap. 7. 9. 10. 16. 17.

Cap. 1.

uitæ ratio, referuntur. ad quæ & uentris habitum reijcere oportet, additum ab Hipp. 2. aph. & eiusdem promptitudinem ad euacuandum ex libello Hipp. de purgantibus medicamentis. Ad aerem uerò, regio tempus anni & cœli status redigitur. Ad hæc, ait Gal. si egregius aliquis in una corporis parte affectus sit, alia quædam offerri quæ & ipsa indicent, partis temperiem, usum, figuram, situm, sentiendi promptitudinem, aut hebetudinem. quæ superius quoque ab authore sunt adnotata. Quo fit, ut si ea singulatim omnia explicanda sint, quæ indicant, uel coindicant, contraindicant, uel correpugnant, ut plura omnino capita futura sint quàm decem. Verùm quod hic author dicit, quum de accidentibus cōcurrentibus loquitur, fluente aluo periculosum esse aluum soluere, hoc desumptum ex Gal. est 1. ad Glauc. ex quo loco magna huius capitis pars descripta est. Author tamen lib. 3. de curatione profluuij alui ea exhibet, quæ aluum soluunt. & Hipp. quoque lib. de loc. in hom. fluxum fluxu, & uomitum uomitu curandum præcepit; Soluitur tamē quæstio hæc ex Gal. lib. de cur. rat. per san. miss. In fluxibus non euacuatio indicatur, sed roboratio. at si excrementa prauam habeant coniunctā qualitatem; sumpta non ab affectus, sed ab eius causa indicatione, etiam purgatione ad abscindendam causam utendum est. Adde, quòd in his non absolutè educentibus utimur; sed ijs, quæ educendo corroborant, & astrictionis notam relinquunt, rhabarbaro, myrobolanis, tamarindis, atque alijs id genus. Quod de uirium imbecillitate subdit, habetur ex Gal. 1. aph. & 11. meth. nec non 7. meth. Sed quòd non omnis tamen uirium imbecillitas euacuationi contra indicet, collige ex 2. de rat. u. in ac. Quum uerò de temperamento loquitur, atq; calidum & siccum temperamentum euacuationi esse ineptū, id primo ad Glauc. ibidem, notatur. Sed quod subiungit calida & humida temperie præditos euacuationi consentire, aduersari Gal. uidetur 9. meth. & de cur. rat. per sang. miss. ubi calidam & humidam temperiem celerrimè dissipari, atque ideo euacuationi obsistere testatur. Quæ item de corporis habitu dicit, eadem certè co primo ad Glauc. habentur. Sed oppositum legi uidetur li br. de cur. r. per sang. miss. quo loco, graciles secandæ uenæ aptos esse scriptum reliquit. Distinguendum tamē hac in re est. Nanque quod ad priorem facit dubitationem, si ad temperamentum calidum atque humidum tenuior substantia accedat; quòd celerrimè ea natura præditi dissipantur, euacuationi repugnant. at cum crassiori substantia, redundant sanguine eiusmodi corpora, & ferre facillimè omnium euacuationem possunt. Quo uerò ad posteriorem controuersiam: qui graciles à natura sunt, calidiori sunt temperamento, atque hi & latas uenas habent, & secandæ propterea uenæ aptissimi. contra uerò qui uel ex morbo uel accidente alio graciles euasere, ineptissimi. De consuetudine lege & eo 1. ad Glauc. & 9. meth. & libello quos quando & quibus purg. op. De accidentibus malis, & lib. ad Glauc. & 12. meth. De ætate ibidem, & de sang. miss. De tempore, ibidem, & Hipp. 4. aph. ac libello de purg. medic. & Galen. lib. quos quando & quibus pur. opor. Ita & de regione.

2 Scias præterea quòd intentio. Quinque enumerat in euacuationibus præter propositos iam scopos animaduertenda; primum, ut talia purgentur qualia cōferat, pro quo uide primo aphor. alterum, ut per loca cōferentia ducatur ex primo aphor. tertium, ut membrum aptum eductioni sit, in qua re quinque alia obseruanda admonet, ut humor educendus ad partem feratur per quam educi possit, quod sæpe Gal. docuit, & 7. meth. & 13. & in art. med. ut ad ignobilius membrum trahatur, ueluti ab oculis ad intestina. 6. aphor. & 3. de comp. medic. per loca. ut ad locum à natura excipiendis excrementis constitutum trahatur materia, quod habetur & 6. aphor. & 1. ut pars ad quam trahitur ualida sit nō autem imbecilla propter morbum uel præsentem, uel præteritum. tunc enim aliò transferenda materia est ne pars ea afficiatur, quod probat author naturæ exemplo quæ cauet ne ad imbecillas partes trahat. ut Gal. eo 6. aph. ait. Quòd si obijcias oppositum passim legi, & 2. de diff. feb. & lib. de cur. rat. per sang. miss. & 3. de fac. nat. & sæpe alibi, ubi naturam excrementa ad imbecillas partes semper protrudere Gal. scribit. Respondetur, ubi ualida natura sit, & optimum futurum iudiciū; non ad imbecilles tantùm, sed ignobiles quoque partes extrudi excrementa, ut cutem, & crura, nunquàm uerò ad membrum quod princeps sit atque insignis alicuius actionis instrumentum transfert natura, si morbo præualeat, quamuis secus eueniat ubi morbus exsuperat. imitanda autem à medico natura est rectè agens, nō aberrans. Seruandū est demū ne ad partē aliquā materia trahatur, in quā ubi recepta fuerit, maius discrimē afferatur: sicuti ne ab oculo ad fauces retrahatur. sed huius quoque contrarium legi uidetur 2. in 6. de uulg. morb. Vbi ab oculis ad fauces reuelli materiam præcipitur.

3 Et quarta quidem &c. Quarto loco obseruādum in euacuatione, tempus est. adducit author Gal. sententiam qui in longis morbis expectandam esse coctionem ait. & in acutis quoque nisi turgeant. Quo loco dubitatio excitatur. An euacuatio in morbis fieri ante coctionem possit. quod certè non de quauis euacuatione, sed de sanguinis missione & purgatione intelligendum est, quæ duo magnæ euacuationis uim tenent. Sanè de sanguinis missione suspicari quis possit, expectandam coctionem esse, propter ea quæ Gal. 4. de tu. san. & in lib. de sangu. miss. & 9. meth. ubi summam in uentre cruditatem uenæ sectionem prohibere asserit. sed oppositum statuit, & lib. de sang. miss. & 1. ad Glauc. ubi in curatione quartanæ febris sanguinem à principio mittit, & sæpissimè alibi. At, de purgatione ipsa controuersia est. Hipp. etenim primo aph. & Gal. ibidem, non esse in diuturnis morbis, neque in acutis, nisi turgeant, euacuādum præcipiunt, quod & Hipp. idem lib. de humoribus, & 4. de rat. uict. in ac. & 2. aph. & Gal. ibidem & 4. de tu. san. & lib. quos quando & quibus pur. op. & Auic. lib. 4. de curatione febrium putridarum in generali. scriptum reliquere. Huius tamen contrarium colligi uidetur, 2. aph. 2. de rat. uict. in ac. ubi elleborum pleuritidis initio exhiberi consulit Hipp. & Gal. quoque 2. ad Glauc. in quartana febre à principio paulatim coquendam & paulatim educendam materiam præcepit. necnō 4. de tuen. san. in ulceroso affectu purgandum à principio monet, si uitiosi humores redundant. Cui assentiri & Auic. uisus est lib. 4. de curatione febriū ex pituita. Vide autem pro hac re & Rasim 16. Cont. & Auer. 7. Coll. Quod tamen ad quæstionis huius solutionem pertinet, difficile profectò est tanta in controuersia, quæ summos utrinque uiros subscriptores habet, quidpiam statuere quod omnibus satisfaciat: nostra tamen tempestate plerique omnes qui medicinam faciunt, permiscere ipso etiam morborum initio purgatorij & soluentis medicamenti portiunculam lenienti non uerentur. cui sanè curationi uidere est fortunatos frequenter morborum euentus succedere, ubi à perito medico euacuandi necessitas prudenter fuerit animaduersa. Quid tamen

Marginalia (left): Aph. 35. · Cap. 14. · Cap. 8. · Com. 3. cap. 5. · Cap. 13. · Com. 48. · Cap. 14. · Cap. 5. · Cap. 14. · Cap. 14. · Cap. 13. · Cap. 14. cap. 17. · Cap. 1. Cap. 14. · Aphor. 5. · Aphor. 23. · Aphor. 21.

Marginalia (right): Cap. 13. · Cap. 11. · Cap. 99. · Aph. 17. cap. 8. · Com. 17. & 21 · Com. 17. · Cap. ult. cap. 8. · Cap. 13. · Aphor. 31. · Cap. 4. & 5. · Cap. 2. cap. 4. · Cap. 20. cap. 11. · Aph. 22. & 24. · Aph. 19. & 34. · Aphor. 9. · Cap. 4. · Fen prima. · Aph. & com. 29 · Aphor. 11. · Cap. 11. · Cap. 4. · Cap. 2. Cap. 9.

ex Hippocratis & Gal. sententia statuendum sit; nos fusius hic non disserimus, quum uir clarissimus Paternus pulcherrimum de hac re libellum aliàs ediderit, & modo aliud integrum eadem de re uolumen habeat, quod propè diem fortasse studiosorum commodo est euulgaturus.

4 Quòd si mobiles fuerint &c. Tametsi concocta medicanda sunt, non cruda, idq; uidetur in omnibus morbis & diuturnis, & acutis seruandum: Si tamen acuti turgeant, euacuandum consulit, etiam ante coctionem, ex Hipp. 1. aph. & 4. præsertim si duo adfuerint, tenuitas humorum, & si ij in uenis contineantur, non autem in partem aliquam impacti sint, tunc enim coctionem expectandã esse ait, quod & Gal. lib. ar. med. asserere uisus ē. Quod si obijcias oppositũ seruari ab eodē Gal. 13 meth. ubi in cauæ iecinoris partis inflammatione inter initia cnico & polypodio atque alijs id genus medicamentis aluum præcipit esse subducendam. Breuibus, certum est purgationem per aluum in uiscerum inflammationibus initio morbi à Gal. prorsus interdici: quod & 13. meth. t. statur. non est tamen hæc quam obijcis, purgatio, sed lenis potius alui subductio: quum et lenia hæc suapte natura medicamenta sint; & commistis præterea cibis (quod agendum Gal. præcipit) uis eorum omnis temperetur. Adde etiam quòd non inflammationis initio hæc exhibet Gal. sed procedente tēpore, et ubi phlegmone iam concoquitur. Addit etiam author, ante coctionem esse euacuandum, si periculum sit, ne dum coctio expectatur, ipsæ succumbant uires: obseruato tamen antea, si crassa materia sit, aut tenuis. si enim tenuis sit (adde etiam ex Gal. lib. quos quando & quib. 1. op. & com. in lib. de humoribus si aquosa existat) educi statim potest; at si crassa; attenuandam esse ait, & aperiendos meatus priusquàm educas. pro qua re lege Hip. & Gal. 2. aph. sed, quum coctio crassorum, nihil sit quã eorum attenuatio: quòd attenuari crassos humores uelit ante euacuationem, coctionem uidetur imperare ante ductionem, atque ita sibi ipsi refragari, nisi coctionē à præparatione differre dixeris, de qua re nos aliàs. At uerò quando turgere humores dicantur, pete ex Gal. 1. aph. & quòd non semper turgente materia sit euacuandum, ex eodem 1. aph. licèt colligere. Subdit author post eam sententiã de qua modo est dictum, {& scias quòd materiei euacuatio, &c.} Interponunt tamen & Bellunensis & Mantinus alia quædam uerba, quibus quintum caput in euacuatione obseruandum explicari uidetur. quæ tu uide. Quod autem hic ab authore describitur, pete ex Galeno libro art. med. 2. ad Glauc. 5. meth. & lib. de cur. r. per sangu. miss. Vide præterea & Gal. sententiam 3. meth. ubi aduersus authoris præceptum, laborante dextro crure, sinistrum secat. & ea quæ in præcedenti cap. adnotauimus.

5 Quumq; materiam ad longinquum &c. De hoc & superiori capite dictum est. Sed quomodo sedandus sit ante reuulsionem dolor, aut per lenientia, quibus Hip. 2. de rat. u. in ac. utitur; an per deriuationem, quã Gal. 2. in 6. de uulg. morb. reuulsioni præmittendam scribit, dubium est, præsertim quòd Gal. 2. ad Glauc. reuulsionē deriuationi præponit. At uerò, quæ subiunguntur de diuersione materiæ absque euacuatione facienda, nempe per uincula, cucurbitas, & dolorem, colliges ex Gal. 5. meth. & 13. nec non 1. ad Glauc. & libello de hyrud. reuulsi. & scarif. & 5. aph.

6 Euacuatio præterea est necessaria &c. Idem præcepisse Hipp. uidetur, de purgatione & uenæ sectione, de purgatione quidem 2. de rat. uict. in ac. de sanguinis autem missione 4. de rat. uict. in ac. ubi post uenæ sectionem famem instituit.

7 Omnis præterea euacuatio &c. Gal. 1. aphor. ex immodica euacuatione lædi nutritionem scribit. & dissolui ait uires 1. aph. & 2. scribit etiam conuulsionem sæpenumero sequi, cũ Hipp. 5. aph. sed quòd (ut author dicit) febres sequantur, non dixit. Quod autem subdit. {Quumq; uentris constrictio} id ex Gal. desumptũ est 2. in 6. de uulg. morb. Quod etiam subiungit, satius esse aliquid educendum superesse, quàm exquisitissime euacuare, scriptum & illud est ab Hipp. & Gal. 2. aph. De eductione uerò ad animi deliquium. habes 1. aphor. & 9. meth. ubi & quando id agendum sit, Gal. explicat. Contra hoc tamen & Hipp. & Gal. præceptum, stat Auer. 7. Coll. quem tu uide.

8 Quumq; alicuius uirtus fortis &c. Quòd, ut antiqui codices legunt, uirtute forti existente & materia multa praua, paulatim educendum sit; uidetur certè rationi repugnare, tum quòd uires cum multitudine prauorum humorum imbecilles sint, non fortes, ut licet ex Gal. colligere lib. de bon. & mal. suc. & 9. meth. & sæpe alibi, tametsi & ipse oppositum scripsisse uidetur 1. aph. de qua re modo non disserimus: tùm etiam, qui materia multa praua euacuationem affatim faciendam potius indicet quàm paulatim, & stante uirium fortitudine nihil contra indicet, propterea Bellunensis negatiuè legit, {Quumq; alicuius uirtus fortis non fuerit,} Mantinus uerò negatiuè quidem & ipse cum Bellunen. legit, sed huic sententiæ aliam præponit in hunc modum. {Et si quis uires ualidas habeat, materia tamen humorum uitiosorum eius admodum exuperans fuerit, uberrimè euacuari potest.} quod tu considera.

9 Et debes scire quòd uentris solutio &c. Quæ hic de purgatione uomitione & sanguinis missione subiungit, suo loco (sequentibus, uidelicet, capitibus) perpendentur.

De regulis communibus uomitui, & solutioni uentris, & qualiter trahat id, quod uentrem soluit, & uomere facit. Cap. 4.

Oportet ut illius cibus, cuius soluēdus est uenter, aut uomitus prouocandus, partiatur: ut quod ei in una die sufficiebat, multis comedat uicibus: & ut sint cibi diuersi, & potus etiam diuersi. Ex hac nanque dispositione accidit stomacho; ut expellere desideret, quod est in eo superius, aut inferius. Ex cibo autem non diuerso, neque super alium cibum ingrediente, stomachus est auarus: & ipsum forti continet retentione, & propriè si fuerit eius quantitas parua. Mollem uerò habens uentrem, nihil ex hoc facere debet.[2] Et scias quòd uomitus, & uentris solutio, & quæ eis assimilantur, non attinent ei qui bono utitur regimine: quoniam ille, qui bene regitur, non indiget nisi eo, quod sit istis leuius: & fortasse excusabunt ea, exercitium, & fricatio, & balneum. Amplius si eius corpus repletum fuerit; plurimum talis repletionis qualis est ipsius, erit ex eo qui humorum melior est. s. ex sanguine. Minutio igitur est illud, quod ad ipsum mundificandum erit necessarium, & non uentris solutio.[3] Quum autem minutio necessaria fuerit, & uentris solutio ex aliquo, quod sit ut elleborus, & uiolentæ medicinæ, à minutione incipere debes; quoniam hoc est ex præceptis Hipp. in lib. epide-

Aph. 22. aph. 10 · Cap. 95. · Cap. 15. · Cap. 11. · Com. 2. · Aphor. 9. · Com. 22. · Com. 24. · Cap. 95. · Cap. 2. 3. cap. 11 15. & 16. · Cap. 5. · Com. 8. · Cap. 2. · Cap. 3. Cap. 6. & 11. cap. 14. Cap. 3. com. 23. · Text. 13.

Text. 59. · Comm. 3. · Com. 23. com. 2 · Com. 1. · Com. 28. · Aph. & com. 51. · Apho. & cō. 23 · Cap. 4. · Cap. 8. · Cap. 1. Cap. 10. · Com. 17.

10 · 20 · 30 · 40 · 50 · 60

epidemiorum:& hæc est ueritas: & similiter si humores fuerint phlegmatici cum sanguine misti. quòd si uiscosi & frigidi fuerint; fortasse minutio grossitudinem, & uiscositatem eis augmentabit. Incipiendum ergo erit à solutione uentris. Et ad summum, si humores fuerint æquales, præmitte minutionem:& si postea [a]† § §superabundauerint; euacua. quòd si æquales non fuerint, in primis superabundantem euacua humorem, donec æquetur: postea minue. & ei, qui ante minutionem præmiserat medicinam, quum minutionem præmittere debebat; postponat minutionem diebus paucis: & cui paruum intercessit spatium ex quo minutus fuit, & euacuatione indiget; medicinam sumere est ei conuenientius. Multoties præterea ex haustu medicinæ, ille qui minui debebat, peruenit ad febrem, & ad æstuationem. Et si ex eis, quæ quiescere faciunt, non quieuerit; scias quòd minutionem præmittere debebat. [4] Nõ omnes preterea euacuationes sunt necessariæ propter superfluitatẽ repletionis: immò quandoque sunt necessariæ propter ægritudinis magnitudinem, & propter repletionem secundum qualitatem, & non secundum quantitatem. [b]† § §Et multoties quidem est euacuatio necessaria: sed superuenit aliquid, quod prohibet; & non est ibi ingenium, nisi in ieiunando, & dormiendo, & in emendando complexionis malitiam, quæ ex repletione prouenit. Amplius euacuationis, quædã est, quæ secundum modum præseruationis est; sicut indiget ille, cui podagra euenire solet, & epilepsia, & reliqua ab his, in hora cognita, & propriè in uere. Ei ergo necessarium est, ut præseruatione utatur ante suam horam: & euacuet ea, quæ propriè in ipsius ægritudine sunt euacuanda; siue sit minutio, siue uentris solutio: & fortasse desiccantia exterius apponere, & medicinas [c] §abstergentes§ est euacuare; quemadmodum hydropisim patientes faciunt. Quandoque etiam necesse est te dare medicinam, quæ sit [d] § ex genere euacuandi humoris § in qualitate, sicut quum scãmonea est tibi necessaria ad euacuandum choleram rubeam: ei ergo admiscendum est illud, quod ipsam in qualitate diuersificet: & in uentrem soluẽdo cum ea conueniat, & ipsam ab euacuatione nõ prohibeat, sicut myrobalani. Et emendetur complexionis malitia, si post acciderit. Habentium quoque in interioribus apostema, uentrem soluere est difficile, & facere ut uomant. Quod si tibi necessarium fuerit; da eis, quod sit sicut uolubilis, & semen croci hortensis, & apozima polypodij, & cassiam fistulam, & his similia. [5] Hippocrates quoque inquit, qui fuerit macer, & fuerit naturæ cui uomere sit facile; melius erit in mundãdo ipsum, ut ad uomitum adducatur: & ut sit hoc in æstate, aut uere, aut autumno, & non in hyeme. ei uerò, qui mediocris fuerit figuræ, conuenientior est uentris solutio. quòd si sibi euacuatio, quæ fit uomitu, necessaria fuerit; usq; ad æstatem expectet: ab ipso tamen sibi caueat, quũ eo non indiget. ueruntamen antequam uentris fiat solutio, aut uomitus, præmittenda est humoris subtiliatio, qui est euacuandus, & amplificatio cannalium, & ipsorum apertio: quoniam hoc est ex eo, quod corpus à pœna securum reddit. Et scito quòd facere naturæ, consuetudinem lenitatis, & obedientiæ ei, quod uis ex solutione uentris, & uomitu facili, antequam medicina detur, [e] §aut uomitus; est ex regiminibus aperientibus.§ Amplius uentris solutio, & uomitus cum macredine uentris, est difficilis, & laboriosus, & timorosus. Medicina quoque uomitum faciens, quandoque fit uentris solutiua, quum stomachus fuerit fortis, aut bibita fuerit super fortem famem; aut, qui eam bibit, habuerit [f] §passionem cholericam,§ & naturæ lenitatem: aut si uomere non cõsueuerit, aut si medicina in sua substantia grauis fuerit, & uelocis descensionis. Et uentris solutiua facit uomitum, propter debilitatem stomachi: aut propter multam fœcis siccitatem: aut propterea ꝙ medicina abhorretur: aut propterea quòd bibitur, [g] § fastidium § habere solet, Omnis præterea medicina, quæ uentris est solutiua, quum non ipsum soluit; aut soluit, sed non id quod est maturum; mouet humorem quem debet soluere, & dilatat ipsum in corpore: superat ergo corpus, & conuertuntur ad ipsum humores alij: quare humor iste in corpore multiplicatur. [6] Ex humoribus quoque est, qui est uelocioris obedientiæ uomitui secundum plurimum, sicut cholera: & ex eis est, qui uomitui rebellis existit, sicut melãcholia: & ex eis est, qui inter hoc & hoc est medius, sicut phlegma. [7] Et febrem quidem habentis uentrem soluere melius est, quam facere ut ipse uomat: & cuius humor descendens fuerit, sicut [h] § lienteriam § habentem facere ut uomat, est inconueniens. Medicinarum præterea uentris solutionem facientium deterior est, quę ex medicinis est composita multæ diuersitatis, in tempore, in quo soluendus est uenter: quoniam uentris solutio conturbatur: & prima uentrem soluit, antequam secunda: & quandoque prima ipsam secundam expellit. Amplius, qui biberit aliquid uentris solutionem, aut uomitum sibi faciens, corpore ipsius [i] § limpido; § necesse erit, ut ei uertigo accidat, aut mordicatio in uentre, & angustia: & quod ab eo expelletur, egredietur cum difficultate. Et ad ultimum quidem dum medicina superfluitates euacuat; non erit in ea æstuatio: quumq; qui medicinam biberit, æstuationem habere cœperit, iam euacuat quod superfluum non est. Humor præterea, qui uomitu, aut uentris solutione euacuatur; quum ad alium mutabitur humorẽ; significabit quòd iam corpus est mundificatum à superfluo humore, quem euacuare uolumus. Quòd si mundificatio usque ad intestinorum rasuram peruenerit, & ad rem nigram fœtidum habentem odorem, erit malum. Somnus quoque, quum post uentris solutionem, aut uomitum fuerit multus; demonstrabit quòd euacuatio iã perfectè mundauit corpus, & cõtulit. Et scias quòd, quum sitis post uentris solutionem, aut uomitũ fuerit fortis; maximam & ultimam purgationis bonitatem significabit. [8] Scito etiam quòd medicina uentris solutiua expellit illud quod euacuat cum uirtute attractiua, quæ attrahit hunc eundẽ humorem, & fortasse attrahit grossum, & relinquit subtilem: quemadmodum facit illa, quæ melancholiam expellit. Illius præterea uerbum, qui dicit, quòd ipsa generat illud, quod attrahit: aut quòd in primis attrahit id quod est subtile; nõ est aliquid.

a †B. humor.

b †B. Et multoties excusat bonitas regiminis à minutione necessaria in hora.

c B. exuccãtes.

d B. homogeneæ humori euacuando.

e B. fortis, ex ex regiminibus proprijs, seu optimis.

f B. diariam.

g B. nauseatiuã satietatem.

h B. lubricitatẽ

i B. mundo.

aliquid. Et Gal. quidem licet hoc sentiat: penitus tamen dicit, quòd medicina uentris solutiua, in qua non est uenenositas; quum uentrem non soluerit, & digeretur; generabit humorem, quem attrahere solebat. sed huiusmodi dicta non sunt conuenientia. Et uidetur quidem, quòd Gal. ex hoc quod certificat, sentiat quòd inter attrahentem medicinam, & humorem attractum sit conuenientia in substantia: & propter hoc attrahit ipsum; sed hoc non est uerum: quoniam si attractio fieret cum conuenientia; ferrum attraheret ferrum, quum ipsum superaret; & aurum attraheret aurum, quum ipsum superaret quantitate sua: hoc tamen certificare non est medici. Et debes scire quòd humorum attractio, quæ fit potu medicinarum soluentium uentrem, aut uomitum facientium, non est nisi [k] ʒin uenis, in quibus uenerunt, donec ad intestina perueniant & stomachum. & hic natura mouetur ʒ ad hoc ut eos expellat extra. Et raro quidem accidit, ut [l] † ʒ

ʒquum uentris solutiuum bibitur, ad stomachum ascendant: & si ascenderint, ad uomitum declinabunt. Quod autem ad stomachum ascendere non dimittuntur, non est nisi propter duas causas: una quarum est, quoniam medicina uentris solutiua uelociter penetrat ad intestina. Et altera est, quoniam, quum medicina uentris solutiua bibitur, natura properat ad hoc ut [m] † ʒ

ʒex uenis mesaraicis ad inferiora expellat, & non ad superiora, quoniam hoc propinquius est, & facilius: & quia illud quod est post eas, [n] ʒnonʒ etiam ipsas comprimit. Et hoc quidem est ex eo, quod naturam mouet, ut ex propinquioribus expellat uijs. Quòd si medicina uirtutem haberet attractiuam, [o] ʒquæ humorem comitaretur; esset natura uirtutis expulsiuæʒ magis digna, ut in sano & forti superaret; licèt medicina non attrahat nisi ad uiam significatam. Medicinæ uerò uomitum facientis dispositio, est diuersa ab hoc: quoniam, quum in stomacho fuerit; in eo morabitur, & humorem ab intestinis ad seipsam attrahet, & sua uirtute superat [p] ʒad resistendum uirtuti naturali. ʒ Et scias quòd plurimum attractionis humorum, quos medicinæ attrahunt, [q] ʒ non est nisi ex uenis, & ex eo quod est multæ propinquitatis: quoniam attractio fit in uenis ʒ & in eis quæ nō sunt uenæ, sicut humores, qui sunt in pulmone, qui propter uicinitatem, ad stomachum, & intestina trahuntur, licèt in uenis nō uadant. [r] ʒEt debes scire, quòd attractio, quę fit ꝑ nares ex medicinis siccis, est ʒ causa euacuādi humores à corpore, sicut fit in hydropisi.

k B. per vias ꝑ quas expulsi fuerunt, donec ad intestina perueniant, & illic natura mouet.

l †B. ipsi humores.

m †B. Alia litera. ipsam.

n ——— B.

o B. quæ retineret humorem, tunc esset virtus naturæ expulsiuę. Alia litera. quæ nō retineret humorem, tunc esset naturæ expulsiuæ.

p B. Alia litera. resistentiā virtutis naturalis.

q B. fit quidem ex venis, nisi sit ex loco multæ propinquitatis: quare fiet attractio ex eo in venis.

r B. Et debes scire ꝙ plurima eorum quæ sunt exuccantia seu exiccātia ex medicinis siccis, sunt.

ANNOTAT.

1 *Oportet ut illius &c. Corpora quum quispiam purgare uoluerit, oportet fluida facere 4. aph. propterea q; cum in uomitu, tùm in alui subductione, paranda ut sint corpora, author noster docet,* Hippocratem *passim imitatus. Ac primum quod de uomitu ait, uidetur ex 4. aphorism. & lib. de salub. dieta desumptum: ubi eos qui non facilè per superiora purgantur, ad ueratrū esse admittēdos, statuit pleniori antea cibo & quiete humectatis corporibus. Quod & lib. 3. de dieta confirmat, uomendum esse à cibis omnis generis, à bubulis et porcinis carnibus, aut caseosis pinguibus, & dulcibus, ab ebrietate, ciborum mutatione, & regionum alteratione asserens. Idem affirmat & Gal. tùm com. in citatos Hipp. libros, tùm in nuper uulgatis commentarijs in libellum Hipp. eiusdem de humoribus. Sed & hic controuersia esse uidetur, quum 4. eo aph. citato exponens Gal. quinam humectantes sint cibi: eos esse testetur, qui nullam fortem obtineant qualitatem, neque acerbam, neque acrem, salsam, amaram: quod etiam lib. quos quando & quib. purg. opor. confirmat. At in lib. de humoribus, ijs qui uomituri sunt, cauendum ait, ne quibus uescitur, aut acerba, aut acida sint: sed tum dulciora, tum liquidiora, tum denique acriora. qualia radicula, eruca, uetus salsamentum, origanum uiride, & quæ mel mistum habeant. quare acria hic alimenta probat, quæ alibi improbauit. Sanè (quod ad hanc quæstionem facit) Gal. lib. aphor. acriora fortasse alimenta damnat, ueluti quæ corpora non humectent, sed exsiccent potius: de quibus propterea uerendum est, ne uentriculi corpore sicciori reddito, in ipso uomendi conatu uenula quæpiā rumpatur, ut idem eo in lib. de humoribus commentario notat: eadem tamen acria secandæ quæ in uentriculo est, materiæ, si præsertim pituitosa est, nec non irritandi, atque ad uomitum impellendi uentriculi gratia conuenient. Adde quòd non simpliciter fortè acria in lib. de humoribus consulit: sed cum dulcibus uinis, & pinguibus. ac demum acria in ipso ciendo uomitu consulit, quod semper fieri solet: assumptis tamen antea disponendi uentriculi gratia pinguibus & humectantibus qualitatum omnium fortium expertibus.*

Aphor. — Aph. 3. aph. 22. — à principio. — Comm. 11. — Comm. 13.

2 *Et scias &c. Qui bene habēt corpore, difficulter purgationes ferunt 2. aph. propterea purgationē interdicit ijs, qui rectà uictus ratione utūtur, quòd his pauca excrementa gignantur, & sanguinis potius copia accumuletur, quæ aut exercitatione aut fricationibus, & inedia, ut 4. de rat. uict. in ac. aut sanguinis missione tollenda est.*

Aph. 36. & 37. — Comm. 19.

3 *Quum autem minutio &c. Magna hic inter medicos est controuersia de præmittenda aut alui solutione aut uenæ sectione; ubi utroque auxilio sit opus. Hac tamen in re, si constantes sint uires, si probi sanguinis copia redundet; uidetur à uenæ sectione esse inchoandum. At si imbecilles fuerint uires, id quod præsertim euenit sanguine aut multum ab eius natura recedente, aut pauco existente; à purgatione curatio uidetur exordienda. Tu pro hac re pete Gal. 5. methodi. 4. de rat. uict. in ac. 3. in 3. de uulg. morb. nec non libello de sect. uen. & 4. de tuen. ualet.*

Cap. 14. cō. 21. — Com. 43. & 44. — Cap. 12. & 14. — Cap. 4.

4 *Non omnes præterea &c. An à morbi magnitudine indicetur euacuatio, quæstio est non leuis. Gal. 4. meth. indicari testatur. & Auic. hoc loco confirmat. & scripsisse antea* Hippocrates *uidetur 4. de ra. uict. in ac. In acutis morbis sanguinem mittendum docens, si morbus uehemens sit, flourerit q; ægrotanti ætas, & uirium robur affuerit. Contra tamen multi morbi magni sunt, in quibus ab euacuatione omni interdicimur: ut hectica est febris. Breuibus soluitur ex Gal. loco citato. Morbi magnitudo propriè euacuationem non indicat, sed magnitudinem præsidij, iuxta Hipp. sententiam 1. aph. Extremis morbis extrema remedia. summa autem præsidia sunt uenæ sectio & purgatio. quare ubi magnus sit morbus, horum alterum indicatur, non id tamen absolutè atque uniuersim: sed si morbus à materia dependeat. hæc enim morbosa materia uel sui quantitate morbum facit, uel qualitate. si quantitate, certum est de euacuatione statim indicari: sin qualitate; huius quoque gratia qualitatis auferenda morbosa materia est, in qua alteranda debitum tempus expectari ob morbi magnitudinem*

Cap. 6. — Aphor. 19. — Aphor. 6.

nem uires continuè oppugnantem non potest. indicatur ergo semper in morbis qui à materia sunt, euacuatio, ubi magni fuerint. quamuis uires, & alia frequenter euacuationi omni reluctentur.

5 Hippocrates quoq; inquit &c. Graciles & facile uomentes per superiora purgandos esse, & æstate medicari p superiora oportere: hyeme p inferiora 4. aph. Hipp. docuit. Idem tamen sibi ipsi dissentire uidetur, quum lib. de salubri dieta (si modo is liber Hippocratis est) sex brumalibus mensibus per uomitiones purgandum præcipiat, quia id tempus æstiuo sit pituitosius, & morbi caput tentant, & regionem supra septum transuersum. Huic & Celsus lib. 1. assentitur, uomitum hyeme utiliorem esse testatus quàm æstate, quòd tunc plus pituitæ & capitis grauitas maior subest. Porrò controuersiam hanc Galenus quoque aduertit commentarijs in eum de salub. dieta librum. atq; ipse, si totum purgandum sit corpus, æstate per superiora, & hyeme per inferiora purgari oportere. at, si ne augeantur humores uelis obsistere, per contraria loca esse retrahendum. Hæc Galenus. fortasse quidem id intelligens, hyeme per uomitum esse pituitam educendam, quando, si deorsum feratur, in discrimine sit res ne inferiorem uentrẽ malo quopiam affectu lædat: æstate uerò retrahendam bilem ad inferiora; quum ueremur ne, si sursum uergat, superiores partes offendat. uniuersim tamẽ expurgandi totius corporis gratia pituitosa hyeme per inferna, biliosa æstate per superiora esse deducenda. Sed obijciet hic fortasse quispiam, sit ut pituita in uentriculo redundet hyeme, uel æstate, uel quouis alio tempore, si quo natura uergit per loca conferentia eo ducere oportet, ex primo aph. nullo certè tempore non per uentriculum expurgãda est pituita in ipso affluens. quum alioqui, si à uentriculo ad intestina pituitam hanc reuellas, periculum immineat quocunque id tempore moliris, ne intestina ipsa (præsertim si pituita multa sit) infarcias atq; obstruas. Ad hæc tamen dici forte pro Gal. posset, pituitã, quia natura grauior est, facilius pelli ad inferiora, quàm sursum. proptereaq; in toto expurgando corpore esse eam non per uomitum, (nisi uomitum natura ipsa tentauerit) sed per intestina subducendam. neque enim in solo ipso uentriculo, sed & in uisceribus reliquis, atque in solidioribus partibus pituita residet, ita ut aptior sit pro toto purgando corpore per inferiora duci, quàm per superiora. At, si bilis in toto corpore non in uentriculo dũtaxat affluxerit, (quod æstate euenit) hæc natura leuior facillimè à quacunque corporis particula ad uentriculum impellitur. ut propterea uomitus aptior uideatur. Quicquid tamen de Gal. sentiendum sit, quandoquidem ambientis aeris ratione, æstate & multa bilis copia in toto corpore affluit, & partes quæ uentriculo circunstant, caliditatis externæ ui laxiores sunt, & facilem eductioni uiam parantes: hyeme uerò contra ob frigiditatem, quæ circa uentriculum sunt, angustiora euadunt, & motui ac dilatationi ineptiora omnia; quæ et idcirco uomitioni magis reluctantur. propterea uidetur (nostra quidem sententia) Hippocrates præceptum rationi consentaneum tradidisse, quum per superiora æstate, per inferiora hyeme euacuandum esse pronunciauit. At uerò, quoniam, si hyemem æstati conferas; ob ambientis aeris frigiditatem coctiones, & quæ in uenis, & quæ in iecinore obeuntur, minus absoluuntur, & ob pluuias præterea constitutiones, atque ob ciborum copiam ac qualitates, quæ (ut testatur Gal. commentario in 1. de natura hum.) pituitosæ sunt; longè maior in uentriculo pituitæ copia exuberat quàm æstate bilis. idcirco non iniuria & authorem libri de salubri dieta, & cum eo Celsum, uomitum hyeme utiliorem quàm æstiuis temporibus censuisse existimamus. Adde & quòd æstate ea ratione uomitus periculo non uacat, quòd ex eo conatu insignis ad caput spirituum copia ferri consueuit; quibus, cum & biliosi humores tenues, ac leues recipi paruo negocio possunt: ut hac quoque ratione uomitus hyeme minus quàm æstate detrimenti afferre uideatur.

(Marginalia: Apho. 4. & 5. — Aphor. 15. — Cap. 3. — Aphor. 21. — Com. 36.)

6 Ex humoribus quoque &c. Si humores è uentriculo sint educendi; bilis suapte natura facilius quàm cæteri omnes, non per uomitionem dumtaxat, sed & per secessum ob eius tenuem, leuem, & minimè uiscidam substantiam educi solet. minus facilè uerò pituita ob crassitudinem & uisciditatem: ac difficilius omnium atra bilis ob crassam terrestremq;, qua prædita est, substantiam expurgatur. Si tamen horum humorum sedes animaduerteris, certum est si pituita in uentriculo, bilis in iecinore sit, fore, ut non æquè facilè per uomitũ bilis eijciatur, ut pituita: quum tamen, si omnes in uentriculo æquè humores sint, bilis primo loco educi soleat. id quod author noster uoluit: etsi quosdam intelligimus in hunc inuehi, & contendere facilius per uomitum educi pituitam, quàm bilem.

7 Et febrem quidem &c. Quæstio est an febricitantes uomitu præstet, quàm alui solutione curari. Auicennas alui solutionem magis probat. Passim tamen Gal. uomitionem in febribus summè laudat, unde & primo ad Glauc. tertianas solo uomitu curatas testatur. & Author quoque noster prima quarti de curatione pituitosarum febrium agens, uomitum commendat, & ferè cæteris præsidijs anteponit. Sed soluitur. ubi materia morbum faciens ad uentriculum fertur (quod in tertianis et pituitosis febribus in ipsa præsertim accessione usu uenit) certum est, præstare, si ea uomitione regeratur, quàm si alui expurgationem moliamur: quum id naturæ opus & studium sit. At, si ad uentriculum humores non fluant; cauendus est uomitus ob agitationem, & totius corporis conturbationem, cuius causa succendi febris potest multo magis quàm antea. Alia hic quæstio de lienteria excitatur. de qua nos alibi.

8 Scito etiã quòd medicina &c. Duplex attractio est: altera qua id quod trahit, dum trahit, mouetur: altera qua quod attrahit non mouetur, sed quiescens trahit; prior tractio propriè dicitur, posterior æquiuocè. 7. physi. Rursum æquiuoca hæc tractio est duplex; Gal. 3. fac. nat. altera, quæ ratione uacui: altera, quæ qualitatis fit conuenientia. ratione uacui aer in follem attrahitur: ob qualitatum conuenientiam à magnete ferrum. Addit uerò his Gal. 2. de diff. feb. eam, quæ ex calore et dolore: de quibus aliàs. Sanè, quæ ob qualitatum similitudinem tractio fit; eo ab alijs differt, quæ calore, uacuo, dolore, perficiuntur: quòd hæ omnes promiscuè humores trahunt: qualitatum uerò conuenientia non omnes, sed particulatim hic aut ille humor ducitur. Inest autem posterior hæc attrahendi uis ex qualitatum similitudine, purgantibus medicamentis; Gal. 3. facult. nat. 3 simpl. med. & passim alibi testimonio: cui & Auerr. quoque 5. Coll. assentitur, ut errare propterea eos constet, uiros alioqui, quos ego maximè ueneror, qui Auerroem medicamentis purgantibus tractionem primi generis ascripsisse putant. quum, quanquam is tenues primo loco humores, postea crassos educi asserit, non tamen præter qualitatum conuenientiam id fieri arbitretur. trahuntur nempe à scammonio, ob qualitatum similitudinem biliosi humores non pituitosi; ex biliosis tamen antea tenues, postea crassi educuntur. Profectò

(Marginalia: Cap. 6. — Com. 10. — Cap. 15. — Cap. 11. — Cap. 15. — Cap. 17. — Cap. 21.)

de purgantium medicamentorum tractione triplicem (ut ego uideo) hoc in loco Auicennas opinionem refellit. primam, eorum qui hæc uacui ratione, uel aliter quã ob qualitatum similitudinem trahere humores existimarũt: alteram eorum, qui eadem non humores quidem ex corpore trahere; sed ipsos gignere, sunt opinati: tertiam illorum, qui inter medicamentum trahens & humorem tractum substantiæ similitudinem ponunt. Harũ priorem reijcit, quoniam (ut innuit) si caloris uel uacui ratione traherent; promiscuè humores quosque obuios, præsertim uerò tenues educerent: uidemus tamen nonnunquam crassos relictis tenuibus expurgari: quod agunt medicamenta bilem atram educentia. Secundam eorum sententiam, qui gigni ex medicamentis humores arbitrati sunt, refutat; neque pluribus confutat. uidetur uerò hac de re Gal. carpere, quasi is idem senserit. Tertiam demum eo improbat, quoniam si similitudo in substantia, tractionis causa esset; ferrum ferro traheretur, & aurum auro. qua in re & à Gal. discrepare uidetur passim purgatoria medicamenta trahere ob substantiæ conuenientiam, pronunciante. Hic locus multos torsit, ut plures authorẽ nostrũ Galeno prorsus aduersari profiteantur: & hunc etiam maledictis persequantur. Nos mancum certè atque corruptum aliquo pacto codicem hoc in loco suspicamur, etsi & Cremonensis & Mantinus eodem ferè sensu conuerterint: rectè tamen Auicennam sentire, neque à Gal. discrepare existimamus, si quis odium deponat, quo nostra hac tempestate Arabum libros, quidam, ijs nunquam inspectis, temere prosequuntur. Ait primo loco purgantia medicamenta ui attractoria ducere, & crassos fortasse humores non autem tenues. hæc uerba, qui expenderit, norit ex Auicennæ sententia insitam trahendi ex electione (ut aiunt) facultatem inesse medicamentis: ex quo eorũ sententia reijcitur, qui Asclepiadem sequuti ex uacui ratione medicamenta trahere sunt opinati. qua in re Galeno assentitur lib. de purg. medica. Subdit, illius sententiam, qui gigni ex medicamentis humores docet, aberrare. At nonne & hic Gal. æmulatur, qui eodem libello de purg. med. Erasistratum huiusce rei damnat? Quid ergo de Gal. dit? dicet quispiã. Obijcere quis poterat, Galenũ idem cum Erasistrato sentire, quòd s. ex medicamentis, ubi à corpore uincantur, non uincant; gigni tales humores idem 3. de simpl. med. facul. quales educunt. Respondet ergo Auicennas, licèt hoc Gal. scripserit, non esse tamen priorem sententiam admittendam. nanque (quãuis fusius rem author non explicet, quòd ex deprauatorum potius codicum & interpretum culpa accidisse dixerim) etsi conuerti quandoque in humorem, quem attrahunt medicamenta, Gal. confitetur, ut loco iam citato aperte uidere est: non semper tamen id fieri admittit: præsertimq;, quum soluunt, id quod Erasistratæi crediderunt. atque hoc pacto neque hac in re à Gal. dissentit. Addit uerò præterea non esse inter attrahens & attractum humorem substantiæ similitudinem: ut sentire Gal. uidetur. Verùm paucis neque hic ab illo planè discrepat. Quum enim bifariam similitudo in substantia intelligi possit, de exacta similitudine, ac de non exacta: negat Gal. 3. simpl. med. attractionem medicamentorum fieri ob exactam similitudinem, quam identitatem queas appellare: ita enim et ferrum ferro traheretur. (ait ipse, quod & Auicennas) admittit tamen non exactam similitudinem: quæ licèt inter hanc & illam sit substantiam; uerius tamen, & rectius similitudo qualitatum uocetur, ut eam nuncupat Gal. 3. fac. nat. quàm conuenientia substantiæ. Refutat ergo author noster merito, atque eruditè admodum, substantiæ conuenientiam tractionis medicamentorum causam esse: quum non substantiarum; sed qualitatum conuenientia ea sit, ut ex Gal. eo 3. fac. nat. colligere est.

Cap. 1.

Cap. 2. & 3.

Cap. 24.

Cap. 25.

Cap. 15.

In sermone purgationis uentris & regulis eius. Cap. V.

IAm in præcedenti sermone ostendimus, quomodo sit corpus præparandum ad recipiendum id, quod uentrem soluit, antequam purgetur cum amplificatione pororum, & lenificatione naturæ; & propriè in ægritudinibus frigidis: & ad summum, naturam mollificare antequã uenter soluatur, est competens regula, in qua existit securitas nisi in eo qui [a] ʓ cholericæ passioniʓ ualde est aptus: ex hoc nanque nihil isti est faciendum, quoniam esset causa superfluitatis, quę ei accidet. Solutorio nãque uentris alicuius talis, qualis est iste, res admiscenda est, in qua sit uirtus uomitiua, ne properet descendere de stomacho, antequam suam perficiat operationem: immò æquentur in ipso duarum medicinarum uirtutes, & perficiat uentris solutiua operationem suam, & uomitiua suam èconuerso illius. Trauli quoq; sunt ex eis, qui [b] ʓcholericæ passioniʓ sunt apparati: fortem igitur non tolerant medicinam: ipsorum tamen plurimi [c] ʓcholericamʓ incurrunt passionem, ex rheumatismis suorum capitũ. Ex causa præterea timorosa est, ut medicina uentris solutiua sumatur fæce in intestinis existente sicca, immò expellenda est, saltem cum clysteri, aut iure [d] ʓmollificatiuo.ʓ Balneum quoque ingredi antequam uentris solutio fiat aliquantis diebus, est ex eis quæ [e] †ʓ ʓ bene præparant, nisi aliquid prohibuerit: & oportet quidem ut inter balneum, & haustum medicinæ paruum interueniat tempus: post medicinam quoque non ingrediatur quis balneum; quoniam trahit materiam ad exteriora: & neque est bonum nisi ad uentrẽ constringendum, præterquam in hyeme; quia nõ est timendum primam balnei casam ingredi tali modo, ne calor sit ullo modo impediens ad attrahendum, sed sit ad mollificandum. Et ad ultimum oportet ut aer illius, qui pharmaciam bibit, sit caliditatis paucę, ne sudorem faciat, neque [f] ʓturbationem, ʓquoniam hoc est ex præparatorijs. Fricatio quoque, & ex oleis inungi, est similiter ex præparatorijs. Quum autem aliquis medicinæ assuetus non est, neque eam bibit; melius est medico, ut sibi caueat, ne uentris solutiua uiolẽtas uirtutes habentia, ei tribuat. ʓ[g] Fastidium uerò habentibusʓ & humores uiscosos, & in hypochondrijs tẽsionem, aut qui in suis interioribus habet inflammationem, aut oppilationes; non est dandum aliquid, donec ista rectificent nutrientibus mollificantibus, & balneo, & requie, & dimissione eius quod mouet, & eius quod inflammat. Illis uero qui stantes bibunt aquas, & habentibus splenes, fortes medicinæ sunt necessariæ. Quumque aliquis medicinam uentris solutiuam biberit; melius erit ei, si medicina fuerit fortis; ut super eam dormiat, antequam operetur, quoniam operabitur melius: & si debilis fuerit, melius erit ei, ne super eam dormiat; quoniam natura digeret medicinam. Quum autem medicina operari cœperit, melius erit ei, ne super eam dormiat quocunque

a B. diarię.
b B. diarię.
c B. diariam.
d B. solutiuo.
e †B. subtiliant &.
f B. angustiam.
g B. Nauseatiuam verò habẽtibus satietatẽ

cunque modo fuerit. Amplius, quum aliquis medicinam bibit, non illico super eam se mouere debet: sed debet super eam quiescere, ut ipsam natura circundet, & in eam operetur; quoniam, nisi natura in ipsam operata fuerit; non operabitur ipsa in naturam. Odores quoque nauseam prohibentes olfacere debet, sicut est odor menthæ, & ruthæ, & apij, & cydoniorũ, & † boli corascени aqua rosacea, & pauco aceto aspersi: & si ex odore medicinæ quis exterritur; quum medicinã bibit, nares constringat: & qui medicinam abhorret; debet masticare parum ex † tarchon, ideo ut sui oris uel odoris uirtus stupida fiat. quòd si uomere timuerit; extremitates constringat: & quũ ipsam biberit; desuper rem stipticam bibat. Medici præterea pilulas quas ei daturi sunt, quandoque in melle uoluunt, & quandoq; super eas proijciunt mel coctum, aut zuccarum coctum, donec eis inde faciunt tunicam. Ex eo quoque, quod est ingenium utile; est ut super eas ponatur cera cũ pauco oleo mollificata: & ex eo, quod est magis conueniens ingenium; est ut os aqua, aut alia re impleatur: deinde pilulæ sicut sunt; bibantur super ipsam: aut quæ aliquo horum ingeniorum aptatæ fuerint: transglutientur itaq; omnes ita, quòd medicinæ § [h] §operatio§ non cognoscetur. Et oportet ut apozima tepidum bibatur, & pilulæ cum aqua tepida sumantur. Frigidi præterea stomachus & pedes, calefaciendi sunt. Quumque ipsius anima sedata fuerit; ambulet, & moueatur paulatim: quoniam motus hic est iuuatiuus. Et interpositione horarum ex aqua calida tãtum bibat, quòd medicinam non [i]§liquefaciat, § & expellat ipsam, & eius debilitet: & uirtutẽ; nisi fuerit in hora, quando necesse est, ut uentris stringatur solutio. In potu quoque aquæ calidæ, malitiæ medicinæ existit debilitatio. Qui autem medicinã bibere uoluerit, calidæ existens complexionis, & debilis compositionis, & debilis stomachi; erit ei melius ut eam bibat, postquam prius biberit aliquid, quod sit sicut aqua hordei, aut succus granati: aut, ut uniuersaliter dicam, quum stomachus receperit nutriens subtile, & leue: sed qui non ita fuerit; erit ei melius, ut eam ieiunus bibat. Plurimi præterea, quibus datur medicina uẽtris solutiua in æstate; ex ea perueniunt ad febrẽ. Oportet ergo ne medicinæ potator comedat, uel bibat, donec medicina suam perfecerit operationem: neque etiam quandiu medicina operatur, dormiat; nisi uoluntas affuerit, ut restringatur. Quòd si ipsius stomachus non tolerauerit ne comedat, propterea ꝙ stomachus eius est cholericus, & cito [k] §descendit§ ad ipsum cholera: aut propterea quòd à comestione uehementer abstinuit, & famem tolerauerit; detur ei parum panis infusi pauco uino super medicinam, antequã uenter soluatur: quoniam hoc est ex eo, quod medicinã fortasse adiuuat. Oportet præterea ne anus aqua frigida lauetur, sed cum calida. Quidam etiam dixerunt quòd pilulæ, quæ sunt cum apozimatibus dandæ, sunt dandæ cum apozimatibus, quæ sunt cum eis homogenea. Pilulæ nanq; quæ choleram expellunt rubeam, cum apozimate dãdæ sunt alicuius, quod sit, verbi gratia, sicut fumus terræ: & quæ melancholiam euacuant; cum apozimate alicuius, quod sit sicut epithymũ, aut polypodium, aut his simile: & quæ phlegma expellunt; cũ apozimate alicuius, quod sit sicut centaurea. Quum autem euacuare uolueris corpus siccum, carnem habens duram, medicina forti, sicut elleboro, & his similibus; uehementer stude in humectando ipsum nutrientibus unctuosis: & ad ultimum, quum fortes medicinæ multi sunt timoris, tales uidelicet, qualis est elleborus; quoniam in corpore mundo efficit spasmum, & repleti corporis commouet humiditatem motu [l]§turbido; § & ad intestina trahit illud, quod ei difficile est expellere, & tithymali uenenosi, sicut † laureola & pityusa, & earum impedimentum, quum superant, remouet † lac acidum. [m]†§

§ Amplius medicina multoties suum odorem in stomacho dimittit: est ergo sicut si medicina ibi remaneret: cuius medicamen est [n]§†aqua hordei, quæ ipsum lauat: quæ quidem melior existit eorum, quæ in potu sumuntur. § Quumque tempus prolongabitur, & medicina operari non cœperit, [o] §si alleuiatio fieri poterit, § & ut nihil moueatur; fiat: quòd si quid affuerit timoris; melius erit ut hydromel traijciat, aut eius sirupum, aut aquam in qua nitrum resolutum fuerit; aut subijciatur ei collyrium; aut fiat ei clystere. Ex causis uerò, propter quas medicina non operatur; est cãnalium coangustatio de natura, aut propter complexionem, aut propter ægritudinis uicinitatem: in habentibus enim paralysim, aut apoplexiã, medicinarum uiæ ad suas materias coangustantur. Accidit ergo ut difficile sit facere quatenus uenter eis [p] §currat. § Duas præterea medicinas uentrem soluentes in una die coniungere, est timorosum, & est extra rectitudinem. Omnis quoq; medicina, quæ alicui humori est propria; quum ipsum non inuenit; perturbat: & uentrem cum difficultate [q]§facit: § & similiter, si ipsum in suo contrario infusum inuenerit. Omnis præterea medicina humorem in primis extrahit, qui est ei proprius: deinde illum, qui est post ipsum in multitudine, & subtilitate: & reliquos secundum hũc ordinem, præter sanguinem: quoniam natura usque ad postremum eum retinet & recõdit. Humorem uerò ex longinquo attrahere est difficile. Amplius quum timor affuerit ne nausea, aut [r]§syncopis§ alicui accidat, postquam medicinam biberit; oportebit fieri, ut antequam medicinam bibat, tribus diebus, aut duobus cum aqua raphani uomat, & ut raphanum comedat. Oportet præterea ne multum salis sit in cibis eius, qui medicinam uult bibere. Multoties quoq; ex haustu medicinæ peruenitur ad nauseam, & angustiam, & syncopim, & tremorem cordis, & uentris mordicationem, & propriè quum solutionem non fecerit, aut [s]§sudorem: § multoties præterea est nobis necessarium, ut eum faciamus uomere: & multoties excusat nos ab hoc dare ei [t]§retentiua: § & facere, ut aquam hordei bibat, [u] § quatenus uenter soluatur; & medicinæ malitia remoueatur; & qđ in intestinis retentum fuit, lauetur. § Ille uerò, cuius complexio fuerit frigida, & super alios humores habuerit phlegma superabundãs; debet sumere post medicinam, & ipsius operationem, nasturtium aqua calida ablutum cum oleo. Et qui calidæ fuerit complexionis, psyllium bibat cum aqua frigida, & oleo uiolaceo, & zuccarum † albũ, aut

---

† Mant. terræ lemniæ.

† Planta est de qua secundo libro meminit. aliqui pyrethrũ existimant. notat & Mant.

h B. impressio.

i B. soluat.

K B. effundit.

l B. induẽte pręfocationem.
† mezereon, & scebran.
† raib.
m † B. constringit.

n B. sauich uel suich hordei, ꝑpter eius ablutionem, quod quidem est melius seu conuenientius quàm alij suffuf. Alia litera. sauich uel suich hordei ablutũ, quod quidẽ est melius seu conueniẽtius quàm alij suffuf.
† farina hordei Mant.

o B. si fieri poterit ut fiat alleuiatio seu ut leuiter procedat.

p B. soluatur.

q B. soluit.

r B. angustia.

s B. fuerit impediens.

t B. stiptica.

u B. post solutionem uentris expellit malitiã solutiuæ medicinæ: & lauat quod in meatibus seu in intestinis retentum fuerit. Alia litera. & lauat quod transeundo in meatibus adherens fuerit.
† tabarzet.

aut iuleb. Et ille quidem, qui temperatæ est complexionis, semen lini. Ei autem, qui excoriationē timuerit intestinorum, bolus armenus cum succo granati detur. Sumere etiam debet quicquid diximus post [x] §fluxum uentris, § & si non ipsum retinebit. Omni præterea pharmaciam bibenti, cui postea aduenit febris; melior est aqua hordei. Sirupus uerò acetosus, est excoriatiuus: & ideo tardandus est usque ad duos dies, aut tres, donec in intestinis uirtus sua redeat. Ille quoq;, qui medicinam bibit; secunda die est balneum intraturus. Et si ex humoribus ipsius aliquid fuerit relictum; balneum ipsum mundare poterit. Nam si uideris, quòd balneum sit ei sapidum, & in ipso delectetur; erit hoc signum quòd balneum ipsum ab eo, quod relictum est, mundificat: ipsum ergo in eo dimitte. quòd si inueneris, quòd in ipso non delectetur, immò in eo æstuationem patiatur; expelle eum. Scias præterea quòd ei, qui intestinorum patitur debilitatem, plerunque ex medicinis uentrem soluentibus aduenit uentris solutio fortis, & prolongabitur ei res, & multis indigebit medicinis donec retineatur: in senibus etiam similiter timetur ex uentris solutione, ipsius nocumētum. Et scito quòd ex potu [y] §†uini§ post medicinas uentris solutiuas ad febres peruenitur & ad æstuationem. Post solutionem quoq; uentris, & minutionem, multoties in hepate aduenit dolor, quem aquæ calidæ potus remouet. Et scito quòd tempus, quo maior canis ascendit, & hora, qua niues super montes quiescunt, [z] § & hora frigoris fortis; § non est tempus sumendi medicinam. Medicina enim in uere aut autumno est bibenda. [a] §Et uer quidem est, quum niues de montibus cadunt. Et post uer quidem uenit æstas, in qua non est sumenda nisi res subtilis: Autumnus uerò est ueri contrarius.§ Amplius naturæ nō est facienda consuetudo bibendi medicinam, cū qua necesse sit mollificare uentrem; quia fiet consuetudinaria: & hoc habens ad impedimentum mali finis perueniet. Vnumquemque etiam, qui fuerit siccæ complexionis, deijcit fortis medicina. Oportet præterea ut super debilem medicinam ex motu minuatur; ne eius uirtus resoluatur. Ex medicinis quoque debilibus benedictis sunt uiolæ cum zuccaro. Et iste, cui in hyeme necessariū fuerit medicinam bibere; uentum obseruet meridionalem. Et in æstate dixerunt quidam eorum, èconuerso, & hoc quidem diuisionem habet. Aeger quum debili indiguerit solutione, & non operabitur; non magis moueatur, sed dimittatur. [b] §Aegritudo quoq; multoties ebullire facit uentris solutionem, § & accidit febris; & est, quum minutio sufficit.

x B. solutionē ventris.

y B. nebit. † Mant. aquā fructuum uertit.

z B. & tempus frigoris fortis quo niues firmantur vel cadunt in montibus.

a B. Et ver quidem est tempus antecedens æstatem. Et in ipso uere nou est sumenda nisi res subtilis: sed autumnus est hora conueniens.

b B. Et multoties solutio ventris commouet, seu ebullire facit sanguinem.

ANNOTAT.

1 *Et ad summum.* *Quòd paranda sint corpora, ubi soluenda est aluus. Hipp. 2. aph. docet. quomodo autem id agendum sit, uidetur idem explicare 7. aph. dicēs corpora ubi quis purgare uoluerit, oportet fluida facere; & si supra uelis fluida facere, sistere aluum; si uerò infra, humectare. ita, ut quo ad aluum solummodo & uias præparationem hanc uideatur intelligere Gal. tamen 2. aph. non ad uias solùm, sed etiam humores referendum putat: ueriorem q; propterea sententiam esse, quæ in 2. aphor. libro est quàm quæ in 7. scribitur. Excipit ab hac præparatione author eos qui choleræ morbo parati sunt, ut antiqui codices legunt, & ut Mantinus, eos generatim, qui fluxui sunt obnoxij. His enim, ubi purgandi sint; non alio apparatu opus est, immò soluentibus per aluum medicamentis uomitoria immiscenda esse ait, cohibendi uidelicet humorum ad intestina fluxus gratia: de qua sanè re Græcorum nullus meminit, quos ego uiderim, uno fortè excepto Hippocrate, is enim 5. uulg. morb. de quodam loquēs qui Athenis cholera correptus est, cui sisti neque uomitus, neque alui secessus poterat. Hic (ait) ueratrum in lentium succo bibit, & alterum lentium succum insuper bibit quantum potuit, & postea uomuit, & coacta sunt, ac astricta ipsi ambo, uomitus. s. & secessus. Quòd autem elleborus & lentium succus uim habeant, ille quidem uomitoriam, hic subductoriam; non est, ut hic fusius à nobis ostendatur. Excipit rursum author balbutientes, quod & Hipp. 6. aph. sunt enim hi satis suapte natura subducendæ aluo parati. subdit deinceps (id quod ad corporum quoq; præparationem facit) aluos ubi siccæ fuerint & excrementa ijs sicciora inerint, esse clystere molliendas, pro quare uide & Galenum lib. quos, quando & quib. purg. oporteat.*

2 *Balneum quoque &c. Balneas inter ea recēset quibus purgationi corpora parantur. de quibus sanè non parua est difficultas, quum Hipp. 3. de rat. uict. in ac. balneas interdicat ijs qui aluum tum nimis fluidam, tū astrictiorem habent. quum & Gal. eodem 3. de rat. uict. in ac. & alibi balneum non nisi euacuatis corporibus concedat. Adde quòd, ut ex eodem Gal. ibidē colligere est, balneum in corporis superficiem educendos per aluum humores trahit, qui ad intestina erant reuocandi. unde & 7. de comp. med. per loc. alui profluuium sistere adnotauit. Sanè Hipp. 5. in 6. de uulg. morb. celerioris purgationis gratia balneas consulit, ueratrum (dicens) epotum, si celerius purgare uis, lauare, aut cibum sumere oportet. quam sententiam perpendens Gal. ex communi illo desumptam præcepto asserit, qua, corpora ubi quis purgare uelit, fluida esse facienda statuerat, & humectanda, & balneum eo nomine probat, quòd humores fundat, mēbra uerò si, quæ contēta duraq; fuerint, relaxet. Vnde, sicut Hipp. in ijs quibus secāda est uena, si sanguis crassior fuerit, ijs prius lotis uenam rescindi alibi iubet, ita & in expurgandis lotiones præcipere ait, ut celerius simul ac minus molestè purgatio fiat. Quare & eam sententiam amplificat, qua 4. libr. aph. corpora ad ueratrum admittenda humectanda cum cibis & quiete docuerat: putatq; & balneas ad eandem rem conducere. Ex Hipp. ergo author noster propositam sententiam desumpsit. At obijcies statim senem de uomitu loqui, nòn de alui subductione. Fatemur id quidem nos. extendit tamen eandem Gal. etiam ad purgationem, cui & assentitur ratio: si etenim (id quod diligentissimus Paternus uidit) id de ueratro in 6. uulg. morb. præceptum, ut Gal. ait, in generalissima ea lege complectitur, quàm 2. aph. tradidit: amplecti uniuersalem hāc regulam particulare illud necesse est. neque propterea, quod de balneis hic præcipitur, uomitioni duntaxat, uerùm & purgationi conuenire. Cæterum, quid de priori dubitatione statuendum est, quum Gal. balneas modo probet, modo improbet? Difficilis profectò hic locus est, quē enodandū suscipimus. Dici nihilominus fortasse poterit, & si Auicen. balneū ante purgationem præcipit, non absolutè tamen ipsum euacuationi omni præposuisse. quin arbitrandum est, absolute huic purgationi alias euacuationes esse præmissas. naturamq; leuibus antea*

Aphor. 9. Aphor. 72. Com. 9. Aphor. 32. Text. 59. Com. 62. Cap. 1. Aphor. 29. Aphor. 13.

tea euacuationibus huic magnæ futuræ purgationi consueuisse, ut superiori capite faciendum esse author admonuerat, & in uomitione & in alui solutione. non ergo ante euacuationem omnem, sed post leues euacuationes, & ante ualidam purgationem balneas author noster suadet. At uerò si balneo purgationis gratia uti licet, quo nam tempore ipso utendum est? Auicennas ait per aliquot dies ante medicamenti assumptionē; ita tamen, ut inter balneas & pharmacum exiguum intersit interuallum. At Hipp. de ijs ante pharmacum lotionibus nihil meminit, sed post assumptum medicamentum consulit sententia à nobis superiori loco citata ex 6. uulg. morb. sect. 5. cuius tamen contrarium Auic. statuit post hæc statim uerba. Magnæ profectò & hic dubitationis est locus. Dici tamē ex Gal. licebit, in eiusdē loci commentarijs balnearum usum ante medicamentum profectò per aliquot dies conuenire: At post assumptū etiam pharmacum licere illico balneas ingredi, ut Hip. intellexisse Gal. putat, antequam purgatio iam cœperit, & si neque mox incœptura sit. Author uerò noster negat ab assumpto medicamento balneas, ubi purgatio aut cœperit, aut propè incœptura fuerit. Sed contrariam rursus obiri actionem dices, quum balneæ ad superficiē humores trahant (id quod priori loco obiectum fuerat) Ad hoc fatemur id non inuiti, si tunc lotiones fiāt quū purgatio iam cœpit. non tamen si antea, quod & Gal. ibidem adnotauit.

Aphor. 29.

3 *Illis uerò qui stantes &c. Qui stagnantes & lacustres aquas bibunt, magnos semper splenes & duros uentres habeant necesse est, ut & Hipp. lib. de loc. aer. & aqu. notat. splen uerò forti egere medicamento, ut expurgetur, testatur Gal. & 2. ad Glauc. & 4. de usu par. & alibi. crassis enim humoribus hic affluit, qui non leui pharmaco educi possunt.*

Cap. 3. Cap. 5. Cap. 15.

4 *Quumq; aliquis medicinam &c. Dormiendum à forti medicamento iubet, uigilandum uerò à leui. At Paulus lib. 7. a somno, quoad absoluta in totum purgatio fuerit, præcipit abstinendum. Hic non ignoramus quosdam magni nominis uiros semper à sumptis medicamentis dormiendum esse arbitrare, quòd per somnum expurgandi humores ad uentriculum trahuntur. quòd medicamentum in halitus dissoluitur, qui per uenas ad trahenda excrementa feruntur. quòd per somnum utile ab inutili segregatur & coctio quædam fit. quod demū uires (ut aiunt) corporis una cum medicamento maiori impetu ad id consurgunt expellendum, quod noxium est. Quæ tamen rationes non multi certè momenti esse uidentur. quum per somnum concoquatur potius medicamentum: & innato uiscerum calore qui per id tempus amplificatur, superante, eius uires imminui oporteat. quum eo etiam (quod asserunt) concesso, quòd in halitus pharmacum dissoluatur, concurrentibus (ut per somnum fit) ad interiora cum calore spiritibus, perferri ij per uniuersum corpus nequeant. quum item segregatio eius quod utile est ab inutili, per uigilias fiat nō per somnū, docente Hippoc. somnū concoquere uigilias autē digerere. & coctio medicamēto obsit, nō auxilietur: eo enim ab alimentis medicamenta differunt, quòd hæc naturæ actiones superant: alimenta uerò à natura & coquuntur & superantur. ita, ut & illud dictū absurdū sit per somnum uires una cum medicamento, maiori impetu ad illud excernendum aggredi quod noxiū est. quando segregatio atque omnis demum naturæ expulsio (ijs forte exceptis, quæ per insensilem perspiratum ac sudores fiunt) ualentius per uigilias obeatur quàm per somnum. Quamobrem non iniuria Paulus esse uigilandum ab assumptis medicamentis iubet. quum enim exactum & certum temporis spatium ignoremus, quo (id quod potest emolumenti ex somno aduenire) ad actum (ut dici solet) ipsum pharmacum perducatur; tutius est uigilare, quàm manifesto se periculo exponere ne medicamentum concoquatur, & eius uires dissoluantur: quamuis multum alioqui somnus conduceret, si tantus ferè esset, quantus ad medicamentum ad actum perducendum sufficeret. ita, ut Auicennæ quidem consilium optimum sit, Pauli uerò tutius.*

Cap. 6.

5 *Qui autem medicamentum &c. Medicamenta ie iuno & concoctione obita esse exhibenda iubet Paulus lib. 7. Noster tamē author corporibus calido tēperanē to imbecilli constitutione & uentriculo, aut potum, aut etiam alimentum ante medicamentum concedit. non sane pleniorem (ut nostra tempestate multi qui ab ipsa statim cœna catapotia exhibent) sed tenuem uel potū uel cibum. de qua tamen re Græci (quod ego uiderim) ne uerbum quidem. Subiungit deinceps sumpto pharmaco à cibo & potu ad absolutam usque purgationem esse abstinendum. id quod sanè & Paulus lib. 7. Excipit tamen si quos inedia cruciet. Et si uerò Gal. (ut aliàs notandum nobis erit) assumptis ijs, quæ alum subducunt, dimidia post hora, prandium consulit. & post purgatoria etiamnum medicamenta libr. quos, quando & quib. purg. op. Hippocratis exemplo 2. de rat. uict. in ac. sorbitionem ex hordei cremore propinat; id tamen absterstionis non nutritionis gratia. quod tamen diligentissimus Auic. notat. neque id quidem iniuria: sit nēpe, ut biliosus quispiam assumpto pharmaco, aut ob inediam, aut ob biliosorum excrementorum confluxum ad uentriculum, linqui animo paratus sit, commodissimum (nostra sententia) consilium est, quod in animi deliquijs fieri solet; cibi exhibitione aut potus, symptomata ea, quæ sequi ad hæc possunt, anteuertere. quod quidem tenuiori ac pauciori seu cibo, seu potu fieri debet, non pleno, ut nostra tempestate obseruant multi, omnibus, & quouis tpe quemcunq; cibum & quantumcunq; promiscuè offerentes. Et si ergo Paulus & ante & post medicamentum cibo potu somnoq; abstinendum iubet; licebit tamen, Auic. monitu symptomatum aliquorum ratione id consilij immutare.*

Cap. 6. Aphor. 22.

De superfluitate medicinæ uentrem soluentis, & de hora constringendi eam.

Cap. 6.

EX significationibus, quibus cognoscit hora, qua est catharticum constringendum; est sitis. Quum ergo uentris solutio perseuerauerit, & sitis non acciderit; non erit timendum quòd superfluitas peruenerit. Veruntamen sitis quandoque accidit, & non propter multitudinem solutionis uentris, neque propter eius superfluitatem; immò propter causam dispositionis stomachi: quoniā si fuerit calidus, aut siccus, aut utrunque, aut in talibus, quales sunt causæ huiusmodi; non est longinquum, quin faciat cito sitim: aut propter causam dispositionis medicinæ, quum fuerit calida pungitiua: aut propter causam materiei se ipsa: quoniam, quum fuerit calida, sicut cholera, aut in talibus, quales sunt causæ huiusmodi; nō erit longè, quin festina ueniat sitis: [a] & si cum hoc harum rerum accidit contrarium; non erit longe, quin penitus sitis cū tarditate ueniat. Quum ergo uideris, quòd sitis iam superfluit; & quòd uentris solutio non sit pauca con-

a E. sicut quando. Alia litera. sicut quando accidit harū causarum contrarium.

constringe:& præcipue, quum causæ festinationis sitis,& uelocitatis ipsius, non fuerint inuentæ:quoniam in huiusmodi non debes tardare cõstrictionem; quum sitis apparuerit. Quandoq; etiam exitus eius, quod egreditur, est demonstratiuus horæ constringendi. Qui enim cholerã expellit rubeam, quum uiderit quòd iam peruenitur ad phlegma; sciat quòd iam medicina superfluè operatur: & quanto magis si ad cholerã perenitur nigram? sanguis uerò maioris est timoris,& deterioris periculi. Et si cui, propter medicinam mordicatio superuenerit; considerandum erit illud quod in cap. de mordicatione [b] † § § diximus.

b † B. vẽtris & eius punctura.

ANNOTAT.

Aph. 19.

Sitim Hippocrates 4. aph. inter absolutæ euacuationis indicia reponit, quæ quidem res, quomodo intelligenda sit, Gal. ibidem explicat. Quod uerò de indicio ab excrementis sumpto subiungit, primum quidem Hipp. I. de natura hum. post uerò fusius Gal. notauit I. de elem. & 2. necnon 3. de simpl. med. fac.

Cap. 3. Cap. 4. Cap. 26.

De modo succurrendi dispositioni eius, in quo superfluit uentris purgatio. Cap. 7.

INanitio §[a] superfluit aut propter uenarum debilitatem: aut propter orificiorum ipsarũ amplitudinem: aut propterea quòd pharmacia earum pungit orificia: aut propterea quòd ex ea complexionis malitia corpori acquisita fuerit, [b] § aut ex ea, quæ est sicut ipsa. § Quum ergo uentris purgatio superfluit; liga extrema superius, & inferius, incipiens ab ascellis & inguinibus descendendo ab eis: [c] † § § & in potu parum theriacæ, aut philonij tribue: & si poteris; fac ipsum sudare in balneo, aut uapore aquæ calidę sub pannis suis, capite exterius tracto. [d] § quumq; multum sudauerit; constrictiua ad potandum da ei; & fricetur. § Et fiant ei [e] § epithemata ex rebus § bene redolentibus, ex aqua myrthorum, & sandalis, & camphora, & succo fructuum. Membra præterea ipsius extrinseca fricare debes, & calefacere uentosis cum igne sub [f] § hypocondrijs prius positis § & inter spatulas ipsius. Quòd si tibi necesse fuerit stomacho ipsius, & intestinis superponere emplastra ex hordeo fracto, [g] † § § & aquis stipticis; fac similiter ex oleis, oleo de cydonijs, & oleo de mastiche. Ipse præterea ab aere frigido est separandus; quoniam [h] § premit eum, & ipsius resoluit uentrem: & ab aere calido; quoniam ipsius laxat uirtutem. Confortari quoque debet ex rebus bene redolentibus, & ex stipticis ad traijciendum ei dandum, & ex † tortellis in uino suauiter redolente. Oportet tamen ut sint calida, & ut panis cum succo granati iam præcesserit, & similiter [i] § † genera cibariorũ ex farina hordei torrefacti confectorum § & cortices papaueris albi triti. Ex eo quoque expertum est ut grana nasturtij pondere trium. ʒ. sumantur, & torrefiant: deinde in † lacte acido coquantur, donec coagulentur; & ad bibendum tribuatur: est nanq; ultimum in bonitate. oportet præterea ut eius nutriens sit stipticum infrigidatum cum niue, quale est, quod fit ex succo vuæ acerbæ, & sibi similibus: ex eo etiam quod in retinendo solutionem iuuat, est, ut uomitus prouocetur cum aqua calida: & eius etiam extrema in ea mittantur, & non infrigides ea. [k] § Quum autem alicui eorum syncopis superuenerit; da ei uinum ad potandum: § & si hoc totum non contulerit; tribue ei in fine rei narcotica, & medicamenta fortia nota; quæ sunt in capitulo de prohibitione fluxus uentris. Medico uerò est utilius, ut præuisor existat in præparando trociscos, & pulueres ponticos, antequam sit hora; ut etiam sit prẹuisor in enæmatibus, & ipsorum instrumentis.

a B. Solutio uẽtris.

b B. aut ex eo quod currit cursu eius.

c † B. ambobus

d B. Alia litera. quumq; multũ sudauerit fricetur & dentur ei in potu constrictiua.

e B. odoramenta ex aquis.

f B. costis appositis.

g † B. torrefacto.

h B. exprimit & soluit ventrem ipsius.

† exsiccato pane quem nos biscoctum uocamus. Mant.

i B. species sauich.

† asauguicha.

† adoch.

K B. quãuis eis accidat sincopis: verbi gratia, & prohibe eos à vino.

ANNOTAT.

Superpurgationis causas easdem Gal. recenset 3. simpl. med. quas hic author. Illi quo ingenio sit occurrẽdũ, Gal. I. ad Glauc. docuit, & Paulus lib. 7. elegantissimè descripsit. Controuersia tamen hic de balneis est, quum Paulus ubi purgatio maior fiat, cutis perfrictionem, & lotionem ex aqua calida præcipiat, quod et hoc loco Auicennas. At Hipp. 3. de rat. uict. in ac. balneas & fluente & astricta aluo interdicat, quod & Gal. ibidem confirmat. Ad hanc tamen dirimendam litem (quamuis neque hoc certe contenderim) dici fortè posset, ubi excrementis corpus redundet, atq; aluus suaptè natura fluat, non esse balneis cohibendam fluxionem, quòd hæ ad corpus uniuersum ea excrementa reuellant: atque hac occasione detrimentum afferant. At expurgato iam satis per medicamentum corpore, & eductis excrementis, reuellitur sanè materia fluens ad intestina in uniuersum corpus, sed ea utilis & tuendæ uitæ necessaria, quam contineri, non excerni oportet. ita, ut Hip. de fluentibus excrementis: Paulus uerò & Auic. de humoribus ad uitã necessarijs uerba faciant.

Cap. 26. Cap. 14. Cap. 7. Text. 59.

De eo, qui bibit medicinam, & non solutus fuerit. Cap. 8.

QVum pharmacia solutionem non fecerit, & fecerit mordicationem uentris, & angustiam in ipso, & qui sumpsit ipsam, æstuauerit, & scotomabitur, & dolebit caput, & patietur halices, & oscitationes; succurrere debes cum enæmate, & collyrijs [a] § siccis: § & ipse quidem bibat masticis [b] § ʒ. iij. § in aqua tepida. Medicina quoque quandoque operatur propter stipticorum bibitionem, & comestionem talium qualia sunt cydonia, & maciana: propterea quòd os stomachi comprimunt, & quod sub eo existit, & propterea quod nauseam sedant, & medicinam à suo motu, qui est ad superiora, uiolenter ad partem mouent inferiorem: & propterea quòd [c] § naturæ uim inferunt. § Quod si enæma non iuuerit, & mala superuenerint accidẽtia, extensionis corporis, & oculi exierint extra, & fuerit motus ad superiora; necessaria erit minutio. Et quum medicina uentrem non soluerit, & mala eam nõ sequuta fuerint accidentia; melius etiam erit, ut ipsam consequatur minutio, saltem post duos dies, aut tres: nam si hoc factum fuerit; timendum est in ipso, ne humores ad unum principalium mẽbrorum moueantur.

a B. notis.

b B. tres carmezat uel garmat.

c B. confortant naturam.

ANNOTAT.

Sunt hæc ex Paulo præsertim desumpta libr. 7. quæ tu uide. De eo autem quod de mastiches, & astringentium ciborum ac potionum assumptione consulit, habes pulchram ex Gal. hystoriam 2. de alimentorum facult. quam tu uide.

Cap. 6. Cap. 21.

De

De dispositionibus medicinarum uentrem soluentium. Cap. 9.

MEdicinarum uentrem soluentium quædam sunt, quarum malignitas magna est, sicut elleborus niger & turbith, quum non fuerit [a]†§ §bonum, immò fuerit ex genere ipsius, quod est citrinum: & agaricum qđ non fuerit album & purum, immò nigredini attinuerit: & sicut laureola. & quia res istæ malæ sunt, tunc si bibitæ fuerint, & mala inde accidentia puenerint; melius erit ut medicina à corpore expellatur, quanto plus possibile fuerit, uomitu, aut [b]§ purgatione; § & medicetur cum tyriaca. Multarum præterea earum remouetur malitia, & conturbatio, quam faciunt animæ; dando in potu aquam uehementer frigidam, & sedendo in ipsa; sicut turbith citrini putridi. Omnis quoque res, quæ acuitatem frangit glutinatione & lenificatione, & vnctuositate, in qua sit [c]§ dulcedo; § ad hoc confert. Quædam etiam medicinarum quandoq; aliquibus proportionales existunt complexionibus, & alijs non conueniunt. Scamonea nanque in eos, qui in frigidis morantur regionibus, non operatur, nisi debiliter: nisi magna inde detur quantitas, sicut est mos eius in terra Turchorum. & quandoque est necessariũ quibusdam corporibus in aliquibus regionibus, ne medicinarum corpora dentur, sed uirtutes earum tantum. & est necesse etiam, ut medicinis soluentibus uentrem bene redolentes medicinæ misceantur, propterea ut membrorum uirtutes eis conseruentur. Medicinæ quoq; cordis ad hoc iuuamentum conferunt, propterea quòd spiritũ [d]§animalem§in unoquoque membro confortãt: plurimæ quoque earum subtilitate sua, & facilitate iuuant. Duæ præterea medicinæ quandoque coniunguntur: quarum una suum humorem cito expellit, & altera tardè: una ergo suam operationem efficiet, postquã ipsa iam alteram in suo etiam humore compresit; & operabitur in ipsam, & eius debilitabit uirtutem. Quum secunda post operari cœperit; erit debilis uirtutis; mouens, & non perficiens: quare erit aliquid ei admiscendum, quod ipsam facilem reddat, & festinare faciat sicut zingiber turbith: quoniam ipsum [e]§stupefieri§ nõ permittit: & similiter fiet si eas bene sciueris permiscere. Amplius considerare debes principia, quæ in uirtutibus medicinarum uentris solutiuarum, declarauimus: quum locuti fuimus de principijs uniuersalibus medicinarum simplicium. Medicina præterea solutionem faciens, plurimum operabitur illud [f]§soluendo§ proprietate sui, sicut turbith: & plerunque efficit illud exprimendo sui proprietate, sicut myrobalani. & quandoque operatur illud lenificãdo proprietate sui, sicut † mãna: & quandoque operatur id [g]§lambificãdo§ sicut mucillago psyllij, & pruna. In pluribus quoque uiolentarum medicinarum existit aliqua uenenositas: & solutionem uẽtris efficiunt secundum modum, quo naturæ uiolentia infertur. Ipsę igitur sunt aptandæ medicinis, in quibus [h]§existit †bedezearticum.§ Plerũq; etiam adiuuant amaritudo, & acuitas, & ponticitas, & stipticitas, & acetositas in operationibus medicinæ; quum eius proprietas [i]§ei præsens affuerit: § amaritudo nanque, & acuitas in resoluẽdo iuuant: & ponticitas, & stipticitas in premendo: & acetositas in incisionem faciendam, quæ ad [k]§lambendum præparat. Amplius, quod lambere facit, § non est coniungendum ei quod [l]§in premendo iuuat, §taliter ut sint eorum æquales uirtutes: immò melius est in huiusmodi, ut unũ post aliud tardetur: ut sit uerbi gratia, una duarũ medicinarum quę lenificat prius suam perficiens operationem, quàm ea quæ [m]§premit: §deinde adueniat expressiua; & expellat, quod lenificatum fuit; & in reliquis secũdum hanc consideration ẽ.

a † B. album.
b B. p secessum
c B. glutinatio.
d B. vitalem.
e B. pigrũ esse.
f B. resoluẽdo.
† siracost.
g B. lubricãdo.
h B. existit virtus bezahartica, uel bedazartica.
† uis antidoti.
i B. cõuenerit.
k B. lubricandum præparat. Amplius quod lubricum facit.
l B. exprimit uel comprimit.
m B. exprimit.

ANNOTAT.

Quòd praui ex prauis medicamentis effectus consequantur, Dioscorides lib. 6. testatur. Scopus autem post horum assumptionem, idem est qui in uenenatis fungorum esu sese offert, ait idem Diosc. loco citato. uide ergo quæ is de fungis eo 6. lib. scripta reliquit. At uerò quomodo paranda medicamenta sint: quæ corporum & regionum habenda sit ratio: quæ in componendis rectè medicamentis sint obseruãda: quod author hic obiter notat: ex Gal. certè lib. de comp. med. per genera paßim habes. Scripsit tamen de hac re Victor Trincauellius uir undecunque doctißimus absolutum uolumen, breui, ut intelligimus in lucem proditurum. ut à nobis plura tractanda non sint.

Cap. 32.
Cap. 23.

De eo, quod ex hoc capitulo in alijs locis inquirendum est. Cap. 10.

MEdicinæ uentris solutiuæ, & lenificantes, quæ bibuntur, & epithimantur, & reliqua ab eis, in nostro antidotario sunt relinquendæ: & secundum ætates uniuscuiusque etiam medicinarum simpliciũ melioratio: & qualiter sit ei succurrendum: & quomodo sit ei in potu tribuenda; in medicinis requiratur simplicibus. Pilulæ præterea ad bibendum dandæ non sunt, postquã desiccatæ sunt, & factæ fuerint ut lapides: neque etiam quum sunt molles, ne penetrent & retineantur: sed sint sicut quando siccari cœperint; & à digitis cædant, si comprimantur.

De uomitu. Cap. 11.

HOmines, qui sunt remotiores ab hoc ut medicus eos uomere faciat [a] §leuiter:§ aut propter naturam, sunt homines, qui pectus habent strictum: & qui male anhelant: & qui ad sanguinem spuendũ sunt apti: & homines colla habentes gracilia, & apostematibus, quæ in ipsorum nascuntur gulis; apti, & stomachos habentes debiles: & multum pingues; quoniam istis cõuenientius est, ut uenter soluatur: & macris melior est uomitus choleræ ipsorum aptus, aut propter usum, omnes, quibus difficile est uomere, neq; uomendi habent consuetudinem; quoniam si istis uomitus prouocatus fuerit fortibus uomitibus; non remanebit, quin ipsorum uenæ in mẽbris anhelitus scindantur, & perueniant ad phthisim. Quum autem alicuius res, qualis sit, ignorabitur; uomitibus leuibus prius erit experiendus: qui si ei fuerint faciles; erimus ei ausi fortes dare, sicut illum, qui sit ex elleboro, & sibi similes: [b]§& si non oportuerit ut fiat quatenus uomant, aut fuerit unus cui necessarium erit dare uomitum;§

a —— B.
b B. Quod si fuerit unus ex eis, quibus non

tum;§præpara ipſum ante,& fac ei conſuetudinē, & mollifica ipſius nutrientia, & fac ea unctuoſa; & [c]§ſolutiua,§ & fac eum quieſcere ab exercitijs; & poſtea da ipſum ei:& da in potu unctuoſa, & olea cum uino,& ad comedendum da ei antequā uomat nutrientia bona,& propriè ſi uomitus fuerit difficilis:quoniam fortaſſe non uomet ipſum; immò natura ipſum retinebit: & melius eſt ut bonum retineat quam malum. Quumque poſt cibum,quem comedit cauſa uomendi, uomuerit; tardet comeſtionem,donec fames ſit fortis:& ſeda ſitim eius cum aliquo, quod ſit ſicut ſirupus macianorum ſine aqua: & non cum iuleb, neque ſirupo acetoſo,quoniam uomere faciunt. Cibus autem qui eſt ei utilis eſt † pullus [d] § in carbez & tres phialę§uini poſt ipſum. Et ille quidem, qui acetoſum uomuerit, & non conſueuit; & in pulſu aliquod ſignum febris habuerit; comeſtionē uſque ad medium diem tardet, & ante ipſam aquam calidam roſaceam bibat. Cui autem acciderit ut choleram uomat nigram; ipſius ſtomacho ſpongia aceto [e] † § § calido infuſa ſuperponatur: & melius quidem eſt, ut ſit cibus, qui ad uomendum ſumitur; diuerſus: quoniam, quum eſt unus,quandoq; ipſum amplectitur ſtomachus,& in dimittendo ipſum fit auarus. Poſt uomitum autem ipſius [f] §ſuperfluum§ conferunt aues paruæ, & [g]§pulli†§ quū ambulare incipiunt: oſſa tamen ſuarum extremitatum non comedat, quia ſunt grauia,& in ſtomacho tardantur: & fac eum ingredi balneum. In hora autem uomendi currat,& exercitetur, & fiat ut laboret; poſt uomat: ſitque hoc in media die. In hora præterea uomendi oportet ut oculi ligentur † ſuperpoſitis[h] §pilis duabus:§ deinde uenter leui faſcia temperatè faſcietur. Res quoque, quæ uomitus ſunt præparatoriæ, ſunt eruca,& raphanus,& [i] §† caricaۥ§ & calamentum montanum recens, & cepæ, & porri, & aqua hordei cum fece ſua & melle, & † pultes fabarum cum dulcedine, & uinum dulce, & [k]§nuces§ cum melle, & quæ ſunt eis ſimilia; & [l] §† repletio§quæ facta eſt ex pane azimo,& oleo; & melones; & cucumeres, & earum ſemina, aut aliquid ex eorum radicibus tritis, & in aqua infuſis cum dulcedine [m] § & hermodactili, & raphanus.§ Qui autem uinum biberit inebrians ad hoc ut euomat; non incipiat uomere dum adhuc parum bibit; ſed bibat multum. † Zithus quoque quum bibitus fuerit cum melle poſt balneum; faciet uomere,& ſoluet uentrem. Amplius, qui uomere uoluerit; non fortiter maſticare debet propriè ipſum. Quum autem aliquis forte uult uomitiuum ſumere,ſicut, qui fit ex elleboro; ipſum bibere debet ieiunus, niſi fuerit quod prohibeat, & poſt duas horas diei,& poſtquam ſtercus ab inteſtinis exierit. Et ſi cum penna uomuerit, bene erit: & ſi non; moueatur parumper:& ſi non; in balneum mittatur. Penna quoque,qua fit uomitus,inungenda eſt ex aliquo,quod ſit ſicut oleum †ſiſaminum: quod ſi [n]§inceſio§acciderit, & anguſtia ſtomachi, detˉ in potu aqua calida ei [o] §aut§ † oleum, quoniam aut uomitum faciet, aut uentrem ſoluet. Ex eo præterea,quod ad hoc iuuat; eſt ſtomachi & extremorum calefactio:quoniam hoc nauſeam facit. Quumq; medicina uomere faciēs properauerit, &ſuam incœperit operationē; uomitor quieſcere debet, & odores bonos olfacere; & eius extrema comprimendo ſunt fricanda; & parum aceti eſt ei in potu tribuendum; & comedat maciana, & cydonia cum pauco maſticis. Et ſcito quòd motus facit magis uomere, & quies minus. Et æſtas eſt tempus, in quo magis eſt dignius,ut in ipſo fiat uomitus: quòd ſi alicui neceſſarius fuerit,& non fuerit figuræ ipſius conueniens; æſtas erit dignior hora,ut in ea concedatur. † Et finium uomitus longinquior [p] † § §ſecundum modum purgationis primæ eſt ſtomachi ſolius,& non inteſtinorum.& ad modū quidem purgationis ſecūdæ eſt capitis, & totius corporis. ipſius uerò attractio, & eradicatio,eſt ab inferioribus. Et tu quidem cognoſces uomitum conferentem ab eo, qui non fecit iuuamentum,ex eo quod ipſum ſequitur alleuiationis, & deſiderij boni, & anhelitus, & pulſus bonitas: & ſimiliter ex diſpoſitionibus aliarum uirtutum. Eius autem inceptio, eſt nauſea. Et deterius quidem malum,quod efficit, eſt mordicatio fortis in ſtomacho,& aduſtio,ſi medicina fuerit fortis, ſicut helleborus:† & quod ex eo fit,[q]§quandoque incipit à ſaliua,quæ fluit: § deinde ſequitur ipſam uomitus multi phlegmatis multoties, poſt quem ſequitur uomitus rei liquidæ tenacis. Mordicatio quoque & dolor erunt manſiui,[r]§ita quòd ad alia accidentia non mutentur, niſi in nauſeam & anguſtiam. § Et quandoque ſoluitur etiam uenter,poſtea in hora quarta incipit quieſcere, & ad requiem declinat. Malum autem eſt,ut uomitus non proueniat, & magnificetur anguſtia,& accidat tenſio,& egreſsio oculorum ad exteriora, & fortis rubedo in eis utriſque,& ſudor multus, & interſectio uocis. Si ergo alicui acciderit, niſi ei ſubueniatur; perueniet ad mortem inde. Illud autem,quo ei ſuccurritur,eſt enæma, & doſis mellis cum aqua calida: & in potu ei dare olea,in quibus theriacæ uirtus exiſtit; ſicut oleum de lilio. Et labora donec uomat: quia ſi uomuerit; non ſuffocabitur: & adhibe etiam enæma,quod ſit apud te præparatum. Et ægritudines quidē, quæ ſunt digniores eo,ut ī eis fiat uomitus; ſunt chronicæ,ſicut hydropiſis, & epilepſia, & melancholia,& lepra,& podagra,& ſciatica. Vomitus præterea cum ſuis iuuamentis plerunque affert ægritudines; ſicut quandoque generant [s] §ſurditatē.§ Amplius minutio non eſt cum eo continuanda; ſed tardanda tribus diebus: & præcipue ſi in ore ſtomachi fuerit [t]§humor.§ Vomitus quoq; multoties fit difficilis propter humoris ſubtilitatem: Ipſe igitur eſt ingroſſandus §†potu ſauich,& granis granati.§ Et ſcito quòd exitus malæ rei per inferiora, poſt uomitum; eſt ſignum quòd illud, quod faciebat[u]§faſtidium,§deſcendit inferius.Et uomitus poſt aſcellationem † eſt ſignum, quòd eſt ex accidentibus aſcellandi. Hora præterea uomēdi in †æſtate melior,cauſa †doloris in* meridie eſt.§ Et uomitus corpori confert;ſed uiſui nocumentum facit. Amplius faciendum non eſt,ut prægnans uomat; quoniam ſuperfluitates [x] § corporis§ipſius in ea,non egredientur:† & uomitus, & labor eam ad æſtuationem perducent: faciendum eſt igitur ut quieſcat. Alij uerò, quibus accidit uomitus; ſunt iuuandi.

conuenit uomitus & fuerit neceſſarium, ut ipſe uomat.

c B.dulcia.

† Mant. pullus gallinaceus præparatus cum iuſculo qđ Arabes adrabagi nominant, & poſtea bibat tres ciathos.

d B.in chiardanegi & tres ciathi.

e † B. Alia litera.acuto.

f B.humidum.

g B.alnuahed.
† columbarum addit Mant.

h B. plumazolis.
† linamentis adhibitis.
i B. altharich.
† itria & origanum ex Mant.
† edulium ex faba confracta,cōfectum Mant.
k B. amigdalæ.

l B.albelchēd.
† micla.

m B.& alſirbagi ex raphano.

† Foca.

† cyperi Mant.
n B. mordicatio.
† oleum oliuarum Mant.
o B. &.

† Mant. Remotior quoq; terminus à quo uomitus ſit.
p † B. à quo uomitus euacuat.

† Mant. quod, quum ſumitur, incipit primo effluere ſaliua.
q B. deinde incipit fluxus ſaliuæ.

r B.abſq; q̄ p̄mutentur ad aliud accidens diuerſum a nauſea & ab anguſtia.

ſ B. Alia litera. congelationem dentium.
Mant. ſurditatē legit.
t B. Alia litera. groſſities.
† Mant.ſumendo farinam granorum mali punici cocti.
u B.nauſeatiuā ſatietatem.
† Mant.ſignificat ex alui accidentibus,id fieri. Et cōmodius tempus ad uomitum eſt æſtas propter eius raritatem.
† Al.in meridie
† Al.caloris.
* in aliquibus codicibus non legitur.

x B.menſtrui.
† per eum.

ANNOT.

ANNOTAT.

Qui apti, qui inepti ad uomitum sint Gal. lib. quos, quando & quibus purg. op. et com. in libellum Hipp. de humorib. 1. scribit, ex quo Auic. sed hic unum notat, macris uomitum conducere. At contrarium sentire Celsus uidetur. lib. 1. inutilem esse dicens uomitum gracilibus. Sed non est controuersia, Author noster Hipp. æmulatur 4. aph. ubi graciles p superiora, mediocriter uerò carnosos per inferiora expurgandos docet. Celsus uerò per graciles non macros & siccos de quibus Hipp. supra, sed tabidos intelligit, de quibus idem quoq; Hip. cauẽdum ait ne per superiora purgentur eodem 4. aph. Excipit uerò & eos à uomitu qui imbecillo uentriculo sunt, quod et Celsus loco citato. et Gal. com. in 1. lib. de humorib. Quomodo autem uomituri præparandi sint, Hipp. lib. de salub. dieta. & 4. lib. de dieta docet, & Gal. 1. ad Glauc. ac fusius commentarijs in citatum Hippocratis libellum explicauit. Vide & Paulum. lib. primo & septimo.

Comm. 12. Cap. 3. Apho. 6. & 7. Aphor. 8. Text. 17. & deinceps. Cap. 14. Cap. 100. Cap. 10.

De eo, quod agere debet ille, qui uomit. Cap. 12.

QVum ille, qui uomuerit, à suo uomitu euaserit; os suum, & faciem post uomitum abluere debet, ex aceto aqua temperato, ut grauitas, quæ quandoque capiti accidit, remoueatur, & parum masticis cum † aqua macianorum bibat; & caueat sibi à comestione, & potu aquæ: & diu quiescat: & ipsius inungantur hypocondria: & ingrediatur balneum; & abluat se uelociter, & egrediatur. Et si necessarium ei fuerit dare aliquid ad comedendum; sit res boni saporis, & bonæ substantiæ, & uelocis digestionis.

† vino malorũ. Mant.

ANNOTAT.

Habes & hæc ex Paulo lib. 1. Sed uide et quæ lib. 3. idem scripta reliquit. Celsus quoque de hac re agit elegantißime lib. 1. Discrepare tamen is ab authore nostro uidetur. Hic nempè à uomitu cibum & aquæ potum interdicit. Celsus uerò concedit. Vbi & aliud obseruatione dignum uidetur. nempe de ijs agens, quibus ob nauigationem citatus est uomitus, si multã bilem euomuerint; uel cibo abstinere, uel paulum aliquid iubet assumere: eos uerò qui acidam pituitam effuderunt, sumere utique ait cibum debere, sed assueto leuiorem. Cur autem post bilem abstinentiam probat, post pituitam non probat? certum est profectò pituitosum uentriculum inediam promptius ferre quàm biliosum. Ad hæc tamen, paucis. A uomitu ex medicamento Celsus abstinentiam non damnat, sed si infirmus stomachus sit paulum idonei cibi gustandum, & aquæ frigidæ cyathos tres bibendos consulit. At de uomitu ex nauigatione: excreta bile magis certè abstinentiam probare uidetur, quum eam priori loco suadeat dicens, quòd uel abstinere cibo debet; uel paulum aliquid assumere: cibum tamẽ etiã admittit. laudat autem cibum eiecta pituita magis quàm bile, ob id fortasse, quòd excreta bile, aut pituita aut crudus alius succus in uentriculo adhuc remanet, quo ali is potest. at educta pituita nihil alimenti in eo superest. quo fit, ut cibi aliquid adijcere consultius sit, quàm uentriculum alimenti inopem derelinquere.

Cap. 32. Cap. 39. Cap. 8.

De iuuamentis, quæ affert uomitus. Cap. 13.

HIppocrates præcepit uomitum fieri in unoquoque mense duobus diebus continuis, ut in secundo emendetur id, quod in primo die fuit difficile; & ut expellatur id, quod aduenit stomacho. Hippoc. nanque securitatem facit, quòd cum eo conseruatur sanitas: hoc autẽ plus est malum. Et uomitus quidem, qui est huiusmodi; euacuat phlegma, & choleram, & mundificat stomachum. Ipse nãque non habet, quod ipsum mundet; sicut intestina habent choleram rubeam, quæ ad ea descendit, & mundat ea: & remouet grauitatem, quæ accidit capiti: & clarificat uisum, & aufert [a] § fastidium: § & confert ei, ad cuius stomachum descendit cholera, quæ ipsius corrumpit cibum: quoniam, quum præcesserit uomitus; eius cibus semper mundus ueniet: & remouet abhominationem, [b] § quæ fit propter unctuositatem, & casum desiderij ipsius † meri, quod facit desiderare acutum, § & acetosum, & ponticum: & confert lassitati corporis, & ulceribus, quæ sunt in renibus, & uesica: & est lepræ forte medicamentum: & malitiæ coloris: & epilepsiæ stomaticæ: & icteritiæ & asthmati: & tremori: & paralysi: & est ex curationibus, quæ conferunt habentibus [c] § ulcera nigra magna. § Ipse quoque fieri debet in mense semel, aut bis post repletionem; ita quòd non obseruetur reuolutio scita, neque numerus dierum notus. Et ille quidem cui maius iuuamentum affert uomitus; est cuius cõplexio prima est cholerica, & est macer.

a B. nauseatiuã satietatem. b B. vnctuosi, & dulcis, & casum desideri j sani ipsius & desideriũ ipsius ad id q̃d est acutum. † ventriculi ex Mant. c B. impetiginem,

ANNOTAT.

Vomitum sanitatis gratia bis singulo mense duobus s. continuis diebus repetitum Hipp. probat lib. de salub. dieta. At qui particulares morbosi affectus uomitione auertantur, habes ex Paulo lib. 1. contra. quæ cohibito uomitu mala eueniant, leges ex Gal. 4. de tu. ualet. Qui uerò morbi curentur. ex Paulo lib. 7.

Cap. 42. & 100. Cap. 4. Cap. 10.

De malitijs, quæ proueniunt ex superfluo uomitu. Cap. 14.

SVperfluus uomitus stomacho nocet: & ipsum debilitat: [a] § & resoluit ipsum; § & facit eum aptum ut materiæ ad eum perueniant: & obest pectori: & uisui: & dentibus: & antiquis capitis doloribus; nisi eis, qui sunt propter societatem stomachi: & facit nocumentum epilepsiæ capitis, quæ non est causa inferiorum membrorum. Superfluitas quoque, quæ est in ipso; nocet hepati, & pulmoni, & oculo: & aliquam uenarum quandoque scindit. Ex hominibus præterea est, qui uult cito impleri; deinde non tolerat, immò properat ad uomendum: & actio huius ex eis est, quæ perducunt eum ad malas ægritudines mansiuas. Ipse ergo à repletione prohibendus est: & tu ipsius cibum & potum mensura.

a ——— B.

ANNOTAT.

Immoderatus uomitus seu multitudine euacuationis seu frequentia peccet, summis hominem periculis parat. Quæ hic author enumerat, paßim ex uarijs Gal. locis desumũtur. in uniuersum uerò Celsi consilium memoriæ mandãdum est, quum lib. 1. commoneo (ait) ne quis qui ualere & senescere uolet, hunc quotidianum habeat.

Cap. 3.

Vt succurratur dispositionibus, quæ accidunt uomenti. Cap. 15.

DE prohibitione autem uomendi diximus iam, quod oportebat. Tensioni uerò & dolori,

dolori, qui sub hypocondrijs fiunt; conferunt panni aqua calida infusi, & superpositi, & oleis lenificantibus: & uentosæ cum igne. Fortem autem mordicationem in stomacho remanentem remouet bibere iura unctuosa, quæ cito digerantur; & ungere locum ex aliquo, quod sit sicut oleum uiolaceum mistum cum oleo † uiolarũ lutearum, & pauca cera. Singultum uerò si cum eo acciderit, & permanserit; retinebit sternutatio: & dare ei ex aqua calida ad traijciendum paulatim. Et de a §sanguine§ quidem iam diximus in capitulo de impedimentis uomitus. † tetano uerò, & ægritudinibus frigidis, b † § § & intersectioni uocis, quæ accidit post ipsum: confert ligare extrema, & stringere ea, & superponere stomacho pannum infusum oleo, in quo cocta fuerit ruta, c § † cucumeres agrestes§ & dare ei bibendum mel cum aqua calida. Et habenti quidem † soporem fiat hoc, & in aurem eius mittatur.

† Keiri.
a B. uomitu autem sanguinis.
† Alcuzez.
b † B. & subeth
c B. cucumer asininus.
† ficidis.
† alsubet.

ANNOT.

Quomodo symptomatibus occurrendum sit, quæ uomentibus accidunt, uide ex Galen. 8. de comp. med. per loc. & Paulo lib. 7. Porrò in mordicatione uentriculi de qua author. Gal. 12. meth. ptisanam exhibet. Author uerò noster ius pingue. quod certè non uidetur inferius præsidium quàm ptisana, quum pinguedinis ratione asperitatem facilius fortasse leniat, quàm ptisana, quæ & si lenis est, ut Hipp. 1. de rat. uict. in ac. ratione qua abstergit acrimoniam potius utcunque irritaret, nisi eductione adiuuaret.

Cap. 4.
Cap. 10.
Cap. ult.
Text. 18.

De eo, in quo superfluit uomitus. Cap. 16.

Fiat ut ipse dormiat: & ingenietur quanto plus possibile fuerit, quomodo dormiat: & ligentur eius extrema taliter, qualiter ligantur, quando fluxum uentris retinere uolumus. Et ipsius medicetur stomachus cum emplastris a §ponticis fortitudinem facientibus.§ Quòd si uomitus superfluerit, & incessanter egrediantur humores, donec sanguis exeat; da ei ad bibendum lactis uino admisti quatuor cotylas: quoniam medicinæ uomitiuæ malitiam reprimit, & sanguinẽ prohibet, & naturam lenit. Quòd si partem pectoris, & stomachi à sanguine cum hoc mundificare uolueris, ne ex eo aliquid coaguletur; da ei ad bibendum sirupum acetosum, siue sit ex melle, siue ex zuccaro, cum niue infrigidatum, paulatim: cum hoc quoque quandoque confert bibere succum portulacę cum bolo armeno. b §Quum ergo terrefactus fueris pro aliquo in quo superfluit medicina, fac ipsum uomere.§ Et oportet quidem te quærere medicinas uomitiuas secundum suos gradus: & quomodo quæq; earum ad bibendum sint dandæ, & præcipuè elleborum, in antidotario, & medicinis simplicibus.

a B. confortantibus stipticis.
b B. quũ ipsum transglutit ille, in quo superfluit medicina & uomit. Alia litera. & quãdo times de superfluitate medicinæ i aliquo, tunc fac vt ipsa euomatur. Alia litera. in quo superfluit medicina uomitiua.
Mant. At si medicamen, quod excrementa uẽtriculi per uomitum euacuauit, modum excessisse metuis; alio loco petenda sunt remedia.

ANNOTAT.

Sistendæ uomitioni somnus præsertim commendatur, & ab Hippocrate 4. aphor. & à Galeno ibidem & Paulo lib. 7. nempe, quum per somnũ excretiones ferè omnes, retracto ad internas partes spirituum concursu, cohibeantur. Reuulsiones præterea uarij generis, conferunt, & frictiones & uincula extremis corporis partibus, pro qua re pete Gal. 1. ad Glauc. Quod autem de sanguinis uomitu author notat, uide ex Gal. 7. de comp. med. per loca.

Aph. 13. ca. 10.
Cap. 14.
Cap. 4.

De enemate. Cap. 17.

ENema est medicamen nobile in expellẽdo superfluitates, quæ sunt in intestinis, & in sedando dolores renum, & uesicæ, & apostemata ipsorum, & ægritudinis colicæ, & in attrahendo superfluitates à membris principalibus superioribus. Quæ uerò ex eis sunt acuta, debilitant hepar; & perducunt ad febrem. Ex enematibus præterea fit iuuamen in expellẽdo reliquias quas inanientia relinquunt. Formam uerò clysteris, & quomodo clysterizetur, iam rettulimus in capitulo de colica. Videtur quoque, quòd clysterizati situs melior sit, ut supinus iaceat; deinde reuoluat se ad latus dolens. Et clysterizandi hora melior est, quum est aeris frigiditas, a §quoniam sequetur inde, ne augmentetur grauitas, & dolor, & æstuatio, & nausea.§ Balneum præterea solet facere b §ut ebulliant§ humores, & spargantur. Clysteris quoque conditio est, ut aerem, & humores retentos attrahat. Et propter hoc secundum plurimum non est bonum, ut balneum enemati præmittas, quòd si quis † in intestinis c pustulas§ habens ipso indiguerit causa febris, aut alicuius ægritudinis, & timuerit d §ne enema retineatur; superponere debet ano suo, & femori, & locis, quæ sunt in circuitu, speltam calefactam cum panno.§

a B: & est in horis duabus frigidioribus, ut minoretur angustia, & æstuatio, & sincopis.
b E. ut commo ueantur.
† Mant. intestina habuerit uulnerata indigeat tamen clysteri.
c B. apostemata uel ulcera.
d B. φ non retineat enema fomentare debet anum suũ, & femur, & loca quę sunt in circuitu ipsorũ cũ milio calefacto. Alia litera. fomentare debet stomachũ suum & umbilicũ suum, & quæ sunt in circuitu.

ANNOT.

Clystere quibusdam etiam usque ad uentriculum subijsse ex Gal. legitur 3. de symptom. caus. id tamen affectis uoluulo intestinis euenit: alioqui enim crassa tantum intestina pertingit, ut 5. meth. ac si admodum nitaris, ut ait Gal. 13. meth. tenue fortasse intestinum contingere poterit. Expurgandis ergo primum intestinis aptum est, ac si ualidius fuerit, etiam ijs partibus quæ circa uentrem sunt, & mesaræum, & circa hepatis sima hærent, ut 2. de comp. med. per loca. & capiti quoque ipsi, reuellendo quæ ad ipsum confluunt, auxiliatur. iuuat propterea & in renum affectibus, ut in libello de affect. renum dign. & cur. & in colicis ac dysenterijs, ut 12. meth. & in febribus, ut 1. ad Glauc. At ubi clysteria uehementiora sint, Author noster lædi ait iecur, & febrem accendi, ob calidiorum uidelicet quo parantur medicamentorum uim. Gal. uerò 1. ad Glauc. etiam animi deliquium sequi testatur. & Paulus præterea lib. 1. eo nomine huius frequentem usum detestatur, quòd irritata hoc natura spontaneæ excretionis obliuiscitur. Cætera de clysteris usu pete ex Gal. com. in lib. Hipp. 1. de humorib. & Paulum lib. 1.

Cap. 2.
Cap. 5.
Cap. 17.
Cap. 1.
Cap. 4.
Cap. 1. & 8.
Cap. 14.
Cap. 44.
Comm. 11.
Cap. 44.

De a §epithematibus.§ Cap. 18.

EPithemata sunt ex medicinis bonis, quæ ad ipsam perueniunt ægritudinem. & medicina fortasse duas habet uirtutes: unam subtiliatiuam, & alteram ingrossatiuam: & erit maior necessitas subtiliatiuæ, quam inspissatiuæ. Quũq; eius inspissatio fuerit temperans subtiliationem; quum ex ea fiet emplastrum, penetrabit subtilitas, & remanebit spissitudo: & illa quidem, quæ penetrat; confert, sicut facit b § † coriandrum cũ hordeo fracto§ quum ex eis fit emplastrum super scrophulas. Emplastra preterea sunt talia qualia epi-

a B. De linimẽtis & sic infra pro linimentis intellige epithema.
† Mant. coriandrũ, quũ fit ex eo & poléta emplastrum &c.
b B. coriandro cum sauich. Alia litera. coriãdrum in emplastro sup scrofulas.

epithemata: sed emplastra sunt dura, & epithemata currentia. Est quoque, quum epithemata fiūt cum pannis. quumq; membris principalibus superponuntur, sicut hepati, & cordi, & non fuerit ibi, quod prohibeat; conferunt panni suffumigati ex xyloaloe crudo, & uirtutibus [c] §epithematū§ & bonum tribuunt odorem, † quem principalia diligunt.

c B. medicinarum.
† Mant. prout res exposcet.

ANNOTAT.

Epithematis nomine hic & propriè dicta epithemata & linimenta etiam intelligit. pro qua re uide Paulum lib. 7.

Cap. 18.

De embrochis. *Cap.* 19.

Embrochæ sunt medicamenta congrua ei, quod ex capite, & alijs membris oportet resolui, & illi cui complexionem necessarium est permutare. In membris autem, quæ embrochare oportet, ex calido, & frigido, si non in eis fuerint superfluitates, quæ [a] § descendunt; § fiat prius embrocha ex calefacto, deinde fiat ex aqua frigida, ut constringantur. quòd si res diuersa fuerit; à frigida incipiatur.

a B. effundunt.

ANNOTAT.

Embrochationis uoce capitis uel particulæ alterius irrorationem atque irrigationem ex alto intelligit. parantur q; hæc, modo quidem ex thermarum & aquis, modo etiam ex factitijs, præsertimq; herbarum decoctis.

De phlebotomia. *Cap.* 20.

[1] Phlebothomia est euacuatio uniuersalis, quæ multitudinē euacuat. Multitudo aūt est augmentum humorum super æqualitatem ipsorum in uenis. Et nemo quidem est phlebothomandus nisi unus duorum: unus eorum est ægritudinibus præparatus, qui quum ipsius sanguis multiplicatus fuerit; cadet in eas. Et alter est cadens in eas. Vnusquisque autem eorū, aut phlebothomatur propter sanguinis multitudinē: [a] † § § aut propter ipsius malitiam: aut propter utrunque. & his quidem ægritudinibus præparatus, est sicut qui est expositus sciaticæ, & podagræ [b] §fortibus, § & arteticæ sanguineis: aut ille, cui accidit sputum sanguineum ex fissura uenæ, quæ in pulmone eius existit tenuiter consolidata: quoniam quū ipsius multiplicabitur sanguis; findetur: & apti epilepsiæ, & apoplexiæ, & melāchol iæ cum sanguinis multitudine, & squinantiæ, & apostematibus interiorū, & ophthalmię calidæ: & ex eis quibus hæmorrhoidarum sanguis, qui fluere solebat; est retentus; & mulieribus, quibus menstruus sanguis est restrictus: horum tamen [c] † § § colores non demonstrant, quòd phlebothomari debeant, propter ipsorum obscuritatem, aut albedinem, aut uiriditatem: & illi, qui in interioribus membris cum complexione calida debilitatem patiuntur: Nam istis melius est, ut in uere minuātur, licèt in has nondum acciderint ægritudines. Et illis quibus percussio accidit, aut casus: quoniam, quandoque minuuntur timendo ne eis accidat apostema: & qui habet apostema, minuendus est: quoniam timetur ne aperiatur, antequam maturetur: licèt non indiguerit, & nō fuerit ibi multitudō. [2] Et debes scire, quòd dum istæ ægritudines timentur, & nondum in eas ceciderint; plus securè eis cōceditur minutio: & quum in eis ciciderint; in earū principio penitus phlebothomia dimittatur; quia humores subtiliat, & eos per corpus fluere facit, & eos sano sanguini admiscet: & est etiam, quum nihil euacuatur ex eo, quod oportet: & facit [d] §quòd necessaria sint medicamenta alleuiantia. § Quumque maturatio apparuerit; & ægritudo principium, [e] §aut§ statū præterierit; tunc si oportuerit ut minutio fiat, si non fuerit quod prohibeat; fiat. Phlebothomia quoque, neque euacuatio uentris est facienda in die motus ægritudinis: quia est dies requiescendi, & inquirendi somnum; & dies [f] § ebullitionis§ ægritudinis. Et quum ægritudo est habens crisim, in cuius tempore est longitudo; nullomodo sanguis multus est minuēdus: sed, si possibile fuerit, quies est facienda: quòd si non fuerit possibile, ut quies fiat; ex eo parum minuatur: & in corpore sanguis thesaurus recondatur ad phlebothomiam faciendam; si [g] §apparuerit; § & uirtus conseruetur ad resistendum in crisibus, quòd si multum præterierit temporis, ex quo quis minutus fuerit; & in hyeme fuerit cōquestus, quòd se quasi fractum sentiat; minuatur, & sanguis pro thesauro recondatur. Amplius phlebothomia, propterea quòd ad diuersum trahit; † naturam secūdum plurimum retinet. Quumq; ex multa minutione debilitabitur uirtus, multi generabuntur humores. Syncopis præterea accidit in prima minutione, quum subito euenerit ei, qui non consueuit: sed uomitum pręmittere est ex eo, quod eam prohibet: & similiter uomere hora, qua accidit. Et debes scire quòd minutio est perturbans; donec quiescat. Phlebothomia quoque, & colica raro simul eueniunt. Pregnans præterea, & menstruata non minuatur, nisi propter magnam necessitatem, sicut est necessitas retinendi forte sanguinis sputum. quum uirtus fuerit conueniens. Et debes scire quòd non quoties nominata signa repletionis apparuerint; oportet ut minuas: immò quandoque est repletio ex humoribus crudis: & est tunc phlebothomia multum impediens: quoniam si minueris; non maturabis eos; & timebitur, ne æger perdatur. Non autem est inconueniens, ut ille, in quo melancholia superabundat; minuatur; postea medicina solutiua euacuetur. Sed solicitus esse debes ex dispositione coloris secundum conditionem, quam nunc dicemus, & considerare tensionem; quoniam propter tensionem per totum corpus incedentem magis eris cōfidens, quòd phlebothomare debes. Quum uerò sanguis alicuius fuerit bonus & paucus, & fuerint in ipsius corpore multi mali humores; phlebotomia bonum rapiet, & malum relinquet. Et quum alicuius malus sanguis fuerit paucus, [h] §&§ declinauerit ad membrum aliquod, quod eius declinatio uehementer impedit, & fuerit necessariū ut ipse minuatur; ex eius sanguine parum erit assumendum, & cibo bono erit alendus: deinde erit minuendus iterum post dies; propterea ut malus sanguis ab eo extrahatur, & bonus restauretur. Quòd si mali humores cholerici in eo fuerint; ingenietur quatenus [i] † § § subtili pharmacia euacuentur, aut uomitu, aut ut sedentur: &

b B. sanguineis.
c † B. duorum.
d P. & facit necessarias reiterationes quę debilitant uirtutē.
e B. uersus.
f B. commotionis.
g B. oportue–
† Mant. aluum ualde astringit.
h B. aut.
i † B. prius.

stude in hoc, ut æger quiescat, & ocietur. Et si grossi fuerint; antiqui præceperunt ut balneetur, & in suis ministerijs moueatur. & dabant ei ad bibendum ante phlebothomiam, & post ipsam, antequam alia fieret minutio; sirupũ acetosum subtiliatiuum [k] §coctum§ cum hyssopo & † satureia. Quum autem phlebothomia necessaria fuerit cũ debilitate uirtutis, causa febris, aut aliorum humorum, [l] † § § partire phlebothomiam, sicut diximus. Amplius phlebothomia stricta, magis est conseruatiua uirtutis: sed tamen subtilem, & clarum interdum sanguinem fluere facit, & spissum, & turbidum tenet. Ampla uerò uelociter est ad syncopim: & magis operatiua in mundificando, & tardior ad consolidandum: sed tamen est dignior ei, qui secundum præseruationẽ phlebothomatur, & in [m] §grossis.§ Et amplam quidẽ efficere in hyeme, est dignius ne congeletur sanguis; & angustam efficere in æstate est dignius; si necessarium fuerit. Phlebothomandus præterea supinus iaceat, quando phlebothomatur: quoniã hoc est conuenientius, ad hoc ut ipsius conseruetur uirtus: & ne ei superueniat syncopis. In febribus autem à minutione cauendum est scilicet in ijs, quæ uehementis sunt calefactionis, & inflammationis: & in omnibus nõ acutis febribus in sui principio: & in die periodica. In febribus præterea cum quibus aduenit spasmus, [n] §est à minutione cauendum;§ licèt fuerit necessaria: quoniã quũ spasmus accidit; uigilare facit, & sudare multum; & deijcit uirtutem: quapropter sanguinis thesaurus est dimittendus. & similiter oportet ut ex minutione febricitantis, cuius febris non est ex putrefactione: † minoratio fiat: propterea ut ad resoluendum febrem, thesaurus relinquatur. Et si fortis inflammationis non fuerit, & fuerit febris putrida; attende decem regulas, † & postea intuere in urinali: & si urina fuerit grossa, & rubedini attinens: & pulsus etiam fuerit magnus, & [o] § facies tumida, & febris in suo motu non properet;§ phlebothoma in hora, qua stomachus à cibo est uacuus. Et si urina fuerit subtilis, aut ignea, aut facies à principio ægritudinis fuerit † tornatilis; caue tibi à phlebothomia. Quòd si interpollatio in ea fuerit, & quies febris; in ipsa fiat minutio. Dispositionem quoque tremoris considera: quoniam, quum tremor fuerit fortis, à minutione tibi cauendum erit. Amplius sanguinis qui egreditur colorem attende: & si fuerit subtilis albedini attinens; ipsum illico retine. Et summopere tibi caue ne ægrum ad unam duarum perducas rerum: scilicet humorum cholericorum ebullitionem, & frigidorum cruditatem. Quumq; in febre te oportebit phlebothomare; non attendas quod quidam dicunt, scilicet, quòd non est bonum, ut post quartum diem fiat; quoniam est, ut fiat etiã si sit post quadraginta dies: & hoc secundum sententiam Gal. licèt pręmittere, & properare sit melius, quum significationes certæ fuerint. Quòd si in hoc erratum fuerit; quacunque hora inueneris ægrum, & oportuerit: phlebothoma ipsum postquam decem † rerum solicitudinem habueris. Multoties præterea phlebothomia in febribus, licèt necessaria non sit; efficit ut natura fortis fiat super materiam: propterea quòd eam efficit paucam: & hoc quidem, quum fuerit figura, & ætas, & uirtus: & reliqua talia, ut permittant. In febre autem sanguinea necesse est ut euacuatio fiat minutione † nõ superflua in principio: & superflua, quum affuerit maturatio febris, quæ multoties remouetur in hora phlebothomiæ. Tibi quoq; cauere debes à minutione in complexione uehemẽtis frigiditatis, & in regionibus fortis frigiditatis & in hora fortis doloris: & post balneum resolutiuum: & post coitum: & in ætate quæ est minor. xiiij. annis, quanto plus poteris: & in ætate senũ, quanto magis poteris; nisi in figura confisus fueris, & in soliditate musculorum, & uenarum amplitudine, & earum repletione, & colorum rubedine: hos nanque ex adolescentibus, & senibus phlebothomare audebis. Adolescentes tamen secundum ordinem ad phlebothomandum paulatim prouehere debes cum pauca minutione. In corporibus quoque fortis macici, & fortis grossitiei, & raris, & albis, & lassis, & citrinis, sanguinẽ non habentibus, a minutione tibi quantum plus poteris cauere debes. Amplius in corporibus, quæ prolixas perpessa sunt ægritudines, caue tibi à phlebothomia, nisi sanguinis affuerit corruptio quæ te ad hoc perducat: quoniam tunc phlebothomabis ea. Et considera sanguinem: & si ipsum uideris nigrum, & spissum; extrahe eum: & si ipsum uideris album, & subtilem; eum illico constringe; quoniam in ipso existit uehemens timor. A minutione præterea tibi cauere debes super cibi repletionem, ne materiam non [p] §maturam§ ad uenas trahas loco eius, quod ab eis euacuasti. Et oportet etiam, ut tibi caueas ab ea in repletione stomachi, † & intestinorum facta ex fæce iam consequuta, & propinqua: immò in eam euacuando stude: & illud quidẽ quod est in stomacho [q] § aut coram eo;§ uomitu: & quod in intestinis inferioribus, quo poteris; &, si non alio; saltem clysteri. Caue præterea tibi ne [r] §fastiditum§ phlebothomes; sed prolonga ipsum ab hoc, ut eis [s] § fastidium§ digeratur. Et tibi etiam caue ne subtilitatem sensus oris stomachi habentem, aut ipsius debilitatem, phlebothomes; & infelicem ex generatione choleræ rubeæ in ipso: huiusmodi nanq; sibi cauere debet [t] § à nimia quoque§ audacia in minuendo; & proprie quum est ieiunus. Sensus uerò subtilitatem oris stomachi habentem dignosces; propterea quòd † mordicatiua traijcere ei nocet. Et habentem oris stomachi debilitatem cognosces ex desiderij ipsius debilitate: & doloribus oris stomachi: & habentem os stomachi aptũ receptioni choleræ rubeæ, & in quo ipsa ẽt multum generatur; dignosces ex perseuerantia nauseæ ipsius: & propterea quòd choleram quaq; hora uomit: & ex oris ipsius amaritudine. Istis nãque, quum phlebothomati fuerint, oris stomachi conseruatione non præmissa; accidet inde timor magnus: & quandoque moriuntur inde. Subtilitatem uerò sensus habenti, & debilitatem, † bucellæ mundi panis in rob acetoso bonum habente odorem infusæ, sunt dandæ. Et si fuerit debilitas complexionis frigidæ, sint intinctæ in aliquo, quod sit sicut † aqua cum zuccaro cum alefaniati, aut in sirupo menthæ muschato, aut in miua muschata; postea minuatur.* Aptitudinem uerò generationis choleræ habens, est mundandus, dando in potu ei multitudinem aquæ calidæ cum

k B. & decoctionem.
† hasce.
l † B. malorum
m B. grassis, seu pinguibus.
n B. minoretur flebotomia.
† Mant. si sanguis mittatur, sit exiguus.
† prædictas.
o B. facies uel figura tumida, & febris nõ properet in faciendo tornalitatẽ.
† Mant. extenuata.
† prædictarum.

† Mant. quæ in principio non exuberans, tempore tamen coctionis copiosa fiat. Sæpissime aũt recedit ipsa febris post sanguinis detractionem.
† Mant. At quicunq; supra modum sunt obesi, uel macilenti, aut carnis raritatem obtinentes, & pituitosi tumidiores, & pueruli qui sũt sanguinis expertes, his uenam incidere, quantum possibile ẽ, caue.
p B. digestam.
† Mant. ac intestinis excremento sicco concocto uel ferè concocto abundantibus.
q B. & in eo qđ ei uicinatur.
r B. satietatem nauseatiuam patientem.
s B. satietas nauseatiua.
t B. ab.
† Mant. à rerum mordicantium deuoratiõe molestatur.
† Mant. debet sumere frustra panis purissimi musto cocto acetoso odorato perfusa.
† aqua muscata cum aromatib[9] ex Mant.
* Mant. Ille uerò in quo bilis generat, debet uomitum aqua calida liberalissime epota pro-

uocare ex syrupo acetoso, deinde aliquid degustare, parúq; quiescere: mox uenam secare.
u B. cum alchebab cum fœce sua, uel secundũ totam substantiam suam.

cum sirupo acetoso: postea dentur ei bucellæ panis ad manducandum, deinde fiat ut parumper quiescat, postea minuatur. § Præparandum præterea est, ut quod ex bono sanguine resolutum fuerit; restauretur, si fuerit fortis, [u] cum assatura carnis, quæ fit super prunas: § quoniam si digeritur, nutrit multum & bene: ueruntamen oportet ut sit pauca; quoniam stomachus propter phlebothomiam est debilis. Amplius uenæ quandoque phlebotomantur propterea ut fluxus sanguinis ex naribus, & matrice, & ano, & pectore prohibeantur, aut ex alijs [x] § exituris; § ideo ut sanguis ad id, quod à parte illa est diuersum, protrahatur: & hoc quidem medicamen est forte in iuuando. Oportet uerò ut [y] § phlebothomus sit uehementer strictus, § & sint uices multæ, quę nõ sint in una die, nisi magnæ necessitatis causa fuerit; sed in die post diem: & quacunque uice minoratio fiat quantum possibile fuerit: & ad summũ melius est, ut phlebothomiæ uices sint multæ, quàm ut ipsius quantitas sit multa. Et phlebotomia quidem quum nõ est necessaria, choleram rubeam ebullire facit: & postea aduenit linguæ siccitas, & quæ sibi sunt similia. Est igitur ei succurrendum cum aqua hordei, & zuccaro. Qui autem secundare uoluerit, [z] § & non acciderit ex prima minutione malitia paralysis, aut quod sit sibi simile; § uenam manus in longitudine phlebothomare debet, propterea ut iuncturæ motio ipsius prohibeat consolidationẽ, & ut amplificetur. Quòd si cum hoc timor affuerit, quòd cito consolidetur; superponatur ipsi pannus oleo cum pauco sale infusus, & desuper ligetur. Et si phlebothomus etiam oleo inunctus fuerit, quum fiet phlebotomia; prohibebit consolidationis uelocitatẽ, & minuetur dolor. & hoc quidem est, ut super ipsum, oleum, aut sibi simile, leuiter inungatur: aut ipse in oleo mittatur postea cum panno exsiccetur. Inter phlebotomiam quoque, & secundationem dormire, phlebotomiæ consolidationem festinare facit. Recordare præterea eius, quod diximus de euacuatione in hyeme cum medicina, quòd dies est eligenda austrina; quoniam similiter in phlebotomia. Et scire debes, quòd quum minuuntur melancholici, & [a] § epileptici, § & illi quos minuere oportet ĩ nocte in hora dormiẽdi; oportet ut sit [b] § angustus phlebothomus § ideo ne sanguis exitus accidat. Et similiter in omnibus, qui secundatione non indigẽt. Scire quoq; debes, quòd secundatio secundum debilitatis mẽsuram est tardanda: & si debilitas quidem non affuerit; sit ultima eius tardatio una hora. Qui uoluerit eam facere, ut sanguis ipsius trahatur; sit dies unus. Amplius phlebotomia transuersa melior est ei, qui secundationem uult in die eadem. Et illa, quæ est secundum latitudinem, ei qui uult secundationem in eadem hora. Et illa, quæ est secundum longitudinem, ei qui uult non una esse contentus secundatione; immo in corde tenet, quòd eam per multos faciet dies, quaque die. Quumque phlebotomiæ dolor maior fuerit; tanto erit eius consolidatio tardior. Multa præterea in secundatione euacuatio syncopim affert, [c] § nisi fuerit postquam assaturæ aquam sumpserit. § Inter phlebotomiam quoque & secundationẽ dormire, prohibet [d] § ne superfluitates quæ extrahuntur, cum sanguine incedant; § propterea quòd superfluitates in somno ad corporis profundum trahuntur. Ex iuuamẽtis uerò secundationis est, quòd phlebotomati uirtutem cum perfectione suæ euacuationis, quæ est necessaria; conseruat. Et melior quidem secundationis terminus, est ut duobus, aut tribus tardetur diebus. Ex dormitione uerò phlebotomiæ propinqua, plerunque accidit in membris confractio. Balneatio quoque, antequam minutio fiat, plerunque [e] § aggrauat minutionem, § propterea quòd cutem ingrossat, & eam lenificat, & ad labendum aptam efficit; nisi phlebotomandus multã sanguinis habuerit grossitiem. Et oportet ne phlebotomatus in se replẽdo sit audax; sed secundum ordinem nutriatur, & cibum primitus subtiliet. Et similiter oportet ne post ipsam exercitetur; sed declinet ad hoc, ut supinus iaceat: neque post eam balneo utatur resolutionem faciente. Quum autem aliquis phlebotomatur, & postea ipsius brachium apostematur; ex altero brachio minuatur, secundum quòd tolerauerit; & super ipsum emplastrum de cerusa ponatur: & ex fortiter infrigidantibus in circuitu eius fiat cataplasma. Quumque aliquis eorum phlebotomatur, in quorum corporibus superabũdantes existunt humores; phlebotomia fit causa [f] § ebullitionis § illorum humorum, & eorum cursus, & ipsorũ permistionis: fit ergo frequens phlebotomia eis necessaria. Sanguis quoque melancholicus facit, ut frequens minutio sit necessaria: quæ in præsenti quidem alleuiat, sed in senio peruenitur inde ad malas ægritudines, ex quibus est apoplexia. Amplius phlebotomia multoties cõmouet febres, [g] § & multoties resoluit putrefactionem. § Omnis quoque sanus, qui phlebotomatur, illud, quod in capitulo de [h] § potu § diximus; accipere debet. Et debes scire, quòd uenarum, quæ phlebotomantur, aliæ sunt, quæ sunt tantum uenæ: & aliæ sunt, quæ sunt tantum arteriæ. Arteriæ uerò minus phlebotomantur propter terrorem eius, quod in eis existit de timore cursus sanguinis. Et suarum quidem dispositionum minor est, quòd ex ea prouenit aneurisma: Et hoc quidem est, quum fixura fuerit uehementer angusta. Quum autem fuerit securitas, quòd ex ea sanguis non fluet; maxime est iuuatiua in ægritudinibus proprijs, propter quas phlebotomantur. Maius tamen iuuamentum, quod ex minutione arteriæ prouenit; non est nisi, quum in membro sibi uicino malæ sunt ęgritudines, quarum causa est sanguis subtilis, & calidus. Quumq; arteria phlebotomabitur, quæ est ei uicina, in qua non erit timor; maximum afferet iuuamentum. Venæ prętera manus, quæ phlebotomantur, non pulsatiles quidem, sunt sex, cephalica, nigra, & basilica, & funis brachij, & sceilem: & illa quæ proprio nomine ascellaris uocatur: & ipsa quidem est ramus basilicæ: eis uerò sanior omnibus est cephalica. Oportet autem ut omnes tres supra iuncturam aperiantur: & non sub ea, neque in ea: ideo ut egrediatur sanguis bene taliter, ut saliat: & ut sit securitas à nocumentis neruorum, & arteriarum: & similiter cephalica. Earum uerò phlebotomia, quæ fit secundum longitudinem, ad consolidandum est tardior: quoniam ipsæ sunt [i] § coniunctionales: in non coniunctionalibus § uerò res est

x B. uulneribus uel plagis.
y B. foramẽ flebotomiæ sit uehemẽter strictũ.
z —— B.
a B. maniaci.
b B. angusta flebotomia.
c B. nisi ille in quo secunda est fienda assumpserit uel comederit aliquid.
d B. ne cũ sanguine expellant superfluitates q̃ attrahuntur.
e B. difficilem facit flebotomiam.
f B. commotionis.
g B. & huiusmodi febres resoluunt putrefactionem.
h B. uino.
i B. iunctur ales in non iunctur alibus.

ab hoc diuersa: & in sciatica quidem, & sceilem, & in alijs uenis melius est ut secundum longitudinem phlebotomentur. Et cũ hoc oportet in cephalica, ut à capite musculi moueatur ad locũ lenem, & dilatet phlebotomus [k] § & phlebotomus phlebotomũ non consequatur; § quoniam faciet apostema. Plurimum autem erroris, qui euenit in minuendo cephalicam non prouenit ex percussione una, licèt sit magna: immò non accidit nocumentum nisi propter iterationem percussionum. Et quæ ex ipsius phlebotomia plus tardatur [l] † § §est illa quę fit in longitudine: cuius quidẽ [m] § phlebotomi dilatandi sunt§ si uoluntas affuerit, ut secundatio fiat. Quum autem eam non inueneris, quęre aliquem ramorum eius, qui sunt in siluestri [n] § † cubiti: § & in uena quidem nigra est timor propter neruum, qui est sub ea; & quandoq; etiam est inter duos neruos [o] §tibi igitur cauere debes, ut ipsam in longitudine phlebotomes, & ad inferiora. § Et fortasse super ea erit neruus subtilis tensus sicut chorda. Et tunc quidem oportebit, ut hoc cognoscatur: & caueatur ne percussio in eo cadat, & proueniat inde stupor perseuerans. In eo autem cuius [p] §nerui§ sunt grossiores, ramus iste est magis manifestus. Et error quidem in ipso est deterioris nocumenti: quare, quum error accidit, & neruus ille percussus fuerit; non consolides phlebotomiam: immò super eam pone, quod ipsius prohibeat cõsolidationem. Et eius quidem medicamentum, est sicut medicamentum uulneris neruorum. Et nos iam locuti sumus de ipso in libro quarto. Caue tibi præterea ne res infrigidans ad ipsum perueniat, quod sit, uerbi gratia, sicut solatrũ, & sandalum: sed ipsum, & totum corpus oleo calefacto frica. Funis autem brachij melius est, ut transuersè minuatur, nisi utrinque fuerit [q] §flexuosa:§ quoniam tunc in longitudine phlebotomatur. Basilica quoque magni est timoris, propterea ꝙ arteria cadit sub ea: & quòd nerui & musculi etiam sub ea cadunt. In ipsam ergo phlebotomando tibi caue: quoniam si percussio fuerit in arteria; sanguis non restringetur, aut restringetur difficulter. Hominum quoque sunt quidam quorũ basilicæ duæ associantur arteriæ, quarum una, quum signata fuerit; existimabitur quòd iam sit securitas, & fortasse percutietur altera: hoc enim scire debes. Quumque ligaueris, secundum plurimum rei accidet ibi inflatio, quandoque ex arteria, quandoque ex basilica: sed qualitercunq; fuerit, ligaturam soluere debes, & inflationem molliter [r] §inungere:§ deinde ad ligandum redi: & si inflatio reuersa fuerit; reitera. quòd si non iuuerit. quid erit in hoc si basilicam dimiseris, & ad ramum qui ascellaris uocatur, redibis? quæ quidem est, quæ super domesticum † cubiti existit ad inferiora. Et inflatio nanque errorem multoties efficit: & ligatura sæpe arteriæ pulsum quiescere facit, & ipsam eleuat, & ponit ipsam supremam, & existimatur quòd sit uena, & phlebotomatur. Quumque quamlibet ligaueris uenam, & ex ligatura super eam prouenerit, quod sit simile lenti, aut ciceri; fac in ipsa, quod in basilica diximus. In basilica quoque phlebotomanda quanto plus ad brachium descenderit; erit sanius. Phlebotomus præterea in uenam procedere debet ad diuersitatem partis arteriæ. In basilica quoq; non solum contingit error ex parte arteriæ, sed etiam musculus sub ea est, & neruus: propter quos etiã prouenit error: hoc quidem iam tibi diximus. Signum uerò erroris in basilica, & quòd arteria iam sit percussa; est quòd sanguis egreditur subtilis, ruffus, qui saliendo manat; & lenificatur cũ eo tactus, & ipsa fit inferior: tunc ergo succurre ei, & in uulneris orificio parũ de pilis leporis pone cum pauco pulueris thuris, & sanguinis draconis, & aloes, & myrrhæ, & pauco †chalcitidis, & mysi: & super ipsam ex aqua frigida quantum poteris rora: & super locum ipsum phlebotomatũ ligaturam appone tenacem. Quòd si se tenuerit; usque ad tres dies non soluas: & post etiam tres dies, quanto plus poteris tibi cauere debes, & loco emplastrum ex stipticis superpone. Multi præterea hominum arteriam illam incidunt penitus, ut ipsa contrahatur, & caro desuper eam cooperiatur, & teneat. Amplius pleriq; hominum propter sanguinis exitum moriuntur. Et quidam eorum sunt, qui moriuntur propter fortitudinem doloris ligaturæ, quam uoluerunt propter fortitudinem prohibitionis fluxus sanguinis arteriæ, donec membrum factum est secũdum uiam mortis. Et scias quòd cursus sanguinis quandoq; prouenit etiã ex uenis. Præterea scire debes, quòd sanguis, qui plurimum de cephalica euacuatur; est qui ex collo, & eo quod est supra ipsum, & parum de eo, qui est sub ipso, egreditur: & terminũ partis hepatis non pertransit, & hypocondriorũ, [s] † § § & inferiora non taliter mundificat, ut inde sit curandum. Nigræ uerò iudicium inter cephalicam & basilicam est mediũ. Et basilica quidem euacuat quod est à parte [t] §suminis & uentris inferius. § Funis uerò brachij similis est cephalicæ. De sceilem uerò dicunt, quòd quæ dextra est, doloribus hepatis confert: & quæ sinistra, doloribus splenis. & quòd sanguis fluere dimittatur donec per se stringatur. Manus quoque illius, qui phlebotomatur, in calidam aquam est ponenda ne sanguis cito restringatur: & ut facile egrediatur, si eius egressio debilis fuerit: sicut est in pluribus eorũ, qui ex sceilem minuuntur. Et sceilem quidem phlebotomia melior, est ea, quæ fit in longitudine. Ascellaris autem iudicium est sicut iudicium basilicæ. Arteria uerò manus, [u] † § § quæ phlebotomatur, est arteria quæ inter pollicem existit, & indicem: & eius quidem iuuamentum in antiquis doloribus hepatis, & diaphragmatis est mirabile. Et Gal. quidem iam uidit hoc in somnis, præcipiebat enim homini hanc facere phlebotomiam causa doloris, quẽ in hepate habebat, qui eam fecit, & sanus effectus est. Plerunque etiam phlebotomatur alia arteria quæ ad interiorem partem palmæ decliuior hac existit; cuius iuuamentum est propinquum iuuamento istius. Qui autem uenam manus phlebotomare uoluerit, & non potuerit, [x] § non erret in ligando eam fortiter cum inuolutione, & iteratione faciendo:§ sed una die, aut duabus dimittat. Veruntamẽ si percussionem iterare necessarium fuerit, à prima percussione se remoueat [y] §& non ab ea descendat. § Ligatura uerò præterea fortis apostema affert: & infrigidatio [z] §panni,§ & ipsius humectatio ex aqua ros. aut aqua infrigidata, est bona

k B. flebotomia seu scissura flebotomiæ, & foramẽ phlebotomiæ, seu punctura phlebotomię nõ fiat super foramen seu puncturam præcedentem.

l † B. in consolidatione.

m B. phlebotomia dilatãda ẽ.

n B. alsahad.
† aseid.

o B. quare oportet studere, ut ipsam in longitudine phlebotomes, & suspensa sit eius flebotomia. Alia litera. quare oportet studere, ut ipsam in longitudine flebotomes, & ut ipsa suspensa flebotometur.

p B. Alia litera. venæ.

q B. labilis uel mobilis.

r B. fricare.

† aseid.

† alcolcotar, & alzegi.

s † B. & nõ mũdificat hypochondria.

t B. capacitatis ventris, & inferiori ventre.

u † B. Alia litera. dextræ.

x B. non laboret in ligãdo eã fortiter cum inuolutione, & iteratione punctionis, seu percussionis cũ flebotomo.

y B. & faciat eã supra primã percussionem, & nõ infra ipsam.

bona & conueniens. Oportet etiam, ne ligatura cutem de suo loco ante phlebotomiam, aut post eam, remoueat. † Et corporibus quidem macris ligaturæ fortitudo est causa euacuandi uenas, & retinendi sanguinem [a] ex eis. In crassis autem corporibus propter laxitudinem uenæ non apparẽt, nisi constringantur. Minutorum præterea sunt quidam, qui ingeniantur, qualiter dolor tegatur stupefaciendo manum constrictione brachij, & dimisione horæ unius: Et sunt quidam, qui phlebotomum oleo inungunt. sed hoc totum, sicut iam diximus dolorem lenit, & consolidationem retardat. Et si uenæ quidem, quas in manu nominauimus, non apparuerint; sed apparuerint ipsarum rami, [b] premattur ramus digito protrahendo inferius. Et si sanguis cito ad ipsum reuersus fuerit, quum digitus remouetur, & intumuerit; phlebotometur: & si non, non minuatur. Quumque lauandi affuerit uoluntas; cutis trahatur, ideo ut percussio cooperiatur, & fiat ablutio, deinde ipsa ad suum situm reducatur. Pannus quoque eminentiam habens [c] rectificetur, qui est melior quum pilam habet & desuper ligetur. Quum autem in orificio percussionis adeps egreditur, [d] molliter interius reducenda erit, & non erit incidenda. Et in horum quidem secundatione non est fiducia habenda sine percussione: & hoc quidem in fine capituli uehementer perscrutabimur: nam sermo iste accidentaliter hic ingressus est. Amplius scire debes, quòd sanguinis retentio, & percussionis ligatio, terminatam habent horam, licèt sit diuersa: nam quidam sunt, qui tolerare possunt, etiã si febricitantes essent, ut quinque, aut sex sanguinis libræ auferantur. Sunt & alij, qui non possunt tolerare, ipsis etiam sanis, ut una sanguinis libra auferatur: ueruntamen tres in hoc considerandæ sunt dispositiones, quarum una est [e] lenitas sanguinis, & ipsius laxitas: & alia est color sanguinis: nam in hoc etiam multoties accidit error, quoniam in principio sui egreditur subtilis & albus: quare, quum repletionis ibi affuerit significatio, & oportuerit te phlebotomiam facere; non decipiaris propter hoc: [f] nam color sanguinis in eis, qui repletionis signa habent, permiscetur quandoque: sed tamen inde nõ est curandum. In eis [g] quoque, qui apostemata habent; color sanguinis errorem facit: quoniã apostema sanguinem ad se ipsum trahit. Et tertia est pulsus, à quo recedere non debes. Quum ergo [h] pertransierit pulchritudo coloris, aut mutabitur color sanguinis, aut mutabitur pulsus, & propriè ad debilitatem; retine. Et similiter si aduenerit oscitationis accidens, aut halicum, aut singultus, aut nauseæ, aut si cito mutabitur color, [i] aut pulchritudo; innitere pulsui. Qui uerò magis præparati sunt ad hoc, ut syncopis eis ueolciter accidat; sunt illi, qui calidarum existunt complexionum, macri, [k] laxa habentes corpora: & qui sunt præparati ad hoc, ut istud eis eueniat tardè; sunt corpora habentes temperata, & carnes duras.* Oportet præterea ut minutor phlebotomos habeat multos, quorum quidam sunt [l] pilum habentes, & quidam pilo carentes. Et pilum quidem habentes sunt conuenientiores uenis labentibus, sicut † uenæ iugulares. Et ut habeat glomorem ex [m] cuculo, aut serico: est instrumentum uomitiuum ex ligno, aut penna: & ut secum teneat pilos leporis, & medicamentum ex aloe & thure, & folliculum muschi, & diamuschatum, & trociscos de musco: ideo ut, si syncopis acciderit, quæ est una ex rebus, quæ ex minutione timetur: & fortasse habens hoc [n] non uomuerit; succurrat, & glomorem in os eius mittat, & ipsum cum instrumento uomere faciat, & folliculum ei ad olfaciendum tribuat: & faciat ipsum traijcere aliquid ex electuario diamuschato: & ex trociscis eius, propterea ut eius uirtus uiuificetur. Et si accidat ut ex arteria sanguis egrediatur; succurrat, & repleat uulnus pilis leporis: & cum medicamine ex aloe ipsum retineat. Syncopis uerò raro accidit sanguine egrediente, immò secũdum plurimum non accidit nisi post retentionem; nisi superfluus fuerit sanguinis exitus: licet in febribus synochis non curemus, si usque ad syncopim perueniant: & in principio apoplexiæ, & in synãtijs, & in magnis apostematibus pernitiosis, & fortibus doloribus: hoc tamen facere nõ debemus, nisi quum uirtus fuerit fortis. Et iam quidem accidit nobis, ut in uenis manus sermonem amplificaremus secundum [o] aliorum sententias, & obliuisceremur de uenis pedis, & alijs uenis: nos ergo in eis sermonem nostrum continuare oportet. Dicemus ergo quòd ex uenis pedis, est sciatica, † quæ phlebotomatur à parte siluestri [p] † calcanei, aut sub eo, aut supra ipsum, † & ligatur illud qđ est supra ipsum à summitate coxæ, usque ad † foramen, & inuoluitur fascia fortiter, aut institia. Et melius quidem est ut ante balneetur in aqua calida: & ut ipsa in longitudine phlebotometᵉ. Quod si ipsa fuerit occulta; aliquis suorum ramorum phlebotometur, qui inter minimum, & secũdum digitum ab eo existit. Et iuuamentum quidem in phlebotomia sciaticæ est magnum in dolore sciæ: & similiter in podagra, & in uarice, & in elephantia: sed sciaticæ secundatio est difficilis. Et ex eis est saphena, quæ est † super partem domesticam † calcanei: & est manifestior sciatica: & ipsa quidem phlebotomatur, propterea ut euacuetur sanguis ex membris quæ sunt sub hepate: & ut sanguis à partibus superioribus ad inferiores declinetur: quare menstrua uehementer prouocat, & hæmorroidarum orificia aperit. Et ratio quidem facit oportere, ut sciatica, & saphena similis existant iuuamenti; sed experimentum facit ut operatio sciaticæ plurimum conueniat dolori sciæ, [q] sicut si hoc esset debitum. Et saphenæ quidem phlebotomia melior est, quæ fit transuersè, latitudini attinens. Et ex eis est uena curuaturæ, quæ phlebotomatur sub genu poplitis, quæ tantum efficit, quantum & saphena: sed est fortior saphena in prouocatione menstruorum, & in doloribus ani, & hæmorroidibus. Et ex eis est uena, quæ est [r] † in postrema parte calcanei, quæ est quasi ramus saphenæ, & operatur quantum ipsa. Et ad summum quidem, uenarum pedis phlebothomia confert ægritudinibus, quæ fiunt ex materijs ad caput declinantibus, & ægritudinibus melancholiæ. Et ipsa quidem magis debilitat uirtutem, quam phlebotomia uenarũ manus. In uenis autem, quæ phlebotomãtur, & sunt in parte capitis, excepta † iugulari, melius est ut transuersè phlebotomentur; & earũ quidem quædam

† Mant. Valida præterea deligatio in corporib. macilẽtis est cã inanitionis uenarũ, ac sanguinis retentionis: sed in pinguiorib. lęta nõ permittit apparere uenas, nisi ualida fiat.

a B. in.

b B. tunc comprimatur manu ramus faciendo super ipsum fricationem post fricationem: q̃ si sanguis apud remotionem fricationis effunditur uel.

c B. applicetur, qui melior est, quum rotundæ seu sphericæ figuræ fuerit.

d B. tunc suauiter uel molliter à loco remoueatur.

e B. sanguinis egressio impetuosa, & ipsius egressio laxa nõ impetuosa.

f —— B.

g B. enim quandoque.

h B. debilitatĕ seu minuitĕ impetuosa egressio sanguinis.

i B. immò impetuosa sanguinis egressio.

K B. rara.

* Dicit adhuc, q̃ q. secandæ ue nę artẽ ꝓfitet, dẽt habere plura scalpella: quorũ aliqua latiorẽ; aliqua uerò angustiorem habeat aciẽ. Quæ uerò latiorissũt acuminis uenis quidẽ fugiẽtib. ac declinatibus maximè accommodant, ut sunt venæ iugulares. Is adhuc debet habere pilulam bombacineam, uel sericinã. Ita uertit Mant.

l B. cuspidem, vel punctã ualde acutam quasi in modum capilli, & quidam non habẽtes pũctam ita acutã, & phlebotomi quidem habentes punctã ualde acutã in modum capilli.

† guidez.

m B. ex chazi aut serico subtili.

n B. excitatur à sincopi.

o B. alias.

† Mant. in extrema pte malleoli inciditur.

p B. alcahab.

† alcabi.

† Mant. deligandaque est pars suprema, uidelicet à crure usq; ad foramen.

† cabi.

† in interna parte malleoli. Mã.

† alcabi.

q B. & illud est propter aspectũ eius.

r B. alarcub.

† alaurchob.

† guidez.

dam sunt, quæ sunt uenæ: & quædam quæ sunt arteriæ. Venæ ergo sunt sicut uena frontis, quæ inter duo existit supercilia: & ipsius quidem phlebotomia confert grauitati capitis, & propriè illi, quæ est in posteriore parte capitis, & grauitati oculorum, & dolori capitis perseuerāti antiquo. Et uena, quæ super caput, phlebotomatur propter hemicraneam & ulcera capitis. Et duæ uenæ temporum, quæ flexuosè incedunt: & duæ uenę quæ sunt in angulis oculorum lachrymalibus, & secundum plurimum non apparent, nisi per cōstrictionem suffocantem. Et in ipsis quidem phlebotomus non est profundandus; quia fortasse fient fistulæ ex percussione ossis: & ex eis non egreditur sanguis, nisi paucus. Iuuamentum uerò phlebotomiæ ipsarum duarum existit in dolore capitis: & in dolore hemicraneo: & ophthalmia antiqua, & lachrymis, & panno, & scabiei palpebrarum, & earum † pustulis, & nyctilopis. Et tres uenæ paruæ, quarum locus est post illum ubi extremitas auris [f] § tangit, quum peruenit ad capillos. § Et una quidem harum trium est magis manifesta, quæ phlebotomat̄ in principio† aquæ: & quum caput stomachi recipit [t] § fumū. § Et propter hoc conferunt ulceribus aurium, & colli, & posteriorum capitis. Et Galenus quidem negat, quod quidam dicunt, quòd duæ uenæ, quæ sunt post aures, phlebotomantur; ut qui filios gignūt, ipsos non gignant. Et ex uenis istis sunt †iugulares, quæ sunt duæ, & minuuntur in principio lepræ, & fortis squinantiæ, & coangustatione anhelitus, & asthmate [u] § acuto, § & raucedine uocis. & in habente apostema in pulmone, & dispnia, quæ est ex multo sanguine calido, & ægritudinibus splenis, & laterum. Et oportet, ut diximus ante, ut phlebotomo [x] § † pilum § habente minuātur. Modus uerò ligandi eas, est, quòd oportet trahere caput ad contrarium partis phlebotomiæ, ut uena extendendo fiat sicut chorda: & cōsideretur quę pars sit magis [y] § declinans, § & fiat phlebotomia ex contrario partis illius. Oportet præterea ut eius [z] § phlebotomia § fiat in latitudine, & non in longitudine: & sicut fit in saphena & sciatica. Et cum hoc toto oportet ut ipsius phlebotomia cadat in longitudine. Et ex eis est uena, quæ est in †lepore nasi, cuius phlebotomiæ locus est ipsius extremitas, quæ digito pressa in duo partitur, [a] § ubi § quidem sit phlebotomia; sed sanguis, qui inde egreditur, est paucus. Et ipsius quidem phlebotomia confert [b] § † lentigini faciei, § & turbationi oculorū, & hæmorroidibus, & †tuberculis, quæ in naribus nascuntur, & pruritui qui fit in eis: ueruntamen plerunque accidit ex eo coloris rubedo perseuerans, quæ similatur [c] § † serpigini, & corrumpit faciem, § & est ipsius impedimentū maius suo iuuamento. Et uenæ quidem quæ sunt †post [d] § aures sub ossibus eminentibus § à parte nuchæ, quarum phlebotomia confert [e] § ægritudini oculorum antiquæ § quę est ex sanguine subtili, & antiquis capitis doloribus. Et ex eis sunt uenæ, quæ sunt in labijs: [f] † § § & sunt quatuor, & super unumquodque eorum existit par, quæ conferunt ulceribus oris, & †aphtis, & doloribus gingiuarum, & earum apostematibus, & ipsarum laxitati, & ulceribus, [g] † § § & fistulis, & fixuris, quæ sunt in eis. Et ex eis est uena, quæ est sub lingua super occultum menti, quę minuitur in squinantijs, & apostematibus duarum amigdalarum. Et ex eis sunt uenæ, quæ sunt sub lingua, & existentes super ipsam linguam; & minuuntur propter linguæ grauitatem, quæ est ex sanguine: quæ quidem in longitudine sunt minuendæ, quia sanguinem constringere qui fluit ex phlebotomia in latitudine facta, est difficile: † & ex eis est uena [h] § alanfuta § quæ inter mentum, & § labium est inferius, quæ phlebotomatur propter oris fœtorem. Et ex eis est uena furculæ, quæ phlebotomatur in medicationibus oris stomachi. Ex arterijs uerò, quæ sunt in capite, est arteria temporis, quæ quandoque phlebotomatur; & quandoque inciditur, & quandoq; extrahitur, & quandoque [i] § aduritur. § Et hoc fit propterea, ut acuti rheumatismi, & subtiles constringantur, qui ad oculos descendunt, & propter amplificationis principium. Et duæ arteriæ, quę sunt post aures, quæ phlebotomantur propter species ophthalmiæ, & principium† aquæ, & pannum, & nyctilopas, & antiquum dolorem capitis. In earum tamen phlebotomia semper existit timor, & cum hoc tardetur consolidatio. Galenus quoque dixit, quòd cuiusdam in gula uulnerati arteriā percussio parumper tetigit, ex qua magna sanguinis pars manauit: sed Galenus ei subuenit cum medicamento thuris, & aloes, & sanguinis draconis & myrrhæ: & restrictus fuit sanguis: & dolor antiquus, quem in exteriore parte coxæ posterius cōsueuerat habere; recessit. Et ex uenis, quæ in corpore phlebotomantur, sunt duæ uenæ super uentrem: quarum una super hepar consistit, & altera super splenem est posita: & phlebotomatur dextra in hydropisi, & sinistra in ægritudinibus splenis. Scito præterea, quòd phlebotomia duas habet horas, horam electam, & horam necessariam: hora uerò electa est eius, quæ est in [k] § lumine § diei: & post digestionis complementum, & super fluitatum expulsionem: & hora necessaria est hora qua fieri oportet: & quæ tardari non potest: & in qua res prohibitoria non attenditur. Scias etiā quòd phlebotomus obtusus est magno impedimento, quoniam errat: & non consequitur id, qd̄ debet; & apostemare facit, & dolere. Quum ergo phlebotomo operaberis; non manu premendo impellas, sed suauiter blandiendo: & etiam furtim agas, ut phlebotomi extremitas ad interiora uenæ perueniat: quoniam si illud duriter feceris; sæpe caput phlebotomi intus in uena, occulta rūpetur fractura, & facit, ut uena refugiat, & nō uulnerabit uenam. Et si perfidiosè institeris, ut cum eo phlebotomes; augmentabis malitiam: quapropter experiri debes, qualiter phlebotomus ingrediatur cutem, antequam cum eo phlebotomes: & quum percussionem secūdare uolueris; si tibi necessarium fuerit. [l] § Tibi præterea cauere § debes ut uenam impleas, & sanguine insles; quoniam tunc lapsus, & remotio minus erunt. Quumque uena tibi rebellauerit, uel occultauerit, & ipsius repletio sub ligatura nō apparuerit; solue ipsam, & multoties liga, & [m] § inunge eam § & comprimēdo descende, & ascende, donec eam manifestare & apparere facias. Et hoc quidem experieris cū duobus digitis unumquemque locorum [n] § tangens § in quibus scis uenam extendi; & quandoq; tangens

† bothor.
f B. terminatur uel obuiat apud eius tactum, uel eius depressionē uersus capillos.
† suffusionis.
t B. vapores.
† guidez.
u B. calido.
† acutā aciem.
x B. cuspidem uel punctam ualde acutam.
y B. mobilis.
z B. Alia litera, ut declinatio, uel extensio.
† extrema parte.
a B. & ibi.
b B. alchalef.
† calips.
† bothor.
c B. alsahafati & expāditur in facie.
† sahaf.
d B. alhasusa.
† asese.
e B. alsedar.
f † B. dictę giearech.
† alcola.
g † B. & hæmorrhoidibus.
† Mant. Est quoque alia uena in ima parte labij, quæ ad oris fœtorem inciditur.
h B. alhanfache
i B. cauterizat.
† suffusionis.
K B. dhau.
l B. Præterea solicitari.
m B. & frica eā suauiter.
n B. cōprimens.

tangens utrisque, & quandoque uno ipsorum: & cum altero facies sanguinem incedere, [o] §donec al tero cadente§ ipsius sentias sanguinis accessionem, [p] §quum ad ipsum perducitur sanguis;§ & eius recessionem; quum dimittitur. Et scito quòd caput phlebotomi habet spatium, in quo penetrat, quod tamen nō est longum, ne ad arteriam, aut neruum penetret. [q] §Et ipsum quidem plurimum impellere debes,§ quum uena fuerit magis subtilis. Oportet autem ut phlebotomi apprehensio fiat pollice & impudico, & dimittatur index ad palpandum: & ut in medio ferri fiat apprehensio, & non apprehendatur superius: quoniam non bene tenebitur, immò erit uacillans. Quumque uena remouendo se ad partem unam mutabitur; oppones ei ligaturam, & stricturam ècontrario partis illius: & quum remouēdo se ad duas partes æqualiter mutabitur; [r] §non§ debebis eam in lōgitudine phlebotomare. Et scito, quòd oportet ut constrictio, & compressio, sint secundum quantitatem dispositionis cutis in duritie sui, & grossitie: & in multitudine carnis, & abundantia. Et oportet ut etiam ligatura sit propinqua. Quumque ligatura uenam occultauerit; fac signum super eam: & caue tibi ne à signi rectitudine remoueatur, quum ligaturam facies, & cum hoc toto [s] §impelle§ phlebotomum. Quum autē uenę declinatio, & ipsius eleuatio tibi rebelles extiterint; finde locum, qui est super eam in corporibus macris propriè, & cum uncino operare. Casus præterea ligationis, & cōstrictionis in iunctura, prohibet uenarum impletionem. Quumq; uolueris lauare, digito tuo tende cutem, ut à rectitudine remoueatur foraminis; deinde laua, & exsicca, & pone pannum eminentiam habentem, & dimitte cutem, ut ad locum suum redeat. Et scito, quòd, qui multum sudat causa repletionis; est phlebotomia indigens. Et multoties etiam habenti febrem, & habenti dolorem capitis, qui ex consilio phlebotomia esset medicandus; superuenit fluxus uentris naturaliter, qui phlebotomiam excusat.

o B. ita ut eum altero stāte seu firmo existēte. p B. qui versus digitū stantem uel firmum impellitur.

q B. Et ipsa quidem uena magis debet impleri.

r B. tunc ingeniosè, & cū dexteritate.

s B. suspende.

ANNOTAT.

1 *De uenæ sectione Gal. tres integros libellos fecit, de uenæ sectione aduersus Erasistratum. de eadem cōtra Erasistrat æos. & de curandi ratione per sanguinis missionem. Egit & Paulus lib. 6. Author idem negocium in Canticis repetit, parte 2. tr. 2. Auerroes quoque plura de hac re septimo Coll. quæ loca petet qui uolet hæc copiosius.*

Cap. 40. Text. 75. & deinceps. Cap. 3.

2 *Et debes scire quòd dum istæ &c.* *Negare uidetur in morbis esse initio mittendum sanguinem, sed expectandam esse coctionem. At Hipp. 2. de rat. uict. in ac. pleuritidis initio uenam secat. & 2. aphor. principio si quid uidetur mouendum, monet, ut moueamus. quod Gal. ibidem & alibi de uenæ sectione confirmat. immò ipsemet Auicennas 1. quarti de curatione febrium in uniuersali agens, uenæ sectionem non esse ait ex ijs in quibus coctio expectetur. plura alia sunt loca, quibus probare liceat non esse in mittendo sanguine coctionem expectandam. Sanè, eget res hæc consideratione: Nos quamuis non ignoremus præstantissimos quosdam uiros hac de re Auicennam acrius accusasse. atque alios rursum Auicennæ partes confirmasse, breuibus tamen & ipsi proferemus quid sentiamus. Non est Authoris huius sententia adeo futilis, adeo absurda, ut aliqui existimant. Quum hic de morbis agitur; non de omni morbo uerba fiunt, sed de inflammatione. Vbi ergo inflammatio nondum facta sit, periculum autem sit, ut fiat, admittit uenæ sectionem. at postquam facta iam & absoluta est; negat esse mittendum sanguinem nisi transacto morbi principio, & ubi coctio apparuerit. Quis hic non uidet Auicennam Hippocratem æmulari? Ait diuinus ille senex 4. de rat. uict. in ac. (quanquàm enim de illius libri authore ambigitur, ea tamen sentētia, ut Hippocrate digna recipitur) ait, inquam, in hæc uerba.*

Aph. 10. Aph. 19. Cap. 9. Aph. 22.

» *Quicunque ea, quæ inflammantur, statim morborum inter initia medicamento soluere conantur, hi ab intenta, inflammataue particula nihil adimunt: non enim cædit obsequiturue, quæ adhuc cruda est affectio: quæ uerò morbo aduersa & sana sunt; absumuntur, contabescuntq;. ducto autem corpore ad imbecillitatem morbus superior euadit, qui ubi corpus euicerit, remedium non habet.* *His uerbis, purgationem facta inflammatione inter initia prohibet ea ratione quòd nihil ab inflammata parte adimitur; sed ea, quæ sana sunt, absumuntur, et contabescunt. Si ergo Hippocrates cæterorum præter sanguinem humorum euacuationem detestatur (neque enim purgatorijs medicamentis sanguis educitur) quòd absumi & contabescere oporteat, quæ sana sunt; quanto magis prohibenda sanguinis est missio, à quo præsertim seruantur uires atque ipsa uita? eadem profectò, immò maior est de sanguine, quàm de alijs humoribus ratio; si quis æquo animo rem perpenderit. Contendent hic alij Hippocratem de purgatione, non de uenæ sectione loqui. Nos id non ambigimus. sed eandem prorsus rationem spectare nobis ipsis uidemur de sanguinis missione, quæ de purgatione est. Sit enim confirmata iam & absoluta inflammatio: non poterit certè uenæ sectione impactus sanguis & illi commisti humores ex inflammata particula educi (qui enim nondum firmati humores sunt, educi quidem possunt, & qui firmati iam et impacti, moueri non queunt, ut innuere Gal. uidetur 4. de rat. uict. in ac. nisi forte ipsam inflammatam particulam seces. quod neque ipsum initio ages.) Quin si sanguinem confirmata iam inflammatione miseris; extenso iam ab ipsa inflammatione ad uniuersum corpus calore, (id enim in inflammationibus sequi solet, præsertim quum putrescit iam quod fluxerat, atq; si interna inflammatio sit, febres enim has nunquam non comitantur) quod sanguinis superest, attenuari necesse est. ac nouā fortasse fluxionem rursum concitari. aut si non id fiat, incrassari saltem quod fluxerat, educta spirituum copia & calore naturali refrigerato: atque inflammationem in crudos & malos abscessus conuerti necesse erit. Ita ut absoluta iā inflammatione, firmatis iam & impactis humoribus, nō ineptè fortasse author noster uenæ sectionem interdicat, nisi antea coctio apparuerit. Quòd si obijcias Hippocratem uenam initio pleuritidis secare; fatemur hoc quoque ipsum. at nondum absoluta inflammatione; sed quando etiamnum fieret & in ipso (ut aiunt) fieri, quod Auicennas non prohibet. Consulit & idē in aph. principio mouendum esse nondum confirmato morbo: ac, si ad inflammationes transferas, nondum fluxione absoluta. Et Author quoque noster prima quarti uenæ sectionem non esse ex ijs in quibus coctio expectetur, asserit; de febribus agens, quarum solutio coctione humorum terminatur, qui non in una quapiam particula, sed in toto corpore putruerant. Atque hoc fortè Auicennas in proposita sententia intellexit.*

Com. 76.

3 *Phlebotomia quoque &c.* *Venæ sectionem & purgationem*

gationem negat in die accesšionum tentari, quũ id quiescendi & somni potius inducendi sit tempus. Assentitur huic de purgatione consilio Hipp. 4. lib. de mor. scribens, quicunq; à febre continua correpti pharmaco usi in diebus paribus sunt, hos nimium nunquam purgatos esse. Sed qui imparibus, eos aut nimium fuisse purgatos, aut etiam mortuos: cuius ratione medicos antiquiores improbat, qui imparibus diebus medicamenta exhibebant, quo tempore humores in ægrotantium corporibus magis turbantur. unde si qui conturbatum morbi uiolentia hominem, medicamento etiam magis turbet, mirum non est, si pereat. Atque his Hipp. in continuis febribus purgationem die quietiori suadere uidetur, quam uis neque de alijs morbis neq; de intermittentibus febribus quidquã statuat. ut author noster, qui in uniuersum quieta die in morbis euacuationes per pharmacum & sanguinis mišsionem consuluit. At uerò quid de alijs præter continuas febres statuendum sit morbis, tu considera. De his uerò nota apparentem contradictionem in Auicennæ libris. Is nempe lib. 4. fen 1. tr. 2. si natura in statu non moueat, mouendum ait esse à medico hora motus eius. ut propterea in die etiam critica, qua solet maior esse morborum uehementia, euacuandum consulat. Existimant docti quidam uiri, tunc præcipi, ut die iudicij euacuemus, ubi materia neque mouet, neque moturam se indicatoria die significauerat. At hi quid ad Hippocratem dicent, qui dies impares damnat, quos in acutis morbis eße afflictionis dies certum est? Tu uide quod ad hunc locum facit, (id enim libro quarto fusius sumus tractaturi) an forte in euacuatione, quæ medici fit consilio, die semper pari, hoc est quietiori euacuãdum sit in excretione uerò, quæ naturæ opera fit; die impari: si quũ antea futurã uacuationẽ natura ipsa indicarit, expectata tamẽ postea iudicij die, aut nõ moueat, aut inertius aduersus morbũ insurgat. Illud sanè monuisse Hipp. uisus est, quũ lib. 1. aph. quæ iudicantur & iudicata sunt integrè neque nouare, neque mouere medicamentis uel aliter irritando suasit. quasi, ubi integre id à natura nõ obeatur, euacuandum consulat, & naturæ ferendum auxilium. Cætera quæ toto hoc capite de uenæ sectione fusius afferuntur, nos consulto nunc præterimus: aliàs maiori ocio tractaturi. Vide tu loca superius à nobis citata.

[Margin: Circa medium. — Cap. 7. — Aphor. 20.]

De uentosis. Cap. 21.

VEntosæ cutis partem magis mundificant, quàm phlebotomia: & plus extrahunt sanguinem subtilem, quàm grossum. Et ipsarum quidem iuuamẽtum in corporibus grosšis, & crassis, grossum habentibus sanguinem, est paruum: quoniam ex istis non extrahunt sanguinẽ, neque extrahunt sicut oportet: immò qui ex eo uehementer est subtilis, & cum difficultate: & in membro uentosato debilitatem efficiunt. Quidã autem præcipiunt ut uentosæ in principio mensis non apponantur; quoniam humores nondum [a] §moti fuerunt, neque ebullierunt;§ neque in fine mensis; quoniam humores, tunc sunt minuti: sed in medio mensis, quum humores sunt [b] §ebullientes,§ & in sui augmento, luminis in corpore lunæ augmentum sequentes: & augmentatur cerebrũ in craneis: & aqua in fluminibus accesšionem & recesšionem habentibus. Ex suis uerò horis in die, melior est hora secunda & tertia: & oportet quidem ut à uentosis sibi quilibet caueat post balneum; nisi cuius sanguis fuerit grossus: quoniam ipse se prius balneari debet, & una hora morari, & postea uentosas apponere. Plurimi autem hominum abhorrent uentosas in anterioribus capitis apponere: & reperiunt in hoc sensum, & intellectum impediri. Et uentosæ quidem super nucham, quæ est in collo, positæ; nigræ uicariæ existunt: et conferunt superciliorum grauitati, et alleuiant palpebras, & conferunt scabiei oculorũ, & fœtori oris. Et super † scapulas uicem tenent basilicæ, & conferunt doloribus humerorum & gulæ. Et super [c] †§ § † alterã duarum uenarum colli posteriorum, sunt uicariæ cephalicæ: & conferunt tremori capitis, & mẽbris, quæ sunt in capite, sicut facies, & dentes, & [d] §† molæ, & aures, & oculi, & gula, & nasus. † Ventosæ autem, quæ nuchæ superponuntur, obliuionem hæreditare faciunt ueraciter: sicut quidam dixerũt; quoniam posterior pars capitis, est locus conseruationis, quem uentosæ debilitant. † Super scapulas uerò debilitant os stomachi. [e] §Et propter† uenas colli posteriores quidem quandoque accidit capitis tremor: parumper itaque mutemus nos à nucha, & ad †scapulam parumper ascendamus,§ nisi quum fuerint necessariæ propter [f] § fluxum § sanguinis [g] §ex tussi, § quoniam tunc cum eis est descendendum, & non ascendendum. Et hæ quidem uentosæ, quæ †scapulis superponuntur, & inter duas spatulas; conferunt ægritudinibus pectoris sanguineis, & spasmo sanguineo, & asthmati sanguineo: sed stomachum debilitant, & cordis tremorem generant. Et uentosæ quidem, quę cruribus superponuntur; sunt minutioni propinquæ: & mundificant sanguinẽ, & prouocant menstrua. Et ei quidem, quæ ex mulieribus alba existit, & laxa, sanguinem habens subtilem, uentosæ in cruribus positæ sunt meliores quàm phlebotomia, quæ fit in saphena. Quidam præterea dixerunt, quòd uentosæ super occiput positæ, & summitatem capitis, conferunt amẽtiæ, & scotomiæ: & tardant canos, quemadmodum dixerũt. In hoc uerò consideratio est habenda: nam istud in his operantur corporibus, & non in alijs: quoniam plurimis corporum festinare faciunt canos, & impediunt intellectum: & conferunt ægritudinibus oculi: & hæc quidem est maior earum utilitas; quoniam conferunt eorum scabiei, & † tuberculis, & [h] §egresšioni§ corneæ & uueæ, sed intellectum impediunt: & faciunt hæreditare stupiditatem, & obliuionem, & malitiam cogitationum, & ægritudines permanentes: & nocent, † aquam in oculo habentibus: sed fortasse si hora se præsentauerit, qua illud fieri debet; non impediunt. Ventosæ autem sub mento positæ prosunt dentibus, & faciei, & gutturi, & mundant caput, & mandibulas. Et uentosæ [i] §renibus superpositæ§ conferunt apostematibus coxarum, & earum scabiei, & † pustulis, & podagræ, & hæmorrhoidibus, & elephantiæ, & uentositatibus uesicæ, & matricis, & pruritui dorsi. Quumque uentosæ istæ fuerint cum igne; siue sint cum scalpellatione, siue absq; ea; iuuabunt etiam in hoc: sed illæ quidem quæ sunt cum scalpellatione; sunt fortiores præterquam in uentositate. Nam quæ sine scalpellatione sunt; in remouendo uentositates frigidas, & ut radicitus euellantur hic & ubique; sunt fortiores. Ventosæ præterea in anteriori parte coxarum, testiculorum

[Margin notes:]
a B. cõmoti fuerunt, neque excitati.
b B. commoti.
† alchael.
c † B. duo.
† alchada posterius.
d B. molares.
† Mant. Verum, ut inquit Muhamad, si cauitati occipitij imponantur, obliuionẽ inducũt.
† Alchaelic.
e B. Et propter uentosas super alchada quandoq; accidit tremor capitis, quare à nocra parumper descendatur inferius, & ascẽdatur parumper ab alcheel.
† alchadam.
† alcheel.
f B. Alia litera. sputum.
g B. & tussim.
† alchael.
h B. almursegi, idest. † bothor, & almuseragi.
† suffusionem.
i B. super alchatim.
† bothor.

k B.exituris.

testiculorum apostematibus conferunt, & k §uulneribus§ coxarum, & crurum. Et uentosæ posteriori parti coxarum superpositæ prosunt apostematibus, & exituris, quæ in natibus fiunt. Et uentosæ positæ sub poplite conferunt pulsationi poplitis, quæ ex calidis generatur humoribus, & exituris malis, & ulceribus l §putridis§ in crure, & pede. Et uentosæ super m §talos§ conferunt prohibitioni menstruorum, & sciaticæ, & podagræ. Ventosæ autem sine scarificatione quandoq; ponuntur, propterea ut materia à parte sui motus trahatur; sicut quum mammillis superponuntur, ideo ut cursus sanguinis menstrui retineatur. Et quandoque quæruntur, ut apostema profundum ad exteriora trahatur, ideo ut medicamentum ad ipsum perueniat. Et quandoque requiruntur propterea, ut apostema ad aliud mutetur membrum, quod ignobilius in uicinitate existit. & quandoq; requiruntur propterea ut membrum calefiat, & sanguis ad ipsum trahatur, & ipsius resoluantur uentositates: & quandoque requiruntur propterea ut membrum ad suum naturalẽ locum reducatur à quo remotum fuit, sicut fit in n § ruptura inguinis.§ Et quandoque requiruntur ideo ut dolor sedetur, sicut quum superponuntur umbilico in dolore colicæ uehementer cogente, & in uentositatibus uentris, & in doloribus matricis, qui accidunt apud motum menstruorum: & propriè in adolescentibus. Et super o §laxitatem partis exterioris coxæ§ sicut fit in sciatica: & quum timetur osis exitus à iunctura: & inter duas anchas, prosunt duabus anchis, & duabus partibus interioribus coxarum, & hæmorrhoidibus, & habenti rupturam inguinis, & podagricis. Ventosę quoque super p §nates§ positæ à toto corpore trahũt, ut à capite; & conferunt intestinis, & menstruorum sanant corruptionem, & alleuiatur per eas corpus. & dicemus quidem, quòd in uẽtosis cum scarificatione tria existunt iuuamenta. Primum eorum est euacuationis ex ipso membro: & secũdum est q §repositionis§ substantiæ spiritus, ne, euacuationem humoris, qui educitur, sequendo; euacuetur: & tertium est, quoniam non curatur, ut ex principalibus membris fiat euacuatio. Scarificatio uerò est profundanda, ut ex profundo trahatur. Locus præterea ubi uentosa adhæret, quãdoque apostematur, & fit difficile ad ipsam remouendam. Pannus ergo aut spongia in aqua tepida infusa, quæ caliditati attineat; sumatur: & cum ea in circuitu fiat embrocha. & hoc quidem frequẽter contingit, quum super mammillarum partes uentosas ponimus, ut sanguinis menstruorum fluxus, & ex naribus arceatur: quamobrem super ipsas mammillas eas ponere non debemus. Quumque locus uentosæ inungetur, propere ipsam suspende, & non tardes, sed ad scarificandum festina. sitque prima positio leuis, & cito remoueatur ipsa: deinde secundum ordinem tardetur ipsius remotio, & tolerantia. Et oportet quidem ut uentosatus post unam horam cibetur. r §Infans præterea in tertio anno uentosetur, & post transactis duobus annis, quoniam prorsus non debet uentosari, quum est unius anni.§ In uentosis quoque s †§ § fit securitas, ne materiæ ad inferiora descendant. Et cholericus quidem uentosatus post uentosas comedere debet grana mali granati, & ipsorum succum, & t §succum scariolarum§ cum zuccaro, aut lactucas cum aceto.

l B.antiquis.

m B. duo alcahab. † duas alcabi.

n B.in chila.

o B. ancham.

p B.anum.

q B.remanẽtia.

r B.Infans præterea uentosati in secundo anno, & post sexaginta annos nõ fiat omnino uẽtosatio.

s † B. in superioribus.

t B. aquam endiuiæ.

ANNOTAT.

De cucurbitarum usu paruus adhuc Galeni libellus extat, de hyrudinibus, cucurbitulis & scarificatione inscriptus. Sed paulò prolixius res hæc ab Oribasio libr. 7. & 8. Coll. ex Gal. libris descripta est. Egit & Paulus lib. 6. Ex nostris uerò Celsus elegantißimè & de usu & de modo usus lib. 2. scribit. Hipp. quoque aliquando de hac re meminit, præsertimq; 5. aph. quum mãmis in profluuio mensium copiosiorì affigi iubet. id quod tamen caute agendum est, ut Paulus notat loco citato.

Cap. 41. Cap. 11. Aphor. 50.

De sanguisugis. Cap. 22.

INdi dixerunt, quòd in quarundam sanguisugarum natura existit uenenositas: ab eis igitur cauendum est, quæ sunt ex genere magna habentium capita: & quarum colores sunt antimoniales, & nigræ: aut quarum color est uiridis: aut quæ sunt lanuginem habentes: & similes a §mezameiz§ & super quas existunt fila coloris azuli: & quarum color similatur b §† alicui serpentium generi: §in omnibus enim istis existit uenenositas, & proueniunt ex eis apostemata, & syncopis, et sanguinis fluxus, et febris, et laxitas, et ulcera mala. Eas quoque non accipias ex aquis malis, in quibus limus aluei est niger, & cœnosus: et motus statim turbat aquam, et fœtet: sed illas elige, quæ in aquis colliguntur c § † quibus lenticulæ supernascuntur, § et in quibus morantur ranæ. Neq; attendas illud, quod quidam dicunt; quòd si sint in aquis ubi morantur ranæ, sunt malæ. Sitque earũ color similis d § rei super quam § existit uiriditas, & tendantur super eas fila duo, colorem arsenici habentia, & ruffæ, rotundæ quæ sunt coloris hepatis. Et illæ quæ similantur paruæ locustæ, & quæ caudæ muris similes existunt, & minutæ parua habentes capita, omnes istæ eligendæ sunt. & nullas magis eligas, quam habentes uentres rubeos & dorsum uiride: & pręcipue si ex aquis fuerint currentibus. Extractio præterea sanguinis à sanguisugis facta, profundior est extractiõe, quæ fit cum uentosis. Et ipsæ quidem antequam ponantur, quasi per unam diem colligendæ sunt e §& constrictione§ faciendum est ut euomant, donec quod in earum existit uentribus, egrediatur, si hoc fieri poterit. & ipsis parum sanguinis agni, aut alterius rei, proijciatur: ut inde nutriantur, antequam ponantur: deinde sumantur, & earum uiscositas, & sordities cum aliquo, quod sit ut spongia, mundentur. Locus præterea ubi sunt apponendæ, cum † nitro lauetur, & fricatione rubificetur, postea quum uoluntas apponendi sanguisugas affuerit; in aquam proijciantur dulcem & mundentur, deinde apponantur. Ex eo autem quod eas efficit uoluntarias ad se suspendendum, est ut locus luto f †§ §liniatur, aut sanguine. Quumque hæ fuerint plenæ, & eas proijcere uolueris; puluериza super eas parum salis, aut cineris, aut † nitri, aut setæ combustæ, aut lini, aut spongiæ combustæ, aut lanæ combustæ, & cadent. Et melius quidem est: ut postquam cadunt, locus uentosa sugatur, & ex sanguine loci parum per accipiatur, ut morsuræ ipsarum malitia remoueatur. Quòd si sanguis non constringetur; gallę

a B.marmaheigi.

b B. almebacal bun. † madion.

c B. in quibus est altaleb. † cochalibus to lubiatu.

d B. colori almes super quas.

e B.& cõuersione capitis earũ ad inferiora.

† baurach.

f † B. capitis.

† baurach.

g B.contrita.
h B.Et oportet quidē, ut apud ipsum sit præparata sanguisuga quæ prius non fuerit alicui suspensa, quū ipse suspendit sanguisugas.
† sahaf, & alcuabe.
i B.safati,& impetigini.

combustæ, aut calx, aut cinis, aut tegula g § combusta, § & subtiliter puluerizata superponatur, aut reliqua ab istis, ex eis quæ sanguinem constringunt. h § Et hæc quidem oportet, ut sint apud eū præparata, qui sanguisugas apponit, quum ipse se suspendunt. § Appositio præterea sanguisugarū confert ægritudinibus subcutaneis, sicut i † § serpigini & impetigini § & eis similibus.

ANNOTAT.

Scripsit & de hac re Gal. libello de hyrudinibus cucurbit. & scarific. pauca quædam. plura Oribasius ex Gal. sententia lib. 7 & 8. Coll. descripsit. Authori nostro harum commoda in curando nō uidentur plurimum innotuisse, sed de ijs plura scripsit Gal. et nostra tēpestate non subcutaneis tantum morbis, sed internis pluribus auxiliari mirum in modum experimur, dum frequenter ijs ad hæmorrhoidales uenas utimur aperiendas.

De retentione eorum, quæ euacuantur.

Cap. 23.

EA quæ euacuantur, retinentur, aut propter materiæ inclinationem absque alia euacuatione: aut propter inclinationem cum alia euacuatione: aut propterea quòd ipsamet euacuatio iuuatur: aut medicinis infrigidantibus: aut stipticis: aut uiscosis: a § aut adurentibus: § aut strictura. Et retentio quidem euacuationis, propter attractionem sine alia euacuatione, est sicut appositio uentosarum super māmillas facta, ad hoc ut sanguinis fluxus ex matrice prohibeatur. Sed melior attractio est, cum qua existit sedatio doloris illius à quo trahitur. Et ea quidē, quæ fit propter attractionem, quæ est cum euacuatione; est sicut phlebotomia basilicę facta propter hoc: aut retentio uomitus fluxu uentris: aut fluxus uentris uomitu: aut utrorumque retentio prouocatione sudoris. b § Et euacuationis quidem iuuamētum § est sicut stomachi, & intestinorum mundificatio ab humoribus uiscosis malis c § labi facientibus § cum picra; & sicut studium, quod adhibetur ad os stomachi mundificandum uomitu, propter incisionē materiæ uomitus mansiuæ. Et medicinæ quidem infrigidantes d § liquidum congelant, & orificia constringunt, § & coangustant. Et stipticæ quidem medicinæ materiam coarctant, & cannales constringunt. Et uiscosæ quidem medicinæ oppilationes in cannalium orificijs efficiunt, quæ si fuerint e § acutæ § exiccatiuæ, plus operabuntur illud. Et adurentes quidem f § cortices § efficiunt, ut super cannalis orificium maneant, et ipsum claudant et confirment: sed tamen earum impedimentum timetur. Et hoc est, quoniā possibile est ut cortex rumpatur, & eradicetur, & amplificatio foraminis augmentetur. Et ex adurentibus quidem, sunt quædam, in quibus existit stipticitas, sicut atramentum: & quædam, in quibus non, sicut calx non extincta. & adurentes quidem stipticæ sunt necessariæ, ubi uoluntas est, ut cortex sit fixus. Et aliæ sunt necessariæ, ubi uoluntas est, ut cortex cito cadat. et eius quidem, quæ fit, strictura: alia est cum clausura foraminis, & coarctatione, ad hoc ut ipsius partes in unum conducantur, sicut cōstringitur illud, quod est supra cubitum, quū phlebotomator in basilica errans percutit arteriam: & alia est, quæ fit oppilatione orificij uulneris, et clausuræ uiæ euacuati, sicut pilos leporis in uulnus ponimus. Dicemus ergo, quòd si sanguinis cursus ex apertione orificiorum uenarum fuerit; stipticis medicabitur, ut orificia uenarum constringantur: & si ex g § ruptura § fuerit; stipticis glutinosis, sicut terra sigillata. et si ex corrosione fuerit; eo, quod carnem nasci facit h † § § cum eo, quod corrosionem abstergit.

a B. seu glutinātibus, aut cauterizantibus.
b B. Illa uerò, quæ fit cū auxilio euacuationis.
c B. diariam facientibus lubricantibus.
d B. propter cōgelationem rei fluidæ, & propterea ꝙ constringunt orificia.
e B. calidæ.
f B. escaram.
g B. Alia litera ex adustione.
h † B. permisce do.

ANNOTAT.

Sicut immodicæ euacuationes uel fluentis materiæ, uel expultricis aut retentricis facultatis uitio ferè fiūt; ita, quæ eas sistunt, uel ad materiam, uel ad meatus, uel ad facultates retentricem & expultricem pertinent. Materia promptissimè fluit ob multitudinem, tenuitatem, substantiæ fluiditatem (ita enim appellemus qualitatem uisciditati contrariam) Meatus euacuationi paratiores sunt, quòd dilatati, aut ex toto reclusi ob sectionem, ruptionem aut aliud quidpiam eius generis. Retentrix facultas siccitate roboratur, & superflua humiditate imbecillior redditur. Expultrix ob materiæ præsertim acredinem concitatur. Cohibebitur ergo euacuatio fluentis humoris, si materia sit copiosior, euacuatione: uel per eandem regionem ad quam fluit, uel per alteram. si tenuior, incrassatione admotis tum frigidis, tum crassa substantia præditis, qualia astringentia sunt. Si fluuidior, lentis uiscidisq́. sistitur item meatibus astrictis si latiores sint, quod fit astringentibus extra uel intra appositis: si reclusi, corrosi, apertiq́; operculo adhibito occluduntur. Retentricis autem uitium aufertur laxiorem particulam densantibus, & desiccantibus cū astrictione. Expultrix uerò ad naturalem statum redit, sublata irritante causa, acredine uidelicet ipsa, uel acrē materiam educentibus, uel alterantibus. ac sublato demum eo omni quod molestat siue qualitate, seu etiam quantitate. Hæc omnia author septem ferè capitibus amplectitur, quæ, singula suis exemplis patefacit. Vide tu, quod de reuulsione ait fluentium mensium per cucurbitulas mammis appositas ex Hipp. 5. aph. Quod de fluxu alui, per uomitum cohibito, ex Gal. 6. aph. De euacuatione in uomitu per uomitum & fluxionis per fluxionem ex Hipp. lib. de loc. in hom. & Galen. 2. in 6. de uulg. morb. Qum deinceps de urentibus subdit, pete Gal. 1. de simpl. med. fac. Vide & quod ait de fluxione sanguinis 5. meth.

Aphor. 10.
Comm. 15.
Com. 6.
Cap. 18.
Cap. 3. & deinceps.

De sanationibus oppilationum. *Cap.* 24.

OPpilationes autē sunt ex humoribus grossis, aut uiscosis, aut multis. et multorum quidem humorum, quando cum eis alia non fuerit causa; malitia remouebitur extractione ipsorum phlebotomia, aut uentris fluxu facta. et si grossi fuerint; indigebunt eis, quæ resoluant a † § § Et si fuerint uiscosi; et maxime si fuerint subtiles; erunt eis necessaria ea, quæ incidant. Et tu quidem iam sciuisti differentiam inter grossum, & uiscosum: & quòd est sicut differentia inter gluten liquidū, & lutum: & grosso quidem resolutiuum est necessarium; ideo ut ipsum attenuet, & eius expulsio fiat facilis: & uiscoso incisiuum est necessarium; ideo ut inter ipsum, & id cui adhæsit, penetret; & inter ea separationem faciat: & ut ipsum in parua secet frusta: quoniam uiscosum oppilat, propterea quia adhæret: & propter suarum partium continuationem. Oportet autem ut in resolutione

a † B. & abstergant.

ne grossi, à duabus contrarijs caueatur rebus: quarum una est resolutio debilis, quæ in raritate materiei augmentum efficit, & ipsius [b] §locum§ augmentat, ita quòd ad resolutionem nõ perueniet: quare oppilationem augmentat: & altera est resolutio fortissima, qua eius subtile fit uapor, & spissum ipsius fit lapis. Quum ergo resolutio fortis est necessaria, [c] §iuuetur lenificante subtili§ cum materia, in qua non sit grossities, sed sit in ea calor temperatus, qui iuuet in resoluendo totum illud, quod est oppilatiuum. Et ex oppilationibus quidem, peiores sunt oppilationes uenarum: & deteriores eis sunt illæ, quæ sunt in arterijs: & adhuc peiores sunt illæ, quæ in membris existunt principalibus: ergo quum in aperitiuis stipticitas & subtilitas coniungentur; erit melius: quoniam stipticitas remouebit à membro subtiliatiui grauamen.

b B. quantitatē.

c B. succedat ei lenificans subtile.

ANNOTAT.

Obstructiones ex triplici ferè causa proueniunt multitudine, uiscíditate & craßitudine materiæ, ut Gal. 9. meth. & 11. & sæpè alibi. & quamuis lib. de morb. differ. multitudinem reticuerit, quod & 3. de sympt. caus. apertius. refert tamen (id quod alibi quoque admonuimus) in libris methodi, curationis gratia, & multitudinem. Erit ergo obstructionum præsidium, multitudinis uacuatio, craßitudinis attenuatio, & lentoris abstersio, pro qua re uide Gal. lib. ar. med. Quod autem de craßi humoris dissolutione monet, habes ex Gal. 2. ad Glauc. Quod item postremo loco de astringentibus cum secantibus admiscendis, habes ex Galeno 13. meth. & sæpißime alibi.

Cap. 1. Cap. 8. Cap. 6. Cap. 2. Cap. 94. Cap. 4. Cap. 15.

De medicationibus apostematum. Cap. 25.

A[1]Postematum quædam sunt calida, quædã sunt frigida [a] §fluxa§ & quædam sunt frigida dura, & ea iam diximus. Et ipsorum quidem causæ aut sunt primitiuæ, aut antecedentes: & antecedentes quidem sunt sicut repletio: & primitiuæ sunt sicut casus, aut percussio, aut morsus. Quædam uerò, quæ sunt ex causis primitiuis quandoque cum corporis repletione se representant, & quandoque eueniunt cum æqualitate humorum. & ea quidem, quę sunt propter causas antecedentes, aut primitiuas cum repletione corporis representata, aut sunt in membris, quæ principalibus sunt uicina, sicut euacuantia: aut nõ sunt: & si non sunt, nullomodo aliquid ex resoluẽtibus est eis applicandum in principio: immò membrũ expellens: est meliorandum, si ibi fuerit membrũ expellens aut totum corpus melioretur, si nõ fuerit ibi membrum singulare, [b] §quatenus ad ea perueniat, quicquid refrenat,§ & ad diuersum trahit, & stipticum efficit. Est tamen quum secundum diuersitatem illius membri fit attractio ad illud, quod in alio latere diuerso est positum, propter exercitium ipsius, aut propter rem ponderosam super ipsum delatam: nam multoties à manu apostemosa trahitur materia, quando cum alia res defertur põderosa, & hora una tenetur. Oportet autem ut stiptica constrictiua repercussiua frigidæ complexionis puræ existant; si apostemata fuerint acuta. Quòd si apostemata fuerint frigida, oportet quòd alicui sint admista, in quo uirtus sit calida cum [c] §retentione§ sicut squinãtum & blattæ bizantiæ. [d] §[2]Quum autem maturare uolueris; minues retentiuum§ & admiscebis ei, quod sit resolutiuum; donec ad statum perueniat: tunc ei ipsa admiscenda erunt æqualiter. Quum autem declinatio fuerit; non sit ibi, nisi quod resoluat, & laxum efficiat. Et oportet quidem, ut illud quod [e] §frigida fluxa resoluit; sit abstergens, & exsiccãs: & hoc quidem plurimum inuenitur in calidis.§ [3]Ea autem, quę propter causas accidunt primitiuas; ubi non est humorum repletio, medicari debent in principio rei cum eis, quæ [f] §fluxa§ faciãt & resoluant: & si non; cum eo quod sit sicut illud quo primũ medicatum fuit. [4] Si uerò membrum apostemosum membri principalis euacuatorium fuerit, sicut loca glandosa in collo [g] † § § quæ sunt in circuitu aurium cerebri, aut ascellæ cordis, & inguina hepatis; nullomodo erit ei applicandum aliquid, quod [h] § refrenet: § non ideo quòd hoc non sit medicamentum apostematum eorum: quoniam hoc est ipsorum medicamentum: sed quia nolumus ipsorum medicari apostemata; immò studium ad hoc impẽdere, ut ea augmentemus, & materiam ad ipsa trahamus: & non curamus si malitia in membro augmẽtata fuerit. non enim curamus, nisi de eo, quod mẽbro principali est melius. Et timemus, quòd si materiam [i] § refrenauerimus,§ redibit ad membrum principale: & perueniemus inde ad illud, quod emendare non poterimus. Quapropter uolumus, ut malitia in membrum cadat ignobile, quum principali contulerit membro: ita ut studiũ impendamus in attrahendo materiam ad membrum ignobile, & facere ut ipsum apostemetur: & si non cum alijs; saltem cum uentosis, & emplastris attractiuis [k] §acutis.§ Quumq; ad collectionem peruenerint huiusmodi apostemata, aut reliqua ab eis; [l] † § § quandoque aperientur per se, aut maturationis adiutorio: [5] & quãdoque indigent maturatione, & sectione simul. Maturatio uerò completur ex eo, in quo cum calore existit oppilatio, & glutinatio; ut per ipsum calor retineatur. Qui autem maturationem efficit cum aliquo, quod sit sicut huiusmodi maturatiuum; attẽdere debet, ut si uiderit calorem innatum debilẽ, & quod membrum iam declinet ad hoc, ut corrumpatur; remoueat ab eo glutinosa, & oppilatiua: & ponat aperitiua; & scarificationẽ faciat profundam: deinde adhibeat medicinas, in quibus existit resolutio, & desiccatio: sicut de eis inuestigabimus in libris particularibus. Multoties præterea erit apostema profundum, & erit nobis necessarium trahere ipsum ad partem cutis: & si nõ cum alio; saltem cum uentosis ignitis. In apostemate autem duro, quod [m] §status§ terminum pertransiuit regula in eo est, ut mollificetur quandoque cum eo in quo existit caliditas & siccitas parua; ideo ne quod ex eo spissum est, propter multam resolutionem fiat lapis: immò totum ad resolutionem præparetur, postea super ipsum resolutio fortior fiat: deinde si timetur ex resolutione eius, quod resoluitur, ne quod remansit lapis fiat; iterum ad mollificandum ipsum secundò redeat: & incessanter fiat hoc, donec totum finiatur inter mollificandi & resoluendi uices. Inflata autẽ apostemata curentur ex eo, quod calefacit subtilitate suæ substantiæ, propterea ut uentositates resoluat,

a B. laxa.

b B. & appropinquandũ seu applicandũ est ei omne quod repercutit.

c B. stipticitate

d B. Et quoties cũq; sunt in augmento duæ species, minue stiptica.

e B. resoluit frigida laxa sit exsiccans & exsiccans plus quàm illud quod fit i calidis.

f B. laxa.

g † B. &.

h B. repercutiat

i B. repercussi uerimus.

k B. calidis.

l † B. & propriè in mẽbro emunctorio.

m B. principij.

† Mant. quæ q̃dem remedia refrigerãtia exponunt. eiusdem generis sumi apostemata inflãmata, (q̃ phlegmone uocant) at nõ debet humectari, & si ipsi apati deberet humectatio; Immò exsiccent.

n B. humectanda quamuis apa requirat humectationem.

o † B. in.

p B. humectatio

q B. mollificantia seu leniẽtia naturam aut uẽtrem.

r B. nociua.

s † B. et.

resoluat, & poros amplificet: nam causa in apostematibus inflatis est uentositatis grossities. & pororum clausura. Studium quoque est adhibendum in prohibendo materiam, ex qua uentosus prouenit uapor. Ex apostematibus præterea sunt quæ sunt ulcerosa; sicut formica, † quæ sunt infrigidanda, sicut phlegmon: sed non sunt [n] § mollificanda, & si propterea quòd sunt apostema; sunt mollificanda: § immò sunt siccanda; quoniam accidens [o] † § § hoc iam superauit causam; accidens enim est ulcerositas, de qua timetur q̃ accidat, aut quòd iam acciderit. Et ulcerositatis quidem medicamentum est desiccatio, & res ei magis contraria est [p] § mollificatio. § Occultorũ autem apostematum materia minoranda est phlebotomia, & uentris solutione. & oportet ut ea habens, à balneo, & uino, & motibus corporeis, & animalibus superfluis, sicut ira, & sibi similibus, caueat: postea in principio rei adhibeatur ei, qđ absque nimia superfluitate repercutit, & propriè si in membro fuerit, quod sit sicut stomachus, aut hepar. Quumq; hora resoluendi affuerit; non debes dimittere, quin stipticas medicinas bonum habentes odorem admisceas, sicut in præcedentibus tibi narrauimus. Et hepar quidem & stomachus plus indigent hoc, quàm pulmo. Oportet præterea, ut [q] § mollificantia subtilia, § quæ istis adhibentur, sint medicinæ, in quibus existit maturatio; & sint apostematibus conferentes, sicut solatrum, & cassia fistula. Solatrum nanque proprietatem habet resoluendi apostemata calida, quæ sunt occulta. Et ea quidem habenti non est dandus cibus nisi subtilis; & non in hora paroxismi, si ibi fuerit, neque in principio sui; nisi propter multam debilitatem fiat. Quum autẽ symptoma superuenerit propter collectionem apostematis interioris, cum casu uirtutis; in itinere mortis existit: quoniam uirtus non substentatur, nisi nutrimento; & nutrimentum est res magis [r] § timorosa: § ergo si resolutum fuerit, ualde bonum erit: quòd si aperta fuerint; danda sunt eis quæ ea lauent, sicut aqua mellis, & aqua zuccari: postea dentur eis, quæ suauiter maturent cum siccitate: postea in fine rei non adhibeantur nisi exsiccatiua. & tu quidem scies hæc ex libro, qui particulares ægritudines colligit secundum declarationem. est præterea, quum in apostematibus occultis, [s] † § § quæ sub uentre existunt, cõtingit error: quoniam, quando non sunt apostemata, sed rupturæ; erit in perforando ea timor. Et plerunque apostema occultum non existit in panniculo, sed in ipso intestino: & est in aperiendo ipsum, timor.

ANNOTAT.

1 *Apostematũ etc. Inflãmationũ causas, & curationẽ prolixe Gal. li. ad Glau. 2. explicauit. et author nr̃ li. 4. fusius prosequetur. Quo modo earum initio repellentibus reuellentibusq; utendum sit, eodem lib. ad Glauc. 2. habetur. sunt uerò repellentia medicamenta alia, quæ astringendo propellunt; alia quæ refrigerando. Astringentia rursum alia calida alia frigida sunt: & utraque hæc ad medicorum usum faciunt, in calidis quidem inflammationibus frigida; in frigidis uerò calida. quod author notat, etsi plerique eorum qui manu medentur, frigidis perpetuo repellunt: quod postmodum protrahendis, immò insanabilibus sæpe reddendis morbis plurimum facit.* (Cap. 2.)

2 *Quum autem maturare &c. Alibi quoque admonuimus controuersiam esse, an in statu solis utendum sit dissoluentibus, an permistis etiam repellentibus. quare hic negocium hoc consulto prætерimus.*

3 *Ea autem quæ propter causas &c. Paulus lib. 4. inflammationes, quæ occasioni cuidam feruntur acceptæ, à procatartica uidelicet causa manantes, non offendi ait, etiam si calefacias ac humectes, ex Gal. desumens 2. ad Glauc. non is tamen aut Gal. de plenitudine cauenda meminit, ut author noster diligentißimus.* (Cap. 17.) (Cap. 2.)

4 *Si uerò membrum apostemosum &c. In omni inflammatione, nisi parti principi uicina sit, repellendũ esse Gal. 3. de comp. med. per loca & 6. & sæpißime alibi testatur. excipit tamen is, si malignum sit quod influit, aut multum, aut corpus humoribus ex æquo redundet 3. de comp. per loc. in his enim, licèt inflammatio longe à principe sit membro, repellentibus innuit utendum à principio non esse, quod nobis alibi fusius tractandum erit. sunt uerò inflãmationes principibus partibus propinquæ quæ in glandibus, colli, axillarum, inguinum: præsertim uerò, quæ in collo & cerebro uicinæ sunt, ac eæ quæ sub axillis cordi adhærent repellentia renuunt. non æquè uerò quæ ad inguina iecinoris excrementa suscipiunt. Author de parotidibus, inflammatione. s. quæ ad aures, uerba facit. prohibetq; repercutientia. immò attrahentia & tumorem amplificantia consulit, quod & Gal. 3. de comp. p loca. Fatetur tamẽ Gal. eodem in loco, usum se quandoq; etiã in parotidibus ijs, quæ repulsoria constant facultate, quamuis rarò. atque id ubi citra uehementem dolorem parotides irruunt. admista etiam paucæ astringentium moli multa discutientium copia. Celsus quoque lib. 6. si sine morbo hæ fiant, primum ait experimentum esse reprimentium: sin ex aduersa ualetudine contingant, illa inimica esse, maturariq;, & quàmprimum aperiri commodius fore.* (Cap. 2. Cap. 1.) (Cap. 2.) (Cap. 2.) (Cap. 16.)

5 *Et quandoque indigent maturatione &c. Parotidas adhuc crudas maturatione ait & sectione quandoque indigere. At Gal. contra 2. ad Glauc. & sæpè alibi magnũ ex sectione inter initia inflãmationis malũ afferri testatur. Breuibus. sequitur hic author Archigenis sententiam, quam Gal. 3. de comp. per loc. affert, neque alioqui improbat. Is enim si per multa, quæ proposuerat medicamenta, parotides non discutiantur, adiuuandum, ait, ad suppurationem freq̃uẽtibus cataplasmatis: dehinc rursus digerendum larga quadam & frequenti perfusione admisto nitro uel columbino stercore, aut etiam cucurbitam cum scarificatione esse affigendam. deincepsq; ad chirurgiam & crudi etiamnum abscessus sectionem esse perueniendum: quòd in his optimum sit, ut quam celerrimè foras fluxio euellatur. Constat ergo non sine magni uiri testimonio Auicennam hæc pronunciasse. De qua tamen re non sine summa præmeditatione deliberandum erit. Vbi enim discuti aut concoqui alijs præsidijs inflammatio nequeat, atque (ut nos intelligimus) in discrimine res sit, ne fluxio retrocedat: atque in cerebrum mali quidpiam portẽdat, tunc omni conatu & sectione crudæ quantumuis inflammationis, id quod refluit, est reuocandum.* (Cap. 2.) (Cap. 2.)

De sectione. Cap. 26.

a B. sectionem seu aperturã facere.

b † B. paruarũ & magnarum.

c B.

QVi, [a] § plagam secare § uoluerit, oportebit ut sectio incedat secundum rugarum [b] † § § collectionem, quæ sunt [c] § interius §

terius§ in illo membro, nisi fuerit tale, qualis est frons: quoniam si incisio incedet sicut procedunt rugarum ipsius collectiones; incidetur musculus frontis, & cadet supercilium. Et similiter in membris rugarum, quarum incessus diuersificatur ab incessu uillorum suorum musculorum: oportet ergo ut sector ex anatomia sciat anatomiam neruorum, & uenarum, & arteriarum, ne errore incidat aliquid ex eis. & oportet etiam, ut secum deferat multas ex medicinis sanguinē constringentibus, & emplastris dolorem sedantibus, & instrumentis, quæ ad hoc pertineant: habeat ergo secū quod sit sicut medicina Galeni, & sicut pili, leporis, & tela araneæ, & albumen oui [d] § & ferramenta quibus aduritur. Omnia enim hæc sanguinis fluxum prohibent § siue ex errore ipsius proueniat, siue necessario: & ut medicinas deferat, [e] § q̄ fluxa faciunt. § Quumq; exituram perforauerit; & quod in ea continetur, extraxerit; non debebit ei adhibere oleum, neque aquam, neque emplastrum in quo sit oleum, neque sepum superabundans, sicut basilicon: immò aliquid, quod sit sicut emplastrum ex [f] § calchāto, § quod apponat, quum eo indigebit: & desuper imponat spōgiam in uino stiptico infusam.

d B. & cauteria omnia, ut prohibeatur fluxus sāguinis.

e B. mollificantes.

f B. colcotar.

ANNOTAT.

Quòd secundū fibrarū rectitudinem in abscessibus, una excepta fronte, sectio à medico administranda sit, Gal. 4. administr. anatom. testatur. Quòd deinceps de sanguinis fluxum sistentibus medicamentis subiungit, habes ex eodem Gal. lib. de cur. rat. per sang. miss. & 5. meth. Quod item oleum ab omni ulcere sit auertendum, quòd agglutinationem prohibeat, Hipp. lib. de ulceribus docet, & Gal. paßim affirmat.

Cap. 1.

Cap. vltim.

Cap. 4.

De ægritudinibus corruptionis membri, & de incisione. Cap. 27.

Qvum membrum propter malam complexionem cū materia, aut sine materia, corrumpitur: & non profecerit ei scarificatio, neque epithimari ex eo, quod conferre consueuit, de eis quæ in libris particularib. dicta sunt; necesse est ut caro corrupta, quæ est supra ipsum, remoueatur: & melius quidem erit, ut sit sine ferro, si possibile fuerit; quoniam ferrum plerunq; [a] § inuenit tunicas § musculorum & uenarum pulsantium periculosè. Quòd si hoc non contulerit & corruptio iam in carne processerit; necesse erit ut ipsa incidatur: & ut locus incisionis oleo feruente aduratur. Ex hoc enim prouenit securitas ab acuitate malitiæ ipsius: & restringit sanguinis exitus, & nascuntur super incisionis locum caro, & cutis extranea non proportionalis, sed res quę magis carni similis existit propter sui duritiem. Quumq; incidendi uoluntas affuerit; tenta prius erit immittenda in circuitu ossis [b] § uoluendo, donec quod sanè teneatur, reperiat; & ubi dolor sit fortior, quum tenta ibi innititur; quoniam est terminus sanitatis: § & ubicunque inueneris laxitatē, & retentionis debilitatem, totum erit ex [c] § collectione § eius, quod est incidendum. Quandoque autem perforatur illud, quod circundat os, quod uis incidere; ita quòd foramina circūdent ipsum: ergo rumpetur per ipsum, & incidetur, & quandoque serratur. Quumq; hoc facere uolueris, separa inter incidentem & perforātem, & inter carnem ut non [d] § redeat. § Si ergo ipsum os quod est necesse incidere, fuerit frustum eminens, quod non possit aptari ita ut debet, neque sit in eius rectificatione fiducia, & timeatur ne corrumpatur, & corrumpat illud quod est coram ipso; subleuabimus carnem ab eo, aut scindendo, deinde ligādo: & ad diuersitatem partis illius extendendo, aut alijs ingenijs, quæ sensus demonstrat: & separabimus inter ipsum, & membrum nobile, si ibi affuerit, cum pannis, qui ipsum ab eo elongabūt; & postea incidemus. & si os fuerit tale, quale est os coxæ, & fuerit magnum, & neruis, & arterijs, & uenis propinquū, & fuerit eius corruptio multa; debet medicus ab eo fugere.

a B. percutit extremitates. Alia litera. extremitates neruorum.

b B vbi enim inuenit carnis adherentia, & dolor illic uehementior fit apud intromissionem tenet seu stilli, tunc ibi est terminus sanitatis seu carnis sanę.

c B. summa.

d B. doleat.

ANNOTAT.

Quomodo in gangrenæ & syderationis curatione agendum sit, lege ex Gal. 2. ad Glauc. Vide & Paulum lib. 4. necnon Celsum lib. 5.

Cap. 3. Cap. 19.

Cap. 20.

De medicationibus solutionis continuitatis [a] *§ ipsorum ulcerum. §* Cap. 28.

Solutio continuitatis in magnis membris medicatur æquatione, & ligatura conueniente, quæ in doctrina restaurationis dicta est: & & quam tibi in suo loco postea [b] § † dicemus, § cū quiete, & comestione cibi conglutinatiui, in quo habetur fiducia, quòd ex ipso nutrimentum generetur cartilaginosum: quod labia fracturæ claudat, & in unum conducat, sicut [c] § cibus, qui fit de extremitatibus animalium. § Impossibile enim est ut os restauretur, & proprie in corporibus consistentium, nisi secundum hunc modum; quoniam nullo modo redibit ad continuitatem. & nos quidem de restauratione sermonem exquisitum loquemur in libris particularibus. Intentio autem in medicando solutionem continuitatis, quæ in membris accidit mollibus; est trium principiorū curam habere. Primum eorum est, quoniam si causa fuerit fixa [d] § minus quod oportet; est retinere illud quod fluit, & constringere eius materiam si ipsa fuerit currens. § Et secundum est, fixuram consolidare cum medicinis, & cibis conuenientibus. Et tertium est putrefactionem prohibere quanto plus fuerit possibile. Quumque ab uno trium te excusaueris; redi ad cogitandum de duobus remanentibus. Tu uerò iam scis quomodo illud quod fluit, retineatur: sed consolidatio fit adiungendo labia si adiunguntur, & exsiccando, et comedendo glutinatiua. Et scito quòd intentio in medicando ulcera est exsiccatio: quod ergo ex eis mundum fuerit; tantum exsiccetur, et in illud quod ex eis putridum fuerit, medicinæ acutæ corrosiuæ mittantur, sicut [e] § calchantum § et † mysi, et arsenicum, et calx: quæ si non contulerint; necessarius est ignis: et medicina, quæ est composita ex flore æris, et cera, et oleo: quoniam ipsa flore æris mundificat, & prohibet morsionis superfluitatem oleo et cera: ipsa ergo in hac re medicina existit temperata. et dicemus quòd omnia ulcera, aut sunt simplicia, aut composita. et simplicia quidem quum fuerint parua, & nil ex eorum [f] § humiditate § corrodetur; tunc coniungenda erunt ipsorum labia, & liganda, custodiendo ne intr ipsa aliquid olei, aut pulueris cadat:

a B. & specierū vlcerū, & cōtorsionum, & casus, & percussionis.

b B. dicemus. † adueniet.

c B. alcheffir.

d B. vt abscīdat vel retineatur, quod fluit, & remoueatur materia eius, si ipsa fuerit extendēs uel coarctans. Alia litera, si ipsa fuerit mobilis, aut furiosa.

e B. colcotar. † alzegi. Mant. chalcitidem vertit.

f B. medio.

cadat: quoniam consolidabuntur. Et similiter magnum de cuius substantia nil perditum fuerit, & cuius una pars alij applicari potest. Magni uerò cuius partes applicari non possunt, siue sit fixura, siue concauitas, uel spatium, plena saniei, & iam aliquid ex substantia membri perditum est; curatio est exsiccatio. Si ergo illud, quod perditum est, tantum fuerit cutis: necessarium erit, quod cicatricem inducit. Et hoc quidem per essentiam cum stipticis: & per accidens cum [g] § calidis: quum ex eis parum, quod sit adustum, superponetur sicut † mysi & calchantum § quoniam magis iuuant in exsiccando, & magis producũt crustam: nam si multum fuerit; corrodet, & in ulceribus augmentum faciet. Si autem illud quod perditum fuit, fuerit caro, sicut est in ulceribus profundis; non erit festinandum in cicatrizando ea: immò primo erit studendum, ut caro in eis nascatur. & caro quidem non generatur nisi ex eo, cuius siccitas non multum gradum primum transcendit; ueruntamen hic conditiones attenduntur, de quibus cura est habenda. & ex eis est consideratio dispositionis complexionis mẽbri principalis, & complexionis ulceris: quoniam si membrum in sui complexione fuerit multæ humiditatis, & ulcus non fuerit multæ humiditatis: sufficiet siccitas pauca in primo gradu: quoniam ægritudo non multum fuit elongata à natura mẽbri: sed si membrum fuerit siccum, & ulcus humiditatis multæ; erit necessarium illud, quod exsiccet in secundo gradu, & tertio, ut reducat ipsum ad suam naturalem complexionem. Et in temperatis quidem dispositio erit æquanda. Et ex eis est consideratio complexionis totius corporis: nam, quum corpus fuerit multæ siccitatis, & mẽbrum augmentatum in humiditate, fuerit in humiditate temperatum, secundum corpus æquale [h] § ex § temperamento; erit exsiccandum. Et similiter si corpus fuerit in humiditate augmentatũ, & membrum in siccitate. Et si ambo ad augmentum deueniunt: tunc si egressus fuerit ad humiditatem; [i] § ampliori § exsiccabitur siccitate: & si fuerit ad siccitatem, [k] § minori § exsiccabitur siccitate. Et ex eis est consideratio uirtutis siccantiũ: quoniam licèt ex siccantibus carnem nasci facientibus, exsiccatio fortis non quæratur, [l] § sed exsiccatio, quæ sit talis § qualis est illa quæ prohibet materiam, quæ descendit ad membrum, quod sit aptum ad hoc ut carnis generatio sit ex ea; [m] § multum tamen ea quæritur in exsiccantibus, quæ nõ sunt ad hoc, ut caro per ipsa generetur, sed ut cicatrizatio fiat per ea: ex eis nanque quæritur ut sint plus abstergentia, & magis lauãtia plusquam siccantia; § ex quibus non quæritur nisi cicatrizatio, & consolidatio, & cõtinuatio. Et omnes quidem medicinæ, quæ sine mordicatione desiccãt; sunt ingredientes in genus earum, quæ carnẽ nasci faciunt. Omne præterea ulcus, quod in loco existit non carnoso; est inobediens ad hoc, ut cito medicetur: & similiter rotundum. Medicinis autem siccantibus, & stipticis, quæ in ulceribus occultis adhibentur, sunt admiscendæ medicinæ [n] § mundificantes, § sicut mel; & medicinæ loco propriè, sicut diuretica medicinis ulcera instrumentorum urinæ curantibus. Quumque cicatrizare uoluerimus; ponemus medicinas cum stipticitate sua uiscosas, sicut terra sigillata. & scito quòd quædam sunt ulceris sanitatem prohibentia, ex quibus est malitia complexionis membri: quare studere debes, ut ipsum rectifices: & malitia complexionis sanguinis, qui ad ipsum aduenit: quare succurrere debes cum generatione boni chymi: & multitudo sanguinis, qui ad ipsũ fluit, & humectat ipsum: cui succurrere debes cum euacuatione, & subtiliatione cibi, & faciendo ut exercitetur si possibile fuerit: & ossis corruptio, quod est sub eo, & quod ei transmittit saniẽ: & huiusmodi quidem curatio non est, nisi ossis illius melioratio, & ipsius fricatio, si fricatio totam ipsius corruptionem remouere poterit; & accipere ipsum, & incidere. Multoties præterea est necessarium medicanti ulcera, ut secum deferat emplastra attractiua, ut eis frusta ossium, & res extraneæ carni infixæ euellantur: & si non; prohibebunt ulcus meliorari. Vlcera quoq; nutrimento indigẽt, propterea ut confortatio fiat: & minoratione nutrimenti, propterea ut saniei materia restringatur: & inter hæc duo cõtraria existit diuersitas, [o] § quoniam sanies debilitat: quare confortare necesse est: & multiplicatur, § quare necesse est nutrimentum prohibere. Medicus ergo de hoc solicitus esse debet. Quumque ulcus in principio [p] † § § fuerit, non debet æger balneum ingredi: neque ipsum aqua tangere calida, quoniam attrahet ad ipsum, quod in apostemate augmentũ faciet: sed quum ulcus quieuerit, & saniem fecerit; fortasse tunc facile fiet ei. Omne præterea ulcus, quod cito reuertitur; postquam carne repletum est, & consolidari debet, est in semita perueniendi ad fistulam: debes ergo semper intueri colorem saniei, & colorem labiorũ ulceris: & si pus multiplicabitur sine multiplicatione nutrimenti; [q] § est ibi † maturatio. Loquemur ergo nunc de curatione † rupturæ. Et dicamus quoniam propterea quòd † ruptura § est continuitatis solutio infra cutem profunda: & manifestum est quòd oportet ut eius medicamina sint fortiora, quam eius quod discoopertum est: & propterea quòd multum sanguinis ad ipsum fluit; est necessarium illud, quod illum resoluit: ueruntamen oportet ne eius resolutio sit cum multa siccitate, ut non resoluat quod ibi subtile est, & faciat lapidem, quod ibi spissum est: quumque ex resolutione perfecerimus illud, quod nobis necesse est; debemus apponere consolidatiuum, quod sit desiccatiuum, ne sit [r] § sanies § in concauitate, quæ exire non ualeat, & fiat lapis: & postea qualibet causa putrefiat, aut eradicetur, & redeat cõtinuitatis solutio. Quum autem [s] § † ruptura § fuerit profundior; scarificabitur locus, ut medicamẽ magis penetret. In medicando autem [t] § † rupturam § & contusionem leuem, fortasse sufficiet phlebotomia. [u] § quòd si † ruptura fuerit in primis cum † percussione; medicetur prius percussio medicaminibus percussioni aptis donec sit possibile medicari † rupturæ & contusio § quidem si magna fuerit; medicabitur cum siccantibus: & si fuerit parua, ut punctura acus; dimittatur esse eius ipsi naturæ, si non fuerit uenenosa [x] § perdens; § aut fuerit fortis doloris; aut si tetigerit neruum, & timeatur inde apostematis generatio, & pulsatio. In contorsione autem sufficit mollis ligatura, nõ dolorosa: & ut super

g B. acutis, quũ ex eis administratur aliquid notum uel limitatum sicut alzegi, & alcolcotar.
† alzegi.

h B. cum.

i B. Alia litera. minori.
k B. maiori.

l —— B.

m B. sicut quæritur in exiccãtibus, quæ non administrantur ꝓ generationẽ carnis, sed propter cicatrizationem tamẽ ex eis quæritur ut sint ipsa abstergẽtia & lauãtia saniem, magis quàm exiccãtia cicatrizantia.

n B. penetrantes.

o B. Alia litera quoniam uirtus debilitatur quare cõfortare necesse est, & multiplicat sanies.
p † B. & augmẽto.

q B. tunc illud est propter digestionem. Loquamur autem nũc de curatione alfasch, & dicamus, quoniã propterea quòd alfasch.
† alfase.
† alfase.
† alfase.

r B. sordities uel superfluitas.

s B. Alfasch.
† alfase.

t B. alfasch.
† alfase.

u B. quòd si alfasch fuerit cũ alsadach medicetur prius alsadach medicaminibus aptis alsadach, ita ut sit possibile medicari alfasch: & alfasch.
† alsase.
† contusione Mant.
† alfase.
† & alfase.
x B. corrumpẽs

super ipsam ponantur medicamina contorsioni apta. In his autem, quæ sunt sicut casus, & percussio; necessaria est phlebotomia ex parte diuersa: & subtiliandum est nutriens: & dimittenda est caro, & quæ sunt sicut ipsa. Et regendus est ex apozimatibus, & potionibus scriptis ad hoc in libris particularibus. Sermonem autem in solutionibus continuitatis factis in neruis, & ossibus reseruabimus posterius ad libros particulares.

ANNOT.

1 *Vbi confracta ossa sunt, docet Gal. 1. in primũ de fracturis, quatuor, ut curentur, expeti: extensionem, cõformationem, deligationem, & depositionem. i. quietẽ. Rursum, quæ solutionem continui patiuntur, alia absq; alterius rei interuentu agglutinantur, quæ mollia sunt: alia non nisi alicuius rei medio coalescunt, quæ dura & sicca sunt: molles, carnes sunt; dura uerò ossa. proptereaq;, ubi fracta hæc fuerint, iure author ex Gal. desumens & lib. art. med. & 6. meth. & alibi sæpe, ossa non sine callo coniungi asserit. quum uerò hic callus, atque hoc gluten non nisi ex alimento gignatur, quod ad ipsa ossa perferri solet: propterea, quo tempore callus gignitur, nutriendum boni succi alimentis est corpus, ex quibus succus proueniat non solum bonus, sed etiam tenax. ut eodem 6. meth. Gal. notat. rectè ergo author noster confractis, animalium extrema, quæ neruosa & glutinosa sunt; consuluit. Licet uerò Hipp. lib. de fracturis sect. 1 statuere uideatur, à uino & carnium esu esse abstinendum id tamen decem primis diebus intelligendum est. nempe subuulgari uictu & obsonijs mollibus, atque (ut ait Gal.) ptisana, beta, malua, atriplice, & piscibus molli carne præditis tantisper utendum est. hoc uerò transacto tempore, idem quoque Hippocrates monet ex additione ægros esse reficiendos.*

Com. 1. — Cap. 91. — Cap. 5. — Cap. 5. — Text. 47.

2 *Intentio autem &c. Molles, corporis particulæ, dissectæ, postquam adducta utrinque ulceris sunt labia; nullius rei interuentu à natura coniunguntur, ut ex Galeno lib. art. med. dicebamus. nisi quid impediat. impedit autem quidquid medium inter labra ulceris interponitur, seu id humores sint, seu inflammatio, callus, pilus, oleum, atque intemperies, subiectæ particulæ. hæc author prolixè prosequitur: Gal. copiosissimè sex prioribus methodi libris tractat. præsertimq; habes lib. 3. & 4. quæ hic adnotantur.*

Cap. 91.

3 *Et scito quòd intentio &c. Vlceris, ut ulcus est, prima, quæ oritur indicatio, est unitas. Sed hæc artificio caret; ipsis etiam uulgaribus nota. artificiosa uerò exsiccatio est. cõfluit nanque ad omne ulcus & simplex & compositum (ut sæpissime in libris methodi Galenus notat) duplex quoddam excrementum, alterum tenuius, alterum crassius: tenuius desiccatione aufertur; crassius abstersione: abstergunt uerò, quæ sicca sunt. atque ita ulcerum curatio in unam exsiccationem recidit. Quamuis ergo prima in ulceribus indicatio unitas ipsa sit, desiccatio uerò secundo loco, & per accidens; rectè tamen & author noster hoc loco, & Gal. 4. meth. & sæpe alias, ulcus, ratione qua ulcus, exsiccationem indicare pronunciant. de indicatione uidelicet artificiosa intelligentes. Cætera, quæ toto hoc capite deinceps adnotantur; non est, ut particulatim singulis uocibus singula loca conferamus. Tu lege libros methodi Gal. præsertim tertium & quartum.*

Cap. 5.

De cauterizatione. Cap. 29.

Cauterizatio est medicamen ualde utile, iuuans ad prohibendum ne corruptio spargatur; & ad confortandum membrum, cuius [a] complexionem uolumus rectificare: & ad resoluendum materias corruptas in membro retentas: & ad restringendum sanguinis fluxũ. Res uerò qua cauterium fit melius, est aurum: & locus quidem qui cauterizatur; aut est manifestus, & ponitur cauterium super ipsum sensibiliter: aut est profundus interius in membro, sicut in naso, aut ore, aut in ano, † et huiusmodi quidem formæ indiget, super quam ponatur quod sit sicut talch: aut magra in aceto infusa: postea ponãtur super ipsam panni aqua rosacea uehementer infrigidati, aut succis aliquibus, [c] & mittatur in canalem ita ut locus cauterizãdus eius bucella fiat: deinde immittatur cauterium, propterea ut ad locum perueniat, & in circuitu nõ impediat, & propriè quum cauterium subtilius fuerit quàm formæ uacuitas, ne lateribus formæ obuiet. Cauterizator præterea sibi cauere debet, ne fortitudo cauterizationis ipsius ad neruos ꝑueniat, neq; ad chordas, neq; ad ligaméta: quòd si propter sanguiné, qui fluit, cauterizauerit, oportebit ut cauterizatio sit fortis, ideo ut crusta grossitiem habeat, & spissitudinem, ne cito cadat: quoniam ex casu crustæ cauterizationis factæ, propterea ut sanguinis fluxus, prohibeatur: peruenitur ad malum deterius eo, quod erat. Quumque cauterizaueris propterea ut carnem corruptam proijcias, & terminum sani scire uolueris; erit ubi dolet. & fortasse necessarium erit tibi cum carne, cauterizare os quod est sub ea: & supra ipsum morari; donec tota ipsius destruatur corruptio. Quum ergo fuerit, quod sit sicut craneum; subtiliter ipsam operare ita, ut cerebrum non ebulliat, neque ipsius panniculi corrugentur: & in alio osse ab ipso non cures perquirere.

a B. complexio est frigida.

† Mant. ubi oportebit aliqua formula uti, super quam inclinetur: ut est illud genus terræ samię (quę alter uocat) & ab Arabibus talK, & ut genus illud chimoleę terrę, quę rubrica est, uulgo, Sinopide & ab Arabibus magra dicitur.

b B. instrumento sicut cannula perforata.

c B. & intromittatur instrumentũ ꝑforatũ uel cãnale in illo loco profundo, uel in illo meatu membri cauterizãdi, ita ut extremitas talis cannalis prædicti deglutiat seu recipiat in orificio suo partẽ membri in qua debet cadere cauteriũ, seu partem mẽbri cauterizandã: deinde ingeniosæ ponatur cauteriũ in eo, ut ꝑueniat cauterium ad partẽ in qua debet cadere cauterium uel ad partẽ cauterizandã: & nõ noceat ei quod est in circuitu eius: & propriè quũ fuerit cauterium subtilius quàm cannalis uacuitas, ut nõ obuiet lateribus cannalis.

ANNOT.

Per cauterizationem, non quod uulgo cauteria, & fontanellas uocant, quum sanè partes ægrotantium gratia uruntur, quibus antiquos esse usos ferè non uideo: sed affectæ ipsius particulæ ustionem intelligit. De hac Hipp. 7. aph. *Quæcunque (ait) non sanant medicamenta, ea ferrum sanat. quæ ferrum nõ sanat, ea ignis sanat. quæ ignis non sanat, ea incurabilia putare oportet. Eandem Gal. 6. in 6. de uulgarib. morb. adhiberi dicit, pessimè affectis locis ob prauorum succorum exsuperantium, ut in malignis ulceribus euenit. & 13. meth. ex ijs esse præsidijs notat, quæ totam eius, quod infestat, substantiam exinaniunt. Author uerò introductorij, particulatim quibusnã morbis usu ueniat ustio, scribit. propriè quidem, dicens, in ijs malis, quæ depascunt, & oculorum fluxionibus, coxis, tabidis, lienosis, brachijs quæ in alam excidere consueuerunt, in ægylope, in nigricantibus, in ijs quæ resecantur propter uasorum apertionem, ac postremò in alijs sanguinis profluuijs. Sed & Hippocrates quoque sexto aphor. hydropem urit, & tabidos in lib. de internis affectionibus: ubi etiam pulchrè urendi modum docet.*

Aphor. 85. — Com. 5. — Cap. 6. — Cap. 18. — Aphor. 27.

De sedatione doloris. Cap. 30.

Iam sciuisti dolorum causas in duarum comprehendi diuisionibus scilicet mutatione complexionis subito, & solutione continuitatis: postea sciuisti, quòd postremum diuisionis earũ peruenit ad malitiam complexionis calidæ, aut frigidæ, aut humidæ, aut siccæ absque materia, aut

aut cum materia chymosa, aut [a] §ad uentositatem, aut apostema. § doloris ergo sedatio ex contrarietate harum causarum erit. Et iam sciuisti qualiter uniuscuiusque earum contrarium sit. & sciuisti quomodo malitia complexionis, & apostema, & uentositas medicentur. & omnis quidem dolor, qui fit fortior, interficit: quoniam ex eo in primis accidit frigiditas corporis, & tremor; postea fit pulsus paruus; deinde destruitur; & postea moritur. Et ad summum, id quod dolores sedat, est aut id quod complexionem mutat; aut quod resoluit materiam; aut quod stupefacit. & stupefaciens quidem remouet dolorem, quoniã destruit sensum membri. Eius uerò sensum non aufert, nisi propter unam duarum causarum: aut propter multam infrigidationẽ: aut propter multam uenenositatem, quæ est in ipso contraria uirtuti illius membri. Ea quoque quæ [b] §fluxa§ faciunt, sunt ex summa eorum, quæ molliter resoluunt, qualia sunt anethum & semen lini, & melilotum, & chamæmilla, & semina apij, & amigdalæ amaræ: & omnis res in primo gradu calida, & propriè quando fuerit cum ea glutinandi potentia, sicut gummi prunorum, & amilum, & cerusa, & crocus, & ladanum, & althea, & amomum, & caules, & napi, et apozima eorum, et adipes, & † isopus [c] §ceratus, §et olea sicut dicemus in antidotario: & uentrem soluentia, & euacuantia quocunque modo fuerint; sunt istiusmodi. & [d] §fluxa§ quidem facientia, sunt danda, post euacuantia, si necessarium fuerit euacuare, donec materiã restringas, quæ ad membrum descendit. & etiam illud totum, quod apostema maturat: aut quod ea aperit. Omnibus autem stupefacientibus fortius est opium. Et ex eis sunt poma mandragoræ, & eius semen, & cortices radicis ipsius, & papauer, & † cicuta, & [e] § iusquiamum § & solatrum stupefaciens, & semen lactucarum: & ex eis sunt nix, & aqua frigida. In doloribus præterea multoties accidit error, quoniam eorum causę erunt extrinsecæ, sicut calor: aut frigus: aut ceruicalis eminẽtia: aut [f] §lecti corruptio, § aut casus, [g] †§ § qui fit in ebrietate: aut alia ab his, & quærun tur eorum causæ in corpore, & prouenit error: quapropter scire debes hoc & cognoscere, si est ibi repletio, aut non: & si sunt ibi causæ repletionis notæ. quandoque etiam causa aduenit exterius, deinde interius fit mansiua; sicut quum aliquis bibit aquam frigidam, & accidit ei fortis dolor in parte stomachi, & hepatis. & multoties quidem non est multum necessaria euacuatio, & sibi similia: quoniam sæpe sufficit sibi balneum, & fortis somnus in eo. Et sicut qui comedit rem calidam, & infert ei fortẽ capitis dolorem, & sufficit ei aquam infrigidatam bibere. Et quandoq; est res, in qua fiducia est, quòd dolor ea remoueatur: [h] † § §aut tardè operans, ita quòd dolor ille usque ad horam illam tolerari nõ potest: sicut euacuatio materiei dolorem facientis colicæ retentæ in uillis intestinorum: aut cito operans est; sed ex ea timetur finis uehementer malus: sicut stupefactio membri dolentis in colica cum medicinis, quæ hoc operari solent: & fit medicus in hoc ambiguus: Debet ergo bonæ mensurationis fortitudinẽ habere, ut sciat quod duorum temporum sit longius, aut tempus fixionis uirtutis, aut tempus doloris. Et etiam quæ duarum rerum sit ei deterior; an dolor, an malus finis, qui ex stupefactione timetur, ut eligat [i] §studium ei impendere, quod magis est impediens: § fortasse enim si dolor remanserit; fortitudine sui, & magnitudine interficiet. & stupefactio forsitan non interficiet, licèt ex alia parte impediat, cuius impedimentum fortasse corrigere poteris [k] §& redibit forsitan, & tu redibis§ medicina conueniente. & præter hoc totum, stupefacientis [l] §complexionem§ considerare debes, & ipsius qualitatem, ut quod ex eo est facilius, dones: & ut tribuas id, quod est cum suis tyriacis compositum, nisi res fuerit maxima, quæ forti indigeat stupefactione. Sunt præterea membra de quibus non curamus: & si eis superponas narcotica, quoniã non inde ad uehementer malum finem perueniunt, sicut dentes, quum eis apponitur stupefactiuum: & fortasse quidem bibere etiam erit melius in huiusmodi, sicut bibere quod stupefaciat propter dolorem oculi: quoniam ex hoc minor malitia prouenit oculo, quam ut [m] §interius ponatur. § Et fortasse facile erit corrigere malitiam, quæ ex potu alijs accidit membris: in eo autem, quod est sicut colica; magnificatur malus finis: quoniam materiam augmentat frigus, & congelationem, et clausuram. Amplius stupefacientia plerunque sedant dolorem, propterea quòd dormire faciunt; quoniam somnus est una ex causis ipsius sedationis doloris, et propriè quando cum eo facta fuerit fames, et in dolore materiali. Et stupefacientia quidem composita, quorum fortitudines aliæ debilitant medicinæ, sicut thyriaca, sunt magis secura, quemadmodum philonium, & trocisci quibus nomen ponitur † ternarij: sed eorum stupefactio est debilior: quod autem ex eis est recens, maioris est stupefactionis. et in antiquo ferè nulla est stupefactio. & [n] §quod est medium; medium. §& ex doloribus quidem, qui sunt multæ fortitudinis, et sunt ad medicandum faciles in quibusdam horis, sunt sicut dolores uentosi; quoniam quandoque sedantur, et sufficit ut super eos aqua calida euacuetur: ueruntamen in hoc timor existit; unde ab eo tibi cauere debes: quoniam plerunq; causa erit apostema, & existimabitur, quòd sit uẽtositas. et si fortasse facta fuerit ei embrocha ex aqua calida, & præcipue in sui principio; ei affert magnum malum. Et præter hoc quandoque impedimentum uentoso efficit, quum uẽtositatem resoluere non poterit: & in quantitate ipsius spatij augmẽtum faciet. Et uaporationes etiam sunt ex medicationibus uentositatum. & ex eis quidẽ melior est, cum qua est id quod [o] §exsiccat, § sicut milium; nisi in membro fuerit quod illud tolerare non ualet, sicut oculus. Fiat ergo tunc uaporatio cum pannis. Ex uaporationibus etiam sunt, quæ cum oleo calefacto fiunt: & ex uaporationibus quidem fortibus est, ut orobor um farina cũ aceto coquatur, & postea siccetur, & fiat ex eo uaporatio. & minor causa ea est, ut furfur coquatur sicut hoc. Salis autem uapor est pungitiuus: sed milij est melior, & debilior. & plerũq; etiã fit uaporatio ex aqua in [p] § uasc§ posita, quæ est incolumis & leuis: sed operationem efficiet, quam nominauimus, si illud non fuerit obseruatum. Ventosæ etiam cum igne sunt istius modi, & sunt fortes in se-

[a] B. uẽtosa, aut apostemosa.
[b] B. laxa.
† œsypus.
[c] B. humida.
[d] B. laxa.
† bengi.
[e] B. alsucharan
[f] B. aut iacendi situatio corrupta.
[g] † B. epilepsie.
[h] † B. sed est.
[i] B. Alia litera. præmittere illud, quod ẽ magis conueniens.
[k] B. & redire uel reiterare & curare.
[l] B. compositionem.
[m] B. cũ eo fiat cohol.
† diatriton.
[n] B. In mediocri est mediocritas.
[o] B. est lene.
[p] B. uesica.

in sedando dolorem uentosum: & si eas iterum adhibueris, dolor penitus destruetur. Veruntamē plerunque ex eis accidit illud, quod prouenit ex eo, quod diximus. Ex sedantibus præterea dolorem, est molliter longo tempore incedere: propter illud, quod in ipso existit ex uirtute faciendi [q] fluxa. & similiter adipes subtiles noti, & olea, quæ nominauimus, & dulcis cantilena: & propriè quum ex ea prouocatur somnus. & occupari in eo, quod gaudium efficit; doloris uehementiam sedat.

q B. laxa.

In quo præcipitur à quibus curationibus incipiamus. Cap. 21.

QVum multæ coniunguntur ægritudines, ab ea incipere debemus, in qua una harū trium proprietatum existit. Vna earum est, quòd alia sanari non potest, antequam ipsa sanetur: sicut apostema, & ulcus quum coniunguntur: medicamur enim apostema, donec cōplexionis malitia, quæ cum eo uenit, remoueatur: absque cuius sanatione ulcus sanari non potest: postea medicamur ulcus. Et secunda earum est, quū una ægritudo causa fuerit alterius; sicut quum accidit oppilatio, & febris: medicamur enim oppilationem prius, deinde febrem: & si nobis necessarium fuerit oppilationem aperire cum eo in quo aliqua existit caliditas, non curabimus de febre: & medicamur quidem [a] pulmonis apostema cū desiccatiuis, & non curabimus de febre; quoniam impossibile est ut febris remoueatur causa ipsius remanente: & causæ quidem eius sanatio est exsiccatio, quæ febri nocumentū facit. Tertia uerò quum fuerit una earum ea de qua maior sollicitudo sit habenda; sicut si coniungatur synochus & paralysis; medicamur enim synochum extinguendo, & phlebotomando: & de paralysi non curabimus. Quum autem ægritudo, & accidens coniunguntur; à sanatione ægritudinis incipiemus: & si accidens superauerit; tunc accidentis curam habebimus, & ægritudinem non considerabimus; sicut in colica damus stupefacientia, propterea ut doloris fortitudo remoueatur, licèt ipsi colicæ impedimentum faciat. Et cum hoc quandoque tardamus [b] quod facere debebamus propter stomachi debilitatem: aut propter uentris fluxum, qui præcessit: aut propter præsentem nauseam. Et quandoque non tardamus, sed [c] operamur, & non totam remouemus causam, sicut in ægritudine spasmi: non enim totum expellimus humorem: imò ex eo aliquid dimittimus, ut ipsum spasmosus remoueat motus, ne humorem resoluat naturalem.

a B. phthisim.

b B. phlebotomiam quæ erat necessaria

c B. phlebotomamus.

ANNOT.

In cōplicatis affectibus docet Gal. 7. methodi, primum quidem spectandum esse, à quo maxime discrimen ægro impendere uideatur. secundo quid causæ rationē obtineat tertio quæ sanari ante alia poßint, & quæ non. Atque ubi à quopiam affectu non leue instat periculum: ad id quod urget primum curantis consilium dirigendum est. Vbi aliud efficiens est, aliud quod ab eo efficitur: ipsa causa spectanda. At ubi curari hoc ante illud non licet; ad id, quod ordo dictat, est respiciendum. Atque in eo quidem curationis consilio, quod ab urgente initur, affectus magnitudo perpendenda est. Ea triplex est: alia quæ ex læsæ actionis præstantia spectatur: alia quæ ex propria affectus essentia. & tertia præter has, quæ ex facultate quæ læsum corpus gubernat, æstimatur. In eo uerò consilio, quod ex causæ ratione initur. animaduertendum est, quidnam eorum quæ inter se coniuncta sunt, augere aut gignere reliqua poßit, quæ rursus ab eo uel gignantur, uel incrementum accipiant. In eo uerò, quod ordo præscribit, quid ante quod, uel quid cum quo, uel quid post quid, sanari poßit. Hæc Gal. quæ exemplis post modum patefacit.

Cap. 22.

Operis sigillatio & gratiarum actio.

SIt quantitas huius nostri sermonis compendiosi de principijs uniuersalibus doctrinæ medicinalis sufficiens. Deinceps autem laboremus, ut de simplicibus medicinis librum componamus, si deus uoluerit. Et ipse quidem nos iuuabit: cui sint grates secundum sui inumerabiles misericordias.

Finis libri primi Canonis in medicina, principis Auicennæ.

Calamen-

nome medici non medicine.

Solatrum

FINIS.

INDEX MEDICAM. SIMPL. ALIVS RECENS ADDITVS.

FINIS.

IOANNES PAVLVS
MONGIVS HYDRVNTINVS,
ET
IOANNES COSTAEVS LAVDENSIS
IACOBO ANTONIO CORTVSIO PATAVINO. S. D

VAE diu medicæ materiæ historia delituerat, Cortusi generose, ea tandem nostra hac tempestate ita in lucem reuocata, exculta, & amplificata est, ut non multum inuideant nostra tempora superioribus. Explorata iam & Græcorum & Latinorum adyta uidentur omnia: confecta sunt de hac re uolumina, nunquam, doctorum hominum iudicio, intermoritura. Cæterùm quid in tanta diligentia euenerit, licet quandoq; admirari. Quid obsecro absoluendæ inchoatæ operæ magis uel oportunum, uel necessarium erat Auicennæ historia? Quis copiosius, meliorive ordine ac iudicio de medica scripsit materia? Quo studiosi conferre se commodius poterant, ij præsertim, quibus cum morbis est decertandum, ut quicquid hac de re à Græcis omnibus, uel alijs, memoriæ traditum est, clarius, breuius, exactius explicatum haberent? Iacet tamen præclarum hoc & laudatissimum opus. neque hactenus in tantis hominum studijs (seu id negligentia casuve, seu ob conceptum superioribus annis in Arabes temerè odium euenerit) qui ad preciosissimum hunc plantarum & rerum omnium agrum accederet, inuentus est ullus. Tu unus Cortusi; qui antiquissimæ nobilitatis tuæ conseruandæ memor, non odio, sed officio prosequendos bonorum studiorum authores putas; huius scriptoris lectione oblectaris; &, quo acri iudicio es, id unum moliris, non, ut de benemeriti hominis laude detrahendo, deprauatum uulgare iudicium sequaris; sed, ut rectè examinando, quæ hic memoriæ commendauit, intelligas. Iure ergo uir ornatissime, quando in eodem tu studio es, quo nos ipsi sumus; quando tu in plantis ex toto terrarum orbe comparandis, totus laboras, præsertim de quibus apud hunc unum Auicennam mentio fit; quando tuo studio hanc admirabilem historiam in dies amplificari uidemus; eligendus tu inter omnes fuisti, qui huic de simplicibus medicamentis maximi Auicennæ libro patronus esses, quem nos modo, tum multorum nominum obscurorum interpretatione illustratum, quod ex authorum aliorum collatione præstitum est; tum erroribus propemodum infinitis, ex optimis & uetustis

codicibus

codicibus expurgatum; tum nostris quibusdam adnotationibus auctum emittimus. His, quum in huius libri lectione nonnulla, quibus hic uel à se ipso, uel ab alijs dissentire uidetur, occurrerent: nos singula suis locis quambreuissime animaduertimus. non quidem, ut uel controuersiæ, uel erroris Auicennam insimulemus, quem falsò plerunque ab alijs accusari, maiori ocio sumus ostensuri; sed, ut proposita hac studiosis dubitandi ratione, dum ipsi ad singula quæque huius uerba acerrime examinanda excitantur, eiusdem quoque præstantiam agnoscant. & desinant tandem maleuoli de bonis maledicere. Venetijs Calendis Decembris, M. D. L. X I I.

LIBER SECVNDVS CANONIS

Principis Auicennæ.

HORVM librorum, quos de medicina ſpecificauimus, primus eſt de iudicijs uniuerſalibus in medicina : & ſecundus eorum eſt hic liber aggregatus de medicinis ſingularibus. Et nos quidem, hunc librum in duos diuiſimus tractatus. Quorum primus eſt de canonibus [a]§ uniuerſalibus, quos te ſcire oportet in re medicinarum : § & eſt ſcientia uirtutum medicinarum in medicina. Et ſecundus eorum eſt de cognitione uirtutum medicinarum particularium.

a B. Alia litera. naturalib⁹ quos te oportet ſcire in re medicinæ,

PRIMVM uerò tractatum in . vj. diuiſimus capitula.

Capitulum primum eſt de complexionibus medicinarum ſingularium.

Capitulum ſecundum eſt de cognitione complexionum medicinarum ſingularium per experimentum.

Capitulum tertium eſt de cognitione complexionum medicinarum ſingularium per rationem.

Capitulum quartum eſt de cognitione operationum uirtutum medicinarum ſingularium.

Capitulum quintum eſt de iudicijs [b]§ accidentium medicinarum extrinſecus §

b B. quæ accidunt medicinis ab extra.

Capitulum ſextum de collectione medicinarum & conſeruatione ipſarum.

IN ſecundo autem tractatu poſuimus medicinas ſingulares in areolis.

In prima nanque areola poſuimus nomina medicinarum ſingularium, et cognitionem eſſentiæ ipſarum.

In ſecunda areola electionem bonitatis ipſarum.

In tertia areola rememorationem qualitatum, & naturam ipſarum.

In quarta areola proprietates [c]§ operationum earum, et diſpoſitiones ipſarum uniuerſales § ſicut reſolutio, & digeſtio, et conglutinatio, et ſtupefactio, et quæ illis ſunt ſimilia ex operationibus, quas in tractatu primo diximus : et proprietates alias, ſi inſunt eis. et fecimus earum deſcriptionem cum colore, ut ſit facile ipſam colligere.

c B. diſpoſitionum ipſarum & operationes ipſarum vniuerſales.

In areola quinta operationes earum, quæ pendẽt ex decoratione, aut in cute ſicut remotio lentiginum, † uitiliginis, et pororum, et uerrucarum : aut in capillis, ſicut cõſeruatio ipſorum, et prolongatio, et coloratio, quæ in decorationem ingrediuntur, & ſignauimus id totum ſignis depictis, ut per illud facilis eius inquiſitio fiat in tabulis, donec colligantur omnes medicinæ ſingulares, quæ in eis cadunt uelociter.

† albaras.

In areola ſexta operationes earum in apoſtematibus & bothor . i. in paruis eminentijs, quæ fiunt ſicut puſtulæ: et terminauimus etiam omnem ſpeciem dictam in eis cum colore proprio unicuique earum.

In areola ſeptima ſimiliter ulcera, et uulnera, et fracturas depictas coloribus ſuis.

In areola octaua ægritudines iuncturarũ, & neruorum depictas ſimiliter.

In areola nona ægritudines membrorum capitis omnes depictas ſuis coloribus.

In areola decima ægritudines membrorum oculi depictas ſimiliter.

In areola undecima ægritudines membrorũ [d]§ ſpiritus§ depictas coloribus ſuis.

d B. anhelitus.

In areola duodecima ægritudines membrorum nutrimenti depictas ſuis coloribus.

In areola decimatertia ęgritudines membrorum expulſionis depictas etiam.

In areola decimaquarta febres, & quæ eis conueniunt, depictas ſimiliter.

In areola decimaquinta proportionem medicinarum ad uenena.

In areola decimaſexta permutationem earum, & quandoque [e]§ communicant§ in medicina una omnes areolæ: & quandoque non [f]§ communicant : & forſitan non reperiuntur quædam, niſi in quibuſdam areolis.§

e B. aggregant.

f B. reperiunt in aliqua earum niſi quædã areolæ.

Quumque complendo ex tabulis receſſero, & ſignis uirtutum medicinarum particularium; ſigillabo tractatum ſecũdum: & illic ſigillabo hunc librum, procedendo ab eo ad tertium librum.

TRACTATVS PRIMVS.

De complexionibus medicinarum ſingularium. Cap. I.

IAM declarauimus in libro primo intentionem ſermonis noſtri, ſcilicet, hæc medicina eſt calida, & hæc medicina eſt frigida, & hæc medicina eſt humida, & hæc medicina eſt ſicca. Et oſtendimus illic, quòd illud eſt per comparationem ad corpora noſtra. Et præmiſimus quòd omnium compoſitorum mineralium, & uegetabilium, & [a]§ uiuentium materiæ elemẽta ſunt quatuor. § & quòd ipſa commiſcentur adinuicẽ, & agunt in ſe, donec conſiſtant ſecundum æqualitatem: aut ſecundum dominium in eo, quod eſt inter [b]§ eas. Et quum conſiſtunt ſecundum illud, eſt

a B. animalium principia, ſeu materiæ ſũt elementa quatuor.

b B. ipſa. Et qñ cõſtiterit ſecundũ, aliquid illi⁹

tunc est complexio uera & quod complexio quũ uenit in composito præparat ipsum ad recipiendum uirtutes & qualitates quæ debẽt esse in ipso post complexionem.

est complexio uera: & quòd complexio, quũ est contenta in composito, præparat ipsum receptioni uirtutum qualitatum, quarum proprietas est, ut sint in ipso.§ Et ostendimus uniuersaliter, secundum quot diuisiones est complexio: & quid quæritur per complexionem æqualem in hominibus: & quid per complexionẽ æqualem in medicinis. Et ostendimus, quòd per hoc non intelligitur, nisi quòd corpus hominis, quum obuiat ei, & agit in ipsam calore innato,[c] †§ § non præualet: ita ut in corpore hominis imprimat infrigidationem: aut calefactionem: aut humectationem: aut desiccationem ultra eam, quæ est in homine.

c † B. non conuertit ipsa seu.

Nos tamen per illud nõ significauimus, quòd complexio eius sit similis complexioni hominis. Complexio nanque hominis non est nisi in homine. Et scias ꝙ complexio est secundum duos modos scilicet complexio prima: & complexio secunda. Complexio itaque prima, est complexio proueniens ab elementis. & complexio secũda, est complexio quæ prouenit à rebus quæ in se ipsis habent complexionem: sicut uerbi gratia, complexio medicinarum compositarum ut complexio thyriacæ: unaquæque enim medicinarum singularium thyriacæ complexionem habet sibi propriam: deinde commiscentur & componuntur ita, ut uniantur & adueniat eis [d]§commistio, & aduenit complexio secunda.§ Et hæc quidem complexio secunda, non est ita quòd non sit tota nisi ab arte: immò est quandoque etiam à natura: lac enim commistum in ueritate est ex aqueitate & caseitate, & butyrositate. Et unumquodque horum trium est non simplex in natura: immò est commistum, & habet complexionem sibi propriam. Et hæc quidem complexio secunda est ex operatione naturæ, nõ ex operatione artis. Complexio autem secunda est secundum duos modos: aut complexio fortis: aut complexio debilis. Complexio uerò fortis est, uerbi gratia, ut unumquodq; simplicium alij sit unitum tali unitione; ut eius separatio calori nostro innato, non solum sit difficilis: immò sit aliqua, cuius separatio calori ignis sit difficilis, sicut corpus [e]§olei.§ Commistio enim inter humiditatem, & siccitatem ipsius ad hoc peruenit, ut igneitas deficiat in separando inter eas: immò, quum igneitas aqueitatem soluit, ut eã subleuet: tenentur cum omnibus partibus eius partes terreæ, quare non ualet efficere earum subleuationem, & ut terreæ subsistant: sicut potes illius simile uidere in ligno, immò in plumbo, & stanno. Quum ergo est complexio cuius firmitudo est hæc firmitudo: tunc non est longe, quin sit complexio, à separatione simplicium, cuius calor innatus, qui est in nobis; deficit: & quæcunque ita est: est complexio firma. Si ergo fuerit æqualis, remanebit in corpore æqualis usquequo[f] §resoluat eius formam & corrumpat.§ Et si fuerit decliuis ad dominium; remanebit in corpore secũdum suum dominium, usquequo corrumpatur eius forma. Et uniuersaliter quidem non prouenit ab ea, nisi operatio una. Quum autem complexio non est firma: sed debilis facilis ad disgregationem; tunc possibile est, ut eius simplicia separentur, quum nostræ naturę operatio existit in

d B. complexio quæ est complexio secunda.

e B. auri.

f B. resoluatur eius forma, & corrumpatur.

ea, & remoueatur unum ab alio: & sint diuersarũ uirtutum: & faciat unum eorum operationem unam, & aliud contrarium ipsius. Et quum medici dicunt, quòd medicinæ illius uirtus est composita ex uirtutibus contrarijs, non oportet ut ipsi intelligant à seipsis & tu ab eis, quòd sit pars una ferens frigiditatem, & caliditatem simul operans unaquæq; earum singulariter, sicut illæ, quæ sunt diuisæ: nam illud non est possibile: sed [g]†§ § sunt in duabus partibus eius diuersis, ex quibus ipsa est composita [h] § cum sua singularitate.§ Et etiam nõ oportet ut existimes, quòd aliud genus medicinarum non sit compositum ex uirtutibus contrarijs: quoniam omnes medicinæ sunt compositæ ex uirtutibus contrarijs: immò oportet ut intelligas ex hoc quòd ipsi significãt per illud quod est actu habens uirtutes contrarias, aut potentia propinqua actui: quoniam in ipsa sunt partes diuersæ, quarum una non efficit in aliam actum integrum facientem totum similium uirtutum similitudine completa: & non adhærent, & uniuntur ita[i] †§ §ut quum earum una in parte membri contineatur, consequatur alterã cum ea contineri: quoniam si ita fuerit similis uirtutis, nõ diuersificabitur eius operatio in corpore penitus. Etsi est adhærentium partium [k] † § §& diuersarum uirtutum, possibile est etiam ut non diuersificetur [l] § eius § impressio in corpore: immò sit, ut quum pars simplicis in mẽbro continetur [m]§conueniat § ei quod ei adhæret ex simplici alio: [n] †§ § & perueniat ex eis operatio, & impressio, quam [o]§ad ipsum ducunt§ amborum operationes in omnibus partibus illius membri secundum æqualitatem, quum sit cũ unaquaque partium eius impedimentum à complemento actionis eius fixum in ea, nisi sit pars membri recipiens ab uno[p]§quoque§duorum simplicium absque alio: & natura utatur uno eorum & alterum renuat: & hoc quidem est multoties: noster tamen sermo non est in hoc: immò est in specie, quæ est diuersę impressionis propter rem in seipsa, non propter rem in alia. Et illa quidem res est, quoniam simplicium eius commistio est debilis [q]§recipiens discretionem, & simplicia eius ipsam commiscentia sunt debilia ubi recipiũt impressionem ab impressione nostri caloris.§ Istæ autem medicinæ simplices, quibus dicimus inesse uirtutes contrarias sunt, in quibus non est illa commistio [r] §uniuersalis.§ De eis ergo aliæ sunt, quæ sunt fortioris commistionis: & non possunt decoctio & ablutio facere separationem inter uirtutes earum sicut chamæmilla, in qua est uirtus resolutiua, & uirtus stiptica: & quum coquitur in emplastris, non separantur ab ea utræque uirtutes: & aliæ sunt, in quibus decoctio separare potest inter eas sicut caules: substantia enim ipsorũ commista est ex materia terrea stiptica, & ex materia subtili abstersiua nitrosa. Quum ergo coquitur in aqua resoluitur substantia nitrosa abstersiua ab ea in aqua: & substantia terrea stiptica remanet: & fit aqua eius solutiua, & corpus eius stipticum: & similiter lens [s] § & fructus mandragoræ§ & similiter allium: in ipso nanque est uirtus abstersiua, & adustiua, & humiditas grauis: sed decoctio separat inter eas: & similiter cepę, & raphanus. & reliqua. Et propter hoc dicitur, quòd raphanus

g † B. ipse ambæ.

h —— B.

i † B. inseparabiles.

k † B. inseparabiliter.

l B. earum.

m B. associetur

n † B. inseparabile.

o B. requirant.

p —— B.

q B. in modo ꝙ ipsa recipit sequestrationem seu separationẽ per impressionẽ caloris nostri.

r B. totalis.

s B. & similiter uitrum.

phanus digerit, & non digeritur. Digerit enim & non cum omnibus partibus suis: sed cum substantia subtili tantum, quæ est in ipso. Quum ergo resoluitur ab eo remanet substãtia spissa, quæ est in ipso inobediens uirtuti digestiuæ uiscosa: sed illa substantia alia incidit uiscositatem. Et ex hoc capitulo sunt alia inter, quorum simplicia ablutio separare ualet sicut endiuia, & plurima olerum: eius enim substantia est cõposita ex materia terrea[t] † § § frigida plurima, & ex materia subtili pauca: quare fit eius infrigidatio cum materia prima, & oppilationum apertio ab ea, & penetratio ipsius plurima cum materia altera: & plurimum huius materiei subtile est expãsum super superficiem eius. Iam enim eleuata est ad eam, & aspersa super ipsam. Quum ergo abluitur cum aqua, resoluitur, & non remanet ex ea aliquid unde sit curandum: ergo propter hanc causam præceperunt ne abluatur secundum legem, & medicinam. Et hac de causa plurimę medicinarum quũ homo sumit eas, infrigidant uehementer: & quũ ex eis fit emplastrum, resoluunt, uerbi gratia, sicut coriandrum: quum enim sumitur, eius infrigidatio fortior fit: & quum ex eo fit emplastrum, quãdoq; resoluit: uerbi gratia, scrophulas & propriè permistum cum sauich: & illud ideo quoniã est compositum ex substantia terrea aquosa multæ infrigidationis, & ex substantia subtili resolutiua. Quum ergo [u] § sumitur § aduenit calor innatus, & resoluit ab eo substantiam subtilem, & nõ est plurimæ quãtitatis. ita ut in complexione impressionem faciat: immò deficit, & remanet substantia eius singularis ultima in infrigidatione. Quum autem ex eo fit emplastrũ, uidetur, quòd substantia terrea non penetret in poris, neque efficit in eis impressionem omnino, sed substantia subtilis [x] § secunda § penetrat in eis, & digerit. Si ergo associatur aliquid ex substantia frigida; iuuat ad repellendum, & uincit calorem innatũ: & hoc quidem propinquum est ei, quod ostendimus in libro primo de adustione cepæ, quũ ex ea fit emplastrum, & de eius incolumitate quum comeditur. Et quum nos posuerimus unam causam in ea propinquam huic, oportebit ut sit hæc intentio nota certè. Et ex medicinis quidem sunt, in quibus uidentur esse duæ substantiæ diuersæ secundum naturam absque permistione omnino. Et ex eis itaque sunt, quę sunt sensui apparentes, sicut partes citri. Et ex eis sunt, quæ sunt magis occultæ; uidetur enim quòd cortex psylij, & qđ est super eius corticem, sit fortis infrigidationis. & farina medullæ, quæ est in ipso, sit fortis calefactionis: ita ut forsitan sit medicina rubificans, aut ulcerans, & cortex eius sit sicut uelamen distinguens inter ea. Si ergo bibitur non tritum, nõ dimittit durities sui corticis, ut penetret uirtus medullæ eius, & quod est intra ipsum ad suum exterius: immò operatur cum eo, quod ex ipso apparet & sua mucillagine.[y] † § § Quod si conteratur, forsitan illud, quod dicitur de ipso ꝙ est uenenum, est propter apertionem medullę eius & sui interioris. Et uidetur quòd illud, quod ex eo est contritum, disrumpat exituras. & illud, quod est integrum ex eo faciat eas crudas, & refrænet eas propter hanc causam. Sufficiat quantitas hæc in dando hanc radicem.

t † P. Alia litera. aquosa.

u B. comeditur

x B. ignea.

y † B. Alia litera frigiditatem

ANNOTAT.

Et scias quòd complexio est secudũ duos modos &c. *Res non eæ solùm quæ artificio parantur, sed etiam quæ naturales, multiplici sæpe facultate præditæ sunt. Hac de causa licebit, ut frequenter ex Gal. atque alijs legas braßicam astringente & laxante facultate esse præditam. atque id, quum authore Gal. actiones merito diuersorum temperamentorum diuersæ proueniant, non nisi uarijs, quibus braßica temperiebus constat; ascribi potest. non certè quòd eædem prorsus particulæ contrarijs aut facultatibus aut temperiebus constent: sed eadem prorsus res, ob uarias, quæ illi insunt partes, contrarijs uiribus pollet. Id in ijs, quæ artificio fiunt, facile uidere est: quæ sæpe numero quum diuersis rebus constent, pugnantibus facultatibus excellunt. Id in Theriaca, in compositis demum medicamentis omnibus, præsertimq; ijs quæ, quia multi usus sunt, policresta nuncupantur, conspicuum est. Neque hoc in ijs dumtaxat, quæ ab arte, sed & frequenter in naturæ operibus usu uenit. Lacti triplex inest substantia, triplex temperamentum, & triplex actio. id quod Gal. 3. de alim. fac. & sæpe alibi testatur, præter quas tamen particulares temperies, tres, unam demum habet, cuius gratia lactis naturam seruat. id & in rebus est, quæ miscentur omnibus. Et si enim homo ex multiplicis temperamenti est partibus, quando aliæ frigidæ, aliæ calidæ sunt, aliæ humidæ, aliæ siccæ, est tamen una illius temperies ex ijs particularibus forte prosiliens, cuius gratia hominis natura seruatur. Hæc uerò postrema temperies ac (ut ita dixerim) forma in ijs, quæ artificio parantur, non statim post mistionem inducitur: sed postea. Idcirco Gal. 5. meth. in Romana muliere theriacam exhibet nondum fermentatam, quòd in ea opij parum adhuc imminutæ essent facultates. neque planè ex multiplicibus simplicium qualitatibus una ea qualitas communis theriacæ comparata. Huius rei gratia Author noster lib. de uirib. cordis tra. 2. theriacam initio secundum formas partium: post uerò secundum specificam formam agere adnotauit. Vide pro hac re & Auer. 5. Coll. & in libello de Theriaca.*

Cap. 15.

Cap. 13.

Cap. 4.

Cap. vltim.
Cap. 1.

De cognitione uirtutum complexionum medicinarum singularium per experimentum.

Cap. 2.

MEdicinarum cognoscuntur uirtutes ex duabus uijs. una earum est semita experimenti. Et altera est ratiocinationis semita. Nos uerò in experimento sermonem premittamus. Dicimus ergo, quòd experimentum ad cognitionem uirtutis medicinæ cum fiducia non perducit, nisi post obseruationem conditionum. Vna earum est, ut sit medicina uacua à qualitate acquisita ex caliditate accidentali, aut à frigiditate accidentali, aut qualitate, quæ accidat ei cum alteratione in sua substantia, aut uicinitate alterius. A qua enim quanuis frigida sit natura, tamen quũ calefit, calefacit, dum permanet calida. Et euphorbium quanuis sit natura calidam, tamẽ quũ infrigidatur infrigidat, dum permanet frigidum. Et amigdala quanuis sit æqualis † subtilis, tñ quum fit rancida, calefacit potentia. Et caro piscium quanuis sit frigida, tamen quum salitur calefacit potentia. Et secunda est ut illud, in quo experitur, ægritudinem habeat singularem; nam si ægritudo est composita, & in ea sunt duæ res significantes duas curationes contrarias, &

† substantiæ.

experiatur in ambabus medicina, & conferat, nescimus causam in illo uerè, uerbi gratia, quum homo habet febrem phlegmaticam, & datur ei in potu agaricus, & remouetur febris eius, non oportet ut iudicemus agaricum esse frigidũ, quoniam confert ægritudini calidæ, quæ est febris: immò forsitan non confert, nisi propterea quòd resoluit materiam phlegmaticam, & euacuat eandem: & quum deficit materia, remouetur febris phlegmatica. Et hoc quidem uerè est iuuamentum per se, permistum iuuamento per accidens: per se quidem cum comparatione ad materiam, sed per accidens cum comparatione ad febrem. Et tertia est ut medicina sit experta iam in [a] ⸢duobus⸣ contrarijs, ita ut quum utrique eorum simul conferat, non iudicetur quòd sit contraria complexioni alicuius eorũ, & fortasse confert uni eorũ ꝑ se, & alteri ꝑ accñs: sicut scãmonea, si experiamur ipsam in ægritudine frigida, non est longinquũ quin conferat, & calefaciat. Et quum experimur ipsam ĩ ægritudine calida, sicut est febris tertiana; nõ elongatũ quin conferat in euacuãdo choleram. Quum ergo ita sit, non acquirit nobis experimentum fiduciam caliditatis, aut frigiditatis: nisi postquam scimus, quòd unam duarum rerũ efficit per se, & efficit alteram per accidens. Et quarta est ut sit uirtus, quæ est in medicina opposita ei, quod æquatur ei de potentia ægritudinis. Sunt enim medicinæ quædam, quarum caliditas minoratur à frigiditate ægritudinis alicuius: quare penitus in eam non agit. Et quandoque quum administratur in infrigidatione aliqua leuiore illa, facit calefactionem. Oportet ergo ut experiatur prius in debiliori: & secũdum gradus fiat processio paulatim, donec sciatur uirtus medicinę: & non dubitetur. Et quinta est ut obseruetur tẽpus, in quo apparet eius impressio, & operatio: nam si in primis quum administratur, apparet, confidere facit quòd efficit illud per se. Et si fuerit operatio, quæ in primis apparet ex ea, contraria ei, quę apparet in fine: aut in principio rei non apparet ex ea operatio, deinde in fine rei apparet ex ea operatio: tunc erit locus ambiguitatis & dubietatis: forsitan enim efficit illud, quod operatur per accidens, quando efficit in primis operationem occultam, quam sequitur per accidens hæc operatio alia apparens. & hæc quidem dubietas est, & ambiguitas & hæsitatio in uirtute medicinæ. Existimatio uerò quòd eius operatio non sit, nisi per accidens, quandoque uigoratur, quum eius operatio non apparet, nisi post separationem obuiationis membri: nam si per se efficeret, operaretur dum obuiaret: impossibile enim est ut deficiat dũ obuiat, & operetur dum non obuiat. & hoc quidem est iudicium plurimum sufficiens. Quandoque uerò conueniens est, ut in quibusdam corporibus efficiat suam operationem, quæ est per se, post operationem suam, quæ est per accidens: & illud est quum iam acquisierit uirtutem extraneã uincentem uirtutem naturalem, sicut aqua calida: in præsenti enim calefacit: in die uerò secundo, aut in hora, in qua remouetur ab ea eius impressio accidentalis, facit peruenire in corpore frigus proculdubio propter conuersionem partium [b] ⸢peruiarum⸣ ad dispositionem naturalem frigoris, quòd debet habere. Et sexta est, ut obseruetur processus operationis eius secundum assiduationem: aut secundum plurimum: nam si non fuerit ita, tunc processio operationis ab ea ẽ per accidens: Quoniã res naturales procedunt à principijs suis, aut semper, aut secundum plurimum. Et septima quidem est, ut experimentum sit in corpore hominis. Nam si experiatur in corpore nõ hominis, possibile est ut fallat duobus modis. Vnus eorum est, quoniam possibile est ut sit medicina comparata ad corpus hominis calida, & cõparata ad corpus leonis & equi frigida; quũ hæc medicina est calidior homine, & frigidior equo, uel leone: & uidetur secundum quòd existimo, ꝙ sit reubarbarum frigidum comparatum ad equũ, & sit comparatum ad hominem, calidum. Et secundus, quoniam quandoque comparata ad unũ duorum corporum habet proprietatem, quã non habet comparata ad corpus secundum, sicut cicuta: comparata enim ad corpus hominis habet proprietatem uenenosam, quam non habet comparata ad corpus [c] ⸢† sturni.⸣ Isti ergo sunt canones, quos obseruare oportet in cognitione uirtutum medicinarum ex uia experimenti.

a B. ægritudinibus.

b B. subtilium profundæ in poris imbibitarũ. Alia litera. calefactarum.

c B. alzarazir. † turdi.

ANNOTAT.

Duo artis medicæ fundamenta sunt, ut Gal. 1. aph. experimentum & ratio. & duplici hac ratione medicamentorum notitia usurpatur, ut Gal. de Theriaca ad Pison. præsertim tamen non sine experimento eorum uires cognoscere est. Frequenter illud dictat ratio, cui non assentitur experimentum: sæpe etiam id experimentum ostendit, cui ratio non suffragatur. Sunt uerò utraque hæc coniungenda, quantum licet: & quæ ratione inuenimus, sensu & experimento sunt probanda. atq; eo quidem assentiente comprobanda; dissentiente uerò reijciẽda. Contra, eorum quæ experimento sunt inuenta, quærenda est ratio. quam si assequamur; tunc demum nullo interiecto scrupulo extollendum medicamentum est: sin autem ratio subterfugiat, aut etiam reluctetur; suspectum sanè id redditur; non semper tamen negligendum. Aristoteles 1. metaph. expertos magis id quod uolunt, consequi existimat, licèt rationem ignorent; quàm eos qui rationem quidem rei tenent, sed inexperti sunt. Galen. empiricos passim magis quàm methodicos probat: & si enim, qui soli nituntur rationi, sapientiores sunt; ut philosophus primo metaph. ait, in medicina tamen, quæ circa singularia uersatur: errant magis, qui rationem absque experientia, quàm qui experientiam sine ratione perspectam habent. At uerò experimenti certitudo non statim ex uno successu iudicanda est: quin obseruanda sunt multa: atque ijs demum diligenter animaduersis, de experimento, quòd certum sit & constans, ferri iudicium poterit. Author noster septem ferè obseruanda hoc loco proponit, quæ & Gal. tum 3. de temperamen. tum primo de simpl. med. facult. Sed uide pro hoc loco Auerroem 5. Coll.

Com. 1. Cap. 3. Cap. 1. Cap. 5. Cap. 1. & 2. Cap. 25.

De cognitione uirtutum medicinarum singulariũ per ratiocinationem. Cap. 3.

Cognitionis autem uirtutum medicinarũ singularium per ratiocinationem canones alii sumuntur ex uelocitate conuersionis earum ad ignem, & calefactionem: & ex tarditate conuersionis ipsarum: & ex uelocitate congelationis earum, & tarditate congelationis ipsarum, & alij sumuntur ex odoribus: & alij ex saporibus. Et

Et quandoque sumuntur ex coloribus:& quãdoque sumuntur ex operationibus, & uirtutibus notis:ex quibus acquiruntur significationes suæ manifestæ super uirtutes ignoratas. Via autẽ prima est, quoniam rerum similium in constitutione essentiæ.s.in raritate & spissitudine, quęcunque recipit calefactionem uelocius est calidior:& quæcunque recipit infrigidationem uelocius, est frigidior. Et ex una causarum in hoc est: quoniam res quandoque calefit uelocius alia, agente existente uno: quoniam in seipsa est calidior altera: & neque infrigidat ipsam nisi frigus accidens: quumque aduenit caliditas exterior: & consentit ipsi uirtus calida innata, quæ est in ipsa; æquatur alij in causa exteriore, & superfluit illi in uirtute, quæ est in ipsa,& fit calidior. Et secundum hoc cognosces dispositionem eius, quæ infrigidatur uelocius. Et post illud in danda causa eius est sermo prolixus, de quo intromittit se ille, qui loquitur in principijs naturalibus præter medicum. Quum autem una earum est maioris raritatis: & altera maioris spissitudinis; tunc illa, quæ est maioris raritatis, quamuis sit similis alij in frigiditate & caliditate ipsius: tamen patitur [a] † § § uelocius propter debilitatem sui corporis. Res autem, quarum proprietas est ut congelentur: & illæ quarum proprietas est ut [b] § in phlegmate igniantur§ possibile est ut adinuicem comparentur: ergo quæcunque est uelocioris congelationis; & eius essentia est sicut essentia alterius; est frigidior:& quæcunque est uelocioris inflammationis:& eius essentia est sicut essentia alterius, est calidior; propter illud quòd diximus prius. Nos enim non dicimus, quòd res sit calidior & frigidior, nisi cum comparatione ad impressionem caliditatis innatæ in ipsa, quæ est in nobis. Et quum ipsa est longinquior à congelatione, & uelocior ad inflammationem: tunc iudicamus, quòd ipsa est in impressione à caliditate nostra innata illo modo. Principia uerò ista demonstratione ostẽsa sunt, sicut oportet in scientia naturali. Quũ autem duæ res diuersificantur in raritate & spissitudine: deinde inuenitur spissior ex eis inflammationis uehementioris, & tardioris congelationis: tunc iudica proculdubio, quòd est calidioris substantiæ. Et similiter quum inuenis raram tardioris inflammationis: tunc scias quòd est fortioris frigoris. Si autem inuenis raram ex eis uelocioris inflammationis, non conuenit tibi ut iudiciũ des:& ponas ipsam propter hanc causam fortioris caliditatis. Fortasse enim raritas est causa in uelocitate inflammationis eius. Sicut si tu inuenis raram ex eis uelocioris congelationis, non conuenit tibi omnino, ut des iudicium, & ponas eam propter hãc causam uehementioris frigoris. Forsitan enim raritas est causa in uelocitate congelationis eius, propter debilitatem corporis ipsius, & uelocitatem passibilitatis eius; sicut uinũ: quãuis enim ipsum sit calidioris complexiõis, quàm oleum de cucurbita; tamen uelocius congelatur, quàm illud oleum: immò illud oleum densatur et non congelatur; sed uinum congelatur. Rerum enim quædam sunt, quæ congelantur absque cõdensatione:& sunt quædam earum, quæ condensantur absq; congelatione. Huius autem cognitio in scientia existit naturali. Rerum autem recipientium cõdensationem, quum ęquantur in cõstitutione substantiæ, quæ magis recipit condensationem ex frigore; est frigidior earum. Et plurimæ quidem res non congelantur nisi in calore. Et res, quarum proprium est in calore congelari, omnes resoluuntur per frigus: sicut res, quæ congelantur ex frigore, omnes resoluuntur calore. Calor autem congelat siccitate: & frigus [c] §congelat spissitudine§ secundum sententiam Galeni. Veruntamen sententia philosophi primi diuersa est ab ea in re modica: sed illius perscrutatio in alia continetur scientia. Et quum sint quædam medicinarum calidiores, sed sunt grossiores; possibile est ut ipsę suscipiant congelationem: sicut suscipiunt illæ, quæ sunt frigidiores eis, propter grossitudinem suam. Et quũ sint quædam frigidiores, sed sunt subtiliores; possibile est ut suscipiant inflammationẽ, sicut recipiunt illę, quæ sunt calidiores eis, propter subtilitatem sui. Condensatio autem & [d] §congelatio§ nõ significant augmentum in caliditate, neque augmentum in frigiditate [e] §plerunque enim condensatur terreitas, quæ est in eis: & res propter multitudinem aqueitatis & aereitatis rarificantũ.§ Et multoties accidit aereitati ut ĩfrigidetur, & cõuertatur in aqueitatem [f] §& rarificetur compositũ§ & fiat frigidum. Et multoties [g] §resoluitur§ aqueitas frigida, propter igneitatem feruentem in eis, [h] † § § & conuertit eam in aereitatem, & cõdensat ipsam, quemadmodum accidit spermati ex [i] † § § condensatione. Quum ergo separatur ab eo calor igneus, subtiliatur: & non prohibet terreitas, quãdo sit cum ea igneitas superflua: quare possibile est ut sit diuisio prima uehementis caliditatis. Et non prohibet aqueitas, quin cũ ingrediatur aereitas, non superãs uirtutem eius, & sit diuisio secunda uehementis frigiditatis: aut igneitas uincat, & sit uehementis caliditatis ualde. Ex alijs autem canonibus necesse est medicos rem unam scire: quoniam non est possibile ut sapores [k] §dulcis§ & amarus, & acutus sint, nisi in substantia calida: neque ponticus stipticus, & acetosus, nisi in substantia frigida. Et similiter odores boni acuti non sint, nisi in substantia calida: & colores albi in corporibus [l] §congelatis§ in quibus est humiditas, non sint, nisi in substantia frigida: & in corporibus, in quibus est siccitas & [m] §puluerizatio§ non sint nisi in substantia calida: & nigri in utrisque rebus sunt econtrario. Frigus enim albificat humidam substantiam, & denigrat siccam: & calor denigrat humidã, & albificat siccam. Et hoc quidem uerum est & necessarium: ueruntamen hic est causa alia: propter quam significationes istæ quandoque diuersificantur: & propriè in odore, & calore; & propriè in colore suo. Et illud est, quod nos iam ostendimus, quòd corpora medicinalia commiscentur ex elementis contrarijs quandoq; commistione prima: & quãdoque commistione non prima: immò magis digna, ut uocetur complexio secunda. possibile est ergo in hac complexione secunda, ut uni duorũ elementorum iam aduenerit complexio, qua mereatur colorem, aut odorem, aut saporem; & aduenerit ei illud, quod iam meretur: & ut alij elemento iam aduenerit complexio diuersa illi complexioni: & sit possibile ut in ea mereatur colorẽ con-

a † B. plus &.

b B. inflammetur igne.

c B. resoluit cũ humiditate.

d B. coagulatio

e B. Plerunque enim cõdẽsant res terrestres, aut propter terrestreitatẽ, quæ est in eis, & multitudinẽ aquositatis, & aereitatis in eis quũ rarificantur.

f B. & penetret, seu immisceat cum cõposito.

g B. rarificatur.

h † B. quæ facit ipsam ebullire.

i † B. ipsius.

k B. salsus.

l B. coagulatis.

m B. frangibilitas.

contrarium illi colori: aut odorem: aut saporem contrarios primis:& sit possibile ut ea non mereatur contrarium primo. Quod si iam meretur colorem contrarium illi: deinde sint æqualis quãtitatis; peruenit in commisto secundo color cõpositus ex duobus coloribus.& si sunt diuersa, cõtinetur in secundo commisto color magis decliuis ad unum duorum colorum. Si autem secundum non meretur colorem omnino, & similiter odorem, aut saporem:& sint æqualia: qui in eis reperitur color; est primus, & odor est primus.[n] §Et si sint iam fracta propter commistionem partium minutarum alijs contrarijs,& colori secũdo non sit impressio penitus: quoniam hoc etiã frangitur§ fractione peruij permisti colorato:& quasi illud corpus uidetur, uerbi gratia, album: & est possibile ut sit uirtus eius non uirtus albi per hoc quòd est album: sed est ei uirtus alia opposita primæ. Nam quum est corpus permiscendum priuatum colore, ita ut sicut est æqualis quantitatis, sit æqualis in potentia; est uirtus comprehensa inter duas uirtutes æquales. Si autẽ est fortius plurimum colorato, est impressio[o] † § § uirtuti contrariæ uirtuti corporis associati albedini: & est albedo, uerbi gratia, faciens necessarium, ut sit frigidum, & ipsum est calidum[p] § subito,§ hoc est quando est æqualis quantitatis. Quum autem est, uerbi gratia, hoc, quod non habet colorem, aut habet colorem contrarium, paucæ quantitatis cum comparatione ad aliud[q] † § § plurimæ qualitatis & uirtutis,[r] † § § non imprimit penitus impressionem in colore illius alterius, & uincit illud uirtute uictoria uehementi. ita ut sit[s] §color eius§ quasi non habeat uirtutem innatam omnino. Considera ambas dispositiones ĩ libra lactis, cui si pmisceas duos aureos euphorbij, ita permiscendo ut sint quasi res una, est permistum ex eis calefaciens in ultimo:& sensus non discernit euphorbium ex eis utrisq;, neque colorem eius neque priuationem ipsius à colore, si est priuatum colore, & neque uidet nisi albedinem puram, & nos quidem[t] § ueraces erimus § quòd hæc albedo est substantiæ frigidæ: uerbi gratia: si posuerimus quòd lac est frigidum:& mentiemur, si dixerimus quòd hæc substantia confusa, est frigida. Et illud ideo quoniam hæc albedo nõ est color huius corporis confusi permisti ex parte unde est confusum & permistum: sed est color unius simplicium eius uincentis quantitate, & uicti uirtute, quæ sensata est ex eo:& ita oportet ut tu formes dispositionẽ in albo[u] §natura, quæ est commistioni§ quæ est in ultimo caliditatis: & uidetur quòd sit frigidum sicut piper album. Quẽadmodum enim hoc est permistũ arte: similiter quandoque commiscetur natura:& est forma existens hæc forma.[x] § Harum quidem qualitatum sensatarum: quædam sunt digniores, ut[y] † § § efficiat in eas impressionem manifestam illud,§ quod eis permiscetur ex contrario:& dum perseuerant qualitates earum uere sensatę,& non sentiuntur in eis contrariæ earum,[z] † § § sunt uincentium uirtutum: & hoc quidem est in saporibus: non secundum quòd sit necessariũ: sed secundum quod est plurimum:& post sapores est in odoribus:& post utraque est in coloribus, & in coloribus quidem est sicut sine fiducia cũ eo.

[n] B. quæuis sint is confracti seu remissi propter permixtionem§ partiũ quæ sunt priuatæ non habẽtes partes cõtrariãtes, & in secũdo non est: impressio coloris penitus: qm̃ huiusmodi etiã franguntur.

[o] † B. tribuẽda

[p] B. uehemẽter

[q] † B. sed est.

[r] † B. tunc.

[s] —— B.

[t] B. credemus.

[u] B. naturaliter commisto.

[x] B. Verum ex istis qualitatibus sensatis illud est dignus ut imprimat impressionem manifestã. Alia litera. Verũ istarũ qualitatũ sensatarũ quædã sũt digniores, ut in eas imprimatur impressio manifesta,& sunt illæ cum quibus est contrariũ suum admixtum.

[y] † B. Alia litera. non.

[z] † B. tunc.

Et ex causis quidem, in quibus sapores uincunt odores in hoc capitulo est aduẽtus eorum ad sensum cum obuiatione. Sunt ergo digniores ut perducant ex omnibus partibus medicinę uirtutem: sed odores, & colores imprimunt sine obuiatione suorum corporum: quare possibile est, ut perueniat ad sensum ex partibus habentibus odorẽ uapor ex subtili partium eius, & inobediens fiat uapor[a] §spissus§ partium eius, & non uaporet: & possibile est ut perueniat ad ipsum color[b] § manifesti:& est § uincens sine uicto occulto. Et quoniam odores quandoq; significant sapores, sicut odor dulcis,& acetosi,& acuti,& amari, tunc sunt odores sequentes sapores. Sapores ergo in significatione sunt plus ueri, deinde odores, post colores. Amplius si in saporibus non caderet etiã hæc compositio prædicta, non esset opium in amaritudine sua cum frigiditate superflua: hic autẽ error, qui accidit in saporibus cadit in parte frigoris plusquam in latere caloris: scilicet ut insit medicinæ sapor significans caliditatem quum sit frigida: hęc enim plus est, quàm ut medicinæ insit sapor significans frigus quum sit calida: quoniam calor in pluribus dispositionibus est fortioris impressionis,& manifestioris operationis, & magis penetrans. Si ergo frigido sit permistum in cõplexione naturali calidum, summa uirtutis cuius sit summa frangens frigus, quod ei opponitur, est dignius ut appareat ei sapor frangens saporem ipsius, quum sit calidum in omnibus dispositionibus magis penetrans,& magis uincens,& dignius ut ferat sapores,& odores. Et propter hanc causam non inuenis acetosum: aut ponticum, in quo non est permistio sensu, quòd sit calidum secundum plurimum suæ complexionis, sicut inuenis amarum, & mordicatiuum frigidum secundum plurimum suæ complexionis: ueruntamen hoc est plurimum,& multo pluris plurimitatis quàm aliud: sed non est necessarium. Et postquam scis canonem istum, oportet nunc ut narremus tibi illud, quod dicunt medici de saporibus, & odoribus,& coloribus. Ipsi enim ponunt sapores simplices nouem: & quamuis sint penitus octo sapores,& unus priuatus sapore:& est insipidus[c] § cuius § sapor penitus non comprehenditur sicut aqua: ipsi enim nominant saporem omne, quod gustu iudicatur tali iudicio, qđ est actu: aut iudicio, quòd est potentia non efficiens omnino, & est illud, quòd non habet saporem: & est secundum duos modos scilicet aut insipidum priuatum sapore secundum ueritatem: aut insipidum priuatum eo apud sensum. Insipidum autem secundum ueritatem est, cui non inest sapor secũdum ueritatem. Et insipidum apud sensum est illud, quod in seipso habet saporem: uerum propter uehementiam suæ spissitudinis, non resoluitur ex eo aliquid, quod linguæ admisceatur,& comprehendat ipsum: deinde quum ingeniatur ut resoluantur partes eius, & ut subtilientur, sentit saporem eius, sicut æs adustum, & ferrum. lingua enim non consequitur ex eis saporem, quoniam non resoluitur ex substantia amborum aliquid perueniẽs ad humiditatem positã in lingua, quę est media in sensu gustus.& si ingenietur, ut in partes minimas conuertatur, apparebit eius sapor fortis. Sapores autem sunt octo, quos

[a] B. ex spisso.

[b] B. manifestus.

[c] B. almesich cuius.

quos ipsi dicunt qui sunt uerè sapores, post insipidum. Et sunt dulcedo, amaritudo, acuitas, & salsedo, acetositas, ponticitas, stipticitas, & unctuositas. Et dicunt quòd substantia ferens saporem: aut est spissa terrea, aut est subtilis, aut media: & eius uirtus est calida, aut frigida, aut æqualis. Spissa igitur terrea, si est calida, tunc est amara: & si est frigida, est pontica: & si est æqualis: tunc est dulcis. Et subtilis si est calida, tunc est acuta: & si est frigida, tunc est acetosa: & si est æqualis, tunc est unctuosa. Et media in spisitudine, & subtilitate, si est calida, tunc est salsa: & si est frigida, tunc est stiptica: & si est æqualis; tunc dicunt quòd est insipida, & insipida sunt uerba. Acutum autem est calidius, deinde amarum, deinde salsum: quoniam acutum est fortius ad resoluendum, & ad incidẽdum, & abstergendum, quã amarum: deinde salsum est, sicut amarum cõfractum cum humiditate frigida: quod significat illud quòd diximus in modo generationis eius: [d] {& similiter} quũ salsum calefit à sole, aut igne: aut separatione aqueitatis frangentis uirtutem caloris, fit amarum. & similiter † nitrum, & sal amarum calidius est sale, quod comeditur. Ponticum uerò est frigidius, deinde stipticum, postea acetosum: & propter hoc in omnibus fructibus, qui dulcescunt, prius est ponticitas uehementis infrigidationis. Quum ergo currunt in eis aqueitas & aereitas, ita ut temperẽtur parumper cũ aereitate, & calefactione solis digestiua, declinant ad acetositatem sicut agresta: & inter illud trahũt ad stipticitatem parumper non cum ponticitate: deinde permutantur ad dulcedinem, quum agit in eis caliditas digestiua. Et quandoque permutantur ex ponticitate ad dulcedinem absque [e] {acetositate} sicut oliuæ. Acetosum uerò quanuis sit minus frigidum quàm stipticum: tamen in pluribus est pluris infrigidationis eo, propter sui subtilitatem & penetrationem suam: ponticum autem & stipticum sunt in sapore propinqua: sed stipticũ non contrahit, nisi quod de lingua manifestũ est: ponticum uerò contrahit, & exasperat, quod manifestum est & occultum. Et ex eis quidem, quæ [f] {ualent} ad exasperationem eius, est quòd ipsum non diuiditur propter sui spisitudinem in partes minimas uelociter, neque continuantur adinuicem uelociter. Et propter has duas causas ipsarum casus in lingua separatur sensibiliter: quare diuersificatur propter stipticitatem suam in partibus eius, & diuersificatur situs earum & exasperantur. Et ad illam diuersitatem iuuat diuersitas partium membri in poris suis, & suis continuationibus. Et ponticum quidem est subtilius, & magis intrans. Acutum uerò & amarum sunt linguã radentia rasione: sed amarum nõ radit, nisi quòd de lingua apparet. Acuti autem abrasio, & eius separatio est profunda: quoniam est subtilis substãtiæ profundans: sed amarum est grauis substãtiæ siccæ. Et propter illud ipsius purum, non recipit putrefactionem, ex qua animal generetur: neque purum ipsius nutrit animal, & propter siccitatẽ suam amarum, quod abradit: abradit cum exasperatione aliqua. Ex eis autem, quæ caliditatem acuti amari caliditatem fortiorem efficiunt, est ipsius penetratio: quare uehementer incidit, & uehementer resoluit, ita ut corrodat, & putrefaciat, & perueniat ad hoc ut interficiat. Dulce uerò & unctuosum ambo dilatant linguam, & leniunt eam faciendo currere illud, quod frigus læsit, & congelauit absque resolutione, & remouẽt ipsius asperitatem: uerum unctuosum facit illud absque calefactione manifesta: & dulce facit illud cum calefactione. Quapropter digerit dulce plus. Dicunt medici, dulce non factum est suaue, uel delectabile: nisi quia taliter abstergit grossitudinem, quòd eam [g] {aptat} & lenit eam, & currere facit ipsam, & remouet impedimentum congelationis eius absque incisione & separatione continuitatis, & obuiatione laboriosa: & neque calefacit cum calefactione nociua: immò delectabili sicut est delectatio aquæ temperatæ calidæ quum effunditur super corpus. [h] † { }
Sermo uerò [i] {differentiæ} in hoc apud illum est, qui est altioris gradus quàm medici. Et nõ oportet quidem ut sit illud, quod est dulcius, nutribilius: neque illud, quod est suauius, nutribilius: quanuis sit impossibile quin in omni nutriente apud medicos sit dulcedo aliqua [k] {ueruntamen} nutrimentum alijs indiget conditionibus præter dulcedinem hanc. Et unctuosum [l] {comparatum} est dulci. Spissum uerò, quod ad utrunque eorum conuertitur operatione caliditatis proportionalis conuertitur ad dulcedinem [m] {quum est in initio suæ subtilitatis} cum aqueitate, & pauca aeritate: & conuertitur ad unctuositatem [n] {quũ est intentio suæ subtiliationis cum aqueitate delectabili} & permiscẽ ei aereitas plurima, cuius introitus ad aqueitatem sit uehemens. Amarum autem & salsum linguam abradunt: ueruntamen salsum abradit leuiter, & lauat, & non exasperat: & iuuat ipsum ad illud aduentus obuiationis suæ membro ad omnes partes eius cũ æqualitate propter sui subtilitatem: sed tamen ipsum lędit os stomachi: amarum uerò abradit uehementer ita ut exasperet, & iuuat ipsum ad illud diuersitas locorum suorum secundum quòd diximus. Acutum uerò & acetosum mordicant linguam: sed acutũ mordicat eam uehementer cum calefactione. Et acetosum mordicat eam mediocriter absque calefactione. Et salsum quidem prouenit ex resolutione amari in insipido aquoso: quum ergo [o] {congelatur} sicut aqua cineris, fit salsum. Et acetosum prouenit ex conuersione dulcedinis cum diminutione caliditatis: aut digestione ponticitatis cum augmento humiditatis & caliditatis: & eius substantia secundum summam rei, est substantia humida. & similiter dulce: substantia enim eius ad humiditatem pertinet: sed substantia amari & pontici ad siccitatem. Operationes autem dulcis sunt digestio, & lenificatio, & multiplicatio nutrimẽti, & natura diligit, ipsum & uirtus attractiua attrahit ipsum. Et operationes amaritudinis sunt abstersiua & exasperatiua. Et operatio ponticitatis est [p] {contractio,} si est debilis: & expressio, si sit fortis. Et operationes stipticitatis sunt [q] {contractio} & inspissatio, & induratio, & retentio. Et operationes unctuositatis sunt lenificatio, & lubrificatio, & [r] {coctio} parua. Et operationes acuitatis sunt resolutio, & incisio, & putrefactio. Et operationes salsedinis sunt abstersio, ablutio, & exsiccatio, & prohibet putrefactionem. Et operationes acetositatis sunt infrigidatio,

d B. & propter illud.
† baurach.
e B. quòd fiant acetosa.
f B. adiuuant.
g B. rectificat.
h † B. alchasser idest super corpus valde infrigidatum.
i B. distinguẽs seu verificans.
k B. quoniam.
l B. proportionatum.
m B. quãdo plurimũ operationis eius est subtiliatio.
n B. quãdo plurimum operationis eius est subtiliatio cum aquositate dulci, seu insipida.
o B. coagulatur
p B. stipticitas.
q B. stiptícatio.
r B. maturatio, seu digestio.

tio,& incisio. Et quandoque aggregantur duo sapores in substantia una, sicut est aggregatio amaritudinis,& stipticitatis in licio:& nominatur horribilitas:& sicut aggregatio amaritudinis & salsedinis [f] §in lacubus§ & nominatur turpitudo:& sicut aggregatio acuitatis & dulcedinis ĩ melle cocto:& sicut aggregatio amaritudinis,& acuitatis, & stipticitatis in melongena : & sicut aggregatio amaritudinis,& insipiditatis in endiuia. Et quandoque adiuuant se ea, quæ proueniunt ex duobus saporibus ad confortandum illud, quod prouenire debet ex uno sapore: Acuitas enim & mordicatio remanentes in aceto ex uino, faciunt ipsum uehementioris infrigidationis : quoniam acuitas & mordicatio aperiunt transitus,& adiuuant ad penetrandum.& non perueniunt in aceto ad hoc ut ipsum calefaciant, ita quòd inde sit curandum: ergo fit infrigidatio aceti magis profundans. Et quandoque iuuant se ea, quæ proueniunt ex duobus saporibus ad confringẽdum illud, quod prouenit ex uno sapore, sicut acetositas & ponticitas in †acresta: ponticitas enim acrestę prohibet eius acetositatem ab infrigidatione ultima. Et quandoque essentia iuuat qualitatem: & quandoq; est contraria. iuuans quidem est sicut subtilitas, quæ associatur acetositati:& ponit infrigidationem eius magis profundantem: contraria, uerò est sicut spissitudo, quæ associatur [t] § lacti acetoso § & ponit infrigidationem eius breuiori spatio. Et quandoque accidit ut sint quidam sapores nõ puri:& deinde purificentur secundum tempus, sicut aqua acrestę: quum enim super ipsam prolongatur tempus, purificatur eius acetositas propter multitudinem eius, quod residet ex pontico, & reliquis. Et quandoque accidit ut sint quidam sapores puri,& permiscet eos tempus cum alijs, sicut mel: tempus enim ipsum amarum efficit,& acuit, augmentata acuitate,& amaritudine: [u] §& sicut uigorat amaritudo temporis : idest quam facit tempus,& eius acuitas, expresionem uuæ. nã tempus in primis dat amaritudinem permista terra: deinde incipit in ipsa puritatem,& clarificationem facere.§ Quum ergo permiscentur ponticũ & amarum, fit abstersio cum stipticitate, & est cõueniens consolidationi [x] §exiturarum§ in quibus est laxitas pauca : & conuenit omni solutioni [y] † § § cuius causa est oppilatio, & confert spleni uehementer, si amaritudo non est in eo debilis. Et omnia quidem, quæ sunt huiusmodi, conferunt stomacho & hepati. Amarum enim absolutum,& acutum absolutum, nocent uisceribus : et si associatur eis stipticum, conferunt : nam ipsa sua amaritudine radunt,& quod est in eis de stipticitate seruat uirtutem uiscerum. Et quandoque est in stiptico amaritudo : immò in stiptico, in quo non apparet multitudo amaritudinis, uirtus soluens choleram citrinam, & aquositatem, cum expresione:& non est in ipso uirtus soluens phlegma uiscosum:& propriè si stipticitas est fortior amaritudine:& hoc est sicut absinthium. omne autem dulce cum stipticitate, uisceribus est amicum, quoniam est suaue,& confortans etiam. [z] §Et prohibet exasperationem§ † gulæ : quoniam est simile temperato. Et omne exsiccantium propter ponticitatem suam: aut stipticitatem, quum est in eo unctuositas, aut insipiditas, aut dulcedo: & uniuersaliter quod prohibet mordicationem, est generatiuum carnis. Si autem est stipticum cũ acuitate & amaritudine;& est cõpositum ex substantia ignea & terrea: est conueniens ulceribus, & exituris, in quibus est humiditas mala:& conueniens ualde ad consolidandum. Et quandoque fit compositio ex uirtutibus istis, secundum compositionem materierum earum : & saporum secundum ratiocinationem, quam cõditionauimus ante. Hæc ergo sunt, quæ diximus de saporibus,& quæ sequuntur secundum ipsarum principia. Sermo autem uerificans in his rebus, est sapienti naturali: sed medico quantitas hæc sufficit assumpta ex eis. Odores uerò proueniunt à caliditate, & proueniunt à frigiditate: sed eorum olfactio, & ipsorum sternutatio est caliditas secundum plurimum: quoniam causa plurima in propinquitate odorum ad uirtutem odorandi, est substantia subtilis uaporosa : quamuis sit iam concessum, quòd sit secundum semitam conuersionis aeris præter resolutionem alicuius ei ex habente odorem: ueruntamen est primum secundum plurimum. Omnes ergo odores, ex quibus sentitur mordicatio, aut qui declinant ad latus dulcedinis, sunt calidi: & illi ex quibus sentitur acetositas,& [a] †§rei humidę & situitosæ§roralis oẽs sunt frigidi. Et bene redolẽtia secũdũ plurimũ sunt calida, nisi illa, quib. associatur roritas [b] § ut muschus § & sedatio spiritus,& anhelitus: ut cãphora,& nenuphar. Corpora enim amborum non euacuantur ex substantia infrigidante associata odori usque ad cerebrum. Omne ergo bene redolens est calidum:& similiter omne †aromaticum: quare propter illud sunt facientia dolorem capitis. De coloribus iam locuti fuimus,& fecimus te scire, quòd ipsi diuersificantur secundum plurimum:& nõ sunt sicut odores secundum plurimum: sed ipsi demonstrant in intentione una, demonstrationem plurimam. Et est quidem quum speciei unius diuersificãtur modi:& quidã eorum sunt decliues ad albedinẽ, & quidam eorum sunt decliues ad tincturam rubeam, aut nigram: tunc ad albedinem declinantes si sunt in specie frigidi, natura sunt frigidiores: & declinantes ad alia duo sunt minus frigidi. Et si natura trahit ad caliditatem; tunc res est econuerso. Et hoc quidem quandoque diuersificatur in rebus: ueruntamen illud, quod est secundum plurimum, est, quod dixi ante. Loquamur ergo nunc de operationibus medicinarum singularium.

[f] B. in locis adustis seu in terrenis adustis, in quibus aqua cõgregatur.

† omphacio.

[t] B. almassal.

[u] B.& succum uuæ amarũ efficit tẽpus amaritudine permixta, deinde incipit in ipsa ad puritatem declinare.

[x] B. vlcerum.

[y] † B. ventris.

[z] B. & confert asperitati.

† meri.

[a] B. caragie. † charagiati.

[b] B. tendic.

† alesenia ti.

ANNOTAT.

Docet quo pacto medicamentorum facultates rationis ui sint inuestigandæ. & fontes quatuor proponit. primum autem naturalem quandam eorum potentiã ob quam alia facilè calescunt, alia frigescunt. aitq; calida ea esse, quæ cito calefiunt: frigida, quæ congelascunt. sicut enim inter ea, quæ similes habent qualitates facilis transitus est, ut scribit Arist. 2. de gene. & cor. ita, quæ similem potestate qualitatem habent, eandem facilè actu concipiunt. propterea & Gal. 3. de temp. & 4. de usu part. pinguedinem calidam eo argumento putat, quòd cito inflammatur. Hanc regulam ut intelligenda sit, author docet copiosè. At uerò de congelatione & cõdensatione quoque uerba facit, pro qua re uide Arist. 4. meteor. Vide & Auerroem 5. Coll. ubi doctißimè disserit,

Text. 33. Cap. 5. Cap. 9. Cap. 26.

ferit, quomodo ex cōgelatione, coagulatione, atque alijs id genus qualitatibus, rerum facultates noscantur. Agit præterea & de coloribus, saporibus, atq; odoribus. pro quo pete Gal. 4. de simpl. med. fac. & Paulum lib. 7. præsertimq; Auerroem quinto Coll. atque philosophum lib. de sens. & sens.

Cap. Cap. 27. 28. 29. Cap. 3. 4. 5.

De operationibus medicinarum singularium. Cap. 4.

DIcemus quòd medicinæ simplices habent operationes uniuersales: & operationes particulares: & operationes similes uniuersalibus. Operationes itaq; uniuersales sunt sicut calefactio, infrigidatio, & expulsio, & attractio, & ulceratio, & consolidatio: & quæ sunt similia illis. Et operationes particulares sunt, sicut iuuamentum in cancro: & iuuamētum in hæmorrhoidibus, & iuuamentum in icteritia: & similia his. Et operationes, quæ sunt similes uniuersalibus, sunt sicut prouocatio, & solutio: & quæ sunt similia illis: hæ enim quāuis sint particulares: quia sunt in membris proprijs, & cū instrumentis proprijs, tamen sunt similes uniuersalibus, quoniam sunt operationes rerum, quarum iuuamēta & nocumenta sunt communia cum hoc quòd patitur ab eis corpus totum [a]†§ § non per accidens. Nos uerò non rememoramur hic, nisi operationum earum uniuersalium: & similium uniuersalibus. Vniuersalium itaq; operationum aliæ sunt, quæ sunt primæ. Et aliæ sunt, quæ sunt secundæ. Et primæ quidem sunt operationes quatuor, quæ sunt infrigidatio, calefactio, humectatio, & exsiccatio. Secūdarum uerò aliæ sunt, quæ sunt istę eædem operationes: sed sunt mensuratę: aut comparatæ cum termino additionis: aut diminutionis, sicut adustio, & putrefactio: & sicut congelatio. nam istæ eædem sunt calefacientes, & infrigidantes: sed sunt mensuratæ & comparatæ. Et aliæ sunt, quæ sunt operationes aliæ: sed sunt procedentes ab istis: sicut stupefactio, & sigillatio, & attractio, & lubrificatio, & apertio, & conglutinatio: & quæ sunt similia illis: uniuersalibus uerò similes sunt, sicut uētris solutio, & prouocatio, & sudoris eductio. Et ante quidem quā loquamur de operationibus earum, loquamur de proprietatibus, quas in seipsis habent. Dicimus ergo quòd proprietates, quas medicinæ in seipsis habent: aliæ sunt ipsæ qualitates quatuor notæ: & alię sunt odores, & colores: & aliæ sunt proprietates famosæ, quarum sunt istæ subtilitas, & spisситudo, & puluerizandi proprietas, & uiscositas, & congelatio, & [b] §cursus: § & mucillaginositas: & oleaginositas: & [c] §spongiositas: § & leuitas, & grauitas. Medicina autē subtilis est cuius proprietas est, ut quū à uirtute patitur naturali, quæ in nobis est, diuidatur in corporibus nostris in partes minimas sicut crocus, & cinnamomum: & hæc quidem medicina magis confert in omnibus suis impressionibus, quàm omnes medicinæ [d] §ita ut licèt in eius desiccatione non sit mordicatio, tamen consequatur desiccationem rei fortis mordicantis. § Et intelligo per spissam, cuius non est istud de suis proprietatibus, sicut cucurbita, & [e] §gypsum: § Per uiscosam uerò significamus omnem medicinam, cuius proprietas est actu: aut potentia, qua est eius operatio quū caliditas innata in eam impressionem efficit ut recipiat extensionem suspendendo, & non abscindatur quando extenditur. Et est illa, cuius duabus extremitatibus quum duo adhærent corpora, & mouentur ad elongationem, possibile est, ut cum eis moueatur præter quàm illud, quod est inter eas abscindatur, sicut mel. Et puluerizabilis quidem est, quæ in partes diuiditur paruas, propter compressionem paruam, cum siccitate, aut congelatione: sicut aloes bonum. Et congelatiua est illa, cuius proprietas est, ut perueniat, taliter quòd moueantur partes eius ad dilatationem à quocunque loco ponatur: ueruntamen actu est fixa secundum suam figuram & suum situm, propter causam frigidam ualde sicut cera: & uniuersaliter est cuius proprietas est, ut fluat, non tamē actu fluit. Et medicina quidem [f] §decurrens§ est medicina, quæ nō firmatur secundum suam figuram & situm suum, quum sistitur super corpus durum: sed mouentur partes eius superiores ad inferiores in partibus, ad quas earum processus est possibilis, sicut fluxibilia omnia. Et medicina mucillaginosa est illa, cuius proprietas est ut quum infunditur in aqua, aut in corpore aquoso, separentur ex ea partes permistæ illi humiditati, & perueniat substantia aggregata ex eis ad [g] §lubricitatem§ sicut psyllium & althea: & semina mucillaginosa soluunt cum lubricitate nisi assentur, & fiat eorum mucillaginositas [h] §cōglutinositas§ & retineat. Et [i] §oleagina§ est medicina, in cuius substantia est aliquid unctuositatis, sicut grana. & [k] §spongiosa§ est medicina, quę est sicca in actu, terrea: cuius proprietas est, ut quū obuiat ei aqua, aut humiditas liquida, profundetur aqua in ipsa, & penetret aqua in meatibus eius occultis, ita ut non uideatur, sicut calx non extincta. In leui autem & graui res est manifesta. Medicinarum autem operationes famosas oportet nos numerare secundum conditiones prædictas: deinde continenter ponamus descriptiones, & expositiones nominum earum secundum ordinem unum. Dicitur ergo medicina calefactiua, subtiliatiua, resolutiua, abstersiua, [l] §carminatiua uel exsiccatiua§ exasperatiua, aperitiua, mollificatiua, maturatiua, digestiua, incisiua, frangitiua uentositatis, attractiua, mordicatiua, rubificatiua, pruritum faciens, ulceratiua, corrosiua, adustiua: frangens [m] §disrumpens§ putrefactiua, cauterizatiua, excoriatiua. Istę ergo sunt. xxiij. operationes. Et est ordo alius, infrigidatiua, cōfortatiua, repercussiua, ingrossatiua, crudum faciens, stupefactiua. Et istæ sunt sex operationes. Et est ordo alius, humectatiua, inflatiua, lauatiua, sordidatiua [n]†§ §lubrificatiua, planatiua. Istę itaque sunt sex operationes. Et ordo alius, desiccatiua, expressiua [o] § contractiua § oppilatiua, glutinatiua, consolidatiua, generatiua carnis, sigillatiua. Istę ergo sunt octo operationes. Et est aliud genus proprietatum secundum operationes earum, pernitiosa, uenenosa, theriaca, †antidotus. Et etiam est solutiua, prouocatiua, sudoris eductiua. Omnes ergo istę sunt. xlix. operationes, quas eligimus de summa operationū proportionatarum uel pertinentium: & nos quidem narrabimus unamquamque harum operationum sua descriptione. Calefactiua est nota. Subtiliatiua ergo est medicina, cuius proprietas est ut ponat

---

[a] † B. non per se sed.
[b] B. fluxibilitas
[c] B. exuccatio.
[d] B. ita vt etiā in exiccatione, quāuis in ea nō sit mordicatio: quæ consequatur, seu perueniat ad exiccationem.
[e] B. lactucā.
[f] B. fluida.
[g] B. viscositatē.
[h] B. glutinosa.
[i] B. vnctuosa.
[k] B. exuccatiua
[l] ——— B.
[m] B. vel comminuens in paruas partes.
[n] † B. ulcerum.
[o] B. stipticatiua.
† bezahar.

Line numbers in margin: 10, 20, 30, 40, 50, 60

nat essentiam humoris subtiliorem cum caliditate tẽperata, sicut hyssopus, & alhasce, & chamęmilla. Resolutiua uerò est medicina, cuius proprietas est ut separet humorem faciendo ipsum uaporem: & extrahendo ipsum à loco, in quo fuit detentus scilicet partem post partem, donec assiduatione illius operationis finiat illud, quod ex eo remanet fortitudine suę caliditatis, sicut castoreum. Et abstersiua quidem est medicina, cuius proprietas est ut moueat humiditates uiscosas, & congelatas ab orificijs pororum in superficie mẽbri ita ut elonget eas à loco, sicut aqua mellis. Omnis autem medicina [p] § abstersiua essentialiter § lenit naturam: licèt in ea non sit uirtus solutiua. Et omne amarum est abstersiuum. Exasperatiua uerò est medicina, quæ ponit superficiem membri diuersarum partium in latitudine & profunditate: aut propter fortitudinem contractionis suę cum spisitudine substantiæ suæ, secũdum quòd præmissum est: aut propter uehementiam suæ acuitatis cum subtiliatione substantiæ & secat eã, & destruitur æqualitas: aut propter suam abstersionem à superficie aspera in principio uel in radice plana per accidens, quoniam cum abstergit à membro grossæ essentiæ cuius superficies est aspera: & partium situs diuersus humiditatem uiscosam currentem super eam, & facientem prouenire superficiem extraneam planam, egreditur [q] § asperitas plurima & procedit. § Et hæc medicina est, sicut corona regia. Et magis manifesta operatio ipsius in exsiccando, non est nisi in omnibus ossibus, & cartilaginibus, & minus manifesta in cute. Aperitiua autem est medicina: cuius proprietas est ut moueat materiam existentem intra concauitatem meatuum ad exteriora, ut remanere faciat concauitatem meatuum apertam: & hęc quidem est fortior abstersiua sicut petroselinum. Et ipsa quidem non efficit hoc, nisi quia est subtilis, & resolutiua: aut quia est subtilis & incisiua: & tu scies intentionem incisiuæ [r] § iam: § aut quia est subtilis & lauatiua: & scies intentionem lauatiuæ post. Omne autem acutum est aperitiuum. Et omne amarum subtile est aperitiuum. & omne subtile liquidum est aperitiuum, quum ad caliditatem, aut ad æqualitatẽ declinat: & omne subtile acetosum est aperitiuum. Mollificatiua uerò medicina est, cuius proprietas est ut ponat essentiam membrorum habẽtium spissos poros leniorem, caliditate & humiditate sua: & accidit ex hoc ut pori fiant latiores, & expulsio superfluitatum quæ in eis continentur, facilior, sicut emplastrum de anetho, & semine lini. Maturatiua est medicina, cuius proprietas est ut acquirat humori digestionem: quoniam calefacit cum æqualitate: & in ipsa est uirtus [s] § contractiua § retinens humorem usquequo digeratur, & non resoluatur laboriose: & separetur humidum ipsius ab eius sicco, & est adustio: quia facit adustio ut separetur. Et digestiua est, cuius proprietas est ut acquirat cibo digestionem: & tu iam sciuisti illud in his, quæ prę terierunt. Frangens autem uentositates est illa, cuius proprietas est ut essentiam efficiat uentositatis subtilem aeream propter caliditatem & desiccationem suam: quare resoluitur, & fugatur ab eo, in quo retenta erat, sicut semen rutæ. Et incisiua est medicina, cuius proprietas est ut penetret subtilitate sua in id, quod est inter duas superficies scilicet humoris uiscosi, & superficiẽ, in qua est inuiscatus, & remouet ipsum ab ea: & propter hoc adueniunt partibus eius superficies diuersæ [t] § operationis propter quod, ipsa separat eas § quare fit facilis expulsio earum à loco, in quo fixæ erãt, sicut synapis, & oxymel. Et incisiua quidem opposita est uiscosæ facienti adhærere: sicut resolutiua est opposita ingrossatiuæ: & subtiliatiua opposita est inspissatiuę. Et numerant unamquãque earum, & diffiniunt ex ea, quæ compar est ei in rememoratione: & non est quidem conditionis incisiuæ, ut efficiat in essentiam humoris aliquid: sed in continuatione eius: & fortasse separat ipsum in partes: & unaquæque ipsarum est secundum similitudinem essentiæ primæ. Attractiua uerò est illa, cuius proprietas est, ut moueat humiditates ad locum cui obuiat: & illud est propter subtilitatem sui, & caliditatem suam sicut castoreum. & medicina uehementis attractionis est ea, cuius proprietas est, ut moueat humiditates, & extrahat eas ex profundo: & est conferens ualde sciaticę passioni, & doloribus iuncturarũ profundarum emplastrata post purgationem: & per eam euelluntur spinę & sagitte ex locis in quibus retinentur. Mordicatiua uerò medicina est, in qua est qualitas penetratiua ualde subtilis faciens prouenire in continuitate separationem plurimi numeri [u] § inordinati § situs, paruæ quantitatis, quare unaquæque earum non sentitur singulariter: sed sentitur totũ quasi dolor unus sicut emplastrum synapis cum aceto, & acetũ ipsum. Sed rubificatiua est medicina cuius proprietas est ut calefaciat membrum cui obuiat, fortiter: ita ut ad ipsum uehementi attractione sanguinem attrahat, peruenientem ad eius exteriora: & rubefaciat ipsum, & hoc est sicut synapi, & [x] § napellus § & calamentum. Et medicinæ rubificantes efficiunt operationem cauterizationi propinquam. Pruritũ autem faciens est medicina, cuius proprietas est propter acuitatem & calefactionem sui, ut attrahat ad poros humorem mordicatiuum, pruritum facientem, & non peruenientem ad hoc ut exulceret. & quandoque adiuuant ipsum spinæ pilosæ durorum corporum non sensatæ, sicut † ranunculus. Et ulceratiua quidem medicina est, cuius proprietas est ut consumat & resoluat humiditates [y] § continuantes § inter partes cutis, & attrahat materiam malam ad eam, ita ut perueniat ulcus, sicut anacardus. Sed adustiua est medicina, cuius proprietas est ut resoluat subtile, quod est in humoribus & mẽbris, & faciat remanere cineritatem eorum sicut euphorbium. & corrosiua est medicina, cuius proprietas est ut resoluat, & consequatur ex eius resolutione & ulceratione: quatenus de substantia carnis minuatur sicut flos æris: [z] § Rumpitiua § autem medicina est, cuius proprietas est, ut quum humorem inuenit lapideum minoret partes eius, & conterat eas, sicut saxifragia, & sicut lapis iudaicus, & reliqua. Putrefactiua uerò est illa, cuius proprietas est ut corrũpat complexionem spiritus peruenientis ad membrum, & complexionem humiditatis membri eius cum resolutione, ita quòd non est conueniẽs ut sint pars illius membri, & non peruenit ad hoc ut adurat ipsum & corrodat: & resoluat humiditatem

[p] B. cum sua abstersione.

[q] B. seu resultat asperitas radicalis & extra eminet, seu apparet

[r] B. post.

[s] B. stiptica.

[t] B. uel separat actu cũ separatione ipsius.

[u] B. propinqui.

[x] B. ficus.

† Kebikengi.

[y] B. aduenientes.

[z] B. frangitiua, seu cõminutiua i partes paruas.

tatem eius, immò dimittit in ipso humiditatem corruptam, in qua agit [a] non calor innatus & putrefit. Et huiusmodi quidem exemplum est arsenicum, & gumma rutæ agrestis. Cauterizatiua autem est medicina, quę carnem corrodit, & cutim adurit: ita quòd indurat & exsiccat eam, & ponit ipsam quasi adustam: & fit substantia illius cutis [b] obstaculum meatus humoris currentis: aut eiectio in facie ipsius & nominatur escara: & administratur in retētione sanguinis ex arterijs fluentis, & his similibus: sicut dragantum & † calcantum. Excoriatiua autem est medicina, cuius proprietas est propter nimietatem suæ abstersionis, ut abstergat partes cutis corruptas, sicut costus, & aristolochia: & omne, quod confert † lepræ, & panno, & similibus. Infrigidatiua uerò nota est. & confortatiua est medicina, cuius proprietas est ut temperet essentiam membri, & complexionē eius, donec prohibeatur accipere superfluitates ad ipsum effusas, & [c] impedimenta aut propter proprietatem, quę est in ea, sicut terra sigillata, & theriaca, aut propter æqualitatem complexionis suæ: quare infrigidat illud, quod est calidius, & calefacit, quod est frigidius, secundum quòd uisum est Galeno de oleo rosaceo. Repercussiua uerò medicina, est contraria attractiuæ: & est medicina, cuius proprietas est propter frigiditatem suam ut in membro faciat prouenire frigus, & inspissetur ea, & constringantur pori ipsius, & frangatur caliditas eius attractiua, & congeletur illud, quod ad ipsum currit, & inspisset ipsum, & prohibeat ipsum ne ad membrum currat, & prohibeat membrum à receptione ipsius, sicut solatrum in apostematibus. Et ingrossatiua est contraria subtiliatiuæ: & est medicina, cuius proprietas est ut faciat essentiam humiditatis grosiorē: aut congelando ipsam, aut inspissando, aut permiscendo. Crudum uerò faciens, contraria est digestiuæ, & maturatiuæ: & est medicina, cuius proprietas est ut sua frigiditate destruat operationem caloris innati: & etiam extranei in cibo, & humore, ita ut remaneat indigestus & non [d] coctus. Et stupefactiua est medicina frigida, ex infrigidatione, cuius, quam in membro facit, prouenit ut ponat substantiam spiritus deferentis ad ipsum uirtutem motus & sensus, frigidam in complexione sua, & grossam in substantia sui: quare non utuntur eo uirtutes animales: & [e] resoluitur complexio membri propter illud & non recipit impresionem uirtutum animalium, sicut opium, & iusquiamum, & lactuca, & papauer nigrum, & mandragora, & similia eis. Humectatiua autem est nota. Et inflatiua est medicina, in cuius substantia est humiditas extranea grossa, in qua cum calor innatus operatur, non uelociter resoluitur: sed cōuertitur in uētositatem, sicut sunt phaseoli. Et omnia, in quibus est inflatio, sunt facientia sodam: nocentia oculis. Ex medicinis uerò, & cibis sunt, quorum humiditatem prima [f] resoluit digestio ad uētositatem: quare fit inflatio eorum in stomacho, & resolutio inflationis eorum in ipso, & in intestinis. & ex eis sunt, quorum humiditas superflua, quæ est in eis: & est materia inflationis, non patitur in stomacho aliquid, donec ad uenas uadat: aut nō patiuntur in stomacho totaliter: sed pars eorum: & remanet ex eis, quæ patitur in uenis: & ex eis sunt, quæ patiuntur totaliter in stomacho, & conuertuntur in uentositatem: sed non resoluitur sua uentositas in stomacho: immò penetrat ad uenas: & uentositas eius remanet in ipso. & uniuersaliter quidem cum omni medicina, in qua est humiditas superflua extranea, propter illud, quod ei permiscetur, est inflatio, sicut zingiber, & semen erucæ. Et omnis medicina cuius est inflationem facere in uenis, est uirilis membri inflatiua. Lauatiua uerò est omnis medicina, cuius proprietas est ut abstergat non uirtute agente in ipsa, sed uirtute patiente, quam iuuat motus: & significo per uirtutem patientem, humiditatem: & per motum significo cursum: currens enim subtile quum uadit super orificia uenarum, lenit humiditate sua superfluitates: & remouet eas suo cursu, sicut aqua hordei, & aqua cucurbitæ. Sordidans uerò ulcera, est medicina humectatiua, quæ permiscetur humiditatibus ulcerum, & facit eas plures: & prohibet desiccationem & consolidationem. Lubrificatiua autem est, cuius proprietas est ut humectet superficiem corporis obuiantis meatui, & retenti in ipso, ita ut remoueat ipsum ab ea, & faciat partes eius susceptibiliores cursus propter lenitatem earum acquisitam per admistionē eius: deinde moueantur à loco suo grauitate sua naturali, & uirtute expulsiua, sicut pruna in solutione sua. Applanatiua uerò est medicina uiscosa, cuius proprietas est, ut dilatetur super superficiem membri asperi, dilatatione planæ superficiei, & fiat manifestum illius corporis per eam planum [g] rectę asperitatis: aut currat ad ipsum humiditas dilatata hac extensione. Et desiccatiua quidem medicina, est quæ consumit humiditates sua resolutione, & subtiliatione. [h] Contractiua uerò medicina est, quæ facit euenire in membri partibus superfluū motum currentem ad aggregationem ut inspissentur in suo situ: & [i] oppilentur meatus. Sed expresiua est medicina, ex qua peruenitur, propterea quòd [k] contrahit & aggregat partes ad hoc, ut necessario faciat peruenire humiditates subtiles stantes in uacuitatibus earum, ad compresionem & separationem. Oppilatiua autē est medicina sicca, quæ retinetur propter sui spisitudinem & siccitatem: aut propter suam glutinationem in transitu, & facit euenire in ipso oppilationem. Cōglutinatiua est medicina sicca, in qua est humiditas pauca uiscosa, quæ adhæret super orificia, & oppilat ea, & tenet materiam currentem. Omne autem [l] currens lubricum, quū in ipso operatur ignis, fit conglutinatiuum, oppilatiuum, retentiuū. Consolidatiua est medicina, quæ exsiccat & inspissat humiditatem stantem inter duas superficies uulneris propinquas: ita ut conuertantur ad conglutinationem, & uiscositatem, & adhæreat una earum alteri, sicut sanguis draconis & aloes. Carnis uerò generatiua, est medicina cuius proprietas est ut permutet sanguinē superuenietem uulneri in carnem, propterea quòd æquat complexionem eius: & coagulat ipsum cū exsiccatione. Et sigillatiua est medicina exsiccatiua, quæ exsiccat superficiem uulneris, ita ut fiat cortex super ipsam custodiens ipsam ex nocumētis, usquequo generetur cutis naturalis: & est omnis medicina æqualis in duabus actiuis, exsiccans

[a] B. aliud à caliditate naturali.
[b] B. constringēs seu obturāsmeatū humoris fluētis, propterea quòd sint in facie eius tanquam obstaculum.
† colcotar.
† morpheæ.
[c] B. nocumēta.
[d] B. maturatus
[e] B. pmutatur.
[f] B. permutat.
[g] B. habēs asperitatem coopertam.
[h] B. Stiptica.
[i] B. stringatur.
[k] B. stipticat.
[l] B. uiscosum fluidum.

cans absque mordicatione. Medicina uerò perniciosa est medicina, quæ conuertit complexionem ad corruptionem superfluam, sicut euphorbium, & opium. Et uenenum est medicina, quæ corrumpit complexionem, non cum contrarietate tantum: sed cum proprietate, quæ est in ipso sicut napellus. †Antidotus autẽ & theriaca, sunt omnes medicinæ, quarum proprietas est ut conseruent sanitatem, & uirtutem in spiritu: ut ex eis expellat nocumentum ueneni à se. & quasi nomẽ theriacæ artificialibus dignius conuenit: & nomẽ †antidoti singularibus cadentibus secundum naturam dignius. & uidetur quòd uegetabilia [m] ⸢& mineralia ex artificialibus⸣ dignius nomen theriacæ sumant, & mineralia nomen †antidotus. Et uidetur etiam quòd non sit inter ea magna differẽtia. Solutiua autẽ, & prouocatiua, & sudoris eductiua, sunt notæ. Omnis uerò medicina, in qua solutio coniungitur cum [n] ⸢contractione⸣ sicut hermodactilus, est conferens in doloribus iuncturarum, quoniam uirtus solutiua [o] ⸢incipit⸣ & attrahit materiam: & uirtus [p] ⸢contractiua incipit⸣ & contrahit meatum materiæ: quare non redit ad ipsum materia, neque succedit ei alia. Omnis medicina resolutiua, in qua est [q] ⸢contractio⸣ est æqualis, & confert mollificationi iuncturarum, & spasmo earum, & apostematibus phlegmaticis. Et [r] ⸢contractio⸣ & resolutio in unaquaq; earum, confert in exsiccando. Quum ergo aggregantur [s] ⸢contractio⸣ & resolutio, fit fortior siccitas. Medicinæ uerò solutiuæ, & prouocatiuę secundum plurimum sunt prohibentium operationum: nam prouocatiuę secundum plurimum exsiccant fæcem. Et medicinæ in quibus aggregantur uirtus calefactiua & uirtus infrigidatiua, sunt iuuatiuę ualde in apostematibus calidis, qñ ad statum suum perueniunt: qm̃ ipsæ propterea ꝙ [t] ⸢cõtrahunt,⸣ repercutiunt: & propterea ꝙ calefaciũt, soluunt. Et medicinæ, in quibus aggregatur uirtus tyriacæ cum frigiditate, sunt iuuatiuæ hecticæ uehementer. Et illæ in quibus aggregatur uirtus tyriacæ cum caliditate, conferunt frigiditati cordis plusquam aliæ. Virtus autem, quæ diuidit, & ponit unamquanq; complexionem ad partem, qua meretur: ita ut non ponat uirtutem resolutiuam in partem materiei, quæ effunditur ad membrum, neque infrigidatiuam in latere materiei effusæ ab eo; est natura docta obedire creatori sublimi, & glorioso.

† Albezahar.
† albezahar.
m B. ex naturalibus. Alia litera artificialiter ꝑparata, seu mixta.
† albezahar.
n B. stipticitate.
o B. festinat.
p B. stiptica festinat.
q B. stipticitas.
r B. stipticitas.
s B. stipticitas.
t B. stipticant.

ANNOTAT.

Medicamẽtorũ qualitates aliæ primæ, aliæ secundæ, aliæ tertiæ dicuntur. primas caliditatẽ, frigiditatẽ, humiditatẽ, siccitatẽ, uocant, quæ ex prima statim elementorum mistione consurgunt. secundæ ex primis oriuntur, atque has post caliditatem, frigiditatem, humiditatem & siccitatem medicamenta ipsa in humanum corpus inducunt, tales sunt apertio, astrictio, coctio, attenuatio, & aliæ id genus. atque & hæ, & quas primas diximus, uniuersales qualitates appellantur, quòd toti corpori communes sunt: neque in unam magis, aut alteram particulam agunt. Tertiæ uerò qualitates dicuntur, quibus, medicamenta, licet primarum & secundarum ope agant, in proprium tamẽ aliquod membrum aut proprium humorem agunt. & hæ particulares dicũtur qualitates. tales sunt, facultas ciendi urinas, menses, sudores, educendi ex pulmone, capite, renibus, atq; aliæ eius generis. Nonnulli inter primas & secundas, sapores interponunt. Cæterum, quum ex Gal. sententia (etsi Hip. non minimam his quoque agendi uim tribuit, id quod nos alibi fusius sumus prosequuti) sapores agendi & immutandi corporis uim non habeant; constat (id quod optimè aduertit Iulius Delphinus primarius in Ticinensi gymnasio medicus) non satis rectè sapores pro secundis medicamentorum qualitatibus poni, abstersionem uerò & alias eiusmodi pro tertijs. Author noster facta hoc loco qualitatum harum diuisione, quòd aliæ communes, aliæ particulares sint, quasdam tamen similes uniuersalibus adijcit; eas nempe, quæ, quum determinatam quidem particulam spectent: totum tamen corpus aut iuuant, aut lædunt. quamuis id sit per accidens. De his uerò qualitatibus agit author & in Canticis parte secunda tract. 2. agit & Gal. 5. de simpl. med. fac. Sed uide, quæ magnus Auerroes 5. Coll. adnotauit.

Text. 39. & deinceps.
Cap. 2. 3. & deinceps.

De iudiciis quarundam medicinarum extrinsecis. Cap. 5.

MEdicinis accidunt iudicia secundum dispositiones, quæ eis eueniunt per artem. Et illę quidẽ sunt sicut decoctio, & contritio, & adustio cum igne, & ablutio, & congelatio in frigore, & positio in propinquitate aliarũ medicinarum. Sunt enim medicinæ, quarum iudicia alterantur per illud, quod eis accidit ex istis dispositionibus: & quandoque alterantur earum iudicia, propterea quòd alijs permiscentur medicinis, quamuis de hoc loqui sit conueniẽs in compositione medicinarum. Dicimus ergo quòd medicinarum sunt quędam spissa habentes corpora, quare suas uirtutes in decoctione non amittunt: nisi nimiũ in decoquẽdo eas, laboretur, sicut radix capparis, & aristolochia & [a] ⸢zedoaria:⸣ & q̃ sunt illis similia. Et earum sunt quædã medicinæ æquales, quibus mediocris sufficit decoctio: &, si in eis uiolenter laboretur, resoluentur earum uirtutes, & recedent, sicut semina urinam prouocantia, & sticados, & sibi similia. Et ex eis sunt medicinæ, in quarum decoctione non peruenitur ad decoctionem æqualem: immò modica eis sufficit decoctio: quare si addatur ultra feruorem primum ebullitio una, resoluuntur earum uirtutes, & separantur cum decoctione, & non remanet eis impresio, sicut epithimum. nam quum eius decoctio fit multa, destruitur eius uirtus omnino. Et ex medicinis sunt quædam: quarũ uirtus propter contritionem destruitur, sicut scãmonea: quare oportet ut ultima facilitate conteratur, ne ex contritione caliditas eam consequatur corrumpens eius uirtutem. Plurimæ præterea gũmarum sunt huiusmodi. Et ipsarum quidem resolutio in humiditate conuenientior est, quàm contritio. Et omnium medicinarum, in quarũ contritione superfluè elaboratur; operationes destruuntur: non enim quotiescunque minoratur corpus, uirtutem suam secundum quantitatẽ suã, & secundum proportionem minorationis eius, seruat: immò posibile est ut diminutio corporis perueniat usque ad terminum: ne post ipsum corpus aliquid suæ operationis, quæ sibi propria est, agat: quoniam non est necessarium quando uirtus alicuius corporis facit motum aliquẽ, ut medietas illius corporis moueat illud, quod est motum

a B. alzarũbad.

tum ab eo omninò: sicut decem homines mouent onus aliquod in die uno per militare unum: non ergo est necessarium, ut quinque moueant illud aliquantulum: nedum quòd ipsum moueant per medietatem miliaris [b] ≨neque≩ medietas illius oneris ita [c] † ≨ ≩ iam fit singularis, ut quinque [d] ≨singularem eam assumant & ualeant ipsius facere permutationem.≩ Immò possibile est, ut suscipiens permutationem non patiatur à medietate uirtutis penitus, quum ipsum est [e] ≨cum singularitate id quod est cum totalitate≩ & medietas eius non est recipiens a medietate illius, quod recipit in singularitatis dispositione: quoniam est continua cũ medietate altera, non præparata ad hoc ut moueatur ab ea singulariter: & propter hoc non quotiescunque minoratur corpus mediæ, & minoratur uirtus, inuenit patientem in minore sibi simili: neque etiam oportet, ut hoc cum quantitate proportionis suæ minorationis efficiat in patiente à [f] ≨toto≩ omnino operationem, licèt quibusdam uideatur, quòd propter minorationem [g] ≨non≩ destruatur forma & uirtus, sed eorum uerba in compositis sunt uiciniora ad hoc ut [h] ≨eorum uerborum incredulitas uires non sumat.≩ Et medicinæ quidem, quum aliquam operationem habent: si in earum contritione superfluè elaboretur, possibile est, ut ad speciem alterã operationis permutentur. nam uerbi gratia, si potentes sunt in euacuando humorem, aut fęcem, deficiunt ab hoc, & fiunt euacuantes aquositatem, propter casum uirtutis earum: & quoniã ipse propter paruitatem suam fiunt magis penetrantes, quare uelociter perueniunt ad membrum aliud à membro, in quo stant, quum sunt magnæ, & procedit operatio ab eis, & in ipso: sicut narrat Gal. sibi accidisse. Inquit enim superfluè contriui [i] ≨cyminum≩ quare permutatum est, & factum est urinæ prouocatiuum, quum prius fuerit in natura sui, solutiuum naturæ. Oportet ergo ne ad summum perueniatur in conterendo medicinas subtilis substantiæ: immò non oportet ut ad summũ perueniatur, nisi in conterendo medicinas spissæ substantiæ: & propriè quum est uoluntas, ut earũ penetratio perueniat ad [k] ≨finem elongationis≩ & sunt spissæ difficilis motus sicut medicinæ pulmonis, quum sunt factæ ex corallo, & margaritis & lapide † hæmatite: & quæ illis sunt similia. Iudicia uerò adustionis sunt ista. nam ex medicinis sunt quædam, quæ aduruntur ut uirtus earũ minoretur: & quædam sunt, quæ aduruntur, ut uirtus earum augmentetur. Et omnes quidem medicinæ acutę, subtilis substantiæ, aut æqualis, quũ aduruntur, minuitur earum caliditas, & ipsarum acuitas: propter illud, quod ex substantia ignea resoluitur infixa in eis, sicut atramenta, & † calcantum. Medicinis uerò, quarum substantia est spissa, & ipsarum uirtus est non acuta, neque calida, adustio acquirit uirtutem calidam, sicut calx. Ista enim fuit lapis, in quo nõ fuit acuitas: quum ergo aduritur, conuertitur in acuitatem. Medicina uerò propter [l] ≨unum quinque accidentium≩ aduritur: aut ut frangatur de eius acuitate: aut ut acquirat acuitatem: aut ut subtilietur substãtia eius spissa: aut ut præparetur ad conterendum, aut ut destruatur malitia, quæ est in eius substantia. exemplum primi est atramentum & calcantum. Exemplum secundi est calx. Exemplum tertij est cãcer, & cornu ceruinum, quod aduritur. Exemplum quarti est sericum. nam ipsum administratur in confortando cor: & si administretur incisum est etiam conuenientius quàm si administretur adustum: sed quoniam incisum non consequitur minorationem partium sufficientem nisi cum labore, aduritur. Exemplum quinti est adustio scorpionis in intentione administrationis eius ad lapidem. Ablutionis autem iudicia sunt, quoniã remouet ab omni medicina illud, quod ei permistum est de substantia acuta subtili: & sedat illud in ea & temperat ipsam. Et sunt ex eis, [m] ≨quas infrigidat≩ post caliditatem superfluam. Et propter hoc ablutio ab omni medicina terrea, remouet igneitatem, quam ab adustione acquisiuit: sicut calx abluta: remanet enim temperata, & aufertur eius adustio. Et sunt ex eis, in quibus non est intentio eius in infrigidatione tantũ: immò intẽtio eius, est possibilitas minorandi partes earum: [n] † ≨ ≩ ita ut ad [o] ≨ultimum≩ finem perueniant sicut [p] ≨ablutio≩ tutiæ in aqua. Et ex eis sunt, quæ abluuntur, ut remoueatur ab eis uirtus quæ non placet: sicut summum studium in abluẽdo lapidem armenum, & lazuli, ita, ut separetur ab eis uirtus nauseatiua. Congelationis autem iudicia sunt, quoniam in omni medicina [q] ≨congelata≩ uirtus subtilis destruitur, & additur frigus, si est frigidæ substantiæ. Vicinitatis uerò iudicia sunt, quoniam medicinæ aliquando acquirũt per uicinitatem qualitates extraneas, ita ut resoluantur earum operationes: nam multę medicinarum frigidarum fiunt calidæ impressionis propterea quòd acquirunt ex uicinitate [r] † ≨ ≩ assæ fœtidæ, & euphorbij, & castorei, & muschi qualitatem calidam. Et plurimę medicinarum calidarum factæ sunt frigidæ impressionis, propterea quia adeptæ sunt ex uicinitate camphoræ, & sandali, qualitatem frigidam. oportet ergo ut scias hoc de esse medicinarum, & aliena genera diuersa quarundam a uicinitate aliarum. Iudicia uerò permistionis sunt, quoniam medicinarum operationes quandoque fiunt fortes propter permistionẽ & quandoque destruuntur ipsarum operationes propter admistionem: & quandoque rectificantur, & remouetur ipsarum malitia. Exemplum primi est: quoniam, quædam medicinæ sunt, in quibus est uirtus solutiua: sed tamen indigent uirtute adiuuatiua: quum in ipsarum natura non sit adiutorium forte: quum ergo eis adiutorium associatur, operantur fortiter sicut turbit. inest enim uirtus solutiua: sed ipsa est debilis [s] † ≨ ≩ quare resoluere [t] † ≨ ≩ non potest: euacuat ergo quod præsens est ex subtili phlegmate. Quũ ergo ei associatur zingiber, soluit cũ adiutorio suæ acuitatis humorem uiscosum plurimum uitreum: & fit uelocior eius solutio. Et similiter epithimum tardæ solutionis est: quum ergo associatur ei piper, & medicinæ subtiles, soluit uelociter: quoniam ipsę adiuuant ipsum in resoluendo: & similiter in rheubarbaro est uirtus [u] ≨contractionis≩ fortis: sed tamẽ cum ea est uirtus aperitiua minuens eius operationem. Si ergo permisceatur cum bolo armeno, aut cum acacia [x] ≨contrahit≩ uehementer. & quandoque permiscentur ut penetrare faciant, & [y] ≨repellant≩ sicut crocus per miscetur

b B. nisi.
c † B. facta.
d B. separati ab alijs quinq; capiãt. Tunc enim possunt ipsam permutare seu deferre.
e B. totum vel aggregatum nõ diuisum.
f B. maiori.
g —— B.
h B. ipsa nõ vehemẽter negentur, vel ad hoc ut vehemẽs fiat ipsorũ negatio.
i B. permixtionem cymini.
k B. ultimitatẽ, seu ad summam elongationem.
† scedenigi.
† colcotar.
l B. vnã quinq; intentionũm.
m B. quæ infrigidatur cũ ea.
n † B. & purificandi ipsas.
o B. intentum.
p B. contritio.
q B. congelatiua.
r † B. sicut.
s † B. acuitatis.
t † B. vehementer.
u B. stiptica.
x B. stipticat.
y B. medicinarum vehiculum ad membrũ fiat.

Alia litera. & diuidāt in partes.

miscetur cum rosa, & camphora, & corallo: aut faciat ea penetrare ad cor. Et quandoque permiscet eas propter contrarium illius, sicut semen raphani permiscetur cum subtiliatiuis, & penetratiuis, ut retineat ea in hepate tanto spatio, quo cõpleatur in ipso operatio, quæ intenditur: quoniam ipsæ quum in hepate subtilitate sua penetrant, pertranseunt uelociter ante complementum operationis: semen ergo raphani commouet ad uomitum: quare figitur illud, quod ad uenas mouetur per contrarium. Illæ autem, quæ destruuntur propter commistionem, sunt, sicut si sint duæ medicinę unam efficientes operationem: sed duabus potentijs contrarijs: aut quasi contrarijs, tũc quãdo aggregantur, si contingat quòd una earum antecedat ad operationem, suã efficiet operationẽ: & si non antecedit una earum ad aliam, prohibet se sicut uiola & myrobolani: uiola enim soluit leniendo, & myrobolani soluunt exprimendo, & inspissando: quum ergo superueniunt materiei, amborum operationes destruuntur, uel destruũt se: & si myrobalani antecedunt, deinde superuenit uiola, non inest alicui ipsorum operatio: & si antecedat uiola & leniat: deinde superueniant myrobalani & exprimant, erit operatio fortior. Tertij uerò exemplum sunt, aloes, & bdellium, & dragagantum: Aloes enim soluit & mundat intestina: sed tamen excoriat, & aperit uenarum orificia: quum ergo associatur ei dragagãtum, & bdelliũ: conglutinat dragagantum, quod abrasit aloe: & confortat bdellium uenarum orificia, & est incolume. Isti uerò sunt canones & exempla iuuantia ad cognoscendas naturas medicinarum, & earum administrationem.

ANNOTAT.

De medicamentorum præparatione, quæ tum urendo, tum abluendo, plura ex Gal. leges, præsertimq; 9. de simpl. med. fac. De permiscendi uerò ratione, quod in postrema capitis parte notat. egit Gal. passim in libris de comp. med. per genera.

De collectione medicinarum & ipsarum conseruatione. Cap. 6.

Medicinarum aliæ sunt de plantis: alię sunt de mineris, aliæ de animalibus. Earum uerò, quæ sunt de mineris, meliores sunt, q̃ sunt de mineris, quibus cognoscuntur, sicut † uitrioli Cyprij: & atramentũ Carmeni: deinde sunt mundæ à permistione extranea: immò sit illud, quod collectum est in ipsa pura substantia de suo genere, non fractum in suo colore, & gustu, qui sunt ei propriæ. Earum uerò, quæ sunt de plantis: aliæ sunt folia, aliæ semina, aliæ radices, aliæ uirgę, aliæ flores, aliæ fructus, aliæ gummæ, aliæ tota planta sicut est. Folia autem colligere oportet, postquam integre incipiunt habere quantitatem, quam debent, & remanent secundum formam antequam ipsorum color alteretur, & frangatur, nedum quòd cadant, & attrita sint. Sed semina sunt colligenda postquam ipsorum [a] §terminus figitur. & exsiccatur§ ab eis cruditas & aquositas. Et radices sumendæ sunt, quum casus foliorum tempus est. Flores uerò colligere oportet post apertionem integram, ante extenuationem & casum. Sed uirgę sunt colligendæ quum iam ad integritatem peruenerint, & non inceperint extenuari, & contrahi. Et fructus quidẽ sunt colligendi postquam finitur complementum eorũ, & antequam sint præparati ad cadendum. Illud uerò, quod sumitur totum, oportet ut sumatur [b] §secundum uigorem suum § & quum ipsius semina terminum suum sunt consequuta: & quotiescũque radices fuerint minus contractæ, & uirgæ minus extenuatæ: & semina pinguiora, & plus plena & fructus solidiores, & ponderosiores erunt meliores: & non excusat magnitudo cum extenuatione & arefactione: sed si est cum pondere, est ualde melior. Illæ præterea, quæ in claro aere colligun tur sunt meliores collectis in dispositione humiditatis aeris, & uicinitatis temporis pluuiæ. Siluestres quoque omnes domesticis sunt fortiores, & minoris quantitatis secundum plurimum. Et de siluestribus montanę sunt fortiores. Et illæ quarum collectionis loca sunt uentosa [c] § & sublimia sunt fortiores alijs. Et illæ, horę collectionis quarum pluuia non defuit§ sunt fortiores eis, quibus defuit pluuia in tempore, quo debuit: & totũ hoc secundum plurimum: & quotiescunque fuerit earum color magis tinctus, & sapor magis apparẽs, & odor fortior, erũt fortiores in genere suo. Amplius herbę debilitantur post duos aut tres annos nisi medicinæ numeratæ, quæ excipiuntur, sicut duo ellebori: ipsi enim ambo longiori tempore permanent. Gummæ uerò colligendæ sunt post [d] §congelationem§ & ante exsiccationem præparãtem puluerizationi, & uirtus plurimarum earum nõ remanet post tres annos, & propriè euphorbij ueruntamen fortiorum cuiuscunque ordinis spatium durationis prolongatur secundum ipsarum bonitatem. Quum autem recens deficit fortis, proculdubio stat duplum ueteris debilis loco eius in omni re. Illas uerò, quæ sunt ex animalibus, assumere oportet ex animalibus iuuenibus tẽpore ueris, & eligantur animalia seniora corpora habentia, & integriora membra. Et oportet ut quicquid de eis tollitur, tollatur cum decollata sunt & caueatur ne illud, quod assumitur sit ex animalibus mortuis ab ægritudinibus eis accidentibus. Isti ergo sunt canones uniuersales, quos apud medicum pręparatos esse oportet in esse medicinarum singularium. Nunc uerò in secũdo tractatu incipere uolo. Loquamur ergo de naturis medicinarum singularium à nobis cognitarum: & earum, quarum cognitio nobis possibilis erit, consequemur earum impressiones, attendendo signa in eis uera. Et dimittemus narrare medicinas, de quibus nihil nouimus, nisi nomina tantũ: & ordinabimus areolas prædictas cum suis coloribus. Et significabimus in primis numerum ægritudinum cuiusque tabulæ, & secundum tincturam cuiuscunque ægritudinis cum uoluntate dei excelsi, & bonitate ipsius auxilij.

ANNOT.

Sunt hæc de plantarum collectione & conseruatione, ex Dioscoride desumpta omnia in præfatione libri primi. quæ tu uide.

† calcadis eu brusi.

a B. corpus est stabilitum, seu completum, & firmum, & exuccata vel dissoluta fuerit.

b B. quum ipsa sunt recentia.

c B. vel quæ sũt aeri & vẽto exposita, & sunt versus orientem soli exposita sũt fortiores alijs. Et illę sup quas in tempore suę pductionis nõ cecidit pluuia.

d B. coagulationem.

TRACTATVS SECVNDVS, LIBRI SECVNDI.

IAM significauimus in tractatu primo ordinem areolarũ, quas ordinauimus. Et nos etiam uolumus hic afferre illud, quod significant res cadentes in omni areola & tincturas, quę sunt eis propriè. Areolarum autem [a] §trium primarũ§ res apparentes sunt. In illis uerò, quæ sunt post eas. s. quæ indigent distinctione capitulorum, & tincturarum, non existimes nos uoluisse studere in inuestigatione numeri eius, quod numerauimus: nos enim non fecimus illud: sed attulimus, quod inuenimus in capitulis medicinarum singularium, quas narrauimus, de iuuamentis & iudicijs sibi proprijs: & areola prima huius summæ, quam ingrediuntur tincturæ, est areola operationum & proprietatum.

a B. quattuor primarũ & vltimarum.

Areola operationum & proprietatum.

SVbtilis spissa, uiscosa, exsiccatiua, subtiliatiua, inspissatiua, [a] §inuiscatiua, § & resolutiua, abstersiua, conglutinatiua, exasperatiua, applanatiua, aperitiua orificiorum uenarum, laxum faciens, incisiua, disrumpens uentositates, attractiua, mordicatiua, repercussiua, mũdificatiua, sedatiua dolorum [b] §& est prohibens effusionem materierum§ rubificatiua, pruritum faciẽs, ulceratiua, corrosiua, adustiua, rectificatiua putredinis, putrefactiua, cauterizatiua, roboratiua, digestiua, crudum faciens, stupefactiua, [c] § oppilatiua § laxi & rari inflatiua, lauatiua, [d] §lubrificatiua, § expressiua, [e] §contractiua, § extinctiua, clarificatiua sanguinis, sudoris prouocatiua, retentiua sanguinis, retentiua sudoris, laudabilis chymi, uituperabilis chymi: expulsiua nocumenti [f] §cibi§ multi nutrimenti, pauci nutrimenti, confortans membra, cõfortans uiscera, mali humoris, conuertitur ad omnem humorem, confert ægritudinibus melancholiæ, generat melancholiam, generat cholerã citrinam, generat phlegma, expellit nocumẽtum phlegmatis, confert senibus, operationes extraneæ: operatio eius in aere facit penetrare solutiua. [g] † §

a B. ingrossatiua lubricatiua.
b —— B.
c B. cõstrictiua.
d —— B.
e B. stiptificatiua.
f B. aquarum.
g † B. & adiuuat ea.

Areola decorationis.

MVndat, conturbat, remouet † ulcera capitis manantia: confert † uitiligini [a] † § § & sordibus, & †lepræ. facit prouenire albaras, impetigini, panno, lentiginibus, facit euenire pannum, & lentigines: uestigijs ulcerum: uestigijs uariolarum: fissuris labij: fissuris faciei, & capillorum. rubificat colorem, confert fissuris pedum. Eradicat [b] § † nigra uestigia cuti artificio impressa. § uerrucas. Odori ascellarum, & corporis, lepræ, facit possidere lepram, extrahit surculos & sagittas, & spinas, abluit dentes, eradicat dentes, & odori narium, fœtori oris, facit possidere fœtorem anhelitus, impinguatiua, facit macrescere, pediculis, facit pediculos, confert panaritio, dentibus muris, unguibus tortis, unguibus corrosis, punctis albis in eis, custodit mammillam & testiculum, facit bonum colorem: anhelitum efficit bonum: denigrat capillos, dealbat capillos, prolongat [c] §magnificat§ rubificat, confortat, incrispat, applanat, findit, prohibet fissuram, thyriæ, alopeciæ, prostrationi, prohibet caluitium, facit cadere, facit caluitium, abradit, facit nasci capillos.

† sahafat.
† morpheæ.
a †B. albæ & nigræ, & aludha.
† albaras.
b B. alusem.
† barulos.
c B. multiplicat
† bothor.
† cula.

Areola apostematum & †pustularum.

APostematibus calidis, apostematibus frigidis, apostematibus intrinsecis, fluxioni, apostematibus [a] §fluxis§ inflationi, cancro, apatibus duris, scrophulis [b] § † meliceridibus, †exituræ saniẽ continenti§ interioribus, erisypilæ formicæ, †epinychtidib. [c] §desudationib. § uesicis, igni persico [d] §pestilentiæ ambulatiuæ§ apatibus ulcerosis [e] § †tuberculis capitis§ †pustulis, & lacteo, apostematibus neruorum, apostematibus lacertorum, apostematibus quæ sunt sub auribus, apostematibus sub ascellis, ramici aquosæ, ramici ex intestinis, ramici uentosæ, apostematibus hepatis, apostematibus splenis, apostematibus stomachi, apostematibus ueretri, apostematibus matricis, apostematibus uesicæ, apostematibus mammillarum, apostematibus testiculorum, [f] † §tineæ § apostematibus ficteris: generat apostemata calida: generat apostemata fluxa: generat apostemata dura, generat cancrum.

a B. laxis.
b B. assudh, aldubellet.
c B. formicæ milliari.
† esseræ.
d B. althahnaz, seu althoiz ambulatiuis.
e B. alsahafati.
† alasaph.
† bothor.
f † B. apostematibus duorũ femorum, apostematibus renum

Areola uulnerum & ulcerum.

VLceribus ambulatiuis: ulceribus malignis, ulceribus [a] § uetustis § ulceribus sordidis, sordidat ulcera, fistulis confert, [b] § †carnositati callosæ § cõsolidat, generat carnem, destruit carnem, augmentat, sigillat confert scabiei & prurituí, scabiei ulcerosæ, scabiei melancholicæ, adustioni ignis, esthiomeno, ulceribus lacteis, pustulis oris, putrefactioni membrorum, igni persico, ossibus, lenit escaras, infixis in membris.

a B. Alia litera. putridis.
b B. aldesbet.
† colubrese.

Areola instrumentorum iuncturarum.

DOlori iuncturarum, duritiei lacertorum [a] § †contritioni secundum locum§ contorsioni: contusioni laxitati, dolori neruorũ, duritiei iuncturarum. Aegritudini [b] §iuncturarũ§ frigidæ, desiccat neruos, confortat neruos, apostemati neruorum, ulceribus neruorũ, nocet neruis, doloribus dorsi, sciaticæ, casui, percussioni, spasmo, †tetano, paralysi, tremori, dislocationi, ramicibus, rupturis, dolori dislocationis, dolori pedis, podagræ, facit egredi cortices ossium.

a B. alfach, & alhetech.
† alfase, alheik.
b B. neruorum.
† alcuzez.

Areola membrorum capitis.

SOda calidæ, soda frigidæ, emicraneæ, galeæ, nocet cerebro debili, facit soda, confortat caput, augmentum facit in cerebro, purgat cerebrum: resoluit uentositates in cerebro: aperit oppilationes cerebri, torturæ, apoplexiæ, grauat caput, facit subet: facit somnum: facit scotomiam, tardat ebrietatem: confert uertigini, & scotomiæ: confert subet: confert melancholiæ, & timori: confert maniæ: confert epilepsiæ: mouet epilepsiam: timori puerorum in somno, & aliorum: confert tremori: confert phrenesi calidæ, †subet asahari, cõgelationi, confortat [a] §conseruationem§ facit possidere obliuionem: cõfert ebrietati, prohibet ebrietatem: confert dolori auris:

† comati uigili.
a B. memoriam

cōfert sonitui,& tinnitui:confert surditati forti, & debili: cōfert catarrho,& corrhizæ: cōfert fluxui sanguinis ex naribus: facit fluere sanguinem ex naribus, facit sternutare, remouet sternutationē: confert † pustulis oris,& †aphtis:cōfert ægritudinibus oris: confert fluxui saliuæ: confortat dentes: confert dolori dentium, facilem efficit eradicationem dentium: confert natiuitati dentium infantium, facit cadere dentes,confert stupori, confert apostematibus linguæ, confert ranulæ,confert ulceribus gingiuarum, confert gingiuis sanguineis, furfuribus.

† bothor.
† cola.

Areola membrorum oculi.

OPhthalmia calida, ophthalmia uetusta, † uenæ oculi dilatatæ & sanguine plenæ, ulcera [a] §lippitudini albæ,§ † quæ in oculo cadunt extrinsecus,uestigia uiridia,uarietati, albugini. Exituræ, grossitudini corneæ, lachrymis,attrahit lachrymas,confortat uisum, prohibet catharrū, apertioni,constrictioni aquæ,fistulæ, ungulæ, lippitudini,conseruat sanitatem oculi, scabiei, & pruritui, † grossitiei palpebrarum, pilis impedientibus [b] §almusaraz ulceribus oculi.§

† sebel.
a B.alchadi.
† alcarfati.
† silac.
b B. aluardinegi almuseregi.

Areola membrorum pectoris & anhelitus.

COnfortat membra anhelitus, nocet membris anhelitus,confert apostematibus utrarunque amigdalarum, & uuluę, squinantiæ, sanguisugæ, impedimentis anhelitus, asthmati, dilatationi anhelitus, asperitati pectoris,destructioni uocis [a] † § § clarificat uocem,facit bonam uocem, tussi siccæ, tussi antiquæ,pleuresi,peripneumoniæ [b] §saniei, hecticæ§ mundificat ulcera uelaminis,sputo sanguinis, dolori lateris,sanguini congelato in pulmone, confortat cor, rectificat intellectum, malitiæ complexionis cordis calidæ,malitiæ cōplexionis cordis frigidæ, syncopi,tremori cordis frigido, tremori cordis calido,apostematibus mammillæ,facit abundare lac.

a †B.asperitati uocis.
b B. asthmati sputo saniei phthisi.

Areola membrorum nutrimenti.

COnfortat stomachum,debilitat stomachū, digerit,malam efficit digestionem,disrumpit desiderium: deijcit desiderium: desiderio corrupto,malo stomacho, confert singultui, nauseæ,facit nauseam, [a] † § § facit angustiam,eructuationi,facit eructuare,mollificat stomachum, aperit oppilationes hepatis, & stomachi, præparat stomachum, mordicat stomachū, lubricitati stomachi, cancro in stomacho,facit sitim,sedat sitim,inflat stomachum, sedat inflationem stomachi, confert dolori stomachi, apostemati stomachi, confortat hepar,nocet hepati,dolori hepatis, oppilationi hepatis, facit hepar possidere oppilationem, apostemati hepatis calido, apostemati hepatis frigido, duritiei hepatis,indurat hepar,debilitat hepar,icteritiæ citrinę, icteritiæ nigræ,facit possidere icteritiam, hydropisi asciti, hydropisi hiposarcæ,hydropisi tympaniti, facit possidere hydropisim,dolori splenis, apostemati splenis, inflationi splenis. [b] †§ §

a † B.facit uomitum.
b † B. duritiei splenis.

Areola membrorum expulsionis.

SOluit choleras, soluit humiditatem: & humores grossos, soluit melancholiam,soluit aquositatem: soluit uentositatem: soluit sanguinem,stringit, confert solutioni uentris fluxui sanguinis [a] §cum egestione facit excoriationem§ colericæ passioni, facit possidere cholericam passionem,lubricitati uiscerum, tardatur in intestinis,dysenteriæ,& ulceribus intestinorum: pungitiuo dolori:facit pungitiuum dolorem, tenasmō colicæ frigidæ,colicæ calidæ,colicæ uentosæ,colicę apostemosæ,apostemati intestinorum,ileos, uermibus,doloribus uiscerum,fœtori stercoris, facit fœtere stercus:prouocat urinam: prouocat menstrua: prouocat utrunque, retentioni urinę, ardori urinæ, distillationi urinæ, lenitati urinæ: mictui sanguinis, mictui puris: confortat renes, nocet renibus: diabeti,lapidi renum,lapidi uesicæ,dolori renum,ulceribus renum,ulceribus uesicæ, scabiei uesicæ,& pruritui eius, dolori uesicæ,mollificationi uesicæ,confortat uesicam,nocet uesicæ,dolori matricis, retinet fluxum matricis,mundificat matricem,retinet menstrua, confert apostematibus matricis,duritiei matricis:coarctationi oris matricis:præfocationi orificij matricis,calefacit matricem,constringit matricem, confert uentositatibus matricis, ulceribus matricis, eminentiæ matricis, prohibet impregnationem: facit hæreditare sterilitatem, confortat embryonem,educit fœtum,& deijcit ipsum,& interficit eum, iuuat ad impregnandum, facit egredi secundinam, facilem efficit partum, mundificat parturientem, prouocat menstrua, retinet menstrua,incitat appetitum coeundi,multiplicat sperma,minorat sperma,minorat pollutionem, pollutioni plurimæ,multiplicat pollutionē,erigit,confert satyriasi, apostematibus ueretri, egressioni ani, confortat anum,confert apostematibus ani, ulceribus ani, ragadijs ani, fluxui sanguinis ani, mollificationi ani,hæmorrhoidibus ani.

a B.diariæ.

Areola febrium.

FEbribus calidis,antiquis, temporalibus frigidis, febribus permistis,tertianæ,causonidi,synocho,quartanæ, quotidianæ, pestilentiali,hecticæ,febribus ephemeris, febri diei oppilatiuæ,febri diei apostemosæ, febri antiquæ,mediæ tertianæ permistæ,tremori, febri syncopali.

Areola uenenorum.

THyriaca † antidotus, interficit uenenosa, expellit uenenosa, uenenum, medicina perniciosa, napello, extremitati caudæ cerui, felli uiperæ [a] §iusquiamo nigro.§ opio [b] §† cicutæ§ lithargiro,fungis,cantaridibus,strangulatori [c] § leopardo, & † lupo§ lepori marino, interficit mures, morsui serpentis, uiperæ, scorpioni, rutelæ,araneæ, altararati interfectori uulturis,morsui canis, morsui hominis, cani rabioso, draconi marino,danulæ,†muri araneo, sagittis ueneficatis [d] § † napello § sagittæ Armenæ, felli [e] § leopardi.§

† bezahar.
a B.fucharaz.
b B.albengi.
† beriz.
c B.alnemer,& aldib.
† thib.
† mugali.
d B. alhelahel.
† alheleil.
e B.alnemer.

Litera.A.

LITERA A.

De Aniso. Cap. I.

Nisum quid est? Est semen fœniculi Romani, & e minoris acuitatis quàm Nabati [a] §& in ipso est dulcedo, & est acutius quàm Nabathi.§ *Electio.* [b] §Romanum ponderosius est.§ *Natura.* Inquit Gal. est calidum in secundo: siccum in tertio [c] § dixit Dios.§ est utrunque in tertio. *Operationes & proprietates.* Est aperitiuum cum stipticitate pauca, & est sedatiuum dolorū, & resolutiuum uētositatum, & propriè si assetur: & in ipso quidem est acuitas, qua medicinis aduréntibus fit uicinum. [d] §*Vulnera & ulcera.*§ Confert [e] §inflationi§ faciei, & apostematibus extremitatum. *Membra capitis.* Si ex eo fiat euaporatio, & naribus uapor eius attrahatur; sedatur soda, & uertigo: & si teratur, & misceatur cum oleo ros. & distilletur in aurem; sanat [f] § quod accidit in interiori parte eius, & †dolorē capitis à compresione: aut§ pcusione: & dolores ēt eius. *Aegritudines oculi.* Cōfert†uenæ dilatatę in oculo & repletæ sanguine antiquæ. *Membra anhelitus et pectoris.* Prouocat lac. *Membra nutrimenti.* Abscindit sitim factam ex humiditatibus †nitrosis: & confert oppilationi hepatis, & splenis generatæ ex humiditatibus. *Membra expulsionis.* Prouocat urinam, & menstrua: & mundat matricem à fluxu humiditatum albarum. Et est motiuum coitus: & quandoque constringit uentrem. Et adiuuat ipsum ad illud eius prouocatio. Et aperit oppilationes renum, & uesicæ, & matricis. *Febres.* Confert antiquæ. *Venena.* Expellit nocumentū uenenorum, & uenenosorum. *Permutatio.* Loco eius carui quantum est ipsum.

a ——— B.

b B. Alia litera melius est nouū habens magna grana, à quibus non excorticantur cortices similes furfuri, & est fortis odoris, & alacriti melius est quā ægyptium.

c B. dicitur ꝙ.

d B. Apostema ta & bothor.

e B. althebegi.

f B. contusione in interiori ei[us] accidentem ex obuiationis.

† soda.

† sebel.

† baurachijs.

ANNOTAT.

Fuit plantarum & metallicæ materiæ historia paucis ab hinc annis studiosorum hominum Leoniceni, Manardi, Hermolai Barbari, Brasauoli, Ruellij, Georgij Agricolæ opera ex densißimis tenebris in lucem reuocata. Eadem postea laudatißimorum uirorum Fuchsii, Gesneri, Cordi, præsertimq; Andreæ Matthioli Senensis Imperatorij medici indefesso studio illustrata plurimum est, & amplificata. Nunc quoque Andreas Cisalpinus uir & philosophiæ & medicinæ scientia insignis in Pisano Gymnasio eandem historiam mira & diligentia, & iudicio profitetur. Aemulantur horum studia Cæsar Simoneta Mediolanensis, Petrus Antonius Michaelius Venetus, & Iacobus Antonius Cortusius Patauinus, uiri genere, moribus, & studio nobilißimi: ac conquisitis magno sumptu & labore uarijs undecunque rebus, dum sciendi cupiditatem sequuntur, hortos parant Imperatorum ac Regum gloriā æquaturos. Eò demum plantarum ac metallicæ materiæ redacta historia est, ut post tantorum hominum diligentiam, uel nos, uel alios præterea laborare sit fortasse superuacaneum. Non erit ergo, ut expectet à nobis quispiam hic de plātarum uel metallorum historia quidquam repeti. quum id & ab instituto fortasse nostro recedat: & difficilius sit, quàm ut in breui hac temporis angustia tractari debeat. Neque uerò etiam (quod ad nos magis pertineret) in commendanda Auicennæ historia, defatigabimur, in ostendendoq; quantum hæc ordine, copia, & compendio eorum omnium operam exsuperet, qui ante hunc scripserūt: quando & hoc ipsum (quāuis difficile fortè non esset, ut demonstraretur) maius ocium requirat. & à nobis maturius sit consulendum. Verùm (quod fieri nunc potest) loca tantum quædam colligemus, quibus discrepare hic, & à Dioscoride, & à Galeno, & à cæteris demum scriptoribus uidetur. Consultoq; ancipitem rem & pendentem litem dimittemus: ut studiosi, dum his dirimendis quæstionibus laborabunt, legendæ huius & degustandæ historiæ ansam habeant. Sed iam ad rem aggrediamur.

Anisum, dit author, Galeno calidum esse secundo ordine & siccum tertio: Dioscor. uerò utrunque in tertio. At Gal. 6. de simpl. med. fac. & Paul. lib. 7. & in desiccando & in calfaciendo tertij esse ordinis scripserunt. Diosc. autem lib. 3. in summa quidem excalfacere adnotauit, in certo tamen gradu non reposuit.

Cap. 54.

De absinthio. Cap. 2.

Absinthium quid est? [a] §Est herba similis folijs origani.§ Et in ipso est amaritudo, & stipticitas, & acuitas. Inquit Humain. Absinthium est plurium specierum. Ex eo enim est Corascenum. Et ex eo est orientale, & allatum de mōte †Tauro & Susi, & Nabathi, & Tarsense. Et dixerunt alij antiquorum, species eius quinq; sūt, Tarsense, & Susi, & Nabathi, & Corasceni, & Romanū. Et in Nabathi quidē est bonus odor, & ad ultimum in ipso est substantia terrea, qua [b] §contrahit§ & substantia subtilis, qua soluit & aperit: & est etiam ex speciebus †absinthij: & propter hoc uocauerunt ipsum quidā sapientes †absinthium Romanū. Et eius succus est fortior folijs ipsius & est in comparatione succi prasij. *Electio.* Quod ex eo melius est, est Susi, & Tarsense: & est [c] §mirabilis coloris,§ & odoris aloes cum conteritur. et quòd ex ipso est recens & siluestre. Rectificatio potionis fit cū Corasceni. ʒ. iij. *Natura.* Est calidum in primo: siccum in secundo [d] §& eius succus est calidior.§ Et dicunt quidam est siccum in tertio, & est quasi uerius. *Operationes & proprietates.* Est aperitiuum, & stipticum: & eius stipticitas est fortior ipsius amaritudine: sed Nabathium est fortioris stipticitatis, & minoris caliditatis: quapropter nō soluit phlegma etiam ex stomacho: neque per ipsum fit iuuamentum in hoc: & eius operatio [e] § in phlegmate & melancholia.§ Et in ipso etiam est resolutio. & ex proprietatibus eius est, ut prohibeat pannos à tineis, & corruptione uermium: & prohibet encaustrum ab alteratione, & chartas à corrosione. *In decoratione.* Facit bonum colorem. Confert tyriæ & alopeciæ: & remouet uestigia [f] † § § sub oculo, & in alijs locis. Et confert grossitiei palpebrarum. [g] §*Vulnera & ulcera.*§ Confert duritijs intrinsecis in emplastro positum aut bibitum. *Aegritudines membrorum capitis.* Exsiccat caput: & ipsius succus facit soda: & existimo ꝙ illud est propter suum nocumentum, quod in stomacho facit: & uapor decoctionis eius confert dolori auris. Et quando bibitur ante uinum, confert ebrietati: & quando ex eo fit emplastrum interius in palato, [h] † § § confert præfocationi intrinsecæ. & confert apostematibus, quæ sunt post ambas aures: & confert dolori auris, & fluxui humiditatum: [i] † § § & confert

a B. Est herba cuius folia similantur folijs alsciha, uel alsceha.

† lukeni.

b B. stipticat.

† sceha.

† sceha.

c B. coloris cineritij cū uiriditate, & est habens colorē cū quadā lanugine uel pilositate.

d ——— B.

e B. Alia litera. est in melancholia & cholera.

f † B. uiolacea.

g B. Apostemata & bothor.

h † B. cū nitro. Alia litera. quādo ex eo fit emplastrū intra palatū, confert præfocationi accidenti ex fungis.

i † B. aurium.

& confert apoplexiæ bibitum cum melle. *Aegritudines oculi.* Cōfert ophthalmiæ antiquæ & propriè Nabathicū quum ex eo fit emplastrum, sub oculo, & panno. Et si ex eo fiat emplastrum cum careno sedat pulsationem oculi, & apostemata eius. Et confert [k] §percussioni in eo.§ *AEgritudines membrorum anhelitus.* Sirupus eius confert tetano, qui est sub hypocōdrijs. *Aegritudines membrorum nutrimenti.* Reducit appetitum: & est medicina mirabilis ad illud, quum bibitur decoctionis eius, aut succi ipsius decem diebus.s.quaque die tres † cyathi. Et sirupus eius confortat stomachum, & efficit operationes alias. Et confert ictteritiæ, & propriè si bibantur succi eius decem diebus.s.quaq; die tres unciæ: & confert hydropisi. Et similiter emplastrum factum ex eo cum ficubus, & nitro, & farina lolij, & est emplastrum splenis etiam: & quandoque fit emplastrum ambobus ex eo cum ficubus, & farina [l] §lolij§ & nitro & interficit uermes propriè quum decoquitur cum lentibus, aut † rizi, & comeditur. Succus eius est malus stomacho: [m]§& semina eius§etiam nocumētum faciunt ori stomachi propriè propter eius salsedinem, præter Nabathi: & quādo permiscetur cum spica, utile est dolori stomachi. Et si emplastrū fiat ex eo hepati, & stomacho, & ilijs; confert doloribus eorum. Hepati quidem, & ilijs cum oleo de † ligustro facto cerato: & stomacho quidem cum oleo rosaceo, aut permistum cum rosis: & confert duritijs ipsorum. *Aegritudines membrorum expulsionis.* Est prouocatiuum urinæ, & menstruorum fortiter [n]§etiam§suppositum cum hydromelle: & soluit choleram, & neque per ipsum fit iuuamentum in phlegmate: nec etiam in illo, quod est stans in intestinis. Sit quoq; potio eius infusi, aut decocti à quinque. ʒ. usque ad septem. Et pulueris eius ab una. ʒ. usque ad .ij.s. Et potus sirupi eius etiam confert hæmorrhoidibus, & ragadijs in ano: & quando coquitur solū, aut cum rizi, & bibitur cum melle, interficit uermes cum solutione uentris leui: & similiter quando coquitur cum lentibus. Et eius quidem sirupus confert omnibus illis, & mundificat uenas ab humore cholerico, & aquoso: & prouocat ipsum. *Febres.* Confert antiquæ, & propriè eius succus [o]§sicut succus§eupatorij. *Venena.* Confert morsui draconis marini, & scorpionis, & morsui † muris aranei: & [p] §iusquiamo§ cum uino, & suffocationi fungorum, & propriè quū bibitur cum aceto: [q] §& eius oleum confert cimicibus: & quum infunditur propriè in aqua encaustri§non corrodunt mures librum. *Permutatio.* Loco eius ponitur polium: aut sceha armenum. Et in confortādo stomachum, ex assaro quātum ipsum est cum medio pondere myrobalanorum.

k B. aludacha, quæ est in eo.
† anulasat.
l B. ireos. Alia litera. cum ficubus, & oleo de lilio.
† oryza.
m B. & herba ipsius.
† alkanna.
n B. & propriè.
o B. cum succo.
† mugali.
p B. sucharar.
q B. & aspersio aquositatis seu decoctionis ei[9] prohibet cimices, & quum infunditur ꝓpriè cum aquositate ipsius encaustrū. Alia litera. & oleum eius prohibet cimices. Alia litera. & quādo humectatur enclaustrū scriptorū cum aqua ei[9], uel cū decoctione ei[9].

ANNOTAT.

Absinthium calidum esse notat primo gradu & siccum secundo: succum uerò calidum tertio. Gal. tamen 6. simpl. necnon Paul. lib. 7. calidum in primo ordine & siccum in tertio, eius uerò succum etiam calidiorem esse scriptum reliquere.

De Acacia. Cap. 3.

Acacia quid est? Est succus[a] § † plantæ§exsiccatus, deinde ī trochischos mutatus. & in ipsa est mordicatio, quæ ablutione remouetur: quoniam est composita ex substantia terrea stiptica: & ex substantia subtili, ex qua est eius mordicatio, quę destruitur ablutione, & propter suam acuitatem [b] § § mordicat & infrigidat. *Electio.* Melior ex ea est, quæ est melioris odoris uiridis declinans ad nigredinem, ponderosior, durior. *Natura.* Quæ ex ea abluta est: frigida est, & desiccat in secundo: & non abluta frigida est in primo: & eius siccitas est in termino secundi. *Operationes & proprietates.* Est stiptica prohibēs cursum sanguinis. *In decoratione.* Denigrat capillos, & colorem efficit bonum: & confert fissuris accidentibus ex frigore. *Apostemata & † pustulæ.* Confert omnibus, quæ diximus in myrto. Et confert panaritio, & cum albumine oui confert adustioni ignis, & apostematibus calidis. *Instrumenta iuncturarum.* [c] § Prohibet mollificationem§ iuncturarum. *Aegritudines capitis.* Confert ulceribus oris. *Aegritudines membrorum oculi.* Confortat uisum, & subtiliat ipsum: & non est conueniens oculo ea, nisi [d] § † quæ defertur ex Bassera regione, § & sedat ophthalmiam, & rubedinem, quæ accidunt in eis. Et ingreditur in medicinis ungulæ. [e] † § *Aegritudines membrorum expulsionis.* Constringit naturam bibita, & clysterizata, & pro emplastro posita. Et confert dysenteriæ, & solutioni sanguineæ: & abscindit fluxum matricis: & remouet [f] § eminentiam ani, & eminentiam § matricis: & confert mollificationibus amborum.

a B. alcharad, uel alchard.
† alcharthi.
b † B. profunde.
† bothor.
c B. Alia litera. Confert mollificationi.
d B. Alia litera. alnassari.
† albassari.
e † B. Alia litera. & rectificat eminentiā oculi.
f B. egressionē ani.

ANNOTAT.

Acaciam frigidam esse existimat: quod & Galen. 3. simpl. med. & Paul. lib. 7. & ante hos Diosc. lib. 1. At supra libro 1. author calidam esse dixerat. Hanc præterea siccam facit secundo ordine. At Galen. 6. simpl. & Paul. lib. 7. necnon Auerr. 5. Coll. in 3. siccorum ordine collocarunt.

Cap. 114. Fen 3. doct. 1. cap. 3.
Cap. 42.

De Assaro. Cap. 4.

Assarum quid est? Est herba habens semina plurima [a] §radicum cuius nodus est tortus: & similantur piperi§boni odoris, mordicantis linguam: & habet florem inter folia apud radicem suam, cuius color est purpureus similis flori iusquiami: & radix quidem ipsius est magis iuuans quam aliquid, quod sit in ipso, & eius uirtus est uirtus acori, aut est eo fortior. *Electio.* Ex eo melius est, quòd est fortioris odoris. *Natura.* Calidum est & siccum in tertio: & dicitur quòd eius siccitas est [h] § maior § ipsius caliditate. *Operationes & proprietates.* Aperit & sedat dolores intrinsecos omnes: & propriè eius infusio, quā dicturi sumus in capitulo hydropisis: & subtiliat, & resoluit, & calefacit membra frigida, & abstergit. *Instrumenta iuncturarum.* Confert sciaticæ & dolori ancharum antiquo: & propriè eius infusio prædicta in capitulo hydropisis. *Aegritudines oculi.* Confert grossitudini corneæ. *Membra nutrimenti.* Confert oppilationi hepatis, & duritiei ipsius, & conferunt icteritiæ, & hydropisi infusionis eius tres aurei. in. xij. cotylis musti, quæ post duos menses coletur: & iuuamentum in febribus est maius: & confert duritiei splenis ualde. *Membra expulsionis.* Prouocat [c] §utrunque§ & confortat uesicam & renes: & soluit sicut elleborus albus in pur-

a B. & nodos radicū eius tortuosos similes altheil, uel althil, & est.
h B. minor.
c B. vrinam & menstrua.

in purgatione uentris. & eius quidem potio sit septem aureorum cum aqua mellis: & in spermate augmentum efficit. [d] § Permutatio. Loco ipsius ponitur pondus ipsius, & medium acori: & sexta ponderis eius amomi. §

d —— B.

De Abhel. Cap. 6.

ABHEL quid est? Est fructus [a] § † iuniperi similis zarur. § sed tamen est uehementius niger: & est boni odoris, & acuti. Arboris uerò eius, duę sunt species, una species, cuius folia sunt sicut folia cupresi multas habens spinas, quæ dilatatur, & non elongatur: & alia est cuius folia sunt sicut tamarisci: & sapor eius est, sicut cupresi: sed est siccior, & minus calida, & quum de ea assumitur, duplum cinamomi ponitur loco eius. *Natura.* Dixerūt quidam quòd est calidus & siccus in tertio. *Operationes & proprietates.* Vehementis est resolutionis, & inest ei desiccatio cum mordicatione: & in ipso est stipticitas [b] § leuis § & ponitur in oleis calefactiuis, & in oleis aromaticis. Et plurimum ponitur in oleo, [c] § quod fit exprimēdo. § *In uulneribus & ulceribus.* Confert eius puluerizatio ī herpete esthiomeno, & ulceribus putridis cum melle, & prohibet ambulationem ambulatiuæ, & ulcera denigrata: & quandoq; fit ex eo emplastrum [d] § quare § non consolidat propter sui mordicationem: & propter uehementiam caliditatis & siccitatis suæ, immò [e] § exsiccat. § *Aegritudines membrorum capitis.* Quū bullitur nux abhel in oleo sesamino in cochleari ferreo donec nux nigra fiat, & distillatur in aurem, confert surditati ualde. *Membra expulsionis.* [f] § Prouocat urinam & menstrua, & eijcit fœtum, & educit sanguinē. § [g] § *Permutatio.* Loco eius ponitur cassia lignea: & dicitur quòd pondus eius de nuce cupresi: & dicitur quòd pondus eius de folijs cupresi. §

a B. alharar similis alzarur. Alia litera arboris alharar, similis alzarur. Alia litera. Abhel quid est. Est arbor alharar similis alzarur.
† Sabinæ, quæ similis est tamarisco legendum credimus. ut. n. Bellunensis notat in Indice Arabū noīum, abhel genus est fructus Damasci vsitatū à plāta habēte folia myricæ. Sed ut uidetur codex Arabū Bellunēsis legisse, alharar similis alzarur. loco alzarur, legendum esset tharfe.
† zarur.
b B. occulta.
c B alhascir.
d B. &.
e B. facit pus seu saniem.
f B. Alia litera: cū bibit interficit fœtum, & descendere menstrua facit, & mingere sanguinē, & quādo supponit, & fit suffumigatio cum eo, operat illud.
g —— B.

De [a] § Adrimia. § Cap. 6.

a B. Adriune, uel adriu.

ADRIMIA. (i. cyclamen.) *Natura.* Est calidū & siccū in tertio. *Decoratio.* Confert alopeciæ tritū cum aceto. *Instrumenta iuncturarum.* Cinis eius cum aceto superpositus confert sciaticæ. *Membra expulsionis.* Inquit Dios. Quum mulier tāgit montanum, & sibi supponit, illico facit abortum. *Venena.* Confert uenenis omnibus, & propriè morsui.

De a § Antimonio. § Cap. 7.

a B. Atemed.

ANTIMONIVM quid est? Est substantia plumbi mortui, & eius uirtus est similis uirtuti plumbi adusti. *Electio.* Quod ex eo bonum est, est [b] § laminosum § frustis confractis, cui inest splēdor, & cui non admiscetur aliquid extraneum & neque est sordidum, & ualde ueclociter frangitur. *Natura.* Est frigidum in primo: siccum in secundo: & est uehementioris desiccationis quàm attramentum rubeum, & est [c] § syrum. § *Operationes & proprietates,* constringit & exsiccat sine mordicatione, & abscindit fluxum sanguinis. *Vulnera & ulcera.* Confert ulceribus, & destruit carnes additas, & consolidat. Et ponitur cum adipe recente super adustionem, quare non ulcerat: & si ulcerat, consolidat ipsam quum permiscetur cum [d] § adipe § & cerusa. *Membra capitis.* Prohibet fluxum sanguinis ex naribus, qui est ex uelaminibus cerebri. *Membra oculi.* Cōseruat sanitatem oculi, & remouet sordes ulcerum suorum. *Membra expulsionis.* Quum superponitur, confert fluxui sanguinis matricis. *Permutatio.* Loco eius ponitur stannum adustum.

b B. squamosū.
c B. suri.
d B. cera.

De [a] § Ammoniaco. § Cap. 8.

a B. assach:

AMMONIACVM quid est? Est gumma [b] § ferulæ; § & nominatur quandoque id, quo aurū adhæret: quoniam pergamena & membrana, & libri eo deaurantur. *Natura.* Est calidum in fine [c] § tertij § & siccum in primo. *Operationes & proprietates.* Eius resolutio & exsiccatio est fortis, & non est mordicatio eius fortis. & ex ipsius quidē apertione peruenitur ad hoc, ut faciat currere sanguinē ex orificijs uenarū: & ingredit in rectificatione solutiuorū, & in ipso est lenificatio & attractio. *Apostemata et † pustulæ.* Linitur & fit ex eo emplastrum, & confert scrophulis, & duritiebus, & [d] § apostematibus in principio paruis, & postea magnis sine capite. § *Vulnera & ulcera.* Confert [e] § uulneribus § malis, & corrodit carnem malam, & facit nasci carnem bonam. *Instrumenta iuncturarum.* Confert dolori sciaticæ & illiorum: & iūcturarum bibitum cum melle, & [f] § oleo resoluit duritiem § iuncturarum. & quando permiscetur cum aceto & † nitro [g] § & rosis § & oleo de alcanna confert lassitudini. *Membra oculi.* Lenit asperitatem palpebrarum, & scabiem, & abstergit albuginem, & confert humiditatibus oculi. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert dispniæ & difficultati anhelitus [h] § & eius dilatationi cum transglutitur cum melle § aut aqua hordei, & mundat ulcera uelaminis, & confert præfocationi, quę est ex phlegmate & cholera nigra. *Membra nutrimenti.* Quum bibitur ex eo aureus, confert duritiei splenis, & duritiei hepatis: & similiter quum linitur cum aceto, & confert hydropisi. *Membra expulsionis.* Prouocat urinam, ita ut sanguinem mingere faciat, & interficit ascarides, & solutione educit, & facit exire embryonem, siue uiuum, siue mortuum: & prouocat menstrua. & linitur super duritiem testiculorum cum aceto, & lenit eos. *Permutatio.* Loco eius ponitur sordities aluearij apum.

b B. altharthut. † atorthut.
c B. secundi.
† bothor.
d B. alselha. † Aliàs glandosis, quæ de loco ad locum mouentur.
e B. exituris.
f B. Alia litera: cum melle & pice resoluit lapidositatem.
† baurach:
g —— B.
h B. & præparationi anhelitus quando ipsum cū melle sumit in modū loch.

De [a] § Aniuden. § Cap. 9.

a B. Angiedan.

ANIVDEN (i. laserpitiū) quid est? Ex ea est alba, & nigra, quæ est fortior: & hæc nigra nō ingredit in cibis: & ipsius radix est ꝓpinqua sapori alastirgar: & eius natura est aerea, sed alastrigar ē tardæ digestionis: & non est hoc in ordine eius, quamuis sit etiam digestionis ualde tardæ. Assæ uerò, quæ est eius gumma, capitulum singulare faciam aliud: & melius quidem est, ut administretur eius decoctio: aut ipsius acetum quā corpus eius. *Natura.* Calida est & sicca in tertio. *Operationes & proprietates.* Est subtiliatiua ualde: & radix eius inflat: & quum corpus ex ea fricatur & proprie cum lacte eius, trahit materias ad exteriora uirtuosè. *Decoratio.* Alterat uentositatem corporis. & si ex ea fiat emplastrum cum oleo, sanat [b] § aggregationes § sanguinis sub oculo. *Apostemata & † pustulæ.* Confert † apatibus saniosis intrinsecis. & quum permiscetur ipsa, & radix cū emplastris, confert scrophulis. *Instrumenta iuncturarum.*

b B. nigredines
† bothor.
† dubellet.

† alkanna.

rarum. Quum permiscetur cum oleo irino: aut oleo de † ligustro, confert doloribus iuncturarũ propriè. *Membra nutrimenti.* Radix eius facit eructuare, & stringit uentrem: & est tarde digestionis, & digerit, & calefacit stomachum, & confortat eum, & disrumpit appetitum. *Membra expulsionis.* Quando decoquitur cum corticibus granatorum in aceto, sanat hæmorrhoidas ani, & prouocat. Et facit fœtere odorem stercoris: & uentositatem exeuntem per anum, & est nociua uesicæ. *Venena.* Est † antidotus uenenis.

† bezahar.

De [a] §Astirgar.§ Cap. 10.

a B. Astergar, seu astergazi.

ASTIRGAR quid est? Rectius est ut eius acetum administretur. & est propinqua † silphio in natura sua, sed est [b]§calidior§ ea. *Natura.* Calida est & sicca in fine tertij. *Membra nutrimenti.* Eius acetum est bonum stomacho, & purgat ipsum, & confortat eum: & disrumpit appetitum. Sed corpus ipsius facit nauseam mordicatione sua: & tardatur mora ipsius in stomacho, & eius digestio in ipso. *Febres.* Proprietas eius est iuuamentum febris quartanæ.

† aniuden.

b B. deterior.

De [a] §Amirberis.§ Cap. 11.

a B. Amirbaris, ſpĩce alzersech

AMIRBERIS (*idest, spina acuta.*) quid est? Est azarasch. Et ex eo est rotundum rubeum [b]§campestre§ & nigrum longum, arenosum: aut montanum, & est fortius. *Natura.* Frigidum est, & siccum in fine tertij. *Operationes & proprietates.* Est uincens choleram ualde. *Apostemata & † pustulæ.* Ex proprietatibus eius est suum iuuamentum, quòd confert apostematibus calidis, sicut emplastrum superpositum. *Membra nutrimenti.* Confortat stomachum, & hepar, & abscindit sitim ualde. *Membra expulsionis.* Constringit & confert rasuræ etiam fluxui sanguinis inferius.

b B. Alia litera: ad fuscedinem declinans.

† bothor.

De [a]§Alaunoc & Alahabar.§ Cap. 12.

a B. Alanoc & alabar.

ALAVNOCH & alahabar, (*idest, plumbum elotum.*) quid est? Vtrunque est plumbum nigrum, in quo est substantia aquosa multa, quam congelauit frigus. & in ipso sunt aereitas & terreitas, non uehementis multitudinis. Signum autem humiditatis eius, sicut existimat Gal. est uelocitas liquefactionis eius, & aereitatis ipsius est uehementia raritatis eius: & quòd ipsum crescit quum dimittitur in humorositate terræ, & inflatur: & est uehementer infrigidans apostemata. *Natura.* Est frigidum & humidum in secundo. *Apostemata & † pustulæ.* Fiant ex eo pistillum, & tabula, & fricetur unum eorum super aliud cum aliquo ex oleis, & tũc illud, quod ex ipso resoluitur, confert apostematibus calidis: & infrigidat ea: & [b]§saniosa ex ipsis, ita quòd curantur,§ & ligatur ex eo lamina super scrophulas, & glandulas, & ulcera iuncturarum, & ipsarum glandulas, & destruuntur. *Vulnera & ulcera.* Ipsius fricatio prædicta, & eius adustum propriè ablutum confert [c] §uulneribus§ malignis, & ulceribus cancerosis, & ulceribus iuncturarum. *Instrumenta iuncturarum.* Conferunt ipsius fricatio, & adustio prædictæ, ulceribus iuncturarum. & si strictè ligetur super torsionem iuncturarum, & suas glandulas liquefacit eas. *Membra oculi.* Quod ex ipso adustum est: est iuuatiuum in ulceribus propriè, quũ abluitur: & similiter ophthalmiæ siccæ. *Membra anhelitus & pectoris.* Quod ex eo adustum est: iuuatiuum est ulceribus mammillæ: & similiter eius fricatio, & adustio prædictæ. *Membra expulsionis.* [d] † § § Confert hæmorrhoidibus. & ligatur lamina super locum renum: & prohibet pollutionem frequentem: & sedat desiderium coitus. & utrunque eorum confert ulceribus ueretri: & testiculorum: & apostematibus ipsorum.

† bothor.

b B. cõfert apostematibus malignis, ita ut cancro conferat.

c B. exituris.

d † B. Contusio eius uel fricatio eius prædicta, & adustio ipsius.

De a §Amumeli.§ Cap. 13.

a B. Alzumali, uel aumali.

AMVMELI, (*i. eleomeli.*) quid est? Est oleum dulce, ualde spissum sicut mel: & spissius eo: & extrahitur ex [b] § crure arboris, quæ est in terra Murzic, dulcis: & fit ex eo oleum si cum eo admiscetur etiam oleum de flore eius: § & nominatur amumeli, & oleum mellis. *Electio.* Ex eo est melius, quod est magis clarum, & spissius, & antiquius. *Natura.* Calidum est & humidum, & ipsius caliditas plurima est humiditate eius. *Vulnera & ulcera.* Confert [c] §uulneribus ulcerosis§ illinitũ. *Instrumenta iuncturarum,* confert doloribus iuncturarum. *Membra capitis.* In ipso est uirtus faciendi † soporem, & facit pigritiam. *Membra oculi.* Conueniens est tenebrositati oculorum, quum ex eo fit collyrium. *Membra expulsionis.* Tres. ℥. ipsius cum ix. ℥. aquæ solutione educunt choleram & humores crudos. & faciunt pigritiam, & mollificant. ueruntamen non est solicitudo habenda: neque timendum est ex eo, quod ipsum soluit, quoniam est iuuatiuum cum eo, quod ex ipso apparet incolume: oportet tamen ne super ipsum dormiatur omnino.

b B. trunco arboris, qui est in regiõe Tedmur dulcis, & fit ex eo oleum, & permiscetur etiam cum ipso oleo flos eius. Alia litera. si permisceatur cum eo, etiã oleũ floris eius.

c B scabiei ulcerosæ.

† subeth.

De [a] §Agalugin§. Cap. 14.

a B. Agalugen uel agalugi.

AGALVGIN (*i. agallochus.*) quid est? Lignum Indũ, aut Arabicũ boni odoris, habẽs cutẽ [b]§coopertã§ intrãs in numero specierum, quæ uenduntur. Et in ipso est stipticitas cũ amaritudine pauca. *Membra capitis.* Collutio oris facta ex ipsius decoctione odorem oris efficit bonum. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert dolori lateris. *Membra nutrimenti,* confert dolori hepatis. Et aureus unus ex eo confert uiscositati stomachi, & debilitati ipsius. *Membra expulsionis.* Quum bibitur cum aqua, confert ulceribus intestinorum, & dolori pungitiuo calido.

b B. asperã seu cutem diuersis maculis & signis coloratã.

De [a] §Amgailem.§ Cap. 15.

a B. Amgailam.

AMGAILEM, (*idest, spina arabica*) quid est? Est arbor [b]§locorum rusticorum§ nota. *Natura.* Est frigida & sicca. *Operationes & proprietates.* Est stiptica prohibens sanguinem, & species fluxus. *Membra anhelitus & pectoris.* Prohibet sputum sanguinis. *Membra expulsionis.* Prohibet fluxum matricis.

b B. spinosa locorũ siluestriũ.

De a §Atharachic.§ Cap. 16.

a B. Adarachi, uel adaraca.

ATHARACHIC, (*idest, adarce.*) quid est? [b] † § §Hæc est medicina acuta, quæ non bibitur propter suam acuitatem, sed in epithematibus administratur post fractionẽ suæ acuitatis. *Natura.* Est calida & sicca ualdè. *Operationes & proprietates.* [c] §Permutat complexionem malam frigidam ad complexionem malam calidam.

b † B. Est spẽs spumæ maris, quæ coagulata adhærendo iuncis & cannis. Et.

c B. Alia litera. Permutat complexionẽ frigi-

calidam. § Et neque sit audax aliquis super ipsum nisi epithimando. *In decoratione.* Confert panno. *In apostematibus & † pustulis.* Confert † pustulis [d] § lenibus. § *In uulneribus & ulceribus.* Confert scabiei ulcerosæ, & impetigini. *Instrumenta iuncturarum.* Emplastrum factum ex ea confert sciaticæ.

dam ad cōplexionem calidā. Alia litera. Permutat complexionem malam frigidā ad complexionē calidā. † bothot. † bothor. d B. lacteis.

De [a] § Azedaraeth. § Cap. 17.

a B. Azadaracht.

† Azedaraeth, quid est? Arbor nota habens fructum similem nabach. Et nominant eam in Rechi [b] § myrobalanum § & in Tabrasten, & kien, & Thahich: & est arbor magna: & est ex magnis arboribus. *Natura.* [c] § Quod est supra ipsam, est calidum in primo: siccum in fine primi. *Operationes & proprietates.* Eius † focha § aperit oppilationes. *In decoratione.* Aqua foliorum eius interficit pediculos, & prolongat capillos: & propriè [d] § radices eius quum administrantur cum uino. § *Membra capitis.* Eius flos aperit oppilationes cerebri. *Membra anhelitus & pectoris.* Eius fructus nociuus est pectori ualde: & est pernitiosus. *Membra nutrimenti.* Eius fructus est malus stomacho [e] § cō turbans. § *Febres.* Dicitur quòd decoctio corticum eius cum fumoterræ, & myrobalanis [f] § defecata § confert febribus phlegmaticis. *Venena.* Succus extremitatum eius cum melle resistit uenenis omnibus. Et eius fructus interficit fortasse. *Permutatio.* Loco eius in elongatione capillorum ponuntur folia cannabis.

† Arborem per larum uocant. b B. arborē mirobalanorum. c B. Flos eius est calidus in tertio. Siccus in fine primi. Operationes & proprietates, eius flos. † succus. d B. Alia litera. quod de ea est adustum quum administrat cū aceto. e B. faciens in eo angustiam. Membra expulsionis. Confert colicæ. f B. colata.

De [a] § Auricula muris. § Cap. 18.

a B. Adan alfar

Auricula muris, (*idest, alsine*) quid est? Est herba, cuius uirtus secundum Galenum est propinqua uirtuti herbæ, qua uitrum abstergitur. Et hoc nomen absolutum est duabus herbis, quarū una est quam nominat Galenus, & odoratur ex ea odor malus, & non habet duritiem: & altera quam nominauit Dioscorides, & existimauit, ꝙ sit similis uolubili, nisi quia minora habet folia comparata ad ipsam: & est herba expansa super faciem terræ: paruos habens stiptites [b] § domestica bona § sine odore: & nō habet saporem fortem, azulinos habens flores, cuius semen semini coriandri similatur. & hirundines ex ipso comedunt, & est calida, & propriè cuius origo non est iuxta aquam. Inquit Musaihach iuuamentū eius, est iuuamentum absinthij, & est res, quæ non est inuenta in duabus plantis simul. *Natura.* Quæ ex eis nota est secundum Galenum, est frigida & humida in gradu primo. Et altera est ex summa medicinarum calidarum. *Operationes et proprietates.* In prima non est stipticitas. Et altera est desiccatiua rubificatiua. *Vulnera & ulcera.* Illa, quam nominauit Dioscorides extrahit spinas & surculos, & facit adhærere plagas. *Membra capitis.* Confert epilepsiæ bibita, & torturæ sternutatione facta ex ea, uehementer: & eius sternutatio mundificat cerebrum.

b P. hortulana vmbrosa.

De [a] § Abugilise. § Cap. 19.

a B. Abugilesa, vel abugilisi, uel agisa, vel abuchalesi, uel achusi, seu achusa. b B. sengiar & senchar. Et est sanguinem uel

Abugilise, (*idest, anchusa.*) quid est? Est lactuca asini, & nominatur etiam [b] § simarem & sincarem. Et est pilosa spinosa § aspera, nigra plurima habens folia super radicem annexa ei. Et eius radix in grossitudine est digiti coloris rubei ualde, quæ tingit quum tangitur in æstate. & ex ea est species alia, citrina folia habens, coloris rubei: & eius species sunt quatuor, [c] § abugilise, intisanius, amelenius, ansubefin. § *Electio.* Fortiores omnibus sunt duæ primæ species. *Natura.* Dixit Gal. quòd ex abugilise est, quæ est calida & sicca. *Operationes & proprietates.* Quæ ex ea nominatur abugilise, est subtiliatiua cum stipticitate, & propter hoc est pontica amara: sed [d] § ponticitas § est in reliquis magis apparens. Reliquæ uerò duæ species sunt acutiores primis: & fortioris caliditatis, & radix eius fortioris est caliditatis quàm folia. *In decoratione.* Quando lenitur cum aceto, confert † uitiligini. & ipsa excoriat cutim. & eius folia sunt debiliora radice eius. *In apostematibus, & † tuberculis.* Prohibet radix abugilise, quæ est ex eis, cum farina hordei fracti erisypilam: & similiter [e] § radix amelenius § & ipsa resoluit scrophulas, quum superponitur eis cum adipe. *In uulneribus & ulceribus.* Ponitur cum [f] § cera § super ulcera omnia, & adustione ignis propriè. *Membra nutrimenti.* Radix abugilise aptat stomachum. & eius decoctio cum aqua chartami. [g] † § § ualet icteritiæ & dolori splenis. *Membra expulsionis.* Decoctio eius cum aqua alkaratin, aut aqua cartami confert dolori renum & lapidi in renibus. Quumque mulier sibi supponit radicem eius, abortum facit. & eius folia [h] § frixa § cum uino stringunt uentrem: sed abugilise resoluit humores cholericos, & radix habētis citrina folia ex eo cum hyssopo, & sinapi interficit uermes, & educit eos. & similiter [i] § alsimaren § absolute, quæ ex ea citrina est & reliqua: sed citrina est fortior in hoc. *Febres.* Decoctio radicum abugilise cum aqua [k] § † cartami § confert febribus antiquis. *Venena.* Quando masticatur [l] † § § ex citrina habente folia citrina [m] † § § rubei coloris, & proijcitur super uenenosa, interficit ea. & duæ aliæ species conferunt morsuræ uiperæ bibitæ, & linitę [n] § & sputatæ. §

pilositatem habens & spinosa. c B. Abuchalesa ansadius argialesus achasunas. d B. stipticitas. † morpheæ. † bothor. e B. argialesus. f B. adipe. g † alkaratin. h B. bolita. i B. alsengiar. k B. alkaratan, aut aqua chartami. † alkaratin. l † B. fructus. m. B. & radicē. n B. & suspēsæ, & approximatę

De [a] § Almesu. Cap. 20.

a B. Almas.

Almesu, (*idest, sinyris.*) quid est? Dicitur ꝙ rectius esset ut de ea loqueremur in capitulo de mineralibus. ueruntamen nos attulimus narrationem eius in hoc capitulo ut sit magis nota. & magis famosa. *Natura.* Dixerunt quidam quòd est frigida & sicca. & dixerunt alij quòd est calida & sicca cum uirtute. *Operationes & proprietates.* Est uehementis abstersionis. & apud Dioscoridem est adustiua & putrefactiua. *In decorationē.* Abstergit dentes fricando. *Membra capitis.* Dixerunt quidam, quòd quando tenetur in ore, frāgit dentes: & dixerunt aut proprietate sua, aut propter uenenum uiperæ, quæ multiplicatur in locis, in quibus ipsa est. & hæc quidē uerba sunt eius, qui multa fabulosè narrat: & non cognoscit de operatione ueneni uiperæ, quòd quum [b] § positum est ad aliquod membrum, § non efficit hāc operationem: propriè quum tempus supra ipsum prolongatum fuerit. *Membra expulsionis.* Dicunt quòd quum ex ipsa adhæret granum unū in extremitate siringę annexū glutini Romano, & intromittitur in uesicam, frangit lapidem: sed hoc

b B. expulsum fuerit ad extra.

hoc est ex eis, quæ à me elongantur. *Venena*. Est uenenum mortale.

De [a] {Armech.} Cap. 21.

ARMECH quid est? Est [b] {herba iameni} boni odoris, similis cinnamomo grosso. *In decoratione*. Efficit odorem oris bonum. Apostemata & † pustulæ. Confert apostematibus calidis propriè sicut emplastrum superposita. *In uulneribus & ulceribus*. Prohibet dilatationem ulcerum: & consolidat ea siccando propter desiccationem, quæ est in ea sine mordicatione, & prohibet putrefactionem membrorum. *Membra capitis*. Confortat cerebrum, & stringit gingiuas, & conuenit ægritudinibus oris. *Membra oculi*. Ex ea comestum confert ophthalmiæ. *Membra anhelitus & pectoris*. Confortat cor & omnia uiscera. *Membra expulsionis*. Stringit naturam.

a B. Armech. b B. lignum iameni. † bothor.

De [a] {Allabuch.} Cap. 22.

ALLABUCH (*idest, persea*) quid est? Dicunt quod est asadar. Dico autem quòd siue non sit hoc allabuch, aut sit de ueritate; pertinet ei ut dicamus in capitulo de sem. & est ex magnis arboribus: & forsitan permutatur ad Aegyptum, & alteratur illic natura eius. *Operationes & proprietates*. Confert fluxui sanguinis etiam si super membrũ ponatur, & abscindit cursum.

a B. Allebach, uel Allebengi, seu albegi, aut allebegi.

De [a] {Athamaraet.} Cap. 23.

ATHAMARAET quid est? Est medicina Inda efficiens pæoniæ operationem. *Membra capitis*. [b] {Ex folijs eius fiat epithema} illi, ad cuius caput eleuatur uapor, & prohibetur epilepsia.

a B. achtemecht. b B. fiat ex eo linimentum.

De [a] {Alblage.} Cap. 24.

ALBLAGE, quid est? Est medicina [b] {marina} similis alcot, quæ oritur in uere. & est similis etiam andacochæ, plurimos habens stipites. Et eius semen est sicut semen † bauciæ. *Membra nutrimenti*. Confert spleni ualde. *Membra expulsionis*. Prouocat urinam.

a B. Alnachel, vel alnafel. b B. † pastinacæ.

De [a] {Asefeni.} Cap. 25.

ASEFENI quid est? Existimo quòd est pastura camelorum. *Membra expulsionis*. Mundificat renes. *Venena*. Plurimum confert iuuamentum morsuræ canis rabiosi.

a B. Alsefani.

De [a] {Alguasen.} Cap. 26.

ALGUASEN (*idest, Alyssum*) quid est? Est herba [b] {similis lilio. Et nominatur propter illud lilialis.} *Natura*. Est calida & sicca in primo. *Operationes & proprietates*. Desiccat cum æqualitate: & abstergit. *In decoratione*. Confert panno, & resoluit totum illud cum æqualitate. *Venena*. Gal. dixit quòd est iuuatiua propriè morsuræ canis rabiosi. & iam sanati sunt multi: & propter illud nominatur græce [c] {alguasen.}

a B. Alusen. b B. cuius fructus similat altors. Et nominatur propter illud tarsia. c B. alusen, uel Aaulusen. † alysson.

De [a] {Atratisus.} Cap. 27.

ATRATISUS (*idest, aster atticus*) quid est? Est medicina [b] {cognita cum chali.} *Natura*. In ipsa est parum infrigidationis, & non est in ea stipticitas. *Operationes & proprietates*. Desiccat cum æqualitate, & eius uirtus est uirtus resolutiua cum infrigidatione. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus emunctoriorum more emplastri superposita & suspensa.

a B. Astraticus. b B. nominata alhalebi, seu alhalebie. † bothor.

De [a] {Ardifrigi.} Cap. 28.

ARDIFRIGI quid est? Est herba similis cappari, acuti odoris ualdè, & grauis habens fructum [b] {inferius.} *Natura*. Dixit [c] {Alkanzi & Arahib} quòd est fortior in natura sua quam solatrum, & alkekengi. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus intrinsecis secũdum uerba [d] {Arahib.} Et potio ipsius sit usque ad [e] {ij. uncias.} & liniatur super apostemata calida extrinseca. & erit mirabilis ualde [f] {ubicunque apposita.} *Venena*. Quum linitur super puncturã uespæ; sanat illico.

a B. Ardachiasi uel ardasiei. b B. in vaginis. c B. Alraheb &. † bothor. d B. arahab. e B. vnciá vnã. f B. in quocũq; apostemate.

De [a] {Abutilon.} Cap. 29.

† ABUTILON quid est? Est planta similis cucurbitæ. Et dixit Alkanzi, quòd hoc nomine est nota. *Vulnera & ulcera*. Dicitur quòd est res magis iuuatiua uulneribus recentibus, & conglutinat. & consolidat ea statim.

a B. seu arblutinon. † Hoc maluæ genus quoddã esse videtur.

De asio. Cap. 33.

ASIUS quid est? Est lapis, super quem nascitur sal: cuius flos nominatur asius: & uidetur quod sit eius generatio ex rore maris, & imbre, qui cadit super eum. *Operationes & proprietates*. Virtus eius & uirtus floris eius est aperitiua: carnis generatiua, putrefactiua parum, cum liquefactione carnis putrefactæ absque mordicatione. *Apostemata & † pustulæ*. Resoluit exituras more emplastri superposita terebinthina, aut pice. *In uulneribus & ulceribus*. Valet [a] {uulneribus} difficilibus, & antiquis, & magnis, & profundis. *Instrumenta iuncturarum*. Cum farina hordei superposita ualet podagræ. & quando ponuntur extrema ipsius in decoctione eius iuuantur. *Membra anhelitus & pectoris*. Si transglutiatur cum melle confert ulceribus pulmonis. *Membra nutrimenti*. Quum linitur cum calce & aceto super splenem; confert.

† bothor. a B. vlceribus.

De [a] {Athiuth.} Cap. 31.

ATHIUTH *Natura*. Calidum est in secundo: humidum in primo. *Operationes & proprietates*. Inest ei abstersio ultima. *In decoratione*. Abstergit morpheam fortiter.

a B. Athiuth uel athmuth.

De [a] {Absio.} Cap. 32.

ABSIUS quid est? Medicina karmeni & Persica. *Natura*. Calida subtilis.

a B. Afeus, seu achisus uel afsuz.

De Anagallide. Cap. 33.

ANAGALLIS quid est? Est duobus modis. unus eorum est cuius flos est citrinus. & alius cuius flos est celestis. *In uulneribus & ulceribus*. Conueniunt ambo uulneribus, & prohibet ipsorum [a] {apertionem.} & extrahunt furculos, & similia, & prohibent ulcerum ampliationem. *Membra capitis*. Si ex aquis amborum fiat gargarismus: & fiat caputpurgium cum eis; prouocat phlegma plurimum à capite: & sedant dolorem [b] {mole quæ est} in parte illa. *Membra expulsionis*. Quando bibitur cum uino, confert dolori renũ. Et existimauerunt quidam quòd [c] {uaria declinãs ad

a B. apostemationem. b B. dentiũ molarium, qui sunt c B. habens colorem azurum

ad colorem cineris} reducit anum prominentem exterius, & rubeum habens florem augmentat ei eminentiam. *Venena.* Quando bibitur cum uino confert ueneno uiperæ.

declinantem ad cinereitatē. uel ad puluerulentiam.

De [a] {Abrich.} Cap. 34.

a B. Abrech.

ABRICH quid est? Est medicina Persica. *Membra capitis.* Est bona [b] {seruationi} & rationi.

b B. memoriæ.

De Ausid. Cap. 35.

AUSID quid est? Est species nenupharis Indi. *Natura.* Dixit filius [a] {Mesiriohe.} est calida & sicca.

a B. mesue uel masergiue.

De [a] {Ardiud.} Cap. 36.

a B. Arendbred uel ardubrid, seu aridbuid.

ARDIUD quid est? Est medicina sicut cepe scissum.[b] † {

b † B. Membra expulsionis confert hęmorrhoidibus.

De [a] {Aribut.} Cap. 37.

a B. Auachisus uel auachsus.

ARIBUT, quid est? Est medicina cabrusia, quæ assumpta est ex re, quæ assimilatur ostraco. *Natura.* Dixit Gal. est frigidū in secundo: siccum in primo. & eius fructus est calidus & contractiuus in principio primi: exsiccatiuus in secūdo. *Operationes & proprietates.* Conseruat femur puerorum, ut nō oriantur pili in ipso spatio longo. *Membra nutrimenti.* Fructus eius confert icteritiæ.

De [a] {Adrumilon.} Cap. 38.

a B. Andrusalsi uel andrucharū

ADRUMILON (*i. securidaca.*) quid est? Est medicina, quæ nominatur bipennis: habet enim duas acies sicut bipennis. *Natura.* Est calida. & in ipsa sunt amaritudo & ponticitas. *Operationes & proprietates.* Aperit oppilationes uiscerum. *Instrumenta iuncturarum.* Confert doloribus iuncturarum.

De [a] {Atinat.} Cap. 39.

a B. Athmath.

ATINAT quid est? Est medicina Inda in uirtute [b] {testiculorum uulpis.} Et oportet ut cōsideretur: ita ut non sit [c] {atuit.} *Natura.* Calida est & humida. *Membra expulsionis.* Augmentat coitum.

b B. albuzidan, seu buzidan. c B. atiut.

De [a] {Ata.} Cap. 40.

a B. Atha uel anthaias.

ATA quid est? Est arbor algarab, dicta in cap. de gaim.

De [a] {Anacardo.} Cap. 41.

a B. Beladur.

ANACARDUS quid est? Est fructus similis osi [b] {dactili.} Et medulla eius est similis medullæ [c] {nucis} dulcis, in qua non est nocumentum. Et cortex ipsius est rarus, [d] {frangibilis,} in cuius raritate est mel uiscosum habens odorem. Et sunt homines, qui ipsum masticant, & non nocet eis: & propriè cum nuce. *Natura.* Calidus est & siccus in quarto. *Operationes & proprietates.* Eius mel est ulceratiuum, apostematiuum, & adustiuum sanguinis, & humorum. *Decoratio.* Eradicat uerrucas, & aufert albaras, & eradicat [e] {†stigmata nigra artificio cuti impressa.} & sanat alopeciam phlegmaticā. *Apostemata & †pustulæ.* Commouet calida apostemata in interioribus. *Instrumenta iuncturarum.* Confert frigori neruorum, & eorum mollificationi, & paralysi, & tortu-

b B. tamarindorum. c B. amygdalæ. d B. perforatus, uel habens foramina. e B. aluesin. † barulos. † bothor.

rę. *Membra capitis.* Confert corruptioni memoriæ, quum eius confectio nota, anacardinum, sumitur: sed tamen commouet alienationem, & melancholiam. *Membra expulsionis.* Suffumigantur cum eo hæmorrhoides & exsiccantur. *Venena.* Est ex summa uenenorum: & adurit humores, & interficit. & eius quidem tyriaca est [f] {lac uaccinum butyro inde extracto.} & oleum nucis, eius frāgit uirtutem. *Permutatio.* Loco eius ponitur quintuplum ponderis eius de [g] {bondacha:} & quarta ponderis ipsius de oleo balsami: & tertia ponderis ipsius de naphta alba.

f B. machidvaccinum. g B. auellanarū

De [a] {Anate.} Cap. 42.

a B. Bath.

ANAS. *Natura.* Calidior est omnibus auibus domesticis. & dicunt quidam, quòd ipsa calefacit infrigidatum, & facit calefactum possidere febrem. *Operationes & proprietates.* Eius pinguedo est maxima in sedando dolorem, & in sedando mordicationem in profundo corporis: & est melior pinguedinibus auium. Et eius caro uentositatem [b] {dissoluit ipsius stomachi: & est plurimi nutrimenti.} *In decoratione.* Eius pinguedo clarificat colorem, & caro ipsius impinguat. *Membra anhelitus & pectoris.* Clarificat uocem. *Membra nutrimenti.* Eius caro tardatur in stomaco, & est grauis: & propriè caro anseris. sed leuius quod est in ipsa, & melius sunt alæ. quū autem digeritur caro harum auium; est nutribilior omnibus carnibus auium. *Membra expulsionis.* Augmentum efficit in coitu, & multiplicat sperma.

b B. frangit. Et stomachus eius est plurimi nutrimenti.

De [a] {Auellana.} Cap. 43.

a B. Bunduch.

AUELLANA quid est? Est nota. & eius quidem terreitas maior est terreitate nucis: & est nutribilior nuce: quoniam est magis solida: & minus unctuosa, & tardioris digestionis. *Natura.* Decliuis est ad caliditatem quandam, & siccitatē paruam. *Operationes & proprietates.* Generatur ex ea cholera. & in ipsa est stipticitas maior quàm in nuce: & in ipsa est inflatio: & generat uentositates in uentre inferiori. *Decoratio.* Quod ex ea adustum est; tingit capillos. *Membra capitis.* Facit †dolorem capitis, assatur, & comeditur cum pauco pipere: & maturat corizam. Hipp. inquit auellana in cerebro facit augmentum. *Membra oculi.* Existimauerunt quidam, quòd ipsa linita super uerticem puerorum uarios habentium oculos delet uarietatē. *Membra anhelitus & pectoris.* Comeditur cum aqua mellis, & confert tussi antiquę, & adiuuat ad spuendum. *Membra nutrimenti.* Est tardæ digestionis, & excitat uomitum, & est tardioris digestionis quàm nux. *Membra expulsionis.* Eius cortex est stipticus, & stringit uētrem. *Venena.* Confert uenenis, & morsibus, & præcipuè cum ficubus, & ruta, & puncturæ scorpionis.

† soda.

De [a] {agno casto.} Cap. 44.

a B. Bengiech est.

AGNUSCASTUS quid est? est planta, & est fortasse propter sui magnitudinem arbor: & nascitur in locis propinquis aquis: & eius quidē rami sunt duri, & folia ipsius sunt sicut folia oliuæ: sed sunt leniora, & eius lignum non ingreditur in medicinam: sed flos eius, & folia, & fructus.

ctus. & in fructu quidem eius, & in reliquis, quæ ex eo administrantur; est subtilitas & acuitas, & ponticitas: & est infra rutam siccam. *Natura.* Calidus in primo, siccus in secundo. *Operationes & proprietates.* Est resolutiuus & subtiliatiuus, & disgregatiuus uentositatum [b] † § § & in ipso est apertio cum stipticitate. *Decoratio.* Est mundificatiuus coloris. *Instrumenta iuncturarum.* Fit ex eo emplastrum cum folijs suis torsioni neruorum, & remouet lasitudinem. *Membra capitis.* Facit † dolorem capitis, & soporem bibitus. & quando fit ex eo emplastrum, confert soda. & quum illud quod ex eo est frixum, comeditur; minus efficit sodam. *Membra anhelitus & pectoris.* Est ex eis, quæ multiplicant lac minorando sperma: sitq; eius potio. [c] § ʒ.ij. § usque ad ʒ.j. *Membra nutrimenti.* Aperit oppilationes hepatis: & oppilationes splenis: & ualde [d] § iuuat duritiem. § & quũ bibitur ex eo cum oxymelle quantitas ʒ.ij. confert hydropisi. *Membra expulsionis.* Sedetur in eius decoctione propter dolorem matricis, & apostema eius: & bibitus cum menthastro, & uaporatus desiccat sperma. & quando aliquid ex stipitibus eius sternitur sub dorso, prohibet pollutionem, & uirgæ erectionem, & suffumigantur mulieres quum uehemẽs desideriũ adest. & est prouocatiuus: & confert præcipuè semen eius fissuris ani, & fit ex eo emplastrum cum butyro duritiei testiculi, præcipuè cum semine eius. *Venena.* Confert morsui serpentis quum bibitur ex eo. ʒ.j. & similiter morsui canis, & lupi, superposito emplastro [e] § & fumigatione facta ex eo: & eius folia fugant uenenosa. §

b † B. & in ipso nam est inflatio omnino.

† soda, & subeth

c —— B.

d B. confert duritiei ipsius.

e B. & fumus foliorum eius fugat animalia uenenosa.

ANNOTAT.

Viticem ait calidum esse primi ordinis & siccum secundi. At Gal. 6. simpl. & Paul. lib. 7. calidum & siccũ putant tertio ordine. Ait item uiticem ex eis esse medicamentis quæ lac augent, & semen imminuunt. sed lib. 3. idem, omne quod semen adauget, ipsum etiam lac augere, & quodcunque semen imminuit, lac imminuere adnotauit.

De [a] § Alis. § Cap. 45.

a B. Gienaha.

ALAE, *Electio.* Meliores earum sunt alæ gallinarum: & alæ anserum sunt bonæ digestionis, & nutrimenti. & non sunt leues, nisi propter multitudinẽ motus, & exercitij sui. & earum nutrimentum non multiplicatur, nisi propter multitudinem carnis, quæ est in eis. *Apostemata & † pustulæ.* Dicitur quòd quando pennæ alarum [b] § † palumborum § miscentur cum æqualitate sui de iusquiamo, & aduruntur, & teruntur, & ponuntur in pane, sicut sal; resoluunt scrophulas in collo absque ferro. & similiter quãdo puluerizantur super panem, & comeditur. *Membra expulsionis.* Dicitur ꝙ panis factus cum eo quod dictum est; soluit ualde.

† bothor.

b B. alurasan.

† alguarascen.

De [a] § acoro. § Cap. 46.

a B. Vgi.

ACORVS quid est? est radix plãtæ, quæ est sicut papyrus. & oritur plurimum eius in locis aquosis, & in aquis. & super hanc radicem sunt nodi ad albedinem declinantes, in qua est odor horribilis; & parum boni odoris, & ẽ calidus acutus: Galenus autem dixit, quòd non administratur nisi radix eius: cuius uirtus est propinqua uirtuti aristolochiæ & ireos. *Electio.* Melior ex eo est ille, qui ẽ spissior; & magis solidus, [b] § & dulcior, § & melioris odoris. *Natura.* Calidus est & siccus in principio secundi, usque ad medium. *Operationes & proprietates.* Est resolutiuus inflationis & uentositatum subtiliatiuus: abstergit sine mordicatione aperitiuus. & apud Gal. eius odor non est, nisi bonus. & secundum quòd nos sentimus, non bonus. *Decoratio.* Clarificat colorem, & confert morpheæ, & albaras. *Instrumenta iuncturarum.* Confert spasmo, & contritioni lacertorũ & decoctio eius etiam embrochata, & bibita. *Membra capitis.* Confert dolori dentis ualde, & grauitati linguæ. *Membra oculi.* Attenuat grossitudinem corneæ: & confert albugini, & propriè in utrisque succus eius. *Membra anhelitus & pectoris.* Eius decoctio est bona dolori lateris, & pectoris. *Membra nutrimenti.* Confert dolori hepatis frigido, & confortat ipsum, & confert stomaco: & cõfert duritiei splenis: immò extenuat splenem multum: & mundificat stomacum. *Membra expulsionis.* Confert dolori pungitiuo uentris, & rupturæ. & eius decoctio ualet ad dolorem matricis: & prouocat urinam & menstrua: & confert distillationi urinæ secundum quòd dixerunt quidam. & in coitu augmentum efficit: & excitat desiderium ipsius. & confert dolori intestinorum & rasuræ eorum frigidis. *Venena.* Confert puncturæ uermium uenenosorum. *Permutatio.* Loco eius ponitur in depellendis uentositatibus, & iuuamento quod facit hepati, & spleni, æquale pondus de cymino cum tertio ponderis sui de [c] § aristolochia. §

b —— B.

c B. reubarbaro

ANNOTAT.

Acorum dicit calidum esse & siccum in secundi ordinis principio usque ad medium. Gal. uerò 6. simpl. & Paul. lib. 7. & Auer. lib. 5. in tertio caliditatis & siccitatis ordine ipsum reponunt.

De [a] § argento uiuo. § Cap. 47.

a B. zaibach.

† .i. cynaprij uulga is.

ARgentum uiuum quid est? Argentum uiuum aliud est purgatum ex minera sua: & aliud extrahitur ex lapidibus mineræ suæ cum igne sicut fit aurum & argentum. Lapis uerò mineræ ipsius quum est purus: & non permiscentur ei terra, & lapides: habet colorem [b] § † uzifur, immò uzifur § habet colorem eius, et non consequitur eum. et Gal. quidem et alij existimauerunt quòd ipsum sit arte factum, sicut lithargirum: quoniam est extractum cum igne: oportet ergo ut aurum sit arte factum, sicut lithargirum: quoniã est extractum cum igne: et quoniã substantia eius est similis substantiæ uzifur. existimauit itaque quòd ipsum non fit, nisi [c] § uzifur in uase linito luto, et accenditur ignis super ipsum § et sublimatur: sed non est ita: immò uzifur fit ex eo cũ sulphure: deinde possibile est ut extrahatur ex eo sicut extrahitur ex uzifur minerali. quod est de substantia argenti uiui. *Natura.* Est frigidũ et humidum in secundo. *Operationes & proprietates.* Sublimatum est stipticum. *Decoratio.* Quod ex eo extinctum est, est medicamen pediculorum, et lendinũ cum oleo ros. *Vulnera & ulcera.* Extinctum ualet scabiei cum oleo rosaceo, aut

b B. alzenzefer immò alzenzefer.

c B. ex alzengiafer in uase luto super quod est ignis accensus.

aut cum medicinis scabiei, et ulceribus malis. *Instrumenta iuncturarum*. Eius uapor facit accidere paralysim, & tremorem, & [d] § rectat § membra. *Membra capitis*. Fumus eius destruit auditum: & fumus eius facit accidere fœtorem oris, quũ transit per ipsum. *Membra oculi*. Fumus eius destruit uisum. *Membra expulsionis*. Dixit Paulus. ex hominibus fuerunt qui biberunt extinctum in ileõ. *Venena*. Argentum uiuum sublimatum est interficiens propter uehementem incisionem. Et eius cura fortis est bibere lac & uomere. & Gal. quidẽ dixit quòd non expertus est illud in ipso. & dicũt quidam, quòd extinctum interficit grauitate sua, Ipsum enim corrodit quod sibi obuiat grauitate sua: hoc autem uerbum non est comprehensum. Et ipsum interficit mures. & ex fumo eius fugiũt [e] § uermes uenenosi § & serpentes.

d B. spasmat seu inducit tetanũ.

e B. animalia uenenosa.

ANNOTAT.

Argentum uiuum frigidum, & humidum secundo esse gradu existimat. Suspicari tamen posset quispiam calidum id esse potius quàm frigidum: quòd facilimè igne absumatur: & quòd aeream in eo naturam superare Arist. 4. meteor. scribat. De hoc item Gal. lib. 9. simpl. notauit ex ijs non esse, quæ sponte nascantur. id tamen, ut multa alia, in terræ uisceribus, ex suo fonte ac perpetua uomica prodire, satis constat, quod & Plinius 6. nat. hist. adnotauit.

Text. 43.

Cap. 33.

De [a] § Atramento. § Cap. 48.

a B. zagi.

ATramentum quid est? Differentia inter atramenta alba, & rubea, & citrina, & uiridia, & inter colcotar, & calcadis, & [b] § calcantum & alsuriæ, est quòd atramenta sunt substantiæ recipientes solutionem permistæ lapidibus non suscipientibus solutionem: & istæ sunt ipsæmet substantiæ recipientes solutionem, quæ iã fuerunt liquidæ: § & coagulauerunt se: alcolcotar uerò est citrinum, & alcalcadis est album, & alcalcantum est uiride: & alsuriæ est rubeum. Et omnia hæc soluuntur in aqua, & decoctione, præter alsuriæ, ipsum enim est uehementis [c] § corporeitatis & congelationis. § Et uiride est uehementius congelatum, quàm citrinum, & [d] § uehementiores habet tunicas. § Et omne quidem atramentum in natura est simile uni eorum colori cuius asimilatur. Galeno uerò iam præmissum est ad intellectum, quòd atramentum rubeum generatur ex colcotar. & uidit super colcotar una uice [e] § coopertum atramento rubeo puluerizato § sed in hoc est consideratio. *Electio*. Viride Aegyptiũ est fortius quàm † Ciprium: sed in ægritudinibus oculi † Ciprium est fortius. & nõ adustum est fortius. & adustum est subtilius. & subtiliora eis sunt alcalcadis & uiride. & æqualius eorum est alcolcotar. & grossius eorũ est alsuriæ, & propter hoc non resoluitur in aqua. & uirtus quidem atramenti in quo sunt splendores aurei, propinqua est uirtuti alcolcotar. & melius alcolcotar ẽ illud, quod uelociter frangitur, æreum, mundum, non antiquum. Ex atramento uerò quod in encaustro ponitur, quod nominatur sahira: melius est durum habens quasi aureum splendorem, & uirtus eius est sicut alcolcotar. & melius alsuriæ est quod affertur de ægypto: & frangitur à nigredine, & est habens [f] § uenas plurimas rancidi gustus § stipticũ: & similiter eius odoratus. *Natura*. Est calidum & siccum in tertio. *Operationes & proprietates*. Omnia sunt adurẽtia, facientia prouenire crustã, stiptica. Atramentum uerò rubeum minus ẽ mordicatiuum quàm alcolcotar: & atramẽtum ad coria, stipticius est omnium: & alcolcotar est æqualis stipticitatis. *Apostemata & † pustulæ*. Alcolcotar [g] § prohibet erysipilam, & apostemata ambulatiua. § *Vulnera & ulcera*. Omnia conferunt scabici humidæ, & † tineæ. & ex colcotar quidem & ex alijs quandoque fiunt licinia, & ponuntur in fistulis, & extirpant [h] § uentositatem. § *Instrumenta iuncturarum*. Alsuriæ clysterizatur cum uino, & confert sciaticæ. *Membra capitis*. Sufflatur in naribus propter fluxum sanguinis nariũ, propriè alcolcotar. & conferunt omnia herpeti esthiomeno, & apostematibus malis in gingiuis. Et quando licinium cum melle inuoluitur & ponitur in aurem, confert ulceribus auris & saniei in ipsa: & similiter quando cum sufflatorio in ea insufflatur: & prohibet corrosionem dentium: rubeum uerò [i] § cognitum assuriæ § confirmat dentes, & molares motos, & atramentum adustum quando coniungitur cum hermodactilis, & ponitur sub lingua; confert ranulæ: & ceratum factum ex eo, & propriè ex rubeo, confert herpeti esthiomeno in ore, & nare, & ulceribus eorum. *Membra oculi*. Alcolcotar propriè, & reliqua: communiter conferunt duritiei palpebrarum, & asperitati earum. *Membra anhelitus & pectoris*. Desiccat pulmonem, ita quòd fortasse interficit. *Venena*. In ipso est uirtus uenenosa desiccans pulmonem.

b B. alcalcant, & alsuri est, quod atramenta sunt substantiæ recipientes dissolutionem. Permixtæ verò lapidibus nõ recipiũt dissolutionem: & istæmet substantiæ recipientes dissolutionẽ iam fuerunt liquidæ.

c B. lapidositatis & congelationis, uel coagulationis.

d B. vehementius decoctum.

e B. atramentũ rubeum puluerizatum.

† alkabrusi.

† alkabrusi.

f B. concauitates vel anfract[us]

plurimos. Alia litera, lineas plurimas mali gustus.

† bothor.

g B. Alia litera, cõfert herisipile, & apostematibus ambulatiuis.

† sahafat.

h B. duritiem ipsarum, seu duritiem in orificijs ipsarum.

i B. nominatũ alsuri.

De [a] § Arsenico. § Cap. 49.

a B. zarnich.

ARSENICUM (*i. aurum pigmentum*) quid ẽ? Aliud est album: & aliud citrinum: & aliud est rubeum. *Electio*. Melius ex rubeo est [b] § rubeũ imbibitum rubedine habens albaras § quod est aptũ teri: & suo odore similatur odori sulphuris. & melius ex citrino est quod ẽ puluerizabile, Armenũ, aureum, laminosum subtile quasi ipsum esset talk citrinum. Calidum est in tertio, siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Omnia sunt putrefactiua. mordicatiua. Et quod ex eo rubeũ est: melius est [c] § quàm alcalcodicon. § *Decoratio*. Abradit pilos: & est cum gummi pini conueniẽs alopeciæ. *Vulnera & ulcera*. Fit ex eo emplastrum cum adipe super uulnera. *Apostemata et † pustulæ*. Cum adipe & oleo confert scabiei, & † ulceribus capitis manantibus, & putredini: & abstergit, & adurit cutem: & permiscetur cum myrrha ad pediculos, & uestigia sanguinis. & cum pice uestigijs unguis. & quandoque administratur cum oleo ad pediculos. *Membra capitis*. Ceratum factum ex eo confert, & proprie ex rubeo, herpeti esthiomeno in ore & [d] § aure § & ulceribus eorum. *Membra anhelitus & pectoris*. Datur ad potandum [e] § inflatis cum aumeli, & hydromelle, & assumitur § cum gumma pini, ad tussim antiquam: & sputum saniei [f] § & sanguinis. § & quandoque ponitur in pilulis, quæ sunt ad asthma. *Membra expulsionis*. Commiscetur cum oleo rosaceo ad † pustulas, & hæmorrhoidas in ano. *Venena*. Quod ex eo sublimatum est, interficit: & album ex eo interficit.

b B. illud quod habet fortè rubedinem almebaras. i. permistã cum aliqua albedine.

c B. in achálcha dicun.

† bothor.

† saphati humidæ.

d B. naso.

e B. habẽtibus saniem in pectore cum aumeli, aut hydromele, & deglutitur.

f ——— B.

† bothor.

De [a] §Aristolochia.§ Cap. 50.

a B. zarauend.

ARISTOLOCHIA quid est. Inquit Dioscorides. Ex ea quædam est rotunda: & quædam longa: & quædam est similis palmiti uitis [b] § rotunda quæ dicitur fœmina. & est etiam ex longa & rotunda, & est fœmina, cuius folia sunt similia folijs plantæ, quæ dicitur fusos § quæ est maneries uolubilis: & est boni odoris cum acuitate, & ad rotunditatem declinans, tenera: habés ramos plurimos ex una radice longos. & inter florem eius est quiddam rubeum fœtidi odoris, pileatam habens formam: longe uerò, & est masculus, folia sunt longiora: & unusquisque thyrsus habet longitudinem unius palmi: purpureum habens florem fœtidum super quem apparet simile quid flori [c] §porri§ & radix eius in longitudine unius palmi, & grossitudinem digiti habens. & eius quæ uitis palmiti similis est longę, thyrsi sunt parui, & folia sunt sicut folia semperuiuæ: & eius flos est sicut flos rutæ: & ipsius radix est superfluæ longitudinis, grossum habens corticem, quo uenditores medicinarum utuntur in [d] §creationę§ oleorum. *Natura*. Omnes species eius sunt calidæ ad tertium peruenientes, siccæ in secundo. *Operationes & proprietates*. Est abstersiua, aperitiua, subtiliatiua, attenuatiua, attractiua, extrahit spinas, & surculos. & longa est [e] § dignior in nascentijs & ulceribus§ quoniam est magis abstersiua & calidior: sed in reliquis operationibus, rotunda, quoniam est fortioris apertionis, & subtiliationis: & uirtus longę similis est uirtuti rotundæ in calefactione: immò forsitan superfluit ei, nisi in subtiliatione. Rotunda enim est subtilior: & propter hoc sedat dolores uentositatum fortius. & tertia est debilior ex eis. *Decoratio*. Confert †uitiligini & abstergit dentes, & confert sordibus eorum, & propriè rotunda, & clarificat colorem. *Vulnera & ulcera*. Est mundificatiua ulcerũ sordidorum, & malignorum: & confert excoriationi, & generat carnem, & propriè longa, & prohibet fraudem ulcerum putridorum profundorũ: & quando est cum ireos, replet ea carne. *Instrumenta iuncturarum*. Confert contritioni lacertorum, & est conueniens epithema super podagrã, & propriè rotunda. & ipsam quidem bibit habẽs podagram, & iuuatur ab ea. *Membra capitis*. Mundificat sordes auris, & confortat auditum quando ponitur in ipsa cum melle, & prohibet saniem [f] §si generatur§ in ea. & quando administratur cum pipere, mundificat superfluitates cerebri: & ipsa confert epilepsiæ, & constringit gingiuam. *Membra anhelitus & pectoris*. Est bona asthmati, & propriè rotunda, & mũdificat pectus, & pulmonem, & cõfert dolori lateris bibita cum aqua: & rotunda in omnibus illis est fortior. *Membra nutrimenti*. Bona est singultui, & similiter spleni cum oxymelle: & quandoque linitur super splenem cum aceto: & confert etiam ualde, & rotunda in omnibus illis est fortior. *Membra expulsionis*. Quando sumitur ex ea aureus & teritur, & bibitur, soluendo educit humores phlegmaticos, & cholericos, & confert stomacho: & quando bibuntur longa [g] §et§ rotunda cum myrrha & pipere, purgant superfluitates matricis parturientium: & prouocat menstrua, & extrahit fœtum. *Febres*. Est bona rigori. *Venena*. Confert puncturæ scorpionis, & propriè longa. Quidam autem dixerunt, quòd quando ex longa bibuntur. ℥.ij. cum uino, aut emplastrum fit ex ea, confert puncturæ uermium uenenosorum, & uenenis. *Permutatio*. Loco rotundæ ponitur pondus æquale †zedoariæ, & tertia ponderis de macis, & medietas sui ponderis de costo. & loco longæ ponitur pondus æquale †zedoariæ, & medietas ponderis sui de pipere.

b B. & est etiã ex longa & rotunda, quę dicitũ fœmina, cuius folia sunt similia folijs plantę quæ dicitur chasus, seu fasus.

c B. pirorum. Alia litera. asisus.

d B. confectione.

e B. conuenientior cũ eis quę faciũt nasci carnem in ulcerib[us]

† morphea.

f B. generari.

g B. aut.

† zurumbet.

† zurumbet.

De [a] §Alcanna.§ Cap. 51.

a B. hana.

ALCANNA (*idest, ligustrum*) quid est? *Natura*. Frigida est in primo, sicca in secundo. *Operationes & proprietates*. In ipsa est resolutio, & stipticitas, & exsiccatio sine nocumento: & est resolutiua, & carminatiua, & aperitiua orificiorum uenarum. Et eius oleum habet uirtutem calefactiuam & lenitiuam. *Apostemata & †pustulæ*. Eius decoctio confert apostematibus calidis, & phlegmaticis propter suam exsiccationem, & apostematibus inguinum. *Vulnera & ulcera*. Eius decoctio confert adustioni ignis embrochata: & dicitur quòd efficit in uulneribus operationẽ sanguinis draconis: & super fracturam ossium sola cum cerato. *Instrumenta iuncturarum*. Eius [b] §supremum§ confert doloribus neruorum, & ingreditur in emplastris paralysis, & tetani: & ipsius oleum resoluit lassitudinem, & lenit neruos, & confert fracturæ ossium. *Membra capitis*. Linitur cum aceto supra frontem ad soda: & similiter etiam confert ulceribus oris. *Membra anhelitus & pectoris*. Conueniens est pleuresi, & ingreditur in emplastris squinantiæ. *Membra expulsionis*. Conueniens est doloribus matricis.

† bothor.

b B. flos.

De [a] §Amomo.§ Cap. 52.

a B. hamama.

AMOMVM quid est? Est arbor sicut botrus ligni sicut rete inuoluti, & habet florem similem [b] §hæmatiti§ in colore: & eius folia sunt sicut folia uitis albæ: quorum color est sicut aurum: & color ligni eius est sicut hiacynthi, boni odoris: Et est eius species uiridis & grossa nascens in locis humidis: & eius odor est sicut odor rutæ. Et est species Aegyptiaca, quæ non est longa, neque lata, neque debilis, neque grauis ad frangendum, immò [c] §uuealis§ & eius odor exuberat super transitum uiæ. *Electio*. Melius est primum, aureũ, recẽs, Armenum, amarum, boni odoris: & secundum quod habet uiride lignum, est malum, debilis odoris, nascens in locis humefactiuis & petrosis: & illo melius est tertium illud quod est recẽs declinans ad albedinem & rubedinem, & spissum planum, extensum absque tortuositate, solidum, mordicatiuum, acutum: puluerizabile uerò alienetur, & eligatur illud cuius uirgulta sunt ex radice una, nec sit adulteratum. Inquit Diosc. ex eo est melius album: aut ad rubedinem declinãs, plenum semine, sicut botrus: grauis odoris, absque fœtore, unius coloris, non diuersum, mordicans linguam, in quo non est [d] §contractio.§ *Natura*. Calidum est & siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Subtiliat & maturat, & in ipso est stipticitas: & uirtus quæ est sicut uirtus acori: immò est uehementioris digestionis & maturationis: sed acorus est uehementius, exsiccatiuus

b B. folio indo.

c B. racemo uuę similis.

d B. putredo, q̃ dicitur techeregi, seu altechere gi.

† bothor.

tiuus quam ipsum. *Apostemata & † pustulæ.* Maturat apostemata calida. *Instrumenta iuncturarum.* Eius decoctio bibitur ad podagram, & sedetur in ea etiam ad illud. *Membra capitis.* Grauat caput,& facit soda,& facit somnum. Et quidam dixerunt, quòd quando ex eo linitur frons,remouet soda: & est ex inebriantibus,dormire facientibus. *Membra oculi.* Fit embrocha ex decoctione eius ophthalmiæ calidæ. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert pleuresi frigidæ. *Membra nutrimenti.* Aperit oppilationes hepatis, & bibitur eius decoctio ad ægritudines hepatis, & est pluris digestionis quàm acorus. *Membra expulsionis.* Facit eis prouocationem: & confert doloribus matricis,& intrat in pessarijs matricis: & sedetur in decoctione eius ad dolorem renum,& bibitur ex eo ad dolores matricis omnes. *Venena.* Emplastrum factum ex eo cum † ocimo latiore ualet puncturæ scorpionis.

† bedarungi.

De [a] ⟨Assa.⟩ Cap. 53.

a B.haltit.

ASSA (*idest, laser*) quid est? Duarum est specierum: quarum una est fœtida: & alia est odorifera: non fortem habens odorem: sed calidior est fœtida: [b] ⟨& est herba uehementis igneitatis in se tota.⟩ Et plurimum quidem huius speciei est [c] ⟨Carmense: & est gumma † almaroth.⟩ *Natura.* Est calida in principio quarti, sicca in secundo. *Operationes & proprietates.* Frangit uentositates:& effugat eas propter suam resolutionem: & est cum hoc inflatiua,& incidit,& resoluit sanguinem congelatum in uentre. *Decoratio.* Confert alopeciæ illinita cum aceto & pipere. Et quando administratur in cibarijs facit bonum colorem, & abscindit uerrucas, quæ sunt ut claui. *Apostemata & † pustulæ.* Quum [d] ⟨inciduntur rectè⟩ apostemata fraudulenta mortificantia membrum:& ponitur assa super ea, confert: & est bona in cura dubellet apparentium & occultarum. *Vulnera & ulcera.* Confert impetigini. *Instrumenta iuncturarum.* Quando bibitur cum aqua granatorum confert contritioni lacertorum, & confert doloribus [e] † ⟨ ⟩ neruorum, sicut tetano, & paralysi: si accipiatur ex ea [f] ⟨cumulus⟩ & misceatur cum cera secundum quòd dicitur, & deglutiatur: aut si bibatur cum uino, & pipere,& ruta. *Membra capitis.* Implentur [g] ⟨ea molæ motæ⟩ & permiscetur cum thure,& ponitur super dentem, & efficit operationem pæoniæ in epilepsia. Et cum ex ea fit gargarismus, eradicat sanguisugam gutturi annexam. *Membra oculi.* Est bona initio aquæ [h] ⟨† collirio⟩ facto ex ea cum melle. *Membra anhelitus & pectoris.* Quum dissoluitur in aqua, & fit ex ea gargarismus & sorbetur, clarificat uocem statim. Et confert asperitati gutturis antiquæ,& si sorbeatur cum ouis, confert tussi antiquæ,& pleuresi frigidæ, & efficit operationem [i] ⟨fœnugræci in apostemate uuluæ.⟩ *Membra nutrimenti.* Si administratur cum ficubus siccis, confert icteritiæ: & ipsa quidem est ex eis, quæ nocent stomacho & hepati. *Membra expulsionis.* Confert hæmorrhoidibus,& in coitu fortitudinem præbet:& prouocat menstrua, & urinam:& confert dolori uentris pungitiuo,& ulceribus intestinorum. Et [k] ⟨Gal.⟩ quidem existimauit in ipsa esse uirtutem solutiuam parumper cũ stipticitate sua: sed scitum est apud omnes, quòd ipsa confert solutioni antiquæ frigidæ. *Febres.* Est bona [l] † ⟨ ⟩ febri quartanæ. *Venena.* Ponitur super morsuram canis rabiosi,& uermiũ uenenosorum: & propriè scorpionis,& rutelę:& confert omnibus illis bibita,& linita cum oleo:& expellit nocumentum sagittę uenenosæ. [m] ⟨*Permutatio.* Loco fœtidæ æquale pondus ipsius de odorifera ponitur, & pondus semis de serapino: & tantundem de maroth: & medietas ponderis eius de gumma rutæ.⟩

b B.& est uehementior duarũ specierum,& est ignea.

c B.chiruani.i. ex regione chiruan,& est gummi almharut.

† ferulæ cuiusdam.

† bothor.

d B.scarificant

e † B.i.passionibus.

f B.obolus.

g B.ex ea dẽtes molares corosi.

h B.alcohol. † alcofol.

i B.Alia litera. alhasech in apostematib⁹ uuæ

k B.Paulus.

l † B.ualde.

m —— B.

De [a] ⟨Acetosa.⟩ Cap. 54.

a B.hamad.

ACETOSA (*idest, lapathum*) quid est? Alia est domestica: & alia est siluestris. Et siluestris quidem dicitur † beta siluestris:& non est in siluestri etiam sicut dicunt acetositas: immò forsitan est in quadam ex ea acetositas: & siluestris est fortior in omni ore. *Natura.* [b] ⟨Frigida est in primo⟩ sicca in secundo. Et eius semen frigidum est in primo, siccum in secundo. *Operationes & proprietates.* In ipsa est stipticitas: & in insipida ex ea est resolutio parua: & acetosum est magis stipticum, & illa, quæ non est uehementis [c] ⟨rubedinis,⟩ plus nutrit: & hæc quidem est similis endiuiæ:& omnis superat choleram:& eius humor est laudabilis. *Decoratio.* Radix eius cum aceto cõfert scabiei ulcerosæ, & excoriationi unguis: & quando coquitur cum uino, confert emplastrum eius † lepræ,& impetigini. *Apostemata & † pustulæ.* Ex ea fit emplastrum scrophulis, ita quòd dicitur, quòd si eius radix suspendatur in collo habentis scrophulas, iuuetur ea. *Vulnera & ulcera.* Eius radix cum aceto confert scabiei ulcerosæ & impetigini. et eius decoctio cũ aqua calida, pruritui. & similiter ipsamet in balneo est ultima. *Membra capitis.* Colluitur os cum succo eius ad dentem dolorosum: & similiter cum decoctione eius in uino: & confert apostematibus, quæ sunt sub auribus. *Membra nutrimenti.* Confert icteritiæ nigræ cum uino,& sedat nauseam: & comeditur propter desiderium luti. *Membra expulsionis.* Ipsa & semen eius stringunt, & propriè eius quæ ex ea magna est: & dicitur quidem quòd in eius folijs est lenitas quædam: & in semine ipsius est constrictio. Et dixerunt quidam, quòd in semine acetosæ non frixo est lubricitas & lenificatio, & radix eius trita confert fluxui matricis:& frangit lapidem in renibus quando bibitur in uino:& uiscositas quæ est in ipsa, confert rasuræ intestinorum, quæ accidit ex siccitate [d] ⟨superfluitatis⟩ ipsa enim cum iuuamento, quod confert rasuræ, lubrificat. *Venena.* Confert puncturæ scorpionis,& propriè siluestris; & si administretur semẽ eius ante puncturam scorpionis, non nocebit eius punctura.

† ficla.

b B.Est frigida

c B.acetositatis

† albaras.
† bothor.

d B. fæcis.

De [a] ⟨Asino.⟩ Cap. 55.

a B.homar.

ASINVS. *Decoratio.* Cinis carnis asini & hepatis eius cum oleo ualet superpositus fissuris frigoris. *Apostemata & † pustulæ.* Cinis hepatis asini cum oleo ualet super scrophulas. *Vulnera et ulcera.* Sanat lepram. *Instrumenta iuncturarum.* [b] ⟨Contracti⟩ ex siccitate sedeant in iure carnis,& fit iuuamentum: & etiam caro eius est iuuatiua. *Membra capitis.* Hepar eius assatum, & à ieiuno

† bothor.

b B. Patientes alcuzezi.

comestum confert epilepsiæ: & similiter eius ungula adusta: & sit eius potio omni die duo cochlearia. *Membra expulsionis.* Dicitur quòd eius urina confert dolori renum, & urina siluestris frangit lapidem in uesica, secundum quòd dicit Gal.

De [a] §apio.§ *Cap.* 56.

a B. cherefes, uel charefs.

APIVM Aliud est montanum, & aliud siluestre, & aliud domesticum: & aliud est quod oritur in aqua [b] † §

b † B. & in loco aquæ propinquo. Et illud quod oritur in ipsa aqua est.

§ maius domestico: cuius uirtus est sicut uirtus domestici. Et eius species est alia quæ nominatur sumurion maius domestico, habẽs crus concauum, ad albedinem decliue, & diuersificantur etiam in regionibus. Eius enim aliud est Romanum, & aliud est aliud: & neque est omne montanum petroselinum: immò illud est petrosum. *Electio.* Fortius est Romanum montanũ. *Natura.* Est calidum in primo, & siccum in secũdo. Ruffus uerò dixit, quòd domesticum est humidum: ueruntamen radix eius est sicca cum cõuenientia. *Operationes & proprietates.* Est resolutiuum inflationis: aperitiuum oppilationis, faciens sudare, sedatiuum dolorum: & siluestre est impediens ulceratiuum: & quod ex eo nutritum est, est magis conueniens calefactis. *Decoratio.* Siluestre confert habenti alopeciã, & fissuris unguis, & uerrucis, & fissuris frigoris: & domesticũ oris odorem efficit bonum ualde. *Apostemata* & † pustulæ. Resoluit phlegmatica in principio & dura, & calida propriè quod nominatur sumurion. *Vulnera & ulcera.* Siluestre ulcerat quando ex eo fit emplastrum: & similiter confert scabiei, & impetigini, & uulneribus usque ad sigillationem, & propriè sumurion. *Instrumenta iuncturarum.* Sumurion conuenientes sunt omnes partes eius sciaticæ. *Membra capitis.* Est malum epilepsiæ, excitans epilepsiam epilepticorum. Et dicitur quòd si suspenditur radix eius in collo, confert dolori dentis: ueruntamen frangit ipsum. *Membra oculi.* Apium domesticum ingreditur in emplastris dolorum oculi. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert tussi, & propriè sumurion, & asthmati, & stricturæ anhelitus, & difficultati eius. Et apium quidem est ex emplastris apostematum mammillæ calidorum. *Membra nutrimenti.* Confert hepati, & spleni, mouet eructuationem, propter resolutionem suam: & non est uelocis digestionis & descensionis: & in semine quidem apij est aliquid quod facit nauseam, & uomitum, nisi assetur. Quidam autem dixerunt, quòd omnes species eius conferunt stomacho. Et Ruffus dixit, non, immò quandoq; trahit ad ipsum humiditates malas acutas: & crudũ de eo in stomacho prolongatur, & facit nauseam: ueruntamen Romanum stomacho melius est. & Gal. quidem dixit, quòd ipsum est ex eis, quæ cõueniens est comedere cum lactuca. Ipsum enim temperat frigiditatem lactucæ: & conueniens est ut eius exceptio sit post cibum: & semen eius confert hydropisi, & mundificat hepar, & calefacit ipsum. *Membra expulsionis.* Prouocat urinã & mẽstrua. & est malum prægnantibus, & purgat renes & uesicam, & matricem: & omnes species eius, & partes ipsius conferunt. Et semen eius & folia non soluunt: sed in radice eius est solutio: & montanum frangit lapidem, & apium quidem cõfert difficultati urinæ: & extrahit secũdinam propriè sumurion, & replet humiditate [c] § acri § matricẽ, quum comestio eius est in consuetudine. Quidã autem dixerunt, apium excitat coitum ita, donec dixerunt, oportet ut ablactans prohibeatur ab acceptione eius, ut non corrumpatur lac eius, propter excitationem desiderij coitus. Et Romanũ quidem est bonum colon, & uesicæ, & renibus. *Venena.* Eius decoctione cum lentibus fit uomitus post potum ueneni: & sumurion est ex eis magis conueniens. Et quum scorpio pungit comedentem ipsum, fortior fit res propter id.

† bothor.

c B. acuta.

ANNOTAT.

De apio sibi ipsi uidetur aduersari, quum hic semen illius nauseam mouere asserat. lib. autem 1. *ijs qui iter in mare agunt, apij semen prohibendæ, & sistendæ nauseæ, ac uomitui proponat.*

Fen 3. doct. 6. cap. 8.

De [a] §Azulo.§ *Cap.* 57.

a B. lazuard seu laziuard.

AZul, (*i. lapis armenius*) quid est? Virtus eius est sicut uirtus eius quo adhæret aurũ. [b] † § § *Natura.* Est calidum in secundo, siccum in tertio. *Operationes & proprietates.* Inest ei uirtus eradicatiua, putrefactiua: & abstersio eius cum acuitate, & stipticitate pauca & in ipso est adustio, & ulceratio. *Decoratio.* Deijcit uerucas. *Membra oculi.* Bonos efficit pilos palpebrarum, & [c] §prolongat§ cos: & est ultimum sicut dicitur in illo propter proprietatem, quæ est in ipso. Et dicitur præterea quòd ipsum euacuat humores malos prohibentes oriri pilos bene. *Membra anhelitus et pectoris.* Confert asthmati. *Membra expulsionis.* Prouocat mẽstrua sufficienter bibitum, & in matrice suppositum: & solutione educit melancholiam: & quicquid sanguini est commistum in quo est grossitudo: & confert dolori renum: & eius potio est usque ad iiij. [d] §kermet:§ & usque ad † ℥. ij. [e] & mediam§ per mistum medicinis.

b † B. & debilior eo parũper

c B. multiplicat.

d B. chermet.

† Aliàs ℥. j. per mistum medicinis.

e ——— B.

De [a] §amigdalis.§ *Cap.* 58.

a B. lauzi.

AMIGDALAE quid sunt? Notæ sunt. Eorum unctuositas minor est unctuositate nucis: quum tamen in eis sit unctuositas plurima, cuius causa rancidantur. Nux uerò uelocioris est digestionis quàm ipsæ, & uelocioris conuersionis ad choleram: & gumma quidem eius, quæ dulcis est, secundum quòd quidam existimant, est proxima dispositionibus gũmi arabici. *Natura.* Quę dulcis est, æqualis est ad humiditatem parum declinans. Et amara est sicca in secundo. *Operationes & proprietates.* Gummi amigdalæ amaræ cõstringit, & calefacit: & in omnibus speciebus amigdalæ est mundificatio, & abstersio, & apertio: sed dulcis est plurimum debilior quã amara in apertione sua: quoniam est subtiliatiua, abstersiua. & est per accidens inflatiua: & dicitur quòd in ipsa omnino non est stipticitas: & eius nutrimentum est paruum [b] §sed§ proprietas amaræ est [c] § quòd ipsa non stringit omnino:§ & quòd ipsa interficit uulpem, & amara est medicina absque nutrimento. Dulcis uerò bonum præbet nutrimentum, licèt paruum. Et oleum quidem amigdalarum leuius est corpore ipsius. *Decoratio.* Amara confert

b B. &

c ——— B.

fert posita super pannum, & lentigines, & cicatrices, & percussiones, & applanat contractionem faciei. Et quum radix amaræ coquitur, & linitur super pannum. est medicina fortis. & comedere amigdalas dulces impinguat. *Apostemata & † pustulæ*. Amara cum uino est bona ad † epinyctidas *Vulnera & ulcera*. Liniuntur cum melle super ambulatiua, & formicam: & cum aceto & uino super impetiginem. Et amara est magis ultima in omnibus illis. *Membra capitis*. Sunt bonæ ualde dolori auris, & sonitui in ea: & propriè oleum amaræ: & contrita cum sua dispositione: & quum caput abluitur cum eis, & cum uino purgat humiditatē & furfures: & faciunt somnum. Et quum amigdalæ amaræ bibuntur ante uinum, prohibent ebrietatem: & propriè 50. numero. [d] §Et arbor§ quidē amigdalarum amararū quando optimè teritur, & permiscetur cum aceto & oleo ros. & fit inde emplastrum fronti; confert soda: & similiter oleum amigdalarum amararum confert ei. *Membra oculi*. Confortat uisum. *Membra anhelitus & pectoris*. Amigdalæ amaræ cum amylo tritici sunt bonæ sputo sanguinis, & conferunt tussi antiquę, & asthmati, & pleuresi: & propriè oleum amigdalarū dulcium. Et † succus de amigdalis confert tussi, & sputo sanguinis. *Membra nutrimenti*. Aperiunt oppilationes hepatis, & splenis, & propriè amaræ. Ipsæ nanque aperiunt oppilationes accidentes in extremitatibus uenarum: & quum comeduntur recentes cum corticibus, mundificant humectationem stomachi: & sunt difficilis digestionis & boni humoris: & pauci nutrimenti. Et quando comeduntur cum zuccaro, descendunt uelociter, & earum † succus est grauis commouēs choleram sua dulcedine. *Membra expulsionis*. Quæ amaræ sunt, aperiunt oppilationes renum: & oleum amararum mundificat renes & uesicā: & frangit lapidem, & propriè cum ireos bibitū. & quandoq; confert facto emplastro cum eo & oleo rosaceo. Et confert doloribus matricis, & apostematibus eius calidis, & duritiebus eius: & præfocationi ipsius, & difficultati urinæ, et dolori renum, et supponitur, et prouocat menstrua, dulces conferunt colicæ propter suam abstersionem: et amaræ sunt magis iuuatiuæ: et earum oleum est leuius corpore earum. *Venena*. Conferunt morsui canis rabiosi.

† bothor.
† essera.
d B. Alia litera. Et radix arboris
† sauich.
† sauich.

ANNOTAT.

Amigdalas amaras in secundo siccitatis ordine reponit, nihil de primis qualitatibus agens. At Auer. 5. coll. siccas eas ferè in primo, & calidas in secundo ordine facit.

De [a] §Aqua.§ Cap. 59.

a B. ma.

AQua. *Electio*. Aquas bonas et laudabiles iam dixi in primo lib. Illic igitur sciantur. Malæ autem aquæ sunt stātes: et quæ sunt in lacunis: et super quas dominatur sapor extraneus, et odor extraneus, et conturbatæ, spissæ, grauis ponderis: & quæ cito in lapidem conuertuntur: & super quas natat [b] §spuma alba mala.§ Et in quarum supremo [c] §congelatur§ res extranea mala. Et scias quòd nitrositatis nocumento in aquis succurritur cum lacte, & uino grosso, & amylo, [d] §& melius est cum uino subtili odorifero, & antiquo crudo: & cucumeribus immaturis & oleribus solutiuis,§ & cum prouocatiuis. aquas uerò grossas conturbatas rectificant subtiliatiua sicut allium, cepæ, porri: & bibere uinum post eas remouet malitiam earum, & propriè permixtum eis. Et aqua quidem aspera non est nisi: aut grossa: aut acuta abstersiua: & dicitur quandoque aqua aspera illa, quæ uehementer mundificat illū, qui ea abluitur. amaram autem rectificāt dulcia: & aquam salsam rectificant xilocaractæ [e] §Syræ,§ & grana myrti, & poma quæ dicuntur zaror, & lutum [f] §calidum§ & sauich: & aquas malas uniuersaliter rectificat acetum. *Natura*. Aqua maris est [g] §acris§ calida: aqua nitrosa est calefactiua, exsiccatiua: aqua ænea & ferrea cōferunt uisceribus. *Operationes & proprietates*. Aqua frigida, nocet habentibus oppilationes: uerū ipsa confert habentibus raritatem, & cursum: quicunque cursus fuerit: & ex quocunque membro fuerit: & eis qui habent ægritudines causa eius: & confortat omnes uirtutes in operationibus suis: quando [h] §sunt§ cum æqualitate scilicet digestiuam, attractiuam, retentiuam, & expulsiuam. *Decoratio*. Aqua marina confert fissuris accidentibus ex frigore antequam ulcerentur: & necat pediculos, & resoluit sanguinem cōgelatum sub cute. Et aquæ sulphureæ sunt bonæ † uitiligini & lepræ. *Apostemata & † pustulæ*. Aquæ sulphureæ cōferunt apostematibus iuncturarū, & duritijs, & uerrucis pēdentibus. *Vulnera & ulcera*. Aqua dulcis ad bibendum est mala ulceribus, propterea quòd humectat, & est diuersa ei, quod conuenit regimini ulcerum. Aquæ marinæ usus confert pruritui, & scabiei, & impetigini: & aquæ sulphureę etiā sunt bonæ impetigini, & scabiei, si ex eis fiat balneatio: & similiter † ulceribus capitis manantibus. *Instrumenta iuncturarum*. Aqua marina & similes, conferunt ægritudinibus neruorum: & propriè quando balneatio fit cum eis, sicut tremor, & paralysis, & stupor, & similes: & aquæ sulphureæ etiam similiter, & conferunt omnibus doloribus iuncturarum, & neruorum frigidis. *Membra capitis*. Epileptici iuuantur ab aqua tepida, & læduntur ab aqua calida. Vapor autem marinæ, confert [i] §epilepsiæ.§ Et aqua ærea confert ori & auri. *Membra oculi*. Aqua asphalti est mala oculo. *Membra anhelitus & pectoris*. Aqua frigida ualde est mala pectori, quamuis aqua est nociua cānæ pulmonis, propter humectationem, quæ est in ipsa, quum ipsa indigeat exsiccatione. Aqua tepida, est bona apostematibus gutturis, & uuæ, & pectoris. Ex aqua marina fit embrocha apostematibus mammillæ. Aqua nitrosa quandoque confert pulmoni. Aqua aluminosa confert sputo sanguinis. Aqua ferri confert spleni, & stomacho. & aqua ærea proxima est illi. *Membra nutrimenti*. Aqua frigida ualde, propriè nocet habentibus oppilationes. Aqua marina & similes malę sunt stomacho. Vapor aquæ marinæ confert hydropisi. [k] §Aqua nitrosa§ quandoque confert propter nitrositatem stomacho humido. Aqua aluminosa confert uomitui, & prohibet ipsum, & similiter aquæ thermarum stipticæ. Aquæ sulphureæ conferūt apostematibus splenis, & doloribus eius, & similiter hepatis. *Membra expulsionis*. Ex aqua marina fit clystere ad dolorem pungitiuum uentris, & quandoq;

b B. uelamē malū, seu res mala in modū panniculi tegentis ipsas.
c B. Alia litera. defertur.
d B. Et alumino sarum aquarum nocumēto succurritur cū uino subtili odorifero, & cū algobera cruda, & cum citrulis crudis, & oleribus subtiliatiuis.
e B. scemi.
f B. alhor.
g B. acuta.
h B. fuerit.
† morpheæ.
† bothor.
† sahafati.
i B. sodæ frigidæ.
k B. Potus aquę nitrosæ.

quandoque bibitur, & soluit: deinde post ipsam bibitur ius gallinæ, & sedatur mordicatio eius. Aqua aluminosa prohibet abortum, & fluxũ sanguinis menstrui. Aquæ sulphureæ conferunt doloribus matricis. Aqua frigida ualde mala est coitui, & stringit uentrem, & sedat motum spermatis, & eius cursum. Aqua salsa soluit: deinde stringit exsiccatione sua. Et omnes aquæ minerales faciunt urinæ difficultatem, & parturiendi, & mẽstruorum: & plurimum earum soluit & exsiccat. Et quædam earum sicut aluminosa, stringit. Et quandoque faciunt euenire colicam etiam. Aquę uerò ferreæ: & æreæ sunt bonæ renibus, et colicę. Et aquæ turbatæ faciunt euenire lapidem in renibus, et uesica. Et aqua quidem in qua extinguitur ferrum, confert sputo sanguinis. *Febres*. Aquæ sulphureæ, et lutosæ [1] §et turbidæ, et fœtide§ faciunt accidere febres, et grossæ faciunt euenire quartanas. *Venena*. Ad morsum uiperæ sedetur in aqua marina et iuuatur ab ea: et similiter fit in reliquis uermibus pernitiosis.

1 B. & stantes, & mortuæ.

De [a] §Amylo.§ Cap. 60.

a B. nesastegi, & nesa.

AMYLUM. *Natura*. Frigidum est et siccũ in primo. *Operationes & proprietates*. In ipso sunt [b] §mundificatio§ et lenificatio. Et oportet quidem ut una pars amyli coquatur cũ triplo sui de aqua. *Decoratio*. Cum croco superpositum panno delet ipsum. *Vulnera & ulcera*. Consolidat ulcera et sanat ea. *Membra oculi*. Prohibet cursum materierum ad oculum. *Membra anhelitus & pectoris*. Lenit pectus et sorbitio facta ex eo prohibet [c] §fluxum§ à pectore. *Membra expulsionis*. Amylum solum, et cum lentibus stringit naturam, et prohibet fluxum choleræ.

b B. fortificatio.

c B. catarrhos.

De [a] §Ameos.§ Cap. 61.

a B. nanachua, seu nanachue.

AMMI quid est? In ipso est amaritudo pauca, et acuitas. *Electio*. Magis iuuatiuum, quod est in ipso, est semen eius. *Natura*. Calidum est et siccum in tertio. *Operationes & proprietates*. Aperit oppilationes. Et in ipso est cum exsiccatione lenificatio. *Decoratio*. Eius potus et linimẽtum cum eo factum conuertunt colorem ad citrinitatem, et ponitur in medicinis quæ sunt ad †uitiliginem et lepram: et conficitur cum melle: et ponit̃ ex eo emplastrum super [b] §occultationẽ§ sanguinis ubi est. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert saniei pectoris. *Membra nutrimenti*. Cõfert madefactioni stomachi, et sedat nauseam stomachi, et subuersionem animæ: et est bonum hepati, et stomacho frigidis. *Membra expulsionis*. Datur ad bibendum cum uino: et prouocat [c] § et comeditur§ et remouet difficultatem urinæ: et extrahit lapidem [d] § fractum.§ Et uniuersaliter mundificat renes, et uesicam: et confert uentositatibus, et dolori uentris pungitiuo: et suffumigatur cum eo matrix cum gumma pini, et mundificat eam. *Febres*. Confert febribus antiquis. *Venena*. Decoctio ammeos effunditur super mordicationem scorpionis, et sedat. Et bibitur ad puncturam uermium uenenosorum.

† morpheam, & albaras.
b uestigium nigredinis.

c ——— B.

d ——— B.

ANNOTAT.

Ammi epotum, ac linimentum ex eo factum colore citrino inficere testatur. At lib. 3. ipsum in citrino & pallido colore emendando non mediocriter probat.

De [a] §arthanita.§ Cap. 62.

a B. artanithi, uel artanitha.

HArtanita (.i. ciclamen) quid est? Illud qđ de eo administratur est radix eius, et ẽ buchormariem. Et nos quidem in ipso locuti fuimus secundum uerba Dios. quòd habet capita sicut capita ciceris, et folia eius sunt sicut folia caulis: et eius radix est nigra similis radici rapæ: 10 sed hæc species non est species, quæ cognoscitur in nostro tempore. nam quæ nunc hartanita cognoscitur, est spinæ spissæ breues, quæ habent radicem, qua lana lauatur. Et proprietates quas narrauimus sunt istæ. Et uidetur quòd sit error translatoris. *Operationes & proprietates*. Est incisiuum resolutiuum. *Instrumenta iuncturarum*. Est bonum doloribus iuncturarum, et utriusque anchæ. *Membra capitis*. Facit sternutationem, et uehementer aperit constrictionem narium, et op 20 pilationem colatorij. *Membra nutrimenti*. Confert singultui. *Membra expulsionis*. Eijcit fœtũ. *Venena*. Eius decoctio ualet puncturis uenenosis: et similiter [b] §sirupus§ eius. *Permutatio*. Loco eius ponitur in abortu, et in iuuamento quod efficit in uenenis pondus æquale de aristolochia longa, et semine citri, et menthastro.

b B. potio.

De [a] §ambra.§ Cap. 63.

a B. hanbar.

AMBRA quid est? Ambra secundum quòd 30 existimo, est manatio fontis in mari. Illud uerò quod dicitur, quòd est de spuma maris, aut stercore animalis maris; longinquum est. *Electio*. Melior est [b] §grisia fortis§ Aseleheti: deinde uaria, post eam citrina: et deterior est nigra mala, et adulteratur cum gypso, et cera, et ladano, et [c] §almendeli§ et eius species nigra mala multoties assumitur ex uentre piscis, qui eam comedit et moritur. *Natura*. Est calida et sicca. Et uidetur φ sit caliditas eius in secundo, et siccitas ipsius in 40 primo. *Operationes & proprietates*. Confert decrepitis subtilitate suæ calefactionis. *Decoratio*. [d] §De almendi est species, quę lituris denigrat corpus: et conuenit ad consequendum principia delinitionis.§ *Membra capitis*. Confert cerebro et sensibus. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert cordi.

b B. alsheb. fortis deinde.

c B. ambra bona, uel secundũ aliam literã, & mixtura odorifera facta ex ambra, & musco, quæ mixtura appellai alned.

d B. Et almendeli est species quæ si tangatur digitis denigrat eos, & est conueniens ad nigrefaciendum radices pilorum suc cessiue exeũtes.

De [a] §Aranea§ Cap. 64.

a B. hanchebut.

ARANEA [b] §Apostemata & † pustulæ. Tela 50 eius stringit fluxum sanguinis§ quando ponitur super uulnera. *Vulnera & ulcera*. Quando ponitur tela eius super ulcera, prohibet [c] § ea apostemari, et § super uulnera. *Membra capitis*. quando coquitur aranea grossæ telæ alba cum oleo rosato, et distillatur in aurem, sedat dolorem eius. *Febres*. Dixerunt quidam, quod tela araneæ, quum miscetur quibusdam emplastris, & ponitur super frontem & tempora; sanat febrem [d] §tertianam:§ & existimauerunt quidam quòd te 60 la speciei, [e] † § § cuius tela est spissa alba, quando [f] §stringitur§ in cute eius, & suspenditur super collum, aut adiutorium; sanat febrem tertianam.

b B. Operationes & proprietates. Tela eius abscindit fluxum sanguinis super fluum. Et similiter.
† bothor.
c B. ab eis fluxũ sanguinis. Et similiter.

d B. quartanã.

e † B. illius.

f B. ligatur.

De [a] §argento.§ Cap. 65.

a B. fada.

ARGENTVM. *Natura*. Est infrigidatiuum, exsicca-

exsiccatiuum. *Operationes & proprietates*. Scoria eius est stiptica ualde: & in ipsa est attractio & exsiccatio. Et quādo permiscetur [b] § confricatio § eius medicinis alijs; confert humiditatibus uiscosis. *Vulnera & ulcera*. Est bonum ualde scabiei,& pruritui. *Membra capitis*. [c] § Confricatio § eius confert fœtori oris, quum permiscetur permixtionibus alijs. *Membra anhelitus & pectoris*. [d] § Confricatio § eius cum commistionibus confert tremori cordis.

b B.limatura.
c B.limatura.
d B. limatura.

De [a] § aloe. § Cap. 66.

a B.sabar.

ALOES quid est? Est succus congelatus inter rubedinem,& citrinitatem existens. Et eius aliud est succotrinum, aliud Arabicū,& aliud est semegenium.& dixerunt quidam, quòd planta eius est sicut planta enulæ: sed non est ita. *Electio*. Illud quod melius est, est succotrinum: cuius aqua est sicut aqua croci,& odor eius est sicut odor myrrhæ, splendidus, frangibilis, mundus à [b] § gypso § & Arabicū est minus eo in citrinitate, & ponderositate, & in splendore. [c] § Et uiscosum eius est illud quod durescit. Et alsemegenij est fœtidi odoris coopertum § paruæ citrinitatis, cui non inest splendor. Quumque aloes antiquatur, fit nigrior. *Natura*. Est calidum [d] § usque ad tertiū § siccum in ipso: & dicitur quòd est calidum & siccum in tertio: sed non est ita. *Operationes & proprietates*. Virtus eius est stiptica exsiccatiua corporis [e] † § § faciens somnum. Et Indus quidem plurimi est iuuamenti: est enim exsiccatiuus sine mordicatione: & in ipso est stipticitas parua. Et de paucitate mordicationis eius est, ꝙ ipse non mordicat ulcera [f] § mala § *Decoratio*. Cum melle super uestigia percussionis confert, & consolidat panaritium ulceratum. Et quum in uino ponitur super capillos cadētes, prohibet casum eorum. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus ani,& testiculorum: & propriè apostematibus lacertorum, qui sunt ab utroque latere linguę quum est cum melle, aut cum uino. *Vulnera & ulcera*. Est conueniens ulceribus difficilis consolidationis: & propriè in ano: & uirga, & naso,& ore,& fistulis. *Instrumenta iuncturarum*. Confert doloribus iuncturarum. *Membra capitis*. Mundificat superfluitates cholericas, quæ sunt in capite: & quando linitur super frontem cum oleo rosaceo, confert † dolori capitis & sanat eam,& confert ulceribus nasi & oris: & est ex medicinis conferentibus contusioni nasi & auris & apostematibus lacertorum, qui sunt in utroq; lacertorum linguæ linitus cum uino & melle. Et in medicina antiqua aloes solutione educit choleram nigram,& confert melancholiæ. Et aloes quidem persicus acuit rationem, & acuit os stomachi. *Membra oculi*. Confert ulceribus oculi [g] † § § & apostematibus eius, & doloribus ipsius,& [h] § cursui § lachrymalis anguli,& exsiccat humiditatem eius. *Membra nutrimenti*. Mundificat superfluitates cholericas & phlegmaticas quę sunt in stomacho. Et quando bibuntur ex eo duo cochlearia cum aqua frigida, aut tepida, infringit [i] † § § appetitum falsum & corruptum. Et est conueniens adustioni & inflammationi factis in uuea ex caliditate choleræ in stomacho: & quando assumuntur de eo in mane, & sero pilulæ permixtæ cum rectificantibus ipsum, soluunt uentrem & non corrumpunt cibum. Et quandoque confert doloribus stomachi in die una. Et aperit oppilationes hepatis: sed ipse lædit hepar. Et aufert ictericiam soluendo ipsam. *Membra expulsionis*. Aureus &.s. de eo cum aqua calida soluunt: & tres aurei mundificant completè, & temperatè: duo aurei cum aqua mellis educunt phlegmata, & choleram solutione. Et, quum ponitur in medicinis solutiuis, expellit nocumentum earum à stomacho. Et ipse est conuenientior solutiuis alijs stomacho. Et ille, qui est ablutus, debilioris est solutionis: sed est magis conferens stomacho. Et permixtio ipsius cum melle minuit uirtutem eius adeo ut forsitan non soluat attrahendo: sed extrahat qđ ei obuiat: quum tamen uirtus eius quod purum est non penetret ad illa, quæ in corpore sunt longinqua: immò non pertranseat hepar. Et quando Arabicus in potu sumitur, conturbat, & facit dolorem uentris pungitiuum, & soluit, & remanet uirtus eius in tunicis stomachi in die uno, & duobus diebus. Dare autem aloem in potu in diebus frigoris, est timorosum. Quandoque enim educit sanguinem solutione qualiscunque sit aloes: & quicunque aloes. Et quandoque ponitur cum uino dulci super hæmorrhoidas eminentes, & fissuras in ano, & abscindit sanguinem currentem ex eis, & sanat apostemata ani, & uirgæ linitus cum uino [k] † § § *Membra expulsionis*. Quando datur ad potandum in diebus frigoris, timetur, quòd faciat solutione exire sanguinem. *Permutatio*. Loco eius ponitur [l] § duplum ipsius § de lycio.

b B.lapidibus.
c B.& est magis uiscosum eo ꝙ magis durū: & alsemegenium malū est fœtidi odoris. Alia litera. & malū ex eo est illud quod est durum. & alsemegeniū est fœtidi odoris.
d B.in secundo
e † B. Alia litera. impinguatiua.
f B.recentia.
† bothor.
† soda.
g † B.& scabiei eius.
h B. adustioni. Alia litera. pruritui.
i † B.facit redire appetitū ablatū & rectificat.
k † B. & melle. Venena.
l B.tantundem

ANNOTAT.

Aloen calidam esse dicit, & siccam secundo ordine. At Gal.6.simpl.tertio gradu scribit exsiccare & primo intenso uel secundo remisso calefacere. Auerr. uerò 5. Coll.primo ordine accedente ad secundum & calfacere & exsiccare adnotauit.

Cap. 42.

De [a] § arundine. § Cap. 67.

a B.chasab.

ARVNDO. *Natura*. Est uehementis infrigidationis, & cinis eius est calidus. *Operationes & proprietates*. In radice eius est abstersio pauca sine acuitate: & in folijs ipsius etiam. *Decoratio*. Cortices ipsius,& radix eius conferunt alopeciæ: & cortices ipsius,& radix abstergunt sordes: & radix eius cum cepa siluestri extrahit carni infixa. *Apostemata & † pustulæ*. Ponuntur folia eius humida super erisypilam, & conferunt. *Instrumenta iuncturarum*. Sedat torsionem neruorum. *Membra capitis*. Lanugo, quæ est flos eius quando cadit in aurem, facit euenire surditatem, quoniam inuiscatur & non egreditur. *Membra expulsionis*. Prouocat urinam & menstrua. *Venena*. Confert mordicationi scorpionis.

† bothor.

De [a] § abrotano. § Cap. 68.

a B.chaissum.

ABROTANVM. *Natura*. Est calidum in primo, siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Est subtile amarum: & in ipso sunt terreitas & subtiliatio. Inquit Gal. flos eius est magis [b] § ad finem deueniens § quam absinthium, & in ipso est apertio. *Decoratio*. Illud quod est adustum

b B.efficax.

stum confert alopeciæ propriè, & cum alkerua, aut oleo de raphano. Et abrotanum quidem confert ad hoc ut nascatur barba, quæ est tardæ natiuitatis, quádo decoquitur cum quibusdam oleis propter suam apertionem, & constringit [c] § sanguinem gingiuæ. § *Apostemata & † pustulæ*. Resoluit apostemata phlegmatica. Et quando decoquitur cum cydonijs, confert apostematibus difficilis resolutionis. *Vulnera & ulcera*. Non est conueniens ulceribus recentibus, immò mordicat ea. *Instrumenta iuncturarum*. Eius decoctio confert contusioni neruorum, & sciaticę antiquę & difficili. *Membra capitis*. Quando coquitur cum oleo, calefacit caput, & remouet frigiditate eius. *Membra anhelitus & pectoris*. Eius decoctio confert difficultati anhelitus [d] § dilatationis. § Et quod de eo melius est, est decoctio [e] § eius quod est in ipso superius. § *Membra nutrimenti*. Quando decoquitur cum oleo, calefacit stomachum, & remouet frigiditatem eius. *Membra expulsionis*. Prouocat menstrua & extrahit fœtum, & frangit lapidem uesicæ & renum, & oleum eius confert coarctationi matricis, & difficultati urinæ. *Febres*. Confert rigori quando [f] § comprimendo ex eo cum oleo fit inunctio. § *Venena*. Quando bibitur cum uino, confert uenenis. Et quando sternitur, interficit uermes uenenosos: immò fugat eos.

c B. gingiuam.
† bothor.
d B. qui dicitur anhelitus præparatus.
e B. floris eius.
f B. fricādo cū oleo fit inūctio.

ANNOTAT.

Abrotonum calidum putat primi ordinis, & siccum secundi Galen. 6. simpl. calidum & siccum esse in tertio gradu existimat, quod & Paul. lib. septimo. Auerr. uerò quinto Coll. in fine secundi calidum, & in tertio siccum facit.

Cap. 41.

De [a] § arbor marie. § Cap. 69.

a B. segiar mariem.

ARbor marie quid est? Est buchormarien: & iam dictum est de ea: & est trium specierū, una species eius est sine fructu, & duæ cum fructu. *Operationes & proprietates*. Cōfert coryzæ frigidæ. *Membra oculi*. Confert descensui aquæ in oculum.

De [a] § alumine. § Cap. 70.

a B. seb.

ALUMEN quid est? Inquit Dios. species aluminis sunt plurimæ: sed illæ, quæ ex eis in curam medicinæ ingrediuntur, sunt tres, scissum, humidū, & rotundū. Scissum uerò ē alumē Iameni: & est album, ad citrinitatem declinans, & stipticum, in quo est acetositas, & est quasi sit flos aluminis. Et inuenitur species petrosa, in qua non inuenitur stipticitas apud gustum. Et ipsum quidem nō est de genere aluminis. *Natura*. Est calidum & siccum [b] § ad tertium. § *Operationes & proprietates*. In ipso est prohibitio & exsiccatio: & prohibet fluxum omnis sanguinis, & prohibet cursum superfluitatum & effusionem earum [c] § & eius stipticitas maior est stipticitate bedoar: & propriè corticis & radicis eius: & similiter est fortius omni re. § *Decoratio*. Cum aqua [d] § interficit alcharad, & pediculos, & fœtorem oris. § *Vulnera & ulcera*. Cum fœce uici & tantundem aluminis [e] † § desiccat uulnera difficilia, & herpetem esthiomenum: & cum simili pōdere sui de salgemma [f] † § corrosiuo: & adustioni ignis. *Membra capitis*. Eius decoctio confert quando ex eo colluitur os, dolori dentium.

b B. in secūdo.
c —— B.
d B. picis interficit alcharad, & pediculos, & alsuab seu alsebib idest lentigines.
e † B. Alia litera. & tantundē galarum.
f † B. confert ulceri.

De [a] § anetho. § Cap. 71.

a B. sebet.

ANETHUM. *Natura*. Eius calefactio est inter secundum & tertium: & eius exsiccatio inter primum & secundum: & quando aduritur, fit eius exsiccatio in secundo. *Operationes & proprietates*. Est maturatiuum frigidorum humorum: & sedatiuum dolorum, & carminatiuum uentositatum: & similiter eius oleum: & in ipso est lenificatio ultima: et eius complexio est propinqua maturatiuo aperitiuo [b] † § § et quod siccum est, uehementioris est resolutionis. *Apostemata & † pustulæ*. Est maturatiuum apostematum. *Vulnera & ulcera*. Eius cinis confert ulceribus tremulis. *Instrumenta iuncturarum*. Oleum eius confert doloribus neruorum, & similium. *Membra capitis*. Facit somnum propriè eius oleum, & eius succus cōfert dolori auris melancholico, & exsiccat humiditatem auris. *Membra oculi*. Assiduatio comestionis eius debilitat uisum. *Membra anhelitus & pectoris*. Anethum & semen eius lac abundare facit: & propriè in sorbitionibus [c] § lenibus, § q̄ multiplicant lac. *Membra nutrimenti*. Confert singultui repletionis facto ex natatione cibi in stomacho. Inquit Gal. Et nocet stomacho, & in semine eius est uomitatio. *Membra expulsionis*. Confert dolori uentris pungitiuo, & intersecat sperma quando fit clystere ex eo: aut sedere in ipso: & eius semen abscindit hæmorrhoidas [d] § ortas, § & eius cinis est bonus ano, et uirgæ, et testiculis.

b † B. Verū ipsum est magis calefaciens, & humidū est uehemētioris maturationis.
† bothor.
c —— B.
d B. eminentes.

ANNOTAT.

Anethum scribit calfacere inter secundum gradum & tertium: desiccare uerò inter primum & secundum cui & Gal. & Paul. astipulantur lib. 7. At Auerr. 5. Coll. calidum esse primi ordinis putat, & siccum in principio secundi & fine tertij.

Cap. 42.

De [a] § adipe. § Cap. 72.

a B. sahan.

ADeps. *Natura*. Adeps anatis est calidior, et siccior: deinde adeps castrati, et adeps castrati decrepiti est lenior. *Operationes & proprietates*. Adeps anatis est subtilis ualde: et est calidior adipe gallinæ, et adeps galli [b] † § § et adeps cerui sunt uehementis calefactionis, et adeps uaccæ est media inter adipem leoninam, et caprinam. Et adeps [c] § † lupi § est subtilis. Et adeps masculi in omnibus eis est fortior. Et adeps decrepiti est leuior. Et adeps caprina ē magis stiptica omnibus. Et adeps hircina est uehementioris resolutionis. *Decoratio*. Adeps ursi, et adeps anseris conferunt alopetiæ, et adeps asini ualet ad uestigia cutis, et adeps anseris ualet ad fissuras faciei et labij. *Apostemata & † pustulæ*. Adeps porci ualet ad apostemata: et adeps leonis resoluit durities apostematum. *Vulnera & ulcera*. Adeps [d] § porcina § ualet ad adustionem ignis. *Membra capitis*. Adeps anseris sedat dolorem auris, et similiter adeps uulpis: ipsa enim est iuuatiua ad illud ualde. Adeps gallinæ confert asperitati linguæ.

b † B. est media. Alia litera. est vehementis, calefactionis, & adeps vaccæ.
c B. aldub. adib.
† bothor.
d B. asinorum.

linguæ. Membra oculi. Adeps piscis confert aquæ oculi, et acuit uisum cum melle, et adeps uiperæ recens confert panno, et aquæ, et ut non nascantur pili euulsi ex palpebris. Instrumenta iuncturarum. Adeps cerui confert spasmo. Membra expulsionis. Adeps caprina confert mordicationi intestinorum quando administratur, et cōfert ulceribus eorum. Et adeps quidem caprina fortior est in cura ulcerum intestinorum, quàm adeps porcina. Et illud est propter uelocitatem congelationis eius, sed adeps porcina uehementius sedat mordicationem. Adeps, quæ est in gibbo cameli suffumigata confert hæmorrhoidibus, et omnes adipes leues, sicut adipes gallinæ et aliorū, conferunt doloribus matricis, et antiquæ sunt eis malæ, et similiter adeps anseris confert matrici. Venena. Adeps porcina confert puncturæ uermium uenenosorum: et adeps elephantis, et cerui, quando fit ex eis linimentum, fugant uenenosa: et adeps caprina confert cantharidibus.

De [a] {arbore cimicum.} Cap. 73.

a B. segiar albach.

ARBOR cimicum. (i. ulmus) Natura. Est frigida in primo, et sicca in ipso. Decoratio. Linitur super excoriationem cum aceto. Vulnera & ulcera. Consolidat [b] {uulnera} recentia: et linitur super excoriationem cum aceto et sanat eam, et inuoluitur cortex eius super uulnera, et consolidat ea.

b B. vlcera.

De [a] {allio.} Cap. 74.

a Bathum.

ALLIUM quid est? Allium aliud est domesticum, et est notum: aliud est allium porrinum: et aliud siluestre: et in siluestri quidem sunt amaritudo, et stipticitas: et est illud quod nominatur allium serpentis: porrinum autem est compositæ uirtutis ex allio et porro. Natura. Est calefactiuum, exsiccatiuum in tertio usque ad quartum, et siluestre plus illo. Operationes & proprietates. [b] † {} Resoluit inflationem ualde: et est ulceratiuum, adustiuum cutis, et cōfert ad mutationem aquarum. Decoratio. Bibitur decoctio montani, et interficit lēdes, et pediculos, et inungitur super eos, et eius cinis, quando linitur cum melle super morpheam, et [c] {occultationem oculi} confert, et confert alopeciæ ex materijs putridis. Apostemata & † pustulæ. Aperit † apostemata intrinseca: et cinis eius est cōueniēs super † pustulas. Vulnera & ulcera. Exulcerat cutem, et cinis eius cum melle super impetiginem: et scabiem ulcerosam: et allium quidem siluestre facit cohærere uulnera fraudulenta, quando ponitur super ipsa recens. Instrumenta iuncturarum. Quando ex eo fit clystere, confert sciaticæ, quoniam solutione educit sanguinem et humorem cholericum. Membra capitis. Allium facit † dolorem capitis, et decoquitur allium et assatur, et sedat dolores dentium: et collutio oris ex decoctione eius confert etiam doloribus dentium: et propriè quando permiscetur ei olibanum. Membra oculi. Debilitat uisum, et attrahit pustulas in oculum. Membra anhelitus & pectoris. Clarificat uocem, et guttur decoctum, et cōfert tussi antiquæ, et doloribus pectoris ex frigore, et extrahit sanguisugas ex gutture. Membra nutrimenti. [d] {Cōfert timori} et propriè decoctio, qua Christiani utūtur, q̄ fit cū oliuis, et [e] {nuce.} Membra expulsionis. Qn̄ sedetur in decoctione foliorū allij, et cruriū eius, ꝓuocat urinā & menstrua: & extrahit secundinam: & similiter quando supponitur & bibitur: & similiter cibus Christianorum prædictus factus ex eo confert ualde: & quando teritur de eo quantitas aurei cum aqua mellis, extrahit phlegma: & ipsum extrahit uermes, & in ipso est solutio naturæ. Eius autem operatio in coitu est, quoniam ipsum propter uehementiam suę exsiccationis, & resolutionis quandoque nocet: quòd si decoquatur in aqua donec eius acuitas resoluatur; non elongatur, quin sit illud quod de eo remanet in elixatura eius paucæ caliditatis, qđ non exsiccat, & generatur ex eo materia spermatis: ut [f] {ponat materias phlegmaticas in complexionibus phlegmaticis cinerem} & non possit eas carminare. Et quando in uenis conuertitur in uentositates; nō elongatur quin adiuuet ad desiderium coitus. Venena. Confert puncturæ uermium uenenosorum, & morsui serpentum, quando bibitur cum uino. Et nos quidem iam experti sumus illud. Et similiter morsui canis rabiosi. & quando fit emplastrum ex allio & folijs ficus, & cymino, super morsum mugali confert.

b † B. Est lenitiuum.

c B. vestigium nigredinis sanguinis.
† bothor.
† dubellet.
† bothor.

† soda.

d B. Confert al haben. i. hydropisi. Alia litera. confert eructuationi.

e B. bautija.

f B. conuertat materias phlegmaticas in complexionib. phlegmaticis ad ventositatem.

ANNOTAT.

Allium calfacere et siccare ait tertio gradu usq; ad quartum. Gal. uerò 8. simpl. medicam. desiccare scripsit & calfacere quarto gradu. quod & Paul. lib. 7.

De [a] {Althea.} Cap. 75.

a B. chathmi, seu chathmie.

ALTHEA quid est? Nomen eius in græco deriuatum est ex nomine plurium iuuamentorum. Natura. Calidum est cum æqualitate. Operationes & proprietates. In ipsa sunt lenificatio, & maturatio, & mollificatio, & resolutio: & semen & radix ipsius sunt in uirtute eius, & fortiora plurimum, & exsiccatiua subtiliatiua. Decoratio. Linitur super morpheam cum aceto: & sedetur in sole, & semen eius est fortius in illo. Apostemata & † pustulæ. Mollificat apostemata, & prohibet ea, & resoluit sanguinea, & maturat [b] {uulnera} & confert apostematibus [c] {inflatis} & scrophulis: & supponitur cum gumma albotin ad duritiem matricis: & ponitur cum caulibus super scrophulas. Instrumenta iuncturarum. Sedat dolorem iuncturarum: & propriè cum adipe anseris, & confert sciaticæ, & tremori, & attritioni medij lacertorum, & extensioni neruorum. Membra capitis. Quando fit ex ea emplastrum, confert apostematibus, quæ sunt in glandibus auriū. Membra oculi. Resoluit tumorem, & inflationem quæ fiunt in palpebris. Membra anhelitus & pectoris. Confert semen eius tussi calidæ, & facilè efficit sputum, & prohibet sputum sanguinis cum uirtute suæ stipticitatis, quæ est in ipso, & conferunt folia eius apostematibus mammillæ, & ponitur in emplastris pleuresis, & peripneumoniæ. Membra nutrimenti. Eius gumma sedat sitim. Membra expulsionis. Decoctio radicis eius confert quando bibitur, ardori urinæ, & [d] {ardori} intestinorum, & etiam apostematibus ani: & similiter folia eius: & similiter solutioni malę: & supponitur semen eius cum gumma albotin ad duritiē matricis, & coarctationem eius. Et similiter decoctio

† bothor.
b B. exituras.
c B. Alia litera crudis.

d B. vlceribu

coctio eius solummodo: & mundificat superfluitates fœtarum: & decoctio radicis eius quando datur in potu cum uino, confert difficultati urinę & lapidi: & propriè semen eius, & gumma eius retinet uentrem. *Venena.* Quando linitur cum aceto & oleo, prohibet nocumentum uenenosorum uermium: & confert decoctio eius cum aceto commista, aut uino puncturæ apis: & illud fit leniendo, sicut existimo.

De [a] § Asphodelo. § Cap. 76.

a B.chanthi.

Asphodelus quid est? Folia eius sunt sicut porrum [b] § de sceni: & non habet eius planũ § super cuius caput est flos, & habet radices longas rotundas sicut glans, & est [c] § acris. § *Natura.* Est calidus & siccus. Quidam uerò dixerunt quòd est frigidus & humidus, & elongati sunt. *Operationes & proprietates.* Est abstersiuus resolutiuus: et propriè radix eius: & quando [d] § teritur, § fit calefactiuus et exsiccatiuus, & plus eo radix eius, & uirtus eius est sicut uirtus draconteæ crispæ. *Decoratio.* Confert alopeciæ, & [e] § serpigini § & propriè cinis radicis eius: & quando linitur [f] § ad augmentum † uitiliginis albæ § & sedetur in sole, confert. *Apostemata & † pustulæ.* Radix eius cum fœce uini ponitur super apostemata glandulosa omnia, & super carbunculos. Et quando ex ea fit emplastrum cum farina hordei, confert in inceptione apostematum [g] § calidorum. § *Vulnera & ulcera.* Quum ponitur radix eius cum fœce uini super ulcera fraudulenta sordida, confert eis. *Instrumenta iuncturarum.* Confert contritioni lacertorum & contorsioni. *Membra capitis.* Quando distillatur succus eius solus, aut cum thure & melle, & myrrha, & uino, confert saniei in aure. Et quando distillatur in aurem diuersam dolori molaris; confert dolori molaris. *Membra oculi.* In succo radicis eius est iuuatiuum ad oculum. *Membra anhelitus & pectoris.* Quum sumitur in potu de eo pondus aurei cum uino, cõfert dolori utriusque lateris, & tussi. Et eius radix cum fœce uini est bona apostematibus mammillæ. *Membra nutrimenti.* Confert icteritiæ. *Membra expulsionis.* Prouocat urinam & menstrua, & eius fructus, & flos, quando in potu dantur cum uino, soluunt: & ex radice eius cum fœce uini fit emplastrum apostemati testiculorum. *Venena.* Dantur de eo tres aurei ad morsum uermiũ uenenosorum. Et quando dantur ad bibendum fructus, & flos eius in uino; confert magnificè mordicationi scorpionis: & habentis quadraginta quatuor pedes cum hoc quòd soluit.

b B.alsami, & habet crus seu stipitem lenem.
c B.acuta.
d B.Alia litera. aduritur.
e B.tyriæ.
f B.cum cinere ipsius sup morpheam albam.
† morphea.
† bothor.
g —— B.

De [a] § aceto. § Cap. 77.

a B.chal.

Acetum. *Natura.* Est compositum ex caliditate & frigiditate: & ambæ substantiæ sunt subtiles: & frigiditas quidem est magis dominans: & illud in quo est [b] § acredo, § est calidius. Si uerò nõ est; est frigidum & humidum: & decoctio minuit de eius frigiditate aliquid. *Operationes & proprietates.* Est fortis exsiccationis, & prohibet effusiones materierum ad interiora: & subtiliat & incidit. Et quando bibitur aut effunditur super fluxum sanguinis, si est exterius, prohibet ipsum, & prohibet apostema ubi est præparatio ut accidat: et adiuuat ad digestionem: et aduersatur phlegmati: et ipsum est conferens cholericis, & nocens melancholicis. *Decoratio.* Linitur cum melle super uestigia sanguinis & confert: uerum ipsius multitudo citrinat. *Apostemata & † pustulæ.* Prohibet aduentum apostematum, & ambulationem cancrenarum, & sanat erysipilam comestum, & bibitum, et linitum: et prohibet ambulationem apostematis omnis. Et confert panaritio, et formicæ & erysipilæ, quando ex eo liniũtur, et prohibet ut non eueniat apostema. *Vulnera & ulcera.* Quando ponitur super uulnera lana infusa in aceto, prohibet ea apostemari, & confert ulceribus ambulatiuis, et scabiei, et impetigini, & confert adustioni ignis uelocius omni re. *Instrumenta iuncturarum.* Est nociuum neruis. Et quando embrochatur super podagra cum [c] § sulphure, § confert. *Membra capitis.* Quando miscetur cum [d] § uncto olei § aut oleo rosaceo, & conquassatur, & effunditur in eo lana non abluta, et ponitur super caput; [e] § confert † dolori capitis calido & fortitudini eius § & similiter embrochatio ex eo, & oris collutio: & propriè cum alumine confert motui dentium: & uaporatio aceti calidi confert difficultati auditus, & acuit ipsum, et aperit oppilationem colatorij fortiter, & resoluit sonitum. *Membra oculi.* Linitur cum melle super [f] § occultationem § sanguinis, quæ est sub oculo: sed eius assiduatio debilitat uisum. *Membra anhelitus & pectoris.* Minorat uueam, & abscindit gargarismus ex eo fluxum humoris ad guttur: & sanat uuam quæ cecidit, & sorbetur ad sanguisugas, & ad tussim antiquam, [g] § aut difficultatem dilatationis § calefactum. *Membra nutrimenti.* Est conueniens stomacho calido, & humido [h] § disrumpens § appetitum, et adiuuans ad digerendum: et totum illud est, quia præparat stomachum: et uaporatio aceti resoluit hydropisim: sed eius assiduatio quandoq; adducit ad hydropisim. *Membra expulsionis.* Infrigidat matricem: et fit clystere ex eo calefacto, & sale ad ulcera intestinorum ambulatiua post clystere lenitiuum. *Venena.* Effunditur super morsus uenenosorum, et confert ei, qui in potu sumpsit opium & iusquiamum: et acetum assumptum de uua agresti cum sale confert morsui canis rabiosi, & reliquis. Et quandoq; bibitur calefactum post medicinas mortales, & confert.

b B.acuitas.
† bothor.
c B.Alia litera. caulibus.
d B.oleo oliuę.
e B. sedat sodã calidam. Alia litera. sedat sodã calidã, & stringit gingiuas.
† soda.
f B.super uestigiũ nigredinis.
g B. ad anhelitum præparationis.
h B.fortificãs.

ANNOTAT.

De aceti temperamento Dioscor. lib. 5. refrigerare absolutè, & astringere pronunciauit. sed plura Gal. 1. de simpl. med. fac. hac de re egit. et 8. lib. mistum illud esse ex frigida & calida substantia, præualente tamen frigiditate constituit. Verùm quo ad passiuas qualitates magnam illi desiccandi facultatem ascribit & in fine tertij gradus ponit, cui & Paul. lib. 7. astipulatur. Author tamen ipsum humidum facere uidetur.

Cap. 11.

De [a] § Auro. § Cap. 78.

a B. deheb.

Aurum. *Natura.* Est æquale subtile. *Operationes & proprietates.* Limatura eius ingreditur in medicinis melancholiæ, & melius cauterium, et uelocius sanabile est, quod fit cum cauterio auri. *Decoratio.* Retentio ipsius in ore remouet fœtorem oris, et ingreditur limatura eius in medicinis alopeciæ, et [b] § serpiginis § liniendis, et in

b B.tyriæ.

et in eis, quæ bibuntur. *Membra oculi.* Confortat oculũ in † collyrio positum. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert doloribus cordis, et tremori ipsius, et malitiæ animæ: et ei qui solus loquitur.

† alcohol.

De [a] §Aromatico.§ Cap. 79.

a B.darire.

AROMATICVM quid est? Dicemus in capitulo calami aromatici. [b]§ *Membra nutrimenti.* § Dicitur quòd non est res melior eo ad adustionẽ ignis cum oleo rosaceo, et aceto [c] † § § & confert apostematibus stomachi, & hepatis, et hydropisi.

b B.vlcera.
c † B. Mẽ. nu.

De [a] §Agarico.§ Cap. 80.

a B.garichun.

AGARICVM quid est? Inquit filius [b]§Mesaugue§ est masculus et fœmina. Et est agaricum, quod est simile radici aniuden: sed exterior pars eius non est [c]§ rara § sicut exterior pars radicis aniuden: et dixerunt quidam, quòd generatur in arbore corrosa secundum semitam putrefactionis et corruptionis, et in sapore eius sunt [d]§acredo§ & stipticitas: et eius substantia est aerea, terrea, subtilis. *Electio.* [e]§Illud quod est melius, est album, uelociter frangibile, porrosum ualde, plenas habens extremitates § in cuius amaritudine inuenitur dulcedo, et fractum, habens frusta [f]§superposita§et est fœmina. Illud uerò quod est masculum, non est bonum: et durum, et nigrum ambo sunt mala ualde. *Natura.* Calidum in primo, siccum in secundo. *Operationes & proprietates.* Est resolutiuum, incisiuum grossorum humorum, aperitiuum omnium oppilationum, subtiliatiuum. Et dixerunt quidam, in ipso est uirtus stiptica, et in principio gustus sui est quasi dulcedo, deinde amaritudo. *Apostemata & † pustulæ.* Confert apostematibus omnibus. *Instrumenta iuncturarum.* Datur in potu cum sirupo acetoso ad sciaticam: et est ex eis, quæ mundificant superfluitates neruorum proprietate, quæ est in ipso, & confert [g]§ægritudinibus§lacertorũ et casui: et potio ex illo fit tres *kirates*. Et quum adest febris; tunc datur cum mellicrato, aut iuleb. *Membra capitis.* Confert patientibus epilepsiam, et mundificat superfluitates cerebri proprietate quæ ẽ in ipso. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert asthmati, et ulceri pulmonis, quando in potu datur cum rob, et sit potio eius usque ad aur. j. Et quãdo ex eo in potu dantur tres anulusat cum aqua, confert sputo [h]§sanguinis§ex pectore. *Membra nutrimenti.* Confert ictericiæ, et datur ad bibendum cum oxymelle ad apostema splenis. Et quando solum masticatur et deglutitur, confert dolori stomachi: et eructuationi acetosæ: et datur in potu de eo ad dolorem hepatis aureus. *Membra expulsionis.* Solutione educit humores grossos diuersos, melancholiæ et phlegmatis, et choleræ rubeæ, quum sumitur ex eo ab aur. j. vsque ad. ij. propriè cum mellicrato. Et quãdoque adiuuat medicinas solutiuas: et facit eas peruenire usque ad extrema corporis: & prouocat urinam & menstrua: et sedat dolorem renum: & eius potio ad illud est aureus, et confert præfocationi matricis. *Febres.* Confert tremori, & febribus antiquis grossis, quando bibitur ex eo aureus cum uino: & usque ad [i]§gluticem drachmæ.§ *Venena.* Quum ex eo in potu datur cum uino usque ad aur. est magni iuuamenti ad illud: & fit ex eo emplastrum ad puncturam uermium ueneni frigidi.

b B.Mesue.
c B. solida.
d B.acuitas.
e B. bonũ est illud quod est leue: album, velociter frãgibile, & valde leue. lenes habens extremitates.
f B.vilosa in loco fractionis.
† bothor.
g B.torsioni.
h B.saniei.
i B. darchami.
vnũ. i. vsque ad aureum vnum. Alia litera. ante paroxismũ, seu ante periodum, & prohibet rigorem.

ANNOT.

Agaricum ait calidum esse primo ordine, & siccum secundo. Gal. & Paulus nihil de hac re. Sed id probat Auer. 5. Coll. Dicit præterea author agaricum asthmati & pulmonis ulceri conferre. Dioscor. uerò tabidis. At Mesue materias, quæ in pulmone sunt uiscidas & putrescentes ait expurgare. qui authores an conueniant, tu uide.

LITERA B.

De [a] § Blatta bizantia. § Cap. 81.

a B.adfar althaib.

BLATTAE bizantiæ quid est? Sunt frusta similia unguibus boni odoris, aromatica, quæ administrantur in suffumigationibus. Inquit Diosc. est de genere [b] §ostracorum.§ Assumuntur ex insula, quæ est in mari Indiæ in loco eius ubi est spica. Et sunt ex eis, quæ sunt ex mari rubro. Et aliæ sunt Babylonicæ nigriores, paruæ: & ambæ sunt boni odoris: & existimo quòd illæ, quæ sunt de mari rubro, sunt illæ quæ nominantur Curascie: & dicitur quòd ipsæ sunt [c]§adherentis carnis & cutis. Et quãdoque cadit aliquid de albedine§ & plurimæ earum sunt Mechiæ: & extrahuntur ex Gedde: Et istę quidem medicantur & purgantur, et fiunt bonæ. *Electio.* Ex eis meliores sunt illæ quæ ad albedinem declinant, inuentæ in mari rubro: & in Aliemen: & duobus maribus: sed Babylonicæ sunt nigræ paruæ ualde. Venditores uerò medicinarum dicunt, quòd bonæ ex eis sunt duorum marium: deinde Mechiæ, deinde [d]§algeddin: et fortasse aliquid cadit ex eis ad albedinem.§ *Natura.* Calida sunt & sicca in secundo: et earum siccitas fortasse uicina est tertio. *Operationes & proprietates.* Sunt subtiliatiuæ. *Membra capitis.* Earum suffumigatio confert epilepsiæ. *Membra expulsionis.* Ipsarum suffumigatio excitat illam quæ habet præfocationem matricis. Et quum bibuntur cum aceto, mouent uentrem, quodcunque genus earum fuerit.

b B.extremitatum ostracorũ quæ assumunt.
c B.adherentes carni & cuti. Et multoties cadit seu reperitur aliquid ex eis versus abadan.
d B.algedi, & fortasse reperitur aliquid ex eis in abadan.

De [a] § Ben.§ Cap. 82.

a B.ban.

BEN quid est? [b] § Est semen magnum § maius cicere declinans ad albedinem quandam: & habet medullam lenem unctuosam. *Natura.* Calidum in tertio, siccum in secundo. *Operationes et proprietates.* Est mundificatiuum, & propriè ipsius medulla, & incisiuum humiditatum grossarum: & aperit cum aceto & aqua oppilationes uiscerũ, et in [c] § arbore§ ipsius est amaritudo plus & stipticitas: et propter illud est in ipso uirtus cauterizatiua: et eius cortex est stipticus plus, et oleum ipsius non euacuatur à stipticitate: et in ipso toto est abstersio, & incisio. *Decoratio.* Semen eius confert lentiginibus magnis & paruis: et panno, et †lepræ, et uestigijs ulcerum, et similiter eius oleum. *Apostemata & † pustulæ.* Confert apostematibus duris omnibus, quum ponitur

b B. granũ eius est.
c B.Alia litera. tachir.
† morpheæ.
† bothor.

tur in emplastris, et uerrucis. *Vulnera & ulcera.* Confert cum aceto ulcerationi, & scabiei ulceratæ, & excoriationi, & confert † pustulis lacteis, et † tineæ. *Instrumenta iuncturarum.* Calefacit neruos, et lenificat spasmum, et duritiem neruorum, et propriè oleum eius. *Membra capitis.* Abscindit fluxum sanguinis [d] † § §stipticitate sua, et conuenit oleum eius dolori auris, & sonitui, qui est in ipsa, propriè cum adipe anatis. Et decoctio radicis eius confert dolori dentium, quum os ex ea colluitur. *Membra nutrimenti.* Confert duritiei hepatis & splenis, quando bibitur cum aceto mixtum ex eo pondus duarum. ʒ. Et quando cõiungitur cum [e] §fermento§ aut farina lolij [f] § & aqua alkarati: aut farina † orobi aut lupini § & fit ex eo emplastrum spleni. Et ipsum quidem est malum stomacho faciens nauseam: & si bibitur ex eo aureus. j. cum melle, facit uomere fortiter, & soluendo educit, & similiter eius fructus. *Membra expulsionis.* [g] §Aureus. s. eius soluendo educit§ phlegma crudum quum bibitur cum melle: & similiter eius oleum: & similiter quum supponitur licinium infusum in ipso. *Permutatio.* Loco eius ponitur quantum ipsum est de rubea: & medietas sui de cortice casiæ ligneæ, & decima ponderis eius de mace.

† bothor.
† sahafati.
d † B. narium.
e B. pane.
f B. aut farina orobi aut farina lilij, & aqua mellis.
† herbi.
g B. Aureus ex granis eius soluit.

De [a] §bedoard.§ Cap. 83.

a B badauard.

Bedoard quid est? Est spina alba, & est similis [b] §alhasaketi:§ ueruntamen est uehementius alba, & habet longiores spinas: & similantur [c] §spinæ§ eius folijs amomi: ueruntamen sunt [d] §subtiliores§ & uehementius [e] §albæ.§ Et eius quidem stipes quandoque peruenit ad duos cubitos. Et eius flos est purpureus: & semen ipsius est, sicut semen cartami: ueruntamen est uehementioris rotunditatis. *Natura.* In radice eius est infrigidatio & exsiccatio cum resolutione quadam. Semẽ uerò eius est calidum & subtile. Et dixerunt quidam, quòd tota est calida ualde. *Operationes & proprietates.* In ipsa est uirtus resolutiua, & aperitiua: & propriè in semine eius: & in ipsa est retentio est æqualis. *Apostemata & † pustulæ.* Cõfert apostematibus phlegmaticis propter illud, quod est in ipso, de resolutione, & [f] §contractione§ quare fiat ex ea emplastrum: & ex radice eius propriè. *Instrumenta iuncturarum.* Confert spasmo propter illud quod est de contractione æquali cum resolutione: & semen eius confert infantibus quãdo bibunt ipsum propter corruptionem in motibus lacertorum. *Membra capitis.* Collutio oris facta ex [g] §sacco eius§ sedat dolorem dentium. *Membra pectoris.* Confert sputo sanguinis & propriè eius radix. *Membra nutrimenti.* Confert debilitati stomachi, & aperit oppilationes. *Membra expulsionis.* Confert solutioni antiquæ: & præcipuè stomaticæ: & propriè radix eius, & est prouocatiua. *Febres.* Valet febribus phlegmaticis longis: & cuius causa est debilitas stomachi, & omnibus febribus antiquis. *Venena.* Cõfert si masticetur, & postea superponatur, puncturæ scorpionis: attrahit enim uenenum: & si bibitur semen eius, confert morsuræ uenenosorum reptilium. *Permutatio.* Loco eius in febribus ponitur fumus terræ.

b B. spinis alhasech.
c B. folia.
d B. subtiliora.
e B. alba.
† bothor.
B. stipticitate
g B. elixatura vel decoctione eius.

De [a] §balsamo.§ Cap. 84.

a B. belsan.

Balsamus quid est? Est arbor Aegypti nascens in loco qui dicitur oculus solis tantum: cuius folia & odor rutæ similantur: sed tamen ipsa declinant ad albedinem, & eius statura est statura arboris [b] §euisci,§ & eius quidem oleum est melius semine ipsius: & semen fortius ligno ipsius in omnibus modis eius. Eius uerò oleum sumitur ita ut incidatur cum ferro post ortum [c] § alceraha§ & aggregatur quod de eis resudat cum cotto, & neque pertransit in anno quod est inter quinquaginta usque ad sexaginta lib. *Electio.* Experientia olei ipsius est congelatio lactis statim, quum super ipsum distillatur: & permistio eius cum aqua: & inspissatio ipsius, & conseruatio suæ soliditatis in aqua: & ablutio ipsius à cotto: & subtilitas odoris eius. Adulteratur autem cum oleo de pino: & oleo de mastice, & cera dissolutis in oleo de † ligustro. Et quod ex eo melius est, est recens: grossum autem & uetus non habet uirtutẽ. *Natura.* Eius lignum est calidum & siccum in secundo: & ipsius semen est calidius eo parum: & oleum eius est calidius utrisque: & est in principio tertij calidum: & non est in ipso de calefactione quod existimant. *Operationes & proprietates.* Aperit oppilationes, & confert uisceribus grossis. *Vulnera & ulcera.* Mũdificat ulcera propriè cum ireos, & extrahit fracturas ossium. *Instrumenta iuncturarum.* Confert sciaticæ bibitum, & propter spasmum bibitur eius decoctio. *Membra capitis.* Confert ulceribus capitis, & mundificat caput ipsum, & confert epilepsiæ, & uertigini. *Membra oculi.* Abstergit pannum eius ipsum, & eius oleum. *Membra anhelitus & pectoris.* Lignum eius, & ipsius semen conferunt dolori utrorunque laterum, & confert asthmati grosso, & stricturæ anhelitus, & dolori pulmonis: & confert semen eius peripneumoniæ frigidæ, & tussi, & similiter ipsius oleum: & ad summum est iuuatiuum uiscerum, quæ sunt super † abdomen. *Membra nutrimenti.* Confert debilitati digestionis, et ipsius decoctio dissoluit malitiam digestionis, et mundificat stomachum. & [d] §confortat hepar.§ *Membra expulsionis.* Prouocat urinam, & confert dolori pungitiuo: & confert doloribus matricis, et exsiccat humiditates eius uaporatum et bibitum, et confert ipsius frigori: et extrahit embryonem, et secundinam: et confert, quum ex eo fit suffumigatio omnibus doloribus matricis, et ipsius decoctio aperit os matricis, et ceratum ex ipso cum oleo rosaceo, et cera, confert frigori matricis, et est iuuatiuum difficultati urinæ. *Febres.* Eius oleum aufert rigores. *Venena.* Resistit uenenis, et confert morsuræ uiperę, et eius oleum confert [e] § iusquiamo, § quum bibitur cum lacte, et uenenosis, et propriè scorpionibus. [f] † §

§

b B. lycij.
c B. alsahari. i. post ortum caniculæ.
† alkanna.
† mirach.
d B. Alia litera. & mundificat hepar, & prouocat.
e B. alsucharan
f † B. Alia litera. Permutatio. Loco eius ponũnt rami darsishaan & loco olei ipsius ponitur duplum ei[us] de oleo antiquo aut pondus ipsius de oleo laurino.

De [a] §been.§ Cap. 85.

a B. bhemen.

Been quid est? Frusta [b] § aspera § quæ sunt radices ex siccitate contractæ [c] § carnosæ § et sunt duarum specierum, quarum una est alba,

b B. lignea.
c B. habẽtes rugas seu lineationes.

alba, et altera est rubea. *Natura*. Calidum est et siccum in secundo. *Decoratio*. Est impinguatiuum. *Membra anhelitus & pectoris*. Confortat cor ualde, et confert tremori cordis. *Membra expulsionis*. Manifestè augmentat sperma. *Permutatio*. Loco eius ponitur quantum est ipsum tuderi, et medietas ponderis eius linguæ auis.

ANNOTAT.

Præterire hic non potuimus, quin, & si præter institutum, hæc de been annotemus, & alijs impartiamur, quæ nos ex Georgio Melichio Augustano, Venetijs ad struthiocameli insignia pharmacopeæ officinæ diligentissimo præside habuimus. De been albo & rubro aliqui meminisse Actuarium putant quum de diamoscho uerba faceret: & hermodactylos albos & puniceos appellasse. Alij daucum esse Galeni & satiuam agrestem arbitrantur, quos Actuarius in diasatirione ponit. plerique uerò uulgatam polemoniam & limonium usurpant. Cæterum ex his, qui hermodactylos esse Actuarij scribunt; nihil docent, quum de ijs, quid sint, ignoretur. Qui daucos Galeni esse putant; non explicant, quod album sit been, quod rubrum: &, quum daucorum plures noscantur species; non assignant quibus utendum sit. Postremi uerò qui & limonium & uulgarem polemoniam usurpant: qua ratione ijs insuauibus, inodoris, & planè ignotis radicibus corroborandi cordis gratia utantur; non uideo. Arbitratur ergo Georgius (id quod certe nobis quoque arridet) quas nos carotas uulgo appellamus, album & rubrum been esse. duorum nempe generum hæ sunt: extant albæ, extant & rubræ: utræq; & odoris & saporis gratitudine non mediocri, ut uel horum ratione merito inter cardiaca medicamēta ueniat. Sunt hæ homini substantia familiares (quibus certè quotidie uescuntur) non minimum alunt, & flatuum copiā mediocrem gignunt, ut propterea augendo etiam semini aptissimæ sint. Fit ergo ut breuis ea descriptio quā de been Auic. attulit: his multo uerius cohæreat, quàm uel polemoniæ, uel limonio. Author noster exsiccatas has tantum uidit. An uerò Græci illas norint; nos modo non statuimus. Sed illud præstare existimamus; si pro been albo & rubro, relictis tandem uilibus ijs uulgatis radicibus; carotis tantisper usi fuerimus; quoad, aut ueras (si hæ ueræ non sunt) aut alias plantas inuenerimus, quibus been descriptio aptius conueniat.

De [a] §berengesif.§ Cap. 86.

[a B. berāgiasef, seu berengesef.]

Berengesif est abrotanum; et est planta similis absinthio, cui inest humiditas uiscosa, et eius quidem est una species: thyrsos habēs breuiores, et maiora folia, et sunt ei folia minuta, parua, subtilia, alba, et citrina: et apparet in æstate. Inquit Gal. sunt duæ herbæ uicini saporis nominatæ hoc nomine. *Natura*. Calida et [b] §humida§ est in primo. *Operationes & proprietates*. Est subtiliatiua aperitiua ualde, cuius emplastrū prohibet attractionem materierum ad membra. *Membra capitis*. Confert soda frigidæ loco emplastri superposita et embrochata: et [c] § in aqua cocta fit § magis secura, et confert oppilationi narium et coryzæ. *Membra expulsionis*. Frangit lapidem in renibus, et prouocat menstrua sedendo in eius decoctione: et confert ulceribus eius: & eijcit secundinā et fœtum, et confert coadunationi oris matricis, et aperit ipsum, et duritiei eius bibita: et more emplastri superposita, et potatur ex ea usque ad drachmas quinque.

[b B. sicca.]

[c B. & aqua elixaturæ ipsius ē. Alia litera. & vaporatio elixaturæ ipsius est.]

De [a] §baurach.§ Cap. 87.

[a B. baurach.]

Baurach (*i. nitrum.*) quid est? Est fortius sale: et est ex genere uirtutis eius: sed stipticitas non inest ei, et quandoque aduritur in [b] § ostraco § super carbones inflammatos, donec assetur. *Electio*. Ex eo melius est Armenum, leue, laminosum, frangibile, spongiosum, album: aut purpureum: aut roseum, mordicatiuum: et comparatio quidem Aphricani ad reliqua baurach est comparatio baurach ad salem: sed baurach non comeditur, nisi propter magnam causam: et spuma baurach est subtilior quàm baurach, et in eius uirtute: et ex ea melior est spuma marmorea facile frangibilis. *Natura*. Calidum et siccum in fine secundi: et eius siccitas fortasse declinat ad tertium. *Operationes & proprietates*. Abstergit fortiter, lauat, et propriè Aphricanum: et mundificat [c] § et excoriat § et incidit humores grossos: et in baurach quidem est stipticitas pauca cum abstersione bona propter sui salsedinem: nisi in Aphricano. In eo enim non est stipticitas: sed abstersio pura multa: et in sale est stipticitas, et non est in ipso nisi [d] § resolutio § parua. *Decoratio*. Attenuat capillos puluerizatum super eos: & quando ex eo fit emplastrum, attrahit sanguinem ad illud quod apparet de corpore: & facit ut color sit bonus, & confert: [e] † § § sed fortasse denigrat eius plurima comestio colorem. *Vulnera & ulcera*. Confert pruritui propterea quod resoluit uirus, & propriè Aphricanum cum aceto, & confert etiam scabiei. *Instrumenta iuncturarum*. Fit ex eo ceratum paralysi propriè postremæ: & præcipuè cum iam declinat, & confert torsioni neruorum. *Membra capitis*. Confert furfuribus: & quum spuma eius cum melle distillatur in aurem; mundificat, aperit & confert surditati: & cū uino aut cum sirupo cum hyssopo confert sonitui. *Membra nutrimenti*. Est malum stomacho, corrumpens ipsum, & Aphricanum commouet uomitum: & si non faceret uomere, esset plus incisiuum humorum stomachi, quàm reliqua baurach. Et ex eo quidem cum ficubus fit emplastrum hydropisi, & extenuat eam. *Membra expulsionis*. Soluit quum superponitur. Et quando comeditur cum ruta, & cymino, aut decoctione rutæ, & anethi, sedat dolorem uentris pungitiuum: & cum hoc, & similibus uincit salem: & bibitum cum quibusdam medicinis interficientibus uermes, educit eos: & similiter quum linitur ex eo uēter & sumen, & sedet qui linitus est iuxta ignem, interficit eos: & per hæc & similia distinguitur inter ipsum & salem. *Venena*. Confert omne baurach, & præcipuè Aphricanum præfocationi fungorum ualde, siue sit adustum, aut non adustum: & similiter eius spuma, & ponitur cum adipe asini, aut suis super morsum canis: & bibitur cum aqua frigida propter potum cantaridarum [f] § & quod ex eo nominatur baurachium nitrum, bibitur cum aniunden propter § nocumentum sanguinis tauri.

[b B. in testa, seu in vase terreo rubeo.]

[c —— B.]

[d B. abstersio.]

[e † B. maciel.]

[f B. quod ex eo nominatur baurachiten, & bibitur cum anudem ad expellēdum.]

De [a] §bulbo.§ Cap. 88.

[a B. bulbus, seu belbus.]

Bulbus quid est? Est cepe quod comeditur paruum, simile cepę narcisci: & eius folia sunt similia

similia folijs porri:& ipsius rosa est similis uiolæ: & est quædam eius species,quæ commouet uomitum. Quidam uerò dixerunt quòd ipse est cepe azir:& dixerunt quidam alij non: sed est de genere porri:& uidetur quòd sit anagallis. permutemus ergo intentiones nostras ab hoc. *Natura*. Propinquus est naturæ cepe:& fortasse est siccus in primo cum humiditate superflua. *Operationes & proprietates*. Est inflatiuus,& sudatiuus,& exasperat linguã. *Decoratio*. Linitur sup pãnum propriè in sole,& confert:& similiter cõfert,uestigijs ulcerũ:& est exasperãs palatũ,& linguã: & linitur cum uitello oui super uerrucas, & cum oxymelle super ulcera [b] §leuia.§ *Vulnera & ulcera*. Quando assatur cum capite piscis & aloe: & ponitur super ulcus menti,eradicat ipsum. *Instrumenta iuncturarum*. Quum ex eo fit emplastrum cum aceto, est conueniens attritioni medij lacertorum: & fit ex eo emplastrum podagræ & doloribus iũcturarum:& fit ex ipso solo emplastrum torsioni neruorum:& est emplastrum [c] † § § unguis,& auris,& similium:& fit ex eo emplastrũ cum sauich. *Membra capitis*. Est medicamen furfuribus,& ulceribus capitis,& linitur super [d] §plagas capitis, quæ non sunt fractio§ & permiscetur cum uitello oui & linitur. *Membra oculi*. Solus administretur,& cum uitello oui [e] † § § & quum adiungitur ei acetum,est medicamẽ bonum ad †fistulam lachrymalem,& apostematibus lachrymalium. *Membra nutrimenti*. Qui ex eo ẽ dulcis,& rubeus,est bonus stomacho: & fit ex eo emplastrum cum melle doloribus stomachi:& amarus est melior,& digerit cibum,& multiplicatur eius nutrimentum in ipso: licèt non sit nutrimentum suum laudabile: & præcipuè eius quod est crudum,& quando non digeritur, [f] § pungit§ & inflat. *Membra expulsionis*. Excitat coitum.

b B.lactea. Alia litera. bothor lacteum.
c † B. ad cõtusionem.
d B.excoriationem cutis capitis cum qua nõ est fractio.
e † B. ad tarfathi.
† garab.
f B.facit dolorem pungitiuũ.

De [a] §bugenis.§ Cap. 89.

a B.buianes.

BVGENIS (*i.Peucedanum.*) quid est? Magis quod ex ea administratur,ẽ radix eius:& ipsa quidem habet gummam & succum: & eius gumma est fortior succo ipsius,& quandoque permiscetur cum oleo & muri:& pauco uino, & concutitur donec grossum fiat:& secundum quantitatem æqualitatis quam habet in grossitie, est eius bonitas. *Natura*. Est calida in tertio, sicca in ipso. *Operationes & proprietates*. Est resolutiua. *Vulnera & ulcera*. [b] §Abradit§ ossa corrupta propter uehementiam desiccationis, & mundificat ulcera. *Instrumenta iuncturarum*. Conueniens est neruis. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert super fluitatibus grossis in pectore: & conuenit pulmoni,& ulceribus eius bibita & suffumigata. *Membra nutrimenti*. Confert duritiei splenis.

b B.excorticat

De [a] §busuro.§ Cap. 90.

a B. besser, & belha.

BVSVRVM & baluum (*i.Palma.*) quid sunt? Nota sunt. *Natura*. Frigida sunt & sicca in secundo,& albusurum magis est stipticum quã casab. *Operationes & proprietates*. Inflant, & propriè quum post ipsa bibitur aqua: & quũ sunt dulcia,faciunt euenire rugitum plurimum:& faciunt euenire oppilationes in uisceribus. Et decoctio albusuri sedat inflammationem cum conseruatione caloris innati:& plurimus usus amborum generat in corpore humores grossos. *Membra capitis*. Albusurum facit soda,& inebriat plurimum, & ambo sunt bona carni, quæ est inter dentes & gingiuas. *Membra anhelitus & pectoris*. Ambo sunt mala pectori & pulmoni. *Membra nutrimenti*. Præparant stomachum, & faciunt contingere oppilationes hepatis,& ipsorum digestio ẽ tarda:& frangibile est minoris digestionis: & nutrimentum ipsorum est paruum,& [b] §algesagueri§ est minoris tarditatis. *Membra expulsionis*. Vnũ quodque eorum stringit uentrem propriè, quũ miscetur cum uino pontico:aut cum aceto,& albala facit abundare lac:& quando bibitur cũ aceto pontico prohibet fluxũ sanguinis hæmorrhoidarum. *Febres*. Vsus eorum plurimus facit cadere in tremorem,& horripilationem.

b B. algisuus.

De [a] §buncho.§ Cap. 91.

a B.bunch.

BVNCHVM quid est? Est res delata de Iamé. Quidam autem dixerunt, quòd est ex radicibus anigailen, quum [b] §mouetur§ & cadit. *Electio*. Melius est citrinum & leue boni odoris. Album uerò & graue est malum. *Natura*. Est calidum & siccum in primo.secundum quosdam est frigidum in primo. *Operationes & proprietates*. Cõfortat membra. *Decoratio*. Mundificat cutem & exsiccat humiditates, quæ sunt sub ea: & facit odorem corporis bonum: & abscindit odorem psilotri. *Membra nutrimenti*. Est bonum stomacho.

b B.antiquatur

De a §batecha.§ Cap. 92.

a B.bathiech.

BATECHA (*i.caro peponis.*) quid est? Notum est. *Natura*. Frigida est in principio secundi: & humida in fine eius. Et quum eius semen desiccatur,non est humectatiuum:immò desiccat in primo:& eius radix est desiccatiua. *Operationes & proprietates*. Quæ matura est subtilis, & immatura est spissa. Batecha [b] §præterea cineritia matura in natura existit cucumeris;§ & in ipso est apertio quocunque modo sit. Melo autem melioris est humoris quàm reliqua:& eius caro est digestiua, abstersiua,& propriè eius semen, matura uerò & immatura ambæ sunt abstersiuæ: & semen eius ẽ fortioris abstersionis. Et ipsa quidem conuertitur ad quemcunq; humorem quem in stomacho inuenit,& est ad phlegma uehementius decliuis, quàm sit ad choleram: qualiter ergo ad melãcholiam; melo non conuertitur uelociter. *Decoratio*. Mundificat cutem,& propriè semen eius, & illud quod est in interiori parte ipsius, etiam confert panno,& morpheæ,& furfuribus:& propriè, quando cõficitur, quod est eius interius,sicut est cum oleo de frumento,& exsiccatur in sole. *Membra oculi*. Fiat ut cortex eius fronti adhæreat, & prohibet fluxum ad oculum fieri. *Membra nutrimenti*. Est uomitiua,& propriè radix eius. Nam duæ.3.eius cum uino mouent uomitum sine labore, & quum bibitur ex eis obolus. Quumque batheca non digeritur bene; generat colericam passionem:melo autem est tardæ digestionis,nisi quando comeditur cũ eo quod est interius eius: & ipsius quidem nutrimentum est rectius,& eius humor est conuenientior. Oportet præterea ut [c] §cibum sequatur alium§batheca enim si non sequitur aliquid aliud, facit nauseam & uomitum.

b B.non matura est in natura citruli.
c B.cibus alius sequatur.

Post

Post autem ipsum calefactus bibat oxymel: & humectatus olibanum, aut zingiber nutritum & uinum. *Membra expulsionis.* Prouocat urinam q̃d ex eo maturum est, & crudum ipsius: & confert lapidi in renibus, & uesica, quũ est paruus, & præcipuè lapidi renum. Et melo quidem est minoris [d] {penetrationis} & est magis abstersiuus, & uelocioris descensionis, præcipuè qui est mollis. *Venena.* Quum corrumpitur in stomacho, conuertitur ad naturam uenenosam. Oportet ergo, ut quum grauat, extrahatur uelociter.

d B. prouocationis.

De [a] {*bule.*} *Cap.* 93.

a B. bel seu bul.

BVLE quid est? Dixit Alkanzi quòd est [b] {cucumer Indus, & est similis cucumeri capparis} & similis zingiberi. *Natura.* Calidum est & siccũ in secundo: & apud quosdam in tertio. *Operationes & proprietates.* Est stipticus confortans uiscera. *Instrumenta iuncturarum.* Confert duritiei neruorum, & humiditati eorum, & ægritudinibus ipsorum frigidis, sicut paralysi & torturæ. *Membra nutrimenti.* Accendit ignem stomachi, & confert uomitui, & intrat in [c] {algeguarset.} *Membra expulsionis.* Constringit uentrem, & siccat uentositatem.

b B. citrulus indus, & est sicut cucumer, capparis, & est amarus.

c B. algiuaresat idest in confectionibus solidis.

De [a] {*belliricis.*} *Cap.* 94.

a B. belilegi.

BELLIRICI quid sunt? Sunt propinqui naturæ emblicorum, & eorum medulla est dulcis propinqua [b] {albundacha.} *Natura.* Frigidi sunt in primo, sicci in secundo. *Operationes & proprietates.* In ipsis est uirtus subtiliatiua, & uirtus [c] {contractiua.} *Membra nutrimenti.* Confortant stomachum cum [d] {aptatione} & aggregatione, & [e] {prohibent mollificationem eius, & humiditatem} ipsius: & nihil est quod ita præparet stomachum, sicut ipsi. *Membra expulsionis.* Fortasse stringunt uentrem, & apud quosdam leniunt uentrem tantum, & est manifestum. & ipsi quidẽ conferunt intestino recto & ano.

b B. auellanis.

c B. stiptica.

d B. cũ aldebag

e B. cõfert mollificationi eius, & humiditati.

De [a] {*bederenzego.*} *Cap.* 95.

a B. bedarungiue seu bedarengiue vel badarumbe. & alio nomine trungiã quod latinæ interpretatur melissa.

BEDERENZEGVM (*idest, melissa*) quid est? *Natura.* Est calida & sicca in secundo. *Operationes & proprietates.* Confert omnibus ægritudinibus phlegmaticis & melancholicis. *Decoratio.* Efficit odorem oris bonum. *Vulnera & ulcera.* Confert scabiei melancholicæ. *Membra capitis.* Confert oppilationibus cerebri, & remouet fœtorem oris. *Membra anhelitus & pectoris.* Lætificatiua est, & cõfortatiua cordis, & aufert tremorẽ cordis. *Membra nutrimenti.* Iuuat digestionem & confert singultui. *Permutatio.* Loco eius ponitur in lætificando pondus ipsius de seta, & duæ tertiæ ponderis ipsius de cortice citri.

De [a] {*baurach kebuli.*} *Cap.* 96.

a B. brãch chabuli, uel buard chabuli.

BAVRACH kebuli quid est? Est semen Sendium, aut Indium: & habet duas species: quarum una est parua absque rugis: & alia magna cum rugis, & earum melior est parua. *Instrumenta iuncturarum.* Eradicat phlegma ex iuncturis. *Membra expulsionis.* Soluit phlegma ex intestinis & uermes, & ascarides: et est in hoc ualde bona.

De [a] {*beheremigi.*} *Cap.* 97.

a B. bhramegi.

BEHEREMIGI quid est? Est ex aromaticis. *Operationes & proprietates.* Resoluit inflationẽ in omni loco eius embrochatio. *Membra capitis.* Eius flos est bonus uentositatibus grossis in capite: & quum eius folia odorantur similiter. *Membra expulsionis.* Soluit uentrem.

De [a] {*buzeidem.*} *Cap.* 98.

a B. buzaidan seu buzidan.

BVZEIDEM quid est? Est medicina lignea Inda, in qua est uirtus similis uirtuti been. *Electio.* Illa, quæ ex ea bona est, est alba grossa multarum linearum, aspera: lenis uerò & tenuis ligni: & paucæ albedinis est mala: & adulterant eam cum [b] {luabati barbarica.} *Natura.* Calida est in secũdo, sicca in primo. *Operationes & proprietates.* Est subtiliatiua. *Instrumenta iuncturarum.* Confert dolori iuncturarum & podagrę. *Membra expulsionis.* Augmentat coitum. *Venena.* Confert uenenis.

b B. cũ allhabe alberbarie.

De [a] {*buchida.*} *Cap.* 99.

a B. buchida seu buchisa.

BVCKIDA. *Natura.* Frigida est. *Operationes & proprietates.* Est abstersiua, & est in ipsa stipticitas: & in [b] {techis:} & in fructu eius est humiditas. *Decoratio.* Abstergit faciem. *Vulnera & ulcera.* Trita ponitur super ulcera et scabiem [c] {†} & conglutinat plagas propter stipticitatem & abstersionem suam: et propriè cortex arboris eius: & aspergitur cum aqua sua: & fit embrocha cum decoctione radicis eius, et foliorum etiam ipsius super ossa fracta. *Membra expulsionis.* Cortex eius grossus soluit phlegma quando bibitur ex eo aureus cum aqua frigida et uino.

b B. vaginis.

c † B. vlceratã.

De [a] {*bihar.*} *Cap.* 100.

a B. bhear. Cotula

BIHAR quid est? Est illa, quæ uocatur [b] {keusem} scilicet oculus uaccæ: rosa eius citrini coloris: rubea in medio: grosior rosa chamæmillæ. *Natura.* Calida est in secundo, sicca in primo. *Membra capitis.* Eius odor confert uentositatibus grosis in capite.

b B. chiauasem

De [a] {*busiri.*} *Cap.* 101.

a B. bussir.

BVSIRI (*idest, uerbascus*) *Operationes & proprietates.* Resoluit propriè, cuius flos est [b] {bene apparens} & abstergit cum æqualitate. *Decoratio.* Siluestris habens florem [c] {bene apparentẽ} rubificat capillos. *Apostemata & † pustulæ.* Decoctio foliorum illius confert apostematibus. *Vulnera & ulcera.* Cum melle more emplastri ponitur super uulnera et ulcera. *Instrumenta iuncturarum.* Eius decoctio confert attritioni lacertorum. *Membra capitis.* Colluitur os cum decoctione eius propter dolorem dentium. *Membra oculi.* Eius decoctio confert ophthalmię calidę. *Membra anhelitus & pectoris.* Decoctio ipsius cõfert tussi antiquæ. *Membra expulsionis.* Habens folia alba: et habens folia nigra conferunt solutioni uetustæ.

b B. aureus, seu citrinus.

c B. aureum seu citrinum.

† bothor.

De [a] {*baheke.*} *Cap.* 102.

a B. bichie.

BAHEKE quid est? Similis est uirtuti lentiũ, & est difficilioris digestionis. *Natura.* Est æqualis declinans ad siccitatem. *Operationes & proprietates.* Est stiptica sicut lens, & generat melancholiam. *Apostemata & † pustulæ.* Est bona utrisque,

† bothor.

que, et fit ex ea emplastrum herniæ et rupturæ in fantium. *Membra expulsionis.* Stringit uentrem.

De [a] ʒbesceguascen.ʒ *Cap.* 103.

a B.bersausan, idest capillus ueneris vel chusbare albir, idest coriandrum putei.

Bescegvascen (*idest, adiantum*) quid est? Est coriandrum putei: et Persicè est besceguascen: et Syriacè est capillus porcinus: et Arabicè est capillus algul: et est herba parua, cuius ortus est in saltibus, et cursibus aquarum, et fluminum: et intus in puteis, et est similis coriandro humido: sed eius thyrsus ad rubedinem, et nigredinem declinat sine stipite existens [b] ʒ

b †B.& sine flore & sine semine, cuius virtus velociter remouetur.

ʒ *Natura.* Galeno est æqualis. Ego autem dico quòd fortasse declinat ad caliditatem ualde parum, et siccitatem. *Operationes & proprietates.* Est resolutiuus, subtiliatiuus, aperitiuus: et in ipso est stipticitas prohibens cursum. Et quādo permiscetur cibo gallorum, & [c] ʒcoturnicum, ʒ facit eos fortes, et ad dimicandum, et ad [d] ʒinterficiendum.ʒ *Decoratio.* Eius cinis cum aceto et oleo confert alopeciæ et tyriæ: et ipse cum oleo myrtino, et uino prolongat capillos: et prohibet eorū casum. *Apostemata & † pustulæ.* Confert † apostematibus, et delet scrophulas. *Vulnera & ulcera.* Confert fistulis, et ulceribus fraudulentis, et humidis. *Membra capitis.* [e] ʒEius cinisʒ confert furfuribus. *Membra oculi.* Confert † ægylopis. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert pulmoni purgando ipsum ualde. *Membra nutrimenti.* Confert cum uino fluxui superfluitatum ad uentrē et stomachum: et confert dolori splenis et confert ictericitiæ. *Membra expulsionis.* Prouocat urinam, frangit lapidem: prouocat menstrua, et extrahit secundinam: et purgat mulierē fœtam, et abscindit fluxum sanguinis: et apud plures stringit uentrem: et secundum [f] ʒMesaugueʒ soluit. *Venena.* Ipse cum uino confert morsibus serpentum, et canis rabiosi, et uenenosis alijs. *Permutatio.* Loco eius in asthmate ponitur pōderis ipsius de flore uiolæ cum medietate ponderis ipsius de succo liquiritiæ.

c B.qualearum, seu quiscularū.

d B.& pugnandum inter se.

† bothor.

† aldubellet.

e B.Alia litera. Aqua cineris eius.

† algarab.

f B.Mesue.

De [a] ʒbedarungi.ʒ *Cap.* 105.

a B.badarugi.

Bedarvngi quid est? Est ocimum [b] ʒfluuiale, et dicunt homines quidam, quòd est bedarambina, & est aluch, & est notum, & oleum eius in potentia est oleum alkeiri: ʒ ueruntamen est debilius eo: & in ipso quidem sunt uirtutes contrariæ. *Natura.* Calida est in primo declinans ad secundum, siccum in primo: & in ipso est humiditas superflua, cuius fortasis humiditatis summa ad secundum declinat non in substantia. *Operationes & proprietates.* In ipso est stipticitas, & solutio [c] ʒcontrahit enimʒ nisi inueniat superfluitatem præparatam. Si autem inuenit humorem, soluit, & in ipso sunt resolutio, & digestio, & inflatio, et uelocitas ad putrefactionem, et generat humorem malum melancholicum, & eius semen confert ei in quo generatur melancholia. *Apostemata & † pustulæ.* Confert quando cum aceto, & oleo ros. linitur super apostemata calida. *Membra capitis.* Eius succus distillatus confert fluxui sanguinis ex naribus, præcipue cum aceto uini & camphora: facto licinio, & intincto in ipso: & remouet stuporem dentium, et est ex eis, quæ sedāt sternutationem in complexione una, & mouet eā in complexione alia. *Membra oculi.* Confert pulsationi oculi more emplastri suppositum: & facit prouenire tenebrositatem uisus comestum: propterea quia commouet humiditatem eius, et conturbat eam, & eius succus confortat uisum facto collyrio ex ea. *Membra anhelitus & pectoris.* Confortat cor ualde, et desiccat pulmonem et pectus & [d] ʒsacraiati ex aqua eius confert stricturæ anhelitusʒ et eius aqua est bona sputo sanguinis, et facit abundare lac. *Membra nutrimenti.* Difficilis est digestionis, et putrefactionis uelocis: & est malum stomacho propriè folia eius. *Membra expulsionis.* Constringit. [c] † ʒ ʒquòd si inuenerit humorem præparatum, soluit, et prouocat, et nocet ano: et eius semen confert difficultati urinæ. *Venena.* Ponitur super puncturam uespæ, et scorpionum, et draconis marini.

b B.& est notū, & eius oleum in virtute est olei maioranæ.

c B. Et ipsum quidem stipticat.

† bothor.

d B.alsachrugie ex aqua eius cōfert malitię anhelitus.

c † B.uentrem.

De [a] ʒbertanichi. *Cap.* 106.

a B.bertaniki.

Bertaniki (*idest, britanica*) quid est? Dicitur quòd est [b] ʒacror, et dicitur quòd est folium quod assimilaturʒ folijs acetosæ siluestris: ueruntamen est uicinior nigredini, et [c] ʒgrosior.ʒ *Operationes & proprietates.* Eius folia sunt stiptica. *Vulnera & ulcera.* Consolidat uulnera et ulcera. *Membra capitis.* Eius succus est melior res ulceribus antiquis, quæ sunt in ore, et † aphtis. Et oportet ut fiat ex eo rob, & confert † aphtis.

b B.bustē abruzi: & dicitur q̄ folia eius similantur.

c B.magis aspera.

† alcola.

† alcola.

De [a] ʒbilomon.ʒ *Cap.* 107.

a B.belmun.

Bilomon (*idest, peplis*) quid est? Est alfarfac siluestris, et ē ex tithymallis, & eius semē ē igneū sicut sunt titymalla. *Membra expulsionis.* Soluit.

De [a] ʒbebilisi.ʒ *Cap.* 108.

a B.babeles.

Bebilisi quid est? Est illud quod dicitur papauer cordosum, et spumosum: et ipsum efficit operationem tithymalli in solutione sua. *Natura.* Calidum est multum. *Membra expulsionis.* Soluit sicut tithymalli.

De [a] ʒbenec guariden ʒ *Cap.* 109.

a B.benat vardan.

Benec guariden. *Membra expulsionis.* Confert doloribus matricum, et renum, postquam eius frangitur resolutio cum oleo et cera, et uitello oui: quare non induratur, et prouocat urinam, et menstrua: et facit abortum, et cum cordumeni ualet hęmorrhoidibus. *Febres.* Confert rigori. *Venena.* Confert uenenis, [b] ʒquæ sunt ex uenenosis minoribus.ʒ *Permutatio.* Loco eius ponitur chossore.

b B. animaliū.

De [a] ʒbarasican.ʒ *Cap.* 110.

a B.bedasfan.

Barasican quid est? bedelkeser ex cuius semine nigri armillas faciūt, et est herba Gal. calida in principio primi, sicca in secundo.

De [a] ʒbithar.ʒ *Cap.* 111.

a B. bethbath.

Bithar quid est? Est uirga pastoris: & nos quidem narrabimus proprietates uirgæ pastoris in cap. de hain.

De [a] ʒBeusderbendio.ʒ *Cap.* 112.

a B.busderbendi.

Beusderbendium quid est? Est collyrium album allatum de Armenia. *Apostemata & † pustulæ.* Administratur in apostematibus calidis, et † pu-

† bothor.

&† pustulis calidis. *Instrumenta iuncturarum.* Fit emplastrum ex eo super podagram calidam.

† bothor.

a B.gielenar.

De [a] §balaustia.§ Cap. 113.

BALAVSTIA quid est? Est flos granati silvestris Persici, aut Aegyptij: et ipsa quidem quãdoque est rubea, et quandoque est alba, et quandoque rosea. Et succi eius natura est sicut succi barbæ hirci. Inquit Paulus: uirtus eius est sicut uirtus pulpæ granati. *Natura.* Frigida est in fine primi, sicca in secundo. *Operationes & proprietates.* Glutinatiua est, et retinet fluxum, et generat melancholiam. *Decoratio.* Bona est gingiuæ sanguineæ. *Vulnera & ulcera.* Consolidat plagas, et ulcera antiqua [b] §et alhocor, et percussionẽ puluerizata.§ *Apostemata & † pustulæ.* Fit ex ea emplastrum [c] §quod adhæret rupturæ.§ *Membra capitis.* Fortes efficit dentes motos. *Membra anhelitus & pectoris.* [d] § Prohibet fluxum § sanguinis. *Membra expulsionis.* Stringit et confert ulceribus intestinorum, et fluxui matricis: et fluxui sanguinis. *Permutatio.* Loco eius ponitur cortex glandis, et caput granati.

b B.& alhachur & excoriationibus, seu plagis, in quibus est tãtũ pellis abscissa, seu remota.
† bothor.

c B. ad faciendum adhærere rupturas.

d B. abscindit sputum.

De [a] §butyro.§ Cap. 114.

a B.zebd.

BVTYRVM. *Natura.* Calidum est et humidum in primo, et eius gradus in humiditate est altior. *Operationes & proprietates.* Est maturatiuum, resolutiuum, mollificatiuum: et eius resolutio est in corporibus medijs non duris: et in corporibus teneris est cum facilitate: et eius fumus exsiccatiuus est [b] §et stringit facile, et est sedatiuus dolorum interiorum§ et materierum effusarum ad mẽbra. *Decoratio.* Linitur ex eo corpus, et uenter, et nutrit, et impinguat. *Vulnera & ulcera.* Confert ulceribus neruorum, et implet ulcera, et purgat ea. *Membra capitis.* Bibuntur cum eo medicinæ, quæ sunt ad [c] §exituras§ uelaminum cerebri: et ad apostemata radicum aurium, et [d] §narium, § et oris, et ad apostemata gingiuæ, et ad † aphtas: et linitur ex eo caro gingiuarum infantium: et fit facilis ortus dentiũ. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert tussi siccæ et frigidæ, et propriè cũ amigdalis & zuccaro: et similiter ĩ pleuresi, et peripneumonia, & sputum facit facile & maturat: & similiter cum oleo amigdalino est eius maturatio plurima. Solum autem, quum est eius mundificatio est minor maturatione eius: & cum zuccaro est econuerso: & prohibet sputum sanguinis: & confert [e] §uomitui sanguinis; & § saniei, quum ex eo lambitur quantitas. ℥.j.s. cum melle. *Membra expulsionis.* Lenificatiuum est, & plurimus usus eius soluit: & fit ex eo clystere ad apostemata calida, & dura in intestinis, & matrice, & testiculis, & ponitur in medicinis [f] § uulnerum orificij uesicæ. *Venena.* Resistit uenenis, præcipuè quum ex eo linitur morsus uiperæ.

b B. stipticans cum facilitate, sedatiuus materierum effusarũ ad membra.

c B.vulnera.
d B.inguinum.
† cola.

e B.expulsioni.

f B. exiturarũ.

De [a] §barba hircina.§ Cap. 115.

a B.lhaia althis

BARBA hircina quid est? In ipsa est parum caliditatis & frigiditatis: ita quòd tepefacit caliditatem eius, & quasi non sit uehementis frigiditatis, immò frigiditas eius est in fine primi: & siccitas eius est uehemens, perueniens ad tertium. *Operationes & proprietates.* Est stiptica usque ad terminum, & radix eius est fortioris stipticitatis, & ponitur in tyriaca ad constringendã membra: & succus eius est in stipticitate seminis rosarum. *Vulnera & ulcera.* Folia eius, quum exsiccantur, consolidant, & conferũt ulceribus antiquis, & eius flos in omnibus illis est fortior. *Membra capitis.* Radix eius est ex medicinis abstergentibus sorditiem auris, & exsiccantibus ulcera eius, & cõferentibus [b] §odoratui.§ *Membra anhelitus & pectoris.* Flos & folia, & radix eius quodcunq; fuerit quum bibitur cum aqua hordei, ulceribus pulmonis confert, & succus eius sputo sanguinis. *Membra nutrimenti.* [c] §Confert stomacho§ & prohibet effusiones materierum ad ipsum: & propriè succus eius. *Membra expulsionis.* Est fortior medicina ad ulcera intestinorum, quando bibitur: aut flos eius propriè: aut succus eius cum uino ad fluxum sanguinis ex matrice in modum emplastri superpositus, aut bibitus.

b B.surditati.

c B. confortat stomachum.

De [a] §bdellio.§ Cap. 116.

a B.mochel.

BDELLIVM Iudaicum, & bdellium Mechiũ quid est? bdellium Iudaicum: [b] §aliud est Siclum & aliud Arabicum, quod est aliud à bdellio palmarum siluestrium, & ambo sunt ex palmis siluestribus. Mechium autem est ex fructu arboris palmarum siluestrium.§ *Electio.* Melior duarum gummarum est illa, quæ est uaria, clara: & amari saporis: & est munda à lignis: & est facilis resolutionis, boni odoris: cuius fumus habet odorem [c] § picis § & quum antiquatur bdellium Iudaicum, egreditur à lenificatione ad exsiccationem. *Natura.* Mechium est frigidum & siccum, & aliud est calidum in fine primi, lenitiuum: & propriè Siclum: & Arabicum exsiccat tempus. *Operationes & proprietates.* [d] † § § ita quòd resoluit sanguinem congelatum: & est lenificatiuum, maturatiuum & disrumpit uentositates. Et Siclum est uehemẽtis lenificationis: & Arabicum est siccius eo, nisi recens. *Apostemata & † pustulæ.* Resoluit apostemata dura: & propriè dissolutum cum saliua ieiuni: & similiter resoluit reliqua frigida. Et Mechium quod non est ex fructu palmarum siluestrium, & est bdellium Iudaicum, aufert scrophulas: & bibitur decoctum ad apostemata intrinseca & dura. *Vulnera & ulcera.* Linitur cum aceto super † tineam. *Instrumenta iuncturarum.* Confert contusioni lacertorum, & spasmo, & duritiei neruorum: & coagulationi ipsorum. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert doloribus cannæ pulmonis, & apostematibus eius: & confert tussi antiquæ, & doloribus lateris. Et Arabicum confert apostematibus epiglottidis, & gutturis. *Membra expulsionis.* Confert hæmorrhoidibus bibitum, & superpositum, & suffumigatum: & retinet sanguinem earum, & confert lapidi renum. Et quando ponitur in solutiuis, prohibet abrasionem intestinorum: & prouocat urinam & menstrua. Et de Mechio etiam existimatur, quòd ipsum prouocet. [e] † § § sed non dubitatur quin ipsum stringat, & frangit lapidẽ. Bdellium uerò Arabicum clarum, rubeum, quando teritur ex eo quantitas duorũ aureorũ, & bibitur cum aqua mellis [f] §minuit phlegma§ & bdellium utrunque resoluit ramicem aquæ, & aperit os matricis clausum, & educit fœtum, & mundificat matricem, & resoluit apostemata ani, & testicu-

b B. scalebi, & aliud Arabicũ quod est aliud à bdellio arboris aldum, & ambo sunt ex arboribus aldũ Mechium autẽ est fructus arboris aldum.

c B.lauri.

d † B. Est resolutiuum.

† bothor.

† sahafat.

e † B. mẽstrua.

f B.facit descẽdere phlegma.

sticulorũ. *Venena*. Cõfert morsibus uenenosorũ.

a B.semen.

De [a] {butyro.} Cap. 117.

b †B.non.

BVTYRVM [b] † { } recens quid est? Est faciens operationes butyri crudi,& fortius in maturatione,& mollificatione,& lenificatione,& calefactione: permutemus ergo de ipso quod dictũ est in capitulo de butyro crudo in litera [c] {tertię} & adiungamus ad hoc. *Natura*. Calidum est in primo,humidum in ipso. *Operationes & proprietates*. Est maturatiuum, resolutiuum: & ipsum quidem non operatur, nisi in corporibus teneris medijs non in duris. *Apostemata & † pustulæ*. [d] { Maturat apostemata propriè illa,quæ sunt in radice auris,& propriè infantium & mulierum, & neque potest tale aliquid in corporibus duris. *Membra capitis*. Maturat apostemata, quæ sunt post aures in corporibus teneris.} *Membra anhelitus & pectoris*. Lenit pectus,& maturat superfluitates in ipso,propriè cum melle & zuccaro, & amigdalis amaris. *Membra expulsionis*. Ipsum cũ amigdalis quandoque stringit uentrem propter stipticitatem, quæ est in ipso, & quandoque soluit. *Venena*. Est tyriaca uenenis in potu sumptis.

c B.xx.

† bothor.

d B. Alia litera Maturat apostemata in corporibus teneris. Membra capitis Maturat apostemata quæ sunt post aures propriè in pueris, & mulieribus, & non potest tale aliquid i corporibus duris.

De [a] {bitumine Iudaico.} Cap. 118.

a B.chefer aliheud.

BITVMEN Iudaicum quid est? Dixerunt ꝗ bitumen aliud est quod manat de quibusdam mõtibus:& aliud est quod natat in quibusdã [b] { meatibus aquæ.} Et nigrum quidem est malum simile pici,& est frustum nigrum leue, ex quo, quum masticatur,egreditur sapor [c] {picis} sed ipsum est frangibile. *Electio*. Illud quod melius est, est purpureum clarum cum splendore, forte, ponderosum. Nigrum uerò sordidum est malum. *Natura*. Calidum est in tertio, siccum ad ipsum. *Operationes & proprietates*. Virtus eius est propinqua uirtuti picis: & ipsum confortat mẽbra,et liquefacit sanguinem congelatum in uentre quãdo bibitur. *Decoratio*. Confert albedini unguis linitum. *Apostemata & † pustulæ*. [d] {Cõfert scrophulis.} *Vulnera & ulcera*. Linitur super impetiginem:& super apostemationem uulnerum, & non permittit ea apostemari. *Instrumenta iuncturarum*. Est emplastrum podagræ,& bibitur,& linitur ad sciaticam, *Membra anhelitus & pectoris*. Confert tussi, & ulceribus pulmonis,& iuuat ad spuendum:& extrahit saniem ex pectore: & confert apostematibus ambarum amigdalarũ, & squinantię. *Membra expulsionis*. Confert duritiei matricis:& quando supponitur fumus eius,cõfert exitui matricis,& doloribus eius:& quando fit clystere ex eo,cum aqua hordei, confert dysenteriæ.

b B. fontibus, seu in quibusdã lacunis fontiũ aquæ.

c B.alchar, seu alchir.

† bothor.

d B. Maturat scrophulas.

LITERA C.

De [a] { coagulo.} Cap. 119.

a B.anfhae seu anfhaa.

COAGVLVM quid est? Coagula sunt plurima & nos dicturi sumus unumquodque coagulum in capitulo rememorationis animalis,cuius est. *Electio*. Ex eis melius est in specie,coagulum leporis. *Natura*. Omnia sunt calida,& sicca ignea. *Operationes & proprietates*. Resoluit omne coagulatum sanguinis,& lactis caseati:& humoris grossi:& coagulat omne liquidum:& omne est incisiuum, & prohibet omnem fluxum sanguinis:& cursum sanguinis mulierum, & omne est subtiliatiuum:& nõ est dubium quin cum hoc sit desiccatiuum. Inquit Gal. non administretur quod ex coagulis acutum est in loco ubi necessaria est constrictio. *Membra capitis*. Conferunt omnia quum bibuntur, epilepsiæ, & propriè [b] {camelinum.} *Membra anhelitus et pectoris*. Resoluit sanguinem coagulatum in pulmone. *Membra nutrimenti*. Resoluit lac caseatum in stomacho quando bibitur cum [c] {uino:} & resoluit sanguinem coagulatum in stomacho:& ẽ malum stomacho. *Membra expulsionis*. Quum supponitur post purgationem menstruorum, iuuat ad impraegnandum: et si bibatur post purgationem [d] {iuuat ad imprægnandũ} et confert præfocationi matricis:et ꝓpriè coagulũ [e] {camelinũ:} & confert ulceri intestinorũ: & propriè coagulũ pulli equini. *Venena*. Oĩa sunt † antidotus, et cõferũt [f] {iusquiamo nigro}et magis iuuatiua ad illud sunt coagula hædi [g] {et muli et ceruorum,et uituli,et agni} et sanant à uenenis,et morsibus omnibus,tres anulos et. Sitq; potio ipsorum. x. Kirat cum [h] {linimento} et coagulum hædi est † antidotus euphorbij.

b B.alchuſ.

c B.aceto.

d B.phibet impregnationem.
e B.alchuſi.

† bezahar.

f B.alsucharan.

g B. & garele, & camelorũ, & agnorum.

h B. vino antiquo, aut vino decocto.

† bezahar.

De [a] {citro.} Cap. 120.

a B.alatrungi, seu atrugi, vel atrungi.

CITRVM quid est? Est notum,et oleum ipsius factum ex eo, et ex cortice eius est forte, et factum ex flore ipsius est debilius in omni capitulo. *Natura*. Cortex citri est calidus in primo: siccus in fine secundi,et eius caro est calida in primo,et humida in ipso. Quidam autem dixerunt, quòd est frigida et humida in primo, et eius frigiditas maior est. Et ipsius acetositas frigida est,et sicca in tertio. Et eius semen est calidum in primo,et siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Caro eius inflat, et folia ipsius sedant inflationem,et eius flos est subtilior eis:et eius acetositas est stiptica frangens choleram rubeam. Et eius semen,et cortex ipsius sunt resolutiua. Et cũ ponitur eius cortex in pannis, prohibet tineas,et eius odor rectificat corruptionem aeris et pestilentiam. *Decoratio*. Eius acetositas abstergit colorem,et aufert pannum. Et quod ex cortice eius adustum est,bonum est † uitiligini linitum. Et decoctio eius bonum efficit odorem oris. Et est impinguatiua corporis, et cortex eius retentus odorem oris bonum efficit [b] {et eius decoctio etiam similiter quum tenetur in ore.} *Apostemata & † pustulæ*. Acetositas eius ualet impetigini illinita. *Instrumenta iuncturarum*. Eius oleum ualet mollificationi neruorum,et nõ fiat nisi ex cortice eius, et confert paralysi, et ipsius acetositas est mala neruis. *Membra capitis*. Confert torturæ oris. *Membra oculi*. Fit collyrium cum acetositate eius,et remouetur icteritia oculi. *Membra anhelitus & pectoris*. Eius acetositas sedat tremorem cordis calidum, & [c] { nutritum } est bonum gutturi,& pulmoni, & eius acetositas est mala pectori. Et medulla citri quum coquitur cum aceto,& potatur ex ea medietas alsacraiati,interficit sanguisugas transglutitas,& eas educit. *Membra nutrimenti*.

† albaras.

b ——— B.

† bothor.

c B.conditum.

nutrimenti. Caro ipsius est mala stomacho, inflatiua, tardæ digestionis; quare oportet ut comedatur cum almuri: & similiter [d] ⟨mista⟩ cum melle est sanior, & magis recipiens digestionem, nisi sit plurima. Et eius quidem folia confortant stomachum, & uiscera, & postea flos ipsius, & cortex ipsius quum ponitur in cibarijs, sicut semina quę pro condimento ponuntur adiuuant digestionē. Ipse tamen cortex non digeritur propter duritiē sui. Et ipsius decoctio sedat uomitum. Et rob eius, & est rob acetositatis, præparat stomachum, & aqua acetositatis eius ualet icteritiæ, & sedat uomitum cholericum, & facit appetitum. Et oportet quidem ut citrum comedatur singulare, quòd non commisceatur cibo ante se, neque pōst se. *Membra expulsionis.* Eius caro facit utentem se posidere colicam, & ipsius acetositas retinet uentrem, & confert solutioni cholericæ, & eius semen confert hæmorrhoidibus, & in eius semine est uirtus solutiua, & succus acetositatis eius sedat [e] ⟨infirmitatem⟩ mulieris. *Venena.* Seminis eius pōdus. ℥.ij. cum uino [f] ⟨& melle⟩ & aqua calida illinitum resistit uenenis omnibus: & propriè ueneno scorpionis bibitum, aut linitum, & eius cortex est uicinus illi, & succus corticis confert morsioni uiperæ bibitus: et cortex eius pro emplastro superpositus est uicinus illi.

d B. nutrita, seu condita.

e B. galeme, seu galme mulieris dest appetitum coitus superfluū.

f B. & althela.

ANNOTAT.

Citrij cum quattuor partes sint, de quibus Gal. 2. de alim. fac. cortex, caro, & acida pars, ac præterea semē. de singulis hisce in quo sint temperamento reponendæ, controuersia est. summum corticem putat author calidum esse primo gradu & secundo siccum. at Gal. 2. de simpl. med. fac. desiccare ait secundo ordine, non tamen aut frigidum aut calidum. sed aut temperatum, aut paulò infra temperiem, quod & Paulus ferè lib. 7. Author tamen lib. de uirib. cord. calidum hunc & siccum facit tertio ordine. Carnem dicit hic calidam esse & humidam in primo. Gal. uerò pituitosam quod & Paul. propterea, ut frigida dicenda sit. non calida, & Rasis quoq; frigidam esse & humidam existimat, sed frigiditatem superare. Partem uerò acidam frigidam esse dicit, & siccam tertio ordine. Gal. & Paulus nihil de hac uidentur meminisse in codicibus qui leguntur paßim. Semen quoque, ait author calidum esse in primo & siccum in secundo. Gal. secundo quodammodo ordine in his à temperamento recedere notauit. Auerr. 5. Coll. calidum esse cum forti siccitate, scripsit, & author tandem in lib. de uirib. cord. in tertio siccitatis gradu reposuit, quamuis aliqui codices uarient, & frigidum siccum ue legant secundo ordine.

Cap. 37.

Tract. 2. cap. 3.

ult. Cont. tract. 2. cap. 219.

Cap. 42.

Tract. 2.

De [a] ⟨*cerusa.*⟩ Cap. 121.

a B. asfidagi.

CERUSA quid est? Est cinis plumbi, aut alaunoch, & cū in ea quæ fit ex alaunoch [b] ⟨multum elaboratur in adurendo, fit alasreng.⟩ & acquirit superfluam subtiliationem. Quandoque uerò fiunt omnes cerusæ cum aceto, & quandoque cum salibus, & quandoque fiunt pluribus modis secūdum quòd scitur in libris huius artis. *Natura.* Frigida & sicca est in secundo. *Operationes & proprietates.* Quæ fit cum aceto est uehementis subtiliationis, et magis profundans, et in alia non est uehemens subtiliatio, & est glutinatiua, & propriè alasreng. *Apostemata & † pustulæ.* Lenificat apostemata dura & frigida. *Vulnera & ulcera.* Ponitur in emplastris, & replet ulcera: et generat in eis carnem, et corrodit, et propriè alasrég carnem malam, et alasreng etiam fortior est in generatione carnis. *Membra oculi.* Confert † pustulis oculi. *Membra expulsionis.* Est ex medicinis, quæ conferunt fissuris ani. *Venena.* Est ex uenenis: et expositio rememorationis eius est in capitulo de uenenis.

b B. quando fit eius adustio efficitur aserengi.

† bothor.

† bothor.

De [a] ⟨*chamæmilla.*⟩ Cap. 122.

a B. babunegi.

CHAMAEMILLA quid est? Ex ea est alia cuius flos est citrinus: & alia cuius flos ē purpureus: & alia cuius flos est albus, & nota est. Et folia quidem ipsius, & flos reseruantur, & fiunt ex eis trocischi, & eius radix [b] ⟨desiccat:⟩ & ipsa quidem est secundum Galenum propinqua uirtuti rosæ in subtiliatione sua: sed est calida, & eius caliditas est sicut caliditas olei, scilicet conueniens. *Natura.* Calida est & sicca in primo. *Operationes & proprietates.* Est aperitiua, subtiliatiua spissitudinis, mollificatiua, resolutiua, cum pauca attractione, immò absque attractione: & est hæc eius proprietas inter medicinas. *Apostemata & † pustulæ.* Sedat apostemata calida, mollificando, & resoluendo apostema [c] ⟨& lenificat dura, quę non sunt stricta ualde,⟩ & bibitur propter apostemata uiscerum spissa. *Instrumenta iuncturarum.* Mollificat tetanum, & confortat membra neruosa omnia: & est ex medicinis plus conferentibus lassitudini, quàm reliquæ: quoniam caliditas eius est similis caliditati animalis. *Membra capitis.* Est cōfortatiua cerebri, conferens soda frigidę, & ad euacuandas materias capitis: quoniam resoluit absque attractione: & hæc est eius proprietas. & confert [d] ⟨pustulis oris.⟩ *Membra oculi.* Sanat algarab disruptum more emplastri superposita. *Membra anhelitus & pectoris.* Alleuiat sputum. *Membra nutrimenti.* Aufert icteritiam. *Membra expulsionis.* Prouocat urinam, & egredi facit lapidem, & propriè, quæ ex ea est purpurei floris, & cum chamæmilla quidem uaporatur uesica propter dolores frigidos: & prouocat menstrua bibita, & sedendo in aqua ipsius, & educit embryonē, & secundinam, & confert iliacæ. *Febres.* Fit inūctio ex oleo eius in febribus periodicis: & bibitur propter febres antiquas in fine earum: & confert omni febri absque forti acuitate quum apostema calidum non est in uisceribus existens in ea: & quandoque confert apostemosæ quum non est calidum: & est eius maturatio etiam quū iam firmata est digestio. *Permutatio.* Loco ipsius ponitur in cōfortatione cerebri, & iuuamēto quod confert in soda, berengesif, & est abrotanum.

b B. exsiccatur.

† bothor.

c B. & resoluit, & lenificat duritíes, quæ non sunt valde vehementes.

d B. aleolæ.

De [a] ⟨*cepe.*⟩ Cap. 123.

a B. bassal.

CEPE quid est? Notum est. Et in ipso [b] ⟨est acuitas incisiua⟩ amaritudo, & stipticitas. Comestum uerò ex eo quod est longius, est acutius. Et rubeum est acutius albo: & siccū humido, & crudum assato. *Natura.* Est calidum in tertio, & ē in ipso humiditas superflua. *Operationes & proprietates.* Est subtiliatiuum incisiuum propriè quod comeditur, & in ipso cum [c] ⟨stipticitate quam habet, est abstersio, & aperit fortius,⟩ & in ipso est inflatio, & in ipso est attractio sanguinis ad

b B. cū acuitate incisiua est. Alia litera, cum acuitate superflua incisiua.

c B. incisione ē stipticitas, & inest ei abstersio, & apertio fortior.

ad exteriora: quare est rubificatiuũ cutis: & in nõ cocto quidẽ non generatur nutrimẽtũ, de quo sit curandum & d§† cibarium cum carne aut piscibus paratum§ cum cepe, minus est inflatiuũ eo, quod est sine cepe: & nutrimentum eius, quod decoquitur, etiam est humor grossus. Cepe præterea, quod comeditur, propriè confert nocumento aquarum e§ & ex eis, quæ delent serpiginem est ipsum, quum proijcitur eius scopha. § *Decoratio*. Rubificat faciem, & semen eius delet morpheam: & quum fricatur ex eo in circuitu loci alopeciæ, confert ualde: & ipsum cum f§ melle§ eradicat uerrucas. *Vulnera et ulcera*. Aqua eius ualet ulceribus sordidis: & confert cum adipe gallinæ excoriationi, quæ fit ex calciamentis. *Membra capitis*. Quandoq; fit caputpurgium cũ aqua ipsius, & confert capiti, & mundificat ipsum, & distillatur in aurem propter grauedinem capitis, & tinnitum, & putredinem in auribus, & aquam: & est ex eis, quæ faciũt soda. Et plurimus eius usus facit subeth. Et est ex eis, quæ nocent intellectui, propterea quòd generat humorem malum: & ipsum multiplicat saliuam. *Membra oculi*. Succus eius, quod comeditur, confert aquæ descendenti in oculum, & abstergit uisum, & ex semine eius fit † collirium cum melle ad albulam oculi. *Membra anhelitus & pectoris*. Aqua cepe cum melle confert præfocationi. *Membra nutrimenti*. Siluestre est difficilis digestionis: & quædam species eius mouet uomitum, & quod ex eo comeditur propter suam g§caliditatem,§ confortat stomachum debilem, & facit appetitum: & quod bis decoctum est; est multi nutrimenti faciens sitim, & confert icteritiæ. *Membra expulsionis*. Aperit orificia hemorrhoidarum, & omnes species cepe excitant coitum. Et aqua quidem cepe h§ coctæ prouocat menstrua, & lenit naturam. § *Venena*. Confert morsui canis rabiosi, quum linitur super ipsum aqua eius: aut emplastratur ex eo cum sale, & ruta. & cepe quod comeditur, expellit nocumentum uentositatis uenenosorum: & dixerũt quòd ipsum generat in stomacho humorem humidum plurimum frangentem nocumentum uenenosorum.

tis. Alia litera. cum stipticitate sua est abstersio, & apertio fortis.
d B. alsorbegi.
† ziribeza.
e B. & quãdoq; remouet tyriã, quum proijcit eius fæculentũ, seu pars grossa ipsius. Alia litera. & quãdoq; remouetur odor eius quum proijcit.
f B. sale.
† alcofol.
g B. amaritudinem.
h B. Alia litera. prouocat vrinã & prouocat mẽstrua.

ANNOTAT.

Cepam calidam esse ait tertio gradu. At Gal. 7. simpl. nec non Paul. lib. 7. calidam quarti ordinis putãt. de secundis uerò qualitatibus nihil dicunt, an exsiccet uel humectet. Sed Hipp. 2. de dieta calfacientem exsiccare ait propter succum. Notat præterea author. cepam bis coctam multum alere. Sed contrarium lege apud Paulum lib. 1. quo in loco bis coctam parum nutrire scribit, crudam uerò omnino nihil.

Cap. 76.

De a§ corallo. § Cap. 124.

Corallus b§nascitur in maribus, quæ sunt in Aphrica: & dicitur quòd si teratur, & impleantur eo concauitates dentium infirmorum; eradicat eos: & confortat gingiuas: & est summus in confortatione gingiuæ. Et Gal. quidem existimauit, quòd, quum ex corallo adusto & abluto sumitur pondus. 3. i. cum qua teritur pondus danich gummæ arabicæ, & cõficitur cum albumine oui: & bibitur cum aqua frigida confert sputo sanguinis, c§& eius eleuationi, & suo fluxui bene§ & propriè corallus rubeus, & confert omnibus ægritudinibus stomachi: ita ut suspendatur super ipsum directè. Et dixit Galenus. Ego expertus sum, & suspendi in collo eius qui habebat dolorem stomachi, ita ut esset corallus super os stomachi, & remotus fuit dolor. Quum ergo accepi ipsum, redijt, sicut expertus fui lignum crucis in habente epilepsiam. Et qui suspenderit in collo suo in diebus sanitatis suæ corallum rubeum; securus erit à dolore stomachi; & propter hoc appenduntur in collis puerorum.§ Quid est? Notus est. Et corallus quidem alius est albus: alius rubeus: & alius niger. *Natura*. Frigidus est in primo, siccus in secundo. *Operationes & proprietates*. Stipticus est & prohibet fluxum sanguinis: & eius exsiccatio maior est quam ipsius d§contractio§ nam eius exsiccatio est uehemens. *Vulnera & ulcera*. Abscindit carnem additam. *Membra oculi*. Confortat oculum abstergendo, & exsiccando humiditates infixas in eo: & propriè quod est ablutum ex eo quod est adustum: & abstergit uestigia ulcerum, & est conueniens lachrymis. *Membra anhelitus & pectoris*. Retinet sputum sanguinis, & adiuuat ad expuendum: & similiter niger, præcipuè quod ex eo adustum est & ablutum: & est ex medicinis confortantibus cor, & conferentibus tremori cordis. *Membra nutrimenti*. Bibitur cum e§melle§ propter apostema splenis, & est iuuatiuum eius. *Membra expulsionis*. Confert f§ apostematibus§ intestinorum.

a B. besd, seu morgian.
b ——— B. Alia litera. vsq; ibi quid est, natus est.
c B. & fluxui uẽtris sanguinis, & superfluo fluxui ipsi⁹ ex quocunque loco iuuamento bono,
d B. stipticitas.
e B. aqua.
f B. ulceribus.

De a§ cepe azir. § Cap. 125.

Cepe azir quid est? Est similis cepe muris in uirtute, & sapore suo: & administratur loco eius, sed est debilior eo. *Membra expulsionis*. Sedat dolores matricis frigidos. *Venena*. Confert uenenis, et puncturæ scorpionis, et rutellæ bibitum: et more emplastri superpositum, quum miscetur cum ficubus. *Permutatio*. Quantum ipsum est b§de zedoaria§ et duæ tertiæ ipsius de gariophyllis.

a B. bassal azir.
b B. zerumbed, uel zerumbad.

De a§castoreo.§ Cap. 126.

Castoreum quid est? Est testiculus animalis marini, quod submergitur, et inuenitur par suspensum ex radice una, sicut duo fella uaccina exsiccata, & habet corticem subtilem, qui quolibet tactu frangitur. *Electio*. Electum ex eo est quòd duo testiculi sunt simul adhærentes pares: illud enim non adulteratum est: & eius quidem adulteratio fit ex opoponaco, & gummi confectis cũ b§oleo§ & pauco castoreo: & desiccatur in uesica. Qui autem laborat accipere hoc membrum animalis, oportet ut quãdo findit cutem, quæ est supra ipsum, ut extrahat humiditatem cum eo qđ in ipso continetur: & est humiditas sicut mel, & exsiccet eam simul. *Natura*. Est subtilius, & fortius omni quod calefacit, & exsiccat, & oportet ut sit calidum in fine tertij usque ad quartum, sicum in secundo. *Operationes & proprietates*. Resoluit inflationem, & quando ex eo linitur, calefacit corpus, & res c§gummosa,§ quæ est in medio eius mordicatiua, est uehementis calefactionis. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus d§calidis.§ *Vulnera & ulcera*. Confert ulceribus pernitiosis. *Instrumenta iuncturarum*. Cõfert neruis, &

a B. giendedestar, seu giendibidestar.
b B. sanguine.
c B. & res cerea, vel similis ceræ.
† bothor.
d B. Alia litera. frigidis.

uis,& calefacit:& confert tremori,& spasino humido:& alcuzez humido,& stupori,& paralysi. *Membra capitis*. Confert obliuioni, & lethargiæ cum aceto & oleo rosaceo,& subeth etiam: & si sit cum febre, tunc si bibatur cum melle,& pipere,confert,& non nocet:& sit eius potio cochlearium:& resoluit species sodæ frigidæ & uentosæ more emplastri superpositum & uaporatū,& confert surditati frigidæ:& neque est aliquid magis iuuatiuum uentositati in aure quàm ipsum, quū ex castoreo accipitur quantum est lens una: & dissoluitur in oleo nardino & distillatur in eam. *Membra anhelitus & pectoris*. Attractio per nares ex suffumigatione eius confert apostematibus pulmonis,& infirmitatibus eius. *Membra nutrimenti*. Bibitur cum aceto propter singultum, & facit sitim. *Membra expulsionis*. Delet dolorē uentris pungitiuum bibitum cum aceto,& resoluit uentositatem,& prouocat menstrua,& extrahit secundinam quum bibuntur ex eo. ℥.ij.cū mēthastro & melle post phlebothomiam saphenæ: quoniam tunc prouocat sine nocumento: & extrahit fœtum,& remouet frigus matricis, & eius uētositatem,& frigus testiculi. *Venena*. Cōfert morsui uenenosorum paruorum: & est tyriaca præfocationi ellebori:& quod ex eo est [e] ʒuariūʒ declinans ad nigredinem,est uenenum. Et quandoque interficit in die una:& cadit qui ab eo euadit,in †phrenesim.Eius uerò†antidotus est acetositas citri:& etiam acetum de uino: & etiam lac asinæ. *Permutatio*. Ponitur loco eius quantum ipsum est de acoro: & quantum medietas ipsius de pipere.

e B.puluerulentum.

† birsen.

† bezahar.

De [a] ʒcaseo,ʒ Cap. 127.

CASEVS quid est? Caseus quandoque fit ex [b] ʒlacte,quandoque ex sero,& est ille qui nominatur recocta.ʒ *Natura*. Recens est frigidus, & humidus in [c] ʒtertioʒ & salitus antiquus est calidus, & siccus in eo:in aqua uerò casei, propterea q̀ in ipsa sunt nitrositas acquisita ex sanguine primum & pars cholerica; est caliditas quædam. *Electio*. Melior est qui medius est inter illum qui extenditur,ut uiscus,& frangibilem:ambo enim sunt mali:& qui est priuatus sapore, & decliuis ad dulcedinem:& suauitatem, æqualis in sale, qui non remanet in uisceribus plurimum: & factus ex aceto so,melior est eis.Et subtiliantia quidem augmentant malitiam eius: quoniam faciunt ipsum penetrare,& impellunt eum:& caseus caprarum, quæ uescuntur subtiliatiuis,melior est caseo caprarū, quæ uescuntur [d] ʒnil & robilijs.ʒ *Operationes & proprietates*. In ipso est abstersio:& recens ē nutritiuus,& impinguatiuus: & comeditur post ipsum mel,& uetus est calidus,abstersiuus, mundificatiuus:& comestus efficit cholericum humorē: & salitus non uetus est inter utrunque. Aqua uerò casei impinguat canes,& nutrit eos. Et in [e] ʒrecocta ex summaʒ caseorum est uirtus resolutiua. *Decoratio*. Bibere aquam casei cum medicinis mundificatiuis melācholiæ confert & panno [f] ʒ& recens cocta cum tanto uino quantum ipsa est in cortice granati, donec consumatur, ʒ prohibet spasmum faciei.Et caseus quidem salitus uetus extenuat. *Apostemata & †pustulæ*. Recens non salitus prohibet apostemari plagas. *Vulnera & ulcera*. Vetus bonus est ulceribus malis, & uulneribus:& recens uulneribus leuibus recentibus.Recens enim fortior est in hoc, & prohibet apostemationem eorum præcipuè cum folijs dulb:& acetosæ siluestris:& bibitur eius aqua propter scabiem. *Instrumenta iuncturarum*. Teritur uetus cum oleo,aut cum aqua pedum porcorum salitorum,& fit ex eo emplastrum super duritiem iuncturarum:& extrahit ab eis,sicut gypsum sine impedimento: & est ualde magni iuuamenti. *Membra oculi*. Ex non salito & salito fit emplastrum ophthalmiæ,& [g] ʒextremitati palpebrę percusſę.ʒ *Membra anhelitus & pectoris*. Quando coquitur in aqua, & datur in potu ablactantibus,multiplicatur lac earum. *Membra nutrimenti*. Salitus est malus stomacho & similiter non salitus. In salito uerò est aliquantula [h] ʒexpulsio,ʒ & Dios.quidem dixit quòd recens est bonus stomacho: & illud ē ex eis, in quibus est ambiguitas: salitus autem non uetus est intra eos:& est uelocior in digestione quàm ille,& uelocius descendit. [i] ʒ recocta uerò est minus nociua ʒ stomacho quàm caseus nouus. *Membra expulsionis*. Generat lapidem in renibus,& uesica,& propriè humidus: & propriè qui comeditur cum seminibus penetrare facientibus. Non salitus uerò lenit naturam:& eius aqua soluendo educit choleram, & adiuuat ipsam abstersio eius propter [k] ʒnitrositatem, ʒ quæ est in ipsa,et miscetur cum melle,et fit magis iuuatiua. Et medicina quidem, quæ ex eo administratur, fit ex illo, qui fit ex lacte caprarum, et ouium: et caseus quidem confert ulceribus,quæ sunt in intestinis,et propriè assatus,et prohibet solutionē. Et quandoque teritur ille, qui est assatus,et fit ex eo clystere cum oleo ros.et oleo,et confert surgēti ad ascellandum [l] ʒcum sanguine.ʒ *Venena*. Dicitur quòd cum calamentho montano epithematur super uenena.

a B.gieben, seu giuben.

b B.lacte nouiter mulcto: & quandoq; fit ex alraib, & ipsum nominatur alachath, seu alacad.

c B.secundo.

d B.althil, & algielban.

e B. alacath qd est ex summa.

f B.Alia litera. donec consumatur medietas, quum linitur.

† bothor.

g B.altarfati,& est magni iuuamenti valde.

h B.debag idest præparatio stomachi.

i B.alacath seu alacad est min9 nociuum.

k B.ꝓpter bauracitatem.

l B.alaharas. i. ad ascellandum mucositates stagnantes intestina cum pauco sanguine.

De [a] ʒCinnamomo.ʒ Cap. 128.

CINNAMOMVM quid est? Notum est: et eius quidem est una species bona ad aliquantulam declinans nigredinem: montana, grossa, breuis: et ex eo est album [b] ʒlatum inflatum,frangibilem habens radicem declinantem ad mollitiem;ʒ et species nigra est plana,parū nodosa: et est ex eo species odorem habens sicut casia lignea ad uiriditatem declinans, cuius cortex est sicut cortex eius rubeus. Et est ex eis quorum uirtus longo durat tempore:et propriè si teratur, et fiant ex eo trocischi cum uino.Cinnamomi pręterea est species quæ noīatur cinnamomū mēdosum,et hēt odorē quendā,et est asperū: et ipsius uirtus est debilis, & fit ex eo oleū. *Electio*. Melius est illud quod est boni odoris: et acutum habet saporem sine mordicatione,et color eius est purus, non commistus. Inquit Dios. Melius est nigrū [c] ʒ ad igneitatemʒ et rubedinem declinans, planum, ramos habens propinquos subtiles,in quo sunt dulcedo et salsedo,et mordicatio parua, et non est ualde frangibile. Et ex bonitate quidem ipsius est, ut uincat omnem odorem præter suum,et non sentiatur cum eo. Malum uerò est, in quo est odor [d] ʒmyrti, aut thuris, aut salsedo, aut aliquātulum mali odorisʒ et album [e] ʒfrangibile,et etiam contractum,et planum,grossæ radicis est malum.ʒ

Eius

a B.darsini.

b B.laxum, habens radicē contractam frangibilem.

c B.ad cinereitatem.

d B.asne.i. vsnee, seu musci quercini, aut odor thuris, aut odor casiæ ligneæ, aut odor malus.

e B. Vel secundum aliam lite-

ram radice habens asperā est malum.

Eius autem uirtus conseruatur si ex ipso fiant trociscchi post contritionē; & si non, debilitatur post spatium.xv.annorum,& infra. Et oportet ut ex illo assumatur quod super unam existit radicem, & fractum eius, est falsificari aptum. *Natura*. Calidum est & siccum in tertio. *Operationes & proprietates*. Vltimum est in subtiliatione, attractiuum, aperitiuum, rectificans putrefactionem, & omnem uirtutem corruptam,& omnem [f] §saniositatem§ humorum corruptorum. Oleum uerò eius est calidum ualde resolutiuum,& liquefactiuum. *Decoratio*. Ponitur super pannum,& maculas lentiginosas, & cum aceto est conueniens † pustulæ [g] §leni.§ *Vulnera & ulcera*. Est conueniens impetigini & ulceribus. *Instrumenta iuncturarum*. Oleum cinnamomi est mirabile in tremore. *Membra capitis*. Confert coryzæ, & eius oleum grauat caput:& ipsum mundat caput attrahendo humiditates ex eo:& est ex summa eorum,quæ sedant dolorem auris,& ponitur in medicinis eius. *Membra oculi*. Confert panno & tenebrositati comestum,& collyrio ex eo facto, & liquefacit humiditatem grossam oculi. *Membra anhelitus & pectoris*. Est [h] §lenificatiuum§ & confert tussi,& mundificat quod est in pectore. *Membra nutrimenti*. Aperit oppilationes hepatis, & confortat ipsum,& confortat stomachum, & desiccat humiditatem eius,& confert hydropisi. *Membra expulsionis*. Confert doloribus matricū, & renum,& apostematibus eorum postquam frāgitur eius resolutio cum pauco oleo,& cera,& uitello oui, ut non superfluat & induret, & ipsum prouocat urinam & menstrua,& facit abortum, & cum cordumeni confert hæmorrhoidibus. Eius uerò oleum confert doloribus matricis quādo frangitur cum oleo & cera: & si non, indurat uehementia suæ resolutionis ultra hoc, quòd eo indigetur. *Febres*. Confert rigori propriè eius oleum linitum. *Venena*. Confert morsui uermium uenenosorum, & fit ex eo emplastrum cū myrrha puncturæ scorpionis. *Permutatio*. Loco eius ponitur cortex casiæ ligneæ stipticus, aut duplum ipsius de cubebe. aut duplum eius ex heabel.

f B. virulentiā.
† bothor.
g B.lacteis.
h B.letificatiuū

De [a] §Cerebro§ Cap. 129.

a B.demag.

Cerebrvm. *Electio*. Meliora eorum sunt cerebra uolatilium,& propriè montanorum, & ex cerebris quadrupedum,cerebrum arietis: deinde uituli. *Natura*. Frigidum est & humidum. *Operationes & proprietates*. Generat phlegma,& humores grossos. *Membra capitis*. Cerebrum gallinarum confert fluxui sanguinis narium ex uelamine:& cerebrum cameli quum exsiccatur,& bibitur cum aceto uini,confert epilepsiæ. *Membra nutrimenti*. Ipsum facit nauseam apud digestionem suam,& delet appetitum. Et oportet quidē ut comedatur cum seminibus. Qui autem post cibum uomere uult,sumat ipsum super cibum suū, & est tardæ digestionis [b] §inuolutum faciens stomachum.§ *Membra expulsionis*. Lenit uentrem: & cerebrum anatis est ex medicinis apostematū ani. *Venena*. Cerebella salubria sunt in haustu uenenorum, & morsibus animalium, quum comeduntur.

b B. adhærens stomacho sicut linimentum.

De [a] §Croco.§ Cap. 130.

a B.zafaran.

Crocvs. *Electio*. Melior est recens boni coloris,subtilis odoris,super cuius pilos est paululū albedinis,non plurimum [b] §grossus§ sanus non ueclociter tingēs, non inuiscans [c] §neque frangitur.§ *Natura*. Calidus est in secundo,siccus in primo. *Operationes & proprietates*. Est stipticus,resolutiuus, maturatiuus, & propter illud quod in eo est de stipticitate ipsius, glutinatiuus: & eius caliditas temperata est, [d] §aperitiuus.§ Galenus uerò dixit, quòd eius caliditas est fortior stipticitate ipsius. Et eius oleum est calefactiuum. Alkanzi inquit: ipse nunquam alterat humorem: immò conseruat eum secundum æqualitatem,& rectificat putrefactum, & conseruat uiscera. *Decoratio*. Potus ipsius colorem efficit bonum. *Apostemata & † pustulæ*. Resoluit apostemata,& linitur ex eo erysipila. *Membra capitis*. Facit soda,& ipse nocet capiti,& bibitur cū rob ad ebrietatem,& est faciens somnum,& obtenebrans sensus. Quum enim bibitur in uino, inebriat,ita ut ad [e] §roona§ perducat, & confert apostemati calido in aure. *Membra oculi*. Abstergit uisum, & prohibet fluxum ad ipsum, & ualet ad pannum: & fit ex eo † collirium ad uarietatē acquisitam in ægritudinibus. *Membra anhelitus & pectoris*. Confortat cor,& est [f] §lenificatiuus§ & odorat ipsum habens pleuresim,& patiēs † phrenesim ut dormiat: & propriè ipsius oleum,& facit anhelitum facilem: & confortat instrumenta anhelitus. *Membra nutrimenti*. Ipse facit nauseam,& deijcit appetitum: propterea quòd oppositus est acetositati, quæ est in stomacho: ex qua est appetitus: sed ipse confortat stomachum, propter illud quod in ipso est ex caliditate,& præparatione,& stipticitate: & dixerunt quidam quod crocus est bonus spleni. *Membra expulsionis*. Excitat coitum:& prouocat urinam, & confert duritiei matricis,& eius constrictioni: & ulceribus fraudulentis in ipsa quum administratur cum fauo: aut cum [g] §medulla§ cū duplo ipsius de oleo. Quidam autem dixerunt,quòd ipsum in potu dederunt ad [h] §prolixum§ partum: & factus est partus statim. *Venena*. Dicitur quòd tres aurei de ipso interficiunt lætificando. *Permutatio*. Simile pondus ipsius de costo: & quarta ponderis eius de spica: & pondus ipsius de corticibus casiæ ligneæ.

b B.repletus.
c B.neque comminutus seu neque comminuibilis in partes paruas.
d B.aperitiua.
† bothor.
e B.rhaunæ.
† alcofol.
f B.letificatiuus.
† birsen.
g B.Alia litera, vitello oui.
h B. difficilem.

De [a] § colloquintida.§ Cap. 131.

a B.handal.

Colloqvintida quid est? Colloquintida alia est masculus,& alia est fœmina. Masculus uerò est uillosus:& fœmina est laxa alba [b] § facilis.§ *Electio*. Quæ ex ea eligenda est,est alba uehemētis albedinis, lenis: quæ enim ex ea est nigra, est mala,& dura mala est. Et oportet quidem ut non extrahatur,quum colligitur, eius pulpa ex uentre ipsius: immò dimittatur in ipso sicut est: ipsa enim debilitatur si fiat illud, & neque colligatur dum nō incipit in citrinitatem mutari: & nō expoliatur ab ea uiriditas integrè:& si non,tunc ipsa est nocens & mala. Et dixerunt quidam, oportet ut alienetur cortex, & semen eius. Et quum non est super arborem,nisi colloquintida una,est pernitiosa. Et masculus quidem uillosus fortior est

b B.lenis.

est fœmina laxa. Et oportet ut in eius contritione ad summum perueniatur. Et neque [c] § sit aliquis contentus: § quòd ipsa sit ualde trita: pars enim minima eius in sensu quum inuenit humiditatem, inflatur, & adhæret partibus stomachi, & inuolutionibus intestinorum, & apostemat: quare oportet, ut, quum teritur, hydromelle infundatur, deinde siccetur, & conteratur. Et rectificatio quidem eius, & expulsio suæ malitiæ est cum dragaganto melior, quam cum gummi: quoniam gũmi magis uincit [d] § fortitudinem § medicinæ. *Natura*. Calida est in tertio, sicca in ipso. Alchindus uerò existimauit, quòd ipsa sit frigida & humida: & elongatus est à ueritate uehementer. *Operationes & proprietates*. Est resolutiua, incisiua, attractiua ex longinquo: & eius quidem folia uiridia abscindunt fluxum sanguinis. *Decoratio*. Fricatur super lepram & elephantiam. *Apostemata & † pustulæ*. Eius folia uiridia resoluunt apostemata, & maturant ea. *Instrumenta iuncturarum*. Conferunt doloribus neruorum, & iuncturarũ, & sciaticæ, & podagræ frigidæ. [e] † §

c B. decipiatur aliquis credendo.

d B. virtutem.

† bothor.

e † B. & qñque fit emplastrum cũ folijs recentibus ipsius ad sciaticã, & qñq; ponit in clysteri sciaticæ, & vehemens fit eius iuuamentũ: & quãdo est viridis adhuc, & cũ ea fricatur sciatica, confert ualde.

§ *Membra capitis*. Purgat cerebrum, & decoquitur radix eius cum aceto, & colluitur ex ea os ad dolorem dentium, aut aperitur, & proijcitur quod est in ipsa, & coquitur acetum in ipsa cum cinere calido: & quũ coquitur in oleo, est illud oleum distillatum conferens sonitui in aure: & facit eradicationem dentium facilem: [f] § & quum extrahitur illud, quod est in colloquintida, & impletur aceto, & decoquitur super cinerem, & colluitur ex eo os; confert dolori dentium. § *Membra anhelitus & pectoris*. Confert euacuatio facta per eam [g] § dilatationi § anhelitus uehementer. *Membra nutrimenti*. Radix eius confert hydropisi, & est mala stomacho. *Membra expulsionis*. Solutione educit phlegma grossum ex iuncturis, & neruis propriè: & soluit etiam choleram, & confert colicæ humidæ, & uentosæ ualde: & fortasse soluit sanguinem, & supponitur, & interficit fœtum, & uelocitate sui exitus ex intestinis [h] § non peruenit in impressionibus § quæ timentur ex amaritudine sua: & confert ægritudinibus renum & uesicæ: & ipsius quidem potio sit duo hermet. s. xij. kirat. & oportet ut conteratur: & quandoq; extrahitur quod est in eius concauitate, à superiori parte, & impletur rob de uuis, aut uino ueteri dulci, & dimittitur die & nocte: & quandoque ponitur super cinerem [i] ignis § usquequo calefiat satis, & datur in potu. *Venena*. Quæ colligitur uiridis, soluit superfluè, & facit uomere superfluè, & conturbat ita, ut fortasse interficiat: & datur ad potandum cum æquali pondere sui de dragaganto: & ex singulari nascente super radicem suam solam fortasse interficiunt duo danich: & ex semine suo, et cortice ipsius danich unus, & radix eius confert morsui uiperæ, & est ex medicinis magnis iuuantibus ad puncturam scorpionis. Et quidam iam narrauit, quòd uni Arabum dedit in potu, quem scorpiones in quatuor locis pupugerant. ʒ. ex ea, & sanatus est statim, et similiter confert epithema factũ ex ea. [k] § *Permutatio*. Loco eius grana alKerua, & dixerunt triplum eius de cucumere asinino: & dicitur fœniculum siccum in melle. §

f —— B.

g B. præparationi.

h B. nõ vltimãtur impressiones eius.

i B. calidum.

k —— B.

De [a] § cicere. § Cap. 132.

Cicer quid est? Aliud est albũ, aliud rubeũ, aliud nigrum [b] § ut † orobus. § Et harum specierum aliud est domesticum, aliud siluestre. Et siluestre quidem est [c] § melius, & digestibilius: § & uehementioris calefactionis: & efficit operationem domestici in potentia. Verum nutrimentum domestici est melius nutrimento siluestris. *Natura*. Album est calidum, & siccum in primo, & nigrum est fortius. *Operationes & proprietates*. Ambo sunt inflatiua, et lenitiua: et in ipso est incisio: & nutrimentum, quod præbet est fortius nutrimento fabarum: & magis solidum: & neque est aliquid in suis figuris [d] † § § quod magis ipso nutriat pulmonem: & quod ex ipso est humidum, plus est generatiuum superfluitatum, quam quod ex eo siccum est. *Decoratio*. Abstergit lentigines, & colorem efficit bonum linitum & comestum. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus calidis, et duris, & reliquis apostematibus, quæ sunt ex eis in glandulis. *Vulnera & ulcera*. Eius oleum confert impetigini: & ipsius farina ulceribus fraudulentis, et cancerosis, et pruritui. *Instrumenta iuncturarum*. Confert dolori dorsi. *Membra capitis*. Confert † pustulæ humidæ in capite: & confert eius infusio dolori molarium: et confert apostematibus gingiuæ calidis & duris: et apostematibus, quæ sunt sub auribus. *Membra anhelitus & pectoris*. Clarificat uocem, et nutrit pulmonem melius quam res aliqua: & propter hoc fiunt ex eo sorbitiones scilicet ex farina ciceris. *Membra nutrimenti*. Eius decoctio utilis est hydropisi, et icteritiæ, & aperit, et propriè quod est ut † orobus: & nigrum oppilationes hepatis & splenis. et oportet ut cicer comedatur, neque in principio cibi, neque in fine ipsius: immò in medio eius. *Membra expulsionis*. Decoctio nigri frangit lapidem in uesica, & renibus cum oleo amigdalino, et raphano, et apio. & totum [e] § quod ex ipso est, § extrahit fœtum: et est malum ulceribus uesicæ: & uehementer addit in coitu: et propter hoc [f] § nutrit masculina animalia, & camelos. § et eius infusio facit erigere membrum fortiter quando bibitur cum uino. Et totum lenit naturam, et aperit oppilationes renum, & propriè nigrum, & quod est ut † orobus. Et dixerunt quidam, quòd quando infunditur in aceto: et aliquis ex eo comedit ieiunus, et moratur super ipsum per medium diẽ, interficit uermes. Hipp. dixit quòd in cicere sunt duæ substantiæ, quæ separantur cum decoctione: quarum una est salsa, et lenit naturam: et altera est dulcis, et prouocat urinam: et dulcedo in ipso est inflatiua, et excitat coitum.

a B. hamos, seu alhamos.

b B. & aliud horobinũ, seu simile horobo.

† herbum.

c B. magis acutũ & magis amarum.

d † B. seu in genere ipsius.

† bothor.

† bothor.

† herbum.

e —— B.

f B. pascuntur eo animalia masculina & cameli.

† herbum.

ANNOTAT.

Cicer album notat calidum esse et siccum primo gradu: & nigrum esse potentius. At Auer. 5. Coll. temperate calidum & humidum utrunque facit, quod sentire & Gal. uisus est 6. simpl. med. dicens calidum esse et modicè humidum. tametsi aliqui codices latini siccum legunt. Locus uerò Hipp. quem author innuit, hic est 2. de dieta. Cicer album per aluum secedit: & per urinam eijcitur, & alit. Et alit quidem carnosum in ipso. per urinam uerò eijcitur dulce. per aluum autem secedit salsuginosum.

Cap. 39.

a B.hamam.

De [a] columbis. Cap. 133.

COLUMBAE quid sunt? In pullis, qui uolare non possunt, est caliditas et humiditas superflua: sed illæ quæ uolant, sunt leuiores, & oua eorum sunt calida ualde. *Operationes et proprietates*. In pullis est grossitudo propter humiditatem superfluam. *Membra capitis*. Sanguis columbæ abscindit fluxum sanguinis narium, qui est ex uelamine cerebri. *Membra nutrimenti*. Volantes sunt leuioris digestionis, et melioris humoris quam pulli: et oportet quidē ut calefacti comedant eos cum acresta, & coriandro, et medulla citruli: et eius oua sunt mali saporis.

a B.chafur.

De [a] camphora. Cap. 134.

CAmphora quid est? Cāphoræ species sunt [b] alkansuri, et ariagie, deinde alczeid, et alescek: et est illa quæ est permista cum ligno suo, et ex eo quod sublimatum est ex ligno eius. Quidam autem dixerūt, quod est arbor magna faciens umbram [c] hominibus, cui leopardi adhærent: non ergo peruenitur ad eam, nisi in tempore noto anni: & est spongiosa [d] marina. hoc est secundum quòd existimauerunt quidam. Lignum uerò eius iam multoties uidimus: & est lignum album, frangibile, leue: in cuius [e] ramis quandoque continetur aliquid de uestigijs camphoræ. *Natura*. Est frigida & sicca in tertio. *Decoratio*. Accelerare facit canitiem usus eius. *Apostemata & † pustulæ*. Prohibet apostemata calida. *Membra capitis*. Prohibet cum aceto fluxum sanguinis ex naribus: aut cum expressione dactylorum immaturorum: aut cum aqua myrti aut aqua albedarungi, & confert soda calidæ. *Febres*. Facit uigilias, & confortat sensus calefactorum, & confert † aphtis uehemēter. *Membra oculi*. Confert medicinis ophthalmiæ calidæ. *Membra expulsionis*. Abscindit coitum, & generat lapidem renum, & uesicæ: & constringit fluxum uentris cholericum.

b B. Alia litera. alfansuri, alrebahay, deinde alazud, & alasfarc, & alazarach.

c B. multitudini animaliū valde numerosæ sub qua quidē vmbra cōsueuerunt habitare alnemur, seu alnemer & non.

d B. Alia litera. similis arbori maritimæ, &c.

e B. concauitatibus.

† bothor.

† alcola.

ANNOTAT.

Caphuram frigidam esse scribit & siccam tertij ordinis, quod & Auerr. 5. Coll. Huius tamen contrarium statuendum uidetur ex Gal. 3. de temperamen. & 4. de usu part. ubi calida esse scribit, quæ facilè inflammantur. talem uerò esse caphuram satis est notum. Notat hic author. caphuram uigilias facere. Huius tamen cōtrarium collige ex eodem, lib. 3. ubi eam medicamentis ad somnum conciliandum admiscet.

Cap. 50.

Cap. 9. Cap. 5.

Fen 1. Tract. 2. cap. 10.

a B. chamafitus seu kemafithus.

De [a] camepytheos. Cap. 135.

CAMEPITHYS quid est? Stipites, & flores rubei decliues ad nigredinem, & uirides subtiles: & eius flos est amari saporis cum stipticitate pauca: & eius [b] acrimonia est minor amaritudine: & eius folia sunt herbalia, subtilia, incedentia super terram: & sunt similia folijs albehar: ueruntamen sunt subtiliora, & molliora, & maiorum florum quam ipsa: & eius flores sunt citrini. *Natura*. Calidus est in secundo, siccus in tertio. *Operationes & proprietates*. Est aperitiuus, abstersiuus: & eius abstersio in membris interioribus est maior calefactione ipsius, & in ipso est uirtus solutiua. *Apostemata & † pustulæ*. Ponitur super durities, & propriè duritiem mammillarum, & prohibet incensionem formicæ. *Vulnera & ulcera*. Consolidat uulnera cum melle facto emplastro ex eo, & ulcera putrida. *Instrumenta iuncturarum*. Confert sciaticæ, & propriè quādo bibitur cum aqua mellis. Et dixerunt quidam, quòd quando bibitur cum hydromelle. xl. diebus sanat sciaticam, & resoluit duritiem podagræ. *Membra nutrimenti*. Aperit oppilationes hepatis, & eius ægritudines, & splenis, et cōfert icteritiæ nigræ quum bibitur septem diebus continuis. *Membra expulsionis*. Aperit oppilationes matricis, et prouocat urinā et menstrua: et remouet difficultatē eius, et prohibet dolores renum: et supponitur cum melle, et mundificat matricem: et quando ex duobus aureis de eo cum ficubus, aut melle fiunt collyria, deponit phlegma sufficienter. *Venena*. Confert nocumento ueneni nominati [c] sosiston. *Permutatio*. Loco eius ponitur medietas ponderis de siseleos & quarta ponderis ipsius de casia lignea.

b B. acuitas.

† bothor.

c B. aucaston, vel secundū aliā literā acustum.

a B. chamadrius vel Kemadrius.

De [a] Chamædrys. Cap. 136.

CHAMAEDRYS quid est? Stipites, & folia frangibilia in grossitudine [b] myrti & maiores ad uiriditatem decliues. Et herba eius nominatur apud græcos quercus terræ: quoniam habet folia parua similia folijs quercus, amara: et eius radix declinat ad purpureitatem. *Electio*. Oportet ut colligatur dum habet semen. *Natura*. Inquit Galenus est calidus & siccus in tertio: eius tamen calefactio fortior est desiccatione ipsius. *Operationes & proprietates*. Est aperitiuus, incisiuus, subtiliatiuus: & in ipso est calefactio corporum. *Vulnera & ulcera*. Confert cum melle ulceribus antiquis. *Instrumenta iuncturarum*. Quando, quod ex eo recens est, bibitur, aut eius decoctio; confert cōtritioni lacertorum: et eius sirupus cōfert spasmo, et quāto plus antiquatur, est melior. *Membra oculi*. Fiunt ex eo pilulæ, et exsiccantur, et administrantur in ulceribus oculi: & similiter eius decoctio in oleo: aut quod ex eo tritum est, confert fistulis lachrymalium. *Membra anhelitus et pectoris*. Confert tussi antiquæ. *Membra nutrimenti*. Detumescere facit grossitiē splenis: et confert icteritiæ nigræ: et habet sirupū, qui confert malitiæ digestionis ualde: & quanto magis antiquatur; est melior: et confert principio hydropisis. *Membra expulsionis*. Prouocat urinam, & menstrua, et [c] extrahit fœtum. *Venena*. Fit ex eo emplastrum morsibus uermium uenenosorum. *Permutatio*. Loco eius ponuntur folia eupatorij, et scolopendriæ.

b B. basiliconis

c B. facit descēdere.

a B. chundes, seu Kundes.

De [a] cundes. Cap. 137.

CUNDES (*i. struthium*) quid est? De hoc quidem plurimum administratur radix, & est notū. *Natura*. Est calidum et siccum in tertio, perueniens ad quartum. *Operationes & proprietates*. Est abstersiuum, mundificatiuum, ulceratiuum, [b] acre, mordicatiuum, excitans uomitum, incidit phlegma, & choleram nigram. *Decoratio*. Abstergit albaras, et morpheam, et propriè nigram. *Apostemata & † pustulæ*. Confert scabiei. *Membra capitis*. Facit sternutationem, et est ex summa medicinarum mundificantium aurem: & abstergentium sordes, quæ sunt in ea: et de proprietatibus

b B. acutum.

† bothor.

prietatibus eius est resolutio uentositatum ex naribus, et confert alchasem aperiendo oppilationes colatorij fortiter. *Membra nutrimenti.* Facit uomere fortiter, et soluit duritiem splenis. *Membra expulsionis.* Est solutiuum, prouocatiuum urinæ: et supponitur, et prouocat menstrua: et extrahit fœtum: et frangit lapidem. *Permutatio.* Loco eius in uomitu ponitur nux uomica eiusdem põderis cum tertia sui ponderis de pipere.

De [a] ¿cubebis.¿ Cap. 138.

a B. chubabe, uel Kebabe.

CUBEBE quid est? Eius uirtus est similis rubeæ. ueruntamen est subtilior. *Natura.* Dixerunt quidam in ipsa est cum caliditate uirtus infrigidatiua & est uere calida & sicca perueniens usque ad secundum. *Operationes & proprietates.* Est aperitiua, subtilis, ad acuitatem decliuis: et neque peruenit ad hoc ut loco cinnamomi ponatur. *Vulnera & ulcera.* Est bona ulceribus putridis in membris et gingiuis. *Membra capitis.* Est bona †aphtis putridis in ore. *Membra anhelitus & pectoris.* Quando tenetur in ore, clarificat uocem. *Membra nutrimenti.* Est fortis in aperiẽdo oppilationes in hepate. *Membra expulsionis.* Mundificat urinæ uias, & prouocat arenosam: et extrahit lapidem renum & uesicæ: et sputum masticãtis eam, delectat eam [b] ¿qua utitur.¿

† alcola.

b B. cũ qua habetur coitus.

De [a] ¿cuscute.¿ Cap. 139.

a B. chessuth, uel kessuth.

CUSCUTE quid est? Res inuoluta super spinas, & arborem similis uillis Mechijs: & non habet folia: sed habet florem paruum album, in quo sunt amaritudo, & [b] ¿stipticitas¿ sed quod in ipso magis uincit: est substantia amara. *Natura.* Est calidum parumper in principio primi, siccum in fine secundi, quamuis ipsum sit habens uirtutes contrarias. *Operationes & proprietates.* Est mũdificatiuum, & extrahit superfluitates subtiles ex uenis, & grauat in stomacho propter suam stipticitatem: & mundificat uenas, & extrahit superfluitates, quæ sunt in eis cum facilitate lubrificans superfluitates subtiles. *Membra nutrimenti.* Cõfortat stomachum propriè quod ex eo frixum est: & quando bibitur cum aceto, sedat singultum, & aperit oppilationes hepatis, & stomachi, & confortat ea. Et eius aqua est mirabilis ad icteritiam: & succus eius quod de eo est siluestre quum teritur, & proijcitur super uinum, fortem efficit stomachum debilem. *Membra expulsionis.* Et ipsum quidem mundificat sordes uentris fœtus, propterea quia mundificat uenas, & prouocat urinam & menstrua: & confert dolori pungitiuo uentris, & supponitur, & retinet fluxũ sanguinis: & quod ex eo frixum est, constringit, & [c] ¿mundificat fluxum¿ matricis. *Febres.* Confert ualde febribus antiquis semen eius, & aqua ipsius.

b B. ponticitas.

c B. Alia litera. confert fluxui.

De [a] ¿cimino.¿ Cap. 140.

a B. Kemun.

CYMINUM quid est? Eius aliud est Carmenium & aliud Persicum, & aliud [b] ¿ Emium, & aliud Nabathium. Carmenium uerò est nigri coloris: & Persicum est fortius Emio: ¿ Nabathium uerò est illud quod inuenitur in alijs locis. Et ex omnibus aliud est siluestre: & aliud domesticum. Siluestris itaque [c] ¿acrimonia¿ fortior est. Et de siluestri quidem est species quædam, cuius semen est simile semini lilij. *Electio.* Carmenium est fortius quàm Persicum, & Persicum fortius alijs. *Natura.* Est calidum in [d] ¿tertio, siccum in secundo.¿ *Operationes & proprietates.* Expellit uentositates, & resoluit: & in ipso est incisio, & exsiccatio: & in ipso est stipticitas. *Decoratio.* Quũ lauatur facies ex aqua ipsius, clarificat eam: & similiter eius usus: & acceptio eius cum mensura. Eius nanque nimius usus, faciem citrinat. *Apostemata et † pustulæ.* Administratur cum cerato, aut oleo, & farina fabarum super apostemata in testiculis. immò cum oleo, aut oleo & melle. *Vulnera & ulcera.* Consolidat uulnera propriè siluestre cuius semen est simile semini lilij, quum eo impletur super uulnera. *Membra capitis.* Quum teritur cyminum cum aceto, & fit odoramentum ex eo, abscindit fluxum sanguinis narium. Et similiter quum ex eo intromittitur licinium in nares. *Membra oculi.* Quandoque masticatur, & miscetur cum oleo, & distillatur super ungulam, & super coagulatum sanguinem sub oculo, & cõfert. Et quandoque masticatur cum sale, & distillatur sputum super scabiem, & † sebel, & ungulã abscissam, prohibet adhærentiam: & succus siluestris abstergit uisum, & attrahit lachrymas: & nominatur græcè fumus: & ipsum etiam ponitur in cauterijs euulsionis pilorum in oculo, & non nascitur. *Membra anhelitus & pectoris.* Quando bibitur cũ aceto mixto cum aqua, confert difficultati anhelitus: ita dicit Gal. & anhelitui dilatationis: & tremori cordis frigido. *Membra expulsionis.* Administratur cum oleo super apostemata testiculi: & quandoque administratur cum cerato: & quandoque administratur cum oleo, & farina fabarum: et frangit lapidem, et propriè siluestre, et confert distillationi urinæ, et mictui sanguinis: et dolori pũgitiuo uentris, et inflationi, et succus siluestris triti cum aqua mellis soluit uentrem. Inquit Ruffus cyminum Nabathium soluit uentrem. Carmenium uerò non soluit, immò stringit. Et herba siluestris prouocat choleram in urina. *Venena.* Datur in potu, cum uino ad morsum uermium uenenosorum: et propriè siluestre, cuius semen est simile semini lilij.

b B. scemium, & aliud nabathium. Karmenium verò est nigri coloris: & scemium est citrini coloris, & persicum quidẽ est fortius scemio.

c B. acuitas.

d B. secundo, siccũ in tertio.

† bothor.

† venas oculi sanguinem tuẽtes.

De [a] ¿Carui.¿ Cap. 141.

a B. Karauia.

CARVI quid est? Est proximum dispositionibus anisi. *Natura.* Calidum est et siccum in secundo. *Operationes & proprietates.* Expellit uẽtositates, et exsiccat: et non est in sublimatione cymini. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert tremori cordis. *Membra expulsionis.* Est bonum uermibus: interficit enim eos.

ANNOTAT.

Caron calidum & siccum putat secundo gradu. Gal. 7. simpl. & Paul. lib. 7. ad tertium fere gradum protendi asserunt. At Auerr. 5. Coll. in tertio absolutè ordine reposuit.

Cap. 42.

De [a] ¿cappare.¿ Cap. 142.

a B. Kabar.

CApparis quid est? Est fructus, et habet radicem: et habet fructum, alium qui est sicut cucumis non capparis, et est [b] ¿ acris, ¿ calidus, qui ponitur in musto, et conseruat ipsum ab ebullitione sicut synapis: et eius radix est ama-

b B. acutus.

ra c §acris:§ & quædam species eius est d § culzumia§ faciens in ore † pustulas usque ad terminũ, quo uesicetur, & apostemat gingiuam. *Electio.* Iuuantius quod in ipsa est, sunt cortices radicis eius. *Natura.* Generata in terra calida, est calidior, & calor totius, & eius siccitas est in secundo. *Operationes & proprietates.* Est resolutiua, aperitiua, & abstersiua: & ipsius radix est incisiua, sublimatiua, mundificatiua, aperitiua in cuius cortice sunt amaritudo, & e §acrimonia§ & stipticitas, & nutrimentum fructus eius est paruum, præcipuè quum salitur: & quod ex ea est humidum, est magis nutritiuum, quàm quod siccum est. *Apostemata † & pustulæ.* Eius radix resoluit scrophulas, & duritiês, & admisceatur ei quod frangit uirtutem eius: & folia eius iam experta sunt ad illud. *Vulnera & ulcera.* Cortices radicis eius ponuntur super fraudulenta, & sordida. *Instrumenta iuncturarum.* Cortices radicis eius conferunt sciaticæ, & doloribus anchæ: & quandoque fit clystere ex succo eius, & confert ei ualde, & confert paralysi, & stupori: & stringit membra propter stipticitatem, quæ est in ipsa: & similiter confert attritioni accidenti in capitibus lacertorum, & in medio eorum. *Membra capitis.* Cortices radicis eius masticatæ extrahunt humiditatem à capite: & sedant dolorem frigidum in eo: & eius succus distillatur in aurem, propter uermes ipsius. Et quandoque f † §   § stringitur cortex radicis eius cum dente g §solo§ & confert: & propriè quum est humida: aut folia eius: & similiter collutio oris cum aceto, in quo decoquitur, aut uino, aut quandoque cum aceto, & quandoq; cum uino. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert quod ex eo salitum est patientibus asthma. *Membra nutrimenti.* Ipsa est res magis conferens spleni, & duritiei eius bibita: & more emplastri superposita cum farina hordei, & similibus, & propriè cortex radicis eius. Et multoties euacuat ex splene materiã grossam, melãcholicam. & succedit ei sanitas. *Membra expulsionis.* Solutione educit humorem crudum, grossum, & prouocat menstrua; & interficit serpentes, & uermes in intestinis. Et confert hæmorrhoidibus. Et augmentat coitum. Et quod ex ea salitum est, ante cibum sumptum soluit. *Venena.* Est tyriaca.

c B. acuta.
d B. chulzemi, idest regionis maris rubri.
† bothor.
e B. acuitas.
† bothor.
f † B. mordetur seu.
g B. doloroso.

De a § Caule. § Cap. 143.

a B. Karumb.

CAVLIS *Natura.* b §Corpus§ humidius est folijs, & siluestris calidior est & siccior; & ipse totus est calidus in primo, siccus in secundo. Et caulis quidem alius est domesticus: & alius siluestris, & alius marinus, & alius caulis aquæ. Siluestris uerò est amarior, & c §acutior, § & remotior ab hoc ut sit cibus. Et decoctio quidem radicis caulis cũ aqua granatorũ est bona. † Canabit præterea est grossi nutrimenti, ingrossans sanguinem, quum non dissoluitur: & inflat usque ad partes d §furculæ§ & lateris: & facit dolorosum corpus, & nõ est mutabilis sicut uentosus. *Operationes & proprietates.* Est maturatiuus, lenificatiuus, desiccatiuus propriè quando decoquitur, & effunditur ab eo aqua prima. Et cinis quidem stipitum eius est fortis exsiccationis: & habet proprietatem in sedatione dolorum: & eius nutrimentum est paruum: & humidius nutrimento lentium: & sanguis eius est malus. Quum ergo coquitur cum carne pingui & gallinis, fit bonus parum. *Apostemata & † pustulæ.* Siluestris, & marinus, & domesticus maturant phlebothomationes & duritiês. *Vulnera & ulcera.* Consolidat, & prohibet ambulationẽ fraudulentis: & ponitur e † §   § cum albumine oui super adustionem. *Instrumenta iuncturarum.* Confert tremori: & quandoque ponitur cum fœnugreco super podagram: & embrochatur decoctio eius super dolores iuncturarum. *Membra capitis.* f §Eius decoctio & ipsius semen retardant ebrietatem: & confert furfuribus: § & quando cũ succo eius fit caputpurgium, purgat caput: & ex proprietatibus eius fit exsiccatio linguæ, & facit somnum. *Membra oculi.* Obtenebrat uisum: cũ hoc tamẽ quòd ponitur in † collyrijs. *Membra anhelitus & pectoris.* Fit gargarismus cum succo eius: aut decoctione ipsius cum oleo sesamino, & confert præfocationi: & comestio eius clarificat uocem. *Membra nutrimenti.* Est malus stomacho & eius succus cum uino de passis confert spleni, & icteritiæ, & eius g §cãna§ est tardæ digestionis. *Membra expulsionis.* Prouocat urinam & menstrua, & eius semen cum aqua lupinorum interficit uermes, & eius flos prouocat menstrua etiam. Quum ergo supponitur etiam ipse, & succus eius cum farina sceilem, h † §   § interficit fœtum, & quando supponitur eius semen post coitum, corrumpit sperma, & cinis radicis eius frangit lapidem. Et caulis, qui est marinus, declinat ad salsedinem & amaritudinem: propter illud ergo lenit naturam: & soluit propriè cum carne pingui: & folia eius sunt sicut folia aristolochiæ, quæ ex una radice oritur. *Venena.* Eius succus cum uino confert morsibus: & est conferens morsui canis rabiosi.

b B. Alia litera Albũ ipsorum.
c B. Alia litera. calidior.
† .i. vulgatus caulis.
d B. althendue.
† bothor.
e † B. cinis ei[9].
f B. Alia litera. & confert ebrietati ex vino.
† alcofol.
g B. Alia litera. album seu substãtia ipsius medullaris quæ est alba.
h † B. Alia litera. aut flos ei[9].

De a § coriandro. § Cap. 144.

a B. Kuzbara, seu Kuzibara.

CORIANDRVM quid est? Aliud est humidũ, & aliud siccum. Dixit Gal. quòd uirtus eius est composita: & quòd in eo dominatur, est terreitas quandoque, & aqueitas tepida: & in ipso est ponticitas parua b §à§ stipticitate. Apud me uerò aqueitas in ipso frigida est, non tepida omnino; nisi sit propter substãtiam subtilem calidam permistam ei cuius separatio ab eo fit uelox. Et Hunaim quidem dixit etiam, quòd Gal. remouet frigus à coriandro contradicendo Dios. Ego autem dico, ꝙ testificati sunt iam frigus eius Ruffus, & Archigenes, & alij ab eis. *Natura.* Frigidum est in fine primi usque ad secundum, siccum in secundo: & apud filium Viregi in tertio. Apud me uerò siccum est declinans ad caliditatem paruam. Sed Galenus in toto facit declinationem ad caliditatem: & forsitan illud est propter substantiam in ipso subtilem, quæ resoluitur, & non remanet quum bibitur: c §& si non, propter quid oportet, ut sit multitudo§ succi eius interficiens cum infrigidatione? *Operationes & proprietates.* In ipso est stipticitas, & stupor, & succus eius cum lacte sedat omnem fortem pulsationem. *Apostemata & † pustulæ,* Confert apostematibus calidis cum aceto, & cerusa, & oleo ros. & cum melle & oleo d §sicere: & uestigijs ignis persici. § Et cum farina fabarum: aut † succo, aut farina ciceris, scrophulis: quãdo permiscetur cum eis succus eius. Inquit Gal. quum

b B. cum.
c B. aliter enim non oporteret vt multa quantitas sit.
† bothor.
d B. cõfert scere, & igni persico.
† Aliàs essere.
† Guich.

quum resoluat scrophulas: quomodo ergo est frigidum? Et possibile quidem est ut dicatur ei, propter ipsius proprietatem ª § & § quoniam in ipso ē substantia subtilis, profundans, penetrans, & profundatur: & non profundatur substantia frigida: sed quando bibitur, resoluitur calidum uelociter, & remanet agens frigidum, & dixit non sanat ex erysipila, nisi quod infrigidatum est, aut permistum humori melancholico, aut phlegmatico. *Membra capitis*. Confert uertigini factæ à uapore cholerico, aut phlegmatico: & epilepsiæ factæ ex hoc: & eius proprietas est prohibere uaporem à capite, & propter hoc ponitur in cibo patientis epilepsiam ex uapore stomachi: & multitudo eius humidi: & eius sicci, permiscet sensum. Et quod humidum est, facit somnum, & prohibet fluxum sanguinis narium. Et puluerizatio sicci, & collutio oris ex succo humidi confert † aphtis. *Membra oculi*. Generat tenebrositatem uisus: & succus eius distillatus sedat pulsationem in oculo: & propriè cum lacte mulieris: & quando ex folijs eius fit emplastrum prohibet fluxum materierum ad oculum. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert tremori cordis calido, & potantur ex eo ℥.ij. cum aqua linguæ arietis, & retinet sputum sanguinis. *Membra nutrimenti*. Est tardæ digestionis, & confortat stomachum calefactum: & quod de eo torrefactum est, prohibet uomitum. Et dicitur quòd ipsum sedat eructuationem acidam post cibum: & si ita est, tunc facit illud propterea quòd prohibet uaporem & motum eius. *Membra expulsionis*. Constringit semen eius torrefactum: et dicitur quòd semē eius cum rob solutione educit serpentes. Et coriandrum quidem humidum cum melle, et oleo confert apostematibus calidis testiculorum. Et quod ex eo humidū est: et quod siccum est, frangit uirtutem coitus, et erectionem uirgæ desiccando sperma. *Venena*. Quum ex succo bibitur circiter. ℥.iiij. interficit, quoniam facit hominem posidere tristitiam, et syncopim, et non oportet uniuersaliter, ut de eo multum sumatur.

a B. aut.

† cola.

ANNOTAT.

Coriandrum refrigerare putat Dioscor. lib. 2. Gal. Dioscoridē arguit 7. simp. med. et ex substātia ait cōstare tū terrena & tenui, cuius indiciū amaritudo est: tū aqua quæ tepentis facultatis est particeps. quod & Paulus dicit. Author tamen hic Dioscoridē tuetur, tū multiplici ratione, tum. Ruffi & Archigenis testimonio, & secundo quoque de uirib. cord. frigidum esse testatur, secundo ordine, & siccum tertio. cui & Rasis 3. ad Almans. consentire uidetur. Sed cum Gal. stat Auer. 5. Coll. & Rasis 23. Contin. & horum sententiæ fauere Hipp. uidetur 2. de dieta, calidum ipsum esse pronuncians. Notat præterea author coriandrum epilepsiæ conferre, quæ ex uentriculi fit consensu. Idem tamen lib. 3. illius usum in comitiali morbo damnat præterquā in ea, quæ sanguinea est & biliosa. In qua re & eo sibi aduersari uidetur, quod somnum ab hoc conciliari adnotauit, quod & Hipp. loco citato. quod profectò si ita se habet; cum siccitas uigilias faciat non somnum; quomodo & uigilias facere, & secundo ordine posit exsiccare, tu considera.

Cap. 115. Cap. 17. Cap. 42. Fen 1. tract. 5. cap. 11.

De ª § cane. § Cap. 145.

a B. Kelb.

Canis. *Decoratio*. Vrina canis administratur super uerrucas, et quod dicitur de lacte eius, quòd ipsum abradit pilos, et prohibet ortum pilorum euulsorum, est uanum, secundum quòd existimauit Gal. in locis pluribus, ᵇ § et Gal. quidem scripsit canones, in quibus dixit quòd sanguis canis prohibet ortum pilorū euulsorum. § *Membra expulsionis*. Inquit Gal. destructus est sermo eius qui existimauit, quòd sanguis canis extrahat fœtum. *Venena*. Sanguis canis rabiosi conuenit morsui ipsius, et ueneno sagittæ Armenæ.

b ___ B.

De ª § carne. § Cap. 146.

a B. lham.

Caro quid est? Carnes bonæ sunt ᵇ § caro ouina, quæ cum caliditate est subtilis, et iuuenum taurorum, et caprarum, § et carnes illorum, qui de eis sunt parui, sunt magis susceptibiles digestionis, et subtilioris nutrimenti. Et hœdina quidem est minorum superfluitatum, quàm ᶜ § arietina. § Caro autem lactentis à lacte laudabili est bona: ex lacte uerò non laudabili, est mala. Et caro decrepiti quod est ex ouibus, est mala: et similiter caro extenuati. Et caro nigri ē leuior et suauior. et similiter caro masculi ᵈ § et rubea diuisa ex animalibus plurimæ pinguedinis, et alba sunt leuiores: et uaria § est minoris nutrimenti: et natat in stomaco. *Electio*. Melior caro, et ᵉ § digestibilior § est illa, quæ est circa os. Et dextra quidem leuior est: et melior est sinistra, et quæ est in medio lacertorum, mundior est ᶠ § carne neruorum. § Caro autem laxa, super quam non est neruus, fortasse est suauis, et propriè, quę est propter generationem lactis, sicut caro mammillæ, aut propter generationem saliuæ, sicut caro radicis linguæ. Et eius quidem nutrimentum, quando digeritur, est bonum: et in ᵍ § quibusdam § horis est phlegmaticum. Multitudo uerò nutrimenti eius non est ʰ § nisi multitudo nutrimenti reliquarum carnium: et caro lacertorum § nisi caro mammillæ: et caro testiculorum gallorum: minus uerò bona ē, quæ creata ē ad hoc ut sit substētaculum, sicut, quæ texitur inter uenas hepatis, et reliqua. Et caro cordis et radicis eius ⁱ † § § similis moro. Et mammillæ quidem nutrimentum ē bonū. Quòd si in ea est lac, ē grossum. ᵏ § Testiculorum uerò § caro est melior alijs. Et uolucris uerò caro melior est alduragi: et gallinarum est subtilior ea: et non sunt cum nutrimento carnium ˡ § coturnicum, perdicum et phasiani. § Omnis præterea animalis siccę complexionis caro, parui, est melior ᵐ † § § sicut caro hœdi. Ipsa enim est bona. Caprina uerò non est bona multum, et eius humor fortasse est malus ualde. Hircina autem caro est mala absolutè. Et caro ⁿ § luporum § est mala. Et omnes uolucres magnæ aquaticæ, & habentes colla longa: & pauo, & miluus, & palumbus duræ ᵒ † § § & alcatha: & quorum plurima generatio est melāncholica, & quæ eis sunt similia: & passeres omnes malæ sunt. Alæ uerò auium grossarum magnarum exercitantium sunt boni chymi. Caro autem siluestris melior est caro gazel cum sua declinatione ad melancholiam. Christiani uerò dicunt, & qui eos imitantur, quòd melior caro siluestris est caro porci siluestris. Nam cum hoc quòd est le-

b B. carnes aldan. i. ouiū quæ sunt cū caliditate sua subtiles, & carnes caprarū alfethi. i. unius anni, aut duorum annorum, & caro uitulorum alfethi.

c B. agni.

d B. diuisa, seu separata ab animali multū pingui, & ab alba ē leuior Et almegieza.

e B. delectabilior.

f B. Alia litera. à supfluitatibᵒ, seu est caro mūdior ab eo qđ non est conueniens. Alia litera. à neruis.

g B. pluribus.

h B. cōparabilis ad multitudinē nutrimēti omniū carniū quæ sunt ex carne lacertorum. Alia litera. nisi multitudo nutrimēti omniū carniū quę sunt ex carne lacertorū. Alia litera nisi sicut multitudo reliquarū carniū lacertorum.

i † B. Alia litera. & quæ est.

k B. Alia litera. Castratorū uetò animalium.

l B. alchabagi, & altaiaigi, & altedarigi. † alcubegi, & atheiz, & aldērariz.

m B. quàm caro magni ipsius.

n B. animalium rapacium.

o † B. carnis.

uior carnibus domestici, est fortis nutrimenti & plurimi, et est uelocis digestionis: & est melior quàm esse potest in hyeme. Oportet præterea ut consideretur in dispositionibus animalium etiam in ætate: & in loco sui pastus: & sui exercitij, & reliquorum, quæ dicta sunt in lacte. *Natura*. Caro [p] §auis omnino§ siccior est carne quadrupedis: & caro uaccina siccior est carne caprina. Caro autem caprina est sicca & difficilioris digestionis carne ouina. Et caro [q] §ueterum §est grossi nutrimenti, et uehementis calefactionis. Leporis uero caro est calida & sicca. Carnes magnarum auium, & anserum, & miluorum est grossa. Anatis uerò caro, & aquaticarum est uehementis humiditatis: & est propinqua in hoc carni ouinę. Et existimauerunt quidam quòd caro ericij est humectatiua, & caro pinguis, & [r] § natium § caro est calida & humida. *Operationes & proprietates*. Caro est cibus confortans corpus, & est cibus magis propinquæ conuersionis ad sanguinem, & nutrimentum quidem eius, quæ in patella cocta est: & eius, quæ assata est, est siccius: & nutrimentũ eius, quæ elixata est, est humidius. Et eius quidem, quæ cocta est cum seminibus, & muri, et similibus, uirtus, est uirtus seminum eius. Pinguedo autem & adeps sunt mali nutrimenti & pauci, & subleuant cibum, & non est conueniens ex eis nisi quantitas parua secundum mensuram, quæ delectet. Salita uerò caro quãuis in principio fuerit humida, tamen facta est desiccatiua, uehementiorem habens desiccationem quàm omnis caro. Et eius nutrimentum est paruum. Et caro quidẽ pinguis lenit uentrem cum paucitate sui nutrimẽti, & uelocitate suæ cõuersionis ad fumositatem, & choleram, et digeritur uelociter. Et caro [s] §iliorum & natium § deterior est carne pingui: & est mala in digestione & nutrimento: & est calidior & grossior [t] §pinguedine.§ Caro uaccina plurimi est nutrimenti, grossa, melancholica, generans ægritudines melancholicas: & quæ melior est eius, est caro uitulorum. Carnem præterea uaccinam dissoluũt cortices melonum. Et melior quidem hora in qua comeditur, est uer, & principiũ æstatis. Christiani autem, & qui eos imitantur, dicunt quòd non habent cum grossitudine sua uiscositatem nutrimenti porci, neque eius spissitudinem: porcellorum autem caro parui est nutrimenti propter fortitudinem suæ resolutionis & uehementiam suæ humiditatis. Et caro quidem anatis est plurimi nutrimenti: non tamen existit in bonitate nutrimenti gallinarum, et similium: & uentres earum sunt suaues: & hepata earum sunt bona, suauia in cibo, & boni humoris. Caro alseecrach est frangitiua uentositatum: & de carnibus lõginquior ab hoc ut putrefiat, est illa quæ parum est pinguis, & cuius substantia est siccior. *Decoratio*. Caro uaccina generat morpheam. adeps asini siluestris est bonus panno linitus: & similiter adeps anatis impinguat: et illud quod est adustum de carne arietum, linitum super morpheam est utile: & quod adustum est de carne ranarum, alopeciæ. *Apostemata & † pustulæ*. Caro uaccina generat cãcrum, & similiter carnes grossæ, & [u] § resoluuntur apostemata dura eis. § *Vulnera & ulcera*. Caro uaccina generat scabiem, & impetiginem malas: & similiter carnes grossæ, & caro arietis adusta linitur super impetiginem cõuenienter. *Instrumenta iuncturarum*. Caro uaccina generat lepram, et elephantiam: & uarices: et similiter carnes grossæ, & [x] § pingues & alleliati § more emplastri supposita est bona neruis [y] §inflatis.§ in iure carnis leporis sedent podagrici: & habentes dolores iuncturarum: & eius operatio est proxima operationi iuris uulpis. Caro dannulæ administratur more emplastri super dolores iuncturarum posita. Caro dorsi asini siluestris cum oleo costino emplastratur super dolores iuncturarum. Adeps asini siluestris cum oleo costino [z] § mollificatus more emplastri ponitur super§ dolores dorsi, & uentositatibus grossis. Et caro uiperæ confert lepræ secũdum quòd dictum est in cap. eius. Et caro ericij est bona lepræ. *Membra capitis*. Caro uaccina, & reliquę carnes grossæ [a] §malæ, faciunt euenire alienationem § propter exsiccationem. Et caro dannulæ miscetur cũ uino, & bibit propter [b] §soda.§ *Membra oculi*. Cinis carnis arietum confert albugini oculi: carnes [c] §luporum & habentium rostra & ungues§ confe runt oculo, & confortant ipsum. *Membra anhelitus & pectoris*. Cancer fluuialis confert [d] § extenuatis ualde: & carnes pullorum excitant præfocationem nisi acetosæ.§ *Membra nutrimenti*. Carnes grossæ prædictæ ingrossant splenem: ucrum [e] §acetosum uaccinum § cum coriandro sicco & croco prohibet cursum materierum ad stomachum: & caro alcatha rememoratur in summa eorum quæ conferunt corruptioni complexionis, & hydropisi, & oppilationi splenis, & hepatis: & melius est ut in hydropisi [f] §congelata sumatur§ ut non commoueat sitim: quidam autem hominum sunt qui laudãt carnes [g] §luporum § ad frigus stomachi: & humiditatem et debilitatem eius, & uelocitas quidem digestionis, & descẽsionis, & ambarum tarditas non sunt secundum grossitudinẽ cibi, & subtilitatem eius. Caro enim porci siluestris et domestici, secundum quòd dicitur, est uelocis digestionis & descensionis: & est fortis nutrimenti uiscosi & grossi: & carnes ceruorum cum grossitudine sua sunt uelocis descensionis, & caro quidem ericij cum oxymelle confert hydropisi: & caro alcatha confert oppilationi hepatis, & debilitati eius, & corruptioni complexionis & hydropisi: & carnem [h] §luporum§ & habentium rostra, & ungues [i] † § §abhorret stomachus. *Membra expulsionis*. Carnes uaccinæ prohibẽt attractionem [k] §choleræ ad stomachũ.§ Caro leporis assata est bona ulceribus intestinorum. Caro ericij exsiccata cum oxymelle est bona dolori renum: ius galli decrepiti est bonũ colicæ: & ægritudinibus melancholicis: & adeps asini siluestris cum oleo costino est bonus dolori renum, ex uentositatibus grossis: & caro [l] §luporum§ & habentium rostra & ungues [m] † § § est bona hæmorrhoidibus. Ius carnis uaccinæ acetosum est bonum solutioni cholericæ. Abscindit enim ipsam, & similiter [n] §congelatio § carnis eius cum coriandro et aceto: et acetositatibus ei similibus: & coriandro sicco & pauco croco: & similiter carnes auium assatæ, aut non assatæ constringunt uentrem: & propriè alcubugi, & ateiagi, & eis fortior est alcatha, & alchanabiri: & propriè quum elixatur, & [o] §aufertur ab ea aqua.§ caro

p B. volucrum vniuersaliter.

q B. algiezur. i. camelorum.

r B. allie.

s B. allie.

t B. quàm adeps

† bothor.

u B. faciunt accidere apostemata dura.

x B. & pinguedo & allie.

y B. induratiuis

z B. i. vnguedo administratus est bonus.

a B. Alia litera, prædictæ faciũt euenire aluesues, idest imaginationes malas.

b B. epilepsiam

c B. animalium rapaciũ, & auiũ rapatium habẽtium rostra & vngues rapaces.

d B. phthisicis valde, & carnes columbinorum excitãt præfocationem nisi cũ acetosis præparentur.

e B. sechbagi factum ex carne vaccina.

f B. fiat ex ea carissa idest cibus acetosus.

g B. animalium rapacium.

h B. animalium rapaciũ & auiũ.

i † B. rapaces.

k B. uel effusionem cholerę ad intestina.

l B. animalium rapacium.

m † B. rapaces.

n B. gelatina facta.

o B. projiciatur ab ipsa brodiũ

eius, uel secundum aliam literam aqua eius.

p B. cerui.

ro autem p § cameli § prouocat urinam, & carnes pingues uehementius leniūt naturam quàm aliæ. *Febres*. Caro uaccina, & ceruorum, & hircorum siluestrium, et magnarum auium facit euenire febres quartanas. *Venena*. Caro dannulæ exsiccata cum uino in potu accepta confert uenenis. Caro arietum adusta confert morsibus serpentum, & scorpionum, & algerarat: et cum uino canis rabiosi: & caro ranæ puncturæ uermium uenenosorum.

ANNOT.

Cap. 2. Cap. 82. 84. 85.
Cap. 2. 4. 5. & deinceps, vsque ad 15. & 19. 20. 21.
Cap. 19. Cap. 85
Cap. 3.
Tract. 1. cap. 4.
Tract. 2. cap. 7.
Cap. 32.
Epist. 4.

De carnibus animalium, quæ in ciborum ac medicamentorum usum ueniunt, plura scripsit Gal. 3. de alim. facult. & 11. de simpl. med. necnon Paul. lib. 1. ex quibus hæc omnia desumpta sunt. Sanè in eo author aduersari Gal. uidetur cum passeres malos esse pronunciat. Galenus etenim 3. de alim. fac. cui & Paulus lib. 1. astipulatur, passerculos turdos & merulas, duros quidem esse, non tamen praui succi concedit. immò & hos, & turdos & merulas inter cibos attenuantium & incrassantium medios reponit lib. de cib. bon. & mal. suc. Dicit præterea author, leporis carnes calidas & siccas esse, cui assentiri & Hipp. uidetur secundo de dieta. cum leporinas carnes siccas esse notauit, & aluum sistere, & urinæ quoddam citaminum facere; nempe cum urinas ab acribus & calidis cieri satis constet. Huius tamen contrarium, & infra cap. de lepore. & lib. 3. fen 16. & 22. quibus locis inter frigida reponere uidetur. Sed pro hac re uide & Auerr. 5. coll. ubi de carnibus agit: & doctissimum Manardum, lib. 13. epist.

De a § *chrysomelis*. § *Cap.* 147.

a B. mesmes seu misimis.

CHRYSOMELA. *Electio*. Meliora sunt Armenia, non enim cito aduenit eis corruptio, & acetositas. Et quum sumuntur chrysomela, oportet ut accipiatur masticis & anisi æqualiter pondus ʒ. j. usque ad ʒ. ij. in uino puro, aut uino de passis aut parum mellis. *Natura*. Sunt frigida & humida in secundo: & oleum nucleorum est calidum & siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Eorum humor est uelocis putrefactionis. *Membra nutrimenti*. Eorū infusio sedat sitim. Et chrysomela quidem conuenientiora sunt stomacho, quam persica. Et Armenia nō corrumpuntur in stomacho, neque acescunt uelociter. Ex eis uerò, quæ eorum expellunt nocumentum, est, ut postea sumantur anisum, & mastix in miua, aut uino de passis b § & infrigidati cum melle puro. § *Membra expulsionis*. Oleum nuclei ipsorum confert hæmorrhoidibus. *Febres*. Generant febres propter uelocitatem suæ putrefactionis. uerum infusio siccorum confert febribus acutis.

b B. Alia litera. aut vino de melle.

De a § *calce*. *Cap.* 148.

a B. nura seu nure.

CALX quid est? Per calcem significamus cinereitatem corporum lapidosorum, & ostracorum. *Natura*. Illa quidem quam non tetigit aqua, calefacit, & adurit; & illam quam aqua tetigit b † § quum remanet extincta duobus diebus, aut tribus, tunc non adurit, immò calefacit tantum: & abluta quidem est sicca. c † § § *Operationes & proprietates*. Abscindit sanguinis fluxum: & abluta est exsiccatiua sine mordicatione: & calx quidem, quando bullitur cum oleis, fit mundificatiua. *Vulnera & ulcera*. Corrodit carnem additam: et abluta consolidat, & confert adustioni ignis ualde.

b. † B. in hora seu statim post effusionē aquæ super ipsam, et adurit sed. Alia litera. Illa quidē quam nō tetigit aqua, adurit valde, & illa quam tetigit aqua.
c † B. moderate

De a § *cypero*. § *Cap.* 149.

a B. shad.

CYPERUS quid est? Est radix plantæ similis porro, & segeti etiam, nisi quia ē subtilior & longior in pluribus regionibus. Veruntamen melior est alcusi. Et dicitur quòd cyperus Indus b § cū croco § abradit pilos. *Electio*. Melior est ille qui est spissus, grauis, difficilis ad frangendum, aromaticus: cuius herba est breuis, & cuius c § acredo § est uehemens. *Operationes & proprietates*. In ipso est stipticitas parua, & exsiccat sine mordicatione: & aperit orificia uenarum, & extenuat uentositates: & adurit sanguinem, & ponitur in emplastris. *Decoratio*. Colorem efficit bonum: et facit bonum odorem oris, et Indus, sicut dicitur, abradit pilos. *Apostemata & † pustulæ*. Consolidat ea quæ sunt difficilis consolidationis, & d § fissa § & putrida, & corrosa cum oleo de grano e § alchadra. § *Instrumenta iuncturarum*. Valet ad dolorem in ilijs, & stringit dorsum, & neruos: & ipsius multitudo acquirit lepram. *Membra capitis*. Confert putredini narium, & oris, & † aphtis: et mollificationi gingiuæ, & augmentum efficit in seruatione. *Membra nutrimenti*. Calefacit stomachum & hepar. *Membra expulsionis*. Extrahit lapidem, & frangit ipsum, & confert distillationi urinæ, & debilitati uesicę ualde, et frigori eius uehementer, & similiter operatur in renibus, & confert frigori matricis ualde, & confert hæmorrhoidibus. *Febres*. Confert febribus antiquis.

b B. quādo masticatur efficit color eius sicut color croci. Alia litera. facit fluxum sanguinis narium &.
c B. acuitas.
† bothor.
d ——— B.
e B. viridi.
† alcola.

De a § *cupresso*. § *Cap.* 150.

a B. seru.

CUPRESSUS quid est? Nominatur in Syria arbor b § alheret § & Romanè cupressus. & in sapore eius sunt c § acredo & stipticitas pauca § & amaritudo plurima, et ponticitas eius est plus quam amaritudo, & eius acuitas est secundum quantitatem, qua eius uirtus in membris profundatur, et facit prouenire stipticitatem sine mordicatione, & diuersificatur à reliquis calefactiuis, quoniam non attrahit. *Natura*. Calida est in primo, sicca in secundo: quidam tamen existimauerunt, quòd est frigida ualde, & iudicauerūt quòd uirtus eius est composita: & caliditas eius est secundū quantitatem qua facit penetrare stipticitatem: et qua stipticitas eius profundatur, & prouenit in membris. *Operationes & proprietates*. Folia et nux eius sunt stiptica: et in ipsa est resolutio, et resoluit humiditates: et nux quidem eius fortior est omni re quàm folia ipsius: et in ipsa est uis faciendi adhærere, et abscindit sanguinem, ita quòd remouet putredinem. *Decoratio*. Quando decoquitur cum aceto et lupinis, et linitur super unguem, remouet eius uestigia: et eius folia delent † uitiliginem. *Vulnera & ulcera*. Folia eius recentia, et nux eius d † § § consolidant uulnera, quæ sunt in membris duris, quum fuerint recenter collecta, et conferunt formicæ, et erysipilæ, et propriè cum farina hordei. *Instrumenta iuncturarum*. Nux et folia ipsius bona sunt e § collo § cum ex eis fit ipsi emplastrum, et confortant neruos, et extenuant ramicem more emplastri superposita: et roborant mollificationem et stringūt eam.

b B. alarzi.
c B. acuitas parua.
† morpheam.
d † B. & rami eius.
e B. rupturæ.

cam. *Membra capitis*. Quando teritur nux cupressi multum cum ficubus, & ponitur licinium de eis in narem, sanat carnem additam: & decoctio eius cum aceto sedat dolorem dentium. *Membra anhelitus & pectoris*. Datur ad bibendū cum uino nux eius ad sputum sanguinis, & ad difficultatem anhelitus, & anhelitum dilatationis, & ad tussim antiquam: & similiter eius decoctio. *Membra expulsionis*. Bibuntur folia eius cum uino: & conferunt difficultati mingendi, & cursui superfluitatum ad uesicam: & conferunt etiam ulceribus, quæ sunt in intestinis. *Permutatio*. Loco eius ponitur medietas ponderis ipsius de cortice granati: & pondus ipsius de sarcocolla rubea.

ANNOTAT.

Cupressum in calidorum ordine reponit, quod & libro primo. sed contrarium, & Dioscor. lib. 1. & Paul. lib. septimo.

Cap. 85.

De a §cancro.§ Cap. 151.

a B. sarthā nheri, vel sarathan nheri.

CAncer fluuialis quid est? Notus est. *Operationes & proprietates*. Est difficilis digestionis & plurimi nutrimēti: & ipsum quidem rectificat decoctio cum mes, et extrahit res acutas infixas carni & spinas: sed marinus est subtilior. *Decoratio*. Cinis eius est bonus fissuris pedum ex frigore: & quod de eo adustum est, ponitur in medicamentis morpheæ & panni, et confert. *Apostemata & † pustulæ*. Cancer fluuialis resoluit apostema b §magnum§ quando ponitur super ea. *Membra anhelitus & pectoris*. Caro eius cōfert phthisi, et propriè cum lacte asinæ: & ius ipsius etiam. *Membra expulsionis*. Cinis eius est bonus fissuris ani. *Venena*. Confert morsui scorpionum, & rutelæ more emplastri superpositus, aut comestus: et cinis eius cum melle confert ad morsum canis rabiosi bibitus: & quandoque c §sumitur ex eo cum frumento§ ad morsum canis rabiosi, & est notum. Et scies modum curæ in capitulo de uenenis. Et existimauerunt etiam, quòd quando cum bedarungi approximat scorpioni, moritur scorpio.

† bothor.

b B. dorum.

c B. fit ex eo cū gentiana medicamen.

De a §cancro marino.§ Cap. 152.

a B. sarathan, seu sarthan khari.

CANCER marinus quid est? Quum dicitur cancer marinus, nolumus intelligere per hoc omnem cancrum maris, immò speciem cancri, qui propriè habet omnia membra dura, ut lapis. *Operationes & proprietates*. Quod de eo adustum est, subtilius est reliquis adustis. *Decoratio*. Quod de eo adustum est, abstergit dētes, & delet pannū et lentigines. *Vulnera & ulcera*. Quod de eo adustum est, desiccat ulcera, et confert scabiei. *Membra oculi*. Prohibet lachrymas, & resoluit cum sale ungulam, et fit ex eo collyrium, & fricatur cum eo scabies palpebrarum. *Febres*. Prohibet quartanam.

De a §chrysolachano.§ Cap. 153.

a B. sarmach.

CHRYSOLACHANUM quid est? Est atriplex qui plurimum inuenitur in Scemi. *Natura*. Frigidus et humidus est in primo, et apud quosdam temperatus.

De a §coturnicibus.§ Cap. 154.

a B. seman, uel semani.

COTURNICES quid sunt? Ex comestione carnis earū timetur tetanus & spasmus, non quia comedant elleborum tantum, immò quia in substantia earum est hæc uirtus: et existimo quòd nutrimētum earum ab elleboro est propter similitudinem complexionis.

De a §casia§ Cap. 155.

a B. salihacha

CASIA quid est? b §Dicitur quòd est cortex radicis mori alsceni. Et§ est specierum, plurium quarum una est rubea boni saporis & odoris. Et altera species eius est cuius sapor est sapor c § spicæ.§ Et est species nigra ad purpureitatem declinans, cuius odor est similis d §sandalo.§ Et est species altera nigra horribilis odoris subtilis corticis fissa. Et est altera spēs ad albedinē declinans, porrini odoris. Et est spēs nigra, subtilis cannæ, cōcaua. Et dixerūt quidā, qđ inuenit̄ simile casiæ qđ conuertitur ad cinnamomū. Et dixerunt alij, quòd inuenitur super arborem cinnamomi casia huiusmodi. Et quandoque est coniuncta ipsi cinnamomo: & casia existit in uirtute cinnamomi, sed est debilior. Et bona est illa, quæ consequitur cinnamomum. *Electio*. Melior est illa, quæ est rubei coloris e § pura § plana, longi ligni, grossæ cannæ, subtilis foraminis, solida f § grossa § boni odoris, quæ mordicat linguam, & stringit eam. Nigra uerò est mala, & quod de ea administratur est cortex ipsius. Et in ligno eius non est bonitas. *Natura*. Calida est, & sicca in g § secundo.§ *Operationes & proprietates*. Est resolutiua uentositatum grossarum: & in ipsa quidem sunt stipticitas, & resolutio cum h §acredine plurima, & subtiliatio multa, & incisio propter acredinem, quæ est in ipsa, adiuuat stiptica,§ & sua resolutione adiuuat solutiua: & ipsa cum eo, quod est in ipsa de resolutione, & stipticitate, & subtiliatione, confortat membra. *Apostemata & † pustulæ*. Resoluit apostemata calida & frigida in uisceribus. *Vulnera & ulcera*. Linitur cum melle super lactea. *Membra oculi*. Ponitur in medicinis oculi propter illud quod in ea est de stipticitate & resolutione. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert pectori. *Membra nutrimenti*. Sirupus eius confert hepati i §& uinum§ in quo casia infunditur, confert stomacho. *Membra expulsionis*. Prouocat utraque propriè in quocunque eorum amborum fuerit causa humoris grosi, & confert doloribus renum & uesicæ: & quando fit encatisma in decoctione eius, ualet dilatationi matricis, & eius lubrificationi: & similiter fumus eius, & sirupus eius, & uinum in quo ipsa infunditur, est bonum difficultati urinæ: & existimauerunt quidā, quòd ipsa facit abortum. *Venena*. Datur in potu ad uenenum tyriæ.

b ——— B.

c B. rutæ.

d B. Alia litera rosæ.

e B. clari.

f B. plena.

g B. tertio.

h B. pauca acuitate & subtilitate plurima, & in cisio, ꝑpter acuitatem suā, & ipsa cū stipticitate sua adiuuat stiptica.

† bothor.

i B. aut syrupus

De a § cydonio.§ Cap. 156.

a B. safargel.

CYDONIUM quid est? Quando abluitur cinis ramorum, & foliorū eius, est sicut tutia, & b §rob ipsius, remanet propter puritatem stipticitatis eius,§ & rob pomorum acescit propter illud quod in ipso est de humiditate aquea frigida. *Electio*. Assatum est c §melius§ & magis conferens, & eius quidem assatio fit quoniam concauatur, & deijciuntur grana eius, & ponitur in ipso mel, & linitur luto corpus eius, & ponitur in cinere. *Natura*. frigidum est in fine primi, siccum in principio secundi.

b B. Alia litera. rob eius est fortior quàm rob pomorum propter ueram eius stipticitatem.

c B. leuius.

cundi. *Operationes & proprietates*. Est stipticũ, confortatiuum fortiter, & flos eius etiam stipticus est, & similiter oleum eius, & dulce est minus stipticum: & semen eius est lenitiuum sine stipticitate: & prohibet ipsum cursum superfluitatum ad uiscera. *Decoratio*. Retinet sudorem, & confert oleum eius fissuræ frigoris. *Apostemata & † pustulæ*. Confert oleum eius formicæ. *Vulnera & ulcera*. Oleum eius est utile ulceribus [d] §scabiosis.§ *Instrumenta iuncturarum*. Multitudo comestionis eius generat dolorem neruorum. *Membra oculi*. Assatum ponitur super apostemata oculi calida. *Membra anhelitus & pectoris*. Eius succus confert dilatationi anhelitus, & asthmati: & prohibet sputum sanguinis: & semen eius cõfert asperitati gutturis, & lenit cãnam pulmonis, & mucillago eius etiam humectat [e] § ipsam cannam.§ *Membra nutrimenti*. Confert uomitui, & ebrietati, & sedat sitim: & confortat stomachum recipientem superfluitates sirupus eius, & ipsius infusio, & quod de ipso elixatum est: & ipso utuntur in secunda mensa super uinum, & prohibet ebrietatem: & fit ex eo sirupus confortans appetitum deiectum ualde, & [f] §mortuum, & § cõfortat stomachum: & prohibet uomitum phlegmaticũ. *Membra expulsionis*. Est prouocatiuum, & iam dictum est, quòd illud est per accidens, continens constrictionem eius, & illud quod cum melle elixatum est, est uehementius prouocatiuum: uerũ tamen quandoque soluit uentrem, & non cõstringit, & generat colicam, & dolorem uentris pungitiuum & confert dysenteriæ: & retinet fluxum menstruorum, & confert arsuræ urinę, quando distillatur succus eius, aut oleum ipsius in uirgam, & confert oleum eius renibus & uesicæ: & quando assumitur post cibum, soluit, adeo quòd quando plurimum ex eo sumitur, extrahit cibum ante digestionem, & clysterizatur decoctio eius ad eminentiam ani & matricis.

† bothor.
d B. asper s.
e B. siccitatem causæ.
f B. miua eius.

De [a] §croco hortulano.§ *Cap.* 157.

a B. hasfor.

CROCUS hortulanus. *Natura*. Est calidus in primo, siccus in secundo. *Operationes & proprietates*. In ipso est stipticitas æqualis cum maturatione. *Decoratio*. Mundificat pannum & morpheam. *Vulnera & ulcera*. Ponitur cũ aceto super impetiginem. *Membra capitis*. Ex croco hortulano siluestri quum fit linimentum cum melle, confert † aphtis puerorum.

† cola.

De [a] §calamentho.§ *Cap.* 158.

a B. fudenegi, seu faudenegi.

CALAMENTHUM quid est? Eius aliud ẽ fluuiale: & aliud montanum simile hyssopo in sapore: & similiter folia eius sunt ei similia. Et est alia species eius quæ nominatur [b] §alhauium.§ Et est quædam species eius quæ uocatur calamenthum hirci, & uirtus eius est sicut uirtus aliorũ [c] §acris:§ & uirtus sirupi ipsius est similis uirtuti sirupi alhahase: & calamẽthum quidem est substantiæ subtilis, & montanum fortius est fluuiali. *Operationes & proprietates*. Subtiliat fortiter sua acuitate, & amaritudine sui, & propriè siluestre: & propter illud est rubificatiuum, ulceratiuum: & quũ bibitur solum, prouocat sudorem: & calefacit uehementer per id quod extrahit ex profundo corporis: & incidit, & exsiccat, & calefacit ualde. *Decoratio*. Quando decoquitur, & propriè quod recens est cum uino: & fit ex eo emplastrum, remouet uestigia nigra à corpore: & [d] §occultationẽ, § quæ accidit sub oculo. *Vulnera & ulcera*. Montanum confert rasuræ intestinorum & rupturæ: & fit balneatio ex decoctione montani ad pruritum & scabiem. *Instrumenta iuncturarum*. Potus decoctionis eius confert contractioni lacertorũ in carnibus, & extremitatibus suis. Et quandoque fit ex eo emplastrum ad sciaticam, & adurit cutem, & permutat complexionem: [e] † § § & extrahit ex profundo: & quando comeditur & bibitur post ipsum aqua casei diebus continuis, cõfert elephantiæ, & uaricibus. Et illud quod nominatur fel alhauium quando bibitur, confert spasmo, & linitur ex eo podagra & confert: & suffumigatur cum eo: [f] † § §& confert potus calamẽthi lepræ non resolutione sua tantum: sed sua incisione & subtiliatione etiam. *Membra capitis*. Succus eius interficit uermes in aure: & in ipso est uirtus faciendi soda. Et montanum quidem confert ulceribus oris: & [g] § extrahit§ superfluitates ex utrisque naribus: & illud qđ est adustum de alhauium, stringit gingiuas. *Membra anhelitus & pectoris*. Eius decoctio confert dilatationi anhelitus, & est fortis in extractione humorum grossorum uiscosorũ ex pectore propriè quum comeditur cum ficubus, & confert dolori laterum. Et montanum quidem est fortius illo: & alhauium facit illud totum. super alhauium uerò roratur acetum, & sumitur [h] § acetosum §: ex eo quod est uicini temporis cum acetositate: & odorat ipsum syncopizatus, & sanatur, & calamẽthum hirci cõfert tremori cordis. *Membra nutrimenti*. Confert paucitati appetitus, & debilitati stomachi: & propriè siluestre singultui: & cõfert patientibus icteritiam cum abstersione, & apertione sua, & subtiliatione suam melancholicam & cholericam: & similiter decoctio eius: & quãdoque fit balneatio ex decoctione montani ad illud, & separatur icteritia: confert hydropisi quando comeditur cum ficubus: & in montano quidẽ est uirtus faciendi appetitum cibi: & [i] §succus § eius est conferens hydropisi etiam, & alhauium sedat nauseam: & fit ex eo emplastrum cum cerato super splenem, & extenuat eum, & similiter calamentum hirci: & est uehementer conferens tremori cordis stomatico, & conturbationi, & nauseæ. *Membra expulsionis*. Eius decoctio prouocat urinam, & confert dolori pungitiuo uentris, & cholericæ passioni: & quando teritur cum dispositione sua, aut decoquitur, & bibitur cũ melle, interficit fœtum, & prouocat menstrua, & quãdoque facit uomere phlegma: & dixerunt quidã [k] §montanum§ abscindit coitum, & propriè siluestre, & prohibet pollutionem. Et siluestre quidẽ soluit uentrem sufficienter, & confert matrici, & interficit uermes præcipuè siluestre. Et montanũ solutione educit choleram nigram: & fit quod de eo sumitur in potu. xx. kirat cum iuleb: & illud quãdoque operatur species calamenthi syluestris. & omnia illa confortantur quando permiscẽtur cum aceto, & rob pauco: & rectius quidem est, ut teratur & spargatur super acetum commistum cum aqua & sale, & bibatur: & illud quod nominatur alhauium extrahit superfluitates melancholicas

b B. haalgiun.
c B. acuta.
d B. nigredinẽ
e † B. membri.
f † B. Alia litera. apostemata & bothor.
g B. facit descẽdere.
h B. præparatũ cum aceto seu conditum cum aceto.
i B. elixatura.
k B. domesticũ seu ortense.

licas ex uia urinæ: & calamēthum siluestre quandoque operatur omnia illa. *Febres*. Bibitur decoctio eius, & confert rigori, & similiter inūctio ex oleo in quo ipsum est decoctum. *Venena*. Quando bibitur, aut ex eo fit emplastrum, confert puncturæ uermium uenenosorum, & approximat liniri ex eo in illo operi cauterij: & quando præmittitur, & bibitur cum uino, expellit uenena mortalia. Et suffumigatio ex folijs eius fugat uermes uenenosos: & quando sternitur etiam. Et siluestre est bonum puncturæ scorpionis. Et montanum quando bibitur [l] § succus § eius cum decocto, confert morsui luporum.

l B. decoctio uel elixatura.

De [a] § Cardamomo. § Cap. 159.

a B. chachulæ.

CARDAMOMUM quid est? Aliud est magnū, sicut cicer nigrum: quod quum frāgitur, interius habet granum album mordicans linguam, sicut cubebe, in quo est aromaticitas, & aliud est paruum sicut lens, aromaticum etiam. *Natura*. Calidum est & siccum in tertio. *Operationes & proprietates*. In ipso cum calefactione est stipticitas, & propriè in illo quod habet [b] § caput, & propriè in capite ipso. § *Membra nutrimenti*. Cōfert uomitui, & nauseæ cum [c] § aqua masticis & utriusque granati. §

b B. achma, & pprie i achma ipso.
c B. mastice, & aqua vtriusque granatorum.

De [a] § Cordumeni. § Cap. 160.

a B. cardumeni vel cardamana.

CORDUMENI. *Natura*. Calidum est & siccū in tertio. *Operationes & proprietates*. Est ex rubificantibus: & in ipso est uirtus liquefactiua: & proprietas eius est confortare membra intrinseca. *Vulnera et ulcera*. Confert scabiei, & impetigini linitum cum aceto. *Instrumenta iuncturarum*. Confert ægritudinibus neruorum, & dolori anchæ ex phlegmate, & confert paralysi, & contusioni lacertorum. *Membra capitis*. Confert epilepsiæ bibitum in aqua. *Membra anhelitus & pectoris*. Cordumeni est mundificatiuum pectoris, sedatiuum tussis. *Membra expulsionis*. Confert dolori pungitiuo uentris, & uermibus, & ascaridibus: & cum uino dolori renum, & difficultati urinæ. Et datur in potu de eo drakimet unum cum cortice radicis lauri ad lapidem: & eius fumus interficit fœtum. *Venena*. Confert mordicationi scorpionis, & reliquis puncturis. *Permutatio*. Loco eius ponitur harmel & squinanthum.

De [a] § calamo aromatico. § Cap. 161.

a B. cassab aldarira.

CALAMUS aromaticus. *Electio*. Melior est ille qui ē hyacinthini coloris, propinquos habēs nodos, qui in plurima frangitur frusta [b] † § § & cuius canna est plena re simili telę araneæ, & in masticatione eius est acuitas: & eius contritum est boni odoris: & est declinans ad citrinitatem & albedinem. *Natura*. Calidus est et siccus usque ad secundum. *Operationes & proprietates*. Est subtiliatiuus, et in ipso est stipticitas pauca cum [c] § acredine § et in substantia eius sunt terreitas, et aereitas, & est bonæ commistionis ad æqualitatē ptinēs, sed eius exsiccatio ē maior, et ī ipso est substātia subtilis sicut in reliquis speciebus, quę sunt ut piper, et cinnamomū. *Decoratio*. Confert [d] § occultationi § sanguinis mortui. *Apostemata & † pustulæ*. Resoluit apostemata. *Instrumenta iuncturarum*. Confert contritioni lacertorum. *Membra oculi*. Abstergit uisum. *Membra anhelitus & pectoris*. Fit cum eo euaporatio in traiectorio in gutture: et cōfert tussi solus, aut cum gumma albotim. *Membra nutrimenti*. Confert apostemati hepatis, et stomachi cum melle, et semine apij, et est ualens ad [e] § timorem. § *Membra expulsionis*. Prouocat ambo: et ipse cum semine apij confert renibus, et distillationi urinæ, et confert eius decoctio dolori matricis bibita, et sedendo in ea: et bibitur cum melle, et semine apij ad apostemata matricis.

b † B. vilosa.
c B. acuitate.
d B. nigredini.
† bothor.
e B. haben. idest conferēs hydropisi.

De [a] § centaurea. § Cap. 162.

a B. canthuriū.

CENTAUREA quid est? Duarum est specierū scilicet maior, et minor, quæ nascuntur in fine ueris, et folia sunt sicut [b] § alethil. § et grossa [c] § duas habet species § albam et citrinam, in quorum capitibus est uiriditas: et planta eius est magna sicut [d] § almekenesati § et ipsius potio ad febricitantes est usque ad ℥. ij. herba uerò eius quæ est parua, est similis [e] § alhausegi montano, et est farecō, § et eius folia sunt sicut folia rute: et assumitur quādoque succus ex ea quæ est uiridis: et quandoque ex ea quæ est sicca, decoquitur enim in aqua donec aqua eius uirtutem assumat: deinde aqua illa [f] § rectificatur. § *Natura*. Calida est et sicca in tertio. *Operationes & proprietates*. In ipsa sunt abstersio et stipticitas, et [g] § acredo § et parum dulcedinis, et exsiccatio: et est sine mordicatione: et dicitur quòd si coquatur cum carne incisa, coniungit eam. *Vulnera & ulcera*. Quæ recens est, mūdificat uulnera et sigillat ulcera antiqua: et quæ sicca est, ponitur in emplastris: et consolidat fistulas, et ulcera profunda, et uulnera mala: et quando replentur fistulæ de centaurea, et ligatur, rectificatur earum dispositio. *Instrumenta iuncturarum*. Confert attritioni in lacertis et saniei in eis, et minor propriè. Et quandoque confert clystere factum ex ea sciaticæ, & doloribus neruorum, & contusioni eorum: sed minor est magis iuuatiua ad omnia illa. Quum ergo illa soluit solutione [h] § educit aliquid sanguinis subito § et quandoque fit clystere ex cinere eius cum aqua ad illud. *Membra anhelitus & pectoris*. Prohibet sputū sanguinis propter suam stipticitatem: et cōfert quæ grossa est, et quæ minuta, difficultati anhelitus; et datur in potu de ea pondus. ℥. ij. cum uino in pleuresi frigida, et sputo sanguinis. *Membra nutrimenti*. Confert oppilationi hepatis, et duritiei splenis. *Membra expulsionis*. Prouocat mēstrua, et extrahit fœtum, et interficit uermes, et prouocat urinam, et datur in potu de ea pondus. ℥. ij. ad dolorem uentris pungitiuum: et dolorem matricis, et confert colicæ. Et minoris quidem decoctio quandoque soluendo educit cum phlegmate et crudo humore choleram: et potus duarū specierum eius quando superfluit, educit sanguinem solutione, et proprie minoris.

b B. alathol.
c B. duos habet stipites.
d B. almekeneso.
e B. calamētho montano & ypericon.
f B. inspissatur.
g B. acuitas.
h B. quæ educit aliquid sanguinis completur iuuamentū eius

De [a] § cartamo. § Cap. 163.

a B. charthom.

CARTAMUS quid est? Alius est domesticus: et alius siluestris. *Natura*. Qui siluestris est calidus, est in secundo, siccus in tertio: et notus est calidus in primo, siccus in secundo. *Operationes & proprietates*. Oleum eius est propinquum oleo urticæ: ueruntamen est debilius: et est ex eis quæ

caseant

b † B. & sequestrat aquositatē eius. Et quidam existimauerunt, ꝙ dissoluit lac coagulatum, & coagulat lac.

caseant lac[b] † § § currens, et nutrimentum eius est multæ paruitatis. *Membra anhelitus & pectoris*. Mundificat pectus & clarificat uocem. *Membra nutrimenti*. Est malus stomacho, & ipse caseat lac in stomacho. *Membra expulsionis*. Confert colicæ, et solutione educit phlegma adustum, quando miscetur cum ficubus, aut melle, & confert coitui. Et oleum eius qui domesticus est, soluit uentrem: et quādoque fit solutio per ipsum si ponatur medulla granorum eius in iure: aut fiant ex eo, & ex amigdalis & melle pilulæ: & sit quod de eis in potu sumitur, pondus aur. iiij. & quando sumuntur de medulla eius, et costo, et amigdalis amaris tres anulusat, & anisi & nitri cuiusque eorum aureus cum ficubus siccis, & melle, et recipitur de eo nux, aut nuces duæ soluendo, educit aquositatem, & quandoque fit ex eo [c] § natif § ad illud: & eius confectio est ut sumatur & permisceatur cū amigdalis excorticatis, & aniso, & melle decocto[d] § natifen § & sumatur de eo [e] § sparsim § & quandoque bibuntur de medulla eius recente. ℥. xx. infusæ in lib. aquæ cum. ℥. penidiarum albarum tritarum, & solutione educit phlegma. *Venena*. Conferunt folia siluestris, aut fructus eius, aut amborū commistio quando in potu tribuuntur cum uino ad puncturam scorpionis. Quidam autem homines dixerunt, quòd si morsus tenuerit in ore suo folia siluestris, & fructus eius; non sentiet dolorem, & quando ea à se proiecerit, redibit dolor.

c B. nathaf.

d B. & fiat nathaf.

e B. Alia litera. super cenam.

De [a] § *chitran.* § Cap. 164.

a B. chathran, seu chitran.

CHITRAN (*idest, cedrus*) quid est? Est arbor quæ nominatur alscerbin, & uirtus fumi eius est sicut uirtus fumi picis, & fit ex eo oleum, cuius separatio est cum lana sicut separatur ex pice. *Natura*. Est calida & sicca in quarto. *Operationes & proprietates*. Conseruat corpus mortuum, & rubificat, & cauterizat. *Decoratio*. Confert lendinibus & pediculis: & interficit utrunque adeo quòd etiam in animalibus. *Vulnera & ulcera*. Fortem efficit carnem laxam, & confert scabiei[b] § usque ad scabiem animalium, & propriè eius oleum habentibus quatuor § et canibus, et camelis. *Instrumenta iuncturarum*. Confert contusioni lacertorum, & aggregationi puris et sanguinis in eis: & est medicamen elephantiæ, & uaricibus deglutitum et linitum. *Membra capitis*. Est res maxima in sedando soda frigidam linitum capiti. Et distillatur in aurem, et interficit uermes auris. Et distillatur cum aqua hyssopi in eam ad tinnitum et sonitum: et distillatur de ipso cum aqua hyssopi in dentem dolorosum, et sedat dolorem eius, & confert dentibus corrosis. *Membra oculi*. Acuit uisum, et abstergit uestigia ulcerum in oculo. *Membra anhelitus & pectoris*. Linitur super guttur ad ambas amigdalas et dolores earum, et confert deglutire ex eo. ℨ. j. s. ulceribus pulmonis et sanat ea: et confert tussi antiquæ. *Membra nutrimenti*. Fructus arboris eius est stomacho malus. *Membra expulsionis*. Interficit uermes in uisceribus, et propriè clysteri facto cum eo, et interficit uermes omnes, et prouocat menstrua, et interficit fœtum, et corrumpit sperma: et quando linitur ex eo uirga ante coitum, prohibet impregnationem. Et fructus eius, quæ nominatur scerbin, est malus stomacho, & confert distillationi urinæ. *Venena*. Fit ex eo emplastrum super morsum serpentis habentis cornua: et datur cum uino ad potum leporis marini, et soluitur in adipe cerui, et leniuntur ex eo membra, et non approximant eis uenenosi uermes.

b B. ita ꝙ etiā scabiei animalium, & propriè eius oleum quadrupedibus.

De [a] § *costo*. § Cap. 165.

a B. chast.

COSTUS quid est? Eius species sunt tres. una 10 carum est Arabicus, & ē albus, leuis, aromaticus. Et secūda est Indus qui est magis leuis.[b] § Et iste amarus est species grauis odoris qui nominatur gariophyllatus. § Et istarum specierum minor est illa cuius odor est odor [c] § pini, § & est ad nigredinem tendens. Et qui de istis speciebus est Romanus est similis [d] § alseunir, § & habet odorem [e] § latum. § bonus autem costus quandoque falsificatur cum radicibus enulæ duris: & propter illud non mordicat linguam, neque habet odorem for 20 tem. *Electio*. Melior est ille, qui est albus, recēs, plenus, non corrosus; neque fœtidi odoris, mordicans & linguam ledēs: deinde Indus, niger, leuis, & niger [f] § ascemius. § & melior est marinus subtiles habens cortices. *Natura*. Est calidus in tertio, siccus in secundo. *Operationes & proprietates*. In ipso est qualitas amara, & [g] § acris ualde § & caliditas, & [h] § acredo § adeo, quòd ipse ulcerat, & confert omni membro quod indiget calefactione: & ut ex eo extrahatur humor ex profun 30 do. *Decoratio*. Abstergit pannum cutis linitus cum aqua & melle. *Vulnera & ulcera*. In ipso est ulceratio, & ille qui est amarus, exsiccat ulcera humida. *Instrumenta iuncturarum*. Confert mollificationi neruorum, & contritioni lacertorum: & est bonus sciaticæ superpositus ut emplastrum. *Membra capitis*. Confert lethargiæ. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert doloribus pectoris. *Membra expulsionis*. Prouocat menstrua bibitus, & suffumigatus in traiectorio, & interficit fœ 40 tum, & prouocat urinam: & extrahit ascarides, & uermes: & dat uires ad coitum: & ipse supponitur ad dolores matricis, & confert dolori matricis frigido bibitus: & sedēdo in decoctione eius: & mouet naturam quando bibitur cum uino: & ipse non dat uires ad coitum, nisi propter humiditatem superfluam inflatiuam, quæ est in ipso. *Febres*. Confert rigori linitus cum oleo. *Venena*. Confert morsibus omnibus, scilicet morsui uiperę, & alijs quādo bibitur cum uino, aut absinthio. 50 *Permutatio*. Loco eius ponitur pyretri medietas ponderis ipsius.

b B. Et tertia species est amara grauis odoris quæ nominatur gariophylata§.

c B. aloes.

d B. alsemsar. i. busso, seu buxo.

e B. vehemētē.

f B. alseemius.

g B. valde acuta.

h B. acuitas ei[9] est multa.

De [a] § *crocoma.* § Cap. 166.

a B. chorchumhama. uel chorchumani.

CROCOMA quid est? Dicitur ꝙ est fœx olei de croco. *Electio*. Melior crocoma est illa, quæ est boni odoris, pōderosa, nigra, in qua non sunt ligna: & quando soluitur, tingit aquam colore croci: & quādo masticatur tingit dentes tinctura uehementi remanente. *Operationes & proprie* 60 *tates*. Est calefactiua, maturatiua. *Membra oculi*. Virtus eius est abstersiua oculi [b] § & oleum eius confert tenebrositati eius. *Membra expulsionis*. Prouocat urinam.

b B. remouēs tenebrositatē ei[9].

De [a] § *cambil.* § Cap. 167.

a B. chanbil.

CAMBIL quid est? Semen est arenosum quod cooperit

b B. alures.

cooperit rubedo, quæ est minor rubedine [b] §lapidis in felle bouis reperti. § *Natura.* Calidum & siccum est in tertio. *Operationes & proprietates.* Filius Mesaugue inquit, in ipso est stipticitas uehemens. *Membra expulsionis.* Interficit uermes, & ascarides, & expellit eos.

a B. chlimia aldheb.

De [a] §*climia auri.* § *Cap.* 168.

b B. alhăcudi. i. conglobata in modum racemi.

Climia (*idest, cadmia*) auri. *Electio.* Melior est illa, quæ aurea est [b] §ut cincinus glaciei§ cineritij coloris, recens, & laminosa grosior. *Natura.* Est æqualis, ad siccitatem declinans in tertio. *Operationes & proprietates.* Ipsa & quod ablutum est de ea, sunt subtiliora climia argenti: & in ipsa sunt exsiccatio & abstersio. *Vulnera & ulcera.* Implet uulnera, & mundificat sordities eorũ, & corrodit carnes eorum additas: & incarnat uulnera fraudulenta. *Membra oculi.* Confert albugini oculi, & initio aquæ, & confortat oculum.

a B. chlimia alfada.

De [a] § *climia argenti.* § *Cap.* 169.

Climia (*idest, cadmia*) argenti quid est? Quandoque assumitur climia ex auro & argento: & quandoque assumitur ex ære, & ex marchasita: & est fœx, quæ eleuatur super locum in quo funditur, aut fumus: & illud quod submergitur est laminosum. *Natura.* Est proxima climiæ auri: sed est frigidior. *Operationes & proprietates.* In ipsa sunt exsiccatio, & abstersio cum æqualitate, absque mordicatione, & propriè quod ablutum est de ea: & est cõuenientior in emplastris, & eius exsiccatio & abstersio in corporibus temperatis [b] §sunt minus, quàm§ in duras habentibus carnes. *Vulnera & ulcera.* Confert uulneribus & ulceribus difficilibus, & humidis, pulueriżata in emplastris.

b B. non.

a B. calcant, seu calcand.

De [a] § *calcantho.* § *Cap* 170.

Calcanthum. *Natura.* Calidum est & siccum ad quartum. *Operationes & proprietates.* Est exsiccatiuum, induratiuum, inspissatiuũ corporis, & in ipso sunt constrictio & adustio. *Vulnera & ulcera.* Confert fistulis nasi. *Membra capitis.* Prohibet fluxum sanguinis narium: & quãdo de eo distillatur una stilla dissoluto in aqua in nares, mundificat caput, & [b] § radix eius § est de summa medicinarum mundificantium aurẽ, conferens doloribus eius frigidis, & interficit uermes. *Membra expulsionis.* Datur in potu. ʒ. de eo cum melle ad uermes, & ascarides. *Venena.* Expellit nocumentum fungorum.

b B. ipsum.

a B. cholchosar

De [a] §*colcotar.* § *Cap.* 171.

Colcotar (*idest, chalcitis*) quid est? Inquit Galenus alcalcadis quandoque conuertitur, & fit colcotar. *Natura.* Est calidum & siccum in tertio. *Operationes & proprietates.* In ipso sunt adustio uehemens, & constrictio cursuum sanguineorum, & exsiccatio: & adustum est plurimæ exsiccationis, & minoris mordicationis: & in ipso est cum stipticitate plurima, caliditas plurima. *Apostemata & † pustulæ.* Confert formicæ, & erysipilæ, quando linitur cum aqua coriandri: & pulueriżatur super fraudulentum, & ambulatiuum: & adurit carnem additam, & facit euenire escaram. *Membra capitis.* Confert fluxui sanguinis nariũ,

† bothor.

& apostematibus gingiuæ. *Membra anhelitus et pectoris.* [b] § Confert apostemati gauonis. § *Membra oculi.* Ponitur in † collyrijs ad abstergendum, & subtiliandum grossitudinem palpebrarum. *Membra expulsionis.* Prohibet fluxum [c] † § matricis. §

b B. cõfert apostematibus amigdalarum.
† alcofol.
c † B. Alia litera. sanguinis ex matrice.

a B. chanaberi.

De [a] §*canebiri.* § *Cap.* 172.

Canebiri. *Natura.* Est calidum in primo. *Operationes & proprietates.* Est subtile, abstersiuum, incisiuum. Inquit Paulus. generat melancholiam, & propriè [b] §illud quod coquitur§ cum sale. *Decoratio.* Abstergit panum & morpheã: & secundum ueritatem est res magis iuuatiua ad [c] § sorditiem. § comestum enim & superpositum ut emplastrum remouet ipsum in diebus paucis, & hoc sciunt Arabes. *Vulnera & ulcera.* Quando ex folijs eius fit emplastrum, cõfert ulceribus fraudulentis in mammilla. *Membra capitis.* Quũ ex eius radice fit caputpurgium, confert humiditatibus grossis in cerebro. *Membra anhelitus & pectoris.* Aperit oppilationes pulmonis, & mundificat ipsum. *Membra nutrimenti.* Aperit oppilationes hepatis & splenis. *Membra expulsionis.* Aqua eius soluit uentrem: & est emplastrum ad hæmorrhoidas: & remouet dolorem uentris pungitiuum, & resoluit duritiem matricis: & extrahit chymos grossos malos: et aperit oppilationes hepatis, & splenis. *Venena.* Alcanebiri est emplastrum conueniens uermibus uenenosis oĩbus.

b B. quod est compressum.
c B. albaras.

a B. chasus.

De [a] § *cuso.* § *Cap.* 173.

† Cusus quid est? Eius species sunt tres, nigra, alba, & rubea: & omnes sunt [b] § acres§ & stipticæ. vna quidem specierum eius est quoddam quod nominatur laudanum. Et cusus quidem in radice est laudanum: aut aliud, ambo enim sunt propinquarum dispositionum. *Natura.* Natura eius ad caliditatem declinat, & fortasse in quibusdam generibus eius est frigus, sed laudanum ipsum est calidum in fine [c] §tertij. § *Operationes & proprietates.* Est nociuus neruis: & in ipso est stipticitas: & propriè in folijs eius: & in floribus ipsius est constrictio. Ille uerò, qui ex tota eius summa nominatur laudanum, est calefactiuus, aperitiuus orificiorum uenarum, & lenificatiuus. *Decoratio.* Lachryma eius est interficiens pediculos [d] §abstersiua. § Laudanum autem cum uino [e] § & oxymelle abstergit uestigia ulcerum§ & asperitatem eorum: & quando miscetur cum uino, & myrrha, & oleo de myrto prohibet casum capillorum: ueruntamen non peruenit ad hoc ut conferat eis quæ sunt sicut alopecia, quoniam eius resolutio est pauca. *Vulnera & ulcera.* Decoctio eius cum uino confert plurimum ulceribus: & fit ex eo emplastrum, & [f] §confert ambulationi fraudulentæ: § & fit ex eo ceratum ad adustionem ignis. *Instrumenta iuncturarum.* Nocet neruis. *Membra capitis.* Quando administratur succus [g] † § § cum oleo irino, et melle, et nitro; soluit soda antiquam. Et quando accipitur succus [h] † § § eius qui niger est, & calefit in cortice granati, et distillatur in aurẽ diuersam parti dentis dolorosi, confert. Et caputpurgium factum ex aqua eius est bonum ad purgandum caput: et sanat cursum antiquum [i] § ad aurem, § et exsiccat

† Kίσος.
b B. acutæ.
c B. secundi.
d B. abradit pilos.
e B. aut hydromelle linitũ sup vestigia vlcerũ rectificat ea. Alia litera. & oxymelle linitũ sup vestigia vlcerum rectificat ea.
f B. & prohibet ambulationes fraudulentas.
g † B. in caputpurgio.
h † B. capitum.
i B. ex naso.

exsiccat ulcera eius. *Membra nutrimenti.* Quando ex recenti fit emplastrum spleni cũ aceto, confert. *Membra expulsionis.* Quando[k] § bibuntur tres anulusat§ de flore albi cum uino, confert dysenteriæ: & bibat in die bis: & quando fit ex eo quod recens est emplastrum, et ex capitibus eius; prouocat menstrua. Et quando fit ex eo suffumigatio post purgationem menstruorum, prohibet impregnationem. Et ille qui[l] § paruus § est, quum supponitur ex parte capitis eius, prouocat menstrua, et extrahit fœtum. Et ex laudano quidẽ fit suffumigatio ad secundinam: & ut abortum faciat: et flos eius stringit naturam. *Venena.* Quãdo bibitur radix eius cum aceto & uino, confert morsui rutelæ.

De[a] § *cannabe.* § *Cap.* 174.

CANNABIS. *Operationes & proprietates.* Semen eius fugat uentositates, & exsiccat: & est difficilis digestionis, & mali humoris, et fortis calefactionis: & quod frixum est, est minoris nocumenti: sed sirupus acetosus de zuccaro expellit eius nocumentum. *Apostemata &* † *pustulæ.* Ex decoctione radicis eius qui est siluestris, fit emplastrum apostematibus calidis & erysipilæ. *Membra capitis.* Conferunt succus eius, & oleum ipsius dolori auris. Et lauatur cum succo foliorum eius caput, & confert furfuribus. Et semen eius facit soda propter uehemẽtiam calefactionis, et uaporationem ipsius. *Membra nutrimenti.* Grana eius sunt difficilis digestionis, & sunt mala stomacho. *Membra expulsionis.* Ex corticibus eius quãdo plurimum sumitur, ipse intersecat sperma.

De[a] § *cimolea.* § *Cap.* 175.

CIMOLEA quid est? Est laminosa sicut marmor alba, splendida, bona, in sapore suo est camphoreitas. Et de ipsa est quædam quæ splendorẽ non habet: omnis uelociter est frangibilis. *Vulnera & ulcera.* Confert adustioni ignis propriè cum aqua & aceto: & quod est ex ea adustum, & lotũ, cõfert ulceribus difficilibus ad incarnandũ.

De[a] § *culcasia* § *idest, brassica marina.* *Cap.* 176.

CVLCASIA quid est? Est planta in qua est assimilatio de alusnem. *Natura.* Calida est & sicca in primo. *Operationes & proprietates.* In ipsa est salsedo cum stipticitate: & partes eius nõ sunt similes, et est cum inflatione pauca. *Membra anhelitus & pectoris.* Fit ex ea gargarismus cum lacte, & sale ipsius[b] § & in Aegypto decoquitur cũ ea caro, & frigitur cum oleo, et est cibus illic. § *Membra nutrimenti.* Solutione educit aquam citrinam & propriè semen eius, & succus ipsius, & minoretur ex ea ut non debilitet. *Membra expulsionis.* Prouocat urinam, & generat sperma, & expellit choleram, et aquositatem cum facilitate: et potus ipsius fit ab una tertia libræ unius usque ad duas tertias libræ.

De[a] § *charta.* § *Cap.* 177.

CHARTAS (*idest, papyrus.*) *Natura.* Calida est in primo, sicca in secundo. *Operationes & proprietates.* Prohibet quod adustum est de ea fluxum sanguinis. [b] § *Apostemata &* † *pustulæ.* Quod de ea adustum est, prohibet † tineam. *Membra capitis.* Quod de ea adustum est, prohibet fluxum sanguinis narium.

k B. quantum tres digiti capiunt.
l B. recens.
a B. canab.
† bothor.
a B. chimulia.
a B. chachali, seu chachal.
b B. & est ei cõmeniens.
a B. chartas.
b B. Vulnera & ulcera.
† bothor.

De[a] § *cataf.* § *Cap.* 178.

CATAF (*idest atriplex*) quid est? Est illud quod dicitur chrysolocanna. *Natura.* Est[b] § calida § ad secundum, humida in ipso. *Operationes & proprietates.* In semine eius est uirtus lenitiua habentium choleram.

De[a] § *cucurbita.* § *Cap.* 179.

CVCVRBITA. *Natura.* Est frigida & humida in secundo. *Operationes & proprietates.* Illa quę est elixata, nutrit aliquantulum: et est uelocis descensionis[b] § si non corrũpitur ante digestionẽ propter causam aliquã, et non generatur ex ea humor malus: aut si corrũpitur ĩ stomacho, & miscetur ei humor malus, est tardæ cõsistentiæ § sicut reliqui fructus: & humor qui ex ea gñatur, est insipidus, nisi dominetur ei aliquid quod sibi sit commistum. nam si cum cydonijs commiscetur, humor eius est laudabilis cholericis: & similiter si aquæ acrestæ, & aquæ granati: uerum nocumentum quod ipsa affert, colon duplicatur: & de proprietate quidem eius est, quòd generatur ex ea nutrimentum homogeneum ei quod ei associatur. Nam si comedatur cum sinapi, generatur ex ea humor malus acris: aut cum sale generatur ex ea humor salsus: aut cum stipticis generatur ex ea humor stipticus: & est omnino nocitiua quibus dominatur melancholia, & phlegma: & bona cholericis: & illa quidem quæ est[c] § Romana § non ingreditur in medicinis, neque aliquid imprimit in frigidationis, neque calefactionis: sed quandoque administratur propter delectationem. *Membra capitis.* Succus eius sedat dolorem auris calidũ: & propriè cum oleo ros. & confert apostematibus cerebri, & † phrenesi: & est conferens dolori gutturis. *Membra anhelitus & pectoris.* † Succus cucurbitæ confert tussi & dolori pectoris factis ex caliditate. *Membra nutrimenti.* Eius decoctio confert superfluitatibus calidis in stomacho remouet eas: & similiter uinum effusum in uacuitatem eius, deinde administratum: & fit ex succo eius caputpurgium ad dolorem dentium ualde, & abscindit sitim: & est ex eis, quæ generant[d] § ægritudinem stomachi ualde, ita ut stomachis puerorum, & adolescentium: § & non est medicamen nocumenti stomachi, nisi uomitus: & nocumentum quod affert colon, maximum est. *Membra expulsionis.* Quando eius aqua coquitur cũ melle, & ponitur in ipsa nitrum, lenit uentrem: & similiter quando sepelitur in prunis & decoquitur sicut est, & bibitur eius aqua cum zuccaro, ipsa uehementer nocet intestinis, & colon propriè. *Febres.* Confert febribus cholericis.

De[a] § *cucumere.* § *Cap.* 180.

CVCVMER quid est? § [b] Semen eius est melius semine[c] § citruli, § & ille qui est melior, & subtilior, est maturus. *Natura.* Frigidus est & humidus ad secundum. *Operationes & proprietates.* Sedat caliditatem & choleram, sed eius chymus ẽ malus, præparatus ad putrefactionem: & excitans putrefactionem, & febres prauas. batheca uerò ẽ uelocioris

† sahafat.
a B. cataf.
b B. frigida.
a B. charha.
b B. Et si non corrumpit, non generat humor malus: & corrũpitur in stomacho, propter illud quod ei miscetur de humore malo, aut pp tarditatẽ morę, seu propter longam moram.
c B. condita.
† sirsen.
† Sauich.
d B. humectationem stomachi, ita ut hoc faciat in stomachis puerorum.
a B. chetha.
b B. cheta. Electio.
c B. chaiar.

uelocioris corruptionis quàm ipse: & in eo quidē qui maturus est, est abstersio: & semē eius est melius semine [d] ‹citruli. Citrulus uerò longioris est digestionis› & discurrit in uenis crudus, & generat febres chronicas: cuius quidem nocumentum expellit ammi à uehementia inflationis stomachi. *Apostemata & † pustulæ*. Ponuntur folia eius cum melle super scere phlegmaticum & confert ei. *Membra capitis*. Quando habentes syncopim calidam ipsum odorant, reuiuiscunt. *Membra nutrimenti*. Quando administratur sedat sitim, & est bonus stomacho: ueruntamen ipse raro digeritur bene: & quando bibūtur de radice eius duo anulusat cum hydromelle, facit uomere humorem subtilem. *Membra expulsionis*. In ipso sunt prouocatio & lenificatio: & confert doloribus testiculorum, & est conueniens uesicę: sed est minor batheca in prouocatione. *Venena*. Folia eius conferunt morsui canis rabiosi.

d B. chaiar. chaiar verò est longinquior à digestione, quàm ipse.

† bothor.

De [a] ‹cucumere asinino.› Cap. 181.

CUCUMER asininus quid est? [b] ‹Est arbor, cuius colligitur succus hoc modo.› Accipitur eius fructus in fine ęstatis postquàm est citrinus, & suspēditur in panno ut currat eius aqua, & coletur: & exsiccatur in scutella super cinerem, & ponitur super tabulam in umbra. *Electio*. Bonus est ille, qui est citrinus, rectus sicut cucumer, ueræ amaritudinis. Et bonus succus est ille, qui est albus planus [c] † ‹ › qui est similis cepæ [d] † ‹ › & super quem iam præterijt annus. *Natura*. Est calidus & siccus in tertio. *Operationes & proprietates*. Est subtilis, resolutiuus, & radix & folia eius, & fructus ipsius abstergunt, & resoluūt & exsiccant: cortex eius magis: & uirtus succi radicis, & fructus ipsius est una. *Decoratio*. Succus eius, aut succus radicis, & foliorum ipsius, confert icteritiæ. Et pulueriʒatio eius quod de ipso siccum est, delet uestigia in consolidationibus nigra, & mundificat sorditiem faciei. *Apostemata & † pustulæ*. Quum fit ex radice ipsius emplastrū cum farina hordei, resoluit omne apostema phlegmaticum antiquum, & est disruptiuum exiturarum propriè cum gumma albotin, & propriè succus eius. *Vulnera & ulcera*. Quando pulueriʒatur quod de eo siccum est, super scabiem & impetiginem, confert eis. *Instrumenta iuncturarum*. Confert doloribus iuncturarum, & eius decoctio clysterizata confert sciaticæ: & fit ex eo emplastrum cum aceto super podagram. *Membra capitis*. Succus eius resoluit hemicraneam grossam caputpurgio facto ex eo cum lacte. Et si linianltur cum eo nares cum lacte, euacuabit superfluitates plurimas. Et confert galeatæ passioni, & soda antiquæ. Et succus quidem foliorum eius est debilior. Quumq; distillatur succus in aurem, sedat eius dolorem. *Membra anhelitus & pectoris*. Solutio cum succo eius facta uehementis est iuuamenti ei qui anhelitus malitiam habet: & linitur palatum ad præfocationem phlegmaticam ex succo eius cum melle & oleo. *Membra nutrimenti*. Confert hydropisi extrahendo aquositatem mirabiliter sine nocumento, quando in potu datur de radice eius [e] ‹anulusat unus & semis.› Et quando decoquitur media lib. eius cum duobus kist uini: & dantur in potu omni die tres anulusat usque ad .v. & quando assumitur de radice eius anulusat .j.s. aut de cortice eius quarta [f] ‹anecsine› in die, facit uomere phlegma & choleram rubeā. Et bibitur cum aqua mellis, & confert uehementer & manifestè: & prouocat ambo facilè sine læsione: & non est stomacho nociuus. Ex eis autē quæ faciunt solutionem, quæ ex eo fit, bonam; est, ut succo eius duplum salis admisceatur, deinde fiant inde pilulæ sicut † orobus, & bibantur cum aqua: in uomitu autem sumitur aliquid de eo dissolutū aqua: & linitur ex eo radix linguæ, & quod sequitur ipsam. Et si uis ut uelocius fiat & fortius, fiat illud ex eo cum oleo, & oleo de lilio. Et si superfluit, detur in potu ei qui bibit, uinum cum oleo, quoniam quiescere facit statim. Si autem nō cōfert, detur sauich de hordeo cum aqua frigida et aceto. *Membra expulsionis*. Solutione educit phlegma et sanguinem. Et succus eius prouocat urinam, et menstrua, et corrumpit fœtum suppositus.

a B. chetha alhamar.
b B. Alia litera, fit eius succus hoc modo:
c † B. lenis.
d † B. squile.
† bothor.
e B. obolus. j.s.
f B. hacsunesi.
† herbus.

De [a] ‹cornu.› Cap. 182.

CORNU quid est? Cornu cerui et capræ adustum abstergit dentes fortiter, et stringit gingiuā et sedat dolorem gingiuæ inflatæ: et oportet ut aduratur donec albescat. *Membra oculi*. Cornu cerui adustum albificatum sicut sal, ablutum, prohibet materias ab oculo. *Membra anhelitus & pectoris*. Cornu cerui adustum ablutum, sputo sanguinis confert. *Membra nutrimenti*. Detumescere facit [b] ‹latus:› et non nocet stomacho, et confert icteritiæ. *Membra expulsionis*. Cornu cerui adustum ablutum, confert dysenteriæ.

a B. choron.
b B. alhaben. i. hydropisim.

De [a] ‹curace.› Cap. 183.

CURACIS quid est? Est urtica.

a B. caris.

De [a] ‹catatul.› Cap. 184.

CATATUL. *Natura*. Est debilis caliditatis, et uehementis siccitatis. *Operationes & proprietates*. Generat melancholiam. *Membra nutrimenti*. Confert hydropisi. *Membra expulsionis*. Cōfert solutioni uentris.

a B. catha.

De [a] ‹cokio.› Cap. 185.

COKIUM (i. uitulus marinus.) quid est? Est animal marinū, cuius uirtus est ꝓpinqua uirtuti animalis castorei. *Membra capitis*. Caro eius confert epilepsiæ. *Membra expulsionis*. Confert præfocationi matricis.

a B. chuchi.

De [a] ‹cubugi.› Cap. 186.

CUBUGI quid est? Attuiugi communicat ei in formis suis. *Natura*. Caro eius est de subtilioribus carnibus. *Decoratio*. Caro eius impinguat. *Membra anhelitus & pectoris*. Caro eius abstergit [b] ‹cor.› *Membra nutrimenti*. Confert caro alcubugi hydropisi, & confert stomacho. *Membra expulsionis*. Caro eius est leuis, & stringit [c] † ‹ › & augmentum facit in coitu.

a B. cabegi.
b B. stomachū.
c † B. ventrem.

De [a] ‹cambura.› Cap. 187.

CAMBURA. *Membra nutrimenti*. Quando digeritur, nutrit plurimū: sed est tardæ digestionis.

a B. canaberi, vel camberi.

De [a] ‹cathimunkureis.› Cap. 188.

CATHIMUNKUREIS. dictū est in cap. de nū.

a B. chadachareis.

Membra

Membra expulsionis. Est bonum ulceribus renum & uesicæ.

De [a] calab. Cap. 189.

a B. culb, uel calt.

CALAB quid est? Est almes Indum: & est simile semini lini, & maius aliquantulum ad cinereitatem declinans. *Natura*. Est frigidum in secundo, humidum in primo. *Membra nutrimenti*. Delet singultum. *Membra expulsionis*. Frangit lapidem renum, & uesicæ: & est bonum solutioni uentris.

De [a] caisur. Cap. 190.

a B. caisur.

CAISUR quid est? Est alased: & iam dictũ est de eo in cap. spumæ maris.

De [a] cot. Cap. 191.

a B. cot. b B. alaselet. i. fasfasa, seu rathbe.

COT quid est? Est [b] alistiscat, & nominatur etiam alfassafat. s. uiridis: & est cibus animalium omnium. *Instrumenta iuncturarum*. Oleum alcot est res magis conferens tremori: & remouet eum secundum omnes.

De [a] cinere. Cap. 192.

a B. ramel.

CINIS *Operationes et proprietates*. Omnis est abstersiuus, exsiccatiuus, quamuis diuersificetur: & ablutio minuit eius abstersionem: & acquirit ei glutinationem, & exsiccationem sine mordicatione. Aqua uerò cineris ingreditur in medicinis putrefacientibus. Et fortior eorum est cinis fici, & lacticinij. Et abstersio reliquarum aquarũ cineris, & siccitas, sunt minores quàm istarum duarum: & cinis almezerion est abstersiuus, & putrefactiuus: & cinis lignorum stipticorum, sicut quercus & reliquorum, retinet sanguinem. *Apostemata & † pustulæ*. Cinis [b] alathahagi super scabiem & impetiginem linitur, & confert. *Membra oculi*. Cinis almezerion acuit uisum. *Membra anhelitus & pectoris*. Cinis almezerion confert squinantiæ, & propriè cum diahirundinis.

† bothor. b B. alathaie, seu alhadaie.

De [a] cera. Cap. 193.

a B. semha.

CERA quid est. dicta est in capite de mund. *Membra expulsionis*. Addit in coitu, & prouocat.

De [a] capillo algul. Cap. 194.

a B. char algul.

CAPILLUS algul quid est. Est planta quæ cũ suis eradicatur uenis, & color ipsius est inter rubedinem, & nigredinem, & [b] uenæ eius, & suprema eius sunt plana curuata. *Natura*. Est calidus & siccus. *Membra anhelitus & pectoris*. Mundificat pectus & pulmonem.

b B. radices ei⁹ & stipites ipsius superiores sunt expansi seu dilatati, & crispi seu contracti.

De [a] capillis. Cap. 195.

a B. shar. b B. Alia litera. contriti sunt.

CAPILLI. *Natura*. Capilli adusti [b] sunt calefactiui & exsiccatiui fortiter. *Decoratio*. Adusti abstergunt dentes: & aqua eorum facit nasci capillos. *Vulnera & ulcera*. Exsiccant capilli adusti ulcera humida, & sordida, & tremula fortiter. *Membra capitis*. Capilli adusti abstergunt dentes. *Venena*. Capilli hominis cum aceto in modum emplastri ponuntur super morsum canis rabiosi.

De [a] casurudar. Cap. 196.

a B. chaserudar seu chasurudar.

CASURUDAR quid est? Mesaugue inquit est galange. *Natura*. Est calidum & siccum. *Operationes & proprietates*. Est resolutiuum liquefactiuum. *Membra expulsionis*. Confert colicæ, & dolori renum: & augmentum efficit in coitu: & plurimum proprietatis eius est in dolore renum.

De [a] cassia fistula. Cap. 197.

a B. chaiarsandar.

CASSIA fistula quid est? Alia est kebulia: alia Aegyptia. *Electio*. Melior est illa, quæ sumitur à canna, & quæ est splendidior & pinguior. Et melior canna ipsius est illa, quæ splendida est, & plana. *Natura*. Est æqualis in caliditate & frigiditate, & est humida. *Operationes & proprietates*. Est resolutiua, lenitiua. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus calidis in uisceribus, & propriè gutture, quando ex ea fit gargarismus cum aqua solatri: & linitur super apostemata dura, & confert eis. *Instrumenta iuncturarum*. Liniũtur ex ea podagra, & iuncturæ dolorosæ. *Membra anhelitus & pectoris*. Quando dissoluitur manibus in aqua coriandri humidi cũ [b] spuma psyllij: & deinde fit ex ea gargarismus, cõfert præfocationi. *Membra nutrimenti*. Mundificat hepar, & confert icteritiæ, & dolori hepatis. *Membra expulsionis*. Est lenificatiua uentris. Et educit choleram adustam, & phlegma: & soluit sine nocumento, & absque mordicatione, adeo quòd ipsa est conueniens prægnantibus, & soluit eas. *Permutatio*. Loco eius ponitur pondus. s. ipsius de tereniabin: & triplum ponderis ipsius de carne † passæ: & octaua ponderis ipsius de turbit: & quandoque ponitur loco passæ [c] liquiritia.

† bothor. b B. cum mucillagine. † .i. passularũ. c B. succus liquiritiæ.

De [a] carnub. Cap. 198.

a B. charnub.

CARNUB. (i. siliqua.) *Electio*. Melior est illa quæ est [b] de Scemi alnabathia. *Natura*. Nabathia est uehementioris siccitatis & frigiditatis. *Operationes & proprietates*. Illa quæ est de Scemi est exsiccatiua, stiptica: & similiter fructus eius: ueruntamẽ in ipsa est dulcedo, & cum hoc stringit. Et Nabathia quidem est uehementioris siccitatis & exsiccationis: & non mordicat. Et Nabathia comeditur humida: & humor eius est grauis malus. *Decoratio*. Quando fricantur uerrucæ cum carnub Nabathia immatura uehementer, delet eas omnino. *Membra capitis*. Collutio eius ex decoctione eius est bona dolori dentium. *Membra nutrimenti*. Illa quæ est de Scemi humida: stomacho mala est, & non digeritur: & sicca est tardioris digestionis & descensionis. Inquit Gal. [c] medulla huius fructus non defertur ad regionẽ aliam: & aliembut est bona icteritiæ. *Membra expulsionis*. Encatisma in decoctione eius factũ confortat anum: & in ipsa est prouocatio: & propriè quæ nutrita est cum congelato uuæ, & illa de Scemi quæ humida est, soluit, & sicca stringit: & confert solutioni uentris. Et Nabathia confert fluxui [d] † menstruorum superfluo comesta, & supposita. Et aliembut est bona dolori uentris pungitiuo & solutioni.

b B. scemi exsiccata. c B. vtinã talis fructus nunquã deferatur ad regionem nostrã, sed deferat ad regionem aliã. d † B. sanguinis &.

De [a] cubeze. Cap. 199.

a B. chabazi, & interpretat mal ua apud latinos

CUBEZE quid est? Est species maluæ: & dicunt quidam quòd cubeze est siluestris, & Muluchia est domestica. Et cubeze quidem est species quædam quæ dicitur Muluchia arborea: & ipsa est al-

est althea & [b] {est} olus Iudaicum: & non est [c] {lõgum} quin sit species eius: & est melior quæ sit in ipsa. *Electio.* Siluestris est subtilior & siccior: & fortitudo aqueitatis domesticæ minorat ex uirtute eius. *Natura.* Est frigida & humida in primo. dicitur quòd domestica est calida & sicca: & huius quidem uerbi dictor fuit Paulus: & uidetur quod fuit eius intentio ad olus Iudaicum, quoniam ipsum nominatur almuluchia. *Operationes & proprietates.* In ipsa est lenificatio: & est subtilior quàm atriplex: et grossior †beta siluestri, & subtilior, & siccior: et dicitur quòd domestica calefacit parumper: et descendit uelociter propter humiditatem, et uiscositatem suam: et propriè cum almuri et oleo: et est æqualis digestionis: et eius humiditas secundum quòd dicitur, est grossior humiditate lactucæ. Inquit Paulus: et ipsa constringit, et carminat, et resoluit sine mordicatione: et uidetur quòd ipse uoluit per illud, olus Iudaicum. *Apostemata & † pustulæ.* Ipsa cõfert formicæ, et erysipilæ, folia siluestris cum oliuis conferunt adustioni ignis: et similiter eius decoctio embrochata, et domestica quidem confert inceptioni apostematis calidi, et additioni eius. *Vulnera & ulcera.* Quando masticatur cum sale cruda, et ponitur super fistulas, cõfert eis, et propriè paruis, et in oculo. *Membra capitis.* Fit ex ea emplastrum ulceribus capitis cum urina, et confert eis ualde, et masticatur ad [d] { †aphtas.} *Membra oculi.* Quando masticantur folia eius, et administrantur ex eis cum pauco sale, mundificat fistulas oculi, et facit nasci carnem. *Membra anhelitus & pectoris.* Folia et flos eius leniunt pectus: et faciunt exuberare lac, et sedant tussim euenientem à caliditate, et siccitate: et semen eius est illud quod de ea est melius in remouendo asperitatem pectoris. *Membra nutrimenti.* Domestica est mala stomacho: et in ipsa est apertio [e] † { } hepatis. *Membra expulsionis.* Flos eius confert ulceribus renum et uesicæ, bibitum, et linitum cum oleo. Et semen muluchiæ confert rasuræ, et ulceribus intestinorum. Et rami alcubeze domesticæ conferunt intestinis, et uesicę leniendo naturam, et doloribus eorum: et illud quando bibitur aqua eorum: et fit ex ea sirupus. Et eius decoctio confert duritiebus matricis sedendo in ea: et faciẽdo cum ea enema. Et in ipsa est uirtus prouocans urinam. Et de alcubeze quidem siluestri quæ cum sole [f] {reuertitur,} est, quæ soluit humorem crudum, et choleram, et quandoque superfluit, et solutione educit sanguinem. *Venena.* Folia eius sedant puncturam uespæ more emplastri superposita, et propriè cum oleo: et similiter [g] { bibitur} semen eius, et uomitur semper, et confert morsui rutelæ.

b B. dicitur.
c B. longinquũ.
† fiela.
† bothor.
d B. a'cola.
† cola.
e †B. oppilationum.
f B. reuoluitur, vel quæ solẽ insequitur.
g B. venenatus bibat.

ANNOTAT.

Quòd siluestris frigida & humida sit primo ordine, hortensis autem calida et sicca, nusquàm legimus uel ex Gal. uel ex Paulo. Quòd item ea constringat quæ siluestris est, Paulus non asserit, sed Gal. 6. simpl. id radicibus ascribit, quod & Auerr. facit. Sed ait Auerr. folia & flores calidos & siccos primo gradu, radicem uerò in principio secundi.

De a {Caucho.} Cap. 200.

a B. chalidunium, uel chaledsiun.

CAVCHVN (*idest, chelidonium maius*) quid est? Dixerunt quidam quòd est uene. Et ipsa quidem dicitur memiran. Et dixerunt alij, quæ deest, est parua [b] {memirant, & quæ magna est alguardaione.} *Operationes & proprietates.* Est quoddam genus eius paruum calidum ulcerantiuum. *Apostemata & † pustulæ.* Ponitur cum uino super formicam, & confert. *Vulnera & ulcera.* Quæ parua est, eradicat scabiem. *Membra capitis.* Masticatur eius radix, & sedat dolorẽ dentis. *Membra oculi.* Quando bullitur succus eius super prunas donec ad medietatẽ deueniat, acuit uisum. Et quando excæcatur pullus hirundinis, affert ei mater hanc plantam, & redit ad ipsum uisus, & additur uisus eius, & propter hoc nominatur hirundinaria.

b B. memirán, & quæ est magna est aluardachale uel aluardachule vel alzardahune.
† bothor.

De a {Canderos.} Cap. 201.

a B. Candarus.

CANDEROS quid est? Est triticum Romanum. *Natura.* Eius nutrimentum est frigidius nutrimento tritici, & minoris nutrimenti: & est cum hoc bonæ digestionis, plurimi nutrimenti, fortis, grossi.

De a {Chamæleonte.} Cap. 202.

a B. Camalaun seu chamaliun.

CHAMAELEON. *Operationes & proprietates.* Nõ bibitur in aliquo, sed administratur exterius. Et est in summa abstergentium exterius, & in emplastris lenificantium, & resoluentium. *Decoratio.* Lenitur super morpheam. *Vulnera & ulcera.* Linitur super scabiem & impetiginem: & fit ex eo emplastrum ulceribus corrosiuis. *Membra nutrimenti.* Datur in potu de radicibus albi [b] {& suthesin} in uino, & iuuatur inde habens hydropisim. *Membra expulsionis.* Radices albi interficiunt uermes. *Venena.* Quod nigrum est, interficit.

b B. achsunesi unum.

De a {Carathin.} .i. intestinis terræ. Cap. 203.

a Bicharatin.

CHARATIN. *Natura.* Oportet secundum quòd existimo, quòd sit calidum. *Vulnera & ulcera.* Ex eo quod contritum est, fit emplastrum uulneribus neruorum, & non dissoluitur ab eis per tres dies, & est iuuatiuum ualde. *Membra capitis.* Eius decoctio cum adipe anseris confert dolori auris: & quandoque distillatur cum oleo super latus diuersum à dente doloroso. *Membra nutrimenti.* Sanat quando bibitur cum uino ab icteritia. *Membra expulsionis.* Teritur multum, & datur ad bibendum cum uino, & prouocat urinam, & confert lapidi illud etiam.

De a {Cobzbague.} Cap. 204.

a B. chayrbus.

COBZBAGVE quid est? Est granum paruum simile cardamomo quod affertur de [b] {Sclauonia.} *Natura.* Est calidum & siccum in tertio. *Operationes & proprietates.* Eius uirtus est uirtus gariophyllorum, & abstergit, & subtiliat: & est subtilius cardamomo. *Membra nutrimenti.* Est bonum stomacho, & hepati frigidis: & est melius stomacho, quàm cardamomum, & retinet uomitum.

b B. alsefale.

De a {Cauda equi.} Cap. 205.

a B. Daneb alchail.

CAVDA equi quid est? Est planta nascens in locis concauis, & in uallibus, habens stipites concauos

eauos ad rubedinem declinantes, asperos, duros, nodosa cum nodis intrãtibus,& apud nodos sunt sicut folia squinanti minuta, spissa, & adhæret arbori cui appropinquat: deinde [b] §generantur§ ex ea extremitates plures sicut cauda equi, & habet radicem duram. *Natura.* Est frigida in primo, sicca in secundo. *Operationes & proprietates.* Est stiptica,& propriè succus eius, & est uehemẽtis exsiccationis sine mordicatione, & est ualde iuuatiua ad fluxum sanguinis. *Vulnera & ulcera.* Consolidat ulcera,& uulnera mirabiliter: & si in eis sunt nerui, consolidat etiam. *Instrumenta iuncturarum.* Confert quando linitur, aut fit ex ea emplastrum attritioni medij lacertorum,& c § fit ex ea emplastrum intestinis.§ *Membra nutrimenti.* Confert apostematibus stomachi, & hepatis, & hydropisis.

b B. descẽdunt.

c B. & detumescere facit herniam intestinalem.

De [a] §*Cantharidibus.*§ *Cap.* 206.

a B. darariha.

CANTHARIS. *Natura.* Dixerunt quidã quod est superfluę caliditatis, & dixerunt alij quòd est calida & sicca in tertio: sed primum est uerius. *Operationes & proprietates.* Est acris, acuta, putrefactiua, adustiua. *Decoratio.* Eradicat uerrucas linita,& fit ex ea ceratum, & linitur ex eo albedo unguis, & confert ei. & eradicat [b] § unguem mollificatam uelociter§ quando fit ex ea emplastrum,& remouet morpheam,& albaras linita cũ aceto: & quando ex ea trita cum sinapi fit liniměntum, facit nasci capillos: & similiter quando coquitur cum c † § § oleo donec inspissetur. *Apostemata & † pustulæ.* Linitur super apostemata cancerosa,& resoluit ea. *Vulnera & ulcera.* Linitur super scabiem & impetiginem. *Membra oculi.* Inquit filius Mesaugue. Ipsa incidit ungulam ualde. *Membra nutrimenti.* Parum de ea prouocat urinam ualde, adeo quòd ualet etiam hydropisi. *Membra expulsionis.* Parum de ea prouocat urinam ualde: & parum de ea etiam adiuuat medicinas prouocatiuas ad prouocandũ absque nocumento,& prouocat menstrua, & facit abortum. Dixerunt quidam. Datur in potu una earum ei qui conqueritur de uesica sua, & non confert in ea cura,& confert: & dantur in potu tres [d] §tasanagi§ de ea,& exulcerant uesicam. Inquit Gal. quòd ipsa exulcerat uesicam, propterea quia facit materias acutas declinare ad eam, à quibus corpus non euacuatur, cum proprietate, quæ est in ipsa.

b B. Alia litera velociter vnguen quæ indiget eradicatione.

c † B. aceto &. † bothor.

d B. tasaſiha.

De [a] §*Colla.*§ *Cap.* 207.

a B. gara.

COLLA. *Natura.* Colla cutium calida est & sicca in primo,& colla piscium minoris est caliditatis, uerum est [b] § sicca.§ *operationes & proprietates.* Omni collæ inest uirtus glutinatiua, & exsiccatiua. *Decoratio.* Colla de piscibus ponitur in c §symplasmatibus§ & ponitur in medicinis albaras,& quando aduritur colla de corijs, & colla corij uaccini,& lauatur; stat loco tutiæ in curatione lendinum. [d] §*Apostemata & † pustulæ.*§ Colla de corijs linitur super † tineam,& confert uesicis adustionis: & similiter colla de piscibus: & colla de corijs uaccinis quando linitur cum aceto super impetiginem,& scabiem excoriabilem, quum nõ est uehementis profunditatis, confert: & quando linitur cum melle,& aceto super uulnera, confert eis: & ponitur colla de piscibus in emplastris scabiei ulcerosæ,& confert. *Membra capitis.* Colla de piscibus ponitur in emplastris ulcerum capitis & cõfert. *Membra anhelitus & pectoris.* Colla de piscibus datur in potu cum aceto ad sputũ sanguinis,& ingreditur in sorbitionibus, quæ fiũt ad sputum sanguinis.

b B. ficcior.

c B. linimentis faciei.

d B. Vulnera & vlcera. † bothor. † sahafat.

LITERA D.

De [a] §*digitis citrinis.*§ *Cap.* 208.

a B. asabasafra.

DIGITI citrini quid est? Eius figura est sicut uola manus cõmista ex citrinitate & albedine: & est dura, in qua est parũ dulcedinis, & ex ea est citrina cum [b] §parua alteratione§ absque albedine. *Natura.* Est calida & sicca in secundo ferè. *Operationes & proprietates.* Resoluit superfluitates grossas ualde. *Decoratio.* Inest proprietas mundificandi cutem. *Instrumenta iuncturarum.* Confert membris neruosis in impedimentis suis. *Membra capitis.* Confert maniæ propriè. *Permutatio.* Loco eius iuuamento maniæ ponitur quantum ipsa est,& medietas eius ex c § hezeriascen cum duabus tertijs ipsius de sod.§

b B. puluerulentia.

c B. hezargiesan cũ duabus tertijs ipsius de shad.

De [a] §*digitis hermetis.*§ *Cap.* 209.

a B. asabahermes.

DIGITI hermetis quid est? Est flos hermodactyli & eius uirtus est uirtus hermodactyli.

De [a] §*durungi.*§ *Cap.* 210.

a B. darunegi.

DURUNGI. (*i. doronicus.*) q.d est? [b] §Herba lignea radicalis, § cuius quãtitas est nodus pollicis usq; ad extremũ unguis & minus: habẽs quod est interius, albũ,& quod est exterius cineritium, declinans ad duritiem & grauitatem. *Natura.* Est calida & sicca in tertio. *Operationes, & proprietates.* Extenuat uentositates. *Membra anhelitus & pectoris.* Confortat cor, & cõfert tremori eius ualde. *Membra expulsionis.* Dissoluit uentositates quæ sunt in matrice. *Venena.* Confert uenenis & puncturæ uermium uenenosorum,& scorpionum,& rutelæ bibita: & emplastro facto ex ea cum ficubus. *Permutatio.* Loco eius ponitur c §zurumbet§ æquale pondus: aut duæ tertiæ ponderis ipsius de gariophyllis.

b B. Est frustum lignosum radicale. Alia litera. lignosum radicale nodos habens interius album, & exterius cineritium, uel puluerulentum colorẽ habens.

c B. zurumbad

De a §*darsciscahan.*§ *Cap.* 211.

a B. darsishaan.

DARSCISCAHAN (*idest, aspalathus,*) quid est? Est arbor grossa habens [b] § spinam grandem § c §qua uenditores medicinarum sua unguenta experiuntur§ & est composita ex partibus dissimilibus. Cortex nanque eius est acutus: & eius flos ẽ calidus: & lignum eius est ponticum, in quo est frigiditas quædam: nam in ipso etiam est uirtus composita,& in ipso est acuitas & stipticitas. Acuitate ergo sua calefacit. & sua stipticitate infrigidat. Sunt autem quidam, qui dicunt, quòd ipsa est radix spicæ Indicę: sed non affirmatur. *Electio.* Illa quæ est bona, ẽ grauis, sub cuius corticce egreditur rubeum ad purpureitatem tendens, boni odoris, & saporis: sed alba priuata odore ẽ mala. *Natura.* Calida ẽ in primo, sicca in fine secundi, usque ad tertium: & dicitur in primo: sed

b B. Alia litera. habens spinas plures.

c B. cũ qua venditores medicinarum inducũt ponticitatẽ in suis oleis. Alia litera. cum qua venditores medicinarũ cõfortãt olea sua.

ipsa e fortioris siccitatis quàm illud: quidam uerò dicunt quòd est frigida. *Operationes & proprietates*. In ipsa est resolutio, & stipticitas: resoluit enim uentositates, & retinet cursus, & fluxus sanguinis, & rectificat putrefactionem. *Vulnera & ulcera*. Confert ulceribus ambulatiuis & putrefactiuis. *Instrumenta iuncturarum*. Confert propriè mollificationi neruorum. *Membra capitis*. Aldarsciscahan est bona fœtori narium, & fit ex ea licinium: et ex decoctione eius colluitur os propter [d] §† aphtas§ & conseruat dentes, & confert ualde. *Membra anhelitus & pectoris*. Aqua decoctionis eius prohibet sputum sanguinis ex pectore. *Membra nutrimenti*. Confert inflationi stomachi. *Membra expulsionis*. Eius decoctio constringit uentrem, & confert inflationi [e] † § § & difficultati urinæ, & supponitur, & extrahit fœtū, & puluerizatur super ulcera [f] § caudæ & testiculorum, § & confert duritiei ipsorum, & ambulationi eorum. *Permutatio*. Loco eius ponuntur fructus aliembut duæ tertiæ ponderis ipsius, & in iuuamento neruorum pondus eius de assaro, & medietas eius ponderis de durungi.

d B. alcola. † cula.

e † B. intestinorum.

f B. femoris & partiū circa mēbra genitalia existentium. Alia litera. ani & genitalium.

De [a] § darirhe. § Cap. 212.

a B. Darhire. i. calamus aromaticus.

DARIRHE quid est? Dictum est in capitulo de calamo aromatico. *Vulnera & ulcera*. Dicitur quòd non est res melior ad adustionem ignis quàm darirhe cum oleo rosato, & aceto. *Membra nutrimenti*. Confert apostematibus hepatis, & stomachi, & hydropisi. §

De [a] § dethiu. § Cap. 213.

a B. Dadi.

DETHIV quid est? Est granum simile hordeo, & longius, & strictius, & magis solidum, amarum. *Natura*. Inquit filius Mesaugue quòd est frigidum, & sanius est quòd ipsum declinet ad caliditatem & [b] § est siccum in tertio. § *Operationes & proprietates*. Est stipticum, constringēs uentrem: & cum eo quod est in ipso ex stipticitate conseruat uinum de dactylis ab acetositate. *Apostemata & † pustulæ*. In ipso est lenificatio bona duritiebus. *Membra capitis*. Est faciens scotomiam. *Membra expulsionis*. Constringit, & ualde cōfert doloribus ani, & mollificationi eius sedendo in eius decoctione. Et quando ex eo cōficitur pondus. ʒ. ij. cum oleo, & transglutitur, cōfert hæmorrhoidibus. *Venena*. Confert uenenis. *Permutatio*. Loco eius ponuntur in resolutione duritierum duæ tertiæ ponderis sui de kur: & medietas ponderis ipsius de abhel. Veruntamen in imprægnatione non administretur abhel.

b B. & siccitatē in secundo.

† bothor.

De [a] § dulb. § Cap. 214.

a B. Dulb.

DVLB. (*i. platanus*.) *Natura*. Cortex & nux eius sunt uehementis siccitatis, & est frigidus in primo. *Operationes & proprietates*. Cortex & [b] § abrasio § ipsius sunt uehementis abstersionis, & desiccationis [c] § & sensibus est desiccatiuus: & scarabei moriuntur ex folijs eius, & abrasione eius: & cortex eius est uehementis exsiccationis. Puluis uerò foliorum eius est sensibus, & reliquis desiccatiuus ualde, & malus eis. § *Decoratio*. In cortice est uirtus abstersionis & exsiccationis: & quādoque confert albaras. *Apostemata & † pustulæ*. Conferunt folia eius apostematibus phlegmaticis: & apostematibus iuncturarum & genuum. *Vulnera & ulcera*. Cinis ipsius ponitur super excoriationem, & super uulnera putrida, & sanantur: & cortex eius coctus cum aceto confert adustioni ignis. *Instrumenta iuncturarum*. Eius folia doloribus iuncturarum sunt utilia, & apostematibus calidis in eis, & propriè geniculorum. *Membra capitis*. Eius cortex decoctus cum aceto est bonus dolori dentium, & puluis eius est malus auditui & auri. *Membra oculi*. Puluis foliorū eius nocet oculo. Verum ipsius folia humida quum lauantur, & coquūtur, & fit ex eis emplastrum, retinent fluxum ab oculo, & conferunt [d] § inflationi, & ophthalmiæ. § *Membra anhelitus & pectoris*. Puluis eius nociuus est pulmoni & uoci. *Venena*. Fructus eius recens cum uino confert puncturæ uermium uenenosorum. Et ex nuce eius cum adipe fit emplastrum puncturæ & morsui. Et iam quidem diximus, quòd ipse est uenenum scarabeis, & scarabei moriuntur ex folijs eius, & ex corticibus eius.

b B. nux.

c B. & scarabei moriuntur ex folijs eius. Et puluis foliorū eius est malus sensibus, & reliquis, & est exsiccatiuus valde. Alia litera. & scarabei moriūtur ex folijs eius & ex nuce ipsius

& ex cortice eius. & est vehementis exsiccationis: & puluis foliorū eius est malus sensibus, & reliquis, & est exsiccatiuus valde.

† bothor.

d B. cōmotioni humorum ophthalmiæ.

De [a] § demest. § Cap. 214.

a B. dhemest.

DEMEST (*idest, laurus*) quid est? Est arbor lauri, & eius grana administrantur, & folia: sed grana sunt meliora, & fortiora eis, quæ sunt in ipsa. Deinde cortex radicis, de cuius operibus aliquid dicemus hic: sed complementum eorum erit in capitulo de gain, ubi loquemur de lauro. *Natura*. Est calida in tertio, sicca in secundo. *Instrumenta iuncturarum*. Est bona mollificationi neruorū & paralysi, & torturæ. *Membra capitis*. Quod ex ea tritum est [b] § est bonum sternutationi. § *Membra nutrimenti*. Confert apostematibus hepatis, & splenis. *Membra expulsionis*. Confert colicæ.

b B. est faciēs sternutationē.

De [a] § deuser. § Cap. 215.

a B. duser.

DEVSER (*idest, ægylops*) quid est? Est herba, cuius folia sunt similia folijs tritici: sed sunt leuiora: & fructus eius habet uelamina duo, aut tria: & super ipsa sunt quædam similia pilis & sumitur succus eius, & seruatur, & est melior herba. *Natura*. Calida est in primo, sicca in secundo. *Operationes & proprietates*. In ea sunt exsiccatio, & resolutio. *Apostemata & † pustulæ*. Lenit apostemata, quæ indurari incipiunt, & prohibet ipsorum duritiem. *Decoratio*. De proprietatibus eius est, ut deleat alopeciam. *Membra oculi*. Confert † ægylopibus.

† bothor.

† algarab.

De [a] § dirdar. § Cap. 216.

a B. derdar.

DIRDAR (*i. ulmus*) quid est? Est arbor cimicum, ex qua egrediuntur capita inflata sicut granata, in quibus est humiditas, quæ fit cimices: quum enim aperiuntur, egrediuntur cimices: & eius folia comeduntur uiridia sicut olera. *Operationes & proprietates*. In ipsa sunt stipticitas, & abstersio, & cortex est stipticus, & radix est ei propinqua. *Decoratio*. Humiditas capitum eius abstergit faciem: & cortex eius cum aceto quum est humidum, abstergit albaras. *Vulnera & ulcera*. Inuoluitur cortex eius sicut ligamentum super percussiones, & uulnera, & consolidat ea, & similiter folia eius, & cortex, & flos ipsius conueniunt uulneribus: & similiter illud quod cadit de cortice, [b] † § § & res quæ ex ea cadit sicut farina,

b † B. corrosio

rina, & prohibet ambulationem fraudulentis, & propriè cum æquali pondere sui de aniso confecta cum decocto. *Instrumenta iuncturarum*. Ex decoctione radicis, & foliorum ipsius embrochātur ossa fracta. *Membra expulsionis*. Quum ex eius cortice grosso bibitur aureus cum decocto, aut aqua frigida, expellit phlegma.

De [a] §deindar.§ Cap. 217.

a B.diudar.

DEINDAR quid est? Est ex genere abhel quæ dicitur pinus Inda. Et eius lignum similatur ligno zurumbet. In quo est acuitas parua, & [b] § sirupus deindar§ est eius lac, quod est calidum acutum faciens sitim. *Natura*. Eius siccitas est in tertio maior caliditate eius. *Operationes & proprietates*. In eius lacte est acuitas adurens, & in substantia eius est stipticitas. *Instrumenta iuncturarum*. Bona est mollificationi neruorum, & paralysi, & torturæ ultimæ: & neque est aliquid melius ea. *Membra capitis*. Confert apostematibus frigidis in cerebro, & apoplexiæ, & epilepsiæ. *Membra nutrimenti*. Lac eius facit sitim. *Membra expulsionis*. Frangit lapidem renum, & uesicæ, & retinet uentrem, & remouet mollificationem ani sedendo in eius decoctione.

b B.syrdiudar.

De [a] §dauco.§ Cap. 218.

a B.ducu.

DAUCUS quid est? Est semen bauciæ siluestris. distinctio uerò esse eius dicetur in capitulo bauciæ siluestris. *Natura*. Calidus in tertio, siccus in principio ipsius. *Operationes & proprietates*. Est aperitiuus ualde. *Membra expulsionis*. Prouocat urinam, & menstrua.

De [a] §dende.§ Cap. 219.

a B.dend.

DENDE quid est? Quæ est Sceni ex ea, est sicut phistici, & [b] §alscetrie§ est similis alkerua rubeo, habens puncta nigra: & Inda est minor alsceni, & maior [c] §alscetrie,§ & eius medulla est cineritia declinans ad citrinitatem, & de proprietatibus eius est, quòd ipsius medulla minoratur cum tempore, donec consumatur. In terra uerò magis remanet. *Electio*. Alsceni melior est & fortior [d] †§ § Inda, & [e] §alscetrie§ est mala, tardæ operationis, faciens turbationem, & dolorem pungitiuum, & oportet ut excorticetur scenia cū ferro, & non tangat labia, quoniam ipsa delet eorum colorem, & facit quasi albaras: & quando excorticatur, egreditur ex cortice eius lingua parua proxima medietati grani. oportet ergo ut relinquatur illa lingua, & accipiatur medulla. *Natura*. Est calida ualde. *Decoratio*. Euacuatio facta cum dende mixta cum eo quod [f] § ipsi pertinet,§ conseruat nigredinem capillorum. *Membra expulsionis*. Soluit cum superfluitate: & potio quidem eius est granum.j.s. & ipsa soluendo nō educit nisi humiditates, & melancholiam, & phlegma quæ sunt in iuncturis, & neque bibatur nisi in regione frigida, & in complexione frigida, & neque bibitur sola: quandoque uerò præsumit aliquis dans ad bibendum de ea quæ præparata est, duos danich: sed ei qui est fortis complexionis tolerans [g] §fluxum.§ Oportet ergo ut teratur, & permisceatur cum [h] §scescenegi§ & aliquanto croco. Et si miscetur cum medicinis solutiuis, non oportet ut eum eis misceatur opium, neque quælibet medicina, immò oportet ut misceatur cum tali, qualis est turbit, & lac ficus, & succus absinthij, & semen nil, & [i] §keriken§ quintis duabus.

b B.alsegieri.
c B.alsegieri.
d †B.deinde.
e B.alsegieri.
f B.lenificat.
g B.solutionē ventris.
h B.nesastegi.
i B.churchum.

De [a] §dinaraguadi.§ Cap. 220.

a B.dinaruie.

DINARAGUADI quid est? Est planta [b] §alhasce§ & zufere, & dicemus ipsum in capitulo de ze.

b B.alhaze.

De [a] §duraz.§ Cap. 221.

a B.duragi.

DURAZ quid est? Nota est. caro eius est melior carne [b] §pullorum, & alfaguakit§ & magis tēperata, & subtilior, & siccior carne [c] § atadrogi § & minoris caliditatis, quam ipsa. *Membra capitis*. Caro alduraz in cerebro, & intellectu augmentū efficit. *Membra expulsionis*. Caro [d] §alduraz§ auget sperma & coitum.

b B. cubugi & alfuachut.
c B.altedarugi.
d B.duragi.

De [a] § dedikisa.§ Cap. 222.

a B.dichsie, uel darchsene.

DEDIKISA quid est? Cortex Indus, stipticus ualde. *Operationes & proprietates*. Est stipticus. *Membra anhelitus & pectoris*. Bonus est sputo sanguinis ex pectore, & pleuresi, & clarificat uocem. *Membra expulsionis*. Confert ulceribus intestinorum.

De [a] § durusataris.§ Cap. 223.

a B.darumatharis.

DURUSATARIS quid est? Res quæ uoluitur super arborem antiquam, quæ fert glandes: & similis est [b] §asarach,§ minor tamen ea, & minus frustulosa, & habet radicem intextam, ut rete: in qua est dulcedo cum acuitate, & amaritudo, & stipticitas cum uirtute putrefactiua. *Natura*. Est calida fortem habens caliditatem, & siccitatem. *Decoratio*. Subtiliat capillos, & abradit eos: & delet eos propter suam putrefactionem, & acuitatem suam. *Instrumenta iuncturarum*. Confert paralysi, & torturæ.

b B.alserachs.

De [a] §dragantho.§ Cap. 224.

a B.dragagāto.

DRAGANTHUM quid est? Est gumma [b] §alcuted.§ *Natura*. Est frigidum ad siccitatem declinans. *Operationes & proprietates*. Eius uirtus est sicut uirtus gūmi: & in ipso est exsiccatio pauca, quæ est sicut illa, quæ est in gummi. *Membra oculi*. Ponitur in † collyrijs eo modo quo ponitur gummi.

b B.alchathad.
† alcofol.

De [a] §dracone marino.§ Cap. 225.

a B.tenin bahari.

DRACO marinus. *Operationes & proprietates*. Inquit Galenus scinditur, & ponitur super morsum suum, & confert.

ANNOT.

Ait tragacantham frigidam esse, & ad siccum inclinare: At infrà, omne gummi calidum esse prounciabit.

De [a] §dhab.§ Cap. 226.

a B.dab.

DHAB (*idest, crocodilus*) quid est? Dhab aliud est à lacerto inuento in regione nostra, quamuis sit ei similis: & habeat dispositiones, & uirtutes ei proximas: & aldhab quidem raro est nisi in regionibus Arabum. *Decoratio*. Linitur stercus eius super pannum, & lentigines, & confert. *Membra oculi*. Stercus eius confert albugini oculi; & cōfert descensioni aquæ.

De [a] ∫dhoboha.∫ Cap. 227.

DHOBOHA [b] † ∫ ∫ [c] ∫ Iam diximus in capitulo de .k.∫ summam iuuamenti ipsius quod facit in podagra, & dolore iuncturarum.

a B.dabha.
b †B.Instrumēta iuncturarū. c U. Iā dixim^9 in libro tertio.

LITERA. E.

De [a] ∫Emblico.∫ Cap. 228.

EMBLICVS quid est? Est notus, & † [b] ∫ ∫ est debilior myrobalanis [c] ∫nutritis, & ē in eorum semita. Quumq; in lacte infunditur, nominatur sirемblez. *Natura*. Apud Iudeum est calidus: & apud plures aliorum est frigidus in [d] ∫tertio,∫ & apud Scirek Indum in ipso est calefactio, & forsitan ueritas est, quòd ipse siccus est parum habens frigiditatis. *Operationes & proprietates*. Extinguit caliditatem sanguinis. *Decoratio*. Fortes efficit radices capillorum, & denigrat capillos. *Instrumenta iuncturarum*. Confert neruis ualde. *Membra oculi*. Confortat oculum. *Membra anhelitus & pectoris*. Confortat cor & [e] ∫subtiliat ipsum∫ & intellectui præbet augmentum. *Membra nutrimenti*. Confortat stomachum, & præparat ipsum, & sedat sitim, & uomitum, & facit appetitum cibi. *Membra expulsionis*. Confortat anum, & excitat coitum, & apud quosdam stringit uentrem. Verùm, quod ex ipso [f] ∫nutritum∫ est, lenit uentrem absque labore, & confert hæmorrhoidibus, [g] ∫& soluit phlegma & melancholiam.

a B.ambegi.
b † B.cōditus.
c B.conditis.
d B.secundo.
e B.vigorat ipsum, seu ipsum letificat.
f B. conditum.
g —— B.

De [a] ∫epithymo.∫ Cap. 229.

EPITHYMVM quid est? Est semen, & flos, & stipites parui [b] ∫confracti: & est acutum, calidum, pungitiui saporis∫ semina habens rubea, cuius plātæ uirtus est, sicut uirtus alhasce: uerum alhasce est debilior eo: & dicitur quòd est de genere alhasce. *Electio*. Quod ex eo bonum est, est Cretense, & Hierosolymitanum, & est decliue ad [c] ∫rubedinem,∫ & quod est uehementius rubeum, & acutioris odoris, melius est. [d] ∫Et melius est illud quod affertur de insula Cretæ. Et affertur etiam ex oris domus sanctæ: & ex alijs uicinis sibi: sed rubedo est fortior, & similatur semini cuscutæ. *Natura*. Est calidum & siccum in tertio secundum Galenum. Et dixit Hunaim, quòd est calidum in tertio, siccum in fine primi. *Operationes & proprietates*. Sedat inflationem, & conuenit consistentibus, & senibus, & remouet ægritudines [e] ∫oppilationum.∫ *Instrumenta iuncturarum*. Confert spasmo. *Membra capitis*. Confert melancholiæ & epilepsiæ. *Membra nutrimenti* Conturbat eos, in quorum complexionibus cholera rubea uincit, & facit eis nauseam: & est ex eis, quæ sitire faciunt. *Membra expulsionis*. Potio epithymi ʒ.iiij. aur. bibantur cum melle & sale: soluēdo educit melancholiam fortiter, & educit etiam phlegma. Quidam uerò dixerunt, quod ex eo bibitur sit usque ad. ʒ.ij. & decoctio sit usque ad.iiij.aur. & oportet ut uoluatur quod ex eo bibitur cum oleo amigdalino: & non oportet ut in decoquendo ipsum, multum elaboretur.

a B.asthimum.
b B.frangibiles & est calidū acuti saporis.
c B.rufedinem.
d —— B.
e B.melle.

De [a] ∫ebeno.∫ Cap. 230.

EBENVS quid est? Est nota. *Electio*. Quæ ex ea melior est, est nigra, æqualis, in qua nō sunt lineæ: & similatur in suo tactu cornu tornatili: & est ualde compacta, & solida, in cuius sapore est mordicatio: & quum ponitur super carbonem, odoratur ex eo odor bonus acutus. *Natura*. Calida est & sicca in secundo. Et existimant quidā, quòd ipsa cum caliditate [b] † ∫ ∫ extinguit caliditatem sanguinis. *Operationes & proprietates*. Fricatur in aqua sicut plures lapidum, & est subtiliatiua, abstersiua. *Membra oculi*. Abstergit pannum oculi, & albuginem: & ex ipsius fricatione fiunt collyria, & fit ex ea [c] ∫alcofol∫ ad medicinas oculi propter uehementiam conuenientiæ eius: & quum aduritur eius serratura super sartaginem, deinde abluitur; confert ulceribus antiquis, & ophthalmiæ siccæ, & scabiei oculi. *Membra expulsionis*. Dixit Alcanzi, quòd ipsa frangit lapidem in renibus: & dicitur quòd in ipsa est resolutio inflationis uentris.

a B.abenus, uel abanus.
b † B.sua.
c B.almesen.

De [a] ∫eruca.∫ Cap. 231.

ERVCA quid est? Ex ea alia est siluestris, et alia hortulana. Semē autem erucæ est illud quod in decoctione ponit̄ loco sinapis. *Natura*. Calida est in secūdo, sicca in primo, & in humida quidē est humiditas in primo. *Operationes & proprietates*. Est aperitiua lenitiua. *Decoratio*. Aqua erucæ cum felle uaccino uestigijs ulcerum confert: & semen eius, aut aqua ipsius cum melle, lentiginibus. *Membra capitis*. Facit soda, & propriè si comedatur sola. lactuca uerò remouet nocumētum ab ea: & similiter endiuia, & portulaca. *Membra anhelitus & pectoris*. Facit lac abundare. *Membra nutrimenti*. In ipsa est digestio cibi. *Membra expulsionis*. Siluestris facit abundare urinam, cōmouens coitum: & faciens ei erectionem, & propriè semen eius. *Venena*. Quando comeditur & bibitur post eam uinum odoriferum, est tyriaca morsui mustellæ.

a B.giargir.

De [a] ∫elbue.∫ Cap. 232.

ELBVE quid est? Est uizbue,∫ [b] & est subtilior quàm kacule. *Natura*. Calida est in primo, sicca in secundo. *Operationes & proprietates*. Est subtilis. *Membra nutrimenti*. Confortat hepar & stomachum frigida: & digerit cibum.

a B.eylbua, uel calbua.
b B.Eylbua qd' est, est chirbua.

De [a] ∫endiuia.∫ Cap. 233.

ENDIVIA quid est? Alia est siluestris: & alia hortulana: & est duarum specierum: habens lata folia: & habens stricta folia: & ipsa procedit cursu lactucæ. ueruntamen, sicut dixerunt, est minor ea in suis operationibus. apud me uerò ambæ uincunt eam in aperiendo, & in præstando iuuamentum oppilationi hepatis: quamuis minorētur ab ea in extinguendo & [b] ∫confortando.∫ *Electio*. Magis iuuatiua ex eis hepati est quæ est magis amara. *Natura*. Endiuia frigida est in primo, & siccitas siccæ est in primo: & humiditas humidæ est in fine primi. & hortulana quidem est frigidior & humidior: & eius quidem amaritudo in æstate fit fortis: & declinat ad paruam caliditatē quæ non efficit impressionem. Siluestris uerò est minoris

a B.endeba.
b B.nutriendo.

minoris humiditatis, & est taraxacon. *Operationes & proprietates*. Aperit oppilationes [c] † § § uiscerum & uenarum: & in ipsa quidem est stipticitas [d] § aliquantula: § sed non est uehemens, & eius aqua cum cerusa, & aceto est mirabile epithema in infrigidando illud cuius infrigidatio quæritur. *Instrumenta iuncturarum*. Fit ex ea emplastrum podagræ. *Membra oculi*. Confert ophthalmiæ calidæ: & lac quidem endiuiæ siluestris abstergit albuginem oculi. *Membra anhelitus & pectoris*. Fit ex ea cum farina hordei emplastrum tremori cordis, & confortat cor: & quãdo dissoluitur cassia fistula in aqua eius, & ex ea fit gargarismus, confert apostematibus gutturis. *Membra nutrimenti*. Sedat nauseam, & excitationem choleræ, & confortat stomachum: & est de melioribus medicinis stomachi, cuius complexio est calida: & siluestris quidem est melior stomacho quam hortulana: & dicitur quod est conueniens complexioni hepatis quocunque modo sit: calidæ quidem est uehementer conueniens, & non est nocumentum ipsius frigidæ, nocumentũ reliquarum specierum olerum frigidorum. *Membra expulsionis*. Quando comeditur cum aceto, stringit uentrem, propriè siluestris. *Febres*. Confert quartanæ, & febribus frigidis. *Venena*. Quando ponitur emplastrum cum radice sua super pũcturã scorpionis, & uermium paruorum uenenosorum, & uespæ, & serpentis [e] § guasseuabras, § confert, & similiter cum sauich.

c † B. Alia litera. hepatis &.
d B. conueniẽs.
e B. & semabras

De [a] § hepate. § Cap. 234.

a B. Kebd.

HEPAR. *Operationes & proprietates*. Humor generatus ab hepatibus est grossus. Et sanius ex eis est hepar anatis pinguis, & gallinarum pinguium. *Membra capitis*. Hepar caprarum, & propriè hircorum detegit esse epileptici. Et quando epilepticus ipsum comedit, incurrit epilepsiam. Hepar [b] § stellionis § sup molares corrosos positũ, sedat dolores eorum. *Membra oculi*. Aqua hepatis caprini confert pano comesta, & in † collyrio posita, & inclinatio super uaporem eius. *Membra nutrimenti*. Hepar † lupi confert doloribus hepatis omnibus. inquit Gal. Ego quidem posui ipsum in medicamento eupatorij, & non reperi ipsum augere iuuamentum ultra illud quòd ex eo solet prouenire. Amplius hepar ẽ tardi incessus in uenis, nisi hepar anatis pinguis. *Venena*. Hepar canis rabiosi si detur in morso ab ipso, confert. Etiam dictum est, quòd ipsum prohibet metum aquæ: & iam uixerunt per illud quidam eorum, & fuerunt curati etiam curationibus alijs.

b B. lacerte.
† alcofol.
† adib.

De [a] § ære. § Cap. 235.

a B. nhas.

AES quid est? Aes aliud est rubeum ad citrinitatem declinans: & est † Ciprium quod est melius, & aliud est rubeum clarum, & aliud rubeum ad nigredinem declinans, & est genus æris quod dicitur talacon. Et æs quidem adustũ est [b] § acre, § in quo etiam est stipticitas. Qumq́ue abluitur, est medicamen bonum ad sigillandum in corporibus lenibus, & sine ablutione [c] † § § est melius. *Electio*. Flos æris subtilius est ipso. *Natura*. Calidus est & siccus in tertio. *Operationes & proprietates*. In ære adusto est stipticitas, & acuitas & consolidatio: & ex eis quæ de ipso dicuntur [d] † § § est quòd si cum forcipibus de talacon fiat pilorum euulsio, prohibet ortum eorum. *Decoratio*. Denigrat capillos. *Vulnera & ulcera*. Ipsum consolidat ulcera maligna, ambulatiua: & prohibet ea ab ambulatione, & corrodit carnem augmentatam, & ablutum consolidat uulnera, & dicitur quòd si linitur cum melle, conueniens est ulceribus [e] § duris adustis § in corporibus duris. *Membra oculi*. Acuit uisum, & confert duritiei palpebrarum. *Membra expulsionis*. Soluit aquam citrinam quãdo bibitur cum [f] § oxymelle: § & si ex eo liniatur palatum, excitat uomitum: & potio quidem eius sit aur. j. s. & extrahit aquositatem absque nocumento. *Venena*. Oportet quidem ut caueatur usus dimittendi illud in quo est salsedo, & amaritudo, aut pinguedo sicut sunt olea, & carnes: aut acetositas: aut dulcedo in uasibus æris, & bibendi ex eis: ipsa enim transmittunt proculdubio [g] § ziniariam, & ziniar § est uenenum.

† achabruse.
b B. acutum.
c † B. ad dura.
d † B. absq; ratione.
e B. induratis ostracosis &.
f B. hydromelle.
g B. uiriditatẽ æris & uiride æris.

De [a] § euphorbio. § Cap. 236.

a B. farbium.

EUPHORBIUM quid est? Est gummi [b] § calidũ, § cuius uirtus alteratur post tres, aut quatuor annos: & quod antiquatur tendit ad palliditatem & citrinitatem: & non dissoluitur in oleo nisi cũ difficultate: & recens est econtrario illius. sed dixerunt quidam, seruat uirtutem suam, quando ponitur cum fabis excorticatis in uase. *Electio*. Quod de eo bonum est, recens est, clarum, citrinum, ad pallorem declinans: acuti odoris, uehementis [c] § acredinis. § Aliud uerò ab hoc, est adulteratum cum sarcocolla, & gummi. *Operationes & proprietates*. Est abstersiuum, & habet uirtutem subtilem, adustiuam, abstersiuam: & quod est recens, est uehementioris calefactionis, quàm assa. quum tamen nõ sit gumma sicut assa in calefactione sua. *Instrumenta iuncturarum*. Miscetur cum quibusdam potionibus factis cũ speciebus, quæ sunt sicut piper, & cinnamomum, & similia: & confert sciaticæ, & eijcit cortices ossium in die una. Verum oportet ut muniatur caro, quæ est in circuitu ossium cum cerato tepefacto [d] § in unguento, & comprimendo § inungitur ex eo paralysis: & stupor, & confert ualde. *Membra oculi*. Quando ex eo fit collyrium, est abstersiuum, sed perdurat eius mordicatio tota die: & propter hoc miscetur cum melle, & reliquis collyrijs. *Membra nutrimenti*. Confert aquæ citrinæ, & frigori renum: & confert habentibus colicam: & potio de eo cum quibusdam seminibus boni odoris, & aqua mellis est trium anulusat. Dixit Alcanzi, ꝙ coarctat os matricis uehementer, adeo ut prohibeat medicinas abortum facientes eijcere fœtũ. *Membra expulsionis*. Soluendo educit phlegma uiscosum retentum in utrisque anchis, & dorso, & intestinis secundum quòd dixerunt. *Venena*. Dixerunt quidã, quòd si illius, quem aliquis uermium uenenosorum pupugit, cutis capitis scindatur, & quod eam sequitur usquequo craneum appareat, & ponatur in ea hoc gummi tritum, & suatur, [e] † § § non adueniet ei nocumentum illius: & etiam interficiunt tres drachmas eius in diebus tribus exulcerando stomachum & intestina.

b B. acutum.
c B. acuitatis.
d B. in oleo & fricando.
e † B. cum filo.

a B.feres uel feras.

De [a] §equo.§ Cap. 237.

EQVVS. *Operationes & proprietates*. Facit stercus eius operationem stercoris asini. *Apostemata & †pustulæ*. Corium pulli si aduratur, & liniatur ex eo cum aqua super † pustulas, [b] §infrigidat§eas. *Membra capitis*. Dicitur quòd additiones illæ, quæ sunt in genu equi, quando teruntur & bibuntur cum aceto, sanant soda. *Membra expulsionis*. Coagulum equi propriè conueniens est fluxui antiquo, & ulceribus uiscerũ & fluxui.

† bothor. † bothor. b B. remouet, seu delet.

De [a] §ærugine ferri. Cap. 238.

a B. sada alhadid.

AERVGO ferri. *Operationes & proprietates*. In ipsa est infrigidatio & stipticitas. *Membra expulsionis*. Confert fluxui [b] §parturientium.§

b B. Alia litera, sanguinis mulierum.

De [a] §ericio.§ Cap. 239.

a B.caufed.

ERICIVS quid est? Siluestris est notus, & mõtanus, est aduldul, habẽs spinas sagittales, propinquus naturæ siluestris, uel terreni. Ille uerò qui est marinus, est species habentium ostraca. *Operationes & proprietates*. Eius adeps prohibet effusiones materierum ad uiscera: & similiter eius hepar, [b] † § § & in cinere quidem terreni, & marini sunt abstersio, & resolutio, [c] § & acuitas § & exsiccatio. *Decoratio*. Quod de ericio terreno salitum est, confert elephantiæ. Et caro eius qui terrenus est, confert lepræ: & illud propter uehementiam resolutionis, & exsiccationis: & qđ adustum est de cute ericij, [d] † § §confert alopeciæ mistum cum pice. *Apostemata & †pustulæ*. Cutis ericij marini ponitur in medicinis scabiei, & caro eius confert ualde scrophulis. *Vulnera & ulcera*. Cinis cutis eius confert ulceribus sordidis: & mundificat carnem additam, & caro eius confert scrophulis ualde, & nodis prauis duris. *Instrumenta iuncturarum*. Caro terreni salita confert paralysi, & spasmo, & ægritudinibus neruorum omnibus, & elephantiæ. *Membra anhelitus & pectoris*. Caro ericij terreni confert [e] § extenuationi.§ *Membra nutrimenti*. [f] † § § confert malitiæ complexionis: & quod de eo salitum est cum oxymelle est bonum hydropisi: & similiter eius hepar exsiccatum in sole super pannum. *Membra expulsionis*. Ericius [g] §terrenus§ est bonus stomacho, & lenit uentrem, & prouocat. Et caro ericij terreni saliti cum oxymelle cõfert dolori renum. Et caro ericij terreni confert ei qui mingit in lecto de pueris, adeo quòd assiduatio comestionis eius fortasse faciet, ut urina cum difficultate egrediatur. *Febres*. Confert caro eius qui terrenus est febribus antiquis. *Venena*. Ericij caro cõfert morsui uermium uenenosorũ.

b † B.exsiccatũ
c ——— B.
d † B.terreni.
† bothor.
e B.phthisi.
f † B. Caro syluestris seu terreni.
g B.marinus.

De [a] §enula.§ Cap. 240.

a B.rasen.

ENVLA quid est? Eius quidem est hortulana, & est quædam species eius, cuius folia sunt ab uno palmo usque ad cubitum unum, expansa super terram, sicut sisymber, & folia lentis. Et quod in ipsa magis est iuuatiuum, est radix eius. *Electio*. Virtus sirupi eius est fortis in operationibus suis: & melior nutritura eius est cum aceto fractæ caliditatis. *Natura*. Est calida & sicca in secundo, & in ipsa est humiditas superflua: & propter illud nõ calefacit corpus statim quum ei occurrit. *Operationes & proprietates*. Confert omnibus læsionibus, & doloribus frigidis, & commotionibus uentositatum, & inflationis. Et in ipsa est uirtus rubificatiua: & est in ea abstersio ultima. *Instrumenta iuncturarum*. Confert sciaticæ, & dolori iuncturarum: & emplastrum factum ex radice eius, & ex folijs ipsius, confert doloribus frigidis, & contusioni lacertorum. *Membra capitis*. Facit soda: ueruntamen soluit hemicraneam phlegmaticam, & propriè embrochata. *Membra anhelitus & pectoris*. Adiuuat ad expuendum deglutita cum melle: & est bonæ operationis quando admiscetur cum electuarijs mundificantibus pectus. Et est ex eis quæ lætificant, & confortant cor. Et quandoque fit ex ea uinum hoc modo. Sumuntur de ea aur. l. & ponuntur in vj. anulusat musti, & bibitur post tres menses: & mundificat pectus, & pulmonem. *Membra expulsionis*. Decoctio radicis eius prouocat utrunq;, & propriè sirupus eius. Et qui assuetè utitur enula, non indiget ut mingat omni hora. *Venena*. Confert morsui uenenosorum uermium, & propriè Aegyptia.

De [a] §hæmatite.§ Cap. 241.

a B.sadenegi.

HAEMATITES quid est? Quandoque inuenitur in mineris, & quandoque subtiliãtur aliqui in adurendo magnetem: & quod prouenit inde, est hæmatites in operationibus suis. *Electio*. Melior [b] §alsedenegi§ est ille qui est uelociter frangibilis, æqualis duritiei, cui non admiscentur sordes, & in quo sunt uenæ. *Natura*. Non ablutus est calidus in primo, siccus in secundo, & ablutus est frigidus ad secundum, propter ablutionem, siccus in tertio. *Operationes & proprietates*. In ipso est stipticitas uehemens: & apparet quando fricatur in aqua, donec in ipsa resoluatur [c] § eius sordities. Et eius uirtus est prohibens.§ Et in ipso est calefactio quædam, & subtiliatio, & exsiccatio ultima. Et dixerunt quidam, quòd ipse est in uirtute marchasitæ: sed est siccior, & minoris caliditatis [d] §præter quam in subtiliatione & abstersione.§ *Vulnera & ulcera*. Administratur sicut [e] §pulueriza tur super carnem additam, & extenuat eam. *Membra oculi*. Abstergit ulcera oculi, & consolidat ea, quando administratur cum albugine oui. Et quãdoque confert solus asperitati palpebrarum. Et si fuerit illic apostema calidum, administretur prius cum aqua: deinde inspissetur gradatim: aut spargatur sicut puluis super carnem additam. Et quandoque confert ulceribus oculi solus. *Membra expulsionis*. Datur in potu cum uino ad difficultatem urinæ, & ad [f] § fluxum § menstruorum. Et in hæmatite est proprietas rectificandi gonorrheam.

b B.alsadenegi
c B. & inspisset eam & eius uirtus est stiptica.
d B.absq; subtiliatione & abstersione.
e B.puluis.
f B. assiduitatẽ fluxus.

De [a] §elleboro nigro.§ Cap. 242.

a B.charbech asued.

ELLEBORVS quid est? Ille qui niger est, est frusta [b] † §incisa § & eius acuitas est fortior acuitate albi. Et illi, qui ipsum colligunt, præseruantur ab eius nocumento comedendo allia, & bibendo uinum. Et folia quidem plãtæ eius sunt similia folijs aldulb: sed sunt uehementioris nigredinis quam ipsa: & habet crus breue ad purpureitatem declinans: & eius figura est sicut figura racemi: & in ipsa est fructus, et habet uenas subtiles nigras [c] §ex cuiusque quarum

b B.non habentia additamẽta uillosa sed frusta eius sunt, ac si essent incisa in extremitatibus suis.
c B. ex radice vna sicut ex capite cepe.

quarum radice sicut duo capita ceparum egrediuntur, & quod de ea administratur sunt uenæ istæ: & oritur in siccis. *Electio*. Melior est ille, qui est medius inter ueterem & nouum, & grossum, & extenuatum, habens colorem cineritium, uelociter frangibilis [d] non ponderosus: in cuius uacuitatem est quiddam simile telæ araneæ, saporem habēs acutum, & mordicans linguam: & bonum quod de eo administratur est, ut assumatur lignum paruum quod est apud radicem eius, & [e] infundatur parua aqua, & excorticetur, & assumantur cortices illius, & exsiccentur in umbra, & administrentur triti & cribellati, & potio eius sit tres kermet: & melius est ut in potu detur cum petroselino & dauco: & quandoque datur ex eo usque ad aur.ij. *Natura*. Calidus est & siccus usque ad [f] secundum. *Operationes & proprietates*. Est resolutiuus, subtiliatiuus & est fortis abstersionis, adeo quòd corrodit carnem mortuam: & quando nascitur apud radicem uitis, fit uirtus uini eius solutiua: & de proprietatibus quidem ellebori est, quòd ipse permutat corpus à sua complexione, & facit ipsum complexionem bonam iuuenilem acquirere: & multi sunt qui elleborū album sumunt ad uomendum, & non facit uomere & non soluit: sed facit illud quod facit uomitus & solutio, & conuenientia eius ad uiros, & uirgines mulieres, & fortiores, & adolescentes, & eos qui habēt [g] carnes teneras in corpore & multitudinem sanguinis est plurima, & non est conueniens castratis, neque mollibus: & ipse quidem est conueniens in [h] Martio deinde in Septēbri. ueruntamē oportet ut ante ipsum procedant tres dies penitus in quibus abstineatur à comestione, & potatione grossorum: & ut administrentur ea quæ gaudere faciant, & delectari, & ut euomat & ut eijciat post cœnam duabus uicibus, aut tribus, deinde assumatur. *Decoratio*. Linitur super morpheam cū aceto: & similiter [i] loca in quibus sunt sordes & similiter super albam † uitiliginem, & eradicat uerrucas. & euacuatio, quæ fit cum eo, confert † lepræ, & similiter albus. *Vulnera et ulcera*. Linitur niger, & albus cum lacte super scabiem, & impetiginem cum aceto, et ad excoriationem linitus ualet: & fit cum eo euacuatio: & fiunt ex eo sicut licinia, & immittuntur fistulis, & dimittuntur per diem, & quando extrahuntur ex eis, eradicantur [k] corpora earum. *Instrumenta iuncturarum*. Confert paralysi, et dolori iuncturarum, & euacuatio facta per ipsum est medicamen eorum omnium forte. *Membra capitis*. Quando decoquitur cum aceto, & distillatur in aurem, sedat sonitum: et quando os colluitur ex illo aceto, sedat dolorem dentium, & quando distillatur decoctio eius in aurem debilis auditus, confortat ipsum, & confert melancholiæ quæ est cum aliquis solus aliena loquitur, & hemicraneæ antiquæ, & ægritudinibus capitis, scilicet epilepsiæ & melancholiæ. *Membra oculi*. Confortat uisum, quando ponitur in † collyrijs. *Membra expulsionis*. Confert melancholiæ, & dominio eius, & soluendo educit ex toto corpore absque horribilitate, & extrahit choleram etiam & phlegma: et extrahit omnem superfluitatem mistam sanguini, ita quòd ab extremitatibus corporis et à cute: et oportet ut fiat uelocis solutionis cum scāmonea, & misceantur ei petroselinum, et daucus: et quandoque datur in potu hoc modo, infunditur in oxymelle, aut uino dulci, et dimittitur in ipso aliquo spatio: deinde coquitur uinum illud cum lentibus, aut cum hordeo, aut gallina: et ad sorbendum datur ius eius, et quandoque admiscetur duobus aureis de eo quantitas trium anulusat de scammonea: & quandoq; decoquitur cum lentibus. Et iam quidem dictū est in tabulis proprietatum de regimine eius, quod oportet fieri in hoc loco etiam. Et ipse ualde confert apostematibus in intestinis, et uesica: et prouocat urinā et menstrua. *Permutatio*. Loco nigri ponitur medium pondus ipsius de mezereon, et duæ tertiæ ponderis eius de agarico. Filius autem Mesauguc dixit, quòd loco eius ponitur condes.

d B. gair alnachar.
e B. madefiat cum pauca.
f B. tertium.
g B. corpus carnosum & pingue. Alia litera. & non est conueniens corporibus timorosis neq; mollibus.
h B. mēse Aprilis.
i B. sup albaras
† morpheam.
† albaras.
k B. partes callosę, vel ostracosę, quæ sunt in eis.
† alcofol.

De [a] elleboro albo. Cap. 243.

Elleborus albus quid est? [b] Cortex corticum ramorum diuersę figurę, similis rei ueteri albæ, in quo nō est grauitas, et similat ēt radicibus altheæ cuius amaritudo est uehemētior amaritudine nigri. Et eius planta est sicut arnoglossa: aut sicut † beta siluestris, sed est breuior ea rubei coloris. Et lōgitudo cruris eius est usq; ad.iiij.digitos coniunctos in latitudine [c] concauum. Et habet uenas plurimas à radice una procedentes sicut cepe: & nascitur in locis montuosis, & colligitur in tempore messis, & exsiccatur. *Electio*. Ille qui est electus est planam habens superficiem cum equalitate, albus, uelociter frangibilis, [d] plurima habens grana minuta, non mordicans linguam statim uehementer, & attrahit saliuam. Qui autē uehementer mordicat, statim est prefocatiuus: sed operationes regiminum in ipso predictę sunt in capitulo proprietatum. *Natura*. Calidus est & siccus in medio [e] secundi. *Operationes & proprietates*. Albus est uehementioris amaritudinis. Et niger est uehemētioris caliditatis: & quum mus comedit ipsum, moritur; & ex industria probatur illud, & comedit de ipso mus in sauich & melle: & quando coquitur cū carne, dissoluit eam, & [f] debilitat eam. de ipso uerò inciso sumuntur quinque aur. & ponuntur in nouē ℥. aquæ pluuialis, & dimittuntur in ea tribus diebus, & colatur, & fit tepida: & bibitur, & hic est infusus. deinde est ille qui est decoctus, qui hoc modo preparatur: libra una de eo inciso in duobus kist aquę pluuialis posita tribus diebus infunditur, & decoquitur donec eius tertia pars remaneat, deinde extrahitur ab ea elleborus, & proijcitur super aquæ mellis boni colati quantitas duarum librarum. & inspissatur, & sumitur ex eo cochlearium magnum, sicut est, aut cum aqua calida: & hoc est sanum, & tutum: deinde est cortex incisus, post confractus ī eo positus, quod sit sicut aqua hordei, ut nihil remaneat ī gutture & stomacho: deinde est ille qui est puluerizatus præparatus cum aqua mellis: & iste est ille qui plurimum nocet, propterea quòd remanet in meatibus: quare oportet bibentem ipsum preparare res, quibus medicatur ille, qui forsitan incidit in spasmum, sicut ius gallinę, & sirupum de hyssopo cum methastro & ruta, & lētes, & olea boni odoris, sicut factum est de cyperis. et lilio, et narciso: et ut sint apud eum acetum acuti odoris, et poma, et cydonia, et panis calidus, et uinum

a B. charbech abiad.
b B. cortex & cortices parui sunt frāgibiles, figurā vel formā habens similem rei inueteratæ seu corrosæ à vermibus, uel à carollis albæ, in qua.
† ficla.
c B. habens cōcauitatem.
d B. Alia litera. habens quantitatem magnam subtilem.
e B. tertij.
f B. debilior ē ille qui est infusus.

uinum odoriferum, et medicamen sternutatoriū et penna, et g ʒcondisi et anethum, ʒet lectus stratus, et uentosę diuersę: et quando ascellat cum facilitate, sorbeat aquam frigidam, et odoret odores bonos, et cibetur ex eis quorū chymus bonus est. Et si iam accidit ei spasmus, et debilitas, tunc detur ei panis fractus in uino, aut aqua mellis, & quandoque oportet ut reiteretur, et cibetur pane infuso in aqua frigida, et si accidat ei singultus in medio operationis, detur ei aqua mellis, in qua decoctus sit raphanus, et si medicina in ipso non mouetur, post aliquantulum spatium bibat aquā mellis cū aqua calida in qua decocta sit ruta: aut detur in potu aqua, et oleum, et uomat cum penna intincta in oleo de cyperis, et de lilio, et h ʒeleuetur in suspensorio: ʒ quòd si acciderit ei sicut præfocatio, sumat in potu de decoctione ellebori quantitatem trium. ʒ. illud enim adiuuat medicinam, et remouet accidens. Si uerò non iuuerit, faciat clystere acutum, et in potu dentur tres anulusat de eo: non ut euomere faciat; sed ut expellat præfocationem, et fiat ut sternutet cum sternutatorijs, quòd si singultus uomitu non remouetur, administremus tunc uentosas super spondiles magnas quæ sunt inter spatulas, et super reliquas dorsi spondiles. Ventosæ enim æquant contorsionem accidentem post singultum, et inunge membra spasmata cum oleo uehementis calefactionis et cum aqua balnei et tina: i † ʒ ʒ operatur enim in isto capitulo operationem nigri. k † ʒ ʒ *Membra capitis.* Quando odoratur ille qui puluerizatus est, excitat sternutationem. *Membra oculi.* Acuit uisum. *Membra nutrimenti.* Elleborus albus l ʒconfortat fortiter: ʒ sed in ipso est timor, quoniā præfocat. quandoque uerò ponitur in m ʒpaneʒ ut uomere faciat: et oportet ut illi, in quo timetur præfocatio, non in potu tribuatur stomacho existente uacuo. huiusmodi enim debilis est. *Venena.* Interficit quod de eo superfluum est homines: et est uenenum canibus, et porcis, et stercus bibentis ipsum interficit gallinas.

g B. cathedra.
h B. moueatur in argiuha.
i † B. Vulnera & vlcera.
k † B. & similiter operatur in decorationis capitulo.
l B facit uomitum cum fortitudine.
m B. cibis.

De a ʒeupatorio.ʒ Cap. 244.

EVPATORIVM quid est? Est ex herbis b ʒaromaticis: ʒet habet folia sicut folia cannabis: et flos eius sicut nenuphar: et est illud quod administratur, et succus eius. *Natura.* Est calidum in primo, siccum in secundo. *Operationes & proprietates.* Est subtiliatiuum, incisiuum ualde: et abstersiuum sine attractione: et sine caliditate manifesta. Et in ipso est stipticitas pauca, et ponticitas, et amaritudo fortis, sicut est amaritudo aloes. *Decoratio.* Est bonum in initio alopeciæ, et tyriæ. *Vulnera & ulcera.* Linitur cum adipe ueteri super ulcera difficilis consolidationis, et eius succus confert scabiei, et pruritui quando bibitur cum aqua fumiterrę, et oxymelle: et similiter flos eius, et succus ipsius est fortior. *Membra nutrimenti.* Confert doloribus hepatis, et oppilationibus eius: et confortat ipsum: et confert duritiei splenis, et apostematibus hepatis: et apostematibus stomachi: et eius herba, et succus conferunt c ʒmalitiei formæ: ʒ et accidentibus hydropisis. *Membra expulsionis.* Datur in potu cum uino, et confert ulceribus intestinorum. *Febres.* Confert febribus chronicis, et antiquis: propriè succus eius: et propriè cum succo absinthij. *Permutatio.* Loco eius ponitur pondus de assaro, et medietas ponderis ipsius de absinthio.

a B. gafet.
b B. spinosis.
c B. cacesio.

LITERA F.

De a ʒFabis.ʒ Cap. 245.

FABAE quid sunt? Notæ sunt: et aliæ sunt Aegyptiacę: et aliæ Nabathiæ: et Nabathiæ quidem sunt uehemētius stipticæ: et Aegyptiacę sunt humidiores, et minoris nutrimenti. uirides uerò sunt plurimæ superfluitatis: et si nō esset tarditas suæ digestionis, & multitudo inflationis earum, non essent minores in nutriendo bene, quàm pultes hordei, sed sanguis earum est grossior, & fortior. *Electio.* Meliores ex eis sunt grossæ, albæ, quæ à gurgulionibus non perforantur: & deteriores earum, sunt recentes, & earum quidem rectificatio est prolongatio infusionis earum, & bonitas decoctionis, & comedere eas cum pipere & sale, & †thymo, & origano, & similibus cum oleis. *Natura.* Proximæ sunt æqualitati, sed sunt decliues ad frigiditatem, & siccitatem plus, & in ipsis ē humiditas superflua, & propriè in uiridibus. De ueritate uerò uiridium est ut iudicentur frigidę & humidæ. Quidam autem, qui ponunt frigiditatem fabarum in gradu secundo, modum excedūt. *Operationes & proprietates.* Abstergunt parumper: & inflant ualde, & si earū decoctio bene fiat: b ʒ& liniantur sicut pultes hordei: tunc decoctio uehementer iterata cum aqua remouet earum inflationem: uerum cum fabæ excorticantur & moluntur, & decoquuntur in uase sine motu, &ʒ minoratur earum inflatio: & quæ ex eis frixæ sunt, paucæ sunt inflationis; sed sunt tardioris digestionis: & coctæ cum suis corticibus sunt plus inflatiuæ: sed sunt tardioris digestionis, & fortasse earum farina est minoris inflationis: sed earum quæ sunt Nabathię est uirtus stiptica: & earum cortex est fortioris stipticitatis, & nō abstergit: & Aegyptiaca est stiptícior omnibus: & in ipsa est abstersio, & generatur ex ea caro mollis: & generat humores grossos. Hippocrates quoque testificatus est bonitatem nutrimenti earum, & conseruationem sanitatis ab eis, & quando scinduntur in duo media, & ponuntur super fluxum sanguinis c ʒ incisionis. ualent. ʒ Et de proprietatibus quidem earum est, quòd abscindunt oua gallinarum quum nutriuntur ex eis, & quòd faciunt uidere somnia d ʒ cum alienatione perturbata, ʒ & quòd faciunt accidere pruritum, propriè recentes. *Decoratio.* Quando ex corticibus earum fit emplastrum capillis, subtiliat eos: & quando fit ex eis emplastrū super fœmur infantis, prohibet ortum pilorum: & similiter quando sæpe iteratur super locum rasum: & abstergunt †uitiliginem in facie, præcipue cum cortice, & panum, & lentigines, & faciunt colorem bonum. *Apostemata et † pustulæ.* Fit ex eis emplastrum cum uino super apostemata testiculi. e † ʒ ʒ *Vulnera & ulcera.* Confert ulceribus lacertorum, *Instrumenta iuncturarum.* Cōferunt spasmo lacertorum, & more emplastri ponuntur

a B. bachale.
† hasce.
b B. & nō sunt sicut chist hordei: qm̄ decoctio plurima ipsius reiterando aquā remouet inflationē eius: uerum cū fabæ excorticantur, & decoquuntur in aqua, deinde frigūtur in oleo in vase sine motu.
c B. abscindit ipsum seu remouet ipsum.
d B. mala mentem perturbantia.
† morpheam.
† bothor.
e † B. cū uino.

ponuntur cum decoctione sua podagræ cum adipe porci. *Membra capitis*. Faciunt soda, & nocent omnibus, quibus accidit soda, & res uiridis quæ est in cōcauitate earum, quæ sunt Aegyptiacæ, cuius sapor est amarus, quum teritur & miscetur cum oleo rosaceo, & distillatur in aure, cōfert dolori eius. *Membra oculi.* Ipsæ cum melle, & fœnugræco more emplastri superpositæ, conferunt obfuscationi oculi, & palpitationi: & ex eis cum thure, & rosis, & albugine oui fit emplastrū exitui oculi, propriè qui est pupillæ. *Membra anhelitus & pectoris*. Bonæ sunt pectori & sputo sanguinis, conferunt etiam tussi: & si misceantur cum melle, & farina fœnugræci, conferunt apostematibus gutturis & duarum amigdalarum, & earum emplastrum est bonum apostematibus mammillæ, & caseitati lactis in ea. *Membra nutrimenti*. Sunt difficilis digestionis, & non tardæ descensionis & exitus. Et non sunt generatiuæ oppilationum. Et decoctæ cū corticibus suis in aceto prohibent uomitum. *Membra expulsionis*. Quæ ex eis decoctæ sunt cum aceto & aqua, conferunt solutioni antiquæ: & quum propriè fuerint cū corticibus suis: & conferunt dysenteriæ, & propriè Nabathiæ. Et earum etiam †succus confert ad illud [f] §sicut etiam earum sorbitio. Et earum sorbitio confert apostemati testiculorum propriè decoctarum cum uino.§

† sauich.

f B. comestum sicut est & bibitū cū re aliqua liquida. Et earū emplastratio cōfert apostemati testiculorum. Alia litera. Et earum sorbitio & emplastratio confert apostemati testiculorum.

De [a] § Fæce. § Cap. 246.

a B.durdi.

FAEX *Electio*. Melior fæx & sanior, est fæx uini ueteris: deinde quæ similis est ei. Et fæx quidem aceti est uehementis uirtutis. Et oportet ut aduratur post ipsius exsiccationem bene, sicut aduritur spuma maris in uitreata linita ex luto, aut olla. Et finis adustionis eius est, ut albescat, & puluerizetur. [b] † § § Et similiter omnis fæx. Et oportet quidem ut omnis fæx administretur, dum est recens, & fiat quod necessarium est de adustione eius, & tunc administretur: quæ enim ex ea uetus est, est debilis uirtutis. Et oportet quidem ut cooperiatur in uase, & non [c] §appareat§ aeri: & quandoque abluitur, sicut lauatur tutia. *Operationes & proprietates*. Fæx aceti fortior est alijs fæcibus: & uirtus abstersionis eius, est stiptica, & adusta est adustiua, & putrefactiua uirtute alia. *Decoratio*. Quæ adusta est, administratur in ungue albificato cum gumma pini, & rectificat ipsum. *Apostemata & † pustulæ*. Fæx non adusta est bona inflationi sola: & cum myrto etiam, & exsiccat † pustulas cum quo [d] §sunt ulcera.§ *Membra anhelitus & pectoris*. Fæx non adusta extinguit inflammationem [e] § capitis in quo § constrictus est sanguis. *Membra nutrimenti*. Fæx non adusta prohibet fluxum materierum ad stomachum. *Membra expulsionis*. Quando exterius apponitur matrici emplastrum ex fæce non adusta, confert fluxui sanguinis menstrui.

b †B.subtiliter

c B.exponatur.

† bothor.

† bothor.

d B.nō est vlc[a]

e B.mammillæ in qua.

De [a] §fumo.§ Cap. 247.

a B.dochan.

FVMVS quid est? Est terreus, subtilis, & diuersificatur eius substantia: & omnes eius species sunt exsiccantes substantia sua terrea: & est in eis igneitas parua. *Electio*. Fortior eorum est fumus † alchitram: deinde fumus picis humidæ: deinde fumus storacis: postea myrrhæ, deinde thuris: postea terebinthinæ: et uidetur quòd fumus naptæ sit fortior omnibus. *Operationes & proprietates*. Fumus est substantia terrea subtilis, digestiuus, resolutiuus. *Membra oculi*. Fumus thuris, et fumus terebinthinæ etiam ponuntur in medicamentis ulcerum oculi, et prohibēt ortum pilorum additorum, & [b] §cursum§ & corrosionem, et humiditates cum quibus non est ophthalmia, et ulcera lachrymalium.

† resinæ abietinæ.

a B. halbe ul hcibe.

b B.alselach.

De [a] §flore æris.§ Cap. 248.

a B. zar alnhas vel zer alnhas.

FLOS æris. *Operationes & proprietates*. Est stipticus, corrosiuus, mordicatiuus. *Vulnera & ulcera*. Corrodit carnem additam. *Membra capitis*. Ponitur in desiccatiuis ulcerum auris: et quando illud quod ex eo album est, teritur, et sufflatur in aurem, delet surditatem antiquam: et ex eo tangitur palatum cum melle, propter apostemata gulæ, et uueæ. *Membra expulsionis*. Quatuor anulus at eius soluunt humorem grossum, et soluunt aquam citrinam, et ponitur in exsiccatiuis hæmorrhoidarum, et [b] §exiturarum§ ani.

b B.vlcerum.

De [a] §fistula pastoris.§ Cap. 249.

a B.zumara alrahay.

FISTVLA pastoris. *Natura*. Calida est et sicca, et forsitan in principio secundi: et dicitur quoniam resoluit [b] §augmentationem.§ *Membra expulsionis*. Expertus est Gal. quòd succus eius frāgit lapidem in renibus, et dixerunt quidam quòd confert ulceribus intestinorum, et pungitiuo dolori, et infirmitatibus matricis, et facit prouocationem utriusque, et confert [c] §fissuris.§ *Venena*. Aureus unus aut duo aurei in potu accepti conferunt ei qui bibit leporem marinum, et opium, et reliqua.

b B.inflationē.

c B. aperturæ, seu hernie ex apertura.

De [a] §frumento.§ Cap. 250.

a B.hantha.

FRVMENTVM. *Electio*. Melius ē illud, quod est medium inter duritiem et raritatem, magnū, pingue, recens, planum quod est inter rubedinē et albedinem. Frumentum uerò nigrum, est mali nutrimenti. *Natura*. Est calidum et temperatum in humiditate et siccitate, et ipsius † succus declinat ad siccitatem. *Operationes & proprietates*. Triticum plurimæ rubedinis, plurimi ē nutrimenti. Et frumentum elixatum est tardæ digestionis, inflatiuum: uerum eius nutrimentum quum digeritur, est plurimum. Et [b] § adarmacha quidem est proxima§ amylo, sed est calidior, et farina uiscosa per naturam est non uiscosa arte. Et neque est uiscosum natura, sicut uiscosum arte. † Succus præterea tritici est tardæ descensionis, et plurimum inflatiuum, indigens dulcedine faciente ipsum descendere uelociter, et ablutione cum aqua calida: ita ut remoueatur inflatio eius, et humor † succi est paruus. Amylum uerò est frigidum et humidum, uiscosum: et frumentum est magis nutritiuum corporis omnibus granis. *Decoratio*. Triticum mundificat faciem, et eius farina, et amylum cum croco est medicamen pani. *Membra nutrimenti*. † Succus tritici, et hordei grauat. *Membra expulsionis*. Triticum crudum, et etiam decoctum elixatum, non mollitū, neque fractum [c], §neque coctum ita ut sit puls: et fractum § etiam similiter quando comeditur; generat uermes. *Venena*. Triticum tritum puluerizatum

† sauich.

b B. alhauari quidem est proximum.

† Sauich.

† sauic.

† Sauich.

c B.vehemēter coctum sicut alherisse, & alherisse.

rizatum super morsum canis rabiosi, est iuuatiuum.

De [a] § fœnugreco. § Cap. 251.

a B. halbe uel helbe.

FOENUGRAECUM quid est? Notum est. *Natura*. Calidum est in fine primi, siccum in primo non euacuatur ex humiditate extranea. *Operationes & proprietates*. Eius uirtus est digestiua, lenitiua: et illud propter id, quod in ipso aggregatur de caliditate cum uiscositate, et ipsius uiscositas prohibet dominium nocumenti caliditatis eius: et eius caliditas operatur cum facilitate: et eius humor est malus licèt non sit paucus. *Decoratio*. Eius oleum, quod fit cum myrto, confert capillis et uestigijs ulcerum, et confert fissuris frigidis per mucillaginositatem suam propriè cum oleo rosaceo. Et ingreditur in medicinis panni, et facit colorem bonum, et alterat odorem oris, et facit fœtere odorem corporis, et sudoris. *Apostemata & †pustulæ*. Resoluit apostemata phlegmatica, et dura: et eius farina ad apostemata calida apparentia, et occulta, quũ nõ sunt inflammata, sed sunt declinantia ad duritiem quandam, et lenit dubellet, et maturat ea. *Vulnera & ulcera*. Confert cum oleo rosacei adustioni ignis. *Membra capitis*. Mundat furfures ablutione capitis facta ex eo, facit sodam capiti, et propriè quum comeditur cum muri, quãuis sit cum almuri minus nocumentum stomacho. *Membra oculi*. Decoctio fœnugræci sanat [b] § atarafa. § *Membra anhelitus & pectoris*. Clarificat uocem, et pulmoni tribuit aliquod nutrimentum, et lenit pectus, et guttur, et sedat tussim, & dispniam, et propriè quãdo coquitur cũ melle, aut dactylis, aut ficubus: & melius est ut coniungatur cum dactylis carnosis, et sumatur succus amborum, et misceatur cum melle plurimo, et super prunas temperate calefiat, et assumatur ante cibum tempore longo. *Membra nutrimenti*. Cum nitro emplastrum factum ex eo confert spleni, et eius decoctio cum aceto debilitati stomachi: et propriè quod ex eo recens est, et [c] § eius electuarium facit § nauseam: sed acetum et muri expellunt nocumentum comestionis eius. *Membra expulsionis*. Fit encatisma in decoctione eius ad apostema matricis, et dolorem eius, et coarctationem ipsius. Et eius decoctio cum aceto conuenit ulceribus intestinorum: et similiter recens cum aceto quando comeditur [d] § fractum. § Et decoctio eius cum aqua calida est bona tenasmoni et solutioni. Et eius oleum est bonum apostematibus ani, et clysterizatur etiam ad tenasmon, et dolorem uentris pungitiuũ, propriè cum almuri ante cibum, et non mouet ad expellendam fęcem nisi propter suam [e] § acrimoniã § et propriè cum melle non plurimo, ut non mordicet fortiter, & eius decoctio cum melle facit descendere humiditates grossas ab intestinis: et prouocat urinam et menstrua: et supponitur cum anatis adipe, et confert duritiei matricis, et facit generationem matricis facilem, cuius generatio est difficilis propter desiccationem, et est bonũ habentibus hæmorrhoidas, et facit stercus boni odoris: et facit fœtere urinam, et sudorem: et nõ est sicut lupini in difficultate sui exitus.

† bothor.

b B. altarfati.

c B. vlceribus eius & ẽ faciẽs.

d B. vnum post aliud.

e B. acuitatem.

De [a] § ferro. § Cap. 252.

a B. hadid.

FERRUM quid est? Est tres species [b] § senebrucam. Et lieremehem et fuludeth. Seneburucã ergo est alfuledh naturale: et alfuledh artificiale est purum ex lieremehen, et scoria alseneburucã § propinqua est scoriæ æris. Et ego quidem scorię singulare faciam capitulum in capitulo de cha. *Operationes & proprietates*. Eius ziniar stipticũ est, corrosiuum, et scoria ipsius est debilior ziniar eius: et ipsa est fortioris exsiccationis omni scoria. *Decoratio*. Aerugo eius superposita panaritio cum uino, est bona. *Apostemata & †pustulæ*. Aerugo ferri cum uino super erysipilam et †pustulas, utilis est. *Instrumenta iuncturarum*. Aerugo eius cum uino super podagram confert ei. *Membra capitis*. Quando teritur cum aceto forti, & coquitur in ipsa, est illud acetum medicamen saniei antiquæ currenti ex aure. *Membra oculi*. [c] † § § Est bona asperitati palpebrarum, & ungulæ. *Membra nutrimenti*. Vinum & aqua in quibus extinguitur ferrum, confert apostemati splenis, & mollificationi stomachi, & debilitati eius. *Membra expulsionis*. In eius scoria est uirtus soluens aliqua. debilior ea quæ est in scoria æris: & eius ærugo est stiptica: quare superposita abscindit fluxum sanguinis ex matrice: & eius ærugo stiptica exsiccat hæmorrhoidas [d] † § § & uinum in quo extinguitur ferrum, retinet solutionem antiquam, & dysenteriam, & confert mollificationi ani, & [e] § insensibilitati urinæ § & fluxui menstruorum, & confortat coitum.

b B. saburcan, & bermahen, & fulad artificiatũ, & saburcan est fulad naturale & fulad artificiatum est factum ex bermahen & scoria al saburcan.

† bothor.

† bothor.

c † B. Erugo ferri.

d † B. Et aqua.

e B. fluxui vrinæ inuoluntario.

De [a] § phaseolis. § Cap. 253.

a B. lubia.

PHASEOLI. *Natura*. Rubei calidiores sunt eorum. Filius Mesaugue, & Arsaianis dixerunt ꝙ sunt frigidi & sicci: & apud me substantia eorum est sicca, in qua est humiditas superflua, & ipsi ad caliditatem declinant, sed rubei sunt calidiores. *Operationes & proprietates*. Sunt uelocioris digestionis, & egresionis, quam mes: & non sunt minus nutritiui eis. Et dixerunt quòd sunt minoris inflationis: & est in eo consideratio: & uerius est quòd ipsi sunt magis inflatiui quàm est mes: uerũ fabæ sunt magis inflatiuæ eis: & humor phaseolorum est humidus phlegmaticus, & faciunt uidere somnia mala. *Membra anhelitus & pectoris*. Sũt boni pectori & pulmoni. *Membra nutrimenti*. Generant humorem grossum: sed sinapi prohibet nocumentum eorum, & similiter acetum cum sale & pipere & origano: & ut bibatur super eos uinum [b] § passum purum, § & qui cum aceto sunt nutriti, paucę sunt humiditatis. *Membra expulsionis*. Prouocant menstrua propriè rubei, & propriè cum oleo de nereidem.

b B. potens.

De [a] § fistula pastoris. § Cap. 254.

a B. mezamaralra.

FISTULA pastoris. *Operationes & proprietates*. Virtus eius est uirtus abstersiua. *Apostemata & †pustulæ*. Resoluit apostemata [b] § fluxa & grauia § in uisceribus. *Membra expulsionis*. Confert lapidi renum, & frangit ipsum. Decoctio eius, & radix ipsius, confert ulceribus intestinorũ.

† bothor.

b B. calida. Mẽbra nutrimenti. Confert doloribus mollibus. i. doloribus apostematum mollium, & apostematũ ex humoribus fæcalibus grossis.

De [a] § felle. § Cap. 255.

a B. merara.

FEL. *Electio*. Fortiora fella quadrupedum, sunt fel uaccinum: deinde fel [b] § adubua § & ursi: deinde caprinum, post ouinum. Et magis incolume

b B. aldabha.

me fellium auium, est fel galli, & duragi & cubugi. Reliqua autem fella auium sunt fortiora fellibus quadrupedum, quando comparantur [c] §rapaces earum cum pascentibus, & uenantes cum feris siluestribus: & fel quidem forte ualde uiscosum § est fel rapacium, & proprie magnorum: & de eis electum est illud, cuius color est citrinus naturaliter. Illud uerò quod est ut [d] §ziniar, & qđ est ut azul§ sunt mala: & similiter qđ est pure rubeum. Debilius autem fellium est fel porcinum: & fel quidem asabut, & piscis qui nominatur scorpio, & testudinis, est fortius fellibus quadrupedum. Inquit Dioscorides stringatur extremitas fellis, & bulliat in aqua secundum quantitatem qua homo tres eius feruores computet: deinde extrahatur, & exsiccetur in umbra, in qua non sit ros & reseruetur. *Natura.* Omnia calida sunt, & sicca in quarto. *Operationes & proprietates.* Fel omne est calidum, abstersiuum, & diuersificatur secundum masculum & fœminam: & secũdum dispositionem sitis & famis, & dispositionem [e] §saturitatis§ & dispositionem quietis & exercitij. *Decoratio.* Fel asini siluestris eradicat morum, & cõfert linitum super uestigia apostematum [f] † § § & ponitur in emplastris erysipilæ, & prohibet ipsam. *Vulnera & ulcera.* Quando fel miscetur cum nitro, & gumma pini, & chimolea, cõfert scabiei ulcerosæ: & fel uaccinum ponitur in emplastris [g] §conferentibus uulneribus, & quę sunt§ ab erysipila, & doloribus uehementibus: & fel hircinum eradicat carnem [h] § malam: § & necessitas quidem ulcerum ut eis adhibeatur fel forte, & debile diuersificatur secundum suas horas, & secundum mundificationem & sordidationem eorum: & fel quidem † lupi est bonum uulneribus neruosis, & in tempore frigoris prohibet spasmum, & alcuzez qui timentur in similibus eorum. *Membra iuncturarum.* Fel hircinum super elephantiam, & uarices confert: & similiter fel asini siluestris propriè, & fel † lupi prohibet spasmum, & alcuzez qui sequuntur uulnera neruorum propriè ex frigore. *Membra capitis.* Fel hircinum & taurinum conferunt ulceribus recentibus in aure. Fel [i] §arachã§ cum oleo distillatur in aurem grauem, & cum qua est surditas, & cum succo porri nabathi ad tinnitum, & ad grauitatem auditus. Et fel bouinum cũ nitro: & chimolea ad furfures ualet, quum lauatur ipso caput. Et dictũ est iam, quòd quando fel [k] §adib § lambendo sumitur, prohibet epilepsiam. Et fel testudinis cõfert † aphthæ fraudulentæ in oribus puerorum secũdum quòd dicitur. Et cõfert attractio odoris eius cum naribus epileptico. Et omne quidem fel confert stricturæ narium aperiẽdo ualde oppilationes quæ sunt in colatorio. *Membra oculi.* Omne fel confert obscuritati uisus. Et fel quidem rapacium, propriè siccum, confert initio aquæ, & dilatationi pupillæ. Et neque conceditur ut administretur nisi post mundificationem corporis, & capitis. Et fel magis conferens oculo ex quadrupedibus quidem est fel gazel. Et auium quidem fel alcubugi. Et ex piscibus [l] § felisabut. § Et fel caprinũ confert [m] §cecitati§ & propriè montanum. *Membra anhelitus & pectoris.* Ex felle bouis linitur palatum cum melle ad præfocationem: & similiter ex felle testudinis. *Membra expulsionis.* Fel bouis aperit orificia hæmorrhoidarum. Et omne quidem fel est solutiuum: ita etiam quòd fel porcinum, quando cum eo linitur [n] §umen§ & supponitur: & fel tauri cum melle linitur ad ulcera, quę sunt in ano: & fit ex eo linimentum ad dolorem matricis, & testiculorum, & ponitur super apostemata oschei. *Venena.* Fel hirci [o] §syluestris § est tyriaca morsibus uenenosis, & similiter fel tauri.

[c] B. albegath ex eis cũ deambulãtibus, & venantibus, & rapaces earũ cum rapacibus. Et fel quidem forte valde mordicans.
[d] B. viride æris. & lapis lazuli.
[e] B. potus plurimi.
[f] † B. Apostemata & bothor
[g] B. vel vnguẽtis prohibentibus vulnera.
[h] B. additam.
† adib.
† adib.
[i] B. alrachme.
[k] B. vrsi.
† alcola.
[l] B. fabut.
[m] B. pano.
[n] B. vmbilicus
[o] B. montani.

De § fuligine. § Cap. 256.

FVLIGO. *Electio.* Melior est illa quæ est leuioris ponderis, & magis intensę nigredinis. *Natura.* Omnis est calida exsiccatiua, nisi Inda: quoniam Indi, & Paulus numerant eam inter infrigidantia. *Operationes & proprietates.* Omnis est exsiccatiua: *Apostemata & † pustulæ.* Existimãt quidam, quòd Inda ponitur super apostemata calida & confert eis. *Vulnera & ulcera.* Illa, quæ assumitur ex fumo ligni pini cũ gumma & bdellio, ponitur super adustionem ignis, & dimittitur donec cadat.

† bothor.

De [a] § fistula. § Cap. 257.

FISTVLA quid est? Stipites albi, pilosi, similes polio: sed sunt plus pilosi: immò sunt toti quasi pili: & odor eius est sicut odor myrrhæ. *Natura.* Est calida declinans ad aliquantulum aromaticitatis.

[a] B. mermarad.

De [a] § furfure. § Cap. 258.

FVRFVR. *Natura.* Calidus est & siccus in primo. *Operationes & proprietates.* In ipso est abstersio, & lenificatio, & mundificatio plurima: & † orobus quidem ipsius finem nõ consequitur, & resoluit uentositates, & phlegma. *Apostemata & † pustulæ.* Est bonus cum aceto forti in initio apostematis calidi, & madefit cum uino: & fit ex eo emplastrum ad apostema quod est in mammilla calidum: & rarificat apostemata [b] § phlegmatis & uentositatis. § *Vulnera & ulcera.* Cum aceto forti ponitur super ulceratiõe scabiei facto emplastro ex eo calido. *Membra anhelitus & pectoris.* Lenit pectus sua abstersione, & proprie sorbitio aqueitatis eius cum zuccaro, & oleo amigdalino, [c] § infunditur § cum uino, & cõfert apostematibus mammillæ. *Membra expulsionis.* Mouet intestina ad expellendum quod in eis est: & eius sorbitio quum sorbetur, lenit uentrem. *Venena.* Confert puncturæ scorpionis, & serpentis more emplastri superpositus.

[a] B. nachale.
† herbus.
† bothor.
[b] B. phlegmatica & ventositates.
[c] B. madefit.

De [a] § folio Indo. § Cap. 259.

FOLIVM quid est? Est proximum uirtuti spicæ, est tamen leuius, & eius folia & rami sunt sicut [b] § sehesabram: § & habet florem frangibilem quod nascitur in terra Indię: [c] § & sunt ei aquę infusæ in terris lacunalibus § & erigitur super faciẽ [d] § aquæ § sicut planta, quæ nominatur lenticula aquæ, absque suspensione radicis: & quandoque ligatur in loco cum filo, & exsiccatur: & fortasse existimauerunt quidã, quòd est folia nereide Indæ, propter similitudinem quam cum ea habet in uirtute sua. olcum uerò eius uirtutem habet olei [e] § alacuhen § & olei de croco: sed est fortius. *Electio.* Melius est recens, ad albedinem declinans, quod non frangitur in minima, & est eius odor mani-

[a] B. sadegi.
[b] B. sahesefram
[c] B. infusa in aqua in terra cenosa.
[d] B. Alia litera, terræ.
[e] B. anniden.

manifestus ut nereiden odor: & non est [f] § limosum § neque salitum, neque mollificatum. *Natura.* Calidum est, & siccum in secundo. *Operationes & proprietates.* Quando in pannis spargitur, cõseruat eos a tineis. *Decoratio.* Odorem oris efficit bonum retentum sub lingua. *Apostemata & † pustulæ.* Decoquitur in aqua rosacea: & fit ex eo emplastrum super apostema calidum post cõtritionem: & est medicamen bonum apostematibus oculi [g] † § § calidis. *Membra nutrimenti.* Est magis conferens stomacho, & hepati, quàm nereiden. *Membra expulsionis.* Ipsum uehementius prouocat urinam, quàm nereiden. *Permutatio.* Loco eius ponitur pondus ipsius de [h] § mace § aut etiam spica.

f B. putridum. † bothor. g † B. non. h B. thalisfar.

De [a] § *falamamiski.* Cap. 260.

a B. felengiemesch.

Falamamiski quid est? Dicitur quòd falamamiski est ocimum gariophyllatũ. nam ipsum est odoris similis gariophyllo, & est magis temperatum quam maiorana, & sisymbrium, & minus siccum. *Membra capitis.* Aperit oppilationes accidentes in cerebro, & ambabus naribus, comestum & odoratum. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert tremori cordis accidenti ex phlegmate, & melancholia in corde comestum. *Membra expulsionis.* Est bonum hæmorrhoidibus.

De [a] § *phu.* Cap. 261.

a B. fu.

Phu quid est? Folia eius sunt sicut folia apij, magna habentis folia, & stipites: & eius crus est unius cubiti, & plus planum, tenerum, cuius supremum est grossum proximum grossitudini digiti, purpureos, habens nodos: & habet florem sicut narcisus, aut maiorem narciso. Et in albo ipsius est quasi purpureum: & inferius in radice sua emittit ramos. Et in radice sua est aromaticus odor: & uirtus eius est similis spicæ in rebus plurimis. *Natura.* Virtus radicis eius est aromatica: & uirtus eius est similis spicæ calefaciens. *Membra anhelitus et pectoris.* Confert dolori lateris. *Membra expulsionis.* Prouocat urinam si bibatur sicca: et eius decoctio prouocat menstrua. Et eius prouocatio maior est prouocatione spicę Indæ, & Romanæ: & est sicut [b] § almentasina § in illo.

b B. almẽtagiesine.

De [a] § *fusel.* § Cap. 262.

a B. fufel.

Fufel quid est? Virtus eius est propinqua uirtuti sandali. *Operationes & proprietates.* Est infrigidatiuum cum uirtute stiptica. *Apostemata & † pustulæ.* Est bonum apostematibus calidis grossis. *Membra oculi.* Est conueniens ei qui habet inflationem in oculo suo.

† bothor.

De [a] § *fangenkest.* § Cap. 263.

a B. fangekest, uel bengekest.

Fangenkest quid est? Dictum est de eo in cap. de b.

De [a] § *fael.* § Cap. 264.

a B. fel. b ——— B.

Fael quid est? [b] § Est fructus, super quem est cortex similis in colore corticibus auellanarum. Et figura eius est sicut phistici. Et intra ipsum est granum pingue simile grano pini quod nominatur granum regum: cuius color est inter album et nigrum, & citrinum: et est illud, quod administratur, et asportatur de terra Indiæ. Et albel et alfel omnes calidi sunt: et cõferunt mollificationi neruorum et uentositatibus hæmorrhoidarũ, et sanat eas: et § est medicina Inda nota, cuius uirtus est sicut uirtus mandragoræ, et pomorum eius. *Membra capitis.* Si fiat emplastrum ex ea, cõfert soda.

De [a] § *fal.* § Cap. 265.

a B. falangie.

Fal *Natura.* Calidus est in secundo: et siccus.

De [a] § *fagara.* § Cap. 266.

a B. fagara.

Fagara quid est? Granum simile ciceri habens granum sicut mahaleb: et in cõcauitate eius est granum nigrum sicut scehedenigi, et asportatur de [b] § asscckelati. *Natura.* Calidum est et siccum in tertio. *Operationes & proprietates.* In eis est resolutio et stipticitas. *Membra nutrimenti.* Ponitur in medicinis rectificantibus stomachũ, et hepar frigida: et expellit in eis malitiam digestionis frigidam *Membra expulsionis.* Confert solutioni frigidæ, et constringit uentrem.

b B. sesale.

De [a] § *fulfulminue.* § Cap. 267.

a B. fufulmunie vel fulgamunie.

Fulfulminue quid est? Est radix piperis. *Operationes & proprietates.* Dicitur quòd proprietas eius est conferre doloribus frigidis, et spasmo ualde. *Instrumenta iuncturarum.* Confert podagræ. *Membra expulsionis.* Est ei proprietas ut iuuamen afferat colicę, & uentositatibus frigidis.

De [a] § *fesurigo.* § Cap. 268.

a B. fesurichun

Fesurigum. *Operationes & proprietates.* Est uehementioris exsiccationis, quàm alcolcotar: cũ hoc, quòd est minoris mordicationis, & est subtilius. *Vulnera & ulcera.* Remouet scabiem.

De [a] § *fesire.* § *quæ est uitis alba.* Cap. 269.

a B. fessera.

Fesire quid est? Est [b] § alhazarasen §, & est uitis alba. *Natura.* Est calida & sicca in tertio. *Operationes & proprietates.* Est [c] § acris, § mordicatiua. abstergit, & exsiccat, & subtiliat, & calefacit temperatè. *Decoratio.* Radix eius cum † orobo, & fœnugræco abstergit [d] † § § panũ, & uestigia nigra remanentia post ulcera: & similiter quãdo coquitur cum oleo donec dissoluatur: & aufert [e] § occultationem sanguinis ab § oculo. *Apostemata & † pustulæ.* Eius radix abscindit uerrucas, & [f] § † pustulas leues § & cum uino sedat panaritium, & resoluit apostemata dura, & disrumpit aldubellet, & si unaquaque triginta dierum bibantur ex ea tres anulusat cum aceto, resoluit apostemata splenis, & emplastrum factum de ea cum ficubus etiam est conueniens spleni, & sedat panaritium quando ex eo fit emplastrum cum uino. *Vulnera & ulcera.* Ex radice eius fit emplastrum cum sale super ulcera mala: & ponitur in emplastris corrosiuis carnis, & ex fructu eius delinitur scabies ulcerosa, & non ulcerosa. [g] † § § *Instrumenta iuncturarum.* Emplastrum factum ex radice eius cum uino extrahit ossa, & bibitur de ea quaque die aur. j. ad paralysim, & ad attritionem lacertorum ualet linita & bibita. *Membra capitis.* Bibitur de ea omni

b B. hezargiesan vel hezarchasen. c B. acuta. † herbo. d † B. vehemẽter exteriora corporis & clarificat, & mundificat, & remouet. e B. nigredinẽ sanguinis sub. † bothor. f B. vestigia & bothor lactea. † bothor. g † B. & confert etiã linitio eius excoriationi.

omni die aur.[h] † § § & confert epilepsiæ, & uertigini, & facit quandoque in ratione accidere permistionem. *Membra anhelitus & pectoris.* Quandoque assumitur de ea cum melle deglutienda ad præfocatos, & ad corruptionem anhelitus, & ad tussim, & ad dolorem lateris. & quã do bibitur succus eius cum frumento decocto, facit exuberare lac. *Membra nutrimenti.* Inquit Gal. comestio extremitatum eius in primis, quũ eleuatur, confert stomacho cum sua stipticitate: & [i] § gustus eius est inter paucam amaritudinem, & acredinem. § *Membra expulsionis.* Cor huius plantæ in primis quum eleuatur, comeditur, & prouocat urinam, & soluit uentrem, & de radice eius aur. interficit fœtum. Quum ergo supponitur, extrahit fœtum, & mundificat matricem sedendo in decoctione eius: & succus eius solutione educit phlegma. & est ex medicinis bonis spleni. *Venena.* De radice eius aur. j. confert morsui uiperę; & similiter puncturæ omnium uermium uenenosorum. *Permutatio.* Loco eius ponitur pondus ipsius de durungi, & duæ tertiæ ponderis ipsius de macis.

b † B. uno anno.
i B. cũ eo quod est in eo de amaritudine & acuitate.

De [a] § *fesiresin.* § Cap. 270.

Fesiresin (*i. uitis nigra.*) quid est? Est de genere alfesire, habens folia sicut uolubilis maior, & radix eius est nigra exterius, & citrina interius. *Operationes & proprietates.* Est similis alfesire in operationibus suis: sed est debilior parumper. *Instrumenta iuncturarum.* Confert paralysi etiam. *Membra capitis.* Cor eius in primis quum eleuatur, comeditur, & confert epilepsiæ. *Membra anhelitus & pectoris.* Mundificat pectus. *Membra expulsionis.* Cor alfesiresin si comeditur, quum eleuatur, prouocat urinam.[b] † § §

a B. fasersin.
b † B. & menstrua.

De [a] § *fagama.* § Cap. 271.

Fagama dictum est in cap.[b] § ha. §

a B. fagaie. id est flos alcanna
b B alcanne.

De [a] § *feluzeharagi.* § Cap. 272.

Felvzeharagi quid est? Est arbor lycij, q̃ habet fructum sicut piper. Et lycium quandoque sumitur ex eo: & quandoque sumitur ex [b] § adere sceech. § & Arabicum est species altera, & uirtus alfeluzeharagi propinqua est uirtuti lycij quod ex ea fit, sed est debilior parum. *Decoratio.* Confortat capillos linitum. *Membra nutrimenti.* Decoquuntur rami eius cũ aceto, & bibitur ad splenem, & confert ultimæ, & similiter ictéritiæ. *Membra expulsionis.* Decoctio ramorum eius prouocat menstrua, & similiter ipsa: & si de fructu eius bibatur pondus [c] § matulem, § soluendo educit humorem phlegmaticum plurimum.

a B. felizherengi.
b B. alzarsech.
c B. duorũ mestar.

De [a] § *fath.* § Cap 273.

Fath quid est? Est medicina Turchia. *Venena.* Est bona ad potum [b] § iusquiami § & puncturam uermium uenenosorum data in potu cũ aqua frigida: & similiter nuci methel confert, & omnibus uenenis.

a B. fath.
b B. sucharan.

De [a] § *farfag.* § Cap. 274.

Farfag quid est? Est portulaca.

a B. Alia litera. farfanch uel farfrugi, uel farfegi.

De [a] § *fungis.* § Cap. 275.

a B. father.

Fvngi. *Electio.* Melior species, est nota, quę nominatur alchalahie. neminem enim interficit, sed aduenit ex ea cholerica passio: et illi quidem qui sunt sicci, minus sunt mali. *Natura.* Frigidi sunt in fine tertij: humidi in [b] § principio § eius. *Operationes & proprietates.* Generant humorem grossum, malum. Eorum autem rectificatio est, ut elixentur, et ponantur cum eis pira humida, & sicca, et ocimum montanum: & bibatur super ipsos uinum purum. *Membra capitis.* Generant stuporem, et apoplexiam. *Membra anhelitus & pectoris.* Accidit ex illis, qui non interficiunt, præfocatio: et propriè ex interficientibus. *Membra nutrimenti.* Accidit ex illis qui non interficiunt, cholerica passio, quando multiplicantur: et sunt difficilis digestionis, et multi nutrimenti. Et accidit ex mortiferis, syncopis, et sudor frigidus. *Membra expulsionis.* Faciunt possidere difficultatem urinæ. *Venena.* De eis sunt qui sunt mortiferi, et sunt illi qui nascuntur in uicinitate ferri æruginosi, et rerum putridarum aliarum: aut in propinquitate mansionis reptilium uenenosorũ: aut apud aliquam arborum, quarum propriũ est ut corrumpant fungos qui apud eas nascuntur, sicut oliuæ: et de signis quidem eorum est, quòd super eas est humiditas uiscosa putrefacta: et cito aduenit eis alteratio, et putrefactio: et prouenit ex ipsis constrictio anhelitus, & syncopis. Et cura eorum est cum incisiuis, & oxymelle cum calamentho: & quandoque interficiunt statim.

b B. proximo.

De [a] § *phistico.* § Cap. 276.

Phisticvm. *Natura.* Dicitur quòd est uehementioris caliditatis quàm nux [b] § & amigdala. Et est calidum in fine secundi § & est in ipso humiditas, & existimauerunt quidam quòd est frigidum, sed errauerunt. *Operationes & proprietates.* Aperit oppilationes hepatis propter suam amaritudinem, & aromaticam uirtutem sui, & in ipso est ponticitas: & nutrimentum eius est parum ualde. *Membra nutrimenti.* Est bonum stomacho, propriè [c] § ascenium § simile grano pini, propter illud quod est in ipso de amaritudine cũ ponticitate: & aperit oppilationes hepatis propter amaritudinem & aromaticitatem suam, & mundificat ipsum propriè, & aperit meatus nutrimenti: & oleum eius confert dolori hepatis euenienti ex humiditate grossa. Inquit quidam. Nõ inueni ipsum faciens in stomacho nocumentum multum, neque iuuamentum. Ego autem dico, immò prohibet nauseam, & subuersionem stomachi, & confortat os eius. *Membra expulsionis.* Non lenit uentrem, neque constringit. *Venena.* Confert morsui uermium uenenosorum propriè decoctum cum uino forti.

a B. festuc.
b B. Alia litera. & est calidum.
c B. alscemium.

De [a] § *fesefisis.* § Cap. 277.

Fesefisis (*i. Cimex*) quid est? Est animal sicut alcorat, notum in Scemi existẽs in lectis: & uidetur quòd sit illud qđ dicitur apud nos [b] § igil. § *Membra capitis.* Quando bibitur cum aceto aut cum uino, extrahit sanguisugã ex gutture. *Membra expulsionis.* Quando odoratur, ualet præfocationi matricis, & facit parere: & quum teritur, & ponitur in foramine uirgæ, sanat difficultatem urinæ. *Febres.* Quando de eis assumuntur. vij. numero, & ponuntur in faba, & deglutiuntur antequam

a B. fesafes.
b B. angil.

ætequam inuadat febris quartana, conferunt. *Venena*. Quando deglutiuntur absque faba, ualent ad puncturam uermium uenenosorum.

a B. fagalasus, uel fagilinius.

De [a] §facaileso.§ Cap. 278.

FACAILESVS (*i. cyclamen.*) quid est? Dicitur quòd est species buchormarien: & est genus hartanitæ. *Operationes & proprietates*. Virtus eius est mundificatiua cum abstersione, & incisione: & est [b] §calefactiuum§ resolutiuum: & est sudorem faciens ualde, quando bibitur eius radix, & [c] § uigorat.§ *Decoratio*. Si bibatur de eo tres aur. non pertranseuntes illud, cum uino aut mellicrato permisto aqua, sanat icteritiam, & oportet tūc ut iaceat & cooperiatur pannis pluribus, ut sudet uehementer, & sit sudor coloris choleræ, & eius radix mundificat cutem, & delet panum, & confert eius decoctio scissuræ accidenti ex frigore: et similiter eius oleum quod calefit in eius radice tepefactum super cinerem calidum. *Apostemata & † pustulæ*. Radix eius delet † pustulas, & succus eius resoluit duritiés, & apostemata splenis: & scrophulas, & uulnus recens: aut siccus, & aufert † tineā etiam. *Vulnera & ulcera*. Quando permiscetur radix eius cum aceto, aut melle, aut sola, & administratur, sanat uulnera antequam antiquētur. Et quando effunditur decoctio eius super caput, est conueniens ulceribus quæ sunt in ipso. *Instrumenta iuncturarum*. Confert torsioni neruorum, et podagræ: et totum illud operatur superpositū ut emplastrum. *Membra capitis*. Quando permiscetur cum uino, inebriat magnifice. Et quandoque fit ex aqua eius caputpurgium ad caput [d] §confortandum.§ Et quando effunditur decoctio eius super caput, est conueniens ulceribus, q̄ sunt in ipso: et sedat soda frigidam. *Membra oculi*. Aqua eius cum melle est conueniens aquæ accidenti in oculo, et debilitati uisus: et similiter caputpurgium ex ea factum. *Membra anhelitus & pectoris*. Sunt quidam hominum qui in potu dāt radicem eius patientibus asthma. *Membra nutrimenti*. Fit emplastrum ex eo spleni cum aceto. *Membra expulsionis*. Quando bibitur cum hydromelle, soluendo educit phlegma aquosum: et prouocat menstrua bibitum, et suppositum. Et existimauerunt quidam quòd [e] §ambulatio per ipsum§ facit abortum. Et quando ligatur in collo, aut in adiutorio prohibet imprægnationem. Et supponitur cum lana, ut soluat uentrem. Et similiter quando liniuntur ex eo sumen, et † abdomen, et ilia, lenit uentrem; et eijcit fœtum; et interficit fœtum fortiter. Et eius succus est fortior in hoc. et si misceatur eius aqua cū aceto, et liniatur super anum extra egredientem, reducit ipsum ad interiora. Et succus eius aperit orificia uenarū, quæ sunt in ipso ano: et radix eius prouocat menstrua bibita, & supposita. Et si de radice eius bibantur ℥.v. cum melle, soluunt fortiter. sitq; potio eius usque ad .iiij. aur. *Venena*. Bibitur cum uino ad medicinas mortiferas: et uenena, propriè ad lepus marinum.

b B. Alia litera. aperitiuum.
c B. prouocat.
† bothor.
† bothor.
† sahafati.
d B. mundificādum.
e B. q̄ ipsum humidum, seu recens.
† mirach.

Zythum

a B. foca uel alfoca.
b B. alhauari.

De [a] §fuca.§ Cap. 279.

FVCA. (*i. Zithum.*) Electio. Conuenientius est illud, quod fit de pane [b] §adarmachino§ & mētha, & apio: non enim est sicut illud quod fit de pane cocto: & sicut illud quod fit de massa azima. *Operationes & proprietates*. [c] §Alfuca§ generat humorem malum, & est mali nutrimenti: & nocumētum eius membris animalis est ita, quòd si in ipso infunditur os elephantis, lenit ipsum, & fit artificiale operari in ipso. Et illud quod fit ex pane [d] §adarmache§ & apio, & menta, est boni chymi, & est conueniens calefactis. *Instrumenta iuncturarum*. Nocet neruis ualde. *Membra capitis*. Nocet uelamini cerebri. *Membra nutrimenti*. Illud quod factum est ex [e] §adarmacha§ est bonum stomacho calido. *Membra expulsionis*. Factum cum hordeo prouocat urinam, & nocet renibus, & uesicæ.

c B. est infatiuum.
d B. hauari.
e B. hauari.

De [a] §fasuricon.§ Cap. 280.

a B. fesurichum

FASVRICON (*i. psoricon.*) quid est? Est medicamen ad scabiem factum ex merdasengi, & duplo ipsius de calcadis tritis cum aceto uehementer forti: & ponitur in uase nouo linito ex luto, & sepelitur in fimo .xl. diebus in tempore æstiuo.

De [a] §fœniculo.§ Cap. 281.

a —— B.

FOENICVLVM, & est Persicè baralme, quid est? Illius uirtus, cuius semē similatur semini coriandri est propinqua uirtuti siluestris: sed est debilius: ueruntamen est fortius siluestri magno. *Natura*. Siluestre est uehementioris caliditatis & siccitatis, & est dignius tertio. Hortulani autē caliditas, est in secundo. *Operationes & proprietates*. Aperit oppilationes. *Membra oculi*. Acuit uisum, & propriè gumma eius, & confert initio aquæ, & apud ipsius descensum. Et Democritus quidem existimauit, quòd uenenosi uermes pascunt fœniculi recentis semen, ut eorum uisus cōfortetur: & uiperæ, & serpētes fricāt oculos suos, quum egrediūtur de cauernis suis post hyemem super ipsum, ut illuminentur oculi. *Membra anhelitus & pectoris*. Quod humidum est, lac exuberare facit, & propriè hortulanum. *Membra nutrimenti*. Quando bibitur cum aqua frigida, cōfert nauseæ, & inflammationi stomachi: & eius digestio est tarda: & eius nutrimentum est malum. *Membra expulsionis*. Prouocat urinam, & mēstrua, & syluestre propriè frangit lapidem: & in terreno quidem, & fluuiali est iuuamentum ad renes, & uesicam, & confert propriè illud quod est siluestre, distillationi urinæ: & mundificat fœtas: & quando comeditur eius radix cum semine suo, stringit. *Febres*. Confert febribus antiquis, & datur in potu cum aqua frigida, & confert nauseæ in febribus, & inflāmationi stomachi ex eis. *Venena*. Confert eius decoctio cum uino morsui uermium uenenosorum, & cum aqua: & teritur eius radix, & ponitur super morsum canis rabiosi, & confert.

De [a] §fumo terræ.§ Cap. 282.

a B. saheteregi.

FVMVS terræ. *Electio*. Melior est ille, qui ē uiridis recens [b] §acutus§ amarus. *Natura*. Dicitur quòd est frigidus in primo, siccus in secundo. *Operationes & proprietates*. Purificat sanguinem & aperit, & in ipso est frigus, propter illud quod in ipso est de sapore stipticitatis: & calor, propter illud quod in ipso est de sapore amaritudinis: sed quasi frigus eius est fortius. *Vulnera & ulcera*.

b —— B.

Bibitur

Bibitur ad pruritum & scabiem. *Membra capitis*. Stringit gingiuam. *Membra nutrimenti*. Confortat stomachum,& aperit oppilationes hepatis. *Membra expulsionis*. Lenit naturam & prouocat urinam:& potio eius sit a pondere. ʒ.x. usque ad lib.s.& usque ad duas tertias lib.cum zuccaro: & de eo qui siccus est cum medicinis in decoctione usque ad. ʒ.x. Et de trito sicut est, à tribns usque ad vij. *Permutatio*. In scabie & febribus antiquis quantum est medium ponderis ipsius de sene, de Mecha.

ANNOT.

Fumariam in primo refrigerantium & secundo exsiccantium ordine reponit, at quum huic acredo amaritudoq; insit, qui duo sapores Gal. teste calorem indicāt, quomodo frigida hæc sit, tu considera.

De [a] §ficubus.§ Cap. 283.

a B.tin.

FICVS quid est? Ficus in seipsa naturam habet, et folijs,& lacti eius inest uirtus lacticinij: & quum non reperiuntur folia eius, rami eius quæ siluestris est, decoquuntur, confracti,& contriti: & assumitur eorū aqua: & de ea accipitur succus sicut accipitur in reliquis herbis:& [b] §gemine quidem ficus§ melli similes existūt in operationibus suis. *Electio*. Melior est alba: deinde rubea, deinde nigra. Et quando uehementer matura est: est melior,& proxima ad hoc ut non noceat. Et sicca quidem in suis operationibus est laudabilis, uerum tamen sanguis ex ea generatus non ē bonus:& propter hoc facit pediculos: uerum si sit cum nuce, tunc eius chymus fit bonus: & post nucem cum amigdala, & leuior omnibus est alba. *Natura*. Illa quæ est humida, est calida parumper, & quæ est humida, plurimę est aqueitatis:& parū est medicinalis. Quæ uerò immatura est: ē abstersiua ad frigiditatem aliquantulam declinans, nisi lac eius:& quæ est sicca est calida in primo, & in fine ipsius,& est subtilis. *Operationes & proprietates*. Quæ sicca est,& propriè [c] § acris, § fortis est abstersionis, maturatiua, resolutiua, & carnosa est plurimæ maturationis: & in ipsa sunt glutinatio,& incisio,& subtiliatio:& siluestris est acutior & fortior [d] § in hoc § & ficus quidem nutribilior est reliquis fructibus, & quæ uehementis est maturationis, propinqua est ad hoc ut non noceat,& in ipsa est inflatio:& quandoque egreditur quæ [e] §acris § est & sicca, de abstersione ad ulcerationem,& adeò, ut sicca,& folia eius quum decoquuntur cum radice almezerion nigri, sit cura scabiei animalium:& succus foliorum eius uehementis est calefactionis, & abstersionis. Et in ipsa quidem est lenificatio ultima, & expellit [f] §superfluitates§ ad cutem,& facit sudare:& in eius acceptione est sedatio caliditatis:& similiter (secundum quòd ego existimo) sicca etiam expellit ad exteriora,& facit sudare. Et lac quidem eius coagulat liquefactionem sanguinis,& lactis, & lique facit congelatum. Et illa quidē quæ humida est, uelocis est nutrimenti, & penetrationis in stomacho & corpore. Nutrimentum uerò ficus, licèt non existat in [g] §robore§ nutrimenti carnis & granorum: est tamen uehementioris [h] §roboris § quā nutrimentum omnium fructuum. Et uirtus succi ramorum eius antequam frondescant, propinqua est uirtuti lactis eius. Et aqua quidem cineris ligni eius iterata, in potu datur ad coagulationem lactis in uentre. Et aqua cineris ligni quercus propinqua est in intentione. [i] § Vinum uerò ficus est subtile§ mali humoris:& ramis quidē fici inest tantum subtiliationis, quòd quando caro coquitur cum eis, dissoluitur,& in [k] §iumeiz § quidē est uirtus attractiua ex profundo corporis, & resoluendi illud quod attractum est. *Decoratio*. Illa quæ est immatura, linitur, & fit ex ea emplastrum super [l] §hailem§ & uerrucas & species ipsarum: & † uitiliginem: & similiter folia eius. Et acceptio eius rectificat colorem corruptum, causa ægritudinum, & apostematum calidorum, & mollium:& maturat carbunculos,& propriè cum ireos,& nitro, aut calce. Et cum cortice granati ponitur super panaritium. Et lac quidem [m] §aliumeiz§ confert apostematibus difficilis resolutionis,& scrophulis [n] §& lacertis: & similiter decoctio aliumeiz: & confert moro, & propriè aliumeiz. § Et succus foliorum eius abscindit uestigia [o] §alguassen§& cum cerato ponitur super fissuram frigoris:& similiter lac eius in omnibus illis. Et est impinguatiua, eius tamen impinguatio facilè resoluitur. Et est faciens pediculos: [p] † §

§ & illud quidem contingit ab ea propter corruptionem humoris eius,& dicitur quòd ipsa est uelocis expulsionis ad exteriora: & est conuenientis humoris animalibus. *Apostemata & † pustulæ*. Fit ex ea emplastrum apostematibus duris,& [q] §erysipilæ decocta§ cum farina hordei. Et quæ immatura est, ponitur super morpheam. Et ipsa maturat carbunculos, & facit accidere quæ humida est, alhasaf, quæ administratur, & cōfert eius decoctio apostematibus gutturis,& apostematibus radicum aurium gargarizata ad illud cū cortice granati,& panaritio cum penitho. Et sicca quidem nocet apostematibus hepatis, & splenis propter suam dulcedinem. Et quando apostema est durum, non nocet neque confert: ueruntamen si coniungatur cum subtiliatiuis,& resoluentibus, confert ualdè. Et [r] §aliumeiz § quidem uehementer resoluit apostemata difficilia. *Vulnera & ulcera*. Succus foliorum eius exulcerat,& linitur decoctio eius cum spuma sinapis super [s] † §

§ scabiem. Et folia eius ponuntur [t] † § § super † epinyctidas: & super ulcera grossarum humiditatum. Et aqua quidem in qua iteratur cinis ligni eius, est corrosiua, mundificatiua ulcerū putridorum antiquorum. Et si administretur cum cortice granati, sanat panaritium. Et cum calcantho ualet ad ulcera crurium fraudulenta. Et lac [u] §aliumeiz § facit adhærere uulnera. *Instrumenta iuncturarum*. Ponuntur cum immaturo ex eis, & folijs folia papaueris, & ponuntur super cortices ossium. Et aqua cineris ligni eius iterata effunditur super neruos dolorosos. Et quādoq; datur de ea in potu quantitas unius. ʒ. &.s. *Membra capitis*. Confert quæ humida est,& quæ sicca, epilepsiæ: & distillatur eius decoctio cum [x] §spuma§ sinapis in aurem in qua est tinnitus. Et conferunt lac eius,& succus ramorum ipsius, antequam frōdescant, quum ponuntur in dente corroso. Et cōfert eius administratio sup apostemata, quæ sunt sub aure quum fit ex ea emplastrum: & illa quæ est immatura, sanat ulcera capitis pulucrizata.

Marginal notes:

b B. coagulatū ficuum.

c B.acuta.

d B.in his duobus.s. incisione & subtiliatione

e B.acuta.

f B. Alia litera. putredines, seu materias putridas.

g B. soliditate.

h B. soliditatis

i B.Sirupus verò de ficubus ē subtilis.

k B. giumeizi.

l B. alchallan.

† morpheam.

m B. giumeizi.

n B. & dubeleti,& similiter decoctio giumeizi,& cōfert moro & ꝓprie giumeizi.

o B.alusem.

p † B.uehementer.

† bothor.

q B.cum fermē to quum decoquitur.

r B.giumeizi.

s † B.pruritum &.

t † B.super impetiginem &.

† essere.

u B.giumeizi.

x B. Alia litera. folijs.

Membra oculi. Lac eius cum melle confert pano humido, & inceptioni aquæ descendentis, & grossitudini [y] ⟨palpebrarum⟩ & cum folijs eius fricatur asperitas palpebrarum, & scabies earum. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert quæ humida est, & quæ sicca, asperitati gutturis. Et est conueniens pectori, & cannæ pulmonis. Et [z] ⟨uinum ficus prouocat menstrua & urinam. Et similiter uinum eius⟩ confert tussi antiquæ, & doloribus pectoris, & cōfert apostematibus cannæ pulmonis. *Membra nutrimenti*. Aperit oppilationes hepatis & splenis. Inquit Galenus. Quæ humida est, mala est stomacho: & quę sicca est, non est mala. Et quando comeditur cum almuri mundificat superfluitates stomachi: & est ex eis quæ intersecant sitim quæ est ex phlegmate salso, & excitat sitim [a] ⟨quæ est ex⟩ hydropisi propriè cum absinthio; & similiter bibere uinum eius confert stomacho, & incidit appetitum cibi. Et ficus quidē est uelocis descensionis, & uelocis penetrationis propter suam abstersionem. Et sicca nocet hepati, & spleni apostematis propter suam dulcedinē: sed si apostema est durum, non nocet, neque iuuat. Et administratio ipsius quum ieiuniū adest; est mirabilis iuuamenti in aperiendo uias cibi, & propriè cum nuce & amigdala: quum tamen eius nutrimentum cum nuce sit plusquam cum amigdala. Si autem comedatur cum ingrossatiuis, fit tunc nocumentum eius maximū. Et [b] ⟨aliumeiz⟩ est mala stomacho, parui nutrimenti: sed est conferens duritiei in splene facto emplastro ex ea cū ammoniaco. [c] † ⟨ ⟩ Et omnes quidem species ficus sunt inconueniētes cursui materierum ad stomachum. *Membra expulsionis*. Confert renibus, & uesicæ quæ humida est, & quæ sicca. Et iuuat ad tolerandum retentionem urinæ: & non est conueniens cursui materierum ad intestina: & succus foliorum eius aperit orificia uenarum ani. Et quæ humida est, lenit, & soluit parumper: & propriè quādo assumitur de ea cū amigdala contrita: & similiter duritiei matricis, & similiter si misceatur cum nitro & cartamo, & assumatur ante cibum. Et supponitur lac eius cum uitello oui: & mundificat matricem, & prouocat menstrua: & fit ex ea emplastrum ad matrices cum fœnugræco, & in clysteri ad dolorem uentris pungitiuum ponitur cum ruta. Et ficus quidem, & propriè lac ipsius, extrahit à renibus arenam quando administratur: & quando assumitur aqua casei cum lacte eius [d] ⟨distillata⟩ super lac motum cū ramo eius parumper, erit fortior in soluendo uētrem, & in mundificando renes. Et datur in potu de aqua cineris ligni eius iterata, ei qui habet solutionem, & dysenteriam. ʒ.j.s. & clysterizatur ex ea: & in utrisque dispositionibus miscetur cum oleo. [e] ⟨uinum autem ficus⟩ prouocat, & lenit: & est propter suam abstersionem uelocis descensionis ex uentre, & uelocis penetrationis. *Venena*. Lac eius confert puncturę scorpionis inunctum, & similiter rutelæ, & similiter ponitur illa quę est immatura, aut folia recentia super morsum canis rabiosi, & cōfert: & fit ex ea emplastrum cū † orobo super morsum mustellę, & confert: & aqua cineris eius iterata confert morsui rutelæ in potu data, & facta inunctione ex ea, et [f] ⟨aliumeiz⟩ confert puncturis uenenosis bibita & linita.

y B. tunicarum.
z B. sirupus de ficub[9] facilitat sputum: & similiter sirupus ipsorum ficuum.
a B. & confert.
b B. giumeizi.
c † B. & lacte ipsius.
d B. distillato.
e B. Sirupus autem de ficubus.
† herbo.
f B. giumeizi.

De [a] ⟨fæce.⟩ Cap. 284.

FAEX. *Electio*. Melior est fæx olei de croco grauis. *Natura*. Fæx expresionis olei est in primo caliditatis. *Operationes & proprietates*. Iam diximus quòd fæx olei de croco tingit linguam & dentes, taliter quòd perdurat sic tinctura sex horis. *Vulnera & ulcera*. Fæx expresionis olei est ex consolidatiuis ulcerum accidentium in corporibus siccis.

a B. thefal.

De [a] ⟨fermento.⟩ Cap. 285.

FERMENTUM. *Natura*. In ipso est caliditas: humiditas uerò eius & siccitas sunt secundū quātitatem multitudinis salsedinis, & nitrositatis eorum. *Operationes & proprietates*. In ipso est uirtus abstersiua propter salem, & nitrositatē, & frumentitatem: & in ipso est uirtus infrigidatiua propter suam acetositatem attrahētem materias profundas ad exteriora corporis & resoluit. *Instrumenta iuncturarum*. Fit ex ea emplastrum ad dolorem qui est in inferiore parte pedis.

a B. chamir.

LITERA. G.

De [a] ⟨glande.⟩ Cap. 286.

GLANS quid est? Nota est, & est stiptica: sed castanea minus ea est stiptica. Quod uerò in glande uehementius est stipticum, est [b] ⟨cortex⟩ eius, qui est cortex eius interior. *Natura*. Glans frigida est & sicca: et siccitas ipsius est in secundo. frigiditas uerò in primo. In castanea autem est parum caliditatis propter sui dulcedinē: & folia quidem glandis sunt uehementioris stipticitatis, & minoris exsiccationis. *Operationes & proprietates*. In castanea est abstersio: & in eis omnibus est inflatio in uentre inferiore, & stipticitas: & prohibet fluxū sanguinis, et propriè cortex eius interior, & omnes confortant membra: & castanea quidem est tardæ digestionis: sed est boni nutrimenti. [c] ⟨Si ergo⟩ cum zuccaro misceatur, eius nutrimentum fit bonum. Gal. quoque dixit, quòd est nutribilior omnibus granis, adeo quòd est proxima granis panis: ueruntamen castanea propter illud quod in ipsa est ex dulcedine, nutribilior est ea: quum tamen nutrimentum omnium sit hominibus illaudabile: sed fortasse carum nutrimentum porcis laudatur. *Apostemata & † pustulæ*. Ipsa cum adipe hædi & porci salita confert duritiebus: & fructus quidem glandis cōfert in principio apostematibus calidis. *Vulnera & ulcera*. Prohibet ambulationem † aphtarum, & ulcera ambulatiua, quando aduritur, & administratur. Folia præterea glandis cohærere faciunt plagas quum teruntur, & puluerizantur desuper. *Membra capitis*. Facit soda, propterea quòd coarctat uaporem constringendo naturam. *Membra anhelitus & pectoris*. Cōfert sputo sanguinis. *Membra nutrimenti*. Confert humiditati stomachi. *Membra expulsionis*. Constringit, & confert dysenteriæ, & ulceribus intestinorum. & fluxui sanguinis, & multiplicat urinam. *Venena*. Confert uenenis uenenosorum. Et decoctio quidem corticum

a B. beluth.
b B. giefs.
c B. Et si.
† bothor.
† alcola.

corticum eius cum lacte uaccino confert ueneno sagittarum Armenarum: & caro quidem castaneę est bona uenenis.

a B.geleuzi.

De [a] ⸗geloum.i.grano pini.⸗ *Cap.* 287.

GELOUM quid est? Notum est, & est granum pini maioris. Et est melioris nutrimenti, quã nux: sed est tardioris digestionis. Et est compositum ex substãtia aquea, & terrea. Et aereitas in ipso est pauca. Et oportet quidem ut complementum sermonis in ipso requiratur in cap. de pino. *Natura.* Est temperatum, & in ipso tamẽ est caliditas parua. *Operationes & proprietates.* Nutrimentum præbet forte [b] † ⸗ ⸗ non malum, & rectificat humiditates corruptas in intestinis, & est tardę digestionis. Eius uerò digestio rectificatur in infrigidatis quidem cum melle, & in calefactis cum tabarzet ex zuccaro: & propter hoc augetur bonitas nutrimenti eius. Eius uerò quod in aqua infusum est, deletur acuitas, & acrimonia, & mordicatio: & fit in ultima uirtute nutriendi: ita ut paruum in quo non est nutrimentum, perueniat ad nutrimentum à medicatione. hoc autem paruum est granum pini [c] ⸗parui reperti⸗ in omni regione. *Instrumenta iuncturarum.* Sanat dolores neruorum, & dorsi, & sciaticæ, & ualet mollificationi. *Membra anhelitus & pectoris.* Magnum mundificat pulmonem ualde, & extrahit quod in ipso est de sanie, & de humoribus grossis. *Membra expulsionis.* Excitat coitum, & propriè quod ex eo nutritum est, & confert saniei, & lapidi in uesica. *Venena.* Cum ficubus & dactylis cõfert puncturæ scorpionis.

b † B. Alia litera. & grossum.

c B. repertum.

a B.genthiana.

De a ⸗gentiana.⸗ *Cap.* 288.

GENTIANA quid est? Eius folia quæ sunt iuxta radicem ipsius sunt similia folijs nucis, & folijs arnoglossæ: & eius color est rubeus: & ipsius medium, & extrema sunt [b] ⸗inbibita:⸗ Et eius crus est concauum, planum, in grossitudine digiti, & longitudine duorum cubitorum, & ipsius folia adinuicem sunt elõgata: & fructus eius est in suis capitibus, & radix ipsius est longa similis radici aristolochiæ, quæ oritur in montibus, & in umbra: & in locis humidis eorum: & dicitur ꝙ non nominatur gentiana, nisi quia primus, qui eam agnouit fuit Gentius rex. & ipsa quidem crescit in montibus altis. Ex ea uerò assumitur succus: quoniam ipsa infunditur in aqua usque ad quinque dies: deinde coquitur: postea [c] ⸗transinutando desiccatur:⸗ deinde congelatur, postea inspissatur sicut mel. *Electio.* Melior est Romana: & ipsa est uehementius rubea, & durior: & est lignum, & uenæ sicut grossitudo digiti, & maius, & minus: & eius color est citrinus, declinans ad nigredinem: & quod ex ea fractum est, est uehementius citrinum propinquum reubarbaro. *Natura.* Calida est in tertio, sicca in secundo. *Operationes & proprietates.* Est aperitiua, & in ipsa est stipticitas: & eius radix ultima est in apertione, & subtiliatione, & abstersione. *Decoratio.* Radix eius abstergit †uitiliginem præcipuè succus eius prædictus. *Vulnera et ulcera.* Sanat plagas, & ulcera corrosiua, & præcipuè succus eius prædictus. *Instrumenta iuncturarum.* Bibũtur ex eo. ℥.ij. cum uino propter torsionem neruorum, & est iuuatiua ei qui cadit ex loco alto. *Membra oculi.* Fit ex ea linimentum ophthalmiæ. *Membra anhelitus & pectoris.* Duæ. ℥. succi eius sunt bonæ pleuresi. *Membra nutrimenti.* Aperitiua est oppilationum hepatis, & splenis, & pondus. ℥.ij. ex ea cum uino ualet dolori hepatis, & splenis, & frigiditati amborum, & apostematibus eorum: & sirupus radicum eius conueniens est stomacho infirmo ex frigore. *Membra expulsionis.* Prouocat urinam, & mẽstrua, & supponitur radix eius sicut collyrium, & extrahit fœtum, & facit ipsum abortiri. *Venena.* Est ultima medicina puncturæ scorpionis. Et põdus. ℥.ij. ex ea cum uino confert puncturæ omnium uermium uenenosorum: & morsui canis rabiosi, & morsui omnium [d] ⸗luporum⸗. *Permutatio.* Quantum ipsum est & medietas eius ex assaro: & quantum medietas eius de radice capparis [e] † ⸗ ⸗

b B.incisa.

c B.colatur.

† morpheam.

d B.animalium rapacium.

e † B. & radicis apij.

a B.gielbhenec

Sesamo

De [a] ⸗gilbenec.⸗ *Cap.* 289.

GILBENEC quid est? Eius operatio est proxima operationi ellebori. quidam autem dixerũt est semen turbit nigri: & cortex radicis eius, est turbit citrinum, & oritur in Said: ueruntamen qđ ex eo bonum est, est Indum, & est simile [b] ⸗papyro.⸗ *Instrumenta iuncturarum.* Quidam iam dederunt ex eo in potu paralytico usque ad pondus ℥. & uomuit, & sanatus est. *Membra nutrimenti.* Est uomitiuum, & quandoque est mortificatiuũ propter fortitudinem uomitus. *Membra expulsionis.* Soluit, & potio ex ipso est medietas. ℥. sed. ℥. est timorosa. *Venena.* In ipso est uirtus uenenosa.

b B.altuderi.

a B.giest afrid.

De [a] ⸗geferefrend.⸗ *Cap.* 290.

GEFEREFREND quid est? Res pinealis figuræ, in cuius capite sunt sicut duæ spinæ: & dicitur etiam quòd est similis amigdalæ. & quandoq; finditur, & aperitur. *Membra expulsionis.* Facit augmentum in coitu ualde.

a B.giebsin.

De [a] ⸗gepsin.⸗ *Cap.* 291.

GEPSIN quid est? Est lapis gypsi laminosus albus [b] ⸗peruius⸗ cuius subtilitas augmentatur, quum aduritur. *Natura.* Frigidus est & siccus. *Operationes & proprietates.* Est glutinatiuus, & ponitur super partes fluxuum sanguinis, & stringit secundum quòd in suo dicitur cap. quoniam in ipso cum glutinatione est uirtus faciens adhærere, & in ipso est stipticitas cum uiscositate: & quando aduritur, subtiliatur, & additur eius exsiccatio. *Membra capitis.* Linitur ex eo frons, aut cooperitur ex eo caput cum pileo, & retinet fluxũ sanguinis ex naribus: & quod ex eo gypsatum est, etiam præcipuè cum bolo armeno frixo & lentibus mixtum: & ipsum distillatur cũ aqua myrti & pauco aceto. *Membra oculi.* Miscetur cum albugine oui, ut non fiat lapis, & ponitur super ophthalmiam sanguineam. *Venena.* Est ex summa uenenorum præfocantium.

b B.trãsparens.

a B.gief.

De [a] ⸗gyps.⸗ *Cap.* 292.

GYPS quid est? Est sicut gypsum.

a B.giemsefrã.

De [a] ⸗gemssefimi.⸗ *Cap.* 293.

GEMSSEFIMI quid est? Eius uirtus est similis

b B.vulpina.

lis uirtuti secha cum uua[b] § lupina. § *Operationes & proprietates*. Est mundificatiuum, aperitiuũ, sedatiuum, inflationis & uentositatum propriè. *Membra nutrimenti*. Resoluit humiditates uiscosas in stomacho, & confert stomachis infantium. *Membra expulsionis*. Confert uentositatibus matricum.

a B.giezar.

De[a] § *gezar*. § *Cap.* 294.

GEZAR quid est? Nota est. Fortius semen eius est semen siluestris. Inquit Dioscorides. Est una species eius cuius folia sunt minora folijs foeniculi, & est in eius forma: & eius crus peruenit usque ad quantitatem palmi. Et quod est superius eius, est citrinum: & habet summitatem[b] † § § sicut coriandrum & anethum. Et habet fructum acutum, album, boni odoris, & masticationis. Et nascitur in locis spatiosis[c] § solitarijs § lapidosis. Et quæ ex ea est hortulana similatur apio Romano, acuta, adustiua, boni odoris. Et tertiæ folia sunt, sicut folia coriandri,[d] § cuius superius est albũ, & anethales sunt summitas & fructus eius. § Et habet sicut capita nucis plena semine quod est sicut cyminum in forma, & acuitate sua. *Natura*. Calida est in fine secundi, humida in primo.[e] † § § *Vulnera & ulcera*. Semen & folia ipsius quum teruntur, & ponuntur super ulcera corrosiua, conferunt eis. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert pleuresi, & tussi antiquæ. *Membra nutrimenti*. Est difficilis digestionis, & nutrita facilioris est digestionis, & confert hydropisi. *Membra expulsionis*. Sedat dolorem uentris pungitiuum, & propriè daucus. Et prouocat uehementer, & propriè siluestris, & propriè semen eius: & similiter eius folia. Et excitat coitum, & propriè semen domesticæ: est enim uehementis inflationis: & semen siluestris non est illius operationis. Si autem secakul, & baucia siluestris numerentur in baucia: tunc ipsa magis excitant coitum quã hortulana: & prouocat menstrua, & urinam, propriè siluestris bibita & supposita: & conferunt semẽ eius, & radix eius difficultati impregnationis.

b B. in qua nascitur flos & semen eius.

c B. soli expositis.

d B. & florem album & similatur aneto fructus, seu semina ipsius, & summitas eius producens flores & semina.

e † B. Alia litera. & in radice hortulanæ, seu domesticæ est inflatio & constrictio naturæ, & non est sic semen eius, quoniam cum eo fit emplastrum & carminat uentositates.

a B.giaures.

De[a] § *geguers*. § *Cap.* 295.

GEGVERS quid est? Tres habet species, & similatur rizi in uirtute sua. Veruntamen rizi nutribilius est, & panicum melius est in omnibus dispositionibus suis quàm milium: sed tamẽ est fortius constrictiuum. *Electio*. Coquitur cum lacte, aut aqua furfuris similæ: & oleo amigdalino, & præbet nutrimentum bonum. *Natura*. Frigidum est & siccum in fine secundi. quidam autem dicunt ipsum esse calidum in primo. & primum sanius est. *Operationes & proprietates*. In ipso est stipticitas, & exsiccat sine mordicatione: & eius uaporatio est sedans dolores. Quum uerò nõ regitur, generat sanguinem malum, & nutrit minus quam grana reliqua ex quibus fit panis. Et eius nutrimentum est paruum uiscosum. Et in ipso est subtilitas quædam, sicut existimãt quidam. Veruntamen quum coquitur cum lacte, aut furfure simile, fit eius nutrimentum bonum præcipue cum butyro, aut oleo amigdalino. *Membra nutrimenti*. Est tardæ digestionis in stomacho in sua substantia, & in suo pane. *Membra expulsionis*.

Cum eo uaporatur dolor uentris pungitiuus, & est prouocatiuus.

De[a] § *gallinis & gallo*. § *Cap.* 296.

a B.giaziudiuc.

GALLINAE & gallus quid est? Ius gallorum ueterum proprietatem habet, quam dicemus. Modus uerò quem Gal. narrauit in decoctione eorum est, ut[b] § decollẽtur postquam cibantur et nutriuntur, fatigentur enim § faciendo eos currere, & cadãt, & decollentur: deinde extrahatur qđ in uentribus eorum est: & impleantur uentres eorum sale, & suantur & coquantur cum. xx. kist aquæ usquequo perueniat ad tres cotylas: & bibatur totum in loco uno: postea addatur illud qđ dicturi sumus in omni loco. *Electio*. Ruffus, gallorum melior est ille, qui non cantat adhuc: & gallinarum melior est, quæ nondum parit oua[c] § antiqui uerò sunt mali. § *Natura*. Adeps pullorum calidior est adipe gallinarum magnarum. *Operationes & proprietates*.[d] § Testiculi gallorũ laudabiles sunt, uelocis digestionis. *Instrumenta iuncturarum*. Ius gallorum prædictum conuenit tremori, & dolori iuncturarum: sed oportet ut coquatur cum polypodio, & anetho, & sale in. xx. cotylis donec remaneant tres, aut quatuor. *Membra capitis*. Caro gallinarum[e] § quæ sunt pullæ § in intellectu augmentum efficit: cerebrum gallinarum prohibet fluxum sanguinis narium accidẽtem ex uelaminibus cerebri. *Membra anhelitus & pectoris*. Ius gallorum prædictum, confert asthmati. Caro gallinarum clarificat uocem: ius galli uetustissimi cũ anetho, & cartamo confert omnibus illis &[f] § sissidebegi § pullorum sedat inflammationem stomachi. *Membra nutrimenti*. Ius gallorum confert dolori stomachi ex uentositate. *Membra expulsionis*. Ius galli ueteris cum polypodio, & anetho confert colicæ ualde. Caro gallinarum, quæ pullæ sunt, augmẽtat sperma. Et ius prædictum cum polypodio soluit melancholiã: & cum cartamo soluit phlegma. Quandoque uerò decoquitur cum medicinis stipticis ad dysenteriam, & cum lacte ad ulcera uesicæ.[g] † § § *Venena*. Gallinæ scissæ super corsuum aut gallus ponuntur super locum læsum à uermibus uenenosis, & permutatur quaque hora, & prohibet nocumentum uenenorum: & in uenenis bibitis etiam sorbetur eorum decoctio cũ anetho, & sale, & euomitur.

b B. postquam fuerint cibati fatigentur.

c B. antiquæ uerò sunt malæ.

d B. Alia litera. Galli castrati, seu capones.

e B. alfethi.

f B. [illegible]begi.

g † B. Ius gallorum confert febribus cronicis.

De[a] § *guasmeim*. § *Cap.* 297.

a B.vsme.

GVASMEIM quid est? Est folium nil. *Natura*. Est in fine primi calidum, & in secundo siccum. *Operationes, & proprietates*. In ipso sunt stipticitas, & abstersio. *Decoratio*. Tingit capillos.

De[a] § *gures*. § *Cap.* 298.

a B.vres.

GVRES quid est? Res rubea[b] † § declinans ad pallorem, similis tincturæ croci, & asportatur de Iamen, & dicitur quòd abradatur de arbore sua. *Natura*. Calida est & sicca in secundo. *operationes & proprietates*. Est stiptica. *Decoratio*. Confert pano, & lentiginibus. Quũ ergo bibitur, confert c § sorditiei. § *Apostemata & † pustulæ*. § Confert † pustulis. *Vulnera & ulcera*. Confert scabiei & pruritui, & † tineæ, & impetigini.

b B.rosea.

c B.albaras.

† bothor.

† bothor.

† sahafati.

De

a B. vresan.

De [a] §guarescen.§ Cap. 299.

GVARESCEN. *Membra oculi*. Sanguis algua rescen est bonus [b] §ulceribus§ oculi. *Membra nutrimenti*. Caro eius difficilis est digestionis. *Membra expulsionis*. Caro eius constringit uentrem.

b B. vulneribus

a B. vrel.

De [a] §guaril.§ Cap. 300.

GVARIL quid est? Est maxima figurarum [b] §alguasgon,& samambras§ longam habens caudam:& paruum caput,& non est lacertus: lacertus enim non est, aut raro est nisi in ruribus, & caput,& corpus ipsius diuersa sunt alguaril: sed fortasse proximus est ei in naturis suis. *Natura*. Caro eius calida est multum. *Decoratio*. Confert stercus eius pano, & lentiginibus: &impinguant fortiter adeps & caro eius, & propriè quasdá mulieres. *Operationes & proprietates*. In ipso est uirtus extrahens surculos & spinas. *Apostemata &* † *pustulæ*. Tritum stercus eius eradicat uerrucas. *Membra oculi*. Stercus eius simile est stercori lacerti:ualet enim ad albuginem oculi.

b B. ex lacertis vel liguris.

† bothor.

a B. vdha.

De [a] §guadai.§ Cap. 301.

GVADAI quid est? Est ostracum. *Operationes & proprietates*. Extrahit surculos & spinas. *Decoratio*. Quod ex eo tritum est, abscindit uerrucas infixas,& pendentes contritum.

a B. hab alban.

De [a] §grano ben.§ Cap. 302.

GRANVM ben. Iam diximus operationes eius in cap. b. quum diximus ben.

a B. hab algar.

De [a] §grano lauri.§ Cap. 303.

GRANVM lauri. Ipsum est granum ademest: & est sicut auellana parua: & cortex eius ad nigredinem tendit, subtilis: quod cum premitur in duas separatur partes, duras, decliues ad citrinitatem, in quibus est parum boni odoris:& nos dicemus operationes eius in cap. de [b] §gain.§

b B. lauro.

a B. hab alrelé.

De [a] §grano azelem.§ Cap. 304.

GRANVM azelem quid est? [b] §Dicitur piper nigrum: & est granum boni odoris,& saporis ualde:& oritur in partibus Sceherazura.§ *Natura*. Est calidum in secundo, humidum in primo. *Decoratio*. Est impinguatiuum. *Membra expulsionis*. Augmentat sperma.

b B. granũ eius § boni saporis, & oritur in partibus sherzur.

a B. hab almensem uel almisen.

De [a] § grano anescen.§ Cap. 305.

GRANVM anescem quid est? Est granum existens in quantitate piperis,& in colore eius: uerũ tamen est facilius frangibile: scinditur à medulla uehementis albedinis: cuius odor est bonus. *Natura*. Est calidum & siccum in secundo. *Membra nutrimenti*. Est bonum stomacho frigido [b] §ualde.§

b B. mollificato.

a B. hab alnil.

De [a] §grano nil.§ Cap. 306.

GRANVM nil quid est? Est cartamũ Indum. *Electio*. Melius eius est ponderosum, planum, recens. *Natura*. Dixerunt quidam. Est calidum & siccum in primo. Et uerum est, quòd est calidum & siccum perueniens ad tertium. *Decoratio*. Cõfert †lepræ & uitiligini albæ. *Membra nutrimenti*. Est conturbatiuum, faciens nauseam. *Membra expulsionis*. Solutione educit humores grossos, scilicet melancholiam,& phlegma fortiter,& uermes,& ascarides. *Permutatio*. Loco eius in solutione, & iuuamento in melancholia ponitur medietas ponderis de pulpa colloquintidæ cum sexta ponderis sui de lapide armeno.

† albaras, & morphea.

a B. hab alsône

De [a] §grano asumne.§ Cap. 307.

GRANVM asumne quid est? [b] †§ §Est arbor siluestris secundum quãtitatem brachij habens alba folia, non tamen uehementis albedinis, cuius fructus est sicut piper: unctuosus, lacteus. & dixerunt quidam. Est semen [c] §samenona.§ *Natura*. Est calidum parum habens humiditatis. *Decoratio*. Est impinguatiuum. *Membra nutrimenti*. Tardatur eius digestio in stomacho, & quum digeritur, multiplicatur eius nutrimẽtum. *Membra expulsionis*. Augmentat sperma,& excitat coitum.

b † B. eius.

c B. samerium

a B hab alsenubar.

De [a] §grano pini.§ Cap. 308.

GRANVM pini quid est? Granum pini, est minus phistico, corticem habens [b] §minutum,§ frangibilem, rubeum. [c] † § finditur § à medulla alba, [d] † § § unctuosa, suaui.& hæc sunt magna [e] § quæ sunt pini, quæ nominatur bissus.§ paruum uerò est granum triangulatum durioris corticis,& acutioris medullæ:& in ipso est [f] §acrimonia,§ & ponticitas: & paruũ est melius ad medicinam, quam ad cibum. *Natura*. Magnum est sicut æquale, ad caliditatem declinans,& augmẽtatur humiditas ipsius. Et paruum est calidum & [g] §humidum in tertio.§ *Operationes & proprietates*. In ipso est maturatio, & lenificatio, & resolutio,& mordicatio:& propriè in recẽte: sed eius mordicatio deletur, si infundatur in aqua: & cõplentur tunc eius [h] §applanatio§ & glutinatio quãuis sint ante illud ambo reperta in ipso [i] §integrè,§ & eius substantia est terrea, aquea, in qua est parũ aereitatis. *Decoratio*. Est impinguatiuum. *Instrumenta iuncturarum*. Granum pini magnum confert mollificationi, & debilitati corporis comestum, & exsiccat humiditatem corruptam, quæ est in eo. *Membra anhelitus & pectoris*. Paruum & magnum confert humiditatibus pulmonis putrefacti,& puri & fluxui sanguinis,& tussi:& propriè cum rob recẽte propter amaritudinem paucam, quæ est in ipso. Et quando coquitur cum uino dulci, est ad mundandum pus pulmonis bonũ ualde:& similiter eius cortex, & lignum, quando ponuntur in electuarijs. *Membra nutrimenti*. Quando ex eo fit emplastrum cum absinthio super stomachum, confortat ipsum. Et est difficilis digestionis [k] §leniens cibum:§ uirtus eius mordicat stomachum, nisi infundatur in aqua calida. Comedant ergo ipsum calefacti cum tabarzet,& infrigidati cum melle:& tunc digeritur, & fit bonum,& est bonum stomacho. Inquit Dioscorides. Est malum stomacho: sed uidetur quòd non sit ita, nisi quando [l] §aduritur, aut§ rancidatur,& q̃ fit infusum bonum, quoniã rectificatur eius corruptio:& frangitur eius uentositas. Et quando bibitur cum portulaca, sedatur eius mordicatio omnino: ita ut non sit mordicans. *Membra expulsionis*. Augmentum facit in coitu [m] † § § plurimum

b B. subtilem.

c † B. qui separatur.

d † B. tendente in longum.

e B. Alia litera. & huiusmodi granum est magnum ex arbore pini. quæ nominat fesus uel chassus, vel serbin.

f B. acuitas.

g B. siccus in secundo.

h B. lenitas.

i —— B.

k B. multi nutrimenti.

l B. Alia litera. ex vetustate acquirit acuitatẽ &.

m † B. & in spermate.

plurimum, quum comeditur cum sesamo, & tabarzet, & melle, & penidijs: & saturati ex eo, & paruo faciunt dolorem uentris pungitiuum: sed eius tyriaca est granum granati [a] §amarum§ quod sugitur post ipsum: & ipsum uehementer abstergit humiditates renum, & uesicę: & confortat eos ad retentionem urinę: & sanat distillationem: & prohibet ulcera uesicæ, & lapidem: & prouocat, et cõfert ex eo cum absinthio facto emplastro.

a B. muxum.

ANNOTAT.

Pini fructus, ait Dioscoridis sentētia uentriculū offendere, id tamen apud Diosc. nequaquam legitur, immò lib. 1. nuces pineas stomachi læsiones lenire testatur. Contra cuius sententiam stare author uidetur lib. tertio, quū pini grana ut plurimum uentriculo obnoxia esse adnotauit.

Cap. 73.

Fen 3. tract. 1. cap. ult. circa finem.

De [a] §grano alkilkil.§ Cap. 309.

Granum alkilkil quid est? Est sicut piper album, maius cartamo, non purè rotundum, & frangitur à medulla unctuosa, boni saporis. Quidam autem dixerunt, est semen granati siluestris, & dixerunt isti, eius radix est almugat. *Instrumenta iuncturarum.* Confortat corpora mollificata. *Operationes & proprietates.* Quod ex eo frixum est, est [b] §siccius.§ *Decoratio.* Est impinguatiuum. *Membra capitis.* Facit soda, & propriè quando in secunda mensa comeditur super uinum. *Membra nutrimenti.* Plurimus usus eius facit [c] §fastidium§ & colericam passionem, & quū comeditur cum tabarzet, & zuccaro, & melle, digeritur: & quod ex eo frixum est, est melius; & nõ est eius humor malus, & paruū uehementer mordicat stomachum.

a B. hab alchalchel.

b B. Alia litera. leuius.

c B. nauseatiuā satietatem.

De [a] §grano uiridi.§ Cap. 310.

Granum uiride quid est? In fructu eius est stipticitas: & ipsius iuuamentum simile est iuuamento masticis: & eius gumma est melior gummis post masticem: & [b] §quæ ex ea magna est, dicitur atharo§ & eius quidem arbor nominatur albotin. *Natura.* Dixerunt quidam, quòd in eius oleo est lenificatio, & stipticitas, sicut est in oleo ros. & ueritas est, calefactio grani uiridis est calefactio non [c] §minor.§ eius uerò exsiccatio, dū perseuerat humida, est parua; & quum exsiccatur, est in tertio: & eius gumma est calida, in qua est siccitas pauca. *Operationes & proprietates.* Est calefactiuum, lenificatiuum, & mundificatiuum: & in ipso est stipticitas: et eius gumma est plurimæ resolutionis quàm mastix, quoniam est amarior: & in ipsa sunt parum stipticitatis: et est fortis abstersionis: et in ipsa est apertio bona, & maturatio & lenificatio: et extrahit ex profundo: & in pluribus horis ponitur loco masticis, et suffumigatio albotin elongatur à nocumento sicut suffumigatio thuris: & eius oleum est compositum ex [d] §uirtutibus tribus cum uirtute constrictiua.§ & existimauerunt quidam, quòd in eius oleo est infrigidatio quædam. *Decoratio.* Abstergit panum, & faciem, & [e] §uiscus§ albotin confert scissuris faciei. *Apostemata & † pustulæ.* Eius gumma maturat exituras duras. *Vulnera & ulcera.* Abstergit scabiem, & impetiginem, & ingreditur eius gumma in emplastris ad purganda [f] §ulcera§ et exsiccat saniem, et sanat ulcera manifesta, et confert pruritui ulcerum, et scabiei ulcerosæ, & scabiei phlegmaticæ, et † pustulæ phlegmaticæ. *Instrumenta iuncturarum.* Ponitur eius oleum in oleis quæ sunt ad lassitudinem, et emplastris ad paralysim et torturam. *Membra capitis.* Eius gumma cum melle et oleo, est bona humiditati auris. *Membra oculi.* Eius fumus ingreditur in † collyrijs oculi, et conseruatione capillorum, et medicamento corrosionis palpebrarum. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert doloribus pectoris more emplastri superpositum, et inunctum: et eius gumma est bona ulceribus pulmonis, et tussi antiquæ deglutita sola, aut cum dulcibus. *Membra nutrimenti.* Iuuatiua est splenis, et propriè [g] §ex§ albotin: sed ipsa delet appetitum cibi, et similiter mundificat hepar. *Membra expulsionis.* Prouocat, et excitat coitum: et gumma eius etiam prouocat, et lenit uentrem, quum accipitur ex ea auellana una, aut nux in ieiunio, absque nocumento: et mūdificat uiscera, et abstergit renes. *Venena.* Bibitur gumma eius, et fructus eius cum uino ad morsum rutelæ.

a B. hab alchadara.

b B. qui ex eo est magnus dicitur aldaru.

c B. parua.

d B. uirtute lenitiua cum uirtute stiptica.

e B. & gluten siue gumma.

† bothor.

f B. uulnera.

† bothor.

† alcofol.

g —— B.

De [a] §gento.§ Cap. 311.

Gentum quid est? [b] §Est tesisie.§ scilicet gūma rutæ montanæ.

a B. ientum.

b B. tafasia.

De [a] §gembut.§ Cap. 312.

Gembut quid est? [b] §Est rosa uineæ: sicut quidam sapientes dixerunt, & § est alkarnub anabathium: & de ipso quidem iam dictum est in capitulo de cha. *Natura.* Eius frigus, & caliditas sunt parua, & est siccum in secundo. *Operationes & proprietates.* Eius [c] §fructus uomitum facit§ sine mordicatione. *Membra expulsionis.* Prohibet fluxum uentris. *Venena.* Decoctio algembut interficit pulices.

a B. iembut.

b —— B.

c B. virtus est vomitiua. Alia litera. virtus est mundificatiua.

De [a] §gramine.§ Cap. 313.

Gramen. *Vulnera & ulcera.* Facit cohærere plagas sanguineas. *Membra expulsionis.* Eius decoctio extrahit lapidem. Et semen ipsius prouocat, & constringit.

a B. hegiem.

De [a] §glutine.§ Cap. 314.

Gluten quid est? Iā locuti fuimus de glutine alimbat, & resina pini: & reliquis in suo loco. *Natura.* Gluten alimbat est calidum: deinde gluten cupresi: deinde est gumma pini. *Operationes & proprietates.* Est resolutiuum, [b] § sed gumma pini & gluten§ cupresi non sunt uehementioris resolutionis, quàm gluten alimbat, quamuis sint calidiora eo.

a B. halch.

b B. Alia litera & gluten pini, &.

De [a] §gallis.§ Cap. 315.

Gallae. *Electio.* Meliores sunt immaturæ & ponderosæ, duræ: [b] § glaucæ uerò § molles sunt paruæ uirtutis, & aduruntur super prunas. *Natura.* Sunt frigidæ in primo, [c] §humidæ§ in secundo. *Operationes & proprietates.* Constrictio earum est uehemens, & prohibet humiditates à cursu: & substantia earum est frigida terrea. *Decoratio.* Denigrat aqua earum capillos. *Vulnera & ulcera.* Liniuntur in aceto super impetiginē, & auferunt eam: & si puluis earum sternatur super

a B. hafus.

b B. ruffe vel seu citrine.

c B. ficce.

per carnem additam, remouet eam. *Membra capitis*. Prohibent cursum humiditatum corruptarum ad linguam,& gingiuam:& cõferunt [d] † aphtis§ & propriè in infantibus,& propriè cum aceto:& conferunt quũ ponuntur in corrosione dentium. *Membra expulsionis.* Spargitur puluis earum super aquam:& bibitur ad [e] §uulnera§ intestinorum,& ad fluxum antiquum:& similiter quando ponitur in [f] § medicinis, § conueniens est ad hanc operationem.

d B.alcola. † cola.

e B.vlcera.

f B.cibis.

De [a] §galia.§ Cap. 316.

a B.sech.

GALIA quid est? Galia uera est sinia facta ex emblicis.nunc autem [b] §quoniam illud est difficile,sumitur pondus ipsorum de gallis,& albella,& fit secundum quòd fit alkimek § *Natura*. Quæ pura est, est calida in primo,sicca in secundo: & aromatica calida est in secundo. *Operationes & proprietates*. Est stiptica,confortans uiscera: & in aromatizata sunt apertio,& resolutio. *Instrumenta iuncturarum*. Est bona dolori neruorum . [c] † § § *Membra expulsionis*. Existimauerunt quidam,quòd galia aromatica augmentũ efficit in coitu, & stringit uentrem, & confert fluxui.

b B. Alia litera quia adulterat sumitur pondus de gallis, & de belha, & fit secundum q̃ fit al zamech.

c † B. Alia litera, & iuncturarum.

De [a] §gummi.§ Cap. 317.

a B.zamag.

GVMMI. *Electio*. Quod melius est, est Arabicum [b] §purum§ parum habens ligni. *Natura*. Species gummi omnes,calidæ sunt. *Operationes & proprietates*. Est stipticum, & glutinatiuum cum exsiccatione,& [c] §glutinatione. § Et gummi quidem acatiæ est fortius ualde,& ponitur propter hoc in medicinis tyriacæ. *Membra anhelitus & pectoris*. Lenit tusim calidam,& expellit nocumentum ulcerum pulmonis, & clarificat uocem. *Membra nutrimenti*. Confortat stomachũ.

b B.clarum.

c B. Alia litera. confortatione.

De gariophyllo. Cap. 318.

GARIOPHYLLVS quid est? Est sicut sambacus: sed est nigrior;& qui masculus est, ẽ sicut nucleus oliuæ,& longior,& uehementius niger: & est fructus arboris in insula Indię:& gluten ipsius existit in uirtute glutinis albotin. *Electio*. Ille qui est melior,est similis nucleo sicco,suauis odoris,& [a] §acuti § *Natura*. Calidus est & siccus in [b] §tertio § *Decoratio*. [c] §Corporis§ odorem bonum efficit. *Membra oculi*. [d] §Abstergit § uisum, & confert pano. *Membra nutrimenti*. Confortat stomachum, & hepar, & confert uomitui , & nauseæ.

a B. subtilis.

b B. Alia litera. secundo.

c B. Oris.

d B. Acuit.

De [a] §galbano.§ Cap. 319.

a B.chant.

GALBANVM quid est? Est duarum specierũ: una spẽs eius est,quod est spumosum, leuis ponderis, uehementioris albedinis: & altera est eius quod est spisius,& grauius. *Electio*. Melius amborum est illud, quod est spisius. *Natura*. Est calidum in secundo,& exsiccatiuum in tertio. *Operationes & proprietates*. Virtus eius est lenitiua, resolutiua, carminatiua uentositatum: & est ex eis quæ corrumpunt carnem:& in ipso sunt calefactio, & inflammatio, & attractio, & resolutio. *Decoratio*. Eradicat [b] §lentigines. § *Apostemata & † pustulæ*. Confert [c] § apostematibus & § scrophulis. *Vulnera & ulcera*. Linitur super ulcera [d] §lenia§ cum aceto. *Instrumenta iuncturarum*. Confert lassitudini,& alcuzez,& spasmo lacertorum. *Membra capitis*. Confert sodę,& epilepsię: & quando epilepticus ipsum odorat, reuiuiscit:& confert scotomiæ : & confert dolori molaris , & denti corroso subito:& confert doloribus frigidis in aure,& resoluit apostemata eius,& dolores ipsius sine impedimento : & illud quando soluitur in oleo de lilio,& tepidum fit, & distillatur in aurem. *Membra anhelitus & pectoris*. Cõfert asthmati,& tussi antiquæ. *Membra expulsionis*. Prouocat menstrua fortiter,& extrahit fœtus, & facit eos abortiri suppositum: & confert præfocationi matricis bibitum cum uino, & remouet difficultatem urinæ. *Venena*. Est tyriaca uenenis,quæ imbibunt sagittas,quando bibitur cũ uino:& uenenis serpentum, & scorpionum : & fumus eius fugat uenenosos uermes : & quando fit ex eo linimentum,non approximant ei qui linitus est:& quando ex eo fit linimentum cum [e] §sacudulion§ & oleo,interficitur ille qui de uermibus uenenosis,ei qui linitus est,appropinquat. Et ipsum quidem omni ueneno resistit: minus tamẽ quàm sit resistentia serapini. *Permutatio*. Loco eius serapinum ponitur.

b B. alhade fiat bothor.

c ——B.

d B lactea. Alia litera perniciosa.

† fauib.

e B.scolopendria.

ANNOTAT.

Galbanum comitiali morbo affectos ait excitare, quod ex Diosc.lib.3. Sed contrarium scripsisse author uidetur,lib.3.ubi huius suffitum comitialem morbum detegere asserebat.

Cap. 79. Fen 1. Tract.5. cap.10.

De [a] §granato.§ Cap. 320.

a B.roman.

GRANATVM. *Natura*. Illud quod est dulce, est frigidum ad primum,& humidum in ipso: & acetosum est frigidum & siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Acetosum reprimit choleram,& prohibet cursum superfluitatum ad uiscera & propriè uinum eius,& in omnibus speciebus eius [b] §usque ad acetosum§ est abstersio cũ stipticitate. *Apostemata † & pustulæ*. Grana granati cum melle liniuntur ad panaritium. *Vulnera & ulcera*. Grana granati cum melle liniuntur ad ulcera fraudulenta, & eius capita ad uulnera, & præcipuè adusta,& balaustiæ [c] § quidem cum caliditate sua faciũt adhærere uulnera. § Et dulce quidem lenificat,& totum ipsius est parui nutrimenti,& est bonum. Muzum uerò quandoque est magis iuuatiuum stomacho,quàm poma,& cydonia:sed eius granum est malum,& quod de partibus eius est magis stipticum,sunt capita: & grana eius stiptica sunt,siue sint grana dulcium, aut nõ dulcium. *Membra capitis*. Grana granati cum melle conferunt dolori [d] †§ § auris, & sunt linimentum interioris narium, & conferunt grana granati cum melle contrita & commista [e] §colla§ linita. Et si granata dulcia decoquãtur cum uino, deinde terantur sicut sunt, & fiat ex eis emplastrum auri; conferunt apostemati eius bene. Et uinum granati,& rob eius, conferũt ebrietati, & rob acetosi propriè [f] § & conferunt cholere. § *Membra oculi*. Succus acetosi confert ungulæ. *Membra anhelitus & pectoris*. Acetosum exasperat pectus [g] † § § & dulce lenit ipsum,& confortat pectus: & quãdo dantur in potu grana granatorum in aqua pluuiali, ualent

b B. ita ut etiã in acetoso. † bothor.

c B. faciunt adhęrere vulnera, quum sunt calida, seu recentia.

d † B. Alia litera., dentium & conferunt grana granati dolori.

e B.alcole.

f ——B.

g † B.& guttur

ualent ad sputum sanguinis: & ipsum totum confert tremori cordis, & abstergit os stomachi. *Membra nutrimenti*. Granatum muzum confert inflammationi stomachi. Et dulce est conueniẽs stomacho propter illud, quod est in ipso de stipticitate subtili, & acetosum nocet stomacho: & cũ hoc grana granati sunt mala stomacho. Et eius †succus est conueniens desiderio prægnantium, & similiter rob eius, propriè acetosi: & ut sugat febriens de ipso post cibum suum, & prohibeat eleuationem uaporum est melius, quàm ut præmittat ipsum, & subleuentur materiæ ab inferioribus. *Membra expulsionis*. Acetosum est plurimum prouocans urinam, quàm dulce: & ambo sunt prouocatiua: & grana granati cum melle cõferũt ulceribus ani: & quod acetosum est, nocet [h] §stomacho§ & intestinis, & eius †succus cõfert solutioni cholericæ, & confortat stomachum, & cortex radicis granati cum uino extrahit uermes & ascarides: & assumitur cum sua dispositiõe, aut sumitur eius decoctio. *Febres*. Granatum muzum cõfert febribus acutis, & inflammationi stomachi; sed dulce multoties nocet acutas habentibus febres.

† sauich.

h B. Alia litera. ano.
† sauich.

ANNOTAT.

Malum punicum, ait, frigidum & humidum primo ordine quod dulce est: frigidum uerò & siccum secundo gradu quod acidum est. Verùm de actiuis qualitatibus Diosc. lib. primo dulcia calorem in uentriculo aliquantulum gignere testatur. De passiuis uerò Paulus lib. 7. malum punicum omne exsiccare & astringere asserit. quamuis id dulcia minus agant quàm cætera. At Auer. lib. quinto Coll. omnia mala punica humectare tradidit.

Cap. 126.
Cap. 40.

De [a] §galanga.§ Cap. 321.

a B. chaulengiã

GALANGA quid est? Frusta iuuoluta, rubea, & nigra [b] §mesiriobe, & est casurudaru§ ipsum. *Natura*. Est calidum & siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Est subtile, resolutiuum uentositatum. *Decoratio*. Odorem oris efficit bonum. *Membra nutrimenti*. Est bonum stomacho, & est digestiuum cibi. *Membra expulsionis*. Confert colicæ, & dolori renum. & iuuat ad coitum. *Permutatio*. Loco eius ponitur [c] §kersat gariophyllatum.§

b B. Mesargue dixit est casurudar.

c B. cherfe gariophyllorum. Alia litera. pondus ipsius gariophyllorum.

De [a] §gubera.§ Cap. 322.

a B. gubera.

GVBERA. *Natura*. Frigida est in primo, sicca in fine secundi. *Operationes & proprietates*. Retinet omnem fluxum, & est minoris constrictionis, & stipticitatis quàm zarur, & repugnat choleræ effusæ ad uiscera: & quando ipsa administratur in secunda mensa, detardat ebrietatem. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert tussi calidæ. *Membra nutrimenti*. Retinet uomitum. *Membra expulsionis*. Confert rasuræ cholericæ, & retinet uentrem, & uomitum: & similiter zarur: & confert multitudini urinæ.

De [a] §gagate.§ Cap. 323.

a B. gagathi.

GAGATES quid est? Lapis leuis, habens odorem asphalti. *Instrumenta iuncturarum*. Confert podagræ. *Membra capitis*. Quando suffumigatur ex ipso epilepticus, confert ei. *Membra expulsionis*. Confert præfocationi matricis. *Venena*. Effugat fumus eius uermes uenenosos.

De [a] §gailim.§ Cap. 324.

a B. galiun galbun.

GAILIM (*i. galion*) *Decoratio*. Est boni odoris. *Operationes & proprietates*. Est exsiccatiuum, congelatiuum lactis, & in ipso est parum acuitatis, & prohibet eruptionem sanguinis. *Vulnera & ulcera*. Confert adustioni ignis.

De [a] §gusume.§ Cap. 325.

a B. gussune.

GVSVME quid est? Est quoddam genus tuberum fungorum, quod exsiccatur, & coarctatur sicut cartilago, cuius figura est, sicut figura uasis parui contracti, quo pãni lauantur: & ingreditur in acetosis: & inest ei suauitas, sicut ẽ suauitas cartilaginum, & plus. *Natura*. Non existit in frigore reliquorum tuberum, neque est mali humoris sicut tubera, & existit in sapore eius carnositas q̃dam, & [b] §aquositas.§

b B. salsedo.

De [a] §garab.§ Cap. 326.

a B. garab.

GARAB (*i. salix*) quid est? Administratur cortex eius: & administratur gumma eius: & egreditur cum incisione & generatur super ipsam [b] §borach§ bonum: & est de melioribus specicbus [c] §borach§ ad comedendum. *Operationes et proprietates*. Flos eius, & folia ipsius, & amborum succus sunt ex exsiccatiuis sine mordicatione: & in ipsa est [d] §stipticitas:§ & eius cortex est in uirtute eius, sed est siccior. Et ex folijs quidem eius sumitur succus, & exsiccat sine mordicatione. *Decoratio*. Cinis arboris eius cum aceto exsiccat uerrucas, & incidit eas, siue sint [e] §inuersæ, siue nõ inuersæ:§ & cortex radicis eius ingreditur ad linimentum capillorum. *Vulnera & ulcera*. Cortex & folia eius trita quando ponuntur super incisionem, & uulnera recentia, conferunt. *Instrumenta iuncturarum*. Decoctio eius est embrocha bona podagræ. *Membra capitis*. Quando distillatur succus foliorum eius cum oleo rosaceo bullito in cortice granati in aurem, cõfert dolori auris: & similiter cortex eius humidus quando fit ex eo illud: & eius decoctio est ablutio furfurũ. *Membra oculi*. Abstergunt gumma & flos eius obscuritatem uisus. *Membra anhelitus & pectoris*. Fructus eius confert sputo sanguinis, & cortices eius etiam. *Membra nutrimenti*. Succus eius extrahit sanguisugas.

b B. baurach.
c B. baurach.
d B. ponticitas.
e B. infixe in modum claui, aut nõ infixe.

De [a] §galia.§ Cap. 327.

a B. galie.

GALIA. *Apostemata & †pustulæ*. Galia lenit apostemata dura. *Membra capitis*. Dissoluitur ĩ oleo de ben, aut keiri, & distillatur in aurem dolorosam, & eius odoramentum confert epilepticо: & uiuificat eos: & sedat soda frigidam: & quãdo datur de ea in uino, inebriat. *Membra anhelitus & pectoris*. Odor galiæ confortat cor. *Membra expulsionis*. Algalia confert doloribus matricis frigidis supposita, & apostematibus eius duris, & phlegmaticis, & prouocat menstrua: & facit matricem descendere præfocatam, & inclinatam, & mundificat eam: et præparat ipsam ad impregnationem.

† bothor.

LITERA

LITERA H.

De[a] {homine.} Cap. 328.

HOMO. *Decoratio.* Dicitur quod sperma hominis abstergit morpheam: et similiter sal urinarũ infantium [b] {assumptus in ære abstergit panum, et forsitan eius stercus confert sorditiei.} *Apostemata & † pustulæ.* Fæx urinæ hominis sedat erysipilam, secundum quòd dicitur, et similiter eius stercus calidum, et cinis capillorum ipsius sanat † pustulas: et quando permiscetur cum butyro, prohibet apostemata ambulatiua. *Vulnera & ulcera.* Eius urina abstergit scabiem ulcerosam, et pruritum: et prohibet serpiginem [c] † {} et impetiginem et propriè sperma eius confert impetigini. *Instrumenta iuncturarum.* Dicitur quòd sanguis menstruus sedat dolorem podagræ, et similiter sperma hominis, et lac eius cum opio, et cum cera, et oleo. *Membra capitis.* Adustio capillorum eius cum oleo rosaceo distillatur in aurem, et [d] {dens dolens sedatur} secundũ quòd dixerunt. Et saliua ieiuni extrahit uermes ex aure, et os hominis adustum datur in potu epileptico, et sordities auris hominis cõfert hemicraneæ. *Membra oculi.* Vrina eius quando coquitur cum melle in uase æneo, abstergit albuginem oculi, et confert palpitationi, et adustio capillorum eius cum lithargirio prohibet scabiem, et pruritum in oculo. *Membra anhelitus & pectoris.* Dicitur quòd urina infantium, quum bibitur, confert difficultati anhelitus, et dilatationi eius, et est curatio mala. Et lac mulieris confert ualde in consumptione, et est cura leporis marini. *Membra nutrimenti.* Dicunt quòd lac mulieris sedat mordicationem stomachi, et quòd [e] {ascaraiatu} urinæ eius confert icteritiæ propriè cum aqua mellis, et aqua ciceris, et similiter stercus eius. *Membra expulsionis.* Lac hominis prouocat urinam, et dicitur si supponatur sanguis menstruus purus, prohibet impraegnationem. Lac mulieris confert ulceribus matricis, et uulneribus eius, embrochatum et suppositum. Et urina hominis dicitur abscindere solutionem, et purgare matricem secundum quantitatem duarum tertiarum libræ, decocta cum porris. *Febres.* Stercus siccum cũ melle, aut uino, quando bibitur in febribus piodicis, prohibet earum periodos. *Venena.* Lac mulieris est tyriaca leporis marini. Et dentes hominis triti et puluerizati super morsuram uiperæ, aut adusti et puluerizati. Et stercus eius puluerizatur super morsuram hominis, et eius sputum, dum ieiunus, interficit scorpiones, et serpentes.

a B. ausan.
b B. factus in ære, seu in uase æneo & abstergit panũ & stercus eius confert aludha.
† bothor.
† bothor.
c † B. fraudulẽ eam.
d B. & in dentem dolentem, & sedatur.
e B. sacraiati vnum.

De herba Iudaica. Cap. 329.

HERBA Iudaica. *Natura.* Caliditas eius est supra æqualitatem [a] {& est † orobus. Gal. calidũ in principio primi, siccum in secundo.}

a ——— B.
† herbum.

De[a] {hezeriascen.} Cap. 330.

HEZERIASCEN quid est? Fructus eius est similis [b] {elhanakid} & utuntur ipso præparatores coriorum: [c] {& quandoque sunt apud eos, qui faciunt sirupum ex ipso, frusta grossa similia frustis persici siccis.} Et est in principio suæ masticationis [d] {rancidum,} deinde apparet ei amaritudo: & loquemur de eo exquisitè in cap. de fesire.

a B. bezargiesan.
b B. botris.
c B. & illa quæ sunt apud herbolatos seu apud eos qui herbas cognoscũt sunt frusta lignosa similia frustis psici sicci.
d B. insipidum.

De[a] {hareoman.} Cap. 331.

HAREOMAN quid est? Est granum, cuius uirtus est sicut uirtus hordei: immò ipse est medium inter triticum & hordeum: & ipsius † succus, & pultes eius magis sunt stipticæ, quã † succus hordei: & eius pultes. *Natura.* Est æquale declinãs ad humiditatem. *Operationes & proprietates.* Exsiccat sine mordicatione, & in ipso est resolutio, & stipticitas simul.

a B. herthamã.
† sauich.
† sauich.

De[a] {henfistides.} Cap. 332.

HENFISTIDES quid est? Succus plantæ, quæ dicitur barba hircina. Et eius succus est frigidus & stipticus: & dicetur in cap. barbæ hircinæ. *Natura.* [b] † {} Declinat ad siccitatem.

a B. heinfistidas.
b † B. est frigidus &.

De[a] {hernue.} Cap. 333.

HERNVE quid est? Est simile piperi, nisi quia citrinitati appropinquat; boni odoris, simile xiloaloës, quod fertur de regione [b] {Sclauorum.} *Natura.* Est æquale. *Membra nutrimenti.* Confortat stomachum, & digestionem.

a B. heraue.
b B. Alia litera alsefade.

De[a] {hearfelo.} Cap. 334.

HEARFELVS quid est? Est lactuca asini, quæ dicetur in cap. de cha. *Natura.* Est frigida & humida, & in ipsa est exsiccatio, & calefactio parua. *Operationes & proprietates.* In ipsa est stipticitas.

a B. heufilus.

De[a] {hestdeen.} Cap. 335.

HESTDEEN quid est? Lignum Indum notũ. *Instrumenta iuncturarum.* Eius proprietas est iuuamentum forte podagræ.

a B. hesteb dehen.

De[a] {haasce.} Cap. 336.

HAASCE (*idest, thymus*) quid est? Est herba habens florem album declinantem ad rubedinem, & cannas subtiles plurimas, similes cannæ squinãthi, aut calami aromatici. Et flos eius ẽ flos rotũdus. Et folia eius parua subtilia plurima. Et super ipsius extremitatem sunt capita parua purpurea. Dioscorides dicit. est arbor, cuius spinæ sunt paruæ, in quarum circuitu sunt folia parua subtilia, quæ plurimum nascitur super lapides. *Natura.* Calida est & sicca perueniens usque ad tertium. Ruffus uerò inquit. Est siccior calamentho. *Operationes & proprietates.* Est resolutiua, incisiua, ita ut etiam sanguinem congelatum incidat, & resoluat: & est calefactiua, ita ut eius sirupus prohibeat horripilationem hyemis. *Decoratio.* Resoluit uerrucas. *Apostemata & † pustulæ.* Fit ex ea emplastrum cum aceto apostematibus phlegmaticis recentibus. *Instrumenta iuncturarum.* Bibitur ad debilitatem neruorum. Et cum sauich & uino fit ex ea emplastrum super sciaticam: & sirupus eius confert doloribus, qũi sunt sub hypocondrijs. *Membra oculi.* Miscetur cum cibis, & seruat uirtutem uisus: & remouet eius debilitatem. *Membra anhelitus & pectoris.* Mundificat pectus, & pulmonem, & adiuuat ad spuẽdum: & sedat dolores hypocondriorum, & pulmonis cocta & deglutita cum melle: & propter suam exsiccationẽ

a B. haasa.
† bothor.

prohibet sputum sanguinis. *Membra nutrimenti*. Adiuuat digestionem,& eius sirupus remouet malitiam digestionis, & paucitatem appetitus. *Membra expulsionis*. Prouocat urinam, & menstrua: & solutione educit uermes. Et quum bibitur ex ea quod est inter. ʒ.ij. usque ad iiij. soluendo educit phlegma absque impedimento sufficienter. *Permutatio*. Ponitur loco eius origanum montanum:& dicitur epithymum, & hasce loco eius.

De [a] {hasek.} Cap. 337.

a B.hasceeh.

HASEK quid est? Qui syluestris est, terreitatis est plurimæ. Et domesticus est plurimæ aqueitatis:& uniuersaliter est substantiæ humidæ:& eius frigiditas nõ est pauca, †plurima,& substãtiæ siccæ, cuius frigiditas non est pauca. *Natura*. Hasek secundũ Dioscoridem duas habet species, quæ sunt frigidæ & siccæ. Alij autem dixerunt, quòd est calidus in principio primi, & siccus in primo. Et est magis simile hasek nostræ terræ. *Operationes & proprietates*. In ipso est prohibitio effusionis materierum propter suam stipticitatem,& maturatio, & lenificatio. *Apostemata & † pustulæ*. Prohibet accidere apostemata calida, & effusionem materierum: & est bonus apostematibus gutturis. *Vulnera & ulcera*. Confert ulceribus antiquis, & putridis in carne cum melle. *Membra capitis*. Est bonus ulceribus gingiuæ putridis. *Membra oculi*. Intrat succus eius in † collyria. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert apostematibus circundantibus lacertos gutturis. *Membra expulsionis*. Augmentum efficit in coitu,& frangit lapidem renum,& uesicæ: & similiter eius succus,& confert difficultati urinæ,& colicæ. *Venena*. Duæ.ʒ. fructus syluestris, morsui uiperæ:& duæ.ʒ. eius cum uino uenenis pernitiosis conferunt:& ex decoctione eius, aspergitur locus,& interficit pulices.

† sed plurima.

† bothor.

† alcofol.

De [a] {harmel.} Cap. 338.

a B. harmel.

HARMEL quid est? Nota est. *Operationes & proprietates*. Est incisiua, & subtiliatiua. *Instrumenta iuncturarum*. Est bona dolori iuncturarũ, & sciaticæ, quum desuper linitur. *Membra capitis*. In ipsa est uirtus faciens ebrietatem: quę est sicut ebrietas uini, uerbi gratia. *Membra oculi*. Dioscorides dixit quòd ipsa trita cum melle,& uino, & felle alcubugi,& gallinarum: & aqua fœniculi conueniens est debilitati uisus. *Membra nutrimenti*. Facit nauseam fortiter. *Membra expulsionis*. Prouocat urinam,& menstrua cum uirtute, bibita,& linita,& confert etiam colicæ uentosæ bibita & linita.

De [a] {haltit.} Cap. 339.

a B.halbib.

HALTIT quid est? Est medicina Inda, similis hermodactylo albo. *Natura*. Calida est & sicca in tertio. *Instrumenta iuncturarum*. Potus eius confert podagræ, & dolori iuncturarum. *Membra expulsionis*. Solutione educit phlegma, & humorem crudum,& uermes, & ascarides, & humores grossos.

De [a] {harsafo.} Cap. 340.

a B.harsef.

HARSAFVM (*idest, carduus*) quid est? Est quædam ex speciebus alcunker. *Natura*. Est temperata, ad caliditatem declinans, humida ad secundum perueniens. Alcanzi inquit. Est frigida & humida. Inquit Musaia. Est sicut asparagus in operationibus suis: calida & humida in primo. Alij uerò dixerunt quòd est calida in primo, humida in secundo,& iam comparata fuit Galeno, quòd ipsa est apud eum calida in secundo. Apud me uerò est, quòd eius genera plurima sunt diuersarum naturarum. *Operationes & proprietates*. Mundificat parum & exsiccat: & in ipsa est subtilitas. Alcanzi dixit, quòd ipsa generat melãcholiam,& elongatus est. *Decoratio*. Confert linita alopeciæ: & aqua eius necat pediculos in capite abluto ex ea:& remouet fœtorem ascellarum, & prouocatione sua urinam fœtidam cum sua proprietate, quam habet in se. *Apostemata & † pustulæ*. Resoluit apostemata dura. *Vulnera & ulcera*. Aqua eius confert prurituι duro sicco. *Membra capitis*. Aqua eius delet furfures. *Membra nutrimenti*. Facit nauseam, & propriè montana:& præcipuè radix eius: & eius gumma est alcũkar: & de ipso loquar postea in capitulo de [b] {Kef.}. *Membra expulsionis*. Addit in coitu, & addit in prouocatione urinæ:& extrahit urinam fœtidã, & lenit naturam,& educit phlegma: & multoties constringit uentrem quando bibitur cum uino.

† bothor.

b B.Kenker.

De [a] {handacocha.} Cap. 341.

a B. handchuchi, vel andachuchi.

HANDACOCHA quid est? Ex ea alia est syluestris: & alia est domestica: & alia est Aegyptiaca,& fit ex eius semine panis. *Natura*. Inquit filius Iuragi, Calida est & sicca in fine secundi. Inquit filius Mesaugue, calida est in medio secundi. Et uidetur quòd domesticæ caliditas sit propinqua in fine primi. *Operationes & proprietates*. Domestica est æqualis abstersionis, & exsiccationis:& in syluestri est stipticitas cum calefactione, & eius oleum ualet ad uentositates grossas. *Decoratio*. Syluestris confert pano, & similiter domestica. *Vulnera & ulcera*. Succus domesticæ cum melle mundificat ulcera. *Instrumenta iuncturarum*. Eius oleum est bonum doloribus iuncturarum ex uentositate:& apud timorem [b] {contractionis:} & iam sanati sunt eo quidam. *Membra capitis*. Facit soda. Et quando fit caputpurgium ex succo eius, confert ei qui cadit ex epilepsia. *Membra oculi*. Succus domesticæ confert albugini oculi: & pãno ipsius, & propriè cum melle. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert dolori laterum ex phlegmate,& propriè siluestris: & facit accidere dolorem gutturis & præfocationes: sed nocumẽto eius succurritur cum coriandro,& lactuca,& endiuia. *Membra nutrimenti*. Confert dolori stomachi frigidi & uentositati: & eius oleum confert principio hydropisis. *Membra expulsionis*. Prouocat urinam,& menstrua:& syluestris cum uino,& semine molochiæ, est bona dolori uesicæ: & eius oleum utile est dolori testiculorum,& dolori matricũ,& syluestris cõfert cholericæ passioni,& constringit uentrem. & ipsa,& semen eius excitat coitum. *Febres*. Dicitur ut habens tertianam in potu sumat tria ex folijs eius: aut tria ex granis ipsius,& alterabunt circuitus febris,& quartanæ quatuor ex quibus illorum duorum uoluerit. *Venena*. Quando aspergitur aqua eius super puncturam scorpionis sedat dolorem statim

b B.alzamene.

statim:&, si aspergitur super membrum sanum, excitat mordicationem & dolorem: & eius semē est fortius in curatione puncturæ scorpionis.

De [a] § hauro Romano. § Cap. 342.

HAVRUM Romanum quid est? Nominatur achirosa. [b] § Natura. Calefacit uehementer in tertio,& exsiccat in primo,& eius flos est uehementioris calefactionis, & ipsius gumma est ultima in calefactione. *Membra capitis*. Eius fructus cū aceto confert epilepsiæ.

De [a] § hascech. § Cap. 343.

HASCECH quid est? Dixerunt quidam quòd est balaustia alhaure. *Instrumenta iuncturarum*. Nocet neruis,& facit euenire spasmum.

De [a] § herba uitri § .i. parietaria. Cap. 344.

HERBA uitri quid est? Hæc est herba, qua uitrum abluitur. *Operationes & proprietates*. In ipsa est stipticitas cum humiditate,& est faciens ad hærere, lenificatiua, mundificatiua. *Apostemata & † pustulæ*. Sedatiua est apostematum. Et dantur in potu folia eius ad erysipilam, & adustionē ignis,& præcipuè apostemata phlegmatica: & eius succus cum cerusa de plumbo ponitur super erysipilam,& formicam, & fit ex ea gargarismus ad apostemata ambarum amigdalarum. *Instrumenta iuncturarum*. Cum cerato super podagram ponitur. *Membra capitis*. Eius succus cum oleo ros. confert dolori auris,& ex succo eius cū pollice ponitur in palato ad apostemata ambarum amigdalarum. *Membra anhelitus & pectoris*. Sorbetur succus eius ad tussim antiquam. *Membra expulsionis*. Remouet hæmorrhoidas. [b] † § §

De [a] § harbato. § Cap. 345.

HARBATUM (*idest, lonchitis*) quid est? Et dicitur angustus: semen eius triangulatum est, sicut lancea: & eius folia sunt triangulata similia folijs scolopendriæ. *Natura*. Domesticæ caliditas est pauca:& syluestris caliditas est in secundo. *Vulnera & ulcera*. Consolidat recens uulnera. *Membra nutrimenti*. Eius cortex cum aceto super splenem confert, & eius folia sicca quando in potu sumuntur, sanant splenem. *Membra expulsionis*. Prouocant propriè folia illius, cuius folia sunt similia folijs scolopendriæ.

De [a] § halibio. § Cap. 346.

HALIBIUM quid est? Planta, quæ nominatur alibiem, quoniam ei inest proprietas sanandi apostemata emunctorij more emplastri superposita & suspensa: & propter hoc nominatur alibien. Et est compositarum uirtutum sicut rosa. *Natura*. In ipsa est uirtus infrigidatiua cum [b] § acrimonia § quæ est in ea. *Operationes & proprietates*. Est resolutiua: & in ipsa est uirtus infrigidatiua, præparatiua. *Apostemata & † pustulæ*. Sanat apostemata accidentia in emunctorio, quum suspenditur super ipsa, ne dum si more emplastri superponatur.

De [a] § haze. § Cap. 347.

HAZE quid est? Est zufere: & est [b] § aldinarugina. § Et iam diximus de ipso in ijs quæ prætererierunt.

De [a] § hasaso. § Cap. 348.

HASASUM quid est? Est medicina Armena, & dicitur etiam Persica: & [b] § dixerunt Alchuz § quòd est fortior euphorbio: & quum eius potio augmentatur supra. ʒ .i. interficit. *Natura*. Calida est & sicca in quarto. *Operationes & proprietates*. Est adustiua, saporis [c] § mali. § *Membra nutrimenti*. Est adurens stomachum, & faciens uomitum.

De [a] § hauro § *idest, electro*. Cap. 349.

HAURUM quid est? Dicitur quòd gumma eius quæ ex hac arbore est Romana, est Karabe:& nos quidem de Karabe singulare faciemus capitulum. *Natura*. Est æqualis, ad siccitatem declinans paucam. *operationes & proprietates*. Est subtilis,& eius semen subtilius est, & non est uehementis caliditatis. *Instrumenta iuncturarum*. Aureus ex fructu ipsius arboris confert sciaticæ, & emplastrum factum ex folijs Romanæ cum aceto, confert dolori podagræ. *Membra capitis*. Tepefit succus foliorum eius, & distillatur in aurem,& sedat dolorem eius: & fructus eius cōfert epilepsiæ. *Membra oculi*. Ex eius fructu cū melle fit † collyrium, & est confortatiuum oculi. *Membra expulsionis*. Aureus ex fructu eius cōfert distillationi urinæ, & aureus ex fructu eius cum aceto post purgationem menstruorum, prohibet impregnationem, et similiter folia eius.

De [a] § barbe. § Cap. 350.

HARBE quid est? Nota est. *Membra oculi*. Dicitur quòd eius sanguis prohibet pilos oculi euulsos oriri. *Venena*. Dicitur quòd eius ouum est uenenum pernitiosum:& nos dicturi sumus illud in libro quarto.

De [a] § herbo § *idest, orobo*. § 351.

HERBUM quid est? Dixerunt quidam est granum minus quàm almelic in magnitudine lentis, non cum compresione rotundum, sed lateratū. Et eius color est inter cineritium, et citrinum: & ipsius sapor est inter saporem almes & lentis, qđ comedunt boues,& nutriuntur ipso. Alkanzi uerò existimauit, quòd est granum simile grano cydonij. apud me uerò [b] § est almelic, & propriè illud quod § est siluestre. Ipsum præterea quandoque est album, decliue ad citrinum, sicut dicitur: & quandoque est rubeum. Inquit Dioscorides. Herba eius est parua, minuta habens folia, & semen ipsius est [c] § nitentius. § *Natura*. Est calidū in primo usque ad secundum,& siccum in tertio. *Operationes & proprietates*. Est abstersiuum, aperitiuum,& inest ei humor malus,& ipsius rectificatio, est sicut rectificatio lupinorum. quod autē de ipso declinat ad albedinem, minus est medicinale, quam rubeum. Quum ergo decoquitur bis, destruitur eius abstersio, & remanet terreitas ipsius, quare nutrimentum præbet siccum. *Decoratio*. Linitum super morpheam, panum, & lentigines,& cicatrices est bonum, & colorem efficit bonum,& fit ex eo † succus:& datur de eo extenuatis sicut nux,& remouetur extenuatio. & eius decoctio ponitur super fissuras frigoris, &

Marginal notes:
a B. haurrum.
b B. Haur rumi quid est? Nominatur achirus, seu achirufes.
a B. hased, vel hanbed.
a B. hasis algia gi.
† bothor.
b † B. antiquas.
a B. harbe.
a B. halibi.
b B. caliditate.
† bothor.
a B. hara.
b B. dinaruie.
a B. haasis.
b B. dixit alchuzi.
c B. insipidi.
a B. haur.
† alcofol.
a B. harba.
a B. Kersene.
b B. almelic est illud, qđ de eo.
c B. in achme. Alia litera. calef.
† sauich.

d B. & bothor lacteis. Alia litera. & gingiuis. Alia litera. confert occultatio ni ſãguinis ſeu nigredini ſanguinis ſub cute retenti.
† bothor.
† ſahafat.
e B. rei.

pruritum eius [d] ʒ accidentes manibus, & confert lacteæ. ʒ *Apoſtemata et* † *puſtulæ*. Lenit duritiem, & mammillarum duritiem propriè. *Vulnera & ulcera*. Mundificat uulnera cum melle. Et cõfert † tineæ, & lenit duritiem ulcerum mortificantium carnẽ, & mẽbrũ: & confert igni pſico, & mellino. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert duritiei mammillarum, & facile efficit ſputum [e] ʒ ſaniei ʒ groſſæ. *Membra expulſionis*. Plurimus uſus ipſius facit mingere ſanguinem propter fortitudinem ſuæ prouocationis, & ſoluit naturam. Et quã do cum aceto miſcetur, & bibitur, confert difficultati urinæ: & ſedat tenaſmon, & dolorem pungitiuum uentris. *Venena*. Fit ex eo emplaſtrum cum uino ſuper morſum uiperæ, & morſum canis rabioſi, & hominis ieiuni.

a B. ſurenglan.

De [a] ʒ *hermodactylo*. ʒ *Cap*. 352.

Hermodactylus quid eſt? Eſt radix plantæ habentis roſas albas & citrinas. Et aperitur in primis quum aperiuntur flores, & exiſtit in [b] ʒ planitiebus montium & in angulis eorum: ʒ & folia eius expanſa ſunt ſuper terram. *Electio*. Melior eſt albus [c] ʒ in introitu, & interius ʒ durus ad frangendum. Et niger, & rubeus ſunt mali ambo. *Natura*. Calidus eſt & ſiccus perueniens ad ſecundum. Et in ipſo eſt humiditas ſuperflua. Et exiſtimauerunt quidam, quòd in albo eſt caliditas ſubtilis: & in alijs uirtus fortis: & ſi nõ, non ſolueret. & exiſtimauerunt alij, quòd ſi eſſet calidus, [d] † ʒ ʒ mordicaret ulcera [e] ʒ purus, ʒ ſed in ipſo non eſt mordicatio penitus. Et exiſtimauerunt alij, quòd eſt calidus ualde. *Operationes & proprietates*. Cum ipſo eſt uirtus ſolutiua: & ſi ſit in ipſo ſtipticitas. *Vulnera et ulcera*. Albus eſt bonus uulneribus antiquis. *Inſtrumenta iuncturarum*. Confert podagræ, & ſedat dolorem ſtatim more emplaſtri ſuperpoſitus. Et quum ex eo multoties fit emplaſtrum, indurat apoſtema, & in lapideam naturam conuertit: & eſt conferens tyriaca omnibus doloribus iuncturarum: & propriè in horis fluxuum. *Membra nutrimenti*. Eſt malus ſtomacho debilitans eum: & rubeus, & niger, retinent medicinas ſolutiuas in ſtomacho: & attrahunt nocumentum maximum. *Membra expulſionis*. In ipſo eſt uirtus ſolutiua, & efficit augmentum in coitu, propriè cum zingibere, & menthaſtro, & cymino. *Venena*. Rubeus & niger ſunt uenenum. *Permutatio*. Loco eius ponitur in doloribus iuncturarum pondus eius de folijs alcannæ, & medietas ponderis ipſius de bdellio uario.

b B. inferiori parte montium & in eminẽtijs, ſeu in collibus locorum planorum.
c B. exterius, & exterius.
d † B. tunc modicum ipſius.
e —— B.

a B. habiran uel habitran.

De [a] ʒ *heiren*. ʒ *Cap*. 353.

Heiren. *Operationes & proprietates*. Eſt reſolutiuum. *Membra capitis*. Confert ægritudinibus frigidis in cerebro: & prohibet coryzam frigiditatis. *Membra oculi*. Aqua eius acuit uiſum.

a B. hauſegi.
b B. eſt in chalalu ipſius.
† bothor.

De [a] ʒ *hauſegi*. ʒ *Cap*. 354.

Hauſegi quid eſt? Eſt rubus & [b] ʒ in concauitatibus fructus à quibus procedit ſtipes quo tenetur, ſunt folia. ʒ *Apoſtemata &* † *puſtulæ*. Folia omnium ſpecierum eius conferunt eryſipilæ ſuperpoſita, ut emplaſtrum.

a B. haſſer vel haſſar.

De [a] ʒ *hauſuro*. ʒ *Cap*. 355.

Hausurum quid eſt? Arbor Arabica Iamena, & eſt unum de lacticinijs: & quidam dixerũt, quòd [b] ʒ de ſurum eſt quædam ſpecies ʒ interficiẽs ſedentem in umbra eius. *Natura*. Eſt calida & ſicca ad tertium: & ſiccitas ipſius eſt in quarto. *Operationes & proprietates*. In ipſa eſt ſtipticitas temperata. [c] ʒ *Apoſtemata &* † *puſtulæ*. ʒ Confert † tineæ linita & impetigini. [d] ʒ *Vulnera & ulcera*. ʒ Linitur cũ melle ſuper † aphthas in ore infantiũ, & remouetur. *Membra expulſionis*. Soluit uentrem, & debilitat uiſcera. *Venena*. Quædam ſpecies eius eſt, quæ nocet ſedenti in umbra eius, & quandoque interficit eum. Caueatur ergo ab eo: & lactis eius tres. ʒ. interficiũt in duobus diebus frangendo hepar & pulmonem.

b B. de hauſurũ eſt quædam ſpecies.
c B. Decoratio
† bothor.
† ſahafati.
d B. Membra capitis.
† alcola.

a B. chatas uel chataf.

De [a] ʒ *hirundine*. ʒ *Cap*. 356.

Hirundo. *Membra capitis*. Dixit Dioſ. [b] ʒ quando primus uenter hirundinis ſcinditur ʒ inueniuntur in ipſo duo lapides, quorum unus habet unum colorem, & alter habet colores plurimos: qui ponuntur [c] ʒ in pelle uituli antequam ei accidat ut coire appetat, & ad coitum incitetur: & ponuntur ʒ ſuper adiutorium epileptici: aut collum eius, iuuatur inde. Inquit, iam expertus illud fui: & ſanatus eſt epilepticus. *Membra oculi*. Comedere hirundinem acuit uiſum: & quandoque exſiccatur, & datur in potu de ea quaque die. Et eſt potio eius aur. j. Et propriè aduſtum matris, & filij in uitro, quando ex eo fit † collyrium cũ melle, confert. Et dicitur quòd cerebrum eius cum melle confert principio aquæ. Et ſimiliter cerebrum ueſpertilionis. *Membra anhelitus & pectoris*. Tangitur palatum ex cinere eius ad ſquinantiam, & confert: & ſimiliter quando ſalitur, & exſiccatur, & bibitur de ea pondus aurei, confert ſquinantiæ.

b B. ſi ſcindatur venter illius hirũdinis quæ generatur in ouo, quod prius peperit.
c B. ſuper pellẽ vituli antequã quàm ſuper ipſam effundatur terra & ligẽtur
† alcoſol.

LITERA. I.

a B. bengi.

De [a] ʒ *iuſquiamo*. ʒ *Cap*. 357.

Iusquiamum quid eſt? Ex eo deterius & fraudulentius eſt nigrum: deinde rubeum: ſed album eſt magis incolume: & ẽ illud qđ adminiſtratur. [b] ʒ Et melius eſt ut non adminiſtretur. Et flos quidem nigri eſt Armeni coloris: ʒ & flos rubei eſt citrinus. & flos albi eſt albus [c] ʒ & ʒ declinat ad citrinitatem. In eo uerò, quo utuntur, eſt unctuoſa humiditas. *Electio*. Ex eo melius eſt album. Si ergo non reperitur, adminiſtretur rubeum, & alienetur nigrum ſemper, ueruntamen ſuccus thyrſorum eius quandoque adminiſtratur loco opij. *Natura*. Nigrum frigidum eſt & ſiccum in fine tertij, & album in principio ipſius. *Operationes & proprietates*. Eſt ſtupefactiuum, & abſcindit fluxũ ſanguinis: & ſedat ſua ſtupefactione dolores percuſſiuos. *Decoratio*. Ingreditur in impinguando, propterea quòd coagulat ſanguinem, & congelat ipſum. *Apoſtemata &* † *puſtulæ*. Sedat dolores eorum, & reſoluit duritiem teſticulorum, & confert eryſipilæ. *Inſtrumenta*

b B. & duę primæ ſpecies iuſquiami non adminiſtratur & flos quidẽ nigri eſt argiuani coloris.
c B. aut.
† bothor.

menta iuncturarum. Sedat dolorem podagræ epithimatum:& bibuntur tres kirat ex eo cum hydromelle [d] §ante:& si bibantur § ex folijs eius tria aut quatuor cum uino,sanat corrosionem ossiũ. *Membra capitis*. Succus cuiuslibet generis ipsius acceptus sedat dolorem auris:& cum aceto & oleo ros.dolorem dentium. Et similiter eius semẽ, & radix ipsius decocta in aceto: & eius oleum in omnibus illis:& est faciens subeth: & facit dormire. Et si ex folijs ipsius comedatur aliquid quantitatem habens,conturbat rationem. Et similiter si fiat clystere ex decoctione foliorum eius, & ex oleo ipsius distilletur in aurem,sedat dolorẽ eius. *Membra oculi*. Linitur super oculum semen eius, aut succus foliorum ipsius:& tunc sedabuntur dolores oculi praui: & administratur rob eius, aut succus foliorum ipsius,aut semen eius linitum,et prohibent fluxus ad ipsum. *Membra anhelitus & pectoris*. Quum bibuntur ex semine eius duo anulusat,conferunt sputo sanguinis superfluo: & fit ex folijs eius emplastrum apostematibus mãmillæ: & quandoque ponitur in medicinis,quæ sunt ad sedandam tussim. Et linitur super apostemata mammillarum post prægnationem,& prohibet,& delet ipsa. *Membra expulsionis*. Eius succus ualet dolori matricis,& abscindit fluxum sanguinis eius:& fit emplastrum cum folijs ipsius super apostemata testiculi. *Venena*. Est uenenum, quo ratio permiscetur:& destruit memoriam: & facit prouenire præfocationem,& maniam.

d B. & dicitur si bibatur.

De [a] ireos.§ Cap. 358.

a B.aiersa.

IREOS quid est? Est radix lilij cœlestis:& est ex herbis habẽtibus stipitem, & super ipsum sunt flores diuersi compositi ex albo & citrino & cœlesti,& purpureo:& propter hoc nominatẽ ireos: [b] §i.arcus cusa.§ Et istæ radices sunt nodosæ, & folia eius sunt [c] §parua.§ Et quando ueterascunt, a uermibus perforantur. *Electio*. Quod ex ea bonum est, est durum,spissum,compactum, breue declinans ad rubedinem aliquãtulam, boni odoris:non odoratur ex ea odor limi. Et est mordicatiua linguæ, & mouet sternutationem cum fortitudine. *Natura*. Est calida, & sicca in fine [d] §tertij.§ *Operationes & proprietates*. Est digestiua,aperitiua, abstersiua,mundificatiua:& eius succus resoluit cum aqua mellis,& purgat phlegma grossum,& educit ipsum. *Decoratio*. Cum ęquali quantitate ellebori purgat panum,& lẽtigines, & efficit illud sola. *Apostemata & † pustulæ*. Quæ ex ea elixata est,lenificat durities,& apostemata grossa:& scrophulas,& † pustulas lenes. *Vulnera & ulcera*. Confert ulceribus sordidis:& facit carnem nasci in fistulis, etiam si puluerizetur,& uestit os carne. *Instrumenta iuncturarum*. Eius oleum resoluit lassitudinem:& quando bibitur cum aceto,aut uino,confert spasmo, & contritioni lacertorum; & clysterizatio eius confert sciaticę. *Membra capitis*. Facit dormire,& remouet sodam antiquam:& quando permiscetur cum oleo ros.& aceto uini prohibet soda sola, & facit sternutationem:& collutio oris ex decoctione ipsius sedat dolorem dentium: & sedat oleum eius cum aceto sonitum auris, & prohibet rheumatismos antiquos,& aufert oleum eius fœtorem narium:& eius decoctio etiam confert [e] §tremori.§

b B.chaus chazz.
c B.tenuia, uel subtilia.
d B.secundi.
† bothor.
† bothor.
e B.Alia litera. eimori.

Membra oculi. Attrahit lachrymas. *Membra anhelitus & pectoris*. Sedat dolorem lateris, & pleuresis: & confert tussi, & præcipuè ab humiditate grossa,& peripneumoniæ, & difficultati anhelitus,& squinantiæ. Et expellit superfluitates in pectore retentas,quarum expulsio est difficilis,cum subtiliatione sua ultima,cum apertiõe: & bibitur in ægritudinibus pectoris cum rob. & collutio oris ex eo facta [f] §nocet uuulæ.§ *Membra nutrimenti*. Sedat dolorem hepatis,& splenis frigidorum, quando bibitur cum aceto,& propriè splenis: & confert hydropisi. *Membra expulsionis*. Aperit orificia uenarum hæmorrhoidarum: & remouet dolorem pungitiuum: & aufert gonorrheam, & plurimam pollutionem:& prouocat menstrua cũ uino:& fit encatisma in decoctione eius propter duritiem matricis,& dolores eius frigidos,& administratio suppositorij eius cum melle facit abortiri:& eius oleum iuuatiuum est matrici: & soluendo educit aquam citrinam, & choleram, & phlegma,quando bibitur ex ueteri eius cõfracto: & eius quidẽ potio debet esse ab. ℥.s: usq; ad aur. vij. *Febres*. Eius oleum remouet frigus, & tremorem. *Venena*. Quando bibitur cum aceto, confert uenenis omnibus.

f B. detumescere facit uuulam apostematam.

De [a] §iumar.§ Cap. 359.

a B.giemar.

IVMAR quid est? Notum est. *Natura*. Est frigidum in secundo,siccum in primo. *Operationes & proprietates*. Est stipticum. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert asperitati gutturis. *Membra expulsionis*. Constringit solutionem, & fluxum sanguinis. *Venena*. Est bonum puncturæ uespæ more emplastri superpositum.

De [a] §iumeiz.§ Cap. 360.

a B.giumeizi.

IVMEIZ quid est? Inuenitur in Aegypto, & Syria similis ficui: & dicetur de ipso in capitulo de ficu.

De [a] §iar fluminis. Cap. 361.

a B. Iumar fluualis, uel giar fluuialis.

IAR fluminis quid est? Est planta floris similis nenuphari,& est submersa in aqua,ex qua parũ apparet: & ipsa quidem est propinqua uirtuti [b] §albitbat.§ *Natura*. Frigida est & stiptica. *Vulnera & ulcera*. Conueniens est ulceribus fraudulentis,& pruritui.

b B. bathbath.

De [a] § iesu.§ Cap. 362.

a B.giasus.

IESVS. *Proprietates*. Est proxima naturæ & uirtuti gilbenech:& eius quidem potio est pondus.℥.s.

De [a] §Hypericon.§ Cap. 363.

a B. heinfarichun.
b B.alharan.

HYPERICON nominatur Arabicè [b] §alharib§ & nominatur Syriacè uua demonis, quid est? Thyrsi & flos [c] § puluerulentus, & eius gummi § est citrinum ad rubedinem declinans, & est similis figuræ sumach:ueruntamen non est in eius rubedine. *Electio*. Gal.dixit.detur in potu ex [d] §semine eius,& non sit contentus aliquis flore § eius solo. *Natura*. Calidus est in secundo,siccus in fine eius. *Operationes & proprietates*. Est subtiliatiuum,aperitiuum, liquefactiuum, resolutiuum. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus frigidis,& duris,magnis. *Vulnera & ulcera*. Emplastrum

c B. sunt frangibiles, & eius semen.
d B.fructu eius quod includit semen cũ cortice exteriori, & non sit contentus aliquis semine.
† bothor.

plastrum foliorum eius confert adustioni ignis, & consolidat plagas, & ulcera mala: & quando teritur & puluerizatur super ulcera tremula, & putrida, confert. *Instrumenta iuncturarum.* Confert dolori anchæ, & sciaticæ decoctum cum uino, propriè quum bibit.xl.diebus continuis. Ipsum enim sanat sciaticam. *Membra expulsionis.* Prouocat urinam, & prouocare mẽstrua est eius proprietas, & eius [e] §succus§ soluendo educit choleram. *Permutatio.* Loco eius ponitur pondus ipsius de squinãtho, & pondus ipsius de radice capparis.

e B. semen.

De [a] §isopo humida.i.œsypo.§ Cap. 364.

a B. iusarathab

ISOPUS humida quid est? Est sordities aggregata super lanam [b] §iliorum ouium§ in Armenia, & sternitur super herbas tithymallorum, & accipit uirtutes, & lac earum, & fortasse est [c] §currẽs. ergo coquitur & præparatur ibi.§ *Natura.* Calida est in tertio, humida in primo. *Operationes & proprietates.* Est maturatiua, resolutiua. *Apostemata & † pustulæ.* Resoluit apostemata dura, cũ ex ea fit emplastrum. [d] § *Membra oculi.* Cõfert apostematibus oculi linita & bibita.§ *Membra nutrimenti.* Confert frigiditati hepatis linita & bibita. *Membra expulsionis.* Resoluit duritiés, quæ sunt in partibus uesicæ, & matricis: & confert frigiditati earum, & frigiditati renum.

b B. aliat.

c B. fluida quare decoquit, & inspissatur ibi.

† bothor.

d ——— B.

De [a] § isopo sicca.§ Cap. 365

a B. iusa iabes.

ISOPUS sicca (i. Hyssopus) quid est? Alia est montana, & alia est hortiua. *Natura.* Calida est & sicca in tertio, & est subtilis sicut origanum. *Decoratio.* Eius potus colorem efficit bonum, & eius [b] §gumera§ abstergit uestigia in facie. *Apostemata & † pustulæ.* Resoluit apostemata dura bibita cum uino. *Membra capitis.* Eius decoctio cum aceto [c] §& oxymelle§ sedat dolorem dẽtis, & uapor decoctionis eius cum ficubus cõfert sonitui in aure cum traiectorio sumptus. *Membra oculi.* Coquitur, deinde fit ex ea emplastrũ † suggillationi, & sanguini mortuo sub palpebra. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert pectori, & pulmoni patiẽtibus [d] §a dispnia, & tussi antiquis§ & eius decoctio cum ficubus & melle similiter, & apostematibus duris, & anhelitui dilatationis, & gargarismus ex ea confert etiam præfocationi intrinsecæ. *Membra nutrimenti.* Emplastrum factum ex ea cum ficubus & baurach confert spleni, & infusio eius bibita, & confert hydropisi. *Membra expulsionis.* Soluendo educit phlegma, & ascarides, & uermes: & quando miscetur cum cordumeni, & ireos, confortatur eius solutio. [e] § *Permutatio.* Loco eius ponitur sampsuci tantundem & medium.§

b B. algamer.

† bothor.

c ——— B.

† tarfati.

d B. asma & tussim antiquam.

e ——— B,

De [a] §iabrol.§ Cap. 366.

a B. iabruha. i. mandragora.

IABROL quid est? Radix mandragoræ syluestris, & est radix omnis mandragoræ, magna, similis formæ hominis. propter hoc ergo nominatur mandragora. Mandragora enim est nomen imaginis naturalis [b] §.f. sicut planta existens§ in forma hominis. Aequale enim est siue sit intẽtio huius nominis inuenta, aut non inuenta. multa naq; nomina significant secundum intentiones non inuentas. forma autem mandragoræ inuenta est lignum cineritium declinans ad [c] § contritionem § magnam sicut costus magnus. *Natura.* Est frigida in tertio: sicca in ipso: & in ipso est aliquantulum caliditatis secundum quòd existimant quidam. Radix uerò est fortis [d] † § desiccatiua, & cortex radicis est debilis. folia autem administrantur exsiccata, & humida etiã conferunt: & in mandragora ipsa est humiditas. *Operationes, & proprietates.* Est narcotica, & habet lachrymam, & habet succum: sed eius succus est fortior lachryma ipsius. Qui autẽ uult ut aliquod ex membris suis secetur, bibat tres anulusat ex ea in uino, & faciet subeth: & dicitur quòd quando cum radice eius coquitur dens elephantis.vj.horis, lenit ipsum, & fit facilis obedientia eius. *Decoratio.* Fricatur cum folijs eius albaras per hebdomadam, & deletur absque ulceratione, & propriè si inueniuntur humida & lenia: & lac mãdragoræ euellit lentigines, & panum sine mordicatione. *Apostemata & † pustulæ.* Administratur sup apostemata & †pustulas duras, & dubellet, et scrophulas, & confert. Et quando teritur radix eius multũ, & ponit cũ aceto super erysipilã, sanat eã. *Instrumenta iuncturarũ.* Ex radice eius cũ sauich fit emplastrum ad dolorem iuncturarum. *Membra capitis.* Facit subeth, & facit somnum: & quãdo ponitur in uino, inebriat uehementer: & quãdoque supponitur in ano, & facit subeth: & odoratio eius facit subeth uehementer. & hæc est habens folia alba, quæ crus non habet, & dicitur masculus: & multus usus mandragoræ, & odoramentum eius faciunt possidere apoplexiam, & propriè habentis folia alba, & quandoque fit ex ea ad expellendas uigilias, & ad attrahendum somnum sirupus, & remouet uigilias, & est ut ponantur ex corticibus radicum eius tres heminæ in metrolijs uini dulcis, & bibuntur ex eo tres anulusat. Et quandoque decoquuntur cortices etiam in uino, donec assumat uinum fortitudinem eius, & administratur ex eo ad hoc ut faciat subeth plus, & ad hoc ut dormire faciat minus. Et quidam medicorum faciunt utentem eo sedere in aqua uehementer frigida, donec sanetur. Et existimo quòd intẽtio in hoc, est aggregatio caliditatis. *Membra oculi.* Eius lachryma in medicinis oculi sedat dolorem superfluum: & fit ex folijs eius etiam emplastrum. *Membra nutrimenti.* Sumitur ex lachryma eius. ʒ.j. cum mellicrato: & uomitu educit choleram & phlegma sicut elleborus. *Membra expulsionis.* Supponitur medietas anulusat ex lachryma eius, & prouocat, & extrahit fœtum. Et semen mandragoræ mundificat matricem quando bibitur: & si misceatur cum sulphure quod ignis non tetigit, & supponat ipsum mulier, abscindet fluxum matricis. Lac mandragoræ soluẽdo educit phlegma, & cholerã. Quum enim paruus puer mandragoram errando assumit, accidũt ei uomitus, & solutio uentris, & fortasse moritur. *Venena.* Cum melle & oleo ponitur super puncturas. Et dixerunt quòd propriè species, quæ uidetur antidotus, habet folia alba: ueruntamen folia eius parua sunt bezahar vuæ lupinæ pernitiosæ. & illam quæ ex ea pernitiosa est, antecedunt accidentia præfocationis matricis: & rubedo faciei, & exitus oculorum, & tumor faciei etiam ac si esset ebrius. Cuius quidem cura sunt butyrum, & mel, & uomitus.

b B. s. plantæ, quæ est.

c B. frangibilitatem.

d † B. Alia litera. frigoris.

† bothor.

† bothor.

ANNOTAT.

ANNOT.

Mandragoram in tertio refrigerantium & exsiccantium ordine collocat. id quod de radice dumtaxat intelligendum est. quæ tamen si tertio ordine, an alio exsiccet nec Gal. nec Paul. scribit. Verùm unum author scribit de radice, eam esse dicens fortis frigoris, desiccatiuam, eius uerò corticem debilem. Huius tamen contrarium & Gal. 7. simpl. & Paul. lib. 7. scripsere nēpe cortices radice multo esse uehementiores.

De [a] {eo quo aurum adhæret.} Cap. 367.

a B. lexach aldeb.

ID quo aurum adhæret (*idest, chrysocolla*) quid est? Hoc nomen conuenit ammoniaco, de quo nos iam locuti fuimus. Et quandoque conuenit cuidam rei, quæ fit ex urina infantium mota in mortario æreo cum aceto in sole, donec coaguletur. Et quandoque est ex minera: generatur enim in minera [b] {ex uapore, } & resoluitur aqua calida: deinde coagulatur. Et hoc est illud de quo nunc loquemur. *Electio.* Clarum, mundum, & propriè [c] {tertium} & artificiale est fortius & subtilius, deinde minerale adustum. *Natura.* Calidum est [d] { ualde. } *Operationes & proprietates.* Est abstersiuum, constrictiuum, calefactiuum, putrefactiuum, subtiliatiuum, mordicatiuum parū, resolutiuum, desiccatiuum cum fortitudine. Et eius resolutio est uehementior mordicatione eius, & similiter eius desiccatio. Et ipsum dissoluit absque mordicatione plurima, & quod de eo est artificiale est uehementis exsiccationis, & minoris mordicationis propter subtilitatem suam additam. Quumque minerale aduritur, augmentatur eius subtilitas, & est perueniens ad summum in his capitulis. *Vulnera & ulcera.* Eliquat carnem, & est medicamen optimum ulceribus difficilis consolidationis. *Membra nutrimenti.* Est [e] {desiccatiuum} constrictiuum.

b B. viridis æris
c B. firmum.
d B. acutum.
e B. nauseatiuū

De [a] { iunipero.} Cap. 368.

a B. harar.

IVNIPERVS quid est? Est cupressus syluestris, & eius quidem, alia est parua, alia magna [b]: { & arbor multiplicatur in terris Romanorum & in occidente, & assumuntur ex ea ligna ad fabricas magnas. } *Natura.* Est declinans ad caliditatem & siccitatem, & semen eius est calidum in primo, siccum in secundo. *Operationes & proprietates.* Est calefactiua, subtiliatiua, carminatiua, & in fructu eius cum hoc est stipticitas, & non est in ipsa stipticitas in reliquis partibus arboris eius. *Instrumenta iuncturarum.* Est bona attritioni lacertorum. *Membra anhelitus & pectoris.* Est bona doloribus pectoris, & tussi. *Membra nutrimenti.* Mundificat, & aperit oppilationes in eis: & est bona stomacho bibita, & ad inflationem in ipso. *Membra expulsionis.* Prouocat ambo, & est bona præfocationi matricis, & doloribus eius. *Venena.* Expellit nocumentum puncturæ uermium uenenosorum, & suffumigatio ex qualibet earum, & ex qualibet parte arboris eius facta effugat uermes uenenosos.

b —— B.

De [a] { iuiubis.} Cap. 369.

a B. harab.

IVIVBAE. *Electio.* Meliores sunt maiores earum. *Natura.* Frigidæ sunt in primo, æquales in siccitate, & humiditate, & sunt declinantes parū ad humiditatem. *Operationes & proprietates.* Confert acuitati sanguinis calidi, & existimo q̄ illud est, propterea quòd ingrossant sanguinem & uiscosum faciunt ipsum: & illorum existimatio qui putant, quòd ipsæ clarificent sanguinem & lauent eum, est existimatio corrupta, ad quam ego non declino: & nutrimentum earum [b] † { & digestio [c] { sunt difficilia } & sermo quidem in eis bonus est ille, quem dixit Galenus. Non reperi iuiubas in conseruanda sanitate, & remouendā ægritudine aliquid operantes: sed reperi eas difficilis digestionis, & pauci nutrimenti. *Membra anhelitus & pectoris.* Conferunt pectori, & pulmoni. *Membra nutrimenti.* Sunt malæ stomacho, difficilis digestionis. *Membra expulsionis.* Existimat quidam quòd conferunt dolori renum & uesicæ.

b † B. est parū.
c B. est difficilis.

De interfectore [a] { adeib.} Cap. 370.

a B. aldib.

INTERFECTOR adeib. [b] *Operationes & proprietates.* Virtus eius est uirtus strangulatoris leopardi: nisi quia eius proprietas est in [c] { adib. }

b B. aldib.
c B. aldib.

De interfectore canis. Cap. 371.

INTERFECTOR canis. *Membra capitis.* Facit accidere fluxum sanguinis narium. *Membra anhelitus & pectoris.* Facit accidere sputum sanguinis. *Venena.* Interficit canes uelociter, & facit euenire in hominibus fluxum sanguinis narium, & sputum sanguinis.

LITERA K.

De [a] { Karabe } idest, electro. Cap. 372.

a B. Karabe.

KARABE quid est? Gumma sicut sandaraca, tendens ad citrinitatē, & albedinem, & peruietatem: & quandoque declinat ad rubedinem quæ attrahit paleas & [b] { fracturas } plantarum ad se: & propter hoc nominatur karabe, scilicet rapiens paleas, persicè. Et ipsa quidē composita est ex aqueitate tepida, & terreitate iā subtiliata: & est gūma arboris quæ dicitur [c] { nux } Romana, quæ est composita ex terreitate subtili, & aqueitate [d] { sicca. } *Natura.* Est calida, parumper sicca in secundo. *Operationes & proprietates.* Est restrictiua, & propriè sanguinis cuiuscunque loci fuerit: & eius uirtus est similis uirtuti floris suæ arboris scilicet floris [e] { nucis, } sed est eo frigidior. *Apostemata & † pustulæ.* Dixerunt quidā quòd suspenditur super apostemata calida, & confert eis. *Membra capitis.* Retinet fluxum sanguinis narium, & descendentis à capite ad pulmonē. *Membra anhelitus & pectoris.* Karabe confert tremori cordis, quum bibitur ex eo medietas aurei cum aqua frigida: & prohibet sputum sanguinis ualde. *Membra nutrimenti.* Retinet uomitum, & prohibet materias malas à stomacho: & cum mastice confortat stomachum. *Membra expulsionis.* Retinet fluxum sanguinis ex matrice, & ano, & fluxum uentris, & confert tenasmoni.

b B. frusta subtilia.
c B. haur.
d B. Alia litera tepida.
e B. haur.
† bothor.

De [a] { Karmezik. } Cap. 373.

a B. karmazech

KARMEZIK quid est? Est fructus tamarisci, de quo iam locuti fuimus in capitulo de tamarisco.

sco. *Natura*. Est frigidus in primo, siccus in secundo.

De [a] §Kusele.§ Cap. 374.

a B.Kusila.

Kusele quid est? Est lignum sicut rubea, quod nigredo cooperit. *Natura*. Est calidum & humidum in terminis primi. *Operationes & proprietates*. Est glutinatiuum: & frangit uirtutem medicinarum acutarum sicut gummi. *Decoratio*. Est impinguatiuum.

De [a] §Kemelio.§ Cap. 375.

a B.Kemalium.

Kemelium quid est? Est species mezerion nigra, mortifera: & est etiam notum nomine [b] §hamelium.§ & nos quidem iam diximus ipsum in capitulo de [c] §ha.§

b B.chameliun

c B.cha.

De [a] §Kebikengi.§ Cap. 376.

a B.Kebikengi

Kebikengi (*idest, ranunculus*) quid est? Eius species sunt quatuor, dixit Dioscorides. una species eius est, cuius folia sunt similia folijs coriandri: sed sunt latiora folijs eius, ad albedinem declinantia, & flos eius est citrinus: & quandoq; est purpureus, cuius longitudo peruenit usque ad duos cubitos, & eius radix est nō grossa: & ipsius radix est alba: & habet uirgulta similia uirgultis ellebori: & oritur in ripis cursus aquarum. & est species eius alia fortius cineritia, quàm illa, longiorem habens radicem, folia habens [b] §regulata§ quæ nominatur [c] § lupinus siluestris. § & est alia parua ualde aurei coloris. & quarta est similis tertiæ: ueruntamen flos eius est albus lacteus. *Natura*. Est calida & sicca in tertio. *Operationes & proprietates*. Omnes sunt calidæ, acutæ, ulceratiuæ, abstersiuæ, excoriatiuæ, mordicatiuæ cutis, facientis pruritum. *Decoratio*. Folia, & stipites eius antequam desiccentur, eradicant albaras, & albedinem unguium. *Apostemata & † pustulæ*. Eradicat scabiem, & sanat uerrucas, & quæ sunt ut claui, & glandulas pendentes, quibus nocet frigus. *Vulnera & ulcera*. Decoquitur & embrochatur † tineæ cum aqua eius tepida, & confert. *Membra capitis*. Eius radices [d] § sunt exsiccantes sternutationibus fortibus: & quod ex eis tertium est, confert percussionibus § dentium.

b B. ordinatim incisa.
c B. Alia litera. apium siluestre.
† bothor.
† sahafat.
d B. exsiccatæ sunt ex sternutatorijs fortibus & contritæ conferunt pulsationibus.

De [a] § Kekengi.§ Cap. 377.

a B. Kekenegi.

Kekengi quid est? Virtus eius est proxima uirtuti vuæ [b] §lupinæ, § & propriè uirtus foliorū eius. *Natura*. Est frigida & sicca ad secundum perueniens. *Vulnera & ulcera*. Suo succo conseruat ulcera, & delet duritiem fistularum, & ulcera auris antiqua. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert asthmati, & inflationi, & difficultati anhelitus. *Membra nutrimenti*. Confert ictericiæ. *Membra expulsionis*. Confert ulceribus uiarum urinæ.

b B.vulpinæ.

De [a] § Kenkezred.§ Cap. 378.

a B.Kenkerzed

Kenkezred quid est? Est gumma alcorsof: & iam dictum est de eo [b] §quod est kurket.§ *Natura*. Est calidum & siccum in secundo.

b B.de Kurkuē

De [a] §kustberkusti.§ Cap. 379.

a B.Kestberkest

Kustberkusti quid est? Est similis filis inuolutis ad inuicem, quorum numerus secundum plurimum est. v. & inuoluuntur super radicem unam, & eius color ad nigredinem declinat & citrinitatem: & non habet plurimum saporem. & dixerunt quidam, quòd est [b] §albarsekar.§ Alij uerò dixerunt quòd uirtus eius est sicut uirtus [c] §albarsekar: § & hoc est sanius. *Natura*. Est calidus & siccus in secundo. *Operationes & proprietates*. Est subtilis.

b B.est albedeschian.
c B.albedeschiau.

De [a] §kildaru.§ Cap. 380.

a B.Kildaru.

Kildaru quid est? Est [b] §asaraxi, § & nos quidem loquemur de ipso in sequentibus, in capitulo de sin.

b B.alsarax.

De [a] § kemescir.§ Cap. 381.

a B.Kemanscir.

Kemescir quid est? Est in dispositionibus [b] §alieusir§ sed ipsum est fortius plurimum. *Natura*. Est calidum & siccum in tertio uirtuose. *Operationes & proprietates*. Est liquefactiuum, resolutiuum. *Membra expulsionis*. Prouocat urinam, & menstrua: & eijcit fœtum uirtuosè: & uirtus eius in hoc comparem non habet: & neque habet comparem soluendo aquositatem.

b B.giausir.

De [a] § Kormidenen.§ Cap. 382.

a B.Karmedane

Kormidenen§ [b] quid est? Est granum, quod medici laudant. *Membra expulsionis*. Prouocat urinam, & menstrua: & calefacit vuluam ualde: & soluit [c] §saniem & aquam. §

b B.Karmedane.
c B. aquam & choleram.

De [a] § keusauguen.§ Cap. 383.

a B.Karuan.

Keuzauguen quid est? Est nomen herbæ: & existimo quòd keuzauguen est lingua bouis Persicè. *Membra anhelitus et pectoris*. Proprietas eius est lætificare, & tristitiam remouere.

De [a] § karon.§ Cap. 384.

a B.Kallem.

Karon quid est? Est lignū Indum, cuius allatio ad terram nostram multiplicatur. non ergo elongatur quin sit almugat Indum. *Instrumenta iuncturarum*. Est magni iuuamenti in negotio fracturæ, & torsionis, & dislocationis.

De [a] §keisin. § Cap. 385.

a B.Kasem.

Keisin. *Natura*. Semen & radix eius calefactiua sunt. & semen ipsius est calefactiuum, & exsiccatiuum in secundo. *Operationes & proprietates*. Expellit uentositates, & aperit. *Membra nutrimenti*. Est maturatiuum, digestiuum, resolutiuū uentositatis, præcipuè in stomacho, & confortat ipsum. *Membra expulsionis*. Pondus. ʒ.i. ex eo solutione educit uermes & ascarides: & prouocat menstrua uirtuosè, scilicet semen eius. *Venena*. Confert puncturæ uermium uenenosorum.

De [a] § kuzkenden.§ Cap. 386.

a B. Kuzikenden.

Kuzkenden quid est? Est res leuis sicut [b] §alhusnati§ lutea: & in kakia nominatur stercus columbarum: & in [c] §Baldach, et in Aegypto nominatur kenden.§ *Electio*. Quæ ex ea melior est, barbarica est: sed Rakia est debilis. *Natura*. Est calida & humida in primo, & dicitur quòd infrigidat parumper: sed non est firmatum. *Operationes & proprietates*. Exsiccat, & in ipsa est extinctio: & dixerunt quidam quòd ipsa incidit sanguinem: & ex proprietatibus quidem eius est, quòd assumuntur

b B.asne.
c B. bagaded nominatur nux handez, uel secundū aliam literam nux genden.

assumuntur decem lib. mellis, & xx. libr. aquæ, & [d] ⸢kilcie⸣ ex ea, & concutiuntur bene, et cooperitur os uasis, et fit uinum statim. *Decoratio*. Impinguat. *Membra expulsionis*. Augmentum efficit in coitu.

d B. Kilgie.

De [a] ⸢Kebenzkesenz.⸣ Cap. 387.

a B. Kessengi.
b B. Kessengi.

KEBENZKESENZ ⸢[b] quid est? Quiddam de genere tuberum solidum adunatum in magnitudine [c] ⸢testiculi⸣ ueruntamen est [d] ⸢uerrucatum habens uertucas⸣ profundas, quod nascitur in arena, sicut nascuntur tubera & fungi, suaue ualde, quod in nostra terra multiplicatur in locis quæ sunt ultra fluuium: & in Corasceni etiam: & nos quidem non audiuimus ab aliquo unquam, quòd tantum inferat nocumentum quantum fungi, & tubera. Quumque ipsorum sapor tuberum sapori comparatur, est parumper declinans ad dulcedinem. *Natura*. Habet frigiditatem maiorem frigiditate reliquorum tuberum, & fungorum: & neque est uacuum ab humiditate extranea, cum siccitate substantiæ. *Operationes & proprietates*. Est extinguens grossum.

c B. renum, uel cuius magnitudo est magnitudo renum.
d B. incisum valde habens incisiones.

De [a] ⸢Kerse aromaticum.⸣ Cap. 388.

a B. Kerse alcarun fel.

KERSE aromaticum quid est? Est cortex grossus, colorem habens [b] ⸢purpureum,⸣ quod habet saporem gariophylli absque dulcedine cinnamomi, quanuis sit dulcius quàm gariophyllus: & est debilius in operationibus suis, quàm gariophyllus. *Natura*. Est calidũ & siccum in [c] ⸢scdo.⸣

b B. Kerse.
c B. Alia litera. tertio.

De [a] ⸢Kerse cinnamomi.⸣ Cap. 389.

a B. Kerse darsini.

KERSE cinnamomi quid est? dicitur quòd est de cinnamomo, & dicitur quòd est alterius generis. & ipsum quidem est durum sicut cinnamomum: de ipso tamen est quoddam quod non durescit: & de ipso est quod est lineatum: & aliud est album frangibile uelociter. & ipsum quidem cinnamomum est debilius. & dictum est de ipso in cap. cinnamomi.

De [a] ⸢Keiken.⸣ Cap. 390.

a B. Keikhem.

KEIKEN quid est? Est gumma horribilis saporis: & asportatur de regione occidentis: & existimauerunt quidam, quòd est sandaraca, sed non est firmum: & quandoque quidem suffumigatur ex eo cum myrrha & sigia. *Operationes & proprietates*. [b] ⸢In ipsa est nutrimentum paruum.⸣ *Decoratio*. Mundificat ulcerum uestigia uelociter, & in ipsa est extenuatiua uirtus quando quaque die bibuntur de ea tres quartæ. ℥.j. cum oxymelle, aut aqua. *Membra capitis*. Nihil æquiparatur ei in remouendo dolorem dentium, & casum gingiuæ. *Membra oculi*. Acuit uisum. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert asthmati cum melle, & utuntur ea luctantes. *Membra nutrimenti*. Quando de eo bibitur tribus diebus cum oxymelle, extenuat splenem ualde. *Membra expulsionis*. Prouocat menstrua cum aqua mellis.

b B. In ipso est conglutinatio parua.

De [a] ⸢Kotto.⸣ Cap. 391.

a B. Kothen.

KOTTUM. *Natura*. Semen eius est calefactiuum, lenitiuum. *Membra anhelitus & pectoris*. Grana eius sunt bona pectori & tussi. *Membra expulsionis*. Semina eius sunt lenitiua uentris: & succus foliorum eius, confert solutioni puerorũ.

De [a] ⸢Keted.⸣ Cap. 392.

a B. Ketad.

KETED quid est? De gumma eius dictum est in capitulo de kes. cuius quidem gumma est dragagantum. *Natura*. Est frigidum & siccum.

De [a] ⸢kali.⸣ Cap. 393.

a B. Kali.

KALI. *Operationes & proprietates*. Est calidum, adustiuum, abstersiuum, corrosiuũ fortius quàm sal. *Decoratio*. Confert morpheæ. *Vulnera & ulcera*. Confert scabiei, & corrodit carnẽ additam.

LITERA L.

De [a] ⸢lepore syluestri.⸣ Cap. 395.

a B. arnebberi.

LEPUS syluestris quid est? Coagulum huius leporis facit omnia quæ diximus in cap. de coagulis, subtilius, & melius: & inest operationis additio. [b] ⸢*Natura*. Frigidus est & siccus, & rectificatio est cum melle. *Electio*. De eo qui in domibus nutritur, adusto, sumitur in potu medietas. ℨ.⸣ *Decoratio*. Eius sanguis mundificat panum, & cinis capitis eius est etiam medicamen bonum habenti alopeciam, & propriè marini. Quumq; uenter leporis sumitur sicut est cum uisceribus, & frigendo super sartaginem aduritur, est medicamen originis pilorum super caput, quum conteritur, & administratur cũ oleo ros. *Instrumenta iuncturarum*. Eius cerebrum assatum confert tremori accidenti ex successione ægritudinis. *Membra capitis*. Quum inunguntur gingiuæ infantis ex cerebro ipsius, proprietate, quæ est in ipso, uelociter oriuntur dentes, & facile exeunt sine dolore: [c] † ⸢ ⸣ & similiter quum soluitur cum butyro ueteri, aut recenti, aut melle: & quum bibitur eius coagulum cum aceto, confert epilepsiæ. [d] ⸢*Membra nutrimenti*. Mũdificat stomachum.⸣ *Membra expulsionis*. Coagulum eius quum bibitur tribus diebus cum aceto post purgationem menstruorum, prohibet impraegnationem, & mundificat humiditatẽ currentem ex matrice. Et sanguis quidem leporis frixus confert dysenteriæ, & apostemati intestinorum, & solutioni antiquæ. *Venena*. Coagulum leporis cum aceto est tyriaca, & † antidotus uenenis. Et sanguis leporis frixus aufert uenenum sagittæ.

b —— B.
c † B. & illud propter proprietatem, quæ est in eo.
d —— B.
† bezahar.

De [a] ⸢locustis.⸣ Cap. 396.

a B. gierad. Canthar

LOCUSTAE. *Electio*. Ex eis sunt meliores grossæ, quæ alas non habent. *Decoratio*. Pedes earum eradicant uerrucas, secundum quod dicitur. *Membra nutrimenti*. Sumuntur ex rotundis earum. xij. grana. & abijciuntur capita, & extremitates earum, & ponitur cum eis parum myrti siccæ, & bibuntur propter hydropisim sicut sunt. *Membra expulsionis*. Conferunt guttationi urinæ, & quando cum eis fit suffumigatio, conferũt difficultati eius, & præcipuè in mulieribus, & fit cum eis [b] ⸢uaporatio hæmorrhoidibus.⸣ *Venena*. Grossæ, quæ alas non habent, assantur, & comedũtur

b B. suffumigiũ

tur propter puncturam scorpionis.

De [a] §lepore marino.§ Cap. 397.

a B. arnebbhahari.

b B. durum.

Lepus marinus quid est? Est animal ostracosum,[b] §lutosum,§ declinans ad rubedinem aliquãtulam, inter partes cuius sunt quædam similia folijs alusnem. *Decoratio*. Eius sanguis est calidus mundificans morpheam, & panum. Et eius caput adustum generat pilos in alopecia propriè cum adipe ursi, & in tyria ualde. Quum ergo ex eo fit emplastrum sicut est, abradit pilos. *Membra oculi*. Abstergit uisum more emplastri superpositum, & sicut collyrium. *Venena*. Numeratur inter uenenosas medicinas quę interficiũt cũ ulceratione pulmonis.

De [a] § longo pipere.§ Cap. 398.

a B. darfulful.

b B. nodi extremi digitorum.

Longum piper quid est? Res paruæ sicut [b] §digiti§ in figura floris salicis, qui cecidit: sed ipsum est minus, & est durum: solidum: & sapor eius in acuitate, proximus est sapori piperis, & est primus fructus piperis: quapropter est humidus & comeditur, & nõ mordicat in primis gustum. *Electio*. Bonum est illud, quod non est c † § § iactum, & non dissoluitur in aqua tepida etiam si in ipsa remaneat tota die, & est similẽ piperi in sapore suo. *Natura*. Calidum est in tertio, siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Est resolutiuum: remouet ægritudines frigidas. *Membra oculi*. Cum aqua hepatis caprini assati, confert panno oculi. *Membra nutrimenti*. Digeritur, & facit appetitum, & confortat stomachũ. *Membra expulsionis*. In spermate facit augmentum: & ualet ut zingiber.

c † B. arte.

De [a] §.lycio.§ Cap. 399.

a B. hadad.

Lycium quid est? Magis uincens secundum existimationem est, quod Indum est, & est succus alfeluzaharagi, & falsificatur, ita quòd latet probos medicos, & illud fit cum succo b §azeresc:§ coquitur enim in aqua donec coaguletur, & uirtus eius est propinqua substantiæ igneę subtili, & terreæ frigidæ. Quod autem de Mecha est, est res artificialis. *Electio*. Indum est fortius, quàm illud de Mecha in re capillorum, & confortatione eorum, & illud de Mecha in apostematibus est fortius. *Natura*. Est temperatum in caliditate & frigiditate, & siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. In Indo est resolutio, & stipticitas parua, & confert omni fluxui sanguinis, & eius resolutio est plurima stipticitate ipsius, & est in secundo in resolutione, & est stipticitas eius minor exsiccatione ipsius, & in ipso est uirtus subtilis. *Decoratio*. Rubificat capillos, & confortat eos, & propriè Indum, & sanat panum, & confert omne lycium panaritio. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus [c] §fluxis§ & formicæ. *Vulnera & ulcera*. Confert utrunque ulceribus fraudulentis. *Instrumenta iuncturarum*. Constringit hoc membra. *Membra capitis*. Indum cõfert fluxui saniei ab aur. & ulceribus eius: & cum eo tãgitur palatũ propter †aphthas, & sanatur; & ulcera gingiuæ, & ægritudines eius curat. *Membra oculi*. Confert ophthalmiæ, & abstergit corneã, & remouet pannum eius, & sanat scabiem oculi. *Membra anhelitus & pectoris*. Indum in potu datur ad sputum sanguinis & ad tussim. *Membra nutrimenti*. Bibit Indum, & prohibet ictéritiam nigram, & splenem: & similiter linitum: & ipsius arbor operatur illud, & cõfert fluxui stomatico. *Membra expulsionis*. Confert fissuræ ani, & bibitur, aut supponitur solutioni antiquæ, & ei quæ ẽ ex debilitate stomachi, & dysenteriæ: & prouocat menstrua, & eius fructus recens soluendo educit phlegma aquosum, & cõfert ulceribus ani, & prohibet sciaticam, & confert hæmorrhoidibus. *Venena*. Eius fructus confert pernitiosis: & Indum datur in potu ad morsum canis rabiosi. *Permutatio*. Loco eius ponitur feluzaharagi æquale pondus, & aggregatis fausel, & sandalo æquale pondus ipsius.

b B. alzersech.

† bothor.

c B. laxis.

† alcola.

De [a] §lacerto.§ Cap. 400.

a B. hardun.

Lacertus quid est? Est [h] §athab§ & eius natura uicina est naturæ [c] §stellionis; sed est melius stellione§ propter illud quo nutritur. *Membra oculi*. Eius stercus albugini, & pruritui confert, & acuit uisum.

b B. aldab.

c B. guaril, seu vrel & est similius vrel.

De [a] §limacia.§ Cap. 401.

a B. halzun.

Limacia quid est? Est ex summa ostracorum. *Operationes & proprietates*. Extinguit sanguinem. *Membra oculi*. [b] § Eius stercus § adustũ confert ulceribus oculi.

b B. Quod ex eo est.

De [a] §lapide Iudaico.§ Cap. 402.

a B. hagiar ali heud.

Lapis Iudaicus quid est? Est lapis sicut nux parua ad longitudinem paucam declinans, proximus figuræ amigdalæ, aut dactyli, quem secant lineæ in suis extremitatibus: & lineæ aliæ latitudinales ei æquidistantes: quare se secant & remanẽt ex eis sicut [b] §squãmæ paruæ lucidæ.§ *Membra nutrimenti*. Debilitat stomachum, & non conuenit ei, & deijcit appetitum. *Membra expulsionis*. Cõfert lapidi renum, & extrahit ipsum: & potio eius sit .x. anulusat cum aqua calida: & dixerunt quidã quòd ipse confert lapidi uesicæ: sed non est ita: & ipse est ex eis quæ abscindunt sanguinem ani.

b B. puncta parua lucida.

De [a] § lapide uesicæ.§ Cap. 403.

a B. hagiar almetene.

Lapis uesicæ. *Membra expulsionis*. Dicitur quòd ipse frangit lapidem renum, & uesicæ. Gal. uerò dixit, quòd nihil horum est.

De [a] §lapide spongiæ.§ Cap. 404.

a B. hagiar alsefengi.

Lapis spongiæ quid est? Est lapis inuentus in corpore spongiæ. *Membra expulsionis*. Frangit lapidem renum.

De [a] § lapide lacteo.§ Cap. 405.

a B. hagiar lebenie, vellebeni

Lapis lacteus (.i. galactites.) quid est? Quũ istæ lapis fricatur cũ aqua, egreditur ex eo quiddam quod est sicut lac, & hic quidem lapis est cineritij coloris, dulcis saporis, & teritur cum aqua: & seruatur quod resoluitur ex eo in pyxide plumbi. *Natura*. Est temperatus. *Apostemata & † pustulæ*. Confert initio apostematum calidorũ, sed non peruenit ad hoc ut tale iuuamentum conferat apud statum ipsorum, quo consequatur sanitas. *Membra oculi*. Ex fricatione eius cum aqua fit † collyrium: & prohibet cursum superfluitatũ ad oculum: & ulcera accidentia in ipso.

† bothor.

† alcofol.

De

De a lapide molari. Cap. 406.

a B. hagiar alchaa. † bothor.

LAPIS molaris. *Apostemata & † pustulæ*, Vapor aceti ab eo prohibet fluxum sanguinis, & apostemata calida.

De a lapide in quo acuitur. Cap. 407.

a B. hagiar almesen. † bothor.

LAPIS in quo acuitur. *Decoratio*. Fricatio eius super mammillam & testiculum ponitur ut non magnificentur. *Apostemata & † pustulæ*. Fricatio eius bona est apostematibus mammillæ calidis.

De a lapide alagi. Cap. 408.

a B. hagiar alagi i. lapis eburneus.

LAPIS alagi. *Operationes & proprietates*. Exsiccat, & abstergit, & retinet sanguinem. *Vulnera & ulcera*. Prohibet fluxum sanguinis ex uulneribus & ulceribus.

De a lapide alkali. Cap. 409.

a B. hagiar alhasali.

LAPIS alkali quid est? Est lapis qui habet fricationem superfluæ dulcedinis: uerùm est sicut lapis lacteus in omnibus suis operationibus. *Natura*. In ipso est caliditas quædam, & habet uirtutem alscedenegi.

De a lapide lunæ. Cap. 410.

a B. hagiar alchamar. b † B. & spuma lunæ.

LAPIS lunæ quid est? Ipse dicitur splendor lunæ b † & inuenitur apud augmentum lunæ: & inuenitur in terra Arabum leuis. *Operationes & proprietates*. Suspenditur secundum quòd dicitur super arborem, & fructificatur. *Membra capitis*. Sanat epilepsiam, & suspēditur super epilepticum, qui secūdum terminum assumitur ab ea.

De a lapide semeito. Cap. 411.

a B. hagiar saichus uel sheithus. b B. debilior.

LAPIS semeitus quid est? Iste lapis in operationibus suis est sicut hæmatites: sed est b minor.

De a lapide nigrorum. Cap. 412.

a B. hagiar alhabasi. b B. terris Indiæ minoris. Alia litera. terris alhabes.

LAPIS nigrorum quid est? Lapis qui defertur ex b nigris declinans ad citrinitatem: fricatur, & egreditur ex eo fricatio mordicans linguā similis lacti. *Membra oculi*. Mundificat pānum oculi, quum non est cum apostemate & ophthalmia: & cōfert uestigijs ulcerum in eo: & eradicat ungulam lenem.

De a lapide afrogion. Cap. 413.

a B. hagiar afruchi uel afrugi.

LAPIS afrogion. *Operationes & proprietates*. Exsiccat cum stipticitate, & mordicatione, et resolutione.

De a lapide serpentis. Cap. 414.

a B. hagiar alhaie.

LAPIS serpentis. *Membra expulsionis*. Dicitur quòd ipse frangit lapidem in uesica: sed Gal. negat illud. *Venena*. Dicitur quòd ipse confert sua suspensione morsui serpentis. Inquit Gal. Retulit illud quidam homo uerax.

De a lapide qui extinguitur in oleo. Cap. 415.

a B. hagiar iethsabalzaith, uel balzeit. b B. cum.

LAPIS qui extinguitur b in oleo. *Operationes et proprietates*. Lapis iste extinguitur oleo, & inflammatur aqua. *Venena*. Ex lapide isto fugiunt uermes uenenosi.

De a lapide aneseb. Cap. 416.

a B. hagiar anesib.

LAPIS aneseb. *Membra nutrimenti*. Est iuuatiuus stomachi ualde. Et Gal. quidem dixit, quòd quando fit ex eo suspensorium æquidistans stomacho, & suspēditur, confert † gulę & stomacho.

† meri.

De a lapide alesekifa. Cap. 417.

a B. hagiar alhesechefe. b B. ulceribus pectoris & apostematibus.

LAPIS alesekifa. *Membra pectoris*. Confert b apostematibus & ulceribus quæ sunt in uua ualde.

De a lapide armeno. Cap. 418.

a B. hagiar armeni.

LAPIS armenus quid est? In ipso est aliquantulum azuli coloris. non tamen est in colore azuli: & non est in eius soliditate: sed est in eo arenositas quædam: & quandoque utūtur eo tinctores & pictores loco azuli, & est lenis tactus. *Membra nutrimenti*. Est malus stomacho: & ille qui est ablutus non facit nauseam, & non ablutus facit nauseam, & in dispositionibus est malus stomacho. *Membra expulsionis*. Soluendo educit melancholiam fortius, quam lapis azuli: & iam contenti sunt eo, & dimittunt elleborum nigrū propter illud quod inueniunt in eo ad ægritudines melancholicas.

De a luto sigillato. Cap. 419.

a B. thin machtum. b B. monte rubeo ex loco.

LUTUM sigillatum quid est? Hoc lutum affertur de b termino rubeo qui nominatur lacuna, & non nominatur lacuna, nisi quia ipsa est terra plana profunda, in qua non est herba omnino, neque lapis. & iam retulit mihi quidam proprio ore qui uidit eam. hoc autem lutum dicitur lutum diuinum. & illud ideo: quoniam primus qui ipsum accepit fuit mulier diuina in diebus scilicet prçteritis, & ipsum quidem dicitur magra diuina: quoniam ipsum uere est magra, quā diuina, quæ nominabatur Bartamise accipiebat, & ad ciuitatē deferebat, & ponebat in aqua, & fiebat sicut puls, & dimittebat ipsam post motionem fortem quiescere, donec residebat, & effundebat ab ea illam aquam, & accipiebat rem grossam, & proijciebat eam: & utebatur quod ex ea pingue erat, & uiscosum: & faciebat ex eo lutum sicut cera. Apud Dioscoridem uerò est lutum speluncæ illius loci confectum cum sanguine hircorum: & ipsum quidē quandoq; adulteratur ita ut penitus non cognoscatur. *Electio*. Melius est illud quod non habet odorem, nisi odorem aluminis, & retinet sanguinem, quū currit ex ore: & annectitur linguæ: & pendet ex ea. *Operationes & proprietates*. Inquit Paulus. Non est medicina magis abscindēs sanguinem quàm ipsum, & est fortius quàm lutū scemius, ita quòd membra non tolerant fortitudinem eius, quum habent apostema calidum: propriè tenera: immò sentiunt ex eo asperitatē quandam, et est infrigidatiuum, glutinosum. *Apostemata & † pustulæ*. Confert in principio apostematum calidorum. *Vulnera & ulcera*. Consolidat uulnera recentia, & ulcera difficilia, & prohibet ulcerationem adustionis, & sanat ulcerationē eius. *Instrumenta iuncturarum*. Conseruat membra apud casum, & restaurat, & prohibet effusionem materierum ad manus, & pedes, & prohibet corrosionem. *Membra capitis*. Prohibet catarrhum

† bothor.

rhum,& prohibet cursum oris & gingiuæ. *Membra anhelitus & pectoris*. Conseruat uiscera apud casum,& confert extenuationi & etiam sputo sanguinis, propterea quòd exsiccat ulcus pulmonis. *Membra expulsionis*. Confert rasuræ intestinorũ malignæ, bibitum,& clysterizatũ,& propriè post clysterizationem cum hydromelle decliui ad puritatem: deinde aqua salis. *Venena*. Resistit uenenis,& morsibus bibitum cum uino, & linitum cum aceto. & quod ex eo purum est, quum bibitur, non cessat facere nauseam, & facit uenenum uomitu exire: & propriè quum ante ipsum bibitur. Inquit Galenus. [c] § medicamen gargarismatis § facti ex eo expertus sum in lepore marino, & cantharidibus: et inueni ipsum uomitu educens ea statim. & iam quidem expertus fui ipsum in morsu canis rabiosi cum uino, & liniui ipsum super morsum uiperæ cum aceto, et posui super ipsum post linimentum folia scordion, aut centauream.

c B. medicamine grani alhagar.

De [a] § luto § absolute. § Cap. 420.

a B. thin.

LUTUM absolute. *Natura*. Lutum omne infrigidatiuum est. *Operationes & proprietates*. Est desiccatiuum, abstersiuum, et lutum quidem [b] § calidum § terræ solaris est desiccatiuum corporum laxorum absque mordicatione propter suã glutinositatem: & quum ei non admiscetur nisi adustum, quod est sicut testa, et parietes adusti in sole, tunc in ipso est uirtus resolutiua: quòd si uice alia lauetur, fit desiccatiuum cum æqualitate in caliditate & frigiditate, subtile. *Decoratio*. Constringit carnem laxam. *Apostemata & † pustulæ*. In cerato ponitur super scrophulas et duritiès. *Membra nutrimenti*. Ex luto terræ solaris liniuntur hydropici, et splenetici, et iuuantur manifestè: et sanat [c] § carnem § multoties.

b B. alhar.
† bothor.
c B. carnosam.

De [a] § luto Armeno. § Cap. 421.

a B. thin armeni.

LUTUM Armenum quid est? Est lutum rubeum, declinans ad cineritium, notum: & alemũ est ei propinquum in operatione. *Natura*. Frigidum est in primo, siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Retinet sanguinem: quoniam eius exsiccatio est in ultimo. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus pestilentialibus bibitum & linitum: & prohibet ambulationẽ putredinis membrorum. *Vulnera & ulcera*. Mirabile est in re uulnerum. *Membra capitis*. Prohibet catarrhum,& confert † aphthis. *Membra anhelitus & pectoris*. Est bonum sputo sanguinis, & prohibet phthisim, propterea quia exsiccat ulcus pulmonis,& est cura stricturæ anhelitus ex catarrhis. *Membra expulsionis*. Est bonum ulceribus intestinorum,& solutioni, & fluxui sanguinis matricis. *Febres*. Confert febribus [b] § ethicis § & pestilentialibus propriè: & plures quidem iam sanati sunt ex pestilentia magna propter consuetudinem bibendi ipsum in uino subtili. Et si bibitur in febre pestilentiæ, necessarium est ut uinum perducat ipsum ad cor, & misceatur uinum illud cũ aqua ros.

† bothor.
† cola.
b B. phthisicorum.

De [a] § luto Samio. § Cap. 422.

a B. thin samus

LUTUM Samium quid est? Inquit Galenus. Nos utimur eo ex hoc, quòd nominatur stella Samia. ego autem dico, quòd hominibus uidetur quòd illud sit talk: uerùm de talk iam dixerunt ueridici quòd ipsum inuenitur in terra Græcorum in insula Cypri. *Operationes & proprietates*. Lutum Samium: dixit Gal. esse sicut sigillatum in retentione sanguinis, & rebus alijs: & est pluris aereitatis quàm sigillatum: quapropter est leuius, immò est uehementis leuitatis: & est tenacius,& uiscosius quàm sigillatum: sed sigillatum est fortius eo. *Natura*. Hoc est uiscosum, tenax, glutinatiuum, non indigens ablutione, & infrigidatio est parua: & sedatio plurima. *Apostemata & † pustulæ*. Prohibet apostemata calida in inceptione,& † pustulas uehementius quàm reliqua luta: & confert apostematibus mamillarum. Et si infundatur, non sentitur in eo asperitas [b] § calefaciens, § sicut sentitur ex sigillato. *Vulnera & ulcera*. Et propter uehementiam suæ tenacitatis nõ confert ulceribus adustionis ignis sicut sigillatũ. *Instrumenta iuncturarum*. Confert in principio podagræ linitum. *Membra capitis*. Confert apostematibus, quæ sunt post aures. *Membra expulsionis*. Confert eruptioni sanguinis à matrice, & egresioni sanguinis cum egestione.

† bothor.
† bothor.
b B. contrahẽs.

De [a] § luto, quod comeditur. § Cap. 423.

a B. thin almacul.

LUTUM, quod comeditur. *Operationes & proprietates*. Est oppilatiuum, corruptiuum complexionis: uerùm ipsum confortat os stomachi: & delet [b] § eleuationem § cibi: & cum hoc ego non diligo ut administretur. Et habet proprietatẽ in prohibendo uomitum. Quod autem in ipso dicitur [c] § de bonitate anhelitus § est secundum comparationem desiderantium ipsum: & [d] § delectantium in ipso § propter illud quod accidit de gaudio per acquisitionem eius quod desiderant.

b B. saporẽ malum.
c B. φ ipsum bonificat anhelitũ vel secũdũ aliã literã, φ ipsum bonificat stomachum.
d B. & qui ipsum appetũt.

De a § luto terræ masticis. § Cap. 424.

a B. thin heled almastache.

LUTUM terræ masticis. *Operationes & proprietates*. Est abstersiuum, lauatiuum, generatiuum carnis.

De § luto Cretico. § Cap. 425.

a B. thin achrites.

LUTUM Creticum. *Operationes & proprietates*. Est plurimæ aereitatis: & est simile reliquis lutis prædictis; uerum est debilius reliquis, & abstergit absque mordicatione,& debilitat sensus. *Membra oculi*. Confert ulceribus eorum, & inflammationi eorum. *Membra expulsionis*. Alleuiat parturitionem, secundum quòd dicitur,& cõseruat prægnantes suspensum super eas.

De [a] § luto chimolea. § Cap. 426.

a B. thin chimulia.

LUTUM kimolea. *Operationes & proprietates*. Quod de eo purum est, plurimi existit iuuamenti,& in ipso est infrigidatio,& resolutio: sed quũ lauatur, destruitur eius resolutio. *Apostemata & † pustulæ*. Cum aceto ponitur super apostemata quæ sub [b] § stomacho § sunt. *Vulnera & ulcera*. Prohibet initium adustionis ab ulceratione.

† bothor.
b B. Alia litera, ano.

De [a] § luto uitis. § Cap. 427.

a B. thin alcharin.

LUTUM uitis. *Operationes & proprietates*. Exsiccat non longe à mordicatione,& in ipso est aliquantulum resolutionis.

De

a B. thia almagara.
b B. bagadadiũ.

De [a] §luto magra.§ Cap. 428.

LUTUM magra. *Electio*. Melius est [b] § baldagdium§ purum, non permistum, brunum declinans ad rubedinem: & illud est quod dicitur Persice culsara. *Operationes & proprietates*. Existimauit Paulus, quòd ipsum est in operationibus stipticitatis, & exsiccationis melius quàm sigillatũ. *Vulnera & ulcera*. Consolidat ulcera. *Membra expulsionis*. Interficit uermes, & sorbetur super oua sorbilia, & retinet naturam, & confert ualde.

a B. lethuha.

De [a] §lacticinio.§ Cap. 429.

LACTICINIUM quid est? Est omnis planta, quæ habet lac, acutum, solutiuum, incisiuum, adustiuum. Ex eo aũt famosa sunt septem, alhascir, & alscebram, & aleibe, & hartanite & [b] § almemethena§ & almezerion, & pentaphylli, quod est habẽs folia quinque. omnia uero sunt mortifera. Plurima uerò intentio in eis, est in lacte ipsorum, & inueniuntur quidem lacticiniorũ species, quæ sunt præter hæc famosa, sicut quædam species auriculæ muris, & quædam species uolubilis, & portulaca agrestis, & reliqua. Lac autem lacticinij absolutè est lac aleibe: & uidetur quòd sit illud quod nominatur tyriaca [c] §alKarnem§ & albusengi. & dixerunt etiam quòd lacticinia sunt septem genera ad ultimum: lacticinium quod dicitur masculus: & eius nomen est karakilus, & post ipsum omnes sunt fœminæ, & eorũ fortius est quod similatur myrto, & nominatur burastius: deinde est arboreum generatum inter lapides: [d] † § § deinde illud quod assimilatur [e] §citro, & nominatur caurape scias. s. scirum: deinde albans § littoreum, quod nominatur marinum, quoniam nascitur in ipso. Et dixerunt uice alia, lacticiniorũ fortius est masculus prædictus, & radix eius longior cubito ad rubedinem declinans, plena lacte, & eius rami sunt similes ramis oliuæ, sed sunt longiores, & strictiores: & radix [f] § montana, § & oritur in altis locis asperis montanis. Feminæ autẽ quæ etiam nominatur nucalis, planta eius est, sicut plãta herbæ muris: sed est maior, & fortior, & capita foliorum sunt spinosa, & egrediũtur ex radice eius stipites longitudinem palmi habentes, & fructificat uno anno, & non fructificat alio, & fructus iste mordicatiuus est linguæ, similis nuci, & est inferius primo in faciendo uomitum, & origo est sicut origo masculi: marinum autem quod dicitur [g] § panaritium, § habet stipites palmorum declinantes ad rubedinẽ, præparatos, super quos sunt quinque, aut sex folia subtilia, parua, longa parumper: & eius fructus est sicut † eruũ, & sunt eius folia similia folijs lini, & eius capita sunt dupla, rotunda, & flores ipsius albi. & dixerunt hoc est lacticinium quod dicitur [h] § almesenis § quod est portulaca, sed eius folia sunt plurima: sed sunt strictiora, & uehementius rotunda, ex cuius radice egrediuntur stipites rubei pleni lacte, quorum numerus est. iiij. aut. v. & ipsius stipites habent comas, sicut anethum, & in ipsis est fructus eius, & eius origo sunt domus desertæ, & circuitus ciuitatum secundum plurimum. Scirum autem habet stipitem in mensura unius palmi, & maiorem: & sunt folia eius similia folijs cupresi, & pini, sed sunt subtiliora, & humidiora. Petrosum aũt quod nominatur arboreum, habet folia sicut folia myrti parua, & sicut folia lacticinij masculi: & ipsum suprema habet humida, & plurimas habet comas: & hic ẽ species lacticinij alia similis [i] §citrulo: § & radix eius, & folia ipsius soluunt omnem aqueitatem. *Electio*. Fortius quod in lacticinijs est, est eorum lac: deinde semen, postea radix: deinde folia, & quum dicitur lac lacticinij, [k] † § §est lac aleibe. *Natura*. Eius lac est calidum & siccũ in quarto. reliqua uerò ipsius sunt in secundo, usque ad tertium. *Operationes & proprietates*. Est ulceratiuum, interfectiuum: quumq; in lacunam ponitur, pisces omnes eleuantur super aquam. *Decoratio*. Eradicat mora, & uerrucas, & [l] §alchanelim, § & carnes augmẽtatas in lateribus unguis & eius lac abradit pilos, quum liniuntur ex eo, & propriè in sole, & qui nascuntur post illud, sunt debiles: & quum iteratur, nõ nascuntur omnino: & quandoque permiscetur cum oleo ut frangatur eius malitia, & administratur ad abradẽdum. *Vulnera & ulcera*. Ex eius radice cum aceto linitur durities, quæ est in circuitu fistularum, & resoluit eam, & eradicat impetiginem: & est conueniens ulceribus putridis, & corrosis, quũm ponitur in cerato, & scabiei melancholicæ, & igni persico, & herpeti esthiomeno, & cancrenis. *Membra capitis*. Eius lac distillatum super dentem corrosum frangit ipsum; & deijcit ipsum: & quandoque ponitur cum alkitran ut sit magis frãgens uirtutem eius: sed melius est ut sanus locus muniatur cera: deinde distilletur in ipsum post illud lac: & quando eius radix in aceto decoquitur, & ex eo os colluitur, sedatur dolor dentium. *Membra oculi*. Lac eius eradicat ungulam. *Membra expulsionis*. Eradicat hæmorrhoidas, & soluit phlegma, & aquositatem: & si distillentur ex lacte eius duæ guttæ, aut tres super ficum, & desiccentur; & assumatur; soluit sufficienter: & similiter in sauich & pane: & quando bibitur, & est purum, tunc est melius ut assumatur in cerato aut in cera & fauo ut non ulceret os & guttur. quandoq; autem assumuntur stipites lacticinij humidi: & torrefiunt super [m] §concham ostraci§ paulatim, & teruntur, & datur ex eis quantitas duorum Kermet cum sauich, & effunditur desuper aqua, & bibitur. Eius nanque stipites sicci debiles ualde sunt. & speciei quidem, quæ nominatur [n] §carupeion§ stipites assumuntur, & in umbra siccantur, de quibus cortices assumuntur, & accipiuntur ex eis nouem Kermet, & infunduntur in uino ueteri die & nocte: deinde colatur & fit tepidum, postea bibitur: & soluit absque impedimento. *Permutatio*. Loco eius ponitur in euacuando aquositatem & phlegma, triplum ponderis eiusdem ireos, & duæ tertiæ ponderis sui [o] §oppopanacis.§

b B. almaheudanæ.
c B. alfaraui.
d † B. Alia litera. deinde illud quod similatur, & scitur ꝓpter illud quod habet folia lata.
e B. cucumeri, & nominatur cumarasias. s. scit[s] deinde alyus seu alyrus.
f B. lignosa.
g B. alchaschasi
† herbum.
h B. almecasmes, seu almesmin.
i B. cucumeri.
k † B. absolute
l B. alchilam.
m B. testam seu super vas terreũ
n B. chersiun.
o B. de serapino.

a B. laden.

De [a] §ladano.§ Cap. 430.

LADANUM quid est? Est humiditas pendens in pilis caprarum pascentium, & barbis earum, cũ pascunt plãtam quæ nominatur [b] §†cusus.§ Cadit enim super eam res, & aggregatur in ea humiditas, & permiscetur ille ros resudationi foliorum illius plantę. Quum ergo inficiuntur eo pili caprarum, & suspenditur in eis, assumitur ab eis ladanum: & illud quidem quod purum est, est quod pendet in barbis earum, in pilis earum, qui à terra cle-

b B. chasus. † cistus.

ra eleuati sunt. Et malum erit quod pendet in partibus inferioribus earum: quoniam conculcant ipsum cum arena & terra. *Electio*. Melius est illud quod est pingue, ponderosum & [c] § cabrosi, § boni odoris, quod ad citrinitatem declinat, & in quo non est arenositas, & resoluitur totum in oleo, & ex quo non remanet fæx. Nigrum uerò piceum est non bonum. *Natura*. Est calidum in fine primi, siccum in secundo. Et dixit Alcanzi, quòd est frigidum & stipticum, sed non est ita. Quod autem est in regionibus meridionalibus, est calidius. *Operationes & proprietates*. Est subtile ualde, & est in ipso pauca stipticitas: & ē maturatiuum humiditatum grossarum, uiscosarum, quas cum æqualitate resoluit, in quo est uirtus attractiua. Et est calefactiuum, aperitiuum orificiorum uenarum, & ingreditur in sedatione dolorum. *Decoratio*. Facit nasci pilos, & inspissat eos & prolongat eos, & conseruat propriè cum oleo myrtino, & cum uino, & non facit hoc, nisi quoniam ipsum est subtile, & profundatur [d] § resolutiuum, § & mūdificat corruptionem corrodentem carnem, & est attractiuum. attrahit enim materiā bonam ad pilos: uerùm ipsum non ualet conferre caluiciei quum incipit, & casui pilorum quum apparet cutis, & fluxui capillorum, & non peruenit ad hoc ut sanet alopeciam: quoniam materiæ alopeciæ, non resoluitur nisi uirtute, quæ est supra uirtutem resolutionis eius, & uirtute subtiliore magis uacua stipticitate eius. *Vulnera & ulcera*. In catageni, laudanum consolidat ulcera duræ cōsolidationis. *Membra capitis*. Distillatur cum oleo ros. in aurem dolorosam, & ĩgreditur in medicinis soda & pulsationis. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert tussi. *Membra expulsionis*. Resoluit apostemata matricis suppositum in pessario, & extrahit fœtum mortuum, & secundinam suffumigatione facta ex eo in traiectorio: & quādo bibitur cum uino antiquo, constringit uentrē, & prouocat urinam.

[c] B. ex Insula Cypri.
[d] B. & resoluit.

De [a] § lubue. § Cap. 431.

LUBUE (i. styrax) [b] § quid est? Est arbor sigie. arbor lubue est magna, cuius folia, & lignum sunt similia arbori cydoniorum, & habet fructum album similem gallæ. Et in ipso est granū pingue. Et illud quod est in ipsa est melius ex quo exprimitur oleum: & cortex huius arboris est storax sicca: & eius aqua accipitur quum inciditur, ita ut exeat, & est mel lubue. Et illud quod egreditur ex granis eius dicitur sciregi storacis siccæ: & gūma huius est storax heremitarum: & est gumma alba. § Quid est lubue? est storax. Et dicitur illa quæ liquida est mel [c] § allubue & storax: § & est lachryma arboris, quæ est sicut cydoniorum. et nos quidem iam diximus in cap. storacis illud quod diximus. Et nos reiteramus sermonem illum quāuis in eo sit reiteratio. Et iam dicitur quòd est oleum arboris alterius [d] § romanæ. § *Electio*. Melior specierum storacis ē illa liquida per seipsam, mellina, gummosa, boni odoris, perueniens ad citrinitatem, & non est nigra furfurea. Et quandoque inuenitur de ea liquida similis [e] § saniei, § & quandoque adulteratur cum oleis & melle, proijcitur enim in eis in sole: deinde exprimitur. *Natura*. Calida est in primo, sicca in secundo. *Operationes & proprietates*. Inest ei uirtus maturatiua, lenitiua ualde, calefactiua, resolutiua: & eius fumus est similis fumo olibani, & in ipso est stupefactio [f] § natura, § & eius oleum quod ex ea fit [g] § Sceni § lenificat fortiter: [h] § & eius fumus est sicut fumus olibani. § *Apostemata & † pustulæ*. Confert duritijs in carne, & linitur super † pustulas humidum, & siccum cum oleis. *Vulnera & ulcera*. Linitur super scabiem siccam & humidam, & est epithema bonum super eam. *Instrumenta iuncturarum*. Confortat membra & [i] § prohibet spasmum & contractionem § iuncturarum bibita & linita, & ponitur in oleis lassitudinis. *Membra capitis*. Retinet quod ex ea humidum est, & quod ex ea siccum est, catarrhum suffumigatum, & ad coryzam est ultima: & in ipsa est uirtus faciens subeth, & præcipuè in oleo eius. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert tussi antiquæ, & phlegmati & dolori gutturis, & clarificat uocem [k] § arteriacam § cum lenitate uehementi. *Membra nutrimenti*. Digerit. *Membra expulsionis*. Lenit [l] § subtiliter, § & prouocat urinam: & prouocat mēstrua conuenienter bibita & supposita, & lenit duritiē matricis: & quod ex ea siccum est, stringit uētrē: & cum ex storace, aut ex liquida [m] † § bibitur aureus cū ęquali pondere de gūma amigdalarum, soluit phlegma uiscosum absque impedimento. *Permutatio*. Loco eius ponitur æquali pondere castoreum, & duplum eius de oleo sesamino.

[a] B. lebni.
[b] —— B.
[c] B. lebni, & storacis vel astarach.
[d] B. rumie.
[e] B. mirrhæ.
[f] B. per naturā.
[g] B. syria.
[h] —— B.
† bothor.
† bothor.
[i] B. confert lapidositati.
[k] B. raucam.
[l] B. naturam.
[m] † B. aut ex sicca.

De [a] § lacca. § Cap. 432.

LACCA quid est? Dixerunt quidam, de quibus est Paulus, est gumma herbæ similis myrrhæ boni odoris, & oportet quidem ut administretur cum cautela. Alij uerò errauerunt, & dixerūt, hoc est karabe. Et dixerunt quidam, quòd hæc est lacca: uerum lacca in plerisque proprietatibus est in uirtute Karabe. *Decoratio*. Est extenuatiuæ uirtutis uehementis. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert tremori cordis. *Membra nutrimenti*. Cōfert hepati, & confortat ipsum, & confert ictericiæ, & hydropisi, & doloribus hepatis.

[a] B. luch.

De [a] § lehibach. § Cap. 433.

LEHIBACH quid est? Est arbor rara § [b] habens rosas boni odoris, quam apes pascunt: & uidetur quòd sit arbor quæ nominatur [c] § farara, quamuis illud non uere scio. § Et eius quidem uirtus est proportionalis prasio, ueruntamen est debilior ipso, & est lacticinium. *Natura*. Est calida & sicca in secundo. Et dicitur quòd est calida & sicca usque ad quartum. *Operationes & proprietates*. Quum proijcitur ex lacte eius in gurgite piscium aliquid super aquam, eleuat eos. *Membra nutrimenti*. Facit uirtuosè uomere. *Membra expulsionis*. Soluendo educit aquam.

[a] B. lahaie.
[b] B. Lahaie quę est, est arbor sefahie.
[c] B. besarave al busengi altiriach quanuis nō verificem illud.

De [a] § luhabat § barbarica. Cap. 434.

LUHABAT barbarica quid est? est quiddam quod est sicut hermodactyli, & affertur de partibus Aphricæ, & adulterantur cum eo hermodactyli. *Natura*. Calidum est & siccum in secundo. *Membra expulsionis*. Mouet coitum.

[a] B. lhabe.

De [a] § lingua auis. § Cap. 435.

[a] B. lesan alasafir.

LINGUA

LINGVA. *Natura*. Est calida in tertio, humida in primo. *Operationes & proprietates*. Est in folijs eius constrictio, & mundificatio, & uis consolidandi. *Vulnera & ulcera*. Folia eius consolidant, & ulcera humida carne replent. *Instrumenta iuncturarum*. Cortices eius cum aceto super constrictionem lacertorum positi, conferunt. *Membra anhelitus & pectoris*. Cōfert tremori cordis. *Membra expulsionis*. Addit in coitu. *Permutatio*. Loco eius in mouēdo coitum ponitur æquale pondus de nuce excorticata, & pōdus eius de tuderi rubeo.

De [a] §lingua bouis.§ Cap. 436.

a B. lesan althaur.

LINGVA bouis quid est? Herba lata habens folia sicut almaru. [b] §& canna eius est plana, & rami cānę eius§ sunt sicut pedes locustarum, & color eius est ex uiridi & citrio. *Electio*. Oportet ut administretur illa, quæ est Corasceni, grossa habens folia, super quorum faciem sunt puncta, quæ sunt radices spinarum, & pilorum exeuntium ab ea. Quæ autem in hac terra reperitur, & qua utuntur medici, plurimum eius est genus almaru: & non est lingua bouis, & neque confert ut iuuamentum illius est. *Natura*. Proxima est ęqualitati in calore: ad caliditatem enim declinat paruam: & est in fine primi in humiditate: & quæ sicca est, est minoris humiditatis. Et dixerunt aliqui, quòd est frigida & humida in fine secūdi: sed illud est longinquum. [c] § *Operationes & proprietates*.§ Virtus eius quæ adusta est, remouet †aphthas quæ sunt in infantibus, & sedat inflammationem oris: & similiter ipsamet, sed ipsa est debilior. *Membra anhelitus & pectoris*. Est [d]§lenitiua,§ confortatiua cordis, bona melancholiæ ex solicitudine, & tremori cordis in uino, & dispositionibus melancholicis. & quidam in potu eam tribuūt ad tremorem cordis calidum cum luti armeni pondere. ij. ʒ. & confert tussi, & asperitati cannæ: & propriè, quum coquitur cum hydromelle, & zuccaro.

b B. & aspera ad tactum, & rami eius asperi.

c B. Membra capitis. † alcola.

d B. lętificatiua

De [a] §lingua arietis.§ Cap. 437.

a B. lesan alhamel.

LINGVA arietis (*idest, plantago*) quid est? Est duorum generum, scilicet parua & magna. Inquit Dioscorides, ipsa nominatur plurium costarum, & habet. vij. costas. Et folia quidem magnæ, maiora sunt folijs paruæ: & eius substantia est composita ex aqueitate & terreitate: & aqueitate quidem infrigidat; & terreitate constringit. *Electio*. Earum magis iuuatiua est maior: & fructus quidem, & radix sunt propinqui natura folijs. Verū sunt magis sicci, & minus frigidi. *Natura*. Est radix eius siccior, & minus humida: & frigus eius est minus stupefactione ipsius: & siccitas eius est infra ipsius mordicationem: & propter illud est ultima ad ulcera, & est subtilis: & propriè quum siccatur. Inquit Galenus. Est frigida & sicca in [b] §tertio.§ *Operationes & proprietates*. Folia ipsius sunt constrictiua, repercussiua cum aqueitate frigida: & propter illud sunt uincentia cursum sanguinis, & siccitas eius non est mordicatiua: & propter illud est iuuatiua ad consolidanda ulcera antiqua, & recentia, & neq; est aliquid melius ea: & in ea est apertio propter abstersionem, quæ est in ea. Sed & radix eius suspenditur super collum habentis scrophulas. *Apostemata & † pustulæ*. Est bona apostematibus calidis, & adustiōi ignis, & formicæ, & scere, & erysipilæ, & apostematibus radicum auris, & scrophulis. *Vulnera & ulcera*. Est bona ulceribus fraudulentis, & igni persico ambulatiuo, & ulceribus antiquis, & uulneribus profundis, & est sublimis uniuersaliter in his capitulis: & confert cum Kimolea & cerusa quando ponitur super erysipilam. *Instrumenta iuncturarum*. Fit ex ea emplastrum ad elephātiam. & prohibet augmentum eius, & ipsam detumescere facit. *Membra capitis*. Confert dolori auris ex caliditate. Et decoctio radicis, ore ea colluto confert dolori dentis, & pulmentum lentium in quo ponitur ipsa loco †betæ, confert epilepsiæ: & quādo distillatur succus foliorum eius in aurem illius qui dolorem patitur auris, sedat dolorem. & quando masticatur radix eius, aut colluitur os ex succo [c] † §   § ipsius, sedat dolorem dentiū: & similiter aqua foliorum eius sanat †aphthas. *Membra oculi*. Confert ophthalmiæ, & dissoluuntur collyria ophthalmiæ cum succo eius, & conferunt. *Membra anhelitus & pectoris*. Semen eius confert sputo sanguineo, & pulmentum lentium in quo ponitur ipse loco †betæ, confert asthmati. *Membra nutrimenti*. Radix & semen, & folia ipsius sunt bona in cura oppilationum hepatis & renum: & ex ea quidem decoquitur pulmentum lentium, & ponitur ipsa loco †betæ, & confert hydropisi. *Membra expulsionis*. Confert ulceribus intestinorum, & solutioni [d]§aquosæ§ potus seminis eius, & clysterizatio cum succo ipsius, & fluxum sanguinis hæmorrhoidarum retinet: & bibūtur folia eius cum uino ad dolorem uesicæ, & renum. *Febres*. Dicitur quòd confert febri triangulæ scilicet tertianæ: & oportet ut ad tertianā bibantur tres radices eius in. ℥. iiij. s. uini commisti: & ad quartanam quatuor radices eius similiter. *Venena*. Ponitur cum sale super morsum canis rabiosi.

b B. Alia litera secundo.

† bothor.

† ficle.

c † B. Alia litera. aut ex elixatione. † alcola.

† ficle.

† ficle.

d B. cholericæ.

De [a] §lingua.§ Cap. 438.

a B. lesan.

LINGVA quid est? Substantia composita ex carne laxa, in qua penetrant uenę, & nerui, & lacerti: & humor eius est humidus.

De [a] §lucharidis.§ Cap. 439.

a B. luchardis.

LVCHARIDIS (*idest, morochthus*) quid est? Est lapis Aegyptius, quo fullones utuntur in dealbatione pannorum, laxus, qui in aqua uelociter soluitur. *Operationes & proprietates*. Est glutinatiuus, exsiccatiuus absq; mordicatio ne, stipticus, prohibens fluxum materierum ad membrum. *Vulnera & ulcera*. Est iuuatiuum uulnerum, & ulcerum, & propriè in membris lenibus. *Membra oculi*. Confert fistulis, [b] † §   § & ingreditur in medicinis ulcerum oculi. *Membra anhelitus & pectoris*. Est bonus sputo sanguinis. *Membra expulsionis*. Confert solutioni antiquæ & dolori uesicæ: & supponitur ad abscindendum fluxum sanguinis.

b † B. lachrymalibus.

De [a] §luf.§ Cap. 440.

a B. luf.

LVF (*idest, arum*) quid est? Alia est plana, & alia est crispa: sed crispa est calidior [b] † §   § ea quæ dicitur luf serpentis & plana. Et in plana quidem

b B. & existimatur quòd sit.

dem est terreitas plurima, quapropter minoratur eius abstersio ab abstersione crispæ, & si ambæ sunt abstergentes. Inquit Dioscorides. Folia eius sunt similia folijs [c] §dracontij,§ & minora propter diuersitatem [d] § uestigiorum in eis. & radix eius est§ unius palmi, & eius radix est sicut radix medicinæ prædictæ, similis pistello mortarij, & fructus eius est citrinus. Crispa autem est [e] † § § sicut oliua. *Natura*. Plana est calida in fine primi & sicca, & crispa in fine secũdi; & in calefactione: & fortius quod est in ipsa, est semen eius; & iuuantius quod est in ipsa, est radix eius. *Operationes & proprietates*. Est aperitiua oppilationum, incisiua humorum grossorum uiscosorum cum [f] §æqualitate,§ & in ipsa est abstersio. & crispa quidem in omnibus istis est fortior quàm aliæ, & propriè plana, terrea. *Decoratio*. Radix crispæ abstergit panum, et morpheam, & lentigines paruas, et magnas, et propriè cum melle: et linitur cum uino super fissuras frigoris. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus indigentibus abstersione. *Vulnera & ulcera*. Permiscetur radix eius, et propriè radix crispæ cũ uite alba: et ponitur in emplastris fraudulentis. Et illa, in qua est humiditas; est conuenientior uulneribus, quam sicca, quæ est acutior quàm illud quo indigetur in vulneribus. Et quandoque contusa sumitur loco licinij & emplastri ad omnia ulcera, et fistulas: et fiunt ex radice eius glandes ad fistulas. et folia eius sunt bona uulneribus malis. *Instrumenta iuncturarum*. Radix alluf cum stercore uaccino ualet supra podagram, & contusionem lacertorum. *Membra capitis*. Succus [g] §vuæ§ eius, quæ est domestica, cõfert dolori auris. et quando ponitur in [h] §aures§ cũ oleo rof. prohibet corrosiones, et cancrum factum in eis. Et quum accipitur succus [i] §vuæ§ luf serpentis, quæ est super eius extremitatem, et quãdo miscetur succus eius cum oleo, et distillatur in aurẽ, sedat dolorem. et radix quidem eius est ex medicinis abstergentibus sordes [k] § eius exsiccantibus ulcus, eius conferentibus auditui.§ Et semen luf sanat hæmorrhoidas, quæ sunt in naribus, ita ꝙ cancerositatem earum, immò cancrum ipsum: & consilium est ut ponatur in naribus cum lana. *Membra oculi*. Confert radix eius ulceribus oculi. *Membra anhelitus & pectoris*. Facit spuere, & conuenit asthmati, et dilatationi anhelitus, et coquitur in aqua aliquoties donec remoueatur medicinalis uis eius: deinde comedit̃ in dilatatione anhelitus, et in asthmate antiquo: et radix eius facit illud: sed in crispa fortius. *Membra nutrimenti*. Ex eius comestione generatur humor grossus. *Membra expulsionis*. Crispa mouet coitum in uino, et mundificat renes, et confert hæmorrhoidibus: et dicitur, quòd quum ex fructu crispæ sumuntur triginta numero cum aceto misti, aut uino, eijcit fœtum. Et quandoque supponitur glãs ex ea facta, et facit abortum: et quandoque facit abortum odoramentum huius plantæ apud arefactionem floris eius: et quandoque prouocat urinam. *Venena*. Quando fricatur radix eius super corpus, non mordet ipsum uipera.

c B. drachithũ.
d B. impressionum in eis, & stipites eiꝰ sunt.
e † B. Alia litera. minor. Alia litera. Crispæ aũt fructus est citrinus declinans ad purpureitatem.
f B. incisione æquali.
† bothor.
g B. botri.
h B. naso.
i B. botri.
k B. auris exsiccantibus vlcera eius conferentibus surditati.

De [a] §liminio.§ *Cap.* 441.

a B. limunium.

Liminium quid est? Fructus eius est stipticus siccus. *Membra expulsionis*. Confert solutioni uentris, & sanguinis, et datur ad hoc in uino: et similiter fluxui sanguinis [b] † § § et potio eius est heesunesi.

b † B. menstrui

De [a] § lacte.§ *Cap.* 442.

a B. leben.

Lac quid est? Lac ex tribus compositum est substantijs, aqueitate, et caseitate, et butyrositate: et in uaccino quidem multiplicatur butyrositas. Lac uerò camelarum partui uicinarum minus habet butyrositatis, et caseitatis: et est subtile ualde: et lac asinarum etiam minus existens butyrosum, est subtile. Caprarum uerò lac est temperatum: et lac ouinum est grossum ualde pingue. Et lac uaccinum est pinguius et grossius. equarum verò lac est sicut lac camelarum partui vicinarum, subtile, aquosum. *Electio*. Lac, quod melius est [b] § omnibus,§ est lac muliebre: & lac melius est, quod ex ubere sugendo bibitur: aut sicut mulgetur: & melius ipsius est quod est uehementis albedinis, æqualis essentiæ, quod super unguem distillatum figitur, & non currit: & est pastus animalis ipsius planta bona: & non est in ipso sapor extraneus, declinans ad acetositatem, aut amaritudinem, aut [c] § acredinem,§ aut odor extraneus horribilis. Et oportet ut administret̃ statim ut mulgetur, antequam conuertatur. Et lac quidem omnis animalis, cuius pregnatio est prolixior pregnatione mulierum [d] † § § est malum, qua propter proportionale, est illud quod est proximum, sicut vaccinum. *Natura*. Aqueitas est calida, & butyrositas ad æqualitatem tendit, licèt ad caliditatem declinet. Et lac acetosum est frigidũ & siccum. *Operationes & proprietates*. Aqueitas eius est subtiliatiua, lauatiua, solutiua: & in ipsa non est mordicatio. & lac quidem est nutritiuũ, & æquat chymos, & cõfortat corpus, & [e] § abluit.§ Et quando bibitur cum melle, mundat ulcera interiora ab humoribus grossis, & maturat ea, & lauat: & est boni chymi: [f] § & facit exuberare sanguinem, § augmentum faciens in cerebro, & propriè lac muliebre: & lac quidem est propinquæ digestionis: & quomodo non, quum sit generatum ex sanguine, quod est in summo digestionis, cui superuenit digestio quædam alia, quanuis fit ex membro quod ad frigus declinat? non enim nutritur ab eo, donec fiat in dispositione cibi qui indiget digestione plurima, & clarificatione post clarificationem: immò quando dominatur ei caliditas bona, reducit ipsum ad naturam sanguinis equalis ueclociter. O quam bonum est, quod Ruffus dixit de eo: & si [g] § non§ ei cõtradicatur: & propter declinationem suã ad frigus aliquod, nocet phlegmaticis: quoniam caliditas eorum non conuertit ipsum ad sanguinem sicut oportet. Et corpus utitur ipso ante conuersionem eius, propterea quòd est ei propinquum: & propter hoc confert habentibus complexionem calidam & siccã, quum in ipsorum stomachis non est cholera. Amplius lac cum corporibus proportionalitates habet: quarum causæ non comprehenduntur. Illum autem qui bibit lac, post ipsum quiescere oportet, ut non corrumpatur, & non acescat: uerum oportet ut non super ipsum dormiat: neque suscipiat super ipsum cibum alium donec descendat: & est magis conueniens consistentibus, quã adolescentibus

b B. hominibus
c B. acuitatem.
d † B. aut breuior.
e B. impinguat.
f ——— B.
g ——— B.

lescentibus calidam habentibus complexionem. nam conuertitur in ipsis ad choleram: & confert senibus etiam, propterea quòd humectat, & remouet pruritum qui eis est proprius: sed oportet ut iuuentur ad ipsum digerendum cum melle. & multoties quidem incipit lac soluere, & extrahere superfluitates, quæ sunt in partibus intestinorum: deinde incipit nutrire, & expanditur in corpus, et retinet naturam: et est inflatiuum [h] ʒ quousque feruere incipiat: ʒ & est compositum ex soluente, quod est eius aqueitas; & constringente, quod est caseitas ipsius. Et [i] ʒ colostra ʒ est tardæ digestionis: et grossi humoris, et tardæ descensionis. Mel uerò ipsam rectificat, & acquirit ex ea corpus nutrimentum plurimum; & acetosum est crudi humoris: et quod decoctum est, et propriè quod est grossius, est magis constrictiuum. et omne quidem lac facit possidere oppilationes, et propriè in hepate, nisi lac camelarum fœtarum, & similiũ, propter paucitatem caseitatis eius, et abstersionem aqueitatis ipsius: et cõfert materiebus quæ effunduntur ad membra interiora, et lædunt ea sua acuitate & mordicatione. debilitat enim eas quoniam lauat ipsas ultra ablutionem aquæ, propter abstersionem quæ est in aqueitate sua, et non est in aqua: et æquat qualitatem earũ: ita ut [k] ʒ conuertantur, et fiant similes membro: ʒ deinde glutinat eas super ipsum, scilicet inter mẽbrum, & inter humorem malum. non ergo obuiat ei humor nudo. Et ipsum nocet habentibus fluxum sanguinis. Lac præterea non est bonum uisceribus: & lac caprarum est [l] ʒ minus nocens ʒ uisceribus quam aliud. Nanque plurimum eius quo pascitur, est constrictiuum. Ouinum uerò lac est ècontrario; & non est laudabile: & in ipso est inflatio. & lac quidem in sua substantia est uelocis conuersionis, & propriè ad caliditatem; & neq; est aliquid nocibilius corpori quam lac malum. Et lac quidem asinarum est aquosum, & lac scrophinum aquosum, est nõ maturum: & lac uernale est aquosum comparatum ad æstiuum, & similiter lac animalis cuius pastus est ripa, aut terra limosa, quoniam plantæ ueris sunt aquosæ comparatæ ad plantas æstatis. & quanto magis ingreditur uel accedit æstas ad autumnum, tãto fit magis grossum: & quod melius est, est illud quod est in medio æstatis: ueruntamen timetur in ipso, ꝙ calor ipsum cõuertat postquam potatum fuerit. Illud uerò non timetur in uere. Vaccinum præterea est plurimi butyri. Et ouinum plurimæ est caseitatis & butyrositatis: sed caseitas in lacte camelino est pauca: postea in lacte equino: deinde asinino: & propter hoc raro caseatur in stomacho, & superioribus uentris plusquam aliud. Et in lacte quidem camelino est salsedo, propterea quia diligunt acetosum, & hoc est melius lac: & cum hoc dicitur, quòd est uehementis tarditatis in stomacho, & superioribus uentris. Et scias ꝙ lac diuersificatur secundum species animalium, & secundum ætatem, si est paruum, aut magnum. aut mediocre: & secũdum formam si est lenis carnis, aut duræ, pingue, aut extenuatum, album, aut alium habens colorem. Et debilius quidem lac secundum quòd dicitur, est lac albi, & est uelocioris descensionis. *Decoratio.* Plurimus usus lactis generat pediculos, secundum quòd quidam existimauerunt, & non elongatur: uerum ipsum abstergit cicatrices fœdas in cute linitum, & colorem efficit ualde bonum bibitum: uerum ipsum facit multoties accidere [m] ʒ sordes ʒ nisi lac camelarum recenter fœtarum. ex ipso enim raro timentur [n] ʒ sordities. ʒ & quando bibitur cum ʒ zuccaro colorem efficit ualde bonũ, & propriè mulierum: & impinguat, ita etiam quòd aqua casei impinguat habentes complexiones calidas & siccas [o] ʒ quum soluuntur potu eius propter suã causam: ʒ & non impinguat eos, nisi propterea quòd humectat & extrahit humorem malum, quare rectificat nutrimentum. Et lac quidem alraib cum scoria impinguat illos uelociter. Aqua uerò casei delet panum, & cicatrices linitum, & quandoque confert eis bibitum. *Apostemata & † pustulæ.* Multoties sanantur illi quibus accidunt apostemata mala, & carbunculi, & almescere, & scabies, & pruritus bibitione lactis, quum in complexionibus eorum non fuit quod corrumpat ipsum, & conuertat ad choleram. & lac quidem nociuum est habentibus apostemata intrinseca. *Vulnera & ulcera.* Lac rectificat ulcera intrinseca per hoc quòd lauat, & quòd glutinat, & quòd mũdificat: & quum non est in complexione quod corrumpat ipsum, & ad choleram † cõuertatur; habentibus ulcera: & aqua quidem casei cum myrobal. scabiei est conueniens. *Instrumenta iuncturarum.* Lac malum est neruis, & habentibus ægritudines neruorum, propriè frigidas & phlegmaticas. *Membra capitis.* Lac caprinum confert catarrhis & retinet eos, & ipsorum [p] ʒ acredinem meliorat. ʒ Et confert ulceribus palati. Et lac est cura obliuionis siccæ, & tristitiæ, & alienationis. Et lac quidem nocet dentibus, & corrodit eos, & cõcauat, & consumit eos, & propriè quum dens est frigidæ complexionis, & laxam efficit gingiuam; immò oportet ut post ipsum colluatur os cum melle & uino, & oxymelle. Lac asininum secundum quòd dicitur, quum colluitur ex eo os, confirmat dentes, & gingiuam: & non est conueniens habentibus soda, & uertiginem, & tinnitum; & propriè dormire super ipsum: & uniuersaliter nocet debilia habentibus capita. *Membra oculi.* Lac facit euenire tenebrositatem uisus, & caliginem: ueruntamen, quum mulgetur in oculo, confert ophthalmiæ, & nocumento materierum calidarum effusarum ad oculum, & asperitati. Et similiter quando permiscetur cum albumine oui, & oculo ros. crudo, & ponitur super oculum: & confert emulsio eius in ipso tarfati. *Membra anhelitus & pectoris.* Lac asininum, & caprinum bona sunt tussi, & [q] ʒ extenuationi, & sputo sanguinis secundum quòd significat locus eius. ʒ Et lac ouinum iuuatiuum est sputo sanguinis. & iterum lac est ex medicinis ulcerum pulmonis, & [r] ʒ extenuationis ʒ & confert ore colluto ex ipso & gargarizato præfocationi, & squinantiæ, & apatibus uuæ & amigdalarum. veruntñ est nocitiuum hñtibus tremorem cordis humidum, quocunque modo sit ex sanguine aut phlegmate: & lac quidem camelarum nouiter fœtarum confert asthmati, & frequẽtiæ spiritus. Et lac est conuenientius pectori, quàm capiti, & stomacho. *Membra nutrimenti.* Lac facit possidere oppilationes [s] ʒ in mesaraicis: ʒ & aqua casei confert icteritiæ. Et lac caprinum, & lac camelarum

h B. Alia litera. nisi bulliatur.
i B. alleba.
k B. ĩtermediat cũ ꝓportionalitate ad mẽbrũ.
l B. pluris nocumenti.
m B. albaras.
n B. albaras.
o B. quũ ꝓpter ipsam sint macri.
† bothor.
† conuertat, confert.
p B. acuitatem. Alia litera. acuitatem lenit.
q B. phthisi & sputo sanguinis secũdum quòd inuenitur in loco suo.
r B. phthisis.
s B. in hepate

melarum [t] § recenter fœtarum ambulantium § & lac asinarum confert hydropisi, & conferunt omnia illa duritiei splenis. Lac camelarum nouiter fœtarum cum oleo de [u] §alcanna§ est conueniens duritiebus intrinsecis, & facit euenire inflationẽ in stomacho, & dolorem, & propriè [x] § colostra:§ & ambo commouent singultum, & eructuationẽ fumosam, & propriè lac: & nocet splenetico, & hepatico, & indigentibus regimine subtiliatiuo, nisi lac camelarum fœtarum: ipsum enim cõfert ægritudinibus plurimis splenis, & hepatis, & [y] renouat§ hepar. Et lac quidem camelarum [z] §nouiter fœtarum§ confert hydropisi ualde, & propriè quando bibitur cum urina camelarũ nouiter fœtarum Arabicarum: & excitat desiderium cibi, & facit [a] §tusim.§ Et lac quidem acetosum est tardæ digestionis ualde, & est crudi humoris: uerũ stomachus calidus naturaliter, aut accidentaliter digerit ipsum, & iuuatur cũ ipso, & non eructuat fumosè propter ablationem butyri ab ipso. *Membra expulsionis.* A qua casei soluendo educit choleram adustam, & cum epithymo soluit melancholiam adustam. Et lac facit euenire lapidem: & lac quidem decoctum donec consumatur eius aqueitas, cõstringit uentrem, & retinet fluxũ sanguinis per inferiora. & lac quidem camelarũ nouiter fœtarũ prouocat menstrua. & illud de quo extractum est butyrum, est bonum solutioni cholericæ: & fit clystere ex lacte nouiter mulcto ad ulcera intestinorum, & matricis. Lac caprinum ualet ulceribus uesicæ, & lac succurrit nocumento coitus, & uigorem fert ad coitum, & facit prouenire inflationem in uisceribus. Omne præterea lac grossum excitat [b] §choleram§ & generat lapidem, & [c] §colostra§ propriè: & lac quidem excitat coitum, ita quòd etiam lac acetosum, & [d] §mesit§ in corporibus calidæ complexionis hoc facit propterea quòd humectat, & quòd inflat, & sæpe lenit uentrem, & propriè lac equinum, camelinum & asininum: deinde lac uaccinũ: postea lac caprinum: & quanto plus minuitur aqueitas: & quandoque soluit uentrem multitudo ipsius, quoniam nõ digeritur. Et sal quidem iuuat ad solutionem ipsius, & ad solutionem aquæ lactis. Decoctum uerò & [e] † § § in quo extincti sunt [f] §carbones, & calefactum cum lapidibus ignitis, & laminis ferri § proculdubio uentrem constringit. Et lac quidem confert rasuræ intestinorum. Et lac acetosum [g] † § § constringit fluxum cholericum & sanguineum: & lac quidẽ camelarum recenter fœtarum confert hæmorrhoidibus: & quando lac ponitur super apostemata ani, & ulcera eius, & apostemata femoris, & ulcera ipsius; confert: & sedat dolorem accidentem in his membris. *Febres.* Lac caprinum, & lac asininum sunt bona [h] † § § hecticæ, secundũ quòd determinatur in loco suo. Et lac acetosum multoties expellit febres hecticas, quando aufertur eius butyrum, & fuerit ita quòd bene digeratur. Lac uerò recenter mulctum grossum [i] § multoties facit incurrere febres:§ & non oportet approximare ei patientem febrem penitus. *Venena.* Lac confert potui medicinarum mortalium, & ei qui sumpsit in potu leporem marinum, & gũmam rutæ agrestis, & [k] §iusquiamum, & benz,§ & propriè qui in potu sumpsit cãtharides, & leporẽ marinum, & gummam rutæ agrestis, & elleborũ, & strangulatorem adib & leopardi, & omnes medicinas [l] † § § putrefactiuas: & est cura eius, qui in potu sumpsit [m] § benz § reducit enim ipsum ad rationem suam.

t B. omnium.
u B. alkerua.
x B. alleba.
y B. humectat. Alia litera, impinguat.
z ——— B.
a B. sitim.
b B. colicam,
c B. alleba.
d B. almest.
e † B. inspissatũ
f B. lapides igniti, & lamine ferri.
g † B. decoctũ.
h † B. phthisi &
i B. secundũ plurimum prohibetur in febribus.
k B. sucharã & iusquiamum.
l B. corrosiuas.
m B. iusquiamũ

ANNOTAT.

Lactis serum calidum esse dicit. Mes. lib. de simpl. calidum & siccum primi ordinis usque ad secundum facit. Gal. 4. simpl. med. frigidum & humidum putat. quod et lib. 3. author. Diosc. præterea lib. 1. lac omne splenicis interdicit. hic uerò quũ de membris nutritionis uerba facit, lac caprinum, camelarum omnium, & asinarũ splenis duritiei scribit cõferre. quamuis lib. 3. lac omne præter camelinum spleni officere testatus sit.

Cap. 17.
Fen 20. tract. 1. cap. 17.
Cap. 62.
Fen 15. tract. 2. cap. 7.

De [a] §lampade alcutrub.§ Cap. 443.

a B. serangi uel seragi alcutrub.

LAMPAS alcutrub quid est? Est planta proxima hyssopo. *Electio.* Quod de ea administratur, est semen ipsius. *Natura.* Est calida in primo, sicca in secundo: & est in fine secundi. *Operationes & proprietates.* Est aperitiua & magis dominans in ea est stipticitas, & abscindit fluxũ quocunque modo sit. *Vulnera & ulcera.* Consolidat. *Membra capitis.* Fit ex ea emplastrum, & abscindit fluxum sanguinis ex naribus. *Membra anhelitus & pectoris.* Prohibet sputum sanguinis. *Membra expulsionis.* Confert ulceribus intestinorum clysteri facto ex ea.

De [a] §lilio.§ Cap. 444.

a B. susen.

LILIVM quid est? De ireos quidem iam diximus. Et in lilio quidem hortulano est terreitas subtilis, acquirens amaritudinem, & in ipso est aqueitas æqualis complexionis. *Natura.* Album hortulanum, quod nominatur lilium azeth, est calidum & siccum in secundo: ireos uerò syluestris est uehementioris calefactionis & exsiccationis. *Operationes & proprietates.* Radix eius est abstersiua, & desiccatiua æqualis. Et radix eius est magis abstersiua: & oleum eius est subtilius: quoniã eius flos est subtilior. Et oleum eius est uehementioris resolutionis & lenificationis, siue sit aromatizatum, siue non sit aromatizatum: & ireos quidem in omnibus illis est fortior, & est stipticus cũ hoc: & in ipso est uirtus sanandi dolores & putrefactiones. *Decoratio.* Confert pano, & lentigi§nibus, & propriè radix eius, & mundat faciem abluendo & tersam faciendo, & remouet cõtractionem eius. *Apostemata & † pustulæ.* Si terãtur folia & semina multum, & fiat ex eis emplastrum super erysipilam cum uino, confert ei ualde: & similiter super apostemata & phlegmatica immatura, & scabiẽ ulcerosam, & escaras, & sahaf, & propriè quum permiscemus ea alijs medicinis. *Vulnera & ulcera.* Radix eius cõfert adustioni aquæ calidæ: quoniam exsiccatiua est, [b] §mollificatiua,§ abstersiua cum æqualitate; & similiter folia eius decocta; & consolidat Et melius quidẽ est, ut sit administratio eius cum oleo ros. Succus uerò ireos & reliquorum decoquitur in aceto & melle, & ĩ uase æreo; & ualet ad ulcera antiqua, & uulnera. Et domesticum quidem est melius medicinarum quæ sunt adustioni aquæ calidæ. *Instrumenta iuncturarum.* Est bonum incisionibus neruorum. *Membra capitis.* Ex decoctione radicis eius

† bothor.
b ——— B.

eius fit oris collutio ad dolorem dentium, & proprie eius quod syluestre est. Et oleum quidē eius est conueniens ulceribus capitis, & furfuribus eius: et quando distillatur in aurem, sedat dolorem eius & sonitum. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert radix eius anhelitui dilatationis, & propriè ireos. *Membra nutrimenti*. Confert spleni, & est malum stomacho propriè oleum eius. *Membra expulsionis*. Oleum eius est resolutiuū, aperitiuum, lenitiuum duritici matricis, et bibitum, et inunctum. Et similiter quando decoquitur radix eius cum oleo ros. et non est ei par in ægritudinibus matricis, et similiter oleum ireos, et extrahit fœtum, et confert dolori uentris pungitiuo. Et si decoquatur radix eius sola cum aceto, aut cum semine iusquiami, et farina tritici, sedat apostemata calida accidentia testiculis. Et quando bibitur ex oleo eius. ℥. j. s. soluit, et est conueniens habenti ileos cholericum. Oleum uerò irinum aperit orificia uenarum hæmorrhoidarum, et similiter radix lilij quocunque modo sit. *Venena*. Confert puncturę uermium uenenosorum et propriè scorpionis: ipsum, et succus eius, et sirupus, et semen ipsius bibita conferunt omnibus puncturis: et oleum eius est tyriaca [c] {bengi,} coriandri, et fungorum.

c B. iusquiami.

De [a] {liquiritia.} Cap. 445.

a B. suo.

LIQVIRITIA. *Natura*. Radix eius temperata est: et si declinat ad aliquid, declinat ad caliditatem et humiditatem. *Apostemata & † pustulæ*. Succus eius confert super panaritium, et similiter radix eius. *Vulnera & ulcera*. Eius succus ualet ad uulnera. *Membra oculi*. Radix eius confert ungulæ, et succus eius est fortior. *Membra anhelitus & pectoris*. Lenit cannam pulmonis, et mundificat eam, et confert pulmoni, et gutturi, et clarificat uocem. *Membra nutrimenti*. Sedat sitim propter humiditatem suam: et similiter confert inflammationi stomachi. *Membra expulsionis*. Confert ardori urinæ, et ualet ad ulcera renum, et uesicæ, et scabiei ipsius. *Febres*. Cōfert febribus antiquis.

† bothor.

ANNOT.

Glycirrhizam temperatam esse dicit, ac si à temperato decedat, ad calidum & humidum inclinare. quod ferè & Gal. 6. simpl. & Paul. lib. 7. Huius tamen contrarium sentire Diosc. uidetur lib. 3. æstuanti uentriculo thoraci, & iecinori prodesse ipsam significans. quod sanè si facit, non nisi frigiditatis gratia facere uidetur. Author quoque lib. 3. inter ea ipsam enumerat quæ aliquid frigiditatis retinent.

Cap. 5.

Fen 2. tract. 1. cap. 4. in fine.

De [a] {lente.} Cap. 446.

a B. hades.

LENS quid est? Lentis est quoddam genus, quod comeditur; et est notum. Et est aliud genus syluestre, malum: et est lens amara, et manifestè caliditatis, in qua est siccitas, et parum stipticitatis, et est secundum quòd dixit Dios. herba longa plurium stipitum [b] {sublimium} ramorum, colorem habentium cydonij, longiorum et strictiorum, in quibus est asperitas quædam, et sunt decliues ad albedinem. *Electio*. Melior est illa, quæ uelocius est [c] {matura,} et est alba lata: et quando cadit in aqua, non denigrat eam; et oportet ut bene [d] {maturetur} in decoctione. *Natura*. Gal. uisum est, quòd ipsa est æqualis in caliditate et siccitate, aut est decliuis parum ad caliditatē: et propter illud non infrigidat apud comestionem sui, neque quum est in stomacho, neque descendens. *Operationes & proprietates*. Est inflatiua, et composita ex uirtute constrictiua, et abstersiua: et facit uidere somnia mala: et stipticitas corticis eius ē plurima: & in ipsa tota est inflatio plurima; & inspissat sanguinem: & nō currit in uenis; & ipsa minorat urinam & menstrua propter illud: & generatur ex ea humor melancholicus, & ægritudines melancholicæ: & fortasse kist hordei est ei contrarium: [e] {et} quasi aggregatur ex comestione eorum nutrimentum ualde bonum, & fortasse erit ex summa meliorum nutrimētorum: & oportet quidem ut sit Kist hordei minus quantitate lentis, & lentis etiam cum † beta nutrimentum est laudabile, quoniam sunt contrariarum dispositionum, quæ ambæ sunt temperatæ, & ponuntur in ipsa hordeum, & menthastrum, & deterius quod decoquitur cum lente [f] {nenkesut.} Et oportet quidem ut proijciantur super unam heminam lētis nouem heminæ aquæ, & decoquantur ualde. *Apostemata & † pustulæ*. Quando decoquitur cū aceto, & fit ex ea emplastrum; resoluit scrophulas, & apostemata dura. Et in ipsa quidem cum repercussione est aggregatio sanici, & ipsius multitudo generat cancrum, & apostemata dura, quæ nominantur [g] {sufidus.} *Vulnera & ulcera*. Quādo coquitur cum aceto, replet ulcera profunda, & eradicat sordes ulcerum, & minorat sordities eorum: & si fuerit magna, tunc apponatur cū eis, quæ sunt magis stiptica, sicut sunt cortices granatorum & reliqua. Et cum aqua marina ad herpetem esthiomenum, & formicam, & fissuras accidētes ex frigore. *Instrumenta iuncturarum*. Est mala neruis: sed si ex ea cum sauich ponitur emplastrum super podagram, cōfert: & multitudo eius facit posiderc lepram. *Membra oculi*. Illius qui plurimum eius comestione utitur, uisus obtenebratur propter uehementiam exsiccationis eius. Et quando ex ea fit emplastrum cum corona regia, & cydonio, & oleo ros. sanat apostemata oculi calida. *Membra anhelitus et pectoris*. Fit ex ea emplastrum decocta in aqua maris super apostemata mammillæ facta ex [h] {constrictione} sanguinis & lactis. *Membra nutrimenti*. Est difficilis digestionis mala stomacho. & generat inflationem, & grauat. Et quando excorticantur de ea xxx. grana & deglutiuntur, conferunt secundum quòd dicitur, mollificationi stomachi. Et non oportet quidem ut lenti admisceatur dulcedo: ipsa enim tunc faciet posfidere oppilationes plurimas in hepate. Et ex eis quæ sunt necessario in esse lētis, est quòd ipsa est iuuatiua hydropisis; & uidetur propter exsiccationem eius. *Membra expulsionis*. Quando decoquitur absque cortice suo, stringit uentrem, aut cum cortice suo quando decoquitur cum aqua, & expellitur ab ea aqua prima. illa nanque prima aqua soluit uentrem. Et decocta quidem cum cortice proiecta aqua, magis ē strictiua quàm excorticata, quoniam in cortice ipsius est uirtus stipticitatis ualde uehemens, & fit fortior strictura eius uentris quando decoquitur cū endiuia & lingua arietis, & portulaca, & cum

b B. eleuatorū.

c B. decoquitur

d B. decoqui. ē.

e —— B.

† sicla.

f B. est alnkie sut.

† bothor.

g B. sachiros.

h B. constipatione.

† beta, quæ nominatur nigra, propter uehemētiā suæ uiriditatis, aut cum rosa, aut cum aliquo stipticorum, postquam bene sit elixata ante illud: & si non; mouebit uentrem. Et ex ea fit emplastrum cum mellicrato, & cydonio, & oleo ros. ad apostema ani, et si fuerit maximum, cum eo, quod ē magis stipticum. Et lens quidem syluestris, & ē lens amara, soluit sanguinem. & lens minorat urinam, & menstrua: propterea quia ipsa inspissat sanguinem, [i] § & non prouocat penitus. § non ergo approximet ei habens læsionem [k] § in urina ex parte distillationis: § sed amara facit ambo descendere, & prouocat urinam.

† ficla.
i ——— B.
k B. in mēstruis & in vrina ex parte diminutionis.

ANNOTAT.

Lentem Gal. sententia æqualem esse dicit in caliditate & siccitate. At Galen. 8. simpl. quo ad actiuas qualitates in frigoris certè & caloris medio reponit. quo ad paßiuas tamē in secūdo siccorum gradu eā recēset. Hoc tamen controuersia non caret. quū lib. de salub. dieta lēticulam calidam & siccam Gal. faciat. Hipp. uerò 6. de morb. uulg. frigidißimos cibos esse dicat, lentes, milium, & cucurbitas. Verùm de secundis quoque qualitatibus summi uiri inter se discrepant. Author etenim, lentes, si sine cortice coquantur, aut bis cū eodem decoctæ sint, astringere existimat. & contra, primum earum cum cortice decoctum soluere. Dioscorides uerò libr. secundo contrarium prorsus opinatur, nempè uim illis inesse astrictoriam si cum cortice decoquantur. quod & Hipp. scribit 4. de rat. uict. in ac. At Gal. 1. de alim. fac. cortici astrictoriam facultatem inesse quidem putat, succum uerò in ijs astringenti contrarium. multi tamen dissentire eum a Diosc. arbitrantur. Vide pro hac re & Gal. 8. simpl. & Paul. lib. 7.

Commen. 2. Sectio. 5. Aphor. 33.
Cap. 99.
Aphor. 88. Cap. 18.

De [a] § *lana.* § Cap. 447.

a B. suf.

LANA. *Vulnera & ulcera.* Adusta confert ulceribus, & carni additæ.

De [a] § *lupino.* § Cap. 448.

a B. tormus.

LVPINVS quid est? Est granum compressæ figuræ, amari saporis [b] § percussum in medio § & est faba ægyptiaca. *Electio.* Syluestris est fortior in omnibus, quæ narrantur de operibus eius, sed est minor. *Natura.* Est calidus in primo, siccus in secundo. *operationes & proprietates.* [c] § Est stipticus cum uirtute. Et § lupinus in quo est amaritudo; abstergit, & resoluit sine mordicatione: de quo inquit Gal. Lupinus, à quo ablata est amaritudo, est grossus; & non est longum quin sit glutinatiuus; & non remanet in eo abstersio eius: & ex toto quidem est malus, difficilis digestionis generans humorem crudum in uenis, quando nō digerunt ipsum bene. Ille uerò, qui cum bonis cōditus est: plurimi est nutrimenti. Et quando eius decoctio fit bona, & digeritur, est nō mali humoris, & in ipso sunt siccitas & uiscositas. Et ipse quidem infunditur ut eius amaritudo remoueatur, deinde decoquitur: & penitus est medicinæ propinquior quàm cibo. *Decoratio.* Subtiliat capillos, & abstergit panum, & morpheam, & uestigia, & [d] § occultationem § & † pustulas, & abstergit faciem, & propriè quando decoquitur cum aqua pluuiali donec dissoluatur: & confert administratio [e] § libræ de § decoctione eius ad albaras. *Apostemata et † pustulæ.* Confert † pustulis in faciE, & ulceribus & apostematibus calidis, & scrophulis, & duritiebus, aut cum aceto & melle, aut sicut oportet in unoquoque corpore. Et eius decoctio quando funditur super cancrenas, confert corruptioni earum. *Vulnera & ulcera.* Confert scabiei, ita quòd ipse cum radice almezerion nigri remouet scabiem bestiarum, & confert herpeti esthiomeno, & alhasaf, & ulceribus malis, & fraudulentis, & sedat farina eius cum farina hordei dolorem uulnerum, & confert igni persico. *Instrumenta iuncturarum.* Fit ex eo emplastrum super sciaticam, & confert. *Membra capitis.* Farina eius confert ulceribus capitis humidis. *Membra nutrimenti.* Aperit oppilatiōes hepatis & splenis, & propriè quando decoquitur cum aceto & melle: & propriè cum melle, & ruta, & pipere. Et ille qui amaritudinem non habet, sedat nauseam, & [f] § disrumpit § appetitum; sed ille cuius amaritudo egreditur, est difficilis penetrationis. *Membra expulsionis.* Extrahit uermes, & ascarides decoctus, & linitus super sumen, & deglutitus cum melle, aut potatus cum aceto commisto. Et confert doloribus mulierum, & prouocat menstrua, & extrahit fœtus cum ruta, & pipere suppositus, & bibitus: & quandoque supponitur cum myrrha, & melle ad illud: & extrahit uermes etiam bibitus cum melle & aceto. Et similiter prouocat urinam: & in ipso est constrictio uentris: dulcoratus uerò, secundum quòd quidam dicunt, neque soluit, neque stringit.

b B. depressum vel concauum in medio exterius.
c ——— B.
d B. nigredinē. † bothor.
e B. embrochationis ex. † bothor. † bothor.
f B. excitat.

De [a] § *lactuca.* § Cap. 449.

a B. chas.

LACTVCA quid est? Illa quæ est syluestris, in uirtute existit papaueris nigri. *Natura.* Gal. nō est in frigiditate eius quæ hortulana est, applicatio ad ultimum, sed est sicut frigus aquæ [b] § lacunæ. § Et humiditas eius est grossior humiditate † betæ, & atriplicis: & subtilior humiditate maluæ. Et dicitur quòd ipsa est in humectatione, & exsiccatiōe inter caules, & atriplices, & [c] § blites. § Dico autem quòd ille, qui dixit, quòd est frigida in tertio, iudicauit de ipsa, quod est mali nutrimēti, & pauci: & non est ita: & uidetur quòd ipsa sit in secundo. *Operationes & proprietates.* Non est in ipsa abstersio, neque stipticitas, neque solutio propter euacuationem suam à salsedine, & ponticitate, & reliquis. Sanguis uerò ex ea generatus ē melior sanguine generato ex oleribus: & quæ nutribilior est, est illa, quæ est elixata: & ipsa cōfert diuersitati aquarum: & illa quidem, quæ non est abluta, est melior. Ablutio enim addit ei inflationem: et similiter omnibus oleribus frigidis, et est uelocis digestionis, et quando administratur in medio uini, prohibet ægritudines ebrietatis. Et illa quidē, quæ est syluestris, in uirtute existit papaueris nigri. *Apostemata & † pustulæ.* Confert apostematibus calidis, et erysipilæ linita, quando utraque non fuerint magna et uehementia. [d] § *Vulnera & ulcera.* § Est emplastrum conueniens super contorsionem. *Membra capitis.* Facit somnum, & remouet uigilias elixata & cruda, & confert alienationi, & adustioni solis in capite, & est medicamen oppilationis in naribus factæ. *Membra oculi.* Lac eius quæ syluestris est, abstergit ulcera corneę: & lac domesticæ propinquum est ei, & ex ea fit emplastrum ophthalmiæ

b B. gaderan.
† ficle.
c B. oleris iameni.
† bothor.
d B. Instrumenta iuncturarum

ophthalmiæ calidæ. Et lac syluestris confert fistulis lachrimalium, & assiduatio comestionis eius obtenebrat oculum. *Membra anhelitus & pectoris*. Addit in lacte. *Membra nutrimenti.* Confert[c] ʒ tussiʒ & caliditati stomachi, & inflationi eius. Et hortulana quidem est bona stomacho, & est uelocis digestionis, & acceptio eius cum aceto facit appetitum, & confert eius comestio ictericitiæ. *Membra expulsionis*. Eius semen exsiccat sperma, & sedat desiderium coitus, & cōfert multitudini pollutionis, & olus eius minus est in illo, quàm semen eius. Et de lacte quidem lactucæ, quum in potu datur medietas. ʒ. cū aqua & [f] ʒmelleʒ solutione educit chymū aquosum. Et lac hortulanæ propinquum est lacti syluestris. Ipsa uerò lactuca non stringit, neq; soluit, quoniam non est salsa, neque pontica, neque abstersiua; sed est prouocatiua. Et syluestris quidem lac prouocat mēstrua. *Venena*. Lac syluestris in potu datur morsui rutelæ, & scorpionis.

a B. siti.

f —— B.

ANNOT.

Lactucam dicit lac augere, quod & Diosc. lib. 2. & frigidam esse secundo ordine. At Galenus 5. de simpl. med. fac. ea quæ lac gignunt calida esse & humida statuit. & author quoque lib. primo lactucam cum in sanguinem uertitur, calfacere adnotauit. Quare quū eorum ratione quæ in nobis fiunt medicamenta calida aut frigida, sicca aut humida dicantur. calida lactuca dicenda esset, non frigida.

Cap. 129.
Cap. 21.
Fen 2. Sūma 1. cap. 15.

De [a] ʒlactuca asini.ʒ Cap. 450.

a B. chas alhomar.

Lactvca asini quid est? Est sicut folia lactucæ subtilis, pluris numeri, ad nigredinem declinans, plus pilosa, & folia eius radici adhærent, [b] ʒnata ab ea grauia, ʒ & color radicis eius ad rubedinem est decliuis, & tingit terram, & manum colore rubeo, & oritur in terra bona, & est ex substantia aquea, & terrea, & est [c] ʒasiniar: ʒ & iam dictum est de ea. *Electio*. Citrina est fortior, & alba est aquea, debilis. *Natura*. Calida est, & sicca in principio secundi. *Operationes & proprietates*. Est abstersiua, aperitiua: & quod de flore eius est siccum, est fortius in illo. & natura quidem radicis eius est proxima naturæ seminis eius; sed radix est fortior, & propriè sicca. Inquit Paulus, & in ipsa est uirtus attractiua ex profundo, adeo q extrahit surculos. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus duris, ubicunque sint. *Vulnera et ulcera*. Quando ex eo fit ceratum, consolidat: & similiter aqua eius in cerato. *Instrumenta iuncturarū*. Est notum emplastrum super podagrā, & similiter cum aceto super sciaticam. *Membra capitis*. Succus eius est mundificatiuus capitis, facto caputpurgio ex eo: & administratur cum melle in † aphthis, & confert linitum. *Membra oculi.* Quod de ea siccum est, mundificat uestigia remanentia in oculo, & grossitudinem [d] ʒ extremitatumʒ palpebrarum. *Membra nutrimenti*. Mundificat hepar: & quæ cum aceto cōdita est, ualet ad splenem comesta, & ut emplastrum superposita. *Membra expulsionis*. Prouocat menstrua fortiter, & interficit embryonem uiuum, & extrahit fœtū mortuum, & confert apostematibus duris in matricem supposita, & sedendo in aqua eius, & [e] †ʒ ʒ est res magis prouocans menstrua,

b B. cuius planta est grossa.
c B. alsengiar.
† cola.
† bothor.
† cola.
d B. tunicarum
e † B. Alia litera. & aqua foliorum eius.

& magis conueniens. Et quod de ea in ultimo administratur, est aureus bibitus & suppositus. Et administratur cum cerato super ragadias ani.

De [a] ʒlentisco.ʒ Cap. 451.

a B. daru.

Lentiscvs quid est? Est nota, & rob quidē lentisci, & gumma eius, defertur ad Mecham & nominatur hoc nomine. *Natura*. Calida est in tertio [b] ʒhumidaʒ in primo. *Operationes & proprietates*. Est abstersiua, resolutiua, attractiua ex profundo corporis. & gumma eius est gumma in arbore [c] ʒalkenkez, ʒ & est sicut laudanū in potentia, & est boni odoris, et ingreditur in odoramentis mulierum [d] ʒin halep.ʒ *Membra capitis*. Rob lentisci confert ualde fluori oris, & ulceribus eius. *Membra expulsionis*. In ipsa est uirtus constringendi uentrem.

b B. Alia litera. sicca.
c B. alkenkam.
d —— B.

ANNOTAT.

Lentiscum calidum esse refert in tertio & siccum in primo. At Gal. libro septimo simp. & Paul. lib. 7. in secundo siccorum ordine, & in calidorum & frigidorum medio reponunt.

De [a] ʒlauro.ʒ Cap. 452.

a B. gar.

Lavrvs quid est? Granum eius est secundū figuram auellanæ paruæ, super quod sunt cortices nigri, subtiles; quod compressione frāgitur in duas partes, quæ sunt grani nigri ad citrinitatē, boni saporis, & eius odor est redolens, & eius folia sunt sicut folia myrti, præter quòd sunt maiora, et eius fructus est rubeus. Ipsa uerò oritur in locis montuosis, & uirtus eius est in folijs & fructu. *Natura*. Grana eius sunt calidiora, & cortices eius sunt minoris caliditatis, et est omnino calida & sicca in secundo. *Operationes & proprietates*. In granis eius est mollificatio, & in ipsa tota est calefactio. et grana eius sunt calidiora folijs ipsius, et calefactio partium ipsius, et exsiccatio earum est fortis, sed grana sunt ultima, et cortex est debilior, et minoris caliditatis, & eius oleū est calidius oleo nucis. *Decoratio*. Linitur super morpheam cum uino. *Apostemata & † pustulæ*. Confert cum pane & sauich apostematibus calidis. *Instrumenta iuncturarum*. Confert doloribus neruorum omnibus, et eius oleum resoluit lassitudinem. *Membra capitis*. Resoluit soda, & eius oleum etiam: & similiter ambo faciunt ad dolores auris frigidos, & [b] ʒelongationem auditus, ʒ & conferunt tinnitui, & catarrho. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert stricturæ anhelitus, & difficultati dilatationis deglutita cum melle, aut cum rob, & similiter cursui superfluitatum ad pulmonem, & fiunt ex ea loch cum melle ad ulcera pulmonis, & anhelitum dilatationis, & propriè ex granis eius. *Membra nutrimenti*. Oleum eius confert dolori hepatis, quando bibitur cum uino odorifero: & similiter cortex eius: uerum ipsa & grana eius sunt mollificantia stomachum, & commouentia uomitum. *Membra expulsionis*. Eius oleum facit nauseam, & facit uomitum: & in ipsa est prouocatio menstruorum, & urinæ: & decoctio foliorum eius confert ægritudinibus uesicæ, & matricis, adeo quòd, sedēdo in ea: & potio eius ad solutionem sit. ʒ. ij. cum aqua mellis & oxymelle. Et quando de cortice eius bibitur aureus, frangit

† bothor.
b B. confert auditui.

frangit lapidem, & interficit fœtum propter suã amaritudinem additam super amaritudinem aliorum, & fit potio .ix. Kerates: & grana eius frangũt lapidem etiam. *Febres.* Oleum eius confert horripilationi inunctum. *Venena.* Confert mordicationi scorpionis cum uino [c] § & rob, & est bona uespæ, & api, quando pungunt, § & omnino est tyriaca uenenis bibitis omnibus. *Permutatio.* Loco eius ponuntur folia sisymbrij.

c B. & recẽs emplastrum est bonum puncturæ vespę & apis.

LITERA M.

De [a] § meliloto. § Cap. 453.

a B. achlil almelech.

MELILOTUM quid est? Flos plantæ, coloris paleæ, in quo est lunaris figura, cum raritate sua quandam habens duritiem. Et ex eo quidem aliud est album, & aliud citrinum. *Electio.* Ex eo melius est quod est durius, & cuius color declinat ad albedinem parumper, & sapor ipsius amarior sentitur, et cuius odor est manifestior. Inquit Dioscorides. Melius ex eo est illud, in quo est croceus color, & est [b] § acutioris § odoris, quanuis odor speciei ipsius in [c] § principio § sit paruus & debilis, & sit in colore eius color fœnugræci. *Natura.* Est calidum in primo, siccum in eodem: & ad ultimum est compositũ: & caliditas ipsius est dominantior frigiditate ipsius. Inquit Dioscorides. Est æquale in frigiditate & caliditate. *Operationes & proprietates.* In ipso est stipticitas pauca cum resolutione, & propter illud digerit. Inquit Dioscorides. Est liquefactiuum superfluitatum. Et dixerunt alij eius succus cum † sapa sedat dolores, & est resolutiuum, subtiliatiuum, & confortatiuum membrorum. *Apostemata & † pustulæ.* Confert apostematibus calidis, & duris, propriè cum † sapa: & etiam permixtum cum [d] § uitello oui, & farina fœnugræci, & semine lini, & papaueris § * secundũ locum. § *Vulnera & ulcera.* Cõfert ulceribus humidis, & propriè mellino linitũ cum aqua, et cum aliquo desiccatiuorum apposito cum eo quod sit sicut gallæ, & lutum leue, & lentes. *Membra capitis.* Confert apostematibus aurium, & dolori ambarũ superposito emplastro ex eo cum † sapa, & reliquis quæ dicta sunt, & distillatione facta in eis ex succo eius: & eius iuuamentum in doloribus est uelocius. Ex ipso quoque fiunt embrochæ, & sedat soda. *Membra oculi.* Confert apostematibus oculi facto emplastro ex eo cum † sapa, & cum eis quæ dicta sunt. [e] † § § *Membra expulsionis.* Confert apostematibus ani & testiculorũ facto emplastro ex eo cum † sapa, et cum eis, quæ dicta sunt [f] § decocto § cum uino.

b B. melioris.
c B. radice.
† careno.
† bothor.
† careno.
d B. albumine.
* ———
† careno.
† careno.
e † B. Membra nutrimẽti. Quũ administrat crudũ, aut coctũ cũ vino, aut cũ eis quæ dicta sunt, sedat dolorem stomachi.
† careno.
f B. cum eo & decoctum.

De [a] § myrto. § Cap. 454.

a B. alas, uel as.

MYRTUS quid est? Nota est. Et in ipsa est amaritudo cum ponticitate, & dulcedine, & frigiditate propter ponticitatem suam: & ipsius bunchum est fortius, & fiunt ex eo trochisci cum [b] § sirupo § stiptico. Et in ipsa quidẽ est substantia terrea, & substantia subtilis pauca: & ipsius quidem bunchum est quiddam [c] † § § super uirgultum eius in colore uirgulti eius habens formam [d] § plantæ uel uolæ § manus, & figuram eius. Et in oleo ipsius sunt omnia iuuamenta, quæ dicuntur. *Electio.* Fortior est, quæ ad nigredinem declinat, & propriè rotunda habens folia, & præcipuè montana ex ea tota. Et flos eius melior est albus, & succus: fructus eius, est melior: & eius quidem succus quum ueterascit, debilitatur, & [e] § fit cortex: § ideoque oportet ut ex eo trochisci fiant. *Natura.* In ipsa est caliditas subtilis, & magis dominans in ipsa est frigiditas, & eius quidem stipticitas est maior frigiditate eius. Et uidetur quòd eius frigiditas sit in primo, & siccitas ipsius in termino secundi. *operationes & proprietates.* Retinet solutionem, et sudorem, & omnem fluxum sanguinis, & omnem cursum ad membrum, et quando cum eo fit fricatio in balneo, confortatur corpus, et desiccantur humiditates, quæ sunt sub cute: & embrochæ quidem decoctionis eius quum super ossa effunduntur, uelocius fit ipsorum restauratio, & quod ex ea adustum est, loco tutiæ ponitur ad hoc ut bonus fiat odor corporis, & confert omni fluxui sanguinis linitum, & loco emplastri superpositum, et bibitum: et similiter eius rob: et rob fructus, & eius [f] § contractio § fortior est infrigidatione eius. Et ipsius quidem nutrimentum est paruum, [g] § & in sirupis quidẽ non est qui constringat dolores pulmonis, et tussim præter sirupũ eius. § *Decoratio.* Eius oleum, et succus, et decoctio ipsius confortat radices capillorum, & prohibẽt casum, et prolongat eos, et denigrat, et propriè ipsius semina. et decoctio seminum eius in [h] § butyro § prohibet sudorem, et rectificat rasuram uenarum, & folia eius sicca prohibẽt fœtorem ascellarum, et ipsius cinis loco tutiæ ponitur, et confert pano. *Apostemata & † pustulæ.* Sedat apostemata calida, et erysipilam, et formicã, et † pustulas, et ulcera: et quod est super ambas uolas, & adustionem ignis cum oleo. et similiter eius sirupus, et emplastrum factum ex folijs ipsius cum oleo, et uino post ipsius commixtionem cum eis: & similiter eius oleum, & unguentum factum ex ipsius oleo, et cõfert [i] § ipsius succus § quum proijcitur super panaritium, & similiter ceratum ex eo, et quum decoquitur etiam eius fructus cum uino, & fit ex eo emplastrum; sanat ulcera, quæ sunt in ambabus uolis manuum, & in utrisque pedibus, et adustionem ignis, et prohibet eos à uesicatione: & similiter eius cinis cum cerato. *Instrumenta iuncturarum.* Emplastrum factum ex fructibus eius decoctis cum uino, est conueniens mollificationi iuncturarum. [k] † § § *Membra capitis.* Retinet fluxum sanguinis ex naribus, & abstergit furfures, et exsiccat ulcera capitis, et ulcera auris, et ipsius pus, quum ex ipsius aqua in ipsam distillatur, et confert ipsius sirupus mollificationi gingiuæ: & eius folia quum in uino decoquuntur, et fit inde emplastrum, sedant soda uehementer. *Membra oculi.* Sedat ophthalmiam, et exitum: et quum coquitur cum hordeo, sanat earum apostemata: et ipsius cinis ingreditur in medicinis ungulæ. *Membra anhelitus & pectoris.* Confortat cor, et aufert tremorem cordis, & confert fructus ipsius tussi propter dulcedinem suam, et retinet uentrem utentis eo, si est solutus sua stipticitate, et confert fructus ipsius sputo

b B. vino.
c † B. nascens super trũculos, seu.
d B. palmæ.
e B. techeregiet
f B. stipticitas.
g B. & in eis q̃ bibunt non est quod constringat ventrem, & conferat dolori pulmonis & tussi nisi sirupus ipsius.
h B. oleo.
† bothor.
† bothor.
i B. quod ex eo est siccum.
k B. & quũ effunditur super fracturã ossium, quæ non consolidantur cõfert eis.

sputo sanguinis, & etiam ipsius rob similiter. *Membra nutrimenti*. Confortat stomachum propriè rob eius, & semina prohibent cursum superfluitatum ad stomachum. *Membra expulsionis*. Succus fructuum eius est prouocatiuus, & ipsemet confert ardori urinæ, & uesicæ, & est bonus in prohibendo prouocationem menstruorum. & eius aqua stringit naturam, & retinet solutionem cholericam, & melancholicam [1] §linita.§ Et ipsa cum oleo sesamino exprimit phlegma, & cum solutione emittit ipsum. Et decoctio fructuũ eius confert fluxui humiditatum matricis, & confert emplastro inde facto hæmorrhoidibus, & cõfert apostemati testiculi: & eius decoctio confert exitui ani, & matricis. *Venena*. Confert morsui rutelæ, & similiter fructus eius, quum potatur cum uino, & similiter puncturæ scorpionis.

1 B. etiam si epithima fiat.

De [a] § *melongena*.§ *Cap.* 455.

a B. bedengian.

MELONGENA quid est? Nota est. *Electio*. Quæ ex ea est antiqua, est mala. [b] §Et eius natura est sicut frixi eius:§ recens uerò est sanior. *Natura*. Secundum filium Mesaugue est frigida: ueruntamen uerum est, quòd uirtus in ipsa dominans est caliditas, & siccitas in secundo, propter amaritudinem, & acuitatem ipsius. *Operationes & proprietates*. Generat melancholiam, & generat oppilationes. *Decoratio*. Corrumpit colorem, & denigrat superficiem corporis, & citrinat colorem, & quæ ex melongenis sunt paruę, [c] §comedantur excorticatæ§ & ipse quidem faciũt possidere panum. *Apostemata & † pustulæ*. Generat cancros, & duritiem, & lepram. *Membra capitis*. Generat soda & [d] §oppilationes, & facit multiplicare tristitiam in eis.§ *Membra nutrimenti*. Generat oppilationes hepatis & splenis, nisi illa quæ cocta est in aceto: ipsa enim aperit oppilationes hepatis fortasse. *Membra expulsionis*. Generat hæmorrhoidas: ueruntamen si ex capitibus eius in umbra siccis, & contritis fiat epithima cõfert hæmorrhoidibus. Et melongena quidem nõ habet proportionem ad stringendum, aut soluendum: ueruntamen quum coquitur in oleo, soluit, & in aceto stringit.

b B. & eius sapor & natura ẽ sicut alchali.

c B. totaliter sunt cortex.

† bothor.

d B. Alia literā alsedar & facit fœtorem oris.

De [a] §*mace*.§ *Cap.* 456.

a B. Bes base.

MACIS quid est? Est similis folijs compositis [b] §uenenosis siccis declinans ad rubedinem & citrinitatem sicut cortex, & lignum, & folia, mordicans linguam, sicut cubebe. Filius Mesaugue, est cortex nucis muschatæ.

b B. duplicatis, seu inuolutis siccis declinãs ad rubedinem & citrinitatẽ, sicut cortex & lignũ, & folia, mordicans linguã sicut cubebe. Filius Masuie dixit q est cortex nucis muschatę Mesiha dicit est similis uirtuti naremesch, sed est subtilior. Natura. Inquit Paulus est æqualis, non calidus, & est siccus in secundo.

De *musaiaba*. *Cap.* 457.

MUSAIABA quid est? Est similis uirtuti neremisk: sed est subtilior eo. *Natura*. Inquit Paulus est æqualis. Et dixerunt alij est calida & sicca in secundo. § Et non est dubitatio quidem in caliditate & siccitate ipsius. *Operationes & proprietates*. Resoluit inflationem, & in ipsa est stipticitas. *Apostemata & † pustulæ*. Resoluit duritiem grossas, quum ponitur in cerato. *Decoratio*. Oris odorem bonum efficit. *Membra capitis*. Ex eo cum oleo uiolaceo fit caputpurgium ad soda frigidam ex uentositatibus grossis in capite, & ad hemicraneam. *Membra nutrimenti*. Cõfortat hepar & stomachum. *Membra expulsionis*. Cõstringit [a] §cæliacam§ & confert dysenteriæ, & est bona matrici.

† bothor.

a B. Naturā patientium fluxũ ventris.

De [a] §*myrobalanis*.§ *Cap.* 458.

a B. dilegi.

MYROBALANI quid est? Eorum alij sunt citrini immaturi: & alij sunt nigri Indi, & sunt illi qui ultimi sunt in maturitate, & sunt pinguiores, & alij sunt kebuli qui sunt maiores omnium: & alij sunt Sinij, qui sunt minuti & leuiores. *Electio*. Meliores sunt citrini uehementis citrinitatis, & decliues ad uiriditatem, graues, grossi, duri: kebuli autem sunt meliores qui sunt grossiores, & grauiores, & submerguntur in aqua, & sunt decliues ad rubedinem. Et Sinij meliores sunt illi, qui rostrum habent. *Natura*. Dicitur quòd citrini calidiores sunt nigris: & dicitur quòd Indi sunt minoris frigiditatis, quam kebuli. Et omnes quidẽ sunt frigidi in primo, sicci in secundo. *Operationes & proprietates*. Omnes extinguunt choleram, & conferunt ei. *Decoratio*. Nigri clarificãt colorẽ. *Apostemata & † pustulæ*. Myrobalani omnes conferunt lepræ. *Membra capitis*. kebuli conferunt sensibus, & seruationi, & rationi, & conferunt etiam soda. *Membra oculi*. Citrini ualent oculo mollificato, & [b] §conferunt materiebus quæ currunt§ facto ex eis † collyrio. *Membra anhelitus & pectoris*. Conferunt tremori cordis, & tristitiæ [c] §ex amore§ bibiti. *Membra nutrimenti*. Conferunt dolori splenis, & conferunt nutrimenti instrumentis omnibus, propriè ambo nigri. ambo enim confortant stomachum, & propriè nutriti, & digerunt cibum, & confortant stomachũ totaliter præparando ipsum, & nutriendo, & exsiccando. Et citrini quidem optimè præparant stomachum, & similiter nigri. Et Sinij sunt debiles in eo quod agunt, & kebuli. Et in kebulis quidem est uis faciendi nauseam, & Kebuli cõferũt hydropisi. *Membra expulsionis*. Kebuli & Indi frixi cum oleo, stringunt: & citrini soluunt choleram, & parum phlegmatis. Et nigri soluunt melancholiam, & conferunt hæmorrhoidibus: & Kebuli soluunt melancholiam, & phlegma. Et dicitur quòd Kebuli conferunt colicæ: kebulorum autem potio ad soluendum infusorum sit à. v. ʒ. usque ad. ʒ. xj. & non infusorum usque ad. ʒ. ij. & dico qnòd sit usque ad plus. De citrinis uerò quãdoque sumitur in potu usque ad. x. & plus tritis, & infusis in aqua. *Febres*. Conferunt Kebuli febribus antiquis.

† bothor.

b B. expellunt materias fluentes ad ipsum.
† alcofol.

c —— B.

ANNOTAT.

Myrobalanos omnes primo ordine frigidos esse dicit, & siccos secundo. At Auerr. 5. Coll. omnes myrobalanos frigidos facit primo gradu, & siccos tertio. & author quoque lib. de uirib. cord. eos laudat qui emblicum frigidum & humidum esse existimant.

Cap. 55.
Tract. 2.

De [a] § *muscho*.§ *Cap.* 459.

a B. thaleb.

MUSCHUM quid est? Fluuiale est aqueũ, terreum: & marinum est uehemẽtioris stipticitatis: sed muschum petrosum est furfur lapidũ, & nos iam diximus. *Natura*. Est frigidum. *Operationes & proprietates*. Retinet sanguinem in omni loco, linitum, & marinum uehementius. *Apostemata & † pustulæ*. Ponitur super apostemata calida, & erysipilam, & formicam, & similiter [d] § qđ est

† bothor.

b B. lenticula aquæ quæ ẽ ex specie musci.

lenticula aquatica
muscu petrosu
[illegible]
Graec.
Marin
[illegible]

est ut lentes, muschum ʒ cum sauich. *Instrumenta iuncturarum.* Super podagram calidam, & dolores iuncturarum calidos ualet: & quando feruet in oleo antiquo, lenit neruos. *Membra expulsionis.* Fit ex eo emplastrum ramici intestinorum, & detumescere facit eam, & glutinat.

a B.lusaha.

De [a] ʒmandragora.ʒ Cap. 460.

MANDRAGORA quid est? Nota est, & nos iam perscrutati fuimus eius narrationem in capitulo de iabrol. *Natura.* Secundum me est frigida usque ad tertium & humida.

a B.mesch.

De [a] ʒmuscho.ʒ Cap. 461.

MUSCHUS quid est? Muschus est folliculus animalis sicut gazel ipse, nisi quia habet duos dentes albos flexos ad interiora, sicut duo cornua. *Electio.* Melior est secundum suam mineram antebium & dicitur, immò [b] ʒ ascíltie, ʒ deinde iurgium: deinde Indus marinus: & ex parte pastus, quod pascit utrunque been, & spicam, deinde almaru. Et melior ex parte coloris & odoris est pomalis, citrinus. *Natura.* Est calidus & siccus in secundo: & quod ex eo siccum est, apud quosdam est [c] ʒmaius. ʒ *Operationes & proprietates.* Est subtilis confortatiuus. *Decoratio.* [d] ʒ Vaporat ʒ quando ponitur in cibo. *Membra capitis.* Quādo fit caputpurgium ex muscho cum croco, & pauca camphora, confert soda frigidæ: & solus etiam, propter illud quod in ipso est de resolutione & uirtute: & ipse confortat cerebrum temperatum. *Membra oculi.* Confortat oculum, & exsiccat humiditatem eius, & abstergit albuginem subtilem. *Membra anhelitus & pectoris.* Confortat cor [e] † ʒ ʒ & sanat tremorem cordis, & melancholiam ex solicitudine. *Venena.* Est tyriaca uenenorum, & propriè napelli.

b B.scinium.
c B.fortior, seu potentior.
d B. Facit oris fœtorem.
e † B. & lætificat.

a B.masteche.

De [a] ʒmastice.ʒ Cap. 462.

MASTIX quid est? Alius ē Romanus albus, & alius est [b] ʒNabathiʒ ad nigredinem declinans: & arbor quidem eius est composita ex aqueitate pauca, & terreitate plurima, & est subtilior, & magis iuuans quàm olibanum. *Electio.* Melior est ille, qui est albus, [c] ʒmagnusʒ mundus. Et eius rectificatio est resolutio ipsius, & dimissio in aceto per aliquot dies, deinde exsiccatur. *Natura.* Calidus est, & siccus in secundo, & est minoris calefactionis & exsiccationis quā olibanum, & in arbore quidem eius non est infrigidatio, & calefactio uehemēs, & in ipso est calefactio maior quā ea, quæ est in arbore eius. *Operationes & proprietates.* Est stipticus, resolutiuus, & omnes partes [d] ʒeius, & arboris suæ ʒ sunt stipticæ. Et eius quidem est compositio ex substantia aquea tepida, & substantia terrea. Et radices eius, & cortices radicum eius, ponuntur loco acatiæ & [e] ʒ hen fistides, ʒ & loco eius, & similiter succus foliorū eius. Et ex fructu quidem eius, fit oleum uehemētis stipticitatis. Gal. autem uidetur uidere in omnibus partibus cum stipticitate lenificationem, & similiter sunt olea eius. [f] ʒ Nabathi ʒ uerò qui trahit ad nigredinem, stipticitas est minor, & exsiccatio est maior, & est magis conueniens in eo quòd necesse est resolui fortiter. Et totum quod in ipso est de stipticitate, & lenificatione, et exsiccatione est sine impedimēto, et est subtile ualde, et liquefacit propter suam subtiliationem, et lenificationem, et caliditatem suam subtilem phlegma: et est cum hoc minoris acuitatis, et spissitudinis quàm reliquæ gummæ. *Decoratio.* Ponitur in dētifricijs, et in gomaris: et facit possidere pulchritudinem. *Apostemata & † pustulæ.* Confert propter illud quod in ipso est de stipticitate, et lenificatione, apostematibus uiscerum. Et nigrum [g] ʒNabathiʒ est conuenientius duritiebus intrinsecis, et nigrum confert apostematibus formicalibus. *Vulnera & ulcera.* Prohibet succus eius, et decoctio foliorum ipsius, ambulatiua, et oleū arboris huius confert scabiei, ita quòd scabiei pecudum, & canum. Et effunditur decoctio foliorum, & succus super ulcera, & generat carnem: & similiter super ossa fracta, & restaurat. *Membra capitis.* Masticatio ipsius extrahit phlegma ex capite, & mundificat ipsum, & similiter collutio oris ex eo facta confirmat gingiuas. *Membra oculi.* Adhærent eo pili [h] † ʒ ʒ inuersati. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert tussi, & sputo sanguinis, & propriè decoctio radicis eius, & corticis eius. *Membra nutrimenti.* Cōfortat stomachum & hepar, & aperit appetitum, & stomachum efficit bonum, & mouet eructuationem, & liquefacit phlegma eius, & confert apostematibus stomachi, & hepatis statim. *Membra expulsionis.* Confortat hepar, & intestina, & confert apostematibus eorum: & decoctio radicis eius, & corticis ipsius confert fluxui [i] ʒ sanguinis per inferiora, ʒ & dysenteriæ, & rasuræ. Et similiter ipsa folia fluxui sanguinis matricis, & omnibus doloribus matricis, & cursui humiditatis earum malo, & [k] ʒaugmentoʒ matricis, & ani: & similiter oleum arboris eius, & seminis eius, prouocat menstrua.

b B.cabthi.
c B.purus.
d B. arboris ei[us]
e B. & hensistides, seu hypogstidos.
f B.Cabthi.
† bothor.
g B.cabthi.
h † B.palpebrarum.
i B.ventris.
k B. & eminentiæ seu egressioni.

a B.Mu.

De [a] ʒmu.ʒ Cap. 463.

MU quid est? Est frusta diuersæ figuræ in colore agarici, & habet puluerem trahens ad stipticitatem, & amaritudinem, & est boni odoris, pungens linguam, & est radix plantæ: non enim administratur de eo nisi radix eius, & multiplicatur in terra [b] ʒMegduna.ʒ [c] ʒ *Electio.* Melius ē illud quod est album, [d] ʒmagnum, ʒ mūdum. Et ipsius quidem rectificatio est resolutio ipsius, & dimissio eius in aceto per aliquot dies, deinde exsiccatio ipsius. ʒ *Natura.* Est calidum & siccum in tertio: & in ipso est humiditas extranea, nō matura, inflatiua. *Operationes & proprietates.* Est subtile, abstersiuum, aperitiuum, simile spicæ in uirtute: uerum ipsum est fortioris calefactionis & stipticitatis. *Instrumenta iuncturarum.* Cōfert bibitum, & linitum doloribus iuncturarum. *Membra capitis.* Facit soda plurimus usus eius: et illud propter superfluitatem humiditatis eius [e] ʒcongelatæʒ in ipso [f] † ʒ ʒ *Membra expulsionis.* Confert difficultati urinæ bibitum, & more emplastri superpositum: & similiter dolori bus uesicæ, & constrictioni superfluitatum in ea, & prouocat menstrua, & confert doloribus matricum, ita quòd encatisma in aqua eius. & confert dolori pungitiuo uentris, & rugitui, & inflationi.

b B.Macedonie
c —— B.
d B.purum.
e B.repertæ.
f † B. Membra nutrimēti. Confert hepati frigido, & inflationi eius.

De

De [a] §mezerion.§ Cap. 464.

MEZERION [b] § § quid est? Est lacticinium magnum quod est duorum modorũ. unum eorum est [c] §magna§ habens folia, subtilia: & alterum est parua habens folia, [d] §spissa§ & hoc est deterius amborum. Et quod nigrum est, est perniciosum. *Electio*. Melius mezerion est, in quo sunt folia plurima, & similia folijs oliuæ, & subtiliora. Quod uerò folia parua habet, quę sunt crispa, est malum: sed quandoque malitia almezerion frangitur cum resolutione. *Natura*. Est calidum & siccum in quarto. *Operationes & proprietates*. Est acutum, mundificatiuum, excoriatiuum, & eius [e] §acrimonia§ est uehemens. *Decoratio*. Omnes species administrantur ad morpheam, & ad albaras, & ad lentigines linitæ exterius, & quandoque admiscetur ei sulphur in ipso. *Vulnera & ulcera*. Omnes species eius administrantur ad impetiginem, & ulcera sordida cum melle, & eradicat [f] §cortices§ propter illud quod est in eis de substantia resolutiua, corrosiua: & similiter exsiccant scabiem. *Membra capitis*. Colluitur os cum decoctione eius, & propriè decoctione nigri, & sedatur dolor dentis. Et quandoque [g] §aliquid eis adhæret§ cum pipere & frusto faui super dentem [h] §corrosum propter dolorẽ.§ *Membra nutrimenti*. Nocet hepati ualde. *Membra expulsionis*. Soluendo educit aquam, & propriè quod accipitur humidum hora sui floris. Eius autem acuitas frangitur si infundatur in aceto, deinde exsiccetur. Et ex eo quidem infuso in potu sumuntur sex aurei decocto in lib. &. s. aq donec de ea remaneat medietas, & quarta, & bibitur, & solutione educit lumbricos, & ascarides, & propriè [i] §acsunesi &§ in decoctione calaméthi montani. Et quandoque sumuntur. ℥. xxij. de eo, & positæ in duobus urceis uini, dimittuntur sic duobus mensibus, deinde colantur, & post dimittuntur duobus mensibus; deinde dantur in potu ad hydropisim, & ad purgationem mulierũ, quæ pepererunt; & conferunt. & eius decoctio confert difficultati urinæ uehementi: & dixerunt ꝙ ipsum etiam solutione educit melancholiam, & humores phlegmaticos: & propriè quando miscetur cum duplo absinthij quantum ipsum est. Et quidam eorum sunt qui assumunt de eo aur. cum duplo ipsius de absinthio confecto cũ melle decocto, & faciunt ex eo collyria: & oportet quidem ut si sit ad soluendum aquam citrinam, admisceantur ei alia solutiua, quæ ipsam soluunt. Et si quæritur ut eo soluatur melancholia, fiat ex eo similiter, & misceatur ei quod soluat melancholiam. *Venena*. Mezerion bibitur cum uino ad morsum uermium uenenosorum, & est propriè nigrum, uenenum mortiferum. Et quando miscetur cum sauic, & coniungitur cum aqua & oleo, interficit mures, & canes, & porcos. Et quod de eo interficit homines, est pondus. ℥. ij. interficit enim cum turbatione, & uomitu, & solutione.

a B. mezarium.
b B. Alia litera & est leo terræ.
c B. Alia litera. plurima.
d B. grossa.
e B. adustio.
f B. escaras.
g B. fit ut adhæreat ei aliquid ex eo.
h B. dentem dolorosum. Alia litera. corrosum dolentẽ.
i B. acsunasi ex eo.

De [a] §maru.§ Cap. 465.

MARV quid est? Dicunt Indi quòd ẽ species plures. Est enim quædam species eius, quæ est boni odoris, & est [b] §marmacor§ & est calidior & siccior. Et est species alia quæ est minoris odoris & dicitur [c] §sumusç§ & est calida, & lenis. Et tertia species nominatur almaru album, quæ est temperata, & in ipsa est uirtus [d] §lenificatiua.§ Et existimo quòd illa, in qua est uirtus [e] §lenificatiua§ ẽ lingua bouis. Et alia est spẽs quæ nominatur [f] §marumeus§ & est calida & sicca subtiliatiua. Et est species quæ nominatur [g] §merscebar§ & est frigida, secundum quòd dicit narrator eius. *Natura*. Est calidum & siccum in secundo. deinde diuersificatur. *Operationes & proprietates*. Omnes species sunt [h] §rarificatiuæ, subtiles, § resolutiuæ inflationum, & phlegmatis, aperitiuæ oppilationũ ubi sunt. *Membra capitis*. Distillatur cum aqua lactis in aurem dolorosam. Et merscebar quidem confert soda calidæ, & reliquæ species almaru cõferunt soda frigidæ: sed quod de eo odoriferum est, facit soda propriè quando odoratur super uinum. *Membra nutrimenti*. Resoluit phlegma ex stomacho, & confert dolori stomachi, & confortat ipsum. *Membra expulsionis*. Confortat intestina, & semen eius quum frigitur, confert rasuræ intestinorum, & dysenteriæ; & si non frigitur, solutione educit phlegma.

a B. maru.
b B. marmausi uel marmahe[9].
c B. sumusa.
d B. lætificatiua.
e b. lætificatiua.
f B. marmahe[9].
g B. misebar.
h B. carminatiuæ subtiliatiuę.

De [a] §marmacora.§ Cap. 466.

MARMACORA quid est? Nota est. Et flos quidem eius est cineritius ad uiriditatem declinans, & boni odoris, qui de eo est [b] §aromaticus.§ *Natura*. Inquit Dios. Almarmacora est calidior maiorana, & fortior, & est calida in tertio, sicca in secundo. *Operationes & proprietates*. Est subtilis, resolutiua, sedatiua uentositatum, aperitiua oppilationum phlegmaticarum, ubi sunt. *Membra capitis*. Inebriat uelociter, quum ponitur in uino, & facit soda odoratus eius ultimè: uerum resoluunt odoratus eius, & multitudo ipsius, & declinatio super embrocham ipsius, omnes uapores, & soda frigidos, & est similis secha in illo. *Membra nutrimenti*. Confortat stomachum, & aperit oppilationes uiscerum, & exsiccat humiditatem stomachi. *Membra expulsionis*. Confortat intestina.

a B. marmahasus.
b B. aromatici.

De [a] §mugath.§ Cap. 467.

MVGATH. quid est? Dixerunt quidam quòd est uenæ [b] †§ § granati syluestris, sed non est conueniens hoc, quod dixerunt, quoniam semen eius est conueniens coitui, & mouet ipsum fortiter. *Natura*. Est calidum [c] §perueniens ad tertium, & humidum in secundo.§ *Operationes & proprietates*. Est confortatiuum mẽbrorum. *Decoratio*. Est impinguatiuum. *Instrumenta iuncturarum*. Confert quum ex eo fit emplastrum torsioni, fracturæ, & attritioni lacertorum, & dislocationi, & confert podagræ, & spasmo, & est bonum [d] §tesabuch§ & duritiei iuncturarum. *Membra anhelitus & pectoris*. Lenificatiuum est duritierum, quæ sunt in gutture, & pulmone. *Membra expulsionis*. Mouet coitum, & propriè semen eius.

a B. mungath.
b † B. seu radices.
c B. Alia litera. in secundo, humidũ in tertio.
d B. aldesbot.

De [a] §merdesenz.§ Cap. 468.

MERDESENZ quid est? Merdesenz est plumbum adustum, & quandoque fit absque plumbo, & peruenitur ad summum rectificationis ipsius; aut quia decoquitur in aceto: aut uino puro, deinde adu-

a B. merdasengi.

de aduritur uice una, aut duabus, aut aduritur super prunas, & aufertur ab eo quod super ipsum eleuatur: aut decoquitur cum aqua & frumento, & cum hordeo, donec findatur, & remouentur ab eo frumentum & illa aqua, & decoquitur cum aqua recenti, donec purificetur, deinde submergitur ab illa aqua. Fit hoc de eo multoties, deinde mundificatur cū sale multoties, sicut scis, & quandoque fit aliud. *Natura.* Inquit Gal. Decliue ē ad exsiccationem, sed est debilis calefactionis, & infrigidationis. Apud alios uerò est decliue ad aliquantulum frigoris. Et illud quod est ablutum, est proculdubio frigidum. *Operationes & proprietates.* Est constrictiuum, & exsiccatiuum, & abstergit parumper cum stipticitate, & glutinatione, & subtiliat grossum, & stipticitas, & abstersio ipsius sunt paruæ. Et ipsum quidem est materia emplastrorum. Aggregat enim medicinas, et frangit superfluitatem resolutionis, et corrosionis, et stipticitatis etiam. *Decoratio.* Efficit odorem corporis bonum, et ascellarum: et prohibet rasuram coxarum: et abstergit panum: et cicatrices nigras, et sanguinem mortuum, et propriè illud quod est ablutum: et delet uestigia uariolarū: et prohibet sudorem. *Vulnera & ulcera.* Creat carnem in ulceribus per accidens. Sed Gal. est ex eis, qui dicunt quòd ipsum non mundificat, et nō sordidat, et non generat, et [b] §non contrahit; sed est materia emplastrorum, et confert rasuræ intestinorum, et rasuræ § almagabin et coxarum. *Membra oculi.* Illud quod est album ablutum, ponitur in † collyrijs, et abstergit oculum. *Membra expulsionis.* Si bibatur, prohibet urinam. Et mulieres quidem in regione nostra dant ipsum in potu propter fluxum uentris, et ulcera intestinorum, et quandoque proijciunt in uasis aquæ, et minuitur eius nocumentum. *Venena.* Est perniciosum, retinens urinam, et inflat uentrem, et duo emunctoria, et [c] §constringit§ linguā et præfocat, et stringit anhelitum.

b B. corrodit sed est materia vnguentorū, & confert excoriationi.

† alcofol.

c B. Alia litera. dealbat.

De [a] §mescatramescir. Cap. 469.

a B. mescatramesihe.

MESCATRAMESCIR quid est? Stipites similes [b] § alscehescebram § sicco ex quo non assumitur in principio cibi sapor plurimus neque odor, deinde succedunt amaritudo, & acuitas. Et quando pascunt ipsum pecudes, facit emulgere sanguinem. & [c] §excusat à calamentho, § immò est eo fortius plurimum. Et est duarum specierum, quarum una est [d] §mescatramesar§ uerum, & altera est mendosum falsum, & est ei simile: uerùm habet dispositiones debiliores dispositionibus illius. *Natura.* Est calidum & siccum ad tertium perueniens. *Membra anhelitus & pectoris.* Ipsum extrahit humiditates uiscosas ex pectore, & pulmone. *Membra nutrimenti.* Sirupus eius confert conturbationi, & nauseæ. *Membra expulsionis.* Prouocat menstrua fortiter, & urinam; ita quòd facit mingere sanguinem: & extrahit fœtum bibitum, & suffumigatum, & suppositum: & eius sirupus prouocat sanguinem partus.

b B. Alia litera alsahesefram.

c B. ponitur loco calamenthi.

d B. mescatramesiha.

De [a] §mum.§ Cap. 470.

a B. mum.

MUM (idest, propolis) quid est? Mum purum est parietes domorum apum, in quibus faciunt oua, & pullos, & aduenit in eis mel. Et mum quidem nigrum est sordes [b] §fenestrarum forinsecarum.§ *Natura.* Est æquale. *Operationes & proprietates.* Est lenitiuum, & replet ulcera sorditie, & humectat per accidens, quoniam conglutinat, & oppilat porros: & est materia emplastrorū infrigidantium, & calefacientium omnium. & nō est dubitatio quoniam in eo fit maturatio parua, & aliquantulum resolutionis, ex multitudine resolutionis mellis. & in mum quidem nigro, quod est sordes [c] §fenestrarum forinsecus § est attractio uehemens ex profundo. Attrahit enim [d] §astellas quę carni infixę sunt, § & spinas: & ī ipso sunt subtilitas, & mundificatio pauca, & lenitas ultima. *Apostemata & † pustulæ.* Lenit duritiem apostematum. *Vulnera & ulcera.* Lenit escharas, & implet ulcera sorditie, & nigrum extrahit surculos, & spinas. *Instrumenta iuncturarum.* Lenit neruos. *Membra capitis.* Mum nigrum sui odoris fortitudine facit sternutationem. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert asperitati pectoris linitum, et deglutitum propriè: & quandoque concutitur cum oleo uiolaceo, & prohibet lac coagulari in mammillis ablactantium. existimo quòd dixit [e] §bibantur grana sicut milium. x. numero.§ *Membra expulsionis.* Bibuntur de eo [f] §x. rosetin§ in quibusdam sorbitionibus de milio & de ryzi ad ulcera intestinorum. *Venena.* Dicitur quòd ipsum extrahit uenena, & ponitur super uulnera sagittarum uenenosarum linita, & non nocent.

b B. vasibus adhærens.

c B. vasorum.

d B. surculos.

† bothor.

e B. bibitum in modum pillularū videlicet numero decem.

f B. in modum pillularum. x.

De [a] §magnete.§ Cap. 471.

a B. magnathis

MAGNES quid est? Est lapis qui attrahit ferrum. quum ergo aduritur, fit hæmatites, & uirtus eius est sicut uirtus illius. *Electio.* Melior est niger imbibitus rubedine, purus, in quo non est permixtio. *Operationes & proprietates.* Est abstersiuus, mundificatiuus. *Membra expulsionis.* Datur in potu [b] §ad bibitionem limaturæ ferri, quum retinetur in uentre scoria ferri. Ipse enim extrahit§ ipsam, & associatur ei apud exitum. Et dicitur quòd quādo in potu sumuntur ex eo tres anulus at cum mellicrato, educit solutione humorem grossum malum.

b B. in vino ei qui bibit rasurā vel limaturā ferri cum retineē in uentre ipsius aut bibit scoriā ferri, quæ retinetur. ipse enim magnes attrahit.

De [a] §marchasita.§ Cap. 472.

a B. marchasita

MARCHASITA (idest, pyrites) quid est? Est plurium specierum, alia enim est aurea, & alia argentea, & alia ærea, & alia ferrea. Et omnis species similatur substātiæ, cui comparatur in colore suo. & [b] §ipse§ quidem nominant eam lapidem [c] §adestenni§ scilicet lapidem luminis, propter iuuamētum quod uisui affert. *Natura.* Calida est in secundo, sicca in tertio. *Operationes & proprietates.* In ipsa est constrictio, & calefactio, & maturatio, & resolutio, et abstersio, & est uirtus eius fortis. ueruntamen dum eius contritio non bene fit; nō apparet eius iuuamentum. *Decoratio.* Confert quando linitur cum aceto super morpheam, & baras, & lentigines, et resoluit humiditates contentas sub cute, & subtiliat capillos, et crispat eos. *Apostemata & † pustulæ.* Quando permiscetur cū gumma pini confert apostematibus duris, & resoluit ea, & ponitur in emplastris resolutiuis propter illud, quod in ipsa est de resolutione, & maturatione. *Vulnera & ulcera.* Cum gumma pini consolidat ulcera, & [d] † § § eradicat carnē augmentatam

b B. persici.

c B. alrusenai.

† bothor.

d † B. cum arsenico.

augmentatam. *Instrumenta iuncturarum*. Resoluit quod aggregatur in partibus lacerti de materia simili saniei. *Membra capitis*. Dicitur quòd si suspendatur super collum infantis, non timebit. *Membra oculi*. Abstergit oculum, & confortat ipsum adusta, & non adusta.

a B.magnesia.

De [a] {*magnesia*.} *Cap*. 473.

MAGNESIA quid est? Est in dispositionibus marchasitæ, & est melior ea.

a B.morsangi[9].

De [a] {*maiorana*.} *Cap*. 474.

MAIORANA. *Natura*. Est calida & sicca in tertio. *Operationes & proprietates*. Est subtilis, resolutiua, aperitiua cũ fortitudine, & uirtus olei eius est calefactiua, subtiliatiua, acuta. *Decoratio*. Aqua eius ponitur in uentosis, & ponitur super membrum post expletionem uentosationis, prohibet enim albedinem, quæ accidit à [b] {caraxationibus} post uentosationem. Et quod ex ea siccũ est, linitur cum melle super nigredinem sanguinis & uiriditatem eius, et propriè sub oculo. *Apostemata & † pustulæ*. Est epithema super apostemata phlegmatica. *Instrumenta iuncturarum*. Ponitur in ceratis, & linitur super torsionem neruorum, & confert dolori dorsi & inguinum: & similiter cum melle ad lassitudinem. Et oleum eius etiam est medicamen paralysis declinantis collũ ad posteriora, & reliqua paralysi. *Membra capitis*. Aperit oppilationes cerebri, & confert hemicraneæ, & soda, c{& humiditati,} & soda melancholicæ, & uentositatibus grossis, & dolori auris embrochata, & distillata, & ponitur in ipsa cottum infusum in oleo maioranæ, & confert oppilationi eius. *Membra nutrimenti*. Confert decoctio eius initio hydropisis. *Membra expulsionis*. Confert decoctio eius difficultati urinæ, & dolori uetris pungitiuo: & oleum eius calefacit, & subtiliat, & confert coarctioni matricis deducenti ad præfocationem ipsius. *Venena*. Ex ea cum aceto fit emplastrum ad puncturam scorpionis.

b B. scarificationibus.

† bothor.

c B. phlegmaticæ.

a B. mumiay vel mumia.

De [a] {*mumia*.} *Cap*. 475.

MVMIA quid est? Ipsa est in uirtute picis, & asphalti, commistorum, & naturis utrorumque, ueruntamen est ultima, & amplum est eius iuuamentum. *Natura*. Est calida in secundo. *Operationes & proprietates*. Est subtilis, & resolutiua. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus phlegmaticis. *Instrumenta iuncturarum*. Est bona doloribus dislocationis, & fracturæ, & casus, et percussionis, et paralysi, et torturæ bibita, et cum compressione inuncta. *Membra capitis*. Cõfert hemicraneæ, & soda frigidæ, et epilepsiæ, et uertigini: & fit caputpurgium ex ea secundum quantitatem unius grani cum aqua maioranæ, & in aurem ponitur dolorosam unum granum cum sambacino: & ad fluxum saniei ex aure ponitur de ea quantum est unum granum hordei cũ oleo rosaceo, & aqua agrestæ, cum licinio: et ad grauitatem linguæ kirat unum cum decoctione origani persici: et ad galeatam passionem, & ad sodam antiquam granum cum grano uno castorei, cum oleo de ben facto caputpurgio. *Membra anhelitus & pectoris*. Prohibet sputum sanguinis ex pulmone; sitque, quod de eo in potu sumitur, quantum sunt tria grana hordei, in uino communi. Et iam quidem experta est Kirat ad præfocationes cum oxymelle. Et ad dolorem gutturis kirat cũ rob de moris, aut de decoctione lenticulæ. Et ad tussim [b] {thafugi} cum aqua iuiubarum, & aqua hordei, et sebesten tribus diebus continuis, quum est ieiunus. Et ad tremorem cordis kirat cũ aqua cymini, et ammeos, et carui. *Membra nutrimenti*. Et ad debilitatem stomachi Kerates cũ aqua cymini, et ammeos et carui. Et similiter ad nauseã phlegmaticam, et ad casum super pectus, et stomachum, et hepar Kirat cum duobus danich de luto armeno, et danich uno croci in aqua solatri, aut cassiæ fistulæ. Et ad singultum granum unũ cum decoctione seminis apij. Et dolorem splenis Kirat cum aqua zuccari. *Membra expulsionis*. Est bona ad ulcera quæ sunt in [c] {foramine uirgæ} & uesica, & bibitur de ea quantitas kirat cum lacte: & si aliquid de ea misceatur cum farina, & supponitur, confert paucitati tolerantiæ ad retentionẽ urinæ. *Venena*. Et ad uenena duo grana cum decoctione [d] {hasce} & alaniuden: & ad scorpionem Kirat cum uino puro: & ad puncturam eius Kirat cum butyro uaccino.

b B.thafugi.

c B.virga.

d B.alhasech.

a B. Mor.

De [a] {*myrrha*.} *Cap*. 476.

MYRRHA quid est? Est gumma currens [b] {super arborem} in Iameni, quæ dimittitur donec congeletur, deinde colligit, sicut galbanum, & oppopanacum c{in terra nostra.} Et eius quidẽ alia est pura, & alia est adulterata. *Electio*. Melior est illa, quæ ad albedinem declinat, & rubedinẽ, non commista ligno, [d] {& cuius arbor est} boni odoris. Quandoque uerò adulteratur cum quodam lacticinio pernitioso, & fit ipsa pernitiosa. et hoc quidem lacticinium nominatur e{alfersius,} & est arbor pernitiosa. *Natura*. Est calida & sicca in secundo. *Operationes & proprietates*. Est aperitiua, resolutiua uentositatum, & in ipsa sunt stipticitas & adhærentia, & lenificatio: et eius fumus est conueniens ei cui ipsa conuenit, sed est uehementioris exsiccationis, & est subtilis absque mordicatione, & est in homogeneositate fumi olibani, et ponitur in medicinis magnis propter multitudinem sui iuuamenti, & prohibet putrefactionem, ita quòd ipsa retinet mortuum, & conseruat ipsum ab alteratione, & fœtore, & [f] {extrahit} superfluitates crudas. Illa uerò quæ asportatur de Clita est uehementioris calefactionis, & maturationis, & lenificationis. *Decoratio*. Quando miscetur cum oleo myrtino, & ladano, iuuat ad cõfortandum capillos, & ad inspissandum eos; & abstergit uestigia ulcerum; & oris odorem bonum efficit, quando in ipso retinetur; & remouet fœtorem oris: & illinitur permista cum uino, & alumine super ascellas, & remouet fœtorem earum: & permixta cum melle & casia lignea illinitur super uerrucas. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus phlegmaticis. *Vulnera & ulcera*. Consolidat, & cooperit ossa nuda, & administratur cum aceto super impetiginem, & sanat uulnera putrefacta. *Membra iuncturarum*. [g] {Ipsa permista cum carne ostracorum illinitur} super chartilagines læsas sicut est auris & reliqua. *Membra capitis*. Inquit Gal. odor myrrhæ sanis facit soda, ne dum patientibus [h] {soda:} & ipsa est ex medicinis

b B. ex arbore.

c B.

d B.arboris ei[9]

e B.barbasis.

f B.exsiccat.

† bothor.

g B. Alia litera. decoquitur cũ vino puro.

h B. epilepsiam

dicinis proprijs [i] {memithe} & opio & castoreo, quæ conferunt contusioni auris, & facit scotomiam, & somnum; & colluitur ex ea os cum uino & oleo, & confirmat dentes ualde, & confortat eos, & prohibet corrosionem eorum, & constringit eos, & remouet humiditatem eorum: & spargitur super ulcera capitis, & exsiccat ea: & administratur cum castoreo & memithe & opio ad ulcera auris dolorosæ, & ad saniem. Et liniuntur ex ea nares ambæ ad fluxus antiquos, & constringit eos. Et quandoque fit caputpurgium cũ pondere danic de ea, & mundificat cerebrum. *Membra oculi.* Abstergit uestigia ulcerum in oculo, & implet ulcera eius, & abstergit albuginem ipsius, & confert asperitati palpebrarum, & resoluit saniem in oculo absque mordicatione. & quandoque resoluit aquam in principio sui descensus, quum est subtilis: quæ autem fortior est in † collyrijs, est illa quæ est adulterata cũ lacticinio. *Membra anhelitus & pectoris.* Est bona tussi antiquæ humidæ, et asthmati, & anhelitui dilatationis, & doloribus lateris, & clarificat uocem. & totum illud propter suam abstersionem subtilem absque asperitate, & ponitur sub lingua, & transglutitur aqua eius ad asperitatem gutturis. *Membra nutrimenti.* Confert myrrha pura mollificationi stomachi, & aqua citrinæ, & inflationi in stomacho. *Membra expulsionis.* Prouocat menstrua, & propriè clysterizata cum aqua rutæ, & aqua absinthij, aut aqua lupinorum; & extrahit fœtum, & uermes, & ascarides propter suam amaritudinem: & lenit coarctationem oris matricis; & sumitur in potu quantitas fabæ de ea ad ulcera intestinorũ, & rasuram, & solutionem. *Febres.* Faba de ea accepta cum pipere, & aqua ad initium rigoris, prohibet ipsum. *Venena.* Datur ad bibendum ad puncturas scorpionum cum uino. *Permutatio.* Loco eius ponitur medietas ponderis sui de pipere nigro secundum quòd dicitur, sed nihil est.

[i] B. est thapsia.

† alcofol.

De [a] {muram.} Cap. 477.

MURAM quid ẽ? Est fructus arboris, qui comeditur, quum tamen sit uehemens ponticitas in ipso, & superflua. *Operationes & proprietates.* In ipso est stipticitas & exsiccatio. *Vulnera & ulcera.* Quod de cortice eius adustum est, cum aqua super scabiem ulcerosam ponitur. Et ipsa penitus tantam stipticitatis uehementiam consequuta est, quòd fructus eius consolidat uulnera grossa. *Venena.* Si succus almuram cum uino bibatur, aut ex eo fiat emplastrum, confert morsui uiperæ. Et dicitur quòd serratura ligni eius interficit quando bibitur.

[a] B. Meran.

De [a] {memithe.} Cap. 478.

MEMITHE quid est? Est simile glandibus, citrini coloris ad nigredinem declinans, facile frangibile: & in ipso est amaritudo, & substãtia aquea, & terrea, & frigiditas aquea nõ est uehemens, sed sicut [b] {lacunarum;} & eius principium est herba quæ est in [c] {Membige} & in littoribus Sceni, & est manifesti odoris, & amari saporis, & crocei succi. *Natura.* Est frigida & sicca in primo. *Operationes et proprietates.* Stipticitatem habet [d] {multam.} *Apostemata & † pustulæ.* Confert apostematibus calidis, grossis, & sanat erysipilam non fortem magnam, in corporibus duris; non paruã, in corporibus teneris, quoniã in eis est superfluæ exsiccationis. *Membra oculi.* [c] {Confert} in medicinis ophthalmiæ in principio.

[a] B. Mamithe.

[b] B. aqua gaderam.

[c] B. bemengi.

[d] B. conuenientem.

† bothor.

[c] B. cadit.

De [a] {mahaleb.} Cap. 479.

MAHALEB. *Electio.* Melior est, qui est albi coloris, purus. *Natura.* Est calidus in primo, & non est uehementis siccitatis. *Operationes & proprietates.* Est abstersiuus, subtilis, resolutiuus, sedatiuus dolorum. *Instrumenta iuncturarum.* Est bonus doloribus qui sunt in ilijs, & dorso. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert syncopi bibitus cum aqua mellis. *Membra expulsionis.* Confert colicæ, & lapidi in renibus, & uesica.

[a] B. Mahalub.

De [a] {magra.} Cap. 480.

MAGRA. *Electio.* Melior est munda, & quæ crescit & augmentatur in aqua. *Natura.* Est frigida in primo, sicca in secundo. *Operationes & proprietates.* In ipsa est glutinatio, & stipticitas. *Membra nutrimenti.* Confert doloribus hepatis. *Membra expulsionis.* Est fortior in constrictione uentris, quam lutũ sigillatũ, & interficit uermes.

[a] B. Magra.

De [a] {mehenbethene} Cap. 481.

MEHENBETHENE quid est? Est illud quod dicitur granum regum, & arbor eius nominatur in terra nostra [b] {asubet} & folia eius sunt similia pisci [c] † { } in longitudine unius digiti, & fructus est similis auellanæ maiori: & quandoq; est minor: & [d] {habet in flore cuiusque fructus} tria grana nigra. *Natura.* Est calida & sicca in tertio. *Instrumenta iuncturarum.* Sua solutione confert doloribus iuncturarum, & podagræ, & sciaticæ. *Membra nutrimenti.* Confert hydropisi, & facit uomere fortiter, et neque conuenit stomacho. *Membra expulsionis.* Soluit sicut lacticinia, & decoquuntur folia eius in iure galli decrepiti, et confert colicæ, et prouocat: et quando ex granis eius sumuntur, vij. grana, aut. vj. & fiunt pilulæ; aut bibuntur, ita quod inde non fiunt pilulæ, deinde postea potatur in aqua frigida, solutione educit choleram, & phlegma. Et sæpe quidem sumuntur in potu de eis. x. grana, ex suis granis magnis: & xx. grana ex suis granis paruis. Quandoque uoluntas adest, ut sit eius solutio magis ad summum perueniens, fit bona eius masticatio. Et quando est uoluntas ut sit eius solutio leuior, deglutiantur cum sua dispositione.

[a] B. Mahendanæ.

[b] B. alsebech.

[c] † B. paruo.

[d] B. Alia litera. in quolibet fructu ipsius sunt.

De [a] {maroth.} Cap. 482.

MAROTH quid est? Est radix aniudem, & est minus assa in uirtute, & iuuamento. Et iam quidẽ dictum est in cap. aniudẽ illud, quod oportet permutari ad maroth. *Operationes & proprietates.* Est lenificatiua, maturatiua. *Membra nutrimenti.* In ipsa est difficultas digestionis, & nocet stomacho nisi sit [b] {frigida} quoniam tunc confortatur ipsa.

[a] B. Mharut.

[b] B. ipse frigidus.

De [a] {mescim.} Cap. 483.

[b] {MESCIM quid est? Est similis in omni re} albotin triangulatæ formæ, ad citrinitatem declinans, boni odoris. Arboris eius alia est domestica tria habens folia: & alia est syluestris, & ægyptia:

[a] B. Mẽsem uel miscem.

[b] B. Mẽsem seu miscem q d est. Granũ eius est simile.

ptia: & ex ea fit panis, & uidetur quòd sit ipsa alharba. Natura. Domestica est temperata, & syluestris est in secundo in caliditate, & siccitate. *Operationes & proprietates*. Domestica, quæ habet tria folia c ʃest fortis,ʃ exsiccatiua parũper, et syluestris est fortior.

c B. virtus eius est.

a B. Meluha.

De a ʃmelguah.ʃ Cap. 484.

MELGVAH quid est? Est medicina de Sceni, & cognoscitur illic hoc nomine: & est lignum sicut nodi punctati, & est decliue ad nigredinem parumper. *Instrumenta iuncturarum*. Aur. j. de eo cum mellicrato acceptus confert attritioni lacertorum.

a B. Murdasefran.

De a ʃmuredasconʃ Cap. 485.

MVREDASCON quid est? Est flos, & stipites subtiles frangibiles habet, ad cinereitatem & citrinitatem declinans. Et eius uirtus est sicut bedeoard apud quosdam, & est de eo qui est uehementius decliuis ad albedinem: & est de eo qui magis est decliuis ad citrinitatem. b ʃInquit filius Mesaugue est sicut bedeoard: & dixit quòd ē myrtus syluestris: & dixerunt alij quòd est species Romana.ʃ Et dixit Alcanzi est in uirtute absinthij Romani & uehementius stipticus. *Natura*. Est calidus & siccus in secundo. *Membra capitis*. Cōfert c ʃad sodaʃ & humiditates in cerebro. *Membra nutrimenti*. Confortat stomachum, & hepar, & confert casui super uiscera. *Membra expulsionis*. Supponitur ad uermes ani.

b B. Alia litera. Inquit fili' Mesue ꝙ est myrthus syluestris, & dixerunt alij ꝙ est herba medicinalis Romana. Dixit filius Messargiue, ꝙ ē sicut bedaurad.

c B. epilepsiæ.

a B. Meliba.

b B. hausegi.

De a ʃmelha.ʃ Cap. 486.

MELHA quid est? Est sicut b ʃramnus:ʃ & folia eius sunt sicut folia oliuæ, & latiora: & comeduntur sicut olera. *Operationes & proprietates*. In ipso sunt salsedo, & stipticitas, & humiditas cruda, qua inflat. *Membra anhelitus & pectoris*. Aur. cum mellicrato exuberare facit lac. *Membra nutrimenti*. Aureus cum mellicrato, sedat dolorem uentris pungitiuum.

a B. Mamiran.

De a ʃmemirem.ʃ Cap. 487.

MEMIREM quid est? Est lignum, sicut nodi, declinans ad nigredinem, in quo est reflexio parua, & est b ʃcalidiusʃ quàm uenę tinctorum. *Natura*. Est calidum & siccum in fine secundi. *Operationes & proprietates*. Est abstersiuum, mũdificatiuum. *Decoratio*. Abstergit albedinem unguium. *Membra capitis*. Eius succus extrahit humiditatem grossam ex capite, & mundificat superfluitates cerebri, & radix eius confert dolori dentium. *Membra oculi*. Mundificat albuginem in oculo, & acuit uisum: quũ ex eo fit † collyrium, & abstergit humiditatem grossam, & propriè succus eius. *Membra nutrimenti*. Radix eius cōfert icteritiæ. *Membra expulsionis*. Confert dolori uentris pungitiuo, & in ipso est prouocatio.

b B. acutius.

† alcofol.

a B. Maheizhera.

De a ʃmahezeheregi.ʃ Cap. 488.

MAHEZEHEREGI quid est? Est arbor sicut arbor scebram, ueruntamen est longior, in cuius est colore cinereitas ad citrinitatem declinans. Quidam uerò homines numerauerunt ipsam inter lacticinia. *Natura*. Calida est in tertio. sicca in eodem. *Operationes & proprietates*. Quando de ea aliquid proijcitur in gurgitem, inebriat pisces, & eleuat eos. *Instrumenta iuncturarum*. Confert podagræ, & dolori sciaticæ, & iuncturarum, & dorsi, & anchæ: & destruit uentositates, quãdo ponitur in medicinis solutiuis. *Membra expulsionis*. Solutione educit humores grossos, & phlegma.

a B. Mes.

De a ʃmeisce.ʃ Cap. 489.

b ʃMEISCEʃ quid est? Est proximus substãtiæ fabarum. Et melior horarum usus eius, est æstas. *Natura*. Est temperatus in humiditate & siccitate: ille qui est excorticatus est temperatus: & non excorticatus ad siccitatem declinat, quoniam in cortice eius est ponticitas. *Operationes & proprietates*. Non inest ei inflatio fabarum, quamuis sit in ipso inflatio quædam: immò est in ipso minor quàm in eis: & non est abstersio fabarum in ipso: & neque est in ipso frigus lenticulæ. & quãdo cum eo ponitur parum carthami, rectificatur eo. *Instrumenta iuncturarum*. Est emplastrum iuuatiuum ad dolorem c ʃmembrorũʃ propriè cum uino uuæ, & uino decocto cum croco, & super contusionem, & intrinsecam carnis rupturam. *Membra nutrimenti*. Chymus eius ē laudabilis, & propriè excorticati, & non est in ipso tarditas descensionis fabarum. & quando decoquitur cum oleo amigdalino dulci, est laudabilioris humoris. *Membra expulsionis*. Quando decoquitur in aqua post aquam in qua decoctus ē, expulsam ab eo, stringit naturam, propriè quum fit acetosa cum granis granati, & sumach. & in ipso est nocumentum coitus, secundum quòd dixerunt quidam.

b B. Mes.

c B. neruorum.

a B. Men.

De a ʃmanna.ʃ Cap. 490.

MANNA quid est? Est omnis ros cadens super lapidem, aut arborem, & fit dulcis, & coagulatur sicut mel: & exsiccatur sicut gumma, quemadmodum tereniabin & b ʃascheherachostʃ & mel asportatum de c ʃterra Cusuram syluestri.ʃ & nos quidem iam diximus unumquodque in suo capitulo. Et ipsum assumit de natura eius super quod cadit, uirtutem. & adiungit illam ad id quod exigit lenitas, & dulcedo sui.

b B. siracost.

c B. casseran in reb.

a B. Maluchia

De a ʃmuluchia.ʃ Cap. 491.

MVLVCHIA quid est? Est malua, & nos quidem perscrutabimur eius rememorationem in capitulis de b ʃ k ʃ. *Natura*. Frigida est in primo, humida in secundo. *Membra nutrimenti*. Aperit oppilationem hepatis.

b B. malua.

a B. Mauzi, uel muzi.

De a ʃmusa.ʃ Cap. 492.

MVSA quid est? nota est. *Operationes & proprietates*. b ʃNutrit uelociterʃ & est lenificatiua. & multitudo eius generat oppilationes, & addit in cholera & phlegmate secundum complexionē. *Membra anhelitus et pectoris*. Confert adustioni gutturis, & pectoris. *Membra nutrimenti*. c ʃStomacho cōueniēs est, & multitudo eiusʃ stomacho est grauis ualde. Et oportet quidē ut sumat post ipsam calefactus oxymel cum seminibus, & infrigidatus & mel. *Membra expulsionis*. Augmentum efficit in spermate, & conuenit renibus, & prouocat urinam.

b B. Nutrimentum eius est paruum.

c B. est grauis stomacho præcipue cũ ex ea multũ assumit. Multitudo eni eius.

a B.Moch.

De [a] medulla. Cap. 493.

MEDULLA. *Electio.* Conuenientior est medulla uitulorum,& cerui,deinde tauri, et postea caprarum,deinde ouium.et medullæ quidem hircorum [b] cum testiculis et taurorum propriè nō castratorum, est magis sicca. Et medulla extremitatum est magis pinguis. *Operationes & proprietates.* Est calefactiua,lenitiua, abstersiua, multi nutrimenti,si digeratur. *Apostemata & † pustulæ.* Est bona duritiebus,et lapidositati,quæ est sicut medulla uitulorum, et cerui: non sicut medulla hircorum, et syluestrium hircorum: illorū enim sicca est, et neque est bonum in ea. *Membra nutrimenti.* Conturbat stomachum,et delet appetitum,et oportet ut comedatur cum piperibus et seminibus. *Membra expulsionis.* Supponitur ex medullis laudabilibus pessarium in matrice, et cōfert duritiei eius. *Venena.* Dicitur quòd linimētum ex ea,et propriè ex medulla cerui,fugat uermes uenenosos.

b B. non castratorum.

† bothor.

a B.Muria.

De [a] muri. Cap. 494.

MVRI. (*idest muria.*) *Natura.* Est calidum et siccum perueniens ad [b] tertium. Filius Mesaugue inquit, ex piscibus factum,est minoris caliditatis,& siccitatis quàm quod ex hordeo, sed ego illud non credo. *Operationes & proprietates.* Abstergit humores grossos, & lenit, & exsiccat, & in ipso est stipticitas,& mundificatio phlegmatis. *Decoratio.* Oris odorem bonum efficit. *Vulnera & ulcera.* Est bonum ulceribus putridis,& factum ex piscibus,& carnibus salitis,prohibet ambulationem fraudulentis. *Instrumenta iuncturarum.* Confert dolori anchæ, & sciaticæ. *Membra oculi.* Fit ex eo †collyrium in principio uariolarum,& prohibet †pustulas ab oculo. *Membra nutrimenti.* Confert ad humiditatem stomachi,& abstergit humiditates à uisceribus. *Membra expulsionis.* Ponitur in enemate colicæ,& enemate mundificationis ulcerum abrasionis propriè. *Venena.* Confert morsui canis rabiosi.

b B. secundum caliditatis.

† alcofol.

† bothor.

a B.Massala.

De [a] masal. Cap. 495.

MASAL. *Operationes & proprietates.* Est malum habenti melancholiam ualde. Et quando decoquitur cum carne pingui,rectificatur parumper. *Membra nutrimenti.* Est nocitiuum stomacho. *Membra expulsionis.* Nocitiuum est ano.

De mentha. Cap. 496.

MENTHA. *Natura.* Est calida & sicca in secundo:& in ipsa est humiditas superflua. *Operationes & proprietates.* In ipsa est uirtus calefactiua,stiptica,prohibens,& est subtilioris substantię olerum,quæ comeduntur. Quumq; frusta ipsius in lacte dimittuntur,non caseatur. Et cum bibitur ex ea eius succus cum aceto,abscindit cursum sanguinis ab interioribus. *Apostemata & † pustulæ.* Fit ex ea cum sauich, emplastrum ad dubellet. Et ipsa quidem nō est similis menthastro, quoniam in menthastro nō est ponticitas,& sunt in ipso resolutio, & calefactio, & exsiccatio superflua impediens. *Membra capitis.* Ex ea fit emplastrum fronti ad soda, & propriè cū sauich de hordeo,& fricatur cum illo asperitas linguæ, & remouetur. & succus eius miscetur cum melli crato,& distillatur in aurem dolorosam. *Membra anhelitus & pectoris.* Prohibet [a] fluxum sanguinis,& sputum eius;& coagulationem lactis in mammillis,more emplastri superposita; & sedat eorum apostemata. *Membra nutrimenti.* Confortat stomachum,& calefacit ipsum,& sedat singultum,& digerit, & prohibet uomitum phlegmaticum,& sanguineum,& confert ictéritiæ, & 10 propriè sirupus eius. *Membra expulsionis.* Adiuuat ad coitum propter inflationem quę est in ipsa,& humiditatem hortulanam, quæ non est in menthastro:& oppilat uasa spermatis: & interficit uermes;& quādo supponitur ante horam coitus,prohibet imprægnationem. Et quando bibūtur de ea frusta cum granis granati, sedat cholericam passionem. *Venena.* Confert morsui canis rabiosi,& est propria ad illud.

† bothor.

a B. vomitum.

20

ANNOTAT.

Mentham in secundo calfacientium & exsiccantiū ordine reponit. At Gal. 6. simpl. necnon Paul. lib. 7. calidam esse in tertio gradu arbitrantur.

De [a] melle. Cap. 497.

MEL quid est? Mel est ros occultus, cadens super flores,& super reliqua, quod colligūt apes, & est uapor,qui eleuatur & maturatur in aere, & conuertitur,& ingrossatur in nocte: & mel factū 30 cadit,& quandoque cadit mel sicut est [b] circa caseran. diuersificatur autem secundum ea super quæ cadit,quæ sunt arbor,& lapis,& manifestum ipsius colligunt homines. Quod uerò occultum est,colligunt apes:& existimo quòd apum labor in ipso aliquam habet impressionem, quæ quidē ipsum non colligunt,nisi ut eo nutriantur, & ipsum reponant. Et mellis est genus [c] acre uenenosum. *Electio.* Melius mel est illud, quòd est uerę dulcedinis,boni odoris,declinans ad [d] acredinem & ad rubedinem & [e] quod est ut palea in colore, quod non est subtile,& uiscosum qd non abscinditur. & melius est uernale: deinde estiuum: hyemale autem est malum. *Natura.* Mel apum est calidum & siccum in secūdo. mel tabarzet,& de cannis est calidum in primo,sed non est siccum:& potest esse ut sit humidum in primo. *Operationes & proprietates.* Virtus eius est abstersiua,& aperitiua orificiorum uenarum,resolutiua humiditatum & [f] expellit humiditates ex pro- 50 fundo corporis, & prohibet putrefactionem, & corruptionem carnis. *Decoratio.* Linimentum factum ex eo prohibet pediculos, & lendines, & interficit ambos. Et cum costo est linimentum pano,propriè antiquum,& mel cum sale est conueniens uestigijs percussionis melongenicis. *Vulnera & ulcera.* Mundificat uulnera sordida, profunda.& quod coctum est donec ingrossatur, facit adhærere ulcera recentia, et quando [g] coquitur cum aceto, sanat impetiginem. *Membra* 60 *capitis.* Admiscetur ei sal gemma, et distillatur tepidum in aurem,et mundificat eam, et exsiccat eam,et confortat auditum, et olfactus eius quod est [h] acre et uenenosum,aufert rationem: quomodo ergo eius comestio? *Membra oculi.* Mel abstergit tenebrositatem uisus. *Membra anhelitus & pectoris.* Tangere cum ipso palatum, et gargarismum

a B.Hassal.

b B. in monte chaseran.

c B.acutum.

d B.acuitatem.

e B.& grossum seu spissum.

f B.attrahit.

g B. linitur cū alumine.

h B.acutum.

garismum facere, sanat præfocationem, et ambas amigdalas. *Membra nutrimenti*. Aqua mellis confortat stomachum, et facit appetere cibū. *Membra expulsionis*. Mel cannarum lenit uentrē, et mel tabarzet non lenit. Et mel cuius spuma nō est eiecta, inflat, et soluit uentrem: et si auferatur spuma ipsius, minoratur illud. Et decoctum non mouet uentrem, immò quandoq; stringit phlegmaticos, et nutrit plurimum, et decoctum cum aqua prouocat urinam plurimum. Et dico quòd mel et eius aqua si inuenerint præparationem cibi ut penetret, stringunt. et si uiderint motum, et paucitatem præparationis cibi ad penetrandum, soluunt. *Venena*. Si bibatur mel calcefactum cū oleo ros. confert morsui uermium uenenosorum et ei qui bibit opium: et deglutitio ipsius est cura morsus canis rabiosi. [i] §Et radix fungi pernecantis§ et illud quod est decoctum, confert uenenis: et qui per ipsum uomit, sanatur. Et mel [k] §acre§ cuius odor facit sitire, et ipsius comestio, facit possidere ablationem rationis subito, et sudorē frigidum. et eius cura est comestio piscis saliti, et bibere aquam mellis, et uomere cum eo.

i B. & eius qui comedit fungos penetrātes.
k B. acutum.

De [a] §mure.§ Cap. 498.

a B. Far.

Mus. *Decoratio*. Sanguis eius eradicat uerrucas. Et stercus muris super alopeciam confert, et propriè linitum cum [b] §cepe,§ et propriè illud qđ est adustum. *Membra capitis*. Quando assatur, et siccatur, et datur ad comedendum infanti, abscindit fluxum saliuæ ab ore eius. *Membra expulsionis*. Si bibatur stercus muris cum thure, et aqua mellis, frangit lapidem. Et si supponatur collyrium eius, soluit uentrem pueri, et quando decoquitur cum aqua, et sedet in ea, qui difficultatē patitur urinæ, confert ei. *Venena*. Conuenerūt homines in hoc, quòd quando finditur et ponitur super puncturam scorpionis; sanat eam.

b B. melle.

De [a] §moris.§ Cap. 499.

a B. Thut.

Morum quid est? Mori sunt duæ species. Vna earum est alfirsedu quod est dulce, et currit secundum semitam ficus in maturatione: sed est deterioris nutrimenti, et minoris, [b] §et siccioris,§ et magis destruens sanguinem, et deterius stomacho. reliquas uerò ficus dispositiones habet: est tamen inferius ea. [c] §Amarum§ autem quod nominatur morum de [d] §Sceni§ sit nunc illud, de quo plurimum loquimur. Quādo igitur immaturum est, et exsiccatur, stat loco sumach. *Natura*. Dulce est calidum et humidum, et acetosum alsceni est ad frigiditatem et humiditatem decliue. *Operationes & proprietates*. In ipso est stipticitas, et infrigidatio. Et succus mori est stipticus, et propriè quando decoquitur in uase æreo, et prohibet fluxum materierum ad membra, et quod immaturum est propriè: et immaturum est sicut sumach. *Decoratio*. Quando coquuntur folia eius, et folia uitis, et folia ficus nigræ cum aqua pluuiæ, denigrant capillos. *Apostemata & † pustulæ*. Acetosum retinet apostema oris, et gutturis: et [e] §folia eius sunt ultima§ ad squinantiam et præfocationem. *Vulnera & ulcera*. Quando acetosum est, confert ulceribus fraudulentis. s. siccum ipsius, et succus eius. *Membra capitis*. Rob eius acetosum est conferens †pustulis oris. Et decoctio radicis eius [f] §mollificationi dentium.§ et collutio oris ex succo foliorum acetosi. [g] §Et decoctio radicis eius§ est bona denti doloroso. *Membra nutrimenti*. Morum est malū stomacho: corrūpitur enim in eo propriè alfirsedu: et cū nō corrumpitur in stomacho alfirsedu uelociter, nō nocet. Et oportet quidem ut comedantur omnes species eius ante cibum, & recipiantur in stomacho, in quo non sit corruptio. Illud uerò [h] §de Sceni§ non nocet stomacho cholerico. & non est in ipso de mala conuenientia stomacho, quod est in [i] §firsedu,§ quanuis sit malitia in ipso, et nō est nausea in ipso, et nutrimentum eius est paruum, et facit appetitum cibi, & facit ipsum lubricum, et extrahit ipsum uelociter, et omnino descensus eius à stomacho fit uelociter, sed eius descensus ex intestinis, est tardus. *Membra expulsionis*. [k] §Morum quod salitum est§ & exsiccatum, retinet uentrem uehementer, & confert dysenteriæ. Et lachryma quidem mori soluit, & in cortice eius sunt mūdificatio, et solutio: & solutio eius est plurima. et in moro quidem dulci est uelocitas descensionis, aut propter suam humiditatem, aut propter [l] §acredinem§ ei admixtam. Inquit Archigenes est tardæ egresisionis, et est prouocatiuum. Existimo autem [m] §acetosum esse, et cum hoc§ quòd est in ipso de natura solutiua, prohibet quandoque solutionem antiquam, & ulcera intestinorum, & propriè quod exsiccatum est. et in omnibus quidem speciebus mori, est prouocatio urinæ. et morum [n] §de Sceni§ quanuis uelociter à stomacho egrediatur; ipsum tamen est in intestinis tardum. *Venena*. Cortex arboris mori est tyriaca iusquiami. Et quādo bibitur de succo foliorum eius. ℥.j.&.s. confert morsui rutelæ, et lenit naturam lubricitate sua, et inflatione.

b ——— B.
c B. Muzum.
d B. Scemi.
† bothor.
e B. Alia litera. rob eius est cōferens.
† bothor.
f B. mollificat dentes.
g ——— B.
h B. quod dicit morum scemi.
i B. fersad.
k B. Illud quod est ponticū salsum.
l B. acuitatem.
m B. quòd acetosum cum eo.
n B. scemi.

LITERA N.

De [a] §napello.§ Cap. 500.

a B. Bis.

Napellus quid est? Venenum pernitiosum. *Natura*. Est in summo caliditatis & siccitatis. *Decoratio*. Delet albaras linitum. & [b] §bibitum etiam quū ex eius gegueriscet in potu sumitur:§ et similiter confert lepræ. [c] §*Operationes, & proprietates*.§ Est uenenum destruēs bibentem se: maior uerò potio est medietas. ℨ.j. & secundum me minus hoc interficit. Tyriaca uerò eius est mus napelli. & ipse quidē est mus qui co nutritur. [d] §Coturnices§ uerò ex eo cibantur et non moriuntur. et ex omnibus cōfectionibus diamuschum [e] †§ ei resistit.

b B. confectio eius dicta alber zachali in potu sumpta delet albaras.
c B. Venena.
d B. seman.
e † magis.

De [a] §napello Moysi.§ Cap. 501.

a B. Bis mus buha.

[b] §Napellus Moysi quid est? Inquit Ioannes. Est herba nascens cum napello, & quæcunque ei appropinquat, non crescit arbor eius: et est maior tyriaca napello. & in ipso sunt omnia iuuamēta, quæ sunt in napello in albaras et lepra. Napellus uerò Moysi est animal, et similatur illi qđ moratur in radice napelli, sicut mus. *Decoratio*. Confert albaras. *Instrumenta iuncturarum*. Confert

b B. Napellus moysi buha qđ est, est herba nascens cū napello. & cuicunq; napellus appropinquat, nō crescit, vel non fructificat arbor eius. & est maior tyriaca napello, & in ipso sūt

omnia iuuamēta quæ sunt in napello ad albaras & ad leprā. Napellus verò moysi ē animal quod morat̄ in radice napelli, sicut mus. Decoratio. Cōfert ad albaras & ad lepram.
a B. Giauzi.

fert lepræ. Venena. Est tyriaca omni ueneno & uiperæ.

De a nuce. Cap. 502.

Nvx quid est? Nota est, et est calida, cuius tyriaca est quū datur calefactis, oxymel: et habentibus debilem stomachum, muri cum aceto. *Natura*. Calida est in tertio: sicca in principio secūdi. Et eius siccitas est minor caliditate ipsius. et in ipsa est humiditas grossa, quæ deletur quū antiquatur. *Operationes & proprietates*. In frixa est stipticitas plurima, et folia, et cortex ipsius omnia sunt stringentia fluxus sanguinis. et cortex eius adustus, est desiccatiuus sine mordicatione. oleum uerò uetustę est sicut oleum uetus, et abstersio antiquæ est fortis. *Decoratio*. Ex recentibus fit emplastrum super uestigia percussionis. *Apostemata & † pustulæ*. Masticata medulla eius ponitur super apostema melancholicum ulcerosum, et confert. *Vulnera & ulcera*. Eius gumma confert ulceribus calidis, sparsa super ea in emplastris. *Instrumenta iuncturarum*. Cum melle & ruta confert torsioni neruorum. *Membra capitis*. Facit soda, et distillatur succus foliorum eius tepidus in aurem, et confert saniei in aure. dixit Alcanzi quòd ipsa grauat linguam, et est faciens † pustulas in ore. *Membra oculi*. Eius oleum confert herpeti esthiomeno, et erysipilæ, et fistulis in partibus oculi. *Membra anhelitus & pectoris*. Succus corticum eius, & rob ipsius, prohibet præfocationem. & nocent tussi. Et oleum antiquarum facit euenire dolorem gutturis, & ex omnibus quidē speciebus nucis, dixit Alcanzi fieri emplastrum mammillæ apostemosæ, & propriè ex regali magna. *Membra nutrimenti*. Est difficilis digestionis, & mala stomacho. sed nutrita, & recens est melior stomacho, & minoris nocumenti, & illud quando b frangitur à duobus corticibus suis. Et nux quidem nutrita cum melle, confert stomacho frigido. Dico autem quòd nux non est non conueniens nisi stomacho calido tantum. *Membra expulsionis*. c Facit † pustulas, & sedat dolorem uentris pungitiuum, & retinet, præcipue frixa, & eius cortex retinet fluxum sanguinis menstrui, & quæ nutrita est, confert renibus frigidis ualde. & cinis corticis eius prohibet menstrua cum uino, & suppositus. Et quando comeditur cum muri, soluit. multus uerò usus eius, educit uermes paruos, & ascarides. et est ex eis quæ conferunt d † orobo. *Venena*. Est cum ficubus & ruta medicina omnibus uenenis: & ex ea cum cepe & sale fit emplastrū super morsum canis rabiosi, & reliquorum.

† bothor.
† bothor.
b B. excorticat̄
c B. Puluerizatur super vmbilicum.
† bothor.
d † B. intestino

De a nuce muschata. Cap. 503.

Nvx muschata quid est? Est nux quantitatis gallæ, facile frangibilis, subtilis corticis, bonum habens odorem acutum. *Natura*. Dixit b Musa est calida & sicca in fine secundi. c † *Operationes & proprietates*. In ipsa est stipticitas *Decoratio*. Confert lentiginibus: & odorem oris bonum efficit. *Membra oculi*. Confert asebel: & confortat uisum. *Membra nutrimenti*. Confortat hepar, & splenem, et stomachum, et propriè os eius. *Membra expulsionis*. Constringit, & prouocat, et confert difficultati urinæ. et quū in oleis ponitur, confert doloribus, et similiter in pessarijs: & prohibet uomitum. *Permutatio*. Loco eius ponitur spicæ æquale pondus.

a B. Giauzi ban
b B. mesiha.
c † B. vsque ad tertium.

De a nuce henden. Cap. 504.

a B. Giauzi hēden.

Nvx henden quid est? Est terra granosa, sicut cicer, alba, declinans ad citrinitatem, quæ exportatur ex Barcha, & ex Corasceni, ex qua cum melle fit uinum. *Natura*. Inquit Paulus, habet uirtutem infrigidatiuam, extinctiuam, exsiccatiuam parumper. *Operationes & proprietates*. Abscindit fluxum sanguinis. *Decoratio*. Impinguat. *Vulnera & ulcera*. Sanat impetigines. *Membra expulsionis*. Excitat coitum.

De a nuce cupressi. Cap. 505.

a B. Giauzi seru.

Nvx cupresi. *Vulnera et ulcera*. Est emplastrum rupturæ.

De a nuce Indica. Cap. 506.

a B. Giauzi alhend.

Nvx Indica quid est? Est neregil. *Electio*. Quæ ex ea bona est, est recens uehementis albedinis: & aqua quæ est in ipsa, est suauis: & quū in ipsa non inuenitur aqua, significatur quòd est antiqua. & oportet quidem ut ab eo tollatur cortex medullæ eius. *Natura*. Calida est in principio secundi, sicca in primo: & in ipsa quidem est humiditas superflua, de qua curatur: immò quæ ex ea b uiridis est, est humida in primo. *Operationes & proprietates*. Est grauatiua, non mali nutrimenti. *Instrumenta iuncturarum*. Oleum ueteris neregil, confert doloribus dorsi & geniculorum. *Membra nutrimenti*. Grauis est stomacho: sed cum pauco nocumento suo est boni nutrimēti, & cortex medullæ eius non digeritur, ergo auferatur: & oportet ut post ipsum non sumatur cibus, nisi post horam. eius autem oleum recēs melioris chymi est, quàm butyrum. non enim lubrificat stomachum, neque mollificat ipsum. *Membra expulsionis*. Augmentat in coitu. Et eius oleum est bonum hæmorrhoidibus, & propriè oleum antiquæ, præcipue cum oleo de chrysomillis, quū in potu sumitur ex unoquoque eorū aureus. et quū antiquatur, interficit ascarides, & uermes; & solutione educit eos comesta.

b B. est humida seu recens.

De a nuce Romana. Cap. 507.

a B. Giauzi rumi.
b B. acruches.

Nvx Romana quid est? nominatur b acrufex. *Natura*. Calefacit uehementer in tertio, & desiccat in primo. Et eius gumma est ultima in calefaciendo. *Membra capitis*. Eius fructus cum aceto, confert epilepsiæ.

De a nuce tamarisci. Cap. 508.

a B. Giauzi altharse.
b B. alkarmezech seu alchezmezech.

Nvx tamarisci quid est? Est b alkarmezith. *Natura*. In caliditate est quasi æqualis, aut in principio primi. Et eius exsiccatio est in fine primi, aut ultra ipsum. et apud quosdam eorum est frigida in primo. *Operationes & proprietates*. Est bona ad abscindendum fluxum sanguinis. *Membra capitis*. Colluitur ex ea os cum aceto ad dolorem dentium. *Membra nutrimenti*. Decoctio eius cum aqua & aceto ualet duritiei splenis.

De a nuce methel. Cap. 509.

a B. Giauzi methel.

Nvx methel quid est? Est uenenum, & est stupefactiua,

pefactiua, similis nuci, super quã sunt spinæ, grossæ, breues; & est similis nuci uomicæ, & eius semen est simile semini citri. *Operationes & proprietates.* Est stupefactiua. *Membra capitis.* Facit subeth: & est mala cerebro. & pondus danich unius ex ea inebriat. *Venena.* Est inimica cordi. et. 3. j. ex ea sumpta est uenenum diei suæ.

De [a] ʒnasturtio.ʒ Cap. 510.

a B. Harf.

NASTURTIUM quid est? notum est. et uirtus eius similis est uirtuti sinapis, & seminis raphani coniunctorum. Et dicitur quòd sinapis et semen erucæ coniuncta, & folia eius minorantur in operationibus suis ab eo propter suam humiditatẽ: & quũ desiccantur sunt propinqua similitudini eius, & fortasse consequitur ipsum. *Natura.* Calidum est & siccum ad tertium perueniens. *Operationes & proprietates.* Est resolutiuum, maturatiuum cum lenitate, & exsiccat [b] ʒ putredinem uacuitatis uentris. ʒ *Decoratio.* Retinet capillos cadentes bibitum, & linitum. *Apostemata & † pustulæ.* Est bonum apostematibus phlegmaticis, & carbunculis, emplastro facto ex eo cum aqua & sale. *Vulnera & ulcera.* Confert scabiei ulcerosæ, & impetigini & cum melle [c] † ʒ ʒ mellino, & eradicat ignem persicum. *Instrumenta iuncturarum.* Confert sciaticæ bibitum, & emplastro facto ex eo cum aceto, & sauich de hordeo. et quandoque fit clystere ex eo sciaticæ, & cõfert propriè quum soluendo educit aliquid cui admixtus sit sanguis, & cõfert omni mollificationi neruorum. *Membra anhelitus & pectoris.* Mundificat pulmonem, & confert asthmati, et ponitur in medicinis asthmatis, & in sorbitionibus, quæ fiũt asthmati, propter illud quod est in ipso de incisione, & subtiliatione. *Membra nutrimenti.* Calefacit stomachum, & hepar, & confert grossitiei splenis, et propriè quando ex eo fit emplastrum cum melle, et est malum stomacho, et uidetur ꝙ sit propter uehementiam mordicationis suæ, & ipsum facit cibi appetitum. et quando bibitur ex eo [d] ʒhecsunesiʒ facit uomere choleram rubeam, et educit eam solutione, et faciunt illud tres quartæ. 3. j. *Membra expulsionis.* Augmentum efficit in coitu, et soluendo educit uermes, & prouocat menstrua, & eijcit fœtum, et quod ex eo frixum est, retinet, et propriè cum nõ teritur, destruitur enim eius uiscositas contritione, & confert colicæ. et cum bibuntur ex eo trito. 3. iiij. uel. v. cum aqua calida soluunt naturam, er resoluunt uentositates intestinorum. et dicunt quidam quòd Babylonicum, quũ ex eo bibitur [e] ʒhecsunesiʒ soluendo educit choleram, & facit uomitu eam exire, & facit illud usque ad tres quartas. 3. *Venena.* Confert puncturæ uenenosorum uermium bibitum, & more emplastri superpositam cum melle, et quum ex eo suffumigatur, effugat eos.

b B. saniem scabiei.
† bothor.
c † B. vlceri.
d B. põdus achsunatasi.
e B. põdus achsunatasi.

De [a] ʒnarcisso.ʒ Cap. 511.

a B. Nargies.

NARCISSUS quid est? Notus est. *Operationes & proprietates.* Eius radix extrahit ex profundo, et abstergit, et lauat, & exsiccat, et eius oleum est in dispositiõibus olei sambacini, sed est debilius. *Decoratio.* Radix eius extrahit spinas, et stipites. et propriè cum farina lolij et melle. et narcisus quidem abstergit panum, et morpheam, et propriè radix eius cum aceto, et confert radix eius alopeciæ. *Apostemata & † pustulæ.* Radix eius conficitur cum melle & †orobo, et rumpit aldubellet difficilis maturationis; & ex radice eius fit emplastrum apostematibus neruorum. *Vulnera & ulcera.* Desiccat uulnera, et facit ea cohærere uehementer, ita quòd sectionem chordæ: & trita cum melle confert adustioni ignis, et uulneribus neruorum, et ulceribus profundis, & si misceatur cum † orobo & melle, mundificat sordes ulcerũ. *Instrumenta iuncturarum.* Confert oleum eius neruis, et ex radice eius fit emplastrum apostematibus neruorũ, & duritiei siue contractioni, & nodationi ipsorum, et doloribus iuncturarum. *Membra capitis.* Aperit oppilationem cerebri, et confert soda humidę, & melancholicæ: et similiter eius oleum, et est magis conueniens: et facit soda capitibus calidis. *Membra anhelitus & pectoris.* Eius oleum resoluit apostemata dura, et frigida in uelamine, quando comprimendo inungitur super pectus. *Membra nutrimenti.* Radix eius quãdo comeditur sicut est, excitat uomitum, & similiter [b] ʒsuccus eius.ʒ *Membra expulsionis.* Confert doloribus matricis, et uesicæ. et quando bibuntur ex eo. iiij. 3. cum aqua mellis, eijcit fœtus uiuos, & mortuos. et oleum eius aperit coarctationem oris matricis, & confert doloribus eius.

† bothor.
† herbo.
† herbo.
b B. elixatio seu decoctio eius.

De [a] ʒnereiden.ʒ Cap. 512.

a B. Nardin.

NEREIDEN. Dicetur in capitulo de spica, & ipsa est spica Romana.

De [a] ʒnil.ʒ Cap. 513.

a B. Nil.

NIL quid est? Eius aliud est domesticum, & aliud siluestre, cuius operatio est operatio domestici. *Natura.* Calidum est in primo. siccum in secundo. *operationes & proprietates.* Est stipticum, et prohibet fluxum sanguinis. & quod est domesticum, exsiccat fortiter sine mordicatione. & in syluestri est acuitas, & est uehemẽtioris exsiccationis, & extrahit materiam ex profundo. *Decoratio.* Abstergit panum, & morpheam, et confert alopeciæ. *Apostemata & † pustulæ.* Nil detumescere facit apostemata [b] † ʒ ʒ & confert exituris malis in membris duris, & uniuersaliter conuenit omni apostemati in principio, & formicæ, et erysipilæ, & administratur cum farina hordei super ea. *Vulnera & ulcera.* Consolidat uulnera calida in corporibus duris propter fortitudinem suæ exsiccationis. hoc quidem fructus domestici efficit. Et in syluestri quidem est acuitas, & est bonum ulceribus putridis. & est mirabilis operationis in eis. sed domesticum est melius in cura ulcerum propter paucitatem suę acuitatis, et confert ulceribus [c] ʒ putridis ʒ cum melle tritum super adustionem ignis, & uulnera neruorum, et extrahit spinas, & surculos, propriè cum farina lolij. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert tussi puerorum uehementi, quæ facit eos uomere. & succus eius etiam ulceribus pulmonis. & confert [d] ʒsuccus eius etiamʒ pleuresi melancholicæ. *Membra nutrimenti.* Confert spleni, & propriè syluestre.

† bothor.
b B. mollia.
c B. antiquis.
d ——— B.

De [a] ʒ nefrin. ʒ Cap. 514.

a B. Nesrin uel Neserin.

NEFRIN quid est? Est sicut sambacus in uirtute,

tute, sed est debilior eo, & sicut narcisus. & oleũ eius est proximum uirtuti olei sambacini; sed est debilius. Natura. Calidus est & siccus in tertio. *Operationes & propriet*. Oĩs species eius est mundificatiua, subtiliatiua, & flos eius est magis appropriatus in hoc. *Instrumenta iuncturarũ*. Confert frigori neruorum. *Membra capitis*. Interficit uermes in aure, & confert tinnitui, & sonitui, & confert dolori dentium. Et ex syluestri quidem linitur frons, & sedat soda. & species ipsius aperiunt oppilationes narium. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert apostematibus gutturis, & amigdalarum. *Membra nutrimenti*. Quando de eo bibuntur .iiij. aur. sedat uomitum, & sedat singultum, & propriè syluestre.

De [a] § nemem. § *Cap.* 515.

a B. Nemam.

NEMEM quid est? Est sisymbrium. *Natura*. Calidum est in [b] § secundo, siccum in primo, resistens putrefactionibus. *Operationes & proprietates*. Interficit pediculos. § *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus frigidis, & phlegmoni uehementis duritiei. *Membra capitis*. Decoquitur cum aceto, & miscetur cum oleo ros. & cõfert obliuioni, qñ linit ex eo caput, & similiter commistioni sensus, et lethargiæ, et † phrenesi, et decoquitur cum aceto, et ponitur cum oleo ros. super tempora, et confert. Et fit emplastrum ex folijs syluestris super caput, et frontem ad soda, et confert. *Membra nutrimenti*. Confert singultui quũ ex eo bibitur cum uino, et semen eius est fortius, et confert apostematibus hepatis frigidis *Membra expulsionis*. Confert uermibus, et ascaridibus, et extrahit fœtum mortuum, et prouocat utrunque, et propriè petrosum; et illud quod est syluestre, quando bibitur cum uino; prohibet distillationem urinæ, et extrahit lapidem, et confert dolori uentris pungitiuo cum uino etiam. *Venena*. Confert puncturis, et ex eo fit emplastrum puncturæ uespæ, et bibitur ad puncturam eius pondus. ℥. ij. de eo cum oxymelle.

b B. tertio siccũ in eo. Operationes & proprietates. Resistit putrefactionibus. Decoratio. Interficit pediculos.
† bothor.
† Karabito.

De [a] § nenuphare. § *Cap.* 516.

a B. Nilufar.

NENUPHAR (*i. nymphea.*) quid est? Quandoque uocauit ipsum Gal. caulem aquæ, & nominat granum eius, granum sponsi, secundum quod dicitur, sed in ipso est contrarietas. Et radix quidem nenupharis Indi, existit in iudicio mandragoræ. *Electio*. Fortius est illud quod habet albam radicem: est enim fortius eo quod habet radicem nigram, & eius semen est fortius [b] § semine § ipsius. *Natura*. Flos eius est frigidus, & humidus in secundo: & sirupus eius est uehementis extinctionis. Et natura Indi est natura mandragoræ. *Operationes & proprietates*. Eius sirupus est [c] § subtiliatiuus § ualde. *Decoratio*. Radix eius superposita morpheæ cum aqua confert, & propriè nigræ. Et radix eius cum pice super alopeciam utilis est, & propriè nigrum radicis eius. *Apostemata & † pustulæ*. Radix eius confert † pustulis, & apostematibus calidis, & apostemati splenis. *Vulnera & ulcera*. Semen & radix ipsius conferunt ulceribus. *Membra capitis*. Facit somnum, & sedat soda calidã cholericã: sed tamẽ debilitat. *Membra anhelitus & pect*. Syrupus eius est bonus tussi, & pleuresi. *Membra nutrimẽti*. Confert radix eius apostematibus splenis bibita, & ut emplastrum superposita. *Membra expulsionis*. Minuit pollutionem, & frangit desiderium coitus, cum de eo bibitur. ℥. j. cum sirupo de papauere; & congelat sperma cum proprietate quæ est in ipsa, & propriè radix eius: & confert radix eius solutioni antiquæ, & ulceribus intestinorum: & confert radix eius doloribus uesicæ in modum emplastri superposita. Semen uerò eius est fortius in omni re, ita ꝙ prohibet [d] § dolores uesicæ, & § fluxum menstruorum: & radix eius quod citrinum est, & semen eius, quando bibuntur cum lacte multoties, conferunt cursui humiditatis antiquæ ex matrice. Et sirupus eius lenit uentrem. *Febres*. Sirupus eius confert febribus acutis, & est uehementis extinctionis.

b B. Alia litera grano.
c B. extinctiu⁹.
† bothor.
† bothor.
d —— B.

De [a] § neremisch. § *Cap.* 517.

a B. Narmesch.

NEREMISCH quid est? Est flos, & cortex: & capita similantur macis, sed est minus rubeus ad citrinitatem declinãs, & est aromaticus, & habet parum ponticitatis, & appropinquat nereidem in uirtute. *Natura*. Est calidus & siccus in tertio. *Operationes & proprietates*. Est subtilis, resolutiuus. *Membra nutrimenti*. Est bonus stomacho, & hepati frigidis: & confert, sicut est iuuamẽtum spicæ. *Permutatio*. Loco eius ponitur quarta põderis ipsius de zingibere, & medietas ponderis eius de phisticis, & sexta ponderis ipsius de spica.

De [a] § narikas. § *Cap.* 518.

a B. Narnas.

NARIKAS quid est? Est medicina acuta, & in uentre eius est pulpa uiridis, stiptica, & cum oleo prouocat sudorem. [b] § *Operationes & proprietates*. § Insufflatur in nares, & abscindit fluxum sanguinis narium. *Membra anhelitus & pectoris*. Medulla eius recens ualet ad spuendum quod aggregatur in pectore de sanguine. *Membra expulsionis*. Medulla eius prohibet fluxũ antiquum. *Venena*. Quando linitur cum uino, cõfert morsui uiperæ.

b B. Membra capitis.

De [a] § nitro. § *Cap.* 519.

a B. Nithrun.

NITRUM quid est? Est baurach Armenum, & de ipso quidem iam dictum est.

De [a] § nerscescendaru. § *Cap.* 520.

a B. Nersiandaru.

NERSCESCENDARU quid est? Existimo ꝙ in ipso est permutatio in Arabico, & est [b] § herscciendaru per be, non per nim, § & est uirga pastoris.

b B. nersiãdaru p be nõ p nun.

De [a] § nabach. § *Cap.* 521.

a B. Nabac.

NABACH. *Natura*. In ea quæ est humida, & quæ sicca est, exsiccatio est & subtiliatio. Et illud est in omnibus partibus suæ arboris. [b] † § § & suffumigatio quidem alsedar est uehementis stipticitatis. *Operationes & proprietates*. Est stiptica, & propriè eius sauich. *Decoratio*. Prohibet casum capillorum, & prolõgat eos & confortat, & lenit ipsos. Et gumma quidem sedar delet furfures, & superfluitates minutas, quæ sunt cum eis, & [c] § bonificat § capillos. *Apostemata & † pustulæ*. Folia alsadar leniunt apostema calidum, & resoluunt ipsum. *Membra capitis*. Gumma alsedar delet furfures ablutione facta cũ ea. *Membra anhelitus & pectoris*. Folia eius cõferunt

b B. quæ est alsedar.
c B. rubificat.
† bothor.

ferunt asthmati, & ægritudinibus pulmonis. *Membra nutrimenti*. Confortat stomachum. *Membra expulsionis*. Stringit naturam, & cõfert fluxui sanguinis, & menstrui & non menstrui, & ulceribus intestinorum, & propriè eius † succus. Et confert solutioni factæ propter debilitatẽ stomachi, & fit clystere ex decoctione alsedar, & bibitur ad has ægritudines, & ad fluxum matricis: & iudicium eius quæ recens est, est iudicium eius quod est homogeneum cum ea de cydonijs, & zarur, & pomis, & piris: nam quod de ea est æquale, stringit. Et [d] ʒ quæ non est matura, ʒ propterea quod non digeritur, & quòd expellit eam natura, excitat cholericam pasionem.

† sauich.
d B. & quod de ea est plurimũ.

De [a] ʒ nucleis. ʒ Cap. 522.

a B. Nui a shamea.

NVCLEVS. *Operationes & proprietates*. In ipso est stipticitas, & glutinatio. *Vulnera & ulcera*. Quod ex eo adustum est, confert ulceribus fraudulentis. *Membra oculi*. Aduritur, & extinguitur, & abluitur, & stat in † collyrijs loco tutiæ, & retinet pilos palpebrarum, & facit eos nasci cum nereidem, & est bonum ulceribus oculi, & ortui pilorum.

† alcofol.

De [a] ʒ naham. ʒ Cap. 523.

a B. Nham. Alia litera. Nacham.

NAHAM quid est? Quidam medicorum magnifice laudauerunt carnem eius. *Natura*. Dixerũt quidam medicorum, quòd caro eius est calida, pinguis, facit desiderare cibum, & confortat corpus, & est conueniens quando digeritur, uerũ tamen ipsa est [b] ʒ debilis, & uacua, ʒ grossa, & non digeritur. *Membra expulsionis*. Augmentum efficit in coitu.

b B. mali saporis &.

De [a] ʒ nigella. ʒ Cap. 524.

a B. Sunis, uel Sunizi.

NIGELLA. *Natura*. Calida est & sicca in tertio. *Operationes & proprietates*. Est [b] ʒ acris, ʒ incisiua phlegmatis, abstersiua, & resoluit uentositates, & inflationem: & eius mundificatio est ultima. *Decoratio*. Abscindit uerrucas [c] ʒ inuersas & colorem pallidum ʒ & morpheam & baras propriè. *Apostemata & † pustulæ*. Ponitur cum aceto super † pustulas [d] ʒ lenes ʒ & resoluit apostemata phlegmatica & dura. *Vulnera & ulcera*. Ponitur cum aceto super ulcera phlegmatica, & scabiem ulceratam. *Membra capitis*. Confert coryzę propriè torrefacta, & posita in panno lineo & ligata: & linitur super frontem illius, qui habet soda frigidam. Et quãdo infunditur in aceto per noctem, deinde teritur in mane, & fit ex ea caput purgium, & ante infirmum adeo fit proxima ut ipsam naribus attrahendo odoret; confert doloribus antiquis in capite, & torturæ, & est ex medicinis aperientibus ualde oppilationem quæ est in colatorio. Et decoctio eius cum aceto cõfert dolori dentium, ore ex eo colluto: & propriè cum ligno pini. *Membra oculi*. Quando ex ea trita fit caputpurgium cum oleo irino, prohibet initium aquæ. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert etiam dilatationi anhelitus, quando bibitur cum nitro. *Membra expulsionis*. Interficit uermes, & ascarides, etiam si liniatur super sumen, & prouocat menstrua. Et quando administratur aliquantis diebus, & datur in potu cum melle, & aqua calida, ad lapidem in uesica & in renibus; confert.

b B. acuta.
c B. profundas seu clauales uel clauo similes & alchailan.
† bothor.
† bothor.
d B. lactea.

Febres. Resoluit febres phlegmaticas, & melancholicas propriè, & remouet eas. *Venena*. Eius suffumigatio fugat uermes uenenosos. Et existimauerunt quidam quòd de ea multitudo interficit: & est ex eis, quæ conferunt ad morsum rutelæ, quando de ea bibitur aureus.

De [a] ʒ niue. ʒ Cap. 525.

a B. Thelgi.

NIX. *Operationes & proprietates*. Est mala 10 senibus, & eis in quibus generantur humores frigidi. *Membra capitis*. Aqua niuis sedat dolorẽ dentium calidum. *Instrumenta iuncturarum*. Nix est nociua neruis, propterea quòd coarctat uapores calidos currentes in eis, & retinet eos ne soluantur. *Membra nutrimenti*. Est nociua stomacho, propriè illi, in quo generantur humores frigidi. Et aqua niuis quandoque facit sitim, propterea quia coadunat caliditatem.

20 LITERA O.

De [a] ʒ olere Iameno. Cap. 526.

a B. Bachale aliemanie.

OLVS Iamenum (.i. blitum.) quid est? Secundum Diosc. in ipso † est uirtus medicinæ omnino: & est aquosum, sicut atriplex, quod saporem non habet; & in hoc plus abundat 30 omnibus oleribus: & est uehementioris humiditatis, quàm lactuca, & cucurbita: & eius nutrimẽtũ est paucum. Et eius penetratio non est uelox, propterea quòd penitus bauracitate priuatum est. *Natura*. Inquit Gal. est frigidum & humidum in secundo, *Apostemata & † pustulæ*. Ex eo fit emplastrum apostematibus calidis. *Vulnera & ulcera*. Fit emplastrum ex radice eius ulceri mellino seu ulceri, ex quo egreditur sicut mel. *Membra capitis*. Permiscetur eius succus cum oleo rosato, 40 & confert sodæ accidenti ex sole. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert tussi, & sedat eam, & propriè decoctum cũ oleo amigdalino, & aqua granati dulcis; & similiter sedat sitim calidam.

† non est.
† bothor.

De [a] ʒ opio. ʒ Cap. 527.

a B. Afiun.

OPIVM quid est? Est succus papaueris nigri, [b] ʒ & Aegyptij ipsum seminãt. ʒ Et eius quidẽ potio non additur supra duos danich. Quandoque uerò fit opium etiam ex semine lactucæ agrestis, 50 & est stupefactiuum debile [c] ʒ subtile. ʒ Opiũ præterea assatur super laminam ferream ignitam, & fit rubeum. *Electio*. Quod ex eo electum est, ẽ grauius, acuti odoris, frangibile, & facile resoluitur in aqua, & non congelatur in liquefactione, & resoluitur in sole, & non [d] ʒ extinguit candelã, ʒ quando ex eo inflammatur. Citrinum autem tingens aquam, asperum, debilis odoris, clari coloris, hoc tale est falsificatum cum † glaucio; & quãdoque adulteratur cum lacte lactucæ syluestris, 60 & est debilis odoris; & adulteratur cum gummi, & est splendidum, clarum ualde. *Natura*. Frigidum est & siccum in quarto. *Operationes & proprietates*. Est narcoticum, sedatiuum omnis doloris siue sit bibitum, siue linitum. Et potio ipsius sit quantitas lẽticulæ magnæ. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus, & præcipuè calidis.

b B. Aegyptiaci exsiccati sub sole.
c —— B.
d B. obscurat lumen lampadis.
† memithe.
† bothor.

dis. *Vulnera & ulcera.* In ipso est exsiccatio ulcerum. *Instrumenta iuncturarum.* Permisceatur cũ uitello oui assati,& liniatur ex eo podagra,& tũc sedatur dolor,& propriè cum lacte. *Membra capitis.* Facit dormire,etiam si supponatur cum licinio,aut absque licinio. Et sedat etiam cum distillatur contritum in oleo ros. in aurem [e] § infirmã § cum myrrha & croco; et sedat soda antiquam, & sanat ex ea. Et ipsum est ex eis quæ destruunt intellectum & sensum. *Membra oculi.* Sedat dolores ophthalmię,& apostemata eius,cum lacte mulieris. Plures autem antiquorum fuerunt,qui non fuerunt eo usi in ophthalmia propter nocumentum,quod uisui infert. *Membra anhelitus & pectoris.* Sedat tussim continuam, & plurimum sedatur eo illa,quæ ex ea clamosa est. *Membra nutrimenti.* stomachus quandoque [f] † § § iuuatur eo,& aggregatur,& illud,quum est laxus ex calore & humiditate. Et in pluribus dispositionibus quum bibitur solus absq; castoreo,destruit digestionem,aut diminuit eam ualde. *Membra expulsionis.* Retinet solutionem, & confert dysenteriæ,& ulceribus intestinorum. *Venena.* Interficit congelando uirtutes, & extinguendo calorem innatum:& eius quidem theriaca est castoreum. *Permutatio.* Loco ipsius ponitur triplum seminis iusquiami,& duplum eius de semine mandragoræ.

e B.dolorosi.

f † B. præparat seu coriat aut.

ANNOT.

Opium frigidum esse ait quarto gradu,quod & Galenus existimauit,supremam refrigerãdi facultatem passim illi tribuens. Verùm quũ id amarissimum sit, & tale, ut linguæ admotum eam ulceret,amara autem omnia & ulcerantia calida sint,Gal. libris de simpl. med. fac. uideretur id calidum esse non frigidum. Sed pro hac re ui de Auerr. 5. Coll.

Cap. 27.

De [a] § ouis. § Cap. 528.

a B. Beid, vel baid.

OVA. Nota sunt. *Electio.* Meliora ex eis sunt oua gallinæ recentia. Et melius quod est in eis, ẽ uitellus. Et melius eorum artificium est,ut nõ cũ alio coagulentur, [b] † § § Post autem oua gallinæ,sunt oua auium,quæ cursu eius procedũt sicut [c] § atederam,& aderam,& alcubegi, & atehenugi. § Oua uerò anatis & similium sunt mali humoris. *Natura.* Sunt ad æqualitatem tendentia; sed eorum albumẽ ad frigiditatem, & uitellus ad caliditatem;& ambo sunt humida, præcipuè albumen:& ex eis sicciora sunt oua anseris,& struthij. *Operationes & proprietates.* In ipsis est stipticitas, & propriè in uitello eorum assato. Eorum autem albumen sedat dolores mordicatiuos,propter sui glutinationem,& quoniam ipsum tenetur, & remanet;quare non remouetur uelociter,sicut lac: magis coagulata uerò sunt tardioris digestionis, & plurimi nutrimenti:& meliora eorũ, sunt sorbilia [d] § cocta in aqua: § & sunt melioris penetrationis. *Decoratio.* Fiat epithema ex albumine eorum; & tunc prohibebit corruptionem coloris a sole,& remouet eam: & quum uitellus assatur,& teritur, [e] † § § est epithema utile pano,& nigredini. Oua autem auis [f] § tardæ § sunt tinctura bona [g] † § § secundum quòd dicitur,& experitur,hora qua preparata sunt ad illud, cum filo lanæ penetrante in eis,et dimittitur donec consideretur an nigrescat, et similiter oua [h] § alocloe § secundum quod dicitur. *Apostemata et* † *pustulæ.* Ponuntur in [i] § emplastris apostematum § et in clysteribus propter ulcera et apostemata. et liniuntur super erysipilam cum oleo. *Vulnera & ulcera.* Conferunt exituris ani, et pectinis,et adustioni ignis. utere eis cum lana, et [k] § conferunt ad ulcera: § et similiter in adustione aquæ etiam. *Instrumenta iuncturarum.* Ambo leniunt neruos, et conferunt omnibus doloribus iuncturarum. *Membra capitis.* Ponuntur in medicamentis abscindentibus fluxum sanguinis pãniculi cerebri, et conferunt coryzæ. Et uitellus oui gallinæ confert apostematibus calidis in aure. Et dicitur quòd oua testudinis syluestris conferunt epilepsiæ. *Membra oculi.* Ipsorum albumen sedat dolorem oculi: & uitellus cum croco & oleo ros. confert ꝑcussioni oculi ualde. Et quũ ex eo fit emplastrum cum farina hordei; prohibet fluxum ab oculo: & similiter linitur cum thure super frontem propter fluxum oculi. *Membra anhelitus & pectoris.* Conferunt asperitati pectoris & gutturis sorbilia ex eis, & tussi & pleuresi, & [l] § ethicæ, § & raucedini uocis ex caliditate,& stricturę anhelitus,& sputo sanguinis ꝑpriè quũ sorbetur uitellus eorum tepidus. Et oua quidem testudinis syluestris experta sunt tussi infantium. *Membra nutrimenti.* Cocta sicut sunt, in aceto, prohibent effusionem materierum ad stomachũ, & intestina: & [m] § prohibent § asperitatem † gulæ, & stomachi:& quæ ex eis sunt assata, permutãtur ad fumositatem. *Membra expulsionis.* Cocta sicut sunt, in aceto, prohibẽt fluxum uentris,& dysenteriam. & ipsorum uitellus confert ulceri renum,& uesicæ,& præcipuè si sorbeatur crudus: & quæ ex eis sunt assata super cinerem sine fumo conferunt solutioni uentris,& dysenteriæ, quando comeduntur cum aliquibus stipticis, & aqua acrestæ:& conferunt asperitati intestinorum, & uesicæ. Et ex albumine quidem ipsorum fit clystere cum meliloto propter ulcera intestinorum, & putrefactionem eorum, & conferunt exituris ani,& pectinis:& supponitur licinium infusum in eis,& in oleo ros. propter apostemata ani, & percussionem eius: ex albumine preterea ouorum fit pessarium cum oleo de † ligustro,& confert ulceribus matricum, & lenit matricem: & quando sorbetur sicut est, crudum, confert fluxui sanguinis,& mictui eius. Amplius oĩa oua ꝑcipuè oua passerum, augmentum faciũt in coitu. & dicitur, quòd quũ oua anseris miscentur cum oleo, & distillantur tepida in matricẽ, prouocant menstrua post quatuor dies.

b † B.cum assatione.

c B. altedarigi & alduragi & alchabegi & althoingi.

d B.

e † B.cũ melle.

f B.alhabari.

g B.capillorũ.

h B.alochloch.

† bothor.

i B. Alia litera. in his quæ prohibent apostemata.

k B. prohibent vlcerationem.

l B.phthisi.

m B.conferunt

† meri.

† alcanna.

ANNOTAT.

De ouis fusius egit Gal. lib. 3. de alim. fac. & 11. simpl. med. sed de horum temperamento cõtrouersia est. Author ad temperatum ait accedere, sed luteum ad calidum, candidum uerò ad frigidum inclinare. Verùm quòd uitellum frigidum sit & albumen calidum, collige ex Arist. 3. de gener. animal. Vide & Gal. 2. de comp. med. per loc. ubi de curatione doloris capitis ex ebrietate refrigerantes cibos proponit, inter quos oua exhibet. & Auic. huius æmulatione lib. 3. de curatione eiusdem affectus agens, uitellum oui inter refrigerantia alimenta enumerat. Vide item Galenum primo ad Glauc. ubi in tertianæ

Cap. 22.

Cap. 81.

Cap. 1.

Cap. 1.

Fen 1. tract. 2. cap. 24.

Cap. 9.

tertianæ febris curatione uitellum oui pro refrigerante & humectante alimento exhibet. Vide præterea Auerr. & 3. de gener. anim. & 5. Coll. & Alex. 2. problem. lib.

Cap. 1. Cap. 42. Probl. 84.

De [a] ʒ opoponaco. ʒ Cap. 529.

a B. Giausir.

OPOPONACVM quid est? [b] ʒ arbor est quæ nō eleuatur ʒ à terra, & similantur ipsius folia folijs ficus, uehementis uiriditatis, [c] ʒ rubea, ʒ incisas habentia partes, rotunda; & eius crus est sicut cucumeris, super quod sunt pili puluerulenti; & eius folia sunt parua ualde: super cuius extremitatem est corona similis coronæ anethi; & eius flos est citrinus; & folia floris sunt boni odoris; & uenæ ipsius sunt plurimæ, quæ ramificantur à radice una, grossum habente corticem; & in eius odore est grauitas: eius autem gumma extrahitur cū incisione suæ radicis in primis quum crus apparet: & quando fricatur, est eius incisio secundum colorem croceum. [d] ʒ quæ autem huic speciei similatur numeratur de speciebus opoponaci; sed crus est minus, quod eleuatur uno cubito: deinde ramificatur sicut folia fœniculi; sed est debilius & etiam mechais chubrur, cuius folia sunt sicut folia chamæmillæ albæ, & quod est supra ipsum, est aureum. ʒ *Electio*. Quod in radice eius melius est, est illud quod est album, mordicans linguam, in quo non est contractio, boni odoris: & ex fructu eius melius est illud, quod est super crus, & terminum medium: & quod ex gumma eius est melius, est illud quod est ualde amarum, intrinsecus album, & extrinsecus croceum, frangibile, qđ dissoluitur in aqua. nigrum uerò lene, est adulteratum cum ammoniaco. *Natura*. Calidum est & siccum in tertio. *Operationes & proprietates*. Est resolutiuum uentositatum, lenificatiuum, abstersiuum. *Apostemata & † pustulæ*. Lenificat duritíes, & quod super ipsum est [e] † ʒ ʒ lenificat ualde bothor. *Vulnera & ulcera*. Eius radix est ad medicandum ossa nuda, & cum melle est conueniens ulceribus antiquis, & igni persico, & [f] ʒ quod super ipsum est ʒ etiam uulneribus & † pustulis. & ad summum omnes partes eius cōferunt ulceribus fraudulentis, [g] † ʒ ʒ *Instrumenta iuncturarum*. Bibitur cum aqua [h] ʒ alkaratin & ʒ cum uino propter attritionem lacertorum ex percussione, quidam uerò dixerunt quod est malum neruis, & uidetur quòd sit malum neruis sanis [i] ʒ siue ʒ humectatis. & est conferens sciaticæ; & bibitur [k] ʒ ad ipsum ʒ succus eius etiam; & remouet lasitudinem; & confert doloribus iuncturarum omnium, & podagræ more emplastri superpositum. *Membra capitis*. Confert corrosioni dentium, quum eo implentur, & sedat dolores eorum: & confert soda, & epilepsiæ, & matrici infantium. *Membra oculi*. Acuit uisum, quando ex eo fit collyrium. *Membra anhelitus & pectoris*. Ex folijs eius fit emplastrum super dolores lateris. Opoponacum quoq; confert dolori utrorumque laterum, & tussi, cum sunt fratres. *Membra nutrimenti*. Eius succus confert duritiei splenis more emplastri superpositus, & bibitus cum aceto, ponuntur enim ex eo. x. aurei in duobus urceolis musti, & clarificatur post duos menses, & confert spleni ualde. Et mustum hoc confert hydropisi. *Membra expulsionis*. Lenit duritiem matricum, & confert guttationi urinæ: & auellana una ex eo bibitur cum aqua calida ad prouocandam urinam, & menstrua; & ad matricem frigidam: & eius etiā fructus abundare facit menstrua, & propriè cum absinthio: & interficit fœtum, et propriè radix eius. Ipsa nanq; abortum facit supposita & bibita. et confert præfocationi matricis. & extenuat uentositatem, & duritiem eius. Et confert colicæ: & soluendo educit humorem crudum: & confert pruritui uesicæ. *Febres*. Bibitur cum aqua [l] ʒ karatiz ʒ ad rigores, & febres periodicas. *Venena*. Ex eo cum pice fit emplastrū & [m] ʒ adhærementum ʒ bonum morsui canis rabiosi, & cum aristolochia ad puncturas bibitum, est tyriaca; & similiter eius succus. *Permutatio*. Loco eius ponitur [n] ʒ ficus, ʒ & existimo quòd ammoniacum est ei propinquum.

b B. Folia arboris eius nō elongantur.
c B. quinaria seu quinq; habētia partes &.
d B. & ex eis q similantur huic speciei & cōnumerātur de speciebus oppopanaci sunt masafaris, seu famanes aschil[s]. sed crus eorū ē subtili[s]: quod eleuatur à terra vno cubito: deinde ramificatur sicut folia fœniculi, & ista sunt debiliora, & etiā machas chabruniū cuius folia sunt sicut folia chamæmillæ albæ, & flos est aure[s].
† bothor.
e † B. seu & flos eius.
f B. summitas eius seu flos ei[s].
† bothor.
g † B. & herpeti æsthiomeno cum melle.
h B. mellis aut.
i B. non.
k —— B.
l B. mellis.
m B. si applicetur est.
n B. galbanum

De oleandro. Cap. 530.

OLEANDER quid est? Eius alia est syluestris. & alia fluuialis. Syluestris uerò folia sunt sicut folia [a] ʒ portulacæ, ʒ sed sunt strictiora. & eius thyrsi sunt longi, expāsi super terram; & apud folia sunt spinæ; & nascitur in domibus desertis. Fluuialis autem oritur in ripis fluuiorū, cuius thyrsi à terra eleuantur, & spinæ eius sunt occultæ, & ipsius folia sunt sicut folia [b] ʒ salicis, ʒ & folia amigdalæ, lata, & saporis ualde amari, & superiora cruris eius sunt grossiora inferioribus ipsius, & eius flos est sicut rosa rubea, [c] ʒ bonus ʒ ualde, & super ipsum egreditur quiddam simile pilis; & eius fructus est durus, apertus, plenus re quæ est sicut lana. *Natura*. Calida est in tertio, sicca in secundo. *Operationes & proprietates*. Est resolutiua ualde, & ex eius decoctione sternuntur domus, & interficit pulices, & uermes terraneos. *Apostemata & † pustulæ*. Ponuntur folia eius super apostemata dura. & sunt in eis iuuamenti ualde magni. *Vulnera & ulcera*. Bona est pruritui, & scabiei, & excoriationi, & propriè succus foliorum eius. *Instrumenta iuncturarū*. Dolori dorsi antiquo, & geniculi, ualet more emplastri superposita. *Membra capitis*. Flos eius facit sternutationem. *Venena*. Est uenenum, & quandoque miscetur cum uino & ruta, & potatur, et liberat à uenenis uermium uenenosorum. Ego tamen dico quòd est hoc timorosum: & ipsa, & eius flos sunt uenenum hominibus, & bestijs, & canibus: ueruntamen confert, quum bibitur cum uino decocta cum ruta secundum quòd dicitur.

a B. Alia litera. alcanne.
b B. alchalef.
c B. asperus.
† bothor.

De [a] ʒ oleo. ʒ Cap. 531.

a B. Dhen.

OLEVM. Oleum de balsamo iam dictum est. oleum uerò de kerua, & oleum de raphano sunt similis uirtutis. sunt enim ambo resolutiua: sed ipsorum fortius est oleum de kerua [b] ʒ et oleum de raphano est calidius, & est ʒ simile oleo antiquo. *Natura*. Calidum est, & siccum in tertio. oleum de lilio, & oleum sambacinum calida sunt in tertio. oleum de urtica, & oleum de carthamo calida sunt in primo, humida in secundo. oleum autem de narcisso calidum in secundo, humidum in primo. oleum de Keiri est calidum et humidum in secundo. & similiter oleum de ben, et similiter oleum amigdalinum amarum. Oleum de extremitatibus uitium, & [c] ʒ almahum, ʒ & mandragoratum

b B. quanuis oleum de raphano sit calidius & sit.
c B. oleum rosarum.

ratum proxima sunt in infrigidatione, et stipticitate. & oleum de cydonijs etiam, & oleum chamæmelinum calidum est cum æqualitate, & oleũ anethinum simile est ei, sed est eo calidius. & oleum narcisinũ proximum est in uirtute, & operatione oleo anethino; sed est acuti odoris; & nõ est conueniens [d] §hominibus§ eo modo quo oleũ anethinum. In oleo uerò uiolaceo non est stipticitas, sed est in ipso infrigidatio quædam. oleum uerò rutaceum est resolutiuum. Nos autem non dicemus hic artificium oleorum, immò dicemus ea in antidotario. Et nos etiam nõ dicemus olea composita ex medicinis pluribus, sicut oleum costinum, & oleum de darsisahan, eorum compositionem, & eorum iuuamenta nisi in antidotario. *Operationes & proprietates.* Oleum amigdalinũ, & propriè amarum, aperitiuum. Et in oleo de pomis, & cydonijs propriè est stipticitas, & infrigidatio. Oleum uerò chamæmelinum, sedatiuũ est dolorum, ablatiuum spisitudinum, resolutiuum uaporum. Et oleum de lilio est lenitiuum, confortans membra [e] †§ §& confortat ea. & infrigidat ea plusquam illud de cydonijs, & prohibet materias aduenientes. & oleum de ruta est resolutiuum inflationis ualde, & est sicut oleũ laurinum, sed est calidius eo, & ambo sunt sedatiua dolorum antiquorum, & resolutiua uentositatum. oleũ de costo iuuat in diuersitatibus dispositionum pestilentiæ, & efficit odorem uasis & aeris bonum. *Decoratio.* Oleum laurinum alopeciæ est utile. oleum myrtinum constringit origines capillorum, et cõfortat eos, et denigrat. oleũ costinum conseruat iuuentutem in capillis. oleũ amigdalinum cum melle propriè amarum, & radix lilij, & cera liquefacta conferunt [f] § aragdani § in facie, & pano, & uestigijs, et similibus. & confert quando linitur cum decocto super squamas, & furfures. oleum de kerua est bonum lentiginibus, & pano. Et oleum de fœnugræco est bonũ colori corrupto, propriè in [g] §albis§ oculorum. *Apostemata & † pustulæ.* Oleum amigdalinũ confert apostemati mammillæ. oleum de lilio duritiem antiquam resoluit. *Vulnera & ulcera.* Oleũ de kerua ualet †pustulis grossis, & scabiei. et de fœnugræco, † tineæ. oleum myrtinum confert ulceribus. oleum de costo remouet scabiem, & pruritum uelociter. *Instrumenta iuncturarum.* Oleũ amigdalinum confert [h] §silgueti § oleum chamæmelinum confert lassitudini, et oleum de lilio etiam. & oleum de anetho, & etiam ei, quem frigus læsit. *Membra capitis.* Oleum amigdalinum cõfert soda, & pulsationi auris, & tinnitui, & sibilationi in aure. oleum amigdalinum amarum plurimi est iuuamenti subtile, & plurimi iuuamenti ipsius est in aure, & oppilationibus eius, & tinnitui ipsius, & uermibus factis in ea. & oleum rosaceum est ualde bonum inflammationi [i] §stomachi§ & principio apparitionis apostematum, & augmentum efficit in uirtutibus cerebri, & in intellectu. & est decliue ad æqualitatem. Et propter hoc dixit Galenus quòd ipsum calefacit corpus uehemẽtis frigiditatis, & infrigidat calidum. Et magis uincẽs ex iudicio eius apud me, est quòd corpora calida quæ ipsum temperat, sunt plura corporibus frigidis quæ ipsum calefacit. oleum laurinum, & oleũ rutaceum sunt bona doloribus capitis antiquis, & oleum de fœnugræco confert furfuribus. oleũ de kerua confert alopeciæ, & ulceribus in capite, & apostematibus factis in eo, & dolori auris. *Membra nutrimenti.* Oleum amigdalinum est bonum spleni sed grauat stomachum. *Membra expulsionis.* Oleum de urtica & oleum de semine croci hortensis soluunt uentrem. & oleum ros. quandoque soluit, scilicet quũ inuenit materiam quæ indiget lubrificatione; & quandoque retinet solutionem cholericam. oleum de Kerua soluit, & educit ascarides. oleum amigdalinum est bonũ doloribus renum, & difficultati urinæ, & lapidi, & doloribus uesicæ, & matricis, & præfocationi matricis. Et oleum de lilio partum efficit facilè, & sedat dolores matricis bibitum, & [k] §pessarizatum.§ & in omnibus illis oleum de fœnugræco iuuatiuum est, & etiam duritiei matricis, & dubellet eius, & difficultati partus. oleum de Kerua confert apostematibus ani, & pungitiuo dolori matricis, & eius conuersioni. *Febres.* Oleũ chamæmelinum in febribus prolixis melius est oleo ros. oleum anethinum bonum est rigori. *Permutatio.* Ponitur loco olei de balsamo, myrrha liquida, aut æquale pondus olei [l] §adedhij§ cum medio pondere sui de oleo alneregil, & quarta ponderis sui de oleo antiquo, & permutatio olei laurini est pix humida. [m] †§ § & permutatio olei de urtica est oleum de carthamo, sed est debilius eo. & loco olei de alcanna ponitur oleum sampsucinum. & loco olei [n] §ros. oleum nenupharinum§ et oleum uiolaceum. & loco olei de Kerua, oleum raphaninum & oleum lini, præter conuersionem in oleo de lino.

De [a] §oliuis.§ · Cap. 532.

OLIVAE quid est? Oleum quandoque exprimitur ex oliuis immaturis: & quandoque exprimitur ex oliuis ultimè maturis. Et oleum omphacinum est illud quod expressum est ex immaturis. Et quandoque exprimitur ex oliuis rubeis medijs inter immaturas, & ultimę maturitatis, cuius operatio est inter illas duas res: oleum præterea quandoque fit ex oliuis domesticis: & quandoque fit ex oliuis syluestribus. oleum uerò uetus in emplastris in uirtute est olei de kerua, & olei de raphano, & de lilio; sed est calidius, & est propinquum operationi ipsorum. Quumque aliquis uult adurere ramos oliuarum, & folia earũ, oportet ut liniantur cum melle. *Electio.* Oleum sanis melius, est omphacinum, & melior gumma ipsius, est gumma syluestris, quæ mordicat linguam: si enim non mordicat linguam, tunc nõ est proficuum in ipsa. *Natura.* Omphacinum frigidum est & siccum in primo. Ruffus uerò in ipso dicit esse humiditatem. & oleum de oliuis ultimè maturis, est calidum commẽsuratè, & declinat ad humiditatem. quod si lauetur, est temperatum in humiditate & siccitate, & minus calidum. & uniuersaliter oliuæ maturæ sunt calidæ, & earum oleum ad humiditatem declinat temperatã; & immaturæ sunt frigidæ, & ligna, & folia earum sunt frigida. Cum autem antiquatur oleum omphacinum ualde, fit in natura olei de oliuis dulcibus. *Operationes & proprietates.* Omnes olei species corpora confortant, motum alleuiant, & sunt extinctiuæ. Et oleum quidem de oliuis syluestribus deco-

---

d B. capiti.
e † B. maturatiuum sedatiuum dolorum, oleũ myrthinum cõstringit mẽbra.
f B. altagaden.
g B. angulis.
† bothor.
† bothor.
† sahafati.
h B. aluathi.
i B. cerebri.
k B. clisterizatum.
l B. aldadi, uel dadi.
m † B. & permutatio de lilio è oleũ de lauro.
n B. nenupharis oleũ rosarum.

decoquitur in uase æreo donec coaguletur, & fit proximum uirtuti lycij. Et aqua de oliuis salitis fortior est aqua [a] §oliuarum§ in mundificatione. Et oleum quidem sanis melius est oleum omphacinum: olei uerò antiqui acuitas non consequitur mordicationem, & oliuæ quidem sunt ex eis quæ nutriunt parumper. *Decoratio*. Folia oliuarum syluestrium bona sunt panaritijs, & prohibent sudorem inuncta: oleum de oliuis syluestribus, est sicut oleum ros. in plurimis intentionibus, & conseruat capillos, & prohibet uelocitatem canitiei quũ administratur omni die. [b] §Et folia quidem oliuæ decoquuntur in aqua acrestæ donec fiat sicut mel; & linitur super dentes corrosos, & euellit eos.§ *Apostemata & † pustulæ*. Et syluestres erysipilam, & formicam, & scere, & apostemata calida soluunt, & humiditas currens à lignis earum cum inflammantur, conuenit scabiei, & impetigini. & fæx olei est medicamen apostematum calidorum in glandulis, & propriè cum folijs suis. *Vulnera & ulcera*. Oleum de oliuis syluestribus expressum de immaturis, confert ulceribus humidis, & siccis, & scabiei. Et folia oliuarum syluestrium ulceribus ambulatiuis, & fraudulentis, & sordidis, & formicæ, & scere. & quando permiscetur fæx olei cum cameleonte sanat scabiem, ita ꝙ etiam bestiarum scabiei conueniat, propriè in infusione lupinorum. Quum ex oliuis de aqua conditis cum aqua & sale fit emplastrum ad adustionem ignis; non uesicatur; & purgat ulcera sordida. Et gumma oliuarum syluestriũ confert [c] §scabiei, & ulceribus§ & impetigini; & ponitur in emplastris uulnerum. *Instrumenta iuncturarum*. Aqua oliuarum salitarum clysterizatur ad sciaticam. & oleum ablutum est conueniens doloribus [d] §neruorum§ & sciaticæ. & oleum uetus confert podagricis, quũ liniuntur ex eo. *Membra capitis*. [e] † §

§ Oleum oliuarum syluestrium est sicut oleum ros. in iuuamento suo soda. & assumitur succus siluestrium & exsiccatur, & fiunt ex eo trochisci, & reseruantur ad curandum fluxum auris. Et oleum de oliuis syluestribus confert gingiuæ sanguineæ, colluendo os ex eo, & confirmant dẽtes motos. & gumma syluestrium confert dolori dentium corrosorum, quando implentur ea. Et [f] §oleũ de scorpionibus§ est ex sublimioribus medicinis dolori aurium distillatum. & oliuarum syluestrium folia bona sunt [g] § † aphthis§ masticata. *Membra oculi*. Fit collyrium ex antiquo tenebrositati oculi: & fæx eius ponitur in medicinis oculi; & folia earum adusta ponuntur loco tutię oculo. & gumma earum antiqua confert pano, & albugini, & grossitudini eius, & grossitudini corneæ; & succus foliorum earum, egressioni oculorum, & ulceribus corneæ, & [h] §fluxibus:§ sed domestica sunt conuenientiora oculo, quam syluestria. & gumma earum etiam abstergit oculum, & sordes ulcerum eius, & abstergit aquam, & albuginem. *Membra anhelitus & pectoris*. Oliuæ nigræ cum [i] §flore§ suo sunt ex summa uaporum, qui fiunt asthmati, & ægritudinibus pulmonis. *Membra nutrimenti*. Fæx olei utilis est super uentrem hydropicis. et oliuæ quidem cum dispositione sua, sunt difficilis digestionis. & grossæ earum salitæ subleuant appetitum, & confortant stomachum, & generant humorem stipticum. & acetosę magis receptibiles sunt digestionis quam omnes, & uelocius. & etiam oleum omphacinum bonum est stomacho. *Membra expulsionis*. Comedunt cum muria ante cibum, & leniunt: & assumuntur. ℨ.ix. cum aqua calida, aut aqua hordei, & soluunt: & coquuntur cum ruta ad dolorem uentris pungitiuum, & uermes: et conferunt colicæ apostemosæ, & fit ex eo clystere colicæ factæ ex fæce: & supponitur succus earum fluxui matricis, & fluxui sanguinis eius: & fit ex eis emplastrum cum farina hordei ad cursum antiquum. & oleũ uetus præparatum cum aqua acrestæ cõfert, quũ ex eo fit clystere ulceribus ani intrinsecis, & similiter matricis. & earum gumma prouocat utrunque, & extrahit fœtum. *Venena*. Cum oleo & aqua calida fiat [k] §nausea§ & rumpet uirtutem uenenorum. Gumma oliuarum syluestrium numeratur inter medicinas mortiferas.

a B. aqua salsa.
b ——— B.
† bothor.
c B. Alia litera. scabiei vlcerosę
d B. Alia litera. iuncturarum.
e † B. & folia quidẽ oliuæ decoquuntur cum aqua agrestæ, donec fiat sicut mel & linit super dentes corrosos & euellit eos.
f B. & zeit de scorpionibus. i. & oleũ de scorpionibus factũ ex oleo oliuarũ
g B. alcola.
h B. catarrhis.
† cula.
i B. nucleo.
k B. vomitus.

De [a] §olibano.§ Cap. 533.

OLIBANUM quid est? Notum est. & ipsum quidem alteratur cum gummi, & gũma pini, sed olibanum inflammatur: gumma uerò pini fumat, & non inflammatur, & similiter omne adulteratũ non inflammatur, & olibanum quidem quoddam est, quod est Indum ad uiriditatem decliue, & quoddam est rotundum quod colligitur quadratum, deinde concutitur in uase, donec rotundum fiat, & uolubile: & hoc quando inueteratur, fit rubeum, & de eo est album, lene, humidũ, sicut mastix: quandoq; uerò ex olibano administratur in medicinis minutum, & cortex, & fumus, & partes arboris eius omnes, & propriè folia. *Electio*. Melius est masculum, album, rotundum, interius tenax. & aureum quũ frangitur. *Natura*. Cortices eius sunt exsiccatiui in secundo, & sunt parum frigidiores olibano: & olibanum calidũ est in secundo, exsiccatiuum in primo. & cortex eius exsiccatiuus est in terminis secundi. *Operationes & proprietates*. Non inest ei exsiccatio fortis, neq; stipticitas nisi debilis, & exsiccatio corticibus eius inest: & in ipso quidem est maturatio, [b] † §

§ & non est in cortice eius acuitas, & neque [c] §corrodit carnem:§ & retinet sanguinem. plurimus uerò usus eius adurit sanguinem. Et fumus eius est uehementioris exsiccationis, & stipticitatis. Quidam autem dixerunt. rubeum est magis abstersiuum albo. Et uirtus minuti est debilior uirtute olibani. *Decoratio*. Ponitur cum melle super panaritium, & delet ipsum: & eius cortices sunt boni uestigijs ulcerum: Et conferunt cum aceto, & oleo liniti dolori, qui nominatur [d] §compositus:§ & est dolor, ex quo proueniunt in corpore sicut uerrucæ cum quadam re, quæ est sicut ambulatio formicæ. *Apostemata & † pustulæ*. Cum chimolea & oleo ros. ponitur super apostemata calida in mammillis; & ingreditur in emplastris resoluentibus apostemata uiscerum. *Vulnera & ulcera*. Consolidat ualde, & propriè uulnera recentia, et prohibet fraudulenta dilatari, & super impetiginem ponitur cum adipe anatis, & cũ adipe porci super uulnera ostracata, et super fissuras frigoris: et est conueniens ulceribus factis ex adustione. *Membra capitis*. Confert [e] §sensui§ et confortat ipsum. Et quidam hominum sunt qui-

a B. Conder.
b † B. quæ non est in cortice eius.
c B. mordicatio carnis.
d B. marchian uel marchichan
† bothor.
e B. rationi.

bus præcipitur, ut ex infusione eius ieiuni assuetè in potu sumant: sed eius plurimus usus, facit soda et lauatur ex eo caput, et quandoque miscetur cũ nitro; et mundificat furfures, et exsiccat ulcera eius. et distillatur in aurem dolorosam cum uino: et quando permiscetur cum oleo, aut pice, aut [f] {uino de uuis pasis} confert contritioni circuitus auris, linitum: et abscindit fluxum sanguinis narium, et eum qui est ex uelamine, et est ex medicinis conferentibus contritioni auris. *Membra oculi*. Consolidat ulcera oculi, et replet ea, et maturat apostema antiquum in eo, et iterum fumus eius confert apostemati calido, et abscindit cursum humiditatum quæ sunt in oculo, et consolidat ulcera mala, et [g] {prohibet cancrum} in oculo. *Membra anhelitus & pectoris*. Quando permiscetur cum chimolea et oleo ros. prohibet apostemata calida, quæ accidunt in mammillis mulierum; et ingreditur in medicamentis cannæ pulmonis. *Membra nutrimenti*. Retinet uomitum, et cortices eius confortant stomachum, et stringunt eum, et est magis faciens stomachum, et in digestione magis iuuans, et cortices magis colligunt stomachum mollificatum. *Membra expulsionis*. Retinet fluxum uentris [h] {fluxum uentris cũ sanguine,} et fluxũ sanguinis ex matrice, et ano, et confert dysenteriæ: et prohibet expãsionem ulcerum malignorum in ano, quum ex eo fit licinium. *Febres*. Confert febribus antiquis phlegmaticis [i] † { } si eius usus cum uino plurimus sit, interficit: et similiter cum aceto.

f B. lacte.
g B. confert cancro.
h B. & diariam.
i † B. venena.

De [a] {origano.} Cap. 534.

a B. Shatar.

ORIGANVM quid est? Est in potentia sicut †thymus et sirupus eius est sicut sirupus alhasce. *Electio*. Quod fortius existit, syluestre est. *Natura*. Est calidum et siccum in [b] {secundo.} *Operationes & proprietates*. Est resolutiuum, carminatiuum, subtiliatiuum, et est uehementis abstersionis, et in ipso est acuitas, et illud propter illud quod in ipso est de uirtute adurente. *Decoratio*. Est bonum [c] {concauationi} dentium. *Instrumenta iuncturarum*. Confert doloribus utriusque anchæ. *Membra capitis*. Masticatur et sedat dolorem dentis, et sanat [d] {gingiuam fluxam} propter uirtutem suam adurentem. *Membra anhelitus & pectoris*. Oleum eius confert pectori, & pulmoni. *Membra nutrimenti*. Confert hepati, & stomacho. *Membra expulsionis*. Prouocat utrunque, & extrahit uermes, & ascarides.

† hasce.
b B. tertio.
c B. ostracositati.
d B. doloré gingiuæ mollificatæ.

De [a] {olere Iudaico.} Cap. 535.

a B. Bachele iudiæ.

OLVS Iudaicum quid est? *Natura*. Caliditas eius est supra æqualitatem.

De [a] {ossibus.} Cap. 536.

a B. Hadam.

OSSA. *Operationes & proprietates*. Ossa adusta, sunt exsiccatiua, resolutiua. *Decoratio*. Dicitur quòd calcaneus porci, quando ex eo fit linimentum super albaras, confert. *Instrumenta iuncturarum*. Dicitur quòd ossa hominis conferunt in potu data, dolori iuncturarum. *Membra capitis*. Dicitur quòd hominis ossa in potu dãtur ad epilepsiam, Inquit Gal. Fuit homo qui secretè dabat hoc in potu, & auferebatur eorum epilepsia, & est existimatio illius hominis. *Membra nutrimenti*. Dicitur quòd calcaneus hirci cum oxymelle, aufert splenem. *Membra expulsionis*. Dicitur quòd calcaneus hircinus, excitat coitum: & crura uaccina adusta abscindunt fluxum sanguinis, & solutionem uentris.

De [a] {ostraco.} Cap. 537.

a B. Sadaf.

OSTRACVM. *Operationes & proprietates*. Caro ostraci [b] {syluestris} cum teritur, & linitur ex ea corpus, desiccat fortiter: & quod de ostraco purpureo adustum est, uirtutem habet carminatiuam, abstersiuam, & uirtus eius est uirtus [c] {cadẽscito:} & in toto ipsius est attractio eorũ quę carni infissa sunt, & ossium, quãdo administratur cũ dispositione sua. *Decoratio*. Omnes tunicæ ostraci, & cortices ipsius, quum aduruntur, abstergunt morpheam. & similiter ostracum cũ dispositione sua extrahit astellas magnas, carni infixas. Et ostracum purpureum quum decoquitur cum oleo, & inungũtur capilli ex eo, retinet casum eorum. *Apostemata & † pustulæ*. Viscositas limaciarum, quæ nominatur uirus earum, cum olibano, & aloe, & myrrha conquassata donec fiat in spissitudine mellis, exsiccat apostemata accidentia in radice auris. Et si inuenit humiditatem profundã in ea, extrahit eam & sanat ab ea. *Vulnera et ulcera*. Quod de ostraco purpureo adustum est, abstergit ulcera, & consolidat ea, & mundificat ea. & quod de eo adustum est cum sale, confert adustioni ignis puluerizatum desuper, & dimissum donec exsiccetur. & totum quod adustum est de ostraco, confert scabiei. Et ostracum quidem cũ carne sua, confert uulneribus, & propriè illis, quę sunt super neruos, contritum cum thure & myrrha, & positum super ea, & similiter cum puluere molendini. & Gal. quidem expertus est limacias sicut sunt. *Instrumenta iuncturarum*. Sedat dolorem podagræ, & apostematum eius, & fit emplastrum ex eo sicut est super omnia apostemata iuncturarum. *Membra capitis*. Quod adustum est de ostraco purpureo, abstergit dentes, & præcipue quod aduritur cum sale, quòd si ostracum teratur, sicut est, cum aceto; abscindit fluxum sanguinis narium. *Membra oculi*. Quando abluitur quod adustum est de omni ostraco cũ carne sua, & ponitur in †collyrijs delet grossitudinem palpebrarum, & albuginem in oculo, & panum, & quando aduritur caro eius quod nominatur latalis antiqui, & miscetur cum alkitram, & teritur, & distillatur super palpebram; non permittit pilos nasci. & uiscositas quæ est super illud quod syluestre est, facit coherere pilos [d] {permutatos} super palpebras. Et uiscositas limaciarum, quæ dicta est ante, quum ex ea linitur frons, prohibet materias ad oculum effusas: & facit pilos etiam adhærere super palpebram. *Membra nutrimenti*. Caro ostraci, quod nominatur carusis, est bona stomacho. & carnes ostracorum non decoctæ aqua, neque assatæ, fœdant dolorem stomachi. Ostracum purpureum quando bibitur cum aceto, extenuat splenem. & quãdo fit emplastrum ad hydropisim ex ostraco, non separetur donec minoret eam: & oportet ut dimittatur, donec cadat p se. et ostracum syluestre est fortius in illo propter uehementiã exsiccationis. *Membra expulsionis*. Caro purpurei non lenit naturam, et caro ostraci nominati sen-

b B. terreni.
c B. adustionis eius. Alia litera. adustiua.
† bothor.
† alcofol.
d B. inuersos.

ti sentalis, quum est recens, lenit uentrem, & propriè ius eius, & similiter ius paruorum ostracorũ. & quando matricis præfocationem habentes ex ostraco suffumigantur purpureo, iuuãtur. & hoc suffumigatùm extrahit secundinam. & suffumigatio eius quod est aromatici odoris, & [c] §albelili et persici§ quod est super littora, etiam confert in præfocatione matricis; et excitat epilepticos etiam; et in ipso est castoreitas in odore. Et ostracum prouocat menstrua suppositum. Inquit, et illud quod nominatur caugilel est abstersiuum, quum aduritur sicut est: et permistum cum cinere gallarum uiridium, et pipere albo confert ulceribus accidentibus in intestinis dum recentia remanent, et non putrefiunt, magnificè. et pondus quidem cineris ostraci sit quatuor partes, et gallarum duæ, et piperis pars. j. et puluerizetur super cibum, et in uino detur ad potandum. *Venena*. Confert caro eius morsui canis rabiosi.

c B. albebili & alcholzemi.

De [a] §hordeo.§ *Cap.* 538.

a B.shair.

Hordevm quid est? est notum. & siligo est species eius sine cortice. Et eius operatio est propinqua operationi ipsius. *Natura*. Est frigidum & siccum in primo. *Operationes & proprietates*. In ipso est abstersio, & eius nutrimentum minus est nutrimento tritici. Et aqua hordei est nutribilior sauich ipsius. Et ambo frangunt acuitatem humorum. & aqua [b] § hordei alselech § est humidior. & omnis aqua hordei est inflatiua. *Decoratio*. Super panum administratur de eo epithema calidum. *Apostemata & † pustulæ*. Fit ex eo decocto cum aqua, sicut sorbitiones cum pice & [c] §colophonia§ emplastrum super apostemata dura, & [d] §solo, & cum furfure suo § super apostemata calida. *Vulnera & ulcera*. Quando fit linimentum ex eo cum aceto forti, & ponitur more emplastri super scabiem ulceratam, sanat eam. *Instrumenta iuncturarum*. Fit ex eo emplastrum cum cydonijs & aceto super podagram, & prohibet fluxum humiditatum ad iuncturas. *Membra anhelitus & pectoris*. Aqua eius confert ægritudinibus pectoris. & quando bibitur cum semine fœniculi facit abundare lac, & fit emplastrum ex farina eius, & meliloto, & cortice papaueris, ad dolorẽ lateris, [e] † § § & aqua eius est mala stomacho. *Membra expulsionis*. Eius sauich retinet uẽtrẽ, & similiter decoctio sauich eius. & [f] § furfur § eius prouocant urinam; sed aqua [g] §furfuris§ tritici quando bibitur, est uehementioris prouocationis. *Febres*. Aqua eius est infrigidatiua, humectatiua febrium: in calidis quidem pura, & in frigidis cum apio & fœniculo. Et datur in potu etiam illud, quod coctum est cum ficubus permistũ cũ mellicrato, ad febres phlegmaticas.

b B. speciei hordei quæ dicitur selech seu siligo

† bothor.

c B. rasina.

d B. ipso solo & cũ Kist ipsius

e † B. Membra nutrimenti.

f B. Kist.

g B. Alia litera. Kist hordei.

De [a] §ohalmaram.§ *Cap.* 539.

a B. Demiran.

[b] §Ohalmaram quid est? est scehesabram alhumeimi.§ *Natura*. Inquit filius Mesaugue, in ipso est caliditas, & est siccum in secundo. Et plures hominum dicũt quòd est frigidum, cum eius caliditate calefactus non lædatur; [c] §sed iudicium frigoris eius est§ in primo, sed quod uerius est, est quòd uirtus eius est composita ex caliditate cum frigiditate; & possibile est ut sit frigiditas in ipso uincens. *Operationes & proprietates*. Confert calefactis, & propriè quãdo moratur super ipsum aqua ros. *Vulnera & ulcera*. Fit ex eo emplastrũ adustioni. *Membra capitis*. Confert ualde ad cola alhumeimi, & aperit oppilationes cerebri. *Membra expulsionis*. Datur in potu semen frixũ ad fluxum uentris antiquum cum oleo ros. & aqua [d] §frigida.§

b B. Demiran quid est? est sahesefram alhamaz.

c B. immò species eius quæ dicitur alhaman est frigida.

d B. rosata.

LITERA P.

De [a] §prunis,§ *Cap.* 540.

a B. agias.

Rvna quid sunt? Nota sunt. *Electio*. Illa quæ habent colorem paleæ, sunt fortiora nigris. & citrina fortiora rubeis, & alba sunt magis grauia, paruæ solutionis. & Armena sunt [b] §meliora omnibus§ & uehementius soluentia, & meliora sunt magna, pinguia. *Natura*. Frigida sunt in principio secundi, humida in fine tertij. *Operationes & proprietates*. Eius gumma est subtiliatiua, incisiua, & glutinatiua, & in damascenis est constrictio & stipticitas apud Dios. nõ apud Galenũ. Et in crudis quæ non sunt matura, est stipticitas; & eorum nutrimentum est paucum. comedantur autem ante cibum; & bibat qui humectatus est postea aquam mellis, & uinum [c] § de passis.§ *Vulnera & ulcera*. Eius gumma consolidat ulcera, & cum aceto abscindit impetiginem, & propriè si fuerit cum ea mel, aut zuccarum, & præcipue in pueris. *Membra capitis*. Quum ex folijs prunorum colluitur os, prohibet fluxum fieri ad utranque amigdalam & uuam. *Membra oculi*. Eius gumma confortat uisum, quum fit ex ea collyrium. *Membra anhelitus & pectoris*. Muza ex eis sedant inflammationem cordis. *Membra nutrimenti*. Quæ dulcia sunt ex eis, mollificant stomachum humiditate; & infrigidant eum; & penitus non sunt ei conuenientia: muza uerò ex eis fortius resistunt choleræ quàm illa. *Membra expulsionis*. Quæ ex eis sunt dulcia uehementius, soluendo educunt choleram & humida etiã sunt uehementioris solutionis, quàm sicca, & eorum solutio fit propter uiscositatem eorum. Damascena autem stringunt uentrem secũdum quosdam. Et in syluestribus quũ nondum sunt [d] § decocta§ ualde est stipticitas ab omnibus concessa. Inquit Gal. Errauit Dios. in uerbis suis, quum dixit, Damascena constringunt. immò soluunt, & gumma eorum frangit lapidem uesicæ: & eorũ aqua prouocat menstrua; & quanto plus sunt minora, tanto plus eorum est solutio minor.

b B. magis abstersiua.

c —— B.

d B. matura.

De [a] §psyllio.§ *Cap.* 541.

a B. bezer chotune, seu chotuna.

Psyllivm quid est? Est duorum colorum, hyemale, & æstiuum. & potio cuiuslibet illorum sit pondus. ʒ. ij. *Electio*. Melius est illud quod est maius, grossum, quod submergitur in aqua. *Natura*. Est frigidum & humidum in secundo. *Operationes & proprietates*. Quod ex eo frixum est, inuolutum in oleo ros. stipticum est. & sedat dolores more emplastri superpositũ cum aceto. *Apostemata & † pustulæ*. Administratur conquassatum cum aceto super apostemata calida, & formicam, & erysipilam, & propriè, quæ sunt sub au-

† bothor.

re,& super phlegmatica. *Instrumenta iuncturarum*. Fit ex eo emplastrum torsioni neruorum, & ipsorum spasmo,& podagræ,& doloribus iuncturarum calidis cum aceto & oleo ros. *Membra capitis*. Qui ex eo superponit suo capiti emplastrum,confert soda eius calidæ. *Membra anhelitus & pectoris*. Lenit pectus. *Membra nutrimenti*. Eius mucilago cum oleo [b] § ros. § confert siti uehementi cholericæ. *Membra expulsionis*. Eius, quod frixum est,pondus.ʒ.ij. inuolutum in oleo ros.stringit,& confert dysenteriæ,& propriè infantium. & quod ex eo mucilaginosum est,et ipsa mucilago eius cum oleo uiolato soluunt. *Febres*. Bibatur,et tunc sedabit inflammationem febrium acutarum.

b B.amigdalarum.

De [a] §portulaca.§ Cap. 542.

a B.bachele alhanicha.

PORTULACA quid est? Nota est. *Electio*. Succus eius est illud, quod in ea est magis ultimæ operationis. *Natura*. Frigida est in tertio,humidum in fine secundi. *Operationes & proprietates*. In ea est stipticitas,et prohibet fluxum sanguinis, et fluxus antiquos: et ipsius nutrimentum est paruum,illaudabile: et est resistens choleræ ualde. *Decoratio*. Ex ea fricantur uerrucæ, et eradicat eas proprietate sua, non qualitate. *Apostemata & † pustulæ*. Fit ex ea emplastrum apostematibus calidis,in quibus timetur putrefactio & erysipila. *Membra capitis*. Confert † pustulis in capite, abluto ex ea capite commista cum uino: & delet stuporem dentium,propterea quòd lenit asperitatem:& sedat soda calidam pulsatiuā. *Membra oculi*. Confert ophthalmiæ, & ingreditur in † collyria. & nimius usus eius facit accidere pānum in oculo. *Membra anhelitus & pectoris*. Eius succus prohibet sputum sanguinis propter uirtutem suam ponticam. *Membra nutrimenti*. Confert inflammationi stomachi bibita,& more emplastri superposita, & confert hepati inflammato,& prohibet uomitum cholericum,& debilitat appetitum. *Membra expulsionis*. Fit ex ea clystere dysenteriæ intestinorum, & solutioni colericæ,& confert doloribus renum, & uesicæ, & ulceribus eorum,& abscindit secundum plurimū desiderium coitus. et existimauit filius Mesaugue,quòd augmentum facit in coitu: & uidetur quòd sit illud in complexione calida & sicca.& ipsa retinet fluxum menstruorum.& confert [b] § ulceribus § matricis.& confert aqua eius hæmorrhoidibus sanguineis.& eius succus extrahit ascarides. Et si assetur portulaca,& comedatur, abscindit solutionem. *Febres*. Confert febribus acutis.

† bothor.

† bothor.

† alcofol.

b B. adustioni.

De [a] §polypodio.§ Cap. 543.

a B. besfaigi, uel besbaigi.

POLYPODIUM quid est? Est lignum cineritium,nodosum,declinans ad rubedinem & nigredinem parumper,minutos habēs ramos,sicut uermis plurimorum pedum. Et in sapore ipsius est dulcedo cum stipticitate.dixerunt quidam quòd nascitur super arborem in nemore.& dixerunt quòd nascitur super lapidem. *Electio*. Melius ex eo est quod est [b] § phisticum interius,§ grossum sicut annularis,declinās ad [c] § rubedinem § & citrinitatem,solidum,recens, in quo est amaritudo occulta,& bonus sapor cum ponticitate, & in eius sapore est sapor gariophyllorum. *Natura*. Calidū est in secundo,siccum in tertio.ultimum in exsiccatione. *Operationes & proprietates*. Est resolutiuum uentositatum,& humiditatum. *Instrumenta iuncturarum*. Emplastrum factum ex eo confert torsioni neruorum. *Membra expulsionis*. Soluēdo educit melancholiam sine punctione,& soluit phlegma,& chymum aquosum: & decoquitur in iure gallorum, & iure piscium propter colicam, aut in iure olerum. Si ergo [d] § spargitur radix eius super aquam alkaratim § & bibatur, soluit choleram,& phlegma. Et potio quidem eius sit.vj. kermet: kermet enim est.vj. kerates,immo sit usque ad.ij.ʒ.Et oportet ut bibatur cum sirupo de melle misto cum aqua, & ante ipsum aliquid de [e] § tarachis; § & in decocto sit usque ad iiij. *Permutatio*. Loco eius ponitur epithymum, & medium ponderis ipsius de sale Indo.

b —— B.

c B.Alia litera. uiriditatem.

d B. si pulverizatur radix ei[us] sup melicratū.

e B. altharich.

De [a] §papyro.§ Cap. 544.

a B. berdi.

PAPYRUS quid est? Notus est. & ex ipso quidem fiunt chartæ: & ipse quidem in potentia est charta.& quod ex eo adustum est,uehementioris est exsiccationis. *Natura*. Est frigidus & siccus. *Operationes & proprietates*. Confert fluxui sanguinis,& prohibet eum ipsius cinis. *Vulnera & ulcera*. Puluerizatur super uulnera recentia, & consolidat ea: quandoque uerò infunditur in aceto,& exsiccatur,& intromittitur fistulis,& omnibus ulceribus ambulatiuis & uulneribus. *Membra capitis*. Eius cinis confert corrosioni oris. *Membra anhelitus et pectoris*. Eius cinis retinet sputum sanguinis. *Membra expulsionis*. Sumatur,& inuoluatur lino, & dimittatur donec exsiccetur, deinde ponatur super hæmorrhoidas, & confert eis.

De [a] §polio.§ Cap. 545.

a B.giade.

POLIUM quid est? Est species de sceha,in qua est caliditas, & acuitas pauca. & quod ex eo minus est,est acutius & amarius, & sunt in eo thyrsi,& flores, [b] § & ipsum ē pilosum, album, decliue § ad citrinitatem,usque ad mensuram palmi,plenū semine:& eius caput est sicut sphera, in quo sunt sicut pili albi,grauis odoris cum quadam aromaticitate:maius autem est debilius, quod etiam est amarum: & in ipso est acuitas quædam. & montanum est minus. *Natura*. Minus est calidum in tertio, siccum in secundo:& maius est calidum & siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Est aperitiuum,subtiliatiuum, & propriè minus est ad aperiendum oppilationes intrinsecas. *Vulnera & ulcera*. Consolidat quod ex eo uiride est, plagas recentes, & propriè maius. & quod ex eo est siccum,ulcera fraudulenta,præcipuè [c] § minus § siccum. *Membra capitis*. Facit soda. *Membra nutrimenti*. Ipsum cum aceto est epithema conueniens apostematibus splenis, & duritiei ipsius; & nocet stomacho,& cōfert ictеritiæ nigræ, & propriè decoctio eius quod ex ipso maius est; & confert hydropisi; & est uniuersaliter malum stomacho. *Membra expulsionis*. Prouocat urinam, & menstrua.& soluit uentrem. & confert ascaridibus ualde. *Febres*. Confert febribus antiquis. *Venena*. Confert puncturæ scorpionis: & decoctio maioris morsui uermium uenenosorum omnium:& eo suffumigatur,& sternitur, & fugat uenenosa

b B. pilosi albi decliues.

c B.paruum.

nenosa minora. *Permutatio*. Loco eius ponitur in extractione uermium, & prouocatione urinæ, & menstruorum pondus æquale de [d] § lignis granati uiridibus, § & tertiæ duæ ponderis ipsius de corticibus lignorum casiæ ligneæ.

d B. corticibus ramorum granati uiridium.

De [a] § pellibus. § Cap. 546.

a B giela.

PELLES. *Electio*. Meliores ex eis sunt pelles lactentium, propter humiditatem ipsorum. *Operationes & proprietates*. Nutrimentum earum est paruum, uiscosum: & propinquum est in uiscositate, & dispositionibus suis nutrimento pedum. & rasura quidem pellis caprinæ, quum ponitur super cursum sanguinis, retinet eum. *Decoratio*. Pellis uiperæ adusta, & linita super alopetiam, cõfert. *Apostemata & † pustulæ*. Dicitur quòd pellis equi, [b] § quæ est in aqua § quũ ponitur super † pustulas, infrigidat ipsum. *Vulnera & ulcera*. Ponitur cinis pellis mularum, & similium super adustionem ignis, & ulcera calida, quum non sunt cũ apostemate. & est medicamen excoriationi pedũ ex calciamento, & coxarum, & fistulis. & pellis recens ouis super percusionem ponitur in hora, & prohibet nocumentum ex ea, & est conueniens ulceribus fraudulẽtis, & scabici, & pruritui. *Membra nutrimenti*. Pellis intrinseca quæ est in stomachis auium [c] § & in gutture earum § præcipue gallorum, quando siccatur & teritur, & bibitur cum uino; confert dolori stomachi. *Venena*. Dicitur, quòd recens pellis calida caprina quãdo ponitur super morsum uiperæ, attrahit uenenum.

† bothor.
b B.aquatici.
† bothor.
c B.& in earum receptaculis iuxta collum existentibus, in quibus cibus sicut est primo ingreditur.

De [a] § pice. § Cap. 547.

a B. zeft.

PIX quid est? Est duarum specierum: una est marina, nigra, liquida, quæ ponitur in emplastris, & est de genere [b] § picis: § & alia est montana syluestris: & syluestris alia est liquida, & est ex arbore [c] § aliembut, & modis § alijs pini. Prima uerò est species eius humida, deinde desiccatur cũ decoctione: & plurimum quidem ipsius est ex iembut & est arbor [d] § cadim korasc. § Oleum uerò picis proximum est alchitram. et eius oleum fit, ut distilletur eius humidum ubi decoquitur, ut desiccetur, aut suspendatur supra ipsum lana, & madefiat ex uapore eius; & quum madefacta fuerit, exprimatur in uase alio. Quum tamen sit possibile ut distilletur in cucurbita, & alembico; melius est quã illo modo; & magis seruatur illud quod sublimatur. *Operationes & proprietates*. Est maturatiua humorum grossorum, abstersiua, calefactiua: & humida est uehementius maturatiua: & sicca fortius est desiccatiua, & ponitur in emplastris. *Decoratio*. Extirpat albedinem unguis, & attrahit sanguinem ad mẽbra, & impinguat ea propriè quũ iteratur eius adhærentia, & euulsio subito cũ uiolentia: & linitur super fixuras pedum, & reliquorum membrorum ut sanet eas: & emplastrum factum ex ea facit nasci pilos in alopecia. *Apostemata & † pustulæ*. Lenit apostemata dura, & propriè humida: & administratur cum farina hordei super scrophulas, & prohibet, quum permiscetur sulphuri, aut cortici arboris [e] § aliebut § ambulationem formicæ, & prohibet exituras glandularum omnium. *Vulnera & ulcera*. Delet impetiginẽ, & generat carnem in uulneribus profundis, propriè cum puluere thuris & cum melle, & mundificat ulcera corruptarum humiditatum; & sicca in hoc, & in uulneribus, est uehementioris exsiccationis. *Instrumenta iuncturarum*. Confert apostematibus in lacertis. *Membra capitis*. Sicca & humida bona est ulceribus capitis. *Membra oculi*. Fumus picis [f] § bonum efficit marginem oculi, & facit oriri pilos palpebrarum, § & prohibet lachrymas eius, & implet ulcera in oculo, & confortat uisum. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert tussi frigidæ et siccæ, et propriè cum amigdalis & zuccaro, & similiter in pleuresi et peripneumonia: et facit sputum facile, et maturat, et similiter cum oleo amigdalino est eius maturatio plurima. Sola uerò quum est, tunc eius mundificatio est minor maturatione eius; et cum zuccaro est econtra. Et prohibet sputum sanguinis, et prohibet, [g] § sputum § saniei, quum lãbitur ex ea quantitas, ʒ. & s. cũ melle. Ex pice autem humida quũ linitur palatum, est utilis præfocationi. *Membra expulsionis*. Lenificatiua est, & plurimus usus eius soluit. & fit ex ea enema ad apostemata calida, et dura in intestinis, et matrice, et testiculis. et ponitur in medicinis uulnerum orificij uesicæ. Et quando linitur pix super fixuras ani, sanat eas. *Venena*. Resistit uenenis, et confert, quũ linitur super morsum uiperæ.

b B.Kir.
c B.Alia litera. altenub & speciebus.
d B. cadamcharis.
† bothor.
e B.Alia litera. altenub.
f B.Alia litera. bonificat pilos palpebrarũ oculi & oriri facit pilos.
g B.Alia litera. vomitum.

De [a] § porro. § Cap. 548.

a B. Kurat.

PORRVM quid est? porri aliud est Scemiũ, & aliud est Nabathium: et aliud est quod dicitur porrum syluestre, et est illud quod est inter porrum et alliũ, quod est melius in medicina, quam in cibo: sed Nabathium magis ingreditur in curationibus, quam Scemium. *Natura*. Nabathiũ est calidum in tertio, siccum in secundo. Et syluestre est calidius et siccius: et propter illud est deterius. *Decoratio*. Scemium cum sumach confert uerrucis. *Apostemata & † pustulæ*. Scemium cum sumach delet † epinyctidas. *Vulnera & ulcera*. Scemium cum sale confert ulceribus fraudulentis. Et quod ex eo est syluestre, ulcerat corpus. *Membra capitis*. Abscindit fluxum sanguinis ex naribus: et suffumigatur ex semine eius cum alchitran dens, in quo est uermis, et interficit uermem, et eijcit illum: et ipsius comestio facit soda; et facit imaginari, et uidere somnia mala: & ipsius cinis cum oleo ros. et aceto uini est conueniens auri dolorosæ. [b] † § § Et est ex eis quæ corrumpunt gingiuam, et dentes: et findit eos, et propriè Scemium. *Membra oculi*. Nocet uisui. *Membra anhelitus & pectoris*. Cũ aqua hordei confert asthmati facto ex materia grossa, et propriè Nabathium, et propriè cum melle: et cõfert ad apostemata pulmonis, et maturat ea: et dãtur ex semine eius. ʒ. ij. cum æquali põdere sui de granis myrti ad sputum sanguinis. *Membra nutrimenti*. Est malum stomacho: et syluestre est deterius domestico, quoniã est amarius, et acutius, et magis mordicatiuum ipso: et porrum quidem totum est inflatiuum: oportet ergo ut elixetur in duabus aquis, quia alleuiantur inflatio et nocumentum ipsius. Ruffus verò dixit quòd ipsum abscindit eructuationem acetosam, et est uniuersaliter tardæ digestionis. *Membra expulsionis*. Prouocat urinam, et menstrua, propriè Nabathiũ, et syluestre: et nocent ambo uesicæ, et renibus ulceratis;

† bothor.
† essere.
b † B. tinnitui.

ratis; et confert hæmorrhoidibus, quod ex eo eli xum est, comestum, & more emplastri superpositum; & commouet coitum: & similiter eius semẽ torrefactum. Et semen quidem eius torrefit cum granis myrti ad tenasmon, & sanguinem ani, & se detur in decoctione foliorum eius cum aqua, & confert coarctationi matricis, & duritiei, quæ est in ipsa: & decoctio radicis eius [c] §cum instidebeget§ cũ oleo de carthamo, aut oleo amigdalino, aut sesamino [d] †§ §confert colicæ, & eius succus est ex summa eorum, quæ soluunt sanguinem. *Venena*. Succus eius cum mel licrato est conueniens morsibus.

c B. præparata.
d † B. & cum aqua vel cum brodio.

De [a] §pyris.§ Cap. 549.

a B. Kemeri.

PYRA quid sunt? In ipsis sunt terreitas, & aqueitas, & in nostra quidem terra est species qui dicitur [b] §scenabrud, & habet magnam capacitatem, § & est uehementis rotunditatis, & subtilis corticis, boni coloris, quasi péruium, & quasi ipsum sit aqua zuccari coagulata, congelata plurimum, sed non propter spissitudinem substantiæ, boni odoris ualde; quod quum ab arbore sua cadit super terram, destruitur. & ista sunt in quibus non est nocumentum de speciebus pyrorum. *Natura*. Pyra quæ nominantur [c] §Scemia, § sunt frigida in primo, sicca in secundo. senabrud uerò temperatè humida. *Operationes & proprietates*. Omnes species eius sunt stipticæ, intrantes in emplastris retentionis materierum. Et quandoque abstergunt parumper, & eorum humor est plurimus, & laudabilior humore pomorum secundum quòd dixit Ruffus. Ea autem quæ dicta sunt senabrud, in terra Corasceni, absque alijs sunt lenitiua naturæ, & boni chymi ualde. *Vulnera & ulcera*. Consolidant uulnera, propriè syluestria exsiccata. *Membra nutrimenti*. Sunt præparantia stomachum: & [d] §Scemia§ propriè cõfortãt stomachũ, & abscindunt tussim, & sedant choleram. *Membra expulsionis*. Constringunt uentrem, propriè quæ sunt exsiccata: & in pyris quidem est proprietas faciendi euenire colicam: quare oportet ut bibatur post ipsa hydromel cũ speciebus, quæ sunt ut piper, & cinnamomum, & his similia. & eorum rob confert fluxui uentris cholerico. *Venena*. Cinis speciei eorum uehementis stipticitatis, & tardæ maturationis, est cura fungorum mortificantium. Et quando coquuntur isti fungi cũ pyris, minoratur nocumentum ipsorum.

b B. senabrud & est magnæ quãtitatis.
c B. scinia.
d B. scinia.

De [a] § pedibus.§ Cap. 550.

a B. Kiaraha.

PEDES. *Operationes & proprietates*. Generãt humorem uiscosum, non grossum, sed ipse est laudabilis, & paucarum superfluitatum. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert tussi calidæ, propriè cum pultibus hordei. *Membra nutrimenti*. Bonæ sunt digestionis, boni chymi, uiscosi, non grossi. Et significatio bonitatis digestionis eorum, est uelocitas inflationis ipsorum, & dissolutionis in decoctione, uerùm eorum nutrimentum non est multum. *Membra expulsionis*. Soluunt cum uiscositate, quæ est in eis.

De [a] §palma.§ Cap. 551.

a B. nachal.

PALMA quid est? Est arbor dactylorum nota, & omnes partes eius sunt stipticæ. & sermo dactylorum iam præterijt.

De [a] §petroleo.§ Cap. 552.

a B. nafeth.

PETROLEVM quid est? Album notæ speciei est, & nigrum est colamentum picis Babylonicæ, & reliquarum. *Natura*. Calidum est & siccum usque ad quartum. *Operationes & proprietates*. Est subtile, & propriè album, resolutiuum, liquefactiuum, aperitiuum oppilationum. *Instrumenta iuncturarum*. Confert doloribus ancharum ambarum, & doloribus iuncturarum, & propriè album. *Membra capitis*. Petroleum uarium, confert doloribus auris frigidis. *Membra oculi*. Cõfert albugini oculi, & aquæ descendenti, & nigrũ ex eo etiam. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert asthmati, & tussi antiquæ: bibitur enim parũ ex eo cum aqua calida. *Membra expulsionis*. Sedat dolorem uentris pungitiuum, & uẽtositates. Et quando fit ex eo licinium, interficit uermes, & propriè nigrum, & [b] §comedere pondus. ℥. j. de eo, § frangit uentositatem uesicæ, & frigus matricis. *Venena*. Confert puncturæ epithematum.

b B. vtrunque prouocat &.

De [a] §pentaphyllone.§ Cap. 553.

a B. nithafilun, vel nidafilun.

PENTAPHYLLON quid est? [b] §Est nominatus§ quinque folia. *Operationes & proprietates*. Est fortis exsiccationis sine acuitate, & adustione, & mordicatione: & fit ex eo emplastrum ad fluxum [c] †§ § & sedat ipsum. *Apostemata & † pustulæ*. Fit ex eo emplastrũ ad dubellet, & scrophulas, & durities phlegmaticas, & panaritios. *Vulnera & ulcera*. Decoctio radicis eius ualet ad ulcera ambulatiua. & quod de eo decoctum est cum aceto, ad formicam: & confert in erysipila, & panaricijs, & scabie. *Instrumenta iuncturarum*. Confert doloribus iuncturarum, & sciaticæ: & confert ramici bibitus, & more emplastri superpositus. *Membra capitis*. Decoctio radicis eius ualet ad [d] §linguam dolorosam, § quum ex ea fit [e] §emplastrum ad †aphthas. Et folia eius cum uino ad epilepsiam uidelicet bibita, triginta diebus. *Membra anhelitus & pectoris*. Fit gargarisma cum decoctione eius ad asperitatem gutturis. & succus radicis eius ad dolorem pulmonis. *Membra nutrimenti*. Succus radicis eius uidelicet ad dolorem hepatis, & icteritiam, quum bibitur per aliquot dies cum sale, & melle; & potio eius sit tres anulusat. *Membra expulsionis*. Confert radix eius solutioni, & ulceribus intestinorũ, & hæmorrhoidibus, & similiter decoctio radicis eius. *Febres*. Folia eius cũ [f] § aumeli§ aut cũ uino cõferunt quartanæ, & quotidianæ. *Venena*. Succus radicis eius est medicina pernitiosa.

b B. Alia litera. est lacticinium qđ nominatur.
c B. sanguinis. † bothor.
d B. dentem dolorosum.
e B. oris collutio & ad alcola. † cola.
f B. hydromelle.

De [a] §piscibus.§ Cap. 554.

a B. semech.

PISCES. *Electio*. Meliores pisces sunt illi, qui non sunt magni ualde, neque habent carnem duram, neque siccam, & in quibus non est pinguedo, ita quòd quasi frangatur; neque mucillago: & in quibus non est malus sapor, uel odor: & quorum sapor est suauis. Suauis enim saporis sunt cõuenientes: & qui sunt pingues, non superfluã pinguedinem habentes, neque grossam, neque ut sepum, neque [b] §acrem; § & illi quibus non cito aduenit fœtor, quum ab aqua separãtur. & eligitur quidem

b B. acutum.

quidem ex piscibus duram carnem habentibus ille qui est minor. Et ex habentibus mollem carnem ille qui est maior ad terminum aliquem. Et ille qui habet duram carnem salitus, melior est eo qui est recens. In generibus autem [c] ¶asabot sunt meliores, deinde alebani, postea almerenuse, & alsceba marini non sunt mali sed molles & pingues ambo sunt grossi: alchanahab autem almerenuse & alcursul sunt boni ualde. In locis ¶ autem in quibus morantur, est electio, quoniam illi qui morantur in locis petrosis sunt meliores, deinde in arenosis, & aquis dulcibus currentibus, in quibus non sunt sordes, & non sunt limosæ, neq; lacunales, neque [d] ¶campestres, ¶ & non sunt de lacunis paruis, quæ flumina non imbibũt, & in quibus nõ sunt fontes: & pisces quidem marini sunt laudabiles, subtiles. & melior species eorum, est illorum qui non sunt nisi in mari, & pelagini, & illi qui morantur in aquis discoopertis flatui uentorum super se, sunt meliores eis qui suntècontrario: & illi qui morantur in aquis multarum agitationum, & undarum sunt meliores, & uehementiori indigent exercitio quàm illi qui habitant in aquis stantibus. Et pisces quidem marini sunt optimi, subtilis carnis, præcipuè quum ipsorum habitatio est in littoribus petrosis, aut arenosis: & pelagini quidem, qui sunt de mari, plurimi sunt exercitij. Et illi qui uadũt de mari ad flumina dulcia, quorum cursui contraria existit aqua natura, etiam sunt subtiles, & plurimi exercitij. Secundũ cibum autem, illi qui cibantur herbis bonis, & radicibus plantarum sunt meliores his, qui comedunt sordes, quæ proijciuntur in ciuitatibus ad loca infusionum, & radices plantarum malarum, quanuis sint in ultimo boni saporis. Modus uerò melior in quo pisces comedũtur, est alesfidabeggi, deinde illorum qui sunt assati super testam. Frixi uerò sunt conuenientes habentibus fortem stomachum, & cum seminibus: & assati quidem sunt nutribiliores, & tardioris descensionis, & elixati sunt ècontrario. Et melior ipsorum decoctio est, ut coquatur aqua donec ferueat, deinde proijciantur in eam. Saliti autem sunt meliores, qui sunt recentes: deinde illi qui sunt propinqui termino, quo sunt saliti. Et meliores istorũ sunt illi, qui sunt conditi cum aceto, & cum rebus condientibus cibaria: & aqua quidem in qua elixãtur pisces saliti, & propriè [e] ¶alierui¶ sunt uehementis mundificationis, & ponitur in clysteribus exsiccatiuis. *Natura*. Omnis piscis frigidus est & humidus, uerùm quidam pisces sunt calidiores secũdum comparationem ad complexionem pisciũ, sicut [f] ¶alcuseigi & alierui & almerunegi.¶ Et saliti quidem sunt calidi, & sicci, & quanto plus antiquantur, tanto plus in ambobus augmentantur. Et aqua quidem piscium salitorum similis est almuri in dispositionibus suis. *Operationes & proprietates*. Qui sunt recentes generant phlegma aquosum, & mollificant neruos, & non sunt conuenientes nisi stomacho calido ualde, & sanguis eorum ad subtilitatem declinat, & cutis piscis qui nominatur [g] ¶sakiafon¶ & est in partibus domus orationis, quum cinis puluerizatur in oculos animalium, delet eorum albuginem. & species quidem piscium salitorum extrahunt ea quæ infixa sunt in carne, ex locis in quibus tenentur, & propriè aliarie. *Vulnera & ulcera*. Capita semeros adusta eradicant carnem additam in ulceribus, & prohibent earum ambulationẽ, & eradicant uerrucas & morum. Et aqua piscium salitorum confert ulceribus putridis, & abluit ea. Et [h] ¶asauie¶ & pisciculi sunt boni in curis ulcerum putridorum. *Instrumenta iuncturarum*. Quando clysterizatur cum [i] ¶succo¶ salitorum multoties, confert ualde dolori anchæ. Et qui recentes sunt, mollificant neruos. *Membra capitis*. Pisces parui, quos illi de Scemi nominant asir, quum colluunt os habẽtes †aphthas fraudulentas ex almuri qui fit ex eis, cõferet: & quum [k] ¶alrahada¶ uiuus approximatur capiti patientis soda, stupefacit ipsum ne sentiat soda. *Membra oculi*. Cum cuti [l] ¶sua¶ confricantur palpebræ scabiosæ, & confert. Et cutis eius adusta etiam ingreditur in medicinis oculi, & † collyrio facto ex eo cum sale delet ungulam: & comestio [m] ¶turesule¶ quum est recens, acquirit cęcitatem oculo, immo omnes pisces. *Membra anhelitus & pectoris*. [n] ¶Aliarie¶ recens mundificat cannã pulmonis. & clarificat uocem, et similiter salitus. Et capita piscium salitorum exsiccatorum conferunt uuæ apostematæ: & gluten quidem piscium ponitur in sorbitionibus, & prohibet sputum sanguinis. *Membra expulsionis*. Venter sacaidicon lenit uentrem cum difficultate suæ digestionis. Et caro aliarie lenit uentrem. & omnia iura piscium leniunt uentrem. Et capita pisciculorum salitorum [o] ¶reconditorum¶ sunt medicamen bonum fixurę ani: & causigi propriè, & teheul, & almerennegi, & alcausigi, & aliarie omnes augmentant coitum. Et omnis piscis recens comestus dũ est calidus, auget in coitu. *Venena*. Capita sumeros salitorum adusta ponuntur super morsum canis rabiosi, et puncturam scorpionis, et conferunt, & similiter omnes pisces, et iura eorum: & ius omnis piscis confert in uenenis bibitis, & puncturis. & piscis qui nominatur eutaras ius bibitũ, & uomitus post ipsum multoties prouocatus secundum continuationem, confert morsui serpentis cornuti, & canis rabiosi.

ANNOTAT.

De piscibus plura scripsit Gal. lib. de cib. bon. & mal. suc. & 3. de alim. fac. necnon Paul. lib. 1. sed uide & Hipp. pulcherrimè de eadem re agentem 2. de dieta. & Diosc. lib. 2. paßim.

De [a] ¶*pyrethro*.¶ Cap. 555.

PYRETHRUM quid est? Plurimum quod de hac planta administratur, est radix eius. *Electio*. Melius est illud, quod acutum est, & mordicatiuum linguæ, & magnitudo eius est secundũ quãtitatem digiti. *Natura*. Existimauit quidam eorum [b] ¶in quibus non est usus, ¶ quòd est frigidũ, subtile, sed ipsum non est nisi calidum & siccũ in tertio. *Operationes & proprietates*. Extrahit phlegma masticatum, et uirtus eius ẽ adustiua, & prouocat sudorem, quum ex eo cum oleo abstergendo inungitur corpus. *Decoratio*. Si misceatur cum oleo, & abstergendo inungatur ex eo prouocat sudorem. *Instrumenta iuncturarum*. Fricatio facta ex eo, & decoctione ipsius, et oleo eius confert mollificationi neruorum antiquæ, & stupori eorum, & prohibet generationem alcuzez ab

Marginal notes:
c B. alsabent sũt meliores, deinde albeni postea almarmaheigi, & alsceba marini nõ sunt mali sed alregirie, & alsim ambo sunt grossi, alchetab aũt & almarmaheigi & alsersul sunt boni valde in aqs.
d B. paludosæ.
e B. marini.
f B. alchusegi, & algieri & almarmaheigi.
g B. Alia litera. fisus.
h B. alsahane.
i B. decoctione.
† alcola.
k B. alrahade.
l B. saichun.
† alcofol.
m B. suichali.
n B. algiari.
o B. exsiccatorum.
Cap. 9.
Cap. 30. cap. 90.
a B. hacharchar
b B. quibus nõ est credendum.

ab eo, in quo generatur [c] §alcuzez.§ *Membra capitis*. Vehementer aperit oppilationes colatorij, & constrictionem narium, et eius decoctio confert dolori dentium, & propriè frigido, et eius acetum confirmat dentes motos, si decoquatur cũ aceto & teneatur in ore. *Febres*. Quando fricatur cum eo corpus ante paroxismum rigoris cũ oleo, confert rigori facto cum febre, & absque febre.

c B. alchuzezi.

ANNOT.

De pyrethro egit Diosc. lib. 3. & Gal. 8. simpl. & Paul. lib. 7. sed author hic in tertio exsiccantium & calefacientium ordine reponit. Auerr. uerò calidum esse quarti gradus existimat 5. Coll.

De [a] § *penidijs.* § Cap. 556.

a B. fanid.

PENIDII. *Natura*. Calidi sunt & humidi in primo, & propriè albi, [b] §&§ sunt humidiores alijs. *Operationes & proprietates*. Sunt grossiores zuccaro. *Membra anhelitus & pectoris*. Sunt boni tussi. *Membra expulsionis*. Sunt lenitiui uentris.

b ——— B.

De [a] § *pipere.* § Cap. 557.

a B. fulful.

PIPER quid est? Inquit Galenus, in primis quum eleuatur fructus eius, est longum piper: deinde separatur in grana piperis: & propter hoc est longum piper humidius. & ideo [b] § corrodit § & mordicat parum post principium sui gustus. & radix eius est similis costo nigro, sed est [c] § uehementius acris, § & album est debilioris caliditatis & humiditatis. Quidam uerò dixerunt, quòd nigrum iam exsiccatum est, & cecidit uirtus [d] § acuitatis § eius. & remansit in albo quod non peruenit ad uehementiam exsiccationis. *Natura*. Est calidũ & siccum tendens ad quartum. *Operationes & proprietates*. In ipso est attractio, & resolutio, & abstersio: & masticatur cũ vua passa, & eradicat phlegma uiscosum. Et est ex sedatiuis dolorum, & calefacit neruos; & est conueniens sanis. *Decoratio*. Ipsum cum nitro abstergit morpheam, & extenuat cum nitro. *Apostemata & † pustulæ*. Ipsum cum pice resoluit scrophulas. *Instrumenta iuncturarũ*. Calefacit neruos, & lacertos, adeo quòd in hoc aliud non est ei par. *Membra capitis*. Cum aceto confert dentibus. *Membra oculi*. Cõfert albugini positum in † collyrio & abstergit. *Membra anhelitus & pectoris*. Quando administratur in electuarijs, [e] † §   § est conueniens tussi, & doloribus pectoris: & est conueniens cũ melle positum in palato ad squinantiam, & mundificat pulmonem. *Membra nutrimenti*. Est digestiuum, faciens appetitum, & bibitur cum folijs lauri recentibus, & confert dolori uentris pungitiuo, & inflationi. & est cum aceto bibitum, & linitum bonum apostematibus splenis. Et albũ magis conueniens est stomacho & uehementius cõfortat ipsum. & longum piper facit cibum descẽdere facile. *Membra expulsionis*. Prouocat urinam, [f] † §   § & eijcit fœtum, & post coitum corrumpit semen cum fortitudine, & paucum eius prouocat urinam, & multum eius soluit uentrem secundum contrarium scamoneæ, & est exsiccatiuũ, & consumit sperma. Longum uerò piper, & album, augmentũ efficit in coitu propter humiditatem suam superfluam. Et quando bibitur cum melle, & folijs lauri recentibus, confert dolori uentris pungitiuo. *Febres*. Fricando fit inunctio ex ipso cũ unguento, & confert rigori. *Venena*. Ponitur illud quod est album in tyriacis, & similiter longum piper, & confert morsui uenenosorum uermiũ linitum cum oleo.

b corroditur.

c B. vehemẽtioris acuitatis.

d B. eius & acuitas.

† bothor.

† alcofol.

e † B. factis in modum lhoc.

f † B. Alia litera. & multũ eiꝰ & parum eius soluit secundũ contrarium scãmoneæ.

De [a] § *pipere longo.* § Cap. 558.

a B. darfulful.

PIPER longum quid est? Est res parua sicut nodus extremus digiti, & in forma seu figura floris salicis, qui cadit ad terrã, seu apti cadere in terram, sed est minus, & est durum, & coloratum. & eius sapor in acuitate est proximus sapori piperis, & est primus fructus piperis, & propter illud est humidus, & corroditur, & non mordicat in principio gustus. *Electio*. Melius ex eo, est nouum quod non est arte factum, neque dissoluitur in aqua tepida, etiam si remaneat tota die, & est simile piperi in sapore. *Natura*. Est calidum in tertio siccum in secundo. *Operationes et proprietates*. Est resolutiuum, remouens ægritudines frigidas. *Membra oculi*. Piper longum cum aqua hepatis capræ assati cõfert pano, seu panniculo. *Membra nutrimenti*. Digerit, & conuertit cibũ in substantiam nutriti, & confortat stomachũ. *Membra expulsionis*. Addit in coitu, & similatur operationibus zingiberis.

De [a] § *pipere aquæ.* § Cap. 559.

a B. fulful alma.

PIPER aquæ quid est? Est herba, quæ est ut olus nascẽs in aqua, & approximat ei in gustu suo sapor piperis, sed non est ei acuitas piperis. *Operationes & propriet.* Calefacit sufficienter, sed minus quam piper.

De [a] § *petroselino.* § Cap. 560.

a B. fatrasilium.

PETROSELINUM dictum est in cap. de apio.

De [a] § *prassio.* § Cap. 561.

a B. frasium.

PRASSIUM quid est? Est herba amari saporis. *Natura*. Inquit Oribasius. Non sunt calefactio eius & exsiccatio ipsius fortes. Alij autem dixerunt quòd est calidum in tertio, siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Est aperitiuũ, abstergit, & liquefacit, & resoluit, & incidit. *Membra capitis*. Eius succus confert dolori auris antiquo, & mundificat, & aperit meatus auditus, & remouet antiquum dolorem eius. *Membra oculi*. Succus eius cum melle est conueniens ad acuendum uisum. *Membra anhelitus & pectoris*. Mundificat pectus, & pulmonem productione sputi. *Membra nutrimenti*. Est aperitiuum oppilationũ in hepate, & splene, & renibus. *Membra expulsionis*. Prouocat menstrua, & mundificat matricẽ. *Venena*. Fit ex eo emplastrum cum sale ad morsum canis rabiosi.

De [a] § *Pœonia.* § Cap. 562.

a B. faunia.

POEONIA quid est? Eius alia est masculus, & alia est fœmina. masculus quidem radices habet albas grossas ut digiti, stipticum habentes gustũ. & fœmina habet radicem in plurimas partes diuisam, & ramos. *Natura*. Est calida & sicca [b] † § § uehementer. *Operationes & proprietates*. In ipsa sunt exsiccatio, & stipticitas cum resolutione,

b † B. non.

tione, & apertione, & subtiliatione, & incisione, & abstersione: & quando masticatur una hora, apparet post eam in ipsa acuitas ad stipticitatem declinans. *Decoratio*. Abstergit uestigia nigra in cute. *Instrumenta iuncturarum*. Confert podagræ. *Membra capitis*. Confert epilepsiæ, adeo quòd etiam suspensa: & iam quidem experta est eius appensio, & inuenta est prohibere epilepsiã, quandiu remanet, & cum eius ablatione compertum est redire epilepsiam. Et iudeus quidam inquit. Suffumigatio facta cum semine eius cõfert demoniacis, & epilepticis, & sanat eos. & similiter si sumatur fructus eius, & bibatur cum melle ros. confert uehementer. Ego autem dico quòd forsitan hæc est species pœoniæ Romanæ, nam illa quæ ex India fertur ad nos non habet magnũ effectum in hoc capitulo, & bibũtur ex sem. eius. xv. grana cum mellicrato aut uino, & conferunt incubo ualde. *Membra nutrimenti*. Retinet naturam quando decoquitur cum sirupis ponticis, & prohibet materias effusas ad stomachum, & semẽ eius confortat stomachum, & sedat dolores eius, & mordicationẽ eius. Et confert radix eius ictceritiæ, & aperit oppilationem quæ est in hepate. *Membra expulsionis*. Et quando bibitur cum uino & prouocantibus, mouet menstrua. & potus eius prouocat urinam etiam. Et quando sumuntur de semine eius. xv. grana cum mellicrato aut uino, conferunt præfocationi matricis: & si bibãtur. xij. grana eius cum uino, abscindunt fluxum sanguinis. Et quando in potu datur fœtis de radice eius quantitas amigdalæ, mundificat eas à superfluitatibus partus prouocatione educente superfluitates, & confert de radice eius quantitas auellanæ dolori renum & uesicæ. & decoctio eius cum uino stringit uentrem, & prouocat.

De [a] §pino.§ Cap. 563.

[a] B. senubar.

PINVS quid est? de grano autem pini iam diximus in cap. de ha, & nos nolumus nisi ut loquamur de reliquis partibus arboris pini. [b] §Electio.§ Virtus corticis maioris fortior est, & cortex eius quæ nominatur [c] §fusi§ est debilior. *Operationes & proprietates*. In cortice eius est stipticitas plurima, & uermis qui est in ipsa, existit in uirtute cãtharidis. *Vulnera & ulcera*. Cortex eius confert ulceribus [d] §corticalibus.§ Et in ipso est uirtus cõsolidatiua, & in cortice ipsius est de stipticitate, quę peruenit ad hoc ut sanet abrasionem, quando super eam ponitur ut emplastrum. & puluerizatio corticis confert adustioni aquæ calidæ, & folia eius faciunt cohærere vulnera puluerizata. & cortex eius est conueniens locis percussionis, & consolidat. sed folia eius sunt conuenientiora ad illud, quoniam sunt humidiora. *Membra capitis*. Gargarismus factus ex decoctione radicis eius attrahit phlegma plurimũ. decoctio corticis eius cum aceto est cõueniens, quando colluitur ex ea os, ad dolorem dentium, & qñ ponitur in eo acetũ, & fit ex eo gargarismus, attrahit phlegma plurimum. *Membra oculi*. Fumus eius cõfert casui palpebrarũ, & corrosioni anguli lachrymalis. *Membra anhelitus & pect*. Granũ eius confert tussi antiquæ. *Membra nutrimenti*. Cortices [e] §foliorum§ eius quando bibuntur, conferunt dolori hepatis. *Membra expulsionis*. Granum eius retinet menstrua, & fructus cum semine cucumeris in uino prouocat, & confert ulceribus in renibus, & uesica, & cortex eius retinet uentrem etiam. *Venena*. Vermis uiridis qui est in pino, est in natura cantharidis.

[b] B. natura.

[c] B. fuchi.

[d] B. caxefie.

[e] B. & folia.

De [a] §pupilla oculi.§ Cap. 564.

[a] B. chare alhayn.

PVPILLA oculi quid est? Est eruca aquæ, & dicitur etiam apium aquæ, & est boni odoris, & ortus eius est in aquis stantibus. *Operationes & proprietates*. Est calefactiua. resolutiua. *Membra expulsionis*. Prouocat menstrua, & urinam, & frangit lapidem in renibus, & uesica, si comedatur cruda, aut elixata, & confert ulceribus intestinorum.

De [a] §pastu columbarum.§ Cap. 565.

[a] B. rhaialhamaz.

PASTVS columbarum, & § camelorum § quid est? Est herba habens granum, sicut granũ myrti, & est ei proximum: ueruntamen est uehementioris cinereitatis ipso, & similatur in medulla eius, in colore, & gustu lenti excorticatæ, in qua est aliquantulum dulcedinis. *Natura*. Est calida in primo, humida in secundo. [b] † §

§ *Operationes & proprietates*. Est subtilis, & non nocet camelis qui pascunt ipsam. *Venena*. Est uenenum uermibus uenenosis. *Decoratio*. Eius decoctio denigrat capillos.

[b] † B. Alia litera. Vulnera & vlcera incarnat vulnera, & prohibet vlcera ambulatiua perniciosa cum ex ea fit emplastrũ cũ aceto. Apostemata & bothor resoluit apostemata phlegmatica.

De [a] §pastu ceruorum.§ Cap. 566.

[a] B. rhai aliel.

PASTVS ceruorum. *Natura*. Est calidus, subtilis, exsiccatiuus in secundo. *Operationes & proprietates*. Dicitur quòd cerui non nocentur ex odore uiperarum & scorpionum, quando aduenerit eis quòd depasti fuerint ex hoc pastu theriacali. *Venena*. Semen eius datur in potu ad morsum animalium uenenosorum. *Membra expulsionis*. Decoctio stipitum eius prouocat urinam, & menstrua, & extrahit fœtum, & sedat pruritum accidentem in uulua, quum abluitur cum ea. *Decoratio*. Eius decoctio denigrat capillos.

De [a] §pede locustæ.§ Cap. 567.

[a] B. regiel algierad.

PES locustæ quid est? Currit cursu oleris Iameni. *Membra anhelitus & pectoris*. Datur cibus ex eo, & confert [b] §extenuationi.§ *Febres*. Iuuamentum decoctionis eius est sicut iuuamentum chrysolocannæ, & reliquorum in febribus quartana, synocho, & hemitritæo.

[b] B. phthisi.

De [a] §pede coruino.§ Cap. 568.

[a] B. regiel algerab.

PES coruinus. *Membra expulsionis*. Radix huius herbæ quum decoquitur, confert solutioni antiquæ. & dixerunt Paulus, & alij, quòd confert colicæ etiam, & efficit operationem hermodactylorum absque nocumento.

De [a] §pulmone.§ Cap. 569.

[a] B. rihe.

PVLMO. *Operationes & proprietates*. Eius nutrimentum est paruum, declinans ad phlegmaticum, & in hoc est consideratio. *Vulnera & ulcera*. Pulmo arietis sanat excoriationem calcanei ex calciamento, quando super ipsam ponitur calidus. *Membra nutrimenti*. Eius digestio est facilis.

lis. *Membra expulsionis.* In ipso est constrictio uentris.

De [a] §pomis.§ Cap. 570.

POMA. *Electio.* Magis temperata sunt alscemia: & illa quæ sunt insipida, sunt mala, & parui iuuamenti, & non agunt aliquid: [b] † § § & similiter immatura. *Natura.* Illa quæ [c] §sunt cõtracta§ sunt frigidiora & humidiora, propter illud quod est in eis de aqueitate: & pontica, & stiptica, & acetosa sunt frigida grossa: & dulcia sunt aquea, & sunt decliuiora ad caliditatem, quàm alia, quamuis magis dominans in eis sit frigus. Et sunt diuersa. & similiter folia eorum & arbores sunt diuersa. Et omnino illud quod in substantia dominatur, est humiditas superflua, frigida. & fortasse illa quæ sunt uehementis dulcedinis in caliditate, sunt temperata, aut declinant ad eam. *Operationes & proprietates.* In ipsis est prohibitio superfluitatũ, & propriè in folijs eorum. & in pomis quidem est inflatio, & propriè in eis quæ non sunt dulcia. & illa, quæ sunt pontica, & stiptica sunt aquea, terrea. Et dulcia sunt aquea, et insipida sunt aquea ualde ad partem humiditatis superfluæ decliuia: & propter hoc feruet eorum succus uelociter. & mel cõseruat succum eorum. & generatur quidẽ ex ponticis, & ex eis quæ sunt stiptica humor terreus: & acetosa, & immatura generant phlegma, & putredines, & febres [d] § proprietate§ sui humoris, & suæ cruditatis, & quia recipiũt putrefactionem. humor uerò acetosorum est subtilior humore stipticorum: & [e] §uinum quidem pomorum & reliquorum antiquum melius est quàm recens § propter resolutionem uaporũ malorum ab eo. *Apostemata & † pustulæ.* Conferunt folia eorum, & succus eorum inceptioni apostematum calidorum. *Vulnera & ulcera.* Folia & cortices eorum, consolidant: & similiter succus eorum, quæ sunt stiptica. *Instrumenta iuncturarum.* Assiduatio comestionis pomorum facit euenire dolorem neruorum, & propriè uernalia. *Membra anhelitus & pectoris.* Confortat cor, propriè odorifera de Scemi, & odorifera dulcia, & acetosa. et si sit illic angustia ex caliditate, sunt magni iuuamenti, & eorum sauich etiam. *Membra nutrimenti.* Confortat debilitatem stomachi, & quæ stiptica sunt conferunt stomacho si est cum caliditate, aut humiditate: & similiter pontica, & acetosa conferunt debilitati stomachi, si est in eo humor grossus, [f] § § frigidus ualde propter suam grossitudinem. Et assantur quidem in pasta, & conferunt paucitati appetitus: & sauich pomorum confortat stomachum, & prohibet uomitum. *Membra expulsionis.* Dulcia & acetosa, quando in stomacho inueniunt humorem grossum, quandoque deponunt ipsum in egestione: & si est uacuus, retinent. Et ea quæ in massa assata sunt, conferunt ad uermes, & dysenteriã. Et quæ ex eis sunt conuenientiora dysenteriæ sunt pontica, & eorum sauich, nisi [g] §conuertat ipsa§ lenitas zuccari. *Febres.* Quandoque generantur ab illis quæ sunt immatura, febres plurimæ [h] §proprietate§ sui humoris. *Venena.* Conferunt uenenis, & similiter succus, & folia ipsorum.

a B. tufaha.
b † B. nisi operationem eis ꝓpriam.
c B. ex eis sunt insipida.
d B. Alia litera. cruditate.
e B. sirupus de pomis antiquus melius est quã. Alia litera. syru. de pomis antiquis melius est quàm syrupus de pomis nouiter collectis.
† bothor.
f † B. non.
g B. dominetur eis.
h B. cruditate

De [a] §papauere.§ Cap. 571.

a B. chaschas.

PAPAVER quid est? Papaueris sunt species: hortulana, & campestris: & similiter est nigrum: & species cornuti quod est marinum, & fructus eius est curuus: & species spumosi heracliensis. *Electio.* Quod melius & sanius est, est album. Et oportet quidem ut terantur capita papaueris cuiusque speciei recentia, & fiant ex eis trochisci, & reseruentur, & administrentur. *Natura.* Hortulanum est frigidum & siccum in secundo, & nigrum in tertio: & dicitur quòd usque ad quartũ. *Operationes & proprietates.* Species papaueris sunt infrigidatiuæ. & non est in ipso [b] § glutinatio, § de qua sit curandum. Et illud quidem quod est nigrum, est ingrossatiuum, exsiccatiuum. & papauer marinum cornutum cuius fructus est curuatus, sicut cornua tauri, est abstersiuum, incisiuum, et est uehementis abstersionis. Et flos quidẽ campestris mũdificat uestigia ulcerum in oculis animalium. *Apostemata & † pustulæ.* Liniuntur species eius præter marinum super erysipilam. *Vulnera & ulcera.* Folia cornuti ualent ad ulcera sordida, et corrodunt carnem additam propter suam abstersionem, et eradicant escaras. et similiter flos eius, et non est conueniens ulceribus manifestis propter superfluitatem suæ abstersionis. Et ex campestri quidem fit emplastrum cũ oleo super ulcera, et eradicat ea. *Instrumenta iuncturarum.* Linitur [c] §campestre§ cum lacte super podagram, et confert. et quandoque decoquitur radix papaueris campestris in aqua, donec consumatur medietas; et datur in potu, et confert sciaticæ. *Membra capitis.* Facit somnum, et propriè illud quod nigrum est, et est stupefactiuum, et in licinio supponitur, et facit dormire, et prohibet catarrhum: et quũ habentis uigilias fronti ex eo emplastrum superponitur, iuuatur inde. et similiter quando embrochatur decoctio eius: et quum ex eo spumoso fit uomitus bibito secundum quãtitatem [d] §exuthe§ in mellicrato, iuuantur ipso epileptici. Et oleum eius cum oleo ros. est conueniens soda, quando ex eo inungitur caput: quum tamen ab eo abstinetur quantum plus posse est, fit melius. Et quãdoque distillatur eius decoctio in aurem fortis doloris. et sedat dolorem eius. *Membra oculi.* Administratur illud quod frigidum est, in doloribus oculi uehementibus apud necessitatem: sed in ipso est cautela obseruanda, sicut diximus in opio. *Membra anhelitus & pect.* Confert tussi calidæ, et fluxibus ad pectus, et sputo sanguinis. Et sumitur ex eo loch cõferens [e] §tussi calidæ§ ualde, & proprie quando miscetur cum acatia, & succo barbæ hircinæ. Filius uerò Mesaugue inquit. Semen nigri mundificat pectus. corticis autem manifestior dispositionum est, ꝙ [f] §adiuuat ad spuendum, & in toto semine est mundificatio.§ *Membra nutrimenti.* Confert humiditatibus stomachi. Et quãdo radix eius quod marinum est. s. cornutum decoquitur in aqua, donec medietur, aqua, confert ægritudinibus hepatis, & illi in cuius uentre est humor grossus. Et semen spumosi, facit uomere. Et dicitur simile etiã huic in campestri. *Membra expulsionis.* Album & nigrum quando teruntur multum, & dantur in potu cum uino nigro, & pontico, secant fluxum uentris antiquum: & natura quidem eius non est uacua à uirtute solutiua, [g] § & cum hoc resolutiua§ resoluitur in aqua. & ex decoctione eius uehementi

b B. nutricatio.
† bothor.
c B. marinum.
d B. achsunesi.
e B. ad illud.
f B. Alia litera. difficultat sputum & omnia semina eius faciunt spuere.
g B. cũ hoc quæ

h B.mellicrati.
i B.achsunesi.
k B.nathaf.

menti quando fit clystere, confert dysenteriæ: & quando bibitur semen eius cum sirupo [h] §carati,§ lenit uentrem, & quãdo in potu datur de spumoso quantitas [i] §exuthe§ unius in mellicrato, facit uomere: & soluit semen spumosi phlegma, & humorem crudum, & similiter semen speciei ægyptij datur ad bibendum in [k] § natif § & tri, & semen eius quod domesticum est, cum melle augmentat sperma.

a B.chauch.

De [a] § persicis. § Cap. 572.

Persica. *Natura.* Sunt frigida in fine secũdi, humida in primo, infra tamen finem eius. *Operationes & proprietates.* Quę sunt humida, uelocis sunt putrefactionis, lenificatiua, & in ipsis ẽ stipticitas aliquantula; sed eis stipticiora sunt ea quæ sunt incisa, exsiccata; & in ipsis est prohibitio cursus, & immatura sunt stiptica etiam. *Decoratio.* Abscindunt folia eius, quando ex eis fit linimentum, odorem psilotri. *Membra capitis.* Distillatur succus foliorum eius in aurem, & interficit uermes: & confert oleum eorum hemicraneæ, & doloribus auris calidis, & frigidis. *Membra nutrimenti.* Matura sunt bona stomacho, & in eis est uirtus faciendi appetitum cibi. Et oportet quidem, ut non comedantur post alium cibũ, quoniam corrumpuntur post eum, & corrũpunt ipsum, sed præcedant ante cibum, & ea quæ sicca sunt, sunt tardæ digestionis, & non sunt boni nutrimenti, quamuis sint plurimi nutrimenti. *Membra expulsionis.* Fit ex eis & folijs ipsorum emplastrum sumini, & interficit uermes uentris, & similiter si bibatur succus eorum, & quæ sunt eorum superiora & foliorum ipsorum, & illa quæ matura sunt, leniunt uentrem; & immatura stringunt. Et dixerunt quidam, quòd ipsa addunt in coitu, & uidetur quòd illud sit in corporibus siccis & calidis.

a B. chabzi seu chobzi.
b B.electio.
c ——— B.

De [a] § pane. § Cap. 573.

Panis [b] § quid est? § Oportet ut sit panis mũdus, salitus, massam habens confectam, fermentatus, coctus bene in tanor [c] § ultimæ § una nocte p̃manens. Et non comedatur calidus sicut est. Panis enim calidus non est apud naturam receptibilis, & [d] § acceptio eius qui est de furno, & reliquorum sibi similium est mala, § & panis de simila est melior eo qui est de farina, & quanto plus fuerit mundior, oportet ut fermentetur, & dimittatur donec consequatur [e] § plurimum, & conficiatur massa illius plurimum, & saliatur plurimum: § & panis quidem furni non est sicut panis altanor [f] § si suscipiet decoctionem ab utroque latere. Et panis de patella § est crudus interius. & ablutus quidem est infrigidatiuus, & est pauci nutrimenti, & natat in stomacho, & est conueniens calefactis, & non generat oppilationes, & nõ calefacit. Modus uerò ablutionis eius est ut sumatur medulla panis [g] § qui iacuit una nocte § & infundatur in aqua calida, deinde effundatur ab eo aqua quæ sup ipsum natat, & renouetur super ipsum aqua, donec ab eo remoueatur uirtus fermenti, & reliquorum, & consequantur finem suæ inflationis. [h] § *Electio.* § Panis de simila nutribilior ẽ, q̃ alius, & eius nutrimẽtũ est melius, sed est tardioris penetratiõis. & adarmacha sequitur ipm in suis dispõnib. Opirus uerò, qui est plurimi furfuris, uelocis est penetrationis, sed est minoris nutrimenti, & deterioris. Et ille qui non decoquitur [i] § bene, § est plurimi nutrimenti, & similiter parum habens fermenti, sed eius nutrimentum [k] § oppilat, nisi illos § qui sunt plurimi exercitij: & panis de [l] § patella § est huius generis, eius nanque pars interior raro decoquitur bene. Et panis quidem ablutus parui est nutrimenti, elongatus [m] § a similagineo § leuis digestionis & ponderis. Et panis frumenti rari, in iudicio existit opiri. Et panis alcataif generat humorem grossum, & alfatit est inflatiuus, tardæ digestionis: & qui melior de eo est, est ille qui est mixtus cum oleo amigdalino: & oportet quidem ut eius exsiccatio sit in umbra. & panis factus cum lacte plurimi est nutrimenti, & tardæ descensionis, & est oppilatiuus. Et emplastrum quidem factum ex pane calidius est emplastro facto cum frumento. [n] † § § *Decoratio.* Panis qui est de frumento nouo impinguat ualociter. *Apostemata & † pustulæ.* Panis de frumento cum mellicrato, & succis conuenientibus, bonus est apostematibus calidis: lenit enim ea, & infrigidat. *Vulnera & ulcera.* Quando panis [o] § decoquitur § cum aqua & sale, & [p] § infunditur ex § eo impetigo, confert. *Membra nutrimenti.* Panis calidus facit sitim sua caliditate, & natat propter suam humiditatem uaporosam, & saciat uelociter propter illud: & calidus quidem est uelocis digestionis, & tardæ descensionis. *Membra expulsionis.* Panis opirus est lenitiuus naturę, & adarmacha stringit; & fermentatus lenit: & azymus stringit uentrem: & [q] § ille qui est in patella coctus, est § ex eis quæ stringunt: & panis antiquus siccus stringit, si non admiscetur ei aliud: & panis alcataif stringit uentrem: & panis [r] § subtilis § stringit uentrem plusquam ille, qui est de simila.

d B.& sequitur panẽ coctum in tanur panis coctus in furno, & reliqui panes alio modo cocti sunt mali.
e B.seu perficiatur plus. & ut pasta ipsius sit magis & perfectius domata seu cõpressa & plus salita.
f B. cui aduenit decoctio ex vtroque latere & panis almele.
g B.albait.
h B. Operationes & proprietates.

i B.valde.
k B. viscosum est oppilatiuũ; & non est conueniẽs nisi illis.
l B.almele.
m B.ab oppilatiõe seu ab hoc ut oppilet, & est
n † B. propter salem.
† bothor.
o B.miscetur.
p B.& liniatur aut fricetur cũ.
q B.almele.
r B.Alia litera. de farina.

LITERA Q.

De quinquefolio. Cap. 574.

Qvinqvefolium quid est? Est pentaphyllon, & iam dictum est de ipso.

LITERA. R.

a B.arz vel arzi

De [a] § ryzo. § Cap. 575.

Ryzvm (.i. *oryza.*) quid est? *Natura.* Est calidum & siccũ, & siccitas ipsius ẽ manifestior caliditate sua; ueruntamen quidam dicunt, quòd est calidius frumento. *operationes & proprietates.* Nutrimentum præbet [b] § multum § ad quandam siccitatem declinans. Et quum decoquitur cum lacte, & oleo amigdalino, maius dat nutrimentum, & melius, & remouetur ab eo exsiccatio, & constrictio, quam facit, & propriè quum infunditur nocte una in aqua furfuris. Et ipsum est ex eis quæ tarde [c] § infrigidantur, § & in ipso est abstersio. *Membra expulsionis.* Decoctũ cum aqua stringit usque ad terminum, & decoctũ cũ [d] § aqua in spermate efficit augmentum, & neque

b B.conueniẽs.
c B.Alia litera. exeũt per secessum.
d B.lacte.

stringit nisi præparetur [e] §frixiōe§ in cortice suo, & studeatur in destruendo aquositatem [f] § eius, § & ꝓprie eius quod infusum est in aqua furfuris, propter quam destruitur eius siccitas.

e B. torrefaciēdo ipsum.
f B. Alia litera. lactis in quo de coquitur.

De [a] §rosis.§ Cap. 576.

a B. vard.

ROSA quid est? Est uirtutis compositæ ex substantia aquea, & terrea: & in ipsa sunt acuitas, & stipticitas, & amaritudo cū stipticitate, & pauca dulcedine, & in aqueitate parum caliditatis causa rei propter quam est dulcis, & amara: & in ipsa est subtilitas faciens ipsius stipticitatem penetrare: quare [b] † § § accidere facit coryzam. Et uirtus quidem amara in ipsa remanet dum est recens. quum autem siccatur, minoratur eius amaritudo: & propter hoc quæ recens est, soluit quum pondus. ℥. x. ex ea in potu sumitur. Illa uerò quæ nominatur rosa fœtida, est calida. & est radix eius sicut pyrethrum adustiua. *Natura*. Dixit Galenus quòd rosa non est uehementis frigiditatis comparatione sui facta ad nos: & dixit, oportet ut sit frigida in primo. Ego autem dico, ꝙ eius siccitas est in principio secundi, præcipuè in desiccata. *Operationes & proprietates*. Eius exsiccatio est fortior sua stipticitate, quoniam amaritudo eius est fortior stipticitate sui saporis, & est aperitiua [c] §ualde,§ & sedat motum cholerę, & est semen eius fortius stipticum, quod est in ipsa, & similiter pili qui sunt in medio eius. & in toto ipsius est confortatio membrorum interiorum, & eius stipticitas non pertransit [d] §cum resolutione.§ Et sicca quidem est magis stiptica, & frigidior. Etiam dicitur quòd in ea est uirtus extrahens surculos, & spinas, & reliqua carni infixa. Et eius succus bonus, est [e] §succus exungulatæ. s. albi abscisi unguibus§ & exsiccatur in umbra. [f] † § § *Decoratio*. Rectificat fœtorem sudoris quādo in balneo administratur. Ex ea quoque fiunt ablutiones secundum hunc modum. Sumitur rosa cui ros non aduenit, & dimittitur donec extenuetur, deinde sumuntur ex ea. xl. aur. & ex spica boni odoris. l. aurei. & ex myrrha. vj. aurei. & fiunt inde trochisci parui: quandoque uerò addunt in eis costi & lilij amborum ana. ℥. ij. & quandoque ponunt eos mulieres in [g] §maniki,§ & abluunt malum odorem sudoris. *Apostemata & † pustulæ*. Dixerunt quidam quòd ipsa abscindit uerrucas omnes, quando administratur trita: & quando rosa coquitur, & teritur, & non exprimitur, & fit ex ea emplastrū apostematibus calidis, soluit ea: & similiter confert erysipilæ. *Vulnera & ulcera*. Confert ulceribus [h] §præcipuè abrasionibus in coxis, & in ancha,§ & generat carnem in profundis. Et dixerunt quidam quòd ipsa extrahit ea, quæ infixa sunt in carne, & spinas trita. *Membra capitis*. Sedat soda [i] §quod ex ea humidū est. Et decoctio aquæ eius, & oleum eius faciunt sternutationem, quum odorantur.§ Et dixerunt quidam, sternutatio ex ipsa fit, propterea quia retinet uaporem, & fortasse illud etiam est [k] § propter uirtutem suam abstersiuam, & per § prohibitionem in cerebris habentibus subtiles superfluitates. Et ipsamet [l] † § § facit sternutare illum, cuius cerebrum est calidum. & eius semen stringit gingiuas, & similiter [m] §succus eius cum§ decocto. & confert etiam dolori aurium. *Membra oculi*. Sedat dolorem in oculo ex caliditate: & similiter decoctio ex sicca, est conueniens grossitiei palpebrarum, quū ex ea fit † collyrium, & similiter eius oleum, & succus ipsius: & ipsa quidē non confert ophthalmiæ, nisi quum ex ea abscinduntur additamenta ipsius alba. *Membra anhelitus & pectoris*. Quum aqua ros. bibitur, confert syncopi, & eius succus [n]: §sed eius uirgulta§ est bona sputo sanguinis, & similiter capita ipsius. *Membra nutrimenti*. Aqua ros. est bona hepati, & confortat quæ ex ea nutrita est cū melle, stomachū, & est geleniabin, & iuuat ad digerendum. Et rosa quidem, & eius succus cōferunt humorositati stomachi. Oleum uerò rosaceum extinguit inflammationem stomachi. Et similiter epithema factū stomacho ex rosa ipsa, & eius sirupus confert ei qui in stomacho mollificationem habet. *Membra expulsionis*. Sedat dolorem ani linita super eum cum penna, & dolorem matricis ex caliditate. & similiter decoctio quæ fit ex sicca, & confert doloribus recti intestini. Et fit clystere ex decoctione eius ulceribus intestinorum: & similiter sirupus eius bibitur ad illud. dormire uerò super locum ex ea stratum, abscindit desiderium. Et quæ recens est, fortasse soluit, si sumatur pondus. ℥. ℥. x. ex ea decies: sicca uerò non soluit. Et oleū rosaceum soluit uentrem.

b B. multoties.
c B. abstersiua.
d B. seu non est superflua ita ut sit prohibens resolutionem.
e B. bonus est succus rosarum à quibus abscisa sunt capita & pars alba ipsarū
f † B. faciendo ipsum sicut rob
g B. machonoch.
† bothor.
h B. Alia litera & cōuenit excoriationi coxarū & emunctoriorum.
i B. Alia litera. quæ ex ea ē humida, & decoctio illius quæ est sicca, & oleū eius facit sternutare, immò odorata.
k B. quia cōtrariat virtuti abstersiuæ & propter.
l † B. odorata.
m B. Alia litera. decoctio ei⁹ cum vino.
† alcosol.
n B. aqua virgultorum eius.

De [a] §renibus.§ Cap. 577.

a B. Kulie.

RENES quid sunt? Noti sunt, laudabiliores ex eis sunt renes hœdi lactentis. *Natura*. Sunt æquales ad siccitatem declinantes. *Operationes & proprietates*. Parui sunt nutrimenti, & humor eorū est malus, & laudabiliores eorum sunt renes hœdi. *Membra nutrimenti*. Sunt difficilis digestionis, & horridi saporis.

De [a] § rob. § Cap. 578.

a B. Mibach cogi.

ROB. *Membra anhelitus & pectoris*. Iuuat ad spuendum, & ponitur in sirupo de papauere noto. *Membra expulsionis*. Confert dolori renum, & uesicæ.

De [a] § ruta. § Cap. 579.

a B. Sedab.

RVTA quid est? Syluestris uehementioris est nigredinis quàm alharmel. *Electio*. Conuenientior ruta est [b] † § § domestica, quæ nascitur apud arborem fici. *Natura*. Humida, calida est & sicca in secundo. Et sicca est calida & sicca in tertio. sicca uerò syluestris est calida & sicca in quarto. *Operationes & proprietates*. Est incisiua, resolutiua, carminatiua ualde, mundificatiua [c] §uenarum,§ ulceratiua, stiptica. *Decoratio*. Cum nitro ponitur super morpheam albam, & super uerrucas, & morum: & remouet odorem alliorum, & ceparum, et confert alopeciæ. *Apostemata & † pustulæ*. Syluestris, quando teritur, & fit ex ea emplastrum cum sale in membro [d] §super qđ est apostema calidum, confert:§ & quando ponitur super scrophulas gutturis, & ascellæ, resoluit eas: & gumma eius est fortior in omnibus illis. *Vulnera & ulcera*. Ponitur cum butyro & melle super impetiginem: & cum aceto & cerusa super formicam, & erysipilam, & sanat antiquam. *Instrumenta iuncturarum*. Confert paralysi, & sciaticæ, & doloribus iuncturarum bibita & more emplastri

b † B. Alia litera. syluestris &c.
c B. Alia litera. vlcerum.
† bothor.
d B. facit accidere sup ipsum apostema calidum.

ſtri ſuperpoſita cum melle. *Membra capitis*. Aufert odorem alliorum,& ceparum,& fit ex ea emplaſtrum cum ſauich ad ſoda antiquam. Et quandoque fit ex ea emplaſtrum cum aceto in naſo ad fluxum ſanguinis narium,& retinet ipſum. Et ſuccus eius calefactus in cortice granati diſtillatur in aurem,& mundificat eam,& ſedat dolorem,& tinnitum,& ſonitum,& interficit uermes:& liniũtur cum ea ulcera capitis. *Membra oculi*. Ipſa acuit uiſum,& propriè ſuccus eius cum ſucco fœniculi,& melle,collyrio facto ex ea, aut cõmeſta. Et quandoque fit ex ea emplaſtrum e†§ § ſuper pulſationem oculi. *Membra anhelitus & pectoris*. Decoctio eius quæ humida eſt cum anetho ſicco confert dolori pectoris, & difficultati anhelitus ſecundum teſtimonium Ruffi. *Membra nutrimenti*. Fit ex ea emplaſtrum cum ficubus ad hydropiſim hypoſarcham, & datur in potu uinũ in quo decoquitur ruta etiam. Et quando de ſemine eius bibitur ab una ʒ.uſq; ad.ʒ.ij.ad ſingultum phlegmaticum,ſedat ipſum. Et ipſa quidem digerit,& facit appetitum cibi, & confortat ſtomachum,& confert ſpleni. *Membra expulſionis*. Exſiccat ſperma,& abſcindit ipſum, & deijcit deſiderium coitus & concubitus,& utraque ſpecies eius ſtringit,& ſedat dolorem pungitiuum.Et fit ex ea clyſtere cum oleo ad dolores colicæ, & ponitur cum melle ſuper ulcera ani, & bibitur cum oleo,& bibitur propter uermes. & ambæ ſpecies expellunt ſuperfluitates corporis cum prouocatione,& ſimiliter retinent egeſtionem. Et fit ex ea emplaſtrum cũ folijs lauri ſuper teſticulos ad apoſtemata ipſorum. *Febres*. Et ſimiliter confert rigori comeſtio ipſius,& inunctio ex oleo eius. *Venena*. Reſiſtit uenenis.& bibat qui ſibi timet ne in potu ſumat uenenum,& pungi à uenenoſis,de ſemine eius pondus. ʒ. j. cum folijs ſuis cum uino,& propriè ſi bibitur cum nuce & [f]§bolo§ omnibus contritis & commiſtis:&plurimum ipſius ſumere de ſylueſtri eſt pernitioſum.

e †B. cum ſauich.

f B.ficu.

De [a]§rubo.§ Cap. 580.

a B.Haleich.

RUBUS quid eſt? Dixerunt quidam quòd eſt alhauſegi,& eſt quædam ſpecies eius, quæ nominatur rubus canis,& habet fructum, qui eſt ſicut oliua [b]§habentem§interius lanam. *Electio*. Succus eius coagulatus cũ exſiccatione in ſole [c]§forti.§ *Natura*. Eſt frigidus & ſiccus, & in fructu eius maturo eſt caliditas quædam. *Operationes & proprietates*. Eſt ſtipticus, deſiccatiuus cum omnibus partibus ſuis, & folia eius ſunt minora in hoc propter ſuam aqueitatem. *Decoratio*. Decoctio ſtipitum & foliorum eius tingit capillos. *Apoſtemata & †puſtulæ*. Prohibet ex folijs eius emplaſtrum ambulationem fraudulentis, & formicæ,& eſt bonum ſuper eryſipilam etiã, & eius humor eſt groſſus. Illud enim quod de eo exſiccatum eſt, ſtringit manifeſte, & ſimiliter flos eius. Et in radice quidem [d]§ruffi§ eſt ſubtilitas cũ ſtipticitate,& propter hoc frangit lapidem. *Vulnera & ulcera*. Confert ulceribus,quæ ſunt ſuper caput,& conſolidat uulnera. *Membra capitis*. Quando maſticantur folia eius,ſtringunt gingiuam,& ſanant †aphthas, & ſimiliter fructus eius, [e]§& folia ipſius ſanant dolores gingiuæ. & ſuccus foliorum eius ſanat os calidum,§ & folia eius ſanant ulcera capitis,& multitudo fructus alhauſegi facit ſoda. *Membra oculi*. Confert exituræ oculi. *Membra anhelitus & pectoris*. Conferunt partes eius ſputo ſanguinis. *Membra nutrimenti*. Ex folijs eius fit emplaſtrum ſtomacho debili recipienti materias,& confortat eum. *Membra expulſionis*. Stringit uentrem:& rubus quidem canis quũ accipitur à fructu eius lana quę eſt in eo, & decoquitur,ſtringit eius decoctio uentrem, & abſcindit curſum humiditatis antiquæ ex matrice,& cõfert hæmorrhoidibus natis in ano,ex quibus currit ſanguis facto ex eo emplaſtro.Et ipſe, & flos eius conferunt ulceribus inteſtinorum, & ſolutioni,& frangunt lapidem [f]§ſubtilem§in eis. *Venena*. Eſt conueniens morſui animalis quod nominatur karites.

b B.habens.
c B.eſt fortius.
† bothor.
d B.haleich.
† alcola.
e B.maturus & ſuccus fructus eius & foliorũ
eius ſanant dolorem oris calidum.
f B ꝓpter ſubtilitatem quæ ẽ

De [a]§rubea tinctorum.§ Cap. 581.

a B. Fue alſabagin.

RUBEA tinctorum quid eſt? Eſt pontici ſaporis. *Operationes & proprietates*. Abſtergit cũ æqualitate,& ponitur ſuper impetiginem cũ aceto & ſanat eam, & linitur cum aceto ſuper morpheam albam,& ſanat eam, & mundificat cutim ab omni ueſtigio. *Inſtrumenta iuncturarum*. Datur in potu cum mellicrato,& confert ſciaticę,& paralyſi quæ eſt cum nocumento [b]§in utriſque lateribus &§ in ſenſu. & datur in potu de ea.ʒ.j. cũ duabus.ʒ.rauedſceni ad percuſſionem, & caſum cum [c]§uaſe uitreo terreo de uino paſſarum.§ *Membra nutrimenti*. Datur in potu fructus eius cũ oxymelle ad apoſtemata ſplenis,& mundificat hepar, & ſplenem, & aperit oppilationes eorum, & eſt ei proprietas in hoc. *Membra expulſionis*. Prouocat urinam adeo uehementer, quòd quandoque facit mingere ſanguinem.Et oportet,ut qui eam bibit,quaque die balneetur. Et quando ſupponitur, prouocat menſtrua. & extrahit fœtum. *Venena*. Stipites eius cum folijs ſuis conferũt morſui uenenoſorum uermium.

b —— B.
c B. cũ cyatho vini.

De [a]§raphano.§ Cap. 582.

a B.Fegiel.

RAPHANUS quid eſt? Fortius quod eſt in ipſo,eſt ſemen ipſius,deinde cortex eius,poſtea folia ipſius: deinde caro eius. Et oleum quidem eius exiſtit in uirtute olei de Kerua,niſi quia eſt uehementioris caliditatis ipſo, & ſylueſtre in omnibus narrationibus communicat ei:ſed eſt fortius eo. *Electio*. Fortius quod eſt in ipſo eſt ſemen eius,[b]§Et ille qui eſt magis tẽperatus, eſt ille qui§ eſt elixatus. *Natura*. [c]§Lignum eius eſt calidũ§ in primo,& humidum. & ſemen eius eſt calidum in tertio. *Operationes & proprietates*. Generat uentoſitates:ſed ſemen eius ipſas ſoluit,& in ipſo eſt ſubtiliatio fortis,& propriè in ſemine eius. & qui eſt ſylueſtris eſt [d]§ inflatiuus. § Et ille qui eſt elixatus, eſt nutribilior propter ſeparationem illius ab eo quod eſt medicinale. Et nutrimentum quidem eius eſt phlegmaticum, & paucum cum hoc. Et in ipſo eſt ſubſtantia quæ uelox eſt ad putrefiendum, & illud propter illud quod in ipſo eſt de nocumentis. folia autem uernalia quando elixantur,& comeduntur cum oleo & almuri, nutriunt plus quàm radix. *Decoratio*. Si miſceatur cum eo farina lolij, facit naſci pilos in alopecia. Et quando fit ex eo emplaſtrum cum melle, eradicat ueſtigia accidentia ſub oculo,quę ſunt cum [e]§occul-

b B. & maioris nutrimenti.
c B. radix eius eſt calida.
d B. inflammatiuus.

e B. nigredine. [e] §occultatione;§ & confert semen eius lentiginibus factis in membris, & reliquis coloribus extraneis,& uestigijs,& percussionibus,& pano. & ipsum cum condisi linitum remouet morpheam nigram,propriè in balneo. Et ipse multiplicat pediculos in corporibus. *Apostemata & † pustulæ.* Cum farina lolij adhibitus † pustulas [f] § lenibus § abstergit ea. *Vulnera & ulcera.* Quando ex eo fit emplastrum cũ melle, eradicat ulcera fraudulenta,& ulcera [g] §lenia§ & semen eius cum aceto eradicat ulcus gãgrænarum integrè. & similiter operatur super impetiginem. *Instrumenta iuncturarum.* Semen eius expellit pulsationem,quæ est in iuncturis; & est bonum dolori iuncturarum ualde. *Membra capitis.* Nocet capiti,& dentibus,& palato: & succus eius, & oleum ipsius conferunt uentositatibus in aure ualde. *Membra oculi.* Nociuus est oculo,ueruntamen abstergit ipsum,quãdo in eo distillatur aqua eius,&delet uestigia quę sunt in oculo,sub lachrymali.Inquit filius Mesaugue folia eius acuunt uisum. *Membra anhelitus & pectoris.* Qui est elixatus,est cõueniens tussi antiquæ uetustæ, & chymo grosso generato in pectore,& ipse confert præfocationi accidenti ex fungis mortiferis. Et si decoquatur cum oxymelle, deinde fiat ex eo gargarismus, confert præfocationi. Et in ipso cum hoc est nocumentum gutturis,& est addens in lacte. *Membra nutrimenti.* Est malus stomacho faciens eructuare. Et post cibum lenit uentrem, & facit cibum penetrare:& ante cibum facit natare cibum,& non quiescit,& propter hoc facilem efficit uomitum, & propriè cortex eius cũ oxymelle;& conuenit lateri,& spleni superpositus ut emplastrum. Et semen eius cũ aceto facit [h] §nauseam§ ualde, & resoluit apostema splenis. Filius uerò Mesaugue dixit. Si comedatur post cibum, digerit; & propriè folia eius. Et aqua foliorum eius aperit oppilationes hepatis,& remouet icteritiam.Et dixerũt quidam, folia eius digerunt,& corpus eius facit nauseam. & semen ipsius resoluit inflationem in uentre, & facit facilẽ egresionẽ cibi, & facit appetitũ. & aufert dolorẽ hepatis,& aqua eius est bona hydropisi. *Venena.* Cõfert morsui uiperæ,& cũ uino morsui cornutę etiam.Et semen eius confert uenenis & uermibus uenenosis. Et si ponatur frustũ eius super scorpionem,moritur. & aqua eius experta est in hoc, & est fortior. Et si momorderit aliquem scorpio,qui raphanum comedit,non nocebit ei.

† bothor. f B. lacteis. g B. lactea. h B. vomitum.

De [a] §rehan.§ Cap. 583.

a B. Rihan.

REHAN. *Membra expulsionis.* Confert hæmorrhoidibus.

De [a] §rehan salamonica.§ Cap. 583.

a B. Rihan suliman.

REHAN salamonica quid est? Inuenitur in montibus spaham & est similis anetho humido. Et dicitur,quòd folia eius sunt sicut [b] §malua, & poma eius sunt parua,§ & inuoluitur super arborem sicut uolubilis.Et uidetur quòd sit in ipso diuersitas, & uidetur quòd sermo secundus sit innuens ad hoc,quòd ipsa est planta, quæ nominatur [c] §hasaserum.§ Vulgus enim existimat quòd est reham salamonica. *Operationes & proprietates.* Est subtilis,exsiccatiua, resolutiua. *Apostemata & † pustulæ.* Confert posita cum aceto super erysipilam,& linitur super apostemata phlegmatica. *Vulnera & ulcera.* Linitur cum aceto super ulcera ambulatiua. *Instrumenta iuncturarum.* Linitur super podagram,& confert ei, & est eius proprietas. *Membra capitis.* Confert torturæ. *Membra expulsionis.* Supponitur cum oleo ros. ad dolorẽ matricis. *Venena.* Linitur super mordicationem scorpionis.

b B. althea & flos eius est par uulus. c B. giensafram. † bothor.

De [a] §roba.§ Cap. 584.

a B. Rate.

ROBA quid est? Est auellana Indica, & ẽ fructus magnus in magnitudine auellanæ, similis papaueri,& separatur à grano,sicut neregil. *Natura.* Et est calida & sicca. *Apostemata & † pustulæ.* Est epithema super scrophulas cum aceto cõueniens. *Vulnera & ulcera.* Confert scabiei, & pruritui. *Instrumenta iuncturarum.* Disrumpit uentositates impedientes in dorso. *Membra capitis.* Fit ex ea,caputpurgium ad torturam,& plurimum confert ei.& similiter cõfert hemicraneæ & soda.Et est caputpurgium cõferens epilepsiæ, scotomiæ,& maniæ,& melancholiæ.Et iam quidem expertum est caputpurgium eius in tortura tribus diebus,& fecit currere humiditatem ex naribus,& fecit fluere phlegma plurimum,& remouit ægritudinem in tribus diebus. Et oportet ut patiens torturam moretur in domo tenebrosa:& confert uentositatibus crudis. *Membra oculi.* Confert aquæ in oculo † collyrio facto ex ea, & propriè succus minoris eius.& uentositati asebel & pano,& caputpurgio facto ex ea cum aqua amaraci.& fit ex ea† collyrium cũ antimonio tortos habentibus oculos. *Membra anhelitus et pectoris.* Datur in potu de radice eius pondus. ʒ.ij.cũ uino ad pleuresim frigidam, & asthma, & tussim antiquam, & sputum sanguinis ex pectore propter illud quod in ipsa est de stipticitate. *Membra expulsionis.* Confert colericæ pasioni, & datur de eo in potu pondus. ʒ.ij.ad anum, & dolorem matricis.Et pessarium suppositum de eo qđ ex ipsa fricatione dissolutum est, prouocat menstrua,& extrahit fœtum, & similiter succus eius: & solutione educit choleram nigram,& phlegma & aquositatem etiam,& choleram ex corpore toto absque difficultate,ita quòd sanat albaras,& remouet eam,& icteritiam,& panum, & similia. & resoluit colicam,& eius potio est trium kermet, & kermet est sex Kerates. Et bibitur cũ uino dulci,aut oxymelle,& datur cum petroselino & dauco.Et scammonea mouet eius solutionem quando ipsa admiscetur,& confortat ipsam.& quantitas eius est,ut cum unoquoque aur. ipsius ponantur tres añulusat de scammonea, & quandoque assumitur de ea pondus. ʒ.ij. & teritur, & ponitur cum uino dulci,aut in oxymelle,& dimittitur aliquanto spatio,deinde coquitur uinum illud cum lentibus,aut hordeo cum carne gallinæ, & datur ad sorbendum ius eius,& miscetur ei de scammonea. *Febres.* Confert febribus quartanis. *Venena.* Est tyriaca morsui scorpionis,& rutelæ. Et quidam student ad hoc ut sumant de cortice eius superiore sicut lens, & proijciant in fissuram puncturæ.

† bothor. † alcofol. † alcofol.

De [a] §reubarbaro.§ Cap. 585.

a B. Rauend.

REVBARBARVM. *Electio.* Quandoque adulteratur

teratur hoc modo. Decoquitur, & assumitur eius aquositas, & desiccatur succus eius, deinde exsiccatur substantia eius post illud, & uenditur sicut est. Verum ipsum est tunc spisius, & uehemẽtius stipticum, & purum est uehementius rarum, & minus stipticum, & est croceæ tincturæ. *Operationes & proprietates.* Substantia arboris eius est commista ex aqucitate, et aereitate, et in ipso est terreitas amara propter actionem igneitatis in ipsum: et similiter eius mollities, et stipticitas sunt ex terreitate eius: et sequitur ipsum in stipticitate eius terreitas, immò est iuuamentum in ea, et cõpletur eius operatio cũ qualitate suę terreitatis: et quod de ipso purum est, est minus stipticum. *Decoratio.* Confert pano, et uestigijs remanentibus super cutes, quando linitur cum aceto et [b] † { } euacuatio cum eo. *Apostemata & † pustulæ.* Fit ex eo emplastrum cum quibusdam humiditatibus ad apostemata calida. *Vulnera & ulcera.* Confert impetigini epithematum cum aceto. *Instrumenta iuncturarum.* Confert ualde casui, et percusioni. Et inquit Alcanzi, potio eius sit. 3. ij. in uino permisto, et contusionibus, quando datur in potu cum uino odorifero, et similiter quando inungitur ex oleo eius ad contusionem lacertorum, et dolorem eorum, et extensionem, et confert rupturæ. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert asthmati, et sputo sanguinis. *Membra nutrimenti.* Est conferens hepati, et stomacho, et debilitati amborum, et doloribus eorum, et doloribus intrinsecis, et singultui, et rupturæ, et extenuat splenem. *Membra expulsionis.* Confert [c] {aderebʒ} et dolori pungitiuo uentris, et dysenteriæ, et dolori renum, et uesicæ, et doloribus matricis, et fluxui sanguinis. *Febres.* Confert febribus antiquis, et habentibus periodos. *Venena.* Confert morsui uermium uenenosorũ, et serpentis. et quantitas potus eius est sicut quantitas potus agarici.

b † B. fit.
† bothor.
c B. diariæ.

ANNOTAT.

De rhabarbari temperamento hic non meminit. Sed lib. 3. inter medicamenta frigida & astringentia enumerat. At Rasis 3. ad Almans. calidum ipsum facit, et 22. Cont. in secundo & caliditatis & siccitatis ordine reponit, quod facit & Mesue lib. de simpl. De purgatoria quoque eius facultate, nihil Diosc. Gal. uel Paul. meminere, neque author hoc in loco. At Mesue & author loc. citatis inter purgantia medicamenta collocãt, quod & cæteri ipsos sequuti faciunt.

Fen 16. tr. 1. c. 4
Cap. 47.
Cap. 332.

De [a] {ramech.} Cap. 586.

a B. Ramech.

RAMECH. *Natura.* Est frigida & sicca. *Operationes & proprietates.* Est stiptica, exsiccatiua, subtiliatiua, constrictiua, prohibens effusiones materierum, & sedat caliditatem. *Membra nutrimenti.* Confortat stomachum, quando in potu datur cum aqua myrti. *Membra expulsionis.* constringit uentrem.

De [a] {ratienigi.} Cap. 587.

a B. Ratinegi.

RATIENIGI quid est? [b] {Nominatur colonia: & est gumma pini, & nominatur arbor eius in Scemi alherez.} *Natura.* Est calida ad tertium, sicca in primo. *operationes & proprietates.* Generat carnem corporum [c] {tenerorum} sed cõmouet dolores in corporibus teneris; & quandoque sanantur ea ulcera cum balaustijs, & uenis, & similibus.

b——B.
a B. durorum.

De [a] {ribes.} Cap. 588.

a B. Ribes.

RIBES quid est. Inest ei uirtus acetositatis citri, & acrestæ. *Natura.* Est frigida & sicca in [b] {tertio.} *Operationes & proprietates.* Est extinctiua, & [c] {abscindit sanguinem} sedatiua caliditatis, & confert apostematibus pestilentiæ quæ subito interficiunt. *Membra oculi.* Acuit uisum, quando fit † collyrium ex succo eius. *Membra expulsionis.* Confert solutioni cholericæ. *Apostemata & † pustulæ.* Confert uariolis, & morbillo, & apostematibus pestilentialibus, & pestilentiæ.

b B. secundo.
c B. Alia litera. & reprimens acuitatem sanguinis.
† alcofol.
† bothor.

De [a] {rachamat.} Cap. 589.

a B. Rachame.

RACHAMAT. *Membra capitis.* Distillatur fel eius cum oleo uiolaceo in latere diuerso ad hemicraneam, & diuerso ad dolores auris. Et fit ex eo caputpurgium infantibus, aut distillatur in naribus ipsorum propter illud, quod in eis est de uẽtositatibus puerorum. *Membra oculi.* Fit † collyrium ex felle eius ad albedinem oculi cum aqua frigida. *Membra expulsionis.* Dicitur quòd stercus eius eijcit fœtum uaporatum. *Venena.* Inquit filius Alpatrich. Eius fel exsiccatur in uase uitri, in umbra. & fit ex eo † collyrium in latere morsus uiperę; sed non credo illud. Et quidam dixerunt ꝙ expertum fuit ad uenenum scorpionis, & serpentis, & uiperæ maioris, & iuuat. Et uidetur mihi quòd liniendo factum est.

† alcofol.
† alcofol.

De [a] {rasas.} Cap. 590.

a B. Rasas.

RASAS quid est? Iam dictum est in capitulo de plumbo, & hoc est stãnum. eius autem cerusam & species faciendi eam, dicemus in antidotario. *Electio.* Quod in eo subtile est, est quod adustũ est, ex cerusa. & oportet ut timeatur odor eius quum aduritur. *Natura.* Est frigidum & humidum. *Operationes & proprietates.* In eo qđ est adustum, est lenificatio, & subtiliatio, & resolutio, & intersectio sanguinis. Et eius cerusa est glutinatiua, infrigidatiua, cuius uirtus est uirtus tutiæ adustæ. Et scoria quidem rasas, est in similitudine uirtutis rasas adusti. *Apostemata & † pustulæ.* Quando fricatur cum uino, aut alio, aut aliquo succorum frigidorum confert apostematibus. *Vulnera & ulcera.* Confert ulceribus fraudulentis, & ambulatiuis. Et cerusa replet ulcera, & glutinat ea. *Venena.* Quando fricatur eius cerusa super puncturam scorpionis marini, & draconis marini, confert. Et oportet ut timeatur eius odor apud adustionem.

† bothor.

De [a] {rahadat.} Cap. 591.

a B. Rahade. Torpedo

RAHADAT. (i. torpedo.) *Membra capitis.* Dicitur quòd rahadat positus super caput patientis soda, remouet soda. Gal. uerò inquit. Existimo ꝙ ipsa facit illud dum est uiua, mortuam enim iã expertus fui, & nihil inueni.

De [a] {reiben.} Cap. 592.

a B. Rathiaha.

REIBEN quid est? Est lapis qui est sicut cancer. *Natura.* Est frigidus & humidus in secundo. *Operationes & proprietates.* Exsiccat, & abstergit,

stergit, & eius uirtus est proxima uirtuti cancri. *Membra oculi.* Acuit uisum.

a B.Rubien.

De [a] §rubien.§ *Cap.* 593.

RUBIEN. *Operationes & proprietates.* Est cõueniens cibus, sed salitus antiquus generat melancholiam. *Membra expulsionis.* Augmentum efficit in coitu.

a B.Raithane.

De [a] §rebithe.§ *Cap.* 594.

REBITHE. *Natura.* Filius Mesaugue inquit. Est calidior quàm rubien. *Membra expulsionis.* Excitat coitum.

a B.Rathben.

De [a] §ratuba.§ *Cap.* 595.

b B.fasfasa.

RATUBA quid est? Est [b] §alcot.§ Et iam diximus de ea.

a B.Dafda.

De [a] §ranis.§ *Cap.* 596.

RANA. *Operationes & proprietates.* Cinis ranarum, quãdo ponitur super locum sanguinis, retinet eum. *Decoratio.* Et ipsa quando decoquitur cum sale & oleo, est, secundum quòd dicitur, bezahar lepræ, & uenenosorum uermium comesta. *Instrumenta iuncturarum.* Eius ius confert apostematibus chordarum, quando super ea effunditur. *Membra capitis.* Dicitur quòd ex [b] §succo§ ranæ fluuialis colluitur os ad dolorem dentium, & sedatur. sed est in ea, quod est in ea. Et corpus ranæ, & propriè pinguedo eius, est ex eis quæ facilem dentium eradicationem faciunt: & existimo quòd est hoc ex [c] §petrosa, non domestica:§ hæc enim species est ex eis, quę testantur medici, & experimentatores communitatis eijcere dentes animalium, quando ipsam sumunt in cibo, & in pastu. *Venena.* Si quis comedit sanguinẽ eius aut corpus ipsius, apostematur corpus eius, & fit ipsius color plumbeus, & expellit sperma donec moritur. & dicitur, quòd quando coquitur cum sale, & oleo, & comedit, est bezahar lepræ, & uermibus uenenosis.

b B. elixatura.

c B. arborea hortulana.

LITERA S.

a B.Aschil, uel alaschil.

De [a] §squilla.§ *Cap.* 597.

SQUILLA quid est? Est cepe muris, quæ sic nominatur propterea quòd ipsa interficit murem. Et est [b] §pũgitiua, acuta,§ sed decoctio, & assatio frangũt eius fortitudinem. & forma ipsius quũ assata est, est forma persici desiccati: & color eius est citrinus, declinans ad albedinem, & ex ea est genus uenenosum mortale, & existimauerunt quidam, quòd ipsa sit [c] §napellus§ propter quoddam signum quod in ea reperitur; sed errauerunt. *Electio.* Quæ ex ea bona est, [d] §est fortis coloris, splendida,§ in cuius sapore est dulcedo cum acuitate, & amaritudine. *Natura.* Calida est in tertio, sicca in terminis secundi. *Operationes & proprietates.* Est resolutiua, attractiua sanguinis ad exteriora, & superfluitatum adustiua, ulceratiua, subtiliatiua ualde, chymorum grossorũ incisiua cum uirtute ultra uirtutem suæ calefactionis. Et ipsius acetum confortat corpus debile, & acquirit ei sanitatem. *Decoratio.* Eradicat uerrucas [e] † § § illinita cum oleo, & gumma pini. [f] §Et§ facit pilos nasci in alopecia, et tyria illinita et fricata, et [g] † § §fixuris calcanei propriè. [h] §Et sirupus eius § & ipsius acetum bonum efficiunt colorem. *Vulnera & ulcera.* Desiccat ulcera exteriora, & nocet ulceribus uiscerum comesta, & exulcerat fricata. *Instrumenta iuncturarum.* Nocet neruis sanis, parumper conferendo doloribus neruorum, & iuncturarum, & paralysi, & sciaticæ propriè, & similiter eius acetum, & sirupus ipsius. *Membra capitis.* Confert [i] §soda§ & melancholiæ, & constringit eius acetum gingiuas, & conseruat dentes motos, & confert fœtori oris. *Membra oculi.* Eius comestio acuit uisum. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert asthmati ualde, & tussi antiquæ, & asperitati uocis: & potãtur ex ea tres anulus at cum melle, & confortat guttur eius acetum, & [k] §cepe ipsius.§ *Membra nutrimenti.* Confert duritiei splenis, & confortat stomachum, & digestionem, & confert sbleuationi cibi. Et similiter acetum eius, & [l] §succus ipsius bibitus§ propter splenem diebus. xl. & dicitur quòd si suspendatur super illum qui habet splenẽ diebus. xlj. liquefacit ipsius splenem, & confert hydropisi, & icteritiæ. *Membra expulsionis.* Prouocat urinam fortiter: & similiter eius acetum, & sirupus ipsius conferunt difficultati urinæ, & prouocant menstrua, donec etiam faciant abortum: & similiter acetum, & sirupus eius conferunt pręfocationi matricis, & soluit grossos humores, pręcipuè quod ex ea assatum est aggregatum cũ sexcuplo salis, & eius potio sit duorum [m] § muharaheni§ quũ est ieiunus: & similiter quod ex ea est elixatum: & eius semen bene tritum & positum in uase sicco, & permistum cum melle, & comestum lenit naturam, & confert dolori ani, & matricis, & stomachi; & confert dolori pũgitiuo. *Febres.* Acetum eius confert tremori antiquo. *Venena.* Quum suspenditur eius totum super portas, secundum quòd dicitur, prohibet uenenosa ab eis. & est tyriaca uenenosis. & interficit mures. *Permutatio.* Tantum quantum ipsa est de cordumeni, & tantum quantum ipsa est, & tertia ipsius acori, et tertia ipsius amomi.

b B. acuta fortiter.

c B.bulbus.

d B. Alia litera. illa quæ habet colorem chani. Alia litera. illa quæ habes colorem chorni.

e B. &.

f B.

g † B. confert.

h B.medium ipsius crudum.

i B.epilepsie.

k B. Alia litera indurat ipsum.

l B.decoctio ipsius bibita.

m B.auf.

ANNOTAT.

De Scilla & usu eius multiplici, plura habes ex Dioscor. lib. 2. & 5. & Gal. lib. 3. de medic. facile parab. et Paulo lib. 7. Verùm quod ad eius temperamentum pertinet, author calidam tertij ordinis, esse ait, & siccam in terminis secundi. At Gal. 8 simpl. in secundo calidorum ordine reponit, quod & Auerr. 5. Coll. Paulus uerò in secundo calidam & siccam putat lib. 7. quod & author paulo infra adnotabit.

Cap. 164. & 165. Cap. 205. & 206

Cap. 42.

Cap. 645.

a B.Adchar.

De [a] §squinantho & flore eius.§ *Cap.* 598.

SQUINANTHUM et flos eius quid est? Ex eo aliud est Arabicum et boni odoris; et aliud est qđ est [b] §minimum, agrinium, et est durius, et ẽ grossum, et est terreum,§ et nõ habet odorem. Inquit Dios. Squinanthũ est duarum specierum: una earum est quæ non habet fructum: et altera quæ habet fructum nigrum. *Electio.* Melius ex eo est Arabicum, rubeum, [c] §fortioris odoris; sed illud quod est supra ipsum, ad aliquantulam declinat rubedi-

b B. agiami qđ est subtile seu minutum & est durum & ex eo est grossum, & magis molle & ipsum.

c B. boni odoris & flos eius declinat ad rubedinem.

rubedinem:§ et quum finditur, fit purpureum, mordicans linguam, et adurens eam sua acuitate. *Natura*. In [d] §agrinio§ est uirtus infrigidatiua: et apud filium Virezeg, totum est frigidum: & eius radix est uehementioris stipticitatis, & eius flos calefacit parumper, & eius stipticitas est minor calefactione eius: & fortasse est Arabicum: sed in sua natura est calidum & siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. In ipso ē stipticitas: quapropter confert eius flos fluxui sanguinis undecunque, & in eius oleo sunt resolutio, & eius [e] §cōtractio:§ sed ipsius radix est fortior in hoc: & cōstringit naturam: & in ipso sunt digestio, & lenificatio. & orificia uenarum aperit, & sedat intrinsecos dolores, & propriè in matrice, & resoluit uentositates. *Vulnera & ulcera*. Eius oleum cōfert pruritui, ita ut illud etiam agat in animalibus. *Apostemata & † pustulae*. Confert apostematibus calidis eius decoctio, & duritiebus intrinsecis bibitum, & superpositum pro emplastro, & decoctum in apostematibus frigidis, in uisceribus. *Instrumenta iuncturarum*. Confert lacertis, & spasmo, quum ex eo bibitur quarta aurei cum pipere: et [f] §ipsum§ remouet lassitudinem. *Membra capitis*. Grauat caput, propriè illud quod ex eo est [g] §agrinium:§ sed minutum eius facit soda: et grossioris semen facit dormire, et stupefacit: et totū ipsius confortat carnem rubeā quae est inter gingiuas; et desiccat humiditatem earum: et eius flos purgat caput. *Membra anhelitus & pectoris*. Cōfert dolori pulmonis, et eius flos confert sputo sanguinis. *Membra nutrimenti*. Eius radix confortat stomachum, et facit appetitū, et sedat nauseam accepto aureo ex ea, et propriè cum pondere sui ex pipere: et ipsius flos sedat dolorem stomachi, et confert apostematibus eius, et apostematibus hepatis. *Membra expulsionis*. Confert doloribus matricis propriè: et encatisma in decoctione eius, apostematibus matricis calidis. Et similiter quum distillatur in eam, aut [h] §uaporatur aqua eius,§ et frangit lapidem, et stringit naturā, propriè quod ex eo est [i] §agrinium.§ Et abscindūt fluxum sanguinis matricis, et propriè eius flos. et confert dolori renum, et fluxui sanguinis ipsorū: et quum bibitur ex radice eius aureus cum pipere, confert hydropisi: et ipsius flos confert apostematibus ani. *Venena*. Species eius grossa quum ex folijs eius recentibus, quae sunt iuxta radicem, fit emplastrū, est iuuatiua morsurae uenenosorū.

d B. agiami.
e B. stipticitas.
† bothor.
f B. oleum eius Alia litera. granū eius seu fructus eius.
g B. agiami.
h B. fit cum eo vaporatio, aut fit clistere cum aqua ipsius & prouocat vrinā
i B. agiami.

De [a] § sarcocolla.§ Cap. 599.

SARCOCOLLA quid est? Est gumma arboris spinosae, et in ipsa est amaritudo. *Electio*. Quae ex ea bona est, est illa quae ad citrinitatem declinat, et est similis olibano. *Natura*. Dicunt quidam quòd est calida in secundo, sicca in primo. Inquit filius Iuregi est calida ualde. *Operationes & proprietates*. Est glutinatiua, [b] † § § et propter hoc consolidat, et creat carnem, et administratur in emplastris. Et in ipsa quidem est uirtus adhaerere faciens, oppilatiua, et alia amara: et propter hoc in ipsa est digestio, et resolutio. *Decoratio*. Caluicium facit potus eius frequens, et propriè senibus. *Apostemata & † pustulae*. Sedat apostemata omnia more emplastri superposita. *Vulnera & ulcera*. Corrodit carnem mortuam, et consolidat plagas recentes, et restaurat contorsionem. Et administratur [c] § resolutio eius, & resolutio radicis eius§ desiccata ad illud similiter. *Membra capitis*. Si licinium sumatur, & melle illinitum uoluatur in sarcocolla puluerizata, & mittatur in aurem [d] † § § ex qua egreditur uirus; sanatur, hoc facto per aliquot dies. *Membra oculi*. Confert ophthalmiae, & lippitudini propriè, & fluxui oculi, & propriè nutrita cum lacte asinae: & educit [e] §lippitudinem§ ex oculo. *Membra expulsionis*. Soluit humorem crudū, & phlegma grossum, & propriè ex ancha, & iuncturis.

a B. Anzarut.
b B. sine mordicatione.
† bothor.
c B. Alia litera. ipsa praeparata cum aceto, & radix eius praeparata cū aceto.
d † B. vlceratā.
e B. alchadam.
† bothor.

De [a] § storace.§ Cap. 600.

STORAX quid est? Dixit Dioscorides quòd ipsa est species storacis. & apud quosdam est gūma oliuae. & ipsius quidem suffumigatio ponitur loco suffumigationis thuris in omni re. *Electio*. Melior ex ea est, quae est acutioris odoris. *Natura*. Est calida in tertio. sicca in primo. *Operationes & proprietates*. Lenificatiua est ualde. *Instrumenta iuncturarum*. Permiscetur cum medicinis lassitudinis. *Membra capitis*. In ipsa est uirtus faciendi subeth, & grauat caput, & facit soda, & cōfert coryzae, & catarrho. *Membra anhelitus & pectoris*. Confer tussi, & raucedini uocis. *Membra expulsionis*. Eius oleum confert duritiei matricis, & prouocat menstrua, & aperit matricem: & quum transglutitur cum aliquanta terebinthina, linit naturam.

a B. Astarach.

De [a] § sticados.§ Cap. 601.

STICADOS quid est? Est planta habens spicam [b] † § § sicut spica grani hordei, sed eius folia sunt longiora: & in ipso sunt stipites cineritij, sicut in epithymo, & est sine semine, acutus cum amaritudine pauca, compositus ex substantia terrea frigida, & ignea subtili. *Natura*. Est calidus in primo, siccus in secundo. *Operationes & proprietates*. Resoluit, & subtiliat amaritudine sua: et similiter eius sirupus: & aperit oppilationes, & abstergit: & in ipso quidem est stipticitas pauca, & confortat corpus, & uiscera, & prohibet putrefactionem. *Instrumenta iuncturarum*. Eius decoctio sedat dolores neruorū [b] § & iuncturarum§ & laterum. & ipsius sirupus est res magis iuuatiua aegritudinum frigidarum in neruis, quare oportet ut assidue utatur eo qui debiles habet neruos, & qui ex frigiditate in ipsis patitur. *Membra capitis*. Confert melancholiae, & epilepsiae. *Membra nutrimenti*. Conturbat illum, in cuius complexione cholera dominatur; & facit eum uomere: & est ex eis quę faciunt sitim. *Membra expulsionis*. Confortat instrumenta urinae, & soluendo educit phlegma, & melancholiam. Gal. verò non dixit hoc esse eius. & ultima quidem potio ipsius est. xij. kesumen cum uino puro, & oxymelle, & modico sale.

a B. Astuchudes.
b † B. rubeam.
c —— B.

De [a] § spongia maris.§ Cap. 602.

SPONGIA maris quid est? Corpus marinum [b] §laxum, rarum sicut filtrum. Et dicitur quòd habet§ animal motum in eo, cui adhaeret, & non separatur ab eo. *Electio*. Illa quae est recens, est fortior, & uehementioris exsiccationis propter fortitudinem

a B. Asfengi albhar.
b B. Alia litera. molle, rarū sicut hepar & dicitur quod est.

titudinem naturæ maris. *Natura*. Est calida in prim, ositcca in secundo. & ipsius lapis est ei propinquus, & minus calidus. *Operationes & proprietates*. Fortis est exsiccationis, propriè quod ex ea est recens, quando aduritur cum oleo. Et similiter eius cinis confert disruptioni sanguinis, propter incisionem aut apertionem. Inflammatur enim ex ea ignis super locum, & cauterizatur, cum hoc quòd ipsa est substantia retinens sanguinem, & etiam fiunt ex ea licinia, & in orificijs uenarũ ponuntur, & retinent sanguinem, & fluxum sanguinis: & eius lapis subtiliat absq; calefactione, & exsiccat, & abstergit. *Apostemata & † pustulæ*. Exsiccat apostemata phlegmatica. *Vulnera & ulcera*. Infunditur in aceto, & ponitur super plagas, & consolidat, & decoquitur cum melle, & cõsolidat ulcera [c] ʒ profunda. ʒ & similiter ponitur sicca super ipsa, aut infusa in aqua, aut in uino, & exsiccat humida antiqua. *Membra anhelitus & pectoris*. Quando spongia aduritur cum [d] ʒ oleo, ʒ est conueniens curationi sputi sanguinis. *Membra expulsionis*. Lapis in ea inuentus frangit lapidem uesicæ apud alios à Gal. Gal. enim ab hoc elongatur, ut uirtus eius ad uesicam penetret, sed ad lapidem renum.

† bothor.

c B. antiqua.

d B. Alia litera. pice.

De [a] ʒ stinco. ʒ Cap. 603.

a B. Aschanchur.

b B. vrel.

c B. Cum enim altẽsa parit oua extra aquam generatur stincus ad extra.

STINCVS quid est? Est [b] ʒ guaril ʒ aquaticus, qui ripis nili Aegypti capit. Et dicitur quòd est de natura altensa, [c] ʒ quoniã quum parit ex aqua, & creatur extra: & est secundum formam altensa. ʒ *Electio*. Qui ex eo est melior, est ille qui in uere capitur, & in hora qua feruet ad coitum: & qui ex eo est maior, est melior. Et magis pinguis, est melior. & ex membris eius melius, est sumen. *Instrumenta iuncturarum*. Confert ægritudinibus frigidis in neruis. *Membra expulsionis*. Eius sal excitat coitum: quanto plus caro eius; & propriè caro suminis, & quæ sequitur renes, & propriè adeps eorum?

De [a] ʒ spinachijs. ʒ Cap. 604.

a B. Asfanach.

SPINACHIA. *Natura*. Frigida sunt & humida in fine primi. *Operationes & proprietates*. Sunt lenificatiua, & ipsius nutrimẽtum melius est nutrimento chrysolocannæ: & dico quòd in ipsis est uirtus abstersiua, lauatiua, & uincunt cholerã. Et fortasse refugit stomachus à iure eorum: ergo auferantur à iure suo, & comedãtur. *Membra anhelitus & pectoris*. Conferunt anhelitui, & pectori, & pulmoni calido. *Instrumenta iuncturarum*. Conferunt doloribus dorsi sanguineis. *Membra expulsionis*. Lenificatiua sunt uentris.

De [a] ʒ scolopendria. ʒ Cap. 605.

a B. Sculusendriun.

SCOLOPENDRIA dicetur in capitulo de sin. si deus uoluerit.

De [a] ʒ semine lini. ʒ Cap. 606.

a B. Bezerchetan.

SEMEN lini quid est? Virtus eius est proxima uirtuti fœnugræci. *Natura*. Calidum est in primo, commensuratum in humiditate & siccitate. Et dicitur quidem quòd decoctio lini est decoctio [b] ʒ recentis eius: in ipso enim ʒ est humiditas superflua. *Operationes & proprietates*. Est maturatiuum, & abstergit, & inflat propter humiditatem suam superfluam, ita quòd illud quod ex eo frixum est, etiam hoc agit cum stipticitate in frixo manifesta, & [c] ʒ commensurata, & in non frixo manifesta ʒ permista cum lenificatione. Et est sedatiuum dolorum minus, quam chamæmilla. *Decoratio*. Ex ipso fit emplastrum cum nitro, & [d] ʒ bolo, & pano, & † pustulæ leni; & confert ʒ contractioni unguium, & fixuris, & fracturis earum quum permiscetur cum æquali mensura nasturtij, & conficitur cum melle. *Apostemata & † pustulæ*. Lenit apostemata calida exteriora, & interiora, & apostema quod est post aures cum aqua cineris, & apostemata dura. *Instrumenta iuncturarum*. Prohibet spasmum, & contractionem unguium, quum permiscetur cum cera & melle. ʒ *Membra capitis*. Eius suffumigatio confert coryzæ, & similiter suffumigatio ipsius lini. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert tussi phlegmaticæ, & propriè quod ex eo assatum est. *Membra nutrimenti*. Malum est stomacho, & difficilis digestionis. & pauci nutrimenti. *Membra expulsionis*. Quod ex eo frixum est, constringit uentrẽ: & non frixum, est commensuratum: & eius prouocatio est debilis, sed confortatur cum assatione. Et quando sumitur cum melle, & pipere, mouet coitum. Et ex decoctione ipsius fit [e] ʒ pessarium ʒ matrici, & sedetur in ea, & iuuatur ea à mordicatione quæ est in ipsa, & apostematibus, & similiter in intestinis: & ab ea fit iuuamentum ad ulcera uesicæ, & renum. Et ex decoctione quidẽ seminis lini fit clystere cum oleo ros. & magnificatur iuuamentum eius in ulceribus intestinorũ.

b B. eius dũ est recẽs & in ipso.

c B. & qualis in non frixo.

d B. ficubus ad panũ & bothor lene & confert spasmo seu.
† bothor.

e B. clistere.

De [a] ʒ saliua. ʒ Cap. 607.

a B. Bezach.

SALIVA. *Electio*. Fortis operationis est illa, quæ est famelici, & ieiuni: et propriè cuius complexio est calida. *Decoratio*. Valet ad impetiginem. *Membra oculi*. Confert palpitationi palpebræ, & albugini. *Venena*. Interficit uenenosa omnia, & serpentem & scorpiones.

De [a] ʒ stercore animalium. ʒ Cap. 608.

a B. Phar haiuan.

STERCVS animalium. *Decoratio*. Stercus [b] ʒ lupi ʒ confert lentiginibus magnis, et pano propter suam abstersionem. Et stercus cameli [c] ʒ mundificat & destruit uerrucas, etiam quę magnę fiunt. ʒ *Membra capitis*. Stercus † lupi confert furfuribus propter suam abstersionem. & stercus cameli abscindit fluxum sanguinis ex naribus: et quando bibitur cum medicinis epilepsiæ, confert. *Membra oculi*. Stercus [d] ʒ adib ʒ abstergit albuginem oculi. *Vulnera & ulcera*. Stercus cameli resoluit † pustulas et ulcera. Et similiter stercus pecudis super mellinum. *Apostemata & † pustulæ*. Stercus caprarum resoluit scrophulas fortiter. et similiter stercus cameli, et stercus pecudis erysipilæ. *Instrumenta iuncturarum*. Stercus cameli sedat dolores iuncturarum, et apostemata earum. *Membra expulsionis*. Stercus caprarum siccum cum lana prohibet fluxum matricis. *Venena*. [e] ʒ Rectificatur ʒ stercus caprarum decoquendo. ʒ j. ex eo cum. v. sacraiati uini nigri, et recens ex eo etiam, et fit ex eo emplastrum morsui uiperæ facientis sitim, et stercus pecudis adustum præcipuè cõfectum cũ aceto linitur super morsum canis rabiosi.

b B. aldab.
† adib.

c B. prohibet remanere vestigia variolarum & destruit verrucas.
† adib.

d B. aldab.

† bothor.

† bothor.

e B. Resistit venenis.

De

De [a] § sanguine draconis. § Cap. 609

a B. Alhichun.

SANGVIS draconis, & est scem, quid est? Est succus rubeus, notus. *Natura*. Non est eius caliditas multa. Et dicunt quidam quòd est frigidus: eius uerò siccitas est in secundo. *Operationes & proprietates*. Est constrictiuus, & prohibet fluxum sanguinis. *Vulnera & ulcera*. Glutinat ulcera, & plagas recentes. *Membra nutrimenti*. Confortat stomachum. *Membra expulsionis*. Cõstringit, & confert dysenteriæ, & fissuris ani. *Permutatio*. Loco eius, secundum quòd existimant quidam, ponitur lactuca in omnibus operibus eius.

De [a] § sanguine. § Cap. 610

a B. Dem.

SANGVIS quid est? Sanguis hominis, & sanguis porci, sunt similes in omni re. Et carnes amborum sunt proximæ in omni re, ita quòd quidam fuerunt, qui uendebãt carnem hominis, ac si esset caro porci, & occultatum fuit illud usque quo inuenti fuerunt digiti hominis in ea. Et dixerunt quidam, quòd qui experiri uolũt aliquid in sanguine hominis, experiatur illud in sanguine porci: nam licet sit debilioris uirtutis sanguine hominis, tamen est ei similis. Et nos quidem iam scribemus nunc, quæ dicta sunt de sanguine: sed plurima eorum sunt de quibus non curatur: & sunt quædam, de quibus curatur. *Electio*. Oportet ut sanguis qui in medicinis administratur, sit assumptus ex animalibus sanis, in cuius colore non dominetur humor, neque putredo. *Operationes & proprietates*. Sanguis equi est adustiuus, & putrefactiuus. Et totus est debilis digestionis, præcipuè qui grossius est. *Decoratio*. Sanguis leporis calidus supponitur morpheæ, & pano, & confert eis. Sanguis uespertilionis, secundum quod dicitur, prohibet ortum pilorum, & non est ei ueritas. Sanguis uerò ranarum uiridium, & sanguis [b] § alhelem § est magis prohibens. Et sanguis uespertilionis, secundum quod dicitur, conseruat mãmillam secundum dispositionem suam; sed non uerificatur, *Apostemata & † pustulæ*. Sanguis leporis maturat apostemata calida cito. Et similiter sanguis hirci administratur post congelationem. Et sanguis menstruus, secundum quod dicitur, linitur super erysipilam. Et sanguis tauri calidus, super apostemata dura. Et sanguis leporis calidus super apostemata calida lenia. *Instrumenta iuncturarum*. Dicitur quòd sanguis menstruus distillatur super podagram calidus, & confert ei. [c] † § § Sanguis columbæ & [d] § guarescem, & turturis distillatur calidus super excoriationem contritam & dolorosam, § & prohibet generari apostema quod prouenit à casu quum commiscetur cum oleo ros. tepido. Dixit Gal. illud est propter teporem qualitatis suæ, non propter rem aliam. & dimittatur, & administretur loco eius oleũ ros. efficit operationem eius, & similiter dicitur in sanguine gallinarum. Sanguis uerò asini prohibet fluxum sanguinis narium ex uelamine cerebri. Et sanguis testudinis syluestris sanat epilepsiam cum uino. & similiter sanguis agni. Et dicitur quòd sanguis cameli confert epilepsiæ: illud uerò non est uerum, dixit Gal. quoniam ipse non est cum incisione forti. Ego autem dico, forsitan, si illud uerificatur cum experimento, non [e] § comparatur § ad uirtutem apparentem, immo ad proprietatem quæ est in ipso. *Membra oculi*. Sanguis [f] § guaril § & lacerti confortat uisum: sanguis alharbe prohibet oriri pilos in palpebris. Et similiter sanguis ranarum uiridium, secundum quòd dicitur: sed experimentum non uerificauit illud. Sanguis columbæ, & [g] § alguarascen, § & turturum, & propriè sanguis uenarum alle distillatur super tarfati. & similiter sanguis [h] § alfahakit § & similiter si distillentur radices pennarum sanguineæ harum auium super eam. Et dixit Gal. sine illo est excusatio. *Membra anhelitus & pectoris*. Sanguis bubonis ualde confert asthmati, & similiter ius eius, & caro ipsius. Et dixerunt quidam, quòd sanguis uespertilionis conseruat mammillam, ita ut remaneat stans, & non est ei radix. Ex sanguine autem hædi recente, antequam congeletur, si accipiatur. ℥. & commisceatur cum aceto, & bibatur in tribus diebus: calefactum, [i] † § § quidam testificati sunt, quòd confert ad hoc. *Membra expulsionis*. Sanguis menstruus suppositus prohibet impregnationem, secundum quòd quidam existimauerunt. Sanguis hirci, & capræ, & cameli, exsiccatus & frixus retinet fluxum. Et sanguis capræ quando bibitur cum melle, confert dysenteriæ. Et sanguis [k] § hirci § exsiccatus frangit lapidem renum. *Venena*. Sanguis hirci & cameli, & leporis frixus confert nocumento sagittæ armenæ quando bibitur cum uino, & similiter sanguis canis [l] † § § & etiam sanguis rabiosi, secundum quod dicitur uulgariter, confert morsui canis rabiosi, & propriè Dioscorides.

b B. alhalem.

† bothor.

c † B. Membra capitis.

d B. alursan & turturis distillatur calidus sup alsegiagi & alheaseme super fracturã ossis capitis & alame.

e B. attribuitur

f B. alurel.

g B. alursan.

h B. alfuachet.

i † B Confert vomitui sanguinis & similiter sanguis agni. Nam.

k B. capræ.

l † B. Alia litera. rabiosi.

De [a] § asparago. Cap. 611.

a B. Heliun.

SPARAGVS quid est? *Natura*. Aequalis est apud Gal. Dixit enim quòd in ipso non est calefactio, neque infrigidatio apparens, nisi in petroso. Ego autem dico, non elongatur à caliditate: & quanto plus incipit indurari, roboratur caliditas, & apparet super ipsum uestigium tithymallorum, mordicans ualde. *Operationes & proprietates*. Virtus eius est abstersiua: aperit oppilationes omnium uiscerum, propriè hepatis, & renum: & in ipso est resolutio, propriè in petroso. *Instrumenta iuncturarum*. Bibitur eius decoctio propter dolorem dorsi, & sciaticæ. *Membra capitis*. Decoctio eius, & propriè radicis eius, quando coquitur cum aceto: & similiter ipsa radix, & semen eius, bona sunt omnia dolori dentium. *Membra nutrimenti*. Aperit oppilationes hepatis, & confert icteritiæ, & in ipso est uirtus faciendi nauseam. *Membra expulsionis*. Existimauit Ruffus, quòd ipse stringit: & forsitan illud est propter eius prouocationem. Alij uerò dixerunt, quod elixus lenit: plures uerò dixerunt quòd ipse confert colicæ phlegmaticæ, & uentosæ: & decoctio radicis eius prouocat urinam, & confert difficultati urinæ: & augmentat in spermate, & coitu; & confert difficultati impregnationis. & similiter semen eius quando supponitur, prouocat menstrua: & aperit oppilationes [b] § splenis. § *Venena*. Quando coquitur cum uino,

b B. renum.

no, confert puncturæ rutelæ. Et eius decoctio secundum quod dicitur, interficit canes.

a B. Vsach.

De [a] § sorditie. § Cap. 612.

SORDITIES. *Natura.* Sordities aluearis calefactiua est in fine secundi. & melior ex ea est uiridis: & sordities balnei, quæ est in parietibus eius, est calefactiua cum æqualitate, & sordities luctantium etiam proxima est sorditiei balnei. Luctantium uerò sordities duas habet species: una earum est quæ aggregatur in corporibus eorum: quandoque enim inunguntur oleo, & permiscetur pulueri: & secunda est illa, quæ congregatur super parietes ex uaporibus, & sudoribus eorum, & quæ congregatur super terram ludi. *Operationes & proprietates.* Ambæ sunt resolutiuæ, maturatiuæ cum æqualitate. Sordities uerò aluearis abstergit cum æqualitate, & attrahit ualde. Et omnes extrahunt surculos, & spinas. *Decoratio.* Sordities auris confert panaritio, & linitur super scissuras labij. *Apostemata & † pustulæ.* Resoluit exituras sordities luctantium, & est bona apostematibus mammillæ, & sordities balnei uesicis. *Vulnera & ulcera.* Sordities parietum luctantium est utilis ulceribus [b] § senum § & rasuris. Sordities aluearis abstergit impetiginem ualde. *Instrumenta iuncturarum.* Sordities corporum luctantium utilis est sciaticæ, quum ponitur super eam spissa, sicut emplastrum, & cōfert duritiebus matricis.

† bothor.

b B. Alia litera. digestis.

De [a] § spuma maris. § Cap. 613.

a B. zebd arbhai.

b B. malū hñs odorem similē odori musci putrido ex longa statione in loco humoroso, & est spuma maris q̄ est spissa q̄ iuxta litus maris reperitur. & ē spuma maris spongiosa leuis longa lenis, seu mollis odorē habēs althaleb.

SPVMA maris quid est? Species eius sunt quinque. Spongiosa in figura sua [b] § rancida in odore suo similis odori piscium graui, & est spissa, littorosa maris, & spongiosa, lenis, longa, lenis teololij odoris § & rosea, & purpurea, similis lanæ sordidæ leuis: & quinta habet formam fungi exterius plana, interius aspera. quæ non habet odorem. *Natura.* Calida est & sicca in tertio. *Operationes & proprietates.* Mundificatiua est sorditiei, abstersiua, adustiua, & tertia est subtilior alijs. *Decoratio.* Adusta, & proprie tertia, facit alopeciæ. Et fungalis administratur in abrasione pilorum, & confert morpheæ: & duæ quidem spongiosæ ingrediuntur in ablutionibus, & in medicinis bothor lactei, & pani, & uestigiorum in facie, & reliqua in abrasione pilorum. *Membra capitis.* Et plana est magis conueniens abstersioni dentium. & est uniuersaliter uehementis abstersionis dentium. *Apostemata & † pustulæ.* Plana est conueniens apostematibus, quæ sunt ut caui superposita, & rosea scrophulis. *Vulnera & ulcera.* Conferunt scabiei vlcerosæ, & impetigini, & proprie spongiosa. *Instrumenta iuncturarum.* Rosea ualet podagræ cum cera, & oleo rosaceo. *Membra nutrimenti.* Rosea confert spleni, & hydropisi. *Membra expulsionis.* Rosea confert difficultati vrinæ, & ad purgandum arenam, quæ est in uesica & dolori renum.

† bothor.

De [a] § stercore. § Cap. 614

a B. Zebel.

STERCVS. Stercora diuersificantur secundū diuersitates specierum animalium. immo quandoque diuersificantur secundum diuersitatem indiuiduorum speciei unius, & proprie hominū. Stercus anatis non administratur propter superfluitatem caliditatis suæ. Et stercus [b] § accipitris & cristatelæ & basich § & reliquorum rapacium raro administratur, quia superflua sunt ualde. *Natura.* Nullum ex stercoribus est infrigidatiuum, neque humectatiuum. Et stercus columbarum est calidissimum stercorum, quę administrantur, & earum quæ in domibus nutriuntur, minorantur a stercore earum quæ pascunt. *Operationes & proprietates.* Stercus caprarum, & propriè montanarum administratur in cursu sanguinis. stercus asini adustum, & non adustum in omni cursu sanguinis. Stercus columbarum est ex rubificantibus. & cum farina hordei est resolutiuum: stercus caprarum adustum fit subtilius, & non calidius. *Decoratio.* Stercus ouium cum aceto est conueniens verrucis formicalibus, & quæ sunt vt claui, & ut mora. Et stercus locustarum confert pano, & morpheæ, & similiter stercus [c] § turdorum § comedentium rizi. & similiter stercus lacerti, & stellionis, & facit colorem bonum. Stercus caprarum, & proprie montanarū adustum conueniens est alopeciæ, & similiter stercus [d] § talpæ § est magni iuuamenti. Stercus columbarū est ex medicinis bonum facientibus colorem. stercus lacerti abstergit panum, & expertum est. *Apostemata & † pustulæ.* Stercus uaccinum cum aceto super exituras calidas positū sedat eas. stercus caprarum, & stercus ouium cū aceto super adustionem ignis cum cera & oleo ros. conueniens est. stercus columbarum cum melle, & semine lini vtile est escare ignis persici, & adustioni ignis. stercus caprarum ualet excoriationi. stercus columbarum, & stercus auis [e] § turdæ § ualet impetigini, & similiter [f] § turdorum § comedentium rizi. *Vulnera & ulcera.* Stercus canis ab ossibus cum melle. & confert ulceribus antiquis. *Instrumenta iuncturarum.* Ex stercore uaccarum fit emplastrum super sciaticam. stercus caprarum proprie montanarum cū adipe porci podagræ suppositum conueniēs est, & super sciaticam. stercus porci siccum cum aceto bibitur ad infirmitatem lacertorum, & cum cerato ponitur super torsionem in neruis, & super durities omnes. stercus columbarum super dolores iuncturarum conueniens est. stercus caprarum est ex eis quæ sunt experta duritiebus iuncturarum, & apostematibus earum, propriè cum aceto commistum: & est ex experimentis Gal. & similiter cum farina hordei, & est ei cuius caro est durior & spissior, magis conueniens. *Membra capitis.* Stercus asini odoratur ad fluxum sanguinis narium fortem, aut exprimitur humiditas eius in narem, & retineatur. & stercus columbarum confert † tineæ. Inquit Gal. Quū administratur stercus columbarum [g] § nutritarū in domo cum semine erucæ in soda quæ nominatur galea, § est utile. Stercus uaccinum apostematibus, quæ sunt post aures, conuenit. *Membra oculi.* Stercus stellionis, & lacerti, & crocodilli ualet albugini oculi. stercus hirundinum mirabile est in hoc, & iam expertus sum ipsum. *Membra anhelitus & pectoris.* Stercus porcinum cum aqua & uino, confert sputo sanguinis, & dolori lateris. stercus canum ossa comedentium cum digito in palato ponitur ad squinantiam. & similiter

b B. albazi & falconis sacchari & albasach.

c B. alzarazir.

d B. muris.

† bothor.

e B. alhabari.
f B. alzarazir.

† sahafati.

g B. quæ pascūtur extra domos cū semine erucę & nasturtij in soda quæ nominatur ouū

ter stercus infantium, ita ut quandoq; excuset à flebothomia: sed oportet ut infans cibetur pane cũ lupinis ut minoretur fœtor. stercus uaccinũ est ex [h] § eis quæ dãtur § pulmoni, in phthisi, & similibus. *Membra nutrimenti.* Stercus caprarum, & propriè montanarum ad icteritiam bibitur cum quibusdam speciebus, quæ sunt ut piper, & cuminum, & similia. & est expertum, & confert hydropisi more emplastri superpositum, & bibitum: sed emplastrum ex eo, & epithema fiat in sole. *Membra expulsionis.* Ex stercore tauri fit suffumigatio eminentiæ matricis. stercus caprarum & propriè montanarum bibitur cum aliquibus speciebus, quæ sunt ut piper, & cinnamomum, & prouocat menstrua, & facit abortum, & resoluit duritiem splenis: & quod siccum est teritur, & supponitur fluxui sanguinis ex matrice propriè cum thure, & est expertum. stercus gallinarum ualet colicæ. & stercus † lupi conuenit etiam colicæ, quæ non est ex apostemate, bibitum in aqua, aut decoctio, aut in decoctione specierum quæ sunt ut piper & cinnamomũ, & reliqua. qđ assumitur ex spinis, aut ex planta eleuata a terra album, in quo sunt ossa ita ut suspendatur in pelle [i] § athib salita, § aut in licinio de lana ouis euadentis [k] § athib, § aut cute cameli, aut sicut fecit Gal. quum posuit ipsum in uase argenteo. Et oportet quidem ut apud ilium suspendatur, & confert colicæ. & quum bibitur, & administratur in hora quietis eius, prohibet ipsum secundum quòd testificatus est Gal. omnino, aut gradatim [l] § ordinat cum lenitate prohibendo. stercus arachamati § facit abortum suffumigando. stercus muris cum thure bibitum, frangit lapidẽ, & supponitur, & soluit uentrem infantium. Et stercus columbarum confert dolori colicæ, quũ administratur in clysteri. Et stercus canis comedentis ossa confert solutioni, & ulceribus intestinorum clysterizatum, aut bibitum in lacte decocto cum ferro, aut lapidibus suppositum. stercus elephantis, secundum quòd dicitur, prohibet impregnationem. *Venena.* Stercus caprarum, & propriè montanarum decoctum cum aceto, & bibitum confert puncturæ uermium uenenosorum, immo confert teste Gal. morsui uiperæ. Et stercus asini pascentis siccum, cum uino, puncturæ scorpionis est ualde bonum. stercus gallinarum tyriacã esse fungis strangulantibus expertũ est, & facit spuere humorem uiscosum, grossum. & in stercore caprarum est uirtus attractiua: attrahit enim uenenum uespæ. stercus tauri proprie effugat vermes venenosos, & cimices, quãdo cum eo fit suffumigatio.

h B. suffumigijs quæ fiunt.
† adib.
i B. dib.
K B. a lupo.
l B. alleuiando ipsum seu minorado ipsum prohibet. stercus alrachame.

De [a] § semperuiua. § *Cap. 615.*

SEMPERVIVA quid est? Est suchuttum, & dicetur in capitulo de sin.

a B. Hai alhalez.

De [a] § serpente. § *Cap. 616.*

a B. Haie.

SERPENS quid est? Quod ex serpente coctũ est cum aqua, & sale & anetho, administratur: & additur ei quandoque oleum. Et administratur eius sal, qui est in uirtute carnis eius, & administratur cutis eius. Nos uerò serpentum species in libro quarto dicemus. *Electio.* Eius caro, melior est caro fœminæ. Et melior cutis eius, est cutis masculi. *Natura.* Exsiccatio in carne eius est fortis, sed calefactio non est vehemens. Et eius cutis est uehementis exsiccationis etiam. *Operationes & proprietates.* Proprietas carnis eius est, quòd ipsa facit penetrare superfluitates ad cutem, & propriè quum homo non est mundificatus: cuidam enim accidit ex comestione eius exitura in collo eius magna, quam aperuit, & exiuit caro eius tota conuersa in pediculos: & caro quidem eius quum in usu habetur, prolongat vitam, & confortat virtutem, & conseruat sensus, & iuuentam. *Decoratio.* Comestio eius facit pediculos, & [b] § corrumpit § propterea quia expellit superfluitates ad cutem, & confert lepræ magnificæ, & quum administratur in alopecia, magnum affert iuuamentum. *Apostemata & † pustulæ.* Caro, & ius eius post proiectionem extremitatum suarum, prohibent augmentationem scrophularum, & similiter eius cutis. *Instrumenta iuncturarum.* Eius ius postquam ex capite, & cauda ipsius, propè mensuram quatuor digitorum abscissum fuerit, & decoquitur secundum quòd diximus, quum sorbetur, & similiter eius caro quum comeditur, conferunt doloribus neruorum, & similiter [c] † cutis. § *Membra capitis.* Quũ cutis eius coquitur in uino, & distillatur in aurem, sedat dolorem eius, & colluitur os ex aceto, in quo cutis eius decoquitur ad dolorem dentis. Cutis autem eius melior est cutis masculi. Et Gal. quidem existimauit, quod quando accipiuntur fila plurima & propriè tincta [d] § ex sanguine muricis, § & strangulatur cum eis uipera, & inuoluitur unum eorum in circuitu colli habentis apostemata vuæ, & gutturis, apparet ex eo iuuamentum maximum, & mirabile. *Membra oculi.* Ius serpentis, & caro eius prædicta confortant uisum. Et cõuenerunt quidam quòd adeps viperæ, prohibet descensum aquæ in oculum, sed homo non audet facere illud. *Vulnera & ulcera.* Finditur & ponitur super morsum viperæ ipsius, & sedat dolorem.

b B. cortices.
† bothor.
c B. sal eius.
d B. cum alargiuan.

De [a] § spodio. § *Cap. 617.*

SPODIUM quid est? Radices [b] § cannarum § adustæ: dicitur enim quod ipsæ aduruntur propter fricationem suarum extremitatum, quum uentus eas perflat. *Natura.* Frigidum est in secundo, & siccum in tertio. *Operationes & propriet.* In ipso est stipticitas, & præparatio, & parum resolutionis, & eius infrigidatio est plurima, & eius resolutio est propter amaritudinem paucam in ipso. ex resolutione igitur eius, & stipticitate, fit exsiccatio fortis, & est compositarum uirtutum sicut rosa. *Membra capitis.* Confert aphthis, & melancholiæ prouenienti ex solicitudine. *Membra oculi.* Spodium confert apostematibus oculi calidis. *Membra anhelitus & pect.* Confortat cor, & confert tremori eius calido, & syncopi factæ ex effusione cholerae ad stomachum, & bibitũ, & linitũ, & cõfert melancholiæ, ex solicitudine, & timori de præteritis, & terrori de futuris. *Membra nutrimenti.* Confert [c] § tussi § & inflammationi stomachi, & debilitati eius, & prohibet effusionem choleræ ad ipsum, & confert conturbationi. *Membra expulsionis.* Prohibet solutionem cholericam. *Febres.* Confert febribus acutis.

a B. Thabasir.
b B. Alia litera alcanna.
c B. siti.

De

a B.Thaal.

De [a] §splene.§ Cap. 618.

Splen. Electio. Melior splenũ, est splen porci, cum hoc tamen est mali chymi. *Operationes et proprietates.* In ipso est stipticitas quædam,& generat sanguinem melancholicum. *Membra nutrimenti:* Est tardæ digestionis propter suam [b] §stipticitatem.§

b B.ponticitatem.

a B.Saubaco iasmin.

De [a] §sambuco.§ Cap. 619.

Sambucus *Natura.* Alba est calidior citrina,& citrina, purpurea:& est uniuersaliter calida sicca in [b] §tertio *Operationes & proprietates.* Est subtiliatiua humiditatum,& confert senibus eius oleum. *Decoratio.* Delet panum, quod ex ea humidum est, & quod siccum, & facit possidere [c] §rubedinem§ multitudo odoramenti eius. *Instrumenta iuncturarum.* Eius oleum confert ægritudinibus frigidis in neruis, & senibus. *Membra capitis.* Eius odor facit soda: uerumtamen cum hoc resoluit soda factam à phlegmate, quando odoratur: & purum oleum eius facit fluere sanguinem ex naribus calefacti, quũ ipsum odorat.

b B. secundo.

c B.citrinitate.

a B.Kabrie.

De [a] §sulphure,§ Cap. 620.

Sulphur quid est? Notum est. *Natura.* Calidum est & siccum ad quartum perueniens. *Operationes & proprietates.* Est subtiliatiuum, attractiuum. *Decoratio.* Est ex medicinis albaras, propriè dum non tangit ipsum ignis. Et quãdo miscetur cum gumma albotin, eradicat uestigia, quæ sunt in unguibus:& cum aceto ponitur super morpheam. *Apostemata & † pustulæ.* Ponitur super adustionem,& ulcerationem, & abstergit impetiginem,& propriè cũ [b] §uisco§ alimbat, & proprie etiam cum aceto, & cum nitro propter pruritum lauatur ex eo corpus. *Instrumenta iuncturarum.* Ipsum est cum nitro, & aqua super podagram linimentum conueniens. *Membra capitis.* Restringit coryzam suffumigatum, & administratur cum aceto & melle super contritionem auris.

† bothor.

b B.glutine.

a B.Lhab.

De [a] §saliua.§ Cap. 621.

Saliva quid est? diuersificatur secundum species,& secundum complexiones singularium, & uirtus eius omnino est maturatiua, resolutiua. *Decoratio.* Abstergit panum, & lentigines, & sanguinem mortuum. *Vulnera & ulcera.* Fricatur impetigo cum saliua hominis ieiuni, & camphora. *Membra capitis.* Saliua ieiuni, quum distillatur in aurem læsam à uermibus, interficit eos,& educit eos statim. *Venena.* Saliua resistit venenis. Et quum ieiunus expuit super scorpionem, multoties moritur.

a B. Miubezegi.

De [a] §staphisagria.§ Cap. 622.

Staphisagria quid est? Est uua passa montana,& est granum capitis, & in monte Libano inuenitur de ea plurimũ. & est granum nigrum [b] §sicut cicer nigrum. *Natura.* Est calida & sicca in tertio. *Operationes & proprietates.* Est adustiua, corrosiua, [c] §acuta, & acris.§ *Decoratio.* Interficit pediculos, & proprie cum arsenico,& confert alopeciæ antiquæ linita. *Vulnera & ulcera.* Staphisagria cum arsenico, aut sola ponitur super scabiem, & excoriationem. *Membra capitis.* Masticatur ad extrahendum phlegma, & humiditatem ex cerebro, & coquitur in aceto, & colluitur ex ea os ad dolorem dentium, & humiditatem gingiuæ, & sanat cum melle † aphthas malas. *Membra nutrimenti.* Bibuntur de ea .xj. grana cum mellicrato, & facit uomere chymum uiscosum. *Membra expulsionis.* In bibitione ipsius est timor: ipsa enim ulcerat uesicam, sed quando fuerit cum rectificantibus,& cum quantitate temperata, mundificat eam.

b † B.crispum.

c B.calida acuta.

† alcola.

De [a] §storace.§ Cap. 623

Storax quid est? dixerunt: storax humida alia est, quæ extrahitur per se ipsam gumma: & alia est quæ extrahitur cum decoctione: per se autem extracta, est citrina, & quando antiquatur, declinat ad aureum colorem, & est [b] § abundans:§ sed quæ extrahitur ex cortice, est nigra:& illud ideo quoniam extrahitur cum decoctione corticis illius arboris. & quod extrahitur, est storax humida:& quod remanet sicut fæx & uinacia, est sicca. *Operationes & proprietates.* Iam diximus de uirtute humidæ,& siccæ quòd in eis est stipticitas & exsiccatio. [c] † §

Et dixerunt quidam quòd est calida & sicca, & remouet humiditatem ex cerebro & mundificat ipsum, sed hoc est contrarium ei, quod creditur in ipsa, quoniam ipsa facit soda. *Membra nutrimenti.* Sicca confert humorositatibus stomachi. *Membra expulsionis.* Storax sicca retinet uetrem.

a B. Miha uel meha.

b B.preciosa & grata.

c † B.Membra capitis.

De [a] §sale.§ Cap. 624.

Sal quid est? In sale sunt amaritudo, & stipticitas. & [b] § sal § quidem est proximus baurach. Et alius est rarus, frangibilis,& alius est cauatus, & alius est sal gemma, qui est sicut chrystallus: & aliud est napticus niger, cuius nigredo est ex parte napticitatis quę est in ipso, qui quũ tãdiu suffumigatur, donec ab eo napticitas remoueat, remanet sicut sal gemma:& alius est Indus qui est niger non nigredine napticitatis, quæ sit in ipso, sed ꝓpter substantiam ipsius, & marinus quidem quum aquæ obuiat, illico liquefit: & non est ita terrenus. *Natura.* Est calidus & siccus in secundo. & quanto plus est amarior, tanto plus est calidior. *Operationes & proprietates.* Est abstersiuus, resolutiuus, constrictiuus, exsiccatiuus, [c] § cuius fortitudo operationum § est propter resolutionem,& stipticitatem suam § † [d] § & est disruptiuus uentositatum; & ille qui est adustus, uehementioris est desiccationis, & resolutionis: & ipse confert putrefactioni, & confert humorum grossitiei: ipsius autem flos eo est subtilior, & illo qui est adustus,& puluis eius est ipsi propinquus; & ambo resoluunt plusquam sal, & sunt constringentes minus: & cauatus est minoris resolutionis,& minus subtilis, nisi sit [e] § pauci § saporis, sicut aluminosus:

a B.Melha.

b B.amarus.

c —— B.

d † B. & stipticitas ipsius est vehementior operationũ eius.

e B.Alia litera fortis.

minosus: ipse enim est stipticus, resolutiuus, & cauatus. quando lauatur multoties, exsiccat sine mordicatione: & frangibilis est magis abstersiuus; & quando admiscetur cibis frigidis, dissoluit eos. Salgemma uerò effugat uentositates, & [f] § niger est § & fortioris resolutionis. Et omnes isti liquefaciunt humores congelatos. & amarus est uehementioris resolutionis, & calefactionis. *Decoratio.* Sal adustus mundificat dentes [g] § à lapidibus; § & remouet nigredinem sanguinis ubi cunque est linitus; & eius usus cum [h] § melle § bonum efficit colorem. *Apostemata & † pustulae.* Ex ipso cum melle & pasis fit emplastrum conueniens carbunculis, & cum menthastro & melle, apostematibus phlegmaticis; & prohibet formicam à dilatatione. *Vulnera & ulcera.* Corrodit carnem additam, & morsam: et confert scabiei ulcerosæ, et impetigini: et ex ipso cum aceto et oleo, fit delinitio iuxta ignem, ut sudare faciat; et sedat pruritum, et propriè phlegmaticum; et cum oleo super adustionem ignis; et prohibet uesicationem, et proprie ille qui est baurachius, et Aphricanus. Baurachij uerò non consequuntur aliquem salem in adunando, et exsiccando. Sal enim uehemētius resoluit, et exsiccat illud quod est ex humiditate, deinde fortius adunat, et fortius constringit illud, quod remanet in partibus membri. *Instrumenta iuncturarum.* Cum farina et melle ponitur super torsionem neruorum, et fit emplastrum ex eo podagræ, et miscetur cum oleo, et fit ex ipso inunctio comprimendo, ad lassitudinem. *Membra capitis.* Linitur ex eo cum pulpa colloquintidæ † pustulis capitis. Et salgemma quidem acuit sensum: et sal constringit gingiuam mollificatam, et propriè salgemma; et cũ aceto confert dolori auris, more emplastri superpositus. *Membra oculi.* Corrodit carnem additam in palpebris, et ungulam: et flos eius propriè confert pano, et albugini oculi. et ex sale quidẽ cum oleo et melle fit emplastrum super oculum, & resoluit offuscationem sanguinis congelati in ipso. *Membra anhelitus & pectoris.* Ex eo qui est napticus linitur palatum cum melle, & aceto, et confert squinantiæ, & apostematibus uuæ, & gauoni, & salgemma quidem, & napticus, & reliquæ species salis incidunt phlegma uitreum, & uiscosum in pectore. *Membra nutrimenti.* Sal iuuat ad uomitum, & proprie napticus, & salgemma eius propriè, & confert doloribus stomachi frigidis. *Membra expulsionis.* Sal omnis facilem efficit superfluitatis egresionem, & descensionem cibi. & napticus expellit phlegma putridũ, & aquam, & choleram melancholicam, & ponitur in enematibus. Et niger qui est uehementis nigredinis, qui non est proprie napticus, solutione educit phlegma, & melancholiam: & sal amarus etiam solutione educit melancholiam fortiter: & salgemma educit phlegma crudum fortiter, & soluit melancholiam. & sal quidem ipse ultimus est ad dysenteriam: & adiuuat medicinas solutiuas ad eradicandum melancholiam, & humiditates uiscosas de partibus membri, Et cũ menthastro montano, & butyro, & fermento confert apostematibus testiculorum phlegmaticis: & similiter cum menthastro, & melle. & confert ulceribus uirgæ. *Venena.* Fit ex eo emplastrum cum sem. lini ad puncturam scorpionum: & cum menthastro montano, & hyssopo & melle ad morsum cornutæ. Et cum aceto & melle ad morsum habentis. xliiij. & uespæ; & cum oxymelle nocumento opij, & fungorum mortiferorum.

f B. magis amarus.
g B. ostracositatibus.
h B. æqualitate
† bothor.
† bothor.

De [a] § serratura. § Cap. 625.

a B. nesare.

SERRATURA. *Natura.* Natura eius, est sicut arboris ipsius. *Operationes & proprietates.* Serratura [b] § corrosionis § est mundificatiua. & inest ei resolutio, & exsiccatio, si fuerit in arbore ipsius. *Vulnera & ulcera.* Serratura ligni corrosi consolidat, & propriè quæ est accepta ex arboribus stipticis, sicut quædam genera spinarum: & deinde aggregatur cum tanto aniso quantum ipsa est cum uino, & aduritur, deinde teritur. Nam, quum spargitur super ulcera formicalia, confert eis.

b B. ligni corrosi.

De [a] § sale ammoniaco. § Cap. 626

a B. nusader.

SAL AMMONIACVS. *Electio.* Ille est melior, qui est, ut borax, clarus, chrystallinus. *Natura.* Calidus est & siccus in fine tertij. *Operationes & proprietates.* Est subtiliatiuus, liquefactiuus. *Membra oculi.* Confert albugini oculi. *Membra capitis.* Constringit uuam, quæ casum patitur; & confert squinantiæ.

De [a] § sandaraca. § Cap. 627

a B. sandaruh.

SANDARACA. *Natura.* Calida est & sicca in secundo. *Operationes & proprietates.* In ipsa est stipticitas, & proprietas retinendi sanguinem: & luctatores ipsa utuntur, ut leues, & fortes fiant, & non incurrant difficultatem anhelitus. *Decoratio.* In ipsa est uirtus macredinem faciendi ualde, quando bibuntur de ea quaque die tres quartæ. ℥. j. in aqua & oxymelle. *Vulnera & ulcera.* Desiccat fistulas, quando cum ea suffumigantur. *Membra capitis.* Eius fumus prohibet catarrhos: & ipsius iuuamentum in sedando dolorem dentium uehemens est, & magnum ualde: neque aliquid inuenitur cõpar ei in hoc: & rectificat gingiuam. *Membra anhelitus & pectoris.* Prohibet tremorem cordis, sicut Karabe: & prohibet fluxum sanguinis; & prohibet asthmaticum humidum sua exsiccatione. Et similiter utuntur ea luctatores, ut difficultatem anhelitus non incurrant. *Membra nutrimenti.* Datur de ea in potu spleneticis, & confert. *Membra expulsionis.* Est bona solutioni antiquæ, & fumus eius confert hæmorrhoidibus.

De [a] § sarace. § Cap. 628

a B. serachs. filix

SARAX quid est? Est illud quod persicè nominatur childaru: & frusta radicis eius sunt cõposita ex partibus, super quas sunt cortices, quæ uelociter ab eis tolluntur. Et eius quidẽ alius est masculus, & alius fœmina, sed masculus est fortior. *Natura.* Calidus est & siccus in secundo. *Operationes & proprietates.* Exsiccat sine mordicatione. & in ipso est amaritudo, & stipticitas *Vulnera & ulcera.* Consolidat uulnera. *Membra expulsionis.* Interficit uermes, & ascarides, & proprie cum syrupo mellis. Sitq; potio ipsius põdus aur. iiij. & proprie cum scammonea, aut ellebo-

ro: & oportet quidem ut comedantur ante ipsius potionem allia: & similiter interficit fœtum.

a B.sulan.

De [a] sulen Cap. 629.

SVLEN quid est? Est medicina Romana. *Natura*. Calida est & sicca apud quartum. *Operationes & proprietates*. Adurit cutim. *Membra capitis*. Confert torturæ, quum fit caputpurgiũ ex uno grano ipsius cum aqua betonica. *Membra oculi*. [b] Rarificat apostemata palpebrarum, & [c] inflat ea, & apostemata accidentia sub oculo.

b B. carminat uel resoluit. c B.tumores ipsarum.

a B.scordeun.

De [a] scordion. Cap. 630.

SCORDION quid est? est allium agreste, minus plurimum quam hortulanum: & habet folia, & crus longum, super quod est flos albus. & ipsius quidem rememoratio iam antecessit cap. [b] nũ. *Natura*. Calidum est & siccum ad quartum perueniens. *Operationes & proprietates*. Est subtile, aperitiuum, abstersiuum. *Vulnera & ulcera*. Consolidat uulnera magna, & fraudulenta. *Instrumenta iuncturarum*. Est bona attritioni [c] neruorum.

b B.de allco. c B. lacertorũ.

a B.sedar.

De [a] sadar. Cap. 631.

SADAR quid est? diximus dispositiones eius ubi diximus de nabach.

a B.selach alhaie.

De [a] spolio serpentis. Cap. 631.

SPOLIVM serpentis. dictum est de eo in cap. de serpente.

a B.saduran.

De [a] sedeguaram. Cap. 632.

SEDEGVARAM. *Natura*. Frigidum est in secundo, siccum in tertio. *Operationes & proprietates*. Retinet sanguinem. *Decoratio*. Prohibet casum capillorum. *Permutatio*. Loco eius ponitur pondus eius de feluzaharam & tertia põderis ipsius de radice cannæ.

a B.sesalius.

De [a] siseleos. Cap. 633.

SISELEOS quid est? est alaniudem Romanũ, & est simile alaniudem; ueruntamen est longius eo parumper, & uehementius album. *Natura*. Calidum est & siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Est subtiliatiuum, carminatiuũ. Et similiter radix eius, & semen ipsius, sunt sedatiua dolorum interiorum: & liquefacit phlegma congelatum: & de ipso quidem datur in potu animalibus, & multiplicat partus ipsorum: & bibitur in uino, & prohibet frigus, & nocumentum ipsius in itinere, & proprie cum pipere. *Instrumenta iuncturarum*. Confert doloribus dorsi. *Membra capitis*. Confert ualde [b] soda. *Membra anhelitus & pectoris*. Cõfert asthmati, & difficultati anhelitus, & anhelitui dilatationis, & tussi antiquæ propriè radix ipsius, & semen eius simul. Et quando conficitur radix eius cum melle, & deglutitur, mundat pectus ab humiditatibus uiscosis. *Membra nutrimenti*. Resoluit inflationem, & sedat dolores uiscerum: & digerit radix eius propriè cibum; & est bonum stomacho, *Membra expulsionis*. Resoluit dolorem pungitiuum, uentosum; & facilem efficit partum in omnibus animalibus, & remouet difficultatem urinæ: & resoluit dolores matricis, & præfocationẽ eius; & confert doloribus uiscerum. & succus cruris huius plantę, & semen ipsius quum sunt recentia, & bibuntur ex eis tres anulus at cum [c] arob x. diebus, sanant dolorem renum, & est iuuatiuũ penitus dolori renum.

b B. epilepsiæ.

c B.sapa, seu uino cocto.

a B.serengi.

De [a] sirengi. Cap. 634.

SIRENGI quid est? Est proximus uirtuti asedinegi, immo est fortior. *Natura*. Frigidus est & siccus. *Operationes & proprietates*. Est stipticus, & in ipso est ex cerusa frigus: uerum subtilior plurimum existens prohibet fluxus. *Vulnera & ulcera*. Ponitur in cerato super adustionem ignis. *Membra expulsionis*. Prohibet fluxum sanguinis.

a B.sachmunia

De [a] scammonea. Cap. 635.

SCAMMONEA quid est? succus uolubilis cuiusdam, cuius uirtus usque ad. xxx. perdurat annos. *Electio*. Melioris proprietatis est illa quæ est [b] † uaria, ad albedinem declinans, & est quasi sit fragmentum ostraci, & est puluerizabilis, uelociter solubilis, uaria: quæ cum resoluitur in aqua, facit ipsam sicut lac. Et melior quidem qua est utendum, est quæ assatur in pomo, & cum qua admiscetur aqua apij, quoniam remouetur eius malitia. & [c] aliarmakam quidem est mala. quandoque uerò rectificatur scammonea quum assatur in pomo præparato in massa, & permiscetur cum aniso, & dauco, & soluitur cum oleo amigdalino. *Natura*. Calida est, & sicca in tertio, & eius caliditas maior est siccitate ipsius. *Operationes & proprietates*. In ipsa sunt abstersio, & resolutio, & est inimica stomacho, & hepati. *Decoratio*. Mundificat morpheam & albaras, & panum. [d] *Vulnera & ulcera*. Quando decoquitur cum melle, & [e] passis, & fit ex ea emplastrum super [f] uulnera, resoluit ea. [g] *Apostemata & † pustulæ*. Ponitur cum aceto super scabiem ulceratam. *Instrumenta iuncturarum*. Cum aceto & sauich ponitur super dolores iuncturarum, & anchæ more emplastri. *Membra capitis*. Radix eius, & succus radicis ipsius, ponitur super soda antiquam cum aceto, & oleo ros. Et quando ipsa scammonea admiscetur eis ambobus, & ponitur super caput eius, qui habet soda antiquam; sanat eam. *Membra anhelitus & pectoris*. Est ex eis, quæ nocent cordi. *Membra nutrimenti*. Nocet stomacho, & hepati ualde: sed eius malitia frãgitur cum assatione, & semine apij. & ipsa quidem est conturbatiua, & facit nauseam, & destruit appetitum cibi, & facit sitim. *Membra expulsionis*. Solutione educit choleram fortiter. ipsa uerò in regionibus diuersificatur adeo, quòd ego uidi in quibusdam libris medicorum dosim eius plurimi ponderis. & etiam ipsa nocet intestinis, & supponitur ad abortum: & quũ ex radice arboris eius bibitur pondus aurei, soluit cholerã citrinam, & phlegma. Et dixerunt quidam; quando ex scammonea bibitur plurima quantitas, & superflua, & est medietas. ʒ. retinet primũ, deinde conturbat, & facit nauseam, & prouocat sudorem frigidum, deinde quandoque aduenit eius solutio cum superfluitate, & est interficiens. Et dixerunt quidam quòd quando ex antiqua sumitur quantitas parua, prouocat, & non soluit, & potus

b † B. pura varia, seu cineritij coloris.

c B. algiermachau.

d B. Apostemata & bothor. e B.oleo. f B.exituras. g B.Vulnera & vlcera. † bothor.

potus ipsius cum aloe est minor ad ista, & similiter cum lupinis salitis, & seminibus redolētibus: & quando supponitur in lana, interficit fœtum: & quum eius timemus malitiam, rectificamus eā; quoniam conficimus ipsam cum aqua cydoniorum acetosorum, & pomorum, aut aqua ros. & quandoque ponitur in ipsa sumach secundū quātitatem, qua posit cōfici, & fiunt inde trochisci subtiles, & exsiccantur in umbra, & administrantur secundum quantitatem necessariam. *Venena.* Confert puncturæ scorpionum bibita, & linita.

De [a] § serapino. § Cap. 636.

a B. sechbinegi

SERAPINUM (.i. sagapenum.) quid est? Serapinum est gumma arboris, in qua non est iuuamentum, sed in gumma eius. & dicitur quòd est quædam species galbani, quæ [b] § resoluitur § & fit serapinum. *Electio.* Melior duarum specierum eius est illa, quæ est spisior, & clara; cuius pars interior ad rubedinem declinat, & exterior ad albedinem; & resoluitur uelociter in aqua, non sicut adulteratum cum galbano, quamuis galbano albo sit simile: & quod melius est de eo, est illud de [c] § spahano §. *Natura.* Calidum est in tertio, sic cum in secundo. *Operationes & proprietates.* Est resolutiuum, subtiliatiuum, carminatiuum, calefactiuum, abstersiuum. *Instrumenta iuncturarum.* Confert paralysi, & [d] § rupturæ § lacertorum & chordarū eorum. Et soluit materias, quæ sunt in utrisque anchis, clysterizatum, & bibitum, & similiter doloribus iuncturarum malis. [e] § § *Membra capitis.* Resoluit soda frigidam, & uentosam, & confert epilepsiæ. *Membra oculi.* Cōfert obscuritati oculi in † collyrijs & grossitudini palpebrarum, & uestigijs in oculo, & est de melioribus medicinis, quæ sunt ad aquā descendentem in oculum: & si teratur cum aceto, & ponatur super hordeolum, delet ipsum. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert dolori pectoris, & lateris, & tusi antiquæ, & bibuntur cum aqua rutæ expressæ tres quartæ. ℥.i. ad malitiam anhelitus, & ipsum mundificat pectus fortiter, & extrahit humores crudos. *Membra nutrimenti.* Confert hydropisi, & extrahit aquam citrinam. *Membra expulsionis.* Confert colicæ bibitum, & clysterizatum, & dolori uentris pungitiuo; & extrahit lapidem ex ambobus: & augmentum efficit in coitu: & confert doloribus matricum. Et quando bibitur cum [f] § oxymelle, § prouocat menstrua, & interficit fœtum: & ipsum quidem lenit uētrem cum facilitate, & extrahit humorem uiscosum, & aquam citrinam. *Febres.* Confert febribus periodicis. *Venena.* In uino datur ad bibendū ad puncturam uermium uenenosorum, & ad omnia uenena mortifera: et eius operatio est fortior operatione galbani: et quandoque confert delinitum in omnibus locis. [g] § *Permutatio.* Loco eius ponitur gumma cedri: et dixerunt, gumma pini masculi, et dixerunt pondus ipsius, et medium de oppoponaco. §

b B. alteratur, seu cōuertitur.

c B. alasfani.

d B. cōtritioni.

e † B. frigidis.

† alcofol.

f B. hydromelle.

g —— B.

De [a] § scolopendria. § Cap. 637

a B. schnlusfendrium.

SCOLOPENDRIA quid est? dicitur quòd est planta petrosa, quæ nascitur in loco [b] § plurimorum fontium, § & dixerunt quidam, quòd est species squillæ: & dicitur aliud. *Natura.* Calida est in primo, sicca in secundo. *Operationes & proprietates.* Est subtilis, resolutiua: & in ipsa non est plurima caliditas. *Membra nutrimenti.* Confert spleni magnificè: quando enim sumitur cum oxymelle facto ex aceto, in quo decocta sunt folia eius xl. diebus, delet splenem: & confert singultui, & icteritię. *Membra expulsionis.* Frangit lapidem in renibus, & uesica. Et dicitur quòd suspensa ad collum, prohibet impregnationem.

b B. vmbroso valde.

De [a] § suhal. § Cap. 638.

a B. shali, vel shaali.

SUHAL quid est? Est ex substantia calida acri. *Natura.* Est calida, & acris cum æqualitate. *Apostemata & † pustulæ.* Folia eius rumpunt aldubellet, & resoluunt ea in dispositione principij eorum. & quæ recens est, maturat apostemata inobedientia maturationi. *Vulnera & ulcera.* Quæ recens est, eradicat scabiem ulceratam. *Membra oculi.* Ponitur in medicinis acuentibus uisum. *Membra anhelitus & pectoris.* Dicitur quòd est optima medicina tusi, & anhelitui dilatationis, adeo quòd ex ea fit suffumigatio, & confert.

† bothor.

De [a] § seisaron. § Cap. 639.

a B. sisarun.

[b] § SEISARON quid est? Est lignum uisus: § & est in ipso amaritudo, & stipticitas. *Natura.* Calidum est & siccum in secundo. *Operationes & proprietates.* In ipso est resolutio, & stipticitas pauca. *Membra nutrimenti.* Decoctio radicis eius confert dolori stomachi. *Membra expulsionis.* Decoctio radicis eius prouocat.

b B. sisarun qd est, est lignum nigellæ.

De [a] sumio. § Cap. 640.

a B. siun uel sir

SUMIUM quid est? Est [b] § curati albani, § existēs in aquis stantibus, & in ipso est bonus odor. & dicetur in cap. de caf. *Membra expulsionis.* [c] § Medulla eius decocta & non decocta § confert lapidi, & prouocat, & confert dysenteriæ.

b B. chare alhayn.

c B. cōmestio ipsius decocti, aut nō decocti.

De [a] § sucuto. Cap. 641.

a B. suchutun.

SUCUTUM quid est? dicitur quòd est semperuiua. Et dicitur quòd est species seminis mandragoræ: & dicitur aliud. & est duarum specierum: quarum una est petrosa: & alia est non petrosa. *Natura.* Quod in ea magis dominatur, est frigus, & siccitas. & in ipsa est humiditas calida temperata, & subtilitas, & incisio, [b] § & uiscositas, & neque habet odorem, & habet dulcedinem quandam: & aqua eius attrahit sputum, & aggregando partes carnis in uase, facit eas rem unam. *Operationes & proprietates.* Est æqualis, & subtilis, & incidit, & uiscositate cepali resoluit, & aliquid est in ipso, per quod aggregat, & constringit. § *Instrumenta iuncturarum.* Decoctio eius confert attritioni neruorum & lacertorum in medio eorum, & in extremitatibus ipsorum, & recentes consolidat. *Membra anhelitus & pectoris.* Sanat asperitatem gutturis, & prohibet sputum sanguinis. & in aqua mellis mundificat pulmonem. *Membra expulsionis.* Confert ulceribus intestinorum, & abrasioni, & rupturæ, [c] § inguinis § aquosæ, & doloribus renum: & retinet fluxum sanguinis menstrui. § [d] *Permutatio.* Loco eius ponitur succus foliorum lactucæ, aut aqua solatri. §

b B. Operationes & proprietates. In ea est virtus tēperata, & subtilis cum qua incidit, & uiscositas squillitica, cum qua pruritum facit, & virtus cū qua aggregat, & stipticat, & nō habet odorem, & habet aliquam dulcedinē, & attrahit sputū, & aggregādo partes carnis in vase facit eas rem vnam.

c B. intestinorum.

d —— B.

a B. sumach.

De [a] sumach. § Cap. 642.

SUMACH quid est? aliud est Corasceni, & aliud est semiminus Corasceno, rubeum, lentis similitudinem habens, & est conueniens ei cui conueniunt acacia, & rosa. Et quãdo decoquitur cũ aqua, deinde eius decoctio inspissatur sicut mel, conuenit ei cui conuenit lycium. *Natura.* Est frigidum in secundo, siccum in tertio. *operationes & proprietates.* Est stipticum, confortatiuum, constrictiuum: & acetum est subtilius eo: & prohibet fluxum [b] § §ita quòd quidam dicunt, quòd appensum retinet illud, & prohibet attractionem choleræ ad uiscera. *Decoratio.* Decoctio sumachi, quo [c] § tinctores § utuntur, & coriorum præparatores, denigrat capillos. *Apostemata & † pustulæ.* Fit ex eo emplastrum super percussionem, & prohibet apostemata, & uiriditatem, & confert panaritio, & prohibet additionem apostematum. *Vulnera & ulcera.* Prohibet ambulationem fraudulentis. *Instrumenta iuncturarum.* Embrochatur ex decoctione eius torsio, & non apostematur. *Membra capitis.* Prohibet saniem auris: & gumma eius, quando ponitur in corrosionem dentium, sedat dolorem eorum. *Membra nutrimenti.* Præparat stomachum, confortans ipsum: & sedat sitim: & facit appetitum acetositate sua: & sedat nauseam cholericam. *Membra expulsionis.* Constringit, & retinet menstrua, & fluxum, † [d] † §& prohibet rasuram: & clysterizatur ad dysenteriam, & cursum matricis, & hemorrhoidas.

b † B. sanguinis.
c —— B.
† bothor.
d † B. sanguinis

a B. salch.

De [a] § sicla. § Cap. 643.

SICLA (.i. beta.) quid est? Est duarum specierum: una est nigra propter uehementiam uiriditatis: & altera est illa quæ est nota. *Natura.* Apud quosdam est calida, & sicca in primo: Et secundum ueritatem est compositarum uirtutum: & apud quosdam est frigida. & non est dubium, quin in eius radice sit humiditas. *Operationes & proprietates.* In sicla est uirtus baurach, subtiliatiua: & in ipsa est resolutio, & apertio fortior [b] §resolutione§ atriplicum, & lenificatio: & in ea quæ est nigra, est stipticitas: & propriè cum lentibus. Et bauracitas, quæ est in ipsa, est resolutiua: & terreitas est [c] § contractiua: & totum elixatum est mali chymi: & totum eius § est parui nutrimenti, sicut reliqua olera. *Decoratio.* [d] § Prohibent§ succus eius, & decoctio foliorũ eius [e] § fixuras frigoris, & cõfert alopeciæ, & cõfert pano, quũ ex foliis eius administrat̃ emplastrũ post ablutionẽ loci cũ nitro: & quandoq; abscindit uerrucas succus eius, & interficit pediculos. *Apostemata & † pustulæ.* Ex ea elixata fit emplastrum apostematibus, & resoluit, & maturat ea. *Vulnera & ulcera.* Folia eius bona sunt decocta adustioni ignis, et conferunt impetigini linita cum melle. *Membra capitis.* Ex aqua eius cum felle gruis fit caputpurgium, et delet torturam, et ualet ad ulcera nariũ. & eius aqua tepida distillatur in aurem, et sedat dolorem. et lauatur cum aqua eius, et aufert furfures. *Membra nutrimenti.* Radix eius est mala stomacho, faciens nauseam: et plurimum illius est propter bauracitatem eius mordicatiuã; et est mali chymi: et lauat bauracitate sua, adeo ut mordicet stomachum fortis sensus: et ecius nutrimentum est paucum, et apertio eius est [f] § parua: § et ad oppilationes hepatis fortior est apertione [g] § maluæ, §propriè cum synapi, et aceto et similiter etiam spleni: et oportet ut comedatur cum muria, et cum speciebus, quæ sunt ad condienda cibaria. *Membra expulsionis.* Dicitur quòd illa, quæ ẽ nigra, astringit, et proprie cũ lentibus, quoniam altera lenit, et proprie cum lẽtibus: sed non est dubium, quin elixata, proiecta eius aqua quando patella in furno ponitur, constringat: et fit cum ea clystere ad extrahendum fæcem: et totum eius generat [h] § inflationem§ et rugitum, et dolorem uentris pungitiuum. Et est bona colicæ, quum assumitur cum speciebus condientibus, et muri.

b B. apertione.
c B. cõstrictiua & omnis sicla ẽ mali chymi & omnis.
d B. confert.
e † B. Ad.
† bothor.
f —— B.
g B. moluchie
h B. Alia litera colicam.

a B. scauchur.

De [a] § stinco. § Cap. 624.

STINCUS quid est? Est guaril de Nilo, qui capitur in Aegypto. Et existimauerunt quidam, ꝙ sit de partu crocodili in campos. *Electio.* Melius quod est in ipso, est illud quod est in parte renum. *Membra expulsionis.* Quandoque auget coitum adeo, ut non sedetur nisi sorbitione iuris lactucarum, et lentium.

a B. sebestan.

De [a] § sebestin. § Cap. 645.

SEBESTEN, et nominatur mukeita. *Natura.* Sunt quasi temperatæ. *Operationes & proprietates.* Sunt lenitiuæ. *Membra anhelitus & pectoris.* Leniunt pectus, et guttur. *Membra nutrimenti.* Sedant sitim, et propriè semen eius cum [b] § sagzenea. § *Membra expulsionis.* Leniunt uentrem.

b B. sengiebuic

a B. saambras.

De [a] § samabras. Cap. 646.

SAMABRAS. *Decoratio.* Fit ex eo emplastrũ super spinas, et ea quæ carni sunt in fixa, et super uerrucas contrito, et extrahit eas, et super ea quæ sunt ut claui, et euellit. et dicitur ꝙ illud quod de eo siccum est, quum comiscetur cum oleo, facit nasci capillos super tineam. *Membra capitis.* Dicitur quòd hepar ipsius sedat dolorem molaris dentis. *Membra expulsionis.* Vrina eius, et sanguis ipsius mirabilis iuuamẽti sunt in ruptura infantium, quum sedent in decoctione eius, et quandoque ponitur in urina eius, aut in sanguine ipsius aliquid de muscho, et ponitur in uirga infantis, et fit ultimi iuuamenti in ruptura. *Venena.* Finditur, et ponitur super puncturam scorpionis.

a B. seubel.

De [a] § spica. § Cap. 646.

SPICA quid est? Spica est duæ species: quarũ una est spica aromatica, et est spica auium: et altera ẽ nereiden, et est spica Romana. Et [b] § alithitia§ debilior est Inda, et Syra in omnibus proprietatibus suis, nisi in prouocatione, et [c] § alithitia§ est in uirtute proxima Syræ. et eius quidem arbor parua est, et euellitur cum luto suo, et egreditur: quæ quandoque adulteratur cum planta, quæ est sibi similis: inter eas uerò discernitur, quoniam planta illa est horribilis odoris. Et nereidem præterea quædam est montana, cuius folia sunt sicut folia croci hortulani: et similiter stipites eius; sed sunt citrini, plani, non [d] § in modum retis inuoluti, § plures habens radices, scilicet duas, aut plures, et nõ habet

b B. alaclithia
c B. aclithia.
d B. spinosi.

habet crus, neque frustum neque florem. *Electio.* Inquit Diosc. melior est, cuius pili sunt plures, & declinat ad rufedinem, & est boni odoris, sicut cyperi, & parua spica, mordicans linguam, & hæc est Syra. Inda uerò ē debilior, & [e] §lōgior & plus§ omni spica, inuoluta, horribilis odoris, & rumpitur uelociter cum summa suorum uillorum: & cadit ex ea puluis niger, magnus, & adulteratur, quia decoquitur post infusionem cum aqua calida, deinde [f] §fit grauis§ cum antimonio, postea uēditur. ipsum uerò signant eius albedo, & color antimonij, & debilitas uirtutis eius, & debilitas saporis ipsius, & odoris eius. nigra uerò Inda melior est rubea. & nereidem quidem melior est illa quæ est recens, boni odoris, plures habens radices, grossa, quæ non frangitur. Illa uerò quæ habet crus declinās ad albedinem, & propriè in medio sui, non est aliquid propriè, quæ est horribilis odoris. *Natura.* Calida est in primo, sicca in secundo. *Operationes & proprietates.* Est aperitiua, resolutiua. Et in Inda quidem est stipticitas plurima; & caliditas eius minor est [g] §sed ē leuis; § & in primis quum gustatur, est [h] §rancida; § deinde procedunt ex ea [i] §caliditas, § & acuitas. & ex spica aromatica fit puluis prohibens sudorem plurimum: & lutum quidem spicæ est abluens corpus, & est bonum ad bonum odorem faciēdum.

e B. & maior.
f B. cōmouetur & agitatur.
g B. sua exsiccatione. Alia litera. immò est occulta.
h B. insipida.
i B. Alia litera. amaritudo.

Apostemata & † pustulæ. Resoluit apostemata, & pustulas. *Membra capitis.* Prohibet rheumatismos, & confortat cerebrum. *Membra oculi.* Facit nasci pilos in palpebris, quādo ponitur in † collyrijs. & trahitur radius inuolutus in puluere super palpebras. & nereidem est fortior in hoc, secundum quòd existimo. *Membra anhelitus & pectoris.* [k] §Confert tota§ tremori cordis, & mundificat pectus, & pulmonem: & prohibet effusionem materierum ad ea, & [l] §fluxus.§ *Membra nutrimenti.* Aperit oppilationes hepatis, & stomachi, & confortat ea, & conferunt omnes icteritiæ; & prohibent effusiones materierum ad stomachum: & sedant mordicationem eius: & quando bibitur, quæcunque species ipsius fuerit, cum uino, confert spleni. *Membra expulsionis.* Omnes prouocant, & [m] §alithitia§ est fortior, quoniā est calidior, & minoris stipticitatis, & [n] § prohibent apostemata§ matricis omnia, sedendo in ea: & confert doloribus renum: & prohibet cursum materierum ad intestina: & habet proprietatem in retinendo fluxum [o] † § § superfluum à matrice.

† bothor.
† alcofol.
k B. conferunt omnes.
l B. catarrhos.
m B. aelithia.
n B. Alia litera conferunt apostematibus.
o † B. sanguinis.

De [a] §sauich.§ Cap. 647.

a B. suich.

Savich quid est? Iam dictum est in cap. tritici & hordei. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert pectori & pulmonis.

De [a] §sesamo.§ Cap. 648.

a B. sersem.

Sesamvm quid est? Est semen pluris unctuositatis, quàm reliqua semina: & propter hoc rancidum fit facile. quidam autem dixerūt quòd eius oleum nō confert nisi melancholicis, ut eos [b] §impinguet, § & humectet. & ersimum quid est? est genus quoddam sesami abhominabilis saporis. *Electio.* Corpus eius est fortior oleo ipsius. *Natura.* Calidum est in medio primi, humidū in fine eius. *Operationes & proprietates.* Est glutinatiuum, lenificatiuum, æqualis calefactionis, & similiter oleum eius, & decoctio ipsius: & est mollificatiuū: & in oleo eius est grossitudo: & quod torrefactum est, minoris est nocumenti. *Decoratio.* Resoluit uiriditatem percussionis, & sanguinem congelatum, & confert fissuræ, & asperitati melācholicorum bibitum & linitum: & est impinguatiuum, & proprie excorticatum: & prolōgat capillos, & proprie succus arboris eius, & foliorum ipsius; & lenit eos; & remouet furfures. & oleum eius in quo decoquitur myrtus, conseruat capillos, & facit eos fortes & duros. *Apostemata & † pustulæ.* Resoluit apostemata calida. *Vulnera & ulcera.* Ponitur super adustionem i gnis: & oleum eius bibitū, aufert pruritū flegmaticum, & sanguineū, proprie cum infusione aloes, & aqua uuæ passæ. *Instrumenta iuncturarum.* Ex eo fit emplastrum ad grossitudinem neruorum. *Membra capitis.* Confert oleum eius cum uirtute rosæ soda adustiuæ: & succus arboris eius sanat furfures. *Membra oculi.* Confert suppositum pulsationi oculi, & apostemati eius. *Membra anhelitus & pectoris.* Est bonum constrictioni anhelitus & asthmati. *Membra nutrimenti.* Est malum stomacho, faciens nauseam, prosternens desiderium, satians uelociter; sed quando comeditur cum melle, remouetur eius malitia, & tardatur eius digestio, & mollificat uiscera. Et quòd torrefactum est, est minoris nocumenti: & eius nutrimentum est unctuosum ualde, & in ipso est uirtus faciendi sitim: & fit uelox eius descensio cum cortice suo: quum autem excorticatur, tardatur eius descensus. *Membra expulsionis.* Confert intestino colon. & infusio quidem sesami est uehemens in prouocatione menstruorum, adeo qd ipsa eijcit fœtum: & quando frangitur, & comeditur cum semine papaueris, & sem. lini cū æqualitate, augmentant sperma, & coitum. *Venena.* Confert morsui [c] § canis rabiosi, et serpentis lenticularis.

b B. calefaciat.
† bothor.
c B. serpentum cornutorum.

De [a] §sacundulion.§ Cap. 649

a B. schidulium

Sacvndvlion. *Apostemata & † pustulæ.* Ponitur cum ruta super formicā. [b] † §et ad fistulas. § *Membra calida.* Suffumigatur cum eo patiens subeth: et comprimendo inungitur ex ipso cum [c] §acetosa, § habens karabitum, et lethargiam: et distillatur succus humidi in aurem saniosam, et confert ualde soda. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert difficultati anhelitus, et asthmati. *Membra nutrimenti.* Confert radix eius doloribus hepatis, et confert icteritiæ. *Membra expulsionis.* Solutione educit phlegma, et confert præfocationi matricis.

† bothor.
b —— B.
c B. oleo.

De [a] §safid.§ Cap. 650

a B. safid asfend.

Safid. *Natura.* Calidum est & siccū in tertio. *Operationes & proprietates.* Est [b] §mordicatiuum, acre.§ *Venena.* Confert uenenis omnibus.

b B. acutum calidum.

De [a] §semurion.§ Cap. 651.

a B. semurion. smyrnium

Semvrion quid est? est apium syluestre, et iam dictum est de eo.

De [a] §squilla.§ Cap. 652.

a B. hausel.

Sqvilla quid est? Est cepe muris, et eius folia

b B. florem.

lia sunt sicut folia lilij, et habet [b] §oleum§ ad nigredinem declinans. *Natura*. Est calidum et siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Est incisiuum: et in ipso est uiscositas adustiua. *Decoratio*. Ponitur confectum cum melle super alopeciam, et [c] §serpiginem.§ *Membra anhelitus & pectoris*. Eius acetum exasperat guttur, et indurat carnem ipsius: et est bonum asthmati, et oregmoni, et tussi antiquæ.

c B. siriam.

a B. hanab althaleb.

De [a] §solatro.§ Cap. 653.

SOLATRUM. *Electio*. Melius quod de ipso administratur, est habens folia uiridia, et citrinum semen: et est quinque specierum. *Natura*. Frigidum est in primo, siccum in secundo, & stupefactiuum est frigidum, & siccum in tertio. *Operationes & proprietates*. Hortulanum est infrigidatiuum, constrictiuum: & est quoddam genus ipsius stupefactiuum, faciens somnum simile opio in proprietatibus suis, nisi quia est debilius eo: & est quoddam genus eius, quod est mortale. *Apostemata & † pustulæ*. Est emplastrum bonum apostematibus calidis omnibus intrinsecis: & bibitur aqua eius ad apostemata calida intrinseca: & ponitur aqua eius cum cerusa, & oleo ros. super erysipilam, & formicam more emplastri, & cortex radicis eius, est uehementis exsiccationis. *Membra capitis*. Si bibatur ex eo quod est stupefactiuum, ultra. xij. grana, facit euenire maniam, & quando ex aqua eius fit gargarisma, confert apostematibus linguæ. Et si bibatur ex cortice radicis pondus aurei cum uino; attrahit somnum: & quum solatrum optime teritur, & fit ex eo emplastrum capiti, sanat soda, & resoluit apostemata radicis auris, & apostemata uelaminis cerebri: & confert distillatum dolori auris. *Membra oculi*. Sanat fistulas oculi lachrymalis fractas, & succus specierum eius, usque ad illam quæ facit somnũ, quum fit ex ea † collyrium, confortat uisum. *Membra expulsionis*. Semen stupefactiui est prouocatiuum urinæ, mundificatiuum renum, & uesicæ: & omnes species quum supponũtur, abscindunt fluxum menstruorum: & est ex eis, quę infrigidant & prohibent pollutionem. & est species solatri præter alkekengi, & præter hortulanum, & præter stupefactiuum prædictum, quũ comedũtur ex eo. iiij. aurei, interficiũt: & [b] §aqua foliorum eius facit possidere maniam: § & nõ est in eo iuuamentum solatri, nisi ad emplastrum faciendum.

† alcofol.

b B. quod est minus eo facit possidere stoliditatem.

a B. Hacharab.

De [a] §scorpionibus.§ Cap. 654.

SCORPIONES. *Membra capitis*. Oleum scorpionum, confert doloribus auris ualde.

a B. Harach, uel Harch.

De [a] §sudore.§ Cap. 655.

SUDOR quid est? Est aqueitas sanguinis, cuipus cholericum est admistum: & oportet ut administretur dum nondum est exsiccatus, immo dum in eo est humiditas: & ipse quidem magis est digestus, quàm urina: est enim superfluitas unctuositatis, & humiditatis post digestionẽ ultimam; & est urina secundæ digestionis superfluitas. *Operationes & proprietates*. Est magis digestus quàm urina: & diuersificatur secundum animalia: & in ipso est resolutio non pauca. *Apostemata & † pustulæ*. Sudor athletarum confert apostematibus inguinis, immo resoluit ea. *Membra anhelitus & pect*. Sudor siccus luctantium cum oleo de alcanna ponitur super apostemata mammillæ, & resoluit ea: & cum oleo ros. ad congelationem lactis in mammilla: [b] § alteratio uerò magnæ & alteratio paruæ fiunt cum centaurea maiore & minore.

† bothor.

b —— B.

a B. Sandal.

De [a] §sandalo.§ Cap. 656.

SANDALUS. *Electio*. Dixerunt Gal. & filius Mesaugue. Rubeus est fortior: & dixerunt alij, albus est fortior. *Natura*. Est frigidus in fine secundi, usque ad tertium perueniens, siccus in secundo. *Operationes & proprietates*. Prohibet [b] §attractionem§ & propriè rubeus. *Apostemata & † pustulæ*. Resoluit apostemata acuta, & proprie rubeus, & linitur ex eo erysipila. *Membra capitis*. Confert soda. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert tremori cordis accidenti in febre linitus, & bibitus. *Membra nutrimenti*. Confert debilitati stomachi calidi bibitus, & linitus. *Febres*. Confert febribus calidis, & proprie albus.

b B. effusionẽ.

† bothor.

a B. Sabun.

De [a] §sapone.§ Cap. 657.

SAPO. *Operationes & proprietates*. Est ulceratiuus, putrefactiuus. *Membra expulsionis*. Resoluit colicam, & soluit humorem crudum.

a B. Sahane.

De [a] §sahane.§ Cap. 658.

SAHANE. *Operationes & proprietates*. Est abstersiuum, exsiccatiuum mali humoris. *Vulnera & ulcera*. Facit possidere scabiem, & pruritum. *Instrumenta iuncturarum*. Confert dolori anchæ phlegmatico. *Membra capitis*. Remouet fœtorem oris, factum ex stomacho, & corruptionem eius, [b] § & § abstergit humiditatem stomachi, & exsiccat eam.

b B. Membra nutrimenti.

a Sasarahun.

De [a] §safuruhun.§ Cap. 659.

SAFURUHUN quid est? Est auis, cuius nomen, est hoc nomen in Francia.

a Sarsar.

De [a] §sarsar.§ Cap. 660.

SARSAR quid est? [b] § Est ferrum. *Membra capitis*.§ Quando coquitur cum oleo aut infunditur in ipso, deinde coquitur, & distillatur in aurem, remouet dolorem eius, & pulsationem ipsius.

b B. Est algiedgied.

a B. Sasfas.

De [a] §sasaf.§ Cap. 661.

SASAF quid est? Est [b] § salix.§

b B. chalef.

a B. SaKiK.

De [a] §sakaik.§ Cap. 662.

SAKAIK (.i. anemone) quid est? Nominatur sakaik [b] §anehamen§ & est rosa rubea uehemẽter. *Natura*. Est calida in secundo, humida in ipso. *Operationes & proprietates*. Est abstersiua, resolutiua. Inquit Gal. Est abstersiua, lauatiua, attractiua, aperitiua, resolutiua. *Decoratio*. Denigrat capillos mista cum corticibus nucis: & quando administrantur folia eius & stipites ipsius sicut sunt, aut decocta [c] § cum sorbitione hordei, & decoquuntur, prouocãt lac.§ *Apostemata & † pustulæ*.

b B. alnaaman.

c B. bonificat capillos.

† bothor.

stulæ. Linitur ex decoctione eius super apostemata, quæ non sunt dura; & fit euacuatio per eã sup carbunculos, & †pustulas calidas. *Vulnera & ulcera*. Illud quod de eo siccum est, confert ulceribus sordidis, & incarnat ea ex excoriatione: & ipsa mundificat ulcera, conferens excoriationibus, & scabiei ulcerosæ. *Membra capitis*. De eius succo fit caputpurgium ad purgandum caput, & cerebrum: & eius radix masticatur ad extrahendas humiditates à capite. *Membra oculi*. Succus eius confert tenebrositati oculi, & uisus, & albugini eius, & uestigiis ulcerum: & quando decoquitur cum uino, & fit inde emplastrum, sanat apostemata dura in partibus oculi. *Membra anhelitus & pectoris*. Si coquantur folia eius cum suis stipitibus, [d]§& cum succis hordei sorbilibus, § & comedatur, facit abundare lac. *Membra expulsionis*. Prouocat menstrua.

† bothor.

d B.sorbitionibus hordei.

De [a] § sehedenigi. Cap. 663.

a B.Shedanegi

SEHEDENIGI quid est? Est semen arboris cannabis, & nos iam locuti fuimus de cannabe: oportet ergo ut coniũgamus inter considerationem quæ est in utrisque capitulis simul. Et de sedenigi quidem aliud est hortulanum notum: & aliud est campestre: Hunaim uerò dixit, quòd arbor campestris egreditur in desertis secũdum quantitatem cubiti, & super folia eius dominatur albedo. Et eius fructus est sicut piper, & similatur eius granum grano [b] §assunnati, § quod est granum, de quo exprimitur oleum. Et nos iam locuti fuimus de grano [c] §assunnati. § *Natura*.

b B.alsemne.

c B.alsemne.

Est calidum & siccum in tertio. *Operationes & proprietates*. [d]§Cãnabis campestris§ resoluit uentositates, & exsiccat fortiter, & humor eius ẽ paucus malus. *Apostemata & † pustulæ*. Cãnabis cãpestris, quando eius radix decoquitur, & fit ex ea emplastrum apostematibus calidis, in locis duris, in quibus sunt chymi uiscosi, sedat caliditatem, & resoluit duritiem. *Membra capitis*. Facit soda sua caliditate, & eius succus distillatur ad dolorẽ auris oppilatiuum, & ad humiditatem auris: & similiter oleum eius, & folia eius eradicant furfures in capite. *Membra oculi*. Obtenebrat uisum.

d ——— B.

† bothor.

Membra nutrimenti. Nocet stomacho. *Membra expulsionis*. Exsiccat sperma. & lac quidem alsehedenigi campestris soluit cum facilitate: & medietas lib. de succo eius [e] § resoluit constrictionem: § & solutione educit phlegma, & choleram; & procedit secundum semitam seminis croci hortulani [f] §in constrictione. §

e B. remouet constrictionem naturæ.

f ——— B.

De [a] § seitaragi. Cap. 663.

a B.Sitharegi.

SEITARAGI quid est? Ille qui est Indus, est frusta ligni parua, subtilia, & cortices sicut gariophylli. Et ille, qui est fructus, declinat ad rubedinem, & nigredinem. Et [b] §aseitaragi§ quidem oritur in parietibus antiquis, & ubi non [c]§ningit; § & habet folia sicut sunt folia nasturtij: & in æstate sunt folia plurima, & minorantur, & augmentatur minoratio, adeo ut forsitan non appareat, & non sit in eo odor: & est sicut nasturtium, cuius sapor & odor similantur cordumeni & [d] §folia eius sunt ipsi similia. § *Natura*. Est calidus & siccus in fine secundi. *Operationes & proprietates*. Est acutus, [e]§aperitiuus. § Similatur enim sapor & odor cordumeni, & similiter uirtus eius. *Decoratio*. Confert linitus cum aceto super morpheã albam, & albaras. *Vulnera & ulcera*. Linitur super excoriationem, & scabiem cum aceto, & eradicat eam. *Instrumenta iuncturarum*. Bibitur ad dolorem iuncturarum, & confert. *Membra nutrimenti*. Linitur super splenem, & extenuat ipsum. *Membra expulsionis*. Suspenditur eius radix super aurem eius, qui habet dolorem uesicæ, & sedat ipsum secundum quòd dicitur. *Permutatio*. Loco eius ponitur rubea.

b B. fitharegi.

c B.foditur neque aratur.

d B.virtus eius est ipsi similis.

e B.vlceratiu[s].

De [a] § sceilem. § Cap. 665.

a B.Sceisem.

SCEILEM. *Natura*. Gal. ponit quòd est in primo calefactionis. *Operationes & proprietates*. Est subtile, abstersiuum, resolutiuum. *Decoratio*. Linitur super morpheam cum sulphure, & confert. *Apostemata & † pustulæ*. Resoluit apostemata, & scrophulas cum semine lini, & disrumpit ea cum stercore columbino & sem. lini. *Vulnera & ulcera*. Linitur illud quod oritur cum tritico, super ulcera, & pulurizatur super ea, & confert: & linitur super impetiginem: & quandoque ponitur super ulcera cum corticibus raphani ut emplastrum, & confert. *Instrumenta iuncturarum*. Decoquitur cum mellicrato, & fit inde emplastrum sciaticæ. *Membra capitis*. [b] §Sedat§ scotomiam. *Membra expulsionis*. Quando fit ex eo euaporatio, adiuuat ad [c] § impinguandum: § & proprie cum hordeo.

† bothor.

b B. Inebriat & facit.

c B. impregnationem.

De [a] § sceha. § Cap. 666.

a B.Sceha, uel Sciha.

SCEHA quid est? sceha sunt duæ species: una earum est spinosa habens folia [b] §sedreia, § concauum, lignum; & non administratur nisi in suffumigatione. Et alia habet folia ut tamariscus. & reperit ei species tertia, quę nominatur serbun, Armena, citrina, & nominatur absinthium marinũ. *Electio*. Melior est Armena. *Natura*. Est calida in secundo, sicca in tertio. *Operationes & proprietates*. Omnes species eius sunt incisiuæ, resolutiuæ uentositatum: & in ipsa est stipticitas minor stipticitate absinthij, & eius calefactio maior est caliditate ipsius, & amaritudo est maior: & in ipsa est salsedo. *Decoratio*. Eius cinis cum oleo aut oleo amigdalino linitus confert alopeciæ. Et eius oleum facit nasci barbam, quæ tardatur. [c] † § § *Apostemata & † pustulæ*. Sedat apostemata, & carbunculos. *Vulnera & ulcera*. Prohibet herpetem esthiomenum. *Membra capitis*. Facit soda. *Membra oculi*. Fit uaporatio ex aqua eius inclinando caput ad ophthalmiam, & resoluit eam. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert difficultati anhelitus. *Membra nutrimenti*. Nocet stomacho, & propriè tertia. *Membra expulsionis*. Extrahit uermes, & ascarides, & interficit eos: & prouocat menstrua, & urinam, & est fortior absinthio illo. *Febres*. Eius oleum confert frigori rigoris. *Venena*. Confert puncturæ scorpionum, & rutelæ, & uenenis.

b B.cipressi.

c † B.& quę cecidit.

† bothor.

De [a] § sciniar. Cap. 667.

a B.Sengiar.

SCINIAR quid est? Est lactuca asini, habens folia, quæ sunt sicut folia lactucæ, acuta: & est spinosa, ad nigredinem declinans: & in æstate rubefit eius lignum, sicut sanguis, ita quòd tingit manum.

num. *Electio.* Folia eius sunt debiliora quæ sunt in ipsa. *Natura.* Frigida est,& sicca in primo usque ad secundum. *Operationes & proprietates.*

b B.anuchlia.

Illa quæ nominatur [b] §acuthium§ est stiptica, & in ipsa est amaritudo: & illa quæ nominatur fulusia, est uehementioris stipticitatis: & illa, quæ nominatur anulus, uehementioris est quàm ambæ, & est [c] §acrior:§ & illa quæ nomen non habet, propinqua est ei : & in omnibus eis est stipticitas, & exsiccatio.& quãdo miscetur cum oleo & fit inunctio ex ipsa comprimendo, facit sudare. *Decoratio.* Linita confert morpheæ,& icteritiæ. *Apostemata & † pustulæ.* Fit ex ea emplastrum scrophulis cum adipe;& linitur super excoriationem, & cum farina hordei super erysipilam,& propriè species quæ nominatur anulus. *Vulnera & ulcera.* Incarnat ulcera, quando in cerato administratur. *Membra capitis.* Est res, quæ magis confert dolori auris. *Membra nutrimenti.* Confert icteritiæ bibita propriè [d] §acuthia§ & propriè doloribus splenis,& cortices eius præparant stomachum. *Membra expulsionis.* Quando in potu datur de ea quæ nomen non habet aureus. j.s. cum cordumeni, aut hyssopo,& nasturtio, extrahit uermes,& ascarides: & illa quæ nominatur [e] §acuthia§ confert dolori renum. *Venena.* Illa, quæ nominatur anulus, confert morsui uiperæ ualde, quando administratur ut emplastrum,& bibita; & illa quæ nomen non habet, est illi propinqua.

c B.acutior.

† bóthor.

d B.anuchlia.

e B.anuchlia.

De [a] §scel.§ Cap. 668.

a B.Scel.

Scel quid est? Est medicina Inda, similis zingiberi. *Natura.* Calida est & sicca in [b] §tertio.§ *Operationes & proprietates.* Est amara, stiptica, acuta, disrumpit uẽtositates, & est in uirtute mellis,& inest ei resolutio mirabilis,& subtiliatio. *Instrumenta iuncturarum.* Confert neruis & contritionibus.

b B.secundo.

De [a] §sucaram.§ Cap. 669.

a B. Sucharan.

Sucaram (*.i. cicuta*) quid est? Inquit Dios. Crus huius plantæ est, sicut crus [b] §ferulæ,§ & folia eius sunt sicut folia [c] §cucumeris,§ & habet florem album,& semen sicut anisum. Ruffus uerò dixit, folia eius sunt sicut folia mandragoræ, & minora,& uehementioris citrinitatis: & radix eius est minuta, fructum non habens. Et semen eius existit in colore ameos, sed est maius eo sine sapore,& sine odore,& habet mucilaginem. Inquit Mesaia. Est quædam species [d] §albes§ & non bene dixit. Ego autem dico quòd [e] §in libris inuẽtum fuit, quòd est euphorbium in græco,& translatum fuit sucaram,& iam translatum fuit albes: quandoque enim proportionantur ad euphorbium accidentia albes,§ & homines diuersificantur in eis. *Natura.* Frigidum est & siccum in tertio, usque ad quartum. *Operationes & proprietates.* Prohibet fluxum, [f] † § § & congelat sanguinem,& stupefacit. *Decoratio.* Quando linitur ex eo super locum euulsionis pilorum, prohibet frigiditate sua nasci pilos secundo, & fit ex eo emplastrum mammillæ,& non magnificatur. *Apostemata & † pustulæ.* Succus eius sedat erysipilam, & formicam. *Instrumenta iuncturarum.* Linitur super podagram calidam. *Membra oculi.* Succus eius administratur in doloribus oculi.

b B. fœniculi.
c B.alcheta.
d B.albis.
e B. iam denominatum est & est appellatum græcè chunium & interpretatũ est sucharan, & quãdoq; interpretatũ nomine albis, quandoq; enim proportionãtur & similantur accidentia quæ facit chunium ad accidentia quæ facit albis.
f † B.sanguinis

Membra capitis. Succus eius est bonus humiditatibus, quæ accidunt in aure. *Membra anhelitus & pectoris.* Fit ex eo emplastrum mammillæ,& nõ magnificatur,& prohibet exuberationem lactis. *Membra expulsionis.* Retinet menstrua,& confert dolori matricum.& fit ex eo emplastrum testiculo,& non magnificatur. & inunguntur ex eo mẽbra spermatis,& prohibet pollutionem. *Venena.* Est uenenum mortale. Et eius cura est uinum purum.

De [a] §secacul.§ Cap. 670.

a B.Secacul.

Secacul. *Natura.* Est calidum in secundo, ad humiditatem quandã tendẽs. *Operationes & proprietates.* In ipso est lenitas, & uirtus eius qđ [b] §nutritum§ est, est sicut uirtus bauciæ. *Membra expulsionis.* Excitat appetitum coitus. *Permutatio.* Loco eius ponitur buzeiden.

b B.conditum.

De [a] §sehemenigi.§ Cap. 671.

a B.Shemanegi.

Sehemenigi quid est? [b] Est iurasabram campestre.§ *Natura.* Calidum est,& siccum in tertio. *Operationes & proprietates.* Est resolutiuum, & subtiliatiuum ualde : & quando ponitur sub ceruicali infantium, confert fluori oris eorum. *Instrumenta iuncturarum.* Confert paralysi linitum, & caputpurgio ex eo facto cum uino. *Membra capitis.* Quando fit caputpurgium ex aqua eius, mundificat cerebrum,& confert etiam torturæ, & epilepsiæ bibitum cum uino. *Membra nutrimenti.* Confert humiditatibus stomachi, & fluori oris infantium quando ponitur super capitibus eorum secundum quòd existimauerunt quidam. *Membra expulsionis.* Confert uentositatibus matricum.

b ——— B.

De [a] §suchaha.§ Cap. 672.

a B. Suchahal.

Suchaha. *Membra capitis.* Conferunt ipsa,& radix eius,& fructus ipsius [b] § dolori§ uuæ. *Membra nutrimenti.* Confert stomacho, & hepati. *Membra expulsionis.* Decoctio radicis eius prohibet fluxum mulierum, & ipsa supposita, & encatismate facto in eo, confert apostematibus ani. *Febres.* Confert febribus antiquis, & propriè infantium.

b B.apostemati.

De [a] §scebram.§ Cap. 673.

a B.Scebram.

Scebram quid est? Oritur in hortis, habẽs cannam subtilem, æqualem; & habet pilos,& folia sunt sicut tarcon, secundũ qđ existimo,& hẽt lac. *Electio.* Illud quod melius est, est leue, ad rubedinem declinans, sicut cutis inuoluta, subtilem habens corticem; & illud quod est cum duabus cannis,& est leuis carnis, & grossum, paruæ rubedinis, & durum: & quod est ut filum, est malum;& persicum est malum,& non oportet ut aliquid de eo administretur. *Natura.* Inquit Humaim. Est calidum in principio secundi, siccum in fine tertij. Lac uerò eius est ultimum in ambobus simul, immo in quarto gradu. *Operationes & proprietates.* In ipso sunt stipticitas, & acuitas, & disruptio orificiorum uenarum: & illud est unum propter quod repellitur. & quando rectificatur, non est iuuamentum in eo in suo loco, propter illud quod diximus: & est ex toto nociuum, & propriè complexionibus calidis.

Membra

Membra capitis. Lac eius adiuuat in eradicando dentes. *Membra nutrimenti*. Nocet stomacho, & hepati, & datur ad bibendum in curatione hydropisis. Et oportet quidem ut prius infundatur in succo endiuiæ, & fœniculi, & solatri tribus diebus, deinde exsiccetur, & fiant inde trochisci cum modico salis Indi, & turbith, & mirobalani, aut aloes, & erit fortis iuuamenti. *Membra expulsionis*. Solutione educit melancholiam, & phlegma, & aquam. Et antiquitus quidem fuit eius administratio consueta in solutiuis; deinde fuit dimissum, propterea quia nocet coitui, & spermati; & quia disrumpit uenas ani. & quando rectificatur, non est iuuamentum in ipso; & illud ideo, quoniam eius rectificatio fit hoc modo. Infunditur non contritum in lacte recenter mulcto die, & nocte, & renouatur illud multoties: & illud est ex eis quæ debilitant ipsum, & destruunt operationem eius in humoribus malis. Qui uerò excusationem non inuenit, quin ipso utatur; permisceat ipsi anisum, & fœniculum, & cyminum. Et quod de eo in potu sumitur, sit ab uno danich usque ad quatuor. Et hæc quidem de herba eius. In lacte uerò ipsius, non est bonitas: & non uidetur mihi quòd sit in potu dandũ. & quum eius solutio superfluit, ex eis quæ ipsa abscindunt, est sedere in aqua frigida: & quando in potu datur colicæ, bibere cum ammoniaco & bdellio, & serapino, & modico stercoris † lupi narrato in capitulo colicæ. *Febres*. Repellitur, propterea quia generat febres. *Venena*. Pondus ʒ.ij. de ea interficit.

† adib.

De [a] § selgem. § Cap. 674.

a B. Selgen, uel selgiem, uel alsegiem.

SELGEM quid est? Est napus, qui iam dictus est ante in cap. [b] § de lem. §

b B. lesth.

De [a] § scerbin. § Cap. 675.

a B. Serbin.

SCERBIN (.i. cedrus.) quid est? Est arbor alkitran. & nos quidem iam locuti fuimus de alkitran. Nũc uerò narremus operationes, quæ sunt propriæ arbori ipsius. Et hæc quidem arbor est de genere arboris pini, & habet fructum similẽ fructui cupressi, sed est minor eo, & habet spinas; & est duarum specierum: quarum una est longa: & altera curta. *Operationes & proprietates*. In cortice huius arboris est stipticitas. *Membra capitis*. Si quis de fructu huius arboris plurimum assumit, facit soda propter calefactionem, & propterea quia communicat stomacho in mordicatione, quam ei facit. & quando colluitur os ex aceto, in quo decoquuntur folia eius, sedat dolorem dentium. *Membra anhelitus & pectoris*. Fructus eius confert tussi. *Membra nutrimenti*. Fructus eius est malus stomacho, mordicans ipsum, sed ipse confert hepati. *Membra expulsionis*. Eius fructus confert distillationi urinæ. Et si bibatur cum pipere, prouocat urinam. Et quando ex cortice eius fit suffumigatio, extrahit fœtum, & secundinam: & quando bibitur, stringit uentrem, & quandoque stringit urinam. *Venena*. Datur in potu fructus eius cum uino ad potum leporis marini. Et si misceatur cum adipe cerui, & inungatur ex eo corpus, non approximant ei uermes uenenosi.

De [a] § sceneschic. § Cap. 676.

a B. Sananich, uel sababich.

SCENESCHIC quid est? Est similis abrotano in uirtute. *Natura*. Est calidum & siccum in secundo. *Membra capitis*. Confert epilepsiæ, & abscindit fluorem saliuæ currentis, & propriè ex oribus puerorum. *Permutatio*. Loco eius in iuuamento quod facit epilepsiæ, & alijs, ponitur sampsucus.

De [a] § sucudus. § Cap. 677.

a B. Secudes.

SUCUDUS. *Natura*. Virtus eius est calida. *Operationes & proprietates*. Bibitur eius succus ad dolores. *Decoratio*. Recens cum uino linitur super morpheam. *Vulnera & ulcera*. Facit cohærere ulcera antiqua. & puluerizatur super carnem additam. *Instrumenta iuncturarum*. Linitur cum aceto super podagram, & fit ex eo ceratum ad dolorem dorsi. *Membra anhelitus & pectoris*. Fiunt ex eo cum dulcibus [b] § bucellæ § ad tussim. *Membra nutrimenti*. Bibuntur ex eo. ʒ.ij. cum hydromelle ad mordicationem stomachi. *Membra expulsionis*. Duæ ʒ. cum hydromelle ualent ad dysenteriam, & difficultatem urinæ. Et quum mulier subijcit sibi ipsum, prouocat menstrua.

b B. loch.

De [a] § spina alba. § Cap. 678.

a B. Seuche albeida.

SPINA alba quid est? Est bedoard. *Natura*. Frigida est & sicca in primo. *Instrumenta iuncturarum*. Eius decoctio confert instrumentis iuncturarum, & podagræ. *Membra nutrimenti*. Confert mollificationi stomachi.

De [a] § spina Iudaica. § Cap. 679.

a B. Seuche alihendie.

SPINA Iudaica. *Natura*. Est calida. *Operationes & proprietates*. Est subtiliatiua, resolutiua. *Instrumenta iuncturarum*. Confert alcuzez. *Membra capitis*. Colluitur os ex decoctione eius ad dolorem molarium. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert sputo sanguinis.

De [a] § spina Aegyptia. § Cap. 680.

a B. Seuche massarie.

SPINA ægyptia. *Natura*. Est frigida in primo, sicca in secundo. *Operationes & proprietates*. Est exsiccatiua, abscindens catarrhos. *Vulnera & ulcera*. Radix eius, & propriè semen uehementis sunt consolidationis. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert apostemati gutturis. *Membra nutrimenti*. Confert apostemati stomachi.

De [a] § synapi. § Cap. 681.

a B. Chardel.

SYNAPIS. *Natura*. Calida est & sicca usq; ad quartum. *Operationes & proprietates*. Incidit phlegma. & oleum eius est calidius oleo raphani, & fugiunt ex fumo eius uermes uenenosi. & illa quæ est syluestris, generat humorem malum: & in ipsa sunt abstersio, & resolutio: & homines quidem comedunt folia eius, & radicem ipsius, elixata. *Decoratio*. Mundificat faciem & aufert [b] § occultationem § & uestigia sanguinis mortui: & syluestris est emplastrum bonum [c] § sorditiei. § & exsiccat linguam, & confert alopeciæ. *Apostemata & † pustulæ*. Resoluit apostemata calida, & omne apostema antiquum, & ponitur cum [d] § caulibus § super scrophulas, *Vulnera & ulcera*. Confert

b B. nigredinẽ sanguinis.

c B. quartanæ.

† bothor.

d B. sulphure.

Confert

fert scabiei, & impetigini. *Instrumenta iuncturarum*. Confert dolori iuncturarum, & sciaticæ. *Membra capitis*. Mundificat humiditates, quæ sunt in capite, & fit ex ea emplastrum capiti eius qui patitur lethargiam. Et aqua eius distillatur ad omnem dolorem auris, & molarium, & similiter eius oleum, & propriè quando decoquitur in ea assa: & est de medicinis aperientibus colatorij oppilationem. Et dixerunt quidam, quòd si bibatur a ieiuno, intellectum efficit bonum. *Membra oculi*. Administratur in † collyrijs oculi ad panum, & asperitatem. *Membra anhelitus & pectoris*. Si teratur, & bibatur cum aqua mellis, aufert asperitatem antiquam in canna pulmonis. *Membra nutrimenti*. Extenuat splenem, & facit sitim. *Membra expulsionis*. Confert præfocationi matricis: & facit desiderium coitus. *Febres*. Confert febribus periodicis, & antiquis.

† alcofol.

De [a] { *strangulatore adib.* } Cap. 682.

a B. Chanach aldib.

STRANGULATOR adib quid est? Præfocat adib, & porcos, & canes, & est præfocatiuus, & non administratur interius neque exterius.

De [a] { *strangulatore leopardi.* } Cap. 683.

a B. Chanach alnemer.

STRANGULATOR leopardi quid est? Suffocat leopardos, & lynces, & reliqua. Et non administratur intus, neque extra. Et dicitur quod quãdo appropinquat scorpioni, congelat eum. *Venena*. Ipse interficit adib. & iam dictum est de eo.

De [a] { *salice.* } Cap. 684.

a B. Chalef.

SALIX quid est? Quandoque egreditur ex folijs eius quando [b] { finditur } gumma fortis. *Operationes & proprietates*. Fructus, & folia eius sunt stiptica sine mordicatione. & inest eis exsiccatio sufficiens. Et cinis eius est uehementis exsiccationis. & quando ex ea humida fit emplastrum, retinet fluxum sanguinis. & quandoque [c] { finduntur } folia eius, & egreditur gumma ab eis uehementis abstersionis, subtiliatiua. *Decoratio*. Eius cinis eradicat uerrucas linitus cum aceto. *Vulnera & ulcera*. Fit ex eo emplastrum ad uulnera magna, & proprie ex fructu eius, & folijs eius, & cinis eius remouet formicã, qñ linitur cũ ea cũ aceto. *Membra capitis*. Quod est eius superius, & aqua eius, sunt sedantia soda. & non est aliquid magis ultimum quàm succus foliorum eius in cura saniei, quæ currit ex aure. *Membra oculi*. Ponuntur fructus, & aqua eius super percussionem pupillæ: & eius gumma confert ualde uisui debili. *Membra nutrimenti*. Aqua eius confert oppilationi hepatis, & icteritiæ. *Membra expulsionis*. Fructus eius confert habentibus fluxum sanguinis.

b B. Alia litera. contunduntur.

c B. contunduntur.

De [a] { *scarabeo.* } Cap. 685.

a B. Chanafes.

SCARABEUS. *Membra capitis*. Oleum, in quo frigitur, ualet ad dolorem auris, quando in eam effunditur: & similiter corpus eius quod optime contritum est.

De [a] { *scoria.* } Cap. 686.

a B. Chabt.

SCORIA. *Electio*. Scoria fortioris exsiccationis est scoria ferri. *Natura*. Scoria ferri est sicca in tertio: & scoria æris, est ei propinqua. reliquę uerò scoriæ sunt minus calidæ. *Operationes & proprietates*. Omnes sunt exsiccatiuæ. & quæ fortioris est exsiccationis eis omnibus, est scoria ferri. & omnes exsiccant humiditates. *Apostemata & † pustulæ*. Scoria ferri resoluit apostemata calida: *Vulnera & ulcera*. Scoria argenti confert scabiei, & † tineæ, & consolidat ulcera; & prohibet fluxum hæmorrhoidarum, & fistularum. *Membra oculi*. Scoria ferri confert asperitati palpebrarum: & scoria stanni confert ulceribus oculi; & in hoc loco merdasegni. *Membra nutrimenti*. Scoria ferri confortat stomachum, & exsiccat superfluitates eius, & remouet mollificationem eius quando in potu datur in uino antiquo, aut bibitur cum uino. *Membra expulsionis*. Scoria ferri prohibet fluxum hæmorrhoidarum, & propriè quando sedetur in uino antiquo, & admisto, & prohibet impregnationem, & abscindit fluxum sanguinis menstrui; & est in eo ultima: & similiter in urina. & coarctat anum linita. *Venena*. Scoria ferri cum oxymelle confert nocumento medicinæ, quæ nominatur conitum.

d bothor.

† sahafat.

LITERA T.

De [a] { *Tri.i.itrijs.* } Cap. 687.

a B. Athris.

TRI (*.i.itria.*) quid est? Est sicut corrigiæ, factũ ex azymo, qđ coquitur in aqua cum carne, & sine carne, & nominatur in terra nostra [b] { rusne. } *Natura*. Est calidũ, & humiditas eius est superflua. *Operationes & proprietates*. Non est dubium quin sit tardæ digestionis, & descensionis a stomacho, quoniam est azymum non fermentatum. Et coctum sine carne, est leuius apud quosdam: sed fortasse res non est secũdum quòd dicunt. & quando cum eo permiscetur piperis parũ & oleum amigdalinum, rectificatur eius dispositio parum. & quum digeritur, multiplicatur eius nutrimentum ualde. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert pulmoni [c] { remouendo tussim, & sputum } sanguinis, & propriè quum decoquitur cum portulaca. *Membra expulsionis*. Est lenificatiuum uentris.

b B. rete.

c B. & tussi & sputo.

De [a] { *terebinthina.* } Cap. 688.

a B. Halch alãbat, uel albothin.

TEREBINTHINA. dicetur in capitulo de grano uiridi.

De [a] { *tarcon.* } Cap. 689.

a B. Tharcun.

TARCON quid est? Est notum. Et dixerunt quòd pyrethrũ est radix altarcon montani. *Natura*. Manifestum est quòd est calidum & siccum in secundo, quamuis sit in ipso uirtus stupefactiua. Quidam uerò dixerunt, de quibus non est curandum, quod ipsum est frigidum & siccum. *Operationes & proprietates*. Est desiccatiuum humiditatum, & exsiccatiuum earum. & in ipso est infrigidatio quædam. *Membra capitis*. Confert † aphthis quũ masticatur, & tenetur in ore. *Membra anhelitus & pectoris*. Facit accidere dolorem gutturis. *Membra nutrimenti*. Est difficilis digestionis. *Membra expulsionis*. Abscindit desiderium coeundi.

† cola.

De

pyrethrum

a B. Tarasacun.

De a § taraxacon.§ Cap. 691.

TARAXACON quid est? Notum est: est species endiuiæ. *Natura*. Frigus eius est plus humiditate ipsius, cum hoc quòd in ipsa est humiditas. *Operationes & proprietates*. Est infrigidatiua, aperitiua. *Membra oculi*. Eius lac abstergit albuginem. *Membra nutrimenti*. Eius succus confert hydropisi ualde, & aperit oppilationes hepatis. *Venena*. Resistit uenenis. & ex ea fit emplastrum ad puncturas, & propriè ad puncturam scorpionis.

a B. Tharsc.

De a § tamarisco.§ Cap. 691.

TAMARISCUS. *Operationes & proprietates*. In ipso est stipticitas, & abstersio, & mundificatio absque exsiccatione uehementi. & eius aqua est abstersiua, desiccatiua; cuius abstersio est plus exsiccatione eius. Et ipsius exsiccatio est cum stipticitate: sed est fructus eius uehementioris stipticitatis. & in tamarisco quidem est subtilitas pauca b, † § §& in reliquis rebus alijs: & administratur loco gallæ uiridis. *Decoratio*. Eius decoctio administratur in embrocha ad pediculos, & interficit eos. *Apostemata & † pustulæ*. Ex eius folijs fit emplastrum super apostemata fluxa. *Vulnera & ulcera*. Eius fumus exsiccat ulcera humida, & uariolas: & spargitur quod ex ea tritum est, & cinis eius super adustionem ignis, & ulcera humida: & fructus eius, & cinis ipsius exsiccant ulcera difficilia: & corrodunt carnem additam. *Membra capitis*. Decoctio foliorum eius cum uino confert dolori dentium, colluto ore ex ea, & prohibet corrosionem eorum, propriè fructus eius. *Membra oculi*. Eius fructus stat loco lycij, & gallæ in ægritudinibus oculi. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert sputo antiquo, & propriè fructus eius. *Membra nutrimenti*. eius rami dissoluti in aceto conferunt spleni, emplastro ex eis facto. & ad splenem bibitur uinum in quo decocta sunt folia eius & ipsius uirgulta. & faciunt splenetici ex ligno eius uasa. *Membra expulsionis*. Confert solutioni antiquæ, & sedet in decoctione eius ad cursum matricis, & supponitur granum eius ei, & bibitur fructus eius etiã. *Venena*. Confert fructus eius morsui uiperę.

b † B. quæ non est in galla uiridi.

† bother.

a B. Tharathit.

De a § tarathit.§ Cap. 692.

TARATHIT quid est? b §Frusta ligni nodosi, § grossitudinem digiti habentis, & eius longitudo est minor. Et plurimum eius est stiptici saporis & c §cineritij coloris.§ Et uirtus eius est sicut uirtus balaustiæ, & dicitur quòd ipse affertur ex d § rubus.§ *Operationes & proprietates*. Est stipticus & prohibens motum sanguinis in membris omnibus. *Instrumenta iuncturarum*. Confortat iuncturas mollificatas. *Membra nutrimenti*. Confert mollificationi stomachi, & hepatis. *Membra expulsionis*. Stringit, & retinet fluxum sanguinis & descensionem sanguinis in egestione, & dysenteriæ bibitum in lacte caprarum decocto. *Permutatio*. Medietas ponderis eius de cortice oui adusto abluto, & sexta ponderis eius de gallis, & decima ponderis de gummi arabico.

b B. frustum lignosum corrugatum.

c B. est habens colorem pulueruLentum.

d B. locis syluestribus.

a B. Thalk.

De a § talk.§ Cap. 693.

TALK quid est? Dixerunt quidam, quòd in bibitione eius est timor, propter illud, quod in ipso est ex retentione sui cum partibus stomachi, & b § uillositate§ eius; & cum gutture, & † gula. Et quando necessarium est ut soluatur, soluatur in pãno, in quo ponantur frusta glaciei, aut lapides, & percutiatur donec resoluatur. & si fuerint lapides, necessarium est, ut submergantur in aqua. & si uoluerit homo, dimittat ipsum in pãno, deinde excutiat ipsum in uase, & excipiat quod excussũ est, & utatur eo cum aqua gummę. & erit bonũ suæ intẽtioni. *Electio*. Qd ex eo calcinatũ est, est fortius, & subtilius. *Natura*. Frigidũ est in primo, siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Stipticum est, & retinens sanguinem. & administratur ĩ psilothro, sicut existimauit Paulus, & alij, ut sit eius desiccatio maior. Ipsum enim non adurit ignis, nisi cum arte. *Apostemata & † pustulæ*. Prohibet apostemata mãmillarum, & testiculorum, & quæ post aures sunt, & reliquarũ carnium laxarum in principio. *Membra anhelitus & pectoris*. Retinet sputũ sanguinis cum aqua plantaginis. *Membra expulsionis*. Retinet sanguinem matricis, & ani bibitum. & quod ex eo ablutũ est, & linitum, confert dysenteriæ.

b B. cum camel ipsius.
† meri.

† bothor.

a B. Thalisfar.

De a § talisafar.§ Cap. 694.

TALISAFAR quid est? Est cortices Indi, in quibus est stipticitas, & acuitas, & odoris boni parum: & in ipsis est substãtia terrea plurima, & subtilitas pauca. *Natura*. Apud Gal. non est ostensum ipsos habere caliditatem, neque frigiditatẽ, de qua sit curandum. Quidam autem dixerunt ꝙ sunt calidi & sicci in secundo. *Operationes & proprietates*. In ipsis sunt stipticitas, & exsiccatio fortes, & resolutio. & sunt compositi ex substantijs pluribus. & terreitas in eis est plus. *Membra expulsionis*. Conferunt b § dysenteriæ,§ & ulceribus intestinorum, & fluxui sanguinis matricis, & ani. & conferunt hæmorrhoidibus.

b B. diariæ.

a B. tharihaan.

De a § tarifilon.§ Cap. 695.

TARIFILON quid est? Planta nascens in uere. & flos eius est similis croco hortulano. *Venena*. Decoctio eius, quũ effunditur super morsum uiperæ, sedat dolorem eius. Et si effunditur super membrum sanum, facit in ipso contingere simile illi, qđ cõtingit ex morsu uiperę, de dolore.

a B. Kema.

De a § tuberibus§ Cap. 696.

TUBERA quid sunt? Sunt ex substantia terrea plus, & aquea minus. Et ĩ ipsis est aereitas, & subtilitas pauca. & sunt priuata sapore. *Electio*. Meliora eorum sunt arenosa, alba, in quibus non est odor malus: & quę ex eis sũt sicca, deteriora sunt humidis. & illa quidem, quæ elixantur post excoriationem, & scisionem cum cultello cum aqua & sale, deinde coquuntur cum oleo & almuri, & speciebus cõdientibus, aut altit, sunt meliora. Et deteriora eorum genera, sunt fungi, & propriè quum nascuntur sub arboribus, & in terra mala. *Operationes & proprietates*. Sunt grossa ualde, & præbent nutrimentum grossum, melancholicum, & non appropinquat eis in hoc aliquid. Et eorum quidem tyriaca sunt uinum purum, & cõdientes species. Et si elixentur, deinde coquantur cum eis, generatur nutrimentum grossum, non malum:

malum: ueruntamen saporem non habent. *Instrumenta iuncturarum*. Timetur ex eis paralysis. *Membra capitis*. Timetur ex eis apoplexia. *Membra oculi*. Eorum aqua sicut est, abstergit oculum. & hoc quidam laudauerunt, & concessit illud Musaia medicus, & alij. *Membra nutrimenti*. Sunt tardæ digestionis, impedientia, grauantia stomachum, grossi chymi. Gal. uerò in quodam loco ait, non sunt mali chymi. *Membra expulsionis*. Faciunt incurrere colicam, & difficultatē urinæ.

a B.Medad.

De [a] tinctura. Cap. 697.

TINCTURA quid est? *Electio*. Melior est illa, quæ est leuioris ponderis, & magis intensæ nigredinis. *Natura*. Omnis est calida, exsiccatiua, nisi Inda, quoniam Indi & Paulus numerant eam inter infrigidatiua. *Operationes & proprietates*. Omnis est exsiccatiua. *Apostemata & † pustulæ*. Existimauit quidam, quòd Inda ponitur super apostemata calida, & confert eis. *Vulnera & ulcera*. Illa quæ assumitur ex fumo ligni pini, cum gumma, & bdellio ponitur super adustionem ignis, donec cadat.

† bothor.

a B.Selhafe.

De [a] testudine. Cap. 698.

TESTUDO. *Membra capitis*. Sanguis eius quę syluestris est, iam dictum est, quòd confert epilepsiæ [b] adhærens. Et fel testudinis ualet ad † aphtas, & distillatur in nares epilepticorum. *Membra anhelitus & pectoris*. Ouum eius ualet ad tussim infantium. & fel ipsius illinitum ad [c] scrophulas. *Venena*. Illa, quæ est marina, cum coagulo, est bona morsui uermium uenenosorum, & ei qui bibit lacticinium.

b B.faciēdo ex eo caputpurgiū † cola.

c B.præfocationem. Venena. Sanguis eius.

a B.Tamarindi

De [a] tamarindis. Cap. 699.

TAMARINDI. *Electio*. Meliores sunt [b] teneri recentes, qui nondum senescunt, & non exsiccantur: & quorum acetositas est uera. *Natura*. Frigidi sunt & sicci in secundo. *Operationes & proprietates*. Sunt solutiui, & sunt [c] meliores prunis. & minoris humiditatis. *Membra nutrimenti*. Conferunt multitudini uomitus, & siti in febribus, & stringunt stomachum mollificatum, ex multitudine uomitus. *Membra expulsionis*. Solutione educunt choleram. Et potio ex decoctione eorum, sit propinqua mediæ libræ. *Febres*. Conferunt febribus habentium syncopim, & conturbationem, & propriè quum necesse est naturam linire.

b B.noui.

c B.Alia subtiliores.

ANNOTAT.

Tamarindos frigidos facit & siccos secundo ordine. At Auer. 5. Coll. frigidos tertio gradu, & siccos secundo esse arbitratur.

Cap. 55.

a B.Tuderi.

De [a] tuderi. Cap. 700.

TUDERI (*.i. horminum*) quid est? Inquid Diosc. Est herba habens folia similia folijs prassij, & radicem quadratam, & eius radix mensuram habet medij cubiti, & habet capita in quibus sunt semina longa, nigra, & est hæc usitata tuderi. Syluestris uerò semen est rotundum. *Natura*. Calida est in secundo, humida in primo. *Operationes & proprietates*. Inest ei [b] acredo nasturtij. Et in ipsa est ulceratio. *Apostemata & † pustulæ*. Confert cancris, qui nō sunt ulcerati, linita cum aqua mellis. Et confert omnibus apostematibus duris. & fit ex ea emplastrū super tumorē. *Instrumenta iunct*. Fit ex ea emplastrū super duritiē podagrę. *Membra capitis*. Confert apostematibus radicū aurium. *Membra oculi*. Quum ex ea fit collyrium cum melle. mundificat ulcera oculi. *Membra anhelitus & pectoris*. Adiuuat quando ponitur in electuarijs [c] † in expuendo humores, postquàm infunditur, & bullitur in aqua, deinde ponitur in uase, & assatur. *Membra expulsionis*. Adiuuat in coitu, & propriè [d] in decocto, quod est ex uino.

b B.acuitas. † bothor.

c † B. factis in modum loch.

d B.Alia litera. decoctū cū uino

a B.tenub.

De [a] tenub. Cap. 701.

TENUB quid est? Arbor nota, & [b] causi est species eius, & [c] casmecoras est semen arboris eius, & pix syluestris ex ea assumitur. *Operationes & proprietates*. Semen autem eius [d] casmecoras, & uirtus ipsius est stiptica, & est subtilis calefactionis. *Apostemata & † pustulæ*. Ex folijs huius arboris fit emplastrum apostematibus calidis. *Vulnera & ulcera*. Folia & semen eius, quando miscentur cum adipe anseris, & merdasengi, & cum farina thuris, conferunt ulceribus manifestis: & quum permiscetur cum [e] cera & oleo myrtino, confert ulceribus tenerorum corporum, & omnibus ulceribus recentibus, calidis: & cortex eius est cōueniens ulceribus puluerizatus: & quādo administrantur folia eius super uulnera recentia, prohibēt corruptionem eorum. *Membra capitis*. Colluitur os ex ea, & decoctione eius, & propriè cum aceto ad dolorem dentium: & quandoque finditur lignum eius, & coquitur in aceto ad illud. *Membra oculi*. Fumus eius in † collyrijs confert oculo. *Membra anhelitus & pectoris*. Semen eius, quod est [f] casmecoras, adiuuat ad spuendum ex pectore, & gūma quidem tenub maximi est iuuamēti ad tussim antiquam ualde, & est species picis. *Membra nutrimenti*. Confert ad ea pondus aurei cum aqua mellis ad hepar læsum. *Membra expulsionis*. Si bibatur, stringit, & retinet uentrem.

b B.alchusi.
c B.chadē charis.

d B. quod est chadem charis habet uirtutem stipticam.
† bothor.

e B.Alia litera butyro.

† alcofol.

f B. chadem charis.

a B.Trungibin.

De [a] tereniabin. i. manna, seu melle dereo. Cap. 702.

TERENIABIN quid est? hic est ros, qui plurimum cadit in Corasceni, & in locis qui sunt ultra fluuium, & plurimū casus eius in regione nostra est super lapides. *Electio*. Melior est recens, album. *Natura*. Est æquale ad caliditatem perueniens. *Operationes & proprietates*. Est lenitiuū conueniens ad abstergēdum. *Membra anhelitus et pectoris*. Confert tussi, & lenit pectus. *Membra nutrimenti*. Sedat sitim. *Membra expulsionis*. Solutione educit choleram facile: & eius solutio est cum proprietate, quæ est in ipso. & eius quidem potio est a. x. auř. usq; ad. xx. auř.

a B.Thutia.

De [a] tucia. Cap. 703.

TUCIA quid est? Origo tuciæ est fumus, qui eleuatur ubi purificatur æs à lapidibus, qui ei admiscētur, & à stanno quod ei admiscetur: & quandoque sublimatur climia, & illud quod sublimatur, est tucia bona, & qđ residet inferius, est climia quæ nominatur [b] succudus. tucia uerò alia est alba, & alia est citrina, & alia ad rubedinem declinans:

b B.deschudisi.

clinans:& Inda quidem est illud, quod in ablutione tuciæ aggregatur, sicut fæx sub aqua, qua ipsa abluitur, & illud est [c] §succudus.§ differentia uerò inter succudum & tuciam, est quòd tucia sublimatur, & illud non sublimatur, sed remanet inferius in canalibus per quos currit æs: & hoc est sicut climia æris. & quando hoc sublimatur, sublimatur ex eo tucia. *Electio*. Melior est alba[d], §uolatilis,§ deinde citrina, deinde quæ habet colorem phisticorum alcarmeni: & illa quæ est minus uetusta, omnibus est melior. *Natura*. Frigida est in primo, sicca in secundo. *operationes & proprietates*. Est desiccatiua sine mordicatione: & illa quæ est abluta, est melior desiccantium, *Decoratio*. Confert lendibus. *Vulnera & ulcera*. Illa quæ est abluta, confert ulceribus, ita quòd ulceribus cancerosis. *Membra oculi*. Confert dolori oculi, & prohibet superfluitates fraudulentas coarctatas in uenis oculi penetrare in tunicas, propriè illa quæ est abluta. *Membra expulsionis*. Confert ulceribus ani, & testiculorum, & apostematibus eorum.

c B.deschudiú.

d B.leuis.

De [a] §tincar.§ Cap. 704.

a B.Thincar.

TINCAR quid est? Aliud est minerale: & aliud est artificiale, & dicitur capistrum auri. *Membra capitis*. Confert dolori molaris, & corrosioni dentium sua proprietate.

De [a] tasmarach.§ Cap. 705.

a B.Thesmirach.

TASMARACH. *Natura*. Calidum est, & siccum. *Operationes & proprietates*. Est stipticum fortiter.

De [a] §tinsa.§ Cap. 706.

a B.Temsa.

TINSA. *Membra oculi*. Stercus eius confert albugini oculi. Fit emplastrum ex adipe eius super morsum ipsius, & sedatur dolor eius statim.

De [a] tembul.§ Cap. 707.

a B.Tenbul.

TEMBVL. *Natura*. Frigidum est in primo, siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Est stipticum, exsiccatiuum. *Membra capitis*. Confortat carnem, quæ est inter dentes, & masticant ipsum Indi ad illud semper. *Membra nutrimenti*. Confortat stomachum, & propter illud masticant semper Indi.

De [a] §tefisie.§ Cap. 708.

a B.Thasafia.

TEFISIE quid est? Est gumma rutæ agrestis, & iam dictum fuit in the. *Electio*. Non confert nisi quæ est recens: & quum super ipsa pertransit annus, debilitatur. Et non est in ipsa iuuamentũ propter resolutionem humiditatum, quæ sunt in ipsa superfluarum. *Natura*. Est calida ualde, adustiua, fortis calefactionis, & exsiccationis. Et in ipsa est humiditas superflua, extranea, causa cuius non mordicat statim. *Operationes & proprietates*. Est mundificatiua, solutiua, maturatiua, disruptiua, & propter humiditatem suam superfluam nõ adurit, nisi post horam; & est ex eis quæ attrahũt uehementer, & uiolenter ex profundo corporis, sed post spatium propter humiditatem suam superfluam: & non est ei par in alterando complexionem ad caliditatem. *Decoratio*. Facit nasci pilos, & confert alopeciæ ualde, & raro inuenitur par ei in illo: & iam diximus administrationem eius in capitulo ipsius: & confert [b] §occultationi§ sanguinis, sed non dimittitur super ipsam præter horam. Et similiter confert uestigijs, & pano, & albaras. *Instrumenta iuncturarum*. Inunguntur cũ compressione super mollificationem neruorum, & super podagram, & super iuncturas frigidas, & clysterizatur cum ea ad [c] §arteticam.§ *Membra anhelitus & pectoris*. Confert sputo saniei, & difficultati anhelitus, & confert dolori amborum laterum, & proprie dolori ipsorum antiquo linita, & ut emplastrum superposita, & cum ea euacuando: & adiuuat ad expuendas superfluitates linita, & subtilitate reperta in administrando eam in electuarijs. *Membra expulsionis*. In radice eius, & corticibus ipsius, & lachryma eius, est solutio. *Febres*. Sumantur de corticib. eius tres aurei, & de succis tres anulusat, & de lachryma eius aurei ij. & quũ multiplicatur eius usus, nocet. *Permutatio*. Loco eius ponuntur duæ tertiæ ponderis eius de draganto, [d] §& tertia eius de euphorbio.§

b B.nigredini.

c B. sciaticam.

d B.cum tãtundem nasturtij.

De [a] §turbit.§ Cap. 709.

a B.terbed.

TVRBIT. *Electio*. Melius est album, uisibiliter, & contritum habens foramina, quæ sunt sicut cannæ subtilis foramina, & planum, uelociter frangibile, & non grossum, & [b] § ipsum § corroditur, & debilitatur, & leue ualde & perforatum est debile. sed eius rectificatio est, ut fricetur cortex eius cineritius, donec remaneat albus, & cõiungatur, quod de eo contritum est, cum oleo amigdalino. *Operationes & proprietates*. Acquirit usus eius siccitatem, & exsiccationem in corpore, quoniam extrahit humiditates subtiles, & propter hoc administratur cum oleo amigdalino. *Instrumenta iuncturarum*. Confert ægritudinibus neruorum. *Membra expulsionis*. Solutione educit phlegma plurimum, & soluit aliquid ex humoribus adustis parumper: & hoc quando assumitur tritum. decoctum uerò ecõtrario. Inquit Mesaugue. solutione educit humores uiscosos grossos. Et dixerunt quidam solutione educit humorem crudum ex anchis. Et quod uerius est, est quòd solutione educit phlegma subtile, & si confortetur cum zingibere, & eo quod habet acuitatem uirtutis, educit grossum & crudum humorem. Solum uero non soluit grossum, nisi inueniat in stomacho fixum, & in intestinis. sitq; potio eius usque ad. ʒ. ij. & in decoctionibus usq; ad iiij.

b B.quandoq;.

De [a] § tursie.§ Cap. 710.

a B.Tursi.

TVRSIE quid est? Est ammoniacum, & iam dictum est de eo in capitulo alif.

De [a] § tubel.§ Cap. 711.

a B.Tubal.

TVBEL quid est? Fortius tubel, est tubel ferri. deinde æris, & est illud quod cadit ex percussione super ea. Et omne quidem est exsiccatiuũ. Et iam quidem dictum est de eo.

De [a] § thymo.§ Cap. 712.

a B. Thumum.

THYMVM. *Natura*. Semen eius est fortis caliditatis. *Membra expulsionis*. Prouocat, & extrahit embrionem mortuum, & solutione educit sanguinem, & humorem colericum. Et potio eius sit medietas. ʒ. & extrahit uermes.

a B.Thil.

De [a] § theil. § Cap. 713.

THEIL quid est? Dicitur quod est teideken. *Natura*. Frigida est & sicca in primo. & propriè radix eius recens. *Operationes & proprietates*. Virtus eius est stiptica: Et in ipsa est mordicatio: & prohibet eius succus attractionem materierum ad uiscera. *Vulnera & ulcera*. Confert ulceribus recentibus, quando ponitur super ea, & propriè radix eius: & in ipsa est consolidatio. *Membra capitis*. Prohibet catarrhos omnes. *Membra oculi*. De succo eius [b] § & ipsa decocta § in uino & melle in pondere æqualiter sumptum ponitur in medicamine, quod ad oculum est bonum. Et illius quidem medicaminis compositio est hæc. Sumitur succus, & quantum est medietas eius de myrrha, & tertia eius de pipere, & tertia ipsius de olibano, & permiscentur, & est medicamen bonum. & oportet quidem, ut reponatur in uase æreo. *Membra nutrimenti*. Abscindunt semen, & radix eius uomitum. Et prohibent attractionem fieri ad stomachum. & semen eius omnino est conueniens stomacho. *Membra expulsionis*. Semen eius deglutitum, est prouocatiuum, & disruptiuum lapidis propter illud quod in ipso est de siccitate cum amaritudine. Et similiter radix eius, & decoctio eius confert ulceribus uesicæ.

b B.decocto.

a B.Thasasia.

De [a] § thefisie. § Cap. 714.

THEFISIE quid est? Iam dictum est in the. Et iam diximus eam.

a B. Chasi altaleb.

De [a] § testiculo uulpis. § Cap. 715.

TESTICVLVS uulpis quid est? Est quiddam bonum dulce. *Natura*. Est calidus in primo, humidus in ipso, & in ipso est humiditas superflua. *Instrumenta iuncturarum*. Confert spasmo, & tetano, qui sunt in posterioribus, & paralysi. *Membra expulsionis*. Facit appetitum coitus, & adiuuat ad ipsum, & propriè cum uino. & stat loco stinci.

a B. Chasi alchelb.

De [a] § testiculo canis. § Cap. 716.

TESTICVLVS canis quid est? Est sicut testiculus uulpis, & est duarum specierum. Vna earũ est minor, & est habens mollitiem, & est duorũ parium, quorum unum par est inferius, & aliud par est sursum, & unum eorum est molle, & alterum est plenum. & est species maior. & in specie maiore est humiditas superflua. *Apostemata & † pustulæ*. Resoluit apostemata phlegmatica. *Vulnera & ulcera*. Mundificat ulcera, & prohibet formicam dilatari. & aperit fistulas, & incarnat ulcera fraudulenta, corrosiua. *Membra capitis*. Confert † aphthis. *Membra expulsionis*. Quando uir maiorem amborum [b] § sumit, fit masculus fortior. Et si mulier sumat debiliorem, fit magis fœmina § & dicitur quòd ille qui est humidus [c], † § § facit augmentum in coitu, & siccus abscindit ipsum: & unusquisque amborum destruit alterius operationem. & iam dictum est totum illud in maiore, & minore.

† bothor.

† alcola.

b B. efficitur potens in generando masculos & si mulier comedat illũ qui est minor amborũ, efficitur potens in generãdo fœminas.

c † B.seu recẽs

a B.Chasihe.

De [a] § testiculo. § Cap. 717

TESTICVLVS quid est? Est de genere carnis mollis. *Electio*. Melior testiculus est illius cuius [b] § bonus est testiculus, & qui est adolescentium. § Et testiculus qui est magnorum hircorũ, & qui eis similantur de arietibus, & tauris, non digeritur: & non est sicut testiculus gallorũ, præcipuè impinguatorum. nam ipse est bonus ualde. *Operationes & proprietates*. Non habet bonitatem nutrimenti mammillarum, nisi testiculus gallorum impinguatorum. Ipse nanque est boni nutrimenti plurimum. & omnes species testiculi, quando digeruntur, propriè quæ sunt difficilis digestionis, nutriunt plurimum. *Membra nutrimenti*. Plurimi ipsorum sunt difficilis digestionis, plurimi nutrimenti: & proprie qui sunt de animalibus magnis, grossæ carnis.

b B.bona & cõueniens est castratio, sicut testiculi animalium iuuenum.

a B.Chazef.

De [a] § testa. § Cap. 718.

TESTA. *Operationes & proprietates*. Est exsiccatiua, abstersiua. & proprie testa [b] § clibani, § & subtilior quidem testa est testa cancri marini. & [c] § tegula quidem est in uirtute folij. § *Decoratio*. Testa cancri marini est exsiccatiua, & abstergit panum, & lentigines. *Apostemata & † pustulæ*. Fit ex testa ceratum super scrophulas. *Vulnera & ulcera*. Emplastrum factum ex testa, est fortis consolidationis: & confert ulceribus. & ipsa abstergit scabiem., & proprie testa cancri marini. *Instrumenta iuncturarum*. Testa [d] § clibani § linitur super podagram. *Membra oculi*. Confert cum sale [e] § metallino § ungulæ.

b B.altanur.

c B. alcaramil est in uirtute senbadegi.

† bothor.

d B.altanur.

e B. cauato ex minera.

De thalio. Cap. 719.

THALIVM quid est? Dictum est de eo in capitulo de struthione.

LITTERA. V.

a B.Asne.

De [a] § Vsnee. Cap. 720.

VSNEE (.i. muscus) quid est? Cortices tenues, subtiles, circunuolutæ super arborem ferentem glandes, & pinum, & nucem: & habet odorem bonum. *Electio*. Quæ ex ea bona est, est alba: & nigra, mala est. *Natura*. In ipsa est frigiditas pauca, & ad [b] § debilitatem § declinans, & stipticitas æqualis. & existimauerunt quidam quòd est calida in primo, & sicca in secũdo. Inquit Alcanzi. Est frigida, uehementis siccitatis. *Operationes & proprietates*. Insunt ei uirtus stiptica, & resolutio simul, & lenificatio, & præcipuè quæ est de pino: & eius stipticitas est æqualis. & [c] § aromaticum eius § aperit oppilationes, & stringit carnes mollificatas. *Apostemata & † pustulæ*. Linitur super apostemata calida, & sedat ea, & resoluit durities, & sedat apostemata carnosa fluxa. *Instrumenta iunsturarum*. Cadit in unctionibus lassitudinis, & resoluit duritiem iuncturarum, & similiter eius decoctio. *Membra capitis*. Quum infunditur in uino, facit dormire potantem ipsum. *Membra oculi*. Abstergit uisum. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert tremori cordis. *Membra nutrimenti*. Retinet uomitum, & confortat stomachum, & remouet inflationem eius, præcipuè eius infusio in uino stiptico. &

b B. tepiditatẽ seu ad frigus de bile.

c B.illa quę est de arbore faciẽte Kitran seu picem. Alia litera & illa quæ ẽ de arbore nucis.

† bothor.

co.& confert dolori hepatis debilis. *Membra expulsionis*. Aperit oppilationem matricis. Et quãdo sedetur in aqua eius, confert dolori matricis, & prouocat menstrua. *Permutatio*. Pondus ipsius de cordumeni.

De [a] § uchuen. § Cap. 721.

a B.Achuã, uel alachuan.

VCHVEN (.i.*parthenium*.) quid est? Ex ea alia est alba, & alia est citrina. sed alba est fortior. Et est uirgæ minutæ, super quas sunt flores alba habentes folia, similes floribus [b] § maro§ acuti odoris, & saporis. *Natura*. Est calida in tertio, & sicca in secundo. *Operationes & proprietates*. Est digestiua, & aperitiua oppilationum. & in ea, quæ est rubea, est stipticitas, & prohibitio specierum solutionis, cum eo quod in ipsa est de resolutione: sed eius stipticitas est propter ipsius exsiccationem, & est prouocatiua sudoris; & similiter eius oleum inunctum. & aperit orificia uenarum, resolutiuum, subtiliatiuum. [c] § *Electio*. Recens uiridis. § *Apostemata & † pustulæ*. Resoluit apostemata calida in stomacho, & sanguinẽ congelatum in ipso, & confert apostematibus frigidis. *Vulnera & ulcera*. Confert fistulis, & excoriat [d] § cortices, & ulcera § & confert uulneribus neruorum. [e] † § § *Instrumenta iuncturarum*. Confert torsioni neruorum, quum in decoctione ipsius infunditur spongia, & ponitur super eos. *Membra capitis*. Facit subeth: & quando odoratur humidũ eius, facit dormire: & eius oleum confert doloribus auris. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert asthmati, quum bibitur sicca, sicut bibitur epithymum. *Membra nutrimenti*. Mala est ori stomachi, ueruntamen resoluit, & exsiccat quod ad ipsum attrahitur, & resoluit sanguinem congelatum in eo. *Membra expulsionis*. Prouocat fortiter, & resoluit sanguinem congelatum in uesica, cum aqua mellis: & frangit lapidem. & quando bibitur cum flore suo, & cũ [f] § eo quod est super ipsum § cum uino, prouocat menstrua. & similiter suppositorium olei ipsius: ipsum enim fortiter prouocat: & suppositorium olei eius etiam resoluit duritiem matricis, & aperit oppilationem matricis: & ipsa quidem bibitur sicca in oxymelle sicut epithymum, & soluit melancholiam, & phlegma: & confert apostematibus ani calidis: & aperit hæmorrhoidas ipsa, & eius oleum: & confert ramici ex aqua, postquam scinditur: & confert colicæ, & dolori uesicæ, & duritiei splenis.

b B.maru.

c ——— B.

† bothor.

d B. escaras & ulcera putriosa.

e † B. & lacertorum.

f B.& sumitatibus eius.

De [a] § usnem. § Cap. 722.

a B.Assuan.

VSNEM quid est? Est plurium specierum, subtilior earũ est alba, & nominatur stercus passerum. & calidior earum est uiridis. *Operationes & proprietates*. Est abstersiua, mundificatiua, aperitiua. *Membra expulsionis*. Pondus.℥.5. ipsius resoluit difficultatem urinæ. Et pondus.℥.v. deijcit partum uiuum, & mortuum. & ℥.5. per sicæ usque ad.℥.j. prouocat menstrua. & pondus ℥.iij. soluendo educit aquositatem hydropisis. *Venena*. Pondus.℥.x. eius est uenenum perniciosum, & ex suffumigatione eius quæ ex ipsa est uiridis, effugiunt uenenosa parua.

De [a] § urtica. § Cap. 723.

a B.Angiara.

VRTICA quid est? Color seminis eius, est similis colori porri; sed tamen est minus, & subtilius, & non est in eius longitudine; & mordicat quod ei obuiat, ita quòd etiam intestina. *Natura*. Vrtica, & semen eius sunt calida in principio tertij, & sicca in secundo: sed semen est minoris siccitatis, quàm ipsa. *Operationes & proprietates*. Est attractiua, ulceratiua, resolutiua, & cum uirtute adustiua. & sunt quidam, qui dicunt calefactionem eius non esse fortem: sed in ipsa quidem est uirtus [b] § aperitiua, § & in ipsa est abstersio fortis, & in ipsa non est mordicatio ulcerum. & quãdo cum carne coquitur, caro soluit inter urticã, & operationem eius. *Apostemata & † pustulæ*. Emplastrum eius cum [c] § raphano § disrumpit dubellet, & confert eis: & confert duritiebus: & cõfert semen eius cancro in emplastro, & similiter eius cinis. *Vulnera & ulcera*. Eius cinis cum sale confert ulceribus, quæ accidunt à morsura canum, & ulceribus malignis, & cancro. *Instrumenta iuncturarum*. Emplastrum ex ea cum sale confert torsioni neruorum. *Membra capitis*. Eius folia cõtrita abscindunt fluxum sanguinis ex naribus: & semen eius confert stricturæ narium, & aperit oppilationes colatorij fortiter. & ex semine eius factum emplastrum facit eradicationem dentiũ facilem. & emplastrum ex ea confert apostematibus, quæ sunt post aurem; & est abstersiuum. *Membra anhelitus & pectoris*. Quando bibitur cũ aqua hordei, mundificat pectus. & quum decoquuntur folia eius in aqua hordei, educit humores grossos, qui sunt in pectore: sed eius semen est fortius; & ipsum remouet asthma, & ipsam dilatationem, [d] † § § & frigidam pleuresim. *Membra expulsionis*. Excitat coitum, propriè semen eius cum uino, & aperit orificium matricis: quare matrix recipit sperma: et similiter si comedatur cum cepis & ouis. & quando supponitur cum myrrha, prouocat menstrua, & aperit matricem: & similiter si bibatur eius decoctio cũ myrrha. & folia eius recẽtia reducunt matricem exeuntem loco emplastri posita: & soluendo educit phlegma & humorem crudum sua abstersione, non cum uirtute solutiua quæ sit in ipsa. & oleum eius plus soluit phlegma, quàm oleum carthami. & decoctio foliorum cum ostracis lenit uentrem. & si uis ut ipsa facilius soluat, accipe medullam seminis eius, & contere ipsam cũ sauich, & proijce eam in uino, & bibe eam, & oportet ut post eius haustum bibatur aliquid de oleo rosaceo, ne aduratur guttur bibentis. Et quandoque fiunt ex ipsa collyria cum melle, & supponuntur, & soluunt.

b B.inflatiua.

† bothor.

c B.aceto.

d † B.anhelit*.

De [a] § uiola. § Cap. 724.

a B.Benesesegi

VIOLA quid est? Nota est eius essentia. & operatio radicis eius est uicina operationi ipsius. *Natura*. Frigida est & humida in primo. & dicunt quidam quòd est calida in primo: sed in frigiditate foliorum eius non est dubitatio. *Operationes & proprietates*. Dicitur, quòd ipsa generat sanguinem æqualem. *Apostemata & † pustulæ*. Sedat apostemata calida more emplastri superposita cum sauich de hordeo, & similiter eius folia. *Vulnera & ulcera*. [b] § Viola epithemata bona § est scabiei. *Membra capitis*. Sedat soda sanguineam odorata, & illinita. *Membra oculi*. Confert

† bothor.

b B.oleum violatum linitum bonum.

Confert ophthalmiæ calidæ. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert tussi calidæ,& lenit pectus, & propriè quæ ex ea [c] § contrita§ est cum zuccaro: & ipsius sirupus confert pleuresi, & pulmoni, & est melior quam iuleb in hoc capitulo. *Membra nutrimenti*. Valet[d] §inflationi stomachi.§ *Membra expulsionis*. Sirupus eius confert dolori renũ, & prouocant urinam. Et quæ ex ea sicca est, soluendo educit choleram. Et ipsius etiam sirupus lenit naturam cum facilitate,& cõfert eminentiæ ani.

c B.condita.

d B.inflammationi stomachi bibita & linita.

De [a] § urina.§ *Cap*. 725.

a B.Baul.

VRINA quid est? Nota est. *Electio*. Ex urinis iuuatiua magis est urina cameli Arabici, qui est, [b] §anegib.§ & urina hominis est debilior urinis: tamen ea sunt debiliores urinæ porcorum domesticorum castratorum,& eis fortiores sunt antiquæ. & urina quidem castrati omnis generis, est debilior. & ex urinis magis abstersiua, est urina hominis. *Natura*. Est calida & sicca. *Operationes & proprietates*. Omnes abstergunt,& urina quidem hominis ponitur cum cinere uitis super locũ fluxus sanguinis,& sistitur. Vrina uerò cameli confert furfuribus, ablutione facta ex ea: & similiter urina tauri. *Decoratio*. Abstergit morpheam. *Vulnera & ulcera*. Vrina asini confert ulceribus ambulatiuis,& humidis: & urina hominis etiam propriè antiqua. & confert excoriationi,& pruritui,& albaras, & præcipuè cum nitro, & aqua acetosæ. & fæx urinæ ponitur super erysipilam, & confert linita scabiei,& †tineæ,& ulceribus uerminosis,& ulceribus pedum, super quæ mingitur,& dimittitur donec sanentur. *Instrumenta iuncturarum*. Confert doloribus neruosis, & præcipuè urina caprarum domesticarum,& montanarum,& propriè spasmo,& extensioni; & similiter fit caputp urgium extensioni. *Membra capitis*. In urina tauri quũ dissoluitur myrrha,& distillatur in aurem subtiliter, sedat dolorem eius. Et similiter urina caprarum sola, & cum myrrha. & urina hominis antiqua prohibet fluxum putredinis ab aure. & urina cameli confert [c] § fœtori narium,§ & aperit oppilationes colatorij cũ uehementi uirtute. *Membra oculi*. Coaguletur in uase æreo;& confert albugini,& scabiei,& propriè urina puerorum:& similiter cocta cum porris. *Membra anhelitus & pectoris*. Vrina infantium lactentiũ confert dilatationi anhelitus. *Membra nutrimenti*. Quidam homo spleneticus somniauit, quòd præcipiebatur ei in somno ut urinam suam biberet omni die [d] §ter§ & sanaretur: qui expertus est illud,& inuenit mirabile. Et urina quidem hominis,& urina cameli conferunt hydropisi: & ea linitur splen præcipuè cum lacte cameli. & urina caprarum ualet hyposarchæ, earum præcipuè quæ sunt montanæ, & præcipuè cum spica boni odoris: & similiter urina antiqua porcorũ in huiusmodi est bona cum uino forti. *Membra expulsionis*. Vrina porci frangit lapidem in renibus,& uesica,& prouocãdo educit ex ambobus, & urina asini confert dolori renum. Et urina hominis decocta cum porris confert doloribus matricum, quando sedent in ea mulieres unaquaque quinque dierum semel. *Venena*. Vrina hominis confert morsui uiperæ bibita,& effunditur super eum,& propriè uiperæ petrosæ,& cum nitro, super morsum canis rabiosi,& omni morsui,& puncturæ ualet. Et quæ ex ea antiqua est, confert uenenis omnibus,& lepori marino.

b B.alnegib.

† sahafath.

c B. nocumẽto odoratus.

d B.Alia litera, tres pugillos, seu tres mensuras, quantũ in palma man⁹ incuruata continetur.

De [a] § uisco.§ *Cap*. 729.

a B.Debach.

VISCVS quid est? Est notus, & eius quidem fructus est similis ciceri nigro, non synceræ rotũditatis [b] §uirgulatus,§ frangibilis, [c] §ex quo manus inuiscantur.§ eius autem minera est [d] §arbor ferẽs glandes,& malus,& pyrus, in quo§ sunt uirtus aerea, & aquea multiplicatæ ualde. *Electio*. Qui ex eo bonus est, est recens, planus, coloris [e] §porri§ interius, uiridis exterius, teritur,& lauatur, deinde coquitur. *Natura*. Non calefacit nisi post moram longam, sicut gumma rutę agrestis;& est debilior ea in hoc:& in ipso quidem est humiditas superfluens, non digesta, & est calidus & siccus in tertio. *Operationes & proprietates*. Est resolutiuus: resoluit enim humiditates grossas ex profundo propter fortitudinem uirtutis attractiuæ,& lenit. & dixerunt quidam: non inest ei operatio in humiditatibus tenuibus. *Decoratio*. Eradicat ungues malos, quum super eos ponitur cũ arsenico. *Apostemata & † pustulæ*. Resoluit apostemata frigida,& propriè confortatus cum calce,& confert essere,& [f] § filiabus noctis.§ *Vulnera & ulcera*. Lenit ulcera antiqua,& ulcera mala, *Instrumenta iuncturarum*. Lenit iuncturas cum tanta cera quantus ipse est,& suo æquali pondere de resina pini. *Membra capitis*. Confert apostematibus frigidis post aures mistus cum gumma pini & cera. *Membra nutrimenti*. Extenuat splenem quum ponitur super ipsum cum aliquibus rebus ipsum confortantibus, sicut est calx.

b B. crispũ vel contractum habens corticem.

c ——— B.

d B.iuxta arbores ferẽtes. glãdes & poma & pyra & in eo.

e B.porrini.

† bothor.

f B. Alia litera. essere & plantæ noctis.

De [a] §uerme.§ *Cap*. 727.

a B.Dua.

VERMIS quid est? Est uermis granę,& est uermis tinctorum, cuius uirtus est sicut uirtus erucæ. ueruntamen est subtilior, & magis uadens in profundum. quidam autem dixerũt quòd colligitur hic uermiculus ex rebus pluribus, ita quod colligitur ex arboribus glandes ferentibus. *Natura*. Vermiculus granæ recens, infrigidatiuus est. & in ipso est siccitas quantitatem habens. *Operationes & proprietates*. Vermiculus granæ, qui est uermis tinctorum, est purpureus,& exsiccat sine mordicatione. Et Gal. quidem dicit, quod in ipso est stipticitas temperata, *Vulnera & ulcera*. Vermiculus granæ confert uulneribus neruorum tritus cum uino, aut aceto cum melle. dicitur autem quòd uermis plurium pedum, qui moratur sub lagenis, secũdum quòd dicitur, quũ bibitur ex eo aureus, remouet spasmũ,& alcuzez nocentes. *Membra capitis*. Vermis plurium pedum qui est sub amphoris, quum teritur cũ cortice granati,& cum oleo ros. & distillatur in aurem, sedat dolorem. *Membra anhelitus & pectoris*. Vermis rubeus, qui est sub urceis aquæ, qui habet pedes plurimos,& quũ tangitur rotundatur, quando cum eo tangitur palatum cum melle, ualet præfocationibus. & similiter quũ comeditur, confert asthmati,& dilatationi anhelitus, secundum quòd dicitur. *Membra nutrimenti*. Prædictus habens plures pedes, confert icteritiæ bibitus cum uino. *Membra expulsionis*. Vermis plurium pedum, qui est sub cisternis, & urceis, bibitus

tus cum uino, est bonus difficultati urinæ. *Venena*. Vermis olerum contritus linitur super puncturam uermium uenenosorum, & confert ei.

a B.zengiefer.

De [a] { uzifur. } *Cap.* 728.

Vzifur quid est? dixerunt quidā, q̃ eius uirtus est uirtus cerusæ. & dixerūt alij, uirtus eius ē uirtus alscedenegi. *Natura*. Verius est ut sit calidū & siccum, & ut quasi sint ambo in fine secundi. quod autem dicitur præter hoc, est dictum per ignorantiam. *Operationes & proprietates*. Apud quosdam eius stipticitas est fortior quàm ipsius [b] { acuitas. & apud alios eius acuitas } est fortior stipticitate ipsius. *Vulnera & ulcera*. Consolidat uulnera, & generat carnem in ulceribus, & prohibet adustionem ignis, & [c] { ostracositatem. } *Membra capitis*. Prohibet corrosionem dentium.

b B.attractio & apud alios eius attractio.

c B.vesicationem.

a B.Zegiigi.

De [a] { uitro. } *Cap.* 729.

Vitrum quid est? Vitrum inter lapides, est sicut stultus inter homines. declinat enim ad omnem tincturam, & tingitur ea, & frangitur, & abscinditur cum eo. *Natura*. Calidum est in primo, siccum in secundo. *Decoratio*. Abstergit dentes, & facit oriri pilos, quando cum oleo sambacino inungitur. *Operationes & proprietates*. In ipso est stipticitas, & subtilitas. *Membra capitis*. Mundat furfures quando cum eo fit ablutio, & absterguntur dentes. *Membra oculi*. Abstergit oculum, & delet eius albuginem, & adustum est fortius. *Membra expulsionis*. Quod ex eo tritum est, & adustum, confert ualde lapidi uesicæ, & renum, quum bibitur cum uino.

a B.Zibib.

De [a] { uua passa. } *Cap.* 730.

Vva passa dicetur in capitulo de uua.

a B.Kers.

De [a] { uentre. } *Cap.* 731.

Venter. *Operationes & proprietates*. Parui est nutrimenti, mali chymi, & similiter quod similatur ei ex uisceribus, quamuis eius bona fiat digestio: ueruntamen pluris est nutrimenti, quàm pulmo. uentres autem auium, quando digeruntur, sunt melioris nutrimenti, & plurimi, & præcipuè gallinarum, & anserum. *Membra nutrimenti*. Est tardæ digestionis.

a B.Karm.

De [a] { uite. } *Cap.* 732.

Vitis quid est? Inquit Dios. uitis syluestris, & montana, habet ramos longos, similes illis quos facit uitis. & earum folia sunt sicut folia uuæ lupinæ domesticæ, sed sunt latiora, & flos eius pilosus est, & fructus eius est sicut [b] { uua, } qui fit rubeus apud maturationem, & granum eius est rotundum, & comedūtur folia eius statim, quū nascuntur. *Operationes & proprietates*. Cinis ramorum eius ponitur in medicinis cauterizantibus. & oleum uitis est sicut oleum ros. ueruntamen non est in eo illius subtilitas. & oleum quidem musti est sedatiuum, & calefactiuum: & flos syluestris est uehementis stipticitatis. *Decoratio*. Lachryma eius ualet super uerrucas formicales. & uitis quidem syluestris abstergit panū, & lentigines, sed domestica est debilis. & lachryma syluestris forsan eradicat pilos cū oleo, & propriè quæ assumitur ex ramis eius recentibus quū inflammatur: & oleum eius est fortius omnibus oleis. *Vulnera & ulcera*. Lachryma uitis est bona scabiei, & impetigini: & fructus uitis syluestris prohibet apostemari uulnera. *Instrumenta iuncturarum*. Cinis uinaciæ eius quod remanet, cum aceto, confert torsioni neruorum: & cinis ramorum eius cum oleo, ponitur super contusionem lacertorum, & mollificationem iuncturarum. & quandoque bibitur cinis eius propter casum. & oleum musti est bonum doloribus lacertorum, & neruorum, & lassitudini. *Membra capitis*. Folia eius & [c] { fili } ipsius ponuntur in emplastro ad soda calidam. & radix uitis nigræ, & albæ, & syluestris, est ex summa medicinarum abstergentium sordes auris: & est ex medicinis conferētibus surditati. & cortex eius quæ syluestris est, cum melle sanat gingiuam sanguineam. *Membra oculi*. Folia uitis cū sauich hordei more emplastri superposita oculo, prohibent fluxus ad ipsum. *Membra anhelitus & pectoris*. Succus foliorum domesticæ confert sputo sanguinis, & similiter fructus syluestris bibitus. *Membra nutrimenti*. Emplastrum factum ex folijs, & filis eius cū sauich hordei, ualet super apostemata stomachi, & inflationem eius, & succus foliorum eius confert dolori stomachi ex caliditate: & quando bibitur radix eius cum aqua syluestris, aut uino, confert hydropisi, & solutione educit aquam. & fructus uitis syluestris est bonus stomacho, & nauseæ, & cōturbationi, & acetositati cibi. *Membra expulsionis*. Succus foliorum eius est conueniens dysenteriæ, & dolori [d] { ani } ex caliditate. & eius lachryma, quæ est sicut gumma, bibitur cum uino, & frangit lapidem: & cinis eius, quod remanet post expressionem, cū aceto ponitur super hæmorrhoidas, & mora. & fructus eius bonus est ano, prouocat enim & stringit. *Venena*. Cinis eius quod remanet post expressionē musti, est tyriaca morsui uiperæ.

b B.botrus.

c B.pampini.

d B.Alia litera. stomachi.

De [a] { uolubili. } *Cap.* 733.

Volubilis. *Natura*. Est æqualis ad caliditatem quandam declinans, & siccitatem [b] † { plurimam [c] } & est lenificatiua, & apud Alcanzi est frigida. *Operationes & proprietates*. Est resolutiua, aperitiua. Et nota, quæ nominatur funis pauperum, constat ex terreitate constrictiua, & aqueitate lenitiua, & [d] { acredine } ignea: sed exsiccatio destruit aqueitatē eius. & in ipsa est mundificatio. *Decoratio*. Lac uolubilis magnæ abradit pilos, & interficit pediculos. *Vulnera & ulcera*. Folia funis pauperum recentia conuenientia sunt uulneribus magnis, & consolidant ea decocta in uino: & ex eis emplastrum factum superpositum, adustioni ignis, & propriè cum cerato: & ad hoc non est ei par. *Membra capitis*. Distillatur succus eius in aurem dolorosam cum cotto propriè cum oleo ros. & propriè quando est apostema calidum: & confert soda antiquæ. & succus eius confert materiei attractę ad aurem, si est antiqua, & ulceribus antiquis in ea. *Membra anhelitus & pect*. Est bona pectori, & pulmoni, & mundificat asthma. *Membra nutrimenti*. Aperit oppilationes hepatis: & folia eius cum aceto sunt bona spleni. *Membra expulsionis*. Aqua eius soluendo educit choleram adustam: & quando non deco-

a B.Leblab.
b † B.non. Alia litera.
c ——— B.
d B.acuitate.

lupulus

Hedera

clematis

smilax leuis

Hedera

lupulus

Helxines Cissampelos

decoquitur, est fortior. & est quædam species uolubilis mala, solutione educens sanguinem.

De [a] § uirga pastoris. § Cap. 734.

[a] B. Hassa alrhai.

VIRGA pastoris quid est? Est albatbat, & est masculus & fœmina: sed masculus est fortior. *Operationes & proprietates*. In ipsa est stipticitas, sed pars aquea in ipsa est plurima, & propter multitudinem repulsionis materierum effusarũ existimant, quòd est exsiccatiua; & [b] § similiter § prohibet fluxum. *Apostemata & † pustulæ*. Fit ex ea emplastrum phlegmoni, & erysipilæ, & formicæ, & est ualde conferens apostematibus ulceratis, *Vulnera & ulcera*. Consolidat uulnera recentia. *Membra capitis*. Succus eius interficit uermes auris, & ex siccat [c] § uulnera § eius. *Membra anhelitus & pectoris*. Aqua eius confert sputo sanguinis. *Membra nutrimenti*. Fit ex ea [d] † § § emplastrum ad inflammationem stomachi infrigidati. *Membra expulsionis*. Prohibet fluxum sanguinis ex matrice, & sanat ulcera intestinorum. Et Dios. quidem existimauit, quòd ipsa prouocat urinam, & sanat illũ, qui retinet eam, & non potest mingere.

[b] B. propter illud.
† bothor.
[c] B. vlcera.
[d] † B. infrigidata.

De [a] § uua. § Cap. 735.

[a] B. Hauch.

VVA. *Electio*. Alba laudabilior est, quàm nigra, quũ æquantur in reliquis ꝓprietatibus spissitudinis, & subtilitatis, & dulcedinis, & reliquorũ: & dimissa post collectionem duobus diebus, aut tribus, melior est collecta in eadem [b] § hora. § *Natura*. Cortex vuæ frigidus est & siccus. [c] † §

§ *Operationes & proprietates*. Collecta in eadẽ hora est inflatiua: & suspensa donec detumescat cortex, est boni nutrimenti, & est confortans corpus: & eius nutrimentum est simile nutrimento ficuum in paucitate malitiæ: & est plurimi nutrimenti, quamuis sit minus nutrimento ficuum. & matura minoris est nocumenti, quàm non matura. & quando non digeritur vua, eius nutrimentũ est crudum. & nutrimentum quidem vuæ cum sua dispositione plus est nutrimento succi eius; sed succus eius est uelocioris penetrationis, & descẽsionis. & vuam stipticam speratur quòd resoluat appensio: Acetosa verò non est ita. *Membra nutrimenti*. Vua passa est amica hepati & stomacho. *Membra expulsionis*. Vua & vua passa cum suis interioribus bonæ sunt doloribus intestinorum, & vua passa confert renibus & uesicæ. & uua quidẽ in eadem hora collecta mouet uentrem & inflat. & omnis uua nocet uesicæ.

[b] B. die.
[c] † B. tardæ digestionis, & quod in ipso continetur, est calidum humidũ, & grana ipsius sunt frigida sicca.

De [a] § uenis tinctorum. § Cap. 736.

[a] B. Haruch sabagin.

VENAE tinctorum. *Natura*. Sunt calidę & siccæ, declinantes ad secundum. *Operationes & proprietates*. In ipsis est abstersio fortis. *Membra capitis*. Confert earum masticatio dolori dẽtium. *Membra oculi*. Succus earum est bonus in acuendo uisum, & abstergendum quod est corã pupilla de aqua & albugine. *Membra nutrimenti*. Confert icteritiæ factæ ex oppilationibus, & propriè cum aniso & uino albo.

De [a] § uentribus. § Cap. 737.

[a] B. Chuauas.

VENTRES. *Operationes & proprietates*. Ventres auium pluris sunt nutrimenti, & illi qui sunt gallinarum, non digeruntur uelociter. *Membra nutrimenti*. Existimauerunt quòd tunica interior uentrium exsiccata confert ori stomachi, & dolori eius. Filius Mesaugue, & propriè uentris galli.

De [a] § uulpibus. § Cap. 738.

[a] B. Thaleb.

VVLPES. *Operationes & proprietates*. In ipsa est resolutio. & eius pellis est calidior pellium, & eius quidem pelle iuuantur humectati propter ipsius resolutionem. *Instrumenta iuncturarum*. Quando uulpes coquuntur in aqua, & embrochãtur iuncturæ dolorosæ ex ea, confert uehementer. & similiter oleum quando uiua decoquitur in ipso: immo hoc est ualde fortius. & oportet quidem ut prolongetur eius sessio in ipso: & melius est ut sit post euacuationem, & purgationẽ, ut non attrahat cum fortitudine suæ [b] § acuitatis § & resolutionis humores ad iuncturas. & quando euacuatur corpus, post illud non attrahitur ad iũcturas aliquid: quòd si redeat, erit leue. & similiter adeps uulpis quandoque attrahit aliquid, plus eo quod resoluit. & quandoque decoquitur in oleo uiua, & quandoque decoquitur in ipso de collata. & quæcunque ambarum administretur, resoluit illud quod est in iuncturis. *Membra capitis*. Eius adeps sedat dolorem auris, quando in ea distillatur. *Membra anhelitus & pectoris*. Eius pulmo siccus confert asthmaticis ualde: & eius potio est pondus. ℥.i.

[b] B. attractionis.

De [a] § uespertilione. § Cap. 739.

[a] B. Chafas.

VESPERTILIO quid est? dicitur quòd [b] sceirazirac § est lac eius, & dicitur quòd est urina ipsius. *Natura*. In sceirazirac est abstersio, & uehemens calefactio. *Operationes & proprietates*. Vnguentum uespertilionis prohibet mammillas puellarum à magnificatione: & prohibet ortum pilorũ secundum quòd dicitur: sed non est uerum. *Membra oculi*. Cerebrum eius cum melle confert principio aquæ descendentis in oculum, & eius cinis acuit uisum, & sceirazirac confert ungulæ, & albugini.

[b] B. sizarach.

De ubere. Cap. 740.

VBER. *Natura*. Est frigidum & siccum [a] § ꝓpter neruos plurimos, qui sunt in ipso. § *Electio*. Nutrimentum uberis pleni lacte, quando digeritur, propinquum est nutrimento carnis: & illud est melius in quo est lac, & [b] § quod est alafegueati, § quoniam ipsæ uelociter faciunt descendere ipsum; & quod est de animali bonæ carnis, boni humoris, grossi fortis.

[a] B. Alia litera, in qua non sunt nerui magni.
[b] B. preparatũ cum speciebus aromaticis.

De [a] § ungula. § Cap. 741.

[a] B. Dhalef.

VNGVLA quid est? Quum ex cinere ungulæ caprinæ cum aceto linitur alopecia, confert ualde.

LITE-

LITTERA X.

De [a] § xiloaloe. § Cap. 742.

a B.Haud.

XILOALOES. *Electio*. Melior species xiloaloes est almundilium. & asportatur de medio regionis Indiæ secundum quosdam: deinde est illud quod dicitur Indum, & est montanum & [b] § superfluit super § almundilium, quoniam nõ generat pediculos, & [c] § est magis dans odorem pãnis. § Quidam tamen homines sunt, qui non discernunt inter mundilium, & Indum bonum, & de meliori xiloaloe est [d] § alsemedeuri, quod est de abstersione Indi: deinde alcumari, quod est de abstersione Indi: postea alsenasium; & est species tersi: & post illud est athetilium, alsebrium, & alkadium, & alsinium, & nominatur alcasumurum, & est bonum, dulce. & inferius illo est algeliu, & almentali, & alguafi, & alrantac: § sed almundilium totum est bonum: deinde melius de alsemen duri est uarium, ponderosum, & durum plurimæ aquæ, grossum, in quo non est albedo, & remanens super ignem. Quidam uerò extollunt nigrum super uarium. & melius alcumari est nigrum, mundum ab albo, ponderosum, remanens super ignem, grossum, plurimæ aquæ. & uniuersaliter melius xiloaloes est illud, quod magis submergitur in aqua. Natans uerò est priuatum uita, & spiritu, & est malum. & xiloaloes quidem est uenæ arboris, quæ eradicantur, & sepeliuntur in terra donec earum lignum, & cortex putrefiant, & remanet xiloaloes purum. *Natura*. Calidum est & siccum in secundo, sicut existimo. *Operationes & proprietates*. Est subtile, aperitiuum oppilationum, frangitiuum uentositatum, remouens superfluitates humiditatum. & confortat uiscera. & [e] § prohibet iram. § *Decoratio*. Masticatio eius facit oris odorem bonum. *Instrumenta iuncturarum*. Confortat neruos, & acquirit eis unctuositatem, & uiscositatem subtilẽ. *Membra capitis*. Xiloaloes confert cerebro ualde, & confortat sensus. *Membra anhelitus & pectoris*. Confortat cor, & lætificat ipsum. *Membra nutrimenti*. Si bibatur de xiloaloe pondus. 3.j.5. remouet humiditatem putrefactam stomachi, & confortat ipsum, & hepar. *Membra expulsionis*. In ipso est uirtus constringens naturam, & confert dysenteriæ [f] † § § melancholicæ.

b B. & est melior quàm.

c B. eius odor est magis imprimens, & remanens in indumẽtis seu in uestibus.

d B. alsemenduri quod est ex regione indiæ dicta sefale, deinde xiloaloes dictũ alchameri quod est ex regione indiæ dicta sefale, & aloes alsansi, & est species xiloaloes de regione sefale indiæ, & post illud est aloes alchacheli & alberi, & aloes de regione cathae, & xiloaloes syni & nominatur casmuri, & est humidum dulce & inferius illo est algelali & almebethani & alluasi & alrithani.

e B. & omnia membra. Alia litera. & confortat sensus & omnia membra.

f † B. & proprie.

LITTERA Z.

De [a] § zedoaria. § Cap. 743.

a B. Gieduar.

ZEDOARIA quid est? Portiones similes aristolochiæ, minores tamen ea, & est in sua uirtute. Et melior quidem est illa quæ cum napello crescit. & eius uicinitas debilitat plantã napelli. Filius Mesaugue dixit, quòd ipsa in operatione sua est sicut [b] § durungi. § Veruntamen est debilior ea. dico autem, quòd si ipse uoluit per hoc, quòd zedoaria est debilior ea, tunc iam errauit, secundum quòd existimauit. & si uoluit per hoc quòd durungi est [c] § durior, § nunc non elongatur illud. Apud me uerò nõ constat, quòd filius Mesaugue quũ huius discretionem expertus est, habuerit in hac consideratione electionẽ pertinentem pectori firmo propter sermonem eius. Et iam sciuerunt quòd zedoaria resistit napello: quomodo ergo est debilior durungi? *Venena*. Est tyriaca uenenosorum omnium, uiperæ, & napelli, & aliorum. *Permutatio*. Triplum ponderis zurumbet [d] § pro uno tyriacæ. §

b B. durunigi.

c B. debilior.

d B. ponitur in thyriaca.

De [a] § zingibere. § Cap. 744.

a B. Zinzibil.

ZINGIBER quid est? Notum est, & est simile piperi in naturis suis: sed non inest ei ipsius subtilitas. & accidit ei, ut corrodatur propter humiditatem suam superfluam. & propter illud calefactio eius durabilior est calefactione piperis; & illud est propter spissitudinem suam etiam, sicut in nasturtio, & sinapi, & gumma rutæ agrestis. *Natura*. Calidum est in fine tertij, siccum in secundo, & in ipso est humiditas superflua: & [b] § nutritum § calidum est & siccum, & non est in ipso multitudo humiditatis superfluæ. *Operationes & proprietates*. Eius caliditas est fortis, sed non calefacit nisi post tempus, propter illud qđ in ipso est de humiditate superflua, sed eius calefactio est fortis. Est lenitiuum, resolutiuum inflationis: quũ ergo [c] § nutritur, § mel accipit quiddã humiditatis eius superfluæ, & exsiccat plurimum eius. *Membra capitis*. Augmentum efficit in seruatione. & abstergit humiditatem à partibus capitis, & gutturis. *Membra oculi*. Abstergit tenebrositatem oculi propter humiditatem suam facto ex eo † collyrio, & bibitum. *Membra nutrimenti*. Digerit, & conuenit frigiditati hepatis, & stomachi, & exsiccat humorositatem stomachi, & quod accidit in eo ex humiditatibus, & comestione fructuum. *Membra expulsionis*. Excitat coitum nutritum, & non nutritum: & lenit uentrem leuiter. dixit Alcanzi, immo retinet. Ego autem dico, quum fiunt à malitia digestionis, & lubricitate humoris uiscosi. *Venena*. Confert uenenis uermium uenenosorum.

b B. conditum.

c B. conditur.

† alcosol.

De [a] § zurumbet § Cap. 745.

a B. Zurunbad.

ZURUMBET quid est? Est [b] § herba § similis cypero; sed est maior, & minus odorifera. *Natura*. Calida est & sicca in tertio. *Operationes & proprietates*. Resoluit uentositates. *Decoratio*. Est impinguatiua, & abscindit odorem uini, & alliorum, & ceparum. *Membra anhelitus & pectoris*. [c] § Lenificatiua est cordis. § *Membra nutrimenti*. Retinet uomitum. *Membra expulsionis*. Stringit naturam, & confert uentositatibus matricum. *Venena*. Confert mordicationi uenenosorum uermium ualde, ita ut propinqua sit zedoariæ. *Permutatio*. Ponitur loco eius in uenenosis quantum ipsa, & medietas eius de durungi, & duæ tertiæ ponderis eius de taraxacon syluestri, & medietas ponderis eius de granis citri.

b B. Alia litera. lignum.

c B. est lætificatiua confortans cor.

De [a] § zingibere canino. § Cap. 736.

a B. Zinzibil alchel.

ZINGIBER caninum quid est? Est olus notum, & est sicut piper aquæ. & eius folia sunt sicut folia [b] § salicis, § nisi quia sunt magis citrina; & eius

b B. Kalef.

& eius uirgulta sunt rubea, habentia saporẽ zingiberis. & ipsum interficit canes. *Natura*. Calidum est in secundo, siccum in primo. *Decoratio.* Recens contritum cum semine suo abstergit uestigia, quæ sunt in facie, & panum, & lentigines antiquas. *Apostemata & † pustulæ*. Recens resoluit apostemata dura, quando teritur [c] § & semen eius quum fit § ex eo emplastrum similiter.

† bothor.
c B. cum semine eius &.

ANNOT.

Gingiber in tertio calidorum, & secundo siccorum gradu collocat. Verum Dioscorides libro. 2. calfacere ait, & piperis naturam æquare. Gal. item 6. simpl. necnon Paulus. lib. ineuictam & crassam humiditatem illi inesse scribunt, ob quam nec calor primo statim occursu sentiri potest, & ipsum facilè admodum perforatur. Auerr. uerò 5. Coll. tertium caliditatis & primum humiditatis gradum illi aßignat. Verùm & illud hic notandum est, quòd gingiber resolutorium esse ait inflationis. At supra in hoc eodem libro, semen erucæ. Et gingiber medicamenta esse flatus facientia adnotauit.

Cap. 152.
Cap. 42.

De [a] § *zarnabo*. § *Cap.* 747.

a B. Zarneb.

ZARNABVM quid est? Arbor magna, & non fructificans, existens in monte Libano de Scemi: cuius folia administrantur. & eius uirgulta sunt uirgulta parua, rotundæ figuræ inter grossitiem magnæ acus, qua subsellia suuntur, & grossitiem calami cum quo scribitur; nigra, ad citrinitatem declinantia, quæ non habet multum saporem, neque odorem: & parum odoris quem habent, est bonum, & est odor citri: & uirtus eius est uirtus nucis muscatæ, sed est subtilior ea parumper. & quandoque stat loco cinnamomi. *Natura*. Calida est & sicca in secundo. *Operationes & proprietates*. In ipsa est stipticitas, & resolutio uentositatum. *Membra capitis*. Fit ex ea caputpurgium cum aqua oleo rof. ad soda frigidam. *Membra nutrimenti*. Confert hepati, & stomacho infrigidatis. *Membra expulsionis*. Stringit uentrem.

De [a] § *ziniar*. § *Cap.* 748.

a B. Zengiar.

ZINIAR quid est? Species faciendi ziniar sunt cum [b] § exasperatione § æris in fæce aceti, & roratione limaturæ eius cum aceto, & sepultura ipsius in loco humoroso. Et inclinatur uas æreum super uas, in quo est acetum, & dimittitur quousque in ipso fiat ziniar, deinde fricatur ziniar ex eo, & permiscetur cum sale ammoniaco. & sepultura eius in loco humoroso est nota. & fit ex ziniar species subtilis ualde. Assumitur enim acetũ sublimatum: & ponitur in mortario æreo, cum pistello ex ære; & sine intermissione teritur in sole calido, æstiuo, donec [c] § exasperetur: § deinde ponitur in ipso alumen, & sal cum mensura, & sine intermissione teritur. Quumq; conficitur illud quod teritur, [d] † § § & exsiccatur, & asperguntur super ipsum acetum, & urina infantium, & teritur, & dimittitur in loco humoroso, deinde aggregatur, & exsiccatur. & quandoque inuenitur ziniar, quod generatur super lapidem in mineris æris; & quandoque inuenitur aliquid ex eo in mineris. *Electio*. Illud quod est melius, est minerale, & fortius: quod est assumptum ex scorijs, & ære adusto, & acetosum, est leuius eo quod factum est cum sale ammoniaco. *Natura*. Calidum est & siccum ad quartum perueniens. *Operationes & proprietates*. Est abstersiuum, corrosiuum carnis duræ, & lenis simul, acutum. sed ceratum temperat ipsum, & facit ipsum desiccatiuum sine mordicatione. *Vulnera & ulcera*. Prohibet ulcera ambulatiua, & consolidat cum cerato. & mundat ulcera sordida. & ipsum cũ [e] § oleo sambucino & ceroto § est medicamen scabiei ulcerosæ, & albaras, & morpheæ. *Membra capitis*. Alziniar assumptum cum sale ammoniaco, & alumine, & aceto quum teritur, & sufflatur in naribus, & impletur os aqua, ut non perueniat ad guttur, prohibet fœtorem narium, & ulcera mala in ipsis. & ziniar ferreum cum aceto stringit gingiuas: & fit ex ipso ceratum ad apostemata gingiuarum. & similiter ziniar æreum. *Membra oculi*. Prohibet grossitudinem palpebrarum, & earum [f] § inflationem: § & abstergit oculum. & ponitur in medicinis ulcerum oculi, & prouocat lachrymas ualde. Quũq; ziniar administratur in † collyrijs, rectius est ut oculus uaporetur spongia infusa in aqua calida. *Membra expulsionis*. Ponitur in medicinis hæmorrhoidarum: & fit ex ipso, & ammoniaco licinium, & adimplentur eo hæmorrhoides.

b B. Alia litera. putredine.
c B. Alia litera. accidat putredo dicta althecheregi.
d † B. aggregatur.
e B. glutine alimbat & nitro.
f B. grossitiem
† alcofol.

De [a] § *zufere*. § *Cap.* 749.

a B. Zufara.

ZVFERE quid est? Arbor cuius granum simile est alaniuden, quæ dicitur alhaze; & est similis rutæ. & dicitur [b] § dinarugiua. § *Natura*. Calida est & sicca. *Operationes & proprietates*. Resoluit inflationem. *Membra expulsionis*. Radix eius, & semen in exsiccatione spermatis, sunt similis uirtutis cum ruta. *Venena*. Confert puncturæ scorpionis bibita & linita.

b B. diuaruie.

De [a] § *zerideraet*. § *Cap.* 750.

a B. Zerindaracth.

ZERIDERAET. *Instrumenta iuncturarum*. Cõfert sciaticæ. *Membra expulsionis*. Aqua foliorum eius cum rob confert difficultati urinæ, & menstruorum, & extrahit [b] § § sanguinem congelatum in uesica. *Venena*. Confert morsui uenenosorum uermium.

b † B. fœtum, &

De [a] § *zarur*. § *Cap.* 751.

a B. Zarur.

ZARVR quid est? Alzarur alia est nota, & nominatur [b] § triangulus latinorum. § & ex zarur est species, quam nominant græci teselimon, & sentabinum, & quandoque nominant eam malum syluestrẽ. Arbor enim eius similis est arbori malorum, ita quòd etiam in folijs suis, nisi quia minor, & est saporis pontici. *Operationes & proprietates*. Est stiptica, quæ est magis stiptica quàm algobera, uincens cholerã, & retinet cursus plus omni fructu. *Membra capitis*. Teselimon est faciens soda. *Membra nutrimenti*. Teselimon est mala stomacho. *Membra expulsionis*. Stringit [c] † § § retinet urinam.

b B. habens arillos triangulatos.
c B. non.

De [a] § *zeduar*. § *Cap.* 752.

a B. Zedar.

ZEDVAR quid est? Inquit Diosc. Est [b] § algeduar § secundum quòd existimo.

b B. algieduar.

De [a] § *zaharat*. § *Cap.* 753.

a B. Zhere.

ZAHARAT quid est? Est planta, cuius una species

species folia habet ut lenticula, & thyrsos erectos, & leuia folia, paruas radices, & nascitur in terra salita exposita soli, & in ipsius sapore est sal sedo: & altera est similis camepitheos, & est melioris coloris & purpureitatis.[a] † § § *Vulnera & ulcera.* Est consolidatiua eorum. *Membra capitis.* Subtiliat superfluitates, ita quòd secunda confert epilepsiæ bibita cum oxymelle.

a † B. fœtidi odoris

De [a] § zizania. § Cap. 754.

a B. Zuan.

ZIZANIA quid est? Dico quòd zizania ab omnibus dicitur secundum duas res. una earum est granum simile frumento, ex quo homines faciunt panem, & dicunt quòd zizania [b] § est plurima; § & quidam alij nominant rem quandam inebriantem, malam, quæ in granis prouenit, sed loqui de hoc est præter illud, in quo sumus: *Electio.* Melior est illa quæ est leuis ponderis, non [c] § uetus, § neque frangibilis, sed est uiscosa, quum masticatur, declinans ad rubedinem: & in ipsa est ponticitas parua.

b B. dicitur alchenjth

c B. corrosa à uermibus.

De [a] § zuccaro. § Cap. 755.

a B. Suchar.

ZUCCARUM quid est? Arundo zuccari in natura zuccari existit, & est uehementioris lenificationis quàm ipsum. *Natura.* Frigidius est † album, & est subtilius. Et uniuersaliter est calidum in fine primi. Et antiquum declinat ad siccitatem in primo, & est humidum in ipso; & quãto magis antiquatur, tanto plus exsiccatur. *Operationes & proprietates.* Est lenificatiuum, abstersiuum, lauatiuum. Et Sulimenum est magis lenitiuum, & proprie alfenid; imò mel arundinis, & zuccarum non sunt inferiora melle in abstergendo, & mundificando: & quanto plus antiquatur zuccarum, tanto fit subtilius. *Membra oculi.* Assumptum sicut gumma ab arundine, abstergit oculum. *Membra anhelitus & pectoris.* Lenit pectus, & remouet ipsius asperitatem. *Membra nutrimenti.* Est bonum stomacho, in quo non generatur cholera: Ipsum enim lædit, propterea quia ad choleram conuertitur. & est aperitiuum oppilationum. & in ipso est uirtus faciens sitim, minorem tamen sitim, quàm facit mel, propriè antiquum. & generat antiquum sanguinem fæculentum. & abstergit phlegma stomachi. & in arundine quidem zuccari est iuuamentum ad uomitum. *Membra expulsionis.* Soluit, & propriè illud quod super arundinem inuenitur, sicut sal. & Sulimenum quidem, & rubeum uehementioris sunt lenificationis. & quandoque inflat, & quandoque sedat inflationem. & ipsum quidem cum oleo amigdalino confert cholicæ.

† Tabarzed.

ANNOT.

Saccharum notat melle non esse imbecillius in abstergendo. At lib. 4. de nutritione febricitantium in generali, hoc minus abstergere scribit, quàm mel apum. Ait præterea saccharum sitim facere. Huius tamen contrarium lege lib. 3. ubi de linguæ adustione uerba faciens, saccharum ad sedandam sitim proponit.

Fen. 1. tr. 2. c. 8.

Fen 6. tr. 1. c. 19.

De [a] § zuccaro albusar. § Cap. 756.

a B. Suchar alhasser.

ZUCCARUM alhusar quid est? Manna cadens super alhusar, & est sicut frusta salis. & in ipso quidem est cum abstersione [b] § & resolutione § ponticitas, & amaritudo, & de ipso aliud est iamenum, album; & aliud est agizium ad nigredinem declinans. *Operationes & proprietates.* Est abstersiuum cum ponticitate in ipso. *Membra oculi.* Zuccarum alhusar acuit uisum. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert pulmoni. *Membra nutrimenti.* Confert hydropisi cum lacte camelæ, nouiter fœtæ. & non facit sitim sicut reliquæ species zuccari, quoniam eius dulcedo est parua; & est bonum stomacho, & hepati. *Membra expulsionis.* Confert renibus & uesicæ.

b B. pauca.

Ne desiderares, quæ in aliquibus impreßis codicibus reperiuntur, quatuor hæc quæ sequuntur capita, ex lectione Hebraica redundantia in hoc codice subiunximus: ut tamen intelligas in nullis Arabicis ab Andrea Bellunensi fuisse reperta.

Calmairam.

CAlmairam quid est? Est scesabram albumemu. *Natura.* Inquit filius Mesaugue, in ipso est caliditas: & est siccum in secundo. Et plures hominum dicunt, quòd est frigidum, quum eius caliditate calefactus non lædatur: sed iudicium frigoris eius est in primo. Sed quod uerius est, est, quòd uirtus eius est composita ex caliditate & frigiditate. & poßibile est, ut sit frigiditas in ipso uincens. *Operationes & proprietates.* Confert calefactis, & proprie quando roratur super eum aqua rosata. *Vulnera & ulcera.* Fit ex eo emplastrum adustioni. *Membra capitis.* confert ualde ad cola alumemu: & aperit oppilationes cerebri. *Membra expulsionis.* Alumemu datur in potu semen frixum ad fluxum uentris antiquum cum oleo rosato & aqua frigida.

Cehul.

CEhul quid est? dicitur quòd est theiderem. *Natura.* Frigida est & sicca in primo: & propriè radix eius recens. *Operationes & proprietates.* Virtus eius est stiptica: & in ipsa est mordicatio: & prohibet eius succus attractionem materierum ad uiscera. *Vulnera & ulcera.* Confert uulneribus recentibus, quando ponitur supra ea, & propriè radix eius: & in ipsa est consolidatio. *Membra capitis.* Prohibet catarrhos omnes. *Membra oculi.* De succo eius, & ipsa decocta

decocta in uino & melle, & in pondere æqualiter sumptum ponitur in medicamine, quod ad oculum est bonum. Et illius quidem medicaminis compositio est hæc. Sumitur succus eius & medietas eius de myrrha, & tertia eius de pipere, & tertia eius de olibano, & permiscentur; & est medicamen bonum: & oportet quidem ut reponatur in uase æneo. *Membra nutrimenti.* Abscindit semen, & radix eius uomitum: & prohibent attractionem fieri ad stomachum: & semen eius omnino conueniens est stomacho. Semen eius deglutitum est prouocatiuum & disruptiuum lapidis propter illud quod in ipso est de siccitate cum amaritudine: Et similiter radix eius, & decoctio eius confert ulceribus uesicæ.

Kakille.

KAkille quid est? Est herba ad citrinum parum declinans: & eius odor est uelut odor marinus. quæ autem ex ea laudatur, & est bona, illa est cuius folia sunt grossa, & oliuæ folijs similia; sed longiora, & latiora: & mordicant linguam cum eorum salsedine: & sternutationẽ excitant. *Natura*. Calida est in secũdo secundi: & sicca in primo. *operationes & proprietates.* Digerit, aperit, euacuat, & mundificat. *Apostemata & pustulæ.* In emplastris posita mollificat apostemata dura, & scrophulas: & fistulas curat putridas. & puluerizata super ossa denudata illa cooperit carne. *Membra iuncturarum.* Si ex ea cochlearia duo cum cochleario uno mellis bibantur, confert omni spasmo. Et posita in clysteri aufert in ipsa hora sciaticam. *Membra capitis.* Succus eius cum aceto uini, & oleo rosato capitis dolorem inueteratũ remouet. Eius decoctio dentium dolorem tollit. Et eius oleum cum aceto aurium tinnitum remouet. *Membra oculi.* Eius succus cortices ungulæ separat, ac eam remouet: eius aqua sublimata oculorum maculas subtiles abscindit. *Membra anhelitus & pectoris.* Lateris dolorem sedat: & anhelitus difficultatem remouet: & grossas superfluitates expellit, & subtiliat. *Membra nutrimenti.* Frigidum splenis, ac hepatis dolorem compescit. & usus eius est malus stomacho: & hydropisi opitulatur. *Membra expulsionis.* Venarum orificia aperit: & menstrua & hæmorrhoidas prouocat. Et aqua decoctionis eius cum melle sumpta fœtum educit: & urinam mirabiliter fluere facit: aquasque citrinas euacuat. Succus eius cum melle lapidem in uesica frangit: cuius dosis est ab. ʒ. s. usque ad unam. *Venena.* Morsui canis rabidi superposita confert. Loco eius ponitur medietas põderis eius ireos: & duplum eius cretami marini.

Lapis fellis tauri.

LApis fellis tauri quid est? Est lapis qui inuenitur in bursa fellis tauri: & est magnus sicut ouum gallinæ: & est coloris citrini, trahens ad rubeum. & est saporis amari, pungens linguam: & est leuis ponderis: & si ibidem permanet longo tempore, scinditur. *Membra capitis.* Prodest coryzæ frigidæ. Europus dixit, quòd expertus est ad epilepsiam, si destilletur in naribus cum aqua rutæ, prouocat sternutationem: & abbreuiat paroxismum epilepsiæ. *Membra oculi.* remouet omnem malam complexionem oculorũ: & stringit lachrymas. *Membra anhelitus & pectoris.* Inunctus cum butyro ualet cõtra asthma. *Membra nutrimenti.* Debilitat os stomachi, & deijcit appetitum. *Membra expulsionis.* Confert habentibus arenulas in renibus: & prouocat menstrua. Gal. dixit, non prodest nisi capiti.

Finis libri secundi Can. Auicennæ.

INDEX TERTII LIB. CAN. PRINCIPIS AVIC.

B. uentositatibus. B. non ab extrinseco. † B. ab extrinseco.
Alia litera uino
B. alchude.
B. sirsem calidū
B. craneum & de bathas infantium seu puerorum.
B. aliechda & al sahara. B. aldhem.
B. alhachel.
B. de alrahaune & alhamch uel alchamcha.
†B. specierum eius & causarū ipsius. † B. dispositione.
B. alcatrab seu decatrab B. alhasch
† B. & alsedar uel sedar B. allui & est albegiendach Alia litera allui & est altended B. de alchabus & nominatur strangulator: & quandoque nominatur, arabicæ algiathum: & alneidalan seu albeidalan
B. Fen.
B. chuzez & tensione.
B. achtalegi.
B. canonibus uniuersalibus curationum.

Sermo

De

B. præcedit causam B. humoris qui peperit uentum uel qui egreditur post ipsum.
† B. alia uerba & ductiue sunt
B. ———
B. allacharis
B. alabane uel alabene.
B. eorum qui habent
† B. de euaginatione ...
B. contusionis
B. cecarum
B. † in eo incipientibus & factis post dolores hæmorrhoidarum & incisione earum
B. arefactione]

De

† B. & iniectionibus.
B———
B———

B. præcedit coitum & humoris qui præcedit urinam uel qui egreditur post ipsam.

† B. alia litera & dimissio eius

B. alhadiuth

B. alabone uel alabene.

† B. Et magnificatione uirgæ

B. Hacuna & arsatum

B. Pruritu

De

† B. Menstrui superflui. B. Alastapbada .i. fluxus sanguinis mēstrui non superfluæ facti non solū in tempore cōsueto sed etiam in tempore nō consueto.

B. Alia litera cōtinuatur litera sequens cū præcedenti sic. Et si fit ulcus administrentur medicinæ &c.

De

Tabulæ capitulorum tertij libri finis.

B. Albatara uel albandar
B. Alia litera carbas.
B. Eminentia.
B. Grossa causante gibbositatem.
B. Alachad alzemena.
† B. nominatis grana albotin
B. doloribus.

IOANNES PAVLVS
MONGIVS HYDRVNTINVS,
ET
IOANNES COSTAEVS LAVDENSIS
NICOLAO SAMMICHELIO NOVOCOMENSI, MEDICO CLARISS. S. P. D.

Dmiranda, uel miseranda potius est, Sammicheli opt. eorum temeritas, qui non solùm de bonis libris malè sentiunt, sed palam ijs detrahunt, quos ipsi nunquam uix summis labris degustarunt. Quid, uel imperitissimus quiuis, medici nomine insignitus, de Auicenna ac de Arabibus non audet pronunciare? passim audias illum nihilipendi; hos, ut barbaros, inscitiæ accusari. usque adeo deprauata nostra hac ætate hominum sunt ingenia. Verùm, quid hos tandem ad maledicendum impellat, bene norunt uiri docti atque eruditi. Eget Auicennæ, eget Arabum doctrina acri, solerti, & accurata plerunque lectione: quam ij, qui ad Medicinam, nullo uel Dialectices, uel Philosophiæ studio initiati se se contulere, non satis assequi possunt: proptereaq́; huic hominum generi soli placent Græci medici, displicent modis omnibus Arabes; Græci quidem uerborum suauitate, & effusa dicendi copia intellectu non difficiles; Arabes uerò sententiarum grauitate, & recondita quadam breuitate non faciles. Cæterùm, quantum ad medendi scientiam ex Arabum studijs accesserit; quantum ad utranque, & speculatricem, & factricem medicinam adiectum sit, sicuti docti uno omnes ore confitentur, ita patere omnibus, collatis utriusque scholæ libris, nullo negocio poterit. Missum facimus magni illius Auerrois de medica disciplina librum, de quo aliàs plura opportunius. Nunc autem optaremus æquos iudices, qui magnum hoc de particularibus morbis Auicennæ uolumen cum Græcorum & Latinorum omnium scriptis conferrent. Constaret profectò luce meridiana clarius, hunc non solùm in æmulandis Græcorum studijs, quot quot ipsum præcessere, iudicium adhibuisse grauissimum; uerùm etiam in ijs amplificandis suo marte, in ordinemq́; redigendis acerrimo ualuisse ingenio. Fatentur id docti omnes, & magni nominis uiri. Frequenter idem abs te Sammicheli & aliàs quidem ostensum, quum in Patauino gymnasio Theoricen summa cum laude publicè profitereris; & nunc quoque uerbis, ac re planè ipsa confirmari obseruamus; qui, quum in Græcorum libris sis exercitatissimus,

citatissimus, ita Græcis Arabum, & huius præsertim Auicennæ placita, iudiciumq́ꝫ coniungis, dum medicinam in præclara hac Venetiarum urbe facis, ut te omnes maximè admirentur. Quamobrem, quum hæc ita se habeant, prodeatq́ꝫ modo in lucem tertium hoc Auicennæ de omnibus à capite ad calcem morbis uolumen, annotationibus quibusdam nostris consensum dissensumq́ꝫ scriptorum inter se explicantibus auctum; te ipsum & huius nostri, quem sequimur, ducis, & operæ nostræ, uulgaris certè, sed laboriosissimæ, patronum optamus; qui authoritate tua à detractorum calumnijs & Auicennam & nos ipsos uendices. Quam quidem ad rem te pluribus non hortabimur, quem sua sponte iudicioq́ꝫ excitatum, & illius scriptis, & industriæ nostræ iampridem fauere perspeximus. Venetijs Calendis Martij, M D L X I I I.

LIBER TERTIUS Canonis Principis Auicennæ.

FEN PRIMA, DE UNIUERSIS AEGRITUDINIBUS CAPITIS,

Tractatus primus de Anatomia cerebri, & dispositionibus eius.

De utilitate capitis & partibus eius.

Cap. I.

INQUIT Galen. Intentio in creando caput non est cerebrũ, neque auditus, neq; odoratus, neque gustus, neq; tactus. hæc enim membra, & uirtutes in animalibus reperiũtur capite carentibus. Sed intentio in ipso est bonitas dispositionis oculi in [a] §ipsius conuersione, quæ ei creata est, ut oculus habeat eleuationem, & sublimationem § super omnia membra corporis in omnibus partibus. Comparatio nanque oculi ad corpus est propinqua comparationi speculatoris ad exercitum. Et locorum quidem, qui speculatoribus est melior, & conuenientior, locus est altus. Et iterum omni oculo non est necessarium creare caput absolutè; sed animali lenem habenti oculum, cuius oculus indiget multa cautela [b] §& loci affirmatione. § Nam pluribus animalibus capitibus priuatis duo sunt creata additamenta à corpore sublimata: super quæ oculi eorũ decẽter cõstituti sunt; ut ipsorũ unusquisq; speculationẽ & sublimationẽ suo hẽat uisui. Amplius in [c] §cõuersionibus § oculi ipsorũ nõ est caput creare necessariũ, propter duritiem nuchæ ipsius. Et neq; caput est necessarium creare, nisi animalibus quorum oculi capacitate [d] † § § indigent, & quibus neruos aduenire necesse est: propter diuersitatem motuũ nuchæ & palpebrarũ. nam huiusmodi non est conueniens [e] § membrum unum elongatum gracile. § & nos quidẽ perscrutabimur illud in capitulo de oculo.[2] Partes uerò capitis essentiales, & quæ eas sequuntur, sunt capilli; deinde cutis; postea caro; deinde pãniculus; postea cranium, deinde panniculus durus; postea panniculus subtilis, nominatus secundina; deinde cerebrum, scilicet substantia eius & uentres ipsius, & illud quod in eis existit; postea duo panniculi sub eo; deinde rete; postea os, quod est cerebri basis.

a B. operationibus suis. Alia litera. ipsius perspectione uel apprehensione, propter quam est ipse creatus, & ut oculus habeat locũ speculationi, seu ,pspectioni proportionatũ & sublimatum.

b B. seu custodia & loci tutela.

c B. operationi bus oculi uel in ,pspectionib⁹.

d † B. & coopertura eos tuẽte.

e B. neruus unus elõgatus gracilis.

ANNOTAT.

1 *Inquit Gal. &c. Scripsit Arist. 4. de par. anim. sanguinea omnia animalia caput cerebri potissimum gratia obtinere. Aduersus Arist. disputat Gal. 8. de us. par. quem author sequitur. Sed philosophum tuetur Auerr. eo 4. de part. anim. Cæterum si post Auerr. nobis quoq; periclitari liceat, & proferre quod sentimus. non caret dubitatione Gal. sententia. Siquidem (ut breuibus dicamus) si exactè eius uerba perpendantur, hæc ferè Gal. est ratio. Cerebrum multis non inest animalibus, quæ capita non habent: cerebri ergo gratia caput constitutum non est. Huic rationi uidebat Gal. iri à philosopho obuiam posse, in hunc modum, quòd quæ animalia cerebrum non habent, quid tamen cerebro proportione respondens obtineant. Quare eludit responsionem hanc, atque eo potissimum instat, quòd instrumenta eandem actionem habentia, idem quoque nomen habere oporteat. quamobrem, sicuti organum quo uidemus, oculum uno in omnibus nomine appellamus; ita etiam instrumentum, quod sensus & motus initium est, uno in omnibus nomine cerebrum, neque in illis cerebrum, in his proportionale cerebro, fuerit nuncupãdum. Verùm peccare Gal. ratio uidetur. primum enim omnium, quando animalia esse ait, quæ capite careant, id negaret philosophus, quum nullum animal sit, quod, etsi distinctum caput non habet, rudem tamen quandam delineationem capitis non obtineat, in quo & os & sensuum particularium instrumenta, perfectorum animalium instar, circumposita sunt. quam tamen partem, si caput appellari Gal. abnuat, quid esse capiti proportionale omnino dicendum est, quum uices capitis gerat. Quare sicuti animalia quædam caput habent, alia quid proportione capiti respondens; ita &, quæ uerè caput obtinent, uerè cerebrum obtinere; & quæ proportionale caput, etiam proportionale cerebrum habere, est existimandum. Neque uerò partem hanc, proportionalem, illam uerò proprio nomine philosophus, alterius rei gratia nuncupat, quàm ob figurã formãq; (ut ita dixerim) quæ non æquè in his est animalibus conspicua, ut in illis. Cæterùm eo etiam admisso, quod Gal. putat, animalia reperiri quæ capite careant, (omitto, quòd unum in ea ratione supponit, quod Arist. negat principium uidelicet sensus & motus esse cerebrum) quot quæso animalia ostendere est, in quibus non solum caput, sed neque ipsum etiam cerebrum licet sensibus discernere? Non ergo absolutè inferre Gal. potest, dari animalia quæ capite careant, & cerebro non careant. quum in his, si facile non est caput distinctum atque insigniter delineatum ostendere; multo minus cerebrum ipsum: ita ut cum philosopho statuere necesse sit, animalia, sicuti quædam capite quodam modo carere uidentur; ita & eorundem aliqua cerebro, quod sensu deprehendi posit, destitui; quid tamen illi proportione respondens obtinere. Adde, quòd, quum Arist. de sanguineis animalibus uerba faciat, non absolutè de omnibus animalibus pronunciat, caput cerebri esse gratia: sed de sanguineis animalibus intelligit. ita ut*

Cap. 10. Cap. 4. & 5. Cap. 10.

Gal. ratio nihil fortasse aduersus philosophi sententiam faciat.

2 Partes uerò capitis &c. Capillos inter capitis partes recenset, quod facere & Arist. primo de plant. & quandoque Gal. uidetur. At oppositum colligi ex Arist. uidetur 5. Metaph. quo loco ea quibus abscisis mutilum animal non est, animalis partes esse negat. Similem dubitationem lege apud Theophr. de plantarum folijs, floribus, & fructibus lib. de hist. plant. primo. Breuibus tamen dici pro huius quæstionis solutione poterit, quum hæc aliquorum usuum sint gratia, meritò corporis partes esse appellandas; impropriè tamen, quum his destitutum animal mutilum non sit. Vide et quæ lib. primo notauimus. Fen. 2. doct. prima.

Cap. 2. Text. 32. Cap. 1. Cap. 6.

De anatomia cerebri. *Cap. 2.*

C[1]Erebri autem hominis anatomia est hæc. Cerebrum enim diuiditur in substantiam uelatiuam, & substantiam medullarem, & uentres in ipso, spiritu plenos. Nerui uerò sunt sicut uirgulta ab eo prodeuntia; non tamen secundum quòd sunt partes substantiæ ipsius propriè. [2]Et totum quidem cerebrum in sui longitudine mediationem habet penetrantem in ipsius† panniculum, & medullam eius, & eius uentres; propter illud quod in parilitate de iuuamentum noto existit: & si sit parilitas in uentre anteriore solum sensui magis apparēs. [3]Cerebri uerò substantia creata est frigida & humida: frigida quidē, ne ipsum inflammaret multitudo, quæ ei aduenit ex fortitudinibus motuum neruorum, & passionibus sensuum, & motibus spiritus in alterationib. imaginatiuis, & cogitatiuis, & memorialibus; & ut eo temperetur spiritus à corde egrediens, & ad ipsum penetrans in duabus uenis ascendentibus ab eo ad ipsum: & humidum quidem creatū est, ut ipsum motus non exsiccent; & ut eius figura sit bona. Et creatum est pingue & [a]§molle.§ Eius autem pinguedo est, ut sit quod ex neruis oritur uiscosum. & lenitatis quidem causam dixit Gal. in ipso existere, ut eius figura bona fiat, & ipsius alteratio cum imaginationibus. lene enim alterationes facilius suscipit. hoc ergo est, quod ipse dixit. Dico autem, creatum est lene, ut sit pingue: & ut nutrimētum quod neruis gradatim tribuit duris, sit bonum. nerui [b]†§ § etiam ex cerebro nutriuntur & nucha. Amplius substantia dura non [c]§augmentat§ durum, quantum ipsum [d]§augmentat§ lene. & ut in eo quod ab ipso oritur, sit flexibilitas, quum quædam ab eo orientia indurari apud suas extremitates sit necesse, propter illud quod rememoraturi sumus de neruorum iuuamentis: & propterea quòd istis nascentibus†[e]§ §indurari necesse est secundum gradus. Et quia ipsorum durities est durities flexuosa; oportet ut substantia originis eius sit substantia flexuosa, & pinguis (pingue enim [f]§&§ uiscosum, lene est proculdubio) & etiam ut spiritus, qui ipsum circūdat, & qui motus uelocitate indiget, sit humiditate sustentatus: & rursum, ut ipsius raritate alleuietur: quod enim in mēbris durum est, grauius est leni humido raro. Veruntamen cerebri substantia etiam in lenitate & duritie inæqualis existit: nam pars eius anterior est lenior; & ipsius pars posterior est durior: & inter duas partes [g]§gradibus§ uelaminis duri, cuius rememorabitur [h]§in ipso§ in sequentibus, distinctū est. [4]Anterius autem cerebrum non est factum lene, nisi quoniam plurimum neruorum sensus, & propriè qui sunt uisus, & auditus, oritur ex eo. Sensus enim speculator est. [i]†§ § & speculatoris inclinatio ad partem anteriorem est dignior. Et plurimum neruorum motus oritur ex postremo ipsius: & ex ipso oritur nucha, quæ est eius nuntius, & uicarius in [k]§ cursu § dorsi; & ubi necessarium est ex ipsa oriri neruos fortes, Nerui autem motus indigent duritie superflua, qua non indigent nerui sensus. Sed lenitas est eis conuenientior. [l]§Eis igitur origo facta est durior. Velamen autem in ipso non gradatim existit, nisi ut sit differentia, & dicitur ut sit lene, separatū à contactu duri: & manifestum quidem est quòd in ipso multum accidit: propter hanc uerò reflexionē sunt§ etiam iuuamenta alia: Nam uenæ ad cerebrum descendentes, & in ipso diuisę aliquo egēt cui innitantur, & eas fortes faciat. Posita est ergo reflexio hæc substentaculum earum. [5]Et sub postremo quidem huius reflexionis, & in posterioribus eius est [m]§torcular,§ quod est sanguinis effusio in amplitudine quadam, quæ est sicut lacuna: & ex ipsa quidem [n]§in ea§ ramificantur uenæ, in quibus separatur sanguis: [o] §&§ cerebri substantiæ assimilatur: deinde uenæ suis orificijs suggendo eam exsiccant: & ad duas uenas [p]§ ipsam coniungunt § sicut rememoraturi sumus in illius anatomia. Et ex hac quidem reflexione peruenit iuuamentum ad hoc ut ligamentorum uelaminis [q]§ adhærentis cerebro sit origo in æquidistantia commissuræ cranij, quæ est coram ipso. § In anteriore præterea cerebro oriuntur duo additamenta mammillaria quibus fit odoratus: quę quidem à lenitate cerebri parumper differunt [r], §sed postea consequitur ea neruorum§ durities. Amplius totum cerebrum duobus cooperitur panniculis, quorū unus subtilis sequitur ipsum, & alter spissus sequitur os: qui quidē duo creati sunt; ut sint duo distinguentia inter cerebrum, & os: & ut cerebrum substantiam ossis nō contingat, & ne ad ipsum ex osse nocumenta perueniant. hic autem tactus non accidit, nisi in dispositionibus additionis cerebri in substātia sua: aut in dilatatione, quę ei accidit successione constrictionis. Cerebrum præterea quandoque eleuatur ad cranium, quum quædam adsunt dispositiones, sicut uoces fortes. ergo propter huiusmodi iuuamenta inter cerebrum & os cranij, duo ponuntur distinguētia media inter ea in lenitate, & in duritie: & duo quidē ponuntur, ne sit illud cuius obuiatio ossi non est bona absque medio, illud idem, cuius obuiatio cerebro est bona absque medio [s] §sed distinctum est inter ea: est ergo cerebro propinquus subtilis, & ossi propinquus est spissus: & cum hoc sunt sicut tutamen unum. hic autem panniculus, pręter quòd est cerebri tutamen, est§ ligamentum uenarum, quæ sunt in cerebro quietarum, & pulsatilium: & est sicut secundina seruans situm uenarum in ipso textarum. qua propter ingreditur etiam cerebri substantiam in locis multis [t] § commissurarum § eius: & tendit ad uentres ipsius: & [u] §peruenit apud postremum sectum, § propterea quòd non eget eo propter sui duritiem: panniculus uerò spissus cerebro non hæret,

† siphac.
a B. lene.
b † B. enim.
c B. restaurat.
d B. restaurat.
e † B. ab eo.
f —— B.
g B. gradatione
h —— B.
i B. Alia litera.
k B. meatu.
l B. quare facta est origo. s. neruorū motus durior. Gradatio aūt uelaminis ī ipso non existit nisi ut sit distinguēs, & dicitur ut sit lene separatū a contactu duri, & lene ualde est illud in quo ꝓfundatur, & huic quidem reflexioni insunt.
m B. almassara.
n —— B.
o B. qui.
p B. aggregantur.
q B. Alia litera. duri cerebri sit origo in opposito commissuræ cranei quæ ei uicinatur.
r B. & non peruenit eis.
s B. imò distinctio seu differētia est inter ea ambo. Nā illud quod ex eis est cerebro propinquum, est subtile, & quod est propinquum ossi est spissum, & ambo simul sūt sicut tutamen unum. Et isti quidē panniculi cum hoc ꝙ sunt cerebrij tutamē sunt etiam. Alia litera. & sunt coadunati sicut tutamē unum. Hic aūt panniculus. † Addunt antiqui. s. postremi.
t B. anfractuū.
u B. finitur abscisus seu terminatus apud postremū cerebri.

hæret, neque subtili, ita ut in omni loco sit decenter [x] §situs§ super ipsum: sed est ab eo eleuatus: & inter ipsos quidem non continuant nisi uenæ penetrantes in spisso, & peruenientes ad subtilem. Spissus autem [y] §uadit§ ad cranium cum ligamentis pannicularibus ortis à spisso, stringentibus ipsum ad commissuras, ne super cerebrum uehemẽter grauet: & hæc quidem ligamenta ex commissuris eleuantur usque ad exteriora cranij: & oriũtur illic, ita ut ex eis texatur panniculus cranium cooperiens: & per illud affirmatur ligamentum panniculi spissi etiam cum cranio. Cerebrum prę terea in longitudine sua tres habet uentres [z], §& sic§ unusquisque uenter in sui latitudine duas habet partes. Et anterior quidem pars sensibilis est separationis in duas partes, dextram & sinistram: & hæc pars iuuat ad [a] §odoratum,§ & ad expulsionem superfluitatum cum sternutatione, & ad partiendum plurimum spiritus sensibilis; [6]& ad operationes uirtutũ formatiuarum, quæ sunt de uirtutibus apprehensionis interioris. Venter autem postremus est etiam magnus, quoniam ipse implet magni membri uacuitatem: & quoniam est principium magnæ rei, scilicet nuchæ: & ex eo partitur plurimum spiritus motiui: & illic quidẽ sunt uirtutis seruatiuæ operationes: sed tamen est minor anteriore, immo cuiusq; duorum uentriũ anterioris: & cum hoc minoratur gradatim usq; ad nucham, & inspissatur usque ad duritiem. Medius autem uenter est sicut transitus à parte anteriore ad partem posteriorem, & est sicut [b] §deilix situs inter eos:§ & ipse quidem propter illud [c] † § §magnificatur, & elongatur: quoniam est [d] § reddens§ de magno ad magnum: & per ipsum cõtinuatur spiritus anterior cum spiritu posteriore, & [e] §peruenit ad amplitudinem curuitatũ memoralium prædictarum: & principium huius uẽtris primum cooperitur, ita quòd uidetur illud quod est interius, sicut sphæricum, & ꝓ id quidẽ eleuatur§ ut sit transitus: & cum hoc elõgatur rotunditate sua à nocumentis: & fit fortis ad tolerãdum, quod super eum sustentatur de uelamine [f], §quod est secundum gradus: § & illic coniungũtur duo uentres cerebri anteriores [g], §ita quòd separantur à posteriore in hoc transitu.§ & ille quidem locus nominatur coniunctio duorum uentrium: & hic idem transitus est uenter. Et quoniam est transitus deferens à formatione ad seruationem; est melior locus cogitationi, & imaginationi, secundum quod sciuisti. Quòd autem uẽtres isti sint loca earum operationum; significatur ex nocumentis quæ accidunt eis: destruitur enim cum nocumento cuiusque partis eius operatio: aut ingreditur in ipsa læsio. [h]§Et panniculi subtilis pars cooperitur: & cooperit uentres cerebri usque ad † occiput, super quod est tunica: §duritiès uerò eius quod est post illud, sufficit ipsi loco cooperturæ uelaminis. [i]§Commissuratio autem quæ cõsistit in uẽtribus cerebri est,§ ut spiritus animalis in substantia cerebri transitũ habeat, sicut in uentres eius; quum non omni hora sit uenter dilatatus, & apertus, [k]§& spiritus animalis sit paucus, ubi uel inquantum uentres tantummodo aperiuntur:§ & etiam quia spiritus alteratio [l] §parum§ completur à complexione, quæ est cordis, usque ad complexionem quæ est cerebri, nisi in ipso fiat eius decoctio assumpta ex eius complexione. & est, quia in primis quum ad cerebrum peruenit, uadit ad [m] § uacuitatem eius primam, ut in ipsa coquatur:§ deinde penetrat ad uentrem medium, & augmentatur in ipso decoctio: postea completur eius decoctio in uẽtre posteriore. Decoctio uerò optima fieri non potest, nisi per coniunctionem, & commistionem, & penetrationem in partibus [n] §cocti,§ sicut est dispositio cibi in hepate secundum quod narraturi sumus in his, quæ expectamus. [o] §Commissura autẽ anterioris plura habet singularia quàm commissura posterioris: quoniam proportio commissuræ ad commissuram§ est sicut proportio membri ad membrum ferè. & causa quidem minorationis posterioris ab anteriore inuenitur in [p] §commissura. § Et inter hũc uentrem & uentrem posteriorem sub eis est locus, qui est partitio duarum uenarum magnarum ad cerebrum ascendentium, quarum rememoraturi sumus in ramis ipsarum; ex quibus texitur secũdina sub cerebro: & illi quidem rami [q] §immisti§ sunt corpori de genere glãdularum implenti quod est inter eos, & sustinet eos, sicut est dispositio in reliquis [r] §partibus§ uenosis. uacuitatis enim, quæ inter eas cadit, eadem proprietas est, ut etiam impleatur carne glandosa: & istæ quidem glandulæ figura ramorum prædictorum figurãtur secundum formam partitionis narratæ. Quemadmodum enim rami, aut partitio rememorata à stricto incipiunt, & in amplium finiuntur facientes dilatationem; similiter caput huius glandulæ, [ſ] §factum est pinealis formæ: cuius caput est sequens initium partitionis desuper, & incedit cum eo tendens uersus finem eius usque ad complementum suspensionis ramorum: & est illic contextum secundum similitudinem texturæ secundinæ, & requiescit in ipso: & pars cerebri comprehendentis super hunc uentrem medium, est communitas eius: & ipsius partes quæ sunt desuper, sunt uermicularis formæ, commissuratæ ex commissuris positis in longitudine sui, ligatę ad inuicem, ut posit extendi, & cõtrahi, sicut uermis reuolutus: & superius eius interius coopertum est panniculo, qui cooperit cerebrum usque ad posteriorem: & est compositum cum duobus additamentis cerebri rotundis comprehensis longitudine, sicut duæ coxæ uicinæ ad contractum, & elongatæ ad separandum, ligamẽtis, quæ nominantur chordæ, ut ab eis non remoueantur; ut quum uermis extenditur, & eius latitudo constringitur, comprimat hæc duo additamenta usque ad coniũctionem, & oppiletur meatus: & quum contrahitur ad exprimendum, & augmentatur latitudo; elongetur ad separandum: & aperiatur meatus. Quod autẽ de eo sequitur posterius cerebrum, est minus; & peruenit ad aliquãtulam uacuitatem; & sistitur in posteriore cerebro: sicut ex eo intrans in introitu. & eius quidem anterius est latius ipsius posteriore, secundũ formam, quam cerebrum tolerat. duo uerò prædi-

coniunctionem, & oppiletur meatus. Et quando contrahitur ad curtitatem, & augmentatur latitudo, elongat seu distrahit illa ad separationem, & aperitur meatus. Illud autem quod de eo uicinatur posteriori cerebro, est minus seu strictius, & declinat ad gibbositatem aliquam, & sistitur seu ingreditur in posteriore cerebro sicut aliquid eius intrans in introitu, seu in foramine. Et eius quidem anterius est latius, quàm fit posterius ipsius secundum formã quã cerebrum tolerat. Duo uerò prædicta additamenta nominantur vualia uel duo coxæ, & in istis ambobus non fuit anfractus omnino.

x B. situatus.
y B. ligatur.
z B. quamuis.
a B. attractionẽ aeris.
b B. dhelizi medareb, idest sicut spatium intermedians in quo frequẽs fit itineratio, seu transitus nter eos ambos.
† idest sicut uia subterranea.
c † B. quãdoq;.
d B. deferens.
e B. perueniũt etiã species sensatæ & cooperitur principium huius uẽtris medij cũ cooperimẽto sphærico ĩterius, sicut cuba & cum ea dominatur.
f B. gradato uel reflexo.
g B. coniunctione gradata uel coniunctione ꝓducente ad posteriorem ĩ hoc trãsitu, uel secũdum aliam literam, ex hoc trãsitu.
h B. & pãniculus subtilis penetrat vel profundatur interius secundum partem eius, & cooperit uẽtres cerebri vsq; ad alsegiue qđ est apud althach uel secundũ aliã literã vsque ad camhaduti, id est vsq; ad partẽ quæ est apud occiput.
† camhaduti.
i B. Anfractus aũt qui existũt in ventribus cerebri sunt.
k B. spirit⁹ sunt pauci secũdum capacitatem vẽtrium solummodo.
l B. non.
m B. ventrẽ ei⁹ primũ & decoquitur in eo.
n B. decoquentis.
o B. Anfractus aũt vnusquisq; anterioris maior est q̃ anfractus posterioris qm̃ ꝓportio anfractus ad anfractum.
p B. anfractu.
q B. apodiati uel adherentes.
r B. partitionibus seu ramificationibus.
ſ B. vel secundũ aliam literã harum glandularũ formã pinealẽ habentiũ sequitur initium partitionis desuꝑ, uel vicinatur principio partitionis desuper, & incedit uersus finem eius vsq; ad complementũ descẽsionis ramorũ, & ẽ illic contextio ramorũ prædictorũ secũdum similitudinẽ texturæ secũdinę, & requiescit seu firmatur ĩ ipso. Et pars cerebri comprehẽsa uel contenta super hoc ventre medio secundũ plurimũ eius, & secundum partes ei⁹ quæ sunt de super, est vermicularis figuræ, hñs anfract⁹ ex anfractibus positis uel situatis in longitudine, colligatis adinuicem, ut posit extẽdi, & cõtrahi sicut uermis. Et uẽter qui est suꝑ ipsam coopꝫtus est cũ pãniculo qui penetrat cerebrũ interius vsque ad terminũ posterioris. Et ẽ equitãs suꝑ duo additamenta cerebri rotunda staturæ longæ sicut duæ coxę uicinę ad cõtactũ & elongatæ uersus separationẽ, colligatæ cũ ligamẽtis quę nominantur chordæ, ut ab eis nõ remoueãtur, ut quũ vermis extẽditur & eius lõgitudo augetur & eius latitudo cõstringitur, cõprimat hæc duo additamenta ad

cta additamenta nominantur uualia: & in ipsis quidem nunquam commissuræ fiunt, sed lenia, ut ipsorum constrictio & cooperimentum sint fortiora: & ut ipsorum obedientia ad motionem propter motum alterius rei sit magis similis obedientiæ rei ipsius unius. Expulsio præterea superfluitatum cerebri duos habet meatus, quorum unus est in uentre anteriore, & apud terminum cōmunem, qui est inter ipsum & illum qui est post eum: & alter est in uentre medio. Posterior uerò uenter meatum singularem nō habet: & illud est ideo, quoniam in postremo positus est; & etiam est paruus comparatione sui ad anteriorem, non tolerans foramina, & [t] inuersationem. Medius uerò meatum habet communem inter ipsum & se, & hoc propriè. Nuchæ [u] quoque duo facti sunt exitus, per quos quædam eius superfluitates resoluuntur & expelluntur. [†] & isti duo meatus, quum incipiunt ex duobus uentribus, & penetrant etiam in ipsum cerebrum; transuersantur uersus obuiationem apud transitū unū profundum, cuius principium est uelamen subtile: & eius postremum & inferius, est apud uelamen durum, & est strictū [x] sicut caput rosæ, incipiens ab amplo rotundo usque ad strictum perueniens: quapropter nominatur [y] caput rosæ, & nominatur etiam infusorium. Quum ergo penetrat in panniculum durum, obuiat illic meatui in glandula, quasi sphæra compressa à duobus lateribus, oppositis superius & inferius: & sunt inter panniculum durum, & meatum palati. deinde reperitur illic transitus, qui est in concauitatibus colatorij in supremo palati.

t B. sufficit ei & medio meatus communis eis ambobus.
u B. iam factus est exitus per quem.
† B. ex parte eius.
x B. quoniā est sicut alchamha.
y B. alchamha.

ANNOTAT.

1 *De cerebri anatome copiosè Gal. egit 8. de us. par. & 9. ac lib. de anatom. administr. 9. ex quibus locis totum hoc caput descriptum est.*

2 *Et totum quidem cerebrum &c. Vnum notat, quod & paulò post in hoc met capite asserit: totum cerebrū secundum longitudinem in dextrum & sinistrum dissecari, quamuis id in anteriori tantum uentriculo conspicuū sit. Gal. tamen 8. de us. par. non posse duplicem esse posteriorem uentriculum, ait, quòd ex eo spinalis medulla producatur. huic & recentiores anatomici assentiri uidentur.*

3 *Cerebri uerò substantia &c. Cerebrum frigidum esse dicit & humidum. ac rationem reddens cur tale factum sit, scribit, ut spirituum à corde prodeuntium calor temperetur: qua in re suffragari Arist. uidetur, qui 3. de hist. anim. id tactu frigidum esse scriptum reliquit. & 2. de part. anim. idem refrigerandi cordis gratia constructum esse pronunciauit. Verùm in Arist. Gal. 8. de us. part. inuehitur, negatq; tùm cerebrum tactu esse frigidum, tum temperandi caloris gratia esse fabricatum: quem sequutus est author lib. primò, quum de complexionibus ageret. Cum Arist. tamen stat. Auerr. 2. Coll. quem tu uide. uide & quæ nos lib. primo adnotauimus.*

4 *Anterius autem cerebrum &c. Neruos, ait, uisorios, & auditorios in anteriori cerebri parte ortum sortiri, cui astipulatur Gal. 8. de us. par. quum mollium omnium neruorum initium illic constituit. Huius tamen contrarium scripsisse author uidetur libro 1. fen. 1. summa 3. doct. 5. ubi neruorum quinti partis originem in posteriori omnino cerebri regione nasci adnotauit. Sanè Galeno assentitur sensus, & oēs anatomici: quo fit, ut Auic. sententia lib. 1. de posteriori anterioris uentriculi parte sit intelligenda.*

Cap. 7. 8. & deinceps.
Cap. 1. 2. & deinceps.
Cap. 1. 2. 3. 4. 5.
Cap. 10.
Cap. 3.
Cap. 7.
Cap. 11.
Cap. 6.
Cap. 2.

5 *Et sub postremo quidem huius &c. De hac pelui seu torculari ad sanguinem à uenis excipiendum fabricato, Gal. meminit 9. de usu part. aduersariq; hoc Arist. uidetur, qui 3. de part. anim. sanguinem scripsit nusquam reperiri, præter quam in corde & uenis.*

Cap. 6. Cap. 4.

6 *Et ad operationes uirtutum formatiuarum &c. Placitum est Auic. animales facultates diuersas in cerebro sedes sortiri, quod & paulo post. & lib. primo. fen. 1. doct. 6. et Auer. † Coll. notauit. Hoc ex Gal. nusquàm legitur ut alibi quoque admonuimus. Nunc tamen plerique medici Auic. consentiunt.*

Cap. 6. Cap. 5. Cap. 20.

Sermo uniuersalis de ægritudinibus capitis & facientibus ægritudines in ipso. Cap. 3.

OPortet te scire, quòd ægritudines numeratæ omnes accidunt capiti. Veruntamen nostra intentio hic, quum dicimus caput, est cerebrum, & ipsius uelamina: ad capillorum uerò ægritudines hic non declinamus in hac hora. Dicemus ergo, quòd cerebro accidunt species malitiæ complexionis octo, s. singulares, & [a] compositæ factæ cum materia, aut uaporosa, aut habente substantiam: & multiplicantur in ipso ægritudines humiditatis. In omni enim cerebro in principio creationis humiditates superfluæ existunt, [b] aut ex eo quod acquisiuit à matrice, aut postea: quas mundare necesse est. Nam si purgatæ non sunt; magnificatur inde res: & est tota aut in corpore cerebri: aut in uenis eius: aut in uelaminibus ipsius. Et accidunt ei ægritudines compositionis, aut in quātitate, sicut si sit minus quàm oportet, uel maius; aut in figura, sicut si sit eius figura mutata à cursu naturali, & accidat inde læsio in operationibus suis: aut canales, siue meatus ipsius, & uasa sint oppilata, & oppilatio sit, aut in uentre anteriore, aut in uentre posteriore, aut in utrisque uentribus simul, diminuta, aut integra, aut in uenis, aut in arterijs, aut in originibus neruorum; aut dislocentur ligamenta uelaminum eius; aut cadat separatio inter [c] uelamina ipsius. Et accidunt ægritudines ei [d] continuitatis propter resolutionē singularis in ipso, aut in arterijs, aut in uenis ipsius, aut in uelaminibus eius, aut in cranio. Et accidunt ei apostemata, aut in substantia ipsius cerebri, aut in panniculo eius subtili [e] & spisso, aut in reti, aut in panniculo extrinseco; & totum hoc à materia unius humorum, calidi, aut frigidi: & ex frigidis quidem putrefactis consequuntur apostemata calida: & frigidi, & quieti faciunt apostemata, quæ nominari oportet frigida. Et tu quidem non reperies aliquam ægritudinem cerebri, nisi redeuntem ad istas, aut contingentem ex istis. Aegritudines præterea cerebri aliæ sunt propriæ ipsius: aut fiūt propter communitatem: & quandoque magnificatur res in ægritudinibus communitatis in ipso, adeo, ut fiant ægritudines propriæ perniciosæ: multoties enim expelluntur ad ipsum in ægritudinibus pleuresis, & squinātiæ, materiæ præfocantes, & pernecantes: & sæpe peruenit ipsum ad apoplexiam pernitiosam propter nocumentum aliud in membro communicante.

a —— B.
b B. quas mundificare est necesse, aut in matrice, aut post ipsam. Nā si nō mundificantur, tunc magnificatur inde res timorosa, & totū hoc.
c B. partes.
d B. solutionis cōtinuitatis ꝓpter solutionē.
e B. aut.

De

ANNOT.

1 *Enumerat morbos capitis. Pro qua re uide Gal. 1. de comp. med. per loc. Reijcit ab hoc loco author capillorum affectus, quòd ad decorationem spectent, de qua lib. 4. sermonem facturus est. Gal. tamen ab horum affectibus cæpit.*

De significationibus, ex quibus oportet cognoscere dispositiones cerebri. Cap. 4.

Principia ex quibus peruenis ad cognitionem dispositionum cerebri, sunt ex operationibus [a] § sensibilibus§ & moralibus. s. memoria, & cogitatione, & formatione, & uirtute [b] § mentis, & perscrutatione: & operationibus mobilibus, § & sunt operationes uirtutis mouentis membra mediantibus lacertis: & ex qualitate superfluitatum euacuatarum ab eo, in substantia sui, & colore, & gustu, s. acuitate sua & salsedine, & amaritudine, & insipiditate; & ex quantitate ipsarum in paruitate, & multitudine [c] § & flu- 20 xibilitate sua, § & ex ipsarum retentione omnino. Et ex hoc quòd aeres, & cibi ei conueniunt, & diuersificantur ei, & nocent ipsi. Et ex magnitudine capitis, & ex paruitate eius, & ex bonitate figuræ eius prædictæ in cap. de ossibus, & malitia ipsius, & ex grauitate capitis, & leuitate eius. Et ex dispositione tactus capitis. & ex dispositione coloris eius, & coloris uenarum ipsius. Et ex ulceribus: & ex apostematibus, quę in cute eius accidunt. Et ex dispositione coloris oculorum: & 30 uenarum ipsorum: & sanitatis & ægritudinis eorum, & tactus ipsorum propriè: & ex dispositione somni, & uigiliarum. Et ex dispositione capillorum in quantitate sua, s. paucitate & multitudine: & grossitie & subtilitate: & qualitate, s. figura ipsorum in crispitudine, & planitie: & colore eorum in nigredine & [d] § albedine & castanaitate, § & uelocitate susceptionis canitiei, & tarditate: & in perseuerantia secundum dispositionem sanitatis, aut remotionem ab ea cum scisisione ip- 40 sorum: aut casu: aut depilatione, & reliquis dispositionibus ipsorum. Et ex dispositione colli in grossitudine, & subtilitate sua, & sanitate ipsius, & multitudine casus apostematum, & scrophularum in ipso, & paucitate ipsorum. Et similiter ex dispositione uuæ, & duarum amigdalarum, & dentium. Et ex dispositione uirtutum, & operationũ in membris neruosis communicãtibus cerebro, quæ sunt sicut matrix, & stomachus, & uesica. Significatio autem secundum communitatẽ est 50 secundum duos modos. unus eorum est ex dispositione membri communicantis cerebro [e] § in eo § quod accidit cerebro. & secundus est ex dispositione membri, cuius communicatione cerebrum infirmatur: & inquiritur quod membrum sit, & quid sit in ipso, & quomodo peruenit ad cerebrum. [2] Et ex istis quidem significationibus significantur dispositiones, quæ sunt præsentes: & illæ quæ sunt futuræ, & nondum sunt præsentes: sicut ex longitudine tristitiæ & [f] § horribilitatis § si- 60 gnificantur melancholia [g] † § & lycanthropia euenientes ex proximo: § & ex ira quæ intentionem non habet, epilepsia, aut melancholia, aut mania: & ex risu absque causa, [h] § congelatio, § aut amentia.

[i] † § ... §

a B. sensitiuis.

b B. existimatiua, & perscrutatiua, seu bene iudicatiua, & operationibus motiuis.

c —— B.

d B. rufedine & citrinitate ad albedinem declinanti.

e B. Alia litera. super illud.

f B. & timoris aliquo futuro malo.

g B. almethal. i. futura ex proximo & alchatrab euenieus in tẽpore proximo. † almutil, & alcutub.

h B. hamach & rhaune. i. diminutio rationis.

i † B. De qualitate significationis harum significationũ super dispositionem cerebri, & diuisione istorũ modorũ numeratorũ, quousq; perueniatur ad finẽ diuisionis secundũ istam declarationem.

ANNOT.

1 *Methodus corporis affectus dignoscendi, duplex à Gal. proponitur. altera lib. art. med. altera libris de sympt. diff. & de aff. loc. utraque potißima, & in idem ferè concurrens. particulatim uerò, unde cerebri affectus dignoscantur, habes libro. ar. med. unde author in hunc locum transtulit.* (Cap. 8. — Cap. 10. 11. & deinceps.)

2 *Et ex istis quidem significationibus &c. Quomodo ex signis & præsentem morbum, & futurum liceat prænunciare, pulchrè Gal. lib. ar. med. significauit. Author triplici exemplo id ostendit, ex longitudine mæroris melancholiam; ex ira præter intentionem, id est absque uindictæ appetitu, epilepsiam, & ex risu absque causa congelationem, aut amentiam pronuntiari. quorum sanè primum ex Hippoc. 6. aph. desumptum est: secundum uerò ac tertium, neque ex Hipp. neque ex Gal. legisse memini.* (Aphor. 23.)

De significationibus uniuersalibus operationum cerebri. Cap. 5.

Significatio quidem assumpta ex genere operationum, quum sunt sanæ, adiuuat ad significandum cerebri salutem. Et si sunt læsæ, significant læsionem in ipso: læsiones autem operationum, quemadmodum exposuimus, sunt tres: quæ sunt debilitas, & mutatio & permutatio, deinde destructio. Et sermo quidem uniuersalis in significationibus operationum est, quòd ipsarũ diminutio, & destructio fiunt propter frigus, & grossitiem spiritus ex humiditate: [a] † § § & non fiunt ex caliditate, nisi magnificetur, & perueniat ad hoc, ut deijciat uirtutem. permutatio autem, & quę motui comparantur, fiunt ex caliditate, & fiunt ex siccitate.

a B. Alia litera. & propter oppilationem.

ANNOT.

1 *Læsiones autem operationum &c. Actiones tripliciter lædi supra notatum est, libro primo fen. 2. doct. 3. nam uel imminuuntur, uel auferuntur, uel deprauantur. Subiungit author regulam quandam ad singulæ læsæ actionis causam dignoscendam, nempe quòd actionum imminutio, & ablatio fiant propter frigus, et spiritus crassitiem ex humiditate: nunquàm autem ex caliditate nisi ea augeatur, ita ut uirtutem deijciat. quodue corruptio earundem ex calore rt siccitate proueniat. quam regulã etiam sequenti capite confirmat. Cæterùm, quòd id absolutè statuendum non sit, quod author scribit, ex eo colligi uidetur, tum quòd somnum imminui & auferri, nedum corrumpi ex calore manifestum est, & primo de sympt. caus. & 3. de aff. loc. tum quòd imminui appetentia solet ex calore etiam non prosternente uirtutem, ut, & in sanis conspicuum est, quos Gal. lib. ar. med. minus ait appetere quàm concoquere, si uẽtriculo sint calidiori. & in ægris quoque ex primo de sympt. caus. Item quòd uersio ciborum in acidos humores corruptio est, quam tamen à frigido fieri manifestum est. Adde quòd in hydrope aquam gigni ex frigiditate contingit, quæ deprauata est actio, non autem ablata aut diminuta. Ad hæc quum aucta appetentia, id est βέλιμος, symptoma sit, quod frigiditatem consequitur: si actionis corruptio non ex frigiditate fit, aut hæc, corrupta actio non erit, & hoc aduersatur Gal. qui eam primo de sympt. caus. ad deprauatam actionem refert; aut dabitur aliud læsæ actionis membrum præter ablatam, imminutam, & deprauatam, quod neque author, neque Galen. posuit. Tu considera.* (Cap. 1. — Cap. 8. Cap. 5. — Cap. 62. — Cap. 7. — Cap. 7.)

De significationibus sumptis ex operationibus animalibus ab anima [a] *§ sensibilibus, § & moralibus, & motiuis, & somnijs, quæ continentur in summa moralium.* Cap. 6.

a B. sensitiuis.

HAs operationes ingreditur læsio, secundũ quòd cognoscitur, destructionis, aut debilitatis, aut permutationis. uerbi gratia in sensibus quidem (& incipiamus à uisu) quoniam uisum ingreditur læsio; aut ut destruatur; aut debilitetur; aut in ipso permutatio fiat, [1] & mutetur à cursu naturali, & imaginetur quod non inuenitur exterius, sicut phantasiæ, & cimices, & pili, & fumus, & reliqua. Ex his enim nocumentis quum non sunt propria oculo, significatur læsio in cerebro: & phantasiæ, etiam quandoque suo colore significant. quòd si aliquis dixerit, quomodo phantasia alba significat phlegma dominari, quod est frigidum, quum uos comparaueritis permutationem ad calorem? dicemus, quòd illud est [b] § propter complexionem; non propter accidentia materierum, quæ accidunt uirtuti sanæ integræ cũ § caliditate innata. [2] Et in auditu quidem, sicut si debilitetur, & non audiat nisi quod propinquũ est, & forte: aut permutetur, & audiat quod non reperitur exterius, sicut tonum similem percussioni aquę, aut percussioni malleorum, aut uoci tympanorum, aut sono foliorum arborum, aut sufflationi uentorum, aut reliquis: & significantur per illud, aut complexio sicca præsens in parte medij cerebri, aut significantur per illud uentositates, & uapores in ipso retenti, aut ad ipsum ascendentes, & reliqua de quibus significatio habetur: aut destruatur omnino. Debilitas uerò, & destructio fiunt propter multitudinem frigoris: & quod aliquis audiat quasi audiat ex lõginquo, fit propter humiditatem. Quod autẽ fit in odoratu, est, quia priuatur; aut quia debilitatur; aut permutatur, & sentit odores, qui non reperiuntur exterius fœtidos, aut non fœtidos: & significat secundum plurimum humorem retentum in [c] § cerebro facientem ipsos, si nihil proprium fuerit cum strictura § narium. Gustus autem & tactus hoc cursu procedunt, nisi quia ipsorum mutatio à cursu naturali secundum plurimum significat corruptionẽ propriã in instrumentis ipsorum propinquis, & secũdum minimum cõmunicationem cerebri, & propriè, sicut quando est commune, sicut stupor toti corpori. Et sensus quidem communicant in specie debilitatis, & fortitudinis, significantes dispositionem in cerebro perseuerantem, quæ est perturbatio & claritas: non est enim omnis debilitas cum perturbatione: quoniam quandoque est debilitas cum claritate, sicut homo si uideat aliquid propinquũ & parui radij bene, & clare, & uideat res paruas; deinde quum elongatur, aut multiplicantur ipsarum radij, deficiat. Nam perturbatio & claritas quandoque sunt simul [d] § in § debilitate: & claritas quandoque est proculdubio cum [e] § uirtute. § uerùm perturbatio semper significat materiam; & claritas significat siccitatem: & hæc quidem perturbatio fortasse subito figitur, & est ex ea oppilatio: & significat materiam uaporosam in uenis cerebri, & reti eius. Iudicium autem de significationibus harum læsionum est: quoniam, quæ procedit cursu permutationis, secundũ plurimum sequitur complexionem calidam, & siccã: & quæ currit cursu diminutionis, & debilitatis, secundum plurimum sequitur frigus: & debilitas & destructio sequuntur frigus; nisi sint cum uehementi apparitione corruptionis, & casus uirtutis: tunc enim fortasse illud plurimum erit ex caliditate. uerum caliditas conueniens est uirtutibus comparata frigori, dum nocumentum complexionibus ab ea non † magnificatur: & eius corruptio uirtutis diminutionem possidere non facit. Oportet ergo ut non confidas tunc in istis significationibus: immo [f] § caueas § significationes alias prædictas cuiusque duarum complexionum. Et destructio quidem quandoque significat festinationem [g] † § § causarum diminutionis, si fuerit pp causam cerebri, & non fuerit propter nocumenta in instrumentis corruptionis, [h] § & § incisionis [i], § & § oppilationis, & uniuersaliter remotionis à bonitate sua [k] † § § propter nocumentum; aut propter causam in ipso membro sensibili. [l] § [3] Ex membris autem sensibilibus, quod est ualde cerebro propinquum, nocumentum ab ipso recipit, nisi nocumentum sit in ipso commune, § sicut auditus & odoratus: plurimum enim nocumenti ipsius quod purgatione, & complexionis commensuratione non remouetur, est ex cerebro: [m] § quapropter § reliqui sensus quum suis læduntur sensatis, [n] § non significãt nocumentum in ipsis caliditatis, aut siccitatis, non peruenientium § ad hoc ut uirtutem prosternant. Auditus autem & [o] § gustus § secundum plurimũ significant quòd illa complexio est in cerebro. [4] De operationibus uerò moralibus sciẽdum est, quoniam fortitudo meditationis, & perscrutations significat fortitudinem complexionis cerebri omnino: & earũ debilitas signãt lęsionẽ [p] § fortitudinis § in ipso. Quare oportet, ut demõstretur quæ operationum sit læsa: ex ipsis enim est corruptio uirtutis imaginationis, & formationis: & eius. uel earum nocumentum. Hæc nanque uirtus quum est fortis, iuuat ad significandam anterioris cerebri sanitatem. hæc autem uirtus non est fortis, nisi quum homo bene potest seruare formas sensatorum, utpote figurarum, & sculpturarum, & morum, & gustuum, & uocum, & modulationum, & reliquorum. est enim aliquis hominum, cui inest uirtus integra secundum hoc capitulum, adeo, ut qui ex geometris optimus est, cõsideret simul figuram lineatam, & signetur in ipsius anima simile illi, & eius litteræ, & narret quæstionem usque ad finem ipsius, non indigens iterata consideratione in figura: & similiter est dispositio quorundam secundum comparationem ad modulationes: & dispositio quorundam cum comparatione ad gustus, & reliquorũ: & ex hoc capitulo pendet bonitas cognitionis pulsus: ipsa enim indiget imaginatione forti figurata in anima ex tactis. Huic autem uirtuti, quum accidit nocumentum; aut destruitur operatio, & non remanet in ipsa forma imaginationis sensatæ post remotionem eius à proportione, quæ est inter ipsam & sensum [q] § quum eam sentit, § aut debilitatur & minuitur: aut mutatur à cursu naturali, ut imaginetur quod non est; & significat eius debilitatẽ. [r] † § § Minutio uerò eius, & destructio operationis ipsius, secundum plurimũ signifi-

b B. secundum complexionem non secundum q accidunt uel occurrunt materiæ virtuti sane integræ uel perfecte in.

c B. Alia litera. anteriori cerebro faciente ipsos si nõ fuerit res appropriata alchaisiz. i. stricturæ.

d B. cum.

e B. fortitudine.

† Al. significatur.

f B. attende.

g † vel pluralitatem.

h B. aut.

i B. aut.

K † B. &.

l B. Et ex membris quidem sensitiuis sunt, quę vehemẽtis sunt propinquitatis cerebro, quare raro est, quñõ sit nocumentũ in eis cũ cõitate.

m B. Alia litera & similiter.

n B. significat nocumentũ in ipsis ex caliditate, aut siccitate non prouenientibus.

o B. odoratus.

p B. diminutionis virtutis.

q B. ita ut sentiat cum ea.

r † B. & ipsius mutationem.

significant superfluitatem frigoris, aut siccitatis in anteriore cerebro, aut humiditatis. Sed frigus est causa essentialis, & duæ reliquæ sunt causę per accidens, quoniam afferunt eam: & mutatio operationis eius, & permutatio ipsius significant superfluitatem caliditatis. Et hæc quidem omnia sunt secundum plurimum rei; & secundum quòd dictum est in uirtutibus sensibilibus. Et hęc ægritudo quandoque accidit sana intelligentia, uel ratione: ita ut perfecte & complete significent pulchrum & fœtidum, & sint eorum uerba cum hominibus sana; sed imaginantur quosdam præsentes, qui exterius non reperiuntur, & imaginantur uoces tympanistarum, & reliqua: sicut narrat Galenus accidisse † Abrucali medico. Et ex ipsis est corruptio in uirtute cogitationis, & imaginationis; scilicet aut destructio, & nominatur hæc deletio rationis; aut debilitas, & nominatur, [s] § amentia: § & earum principium est frigus [t] § anterioris § cerebri, aut siccitas, aut humiditas eius: & illud secundum plurimum, secundum quòd dictum est, aut est, mutatio & [v] § permutatio, ita ut sit in eius cognitione regimentum, & rectum faciat dicendo, quod non est rectum; & nominatur commistio § rationis: & significat aut apostemata, aut materiam cholericam calidam, & siccam, & est demonium [x] § lupinum, & est permistio eius cum malitia: § aut materiam melancholicam, & est melancholia, & est eius permistio cum malitia æstimationis, & cum cogitatione [y] § absque comprehensione. § Qui autem ex illis moribus ad timorem decliuior est, est magis significatiuus frigoris: & ex eis decliuior ad audaciam, & iram, est magis significatiuus caloris, & secundum differentias quæ sunt inter eos: & nos postea afferemus eas. Et forsitan erit illud propter communicationem membri alterius: & illud quidem cognoscetur significationibus particularibus, quas postea narrabimus. Et uniuersaliter quum cogitationes plurimum mouentur motibus multis, & permutantur & uariãtur; tunc illic est caliditas. Et quandoque etiam accidit permutatio cogitationis in ægritudinibus frigidæ materiæ, quum à caliditate non euacuantur, sicut commistio rationis in lethargia. Et ex ipsis est læsio in uirtute memoriæ, s. aut ut debilitetur, aut ut destruatur, sicut narrat Galen. ꝙ pestilẽtia prouenit in parte Aethiopię, quæ eis accidit propter cadauera multa relicta post forte prælium: & peruenit pestilentia illa usque ad terram Græcorum: accidit ergo eis, ut causa illius tantum caderet obliuionis, donec eis adueniret dispositio, secundum quam homo nominis sui ipsius obliuisceretur, & filij sui. Et plurimum quidem accidit debilitas in memoria propter corruptionem in postremo cerebro ex frigiditate, aut humiditate, aut siccitate, aut [z] § propter eum, qui permutatur, § & accidit ei ut rememoretur eius [a] § quod nunquam ei adest; § & significat complexionem calidam absque materia, aut cum materia: sed materia sicca ad illud est magis conueniens: & illud totum est quum complexio non superfluit, & uirtus non cadit. Dicamus autem nũc sermonem coniunctum, quòd destructio harum operationum quandoque fit propter dominium frigoris, aut in corpore cerebri, & est ex eo quod dominatur super cerebrũ, aut super uetres eius: & quandoque fit propter frigus cum humiditate: & quandoque affert ipsam siccitas, & similiter earum debilitas. ipsarum autem mutatio fit propter apostemata, aut complexionem cholericã, aut melancholicam, [b] § aut corpus adurens. § Et significatio dispositionum somniorum est ex eo, quod oportet adiungi huic loco: plurimum. n. uisionis rerum citrinarum calidarum significant dominium choleræ: & similiter plurimum uisionis rerum cuique complexioni proportionaliũ, quas numerare non est necesse. & somnia quidẽ permutata significant caliditatem & siccitatem, & similiter apparet in ægritudinibus acutis cerebri, & similiter sunt somnia terribilia: & illa quorum non recordatur, significant frigiditatem, & humiditatem secundum plurimum.

† Theophilo.

[s] B. hamcha.

[t] B. medij.

[u] B. corruptio, ita ut sit eius cognitio, seu eius cogitatio in eo quod non est & rectũ faciat. qđ non est rectum: & nominatur ꝑ mixtio.

[x] B. leoninũ, & est ꝑmixtio cũ actibus, & gestibus malis.

[y] B. eius quod non adest.

[z] B. aut quòd permutetur.

[a] B. Alia litera. de quo nõ cogitauerit tempore proximo.

[b] B. Alia litera. aut caliditatem puram.

ANNOT.

1 *Et mutetur à cursu naturali &c. Actio uidendi tripliciter & ipsa læditur, ut reliquæ actiones, imminuitur, aufertur, deprauatur. Hic corruptæ uisionis exemplum affert, nempe ubi existimet quis se uidere quæ nõ uidet, de quo affectu Gal. & primo de sympt. cau. & 3. de loc. aff. egit. Est uerò hic aut per essentiam in oculo, aut per consensum: ait author, ubi proprius non sit oculo, significari læsionem in cerebro. adde tamen, quod & ipse author, & Gal. lib. 3. de aff. loc. notauit, & uentriculi et cæterarum partium cõsensu fieri. Subdit author, quæ uidentur cerni, & non sunt, nonnunquàm suo colore materiam significare, quæ affectus est causa, id quod & Gal. lib. de sympt. cau. loco citato. nempe si alba appareat, pituitã indicari. Obijcit tamen sibi ipsi author, propterea quòd, si ex pituita deprauatur uidendi actio, quum hæc frigida sit, sequitur ex frigiditate deprauari actiones, cuius contrarium præcedente capite scripsit, quando actiones imminui & aboliri ex frigiditate, corrumpi uerò ex calore & siccitate adnotauit. Respondet, Corrumpi actiones semper à colore ubi ex affectu partis à qua eæ prodeunt, deprauentur: at si absque illius affectu id fiat, tunc nihil obstare quin etiam à frigiditate corrumpantur, ob alicuius uidelicet materiæ aduentum ad eam particulam, cuius est actio. Cæterum non mediocrem nobis dubitationem facit hæc solutio. quũ à qualicunque materia deprauetur uidendi actio calida seu frigida, humida seu sicca; non caloris, frigoris, humiditatis aut siccitatis ratione corrumpatur; sed uel ob colorem quo affecta est, & tunc talia uidentur qualia non sunt; uel ob ipsius substantiam, à qua seu obstructio fit, seu morbus in numero; & tunc ea uidentur quæ nõ sunt, ueluti idolum, culices, aut fenestræ: de quare Gal. 1. de sympt. cau. dilucidè egit.*

2 *Et in auditu quidem &c. Triplicem auditorij sensus læsionem exemplo patefacit. Agens autem de corrupto auditu, ubi quis ea sentiat, quæ non sunt, ueluti sonitus, & alia id genus; ait significari ex hoc, adesse in parte cerebri media aut siccam intemperiem aut flatuosos uapores. Gal. de hac re agens 3. de comp. med. per loc. aurium sonitus, non ad eius partis siccitatem, sed ad exquisitam sensitricis illius potentiæ subtilitatem refert, quam quidem causam, & si non eadem est cum siccitate, ab ipsa tamen siccitate non abscedere manifestum est. Constat tamen utrum horum sequutus fueris, quod neque subtilitas sensus, neque siccitas prima est, id est, immediata huius symptomatis causa, quin potius perfectissimi auditus occasionem præstare dicenda sunt duo hæc, quum*

Cap. 2. Cap. 7.

Cap. 7.

Cap. 7.

Cap. 1.

Cap. 16. 18. & 21

quum ad rectè obeundam actionem faciat. Vnde & lib. ar. med.. ex prompta auditus, & cæterorum sensuum actione siccitatem cerebri innatam significari Gal. docebat, ut neque siccitas neque sentiendi promptitudo uitio uertenda sit, neque deprauatæ actionis causa nuncupanda, quamuis causæ fortaßis sine qua non, rationem habeat. proxima uerò huius symptomatis causa morbus est, in numero, nempe uapores secundum auditoriæ facultatis sedem uagantes. seu in cerebro, ab imbecilli calore gignantur; seu aliunde ad eam partem afferantur. Quæ uerò de odorandi & gustandi actione subdit, Gal. primo de sympt. cau. copiosius prosequitur. de tactu uerò & ibidem, & quarto de affect. loc. Cætera de sensuū perturbatione (ut ait) & debilitate, paßim colliges de naturali quidem ex lib. ar. med. ubi de cerebri indicijs agitur: de ea uerò quæ ex accidenti est, & lib. de affect. loc. & de comp. med. per loca.

Cap. 4.

Cap. 5. Cap. 2.

Cap. 10. & deinceps.

3 *Et ex membris autem sensibilibus, &c. Sensuum instrumenta, quæ cerebro propinquiora sunt, ubi lædantur, affectum cerebri significare plerunque ait: quæ uerò longinquiora, particularium potius instrumentorum affectus quàm cerebri. Quare, quū gustandi, & tangendi organa longius à cerebro distent, quàm odorandi audiendi, & etiam uidendi organa; propterea ubi ij affecti sint, particularia potius gustatus & tactus instrumenta lædi significatur quàm cerebrum, id quod supra ijs uerbis § Gustus autem & tactus § adnotauit. contra uerò ubi audiendi, odorandi, nec non uidendi læduntur actiones, quū harum instrumenta cerebro propinquiora sint, communicare cerebrum significatur. Quo fit, ut antiqui codices, ea uerba § Auditus autem & odoratus § perperam § auditus autem & gustus § legant. & ut ad recentiores quoque Bellunensis castigationes addendum uideatur § & uisus § ut ita legatur § Auditus autem, odoratus, & uisus § oculum etenim cerebro summe esse propinquum, (& si magis distat quàm uel aures uel mammillares carunculæ) & eius quoque affectus ex cerebri cōmunicantia plerunque esse perspicuum est. ut inter instrumenta quæ cerebro propinqua sunt, iure oculus sit adnumerandus. nisi forte medio potius loco inter ea quæ longinqua, & quæ propinqua sunt, constituas.*

4 *De operationibus uerò moralibus &c. Quomodo animales actiones lædantur, quas rectrices Gal. nuncupat, hic morales, habes ex 2. de sympt. cau. necnon 3. de aff. loc. copiosè. ex quibus locis desumpta hæc omnia sunt. de somnijs uerò quæ ultimo loco notat. habes ex Hipp. libello de insomnijs. Arist. de somnijs. Et Gal. de dignot. per som.*

Cap. 7.

Cap. 5.

De significatione operationum motiuarum, & quod ei similatur ex somno & uigilia. Cap. 7.

Significationum autem assumptarum ex genere operationum motiuarum, destructio & debilitas significant humiditatem superfluam in instrumentis ipsarum, subtilem, plurimam, & significant in quocunque membro fuerint, læsionem in cerebro. ueruntamen [a] § ei magis proprium est, quòd § in toto corpore fiunt: sicut apoplexia: aut in parte una, sicut paralysis, & tortura laxa: & quandoque [b] § conueniunt ambæ ad significandum destructionem, & debilitatem caliditatis cerebri, aut siccitatis in ipso, aut in aliquo membrorum longinquorum § ab eo: uerùm illud erit post ægritudines plurimas, & paulatim secundum dies. Quod autem in uno membro fit, sicut [c] § mollities § & similia eius, quandoque est propter ægritudines proprias illius mēbri, & quandoque est ab expulsione superfluitatis cerebri ad ipsum. Earum uerò mutatio, si est subito, significat humiditatem: [d] † § § & si est paulatim, significat siccitatem, s. in instrumentis. Quæ autem cerebro propria est, sicut mutatio motuum epileptici, quando adest epilepsia quæ est spasmus communis; & ipsa quidem non fit nisi ab humiditate, quoniam ipsa fit subito: aut communicatione membri alterius secūdum quod declaratum est: & significat oppilationem non perfectam, [e] † § § sicut tremor capitis: omnia enim hæc significant materiam grossam in illo latere cerebri, aut debilitatem, aut siccitatem si fuerit post ægritudines antecedentes, & si fuerit eorum aduentus paulatim & paulatim. De eis autem, qui sunt in membris à cerebro longinquioribus, sermo est illud, quod diximus multoties. Et omnes isti motus egrediuntur à cursu naturali: & diximus etiam, quòd si homo impiger est ad motus, complexio cerebri eius in principio est calida [f] § & § sicca: quòd si est decliuis pigritiæ & laxitati, tunc eius complexio est frigida [g] § & § humida: & quum habet ægritudinem, & motus ipsius pertinens est ad inquietudinem; tūc est calidus: & si quieti attinent, & uirtus non est uehementis casus; tunc declinat ad frigus. Et ex eis, quæ huic capitulo proportionantur, est significatio dispositionum somni & uigiliarū. [2] Scias ergo, quòd somnus semper sequitur malitiam complexionis humidæ laxæ, aut frigidæ congelantis motum uirtutum sensibilium, aut uehemētem spiritus animalis resolutionem, propter superfluitatem motus; aut propter impulsionē uirtutum ad interiora, ut materia digeratur, & impellitur cum eis spiritus animalis [h] § propter consequutionem, § quemadmodum fit post cibum. Somni autem causa, qui non secundum cursum naturalem procedit, neque sequitur laborem & motum; est humiditas & congelatio. quòd si non cadunt causæ cōgelationis, & significationes nō significant superfluitatem frigoris, de quibus rememorabitur; tunc causa eius est humiditas. Amplius non omnis humiditas facit somnum. Senū enim cum humiditate complexionum ipsorum prolongantur uigiliæ. Et Galeno quidem uidetur, quòd illud est ex qualitatibus humiditatum ipsarum nitrosarum. Ipsæ enim uigilare faciunt propter nocumentum, quod cerebro inferunt. Veruntamen siccitas secundum omnem dispositionem uigilare proculdubio facit.

a B. magis appropriātur ei si.

b B. contingūt s. destructio & debilitas ex caliditate cerebri, aut siccitate in ipso, aut in aliquo neruorum orto.

c B. mollificatio.

d † B. etiam.

e † B. &.

f B. Alia litera. aut.

g B. aut.

h B. consequutiue.

Annot.

1 *Docet quomodo motrices actiones lædi contingat; simul autem agit & de somno, ac uigilia, quòd duo hæc, sicuti libro primo testatur, motui & quieti comparentur. Gal. tamen ad sensitricem facultatem, sensum uidelicet communem, hæc retulit primo de sympt. cau. Illud uerò hic adnotandum censemus, quod ad motus læsionem pertinet, quòd quamuis motus actio sit, quæ calore potißimum & siccitate perficitur, (robustißimus. n. & promptißimus motus cum tali est qualitatum connexione.) ubi tamen calorem hunc & siccitatem augeri contingat, atque temperati fines excedere; tunc non minus motrices lædi actiones necesse est, quàm si imminuātur, & earum contrariæ qualitates humiditas & frigiditas*

Cap. 8.

ditas exsuperent. Quo fit, ut authoris uerba, non, ut sonare uidentur, sint intelligenda, quòd uidelicet motionum destructio, & imbecillitas, humiditatem semper instrumentorum significet, id est humidam intemperiem indicet. sed per humiditatē, humores intelligendi sunt: non solum tenues (ut innuere uidetur) sed & crassi, quāuis plerunque ex tenuibus lædi has actiones cōtingat. Et quanquam mouendi initium ex Gal. & medicorum sententia est cerebrum, non tamen semper quodcunque membrum quo ad motum afficiatur, cerebrum unà laborare indicatur, (id quod uidetur uelle) sed si totum corpus laboret, cerebrum affici oportet, non tamen contra affecta parte aliqua affici caput necesse est. id quod & ipse author ijs uerbis innuit, § Quod autem in uno membro & c. § licet secus primis uerbis sentire uideatur. id quod sanè certissimo nobis argumento est codices multum hoc loco esse deprauatos.

2 *Scias ergo quòd somnus & c. Somni & naturalis & non naturalis causas assignat. qua in re controuersia est, quum præter frigiditatem humiditatem & cæteras causas quas author scribit, multa alia somnum faciant, medicamenta, cantus, gaudium, frictiones, pedum lotiones, balneæ, lectio, cogitatio, nauigatio, tenebræ & multa alia, quæ quottidiana experientia somnum facere animaduertimus. Verùm quia de hac re fusius alibi contra Arist. aduersarios actum est, sat sit nunc paucis dixisse, somni & naturalis et non naturalis causam unam esse proximam, quam Arist. docuit lib. de somn. & uig. caloris ad internas partes, ob uapores ad cerebrum elatos, reuocationem. Cæteræ uerò omnes aut remotæ sunt causæ, & per accidens: aut differentias somni agunt, non somnum.*

De significationibus sumptis ex ipso genere operationum naturalium ex eo, quod expellitur, & ex eo quod apparet de apostematibus & ulceribus, & ex eo quod oritur de capillis. Cap. 8.

Significationes autem acceptæ ex genere operationum naturalium apparent, utpotè ex superfluitatibus, per ipsarum [a] § diminutionem § in quantitate, & qualitate earum: & per ipsarum prohibitionem. Earum uerò expulsio fit ex palato, ex naso, & aure: & ex eo quod apparet super capite de ulceribus, & † pustulis, & apostematibus: & ex eo quod oritur de capillis. capilli enim oriuntur ex superfluitatibus cerebri. Et ex capillis quidem sumitur significatio ex uelocitate ortus ipsorum, aut tarditate, & reliquis dispositionibus, quas iam numerauimus. Rememoremur ergo uiæ significationum expulsionum superfluitatum à semitis prædictis. Istæ quidem superfluitates, quum multiplicantur, significāt materias [b] § prædictas, § & significant causam, quare superfluitates in membro multiplicantur, quemadmodum sciuisti, & quòd expulsiua non est debilis. Quum autem prohibentur, aut minorantur, & inuenitur cum hoc, aut grauitas, aut punctio, aut mordicatio, aut extensio, aut pulsatio, aut [c] § reuolutio § & tinnitus; significāt oppilationem, & debilitatem uirtutis expulsiuæ, & repletionem. Genus uerò eius, id est, superfluitatis, significatur, quoniam mordicatiua, aut pungitiua, adustiua, paruæ grauitatis, citrinans colorē faciei & oculi, significat quòd materia est cholerica. Et pulsatiua, grauis, rubificans colorem faciei & oculi, inflans uenas, significat quòd ipsa est sanguinea. Et laxatiua, faciens pigritiam, cum qua mutatur color ad plumbeitatem, & ducens ad somnum, & dormitationem, significat quoniam ipsa est phlegmatica. Quòd si color obfuscatur in dispositione illa, & corrumpitur cogitatio, & caput est minoris grauitatis, & somnus cū hoc non est dominans, & non sunt reliqua signa; significat quòd ipsa est melancholica. Quòd si aliquid ipsorum est cum tinnitu, & [d] § reuolutione, § & permutatione loci; significat quòd materia generat uentositatem, & inflationem, & uaporem, & quòd habet caliditatem in ipsa agentem. Quòd si adest superfluitatum retentio cum leuitate capitis, significat siccitatem absolute: & hoc quidem capitulum quod attulimus, est propriū quantitati, uel qualitati expulsionis & prohibitionis. Qualitas autem eius est, sicut si tendit ad citrinitatem, & subtilitatem, & caliditatem, [e] † § § significat choleram. Et si tendit ad rubedinem [f] † § § § [g] & caliditatem § & exuberationem uenarum, significant quòd ipsa est sanguinea. Et salsa, & dulcis cum priuatione reliquorum signorum, aut nitrosa, frigidi tactus, aut calidi; significant phlegma, in quod agit caliditas. Et insipida, grossa, frigidi tactus, significat quòd est phlegma crudum. & istæ quidē sunt significationes qualitatis expulsi in colore suo, & gustu, & tactu, & substantia. Odoris uerò eius est, quoniam putredo odoris, & acuitas eius significant caliditatem. Et priuatio odoris, fortasse frigiditatem; non tamen sicut prima significat caliditatem. Quæ autem pendent ex eis, quæ apparent in cute capitis, & quod sequitur eam, ex ulceribus, & † pustulis, & apostematibus, significāt secundum plurimum materias, quæ fuerūt, & expelluntur: & non significant dispositionem cerebri in illa hora manifeste, nisi forsitan sint in augmento. Tu autem sciuisti causas apostematum calidorum, & frigidorum, & durorum, & cancerosorum, & ulcerum perambulantium, & quietorum, & reliquorum ex ijs quæ dicta sunt. nō sunt ergo tibi difficiles cognitiones eorum secūdum dispositiones capitis etiam. Et iam etiam sciuisti in libro primo causas euentus capillorū: & sciuisti causam crispitudinis ipsorum, & planitiei, & subtilitatis, & grossitiei, & paucitatis, & multitudinis, & uelocitatis canitiei, & tarditatis eius. Et nos quidem docebimus causam scissionis ipsorū, & casus eorum in capitulis proprijs. Cognosces ergo ex eis qualitatem significationum capillorum: & nos quidem differemus illud usque ad illum locum fugientes multiplicationem, & elongationem.

a B. expulsionē.

† bothor.

b B. Alia litera. multas.

c B. vertigo.

d B. vertigine.

e † B. & mordicationem.

f † B. & dulcedinem ī ore cū rubedine faciei & oculorum.

g B. & caliditate tactus.

† bothor.

ANNOT.

1 *Actiones maximè omnium partium à quibus prodeunt, affectus significant. insigniter tamen id faciunt, & excreta ac retenta, & qualitates sensibiles nuncupatæ. De actionibus capitis supra egit, hic uerò de reliquis duobus. pro qua re summe faciunt, quæ Gal. lib. ar. med. de cerebri notis scripta reliquit.*

à cap. 13. ad 22. & cap. 76.

De significationibus sumptis ex conuenientia, & diuersificatione, & uelocitate passionum, & tarditate. Cap. 9.

Signa autem assumptam ex genere conueniētiæ, & diuersificationis, & uelocitatis passionum

num, & tarditate eius, sunt hæc. Conuenientia autem & diuersificantia, impossibile est, quin aut [a] § mutentur § in dispositione, in qua positus nihil de sanitate negat, quæ ipsum tenet; aut in dispositione, in qua est eius exitus à sanitate, & mutatur eius complexio à natura. Conuenientia ergo eius in dispositione sanitatis, quę ipsum tenet, est asimilatio complexioni eius. complexio igitur ipsius cognoscitur ex illo: quod autem diuersificatur ab eo in dispositione illa, est contrarium complexioni ipsius. In dispositione autē, in qua fit eius exitus à sanitate, & mutatur eius complexio ab ipso; iudicium est econtrario. Nos quidē iam diximus in eo, quod est preteritum de dictis uniuersalibus; quòd sanitas in corporibus omnibus non est secundum complexionem unam: & quòd possibile est, ut sit sanitas corporis à complexione, cuius similis est ex eo, quod affert ægritudinem corpori alteri, si haberet illam complexionem. Veruntamen oportet, ut consideretur, quod sit eius diuersum in extremitate alia etiam, sicut diuersificatur ei hoc in hac extremitate; ita ut existimatione sciatur quantitas complexionis quam habet: duæ enim extremitates simul sunt diuersæ impedientes proculdubio: & non est cōueniens sanitas aliqua extra æqualitatem, nisi dū non uehementer superfluit. Et cerebrum quidē, quod complexionis calidæ malitiam habet, iuuatur aere frigido, & cibis, & odoribus frigidis: siue sint boni, siue camphorati, sandalini, & nenupharini, & eis similes; siue fœtidi, non boni, sicut limosi, & [b] § muscosi: § & iuuatur tranquillitate & quiete. Et quod habet malitiam complexionis frigidæ, iuuatur eo, quod est illis contrarium. Iuuatur ergo aere calido, & odoribus calidis [c] § & lætificantibus. & § calefacientibus, & exercitijs, & motibus. Et quod habet malitiam complexionis siccæ, læditur eo, qđ ex ipso euacuatur. Et quod habet malitiam complexionis humidæ, iuuatur eo, quod ex ipso euacuatur, & minuitur ab eo. Significationes uerò uelocitatis passionum eius, sicut si uelociter calefiat, aut uelociter infrigidetur; sunt istæ. Quod enim calefit uelociter, significat caliditatem complexionis, secundum conditiones prædictas in libro uniuersali. & similiter quod ueclociter infrigidatur. & similiter quod ueclociter exsiccatur. [d] § illud enim § quandoque fit propter paruitatem humiditatis ipsius: & quandoq; fit propter subtilitatem humiditatis ipsius: aut propter caliditatem suæ complexionis. Verū tamen differentia inter ea est: quoniam cum primo reperiuntur reliqua signa siccitatis cerebri, sicut uigilię, & reliqua, de quibus rememorabimur in capitulo signorum complexionum cerebri: & hoc secundum est, quoniam siccitas non accidit ei nisi in horis, quæ sunt apud motū laboriosum, aut caliditatem fortem, aut quod procedit cursu eius ex causis siccitatis prædictis. Amplius [e] § si nō affuerit § ei in reliquis horis significatio siccitatis. Cum eo uerò, quod fit propter caliditatem complexionis eius, sunt reliqua signa caliditatis in cōplexione. Quod autem ueclociter humectatur, quandoque fit propter caliditatem substantiæ eius: & quandoque fit propter frigus substantię ipsius: & quandoque fit quoniam complexio substantiæ ipsius radicalis fuit humida: & quandoq; fit, quoniam complexio substantiæ eius radicalis fuit sicca. Quòd si fuerit ex caliditate, erunt illic signa caliditatis: amplius erit illa humectatio non ex eo quod semper est; sed ipsa erit successiua caliditatis superfluæ cadentis in cerebro, & attrahētis humiditates ad ipsum, quæ ipsum implebunt. deinde si remanserit complexio calida uincens, succedet siccitas, & cum [f] § diminutione: § & si humiditates uicerint, fiet cerebrum frigidum, & humidum: & si æquabuntur, prouenit secundū plurimum putredo, & ægritudines putridæ, & apostemata; quoniam hæc humiditas non est [g] § innata: conuertitur ergo in ea caliditas innata, uerun tamen § non conuertitur in ipsa nisi conuersione extranea, quæ est putredo. Quòd si fuerit propter complexionis frigiditatē; non erit euentus humiditatis subito, sed secundum dies: deinde eueniet humectatio, & fiet cum uelocitate: & erūt signa frigiditatis cerebri reperta. Quòd si illud fuerit propter humiditatē cerebri ipsius; erit uelocitas in illo propter unam duarum rerum: aut quia humiditas facit frigus, & frigus corrumpit uirtutem digestiuam mutantem illud, quod peruenit ad cerebrum de nutrimento, & apparet humectatio. † Quum ergo peruenit frigus illud subito, humectatio post ipsum sequitur subito: & quando cum illo accidunt oppilationes in meatibus, accidit ut superfluitates retineantur: deinde erit hoc semper, & inseparabile; & non erit ex eis, quæ sunt raro. Eius autem, quod fit propter cerebri siccitatem, causam est [h] § desiccatio § adueniēs subito, quum siccitas accidit uno momento; & est cum signis siccitatis prædictis; & est similis ei quæ prouenit à caliditate, nisi in eo, in quo ambo diuersificantur ex signis caliditatis, & ex signis siccitatis. Istæ ergo sunt significationes assumptæ ex uelocitate passionum. & non oportet ut [i] † § § uelocitas passionum [k] § mutetur propter § debilitatem uirtutum naturalium, præcipuè in humectatione; quoniam debilitas uirtutum naturalium sequitur harum unā causarum. Omnia autem conuenientia, & diuersificantia non sumuntur ex qualitatibus: imò sumuntur ex formis & motibus, quemadmodum uidemus habentem ægritudinem, quæ nominatur ouum, eligere resupinationem de reliquis sitibus dormitationis suæ.

a B. considerentur.
† alubiati.
b B. althalebie, idest herbæ musci, quæ oritur in aquis stantibus.
c B. boni odoris & fetidi odoris etiam resoluentibus.
d B. Et.
e B. non inest.
f B. expulsione
g B. naturalis ī quā cōuertatur caliditas naturalis conuersione naturali, immo.
† legendū uidetur, aut quum peruenit.
h B. exuccatio.
i † B. consideretur.
K B. secundū.

ANNOT.

1 *Signa autem &c. Quomodo à iuuantibus & nocentibus, necnon à facilitate patiendi, corporum temperamenta iudicētur. colliges copiosè ex Gal. lib. art. med. ubi de cerebri natura agit. Sed hic dubitatio est. ait author salubria corpora a similibus iuuari, & offendi à contrarijs, quod etiā Gal. lib. art. med. sensit, calidiora corpora calidioribus, frigidiora frigidioribus, humidiora humidioribus,ficciora siccioribus conseruanda esse præcipiens. At contrarium in eodem libro legitur, tum de cerebro frigido, tum de calido & humido, tum de frigido, & sicco. ubi à similibus cerebrum lædi affirmat. constat autem eo loco de corporibus agi intra sanitatis latitudinem adhuc uersantibus. Videtur solui hæc quæstio à Galeno primo de alim. fac. ubi temperata corpora à similibus iuuari, intemperata offendi scribit. Cæterum quū temperata corpora, raro admodum sit uidere, absurdum est, ut de re quæ perquām raro accidit*

à cap. 13. ad 21.
Cap. 86.
Cap. 15.
Cap. 19. cap. 20.
Cap. 1.

Cap. 86.

cidit, tam communis regula feratur. adde quod lib. ar. med. loco primo loco citato calidiora corpora calidioribus iuuari ait Gal. quæ constat non esse temperata, sed intemperata corpora. Breuibus ergo nos hanc litem ita solueremus, corpora omnia quæ intra sanitatis sunt limites, similibus conseruari si similia sint, non in qualitate solum, sed etiam in gradu. unde & corpora tertio ordine calida, in eo statu in quo sunt, non nisi calidis tertij gradus conseruabuntur: id quod loco allegato intelligit Galenus. Verùm, tametsi ea in statu in quo sunt, seruantur, non tamen iuuari ex calidioribus dicit Galen. aut quispiam alius: immò, & si aliquo tempore in eo statu detinentur, quo erant, tandem nihilominus offendi necesse est quũ intendatur intemperies: id quod Galenus de cerebro frigido, calido & humido, frigido & sicco innuit; non tamen absolutè lædi hæc à similibus dicẽda sunt, sed facile à similibus offenduntur, ut Galenus adnotabat.

Cap. 86.

2 Eius autem quod fit propter cerebri siccitatẽ etc. Cerebrum ait ob siccitatem subito aduenientem humectari, & attractionem quæ in hoc casu fit, similem esse ait attractioni, quæ à calido. Notandum est, ut alibi scripsimus, quòd caliditas et siccitas humiditatis causæ sunt per accidens, sed magis etiam caliditas quàm siccitas, A siccitate membra attrahunt propter alimenti absumptionem. A calore autem, quòd calidum exsiccat, & siccitatem particulæ imprimit à qua alimenti fit tractio. non quidem quod siccitas trahat; sed membrum facultate sibi innata humorem trahit, quòd eo indigeat.

De significationibus sumptis ex parte mensuræ capitis. Cap. 10.

a B. Differẽtia uerò & cognitio.

Cognitio uerò § [a] facta secundum paruitatem capitis, & magnitudinem eius, est, ꝙ oportet te scire quoniam causa paruitatis capitis in creatura est paucitas materiæ; sicut causa magnitudinis eius est materiæ multitudo, scilicet materiei spermatis partitæ in partitione, quæ capiti ẽ naturalis. Amplius si fuerit materiei paucitas cum fortitudine uirtutis formatiuæ primæ, erit bonæ formæ; & erit minus malum eo, quod paruitati capitis adiũgit figuræ malitiam in creatura, quod significat debilitatem uirtutis secundum quòd ipsum non est expers malitiæ in forma cerebri, & debilitate uirtutis, & constrictione meatus uirtutis moralis, & naturalis, uel animalis. quapropter physionomici dicũt, quòd hic homo est perfidus, timidus, uelocis iræ, hæsitans in rebus. Et Gal. quidem dicit, quòd caput paruum omnino non [b] §uacat§ à significatione malitiæ formæ cerebri: & quòd magnum caput non habet assiduam significationem bonitatis dispositionis cerebri, dum non sunt ei compares bonitas figuræ, & grossitudo colli, & amplitudo pectoris. ipsæ enim consequuntur magnitudinem dorsi, & costarum sequentium magnitudinẽ nuchæ, & eius fortitudinem, quæ consequuntur fortitudinem cerebri. Quum enim multitudini materiei compar existit fortitudo uirtutis formatiuæ, caput est secundum hanc formam. Ex eis autem, quæ illud [c] §significant, § est ut illic sit proportionalitas reliquorum membrorum: quòd si cum eis compar fuerit ipsorum debilitas, erit malæ figuræ, debilis colli, parui dorsi: aut erunt læsa: [d] §& quæ § co continentur, & ab eo oriuntur, secundum quòd quandoque accidit ex augmento

b B. euacuatur.

c B. cõfirmant.

d B. quæ cum.

capitis in magnitudine, quæ non est secundũ naturam pueris, quibus accidit [e] §apertio§ capitis: & magnitudo eius, quæ non sunt in natura, immo secundum semitam ægritudinis: & causa in ipso est multitudo materiei [f] § ascendentis: § & similiter accidit adultis ex doloribus capitis prauis: & quandoque accidit, ut synciput minoretur, & tẽpus planum fiat, quum eleuatur erysipila super cerebrum. Iam ergo scis significationes paruitatis capitis, & magnitudinis eius. Et ex signis bonitatis quidem cerebri est, ut non patiatur ex uapo ribus uini, & [g] † § § quæ cum eis narrabimus: & [h] §quæ patitur§ ex subtilitate & caliditate eius [i], §etiam ut addatur§ mens eius.

e B. inflatio.

f B. ebullientis

g † B. ab eis.

h B. patiatur.

i B. quare additur.

De figura capitis. Cap. 11.

Significationes uerò figuræ eius sunt istæ. Iã enim docui te in capitulo ossis capitis, quæ sit naturalis figura capitis, & quæ sit mala: & quòd figuræ malitia, quum accidit alicui partiũ capitis, læduntur proculdubio proprietates operationum illius partis cerebri, de qua dixit Gal. quòd [a] §oblonga multum§ & quadrata sunt uituperabiles semper: & eminentia extremitatum est uituperabilis; nisi causa sit in ipso fortitudo uirtutis formatiuæ: scilicet si sit superabundans in operationibus suis: & significant etiam fortitudinem huius uirtutis, forma colli, & ipsius quantitas, & pectus.

a B. almesefath

† almusafata.

Annot.

Quæ de capitis magnitudine & eius causis, quæ item de illius figura scribit, habes copiosè lib. ar. med. de figura supra libro primo fen. prima de ossium anatome actum est.

Cap. 11.

De significationibus sumptis à grauitate, & leuitate capitis, caliditate, & frigiditate, & ex doloribus. Cap. 12.

Significationes autem sumptæ ex grauitate capitis, & leuitate eius, sunt, quoniam grauitas capitis semper significat materiam in ipso: sed materia cholerica facit grauitatem minorem, & adustionem uehementiorem. Et melãcholica facit grauitatem maiorem illa, & siccitatem [a] §magis.§ Et sanguinea facit grauitatem fortiorem quàm illæ, & pulsationem, & dolorem in radicibus oculi propter penetrationem chymi calidi, & rubedinem, & inflationem in uenis uehemẽtiorem. Et phlegmatica facit grauitatem maiorẽ quàm omnes aliæ, & dolorem minorem, quã sanguinea, & cholerica; & somnum maiorem quàm melancholica, & [b] §tarditatem§ ad cogitationem, & pigritiam, & paucitatem agilitatis. Significationes uerò assumptæ ex caliditate, & frigiditate, scilicet [c] § quod § ex eis tangit caput in seipso, & quod tangit aliud exterius; non occultantur tibi: calidum quidem significat caliditatem, si perseuerauerit, complexionalem; & si accidit, & nocet, accidentalem: & similiter est iudicium frigidi, secũdum eius considerationem. Et similiter est iudicium aridi, & sicci secundum suam considerationem; si non uenerit exterius exasperans, & arefaciens. Et similiter est humidum, si non fuerit calor interius [d] §separans.§ Et dolores quidem corrosiui, qui imaginari faciunt in capite hoĩs, incessus

a B. maiorem.

b B. hebetudinem.

c B. quas.

d B. faciens sudorem.

cessus scilicet alicuius rei cũ corrosione,& mordicatione;significant materiam calidam: & pulsatiui significant apostema calidum [1]: & [c] §similiter subitat significatio eorum concommunicantiam§febris.Et grauatiui & compresiui significant materiam [f] †§ § frigidam. Et extensiui materiam uentosam:& permutatio [g] § subitat§ illud.Et dolor qui ẽ sicut percusio cũ malleo,significat sicut ouum, & hemicraneam temporalem.Et dolores etiam significant parte sua, sicut dolor,qui est propter communitatem hepatis secundum formam aliam, quemadmodũ narrabimus. Et cum hoc quandoque significant secundum suam perseuerantiam:dolor enim quum perseuerat in anteriore capitis parte,& posteriore eius,significat [h] cum parte sua †phrenesim.

e B. confirmat significationes eorum adherentia.

f †B. grauantẽ cõprimentem. g B.confirmat.

h B. frenesim. † carabitum.

ANNOT.

1 *Desumpta hæc ex Gal.sunt,quæ de grauitate, leuitate,& doloribus ait 2.de comp.per loc.quæ de caliditate & frigiditate lib.ar.med. Vide & Paulum lib.3.*

Cap. 2. Cap. 13. & 14. Cap. 5.

De significationibus membrorum, quæ sunt cerebro sicut propagines,ut oculus,& lingua [a] *§uua,§collum, & nerui.* *Cap. 13.*

a B.& facies,& meatus uuæ, & amigdalarũ &.

SIgnificatio autem oculi qui est de summa illorum,est ex dispositione uenarum eius,& ex dispositione grauitatis, & leuitatis ipsius, & ex dispositione coloris eius in citrinitate sua,aut in offuscatione sua,aut plumbeitate, aut rubedine eius, & dispositione tactus eius: & omnia illa ualde uicina sunt in significatione eius, quod est in ipso cerebro.Et quandoque significatur per illud quod fluit ab eo de lachrymis,& lippitudine; & quod accidit ipsi ex clausura [b] § & palpitatione,§& ex dispositionibus oculi, quæ considerantur secundum profunditatem, & exitum eius ad exteriora,& magnitudinem,& paruitatem,& infirmitates,& dolores. Nam,si oculus siccatur, significat siccitatem cerebri;& fluxus lippitudinis & lachrymarum quum non fit propter ægritudinem in ipso oculo,significant humiditatem anterioris cerebri:& magnitudo uenarum oculi significat calefactionem cerebri in substantia: & fluxus lachrymarum absque causa manifesta, significat in ægritudinibus [c] §calidis§ inflammationem cerebri,& apostemata eius: & propriè,quum currunt ex uno oculorum:& quum lippitudo pupillam tegere incipit:sicut tela araneæ,deinde adunatur,tunc est morti propinquius.Et oculus qui remanet apertus,& nõ mouetur,sicut fit in †phrenesi & quandoque in lethargia; & qui clauditur, & fit eius apertio difficilis, sicut fit [d] § secundum plurimas uices § in lethargia, & fit etiam in carabito;apud resolutionem uirtutis significat læsionem magnam in cerebro: plurimum autem mobilis significat inflammationem, & caliditatem, & demoniacum: & adhærens suo intuitu uni loco,[e]§qui est†phrenetici,& terrefactus, alienationem§& melancholiam. Et quandoque significatur ex motibus eius [f] §error cerebri ex crudelitatibus§iræ & angustiæ, & timoris, & [g]§concupiscentiæ.§Et ad exteriora exiens significat apostemata,& repletionem uasorum cerebri. Et profundus significat resolutionem plurimam substãtiæ,cerebri,sicut accidit in uigilijs, & †lycanthropia,& [h] §concupiscentia,§quamuis horum forma diuersificetur in hoc, quemadmodum distinguemus in locis suis:& similiter quandoque significat [i] §congelationem cerebri & eius mortem.§ Significationes autem assumptæ ex dispositionibus linguæ sunt,sicut quòd linguæ multotiẽs color significat cerebri dispositionem, quemadmodum sua albedine significat lethargiam:& citrinitate sua primo,& nigredine sua secundo, † phrenesim.Et sicut significat dominio citrinitatis super se, aut uiriditate uenarum, quæ sunt sub ea [k] §caducationem propriè.§ & non est quidem significatio ex colore linguæ, sicut significatio ex colore oculi. nam illud uehementiorem habet cum cerebro proprietatem:colore autem linguę quandoque significantur stomachi dispositiones ueruntamen,quum scitur,quòd læsio est in cerebro;non elongatur significatio ab eo. Assumptæ autem ex [l] §colore faciei sunt plures.§Et tu quidem scis significationes colorum complexionũ. Ex eius autem pinguedine & macie sunt, quia eius pinguedo & rubedo significat dominium sanguinis;& ipsius macies cum citrinitate significat dominium choleræ; & eius macies cum tenebrositate significat dominium siccitatis melãcholię; & inflatio[m]§modica§significat dominium aquositatis [n] §in sanguine uicto; postquàm non fuerint istæ dispositiones dominij principales, § & postquàm scieueris,quòd ægritudo non est in corpore mutans formam,nisi in latere cerebri. Assumptæ uerò ex dispositione colli sunt, quoniã si est forte,& grossum, significat fortitudinem uirtutis cerebri,& eius abundantiam: & si est curtum, & subtile, econtra: & si est præparatum ad recipiẽdum scrophulas,& apostemata, tunc causa in hoc non est debilitas in ipso:[o] §& tunc etiam quãdo uacuum est ab illo,non § est causa in hoc fortitudo eius:uerum causa in hoc,est debilitas uirtutis digestiuæ, quæ est in cerebro propter aliquã specierum complexionis,quas narrabimus,& fortitudo uirtutis expulsiuæ: partes enim colli recipiunt,quod cerebrum expellit; & carnes molles glandosæ,quæ sunt in ipso. Et similiter est etiam dispositio significationum assumptarum à dispositione uuæ, & duarum amigdalarum, & etiam dentium. Assumptæ uerò ex dispositione membrorum neruosorum intrinsecorum sunt ex semita iudiciorum communitatis. Necessarium enim est,ut cerebro,& nuchæ communicent:sicut quum læsiones super ea perseuerant,afferunt cerebro speciem ægritudinis,quæ est in eis. Et quãdoque aduenit eis illud ex cerebro. Et nerui quidem,quum fortes fiunt & ingrossantur,& uiæ ipsorum fiunt fortes,quæ eis creatæ sunt [p] § principales,§significant fortitudinem:& contrarium illius significat contrarium eius.

b B. uel clausione & intuitu fixo in rem unã: & ex dispositione motionis ei⁹ uel palpitationis eius.

c B.acutis.

d B.quandoq;. † carabito.
e B.& quid est in habetibus firsem & birsem significat guefgues idest cogitationes malas. Alia litera. & qui est albersame,& alberheme significat uesues.i.cogitationes tristes.
† alcumbescematiz.
f B.super cogitationes cerebri ex imaginatione. Alia lra. super considerationes cerebri, quæ sunt fortis apprehensio.

g B.ylischi. † alcusubut.

h B.ylischi.

i B.super erysipilã cerebri, & impetigines ei⁹

† carabitum.

K B. epilepsiã proprie.

l B.dispositione faciei sunt ex colore eius.

m———B.
n B.& phlegmatis in sanguine uincentium uel dominantium.

o B.neque quũ uacuum est ab illo tunc.

p B. radicales.

ANNOT.

1 *Habes & hæc quæ de oculis ait lib.ar.med.quæ de inuoluntarijs lachrimis ex Hipp.4.aph.& 7.& 1.prognost. De lingua plura docet idem Hipp.5.in 6. de uul. morb. De colore faciei, & de collo lib. art.med.*

Cap.23. & deinceps. Aph.52. ap.46. Aph. 13. & 14. Aphor.14.& 16. Cap. 14. 15. 18. 19. Cap. 11.

De

De significatione communi membrorum, quibus communicat cerebrum & appropinquat. Cap. 14.

QVum membra cerebro communicantia fortia existunt, tunc cerebrum est forte. &, si plurimas habent læsiones, non propter causas manifestas eis aduenientes; tunc cerebrum debilitatur, aut læditur: & fortasse sunt operationes illæ in membris alijs propter communitatem uirtutum cerebri: sicut contingit ut nõ uadat æger ad urinam, & egestionem, indigens eis, propter priuationem sensus, sicut accidit in lethargia, & [a] §clausura oculorum uigilatiua; § aut propter grauitatem motus super ipsum, sicut in eis, & in† phrenesi: & sicut defectus transglutiendi, & [b] §sorbendi in serac, i. quando aqua ingreditur tracheam arteriam§ in istis ægritudinibus: & sicut significatiões anhelitus: anhelitus enim quãdoque abscinditur, & destruitur per causam læsionis, quæ est in cerebro, peruenientis ad uelamen, & membra anhelitus: & [c] §eius multitudo, § & magnificentia sunt magis significantia† ferinam phrenitim: & strictura, & paruitas eius sunt magis significantia dormitationem uigilatiuam, & lethargiam.

a B. subet alsari.
† carabito.
b B. & algasas & alserach.
c B. sicut eius magnitudo.
† sibare.

De significatione membri, cuius communitate cerebrũ patitur. Cap. 15.

QVoniam stomachus est ex membris plurimum communicatione sua lædentibus cerebrum; tunc oportet, ut significetur illud ex dispositione desiderij, & digestionis, & eructationis, & rugitus, & dispositione singultus & nauseæ, & dispositione tremoris stomachalis. In qualitate uerò [a] † § § horum secundum stomachum consideretur, ubi loquemur de stomacho. Et significatur etiam ex dispositione uacuitatis, & repletionis. Communitas enim cerebri cum stomacho, quum est repletus, aut habet inflationem; apparet in dispositione repletionis eius. sed eius communitas cum ipso propter caliditatem, & choleram rubeam, & dolores ipsorum, qui fiunt inde, & ex fortitudine caloris, apparet in dispositione uacuitatis. Et plerunque fit ex repletione causa ad æquandam complexionẽ, & oppilandum inter uaporem calidum, & cerebrum; & proprius [b] §significatur illud secundum locum§ doloris in principio sui, & ipsius mansione. Aegritudines enim cerebri communicatione stomachi factas iam significat dolor, quum incipit à syncipite; deinde effunditur ad illud, quod est inter utrasque spatulas, & fit fortior apud [c] §caput.§ Et quandoque ægrotat caput in communicatione hepatis; & est tunc declinatio doloris ad dextram, sicut quando fit communicatione splenis, est declinatio doloris ad sinistram. Et quandoque [d] § multiplicatur communicatio § cerebri cum † hypocõdrijs & cum eo quod est corã † ossibus thoracis. est ergo dolor decliuis ad anteriora ualde. Et quandoque communicat matrici, & fit cum ægritudinibus matricis: & eius significationes dictæ sunt in cap. ipsius: & sistitur dolor in uertice syncipitis. Plurimæ autem communitates cerebri cum membris, eueniunt propter uapores ad ipsum ascendentes: & uia quidem ascensionis ipsorum, aut est illud, quod est coram anteriore parte† ossium thoracis, & [e] §sentit in primis§ extensionem eius ad superiora, & est extensio, ut chorda, & pulsatio in uenis iuxta ipsam, & sentit principium doloris anterius: aut illud [f] §quod sequitur partem colli, § & sentit principium doloris posterius: & tenduntur ut chorda uenæ, & arteriæ positę posterius, & sentit illic pulsationem. quumque consideraueris accidens membri communicantis; oportet [g] § ne § accidens sit accidens illi membro in seipso, [h] §sed§ propter communitatem suam, quam habet cum cerebro; & non propter communitatem cerebri cum ipso. Quum enim significetur ex nausea, quòd ægritudo cerebri sit propter stomachi communitatem; tũc nõ elongatur, quin erretur, & sit ægritudo hæc in cerebro prius, & sit occulta, & neque appareat nausea in stomacho, nisi propter communitatem suã cum cerebro in ægritudine occulta, cum qua est. Oportet ergo, ut redeas ad principia, quæ tibi dedi in libris primis, quibus cognoscas ęgritudines principales ab ægritudinibus communicationis.

a † B. significationis.
b B. cũ quo significatur est locus.
c B. digestionẽ.
d B. est cũ communicatione.
† mirach.
† serasif.
† serasif.
e B. Alia litera. sentiunt isti.
f B. quod uicinatur parti occipitis.
g B. Alia litera. ut.
h B. non.

ANNOT.

Quomodo affecto cerebro alia membra patiantur, et cerebrum quoque affectis cæteris offendatur, author duobus hisce capitibus copiosè prosequitur. Sed uide & Gal. 2. de comp. med. per loca: & ubi de phrenitide, lethargo, & uentriculi affectibus agitur.

Cap. 1.

De signis cerebri in sua complexione æqualis. Cap. 16.

CErebrum in sua complexione æquale est id, quod est forte in operationibus sensibilibus, & moralibus, & mobilibus, & commensuratum in expulsione eius, quod ab eo expellitur, & in ipsius retentione, & forte ad resistẽdum accidentibus impedimentum afferentibus: Capillos habens in pueritia glaucos; & in adolescentia igneos, & rubeos, & ad nigredinem declinantes; circa complementum creationis, & augmenti, medios inter crispitudinem, & planitiem: & ipsorum ortus, & tempus [a] § nascendi totum§ est in sua hora: & ipsorum canities non est festina, neq; tarda ab hora naturali: & caluitium non cito ei aduenit.

a P. pubertatis suæ quodlibet horum.

ANNOT.

Transcripta hæc omnia sunt ferè ad uerbum ex Gale. lib. ar. med. quem tu uide.

Cap. 13.

De signis complexionum malarum euenientium ex conceptione. Cap. 17.

V[1]Isum est Galeno, quòd caliditas generat rationis permistionem, & alienationem, id est stoliditatem. Et nos istis adiungamus subitationem, & uelocitatem casus initiorum, & permutationis uoluntatum. Et quòd frigiditas generat [a] § stoliditatem§ & quietem motus. Et nos adiungamus istis, tarditatem intellectus, & [b] § excusationem§ cogitationis, & pigritiam. Et quòd siccitas facit uigilias, & ipsam significant uigiliæ. Et nos quidem in hoc conditionemus, uel statuamus, quòd non sit ab humiditatibus nitrosis: & non est cum grauitate in cerebro, & assiduatione euacuationis superfluitatũ, & reliquis significationibus humiditatis. humiditas

a B. hebetudinem.
b B. difficultatem.

tas enim salsa,& nitrosa,teste ipso Galeno, facit insomnietatem,sicut in senibus.Humiditas uerò facit somnum profundum:& tu statue cum anima tua códitionem prædictam. Et Galeno quidem uisum est, quòd significatio ad ostendendum, quòd complexio dominans est sine materia,est priuatio fluxus superfluitatum cum significatione malitiæ complexionis: significatio uerò,quòd ipsa dominetur cum materia, est fluxus superfluitatum.Et nos quidem perscrutemur, & dicamus:si non sint oppilationes, & debilitas uirtutis expulsiuæ:& illius significatio est,quod prędiximus,& perfecimus. [2]Significationes uerò cerebri calidæ complexionis sunt uelocitas ortus capillorum in principio natiuitatis, aut in uentre:& nigredo ipsorum in principio: & denigratio eorum post glaucedinem uelox: & crispitudo eorum, & similia: [c] † § § & uelocitas repletionis capitis, & ipsius grauitas ex causis euenientibus,sicut odoribus, & similibus: & læsio eius ab odoribus calidis: & paucitas usus somni cum leuitate eius: & apparitio uenarum oculorum,& [d] § acuitas ipsorum,§& uelocitas permutationis in consilijs, & uoluntatibus sicut est dispositio [e] § infantium: § & significat illud tactus,& rubedo coloris, & decoctio superfluitatum effusarum,& expulsarum, & æqualitas ipsarum in substātia cum comparatione ad alias. Significationes uerò complexionis frigidæ sunt, augmentum expulsionis superfluitatum, secundum quòd ex conditione prædictum est: & planities capillorum,& paucitas nigredinis eorum, & uelocitas canitiei:& uelocitas patiendi ex nocumentis:& multitudo rheumatismi intus ad palatum,& accidentium coryzæ propter leuem causam, & occultatio uenarum in oculis; & multitudo somni,& eius forma est similis formæ dormitantis:tardus est palpebrarum motus: & est stabilitas secundum uoluntates,sicut est dispositio senum. Siccæ uerò complexionis significationes sunt mundificatio meatuum superfluitatum, & claritas sensuum,& potentia in uigilando,& fortitudo capillorum, & uelocitas natiuitatis ipsorum, propter [f] § fumum complexionis § in ætate prima,& uelocitas caluitiei,& crispitudo capillorum.Sed humidæ complexionis significationes sunt planities capillorum, & tarditas natiuitatis ipsorum,& tarditas caluitiei, & perturbatio sensuum, & multitudo superfluitatū intus, & rheumatismus,& profunditas somni. Calidæ & siccæ complexionis significationes sunt priuatio superfluitatum,& claritas sensuum, & potētia uigilandi,& paucitas somni,& uelocitas ortus capillorum in principio,& fortitudo ipsorum, & nigredo,& crispitudo eorum, & multa caluitiei uelocitas,& caliditas tactus capitis, & ipsius siccitas cum rubedine manifesta in ipso, & in oculo, & [g] § permutatio § in uoluntatibus, & uelocitas in eis: & fortitudo intellectus, & memoriæ, & uelocitas in eis operationum animalium. Significationes uerò complexionis calidæ & humidæ sunt istæ. Nam si complexio illa non est ualde remota ab æqualitate,color est bonus,& uenæ sunt manifestæ;& tactus est calidus, & lenis; & superfluitates sunt plures,& magis coctæ,& capilli plani,declinantes ad glaucedinem, absque uelocitate caluitiei; & calefactio, & humectatio sunt ei ueloces. Quòd si ab ea fuerit elongata, erit ægrotatiuum,recipiens [h] § casus § calidi, & frigidi, & ægritudines putridas in substantia sua uelociter: & erunt sensus illius, cuius est cerebrum, grauati, perturbati: & oculi eius debiles: & neque abstinebit à somno,& uidebit somnia [i] § permutabilia.§Significationes autem complexionis frigidæ & siccæ, sunt istæ. Nam caput est frigidi tactus,abiectus color,uenæ sunt in ipso occultæ,& in oculis, tardus capillorum ortus, & sunt castanei,& subtiles; tarditas caluitiei propriè, si nō est magis dominans eius siccitas, quàm frigiditas, & nocetur frigidis secundum conditiones prædictas,& sensus sunt clari in infantia sua, & quum procedit in ætate,debilitatur uelociter, & senescit,& apparet spasmus,& contractio in partibus capitis eius, [K] † § §& fit sanitas instabilis. Quandoque enim est leuitas capitis,& uiarum apertio,& quandoque est econtrario. In complexione autem frigida, & humida,est homo multi somni,& profundus in ipso,malorū sensuum,piger,tardus,multæ euacuationis superfluitatum ex capite: & significat ipsam tarditas [l] § caluitiei,§ & uelocitas euentus rheumatismorum. Apostematum uerò significationes, & reliquorum dicemus in distinctionibus.

c † B. & uelocitas caluitiei.

d B.zachema.i. chorize.

e B.in pueris.

f B. fumosam complexionem

g B. Alia litera firmitas.

h B.nocumētū.

i B.corrupta.

K † B.& est sanitas senilis.

l B. canitiei.

ANNOT.

1 *Visum est &c. Gal. 2. de aff.loc. uigilias & delirium à causa potestate calida,affectus uerò somnolentos à frigida fieri testatur.ait item 3.de aff.loc.siccitatem solam uigilias parere.humiditatem uerò profundos somnos.His addit author ex caliditate celeres ac subitos motus & inconstantiam opinionum proficisci, & à frigiditate tarditatem & ocium seu inertiam. De siccitate quoque ait,non statim ex uigilijs siccitatem indicari,sed addit,nisi humores nitrosi adsint, nisi capitis grauitas,nisi frequens excrementorum à capite excretio, & si nulla humiditatis indicia sint. Cæterum ex his quæ ait author se addere,de opinionum inconstantia meminit & Gal.lib.ar.med. De nitroso humore seu humiditate quòd uigilias pariat 3.de aff. loc.1. de tu. san.& 3. aph. De capitis uerò grauitate non equidem ex Gal.uidisse memini,huius tamen ratio est,quòd irritata natura ex multitudine quæ grauitatem facit, quiescere animal non potest; quod item in frequenti excrementorum euacuatione usu uenit. Verùm de cerebri caliditate & frigiditate,quòd has opinionum constantia atque inconstantia ac promptitudo sequatur, dubium est, quū Gal. lib.ar.med.promptitudinem ad actiones et temeritatem, constantiam atque inconstantiam, ad calidi aut frigidi cordis,non autem cerebri indicia referat, in qua etiam re assentiri Arist.uidetur,qui,quū cor mentis sedem existimaret, ibidem & constantiam, & promptitudinem actionum collocabat, quod & Gal. ipse facit 7. de decr.Hipp.& Plat. Sed soluitur,mobilitatem in opinionibus ad cerebri caliditatem,& mentis tarditatem ad illius substantiæ crassitudinem Gal.lib.ar.med.refert. at constantiam in animosis(quas uocat)actionibus,hoc est uigorem & tonum ad cor ipsum refert,quòd ipsum animosæ potentiæ sedes est.differt autem constantia actionum ab opinionum uarietate,aut (ut ita dicam) stabilitate.*

2 *Significationes ergo cerebri &c. Habes hæc quæ subdit omnia, copiosè lib.ar.med.*

Cap. 9. Cap. 5. Cap. 12. Cap. 5. Cap.9. com.31. Cap. 29. Cap. 3. Cap. 12. à cap.14.ad 23.

De

De signis cuiuscunque ægritudinum capitis.
Cap. 18.

HOc capitulũ,& quod est ante ipsum, sunt sicut conclusio principiorum, quæ dedimus de dispositionibus significationum capitis. Et oportet quidem, ut has significationes seruemus in memoria, & non sit necessarium reiterare in unoquoque capitulorum, in quo loquemur de ęgritudinibus partium capitis. Quòd si iterabimus eas in aliquo capitulo, iterabimus eas, ut illud sit adiuuans ad qualitatem redeundi ad hos canones in cap. alijs, in quibus iam[a] §contenti erimus secundum quòd erit de eis, § quod attulimus, in illo capitulo uno. Et similiter oportet, ut animam tuam super illud quiescere facias de reditione ad canones uniuersales in curis particularibus capitis, nisi in quo in uniuersalibus non est dictum, & est necessarium ipsum dicere in particularibus.

a B. abbreuiamus secundũ.

De signis malæ complexionis calidæ sine materia.
Cap. 19.

IPsam significat inflammatio, & priuatio grauitatis, & uigiliæ, & inquietudo in motibus, &[a] § permutatio§ in imaginationibus, & agitatio, & uelocitas in ira, & rubedo oculorum, & iuuamentum ab infrigidantibus, & nocumentum à calefacientibus.

a B. & læsio, seu corruptio.

De signis malæ complexionis frigidæ sine materia.
Cap. 20.

SEntitur frigus cum priuatione grauitatis, & pigritia, & tepiditas, & albedo coloris faciei, & oculi, & diminutio in imaginationibus, & declinatio ad timorem, & iuuamentum à calefacientibus, & nocumentum ab infrigidantibus.

De signis malæ complexionis siccæ sine materia.
Cap. 21.

LEuitas & antecessio euacuationum, & desiccatio stricturæ narium, & dominium uigiliarum.

De signis malæ complexionis humidæ sine materia.
Cap. 22.

PIgritia & tepiditas, cum paruitate grauedinis, & paucitas fluxus eius quod effluit, aut ipsius æqualitas, & superfluitas obliuionis, & dominium somni.

De signis complexionum compositarum absq; materia.
Cap. 23.

[a] † § §
COmmistio signorum duarum complexionum. Et significatur quidem dominium caliditatis cum siccitate per uigilias, & commistionem rationis. Et super dominium frigiditatis cũ ea per dispositionem similem ægritudini, quæ nominatur congelatio, & forsitan aduenit ei. Dominium quidem humiditatis cũ caliditate significatur ex dominio somni, qui non est[b] § propter fortes subeth, id est fortes profunditates somni § Et dominium frigiditatis cum humiditate per somnum[c] † § profundum: § & adiunge ad illud quod attulimus de reliquis signis compositis ex significationibus singularium.

a † B. Signa cõplexionum cõpositarũ absque materia sunt.

b B. ex vehemẽtibus causis. Alia litera. vehemens sicut suber.
c B. subeticum. † a subeti.

ANNOT.

1 Notas intemperierum capitis Gal. 2. de comp. medic. per loc. de capitis dolore agens passim recenset. & ex eo Paulus lib. 3. de calida Gal. tria ponit indicia, cutem prima manuum iniectione aridiorem: rubentes oculos: quòd iuuentur à frigidis & à calidis offendantur. De frigida uerò intemperie refert contrarias notas. His alias multas author adijcit, ut patet. Quo fit, ut dubitatio non mediocris excitetur, cur hic quidem plura, is uerò pauciora indicia afferat. Huc accedat, quòd (si rectè res perpendatur) temerè omnia hæc, aut pleraque assignari uidentur. primùm quidem (quod ad Gal. attinet) quũ cutem tactui aridiorem esse ait, absurdum uidetur, quũ, etsi caliditatem siccitas sequitur, illud tamẽ liquido constet, ariditatem non caloris sed siccitatis propriam esse notam. rubor item oculorum illius certè intemperiei quæ à sanguine fit, indicium est; non illius tamẽ quæ à nuda est intemperie, & quæ à bile. ita et quòd iuuetur à frigidis, lædatur à calidis, proprium huius indicium non est, quũ & naturali temperiei commune sit, Gal. lib. ar. med. adnotante, cerebrum frigidum calidis, & contra calidum frigidis adiuuari. Similiter & ex ijs quæ author adiungit, grauitatis priuatio communis est omni nudæ intemperiei nota. uigiliæ ad siccitatem propriè referuntur, ut superiori capite habitum est. Inquietudo in uoluntarijs motibus, & si à calore prouenit, per accidens tamen id quoque ipsum est, nempe quia cientur cerebri spiritus, & agitantur; agitatio autem eorum, proxima est inquietis, seu perturbationis nota. Corruptio quoque (ut ait) imaginationis, si deprauatam eius actionem intelligat, fieri ex huius authoris sententia potest etiam ex siccitate, ut paulò antea est adnotatum, atque ideo commune est indicium. Promptitudo quoque ad iram, inter signa calidioris cordis reponitur, pertinetq; ad animosam, non ad animalem potentiam. Quare, perperam hæc de calida intemperie allata esse indicia, asserendum uidetur. Cæterùm, quod ad hæc pertinet. Quòd alij plura, alij pauciora signa recenseant, mirandum non est, quum alij propria, alij etiam communia enumerent. id quod, licet non æquè fortassis certam methodum constituat, iure tamen fit, quum perpendenda in singulis morbis sint omnia, non propria solum, sed etiam communia; non quæ tantum per se, sed & quæ per accidens. rationalis tamen & solertis medici est, propria a communibus, & quæ per se ab ijs quæ per accidens, sunt, distinguere. Quare, (quod nostri propositi est) calidæ intemperiei proprium, proximum, & per se indicium una est ad tactum caliditas, sicut & frigidæ frigiditas. Quia tamen ad insignem calorem siccitas sequitur, propterea arefactionem Gal. non ut proprium quidem & per se, sed uerum tamen indicium addidit. Siccitati uigiliæ adueniunt: commodè ergo & hæ inter calidi morbi notas ponuntur. Ad calorem præterea, spirituum & sanguinis concursus fit, & ex his rubor (cuius rei argumento est frictio) quare & hic color calidæ intemperiei signum est. Quòd si obijcias intemperiem cum materia significari, fatemur adesse quidem cum spiritibus sanguinem, affectum tamen non ex sanguinis substantia, sed ex nuda eius qualitate in hoc casu prouenire; secus uerò ubi is quantitate offendit, uel substantiæ crassitudine, aut tenuitate. quare ubi solus rubor appareat, neque unà grauitas, tensio, tumefactio, & alia id genus sint, quæ adesse materiam significant, calida statim & nuda intemperies indicatur. Quum uerò rursum pallorem obijcis, qui ex bile, aisq; & ex hoc caliditatem demon-

Cap. 1. & 2.
Cap. 4.

demonstrari; non dissentio: stat tamen, ruborem certam esse eiusdem caloris notam, quod Gal. ait. Ad hæc uerò, & si naturali quandoque temperiei commune est offendi à similibus & iuuari à contrarijs, ubi tamen ægrotet quispiam (quod ex læsione actionum significatur) certissimum ex eo argumentum desumitur, quòd calida affectio sit, quia frigidis adiuuetur & lædatur calidis. Quamuis item grauitas communis sit nota intemperierum, quæ sine materia sunt. uerè tamen id quoque ac propriè ab authore statuitur in calida simplici intemperie abesse grauitatem, quia per hoc à composita separatur. Inquietudo quoque motuum, tametsi spirituum agitationem ut proximam causam significat; ea tamen à calore fit excitante, & huius proprium est indicium. Corrupta uerò imaginatio, & si corrumpi actiones soleant authoris sententia etiam ex siccitate; nunquàm tamen ferè absque materiæ præsentia fieri consueuit: quare per corruptionem intelligenda hoc loco est mobilitas in opinionibus, quæ solam caliditatem significat. Ira demum, licèt ad animosam facultatem spectet, ob cerebri tamen, & cordis consensum mutuum, de cerebri calore non mediocriter arguit; ita ut & hæc & cætera signa, quæ de calida capitis intemperatura allata sunt, uera sint omnia. quamuis alia propria sint, alia communia, alia per se, alia per accidens, alia proxima, alia remota. Ita uerò & de frigiditate statuatur.

De signis dominij materierum calidarum. Cap. 24.

CHolericæ quidem grauitas, non superflua, & mordicatio, & inflammatio, & adustio uehemens, & siccitas [a] † § § in strictura narium, & sitis, & uigiliæ, & citrinitas coloris faciei, & oculi, & rubedo coloris. In sanguinea quidem significat ipsum augmentum grauitatis, & fortasse associat ei pulsationem, & est cum eo inflatio faciei, & oculorum, [b] § §& exuberatio uenarum, & [c] § fortis somnus § subet.

a † B. in chaisim idest.

b † B. & rubedo coloris.

c ——— B.

De signis dominij materierum frigidarum. Cap. 25.

FRigus sensatum, & longitudo læsionis, & eius assiduatio, & paucitas rubedinis coloris, & [a] § facies, & oculi sunt cum pigritia, & tepiditate, & albedo coloris faciei & oculorum, & paruitas citrinitatis eorum § cum grauitate sensata. Veruntamen illa grauitas, cum materia phlegmatica est maior, & cum pigritia, & [b] § tarditate, & nimietate subet somni § & obliuione, & plumbeitate coloris in facie, & oculis. In melancholica uerò est grauitas minor, & fiunt uigiliæ plures, & alienatio, & cogitatio corrupta, & tenebrositas coloris faciei, & oculorum.

a B. faciei & oculorum, & paucitas citrinitatis eius.

b B. hebetudine & subet.

ANNOT.

1 *Si caput intemperie cum materia laboret, eadem prorsus omnia spectanda sunt indicia, quæ de eadem simplici dicta sunt, præter quàm quòd hic grauitas adest quæ illic non sentiebatur. Sed ad hæc, & à redundantis materiæ qualitatibus aliæ adiunguntur notæ. nempe affluente biliosa materia mordicatio est, adest sitis, & oris amaritudo, ut Gal. 2. de comp. per loc. adnotauit, quia bilis acris est humor, potestate siccus, & amarus. cum sanguine uerò hæc non sunt, sed eo plurimum redundante (sicuti in inflammationibus fit) compreßione arteriarũ facta pulsatio quoque sentitur, ut ibidem Gal. scribit. At uerò si frigida materia exuberet, si pituita sit, præter simplicis frigidæ & humidæ intẽperiei notas præterq; grauitatem, quæ maior in hac est quam reliquorum humorum abundantia; color etiam albidus apparet. Sin ater humor exuperet, nigrum aut plumbeum colorem refert. Sed pro hac re, ut, quibus indicijs morbosa materia agnoscatur, probè teneas, uide Gal. 4. aphor. & 1. ad Glau. & Paulum lib. 3. Ad quæ omnia perpende & ætatem, & temperamentum, & anni tempus, & regionem ut idem Gal. 2. de comp. med. per loca facit.*

Cap. 2.

Com. 2. cap. 15.

Cap. 7.

Cap. 2.

De signis apostematum calidorum. Cap. 26.

FEbris inseparabilis, & grauitas, & pulsatio, & dolor perueniens ad radices oculorum: & forsitan ad exteriora exhibunt cum eo oculi, & permistio rationis, & uelocitas pulsus, & caliditas. Quòd si fuerint in ipso cerebro, erit pulsus decliuis ad undosum: & si fuerint in uelaminibus, erit dolor fortior, & pulsus erit decliuis ad serrinum.

De signis apostematum phlegmaticorum. Cap. 27.

OBliuio & somnus nimius, & multitudo grauitatis, & pulsus undosus, & [a] § laxus, & excitatus. §

a B. cum hoc & mollificatio, & inflatio seu tumefactio.

De signis apostematum melancholicorum. Cap. 28.

VIgiliæ & alienatio, & grauitas sensata, & durities pulsus. Et nos quidẽ dimisimus, illud, cuius nos oportuit rememorari hìc de significationibus debilitatis cerebri, & fortitudinis eius, & signis humoris in ipso dominantis, & significationibus ægritudinum eius propriarum, & quæ sunt propter communitatem, confidentes in eo, quod allaturi sumus de hoc in cap. de soda. Illic ergo requiratur: quoniam in loco illo affertur, & ex eo permutemus nos ad reliqua capitula.

ANNOT.

1 *Vbi caput tumore afficitur, morbus intemperies est cum materia: quare eadem indicia quæ intemperiem cum materia, & antea etiam quæ nudam ipsam significant, hic perpendenda fuerint. His tamen additur, ob affectæ partis nobilitatem primo quidem continua febris, ut et Gal. 2. de cõp. per loc. notat. ob materiæ illius quæ tumorem facit putredinem ad cor usque delatã per magnas arterias à capite ad cor ipsum pertingentes. febrem sequitur pulsus uelocitas, & is quidem si affecta pars, cerebri sit substantia, quæ mollis est, undosus. Sin eius membrana, durus, ob affectæ particulæ substantiam. additur item, quia laborans particula cerebrum est, delirium. & extenditur dolor ad oculorum radices ob neruorum opticorum cum cerebro consensum, & inflammationem, ut quandoque etiam oculi ipsi suis sedibus excidant. atque hæc in calidis tumoribus generatim eueniunt. Sed & in frigidis quoque eadem prorsus uidere est, quæ in intemperie, seu nuda seu cũ materia. Sunt tamen hic intensiora quàm illic; quãdo & obliuio in pituitoso tumore maior, & grauitas & somnus maior, ut in lethargo euenit. ob ampliorẽ uidelicet humoris copiam. Ad hæc uero (quamuis author omiserit) transacto morbi initio febris accenditur ob materiæ illius putredinem cordi communicatam; unde & citatior pulsus. est uerò hic etiam undosus, propter, &*

Cap. 2.

pter, & partis, & redundantis humoris mollitiem. Adsunt verò & in melancholicis tumoribus eædem prorsus notæ, quæ de frigida & sicca intemperie, & cum materia, & sine materia referuntur, sed intensiores. & hos quoque deliria, & febres consequuntur, quamuis difficilius ob humoris crassitudinem, quæ putredini magis reluctatur, febre corripiantur. sed de his omnibus suis locis commodius agetur.

De canonibus uniuersalibus curationis. Cap. 29.

Qvum materiam euacuare uoluerimus, cõtemplamur tunc, si significatio ostendit sanguinem cum ipsa abundantem esse, [a] §&§ in sanguine non est diminutio. quæcunque sit materia, incipiemus à phlebotomia cephalicę, & uenarum capitis prędictarum in cap. phlebotomiæ, sicut uenarum frontis, & nasi, & uenarum partis auris: & oportet ut fiat earum phlebotomia in contraria parte doloris. Quòd si res magna, [b] § & sanguis dominatur, § minuimus † [c] § ex iugularibus § & non declinamus nisi ad minutionem: & si alij etiam dominentur humores, tamen ab ea incipimus, quoniam phlebotomia est communis humorum euacuatio. Quòd si materia fuerit sanguis tantum, sufficiet phlebotomia cõpleta, [d] §. i. sola. § Et si fuerint humores alij, considerabimus tunc, si est cum communitate corporis totius, euacuabimus corpus totum, deinde intendemus ad caput solummodo: & administrabimus euacuantia, quæ sunt ei propria. Ad hoc tamen non penitus erimus ausi, nisi post corporis totius euacuationem [e], § si fuerit in corpore humor: § & totum illud faciemus, si sciuerimus materiam in ipso esse decoctam: & illud quidem cognoscitur testimonio eius, quod ex ipso educitur, si non fuerit subtile ualde, aut ualde grossum. Et si ægritudo iam peruenerit ad statum, & nos iam processimus cum digestione, quæ fit inunctionibus, & embrochis, & emplastris digestiuis; euacuabimus ex capite, proprie per gargarismũ, si non timuerimus nocumentum in pulmone; & si fluxus euacuati per gargarismũ non fuerint de genere humoris acuti, & mordicatiui; & homo non fuerit susceptibilis ægritudinum pulmonis; & fuerit ei potentia cauendi à fluxu rei malæ ad pulmonem; aut fuerit dispositio capitis maioris solicitudinis ei de dispositione pulmonis. Et administrabimus etiam odorifera aperitiua, sternutationem facientia, & caputpurgia [f] §, s. pulueres uel liquores, qui per nares mittuntur, § & embrochas, quæ materias de capite deponant. Et quandoque fient etiam emplastra capiti post abrasionem capitis ex medicinis soluentibus genus humoris, qui est in ipso, quum non timuerimus ex illis emplastris corruptionem complexionis; & confisi fuerimus, quòd materia [g] § effusa facilis fuerit ad euacuandum: & cum hoc cauebimus, ne euacuantia addentia ex ea soluant, § quod subtile est, & retineatur grossum. Via autem, qua ad hãc intẽtionem perueniamus, est, ut euacuemus post lenificationem factam cum lenificantibus digestiuis. [h] Quantuncunque ergo § euacuationem administrauerimus, ipsam sequi faciemus lenificationem. Et cauebimus in euacuationibus humorum acutorum, in quibus proculdubio necessariæ sunt medicinæ calidæ in quibusdam horis: sicut sunt hieræ & scammonea, & turbit cum sticados, ne post [i] § contingat § malitia complexionis calidæ. Verùm elaborabimus ad hoc, ut non remaneat post eas illud: & illud est, ut succurramus solutioni factæ per eas, & euacuationi peruenienti per gargarismata, & reliqua, cum emplastris infrigidatiuis: & ut caueamus eorum administrationem, nisi post fiduciam sumptam ex consuetudinem ægri, quòd illud, quod ipse bibit de hoc, soluit ipsũ, & euacuat, ita ne sit potio nostra ei causa ad pernitiem aut corruptionem. Quòd si humores fuerint nõ digesti, digeremus prius [k] § utrasque partes eorum, § sicut rememorabimur. Et si humores fuerint ascendentes à latere aut corpore toto; trahemus ad cõtrarium: sicut, si fuerit ex inferioribus corporis [l] § totius, § administrabimus clystere, & suppositoria, & ligabimus extrema, & propriè pedes, & euacuabimus membra: Vtputa, si fuerit stomachus, cum hiera picra: aut splen, cũ eo quod ei est proprium: & similiter unũquodque membrum: & regemus totum secundum regimen suum, quod est ei proprium. Isti ergo sunt canones uniuersales de esse matericrum. Et quæcunque materia euacuata sit, tunc si causa ipsius prouenit malitia cõplexionis, medicabimur per contrarium. Ex eo autem in quo materiæ humorum diuersæ, quæ sunt in capite, communicãt secũdum intentionem cauterizantium, est ut fiat cauterium ubi perueniunt index & [m] § annularis § mensurando ab extremitate nasi, aut ubi peruenit medietas fili, cuius longitudo est ab aure ad aurem, capite prius raso. Nunc autem ad distinguendum redeamus. Si sanguis quidem in toto est corpore, & in capite materia exuberans cõtinetur, phlebotometur cephalica. Sed si nondũ continetur, sed est in hoc ut contineatur, minuatur nigra [n] §. i. media, quæ matrix dicitur. § & si timetur comprehensio, antequam incipiat perueni re ad hoc ut contineatur, sicut si contingat propter causam attrahentem humores in circuitu capitis ex caliditate extrinseca, aut percusione, aut reliquis; phlebotometur basilica: & si uis, ut [o] § ex trahatur § plus illo, phlebotoma saphenam. Et cruribus uentosas appone supra [p] § calcaneum § parum: & phlebotoma [q] § uenam § pedis. Et si fuerit propter communitatem membri, phlebotoma uenam utrisque communem, si uis euacuare ex ambobus simul, & materia est quieta. Et si uis trahere ad partem cum euacuatione membri cõmunicantis, phlebotoma uenam communicantem membro antecedenti cum ægritudine: & cadat in contrario partis capitis. Amplius cum peruenis ad caput solum: aut sanguis à principio rei solummodo est in ipso, tunc, quod fuerit cadens in uelaminibus extrinsecis cranij, secundũ quod rememorabimur in ægritudinibus particularibus, aut [r] § ægritudo sentitur propinqua § cõmissuris, & uis curam facilem, appone uentosam nuchæ. Quòd si est profunda, [s] § aut § non speratur eius attractio ad exteriora cranij, phlebotoma uenam frontis, propriè si dolor est posterius. Et post acceptionem quidem sanguinis sumantur euacuantia, quæ fiunt ex myrobalanis, & succis fructuum: [t] § & si remanet necessitas, administretur clystere. § Et si ægritudo fuerit praua, sicut, uerbi gratia, apoplexia sanguinea, phleboto-

[a] B. aut.
[b] —— B.
[c] B. guidegi. † guidez.
[d] —— B.
[e] —— B.
[f] —— B.
[g] B. sit digesta facilis ad euacuationem, & cũ toto hoc cauebimus in euacuationibus humorum frigidorum vt non soluatur.
[h] B. Et quotiescunque.
[i] B. remaneat.
[k] B. quemlibet eorum secundũ exigentiã ipsorum.
[l] B. Alia litera. aut ex corpore toto.
[m] B. auricularis ipsos extendendo uel.
[n] B. seu media.
[o] B. attrahatur.
[p] B. claiculã. Alia litera. supra os claiculæ ad quantitatem palmi.
[q] B. uenas.
[r] B. dolor sentitur ꝑpinquus.
[s] B. &.
[t] B. si remanet necessitas & administrẽtur clysteria.

ma ex † iugularibus. id est uena quæ est in uno latere colli. Digestiua uerò si materia fuerit phlegmatica, aut melancholica, sunt matres medicinarum, quæ in eius digestione administrantur, in quibus est subtiliatio, & incisio, & resolutio: utputa [u] § amaracum, & folia lauri, & scea. i. sticados arabicum, & abrotanum § & squinanthum, & chamæmilla, & melilotum, & anethũ, & polypodiũ, & epithymum [x] § § magis propria melancholiæ, & † thymus, & hyssopus, & † pulegium, & ruta, & † ocymum, & omne [y] § in quo est uirtus resoluendi. Et nos quidem iam scripsimus ea in tabulis resolutionis & digestionis medicinarum calidarum, § licet sit comprehẽsio regiminis in phlegmatica, & melancholica diuersa propter illud, quod dicemus. Et oportet, ut ad gradus harum medicinarum perueniatur per quantitatem materiei: nam si fuerit multæ quantitatis, & uehementis qualitatis, ponemus medicinas calidas fortes, ita ut sint in quarto gradu, sicut pyrethrum, & euphorbium, & reliqua, nisi timeatur ebullitio materierum; & illud quidẽ est, si fuerit multa ualde, & timemus quòd quum ipsa calefiet, augmentabitur eius [z] § totalitas, § & faciet extensionem dolorosam, [a] § & § apostema. Illic enim oportet ut incipiamus, & euacuemus ex ea aliquid: deinde residuum decoqui incipiat. Rectius autem quod est in digestione humorum manifestæ cruditatis, est ut sit [b] § cura ex emplastris de § medicinis æqualis calefactionis. Et administra quietem, & ligationem, ut digeratur materia facile. Quòd si fuerit paucæ quantitatis, & fuerit debilis qualitatis, contenti erimus eis in quibus non multa existat calefactio secundum subtiliationem, quæ sunt in gradu primo: & si fuerit media, medijs. Quòd si materiæ melancholicæ fuerint, non erimus contenti istis medicinis, ita ut [c] § in desiccatione addamus, § & præcipue, si fuerit melancholica præter naturam, immo si sit adusta; sed indigebimus in maturatione materiei melancholicæ, lenificatione, & humectatione proculdubio: deinde succedemus cum maturatiuis resolutiuis, subtilis resolutionis, quę sunt in gradu secundo, & tertio. Et melius est, ut coniungas lenificantia, & humectantia cum calidis incisiuis, resoluentibus. Materiæ uerò calidæ digestionem faciunt medicinæ cum aggregatione suæ substantiæ, & apertione cum hoc, & incisione. Et ista quidem sunt infrigidantia, & humectantia, in quibus est abstersio, & ablutio, sicut aqua hordei, & lac caprarum recenter mulctum. lac tamen uitet, qui uirtutis debilitatem cum soda habuerit, & digestiua, quæ sunt cum istis conditionibus. Et utatur aquis, in quibus decocta sunt folia [d] § salicum § & uiolæ, & nenuphar, & uirga pastoris, & herbæ frigidæ omnes descriptæ in tabulis suis, quæ sunt medicinarum singularium mistæ cũ aliquanto aceti, ut eas pro fundet, & uirtutes earum penetrare faciat. Quòd si in eis fuerit parum grossitiei, addantur chamæmilla & [e] § malua. § Et si tunc ægro uigiliæ affuerint, & uoluntas fuerit ne uigilet, ponantur in eis cortices papaueris. Dico autem quòd acetum est commune omnibus materijs. Eius enim infrigidatio possibile est, ut leui causa frangatur, [f] § amplius § remaneat profundatio eius cum medicinis,

† guidegi.

u B. almarzangius & folia lauri & sciha, seu sceha & alchaisuz.

x B. ãbo sunt.

† alarce.

† faudenegi.

† alberengesef.

y B. illud quod scripsimus in tabulis resolutionis & digestionis ex medicinis calidis.

z B. quantitas seu eius magnitudo.

a B. aut.

b B. curatio & emplastratio cũ

c B. Alia litera. non addatur in desiccatione.

d B. Kalef.

e B. althea.

f B. postea.

& ipsius incisio: hoc quidem est, quum administratur in materijs frigidis: in maturatione autem medicinarum calidarum non eligatur supra ipsum. Et olea calida omnia dicta in antidotario, quæ fiunt ex [g] § folijs § odoriferis, & floribus, & plantis, ingrediuntur in digestione frigidarum. Quòd si materia fuerit uehementis frigiditatis, aut multæ quantitatis, aut difficilis resolutionis; tunc olea adhibenda sunt, quæ sunt facta cum gũmis calidis, & speciebus fortibus odoriferis, & oleum de behen, & sambacinum, & de narcisco, & lilio, & [h] § zafarão, & lauro, & amaraco, § & de duabus spicis, aut oleum oliuæ in quo decocta sunt ruta humida, aut calamenthum, aut anethum humidum, aut chamæmilla humida, & his similia, de quibus rememorabimur in antidotario: & illic collige illud. Oleum autem balsami propter suã subtilitatem uelociter resoluitur, & non multum præbet iuuamentum in epithemando, & inungẽdo conueniens suæ fortitudini. Et nos quidẽ materiei opponimus euacuãdo, & trahendo secundum contrarium: & faciendo utrunque simul. Attractio uerò ad contrarium, est attractio, quæ fit ad manus, & ad pedes: & illud iuuat ipsorum fricatio cum sale & oleo uiolaceo, aut oleo chamæmelino secũdum complexionem. Et ex eo, quod [i] § in ipsa ægritudine administrauimus nos, § est exercitium, in quo seruatur caput ita, ut non moueatur cum corpore, & non mouentur nisi inferiora tantum: & est exercitium in quo homo suspenditur in fune, aut pendet ex pariete, & retinẽtur superiora corporis eius, & non cessat [k] § mouẽdo pedes, & sequitur ipsum: § & hoc post euacuationem. Fricatio uerò extremitatum, & earũ constrictio à superioribus ad inferiora est huiusmodi: & propriè quum cibari debet. Et quandoque purgatur caput solum leui exercitio, sicut fricatione & [l] § compræhensione donec ad pectinandum peruenitur: & administratione odorum ex fœtidis propriè, § sicut in fine lethargiæ. Res autẽ aggregans duo regimina simul, sunt clystere, & suppositoria, & diuretica, & sudorem prouocantia, secundum materiam, & uirtutem: & omnia quæ numerata sunt in antidotario. Solutiua autẽ, quæ euacuant caput cum communitate corporis, sunt pilulæ de hieris, & pilulæ cochiæ, & pilulæ de sticados: & istæ quidem conuenientiores sunt humoribus adustis, in quibus dominatur colera, & in quibus cũ hoc est grossities; immo sunt sicut communicãtes cholericis, & phlegmaticis. Et omnibus illis fortius est infusio aloes, quæ fit cum aqua endiuiæ, & propriè [m] § eius quod est fortius ex eo, § & est illa quæ scripta est in antidotario: aut infusio de hiera: & uomitus ex oxymelle cum sem. atriplicis. Decoctio uerò myrobalanorum, & prunorum, & fumiterræ, & sirupus de fructibus, & sirupus uiolaceus, & decoctio casiæ fistulæ, & quæ sunt istis similia facta fortia cum scammonea & reliquis, secundum dispositionem corporis, & uacuitatem ipsius à febre eius, aut essentiam eius in ea, secundum dispositionem ætatis, & uirtutis, & horum similium; sunt conueniẽtia humoribus cholericis subtilibus. Verum hiera Archigenis; & hiera Ruffi, & hiera logodion, & hiera Gal. & pilulæ factæ cum lapide lazuli, & elleboro secundum quòd rememorabimur, conueniunt

g —— B.

h B. Alia litera. alachauen, & lauro & maiorana.

i B. in intentione in qua sum nos administramus.

k B. mouere pedes & fatigare eos.

l B. cõpressione manibus facta, ita ut & pectinatio capitis. s. est huius gñis. Et administratio alaragiha est ex mundificatiuis propriis.

m B. illa quæ fortior ea.

ueniunt humoribus grosſis,& melancholicis : & ſimiliter omne in quo recipitur ſticados.Et utriſque etiam conueniens eſt uomitus factus ex potu oxymellis,& ſemine raphani, & pulpa coloquintidæ cum reliquis medicinis [n] §mouentibus§ humores uiſcoſos ex eis,quas [o] §terminauimus,§ & diximus, & reliqua compoſita diſtincta in antidotario,ſecundum quod ipſi ordines habent. Primus eſt qui eſt cum hiera,& turbith,& epithymo & agarico, & caſtoreo,& quæ illis ſunt ſimilia,& p † § § pilulæ magnæ : deinde hieræ : deinde duo ellebori,niger melancholicis, & albus phlegmaticis cum cautela, & timore:& lapis lazuli ,& lapis armenus [q] †§ §abſque cautela & timore.Et oportet, ut incipiamus à debiliore,& gradatim procedamus donec ſciamus ex diſpoſitione ægritudinis, quòd ipſa iam ē abſciſſa.Solutiua uerò facilia ad purgādum caput ſunt uel aſahaiaret, ex quibus ſumitur pilula magna , ut paruum pondus operationem efficiat ſufficiētem cum mora, & non noceat propter paruitatē ſuam iteratio : & dormiatur ſuper ipſam , ne deſtruāt motus, & uigilię eius operationem. et canon quidem in eis eſt aloes, & hiera:deinde cadit in eis maſtix ad confortandum ſtomachum,& recipiuntur in eis myrobalani, ut prohibeant uaporem acutum calidum,ſi in ſtomacho generatur à capite.quòd ſi uoluntas adeſt, ut humores cholerici educantur,fit in eis iuuamentum cum ſcammonea,& ſimilibus ei.Et fortaſſe uſus ſcammoneæ cum aloeticis adminiſtratis, propter purgationem ipſius cerebri, aut ſtomachi , ſi ægritudo cerebri eſt cum eius communitate; prohibet earum calefactionem ſuperfluā propter ſuperfluitatem moræ ipſarum:& excitat eas abbreuiatas à compleméto purgationis, eo quòd iuuat ad purgandum . quòd ſi uoluntas adeſt , ut iuuamentū fiat in extractione humorum plegmaticorum, iuuetur cum pulpa coloquintidæ , & cum gingibere & turbith, & ſticados. et ſi adeſt uoluntas ut fiat hoc in humoribus melancholicis, iuuentur cum pauco elleboro,& epithymo,& polypodio , & eis ſimilibus.Et ſunt pilulæ [r] §magnæ§ diuerſarum deſcriptionū, quas reperies in antidotario, & ſcies ipſarum iuuamentum, & ipſarum electionem inde . Ex mundificatiuis autem,quæ capiti ſunt propria,ſunt gargariſmata:in quibus omnibus almuri ſit adminiſtratum . Quod ſi humores fuerint cholerici puri,non utaris in ipſorum mūdatione gargariſmate, timendo deſcenſum ipſorum ad pectus,quum iam adepti ſint ſuperfluam acuitatem ex medicinis purgantibus acutis. Natura [s] §ſubtiliantia cholericos§ cū facilitate & ſubtilitate, & quæ ſunt æqualis complexionis , non multum [t] §agunt in gargariſmate . § Quòd ſi aliquid horum eſt iuuans, tunc oxymel de ſeminibus cum endiuia ſolummodo,& oxymel ſquilliticum, & [u] § oxymel recipiens ſcammoneam & aquàm§lupuli,& aqua prunorum,& ſirupus uiolaceus, & tamarindi cum pauco ſcāmoneę , & quę huius curſu procedunt. Quòd ſi humores cholerici fuerint cum groſsitie, tunc gargariſma fiet cum almuri,& aloe, & hiera , & oxymelle de ſe, [x]§&§ſquilitico cum hiera: & ut confortetur illud cum ſcammonea,& pauco turbith, & ſupra illud nihil addatur . Quòd ſi humores fuerint groſsi phlegmatici,tunc addatur ſupra illud pulpa coloquint.& gingib.& ſticados, & turbith, & hiera , Archigenis,& Buſudus : & fortaſſe indigebis , ut cū eis adminiſtres ſinapim , & pyrethrū, & piper cum maſtiche: & uis propter illud fortitudinem operationes medicinæ , quum fuerint humores uehementis fortitudinis : & ſimiliter fortaſſe facis maſticare pyrethrū & piper & gingib. & acorum, ita ut perueniatur ad ultimum ad ſtaphiſagriam & quæ eis ſunt ſimilia. Et iſtis quandoque admiſcentur ſubtiliantia,ſicut hyſſopus, & cinnamomum,& caſia lignea,& origanum,& cortices radicum capparis, [y] § menthaſtrum,§& quæ eorū curſu procedunt.Sternutatoria autem quæ conueniunt humoribus cholericis , ſunt ſicut uapor aceti , in quo parum [z] §caſtorei § diſſolutum eſt, & odor [a]§focaugi§acuti [b]§acetoſi.§Et phlegmaticis † ſtruthium,& piper,& cepe, & allium , & ſinapis,& naſturtium,& [c] § †nitrum § & quæ curſu eorum procedunt.Ex iſtis medicinis quandoque aſſumimus emplaſtra,& accipimus ex eis epithemata ſuper tempora.Caputpurgiorum autem alia fiunt, ut per ea perueniat infrigidatio, & humectatio:& alia ut reſolutio: & alia ut confortatio.quūq; caputpurgia adminiſtras reſoluentia, [d] §cōfortātia,§ gradus i ipſorū adminiſtratione obſerua.Adminiſtra itaq; ea prima uice cū oleo roſ. & lacte, & q̄ tali curſu currūt : & uice ſecūda cū expreſsione†betæ,& ſimilibus: & tertia etiā uice cum aqua amaraci,& ſimilibus , Quòd ſi principium materiei,& uaporum non eſt niſi à ſtomacho , attende ſubſtantiam humoris in ſtomacho comprehenſi : quam comprehendes per ea , quæ ſcies in capitulo ægritudinum ſtomachi, & euacuationis eius . Quum autem materia [e] § deſcendens§eſt uapores,aut uentoſitates retentæ, oportet ut eos reſoluas cum aqua in qua decocta ſunt † ſtœchas Arab.& epithymum,&†thymus,& medicinæ prædictæ in capitulis ſuis : & deſtilletur etiam oleum [f] § ſambacinum , & laurinum , & amaracinum § in aure . Quum autem corpus cerebri uis confortare , & prohibere humores cholericos, ne à ſtomacho ad ipſum aſcendant , & ab eis quæ ſequuntur ipſum ; oportet ut ipſum cibes fructibus acetoſis , & propriè granatis acetoſis , & pomis, & piris , & agreſta, & propriè poſt cibum . Curatio autem tua in oppilationibus ſit cum embrochis aperitiuis ſemper . Et oportet,ut ſit effuſio omnis embrochæ adminiſtrata in omni accidente à loco alto , ut eius uirtus plurimum profundetur , & caput præparetur,ut cadat ſuper ſynciput [g] † § § ſuper poſteriorem capitis partem,& [h] § membra dura: & ſint etiam maſticationes pilulæ [i] § de ſeiar § & olea reſoluentia.Et ſi [k] § ægritudo§fuerit uentoſitas in ſtomacho, purga:deinde affer oleū [l] §roſ. dulce§cum aqua decoctionis radicum , & fœnugræci,& †carui agreſtis,& his ſimilibus:aut affer oleum [m] † § § cum infuſione aloes: [n] § aut cum† carui agreſtis,& his ſimilibus.§ Quū autem curas apoſtemata calida, oportet ut in eis incipias prius cum eo,quod expellit , quod ſit ex infrigidantibus prædictis miſtum cum aceto, & aqua roſ.niſi illic fuerint dolor uehemens : tunc enim aliena acetum,& [o] §cadat in§eis adminiſtratio olei roſ.infrigidati ſufficienter, non tamen ſuperfluæ,

n B. educentibus uel extrahētibus.
o B.numerauimus.
p † B.deinde.
q † B. melāncholicis humorib⁹.
r B.plurimæ.
s B . educentia choleram.
t B.imprimunt in gargariſmate impreſsione plurima .
u B. ſecaniabin factum cum ſcāmonea, aut aq̄.
x ——— B.

y B.ſaudenegi.
z B. ſcāmoneæ,
a B.alſocha. Alia litera.
b ——— B.
† codiſi.
c B.ſem.calida.
† baurac.
d B.fortia.
† ſicle.
e B. reſidēs ſeu imbibita aut firmata.
† ſecha.
† alhaſce.
f B. iaſminum , & laurinum , & de maiorana.
g B.Alia litera. non.
h B.oſſa.
i B.alſabiar.
K B. cauſa læſionis uel doloris.
l B.amigdalarū dulcium & amararum.
† cordumeni.
m B.alKerua.
n ——— B.
† cordumeni.
o B.confert.

perfluè, conquassati cum aceto multo, aut pauco in fronte & capite: & aqua [p] § solani & † auellanæ § Indæ, & croco, & sandalo, & † glaucio, & bolo armeno, & lentibus excorticatis, & similibus: & aquis in quibus cocta sunt stiptica frigida, & ex calidis stipticis confortatiuis, in quibus etiam sit compositio in commistione eorum, frigoris, sicut [q] § aluthuli. § Alienatio uero à medicinis uehementer frigidis factis ex eis, quæ sunt sicut papauer, & opium, & reliqua, est tibi necessaria nisi apud uehementem necessitatem & fortem dolorem. Et chamæmilla quidem frangit aliquid ex acuitate narcoticorum in epithematibus. Vomitus uerò est ex eis, in quibus non fit iuuamentū in curis ægritudinum capitis, nisi fiat propter cōmunitatem materiei in stomacho: & melior modorum expulsionis eius est uomitus. Inquit Gal. non est dispositio soda in uehementi necessitate narcoticorum, sicut dispositio colicæ. Colicæ. n. dolor quandoque peruenit ad hoc, ut perimat. sed soda non est sic in uehementi necessitate narcoticorum secundum plurimum. Quòd si materiæ fuerint uehementis acuitatis, administrabis aquam fructuum stipticorum prædictorum. deinde uteris maturatiuis rememoratis in materijs acutis. postea administrabis in quo sit parum resolutionis, sicut aqua in qua decocta sunt [r] § hordeum fractum § & radices myrti. & ex oleis, oleū chamæmellinum recens solum: aut mistum cum oleo ros. secundum acuitatem ægritudinis, & substantiam materierum, & propinquitatem temporis status. & post ipsum ex aquis, in quibus cocta sunt radices apij, & fœniculi, & furfur cum seminibus suis & fœnugræcum, & [s] § malua, § & corona regia & [t] § alacoen § alba. Et ex oleis oleum anethinum, & similia etiam: dum perueniat ad statum, & resoluatur tunc: & etiam emplastra quæ fiunt ex istis. Euacuantia autem necessaria antecedant in eis secundum materiam, & administrentur in cibando habentes apostemata cholerica, propriè [u] § medicinæ leues humidæ. § In apostematibus uerò frigidis incipiatur primo, sicut in alijs, cum euacuatione: & administremus in eis illud in quo recipitur oleum de Kerua, & oleū amigdalarum amararum, & picra, & illis similia ex reliquis potionibus notis cum aquis radicum. Et cōtenti simus ex apocrusticis oleo ros. in principio rei, & misce cum eo subtiliantia sicut† thymum, & calamēthum, & castoreum propriè: deinde administra squillam propriè, & acetum eius faciendo emplastrum, aut gargarisma, si fuerit illud possibile. Et fortasse sument in potu castorei duas tertias aurei, & proprie patientes lethargiā. deinde administra maturantia, in quibus sit mollificatio & parum resolutionis: de quibus prædictum est. Deinde post illud, & apud statum administra [x] § apud utrasque res simul, s. frigidas & calidas, § mollificantia. [y] § Et sit administratio frigidorum mollificantium integrè & resoluentium confortatiuorum, § ex emplastris aquis & oleis. Et scias quòd omnis qui conqueritur de ægritudine [z] § facta § in capite, nocetur à uino, & mora in balneo. Et omnis, qui habet ægritudinem in uelaminibus cerebri, læditur ab aqua frigida uehementer. Curationes autem malitiæ complexionis calidæ solum, fiunt cum eo in quo est infrigidatio ex herbis, & oleis frigidis infrigidatis, sicut oleum rosaceum, [a] † § § & nenupharinum, & uiolaceum: & elegantius illis est oleum ros. & oleum de sem. cucurbitæ, & citrulli, & de sem. lactucæ, & oleum de sem. papaueris: & fortasse utūtur oleo de semine iusquiami, quū uehemens est dolor. Et melius ex istis oleis est, cuius radix expressa est ex oliuis, quæ cruditati attinent, non salitis: [b] § & folia eius in quo creata sunt, multiplicantur, § & est recens. herbas uerò, & quæ herbarum cursu procedunt, nosti omnia. Et ipsæ quidem sunt sicut lactuca, & portulaca, & rasura cucurbitæ, & quæ sunt illis similia, [c] § § & etiam folia nenupharis, [d] § § & uirga pastoris, & semper uiua, & aqua [e] § citruli, § & cucurbitæ, & sauich hordei cū aceto, & aqua rosa, & camphora, & sandalo, & acatia, [f] § & linimentum § cum oleo rosa. & aceto. Et nō pertranseat illud usque ad ea in quibus est uis narcoticandi, & congelandi spiritum, nisi propter uehementem necessitatem. Inquiunt, & nō oportet quidem, ut acetum sit uehementis acuitatis, & uinositatis: nam in ipso existit nocumentum. Et ex illis quidem sunt mucillago psyllij cū aceto, & aqua coriandri, & folia eius. Et oportet ut alienes hæc emplastra, & epithemata à posteriore cerebro, quod est neruorum origo: hæc. n. non iuuāt cerebrum nisi ex uia commissuræ, quæ est in syncipite, & commissuræ coronalis. Ex uia autem posterioris [g] § cauendum est, ne perueniat ad ipsum cerebrum, § & corrumpat ortum neruorum. Ex eis etiam, quibus fit curatio, est ut olfaciant odores frigidos, & fiat eis caputpurgium cum istis oleis, & expresionibus. Et sint cibi ex lentibus [h] § elixatis, & ex phaseolis, & hordeo fracto & spinachijs, & chrysolocanna, & ciceribus fractis, § & quæ illis sunt similia. Et sternātur istæ herbæ, & folia in mansione eius; ita ut sit in domo in qua strati sint rami infrigidantes. Et quandoque præcipitur, ut in ea sint [i] † § myrti & folia § † cyperi. Et existimo quòd rectius est ut sit propinquum [k] § in eo ex † myrto, § quod aspersum aqua frigida. Et similiter [l] § iuuant eum fructus frigidi, & glacies, & aquæ copiosæ. § Quòd si non inueneris cum caliditate siccitatem, sed humiditatem absque materia (& hoc ualde parū est in ægritudinibus cerebri) tunc facies epithemata ex aquis fructuū, in quibus est stipticitas, quēadmodum diximus, & præcipue in principio apostematum calidorum. Et oportet quidem, ut omnes isti prohibeantur à motibus animalibus, & intrinsecis, & agitatione pupillæ in suis aspectibus, [m] § § & alienentur ab aspiciendo [n] § colores, s. diuersos, & picturas: § & similiter eorū auditus [o] § regantur. § Quòd si est malitia cōplexionis frigidæ administra emplastra, & aquas sumptas ex medicinis calidis prædictis, & olea prædicta, propriè oleum rutaceum calefactum. & si necessarium fuerit ut in ipso addatur confortatio, admisceatur ei euphorbium: et similiter oleū laurinum, & amaracinum, & his similia. Et si cū hoc est melancholia, & melancholia est naturalis, aut phlegmatica; calefac ipsum cum humectatione: sed si fuerit adusta, aliena quod desiccat, aut calefacit; & sis contentus humectatione ex lactibus, & [p] § oleo uiolaceo § & embrochis, & emplastris, & cibis.

p B. solathri. † uuæ lupinæ. † saufel. † siesmemite.
q B. alathel.
r B. alasceech.
s B. Alia litera. althea.
t B. alachauen.
u B. cibaria leuia humida.
† alhasce.
x B. in omnib. frigidis & calidis.
y B. & sint ea q̄ administrantur in frigidis mollificantia completa & resoluētia fortia.
z B. materiali.

a † B. & dicitur Kalef.
b B. & in quo iam multiplicata sunt folia ei cum quo efficitur, uel cōditur
c B. & etiam folia al Kalef.
d B. & solatri.
e B. cucumeris
f B. conquassata, seu punsta.
g B. non perueniunt ad corpulentiam uel ad profundum cerebri.
h B. & almes, & Kisf hordei, & spinachijs, & atriplicibus & althafasil.
i B. alsahesefrā & flores.
† alsefesebram.
† alcanne.
k B. alsehesefrā
† sceesebram.
l B. confert appropinquare sibi fructus frigidos & glacies seu niues & aquas copiosas.
m B. circa rēvnam.
n B. resplendentes & res diuersis coloribus pictas.
o B. alleuiētur seu minorētur.
p B. oleis.

& cibis. Quòd si cum frigiditate est siccitas, aggrega etiam inter humectationem, & calefactionem. Et si cum frigiditate est humiditas, administra euacuantia prædicta, & medicinas, in quibus est desiccatio cum caliditate de illis, quas tibi diximus in tabulis. Et oportet ut tu scias, quòd liquida administrantur super caput, distillando sicut diximus: & administrantur retenta in retentione facta ex pasta, aut lana infusa, qua caput coronatur. Et fit ipsorum effusio [q] ab eo, quod est coram anteriore parte syncipitis. Et quod ex eis est lene, non oportet, ut linimentum eius super ipsum dimittatur, sed lauetur: & non dimittatur ipsum in retentione coronali tempore multo, sed renouetur. quoniam ipsum uelociter putrescit. Et melius hoc est, ut administretur post abrasionem: & similiter omnia emplastra, & unctiones. Qumq; [r] cibas patientes ægritudines capitis materiales, [f] frica extrema, & exsicca latus capitis, & conforta cum apocrusticis.

q B. in.
r B. Alia litera. cibaueris.
f B. tunc frica extrema & alleuia partem capitis & fortifica ipsum cum repercussiuis. Alia litera. & alleuia partem capitis, & fortifica cum repercussiuis deinde ciba ipsum cibatione conueniente ei secundũ q̃ uidetur ex quãtitate materiæ, & qualitate eius, & hora augmenti, & status, & cõsidera sup hoc.

ANNOT.

1 *Cum materiam &c. Vbi caput laboret, & de euacuatione indicetur, siue sanguis solus, siue humores ex æquo omnes redundent, à cephalicæ ait sectione esse inchoandum. dein & à frontis & nasi & aurium quoque uenis in opposito latere sanguinem esse educendum. Sanè non leuis dubitatio hic oritur, tum quòd ab exteriori, quam cephalicam uocant, uena incipiat, tum quòd secundam sectionem in opposito latere faciat. Et si enim Gal. 2. ad Glauc. si quid ex superioribus inflammationẽ habuerit, externam secandam putat, quod et præcipit lib. de sangu. miss. & lib. de anatom. administr. 3. & sæpe alibi. quòd tamen absolutè ab huius sectione sit incipiendum, periculo non uacat. quũ si in toto simul corpore sanguis redundet, eius copia huius uenæ sectione non euacuetur. si etiam solum caput eo humore affluat, quũ uniuersalis curatio particularem præcedat, secanda aut interior aut media potius quàm externa uidetur, quæ toti corpori euacuando magis faciat. Adde, quòd si affectus initio id agendum consulit, sibi ipsi, & Gal. aduersatur, quũ uterque à longinquiori parte educendum existimet, ut primo libro fen. 4. ostensum fuit. at si id transacto initio præcipit, perperam uenas & frontis et nasi & aurium ex aduerso latere tundit, quũ ea reuulsio sit, quam euacuationem quamcũque præcedere oportet. Profectò quod ad hãc dubitationem facit, Gal. 2. de comp. med. per loc. de dolore capitis agens uenam in cubito secandam att quam uerò, an externam, an internam uel mediam, non explicat, quod & Paul. lib. 3. & Cels. lib. 3. facit. Videntur hi authori subscribere tanquã notum relinquentes sanguinem, quia affectus in superioribus est partibus, ex cephalica, quam uocant, esse educendum. Cæterum quũ plenitudo antea tollenda sit, ubi in toto corpore copiosior sit sanguis, quàm aliud quidquã agi queat; & si fateor, undecunque sanguis educatur, totum corpus euacuari. commodior tamen iecoraria est, aut media uena, quam externa. Quare authoris sententia ita hic est intelligenda ut infra ipse explicat. nempe ubi plenitudo adsit, toti antea corpori consulendum aut iecorariæ aut potius mediæ uenæ sectione, quæ è toto corpore simul & è capite trahit. At si plenitudo non adsit; & si curatio uniuersalis particularem præcedit; secari tamen externa potest, quũ hæc, quæ uidelicet in ipso non fit capite, particularis euacuatio non sit, sed cõmunis, quamuis ob maximum cum capite consensum ab eo maxime educat. His uerò peractis, an, ubi aut pars altera dumtaxat affecta est, aut altera magis altera, ab opposito latere educere sanguinem præstet, uidetur Hipp. 5. aphor. authori subscribere, dum dolẽte parte capitis posteriori uenam in fronte sectam iuuare scribit, quum tamen de antiquis doloribus Gal. teste ea, sententia intelligatur; mirum & hoc uidetur, quòd reuulsionem senex præcipiat transacto iandudum affectus initio. uideretur que materia quæ iam dudum fluxit, deriuatione potius ex eodem latere quàm reuulsione ex opposito euacuanda. Ad hæc tamen breuibus. rectè & Hippo. & author oppositum latus secant, quũ enim dolor diuturnus sit, foueri eum à continua fluxione putandum est. quo fit, ut & de fluentis materiæ reuulsione & eius quæ fluxit eductione indicetur: præstat autem utrumque horum frontis & aduersi lateris sectio. Sed hanc rem author ijs uerbis Si quid sanguis quæ postea subiunget breuibus explicabit.*

2 *Et si fuerint humores alij &c. Vbi nõ sanguis, sed alij humores redũdẽt, facta eorũ è toto corpore euacuatione, si unà totum corpus scateat, ad euacuandum caput accedit, Gal. exemplo 1. de comp. med. per loc. & 2 prius tamen concoquendam materiam consulit, quod & Gal. inunctionibus, perfusionibus, & cataplasmatis, Cõcocta dein materia quid agendum sit, docet: antea tamen quomodo coctam esse eam dignoscamus significat, esse id scribens, ubi quod excernitur, neque ualde tenue, neque ualde crassum fuerit. Cuius sanè rei ea est ratio, quòd natura mediocritati semper studet. quare & cocti dicentur humores, ubi substantia fuerint mediocri, neq; planè tenui, neque plane crassa. quũ enim eductio ab expulsoria fiat facultate, reluctantur non crassa solum, sed tenuia quoque eductioni quũ fieri compressio nequeat, quo fit ut aberrare eos ipsos toto cœlo oporteat non Auic. qui tenuia excremẽta coctione egere negãt, quòd facilimè à medicamẽtis talia trahãtur. tametsi enim id uerũ est, facillimè quæ tenuia sunt à medicamento duci; ea tamẽ nequaquam expelli ubi attracta sunt, sine expultricis actione poterunt. huic uerò tenuitas reluctatur, quũ ad partium expellentium actionẽ, effluere quæ tenuissima sunt, oportet. Vbi concocta ergo in capite materia sit, collutiones oris (gargarismata uocat) sternutamenta, apophlegmatismos irrorationes proponit, quod ferè Gal. facit 1. de comp. per loc. sed in gargarismate faciendo plurima admonet author obseruanda, quæ tu uide. & ex ea præsertim communi regula desumpta sunt, quam 4. 1. tradiderat, scribens cauendum esse ne ad imbecillam partem materiæ trahantur: quæ & maximi nobis momenti esse uidentur. & diligenter consideranda. & si à paucis ea sunt fortasse animaduersa.*

3 *Ex eo autem in quo materiæ humorũ diuersæ. &c. Vstionem in summo capite facit, de qua re alibi dicturi sumus. Notatu autem hic dignum est quod docet, uti suturæ coronalis appellatæ locum inuenias. id quod quidem, & si in communi medicorum est usu, Græci tamen scriptores, quibus non raro de capitis ustione mentio incidit, non uidentur adnotasse, uno fortè excepto Aetio lib. 2. serm. 2. fallit tamen multos hæc regula, quòd non quiuis exactam harmoniam assequutus est, sed uel longiores quandoque manus sunt, quàm totum corpus postulet, aut breuius uel longius synciput, ac suturæ quoque ipsæ non in omnibus eodem loco consistunt, ut pulchrè Hipp. initio libri de capitis uulneribus adnotabat. unde fit, ut sæpenumero cauteria appellata medicos expectato beneficio fallant, & eludant.*

4 *Nunc autem ad distinguendum &c. repetit curationem*

Cap. 2.
Cap. 15.
Cap. 6.
Cap. 4.
Cap. 2.
Aphor. 42.
Cap. 2.
Cap. 2.
Cap. 2.
Cap. 50.

tionem exactius. pro qua pete Gal. 2. de comp. med. per loc. nec non Paul. lib. 3. licet hi non generatim, sed de particularibus affectibus scribant. Vide & Hipp. 2. de morbis copiose, ubi multa ad hos affectus pertinentia pulcherrimè scribuntur.

Cap. 1. & 2. Cap. 4.

5 *Solutiua autem quæ euacuant &c.* Proponit quæ medicamenta à capite, & toto corpore educãt. Collocat autem primo loco tria catapotiorum genera. ex hiera, cochia appellata, et de stœchade. quæ assatos & crassos humores qualis est pituita bili commixta, euacuare ait. Subiungit mox, & prioribus ijs fortiora esse ait aloem in aqua endiuiæ infusam, hieræ infusionem, ac uomitum ex oxymelite ac semine atriplicis. In quibus sanè uerbis multiplex dubitatio occurrit. primum quidem, quòd triplici eo medicamento catapotijs ex hieris, cochijs, & de stœchade, lotam aloem & hieram, ad uomitum fortius agere, asserat. satis autem constat ex hieris hieram esse Archigenis, Ruffi. logadion appellatam. cõpositã Gal. & alias multas de quibus lib. 5. agit, quas certum est multo ualidius soluere, & hiera infusa, & aloe lota. secundò uerò quòd uomitionem in capitis affectu commendat, quod facit & paulò post, quũ tamen cõtrarium statuat & hic 4. 1. & Gal. lib. de ue. sect. contra Erasistratæos, uomitum caput replere affirmans. Sanè quod ad has dubitationes pertinet, nulli dubium esse existimo, catapotia ex hiera (simplici excepta) fortiora esse omnia & aloe lota & hiera infusa, & uomitu. Id etiam certo nobis indicio est, authorem per hierã primo loco, non simplicem tantum intelligere, quum de hieris generatim scribat. Constat item catapotia & cochia & de stœchade satis esse fortia, & hiera præsertim atque aloe infusa esse ualidiora: Quamobrem meo periculo affirmarim mendum in codicibus esse, quũ ait. § Et omnibus illis fortius est infusio aloes § legendumq; § Et omnibus illis imbecillior est infusio aloes § nulla controuersia crediderim. At uerò quod de uomitione allatum est, soluitur. Vbi enim caput ob uentriculi affectum patiatur, commendatur uomitus etiam à Gal. 2. de comp. med. per loc. ubi de dolore capitis agit; at si non ob uentriculi consensum sed primario affectum sit, tunc offendere eum potius existimarim quàm prodesse. Quo fit ut limitanda sit authoris sententia de affectu capitis ex uẽtriculi, aut hepatis, aut uentris assensu, sicut & à Gal. fit loco citato, ubi de dolore capitis per consensum agit, & de ijs qui ex stomacho caput dolent. quod & author facit paulò infra cap. de soda temporali.

Tract. 2. Cap. 14. cap. 9. Cap. 1. & 2. Cap. 10.

6 *Ex quibus sumatur pilula magna &c.* Medicamẽta, ut alibi dicemus copiosius, multum refert an bibantur, an integra deuorentur, & inglutiantur, an mandantur. Vbi solida & crassa exhibeas, à uentriculi calore dissolui tam cito nequeunt. sed & longiorem in eo moram trahunt, & interea, tum à longinquioribus particulis attrahunt, tum copiosius educunt, licet serius. Exhibet ergo catapotia assaiaret nuncupata in capitis affectibus, leue quidem suapte natura medicamentum, sed ob crassitudinem satis potens: neque id solum, sed unam ait pilulam magnam esse assumendam, nempe quòd in uẽtre diutius morans magis educat, id quod non æquè fieret si plures paruas pilulas exhiberes, agerent enim hæ minus, quia citius dissoluerentur, & earum uis frangeretur: & in discrimine res esset, ne concitentur quidem humores sed non educantur, ut statim postea cogaris medicamentum, aut idem, aut aliud prioris huius adiuuandi gratia afferre. hoc enim authorem puto intelligere ijs uerbis. § Et non noceat propter paruitatem suam iteratio § Præcipit uerò post horum catapotiorum assumptionem somnum, ne ex motu qui per uigilias fit, non corporis solius, sed etiam spirituum, illorum uis obtundatur. In qua re dubitatio excitatur, quũ lib. 1. fen. 4. author somnum non nisi post fortia medicamenta consulat. & hic post has pilulas, quas leues esse fatetur, dormiendũ præcipiat. Sed soluitur, & si enim hoc medicamentũ in leuium est genere, inter soluentia tamen est non inter lenientia; ac propterea, licèt leue sit medicamentum, non tamen leuissimum, præsertim cum magna mole, & substãtiæ crassitudine. dormiendum ergo consuluit, ut & facilius duci (ut aiunt) in actum à uentriculi calore queant, neque per uigilias ad externas partes spiritus auertantur, quos adiuuandæ medicamenti actionis gratia quod intro trahit, in internis partibus uersari oportet.

Cap. 5.

7 **Tunc enim aliena acetum &c. Acetum in capitis inflammationibus interdicit, ubi uehemens sit dolor,** cuius rei rationem Gal. reddit 2. de composit. per loc. nempe, quum inflammatio dolorem inducat, maximè contrarium esse acetum, dicens, reliquis auxilijs commiscere: quòd neque laxandi, neque mitigandi uim aliquam in se complectatur. At contrarium collige ex Gal. 13. method. ubi oxyrhodino in phreniticis utitur, quo & Paul. lib. 3. Adde quod author aduersus eã sententiã quã tulit, statim subdit, utendum dicẽs rosaceo refrigerato cum aceto multo, aut pauco conquassato in fronte, & capite cum aqua solani. Sanè non leuis dubitatio hæc est. Gal. equidem 2. de compo. med. per loc. acetum non absolute in capitis inflammatione interdicit, sed ubi cum capitis sit percussione: at ubi quæ extra caluariam & circa ipsam sunt, ab affectione sint immunia; conuenienter admisceri acetum fatetur, penetrationis gratia, ut fit in phreniticis, contra quàm author hìc statuat. Quo fit ut aduersari authorem Gal. sit confitendum. nisi fortè dixerimus, phreniticos dolorem capitis non sentire quia delirent, propterea acetum usu eis aduenire. At si mens constet, quũ acetum & non mediocriter exasperet, & particulam dolore affectam cõtrahat, condenset, prohibeatq; quo minus perspiret; propterea authorem in eo casu in uehementi dolore capitis, in quo relaxantibus symptomatis gratia utendum est, acetum interdixisse. Quũ uerò sibi ipsi ais eum aduersari. Nos non ut passim in codicibus omnibus legitur. sed hoc pacto legendum suspicamur. § Quũ autem curas apostemata calida, oportet ut in eis incipias prius cum eo quod expellit, quod fit ex infrigidantibus prædictis, mistum cum aceto & aqua rosacea (nisi illic fuerit dolor uehemens, tunc enim aliena acetum.) & confert eis &c. § ita ut una & eadem sit clausula sola parenthesi intersecta: hoc enim pacto si legas, nulla in his uerbis contradictio apparet.

Cap. 1. Cap. 21. Cap. 6. Cap. 1.

TRACTATVS SECVNDVS.

De doloribus capitis, qui sunt species sodæ.

Sermo uniuersalis de soda. Cap. 1.

SODA EST [a] § læsio § in membris capitis. omnis autem [b] § læsionis § causa est mutatio complexionis, [c] § aut § eius diuersitas: aut est solutio continuitatis: aut aggregatio amborum simul. Mutatio autem complexionis est una de sexdecim notis, quamuis humida non faciat dolorem,

a B. alem seu alim idest tristis sensatio.
b B. doloris.
c B. &.

lorem, nisi sit cum materia mota ad solutionẽ cõtinuitatis. Et continuitatis solutio nota est: & eius species secundum causas ipsius, sunt notæ. Duarum uerò causarum doloris coniunctio simul est in apostematibus. Et apostemata sicut nosti, numeratas habent species. Et eorum species sunt quatuor. & omnia illa quandoque fiũt in substantia cerebri ipsius: & quandoque fiunt in uelamine circundante ipsum: & quandoque fiunt in duobus uelaminibus circundantibus ipsum, & quandoque fiunt in uenis: & quandoque in panniculo [d] § extrinseco § à cranio propter illud, quod est inter ea de suspensorijs prædictis in anatomia narrata. Et quandoque fit causa lædẽs, quodcunque horum membrorum fuerit causa mansiua in membro ipso. [e] § Et quandoque fit propter communitatem non integram; § aut membri, inter quod & membra capitis continuatur mediatione neruorum, sicut stomachi, & matricis, & uelaminis, & aliorum membrorum si fuerint; aut membri, inter quod & cerebrum continuatur [f] § inuolutione § uenarum facta ex uenis & arterijs, sicut cordis, & hepatis, & splenis; aut membri uicinantis ei alia uicinitate, sicut pulmo positus super eo, & adducit ei nocumentum; aut membri communicantis membro uno modo, & cerebro alio modo, sicut communitas eius cum renibus in doloribus ipsorum; aut propter communitatem [g] † § § corporis, sicut fit propter febres. Quæ autem est cum communitate, quandoque fit cum periodis, & paroxismis secundum periodos, & paroxismos causæ quæ est in membro communicante, sicut quæ fit propter communitatem stomachi, quum est propter effusionem materierum cholericarum, & aliarum ad ipsum [h] § cum periodis, § & sicut quæ fit cum periodis [i] § augmenti § specierum febrium. Et soda quidem diuiditur alio modo. Nam ex ipsa est, cuius causa est aliqua specierum primitiuarum, sicut soda ebrietatis, [k] § nam dum perseuerat soda ebrietatis, & non fit fixa propter fixionem causæ augmentationis illa generatur ex ea; § & sicut soda propter comestionem rei calidæ, sicut alliorum, & reliquorum. Et ex ipsa est, cuius causa est antecedens iam collecta, & est mansiua; & manet ipsa propter eam. Et quandoque est accidens, deinde fit ægritudo, & quum remanet ægritudo post febres acutas, nunciat ægritudines cerebri, & significat defectum naturæ ab expulsione materiei perfecta fluxu sanguinis per nares, & reliquis. Et ex ægritudinibus [l] § sunt, quibus nunciatur § † lethargus, aut apoplexia, aut demonium, aut mollities, aut surditas secundum substantiam materiei, & secundum motum eius. Soda quoque diuiditur secundum loca sua. quandoque enim est in uno laterum capitis; & quæ ex ea est consuetudinaria, nominatur hemicranea: & quandoque est in anteriore capite: & quandoque est in posteriore capite: & quandoque totum caput continet. & quæ ex ea est consuetudinaria inseparabilis, nominatur ouum, & [m] § nux § cuius assimilatio est ouo [n] § armorum, § quod super totum caput comprehendit. Et soda etiam diuersificatur secũdum fortitudinem, & mediationem, & debilitatem. Soda enim alia est ualde fortis, ita ut quum obuiat syncipiti infantis lenia habentis ossa, separat ipsum, & frangit commissuram eius; & alia est, quæ est debilis, sicut plurimum fit in lethargia. Et debilis quidem alia est, quæ est inseparabilis, & alia est quæ est non inseparabilis. Et quandoque soda cuius causa est debilis, accidit quibusdam, & non aliis. accidit ergo ei cuius cerebri sensus est fortis: & non accidit ei cuius cerebri sensus est debilis. Et uniuersaliter quidem cuius cerebri sensus est fortis, ipse est aptus, ut recipiat sodam ex omni causa faciente sodam, & si [o] § debilitetur, § & omnino tunc cerebrum uelociter recipit facientia sodam, aut propter debilitatem suam: & tu quidem iam sciuisti in uniuersalibus, quòd debilitas sequitur malitiam complexionis: aut propter fortitudinem sui sensus; & læditur ab omni causa, & si sit leuis. Et iterum soda alia est, cui non sunt accidentia: & alia est quæ ad accidentia perducit partibus capitis propria, sicut si proueniat ex fortitudine doloris apostema in partibus capitis: & alia, quæ perducit ad accidentia prouenientia ad membra, sicut eius læsio, & nocumentum, & [p] § apostematio § eius perueniat ad radices neruorum, & perueniat spasmus: aut perueniat inde aliquid ad stomachum, & contingat casus desiderij, & singultus, & nausea, & debilitas digestionis, & similia. Et scias quòd soda temporalis, aut fit propter phlegma, aut propter melancholiam, aut debilitatem capitis, aut ex apostemate [q] § incipiente indurari, aut § iam indurato, & est illud, quod plurimum est. Et soda quidem, & omnes ægritudines diuersificantur: quandoque enim ægritudo est salua: & salua quidem est, in qua non prohibetur de regimine eius, quod ei sit necessarium in seipsa: & alia est quæ non est salua, immo est habens socium: & fortasse prohibetur ex regimine suo necessario: sicut si sit soda, & rheumatismus: tunc fit contrarius rheumatismus soda in necessitate regiminis, quod habet. Soda quoq; diuiditur quandoque secundum alias considerationes. Soda enim alia est, quæ accidit [r] § subito § sano non habenti ægritudinem. Et alia est quæ accidit habenti apostemata & [s] § labores. § Et ex corporibus quidem sunt quædam, quæ sunt præparata sodæ: ut sunt corpora, quæ habent caput debile, & membra digestiua debilia; quare in eis plurimus generatur uapor [t] § effundens ad stomachos eorum humores cholericos § facientes sodam. Et iterum in [u] § receptis § sunt quædam, quæ faciunt sodam, iam prædicta in tabulis medicinarum singulariũ. Et omnia [x] § † aromata § sunt facientia sodam: & proprie casia lignea, & costus, & crocus, & cinnamomum, & amomum. Et omnia [y] § aromata § sunt facientia sodam, siue sint calida, siue frigida. Veruntamen quum succedant, [z] † § § expellunt. s. quũ præcedit illud, quod nocet cum caliditate uaporis sui, & succedit ei quod uaporem facit frigidum, aut econuerso. Quum autem læsio fit non qualitate solum, sed quantitate; tũc non confert ipsorum successio, imò nocet. Et soda frigida, quandoque multiplicatur [a] § constricta § in hyeme: & quando æstas fuerit septentrionalis parum pluuiosa: & [b] § quando § autumnus est meridionalis, pluuiosus; multiplicatur soda in hyeme. Soda uerò plurimum fit, propterea quòd arteriæ afferunt capiti uapores fraudulentos.

Annot.

---

d B. egrediẽte.
e B. alteri⁹ quæ ei inest.
f B. ramificatio Alia litera. mediatione.
g † B. totius.
h B. periodicantium.
i B. & augmento.
K B. & nõ figitur propter fixionẽ causæ magis augniẽtatis, q̃ illa generata ex ea. Alia lr̃a. dũ perseuerat, & nõ figitur, ꝓpter fixionem causæ magis additæ, quã illa generans illam.
l B. quæ per ipsam sodam nunciantur sunt. † subeth.
m B. galea.
n B. armigerorum.
o B. sit debilis.
p B. vehemẽtia
q B. duro incipiente, aut calido.
r B. quandoque corpori.
s B. dolores.
t B. Et effundũtur ad stomachos eorum humores colerici.
u B. quæ sumũtur uel comedũtur.
x B. aromata. † allefeiati.
† Zafaran.
y B. euaporãtia
z † B. sc.
a B. prouenies ex cõstipatione
b ____ B.

ANNOT.

1 *Quamuis humida non faciat dolorem &c. Humidam ait intemperiem non facere dolorem, quod & Gal.2.de comp.med.per loc.& hic sequentibus capi.fusius. Addit autem Gal.1.de cau.sympt.etiam siccam intemperiem, ita ut sola caliditas, & frigiditas dolorem facere uideantur. quod & ex 7.meth. & 4. meteor. ex Aristo. probare licet. quum enim dolorem non faciant, nisi quæ confertim et celeriter alterant & corrumpũt; nequeunt humiditas & siccitas non nisi longo tempore alterare, quũ passiuæ sint qualitates. Contrarium tamen ex Gal. legere est de humida quidem intemperie 2. de comp. med. per loc. de sicca uerò & humida lib. de inæqu. intemp. ubi alterationes quidem & dolores fieri ex calfaciendo potißimum ait, & refrigerando, secundo tamen loco etiam ex humectando et exsiccãdo. quod confirmare & 2. de rat. uic. in ac. uidetur. Cæterũ quod ad hanc controuersiam pertinet, siccitas & humiditas, quũ passiuæ sint qualitates, & in agendo maximè imbecilles, quamuis non minus ad tactricem potentiam spectent quàm calor & frigus, confertim tamen ac celeriter nequeunt alterare & corrumpere; quare propriè doloris causæ non sunt. At uerò quia eæ ferè sine calore aut frigiditate non reperiuntur, momentumque ferè capiunt alterandi & corrumpendi à caliditate, & frigiditate, & magis etiam ex his siccitas quàm humiditas. propterea etiam fit, licet nõ absque actiuis qualitatibus eæ corrumpant, ut ipsis tamen alteratio & corruptio ascribatur, quòd harum conspicuus sit excessus, non caloris aut frigoris. Neque uerò solum hæ passiuæ sunt qualitates, quia Arist. actiuas caliditatẽ & frigiditatẽ nuncupet: sed agunt & patiuntur omnes, aptiores tamẽ hæ duæ ad patiendum sunt caliditate & frigiditate. His ergo patet quid ad propositam controuersiam dici poßit. Cætera uerò quæ de dolorum capitis differentijs, seu speciebus, in hoc capite notantur, habes ex Gal. copiose 2. de comp. med. per loc.*

Cap.1. Cap. 6. Cap.5. Cap. 1. Cap. 1. Cap. 3. Comm.1. Cap.1. & 2.

De [a] § soda facta § ex malitia complexionis. Cap. 2.

a F. Speciebus sode factæ.

AFferamus itaque sermonem exponentem unamquanque harum summarum. Et hęc est distinctio prima. Dicamus ergo: complexionalis quidem summa est, quoniam à complexione calida, & à complexione frigida, & à cõplexione sicca quandoque contingit dolor, secũdum quòd sciuisti in principijs uniuersalibus: quamuis sit dispositio in complexione sicca, secũdum quòd sciuisti, parum faciens dolorem. Et complexio quidem humida, secundum quòd est complexio humida, non efficit dolorem; nisi illic sit materia humida faciens dolorem, ex parte euaporationis, aut euentus uentositatis facientis solutionem continuitatis. Et calida quidem, & sicca, & frigida & sicca, dolorem faciunt utrisque qualitatibus: & faciunt etiam dolorem motu soluente continuitatem. Calida uerò & humida, & frigida & humida non faciunt dolorem, nisi unde sunt calidæ, & frigidæ; & non unde sunt humidæ, nisi secundum modum prædictum. Et complexionis quidem calidæ causa: aut est materia calida sanguinea, aut est cholerica, aut est composita [b] § acuens, § inflammans, faciens qualitate sua impressionem: aut est causa eius uentositas, aut uapor calidus: aut est causa eius motus calefaciens corporeus, aut animalis, secundũ quòd sciuisti ex diuisione eius in [c] § rebus § uniuersalibus: aut eius causa est, sicut obuiatio ignis: aut adustio solis: aut acceptio cibi calefacientis: aut medicinæ calefacientis: aut uicinitas membrorum, quorum communitate iam calefactum est. Et causæ quidem complexionis frigidæ facientes sodam sunt oppositæ istis: quarum numerus est apud te. Et causæ siccæ: aut sunt exsiccantia exterius, resolutione, & adustione [d] § sicut dies caniculares, § & emplastra calida: aut [e] § rubedinem facientia naturaliter, aut accidẽtaliter, § subito, & non subito, prohibentia cibum penetrare ad caput. [f] § & § siccantur membra ipsius [g] § primo § aut propter abscisionem potus, & resolutionem humiditatum [h] § principalium, § aut desiccantia interius [i] † § §resolutione, & euacuatione eorum: aut quia eorum uirtus est desiccatiua: & quia nutrimentum ex eis factum est siccũ, aut paucæ humiditatis. Aut uicinitas membrorum iam siccorum, & ipsorum communitas. Et motus animales, & corporei, superflui desiccantes per semitam euacuationis, & resolutionis, similiter coitus [k] § exuberatio, § & fluxus sanguinis, [l] † §. § & exercitium forte. Et euacuantia quidem, alia sunt euacuantia in membris, quæ sunt alia à membris capitis, quibus caput communicat, sicut euacuantia uniuersalia ex toto corpore, aut euacuantia particularia euacuantia ex uno membro. Et alia sunt euacuantia in membris capitis: sicut [m] § rheumatismus, § & catarrhus, & fluxus sanguinis ex naribus: & species eductionis acquisitæ per caputpurgia: & sternutatoria: & gargarismata. & ex causis siccitatis est abscisio materierum humiditatis, quamuis non fiat euacuatione: sicut ieiunium, & dimissio cibi, aut eius priuatio.

b B.acuta,

c B.radicibus.

d B sicut alsemaim .i. sicut aer, aut uentus ualde calidus.

e B.cogelantia naturaliter, aut exterius aduenientia.

f B.quare.

g —— B.

h B. naturaliũ seu radicalium.

i † B. assumpta cum.

k B.& diuretica.

l B. superfluus.

m B.coryza.

ANNOT.

1 *Sicut ieiunium & dimißio cibi &c. Siccitatem cerebri ex ieiunio fieri asserit. Huius tamen contrarium legi apud Gal. uidetur li. aduersus Erasistratæos de uenæ sect. ubi inediam inter ea quæ caput replent, maximè, ait eminere. Sed soluitur fortasse ad hunc modum. inedia & uẽtriculum, & caput, & totũ corpus exsiccat (quod ad ipsam pertinet:) quum tamen uentriculi calor continuè agat, & humores qualescũq; in eo sint, ob continuã actionem tenuiores reddat, quũque agente etiamnũ capitis caliditate, quæ & ipsa per inediam & humorum inopiam fit acrior, caput ipsum incalescat, facillimè tenuiores ij humores sursum rapiuntur, atque ipsum replent non mediocriter, quod Gal. scribit. plerunq; tamen ex inedia caput exsiccatur. unde & in fluxionibus quæ à cerebro sunt, medici omnes inediam præcipuè commendant.*

Cap. 7.

De speciebus sodæ factæ propter solutionem continuitatis. Cap. 3.

COntinuitatis solutio quandoque accidit in uelaminibus cerebri: quandoque accidit in substantia ipsius: & quandoque accidit in uenis, & scinduntur: & quandoque fit, sicut scis; ex motibus uaporum, & uentositatum incipiendo: aut propter oppilationem: & quandoque fit propter humorem corrosiuum: & quãdoque fit ex percussione, aut casu: aut exterius incisione.

a B.incarnatur seu nō consolidatur.

cisione. Quæ autem fit interius, fortasse[a] § non repletur carne,§sed remanet ulcerosa lædens caput,& perseuerat faciens sodam. percusio autē & casus quandoque sunt leuis adiutorij, & curantur:& quandoque perueniunt ad hoc, ut cerebrū propterea[b] § permutetur,§& pereat. Quidam uerò medici Indi dixerunt, quòd quandoque est causa in soda uermes generati in partibus capitis, motu suo lædentes,[c] † § §

b B.commoueatur seu concutiatur.

c †B.& laceratione sua & corrosione sua.

Et quidam remouerunt hoc: sed non est necessarium, ut remoueatur. Nam uermes multoties nascuntur in anteriore capite super locum, qui est in strictura narium: & posibile est ut nascantur apud uelamina,& si rarò contingat.

ANNOT.

1 *Quidam uerò medici &c. Notat controuersiam, an uermes posint in capite nasci, & solutionem continui ac dolores facere, pro qua re uide Rasim 1. Con. tr. 21. Sanè pro authore hoc facere uidetur, quòd quū uermes ex corruptis gignantur humoribus, ubicunque & calor putridus sit, qui effectrix eorum est causa, & materia putrida quæ subiectum est ex quo; illic nulla controuersia gigni ijdem posse uidentur. At putrescit, nonnunquā pituita in capite, ut testantur omnes; quo fit ut rationi consentaneum sit in capite uermes gigni. Huic uerò astipulari & experientia uidetur, qua deprehensi sunt in arietis capite uermes, & quotidie per nares educi eos constat. Adde quòd in auribus, & dentibus ijdē sæpenumero reperiuntur. Verùm contra Auicennæ sententiam authoritas Arist. facere uidetur, qui 4. meteor. horum generationem in uentriculo non admittit, quòd is coctionis locus sit, non putredinis. multo ergo minus gigni eos in capite fatendum est, quod est multo uentriculo ipso nobilius. Cæterum (quod ad hoc attinet) si uermes in cerebro reperiantur, uel non, standum experientiæ est. Cōciliator uidisse se ait in arietis capite: nos quotidie exire è naribus uidemus. (& si ex uentriculo fortasse ascendere ad palatum, ac per foramen colatorium appellatum, ad nares ferri quis dixerit) certum item est, in auribus eos ac dentibus reperiri. quo fit ut cum Auicenna standum uideatur. Dici uerò ad obiectam rationem posset, dubiam esse philosophi sententiam, quando coctionis locum, non esse ait putredinis locum. Est enim idē prorsus coctionis & cruditatis locus; sed coctionis sub naturali dispositione, cruditatis, ac propterea putredinis sub non naturali. Eo tamē etiam admisso, quòd gigni uermes in uentriculo nequeant; nihil obstat in cerebro oriri, quod coctionis locus non est, ea præsertim parte quæ ad nasi colatoria pertinet, cuius ratione nobilius non est cerebrum uētriculo. Adde quòd nobilitas aut ignobilitas in hoc non facit: quū nobilisimum membrum sit iecur, & in eo tamen uermes sæpenumero deprehendantur.*

Cap. 24.

Distinctio specierum sodæ factæ ab apostemate. Cap. 4.

A Postema, à quo prouenit soda, quandoq; est in uelaminibus cerebri, & quandoque est calidum, & uocatur[a] § †phrenitis:§§ §& quandoque est frigidum, & nominatur lethargia. s. obliuio: & quandoque est compositum. & nominatur † dispositio habentis[b] † § §dormitionem uigilatiuam: Et quandoque est durum: Et quādoque fit in ipso cerebro, & substantia eius. Et est aut calidum phlegmon, aut erysipila, aut frigidum. Et huius distinctio est ex eis, quæ tibi aduenient uicinitus. [1]Et hoc multoties[c] § resoluitur,§si contingat ut egrediatur[d] † § §in aure,& reliquis, pus, aut[e] § sanies,§aut materia aquosa.

a B.carabitus. Alia litera. calidum. † sirsen. † coma uigil. b †B.subet shari, idest.

c B.soluitur. d †B.ex capite e B.virulentia.

ANNOT.

1 *Et hoc multoties &c. Desumptum hoc ex Hipp. est 6. aphor. dicente, Caput dolenti & uehementer laboranti pus, uel aquam uel sanguinem effluentem per os aut aures morbum soluere: quod ferè & in Coac. præno. scripsit, Capitis, dicēs, dolorem soluit pus per nares, aut sputa crassa, & non olentia &c. Vide autem quomodo sententia hæc sit intelligenda, ex Gal. eo 6. aphor.*

Aphor. 10. Aphor. 10.

De qualitate[a] § accidendi § sodæ ex materijs. Cap. 5.

a B.euentus.

DIcimus, quòd materiæ sunt causæ soda, aut per se, aut per accidens. Quæ autem sunt per se, sunt, quoniam mutatur complexio per se, aut soluitur continuitas per se. [1]Complexio autem non mutatur per se, nisi secūdum duos modos, aut per uicinitatem, aut per [b]§permutationem.§Per uicinitatem quidem, quoniam fit humor commistus frigidus, aut calidus. et calefacit, aut infrigidat: & quum separatur humor ab eo quod ei commistum est, finitur, & euanescit,& non facit moram, de qua curetur. Quæ autem est per [c]§ transitionem,§ fit, quoniā humor iam fixit impresionem,& affirmauit eā: & quamuis separetur euacuatione, & resolutione; tamen remanet qualitas fixa. Sed ipsarum essentia fit causa sodæ per se secundum semitam solutionis continuitatis[d], § quoniam illud mouet eas,& separat mordicatione & corrosione sua.§ Et plurimum quidem fit soda per motionem, si uentositates excitentur:& illud quidem plurimū faciunt materiæ frigidæ, quas percusit caliditas, [e]§quæ nouiter factæ sunt calidæ, aut cibi§permisti caliditati. Mordicatiuæ autem,& corrosiuæ sunt humores[f]§ calidi.§ Soda autem facta ab eis, per accidens est, quum accidit oppilatio propter apostemata, aut non propter apostemata. & oppilationem sequitur mutatio complexionis, sicut sciuisti:& ipsam sequitur solutio continuitatis. Et illud ideo, quoniam materiæ, quas natura mouet in corpore, aut mouet secundum semitā expulsionis, aut secundum semitam separationis, & diuisionis nutrimenti. Et hoc quidem nō fit, nisi[g] §ex§transitibus naturalibus, qui quum oppilantur, prohibent:& quum[h] § dilatantur,§resistunt:& resistentia quidem facit extensionem. & extensio facit solutionem continuitatis. Et oppilatio quidem quandoque accidit in substantia cerebri:& quandoque contingit in uenis, quæ sunt in ipso:& quandoque fit in arterijs eius: & quandoque contingit in utrisque, quæ sunt in uelaminibus ipsius.[2] Et oppilatio quandoque accidit ab humoribus, aut propter ipsorum uiscositatem, aut eorum grositudinem, aut propter eorum multitudinem. uiscositas uerò non reperitur nisi in phlegmate:& grositudo etiā est in phlegmate & melancholia. Et phlegma quidem oppilat uiscositate, grositie,& multitudine: & melancholia oppilat grositie,& multitudine. Et cholera oppilat multitudine,& similiter sanguis. Soda

b B. qualitatē seu dispositionē post se derelictā.

c B.qualitatem post se derelictam.

d B. illud cum motione ipsarū & penētratione earum & mordicatione & corrosione ipsarū.

e B. adueniens ęi & cibi vētosi.

f B.acuti.

g B.in. h B.prohibent.

da quoque cretica est de genere sodæ, cuius causa est motus naturalis secundum semitam expulsionis. Et soda, quæ fit per successionem digestionis cibi, est de genere soda, cuius causa est motus naturalis secundum semitam separationis. Comprehensionis autem materiæ impedientis in membro oportet nos rememorari in capitulo principiorum uniuersalium; postquam sciuerimus, quòd ipsa, aut est antiquæ comprahensionis & retentionis, aut est cibalis, s. generata in illa hora à cibo generatiuo chymi mali in substãtia sua, & qualitate sua, cum corruptione in ipso cibo, & ordine suo, aut quantitate sua, aut digestione sua, aut reliquis modis corruptionis suæ, prædictis in capitulo suo: & ex hoc genere est soda [i] § corruptionis § alliorum, & cepę, & sinapis, & soda ebrietatis, & soda ab acceptione frigidorũ: & oportet quidem ut rememoremur motuum materierum in membris, ex principijs uniuersalibus. Et uentositas quidem ex summa est materierum facientium sodam, & facit sodam extensione. Et illud est, quum transitus naturalis ei cõstringitur creatus strictior quàm oportet ei in hora sua, aut inquirit ut faciat peruenire transitũ non naturalem. Et uapor etiam ex tota illa summa agit: aut qualitate sua, aut [k] § comprehensione § humorum in locis suis: & mouet eos. Et uentositates quidem, & uapores quandoque generantur in corpore, & in cerebro ipso: & quandoque [l] § odorando § attrahuntur ab exterioribus: aut adueniunt ex partibus pororum, deinde retinentur in cerebro, & faciunt sodam: & ex hoc genere est soda fœtoris, & soda boni odoris. Et scias, quòd uentositates phlegmaticæ, & uapores phlegmatici sunt grauatiui, & tardi motus, retenti. Et melancholici sunt facientes tristitiam, fixi, minoris quantitatis, & deterioris qualitatis. Acuti uerò humores non excitant uentositates, sed uapores. Et uapores quidem sanguinei sunt dulces, minoris nocumenti sua qualitate, quàm uapores alij, sed sua quantitate magis nocent: & cholerici sunt acuti, inflammantes.

i B. comestionis.

k B. conculcatione.

l B. naribus.

ANNOTAT.

1 *Complexio autem non mutatur &c.* *Humores, sicuti in superioribus capitibus author scribit, dolorem faciunt, aut quia naturalem corporis temperiem euertunt, aut quia soluunt continuum: hoc uerò non eodem in omnibus fit modo. quandoque enim per se id agunt, quandoque per accidens: distinguit ergo singula hæc, tẽperiem dupliciter ab humoribus immutari dicens, aut per se, aut per accidens ac per se rursum distinguẽs, aut per uicinitatem, dicens, aut per mutationem. Sanè locus hic paulò est difficilior. ac primum quũ materiam causam esse ait doloris per se, aut per accidens, falsum uidetur materiam per se causam esse doloris, quũ hic symptoma sit, per se à morbo dependens, per accidens uerò, id est per aliud, à causa. Constat autem materiam non ob aliam rationem dolorem facere quàm uel ob intemperiẽ uel continui solutionem, ac propterea dolorem per se ab his, per accidens uerò dependere à materia. Adde quòd quũ diuidit tẽperiei mutationem, quæ est per se, obscurum admodum est quid per uiciniam, quidue per mutationem significet. Ad hæc tamen ut respondeamus, breuibus. materia doloris est causa per se atque immediata: non collata ad morbum qui proximia est causa, sed ad alias causas comparata. nulla nempe alia morbifica causa inter materiam & dolorem intercedit, quamuis intercedat morbus. Quid uerò per uicinitatem, atque mutationem intelligat, paulò certè est difficilius in antiqua uersione: clarius tamen ex Bellunensis correctione, qui non, mutationem, sed qualitatem seu dispositionem post materiam derelictam interpretatur. Ita ut sententia sit, dolorem fieri per se ex intẽperie dupliciter, uel quòd unà materia est intemperiem fouens, uel quòd abijt quidem ipse humor, ipsa tamen qualitas remanet et fixa est. At rursum hoc loco obijcies proposuisse authorem de dolore agere, qui ex materia dependet: quomodo ergo nudam intemperiem affert? Adde (quod maioris momenti est) si per mutationem hanc, fixam intelligit intemperiem, quũ hæc æqualis sit, & in habitu, doloris causa esse non potest, quòd is ex inæquali dumtaxat intẽperie fiat. Sed ad hæc respondetur. dolorem quidẽ hunc ex intemperie sine materia esse, momentum tamen ex materia cœpisse. Et licet fixam quoque intemperiem mutationis nomine intelligat; æqualis tamẽ hæc non est: fixa dicitur ratione causæ à qua non amplius dependet, non tamen ratione particulæ cui inhæret, quũ non æqualiter omnes eius etiam minimas particulas apprehenderit.*

2 *Et oppilatio quandoque &c.* *Obstructionem ait fieri ex triplici causa, humorum scilicet crassitudine, lentore, & multitudine, quod & Gal. 9. meth. & 11. & de caus. morb. At oppositum idem Gal. sensisse uidetur lib. de morb. diff. ubi causam obstructionis humores dumtaxat uiscidos & crassos facit, quod etiam 3. de sympt. caus. & 3. de tuend. sanit. & in ar. med. & lib. de constit. ar. fecit. Sedatur tamen hæc controuersia: uerè humores ubi multi sint, & cumulatim ac confertim in partem quampiam irruant, seipsos impediunt, quominus libere perfluant. sed hæc uerè obstructio nõ est, quũ uia pro naturali constitutione se habeat, neq; occlusa sit (tumor enim potius appellandus est) immo humoribus transitus patet, quamuis ob eorum multitudinem angustior sit & paulò difficilior. quo fit ut obstructio propriè à multitudine non fiat. & propterea iure in obstructionis causis recẽsendis omittatur. in libris tamẽ methodi Gal. curationis gratia, atque ut rem ad pauciora capita perstringat, inter obstructionis causas refert. ita Paternus bonarum literarum defensor nostra tempestate primarius soluit, si rectè meminimus.*

Cap. 1. Cap. 8. Cap. 7. Cap. 6. Cap. 2.

Cap. 10. cap. 94. Cap. 17.

De speciebus sodæ factæ per communitatem. Cap. 6.

Soda facta per communitatem alia est, quæ est cum communitate absoluta, & alia, quæ est cum communitate non absoluta. Communitas uerò absoluta, est ut ad partem cerebri ex membro communicante nihil perueniat corporeum penitus, nisi ipsum nocumentum. Et cõmunitas non absoluta est, ut ad substantiam cerebri ex ipso membro perueniat materia humorosa, aut uapor. Primæ autem partis sunt species sodæ factæ in tetano, & spasmo, & extensione, & [a] § uentositatibus gibbosis, § & doloribus iuncturarum: & sicut quæ fit in podagra, & sciatica fortibus. Et fortasse aduenit ex qualitatibus [b] § communibus ipsarum § qualitas simplex, quæ est ex qualitatibus naturalibus: aut qualitas extranea non proportionata calido, neque frigido, sicut qualitates uenenosæ: & fortasse in aliquibus mẽbris erit humor uenenosus malæ substantiæ, cuius

a B. & uẽtositate alaferse, idest & uentositate grossa causante gibbositatem.

b B. communicantibus.

c B. materiæ nocentes erūt materiæ non extraneæ in natura sua, & non nocebunt nisi ex uehementia qualitatis ipsarū, aut augumēto qualitatis earum, & quandoque erit nocens.
d † B. Alia litera. venenosa.
e B. Alia litera. &.
† mirach.
f B. fortasse fit qualitas nocens adueniens causa comprehensionis materiæ nocentis.

ius qualitas aduen[iet]. Et fortasse [c] ʒ ex materiebus aduenient materiæ extraneæ in naturis suis. Et forsitan nocebunt fortitudine suarum qualitatum, aut augmento suarum quantitatum. Et fortasse erit impediens ʒ materia extranea generata in quibusdam mēbris generatione extranea corrupta [d], † ʒ ʒ sicut fit in præfocatione matricis [e], ʒ aut ʒ fit ei, cui tempus coitus elongatum est: aut euenit in † hypocondrijs eius humor malus: aut in aliqua extremitatum suarū, [f] ʒ & quandoque fit qualitas impediens aduenieś ad comprehendendum materiam lædentem ʒ ēt, & illud est secūdum duos modos: quorum unus est ut corrumpat illa qualitas, quod inuenit in partibus cerebri de materiebus bonis, aut, quod ad illas peruenit de cibo bono: & secundus est, ut ponat cerebrum receptibilem materierum malarum: & hæc receptio est secundum duos modos. unus eorum est receptio ab attractione eius, sicut, si calefiat cerebrum, & [g] ʒ attrahatur ei à quo cerebrum calefiat: ʒ & secundus est receptio à debilitate resistentiæ. & iam sciuisti in principijs, quod quum membrum debilitatur, recipit quod ei aduenit ex materijs. [h] ʒ Et communitas quidem, quæ est cum toto corpore, aut est ʒ propter qualitatem expāsam in toto corpore, aut propter materiam expansam in toto corpore, sicut fit in febribus: & soda cretica est [i] ʒ propter illam. ʒ Quū autem in febribus acutis soda fit fortior; eius fortitudo est signum malum, immo pernitiosum, quum reliqua mala signa ei comparia sunt. quòd si singularis fiat; significat crisim uenturam fluxu sanguinis ex naribus: & quandoque significat crisim uomitu. Membrorum autem [k] † ʒ ʒ communicantium primum & dignius eorum est stomachus: quandoque enim in stomacho superfluunt humores, [l] ʒ aut generantur ʒ in ipso: aut ad ipsum effunduntur materiæ cholericæ secundū periodos, aut absque periodis: aut est creatio, [m] ʒ cholere ʒ ita, ut effundatur cholera ex [n] ʒ uase suo spisso, siue subtili ʒ ad stomachum, secundū quod exposuimus in capitulo suo: aut retinentur in ipso uentositates: aut eleuantur ex ipso uapores, & fit soda. Et [o] ʒ ebrietas ʒ facit sodam cum euaporatione: & uelociter aduenit ei frigus propter [p] ʒ resolutionem partium ʒ eius. Et matrix est ex eis, quibus communicat cerebrum fortiter: & † hypocondria etiam: & hepar, & splen: & uelamen: & renes. & extremitates omnes: & partes dorsi. Primum ergo, quod cerebro communicat, est illud quod ipsum circuit de panniculo coopeřiēte cranium. Et plurimum quidem fit soda communitatis, apud permutationem materierum apostematum membrorum interiorum communicantiū, quum mouentur ad superiora.

g B. attrahat cū caliditate sua materias ad ipsum.
h B. Alia litera. communibus q̄ sunt cum toto corpore.
i B. ex hoc genere.
k † B. capiti.
l B. Alia litera. generati.
m B. chistis fellis.
n B. ex meatu ipsius grosso, & non ex subtili. Alia litera. ex vase ei⁹ cholera grossa absque subtili.
o B. Alia litera. vinum.
p B. Alia litera. raritatem extremitatum.
† mirac.

ANNOT.

1 *Quomodo ex aliarum partium consensu caput afficiatur, sæpißime Gal. scripsit, maximè 3. de aff. loc. & 2. de composi. med. per loc. ita uerò & de duplici consensu & nudæ qualitatis & cum materia. lib. de aff. loc. 1. & 3. quæ loca tu uide.*

Cap. 1. & 7. Cap. 1. Cap. 6. Cap. 1.

Sermo uniuersalis de signis ostendentibus species sodæ & modos eius. Cap. 7.

SOda quidem facta à causis extrinsecis sicut percussione, aut casu aut occursu rerum calidarum, aut frigidarum, aut [a] ʒ diebus canicularibus desiccantibus, ʒ aut uentis bene redolentibus, aut fœtidis: aut retentione uentorum in naribus, & aure, significatur ex inuentione earum. quòd si earum obliuiscitur, redeatur ad ipsarum uestigia, & elaboretur in earum significatione, secundum quòd nos iam declarauimus. Illam autem, quæ fit à debilitate, significat eius excitatio cum parua uel qualibet causa, & cum perturbatione sensuum, & inuentione impedimenti in operationibus cerebri. Et illam, quæ fit à fortitudine sensus cerebri, significat uelocitas patiendi etiam à parua causa in cerebro sensata, scilicet ex uocibus, & odoratibus, & reliquis: sed sensus est bonus cerebri, & meatus sunt mundi: & operationes cerebri sunt non lęsæ. Omnes autem, quæ fiunt à causis materialibus, communicant in [b] ʒ fæce inuenta in ʒ humiditate naris. Et quum fuerit ex materia acuta, [c] ʒ & fuerit cum fæce ʒ rubedo, & caliditas: & propriè in ea, quæ est ex materijs grossioribus, [d] ʒ fortasse ʒ associabitur ei pulsatio. Sed humiditas naris quandoque minoratur, quū fuerint materiæ grossæ. Et siccitas quidem stricturæ narium in huiusmodi soda, non significat priuationem materierum, quum grauitas ei associatur. Cholerica autem propriè est cum mordicatione, & adustione uehementi & punctione: & [e] ʒ quādoque ʒ fit illud in ea fortius, quàm in alijs cum siccitate stricturæ narium, & siti, & uigilijs, & citrinitate coloris, & grauitas in ea est minor. Frigidas autem significant frigus, & tempora, & color. Et si illic fuerit repletio à sacietate nauseatiua, significant eas destructio desiderij, & pigritia. Et materias humidas, si frigidæ sint, aut calidæ, significat † somnolentia. Phlegmaticæ autē & melancholicæ non uehementer dolorem faciunt. Et cum materijs quidem siccis minoratur grauitas, & multiplicantur uigiliæ: frigidæ autē uacuæ sunt ab inflammatione, & multiplicatur cum eis cogitatio corrupta, & obtenebratur color. Quandoque uerò significatur omnis humor per colorem faciei, & oculorum, & fortasse [f] ʒ fit diuersitas in paucitate. ʒ Causa autem in hoc, aut est expulsio humoris [g] ʒ inflammati ad oculum, ʒ aut constrictio in ipso, aut attractio materierum calidarum absque materiebus dolorem facientibus frigidis usque ad partem oculorum, & faciei propter dolorem. Nam quum dolor ingreditur membrum, attrahit ad ipsum, & ad illud quod est ei uicinum: plurimum autem attrahitur ad membrum in hac dispositione illud, quod est sanguis: & quandoque attrahitur aliud. Cum ea uerò, quę facta est à uentositatibus, minoratur grauitas, & multiplicatur extensio; & fortasse est cum pūctione; & fortasse cū corrosione. & in uentosa quidē non est grauitas. Ventosam autem & uaporosam significat quandoque sonitus, & tinnitus; & fortasse exuberant cum ea † iugulares uenæ multum. Et quandoque multiplicatur cum ea permutatio, scilicet doloris de loco ad locum: & quum multiplicatur uapor, fit pulsatio fortior [h] ʒ capitis, ʒ & imaginatur imaginationes corruptas, & associatur ei scotomia, & uertigo. Signa autem factæ à complexionibus puris, sunt [i] ʒ retentio ʒ

a B. vēti vel aeris vehementer calidi desiccantis.
b B. in grauitate inuenta &.
c B. tunc est cū grauitate.
d B. &.
e —— B.
† subet.
f B. diuersificatur illud in paucis seu raro.
g B. inflāmatio ad profundum.
† guidez.
h B. arteriarū
i B. sensatione

illarum complexionum cum priuatione grauitatis, & siccitas in strictura narium; siccitas enim stricturæ narium est significatio proportionalis isti. In calidis quidem sentit æger ipse: & sentit tangens caput eius caliditatem, & inflammationem: & est illic rubedo oculi: & iuuatur ab infrigidantibus, & frigore. In frigidis uerò est res ecõtrario: & non est in faciebus eorum extenuatio maciei, neque rubedo coloris: neque fit dolor superfluus, & si temporalis. Siccas uerò significat præcessio euacuationum, aut exercitiorum, aut uigiliarum plurimarum, aut coitus, aut [k] † § § angustia; & proprietas earum est, ut augmẽtẽtur cũ iteratione alicuius horum. Facta autem propter communitatem contingit, & destruitur & fit fortis, & debilitatur secundum quod [l] § accidit in membro communi ex dolore, aut destructione, aut fortitudine, aut debilitate. § Quòd si non fuerit propter communitatem; erit in reliquis operationibus cerebri nocumentum, sicut tenebrositas in oculo, & grauis somnus, & grauitas perseuerans cum bonitate dispositionis reliquorum membrorum. Quumque nocumentũ est in ipsis uelaminibus cerebri, & est forte; significat illud aduentus doloris usque ad radices oculorũ. Et si nocumentum est in panniculo extrinseco; aut in loco alio; non peruenit dolor ad oculos, sed cutis capitis tacta dolet. Factam uerò cũ cõmunitate stomachi significant inuentio angustię, & nausea, & paucitas desiderij, aut eius destructio, aut malitia digestionis, aut paucitas eius, aut ipsius destructio post inuentionem significationum accidentium. Et quum est propter effusionem [m] § materierum § ad ipsum; fit fortior quũ uacuitas adest, & super somnum [n], § & saliuam. § Et fortasse soda fit propter causam in cerebro, & facit in ore stomachi istas dispositiones, & [o] § impedimenta § secundum semitam communitatis stomachi [p] § cum cerebro; § non secundum semitam principij ex stomacho & communicatione cerebri. Oportet ergo, ut perseueres in cognitione huius, & cognoscas dispositiones uniuscuiusq; duorum membrorum in seipso, & ratiocinando distinguas accidens ab eo, quod est antecessum. Ex eis uerò, quę illud significãt de stomacho propriè, sunt diuersitas dispõnis ĩ digestione, & absq; digestione: & diuersitas dispõnis in uacuitate & repletione. Nã dolor stomachi, si est ex cholera, excitat quũ est uacuitas. Et si est ex humore frigido, est minor ĩ uacuitate, & sedat ipsum fames: & quandoque fames excitat ex ipso uaporẽ, & [q] § impedit. § Veruntamen cum hoc comestio non integrè sedat ipsum multoties: & fortasse sedat eum, sed raro. [r] § Inter inflammationem uerò & adustionem distinguit eructuatio. § Et tu quidem cognosces significationes eructuationis in suo loco: & similiter distinguunt inter eas reliqua signa, quorum rememorabimur in capitulo stomachi: & quandoque significat illud, quod uomitu expellitur. Et significat illud diuersitas dispositionis in soda secundum diuersitatem dispositionis reliquorum, quæ stomacho superueniunt. Et multi quidem homines sunt, ad quorũ stomachos cholera effunditur; [s] † § § Et quum soda excitatur, & comedunt aliquid; quiescit. Illud igitur est significatio, quòd ipsa est propter communitatem stomachi, & [t] § propter hoc § quiescũt, si choleram euomunt: & significationes significant illud. sed & illud quandoque significatur ex parte doloris: quod enim fit cum communitate stomachi, plerunque incipit in anteriori parte syncipitis, & fortasse declinat ad medium syncipitis, deinde [u] § remouetur. § Et illa, quæ fit ex hepate, declinat ad latus dextrũ. Et quæ fit ex splene, declinat ad latus sinistrum. Et quæ fit causa † hypocondriorum, declinat ad anteriora ualde. Et quæ fit causa matricis, existit in [x] § margine syncipitis: § & fit plurimum eius post partum, aut abortum, aut menstruorum retentionem, aut ipsorũ paucitatem. Signa autem, quæ dicta sunt de soda à uermibus generata, sunt ea, quæ Indus dixit. inquit enim. Signa soda facta ex uermibus sunt, ut sit corrosio fortis, & fœtor odoris, & fit soda fortior cum motu, & eius sedatio est cum quiete. Quæ autem fit ex renibus, & membris dorsi, est decliuis ad posteriora ualde. Quæ autem est propter communitatem dolorum euenientium in membris alijs, fit cum excitatione eorum, & quum ipsi fiunt fortiores. Quæ uerò est cum febribus, & crisibus; fit cum eis, & quiescit cum eis & debilitatur earum quiete, & debilitate. Et quandoque etiam significat ipsam albedo urinæ cum fortitudine febris, propter declinationem humorum cholericorum ad superiora. Et multoties fiunt res subtiliantes causa soda, propterea quòd aperiunt uiam uaporum ad cerebrum, & si sint non calidæ, sicut oxymel: & similiter est dispositio hemicraneæ. Et regimen quidem subtiliantiũ nocitiuum est ei [y], § qui habet sodam causa cibi grossi propter choleram. Et fortasse § augmentatur soda in seipsa propter uehementiam doloris sui: & attrahit uehementia doloris eius augmentum in ipso.

k †B. cum.
l B. de nocumẽto accidit membro cõmunicãti aut destruitur, aut fortificatur, aut debilitatur.
m B. choleræ.
n B. in ieiunio. Alia litera. exuberantem.
o B. nocumẽta.
p B. ad cerebrũ
q B. nocet.
r B. Sed inflammatio & adustio, & eructuatio distinguit ĩter ea ambo.
s †B. cũ perlocidatione.
t B. similiter.
u B. Alia litera. descendit.
† mirach.
x B. sihachalia-fuch. i. in cõmissura coronali ubi synciput terminatur.
y B. cuius soda requirit curationem ingrossantem choleram. Et quandoque. Alia litera. propter causam cibi generantis choleram.

ANNOTAT.

Scripsit eadem ferè, & supra, quæ tu repete. Vnũ hic notat ijs uerbis. (Nam cum dolor) *quod dubitatione non caret, nempe dolorem trahere. Tametsi enim id & Hipp. 4. de ra. uic. in ac. et Gal. nõ uno loco dicit, nõ desunt tamen qui ex aduerso uiri alioqui ingenio præstantes & eruditione, dolorem trahere prorsus negent, quam rem (ut paulò diligentius examinemus) non una ratione confirmant. primum autem, dolor irritat; quæ irritant, expultricem uim ad agendum mouent, non attractricem, ut de uomitu patet; non ergo dolor attrahit, sed expellit potius. Item, si dolor attrahit: ut retineat attrahit at quod retinetur, familiare sit oporteat, & in trahentis naturam mutetur ut in naturali fit membrorũ tractione. At absurdum est dolorem hoc pacto attrahere. Adde id, quod experiẽtia testatur. quũ dolente parte quapiam, non ad eam affectam solùm, sed ad alias quoque fluxio concitetur (offenso nempe digito in alis, & inguinibus fieri inflammationes: et æstuante capite subiectas partes fluxionibus grauari conspicimus) dici non potest dolorem trahere. Hæ ferè sunt rationes, quibus probatur dolorem non attrahere. Contrarium tamen Gal. sentit & 2. de diff. febr. & alibi sæpe, & cum Gal. medici ac philosophi fermè omnes, quibus, quia nos assentimur, breuibus ad obiectas rationes respondemus. Quòd dolor attrahat, experientia satis testatur, ut superuacuum forte sit cum medicis, quibus solum sensuum testimonium satisfacere oporteat, hac de re contendere.*

Cap. 19. & 20. & deinceps.
Aphor. 27.
Cap. 11.

Quum

Quũ uerò dolorem irritare aiunt, ac propterea expultricem mouere ad agendum non attrahendum; Paucis, ubi dolore pars quæpiam affecta sit, expulsoria facultas ad id fugãdum excitatur, quod offendit: Quũ autem nulla sine spiritib. actio obeatur, ut Gal. cõ. 3. 5. aph. & alibi docet, & oẽs fatentur; cõtrahit sese affecta particula, ac spirituum quantam potest copiam conuocat, eorũ exẽplo, qui saltaturi spiritũ cõtinent, quo ualidior sit saltandi actio, quod ẽt in omni ualida actione fieri quotidie animaduertimus. At uerò spirituum sedes sanguis est, humores uidelicet uniuersi, neque spiritus sine sanguine, aut sanguis sine spiritibus usquam reperitur. quo fit, ut dolentis particulæ conatus in eius ipsius detrimentum sæpenumero redundet, ob spirituũ & cũ spiritibus humorum redundantiam, quando. s. id quod contristat, non extra corpus, aut ad imbecilliorem se ipsa particulam nequit propellere. ita ergo ex dolore fieri attractionem; manifestum est, quamuis non negarim accedere postmodum & eam quam Gal. 13. meth. causam addit, (Cap. 3.) *propulsionem uidelicet à toto corpore ad eam partem quæ affecta est ob eius imbecillitatem, ex quo impetu non affecta solum particula, sed aliæ quoque frequenter fluxionem suscipiant; ueluti cum digito affecto, in alis & inguinibus inflammatio fit. ex digiti nempe illius offensa totum corpus concutitur, spiritis undique contrahit ut offenso loco succurrat, cum spiritibus autem & humores fluunt; quo fit, ut non ad eam solum quæ primo loco affecta fuit particulam, sed ad inferiores quoque alias eorum copia feratur, quæ si imbecilles sint & suscipiendæ fluxioni aptæ, tantam spirituum & humorũ multitudinẽ confertim irruentem nequeunt ad eam, quæ primò offensa est, partem aliarum exemplo extrudere; sed in seipsas admittunt & amplectuntur: tales autem particulæ sunt glandes quæ ad inguina sunt & alas. Diximus uerò ad inferiores partes à superioribus fluxiones fieri, quod offenso capite, non in alis, aut inguinibus inflammatio fit, sed offenso pede: nempè quòd non æque facilè ac celeriter humorum ac spirituum simul multitudo à pedibus ac cæteris inferioribus partibus supra feratur, ut à supernis ad inferiores. id quod Gal. 13. meth. innuit quũ, non simpliciter ex partibus omnibus ad affectam particulam spiritis ferri & sanguinem, sed ex superpositis partibus, annotauit. Ex his ergo non solùm quòd attractio fiat ex dolore, conspicuum est, sed etiam quid ad obiectas rationes dici possit, pro Galeno.*

De signis nuntiatiuis sodæ in ægritudinibus, Cap. 8.

Vrina similis urinis asinorum significat, ꝙ soda fuit, [a]§aut fit, §aut est existẽs, aut erit. Et similiter albedo urinæ, & subtilitas eius in febribus, & horis crisis, significant permutationem materierum ad caput: & illud quidem est ex eis, quæ proculdubio faciunt sodam.

a B. & est soluta, seu remota.

ANNOT.

Hippocrates 4. Aph. *quibus urinæ sunt perturbatæ quales iumentorum, dolorem capitis uel adesse, uel adfuturum scribit, non tamen, quod hic author, adfuisse. Addit tamen hoc Gal. eo 4. aph. dicens, dolores capitis aliquando antecedere, aliquando simul esse cum perturbatis urinis. pro eo uerò quod subdit secũdo loco author, uide Hipp. 4. aph. & Gal. ibidem ac 2. in primum de uulg. morb.*

Aphor. 70. Com. 70. Aphor. 72. Com. 71.

Regimen uniuersale in soda. Cap. 9.

Tu scis, quòd soda est [a]§exemplum§ reliquis ægritudinib. in necessitate abscisionis suæ causæ, & oppositione ei cum cõtrario. [1]Et post hoc scis, quòd ex rebus in remotione soda iuuantibus est paucitas comestionis, & potus, & proprie uini, & multitudo somni. Veruntamẽ nimia paruitas comestionis[b] †§ §in soda calida nocumentum affert augmentum in ipsa faciens. (10)

a B. æqualis seu similis.

b † B. Alia litera. & potus. Nota ꝙ aliqui textus habent hoc capitulum. x. de soda tẽporali continuatũ cũ præcedẽti capitulo. uidelicet sic: ueruntamẽ nimia paucitas comestionis nocet in soda calida nocumento additionis eius in soda tẽporali: Et nihil est adeo conueniẽs sodæ sicut tranquillitas.

Circa initia.

ANNOT.

Et post hoc &c. Tria in capitis dolore commendat, ciborum & potus paucitatem, uini abstinentiam, et prolixum somnum. At quod ad primum attinet, Hippo. quidem lib. de affectionibus, authori subscribere uidetur dolentium caput uictum esse dicens sorbitionem. & idem facit Galen. 2. de compo. med. per loc. cibi paucitatem laudans. hic tamen hoc in loco dolores excipit qui à causa sunt calida. rursus uerò Hipp. 4. de rat. uic. in ac. ieiunium & crapulam aduersus capitis dolores malam esse in uniuersum testatur. De uino quoque idem notauit author paulò antea, & habet subscriptorem & Gal. 2. de com. per loc. citato adijcientem ad cibi parcitatem ex Archigenis authoritate aquæ potum. et ipsum quoque senem lib. de affectionibus nuper adducto, ubi ait, »Victus sit sorbitio, & potus aqua; uinum autem non »exhibeatur, donec dolor sedetur, quum enim calidum »existens caput uinum attraxerit, dolor fortior euadit. Author tamen lib. 1. de regimine loquens aquæ & uini, uinum scripsit sedare capitis dolores. & Gal. quoq; 2. de comp. med. per loc. uinum etiam in ijs qui ob biliosos humores caput dolent, dilutum exhibet. & Hippoc. itidem 2. de morb. uulg. sect. 6. si caput doleat ex crapula meraci uini heminam præbet; si non ex crapula, sed aliter doleat, panem calidum cum meraco rursum exhibet. At de somno, astipulari Auicenæ Hip. uidetur lib. de Coac. prænot. dicens. »Capitis dolorem soluit, pus per na»res, aut sputa crassa, & non olentia, soluit item ulcerũ »eruptio. quandoque & somnus & alui fluxus. Rasis tamen 1. Contin. somnum interdicit cuiusdam Apollonij authoritate, dicens, abstinendum à cibis, somno, & loquela. ita ut multiplex hac in re sit controuersia. Cæterum, ut hæc dubitatio sedetur. De cibis & potu. certum est non in capitis dumtaxat dolore, sed omni fermè affectu præter naturam uictum tenuiorem conuenire, quàm per bonam ualetudinem. iure ergo ciborum et potus parcitatem author commendat, ut, & Gal. & Hipp. non tamen ieiunium hic atque omnimodam abstinentiam laudat, quod Hipp. damnat. excipit autem eos qui ob calidã causam dolent, quòd per inediam acrior fit uentriculi caliditas, & capitis quoque calida intemperies incrementum suscipit, & augetur dolor. De uino quoq; nulli dubium est, eo calidius cerebrum offendi, id quod ratio Hipp. demonstrat: nec solum quod calidius est, sed etiam quod frigidum, quũ ratione uaporum qui ex uino ad caput irruunt, repleri cerebrum necesse sit: ubi tamẽ ex uentriculi affectu, seu frigida intemperie seu repletione, dolor fiat; nedũ uinum iuuat, sed meracum; quũ et incalescat uentriculus, & id quod in eo redundat, aut concoquatur, naturali calore aucto, aut uomitu reijciatur, id quod senem lib. de uulg. morb. 2. intellexisse putamus. Quòd si dolor in capite sit per essentiam, tunc huius ratione nõ uinum, sed uel aquæ potus, ut author hic, & Gal. & Hipp. locis supra citatis, exhibendus est: aut etiam

Cap. 1. Circa initia. Circa finem.

etiam uinum dilutum, quod 2. de comp. per loca Gal. facit, seu calida sit seu frigida materia à qua dependet: & si enim tutior est curatio per aquæ potionem; retunditur tamen uini facultas ex aquæ immistione, ut minimè offendatur caput: & dilutum uinum præterquàm quòd temperato calore coctionem eorum, quæ in capite redundant, non mediocriter potest adiuuare; educendis etiamnum per urinas biliosis excrementis facit, ut imminutis humorib. dolorē faciētib. ipsum quoq; dolorem imminui necesse sit. At uerò de somno. quū inter ea sit somnus quæ dolores sedāt, si dolor maximè urgeat, certū ē, symptomatis ratione somno esse uacandū, quod fieri potissimū debet, ubi cōcoquēda materia sit quæ in cerebrū irrepsit, aut in uentriculo existens dolorem capitis fouet. At fluente adhuc materia, nec urgente symptomate, abstinendum à longiori est somno, ut Rasis consulit, quum is cerebrum repleat & doloris causam amplificet. Atque his demum sedari propositas contradictiones putamus.

De soda temporali. Cap. 10.

Nihil est adeo conueniens soda temporali, sicut tranquillitas, & dimisio totius quod mouet, sicut coitus, & cogitationis, & reliquorum. Et oportet ut soliciteris in curatione [a] §cholericarum§ ex ea, in attractione materierū ad inferiora, saltem cum clysteribus [b] §calidis. Et oportet quidem ut confortes, §donec sit posibile ea euacuare à partibus hepatis, & stomachi. Ex rebus fortibus uerò in attractione materiæ soda ad inferiora, [c] §in uigilante ex soda§ est fricatio pedum. multoties enim dormit super ipsam patiēs sodam. & quandoque fit eius assiduatio in pedibus, donec resoluitur soda. Si autem uis uti epithematibus, & emplastris, & ægritudo est fortis temporalis calida, siue frigida; oportet ut caput radatur: illud enim est magis iuuatiuum ad hoc, ut medicinæ uirtus in ipso penetret. Et ex eis, quæ ad hoc iuuant, est coronatio syncipitis, aut cum massa, aut cum lana; & ut res subtiles quæ super ipsum effunduntur, retineantur à cursu, & cerebrum earum compleat exuccationem, & earū uirtutem non expoliet aer uelociter. Filagorus dixit, quòd phlebotomia uenæ frontis; & uentosas apponere capiti, [d] §& in inferioribus extremitatibus, §& positio earum in aqua calida, & deambulatio parua, & dimisio ciborum inflatiuorum & uaporosorum tardæ digestionis, iuuant ualde ei, qui uult ut eius soda recedat, & nō reuertatur ad eum. Ego autem dico, quòd quandoque effundimus aquam calidam super extremitates patientis sodam, & assiduamus illud, & sentit quòd soda ex capite ad eius extrema descendit, cū qua descensione resoluitur. Et scias, quòd cibi acetosi non conueniunt patientibus sodam, nisi in soda, quæ est propter cōmunitatem stomachi, [e] §quia cibus ille est§ de genere eorum, quæ præparāt os stomachi, & confortant ipsum, & prohibent effusionem [f] §materierum§ ad ipsum. Quum autem sodæ temporali associatur ex læsione accidens [g] §impediens, declina§ in suo regimine ad illud; quoniā fortasse erit illud accidens causa augmenti in [h] §ipso, §cui illud accidens accidit: sicut uigiliæ, quum accidunt propter sodam, deinde fiūt fortes, sunt ex causis augmentandi sodam: oportet ergo, ut ipsum embroches cum aliquibus, quæ sunt sicut oleum de cucurbita, & oleum de [i] §salicibus, § & oleum nenupharinum, & sicut lac, odorificatū cū camphora, & reliquis. Et quandoque est tibi necessarium, ut parumper stupefacias, & dormire facias: In omni autem soda, cui associatur rheumatismus: non declines ad infrigidandum caput, & humectandum cum oleis, & similibus; sed [k] §fuge§ ad euacuandum, & stringendum extremitates, & fricandum eas, & ponendum in aqua calida. Quū autem uis super caput ponere aliquid, cuius uirtus penetret ad interiora capitis; non est tibi necessarium nisi anterius cerebrum, sicut sciuisti & ubi est cōmissura coronalis, & apud synciput: apud utrasque enim confidis de penetratione eius, quod penetrat. in posteriore uerò cerebro, quoniam os, quod ipsum cōtinet, est durius illo, non penetrat illud, quod ad cerebrum penetrare est necesse: quòd si in hoc elaboratur, non proueniet inde iuuamentum, quod addat super [l] §illud, quo iuuamentum fit: sis autem contentus parte anteriore, & tōsione syncipitis. Et cum hoc etiā, quoniam § si medicina fuerit infrigidans, affert principio neruorum, & origini nuchæ nocumentum, quo non indigemus. Soda autem percussiua apostematibus calidis associatur, & frigidis: & est quasi sicut pulsans. quòd si causa ē calida, administra infrigidantia in quibus est lenitas, & utere etiam uentosis nuchę, & appositione sanguisugarum super utrunque tempus, & ligatione extremitatum. si autē frigida est, declina ad illud quod carminat: & permisce cū eo etiam, in quo sit uis confortandi, & frigus aliquod: sicut si misceatur cum oleo rosaceo ruta, aut mentha. Quum ergo huiusmodi soda adeo fit fortis, ut ī pueris ad hoc deueniat, quòd ipsorum commissuras disrumpat: laudantur in curis ipsorum †uenæ cōtritæ uehementer, & commistæ cum oleo ros. & aceto linitæ; postquàm administratur capitis ablutio cum aqua & sale. Quum autem uteris caputpurgijs resolutiuis [m], §confortatiuis; § gradatim utaris eis, secundum quòd dictum est in canone. Et ibi quidem conuenit, ne declines ad narcotica, quantū potes. Veruntamen nos ipsorum modos dicemus in capitulo sedantium soda cum stupefactione. Et scias, quòd uomitus non est de curis soda, [n] §cum stupefactione. sed uehementer nocet§ patienti eam, nisi sit causa stomachi, & cum communitate ipsius; quoniam uomitu iuuatur. Et soda quidem, quę fit in posteriore capite, si non fuerit febris; cura est euacuatio cum decoctionib. prius secundum quantitatem uirtutis, deinde phlebotomia. qui autē inuenit sodam in capite suo permutari, quàm frigus sedat; forsitan phlebotomiæ & uentosæ sunt ei necessariæ, ut doloris assiduatio in capite superfluitates euenire non faciat.

Annot.

Nihil est adeo &c. Sodam temporalem, cephaleam appellat, antiquum uidelicet capitis dolorem. in hoc ut Gal. 2. de comp. med. per loc. notat, neque strepitus, neque uehementior uox, aut lumen splendidum, aut uini potus, aut odoramenta caput replentia possunt tolerari. quo fit, ut hæc omnia his conueniant, quæ author notat. In eò tamen dubitatio exoritur, quòd coitum damnat, cuius contrarium sensisse Hipp. uidetur 6. de morb. uul. sect. 5. ubi coitum ijs qui à pituita sunt morbis, conferre scria

a B. materialis.
b B. acutis. & oportet ut fortifices ea.
c B. & securitate uel præseruatione à soda.
d B. Alia litera. & fricatio extremitatum uersus inferius.
e B. Alia litera. & fuerit cibus ille.
f B. choleræ.
g B. nocēs tunc intende.
h B. radice.
i B. Kalef.
k B. festina.
l B. iuuamentum quo iuuatur si contentus fueris super parte anteriore, & margine sincipitis. Et cum hoc.
† intestina terræ.
m B. fortibus.
n B. & est uehemētis nocumenti.
Cap. 2.
Aphor. 23.

re scribit, Quod et Aristoteles sectione Problematum Probl. 17. Certum autem est antiquos dolores ex frigida potius materia atque pituita fieri quàm ex alia causa. ut propterea & in hoc uenus cõmendanda uideatur. Sed soluitur. ubi pituitosa materia redundet, neque aut ad caput, aut ad partem aliam nobilem fluat, sed aut fluxerit iam, aut immota maneat; cõmendatur uenus, quòd euacuationis genus id est. at si adhuc fluat, neque concocta sit, quũ coitus leuis quædam epilepsia sit, ob agitationem totius corporis & spirituum commotionem, periculum est, ne maior ad caput spirituum & humorum simul copia feratur, & dolorem augeat: quo fit ut maximè euitandus sit, ut author consulit. Sed obijciet statim quis contrarium statuere Hipp. 6. de uulg. morb. sect. 5. ubi ait, increscentes morbos mistio. quibus uerbis, fluente adhuc materia uenerem commendare uidetur. Verum respondet Gal. in eius loci commentarijs. nihil ex his uerbis colligi. immo non id tantum quod obijcitur, sed eius quoque contrarium potest intelligi, quòd uidelicet increscentes morbos mistio offendat.

Text. 26.

De cura sodæ calidæ absque materia, aut adustione solis, & reliquis ex materia calida, aut sanguinea. Cap. 11.

INtentio in curatione huiusmodi sodæ est infrigidatio. Et in ea quidem, quæ est incipiens, nihil magis iuuatiuum est quam oleum ros. [a] § purum, § infrigidatum, super caput effusum. Et melius hoc est, ut synciput circundetur pariete prædicto: & neque oportet, sicut sciuisti, ut in posteriore capite fatigeris. Quòd si oleum ros. solũ non confert, commisceantur ei expresßiones herbarum, & specierum plantarum frigidarum. Et [b] § quandoque forsitan § nil magis iuuat ipsam, quàm facere ægro caputpurgium cum lacte, aut oleo ros. aut uiolaceo infrigidatis super niuem. Et conueniens est ut oleum ros. cũ aceto misceatur: acetum enim iuuat ad penetrandum secundũ conditiones prædictas in canone. Et quandoque iuuat potatio aceti cum multa aqua misti uehementer. Eius autẽ, quę fit ab adustione solis, quæ est de hac summa; curatio est hæc, etiam addita cautela in commensuratione aeris, & infrigidatione ipsius, & reditione ad loca frigida, & administratione emplastrorum, & embrocharum, & unctionum ex oleis, quæ omnia sunt frigida natura, & infrigidata niue, & similiter attractionũ per nares, & embrocharum, & odoramentorum: & iam sciuisti illud. Et tibi quidem necessarium est, ut in hoc, & in alijs, alienes totum quod mouet impetuose ex uocibus, & multitudine cogitationis, & coitus, & famis. Et illa quidem, quæ est ex adustione solis, quum in sui principio [c] § consideratur, § facile mutatur. Quum autẽ negligitur, & tardatur; non est longum, quin eius cura [d] § excusetur, § aut difficilis fiat, aut adueniat ei [e] § superfluitas proprietatis. § Et multoties quidem accidit ex sole soda: non ex hoc quod calefacit tantũ; sed ex hoc, quòd eleuat uapores, & mouet humores quietos. Cum huiusmodi itaque non est excusatio ab euacuationibus, secundum modos prædictos. Et quãdoque etiam in ea, in qua uapores non eleuantur, neque humores mouentur, est necessitas euacuationis: & illud quidem, quum sentitur repletio, & timetur ĩ ipsa materiei attractio ad locum dolorosum, secundum quod sciuisti ex principijs. Illic enim si obliuio adsit euacuationis humoris dominãtis, nõ erit securitas [f], § quin impedimenti sit agilitas. § Quum autem caput uehementer inflammatur in speciebus soda calidæ, & calefit ualde, & transgreditur terminum; sumantur † § succus hordei & psyllium, & misceantur cũ aqua uirgę pastoris, & infrigidentur, & fiat ex eis capiti emplastrum. In ea uerò, quę facta est à materia calida, sanguinea, oportet ut incipiatur à phlebotomia [g] § uenarum † brachij. quòd si ei illa, quę uis, non consequuntur, & remanet modus eius § cũ dispõne sua, & uenę exuberant uniuersaliter, & uides in capite, & in facie, & oculis repletionem manifestam; oportet ut phlebotomentur uenę, quarum minutione cerebrum euacuatur; sicut phlebotomia uenarum, quę sunt in nare cuiusque lateris; & minutio uenę, quæ fit in fronte. ipsa nanque est uena, cuius phlebotomia plurimum ægritudines capitis extirpat. Et oportet quidem, ut in hoc doloris pars attendatur. Nam si fuerit lateris posterioris, uena quæ est lateris anterioris minuetur. Et si fuerit lateris anterioris, uena, quę in parte eius opponitur, minuetur. Quum autem in parte opposita desunt uenæ, uẽtosas loco phlebotomiæ pone. Et [h] § Artesaganus § iam dixit, quòd si illud non sufficit, oportet ut uentosæ super † spatulis ponantur, & sanguis multus inde extrahatur, & locus uentosarum sale trito aspergatur, & loco lana superponatur infusa in oleo: & in mane superponatur ei medicamen uulneratiuum. & illud quidem non est in hoc eodem, immo in omnibus speciebus sodę tẽporalis ex materia fraudulenta, qualiscunque sit materia. Et quandoque etiam confert plurimum in hac specie sodæ, & quæ hoc modo currunt, phlebotomia saphenæ, & crurium uentosatio. Et hoc quidem est ipsorũ regimen ex parte phlebotomiæ. Quumq; illic aliquid materiei cholericæ sentitur, non est malum ipsam euacuare cum eo, quod naturam leniat, & lubricet materiam cum eo, quod in capitulo soda cholericæ dicemus. Et oportet, ut lenificatio naturæ uniuersaliter perseueret, sicut cum iure [i] † § caulium, & de prunis, & iure de lentibus, & almelea, s. † § iure pisorũ absq; corpore ipsorũ: & ut æger nutriat̃ cibis infrigidatiuis generatiuis sanguinis frigidi trahentis ad siccitatem & grossitiem aliquantulum, & declinent ad stipticitatem; sicut [k] § quæ fiunt § cum sumach, & granatis, & lentibus cũ aceto, & [l] § cicere fracto, § nisi timeatur siccitas naturæ. Et tu quidem ad curandas capitis ægritudines lenificatione naturæ multum indiges, [m] § sicut in hac dispositione. Superest ergo tibi, § ut hæc stiptica temperes cum [n] § manna § & † succo fructuum, & cum omnibus, quæ [o] § resoluunt § cum lenitate. Et oportet ut cibi isti sint boni chymi: & tu minora de quantitate eorum, & non fiat ex ipsis repletio. Et quum administras embrochas, & unctiones, administra ex eis eas, in quibus sit infrigidatio, & in quibus non sit humectatio fortis; sed sit in eis repercussio aliqua, & stipticitas aliqua; sicut est aqua granatorum, & expresßiones frigidæ stipticæ fructuum, & foliorum, & radicum, & mucillago psylij cum aceto, & aqua uirgæ pastoris. Cura autem factæ ex materia cholerica est hæc. Nam, si cum ea uides aliquantulum

a B. bonum.

b B. illud quod existimatur.

c B. succurritur.

d B. laboriosa.

e B. supflua uehementia. Alia litera. superfluitas fortitudinis.

f B. uelocitate nocumenti.

† sanich.

g B. & extractione sanguinis secundũ necessitatem & tolerãtiam uirtutis. Quod si nõ sufficit flebotomia venæ alsahad. i. venæ adiutorij, & non cõsequitur cũ ea, quod voluntas intendit, & remanet dolor.

† aseid.

h B. Archigenes.

† alcheel.

i B. alnifu chie, & ferculo de prunis, & iure lentium. &. Alia litera. alimunie, & algiasie, idest cũ iure ferculi facti ex limonibus, & cũ iure ferculi facti ex prunis & iure lentium, & iure.

† alnesegueari.

† almes.

K B. ferculum quod fit.

l B. & althaffil.

m B. Et in huiusmodi dispositione tibi inest.

n B. tereniabin.

† siracost.

o B. abstergũt.

lum motum sanguinis, cura est, ut sanguis parũper euacuetur: & si non, incipiatur ab euacuatione, sicut cum myrobalanis, si non fuerit febris: & si non, cum lubricitantibus, & cum eis in quibus non sit expresio, & asperitas fortis, sicut cum † succo fructuum, & sirupo de fructibus, & aquis lupuli. Et quandoque etiam euacuatur cum fumoterræ, & clysterib. lenibus. Et si materiæ cholericæ fuerint grossæ, & fuerint imbibitæ in tunicis stomachi, ita ut neque uomitu expellantur, neque lubricæ fiant solutiuis lubricatiuis; necessarium erit euacuare cum hierapicra cum scammonea secundum descriptiones dictas, aut augmentare eam, & afferre eam super lubricantia, aut euacuare cum decoctione myrobal. secũdum quòd uidebis in antidotario: deinde permuta complexionem cum eo, in quo sit infrigidatio, & humectatio: corporis quidem, cum cibis, & sirupis, uel potibus: & capitis quidem, si in ipso solum causa fuerit, cum curis prædictis in canone, & cum omni, quo malitia complexionis calidæ & siccæ curatur, & secundum causas communes calido, & communes sicco. Et ex [p] § epithematibus quidẽ § conferentibus soda, sunt troch. de croco: & [q] § uigilijs § etiam conferunt. Quorum descriptio incipit. Recipe croci aureos vij. myrrhę aur. ij. expressionis agrestæ, † calcadis, gummi, omnium trium aur. j. & medium, aluminis iameni aur. viij. † colcotar aur. v. medicinę istæ bene puluerizatæ cum uino pontico temperentur, & ex eis troch. informentur. Quumq; necessarij fuerint, unus eorum soluatur in aceto misto cum aqua ros. & liniatur super utrunque tempus. & sodam quidem calidam in febribus multiplicat usus [r] § epithematũ § uapores exire non permittentium, & sanat eam attractio aceti & aquæ ros. per nares.

† siracost.
p B. linimẽtis.
q B. emicraneę
† calcitis fortè.
† calcanthi.
r B. linimentorum.

ANNOT.

Habes hæc fusius 2. de comp. med. per loc. & Paulo lib. 3. At in ijs uerbis. In ea uero quæ facta est &c. Vbi de sanguinis mißione agit, in materia calida sanguinea, notandus est Hipp. locus lib. de affectionibus, ubi non solum si materia sanguinea est, sed & si pituitosa, secat uenã, his uerbis.
,, *Dolores incidunt à pituita, quũ in capite mota cumulata fuerit, si uerò aliàs atq; aliàs dolor, & uertigo in caput inciderit, prosunt quidẽ & hæc adhibita, prodest autem ẽtsi sanguis à naribus fuerit detractus, aut a uena in fronte. Si uerò diuturnus & fortis in capite fiat morbus, & purgato capite non decedat, huius caput aut scarificare oportet, aut uenas in circuitu inurere. ex his enim solum sanum fore spes est.*
,, *Idem ferè et lib. de loc. in hom. confirmat in hæc uerba. Doloris in capite gratia, sanguinem de uenis detrahito, si uerò non sedetur, & diuturnus sit, perure uenas, & sanus euadit. si uerò caput purgaueris, magis affliges. His sanè locis manifestum est, non solùm dolores capitis in uniuersum curari ab Hipp. sanguinis mißione quacunque ex materia fiant, sed etiam ustione.*

Cap. 1. & 2.
Cap. 4. & 5.

De cura sodæ frigidæ absque materia: aut cum materia phlegmatica, aut melancholica. Cap. 12.

CONfert illi uaporatio cum eo, quod calefacit actu ex pannis calefactis, & ex milijs calefactis, & sale calefacto. & milium quidẽ est subtilius, & magis æquale. quandoque uerò omnes eos iuuat, & propriè qui ex eis sunt [a] § congelati § quum eorum corpora sunt munda, & non [b] § sentitur § in aliquo eorum motus humorum, si [c] § ipsorum capita in sole denudentur positorum § in oriente eius, usque quo sanentur, & eorum soda resoluatur. Et [d] § congelato § quidem necessarium est, ut eius cibus minoretur, & ipsius natura soluatur; & si non cum alio, saltem cum clysteri: & separetur inter ipsum, & inter motus corporeos, & animales, & cogitabiles: & prohibeatur potus frigidus; & interdicatur ei exire extra, propter frigus. Et omnes quidem, qui habẽt sodam ex frigore; & post purgationem, si ea indigent, iuuant unctiones, & [e] § caputpurgia, & suctiones naribus, § & odoramẽta, & embrochæ, & emplastra [f] † § § calefacientia rememorata. Et ex illis, quidem quæ eos iuuant: est bibere uinum odoriferum, subtile, forte cum seminibus, s. cum eis, quæ sunt, ut semen apij, & sem. fœniculi, & sem. bauciæ, & anisum, & cyminum, & daucum, & petroselinum, & quæ taliter currunt. [g] § Nam hæc nos securos faciunt, humores in stomacho comprehendi, ad feruorem faciendum paratos: § Et quum infirmus febrẽ non habet [h] § & § timetur, ut fortis fiat. Et iuuant eos emplastrum de sinapi, & omnia emplastra rubificantia, & propriè quando in eis recipiuntur sinapis, & gummi rutæ syluestris: & [i] § epithema § ex cinere & aceto iam expertum est. & similiter uenæ cum oleo amigdalino amaro inunctæ: & totum illud fit post abrasionem. Et comestio alliorum etiam est ex eis, quæ conferunt sodæ frigidæ. Curatio autem sodæ frigidæ cum materia phlegmatica, est ut euacuetur corpus, si humor in eo fuerit communicans: deinde administretur cibi minoratio, & eius subtiliatio: & administrentur semina, quæ non faciunt sodam: & administrentur [k] § subtiliatiua, uel § maturatiua, & euacuatiua determinata, incipiendo à [l] § minimo: § deinde fiant curæ aliæ narratæ in canone: & administrentur etiam quæ eorum dolores sedent, & omnia quibus necessarium est uti in cura frigidæ, & humidæ. Et administrentur [m] § tyriacæ confectæ § in septimana semel. In cura autem sodæ frigidæ cum materia melanchol[ica], oportet in ea etiam fieri, secundum quòd dictum est in canone, de phlebotomia, si necessaria est: propterea ꝙ sanguis est uincens, & corruptus: & euacuantia secundum suos gradus post digestiua [n] § continua. § deinde permuta complexionem uijs prædictis: & administra quod generet sanguinem subtilem, laudabilem, humidũ, tenuẽ. Et sermo quidem iam completus est in ipso. Ex eis autẽ, quæ ipsi multum conferunt, sunt grana gariophyllorũ. Et nos rememoremur etiam hìc, quod dixit Archigenes in capitulo [o] § phlebotomiæ † spatularum § & nos iam attulimus illud.

a B. uehemẽter infrigidati.
b B. dubitatur.
c B. exponãtur soli pmanẽtes.
d B. uehemẽter infrigidatio.
e B. alshauthat i. & caputpurgia quæ fiũt cũ liquidis p nares attractis & alni suchat. i. caputpurgia cũ pulueribus, aut alijs non liquidis p nares attractis.
f † B. Alia litera. rubificantia & propriè quando in eis cadit sinapis.
g B. & hoc quũ sit securitas à comprehẽsione uel ab effusione seu ad ventu humorũ in stomacho præparatorũ ad agitationem uel ebullitionem.
h B. vnde.
i B. linimentũ.
k —— B
l B. parua quantitate.
m B. tyriacalia ex cõfectionib*
n B. Alia litera. distinctę cõmemorata.
o B. Alia litera, vẽtosationis alcheel.
† alcheeli.

De modis [a] § epithematum § conferentium sodæ frigidæ. Cap. 13.

INcipiatur à rasiõe capitis prius; deinde sumãtur aureus, euphorbij, & aureus, † nitri & auṙ. de sem. armel. & duo aurei syluestris rutæ, & duo auṙ. sinapis, & terantur, & temperentur cum aqua [b] § amaraci, § & liniatur caput ex eis. Et ex bonis epithematibus est hoc. Recip. piperis auṙ. j. fęcis olei de croco auṙ. j. & tertiam, euphorbij recẽtis

a B. linimentorum.
† baurach.
b B. almarzangius.

tis aur. j. stercoris columbini aur. ij. coniungãtur omnia post contritionem c † § § cum aceto forti, deinde liniatur ex eo locus rubificandus. Et iterum d § epithema ex § euphorbio, & sale, & † nitro: & etiam ex euphorbio, & aloe, & myrrha, & gummi arabico, & castoreo, & croco, e § & aniso, & sarcocolla, & costo, & thure, & fiat ex eis epithema § cum aqua rutæ. Et ex f § epithematibus § bonis omni ægritudini g § nuchę § & hemicraneæ frigidæ, est, ut liniatur locus cum lapide ęgyptiaco, quoniam est uehementis iuuamenti. Et etiam piperis albi croci, amborum. ℥. ij. euphorbij. ℥. j. stercoris columbini syluestris, pondus. ℥. j. s. & misceãtur cum aceto, & liniatur inde frõs. Et iterum aloes, myrrha, euphorbium, castoreũ, epithemum, costus, pyrethrum, piper: liniantur cum uino antiquo. Et etiam medicamen aliud stercus columbarum: & est ualde forte. Et iterũ piperis, h † § § commistionis croci, scilicet troch. de croco prædicti. amborum aur. i. & s. pręparentur cum aceto secundum quantitatem necessitatis. Et istæ quidem medicinę quandoque administrantur i § conquassatæ cum sambaco, & § commistione lactis, aut albedine oui: & quandoque purè, & gradus illorum sunt diuersi.

c † B. uehementem.
d B. linimentũ ex myrrha &. † baurach.
e B. & sarcocolla, & opio, & costo, & thure fiat ex eis linimẽtũ.
f B. linimentis.
g —— B.
h † B. &.
i B. cõfracte cũ alzenbach, aut. Alia litera. confracte cum alrachich oui, aut.

De modis caputpurgiorum iuuantium sodæ frigidæ. Cap. 14.

EX eis est caputpurgium de nigella prædictum in singularibus. Et ex eis est, quod fit ex mumia cum castoreo & muscho. Et existimauerunt quidam, quod, quum fit caputpurgium ex septem folijs origani, & septem granis sinapis tritis cum oleo uiolaceo, est iuuans. Ex eis uerò, quæ sunt experta, est ut ex musco, & a sigia, & ambra commistis quantitas lentis unius sumatur, & ex inde caputpurgiũ fiat in oĩ hora. Et ex eis quib. ad illud fit caputpurgiũ, & calefaciũt, & euacuant; est oleum de pulpa coloquintidæ, aut oleum, in quo soluta est expressio cucumeris asinini. Et ex eis quidem, quæ quidam existimant esse uehementis iuuaminis ad illud, est ut sumatur b § expressio foliorum enulæ § expressorum sine aqua, & fiat caputpurgium cum eo distillando in die tres guttas in narem, quum est ieiunus: deinde post horam consequenter adhibeatur oleum uiolaceum: & sorbeat c § † issediam § multæ unctuositatis. Et ex eis quidem, quæ cõueniunt huic modo, est ut sumatur fellis tauri d § citrini § pondus. ℥. iij. & mumiæ pondus. ℥. ij. & muschi. ℥. i. & cãphoræ medietatem. ℥. & fiat caputpurgium cum eo. Et iterum sumantur gummi rutæ agrestis aureus. j. radicis lilij, mellis colati. añ. aurc. j. & s. coniungantur omnia cum e † §

§ expressione † betæ, & distillentur in nares. Et etiam caputpurgium iuuans † buchormarien sicci aure. iij. † nitri, sumach, amborum aure. iiij. terantur bene, & in nares cum canna insufflentur, & æger caput suum eleuet, & fortiter naribus attrahat. Et iterum nigellæ aure. iiij. expressionis cucumeris asinini aur. ij. salis ammoniaci aur. ij. misceantur cum oleo de alcanna, & oleo cucumeris asinini, & liniatur ex eis locus intus in naribus, & æger naribus fortiter sugendo anhelitum trahat. Quumque f § post horam § ex capite res multa descenderit, tunc lauetur g § caput § cum aqua calida.

a B. storace. Alia litera. storace liquida.
b B. succus foliorum alhagi.
c B. asfidhagiã. † ius pulli.
d B. alaschar.
e B. succo radicis ficle, & fiat caputpurgiũ cũ eo quantũ ẽ granum milij distillati ex extremitate tente seu stili, & etiam euphorbiũ, & tertia pars licij indi, & cõficiatur cum.
† ficle.
† ciclaminis.
† baurach.
f B. in hora illa.
g B. nasus.

De modis oleorum, quibus inungitur caput eius, qui patitur sodam frigidam. Cap. 15.

COnferunt ei omnia olea calida, in quibus cocta sunt ea, quæ sunt sicut anethum, & calamenthum, & amaracum, & † stœcas arab. & sisymbrium, & ruta, & folia lauri, & ea quæ iam diximus in canone. Dispositio uerò olei balsami est, quam iam sciuisti illic: & hoc etiã conueniens est caputpurgijs, & distillationibus in aure. Insufflatio conferens illi, qui habet sodã temporalem. Reci. expressionem cucumeris asinini, † buchormariem, nitrum terantur, & in nares insufflentur: aut nigella, & expressio, cucumeris asinini: aut nigella, & parum gummi rutæ agrestis.

† sceha.
† ciclamen.

De cura sodæ siccæ. Cap. 16.

IN sicca quidem, quæ fit cum materia cholerica, aut melancholica sermo iam præterijt; & neque restat sermo, nisi in soda sicca sine materia. Principium ergo curæ eius est regere ęgrũ cum cibis humectatiuis, boni chymi, & propriè multi nutrimenti, sicut uitellus oui, & sicut ius a § gallorum, uel § pullorum pinguium & cubugi & b § taheiz, § & sorbitiones pingues cum oleis humidis: deinde declinetur à parte calidi, & frigidi ad illud, quod est conuenientius. Ex eis quidẽ quæ conferunt, est administratio caputpurgiorum humidorum cum oleis laudatis, sicut oleum amigdalinum c § amarum, § & oleum de cucurbita & reliqua. Quòd si ex hoc necessarium est ad cõplexionem æquandam cum infrigidatione, & calefactione; misceatur cum eis aliquid ex oleis æquans ipsum. Et fortasse siccitas facit euenire in substantiam cerebri diminutionem manifestam, & præparabit ipsum doloribus. oportebit ergo illic, ut administrentur caputpurgia ex medullis d § in potu datis, § quę sunt extractę ex cruribus ouium, & uitulorum, & pinguedinibus gallinarũ, e § anserum, anatum, & ex stercore § uaccarum & caprarum. Et ex eis, quæ eos iuuant, est capiti apponere emplastrum ex f § pheludem § subtili facto ex simila tritici, & simila hordei secundum necessitatem, & zucchara albo, & oleo amigdalino, aut de cucurbita, aut effusio subtilis ex eo super synciput. Et quandoque fit margo cum coronatione ex massa, propter id quod effunditur super caput.

a B. gallicul orum, seu.
b B. theiugi.
c —— B.
d —— B.
e B. & altheiugi & alduragi, & altedarigi, & butyro.
† taheiz, cataram.
f B. feludegi.

ANNOT.

1 *Ex eis quidem quæ conferunt &c. Proponit caput purgia (ut ait) in dolore capitis ex sicca intemperie nuda, ac ea ex oleo amigdalarum amararum parat. Mirum uidetur, quòd in siccitate capitis ea consulat quæ magis exsiccant. & ubi non redundet materia, ea proponat, quæ ipsam educant. Adde quòd oleum ex amigdalis amaris discutiendi & exsiccandi constat facultate, sunt enim amara desiccantis & abstergentis potentiæ. Sed soluitur dubitatio, nomine quippe caputpurgij errhina, & quæ per nares attrahuntur, absolutè intelligit, seu expurgent, seu non. hic non expurgando capiti hæc proponit, sed humectando. De oleo item ex amaris amigdalis, alij codices, dulcium, non amararum legunt, atque ita nihil curationi aduersatur.*

Oportebit

2 *Oportebit ergo illic &c. Cataplasma ex uaccino aut caprino stercore parat. uidetur hoc rectæ curationis indicationi contrarium, quũ exsiccent hæc omnium testimonio. hic uerò humectandum sit. Adde & quòd paulo post ijs uerbis (ex simila tritici) aliud ex furfuribus tritici, hordeo, & saccharo cataplasma conficit, quæ item omnia desiccare & discutere certum est. Sed et hic mendum in codice est, quod ad priorem locum pertinet, legendumq; est non, stercore, sed butyro, ut Bellunensis adnotauit. quod uerò ad secundum spectat, discutiunt quidem hæc et desiccant, sed leuiter admodum. admiscetq; hæc author oleo amigdalino ad oleum ipsum excipiendum, quo medicamentum solidius factum, diutius immoretur.*

De cura sodæ ab apostemate. *Cap.* 17.

CViusque autem specierum sodæ factæ ab apostematibus, curam in capitulo singulari dicemus.

De cura sodæ oppilationis. *Cap.* 18.

CVra sodæ oppilationis est cum maturatione, per ea, quæ scis: deinde euacuatione: postea cum usu asahaiaret: deinde cum resolutione per embrochas, & emplastra, & odoramẽta, & gargarismata: postea cũ maturatione: deinde [a] § fiat administratio: deinde resolutio § donec remoueatur: & iam scitur qualitas illius in loco suo. Quòd si in capite est complexio calida, [b] § aut propter oppilationem grossam § curatio tibi fit difficilis, [c] † § § oportet ut administres apertionem facientia: deinde quum excitatur soda, aut nocumentum capitis, propterea quòd curatio fit cum calido, succurre illi cum infrigidantibus, cum quibus est mollificatio, in quibus non est stipticitas: postea quum quiescit, reitera: & nõ cesses faciẽdo, donec oppilatio aperiatur. Et hoc totum iam diximus.

a B.cũ euacuatione, deinde resolutione.
b B. & oppilatio grossa.
c † B.quare.

De cura sodæ ex [a] § *uentis* §, & *uaporibus detentis in capite* [b] § *per causam extrinsecam.* § *Cap.* 19.

QVæ autem facta est [c] § à uentis grossis, medicanda est cum hieris primum, deinde § cum alienatione totius quod uaporat, & inflat: sicut nux, & dactyli, & sinapis, siue sit calidum, siue frigidum: & administrentur embrochæ, & emplastra prædicta, & odoramenta, & caputpurgia narrata in canone, & odoret castoreũ, & muschum propriè. Et si, quum est ieiunus, ingrediatur balneum, confert in huiusmodi capitulo. Quòd si ipsorum principium à stomacho fuerit, in ipsorum cura administrentur euacuantia prædicta: & propriè ea, quorum descriptiones recipiunt oleũ de kerua: & cuius loco recipiunt oleũ antiquũ: & utantur diacymino, & quæ taliter currũt, de quibus rememorabimur in cura ægritudinũ stomachi: & cõfortetur caput post curam eius cũ oleo myrtino, & ladanino, & oleo de lilio, & expresione cupresi, & [d] § † tamarisci, § & ciperi, & in quo est calefactio & stipticitas: & adhibeatur etiam [e] § scarificatio in extremitatibus, § ut trahatur ad contrarium eius. Habentium uerò eam, quæ fit à uaporibus, si fuerit eius generatio in ipso capite, & æger non inuenerit in stomacho suo inflationem, & rugitum, neque in hoc augmentatur, & minuitur propter repletionem, & euacuationem, & propter cibos uaporosos, & pauci uaporis; cura est embrochæ carminantes notæ, & confortatio capitis cum emplastris resolutiuis, & in quibus sit stipticitas parua, & odoramenta subtiliatiua, & in eis est sufficientia. Si autem fuerit [f] § in § stomacho; tunc ex eis, quæ ipsi conferunt, est illud, quod stomachum confortat, sicut mastix & † geleniabin; deinde diacyminum, & quæ sunt illis similia. Quumq; cibus recipitur, & incipit uaporare, & facit sodam; recipiãtur post ipsum mucillago psyllij, & coriandrum siccum cum zuccaro. Et si timetur frigus stomachi ex mucillagine psyllij, administretur mucillago seminis lini cum coriandro sicco: & conforta caput cum eo, quod scis, postquam ipsam curaueris, & sedaueris cum eo, quod oportet, ut ipsa sedetur ex embrochis, & odoramentis narratis, & propriè cum amaraco: fortasse enim ipsum solum erit causa liberationis integræ: & utere attractione ad contrarium. Quum ergo senseris, quòd in materia uaporosa sit caliditatis superfluitas per id, quod inuenitur de signis caliditatis; alienabis [g] § subtiliantia § multæ calefactionis uehementer, sicut euphorbium, & reliqua: Immo incipies primo attrahere ad contrarium, & purgare cum gargarismis, & administrabis embrochas temperatas in balneo.

a B.vẽtositatibus.
b B.non ab extrinseco.
c B. à vẽtositate grossa curanda est.
d B.alathel.
† alehetheh.
e B.fricatio in extremitatib⁹, & ligatio.
f B.ex.
† saccarum rosatum.
g B.resoluẽtia.

ANNOT.

Quumq; cibus recipitur &c. Coriandrum siccum cum sacchari à cibo exhibet ad arcendos à capite uapores, id quod sæpenumero sequentibus capitibus facit. At dubitatio hic non mediocris oritur, quòd huius contrarium statuere author uidetur lib. 2. ubi coriandrum obesse oculis scribit, somnum facere, & delirium afferre, ac inebriare. quæ sanè omnia indicia sunt, quòd uapores ad caput transmittat potius quàm reprimat. unde et in hoc met lib. tr. 5. de comitiali morbo agens eius damnat usum. Cæterùm quod ad hoc pertinet, sicuti ex authore colligi potest paulò infrà tr. 4. cap. 2. ubi inter subeth causas coriandrum non absolutè sed humidum ponit: Coriandrum si uiride assumatur, aut eius succus, aut si frequentius, copiosius ve in usum ueniat, obest oculis, somnum facit, mentem tentat, ut ait Paul. lib. 7. & non sine periculò, ut Dioscor. notat lib. 3. siue quia frigidiori natura constet, ut Dioscor. & Auic. lib. 2. siue alterius rei gratia, de qua re nunc non laboramus. siccum tamen & aceto maceratum ac cum sacchari, ratione terrestrium eius partium, quibus inesse quid astrictorij & Gal. 7. simpl. med. & Paul. lib. 7. scribunt, accedente & aceti & sacchari siccitate, potest & uapores reprimere, quod quotidiana experientia comprobat, & in ijs affectibus capitis tutò exhiberi qui ex uẽtriculi consensu fiunt. unde & in comitiali morbo tutò exhiberi potest, nisi frigidior sit materia; tunc enim quũ frigidarum sit partium, huius qualitatis ratione augeri intemperies posset à qua morbus dependet.

Cap. 11.

De cura sodæ uenientis ex uento, qui penetrauit ad interiora capitis. [a] † § § *Cap.* 20.

QVum autem soda capitis fit ex uentositate intrante extrinsecus, consideretur hoc an sit uentus calidus æstiualis, aut frigus hyemale: deinde consideretur locus introitus ipsius. Nam si est calidus, & eius introitus est auris; distilletur in ea oleum chamæmillinum tepidum

a † B.ab extrinseco.

† ex violis luteis.

dum, aut oleum † alkeirinum, aut oleum anethinum conquassatum cum pauco oleo ros. Et similiter si fuerit eius introitus nasus, distilletur illud in nares. Et administra embrochas cum eis, quæ facile resoluunt ex eis, quæ diximus. Quòd si malitia complexionis ei succedit calidæ; cum eo quod facile est, medicetur, & incipiatur ab eo quod est [b] § parum § frigidum. Si autem non iuuat, augmentetur. Quòd si frigida fuerit, pones oleum ad quancunque harum duarum [c] § extremitatum § necessarium fuerit ipsum administrare calidum: & in ipso sit castoreum, & muschus. Et minora, & multiplica secundum quantitatem necessitatis: & administra embrochas, & emplastra prædicta secundum illud resolutiua calida: & aliena totum quod inflat, & lenit naturam.

b B. minus.

c B. viarum.

De cura sodæ contingentis ex uaporibus malis aduenientibus capiti exterius. Cap. 21.

ET similiter sunt curæ uaporum malorum extrinsecus aduenientium: & [a] § quandoque sunt frigidi, rarò tamen, § sicut uapores locorum [b] § † situosorum limosorum: secundum plurimum uerò sunt calidi, quos quidem resolue cum embrochis temperatis, si ex eis plurimum retineatur, & imaginetur scotomiam, & uertiginē: & naribus attrahantur odores temperati boni, sicut [c] § rosæ § & olei eius, & nenupharis, & uiolarū [1] quòd si uehemens sentitur caliditas; camphoræ, & sandali: & administretur ablutio capitis in balneo cum aqua calida, & malua. Frigidis uerò conferunt odores muschi, & castorei, & illud sufficit. Si autem uapores sint fumosi, necessaria est humectatio fortis cum oleis prædictis [d] § cum in frigidantibus determinatis, § & ingenietur ut nares abluantur cum huiusmodi oleis, & naribus ex eis fortiter sugatur trahendo ad superiora, & seruando illud in ipsis: deinde effluere dimittatur: postea renouetur opus illud assiduè. Et similiter cū aqua ros. & aqua de [e] § salicibus, § & aqua cucurbitæ, & super uapores harum aquarum plurima fit inclinatio. quòd si ex eis [f] § impedimentum malitiæ § complexionis generetur, sicut fit ex fumo sulphuris, & fumo arsenici, & similium; administretur camphora in oleo cucurbitæ, ut humectet unum ipsorum, & infrigidet alterum. Et similiter administretur camphora in oleo lactucæ, & oleo uiol. Et sterne locum totum ex folijs [g] § salicis, § & odoriferis humectantibus.

a B. nō sunt frigidi nisi raro.

b B. almethacharegie. † almutakaregi

c B. Alia litera. aquæ rosatæ.

d B. & humectātib. numeratis.

e B. Kalef.

f B. nocumentum & malitia.

g B. Kalef.

ANNOT.

1 *Quòd si uehemens sentiatur caliditas cāphoræ &c. Fuit Arabum omnium medicorum placitum camphoram frigidam esse, & propterea commendat eam in causa doloris calida. sed tu perpende an potius calida sit, sed quia tenuium est partium, penetrationis gratia, refrigerantibus præsidijs admista refrigerare uideatur. & uide quæ lib. 2. adnotauimus.*

De cura sodæ contingentis ex odoribus bonis. Cap. 22.

EA quidē, quæ fit ab odorib. bonis, si sint calidi, & nocēt caliditate sua, nō siccitate; tūc curēt odoribus bonis frigidis: sicut si nocumentū cōsequēs sit ex odore muschi, & croci; curēt cum cāphora & sandalo. Et cōsequens ex camphora, curetur cum muscho & croco. Et si fuerint etiam nocentes cum hoc cum desiccatione, & siccitate; tunc cura erit, ut non sis cōtentus in cura nocumenti muschi, uerbi gratia camphora: sed si est possibile, succurre cum caputpurgio ex oleis humectantibus infrigidatis, quoniam iā sufficiet: & si nō; saltem cum camphora in eis dissoluta: & similiter econuerso.

ANNOT.

Crocum dolores capiti inferre 2. lib. scripsit, At hic in dolore capitis eum proponit. Sed res ita se habet: ubi calidiori capiti occurrat, dolores facit; ubi frigido, & laboranti ex frigiditate, eosdem sedat, dum substantiæ suæ tenuitate dißipat materiam, quæ dolorem facit, & frigidam intemperiem moderatur.

De cura sodæ contingentis ex odoribus fœtidis. Cap. 23.

FActæ uerò ex odoribus fœtidis cura est cū bonis oppositis eis in complexione: & si in illis odoribus fuerit desiccatio; ingenietur ut sint odores illis oppositi humectantes, sicut odores nenupharis & uiol. [a] § & salicis, & ad hoc est oleum scilicet oleum salicum bonum habens proprietatem § supra omnes odores oppositos odoribus bonis & fœtidis caliditate nocentibus temperandi, & humectandi.

a B. uehemētis, vel boni odoris & oleū de Kalef habet proprietatem excellentē.

De cura sodæ ex [a] § ebrietate. § Cap. 24.

a B. Alia litera. vino.

IN soda autem cōtingēte ex ebrietate, in primis oportet, ut administretur stomachi purgatio: aut uomitu facto cum [b] § oxymelle § & sem. raphani, [c] † § aut [d] § oxymelle § cum aqua tepida: aut cum uomitibus leuibus & medijs, de illis quos in antidotario faciemus: quòd si uomitus non fuerit obediens, & timetur eius administratio, solues cum hiera confortata cum scammonea, ne eius mora prolongetur. quòd si tibi fuerit aliquid prohibens ab administratione eius quod est calidum, propter ægritudinem calidā, solues cum decoctione myrobalanorum, aut sirupo de fructibus solutiuo. et si anima abhoruerit huiusmodi solutiua; solues cum aqua utrorunq; granatorum cum pulpa, secūdum quod dicemus in antidotario, uigorata cum scammonea parum per: & non timeas propter ipsius caliditatem. Et si est aliquid, [e] § quod separet § ab euacuantibus cuiuscunque modi fuerint; fac eos dormire, quousque digeratur, quod in eorum stomachis continetur de uino. Et istud quidem apparet ex colore urinæ, & eius tinctura. Et frica pedes eorum cum sale & oleo uiolaceo. & super ipsorum extremitates effundatur [f] § oleum chamæmellinum. § Deinde fac eos ingredi balneum: & ut capita ipsorum inungantur oleo ros. infrigidato, non tamen uehementer. & cibentur lentibus, & agresta, & similibus. Et in caulibus quidem est proprietas, qua uapores à capite prohibentur. Gale. inquit, si cibas illos pullis columbarum, non erras. Et uidetur quòd causa sit subtilitas sanguinis ex eis generati, & fortitudo eius ad resoluēdū uapores. Et oportet, ut eis tribuas fructus stipticos, & ut sit potus aquæ, & non aliud, nisi stomachus fuerit debilis, & timetur ipsius lassitas: tūc enim prohibe eos à multitudine potus aquæ frigidæ: & po-

b B. secaniabin
c † B. aut cum sechaniabin, & succo raphani.
d B. secaniabin

e B. prohibens.

f B. embrocha ex chamæmilla.

& pota eos aqua granati acetosi, & ribes propriè & rob eius,& acetositate citri propriè, & rob ipsius,& cydoniorum, & malorum:& transglutire coriandrum siccum cum zuccaro [g] § secundum pondus,& pondus§cõfert eis: deinde fac eos dormire,& quiescere, quoniam est radix in cura ipsius,quòd si propter hoc non quiescunt, reitera illud eadem die,& in mane. [2] Et pone cibũ ipsorum,qui habent infrigidationem, & humectationem,& subtiliationem, sicut est uitellus oui:& super eos funde aquam calidam multæ resolutionis. Et administra eis somnum, inquantum potes:deinde quum remouetur nausea, si fuerit, & remanet soda;abscinde oleum ros.ab eis, quoniã nociuum est eis post illud, quum prius fuerit necessarium ad confortandum caput,& prohibendum uaporem. [h] § Et quandoque remouetur in instanti:§& oportet ut'§statim§ administres oleũ chamæmellinum loco eius fricando ad resoluendum.quòd si propter illud non remoueatur, adhibeatur oleum de lilio, quoniam ipsum est ultimum,& expertum. Amplius,quum ebrietas incipit alleuiari,& descendere, fac eos ambulare paulatim,& paulatim,[k] §& repara eos. § Et ciba eos tunc carnibus piscium petrosorum, & testiculis gallorum,& pullis cum herbis frigidis. Et oportet quidem, ne super cibum ambulent, sed post tres horas.Et uniuersaliter melius ẽ,ut cõsideres digestionem eorum cum somno,aut quiete longa,donec stomachus parumper alleuietur. Deinde administretur oxymel zuccarinum, si fuerint calefacti,aut mellinum si fuerint humectati & infrigidati:& redi super fricationem pedum suorũ deinde ambulent non laboriose, aut moueantur alio motu non laborioso:&[l] § secundum quòd § oportet à puro aceto,& † muria fieri alienos. [m] † § §quòd si abstinere nõ potuerint,utantur eo quod non est acutum. Quumque parum feceris eos ambulare,administra eis tinam, & balneum: deinde ad ultimum oportet ut eos infundas cum embrochis æqualis resolutionis,& cibes eos carnibus leuibus.Medicamen optimum ebrietati. Recip.seminis endiuiæ, seminis caulis, berberis mundati ex semine suo,& sumach,& lentium excorticatarum, rosarum, spodij omnium æqualiter,commisceantur omnia:& bibatur ex eis pondus trium.ʒ.cum chirati,camphoræ &.ʒ.j. aquę granati,aut aquæ ribes, aut acetositatis citri, & rob eius.

g B.ad pondus coriandri.

h B.& iam modo,seu nũc sunt remoti.

i B.nunc.

k B.fac iacere in lectica chordis suspensa, & suauiter commota.

l B.cum hoc.

† almuri.

m † B.parum.

Annot.

1 *Habes hæc omnia copiosè ex Gal.2.de comp.med. per loc.necnon ex Paulo lib.3.et lib. 1.Sed duplex hic controuersia est,in ijs uerbis. § Et in caulibus &c.§ prior quidem,quòd brasicas commendat quia uapores à capite arceant,quod & Gal.loco citato notat. Cuius tamen contrarium lib.2.scripsisse uidetur docens caules uisum obscurare.posterior uerò quia,dum Gale.sententiam laudat pullos columbarum offerentis, inesse illis ait tenuem sanguinem,& propterea uim uapores discutiendi.Idem tamen, de columbis contrarium sensit 2.lib.& 13.3.tract.primo,quibus locis horum carnes crassæ esse substantiæ ait,ob eorum sanguinis crassitudinem. Sanè quod ad has dubitationes facit, quòd brassica in ebrietate & capitis doloribus ex ea prouenientibus conferat,multorum est testimonio comprobatum,siue id agat, quòd exsiccando,uapores prohibeat quominus ad caput efferantur, seu etiam aluum subducendo, uel urinas ciendo sui acredine,id quod fortè à uero non abhorret:at uerò quòd hæc uisum obscuret, ut author ait,Græci,à quibus historiam præsertim simplicium deprompsit,ne uerbum quidem,immo Diosc. lib.2.Cæcutientibus & tremulis prodesse testatur, & summo cibo sumptam crapulam discutere,& uini noxam restinguere.Sed, quod præterea ad posteriorem dubitationem pertinet.pullos columbarum seu domesticarum seu agrestium nulli dubium est excrementis redundare, ubi in priori illa ortus ætate sunt:praua enim Gal.testimonio lib.de alim.fac.3.& crassior est nouellorum animalium caro:at transacta priori illa ætate,& ubi uolare cœperint,in florenti uidelicet ætate constituti commendantur,nõ ab authore dumtaxat,sed omnibus. Vnde author lib.2.de ijs loquitur, qui nondum uolare cœperint.*

2 *Et pone cibum ipsorum &c. Vitellum oui inter ea reponit,quæ refrigerant & humectant. Ita & Gal. 2.de comp.med.per loc.& 1.ad Glauc.& Arist. quoq; 3.de gen.animal.uitellum frigidum facit, & albumen calidum. At cõtrarium scripsit author lib. 2. ubi uitellum calidum & albumen frigidum constituit,quod sentiunt medici ferè omnes. Profectò de hac re egimus et lib.2.quod tamen ad hunc locum facit. uitellum uti cætera omnia quæ nutriunt, calidum est & humidum,quũ in sanguinem uertatur;collatum tamen ad temperatum cibum facultatis est paulo frigidioris, & humidioris. at si compares ad albumen, atque potestatem utriusque spectes, ut medici faciunt; calidum est, quamuis quo ad eius compositionem naturamq; frigidius ipso albumine sit, ut scripsit Arist.Ita ferè Auerr. 3. de gener. animal. soluit.*

Cap. 1. Cap.4. Cap.33. Cap.33. Cap. 113. Cap. 19. Cap.1. Cap. 9. Cap. 1.

10 20 30

De cura sodæ euenientis ex coitu. Cap. 25.

Haec soda accidit quidem [a] † § § propter siccitatem,quam ipse fecit ipsum possidere:& eius cura est, quam diximus in capitulo curationis sodæ siccæ, postquam [b] §declinas cum humectantibus: § propter repletionẽ in corpore, cui superuenit motus coitus compositus ex corporeo, & animali, & eleuat uapores fraudulẽtos,[c] §Oportet enim,§ut cui illud accidit successione coitus,[d] §aut§ qui repletionẽ habet, incipiat primum à minutione,[e] §aut§cum solutione,si unaquęque fuerit necessaria,aut una earum: deinde confortet cerebrum cum oleis confortatiuis:sicut oleo ros.aut oleo myrtino:[f] † § § & nutriatur eis quæ sunt uelocis digestionis, & boni chymi: & remoueant coitum. quòd si non inuenit eius excusationem,non coeat, dum est ieiunus.

a † B. aut.

b B.declinaueris ad humectantia, aut accidit.

c B.Quare oportet.

d B. &.

e B.deinde.

f † B. & aquis confortantibus in quibus decocta sunt sicut rosæ & myrtus.

Annot.

Si dolor capitis ex coitu proueniat, ait aut ex siccitate aut ex repletione prouenire. Ac si ex repletione sit,uenam secat,& aluum soluit. ac si abstinere à coitu nequeant cauet ne ieiuni concumbant.Hac in re duplex quæstio est.an uel uenæ sectio, uel purgatio conferat: dein etiam si coitus repleto uentre conueniat. Quòd enim neque uenæ sectio, neque purgatio conferat, eo probari uidetur, quòd,quũ ex coitu non mediocris spirituum copia educta sit,in discrimine res ponitur, ne denuo cum humorum eductione maior eorundem spirituũ multitudo effluat, id quod uires insigniter potest deijcere acce-

40 50 60

re, accedente præsertim capitis dolore, qui & ipse uirtutem prosternit. Quòd item uenus repleto uentre opportuna non sit, eo ostenditur, quòd totius corporis cõmotione (omitto quòd coitus à cibo coctioni maximè aduersatur, & cruditatum prouentum gignit) commoueri humores ac spiritus & eorum crudorum copia ad cerebrum potest concitari. Sed soluuntur hæ dubitationes fortasse ad hunc modum. Si ex nimio atque immoderato coitu factus sit dolor capitis, nulli dubium est, existente etiamnum humorum multitudine non esse aut secandam uenam, aut purgatorium medicamentum exhibendum. nisi utrunque horum parcißimè fiat, & expectata uiriũ refectione. nempè ob rationem quæ allata est supra. at si non nimia quidem uenus præcesserit, sed, quantum ad hoc pertinet, moderata; atque si ex affluentium dumtaxat humorum copia per illam corporis concussionem concitata, & ad cerebrum suscepta, dolor fiat, nihil obstat, quin & secari uena, & subduci aluus poßit, atque affluens multitudo imminui, id quod author consulit. An uerò præstet ieiunũ uel repletũ cibis ueneri indulgere. Sicuti in sanis corporibus & esurientibus & repletis aduersißima est uenus, ita & in ægrotis. iure ergo interdicit author, ne ieiuni coeant: non præcipit tamen, ut repleti id agant, ut quis fortasse existimet. sed seruanda & hic temporis opportunitas, ut aliàs: neque uentre planè uacuo, aut pleno ueneri uacare liceat citra noxam.

De cura sodæ factæ ex percußione, aut casu, & regimine eius, cui accidit commotio cerebri, & uulnus. Cap. 26.

Oportet, ut sit tua[a] ꝫuolũtas, & finis rei tuę, & tua intentio in eo, ꝫ qui habet sodam euenientem à casu, aut percussione, ad hoc ut dolorem sedes quantum potes; & elonges materiam quantum potes à loco læso, aut cum euacuatione, aut attractione ad contrarium, ut non apostemetur. Et medica plagam, si acciderit, ut carne repleatur. Sed non est possibile ut carne repleatur, malitia complexionis manente. quare oportet ut in ipsius incarnatione complexionem partis eius temperes. Et scias, quia si in illo, qui habet hoc impedimentum, apparet febris, & conturbatur intellectus; tunc iam incipit apostemari. Primũ ergo, quòd te oportet facere in eius cura, est phlebotomia cephalicæ, aut nigræ, ut apostematio prohibeatur. Si autem illic est repletio, oportet ut utaris clysteribus acutis, saltem cũ pulpa coloquintidæ. ueruntamẽ si habuerit febrem, tunc clysteria æquabis. quòd si clystere non[b] ꝫconuenit, ꝫ oportet ut euacuetur cum aliquo, quod sit sicut pilulæ cochiæ, si febrem non habuerit. quòd si habuerit calorem, qui febre sit minor, nõ prætermittas ipsorum potionem: necessaria est enim euacuatio, ut securetur apostema. Deinde oportet ut consideres. Nam si illic fuerit uulnus, medicetur prius. Et necessarium est tẽperare locum in complexione sua, donec recipiat curam. Quòd si non fuerit, emplastreĩ locus ex eo quod locum confortet, sicut sunt emplastra, quorum aquæ sunt, sicut aqua myrti, & [c] ꝫsalicis, ꝫ & quorum olea sunt oleum myrtinum, & liliaceum, & rosa. Et eorum permistiones sunt, in quibus est stipticitas, subtilitas, & resolutio pauca, sicut rosa & melilotum, & calamus aromaticus, & chamæmilla, & bolum armenum, & alumen iameni cum uino odorifero. [d] ꝫEt fortasse contentus eris oleis ex eis: & recte agit qui eis utitur tepidis. ꝫ Et fortasse dolor, & timor apostematis facit necessarium, ut parumper infrigidentur. Et oportet, ut caueantur balneum, & uinum, & ira, & cibi uaporosi, & calefaciẽtes. Quòd si locus incipit apostemari, tunc necesse est administrare stiptica fortis stipticitatis, & infrigidationis, sicut cortices granati, & balaustias, & lentes, & rosas, embrochando caput ex aquis eorum, & faciendo emplastrũ ex fæce ipsorum: deinde post illud fiat permutatio ad illud, in quo cum hoc sit subtiliatio, [e] †ꝫ ꝫsicut cupressus, & myrica, & cydonia & olibanum. Et quum percusio fuerit commouens caput; oportet tunc, ut incipias dare ad potandum sticados cum aqua, aut sirupo mellino: ipsi enim cum eo liberantur. Et scias, quoniam, quum lęsio peruenit ad uelamen cerebri, est in ipsa timor. Et quum egreditur propter percussionem sanguis ex cerebro; oportet ut patiẽtem potes cerebellis gallinarum quantum possibile est: deinde potet super illud aquam granati acetosi: & quum [f] ꝫ soluitur ꝫ apostema, multiplica potum cerebellorum usque ad tres dies, & post, phlebotomiam.

Annot.

Egit de hac re copiosè Gal. 2. de comp. med. per loc. & Paulus lib. 3. Hic author à doloris sedatione curationem inchoat, ut à causa quæ & fluxionem potest excitare, & urgentis rationem habet. ex regula quam lib. 1. fen. 4. tradidit, quum dolorem prius mitigandũ dixit. materiam deinde longe à capite auertit, & demum ulcus curat si adsit; sin minus, partẽ corroborat. At Gale. & Paulus à uenæ sectione primum curationis initium faciunt, deinde dulci oleo caput irrigantes dolori attendunt, ita ut contrario ordine agere uideantur. Sed soluitur. quoniam author, & si totum studium esse ait, ut dolor sedetur; orditur tamen & ipse à secanda uena curationem, ijs uerbis ꝫprimum ergo ꝫ uenæ autem sectio non humores solum à capite auertit, sed etiam dolorem sedare potest. Neque uerò uim faciunt Gal. & Paulus, quòd alterum prius, alterum fiat posterius: immo utrunque simul curandi initio agendum statuunt, & secandam uenam, & caput dulci oleo irrigandum. quamuis in dicendo, uenæ sectionem præponat.

Cap. 1. Cap. 4.

De cura sodæ factæ à debilitate capitis. Cap. 27.

Eius cura est permutatio malitiæ complexionis, quam habet, & ipsius cõfortatio cũ cibis [a] †ꝫ ꝫodoriferis [b] ꝫconfortãtibus caput, in quibus est subtiliatio & stipticitas cum aggregatione causarum motiuarum. ꝫ Et multoties quidem causa agens compar causæ passiuę debili est aggregatio humorum malorum calidorum [c] †ꝫ ꝫin stomacho. Oportet ergo, ut euacuetur per id, quod est eis conueniens: & ut afferatur cibus [d] ꝫ adiungens ad terminum eius, quod ab eo resoluit uirtus resolutiua & suscipiens ꝫ digestionem. Et si non reperiuntur utræque proprietates postremæ, eligatur [e] ꝫmeliorꝫ earum, Et melior quidem hora in qua cibandus est, est post introitum balnei. Et oportet, ut [f] ꝫserues eorum cœnas: & ut ipsorum cibi sint sicut capparis, ꝫ & oliuæ cum caseo, ut confortetur os stomachi eorum. [2] Hippoc. autem concesit eis in potu uinum

a B. solicitudo, & finis tuæ intẽtionis in curatione eius.
b B. euacuat.
c B. alKalef.
d B. Et iã sunt quidã qui vtuntur eis tepidis.
e † B. aliqua.
f B. Alia litera. resolutum est.

a † B. Alia lfa. & medicinis.
b B. in quibus est subtilitas, & stipticitas cum aggregatione causarũ oppositarũ causis motiuis. Alia lfa. in quib⁹ est subtilitas, & stipticitas, & cũ abstinẽtia à causis cõmouentibus.
c † B. aut nõ calidorum.
d B. aggregans ad laudabilitatẽ eius qđ ab eo prouenit uirtutem resolutiuã, & recipientem.
e B. Alia litera. prima.
f B. alleuies cenas ipsorũ, & vt sigilles cibos eo

rum cũ eis, quæ sũt sicut alcasb. Alia litera. obserues cenas ipsorũ, & sint ci bi ipsorũ sicut alcasb, & oliuæ cum pane.
g † B. odoriferum.

uinum absolutè: & Gal. elegit, ut sit mistum, aut subtile, g†§ §& ut aggregentur utraque, & sumatur cum pane.

ANNOT.

1 *Et oportet ut alleuies cœnas ipsorum &c. Hinc sumptum uidetur commune medicorum præceptũ quòd in cerebri & uentriculi affectibus cœnandum sit parcius. Sed quòd ait concludendam cœnam dactylis immaturis dubium est, quũ Gal. 2. de comp. med. per loc. palmulas inter ea reponat quæ capitis dolorem faciunt. Ita & quòd oliuas cum caseo exhibeat, non minori dubitatione caret, quum id cũstet, oliuas unctuosa sui substantia non mediocriter uentrem turbare, præsertim si cum caseo edantur. Sed ad hæc breuibus. Gal. palmulas interdicit maturas, hic immaturas exhibet. Oliuæ item acerbæ intelliguntur, non maturæ: & caseus recens, nõ salitus, qui coctu difficilis est. neque hos cibos permisceri author præcipit; sed concludendum his uentriculum ait, ut alterum horum sufficiat.*

Cap. 1.

2 Hippoc. autem concessit &c. *Quod hic de uino ex Hippoc. notat, uidetur 2. de morb. uulg. circa finem tradi. ubi ijs qui ex crapula dolore capitis afficiuntur uini meraci heminam præbet: si uerò caput aliter doleat, panem calidum cum meraco item uino exhibet. qui sanè locus quomodo intelligendus sit, supra diximus: facit tamen & ad hunc locum, quando meracum uinum imbecillo uentriculo conferat, hoc est qui probè ob frigiditatem non concoquat. licèt capiti imbecillo nequaquam conueniat. Vtcunque tamen intellexeris, uidetur nobis hoc caput mendis non uacare.*

De cura sodæ factæ à fortitudine sensus cerebri. Cap. 28.

EIus cura est, ut sensus parumper fiat piger cum cibis, qui nutrimentum cerebri ingrossent: sicut a §caput assumptio§ cum frumento, & hordeo & carnes bouinę, si digestio est fortis: aut cibis factis cum lactuca, & portulaca, & caro piscium: & quandoque administres b § reliqua narcotica, §sicut sirupum de papauere, & sicut semen lactucæ: & quandoque fit inde epithema.

a B. alherais factum.

b B. aliquid ex narcoticis.

De cura sodæ, quæ facta est accidens in febribus, & ægritudinibus acutis. Cap. 29.

HVius alia est¹, quæ accidit cum fortitudine ægritudinis, & eius paroxismo, deinde remouetur: Et aliqua est, quæ remanet post remotionem ęgritudinis, aut eradicationem eius paroxismi. Et illa quidem, quæ ex ea accidit in febribus, quandoque inquietat ęgrum adeo, donec in causa eius, quæ est febris, augmentum faciat. & ipsam quandoque significat albificatio urinæ subito: & eius alteratio in similitudinem urinæ asinorum. sed assimilatio urinæ asinorum quandoque significat essentiam suam in dispositione: & quandoque significat resolutionem. oportet ergo ut redeatur ad reliquas significationes. Cura autem eius conueniens est a §alrasim in oleo omphacino, cuius acceptio sit cum oleo ros. aut oleũ ros. usuale conquassatum cum aceto, & tepidum in hyeme: & in lenitate febris infrigidatum in æstate, & in fortitudine febris: § & ad ipsam iuuat embrocha ex decoctione hordei, & papaueris, & rosarum, & uiolarum, si uapores nocent sua acuitate. Quòd si sua nocent multitudine, tunc nihil horum facias, immo euacua, & administra, quod cum facilitate resoluat, sicut oleum, in quo cocte sunt b§balsamita, § & uirga pastoris, & maiorana cum uirga pastoris, si uis resoluere; ita quòd quibusdam antiquorum uisum est, ut chamæmilla epithemetur. Quòd si narcotica, & somnifera tibi necessaria sunt propter doloris uehementiam; utere eis cum cautela, & timore. Et quandoque prohibetur eleuatio materiei in ipsa cum sauic, & psyllio in principio: & dantur in potu etiam: & quandoque prohibent coriãdrum, & oleum ros. Et quandoque uentosatur in ipsa. In ligatione autem extremitatum, & ipsarum fricatione, & administratione c§regiminis ebrij, §est rectitudo conueniens ualde. Quumque extremitatum ligatione uteris, oportet ut d§ comprimas eas, quum fit fricatio§ in aqua calida. Et si non sedatur propter omnia illa; radatur caput, & emplastretur cũ chamæmilla e §& malua, & uiola, & alahasceh permistis §& illud quidem post rasionem capitis: & quãdoque indigemus uentosis, & sanguisugis. Et quãdoque remanet soda post febrem, & post ægritudines acutas. Et ipsius quidem cura est infrigidatio ciborum, & eorum humectatio, & confortatio capitis ex oleo ros. cum chamæmellino: & ut effundatur super utrasque manus, & utrosque pedes aqua calida bis in die, mane, & sero: & inungatur cum oleo uiol. deinde iuuetur cum f § extinguentibus, § quando apparet declinatio manifesta.

a B. ut iegarach alras. i. ut uehemẽter ungatur caput cum oleo omphacino ex quo sit factum oleũ rosatũ, aut cũ oleo rosato usuali cõquassato cũ aceto in hyeme, & in lenitate febris tepido: in æstate

uerò, & in uehementia febris infrigidato.

b B. aluemam. i. sisimbrium.

c B. rubificãtiũ.

d B. ponas eas, quũ soluuntur.

e B. & althea, & viola, & alhascec contusa, uel cõmixta.

f B. Alia litera. subtiliatiuis.

De cura sodæ creticæ. Cap. 30.

IN soda quidem cretica consideretur, an infirmus inueniat nauseam, & subuersionem animæ, & tremorẽ in labio, & uertigines, & uniuersaliter signa declinationis naturæ cum materia ad superiora: & tunc iuuetur cum uomitu facto ex a§oxymelle calefacto cum lenitiuis§ frigidis. Et an inueniat rugitus, & inflationem in utrisque lateribus, & uniuersaliter signa declinationis naturæ cum materia ad inferiora, & tunc iuuetur b§solutione, & super lenificationem naturæ§ cũ lubrificatiuis lenibus, sicut sirupo de prunis, & prunis infusis in iuleb post incisionem, ut intumescant, c§& bibat uiolas, & sirupum de tamarindis, & xirasset, §non pondus magnum, sed quantitas eius sit ℥. v. & quæ cursu illorum currunt. Aut utrum inueniat grauitatem in partibus renum, & sub costis dorsi ad posteriora tendentem, & uniuersaliter signa declinationis materiæ ad uias urinæ: & medicetur cum diureticis; sicut cum oxymelle, cui supernijciatur pondus duarum. ʒ. sem. melonis, & sem. citruli mediãdo: & cibetur cydonijs, quoniam prohibent uapores, & d§ exuberationem faciũt. §Aut utrum inueniat radios, & rubedinem in oculis, & imaginationes citrinas, & e§elongetur§ hoc, & nõ fluat sanguis ex naribus; tunc cum aceto fiat sternutatio, & cum eius uapore, & in naribus insuffletur, & commoueatur nasus eius cum aliquibus asperis: aut opponat oculos suos radio solis, si possibile est subito, & intueatur ipsum: deinde dimitte ipsum. Et si inuenerit pulsum undosum, & inuenerit lenitatem in cute; administrentur f§unctiones§ fricando, & bibendo, & super caput: & oporteat ut sint temperata. Quòd si inuenerit similitudinem mordicationis,

a B. secaniabin calefacto, & cũ vomitiuis.

b B. lenitione naturæ.

c B. & cũ syrupo violato, & syrupo de tamarindis, & alsiracost.

d B. prouocant vrinam.

e B. prolongetur.

f B. sudorẽ prouocantia.

nis, & doloris lassitudinis sub aure sua, aut ascella sua, aut inguine suo; fiant super ea emplastra calida attractiua sicut mentha, & apium cum butyro antiquo. Et fortasse indiget, ut uentosæ absque scarificatione apponantur, ut materia ex cerebro expellatur ad illud, ad quod declinat, & apostementur.

ANNOT.

Vbi crisis futura est, multa sympt. præcedunt, quæ Gal. lib. de cris. copiosè. inter hæc dolor est capitis. hūc author curare docet, ut patet. Sed uidetur & Hipp. aduersari, qui primo aphor. quæ iudicantur & iudicata sunt neque nouanda esse neque mouenda præcepit, & Gal. qui primo ad Glauc. in dolore capitis qui fluxum aut uomitum decretorium significat, non esse, ait, quærenda remedia. Verum ad hæc. author non impedit naturam, aut remedia proponit quæ impediant; immo illi auxiliatur leuissimis etiam præsidijs: uomitu, prunorum exhibitione, sternutatione, cientibus sudores. Aut dicamus potius, præscribi hoc in loco doloris remedia, qui post crisim remanet, non qui antecedit.

Cap. 2. & 11.
Aphor. 20.
Cap. 15.

De cura sodæ, quæ dicitur fieri causa uermium. Cap. 31.

OPortet, ut purgatio fiat cum purgatione corporis, & cerebri: & deinde fiat caputpurgium cum hierapicra pauca. Et fiat illud in hebdomada aliquoties: & administrentur omnes medicinæ, quæ dicētur in capitulo de fœtore narium: & omnia, quæ uermes in uentre necant, sicut expressio foliorum persici, & expressio radicis mori, & aloes: & [a] {iuuatur} sternutatorijs, & caputpurgijs purgantibus cerebrum.

a B. sequatur cum.

De cura sodæ, quæ excitatur successione somni, & dormitionis. Cap. 32.

OPortet, ut cum ea purgetur corpus: & caput per ea, quæ sciuisti: & adiuuat ad ipsam, ut temporibus, & fronti fiat emplastrum ex cinere & aceto: & cum eo melior est cinis de lignis fici.

Regimen specierum sodæ factæ per communitatem. Cap. 33.

OPortet, ut soliciteris in omnibus speciebus sodæ factæ propter communitatem mēbrorum de illis membris, & ut ea euacues cum eis, quæ sunt eis propria: & ut ipsorum permutes complexionem: & cum hoc confortes caput cum confortatiuis, ut non recipiat: si fuerit in principijs; cum frigidis, sicut oleo ros. & aceto: post illud autē, si materia fuerit calida, & qualitas calida, facias illud idem opus semper. Et si fuerit frigida, permuta te ad oleum chamæmellinum cum oleo myrtino, aut oleum in quo dissoluatur gummi cupressi, aut quod sit factum cū folijs cupressi, & expressione eius, & [a] {tamaricis.} Quumq; opus membri expleueris, considera an accidens conuersione fiat ægritudo ipsa. Et an fiat causa soda fixa in capite. Et tu quidē cognosces materiam, & qualitatem. ergo fac, quod scis. Et in illa quidem, quæ fit propter communitatē cruris, & habens eam sentit quasi aliquid eleuetur ex crure suo; oportet, ut si illic sit repletio manifesta, phlebotometur saphena: aut uentosentur crura, & purgetur eius corpus cum stomatichō. Et si non fuerit ibi repletio manifesta, stringantur duo crura usque ad inguina: & fiat fricatio in pedibus eius cum sale, & oleo de †keiri. Et si scitur locus ex quo incipit, cauterizetur, & administretur super ipsum medicamen ulceratiuum, ut ulceret & aperiat. Cura uerò speciei factæ causa uaporum ascendentium ex membris corporis ad caput; si causa fuerint uapores ascendentes, est ut sumantur ante periodum fructus: quòd si nō fuerint præsentes; aqua frigida, quamuis sit ieiunus: & de fructibus conuenientiora sunt cydonia. Et coriandrum est ex eis, quæ in ipsa iuuant: & est ex eis quæ prohibēt eleuationem uaporū. Et similiter est dispositio eius, quæ fit propter communitatem hepatis. Et iuuant ad illud propriè diuretica, & emplastratio hepatis ex emplastris, quæ materiam retinent. Cura autem speciei factæ [b] {propter cōmunitatem, cuius causa ē debilitas stomachi.} & propriè debilitas oris eius, ita ut suscipiat materias, & corrumpantur in ipso chymi, & illud secundum plurimum non excitatur nisi secundū uacuitatem; est, ut deglutiat bucellas infusas in aqua agrestæ, & aqua utriusque granati, & quæ illis sunt similia, aut in rob fructuum stipticorum boni odoris: & ut sorbeat sorbitiones panis, aut farinæ tritici [c] {torrefactæ} cum aliquo, quod sit sicut granum granati, & similia. Quum enim hæc multiplicantur, cōfortatur os stomachi [d] {ad hoc ut faciat illud.} Quumque nauseam inuenit æger, euomat choleram effusam, & quiescet. Et si stomachus cum hoc fuerit frigidus, administrentur [e] {hæc seminata cū alefaniati †boni odoris acutis,} ut fiat ei iuleb cū †spēbus aromatū, & intingat buccellas in eo, qđ inde factū est ei. Et si acetositas & mordicatio non conueniunt ei, & excitant ipsius nocumentum; sit contentus bucellis in iuleb, aut puro: aut cum alefeniati secundum, quòd eius est necessitas. Et hic homo multum iuuatur. Si [f] {autem soda incipiat, & deglutiat buccellas, aut} sorbeat sorbitionem. Et quum sentit descensionem sui cibi, & digestionem eius; sumat aliquid de illis in quibus est stipticitas: sicut sunt buccellę panis in rob fructuum, aut ipsos fructus aut panem cū [g] {capparibus,} aut oliuis. In ea autem, quæ fit causa humorū in ipso, primū quod oportet, est ut incipiat cum purgatione: & post illud & cum ea, ut nutriatur cibis, subtilis, facilis digestionis, laudabilibus, boni chymi: deinde declinet cum qualitate sua ad illud, quod est necessarium: & sint cum hoc in eis resolutio, & digestio, & solutio. Et si non inueniuntur laus, & generatio sanguinis boni compares generi alteri; eligat laudem & generationem boni sanguinis præ illis. Et melius illo est, ut sit post introitum balnei. Et istis quidem necessarium est, ut desiccentur [h] {eorum humiditates, &} ipsorum uapores. Et si humores sunt cholerici; cura cum eo, quod te docui in canone cum curis, confortando cerebrum cum oleo ros. aut cum oleo myrtino. Si autē humores sunt phlegmatici frigidi, in quibus excitantur uentositates fortes; tunc administra uomitus, qui sunt fortiores, & subtiliantia: & si non remouetur, hieras magnas cum decoctione epithemi. Et ad aliud quidem iuuat incisio duarum arteriarum temporis: aut duo cauteria lenia

a B. alathel.

† uiolis luteis.

b B. Alia litera. per cōmunitatē stomachi, aut ē illa cuius causa esse debilitas stomachi.

c B Alia litera. factæ acetosæ.

d B. & perseueretur in operatione illa, seu in operādo illud.

e B. iste res supquas aspersa sit alefeniati boni odoris calida, & † alefeniati.

f B. acceleret ante sodam deglutire buccellas &.

g B. casb.

h —— B.

lenia super tempora; ita ut non aduratur caput: [i] §& § fit strictio super duas arterias. Et arteriæ quidem multoties extrahuntur, aut inciduntur, & cauterizantur. Et conueniens cauterizatio est, ut arteria discooperiatur, & cauterizetur ipsa arteria, ita ut uestigium eius non cadat super cutẽ. Et cauteria quidem sunt, sicut acus ignitæ. uerun tamen, quantum possibile est, uitetur; & maximè in æstate uitetur. Et oportet, ut eius cibus sit sorbitiones, & non masticet aliquid usque ad decem dies. Et sit hora comestionis eius in æstate, frigida. Et oportet etiam ut non multiplicet sermones. Et similiter, ut stiptica super arterias adhæreant, cum quibus misceantur sarcocolla, & crocus. Et nos narrabimus illud in antidotario. Et quandoque ponitur super eas plumbum, & stringitur cum uitta, ut non pulsent, & faciant dolorem: & similiter lignum. Cauterizatio autem fortis, quæ in istis dicta est, est ut tria ponantur super medium capitis, & duo super duo tempora, & unum super nucham apud posteriorem partẽ capitis. Et oportet, ut alienetur uinum secũdum omnem dispositionem. Si autem causa est uapores ascendentes ex stomacho; tunc est cura secundum omnia, quæ præcepimus in cura sodæ factę ex uaporibus ascendentibus ad cerebrum ex mẽbris alijs: & huius quidem generis est cura sodæ, quæ excitatur potu aquæ: hoc enim fit propter debilitatem stomachi. Et melior cura eius est, ut habens eam potet parum uini odoriferi: & cõmisceat cum eo aquam suam, quam bibit: & ut nõ impediat [k] §os stomachi. § In regimine uerò eius, quæ fit cõmunitate renum, & †hypochõdriorum & matricis, & reliquorũ, sufficiũt, quæ premisimus in principio uniuersalium, & de soda febriũ iam diximus.

i B. sed.

K B. stomachĩ. † mirac.

ANNOT.

De doloribus capitis ex consensu aliarum partium egit & Gal. 2. de comp. med. per loc. & Paul. lib. 3. Dignum autem hic animaduersione est, quod author ijs uerbis notat § quum uerò speciei factæ § nempe quum ad prohibendum uaporum ad cerebrum ex partibus alijs ascẽsum fructus exhibet ante accessionem, aut loco fructuũ frigidam aquam uel coriandrum. De coriandro sanè & astringentibus fructibus non est ut uerba faciamus: at quomodo frigida aqua astringat, & eorum fructuum uices suppleat, non æquè constat: tantum enim abest, ut frigida aqua astringat, ut potius superflua sui humiditate relaxet non imbecilliter. Sed ad hoc paucis, aquæ usus absque controuersia non astringit quidem, sed laxat; supplet tamen astringentium in hoc casu uices, quòd hæc laxando atque ad exitum impellendo excrementa, quæ dolorem faciunt, uaporum ascensum reprimit. id quod quidem non hoc solum pacto, sed sui etiam frigiditate uapores ipsos incrassando facere posse uidetur.

Cap. 1. Cap. 4.

De cura grauitatis capitis. *Cap.* 34.

AD ipsam iuuant euacuantia, & usus [a] § †alscebari. § Et si sanguinea fuerit, eius cura erit cum phlebotomia: deinde minuatur uena frontis, & proprie si fuerit grauitas posterius: & etiam minuantur uenæ [b] § colli, § & duæ arteriæ quæ sunt post aures, & propriè si fuerit grauitas in anterioribus.

a B. alsabiar. † aloe.

b B. alhasesa.

De soda, quæ nominatur ouum, & [a] § †cauthati. § *Cap.* 35.

HAec species soda nominatur ouũ & [b] § cauthati § propter suam comprehensionem super totum caput, & est soda comprehẽdens, mãsiua, fixa, chronica. cuius prauitas excitatur omni hora, etiam à parua causa motus, & potationis uini, & receptionis uaporosi: & excitat ipsam uox fortis: & quãdoque excitat ipsam uox media, ita ut eam habens odio habeat uocem, & lumen, & permistionem cum hominibus: & diligat solitudinem, & tenebras, & quietem, & resupinationem. Et ipsi quidem diuersificantur in eo quod eos lædit ex causis prædictis. Quidã enim eorum læduntur ab aliqua ipsarum. & quidam ab alia re læduntur: & sentit omni hora, quasi caput eius malleo percutiatur: aut attrahatur tractione aliqua: aut scindantur scissione aliqua: & peruenit dolor eius usque ad radices oculorum. Et Gale. quidem ponit allatorem huius ægritudinis, debilitatem cerebri, aut fortitudinem sensus eius: & causa eius generatiua est humor malus, aut apostema calidum, aut frigidum [c] § secũdum quod plurimum fit § ab apostemate melancholico, aut duro. Et plurimum, quidem fit in medio uelaminis, aut extrinseci à cranio, aut intrinseci. & tu iã sciuisti, quòd, quando causæ sunt apostema, aut aliud, & nõ est nisi in uelamine intrinseco in cranio; sentitur dolor extensus usque ad oculum. & qm̃ pãniculus ille cõprehendit [d] § super neruũ motiuum concauum, § extenditur pars eius usque ad pupillam. Et quum est in uelamine extrinseco, sentitur dolor tactu manus: & patiẽs odit casum tactus laboriosi super eum. Et multoties contingit ab ægritudinibus antecedentibus, quę debilitauerunt substantiam cerebri, & uelamina ipsius intrinseca, & extrinseca, ita ut lædatur motibus paruis, qui sunt ex motibus corporis cibalibus, & uaporalibus, & motibus extrinsecis, & recipiat superfluitates lædentes. Medicorum uerò quidam non obseruant in ouo has conditiones: imò dicunt ouum, omnem dolorem comprehendentem super totum caput extra craniũ, & intra. Et fit eius causa ex uaporibus stomachi, aut uaporibus capitis, aut materiæ, aut phlegmõ in ipso cerebro, aut uelaminibus eius: & fit cum grauedine, & pulsatione, aut erysipila: & fit cum inflammatione, & mordicatione absque multa grauedine: aut ab humoribus alijs, si non fuerit erysipila: [e] † § § & sint illic signa humorum frigidorum, & medicantur totum secundum modum suum. ueruntamen nomen oui in ueritate consuetum apud prudentes medicos, est secundum quòd est per conditiones prædictas.

a B. alchude. † cephalæa.

b B. alcude.

c B. quamuis secundum plurimum sit.

d B. neruum cõcauum, seu qm̃ panniculus illæ terminatur ad neruum concauum, &.

e † B. & fuerit grauitas.

De cura. *Cap.* 36.

SI sciuerimus, quòd illic est sanguis plurimus, & quòd est causa prima, aut causa motiua eius est sanguis; phlebotoma. Quòd si signa existunt, quòd humores sunt frigidi, & tempus secundum ægritudinem est elongatum: & tu iã administrasti, in principio etiam, quod repellit; tunc utere embrochis ex aquis, in quibus resoluentia modicè sint calefacientia cum repercussione modica, & stipticitate: sicut flos squinãthi, & chamæ-

& chamæmilla, & mentha, & reliqua, quæ sciuisti in canone: & gradatim procede ad fortiora. Et euacua cum eis, quæ conueniunt, & administratio pil. de aloe [a] § & masticis § est de eis, quæ multum conferunt in ea: & fiat illud in omni tertia nocte: & utatur cochijs in euacuationibus suis si necessitas est, ut dentur eis fortiores; [b] § & sumat etiam § in potu decoctionem cassiæ fistulæ cũ quatuor aureis olei de Kerua. Et scias, quòd, quum purgasti, superest tibi ut confortes cerebrum, & uelamina eius cũ aliquibus, quæ ipsum confortãt, ex eis quæ sciuisti. Et ex ipsis quidem sunt odoramenta muschi, & ambræ, & camphoræ etiam illis commistæ: & quandoque permiscent cum eis aloem, ut coniungant cum confortatione resolutionem. Et adhibe ei emplastra calida, & stuporem inferentia, quæ sciuisti. Quum ergo declinat, administra balneum, & emplastra confortantia. Dum autem in principio perseuerat, & scis quòd materia est calida, tunc [c] § forsitan declaratum est tibi, & sciuisti illud in canone regiminis cerebri. & frequenter pota eum medulla cassiæ fistulæ cum oleo amigdalino § diebus frequentibus, & quandoque iuuat eos caput purgium cum mumia in oleo uiol. [d] † §

§

Et scias, quòd ouum antiquum temporale non eradicat, nisi quod est fortis resolutionis, & calefactionis. Et quandoque iuuat eos, si fiat eis caputpurgium ex troch. stellæ, & scellita, & diamuscho, & quæ procedunt cursu eorum, dissoluto quodcunque eorum fuerit, in lacte lactãtis puellam; & propriè quum dolor fit fortis, & uincunt uigiliæ. Phlebotomia uerò, [e] † § § & cauterizatio arteriarum, & earum incisio in [f] § cauchati sunt, secundum, quòd fuerunt § in soda antiqua. Cibus autem sit, quod non uaporat, de eis quæ sciuisti, ita ut perueniatur ad lentes cum oleo amigdalino [g] § dulci, § & similiter ius [h] § fabarum. § Et non est malum, ut cibentur qui ex eis sunt infrigidati, cum huiusmodi propter paruitatem uaporis eorum. Epithemata autem oportet, ut declinent quandoque ad illud, quod parumper stupefacit: sed sit maior intentio resolutio. Et ex istis quidem epithematibus est opiũ, & sanguis draconis & [i] § crocus, & terebinthina: fiat ex eis epithema § & liniatur ex eis tempus usque ad tempus apud necessitatem indigentem, stupefactione. Et ex eis est crocus, & gallæ, & troch. stellæ. Nam, quum ex illo linietur tota frons, erit iuuans. Et tu quidem redi ad antidotarium, & ad tabulas medicinarum singularium.

a B. cũ mastice.
b B. deinde sumant.
c B. rege cũ eo quod declaratũ est, & sciuisti in canone regiminis cerebri, & pcipe ipsum potare medullam cassiæ fistulæ.
d † B. Et scias q ouũ quũ prolongatur, quũq; conuertitur ad complexionem frigidã, quãuis sit à causa calida
e † B. ex fronte
f B. ouo seu inchude. i. i galea fiat secundũ q fiunt.
g B. Alia litera. ad calidum.
h B. olerum.
i B. gummi & fiat linimentũ.

ANNOT.

Egit & superius de dolore, quem temporalem appellat, id est cephalea, generatim. Nunc quia antiquus dolor capitis uel totius est, & absolutè hic cephalea appellatur, uel partis, & hemicranea dicitur, de eadem re rursum agit: atque in hoc quidem & sequenti capite de cephalea totius capitis, postea uerò de hemicranea. Pro cephalea ergo, & eius curatione pete Gal. 3. de aff. loc. 1. de comp. med. per loc. Paulum lib. 3. necnon Celsum lib. 3. uide et Gal. de sangu. mis. ubi de arteriarum dissectione aget. uide, & quæ supra adnotauimus.

Cap. 9. Cap. 2.
Cap. 5. Cap. 2.
Cap. 12.

De hemicranea. Cap. 37.

Hemicranea ẽ dolor in una medietate capitis excitatus. Et Gal. diffiniuit eam dicẽs, quòd ipsa ẽ ambulator medius, cuius quidem causa est intra cranium, & quandoque est in panniculo cooperiente cranium, & plurimũ quidem fit in lacertis temporis. Quod autem est exterius, quandoque peruenit ad hoc, ut non toleret tactum. Et materiæ sunt peruenientes ad locum eius, aut ex uenis arterijs extrinsecis: aut ex cerebro ipso, & uelaminibus eius: & eleuatur plurimum illius ex uia commissurarum. Et quandoque fit ex uaporibus expulsis à toto corpore, aut membro illius partis. Et hemicranea quidem secundum plurimum est habens periodos. Et ipsa quidem non fit nisi secundum dominationem humorum. Et non fit hemicranea quantitatem habens ex malitia complexionis singularis. Et illa quidem, quæ fit ex humoribus, fit quandoque ex humoribus calidis, & quandoque ex humoribus malis frigidis, & quandoque ex uentositatibus, & quandoque ex uaporibus: & tu iam sciuisti signa. Veruntamen inuenis cum frigida quietem cum calefactione, & extensionem propinquam: & cum calida, calefactionem tactus, & pulsationem in temporibus, & quietem cum infrigidantibus: & etiam quia cum frigida sentitur frigus, & cum calida sentitur calor; & illud apud uehementiam doloris.

De cura. Cap. 38.

Eius cura est phlebotomia secundum quod sciuisti in ouo, & reliquis, & propriè uenæ frontis, & temporis: & solutio, & clysteria, & attractio: & totum cum eo, quod conuenit ipsi, secundum quod tibi præceptum est in canone. Et ex eis quidem, quæ conferunt calidæ, est infusio aloes in aqua endiuiæ dicta in antidotario, cuius potio sit inter. ℨ. j. & vj. ℨ.. Et in ipsa confert phlebotomia frontis, & uenæ nasi ualde. Quum periodus adest, oportet ut purgetur corpus ante ipsum, & permutetur complexio post purgationem. Quòd si materia fuerit calida, pones narcotica super tempora, sicut opium, & cortices mandragoræ, & [a] § anethum § & iusquiamũ, & camphoram, & infrigidabis locum secundum, quòd sciuisti, de quibus dictum est in canone. Et quandoque iuuatur ex incaustro scriptorum linito super partem, in qua est hemicranea. Et ex epithematibus frontium habentium hemicraneam est crocus: & iuuantur ex emplastro facto ex ruta, & mentha cum [b] § uino § & oleo ros. & similiter epithemate ex troch. Pauli dictis in antidotario. Et similiter administratione emplastrorum; de quibus est hoc: baccarum lauri, foliorum rutę, amborum partes æquales, sinapis partem mediã, coniungantur cum aqua, & administrentur. Et quod magis confert ei, est ceratum factum ex cãtharidibus, & positum, & dimissum, donec locũ uesicet: aut ex gummi rutæ agrestis, quoniam ipsum est ulceratiuum, & enuntiat iuuamẽtum cauterizationis. Quòd si materia frigida fuerit uehementis frigiditatis nimis, facies emplastrationem ex euphorbio, & sinapi, & pyrethro, & similibus. Aegritudo autem, cuius tempus prolonga-

a B. Alia litera. alumen.
b. B. cum pane, † Karabito.

tum est, frigida est secundum omnem dispositionem, & indiget resolutione, & quod calefaciat cum fortitudine. Et epithemata quidem, & embrochæ, communia, & propria hemicraneæ, dicta sunt in antidotario: illa ergo administrentur. Quumque epithemata administras, quum tu iam euacuaueris ex corpore, & purgaueris, tunc procede inungendo lacertos temporis in parte doloris digitis tuis, & cum mantili aspero apud horã periodi, deinde lini. Et quum necessarium est stupefacere, quum dolor pulsatiuus fit fortior; tunc confert linire super arterijs in tempore, quod est coram loco, opium cum sarcocolla, & stipticis; & stringatur plumbum, aut lignum super ipsum decenter positum, ut prohibeat pulsationem fortem facientem dolorem pulsatiuum, quemadmodum ostendimus in ijs, quæ præcesserunt in canone de cauterizatione. Quidam præterea medici narrauerunt medicamen hemicraneæ temporalis expertum iuuatiuum, acceptum à muliere. Et illud quidem est, ut decoquantur radices cucumeris asinini, & absinthium, in oleo & aqua donec dissoluantur, & embrochetur pars dolorosa ex aqua & oleo calidis: & fiat emplastrum ex fæce: & mulier quidem illa, quotiens administrabat hoc, sanabat hemicraneam: siue esset cum febre, siue sine febre. Et ex emplastris quidem, non est sicut emplastrum sinapis. Quumq; ægritudo prolongata est, fac emplastrum ex gummi rutæ agrestis, & corticibus rutæ agrestis, & corticibus radicis capparis, & squilla, & euphorbio tritis, & cõmistis cum uino odorifero: est enim medicamen magnum conferens ei. Et ex eis, quibus iuuantur, est ut incipiant, & ingrediantur balneum, & multiplicẽt inclinationes super aquam calidam: deinde fiat eis caputpurgium ex oleo phisticino: illud enim sopit dolorem illico. Amplius colligantur descriptiones scriptæ in antidotario, & singularia declarata in tabulis medicinarum singularium.

Annot.

De hemicranea item copiosè habes ex Gal. 3. de aff. loc. 2. de diff. feb. de eius autem curatione 2. de compo. med. per loc. & à Paulo lib. 3.

Cap. 9. Cap. 11. Cap. 3. Cap. 5.

Tractatus tertius.

De apostematibus capitis, & solutione continuitatis eius.

Sermo uniuersalis de † karabito, qui est [a] § apostema capitis sirsem.§ Cap. 1.

a B. sirsem calidum.
† phrenitide.

Dicitur karabitus apostema calidum in uelamine cerebri subtili [b] § & § grosso, absque corpore: quamuis corpori ipsius quandoque accidat apostema. Non enim est, quemadmodum quidam existimant medicorum, quòd cerebrum ipsum non apostematur: [c] § uerùm hoc est qđ dicunt.§ Nã qđ est lene sicut cerebrũ, & durũ sicut ossa, non extenditur, & qđ nõ extẽditur, nõ apatur. Hic autem sermo est erroneus: & illud ideo, quoniam lene uiscosum extenditur, & ossa etiam apostemantur. Et Gal. illud confessus est. Et nos monstrabimus sermonem de eo in capitulo dentium. Imò dicimus, quòd omne, quod nutritur, extenditur, & augmentatur cum nutrimẽto. [d] § Et propter hoc concedendum est, quòd extenditur, § & augmentatur cum superfluitate, & illud est apostema. [e] § Et illud est, quoniam si cerebrum quandoque apostematur, tunc§ karabitus & sirsen est nomen proprium apostematis 10 uelaminis cerebri, quum est calidum: licet in quibusdam locis quandoque concedatur etiam dici de apostemate substantiæ cerebri, & [f] †§ § est usus proprius huius nominis; ueruntamen trãsumptum est ex nomine accidentis quod ipsum comitatur, & est alienatio, & intellectus permistio cum caliditate adurente: & nomen [g] § accidentale§ cadit super hoc accidens, & artificiale super hoc apostema. [h] § Et actio quidem hæc similis permutationi nominis accidentis, quod est † subet ad ægritudinem facientem ipsum, & significantem ipsum quæ est sirsen cerebri, & est illud. 20 Quidam autem homines sunt, qui prænomina ignorantes, § existimant, quòd birsen sit nomẽ huius apostematis, & quòd sirsen sit leuius ipso: sed non est ita. Nam birsen est dictio persica: bir. n. est pectus, & sen est apostema. Et sirsen etiam est persicum: sir enim est caput, & sen est apostema, & ægritudo. & sirsen quidem [i] § factum in febribus: aut factum propter humores in ore stomachi adustos: & illud quod est propter apostemata in partibus capitis extrinsecis: aut in panniculo extrinseco. et sirsen factum cum birsen, & 30 est illud quod fit propter communitatem uelaminis. s. diaphragmatis, & apostema eius, & reliquorum lacertorum pectoris: & factum in apostemate uesicæ & matricis, & stomachi, & similitudinem cadentem in hoc nomine narrantium, narrationes diuersificantur, sicut diuersificantur narrationes narrantium§ lethargiam, quæ est sirsen frigidum, quod nominatur obliuio. Sirsen 40 autem uerum secundum usum artificialem est illud, quod diximus; & quandoque apostematur cum ipso substantia cerebri et communicatione & permutatione; & illud est uehementer malum perimens in quarto; quòd si ipsum pertrãsit, euadet. Et plurimi quidem, qui moriuntur ex [k] § birsen, § moriuntur propter impedimentum in spiritu. Et apostema hoc habet loca diuersa secundũ partes cerebri diuersas: & quandoque communicant in ipso duæ partes: & communicãt loca om- 50 nia, & plurimum quum fit, non stat eius aduẽtus nisi in eo, quod sequitur uacuitatem anteriorẽ, & in eo quod mediatur. Et eius quidem principium est sanguis, aut citrina cholera pura, aut rubea pura, aut adusta trahens ad nigredinem, & est uehementer malum: & quasi non fit secundũ plurimum, nisi à sanguine cholerico [l] § præter apostema phlegmaticum, aut à citrino.§ Et quasi non finitur nisi sudore, aut fluxu sanguinis ex na- 60 ribus; & multoties apostematur uelamen, & uenæ [m] § quæ sunt apud exteriora capitis, ita ut forsan§ aperiantur commissuræ. Et illud quidem ex quo fit permistio rationis composita ex fletu & risu, hora post aliam, est malum: & quũ est per mũtatio ex peripneumonia, quum significat fortem calorem humoris. Et similiter, si permutetur ad non

b B. aut.
c B. sic ratiocinantes.
d B. Et similiter est possibile q extendatur.
e B. sed quãuis cerebrum quãdoq; apostematur tamen.
f † B. istæ.
g B. vulgare, uel nomen communitatis.
h B. Et ista deriuatio, seu noĩs trãsumptio est similis deriuationi, seu transumptioni noĩs accidẽtis, qđ est obliuio ad ægritudinẽ necessitãtem ipsam, & causantẽ ipsam, quæ est sirsem frigidũ, & quũ vsitatur sirsen vsu cõmunitatis vel vsu vulgari. tunc in eo ingreditur sirsem cerebri. Sirsem igitur cerebrale est hoc. Quidã aũt homines ignorantes linguas, seu idiomata.
† carus.
i B. qñq; ẽt cadit sup pmixtionẽ rõnis, & sup alienationẽ factã in febribus: & factũ propter humores in ore stomachi adustos, & sup illã quæ qñq; fit pꝑter apostema in partibus capitis extrinsecis, aut in velaminibus extrinsecis, Et sirsem etiam quãdoq; cadit, seu dicitur de alienatione facta cũ birsem, & est illa quæ fit cũ cõmunitate velaminis seu diaphragmatis, & apostematum eius, & reliquorũ lacertorũ pectoris & de alienatione factacũ apate vesicæ, & matricis, & stomachi. Et cõuenẽtiæ quidem, seu similitudini aut cõmunicationi cadenti in hoc noĩe inest diuersificatio descriptionum quas describentes ei attribuũt sicut diuersificantur descriptiones describentium.
K B. sirsem.
l B. non à sanguine puro, aut à cholera.
m B. quæ egrediuntur ex capite, ita ut existimetur quòd.

ad non uerum, & quum accidit ut perseueret grauitas in partibus capitis, & [n] § pulmonis, § deinde superuenit spasmus & uomitus, ut ærugo æris uiridis; moritur infirmus in hora sua: & prolixior mora eius est unus dies, aut duo dies, si uirtus fuerit fortis. Ex spēbus uerò †phrenitidis, in qua maior est fiducia, est illa, in qua æger recordatur eius, cum quo alienauit, post alleuiationem suæ febris. Et quando accidit ei [o] § res risus aromati, § est significatio laudabilis. [p] § Quum ergo laborat habens sirsen, § & euomit choleram rubeā, & est debilis, moritur ea die: aut fortis, & prolongatur duobus diebus. Et nullus quidem uisus est habens apostemata in partibus cerebri, cuius urina fuerit aquosa, qui euaserit. Et †phrenitis quidē multoties resoluitur per hæmorrhoidas, quum fluunt. Et quandoque infrigidatur, & mutatur in lethargiam. Et quandoque liberatur ab eo, & cadit in hecticam: aut fit demoniacus. Et multoties permutatur non uerum in uerum. Et senes quidem rarò euadūt ab ægritudine †phrenitidis. Quidam uerò medicorum existimant, quòd quādoque accidit ægritudo similis †phrenitidi absq; febre significans, [q] † §

§ uacuitatem apostematis: [r] § dicunt enim, § quoniam sit fortis inquietudo, & oscitatio, & habens eam non tolerat quietem, [ſ] § & fortasse saliēdo ascendit § parietes: & eius rixa fit fortis. & stringitur ipsius anhelitus, & sitis eius. Et quum bibit aquam, strangulatur ea, & expellit ipsam. Et dicunt, quòd est pernecans ea die secundum plurimum: & quandoque extenditur usque ad quatuor dies: & ab ea nullus euadit post illud: sed accidit ut ipsorum facies nigrescant: & linguæ: & sint ipsorum oculi congelati: & dispositiones sint sicut dispositiones [t] § timentiū: § deinde ipsorum leniuntur motus, & cadunt corū uirtutes, & pulsus, & moriuntur. Et plures mortes ipsorum sunt cum strangulatione, & uides eos currentes, deinde uides post illud eos statim cadere, & mori. Et dico ego, non est longe, quin causa in hoc sit propter communitatem cerebri, cum aliquo membro nobili, sicut membro anhelitus, quum accidit eis spasmus magnus: aut corruptio alia, sicut strangulatio; & perueniat ad cerebrum, & permutet, & corrumpat ipsum, & permisceat intellectum, & faciat sitim propter desiccationem partium capitis, & gutturis. [u] † § §

n B. Alia litera. colli.

† Karabitus.

o B. amuridus.

p B. Et quū habens birsem patitur sachas, uel sachus.

† Karabitus.

† Karabitus.

† Karabitui.

q † B. Alia lfa. & essentia ipsius absq; febre significat.

r B. Alia litera. ueruntamen dicunt.

ſ B. in loco uno & existimāt saliēdo ascēdere.

t B. habentium iram. Alia lfa. habentium angustiam uel fastidium.

u B. Alia litera. & pectoris.

Annot.

1 *Dicitur carabitus &c. In cerebro & partibus illi adiacentibus fieri possunt omnia tumorum genera. hos generatim Auic. sirsen uocat. Latini non alio quàm generis nomine tumores appellant. Hi sunt uel calidi, uel frigidi. si calidi, carabitum nuncupat author, Græci phrenitidem, Latini delirium. Si frigidi, author sirsen frigidum. & lethargiam, Græci lethargum, Latini aliqui ueternum uocant, quamuis Plin. lib. nat. hist. 20. inter ueternum & lethargum differentiam statuat. Celsus lib. 3. torporem nominare uisus est. fiunt etiam ex aquoso ac seroso humore in capite tumores, quos author aquam inter cranium nuncupat, Græci ac Latini hydrocephalon uocant. De his ergo oībus hoc in tractatu agitur, ac primum de phrenitide. quæ quia aut uera est, aut non uera, uera quidem quū calido tumore affectum est cerebrum, non uera quū ipsum neque per se, neque per essentiam affectum est. sed per consensum aut totius corporis ambitus, ut in febribus quibusdam, aut diaphragmatis, uentriculi atque alterius cuiuspiam partis & παραφρενῖτις dicitur. de utraque itidem uerba facit. Rursum quia phrenitis, quæ uera est, alia à sanguine fit puro, & hæc mitis est, alia à bile pallida uel flaua & est grauior, alia ab atra atque assata bile, quæ omnium grauissima; tumorem qui ex sanguine est, inflammationem; quæ ex bile erysipelas & impetiginem, quæ ex atra bile sibare appellat (Gal. eam phrenitida ferinam nuncupauit.) de singulisq; his sequentibus capitibus tractat. Nunc igitur phrenitida diffiniens, inflammationem esse ait membranarum cerebri. Qua quidem in re dubitatio est, an phrenitis de cerebri non mēbranarum dumtaxat inflammatione dicatur, an de membranis solùm. Author siquidem phrenitida de cerebri inflammatione dici negat, author uerò introductorij eam uel in cerebro uel in eius membranis esse testatur. & Paul. quoque lib. 3. inflammationem membranarū cerebri nunc quidem ipso quoque cerebro simul eam obtinēte, nunc autem caliditate præter naturam in eo consistente, esse scribit. cui subscribere & Gal. 2. de sympt. cau. uidetur, hanc asserens non tantum ex calidis succis ortum habere, sed etiam phlegmonem in cerebro et eius inuolucris excitare. Sanè quod ad hoc pertinet, si phrenitidis nomen absolutè ponatur, de membranarum præsertim inflammatione intelligitur, non de ea, quæ cerebrum inuasit. unde & Paulus lib. 3. de phrenitide seorsum ac cerebri tumoribus agit. sæpenumero tamen etiā de ipso cerebro nullo discrimine dicitur. ut ex locis constat, quæ adduximus. Verum utcunque statueris, pauci momenti est quæstio, quæ de uoce est: Illa uerò plurimi quam author hic notat, an cerebrum ipsum inflammari posit, uel non. innuit Auic. & simul refutat cuiusdam opinionem qui cerebrum inflammari posse negabat. hūc Serapionem fuisse certum est, qui primo breuiarij lib. hoc statuit ea ratione, quòd neque quod lene, neq; quòd durum est inflammari potest. de eo quod durum est pollicetur author se alibi tractaturum, quum de dentibus aget; de molli nunc uerba facit, quæ tu perpende. Pro authoris sententia, quod ad hoc spectat authoritas est & Gal. & Hippocratis. Hipp. quidem 2. de morbis ubi & indicia & curationem inflammati cerebri proponit, necnon 7. aph. ubi sphacelari cerebrum testatur, qua dictione Gal. gangræna ipsum affici interpretatur. constat autem si ipsum gangræna afficitur, idem & inflammari, quū gangræna magnas sequi soleat inflammationes. Ex Gal. uerò cerebrum inflammari habes 11. meth. ubi neque in cerebri neque in eius membranarum inflammatione cucurbitulis morbi initio utendum esse ait. habes item 2. de sympt. caus. 4. de præsag. ex puls. & 1. in primum prorrheticorum.*

2 *Et quasi non finitur &c. Signa hic quædam de euentu phrenitidis ponit, sed plura habes ex Hippo. 1. prorrhet. & in Coac. prænot. hac de re.*

Cap. 4. Cap. 21. Cap. 13. Cap. 6. Cap. 20. à principio. Aphor. 51. Cap. 1. Cap. 7. Cap. 9 Comm. 1.

De signis eius communibus. Cap. 2.

Signa autem communia speciebus ipsius ueris, sunt ista. [a] † § § Alienatio superfluit quandoque, & abscinditur alia uice. Et abhominatio loquelæ, & pigritia ab ea. [b] Et permistio intellectus. Et plurimum horum circa quartum diem. Et inquisitio extremitatum. Et extremorum frigus, & agitatio. Et spiritus agitatus non ordinatus: sed est magnus. Et extensio

a † B. Alia lfa. febris continua fixa, quæ augumentatur in meridie secundum plurimum &.

b B. alserafif.
c B. iectigatio.

[b] ≷osſium pectoris≷ad ſuperiora multa: & [c] ≷ tremor≷membrorum cum ipſo, & ante ipſum nunciat ipſum: & quandoque eſt cum eo ſomnus inquietus, & excitantur ab ipſo & clamant, & quandoque dormiunt, & quandoque uigilant: & eſt eorum ſomnus ſecundum plurimum agitatus, cõmotus cum phantaſijs, & ſomnijs corruptis terribilibus, & eius excitatio eſt permiſta cum uocibus: & ſunt illic inuerecundia, & audacia, & ira ultra conſuetudinem. Et abhorrent radios, & auertunt ſe ab ipſis. Et agitantur linguę eorum uehementer, & [d] ≷ſtringunt eas, ≷ & quandoque apoſtemantur. Et multoties abſcinditur eorum uox. Et deſiderant aquam, & bibunt ex ea parum non [e] ≷multiplicantur, ≷ & neque ipſam etiam deſiderant plurimum. Et plurimum infrigidantur eorum extremitates, abſque frigore extrinſeco faciente hoc. Ipſorum autem urinæ ſunt declinãtes ad tenuitatem, & ſubtilitatem. Et ipſorũ pulſus ſunt duri propter eſſentiam apoſtematis in membro neruoſo [f] ≷duro. Et propter duritiem uenæ, & debilitatem uirtutis ad comprimendam materiam, ſentis in pulſibus eorum uirtutem aliquam, ≷ uſquequo appropinquent timori: quoniam ſiccitas aggregat, & ſtringit: & ſunt [g] ≷ partes conſtrictionis & dilatationis ≷ ueslociores; & cum ſua ſerrinitate non euacuatur ab undoſitate quadam, quoniam cerebrum eſt ſubſtantia humida. Et quandoque accidit pulſibus eorum, ut dilatentur aliquoties, & magnificentur propter neceſſitatem, & ut frequentes fiant, & diuerſificentur in partibus [h] ≷loci, ≷ & tremant: & illud quidẽ eſt ex eis, quæ nuntiant ſyncopim, niſi ſit genus [i] ≷tremoris, & diuerſitatem & tremorem≷ faciant durities uenarum, & fortitudo uirtutis; quoniam tunc non nuntiant illud. Et quandoque accidit pulſui ipſorum ut ſit ſpaſmoſus, & nuntiat ſpaſmum. Quumque uides ſigna ægritudinum acutarum, & febres prauas, & ſtringitur natura; tunc illud nuntiat† apoſtema cerebri & eſt quaſi ex nuntijs fortibus. Et præcedunt † phrenitim obliuio rei propinquæ, & triſtitia ſine cauſa, & ſomnia mala, & ſoda multa, & grauitas, & repletio, & antecedunt ipſum ſecundum plurimum citrinitas faciei, & uigiliæ prolixæ, & ſomnus inquietus. Et accidentia hæc fiunt fortiora, dum materiæ perſeuerant in itinere perueniendi ad caput: & reuoluuntur in uenis ſuis, & ſubtiliantur. Et quum appropinquant ei, & biberit cerebrum materiam, inueniuntur principium doloris in poſteriore parte capitis apud locum, in quo eſt coniunctio colli & capitis; & propriè in cholerico. Et quum incidunt in ipſum, & apoſtematur cerebrum; deſiccantur primum oculi eorum uehementer; deinde accidunt lachrymæ, & propriè ex uno oculorum: & multoties accidit, ut uenæ ipſorum forti afficiantur rubedine: & quandoq; ſuccedunt eis diſtillationes ſanguinis ex naribus, & plerunque fricant oculos ſuos. et declinant ad quietem, & requiem in maiori parte corporis, niſi in manibus: quoniam cum eis fortaſſe inquirunt, & colligunt uillos: & fit illud plurimum cũ clauſione oculorum. Et quandoque fit cum [k] ≷pupillatione & querela. ≷ Et quandoque pigri fiunt in loquendo [l] ≷ manifeſtè, ≷ non addentes ſuper motum linguæ. Et quandoque accidit eis diſtillatio urinæ cum cognitione ipſorum, aut abſque cognitione; & eſt in febribus de ſignificationibus fortibus, quòd † apoſtema cerebri eſt præſens. Et obliuiſcuntur doloris, ſi eſt in membris ipſorum: immò, ſi aliquid de membris ipſorum doloroſis impetuoſe tangitur, non percipiunt ipſum. Nos uerò addimus, & dicimus, quòd quando apoſtema fit in parte anteriore, corrũpit imaginationem: quum ergo eſt illud, incipiunt colligere uillos ex ueſtibus, & paleas, & quæ ſunt ſimilia illis ex parietibus: & imaginantur aliquas phantaſias, quæ non inueniuntur. Quòd ſi ſit in medio, corrumpit cogitationem, & turbatur in eo, quod agit, & loquitur cum alienatione plurima. Et quum cadit in eo, quod eſt coram poſteriore; obliuiſcitur eius, quod uidetur, & agit in diſpoſitione ita, ut quandoque petat aliquid, & præſentetur ei, & non recordetur ſe quæſiuiſſe illud: & plurimum petat peluim ut mingat in ipſa; & ponantur coram ipſo, & obliuiſcatur eius. Si autem apoſtema comprehendat ſuper partes omnes, apparent hæc omnia ſigna: & ſi cum eo apoſtemetur cerebrum, rubea fit ipſius facies, & oculi: & exeunt oculi exterius uehementer, & fiũt rubei, ſi materia faciens apoſtema ſit ſanguis, aut citrini fiunt, ſi materia faciens apoſtema ſit cholera pura. Factum uerò ex humoribus propter communitatem, ſignificat euentus eius ſubito: & continentia malitiæ diſpoſitionis membri alterius, & [m] ≷paroxiſmus, qui ẽ in exacerbatione fortitudinis eius; & minuitur cum diminutione in diſpoſitione≷alterius, & augmentantur ipſius augmentatione. Et factum † ab apoſtemate cerebri, accidit paulatim paulatim: & [n] ≷ ſequitur uel adhæret. ≷ Et ſigna † apoſtematis cerebri ueri [o] ≷inſeparabilia ≷ antecedunt: deinde accidit ægritudo. Non uerùm autem præcedunt ægritudines membrorum, deinde apparent ſigna eius Factum autem ex partibus uelaminis diſtinguentis, & lacertorum pectoris, antecedunt ſigna† birſen, & pleureſis, quæ ſunt dolor pungitiuus in latere apud anhelitum, & ſtrictura anhelitus, & pulſus ſerrinus, & tuſsis [p] ≷plurimum≷ ſicca, deinde humectatur ſecundum plurimum, & expuit: & fit cum febre continua, cuius plurimum caloris tendit ad partes pectoris: & in uero ad partes capitis, [q] ≷ cum quo multiplicatur extenſio oſium pectoris ad ſuperiora: & proprius fit eis ſenſus doloris ſuper uerticem non comprehendens. ≷ Et non fiunt ſigna prædicta eius in eo, quod præterijt, tortia, & multa: & eius ſpiritus fit diuerſus: debilitatur enim quandoque, & fit frequens, & magnificatur alia uice, & fit ei ſimilis: & [r] † ≷ ≷ paruus, & debilis plus. Et fit quandoque ſicut [s] ≷ intus. ≷ Sed in † phrenitide uero fit ſpiritus maior, immò fit [t] ≷magnus. ≷ Et duo quidem † apoſtemata communicant in fortitudine [u] ≷ humorum. ≷ Veruntamen ſirſen ſequens differt à ſirſen uero in hoc, quod ſequitur in fortitudine ſua fortitudinem febris, & alleuiatur cum alleuiatione febris. Cum eo autem quod fit propter humorem in ore ſtomachi, ſentit mordicationem in ore ſtomachi, & nauſeam, & ſitim, & amaritudinem oris. Et factum propter apoſtemata membrorum aliorum ſcitur propter illud, quod apparet de diſpoſitionibus eius. quoniam dum non ſunt

d B. exaſperantur, & dentibus mordẽtur ipſe.
e B. multum ex ea bibentes.
f B. Alia litera. & eſt paruus, ppter duritiẽ uenæ & debilitatẽ uirtutis coarctatæ, uel oppreſſę à materia, & in pulſibus eorum ſentitur uirtus aliqua.
g B. finis cõſtrictionis, & principiũ dilatationis. Alia litera. & eſt finis conſtrictionis, & dilatationis uelocior.
h B. ſitus uel poſitionis.
i B. diuerſitatis & tremoris, quẽ
† ſirſen.
† Karabitus.
K B. intuitu pupillæ in uno loco ſicut iratus, & furioſus.
l B. ordinatæ.
† ſirſen.
m B. paroxiſmatio cũ paroxiſmis uehemẽtiæ eius diminuitur cum diminutione diſpoſitionis.
† ſirſen.
n B. perſeuerat, ſeu eſt cõtinuũ.
† ſirſen.
o ——— B.
† inflammationis pectoris.
p B. primo.
q B. Et multiplicatur ſenſatio tenſionis in ſeraſif ad ſuperiora, & appropriatur ei ſenſus doloris ſupra ſummitatem capitis non comprehendens totũ.
r † B. fit.
ſ B. anhelitus habentis irã fortem.
† Karabito.
t B. maximus.
† ſirſen.
u B. permixtionis intellectus.

x B. plurimę earum.

† sirsen.

y plurimum.

z B. lachrymantur.

a B. exsiccatur.

b B. operatio ociosa in tergēdo.

c B. malignitas

d B. pugnare.

e B. est malum pernecans.

f B. plurimum

g B. anhelitus.

h † B. extremitatum.

i B. similis.

sunt apparentes, [x] § & manifestæ § non ducunt ad permistionem intellectus, & sirsen manifestum. Et nunc quidem rememoremur signorum specierũ uerę †phrenitidis. Dicemus ergo, quòd primum signorum facti à sanguine est, quòd [y] § cõmunicans § accidentium eius prædictorum communium, accidit cum risu: & accidunt ei distillationes sanguinis ex naribus: & magnificatur eius spiritus: & [z] § distillant § oculi eius, & lippitudinẽ patiuntur: & non sunt uigiliæ, quæ accidunt ei cum hoc superfluæ: & est asperitas linguæ in ipso tendens ad rubedinem decliuem ad nigredinem: deinde nigrescit, & fit lingua in ipso grauis: & quandoque pigrescit à locutione propter grauitatem linguæ: & sunt phantasiæ eius, quas uidet, rubeæ: & uenæ frontis, & oculorum eius sunt plenæ. Et accidit eis frequentia sedendi, & standi absque necessitate, quam inde habet. Quod autem fit ex cholera rubea pura, uigilare plurimum facit: & [a] § alienantur § cum eo oculi ualde: & exasperatur lingua fortiter, & citrinatur prius, deinde nigrescit: & febris fit fortis: & multiplicatur [b] § desiderium, & amor tergendi § oculos. Et imaginantur quædam tendentia ad citrinitatem: & ingreditur in mores eorum rapacitas, & [c] § melancholiæ proprietas, § & audacia in disceptando, & est quasi in forma eius, qui uult [d] § litigare, § & attenuantur nares eorum, & propriè ipsarum extremitates: & accidit eis in frontibus suis attractio fortis ad superiora. Eius autem, quod fit ex cholera adusta (& est illud quod [e] § perimit) § signa sunt quòd [f] § communitas § accidentium accidit cum demonio; & rixa: & [g] § spiritus § magnificatur: & magnificatur inquisitio. [h] † § § Et sunt oculi eorum conturbati, & [i] § eius causa § est †sibare, & est quasi ipsa. Signa uerò permutationis eius, sunt ista. Nam si permutatur in lethargiam (& illud est quod in eis [k] § expectatur.) uides oculos profundari in clausione cum lachrymis, § & saliua currit, & pulsus tardatur, & leuis fit. Signa uerò permutationis eius in scaculos, & [l] § est § apostema cerebri, sunt, quòd apparent scaculos signa: & occultatur nigredo oculorum, & apparet albedo quandoque, & non diligit [m] † § § nisi resupinus: & inflatur uenter eius. Et extenduntur [n] § ossa pectoris § eius, & multiplicatur [o] § tremor § membrorum eius. Et signa permutationis eius in hecticam sunt profunditas oculorum, & sedatio febris, & [p] § nigredo § corporis, & paruitas pulsus, & duritiesm eius. Signa uerò permutationis eius in spasmum, nos afferemus in capitulo spasmi.

10

20

30

† demonium.

k B. magis speratur in eis. tūc vides oculos profundari, & clausionē cōtinuari.

l B. ad.

m † B. uel iacere.

n B. serasif.

o B. iectigatio.

p B. extenuatio

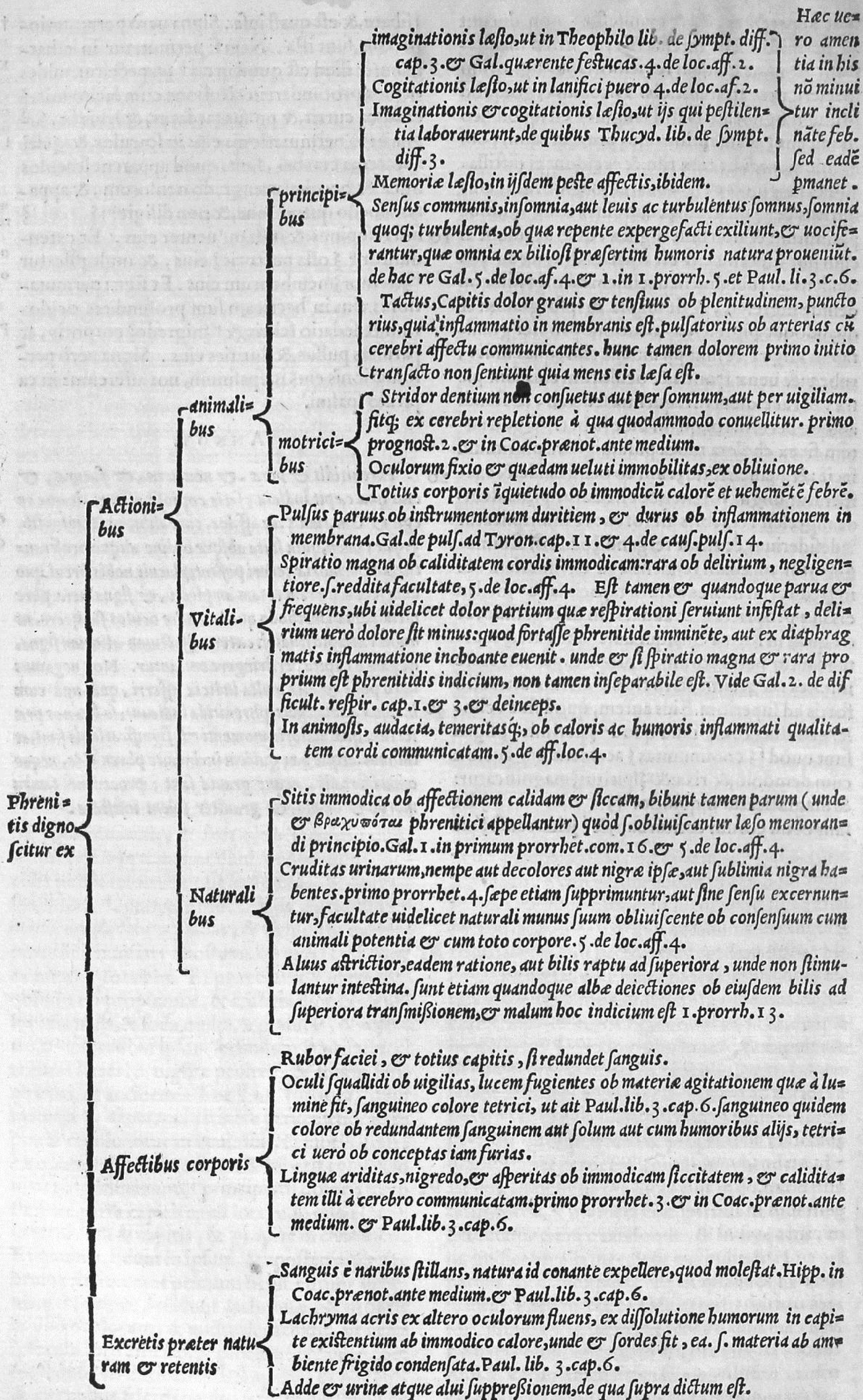
Annot.

Phrenitidis & ueræ, & non ueræ, & futuræ, & eius quæ cœpit indicia, satis copiose affert. de qua re egit & Gal. tum 5. de aff. loc. tum alibi, & Paulus lib. 3. quæ tamen, quia si ita absque ordine aliquo proferantur, uix memoriæ teneri possint; placuit nobis breui quodam schemate rem totam amplecti, & signa ueræ phrenitidis, quasi methodo quadam ante oculos subijcere, ut huius exemplo studiosi cætera affectuum aliorum signa, ad pauca capita perstringere enitantur. Non negamus uerò posse & alia multa indicia afferri, quæ unà cum his, quæ adducemus, phrenitida indicant; sed ea nos præsertim, quæ maioris momenti & significationis sunt, attulimus. atque hæc quidem inchoante phrenitide, neque omnia fortasse, neque grauia sunt; procedente tamen morbo & omnia, & grauiter solent infestare.

Cap. 3.

Cap. 6.

Phrenitis

- Phrenitis dignoscitur ex
  - Actionibus
    - animalibus
      - principibus
        - imaginationis læsio, ut in Theophilo lib. de sympt. diff. cap. 3. & Gal. quærente festucas. 4. de loc. aff. 2.
        - Cogitationis læsio, ut in lanifici puero 4. de loc. af. 2.
        - Imaginationis & cogitationis læsio, ut ijs qui pestilentia laborauerunt, de quibus Thucyd. lib. de sympt. diff. 3.
        - Hæc uero amentia in his nō minuitur inclināte feb. sed eadē pmanet.
        - Memoriæ læsio, in iisdem peste affectis, ibidem.
        - Sensus communis, insomnia, aut leuis ac turbulentus somnus, somnia quoq; turbulenta, ob quæ repente expergefacti exiliunt, & uociferantur, quæ omnia ex biliosi præsertim humoris natura proueniūt. de hac re Gal. 5. de loc. af. 4. & 1. in 1. prorrh. 5. et Paul. li. 3. c. 6.
        - Tactus, Capitis dolor grauis & tensiuus ob plenitudinem, punctorius, quia inflammatio in membranis est. pulsatorius ob arterias cū cerebri affectu communicantes. hunc tamen dolorem primo initio transacto non sentiunt quia mens eis læsa est.
      - motricibus
        - Stridor dentium non consuetus aut per somnum, aut per uigiliam. fitq; ex cerebri repletione à qua quodammodo conuellitur. primo prognost. 2. & in Coac. prænot. ante medium.
        - Oculorum fixio & quædam ueluti immobilitas, ex obliuione.
        - Totius corporis ĩquietudo ob immodicū calorē et uehemētē febrē.
    - Vitalibus
      - Pulsus paruus ob instrumentorum duritiem, & durus ob inflammationem in membrana. Gal. de puls. ad Tyron. cap. 11. & 4. de caus. puls. 14.
      - Spiratio magna ob caliditatem cordis immodicam: rara ob delirium, negligentiore. s. reddita facultate, 5. de loc. aff. 4. Est tamen & quandoque parua & frequens, ubi uidelicet dolor partium quæ respirationi seruiunt insistat, delirium uerò dolore sit minus: quod fortasse phrenitide imminēte, aut ex diaphragmatis inflammatione incohoante euenit. unde & si spiratio magna & rara proprium est phrenitidis indicium, non tamen inseparabile est. Vide Gal. 2. de difficult. respir. cap. 1. & 3. & deinceps.
      - In animosis, audacia, temeritasq́; ob caloris ac humoris inflammati qualitatem cordi communicatam. 5. de aff. loc. 4.
    - Naturalibus
      - Sitis immodica ob affectionem calidam & siccam, bibunt tamen parum (unde & βραχυπόται phrenitici appellantur) quòd s. obliuiscantur læso memorandi principio. Gal. 1. in primum prorrhet. com. 16. & 5. de loc. aff. 4.
      - Cruditas urinarum, nempe aut decolores aut nigræ ipsæ, aut sublimia nigra habentes. primo prorrhet. 4. sæpe etiam supprimuntur, aut sine sensu excernuntur, facultate uidelicet naturali munus suum obliuiscente ob consensuum cum animali potentia & cum toto corpore. 5. de loc. aff. 4.
      - Aluus astrictior, eadem ratione, aut bilis raptu ad superiora, unde non stimulantur intestina. sunt etiam quandoque albæ deiectiones ob eiusdem bilis ad superiora transmißionem, & malum hoc indicium est 1. prorrh. 13.
  - Affectibus corporis
    - Rubor faciei, & totius capitis, si redundet sanguis.
    - Oculi squallidi ob uigilias, lucem fugientes ob materiæ agitationem quæ à lumine fit, sanguineo colore tetrici, ut ait Paul. lib. 3. cap. 6. sanguineo quidem colore ob redundantem sanguinem aut solum aut cum humoribus alijs, tetrici uerò ob conceptas iam furias.
    - Linguæ ariditas, nigredo, & asperitas ob immodicam siccitatem, & caliditatem illi à cerebro communicatam. primo prorrhet. 3. & in Coac. prænot. ante medium. & Paul. lib. 3. cap. 6.
  - Excretis præter naturam & retentis
    - Sanguis è naribus stillans, natura id conante expellere, quod molestat. Hipp. in Coac. prænot. ante medium. & Paul. lib. 3. cap. 6.
    - Lachryma acris ex altero oculorum fluens, ex dissolutione humorum in capite existentium ab immodico calore, unde & sordes fit, ea. s. materia ab ambiente frigido condensata. Paul. lib. 3. cap. 6.
    - Adde & urinæ atque alui suppreßionem, de qua supra dictum est.

His omnibus adde & febrem non intermittentem squallidam, in eodem tenore permanentem.

De cura specierum eius. Cap. 3.

COmmunis quidem cura specierum eius uerarum est phlebotomia ex cephalica,& [a] § egresio sanguinis aliquantula, § immò multa ualde. Et [b] § incipiatur in hoc loco, sicut incipiunt humores,si nihil forte fuerit, quòd prohibeat. § Et oportet ut fiat eius phlebotomia cum cautela in cognoscendo dispositionem ipsius ex syncopi,si ceciderit in ipsam,aut sit ei uicinus:& retineatur sanguis,quum syncopis adest propinquitas,& ingenietur in cognitione illius. Nam in eis non apparet dispositio [c] § incolumitatis § à dispositione [d] § lipothymiæ § multum manifestæ:sed pulsus quandoque significat ipsam : nam quum tremit,& descendit,& diuersificatur absque ordine, ita ut inuenias unam magnam, & aliam paruam; significat propinquitatem syncopis. Et oportet, ut sit cautela in ligatione uittæ super ipsam, ita ut sit firmata,quam motus ipsius, & agitatio irrationabiles non soluant: quandoque enim soluit eam, & eijcit per seipsum propter imaginationẽ corruptam ducentem eum ad illud. Deinde post hoc phlebotoma uenas frõtis,si uirtus fuerit fortis,& fecerit oportere illud dispositio,& fortitudo ægritudinis. Quòd si uirtus & dispositiones non consentiunt, ut fiat phlebotomia eius uniuersalis,& ex manibus eius:aut non est tibi posibile habere manus eius,& quòd additur ei ex hoc ducit ipsum ad inquietudinem & rixam fortem; tunc phlebotoma eum in fronte. Et pone super caput eius in principio oleum ros.cum aceto infrigidatum niue,& reliqua,quæ numeraui tibi ex expresionibus infrigidantibus. Et cholericus quidem iuuatur,si fiat capiti eius emplastrum ex folijs [e] § senticis § ualde. Et fac eum quiescere in domo temperata,in aere puro, in quo non sint picturæ,neque formę. Nam ipse diligit intueri imaginationes earum, & illud est ex eis, quæ lædunt cerebrũ eius,& uelamina ipsius cerebri. Et oportet,ut in domo eius,& iuxta ipsum, sit multitudo redolentium frigidorum,sicut nenuphar, uiola, & rosa, & camphora, quæ numerauimus tibi in canone. Et associa ei amicos suos prudentes sibi caros,& misericordes eius: & ex quo uerecundetur,& cesset propter ipsum à sua permistione, & agitatione,quæ ei nocent. Et stude ut ipm facias dormire; & ut fiat hoc, aliquid opij duobus cornibus frontis eius appropinqua, & naso ipsius, si uirtus est fortis:& si non; caue:quoniam illud est perimens:immò sine opio sis contentus. Sed administra, quod sit sicut sirupus de papauere: & fac emplastrum capiti eius ex lactuca:& potes cũ semine papaueris, & aqua hordei. Veruntamen rectius est, ut [f] § expellas per § phlebotomiam,si tolerat eam hora:& non fuerit in [g] § postremo § eius timor, fac illud in principio duobus diebus, aut tribus. Amplius,quum phlebotomatur, [h] § si est posibile,non perueniat,donec non § remaneat in corpore sanguis,quo confortetur natura [i] § ad resistendum uaporibus,& defectui nutrimenti, § si fecerit hora illud oportere. Et postquàm phlebotomaueris eum,tũc oportet ut ipsum clysterizes clysteri ualde leni,sicut oleum ros. cum aqua hordei,& aqua,& oleũ:quòd si eges eo,quod sit fortius hoc,postquàm sit in gradu lenitatis; fac, & trahe materiam ad inferiora omnino, fricatione pedum, [k] § & reliquis, § & funde super eos aquam calidam:immò ligando,& stringendo,& ponendo uentosas super eos,& propriè in dispositione [l] § descensionis. Et grauitas fortitudinis febris, si adest ei illud,quandoque facit oportere in principio ægritudinis dispositionis, ut ponantur uentosæ in loco,qui dicitur † cheelen. § Et primo incipe nutrire ipsum [m] § subtili nutrimento, § ita ut sis contentus [n] § oxymelle: § deinde post hoc die uno aut duobus permuta ipsum ad aquam hordei subtilem cum oxymelle,deinde ad grossam: & considera in hoc uirtutem, & ægritudinem:& quoties uideris accidentia ægritudinis fortiora,incipe in principio à subtiliatione cibi multa, nisi uirtutis casus timeatur;tunc enim nutriãtur:& aliena eos ab aqua uehementis frigoris, propriè si fuerit in uelamine distinguẽte apostema,aut in uisceribus. Et sicut uidebis ægritudinẽ declinare, gradatim in nutrimento procede;aut ex ipso adde,& pone ut ipsum sit ex cucurbita,& herbis frigidis,& † almes, & granis frigidis,aut [o] § † effiteiati, § aut acetosum cũ fructibus frigidis:& in hac hora iuuantur pane similæ infuso in aqua frigida: & iuleb infrigidato cum niue uehementer. Et oportet quidem,ut in principio administres repercusiua pura,nisi sit de genere [p] § magno, § ex quo apostemantur uenæ,quæ [q] § sunt extra caput § cum communitate uelaminis: illic enim oportet te incipere ab eo,in quo sit parum mollificationis,& sedationis doloris;deinde stiptica. Et [r] § sit tibi securitas multa in clysteribus: § deinde administra secundum plurimum embrochas infrigidantes, non cum stipticitate. Et misce in eis parum papaueris,ut dormire facias,& parum chamæmillæ etiam, ut resistat papaueri, & resoluat resolutione modica. Quumque ægritudo fuerit finita his medicaminibus,& remanserit alienatio; tunc mulge super caput lac ex ubere,& mammilla;si uirtus quidem in ipso est fortis,lac caprarum; & si debilis quidẽ fuerit,lac mulierum. Et omni mulsioni moranti super ipsum una hora fac succedere ablutionem, cum embrochis æqualibus, in quibus ponantur uiolæ,& radices [s] § lilij, § & chamæmilla cum reliquis infrigidatiuis, sicut uidebis in antidotario. quòd si ægritudo prolongatur, & non remouetur medicinalibus istis:aut grauis est [t] § faciens § † somnolẽtiã, & ptrãsierit terminũ principij: & quies in ea fuerit maior motu;tunc aliena ei ea, q̃ uehemẽter infrigidãt,& propriè papauer: & adde ei in embrochis,tunc post septimam, [u] § balsamitam,& menthastrum § & rutam, & expresionem menthæ,& melilotum: & pone super caput mucillagines seminis lini cum oleo & aqua,& unge [x] † § § corpus cum oleo calefacto asiduè. Quumque [y] § uideris, § quòd uirtus conseruetur post longitudinem ægritudinis,& postquàm pertrãsierit septimanam,& quod est supra ipsum; tibi inest,ut potes ipsum parum uini permisti. Et multoties accidit eis uomitus,& iuuantur eo. Et quandoque potantur quidam ipsorum aqua permista cũ oleo [z] † § § & sit ipsorum uomitus facilis,& humectat eos. Et quum non mingunt propter defectum intellectus, & debilitate sensus;inunge eorum uesicas cum oleo tepido:& melius est oleum de oliuis, Aut embrocha ipsos cum

[a] B. extractio sanguinis conueniens:
[b] B. sit festinatio ad illã ĩmediate quũ incipit alachtalach.
[i] pmistio rationis si nõ prohibeat ab hoc prohibens forte.
[c] B. euasionis.
[d] B. sincopis.
[e] B. alhauleich
[f] B. prætermittas.
[g] B. tardatione
[h] B. non fiat flebotomia vltima seu superflua q̃tũ est possibile,ut.
[i] B. i pugna cretica,& in priuatione cibi.
[k] B. & eorum compressione.
[l] B. declinationis febris, & an vehementiã ei si adest ei illud. Et qñq; oportet in principio ægritudinis apponere vẽtosas super chahel,id est inter spatulas.
† spatulæ.
[m] B. cum vltima subtiliatione cibi.
[n] B. secaniabin zuccarino.
† pisis.
[o] B. assidbagie.
† iure pulli.
[p] B. magni apostematis.
[q] B. egrediũtur ex capite.
[r] B. festina ad clysteria festinatione vehemẽti
[s] B. Alia litera liquiritiæ.
[t] B. similis.
† subet.
[u] B. sysimbrii & saudenegi.
[x] † B. vehementer.
[y] B. volueris.
[z] † B. frigido.

cum aqua calida, & aqua in qua cocta sit chamæmilla: deinde super eas comprime, donec urina prouocetur. Et sis solicitus cum hoc ex eis omni hora: & comprime uesicas eorum in omni hora sperans in ipso urinam prouocari. Si autem illud non respondet, administra embrochas secundum quòd dictum est. Et oportet, ut stringas eos, ligando, si inueneris eos multiplicare permutationem, & agitationem: & læduntur ab eis uehemēter, & propriè quum phlebotomas eos, & scissura nondum est consolidata. Amplius, quū procedunt in declinatione, & exitu à fortitudine ægritudinis [a] ‹plurimum,› reges eos regimine conualescentium, & adhibe eis [b] ‹restaurantia leuia.› Et aliena ipsos ab aeribus, & uentis malis, & calidis, & [c] ‹canicularibus diebus,› & sole, ut non incurrant recidiuam. Quum uis autem eos balneare, balnea ipsos in aquis [d] ‹sapidis,› balneationibus lenibus, ut facias eos dormire: nam in dormitione eorum consistit iuuamentum plurimum. Et ciba eos carnibus leuibus. Et hic quidem est sermo uniuersalis in cura ipsorum. Eius uerò, quod diuersificatur, aliud est cholericum, aliud sanguineum. Cholericum enim indiget in sui cura eductione choleræ cum solutione plurima, & phlebotomia minore. Et sit quod soluendo educit choleram ex eo, potus ex lubricantibus subtilibus prædictis [e] ‹expurgantibus› sanguinem: & tibi inest ut ponas in eis fumumterræ, si scieueris quòd natura obediens sit secundum omnem dispositionem. Et quandoque ponunt in eis scammoneā, quum confidunt de obedientia naturæ secundū consuetudinem ægri. & cholericus, quum phlebotomatur, non consequatur propinquitatem syncopis. Sed phlebotometur phlebotomia [f] ‹bona› cum cautela inde habita; deinde solutione euacuetur. Et etiam conueniens est, ut ponas [g] ‹cibos eius frigidos & humidos.› Cibi autem sanguinei sint frigidi: & pertransit, ut sint stiptici, quando facta est euacuatio ex solutione, & clysteribus. Et cibi sint sicut, qui fiunt cum agresta, & ribes, & granatis, & cydonijs, & pomis. Cholerico autem non conueniunt isti: sed qui sunt, sicut qui fiunt ex cucurbita, & [h] ‹alchelketi,› i. facto ex hordeo excorticato, & qui fiunt ex spinachijs, & atriplicibus, & [i] ‹almuiati,› & est qui fit ex almes, & similibus illis: & eorum acetositas fit ex aceto, & zuccaro: aut ex prunis, & quæ sunt illis similia. Et scias, quòd cholericus īdiget extinctione plus, & sanguineus resolutione plus: & in cholerico nō timetur [k] ‹omnis cautela infrigidationis,› quæ timetur in sanguineo, & non alienetur aqua frigida [l] ‹omnino,› & oportet ut plurimum sis solicitus in somno ipsorum: & illud erit sicut embrochæ humectantes, & cum administratione oleorum, sicut olei lactucæ, & cucurbitæ, & quæ ipsis similantur, faciendo caputpurgium. Et in cholerica, quæ est adusta, multiplicetur studium cum humectantibus & cum administratione enematum infrigidantium, & humectantium in eis, quā tum possibile est.

a B. plurimo exitu.
b B. alargiuhat. leues.
c B. ab aere, seu vēto vehemēter calido.
d B. dulcibus.
e B. Alia litera. extinguētibus.
f B. conueniēti.
g B. Alia litera. medicinas eius frigidas & humidas.
h B. alcheschie.
i B. almegie.
k B. ex infrigidatione totali illo timore.
l B. illa alienatione.

ANNOT.

1 *Quod ad phrenitidis curationem pertinet, habes ex Gal. aliqua 13. meth. & Paulo lib. 3. pulcherrimè tamen et Celsus lib. 3. hoc negocium describit. multa & ex Hipp. libris colligere licet, qui de morbis inscribuntur. siue eius, siue Polybi sint. Dubitari autem hoc in loco potest, an iure in phreniticis ex biliosa præsertim materia sanguis mittatur. Nanque si alij à sanguine humores redundēt, præcipuè bilis; eo casu cōstat à sanguinis detractione esse abstinendum, quòd bilis non exuberat: & hanc euacuato sanguine à quo cohercetur furere posse manifestum est. Vnde & Rasis in diuision. in hoc affectu sanguinem non mittit, quod & Mesue facit. ac si etiam solus sanguis affluat, Asclepiadis sententia fuit perinde esse his sanguinem mitti, ac si trucidarentur. Nec uidetur Hipp. usquam locorum ubi de phrenitide agit, sanguinis usus detractione. Contra tamē Gal. 13. meth. uenam ait ab initio statim esse incidendam, quod & Paul. lib. 3. & Celsus lib. 3. quibus author assentitur. Cæterum, quod ad huius controuersiæ solutionem facit, si uires ægri patiantur (ut iam citati authores docent) secanda est prorsus uena, etiam si non sanguis redundat (quamuis affluente bile non negarim parcius esse agendum ne furat, ut obijcitur) studendum nempe omni ingenio est, ne quæ cæpit inflammatio, absoluatur. reuellendaq; fluens & concitata materia est, non solum uenæ sectione, sed apertione hæmorrhoidarum, scarificatione dorsi, cucurbitis, uesicatorijs (ut dicunt) lotionibus genuum dolorosis, & uinculis, & clysteribus, atque alijs uniuersim præsidijs, quibus reuellendi uim inesse putamus. Neque Rasis aut Mesuei obstare authoritas debet, qui & si uenæ sectionem non præcipiunt, eam tamen non prohibent, sed tanquàm notum & in fluxione omni calida necessarium, non repetunt: quod facit & Hipp. Asclepiadis uerò authoritas à Celso loco allegato confutatur. Quo fit ut de uenæ sectione in phrenitide nullo pacto sit ambigendum.*

Cap. 21. Cap. 6. Cap. 19.

2 *Et postquàm phlebotomaueris &c. A sanguinis missione clystere parat, quod facere uidetur & Hippo. 4. de rat. uict. in ac. At huius contrarium & usus quotidianus obseruat, & Paulus præcipit lib. 3. aluum molli clystere ante uenæ sectionem subducendam esse præcipiens, si intestina excrementis redundent, ne uenæ putridam aliquam excrementorum colluuiem ab intestinis attrahant. Verùm soluitur. uerè, ut Paulus præcipit, si excrementis intestina affluunt, clysteri prius uenter est subducendus, deinde secanda uena: at si sponte deiecerit, clysteri opus præterea nō est, sectionis gratia. At quòd eius usus secta etiam uena præcipiatur; alterius rei causa præcipitur, nempe uel reuellendi, uel aluum expurgandi ab ijs, quæ post uenæ sectionem gignuntur excrementis. Hipp. ergo in peripneumonia & pleuritide, ascendente ad claviculam dolore, uenam secat, sicut descendente ad hypocondria uentrem purgat. At si à uenæ sectione resiccetur aluus neque sponte deijciat; utendum clysteri ait, non sectionis uidelicet illius gratia, cui præmitti hoc, non postponi debuerat; sed expurgandæ alui. Ita & Auic. hoc in loco facta uenæ sectione, clystere parat, molle primum, deinceps fortius: non sectionis gratia, sed reuellendi causa: unde & trahendum ait & reuocandam materiam ad inferiora etiam fricatione pedum, & compreßione. Paulus uerò id consuluit, quod mittendi sanguinis gratia est opportunum.*

Aphor. 75. Cap. 40.

De phlegmone accidente ipsi substantiæ cerebri. Cap. 4.

Plurimum quidem accidit ex sanguine putrido apostemante cerebrum. Et quandoque separat commissuras & rarificat: [a] ‹& forsitan caput cum ea disrumpitur & scinditur:› & dolor

a B. rete mirabile, & exstimatur caput cū ea disrumpi & scindi.

dolor cum ipsa sit fortis;& oculi fiunt rubei exeũtes ualde:& [b] §maxillæ§ualde rubescunt:& quandoque accidit cum ea spasmus:& quandoque accidunt uomitus, & nausea propter communitatẽ stomachi:& declinatur ad resupinationem ualde secundum contrarium consuetæ resupinationis, & secundum diuersitatem ordinis, & est secundũ plurimum pernecans in tertio, si autẽ ipsum pertransierit, fiducia habetur. Et scias, quòd ægritudo non est uehementer praua: alioquin membrũ non toleraret ipsam cum hac essentia, & cum hac sublimitate. Et ipsius quidem cura, est cura †phrenesis, & fortior. & confert ei phlebotomia uenæ, quæ est sub lingua uehemẽter: Et illud post phlebotomiam uenæ communis, & uenarum aliarũ.

b B. poni maxillarum.

† sirsen.

De erysipila, & †impetigine accidentibus in cerebro. Cap. 5.

† usacro.

QVandoque etiam accidunt in ipso cerebro erysipila & [a] §†impetigo.§ Et fit dolor fortis, & inflammatio uehemens. In facie uerò quandoque accidit frigus propter occultationem caliditatis, & citrinitas propter illud & propriè in oculis: deinde calefit subito, & rubificatur: Veruntamen secundum plurimum fit tẽdens ad citrinitatem, & frigus:& est siccitas uehemens in ore. Et cum eis non est tãtum ex subeth, quantum accidit in phlegmone: ueruntamen accidentia in eis sunt terribiliora: & febris est fortior. Et earum cura est cura † phrenitidis ferinæ Et plurimum eius pernecat in tertio. Si autem non interficit in tertio, euadit. Et pueris quidem quãdoque accidit erysipila in cerebro, & profundantur cum ipsa synciput, & oculi, & minoratur oculus: & desiccatur totum corpus. Medicẽtur ergo ex uitello oui cum oleo ros. infrigidato, & permutato omni hora: & cum expressionibus, & herbis humidis, & frigidis super caput, propriè cum cucurbita, & corticibus melonis, & [b] § cucumeris.§

a B. chuba. † usacro.

† sibare.

b B. alcheta.

De sibare.† Cap. 6.

† i. ferina phrenitide.

a B. gienun. & sic vbiq; inferius intelligatur.

DIcitur sibare [a] §demonium§superfluum, accidens cum sirsen calido cholerico, ita ut homo, cum hoc quòd habet sirsen, alienet [b] § propter dęmonium agitatiuum.§ & cum karabito quidem puro fit alienatio, & rationis permistio, & non est cum ipso dęmonium: si autem est dęmonium, est sibare:& est etiam quasi mania cõposita cum karabito: sicut karabitus est quasi melancholia composita cum apostemate calido, & febre. Et multoties quidem antecedit in ipsa dęmonium: deinde succedit ei apostema, & febris. & non fit sibare, nisi quum karabitus est à cholera rubea pura [c] §&§adusta. Nam quum ipsa ad cerebrum [d] §impellitur cum principio suæ applicationis, facit prouenire dęmonium: & cum ipso, aut post ipsum prouenit apostema, & est causa sibare.§ In karabito autem est dęmonium accidens ab apostemate. Et in sibare apostema, & dęmonium proueniunt simul à materia, neque unum eorum est causa alterius [e] § ex quo aliud inueniatur: § & si quandoque fiat unumquodque ipsorũ causa additionis alterius. Quumque sibare incipit apparere; uigiliæ sunt prolixæ, & somnus inquietus, & timor est in somno, & [f] §oscitatio, § & spiritus magnus frequens, & obliuio, & responsio non similis interrogationi, & oculi rubescunt & ipsorum agitatio adest, & grauitas est in eis, & sunt [g] §quasi lippi.§ Et quandoque est in eis secundum quòd diximus, citrinitas; & fit illic sensibilitas extensionis apud [h] §spondiles, § & dolor propter eleuationem uaporis:& fit etiam in eis cursus lachrymarum inuoluntariè ex uno oculo. De inde quum sistitur ægritudo, induratur febris, & exasperatur lingua, & siccatur: deinde in postremo ipsius quiescũt motus palpebrarum propter debilitatem:& grauitas motus peruenit usque ad motum palpebrarum:& remanet ex dæmonio alienatio intercisa, cum defectu sermonis, & paucitate ipsius:& secundum plurimum prouenit colligere uillos, & paleam. Et in pulsu fit augmentũ debilitatis, & minorationis, & durities propter siccitatem. Et quandoque fit sibare quæ non est [i] §simplex§pura: quare ipsorum dispositiones diuersificãtur in sermone, & memoria, & motibus: plerunque enim fiunt ordinati, & plerũque inordinati. Et ipsius quidem cura est cura sirsen cholerici cum additione in humectando multa:& oportet ut extremorum ligatio assiduetur.

b B. hñs demoniũ inquietum iracundũ. Alia litera. alienet cũ demonio inquieto iracundo.

c B. Alia litera. aut.

d B. est expulsa, & fecerit accidere demoniũ i principio sui aduentus, uel suæ applicationis, & cũ ipsa, aut post ipsam acciderit apostema tunc fit causa sibare.

e —— B.

f B. saltus.

g B. ambo oculi quasi chiditã.

h B. alchasa.

i B. simpliciter

Annot.

Egit de phrenitide, quam ueram appellauit, membranarum uidelicet cerebri inflammatione: nunc de cerebri ipsius phlegmone uerba facit, Paulum hac in re æmulatus, qui de phrenitide prius, de his posterius scripsit lib. 3. unde & parum ab eo uariat. Addit author de sibare, hoc est cerebri inflammatione ex assata bile, quam Gal. 3. de aff. loc. ferinam maniam appellat, Pete uerò pro hac re & indicia, quæ de signis apostematum capitis ad notauit supra tractatu 2.

Cap. 6. 7. 8.

Cap. 7.

Cap. 26. 27. & 28

De lethargia, quæ est † apostema cerebri frigidum, cuius interpretatio est obliuio. Cap. 7.

† sirsen.

LEthargia dicitur apostema phlegmaticum factum intra cranium, & est sirsen phlegmaticum. Et plurimum quidem eius fit in meatibus substantiæ cerebri, absque uelaminibus, & uentriculis, & substantia cerebri, quoniam phlegma rarò congregatur, & penetrat in panniculos cerebri propter ipsorum duritiem, neque in substãtiam cerebri propter ipsius uiscositatem: sicut etiam pleuresis secundum plurimum est cholerica, & raro fit phlegmatica propter paruitatem penetrationis phlegmatis in substantiam † sifachiam. i. sifac neruosum durum: licèt sit possibile ut fiat illud in paucis ambarũ. possibile est enim ut cadat hoc apostema in substantia cerebri, & in eius uelaminibus. Et hęc quidem ægritudo nominatur nomine sui accidentis. [a] § Veruntamen lethargia uniuersaliter§est obliuio. Et hanc ægritudinem comitatur obliuio: & propter nomen eius errant in ipsa plures medicorum ignorãtes, quòd [b] §intentio§ in ipsa est ægritudo facta ex apostemate frigido: immò existimant, quòd hæc ægritudo in seipsa sit obliuio: Et [c] §quòd§quidam medici sunt, qui nominãt lethargiam omne apostema frigidum in cerebro: siue sit melãcholicũ, siue phlegmaticum: ueruntamen plures antiquorum phlegmaticũ hoc nomine appropriauerunt: & tuum est, ut in ipso nomines utrunque. Et huiusmodi quidem ægritudinis materia propinqua est

† membranosam.

a B. quoniã interpretatio lithargie.

b B. Alia litera. accidens.

c B. quamuis.

d B.sedar.

est materia [d] §sadur,§sed est uehementius confirmata. Et hæc ægritudo generatur ab omni, quo generatur humor phlegmaticus, & in quo sunt uaporatio,& putrefactio. Quapropter plurimũ generatur à comestione ceparum. Et generatur ex repletiõe nimia stomachi, & multitudine potus:& multitudine comestionis fructuum.

ANNOT.

De lethargo agit, qui quum soporosus affectus sit, sumitur aliquando angustius, quandoque etiam ad affectus alios extenditur, primo nanque prorrhet. coma & carum lethargicas affectiones uocat Gal. sicuti & coma ad cataphoram alibi ad lethargum ac soporosos omnes affectus transfert ab antiquorum authorum usu non discedens, quibus hæ uoces pauco discrimine idem ferè significabant. propriè somnolenti hi affectus ita distingui uidentur, tum ab alijs, tum à Gal. præsertim 2. in primum prorrhet. quòd si aperti tensiq; oculi sint, catoche est & catalepsis, cæteri uerò omnes clausis sunt oculis & dormientibus similes. at hi rursum uel cum febre sunt, fitq; lethargus; uel sine febre, & est coma seu cataphora, & carus. Sanè quod ad lethargum pertinet Gal. 13. meth. hunc contrariam esse phrenitidi speciem ait, & primo prorrhet. eundem locum apprehendere testatur, quem phrenitis: quòd & Paulus lib. 3. quo fit, ut sicuti phrenitida Gal. Paulus & author ut supra dictum fuit inflammationem membranarum cerebri faciunt, ita & lethargus membranarum cerebri tumor dici debeat. author tamen hoc in loco nõ in membranis, sed in meatibus qui inter uentriculos sunt cerebri præter membranarum & substantiæ cerebri offensam statuit, ut constare neque hic neque alij sibi uideantur, de huius affectus loco. Cæterum, pituita difficile admodum & in mẽbranas cerebri, quæ duræ sunt, et in ipsam cerebri substantiam ob sui uisciditatem & crassitudinem admittitur, ut hic author ait: est tamen affectus phrenitidi quoad actiones læsas & symptomata cætera non ex toto quidem, sed (ait Gal. 13. meth.) quodam modo contrarius. ac licet non eandem planè in capite particulam apprahendat, idem tamen offendit membrum, cerebrum ipsum. pro qua re pete etiam Gal. lib. 3. de aff. loc. At uerò, quæ in hoc affectu actiones lædantur, controuersia esse uidetur. Nanq; quum hic ex soporum genere sit, (est enim uigilandi impotẽtia) ad sensum cõmunem pertinere certum est. Gal. tamen lib. de sympt. diff. imaginatricis symptoma esse ait. Item quum lædatur & memorãdi, & cogitandi actio, ut 2. de aff. loc. patet. ad memoratricem & cogitatricem iure uidetur esse referendus. Constat præterea torpescere in hoc affectu sensus motusq;; quo fit ut non ad imaginatricem solum, sed potius ac uerius ad alias animales potẽtias referri lethargus uideatur. Porrò (ut breuibus explicemus quod de hac re sentimus.) deprauari lædiq; animales omnes in lethargo actiones magis est conspicuum quàm ut pluribus docere oporteat, ita ut ad imaginatricis, cogitatricis, memoratricis, sensitricis communis, & particularis, & motricis symptomata non iniuria referatur. id tamen quod in hoc affectu conspicuum est præ cæteris, & primo loco se offert animaduertendum, uigilandi est impotẽtia, ad quam statim cæterarum actionum (quæ uidelicet per uigilias, non per somnum rectè obeuntur) potentia succumbit. Quamobrem iudicio nostro, & si ad actiones omnes, uti diximus, animales, referri lethargus potest; magis tamen ad sensitricem communem quàm ad cæteras. Neque uerò Galen. contrarium sensit, & si enim lib. de sympt. diff. in comate & lethargo ueluti deficientem et imbecillam imaginationis actionem fieri scribit; is tamen (ut multos pro certo habere scimus) in imaginatricis symptomata lethargum absolute non statuit relegãdum, tanquam ad propriũ genus. sed exemplum affert, quo lædi imaginationem ostendat. Verùm de huius mali causis, sede, differentia ab alijs somnolentis affectibus, uide quæ Gal. scribit lib. de aff. loc. 4.

Cap. 9. Cap. 5. Cap. 3. Cap. 3. Cap. 2.

De signis eius. Cap. 8.

SVnt soda leuis, & febris lẽta: necessaria enim est febris in omni apostemate facto ab humore putrefacto. Et propter hoc separatur à † caro: ueruntamen ipsa est lenta, quoniam materia est phlegmatica. Et hæc quidem febris quãdoque non sentitur cum ea: & fit cum ea † carus grauis. Sicut enim habens eam, aperit oculum; sic claudit, & fit cum ea obliuio, & [a] §spiritus§ est rarus, & tardus, ualde debilis. [b] §Et fit quasi cum strictura spiritus parumper§ & cum sputo, & multa oscitatione, & apertione oris, & ipsius clausione: & quãdoque remanet eius os post oscitationem apertum propter obliuionem, quòd oporteat eũ ipsum claudere, [c] §& propter pigritiam ab ea & si uelit ipsum claudere: & adest ei singultus propter communitatem stomachi: & albedo in lingua: & pigritia in responsione, & in motu palpebrarum: & commistio intellectus. Et egestio secundum plurimum est humida; & si siccatur, siccatur leuiter, & temperatè, & urina est, sicut urina asinorũ. Et quandoque accidit ei tremor, & sudor extremitatum: Et sunt cum diuersitate habentiũ † phrenitim. Ipsi enim in lectis suis [d] § præcipitati iacẽt: § † phrenitim uerò habentes [e] § eleuantur, § & pulsus ipsorum sunt [f] § magni multũ, § rari, tardi, [g] § tremuli, § undosi, similes pulsibus peripneumonicorum. ueruntamen sunt minoris latitudinis, & longitudinis, & tardiores & fortius rari, & minoris diuersitatis, quoniam nocumentum cordis ab ea factum, est minus. Et cadit in pulsu eius cadens in medio plus: quoniam uirtus uitalis in ipsa est sanior, & febris cum ea est minor propter longitudinem ipsius à corde. Sed eius [h] § obliuio § est maior, quoniam materia hæc est in ipso cerebro, & in peripneumonia eleuatur ex apostemate pulmonis: quòd si melãcholicum dicatur lethargia, tunc eius signa sunt, quòd dolor fit fortior, & fiunt cum ea rixa, & alienatio, & oculi sunt aperti intuentes in uno loco. Et quum lethargia est in substantia cerebri, † sopor est fortior, & difficultas motuum est maior, & albedo linguę est in ipsa ualde uehemens, & oculi ad exitum tendũt. & difficultas motus, & dolor ad lassitatẽ tendũt Sic autem est in uelaminibus, dolor est fortior, & motus sunt leuiores: Et accidit in eis multoties retẽtio urinæ propter obliuionem, & propter debilitatem lacerti urinalis. Ex signis autẽ incessus hominis ad lethargiam, est multitudo tremoris capitis cum pigritia, & grauitate. Quumq; fortiora fiunt accidentia lethargiæ, & multiplicatur sudor ualde; est tunc perimens, propterea ꝙ sudor deijcit uirtutem. Et quum [i] § spiritus § dilatatur, & fit bonus, & declinant accidentia; tunc tendit ad salutem: & propriè si apparent apostemata post aurem: plurimum enim crisis eius fit per eam.

† subeth. † subeth. a B. anhelitus. b B. quasi ipse anhelitus sit cũ strictura pauca. c B. Alia litera. aut. † Karabitum. d B. descendũt. † Karabitum. e B. ascendunt. f ___ B. g B. vermiculares. h B. Alia litera. subeth. † subeth. i B. anhelitus.

ANNOTAT.

De lethargi indicijs plura collegit Paulus lib. 3. habes & multa ex Celso lib. 3. sed & pulchre de hac re Hipp. & lib. 1. de morb. & in Coac. prænot. quæ tu uide.

Cap. 9. Cap. 21.

De cura. Cap. 9.

SI non fuerit, quod prohibeat, phlebotometur prius: deinde administra eis clysteria acuta: & attrahatur materia ad inferiora. Et fac eum uomere cum penna sinapi, & melle illinita. Et fac eum quiescere in domo luminosa. Et prohibe ipsum, ne in † soporem profundetur, assidue excitando ipsum. Et in principio rei repelle materiam cum oleo ros. & aceto. Deinde post duos dies à principio sui, misceatur eis castoreum & sit acetum squilliticum. & non potes aqua frigida ipsum, nisi parumper, & in principio propriè: & apud statū eius, & propriè in fine sui, [a] § & § prohibe illud: deinde inunge corpus eius oleo, & nitro, & semine urticæ, & laureolæ, & pipere, & pyrethro, & similibus: & administra embrochas fortis resolutionis, & odoramenta, & sternutamenta & gargarismata subtiliatiua, in quibus sunt † thymus hyssopus, & calamenthum, & origanum. Et gargarismata cum melle, & squilla, & reliquis, quæ sciuisti in canone. Et quum squillam super caput eius administras, propriè humidam; ualde ea iuuatur: & administra etiam reliqua rubificantia super caput: & linimentum fac ex sinapi.

† subeth.

a —— B.

† hasce.

Et frica extremitates eius, & comprime eas donec rubescant, & doleant: quoniam est magni iuuamenti, & fiat illud assidue. Quum autem in † carum profundi fiunt, extende capillos ipsorum, & euelle quosdam eorum: & pone etiā apud nucham uentosas multas cum igne absque incisione: & forte incisio tibi necessaria est, quū est necessitas euacuationis sanguinis. Et quum nutris, nutri eos cum aliquibus, quæ sint sicut aqua lupinorum, & aqua ciceris cum [b] § hordeo fracto. § Quumq; eos cibaueris, comprime extrema ipsorum aliquibus horis, ut uapor ad superiora non trahatur. Quòd si tibi necessarium fuerit propter ægritudinis longitudinem, ut potes ipsum solutiuo, & propriè quando cum ipso apparet tremor; pota ipsum duabus tertijs aurei ex castoreo cum pauca scammonea, quæ sit minus pódere unius danich. Et si timetur superfluitas febris, aliena scammoneam, & sis contentus castoreo, & permutatione complexionis absque euacuatione. Et melior euacuationum illa est, quæ fit cum clysteri. Si autem alia fuerint tibi necessaria, da ei ad potandū hieræ picræ pondus. ʒ. unius cum quarta. ʒ. unius de pulpa coloquintidæ, & [c] § tribus ʒ. myrobalanorum, & danich uno masticis, si febris non est uehementis caloris, & confidis quòd soluat: quòd si non confidis, propter illud fac ei suppositoria, aut collyria, ut duæ causæ ad illud faciendum se iuuent: deinde excita ipsum, & præcipe ei ut permutetur ad egerendum. Et quum ei accidit obliuio urinæ & stercoris, embrocha utraque emunctoria, & uentrem cum aquis, in quibus cocta sint chamæmilla, & melilotum, & uiola, & radices [d] § lilij: § & comprime uesicam, ut urinam emittat. Deinde quū finitur ægritudo, administra [e] § restauratiua: & fac eum tolerare terminum exercitij parui; § & adhibe ei regimen conualescentium.

† subeth.

b B. chisch hordei. Alia litera. & aqua chisch hordei.

c B. Alia litera. & tertia parte ℥. j.

d B. Alia litera. liquiritiæ.

e B. alaragiha, & ꝓcipe ei exercitium paruū. Alia lr̄a. alaragiha, & administra onera primò, deinde exercitiū paruū. Alia lr̄a. ægritudo ꝑtransierit statum administra alaragiha.

ANNOT.

De huius affectus curatione habes ex Galen. 13. meth. ex Paulo lib. 3. & Celso lib. 3. necnon ex Hipp. lib. primo. de morbis quædam. Sed hic dubitatione dignum est, quòd author in lethargicis uenæ sectionem statim aggreditur, quū tamen peccans materia frigida sit & crassa ac uiscida, quæ uenæ sectione tolli neque potest neque debet. Verùm desumpsit hoc author ex Gal. 13. meth. ubi phrenitidi & lethargo communem ait esse curationem sanguinis missionem, quæ sanè & si ratione humoris in cerebrum impacti non conueniat; imminuendæ tamen copiæ gratia, quæ in his præsertim est affectibus, & ipsa admittitur. Vnde & in lib. de sangu. miss. aduersus Erasistratum non in calidis solum, sed etiam in frigidis affectibus secari eam posse Galen. testatur.

Cap. 21. Cap. 9. Cap. 21.

Cap. 21.

Cap. 5.

De aqua intra cranium. Cap. 10.

QVoniam quandoque aggregantur humiditates aquosæ intra cranium, & extra ipsum; tunc si fuerint extra cranium, significabit eas, quod propinquè dicemus. Et si sunt intra cranium, & locus earum supra panniculum durum; sentit æger grauitatem interius, & fit cū ea difficilis clausio oculi: imò non est possibilis: & humectantur oculi ualde, & lachrymantur assiduè, & stant aperti intuentes in unum locum: & in cura huiusmodi non est ingenium.

De apostematibus, quæ sunt extra cranium, & aqua extra [a] § *caput, & atasiim rosamum. i. inflationibus.* § Cap. 11.

a B. craneū, & dahathas infantium seu puerorum.

QVandoque accidunt in uelaminibus quæ sunt extra caput, apostemata calida & frigida. Et quandoque accidit, & propriè infantibus, ægritudo, quæ est † congregatio aquæ in capite: & quandoque etiam accidit maioribus. Et hæc quidem ægritudo est humiditates retentæ inter cranium, & cutem [b], § & § inter duos panniculos extrinsecos: & [c] § accidunt inferioratio § in loco illo capitis, & fletus, & uigiliæ. Infantibus quidem accidit illud secundum plurimum, quum obstetrix errat, & comprimit caput, & separat ipsum, & aperiuntur orificia uenarum: & currit ad illud quod est sub cute, sanguis aquosus. Et quandoque sunt humores alij ab humiditatibus aquosis. Quòd si color cutis est cum dispositione sua, & cutis est eleuata compressa expulsa; tunc est aqua in capite: & si color est mutatus, & tactus diuersus, & est ibi fortitudo, & prohibitio ad expellendum, & sentitur mordicatio, & dolor; tunc ibi est apostema extra cranium. In infantibus autem & alijs, quum est aqua in capitibus eorum, & hoc plurimum non fit nisi in infantibus; tunc oportet, ut cognoscas an sit multa, & an sit expulsa ab exterioribus ad interiora uiolenter: nam si taliter fuerit, non medicatur. Si autem fuerit pauca, & retenta inter cutem & cranium, tunc fac aut scissuram unam in latitudine; aut si fuerit multa, tunc fac scissuras duas se secantes, aut tres scissuras secantes se, si fuerit plurima, & euacuetur quod est in ipso: deinde

† hydrocephalus.

b B. aut.

c B. alchafad. i. depressio.

stringe,& liga,& superpone ei uinum, & oleum usque ad tres dies: postea solue ligaturam,& medica cum unguentis,& licinijs, si eis indigueris, & [d] † § §filo,& puluerizatione, si illud sufficit,& non indiges unguentis. Et si carnis generatio tardatur; præcipitur ut os leuiter radatur, ut caro nascatur. Si autem aqua fuerit ualde pauca, sufficit tibi ut resoluatur humor aquosus [e] † § § cum emplastris. Quæ autem ex apostematibus extrinsecis sunt calida,& quæ frigida; cognosces tactu,& colore,& conuenientia eius, quod ad ipsam peruenit. Et in omnibus quidem sentit æger dolorem comprimentẽ cranium; & quum tangis, inuenis dolorem. Et cura ipsum medicamine leuiore ex cura † apostematis capitis: ita tamen, quòd tu sis securus in administratione fortioris in ipso. Et uẽtosæ quidem in ipso conferunt plus minutione. In [f] † § inflationibus § autem infantium oportet, ut lactans, aquam potet hordei, aut aquam sauic eius, si infans solutionem habuerit: & infanti detur ad potandum tunc aliquantulum spodij torrefacti, & sem. portulacæ torrefacti. Solutio enim in hac ægritudine est mala. Et lactanti interdicatur [g] § balneum,§ & ponatur super syncipput eius [h] § uiola infrigidata.§

d † B. aue cũ sutura facta cum.
e † B. prohibẽs.
† sirsen.
f B. hathas,
† atasijm.
g B. althoeme.
h B. Alia litera. oleum violatũ infrigidatum.

ANNOT.

De hydrocephalo author introductorij medici meminit, & meminit Celsus lib. 3. sed pulchrè & copiosè Paulus lib. 6. & signa & curationem scribit. ex quo sumpsisse author uidetur.

Cap. 18.
Cap. 2.
Cap. 3.

De † subet ashari quam quidam medicorum nominant suchos, sed non est ipsa, imò suchos est species congelationis. Cap. 12.

† cataphora seu coma.

HAec ægritudo est ægritudo sirsemiati cõposita ex † apostemate calido & frigido: quoniam apostema est factum ex duobus humoribus simul. s. phlegmate & cholera. Et eius quidem causa est repletio, quam generat gulositas,& multitudo comestionis, & potus & ebrietatis. Et utrique quidem humores quandoque æquantur,& quandoque unus ipsorum uincit,& uincunt tunc eius signa. Si ergo phlegmaticus uincit, nominatur † subeth sahari. Et si uincit cholericus, nominatur [a] § † sahara § subethia: & quandoque [b] § conueniunt § in ægritudine una cum numero, ut unusquisque eorum impugnet alterum, & quandoque uincet phlegma, & quandoque cholera. Et facit quidem phlegma in ipsa † subeth [c] § qñq;,§ & grauitatem, & pigritiã, & clausionem oculorum. Et difficile fit eis respondere ad illud, quod quæritur ab eo: Et est ipsius responsio, responsio tardantis, & cogitantis. Et cholera quidem in ipsa efficit [d] § inquietudinem,§ & alienationem [e] § continuam, & palpitationem:§ & neque permittit ipsam profundari in † subeth: imò eius subeth, est subeth à quo excitatur, quum excitatur. Et quum phlegma uincit, grauatur subeth, & clauditur palpebra, quum aperitur. Et quando uincit cholera, excitatur, [f] § & alienatur, & peruenit § ad motum, & aperit oculum absque palpitatione, & non clauditur: imò ipsius superior extremitas attrahitur, sicut accidit patienti sirsen: & desiderat resupinari, & eius resupinatio est non naturalis, & [g] § inflatur ipsius facies § & declinat ad uiriditatem, & rubedinem, secundum quòd in dominatione dispositionum eius trahitur palpebra eius ad superiora,& [h] § clamat.§ Et quum aperit oculum suũ, est ipsius apertio, sicut apertio habentis † suchos, & congelationem absque palpitatione: quum autem loquuntur, eius sermo non est ordinatus: & strangulatur ab aqua ita, ut plurimũ redeat aqua ex naribus eius. Et similiter strangulatur a sorbitionibus. Et hæc quidem signa sunt mala. Et multoties accidit in ipsa retentio urinæ, & egestionis,& paucitas utriusque. Et accidit eis strictura spiritus. Et quandoque similatur in pluribus dispositionibus præfocationi matricis. Veruntamen facies in præfocatione matricis est cum dispositione sua, & adsunt reliqua signa præfocationis dicta in capitulo suo: hic autem possibile est, ut in ea aliquid loquendo æger annuntiet: & si præcipitur, ut intelligat. In ea autem, cuius matrix præfocata est, non est possibile illud, dum in præfocatione perseuerat. Et hæc quidem ægritudo similis est lethargiæ: sed tamen differt ab ea: quoniam facies non est cum dispositione sua, sicut est in patiente lethargiam, & iterum eis adsunt uigiliæ,& apertio oculorum absque palpitatione:& febris est in ipsa fortior,& similatur karabito: sed tamen differt ab eo: quoniam subeth in [i] § ipsa § est maior, & alienatio minor. Et pulsus quidem eius est uelox, & frequens, propter apostema, & permistionem [k] § congelatiuam: § quare diuersificatur à pulsu lethargiæ: & est latus,& breuis propter phlegma & apostema [l] § suũ; quare diuersificatur § à karabito:& ipsius quidem breuitas est pp latitudinẽ sui. Amplius ẽ fortior pulsu lethargiæ, & debilior pulsu karabiti. Et fit pulsus non extensus, rarus ualde, spasmosus, sicut fit in præfocatione matricis. Sed uirtus in ipsa non remanet, neque egreditur ab ordine omni illo egressu, sicut fit in præfocatione matricis: imò uirtus cadit,& pulsus fit frequens.

† sirsen.
† coma.
a B. sheria.
† coma vigil.
b B. contingit.
c ——— B.
† somnolentiã,
d B. vigilias.
e B. & intuitũ in uno loco cõtinuum.
† somnolentiã.
f B. ab eo cũ facilitate quũ fit excitatio uel quum ab aliquo excitatur,& alienat,& intendit.
g B. facies eius fit thebegi.
h B. fit oregmũ
† Al. sirsen.
i B. ista.
k B. Alia litera. febrilem.
l B. eius diuersum.

De cura. Cap. 13.

CVra autem communis est phlebotomia, sicut scis: deinde clysteria, in quorum [a] § attractione§ & lenitate addas secundum quãtitatem, in qua inuenis materiam secũdum signa prædicta, ita ut cognoscas an uincat cholera, uel phlegma. Et cibus etiam prohibeatur secundum quòd fit in karabito,& proprie si eius causa fuerit multitudo cibi. [b] § Quapropter quum causa fuerit multitudo cibi,§ fac ægrum uomere,& purgare stomachum ipsius. Si autem causa eius fuerit ebrietas, non curabitur omnino, donec abscindatur ebrietas: deinde sis contentus humectantibus caput ipsius: deinde ad ultimum curetur eo, quo curatur finis ebrietatis. Et ipsius quidẽ species communicant in embrochis,& emplastris,& sternutatorijs prædictis & euacuationibus subtilibus cum eo, quod bibitur,& clysterizatur, sicuti scis. Et istæ quidem medicinæ in ipsa non sint in termino frigiditatis, quæ præcipitur in karabito, neque in termino calefactionis, quæ præcipitur in lethargia; sed sint composita ex eis, & uincat

a B. acuitate.
b ——— B.

uincat in eis illud quod oportet, secundum quod apparet, quod aliquis duorum humorum sit magis abundans. Et tibi quidem iam præmissum est in canone totum, quod oportet facere in huiusmodi. Et oportet, ut ponas in embrochis eius, si fuerit cholera superabundans, folia salicis & uiolas, & radices [c] § lilij, §& hordeum cum chamæmilla, & corona regia, & anetho. Et quandoque da in potu sirupum de papauere, si non timetur, [d] § quod superueniat ei § dominium phlegmatis: & intentio quidem, quare ei in potu tribuitur, est ut dormiat. Quod si utræque materiæ sint æquales, adde in his [e] § † thymum & amaracum. § Et si phlegma est superabundans, adde in eis folia lauri, & rutam, & menthastrum, & hyssopum, & castoreum, & origanum. Et similiter est dispositio in emplastris, & enematibus secundum hunc canonem: & tibi quidem est possibile colligere ea ex antidotario. In fine autem ægritudinis, & postquam declinauerit infirmitas, tunc aliena ab eo embrochas frigidas: & sis contentus subtiliatiuis, quæ scis: deinde balnea ipsum, & rege cum regimine conualescentium.

c B. Alia litera. liquiritiæ.

d B. Alia litera. in eo.

e B. seeha & margiangius. † hasce.

ANNOT.

Affectus medius inter phrenitidem & lethargum coma seu cataphora Galeno dicitur. fitq; redundáte tũ bilioso, tum pituitoso humore. ac si biliosus exsuperet, phrenitidis indicia præualent, & coma uigil seu cataphora non somnolenta dicitur, si uerò pituita superauerit, lethargi plura et ualidiora indicia sunt, diciturq; absolutè absq; additione alia, coma seu cataphora, uel etiã cum adiectione, coma somnolentum, & cataphora somnolenta. Et licet Paulus lib. 3. quũ de phrenitide agit, hoc malum ubi pituitosus humor præualet, ab antiquioribus Gal. medicis catochon dixerit appellari; Gal. tamen catochon & catalepsim ex siccitate fieri, & hos apertis esse oculis ait ob tensionem, quæ siccitatem sequitur, posterioribus cerebri partibus affectis. ut legere est & 4. de aff. loc. & 2. aphorism. & 2. in primum prorrhet. quũ alioqui coma seu cataphora occlusis semper sit oculis, lib. de comate, & alibi. & hos affectus in uicem distinguit lib. de puls. ad introd. & 4. de cau. puls. De huius ergo affectus notis et curatione adi Paulum lib. 3. ex quo ferè desumpta omnia sunt, quæ author hoc loco scribit.

Cap. 6. — Cap. 2. Com. 3. Com. 56. Cap. 2. — Cap. 11. Cap. 15. — Cap. 9.

De plaga & incisione cutis capitis, & quæ taliter currunt. Cap. 14.

Separatio eueniẽs in capite, aut est in cute, & carne [a], § aut in osse: aut manifesta: aut in simaci: aut ita quod ossa inde extrahenda sunt, aut simac: & ex simac est alfuturati: & est ut exuberet uelamen ad exteriora, & apostemetur, & impinguetur: & fiat sicut futurati: & ex eis est, quæ fit in dura matre, & in seruatiua, §& in eis est timor. Et in uulneribus quidem peruenientibus ad panniculum cerebri accidit lassitas in latere uulnerum, & spasmus in opposito eius. Et quum incisio non peruenit ad uẽtres, sed ad terminum uelaminis subtilis, est magis incolumis. Quum uerò peruenit ad cerebrum, apparet febris, & uomitus choleræ: & non est ex eis, quæ sanatur, nisi rarò. Et propinquior ad incolumitatem quidem [b] § incisio est, quæ cadit ad futurati duorum uentrium anteriorum: § quum enim citò succurris ei, continuatur. Illæ uerò, quæ in duobus uentribus posterioribus fiunt, sunt prauiores: & ea, quæ fit in medio, prauior est ea, quæ fit in posteriore; & remotior ut redeat ad dispositionem naturalem, nisi sit ualde parua. [c] § Et principium quidẽ consistit in emplastris §& erit eius rectificatio uelociter. In cura uerò [d] § consistit principium § ad prohibendum apostema cum eo, quod tolerat dispositio. Distinctionem uerò medicaminis uulneris plagatiui, quod est in cute, & carne, dicemus ubi ulcerum rememorabimur in libro iiij. & dicemus curam fracturæ, quæ est ex eis in capitulo fracturæ, & restaurationis. Et medici in fractura cranij, in qua extrahenda sunt ossa, habent duas intentiones: intentio enim quorundam est, ut declinent ad medicinas sedatiuas, quæ dolorem uehementer quiescere faciunt: & intentio est aliorum, quibus uidetur, quod administrandæ sunt medicinæ uehementis desiccationis, & administrant post incisionem fracti, & eradicationem secti, & extractionem fracturæ eius, medicinas attractiuas in unguentis, & alijs, supra locum, supra ipsum exterius existente epithemate ex aceto & melle. Et hoc modo per manus horum posteriorum peruenit maior incolumitas, quàm per manus priorum; & illud quidem non est mirum: Gale. enim dixit, quod complexio ossis & panniculi est sicca.

a B. aut est semacha, aut est ĩ osse, & est aut mudaha, aut est hesame, aut menachele, & ex menachele, est alchathara, quæ est quũ egreditur ad exteriora uelamen, & apostematur & fit sicut alchathara: & ex ea ẽ alame, & algiaise. Alia litera. aut in osse etiã: & est aut mudaha, aut ẽ hesme, aut menachele, aut est semach: & ex semach q̃di est alsatare. i. fungalis: & est ut exuberet uel amen extra craneũ, & apostemetur, & impinguetur & fiat sicut fungus: & ex ea est, q̃ fit ĩ dura matre, uel pia matre.

b B. separatio continui dicta fungalis est illa quæ cadit in anterioribus duobus cerebri uentribus.

c B. & sit festinatio ad continuitatem, uel aggregationem eius.

d B. eius sit festinatio.

ANNOT.

De fracturæ capitis signis & curatione pulchrè Paulus lib. 6. & copiose egit. egit & diuinus Hippoc. absolutissimè lib. de uulner. capitis, & Celsus quoq; lib. 8. ut opus non sit fusius hac de re admonere. locum dumtaxat de fungo qui in capitis uulneribus quandoq; oritur, notabis apud Gal. 1. de aff. loc.

Cap. 90. — Cap. 4. — Cap. 1.

TRACTATUS QUARTUS.

De ægritudinibus capitis, & plurimo nocumento ipsius in operationibus sensus & motus.

De subeth, & somno. † Cap. 1.

† i. caro.

DICITUR subeth somnus superfluus: & grauis; nõ tamen omnis superfluus, & grauis: sed ille cuius grauitas est in [a] § materia, §& qualitate simul: ita ut ipsius spatium sit prolixius, & eius [b] § eleuatio fortior, & debilitetur § excitatio ipsius ab eo. [c] § Si autem excitatur, tunc somnus eius § est naturalis in quantitate, & qualitate sua. Et eius quidem alius est grauis, & alius est subeth profundus. Somnus autem uniuersaliter est reditus spiritus animalis ab instrumentis sensuum, & motuum ad principium, cum quo priuantur ipsorum instrumenta [d] § ab exitu operationis in ipsis, § nisi quæ necessaria sunt ad hoc, ut uita permaneat: & illa sunt, sicut instrumenta [e] § spiritus. § Et somnus quidem naturalis absolutè est, cuius reditus est cum profundatione spiritus uitalis ad interiora, ut digeratur cibus, quem in ipso sequitur spiritus animalis, sicut fit in motibus corporum subtilium, permistorum, propter necessitatem uacuitatis: & qui est etiam propter quietem

a B. Alia litera. tempore.

b B. forma seu eius qualitas sit fortior, quare difficilis fit.

c B. quãuis excitetur somnus enim quidam.

d B. à spiritib[9] in actu. Alia lra. ab exitu ĩ actu.

e B. anhelitus.

eius [f], § & ut spiritus adiungat sibi partem eius, quo nutriatur, & substentetur, & augmentetur § substantia ipsius, & recipiat restaurationem eius, quod ex ipso in uigilijs resoluitur. Et huic quidẽ propinquus est, qui accidit ei, qui sanitati uicinus ẽ ab ægritudine sua. Accidit enim ei somnus profundus, & significat sedationem ęgritudinis eius. ipse tamen in sanis non significat bonitatem. Et quandoque etiam accidit somnus huiusmodi generis, ei qui euacuatus est medicina plurimum: & somnus ille confert ei reddens ipsum uirtuti suę. Et [g] §plurimum§ accidit somnus non absolutè naturalis: & ille quidem est reditus, qui fit ad principium propter superfluitatem resolutionis spiritus, & non tolerat eius substantia dilatationem propter defectum [h] § sui augmenti § super illud, quod sufficit [i] § applicationi § causa resolutionis factæ ex motu: profundatur ergo, sicut fit in dispositione laboris, & exercitij fortis. & illud fit propter euacuationem superfluam accidentem spiritui animali. Natura [k] § igitur fit prompta ad recipiendum, quod est in substantia eius; ut consequatur ipsa ex nutrimento substentaculum. § Differentia uerò inter ipsum, & illum qui est ante ipsum, est sicut differentia inter petitionem cibi à corpore sano, ut sit loco resolutionis naturalis ex eo, & petitionem cibi a corpore debilitato à solutione, & fluxu sanguinis. Primus enim duorum somnorum petit restaurationem resolutionum uigiliarum, & est res naturalis; & secundus petit restaurationem resolutionis laboris, & non est naturalis. Et quandoque accidit somnus non naturalis absolutè; & est, ut sit reditus spiritus animalis ab instrumentis propter causam infrigidantẽ, substantiæ spiritus contrariam, aut extrinsecus, aut ex medicinis infrigidantibus: & instrumenta adipiscuntur frigus [l] §inconueniens§ penetrationi spiritus uitalis in eis secundum modum suũ [m] §renouantem infusionem spiritus in eis adunati, § corrumpens complexionem, qua recipit uirtutẽ animalem, scilicet spiritus à principio; quare residuum redit [n] §ad profundũ pectoris, & fit piger § ad dilatationem propter frigus complexionis: & hoc est stupor. Et quandoque etiam accidit propter causam humectantem instrumenta, & perturbantem [o] †§ §substantiam spiritus, & oppilantem uiam eius, & laxantem substantiam neruorum, & lacertorum [p], § & mollificatio § quã sequitur oppilatio, & cooperimentum, quæ prohibet spiritum penetrare, quoniam spiritus ipsius substãtia iam est ingrossata & perturbata, & quoniam instrumẽta eius iam sunt corrupta propter humiditatem, & lassitatem eorũ simul: & iste est somnus ebrietatis. Et accidit, quod est huic accidenti proximum, propter [q] §nimiam stomachi repletionem, § & prolixitatem moræ cibi in stomacho: horum autem subeth remouetur uomitu. Et hæ duæ causæ, quum firmantur, sunt causa qua plurimum accidit subeth. Quandoque etiam adunatur frigus, & [r] §iuuat ipsum§ humiditas simul in causis somni: ueruntamen causa [s] §antecedens tũc est ex frigore, § & iuuat ipsum humiditas: sicut aggregatur in uigilijs caliditas, & siccitas: & est causa uera ipsa caliditas, quam iuuat siccitas. Subeth præterea sunt causæ aliæ; ex quibus, est uehementia paroxismorum febris, & euentus naturæ cum [t] §essentia sua§ super ægritudinem, & ipsius comprehensio sub materia: & sequitur ipsam spiritus animalis, sicut dictum est: & propriè si materia febris est frigida phlegmatica: & ipsa quidem non [u] §calefacit, § nisi cum putredine. Et quandoque fit propter malitiam humorum, & uaporum ascẽdentium ad anterius cerebrum à stomacho, aut pulmone in ægritudinibus suis, & reliquis membris. Et quandoque fit ex multitudine uermium & ascaridum. Et quandoque fit ex coarctatione cerebri ipsius sub osse cranij, aut lamina eius, aut cortice ipsius, quum cerebro aduenit percussio: & uehementior uentrium ad faciendum subeth apud incisionem, est uehementior eorum ad faciendum subeth apud compressionem. Et quandoque fit propter uehementem dolorem percussionis euenientis lacertis temporis. Aut secũdum communitatem læsionis in ore stomachi, aut in matrice; quare cõtrahitur ex eo cerebrum, & oppilat uias spiritus sensibilis taliter, quòd cum ea fit difficilis motus spiritus ad procedendum. Et quandoque fit propter uehementem debilitatẽ spiritus; & resolutionem ipsius; quare fit difficilis eius dilatatio. Et quoniam primi sensuum, qui priuantur in somno, & subeth, sunt uisus, & auditus; oportet tunc, ut sit impedimentum in subeth in anteriore cerebro, & propter communitatem [x] §corruptionis§ imaginationis. Nam, si [y] §non esset communitas anterioris cerebri, § & non accideret nocumẽtum, nisi posteriori parti; nõ oporteret, ut uisui & auditui proueniret priuatio, neque esset somnus, imò esset destructio motus, & tactus solummodo; & essent sensus reliqui cũ dispositionibus suis, sicut contingit in ægritudinibus congelationis, & sochos: non esset nocumentum quod subeth affert sensui ultra nocumentũ, quod infert motui. nam ipse destruit sensum omnino, & non penitus destruit motum; remanet enim incolumis in anhelitu. Et oportet quidem, ne oppilatio proueniens in subeth sit completa, neque cum multa spissitudine: & si non, fiet nocumẽtum in anhelitu. Omnis autem subeth ex complexione pẽdens est propter frigus primo, & propter humiditatem secundo. Amplius quandoque fit permutatio ad subeth, sicut ex peripneumonia, & pleuresi, & similibus. Et quidam hominũ sunt, quorum humores, dum sedent [z] §sunt fracti, non nocentes; quare cooperit eos § dormitatio: quumque se prosternunt, profundatur calor innatus, & feruent, & excitatur uapores [a] §cerebri; quare somnus non ipsum cooperit, § & præcipuè in eo, qui est siccæ complexionis. [b] §Quũ ergo multiplicantur coopertur æ§somni, indicant ægritudines: [c] §& sicut aqua granatorum, tardat in stomacho, quæ retinet uapores, & liberat à uigilijs. § Et nos quidem iam diximus qualiter oportet esse formam iacentium super cibũ: nunc autẽ dicemus, quòd usus resupinationis multoties lædit dorsum, & laxat ipsum: cuius quidem cura est usus surgẽdi plurimus. Ex somno præterea in sole timetur capiti. Et qui fit in luna, facit possidere screatum sanguinis, qui fit cum rascatione, propterea quòd luna mouet humores. Et causa quidem sonitus gutturis, est coopertura oris cannæ; quare spiritus non egreditur, nisi in uoce humiditatis.

f B. & propter aggregationẽ spiritus ad seipsum, donec nutriatur, & augmentetur, & addatur.

g B. quãdoque.

h B. additionis.

i B. ad radices.

K B. enim sollicita est & prompta ad retinendũ quod est in substantia eius quousq; consequatur ipsa ex cibo restaurationem.

l B. contrarias.

m B. & stupefacientem partem spirituũ, qui in eis adueniunt.

n B. profundãs se ex contrario, & fit pigrum.

o †B. sensus &.

p B. laxatione & mollificatione.

q B. altochme.

r ——— B.

s B. principalis ex eis, tunc est frigiditas.

t B. totalitate sua.

u B. calefit.

x B. fit corruptio.

y B. pars anterior cerebri esset incolumis, uel sana.

z B. uel nõ dormiunt humores ipsorũ sunt fracti uel sparsi nõ nocentes, quare aduenit eis.

a B. ad cerebrũ quare non aduenit eis somnus.

b B. Et quando multiplicatur aduentus.

c B. Alia litera. Et dicitur quòd aqua granatorũ per hoc q ipsa tardatur in stomacho, & retinet vapores, liberat à uigilijs. Alia lfa. Et dicitur q aqua granatorum est ex eis quæ tardant in stomacho & retinent quare ipsa liberat à uigilijs.

Annot.

ANNOT.

Egit de tumoribus cerebri hactenus, qui tum ex uno, tum ex pluribus humoribus fiunt. egit & de solutione continui. Nunc cæteros cerebri affectus aggreditur, qui ex intemperie uel nuda uel cum materia, uel obstructione fiunt, sensitricemq; ac motricem præsertim facultatem lædunt. Incipit ergo à subeth, quem affectum græci κάρον, Latini soporem appellant. Sanè carus (etsi nonnunquàm, & coma qui in lethargicis fit affectionibus, & somnum qui ex toto præternaturam non est, ut in ebrijs, significat, 2. in primum prorrhet.) affectio est animalium omnium actionum, primò quidem communis sensus: inducitur enim profundus somnus, & inexpugnabilis: simul uerò & particularium sensuum & principum quoque potentiarum omnium et motricis, sola respiratione illæsa. ac propterea similis hic affectus est lethargo, & apoplexiæ: ab illis tamen his ferè notis differt, quòd lethargici si interrogentur, oculos aperiunt, ac respondent; hoc uero affectu detenti clausis semper oculis, & palpebris immobilibus sunt. apoplecticis respiratio offenditur; his non offenditur. lethargum item & apoplexiam febris sequitur; carum uerò præcedit. in caro pars cerebri anterior magis afficitur; in apoplexia, & lethargo, & anterior, & posterior, & media. cari & apoplexiæ proxima causa est obstructio; lethargi autem tumor. carus demum affectus alios sequi solet, ut febrium accessiones, cerebri compressiones, coarctata nunc caluaria, nunc membranis, & concidere spiritus animalis robore; at lethargus, & apoplexia propriam habent consistentiam, & sine alijs affectibus fiunt. ac demum soluta apoplexia, resolutio, quam paraplegiam uocant, frequenter succedit: soporem uero, ubi solutus fuerit, bona ualetudo magna ex parte sequi consueuit. Hæc omnia habes ex Gal. 4. de aff. loc. Sed uide & Paulum lib. 3.

Com. 26.

Cap. 2.
Cap. 9.

De signis specierum subeth. Cap. 2.

SI autem subeth sit ex frigore puro extrinsecus; eius signa sunt, ut fiat propter successionem frigoris uehementis aduenientis capiti exterius; aut propter frigus intra corpus, & cerebrum: & non inuenitur in facie inflatio, neque in palpebris, & color tendit ad uiriditatem, & pulsus est extensus, tendens ad duritiem cum raritate uehementi. Et si subeth fit ex frigore potus alicuius medicinarum narcoticarum, quæ sunt opium, & iusquiamus, & radix mandragoræ, & semen mandragoræ, & nux metel, & fungus, & lac in stomacho caseatum, & coriãdrum humidum, & semen psylij [a] ‡multum;‡ significatur signis, quę dicemus de unaquaque earum in capitulo de uenenis: & ut subeth fiat cum alijs accidentibus præfocationis, & uiriditatis extremitatum, & frigiditate earum, & apostemate linguæ, & permutatione odoris: & fit pulsus cum casu formicans, debilis, non cum raritate, immo frequens, habẽs frequentiam [b] ‡uermiculosi formicantis: ‡ & si fuerit rarus, non erit ei ordo, neque fortitudo; immo redit ex raritate ad spisitudinem, & ex spisitudine ad raritatem. Scias ergo, si aliquod horum in potu datum est: aut ipse per se bibit: & medicetur totum illud cum eo, quod dicemus in capitulo de uenenis. Sũt autem quidam, qui dicunt, quòd subeth frigoris puri, est leuior subeth materiei humidæ: sed sermo ille non est uehementer sanus; immo quandoque est fortis ualde. Et omnes qui dem species subeth factę ex frigore cerebri in substantia sua, aut propter medicinam ebibitam, sequitur corruptio in cogitatione, & memoria. Quod si subeth sit ex humiditate pura, sunt eius signa, ut non uideantur signa sanguinis, neq; grauitas phlegmatis. Si autem fiat ex phlegmate, scitur illud ex præcedenti repletione, & nimia stomachi satietate, & multitudine potus, & lenitate pulsus, & ipsius fluctuatione cum latitudine: & scitur ex profundatione subeth, & grauitate ipsius [c] † ‡ ‡ & inflatione in palpebris, & frigiditate tactus, & regimine præcedente, & ætate, & regione, & reliquis. Ex sanguine uerò factus scitur ex inflatione uenarum, quæ dicuntur † guidez, & rubedine oculorum, & maxillarum, & rubedine linguæ, & sensu caliditatis in capite. & similibus illis, quæ sciuisti. Et si cum hoc sanguis, & phlegma coniungantur aggregatione apostematum, uidebis signa† phrenitidis & lethargiæ [d] ‡ & ‡ † comatis uigilis. Quòd si causa in ipso fuerint uapores [e] ‡ pulli‡ ex corpore in febribus, & propriè apud dolorem pulmonis, & apostema in ipso nominatum peripneumonia, aut uapores stomachi; scies totum sui signis. Nã si est ex stomacho, præcedunt ipsum uertigo, & scotomia, & tinnitus, & phantasiæ: & est leuis apud famem, & augmentatur apud repletionem. Si uerò est ex parte pulmonis, & pectoris, præcedunt ipsum dolor grauis, & dolor in partibus pectoris, & strictura spiritus, & tussis, & accidentia pleuresis, & peripneumoniæ. Et similiter si fuerit ex hepate, pręcedunt ipsum significationes ægritudinis in hepate. Et si est hæc matrice præcedũt ipm̃ ægritudines matricis, & eius repletio. Qui ãt fit ex pcussione facta sup [f] ‡ † uerticẽ capitis ‡ aut sup tp̃s, scitur suis significationibus. Et differentia quidem inter subeth, & apoplexiam, est quòd habenti subeth possibile est intelligere, & excitari, & sunt motus eius leuiores sensibus suis. apoplecticus autem priuatur sensu, & motu. Et omni no differentia inter habentem subeth, & illum [g] ‡ in quo est malefactio ‡ propter debilitatem cordis, est, quòd pulsus habentis subeth, est fortior, & similior pulsibus sanorum: & pulsus habentis syncopim est debilior, & durior. Et syncopis prouenit paulatim cum mutatione coloris redeuntis ad citrinitatem, & ad similitudinem coloris mortuorum, & infrigidantur extrema: in subeth autem non alteratur color faciei, nisi ad illud, qđ est bonum: & non exsiccatur [h] ‡ frustum‡ faciei, & nasi: neque mutatur à forma dormientium nisi paruo tumore, & inflatione. Et differentia quidẽ inter habentem subeth, & illam cuius matrix est præfocata, est, quòd possibile est quòd habens subeth intelligat, & loquatur, si præcipitur: illa uerò cuius matrix est præfocata, intelligit cum difficultate, & non loquitur penitus: & est motus, & propriè motus [i] ‡ colli ‡ & capitis, & pedum facilior in eo qui habet subeth: & sensus, & apertio palpebrarum facilior in habentibus matricem præfocatam: & est præfocatio matricis eueniens subito: & [k] ‡ indicat potestatem sui & finitur, aut minoratur & subeth ‡ extenditur: & fit introitus in ip̃o in pfundatione gradatim. Et incipit à sõno graui, nisi causa eius sit frigus subito eueniens, aut medicina ebibita. Scias ergo illud.

[a] B. Alia litera. magni.

[b] B. vermiculosi & formicularis.

[c] † B. & albedine coloris in facie, & oculis, & in lingua, & grauitate capitis.

† iugulares.

† Karabiti.

[d] B. aut. † halhema. † subet asahari

[e] B. eleuati.

[f] B. alheame.

[g] B. qui est almagasi.

[h] B. superficies, seu habitudo.

[i] B. Alia litera. oculi.

[k] B. finitur ei⁹ potestas aut ad salutem, aut ad mortem: subet verò quãdoq;

ANNOT.

1 *Et coriandrum humidum &c.* *Potes ex hoc loco colligere id quod supra de coriandro dicebamus, nempe ipsum non absolutè somnum facere; sed ubi humidum est. sui nempe frigiditate, dum recens adhuc, atque humidum est, stupefacere fortasse potest, quod siccum, aceto maceratum, & cum saccharo nequaquam facit. Hoc idcirco repetere hoc in loco uoluimus, quòd summam de hac re controuersiam excitatam nouimus.*

2 *Et differentia quidem inter subeth &c.* *Differre ait ab apoplexia carum, quòd in hoc affectu intelligere & excitari ægrotus potest, apoplecticus uerò & sensu, & motu destituitur. At Gal. 4. de aff. loc. caro detentos neque sensus neque motionis fungi munere asserit. contrarium eius quod author hic statuit. Soluitur tamen, & qui caro, & qui apoplexia laborant, utroque sensu, & motu destituuntur; minus tamen qui caro: hos enim fieri potest, quũ affectio minor quàm in attonito sit morbo, ut aliquod tum intelligant, sentiant, & moueantur: id tamen adeo imbecilliter, ac diminutè; ut ablata uerius sit actio quàm imminuta. sentiunt ergo & mouentur hi, si ad apoplecticos conferas.*

Cap. 2.

De cura subeth, & somni grauis facti in febribus. Cap. 3.

SVbeth autem, qui accidit ab ægritudine existente in aliquibus membris, semita curæ est peruenire [a] § ad membrum illud § cum regimine, ut purgetur, & remoueatur, quòd in ipso est: & confortatio cerebri, ita, ut materiam non recipiat. Et illud quidem, uerbi gratia fit cum oleo ros. & aceto plurimo, ne oleum dormire faciat, & præcipue quum ipsum est solum, [b] † § § cum expressionibus fructuum confortantium: & post illud adhibeantur embrochæ infrigidatiuæ. Deinde fiat permutatio ad resolutiua, si fuerit in cerebro retentum aliquid: & tu quidem iam sciuisti omnia illa in canone. In eo autem, qui fit in febribus, & in principio periodorum, oportet ut incipiatur à ligatione extremitatum, & à motu sternutationum assidue, & odoramento aceti, & uaporis eius, & unctione capitis cum oleo ros. & aceto plurimo, aut aqua agrestæ, aut aqua granati, & stipticorum. Ille autem, qui fit propter potum narcoticorum, curetur secundum illud narcoticum, & detur ægro ad potandum theriaca ipsius, quod dicturi sumus in libro. iiij. Subeth autem facti ex frigore extrinsecus adueniente, cura est potus theriacæ, & mithridati, & diamuschi: & embrochetur caput cum aquis, in quibus cocta sunt ruta, & castoreum, & pyrethrum; & ungatur caput cum oleo de ben, & oleo [c] § de duabus spicis cum castoreo, & scilla, & oleo muscellino § & oleo costino cum castoreo. Et similiter adhibeantur emplastra facta ex castoreo, & scilla, & muscho: & sint castorei partes. ij. & scillæ pars. j. & muschi quantitas parua: & odoret muschum assidue: & utatur eis, quæ dicta sunt in calefactione complexionis cerebri. sed [d] † § § cum labore absque facilitate. In illo autem, qui factus est propter dominium sanguinis, oportet ut incipiatur à phlebotomia cephalicæ, & uentosis crurium, aut phlebotomia saphenæ, & utatur clysteri temperato, & subtiliatione cibi: & utatur [e] § eo quod torrefactum est. § Illum autem qui factus est propter dominium humiditatis puræ, quæ nõ est cum materia, oportet ut cures cũ emplastris factis ex castoreo, & flore squinanthi, & costo, & nuce cupresi, & sauina, & euphorbio, & pyrethro: & [f] § desiccetur § cibus, & alienentur olea, & embrochæ, nisi cum cautela. Humectatio enim, quæ est in oleis, quandoque uincit uirtutem medicinarum, nisi sit ualde fortis. Et oportet ut administratio fiat unctionis capitis, & rubificationis eius: & odorationes muschi. Et si fuerit humiditas cũ materia phlegmatis, oportet ut euacues cũ clysteri forti prius, & ingenietur ut euomat: & plurimum eius, quod ex phlegmate, est in stomacho, oportet ut euomat cũ eo quod phlegma incidit ex eis, quæ dicemus in loco suo. & administra embrochas digestiuas fortes, & caputpurgia, & sternutatoria, & gargarismata, & ea, quæ sciuisti in canone: sicut tibi præterijt. Et ex cura est, ut æger audiat, & uideat res quæ [g] § contristãt ipsum: tristitia enim § in huiusmodi ægritudinib. in quibus debilitatur cogitatio, & extinguitur; est ex eis, quæ commouent animam, & reducunt eam ad rectitudinem. Et ex medicinis quidem uigilare facientibus, est [h] § epithema factum § cũ calcantho, & abstersio faciei cum aceto: & constrictio extremitatum inferiorum: & administratio sternutatoriorum.

a B. illius membri.

b † B. &.

c B. nardino cũ castoreo, & oleo de musco.

d † B. fiat.

e B. aqua cicerum.

f B. alleuietur. Alia litera. alleuietur stomachus.

g B. iegam ipsum qm̃ algam.

h B. linire nares.

De [a] § *uigilijs & sahara.* Cap. 4

VIgilia quidem est dispositio animalis, quũ effunditur spiritus animalis ad instrumenta sensus, & motus, ut eis utatur. Sahara uero est superfluitas in uigilia, & egressus à re naturali. Et eius quidem causa complexionalis, est caliditas & siccitas propter igneitatẽ spiritus, [b] § & mouet § semper ad exteriora: & caliditas uehemẽtius est faciens sahara: & [c] § anterius faciens. § Et sahara quidem quandoque fit ex nitrositate humiditatis [d] § occultatæ § in cerebro: aut propter dolorem, & cogitationes communes. & est sahara, cuius causa est lumen, & loci illuminatio, quum peruenit in huiusmodi aliquis præparatus sahare. Et est sahara, quæ est propter malitiam digestionis, & multitudinem repletionis. Et est sahara, quæ fit causa eius, quod inflat, & [e] § commouet § humores, & somnia, & timorem in somno, sicut fabæ, & similia. Et est sahara, quæ fit in febribus propter eleuationem uaporum siccorum mordicatiuorum ad cerebrum. [f] § Et dolor quidem, qui decrepitis accidit ex sahara, est propter nitrositatẽ humorum eorum, & salsedinem ipsorum, & siccitatem substantiæ cerebri eorum. Et est sahara, quæ fit causa apostematis melancholici: aut cancerosi in partibus cerebri. Et dicitur quòd ille, in quo sahara fit fortis: deinde accidit ei tussis, moritur. Et nos quidẽ iam diximus in capitulo somni, quod oportuit nos dicere.

a B. aliechda & alsahara.

b B. quare ipse mouetur.

c B. magis principale efficiẽs.

d B. ꝓfundate.

e B. perturbat.

f B. & propter dolorem & illa quidẽ sahara, q̃ accidit decrepitis est propter bauracitatem.

De signis. Cap. 5.

SIgna igitur eius, quæ fit à siccitate pura sine materia, & non sociata caliditati, sunt leuitas capitis, & sensuum, & siccitas oculorum, & linguæ, & narium: & non sentitur in capite calor neque frigus. Eius uerò quæ fit ex caliditate, & siccitate signa sunt: inuentio signorum siccitatis cum inflammatione, & adustione. Et quandoq; est

est cum siti, & adustione in origine oculorum. Et eius quidem; quæ fit ex nitrositate humorum, signa sunt, humectationis inuentio in naribus, & lippitudo oculorum, & sensibilitas grauitatis par uæ, & uelocitas excitationis apud somnum cum [a] § saltu, § & illud quidem significatur ex regimine præterito, & ætate. Et eius quidem, quæ fit ex illuminatione loci, aut ex cibo signa sunt causæ eius. Eius uerò, est ex apostemate melancholico signa sunt, signa prædicta multoties. Sed eius, quæ est ex dolore, aut cogitationibus communibus, & febribus acutis, signa sunt eius causæ.

a B. oscitatione

De cura. Cap. 6.

Oportet quidem, ut habens illam, cuius causa est siccitas, utatur cibo humido, & balneis temperatis proprie: quòd si ipsum balneum non facit dormire; tunc non est temperati corporis, & non bonæ complexionis, & neq; est nisi in potestate siccitatis, aut potestate humorum malorum, quos balneum eleuat. Et oportet, ut deserat cogitationem, & coitum, & laborem, & utatur quiete, & tranquillitate, & assiduitate inunctionis capitis cum oleis humectatiuis prædictis, & emulsione lactis super caput, & embrochis humectantibus prædictis: & attractione in naribus oleorum, & caputpurgijs ipsorum, & destillatione eorum in aure, & proprie olei nenupharini: & præcipue faciendo caputpurgium, & fricatione inferiorum pedum. Eius uerò, quæ cum hoc est ex caliditate, regimen est cum additione facta in [a] § regimine § harum medicinarum, & administratio, uerbi gratia rasuræ cucurbitæ, & portulacæ, & mucillaginis psyllij, & uirgæ pastoris, & semperuiuæ, & similium. Et ex huiusmodi hypnoticis est sonus suauis, subtilis, cum quo non est [b] § hezeze § & fit eius casus grauis: aut si sit cum † [c] § hezeze § sit æqualis: & propter illud sonitus arborum, & aquæ, faciunt dormire. Eius uerò, quæ facta est ex dolore, regimen est sedatio doloris: & ipsius cura est cum eo, quod proprium est unicuique dolori in capitulo suo. Facta uerò in febribus multoties habenti datur in potu [d] § adeiacur § purum, & facit dormire. Et oportet ut habens eam utatur ablutione faciei, & embrochis, & unctione temporis, & frontis cum oleo de papauere, & lactuca: & ut ponatur in sorbitionibus ipsius semen papaueris albi. Et quandoque [e] § stupefacit ex § narcoticis, quorũ descriptiones sunt in antidotario: & troch. de croco prædicti in c. de soda calida, quum dissoluuntur in expressione papaueris, aut aqua ros. in qua coctum est papauer, aut aqua lactucæ, & linitur eo frons; conferunt. Et ex eis quidem, quæ ad illud experta sunt, est ut sumantur cassia lignea, & opium, & crocus, & dissoluantur in oleo ros. & abstergantur ex eis nares. Et similiter epithema factum ex corticibus papaueris, & radicibus mandragoræ super utraque tempora, & etiam odoramenta ex eis. Et qui sumit ex istis quantitatem unius grani orobi, dormit somnum temperatum. Quòd si humor ad ipsum ascendens fuerit grossus; fiat emplastrum fronti eius ex meliloto cum chamæmilla, & [f] † § sapa. § Et ex eis quidem, quæ dormire faciunt febrientes, & alios, est ut extremitates habentium † coma ligentur cum ligamine faciente dolorem, & coram ipsius ponatur lãpas, & præcipiatur præsentibus, & multiplicent confabulationes, & sermones: deinde soluantur repente, & remoueatur lampas, & præcipiatur ibi existentibus, ut taceant repente: & tunc dormient. In ea autem, quæ facta est ex humiditate nitrosa salsa propter nitrositatem, & salsedinem, oportet ut acceptio omnis acuti & salsi alienetur; & cibetur eam habens piscibus petrosis, & carnibus subtilibus † surabeget cum pauco sale; & euacuetur cum pilulis [g] † § ex fumoterræ: § & assidue fiat inunctio capitis, cum oleis suauibus tepidis. Quumq; hæc species sahare accidit in ætate senij, eius cura est praua. Veruntamen oportet ut eam habens utatur embrocha ex aqua, in qua cocta sunt hordeum, & chamæmilla, & † matricariæ minoris, & non aliud omni nocte: facit enim bene dormire. Et similiter odorent naribus facta ex oleo † matricariæ minoris, aut oleo irino, aut oleo de croco. Et quandoq; oportet ut in potu tribuamus habenti saharam uirtutis cuius timetur resolutio † grana sex, & similia ex opio, ut faciat ipsum dormire. Ei uerò, qui non habet saharam, cum huiusmodi superfluitate, sufficit ut laboret & exercitetur & balneetur, deinde ante cibum bibat [h] § aliquantulum uini, § & comedat cibum; quoniam dormiet, in hora.

a B. frigiditate.
b B. azhagi. † grauitas.
c B. azhagi. † grauitate.
d B. diacodion.
e B. fit vaporatio cum.
f B. mibachtegi † robub.
† saharam.
† condimenti genus.
g B. alsabiar. † scheba.
† alhacuen.
† alhacuen.
† cerataria.
h B. aliquid qđ inducit sedar.

ANNOT.

De uigiliarum causis, de interna quidem lege Gal. 3. de aff. loc. primo de symptom. caus. nec non 3. aph. At de externis quoque causis pete Gal. 3. in tertium de uulg. morb. De curatione uerò & Gal. 1. ad Glauc. & Paulum lib. 1. & 2.

Cap. 5.
Cap. 8. Com. 31.
Com. 16.
Cap. 14. Cap. 8.
Cap. 42.

De læsione [a] *§ sensus. §* Cap. 7.

Species nocumenti [b] § sensus § contingentis in operationibus cerebri sunt [c] § propter duas causas, § & cognoscuntur tribus modis. Quũ enim sensus hominis est incolumis, & imaginatio formarum rerum in somno, & uigilijs est sana; deinde sunt [d] § res § & dispositiones, quas uidet in uigilijs suis, aut in somno suo ex eis, de quibus possibile est ipsum [e] § proponere, § & remouentur ab eo; & quum audit eas, & testificatur, non remanent apud eum: tunc læsio illa est in memoria, & in posteriore cerebro. Quòd si in hoc non est impedimentum, sed loquitur ea, quæ nõ sunt dicenda, & timet ab eis, à quibus timere nõ oportet, & putat esse bonum quod nõ debet putari bonum, & sperat quod non est sperandum, & inquirit quod inquirendum non est, & facit quod faciendum non est, & non est potens [f] § seruare quorum uult recordari; § tunc læsio est in cogitatione, & in parte media cerebri. Si uerò ipsius memoria, & ipsius loquela sunt sicut esse debent, & non contingit in ijs, quæ agit, & loquitur aliquid contrarium rectitudini; & imaginatur res sensibiles, & colligit uillos, & uidet singularia mendosa, & ignes, & aquas, aut reliqua mendosa: aut debiliter imaginatur formas rerum in somno, & uigilijs; tunc læsio est in imaginatione, & in uentre anteriore cerebri. Et si aggregantur duo ex illis, aut tria; tunc læsio est in duobus uentri

a B. aldhen.
b ——— B.
c B. Alia litera. manifestè.
d B. formæ, seu species.
e B. sermonem facere.
f B. narrare qđ narrandum est de rebus.

uentribus, aut tribus. Et si cogitatio infirmetur, & accidat in eo abbreuiatio propter communitatem læsionis in memoria præcedentis primum; facilius est quàm si infirmetur cogitatio, & sequatur eam ægritudo memoriæ. Et quodcunque horum est declinans ad diminutionem, tunc ægritudo est ex frigore: & quodcunque est decliue ad permutationem, & agitationem, est ex caliditate. Et quidam existimauerunt, quòd declinatio ad diminutionem est propter diminutionem substantiæ cerebri: & hoc quidem non est longinquum apud me. Causa uerò [g] § eius, aut est in primis § in ipso cerebro, aut est ex membro alio: & quandoque est ab extrinsecis, sicut percussione, aut casu. In curis autem oportet te esse solicitum secundum principia, quæ dixi in canone. Et collige ex tabulis ægritudinum membrorum capitis in libro secundo medicinas ad omnia illa iuuatiuas, quibus in eis uteris: & considerabis quæ ex eis [h], § & inde eas considerabis, & alienabis eos à cibis, qui eos lædunt in ipsis.

g B. omnium illorum aut est incipiens.

h —— B.

ANNOT.

De rectricum facultatum offensis seorsum agit, ac seruat in hoc capite placitum suum author, quod & cæterorum ferè Arabum fuit, quòd singulæ animales facultates singulas seorsum sedes sortitæ sint; quod quidē sensisse uidetur & author libelli de oculis, part. 2. Ex Gal. tamen nunquam id colligere est, ut, & aliàs diximus. & multum sanè quis referre existimarit curationis gratia, nosse, qua in parte hæc, aut ea facultas collocetur. Verùm, quũ neruorum, qui mouendo corpori faciunt, in occipite ortus sit, sentientium uerò in syncipite; res ipsa, quod ad hoc pertinet, applicandi remedij locum demonstrat; ac de motricum quippe adiuuanda facultate appositis posteriori parti præsidijs, inter omnes constat. in rectricum uerò, ac sensitricum potentiarum uitijs Gal. commodissimam eam offerendi auxilij partem putat in syncipite, in qua sutura coronalis appellata, est posita. 2. de comp. med. per loc. & alibi.

Cap. 2.

De permistione [a] § sensus § & alienatione. Cap. 8.

a B. alhachel.

[b] § PErmistionis uerò sensus & alienationis declaratio est, enim, quæ fit § propter cerebrum ipsum, est aut ex cholera nigra, aut ex sanguine calido inflammato: aut ex cholera citrina, aut ex cholera rubea: aut ex calore puro, aut ex uapore calido. [c] § Et illa quidem sunt ex illis, § quæ desiccant: quare cerebrum materia spiritus innati priuatur, per cuius simile posibile est rationi uiam suam seruare. Et facta propter membrum aliud, aut corpus, est sicut, quæ fit propter stomachum, aut os eius, aut † hypochondria; aut propter matricem, aut propter totum corpus, sicut in febribus. Et totum illud est propter qualitatem puram uenientem ad ipsum, sicut eleuatur à digitis pedum, & manuum, quando apostemantur: & à membris corruptæ complexionis [d] § apostematis, § aut propter uaporem calidũ choleræ, & phlegmatis iam putridi, & acuti. Et permistio rationis magis incolumis est, quæ est cum risu, & quæ est secundum quietem: & deterior est, quæ est cum agitatione, & rixa, & audacia.

b B. Permixtio uerò rationis, & alienatio ē, uel cōnumeratur īter illa. Facta autem.

c B. & illud est ex eis quorũ nocumentum alleuiatur in huiusmodi. Aut ex siccitate propter præcessionē uigiliarum, aut cogitationis, aut reliquorũ.

† mirach.

d B. apostemosis.

De signis. Cap. 9.

SCias, quòd omnis dolor uehemens, de quo patiens non conqueritur, & in quo non sentit, permistionem, & urina oleaginea [a] † § § significat in febribus permistionem rationis. Quæ uerò fit ex melancholia; est cũ tristitia, & ęstimatione mala [b] § aut § cum signis melãcholiæ. quorum in capitulo ipsius rememorabimur. Et si melancholia est cholerica, est cum [c] § lupinositate & audacia. § Et si est melancholia sanguinea, est illic lætitia, & risus cum exuberatione uenarum. Facta autem à cholera citrina, est cum inflãmatione, & caliditate, & rixa, & malitia morum, & agitatione uehementi, & imaginatione ignis, & scintillarum, & adustione angulorum oculorum interiorum, & citrinitate coloris, & inflammatione capitis, & extensione cutis frontis, & profundatione oculorum, & saltu ad [d] § opposi tum. § Et in illa quidem quę fit ex rubea, sunt accidentia ista uehementiora, & magis peruersa. Et huiusmodi quidem generis est permistio [e] † § § quæ fit in febribus: & plurimum fit in pestilentialibus. Cum ea autem, quæ facta est ex caliditate, & siccitate puris, non sunt grauitas, neque signa materierum prædictarum in canone, & in capitulis præcedētibus. Factam autem ex phlegmate iam putrefacto, & acuto habentibus accidit, ut eis adsit cum permistione [f] § seueritas, & ut eleuent supercilia sua manibus suis omni hora: & ut ipsorum capita grauentur, & patiantur † carum propter substantiam frigoris, sicut permiscētur eorum rationes propter accidentia caliditatis. Et isti quidem non separantur ab eo, quod tenent, & plurimũ quidem accidit eis, ut existimēt se ipsos bestias, & aues. Et uniuersaliter quidem permistio rationis, quum accidit à caliditate sicca; tunc ipsam significant uigiliæ: aut à caliditate humida sanguinis, aut à phlegmate putrefacto, tunc significat ipsum † carum. Illa uerò cuius causa est uapor ascendens ex membro, cognoscitur ex dispositione illius membri dolorosi, si fuerit membrum; aut totius corporis, si fuerit comprehendens, sicut in febribus [g] § communicantibus. § & cognoscitur an est pura, aut est [h] § materia, aut uapor. § Et signa quidem omnium illorum prædicta sunt in capitulo de soda.

a † B. quãdoq;

b B. &.

c B. moribus alsebaie.

d B. pugnam.

e † B. rationis.

f B. razaue.

† subeth.

† subeth.

g B. comprehēdentibus seu toti cōmunibus.

h B. cũ materia aut uapore.

De cura. Cap. 10.

CVram autem, quæ melãcholiæ adhibetur, dicemus in capitulo melancholiæ. In cura autē permistionis factę ex sanguine, oportet incipere à phlebotomia: & ab omnibus, quæ temperant sanguinem, & ipsum infrigidant, & eius essentiam rectificant. Eius uerò, quę facta est ex citrina, aut rubea, cura est ut incipiatur, & euacuetur, & permutetur complexio, aut corporis totius, aut capitis propriè: & administrentur infrigidationes, & humectationes prædictæ in canone; & administrentur emplastra post rasionem capillorum: & si [a] § coarctatur, & fortior fiat, regatur alio regimine. § & ex eis quidem, quæ conueniunt permistioni [b] § sensus choleræ § est ceratũ infrigidatiuum ex oleo ros. & aceto syncipiti superpositum [c] § & § oleum uiol. & lac si non fuerit febris: aut oleum ros. & papauer, cum cautela represio-

a B. uehementior fiat, & fortificetur regatur regimine maniæ.

b B. rationis calidæ.

c B. aut.

presionis uaporum. Quumque uigiliæ adsunt, tunc omnia epithemata non sunt iuuantia: & quãdoque faciunt eum posidere constrictioné[d] § caliditatis: quare § non facias caputpurgium [e] § & facias § augmentum in attractione; imò consequenter adhibe clystere lenitiuum. In ea autem, quæ fit propter membri communitatem, utere capitis confortatione, & eius infrigidatione, & attractione ad contrarium: & hoc totum quidem iam scitur ex canonibus præteritis uniuersalibus & particularibus. Quumque cum[f] § caliditate, & § rationis permistione non sunt debilitas & signa apostematum, oportet ut patiens alapis cedatur uehementer; & quandoque necessaria est percussio, ut ad ipsum ipsius redeat ratio; & quandoque oportet ut caput eius secundum crucem cauterizetur, si nihil aliud confert. Et ex rebus ipsi conferentibus est, ut fundatur super capita ipsorum decoctio pedum, & capitum, & multoties sanat eos[g] § alfesur, § quum ex eo bibunt, & comedũt ipsum diebus aliquibus, sicut est, aut in aliquo alio fructuum ex dulcibus inter ea, quæ cooperiunt, & faciunt non apparere.

d B. vaporũ &. e B. vnde fiat.

f ___ B.

g B. alfesera.

[a] § *De stoliditate & amentia.* § Cap. 11.

Differentia inter permistionem rationis, & inter stoliditatem, & amentiam (quamuis sint duo impedimenta rationis, & sit causa faciens contingere utrasque simul cadens in uentre medio cerebri) est, quòd permistio [b] § sensus § est læsio in operationibus cogitationis secundũ mutationé: Stoliditas uerò, & amentia sunt læsio secundum diminutionem, aut destructionem: & dispositio similis[c] § fatuitati, & phantasiæ. § Et tu quidem iam sciuisti, quòd species[d] § operationũ § sunt tres. Huiusmodi autem ægritudinis causæ aut sunt frigiditas pura, aut cum siccitate, comprehendens super uentrem medium cerebri in lõgitudine dierum & spatij: aut frigiditas cum [e] § aliquo phlegmatico § in uacuitatibus uasorum cerebri. Et causa [f] § in hoc non est nocumétum ex frigiditate, & non ex caliditate, nisi § quoniam hoc nocumentum est destructio, & diminutio. quoniam caliditas est faciens cogitationem, quæ est unus ex motibus spiritus, quo mouetur ab anteriore parte cerebri usque ad eius postremam & econtrario. Et [g] § caliditatem quidem eleuat motus, § & iuuat ipsam: Et congelatio prohibet ipsum. Quapropter posita est complexio huiusmodi parti cerebri decliuis ad caliditatem: & posita est in medio, ut sit ei reditus ab imaginatione ad memoriam. Et tu quidem iam sciuisti imaginationem, & memoriam in loco suo. Hæc autem ægritudo curatur calefactione cerebri, & humectatione ipsius, si fuerit cum siccitate. aut resolutione eius, quòd est in ipso: & euacuationibus cũ medicinis magnis: & uomitu facto cum oxymelle squillitico, [h] § aut § semine raphani, si fiũt à materia. Et oportet ut ex illo perueniatur ad excitandũ cor cum medicinis sibi proprijs, sicut diamuschum, & mithridatum, & [i] § trifera, § & his similia. Et non oportet, ut prolongemus sermonem in hoc capitulo: iam enim sciuisti modum similẽ huius regiminis in canonibus, in eo quod præterijt. Et oportet quidem, ut hospitium eius domus luminosum sit. & uniuersaliter quidem uigiliæ, &

a B. De alrahaune, & alhamch, vel alchamcha.

b B. rationis.

c B. alcharsie, & alsebubie.
d B. nocumentorum.

e B. materia flegmatica.
f B. huius est ex frigiditate, & non ex caliditate.

g B. caliditas quidem excitat motum.

h B. &.

i B. almeserha. † elimusera.

sahara, & subtiliatio cibi, & paucitas ipsius, & declinatio ad complexionem sicciorem, & subtiliationem sanguinis, & ad tẽperandũ ipsum, & [k] § paucitas ipsius & calefactio eius: § ita quòd non sit uehemens ebullitio, & calefactio, imò sit caliditas subtilis, non feruens. [l] § Hæc enim ex eis est, quæ rectificant sensum, & mundant ipsum. § Et nihil est magis inimicum [m] § sensui, § quàm repletio ex cibis & humiditatibus. Et siccitas nocet [n] § sensui non unde est diminutio; § sed unde est superfluitas in uelocitate motus: aut unde est paucitas spiritus uehementer: aut eius resolutio cum aliquanto motu.

k B. paucitatem ipsius & calefactionem eius.

l B. est ex eis q̃ rectificant, uel acuunt rationé, seu ĩtellectum, & clarificant ipsum.
m B. rationi.
n B. rationi, nõ vnde est siccitas

ANNOT.

Agit hoc capite, & tribus sequentibus de offensa ratiocinatricis particulatim, cuius quatuor facere species uidetur, permistionem rationis, delirium, stoliditatem, & amentiam. faciunt ad hoc negocium Gale. 5. de aff. loc. & Paul. lib. 3.

Cap. 4. Cap. 14.

De corruptione memoriæ. Cap. 12.

Ipsa est compar stoliditati, nisi quia est in posteriori cerebro: quoniam est dimiuutio in aliqua operationum posterioris cerebri, aut destructio in omnibus. Et eius quidem causa prima apud Gal. est frigiditas, aut pura, aut cum siccitate: & non imprimitur in illa simile, aut cum humiditate, & non seruat quod impressum est in ea. Sed si est cum siccitate, significant ipsam uigiliæ, & insomnietates: & quòd seruat res præteritas, & non est potens seruare res momentaneas, & illius horæ. Et si est cum humiditate, significat eam† somnolentia; & quòd præterita penitus non seruat. Et forsitan seruat ea', quæ sunt illius horæ, & momentanea, spatio maiore, quàm præterita. Et si fuerit illic frigiditas pura, erit stupor & [a] § uertigo. § Et fortasse erit ex siccitate & caliditate, & erit cum ea permistio [b] § sensus. § Et illud quidem est aut in illa parte cerebri ipsius, aut in uentre ipsius, aut in uase eius. Et quãdoque fit propter humores, & malitiam complexionis temporum, peruenientem ad cerebrum. Et quidam antiquorum iam dixerunt hoc; & est ex eis, quæ testificata sunt & experta: & obliuio quidem, & corruptio memoriæ], secundum plurimum non accidunt, nisi ex frigiditate, & humiditate. Quandoque tamen fit ab apostematibus cerebri, & propriè frigidis. Et scias, quòd obliuio, quando accidit cum sanitate, nuntiat ægritudines cerebri [c] § propinquas, § sicut apoplexiam, epilepsiam, & lethargiam.

† si bech.

a B. scotomia.
b B. rationis.

c B. fortes.

De signis. Cap. 13.

Oportet, ut cognoscas illud ex canonibus prædictis, & non iteremus eos in omni hora.

a † B. specierũ eius & causarũ ipsius.

De cura. Cap. 14.

Illa autem, quæ [a] § separata est à caliditate, & siccitate § est facilioris curæ. Et huiusmodi quidem cura est cum eo, quod dictum est multoties. In ea uerò, quæ facta est à siccitate nuda, oportet ægrum nutriri ex cibis humectantibus temperatis. Et ut administres exercitium partium capitis cum fricatione, & compressione facta

a B. Alia litera. associatur caliditati & siccitati.

cta cum pannis asperis,& motionem manuum & pedum. Et uniuersaliter exercitium, quod non sit forte, sed sit secundum quantitatem, qua fiat fames, & [b] § proueniat ad augmentum cibi, & quietem, & somnum, & balneum, & calefactionem§ cum emplastris calefacientibus notis, quorum rememorationem non iteramus: & cum uẽtosis super caput absque scarificatione: & cum medicinis rubificantibus; & fortasse necesse erit ut [c] § plurimum sit posterius, ubi collum iungitur cranio. § Et administrentur aquæ in quibus cocta sint chamæmilla, & melilotum,& pedes caprarum:& ex oleis, oleum de lilio, & narcisso, † & Keiri. Quòd si fuerit à materia habente frigiditatem, & humiditatem, euacua ipsam post digestionem cum eo,quod scis. Et habitet in domo multi luminis.Et incipiatur primum ab euacuantibus, quæ sunt faciliora,sicut hiera, & pulpa coloquintidę,& castoreum. Deinde gradatim procedat ad hieras magnas: postea administretur,si confidis,quòd non est malitia complexionis calidæ,confectionem anacardinam;quoniam est fortior in confortatione [d] § sensus,§ sufficienter faciente acquirere seruationem iuuatisimam seruationis:& administrentur reliqua [e] § digestiua§ex rubificantibus,& gargarismis, & odoramẽtis etiam, quæ scis. Et non festines in desiccatione eius,sed gradatim procede. Et caue ne desiccatio tua consequatur [f] § finem §humiditatum principalium: & sequatur eam frigiditas complexionis: Illud enim est ex eis, quæ in obliuione augmentum præbent.Et oportet,ut alienent à se ebrietatem, & sufflationem uentorum, & repletionem, & alienentur ab ablutione cum aqua penitus, calida quidem, propter illud quod est in ea de mollificatione; & à frigida quidem, propterea quòd stupefacit,& nocet spiritui sensus. Quòd si eis accidit repletio, subtilient regimen post ipsam. [g] § oportet ergo ut alienentur à cibis retentiuis,& grauatiuis,& uaporosis. § Repletio uerò ex uino facta nocet ualde:sed parum dilatat animam,& confortat spiritum, & facit ipsum bonum, & excusat à multiplicatione aquæ; eius enim multiplicatio est res magis nocens eis: & [h] § dormitio multa in meridie.§ Et uniuersaliter somnus multus nocet multum,& propriè super repletionem plurimam.Superfluitas quoque uigiliarum resoluit spiritum,& debilitat eum. & cum hoc replet cerebrum uaporibus. Et ex eis quidem, quæ experta sunt,est acorus nutritus,& piper longum nutritum,& inuenta sunt manifestè addentia in seruatione. Et medicamen hoc expertum: & eius quidem confectio. Recipe olibani,ciperi, piperis [i] † § § croci, myrrhæ partes æquales commisceantur. Sumatur omni die pondus.ʒ.unius. Et hoc etiam iam expertum est: piperis partes.ij. cymini tantundẽ, zuccari albi partes. iij. Et expertum etiam omni die in ieiuno potare in ipsa olibani. iij. quartas aurei,& piperis quartam: & iterum cymini partes. v.piperis.i.acori.ij.ciperi. ij. myrobal.ni. ij. mellis anacardi.i.mellis duplum omnium. Et oportet,ut redeas ad medicinas singulares scriptas in libro secundo:& earum locus est in tabulis ægritudinum capitis. Et oportet,ut sit hospitium huius domus,in qua sit lumen plurimum. Facta uerò ab apostematibus cerebri, curatur cum eo,quod dictum est in † phrenesi, & in lethargia, & † comate uigili.

b B.exquiratur uel necessarium sit augmentũ in cibo,& trãquillitas, uel quies, & somnũ & balneum,& calefaciat.

c B. ponantur duo cauteria posterius alchasa.

† ex violis luteis.

d B.rationis.

e B.calefacientia.

f B. cõsumptionem.

g B.Et oporteret vt alienet cibos inducentes subeth, & grauatiuos, & stupefactiuos, & vaporosos. Alia litera. Et oportet vt alienent cibos grossos, & grauatiuos.

h B. ociositas multa.

i † B.albi.

† Karabito.
† subeth asahari.

ANNOT.

Memoriæ offensam frigiditatis sobolem existimat Gal.siue naturalis sit,siue morbosa. de naturali quidem agit lib.ar.med.de non naturali uerò 3. de loc. aff. Pro huius affectus curatione uide quæ Gal.eo 3. de loc. aff. & quæ Paul.lib.3.

Cap.4. Cap. 11.

De corruptione imaginationis. Cap. 14.

Ipsa [a] § eadem cognoscitur in signis narratis§in alijs capitulis;ueruntamen est in anteriore parte cerebri: & eius corruptio, aut est ut imaginetur quod nõ est,& uideat res,quibus non est in uentio; & illud est propter dominium choleræ in anteriore parte cerebri, aut propter dominiũ malitiæ complexionis calidæ absque materia:aut ut minuatur imaginatio,& debilitetur ab imaginando res imaginabiles; & neque uidet uisiones, & somnia nisi parum: & obliuiscatur eorum, & obliuiscatur formarum sensatarũ qualiter sunt, & neque imaginetur eas;& eius quidem causa est eadem causa, quæ est diminutionis memoriæ:ueruntamen plurimum corruptionis memoriæ, nõ fit nisi à frigiditate & humiditate;& [b] paucitas ipsius § fit à siccitate: & res hæc est econuerso. [c] § ueruntamen§hoc instrumentum lene creatum est, ut ueIociter fiat impressio eius quod imaginatur:& illud durum,ut [d] § solutio § ipsius difficilis fiat ab eo, quod in ipso est impressum [e] § propter res cadentes§in ipso econtrario: & corruptio quidem [f] § memoriæ cadit in duabus dictionibus§ sensatorum,& in corruptione compositionis eorum: [g] § & corruptio imaginationis cadit, sicut in sensatis,& formis ipsorum. § Et hoc quidem scitur ex arte alia. Quod autem magis significatiuum est, quòd ægritudo est ex humiditate, aut siccitate, est dispositio somni, & uigiliarũ: & dispositio siccitatis oculorũ, nariũ, & humiditatis eorũ:& dispositio coloris linguæ,& humiditatis eius,aut siccitatis ipsius.Et qñ est ægritudo corruptionis imaginationis,nõ ipsius diminutio; tu es sufficiens ad cognoscendum eam etiam, quando est à melancholia,aut cholera, aut complexione calida singulari, propter illud quod dictum est, & scitur. Curæ autem illius sunt, secundum curas, quæ sunt in ægritudinibus præteritis: uerũtamen oportet,ut [h] §cura§sit in partibus principiorum sensus: & si necessaria est fricatio, aut uentosarum appositio; fiat in anteriore parte cerebri.

a B.quidem est ex causis prædictis, & signa ei sunt signa narrata.

b B.minus.

c B.Nam.

d B.remotio.

e B.& res cadãt

f B. Alia litera. cogitatiuæ cadit in intentionibus.

g B. Corruptio verò cadit i formis, seu speciebus sensatorũ, & in similitudinibus ipsorum. Alia litera.in intentionibus sensatorum & in pportione cõpositionis earũ.Et corruptio imaginationis cadit in similitudine sensatorũ & speciebus ipsorum.

h B.curatio.

ANNOT.

De læsa imaginatrice particulatim uerba facit; sed huius affectus notitiam & curationem ex ijs,quæ præcessere capitibus,colliges.

De mania. Cap. 15.

Expositio maniæ est [a] § dęmonium lupinũ:§ Canina uero,est species eius existens cum ira permista tripudio [b] § & inquisitione corrupta permista petitioni,§quemadmodum est ex naturis canum. Et scias quòd materia faciens [c] § dęmonium lupinum, § est in substantia materiæ facientis melancholiam; quoniam utræque sunt

a † B.dispositione.

b B.gienun alsebhai.

c B.seu ioco cũ motione manuum corrupta p-

sunt melancholicæ: ueruntamen causa faciens d § dæmonium, § est melancholia adusta, facta aut à cholera, aut à melancholia, quæ est deterior: & faciens melancholiam est melancholia naturalis multa, aut adusta: sed facta à phlegmate, aut sanguine dulci, e § tamen parum fit à phlegmate adusto. si autem fiat ab ipsa melancholia; tunc plurimum, quum fit melancholia, non est nisi mania cum sua applicatione § in anteriore parte cerebri, & substantia eius: quoniam ipsius applicatio ad cerebrum, est sicut applicatio materiei † phrenitidis. Et melancholia quidem est cum malitia existimationis, & cogitatione corrupta, & timore, & quiete; & non est in ipsa agitatio uehemēs. Mania uero tota est agitatio, & saltus, & inquisitio, f § & luposítas, § & aspectus, cui non assimilatur aspectus hominis: imò res, cui magis similis est aspectus g § luporum. § Et differt ab una specie † phrenitidis, cui eam habens in dæmonio assimilatur: quoniam cum hac ægritudine non est febris secundum plurimum; sed Karabitus non euacuatur ab ipsa. Canina autem est species maniæ, in qua est associatio uehemens, & amicitia cum obedientia, & conuenientia simul. Et in ipsa quidem non est h § credulitas contentionis, § quæ est in mania: & est quasi ad sanguineam propinquior. Hæc autem ægritudo plurimum accidit in autumno propter malitiam humorum. Et quandoque multiplicatur in uere, & in æstate. Et est ei excitatio apud flatum septentrionis, propter desiccationem Septentrionis. Et hanc quidem ægritudinem plurimum non resoluunt nisi hæmorrhoides & uarices. Et quum accidit successione eius hydropisis, soluit eam cum humiditate sua, proprie, quum eius causa est caliditas hepatis, & ipsius siccitas: & multoties accidit hæc ægritudo propter communitatem stomachi, quam uomitus sanat.

mista blandimēto ad complacē dum homini.
d B. gienun alsebhai, aut.
e B. & raro fit ex flegmate adusto gienun, quā uis fiat ex eo melancholia. Et plurimū quidē melancholia nō fit nisi cū præsētia materiæ melācholicæ in uasis. Et plurimū mania nō est nisi cū præsentia materiæ. Alia litera. Et plurimū quidē melancholia nō fit nisi cum præsentia materiæ in anteriori cerebro.
† Karabiti.
f B. cū manibus seu motio manuū ad aliquid inquirendū, & actus seu mores similes animali bus alsebhai.
g B. alsebhai.
† Karabiti.
h B. intentio firma ad malū, uel ad pugnā iracūdā. Alia litera. intentio firma ad malum totalis.

ANNOT.

Mania, de qua hoc loco, eo, ab affectu quem author in superioribus nuncupauit sibare, distinguitur, quòd is cum febre est, hic sine febre. à melancholia uerò, ut hic dicit, quòd in mania importuni motus & furores sint, in melancholia non ita. Pro huius affectus notitia uide Gal. 3. de loc. aff.

Cap. 7.

De signis maniæ uniuersalibus, & specierum eius. Cap. 16.

Signa itaque uniuersalia eius sunt, quòd mutatio operationum moralium, & mobilium est mutatio prædicta. Signa uero indicantia ipsam sunt, sicut incubus cum caliditate cerebri: & sicut si repleantur pedes sanguine, & fiant rubei: aut coaguletur sanguis in mammilla mulieris. Et significat motus corruptionis sanguinis. Et primum quandoque significat a † § quòd facta est causa corruptionis sanguinis in membro, in quo calor innatus non est fortis, regens sanguinem bene: imò corrumpitur in ipso sanguis aliqua corruptionis specie. b † § § Et quum accidit signum primum in fine maniæ, forsitan significat ipsius resolutionem significatione uaricum. Et multoties accidit mania in ægritudinibus acutis significans crisim: ergo, si reliqua signa eius inuentionem c † § attestentur, significat, quòd crisis erit bona. Et quandoque est uehementia maniæ significans crisim ipsius maniæ. Et signum quidem factæ ex melancholia adusta à melancholia, est, quòd eius d § dæmonium, & lupinositas § eius, fiunt cum cogitatione & quiete spatio aliquo: deinde quum mouetur, e § & loquitur, incipit ratiocinari § cogitans: postea quum iteratur super eum, non est possibile euadere ex eo, neque facere silere ipsum. Et est extenuatio corporis in ipso uehementior, & color ad nigredinem decliuior, & somnia deteriora: & quandoque uomit aliquid acetosum, ex quo ebullit terra. In ea uero, quæ est ex melancholia cholerica, fiunt permutationes ad contentionem uelocius: & quies ab ea uelocius, & non recordatur contentionis, & odij, sicut recordatur eius primus, aut minoratur eius quies, & multiplicatur motus ipsius, & rixa, & agitatio eius.

a † B. &.
b † B. nocentis cerebro.
c † B. bonitatis
d B. gienun & alsebhaie.
e B. & aliquis eum alloquitur incipit tacere.

De cura. Cap. 17.

Si repletionem uides humorum, phlebotoma. Et si uides dominium choleræ in corpore per urinam, & reliqua signa, euacua cū decoctione epithymi, aut decoctione myrobal. si est cholera melancholica. Et si est melancholia pura, fortasse necesse erit tibi, ut euacues cum epithymi puri pondere a § trium. ʒ. cum oxymelle, § & pilulis de azulo. Deinde ueni ad caput, & euacua, si est ibi repletio sanguinea, aut melancholia sanguinea, ex uenis quæ sunt sub lingua. Et assidua ipsius euacuationem cum his pilulis: quarum confectio. Recipe hieræ picræ epithymi, stichados omnium trium ana partem. j. scammoneę, myrobal. amborum ana partem mediam. fiant ex ea pilulæ magnæ. Et post uniuersalem euacuationem in noctibus separatis sumatur ex eis quaque nocte pondus. ʒ. ij. Et ex eis, quæ conferunt ad illud, sunt pilulæ istiusmodi: epithymi, polypodij amborum ana. ʒ. v. lapidis armeni, myrobal. kebul. ana. ʒ. j. stichados. ʒ. x. salis Indi, pulpæ coloquintidæ amborum ana. ʒ. iiij. belliri. embli. † thymi. ellebo. nigri, omnium ana. ʒ. iij. turbith. ʒ. xx. cōficiantur cum oxymelle mellino, & administrentur. Et fiant gargarismata cum oxymelle scammoneato. Et non superflue utaris de pilulis de b § sceibar: § sed utere eis tanto tempore, quo c § assidue inuenitur in eis § leuitas. Quum autem malitiam complexionis calidæ sentis, abscinde eas: & post purgationem perueni ad infrigidationem, & humectationem cum embrochis, & alijs. Et fortasse necessariū erit, ut in die quinquies embrochentur, & liniantur capita ipsorum ex decoctione pedum, & capitum: & mulgeatur super ipsa lac, & ponatur super ea butyrum crudum. Sitq; intentio tua in humectando maior intentione tua infrigidando. Veruntamen si non inuenis medicinas uehementis humectationis, nisi frigidas, pone cum eis chamæmillam. Et fortasse necessarium erit tibi, ut eos dormire facias, medicamen tribuere eis in potu d † § § Dabis ergo ei ad bibendum cum aqua granatorum dulcium, ut humectet: aut cum syrupo de prunis, ut leniat: aut cum aqua hordei. Et embrocha eos e † § § cum aqua in qua coctum sit papauer, ut dormiant: uerum rectius est ut ponas in eo parum chamæmillæ: &

a B. Alia litera. oc ʒ 3. cū syrupo acetoso.
† hasce.
b B. alsabiar.
c B. cum eis inuenitur.
d † B. diacodion
e † B. etiam.

emulge super caput lac; & olea iuuantia ad illud sunt bona. Et quum administraueris embrochas, & caputpurgia, & olea humectantia; ingenia, ut dormiant postea secundum dispositionem, qua fit somnus ex embrochis, & oleis facictibus †subeth, & proprie oleo ex lactucis: & in potu tribue eis quod humectat, sicut aqua hordei. Et nõ des eis ad potandum aliquid, quod currat cursu oxymellis: & in quo sit subtiliatio, & desiccatio, & incisio. Et quoties uideris naturam duram, clysteriza infirmum, ut non eleuentur ad caput uapores impedientes ex fæce. Et oportet ut in aquis ipsorũ des eis ĩ potu radices fœniculi syluestris, & semen eius, & radicem uitis albæ[g] §& est alfesir,§ quoniam sunt iuuatiua. Sitq; ipsorum ex eis potio quaque die aur. j. Si autem ea non biberint, absconde illa in cibis eorum. Et coram infirmo sedeat, de quo uerecundetur, & quem timeat; & stringantur coxæ, & crura eius semper, ut assidue uapor ad inferiora trahatur. Quod si timetur, quòd seipsos lædant, ligentur fortiter, & intromittantur in cabijs, & suspendantur in suspensorio eleuato, quod est sicut[h] § argeatum. § Et oportet ut sint cibi eorum humidi secundum omnem habitudinem: ueruntamen oportet ne cum sua humiditate sint ex eis, quæ oppilationes uenire faciunt, sicut amylum, & quæ similia sunt ei: illud enim ualde nocet eis. Et non detur ipsis quod plurimum prouocat urinam: illud.n. ipsis nocet. Et reliquæ curæ ipsorum, in quibus oportet ut sibi timeant, & sibi caueant, sunt cura melancholiæ: & nos rememorabimur eius in suo capitulo. Quumq; declinant, non est malum, si ad potandum detur eis uinum plurimum commistum: nam illud humectat eos, & dormire facit.

† somnolentiã.

g B. quæ est alfesera.

h B. argiuhaie, uel sicut alargiuha.

De melancholia. *Cap.* 18.

Dicitur melancholia mutatio existimationum, & cogitationum à cursu naturali ad corruptionem, & ad timorem, & ad malitiam propter complexionem melancholicam, facientem [a]§syluestrem§spiritum cerebri interius, & facientem ipsum timidum propter tenebras ipsius, sicut tenebræ extrinsecæ solicitant: & timere faciũt secundum quòd complexio frigiditatis & siccitatis contraria est spiritui, debilitãs ipsum sicut complexio caliditatis & humiditatis: ut cõplexio uini est conueniens[b] †§ §& confortans. Quumque melancholia componitur cum rixa, & saltu, &[c] §scintillis,§permutatur, & nominatur mania. Et[d] †§ § neq; dicitur melancholia, nisi cuius euentus est à cholera nigra, non adusta. Et melancholiæ quidem causa, aut est in ipso cerebro, aut extra cerebrum. Et illa, quæ ẽ in ipso cerebro; aut ẽ ex malitia cõplexionis frigidæ & siccæ sine materia permutãte substantiam cerebri, & complexionem spiritus luminosi ad tenebras; aut est cum materia. Et illa quæ est cum materia, aut est[e]§cum § materia, quæ est in uenis ueniens ad eas [f] §&§ex loco alio, & cõuertitur in eis ad cholerã nigrã propter adustionem[g]§eius§quæ in eis est,[h]§&§ fit fex; & hoc est plurimum: aut est ex materia imbibita in corpore cerebri,[i]§& est impediens§cerebrum qualitate, & substantia sua, & effunditur in uentres. Et multoties fit permutatione ex epilepsia. Illi uerò cuius causa est extra cerebrum, communicat res aliqua, ex qua ad cerebrum humor eleuatur, aut uapor tenebrosus. Est ergo res illa, aut in toto corpore, quum ei dominatur complexio melancholica; aut splen cum in ipso retinetur melancholia, & non potest ipsam purgare: aut est defectus, & non potest trahere choleram nigram ex sanguine; aut quia in ipso prouenit apostema; aut non prouenit, sed nocumentum aliud: Aut propter uehementiam caliditatis hepatis: aut est res illa ipsum†hypocondrium, quum in ipso adunantur superfluitates nutrimenti, & uapores intestinorum, & aduruntur humores ipsius, & conuertuntur in genus melancholiæ, & faciunt euenire apostema: aut si non faciunt euenire, eleuatur ex eis uapor tenebrosus ad caput: & nominatur hoc inflatio mirachia, & melancholia [k]†§ §mirachia. Et ipsa quidem multoties eleuatur ab apostemate portenariorum hepatis, & aduritur sanguis†hypocondriorum: & est illud quod. Gal. posuit causam in melancholia mirachia. Et Theophilo quidem uidetur, quòd eius causa est uehementia caliditatis hepatis, & intestinorum. Et quidam alij ponunt causam in ea oppilationes, [l]†§ § quæ fiunt in mesaraicis, & si non sit apostema. Significat ergo qui ponit causam in illo oppilationem in mesaraicis, quòd nutrimentum ipsorum non penetrat ad uenas, & accidit ei corruptio: & significat, qui dicit illud esse propter apostema, longitudinem retẽtionis cibi in eis crudi cum dispositione sua. Et hoc apostema secundum plurimum non fit calidum;[m]§sed neque§ est illic febris & sitis, & uomitus choleræ. Et q̃nque est causa generationis eius [n]§aer exterior.§ Et prĩcipium quidem generationis est in cerebro, [o]†§ §quum in stomacho est apostema calidum, & [p] § aduritur uapor eius in humiditatibus cerebri: § aut est in matrice, aut in reliquis membris capiti communicantibus. Eius uerò, quæ fit à frigiditate & siccitate sine materia, causa est malitia complexionis melancholicæ in corde cũ materia, aut sine materia, cui communicat in ipsa cerebrum: quoniam spiritus animalis continuus est spiritui uitali, & ex substantia ipsius. Quare complexio eius corrupta melãcholica, corrumpit cõplexionem cerebri, & conuertit ad melancholiam. Et quãdoque fit propter causas alias infrigidantes & exsiccãtes, non ex corde solum: quũ tamen non sit possibile, ut fiat absque cõmunitate cordis, imò fortasse magnitudo causæ in ipso erit ex corde. Et propter hoc necessarium est ut [q] §consequatur § cura cordis cum cura cerebri in hac ægritudine. Et scias quòd sanguis cordis, quãdo est tersus, subtilis, clarus, lętificans, resistit corruptioni cerebri, & rectificat ipsum: imò non est mirum, si sit secundum plurimum principium illius ex corde: licèt non confirmetur hæc ægritudo, nisi in cerebro. non enim est nouum & lõginquum mirum, si cordis complexio primum corrumpatur, & sequatur eam cerebrum[r]§&§corrũpatur cerebri complexio, & sequatur eam cor, & corrumpatur complexio spiritus in corde, & fiat [s]§syluestris, § & corrũpat quod ex eo penetrat ad cerebrum, & iuuet cerebrum ad se corrumpendum

a B. pauidũ seu tristantem.

b †B. spiritib9.

c B. cõtentione seu pugna.

d †B. non dicitur mania, nisi illa quæ fit à melancholia adusta: &

e —— B.

f —— B.

g —— B.

h B. aut.

i B. aut est lædens.

† mirach.

k †B. inflatius & melancholia.

† mirach.

l †B. cadentes in mesaraicis cũ a-bate, & quidã alij ponunt causam oppilationes.

m B. quoniam non.

n B. extra cerebrum.

o †B. sicut.

p B. adurit vapor eius humiditates cerebri. Alia litera. & sitis & vomitus choleræ. & illi quæ est à calore & siccitate, q̃nque causa generationis eius est cerebrũ ipsum, aut cũ comunitate: sicut quando est in ore stomachi apa calidũ, & adurit vapor eius humiditates cerebri.

q B. associetur uel cõtinuetur.

r B. aut.

s B. tristis, seu pauidus.

dum. Et quandoque accidit in fine ægritudinũ materialium,& propriè acutarum melancholia, & est signum mortis; & tũc accidit homini illi, ut recordet̃ mortis,& mortuorũ plurimũ. Et uniuersaliter quidẽ cholera nigra multiplicatur, & generatur quandoque causa membri operantis nutrimentum, quod est hepar, quum aduritur sanguis, aut debilitatur ab expulsione superfluitatis melancholicæ, & est minus: Et quandoque causa membri, quod est euacuatorium cholerę nigræ, & est splen, quum debilitatur in duabus rebus: quarum una est attractio fæcis sanguinis, & cinereitatis eius ab hepate: & altera est expulsio superfluitatis, quæ ex eo ad ipsum trahitur ad[t] §locũ qui est præparatus.§ Et quandoq; generatur cholera nigra in membro alio, aut propter uehementiam adustionis nutrimenti eius, aut causa defectus ipsius ab expulsione superfluitatis nutrimenti sui, quare resoluitur eius subtile, & fit fex spissum ipsius melancholicum: aut propter uehemẽtiam infrigidationis, & desiccationis eius quod ad ipsum peruenit. Et quãdoque etiam fiunt causa in generatione eius, cibi generatiui choleræ nigræ. Et quibusdam medicorum uisum est, quòd melancholia contingat à dæmonio: sed nos non curamus quum physicam docemus, si illud contingat à dæmonio, aut non contingat, postquàm dicimus, quoniam si contingat à dæmonio [u] §sufficit nobis,§ut conuertat complexionem ad choleram nigram,& sit causa eius propinqua cholera nigra: deinde fit causa illius[x]§choleræ nigræ§dæmonium, aut non dæmonium. Ex causis uerò fortibus in generatione melancholiæ, est superfluitas tristitiæ, & timoris. Et oportet ut scias, quòd cholera nigra faciens melancholiam, quandoq; est cholera nigra naturalis, aut phlegma, quum conuertitur in choleram nigram propter spissitudinem, aut propter aliquam adustionem, quamuis hoc sit parum & rarum: aut sanguis, quũ propter decoctionem[y]†§ §conuertitur absque adustione uehementi. Humor autem cholericus, quum in ipso cadit adustio ultima, facit maniam: & non contentus super melancholiam. Et unaqueque specierum choleræ nigræ, quũ in cerebro ẽ modo prædicto, facit melancholiã: ueruntamen quædam earum cum melancholia efficit maniam. Illa uerò quæ est magis incolumis, est illa, quæ fit ex fæce sanguinis, & cum qua fit gaudium. Et melancholia quidem plurimum resoluitur per hæmorrhoidas & uarices. Et quandoque minoratur generatio huius ægritudinis in albis,& pinguibus: & multiplicatur in brunis, & pilosis extenuatis, & duram carnem habentibus. Et multiplicatur generatio ipsius in eo, cuius cor est uehementer calidum, & cerebrum ipsius est humidum: quare fit caliditas cordis eius generatiua cholerę nigræ in ipso, & humiditas cerebri ipsius susceptiua impressionis eius, quod generatur in corde ipsius. Ex eis uerò qui ad ipsum sunt præparati, sunt trauli, & syllabam multoties repetentes, antequam dictionem proferant, [z]†§ §linguas habentes leues, & oculos [a] § mobiles § quorum facies sunt uehementis rubedinis, & bruni, & pilosi: & propriè in quorũ pectoribus sunt pili nigri, & grossi, quorum uenæ sunt amplæ, & labia grossa; quoniam quædam ipsorum sunt significationes caliditatis cordis, & quædam significationes humiditatis cerebri. & plurimum sunt, secundum quòd apparent, phlegmatici. Et hæc quidem ægritudo plus accidit in uiris: sed in mulieribus est deterior. Et[b]§multiplicatur in iuuenibus,§& senibus. Et minoratur in hyeme, & multiplicatur in æstate, & autumno. Et quandoque excitatur in uere plurimum: quoniã uer eleuat humores, & permiscet eos sanguini. Et quandoq; est eius excitatio cum periodis, in quibus excitatur cholera nigra, & feruet etiã. Et ad illum etiam, qui præparatus est melancholiæ, cito peruenit ipsa, quum adsunt ei timor, aut [c] §angustia, aut insomnietas, § aut retinetur in ipso consuetudo cursus sanguinis, aut uomitus melancholicus, aut reliqua.

t B. expulsoriũ quod est ei præparatum.

u B. tunc cõtingit ita.

x —— B.

y † B. aut spissitudinem.

z † B. naturam habentes acutã faciliter irascibilem.

a B. multũ palpitantes.

b B. multiplicatur in consistentibus.

c B. tristitia, aut uigiliæ.

ANNOT.

De melancholia, ac triplici eius specie egit copiose Gal. 3. de loc. aff. ex quo ferè hæc omnia descripsit author. De melancholia ex utero, & ex retento semine habes 6. de loc. aff. Quæ de atræ bilis generatione subiungit, in libello de atra bile. Vide & quæ Paulus lib. 3.

Cap. 7. Cap. 5. Cap. 6. Cap. 14.

De signis specierum eius. Cap. 18.

Signa principij melancholiæ sunt existimatio mala, & timor sine causa, & uelocitas iræ, & dilectio solitudinis, & tremor, & uertigo, & sonitus, & tinnitus, & propriè in †hypocondrijs. Quũ aũt cõfirmata ẽ, sunt timor, & malitia existimationis, [a]§& angustia, & solicitudo, & alienatio sermonis, & fastidium§propter multitudinem uẽtositatis, & species timoris ex eis, quæ non sunt, aut sunt, & plurimum timoris eius est ex eis, quæ non timentur secundum consuetudinem. Et species quidem istæ sunt[b]§indefinitæ.§ Quidã enim eorum timent casum celi super se. & quidam eorum timent quòd terra absorbeat eos. [c]†§ §& quidam timent latrones. & alij timẽt ne [d]§ lupus§ ad eos ingrediatur. Et quandoque res [e]§propriè§habent in hoc impressionẽ. Et cũ hoc quandoque imaginantur res coram oculis suis, quæ non sunt[f] §sanæ.§ Et quandoque imaginantur seipsos factos reges, aut lupos, aut dæmones. aut aues, aut instrumenta artificialia. Amplius quidam eorum sunt, qui rident: & propriè quorum melancholia est sanguinea; quoniam imaginantur quod placet, & delectat eos. Et quidam sunt qui plorant; & propriè quorum melancholia est melancholia pura. Et quidam eorum sunt qui diligunt mortem: & quidam qui eam abhorrent. Signa uerò eius, quæ in cerebro est; sunt propriè superfluitas cogitationis, & asiduatio [g] §solicitudinis melancholicæ, § & asiduus aspectus ad rem unam, & ad terram. & significant ipsam color capitis, & faciei, & oculorum: & nigredo pilorum,[h]§&§capitis, & grossitudo eorum, & antecessio insomnietatis, & cogitationum, & mora in sole, & quæ similia sunt istis: & ægritudines cerebri antecedentes, [i] § & ut§adsint signa quæ dicemus membris cerebro communicãtibus [k]§peruenta.§Et, ut non appareat iuuamentum, quum membrum illud medicatur, sed remaneat. Et ut sint accidentia ualde magna. Eius autem quæ facta est communitate totius corporis, est nigredo corporis, & eius arefactio. Et retentio eius, quod

† mirach.

a B. & tristitia, & pauor, & angustia & alienatio sermonis, & appetit⁹ ad coitum.

b B. innumerabiles.

c † B. & demonium, & quidã timent regem.

d B. leo.

e B. præterite.

f B. uerę.

g B. alusuas.

h —— B.

i B. & quòd nõ

K B. præsentia.

quod euacuatur ex splene, & stomacho: & quod euacuatur cum periodis ex ano, & menstruis. Et multitudo pilorum corporis, & uehemens nigredo ipsorum. Et antecessio ciborum malorum, & melancholicorum, & quos te docuimus in libro secundo. Et ægritudines quidem, quibus succedit melancholia, sunt sicut febres temporales, & permistæ. Verum signa eius, quæ facta est ex splene, sunt multitudo desiderij propter effusionem choleræ nigræ ad stomachum, & cum paucitate digestionis propter frigiditatem complexionis; & multitudo rugitus lateris sinistri, & inflatio splenis. Et illud quidem est, quod non ab eis separatur [l] §scilicet repletio§ uehemens propter inflationem. Et quandoque est cum ea febris quartana: &[m] † § § natura est lenis, & quandoque mordicatio choleræ nigræ[n] §facit, nisi sit mania.§ Signa autem eius, quæ est ex stomacho, sunt inuētio signorum apostematis stomachi, rememoratorum in capitulo de ægritudinibus stomachi: & augmentatio ægritudinis cum satietate nauseatiua, & repletione, [o] §&§ in hora digestionis. Et multoties excitantur cum ea apud comestionem usquequo digerantur, dolores; deinde quiescunt apud digestionem. Si autem est calidum, significant ipsum inflammatio in † hypocondrijs[p] † § § & sitis. Et plurimum melancholiam habens est splencticus. Signa uiro † hypocondriaci sunt grauitas in † hypocondriis, & attractio ad superiora, & nausea inseparabilis, & malitia animæ, & corruptio digestionis, & eructuatio acetosa, & sputum humidum, & rugitus, & exitus uentositatis, & inflatio; & ut inueniat dolorem in stomacho, aut dolorem inter utrasque spatulas, & propriè post cibum, usquequo digeratur perfectè. Et quandoque euomit phlegma cholericum & quandoque euomit phlegma acetosum, congelans dentes. Et accidunt ei hęc accidentia [q] §ex§ acceptiōe cibi: imò post ipsum per horas aliquas. Et erit egestio eius phlegmatica cholerica. Et alleuiatur propter digestionis bonitatem, & augmentatur diminutione ipsius. Et præcedit [r] §plurimum§ ipsam apostema in † hypocondrijs: aut est cum ea. Et inuenitur. [s] §tremor plurimus§ in † hypocondrijs in quibusdam horis. Hæc autem ęgritudo augmentatur cum satietate nauseatiua, & [t] §uelocitate§ digestionis. Et dicimus, quòd cholera nigra faciens melancholiam, quum est cū sanguine, est cum gaudio, & risu: & non concomitatur ipsam tristitia uehemens. Si autem est cum phlegmate, est cū pigritia, & paucitate [u] §caliditatis§ & quiete. Et si est cum cholera, est cum agitatione, & [x] §læsione & § dæmonio, & est similis maniæ. Et si fuerit cholera nigra pura; tunc cogitatio in ipsa erit plurima, & [y] §audacia§ erit minus: nisi moueatur, & rixetur, & habet odium, cuius non obliuiscitur.

l B. & appetit ad coitum.
m † B. & qnq;.
n B. causat dolorem vel læsionem.
o —— B.
† mirach.
p † B. & vomitus choleræ.
† mirachiæ.
† mirach.
q B. cum.
r B. quādoque.
† mirach.
s B. iectigatio plurima.
† mirac.
t B. malitia.
u B. Alia litera, motus.
x B. aliquali.
y B. agitatio seu furiositas.

ANNOT.

De signis melancholiæ, uide Hipp. 6. aph. Gal. 3. de aff. loc. Paulus lib. 3. ex quibus locis hæc desumpta sunt omnia.

Aphor. 23.
Cap. 7.
Cap. 14.

De cura. Cap. 19.

OPortet, ut cura eius fieri incipiat antequā confirmetur, quoniam facilis est in principio; & §praua & § difficilis, quum est cōfirmata. Et necessarium quidem est, ut secundum omnem dispositionem anima ipsius lætificetur & iocundetur. Et sedeat in locis temperatis, & humectetur aer hospitij eius, & odorificetur, sternēdo odorifera in ipso: & uniuersaliter oportet, ut semper olfaciat odores bonos, & [b] §flores§ boni odoris. Et sumat cibos laudabilis chymi humectatiuos ualde. Et [c] § fiat augmentum in hoc, ut corpus eius tenerescat § cum cibis conuenientibus, & balneo [d] §ante§ cibum. Et effundatur super caput ipsius aqua tepida, non uehementis caliditatis. Quumque ex balneo egreditur, si parum sitis habet, non est malum, si parum aquę potet. Et administretur fricatio [e] §tenerum faciens§ prædicta in capitulo de conseruatione sanitatis. Sitque studium tuum in humectatione ipsius supra studium tuum in eius calefactione, quātum possibile est. Et alienet à se coitum, & sudorem uehemētem. & alienet fabas, & carnes salitas, & lentes, & caules, & uinum grossum, & nouum, & omne sal, & omne salsum, & acre, & acutum, & omne quod est uehemētis acetositatis. Oportet aūt ut sumat pingue, & dulce. Et quum uoluntas adest ut dormiāt, nō embrochētur eorū capita, nisi cū aqua papaueris, & chamæmillæ, & † matricariæ minoris: somnus enim est ex conuenientioribus curis eorum. Veruntamē succurratur cum eo quod tantum afferat eis [f] §salutis§ quantum nocumentum papauer attribuit. Si autem melancholia fuerit ex malitia complexionis singularis frigidæ, [g] §aut§ siccæ, sufficiet ut administres calefactionē cordis cum lætificantibus, & medicinis de muscho, & thyriaca, & mithridato, & similibus: & cura caput cum eis, quæ dicta sunt in capitulo de stoliditate. Et quæ ex ea fortis est, accidēs successione alterius ægritudinis calidæ, facilis curæ est; ita ut embrochationibus remoueatur. Si autē est materia melancholica confirmata in cerebro, tūc thesaurus curæ ipsius est tres res. Prima earum est euacuatio materiei: & fortasse erit per clysterem, & uomitum: nisi in illo cuius stomachus est debilis: illum enim nunquam in hac ægritudine uomere facias, neque etiam in mirachia. Et secunda est, ut administres cum euacuatione humectationē assidue cū embrochis, & oleis calidis: & ponas ī eis ex medicinis sicut chamęmillā, & anethū & melilotū, & radicē [h] §lilij§ ut nō ingrossēt hūor [i] § propter resolutionem puram, in qua non est lenitas, neque grossitudo, ut humectent, & non sit in eis resolutio.§ Quòd si cholera nigra est elōgata a caliditate, interest ut addas † thymum, & folia lauri, & calamenthum cum humectatione, & non cures. Et administra cibos generatiuos sanguinis laudabilis, sicut pisces petrosos, & carnes laudabiles prædictas. & in quibusdam horis uinum album permistum, præter antiquū & forte. Et tertia est ut administres confortationem cordis, si sentit complexionem frigidam, cum lætificantibus calidis: & si sentit complexionem declinantem ad caliditatem, cum lætificantibus temperatis. Et si caliditas est ualde fortis, tunc administra lætificantia frigida [k] § multæ§ frigiditatis: & illud quidem scies ex pulsu. Incipiamus autem distinguere regimina ista: & dicamus, euacuatio quidem ita facienda est. Nam si uides uenas plenas qualitercunque sit, [l] § tunc cholera nigra

a —— B.
b B. Alia litera. olea.
c B. regatur, ut pinguescat.
d B. Alia litera. post.
e B. impinguās
† alhacoe.
f B. de rectificatione.
g B. &.
h B. liquiritiæ.
i B. cū resolutione pura, & non cures cū eo qđ humectat ī quo nō est resolutio. Alia litera cū resolutione pura, & nō ingrossetur cū eo qđ humectat, in quo non est resolutio. Alia litera. radicem lilij ut non ingrossetur humor cū resolutione pura, in qua non est lenitas, neq; ingrossetur cū eo qđ humectat, ī quo nō ē resolutio. † scham.
K B. nō superflue.
l B. & qp cholera nigra fit san-

guinea tunc fle botoma.

gra est sanguinea. Phlebotoma igitur§ex nigra. [z] Imò oportet secundũ omnem dispositionem, ut à phlebotomia incipias: nisi timor uehementis debilitatis affuerit. [m] § Et scias, quòd si materiæ sunt paucæ, & sunt in cerebro tantum; quòd tũc§siccitas dominatur super complexionẽ. [3] Amplius si phlebotomas, & inuenis sanguinem subtilem, non retineas sanguinem propter hoc; quoniam multoties in ipsa præcedit subtilis; & [n] § similiter§oportet ut amplifices phlebotomiam, ut non effluat quod subtile est, & retineatur grossum, & augeatur malitia. Et considera, quod duorum laterum capitis sit grauius; & phlebotoma [o] § cephalicam,§ quæ sequitur ipsum: & quandoque necessarium erit tibi, ut phlebotomes [p] § basilicam:§ & ante phlebotomiam uenarum frontis, moue plus, quum inuenis signa communia. Deinde, si inuenis humorem melancholicum [q] † § §& decliuem ad frigus, euacua cum pilulis factis ex epithemo, & aloe, & elleboro nigro: & incipe à digestione. Amplius euacua in principio rei cũ medicinis lenibus, in quibus recipiuntur epithemum, & pulpa coloquintidæ, & scammoneæ parum: deinde cum decoctione, in qua sint epithemum, & agaricum. Postea si non conferunt, administra hieras magnas: deinde si post illud indiges euacuatione, administra elleborum cum timore & cautela, & lapidem lazuli, & lapidem armenum, & pilulas factas ex eis sine timore, & cautela. Et multoties quidem iuuat eos administratio harum medicinarum prædictarum in aqua casei secundum assiduationem, [r] § & minorationem phlegmatis ex medicina.§ Si ergo non conferunt, reitera iterum, & in omni hebdomada euacua uice una cum pilulis subtilibus medijs. Et inter spatium illud administra tripheram epithemi. Expertum nanque est potare eos tripheram epithemi secundum hunc modum. Sumãtur triphere. ℥. iij. epithemi. ℥. j. hieræ. ℥. s. & in omni mense euacua cũ aliqua forti ex hieris magnis, & pilulis magnis, donec inuenias ægritudinem iam remotam. Et administra etiam uomitũ propriè, si uides in stomacho aliquid, quod in ægritudine faciat augmentum: & [ſ] § si non est ægritudo§ uehementis debilitatis: & oportet ut fiat uomitus cum aqua, in qua cocta sint calamenthũ [t] † § §& raphani semen. Et recipiat expressionem raphani, in quo infixus est elleborus, & dimissus aliquot diebus, donec currat in ipso uirtus eius cum oxymelle. Et sumat hunc eundẽ raphanum infusum in oxymelle. Sitq; quantitas oxymellis trium [u] § sextariorum§ & quantitas expressionis eius sextarij unius, & augeatur illud, & minuatur secundum quantitatem uirtutis. Si autem uirtutis times debilitatem, aliena elleborum. Quumq; purgaueris intende ad cor cum eis, quę multoties diximus: & hæc quidem triphera epithemi experta est in hoc capitulo. Quum ergo antiquatur ægritudo, administra uomitum cum elleboro, & administra masticationes, & gargarismata nota: & administra odoramenta bona, & muscum, & ambram, & † species aromatum, & xyloaloen. Et si materia fuerit decliuis ad choleram citrinam, euacua cum decoctione epithemi, & pilulis stomaticis temperatis: & [x] § ex eis quidem, quæ euacuant choleram adustam sunt ea, §

m B. aut sciueris ꝙ materiæ sunt paucæ, & sunt in cerebro tãtum & quòd.

n B. propter illud.

o B. basilicam.

p B. ex duabus basilicis. Alia litera. ex duabus basilicis quũ inuẽta fuerint signa communia: & dicitur ꝙ flebotoma venæ frontis mouet plus.

q † B. in ueritate.

r B. Alia litera. & minoretur ex illis medicinis quæ euacuant phlegma. Alia litera. & minoretur paulatim summa, vel quantitas medicinæ.

ſ B. non sit stomachus.

t † B. & chencharzet.

u B. astar.

† alfeniati.

x B. cũ eis quæ euacuant cholerã adustam, &c.

quæ dicuntur in capitulo suo. Et tu quidem adde in humectando, & minora ex calefactione; quamuis non sit tibi excusatio ex chamæmilla, & quæ sunt in eius uirtute. [y] § Quumq;§ administras embrochas, non est uia ad administrandum infrigidantia pura super caput. Quidam autem antiquorum medicorum laudauerunt in huiusmodi loco, ut sumat ex aloe omni die in ieiuno aliquantulum. Aut deglutiat in die aquam, in qua cocta sunt absinthij. ℥. iij. [z] § &.§ x. Kerates expressionis absinthij dissoluti in aqua. Et laudarũt ut absorbeat omni nocte acetum forte, & præcipuè acetum squilliticum: nos autem timemus in eo malitiam [a] § squillæ & § aceti in hac ægritudine, nisi adsit fiducia, quòd materia sit generata ex cholera adusta; quoniam est calida: Nam tunc acetum est magis iuuatiuum ei alijs rebus, & præcipue squilliticum, & oxymel factum cum oxymelle squillitico: & similiter acetum in quo ponitur polium montanum, aut aristol. Et quandoq; etiam iuuat acetum, quum ægritudo fit cum cõmunitate splenis, & materia est in ipso; & oportet ut fiat bonus odor eius cum compositis æqualibus, in quibus recipiuntur camphora, & muschus [b] § & oleum uiol. & fit multum uincens cũ odore suo§siccitatem camphoræ, & muschi: & odoramenta frigida reliqua bene redolentia humida, & proprie nenuphar. Quòd si causa in melancholia fuerit apostema in stomacho & uisceribus, aut complexio calida in eis adusta, succurres illi cum eis, quæ infrigidant caput, & humectant ipsum, & confortant, ut non recipiat quod peruenit ad ipsum ab alijs. Et si fuerit causa in † hypocõdrijs; inueniuntur uentositates, & rugitus, [c] § & his similia. Quoniam illud est§ apostema in † hypocõdrijs calidum, cura ipsum, & resolue cum eis, quæ sunt necessaria, de quibus dictum est in capitulo de apostematibus. Et conforta caput, & inunge ipsum cum oleis confortatiuis, & humectatiuis: & administra uentosas cum scarificatione euacuando sanguinem. Et nõ calefacias in huiusmodi dispositione hepar: imò tibi attinet, ut ipsum infrigides, quum inuenis ipsum calidum adurentem sanguinem sua caliditate. et conforta splenẽ. Et pone super † hypochondria uentosas, & medicamen de sinapi, & similia, ut non mittat splen ad cerebrum materiam. Et si fuerit † hypocondrium frigidæ complexionis inflantis ipsum, & nõ fuerit ibi apostema, neque inflammatio, dabis ei ad potandum aquam decoctionis absinthij, & succũ eius, secũdum quòd dictum est. & embrocha stomachum ipsius cũ embrochis calidis prædictis, & fac ei emplastrum cum illis emplastris, & administra in eis semen agni casti, & semen rutæ, & radicem lilij. & etiã [d] § herbam mariæ,§ & retine emplastrum super ipsum tempore longo: deinde cũ ipsum retinueris, ponas [e] § uentosas super locum, & super eum sit§ coctum infusum in aqua calida, & oleis: aut lana carminata: aut spongia: & confert usus emplastri ex sinapi super ipsum, & super illud quod est inter duas spatulas: & emplastra [f] † § §dicta in antidotario. Et confert, ut ponantur supra ipsum uentosæ absq; scalpellatione, nisi illic sit apostema, aut dolor prohibẽs illud. Et multoties quidem necessarium est, ut ad potandum dentur in melancholia inflatiua semẽ

y B. quum.

z B. aut.

a ——— B.

b B. cũ oleo violato multoq; vincente cũ humiditate sua. Alia litera. vincente cum odore suo.

† mirach.

c B. Quod si fuerit.

† mirach.

† mirach.

† mirach.

d B. segiar mariem. i. arborem marie.

e B. super locũ.

f † B. derniases Alia litera. ex pulueribus & lenientia.

apij, & cyminum, anisum, & sirupi, in quibus semina ista decoquantur, & ruta, & anethum. Imò quandoque necessarium tibi erit, ut administres semen rutæ, & agni casti. Et multoties indiget mirachia antiqua uomitu cum elleboro albo. Et oportet plurimum in melancholia mirachia, ut rectificetur hepar, ne ex eo generetur cholera nigra. Et multoties iuuat habentes melancholiam mirachiam etiam, ut administres res infrigidantes, unde sunt humectantes & oppositæ [g] §propter choleram nigram: & § quia ipse sunt prohibitionem facientes in generatione uentositatis, & uaporis, quæ utraq; [h] §impediunt sua eleuatione§ ad caput. Si tamen est iuuamentum cum frigido; non est inde iuuamētum uerum abscindens ægritudinem. Sed ex frigido, quum est humidum, nō generatur cholera nigra, & abscinditur materia eius, neque etiam uaporat materia comprehensa: & fiducia est, quòd natura dominabitur ei, & rectificabit eam. Et scias, quòd regimen grossum generatiuum phlegmatis fortasse resistit choleræ nigræ: & regimen subtiliatiuum propter illud qđ efficit ex adustione [i] §facile nocet, & fortasse iuuat ipsum. Non ergo §seducat te iuuatiuum quorū dam propter phlegma, quod ipsi euacuant uomēdo, aut egerendo: nam illud non est propter euacuationem phlegmatis iuuantem ipsos: imò quoniam multitudo, & [k] § comprehensio §humorum adinuicem remouetur ab eis. uerum iuuatiuum essentialiter est euacuatio choleræ nigræ. Et canon quidem curationis melancholiæ est, ut peruenias usque ad ultimum in humectatione: & cū hoc non [l] §minuas§ in euacuatione choleræ nigræ. Et quotiescunque corrumpitur cibus in uentribus habentium melancholiam, duc eos ad hoc, ut ipsum euomant, & propriè quando sentiunt acetositatem in ore. oportet enim ut tunc procul dubio eos uomere facias. Et prohibe eis ne comedant post cibum illum, alium. Et administra electuaria confortantia os stomachi. Et caueatur [m] §ab ingressu balnei, & §ab intromisione cibi super cibum iam corruptum. Et oportet, ut melancholiam habentes, in aliquo sint occupati, quocūque modo sit: & ut eis sint præsentes de quibus uerecundentur, & cum quibus gratulentur, & uinum album æquale permistum parumper: & occupentur etiam cum cantilenis, & lętificantibus: nihil enim est eis nocibilius quàm timor, & solicitudo. Et multoties quidem iuuant eos accidentia euenientia ipsis, ut timeant aliquid, & occupētur eo cogitatione: & facere, ut ipsi à cogitatione remittantur; est cura eius optima. Quòd si causa fuerit prouocatio retenta menstruorum, aut eius, quod per anum egreditur, aut reliqua: prouocabis illud. Si autem accidit casus desiderij tūc ægritudo est mala, & siccitas est [n] § extensa. § Et quum accidunt in corporibus eorum ulcera, significant quòd mors est propinqua. Et in cuiuscunque corpore fuerit cholera nigra mobilis, erit magis susceptibilis curæ, quàm ille cuius cholera nigra non est mobilis: & cuius cholera nigra est mobilis, apparet [o] †§ §in egestione, & uomitu, & urina, & in colore cutis, & lentiginibus, & pano, & ulceribus, & scabie, & uaricibus, & elephantia, & cursu eius quod ex ano profluit, [p] §tunc§ illud significat quòd ipsa recipit discretionem à sanguine. Quumque aliquid eorum in eis apparet, est signū bonitatis. Et quū aliquibus ipsorum accidit spasmus post solutionem, & euacuationem [q] §tunc ipsi sunt digniores illa, quā alij propter siccitatem ipsorum. Oportet ergo, § ut in aqua tepida sedeant, & cibentur pane infuso in iuleb, & pauco uino: & detur eis in potu aqua mista. Deinde dormiant, & post ipsum balneentur: deinde cibentur, quum egrediuntur.

g B. siccitatis melancholiæ, aut.
h B. nocent cū sua ascensione.
i B. Alia litera. cum facilitate quandoque auxiliatur. Et nō.
k B. oppressio, seu cōculcatio.
l B. sis diminutus.
m — B.
n B. dominans.
o †B. cholera nigra.
p B. & similib[9] quoniā totum.
q B. quia ipsi sunt magis dispositi in hoc, q alij propter siccitatem, tunc oportet.

Annot.

1 *De melancholiæ curatione agit Gal. 4. de affe. loc. agit Paulus lib. 3. copiosè, nec non Aetius lib. 2. serm. 2. ex quibus ferè locis hæc descripta sunt. multa uerò etiam colliges lib. de atra bile Gal.* (Cap. 7. Cap. 14. cap. 10.)

2 *Et alienet à se coitum &c. Venerem melancholicis interdicit, cui assentiri & Gal. uidetur 5. in 6. de morb. uulg. exacerbari à coitu scribens morbos qui ex atra bile. At huius contrarium sentire author uidetur fen. 2. huius lib. coitum in pluribus melancholicis morbis comendans. cui & ratio astipulari uidetur. quum enim melancholici flatibus maximè scateant, ut Arist. sect. problem. 4. cum semine extruduntur flatus: quo fit ut leuentur. Adde quòd Hipp. 2. de diæta (si modo eius libri author est Hipp.) uenerem calfacere, humectare, & attenuare ait. at quòd calfactione humectatione & attenuatione opus sit redundante melancholico humore, nullus est qui ambigat. Sanè quod ad hanc controuersiam pertinet, Veneris effectus non in omnibus aut corporibus, aut affectibus ijdem sunt: uerùm corporibus quidem, quibus firmæ uires sunt, calfaciendo, & redundantes humores exsiccando, conferre scribit Gal. 6. in 6. de uulg. morb. imbecilla uerò calfacere quidem initio, post tamen uehementer refrigerare. Quamobrem, si bene affectum corpus totum sit, & robustum, solo capite malè affecto; huic ego Venerem non solum non esse obfuturam, immo etiam non mediocriter profuturam crediderim. at si cum imbecillo capite & reliquum imbecillum sit corpus; atro uidelicet humore redundet non caput solum, sed uniuersum corpus; quū affluens humor robur uirium imminuat, tunc interdicenda nulla controuersia est uenus, quando ab ea exsiccari & refrigerari tale corpus necesse est.* (Comm. 26. Tract. 1. Cap. 10. Probl. 31. Comm. 23.)

3 *Immo oportet secundum omnē dispositionem &c. Duo hic præcipi uidentur, quæ dubitatione non caret. primum quidem secandam in his uenam secundum omnem dispositionem. secundum, à uenæ sectione esse ordiendum. Sanè quod primo loco dicitur, si per dispositionem omnem, melancholiam à quocunque humore factam intelligat: & omnem eius speciem, & quæ per essentiam cerebrum afficit; & quæ per consensum totius corporis. res est quæ periculo non uacat. nempe redundante sanguine uenæ sectio admittitur: at si non sanguis, sed quiuis alius humor affluat, certum est præter rem detrahi non peccantem humorem: & præter ægri beneficium educi sanguinem, qui atræ bilis molestiam temperat, moderaturq;. ac si etiam non totum corpus atro humore scateat, sed solum caput; quòd secari uena debeat, carere iudicio uidetur. quū uenæ sectione è brachio educi facile crassus capitis humor non posit. Quod item à sanguinis missione auspicandum præcepit, uidetur rationi aduersari. quādo in hoc affectu quod affluit, crassus est humor, & qui primo saltē loco attenuandus est, dein euacuandus. Cæterùm, paucis. quod ad has dubitationes facit, Gal. priori tertio. de aff. loc. satisfacit, secandam uenam præcipiens, si speraueris* (Cap. 7.)

ris in uniuersi corporis uenis melancholicum sanguinem contineri. at, si solum cerebrum affectum est, negat is clarissime sanguinem esse educendum. huic & Paul. lib. 3. suffragatur secandam uenam præcipiens, si morbus ex totius corporis consortio incipiat. Limitanda ergo hoc pacto fuerit authoris sententia ex Galeno. & Paulo. Sed & posteriorem quoque dubitationem diluimus. nempe, ubi de secanda uena constiterit, à sectione ipsa author inchoandum esse existimat, Paulum æmulatus, sumpta ex redundante humore indicatione, sanguine uidelicet melancholico. neque uerò absolute atra affluente bile aut melancholico humore sanguinem detrahit, sed sanguine exsuperante melancholico. ut ibidem ex eo authore licet colligere.

Cap. 14.

4 *Amplius si phlebotomas &c. Vbi secta uena in melancholia, tenuior fluat sanguis, certum est non talia educi qualia oportet: neque enim tenuis sanguis melancholiam fecit, sed melancholicus, qui crassissimus humorum est. quo fit ut res ipsa supprimendum sanguinem doceat. id quod & Gal. 3. de affec. loc. faciendum præcepit. At author, etiam si tenuis sanguis exit, sistendum tamen esse negat. Videtur ergo insignis contradictio. Verùm facile soluitur. Si secta uena tenuior sanguis exeat, non statim consilium de educendo sanguine mutandum est: sed paulùlum expectandum; quũ tenuis humor primo semper loco uena secta educatur. At si paulum immoratus, tenuem etiamnum prodire sanguinem uideris; supprimendus erit statim, cogitandumq; an id ob sectionis angustiam fiat, an uerò ob eius humoris tenuitatem in uniuerso corpore. ac si uenæ latior incisio fuerit, existimandum est talem effluere humorem qualis in toto est corpore; quũ nihil impediat, quin & crassus educatur: inhibendusq; est sanguinis exitus. at si sectionis angustia fuerit; tum, non à sanguinis missione abstinendum est, sed uel dilatanda sectio, uel uena alia quæ commodior tibi uisa fuerit, tundenda; tanta incisione, quam repetere non oporteat. Non ergo author Gal. aduersatur. sed de errore admonet, qui artificis culpa euenit non raro.*

Cap. 14.

De [a] § †cutubut. § Cap. 20.

a B. alchatrab, seu de chatrab. † lycanthropia.

SPecies est melancholiæ plurimum eueniens in Februario, quę facit, ut homo diligat fugere ab hominib. uiuis, & cupiat appropinquare mortuis, & sepulchris, cum malitia [b] formationis repente ei euenientis. Et est procesio habentis eam nocturna, & ipsius occultatio, & regressio § diurna. Et totum illud facit diligendo solitudinẽ, & elongationem ab hominibus: & cũ hoc non quiescit in loco uno plus una hora: Imò nõ cessat discurrere, & ambulare incesione diuersa, ignorans quo uadat, cauendo sibi ab hominibus. imò quandoque non cauet sibi ab eis, negligens penitus illud: & parum discernens illud, quod uidet, & ei sit præsens, & cum hoc ipse est in ultimo quietis, & [c] § solicitudinis & quærimoniæ, & cautelæ. § & color est citrinus faciei, lingua sicca, sitiens. Et super crura ipsius sunt ulcera, quæ non consolidãtur: & eius quidem causa est corruptio materiæ melancholicæ, & multitudo motus pedum eius; quare materiæ ad ipsos descendunt, & præcipue quia est omni hora offendens, & occurrit pedib. illius aliquid: aut ipsum mordet canis, & fit illud causa, ut effundatur multitudo materierum ad crura eius: quare fiunt in eis ulcera. Et quoniam remanet secundum dispositionem suã, & dispositionem causarum suarum, non consolidantur. Et fit siccus uisus eius, neque lachrymantur oculi ipsius. Et eius oculi sunt debiles, & submersi: & totum illud est propter siccitatem complexionis oculorum ipsius. Et hoc neque nominatur [d] § cutubẽ § nisi propterea quòd eam habens fugit absque ordine: & quoniam eius incesio est diuersa: ignorat ergo qua parte incedat: & [e] § est quasi fugiens ab indiuiduo apparente ei. § Nam

b B. intẽtionis, vel cũ malitia opinionis versus eum, cui repeute obuiat. Et est ei⁹ egressio extra domũ, vel extra cameram nocturna, & ipsius occultatio.

c B. Alia litera. mestitiæ, & quęrimoniæ, & tristitiæ.

d B. chatrab vel cutubut.

e B. sicut fugit ab indiuiduo, apparet ei alter

10 ipse propter paucitatem suæ seruationis, & defectum rectificationis consilij sui, incipit in parte sua moueri obuians alij indiuiduo: quare iterum fugit ad partem aliam. & cutubut quidem est bestiola existens in superficie aquæ, quæ super eam mouetur diuersis motibus sine ordine: & [f] § quacunque hora aliquid accidit ei, fugit ex eo quod ipsi accidit, § deinde apparet: & dicitur bestiola alia non quiescẽs: & dicitur esse masculus [g] § ex saal & dicitur esse uulpis hahamacu § ueruntamen magis similia nostro loco sunt duo prius dicta. Et 20 causa quidem huius ægritudinis est cholera adusta, & melancholia.

f B. qualibet hora profundat se, & fugit.

g B. alshalt; & dicitur quod est aldib alamhat.

De cura. Cap. 21.

CVra huius ægritudinis, est cura ipsius melancholiæ, quum est ex cholera, aut melancholia adusta. Et oportet, ut in eius phlebotomia ad hoc perueniatur, ut sanguis plurimus ex eo egrediatur, & [a] § malefactioni § propinquus fiat, & regatur cibis laudabilibus, & balneis 30 bonis, & detur ei ad potandum aqua casei tribus diebus, & post illud euacuetur humor cum hiera Archigenis: deinde ingenietur ut dormiat: deinde cor eius confortetur post euacuationem cum theriaca, & quæ cursu eius procedunt. Et cum hoc ualde humectetur, & embrochetur cũ [b] § infrantibus § ut non aggregetur calefactio illarum medicinarum, quæ necessariæ sunt cum motibus exercitatiuis: ueruntamen necesse est ut calefiat 40 cor eius cum eo, quod ipsum confortat: & humectetur corpus ipsius, & fiat ut dormiat, & temperetur eius complexio. Complementum uerò curæ eius est dormitatio plurima: & ut detur ei in potu epithemum quandoque, ut quiescat eius natura. Et abscindatur eius cogitatio. Et quum in ipsa non conferunt medicamen, & cura; flagelletur, & fiat ut dolorem sentiat, & pecutiatur caput eius, & facies ipsius, & cauterizetur eius synciput, quoniam sanatur. Quòd si redeat, redeatur.

a B. algasi.

b B. somniferis

50

De [a] § ilisci. § Cap. 22.

a B. alhasch. † insania ex amoribus.

HAec ægritudo est solicitudo melancholica similis melancholiæ, in qua homo sibi iam induxit incitationem cogitationis suæ, [b] † § § super pulchritudine quarundã formarum, & [c] § figurarum § quæ insunt ei. Deinde adiuuat ipsum ad illud desiderium eius, [d] § & nõ consequitur. § Et signa quidem eius sunt profunditas oculorum, & siccitas ipsorum, & priuatio lachry-60 marum, nisi quum fletus adest: & motus cõtinuus palpebrarum risibilis, quasi aspiciat aliquid pulchrum delectabile: aut audiat [e] § rumorem iucundantem § aut lætificetur. Et est [f] § spiritus § eius plurimæ interfectionis, & reuersionis, & fit multę eleuationis: & alteratur dispositio ipsius ad risum, & letitiam [g] § & § ad tristitiam & fletum, quũ amoris

b † B. cõtinuã.

c B. gestuũ, seu morum.

d B. aut nõ adiuuat.

e B nouũ aliqđ iucundans.

f B. anhelitus.

g B. aut.

ris cantilenas audit: & præcipue quum fit rememoratio repudij, & elongationis: & sunt omnia membra eius arefacta præter oculos: quoniam ipsi [h] § sunt cum sua profunditate graues magni, & palpebræ sunt grossæ propter uigilias ipsius: & ploratus eius, qui fit cum singultu euaporans ex capite eius, & in eius figuris § non est ordo. Et pulsus ipsius, est pulsus diuersus absque ordine omnino: sicut est pulsus habentium tędium: & eius quidē pulsus, & dispositio ipsius alterantur, quū fit rememoratio eius, quod diligitur: & propriè quū obuiat ei subito. & possibile est ex hoc significare quis sit ille qui diligitur, quū non confitetur ipsum. Cognitio aūt eius quod diligit, est una uiarū curæ ipsius; & ingenium in hoc est, ut noïa plura nominentur, iterando multoties; & sit manus super pulsum ipsius. Quumq; propter illud diuersificatur diuersitate magna, & fit similis interfecto, deinde iteratur, & experitur illud multoties; scitur quòd illud est nomen eius, quod diligitur: deinde similiter rememorentur figura, & mansio, & illud in quo ualet, & artes, & genus, & regiones, & comparetur ad nomen eius, quod diligitur unumquodque eorum; & seruetur pulsus ita, ut quum alteratur apud rememorationem unius rei multoties, aggregentur inde proprietates eius, quod diligitur ex nomine: [i] † § § & ex eo in quo præualet: & [k] § cognoscitur illud. § Nos enim iam experti fuimus illud, & inuenimus iuuamentum in faciendo moram in illo. Amplius, quum non inuenitur cura nisi regimen coniunctionis inter eos secundum modum permissionis fidei & legis, fiat: & nos quidem iam uidimus, cui redita est salus, & uirtus, & redijt ad carnem suam, quum iam peruenisset ad arefactionem, & pertransisset ipsam, & tolerasset ægritudines prauas antiquas, & febres longas propter debilitatem uirtutis factam propter nimictatem † ilisci. Nam quum sensit applicationem eius qđ diligebat; euacuauit quòd habebat, in breui tempore: & existimauimus mirabile esse, & significauimus obedientiam naturæ meditationibus.

h B. cū profunditate coniūctique, seu eius qđ de toto oculo nobis apparet sunt magnas habētes palpebras pingues ꝑpter vigilias ipsius, & suspiria faciē tia euaporare ad caput, & in gestibus eius, seu moribus ipsius.

i † B. & statura.

K B. & ex his q̄ inducunt in cognitionē illius.

† amoris.

ANNOT.

Hic morbus apud Latinos nullum nomen habet. Græci Lycaonem & lycanthropiam uocant. Pro hoc ergo uide Paul. lib. 3. & Aet. lib. 2. serm. 2.

Cap. 16.
Cap. 11.

De cura Cap. 23.

Considera, an eius dispositio peruenerit ad adustionem humoris per signa, quæ nosti, & euacua. Deinde administra eis somnum, & humectationem, & nutrimentum ipsorū cum laudabilibus, & fac ipsos balneari secundum conditionem humectationis notam. Et sit casus eorum in disceptationibus ipsorum, & occupationibus, & controuersijs, & uniuersaliter in rebus negociosis: Illud enim facit eos fortasse obliuisci [a] § delectationis eorum: § aut ingenietur ut ipsi diligant aliud ab eo, quod diligūt, quod fit ex eis, quæ lex permittit. Deinde cogitatio ipsorum à secundo abscindatur, antequam confirmetur, & postquam obliti fuerint primi. Si autem ille, qui diligit, fuerit ex rationabilibus; tunc adhortatio, & correctio, [b] † § § & uituperatio illius, & coarctatio illius, & transformatio ad ipsum, quòd illud quod, non est nisi sollicitudo melancholica, & percussio dæmonis; erunt ex eis, quæ multum iuuabunt: uerba enim in hoc capitulo conferunt. & etiam uetulæ ad eum incitentur, ut uituperent illud, quod diligunt ipsi, & rememorentur eius dispositiones: [c] † § § & narrent ei res aliquas de ipso, ex quibus [d] § horrorem § incurrat: & narrent ei de ipso uituperationes multas. Hæc enim sunt ex eis, quæ sedant plurimum: quamuis sit ex eis, quæ alios consolentur. Et ex eis, quæ ad illos iuuant, est, ut narrēt uetulæ istæ formas eius, quod diligitur cum similitudinibus fœtidis, & assimilentur membra faciei eius cū narrationibus horribilibus, & assiduent illud, & perseuerent in ipso. Hæc enim sunt ipsarum opera, & sunt prudentiores in hoc uiris, nisi mollibus. Ipsis nanque inest ars non breuior arte uetularum: & propterea possibile est eis, ut inueniant qualiter permutent amorem diligentis ad illud, quod non diligitur gradatim. Deinde abscindant opus suum, antequam confirmetur amor secundus. Et ex occupationibus prædictis est emptio puellarum, & plurimus concubitus ipsarum, & renouatio ipsarum, & delectatio cum ipsis. Et quidam homines sunt, quos sanat lætitia, & auditus cantilenæ: & quidam sunt, quos illud augmentat in † ilisci; & possibile est ut sit illud uenatio, aut species ludi, & dignitates assumptę ex regibus, & similiter species tristitiæ magnæ, omnia sunt sanantia. Et fortasse necessarium erit, ut isti regantur regimine habentium melancholiam, & maniam, & † lycantropiam: & ut euacuentur humores eorum prædicti cum hieris magnis, & humectētur cum eo, quod dictum est ex humectantibus: & illud est, quum permutatur cum moribus suis, & [e] § sanitate § corporum suorum ad similitudinem ipsorum.

a B. illius quod est causa macrefactionis eorū.

b † B. erroris.

c † B. turpes.
d B. abominationem.

† amore.

† alcutubut.

e B. figura.

ANNOT.

Egit de hoc affectu & eius curatione Paul. lib. 3. ex quo author ferè desumpsit, habes & ex Gal. pulchram de hac re historiam lib. de præcogn. ad Posthum. Differt author à Paulo hoc in loco, cum inter huius affectus indicia membra ait omnia esse arefacta præter oculos. cuius prorsus contrarium Paulus scribit: nempe totum corpus non collabi asserens, sed solos oculos tabescere. Hac tamen in re sequuntur scriptores omnes Auicennæ sententiam, & meritò profectò, cum amantes & inedia & curis & uigilijs contabescere, & eorum corpora tota exsiccari res ipsa, atque experientia prodat. Quare existimandum est mendum esse in Pauli libro, corrigendumq; id ex authoris sententia, qui profectò, cum ex Paulo totum hoc fermè caput descripserit, adnotasset de hac controuersia aliquid, si deprauatum ut nos codicem offendisset.

Cap. 17.
Cap. 6.

TRACTATVS

Tractatus quintus.

De ægritudinibus cerebri in operationibus motus.

De uertigine.[a] †§ § *Cap.* 1.

Vertigo est, ut habenti ipsam imaginetur, quòd res super ipsum uoluantur, & quòd eius cerebrum, & corpus ipsius reuoluantur; quare non [b]§ regit se ita§ ut firmetur, imò cadit. Et multoties quidem abhorret uoces, & accidit ei ex [c]§ obuiatione sui ipsius, § sicut illud qđ accidit ei, qui reuoluitur super seipsum multoties cum uelocitate.[d] § Non enim figitur sedens, aut stans, aut aperit oculos. § & illud est propterea, quòd accidit spiritui in uētribus cerebri eius, & in uenis, & arterijs eius ex [e]§ obuiatione suijpsius§ illud, quod accidit ei, quum reuoluitur reuolutione continua. Et differentia quidem inter uertiginem, & epilepsiam, est, quòd uertigo quandoque manet tempore aliquo; epilepsia uerò fit repente, & cadit eam habens, silens, & sanatur. [f]§ Vertigo§ autem est, ut, quum homo stat uel surgit, obtenebrentur eius oculi: & [g]§ excitatur§ ad hoc ut cadat: & quæ ex ea fortis est, similis est epilepsiæ; ueruntamen non fit cum spasmo, sicut fit epilepsia. Et hæc quidem uertigo quandoque accidit homini, propterea quòd reuoluit seipsum, & reuoluuntur uapores & spiritus in seipso, sicut [h]§ reuoluitur uas continens super aquam § tempore aliquo: & quando reuoluitur spiritus imaginatur homo, quòd res uoluantur: nam æquale est, siue diuersificetur proportio partium spiritus ad partes mundi continentis ipsum ex parte spiritus: siue diuersificetur illud ex parte mundi, quum fuerit [i]§ sensibilitas per eas, & sunt reuolutiones, quę sunt propter oppositionem. § Nam quum sentiens mouetur, permutātur opposita, sicut quum mouetur sensatum.[k] †§

§ Et hæc quidem uertigo, quādoque fit propter consideratione etiam ad res, quæ uoluuntur, ita ut infigatur forma illa sensata in anima. Et propter hoc dicitur, quòd omnes operationes sensibiles pendent ex instrumentis corporeis patientibus: quorum primum & dignius est spiritus sensibilis. Et remanet in ipso ab omni sensato forma ipsius, post eius separationem, quū sensatum est forte. Omne enim sensatum non efficit in instrumēto sensibili, nisi formam, quæ est sibi similis: deinde firmatur forma illa, & euanescit cum quantitate receptionis instrumenti, & fortitudine sensati. eius uero expositio in sciētia continetur naturali. Et [l]§ quantuncunque§ fuerit corpus debilius, erunt passiones in eo istæ fortiores, sicut in ægris: [m]§ ægritudo.n. plurimū in hoc sequitur elongationem, ita ut appareat eis semper quòd reuoluantur cum paruo motu ipsorū. Nō enim indigent in motu, ut iniūgatur eis quatenus in motu uehementer perseuerent propter debilitatem ipsorum. Nam§ spiritui eorum accidunt nocumentum, & passio, & commotio. Et quandoque quidem fit uertigo ex causis corporeis, aut præsentibus, in [n]§ uacuitate§ cerebri contentis, in ipso ex uaporibus [o]§ peruenientibus§ in uenis, quæ sunt in ipso, & in neruis: aut ex humoribus contentis in ipso omnis generis, qui euaporantur cum paruo motu, aut caliditate. Quum ergo mouentur uapores illi, mouent motu suo spiritum animalem, qui non digeritur, & [p]§ rectificatur, § nisi in uenis illis: deinde requiescit in substātia cerebri: postea dispergitur in neruis ad corpus. Aut propter multitudinem uaporum iam retentorum in ipso, ascendentium ad ipsum ex locis alijs: deinde quiescentium in ipso: remanentiū in ipso ab ægritudine acuta antecedēte: aut ægritudine frigida,[q] §& erunt uentositates inflatiuæ, quas mouebit§ uirtus digestiua, & resolutiua. Et quandoque fit non propter motum uaporum in cerebro, sed propter malitiam complexionis diuersæ [r]§ in ipso, ex qua consequitur excitatio motus agitabilis in spiritu, non cum motore corporeo permiscente ipsum ex uapore, aut alio; § sicut accidit illud ex motu diuerso perueniente ex aqua & igne, quum aggregantur. Et quandoque fit ex motore spiritus exterius, sicut percussione capitis, & fractione cranij; ita ut comprimant cerebrum, & spiritum quietum: & sequantur ipsum motus diuersi circulares undosi; sicut accidit in aqua ex [s]§ percussione graui § super eam, aut casu uerberationis fortis super dorsum ipsius. [t]§ Reuoluuntur enim undę eius, & casus uerbi gratia in aere: sed corpus aereum est dignius; § sed tamen non sentitur. Et quandoque fit ex uaporibus ascendentibus ad cerebrum in dispositione suarum ascensionum; & si non sint generati in substantia cerebri, neque retenti in ipso antiquitus. Nam, quum ad ipsum ascendunt, mouent ipsum. Et quandoque fit ascensus eorum ad ipsum, aut in transitibus neruorum: & est ex stomacho, & chisti fellis; [u]§ aut § mediante stomacho, & uesica, & matrice, & uelamine, quum eis adueniunt ægritudines: aut mouentur humores, qui sunt in eis. Illud enim plurimum fit ex stomacho: & post ipsum ex matrice recipiente superfluitates: aut in uenis, & arterijs, aut occultis, aut manifestis. Vaporis autem materia quandoque est cholera, & quandoque est phlegma. Et uertigo quidem phlegmatica similis est epilepsiæ, & multoties fit [x]§ communitas scotomiæ, & uertiginis non propter materiam comprehensam, immo propter rem incipientem continuari cū cerebro sua qualitate, & facit posidere scotomiā, §& uertiginē; sicut accidit, quū ē uacuitas, & fames quibusdā hoībus: & propriè eis, qui famem non tolerant, propterea quòd os stomachi eorum læditur, cui cerebrum communicat. Et quandoq; fit uertigo & scotomia secundum semitā crisis. Et uertigo quidem frequens, & propriè in decrepitis, nunciat apoplexiā: & similiter uertigo eueniens successione stuporis [y]§ comitantis membrum, § & quandoque soluit uertiginem soda accidens. [z]† §

Annot.

Vertigo græcis σκότομα, δῖνος, & σκοτόδινος, dicitur, affectus est in quo uerti in gyrum omnia, & caput circumagi uidetur. quandoque obscuratur uisus, quandoque & æger concidit. Symptoma ergo multiplex

a †B. & alsedar, vel sedar.

b B. est ei posibile.

c B. seipso.

d B. quare non est ei possibile, vt firmetur stās, aut sedens, aut ꝙ aperiat oculos suos.

e B. ex seipso.

f B. Alsedar.

g B. præparatur

h B. quū reuoluitur vas continens aquā tempore aliquo & quiescit, unde remanet qđ est reuolutum in girum.

i B. sensatio p eas quæ reuoluuntur secundū oppositionem. Alia lrā. sensatio per eas dum ipse reuoluuntur secundū oppositionem.

k † B. permutantur opposita

l B. quotiescunque.

m B. qm̃ qn̄q; ægri perueniūt ad vltimū ī hoc, vehemēter ita, vt semper appareat eis ꝙ reuoluantur cū paruo motu ipsorū, vel ita ut sēper accidat eis veigo cū prtaruo motu ipsorū

qm̃ ipsi indigēt in motu eorum conatu vehemēti, ut sit eis possibilis motus ꝓpter debilitatē ipsorū, quare.

n B. substātia.

o B. cōmotis.

p B. recipit substantiam.

q B. quare fiūt vētositates crudæ, seu grossæ quas mouet.

r B. Alia litera. subito ex qua consequitur excitatio motus agitatiui in spū non cū motore corporeo ex vapore, aut alio ei permixto.

s B. ex casu grauis.

t B. quare reuoluuntur vnde eius, & casus similis illi in aere, & in corpore aereo ē dignior

u —— B.

x B. Alia litera. cōmunicatio faciens alsedar, & faciens vertiginem fit, non ꝓ materiā adueniētem, imò ꝓ nocumentū sua qualitate perueniens ad cerebrū, & facit posidere sedar.

y B. Alia litera. adhærentis mēbro.

z † B. & qn̄que soluit soda vertigo accidens.

plex est; ad uidendi, imaginandi, & mouendi potestatem pertinens, ut necesse sit errare eos, qui aut ad uisionem semper referendum putant, aut ad imaginationem, aut ad motum. licet enim ubi uisus obscuratur, uel ablata, uel imminuta sit uidendi actio; uisus tamen semper obscuritas non adest. ac ferri quidem ante oculos culices, aut alia id generis uidentur sæpenumero, ex quo deprauatur uisio; at neque id semper. existimant & frequenter uerti in gyrum omnia: & non semper læsa imaginatio est: quum multi certum habeant non circumagi, sed stare omnia. sequitur etiam non rarò casus; uerum neque id semper. quo fit ut uarium symptoma sit, eodem tamen nomine semper nuncupatum. Et si.n. inter δῖνον & σκοτοδῖνον eam differentiam ponit Gale. 4. de rat. uic. in ac. quòd δῖνος sit, quũ caput circumferri uidetur: σκοτόδῖνος autem cum etiam uisus obscuratur; pro eodem tamen affectu sumuntur alibi. Quamuis etiam latini non paucis ante nos annis duos affectus ponerent; scotomiam & uertiginem, corrupto græco uocabulo, & eius usu; ac uertiginem quidem esse ubi sola circumactio appareret, nec conciderent; scotomiam uerò ubi casus sequitur, nuncupauerint; rem probè distinguentes, quòd diuersi affectus sunt; eadem tamen affectus est causa; & curatio eadem, ut unum caput & unũ nomen subeant. Authorem hunc utra parte stet, ferè nescias, quãdo in huius quidẽ capitis initio de uno dumtaxat affectu meminit; statim tamen & uertiginem & scotomiam nominet. nisi hoc interpretis fortasse incuriæ potius ascribendum sit, quàm authori. Vtcunque tamen siue pro uno, siue pro pluribus affectibus sumpseris, quo ad curationem, parum, aut nihil interest.

Comm. 42

Cæterum non leuis de hoc symptomate dubitatio est, à qua nam causa dependeat, & à quo morbo. Alij nempe ad intemperiem authoritate Gal. referunt 3. de loc. aff. alij ad morbum in meatu. s. obstructionem. alij ad morbum, in numero, quũ id in oculo sit additum, quod addi non debet. alij etiam ad situm, quòd spiritus suo loco non quiescant, sed huc illuc fluctuent. Verùm, quod ad intemperiem attinet, certum est non posse intemperiem, quæcunque ea sit, repente, aut corpori aduenire, aut repente discedere, quod & Gal. 2. de sympt. caus. asserit. quare neque ea proxima huius symptomatis causa dici potest. non negarim quidem generationem spiritus hũc affectum facientis, ab inæquali cerebri intemperie prouenire, id quod Gal. 2. de sympt. caus. iam citato loco asserit. sed de proxima, ac ut ita dicam coniuncta huius symptomatis causa contendimus, de qua Gal. non meminit. Quòd item ad morbum in situ referri nequeat, uel ex eo persuademur, quòd quum naturalis uaporum, seu spirituum, à quibus uertigo fit sedes, non una solum cauitas in cerebro sit, sed omnes, contenti ante chrystallinum humorem spiritus naturalem occupant locum, non præternaturam. Quamobrem paucis, placet nobis eorum sententia, qui seu obstructionem, seu morbum in numero symptomatis huius causam faciunt. dicimus autem morbum in numero, propterea quòd posita obstructione poni & eum necesse est, quamuis id quod proximè offendit in uertigine, obstructio sit. Quòd si quis referri hunc posse affectum neget ad morbum uel in numero, uel obstructionem, quòd posita obstructione, & eo præter naturam addito, uertigo tamen non ponatur, nisi uapores ij additi uel obstruentes circumagantur; Respondemus spirituum circumlationem morbum non esse, sed morbi causam, nempe obstructionis, quæ, etsi continua non est ob spirituum inconstantiam, qui modò unã particulam obstruunt, modò alteram; causa tamen est modò deprauatæ illius uidendi actionis; modo etiam ablatæ, ubi firmari, ac quiescere ante pupillam eos uapores contingat, uel tanta in eam partem ferri copia atq; impingi, ut grauius obstruant.

Cap. 8.

Cap. 7.

De signis eius. Cap. 2.

FActa autem ex reuolutione hominis super seipsum; aut consideratione ipsius ad res reuolutas, & luminosas, quum non[a] ʒsedetʒ nota est per seipsum: & similiter quæ fit à percussione, aut casu. In ea autem, quæ fit à retentione materierum uaporosarum[b] ʒpræcedentium ʒ in cerebro, aut generatarum in ipso cerebro, est ægritudo asidua: & non sequens ægritudinem in aliquibus membris: & non est excitata cum repulsione & sedata cum uacuitate. Et quandoque antecedũt ipsam dolores capitis, & sonitus, & tinnitus, & grauitas est in capite, & inuenit tenebrositatẽ in uisu suo fixam: & inuenit in sensibus abbreuiationem, ita ut sit in gustu, & odoratu: & sentit in arterijs anterioribus pulsationem uehementem: & inuenit grauitatem in odoratu. Et si fuerit humor, qui est in cerebro, aut in alijs membris, humor ex quo excitãtur uapores, phlegma; erit grauitas, & timor, & multitudo somni, & signa phlegmatis prædicta in canone. Et si fuerit cholera, erunt uigiliæ, & inflãmatio sine multitudine grauitatis, & imaginationes citrinæ, aureæ. Et si fuerit sanguis; erũt uenæ inflatæ, & facies, & caput, & oculi rubei, & calidi: & erunt grauitas, & somnus, & lassitudo, & pulsatio. Et si fuerit melãcholia; erit grauitas cum quantitate, & erunt uigiliæ, & imaginationes laminarum,[c] †ʒ

& capilli nigri, ʒ & cogitatio corrupta, & reliqua signa prædicta. Quòd si eius causa fuerit à stomacho, erit cum destructione desiderij, aut impedimenti in ipso: aut corruptione in digestione, & tremore[d] ʒcordis, & lassitudine spiritus: & erit permutatio in stomacho, ʒ & declinatio nocumenti ad anteriorem partem cerebri, & mediã ipsius: & non elongatur, quin perueniat ad ipsius posteriorem: & diuersitas dispositionis [e] ʒsitus: ʒ quandoque enim sedatur, & quandoque augmentatur secundum repletionem & uacuitatem, & fit successione[f] ʒsatietatis nauseatiuæ à cibo præteritæ: ʒ & inuenit etiam dolores in stomacho, & [g] ʒin flammationemʒ in quibusdam horis, & fit uia cõmunitatis neruorum, & inuenit ante ipsam, & apud eius[h] ʒreuersionem in postremo ipsius dolorem post syncipit apud originem paris sexti in partibus colli. ʒ Et si est ex matrice, præcedunt ipsam præfocatio matricis, & retentio spermatis, & menstruorum, & apostemata in ipsa. Et similiter, si est ex uesica. Et si [i] ʒest ex principio membrorum omnium: ʒaut ex origine nutrimenti, quæ est hepar: aut ex origine spiritus, qui est cor; est eius transitus, aut in uenis & arterijs ortis ex eis, [k] †ʒ ʒaut in illis quæ sunt post aurem, aut in illis quæ sunt in [l] ʒcollo. ʒ & illius quidem signũ est, ut sit cum pulsatione uehementi, & tensione ut chordę uenarum, quæ sunt in collo: & ut non inueniat dolorem, de quo sit curandum in collo, & membris eius, neque in reliquis neruis. Et quũ uides arterias extrinsecas extensas apud collum, & alleuiatur, quum manu tua pulsum prohibes: aut ligamentis[m] ʒ† latinorum, ʒ aut plumbo, aut linis

a B. Alia litera. remouentur.

b B. in antiquo tempore existẽtium.

c †B. nigrarũ, & pilorũ nigrorum, & fumositatum, uel fumorum.

d B. & tepiditate animæ, & permutatione, seu subuersione in stomacho.

e B. doloris.

f B. altochme iam præteriti.

g B. inflationẽ.

h B. uehemẽtiã eius, & in fine ipsius dolorem post syncipit apud originẽ paris neruorũ sexti in partibus al chafa.

i B. fuerit principiũ ex membris omnibus.

K †B. ambob[9].

l B. chafa.

m B. alagiemi. † Al. lacertorũ.

nis super ipsum stiptica prædicta; tunc scis quòd cursus est in eo:& si non, tunc est in alijs. Et similiter experire in alijs. quòd si non inuenis, tunc est in uijs profundis. Illa uerò, quæ fit à malitia complexionis diuersæ, scitur per leuitatem cerebri, & priuationem causarum prædictarum, & casus frigoris, aut caloris repente exterius: aut [n] §ex receptis§ infrigidantibus, & calefacientibus subito: & sequitur eam uertigo. Scotomiam uerò habens nō tantum iuuatur à uino, quātum à potu aquæ. Et scias, quòd scotomia, & uertigo, quū prolongantur, tunc ægritudo est frigida. & signa quidē criticæ manifesta sunt.

n B. comestis uel potatis.

Annot.

Tradit signa, quibus dignoscatur non affectus, sed eius species seu differentiæ, an uidelicet per consensum, an primariò affectu caput malè habeat. an ab hac, an ab illa materia dependeat. quod & Gal. 3. de aff. loc. & Paul. lib. 3. Prosequitur tamen author singula diligentius.

Cap. 8. Cap. 12.

De cura. Cap. 3.

Facta quidem à reuolutione hominis super seipsum, & consideratione eius ad reuolutiones, aut consideratione ex loco alto, curatur cum quiete, & tranquillitate, & somno, si nō cito sedatur: [a] §&§ sumat stiptica acetosa, & frangat bucellas in eis, & sumat ipsas. Quæ uerò facta est à sanguine, aut humore contento in corpore, curatur phlebotomia ex cephalica: deinde ex uena quieta, quæ est post aurem. est enim optima in curatione omnium specierum uertiginis materialium. & quandoque cauterizatur, & proprie in ea cuius causa est ascensio uaporū ex corpore, in quacunque uia eleuantur. Ventosæ quoque conferunt nocrati superpositæ, & etiam super caput. Si autem fuerint cum sanguine humores diuersi: aut causa eius fuerint humores præter sanguinem; tunc incipiatur ad euacuandum cum pilulis de hiera, aut infusione aloes si fuerint humores calidi, aut decoctione myrobal. citrinorū, aut decoctione epithemi; & pilulis stomaticis si fuerint diuersi. Et post euacuationes administretur clystere cum aqua centaureæ, & coloquinthidæ. Deinde uētosetur super [b] §nucham,§ & caput. Post perueni ad gargarismata, & caputpurgia, & attractiones odorum naribus, in quibus sunt muschus, & castoreum, & nigella, & amaracum.

a B. Alia litera. tunc.

b B. nocram.

Quumque paroxysmus excitatur; tunc adiuua cum fricatione inferiorum extremorum. Et si fuerit causa in hoc ex stomacho & humoribus in ipso, administra uomitum cum aqua, in qua sunt anethum & raphanus, & ponantur in ipsa, mel & sal, & reliqua uomitiua temperata. Deinde euacua cum cochijs, si uirtus fuerit fortis: aut cum pilulis de picra, & infusione aloes, si uirtus fuerit minus fortis. & [c] §scias, si humores sunt cholera pura; tunc enim§ cum decoctione myrobal. cum fumoterræ. & illud quidem scies per significationes prædictas in hoc capitulo, & in cap. de stomacho. Et si causa fuerit in alijs membris; curabis totum cum eo, quod oportet, & confortabis caput in principio sui cum oleo ros. [d] §cum aceto, &§ oleo chamæmellino: & post confirmationē, cū oleo chamæmellino singulari. Quum ergo scitur, quòd materia est in capite tantum, ponantur uentosæ super caput, & nocram: & phlebotometur uena, quæ est post aurem. Et administrentur [e] §asceibaret§ & gargarismata, & embrochæ, & attractiones odorum naribus, & caputpurgia prædicta, & quæ similia sunt illis secundum materias, secundum quòd sciuisti in canone. Et si causa est malitia complexionis diuersæ, oportet ut scias causam eius, & signa, per ea, quæ scis: & cura per contrarium, ut temperetur complexio naturalis. Et si causa est percussio, aut casus, cūretur prius cum eis, quæ dicentur in capitulis suis. Si ergo sanatur, & remanet uertigo, curetur uertigo cum eis, quæ sunt ostensa. Et oportet quidem, ut habens uertiginem alienet à se considerationem ad omnem rem cito reuolubilem, & alienetur ab aspectu profunditatum fouearum, & uerticum montium, & collium, & superficierum supremarum. [f] § Scotomiam § uerò & uertiginem factas propter uacuitatem stomachi sedat acceptio buccellarum infusarum in rob fructuum stipticorum, & aquis ipsorum, & proprie agrestæ.

c B. si sciueris humores sint cholerici puri, tunc.

d B. Alia litera. pauco.

e B. pilulæ alsebiarat.

f B. Alsedar.

Annot.

De uertiginis curatione pauca quædam Gal. tradit 3. de aff. loc. sed plura Paulus lib. 3. ex quo multa author mutuatur. Iubet hic uenæ sectionem, dein etiam purgationem quod & Paulus. At Hipp. lib. prorrhet. sect. 2. uertiginosis non esse exhibenda medicamenta scribit, quòd perniciosum est. Verùm soluitur. Hippo. aut cum imbecillitate uirium eo in loco purgantia medicamenta prohibet, ut uidetur sentire Gal. aut purgatoria fortia & ualida interdicit, qualibus eius tempestate utebātur, totum corpus uehementer concitantibus. author uerò & Paulus leuia exhibent, hieram nempè & id genus alia, quæ aut nihil, aut imbecilliter admodum turbare corpus queunt. Sed dubitabis hoc loco cur & author & Paul. in uertiginis curatione, ubi ex uentriculi est consensu, uomitum omittunt, quem tamen proponere Hipp. uidetur 4. aph. Sanè, quū uomitus ex ijs sit, quæ caput replent; ubi morbus in capite sit, non iniuria hi uomitum fortè prætereunt, quū alia suppetant multa, quibus id assequi licet, quod oportunum esset. Hipp. uerò purgationem per superiora significari docet ex uentriculi fastidio cum uertigine. ubi uidelicet uentriculus affectus sit solus: neque unà caput laboret, per essentiam; ut dicunt. nempe si uenter solus per essentiam affectus sit, caput uerò tantum uentriculo consentiat, concedi uomitus potest: id quod Hipp. innuit. at si per essentiam ipsum caput affectum sit; tunc non æquè tuta curatio est, etiam si morbus à uentriculo cœperit.

Cap. 8. Cap. 12.

Aphor. 29.

Aphor. 17.

De [a] § alue, & est palpitatio.§ Cap. 4.

a B. allui, & est albegiendach. Alia litera. allui & est altemded.

Corpori quidem accidit ex parte multiplicationis repletionis, & similium in lacertis, & uenis, dispositio, quæ est sicut lassitudo; propter quam extenduntur uenæ, & multiplicatur oscitatio, & alarum extensio propter multitudinem uentositatis, & uaporis: & cum eā rubifi cantur facies, & oculi: & prouocat inuolutionem & extensionem. & quum illud in homine multiplicatur, significat repletionem. Oportet ergo, ut euacuetur humor sanguineus, & cholericus, & administretur aqua frigida. Illud enim quandoque

que sedat eam in dispositione, propterea quòd tẽperat ebullitionem. Acoro quoque inest proprietas remouendi ipsam, quum masticatur, aut puluerizatus sumitur, & bibitur, & forsitan cum eo, quòd resoluit uentositates dominantes: & similiter [b] §zuccarum cum coriandro,§ Et balneatores sanant habentem eam, constringendo manum super uenas [c] §& super duas apoplecticas;§ donec homini eueniat [d] §quasi§ syncopis: & fortasse cum eo quod [e] §exprimitur de spiritu ascendente ad cerebrum omnimoda fortitudine dominante materiebus cum resolutione. Et cum ipso quidem est cautela adhibenda; & oportet ne manus super uenas teneantur ea quantitate, quam homo non tolerat, ut in ipso eius spiritus retineatur.

b B. coriandrũ cum zuccaro.

c B. alsebati, i. subeticas.

d ——— B.

e B. motu laborioso agitatur de spiritu ascendente ad cerebrũ dominante super materias cũ resolutione, & in ipso est periculum.

ANNOT.

Pertinet & hic affectus ad motrices facultatis actiones. est nempe deprauatus motus tum palpebrarum tum manuum cum oscitatione & pandiculatione frequenti, cui leuem etiam quandam uertiginem adiungunt sine casu. De hoc non meminere particulatim Græci, sed meminit Rasis primo cont. tr. 8. cuius etiam curationem subiungit, quam tu uide.

Cap. 16.

[a] §*De incubo, & nominatur strangulator, Arabice uerò albodilem & alchaton.*§ *Cap.* 5.

INcubus autem est ęgritudo, in qua homo sentit, quum in somnum ingreditur, phantasma graue super se cadens, & comprimens ipsum; & angustiatur eius spiritus, & intersecatur uox ipsius, & motus eius: & [b] §fortasse prefocatur§ propter oppilationes pororum: & quum ab ipso separatur, excitat eum subito. Et est antecessor unius trium ægritudinum, aut apoplexiæ, aut epilepsiæ, aut maniæ: & illud quidem, quũ fuerit ex materieribus comprimentibus, & non fuerit ex causis alijs non materiatis. Eius uerò causa secundum plurimum est uapor materierum grossarũ sanguinearum, aut phlegmaticarum, aut melancholicarum, eleuatus ad cerebrum subito in dispositione quietis motus uigiliarum resoluentis uaporem, & [c] § cum resolutione omnis humoris comitantis ipsum.§

a B. De alchabus, & nominatur strãgulator, & quandoq; nominatur arabicæ algiathum, & alneidalan, seu albeidalan.

b B. Alia litera. est proxima pręfocationi.

c B. vnusquisq; humor causat fantasma. cum colore suo.

ANNOTAT.

Quem incubum latini, seu incubonem ut Scribonius, & nocturna ludibria, seu nocturnas suppreßiones, græci ἐφιάλτην. & Themison pnigalionẽ uocauit ut Paul. lib. 3. affectus est motricis facultatis circa somni ferè initia semper inuadens, ubi præsertim homo supinus decumbat, nempè difficilis motus cum tremore aliquando, & respirandi angustia & uocis abolitione, quasi graue quidpiam corpori incumbat. Arist. de hoc intellexisse sub epilepsiæ nomine uisus est lib. de som. & uig. quũ somni initio inuadere scripsit. Maro elegantißimè eundem affectum descripsit Aen. 12. his uersibus.

Ac ueluti in somnis, oculos ubi languida preßit
Nocte quies, nequicquam auidos extendere cursus
Velle uidemur, & in medijs conatibus ægri
Succidimus: non lingua ualet, non corpore notæ
Sufficiunt uires; nec uox nec uerba sequuntur.
De eodem & Paul. lib. 3. agit: & eius notas, causas, & curationem scribit, ex quo ferè author mutuatur.

Cap. 15.

Cap. 15.

De signis. *Cap.* 6.

SIgna autem omnis humoris manifesta sunt per canones accidentes. Et quandoque fit ex frigore uehementi inuenienti caput subito apud somnum; quare [a] §comprimit ipsum, & ingrossat, & contrahit, & efficit in ipso phantasias illas subito.§ Et illud quidem non fit nisi propter debilitatem cerebri sua caliditate, aut malitia cõplexionis, quam habet.

a B. exprimit ipsum & inspissat eum, & constringit ipsum, & causantur ex eo illa fantasma ta eadem.

De cura. *Cap.* 7.

CVra eius est phlebotomia, & solutio uentris cum eo, quod totum humorem educit: & si humores sint multi, & grosi, confert hoc solutiuum. Cuius confectio. Recip. [a] §euphorbij§ quantitatem. ℨ. j. cum tertia parte. ℨ. de scammonea & quarta. ℨ. de pulpa coloquintidæ, & duobus danich anisi, si uirtus fuerit fortis: & si nõ, cum pilulis de azulo: aut pilulis stomaticis, & epithymo, & hieris magnis, scilicet hiera cucumeris asinini, & hiera Ruffi propriè. Deinde conforta caput cum eo quod sciuisti ex canone: & ex eis quæ iuuant ad hoc, est, ut grana pœoniæ in potu secundum continuitatem sumantur. Si autẽ causa in ipso est frigus inueniens caput, & facit in ipso hanc phantasiam; oportet ut olea calida administres calefacientia stiptica, & emplastra rubificantia, & reliqua. Et non oportet, ut prolongemus sermonem in ipso; quoniam iam præcessit quod excusat.

a B. ellebori.

De epilepsia. *Cap.* 8.

EPilepsia est ægritudo prohibens membra animata ab operationibus sensus, & motus & erectionis [a] §non integræ,§ & illud est propter oppilationem contingentem. Plurimum uerò eius est [b] §spasmus uniuersalis accidens§ ex nocumento adueniente uentriculo anteriori cerebri; quare facit prouenire oppilationem non cõpletam, [c] §& prohibet transitum§ uirtutum sensus & motus in eo, & in membris [d] §integre fieri absque intersectione uniuersaliter;§ & ꝓhibet à possibilitate erigendi, [e] † §   §& neque posibile est homni, ut cum eo remaneat erectio corporis. Et quoniam omnis spasmus, quemadmodum ostendi, fit, aut à repletione, aut à siccitate, aut à cõtractione propter causam [f] §impedientem,§ tunc similiter epilepsia. Veruntamen [g] † §   § non fit à siccitate, quoniam epilepsia fit subito: sed spasmus siccus non fit subito. Et quoniam cerebrum ex siccitate sua non consequitur, ut spasmetur multum, quin moriatur corpus prius; tunc restat, ut eius quidem causa sit, aut contractio cerebri ad expellendam rem [h] §impedientem,§ quæ est aut uapor, aut qualitas mordicatiua, aut [i] §humectatiua§ malę substantiæ: aut humor faciens euenire oppilationem, [k] §& spasmum non integrum§ in uentriculis cerebri, & principijs originis neruorum. Et quandoque fit illud ex humore propter motum undosum contingentem in humore: aut propter ebullitionem caliditatis superfluæ in eo, quod accidit ex oppilatione, quare uirtus sensus, & motus non pertransit suo naturali transitu: & [l] §fortasse eius antecesione nõ cõpletur§ aliquid cum quantitate aliqua; quare non priuantur mẽbra

a B. prohibitione nõ cõpleta.

b B. Alia litera. propter spasmũ vniuersalem accidentem.

c B. vnde prohibetur transitus.

d B. penetratione ĩtegra absq; abscisione totali ipsius.

e † B. seu stãdi.

f B. nocentem.

g † B. ipsa.

h B. nocentem.

i B. humiditas.

k B. non completam.

l B. per hoc q non completur, penetrat ex ea.

bra sensu, & uirtute motus integrè: aut propter uentum grossum retẽtum in transitibus spiritus, secundum, quòd uisum est philosopho magno Arist. & uidit ipsam esse unam causarum epilepsiæ. Et quum ibi fuerit humor oppilans, tunc cerebrum cum hoc etiam contrahetur, ut expellat illud, quod [m] §impedit; § sicut accidit stomacho ex singultu, & [n] §nausea, § & sicut accidit ex [o] §tremo re, § quum est contractio, & compressio principium in expulsione membrorum eius, quod ipsa expellunt. Et quum cerebrum contrahitur, motus eius diuersificantur, & sequitur ipsum contractio neruorum in facie, & alijs: & diuersificantur motus ipsorum. Et [p] §sanitas quidem, § aut contingit propter expulsionem humoris, [q] §&§ propter resolutionem uentositatis: aut propter expulsionem [r] §impedientis. § Spasmi autem descendentis ad membra, quibus associatur epilepsia, causa est quoniam materia, quę peruenit ad cerebrum, aut nocumentum quod ipsum comitatur, comitatur neruos etiam: quare est ipsorum dispositio, dispositio eius. & illud est propter tres causas. scilicet, quia nerui sequuntur substantiam cerebri, & læduntur ab eo, quo ipsum læditur: & eorum repletio ex humore expulso ad ipsos in principio ipsorum [s] §facit, ut augmentetur § eorum latitudo, & abbreuietur eorum longitudo. & epilepsia quidẽ procedit cursu spasmi, non cursu lassitatis, & efficit contractionem cerebri, & abbreuiationem: & non facit mollificationem, & dilatationem, nisi quia cerebrum [t] §administrat in hoc expulsionem alicuius rei § à seipso: expulsio uerò non completur, & perficitur, nisi contractione, & expressione. Omni autem spasmo materiali confert febris: sed epilepsia est spasmus materialis. [u] †§

§Et apostemata, quādo apparent in ipsa fortasse resoluunt eam, & minuunt materiam eius. Et multoties quidem permutatur melancholia ad epilepsiam: & multoties quidem mutatur epilepsia ad melancholiam. Quidam autem homines existimant, quòd quādoque est epilepsia, quę non est à materia. Si ergo significant per hoc, ꝙ causa in eo est uapor, aut qualitas nocens cerebro, & facit in ipso contractionem prædictam; tunc sermo ipsorum intentionem habet. si autẽ significant, quòd causa illius est ipsa complexio pura, quum est in cerebro, & efficit epilepsiam; tunc illud est, quod modum nō habet: quoniam, quum qualitate illa affectum fuerit cerebrum; oportebit, ut sit epilepsia inseparabilis ei, & non sit ex eis quæ separantur [x] §in dispositione. § Verũ causa epilepsiæ est ex eis, quæ subito fiunt, & separantur [y] §in dispositione: § aut uincit, & interficit. Et [z] §similiter § non est qualitas pura in ipso cerebro [a] §sine § materia: aut qualitas adueniens ei: & rescinditur: & fit illud ex membro alio proculdubio. Spuma uerò accidens in epilepsia, est propter agitationem motus [b] §spiritus § propter præfocationem eius. & illa agitatio est propter agitationem spasmi; & in apoplexia quidẽ accidit præfocatio propter uiolentiam anhelitus. Epilepsia quidem est quasi spasmus proprius primum cerebro: & spasmus epilepsia propria primum membro alicui. Et motus sternutationis est quasi motus epilepsiæ leuis. & epilepsia est quasi sternutatio multa, & fortis. Veruntamen plurimum expulsionis sternutationis est ad partem anteriorẽ, propter fortitudinem uirtutis, & debilitatem materiei. & expulsio epilepsiæ ad quancunque partẽ fuerit, est facilior, & possibilior. Et oportet quidem, ut comprehendatur, quod dictum est: quoniam, quum epilepsia est in ipso cerebro; tūc causa in ipso est materia proculdubio faciens uentositatem retentam in meatibus sensus & motus: [c] §aut § replet utrosque uentriculos anteriores cerebri impletione aliqua. Et hæc quidem materia aut est sanguis dominans, & plurimus: aut phlegma, aut melancholia, aut cholera, & est [d] § parua § ualde: & post ipsam in paucitate est sanguis purus. Sanguis autem, cuius complexio ad complexionem choleræ nigræ [e] §&§ phlegmatis inclinatur essentiã, [f] §multoties § fit causa: ueruntamen causa [g] §plurima § est humiditas denudata [h] §&§ declinans ad choleram nigram. ut plurimum enim, quum accidit epilepsia, accidit à phlegmate. & Hippoc. quidem dixit quòd plurimæ oues patiūtur epilepsiam: quumque in cerebris suis anatomizantur, inuenitur in eis humiditas mala fœtida. Et omnis causa epilepsiæ [i] §cerebri cōparatur ad § debilitatem digestionis in ipso. Non ergo euacuatur, quin aut sit in substantia cerebri, & [k] §uelaminibus § eius, & est deterior; aut sit in panniculis ipsius, & est leuior. Et epilepsia melancholica fortis est deterior, quàmuis phlegmatica sit pluries. [l] §Quum ergo phlegma sit plus, tunc melancholia § magis oppilat transitus spiritus. Et illa, quæ apud quosdam proprio nomine dicitur mater puerorum, interficit multum. Et quando continuantur paroxysmi epilepsiæ, interficit. Epilepsia autem, cuius causa est in membro alio, fit: aut quia eleuantur ab ipso ad cerebrum uapores, & uentositates lædentes quantitate sua, ita ut ex eis aggregetur secundum semitam ascensionis aliquid, deinde post illud inspissetur, & fiat materia habens essentiam, faciẽs essentia sua, aut eo quòd ex ipsa generatur de uentositate. Aut quia ad ipsum eleuatur uapor, aut uentositas impediens, nō quantitate, imò qualitate, aut congelatione, aut adustione, aut uenenositate, aut malitia substantiæ. Aut quia eleuatur ad ipsum qualitas pura tantùm. Aut quia eleuatur ad ipsum, quod impedit, duobus modis. Membrum autem ex quo eleuantur uapores ad cerebrum facientes epilepsiam, [m] §multiplicati in ipso, § aut est totum corpus, aut splen, aut stomachus, aut † hypocondria; & contingit illud etiam in reliquis membris. Illud autem, quòd [n] §impedit uaporem § malæ substãtiæ, & qualitatis, est in toto corpore etiam; ita ut sit in digitis pedis & manus. Et fit causa illius, retentio sanguinis, aut humoris in transitu, cui iam accidit oppilatio: & abscinditur ab eo calor innatus, & moritur in ipso, & putrefit, & conuertitur ad malam qualitatem: & procedit ex eo secundum [o] §deglutitionẽ in primis § materia uaporosa, aut qualitas uenenosa: aut fit casus super ipsum quorundam uenenorum: & imprimit in neruis, sicut imprimit punctura scorpionis super neruos. Et expellitur eius uenenum mediantibus neruis ad cerebrum, & lædit ipsum: quare contrahitur ex eo, & spasmatur. Et agitantur motus eius, sicut accidit stomacho, quum recipit, quod habet mordicationem, uacuus, secundum quòd inuenimus ipsum

m B. nocet.
n B. subuersione.
o B. iectigatione.
p B. euasio quidem à paroxismo ipsius epilepsiæ.
q B. aut.
r B. nocentis.
s B. quare augmentatur.
t B. conatur in hoc expellere aliquid.
u † B. quare ipsi cōfert febris.
x B. statim.
y B. statim.
z B. huiusmodi
a B. imò est.
b B. anhelitus.
c B. &.
d B. parum.
e B. aut.
f B. Alia litera. quandoque est possibile.
g B. secundum plurimum.
h B. aut.
i B. cerebralis fundatur super.
K B. Alia litera. medulla.
l B. quāuis flegmatica plus accidat qm melancholica fortis.
m B. est multitudine sua.
† mirach.
n B. nocet cum vapore.
o B. reuolutionem, vel periodicationem, aut non secundum periodicationẽ.

sum in singultu, & cum essentia oris stomachi est fortis sensus. Et singultus quidem est species spasmi. Quum ergo accidit cerebro ab huiusmodi causa spasmus, & contractio, & abbreuiatio; tunc ipsum sequitur contractio omnium neruorum, & spasmus ipsorum. Et Gal. quidem de seipso narrauit, quòd accidit ei singultus, quum recepit diapipereon, & post ipsum bibit uinum, propter impedimẽtum oris stomachi cum acuitate. & nos etiam testificamur in alio quod illi est proximum. Et Gal. & alij retulerunt, & nos post ipsum testificamur illud, quod multoties sentit epilepticus, eleuari aliquid ex pollice pedis sui, quod est sicut uentositas frigida, & tendit uersus cerebrum ipsius: quum ergo peruenit ad cor, & cerebrum ipsius, incurrit epilepsiam. & Gal. quidem dicit, quòd quum ligatur crus eius ligatione forti ante paroxismum ipsius, prohibetur illud, aut alleuiatur; & nos testificamur nos uidisse res mirabiles huius capituli. Et quidam eorum quãdoque cauterizantur super pollicem suum. & quidã super[p] digitos pedis: & uapor illius partis retẽtus est & sanati sunt. Ex hoc autem capitulo est epilepsia, quæ accidit propter uermes, aut ascarides. Et quidam modus epilepsiæ est compositus cum syncopi; quare forsitan extrahunt medici de capitulo epilepsiæ. [3] Verũ in ipso est, & est species eius. & ipsum nominãt præfocationem matricis. & est, quòd quando mulieri accidit, ut eius menstrua retineantur in non sua hora, aut constrigantur, [q] quum retinentur ab ea propter dimissionẽ balnei; conuertitur illud in matrice sua ad qualitatem uenenosam: & adsunt ei motus, & uaporationes, aut cum periodo, aut sine periodo: quare accidit, ut eleuetur uapor eius ad cor, & ad cerebrum, & incurrit epilepsiam mulier. Et similiter quandoque [r] conuenit hominí, ut in uasis suis seminalibus aggregetur sperma plurimum, & corrumpatur, & infrigidetur, & conuertatur ad qualitatem uenenosam, & accidit ei simile ipsius. Et similiter aduenit mulieri prægnanti epilepsia in impregnatione: Quumque deponit, & euacuat materiam illam menstrualem, remouetur illud. Et nobis quidem narrata fuit epilepsia incipiens à spondilibus, & epilepsia incipiens à spatula, & reliquis. Illa autem, quæ fit ex † hypocondrijs & ex stomacho, & propter nauseatiuam satietatem, facit posidere oppilationes in uenis, quare ipsæ nutrimentum laudabile non suscipiunt; & corrũpitur in eis humor, aut remanet in ipsis nutrimẽtum laudabile, coarctatum propter oppilationes: quare corrumpitur: & multoties redit ad stomachum corruptum, & corrumpit cibum bonum laudabilem: & multoties accidit propter [s] reuersionem illius corrupti ad stomachum uomitus cibi indigesti. Verum secundum quancunque dispositionem sit epilepsia, cum communitate aut absque communitate; principium epilepsiæ propinquum ex cerebro est; scilicet aut ex uentriculo eius anteriore, aut ex uentriculis alijs cum eo: quoniam primum nocumẽtum [t] quo impedit, contingit in sensu uisus & auditus, & in motibus lacertorum faciei, & palpebrarum: quamuis reliqui sensus, & membra mobilia in nocumento communicent: nam si non communicarent in nocumento reliqui uentriculi, non destrueretur intellectus, neq; læderetur eleuatione anhelitus. Epilepsiam uerò secundum plurimum antecedit spasmus: deinde post ipsum fit epilepsia: & illud est, quoniam si cõfirmatur spasmus, est epilepsia, & quum expellitur causa impediens, aut resoluitur uentositas; redeunt operationes sensibiles, & motiuæ. Et quandoque quidem apparet humor expulsus uisibiliter in utrisque naribus, & in gutture. Et multoties fit epilepsia sine spasmo sensato: & illud ideo, quoniam materia faciens ipsam, est subtilis; & operatur cum repletione, non cum malitia uehementi. Epilepsia uerò plurimum accidit infantibus, propter humiditates ipsorum: & plerunque apparet in eis primum; quum nascuntur; & quandoque fit post pubertatem. Si ergo in regimine ipsorum sit rectitudo, remouetur: & si nõ, remanet. & oportet quidem, ut studium impendatur ad hoc, ut illud remoueatur ab eis ante pubertatem. Pueri uerò ab hoc sunt remotiores, quibus in partibus capitis accidunt ulcera, & apostemata, & adest fluxus narium. Et æquum quidem est, ut ille, in cuius cerebro est humiditas in principio creationis, purgetur: & plerunque purgatur in matrice: & quandoque purgatur post natiuitatem. Si enim non purgatur, non erit excusatio quin incurrat epilepsiam. Plurimum autem epilepsiæ, quæ pueris contingit, cura quandoque alleuiatur, & remouetur cum pubertate; quum ipsam non adiuuat malitia regiminis, & dimissio curæ. Epilepsia autem quandoque accidit adolescentibus. Si ergo fuerit post .xxv. annos propter ægritudinem in cerebro, & propriè in substantia ipsius; erit comitans, & neque separabitur, & erit finis actionis curę in eis, alleuiatio à prauitate ipsius, & tarditas paroxismi eius. Et Hippo. quidem dixit, quòd epilepsia remanet cum eis usque quo moriantur. Senibus autem parum aduenit epilepsia oppilatiua. Et causas mouentes epilepsiam plerunque adiuuant causæ extrinsecæ; sicut immoderantia cibi & potus, & satietas nauseatiua: & sicut mora plurima in sole, propter illud quod capiti attrahitur ex materijs. & illud quidem est, propterea quòd prohibet dilatari materias ĩ partibus corporis; quare mouet eas ad superiora. Et coitus plurimus est ex causis eius: & ex causis ipsius sunt delitiæ, & quies, & paucitas exercitij: & ex causis eius est exercitium super repletionem; propterea quòd humores propter ipsum mouentur, qui resoluuntur non integrè, & implent uacuitates. Ex causis ipsius est illud, quod debilitat cor ex timore, aut euentu tumultus, & uocis subito. Et ex causis eius sunt ieiunium habentis stomachum debilem: & potatio uini puri etiam; propterea quòd impedit stomachum. & causæ quidẽ istæ remotæ, faciunt causas propinquas. Nos uerò ponemus his causis capitulum singulare; & dicetur, quod quũ epilepticus induit corium caprinũ sicut excoriatum est recenter, & [u] dimittatur in aqua; incurrit epilepsiam: & similiter, quum suffumigatur cum cornu caprino, & myrrha, & † thymo. Epilepsia autem multoties resoluitur propter febres, quas tolerat habens eam, & proprie quæ sunt longæ; & quartana propriè propter uehementiam longitudinis suæ; [x] † propterea quòd digerit materiam melancholicam, donec resoluatur. et tremor fortis, qui fit in febribus:

p B. digitũ aliũ si vapor est ex parte ipsius. Alia litera. & quidã eorũ ligãt pollicem suum, & quidam ligant digitum alium si vapor est ex parte ipsius.

q B. aut retinetur sperma eius propter dimissionẽ coitus, &c.

r B. contingit.

† mirach.

s B. illud.

t B. de quo est curandum.

u B. infundatur

† alhasce.

x † B. &.

bus:tremor enim excutit uehementer, quod in cerebro comprehensum est de superfluitatibus. y§Sudor autem iuuat tremorem sua expulsione.§ 4 Et quemadmodum apoplexia conuertitur ad paralysim, similiter plurimum epilepsiæ conuertitur ad paralysim. Quidam autẽ existimant, quòd phlegmaticæ associantur tremor, & agitatio; quoniam phlegma non consequitur in spissitudine sua, ut oppilet meatus integrè. Melancholia uerò integre oppilat: quare in ipsa accidit parua agitatio. Et alij existimant, quòd eius, cũ qua multiplicatur agitatio, forsitan causa est humor paruæ quantitatis, aut paucæ penetrationis in meatibus, quare ponunt rem econuerso. Nullus uerò utrorunque sermo in eo est determinatus. Inquit Ruffus, quum apparet albaras in partibus capitis epileptici, significat resolutionem z§ corruptionis§epilepsiæ, & sanitatem. Et multoties quidem resoluitur epilepsia ad paralysim, & ad melancholiam. Epilepsiæ præparatis accidit epilepsia, propriè humidis, propter ætates suas, sicut in fantibus & pueris, & humectatis, propter regimen suum: sicut qui nauseatiuam satietatem consuescunt: & illis qui inhabitant terram uenti meridionalis; quoniam implet caput humiditate. Epilepsia autem mulierum, & infantium, & omniũ quorum sanguis est paucus, a§est parua propter constrictionem uenarum.§

y B. Alia litera. Et sudor qui sequitur tremorẽ minuit ipsam.

z B. materierũ.

a B. & venarũ cõstrictio ẽ magis pernecans. Alia lra. est magis receptibilis, vel plus accidẽs Alia lra. Et accidit epilepsia mulieribus, & ĩfantibus, & omnibus, quibus est paucitas sanguinis & strictura venarum.

ANNOT.

1 Epilepsiam (quasi comprehensionem dicas) græci ἱερὸν νόσον uocant, alij quidem per ἱερὸν diuinum intelligentes, alij magnum: sicuti & ex latinis alij magnum uertunt, alij sacrum. Gal. tamen diuinum hunc esse morbum negat primo progn. & Celsus maiorem morbum nuncupat. Dictus hic etiam comitialis fuit Romanis; quòd, si inter comitia accideret ea dirimeret. Græci herculeum etiamnum morbum dixere, quòd eo Hercules fertur laborasse, ut Arist. testari uidetur 3. problem. & Gal. 6. in 6. de uulg. morb. & puerilem ut Hipp. lib. de aer. aqu. & loc. & Gal. 3. aph. & 6. in 6. de uulg. morb. notatum reliquere. Est epilepsia totius corporis conuulsio. 4. de loc. af. & 3. eiusdem. & lib. de sympt. dif. Quo fit ut propriè symptoma sit: primo quidem actio motricis facultatis deprauata. quũ eo modo corpus moueatur quo moueri non debet. post etiam principum facultatũ operatio uel multum imminuta, uel etiam ablata. Mirari ergo quispiam hic posit, quomodo symptoma quũ sit, author tamen primis statim uerbis ægritudinem appellet. Sed author uulgatum loquẽdi usum insequitur. appellamus. n. eodem modo & apoplexiam & phrenesim & alios eiusmodi affectus morbos, hoc est affectiones ex morbo prodeuntes. symptoma ergo propriè hic affectus est. morbus uerò à quo dependet, obstructio, ut probe author & Gal. 4. de loc. af. obstruuntur nempè non ex toto sed leuiter uentriculi cerebri uel omnes uel aliqui. ex qua obstructione, intersecta spirituum mouentiũ uia, collabi primo loco corpus necesse est: fit uerò deinceps motus ille totius corporis deprauatus, irritata natura & insurgente aduersus id quod molestat, cerebro uidelicet ipso sese contrahente, ut id quod obstruit, aliò propellat. Cæterum dubitabit hic quispiam quisnam huius obstructionis sit locus. nempè author in anteriori cerebri uentre ipsam esse existimat. Gal. uero 4. de aff. loc. uel omnes uel aliquos, non absolutè autem anteriorem uentriculum obstrui dicit. Adde quòd, quũ hoc affectu comprehensi repente concidant nec stare ualeant, offendaturq; propterea totius corporis motus; obstrui motricis facultatis uias necesse est: eæ uerò in posteriore sunt uentriculo sitæ, non in anteriori. Huc accedit, quòd Hipp. contra quàm hi sentire uideantur. 6. de uul. morb. in parua tab. si in cerebri corpus atra bilis repat, comitialem morbum; si uerò in mentem, melancholiam fieri pronunciauit. ita ut non in uentriculis sed in ipsa cerebri substantia huius affectus causa, ex illius sententia sit statuenda. Sanè controuersia hæc non leuis uidetur præsertim ob Hippocratis uerba. Soluitur tamen, ac primum. Hipp. non tam substantiam quàm meatus ipsos intelligit. confert enim is non corpus meatibus, sed animo & menti. Quod uerò ad Auic. & Gal. pertinet, certum est in epilepsia non motricem solùm, sed animales actiones omnes offendi. quamuis enim id quod in epilepsia magis est conspicuum, deprauatus sit motus & conuulsio; læduntur tamen plerunque & ceteræ animales actiones magis quam motus. quũ eæ uel ex toto aboleãtur, (neque enim plerunque uident uel audiunt, uel intelligunt, uel memorantur quidquam, ut notat Gale. 3. de loc. af.) aut si non abolentur, insigniter tamen imminuũtur ut propè auferantur. propterea & si uentriculi ferè omnes in hoc affectu offendi soleant. primo tamen & fortasse magis anterior offẽditur uẽtriculus quàm posterior, id qđ autor scripsit. à Gal. hac ĩ re nihil discrepãs.

2 Et quoniam omnis spasmus &c. Inquirit comitialis morbi causas. & quum is conuulsionis sit species: cõuulsio autem omnis uel ex euacuatione, uel ex repletione fiat (ut supra est ostensum) probat ex euacuatione gigni hunc non posse, ex Gal. transferens 3. de loc. af. & alteram deinceps causam prosequitur longo progressu, ostendens morbum hunc ex ijs esse, quæ ex materiæ affluxu fiunt. Sanè, quod ad hunc affectum pertinet, supra satis ostensum est morbum à quo is dependet, esse obstructionem. at uerò de huius obstructionis causa non æquè constat, quum etiam prisci medici, & qui eos sequuti sunt, inter se dissenserint: & alij flatus; alij humores: alii etiam quidpiam aliud in causa esse existimarint. Profectò author libri de flatibus uapores ait permixtos esse, à quibus obstructiones multifariam per omnes uenas fiunt, unde cursus sanguinis prohibetur, & alibi consistere cogitur, alibi citius, alibi tardius commeat, ex qua inæqualitate & totum corpus turbari, & contrahi undiquaque necesse est. quo tempore neque sentiunt, neque intelligunt quidquam: neque etiam dolores percipiunt. Liberantur autem hoc affectu detenti, ubi uariis laboribus exercitatum corpus & calefactum est. calefit nempè sanguis & dissoluuntur flatus: qui etiam partim cum spiritu, partim cum pituita foras eiiciuntur. atque ita cõsistente sanguine, & tranquillitate per omne corpus facta, quiescit etiam morbus. Huius authoris opinionem æmulatus est Arist. lib. de somn. & uig. nempe à multis halitibus sursum latis, illicq; ex cerebri frigiditate incrassatis obstructionem fieri docens, & morbum, somni instar, comitialem. At uerò author libri de sacro morbo, & si obstructionem aerisq; & spiritus interceptionem causam huius affectus proximam putat; fieri tamen obstructionem eam non ex flatu, sed ex pituita existimauit. à qua quidem refrigerari, incrassari, & sisti sanguinem scribit. unde & sanguine ait quiescente ob interceptum spiritum à quo is dimoueri solet, & manus impotẽtes fieri, & cõuelli scribit. Excluso aũt à uenis externo aere ob pituitã, mutum, ac desipientẽ hominẽ reddi. oculos distorqueri, & commoueri. spumam ex ore effundi, pulmone ob interclusum aeris ingressum ebulliẽte ac emoriente.

Comm. 4. Probl. 1. Comm. 7. Com. 26. Com. 7. Cap. 2. Cap. 7. Cap. 3. Cap. 2. Cap. 2. Cap. 7. Cap. 7. Cap. 4.

emoriente. stercus subire dum uiolenter suffocatur. suffocari autem irruentibus sursum iecore & uentre ad transuersum septum, quòd tantum spiritus in os non ingreditur quantum consueuerat. calcitrare item pedibus ait, quòd aer in membris conclusus foras penetrare ob pituitam non potest; sed exiliens sursum, ac deorsum per sanguinem, dolorem inducit, unde animal calcitrat. Atque hoc pacto hic author huius obstructionis causam in pituitam refert. unde & pituitosos ait hoc morbo corripi non biliosos. At Hipp. 4. de rat. uict. in ac. (si modo hic liber germanus Hippocratis est) & si cum posterioris authoris sententia in eo conuenit, quòd morbum hunc ex obstructione ab humore facta, produci existimat; ab eo tamen etiam dissentit, atque à bile atra atq; acri demorsas ait in corpore particulas humores alios ad seipsas trahere, à quibus uenæ intenduntur, spiritus intercipitur, & natiuus calor extinguitur, ac tanquam in emortuo corpore coalescit. hæc uero uel epilepsia, uel paraplegia, atque alii id genus affectus sequuntur. Eandem sententiam sequitur & 6. aph. ubi in melancholicis (ait) morbis in hæc pericula incidi; stuporem corporis, uel conuulsionem, uel furorem, uel cæcitatem. est enim (ut dictum est antea) comitialis morbus, totius corporis conuulsio. & 6. de morb. uulg. in parua tabella, ubi repente in cerebrum bile, epilepsiam; conuersa autem ad mentem, melancholiam fieri scripsit. Idem sentit & Arist. sect. problem. 30. ubi à bile plerunque & potissimum atra hunc affectum consistere adnotauit. Cæterum post horũ tempora, Galenus sententiã colligens & authoris de sacro morbo & Hippocratis, priori relicta, comitialem morbum à frigido, crasso, & uiscido humore, & pituita, uidelicet, & atra bile, proficisci constanter asseruit. quem & Paulus sequutus est lib. 3. Post hos author noster ab omnibus in uniuersum humoribus obstructionem hanc fieri est arbitratus, & sanguine, & pituita, & bile utraque. Auerroes uerò 3. Coll. priori præceptoris sui Arist. sententiæ subscribit. atque fieri hunc affectum à crassis humoribus prorsus negat; quòd diuturniores fieri ab ijs accessiones oporteret. sed à uapore produci eum perpetuò existimat, quòd cito aduenit, & cito discutitur. Sed nouissimè denique omniũ, alij, uiri nostra ætate clarissimi, aduersus horum omniũ sententiam fieri comitialem morbum ex praua & uenenata qualitate crediderunt. in hoc quidem Pelopis sententiam, de qua Gal. 3. de loc. aff. æmulantes, à qua non dissentit Gal. sed ad epilepsiam omnem extendentes: id quod & Gal. & cæteris omnibus probari non potest. ita ut de affectus causa non leuis controuersia sit. De hac tamen si liceat nobis dicere quod sentimus. breuibus. certum est obstructionem non ex humoribus dũtaxat, sed et uaporibus fieri, cuius rei testimonio est Aristot. cum quo docti omnes consentiunt, qui in lib. de somno, & uig. somni causam uapores esse in caput elatos, illicq; incrassatos ob cerebri frigiditatem, & spirituum meatus obstruentes. scriptum reliquit. Huius etiam imitatione Gal. suffusionem quæ in oculis est obstructio, ex crassioribus fieri uaporibus est arbitratus. Quamobrem, quòd eodem pacto, ut author libri de flatibus, & Aristot. testantur, fieri comitialis morbus queat, irruentibus scilicet uaporibus, seu in cerebri regionem, ut Arist. seu etiam in cæteras corporis partes ut ille author: & ex obstructionibus; nõ uideo quid obstet. Quòd item à crassa pituita, ut author de sacro morbo, & ex melancholico humore ut Hipp. & Gale. putant, fieri eadem obstructio possit; non est ut iure quispiam neget. & si enim (ut Auerroes ait) diutinæ accessiones ex humoribus crassis fiant; breues tamen in hoc affectu eæ sunt, quòd humores ij alio extrudantur comprimente sese cerebri substantia & exprimente. At secus est ubi crassus quispiam humor in partem aliquam decubuit, à qua non ita expelli potest: tunc enim non nisi lõgius temporis spatium exigitur, ut id quod obstruit discutiatur. id quod in apoplexia euenit. in qua & copiosior est materia & crassior. & cerebrum non æquè contrahere se ipsum potest, quòd materia illa in ipsius substantiam irrepsit. at in comitiali morbo, neque tanta aut tam crassa est materia, quæ obstruit: neque cerebri substantia, sed soli uentriculi & spirituum meatus obstruuntur: unde & contrahere se se cerebrum, & eum (licèt crassum) humorem alienum aliò potest propellere. Verùm, quod etiam ex bile (etsi author de sacro morbo id negat) comitialis morbus possit fieri, ratio significat. licèt enim tenuitatis fortasse ratione (quamuis neque absolutè tenuis bilis omnis, sed alia etiam crassa magis, aut minus sit) hunc affectum bilis concitare nequeat; at sui tamen multitudine, si affatim irruat; fieri id posse, negare quispiam non potest. Ita uerò & de sanguine sit cõstitutum, qui si non crassitudine aut uisciditate (quod tamen euentu facillimum est) at multitudine tamen obstruere potest. cuius rei certissimo est argumento apoplexia, quæ, ut Gal. primo aph. & lib. de sangu. miss. testatur, à sanguine quoque ipso gignitur. quum interea idem Gal. 2. aph. ab eadem gigni epilepsiam causa existimet, à qua apoplexiam. Quòd uerò præterea ut Pelops Gale. præceptor & recentiores sentiunt, ex uenenata etiamnum qualitate hic morbus fiat, non est certè qui possit ambigere: id tamen non perpetuo fit, sicuti recentiores putant: & ubi fiat, obstructioni tamen eius causa est referenda. dum enim cerebrum sese contrahit, ut prauam hanc & uenenatam qualitatem protrudat seu illic genitam, seu aliunde transmissam; meatus cerebri angustiores fieri necesse est, tum contractis ijs & corrugatis, tum expressa in eos ex cerebro, & circumiacentibus partibus pituita, qua id membrum scatet. Quamobrem, ut tandem concludamus. laudandi sunt præstantes hi uiri omnes: & comitialis morbi causa, tum uapores, tum humores singuli, tum praua etiam qualitas, statuenda est, nulla controuersia.

3 Verùm in ipso est &c. Ait uteri strangulatum esse epilepsiam. At oppositum statuit hoc eodem lib. Fen. 2. tr. 4. dicens, licèt hic affectus similis sit epilepsiæ distingui tamen ab ea. Soluitur. certum est per consensum in uteri præfocatione cerebrum prauis uaporibus ex utero eò delatis ita quandoque affici, ut concursus fiat comitialis morbi, quo nempe et spuma ex ore reijcitur, & non sentiunt aut ratiocinantur. atque hoc casu comitialis est affectus absque controuersia. quandoque tamen & si conuelluntur, calcitrantq; ; neque spuma ex ore effunditur, neque (id quod in comitiali affectu ferè perpetuum est) sensus ex toto aut ratiocinandi & memorandi facultas oblæditur. quod cum euenit dici iure epilepsia non potest. id quod author fen. 21. innuit.

4 Et quemadmodum &c. Ait paralysim comitiali morbo succedere. At huius contrarium Gal. statuit 4. de loc. aff. ubi eo ab apoplexia differre epilepsiam docet, quòd hæc in paralysim non desinat, ut apoplexia. Sanè hæc contradictio multis laborem fecit. Eam tamẽ nos hoc pacto diluimus. Quum comitialis morbus, leuis quædam obstructio sit cerebri meatuum, unde & citò discuti solet; terminari eam in resolutionem difficile est; quòd, ut resolutio uel totius corporis, uel partis alicuius fiat, tantam adesse humorum copiam oportet, ut ex

Aphor. 27. Aphor. 58. Probl. 1. Cap. 7. Com. 3. Cap. 5. Com. 45. Cap. 17. Cap. 2.

ex toto spirituum uiæ obstruantur. propterea certum est ex una aut aliquot accessionibus epilepticis prædici resolutionem non posse. At quibus epilepsia insista est, sæpeq; accidit; his, quũ materia multa sit & continua ferè, quæ hunc affectum creat, cuius indicium est accessionum frequentia; quid expectari aliud potest, quàm quòd affatim repenteq; neruosas partes ea materia opprimat, & uel paralysim faciat, uel apoplexiam? Quare si hunc affectum spectes, qui neque frequentius neque acrius hominem affligit; quũ cito eius causa discutiatur, non succedit paralysis: id quod Gal. si uerò sæpius aut acrius urgeat, in summo tunc discrimine res est, id quod Auicennas.

De signis specierum eius. *Cap. 9.*

Dicimus quòd ex signis communibus pluribus specierum epilepticorum, sunt citrinitas linguæ ipsorum, & uiriditas uenarum, quæ sunt sub ea: & plurimum quidem antecedit eam mutatio corporis à complexione sua, & grauitas in capite, & proprie quum irascitur aut accidit inflatio in uentre: & antecedunt eam [a]§coarctatio§ in motu linguæ: & somnia eorum mala: & obliuio: aut pauor & timor, & formido: & [b]§accidit ei, ut loquatur secum, § & constrictio pectoris & ira, & acuitas. Non omnis uerò eius species recipit curam: & quæ ex ea magis est lædens, est illa [c]§ex qua proueniunt uertigo, & agitatio plurimum fortis: § deinde sequuntur eam quies fortis [d]§addita uehementi additione: § & nocumentum in [e]§spiritu, § quare significat multitudinem materiei, & debilitatem uirtutis. Quum autem uolueris scire, si ægritudo est in cerebro, aut in membris alijs; intende an semper inuenias grauitatem in capite, & uertiginem, & tenebrositatem in oculis, & grauitatem in lingua, & sensibus, & agitationem in motibus, & citrinitatem in facie: Quumque illud inueneris cum permistione in intellectu, & obliuione asidua [f]†§ § & amentia aut stoliditate, & non [g]§est grauitas, & minuitur secundum fluxum uentris § cum eo quod contingit ex lenitate naturæ & euacuationibus; tunc iudica quòd illud est ex cerebro tãtummodo. Amplius, si non inuenis in membris neruosis, & in splene, & hepate, neque in aliqua extremitatum, & in iuncturis nocumentum, neque æger sentit aliquid eleuari ad caput ex loco; certificat apud te, quòd impedimentum est ex cerebro. Signa autẽ epilepsiæ leuioris sunt, ut sint accidẽtia magis sana: & ut habẽti ipsam cito redeat ratio, & uerecundetur quum sanatur: & ut uelociter adueniat ei incolumitas sua, & propriè cum sternutatorijs & attractionibus odorum per nares, & [h]§ex§ eis, quæ mouent uomitum, & [i]§ex§ eis, quæ ingrediũtur in guttur, aut quæ uomere faciunt. [k]†§ §Signa uerò eius quæ prauior est, sunt difficultas [l]§spiritus, § & prolixitas agitationis: deinde longitudo [m]§congelationis§ post ipsam, & paucitas euasionis [n]†§ § post attractionem odorũ naribus, & sternutatorijs. Et minor istarum est, aut in qua [o]§elongatur agitatio, & non elongatur congelatio; aut in qua prolongatur congelatio, § & minoratur agitatio. Et signum eius, cuius causa est ex uentositate grossa in ipsa generata, est ut non inueniantur cum ea, neque prope eam, grauitas: immo inueniatur sonitus, & extensio, neque sit spasmus eius fortis. Et signa eius, cuius causa est phlegma, sunt, ut sit saliua eius [p]§calida§ spumosa, grossa, multa; & sit in urina eius aliquid simile uitro liquefacto. Et multiplicentur in ipso pauor, & timor, & pigritia, & grauitas, & obliuio. Et quandoque cognoscitur ex re uomitus, & colore spumæ, & ex colore etiã sanguinis. Et quandoque cognoscitur ex ætate, & regione, & ex causis præteritis de cibis, & regimine: & ex eis quidẽ quæ eam significant, sunt quies, & tranquillitas, & color faciei, & oculorum, & reliqua, quæ sciuisti in canone. quòd si phlegma cum hoc erit crudum, frigidum; erit obliuio, & stoliditas, & grauitas capitis, & corporis, & ꝓfunditas somni plus: & erit epilepsia magis laxans, & debilitans: & hæc species est mala ualde. In ea uerò quæ facta est à phlegmate salso, est somni profunditas minor: & frigus cerebri leuius, & motus saniores. Signa autẽ eius, cuius causa est cholera nigra, [q]§sunt, quoniam est melancholia, aut similis sanguini nigro, aut acuta, aut adusta, aut acetosa, § ex qua ebullit terra. Et sunt naturæ habentium eam decliues ad permistionem in suo sensu, & ad dispositionem, quæ est sicut melancholia; neque intellectus eorum mundantur, quum separatur: & significatur etiam melancholia ex colore faciei, & oculorum, & ex siccitate narium, & linguæ: & regimine generatiuo melancholiæ. Si ergo fuerit melancholia fæx sanguis naturalis, erit epilepsia cum lasitate, & paucitate sermonis, & cum quiete: & erit habens eam habens cogitationes [r]†§ § quietas. Et si fuerit melancholia de genere choleræ adustæ, & est acuta; tunc eius permistio erit dæmonium, & cum multitudine sermonum, & uocum: & eius epilepsia erit agitabilis, & leuis remotionis: & quandoque erit cum febre, & præcipue quum fuerit melancholia eius subtilis. Si autem fuerit ex melancholia sanguinea, erunt eius dispositiones cum risu. Et tu quidem cognoscere potes substantiam melancholiæ ex uomitu. Nam si est similis fæci sanguinis, tunc est melancholia naturalis: & si est similis fæci uini, est melancholia adusta: aut si est [s]§aspera, tunc est stiptica, § & significat finẽ frigiditatis, & siccitatis eius: aut est acetosa subtilis cum spuma, & tunc ebullit super terram: aut [t]§si non est acetosa, est spissa, § non habẽs spumam. Signa autẽ eius, cuius causa est sanguis, sunt ista. Nam dico, quòd si sanguis facit epilepsiam cum ebullitione, & motu absque quãtitate, non apparet ei magna operatio in colore, & exuberatione †i uenis iugularibus: neq; est dispositio præfocationis in horis [u]§in quibus est epilepsia, neque§ apparent ex ea grauitas, & stoliditas, & lassitas, & multitudo sputi, & [x]§ mucillaginis § sicut apparent cum phlegmate: & est cum caliditate, & rubedine in oculis, & uapore super caput sanguineo. Si uerò cum quantitate faciat cum signis sanguinis, est exuberatio in † uenis iugularibus: & antecedit dispositio, quæ est sicut præfocatio. Signa autem epilepsiæ, quæ est propter materiam cholericam (§ & illud quidem est secundũ minus) sunt, ut sint nocumentum, & tribulatio ab ipsa uehementiora: & spasmus in ea fit minor, & spatiũ eius breuius. Motus uerò sunt in ea fortioris agitationis: & ipsam quidem significant motus uomitus, & inflammatio, & uehementia permistionis

a B. Alia litera. debilitas.
b B. malitia aĩæ
c B. quã ancedit cõcussio uehemẽs uel secũdum aliã lrãm ẽ illa, quæ antecedit alsedar. i. scotomiã uehementem & agitationem multã fortem.
d B. Alia litera. cũ spuma frigida uehementi.
e B. anhelitu.
f † B. & hebetudine seu.
g B. non minoratur, neque minuitur super uacuitatem.
h B. cum.
i B. cum.
k † B. aut nõ faciant uomere.
l B. anhelitus.
m B. quietis.
n † B. paroxismo.
o B. prolongatur agitatio, & nõ prolongatur quies, aut ꝓlongatur in ea quies.
p B. fluens.
q B. est uomit. choleræ nigræ, aut rei similis sanguini nigro, aut acutæ adustæ, aut acetosę.
r † B. Alia lrã. corruptas.
s B. spissa tunc est pontica exasperans guttur
t B. est grossa.
† guidez.
u B. Alia litera. ante epilepsiã: verumtamen.
x B. mucositatis.
† guidez.

nis rationis,& citrinitas coloris, & oculorum. Eius uerò cuius causa est ex stomacho, signa sunt tremor in ore stomachi,& præcipue quum tardatur cibus:& concussio,& tremor, & commotio, quum est epilepsia:& uoces,& rugitus, & præcipue in principio inuasionis: & sunt cum ea solutio stercoris,& exuberatio urinæ,& [y]§spermatis, quòd emittitur propter amplexum mulieris,& uiri sine coitu,& spermatis cum coitu§& tremor cordis,& soda fortis,& leuitas epilepsiæ, aut ipsius remotio cum administratione uomitus,& dispositiones significantes corruptionem stomachi,& augmentum epilepsiæ,& [z]§sunt propter linimentū§stomachi,& purgationem ipsius:& quandoque interficit hæc propter frequentiam periodorum. Ex eo itaque est, ut humor, qui est in ea, agat multitudine sua,& multitudine uaporis sui: & hic humor est phlegmaticus secundum plurimum:& quandoque admiscetur ei alius. Et signa quidem eius sunt, ut accidat epilepsia in horis repletionis,& satietatis nauseatiuæ, & alleuietur quum uacuitas adest,& quum uenter soluit cibū, & fit secundum iterationem frequentem nauseatiuæ satietatis. Si ergo fuerit permistio cum illo materiæ cholericæ, inueniet sitim, & inflammationem,& mordicationem,& adustionem. Et si fuerit cum illo melancholia, multiplicabitur eius desiderium in pluribus dispositionibus,& sentiet gustum acetosum: & generatur ab eo cogitatio, & ut solus loquatur secum quamuis[a] §secundum quòd§significationes phlegmaticæ sint dominantiores. Et ex eo est, ut humor, qui in ipsa est, agat malitia sui, nō multitudine sua:& signa eius sunt, ut epilepsia fiat in horis uacuitatis,& quum materia inuenit os stomachi uacuum, & abscindatur epilepsia cum cibo conueniente laudabili. Si uerò humor fuerit §calidus§ de genere choleræ, cognosces ipsum per significationes, quas diximus. Quod si est ex†hypocondrijs, eius signa sunt, ructus acidus,& inflatio,& rugitus faciens dolorē, tardæ quietis,& inflammatio in † hypocondrijs; & quandoque excitatur cum ea dolor inter utrasque spatulas[c]†§ §post assumptionem cibi [d]§pauci§non quiescens, nisi apud eius digestionē: deinde redit post assumptionem cibi pauci, non quiescens, nisi apud eius digestionem. Quum uerò accidit secundum uacuitatem, non accidit nisi cum duritie naturæ,& destruitur lenitate naturę: & propriè si tu inuenis extensionem in†hypocondrijs ad superiora,& tremorem. Et istis quidem accidit uomitus cibi idigesti, propter illud quod diximus de reuersione cibi ipsorum[e]§corrupti,& oppilationibus uiarum eius. Ex illa itaque est, quum§est uapor † hypocondriorum faciens epilepsiam cholericus:& cognoscitur illud propter inflammationem contingentem[f]§ex corpore§ & permistione rationis declinantem ad rixam [g] §& ad inquisitionem.§ Et ex illa est, cuius uapor est melancholicus,& perueniunt cum eo rami melā choliæ,& timor,& [h]§ut solus secum loquatur, & ut pauor tenebrosus§propter tenebrositatem materiei,& accidit ex ea delectatio mortis[i]§&§ odiū ipsius,& timor,& reliqua, quæ in melancholia dicta sunt. Illam uerò, cuius causa & principiū sunt ex hepate, aut ex toto corpore, significant color, & capilli,& siccitas cutis, & arefactio eius cū nigredine: aut ipsius lassitas, & pinguedo, aut eius macies,& roris multitudo [k] §uaporis§ sanguinis: & significat ipsum pulsus, & urina, & dispositio ciborum præcedentium, & regiminis præteriti: & significat ipsam retentio eius, quod euacuatur ex[l]§stomacho§& matrice,& uenis, & reliquis. Si autem est sanguinea tendens ad adustionem, uides rubedinem coloris, & inundationem uenæ, & risum apud casum. Si autem fuerit cholerica, aut phlegmatica, aut melancholica, cognosces, p signa eius prædicta. Illa uerò, cuius causa est matrix, proculdubio est cum retentione menstruorum, aut spermatis, aut humiditatum effusarū ad matricem: quam quidem præcedunt dolor in pectine,& in utrisque inguinibus,& partibus dorsi, & grauitas in matrice. Illa uerò cuius causa est splen, cognoscitur, quoniam ægritudo est melancholica: & sentitur dolor in latere splenis, & est cum ea inflatio splenis, & durities eius; aut cum rugitu in latere ipsius, & cum communitate corporis ad ipsum secundum plurimū. Eius autem, quæ est ex materia uenenosa eleuata ab aliquo membrorum mediātibus neruis, principium aut est extrinsecum,& signa illius sunt manifesta; sicut punctura scorpionis, aut rutelæ, aut uespæ, quum aliquid horum accidit neruis: aut intrinsecum, & sentit quòd eleuatur uapor ex eo ad caput, quo obtenebratur uisus,& cadit.& membrū illud, aut est pes, aut manus, aut dorsum, aut pecten, aut aliquid ex uisceribus, sicut stomachus,& matrix. Signa uerò eius, quæ fit ex uermibus, sunt cursus saliuæ, & casus uermium, & ascaridum.

ANNOT.

Pulcherrimè instantis præsentisq; comitialis uitij notas descripsit Aretæus Cappadox. primo de acut. morb.& Paul.lib. 3. multa scripsit author Coac. prænot.et Rasis 9. Almans. & primo Cont. tr.13. cap.1. uidetur uerò res hæc exquisitissimè omnium ab authore nostro tractari. Unum tamen notat, quod dubitationem facit. ait nempe linguæ citrinitatē in futuris epilepticis apparere. quū tamen, si potissimum ex pituita & atra bile hic affectus gignitur, non citrinam, sed uel albam uel atram esse eam potius oporteat. Addit præterea uiriditatem uenarum sub lingua, quod sanè & Rasis. sed quæritur qua id ratione fiat, si modò pituita & bilis nigra hunc morbū præcipuè pariunt. Sed ad hæc paucis, authoris sententia est, non ex pituita & atro solum humore, quin et ex cæteris humorib. hoc uitiū sequi. sicuti in superiori capite est adnotatum. At uerò, tametsi lingua humores præsertim redundantes significat, ut Aris. sect. problem. 34. adnotauit. id tamen non est perpetuò. fieri enim alioqui potest, ut redundet pituitosus in toto corpore humor; lingua tamen citrina sit, commota uidelicet ex totius corporis concussione, bile ipsa, & linguam in quam facillimè suscipitur inficiente. credimus tamē eiusmodi symptoma in hoc affectu à biliosa dumtaxat causa fieri: & coarctandam propterea esse authoris sententiam: sicuti & quū de uiriditate uenarum linguæ, & de ira scribit; ad bilis flauæ redundantiā referendum arbitramur. Quod reliquum est, pro peccātis humoris notitia, quod author in hoc capite prosequitur, repete quæ supra doctr. 4. adnotata sunt.

y B. humiditas salivalis dictæ meda cuius exitus præcedit exitū spermatis & exuberatio spermatis.

z B. diminutio secundum inuiscationem.

a —— B.

b B. acutus.

† mirach.

† mirach.

c † B. parum.

d —— B.

† mirach.

e B. propter corruptionem ei[?]. Et ex illa est, cuius.

† mirach.

f B. & ex colore.

g B. & agitationem uel ad manuum, & pedū cōmotionem.

h B. malitia animæ, & pauor.

i B. aut.

k B. cum vaporatione.

l B. Alia litera. ano.

Cap. 5.

Cap. 13.

Circa principiū

Probl. 4.

De causis mouentibus epilepsiam. Cap. 10.

PErmutatio ad aerem, est iuuans ad epilepsiā, sicut a § quædam causæ remouentes permutationem ad aerem confert ei: § & omnis calor superfluus solaris, aut igneus, & omne frigus, & coitus plurimus. Et epilepsiam quidem commouet multitudo pluuiarum, & uenti septētrionales, & meridionales simul. Septentrionalis quidem, quia comprimit materias, & prohibet eas resolui: & meridionalis quidem, & regiones meridionales; propterea quia mouent humores, & implent cerebrum, & subtiliant eos, & eleuant eos ad ipsum. Et excitatur in hyeme multoties: sicut excitatur in septentrione, & autumno propter corruptionem humorum, & minoratur in regionibus septentrionalibus: b § immo parum fit, § quoniam nisi causa fuerit fortis, non accidet. Et odores boni quandoque mouent eam c § aliquo motu § & speculatio motuum uelocium, & circularium: & speculatio ab alto, & longitudo moræ in balneo, & balneum ante digestionem, & effusio aquæ calidæ super caput. Et assumptio eius quod generat sanguinem uaporosum, fæculentum, aut tenebrosum, sicut uinum fæculentū, & antiquum etiam, d § propter nocumentum suum, § & nouum, quod non est clarificatum, & non est transmutatum, & purum nocumentum faciens in cerebro; & apium proprie sua proprietate, quam habet in ea; & lentes, propterea quia generant sanguinem melancholicum, nisi commisceantur e § hordeo confracto § & fabæ, & allia, quia implent caput uapore, & cepæ similiter, quoniam earum substantia conuertitur ad humiditatem malam; & lac etiam, & dulcia, & plurimū pinguedinis in cibo, & omne grossum, & inflatiuum, & stipticum, & frigidum, & omne calidum f § & § acutum, & g § nausea, sunt § ex eis, quæ mouent epilepsiam; propterea, quia h § eleuant humores, & mouēt eos ad ipsam, & repletio stomachi à cibo, § & malitia digestionis, & uigiliæ: & passiōes aīales fortes, ex tristitia, ira, & timore: & i § permutationes § sensibiles fortes ex auditu uocū magnarū, sicut tonitrui & percussiones tympani, & rugitus leonis, & uocū durarū, sicut uocis k § nolarū § & stridorum etiam, sicut stridoris portæ acuti: & similiter ex uisu splendorum luminosorum, sicut fulguris rapientis uisum, & splendoris oculi solis: & ex tractu motuum uētorum fortium, sicut motuum uentorum turbinum. Et quandoque excitatur epilepsia exercitio super repletionem, siue fiat ad resolutionem faciendam, siue non: & coitu: & medicinis epilepsiam facientibus. medicinas autem epilepsiam facientes iam diximus, & illas, quæ detegunt epilepsiam, in tabulis ægritudinum capitis cum signis; sicut suffumigatio cū galbano, & myrrha, & cornu caprino, & comestio hepatis hirci, & olfactus odoris ipsius: & similiter, quum ponitur myrrha in nare eius.

a B. ex causis remouentib⁹ eā est permutatio ad aerem conferens ei.
b B. sed ipsā interficit.
c B. & motus.
d B. nocet ei.
e B. cum Kisch hordei.
f ——— B.
g B. cholirica passio est.
h B. agitat humores, & cōmouet eos, & al tochme.
i B. passiones.
K B. algielagiel

De cura. Cap. 11.

OPortet quidem, ut epilepsia, quæ est in infantibus, curetur ita; ut a nutrimētum lactentis rectificetur, & fiat conueniens ad caliditatem subtilem cum bonitate chymi, & lactans alienet à se omne, quod generat lac aquosum, aut corruptum, aut grossum, & prohibeat sibi coitum, & impregnationem. Et oportet ut hic infans alienetur ab omni re, in qua est timoris subitatio, & a § coarctatio, § sicut sunt uoces magni sensus, ut uox tympani, & tonitrus, & fulguris, & b § nolarum § & uox uociferantium. Et ut alienetur à uigilijs ex insomnietate, & ira, & timore, & frigore uehementi, & calore forti, & malitia digestionis. Et iniungatur ei exercitium 10 ante cibum leue: & interdicatur ei motus post cibum. Et si tolerauerit euacuationes, quæ fiunt medicinis euacuantibus phlegma c § subtile, § fiat illud. Et eos quidem iuuat, ut quandoque euomant cum aqua mellis: & ut potent zuccarum rosaceum & mel rosaceum & olfaciant rutā, & reliqua subtiliātia? Nam olfacere odoramenta, quæ diximus fortasse excusant laborem in eis. Amplius commune est in omnibus epilepticis, ut utantur cibis laudabilibus, quibus inest d § humectatio § laudabilis 20 non superflua; & ut caueant sibi à repletione, & ut se custodiant à malitia digestionis. Et illud est, si sunt contenti, & non sequuntur complementum refectionis. e † § § 3 Et ille cuius consuetudo non tolerat, ut semel reficiatur, diuidat cibum suum qui f § est minor refectione § sua in tres partes, & sumat duas tertias in prādio, & tertiam eius in cena, post exercitium subtile. Et neque multum utatur uino; quoniam ipsum uehementer replet cerebrum. Deinde si excusari non possunt, quin ipso utantur, utantur ui- 30 no pauco, antiquo, clarificato, declinante ad pōticitatem. Et ex rebus quidem eis nocibilioribus est g § potus, § successione balnei, & frigus repentinum: Immo oportet, ut caput muniatur ab omni calore superfluo, aut à frigore superfluo: & in balneo non faciat moram. Et epileptico quidem necessarium est, ut alienet à se carnes grossas omnes, & fortis nutrimenti, & pisces omnes, immo carnes omnium quadrupedum ma- 40 gnorum: & sit contentus pullis, & † duragi, & h † § atabiz, & paruis auibus domesticis, & syluestribus, & † canabit, § & turturibus & hædis, & capreolis, i § & leporibus, § & iam k § dixi, § quòd caro porci syluestris ualde iuuatiua est ei: & laudantur carnes caprinæ propter illud, quod in eis est de siccitate, & paucitate humectationis: sicut uituperantur eis dulcia, & pinguia, & similia. Et alienent à se omnia olera l § usque ad atriplices, & blites, nedum alia, § & propriè apium: etenim est 50 ei proprietas commouendi epilepsiam. Si autem excusari non potest, administretur ei fumusterræ, & endiuia: & eis quidem conceditur lactuca; ego uero non plurimum eam laudo: & conceditur eis coriandrum, propterea quia prohibet uaporem a cerebro; ego uerò uitupero eis ipsum, & eius multiplicationem, nisi in sanguinea, & cholerica: m § & aqua quidem † betæ elixatæ in aqua conditæ § cum oleo & almuri, & quæ currunt cursu eius, si eius acceptio antecedit cibum, propter 60 lenificationem naturæ, conceditur: & ruta est ex summa herbarum, quæ conferunt suo odore olfacta. Et quum anethum, & ruta in cibis ipsorum ponuntur, conferunt. Et oportet, ut alienent à se fructus omnes humidos, & omnes fructus grossos, nisi quosdam stipticos super cibum quantitate n § alleuiationis paucæ, § ut roborent os stomachi,

a B. actio tremoris.
b B. algielagiel
c B. cum facilitate.
d B. exsiccatio.
e † B. saturitatis.
f B. sit minor saturitate.
g B. uinum.
† perdicibus.
h B. altheiugi, & auibus domesticis, & montanis, & alchanaber.
† phasianis.
† galerita.
l ——— B.
K B. dicitur.
l ——— B.
m B. sicla autē elixata in aqua & condita.
† sicle.
n B. leui pauca valde.

chi, & deponant cibum, & lenificetur natura, & prohibeant uaporem. Et oportet, ut uitent omnes cibos graues, qui sunt, sicut [o] § napi § & raphanus, & caules, & bauciæ. Et oportet ut alienent à se omne [p] § acre § uaporosum. Et sinapi quidem est ex summa eorum, quæ impediunt sua uaporatione, & transmissione superfluitatum ad ipsum, & eductione earum uersus illud, & quia percutit cerebrum sua acuitate. Et alienent à se ebrietatem & exufflationem uentorum, & repletionem. Et deuitet ablutionem cum aqua penitus: cum calida quidem, propter illud quod in ea est de lassitate; & cum frigida, propterea quòd stupefacit, & nocet spiritui sensibili. Quòd si epileptico acciderit repletio cibi; euomat, & subtilietur regimen post ipsum. Et oportet, ut alienent à se cibos desiccatiuos, grauatiuos, stupefactiuos, uaporatiuos. Repletio uero uini ualde nocet: sed parum ex ipso sumptum dilatat animam, & confortat spiritum, & acuit ipsum, & excusat à multitudine aquæ: multiplicatio enim eius est nocibilior res. Et multum dormire post meridiem nocet: & uniuersaliter somnus multus nocet, & proprie super repletionem multam. Et superfluitas etiam uigiliarum debilitat spiritum, & resoluit ipsum, & cum hoc implet cerebrum uapore. Primum autem epilepsiæ regimen est alienatio causarum mouentium epilepsiam, quas diximus. Et quies, & tranquillitas sunt magis eis conuenientes: quòd si exercitium necessarium fuerit post euacuationem, & mūdificationem corporis, quarum præcessit rememoratio; oportebit ut administretur super [q] § repletionem § exercitium non consequens lassitudinem: deinde quiescat post exercitium; & studeat ut caput suum sit eleuatū, & caueat ne ipsum pendere faciat inquantum possibile est, neque moueat ipsum plurimum, quia multitudo materierum ad ipsum trahetur: & oportet ut moueant inferiora, quum ipse mouet superiora. Ex eis uero, quæ materiam ad inferiora trahunt, est fricatio corporis gradatim facta à superioribus ad inferiora, incipiendo à pectore, & quod sequitur ipsum, cum pannis asperis fricando donec rubescant: deinde gradatim descendat usque ad crura: sitq; omnis secunda fortior prima, & sit caput in dispositionibus eleuatum: & post illud iniungatur ei deambulatio: sed oportet, ut eum quiescere facias in loco exercitij sui, ut redeat ad ipsum eius spiritus, & quiescat eius agitatio. Et ipse quidem nō separetur à loco suo, nisi post illud. Quum ergo attractæ sunt materiæ omnes ad inferiora, [r] § conceduntur tunc ei mundificatio, solutio uentris, & § ut fricet caput, & ut pectinet ipsum, ut calefiat cum ipso, & permutetur eius complexio. Et ex eis quidem quæ ipsum iuuant, sunt uentosæ super capite positæ: & cauterium super ipsum calefaciendo cerebrū. Post mundificationem uero, & solutionem uentris, & quietem aliquibus diebus, non est malum si ingrediatur balneum: & si uentosæ ponantur super illud, quod est sub hypocondrijs, & ossibus pectoris eius, & calefiat caput eius cum eo quod sciuisti. Et quandoque ponitur [s] § post paroxysmum § pila cadens inter dentes eius: & proprie ex pilis, ut remaneat os eius apertum: & oportet ut incipias euacuare [t] § secundum eam, § deinde intē de in purgando caput cum gargarismis attractiuis. Si autem illud accidit cum periodis, & multiplicatur cum multitudine humorum; euacuetur [u] § cum apparente, § & educatur humor, qui in ipso dominatur, secundum quòd dicturi sumus. Et si non fuerit quod prohibeat ipsum à minutione, phlebotometur: ipsius enim phlebotomia in uere, & proprie in pedibus, est ex eis, quæ ipsi cōferunt, si per ipsam non sequatur infrigidatio cerebri eius, secundum quod dicturi sumus. Quūq; hora paroxysmi pertransit: & [x] § tu potes facere, ut ipse euomat, penna cum oleo de lilio inuncta, in ore ipsius missa, & proprie si stomacho fuerit in hoc introitus ut uomat humiditatē; § iuuabitur eo tunc: licet multitudo uomitus noceat epilepsiæ cerebri. Et ex [y] § deglutientibus § in dispositione epilepsiæ, & in alijs, sunt assa, & castoreū in oxymelle de melle. Ex insufflationibus autem in epilepsia, sunt pulpa coloquinthidæ, cucumer asininus, & eius succus, & sal ammoniacus, & nigella, & similia, & elleborus alb. & condisi, & piper, & zingiber, & myrrha, & euphorbium, & castoreum, & stichados separatim, & coniunctim, & assa fœtida, & pix sicca, & † cedria. Ex uaporatiuis est pæonia: & ex odoramentis est ruta in hora epilepsiæ, & in hora quietis. Ex eis uerò, quæ Humaim eligit, est gumma rutæ agrestis permista cum farina hordei, & aceto de uino, ex quo fiant formæ malorum, & assiduet odorem earū. Et ex syrupis, est oxymel squilliticum propriè quod singulis diebus ī potu sumat: & similiter syrupus de absinthio: & apozima hyssopi cū origano [z] † § § & oxymel squilliticum sumptum in potu in hyeme cum aqua calida, & in æstate cum aqua frigida. Et ex unctionibus quæ eis sunt bonæ, sunt cū eis quæ dicta sunt, medulla crurium cameli cum oleo ros. super tempora, & commissuras, & pectus. Suspensionis uerò pęoniæ iuuamentum iam experti sunt antiqui in epilepsia: & uidetur quòd illud sit magis proprium illi, quæ est [a] § de romania § humidæ. Et ex medicinis quidem, quas [b] § semper § in potu sumere oportet, sunt agaricus & siseleos. [c] † § § & radix aristol. rotundæ: & ex pæonia omni hora in potu tribuatur cum aqua. Et iam cōuenerunt, quòd potare omni die [d] † § bōdacatē mithridati § duabus uicibus, mane, & quū uadit dormitum, est quasi ex eis, quibus iam plures sanantur. Et quidam uolunt, ut eis in potu tribuatur ex spuma maris omni die bis. et ex polio mōtano cū proprietate sua in ea [e], § & † thymo § etiam. & ex eis, quæ ipsos iuuant, est medicamen de squilla huiusmodi. Sumatur squilla, & ponatur in uas uitreatum de terra, in quo § mel § fuit [f] † § § & caput eius stringatur ligamento forti: deinde cum corio grosso cooperiatur, & dimittatur. xl. diebus, quorū primus sit ante ortū [g] † § ascherc § xx. dieb. & ponatur uas expositū meridiei: & permutetur omni hora [h] § propinque, § ut sit illud, quod ex calore partibus eius aduenit, æqualis applicationis: deinde aperiatur os uasis, & inuenies squillam iam decoctam, & dissolutam: ipsam igitur exprime, & sume succum eius, & permisce ipsum cum melle: & sumatur in potu ex eo omni die quātitas cochlearis unius. Si autem hora festinat, coquatur squilla in aqua & aceto: & fiat

o B. rapæ.
p B. acutum.
q B. vacuitatē. Alia litera. non super repletionem.
r B. conceditur tunc.
s B. in hora paroxismi.
t B. materiā secundum quòd ipsa est.
u B. in vere, ut præseruetur.
x B. Alia litera. est possibile, ut vomat cū pena inuncta.
y B. quæ deglutiuntur.
† alKitran.
z † B. & decoctio hyssopi cū origano & oxymelle qđ factū est ex eis.
a B. alrumi.
b B. in principio.
c † B. & scordeon.
d B. Alia litera. nabacha alsadritus: vel altraditus.
† auellanæ quātitatem
e B. & alchanti idest asfodilus.
† alhasce.
Alia lra. acetū.
f † B. qđ ab eo fuerit postea remotum.
g B. alsahari.
h B. parumper. Alia litera. & permutetur omni paruo tēpore.

fiat inde oxymel mellinum. Et ex medicinis quidem bonis est, ut sumantur siseleos aur. iij. baccarum lauri tantundem, aristol. rotundę. radi. pæoniæ amborum aur. ij. castorei, trochiscorũ squilliticorum amborum aur. j. misceatur cum melle dispumato, & administretur omni die cum oxymelle. Et ex eis etiam, quę eos iuuant, est permutatio in regionibus: permutatio enim in regionibus, donec aer inueniatur conueniens, desiccans, subtilians, est sicut permutatio in ætatibus ex infantia in adolescentiam in iuuamento epilepticorum. Quum ergo accidit epilepticis tortuositas membri, aut spasmus eius, æquatur fricatione cũ oleo, & aqua tepida, & compressione forti. Et quum fuerit epilepsia causa cerebri, tunc melius est, ut euacuetur cum elleboro, & cum ijs quæ sunt talia, & pulpa coloquintidæ, & scammonea, & hiera, & decoctione agarici faciendo solutionem post solutionem in anno. Quumque necessarium est ut phlebotomia fiat, ex quocunque humore sit; oportet ut non[i] solum fiat phlebotomia, immo fiat ex duabus cephalicis simul, & sequatur phlebotomia uenæ quæ est sub lingua. Et quandoque uentosatur super collum, ut materia in hebdomada trahatur à cerebro; si illic non fuerit ex complexione cerebri, & debilitate ipsius, quod eam prohibeat. Et quandoque tibi necessarium est, ut phlebotomiam multiplices. Quum ergo illud feceris, oportebit, ut quiescere facias per hebdomadam: deinde solue cum potionibus & clysteribus fortibus, quæ sint ex centaurea, & pulpa coloquintidæ, & kerua, & reliquis. Deinde fac quiescere, post pone uentosas apud † spatulas & caput, & nocrati colli, & super crus. Deinde fac eum quiescere, postea solue, & non cesses procedere secundum quietem, & iterationem usque quo purgetur. Et administrentur post illud gargarismata, & caputpurgia, & quæ purgant caput solummodo, cum eis, quę sciuisti. quumque fit ei caputpurgium[k] cum siseleos: postea cum † anetho, & cum aqua amaraci, est iuuamentum. Et oportet quidem, ut occurrat paroxysmus cum mundificatione stomachi: & si possibile fuerit ei, ut euomat[l] ante cibum, & propriè ab eis, quæ sunt, ut pisces saliti & alia; erit iuuatiuũ. Et post illud totum permuta complexionem cerebri cũ confortatiuis calefacientibus ex emplastris ex sinapi, & quæ taliter procedunt, ex eis quæ docuite, & nominaui tibi: & fac eum odorare rutam. Et oportet ne labores in ipso cum calefacientibus, & permutantibus complexionem subito, immò gradatim in hoc incede. Si autem inde nocumẽtum acciderit in operationibus suis, tũc quiesce. Melius autem quo purgatur illa cuius causa est phlegma, est hiera,[m] & pulpa coloquintidæ: & hiera Hermetis etiã. Nam si utatur hiera Hermetis omni die pondere. s. 3. mane; & pondere. s. 3. in sero; magnificatur cum ea iuuamentum ipsi. quòd si cum phlegmate est repletio uniuersalis, tunc phlebotomia, secundum quòd narrauimus, est ei iuuatiua; & similiter euacuatio cum turbith & agarico, & stichade, & hiera Ruffi propriè. Melancholia uerò soluitur cum eis, quæ sunt, sicut decoctio epithymi, & elleborus, & lapis azuli, & lapis armenus, & stichados, & polypodiũ, & myrobal. Ex unctionibus, medulla cruris cameli cũ oleo ros.[n] super collum & tempora, & pectus. In epilepsia uerò cholerica oportet, ut sit solicitudo cũ infrigidatione, & humectatione, & propriè cum clysteribus. Si autem est adusta, tunc est in iudicio melãcholiæ, aut inter choleram & melancholiam: & ea quæ non ita est mater infantiũ forsitan est de genere cholericæ apud quosdam: & propter illud præcipiunt in cura ipsius, ut administrentur tina, & caputpurgia frigida, & humida, & effusio lactis super caput: & utatur humectatione corporis. Et si est infans, præcipiunt, ut detur in potu lactanti ipsum, quod lac ipsius infrigidet: & præcipiunt, ut in domo ipsa frigida subterranea inhabitent: & uidetur quòd sit hoc apud eos epilepsia sibaria, aut mania: ueruntamẽ huiusmodi nominis usus non est famosus apud ueridicos medicos. Et quum aliquibus membris epileptici accidit tortuositas, aut spasmus; iuuat ea fricatio cum oleo & aqua tepida: & ut[o] in eis toleretur compressio. Quando uerò est epilepsia ex stomacho, tunc conuenientiora quibus fit euacuatio, sunt pulpa coloquintidę, & stichados: & fiat in anno illud multoties. Et oportet quidẽ post mundificationem stomachi, ut assidue utantur confortatiuis: & non tribuantur eis, nisi cibi uelocis digestionis, boni chymi: &[p] reducantur secundum quòd narrauimus in loco suo. Impendatur ergo studium in comprehendendo bonitatem digestionis: & oportet ut dimittant stomachum uacuum tempore longo. Illi uerò, quæ ex ea excitatur secundum famem, succurratur cũ eo quod dictum est in capitulo[q] epilepsiæ, & reliquorum. In hac uerò, quæ fit cum eleuatione alicuius rei ex membro, oportet ut ligetur supra illud membrum, quum paroxysmus adest: et fortasse prohibetur paroxysmus: & euacuetur humor, qui est in membro: aut per euacuantia scita, si iam peruenit ad ipsam uirtus euacuationis: aut cum ulceratione, & eductione puris in hora quietis, cum medicinis, quæ ulcerant, & pus faciunt currere: & cum adustione materiæ, sicut est epithema de gummi rutæ syluestris, & euphorbio, & reliquis. Et has quidem medicinas cognouisti ex tabulis libri secundi. Et forsitan oportebit, ut in eis eueniat gradus administrandi cantharides, &[r] † alkekerez, & stercus accipitris, & anacardos, & reliqua. In illa autem, quæ à toto corpore eleuatur, dicunt quidam, quòd si non esset timor in phlebotomia duarum arteriarum apoplecticarum, non in eo quod non possibile sit retentio sanguinis, sed propter frigus, quod accidit cerebro, & abscisionem spiritus, & sequitur eam apoplexia; esset in ea sanitas integra illius, qui patitur epilepsiam cum communitate corporis, et propter illud, quod ad cerebrum ascendit ex eo. & nos quidem dicimus,[s] si hoc non est possibile in cuiusq; arteriarum ascendentium incisione, hic timor non est longe quin magnificetur multitudo iuuamenti.

Marginal notes:

[i] B. sis diminutus in ea. Alia litera. tardes eã vel non deficias in ea.

† elKeel.

[k] B. fiat cũ scelitha, postea cũ sababech, & cũ aqua maioranę. † scebebic.

[l] B. Alia litera. post.

[m] B. Alia litera pulpæ.

[n] B. spondiles colli.

[o] B. super ipsa fiant compressionis.

[p] B. tribuantur

[q] B. sodæ.

[r] B. alKibiKẽz † galbanum.

[s] B. q̃ si hæc nõ est possibilis, tunc in incisione seu in phlebotomia illius alterius ex arterijs, quæ ascendunt, non erit iste timor, & nõ est longinquũ.

Annot.

Prosequitur hoc negocium elegantißime Gal. libello de puero epilept. ubi methodo huius affectus in puero curationem absoluit. id & Paul libro. 3. siue per essentiam in cerebro est siue per consensum, sed & Celsus elegãtißimè lib. 3. de hac re scribit. Author ex Gal. & Paulo

Cap. 13.

Cap. 24.

& Paulo mutuatur multa: sed longe copiosius omnes huius mali species curare docet.

Cap. 13. cap. 15. 53.
2 Nutrimentum lactis &c. Hoc & Paul. lib. 3. & Alex. Trall. lib. 1. sed quomodo lac uitiatũ corrigatur, pete ex Paulo. lib. 1.

Cap. 4.

3 Et ille cuius consuetudo &c. Pleniorem duplo cibum in prandio exhibet quam in cœna, quod & Actuarius lib. 2. de act. & affect. anim. spirit. At Gal. libro de puero epilept. contra prorsus, pleniorem duplo cœnam probat quàm prandium. Cum Gal. sentire & Rasis uidetur primo Cont. tr. 13. Sanè dubitatio hæc non leuis est ob hanc summorum uirorum controuersiam. Paucis tamen, si ex rei natura rationem utriusque opinionis perquiramus, Actuarij sententia, cui & author noster assentitur, tutior & probanda magis uidetur. tum quòd hic affectus ex pituita ferè est, quam noctu augescere, et accessiones facere compertum est: tum quòd accedente post uberiorem cœnam somno magnam uaporum copiã ad caput efferri necesse est, & causam morbi augeri. De Gal. uerò & Rasis sententia non est ut multum laboremus. illud certè uerissimum est quod Gal. ait per somnũ & quietem coctionem adiuuari. uerum aliud nunc in causa est, cuius ratione à copiosiori cœna est abstinendum; uaporum nempe ad caput & multorum & crudiorum elatio. à quibus pituitæ prouentum gigni necesse est: id quod Galeni tempestate uerendum non erat, quum id temporis, die in duodecim inæquales horas dissecto, prandio tertia, cœnæ uero nona esset hora constituta: ita ut tres etiam à cibo horæ superessent, quibus per uigilias discuti priores illi crassi & crudi halitus poterãt, qui ex alimentis primo efferuntur. id quod nostra tempestate non seruatur. qua quũ ad multam noctem cœna differatur, tantum temporis inter cibum & somnum non intercedit. Insequuti ergo hi authores suorum temporum consuetudinem, diuersa scribunt. nostræ uerò tẽpestati Auicennæ & Actuarij sententia utilior est. in qua tamen re accessionum diligens habenda est ratio, si noctu, si die affligat. ac iuxta hoc uictus ratio modo plenior, modo tenuior est instituenda.

Cap. 10.

Cap. 2. 14. 3. 133

4 Et si non fuerit quidem &c. Hic de uenæ sectione quæritur, an in hoc affectu conueniat uel non. Author secandam esse ait, nisi quidpiam obstiterit Galenum 12. meth. & Paulum lib. 2. æmulatus. At alij secandam semper uenam statuunt, si morbus magnus est, quod tum authoritate Hipp. confirmant, qui, 4. de rat. uic. in ac. et 4. meth. magno existente morbo & uiribus ualidis, mittendum perpetuo sanguinem præcepit. tum etiam ex Gal. 12. meth. ubi in lethargo, caro, cathocho, attonito morbo, comitialiq; inter initia mittendum sanguinem consulit. etsi Rasis & Mes. huius præsidij non meminerint. Cæterum qui uenam perpetuo tundendam existimant ubi morbus magnus est, quantum fallantur, facile ostendimus. Magnus nempè hic morbus sit: atque à pituita, toto etiamnum corpore crudis humoribus redundante gignatur: an & his secandam uenam præcipiunt? Præcipiunt sanè. At Gal. 12. meth. quem locum ipsi adducunt, contrarium prorsus statuit. excipit enim crudi humoris redundantiam. Sed respondent hi. cruditatem humorum non omnem, sanguinis missionem prohibere; sed eam quæ in uentre est. Contra horum tamen sententiam Gal. lib. de cur. rat. per sangu. mis. crudo per corpus collecto humore sanguinis eductionem ueretur, quando crudo per omne corpus affluente humore, & uirtus imbecillior sit: & adhibita sanguinis detractione in extremum malum soleat recidere: ut nequaquàm postea restitui posit. At tuentur hi rursus sententiam hãc ex Gal. li. eodem de sang. mis. ubi & in comitiali morbo & in apoplexia, uertigine, ac sanguinis reiectione secandam esse uenam confirmat. Sed hi non animaduertunt præseruationem esse eam, non curationem. Adde quòd Gal. eo in loco non absolutè sanguinis eductionẽ, sed uel hanc, uel expurgationem, præcipit, prout. s. uel sanguis uel alij à sanguine humores affluunt. ita ut ij Gal. prorsus aduersentur qui absolutè secandam in hoc morbo uenam arbitrãtur, ubi magnus est. Quamobrem, ut breuibus dicamus nos, quæ sentimus. à Gal. Paulo & Auic. discedendum non est, qui secandam quidem uenã consulunt, sed id si nihil obstiterit. obstat autem uel aliorum humorum, non etiam sanguinis copia: uel uirium imbecillitas: uel crudorum succorum in toto corpore, nedum in uentre uel uentriculo redundantia. anni tempus (adde & quod Celsus, si neruorum distentio accesserit) & cætera ea, quæ copiosius in lib. de sang. mis. Gal. scribit. Quare consulenda hæc omnia fuerint. ac affluente sanguine uel puro uel bilioso, uel melancholico, uel etiam pituitoso (nisi summa hæc fuerit cruditas) mittendus erit sanguis quantum uires, quantum affectio tolerat. Sin autem uel a uentriculo uel à particula alia quapiam sit, uel imbecilles sint uires, uel cruditas adsit; abstinendum.

Cap. 18. cap. 13.
Aphor. 20.
Cap. 6.
Cap. 18.
Cap. 18.
Cap. 6.
Cap. 7.

De apoplexia. Cap. 12.

APoplexia est ociositas membrorum à sensu & motu, propter oppilationem continentem in uentriculis cerebri, & in cursibus spiritus sensibilis & motiui. Nam si [a] § euacuãtur ex eo instrumenta motus, & anhelitus, & debilitantur, non fit facilis anhelitus: immo illic est spuma, & est habens uicissitudines, sicut strangulatio, aut sicut uox strangulati: hæc ergo § est praua, significans defectum uirtutis mouentis membra anhelitus: & ea quidem prauior est ut non appareat anhelitus, & spuma, neque uox strangulati. Si autem nocumentum non magnificatur in anhelitu, & pertransit in gutture ipsius quod immittitur, neque egreditur per nares; tunc quamuis ipsa sit in qua maior fiducia habetur quàm alia; tamen non euacuatur à timore magno. Et Hipp. quidem dixit, quòd quando apoplexia est fortis, habens eã non sanatur: & si est debilis, eius sanatio non est facilis. Hæc uero oppilatio fit, aut propter clausionem, aut propter repletionẽ. Clausio autem est, ut ad cerebrum perueniat qđ ipsum dolere faciat, aut [b] § impediat § & moueatur motu contractionis ab eo: aut sit qualitas perueniens ad ipsum [c] § stipticum faciens, ingrossatiua suis naturis § sicut frigus forte. Repletio uerò, aut est repletio apostemans, aut est non apostemans. Repletio uerò apostemans est, ut illic contineatur materia [d] † § & oppilet ex parte extensionis: & est ex speciebus [e] § apoplexiæ peruersę: § & æquale ẽ, siue sit materia calida, aut sit frigida. Quæ uerò est absque apostemate, & est ea, quæ est secundum plurimum, aut est in ipso cerebro [f] § & cum propinquitate sua in meatibus spiritus ad cerebrum. Et illa, quæ est in meatibus spiritus ex cerebro, [z] aut est humor sanguineus effusus ad uentriculos cerebri subito, aut est humor phlegmaticus, & est superabundãs & multus. § Illa autem, quæ est in meatibus spiritus ad cerebrum, est quum oppilantur arteriæ & uenæ ex uehemẽtia repletionis, & multitudine sanguinis,

a B. cũ hoc instrumẽta motus anhelitus fuerit ociosa, aut fuerint debilia, vnde nõ facilis fit anhelitus, imò fuerit illic spuma, & fuerit habẽs vicissitudines sicut strãgulatio, aut sicut vox strangulati tunc hæc spẽs.

b B. lædat.

c B. stipans vel contrahẽs & inspissans eum ex sui natura.

d † B. Alia lrã. & oppilet ex parte repletionis.

e B. Alia litera. epilepsiæ fortis vel difficilis.

f B. aut in vicinitate ipsius: & illa quidẽ quæ ẽ ĩ vicinitate, aut est in meatibus spũs ex cerebro aut in meatibus spũs ad cerebrũ Et illa quæ est ĩ meatibus spũs ex cerebro, aut est humor san-

guineus effusus ad vētriculos cerebri subito, aut est humor phlegmatic⁹ & est secundū plurimum. Alia litera. & in vicinitate ipsi⁹ aut est in meatibus spiritus ex cerebro.
g B. Alia litera. corporea.
h B. Alia litera. capitis. Alia lra. faciei.

nis, & spiritus non habet transitum; quare nō moratur usq; quo præfocet: & accidit ex illo ei quod accidit, quum stringuntur duæ uenæ apoplecticæ ex casu sensus, & motus: nam quum illi simile accidit ex causa[g] ⟨primitiua⟩ efficit quòd est simile illi actioni. Hæ ergo sunt species apoplexiæ, & causæ ipsius. Sed fortasse quādoque dicunt apoplexiam, & significant per eam paralysim cōmunem amborum laterum, & si sint membra [h] ⟨corporis⟩ sana. & quandoque dicunt mollificationē partis apoplexiam illius partis: & illud quidem in sermonibus Hip. iam peruenit. Aliquando autē accidit, ut homo apoplexiam incurrat, & non sit differentia inter ipsum, & mortuum: & non appareat in ipso aliquid anhelitus: deinde reuiuiscit, & sanatur. & nos plurimos eorum uidimus, quorum dispositio hæc erat: & in istis quidem anhelitus non apparet, sed ipsorum pulsus [i] ⟨non⟩ integre cadit. Et uidetur quòd calor innatus in eis non uehementer indiget euentatione, & expulsione uaporis fumosi à se anhelitu magno, ꝑpter illud quod accidit ei ex frigore: & propter hoc uolūt, ut tardetur sepultura ambigui ex mortuis, donec perpendatur eius dispositio: & neque sit minus septuaginta duabus horis. Apoplexia uerò resoluitur secundum plurimum ad paralysim: & illud ideo, quoniam, quum natura deficit ab expulsione materiei ex utrisque lateribus simul, expellit eam ad unum duorum laterum, quod magis est susceptibile[k] ⟨ægritudinis,⟩ & quod eorum est debilius, & facit ipsam penetrare in uacuitatibus meatuum elongando eam à cerebro, & uentriculis ipsius. significat[l] uerò quòd oppilatio in apoplexia comprehendit super uentriculos, quoniam si esset in uentriculo posteriore solummodo, non oporteret ut ociositas sensus esset in anteriore parte capitis. Hip. uerò inquit, cui accidit dum est sanus, dolor repente in capite suo: deinde incurrit apoplexiam; tunc ipse moritur ante septimum diem, nisi accidat ei febris, & sit spes, ut cum ea resoluatur superfluitas. Et scias quòd plurimum accidit apoplexia habentibus ætates, & corpora, & regimina humida; propriè quum est ibi cum humiditate frigus. Si autem accidit cum caliditate complexionis, & siccitate ipsius, tunc res est praua: egritudo enim contraria complexioni nō accidit, nisi ꝑpter magnā causam. & cōplexio quidem ab hoc elongata est, ut eam toleret. Apoplexia uerò raro accidit à caliditate. Quum autem dilatatur materia paralysis in utrisque lateribus, prouenit apoplexia, sicut quum cōstringitur materia apoplexiæ ad latus unum, accidit paralysis: plurimum uerò causæ apoplexiæ existit in ambobus uentriculis posterioribus. Quumque cum apoplexia fuerit febris, tunc illic erit apostema secundum plurimum. Illi uerò qui plurimum utuntur phlebotomia propter melancholicum sanguinem suum, ex multitudine quidem phlebotomiæ iuuātur, sed in fine deficiunt, quoniam incidunt in apoplexiam, & similia ei. Præparatio uerò apoplexiæ periodicæ cum acceptione medicinarum calidarum, est festinatio faciens humores tardos ueolciter moueri: periodorum autem apoplexiæ iudicium iam diximus, inde ergo legatur.

Alia litera.
i —— B.

k B. Alia litera. eius quod effunditur.

ANNOT.

1 *In apoplexia, quam Latini attonitum morbum uocant, & alij etiam paralysim & resolutionem neruorū, ut Celsus notat lib. 3. totum corpus sensu & motu destituitur ut Gal. 2. aph. & sæpe alibi. neque id solum, sed animales omnes actiones etiam principes uitiantur. ut hic quoque affectus non rectè symptoma aut sensus communis, ut Actuarius lib. de act. anim. sp. primo. aut rectricis, quam regitiuam uocant (ut alij) statuatur. uniuersim namque animalium actionum omnium est uitiū. De huius symptomatis causa contentio est. Alij etenim (ut Gal. passim) obstructionem esse meatuum dicunt per quos toti corpori animales spiritus feruntur. Alij uerò etiam astrictionem addunt. intumescente nimirum cerebri substantia, ut Gal. 2. aph. notat, ex dispositione quæ inflammationi est similis, constringi spirituum uias necesse est. ita ut percusso cerebro, sicuti de caro testatur Gal. 4. de loc. aff. Nos uerò, & si astrictionem prohibere spirituum transitum fatemur: quū tamen non prorsum cohibeant; astrictionem aut epilepsiæ, aut leuis apoplexiæ causam putamus; eius uerò quæ fortior est apoplexia, obstructionem. Verùm in qua nam cerebri parte hæc obstructio sit, non leuis uidetur controuersia. quū Gal. alibi, nempe 4. de loc. aff. in cerebri substantia: alibi uerò ut 2. aph. 3. de loc. aff. & 2. de sympt. caus. in cerebri quoque uentriculis esse existimet, quod & hoc in loco author. Soluitur tamen facilè. si id aduerteris, quòd, repleto cerebri corpore obstructionem, non ipsa dumtaxat substantia illius, sed corpore ipso turgescēte, in meatibus etiam fieri necesse est. neq; uerò negat Gal. 4. de loc. aff. in apoplexia obstrui cerebri uentres, sed eo ab epilepsia differre scribit, quòd in epilepsia uentriculi dumtaxat obstruantur, in attonito autem morbo corpus potißimum.*

2 *Aut est humor sanguineus &c. Gal. 4. de lo. aff. sicut epilepsiam, ita & attonitum morbum à frigido crasso et uiscido humore fieri, pituitoso, & atrabilario existimat. de sanguine uerò & bile non meminit. Author tamē noster non pituitā & atram solùm bilē; sed etiam sanguinem & flauam bilem huius obstructionis causam censet. Cæterùm quod ad hæc pertinet, quū cerebri uentres & ipsius substantia non minus sanguine & bile quàm pituitoso & melancholico humore repleri poßint, sicuti et supra de epilepsia est dictū; nihil profectò obstare uidetur, quin & ex his duobus humoribus attonitus morbus gignatur. Negant tamen doctißimi quidam uiri procreari hunc posse ex bile, quòd quia ea acris est & mordicat: irritatum cerebrum in eos motus uniuersum corpus propellat, qui in comitiali semper, nunquam in attonito morbo uidentur. Cæterum (ut paucis nos hanc litem soluamus) ex sanguine certum est hoc uitium aliquando fieri, ut author notat. atque hoc ipsum (et si Gal. plerunque gigni ipsum ex pituita & melancholico humore asserit, quòd uere ab his plerunque & potißimum procreatur.) idem Gal. affirmat tum 2. aph. quādo dispositionē inflammationi similem ait posse hūc affectum producere. & primo aph. athletas in discrimine esse testatur, tum ruptionis uasis alicuius, tum repentinæ suffocationis, ob sanguinis uidelicet redundantiā. quod & clarius lib. de sangu. miss. scriptum reliquit. At de bile ipsa. licèt Gal. authoritatem modo nō habeamus; ratio tamen id persuadet, quū colligi repente tanta bilis flauæ in cerebro copia poßit, quàm atræ. Quod enim mordicare eam asserunt ac propterea irritari & concitari totū corpus, sicut in epilepsia. nō admittimus, quādo*

Cap. 28. Com. 42. Cap. 13. Comm. 42. Cap. 2. Cap. 7. Com. 42. Cap. 7. Cap. 7. Com. 42. Com. 3. Cap. 5.

phrenitim

phrenitim ex bile in cerebri substantia collecta fieri uideamus absque conuulsione. quũ & atra bilis quæ acida est, insigniter sensum moueat & irritet. quũ collectũ demum in eius substantia humorem cerebrum non sentiat, quod expers sensus est; neque irritari propterea ab alio quàm multitudine poßit. Quare iudicio nostro non minus à sanguine & bile quam à pituitoso & melãcholico humore fieri attonitus morbus potest.

De signis. *Cap.* 13.

Differentia inter apoplexiã & † carum, est ꝙ apoplecticus [a] § clamat, § & eius anhelitu nocumentum ingreditur: sed † carum patiens nocumentum, non est ita, & habens subeth gradatim procedit de somno graui ad † carum: apoplectico uerò accidit illud subito. Apoplexiã præterea antecedunt soda, & inflatio † iugularium uenarum, & uertigo, & scotomia, & tenebrositas uisus, & tremor in toto corpore, & stridor dentiũ in somno, & grauitas, & pigritia. & multoties quidem est eius urina [b] § uaporosa, § & nigra, & in ipsa est sedimẽ serinum, & furfureum. Illam uerò quæ est à [c] § qualibet § percussione, aut casu, aut communitate membri, cognosces ex principijs, quæ tibi iterata sunt. Quæ autem est ex apostemate, non euacuatur à febre [d] § præcedente signa, § quæ diximus in apostematibus. Et illam quidem, quæ est ex sanguine, significant signa sanguinis prædicta multis uicibus. & est facies rubea & oculi rubei ualde, & † iugulares uenæ: & uenæ ceruicis sunt extensæ & plenæ: & spatium phlebotomiæ est elongatũ, & fuit accidens receptio eius, quod generat sanguinem. Illam uerò, quæ ex phlegmate est, significant color, & forma oculi, & humorositas narium & reliqua, quæ dicta sunt. Quum ergo seni acciderit uertigo concomitans iterata, tunc illud nuntiat apoplexiam.

† subeth.
a B. habet vocẽ strangulati, vel habet oregmonem.
† subeth.
† subeth.
† guidez.
b B. similis floriæris.
c B. nocumẽto &.
d B. aliqua & præcesione siguorum.
† guidez.

ANNOT.

De hac re agit Gal. 4. de aff. loc. sed uide & Paul. lib. 3. & Hipp. ac Gal. 6. aph.

Cap. 2.
Cap. 18.
Aph. & com. 51

De cura. *Cap.* 14.

Cura quidem eius, quæ facta est ex læsione extrinseca, est regimen illius causæ primitiuæ: & illius quæ fit ex communitate, est regimẽ membri, cui communicat cum eo, quod præterijt tibi in canone, & præterijt tibi in capitulis alijs. Regimen uerò illius, quæ fit ex sanguine, est phlebotomia in hora illa, & emisio multi sanguinis: sanat enim in dispositione: & post phlebotomiam tunc clysteriza cum eo, quod sciuisti de clysteribus, ut deponatur materia à capite: & subtilia regimen ipsius: & sis contentus in ea iuleb, & aqua hordei subtili, & aqua casei: & fac ipsum olfacere quod confortat cerebrum, & non calefacit, cum eo, quod docui te. Si cum ea uerò, quæ facta est ex phlegmate, inueniũtur signa sanguinis; phlebotometur etiam: deinde clysterizetur cum clysteribus fortibus, & supponantur collyria fortia, in quibus ponuntur gummi, & fel bouinum: postea [a] § bibat, quod soluit, si in ipso pertransit § ex pilulis, in quarum potu habetur fiducia, sicut pilulæ, de euphorbio. Et fiant post illud super caput ipsius, & membra, uaporationes calefaciẽtes, & embrochæ factæ ex aquis, in quibus coctæ sint herbæ calefacientes, sicut anethum, & † absinthiũ, & amaracũ, & folia citri, & calamẽthũ & † thymus, hyssopus, & melilotum, & origanum, & abrotanum. Et cum oleis in quibus sit uirtus [b] § calefaciens, sicut est oleum § de ruta; & sit iam dissolutum in ipso pyrethrum, & castoreum, & oppopanacũ, & galbanũ: & inunge totũ corpus ipsius ex oleo, in quo sit sulphur. Si aũt uaporationes fuerint ex gariophyllis, & [c] § † chamæpythi § & mace, & nuce muschata, & acoro; erit rectum. Et fricentur pedes eius cum oleo calido calefacto, & aqua calida. [d] † § § & inungãtur spõdiles ex [e] § † storace liquida & euphorbio. § Et pone super principium nuchæ sinapi, & serapinum, & castoreum, & euphorbium. Et ex oleis quidẽ quæ sunt eis bona, sunt oleum cucumeris asinini, & oleum rutæ, & oleum squilliticum factum ex oleo antiquo: aut in quo sit infusa propter humectationem. xl. diebus, aut in quo sit cocta: ita ut sumantur olei kisti. i. & squillæ. ℥. ij. in quo coquatur adeo ut dissoluatur. Et similiter oleum de pyrethro secundum utrosque modos prædictos. & rectius quidem est, ut quodcunque sit oleum, quod eis administras, inspisses cum cera donec stet, ut adhæreat: & oportet quidem ut incipias à debiliore unctionum, si confert: & si non, adde, & permuta te ad illud, quod est fortius. Et non est malum post euacuationem ipsius cum clysterib. & similibus, ut naribus ipsius aliquid approximetur, & propriè condysi, & caputpurgia fortia, & olea confortatiua, & ignitum ferrum: & oppone ipsum capiti ipsius, & ut capiti ipsius emplastrũ apponatur ex emplastris resoluentibus, quę sciuisti. Et si est posibile, fac eum uomere cum penna immissa gutturi ipsius, illinita oleo de lilio, aut oleo simplici: & propriè quũ existimatur, quòd in stomacho, aut in ore ipsius sit repletio, & iam præcessit eam satietas nauseatiua à cibo: conferunt enim hæc ei uehementer. Et in uomitu quidem aliud existit iuuamentum: nam [f] § nausea, & uoluntas uomendi calefaciunt caput § eius, qui habet apoplexiam frigidam & humidam. Et oportet quidem, ut ipsius uentositates resoluas cum eo, quod eas educit: quoniã cum hoc inuenit alleuiationem. Et quandoque [g] § incipit § ad hoc, ut pila in ore eius ponatur, cuius antecesit rememoratio, ut non destruantur dentes ipsius adinuicem. Et oportet, ut quum parum euomunt, in potu sumant olei de kerua decocti cum ruta omni die. ʒ. ij. cum aqua de radicibus, & gradatim procedãt, donec bibatur quaque die. ʒ. v. Et si posibile est, post euacuationem sumant quantitatem [h] § † auellanæ unius § ex theriaca & mithridato, & ex scelita, & [i] § alaurabele, & sagzeneæ, § & quę sunt similia illis. & de simplicibus, castorei aur. j. cũ aqua mellis, [k] § & § oxymelle [l] § etiam mellino, § quum bibitur bakila una. Potus autem eorum sit aqua mellis pura, aut cum † speciebus, secundum necessitatem. Et quum uideris alleuiationem, fac gargarismata, & sternutationes, & pone uentosas super collum, & nucham cum incisione, aut sine incisione, secundum [m] § causas materiei. Et adhibe eis causas cõualescentium in armatu: § deinde fac eos balneari post tres hebdomadas: & unge eos in die balnei cum oleis calefacientibus. Et ex gargarismatibus quidem eis conferentibus post purgatio-

a B. Alia litera. deglutiat quod soluit vt expectatur, &.
† fceha.
† alhafce.
b B. istarũ herbarum & oleo.
c B. alheal, vel alheyl.
† alhel.
d † B. & sale.
e B. miha & alzambach.
† figia.
f B. subuersio stomachi, seu uoluntas vomẽdi, & conatus ad vomitum calefaciunt complexionem capitis.
g B. accelera-tur.
h B. boudacha.
† boudacate.
i B. & anacardina & alsagianea
K B. aut.
l B. & serapinũ etiam.
† pondus granorum 48.
† alefemati.
m B. secundum materias, & cõmoue eum sup alargiuha.
† alhafce.
† alhafce.

† alhasce. tionem uniuersalem, est decoctio hyssopi, & † thymi. & calamenthi, & origani, & his similium in aceto, cui admiscetur mel, & etiam aqua, in qua elixantur pyrethrum, & staphisagria, & † thymus, & sumach. Et fortius illo est ut sumantur [n] ʒ diapipereon, ʒ & longum piper, & zingiber, & staphisagria, & † nitrum, & rosæ, & sumach, & terantur, & commisceantur, [o] † ʒ ʒ & fiant ex eis [p] ʒ collyria, ʒ deinde administrentur masticationes ex eis, aut gargarismata in decoctione hyssopi cũ mastice. Et ex eis quidem, quæ illi iuuatiua sunt, quum fiunt sicut illud; sunt piper longum, & piper nigrum, & sinapis, & calamenthum. Et ex eis quæ masticantur sunt calamenthum, & staphisagria, & piper, & amaracum, & sinapis sigillatim, & coniunctim, & permiscetur eis sicut rosa, & sumach [q] ʒ si necessariũ est, ʒ & acorus est ex eis, quæ iuuant in hoc capitulo: & cõfortatur eius impressio, & confert eis inunctio cum oleis calidis confortantibus spiritum, qui est in neruis, & substantia neruorum, resoluentibus superfluitates in quibus non est labor, sicut est oleum de lilio: & post ipsum oleum amaracinum, & oleum chamæmelinum, & anethinum, & oleum de squinantho: & ꝓprie super caput: ipsum enim est in quo fiducia habenda est in re capitis, & proprie postquàm iã assumpserit uirtutem hyssopi, & origani, & calamenthi, & † thymi & similium. Cibi autem habentium apoplexiam sunt subtiliores cibis habentiũ epilepsiam: & rectius quidem est, ut sis contentus in eis in matutinis pane solo: & panis quidem cum ficubus siccis est bonus eis. Et [r] ʒ potus ʒ super cibum est ex rebus magis nocitiuis eis. Quum autem uoluntas adest, ut cęnent, non est malum si ante ipsam præmittas exercitium leue, & moueāt membra laxata motu aliquo. Et quum aliquid sumunt, non dormiant super ipsum uelociter: sed expectent aliquantulum donec descendat, & digeratur digestione aliqua, nec etiam plurimum uigilent: Illud enim [s] ʒ iuuat ʒ cerebrum, & resoluit ex cibis uaporem non digestum, [t] ʒ prohibentem ʒ digestionem. Quidam uerò dicunt eis esse bonũ [u] ʒ origanum ʒ cum lentibus: & uuæ passæ, & amygdalæ, & ficus sunt ex fructibus conuenientibus eis. [x] † ʒ ʒ Vinum autem nouum non est cõueniens eis propter illud, quod in eo est de superfluitatibus: & antiquũ ꝓꝑ illud, qđ in eo ē de uelocitate penetrationis ad cerebrum, & declinationis eius: sed magis conueniens uinum est eis illud quod est inter utrunque. Quum apopleticus febricitat, fac moram in re ipsius, donec discooperiatur: fortasse enim est crisis; sitque mora usq; ad septuaginta duas horas. Si autem ita non est, sed febris est propter apostema, & putredinem; tunc est mortiferum. Et scias, quòd apoplexia, & paralysis constringunt meatus [y] ʒ sibi; quare non sunt medicinæ facientes euacuationem, euacuãtes ex materia faciente ʒ ipsas proprie.

† alhasce.
n B. piper.
† baurach.
o † B. cum vino decocto.
p B. sief.
q B. à quib⁹ nõ est excusatio.
† alhasce.
r B. Alia litera. vinum.
s B. permutat.
t B. ex hoc ꝙ prohibet.
u B. hordeum.
x † B. in secunda mensa.
y B. Alia litera. ad ipsas peruenientes. quare ẽ existimandũ, ꝙ medicinæ euacuantes nõ euacuant materiã facientem.

ANNOT.

Hic affectus, sicuti comitiali morbo maximè similis est, & caro; ita eandem fermè curationem desiderat. Propterea repetenda ea sunt quæ de ijs affectibus sunt adnotata. Vide & pro hac re Paulum lib. 3. necnon Celsum lib. 3. Vnum uerò notandum est quũ ait Auic. ʒ Et si est possibile, fac eum uomere & c. ʒ quòd author uomitum præcipit, quem & Paulus. At Celsus non absolutè uomitum commendat: sed dolorem neruorum excipit. Cuius sanè rei, si ratio reddenda est: hanc esse existimamus: quòd, quũ neruosus totus uentriculus sit, irritari neruosas omnes partes, quæ omnes inuicem consentiunt, ob eius molestiam, quæ in uomitu fit, necesse est: atque affectionem augescere. De hac tamen re alibi.

Cap. 18.
Cap. 28.

[a] ʒ DICTIO ʒ SECVNDA

De ægritudinibus neruorum, quæ est Tractatus. 1.

Aegritudines neruorum. Cap. 1.

NERVORVM quidem ipsorũ originem, & diuisionem, & figuram, & anatomiam, & naturam iam sciuisti. [z] De ægritudinibus uerò ipsorũ scias, quòd sunt tres ægritudinũ species, scilicet complexionalis, instrumentalis, & solutio singularitatis [b] † ʒ ʒ & apparet quidem læsio in operationibus suis naturalibus, & sensibilibus, & motiuis. Motus uerò laboriosi in faciendo ægritudines neruorum, introitum magnum habent supra illud, quod in alijs est: [z] ipsi nanq; sunt instrumenta motus. laboriosi uerò motus sunt sicut extensio cum fune, & eleuatio rei grauis, & omne in quo est extensio [c] † ʒ ʒ & expressio & contractio. Significationes autem in dispositionibus eorum sumes ex operationibus sensus, & motus, & ex tactu, [d] ʒ & ʒ lenitate, & duritie, & ex comitate cerebri, & spondylium cum eis: & ex doloribus, & materijs, quę sunt propriè neruis. & plurima quidem signa, quibus peruenitur ad cognitionem dispositionum cerebri, sunt ex nocumento operationum, & ex tactu. Quum autem dubitatur de aliqua ægritudinum neruorum an sit humida, an sicca; consideretur qualiter ipsa accidit: nam si subito accidit, non est dubitatio, quin ipsa sit humida. Et etiam ex hoc, quòd membrum [e] † ʒ ʒ unctionem desiccat: nam si ipsam uelociter exsiccat, non est dubitatio, quin ipsa sit sicca, quum membrum non sit calefactum calefactione extranea. Exercitium uerò post purgationem melius est illud, quod permutat complexionem, [f] ʒ & unicuique membro ʒ secundum seipsum. & oportet quidem, ut à faciliori incipias, & gradatim ꝓuenias ad illud, in quo sit uirtus ęqualis. Modus uerò curę in purgatione neruorum, & permutatione complexionis eorum est, quoniam plurimum eius, quod est necessariũ euacuare ab eis uniuersaliter ex materijs, non est nisi ex frigidis. Et euacuantia quidem eos, sunt medicinæ fortes, sicut pulpa coloquinthidæ, & elleborus, & proprie alb. quum uomitus sit cum eo, & euphorbium, & [g] ʒ allasaiz ʒ & serapinum, & reliquæ gummæ fortes, & hieræ magnæ, & fortes. Et ex subtilibus, quæ eos euacuant, sunt balneum siccum, & exercitium temperatum. Ipsorum uerò complexionem permutantia sunt ea, quæ dicta sunt in capitulo de cerebro, & proprie ea, in quibus est unctuositas, [h] ʒ & est oleum unctuosum: ʒ & quum adipes administras, sint adipes [i] ʒ luporum. ʒ Fæces quoque oleorum calidorum, sicut fæx olei oliuarum, & fæx olei de lino,

a B. Fen.
b † B. cõmunis
c † B. fortis.
d B. in.
e † B. Alia lrã. difficiliter.
f B. eorũ uniuscuiusq; mẽbri.
g B. alassach.
h B. aut sunt vnctuosa.
i B. alsebha.

sunt conuenientes ægritudinibus neruorum frigidis, & congruentes duritiei ipsorum, & oleum de costo, & oleum de †andacoca sunt uehemẽtis proprietatis cum neruis: deinde embrochæ, & [k] § expressiones § secundum complexiones eorũ. Veruntamen oportet ut ipsa sint in rectificatione complexionis neruorum fortiora ualde: & ut ad penetrandum taliter præparentur, quatenus consequantur [l] § resolutionem corporis, & pororum apertionem fortiter. Et scias, quòd intentio in curandis pluribus neruorum ægritudinibus, est intentio posterioris partis capitis, nisi quæ in facie sunt. Deinde post illud [m] § extendatur neruus, § qui mouet illud membrum, cuius infirmus est neruus. Et neruis quidem nocent res quædã, & iuuantur à rebus quibusdam, quarum multoties rememoraturi sumus: quarum quædam sunt in tabulis medicinarum singularium: & illud quidem non attenditur, nisi in dispositionibus, & ægritudinibus suis, quæ sunt eis magis propriè. Res itaque neruos cõfortantes ex eis, quæ in potu sumuntur, sunt acorus nutritus, & castoreum, & grana pini magna, & cerebrum leporis assatũ, & stichados propriè. Cuius quidem potio sit omni die pondus. ℥.j. in pilulis redacti, aut cum syrupo mellino. Et iuuant eos exercitium temperatum, & olea calida.[3] Res uerò neruis nocentes sunt, coitus plurimus superfluus, & somnus super repletionem, & potus aquæ frigidæ congelatæ, & multa ebrietas, & uinum plurimum, propter uehementiam mordicationis uini, & [n] § resolutionem & § acetositatem infrigidantem cũ hoc: & lædit eos omne acetosum, & [o] § stipticum § & infrigidatiuum [p] § in potentia: § & phlebotomia plurima eis nocet. Et nos quidem in hoc tractatu rememorari uolumus ægritudines neruorum complexionales, & oppilatiuas. Ipsorum uerò apostemata & ulcera, tardabimus usque ad librũ, qui sequitur librum hunc. Et scias, quòd aqua frigida nocet neruis, propterea quòd facit eos deficere à digestione humiditatum, quæ sunt in eis; quare in humorem indigestum permutantur. Et scias, quòd agaricus confortat neruos calefaciendo, & purgando.

† medica.

k B. succi.

l B. rarificationem.

m B. principij nerui.

n B. transmutationem in.

o B. inflatiuũ.

p B. cũ fortitudine.

ANNOT.

1 *De ægritudinibus uero &c. De neruorum agit affectibus generatim, atq; triplici eos morborũ genere corripi ait: quod & Gal. primo de sympt. cau. Sed hac in re dubiũ excitatur. Quum enim nerui simplices sint corporis partes, ut testatur Gal. tum sæpe alibi, tum lib. de diff. morb. simplicibus uero duo tantum morborum genera accidant, intemperies & solutio continui. qua ratione neruis morbus in compositione eueniet? Verum paucis. Nerui, & si ratione substantiæ, partes sunt simplices, quòd non ex diuersis corporibus cõstent, quod sensu appareat; ratione tamen figuræ quam uel rotundam, uel longam obtinent, & ratione structuræ, compositæ sunt: & hac ratione & morbi illis cõpositarum partium contingunt. Similem dubitationem 2. de part. anim. soluit Arist. de corde, cor ipsum quo ad eius substantiam simplex esse statuens: quò uero ad structuram, compositum. Quare author rectè neruos omni morborum genere corripi existimauit.*

Cap. 2.

Cap. 3.

Cap. 1.

2 *Ipsi nanque sunt instrumenta &c. Controuersia est Auerrois cum Gal. 2. Coll. de instrumento motus. Gal. nanque, ut author hoc in loco, neruos: Auerr. uerò musculos mouendi esse instrumenta censet. Sed hanc litem alibi fusius sumus prosequuti.*

Cap. 18.

3 *Res uerò nocentes &c. Ea recenset, quæ neruis obsunt. Primo autem loco Venerem ponit. Hoc et Gal. testatur 3. in 3. de uulg. morb. obesse autem neruis uenerem ob id credimus, quòd ex multa ea et frequenti incalescere uniuersum corpus, præsertimq; neruos ipsos oportet. unde & ex calida illa intemperie copiosos, qui ex eo motu colliquescunt, humores, in se ipsos excipere contingit. adde & quòd post uehementem eum calorem etiam siccitas accedit, quæ temperamentum eorum exsuperans motioni ineptos reddit. Addit secundo loco neruis obesse somnum post saturitatem. huius uerò ea est ratio, quòd collecto per somnum ad internas partes calore, in crudaq; alimenta agente, & crudi & copiosi uapores procreãtur, qui ad cerebrum neruorum principium delati & ipsum & neruos replent, supra quàm eorum uires & imbecillus calor ferre queat, uel conconquere. Subdit his potũ frigidæ & congelatæ aquæ. Hoc ex Hippocratis sententia prodijt, qui sect. 5. aph. frigida inimica ossibus, dentibus, neruis, cerebro, et spinali medullæ scriptum reliquit, quod & in libello de usu humidorum confirmatur, ubi cerebrum, &, quæ ab eo oriuntur, frigida aqua tristari & calida gaudere notatum est. & propterea ossibus dentibus neruis frigidã esse inimicam, calidam uerò amicam, quòd ab illa conuulsiones, tensiones, rigores febriles excitentur: & à calida sedentur. quod ferè & 5. aph. habetur. & si quandoq; per accidens frigidæ affusio neruorum affectiones curat, ut tetanum, calore reuocato 5. aph. & in eodem libello de usu humidorum. Sed hic controuersia est. Hipp. si is huius libelli est author, hoc in loco calidam aquam neruis conferre ait. At Alexander primo problem. non frigidam solũ, sed & calidam scribit ei esse inimicã. Videtur solui ex Alex. ibidem, calidam aquam non caloris sed humiditatis ratione aduersari. Sed non soluitur. neque enim absolute uerum est calorem neruos iuuare, ut ex 5. aphor. patet. & præterea. si unius ratione confert & alterius causa obest, statui id nõ pt̃, neruis calidam aquam commodo esse. Propterea dicimus nos calidã neruis prodesse; si modicus eius sit usus. si enim alioqui frequentior usus fuerit, tunc non humiditatis dumtaxat ratione, ut Alex. sed & caliditatis causa neruorum imbecillitatem affert, ut Hipp. 5. aph. quod quidem euenit tum ob intemperiem eorum temperamento contrariam, à qua lædi necesse est; tum ob eorum substantiæ dissolutionem, quam longa caloris actione consumpto quo cõtinetur humido, sequi necesse est. Sed & neruis inimicũ uinũ esse plurimũ author subiungit. id quod sanè & Gal. 3. in 3. de uulg. morb. & 2. in 3. necnon 1. de rat. uict. in ac. & sæpissimè alibi, potissimumq; 5. aph. ea nempe ratione, quòd sui substantia, & principium neruorum, & neruos repleat: quamuis calefaciendo & exsiccando sui qualitate, & eam quam fecit dispositionem, nonnunquam sanet. Subiungit & acetosa neruis aduersari. Hoc & Gal. libello de puero epilept. & 1. de rat. uic. in ac. cuius causam reddit 3. de rat. uict. in ac. nempe & ratione & experimento probans. quũ exangues & frigidi sint nerui, facileq; ab ijs quæ refrigerant, & tenuium sunt partium medicamentis, afficiantur: acetum quod tenuissimæ est substantiæ in eorũ profundum mergitur, atque omnes ita partes penetrat, ut ne minimum quidem illæsum maneat. Subdit item author neruis flatuosa obesse. Gal. primo de offic. medici uentos sanè in ijs maximè cauendos esse præcipit, in quibus*

Com. 87.

Aphor. 18.

Aphor. 17. & 20.

Aphor. 21.

Probl. 48.

Aphor. 16.

Aphor. 16.

Aphor. 87. & 5.
Aphor. 30.
Aphor. 5.

Aphor. 30.
Com. 39.

Aphor. 11.

bus neruos pati aliquid ueremur. sed de ijs quæ intra corpus assumuntur acidis, ea est ratio; quòd ex flatulentis edulijs halitus copiosiores ad cerebrum neruorum principium efferuntur. Vnde & neruos affici necesse est. Addit his refrigerans ualidius, cuius rei rationem reddidimus.

De paralysi & mollificatione. *Cap. 2.*

Paralysis quandoque dicitur sermone absoluto: & quandoque dicitur sermone proprio: dictio uerò paralysis, secundum intentionẽ absolutam significat illud, quod significat mollificatio in quocunque membro fit. Paralysis uerò propria est illud, quod de mollificatione est cõmune uni duarum partium corporis in longitudine. Alia enim est in parte incipiendo à ceruice: & sunt facies, & caput simul sana. Alia est, quæ in tota parte currit à [a] § pede. § Lingua uerò arabica paralysis significat hanc intẽtionem: paralysis.n. quandoque innuitur in lingua ipsorum ad partem, & medietatem. Quumq; paralysis accipitur cum intentione mollificationis absolute, [b] § tunc cum ea est illud, quod § communicat utrisque lateribus simul, exceptis membris capitis; quibus si communicaretur, esset apoplexia, sicut ex ea [c] § est, quod uni digito proprium est. § Et scitum est, quòd destructio sensus, & motus fit, quoniã spiritus sensibilis, aut motiuus, aut retinetur à penetratione ad membra, aut penetrat; sed membra non suscipiunt eius impressionem propter com plexionis corruptionem: complexio autem corrupta, aut est calida, aut est frigida, aut humida, aut sicca. Et uidetur quidem, quòd calidum non prohibet impressionem sensus in eis, dum non consequitur finem: quemadmodum uides in habentibus extenuationem, & hecticis. in ipsis.n. cũ caliditate eorum, nõ destruitur motus ipsorum, [d] † § § & siccum etiam propinquum est iudicio ipsius. [e] § Complexio uerò § quę prohibet à sensu & motu, secundum plurimũ est frigida & humida: & illud quidem non est longinquum. Frigidum enim contrarium est spiritui, & [f] § nocet ei; § & non est longinquum, quin humiditas faciat membrum præparatum [g] § stupefactioni. § Ex causis enim destructionis motus sunt frigiditas, & humiditas absque materia; ueruntamen illud est ex ijs, quibus succurrere est facile cum calefactione. Et est sicut illud, quod non cõmunicat plurimæ parti corporis, aut uni lateri ipsius absque latere alio. Imò, si necessariũ fuerit, [h] † § § accidet uni membro [i] § causa illius secundum proportionem ut sit paralysis, & mollificatio plurima, quæ § fit propter retentionem spiritus. Causa uerò retentionis est oppilatio: aut separatio pororum, & transituum perducentium ad membra cum sectione. Oppilatio autem, aut est secundum semitam [k] † § § rei aggregantis ambas res, & est apostema; [l] § & tunc est § causa mollificationis, & paralysis faciens abscisionem spiritus à membris est [m] § contractio § pororum: aut repletio, aut apostema, aut solutio singularitatis. Pororum aũt contractio quandoque accidit propter ligaturam ligantis exterius, quæ est ex eis, quæ posibile est remoueri; & est mollificatio illa, & destructio sensus & motus res accidentalis, quæ remouetur, quum resoluitur ligatura. Et quandoque fit ex compressione uehementi; sicut accidit apud percussionem, aut casum; & sicut accidit, quum declinant spondiles, & rumpuntur ad unum duorum laterum dextrum, aut sinistrum, & comprimũt neruos exeũtes à se, in parte illa, aut ad anteriora, aut ad posteriora. [n] § Sed ad anteriora & posteriora § accidit ex eis [o] † § § tensio non coarctatio, quoniam occursus spondilium duobus lateribus ante & retro non sunt super exitum neruorum, [p] § secundum quòd sciuisti: & exitus neruorum secundum quod sciuisti, non est nisi ex duabus partibus anteriore & posteriore. Et quandoque contrahuntur § propter grossitudinẽ substantiæ membri. Repletio uerò oppilatiua est ex materijs humidis currentibus, quibus membrum humectatur: & currunt in uacuitates omnium [q] § membrorum, aut stant in principijs membrorum, aut ramis neruorum. Et quandoque fit in uia spiritus currentis ex eis. § Apostema uerò quãdoque accidit in originibus neruorum, & ramis ipsorum, & oppilat transitus. Incisio autem, quæ neruis accidit, quæ in longitudine est, non nocet sensui, & motui: & quæ est in latitudine, prohibet sensum, & motum à membris, quæ imbibuntur ex meatibus, qui sunt continui inter ipsa & uillũ tunc incisum. Et scias, quòd nucha similis est cerebro in dispositionibus suis ad duas diuisiones, licet sensus eas non discernat. Quomodo enim non erit ita illud, quum procedat etiam à duabus diuisionibus cerebri? non ergo elongatur, quin seruet naturam unius duorum laterum purgãdo, & expellat materiam ad latus, quod est debilius, & quod est magis susceptibile materiei primum; & cui accidit percussio & ictus; & ad quod expellitur superfluitas lateris cerebri, quod § ipsum sequitur. Et non est mirandum, si ægritudo sit propria uni lateri absque alio latere: natura enim pręcepto sui creatoris iam discernit, quod est subtilius hic. & tu quidem recordare huius ex principijs, quæ tibi dedimus in libro primo. Et scias, quòd multoties expellitur materia humida ad extremitates, propter dominium caliditatis in corpore: aut motu subito ex timore, aut pauore, aut ira, aut delitijs, aut angustia. Et scias, quòd, quũ læsio, & materia quæ faciunt paralysim, sunt in uno latere uentriculorum cerebri; communicat lateri corporis toti, & lateri faciei cum eo. & similiter si sunt in meatibus lateris unius: quemadmodum si essent in duobus lateribus uentriculorum cerebri; aut in meatibus esset apoplexia. Si autem sunt apud originem nuchæ, corpus totum esset paralyticum præter membra faciei. Et quandoque accidit cum hoc stupor in cute capitis, si prohibetur transitus sensus, quoniam cuti capitis adueniunt nerui sensibiles ex [r] § ceruice, § quemadmodum ostendimus. Si autem sunt in latere originis nuchæ, communicat lateri toti excepta facie. quòd si sunt descendentes ab origine [s] § submergendo, aut in latere uno; mollificatur, & paralyticum fit, quod [t] § sequitur illud ex membris, quorum nerui sunt ex uno. § Quòd si non fuerit [u] § ex nucha, imò ex neruis; § mollificatur, quod est proprium illi neruo: siue sit in toto neruo, [x] § aut § in medie-

a B. capite usq; ad pedem.
b B. quandoq; ex ea quæ.
c B. est illa quę uni digito appropriatur.
d † B. & sensus ipsorum.
e B. Imò complexio.
f B. stupefacit ipsum.
g B. hebetudinis seu pigritiei.
h † B. tunc.
i B. & uidetur ꝙ paralysis & mollificatio secundum plurimum.
k † B. constrictionis pororũ, aut secundũ semitã prohibitionis ex humore oppilante, aut secundum semitam.
l B. quare.
m B. est cõstrictio
n B. &.
o † B. secundũ plurimum.
p B. qm̃ exitus neruorũ secundum ꝙ sciuisti, non est ex partibus anteriori & posteriori. Et quandoq; comprimuntur, uel constringuntur pori.
q B. neruorum omniũ, aut stãt ĩ principijs neruorum, aut ramis neruorum: & oppilant uiã spiritus currentis in eis.
r B. collo.
s B. profundantes se, aut in latere uno, tunc.
t B. ex mẽbris sibi uicinat.
u B. in nucha: imò in neruo.
x B. siue.

medietate eius: aut in parte eius; mollificatur [y] § quod mouet illud quod sequitur ipsum§ propter illud, quod uenit ad ipsum de illo læso, propter materiam, & resolutionem singularis, aut apostema.[2] Paralysis uerò, quædam est, quæ est crisis colicæ; & multoties remanet cum ea sensus: quoniam materia est cum ea in neruis motus, & non sensus.[z] § Nam quidam antiquorum dixerunt, quòd, quum colica aliquibus annis communicat, interficit plurimos. Et qui euadit; euadit cum paralysi eueniente ei: quasi enim natura expellit illam materiam, quæ est adueniens neruis, & reducit eam ad exteriora: & esset maximum, ut cum sudore denuntiaretur. Retinetur ergo in neruis, & facit §paralysim. Et multoties quidem accidit, ut in hac sit [a] § affirmatio§ sensus cum dispositione sua. & est paralysis, quæ est crisis in ægritudinibus acutis, qua permutatur materia ad neruos. Et illud quidem est, quum natura non potest propter ætatem, aut debilitatem integrè euacuare: quare remanet residuum materierum in partibus cerebri:& remanet post statum soda, & grauitas capitis: deinde expellit ipsam natura expulsione grauitatis, non expulsione euacuationis integræ: quare accidit paralysis, & similia. Et paralysis quidem plurimum accidit in fortitudine frigoris hyemis.[b] † §

§ Et quandoque accidit in regionibus meridionalibus, eis qui iam peruenerunt ad annos quinquaginta & ultra, secundum semitam fluxuum expulsorum ex capitibus eorum; propterea quòd meridionalis uentus plurimum replet caput. Paralytici autem pulsus est debilis, tardus, & rarus. Nam, quum ægritudo frangit uirtutem, debilitatur pulsus, & fit frequens, & eueniũt uicissitudines sine ordine. Et urina secundum plurimum fit eis alba: & quandoque fit in eis ualde rubea propter debilitatem [c] § renum § in discernendo sanguinem ab aquositate; aut debilitatem uenarum ab attractione sanguinis; aut propter dolorem, qui fortasse est cum eis: aut propter ægritudinem eius aliam propinquam. Et quandoque accidit, ut sit latus sanum[d] § paralysis§ inflammatum, ac si esset in igne, & alterum paralyticum frigidum ac si esset in niue: & sunt pulsus duorum laterum diuersi: est enim pulsus lateris frigidi deiectus [e] §ad hoc, quòd iudicia eius frigida§ cogunt ipsum: & quandoque peruenit ad hoc, ut oculus [f] † § minoretur. Et quodcunque membrorum mollificatorum, & paralyticorum secundum colorem reliqui corporis existens non minoratur, neque extenuatur; est de quo maior habenda est fiducia, q̃ illud, quod est diuersum ab hoc. Ad paralysim præterea fit mutatio ex epilepsia, & apoplexia, & colica: & ex præfocatione matricis, & febribus temporalibus secundum semitam crisis. Et paralysis eueniens à remotione spondilium, mortifera est secundum plurimum. Et illa, quæ est ab ictu, [g] † § § non conterente neruos uehementer, quandoque sanatur: si autem superfluat, non est spes, ut sanetur. In illa autem, in qua est spes, oportet incipere à phlebotomia. Et iam quidem diximus, qualiter dilatetur materia paralysis ad apoplexiam, & econuerso.

y B. tunc quod mouetur. Alia litera. Et si fuerit in aliqua parte eius, & in aliqua nõ, tunc mollificatur q̃d mouetur.

z B. Et quidam antiquorũ dixerunt, q colica fuit communis quibusdã annis, & interfecit plurimos. Et qui euaserunt, euaserũt cũ paralysi cronica eueniẽti ei quasi natura expulsit illã materiã quæ peruenit ad intestina, & reduxit eã ad exteriora, & quia fuit grosior ea q̃ penetrat per sudorem: quare in uiscata fuit in neruis, & fecit.

a B. pmanentia

b † B. & in vere propter motũ repletionis.

c B. Alia litera. hepatis.

d —— B.

e B. secundum q iudicium frigidorum.

f † B. illius lateris.

g † B. vel contusione.

Annot.

1 *Neruorum, quum duplex actio sit, tum uomendi, tũ sentiẽdi; inest neruo omni uis sensoria, ut Gal. ait 1. de motu musc. tangendi uidelicet actio, ut ipse alibi explicat. non tamen mouendi potẽtia omnibus inest, sed duris. Hic de neruorum affectibus quo ad motum tactumq; agitur, non quo ad alios sensus. Quũ ergo actio quæuis uel auferatur, uel imminuatur, uel deprauetur, tripliciter quoque neruorum actiones offendentur. Sanè, quod ad tactum pertinet, si auferatur sensus, resolutio dici potest. 3. de aff. loc. si imminuatur, torpor, & stupor latinis, græcis autem ναρκὴ & ναρκώσις dicitur: si deprauetur, dolor neruorum sequitur. Ita & quo ad motum: si imminuatur, torpor etiamnum, ut imminutus sensus, nuncupatur. si auferatur: id uel in toto accidit corpore & apoplexia est: uel non in toto corpore: atque hoc rursum uel in totius corporis medietate est dextra uel sinistra; uel in parte aliqua corporis tantum, puta brachio uel crure. prior affectus, ut author ait, propriè paralysis dicitur, quod testatur & Gal. 2. de sympt. cau. & 3. de loc. aff. posterior uerò impropriè quidem; sed & is lato uocabuli significatu paralysis dici solet. Recentiores tamen hic uocem hanc aliter distinguunt. atque si sensus & motus simul aboletur, paralysim propriè uocari aiunt: si uerò sensus dumtaxat aut motus; impropriè paralysim dici existimant, & mollitiem ipsi seu mollificationem uocant; à quibus tamẽ Gal. dissentit 3. de aff. loc. scribens neruorum resolutionem potißimum appellari, quũ aufertur motus, etiam si sensus remanet. ubi uerò sensus perit, à quibusdam sanè resolutionem dici eam testatur; se tamen non adeo resolutionem uocare consueuisse. Deprauatur uerò etiamnum motus multipliciter. at symptomata huius generis omnia non unam causam habent: sed alia quidem solo morbo agente fiunt, ut palpitatio & conuulsio. alia à facultate proueniunt, quæ à morbosa causa irritata in eam insurgens corruptæ motionis est causa. suntq; huiusmodi symptomata, ut tußis, sternutatio, singultus, rigor, pandiculatio, oscitatio, horror. alia demum ab utroque & morbo simul & facultate fiunt, ut torpor, resolutio & tremor. atque hæc omnia copiosißimè habes ex Gal. 2. de sympt. cau.*

2 *Paralysis uerò quædam &c. Hoc Paulus lib. 3. sua tempestate accidisse scribit. & ante Paulum adnotauit Gal. commentario in lib. Hipp. de humoribus nuper edito. Sed & nostra tempestate in Pannonia superiori colici cruciatus paralysi ferè omnes terminãtur, tum crurum, tum brachiorum: cuius certè causa abscessus est, humoris præsertim pituitosi à uisceribus ad articulos.*

Cap. 1. & 2.

Cap. 7.

Cap. 2. Cap. 10.

Cap. 10.

Cap. 18.

De signis. Cap. 3.

Illam autem, quæ est à tortuositate, aut calu, aut percusione, aut sectione, causa significat: quandoque tamen occultatur causa in sectione, quũ neruus est profundus. Ipsam uerò significat, quia subito accidit, & non confert ei regimen. Quæ autem curam recipit, est ea, quæ non est à sectione; sed est cum apostemate, & similibus. Et si est cum apostemate calido; tunc extensio, & dolor, & febris significant eam. Et si est ab apostemate duro; significat ipsam tactus, & [a] §consideratio § sensibilis in neruis, & dolor accidens. Nam secundum plurimum [b] § accidit per ipsam tortuositas, §aut apostema calidum. Si autem est ab apostemate [c] §fluxo, § tunc significatio est difficilis. ueruntamen secundum quasdam dispositiones

a B. nodositas.

b B. ipsa accidit post percusionem aut tortuositatem.

c B. molli.

d B. Alia litera. stupore.

nes non euacuatur à dolore pauco, & d §caliditate,§& à febre leni, & ab augmento doloris, & eius diminutione,§secundum motus & cibos: & eius euentus non fit subito, imò secundum dies.§ & ex omnibus istis æger sentit apud uoluntatem motus, quasi sit aliquid prohibens in illo eodem loco. Paralysim autem habens factam ab humiditate expansa, sentit causam expansam in toto mébro paralytico. Factam uerò à grossitudine neruorum significat difficultas reuersionis membri à contractione f§ quum laborat in ipso æger, sicut est ei possibile: aut faciat illud alius § ad dilatationem,&g§mollificationem:§& neque sunt mébra leuia, sicut in paralysi absoluta. Et si materia est cum sanguine, significat eam † guidez, & uenæ,& oculus,& repletio pulsus,& significationes prædictæ multoties. Si uerò est ex humiditate nuda, significant eam albedo,& mollities multa. Et si fit successione colicæ,& febrium acutarum; significant eam colica,& febres acutæ. Et si est eius causa malitia complexionis singularis frigidæ, aut humidæ; non accidit subito, neque sunt illic signa alia: & iudicatur de ipso per tactum, & perh§res agentes§in membrum. Et dicitur quòd, quum urina infantis est uiridis, nunciat paralysim, aut spasmum.

e —— B.

f B. cū conatu, vel labore infirmi aut cum operatione alterius

g B. Alia litera. ad reditionem.

† iugulares.

h B. causas imprimentes.

ANNOT.

Paralysis indicia particulatim describit. at omni resolutioni communia, à quacunque sit causa, sensus est & motus, uel utriusq;, uel alterius amissio. deinceps & partis refrigeratio ac quodammodo atrophia. prohibita nempe spirituum transmissione nutriri resolutam particulam parcius, ac tabescere, & refrigerari necesse est. Quomodo autem particulæ cuiuspiam nonnunquam sensus dumtaxat, nonnunquam solus motus altero illæso uitietur, & qua causa id fiat; Gal. 1. de sympt. caus. diffinire uidetur. Corrigit tamen se ipsum lib. 1. de aff. loc. & ibi pulchrè rem hanc, & copiosè explicat.

Cap. 5.
Cap. 6.

De cura. Cap. 4.

OPortet, ut sit intentio tua in ægritudinibus neruorum quinque, scilicet stupore, & spasmo,& tremore,& paralysi,& a§ saltu§intentio posterioris cerebri. Et non properes in usu medicinarum fortium in principio rei; imò tarda usque ad quartum,& septimum. quòd si ægritudo fuerit fortis, usque ad quartumdecimum. Et in hac quidem hora sis contentus rebus subtilibus ex ijs, quæ leniunt,& digerunt, & soluunt: & cum clysteribus non est malum in hac hora. deinde post illud euacua cum euacuationibus fortibus. In regimine autem cibandi eos oportet ut paralytico in primis, quum apparet, sis contētus aqua hordei, & aqua mellis duobus diebus, aut tribusb†§ §si tolerauerit uirtus usq; ad quartumdecimum: & si non tolerauerit uirtus, ciba eum carnibus auium leuibus: & stude, ut facias eum pati famē,& ciba cum siccis cibis. Deinde fac eum longam tolerare sitim. In mensis uero secundis iuuat eum uti medulla nucleorum pini magnæc§propriè.§Et scias, quòd aqua melior est ei, quam uinum. uinum enim materias in neruis penetrare facit. & plurimum quidem ipsius quandoque acescit in corporibus eorum, & fit acetum. acetum uerò est ex rebus, quæ neruis

a B. iectigatione.

b †B. &.

c B. propter proprietatem quæ est in eis.

sunt nocibiliores. Illa autem, quæ est à tortuositate,& coarctatione, curatur cum eo, quod determinabimus in capitulo tortuositatis, & compressionis postea. Si autē est à percussione, aut casu, tunc eius cura est praua: eius tamen cura secundum omnem dispositionem est, ut consideretur, and§illa tuortuositas euenire faciat apostema, aut attrahat materiam. § & curetur totum cum eo, quod conuenit ei. Et oportet, ut ponantur medicinæ in cura illius, in quocunque loco acciderit, super loca percussionis, & super principium, ex quo ægrediuntur nerui e §mouentes§ membrum paralyticum: positio autem medicinarum super membrum paralyticum est ex eis, quæ non afferunt iuuamentum, de quo sit curandum: & tibi quidem inest cognoscere originem neruorum: & æquale est, siue intentio in medicina sit prohibitio apostematis, f§aut sit intentio in ea mollificatio,§aut sit intentio in ipsa calefactio, & permutatio complexionis. Et fortasse necessarium erit ponere iuxta membrum,& apostemosum g§incipiens resolui§ uentosas extrahentes sanguinē ab eo ad partem, aut ad illud, quod apparet de corpore. Si autem fuerit ægritudo ipsa paralysish§occulta,§facta propter mollificationem neruorum; tunc illud, quod est necessarium post regimen commune, est i§communitas§materiei cum eo, quod descripsimus,& diffiniuimus in euacuatione ipsarum materierum subtilium sine additione & diminutione.& meliora quidem, quibus euacuantur, sunt pilulæ de euphorbio,& pilulæ k§albicumestrem§& pilulæ de sectaram, & pilulæ fœtidæ,& hiera Hermetis: & uomitus cū elleboro albo cum dispositione sua, aut cum expresione raphani, in quo sit uirtus eius: & similiter reliqui uomitus conferunt eis.& qnq; fit l§supfluitas§ in hoc. et in potu det theriaca pōdere unius danich. deinde addatur paulatim, neque augeatur supra ℥.j. Et quandoquem§administretur ei sisamum decorticatum: quandoque uerò datur oxymel§cum sua dispositione: & oppopanacū cum sua dispositione n†§ § cum sirupo de melle:& eius quidem potio sit quātitas o§ †bakilleon§& confert eis.p†§ §Et oportet quidem ut clysterizentur enematibus fortibus:& collyria fortia supponantur: & inclinentur eorū materiæ ad inferiora. Et ipsorum spondiles inungantur ex oleis fortibus:& conferunt eis unctiones calidæ ex oleisq†§ § & emplastra rubificātia, quorū rememoratio est iterata multis uicibus, & propriè quū destruitur sensus. & radix quidē lilij est ex medicinis bonæ rubificationis. fricando cum ipsa secundum modum inungendi. Eis præterea confert positio uentosarum super capita lacertorum absq; incisione, sed post euacuationem; r §propterea quòd§ calefacit lacertos. Et fortasse necessaria erit incisio aliqua. Et oportet, ut uentosæ stricta habeant capita, & suspendantur cum igne multo, & suctione forti, & laboriosa, & remoueantur uelociter. Quum ergo uentosæ adhibentur, oportet ut separatim ponantur super loca plurima, si mollificatio est plurimum s§separata:§& si non est plurima, ponātur coniunctim: Et utere super ea post illud, pice, & gumma pini: & administra super ea emplastra calida rubificantia, sicut emplastrum de farina,

d B. illud fecerit accidere tortuositatem, aut apostema, aut attractionē materiæ.

e B. Alia litera. incedentes versus.

Alia litera.
f —— B.

g B. ad quod incepit effusio materiæ.

h B. vera.

i B. euacuatio.

K B. albimorastan.

l B. gradatio.

m B. misceatur cū sisamo excorticato, & zucharo:& quādoque datur in potu serapinum.

n † B. Alia lra. & castoreū cū sua dispositione

o B. bachele.

† fabæ magnæ.

p † B. valde.

q † B. fortibus.

r B. inquantū.

s B. sparsa.

t B.alseilem.

u B.quoties debilitatur quousque rubificet membrum, &c.

x B.de pice.

[t]§git,§& lilio cum melle: emplastrum quoque de sinapi est ex eis, quæ ipsis conferunt. Et tu quidẽ permuta[u]§omne, quod est debile, ad hoc ut rubificet, & ut § uesicet: & emplastrum de sceitaragi maxime confert paralysi iuuamen: & est apud plurimos eorum excusans à gumma rutæ agrestis, & sinapi. emplastrum quoque de [x]§gumma rutæ syluestris§est iuuans, & propriè cum nitro & sulphure: & fricatio cum oleo, & nitro, & aqua sulphurea, & aqua marina, & embrochæ subtiliatiuæ cõferunt. Quumque sensus est debilis, fortasse emplastrum forte nocet, & non sentit illud, & educit illud ad læsionem, & ulcerationem fortem. Oportet ergo, ut omni custodia ab illo caueatur, & ut consideretur dispositio impressionis emplastri. nam si rubificat, & inflat, & cutem non pertransit, & separatur compressione digitorum subtili, & albificatur locus eius; tunc impressio non pertransiuit cutem: & si rubificatio est magis fixa, & caliditas magis apparens; tunc remoue. Modus uerò cognoscendi hoc est, ut auferas emplastrum omni hora, & consideres dispositionem. Si ergo necessaria est ablatio, remoue; & si necessaria est iteratio, itera. Et scias, quòd insufflatio ex condisi in naribus eorum, ualde confert: & similiter, quę sunt ei similia; quoniam purgant cerebrũ & conuertunt materias facientes ægritudinem à parte ægritudinis. Et uinum antiquum parum ualde cõfert ęgritudinibus neruorum omnibus; plurimum uerò ex eo sumptũ est res nocibilior neruis. Et administratio acori nutriti est ex eis, quæ eos iuuant. & similiter gradatim ordinetur in potando hieras, & sint permistæ cum aliquo, quod sit sicut castoreum, donec perueniant ad hoc, ut exinde in potu sumant pondus. ʒ.vj. post. ʒ.j. Et similiter potus olei de kerua cum aqua de radicibus iuuat ualde. Quidam uerò hominum sunt, qui paralysim curant dando in potu omni die aureum unum ex hiera cum aureo uno piperis, & sanantur. Et oportet, ut quum aliquid istorum sumunt in potu, non potent aquam, ut prolongetur eius mora in stomacho: & fortasse moratur tota die, deinde operatur: quandoque uerò in nocte sumunt in potu piperis aureum j. cum aur. j. castorei. Et illis quidem non est aliquid ita conferens, ut tyriaca, & mithridatum, & scelite, &[y]§aliuenthere:§ assa quoque fœtida uehementis iuuamenti est bibita [z]§ uel§ linita, & propriè quum bis in die sumitur; & etiam[a]§†auellana Inda. Quumque membrum redit ad se, oportet ut ipsum exercites post illud, & constringas, & dilates ipsum, ut ad integram redeat sanitatem. Et ipsi quidem quandoq; iuuantur à febre, & iuuantur uocibus, & locutionibus altis. & post euacuationes, & iuuamenta[b]§ab eis, quibus utuntur, iuuantur balneo longo sicco, aut balneis. § Et in fine rei, & post euacuationes, & ubi necessariũ est resoluere, oportet ut non sint resoluentia cum lenificatione pura; sed cum aliquantula stipticitate: quapropter oportet, ut resolutio fiat cum aliquibus, quę sint, ut anisum, &[c]§sigia§& castoreum, & squinanthum, & quæ sunt similia his ex calidis stipticis. Habentes uerò illam, quæ facta est post colicam, iuuat medicamen factum ex [d]§nuce romana§scriptum in antidotario. Et iuuant eos olea, quæ non sunt uiolentæ uirtutis, & multæ compositionis: sed sit sicut oleum de lilio, & oleum de duabus spicis. Et oleum de narcisso, [e]†§ §& oleum[f]§de oliuis.§& expertum est oleum de[g]§nuce Indica, § & oleum de narcisso, & factum cum gumma[h]§albotim, utrunque simul acceptum, iuuatiuum est sua§proprietate. Quandoque uerò iuuantur plures eorum cum eis, quæ infrigidant, & confortant, & prohibent materiam. & quum medicantur calidis, augmentatur ægritudo: & illud ideo, quoniam materia subtilis dilatatur per ea plurimum: quum uerò membrum infrigidatur, confortatur membrum à frigore, & minoratur quantitas materiei, & peruenit ad hoc, ut euanescat. Et non oportet, ut in eorum calefactione perueniatur. [i]†§ § Sed est necessarium, ut sint medicinæ confortatæ cũ aliquibus, quæ sint sicut chamæmilla, & melilotum, & amaracum, & mentha, & calamenthum, & commisceantur[k]§eis allia, & etiam illud, quod § aliquid infrigidationis habeat, sicut succus liquiritiæ, & semen endiuiæ, & reliqua: hæc enim, quum administrantur, iuuãt ualde. Quæ uerò à sectione facta est, curam non habet. Illa uerò, quæ facta est à complexione frigida, cum calefacientibus notis, curatur. Et illa cuius causa complexionis est potus aquę multæ frigidæ, utatur balneo multo sicco. Et scias, quòd quando aggregantur paralysis, & febris in aliquo, tunc[l]§oxymel cum zuccaro rosa.§ est conueniens medicamen in illa hora.

y B.anacardina proprie.
z B. &.
a B.alrathe est mirabilis.
† bondaca.

b B.cũ eis administrantur balnea longa sicca, aut balnea thermarum.

c B.storax.

d B. hauz uel ex hauzi rumi. Alia litera. haur rumi.

e †B.Alia litera. & oleũ al Kerua
f B.alzambach
g B.Alia litera. haur rumi.
h B. albelat, & reperitur totũ simul iuuatiuũ cum.

i †B.ad ultimũ

K B. cũ eis alia ex illis quæ.

l B.oportet, ut postponatur paralysis: & syrupus acetosus cũ geleniabin.

ANNOT.

Quum huius affectus causa, uel obstructio uel sectio sit; paralysis quæ à sectione est nerui, curationem non admittit, ut & Paul. lib. 3. & Aræteus lib. 1. de diut. morb. admittit autem ea quæ est ex obstructione; multitudine, si ab hac dependet, imminuta: abstersione, si à lentore est; & attenuatione, si crassitudinem sequitur. adde & remota compressione, luxatione, frigiditate per contrarias causas; si ab his obstructio seu astrictio fiat, quæ spirituum transitum impediat. perspecta semper parte non læsa solùm, sed & ea à qua facultas primo loco ad effectam particulam ex natura proficiscebatur. ut probè Gal. primo de loc. aff. & 4. docet. Conuenit in cæteris hic affectus cum apoplexia, (quod ad curationem facit) ut eadem ferè curatio huic debeatur, quæ illi, sed mitior; quum affectus itidem mitior sit. Quare de uenæ sectione, quod hic author notat, ita statuendum fuerit, ut supra de attonito morbo est dictum. neque absolutè secanda est uena, nisi sanguis, uel in causa fuerit; uel saltem cum peccante humore redundarit. quum uenæ sectio insigniter refrigeret lib. de cur. rat. per sangu. miss. Neque uerò hoc solum; sed & uires, anni tempus & cætera consulenda, quæ in alijs affectibus. ac si à crassa materia affectio est; attenuanda erit antea ut in cæteris morbis: neque initio (id quod & author notat) à fortibus medicamẽtis est inchoandum. Sed hic obijcies fortasse Mesuen pilulas fœtidas exhibentem, quæ tamen fortia sunt medicamenta. Respondemus, si morbus det inducias; sequẽdam esse Auicennæ sententiam. at si uel morbus magnus sit; uel discrimen de maiori morbo impendeat; tunc Hipp. consilio utendum, qui primo aph. extremis remedijs extrema opponit remedia. Neque uerò Authori nostro ipse Mesues hac in re refragatur, qui etsi fortibus præsidijs utendum initio censet; à minus tamen ualidis inter ea, quæ ualidissima sunt, exorditur. neque enim imbecillia medicamenta in tam crassa materia & uiscida, & in remotissima corporis

Cap. 18. Cap. 7.

Cap. 6. Cap. 4.

ris parte contenta quicquam proficere sperandum est. Vbi uerò à frigiditate dumtaxat hoc uitium dependeat, ut in ijs qui per niues iter faciunt; tunc leui negocio, nisi aliud in causa fuerit; calfacientibus curabis. Si uerò à luxatione (id quod sæpenumero euenit) tum diligentissimè Hipp. liber de articulis erit legendus. Reliqua, quæ author hic adnotauit, leges ferè ex Paulo lib. 3.

Cap. 18.

De spasmo. *Cap. 5.*

SPasmus est ęgritudo neruosa, qua mouentur lacerti ad principia sua, & inobedientes sunt in dilatatione. Eorum itaque alij remanent secundum suam dispositionem, & nõ dilatantur: & alij eorum facile redeunt ad dilatationem suã, sicut fit in oscitatione & singultu. Causa uerò in ipso, aut est materia, aut causa absque materia, sicut caliditas, & siccitas. Et materia quidem spasmi secundum plurimum est phlegmatica: & quãdoque sanguinea, & illud est in apostematibus lacertorum, quum resoluitur materia faciens apostema cum ulcere uilli nerui, & augmentatur in latitudine sua, & minoratur à sua longitudine. Et materia quidem omnis spasmi materialis effectiua, aut est comprehendens super lacertum totũ; & illud est, quum spasmus est sine apostemate: aut est comprehensa in loco uno, quem reliquæ partes sequũtur, sicut fit à spasmo facto propter apostema à materia effusa propter percussionem aut abscisionem, aut propter causam aliam ex causis apostematis. Et non est quidem longinquum, quin sit spasmus eueniens à uentositate inflatiua, spissa: ipse enim est ex eis, quæ plurimum accidunt, & remouentur in hora. Spasmus uerò materialis multoties accidit secundum semitam permutationis materiei; sicut accidit in successione squinantiæ, & successione pleuresis, & successione sirsen. Ex spasmo autem, qui fit propter priuationem materiei, & humiditatis, & dominium siccitatis, accidit ut contrahantur longitudo, & latitudo [a] ǁæqualiter.ǁ Colligitur ergo ad seipsum, sicut est dispositio corij positi in ignem. Et tu quidem scis dispositiones chordarum esse, quòd ipsæ [b] ǁelonganturǁ in hyeme propter humectationem, & abbreuiantur in æstate propter desiccationem: & similiter nerui. Et quandoque fit spasmus, qui ad materiam non proportionatur, eueniens causa rei [c] ǁimpedientis,ǁ à qua nerui fugiunt, & congregantur ad expellendum ipsam: & causa illa aut est dolor ex causa dolorem faciẽte. et multoties est ex humore calido mordicatiuo: Aut qualitate uenenosa perueniente ad cerebrũ, & ad neruos; sicut accidit ei quem pupugit scorpio super neruos. Aut propter qualitatem non uenenosam, sicut quum spasmus accidit ab infrigidatione uehemẽti congregante neruum, & lacertum, & inspissante ipsum, & contrahitur ad caput suum. Sicut enim mollificatio quandoque diuersificatur in membris secundum principia, [d] ǁmembrorum;ǁ & similiter est spasmus. & ratio in ambobus est una, in eo quod [e] ǁ fit sub ceruice & ǁin anteriore parte, & posteriore, & in parte, quæ est supra [f] ǁceruicem.ǁ Spasmi autem ex repletione humidi causa essentialis, [g] ǁaut est frigiditas aut humiditas. & frigiditas adiuuat secundum cõgelationem ipsius & eius grossitiem,ǁ quare non fit dilatatio: aut siccitas, & caliditas iuuat [h] ǁsupra consecutionem per resolutionem ǁ humiditatis. Materia uerò faciens spasmum non [i] ǁefficit spasmum, & mollificat, nisi propter suam grossitiem: & quia non est ingressa substantiam uilli paruo introitu, quo iuuetur, ǁ sed est coarctata in foraminibus: & [k] ǁ sic quidem ǁ spasmus est epilepsia membri; sicut epilepsia est spasmus corporis totius. Differentia uerò inter utrunque est communitas, & proprietas: epilepsia enim plurimum resoluitur uelociter, & fit cum periodis. [l] ǁReliquas autem differentias scies ex spasmo humido per illud, quod accidit lactentibus ǁ propter uicinitatem mammillæ, & humectationem lactositatis in cordis, & congelationem lactis in eis, [m] †ǁ

ǁ & quum uentres ipsorum constringuntur, & in uigilijs ipsorum, & multitudine fletus ipsorum: & spasmantur etiam in febribus suis, quamuis sint leues. & uniuersaliter infantibus facilis est casus in spasmum, propter debilitatem uirtutis cerebrorum eorum, & membrorum ipsorum, & lacertorum eorum: & fit facilis eorum exitus ab ipso propter fortitudinem uirtutum hepatum ipsorum, & cordium eorum: & quoniam humores eorum non sunt [n] ǁinobedientes, ǁuehementis grossitudinis; & propter hoc liberantur à spasmo sicco uelociter, propter humiditatem complexionum suarum, & humiditatem cibi eorum. Impuberibus uerò non est facilis aliqua duarum rerum: quum tamen quandoque accidat infantibus spasmus malus successione febrium acutarum, & cum eo sint signa, quæ dicemus, ex quo raro euadunt. Ille uerò qui septem transit annos, nõ spasmatur, nisi propter febrem ualde prauam. Est præterea spasmus, qui accidit propter timorem, & [o] ǁcausas dilatatiuas submersas subito: & faciunt sequi lacertos, motos ad principia sua [p] ǁsecundum suas formas.ǁ Et est spasmus qui contingit propter sustentationem factam super aliquod membrorum, quod est contractum, ad quod [q] ǁfit effusio, & retinetur in ipso aliquantulum, & super formam constrictionisǁ suæ. Et quandoque est [r] ǁcum eo accidens faciens illud: aut sit, ut ipsum ferat pondus graue; aut sit ut obdormiscat,ǁ super lectum durum: & hoc quidem est ex eis, quæ per se remouentur. Et quandoque est [s] ǁhic stupor adueniens ǁ membro propter repletionem ex materia effusa coarctante spiritum motiuum, & prohibẽte penetrationem eius; quare non est possibile, ut moueatur ad dilatationẽ faciendam: & quum redit uirtus, & [t] ǁconfortatur materia, ǁfit dilatatio: & quandoque fit ex extensione illius simile: & hoc quidem plurimum fit post somnum, apud excitationem, quum remanẽt membra contracta, nec extenduntur etiã, quoniã spiritus in somno fit grauior, & pigrior, [u] ǁ& non fit assiduusǁ in faciendo dilatationẽ propter declinationem suam ad interiorem partem. Spasmus autem siccus alius est [x] †ǁ

ǁ qui fit successione febrium adurentium, & proprie in febribus sirsen: & successione motuum laboriosorum corporalium, & animalium [y] ǁeius, ǁsicut sunt uigiliæ, & angustia, & timor: & ille est ex eis, [z] ǁ à quibus fitǁ euasio. Et est alius spasmus, qui accidit in febribus; & cum hoc non est uehementer malus: & est

a B. Alia litera. & fiat assatio.

b B. Alia litera. abbreuiantur.

c B. nocentis.

d B. Alia litera. neruorũ suorũ.

e B. inuenitur sub collo.

f B. collum.

g B. est humiditas & frigiditas adiuuat ad congelandũ eam, & ingrossãdũ ipsam.

h B. ad prohibẽdum ipsa cũ resolutione.

i B. mollificat propter sui grossitiem, quod ipsa non ingreditur substantiam uillorũ itroitu plurimo, vel introitu currente, per quã fit humectatio.

k ——— B.

l B. & alijs differentijs quas scies, & ex spasmo humido est ille qui accidit eis quæ lactant pueros.

m †B. & ex eo est ille qui accidit ebrijs & ex eo est ille qui accidit infantibus propter humiditatem ipsorũ, & secundũ plurimum accidit eis in febribus acutis.

n B. in sua inobedientia.

o B. causæ in eo est quod spiritus dilatati submerguntur.

p ——— B.

q B. effunditur materia, & retinetur in eo secundũ figuram eius, & secundũ formã seu situationem contractionis.

r B. Alia litera. propter percussionẽ faciẽtem illud, aut ex hoc quod portauit pondus graue. aut quia dormiuit.

s B. hoc propter stuporem aduenientem.

t B. spargit materiam.

u B. quare non se applicat cum conatu.

x †B. qui fit successione medicinæ solutiuæ, & est malus valde, & similiter successione cuiuslibet euacuationis & alius est.

y ——— B.

z B. à quo minoratur.

est ille, qui fit propterea, quòd ipsæ faciunt curre re aliquando materias in neruis & lacertis, & propriè quum corpus est plenum: & quandoque accidit illud in eis propter communitatem oris stomachi, & remouet ipsum uomitus: & talis qualis est iste spasmus [a]§ex§ febribus, non est illius prauitatis, & [b]§malitiæ, cuius est ille, qui est§ in febribus temporalibus, in quibus desiccantur nerui, & lacerti, imò cerebrum, & consumuntur humiditates innatæ, & fit spasmus. Et plerũque est ex hoc capitulo qui fit, & destruitur uelociter: & causa in ipso est siccitas cerebri propter debilitatem, quam sequitur lacertorum siccitas. Nam, quum [c]§minima§ causa desiccatiua cerebro aduenit, reducit ad se humiditates à neruis. [d]†§

§ Deinde, quum natura solicitatur ut cerebro humiditatem acquirat sufficientem, redeunt mẽbra, & fiunt obedientia dilatationi cum [e]§præceptione.§ Et quandoque accidit ex uehementia frigoris: multoties enim accidit spasmus propter frigiditatem cerebri, & communicant ei lacerti: & spasmus quidem impediens est huiusmodi factus à siccitate: & est spasmus cũ siccitate factus, qui est cum specie congelationis humiditatis, & minoratur eius quantitas, & inspissatur uehementer; quare membrum spasmatur: sicut accidit ex uehementia frigoris: & sicut accidit ei, qui bibit medicinas narcoticas, ut opium. Spasmus uerò factus propter [f]§medicinas, est sicut spasmatio potus uini. Fit enim§ spasmus post solutionem propter siccitatem, & fit etiam spasmus ante ipsam propter contrarietatem & uenenositatem eius; quare nerui uehementem incurrunt læsionem, cum qua contrahuntur. Et huius quidem generis sunt spasmus eius, qui euomit humorem, qui est ut ærugo æris, nocentem ori stomachi. Et spasmus factus propter fortitudinem sensus oris stomachi, quum ad ipsum expellitur cholera. Et spasmus factus propter communitatem cerebri, & matricis in ægritudinibus suis, & uesicæ, & reliquorum. Et spasmus factus à punctura scorpionis, & rutellæ, & serpentis super neruum: aut sectione eueniente neruis: aut corrosione. Et factus ab ægritudine in ore stomachi, & matricibus, & membris neruosis. Et [g]§uicinis§ istis est spasmus accidens propter uermes. Præterea est spasmus, qui est in labio proprius, & palpebra, & lingua. & scitur quòd eius causa est ex ipso cerebro. Et quum corpus in spasmo declinat ad anteriora, tunc spasmus est in lacertis anterioribus: & quum ad posteriora, tunc spasmus est in lacertis posterioribus: & quum ad utraque simul, tunc ægritudo est in utrisque simul, sicut in paralysi. [h]†§

§ Quandoque fit spasmus adeò fortis, ut [i]§ceruix§ torqueatur, & dentes strideant. Quum autem aliquis moritur ex spasmo, corpore ipsius calido; tunc illud est ex eis, quæ præfocando interficiunt; & neque suffocando interficit, nisi quia certus anhelitus spasmatur, & destruitur motus eius. & omnis quidem spasmus sequens uulnus est mortalis. [k]†§ §

a B. in.

b B. prauæ quidẽ malitiæ non est nisi ille, qui fit in febribus aduretibus & ꝓprie in febribus sirsam, quæ exsiccant neruos, & lacertos, & assant cerebrum, & ille qui fit.

c B. quæcũque.

d †B. & à nucha vnde constringuntur nerui.

e B. conatu.

f B. propter rẽ nociuã, est sicut spasmꝰ eius qui bibit elleborũ, qm̃ in eo fit.

g B. vicinus.

h †B. Et.

i B. collum.

k †B. & est ex signis mortiferis secundũ plurimum.

ANNOT.

Duæ sunt uoces græcis scriptoribus, σπασμὸς, & σπάσμα, affectum, de quo hic agitur, explicantes: differentes quidem ipsæ, ubi propriè loquaris; idem tamen significantes communi scriptorum usu. σπασμὸς quidẽ symptomatis est nomen, quod conuulsionem latini uertunt. σπάσμα uerò solutio est continui in neruis: ita, ut prius symptomatis; posterius morbi sit nomen, à quo id symptoma aut semper, aut plerunque dependet. Nostri uocẽ non habent, quæ posteriori dictioni, spasmati, uidelicet, respondeat: sed conuulsionem & ipsam uocant. Est conuulsio (σπασμὸς) deprauatus motus. nempe, et si à naturalibus motionibus figura non differt, differt tamen, quòd inuitis nobis accidit: ut ex Gal. patet 2. de sympt. cau. 3. de loc. aff. & lib. de conuulsi. palpit. &c. At uerò quarumnam partium hic affectus sit, uidetur esse controuersia. Gal. passim & neruosarum, & musculorum affectum esse prædicat, cui & assentitur hic author. At libro tamen de sympt. caus. 3. conuulsionem ait in totum non esse nisi eam, quæ in solis accidit musculis. quare & uentriculo, quia neque is, neque eius os musculus est; conuulsionem negat accidere, quum tamen is neruosus sit. Verum ad hoc facile respondetur. Sicuti uoluntarius totius corporis motus, Gal. sententia, neruorum est; non tamen sine musculis, ut patet lib. de motu musc. & sæpe alibi; ita & conuulsio, quæ deprauatus est motus, neruorum est, & musculorum simul affectio. Contradictio ergo nulla est. Et si enim uentriculus neruosa est pars; non conuellitur tamen, quia musculus non est. & solius musculi conuulsio est, quia eius unius uoluntarius est motus, licèt non sine neruis obeatur. Cæterum, est & de huius affectus causis, dubitatio. Hipp. duplicem causam assignat 6. aph. repletionem & euacuationem, cui & Gal. eo loco & 4. aph. & 2. de caus. sympt. & passim assentitur, ita ut 8. de comp. med. per loca tertiam conuulsionis causam præter repletionem & uacuationem se reperisse neget. At author hoc in loco, quũ dit. §Et quandoq; &c.§ conuulsionem etiã absq; plenitudine aut siccitate fieri asserit, quũ & ex dolore & ob molestæ rei fugam neruosæ partes contrahantur. Huic & Gal. uidetur astipulari 4. de articulis, ob dolorem in neruosis partibus conuulsionem sequi affirmans, seu is ob acredinem & mordacitatem humorum sit; de qua re agitur 12. meth. seu ob medicamenti prauitatem, de qua 5. aph. seu ob uenenatã qualitatem, qualis ex scorpionis punctura aut retento semine, de qua 3. de loc. aff. uel ob qualitatem quampiam manifestam, ut propter frigus, de quo Hipp. 5. aph. Adde & quod ex nerui sectione tũ sæpe alibi, tum lib. ar. med. & ex timore. 3. prognost. fieri conuulsio potest, Galeni authoritate. Verùm, ut ad hæc paucis respondeamus. Et si, & author noster, & alij, hunc spasmum, quem uocant non proportionatũ ad materiam, neque ex repletione neque ex siccitate fieri putant; referuntur tamen & hæ conuulsiones omnes ad alteram earum causarum, quamuis non ita apertè. Quòd enim irritatæ neruosæ partes ex humorum, medicamentorum, prauæ alicuius uel obscuræ uel manifestæ qualitatis, fuga contrahantur, & conuellantur; id tamẽ ita se habet. irritatæ neruosæ istæ particulæ sese cõtrahunt, ut id, quod molestum est propellant. ex hoc conatu, aut certè dum sese contrahunt, quæ ijs inerat, humiditas exprimitur, & exsiccantur: aut etiam cum spirituum copia, qui ualidæ illius & maximè necessariæ actionis gratia, undecunque aduocantur; humores quoque ipsi copiosius influunt, & particulas plus iusto replent, & succedit conuulsio. De manifestis uerò qualitatibus, ac de frigore (quod obijcitur) alia est ratio. Frigus densat & constringit: constringendo autem exprimit. quare refrigerato neruorum principio, & in sequente expressione, neruosas partes familiari humiditate,

Cap. 2. Cap. 5. Cap. 8. Cap. 2. Aphor. 39. Com. 17. Cap. 2. Cap. 5. Com. 20. Cap. 8. Com. 1. Cap. 7. Aphor. 17. & 20. Cap. 92. Com. 34.

tate, qua tum aluntur, tum quodammodo perunguntur & ad motum parantur, expressa; quis neget siccitatis gratia conuelli? Finge uerò, neque hoc uerum esse: sed tuere cum Galeni aduersarijs nostra corpora ex frigiditate reddi tumidiora (manus nempe per frigora & per hyemem tumescunt) id quod argumento est, non sequi ex frigiditate siccitatem: referri tamen ad Hippocratis regulã, ac si nõ ad siccitatem, ad repletionem, & eam, quæ ex frigiditate, conuulsionem necesse est. Quòd.n. tumescant per frigus corpora, quid aliud in causa est, quàm uaporum copia ob caloris imbecillitatem? docent hoc emorientes particulæ, & ipsa planè cadauera. Vbi ergo refrigerentur neruosæ partes, uapores multi ob innati caloris inopiam excitantur: intumescunt illæ, & fit cõuulsio ex plenitudine. In neruorum quoque sectione, sectionem dolor sequitur: dolorem spirituum contractio, (ut supra dictum est & alibi etiam copiosius confirmatum) cum spiritibus humorum simul copia irruit, quæ cõuulsionem ex repletione facit. Eodem pacto, & quod ultimo loco de timore obijcitur, ad has causas redigitur. nempe in pueris (de quibus loco prognost. citato Hipp. uerba facit) hac ratione timorem conuulsiones sequuntur. concitantur ex subito metu repente humores corporis uniuersi & spiritus. ac spiritus quidem ipsi ad internas partes reuocãtur: humores uerò, quibus ipsi et crudis & copiosis affluunt, concitati; in neruosas partes incidunt, quas ipsi imbecilles obtinent ut 3. aph. & eas replent, ac conuulsio ex plenitudine aduenit. Aut si non hac ratione conuellantur; ex siccitate id ipsum eueniet, quod author noster sentire uidetur, paulo postea inter spasmi sicci species & eum referens, qui ex timore concitatur. concurrentibus nanque raptim & uniuersim ad internas partes & spiritibus & humoribus ob importunum metum, remanent externæ neruosæ partes sicciores; & ex siccitate conuelluntur. Atque ita conuulsio tandem omnis ad eas referri causas potest, quas diuinus Hippocrates & cum eo Gal. pronunciauit. Sed obijciet quis hoc in loco, primùm quidem, reddere nos illius tantum conuulsionis rationem, quæ in pueris ex timore accidit; nihil uerò de ætatibus alijs. præterea; conuulsionem hanc ab Auicenna inter siccæ conuulsionis species referri, non ad repletionem, ad quam nos retulimus. Verũ quod ad priorẽ dubitationẽ pertinet, Gal. 3. prognost. de conuulsione ex timore agens, de pueris dumtaxat loquitur, non de ætate omni. extendi tamen & eius sententia ad omnes ætates potest, ubi multis & crudis præsertim excrementis redundent: & imbecilles neruosæ sint partes. his enim maxime conuulsiones eueniunt, ut habetur 3. aph. Quòd uerò Auicennas ad siccitatem referat, nos uerò ad repletionem; non negamus nos referri & hanc ad siccitatem posse. id enim ut fiat, antea explicauimus. Videtur tamen nobis ex repletione id potißimum accidere. præsertim, quòd conuulsionem ex siccitate non repente inuadere, sed febribus & euacuationibus immodicis superuenire Gale. & 3. de aff. loc. & sæpe alibi adnotauit. At uerò contendunt rursum hic alij, negantq; posse ex siccitate conuulsionem fieri. Quum enim horum sententia, qui hanc ex siccitate conuulsionem ponunt, non qualiscunque, sed eius qua neruus constat, et terrestres eius partes glutinantur, humiditatis absumptio conuulsionẽ faciat; priusquàm hæc neruorum siccitas absoluatur, præuenire mortem necesse est, euacuato uidelicet omni, qui in uasorum est cauitatibus, humore, cum quo stat uita. Adde, quòd licèt forte, si quis denudatum data opera neruum igni exponat, siccitati conuulsio succedit; non

Com. 25.

Aphor. 20.

Cap. 6.

tamen hic quæritur quid nostra opera fieri poßit; sed quid poßint morborum causæ. Huc accedit, quòd si modo conuulsio ex siccitate fieri potest, reddenda est causa, cur tabidi qui ad extremam siccitatem deuenere, non conuellantur. Ad hæc, neruorum non est par ratio, quæ de fidibus, quarum exemplo Gal. conuulsionem & ex repletione & ex siccitate astruit. et si enim chordæ, quæ seiuncta ab alijs sunt corpora, id experiuntur quod ipse ait: nerui tamen quibuscum uenæ & arteriæ iunctæ sunt, exsiccari adeo non poßunt; sed attractrice facultate agente humorem ex uicinis semper partibus trahũt. Quamobrem ex his conuulsionem nunquam ex siccitate fieri, probatum est. Cæterum ut nos quam breuißime pro Hippocrate et Galeno respondeamus. Quod primo loco non qualitercunque humore, sed innato ipso neruorum humore exhausto fieri conuulsionem putant, atque hanc præcedere mortem existimant. fatemur id quidem, desiccata omni neruorum humiditate propria mortem anteuertere, uel sequi quãprimum oportere: at non semper naturalem eũ humorem desiccari necesse est, ut fiat conuulsio. Quinimmo, quum præter innatum humorem alia neruis humiditas insit, qua nutriuntur, qua leigantur & motionibus parantur, qua demum innatum humidum fouetur; sequi conuulsionem huius secundæ humiditatis, non autem prioris exsiccationem dicimus. qui enim fieri potest, ut abolita naturali humiditate, qua cõtinentur, nerui ipsi contrahantur? certè dissolui eos terrestri sola substantia remanente oportet, non contrahi. at conuulsio contractio est. Quo fit, ut non prioris, sed posterioris humiditatis absumptionem conuulsio sequatur: quam præcedere mortem (ut aiunt) non oportet. uidemus nempe cum secundi huius humoris siccitate, & particulas corporis & tota ipsa corpora diutius (quod in tabidis uidere est) superuiuere. Quòd si reddenda sit (quam petunt) huius rei causa, cur tabidi, qui ad extremam siccitatem deuenere, non conuellantur. Respondemus, frequenter conuelli: sæpe uerò etiam non conuelli, quòd æqualis in ijs & neruorum & totius corporis fit siccitas: quæ non repente, sed paulatim inducitur; ita ut illi totum corpus assuescat; unde & æqualis intemperies uocatur. Sed (ut singula examinemus) aiunt etiam, si forte opera nostra denudato neruo, & igni exposito conuulsio sequitur; non tamen idcirco statuendum conuulsionem à siccitate proficisci; sed inquirendum, quid morborum causæ poßint. Hic non multis agam, uerùm, quũ non una dumtaxat causa, sed multæ, & sanguinis profluuium, & purgatio, & sudores, & motus, & ardentes febres, & sectio nerui, & ustio & alia id genus multa, siccitatem pariant, quæ omnia partim ab internis, partim ab externis, necessariis & non necessariis causis proueniunt; quid obstet, quo minus & eæ causæ perquirantur omnes, non uideo. Hippocrates uerò non siccitatem eam solum, quæ ex ustione, sed omnem amplectitur. Dicunt etiam parem non esse & chordarum lyræ & neruorum rationem, quum eæ separata sint corpora; hi uerò nunquam sine arteriis & uenis & cæteris adiacentibus sint partibus, à quibus attrahere, & humectari poßunt. Supponunt hi et uenas et arterias humoribus exuberare, quos aliis etiam partibus queant impartiri. Sed rogo, quomodo post sanguinis profluuia, immoderatos sudores, purgationes, uomitus, inediam, ardentiores febres tanta adhuc humorum copia affluere hæc uasa poßint, ut aliis etiamnum adiacentibus partibus, quantum satis est alimenti, communicent? Trahũt certè et nerui, & cæteræ omnes particulæ à propinquis partibus, quãtum poßunt: sed in tanta rerum penuria, neque quantũ

satis

satis est, trahunt; neque etiam sæpenumero quidquam trahunt, seruantibus aliis auidius et tenacius id, quod neque ipsis abunde facit. Neque obstat, quòd quis dixerit, cum tanta corporis euacuatione exhauriri antea, quicquid uenis inest, & arteriis: ac mortem neruorum siccitatem anteuertere. Et si enim nutriri singulæ aliæ partes minimo etiam alimento queunt, & tantisper perdurare, dum aut noua alimenta offeruntur, aut innatus earum humor perdurat; nerui tamen, quibus exactissimus sensus inest; tantam uim tantamq; inediam non ferunt; sed exarescunt, & ad eorum principia sese contrahunt. & conuulsio succedit. Fit ergo & ex siccitate cõuulsio. quod et diuinus Hipp. et Galenus, & alii docti uiri sentiunt. His ita constitutis, rogabit fortasse nos quispiam, quum conuulsio symptoma sit, qui nam proximus huius est morbus? Paucis. Quum hactenus conuulsionem omnem ex repletione & siccitate neruosarũ partium fieri, habitum sit: constat eam ad continui solutionem esse referendam. repletionem sanè & siccitatem sequitur tensio. Quamobrem non iniuria id statutum fuerit, neruorum ad eorum principia contractionẽ, σπασμὸν .s. & conuulsionem symptoma esse, solutionem uerò continui in neruosis partibus. i. σπάσμα morbum esse & cõuulsionis causam. quamuis duæ illæ uoces σπασμὸς & σπάσμα promiscue quandoque altera pro altera usurpetur.

De signis. *Cap. 6.*

PVlsus spasmatorum est extensus, & diuersus in situ, ascendens & [a] § dimittens § sicut sagittæ euadentes ex arcu sagittarij: & diuersificatur motus percussionum eius in uelocitate & tarditate. & uena quidem est calida, & magis calefacta reliquis membris: & est corpus uenæ collectum, non sicut est collectio uenarum in rigore: & neque sicut illud quod coarctatum est [b] † § § sicut fit apud duritiem uenæ, propter longitudinem ægritudinis, aut quod factum est cum dolore uiscerum, sed sicut est aggregatio partiũ intestini extensi ab extremitatibus suis. & ego dicam signa doloris in spasmo parum post. Spasmi uerò facti à repletione signa sunt, quòd prouenit subito: & nõ bibit ueLociter quod super ipsum ponitur ex oleo, nisi iam aduenerit ei caliditas propinqui temporis. A siccitate uerò facti signa sunt, quòd fit paulatim paulatim, & successione ægritudinum euacuantium quodcunque genus fuerit, & euacuationis medicinarum, aut colericæ passionis, aut euacuationis per se. Factum uerò à nocumento cognosces per causas extrinsecas, & ea, quæ bibuntur, sicut [c] § euphorbium § & elleborus, & reliqua. Et sicut, quum nocumentum est ex stomacho, & communicat ei cerebrũ, deinde nerui, sentit ante illud [d] § solicitudinem & angustiam, & obsidionem § stomachi: & quandoque reperitur illud tempore spasmi. Et quandoque est ille spasmus successione uomitus, qui est sicut succus porri, aut ærugo æris. Et similiter ille, qui fit propter fortitudinem [e] † § § oris stomachi: quoties enim effunditur ad ipsum materia, spasmatur habens ipsum: uerũ præcedit ipsum nocumentum in ore stomachi, & mordicatio. Et quandoque accidit simile illi in ægritudinibus matricis, & uesicæ, & reliquorum, quum fortes fiunt: & fit cum dolore uehementi, & [f] § propter nocumentum manifestum in illo membro antecessio spasmi, § in reliquis uerò spasmis, aut fit dolor cum eo; aut fit dolor cõtingens à spasmo, non spasmus contingens à dolore. Factus autem ab apostemate cognoscitur per ea, quæ diximus. Et ex significationibus quidem significantibus aduentum spasmi, est paruitas pulsus, & ipsius raritas primum: deinde eius permutatio ad illud, quod dictum est. Et multoties rubificatur facies, & apparet in oculis contorsio, & inclinatio: & in anhelitu intersectio, & dispnia: & quandoque accidit risus non secundum radicem; & constringitur natura, & desiccatur: & urina etiam multoties retinetur; & multoties nõ retinetur, & egreditur sicut aquositas sanguinis, & habet ampullas: & accidit ei singultus, & uigiliæ, & soda, & tremor, & dolor sub iuncturis, & [g] § præcipue sub iunctura ceruicis, & § inter spatulas, & apud iuncturã † lumborũ & coccygis [h] § sub illa. § Spasmum uerò contingentem causa febris, significãt & nuntiant ipsum in febribus cõtorsio in oculo, & rubificatio in [i] § extremitate oculi, & in circuitu, § & stridor dentium, & nigredo linguæ, § & [k] constrictio § cutis capitis, & rubedo urinæ primum, deinde eius albedo propter eleuationẽ materiei ad caput, & pulsatio tẽporum, & uenarum capitis: & quandoque desiccatur in eo uenter, aut spasmatur. Hipp. quidem dixit, quòd si accidat febris post spasmum, melius est, quàm si accidat spasmus post febrem: cuius intẽtio est, quòd quum febris superuenit spasmo humido, soluit eum. Spasmus uerò, qui peruenit ex febre, est siccus, qui raro recipit curam: & accidit ei ante ipsum timor in somno, & cõuersio coloris ad rubedinem, & uiriditatem, & plumbositatẽ, & cõstrictio naturæ. Et urina quidem [l] § cruda § in febre, & rigor, quum eis associantur sudor in capite, & tenebrositas in oculis, significant spasmũ, cuius causa est † apostema magnum in uisceribus. Si autem spasmus est cum febre, & non est de fortitudine illius febris, & longitudine tẽporis eius, ut adurat humiditates; & finiat eas; tunc ille est de genere eius, cum quo non est illa [m] § siccitas § tota. Ex signis uerò malis in spasmo, [n] † § § est, ut multiplicetur uentositas in membris; & proprie quando cum eo inflatur uenter; & præcipue quando est in principio sui. Et urina acuta in spasmo, & tetano, est mala, significans quòd causa est caliditas pura. Et quando, cum spasmo sunt pulsatio, [o] § & saltus; § tunc illud est signum malũ. Pulsatio nanque unam duarum rerum significat, aut apostema in uiseribus magnificans pulsationem, aut extenuationem in eis: quare apparet pulsus magnus, qui est propter percussionẽ magnã. Quum autem squinantiæ materiæ declinant ad neruos, ut ad ipsos permutatæ faciant euenire spasmum; significat illud apparitio spasmi in pulsu. Et quum pleuresis declinat cum materia sua ad illud; significat illud fortitudo constrictionis anhelitus: & neque febris est ualde fortis. Et quũ permutatur materia sirsen ad illud; incipit cum [p] § timore, & § multitudine palpitationis, & stridore dentium: deinde torquetur oculus: [q] † § § deinde apparet spasmus.

ANNOT.

De signis conuulsionis in primo prorr. sect. 3. scripsit Hippocrates. qui locus diligenter, neque sine Galeni

a B. descendẽs.
b † B. &.
c B. Alia litera. opium.
d B. nauseam & angustiã, & cõpressionem.
e † B. sensus.
f B. nocumento manifesto in illo membro antecedente spasmum.
g B. dolor sub iuncturis colli.
† alchatiu, & alhosos.
h B. & infra illam.
i B. oculo & strabositas.
k B. tensio.
l B. saniosa.
† dubellati.
m B. malitia.
n † B. humido.
o B. in uisceribus aut iectigatio, seu saltus.
p —— B.
q † B. & cõtorquetur collum.

ni commentariis legendus est. potißimum autem in tex. 20. futuræ et instantis conuulsionis notas tradit. lege & 3. progn. De pulsu eorum qui conuelluntur, uide Gal. lib. de pulsib. ad Tyron. necnon 4. de caus. puls. Vide & Paulum lib. 3. ubi de tetano agit. Cæterùm unum est hic notatu dignum. Scribit author ex Hippocrate desumens 4. aph. Febrem si conuulsioni superueniat, febrem soluere. id quod & author libri de loc. in homine, à conuulsione (dicens) si febris inuaserit, sedatur eadem die, aut sequenti, aut omnino tertia. Quum conuulsio duplex sit, ex repletione & euacuatione: quum item febrium diuersa sint genera & species; dubitatur de quanam conuulsione, & de qua febre intelligendum hoc sit. Porrò, quod ad cōuulsionem pertinet, respondet author de humida, &, quæ ex repletione, esse intelligendum, Galenum 2. aph. & 4. æmulatus, ubi idem affirmat. At de febre neque hic, neque Gal. quidquam. Sanè de conuulsione, dubium non est, de humida uerba fieri: at de febre, paulò difficilior quæstio est. Certum quidem est (si per morbi dissolutionem, conuulsionis tantum solutionem intelligamus) à quocunque febris genere incalescere corpus, ac posse superfluum humorem dissolui; præsertimq; quanto febris ardentior fuerit. At uerò si non solius cō uulsionis solutionem, sed bonam ualetudinem acceperis; tunc quum ardentes & uehementes febres periculo non uacent: de leui febre & diaria, ratio exigit, ut Hippocratis uerba capiantur. At uerò utrum statuendū horum sit, incertum est. Author profectò Coac. prænot. conuulsionem ait solui, si febris acuta superueniat, quæ prius non fuerat. Author quoque librorum de morbis lib. primo tetano & conuulsione occupante, igneum scribit ardorem superuenire, bonum. Alexander etiam Aphrod. 2. problem. huius aphorismi rationem inuestigans de uehementi & ardua febre intelligit. Ex aduerso tamen Gal. 4. aph. per morbi solutionem salubritatem accepit, in fine commenti concludens, non absque ratione conuulsiones à febribus ardentibus esse lethales, non lethales uerò quæ febres antecedunt. Nobis (ut de hac controuersia dicamus, quod sentimus) uidetur Hippocratis sententia non de diaria tantum febre, sed de omni etiam ardenti & ardua: neque de conuulsionis dumtaxat solutione, sed etiam de salubritate, esse intelligenda. tum quòd à uehementiori calore facilius frigiditas & humiditas, quæ conuulsionem faciunt, discutitur: tum quòd per morbi solutionem paßim uideo salubritatem sumi à Gal. magno Hippocraticæ doctrinæ obseruatore. Et si enim febres omnes præter diarias periculo non uacant; salubres tamen sæpißimè & aliæ febres sunt & frequenter curantur. ita ut saluti fortasse non obstent. Illud tamen hic aduertendum existimarim. quum conuulsioni febris ex humoribus aduenit; an corpus, quod laborat, uitiosis succis redundet, aut purum sit: ubi enim post conuulsionem febres in cachochymum corpus incidant; certum est in summo discrimine adhuc rem esse: etiam post conuulsionis solutionem. puro tamen existente corpore, nihil uerendum fortasse erit, quin sanitatem cum Hippocrate pronunciemus.

Text. 34. Cap. 11. Cap. 10. Aphor. 57. Com. 26. Com. 57. Probl. 131. Com. 57.

De cura. Cap. 7.

IN eo quidem, qui factus est à percusione, oportet ut administrentur embrochæ, quæ laxant factæ [a] §ex hordeo fracto, & chamæmilla, & malua, § & farina fœnugræci, & quæ illis sunt similia, & nos quidem iam ostendimus in canone locum administrationis earum. Factus uerò à nocumento, si fuerit propter potum alicuius rei tunc curetur cum eo, quod cognoscetur in capitulo de uenenis. Et si fuerit [b] §cum febre, §curetur cum humectatione uehementi cerebri, & neruorum, & lacertorum cum mollificantibus uehemētis humectationis, quæ docui te: & habitet in domo frigida. Et si fuerit propter dolorem, sedā dolorē, postquàm scieris quis sit, & abscinde causam ipsius. & si est pp pūcturā, [c] §curetur quod ipsam facit cum eo, § quod dicetur in capitulo de puncturis. Et si est ab apostemate, curetur cum eo, quod dicemus in cura apostematum neruorum. Si autem est à siccitate, eius cura est praua. Verum conuenientior eius cura est tina, & inunctio ex oleo humido post ipsam, & eius iteratio post ipsam multoties: & illud, quum non est [d] §cū febre, ubi non intermittitur§ omnino: & assidue fac illud in omnibus iuncturis. Si autem possibile est, ut tina fiat ex lacte, fiat: & si non, ex aquis in quibus decocta sint folia [e] §salicis § & hordeum fractum, & uiola, & nenuphar, & cucurbita, & citruli: aut fiat tina tota ex succo cucurbitæ, aut succo cucumeris: aut sit totum illud ex aqua ros. in qua decoctum est aliquid horum, aut aqua melonis Indi, aut aqua [f] §salicis, § & quæ sunt similia illis. Et quum feceris eis clysteria ex istis expressionibus, & oleis, & [g] §aliquibus dissolutis humectantibus impinguantibus, § erit uehementis iuuaminis. Et administrentur super iuncturas, & super originem lacertorum olea, faciendo unctionem post unctionem cum studio cerebri ualdè, & [h] §compositionem, § quam te docuimus in humectatione cerebri. Et infirmo dentur in potu lac recenter mulctum secundum mensuram conuenientem, si non fuerit febris: & aqua hordei, & aqua cucurbitæ, & aqua melonis Indi, & [i] §iuleb§ siue fuerit febris, siue non fuerit. Si ergo misceatur cum aliquo horū parum uini albi, ut penetrare faciat, erit conueniens. Et similiter sint aquæ ipsius mistæ cum aliqua parte uini. Et oportet ut assidue fiat ei cura hæc, præter quòd moueatur, aut exercitio adhæreat. Et si est possibile, ut totū corpus eius submergatur in [k] §oleo § tepido, fiat. Et fiat ei caputpurgium cum humectantibus, quæ sunt ex oleis, & succis. Et humectetur caput eius cum eis, quæ sciuisti: & oportet, ut [l] §sit firma statio in psyllio, & oleo ros.§ Et ex eis quidem, quæ ipsos iuuant, est ut in potu sumant † mannam, & propriè infantes. Quod si non [m] §fuerint lactentes. § et si habens spasmum humidum debilis fuerit uirtutis; non abscindantur ab eo carnes [n] † § §siccæ, sicut carnes minutarum auium, & † cubugi, & [o] §kerubiti, & alteilez. § & si non fuerit eius uirtus debilis, sint cibi eius panis cum melle, & aqua ciceris cum anetho, & sinapis [p] §et nutrita§ cū oleo: & ponatur in eo quod ipse recipit, piper. Cibus autem habentium spasmum siccum, sit totum quod humectat, & lenit: & omnes sorbitiones pingues, lenes, factę ex aqua hordei, & oleo amigdalino, & zuccaro bono: & aqua carnis assumpta ex carnibus agnorū, & hædorum: & quandoque ponatur ex oleribus humectatiuis, quod frangit nocumētum carnis, si fuerit illic caliditas. quod si cum illo parū uini misceatur, ut ipsum penetrare faciat; non erit longinquum à rectitudine; & proprie, quum nō fuerit caliditas superflua: & similiter, si misceatur uinum

a B. & Kisch seu chist hordei, & chamæmilla.
b B. propter febrem.
c B. animalis uenenosi curetur cum eo.
d B. febris in modo q non tepescit.
e B. alchalef.
f B. alchalef.
g B. decoctionibus humectantibus pinguibus.
h B. Alia litera. humectationē eorum.
i B. Alia litera alKalef.
K B. Alia litera lacte.
l B ut dormiat super semen psilij & oleum rosatum.
† tereniabin.
m B. est possibile detur lactantibus.
n † B. Verum oportet vt sint carnes eorum.
† & perdicis, & turturis, & alaudæ.
o B. alcanabir altheiugi.
p B. etiā almuri

num cum aqua, quam bibit. Cura uerò [q] §fiat ita. si enim§est humidus, oportet ut curetur cum eua cuātibus, & purgantibus fortibus prædictis, quũ diximus eũonem humoris grossi ex neruis, cum solutiuis,& clysteribus acutis. Et si tu uideris signa sanguinis dominantia, manifesta ualde; phlebotoma primo: & propriè, si causa [r] §eius est repletio,&§potatio uini plurimi. Et non extrahas totum, quod necessarium est ex sanguine, cuius extractio est propter spasmum, aut ægritudinem aliam significantem eius extractionem: imò retine ex eo aliquid, ut resistat spasmo: & resoluatur resolutione motuum spasmi. Et ex eius cura sunt submersio in aquis thermarum,& sessio in [s]§pellibus uulpium & luporum, quæ dicentur§ in capitulo dolorum iuncturarum; quoniam iuuant: & similiter inunctio cum adipibus [t] § luporum § & oleo de lilio, [u]†§ §si non fuerit febris: & similiter decoctio catulorum canum, & sessio in aquis, ĩ quibus decoctæ sunt medicinæ, [x]§subtiles, sicut abrotanum,& folia radicis iũci,§ & calamus aromaticus,& folia lauri, & linimentum factum ex radice spinæ Iudaicæ, & semine spinæ ægyptiacæ,& succo centaureæ minoris sigillatim,& compositè. Et scias, quòd longitudo spatij moræ in tina, siue sit aqua siue aliud; est ex eis, quæ nocent propter mollificationem uirtutis: Tu autem pone multitudinem numeri loco longitudinis spatij,& fac ipsum sedere bis in die. [z]Ex his autem, quæ iuuant habentem spasmum communem qui nominatur teteis, & tetanum factos à materia; est, ut subito in aqua demergatur frigida, secundum quòd dixit Hippo. nam corporis exteriora inspissantur,& innatus calor in interioribus clauditur; quare confortatur, & resoluitur materia: non est tamen omne corpus tolerās hoc à timore tutum; sed corpus forte [y]§firmum,§ carnosum, quod ulcera non habet, & in æstate. plures enim per hoc iam euaserũt. [3]Et ille quidē, qui utitur uentosis super locum, ad quem [z] §partes § chordæ extenduntur, oportet ut utatur sine scarificatione, si res est leuis:& si nõ est ita, oportet ut fiat scarificatio. [a]§est enim mortalis, si non scarificetur tunc:& nocent quandoque§attrahendo materiam. Vētosarum autem loca sunt in collo,& spondilibus dorsi ab utroque latere,& partes [b]§lacerti§pectoris: ante uesicam uerò [c] †§ § super renes non facimus illud, nisi quum timemus [d]§& miserendo uolumus, ut§ sanguis egrediatur. Et oportet ut uentosas multoties non administres, neque subito simul: & loca uentosarum custodiantur,& conseruentur, ne corpus infrigidetur. Et ex curis eius, est, ut applanetur quod spasmatum est, leniter. Et ex cura eius contingente secundum naturam, est euentus febris acutæ: & propterea dixit Hippoc. si accidit febris post spasmũ, melius est, quàm ut accidat spasmus post febrem. Quartana quoque confert ad illud propter cōcussionem tremoris eius,& propter multitudinem sudoris eius. Et cui accidit quartana, raro accidit ei spasmus: nam securus est ab eo. Et ex curis quidem mirabilibus expertis spasmo, est ut ponatur supra membrum spasmosum [e]§ren cō tritus cum pinguedine sua §deinde dimittatur super ipsum donec [f]§siccetur,& mutetur cum alio.§ In spasmo præterea toti corpori communi confert etiam intentio cerebri,& cum purgatione facta sternutatorijs magnificè. Et in eis etiam expertum est, ut [g]§ex lana plurimum mollificent eis suspensoria, quæ à collo ad utrunque brachium protendatur, § super quæ omni hora oleum calidum aspergatur. Balneum quoque siccum magnificè iuuat eos:& ut inclinetur super lapides ignitos, super quos aspergatur uinum: & ut sudent cum cooperimentis.& ex emplastris quidem bonis, est emplastrum factum ex storace liquida, & euphorbio,& castoreo,& cera citrina, & oleo de lilio,& emplastra dicta in antidotario,& adipes, & reliqua, & inunctio ex fæce olei sisamini, & olei seminis lini, & [h] § spuma § fœnugręci. Et ex uaporibus bonis est sal calefactus positus super exitum neruorum. Et ex eis quidē, quæ in potu sumpta afferunt febrem, sunt castoreum, & assa fœtida permista cum melle, accepta secundum quātitatem nucis: afferunt enim febrem,& resoluitur spasmus illico. Et similiter oleum de kerua,& aqua mellis cum assa fœtida:& decoctio carpobalsami. & ex eis, quæ ualde conferunt ipsis, est in potu sumere tyriacam, & confectiones magnas. Et quandoque confert sumere diuretica. [i]§Hæc præterea§medicina experta est. In potu sumant ex radicibus cotti. ℥.xx. decoctas in duabus lib. aquæ, donec tertia remaneat. ex qua potent fortiter. ℥.iiij. tepidas cum. ℥.ij. olei amigdalini: illud enim confert,& propriè in spasmo, qui est in posterioribus: & quandoque decoquuntur loco radicis cotti, carpobalsami. ℥.x. & est eius potio. ℥.iij.& similiter calamenthum agreste. Et ex eis, quæ uehementis sunt iuuamenti, est sumere in potu [k]§castoreum,&§oppopanacum [l]§ex quibus§qui fortis est, bibat aur.j. & [m] §medium.§ ℥.j. & custodi tunc stomachum, quoniam ipse per illud tunc debilitatur uehementer.& assa etiam fœtida sumpta secundum quantitatem seminis orobi in quantitate [n]§iiij. ℥.& mediæ§mellis,& [o]†§ § [p] §ammoniaci: similiter bibatur totum & decoctio hyssopi,& aniuden,& aqua castorei. Sunt enim§ plurimi iuuamenti,& minimi nocumenti. Sitque potio ex eo quantitas duorum cochlearium usque ad tria. & detur ad potandũ pluribus uicibus: & sit quantitas in eo quod bibitur, quantitas prædicta. Et minus quidem nocumentum fit in ipso, si sit post cibum, quocunque modo sit: non est enim in ipso timor. Et ex cura quidem eius, est ut inungatur ex oleis fortis resolutionis prædictis, sicut oleo cucumeris asinini, & oleo de kerua, & oleo rutino,& oleo de costo cũ castoreo,& pyrethro, est enim ualde iuuatiuum:& [q] § ren dissolutus§ & oleum narcissinum,& oleum quod est huiusmodi. Recip. olei [r]§utriusque spicæ§kist.i. ceræ. ℥.ij. olei de [s]§berberis§kist.i. polij, amomi, storacis, masticis, omnium an. ℥.i. [t]§gariofil.§euphorbij, amborum an. aur.iiii. spicæ. [u]§ ℥.ʒ.j. olei balsami. ℥.j. commisceantur.& ex illis, quæ conferunt eis, [3]est ut administrentur emplastrum de euphorbio: & est iuuatiuum ualde. In eo autem, quod lactantibus ex spasmo accidit, sint contentæ, ut ipsarũ iuncturis apponatur emplastrum ex melle, cum quo confecta sint crocus,& radix lilij,& anisum, ita ut sit plurimum eorum radix lilij, & anisum, & sit ex croco res parua. Et consuescant ponere

q B. si.
r B. repletionis est.
s B. oleo vulpis & aldabha qd dicetur.
t B. alsebha.
u † B. & similiter inunctio cũ adipibus aldabha, & oleo de lilio.
x B. subtiliātes sicut alchisum & folia cyperi.
y B. iuuenile.
z B. Alia litera. extremitates.
a E. q si tu non faceres scarificationem, tunc fortasse nocet.
b B. lacertosæ.
c † B. &.
d B. miserendo quòd.
e B. alalie.
f B. fœtida fiat, deinde permutetur alia.
g B. inuoluantur inuolutione ex lana vehementis lenitatis vel mollitiei
h B. & mucillagines.
i B. & qñque.
k —— B.
l B. &.
m B. qui est medius.
n B. Alia litera. vnciarum iiij. s. aquæ.
o B. Alia litera. similiter mel,& quandoq; datur in potu illud totum cum decoctione hyssopi.
p † B. similiter armoniacum & quādo datur in potu illud totũ cum decoctione hyssopi, & decoctione aniuden. Verum castoreum est.
q B. & alalie dissoluta.
r B. nardini.
s B. litio.
t B. piperis.
u B. anī.

nere membra sua in aquis, in quibus decocta sint chamæmilla, fœnugræcum, & melilotum: & quãdoque confert oleum chamæmillinum solum. Vinum autem paucum confert habentibus spasmum humidum; resoluit enim ipsum sicut febris: plurimum uerò est [x] una ex causis eius. & oportet, ut ęger ex ueteri bibat, & super cibũ parumper. Et scias, quòd quum spasmus est communis corpori exceptis membris faciei; tunc medici intendunt cum emplastris, & unctionibus spondilium colli. Et quando est in membris faciei; tunc medici intendunt cerebro. [y] Et cum hoc si spasmus est ex communitate stomachi, & uides signa prædicta; tunc incipe, & fac hominem illum uomere: fortasse enim uomet choleram acutam, aut humorem putridum, & liberabitur in hora.

x B. res magis nocens in eo.

y B. cũ hoc. Et.

Annot.

1 *Docet omnium conuulsionum curationem, & eius quoque, quæ ex siccitate. Qua in re statim hunc Galeno aduersari putabit quispiam, qui incurabilem esse hanc, neque cogitandi præsidij tempus relinquere, asserit lib. de conuuls. & alibi non raro. Sed Gal. eam forte insanabilem uocat, quæ confirmata est. at uerò licet difficillima curatu sit omnis ex siccitate conuulsio, non absolutè tamen incurabilem eam putat, sed curatu difficilem. ut 5. aph. & alibi. Vnde eius æmulatione Paulus lib. 3. propemodum insanabilem esse ait: & eius curationem ipse quoque describit, quod facit & Rasis 9. ad Almansorẽ. Est uerò huius conuulsionis curatio ipsa humectatio, sicuti illius, quæ plenitudinem & humorem superfluum sequitur, exsiccatio. Non ergo (ut quidam putant) falli eos ego existimarim, qui huius conuulsionis remedia describunt, & humectantia præsidia proponunt. et si enim quidam iuuare humectantia contendunt, non alia ratione, quàm, quòd uel acres humores mitigent, uel educant. prosunt tamen hæc, & dum siccam temperiem intemperant: & utcunque seu per se, seu per accidens iuuent, certum est humectantia his auxiliari; propterea; non iniuria, tum uictus rationem omnem, tum cætera quæ humectent, proponi. Sed hic de conuulsione quæ ex repletione, quæstio est, an in eius curatione secanda sit uena. Author, ubi sanguinis indicia sint, mitti sanguinẽ iubet. Paulus quoq; curari ait, quæ ex plenitudine aut inflãmatione sunt, & euacuata copia, & inflammatione proprijs præsidijs discussa. Idemq; & Asclepiades censuit recitante Celso lib. 4. Quidam tamẽ uitandam prorsus missionem sanguinis putarunt, quòd, quum totum corpus calore maxime egeat; is in sanguine præsertim resideat. Cæterum breuibus. sicuti in pauciori sanguinis copia innatus calor refrigescit; ita & in immodica suffocatur. quo fit, ut propterea, à mittendo sanguine abstinendum non sit, ubi eius redundantis notæ appareant.*

Cap. 8.

Com. 1. Cap. 19.

Cap. 3.

2 *Ex ijs aũt quæ iuuant &c. Hipp. 5. aph. Est autem (ait) ubi in tetano, sine ulceratione iuuene bene carnoso, æstate in media frigidæ aquæ perfusio calorem reuocat, calor autem hæc soluit. pro qua re uide & Galenum ibidem. At Paulus id curationis genus damnat, & Hippocratis etiam assensu, maxime ait esse temerarium, & propterea à posteris uituperatum.*

Aphor. 21.

3 *Et ille quidem qui utitur uentosis &c. De cucurbitarum appositione meminit & Paulus lib. 3. de tetano agens, præcipitq; liberaliter sanguinem his detrahi, modo non uniuersim id fiat, sed particulatim & per uices. Author non absolute scarificationem probat; sed ubi morbus uehemens sit: id quod & Celsus libro. 4. in hæc uerba. Si uerò etiam uehementius dolor creuit, admouendæ ceruicibus cucurbitulæ sunt, sic ut cutis incidatur. De loco autem figendi cucurbitulas: Celsus ceruicibus solum admouet. Paulus & utrique spinæ parti, & pectori quoque, qua musculosius est, ut præcordijs; interim & uesicæ regioni, & renum. Auicennas tamen appositionem cucurbitæ ad uesicam & super renes uidetur improbare. Sed uerè cucurbitas non improbat: damnat tantùm scarificationem in uesicæ regione ob eius partis frigiditatem: quam tamen etiam admittit, si post cucurbitæ admotionem ab attracta ad eas partes materia fieri inflammationem uereamur. tunc enim scarificandus est is locus, & educendi qui confluxerunt humores.*

Cap. 20.

Cap. 3.

4 *Et ex eis &c. Ex Paulo describit hæc ferè omnia, ex capite de tetano. Vnum autem notat, de quo controuersia est, uinum. s. conuulsioni, quæ ex repletione est, conferre. At, quum uinum neruos facillime repleat, Galeni authoritate 5. de loc. aff. uidetur ipsum fortasse conuulsis temere exhiberi. Adde quòd Celsus lib. 4. à uino diutius omnino abstinendum iubet, quum nihil maioris sit in hoc affectu, detrimenti. Sanè, quod ad hoc pertinet, Auicennas Gal. æmulatur 5. aphor. ubi, licèt uinum substantiæ eius copia neruis obsit, qualitatibus tamen, conferre scribit, dum calfacit & exsiccat. Et negari profectò non potest, quin uinum, præsertim uetus (quod enim tale est, etiam potens existit, quum id, quod imbecillius est, non senescat) calfaciendo & desiccando, æque ac febres superuenientes conuulsionem soluat. At si tamen maior in corpore humorum sit copia, tenuior præsertim, calidior, & aptior, ut in neruosas partes penetret; uerendum id maxime fuerit, ne ingesto uino humores ipsi concitentur, in neruosq; uini ipsius ui adigantur, & conuulsionem augeant. id de quo suspicandum forte non esset, si corpus humoribus non affluat, neque qui insunt, tenuiores, calidiores, & fluxioni sint aptiores. Galenus ergo nostra quidẽ sentẽtia id scripsit, quod profuturum omnino esset; si exactè corporis plenitudinem, & materiæ qualitates haberemus. At tutius est Celsi consilium, & sequendum magis.*

Cap. 3.

Cap. 3.

Com. 5.

De [a] tetano. Cap. 8.

[b] Tetanus est ægritudo officialis prohibens uirtutem motiuam à contractione membrorum, de quorum aptitudine est ut contrahantur, propter nocumentum in lacertis & neruis. Dictione uerò alcuzez utuntur in significationibus diuersis: aliquando enim dicunt cuzez, & significant per ipsum, illum, qui incipit à lacertis furculæ, & extendit eos ad anteriora, & posteriora, aut in utranq; partem simul. Et quandoque dicunt cuzez omnem tetanum. Et quandoque dicunt cuzez, spasmum [c] oculi propriè. Et quandoque significant per ipsum, tetanum, qui est duo spasmi, [d] aut duo tetani posterius & anterius. Et quandoq; appropriant nomine alcuzez illud, quod est ex [e] frigore propter frigus congelatiuum. Tetanus autem secundũ ueritatem est cõtrarius spasmo: & ingredit̃ in genus spasmi introitu cõtrariorũ in genere uno: & eorũ comparatio ad causam unam, est eueniens casu contrariorum; ueruntamen spasmus fit ad partẽ unam. Quum ergo duo spasmi in duabus partibus contrarijs aggregantur, fit tetanus: quemadmodum accidit ei, qui habet spasmum ante & retro simul. Accidit enim ei ex duobus motibus

a B. chuzez & tensione.
b B. Altemeded idest tensio. Et sic legatur vbi in hoc capitulo vbi habetur tetanus.

c B. ipsum, & quandoq; spasmum colli.
d B. seu qui fit ex duobus spasmis, aut ex duabus tensionib⁹.
e B. ex tensione causa frigoris congelantis.

contrar'js in membris suis, ut extendātur. Quūq; tetanus iste sit duo spasmi dupli, oportet ut acutior sit spasmo simplici; & erit eius crisis uelocior. Et [f] † § §hic quidem duplus non est ex duobus spasmis, imò ex duobus tetanis: & neque euacuatur spasmus [g] § in plurimo duarum rerum § à dolore uehemēti. Causæ autem cuzez similes sunt causis spasmi secundum modum unum: & diuersæ sunt ab eis secundum modum alium. Earum autē similitudo cum eis est, quoniam cuzez quandoque fit ex repletione, & quandoque fit ex siccitate: & quandoque fit propter nocumentum consequens membra neruosa: & interdum fit ex apostematibus. Diuersitas uerò eius ab eo est, quoniam spasmus nisi raro non fit à uentositate: alcuzez autem plurimum fit à uentositate extensiua: imò alcuzez, qui est compositus ex duobus spasmis, quandoque fit plurimum ex uentositate, quum dominatur in corpore. Et est [h] § hæc § ægritudo peruersa. [i] † § § Quum autē spasmus singularis accidit in membro uno ex uentositate, non est paruus: & illud ideo, quoniam istud fit propter dominium uentositatis in toto corpore. Et quando, cum spasmo singulari, dominatur uentositas; est illic timor, & signum mortis: qualiter ergo erit duplus? Et diuersificatur alio modo: & est, quoniā causa in spasmo materiali est, ut cadat in loco nerui secundum formā prohibitionis dilatationis; quoniam extendit uillum in latitudine, aut constringit eum ad radicem suam, & spasmatur. Causa uero in cuzez materiali est, quoniam casus eius est econtrario: aut enim humiditas faciens cuzez currit [k] § secundum longitudinem in ramis uilli, § deinde congelatur, & remanet secundum duritiē, & fit difficilis eius reditus ad contractionem: aut cadit subito, & implet uillum, præter quòd diuersificetur [l] § eius causa uilli: § imò cadit secundum extensionem uilli, & dilatatur præter quòd in longitudine minuatur. [m] † § § sed ipsa seruat longitudinem implens foramina. Materia autem faciens spasmum [n] § in neruis, est diuersitas in ramis § neruorum, non penetrans in eis penetratione simili, neque penetratione plurima: & uidetur quòd sit transitus materiei alcuzez, qui est secundum hūc modum, similis transitui materiæ mollificationis; ueruntamen illa materia subtilis est laxum faciens; & hæc quidem congelata est dura, non permittens membrum reflecti, & contrahi. Aut erit materia, in cuzez: [o] § deinde cadit § in medio lacerti [p] § & § chordæ, aut nerui: ueruntamen in principio sui trahit neruum, aut chordam in longitudine, [q] § & § non potest contrahi § [r] neque penetratione plurimi: & uidetur quòd sit transitus materiei. § Aut erit illic apostema. Aut materia cadit in rimis uilli; ita quòd, quum membrum contrahetur, necessarium erit, ut propter ipsam [s] § contrahatur § uillus, & lædatur [t] § dolore. § Causa autem dolorem faciens, lædens, est, materia, aut non materia cadēs in principijs lacertorū, aut chordarum, & fugiunt ab ea in lōgitudine, sicut accidit species cuzez successione uomitus laboriosi, & euacuationis [u] † § § propter læsionem existentem in chordis, & in neruis læsis à stomacho: hoc quidē, si causa in cuzez sit siccitas, fit, quoniam lacerti [x] § non contrahuntur in latitudine, nisi propter resolutionem humiditatum augmentantem longitudinem: § & contrahuntur ex ea transitus [y] § in quibus penetrat uirtus motiua, § & debilitatur à permutatione membrorum ad contractionem: & propriè quū adiuuat durities contingens à siccitate ad inobediendum. Spasmus uerò siccus similis illi quandoque [z] § contrahit § in longitudine & latitudine & simul secundum semitam [a] § æqualitatis. § Quapropter sicut spasmus deterior est alcuzez sicco, & sicut mollificatio accidit propter sectionem; similiter tetanus. [b] § & quandoque fit, ut quum plaga accidit, elongetur lacertus secundum contractionem. § Et ex alcuzez, quandoque accidit aliquid magnū, forte, propter causam fortē, & materiam fortem plurimam. Et quandoque contingit secundum modum euentus spasmi, [c] § stupor repletiuus, oppilans § uias spiritus, & remanent membra extensa, & non [d] § dilatantur ad hoc, § sicut remanent membra contracta, & non extenduntur [e] § ad hoc, ut § inueniant spiritus uiam & transitum: & hoc quidem plurimum fit post somnum; quoniam spiritus in ipso intentus est ad interiora, sicut diximus in spasmo. Et quandoque accidit propter formam non naturalem, inconuenientem, contrariam, accidentem lacertis, & minoratur uirtus eius, & [f] § facit dolorem non tolerantem ut remoueatur; § quare remanet secundum illam figurā, sicut qui [g] § à fune læditur § aut eleuat aliquid graue: aut affert super dorsum suū pondus graue: aut dormit super terrā, & terra lædit lacertos eius, & [h] § contrahit § eos: aut accidit ei casus, aut percussio conterens lacertos, aut sectio, aut adustio ignis, faciens eos dolere: quare deficiunt à contractione. Et quandoque est cum hoc materia effusa ad eos: aut uentositas grossa generata in eis: aut [i] § ascendit § ad eos extendens ipsos. Et quemadmodum spasmus proprius mēbris faciei est malus; similiter tetanus, quando cōsequitur palpebram, aut linguam, aut labium solummodo. Et quandoque contingit species alcuzez mali sicci, quem præcedunt febres inseparabiles cum inquietudine, & fletu, & alienatione; & color fit citrinus propter eas, & desiccatur os, & labium; & denigratur lingua; & constringitur natura; & exasperatur cutis, & extenditur. [k] † §

§ Omnis autem cuzez à percussione, cui associantur singultus, & punctio, & permistio, & destructio rationis, est mortalis; aduenit enim lacertis desiccatio, & ebullitio humiditatis eorum, donec extendit eos in longitudine; deinde seruatur illud in eis cum desiccatione ultima seruante [l] § inflammationem. § Alcuzez præterea multoties accidit infantibus, & fit facilis in eis, quanto plus sunt minores, secundum quòd dictum est in spasmo, Et quandoq; antecedit alcuzez, [m] § plurimus saltus § corporis, & grauitas ipsius, & grauitas sermonis, & durities in lacertis, & in partibus spondilium usque ad † coccygem, & difficultas deglutiendi, & pruritus, & quum scalpitur, nō delectatur inde. Quumq; urina est sicut [n] § putredo & uirus, § & est horripilatio, & tenebrositas in uisu, & sudor in capite, & ceruice; significat tensionem in utrisque lateribus futuram, quoniam huiusmodi [o] § putredo § multiplicatur in eis, nisi purgetur inferius integre: imò ascendat ex ea aliquid [p] § in

f † B. quādoq;.
g B. secundum plurimum.
h B. cum illa.
i † B. difficilis.
k B. in vacuitates villorum.
l B. proportioneius à ꝓportione villorum. Alia litera. causa ipsius proportio villi.
m † B. diminutione de qua fit curandum.
n B. diuersa in situ in vacuitate.
o B. non cadēs.
p B. aut.
q B. quare.
r ——— B.
s B. comprimatur.
t B. & dolere faciat.
u † B. plurimæ.
x B. ꝓpter illud
qd diminutū & in latitudine ꝓpter resolutionē humiditatū augmentantur in longitudine.
y B. quare difficultatur penetratio virtutis motiuæ in eis.
z B. Alia litera. diminuit.
a B. assationis.
b B. qnq; accidit & læditur, vel prohibetur lacertus à contractione.
c B. propter stuporem repletionalem oppilautem.
d B. cōtrahūtur
e B. quousque.
f B. efficitur dolens nō tolerās motum.
g B. cū fune extenditur.
h B. contundit.
i B. incedens.
K † B. & est malum.
l B. figuras.
m B. plurima instigatio.
† alhosos.
n B. sanies & pus.
o B. sanies.

p B. in illo tempore intermedio.
q B. non deglutit.

p§in eis,& exinde§ ad cerebrum, & lædat ipsum, & frangit corpus. Quumque alcuzez communis incipit,clauditur os,& rubificatur facies:& fit dolor fortior:& q§fit, ne sit conueniens§ quòd ipse sorbet:& multiplicatur palpitatio:& lachrymantur oculi. Et differentia quidem inter tetanum,& spasmum in principio sui,est quòd spasmus incipit in lacertis cum motu;tetani uerò principium in lacertis est cum quiete. & quandoque contingit permutationem fieri ad tetanum ex squinantia,& pleuresi,& sirsen,secundum quòd fit in spasmo. Et quandoque multiplicatur in regionibus meridionalibus,propter repletionem, & motum humorum: & propriè in phlegmaticis. Et quandoque accidit in regionibus septentrionalibus, propter retentionem superfluitatum, & propriè mulieribus, quoniam ipsæ sunt debilium r§mem brorum.§

r B. neruorum.

ANNOT.

Com. 57. Cap. 3.

Sicuti supra annotatum est, ex Gal. 4. aph. triplicem conuulsionis speciem Græci faciunt τέτανον, ὀπισθότονον, ἐμπροσθότονον, quod & Celsus lib. 4. trium horum genus rigorem appellans. Agit tamen particulatim de tribus his generibus post tractationem de conuulsione, Pauli æmulatione, qui, quum de conuulsione egisset, de tetano deinceps & eius differentijs aliud caput fecit. Sanè præter distentionem quæ ad anteriora, ad posteriora, & quæ utrinque est; distendi & in dextram & in sinistram musculi possunt: id tamen per quam rarò accidit: id quod in causa est, ut neque Gal. neque Paulus, aut Auicennas de hac conuulsione meminerint. Iam ergo, quod ad tetanum pertinet, hic affectus est ex anteriori & posteriori conuulsione compositus: quare, ut ait Gal. 5. aph. peracuta est affectio, & quæ ut eodẽ loco Hipp. quatuor diebus interficit. Dicitur uerò hæc ab authore nostro in hoc capite, spasmo contraria, quamuis conuulsionis sit species; quòd ut Gal. 4. aph. in hac non uidentur partes conuulsæ, quòd æqualiter ante & retro tendantur. unde & τέτανος .i. æqualis tensio uocatur: in conuulsione uerò est motus. nõ quòd uerè tetanus motu careat; sed duplex est motus, qui, ob æqualem & posteriorum & anteriorum musculorum tractionem, conspicuus non est. De huius & reliquorum huic congenerum affectuum notitia, signis, & curatione, tribus his capitibus agit author, pro qua re uide Paulum lib. 3. Vide & quæ de conuulsione supra sunt annotata. Vide præsertim Aretæum lib. primo de acutis morb. hos affectus, eorum causas, & signa exactißime describentem. Vide & eorundem curationem ab eodem libro 1. de curat. acut.

Com. 6. Com. 57. Cap. 20. Cap. 6. Cap. 6.

De signis. Cap. 9.

Signum quidem tetani absolutè est, ut nõ sint lacerti respondentes ad contractionem: alcuzez uerò signũ, si est in anterioribus, est quoniam homo est sicut præfocatus, suffocatam habẽs faciem,& oculos. & quandoque imaginatur, quòd ipse rideat propter extensionem lacertorũ faciei eius: & est caput eius tractum ad anteriora procedens cum extensione a§oculorum; quare aspicere non potest.§ Et quandoque non potest mingere propter extensionem lacertorum uentris,& debilitatem expulsiuæ: & quandoque mingit absque uoluntate, quoniam lacertus uesicę eius est extensus, non contractus. & quandoque mingit sanguinem, propter rupturam uenarum propter uehementiam coarctationis. Et quando que accidit ei singultus. Et si alcuzez ad posteriora est, b§ trahit§ caput & spatulas, & lacertos c§tractiuos§ ad posteriora. Et quandoque accidit d§illud ad posteriora propter extensionem§la certorum uentris e† § §cum communitate extensionis lacertorum ficteris, f§ &§non potest retinere qđ est in intestino recto, & neq; potest deponere, qđ est in intestinis gracilibus. Et ambo quidem communicant in præfocatione, aut insomnietate,& uigilijs,& dolore, & aquositate urinæ, & multitudine g§ inflationum uentositatis in ea,& casu à lectis.§ Signa autem humidi, & sicci,& apostemosi,& facti à læsione, sunt secundum regulam, quæ dicta est in spasmo. Et multoties quidem accidit eis colica, propter frigus, si ægritudo fuerit frigida.

a B. Alia litera. colli quare non potest cõuertere faciem ad dextrum, aut sinistrum.
b B. inuenies.
c B. tractos.
d B. propter illud tensio.
e † B. ad posteriora.
f B. unde.
g B. uesicarum, seu ampullarũ in ea propter ventositatem, & casu à lectis, seu à loco alto.

De cura. Cap. 10.

Eadem est cura, quæ est spasmi; ueruntamẽ uẽtosarum usus super membra hic plus fiat quàm in spasmo:& illud ideò, ut reducatur calor. Sintque cum scarificatione, propriè super neruos colli,& spondilium,& †ossa thoracis. Ex eis uerò, quę obseruanda sunt in patiente cuzez, est, ut quando eius corpus sudat propter doloris uehementiam, aut ex medicina; non dimittatur, ut infrigidatio ei superueniat, quoniam ipsum lædit; sed oportet ut desiccetur cum lana infusa. Et quandoque fit, ut sedeat in oleo calefacto, quoniã est fortis resolutionis. Ex oppopanaco quoque in potu detur usque ad. ʒ.j. secundum uirtutem, & ex assa fœtida etiam. Alcuzez præterea dignior est, ut in curando ipsum a§incipiat§quàm spasmus: quoniam alcuzez est lædens, præfocans, interficiens. Ex eis uerò, quæ dicuntur ualde esse iuuatiua in cura alcuzez, & spasmi, est ut ferueat succus anethi,& mittatur in ipso catulus b§taboi§ aut catulus canis, aut catulus uulpis, & coquatur donec dissoluatur: deinde infundatur in ipso æger bis. & similiter confert eis inunctio ex pinguedine asini syluestris, & adipe leonis, & adipe ursi,& cerui;& c§alchitiboa§singulariter, aut cum medicinis. Et confert eis enema ex oleo rutino cum castoreo, & centaurea:& similiter suppositoria mordicatiua calida, in quibus sunt† nitrum & pulpa coloquintidæ,& quæ sunt similia illis. Quod si d§nimietate sua§adurunt; fiat clystere postea cum lacte asinæ e§& unctio renum singulariter§cum aliqua prædictarum pinguedinum. Et ex rebus magis conferentibus tetano frigido humido, est castoreum: quare oportet, ut asiducetur. quumque habentes cuzez cibantur, non oportet ut trãsglutiant ex cibis, nisi buccellã ualde paruam: & ut sorbeant pultes subtiles ualde: quoniam trãsglutire est eis f§peruersum,& fit inde spuma in naribus eorum,& commouent:§ quare illud augmentat eorum ægritudinem. Nos autem dicemus medicinas, quas in potu sument, & ex quibus eorum membra g§abstergantur, & ipsorum nares,§in antidotario. & similiter unctiones conferentes eis, sicut oleum de alcanna, & reliqua, quæ dicta sunt. Et similiter caputpurgia,& sternutatoria. Et sternutatorium eis melius est h§ storax† liquida§ cum quibusdam oleis. Febris

† scerasif.
a B. sit festinatio.
b B. dabba, seu aldabha.
c B. aldabha.
† baurac.
d B. superfluè.
e B. aut butyro aut pinguedine alalie dissolutæ, singulariter aut
f B. difficile uel laboriosum vnde retrocedit cibus in nares ipsorum,& ex hoc fit agitatio.
g B. vngãtur,& nares uel coxæ eorum in antidotario.
h B. miha almumiai. Alia litera storax & almumiai.
† almusceme.

bris uerò, quæ naturaliter accidit, est melior cura ei, qui ex eo est humidus.

De tremore & signis specierum eius. *Cap. 11.*

TRemor est morbus [a] §officialis§ eueniẽs propter defectum uirtutis motiuæ à motu lacertorum secundum continuitatem, [b] §cõpar grauitati compari intromittenti§ sua motione motionem uoluntariam: quare commiscentur motus uoluntarij cum motibus non uoluntarijs, [c] † § § & est nocumentum in uirtute motiua, sicut stupor est læsio in sensibili. Huius autem causa aut est in uirtute, aut in instrumento, aut in utrisque simul. In uirtute uerò, quum debilitatur, propterea quòd accidit timor, uel propter [d] §applicationẽ rei abscissę terribils§ sicut aspectus ex loco alto: aut ambulatio super parietem: aut peroratio coram eo, ex quo aliquis uerecundatur, & qui timetur: aut reliqua, ex quibus contrahuntur uirtutes animales, aut angustia aut tribulatio: aut gaudium, [e] §aut desiderium propter§ ordines motuum uirtutis [f] § accidit tremor in neruis: & fit § illud; quoniam facit contingere diuersitatem in motu spiritus. Et ex causis quidem eius secundum semitam debilitatis uirtutis, est multitudo coitus post refectionem, & repletionem. Qui autem factus est ab instrumento, est quandoque, ut mollificationem aliquam incurrant nerui, propter quam non consequetur paralysis: quare non retinentur apud motionem, sicut est apud potum multum, & ebrietatem frequentem, & multitudinem potus aquæ frigidę, aut potu eius non in sua hora. Aut, ut in [g] §membris§ contingat oppilatio propter repletionem plurimam prouenietem à causis notis, sicut est satietas nauseatiua, & dimissio exercitij: quare propter eas uirtutes perfectè non penetrant. Et materia quidem [h] §frigida§ aut est patiens à meatibus, in quibus ipsa mouetur, & quandoque cum uia penetrationis, & quandoque cum uia prohibitionis: aut non est patiens omnino. & aliquando quidẽ fit, ut instrumentum ipsum aliquam incurrat desiccationem [i] §&§ non obediat reflexioni obedientia facili. Communitas uerò est, ut in instrumento accidat nocumentum perueniens ad hoc, ut noceat uirtuti, quemadmodum aduenit ei frigus uehemens extrinsecus, aut ex punctura animalis, aut ex humore, aut ex calore uehementi, sicut apud adustionem, & alia: & aduenit cum eis uirtuti impedimentum. Aut aduenit uirtuti secundũ suam singularitatem impedimẽtum suum, quod est sibi proprium. Et membro secundum suã singularitatem aduenit impedimẽtum sibi propriũ, & continuantur duo nocumenta simul. Tremor autem quandoque est in omnibus membris, & quandoque in [k] § corpore, § & quandoque est in capite solum secundum applicationem nocumẽti ad lacertum unum sine lacerto alio. Et quandoque fit tremor in utrisque manibus, & non in pedibus: aut quoniam causa non est in origine nuchæ, sed in ramis penetrantibus ad manus neruorum. Aut quoniam causa est in origine nuchæ, sed expellit eam ad propinquiora loca, & propinquius latus: & natura seruat nucham ne penetret causa illa in ipsa, & [l] § consequatur finem suum. § Aut quoniam spiritus motiuus in inferioribus corporis est fortior, & magis uigens secundum necessitatem illorum membrorum, quam habẽt de suo simili; quare non patiuntur uehementer à causis, quæ non sunt ualde uirtuosæ. quòd si patitur instrumentum, confortatur eius superatio: manus autem non est ita. Et causa quidem dominans in euentu tremoris [m] §fixi§ est frigus debilitans neruos & spiritum simul: aut humiditas [n] §liquida, laxa, minor etiam mollificatione§ humiditatis facientis paralysim. Et Hipp. quidem iam dixit. Cui accidit in febre causonide tremor, tunc sensus permistio resoluit eam ab ipso, & Gal. quidem non concedit hunc aphorismum: ueruntamen non est ex eis, quæ modum non habent. Et scias, quòd tremor magis peruersus, est qui à sinistro incipit. Et tremor quidem in senibus medicamine non remouetur. Signa uerò sunt causæ prædictæ, & sunt etiam manifestæ,

a m. instrumentalis.
b B. resistentis grauitati impedienti & ingredienti cum.
c † B. aut firmatio uoluntaria cũ motibus nõ uoluntarijs.
d B. pñtiã rei timorosæ horribilis.
e B. perturbans
f B. facit accidere tremorem: & & iram quandoque facit.
g B. neruis.
h B. oppilans.
i B. unde.
K B. manibus.
l B. ne cõsequatur, vel ne perueniat ad extremitatem eius.
m B. sicci.
n B. madefaciua mollificans infra mollificationem.

ANNOT.

Tremor symptoma est, motus nempe deprauatus, ut 2. de sympt. caus. habetur. appellat tamen author morbum, ut supra etiam epilepsiam & apoplexiam, & alia id genus. Et quum deprauati motus alij naturæ, alij morbi tantum uim insequantur, alij utrunque: ex utroque hic prouenit, & morbo particulas deorsum grauante, & natura sursum attollente; ut Gal. lib. de sympt. caus. citato, & Alex. prima problem. sect. Pro huius affectus notitia uide Gal. locis citatis. & particulatim uide eiusdem libellum de tremore, ubi hoc negocium planè explicat. Vide & Paulum lib. 3. Vnum subdit author ad huius capitis calcem, quum ait. § Et Hippoc. quidem dixit &c. § quod est animaduersione dignum. Ait Hipp. 6. aph. tremores in ardente febre delirio solui, quod & in Coacis prænot. necnon in lib. de iudicationibus iisdem uerbis legere est. De hac tamen sententia Gal. dubitat eo. 6. aph. quòd solui Hipp. delirio tremorẽ dixerit, quum solutio mutatio sit ex morbo in salutem; is uerò transitus sit de morbo in morbum. Author noster Gal. damnare uidetur, quasi is Hippocratis sententiam non probet. Sed uerè Galenus nõ rẽ ipsam damnat, uerũ illius potius dictionis usum improbat: quũ solui de iis dicatur, qui liberãtur morbo, nõ qui de uno morbo in aliũ transeunt. Eandem senis sententiam Auicennas lib. 4. fen 1. tr. 2. adducit. sed de hac re nihil.

Cap. 5. — Probl. 17. — Cap. 21. — Aphor. 26. — Com. 26. — Cap. 41.

De cura. *Cap. 12.*

FAc, quod in alijs fecisti capitulis, ex apertione oppilationum, & destructione mollificationis, & euacuatione, & confortatione neruorum, & humectatione, si necessitas eius est [a] † § § in tremore, si est propter debilitatem ab ægritudine, & calefactione, si est cum frigiditate repentina, aut [b] § imbibita, § & compressione, & fricatione, & expulsione, si est necessaria: & secundum quòd ostendimus in canone. Et balneum in aquis maris: & balnea, sicut, quæ sunt ex aqua nitri, & arsenici, & asphalti, & sulphuris, & aqua maris, sunt iuuatiua etiam. Et si est causa eius [c] § frigus, § uaporatiões ex nitro & sinapi, & inũctio cum oleo costino. Et si est causa eius potus multi uini, euacua: & administra oleum cucumeris asinini, & quæ taliter procedunt: & assidua inunctionem cum oleo [d] § cannabino. § Oleum præterea de [e] § † andacoca § proprietatem habet in hoc mirabilem. Et similiter, si emplastrum

a † B. & similiter.
b B. bibitis.
c B. aqua frigida fiant.
d B. alchot, seu alchat.
e B. handachocha.
† medica.

strum fiat ex [f] § humida § solummodo. Si autem est ex humoribus imbibitis, aut grossis: aut confirmatur ægritudo; administretur positio uêtosarum super spondilem primam; & sedeat in tina olei calefacti, & in iuribus animalium prædictis in capitulo de paralysi, & spasmo, & alcuzez: & in fine rei detur in potu castoreum in sirupo mellino, aut cum hieris magnis: & dentur in potu pilulæ factæ ex ruta, & scolopendria. Et iuuantur quidem ex cerebro leporis ualde; quare ex ipso comedant assato. Et ex eis quidem, quæ tremulo conferunt; est ut bibat sirupum mellinum cũ aqua, in qua decocta sint seminis maluæ, & foliorum † dunuchium. ℥.v. & similiter sumant in potu succum eupatorij cum aqua, & [g] § ualociter utantur cum ipsa mollificatiuis. § Et si tremor est in capite, propriè iam expertum est eis stichados pondus. ℨ.j. aut duarum solum; aut cum hiera picra; uel ex qua factæ sunt pilulæ, aut in sirupo mellino. Et ex eis quidem iam est expertum in potu sumere pilulas cochias. [h] § ij. ℨ. & s. § omnibus decem diebus semel. Et oportet, ut cibus sit uelocis digestionis: & uinum quidem eis nocet, & similiter aqua frigida: & quæ ex aquis est ei melior, & minoris nocumenti, est aqua pluuialis; & similiter omni ægritudini neruosæ. Et læduntur multitudine phlebotomiæ.

f B. alrathbe.
† lauri.
g B. vtantur cu ratione ipsiusmet mollificationis.
h B. à ℨ.j. vsque ad ℨ.j.s.

De stupore. Cap. 13.

VSus huius dictionis, stupor, in libris est diuersus: plurimum enim ponitur dictio stuporis synonyma dictioni [a] § paralysis. § Nos uerò & plurimi hominum utuntur ea secundum hunc modum. & quidem stupor est morbus officialis faciens euenire in sensu tactuali nocumentum. s. aut destructionem, aut diminutionem cum tremore, si est debilis; aut mollificationem, si est confirmatus; quoniam uirtus sensibilis non [b] § solum § prohibetur à penetratione, [c] § sed etiam motiua prohibetur, § sicut exposui multoties: quamuis in quibusdam horis inueniatur stupor absque difficultate motus, propter diuersitatem neruorum motus & sensus. Causa enim stuporis, aut est ex parte uirtutis, quoniam debilitatur; sicut in febribus fortibus, & acutis ducentibus ad stuporem; & sicut in illo, qui passurus est syncopim statim; & apud propinquitatẽ mortis: aut ex parte instrumenti, quoniam corrumpitur eius complexio propter frigus uehemens ex potu medicinæ: aut ex punctura animalis, sicut scorpionis aquatici: aut tactu piscis, qui nominatur † berille, [d] † § § & facit contingere illud grossitudinẽ in spiritu, qui est instrumentum uirtutis, aut debilitatem. Aut corrumpit eius complexionem propter calorem uehementem; sicut, quem momordit serpens, aut remansit in balneo uehementis caliditatis, aut in febribus incensiuis. Aut propter grossitiem substantiæ neruorum; quare spiritus in ipsa non penetrant bene. Et propter hoc contingit in tactu pedis cũ comparatione ad tactum manus, sicut stupor. Aut fit pp oppilationẽ ex humoribus grossis. s. aut à sanguine, aut phlegmate, aut melancholia: & quandoque possibile est, ut sit ex cholera: aut propter oppilationem ex humoribus ex coarctatione apostematis, & exituræ: aut coarctatione uehementi & ligatura, & coarctatione situs, [e] § uoluente neruos, aut per accidens forte, § aut propter dolorem, cum quo effunditur ad membrum sanguis, aut humor [f] § non plurimum oppilans § transitus: & huius plurimum est à sanguine. Et propter hoc, quum permutatur situs eius, & remouetur, & recedit ab eo quod ad ipsum est effusum; redit sensus. Et quandoque accidit illud ex siccitate, & exsiccatione: & oppilantur meatus propter collectionem uilli, & eius cooperturam: & hoc est malum. Et quandoque accidit oppilatio propter mollificationem factam ab humiditate complexionali absque materia: & sequitur illam mollificationem clausio meatuum. Causæ uerò stuporis quandoque sunt in ipso cerebro: & tunc si est uniuersalis, communis corpori toti; est mortalis. [g] † § § Et quandoque sunt in nucha: & quandoque est eius principium ex [h] † § § spondili: & quandoque est in ramis neruorum. Quum ergo perseuerat stupor, [i] † § § & prolongatur; producit ad mollificationem. Stupor præterea [k] † § § nuntiat apoplexiam, & epilepsiam, & spasmum, aut alcuzez, aut paralysim communem. Et omnis quidem stupor omnis membri, quum perseuerat, & fit fortis, nuntiat paralysim, aut spasmum aduenientem ei. Et stupor faciei nuntiat torturam. Et plurimum quidem succedit peripneumoniæ, & pleuresi, & † apostemati cerebri frigido, stupor. Et scias, quòd quum stupor perseuerat, & non remouet ipsum euacuatio, deinde succedit uertigo; nuntiat apoplexiam. Et scias, quòd semen croci hortensis positum in enemate calefacit neruos.

a B. alrhase. i. tremoris.
b ——— B.
c B. nisi ét motiua virtus prohibeatur.
† torpedo.
d † B. aut potu medicinæ, sicut opium.
e B. Alia litera. torquente neruos aut dilatante eos vehementer. Alia litera. torquẽte vel inuoluẽte neruos, aut propter cõtusionem eorũ vehementem.
f B. Alius plurimus quare oppilat.
g † B. in die vno.
h † B. uno.
i † B. frigidus.
K † B. dominãs
† sirsen.

ANNOT.

Stuporis uox medicis quandoque etiam de animalium omnium actionum inertia & rationalis & sensitricis & motricis dicitur. propriè tamen ad tactum refertur, ubi quis non sentiat. hunc affectum frequenter et motricis inertia sequitur, ob instrumenta tactus & motus communia, s. neruos. quandoque tamen solus tactus offenditur, non autem motus. & econuerso quandoque motus & non sensus, ut patet 2. de loc. aff. sed paralysis tunc potius quàm stupor uocatur. Symptoma ergo est sensitricis & tactricis facultatis, cuius morbus obstructio est, siue hæc absoluta sit obstructio, siue non absoluta: seu ab externa causa ut frigore & compreßione; seu ab interna, ut materia præsertim melancholica. prohibito nanque spirituum sentiendi uim afferentium transitu, stupidum & torpidum membrum remanet. Pro huius affectus notitia pete Gal. 2. de affectis loc. & repete, pro huius curatione, tremoris curationem, ut etiam author consulit, quum ab iisdem ferè causis uterque affectus proueniat.

Cap. 2.
Cap. 2.

De signis & cura. Cap. 14.

IPsa eadem sunt causæ, sicut dictum est in tremore. [a] § Significant § ergo illud ex eis [b] † § § augmentum stuporis cum additione earum, & eius [c] § diminutionem. § Et cura quidem est, secundum quod dictum est in tremore, eadem. Veruntamen si fuerit à sanguine, [d] † § § & extant significationes repletionis uenarum: & inflatio † iugularium uenarum, & grauitas corporis, & somnus, & rubedo faciei, & oculorum,

a B. Significatur.
b † B. &.
c B. diminutio, cum diminutione ipsarum.
d † B. dñante.
† guidez.

e B.tunc phlebotometur flebotomia ultima

lorum, & reliqua; tunc [e] § phlebotomando prosequere. § Natura multoties remouet stuporem sola, & cum rectificatione regiminis, & alleuiatione cibi. Quum ergo apparet stupor in aliquo membrorum propter causam antecedentem, aut primitiuam, sicut frigus, aut aliud eueniens in principio neruorum; oportet, ut non sis contentus curatione loci: sed sit [f] § omnis cura in principio uiæ § ad ipsum. Et ex curis quidem conferentibus stupori est exercitium illius membri: & asiduatio motus eius.

f B.conatus tuus in curatione principij nerui incedentis.

De tortura faciei. Cap. 15.

Ipsa est morbus officialis in facie, propter quã trahitur pars faciei ad partem non naturalem, & alteratur forma eius naturalis, & remouetur bonitas obuiationis utrorumque labiorum, & ambarum palpebrarum ex [a] § parte. § Et eius quidem causa est aut mollificatio, aut spasmus lacertorum palpebrarum, & faciei. Tu autem iam sciuisti eos: & sciuisti ipsorum originem. A mollificatione uerò facta est, quoniam, quum declinat ad partem, trahitur cum ea pars secunda, & mollificat eã & mutat eã à forma sua, si fuerit fortis: & si debilis, mollificatur sola. Et apud quosdam [b] § si est in latere mollificatio, est attractio torti: sed non est concedendum: & ex eis quidem est Paulus. hæc autem § facta à mollificatione est propter causas mollificationis numeratas. Facta autem à spasmo (& est ea quæ contingit secundum plurimum) est, quoniam, quum pars spasmatur, [c] § stupefit pars secunda, quæ sequitur ipsam. § & causa quidem in ipsa, est causa, quæ est in spasmo. [d] § Quod autem dictum § est in capitulo spasmi sicci, sicut facti in febribus acutis, & euacuationib. ex fluxu uentris, & uomitu, & ex fluxu sanguinis ex naribus, & alijs est pernitiosum. Quidam uerò dixerunt, quòd latus ægrum est in tortura [e] † § latus, quòd sanum uidetur, [f] § quamuis causa sit in ipso; & latus sanum ministrat attractionẽ ipsius, & æquat. § Hoc autem non est uerum secũdum plurimum. Anatomia enim, & quod sciuisti de dispositione lacertorum faciei, facit te cognoscere corruptionem [g] § eius, & casus huius cõmunis: & qm̃ sensus in substãtia eorum § destruitur à latere torturæ. Et pluribus quidem hominum accidit apostema in lacertis colli: & est ex summa suffocationum, & aduenit eis inde tortura, & aduenit eis paralysis etiam extendens usque ad manus, quoniam [h] § lacerti § ex quo hauriunt lacerti colli uirtutem motiuam, origo etiam est ex spondilibus colli. Omnis autem torturæ extensæ usq; ad .vj. menses, fortasse non speratur rectificatio. Et scias, quòd tortura colli plurimum nũtiat paralysim; imò multoties portendit apoplexiam. Considera ergo, an associentur ei [i] § accidentia epilepsię, & apoplexię, § quare incipe ab euacuatione forti. Quidam autem existimauerunt, quòd in patientibus torturam, timetur mors subitanea usque ad quatuor dies eorum: si autem pertranseũt eos, euadunt: & uidetur quòd sit illud causa epilepsiæ fortis, quam tortura nuntiat.

a B. Alia litera. latere uno.

b B. Alia litera ista quæ est.

c B. attrahit partem secundam ad ipsam.

d B. & quæ dicta.

e † B. faciei.

f B. & quòd causa in ipso est quòd latus sanũ intẽdit vel conatur attrahere eũ ut æquet ipsum.

g B. casus istius cõmuniter, seu falsitatẽ sermonis qui asserit quòd casus huiusmodi torturę sit cõmunis in oĩbus torturis, & est qm̃ sensus.

h B. nerui.

i B. antecedẽtia ad epilepsiã, & apoplexiam.

ANNOT.

Græci affectum de quo hic agitur, κυνικὸν σπασμὸν, caninam s. conuulsionem uocant, quòd more canum hi conuellantur, ait Paul. lib. 3. Celsus oris distentionem nuncupat lib. 3. Sanè de hoc affectu controuersia est nõ mediocris, cum de morbo à quo fit, tum de affecta parte. Gal. nanque lib. de loc. aff. 4. in paralysim uidetur perpetuo referre. quod & Paulus loco citato. At author noster à conuulsione quoq; procreari existimat. Gal. item ibidem, non eam quæ peruersa apparet, sed oppositam affici putat, quod & Paulus. & Alexander quoque 2. problem. Hic uerò contra eam putat esse affectam ut plurimum, quæ peruersa apparet, argumento id ferè (quod ego uideam) probans, quòd in ea quæ peruersa est, corrumpantur sensus; non in altera, quam Gal. ægrã existimat. Addit etiam id ex musculorum faciei anatome deprehendi: sed nihil præterea explicat. Auget rei difficultatem contextus huius obscuritas, ex quo, quid author sentiat, uix colligas. Paucis tamen nos sententiam hic nostram pro huiusce loci intellectu afferemus: & aliorum interea iudicium expectabimus. Nulli primum omnium dubium esse existimo, oris distortionem, & ex musculorum conuulsione, & ex eorundem resolutione accidere. id Gal. 3. de loc. aff.. & alibi annotauit. Siue autem unum siue alterum sequatur, musculorũ proprius affectus est. ac si ex conuulsione est, quum in hac musculi ad eorum principia contrahantur, certum est, si in dextro musculo faciei conuulsio incidat, fore ut sinister contrahente sese dextro, unà ad dextram partem contrahatur. atque in hoc casu, id uerè latus, in quod distortio incubuit, affectus est locus. At si paralysim hic affectus sequatur; tunc alia est ratio. resoluta nẽpe pars concidit, & immota remanet (idcirco enim resolui dicitur, quod iam innatã actionem obire nequeat) at opposita pars (si modò illa resoluta, sicuti sæpe solet, præsertim in facie, oppositus est musculus) quæ sana remanet, non ab agendo desistat; immo fortius trahat, quũ contraria particula quæ huius tractioni antea renitebatur, resoluta sit, atq; contrariũ musculũ nihil iã reluctãtem in se ipsam adducat, ut si affectus sit dexter musculus, idem in sinistram partem uergat, si sinister, in dextram. Hoc uidetur nobis perspicuum. Quid ergo Auicennas Paulum damnat? Duo præsertim nolle hunc de Pauli sententia putamus, alterum, quòd oris distortio absolutè à resolutione fiat: alterum quòd nõ semper, ut Paulus innuit quæ ex paralysi fit, læsam partem in sanam adducit. Priorem errorem non prosequitur pluribus. apertum enim id est magis, quàm probatione egeat. at posteriorem infirmat, cum ex anatome, tum quòd ut plurimum corrumpitur sensus in ea parte, in quam distortio incubuit. quod argumento est partem hanc esse resolutã, non autem quæ opposita est. Quare author oris distortionem à paralysi (mollificationem appellat) esse eam dicit, quæ quum ad partem inclinat, trahit cũ ea alteram, & eius formam immutat, si fortis est resolutio; sin autem leuis est, sola resoluitur. Rogabit quis quid per fortem & leuem resolutionem intelligit? Quũ resolutio fiat tum ex nuda frigida intemperie, tum ex intemperie cum materia; existimo per fortem resolutionem eam quæ cum materia est, Auicennam intelligere: per leuem uero, quæ à sola est intemperie. quam idem, quum de paralysi ageret, facilem esse curatu dixit, calidorum dumtaxat admotione. Quid ergo tandem hic sibi uult? Quum oris distortio quæ ex paralysi fit; alia ex nuda intemperie proueniat; alia ex intemperie cum materia; si ex materia sit, non potest resoluta pars in sanam trahi; sed potius sanam, materiæ illius tumorem facientis ratione, in ægram adduci oportet. Limitat ergo Pauli sententiam, qui si resolutionem hic affectus sequatur, læsam

Cap. 18. Cap. 2. Cap. 2. Probl. 9. Cap. 6.

10 20 30 40 50 60

læsam partem trahi perpetuo ad sanam partem existimat. Vult nanque hic author, id fieri quod ait Paulus, ubi paralysis leuis est & absque materia; non tamen si cum materia. id quod quidem quia plerunque accidit; propterea etiam statuit, oris distortionem ex paralysi plurimum fieri tracta sana parte ad ægrotam; non contra. cuius rei argumento est sensus corruptio, quæ plerunque fit in ea, quæ peruersa uidetur, parte, non in altera, contra quàm Paulus senserit. Hoc uelle Auicennam existimo. Quod uerò de anatome addit; esse dictum arbitramur, quòd, etsi musculi in facie aliqui ad eius latera sunt positi, ut dexter in sinistram partem uergat, et sinister in dextram. aliqui tamen etiam secundum faciei longitudinem siti sunt, & alij sursum, alij deorsum feruntur: de quibus dici non potest, si dexter affectus sit, trahi in sinistrum oportere. Damnat uerò Paulum, non Galenum, quòd Galenus etiam de conuulsione meminerit; neque ex proposito, ut Paulus de hoc affectu uspiam locorum egerit.

De signis. Cap. 16.

SVnt ut accidant [a] § inflatio, § & sputi emissio ex latere: & non retinetur [b] † § § saliua [c] § partis: § & multoties consequitur cũ ipsa soda: & proprie in ea, quę est spasmosa. Cognitio autem, quæ duarum partium fit læsa, est ꝙ quum ipsa extenditur, & rectificatur manu, reditus alterius secundum naturam ad figuram suam est facilis. Signa autem in tortura mollificatiua sunt, quoniã motus est debilis: & sensus sunt turbati: & sentit in cute lenitatem, & in lacertis: & neque sentit extẽsionem: & est palpebra inferior demersa: & uidetur medietas panniculi, qui est super palatum, quod est ex parte illius oculi, mollificata, & humida, laxa: & apparet [d] § quòd meditetur homo, & aspiciat ad inferiora. § Et causa in hoc etiam est [e] § communitas § huius panniculi cũ panniculo extrinseco uiæ linguæ secante palatũ in longitudine: & est communicans ei: & est cutis declinans à partibus colli: & elongatur in eis: & difficilis fit reditus ipsius ad eas. Signa autem spasmosæ sunt; quoniam sensus [f] † § § sunt turbati secundum plurimum: & cutis extensionem habet, cum qua destruuntur ruge: & lacerti faciei sunt duri: & minoratur saliua, & sputum secundũ plurimum: & est declinatio cutis ad partes colli plus: & reditio eius ab eis fit difficilior. Signa autem eius, quę est ex spasmo humido, & sicco, sunt ca, per quæ cognoscitur. Et ex signis quidem euẽtus torturæ est, quòd homo inuenit dolorem in ossibus faciei suę, & stuporem in cute sua, & multitudinem saltus eius.

a B. sufflatio.
b †B. uẽtositas neque.
c B. etiam ex latere.
d B. illud quũ cõprimitur lingua ad inferiora, & ispiciatur.
e B. cõtinuitas.
f †B. non.

De cura. Cap. 17.

SOlicitudo est, & intentio, ut non moueatur tortus usque ad iiij. & vij. Et cibetur etiam cum eo, quod subtiliat, sicut aqua ciceris cũ oleo. Et non desiccetur cum desiccatione mellis, & pullis columbarum. Quòd si natura fuerit sicca, moueatur in die secundo cum clysteri uehementis lenitatis, quoniam est conueniens. [a] § Intẽdere § autem ad gargarismata in principio, est nocens: & quandoque attrahit quod est [b] § propinquum, & non resoluit crudum: [c] † § § & spasmus in primis fit fortis. & neque facias euationem cum debilibus, non sufficientibus, donec digestio aliqua uice fiat. Festinatio autem ad medicinam acutam exsiccat materiam: & [d] § minorat § eam: & desiccat neruos, [e] § & debilitatur operatio medicinæ in ea: imò abstine: & oportet quidẽ ut cures paralysim, aut spasmum, § sicut scis; secundum quod pertinet. Iam autem expertum est, ꝙ si tortus omni die pondus ℥. ij. ex hiera Hermetis bibat per mensem cõtinuum, fortem efficiet impressionem. Quod autem expertum est, ut bibat omni die, est ut ex zingibere & acoro confectis cum melle sumat mane & uespere quantitatem nucis. Et oportet, ne abscindatur ab eo aqua mellis. Quidam autem medici Indi dixerunt, quòd ex perfectioribus, quibus tortura medicatur; est ut [f] § approprietur membrum lęsum, & caput cum carne syluestri § elixata: & uidetur quòd melior syluestris ad hoc sit lepus, & [g] § althiboa § & uulpis & hirci syluestres, & cerui, & asini syluestres, [h] § & qui sunt minores ataba § absque gazellis, & quæ sic procedunt: & ex ijs quæ carne sua non calefaciunt. Et oportet, si sit ægritudo humida, ut ligetur pars in qua est morbi principium secundum formam naturalem. Si autem est spasmus, incipe primum ab eius lenificatione. deinde ab ipsius resolutiõe. Quòd si inuenis signa sanguinis, phlebotoma uenam, quæ est sub lingua, & superpone uentosas spondilibus primis absque scalpellatione. Et non est dubium, quin materia torturam faciens [i] § ueniat ex § principijs neruorum & lacertorũ faciei: & propter hoc diligitur, ut medicinę rubificãtes superponãtur spondilibus [k] § ceruicis § & super mandibulam etiam; quoniam plurimi uilli sint uenientes ex eis ad lacertos, qui sunt in facie. Lacerti uerò faciei non sunt ex illa summa: & eorum regimen est purgatio anterioris partis cerebri. Et similiter uaporatio sicca super spõdiles, & mandibulam inferiorem, & fricatio eius, & fricatio capitis etiam propriè super famem uehementem. Et ex eis etiam, quæ iuuant tortum; est assiduatio ablutionis faciei cum aceto, & delinire loca prædicta cum aceto, & propriè quum in ipso coquũtur subtiliatiua: & si est acetum in quo [l] § decocta § est sinapi, est mirabile. Et ut inclinetur super decoctione † sceha, & abrotani, & alharmel, & lauri, & similia, [m] § & assumantur § sub eo, quæ sint sicut tamaricis, & § [n] alhetil. § Quum ergo medicinę non conferunt, fiat cauteriũ super uenam, quę est post aurẽ eius: & oportet, ut iniungatur ei uti gargarismo plusquã alijs: & administrẽtur masticabilia, & proprie acorus, & nux muschata, & pyrethrũ: & ex eis quibus in masticatiõe utitur, sunt myrobalani nigri: & oportet ut retineatur masticabile in parte lęsa. Et sit in domo tenebrosa. Et fiat ei caputpurgiũ ex fellibus gruũ [o] § aut ãmoniaco, aut oleo, aut cũ † zeboti, aut expressione cannabis, & amaraci, & scile: aut aqua oppopanacis § cũ oleo de lilio, aut euphorbio quantitatis lentis cũ lacte mulieris. Et curetur caput eum eis, quæ ipsum purgant: de quibus diximus in canone ęgritudinum capitis [p] § cuiusq;. § Et ex caputpurgijs expertis ei est auellana Indica: & propriè cortex eius superior: & auricula muris, & expressio cucumeris asinini, & ciclaminis. Et quandoque miscẽtur illa cũ eis, quę cum sternutatione calefaciunt sicut castoreum, & nigella, & reliqua. Dignius uerò, quo fit caputpurgiũ, est auricula muris: & quũ

a B. Festinare.
b B. extraneũ.
c †B. propinquum.
d B. ingrossat.
e B. quare debilitatur vel fit difficilis impressio medicinæ, imò expectatio est conueniens, & oportet ut cures cum curatione paralysis & spasmi.
f B. applicetur membro læso, & capiti caro animalis siluestris.
g B. aldabha.
h ——— B.
i B. sit cõfirmata in.
K B. colli.
l B. tritum.
† absinthij.
m B. aut comburantur.
n B. alathel.
o B. & accipitrũ, & leporũ, aut sabut, aut succo canapis, & maioranæ, aut scile, aut aqua alKebikẽgi Alia litera. serapini.
† anetho.
p B. ex omni uia seu ex omnĩ parte.

q B. serapini.

caputpurgium fit pondere. ʒ.ij. ex aqua eius cum danich [q] §oppopanacis,§& media. ʒ. olei, cõfert, imò sanat in.v. dieb. & quãdoq; præcipiuntur intueri specula, ut sit semper eorũ intẽtio in rectificatione faciei: & specula cõuenientiora cis, quæ sunt propria in uidenda facie, & sunt [r] §illa, quę de calibe sunt facta.§ Infantibus autem, quum adue nit tortura in fine ueris, detur in potu trifera minor aliquibus diebus usq; ad.vij. dies: & cibus sit, aqua ciceris.

r B. alsinie.

ANNOT.

Vide quæ Paulus lib. 3. & Rasis 1. Cont. tr. 11. Vide & Celsum lib. 4.

Cap. 18. Cap. 1. & 2. Cap. 3.

De [a] § saltu § & signis eius. Cap. 18.

a B. achtalegi.

SAltus est motus lacertosus: & quandoq; mo uetur cum eis cutis, quæ eis adhæret. & ipse quidem est ex uentositate grossa inflatiua. Significationes autem, quòd ipse sit ex uentositate sunt uelocitas resolutionis: & quòd non est nisi in corporibus frigidis, & causis frigidis, & potibus rerum frigidarum, & sedant eum calefacientia. [b] †§ . . . § Sed significationes, quòd ipse sit lacertosus, carnosus, neruosus, sunt quidẽ, quoniam in parte, quæ est lenis sicut cerebrum, non retinetur uentositas: & similiter in ea, quę est dura sicut os; sed accidit secundum plurimum ei, quod est medium in duritie & lenitate. Et causæ quidem saltus sunt uirtus infrigidatiua, & materia humida. Et accidit saltus ex accidentibus animalibus plurimum, & propriè ex gaudio: & multoties accidit ex tristitia & ira, & reliquis; quoniã motus spiritus quandoq; resoluit materias in uẽ tositates. Et scias, quòd saltus, quum communis est corp ori, nuntiat apoplexiam [c] §&§† cuzez. Et quando perseuerat in †hypocondrijs, nuntiat me lancholiam & epilepsiam. Et quum perseuerat in facie, nuntiat torturam. Et saltus, qui est sub†scerasif, quandoque significat apostema in uelamini bus, quoniam est de comitantibus ipsum.

b †B. sed significatio φ ipsa sit grossa est φ ipsa nõ resoluitur nisi cũ commotione membri.

c B. aut. †t etanum. † mirach.

† ossibus thoracis.

ANNOT.

De palpitatione scripsit plura Gal. 2. de symp. caus. ex quo ferè hæc author. sed uide & eiusdem libellum de palpitatione. Pete & Rasim primo Cont. tr. 5. Quod notat author palpitationem totius corporis apoplexiã significare, desumptum ex Coacis prænot. Hipp. ascriptis uidetur, quum ait, Palpitantes per totũ, num etiam uoce intercepta moriuntur?

Cap. 2.

Cap. præsertim 4. & 5. Cap. 1.

De cura. Cap. 19.

VAporetur cum uaporationibus calefacien tibus. Illud enim remouet ipsum. Et si nõ, utere oleis resolutiuis, incipiendo à debilioribus: & perueni ad illud, quod est fortius; nã remouetur. Et si non, solutiuum in potu da. & assidua post illud [a] §medicinas calefacientes.§ Castoreo quoque cum [b] §sambaco§ inest proprietas in hoc capitulo. Et neque dentur aqua congelata, & uinum multum, & quod inflationem habet, & infrigidationem: & ipsius quidem cura est propinqua curæ ipsius similium. Compleamus ergo sermonem de ægritudinibus neruorum hic: & simus contenti ijs, quæ sunt sensuales, & motiuæ, & situales. De apostematibus uerò, & so

a B. vnctionem membri cũ medicinis calefacientibus.
b B. zanbach.

lutionibus continuitatis, & reliquis, tardabimus sermonem usque ad quartum librum, si Deus uo luerit.

Fen tertia de dispositionibus oculorum.

TRACTATVS PRIMVS.

De anatomia oculi. Cap. 1.

10

IRTVS uisuum, & materia spiritus uisibilis procedit, & penetrat ad oculum, per uiam duorum neruorum concauorum, quos nouisti per anatomiam. Quumq; nerui & panniculi, qui eis associantur, ad orbitam descendunt; dilatatur extremitas cuiusque eorum, & re pletur, & ampliatur ita, quòd comprehendit hu- 20 mores, qui sunt in pupilla, quorum medius est glacialis; & ipse quidem est humor clarus, sicut grãdo: glacialis uerò est rotundus, cuius minuit rotũditatem compresio ipsius ab anteriore par te eius: & ipse quidem comprimitur, ut in eo informatio [a] § conuenientioris § sit quantitatis: & habeant parua quæ uidentur [b] § sectionem magnam, § in qua formetur. Et propter hoc eius po stremum parumper [c] § constrictum est, ut ipsius coopertura in corporibus fiat bona, quæ ipsum 30 deglutiunt, & sunt profunda, & dilatata à constri cto; ut & ipsa bene cooperiat eum. § & hic quidẽ humor positus est in medio, q̃m est dignior locis, quæ sunt cum custodia. Sed & post ipsum positus est humor alius adueniens ei ex cerebro, ut nutriat ipsum: inter ipsum enim & inter sanguinem purum est gradatio. Hic autem humor similis est uitro liquefacto: & color uitri liquefa cti est clarus, & declinat ad paruam rubedinem: clarus uerò est, quoniam nutrit clarum: paruæ au 40 tem est rubedinis, quoniam est ex substantia san guinis: & ipse non conuertitur ad similitudinem eius, quod nutritur integrè. Et hic quidem humor non [d] § peruenit ab eo, nisi quia mittit ei san guinem à cerebro mediante reti: § quare oportet, ut sequatur partem eius: & hic humor [e] § eleuatur ad§medietatem posterioris partis glacialis usque ad maiorem circulum, qui est in ea. In anteriori parte est alius humor similis albugini oui, & nominatur albugineus: & est sicut superfluitas à 50 substantia glaciali proueniens: sed superfluitas clari clara est: sed positus est anterius propter cau sam antecedentem, & propter causam, quæ est si cut completiua. Causa autem antecedens est, quo niam pars superfluitatis opposita est parti nutrimenti: & causa completiua est, ut gradetur delatio luminis super glaciale, & sit ei sicut clypeus. Amplius extremitas nerui comprehendit uitreũ, & glacialem usque ad terminum, qui est inter gla cialem, & albugineum: & terminus, apud quem 60 peruenit uitreus, est apud coronam, [f] § sicut rete comprehendit§uenationem: quapropter nomina tur retina: & nascitur ex ipsius extremitate tela aranea, ex qua generatur tunica subtilis, cum qua penetrant [g] § suturæ§partis secundinæ, quam nominabimus. & illa quidem tunica distinguitur inter [h] § secundinam§& inter albugineum, ut inter subtile

a B. exuberantioris. Alia litera. eorũ quæ sunt maioris quantitatis.
b B. partem cõ uenientem, seu bonam.
c B. subtiliatũ est ut bonus sit eius introitus ĩ corpore deglutiẽte, seu apprehendẽte ipsum dilatatũ & ampliatũ à subtili eius, vt bonificetur eius apprehensio seu eius applicatio ad ipsum comprehẽdendum.

d B. est postpositus ab eo, nisi quia est trãsmissus ex cerebro mediãte retina.
e B. superæquitat vel circuit.

f B. comprehensione retis sup.

g B. fila, vel secundũ aliã literã ligamenta.
h B. glacialem.

subtile & spissum sit separatorium aliquod: & ut adueniat ei nutrimentum ab anteriore parte ipsius, penetrans ad ipsum à retina. & secundina i † § § subtilis non fuit, sicut tela araneæ, nisi quia si esset spissa erecta in facie glacialis; non elongaretur, quin accideret ex ea propter suam spissitudinem, uel alterationem eius, k † § § l § quod uelaret § lumen à glaciali ex uia albuginei. Extremitas autem panniculi subtilis impletur, & texitur ex uenis, sicut secundina; quoniam ipsa facit penetrare nutrimentum secundum ueritatem. Verùm non est necessarium, ut sint omnes partes eius præparatæ ad iuuamentum nutribilis; sed pars postrema, quæ nominantur secundina. Illud autem, quod pertransit illum terminum ad anteriora, inspissatur: & fit tunica usque ad grossitudinem aliquam, habens colorem cœlestem inter albedinem & nigredinem, ut congreget uisum, & ut æquet lumen operatione sua, qua cooperitur uisus, apud lassitudinem indigentem tenebris, & compositione luminis & tenebrarum: & ut distinguat inter humores, & inter m § forte § uehementis duritiei, & stet sicut mediatrix iusta: & nutriat corneam cum eo, quod aduenit ipsi à secundina: & ipsius quidem comprehensio non completur ab anteriori parte eius, ut non prohibeat aduentum formarum: sed dimittit anteriori parte sui fenestram & foramẽ, sicut relinquitur in uua, quando remouetur suspensorium ipsius ab ea: & in illo quidem foramine cadunt aduenientia. Quum ergo constringitur, prohibetur uisus. & in anteriore parte huius tunicæ uualis est rugositas, n † § § ubi obuiat glaciali, ut sit magis similis raro, leni: & ut minoretur nocumentum tactus eius. Durior uerò partium eius est anterior pars eius, ubi obuiat tunicæ corneæ duræ, & ubi o § finitur; § ut sit illud quod comprehendit p § foramine § durius. & foramen quidem est plenum humiditate propter iuuamẽtum prædictum, & spiritu: quod significat extenuatio, quæ est coram foramine apud propinquitatem mortis. Secundus uerò panniculus est q § strictus § ualde, ut sit bona retentio eius; & nominatur postremum ipsius tunica dura: r † § § & eius anterior pars comprehendit totam pupillam: & fit peruia, ut non prohibeatur uisus. Et est propter illud in colore cornu subtiliati, limatione, & abrasione: & nominatur propter illud cornea. s § Clarior § autem partium eius, est illa, quæ est anterior; & est secũdum ueritatem, sicut composita ex tunicis subtilibus quatuor, quæ sunt sicut cortices suppositi; ut si excorticetur unus eorum, nõ fiat commune nocumentum: & t § de ea est, quæ § opponitur foramini, quoniam ille locus est magis indigens fortitudine & tutela. Tertius uerò comprehendit lacertum motus pupillæ, & impletur tota carne alba, & pingui, ut leniat oculum, & palpebrã: & prohibeat eos exsiccari, & uocatur totum eius coniunctiua. Lacertum autem mouentem oculum iam diximus in anatomia. u § Palpebræ uerò creatæ § fuerunt, ut expellant quod ad oculum uolat, & descendit ad ipsum de capite: & ut æquent lumen sua nigredine: & x § cum eis quidem ponitur quoddam simile panniculo, § qui similatur cartilagini, ut eorum statio super ipsum sit bona, & non cadant propter debilitatem eius, in quo fixi sunt: & ut lacertus aperiens oculum habeat sustẽtaculum, sicut os, ut bona fiat eius motio. Partes autem palpebræ sunt y § coopertorium; § deinde una duarum tunicarum z § panniculi: § deinde eius adeps: postea lacertus eius: deinde tunica postrema: & a § est hæc superior. § Inferiori uerò ex partibus deest lacertus: & locus quidem, in cuius scissione est timor, est ex eo, quod sequitur b § anteriorem § partem eius apud initium lacerti.

i † B. & facta.
k † B. seu interpositionem.
l B. vt vetaret, seu prohiberet.
m B. corneum.
n † B. mollis.
o B. perforatur
p B. cũ foramine.
q B. grossus seu densus.
r † B. & dẽsa seu grossa.
s B. Dẽsior seu grossior.
t B. præcipuè quæ de ea.
u B. Pili verò palpebrarum creati.
x B. posita est radix eorum pãniculus.
y B. cunctis.
z B. pan nicul9
a B. hoc quod dictum est, est de palpebra suprema.
b B. superiorẽ.

ANNOT.

Oculi anatomen copiose descripsit Galen. 10. de usu part. necnon lib. de oculis, si modo is Gal. est, part. Ex quibus locis author noster huc & in librum de animalibus multa transtulit. Differunt tamen ab hoc & Gal. recentiores anatomici multifariam. quorũ quidẽ historiam nobis hunc in locum transferre animus non est: sed relinquimus ut studiosi, & quibus maius ocium suppetit, diligentius & maturius percurrant. Nunc breuissime pauca tantum quædam pluris hac in re momenti annotabimus. De neruorũ uisoriorũ cauitate nõ assentiuntur Galeno; immo (id quod et superioris ætatis medici aduerterunt) nullam ijs cauitatem inesse ostendunt, quæ sensu dignoscatur. Differt etiam à Gal. Auicennas lib. 1. fen 1. doctr. 5. summa 3. de eorundem opticorum neruorum intersectione, qua Gal. dextrum neruum ad sinistrum oculum, & sinistrum ad dextrum ferri existimabat. atque huic etiam rei quotidiana experientia astipulatur, ut à posterioribus itidem est annotatum. Sed uidetur & Arist. 1. de hist. animal. de principe uidẽdi instrumento ab alijs differre. nempe qui uidendi actionem pupillæ ascribit, quã Gal. & alij chrystalloidi humori assignant. Sed uerè pupillam philosophus pro chrystalloide desumit, ut ex eodem citato loco planè colligere est. Videtur uero & Gal. sibi ipsi refragari, quum plerunque quidem crhystallinum humorem primarium uidendi instrumentum faciat. libro. tamẽ 10. de usu part. id arachnoidi tunicæ deferat, quæ chrystalloidi incũbit, quamuis læuiorẽ et tersiorẽ esse ait omni speculo. Auer. quoq; 2. Coll. in hac re anceps fuit. uisum scribẽs nõ planè in hoc aut illo; sed distunctim uel in arachnoide uel in crystallino humore consistere. Sed hæc tamen quæstio facile conciliatur. propriè sanè uidendi actio chrystalloidis est primaria. non tamen solius, sed cum arachnoide. Verùm de tunicis quoque oculorum magna inter dissectores est rixa. quum alij septem, alij sex, alij quatuor, alij etiã duas tantum esse has uoluerint. Sed uerè (ut & hanc paucis absoluamus) si à profunda oculi parte incipias, qua cerebro oculi coniunguntur; primo loco membranula occurrit, quam adnatam seu coniunctiuam uocant, ex pericranio exortum ducens: quæ quidem totum oculũ cum eiusdem ossibus colligans, & simul mouentes musculos cooperiens, desinit ubi nigrum oculi cum albo coniungitur. huic statim, si ad anteriora procedas; secunda, sclirotica uidelicet, & dura succedit, ex dura cerebri membrana ortum trahens. quæ totum planè oculum ambiens in posteriora (ut diximus) dura; in anteriori uero parte cornea nuncupatur, & tertiam tunicam constituit. post duram, alteram tenuiorem tunicam cõspicere est, ex tenui cerebri membrana progredientem usque ad anteriora: atque hæc in posteriori quidem parte choroides seu secundina appellatur, in anteriori uerò uuea. inter uueam hanc & corneam antea dictam humor est aqueus corneam ipsam sustinens, ne in chrystallinum humorem collabatur. & in huius, quam uueam tunicam medio, foramen

Cap. 1. 2. & deinceps.
Cap 11.
Cap. 2.
Cap. 9.
Cap. 1.

men est, quod pupillam uocant. Post has alia uersus oculi profundum membrana, choroidi, de qua iam dicebamus, contigua est: atque hæc à posteriori quidem parte retiformis nuncupatur, inter se & chrystalloidem, humorem uitreum claudens, quo chrystallinus nutritur: in anteriori uerò arachnoidem constituit, quæ chrystalloidi absque medio coniuncta est. ita ut hactenus septem oculorum membranæ sint enumeratæ, adnata, dura, cornea, choroides, uuea, retiformis, arachnea. Ex his, qui sex tantum putant, arachnoidem excludunt: nempe quæ adeo tenuis est, ut uisum ferè effugiat; conspicitur tamē sæpenumero. Alii etiam reliquam huius tunicæ partem, quæ ad posteriora est, retiformem appellatam excludūt; quòd (Gal. etiam asserente) neque colore, neque substantia membrana sit. atque hoc pacto quinque tantum tunicæ superessent. Alii quoque coniunctiuam seu adnatam, de qua primo loco diximus, missam faciunt; quòd non tunica, sed durum quoddam tegmen sit, & musculorum ad oculos ductus. & rursum quatuor dumtaxat tunicæ remanent. Alii quoque corneam & scliroticam unam faciunt, quòd uere (ut dicebamus) unum circulum tantum constituant. atque ita tres solum tunicæ supersunt. Alii demum duas tantum esse membranas putant. ac prætermissis cæteris, alteram ex dura & cornea constituunt; alteram ex choroide & uuea. Ita ut hoc pacto & plures, & pauciores oculorum membranæ dici possint, non iniuria. De oculorum anatome, & de uisu, lege Hippocratem lib. de carnibus.

De cognitione dispositionum oculi, & complexionum eius, & sermone uniuersali de ægritudinibus eius. Cap. 2.

C[1]Ognitio illius ē ex tactu eius, & ex motu eius, & ex uenis, & ex figura ipsius, & ex colore eius, & ex quantitate ipsius, & ex operationibus suis proprijs, & ex dispositionibus eius, quòd currit ab eo, & dispositionibus passionum eius. Cognitio autem illius ex tactu eius est, quoniam inuenit eum tactus calidum, aut frigidum, aut durum [a] ⸢aut⸣ siccum, aut lene, [b] ⸢aut⸣ humidum. Sed cognitio illius ex motu eius est, ut consideres an motus ipsius sit leuis; & significabit caliditatem, aut siccitatem, quod tactus discernet ipsius: an sit grauis; & significabit frigiditatē, aut humiditatem. Illius uerò cognitio ex uenis eius, est, ut cognoscas, an sint grossæ & amplæ, & significat illud [c] ⸢humiditatē⸣ eius: & an sint subtiles & strictæ; & significāt [d] † ⸢ ⸣ siccitatem eius: aut plenæ, & significāt multitudinem materiei in ipso. Cognitio uerò illius ex colore ipsius est, quoniam color significat humorem dominātem proportionalē, scilicet rubeus, & citrinus, & plumbeus, & fuscus. Sed cognitio illius ex figura ipsius est, quoniam bonitas suæ figuræ significat contrarium illius. Dispositio autem magnitudinis eius, & paruitatis ipsius est, secundum quòd dictum est in capite. Illius uerò cognitio ex operationibus eius proprijs est, quoniam si ipse uidet [e] occultum ⸣ à longe, & ex propinquo simul, & non læditur ab eo quod ad ipsum redit à uisibilibus fortibus; est fortis complexionis, & æqualis: & si est debilis uisus, & secundum contrarium illius, tunc in complexione eius, & in creatione est corruptio. & si ipse non est impotens in comprehendendo propinquum, quamuis sit paruum, & est impotens in comprehendendo longinquū; tunc spiritus eius est clarus, sanus, paruus: & dicunt medici, quoniam non est sufficiens dilatationi egredieti propter subtilitatem sui: [2] & significant per illud radium, quem credūt esse de summa spiritus, & quod egreditur, & obuiat uisibili. Et si non est impotens in comprehendendo longinquum, & si appropinquat ei illud quod est paruum, non uidet ipsum: & si recedit ab eo secūdum quantitatem longitudinis, uidet ipsum; tūc spiritus eius est multus, conturbatus, non clarus, neque subtilis, imò humidus: & eius complexio est humida. Et dicunt medici, quoniam non subtiliatur, neque clarificatur, nisi motu longo: & quando procedit radius in motu, subtiliatur & attenuatur. Et si debilitatur in utrisque dispositionibus, tunc eius spiritus est paruus, & turbidus. Cognitio autem illius etiam ex dispositione eius, quod ab eo currit, est quoniam si ipse est siccus, & non facit lippitudinem omnino, tunc ipse est siccus: & si facit lippitudinem superfluè, tunc ipse est humidus ualde. Ex dispositione autem passionum eius, quoniam si ipse læditur à calore, & sanatur à frigore; tunc ipse habet malitiam cōplexionis calidæ. & si læditur à contrario; tunc ipse cōtrarium habet. Et scias quòd medius in omni dispositione harum specierum, est æqualis, nisi superfluus in [f] ⸢dispositione⸣ uisus: ipse enim est æqualis. Oculo præterea accidunt omnes species ægritudinum, scilicet materiales, & puræ, & compositæ, & instrumentales, & communes. Et oculo quidem in dispositionibus suis, quæ ei accidūt in forma palpitationis, & clausionis, & apertionis, & colore, & lachrymis, adsunt iudicia pendentia ex ægritudinibus acutis: & oportet, ut inquiratur in eis. Amplius ægritudines oculi quandoque sunt propriæ: quandoque sunt cum communitate. Propinquius uerò quod ei communicat, est cerebrum, & caput, & uelamina exteriora, & interiora: deinde stomachus. Et omnis ægritudo oculi, quæ fit per communitatem uelaminum exteriorum, est magis salua.

a —— B.
b —— B.
c B. caliditatē.
d † B. frigiditatem eius, & vt cognoscas, an sint vacuæ siccæ, & significāt.
e B. rem occultā seu minimā.
f B. bonitate.

Annot.

1 *Cognitio illius est &c. Salubres atque insalubres partium singularium notæ ex quatuor fontibus, ijs quæ secundum essentiæ rationem insunt, ijs quæ ex necessitate consequuntur, operationibus, & accidentibus desumuntur, lib. art. med.* (Cap. 8.) *Ex his ergo capitibus petenda oculorum sana aut morbosa sunt indicia, ut Gal. lib. eodem artis med.* (Cap. 23.) *& author hoc in loco Gal. uberius. Vide & pro hac re Gal. 1. de sympt. causis.* (Cap. 2.)

2 *Et significant per illud radium, quem &c. De uidendi modo fuit inter antiquissimos etiam philosophos controuersia, quum alij defluere à uisu lumen ac radios, quod Empedocles, Plato, Hipparcus, & Mathematici: alii contra à re uisa attolli ad oculos simulachrum, ut Democritus, Leucippus: Epicurus, alii et à uisu, & à re uisa defluere quidpiam existimarint, quod Empedocles, radios commiscens simulachris; unde & simulachri radios nominauit. Ab his tamen omnibus, sicuti iidem inter sese discreparunt, ita & Aristoteles dissentit, & eorum placita reprobauit, præsertim lib. de sens. & sens.* (Cap. 2.) *ui sionem, ipse, patiente quidem sensorio fieri existimans, quum sentire quoddam pati esse arbitretur: non tamen exeunte re quapiam uel ex oculo, uel ex re uisa; sed ipso dumtaxat medio à uisili re alterato, & ab eadem formam*

mam uisui repræsentante, Hunc sequutus ut in cæteris, Alexander Aphrodisæus, cæteras opiniones doctißime confutauit, partim quidem in Commentariis libelli de sens. & sensat. præsertim uerò in paraphra. de anima lib. 2. Amplexus tamen est Platonis sententiam Galeni & 7. de decret. Hippoc. et Plat. & 10. de usu part. & in libello de oculis part. 2. Contra quem nihilominus pugnat Auerr. & in paraph. de sens. & sens. & in 3. coll. Auicennas noster hoc in loco Gal. sequi uidetur. Idem tamen 6. natural. parte 3. philosophi sententiam tuetur. Est igitur hoc de uidendi modo problema, arduum, atque fortasse inexplicabile, quando inter tantos & tam multos philosophos rixa est. Quamobrem nos quid de proposita quæstione sentiendum putemus, modo non proferimus: aliàs forte liberius id explicaturi. Interea uerò, uide & loca iam à nobis adducta, & Platonem in Timæo. nec non Plotinum Enneade. 4. lib. 5. ubi de uisu pulcherrimè dißerit. His ita pertractatis, rogabit nos quispiam, quum oculis uideamus, cuinam oculorum parti hæc ascribenda est actio? Sanè est & hoc problema in controuersia positum. Galenus namque & in libris de usu part. maxime uerò lib. 8. & in de decr. Hipp. & Plat. & paßim alibi chrystallino humori primarium hoc munus ascribit, quod & Arist. 1. de hist. anim. humorem oculi interiorem, quo uidemus, pupillam esse testatus, per pupillam. s. chrystalloidem intelligens. At contra Auicennas 6. nat. parte 3. in uisorijs neruis, quo loco coniunguntur, cernendi sedem arbitratur. nempe, quòd, quum bini oculi sint, ac ad singulos oculos ab eadem conspecta re singuli radij transmittantur; nisi ij radij iungantur, quod unum obiectum est, duplex apparere oporteat. id quod & Galen. 10. de usu part. fatetur. At coniungi binæ illæ species in chrystallino humore nequeunt. atque is dumtaxat locus ad hanc rem aptus est, in quo uisorij nerui coeunt: Illic ergo & inspectoriam facultatem considere fatendum est. Cæterum, quod ad hanc litem pertinet, quòd chrystallinus humor primum sit cernendi instrumentum, non Arist. tantùm & Gal. sed medici ferè omnes testantur. Est enim is in totius oculi medio positus, ita substantia, figura, & qualitatibus à reliquis particulis differens, ut ex Gal. regula, quam ad singularum actionum peculiaria et primaria inuenienda instrumēta tradidit 6. de decret. Hipp. & Plat. nulli præter ipsum parti hæc uis ascribi debeat. Quamobrem (ut uno uerbo dicamus) etsi illud primarium uisus instrumentum statuendum est, quo præsertim ipse perficitur. perficitur tamen hic in chrystalloide, non in neruis opticis, ut Auicennas sensisse uidetur. Atque hi nerui quamuis sese intersecent, & Gal. id ipsum propterea fieri affirmet; ut ne unum uisile duplex appareat: uerè tamen nulla efficax ratio esse uidetur, qua eius rei gratia coniungi hos neruos oporteat. Si enim (ut interea id repetam, quod familiaris noster LAVRENTIVS SOLARIVS, uir multiplici scientiarū genere ornatißimus obijcere solet) ea ē particulariū sensuum uis, Arist. testimonio 2. de anima. & 4. metaph. ut circa obiecta propria non fallantur: quid hac opus est coniunctione, ut ne quod unum est multiplex appareat? quod unum profectò est, non nisi unum cerni potest, si non aberret sensus. Ac, si ex ea neruorum coniunctione id assequimur, ut utriusque oculi formæ iungantur: cur, & quæ multa simul conspiciuntur, unum omnia non apparent? Adde &, quum & binæ alioqui aures & nares nobis insint, cur & horum sensuum obiecta multiplicia omnia non sentiuntur? Sed & huic usui experientia reluctatur. quum à recentioribus anatomicis deprehensi sint homines, quibus nunquam per totam uitam de uisu conquestis, ita uisorij nerui essent conformati, ut ab ipso planè ortu disiuncti, recta ad chrystallinum humorē, dexter quidem ad dextrum, et sinister ad sinistrum, absque ulla prorsus coniunctione porrigerentur. Constat igitur id quod nobis propositum fuerat, non in opticorum neruorum nexu aspectum fieri. Quòd si quis tamen pro Gal. & Auicenna contendat, coniungi rerum formas oportere. tum dici pro hac dirimenda lite id poterit, à singulis sanè oculis singularum recipi rerum formas: atque coniungi quidem eas in uisorio neruo: nō tamen hactenus uidendi facultatem in ipsa opticorum intersectione obiri probatum esse: licèt ibidem eam perfici fortè à uero non dissentiat. est enim particulare & proprium uidendi instrumentum chrystallinus humor, atque ubi ad hunc uisilium rerum formæ deuenerunt, statim ipsa planè fit uisio: perficitur tamen hæc secundo loco in opticorum sectione; quòd, ubi hucusque uisiles species aduectæ sunt, tunc &, quæ simplicia sunt, & quæ multiplicia, distingui, & talia esse cognosci incipiunt, qualia sunt: & hinc sensui statim communi offeruntur; quo, quæ sentimus, sentire nos ipsos cognoscimus. ut lib. de sens. & sens. philosophus docet. Fit ergo (ut in unum uerbum conferamus) in chrystallino humore specierum uisibilium receptio, & ipsa planè uisio. sed perficitur deinceps, primo quidem in neruorum molliū intersectione. postea uerò in communis sensus loco. atque ita fortasse horum authorū cōtrouersia sedatur. Cōfirmare autem hanc solutionem uidetur Auicennas 6. natural. parte quinta. quem locum tu uide.

[Margin: Cap. 32. & deinceps. — Cap. 12. — Cap. 6. — Cap. 7. — Cap. 38. — Cap. 5. — Cap. 5. — Cap. 9. — Cap. 8. — Cap. 12. & 14. — Cap. 8. — Text. 63. — Text. 24. — Cap. 8.]

De signis dispositionum oculi. Cap. 3.

Signa generationis ægritudinis oculi cum cōmunitate cerebri, sunt, ut sint in cerebro quędam significationes nocumentorum suorum prædictæ: nam si mediator fuerint uelamina intrinseca, uidebis læsionem, & dolorem incipere à profundo oculi. Et si fuerit materia calida, inuenies sternutationem, & pruritum in naso. Et si fuerit frigida, senties cursum frigidum. Et raro quidem erit hæc communitas cum malitia complexionis singularis. Quod si fuerit communitas cum uelaminibus extrinsecis, & si fuerit materia eueniens ab eis; sentiet extensionem incipientem in fronte, & uenis extrinsecis: & apparebit nocumentum in eo, quod sequitur palpebram [a] ʒmagnam.ʒ Et si fuerit cum communitate stomachi, erunt signa prædicta in capitulo de communitate cerebri cū stomacho. Et si fuerint illic phantasiæ causa stomachi, minorabuntur uacuitate, & multiplicabuntur in saturitate. Signa uerò ægritudinis materialis inquantum est in ipso oculo, sunt, quoniam sanguineam significat grauitas, & rubedo, & lachryma, & inflatio, & exuberatio uenarū, & pulsatio temporū, & cōglutinatio, & lippitudo, & caliditas tactus; & proprie quādo cum eis associantur signa sanguinea capitis. Phlegmaticam uerò significant grauitas uehemens, & rubedo occulta cum plumbositate quadam, & conglutinatio, & lippitudo, & tumor, & paucitas lachrymarum. Cholericam autem significant punctura, & inflammatio cum rubedine ad citrinitatem tendente, quæ non est sicut rubedo sanguinea, & subtilitas [b] ʒsanguinis acuti,ʒ & paruitas cōglutinationis, & caliditas tactus. Sed melancholicā significant grauitas, & obfuscatio, & paruitas con-

a B. plus.

b B. lachrymarum acutarum.

conglutinationis. Complexiones uerò puras significat priuatio grauitatis cum exsiccatione, & inuentione significationum, quas prædiximus in capitulo cognitionis. Vnicuique autem ægritudinum instrumentalium, & communium, adueniet capitulum.

ANNOTAT.

Quo pacto morbi dignoscantur, per consensumne, an per essentiam offendant. necnon, quomodo materia morbum faciens sit cognoscenda; sæpius iam docuit. ut à nobis plura repetenda non sint.

De [a] ‹ curationibus uniuersalibus ægritudinum› oculi. Cap. 4.

a B. canonibus vniuersalib⁹ curationum.

CVræ oculi sunt oppositæ ęgritudinibus oculi. Et quoniam ægritudines sunt, aut materiales, aut puræ, aut compositæ, aut solutio continuitatis; tunc cura oculi, aut est euacuatio, & ingreditur in ipsam regimen apostematū: aut [b] ‹regimen› complexionis: aut rectificatio formæ, sicut est in egresione: aut consolidatio, & incarnatio. Ab oculo uerò euacuantur materię, aut secundum semitam conuersionis, aut secundum semitam [c] ‹resolutionis› ab eo. Conuersio autem ex eo est prima ex corpore, si est repletum. Deinde ex cerebro, cum eo quod sciuisti, de mundificatiuis cerebri. Deinde permutatio ab eo per uiā nasi, & ꝑ uenas propinquas oculo, sicut sunt duę uenæ lachrymalium. [d] ‹ Extractio › autem ex eo fit per medicinas educentes lachrymas. Complexionis autem permutatio iuuatur medicinis proprijs etiam. Sed solutio continuitatis in ipso adueniens, curatur per medicinas, quę habent exsiccationem non plurimam, & quum sunt ‹ [e] cum elongatione› à mordicatione: & tu scies has medicinas ex sermone nostro de ophthalmia, & reliquis ægritudinibus materialibus in oculo. Et oportet, ut scias, quòd in ægritudinibus materialibus in oculo, est necessariū ut administretur minoratio nutrimenti, & acceptio eius quod generat humorem laudabilem; & alienatio omnis uaporosi, & omnis cuius mala est digestio. Et quū materia procedit ex membro, intende in phlebotomando illud membrum. Et quum materia aduenerit ex uelamine extrinseco; administrabis uētosas: & administrabis apocrustica super frontē: ex quorum summa est cortex batheke ad calidam & calcadis ad frigidam. Venæ autem, quæ phlebotomantur propter oculum, sunt sicut cephalica. Deinde uenæ, quæ sunt in partibus capitis. Quæ ergo sunt in anterioribus, sunt magis iuuatiuæ in permutatione faciēda ex loco: & quę sunt posterius, sunt magis iuuatiuæ in attractione. Et scias, quòd illud, quod accidit in oculo ex materijs, & indiget permutatione eius ab eo ad membrum aliud, tunc illud ad quod rectius permutatur, est naris, & illud quum non fuerit in uia effusionis ad oculum. & hæc quidem permutatio nō fit, nisi propter caputpurgia, & odoramenta prędicta in locis alijs, ubi diximus doloris capitis regimen. Medicinarum autem oculi aliæ sunt permutantes complexionem: & sunt aut infrigidantes, sicut succi solatri, & uirgæ pastoris, & aqua endiuiæ, & aqua lactucæ, & aqua ros. & succus, [f] ‹etiam,› & mucillago psyllij. Et aliæ sunt calefacietes, sicut muschus, & piper, & acorus, & [g] ‹ memirem, › & similia. Et aliæ sunt exsiccatiuæ, sicut tutia, & antimonium, & climia. Et de summa earum sunt constrictiuæ, sicut † glaucium, & aloes, & alfeluzaharagi, & crocus, & rosa. Et aliæ sunt lenientes, sicut lac, & fricatio [h] ‹lazuli› & albumen oui, & mucillago. Et aliæ sunt maturatiuæ, sicut uenæ, & aqua fœnugręci, & croci, & † arob, & propriè illud, in quo infunditur panis. Et aliæ sunt stupefactiuæ, sicut sarcocolla, & aqua fœniculi. Et alię sunt stupefactiuæ, sicut succus pomorum mandragoræ, & papaueris, & opium. Et scias ꝙ, quando cum ægritudine oculi fuerit soda; tunc oportet, ut incipias in cura sodæ: & non cures, antequàm ipsam remoueas. Et quum euacuatio, & mundificatio, & regimen conueniens nō iuuant, scias quòd tunc in oculo est complexio mala, aut materia mala inuiscata in tunicis, corrumpēs nutrimentum penetrans ad ipsum: aut illic est debilitas in cerebro: aut in loco [i] ‹ex quo› expelluntur fluxus ad oculum.

b B. ꝑmutatio.
c B. emulsionis
d B. Emulsio vel secundū aliā literā. Resolutio
e B. remote.
f B. earum.
g B. memiran.
† sief memithe
h B. Alia litera. amigdalarum.
† defrutum.
i Alia litera. ——— B.

ANNOT.

Si oculi ex humorum affluxu affecti sint, auferri hos necesse est. fit uerò id dupliciter, uel diuersione, uel euacuatione ex parte. diuersionem conuersionem uocat: euacuationem, resolutionem. Diuersio reuulsionem & deriuationem amplectitur: quarum prior ad longinqua est, posterior uerò ad propinqua. probat author diuersionem magis, quàm euacuationem ex parte. & reuulsionem præfert deriuationi. In deriuatione autem, ad nares ex affectis oculis ducit; ut ab Hippocrate propterea discrepare uideatur. qui 6. de uulg. morb. sect. 2. oculorum ait fluxiones, si aliàs conducere uidetur; reuellere ad fauces conuenit. Sed uterque tamen probè docet, fauces enim & nares aptißima sunt suscipiendis excrementis loca, nisi forte in deriuatione ad fauces de thorace uerearis, ut author lib. primo. fen. 4. & Gal. 2. in 6. de uulg. morb. adnotauit. ex his tamen tutior deriuatio uidetur quæ per nares, quàm quæ per fauces; etsi illa hac non paulo difficilior est. nempe quum ipsa non nisi per sternutamenta prouocetur: quæ si leuia, solos ferè spiritus educunt: si fortia; possunt irritato uehementius cerebro humores alios in affectam partem concitare.

Aphor. 31.
Com. 31.

De rememoratione conseruationis sanitatis oculi, & eorum, quæ nocent ipsi. Cap. 5.

OPortet in primis, ut ille, qui laborat in conseruando sanitatem oculi, tueatur eum à puluere, & fumo, & aeribus egredientibus ab æqualitate in caliditate, & frigiditate, & à uentis [a] ‹crudis & frigidis, & à uenenosis,› & non assiduet intueri rem unam, à qua non auertatur. Et ex eis, à quibus oportet ut uere custodiaт, est multitudo fletus. & oportet, ut minoreт aspectus in literis uel lineis subtilibus, nisi interdum secundum semitam exercitij: & non prolongetur somnus eius super [b] ‹ collum.› Et scias, quòd multiplicatio coitus est nocibilior res oculo. Et similiter multiplicatio ebrietatis, & impletionis cibi, & etiam somnus super repletionem, & omnes cibi, & potus grossi, & omnia uaporem emittentia ad caput: & de summa eorum est omne, quod habet acuitatem, sicut porrum, & handachocha: & omnia, quæ exsiccant superfluè, de quorum summa

a B. turbinosis pulueruletis frigidis & excesis ue calidis.
b B. alchasa.

summa est sal multus, & omnia, ex quibus generatur uapor multus, sicut caulis, & lens: & omnia, quæ diximus in arcolis medicinarum singulariũ, quæ sunt proportionata ad hoc, sunt nocitiua oculo. Et scias, quòd multitudo uniuscuiusque duorum. s. somni & uigiliarum est uehementer nocitiua oculo, & magis conueniens ei est temperamentum uniuscuiusque eorum. Res autem, quarum usus confert oculo, & conseruat uirtutẽ eius, sunt ea, quæ fiunt ex antimonio & tutia sicut species tutiæ nutritæ cum aqua sampsuci, & aqua fœniculi, & facere collyrium omni hora ex aqua fœniculi; est mirabile, & magni iuuamenti: &[c] § infrigidatio granati dulcis est mirabilis etiã. & puluis etiam factus § ex granatis utrisque cũ pulpis suis decoctis in [d] § thanor § cum melle: & sicut scies illud in loco suo. Ex eis autem, quæ abstergunt oculum, & acuunt ipsum; est submergi in aqua clara, & aperire oculum in ipsa. Rerum autem uisui nocibilium aliæ sunt operationes & motus, & aliæ sunt cibi: & aliæ sunt dispositiones [e] § conuersationis § in cibis. Operationes autem & motus sunt, sicut omnia, quæ exsiccant, sicut coitus plurimus, & longitudo aspectus ad luminosa, & legere subtilia superfluè: medium enim in eo confert: similiter operatio paruorum, & somnus super repletionem, & cœnam. Imò oportet illum, qui in uisu habet debilitatem, expectare donec digestio fiat: deinde dormire. Et omnis repletio nocet ei: & omne, quod exsiccat naturam, nocet. Et omne, quod sanguinem turbidat, siue sit de rebus salsis, siue acutis, siue alijs; nocet ei. Et ebrietas nocet ei: uomitus autem confert ei, inquantum mũdificat stomachum; & nocet ei, inquantum mouet materias cerebri, & expellit eas ad ipsum: & si non fuerit excusatio, quin fiat; tunc oportet ut fiat post cibum, & cum facilitate. Et balneatio nocet ei. Et somnus superfluè nocet ei. Et fletus plurimus. Et multitudo phlebotomiæ, & propriè [f] § cum uentosis continuis, § nocet. Cibi uerò salsi, et [g] § acres, § & uaporosi, qui lædunt os stomachi, sunt cepæ, & porri, & allia, & † ocimum comesta, & oliuæ maturæ, & anethum, & caulis, & lens, [h] § Conuersio § autem in cibis est, ut ita comedantur, ne eorum digestio corrumpatur, & multiplicetur ipsorum uaporatio, secundum quod in loco suo demonstrabitur: & ego iam perueniam illic, & tu scies illud in tractatibus huius tertij libri.

c B. collyrium granatorũ dulcium est mirabile etiã & collyrium factum.
d B. tanur.
e regiminis.
f B. uentosationes frequentes, uel continue.
g B. acuti.
† bedarungi.
h B. regimen.

ANNOT.

Oculis quæ prosint, & quæ obsint, pulchre & copiose Paulus lib. primo prosequitur. ex quo hæc ferè author desumpsit.

Cap. 31.

De ophthalmia & conturbatione. Cap. 6.

Ophthalmia alia est uera: & alia est ei similis, quæ nominatur conturbatio, & [a] § uacillatio: & ipsa calefacit, & humectat, § quũ accidit oculo ex causis extrinsecis [b] § facientibus in ipso bothor, § & rubificantibus eum; sicut sole, & soda adustiua, & ephemera adusta, & puluere, & fumo, & frigore in quibusdam horis propter constrictionem ipsius, & percussionem propter commotionem ab ipsa, & uento procelloso [c] § propter suam prauitatem. § Illius uerò totius impressio leuis, est associata causæ, quæ non ita remanet post ipsam, ut de ea sit curandum: & si non medicatur, remouetur cum remotione causæ multoties: & nominatur græcè [d] § tarasis. § quòd si causa corporea aut extrinseca [e] § iuuerit materialem § primam, posibile erit tunc ut uelociter permutetur in apostema manifestum, & uerum, sicut mutantur febres ephemeræ in alias febres. Quum autẽ permutatur, & est in principio permutationis, nominatur græce aphrihẽ. Et de speciebus quidem ophthalmiæ, est, quæ sequitur scabiem in oculo, cuius causa est scalptura oculi, quæ in principio rei procedit cursu conturbationis: & neque aduenit eius cura, nisi post scabiei fricationem. Ophthalmia uerò omnino est apostema in coniunctiua: & alia quidem est, quæ est apostema simplex non pertransiens terminum, [f] § & plurimum quod est in ea, est uenarum exuberatio, & cursus, & dolor. § & alia est, quæ est magna, pertransiens terminum in magnitudine, in qua superabundat albugo super pupillam, & tegit eam, & prohibet clausionem, & nominatur chymosis: & apud nos dicitur alguardenisi, quæ plurimum accidit infantibus propter multitudinem materierum eorum, & debilitatem oculorum ipsorum. Et ipsa quidẽ non fit à materia calida tantum, imò & à phlegmatica, & à melancholica. Et quoniam ophthalmia uera est apostema [g] † § § in pupilla [h] § sequens coniunctiuam: § & omne apostema, aut est à sanguine, aut cholera, aut phlegmate, aut melancholia, aut uentositate; tunc similiter ophthalmię nõ euacuatur causa ab una istarum causarum. Et quandoque humor apostemans generatur in ipso. Et quandoque est adueniens ei à cerebro secũdum semitã catarrhi per uiam uelaminis extrinseci cooperientis caput: aut per uiam uelaminis intrinseci: & omnino à cerebro, & partibus ipsius. Nam, quum in cerebro aggregantur materiæ plurimæ, & repletio, tunc uix euadit oculus, quin ophthalmiam incurrat, nisi fortis fuerit ualde. Et quandoque sunt arteriæ, quę effundunt ad ipsum superfluitates suas, quum sunt superfluitates in ipsis multiplicatæ: siue arteriæ sint intrinsecæ, siue extrinsecæ. Et quandoque materia non est eueniens ei à parte cerebri, & capitis, sed aduenit ei a parte aliorum membrorum: & propriè, quum oculum iam consecuta est malitia complexionis, & debilitauit eum, & fecit ipsum susceptibilem nocumentorum: & est, ad quem effunduntur [i] † § § superfluitates. Amplius de speciebus ophthalmiæ est, quæ habet periodum, & paroxismum secundum periodum effusionis materiæ, & periodum horę generationis eius. Et [k] § uiolentia § quidem doloris in ophthalmia: aut est propter humorem mordicatiuum corrodentem tunicas: aut propter humorem plurimum extensiuum: aut propter uaporem grossum [l] § secundum raritatem, & § inde est raritas in dolore. Et materiæ quidem illius, sicut sciuisti, aut sunt ex corpore: aut ex capite ipso: aut ex uenis, quæ oculo afferunt materiam malam calidam, aut frigidam, Et quandoque sunt in oculo ipso, & illud si accidat tunicis oculi corruptio complexionis propter humorem retẽtum in eis, aut ophthalmiam [m] § uenientẽ § super eas, & conuertat totum, quo dadue-

a B. turbulẽtia, & ipsa est calefactio & humectatio.
b B. agitantibus ipsum.
Alia litera.
c ——— B.
d B. tharachsis.
e B. Alia litera. inuenerit fortificans causam primitiuam.
f B. Alia litera. apparationis, seu exuberationis uenarum, & cursus, & doloris.
g † B. Alia litera. non.
h B. imò in cõiunctiua
i † B. ille.
k B. uehemẽti
l B. aut propter uaporem grossum, & secundũ raritatẽ in illo Alia litera. & secundũ variationem in illo, tũc est variatio in dolore.
m B. prolongatam.

nit ei de nutrimento, ad corruptionem. Et ille, cuiuscunque sunt oculi exterius prominentes, est susceptibilior magnitudinis ophthalmiæ, & [n] §fortioris§ cius propter humiditatem ipsorum oculorum, & apertionem pororum ipsorum. Et quandoque quidem multiplicantur lachrymæ frigidæ in speciebus ophthalmiæ, propter priuationem digestionis: & multoties resoluitur ophthalmia cũ solutione naturæ. Et scias, quòd malitia ophthalmiæ est secundum qualitatem materiæ: & magnitudo eius, secundum quantitatem ipsius. Et scias, quòd in regionibus meridianis multiplicatur ophthalmia, & remouetur uelociter. Sed aduẽtus eius in ipsis plurimum est propter cursum materierum eorum, & multitudinem uaporum earũ. Sanitas uerò eius in ipsis uelox est propter raritatem pororum membrorum eorum, & solutionem naturarum ipsorum. Quòd si subito superueniat eis frigus, fit difficilis ipsorum ophthalmia, [o] §& prohibet humorem eius à cursu.§ In regionibus aũt frigidis, & temporibus frigidis minoratur ophthalmia; sed est praua. & paucitas quidem eius in eis est propter quietem humorum in ipsis, & cogelationem eorum. eius uerò prauitas est, quoniam, quando comprehenduntur in membro, non resoluuntur uelociter propter coarctationem meatuum; quare extenduntur magnificè, donec accidat, ut ex eis findatur † panniculus. Quumque precedit hyems septentrionalis, & sequitur ipsam uer meridionale pluuiosum, & æstas [p] §pluuiosa,§ multiplicatur ophthalmia. & similiter quando hyems est calida & meridiana, replet corpus humiditatibus: & deinde sequitur eã uer septentrionale; tunc constringit eos. Et æstas quidem borealis multiplicat ophthalmiã, & propriè post hyemem meridianam. & quandoque multiplicatur etiam in æstate, cuius uer fuit meridianum, & sicca hyems, & septentrionalis. Et tu quidem [q] §cõsidera§ corpora dura [r] §secundum§ regiones septentrionales, & corpora lenia & rara [s] §secundum§ meridionales regiones. Et sicut regiones calidæ faciunt ophthalmiam; similiter balneum ualde calidum, quando homo ipsum ingreditur, proculdubio facit ophthalmiam. Et scias, quòd quando adest ophthalmia, & oculi §dispositio mutatur continens§ cum cura recta, & purgatione ultima; tunc causa eius est materia retenta in oculo corrumpens nutrimentum: & catarrhus ex cerebro, & capite, secundum quòd declarauimus in illis, quæ sunt præmissa.

n B. eminentiæ Alia litera sanitatis.

o B. propterea quia aduenit ei res ab extra occurrens, & ꝓhibẽs motũ cursus humoris tepidi, seu calidi.

† siphac.

p B. habẽs acrẽ turbidũ calidũ.

q B. compara.

r B. ad.

s B. ad.

t B. alteratio ꝑseuerat.

ANNOT.

Ophthalmiam Latini lippitudinem uocant. De hac dubitatio statim oritur, qui affectus hic sit, & cuius particulæ. Gal. & 4. de comp. med. per loca, & 2. ad Glauc. inflammationem esse ait tunicæ oculi adnatæ. ita ut eius sententia affectus inflammatio sit; locus uerò affectus, tunica quæ adnata nuncupatur. At contra huius sententiam author introductorij ophthalmiam ab oculi inflammatione distinguit. atque idem hunc, totius esse oculi non unius tunicæ affectum, testatur. Soluitur tamen paucis hæc quæstio. Inter lippitudinem & inflammationem author introductorii non aliam differentiam statuit, quàm maioris & minoris: nempe lippitudinem eam esse scribens, qua album rubescit, & palpebræ attolluntur, ac cum dolore conniuent, ægreq; manus ad motas ferunt: Inflammationem uerò, in qua & oculorum rubor intenditur, & palpebræ magis attolluntur, ut non nisi magno negotio queant suspicere. patet aũt ex his lippitudinem seu ophthalmiam nihil esse eiusdem etiam authoris testimonio, (quamuis non ignoremus alios aliud propter huius authoris uerba sensisse) quàm leuiorem inflammationem, atque ita Gal. probè ophthalmiam inflammationem esse scriptum reliquisse. De affecto autem loco res ita habet. Gal. ut diximus, paßim adnatæ tunicæ hunc morbum ascribit, id quod & author libelli de oculis part. 4. & 6. dici tamen totius oculi affectus potest; quòd etsi initium in adnata tunica est, per consensum tamen affluentibus cum magna ophthalmia humoribus, totum planè oculum exercet, & eius actiones offendit. ita ut uerè nulla de lippitudinis uel affectu uel affecto loco controuersia sit. His ita explicatis, ophthalmiam author in species secat, pro qua re pete libellum de oculis part. 4. neque enim Gal. 4. de comp. med. per loc. ubi de ophthalmia ex proposito agit, quidquam de his meminit. De huius causis uide eundem libellũ de oculis part. 6. necnon Hippo. lib. de loc. in homine. At de differentiis, quum aliam periodicam esse lippitudinem ait, aliam non periodicam, pete Galenum 2. de diff. feb. Cui adde & eam differentiam de qua Gal. 3. aph. quum lippitudinem in tabidam & non tabidam distinguit. Quæ de anni constitutione, regione & ætate meminit, pete ex Hipp. 3. aph. & lib. de loc. aere & aqu. Adi etiam Alexandrum 2. problem. ubi rationem inuestigat, cur lippitudo pestem magna ex parte antecedat, etsi author de hac re non meminit. Perpende uerò & id quod hic de ophthalmicorum lachrymis notat, quum, ait frigidas quandoque lachrymas exuberare ob coctionis priuationem: qua in re Arist. uidetur aduersari, qui 31. sect. problem. lachrymas, non quandoque, (ut author; per hanc uocem significans, etiam calidas nõ nunquam effluere) sed semper in lippitudine frigidas emitti innuit, contra ac in iis eueniat, quas mærendo emittimus.

Cap. 2. Cap. 1.

Cap. 15.

Cap. 8. Cap. 5.

Cap. 2.

Cap. 1.

Cap. 11. Cõ. 16.

Aphor. 12. 13. 14
Cap. 6.
Probl. 39. & 104

Probl. 24.

Signa. Cap. 7.

Scias quòd dolores, qui in oculo cõtingunt, alij sũt mordicatiui, [a] §& alij§ corrosiui, & alij extensiui: & mordicatiui quidem significant corruptionem qualitatis materiæ, & acuitatem ipsius: & extensiui significant multitudinem eius aut uentositatem. Et ophthalmia uelocioris status est, in qua lachrymę magis currunt, & quæ acutiorem habẽt mordicationem: & tardioris est, quæ est magis sicca, Et lippitudo quidem est significatio uera maturationis, aut grossitiei materiei. Lippitudo nanque, quæ est uelox cum leuitate accidentium, excepta grauitate oculi, est significatiua grossitudinis materiei. & illa, cui associatur maturatio, & cum qua est oculi [b] §exsiccatio§ in initio parũper, & resoluitur uelociter, est laudabilis. & illa, cuius granũ ẽ paruũ, [c] §raro§ est significatiua oculi bonitatis. Paruitas autem grani, maturationis significat tarditatem. Quumque palpebræ conglutinari incipiunt, tunc iam maturationis adest propinquitas: sicut dum perseuerat cursus aquosus, est initium adhuc. Post hoc autem dicamus, quòd conturbatio cognoscitur leuitate sui, & causa sui, & [d] §quantitate apostematis primitiui.§ Et ophthalmiam quidem, quæ est cum communitate capitis, significat soda & grauitas capitis. Nam si uia fluxus à cerebro ad oculum

a — B.

b B. leuitas.

c B. minus.

d B. priuatione causæ materialis. Alia litera. priuatione apostematis eminẽtis seu apparentis.

lum non est nisi per uelamen extrinsecum coopериens caput; frons est extensa, & uenæ exteriores sunt plenæ:& similiter inflatio incipit uenire ad palpebrā:& in fronte sunt rubedo, & pulsatio : & si est per uelamen intrinsecum, nō apparet illud : & apparet sternutatio, & pruritus in naso & palato. Et si est cum communitate stomachi, associatur ei nausea, & conturbatio : & signum illius est humor in stomacho. Sanguineam uerò ophthalmiam significant color oculi, & exuberatio uenarum, & pulsatio temporum, & reliqua signa sanguinis in partibus cerebri:& quòd non lachrymatur plurimum, sed lippitudinem patitur, & conglutinatur apud somnum. Cholericam autem significat punctura uehemens, & dolor adustiuus, & inflammatiuus uehementer, & rubedo parua, & lachrymæ subtiles acutæ: & quandoque exulcerat:& quandoque euacuatur à lachrymis, [e] § sicut est euacuatio sanguineæ, § & non conglutinatur apud somnū.& huius quidem generis est quędam, quæ est rubedo adueniens oculo; & est de summa [f] §complexionum pessimarum: § & quandoque cauterizat oculum, & exulcerat ipsum, faciens exulcerationem motiuā, & ambulatiuam. Ophthalmiæ præterea cholericæ est genus prurit iuum, & exsiccatiuum cum paruitate rubedinis, & paruitate lippitudinis:& non apparet apostemati ipsius quantitas, de qua sit curandum, neque cursus:& ē ex materia parua acuta. Sed phlegmaticam significant grauitas uehemens, & caliditas parua, & rubedo debilis : imò in ea uincens est albedo:& sunt lippitudo, & conglutinatio apud somnum, & est cum inflatione, & communicant ei facies, & color. Quod si eius principium est stomachus : associatur ei nausea. & phlegmatica quidem quandoque consequitur hoc, ut in ipsa excrescat cōiunctiua super nigrum propter magnitudinem apostematis; ueruntamen non est manifestæ rubedinis, neque uehementis : neque sunt cum ea lachrymę, sed lippitudo. Melancholicam uerò significant grauitas cum offuscatione, & exsiccatio, & perseuerantia, & paruitas conglutinationis. Cum uentosa autem est extensio tantum sine grauitate:& neque est cursus:& quandoque rubedinem facit euenire extensio.

e B. euacuatione ophthalmiæ sanguineæ.

f B. vlcerum perniciosorum.

ANNOT.

Lippitudinis notas describit. pro qua re uide Gale. lib. 2. de tot. morb. temp. & 2 in 1. de uulg. morb. Vide & Rasim 2. Cont. tr. 2 sed præsertim uide Celsum lib. 6. ubi huius affectus notas, & quid euenturum sit, pulchre & copiose scribit.

Cap. 3. Com. 6. Cap. 6.

Cura conturbationis. Cap. 8.

IN cura conturbationis & [a] §ophthalmiæ leuis, quę cursu eius procedit§ quandoque causę sufficit abscisio, scilicet si fuerit causa iuuatiua à repletione sanguinis, aut alterius, cum euacuatione. & quandoque sufficit sedatio motus eius & distillatio lactis, aut albuginis oui, aut alterius rei in ipso. Et si conturbatio fuerit ex percussione, distilletur in oculum sanguis columbæ calidus, aut alterius, aut ex sanguine sui ipsius. & quandoque sufficit euaporare ipsum cum spongia, aut lana infusa in oleo ros. & decoctione lactis, aut decoctione lentis: aut distilletur in ipsum lac mulieris ex māmilla calidum: quòd si illud non confert, tūc decoctio fœnugræci & sief alb. Illi uerò, quæ ex frigore accidit, confert balneum, si non fuerit factum apostema [b] † § & non fuerint caput & corpus repleta:& confert ei uaporatio cum decoctione chamæmillæ, & uinum subtile post tres horas à cibo: & somnus longus post uinum est ex curis iuuantibus; siue sit ex sole, aut frigore, aut alijs. Et ophthalmia quidem, cuius causa est scabies, & est leuis, fricetur scabies in primis; deinde curetur ophthalmia : & quandoque remouetur post fricationem scabiei per seipsam. Quod si magna fuerit, non tolerans [c] §propinquitatem præparationis § fricationis, administrētur subtiliatio, & lenificatio, & mundificatio : ita ut fiat ophthalmia obediens, & toleret [d] § inter se uicinitatem, § & inter regimen [e] § mundificationis§ fricationis.

a B. illius quod currit cursu ophthalmiæ leuis.

b † B. ophthalmicum.

c B. approximationē regiminis

d B. approximationem inter se

e —— B.

ANNOT.

Oculi perturbatio leuis est inflammatio. Author hanc ait facile curari, nempe causæ ablatione si extrinseca, & sanguinis uel peccantis humoris euacuatione, si intrinseca. Gal. tamen libello de rem. par. facil. satis superq; reprimi scribit fotu oculorum ex posca, si calidæ sint; & uino albo diluto, si frigidæ. neque uel sanguinis uel alterius humoris euacuationem proponit. Id ferè & Celsus lib. 6. oculi docens inflammationem, si modica sit, neque sectione uenæ neque purgatione egere, sed sola quiete & abstinentia. Paulus quoque lib. 3. curari has ait parciori cibo, aquæ potu, aut inambulatione, & aluo ex facili respondente. Tutior tamen uidetur nostri authoris sententia esse. Meminit hic de columbarum sanguine quem instillari in oculū præcipit, si perturbatio ex percussione oculi sit, id quod & Gale. 4. de comp. med. per loc. & author libri de oculis in affectu, quem is petiam uocat, Paulus uerò emphysema uel hyposphasma & Latini suggillationem dixerunt, ubi ex arteriis, aut uenis in adnatam oculi membranam sanguis fluxerit, quod & Paulus ferè lib. 3. At Celsus lib. 6. sanguinem hyrundinis primo admouet, post uerò columbarum. Vide pro hoc affectu & Galenum 5. de comp. st. med. per loca.

Cap. ... Cap. 6. Cap. 22. Cap. 8. Cap. 22. Cap. 6. Cap. 1.

De cura communi specierum ophthalmiæ, & effusione fluxuum ad oculum. Cap. 9.

CAnon communis in regimine ophthalmię materialis, & reliquarum ægritudinum oculi materialium, est minoratio cibi, & ipsius [a] § exsiccatio, § & electio eius, quod generat humorem laudabilem:& alienatio omnis uaporosi;& alienatio omnis rei, quæ est malæ digestionis, & alienatio coitus & motus, & [b] §applaudationis, quæ est à uino, § & alienatio comestionis acetosi, & salsi, & acuti:& assiduatio lenitatis naturę, Et phlebotomia ex cephalica est conueniens omnibus speciebus eius. Et oportet quidem, ut uisus patientis ophthalmiam non cadat super albedinem, & super radios; imò sit, quod substernitur ei, & quo ipse circundatur, nigrum & uiride:& super faciem eius suspendatur pānus penitus niger apparēs oculo eius. et niger quidem sit in dispositione ægritudinis:& cælestis in dispositione sanitatis. & oportet, ut sit domus, in qua habitat, ad tenebrositatem declinās. Et oportet, ut ad ipsum attrahatur somnus: est enim medicamen bonum.

a B. alleniatio. Alia litera subtiliatio.

b B. inunctionis capitis vini.

Et expedit ne pili permittantur prolongari; quoniam ualde sunt nociui ophthalmiæ, nisi fuerint [c]§pili in radice soluti.§ Illud enim confert, inquantum exsiccant humiditates attrahendo ad nutrimentum eorum. Et quum corpus est mundum, & humor faciens ophthalmiam est effusus in uenis: & ex genere sanguinis grossi, & proprie in fine ophthalmiæ, tunc balneationis impressio in subtiliando materiam, & potus uini puri ad [d]§repellẽdum ipsam, &§ euacuandum, sunt iuuantes. Et balneum quidem post euacuationem est melius medicamen ad ophthalmiam: & propriè si fuerit uaporatio sedans dolorem. Et ex eis, quibus oportet regimen esse in ophthalmia, & reliquis ægritudinibus oculi materialibus, est eleuatio puluinaris, & cautela descensionis eius. Et oportet, ut ex toto elongetur oleum à capite patientis ophthalmiam; quoniam ipsum est magis uehementis nocumenti, & distillatio olei, &[e]†§ §sit oleum ros. in aurem, est ualde magni nocumenti. Et quandoque magnificat ophthalmiã adeo, ut stringat tunicas. Quòd si fuerit materia procedens ex membro; tunc oportebit ut euacuetur membrum illud, & trahatur ad contrarium partis cum qualibet re, scilicet clystere, aut phlebotomia, & alia. Et fortasse non sufficit phlebotomia ex cephalica: & est necessaria phlebotomia arteriæ temporis, & auris, ad abscindendum uiam per quam aduenit materia: & illud quando materia aduenit oculo per arterias extrinsecas. Quumq; uolũtas adest incidendi[f]§arteriam§ capitis; oportet ut radatur caput, & consideretur, quę illarũ paruarũ arteriarũ sit magis pulsans, & maior, & calidior; & ĩcidatur, & perueniatur ad finẽ in eius extractione, si est ex eis, quę inciduntur: & sunt paruæ, non magnæ. Et quando inciditur illa, quæ est super tempus; oportet ut ligetur in primis, deinde abscindatur postquam eligit illud, cuius prȩterijt rememoratio. s. ut sit post euacuationem: & abscindatur maior minorum, & calidior earum: & oportet ante incisionem, ut [g]§ stringatur, § quod est in ea inferius cum filo sericino [h]§ in longitudine:§ & dimittatur ligatura in ipsa: deinde incidatur, quod est post ipsam. Et quum putrefit, licet ut auferatur [i]§ strictura:§ & ipsa quidem est necessaria in ea, quæ est [k]§ maxima.§ In parua uerò, sufficit ut profundè scarificetur; quatenus currat, quod in eis est de sanguine. [l]§ Illud enim quãdoque proximum est iuuamento uentosarum in nocra, & positioni§ sanguisugarum super frontem. Et quando non sufficit illud, quod fit, fiat phlebotomia ex lachrymali angulo, & ex uena frontis; quum tamen uentosæ nocræ sint ultimi iuuamenti. Quumque prolongatur ægritudo, administrentur sief, in quibus ponuntur æs ustum, & atramentum ustum: & quandoque sufficit facere † collyrium ex aloe solo: & quum prolongatur ophthalmia, & non iuuatur ab aliquo, tunc scias quòd in tunicis oculi est materia mala, corrũpens nutrimentum superueniens ei: quare [m]§ recedens, confuge§ ad aliquid, quod sit sicut abluta tutia, permista lenitiuis, sicut cerusa; & climia aurea abluta, & amylo, & pauco gummi. Et quandoque cauterium super uerticem est necessariũ, ut retineatur catarrhus. Quandoque enim eius perseuerãtia est propter perseuerantiam catarrhi. Quum autem initium est ex uelaminibus intrinsecis, tunc cura est difficilis; nisi sit [n]§ eius resolutio secundũ§ euacuantia fortia, cum administratione emplastrorum confortantium caput, cognitorum ad hanc rem: sicut est emplastrum factum de spica, & rosa, & acatia cum aqua coriandri humidi, & ipso coriandro humido, & sicco, cum pauco croco, dimissum super locum una hora, aut duabus, deinde remoueatur; & quandoque administrantur in ea glutinatiua, & [o]§ commensuratiua materierũ acutarum.§ Et genera lactis sunt ex summa eorum. Et non est conueniens, ut dimittatur distillatio eius in oculo tempore longo: imò oportet ut remoueatur, & renouetur omni hora. Et de eis est albugo oui: & non est necessarium in ipsa ut[p]§remoueatur:§ imò si dimittatur horis aliquibus, non nocet, & est laudabilior in hoc lacte, & si sit lac magis abstersiuum: & albumen quidem oui aggregat cum lenificatione, & applanatione sua, si nõ adheserit, & non strinxerit poros. Et decoctio fœnugræci aggregat cum lenificatione sua, & maturatione sua, ut faciat planum, & sedet dolorem; & oleum ros. est huius generis. Et penitus oportet, ut non sit in medicina administrata in oculo, & propriè in ophthalmia, asperitas, neque qualitas saporis[q]†§ §acetosi, aut acuti. & oportet quidem ut conteratur ualde; quatenus ipsius remoueatur asperitas. & quanto plus tibi est possibile, ut[r]§sis contentus insipidis odore§ priuatis. nam illud est bonum. Interdum uerò administrãtur caputpurgia [f]§mundificatiua, § & quæ eorum cursu procedunt, existentia ex eis, quæ per nares materiei partem extrahunt, & de quibus tunc non timetur quòd ad oculum aliam trahant materiam. Gargarismata quoque quandoque administrantur in ea. Et de medicamentis quidem iuuatiuis, est uaporatio ex aquis tepidis cum spongia, & lana. Et quandoque administratio semel facta, aut bis, satis sufficit: & quandoq; est necessarium ut plurimum iteretur secundum fortitudinem ophthalmiæ, & eius debilitatem. Quumque in aqua, qua fit uaporatio meliloti, & fœnugræci, fuerit decoctio, erit ultima in conferendo. Interdum præterea super frontem liniuntur apocrustica: & propriè quum uia effusionis materiei, est uelamen extrinsecum. Et hæc quidẽ apocrustica, sunt sicut cortices† bathcke propriè & sicut sief memithe, & sicut feluzaha ragi, & aloes, & semen ros. & crocus, & sarcocolla, & quæ sunt sicut aqua solatri, & aqua uirgæ pastoris, & similiter [t]§ramnus§ & sauic hordei, & solatrum, & cydoniũ. Quod si superfluitas fuerit uehementis caliditatis, & tenuitatis, administrentur epithimata uehementis stipticitatis; sicut de gallis, & balaustijs, & tribulis. & emplastrũ ex eis [u]§cursibus fluxum§ adhibitum habet maximam efficaciam: & hoc quidem quum materia fuerit calida. Sed si fuerit frigida; tunc fiant ex eis, quæ exsiccant, & constringunt, & confortant membrum cum calefactione, sicut epithemata ex sambaco, & sulphure: &†nitro. Et oportet quidem, ut oculus assidue mundificetur à lippitudine ex lacte distillato in ipsum, & laua ipsum [x]†§ §albumine oui. Quod si tactus fuerit necessarius, oportebit, ut sit cũ facilitate. Et oportet, si fuerit ophthalmia

c B. capilli mer selan in radice.

d B. commotionem ipsius, & ad expellendũ, seu ad.

e †B. si.

f B. istas arterias

g B. ligetur.

h B. ligatura lõga.

i B. ligatura.

k B. maior.

l B. Et qñq; est, illi proxima in iuuamẽto uẽtosatio nocræ, & positio.

† alcohol.

m B. recurre.

n B. radix, seu fundamentũ curationis eius super.

o B. contemperantia materias acutas.

p B. Alia litera. renouetur.

q †B. sicut amari, aut.

r B. intẽdas cũ calefacientibus sapore.

f B. ex sicla. Alia litera. lenientia.

† melonis Indi, glaucium, & caprifolium.

t B. alhausegi, uel hausegi.

u B. super uias fluuium.

† baurach.

x † B. aut cum.

thalmia uehemens, ut fiat phlebotomia usq; quo timeatur lipothymia. sanguinis nanque emissio plurimi sanat in hora. Et oportet inquantum possibile est, ut retardetur in ophthalmia collyriorum administratio usque ad tres dies: & sufficiat regimen prædictum ex euacuationibus, & attractione materierum ad extrema: & [y] § in hora quã diximus locorum & dispositionum. § Deinde si post illud administretur collyrium; non erit malum: plerunque enim sanatur ophthalmia his rebus absq; cura alia. Naturę uerò lenitas est res, quæ est necessaria: imò etiam necessarium ut solutione educatur humor dominans sanguini post phlebotomiam. Et in uaporatione quidem non existit bonitas ante mundificationem, neque in balneo. Et quandoque fit illud causa attrahendi materiam plurimam, [z] § cooperientem § tunicas oculi. Et oportet, ut in principio non administrentur inspissatiua fortia, & quæ sunt uehementer stiptica: qm̃ ĩspissant tunicas, & ꝓhibẽt resolutionem: & magnificant dolorem: & proprie quum dolor fuerit fortis. Et ea etiam, quæ debiliter cõstringunt in principio, non sufficiunt ad prohibendam materiam: & nocent propter inspissationem tunicarum; & constringũt materiam in eis, quòd si aliquid horum contingeret, succurre cũ uaporatione ex aqua calida semper, & solum collyrium album dissolutum in aqua meliloti est cõueniens: fortius nanque illo cum repletione capitis quandoque est ei nociuum. Resolutiua uerò in principio ophthalmiæ uehementer deuita. Et plerunque est necessaria post ista stiptica, & propriè quando eis narcotica sunt admista, distillatio aquæ zucchari, & aquæ mellis in oculo. Quod si prouenit ex istis commotio ęgritudinis, infrigidabis eam, cum eo, in quo non sit inspissatio ad succurrendum ei. & oportet ut intendas [a] † § § ante hoc ad mundificationem lippitudinis cum facilitate; & non noceas oculo: in lippitudinis nanque mundificatione est doloris alleuiatio, & abstersio oculi: & medicinis adest possibilitas operandi. Et quandoque doloris uehementia, facit necessariam stupefacientium adhibitionem; sicut succi pomorum mandragoræ, & lactucæ, & papaueris, & [b] § aliquãtulæ aquæ sumach. expelle ergo illa, quãtum potes. § quòd si aliquid eorum administras propter necessitatem; administra ipsum secundum cautelam. & si possibile est tibi ut sis contentus cum albumine oui conquassati cum aqua, in qua papauer sit decoctum; fac: & fortasse oportebit ut ponas cum eo fœnugræcum; ut iuuet ad sedandum dolorem ex parte resolutionis, & resoluat etiam, & remoueat nocumẽtum stupefactionis. quod si materia est subtilis & corrosiua, non est malum apud me uti opio, & stupefactiuis: ipsum nanque est sanans eã; & non succedit dolor: quamuis oporteat credere, quòd inquantum uisui nocet, est malum. uerũ [c] † § § opio [d] † § § in doloribus à materia corrosiua prouenientibus [e] † § § non est malum apud me uti. Ipsum enim sanat celeriter. Et cura quidem mordicationis est ex conglutinatiuis, & infrigidatiuis, & subtiliatiuis. Et cura extensionis est cum mollificatione oculi, & resolutione per ea, quorum unumquodque diximus in loco suo, & permutatione materiei.

y B. assiduet q̃ diximus ex locis & dispositionibus.

z B. disrumpentem.

a † B. sicut diximus.

b B. aliquid ex sumach, & prætermittantur illa quantũ est tibi possibile.

c † B. uti.

d † B. & stupefactiuis.

e † B. propter causam permanentem.

Quum autem ægritudo fit chronica, tunc est phlebothomia facienda ex lachrymalibus, & phlebothomandæ sunt ambæ arteriæ, quæ sunt post aures. Et oportet ut patiens ophthalmiam, & patientes rheumatismos ad oculos, deuitent, quemadmodum multoties diximus inunctionẽ capitis, & distillationem alicuius olei in aurem. Et penitus cura ophthalmiæ, est sicut cura reliquorum apostematum, ex repercusione primo, & resolutione secundo: ueruntamẽ exigitur propter membrum ipsum superflua facilitas: & est, ut illud, quod repellit, & repercutit, & subtiliat, & quod resoluit, & abstergit, non sit laboriosi tactus, lędens sensum, faciens euenire asperitatem. Et illud quidem non completur; nisi sit stipticitas eius, quod refrenat, temperata: & mordicatio eius quod resoluit, leuis, parua: imò est melius, ut sit in illo exsiccatio sine mordicatione: & ut uiolentia laboris eius frangatur per illud, quod eis admiscetur de eis, quæ sunt sicut albumen oui, & lac mulieris mulctum super confricationem collyrij, quo fit alcohol. Quum autem materia iam est euacuata, & dolor non est in summo laboris, administra collyrium nominatum unius diei, cõmistum cum eo, quod sit sicut uitellus oui: & neque est lõginquum, quin sanetur infirmus in die suo, & ingrediatur balneum in [f] § sequenti. § sitq; illud, quod sufficit ad resoluendum residuum materiei sicut est collyrium de spica. Et quandoq; hora facit necessarium, ut [g] § facias ipsum odorare de collyrio alistiptatan § in die primo rem modicam, & addas in die secundo de eo, & erit cum eo salus: quumque materia [h] § fit praua in ophthalmia ãcedente § ad dissoluendum, tunc forsitan est necessarium aliquid, quod sit simile succo cucumeris asinini.

f B. sero.

g B. in ipso administres: sieſ ex sieſ alipstitathan.

h B. inobediẽs fuerit in ophtalmia antiqua.

Annot.

1 *De ophthalmiæ curatione egit Gale. 4. de comp. med. per loca. & libello de oculis plenè, partic. 6. nec non lib. de remed. paratu facilib. Scripsit de eadem re Celsus elegantißimè lib. 6. & Paulus lib. 3. Vide et 13. meth. & Hippocratis libellum de uisu: præsertim uerò 6. aph. ubi breuißimis uerbis ophthalmiæ curationem docet. dolores oculorum meri potione, aut balneo, aut fomento aut uenæ sectione, aut medicamento epoto solui, scribens. Quam quidem sententiam, etsi de oculorum doloribus non de ophthalmia; & ambiguo quodam sensu potius, quàm aperte pronuntiauit, dum nec tempora explicuit, neque causas omnes, aut præsidia omnia recensuit (sunt enim præter hæc & abstinentia, & somnus, & uigiliæ, & alia multa quæ oculi inflammationem & dolorem curare queunt) de ipsa tamen ophthalmia intelligi etiamnum potest, cui coniunctus est dolor. & præcipuas curandi causas amplectitur; quibus si quis probè usus fuerit, paucis præterea præsidiis opus habuerit. proponit autem ea sententia primo loco meri potionem & balneum: Hæc (ait Celsus) sicut in recentibus malis aliena sunt, quia illa concitare possunt & accendere, sic in ueteribus, quæ nullis aliis auxiliis cæsserunt, admodum efficacia esse consueuerunt. Quare huius præsidij tempus, ubi releuatus est æger & pituitæ cursus iam constitit, opportunum fuerit (si corpus tamen, ut Gal. ait, sine plethorica sit dispositione) ac si, ut author noster addit, crassus sanguis extiterit, qui morbum facit. Idem ferè & de fomento intelligendum est, de quo Hip-*

Cap. 2.
Cap. 2. & 6.
Cap. 10.
Cap. 6. Cap. 22.
Cap. 22.
Aphor. 31.

subinde meminit. Et si enim fomentum id quod in oculis continetur, sui caliditate potest discutere. si tamen uel humorum copia redundet, uel ij concitati adhuc sint, neque fluxus constiterit; quo pacto, quod iam fluxit, potest discutere, eodem & copiosiores in oculum humores ex uicinis attrahere partibus uim habet. At de uenæ sectione & medicamento alia est ratio. hæc enim, sicuti principio si graues dolores sint, primo ipso die tentanda sunt; ita in parua inflammatione neutrum desideratur. Cæterum inuestigatu hic dignum est. qua ratione meracioris uini potus ophthalmiæ conferat. An, quia crassiorem sanguinem attenuat, dißipatq; ut & Gal. & Auicennas testantur? An quòd somnum faciat, cuius gratia Celsus propinandum ipsum censet? Certè si meracum uinum exsiccat attenuatq; ut Gal. nō rarò & Hip. (de qua re & nos alibi admonuimus) testatum reliquerunt; siccitas uigilias parit, non somnum; non ergo meracum, sed dilutum potius uinum esset exhibendum. præsertim quum acribus rebus (acre autem meracum est uinum) acres humores concitentur. Sed licèt meracum uinum copiosius haustum, ut legere ex Gal. est de loc. aff. uigilias pariat, non id tamen moderate sumptum facit. propterea q; Celsus uinum scribit bibendum esse lene, subausterum, modice uetus, neque effusè, neque timidè; ut neque cruditas ex eo, & tamen somnus fiat, lenianturq; intus latentia acria. Vnde neque, id quod obiicitur, uinum omne acres humores auget, sed quod acre. proptereaq; Celsus uinum lene propinat, non acre.

2 *Et oportet ut ex toto &c. Oleū ab ocularibus medicamentis reiicit: est enim id oculis acre & mordax, ut Gal. & lib. de opt. sect. ad Trasyb. & 2. simpl. med. At supra author de oculi pturbatione agens oculū fouet spongia oleo rosaceo illita. id quod & Gal. lib. de simp. med. 10. & Paul. lib. 3. Sed uerè non discrepant hi authores inter se. instillandum oleum non est intra oculum, quia mordicat. potest tamen palpebris ipsis extra admotum conferre non mediocriter, dum acrium humorum acrimoniam mitigat. quod idem præstant eiusdem olei uapores in ipsos oculos excepti, ut in superiori capite author adnotabat.*

Cap. 9. Cap. 5.
Cap. de sero lactis.
Cap. 22.

De cura ophthalmiæ calidæ, cholericæ, sanguineæ, erysipilæ. Cap. 10.

Regimen commune ophthalmię, cuius causa est materia cholerica, aut sanguinea, est phlebotomia & euacuatio. Nam si causa fuerit sanguis calidus cholericus, aut cholera sola, confert cum phlebotomia euacuatio ex decoctione myrobal. & quādoque ponitur in ipsa turbith. Quod si cum ea fuerit aliquātulum grossitiei: & scíueris quòd materia sit imbibita in uelaminibus cerebri; confortabis eam cū hiera picra, & fortasse sufficit in huiusmodi infusio aloes: & si illic fuerit caliditas, erit aqua in qua ipse infundetur aqua endiuiæ aut aqua pluuialis, [a] § aut illæ ambæ. Et § oportet quidem, ut in initio fiat in ipsa emplastrum oculo ex infrigidatiuis, quæ sunt expresiones, sicut expresio linguæ arietis, & expresio foliorum [b] § salicis § & mucillagines, & distillatio earum in ipso: deinde albumen oui cum lacte asinæ, aut solum. Deinde collyrium albū, & reliqua collyria, quæ rememorabimur in apocrusticis. Et neque in eis finem consequaris, propter quem tunicæ inspissantur, & materiæ constringātur, & dolor fortior fiat. Quumque repuleris materiam per euacuationem, & attractionem, & apocrustica; tunc gradatim tēdas ad maturatiua; & sint in primis mista cum apocrusticis. Est ergo in primis conueniens eorum commistio cum aliquo, quod sit sicut aqua ros. Et in generibus quidem lactis, est uirtus maturationis. Et in mucillagine psyllij est cum repercusione maturatio quædam. Et mucillago seminis cydonij est uehementioris maturationis, quàm ipsa. Et aqua fœnugræci bona maturationi, est sedatiua doloris, & est maturatiuorum dignior, ut ab ea incipiatur; & non est in ipsa attractio. Et si est necessarium ingrossare aliquid ex illo, fiat cum mucillaginibus: aut infrigidare; fiat cum succis: & iam expertus est succus arboris, quæ Græcè nominatur [c] § achatam & Siriace asel § in principio ophthalmiæ calidæ, & [d] § inflammationis § eius; & fuit conueniens cum proprietate forti. Et succi quidem isti, quandoque coagulantur, & reseruantur. Postea transi ab huiusmodi ad decoctionem meliloti, in qua sit dissoluta sarcocolla alba, propriè nutrita cum lacte mulieris, & asinæ. Quumque [e] § descendere § incipit; adde in administratione resoluentium, quod sit fortius, sicut sarcocolla in aqua fœnugræci, & fœniculi, & uaporatio ex aqua, in qua decocta sint crocus, & myrrha. Et administra balneum, si scíueris, quòd cerebrū sit mūdum. Et da in potu post cibum per aliquas horas aliquid uini antiqui, puri, in parua quantitate: nam balneum post ipsum in aqua calida, & uaporatio si fiat; erit illud iuuamē. Et administratio etiam collyriorum narratorum in antidotario ad [f] § descensionem § ophthalmiæ, & finē eius. Quod si materia fuerit sanguinea; adhibebis uentosas post phlebotomiam, & asiduabis fricationem extremitatum, & cōstrictionem earum plus quàm in alijs: & administrabis in principio rei succos predictos, deinde admiscebis ei medullam panis, postea infunde panē illū in rob, & permiscebis in ipso: & fortasse oportebit ut permisceas cum illo parumper opij, si fortis fiat dolor. Quod si materia fuerit cholerica; euacuabis post phlebotomiā cum eo, quod educit choleram: & administrabis balneum ex aqua dulci. Et quandoque conueniēs erit effundere aquam frigidam ei, super caput & oculum. Et quandoque lauatur facies ex aqua frigida, cui admiscetur parum aceti; & confert. Et oportet ut in cholerica sit maior audacia in administratione stipticorum in principio [g] § sine § super fluitate, & in administratione collyriorum stipticorum dissolutorum in succis. In erysipila autē, quæ est ex summa illius, oportet ut administrentur post euacuationem cum solutiuis, & clysteri, emplastra facta ex corticibus granatorum decoctis super prunas, & tritis cum rob, aut melle: & asidue fiat ei euaporatio cum spongia calida. & facere emplastrum ex farina orobi, & frumenti decocta cum sirupo mellis, aut cum radice [h] § lilij § trita; confert ei. Et oportet ut asidue abluatur oculus [i] † § § & asidue infrigidetur, & humectetur. Sed sufficientia in infrigidantibus est ex eis, quæ tardant, & hebetant: & quando resoluitur ęgritudo, & remanet [k] § caliditas, § fac emplastrum ex uitello oui asſati, & contriti cum croco, & melle, & reliquis, quæ scripta sunt ad erysipilam in antidotario.

a B. & in omnibus illis.
b B. al Kalef.
c B. athatha, & persice asech, uel secundū aliā literā zersech.
d B. in statu.
e B. declinare.
f B. declinationem.
g B. cum.
h B. Alia litera. liquiritiæ.
i † B. cū lacte.
k B. rubedo. Alia lra. plaga.

De cura ophthalmiæ frigidæ. Cap. 11

IN ophthalmia frigida facta à materijs frigidis, oportet ut euacuetur humor frigidus. Et quandoque est necessarium iterare; siue sit potio, siue[a] § iniectio § siue gargarisatio. et ut sit initium curę à repercusiuis, quæ non sunt infrigidantia ualde: sed sint illa, in quibus est subtiliatio[b] † § §sicut myrrha, & sarcocolla. Et si administraueris collyrium de spica cum aquis commensuratis, erit conueniens. Et si in tunicis pupillæ non fuerit nocumentum; facies † collyrium ex aqua, in qua bullita sint crocus, & † calcadis, & mel. Et oportet ut liniatur in principio frons ex calcadis, & propriè quũ uia materiei est per uelamen extrinsecum: & similiter non est malum, si abluat faciem ex aqua, in qua dissoluitur calcadis, & proprie quando uia materiæ est ex uelamine extrinseco. Et si liniantur palpebræ in principio ex tyriaca, & sulphure, & arsenico, est bonũ. Et potus tyriacæ etiam confert. Et iam quidem experta sunt in hoc folia alkerua cõtrita, & commista cum[c] § anetho, § & folia maluæ decocta in uino. Nos uerò dicemus in antidotario troc. conuenientes ad liniendas palpebras. Et aqua quidẽ fœnugræci, & mucillago seminis lini est ex eis, quorum distillatio in oculum patientis ophthalmiam frigidam, confert. Et post illud collyrium[d] † § §lenitiuum, & collyrium rubeum maius, &[e] §collyrium alraigene, § & sarcocolla dissoluta in succo foliorum capparis. Et emplastrum ex folijs capparis solum. Et confert omnibus istis regimen subtile, & administratio balnei, & uini puri albi.

a B. clysterizatio.
b † B. Alia lsa. aliqua.
† alcohol.
† calcithis.
c B. alumine.
d † B. rubeum.
e B. fiesalame zidachiana.

De cura alguardengi. Cap. 12.

OPhthalmiæ uerò, quæ facta est guardenegi; cura est euacuatio, & phlebotomia, & uentosatio, & quandoque est tibi necessarium incidere arteriam. Quod si fuerit ophthalmia calida, & euacuaueris ex toto corpore, & ex uenis capitis, & uentosaueris; oportebit ut administres sicut collyrium album de repercussiuis, & sicut succus lenitiui frigidi. Emplastra uerò exteriora sunt, sicut crocus, & folia coriandri, & melilotum cum uitello oui, & pane infuso in rob uuæ. Et quandoque est necessarium, ut eis admisceatur de narcoticis aliquid. Et linimenta etiam sint ex huiusmodi, & ex memithe, & lycio, & aloe. Et ex eis quidem, quæ experta sunt ad eam; est uitellus oui cum adipe ursi, de quibus fiat sicut emplastrum, & supponantur super oculum: & quum dolor fit fortis, infundatur in[a] § præputijs § uuæ, Deinde conteratur cũ uitello oui, & superponatur oculo. Quum autem dolor fit fortior, infundatur crocus contritus cũ lacte, & succo coriandri, & distilletur in oculum. Quidam uero diligunt in guardenegi ut administrentur curæ extrinsecæ; & sufficiat distillatio lactis tribus diebus in oculum, si dispositio illud tolerauerit. Et illi quidem, qui † collyria administrant, iam experti sunt in guardenegi[b] † § §ad dolorem ulceratum, ut fiat † collyrium, ex sarcocolla, & croco, & sief memithe, & opio. Quod si fuerit guardenegi post ophthalmiam grossam purgabis cum hieris necessario; & administrabis mucillagines lenificantes factas[c] § ex § succo caulis, aut aqua decoctionis eius. Et quandoque erit tibi necessarium permiscere eas cum aqua solatri: & quandoque erit tibi necessarium, ut permisceas eas cum myrrha, &[d] § sarcocolla.

a B. coagulato.
† alcohol.
b B. & ad oẽm.
† alcohol.
c B. cum.
d B. croco.

De cura ophthalmiæ uentosæ. Cap. 13.

OPhthalmia autem uẽtosa curatur cum embrochis, & uaporationibus, & balneis. Et uaporatio quidem ex milijs est iuuantior uaporationum, quæ fiunt ei. Quidam uero præsumptuosi quandoque audent administrare narcotica apud doloris uehementiam; & id ut sedetur in hora. Sed ipse excitatur post horam uehementius, quàm prius fuit; propterea quòd prohibet resolui uentositatem.

ANNOT.

Petenda sunt loca superiori capite adducta, præsertimq; libellus de oculis Gal. ascriptus. partic. sexta. Vide & Trallianum lib. 2.

Cap. 2. Cap. 1.

Sermo[a] § *uniuersalis* § *de medicinis ophthalmiæ usitatis.* Cap. 14.

COllyrium quidem album: Nam ipsum est conglutinatiuum, infrigidatiuum, sedatiuum doloris, rectificatiuum humoris mordicatiui. Quandoque admiscetur ei opiũ, & fit uehementius sedatiuum doloris, sed fortasse nocet uisui, & prolongat ægritudinem propter stupefactionem, & cruditatem quam facit. Et ex eis, quæ procedũt suo cursu[b] § est troc. ros. & est maximi iuuamenti in inflãmatione, & dolore, & est maior, & minor. § Et tu quidem inuenies in antidotario trochiscos, & collyria huius generis. Et inuenies in tabulis oculi medicinarum singularium repercussiua, sicut † lythargirum, & dragacantum & lycium, & rosa, & antimonium[c] § safamsi§ & acatia, & memithe, & sandalum, & gallæ, & lutum sigillatum, & reliqui succi, & gummi, & reliqua. Et de singularibus quidem, quæ maturant materies grossas, sunt sicut myrrha, & crocus, & olibanum, & spica, & castoreum, & parum æris rubei[d] † § §& aloes proprie, & amomum, & cornu cerui adustum. Mensurare autem humorem cum eo, quod est frigidius, & cũ eo, quod est calidius, est illud, quod pertinet ad industriam artificialem in particularibus. Reliqua uero permista experta dicam in antidotario. Et ex repercussiuis expertis ad uehementiam doloris, & materiam grossam, est encaustrum[e] § & alesehenfeti§ cum melle puro: & aqua fœnugręci ponatur in angulis lachrymalibus cum stylo. Sed de compositis sunt, sicut collyrium[f] §istipticam§ & rubeum lenitiuum, & collyrium de scedenegi maius, & troch. de seminibus ex summa eorum sunt boni ultimè.

a B. paucus, seu breuis.
b B. sunt trochisci rosarũ sunt enim maximi iuuamẽti & sunt maiores & minores.
† merdasengi.
c B. alasfheani.
d † B. adusti.
e B. seu tinctura nigra alasafchafe.
f B. astafichicã.

ANNOT.

Habes medicamentorum ocularium tum simplicium, tum compositorum siluam ex Gal. 4. de comp. med. per loca. in libello de oculis part. 5. in lib. de remed. par. facilib. ex Celso lib. 6. & fusius lib. 7. Paulo libro 3. et Alex. Trall. lib. 2.

Cap. 1. & 2. Cap. 4. 5. 6. Cap. 10. Cap. 6. Cap. 22. cap. 16.

Tractatus secundus.

De residuis ægritudinibus eius, quod de oculo apparet, & plurimum eius est de ægritudinibus compositionis, & continuitatis.

† phlyctenis.

De † uesicis Cap. 1.

Contingunt in oculo uesicæ aquosæ in quibusdã corticibus corneæ, quæ sunt quatuor tunicæ. Et hæc quidem aquositas coarctat̃ inter duos cortices horũ.iiij. Et eius quidem locus proculdubio diuersificatur: & qui est profundior eorum, est deterior, & diuersificatur secundum augmentum & diminutionem cum quantitate; & diuersificatur propter suum colorem, & essentiam suam. Et quandoque diuersificatur propter [a] § suauitatem suam, § & acuitatem suam, & corrosionem suam, & quæcunque earũ est ad corticem primum, est [b] § mala§ nigra, quoniam illa [c] † § §prohibet uisum à comprehensione uuæ, & profunda prohibet à comprehensione ipsius, quoniam radius est remotior ad hoc ut ipsam faciat peruiam; quare uidetur alba. Et plurima aquositas acuta est mala; quoniam lædit cum extensione, & corrosione simul: & [d] § omnis quidem, qua est copiosior, §est plus extensiua, & plus dilatans, & corrodens. Quæ autem ex ea opponitur foramini, nocet uisui, [e] † §proprie, quum est corrosiua, & ulceratiua.

a B. dulcedinis sui, seu propter saporem eius insipidum.
b —— B.
c † B. non.
d B. quanto plus est profundior.
e † B. &.

Annot.

Hunc affectum Græci phlyctenas & phlyctidas: latini uerò pustulas uocant. pro quo uide libellum de oculis part. 4. ubi de affectibus corneæ membranæ agitur, ex quo multa author noster mutuatur. Vide & Aetium lib. 2. serm. 3. & Rasim. 9. ad Almansorem.

Cap. 10.
Cap. 29.

De cura. Cap. 2.

Cura ipsius dum est parua, est cum medicinis exsiccatiuis, & cum eis, quæ sunt sicut medicamẽ de luto comparato ad Samios, & c̃ ut sumatur luti Samij torrefacti. ℥.iij. & tutiæ ℥.j. & climiæ lauatæ, & antimonij abluti amborum ana. ℥.ij. & scoriæ æris ablutæ. ℥. [a] § ij. §opij. ℥.iij. gummi. ℥. iiij. terantur cum aqua pluuiali, & fiant ex eis collyria, & administrentur cum aqua fœnugræci: & quando [b] §multiplicatur, §curetur cum ferro.

a B. Vna lra. iiij Alia litera. j.
b B. Alia litera. magnificata fuerit.

Annot.

De huius curatione scripsit Paulus lib. 4. sed uide & Celsum lib. 6.

Cap. 10.
Cap. 6.

De [a] §exituris§ oculi & corneæ. Cap. 3.

a B. vlceribus.

Exituræ [b] § oculi generantur secundum plurimum, ab humoribus acutis, adustis; & sunt septem species: quatuor à superficie corneæ, quas Gal. nominauit ulcera: & accidit propter eas asperitas prima earum est ulcus similis fumo existens super nigrum oculi expansa; occupans locum magnũ: & nominatur [c] §alhasfue, § & fortasse nominatur [d] § chatemen. § Deinde est species altera; & est profundior; & est uehementius alba, & minoris quantitatis, & nominatur nubes: & fortasse nominatur etiam [e] § chatemen. § Et deinde est species tertia coronali; & est super coronam nigredinis, quæ quandoque occupat de albo coniunctiuæ aliquid, & uidetur quòd est super pupillam album, & quod est super coniunctiuam, rubeum. Et quarta nominatur adustiua, & nominatur etiam lanosa, & existit in eo, quod apparet de pupilla, ac si lana pauca esset super ipsum. Et tres sunt profundæ, quarum una nominatur † anulum, submersam habens profunditatem; & est ulcus strictum, profundum, mundum. Et secunda nominatur [f] † §lilimic. s. ungula§ & est minoris profunditatis, & latioris occupationis. Et tertia est ulcus, quod nominatur † alficume. s. & adustiuum, & est etiam ulcus sordidum, habens crustas; in cuius mundificatione est timor: humiditas enim currit [g] § per§ corrosionem panniculorum, & corrumpitur cum ea oculus. Vlcera uerò in oculo fiunt aut successione ophthalmiæ, aut successione † pustulæ propter percussionem, & multoties quidem est principium ulceris interius, & disrumpitur ad exteriora, & econuerso.

b B. vlcera.
c B. alchasi.
d B. chateman.
e B. chateman.
† βόθριον, lat. fossula.
f B. luluma.
† κοίλωμα, cauitas.
† ἐπίκαυμα.
g B. propter.
† bothor.

Annot.

Hic docti quidam lapsum Auicennam putant, quòd septem oculi ulcerum species enumeret: quum tamen primam & secundam speciem non inter ulcera Gal. referat 2. de caus. symptom. sed corneæ humiditatem existimet quòd. s. ueluti per fumum, uel nebulam cernere hoc affecti morbo uideantur. & tertia præterea ac quarta species ad eam ulcerum differentiam pertineat, quam profundam uocat. est enim tertia illa species, quam argemonem Paulus uocat: & hanc idem Paulus inter profunda ulcera reponit. Sed horum pace æmulatur author noster authorem libelli de oculis, quẽ certè Galenum putauit. Is enim part. 4. de oculi ulceribus agens septem eorum species, ut hic, internas quatuor, & externas tres. quamuis & illic mendum sit (ut nos suspicamur) quòd, quas Auicennas externas uocat, ille internas. & contrà, quas hic profundas, ille externas nuncupat. Quamobrem, quòd Galeni authoritate hic septem oculi ulcerum species recenseat, non est accusandus. Neque uerò, quod addunt, prima & secunda species humida est intemperies, de qua Gal. 2. de sympt. caus. sed alius affectus est, cui coniuncta est asperitas (ut hic notat) quæ in altera uisus obscuritate humiditatem sequente, non est. De tertia uerò specie, fatemur quidem eam argemonem Pauli esse. sed internam ipsam esse ulcus non admittimus. Quod enim Paulus in exteriori pupillæ parte rubicũdum esse ait, in interiori uerò candidum, per interiorem partem, non profunda intelligenda est; aut per exteriorem ipsa superficies; quin interiorem Paulus uocat, quæ totius superficiei est centrum. exteriorem uerò albæ finitimam, eiusdem superficiei circumferentiam. id quod & author noster ipsum planè æmulatus. uocat & author libri finitionum med. & author introduct. centrum oculi, nigrum, circũferentiam uero album, ut & Auicennas. Fit ergo, ut non temere hic de his affectibus scripserit. Quòd uerò ut supra notauimus, hic quatuor externi ulceris, & tres interni species faciat, author uerò lib. de oculis contrà. Hoc mẽdum in libello de oculis esse pro certo habemus, quum de botria. i. fossula & cœlomate & epicaumate dubium non sit, quin interna sint ulcera, ut Auicen. sentit, non externa.

Cap. 10.
Cap. 15.

De

De signis. *Cap.* 4.

SIgna ulceris in eo, quod de oculo apparet sunt, quòd est punctum album, si est super pupillam, & rubeum, si est in coniunctiua, & est cum eo dolor vehemens, & pulsatio: & quando est sanies, quæ inuenitur in [a] § eo, quod § superponitur, alba; significat dolorem [b] § debilem § & pulsationem fortem. Si vero fuerit citrina, & fusca, aut subtilis, erit in illo leuior: & si fuerit rubea; tunc dolor erit leuior valde.

a B. in pano qui
b B. Alia litera. prauum.

De cura ulceris. *Cap.* 5.

QVum fuerit ulcus in oculo dextro, dormiat super sinistrũ: & qñ fuerit in sinistro; dormiat super dextrum. & oportet ut subtiliet regimen in primis. Quum ergo disrumpitur vlcus; declinet regimen ad extremitates, & ad pullos, ut non debilitetur [a] † § § & non consolidetur vlcus: & multiplicentur superfluitates corporis eius: & oportet vt non repleatur, & non clamet nec sternutet, quantum possibile est; neque ingrediatur balneum, nisi post maturationem ægritudinis: si autem ingrediatur necessarium est ei ut non prolonget moram. & intendat in mundificando caput, & stomachum cũ euacuatiuis trahentibus ad inferiora. & similiter confert in eis uentosatio super crus plurimum, & phlebotomia saphenę, & assiduatio solutionis uẽtris, omnibus iiij. diebus, cum eo, quod educit superfluitatem acutam, subtilem ex decoctionibus, & infusionibus: & si fuerit hoc ophthalmia; curetur prius cum euacuatione prædicta in capitulo suo, & cũ medicinis, [b] § & coniungatur inter § sedationem doloris, & consolidationem ulcerum cum eis, quæ sunt sicut [c] § collyrium anesestigi, & alscusi & cerusa § & distillatio lactis mulieris in oculo. Et si fuerit hoc cursus, permisceatur ei illud, quod habet uirtutem prohibitiuam. Et ad summum canon electionis medicinarum in ipso est; quoniam oportet ut eligatur omne, quod exsiccat absque mordicatione. Et si calor fortis fiat; tunc administra collyrium asedenigi lenitiuum. Et collyrium olibaninum est ualde iuuatiuum. Et de collyrijs quidem iuuatiuis, est collyrium setalicum, & conis. Et si fuerit cursus, collyrium darmius & emelluydion. Et si fuerit cursus cum acuitate; tunc damus collyrium [d] § febriciũ: § Et si fuerit sine acuitate, [e] † § § collyrium, in quo ponitur myrrha, & spica [f] § celtica. § Quòd si in ulceribus fuerit sordes; tunc cũ sirupo de melle, aut cum aqua fœnugræci cum aliquo collyriorum prædictorum; aut cum mucillagine seminis lini; aut cum lacte mulieris. Et si fuerit corrosio uehemens, necessarium erit administrare darcametilon: & quando mundificatur ulcus, tende ad desiccatiua absque mordicatione; sicut collyrium de olibano, & sicut olibanum ipsum [g] § nesestigi, § & cerusa, & plumbum adustum ablutum, & collyrium album, & collyrium [h] § albebar § propriè. & similiter cinis ostraci ablutus cum albumine oui; aut cinis ostraci magni ablutus cum æquali mensura sui de sedenegi. Descriptio collyrij luberis, & est forte. Recipe climiæ. x. & vij. aur. cerusæ ablutæ. ʒ. j. amyli, & opij, & dragacanti omnium ana. aureos. ij. terantur, & tricentur cum aqua pluuiali, & conficiantur cum albumine oui. Aliud eiusdem nominis, & est forte. Recipe climiæ adustæ, & cerusæ ablutæ. ʒ. viij. myrrhæ aur. vj. plumbi adusti abluti aur. j. lithargiri aurei. vj. plumbi adusti abluti, & talk amborum an. ʒ. iiij. dragacã. ʒ. viij. terantur cum aqua, & conficiantur cum albumine oui.

a † B. virtus.
b B. aggregantibus.
c B. sief alnesafstegi, & alchedusi, & sief de cerusa.
d B. sarianum.
e † B. tunc administramus.
f B. nardi.
g B. alnesafstegi
h B. alabar.

ANNOT.

Vide Gal. 4. de comp. med. per loca, Paulum lib. 3. Celsum lib. 6. & libellum de oculis partic. & Rasim 9. ad Almansorem.

Cap. 3. Cap. 22.
Cap. 6. Cap. 10.

De rupturis corneæ. *Cap.* 6.

QVandoque fit [a] § à ruptura § præcedente, & quandoque fit à causa extrinseca; sicut percussione, aut casu disrumpente; & tũc apparet uuea. Quòd si illud, quod de ea apparet, est res modica, nominatur formicalis & almusaragi, & [b] § granatilis, § & illud est secundum magnitudinem, & paruitatem. Si autem est augmentatio illa, ita ut appareat in ea granum uuæ; nominatur uuea: & quæ est maior; nominatur uesicalis. Si autem egrediatur uuea ualde, ita ut separetur inter palpebras & coopertur am, nominatur claualis: & quando albificatur uuea, non est ei sanitas. Et scias, quòd quum cornea rumpitur in lõgitudine, non uidetur albedo; sed uidetur scissura, & est quasi speculator iam sic elongatus. Et possibile quidem est, ut hoc declaretur modo manifestiore, & dicatur, quòd ruptura quandoque fit in omnibus partibus corneæ, & corticũ eius; & est eminentia de substantia [c] § uueæ: & quandoque fit in quibusdam partibus corneæ, & est eminentia ex ea ipsa, & est apud corrosionem quorũdam corticum eius, & assimilatur uesicis; sed differt à uesicis mollibus, & duris, quoniam propter uesicas molles, & duras fiũt in albedine oculi rubedo, & lachrymę, & pulsatio, & [d] § frangitur § sub radio. Sed non est ita hoc. Eminentia uerò, quæ fit propter fracturam corneæ in omnibus suis corticibus. aut est cum apparitione totius uuæ, aut cum quadam parte eius. Eius autem species sunt quatuor, parua, [e] § granatilis § & formicalis, quæ quando minoratur similatur uesicæ molli, & uesicæ duræ, & separatur ab ea, quoniam est secundum colorem uuæ in nigredine, & [f] § uiriditate & colore medio inter eas. § Quòd si differat color eius à colore tunicæ uuæ, etiam uesica est. Et quandoque uerificatur per considerationem in re eius. si uidetur circundans in radice eius res alba sicut lymbus; & illud quidem non est nisi extremitas rupturæ corneæ, & albificatur secundũ consolidationem. Et secunda est illa quam prædiximus, & nominauimus uueam. Et tertia est maior illa, & prohibet coopertur am; & dicitur uesicalis, & claualis. Et quarta est quasi ipsa sit ex genere uesicalis; ueruntamen est chronica coniuncta cum eo, quod egreditur ex cornea, procedẽs ab ipso; & dicitur orbicularis: & est similis armillæ fusi coniunctæ cum fuso.

a B. ab vlcere. Alia litera. ab ulcere penetrãte.
b B. aldebabi, seu aldebani. i. muscalis.
c B. corneæ.
d B. deprimitur
e B. muscalis.
f B. alzarcha. i. color celesti, seu griseo vel glauco, & alshele. i. colore vario. i. colore medio inter colorem nigrũ, & celestẽ, seu griseum.

ANNOT.

De oculi procidẽtia quam πρόπτωσιν uocant, pete lib. de oculis part. 4. & Paulum lib. 3. ex quibus hæc ferè desumpta sunt. Vide & Celsum lib. 6.

Cap. 10. & 11.
Cap. 22.
Cap. 6.

De

De cura. Cap. 7.

Qvum perseuerat in uia generationis eius, cura est cura ulcerũ,& † pustularũ, secundum quòd diximus, quòd indigent mundificatione corporis, qualiscunque sit ægritudo, euacuãdo per phlebotomiam,& solutionem. Et post euacuationem, administretur balneum ex aqua dulci;& propriè quando est in complexione atuitas, præter quod moretur in aere balnei, nisi parum. Et neque etiam multiplicet submersionẽ capitis sui in aqua fontis, siue sit calida, siue sit frigida. Et neque administrentur olea super caput. Quædam enim illorum mittunt materiam ad oculum, propter resolutionem materiei inuentæ in cerebro,& attrahunt, quod non est in ipso, & [a] § exprimunt ipsum propter inspissationem pororum§resolutionis. Quum ergo non inuenit uacuum, currit ad extremitates cerebri. Et oportet quidem, ut cibi sint boni chymi, tẽperati, frigidi, humidi; & reliquũ[b] §corpus§similiter. Et dũ perseuerat in principio, oportet ut maturetur, & curetur cura ulcerum. Quum autem ulceratur, tũc administrentur in primis super ipsam emplastra stiptica cum abstersiuis, sicut cydonia, & lentes decocta cum melle, & sicut [c] § aqua § granati, & oliuæ,& uitellus oui,& crocus, & granatum muzum decoctum cum pauco aceto, & aqua agrestæ, & discoctum, donec fiat emplastrum: aut si tolerat, distilletur in oculum cum amylo,& similibus. Quum autem sit rupta, curetur cum cura rupturæ. Formicalis uero curetur cum prohibitiuis stipticis,& cum uaporationibus cum aceto, & aqua, & uino pontico, aut cum aqua, in qua bulliuit rosa, & fiat alcohol. & ex collyrijs stipticis. Et ex medicinis quidẽ iuuatiuis in ipsa, sunt succus foliorum oliuæ & succus uirgæ pastoris. Et ex medicinis singularibus stipticis sunt spica, & rosa,& plumbum adustum, & chimolea;& terra sigillata,& cerusa. Et ex alcohol, gallarum partes duę: deinde antimonij partes. x. Et ex collyrijs collyrium hamir,& handimur,& beditum de isoles,& collyrium arabicum. Et ex eis, quæ sunt fortia, est collyrium berdene triseles. Et quum ex eo distillatur aliquid, ligetur frons,& dormiat resupinus. Collyrium forte ad illud cinis fusorij, in quo purgatur æs,& crocus,& amylum,& dragacantum conficiantur cum albumine oui gallinæ nati ea die, & quandoque ponitur in ea lapis iameni. Collyrium bonum,& est collyrium berdemen conferens speciebus bothor. Reci. antimonij adusti abluti. iiij. aur. cerusæ plũbi adusti ablu ti. vj. aur. lycij Indi. xvj. aur. spicæ. viij. aur. polij. ij. aur. climiæ adustæ ablutę aur. viij. acatiæ citrinæ. xx. aur. castorei aur. vij. tantundem aloes gummi arabici. xx. aur. terantur cum aqua pluuiali,& fiat collyria.& scias quòd necessarium est tibi quãdo incipit ulcus in eminentia, ut facias adherere oculo ligaturam, quæ sustentetur,& resupinatio. Illi uerò, quæ est claualis, non est cura. Et quidã propter pulchritudinem delinquũt, & abscindunt eminentiam[d] §ex musaraget: § sed rectius est ut nõ moueatur:& fortasse ei effũdetur materia, & per mutabitur ad oculum alterum.

† bothor.

a B. Alia litera. quædã eorũ inspissant porositates.

b B. regimen.

c B. flos.

d B. almusere-giat.

ANNOT.

Vide libellum de oculis part. 6. Paulum lib. 3. & 6. de curatione staphilomatis, quæ procidentiæ species est. Vide & Celsum loco sæpius iã citato, & præterea li. 7.

Cap. 10. cap. 22. Cap. 29. Cap. 7.

De bothor in oculo. Cap. 8.

Qvod est autem super corneam, tendit ad albedinem: & quod est super coniunctiuam, est tendens ad rubedinem.

De cura. Cap. 9.

Phlebotomia & distillatio sanguinis in oculum secundum quòd dicemus in capitulo al tarfati, & uaporatio oculi cũ lana infusa in albumine oui conquassati cum [a] § aceto § & oleo rosꝫ & distillatiõ lactis, in quo ponitur semen almaru; & [b] § collyrium aluber, & collyrium dinacon. §

a B. vino.

b B. fiesfalabar, fiesfchananum.

De sanie [a] § in siphac. § Cap. 10.

Haec sanies cõtinetur sub cornea; aut ĩ pro fundo, aut in propinquo: & similatur locus corneæ, ungulæ: & quando corroditur cum ea pars, nominatur [b] §calcataren.§

a B. sub siphac corneæ.

b B. calcathaia.

De cura. Cap. 11.

Dixit Paulus, curatur cũ eis, quę sunt sicut sirupus de melle, & succus fœnugræci, & collyrium de olibano: aut aperiatur cum meliloto,& mucillagine seminis lini, & raphano humido decocto, si non prohibeat ophthalmia. Et mundificetur cum eis, quæ sunt sicut collyriũ de myrrha,& fumus terræ. Et si non fuerit ulcus, administra hoc collyrium. Calcadis, croci amborum an. ℥. j. myrrhæ. ʒ. j. & s. & mellis. lib. j. Et etiam medicamen magnetis factum ad ungulam. Et etiam medicamen de luto Samio, prædicto in capitulo de uesicis.

ANNOT.

Affectum hunc ὑπόπυον Græci uocant, suppuratio nẽ dicas. quum, ubi pus albescit, ὄνυχα etiam nuncupant .i. unguem, propterea quòd unguem colore referat, quãuis hæc uox & πτερύγιον ipsum significet. Pulchre huius naturam & curationem describit Paulus, à quo præsertim author desumpsit. lib. 3. sed uide & Gal. 5. de comp. med. per loc.

Cap. 22. Cap. 1.

De cancro in oculo. Cap. 12.

Plurimum accidit in tunica cornea [a] † § §dolor uehemens, & extensio in uenis oculi, & punctura fortis, qua lęditur tempus,& proprie quum mouetur habens ipsum, & rubedo in tunicis oculi, & soda, & casus appetitus cibi:& læditur ab omni, in quo est caliditas. Et est ex eis, in quorum salute non est spes, quanuis sit spes in sedatione eius: & non facit dolorẽ cancer in aliquo membrorum, qui sit sicut dolor eius, quum accidit in oculo. Et administratio quidem medicinarum calidarum est ex eis, quæ lædunt patientem ipsum, & augent dolorem intolerabilem.

a † B. Signa eius sunt.

De cura. Cap. 13.

SI non fuerit excusatio curæ eius, tunc sit intentio sedatio doloris: & mundificetur corpus, & pars capitis ab humore[a] §conturbato§ & nutriatur cibis boni chymi triticeis, in quibus non est calefactio: & potus lactis confert ei. Et oportet quidē, ut administretur in ipso albumen oui cū meliloto, & aliquid de croco, & collyriū albū, & omne collyrium factum ex eis, quæ sunt sicut amylum, & cerusa, & gummi, & opium. Et omnia, in quibus ponuntur reliqua lenientia, & stupefacientia, & collyrium samurdum, & collyrium meburium. Et cerotum factum ex uitello oui, & oleo ros.

a B. fæculento.

ANNOT.

De huius quoque affectus signis & curatione scripsit Paulus lib. 3. ubi de carbunculo & carcinomate agit: ex quo author mutuatur. Pete uerò & Aetium lib. 1. serm. 3.

Cap. 22.

Cap. 31.

De † garab, & apostematibus lachrymalium. Cap. 14.

† ægilope.

QVandoq; egreditur in lachrymalibus angulis oculi, exitura: & quandoque est dura, quæ tactu mouetur, & non rumpitur, & est de genere glandularum. Et plurimum[a] §malitiæ§ eius est, quod uidetur eminentia in lachrymalibus; &[b] §inuenitur cum expresione, & dolet eius expresio,§ & multiplicatur cum ea ophthalmia. Et quandoque est exitura bothoralis faciēs collectionem, & disrumpitur, & quando rumpitur, facit fistulam secundum plurimum. Et ambę communicant in hoc, quòd unaquęque earū mouetur sub tactu, & submergitur cum[c] §expresione, & augmentatur§ quum dimittitur: & quādoque est substantia eius bothor: & eius[d] §augmentum§ in profundo; quare eius eminentia exterius non apparet: uerum ipsam significat pruritus: & quandoque manus inuenit eam apud compresionem ultimam. Et garab quidem, est fistula adueniens in angulis oculi domesticis. Et plurimū quidem eius succedit exituræ, & bothor apparentibus in loco. Deinde rumpitur, & fit fistula: & exitura illa antequam rumpatur, nominatur[e] §hakilus.§ Et quoniam illud membrum est subtile substantiæ, uidetur ab interiori eius usque ad ipsius exterius, sicut[f] §pannus, quem§ inuenis à latere osis nasi, & à latere eius, quod apparet de oculo. Quum ergo rumpitur[g] § dimittit longitudinem, & remanet saniosa difficilis coniunctionis§ quoniam membrum est humidum, & cum humiditate sua mouetur semper: & propter hoc fit fistula. Et eius quidē ruptura qñq; est ad exteriora, & qñq; ad interiora[h] †§ §& qñq; est ruptura eius ad ambo latera simul. Et multoties fit eius ruptura ad nasum, & currit ad ipsum. Et quādoque consequitur malitia saniei eius os, & corrumpit ipsum, & denigrat, & corrumpit cartilagines palpebræ, & implet oculum sanie, quæ egreditur cum compresione.

a P. Alia litera. signorum.

b B. & occurrit ei seu sentit cū cōpresione tactiua, & dolet eius compresio. Alia litera. & remouetur, seu occultatur cū cōpresione.

c B. cōpresione & eminet vel subleuatur.

d B. eminētiæ.

e B. akilus.

f B. concauitas quam.

g B. descēdit penetrando, & fit difficilis consolidationis.

h † B. dextri aut sinistri.

De cura. Cap. 15.

AL garab est ægritudo chronica: & quæ est ex ea leuior, est illa, quæ est recens. Nam, quæ recens est, curatur cum medicinis facilibus, quas dicemus. Chronicæ uerò cura est in ea cauterium, quod narrabimus, aut quod stat loco eius, sicut diebardich. Incipiatur ergo, & fricetur fistula panno; deinde fiat licinium cum diebardich, & impleatur. Quidam autem existimauerunt, quòd quando mundificatur ab ea caro mortua, deinde submergatur cottum cum aqua siliquarū Nabati, & intromittatur in ipsa, confert uehementer. Et siquis uult administrare medicinam absque cauterio: tunc melius est ut exprimatur donec egrediatur, quod est in ipsa; deinde abluatur cū uino stiptico distillato in ipsa: & si fuerit parum, & non egreditur, dimittatur usque ad duos dies, aut tres ligata, donec aggregetur aliquid quantitatem habēs; deinde exprimatur, post lauetur; deinde distilletur in eam collyrium algarab, quod Mahomet filius Zachariæ sibi comparat; & proprie, quod ex eo dissolutum est in aqua gallarum. Et melior quidem distillatio est distillatio, quæ fit post distillationem interueniente hora inter omnes duas distillationes. Et de meliore quidem regimine eius, est ut mensuretur eius profunditas contenta: deinde inuoluatur radius cotto submerso in medicinis, & ponatur in ipsa; siue sit medicina currens, siue puluis. Et oportet, quando administratur medicamen, ut stringatur cum panno, & adhibeatur quies. Et de collyrijs quidem expertis est, ut sumantur arsenici rubei & atramenti, & cantharidarum, & calcis, & salis ammoniaci, & aluminis partes æquales, & aggregentur, & terantur cum urina pueri, & siccentur, & administrentur sicca. Quandoque uerò confert, in principio sui, & ante eruptionem; ut super ponatur ei atramentum, & ponatur super ipsam ammoniacum, & merubegi, & similiter nux rancida, & omne quod est fortis resolutionis. Et quādoque teruntur folia rutæ domesticæ cum aqua cineris, & ponuntur super hakilus antequam consequatur os, & post consecutionem eius consolidat ipsum, & rectificat carnem. Sed mordicāt in principio quum ponuntur, deinde non mordicant. Et quando fit garab, scias quòd canon est in ipso ut mūdificetur in primis, deinde curetur. & ex eis, quæ mundificant ipsam, est ut sumatur lanugo arundinis inuenta in interiore parte eius, & propriè propinqua radici eius, quæ quandam habent grositudinem, & submergatur in melle, & adhibeatur algarab, & mundificabit ipsum; Deinde lauetur locus cū spongia infusa in aqua mellis: & quandoq; [a] §sequitur illud semper, scilicet§ lanugo arūdinis sicca sola sine medicina alia[b] §exsiccante§ & sufficit. Et ex expertis quidem est sief memithe, & crocus cum aqua altaraxacon, & sine cessatione permutetur. Et ex eis est, ut terantur limacię cum ostracis suis, & permisceantur eis myrrha, & aloes, & administrentur. Et ex eis, quæ cōferunt in[c] § ægritudine § cum est adhuc pauca, & non est aggregata: & quandoque confert in ea quum est ulcus. Et ex eis est[d] § guadai§ adustum, & crocus & taraxacon siccum cum aqua[e] §sumac solatri.§ Et ex mirabilibus in ipsa, sunt folia rutę cum aqua granatorum superposita ei. Et de proprietate eius ē, ꝙ prohibet remanere uestigiū fœdum. Et oportet ut non cures de mordicatione eius. Et ex eis quidem, quæ rumpunt exituram, est emplastrum ex pane cum semine maru, & olibano

a B. post illud apponitur.

b ——— B.

c B. principio ægritudinis.

d B. vdha.

e B. infusionis sumach quæ stetit sub sole.

bano cũ lacte muliebri, aut crocus cum aqua erucæ; aut myrrha cum tertia sui de gummi arabico confecta cum felle uaccino, & annectatur super ipsam, & non moueatur donec sanet eam. Et ex medicinis algarab est ut fiat liciniũ ex flore ęris cógelato cum[f] ʒbdellio ʒ & ammoniaco. Et existimauerunt Indi, quòd mes masticatum sanat eam. Et existimauerunt quidam eorum quòd myrrha sola sanat eam, quando super ipsam ponitur. & ex pulueribus expertis in ipsa, est ut sumatur uenarũ pars una, & ammeos duę tertiæ partis unius, & terantur puluerizando, & puluerizentur in ipsa. Et etiam medicamen compositum ex limatura æris & alumine, & sale ammoniaco, & confert ei sanans. Et ex medicinis ultimis, est ut sumantur atramenti, & aloes, & sarcocollæ, & corticis[g] ʒradicisʒ thuris cótriti, & memithe partes æquales, & terantur, & cribellentur, & ponantur in lachrymali. et aloes solummodo cum corticibus thuris etiam: & considera reliquas medicinas dictas in antidotario, & proprie medicamen acutum uiride, & considera medicinas tabularum medicinarum singularium. Quum autem consequitur os, & non iuuatur medicinis, tunc necesse est ipsam scindere, & detegere à suo interiore, & assumere carnem mortuam, si fuerit, donec perueniatur ad os. & eius quidem regimen post illud, est secundum tres modos: si os est sanum, fricetur nigredo si apparet in ipsa, &[h] soluatur aliquid ex ʒ medicinis consolidatiuis, & superponatur, & ligetur, & dimmittatur diu. Et si res fuerit maior ista, tunc necessarium est cauterium. Et quando necessariũ est ut in osse corrupto fiat foramen [i] ʒ† ʒ & intendatur cum hoc, ut fiat cauterium quàm profundius potest in infimo concauitatis, nó declinando ad nasum, neque ad oculum: [k] ʒ& eleuetur coniunctiuaʒ ad latus nasi in profundo, ita ut quum perforatur locus uno foramine, aut foraminibus paruis tribus, & penetret & currat sanguis ad partem oris & nasi, fiat tunc cauterium ultimum cum[l] ʒfiducia, ut ʒ non perueniat ad partẽ oculi. imò oportet, ut teneatur oculus ultime: deinde cauterizetur: & puluerizentur in ipso medicinæ: & ligetur cum pãno. Et quandoque excusat cauterium à foramine: & fit sufficientia in ipso quantum possibile, est. Et medicamen quidem [m] ʒalresiumʒ est ex medicinis bonis in illo capitulo. Et oportet quando fit cauterium; ut puluerizetur in ipso medicamen, & ponatur super ipsum oculum spongia infusa aqua infrigidata, aut massa subtili infrigidata niue: & quotiescunque [n] ʒuult calefieri, roretur ea.ʒ

f B. olibano.

g —— B.

h B. impleatur.

i † B. penetrãs.

k B. ne remoueatur, vel ne extrahat coniũctiua, imò declinando.

l B. cautela ꝗ.

m B. alrasium.

n B. putatur uel existimatur ꝗ calefiat permutetur illa.

Annot.

Aegilopem intelligit, quæ abscessus est inter maiorẽ oculi angulum & nares; & si negligitur, usque ad os in fistulam dehiscit. uocaturq́; priusquam abscessus in ulcus erumpat, anchilops. Gal. de hoc & eius curatione 5. de comp. med. per loca agit, ex quo Paulus lib. 3. & author noster in hunc locum transtulit. sed uide & Trallianum lib. 2. & Rasim 2. Cont. tr. 3. nec non Celsum lib. 7.

Cap. 2. Cap. 22. Cap. 8. Cap. 7.

De additione carnis lachrymalium & diminutione eius. Cap. 16.

Quandoque magnificatur caro hæc adeo, ut prohibeat uisum. Et quandoque minuitur ualde [a] ʒ& occultaturʒ adeo ut non prohibeat lachrymas: & plurimum eius contingit ab errore medici in incidendo ungulam. Additio uerò curatur medicinis incisionis, & nó fiat radicitus, & perueniant lachrymę. Diminutio autem perueniens ex incisione, curam non habet. Quod si fuerit ex parte alia; quandoque possibile erit ut curetur medicinis generatiuis carnis, in quibus sunt stipticitas, & exsiccatio, sicut medicinæ factæ ex aloe, & memithe, & croco cum uino. Et medicinæ factæ ex aloe, & [b] ʒuesigiʒ cum uino: & aloes solum, quando puluerizatur super lachrymalia, confert: & uinum ipsum confert: & propriè quãdo decoquitur in ipso illud, quod habet uirtutem constrictiuam.

a B. ita ut occultetur.

b B. albengi.

Annot.

Vbi ex ulcere caro in angulis, iuxta nares supercreuerit, ἐγκανθίδα Græci uocant. malũ est, ait author introductorij, nautis ac piscatoribus peculiare, quod interdum ex tuberculo interno, & ungue non accurate exciso gigni solet. Huius contrarium est ῥύας, quum angulus maior decesserit, uel ex latente causa quadam, uel ex praua curatione, uel quouis alio modo, ita ut angulus lachrymas continere amplius non possit, sed dimittat. Horum quoque curationem docet Paulus libro 3. ex quo author huc transtulit, & Celsus lib. 7.

Cap. 15. Cap. 22. Cap. 7.

De albugine oculi. Cap. 17.

Scias, quòd albugo in oculo alia est subtilis proueniens in superficie apparente; & nominatur nebula; & alia est grossa, & nominatur albugo absolute.

De cura. Cap. 18.

Eius quidem, quæ subtilis est ex ea in corporibus eueniens teneris oportet ut assiduetur uaporatio cum aquis calidis, & balneis in aqua calida. Deinde administretur [a] ʒfricatioʒ [b] ʒ† ʒ semper. Et quandoque confert ei succus florum papaueris ruffi, & succus centaureæ minoris. Et iterum uenarũ pars una, & ammeos duæ tertiæ partis unius, fiat ex eis puluis. Et fortius eo est, ut sumantur sarcocolla, zuccarum tabarzet, spuma maris, aristol. & †nitrum, fiant cum eis alcohol. Et ex eis quæ conferunt, sunt alcohol [c] ʒastumecton, & alcohol alubar forte, & astaticon, & targamatican, ʒ In chronica uerò grossa, & frigida in corporibus grossis, oportet ut administretur lenificatio albuginis cum uaporationibus, & lenificationibus, & balneationibus prædictis: & sint collyria prædicta quibus fit alcohol, dissoluta in aqua acori, aut in aqua salis gemmę fricati, & fiat cum eis alcohol in balneo. & si non profecerint balnea, administretur alcohol cum alkitram cum ære usto, ex quibus fiat collyrium. Et etiã collyrium de cornibus cerui. Et etiam alcohol ex stercore lacerti solo, aut cũ malacutnia, aut ære adusto, aut cum sale gemma torrefacto. Et fortius isto est stercus hyrundinũ cum [d] ʒsisãmis deʒ melle & stercus [e] ʒsemebras: ʒ fiat alcohol ex eis mane & sero. Et ex eis quidem, quę sunt [f] ʒtẽperataʒ est †absinthiũ adustum cũ cancro marino, & climia aur. j. Et quum albugo est profunda

a B. Alia litera lambitio.

b † B. cum lingua super eam.

† baurach.

c B. astarmachũ & alcohol alabarforte, & asta fethichã, & thar chamathicuu.

d B. shed aur.

e B. samabras.

f B. experta.

† iceha.

g B. memiran, & assach, uel secundū aliā literam assegi.

funda, administra [g] § memithe, & alsegi, & myrrha § & stercus lacerti æqualiter, & medicamen magnetis dictum in capitulo de ungula. Et quandoque administrantur tincturę tingentes albuginem, de quibus est ut sumatur [h] § caducorum § rosę granatorum paruorum, & acacię, & calcadis & gummi omnium an. ℨ. j. antimonij, gallarum, amborum an. ℨ. iij. dissoluantur cum aqua: & si non inuenitur rosa granati, sumatur cortex eius, aut caput eius, aut panniculus [i] § subalbidus, qui est inter grana eius. Et iterum gallarum, & acaciæ amborum. ℨ. ij. calcadis. ℨ. j. fiat ex eis tinctura. Et ex tincturis est alcohol huius: plumbi adusti abluti, croci, gummi omnium an. aur. ij. cineris furni fusionis æris abluti cum aqua pluuiali aur. ij. scoriæ æris ablutæ aur. s. fiat ex eis alcohol. Aliud bonū in ultimo, colcotar, gallarum uiridium, amborū an. aur. iiij. resoluatur cum aqua, & administretur multis uicibus. Aliud gallarum, acacię, amborum an. partem. j. calcanthi partem. s. terantur cum aqua [k] § sachai canehemen. §

h B. cadentes.

i † B. pulposus.

k B. sachaichal-uhaman.

ANNOT.

Communis hic affectus corneæ et adnatæ tunicæ est. Huius author duas species facit, tenuem & crassam: ac tenuem nebulam; crassam uerò absolutè albuginem uocat, æmulatus & hac in re Paulum, qui de cicatricibus & albuginibus uerba faciens, quæ per summa oculi sunt, ab aliquibus nubeculas, altius uerò delitescentes λευκώματα. i. albugines uocari ait. Agit de hoc & eius curatione Paulus lib. 3. ex quo author. sed uide & Celsum lib. 6. & Gal. 4. de comp. med. per loc. & de medic. fac. parab. ad Sol. Vide & Rasim 9. ad Almans. & quū de ulceribus oculorum agit, & in cap. de albugine.

Cap. 22. Cap. 6. Cap. 7. Cap. 12.

De sebel. Cap. 19.

SEbel est panniculus accidens oculo, ex inflatione uenarum eius apparentium in superficie coniunctiuæ, & corneæ, & texitur quiddam in eo, quod est inter eas, sicut fumus. Et eius quidē causa est repletio illarum uenarū, aut a materijs currentibus ad eum per uiam panniculi exterioris, uel per uiam panniculi intrinseci, propter repletionem capitis, & debilitatem oculi. Quandoque uerò accidunt ex sebel pruritus, & lachrymæ, & panniculus, & nocumentum ex lumine solis, & lumine candelæ, & debilitatur uisus ex ea, quoniam impedit & infert ei ęstuationem. Et nocet ei omne, quod ei superponitur. [a] § Plurimum § uerò accidit oculo patienti sebel, ut fiat minor, & minoretur corpus pupillæ eius. Et sebel quidem est ex ægritudinibus, quæ hæreditantur, & permutantur de uno ad alium.

a B. Et q̄nque.

ANNOT.

Referri hunc affectum ad pterygium nonnulli putant, quum Paulus lib. 6. de pterygio albicante & tenuiori meminerit. sed quòd author statim de pterygio uerba faciens, de tenuiori itidem ungula mentionem faciat, ostendit aliud esse de quo hic loquitur. Credimus nos idem hoc esse malum. de quo & Rasis 9. ad Almās. cap. de scabie & sebel oculi. quum ait super album & nigrū oculorum similitudinem panniculi ex uenis rubris & grossis contexti apparere. Quare, quum Auicennas sebel ait esse panniculum: intelligendum id non uerè panniculum hoc esse, sed uideri. De hoc Græci ne uerbum quidem (quod nos uideamus) nisi hic pannus fortasse sit, de quo author lib. de oculis part. 6.

Cap. 18. Cap. 10.

De signis. Cap. 20.

SIgna sebel, cuius principium est uelamen exterius, sunt ea, quæ multoties diximus de exuberatione uenarum exteriorum, & rubedine faciei, & pulsatione uehementi in temporibus, & in uenis corneæ. & signa alterius sunt, quæ sunt contraria istis in eo, quod declarabitur tibi in canone.

De cura. Cap. 21.

OPortet ut abhorreat cum ea omnia, quæ abhorret habens fluxum ad oculum, quæ sunt ea, quæ diximus in primis: & non iterabimus ea nunc: & ut utatur de euacuatiuis, & mundificatiuis eis, quæ diximus: & ut uitet olea; & emplastra super caput. Et caputpurgia abhorrent quidam ipsa in ea etiam: sed ego non uideo malum in usu eorum, quum caput est mundum. Et Gal. quidem concessit, ut in potu uinum daretur, & fieret ut post ipsum dormiret, cum esset mundus, & non esset materia in corpore, & capite eius: & uidetur ꝙ hoc sit conueniens in sebel leui. In ea uerò, quæ fortis est, non est [a] § exceptio à collectione: § & melior quidem [b] § collectio § etiam, ut penetrent fila multa sub uenis: & quum adunata sunt; trahantur ad superiora, ut eleuetur sebel; deinde [c] § colligatur, cum nuchradhi, § acuti capitis ad incidendum, ne remaneat aliquid, deinde administretur regimen prohibens adhærentiam dictam in capitulo de ungula. Et quando dolet oculis, [d] §: ex præparatione collectionis, § non abscindatur ab eo uitellus oui: illud enim sanat ipsum. Et post illud administrentur collyrium rubeum & uiride, ut resoluatur residuum sebel, & mundificetur oculis. Et melior quidem horarū ad [e] § collectionem § eius sunt uer & autumnus: uerum sit post mundificationem & euacuationē: quoniam, quum [f] § est § ante euacuationem, dolor declinare facit superfluitates ad oculum. Medicinæ uerò conferentes ad sebel, non conferunt nisi recenti secundum plurimum. Ex eis uerò, quæ experta sunt; est ut sumatur cortex oui recentis sicut cadit à gallina, & ferueat in aceto. x. diebus: deinde coletur, & exsiccetur in umbra, & teratur, & fiat cum eo alcohol. Et ex eis quidem, quæ sunt experta, est alcohol oculi cum cinere, cui adiuncta est marchasita. Et ex eis, quæ experta sunt, est alcohol oculi cum urina, in qua dimittitur limatura æris Cypri die una. Et ex cōpositis [g] § collyrium astaticon, & rubeum lenitiuum § & rubeū acutum, & uiride, & [h] § tarchimiticon & collyriū rusatigi § & medicamen magnetis prædictum: omnia illa sunt in antidotario: & collyrium de alumine, & balaustijs. & quando [i] § compar est sebel scabies § expertū est collyrium sumach solum. et quando ponitur in ipso parum gummi arabici, & sarcocollæ, & fit ex eo alcohol; abscindit enim sebel & remouet scabiem.

a B. excusatio ab incisione.
b B. incisio.
c B. incidat cū macharad. i. cū forfice.
d B. propter incisionem.
e B. incisionē.
f B. fit.
g B. fief est asthifatichan, & rubeum lene.
h B. tharchamatichun, & fief tusachtegi.
i B. semel associat cū scabie.

De ungula. Cap. 22.

EST additio coniunctiuæ, [a] § & § uelaminis cōtinentis oculum, incipiens secundum plurimum à lachrymali, & currens semper super

a B. aut.

per coniunctiuam. Et quandoque tegit corneã, & inuadit eam, ita quòd cooperit foramen. Et eius quidem quædam est, quæ est durior, & quædam est, quæ est lenior. Et quandoque est citrini coloris, & quandoque est rubei coloris, & quandoque est fusci coloris: & est ungula cuius uicinitas cum coniunctiua est uicinitas adhærentiæ, quæ uelociter denudatur qualibet suspensione: & est alia, cuius uicinitas est uicinitas unitionis, & indiget excoriatione.

De cura. Cap. 23.

MElior cura eius est denudatio cum ferro; & proprie eius, quæ est lenis: durę uero denudatio, quando nõ est facilis, perducit ad nocumentum. Et oportet ut eleuetur cum uncinis. suspensio enim eius incisionem facilem efficit. Quòd si prohibeatur; excorietur cũ capillo, aut serico penetrante sub ea cum acu, aut radice pennæ subtilis: & illud quidem non est necessarium nisi in uno loco, aut duobus. Quòd si non sufficit; necessaria est excoriatio subtilis cũ ferro non acuto. Et oportet, ut eradicetur quantum possibile est; præter quod accidat carni lachrymalis; & accidat lachrymis cursus: & color quidem distinguit inter ambas. Et cum absciderisungulam, distillabis in oculum cyminum masticatum cum sale: deinde subuenies mordicationi eius cum uitello oui & oleo ros. & uiol. Et quando non administras distillationem cymini masticati cum sale, adhæret coniunctiua palpebræ. Et propter hoc oportet, ut moueat æger oculum etiam omni hora. Deinde post tres dies administrentur collyria acuta, ut residuum extirpetur. Administratio uero medicinarum [a] † § § in ipsa, est res, qua non multum ualet in ungula, quæ est grossa: & cum hoc ipse non cuacuantur a nocumento pupillæ acuitate sua: necessarium enim est ut ipsæ sint uehementis abstersionis, commistę cum putrefactiuis. Et ex collyrijs quidem expertis, est collyrium amuticon, & coltami, & collyrium Cæsaris, & basilicon acutum, & rusemninum, & diuaricon, & omnia ista scripta sunt in antidotario. Et ad eam quidem expertum est, ut sumantur æris usti, & calcadis, & fel hirci partes æquales; & fiat ex eis collyrium. Et ut sumatur calcadis, & salis gemmæ amborum ana. pars. j. gummi medietas partis, fiat collyrium cum uino: aut æs ustum, & [b] § calcadis § & cortices radicis capparis, & sal ammoniacus, & fel hirci, aut uaccæ, cum melle, aut mel solum cum felle caprino. Aut magnetis, & floris æris, & magrę, & ammoniaci omniũ ana partes. ij. & croci pars. j. & unicuique. ℥. illius admisceatur cotila. j. mellis. Et etiam ex calcantho & sale ammoniaco fiat alcohol: est enim mirabile. Et ex eis, quæ ad ungulam sunt experta; & est propinquum impressioni denudationis; est ut sumatur testa catinorũ & fricetur ab ea linimentum, & conteratur multum, & post illud commisceatur cum oleo de seminibus cucurbitæ, & conteratur simul; deinde mittatur radius in cute, & accipiatur cum eo medicamen, & fricetur cum ipso ungula assidue omni die multoties; subtiliat enim eam, & recedit cum ea. Et oportet quidẽ, ut inclinetur ante medicinarum administrationem super uaporem aquæ calidæ tandiu, donec calefiat oculus, & rubificetur facies: aut ingrediatur balneum. Quandoque uerò cõfert in ungula leui, ut teratur thus, & infundatur in aqua calida tãdiu, donec super ipsum una hora pertranseat, & coletur, & fiat cum ipso alcohol.

a † B. laboriosarum.

b B. Alia litera, calchant,

ANNOTAT.

Vnguis morbus est in numero, ut Gal. lib. de diff. morb. Pro eius notitia & curatione, uide Paulum lib. 3. & 6. Aetium lib. 2. serm. 3. Celsum lib. 7. & authorem lib. de oculis part. 6. Fecit & de hac re proprium cap. Rasis 9. ad Almans.

Cap. 22. Cap. 18. Cap. 58. Cap. 7. Cap. 10.

De altarfati. Cap. 24.

EST punctum sanguinis recentis rubei, aut antiqui mortui, [a] § aut subrubei, § aut nigri currentis à quibusdam uenis ruptis in oculo, propter percussionẽ, uerbi gratia, aut causa alia, propter quam rumpuntur uenæ ex repletione, & apostematibus; ita ut rumpãtur in ipsa: & ex summa earum sunt clamor, & motus laboriosus: & quandoque est ex feruore sanguinis in uenis: & quandoque prouenit à [b] § casu percussiuo, fractura § subtilis in pupilla. & [c] § ruptura, § quæ est in coniunctiua, est salubrior.

a B. liuidi.

b B. tarfati prouenientе ex percussione eruptio.

c B. eruptio.

De cura. Cap. 25.

DIstilletur super ipsum sanguis columbæ: aut turturis, aut [a] § alfagachit: aut alguarasen; § & propriè de sub penna. Quod si fuerit in principio, permisceatur ei aliquid de repercussiuis; sicut est lutum dictum chimolea, & lutum dictum armenum. In fine uero eius commisceatur cum resolutiuis usque ad arsenicum cum luto sigillato. Et quandoque curatur cum lacte muliebri cum thure, & aqua salis; & proprie, in qua dissoluta sunt sal gemma, & sal ammoniacus; & proprie quãdo ponitur in ipsa illud cum thure, & distillatur ex eo in oculum: & collyrium diuaricon confert ei ualde; & medicamen factum [b] § ex lapide lazuli § & piperis, & sarcocollæ partibus æqualibus, & arsenici quantum omnia: & quandoque admiscetur ei sal gemma, & fit ex eis collyrium. Et quandoque fit ei emplastrum de foris cum kali usto cum uino, aut cum aceto. Et similiter ex stercore columbino cum aceto, aut uino. Aut fit emplastrum ex passis enucleatis solum cum aceto; & reliqua, quæ dicta sunt adhibeantur; & proprie cum fuerit apostema. Et similiter caseus recens, & parumper salitus, & cortices raphani, & melilotum cum sanguine draconis, & radice lilij & croco, & lentibus cum oleo ros. & uitello oui. Et reclinatio fiat super aquam, in qua decocta sunt hyssopum, & origanum, & uaporetur ex ea sola, aut cum aceto, in quo decoquuntur cinis aut mentha; aut infusione olibani cum aloe; aut cum aqua croci syluestris; aut infusione croci, aut decoctione chamęmillæ & meliloti, aut succo eorum: aut decoctione foliorum caulis: & fiat emplastrum ex folijs caulis decoctis & contritis. Forti uero & antiquo: aut fiat emplastrum ex sinapi contrito commisto cum duplo sui de carne ficus; aut arsenico fricato cum lacte: aut fiat ei emplastrum ex cinere decocto in uino, aut ammeos, & hyssopo cũ lacte uaccino. Quod si cum

a B. alfuachet & alurasen.

Alia litera. b —— B.

si cum tarphati acciderit ruptura in cõiunctiua, masticetur ciminum & sal, & distilletur saliua in ipso. Et folia [c] § salicis§ conferunt ei ualde, quando ex eis fit emplastrum.

c B. alkalef.

ANNOT.

Hyposphagma, quod & hæmalopã, & author lib. de oculis, seu illius potius interpres, petiam uocat, affectus est, quo, ut Celsus ait, oculi sanguine suffusi sunt. De hoc pete Gal. 4. de comp. med. per loc. Paulum lib. 3. Celsum lib. 6. Authorẽ lib. de oculis part. 4. et 6. Vide et Rasim 9. ad Almans. cap. de atarphati.

Cap. 8. Cap. 22. Cap. 6. circa finem. Cap. 8. Cap. 6. & 11.

De lachrymis. Cap. 26.

HAec ægritudo est, ut sint oculi semper humidi humiditate aquosa. Et quandoque currunt lachrymæ. Et earum quidem aliæ sunt natiuæ, aliæ accidentales. Et de accidentalibus sunt, quæ sunt inseparabiles in sanitate, & sunt aliæ sequentes ægritudinem, quæ remouentur, si remoueatur ægritudo, sicut fit in febribus. Causa autem in accidentalibus, est debilitas retentiuæ, aut digestiuæ decoquentis; aut diminutio lachrymalis in natura, aut propter administrationem medicinæ acutæ, aut successione incisionis ungulæ. Et principium quidem illius humiditatis est cerebrum, & cursus eius ad oculum in una duarum uiarum prædictarum multoties. Quæ autem natiuæ sunt, aut propter eradicationem incisionis lachrymalis, non sanantur. Et cursus quidem lachrymarum, qui fit in febribus, & in ægritudinibus acutis, & est sine causa, est propter nocumentum cerebri, & apostema cerebri. Et quandoque accidunt in febribus uigilatiuis, quæ sunt ex febribus ephimeris aut febribus putridis sanguineis: & quandoque multiplicatur cursus lachrymarum in [a] § frigore. § Et istæ omnes, quæ sunt de genere earum, quæ accidunt uelociter remouentur sequentes ægritudinem [b] † § § si remouetur: remouetur cum ea [c] † § §

a B. Alia litera, extensione.
b † B. quæ.
c † B. etiam.

De cura. Cap. 27.

CAnon in cura earum est administratio medicinarum æqualis stipticitatis. Earum uero, quæ factæ sunt successione incisionis ungulæ, aut corrosione eius per medicinam, cura est puluis citrinus, & troch. de croco, & collyrium de aloe, & collyrium de croco cum bengi: & ut fiat alcohol super lachrymale ipsum cũ thure, aut fumo eius proprie, & cum aloe & memithe, & croco. Quod si iam finita fuerit, & ad finẽ peruenerit, nõ nascetur unquam. Illa autem, quæ facta est non ab incisione ungulæ, cum tutia, & cum alcohol de tutiis, et propriè sicut cum alcohol de tutia prædicto in capitulo de albugine; & omnibus collyrijs uiscosis, sicut est collyrium album de sarcocolla, & collyrium de [a] § astaticon§ & reliqua, quæ dicta sunt in antidotario. Et ex eis, quæ experta sunt in eis, est medicamen factũ ex aqua granatorum acetosorum cum medicinis. Et illius quidem confectio est, ut decoquatur lib. j. ex eo usque ad medietatem: deinde ponantur in ipso aloes scotrensis, & lycij, & [b] § feluzaharagi§ & croci, & sief memithe omnium an. aur. ij. & musci. ij. danich: & maneat sub sole. xl. diebus in uase uitreo clauso. Et ex eis, quæ experta sunt in ipsis, est ingredi balneum in ieiunio, & morari in ipso, & distillare acetum, & aquam in oculum multoties. Illæ uerò, quæ sunt natiuæ, recipiunt curam difficiliter.

a B. astafthicã.
b B. felizheragi

ANNOT.

Epiphoram hoc mali genus uocare uidentur Græci. Celsus tenuis pituitæ cursum. Plinius delacrymationes. De hoc, & eius curatione egit Paulus lib. 3. sed fustus Celsus cum lib. 6. quum de ophthalmia loquitur, tum lib. 7. Rasis quoque. 9. ad Almans. de eodem scripsit. Vnum author notat, in quo repugnare sibi ipsi uidetur. Ait quippe lachrymas, quæ natiuæ sunt, non curari: id quod & Cels. lib. 7. At quum de huius curatione statim agit, difficile curari ait, quasi curationem admittat, sed difficilem. Existimarim, in puerulis hoc uitium, tametsi ab ortu inuaserit, curationem recipere. at ubi per ætatem est confirmatum, remedijs non parere. utrunque ergo innuit Auic. hoc quidem in priori cap. id uerò, quũ de curatione agit.

Cap. 22. Cap. 7. Cap. 7.

De strabositate. Cap. 28.

QVandoque fit strabositas propter mollificationem quorundam lacertorum mouẽtium illud, quod apparet de oculo; & declinat ab aspectu illius partis ad partem ei oppositam. Et quandoque fit à spasmo alicuius eorum, & declinat oculus ad partem eius. Et qualitercunque sit; quandoque fit ab humiditate, & quandoque fit à siccitate; sicut accidit in febribus acutis. Et illa quidem, in qua spasmus lacerti est causa, nõ fit nisi à spasmo lacerti motiui: spasmus. n. eius ẽ, qui facit euenire in oculo strabositatẽ & nocumẽtum: spasmus aũt lacerti retinentis in radice non facit apparere nocumentũ: imò confert ualde. Et multoties quidem accidit strabositas post quasdam ægritudines cerebri, sicut epilepsiam, & karabitum, & [a] § uertiginem, & similes istis. Et accidit post§ adustionem, & siccitatem, aut repletionem. Et scias, quòd remotio oculi ad superiora, aut ad inferiora, est illud, quod facit uidere rem unam duas res: sed ad duo latera, non infert uisui nocumentum de quo sit curandum.

a B. scotomiã, & similia ꝑpter

De cura. Cap. 29.

[a] § INfans uero§ non sanatur nisi in dispositione infantiæ ualde humidæ. quandoq; enim speratur ut sanetur; & proprie quum est recens. In hoc enim oportet, ut æquetur cuna, & ponatur candela in parte opposita strabositati, ut laboret semper aspectus ad eam. Et similiter oportet, ut ligetur filum rubeum cum re [b] § rubea oppositum § parti strabositatis; aut suspendatur aliquid rubeum apud tempus oppositum, aut aurem; & totum illud fiat ita, ut eius aspectus ipsum consequatur, & uideat illud cum paruo labore. Quandoque enim confert ille labor in æquando oculum. Et [c] § emisio sanguinis§ est ex eis, quæ faciunt aspectum rectum. Illi autem, quibus accidit illud postquam magni sunt, & senes, & est causa eius mollificatio, aut spasmus humidus, oportet ut utantur mundificatione cerebri cum euacuantibus, quæ diximus cum hieris magnis, & similibus eis & subtiliatione regiminis, & administratione balnei, & resolutione. Et de medicinis quidem iuuantibus in strabositate; est ut fiat eis caput-

a B. Strabositas verò illa quę est à generatione.
b B. quæ opponatur-
c B. Alia litera. mittere seu applicare aspectũ, seu intuitionẽ.

caputpurgium cum succo foliorũ oliuæ. Quòd si fuerit eius euentus à spasmo ex siccitate; tunc oportebit uti embrochis humectatiuis. Et quando non affuerit febris; sumat in potu lac asininum cum oleis ualde humectatiuis: & penitus oportet ut humectetur eorum regimen. Et oportet, ut distilletur in oculum sanguis turturis. et ut fiat emplastrum ex albumine oui & oleo ros. & pauco uino, & ligetur. & fiat illud diebus pluribus.

ANNOT.

Oculi σπασμος non resolutionem solum, sed & conuulsionem musculorum oculos mouentium sequitur. morbus est in situ, et ijsdem causis succedit, quibus paralysis & conuulsio. & simili propterea curandi sunt ratione, qui hoc affectu correpti sunt. particularem tamen eius curationem lege ex libello de oculis part. 4. & Paulo lib. 3. ubi de oculi resolutione agit. scribit & Celsus lib. 6. de oculi resolutione. sed hæc (quæ. s. totius oculi est) eo authore curationem non suscipit.

Cap. 14. Cap. 22. Cap. 6.

De exitu oculi. Cap. 30.

INterdum accidit egressio, aut propter uehementiam inflationis oculi propter grauitatem, & repletionem suam: aut propter uehementiam coarctationis eius ad exteriora, aut propter uehementem mollificationem suspensionis suæ, & lacertorum seruantium suspẽsionem eius prædictam. Et illa quidem, quæ accidit propter uehementiam inflationis oculi, & repletionem eius,[a] † § §aut est à materia plurima in ipso oculo [b] § inflatiua, § aut humorosa humida: & quandoque est repletio propria in ipso. Et quandoque est cum communitate cerebri, & corporis, sicut, quod accidit apud retentionem menstruorum. Et illa quidem, quæ est propter uehementem coarctationem eius ad exteriora, [c] § non est nisi § apud præfocationem: & sicut fit quum soda est uehemens; & sicut fit apud uomitum & clamorem, & mulieribus post partum uehementem, & tenasmon. & quandoque est cum hoc ex materia declinante ad oculum etiam, quũ non est mundi partus: & quandoque est ex corruptione [d] § commistionis § fœtus, aut morte eius, aut putrefactione eius. Facta autem propter mollificationem lacerti est, quoniam lacertus continẽs neruum cõcauum, quũ mollificatur, nõ sustinet oculum sed declinat ad exteriora. & egressio quandoque est ex mollificatione lacerti tantum, & nõ destruitur uisus: & quandoque est cum [e] § actione § eius, & destruitur uisus. & quandoque egrediuntur ambo oculi in eis, quæ sunt sicut præfocationes, & apostemata uelaminum cerebri, & in peripneumonia: & est causa in illo coarctatio, & quandoq; est causa in illo repletio etiam: & multoties fit illud cum sanguineitate [f] § impediente, § & faciente apostema in cornea.

a †B. & grauitatem ipsius. b B. ventosa. c B. est sicut quum. d B. complexionis. e B. remotione f B. apparente.

De signis. Cap. 31.

QVum est ex materia plurima aggregata in pupilla; tunc illic est cum egressione magnitudo: & quum est ex coarctatione, quandoque est illic magnitudo, si addiuuat eam materia; & quandoque non est magnitudo: & in ambabus dispositionibus sentitur extensio, expulsa retro à posterioribus: & cognoscitur eius causa. Cum illa autem, quæ est propter mollificationem lacerti, non magnificatur pupilla, neque sentitur tensio uehemens ab interioribus, & est pupilla cum hoc æstuans.

De cura. Cap. 32.

EGressioni uerò leui sufficit uita repellens ad interiora, & somnus secundum resupinationem, & exsiccare cibum, & paruitas motus, & assiduatio clausionis. Quod si medicinarum indigeat adiutorio, adhibeatur collyrium de sumach. Quæ uerò fortis est ex ea, tunc si illic est materia, indiget mũdificatione eius à corpore, & capite, cũ eo, quod scis ex solutiuis, & phlebotomia, & uẽtosis super [a] § ambo tempora & collyrijs § acutis. Et penitus quidem solutio uentris est ex rebus magis iuuantibus species eius: & similiter positio uẽtosarum super [b] § collum: § & oportet ut assiduetur uaporatio § [c] in principio § cũ lana infusa in aceto, & embrochetur facies cũ frigida aqua, [d] † § §& proprie, in qua decocta sunt stiptica sicut cortices granatorum, & sentices, & sicut papauer, & endiuia, & uirga pastoris. Quod si non fuerit à repletione, confert hoc regimen in omni hora. Et si fuerit illic repletio; oportebit ut resoluatur in principio materia cũ rebus cognitis. Et si fuerit à mollificatione, tunc oportebit administres hieras magnas, & gargarismata, & odoramenta, & suffumigationes cognitas; & post illa administra stiptica [e] § fortitudinem facientia. § Illa uero, quæ est apud partum, si est à paucitate cursus sanguinis parientium, aut corruptione fœtus; prouoca mẽstrua & extrahe fœtũ. Et si est à coarctatione tãtum, tunc adhibe stiptica. Et ex medicinis quidem cõferẽtibus in egressione, & eminentia, est ut fiat emplastrum ex farina fabarum cũ rosis, & thure, & albumine oui: & etiam nuclei dactylorum adusti cũ spica sunt boni eminentiæ & egressioni.

a B. duas eminẽtias posterioris capitis & clysteribus. b B. alchasa. c ——— B. d †B. & aqua salsa frigida. e B. constringẽtia, vel oppilantia.

ANNOT.

Hunc affectum ἐκπιεσμὸν Paulus appellat lib. 3. ubi eius curationem scribit, ex quo author noster uidetur hæc desumpsisse. meminit & author de oculis part. 6. Cap. 11.

De profunditate oculi, & eius paruitate. Cap. 33.

ILlud est in febribus, & proprie in uigilatiuis, & successione euacuationum, & insomnietatis, & [a] § angustiæ, § & tristitiæ. Et in illa quidẽ, quæ est uigilatiua, est oculus somniferus, grauis, difficilis motus in palpebris, & non in pupilla: & in angustia est quieta pupilla. Quidam autem dixerunt, quòd accidit quibusdam hominibus diuersitas duorum laterum faciei in frigore uehementi & calore uehementi. Accidit ergo oculo, qui est in parte frigida, profundatio, & paruitas.

a B. mœstitiæ.

ANNOT.

Oculos hoc malo apprehensos Celsus imminutos lib. 6. uocat. uidetur Paulus phthisim & atrophiam nuncupare lib. 3. ubi & eius curationem scribit. sed pulchre & huius curationem tradit Celsus loco citato. uidetur tamen Paulo aduersari. hic enim oculos medicamento, quod rarefaciat, & acriore oblinit: at Celsus, quum hunc

Cap. 6. Cap. 22.

hunc affectum ex acri pituitæ cursu in lippitudine aut ictu male curato, aut continuatis fletibus gigni existimet, acria interdicit & medicamenta, & linimenta, quòd lachrymas moueant: id certè, quod & affectum augere potest. Adde, quòd si atrophia hæc est, aut tabitudo; non possunt acria non uehementer lædere, dum exsiccatum oculum magis etiam desiccant. Sanè Paulus nobis non satisfacit, si acriori medicamento utendum ait. sed (quod nos suspicamur) non acriori, at subacri fortasse medicamento uti licet; non quidem quòd acria absolutè medicamenta oculis conueniant, uerùm ut ijs, leuibus tamē, oculo admotis. irritato leniter oculo, spirituū & humorum atque alimenti simul copia paulo maior trahatur: ita enim & in partibus reliquis, quæ atrophia laborant, fricationibus, & acribus medicamentis, & uerberatione utimur, ut sanguinis copiam aduocemus. Tutius tamen nos Celsi consilium sequi existimamus.

De [a] *§uiriditate§ oculi.* *Cap.* 34.

[b]§ Viriditas§ autem accidit, aut propter causam, quæ est in tunicis, aut propter causam, quæ est in humoribus. Et causa quidem in humiditatibus est; quoniam si fuerit glacialis in ipso plurimæ quantitatis, & albugineus clarus, & situs eius propinquus ad exteriora, & æqualis quantitatis, [c]§& § paucus; erit oculus [d]§uarius uiridis;§ & propriè si non fuerit ex tunica prohibitio. Et si in humiditatibus fuerit cōturbatio, & glacialis fuerit paruus, & albugineus plurimus; obtenebratio fiet sicut est obtenebratio aquæ profundæ. Et si fuerit glacialis profundus, erit oculus niger. Causa autem in tunicis, est uuea. Nam si ipsa uuea fuerit nigra, erit oculus eius causa niger. Et si fuerit [e]§uiridis § fiet oculus [f]§uiridis.§ Et uuea quidem fit [g]§uiridis,§ aut priuatione digestionis, sicut planta: nam in principio quum nascitur, non est apparentis tincturæ, imò declinat ad albedinem, deinde ipsa cum digestione fit uiridis: & propter hanc causam, sunt oculi infantium [h]§uirides, § & uarij: et huius quidem [i] §uarietas§ fit secundum humiditatem ultimam. aut propter resolutionem humiditatis, quam sequitur tinctura, quum est digesta ualde, sicut plāta, quum resoluitur eius humiditas, incipit albificari. Et hæc quidem [k]§ uiriditas § est à siccitate dominante. Et infirmorum quidem oculi; & senum, uarij fiunt propter hanc causam: quoniam in senibus multiplicatur humiditas extranea, & resoluitur innata. Aut erit illic color eueniens in creatione, non propterea quòd ipse adueniat uuæ; quum non prius fuerit. Et fit quādoque propter claritatem humiditatis, ex qua creata est. Et quandoque fit propter unum duorum, quando accidit in principio creaturæ: & scitur illud bonitate uisus, & malitia eius. Et [l]§uiriditas§ quidem alia est naturalis, & alia est accidentalis. Varietas autem prouenit ex aggregatione causarum nigredinis, & causarum [m]§uiriditatis§ & componitur ex eis res inter nigredinem, & [n]§uiriditatē,§ quæ est uarietas. Et si esset uarietas [o]§primitiua § secundum quòd existimauit Empedocles, esset oculus [p]§uiridis§ lęsus propter suum defectum ab [q]§aqueitate,§ quæ est instrumentum uisus. Quidam autem nigri minorantur à [r]§ uiridibus in uisu, quum uiriditas§ nō est proper nocumentum in ipsis. Et causa in hoc est, quoniam nigredo, quæ est [s]§causa albuginei§ prohibet penetrationem formarum colorum cum [t]§declaratione§ propterea quia contraria est peruietati, & [u]§illud est sicut illud, quod est§ propter conturbationem humiditatis: & similiter, si fuerit causa propter multitudinem humiditatis. Nam si est multitudo, etiam non [x]§respondet motui palpitationis§ & egressioni ad anteriora [y]§ita quod inde § sit curandum. Et si oculus fuerit [z] § uiridis§ propter paruitatem humoris albuginei, erit magis uidens in nocte, & in tenebris, quàm in die propter illud quod accidit de motu luminis materiæ paruæ: & impedit à declaratione: huius enim motus deficit à declaratione rerum, sicut deficit in declaratione eius, quod est in tenebris post lumen. Niger uerò causa humiditatis uisus in nocte est minor, propterea quòd illud indiget palpitatione, & motione materiei ad exteriora. Et materia plurima est [a]§grauior§ quā pauca. Niger autem propter tunicam aggregat uisum uehementer.

a B. glaucedine
b B. glaucedo.
c B. aut.
d B. glaucus ca usa eorum.
e B. glauca.
f B. glaucus.
g B. glauca.
h B. glauci.
i B. glaucedo.
k B. glaucedo.
l B. glaucedo.
m B. glaucedinis.
n B. glaucedinem.
o B. Alia litera. propter igueitatem.
p B. glaucus.
q B. Alia litera. igueitate.
r B. glaucis in visu quādo glaucedo.
s B. ppter multā albugineitatem.
t B. manifestatione.
u B. sicut illa quæ est.
x B. obedit ad motum vehemētis intuitionis.
y B. egressione de qua.
z B. glaucus.
a B. rebellis.

Annot.

De glaucomate intelligit. quē quidē affectum, & si antiqui, Paulo annotante, lib. 3. cum hypochymate unū genus esse existimarunt; distinxere tamen posteriores. uitiumq; est chrystalloidis humoris in glaucum colorem conuersi. Huius causam pulchrè sanè author noster inquirit, quod & lib. 19. de animalib. facit. sed uide præsertim Arist. 5. de gener. animal. ex quo hæc omnia transtulit. Vide & quæ Alex. 2. problem.

Cap. 22.
Cap. 1.
Probl. 53.

De cura. *Cap.* 35.

Iam expertum est † collyrium ex iusquiamo albo, si decoquatˀ in aqua, donec fiat sicut mel, & fiat inde † collyrium. Aut sumatur antimonij [a]§Saphani§ ponde. iij. ℥. margaritarum, muschi, camphoræ, omnium an. pondus danich. fumi lampadis olei [b]§aut oliuarum, croci amborum an. ℥. ʒ j. aggregentur omnia terendo, & administrentur. Et crocus ipse, & oleum eius est ex eis, quæ denigrant pupillam: similiter succus solatri: aut sumatur succi tribulorum pondus. ʒ. ij. & gallarum adustarum pondus. ʒ. j. olei de nucleis oliuarum denigratarum super arborem, & olei sisami non, [c]§ § excorticati amborum an. pondus. ʒ. j. decoquantur lento igne donec nigrescant, & fiat inde † collyrium. Et ex eis, quę sunt experta, est ut aduratur auellana, & permisceatur cum oleo, & ungatur uertex infantis [d]§uiridis.§ Et etiam ut immittatur radius in coloquintida humida, & fiat inde alcohol, ita quòd dicitur quòd illud denigrat pupillam catti. Et similiter cortices auellanæ contriti. Aut sumatur acaciæ pars. j. gallarum sexta pars, aggregetur illud cum aqua florū papaueris rufi, & succo ipsius, & fiat ex eo distillatio. Et similiter succus † iusquiami albi, & succus corticis granatorum.

† alcohol, ex bōgi sicco.
† alcohol.
a B. asfahani.
b B. de oliuis, aut olei sambacini. ʒ. j. croci.
c B. Alia litera adusti.
† alcohol.
d B. habētis oculos glaucos.
† bengi.

Tractatus tertius.

De dispositionibus palpebrarum, & quę comitantur eas.

De pediculis in palpebris. Cap. 1.

MAteria pediculorũ est putrida, quam expulit natura ad partem cutis. Et uirtus præparatiua generationis eorum, est caliditas non naturalis. Et ille, cui plurimum accidit illud, est ille, qui est plurimæ uarietatis in cibis suis, & parui exercitij, & immundus, & neque utitur balneo.

De cura. Cap. 2.

INcipe à mundificatione corporis, & capitis, & partis oculi cum eo, quod sciuisti: & proprie cum gargarismate facto ex aceto & sinapi: & administretũ ablutio oculi, & embrochatio ipsius ex aqua maris, & aquis salsis, & sulphureis, & liniãtur pili palpebræ ex medicamine facto ex alumine, & medietate ipsius de [a] ꝫ† sapa. ꝫ Et quandoque additur ei aloes, & † nitrum, amborum an. partes. 5. Et melius quidem est ut sit illud, quo conficitur, acetum squilliticum. Sed [b] ꝫalmembuzegiꝫ cum † nitro est medicamen bonum.

a B.miubegi. † membuzegi, † baurach.

b B.almiubegi. † baurach.

Annot.

Vitium hoc est, quòd φθειρίασιν Græci uocant, non palpebris dumtaxat, sed capiti, inguinibus præsertim, & toti corpori eueniens. Sanè corporis nostri excremẽta quæ ex postrema in solidis partibus concoctione deciduntur, partim insensili partim sensili per spiratione ueluti per sudores excerni solent. hæc, si in cutis profundo retineantur, neque expurgentur. quocunq; id casu acciderit, seu ex obstipante frigore, seu ex sordibus, seu ex medicamẽto, seu ex humorum crassitudine, putrescere necesse est. putrida uerò iam facta, si acria sint quandoque exulcerant. quandoque pruritum solum faciunt: si non acria, at cum calore tamen & crassitudine extiterint, tunc uel tumores uarios gignunt, uel pediculorum materiam suggerunt, gignunturq; hi tanta nonnunquam ob redundantem humorem copia, ut hoc uitio obiisse compertum sit Alcmanem poetam & Pherecydem Syrum, ut testatur Arist. 5. de hist. anim. Quum uerò horum subiectum putrida materia sit; efficiens eorundem causa non naturalis est caliditas, putredo nanque corruptio est in unoquoque humido naturalis caliditatis ab alieno calore. 4. meteor. Quare legendus est authoris contextus negatiue, potius quàm affirmatiuè, ut antiqui ferè codices legunt, quum de huius morbi caussis agens ait. ꝫ Et uirtus præparatiua generationis eorum est caliditas naturalis. ꝫ neque enim naturalis est caliditas uerè, sed aduentitia. Sed ambiget fortasse quispiam. si putrefactio corruptio est aut uia in corruptionem, ut habetur 4. metaph. et propterea contraria est generationi, quod 4. meteor. philosophus affirmat; Quomodo ex putredine gigni animalia possunt? Satisfacit huic quæstioni Arist. 3. de gener. anim. illudq; fatetur, nihil gigni putrescens, sed concoctum. ex materia nempe putrida quidquid inutile est, detrahitur: & ex eo quod utile est, fit generatio. quare, etsi putrefactio eius corruptio est, qđ putrescit; generatio tamen est alterius pro ea materiei portione, quæ utilis est. nihil enim (ut ibidem Arist. ait) ex toto putridum efficitur; sed quantum inutile est, à natura uel etiam ab arte detrahitur. De hoc uerò affectu & eius curatione, uide quæ Gal. 1. de comp. med. per loca. quæ Paulus lib. 3. & Celsus lib. 6. scribit elegantissimè.

Cap. 31. — Text. 4. — Text. 6. — Text. 3. — Cap. 11. — Cap. 7. — Cap. 22. Cap. 6.

De silac, & est græcè [a] ꝫ anusenie. ꝫ Cap. 3.

a B. abusimi, vel asusimi, seu abirsema.

SIlac quidem est grossities in palpebris, proueniẽs à materia grossa [b] ꝫmalę dispositionis, nitrosa, propter quam rubeæ fiunt palpebræ, & cadunt pili [c] †ꝫ ꝫ & adducit ulcerationem partium, in quibus fixi sunt pili [d] †ꝫ ꝫ & sequitur eam corruptio oculi; & plurimũ accidit successione ophthalmiæ. Et de ipsa quidẽ alia est recens, & alia est antiqua mala.

b B.malæ corrosiua salsa baurachia.
c † B.palpebrarum.
d † B.palpebrarum.

De cura. Cap. 4.

IN recenti quidem confert facere emplastrum ex lentibus decoctis cum aqua ros. & facere emplastrum de portulaca, & endiuia cũ oleo ros. & albumine oui: & administretur totũ illud nocte: & ingrediatur balneum post ipsam. Aut sumantur lentes excorticatæ, & sumach, & pulpa granatorum, & rosę: & conficiatur illud totum cum alrob in nocte, & balneetur mane, & assiduatio balnei est ex rebus magis conferentibus ei. In antiqua uerò & chronica, oportet ut crura uentosentur, & phlebotomentur uenæ frontis, & administretur assiduatio balnei. Ex medicamentis autem, quæ ponenda sunt in ea, est ut sumatur æris usti medietas. ʒ.j. draganti. ʒ.iij. piperis, croci an. ʒ.j. terantur cum uino pontico, donec fiant sicut mel subtile, & administrentur in exterioribus palpebræ. In ea autem, quæ fit successione ophthalmiæ, est expertum collyrium secundum hũc modum [a] ꝫdraganti, atramentiꝫ & croci, & spicæ omnium ana. pars. j. sumantur, de † lapide hæmatite, x. partes, fiant collyria, & fricentur ex eis palpebræ.

a B.vitrioli quo fit enchaustrum scriptorũ adusti † sedenigi.

Annot.

Πτίλωσιν intelligit, de qua Gal. 4. de comp. med. per loc. & Paulus lib. 3.

Cap. 8. — Cap. 22.

De gessa palpebrarum. Cap. 5.

Est ut accidat palpebris difficultas motus ad claudẽdum, quum sunt apertę; & ad aperiendum quum sunt clausæ, cum dolore, & rubedine, sine humiditate secundum plurimum: & consequitur eas plurimum ut non obediant ad aperiendum cum excitatione apud somnũ. Et plurimũ quidẽ ipsius non est sine frustris lippitudinis separatis duræ siccæ: & neq; est cũ ea cursus, nisi per accidens; quoniam est ex siccitate, aut humore uiscoso declinante ad siccitatem ualde: sed quandoque est dolor & rubedo. Illa uerò, quæ fit [a] ꝫà fricationeꝫ sine materia fluente ad ipsam, nominatur siccitas oculi: & multoties est illic complexio calida, & materia plurima grossa indigens euacuatione.

a B.ex pruritu. Alia lra. quum aũt est pruritus

De cura. Cap. 6.

OPortet, ut assiduet uaporationem oculi cum spongia infusa in aqua tepida: & assidue utatur balneo cum aqua dulci æquali: &

li: & ponat super oculum apud somnum albumē conquassatum cum oleo ros. & assidue faciat[a] ‹su dare› caput cum humectatiuis, & oleis, & embrochis, & caputpurgijs humectatibus cū oleo uiol. & nenupharino, & reliquis. Et si significauerint dispositiones, quòd cum siccitate sit materia cholerica; solues cum uolubili; quoniā in ipsa est proprietas. Et si existimatur quòd illic sit materia grossa, exsiccata, indigens resolutione, resoluatur cum mucillagine fœnugræci, & mucillagine seminis lini acceptis cum lacte. Istę enim ambæ quando ponuntur super oculum, auferunt algessa, & euacuant humorem. Et ex eis, quæ ad eam experta sunt, sunt adeps gallinæ, & mucillago seminis lini, & cera, & oleum ros. ponatur illud de super semper. Et in[b] ‹palpebris› administretur quod attrahit lachrymas, sicut collyrium† Arsastratis: plurimum enim confert in materiali chronica administratio alcohol prouocantium lachrymas. Ipsa enim resoluunt materiam grossam, & faciunt eam currere: & attrahunt ex humoribus subtilibus illud, quod lenit eam, & resoluunt ipsum sua resolutione.

a B. inungere seu embrochare.

b B. quibusdā horis.

† Erasistrati.

ANNOT.

De sclerophthalmia & xerophthalmia agit, quæ genera sunt duræ & aridæ lippitudinis, ut Celsus ait lib. 6. quem tu uide. Vide & Paulum lib. 3. ex quo hæc uidentur descripta.

Cap. 6.

Cap. 22.

De grossitudine palpebrarum. Cap. 7.

Egritudo est sequens scabiem; & quando que faciunt ipsam possidere linimenta frigida super[a] ‹oculum.› & eius cura est †collyrium factum ex lapide lazuli, & lapide armeno, & ex nucleis dactylorum adustis, & spicis duabus: & administratio balnei assidua, & alienatio uini: quandoque uerò fricatur plurimum cum radio, & collyrio rubeo leni: sed fricatio cū zucca quandoque excitat & attrahit.

a B. palpebrā.

† alcohol.

ANNOT.

De hoc uitio, Græci ne uerbum quidem. Consequitur uerò retentionem excrementorum, quæ tum abire in pilos, tum insensili perspiratu educi consueuerant. retinentur uerò ea uel ex diuturna scabiei & crustarum mora, uel astricta cute frigidis medicamentis, uel alia causa quapiam. Meminit author, huius curationem describens, de fricatione ex saccaro. uidetur tamen, quum ipsum imbecilliter discutiat abstergat, aut leniat. præsidium non satis efficax. Adde quòd, & si forte saccarum non importunè in hoc malo oculis offeratur; coniuncta tamen fricatio potest offendere, dum maior in perfricatum oculum humorum copia attrahitur, id quod author innuit postremis uerbis. Sed uerè id præsidij genus de aliorum sententia affertur, ab ipso uerò Auicenna non omnino probatur.

De ‹[a] inflatione› *palpebræ.* Cap. 8.

Ccidit propter materias subtiles, & uapores, & propter debilitatem digestionis, & malitiam eius, sicut fit in febribus uigilatiuis, & in uigilijs. & quandoq; fit in principio hydropisis, & cachexiæ, & propter apostemata[b] ‹humida› sicut peripneumonia, & lethargia: & quando accidit conualescentibus indicat multoties [c] ‹conuersionem:› & propriè quando in eis est reliquorum membrorum inflationis priuatio, & remanent ipsę excitatę, & inflatę: & cura est abscissio causæ, & uaporatio.

a B. tebegi.

b B. Alia litera. extrinseca.

c B. recidiuationem.

ANNOT.

Nonnunquam laxo & minime doloroso tumore palpebræ afficiuntur. hunc Greci ἐμφύσημα uocant. quæ tamen uox de flatuoso tumore omni, non in oculo solum, sed & sub cute & membranis, quæ etiam ossa & musculos ambiunt, sumi solet, ut ijs qui in Pauli lectione uersantur, constare potest. De hoc ubi in oculis est, uitio, agit Paulus lib. 3. Videtur tamen author noster eius causas multò exactius recensere.

Cap. 22.

De grauitate in palpebris. Cap. 9.

Vādoque fit propter inflationem, & causas eius: & quandoque fit propter debilitatem uirtutis, & casum eius [a] † ‹ › in hectica: & quādoque fit propter grossitudinem, & asarnac & similia. Et quandoque accidit grauitas, & mollificatio in principio paroxismorum & febrium.

a † B. sicut.

De inuiscatione palpebrarum apud lachrymalem, & alibi. Cap. 10.

Vandoque accidit palpebræ, ut conglutinentur[a] ‹aut cum concauitate› aut cū coniunctiua, aut cum cornea, aut cum utrisque, & quandoque fit in uno duorum laterum lachrymalium: & quandoque fit perueniendo ad medium, & quandoque fit communis. Et causa quidem in ea, aut est ulcera accidentia, aut ruptura facientis† collyrium, quando colligit ex oculo sebel, & detegit ungulā, & fricat ex palpebra scabiem, deinde non cauterizat ipsum cum cymino, & sale, & similibus ultimè, sicut diximus: & non considerat omni hora illud, quod oportet considerare in ipso, donec accidit, ut conglutinetur.

a B. seu adhereat cum oculo.

† alcohol.

ANNOT.

Hoc malum Celsus lib. 7. ἀγκυλοβλέφαρον uocari à Græcis scribit, cuius pulchrè curationē docet. Vide & Paulum lib. 6. ubi de commissis palpebris agit.

Cap. 7.

Cap. 15.

De [a] ‹moro.› Cap. 11.

Est caro pustulosa addita in oculo. Quod‹[b] si fuerit apud lachrymalem, tunc rectius erit, ut incidatur: deinde cura† fistulæ lachrymalis adhibeatur, aut curetur cum † collyrio basilicō, & medicamine de uiolis, & medicamētis ungulæ, & propriè cum collyrio de arsenico. Et si fuerit cum albedine & nigredine, tunc cura eius erit cura ungulæ.

a B. regimine & cura.

b —— B. Alia lrã. Cap. xj de sude. Sude vel alsude est caro bothoralis addita in oculo, qp &c.

† algarab.

† alcohol.

De inuersatione palpebræ & est [a] ‹ascera.› Cap. 12.

Eius species sunt tres: una earum est, ut contrahatur palpebra, & non cooperiat album. et illud aut est à creatione: aut est propter incisionem euenientem palpebris, & nominatur oculus huiusmodi oculus leporinus. Et secunda species est media, & est ut non cooperiat partem albi, & nominatur abbreuiatio palpebræ. et causa eius est causa primæ: uerum est minor illa. Et tertia est, ut non cooperiat palpebra superior inferiorem

a B. alsathera.

b †B.Cap.xiij. de cura inuersationis palpebrę Illi⁹ aūt q̄ est ab abbreuiatione palpebræ curatio est, ut scindāt cutis ei⁹, & nō suat vt prolongetur palpebra,& cōsolidet post ortū carnis cutaneæ. Et est spēs prima & secunda secundū plus & minus. Illi⁹ verò quæ ē à glādositate & carne addita tunc curatio est vt remoueas eā cū ferro. & similiter eius quæ ē à vestigio vlceris consolidati abbreuiātis palpebrā curatio ē, vt scindat, & cōsolidet, & illius quæ ē à spasmo curatio est, curatio spasmi cum speciebus suis. Cap.7. Cap.10. Cap.73.

feriorem,& illud fit aut ex glandula, aut ex nascētia carnis additæ,quæ iam est,aut incipit:aut spasmo accidente palpebræ ex ulcere consolidato super ipsum,non permittente ut palpebra superior cooperiat inferiorem. Et quandoq; fit illud totū ex spasmo lacertorū circundantium palpebram. b†§

ANNOT.

Vbi oculus cute non obtegatur, λαγώφθαλμον Græci appellant, quasi leporis oculum dixeris, quòd id animal apertis semper oculis est, etiā per somnum. De hoc affectu uide Celsum lib.7. Paulum lib.6. Aetium lib.2. serm.3. nec non Rasim.2. Cont.tr.9.

De grandine. Cap. 13.

Est humiditas ingrossata, & in lapidem conuersa in interiore parte palpebræ: & quandoque [a] § fit in albedine simile§ grandini.

a B.Alia litera. declinās ad albedinem similem.

De cura. Cap. 14.

Administretur super eam linimentum[a] § cū aceto & sordibus urceolorum, & reliquorum. § & quandoque adduntur eis oleum ros. & gummi alboti, & sarcocolla. Aut linitur cū ammoniaco contrito cum aceto, & [b] § cinere § & assa fœtida: & linimentum †aureiesus dictum in capitulo hordeoli.

a B. ex sordib⁹ alueorum apū, & reliquis.

b B.galbano.

† Oribasij.

ANNOT.

Grando χαλάζιον, ociosi est humoris, instar grandinis in palpebra concretio. Curatur hoc uitium & medicamentis & Chirurgia. Vide Paulum lib.3. & 6. Celsum lib.7. & Aetium lib.2. serm.3. meminit & Gal. de hac re.4. de comp. med. per loc.

Cap.22. cap.16. Cap. 7. Cap.81. Cap. 8.

De hordeolo. Cap. 15.

Hordeolum est apostema longum apparēs super extremitatem palpebræ, simile hordeo in figura sua; & eius materia secundū plurimum est sanguis dominans.

De cura. Cap. 16.

Curetur cū minutione, & euacuatione per picram secundum quòd sciuisti: deinde sumatur aliquid de[a] § oppopanaco, & resoluatur § in aqua & liniatur ex eo locus: quoniam est bonum ualde. Et conferunt, ei euaporationes ex adipe dissoluto; aut farina hordei cum galbano, aut fermentum, aut panis calefactus iteratus super ipsum. Et uaporationes cum [b] § cauda § muscarum habentium capita abscissa; aut cum aqua, in qua hordeum bulliuit; aut sanguis columbæ, aut sanguis alguarescen, & turturis. Aut sumantur parum† nitri, & galbani multum; & commisceantur ambo, & ponantur super hordeolū, & epithema †Oribasij. Recipe olibani, myrrhæ, amborum ana partem. j. laudani quartā partem, ceræ, aluminis, †nitri armeni omnium ana medietatem partis. aggregentur cum fæce olei de lilio, & liniatur super ipsum.

a B.serapino,& dissoluatur.

b B,cum corporibus. Alia lra, oleo.

† baurach.

† aureiesus.

† baurach.

ANNOT.

Paruulum tuberculum, oblongum, palpebræ cilio aduenit, hordeo simile; unde & κριθὴ à Græcis nuncupatur. De hoc & Celsus lib.7. & Aetius lib.2. serm.3. & Paulus lib.3. Meminit uerò & Gal.4. de comp. med per loca. & in lib. de remed. par. facilib.

Cap.7. Cap.81. Cap.22. Cap.8.

De asarnac. Cap. 17.

Asarnac est additio materiæ pinguis contingens in palpebra superiore, & grauat palpebram ab apertione: & facit ipsam quasi mollificatam: & est coniuncta, non mota sicut nodus: & plurimum quidem accidit infantibus, & humectatis, in quibus multiplicantur lachrymæ & ophthalmiæ.

De signis. Cap. 18.

Est ex signis eius, quoniam, quum tu [a] § tangis§ inflationem digitis duobus, deinde separas eos, eminentia in medio eius existit.

a B.deprimis.

De cura. Cap. 19.

Cura manus est cura eius: & ipsius modus est, ut sedeat æger, & teneatur caput eius tractum ad posteriora; & tendatur in ipso cutis frontis ad oculum; & eleuetur palpebra, & accipiat eam medicus inter[a] § duos indices & medium suum, § & comprimat parum, & aggregabitur materia compressa ad illud, quod est inter duos digitos: & ille, qui caput tenet; trahat cutē ex medio supercilij: quumq; apparuerit eminentia, incidat cutem ab ea sufficienti sectione, & subtili, non profunda. Cautela nanque in hoc est necessaria: & ut incisionem faciat post incisionē, tutius est, quàm ut [b] § unam subito audendo faciat incisionem. § Quumq; apparet per incisionē primam, bonum est: & si non, in [c] § anatomia§ additio fiat, donec appareat: tunc si inuenerit eam separatam, super manum suam inuoluat pannum lineum, & accipiat asarnac separando ipsam à dextra & à sinistra. Et si remanserit residuum non obediens ei, puluerizetur aliquantulum salis super ipsum, ut corrodat ipsum. Et si fuerit in tunica, & uehemētis adhærentiæ, accipiat illud, quod de ea separatum est, & dimittat aliud, & non inuadat ipsum; sed committat rem suam resolutioni salis, qui puluerizatur super ipsum. Deinde imponat super ipsum pannum infusum aceto. Quūq; matutinum affuerit secundæ diei; & securitas fuerit [d] § sanguinis, § curet ipsum cum medicinis conglutinatis, & sint in eis lycium, & sief memithe, & crocus. Quandoque autem inuadit partem eius, quæ non separatur detegendo, & excoriando cū [e] § incisione, & penetrat cum hamis § sub ipsa, & mouet à dextra, & à sinistra, donec separatur; aut facit illud cum infimo pennæ. Et oportet, ut cautela adhibeatur in perforando ab eo, ita ut non tēdat in profundum: [f] § foramen autem § si tendit palpebram cum uehementia, [g] § uel§ fit processus in foramine tandiu, donec incidatur cutis [h] § panniculi, § qui est sub ea, nocet: & incipit apparere adeps loci incisi, quādo comprimit digitis, qui ipsam circundat in circuitu cutis extensæ: & prouenit dolor uehemens: aut apostema calidum: & remanent reliquiæ duræ [i] § profundæ, § quæ sunt deteriores

a B. digitū suū indicem, & digitum eius mediū

b B. profundet vice vna.

c B.incisione.

d B.ophthalmię

e B. cū capillis penetrantibus cum vncinis.

f B.qm̄ foramē seu incisio.

g B. &.

h B. & panniculus.

i B.impediētes seu renitentes.

deteriores quàm sarnac. & fortasse inciditur de lacerto [k] § retinente § oculum aliquid conueniẽs, & debilitatur palpebra ab apertione. Recentem uerò, quæ debilis est, plurimum sanant medicinæ resolutiuę absque operatione manus.

k B. eleuante.

De [a] § susati. § Cap. 20.

a B. althute. i. de moro.

EST caro mollis eueniens in interiore parte palpebræ, à qua non cessat fluere sanguis rubeus, & niger, & uiridis. Cuius quidem cura est mundificatio cũ exsiccatiuis corrosiuis, & collyrijs acutis. Quumq; [b] § susati corrosiua § fuerit; administrabis tunc pulueres, & collyria, quæ carnis sunt generatiua: sintq; ex eis, quæ in ulceribus palpebrarum dicuntur. Et ad ultimum, cura pruritus, & scabiei fortium curetur.

b B. alchute. i. morum corrosum.

ANNOT.

Et huius morbi notas, causas & curationem Paulus pulchrè notat libro. 6. ex quo in hunc locum author transtulit.

De lapidositate. Cap. 21.

LApidositas est apostema paruum [a] § sanguineum § & uertitur in lapidositatem, à quo quandoque liberat manus operatio: deinde adhibeantur medicinæ ulcerum [b] § oculi. §

a B. cronicum. Alia litera. emittens sanguinem

b B. palpebrarũ

ANNOT.

Videtur hic affectus ad σύκωσιν referri, de qua Paulus lib. 3. cuius indiciũ uidetur, quòd author statim de tylosi, dein etiam de trachomate agit. Est uerò trachoma internæ palpebrarum partis aspritudo, quarum intensio, ut ueluti incisuras habeat, sycosis nuncupatur: & quũ inueterauerit, tylosis. De hac tamen re alij iudicent. meminit de hoc affectu Rasis 2. Contr. tr. 9.

Cap. 22.

De ulceribus palpebrarum, & rupturis earum cura. Cap. 22.

CVra: administretur super ea emplastrum ex lẽtibus, & phisticis, & corticibus granatorum decoctis cum aceto. Quumq; ceciderint cortices, & corrosio destructa fuerit, administrabis super ea uitellum oui cũ croco; quoniam ipse consolidat. etsi uolueris, administrabis desuper collyrium de olibano, & collyrium aluber, cum collyrio astaticon, & rubeo leni. Rupturæ autem palpebræ recipiunt consolidationem: & curantur cura rupturarum [a] § cutium § dicta in capitulo suo.

a B. cutis.

ANNOT.

Hæc scabiei oculorum species est, ut author libri de oculis part. 4. ita & trachoma & sycosis. Pro hoc & sequentibus capitibus uide Paulum lib. 3.

Cap. 9.
Cap. 22.

De scabie & pruritu. Cap. 23.

EIus causa est materia salsa, nitrosa, ex sanguine [a] § calido § aut humido, aut humore alio acuto, faciens prouenire pruritum prius, deinde scabiem. Cuius quidem plurimum succedit ulceribus oculi: & incipit ægritudo prius cũ pruritu paruo: deinde fit asperitas, & rubificatur palpebra: deinde fit, ut granum fici [b] § & ulcerosa; § postea adueniunt grana dura, quum uehemẽtia scissionis adest in pruritu, & apostematione.

a B. acuto.

b B. Alia litera. vlcerosum.

De cura eius. Cap. 24.

QVum scabiei associatur ophthalmia, cura prius ophthalmiam; deinde procede ad scabiem, postquam non dimiseris rem [a] § ophthalmiæ, § & similiter sunt dispositio & iudicium, si est ægritudo alia. Nam oportet ut tu uehementiori earum diligenter attendas. Quumq; uideris ulcerationem & apostema; caue ne administres medicinas acutas, & similia eis, nisi post consecutionem cum facilitate ad possibilitatem: nam tu trahes cum medicinis [b] § aquam uehementem. § In secunda uero, & tertia specierum prædictarum necessaria est fricatio, aut cum ferro, aut cum medicinis fiat fricatio ex eis, quæ sunt sicut spuma maris; & propriè generis eius, quod nominatur casuri, aut cum folijs fici, aut fac fricationem ex sedenegi, & croco, & marchasita, & fiat ex eis collyrium, & fricetur cũ eo. Illius autem, quæ curam recipit cum medicinis: & est illa, quæ non consequitur gradum secundũ, & tertium specierum prædictarum; initium curæ, est assiduatio euacuationis & phlebotomiæ: & si non plus, saltem bis in mense: & phlebotomia lachrymalium post phlebotomiam uniuersalem: & assiduatio balnei, & alienatio pulueris, & fumi, & uociferationis, & cautela uehementiæ stricturæ colli, & [c] § coarctationis capitis § & furoris, & iræ, & multitudinis loquelæ, & applanationis puluinaris; & prolongationis iacendi super faciem, & omnium, quæ ascendere faciunt materias ad superiora, & trahunt eas ad faciem. Et confert in principio sui quidem collyrium rubeũ lene, & post ipsum collyrium uiride lene. Quod si fuerit fortior illa, tunc acutius unoquoque eorum est etiã tarthamaticon, & collyrium † Aristratis, & collyrium de croco. Et quandoque curatur cum felle hirci, & felle porci, & cum sale ammoniaco, & tutia & ære adusto, & calcadis cõ iunctim, & separatim. Et basilicon, [d] § & collyriũ granatiuum § sunt bona: & medicamen † Aristratis est ualde bonum. & ex medicinis conferentibus est medicamen huiusmodi. Recipe karabe partem. j. corticis [e] § granatorum § partes. ij. conficiantur cum melle. Aut aloes partem. j. salis ammoniaci partem. s. conficiantur cum melle & administrentur. Et iterum sumantur æris usti. xvj. aurei. piperis. viij. aurei. climiæ. iiij. aurei. myrrhæ, croci, amborum ana aurei. ij. floris æris. v. aure. gummi. xx. aur. terantur & misceantur, sicut scis cum aqua pluuiali.

a B. scabiei.

b B. dolorẽ uel nocumentũ uehemens.

c B. stricturæ indumentorũ cõlli coarctantiũ. Alia litera. & stricturæ indumentorũ collũ circundantium.

† Erasistrati.

d

† Erasistrati.

e B. eris.

De tumore. † [a] § § Cap. 25.

a † B. palpebrę

ALintifac est apostema [b] † § § cum pruritu: & quãdoque est illud, quod in ipso dominatur, uentositas: & quandoque est superfluitas subtilis phlegmatica: & quandoque est superfluitas aquosa: & quandoque est superfluitas melancholica.

b † B. frigidum

De signis. Cap. 26.

QVod uentosum est quandoque accidit subito, & declinat ad partem lachrymalem: & est sicut quem pungit musca in illo loco, & accidit in æstate, & senibus, & non est grauitas: phlegmaticum enim frigidius est, & grauius, & seruat uestigium compressionis

preſsionis una hora. Sed in aquoſo non remanet ueſtigium impreſsionis per horam, neque dolor eſt cum eo. Et melancholicum ſecundum plurimum communicat palpebræ, & oculo: & eſt cũ duritie, & extenſione conſequentibus ſupercilia, & maxyllarũ ſummitatẽ: & non eſt cũ eo dolor, de quo ſit curandum & eſt color eius fuſcus. Et plurimum eius accidit poſt ophthalmiam, & poſt uariolam.

De cur *Cap.* 27.

OPortet ut incipias primũ, & euacues corpus, & mundifices caput: & ei, quod fuerit ad phlegma decliuius, adminiſtra emplaſtrum ex folijs [a] § maluæ: § & fortiora eis ſunt folia alkerua contrita, & permiſta cum [b] § anetho § & uaporationem ex ſpongia infuſa aceto, & aqua calida; & etiam fiat linimentum ex aloe, & feluzaharagi, & ſief memithe, & ſaufel, & croco cum aqua ſolatri.

a B. althææ,
b B. Alia litera, alumine.

De multitudine palpitationis. *Cap.* 28.

MVltitudo palpitationis fit ex re cadente in oculo leui: & quando fit ex [a] § ſiccitate. § Et quandoque multiplicatur in habentibus tetanum, & in præparatis ad ipſum. Et indicat in ægritudinibus acutis tetanum & ſpaſmum.

a B. bothor,

ANNOT.

Agit de palpebrarũ tumore author libelli de oculis, partic. 4. ex quo in hunc locum translata quædam uidentur.

Cap. 8.

De caſu pilorum. *Cap.* 29.

CAdũt pili oculi ex cauſa materiei, aut cauſa loci. Et cauſa quidem materiei: aut quoniam [a] § replentur pediculis § ſicut fit in fine ægritudinum acutarum paruarum: aut quoniam corrumpitur propter illud, quod admiſcetur eis, quum naſcuntur; ſicut accidit in alopecia: & eſt ut ſit in interiore parte palpebræ humiditas acuta; aut materia nitroſa, ſalſa, non apparente in palpebra nocumẽto ſenſibili, ſed ipſa nocet pilis. Qui autem eſt cauſa loci, eſt quoniam illic eſt nocumentum manifeſtum. ſ. aut durities, & groſſitudo, & non inuenit uapor, à quo generatur pilus, tranſitum: aut apoſtema, & corroſio, & ſignificat ipſum rubedo, & mordicatio uehemens & dolor.

a B. minoratur.

De cura. *Cap.* 30.

IN illo, qui eſt cauſa loci, cura nocumentum, quod eſt in loco, ſecundum quòd dicitur in cura cuiuſque capituli eius in loco ſuo. Et in illo cuius cauſa eſt priuatio materiei, curetᷣ prius corpus [a] § per ea regimine largo, § & cibatione: & adminiſtra medicinas trahentes materiam pilorum ad palpebras per ea, quæ dicturi ſumus, & quæ ſunt dicta in antidotario, & in areolis medicinarum ſingularium. Et in eo, qui eſt cauſa materiei corruptę, adminiſtra purgationem capitis, & mundificationem membri: deinde cura medicamento pilorum. Alcohol autem iuuatiua ad illud ſunt lapis armenus & lazuli. Et ex compoſitis † collyrium de nucleis dactylorum [b] § ex ladano § dictum in antidotario. Aut ſumatur de [c] § dactylis immaturis § adustis pondus. iij. ʒ. [d] § & duarum ſpicarum. § ʒ. ij. fiat ex eis alcohol. Et ex eis, quæ experta ſunt, eſt ut teratur ſpica nigra, [e] § & antimonium, § & adminiſtrentur cum radio. Et etiam fiat alcohol ex ſtercore muris aduſto, & nõ aduſto cum melle: & proprie [f] § aſulalij: § aut ſumatur terra, in qua naſcitur uitis cum croco romano, & eſt [g] § alſaluli § partes æquales, & adminiſtretur ex eis † collyrium. & ex eis, quæ experta ſunt ad illud ex eis, cum quo ſunt pruritus, & rubedo, & corroſio; eſt ut decoquatur granatum cum ſua totalitate, & partibus ſuis in aceto uſquequo diſſoluatur, & annectatur ſuper locum. Et omnia quidem uiſcoſa conferunt. Et ad illud etiam, climiæ, colcotar, atramenti partes æquales ſumãtur, & terantur, & adminiſtrentur.

a B. cũ uiuificãtibus.
† alcohol.
b B. cũ lapide lazuli.
c B. de oſsibus dactylorum immaturorum.
d B. ſpicę nardi
e B. ſicut alcohol.
f B. alſeluchi.
g B. alchalithi.
† alcohol.

[a] § *De pilis inuerſis & additis.* *Cap.* 31. §

a ——— B. & continuatur litera.

EX eis, quæ experta ſunt, eſt ut ſumatur ſtercoris leporini aduſti pondus. viij. ʒ. & ſtercoris hircini pondus. iij. ʒ. conterantur, & adminiſtretur ex eis † collyrium. Aut fiat alcohol ex muſcis habentibus capita abſciſa exſiccatis. Aut aduratur auellana, & teratur, & conficiatur cum adipe caprino, aut adipe urſi, & liniatur ex ea locus: naſci enim facit pilos, & cum hoc denigrat eos. Et etiã ſumatur antimonij aduſti pars. j. & piperis pars. j. & plumbi aduſti abluti partes iiij. croci partes. iiij. & duarum ſpicarum. iij. partes, & nucleorum dactylorũ aduſtorum partes. ij. conterantur & fiat ex eis alcohol [b] § & § † §

† alcohol.

§ Ad ultimum cura horum pilorum eſt unus modorum. ſ. adherẽtia, & cauterium, & ordo cum acu, & abbreuiatio palpebræ cum ſectione, & euulſio prohibitiua. Inuiſcatio autem eſt, ut eleuentur, & ęquẽtur cũ maſtice, & gumma pini, & gummi, & uiſco, & ammoniaco, & glutino, quod egreditur de uentribus [c] § oſtracarum, § & aloe, & ſarcocolla, & dragacãto, & thure diſſoluto cum albugine oui. Et ex inuiſcatiuis bonis eſt, ut inuiſcetur cum oleo de [d] § ſcemi, § & melior ea eſt cum colla caſei, quã nos diximus in antidotario. Cura uerò, quæ fit acu, eſt ut acus penetret ab interiore parte palpebræ ad exteriorem, ubi eſt pilus. Deinde ponatur pilus in foramine eius, & egrediatur ad latus aliud, & ſtringatur pilus: & ſi ſit difficilis introitus pili in foramine acus, ponatur in foramine acus extremitas capilli mulieris, & trahatur acus ex illo latere. deinde ponatur capillus in foramine eius, & egrediatur ex alio latere. & ſtringatur capillus, donec remaneat ſimilis anſæ à latere intrinſeco, & ponatur in ipſa pilus, & extrahatur. & ſi neceſſaria fuerit iteratio acus, quæratur locus alius. Secundatio nanque perforationis acus dilatat foramen, & non retinet pilum. Sectio autem eſt, ut abſcindatur origo eius ex palpebra. Quidã uerò præcipiunt, ut ſcindatur locus cognominatus gena, & eſt apud extremitatem oculi, deinde conſolidetur, & naſcetur ſuper ipſum caro addita. & æquat pilum, & non permittit ipſum inuerſari. Cauterium autem, quòd melius eſt, eſt ut fiat cum acu habente caput curuatum, cuius caput igniatur, & extendatur palpebra, & cauterizetur cum eo locus pili, & non redibit. & quando doque

b ——— B.
† De pilis inuerſis, & additis. Cap. xxxj. Ad vltimũ &c.
c B. Alia litera. piſcium.
d B. alſcini.

doque necessariȩ sunt iterationes bis, aut ter, & non redibit post illud penitus. Euulsio autē prohibitiua est, ut euellatur, deinde ponantur super locum medicinȩ prohibitiuæ natiuitatis pilorū: & propriè super palpebram, quæ sunt de eis quȩ dictæ sunt in areolis medicinarum, singularium, & dicemus eas in capitulo pilorum additorum.

ANNOT.

Superciliorum defluuium μαδάρωσις, μίλφωσις, uel etiam μύδωσις uocatur. De hoc egit Gal. 4. de comp. med. per loc. sed uide & 14. meth. & libellum de med. paratu facilib. ad Solon. uide & Paulum lib. 3.

Cap. 8. Cap. 18. Cap. 12. Cap. 22.

De pilis additis. *Cap.* 32.

NAscuntur ex multitudine humiditatis putridæ aggregatæ in palpebris oculi.

ANNOT.

Vbi palpebrarum pili uel præternaturam inuertuntur, uel augentur, τριχίασιν uocant. De hoc Gal. 4. de comp. med. per loc. & Paulus lib. 3. & 6. ex quo author uidetur desumpsisse. Sed pulcherrime Celsus agit lib. 7. Vide & Rasim 9. ad Almans.

Cap. 8. Cap. 22. Cap. 13. Cap. 7.

De cura. *Cap.* 33.

CVra eius est mundificatio capitis, & corporis, & oculi cum eis, quæ scis: deinde administra alcofol acuta mundificantia palpebram; sicut albisalicon, & ruscenum, & collyrium rubeum acutum, & uiride acutum, & collyrium de myrobal. & propriè si fuerint illic lachrymæ; aut aliquid accidentium humorum acciderit. ꝙ si non suffecerint, curam adhibe euulsionis, & euellantur, & liniantur super originem eorum sanguis ericij, & fel [a] § damarum, & arietum, § & fel uulturis, & fel caprinum. Et quandoque permiscentur fella ista, & sanguines cum castoreo, & fiunt ex eis collyria, sicut squamæ piscis, & administrantur, quum necessitas incumbit, dissoluta cum saliua hominis. Qui uerò eo utitur, media hora expectet super ipsum. Et ex curis quidē bonis, est ut sumātur fel ericij, & fel [b] § uulturis § & castoreum secundum æqualitatem, & aggregentur cum sanguine columbæ, & fiant inde troch. & ex eis, quæ narrantur, sunt sanguis [c] § † tinctę; & proprie sanguis tinctę § canis, & sanguis ranarum: ueruntamen experimentum non uerificauit illud. & rectius quidem secundum ꝙ existimant, est ut misceatur cum alkitram. Et ex eis etiam, quæ narrantur; est ut administrentur fel uulturis cum cinere, & sale ammoniaco, & succo porri: & proprie quando ponitur in sartagine super ignem, donec commisceantur, & æquētur. & si fuerit cinis ostracorum, erit melior. Et rubigo ferri æruginosi cum saliua hominis est ultima, quamuis dolorem faciat. Et ex eis quidem, quæ sunt experta, est [d] § tinea § cum sale ammoniaco: & proprie cum ungula asini adusta cum aceto forti, & similiter spuma maris cū aqua [e] § psyllij. § Quum enim stupefit & infrigidatur locus, eo non nascuntur ibi pili.

a B. ipsius & fel chamaleunte, & fel vulturis. Alia litera. fel chamaleunte.

b B. chamaleunte.

c B. alcharad, & proprie alcharad.

† mammillæ.

d B. alarde.

e B. alasfius.

De inuiscatione [a] *§ palpebrarum. §* *Cap.* 34.

a B. alasfar.

FIt illud secundum plurimum post ophthalmiam: oportet ergo ut administrentur sarcocollæ, & zuccari tabarzet partes æquales, spumæ maris quarta partis. terantur & puluerizentur super locum.

TRACTATVS QVARTVS

De dispositionibus uirtutis uisibilis, & operationibus eius.

De debilitate uisus & nocumento eius. *Cap.* 1.

DEBILITATEM uisus & eius nocumētum efficit, aut cōplexio communis in corpore [a] § siccitatis dominantis humorosæ, aut complexionalis § sine materia. Aut uapor eleuatus ex corpore, aut stomacho proprie. Aut frigus [b] § habens materiam, aut non habens materiam. § aut propter dominium caliditatis materialis aut non materialis. Aut est sequens causam in cerebro ipso ægritudinum cerebri notarum, quæ est in substantia cerebri, aut in [c] § parte tota § anteriore, sicut compresio, aut percussio accidēs ei, quare non uidet oculus: aut in parte anteriore eius. Et plurimum quidem eius est humiditas dominans, aut siccitas accidens successione ægritudinum, & motuum superfluorum corporeorum, & animalium, & euacuationum superfluarum; propter quas cadit uirtus, & [d] § resoluitur § materia. aut est propter rem appropriatam ipsi spiritui uisibili, & membris, quæ ipsum sequuntur, sicut neruo concauo; & sicut humoribus, & tunicis. Et spiritui quidem uisibili quandoq; accidit ut [e] § multiplicetur, & accidit ei ut subtilietur. Et quandoq; accidit ei ut ingrossetur. § Et accidit ei ut minoretur. Multiplicatio autem est melior res, & magis iuuatiua. Et subtilitas quidem plurimum accidit ex siccitate: & quandoque fit ex uehemētia separationis accidentis quum sol aspicitur: & [f] § resplendentia & § similia. Et quandoque perducit aggregatio ualde superflua ad coarctationem resoluentem, & inspissatur ea primum; deinde subtiliatur ualde secūdo: & istud est sicut accidit apud lōgam moram in tenebris. Et grossitudo fit propter humiditatem, & fit propter aggregationem uehementem, non ita, ut perducat ad [g] § utendum complexione subtiliante. § Et quandoque est causa in eis [h] † § §cadens in initio creationis: & [i] § minoratio § quandoque est propter uehementiam siccitatis, & multitudinem euacuationum, aut debilitatem anterioris cerebri ualidā, aut prauitatem ægritudinum, & propinquitatem mortis; quando resoluitur spiritus. Debilitas autem & nocumentum, quę sunt propter tunicas (& plurimum eorum est propter tunicas extrinsecas siue profundis) aut sunt causa substātiæ tunicę, aut sunt causa transitus, qui est in ea. Et quæ sunt ꝑꝑ tunicā ipsam, sunt ꝑꝑ cōplexionē malā: & plurimū eius ē retētio uaporis in ea, aut sȗpfluitas humiditatis ꝑmistæ ei, aut exsiccatio & siccitas, & nigri-

a B. Alia litera. ex siccitate dominante, aut humiditate dominante, humorali, aut complexionali.

b B. Alia litera. materiæ.

c B. vētre toto.

d B. exsiccatur.

e B. inspissetur, & vt subtiliet, & accidit ei, ut ingrossetur & accidit ei ut multiplicetur. Alia lr̄a. inspissetur, & ut subtilietur, & accidit ei vt multiplicetur.

f B. ei.

g B. Alia litera. inflāmationem cōplexionis subtiliantem.

h † B. ambob9.

i B. paucitas quidē qn̄q; est à principio creationis, &c.

nigrificatio,& corrugatio accidētes ei, & ꝓpriè, uueæ & corneæ: aut corruptio ſuperficiei eius propter impreſsionem ulcerum apparētium, aut occultorū:aut tolerantia ophthalmiæ plurimę auferētis ꝑuietatē eius, aut color extraneus intrās eā, ſicut accidit corneæ in icteritia ex citrinitate:aut in tarfati ex rubedine:aut denudatio coloris naturalis, ſicut illud, quod accidit corneæ, & addit peruietatem,& firmitudinem ad hoc ut lumē uincat ipſum,& ſeparet ſpiritum uiſibilem. Et quandoque accidit exſiccatio, & calefactio propter cohærentiam[k] § firmam § aeris & luminis[l] § cum humoribus § aut ſeparatio earum propter corroſionem accidentem: quare non gradatur lumen in penetrando in eis, imò ſubito penetrat in glacialem integre. Aut propter ortum panniculum ſuper eas ſicut in ungula; aut inflatione, & groſsitie uenarum earum ſicut in ſebel. Accidens autem foramini,& tranſitui, aut eſt quia ſtringitur ſupra naturalem propter cauſas, quas dicturi ſumus in capitulo ſuo: aut dilatatur, aut oppilatur, integrè, aut non integrè, ſicut quum eſt deſcenſus aquę:& nos quidē dicemus iſta capitula omnia ſigillatim. Facta autem propter humores eſt, quoniā glacialis quidem, qui eſt unus eorum, mutatur ab eſſentia ſua æquali, & ingroſſatur: aut eius ſubtilitas eſt fortis,& fit impeditus à delatione luminis,& coloris luminoſi ſuper ſe. Et ex albugineo quidem, quoniam multiplicatur ualde, aut ingroſſatur,& fit illud cauſa ad minorandam peruietatem ſuam, aut propter humiditatem, & uapores, qui permiſcentur ei,[m] § aut § mutant alterantes eius peruietatem. uapores enim & fumi extranei extrinſeci nocēt ei. qualiter ergo intrinſeci? Et omnia grana uaporoſa inflatiua ſunt grauatiua uiſus. Nocumentum enim, quod uiſui aduenit ex uitreo, nō eſt primitiuū; imò non nocet uiſui, niſi inquantum nocet glaciali, & conuertit eius eſſentiam ab æqualitate propter cibum non æqualem, quem ei defert. Nocumentum autem, quod fit propter neruum, eſt quoniam accidit ei oppilatio, aut accidit ei apoſtema, aut ruptura.

k B. Alia litera. formarum.
l B. exſiccatio & calefactio humiditatum.
m B. &

De ſignis. *Cap.* 2.

IN eo quidem, quod eſt communitate corporis, ſignū eſt illud, quod dedimus, quod ſignificat complexionem totius corporis. Et illud, quod fit communitate cerebri, eſt, quoniam illic eſt aliquod ſignorum ſignificantium nocumentū in cerebro, cum hoc ut ſint reliqui ſenſus lęſi cū illo. illud enim fiduciā facit cōmunitatis cerebri. Et quandoque appropriatur uiſui plurimum proprietatum eius;& cum odoratu, ſine auditu; ſicut percuſsio coarctatiua, quando cadit in parte anteriore cerebri. Et quandoque eſt auditus cum ſua diſpoſitione, & remanet oculus apertus, & non poteſt claudi palpebra ſuper ipſum: uerum nō uidet. Et ſignū, quod ipſi ſpiritui appropriatur, eſt quoniam ſi ſpiritus eſt ſubtilis, & eſt paucus, uidet rem ex proximo[a] § ſine perſcrutatione, & non uidet, qđ elongatum eſt cū perſcrutatione[b] † § § Verum eius ſubtilitas quum eſt ſuperflua, non[c] § figit rem luminoſam § ualde, imò fugat eum lumen[d] § clarum § & ſeparat eum. Et ſi eſt groſſus,& plurimus, non deficit ei perſcrutatio intuendo longinquum, & non perſcrutatur uiſionem propinqui. & cauſa in hoc apud loquentes de radio, eſt, quòd uiſus non fit, niſi egreſsione radij, & quum obuiat ei quod uidetur, & quòd motus uadens ad locum longinquum ſubtiliat groſsitiem eius, & æquat eſſentiam ipſius, quemadmodum huius motus reſoluit ſpiritum ſubtilem, quare forſitan non operatur aliquid. Et apud illos, qui dicunt peruium uehere formas[e] § uidendi, & reliqua, § eſt quòd glacialis motus fit fortis, quum uidet illud, quod elongatur:& illud eſt ex eis, quæ ſubtiliant ſpiritum groſſum habitantem in ipſo, & reſoluit ſpiritum ſubtilem;& propriè paucum. Verificatio autem certioris in his duobus ſermonibus, pertinet ad ſapientes, non medicis. Cognitio uerò illius ex diſpoſitione tunicarum,& humorum profundorum, eſt ex eis, quæ ſunt[f] § praua, § quum non eſt res alia, niſi ipſa. Quandoque autem recurritur ad diſpoſitionem coloris tunicarum,& humorum profundorum, & ad diſpoſitionem inflationis earum,& extenſionis,& corrugationis, & extenuationis ipſarum, & diſpoſitionem paruitatis oculi propter paruitatem ipſius, & diſpoſitionem eius, quod ſpargitur ſuper ipſum de humiditate, & imaginatur de ſimilitudine iris: aut uidetur in ipſo de ſiccitate,& conturbatione, quę manifeſta eſt exterius:& forſitan non apparet cū eo homo oculi,& eſt forma aſpicientis in ipſum. Et quandoque ſignificat ſecundum diſpoſitionem corneæ. Et quandoque ſignificat ſecūdum diſpoſitionem albuginei: & ille cuius eſt, uidet ſemper inter oculos ſuos ſicut nebulas. Si autem uides conturbationem coram foramine tantum, & non ſunt reliquæ partes corneæ turbatæ, ſignificat; quòd conturbatio fit in albugineo, & quòd non eſt clarus: & ſi conturbatio eſt communis partibus corneæ, non eſt dubium quin ipſa ſit in cornea; ſed remanet dubitatio, an ipſa ſit ſimiliter in albugineo, an non. Et accidit quandoque albugineo ſiccitas: & accidit quandoque ex illa ſiccitate, ut aggregentur ea quædam partes eius, & non fiant peruiæ; quare uidetur coram !cis feneſtra aut feneſtrę. Et quandoque eſt illud propter ueſtigia ulcerum exiſtentia in cornea occulta faciētium imaginari imaginationes; quare erratur in eis,& exiſtimatur, quòd ſint imaginationes aquæ,& non ſunt. De conſtrictione autem & dilatatione,& aqua, & diſpoſitione nerui, poſterius loquemur. Et ſcias quòd omnis corruptio exiſtēs à ſiccitate fit fortis,[g] § quum uacuitas adeſt, § & apud exercitium reſolutiuum, & apud euacuationes in hora meridiei, & ex humiditate econtrario.

a B. cum.
b † B. Et ſi fuerit ſubtilis plurimus uidet cū ꝑſcrutatione rē propinquam & elongatam.
c B. figitur in re ſplēdida, ſeu lucida.
d B. forte.
e B. viſibilium cauſa eſt alia ab illa, &
f B. difficilis.
g B. apud famē

ANNOT.

Egit quidem hactenus Auicennas de multis, à quibus lædi uidendi actio poteſt, affectibus; ſed id obiter, dum externarū ferè partiū, aut manifeſtiora oculi uitia recenſet. Nunc, ueluti ex integro, de uiſus offenſis aggreditur Gal. æmulatus, qui 2. de ſympt. cauſ. copioſius hoc negocium proſequitur. De aſpectus ergo ſymptomatibus petendus Gal. eßet loco iam citato. At uerò, unum in hoc capite author notat ijs uerbis. (Et quandoque fit ex uehementia ſeparationis &c.) quod paulò exactius libet expendere. nempe offendi ait ex ſolis aſpectu uiſum,

Cap. 1.

sum, id quod & Gal. quoque asserit, & quotidiana experientia probat. Dignum ergo scitu hoc in loco esset, quum uisus offensio symptoma sit, quod sequi morbum solet: quum morbi species plures sint, & oculi partes multæ, quinam morbus ex splendidissimæ rei aspectu fiat: & quæ oculi pars offendatur. Sanè, huius problematis ratio uidebitur fortasse alicui prima fronte facilis, quum satis uulgatum sit disgregari ab excellenti lumine aspectum. atque non de oculis tantum sed de omni sensu assertum ab Arist. sit ab excellenti obiecto corrumpi, quòd uidelicet in moderato quodam statu & sensuum & cæterarum omnium naturalium actionum uis constet. Cæterum, si res ad diligentius examen reuocetur, etsi disgregari uisum, & mediocritatem exsuperari non negamus ob luminis excellentiam; non adhuc tamen, quinam morbus fiat; quænam offendatur particula, exploratum est. Accedere ergo ad rem propius licebit, si perpensa luminis natura gigni in oculo seu toto, seu in chrystallino humore, aut alia quauis particula intemperiem calidam dixerimus. Quum enim lumen, philosophorum testimonio, calefaciat, (de qua re nos alibi diximus) consentaneum rationi est ex lucidissima re inspecta, ueluti sole aut igne, quibus illud inest ut calfaciant; gigni calidiorem in oculo intemperiem: quæ postmodum oblæsi aspectus sit causa. At uerò quum non ex luminis tantum, sed & albissimi corporis inspectione labefactari uisum contingat: non sunt uerò quæ insigni albore prædita sunt, etiam lucida, aut apta ut calfaciant, quum cerusa & calx quantumuis candidissima, opaca sit non splendida; quum etiam nix refrigerare nō calfacere apta sit; propterea tentandum illud est, ut generalior quædam ac lucidis & candidis rebus communis ratio assignetur. Breuibus ergo, quia hærere hac in re multos eruditos nouimus, quid nos sentiamus, aperire non grauabimur. Visorios spiritus aereæ & lucidæ naturæ esse, non uno loco est à Gal. confirmatum. Fit autem aspectus eodem Gal. ac Platone, per spirituum ex oculo egressum: aut certè, si non oculum exeunt, quod Aristoteles disserit; ad ipsos tamen oculos affluunt spiritus, quum singulæ actiones spirituum opera perficiantur. Constat autem naturæ lege similia similibus nullo negocio coniungi, & iisdem delectari, sicuti dissimilia dissimilium amplexum subterfugiunt. Quamobrem, ut uno uerbo explicemus, oblata oculis quapiam re splendidissima; allecti substantiæ similitudine uisorij spiritus, tanto impetu erumpunt, atque fortasse familiari illi & iocundissimo obiecto eunt obuiam, ac se se ad illius amplexum effundunt; ut ex subita atque uiolenta ea extra oculum irruptione (si cum Gal. exire radios senseris) disrumpi uel chrystallini humoris substantiam uel raghoidem, aut aliud quidpiam ex tenuissimis illis oculi partibus, inter exeundum: uel si non aliud, chrystalloidem ipsum, qui antea spirituum copia turgebat, eorundem inopia concidere, & minorem fieri oporteat. aut certè, si non exire radios uelis, idem ex splendidioris rei occursu chrystalloides, dum copiosius ad illum spiritus confluunt, in tantam molem repente effunditur, ut illius angustissimi quique meatus, repleatur, dilatentur, aut etiam disrumpantur. atque ita uel ex obstructione, uel ex dilatatione, uel ex solutione continui symptoma, de quo agimus, sequi eueniet. ut ad medicorum normam, & hoc etiamnum symptoma referre liceat, qui symptomata omnia morbos perpetuo ueluti umbram corpora sequi arbitrantur.

De cura. Cap. 3.

SI fuerit causa debilitatis siccitas, iuuatur humectantibus, & aqua casei, & emulsione lactis super caput, & potu eius: & ponantur olea humectatiua super caput, & propriè quū fuerit illud in conualescentibus. & conferunt ei somnus, & requies, & caputpurgia humectātia, & proprie oleum de nenufare. & eius, quæ in tunica existit, cura est praua. Quòd si fuerit ab humiditate, administrabis tunc illud, quod resoluit post euacuationes. Vomitus autem, qui[a] § minimus, § est ex eis, quę conferunt; & proprie senibus: sed laboriosus nocet ualde. Et gargarismata[b] § & sternutationes § & sternutamenta conferunt. Et ex euacuationibus iuuatiuis in hoc est[c] § oleum § de kerua cū infusione aloes. Et administratio eius, quod prohibet uaporem à capite, sicut triferæ, & proprie apud somnum: cōfert etiam, & iuuatur exercitijs extremitatum; & proprie extremitatum inferiorum. Et similiter oportet, ut administretur fricatio earum. Si autem causa fuerit in ea grossities eius, curetur cum medicinis abstersiuis prædictis in areolis oculi. Et oportet, quando administras medicinas acutas, ut utaris cum eis medicinis stipticis. Et ex rebus quidem iuuatiuis in hoc, est tutia abluta nutrita cū aqua sampsuci, aut aqua fœniculi, aut aqua † ocymi, & succo prassij. Et assiduatio † collyrij cum lycio confert oculo ualde, & conseruat uirtutem eius usque ad tempus lōgum. Et facere alcohol ex fricatione myrobal. cum aqua ros. confert ualde, quando est humiditas subtilis cum caliditate & pruritu. Et ex alcohol conferentibus in huius capitulo, est ex fellibus, quum sunt singularia; sicut fel alcubugi, & fel[d] § tauri saboth, & auis frangentis os § & tauri, & ursi, & leporis, &[e] § uulturis, § & gruis, & hirundinis, & passeris, & uulpis, & aldib, & catti, & canis[f] § leporarij § & arietis[g] § syluestris, § & fellis[h] § auis tarde § inest proprietas ualde mirabilis,[i] § & composita, § & ex oleis quidem iuuatiuis sunt, sicut oleum de kerua, & oleum de narcisso, & de granis lauri, & oleum raphaninum, & oleum de fœnugræco, & oleum de lilio, & oleū sampsucinum, & oleum chamæmillinum, & oleum alacoen. & facere alcohol cum aqua † ocymi confert. & ex medicamentis bonis mensuratis est, ut adurātur duę nuces & .xxx. ex nucleis myrobalanorum citrinorum, & terantur, & proijciatur super eos piperis non adusti aur. j. & fiat ex eo collyrium. Et ex medicinis iuuatiuis est, ut sumat̄ succus granati muzi, & decoquatur usque ad medietatem, & remoueatur ab igne, & misceatur cum eo medietas ipsius de melle, & ponatur sub sole & administretur. Et similiter, si sumatur aqua duorum granatorum, & ponatur sub sole duobus mensibus in estate, & coletur, & ponatur in ea aloes, & longi piperis, & salis ammoniaci (& quandoque fit sine sale ammoniaco) partes æquales, terantur omnia ualde, & proijciantur super lib. eius. ℥ iij. ex eis, & reseruetur: & quanto plus antiquatur, tāto est melius. Et ex iuuatiuis cum hoc est acorus cū[k] § chelidonia, § quando teritur sicut alcohol. Et facere alcohol cum aqua cepæ cū melle, iuuatiuum est. Et collyrium quidem fellium est forte. Et fella quidem[l] § syluestria § sunt, sicut fel[m] § accipitris & uultu-

a B. fit cū facilitate.
b B. & faciētia egredi mucositates ex narib⁹.
c B. Alia litera. potus olei.
† albedarungi.
† alcohol.
d B. albazi, & alsabut, & alrachame. Alia lr̄a. alrach & alsabut
e B. hirci.
f B. alseluchi.
g B. montani.
h B. alhabari.
i B. singulariter aut cōpositum.
† albedarungi.
k B. mamirau.
l B. fortia.
m B. allazi. i. falconis, & fel aquilæ. Alia lr̄a. albazi, & hirci.

uulturis.} Aut sumatur tabula,& pistillum, quorum ambo sint ex ære rubeo,& distillentur super eam stilla aceti,& stilla lactis,& stilla mellis, deinde teratur donec nigrescat illud, & fiat ex eo alcohol. Et scias quòd assumere [n] {carnem} assidue siue sit assa, siue elixa, est ex eis, quæ conferunt,& confortant uisum ualde: itaque remouet debilitatem [o] {antecedẽtem.} Et si quis potest sumere carnem uiperarum decoctam secundum modũ, quo decoquitur in tyriaca,& secundum modum, quo distinguitur in capitulo de lepra, conseruat sanitatem oculi ultimè. Et ex medicinis, quæ senibus bone sunt, & ei cuius uisus debilitatur ex coitu, & alijs, est tutiæ non ablutę.vj.partes, & uini quãtum sufficit,& olei de balsamo plus tutiæ, secundum quantitatem, quæ conuenit: teratur tutia,& projiciatur super ipsam oleum balsami, deinde uinum,& teratur sicut oportet,& reponatur. Medicamen, de quo dicitur, quòd tanti existit iuuaminis quòd oculũ talem efficit, ne ei noceat in corpus Solis aspicere. Recip. lapidis [p] {senticis,& lapidis magnetis,& lapidis hatis,} & est alumen bonũ & sedenegi,& calamenthi, & succi condisi, omniũ an. partem j. fellis [q] {uulturis,} & fellis uiperę. amborum an. partem [r] {j.} fiat ex eo alcohol. Et administratio pectinationis super caput, iuuatiua est,& proprie confert senibus: quare oportet ut administretur omni die multoties, quoniam attrahit uapores ad superiora,& mouet eos à parte oculi. Et ingredi aquam claram uiridẽ, & submergi in ea,& aperire ambos oculos in ea secundum quãtitatem, qua possibile est, est ex eis, quæ seruant sanitatem oculi, & confortant ipsum; & proprie in iuuentute. Et oportet proprie eum, qui conqueritur de uaporibus stomachi, & cui nocet humiditas, ut utatur ante cibum decoctione absinthij,& oxymelle squillitico: & omni quod lenit, & incidit superfluitates, quæ sunt in stomacho.

n B. alselgiem.
o B. antiquam.
p B. murichis & lapidis magnetis, & lapidis anachatis. Alia litera. massius & lapidis magnetis, & lapidis alchathis. Alia litera. magnetis & lapidis aluminis albi, & lapidis sanguinis.
q B. aquilæ.
r B. mediam.

Annot.

Repete, quæ antea de curatione generali tract. 1. authore scripsit. pro ijs etiam medicamentis, quæ subdit repete quæ in eodem tract. 1. sunt annotata. Vide & quæ Rasis. 9. ad Almans.

Cap. 4. Cap. 14.

Rememoratio rerum uisui nocentium. Cap. 4.

Rerum autem uisui nocentium, aliæ sunt operationes & motus,& aliæ sunt cibi,& aliæ sunt dispositio [a] {conuersionis} in cibis. Operationes autẽ & motus sunt omnia, quę exsiccant, sicut coitus multus,& prolixitas aspiciendi enitentia,& legere minuta superfluè, & mediũ in eis est iuuamen,& similiter actiones minutę,& somnus post repletionem. [b] †{ } Imò oportet illum, qui suo in uisu debilitatem habet, expectare, donec digeratur cibus eius. Et omnis repletio nocet ei. et omne, quod exsiccat naturam, Et omne, quod turbat sanguinem ex rebus salsis,& acutis,& alijs, nocet ei. Et ebrietas nocet ei. Vomitus uerò confert ei inquantum purgat stomachum, & nocet ei inquantum mouet materias cerebri expellendo eas ad ipsum. Et si fuerit necessarius, oportet tunc ut fiat post cibum,& cũ facilitate. Et balneum nocet. Et somnus superfluus nocet,& fletus uehemẽs,& multitudo phlebotomiæ,& proprie [c] {cum uentosis continuis.} Cibi uerò, qui nocent, sunt salsi,& acuti,& uaporosi,& omnis, qui nocet ori stomachi. Et uinum grossum turbatum. Et porrum,& cæpa, & †ocymum comestum,& oliuæ maturæ,& anethum,& caules,& lentes.

a B. regiminis.
b † B. & cenam
c B. uentosatio continuata, seu frequens.
† bedarungi.

Annot.

Hæc superius quoque adnotauit. pro quibus pete Paulum lib. 1. Cap. 31.

De nyctilopa. Cap. 5.

Est, ut euanescat uisus in nocte, & uideat in die,& debilitetur in fine eius. Et causa quidem eius est humores oculi, & grossities eorum. Aut humiditas spiritus,& grossities eius, & plurimum quidem accidit habentibus oculos nigros, non [a] {uirides} & paruitati pupillæ, & cui multiplicantur colores, & anfractuosa in oculis suis. Hoc enim significat paucitatem spiritus uisibilis in creatione sua. Et quandoque [b] {hæc est causa} propter ægritudinem in ipso oculo: & quandoque fit, propter communitatem stomachi, & cerebri: & cognoscitur illud per signa, quæ sciuisti.

a B. glaucos.
b B. est hæc ægritudo.

Annot.

Nocturna cæcitudo, uitium est, quo per diem cernit homo: uerùm occiduo sole obscurius; noctu uerò omnino nihil. Hoc affectu detentos Græci nyctalopes, latini lusciosos uocant. De hoc meminit Gal. 4. de comp. med. per loc. Aetius lib. 2. serm. 3. Paulus lib. 3. Trallianus lib. 2. Rasis 9. ad Almans. necnon 2. Cont. tr. 6. Sed uide & Celsum lib. 6. ubi latiori uocabulo hoc malum imbecillitatem oculorum appellat.

Cap. 8. Cap. 46. cap. 22. Cap. 6. Cap. 6.

De cura. Cap. 6.

Si illic fuerit multitudo, phlebotoma cęphalicam,& angulos lachrymales:& administrentur reliqua euacuantia nota, & iterentur: & quandoque euacuatur cum scammonea, & castoreo, & confert. [a] {& in potu datur ante cibum uinum paucum uetus, & datur in potu post digestionem integram.} Et ex medicinis expertis est illud, quod currit ex hepate caprino [b] {diuiso} cum cultello & posito super prunas: nam, quum currit, accipitur de eo, quod currit, & puluerizatur super ipsum sal Indus,& lõgum piper, & fit ex eo alcohol. Et quandoque puluerizantur super ipsum medicinæ, quum superponitur prunis; & fit declinatio super uaporem eius: & comeditur de carne eius assata;& illud est iuuatiuum: & quãdoque inciditur faciendo sectionem latitudinalem, & ponitur ex eo stratus unus: & ex pipere longo stratus unus: & ponunt stratus inferior,& superior ex hepate,& assatur in tanor, & non peruenit ad ultimum: deinde sumitur, & colatur ex eo aquositas, & fit cum ea alcohol. Et similiter hepar leporis. Et similiter collyrium factum ex longo pipere: & illud, qđ est secundũ hãc descriptionem [c] {longi piperis, zingiberis} spicę partes æquales. fiat ex eis alcohol. Et fella etiam iuuatiua sunt;& proprie fella hircorum, & arietum montanorum. Et similiter alcohol cum oleo balsami conquassato cum pauco opio. Et alcohol ex piperibus

a B. Alia litera. & sumat in potu ante cibũ syrupus de hyssopo, aut hyssop, & rutha sicca sumpta in modum suffuf, seu pulueris. Et sumat i potu post digestionẽ integra modicũ de vino veteri.
b B. perforato.
c B. piperis longi canbil. Alia litera. piperis longi, & piperis, &c.

piperibus tribus cõmistis, sicut puluis iuuatiuus est ualde. Et similiter alumen ægyptiacum. Et alcohol cum melle, & aqua fœniculi [d] §oleo submerso super ipso§ spatio longo est ualde iuuatiuum. Et fortius eo est mel, quum in eo est uirtus aluminis, & salis ammoniaci. Et alcohol factum ex sanguinibus animalium calidarum complexionum confert. Et confert alcohol ex succo cucumeris asinini conquassato cum semine portulacæ. Et collyrium alcali Et collyrium floris æris confert ei. Et stercus [e] §lacerti,§& stinci. Et sumantur fellis [f] §hedi§ pars.j.piperis partes.ij.ammoniaci partes. iij.conficiantur cum melle, & administrentur ei. Et confert ei phlebotomia uenæ lachrymalium.

d B. claudendo oculum super ipsum.

e B.alorel.

f B.alhada.

De [a] § alihar,§ & est ut non uideat in die. Cap. 7.

Causa [b] §alhiar§ est subtilitas spiritus & paucitas eius multa. quare resoluitur cum lumine solis; & adunatur in tenebris: & quandoque est causa [c] §alihar§ parua: quare uidet in tenebris, & umbra, die & nocte, & debilitatur in lumine.

a B.algichar.

b B.algiehar.

c B.algichar.

ANNOT.

Hic affectus uidetur superiori contrarius. alij tamen nyctalopen hunc quoque appellant, ut author introductorij. Alij myopiasin eum esse existimant. Sed myopiasin uocat Paulus affectum quo propinqua uident, remota non item; quod & author introductorij. Arist. 5. de generat. animal. lusciositati glaucoma opponit; quòd illi quidẽ affectus nigris oculis obueniat; hic cæsijs, ille minoribus natu, hic senioribus; ille ex humoris copia, hic ex siccitate, id quod & Hipp. 3. aph.

Cap. 15.

Cap. 2.

Aphor. 31.

De cura. Cap. 8.

Est additio in humectatione, & in ingrossatione sanguinis.

De imaginationibus. Cap. 9.

Svnt colores, qui sentiuntur coram uisu, ac si ipsi sint [a] §misti§ in aere: & causa in eis est statio rei non peruiæ inter glacialem, & inter ea quæ uidentur: & illa res aut est ex eis, quorum simile non comprehenditur in consuetudinibus omnino, & neque comprehendit ipsum nisi qui est fortis uisus egredientis à consuetudine in cõprehendẽdo: aut est ex eis, quæ cõprehendit uisus, quando medius fit, & non est in fine acuitatis; sed est secundum semitam consuetudinis. Et intentio primi est: quoniam quum uisus est fortis, comprehendit debile, & occultum ex rebus, quæ uolant in aere prope uisum, quæ sunt ex [b] § formis,§ à quibus aer non euacuatur, [c] § & reliqua:§ quare apparẽt ei: & propter suam propinquitatem, quam habent cum aere, [d] § § non uerificat eas: & similiter quum sunt in interiore parte uestigia uaporum paruorum, [e] † § §non euacuantur ex eis complexio & natura omnino. Veruntamen hæc duo occultantur à uisibus, quæ non sunt in ultimo acuitatis, & non imaginantur, nisi ei, qui est uehementis acuitatis in uisu: & ista sunt ex eis, quæ non comparantur ad nocumẽtũ. Diuisio aũt altera aut existit in tunicis, aut existit in humoribus: & illa, q̃ existit in tunicis ẽ; ut sit sup tunicã corneã uestigiũ occultũ ualde, quod remãsit à uariolis, aut ophthalmia, & † pustulis, aut alijs: & non apparet oculus exterius, & apparet oculo interius, propterea quòd non sit peruius locus, in quo est. Occultantur ergo propter ipsum ex eo, quod sentitur & aere peruio partes [f] § uisæ magnæ secundum quantitatem, § quæ si secundum ueritatem exterius repertę forent; [g] § esset pars illa parua magna pars formarum eius, quæ sunt in foramine uueæ. § Illa autem, quæ existit ex humoribus, est secundum duas partes: quoniam aut iam conuersa est [h] § substantia eius in humiditatem ex eo, quod est exterius ab ipsa, ad quod iam conuersa est substantia humiditatis ipsius; aut§ accidit parti eius malitia complexionis alterans colorem eius, & remouẽs peruietatem eius: quare non peruia fit illa quantitas eius propter frigus, aut humiditatem, aut caliditatem. [i] § Secundum illam igitur quantitatem apparet in ipso aereitas. § Et ex ꝓprietate aereitatis est ut quum permiscetur humiditati subtili peruiæ, faciat ipsam lactei coloris, [k] § & faciat ipsam uideri non peruiam, § aut propter siccitatem inspissantem & aggregantem ualde: [l] § sed erit illud, quod superuenit ei ex ea in alio. Ergo§ non euacuatur quin aut sit accidens non fixum, & est ex genere uaporum, qui eleuantur ex corpore toto; aut ex stomacho, aut ex cerebro: & quum sunt subtiles, perueniunt, & resoluuntur, & sicut fit in crisibus, & post uomitum, & post iram; aut sit fixum in eo, & portendit aquam. Et istæ quidem imaginationes quandoque diuersificantur in quãtitatibus suis, & sunt paruæ & magnæ. Et quandoq; diuersificantur in essentijs suis; & sunt grossæ, & subtiles, occultæ. Et quandoque diuersificantur in sitibus suis, & sunt raræ, & quandoque spissæ nebulosæ. Et quandoque diuersificantur in figuris suis, & sunt [m] § granosæ§ & sunt cimicales, & sunt muscosæ, & sunt filosæ, & capillares cum longitudine.

a B. Alia litera. sparsi.

b B. athomis & alijs.

c —— B.

d † B. & ipsorũ paruitatem.

e † B. à quibus.

† bothor.

f B. quæ uident sicut foramina, vel sicut fenestræ cũ quãtitate aliqua.

g B. Alia litera. tunc illa pars parua haberet quãtitatem, seu tunc ille partes paruæ haberent spatiũ, seu locũ i foramĩe vueæ i quo imprimerẽt foraminas, seu species suas

h B. substantia ipsius humiditatis, aut iam aduenit substãtiæ humiditatis illud qđ est extrinsecũ ab ea, & illa quæ est propterea ꝙ ad ipsum iã cõuersa est substãtia ipsius humiditatis est, quia.

i B. facientem ebullire illam quantitatẽ vnde cõmouetur in ea, seu agitat in ea aereitas.

k B. spumosi nõ peruij.

l B. illa verò q̃ fit ex hoc ꝙ ipsi humiditati aduenit aliquid extrinsecum ab ea.

m B. Alia litera paleares.

De signis. Cap. 10.

Signa earum, quę sunt ex acuitate sensus, sunt, ut sint leues non secundum modum unum, & figuram unam: & [a] § associatur homini aliquo tempore sanitas sui uisus præter quòd illa imaginatio sequatur ipsum. § Et illã, quæ fit propter corneam, significat causa eius prædicta: & ut figatur aliquo tempore non addens, & non perducens nocumentum in oculo præter se. Et illa, quæ fit ex causa in albugineo, est ut sit tempore longo, & non perducat ad nocumentum magnũ, & fit aut successione ophthalmiæ acutæ: aut successione causæ infrigidantis, aut calefacientis: & est ex eis, quæ [b] § sensu§ sciuntur; & proprie quando inuenitur cornea tersa, clara, in qua non est asperitas aliquo modo. Amplius est res fixa, & nõ additur, neque perducit ad nocumentum magnum. Illa autem, quæ fit propter uapores stomaticos, & corporeos, cognoscitur propterea, ꝙ ipsa commouetur cum uaporosis; & apud repletionem, & digestionem, & apud motus, & uertiginem, & scotomiam, & non moratur secundum dispositionem unam; imò augmentatur, & minuitur, & non appropriatur oculo uni: imò fit in ambobus oculis. Quumq; cum ea est nausea, uerificatur eius significatio: & quandoque est uomitus.

a B. associatur homini tẽpore sanitatis sui visus absq; diminutione subsequente ipsam.

b B. existimatione.

tus. Et euacuatio cum picra, & subtiliatio nutrimenti, & studium in digestione, remouent & minorant eam. & tu quidem iam sciuisti in capitulo debilitatis uisus, signa eius cuius est causa siccitas albuginei, aut aliud. Et quando continuatur sanitas oculi, & incolumitas eius, qui habet imaginationes, sex mensibus; est secundum plurimũ in securitate. Et imaginationes, quæ sunt antecedentes aquam, non cessant gradatim in conturbatione uisus, usquequo descendit [c] § cum eis§ aqua subito: & rarò pertransit sex menses. Quum autẽ uides imaginationes remoueri, & redire, & addi, & diminui, scias quòd non sunt aquosæ. Quũq; [d] § aquosarum tempus prolongatur§ & non continuatur in debilitate uisus, scias quòd ipsæ non sunt aquosæ.

c B. Alia litera. post ipsam.

d B. uideris fixa tp̃s prolongari. Alia litera tempus imaginato

Sermo de cura imaginationum, & initium aquæ.

Cap. 11.

Primum imaginationũ est, ut tu uenias ad curã earum, quæ aquam portendunt: reliquis autem earum, quæ sunt ex siccitate, cõferunt quandoq; humectãtia nota: sed si sint ab humiditate, & aliæ quæ non sunt à siccitate, conferunt eis omnia alcofol, quæ abstergunt. In portendentibus uerò aquam, oportet ut incipias, & mundifices corpus, & propriè stomachum. Deinde uenias ad mundificandum caput cum gargarismis, & caputpurgijs, & masticationibus. Ex sternutationibus uerò, inquantum purgant, speratur iuuamentum: & ex parte laboriosi motus earum, timetur ex eis motus aquæ, & propriè si est cadẽs [a] § sub neruo, § & propè ipsum. Et scias, quòd hiera picra est mirabilis iuuamenti in eis. Et similiter pilulæ aureę. Et medicamenta, in quibus ponuntur centaurea, & [b] § cucumer amarus. § Et tu quidem iam sciuisti in capitulis curæ capitis, & mundificationis eius illud, quod te oportet attẽdere. Et oportet ut sit mundificatio per hieram picram, aut pilulas aureas secundum semitam [c] § mundificationum frequentium§ ualde. Et neque utaris medicinis [d] § solutiuis, § & abstersiuis faciendo alcohol, nisi post muudificationem. Et confert in principio aquæ, phlebotomia arteriarum post aurem. Et oportet quidem ut incipias primo à medicinis lenitiuis, sicut fœniculum cũ melle, & oleo. Et sicut dicitur, quòd odoramentum sampsuci confert ei, qui timet descensum aquæ in oculis suis. & similiter [e] § olfactio olei ipsius. § Et dicitur, quòd appositio sanguisugarum super tempora confert in initio [f] § sui. § Et quandoque confert alcohol cum semine [g] § alketeni: § & dicitur quòd ipsum remouet aquam, & resoluit aquam: & quòd ipsum est ultimum. Deinde perueniatur gradatim ad medicinas compositas ex serapino, & similibus sibi. Et ex illis est medicamẽ, quod recipit serapini tres partes, assæ fœtidę, & ellebori albi, amborũ ana. x. partes, mellis. viij. cotylas. Et ex eis, quæ ualde experta sunt, est ut ex capite hirundinis adusto cum melle fiat alcohol. Et collyrium astiticam. Et omnia fella prædicta in capitulo debilitatis uisus. Et fortius istis est collyrium de fellibus almarastani: & etiam alcohol [h] § aunidus, § & alcohol dictum in antidotario cum felle testudinis. Et medicamen Oribasij cum aqua fœniculi, [i] § aut collyrium sampsuci, & alserus & almerumin: & oleum balsami confert in eis: § & ex eis, quæ conferunt in initio aquæ; est ut sumatur fel [k] § guarsen & fel sabot§ sani corporis; & ponantur in uase æreo, & dimittãtur propè decem dies, usque ad duas septimanas: deinde sumãtur myrrhæ & croci tritorum, & fellis testudinis syluestris, & olei balsami omnium an. pondus ʒ. [l] §. j. § permisceantur omnia, & aggregentur omnia ultimè, & fiat cum eis alcohol. Et etiam accipiatur ellebori pars. j. & assæ fœtidæ pars. j. & serapini quinta & decima partis, & est tres decimæ partis, fiat ex eis collyrium, & fiat alcohol cũ eo. & iterũ ellebori alb. & piperis pars. j. & ãmoniaci tertia partis. fiat ex eis collyrium cum succo raphani, & administretur. Et oportet ut uitet [m] § pisces & cibos§ ingrossantes, & uaporatiuos, & potum plurimæ aquæ etiam, & uini, & frequentiam phlebotomiæ, & uentosarum: imò postponat illud quantum possibile est: & nisi [n] § tactus necessitatis§ cogat ad illud: & sit credulitas quòd sãguis sit calidus plurimum.

a B. Alia litera. in neruũ, seu in cõcauo nerui.

b B. Alia litera. galbana amara.

c B. pillularum alsabiat. i. pillularum assaiaret frequenter.

d B. subtilianti bus.

e B. attractio olei ipsius per nares.

f B. aquæ.

g B. alchetem.

h B. aumalus.

i B. & collyriũ sampsuci, & alsedarus, & almerugiumus, & oleum de balsamo confert eis.

k B. fel tauri iuuenis.

l B. ij.

m B. pisces & cibos grossos, vel

n B. fortis necessitas.

Annot.

Quo uidẽdi actio deprauetur, dũ res uel quæ nõ sunt, uel quales non sunt, esse suspicamur, fusissimè Gal. 1. de symptom. caus. ubi negocium de oculi symptomatibus ex integro tractat, necnon & 4. de affect. loc. agit. Dubitatione autem hoc in loco est dignum; si, ut author est Arist. 2. de anima, sensile supra sensorium admotum non afficit sensum; requiritur enim debita distantia inter rem quæ persentitur & ipsum sensorium, ac si res oculo propius admoueatur, re ipsa experimur ipsam non cerni; quomodo tamen uapores intra ipsum oculum contenti uideri possunt? Sed, quod ad hoc facit, mutila est & imperfecta conspectio earum rerum, quæ propius admouentur, Aristotelis autem sententia de perfecta est uisione, neque de imperfecta refragatur: quali ea cernuntur, quæ in ipso oculo sunt. At uerò de affectu, de quo hic agitur, pete Gal. 4. de loc. aff. & Paulum lib. 3. ubi de suffusione agit. Vide & Rasim 9. ad Almans. cap. de aqua descendente in oculum.

Cap. 2. — Cap. 2. — Text. 75. & 98. — Cap. 2. Cap. 22.

De † alintisar. Cap. 12.

† pupillæ dilatatione.

Alintisar est ut fiat foramen uueæ latius, quàm est in natura: & quandoque fit illud successione sodæ, aut propter causam primitiuam ex percussione, aut casu. Et quandoque fit propter causas existentes in ipsa pupilla, & illud est in albugineo, aut in uuea. Albugineus nanque, quum humectatur, & multiplicatur, comprimit uueam, & mouet eam ad dilatationem. Albuginei uerò siccitas non facit dilatationem per se, sed per accidens, scilicet inquantum sequitur eã siccitas uueæ. Et uuea ipsa, si desiccatur, aut extẽditur ad extremitates suas, sicut extenduntur coria perforata quum exsiccãtur, accidit ei ut dilatetur sicut dilatantur foramina illorum coriorum; & proprie quando comprimitur ab humiditatibus. Et quandoq; accidit ei illud ex humiditate intrante substantiam eius, & addente in spissitudinem ipsius, & extendente eam ad grossitiem: quare accidit foramini ut dilatetur. Et quandoque accidit illud propter apostema extensiuum prouenient in ea. Et quandoque est amplitudo oculi naturalis, & nocet uisui. Videt enim res minores, quam oportet ut uideantur. Et quandoq; est

a B. fit similiter

est accidentalis: & a §quandoque est ita: § & quandoque consequitur ad hoc, ut uideat aliquid. Multoties enim dilatatur oculus adeo, ut dilatatio cõsequatur coronam, & nõ remaneat uisui aliquid, de quo sit curandum. Et illa, quæ est ex percussione, aut casu, non habet curam.

ANNOT.

Sunt hæc de mydriasi, pupillæ. s. dilatatione ex Gal. sumpta primo de sympt. caus. Pro hac & huius curatione uide libellũ de oculis part. 4. Paulũ lib. 3. Aet. lib. 2. serm. 3. et Celsum lib. 6. Vnum hoc in loco aduersus Rasim scribere author uidetur, quum ait, Et non oportet ut multiplicentur &c. Damnat nanque frequentiores purgationes. At Rasis 9. ad Almans. cap. de pupillæ dilatatione, iubet aßidue repeti alui solutionem ex catapotijs, quæ cochia appellat. Sed uerè, explicat author & interpretatur Rasis sententian. neque enim Rasis quotidie purgatoria medicamenta exhibenda censet, quod Auicennas damnat: sed frequenter tamen euacuandum putat, quod & author noster admittit.

Cap. 2. Cap. 11. Cap. 22. Cap. 2. Cap. 6.

De signis. Cap. 13.

IAm diximus ea in capitulo debilitatis oculi.

De cura. Cap. 14.

ILla, quæ naturalis est, curam non habet. Et illi, quæ est ex siccitate, confert humectatio oculi cum humectatiuis prædictis. Et illi quæ est ex humiditate; confert phlebotomia, si in corpore est multitudo. Et etiam phlebotomia lachrymalium uenarum euacuat ex loco, & cõfert ei: & similiter phlebotomia uenarum temporum & incisio earum; & euacuationes, quas sciuisti: & effusio aquæ salsæ & salitæ super caput, proprie, mistę cum aceto. Et non oportet ut multiplicentur euacuationes cum solutiuis, & debilitetur uirtus, & non euacuetur, quod quæritur. Imò quandoq; sufficit ei euacuatio omnibus. x. diebus cũ. 3. a §&. s. § de pilulis cochijs. Et cibus sit aqua ciceris cum oleo sisamino. Et fiat alcohol oculo alteri cum tutia, ut non dilatetur sicut primus. Et oportet ut administres alcofol prædicta in capitulo imaginationum, & aqua. Et conferunt ei uẽtosæ super collum propter illud, quod in eis est de attractione ad posteriora. Illud autem b §quo utendum§ est in cura eius, quæ facta est successione percussionis est, ut fiat phlebotomia, deinde uentosetur caput, postea administra infrigidãtia. Et fiat emplastrum ex farina fabarum sine corticibus suis, & farina hordei cũ aqua foliorum c §salicis, § aut aqua endiuiæ: aut lana infusa in uitello oui cũ oleo ros. aut pauco uino. Et distilletur in oculum sanguis turturum, & pullorum d †§ § & in die tertio distilletur in ipsum lac, & alcofol, quæ sunt fortiora. Et penitus plurimum curæ eius est ex genere curæ apostematum calidorum. Et post administretur collyrium frigidũ ex thuris & croci, & myrrhę omniũ an. parte. j. & arsenici parte. s. Medicamen iuuatiuum e §omoronenesis, & est distillatio fellis hædi, § & fellis gruis amborum an. aur. iij. croci. 3. j. piperis centum & septuaginta grana, succi liquiritiæ. v. aur. & tertia, ammoniaci duo aurei. mellis secundum quantitatem necessitatis: & fiat ex eis alcohol, & teratur cum aqua fœniculi, & conficiatur cũ melle. Et ad illam, quæ facta est ex percussione, medius aur. teratur cum succo raphani, usq; quo siccetur, & administretur cum eo sicco alcohol. Et etiam fellis hirci aur. j. stercus f §lacerti & stellionis sicci§ aur. j. &. s. nitri. s. aur. piperis fellis gruis amborũ an. aur. ij. croci aur. j. ammoniaci aur. s. ellebori albi aur. j. terantur etiam cum aqua fœniculi, & misceantur cum melle.

a B. j. aut cum 3. j. s.

b B. cui innitẽdum.

c B. alkalef.

d †B. columbinorum.

e B. murisis. i. dilatationi oculi. Recip. fellis milui.

f B. aldab, aut alurel.

De constrictione pupillæ. Cap. 15.

COnstrictio est, ut sit foramen uuæ strictius quàm consuetum fuit. Et si est naturalis, est laudabilis: & si est accidentalis, est deterior quàm dilatatio: & quandoque perducit ad oppilationem. Et eius causa est, aut siccitas uueæ corrugatiua aggregans eam, & contrahitur foramen, & accidit constrictio aut oppilatio. Aut humiditas extendens uueam ex lateribus ad mediũ: & constringitur foramen, & accidit sicut illud, quod accidit cribris quando madefiunt, & mollificantur, & extendũtur in partes. Aut siccitas uehemens albuginei: quare minoratur, & sequitur ipsum tunica ad detumescendum, & aggregationem diuersam dispositioni exitus. Et plurimum accidit hoc accidens à siccitate.

ANNOT.

Contrarius affectus superiori est, de quo & Gal. 1. de sympt. caus. meminit.

Cap. 2.

De signis. Cap 16.

IAm diximus ea in capitulo debilitatis oculi.

De cura. Cap. 17.

EIus quidem, quæ sicca est; cura sunt humectantia, quæ sunt ex distillationibus, & caputpurgijs, & embrochis factis ex succis humidis, & reliquis, sicut scis, & cibi leues & pingues a §in horis, & non inuenis necessitatem utendi aliquo, in quo sit caliditas aliqua propter attractionem materiei humidæ§ ad oculum. Et oportet ut administretur fricatio capitis, & faciei, & oculi b §continua§ breui tempore: & totum id, ut attrahat. Nam administratio humectantium pure, quandoq; nocet etiam. & quando administras alcofol attractiua, itera tunc humectatiua. Ei uerò, quæ humida est, conferũt alcofol prædicta cognita in capitulo debilitatis uisus, & aquę, & imaginationum. Et ex eis est collyrium huius descriptionis. Floris ęris, ammoniaci, amborũ an. pars. j croci pars & tertia, aloes. v. partes, muschi medietas partis, fiat ex eis collyrium. Et iterum ammoniaci aur. duo, floris æris aur. iiij. stercoris lacerti aur. iij. croci aur. ij. gummi aur. j. conficiantur cũ melle, & administrentur. Et etiam piperis, & ammoniaci amborũ an. partes ij. olei balsami nona partis unius, croci pars. j. resoluatur ammoniacũ in aqua fœniculi, & proijciatur super ipsum oleũ balsami, & conficiantur cum melle: hoc nanque est ualde bonum.

a B. & in aliquibus horis necessitas est administrare aliquid ĩ quo sit caliditas aliqua, vt attrahat materiã humidam.

b B. fricatione successiua, scilicet una post aliam.

De aqua. Cap. 18.

DEscensus aquæ est ægritudo oppilatiua:& est humiditas extranea stans in foramine uueæ,inter humorē albugineum, & siphac [a]§& corneam:§quare prohibet penetrare formas ad uisum. Et ipsa quidem quandoque diuersifica tur in quantitate,& diuersificatur in qualitate. Eius autem diuersitas in quantitate est,quoniam quandoque est plurima secundum comparatio- nem ad foramen:quare oppilat totum foramen, & non uidet oculus aliquid. Et quandoque est pauca secundum comparationem ad ipsum: qua re oppilat partem eius, & dimittit partem ipsius detectam. Illud ergo,quod ex uisibilibus coram parte oppilata existit, non comprehendit uisus; sed comprehendit illud, quod est coram parte di scooperta. Et quandoque comprehendit uisus,a- licuius rei medietatem: aut partem eius, & non comprehendit reliquum, nisi permutatione pu- pillæ:& fortasse comprehendit ipsam integrè ui- ce una, & non comprehendit ipsam integrè uice alia:& illud propter situm eius. Nam quum per- uenit cum integritate sua coram oppilato, non comprehendit ex ea aliquid: & quando peruenit cum integritate sua coram discooperto, compre hendit ipsam totam. & hæc quidem oppilatio di minuta quandoque cadit[b]§ad lachrymalem supe rius: & quandoque ad lachrymalem inferius: & quandoque conuenit ut sit illud in anulo medij foraminis,& quod ipsum circundat § discooper- tum:& tunc quidem non uidet de omni re nisi la tera,& non uidet medium eius:imò uidet in me- dio eius,sicut fenestram aut aperturam:& intētio illius est,quòd nō uidet,sed imaginatur tenebras. Diuersitas uerò illius in qualitate, quādoque est in essentia;quoniam alia est subtilis,clara[c]§quę nō tegit§lumen & solem,& alia eius est grossa ualde. Et quādoque est in colore, quoniam alia eius est aerei coloris,& alia eius alba est gypsei coloris,& alia eius alba est margaritalis,& alia eius alba de- clinat ad[d]§uiriditatem,& uiriditatem intensam § & aureitatem:& quædam est citrina: & quædam est nigra:& quædam est cineritia. Et illa quidem, quæ est magis receptibilis curæ ex parte coloris, est aerea,& alba margaritalis [e] § quæ ad uiridita- tem declinat parumper & ad cinereitatē uiridem cum intensione.§Genus autem gypseum, & uiri- de [f]†§ §& nigrū plumbeum[g]†§ § uehementis nigredinis, & citrinum,non recipiūt curam,quæ fit cum acu. Et ex speciebus quidem eius,quæ est grossa,est quædam species, quæ quā doque fit dura ualde, ita ut egrediatur ad hoc ut sit aqua:& neque est ei cura. Et illa quidem, quæ magis susceptibilis est curæ ex parte essentiæ, est subtilis[h]§quæ quum tu eam compresseris,§ & su- per ipsam digitis tuis compressionem feceris,se- parabitur uelociter,deinde redibit, & aggregabi tur: huius nanque ablatio cum instrumento aufe rendi aquam,speratur. Veruntamen huius expe rientiæ assiduatio, est ex eis, quæ conturbant a- quam,& facit curam cum instrumento difficilē. Et quandoque experitur illud alio modo: & est ut ponatur super oculum cottum, & sufffetur in ipsum uehementer;deinde auferatur, & conside- retur uelociter,an uideatur in aqua motus; nā si uidetur tunc iam apta est,ut cum instrumento cu retur: & similiter,si clausio oculi facit dilatatio- nem uehemēter alterius. Et illa, quæ post casum, aut ægritudinem cerebri accidit; fit difficilis sa- nitas eius.

a B. corneæ.

b B. Alia litera, superius aut inferius, & quādo que accidit vt sit illud in ipso medio foraminis, & illud qđ ipsum circūdat sit.

c B. peruia quę non prohibet.

d B. blauedinē, seu glaucedinē paruā, & ad colorē lapidis turchois.

e B. & quæ declinat ad glaucedinē parū, & ad colorem lapidis turchois.

f † B. turbidū, seu.

g † B. vehemēter.

h B. quā quum consideraueris, seu aspexeris in vmbra luminosa seu splendida

De signis. Cap. 19.

SIgna portendentia aquam; sunt imaginatio- nes prædictæ,quæ non sunt à causis alijs. Et nos quidem iam exposuimus esse earū in ca- pitulo imaginationum; & quòd accidit cum eis conturbatio sensibilis, & proprie quando est in uno oculorum:& quòd imaginantur ei res lumi nosæ:sicut candelæ duplices. Inter aquam uerò, & oppilationem intrinsecam,distat:quoniā quan do unus duorum oculorum comprimitur, dilata tur alter in aqua:sed non dilatatur alter in oppila tione. Et illud quoniam causa in illa dilatatione, est expresio spiritus, qui est in oculo compres- so ad alterum cum fortitudine:sed quum inuenit oppilationem[a]§posterius§non penetrat:& hoc se cundum plurimum rei:& [b] §in fine dilatatur in al tero,§nisi aqua sit uehementis grossitudinis:& si non fuerit oppilatio,sed in †alintisar non est ali- quid de hoc.

a B. ante ipsum seu ipsi oppositam.

b B. secundum minus dilatatur alter. Alia litera dilatatur secundum plurimum alter.

† pupillæ dilatatione.

De cura eius. Cap. 20.

EGo quidem iam uidi hominem de his, qui ad comprehensionem redeunt, & intelligē tiam,cui aqua iam acciderat,qui curauit se- ipsum cum euacuationibus,& abstinentia cibi,& minoratione cibi,&alienatione iurium[a]†§ § humectantium,& fuit contentus assatis,& frixis, & administratione alcofol resoluentium,subtiliā tium:& redijt ad ipsum uisus eius bene:& secun- dum ueritatem,quando succurritur aquæ in prin cipio sui,confert in ea [b]†§ § regimen: illi autem,quæ confirmata est;non est conueniēs ni- si cura cum instrumento. Oportet ergo,ut repel lat habēs eam repletionem, & uinum,& coitum, & sit contentus comedere semel in meridie,& fu giat pisces,& fructus, & carnes grossas proprie. Vomitus autem quamuis conferat ex parte mun dificationis stomachi;tamen est nocitiuus in pro prietate aquæ. Et nos quidem iam docuimus ca- nones curationis eius cum medicinis, in capitu- lo imaginationum. Et nunc dicamus res exper- tas:& ex eis est, ut sumantur granorum lauri ex- corticatorum.x.partes,& gummi pars.j.terantur cum urina pueri non polluti:ad aquam, & ad de- bilitatem uisus cum aqua pura:& administrentur ad eum,qui non uidet.[c]†§ §con- ficiatur cum felle uiperæ,& melle, & fiat cum eo alcohol:est enim bonum ualde. Dico autē quòd experti sunt homines ueraces fel uiperæ; & non egit operationem ueneni omnino. Et hoc experi mentum ex eis est,à quibus cauendi minuitur ne cessitas. Aliud experimentum bonum.succi gra- natorum relatorum ab insula Moadis, & chame drei,coralli omnium an.aur. j. conficiantur cum aqua fœniculi. In regimine autem curæ, quæ fit cum instrumento, oportet ut ante ipsam præce- dat mundificatio corporis,& capitis proprie, & fiat phlebotomia,si necessaria fuerit: deinde ob- seruetur,ne ille,qui cum instrumento est curan- dus,habeat[d]§in oculo rupturam: § & timeatur ut accidat

a † B. &.

b † B. Alia litera, hoc.

c † B. dixit alathius albamedi

d B. sodam.

accidat in tunicis apostema, aut sit assuetus pati tussim, aut sit uehementis rixæ, uelocis iræ: nam rixa, & ira omnis, sunt ex eis, quæ mouēt ad [e]§profundum uel§reditum: Et oportet ut fugiat uinū & coitum. Et cum hoc non oportet, ut administretur cura cum instrumento, nisi postquam aqua steterit, & descēderit, quod descendere uult ex ea, & in grossata fuerit essentia eius [f]§parū per: & hoc est illud, quod uocatur complementum. Et compressio quidem subito facta§ & phlebotomia nocet: & cibus eius sit aqua ciceris. Et [g]§constituatur locus, ad quem moueat curans cum instrumento sub oculo: & similiter multoties inuenitur ex principio.§ Et quando uoluntas adest ut fiat cura cum instrumento, præmittitur habenti aquam, ut nutriatur piscibus recentibus & cibis humectatiuis[h]§permutatiuis; & administretur aliquid ex eis, quæ resistunt nocumento§ aquæ. Deinde fiat cera cum instrumento. Et ad ultimum si aqua fuerit subtilis ualde, aut grossa ualde, non obedit curæ cum instrumento. Et quando uoluntas est [i]§faciendi, præcipiatur infirmo aspicere ad lachrymalem domesticum, & ad nasum, & conseruetur secundum illam figuram: & non sit iuxta fenestram, neque in loco uehementis luminis ualde: Deinde procedat artifex, & incipiat, & perforet cum mucadahati, & uadat inter duas tunicas, usquequo sit coram foramine; & inuenitur illic sicut spatium & sinuositas. Amplius ex artificibus est, qui extrahit[k]§Almadahati§ & intromittit in eum caudam[l]§almuhec, & est aledidu usque ad terminum§ foraminis, ut præparet extremitati acutæ almuhec transitum: & ut assuefaciat ægrum patientia; deinde intromittit[m]§almuhec§ usq; ad terminum definitum, &[n]§suspendit§ cum eo aquā & non cessat deponere eam donec clarificetur oculus; &[o]§occultetur§ aqua post corneam desubtus: deinde[p]§dimittit almuhec in loco suo aliquā to tempore, ut stet aqua in loco illo: deinde[q]§declinat ab eo almuhec§ & consideret an redeat: tūc si redit, iteret regimen, donec sit securus. Et si aqua non obedit, ut currat ad partem, ad quam fecit eam descendere, declina eam ad partem alteram, & expelle eam ad partem, ad quam declinat, & separa ipsam in ea. Quòd si uideris eam redire in diebus, in quibus curas, [r]§reduc almuhec§ in illo eodem foramine: ipsum enim remanet, & non consolidatur, & quum ad foramē currit sanguis, oportet ut descendere faciat eum etiam, & non dimittatur remanere illic, &[s]§congeletur, & non sit ei cura.§ Quumq; curam cum instrumēto operatus fueris; pone super oculum, cui adhibita est cura cum instrumento, uitellum oui conquassatum cum oleo uiol. & cum cotto. Et oportet, ut oppiletur sanus etiam, ut non moueatur, & sequatur eum infirmus. Et fac eum dormire super collum tribus diebus in tenebris, & quandoque necessariç sunt iterationes plurimç huius emplastrationis: & conseruationes huius [t]§præparamenti§ & resupinationis per unā hebdomadam. Et illud quidem, quando illic fuerit apostema, aut soda, aut aliud. Verum apostema facit esse necessarium solutionem ligationis fortis, & mollificationem eius. Et penitus melius est, ut cōseruet ęger[u]§præparationem§ suam, usquequo remoueatur dolor; & non soluatur ligatura, nisi in omnibus tribus diebus.[x]†§ §Et oportet quidem, ut fiat uaporatio in tempore solutionis, cū aqua ros. & aqua salicis, aut cum aqua cucurbitæ; aut aqua uirgæ pastoris, & sibi similibus. Et homines quidem habent uias diuersas in exercendo curam aquæ, quę fit cum instrumento; ita ut quidam sint qui disrumpunt inferiorem partem corneæ, & extrahunt aquam per eam: & hoc est, in quo est timor: quoniam cum aqua, quando est grossa, egreditur albugineus.

e — B.

f B. Alia litera. Et tempus eius æquale, est tempus anni.

g B. vt adhæreat loco ad quē curans cū instrumēto mouet ad inferiorē partē oculi: & ꝓpter illud qn̄q; postponitur illud à principio.

h B. ingrossantibus aquā & administrētur res ex eis quæ confortāt nocumētum.

i B. curare cum instrumento.

k B. almachda.

l B. almhet & nominatur alaclid in opposito

m B. almhet.

n B. deprimit.

o B. deprimat.

p B. adhęreat almhet.

q B. remoueat ab eo almhet.

r B. tunc reitera almhet.

s B. congelari tunc enim nō ē ei curatio.

t B. situationis.

u B. situationē.

x †B. & renouetur medicamen.

Annot.

De suffusione agit, quā ὑπόχυσιν & ὑπόχυμα uocāt, nostri cataractam. de huius signis & curatione habes ex Gal. primo de sympt. caus. 4. de loc. aff. ex Paulo lib. 3. & 6. Rasi 9. ad Almans. cap. de cataracta. sed pulchrè & Celsus lib. 6. & 7. huius curationem absoluit. Quæstio autem hic est de uictu: qualis s. in suffusis sit instituendus. Paulus lib. 3. aquæ potum & cibos extenuantes toto morbi curriculo competere ait: id quod & Celsus lib. 6. uictum esse dicens optimum, qui pituitam extenuat. Auicennas tamen primo quidem attenuantem uictum probat, postea tamen ijs uerbis. §Et quando uoluntas adest &c.§ *& recentes pisces, & humectantes cibos incrassantesq; exhibet; ita ut, ubi cura manu agenda est, crassum uictum instituat. Sanè, quod ad hoc pertinet, Author noster non absolute incrassantem uictum commendat: uerùm si transacto iam morbi initio, curatione per medicamenta non succedente, ad chirurgiam accedere constitueris: nondumq; ad eam crassitudinem redacta suffusio sit, ut acu deprimi ualeat; tum, ut citius ad manuum actionem uenias, incrassanda quàm primum suffusio est crasso uictu. neque uerò maximè crassa alimenta commoda ad hanc rem sunt, ut quidam existimant; sed leuiter crassa: talia nempe, ut inceptam suffusionem perficere, non tamen alteram in sano oculo queunt procreare. Paulus ergo & Celsus uictum morbo contrarium instituunt: at Auic. curationis accelerandæ gratia affectum contrario uictu auget, quòd imperfecta suffusio deprimi acu nequeat. Verùm unum adhuc est, de quo suspicari aliquis posit. nempe, peracta per chirurgiam actione, iubet author oculo uitellum oui cū oleo rosaceo admoueri, id quod & Paulus. At supra tractatu primo. quum de ophthalmiæ curatione ageret, oleum ab oculis, quòd mordeat, prorsus interdixit, quod & Gal. ut etiam alibi est à nobis annotatum. Sed tametsi oleum seorsum oculo inimicum est; admisto tamen uitello oui eius acrimonia obtunditur, ita ut nulla sit controuersia.*

Cap. 2. Cap. 2.
Cap. 22. cap. 21.
Cap. 6. Cap. 7.
Cap. 9.

De destructione uisus. Cap. 21.

Destructio uisus quandoque accidit ex causis debilitatis uisus, quum superfluunt: quare consideretur illic. Nos uerò iterum dicamus, & dimittamus, quod est cum communitate cerebri, & aliorum, quoniam illud illic intellectum est. Destructio uisus, aut fit partibus oculi manifestis in suis substantijs incolumibus: aut fit illud; quum iam acciderit eis nocumentum[a]§sensibile, aut non sensibile, & quæ itinere eorum procedunt.§ Noster uerò sermo est de primo. Nam si partes oculi apparentes fuerint incolumes in substantijs suis, sed iam acciderit eis nocumentum ex parte alia non manifesta hominibus, & uulgo; tunc aut erit foramen secundum disposi

a B. Alia litera. profundans eos aut faciens eos fluere & quod currit cursu eorum.

b †B. Alia lra. aut non erit quod si fuerit foramẽ secundũ dispositionẽ sanitatis suæ.

dispositionem sanitatis suæ,[b] †§ aut erit illic oppilatio aquosa, aut erit oppilatio non illic, imò in neruo cõcauo: aut propter rem cadentem in foramine eius, aut propter cooperimentum accidens ex siccitate, aut mollificatione aut apostematibus in lacertis suis compressis in seipsis. Aut sequetur compressionem accidẽtem anteriori cerebro, secundum quòd exposuimus in his, quæ præterierunt: Aut accidit ei attritio: Aut glaciali accidet remotio ab oppositione foraminis: Aut erit corruptio complexionis eius; & non erit conueniens ut sit instrumentum uisus. Et plurimum quidem accidit propter humiditatem dominantem super eam ualde: aut propter siccitatem uincẽtem super ipsum: quare colligitur in seipsum, & corrugatur, & nominatur hæc ægritudo glauconia: & non est ei medicamẽ: & fit oculus propter eam[c] §uarius multorum generum §: aut non erit foramen incolume: sed aut erit iam consecuta ex eo dilatatio in ultimo fine, aut erit consecuta ipsum constrictio coopertura.

c B. exsiccatus vel corrugatus glaucus seu varius.

ANNOT.

Vbi illæso apparente oculo, uidendi actio prorsus abo letur, ἀμαύρωσιν Græci uocant, nos obscuritatem, & alij etiã guttã serenã. Gal. id in opticorum neruorum affectum reijcit. primo de sympt. caus. obstructionem nempe, à qua ferri animales spiritus ad chrystallinum humorem prohibentur. Verùm, quum chrystalloidi ab interna quidem parte retiformis, choroides, sclirotica, & coniunctiua tunica, ab externa uerò arachnoides, uuea & cornea circumstent: adde & uitreum humorem, quo nutritur, & aqueum à quo cornea sustinetur ne in illum collabatur: res ipsa planè indicat, non in uisorio dumtaxat neruo; sed etiã inter uitreum & chrystallinum, retiformem & uitreum, choroidem & retiformem, scliroticam & choroidem, posse aliquam esse obstructionem, à qua deferri iidem uisorii spiritus prohibeantur. Sed quidquid hac in re senseris, eadem tamen huius affectus curatio esset, si modo curationem susciperet. Author sanè hic curationem non docet. Scribit tamen Paulus libro. 3. quum de obscuritate & hebetudine agit, quem tu uide.

Cap. 2. Cap. 22.

De signis. Cap. 22.

SIgnum autem aquæ, & dilatationis, & constrictionis, & reliquorum, est illud, quod diximus in capitulo suo. Causa uerò in ea, quæ fit in neruo concauo, est illud, cuius comprehensio fit[a] §difficilis § per signa prædicta in capitulo aquę: Sed distinctio rei in ipso est difficilis: & forsasse non comprehenditur sapientia. Et quãdo illic fuerit pulsatio, & rubedo; tunc existima, quòd sit in neruo apostema calidum. Quòd si affuerint illic grauitas, & paruitas caliditatis; tunc existima quòd illic sit apostema frigidum. Et si fuerit grauitas uehemens; & oculus humidus ualde; tunc materia erit humida ualde. Et si fuerit oculus siccus, tunc materia erit melancholica. Et quando accidit super caput percussio, aut casus faciẽs exire oculum prius, deinde sequitur illud profundatio eius, & destructio uisus; tunc existima, quòd neruus oculi iam attritus est.

a B. facilis in summa.

ANNOT.

Excitantur uisorii spiritus ex luce, atq; hi ubi uel ex calore uel ex dolore capitis, aut partis in eo alicuius concitati iam sunt; abhorret lucem æger, quòd ab hac spiritus agitentur etiam uiolentius: proptereaq; & impendentem phrenesim lucis auersio significat; quia summam animalium spirituum commotionem prænunciat. Accidit uerò & hoc ipsum in cephalea ob eandem causam. Sed & hoc Hipp. inter praua in acutis morbis indicia retulit primo prognost.

Aphor. 10.

De[a] §diminutione radij.§ Cap. 23.

ILlud est ex eis, quæ significant calefactionem spiritus & eius inflammationem, & eius[b] §coruscationem. § & indicat[c] §† § plurimum[d] §†phrenitim § nisi sit propter scabiem palpebrarum: & eius cura est quod nosti.

a B. oculis abominantibus radios.

b B. subtilitatẽ

c †B. vt.

d B. Alia litera, phrenesim. † Karabitum.

De[a] § altumar § & albedine uincente. Cap. 24.

QVandoque accidit ex lumine uincente, aut albedine, quando aspectus assiduatur in niue, ut non uideat nisi parum, & uideat illud ex proximo, & non uideat illud ex longinquo; propter debilitatem spiritus. Quumque aspicit colores, imaginatur, quòd super eos sit albedo.

a B. alchamar.

ANNOT.

Quomodo ex lucidioris rei aspectu uidendi actio offendatur, est à nobis antea fusius explicatum. ut superuacaneum sit hic quidquam repeti.

De cura. Cap. 25.

PRæcipiatur, ut assiduè inspiciat colores uirides & cælestes, & suspendat nigros coram uisu: Quòd si iam aggregatum fuerit cum nocumento uisus propter suam albedinem nocumentum eius propter frigus ipsius: distilletur in oculo aqua in qua decocta est palea tritici tepida, ut non noceat: Et quandoque fit alcohol cum melle, & succo allij: Et etiam quandoq; aperitur oculus super uaporem uini distillati super lapidem molarem. Aut uaporatur oculus cum uino duro: Aut inclinatur super uaporem aquæ, in qua[a] § decocta sunt papauer & resoluentia subtilia cognita, §sicut hyssopus, & melilotum, & chamæmilla, & similia.

a B. decoctæ sint herbæ resoluentes subtiliantes cognitæ.

Fen

Fen quarta de dispositionibus auris, & est

TRACTATVS VNVS.

De anatomia auris. a Cap. 1.

AVRIS est membrum creatũ auditui: & factum est ei ostracum anfractuosum, ut [a] § sentiat § omnes uoces, & faciat tinnitum earum necessarium: Et foramen incipiens in osse petroso inuolutum anfractuosum; ut sit anfractuositas eius elongans spatium aeris ad interiora cum abbreuiatione, [b] § sub eo, ad quod§ si factum esset foramen penetrans directè; abbreuiaretur spatium ad ipsum, [c] † § §ut non subito perueniat ad interiora eius calor & frigus superflua, imò eueniant super ipsum gradata ad ipsum. Et foramen quidem auris peruenit ad concauitatem, in qua est aer stans: & superficies eius domestica est strata uillis nerui auditus, peruenientis à pari quinto, quod est ex paribus neruorum cerebri. Et superflua duritie factus est durus; ut non sit debilis, passibilis à percussione aeris, & qualitate eius. Quum ergo peruenit unda uocalis ad illud, quod est illic; comprehendit eam auditus: Et hic quidem neruus in dispositionibus auditus, est sicut glacialis in dispositionibus uisus: & reliqua membra auris sunt, sicut reliqua, quæ circundant glacialem ex tunicis, & humoribus, quæ sunt creatæ propter glacialem; ut seruiant ei, & custodiant ipsum, & adiuuent eum. Et alsamac est sicut foramen uuæ; & creata est auris cartilaginosa; quoniam si foret creata carnea, aut pannicularis, non seruaret figuram fornicis, & anfractuositatis, quæ est in ea. Et si crearetur ossea, læderetur, & læderet in omni [d] § casu. § Sed creata est cartilaginosa habens cum conseruatione figuræ lenitatem, & [e] § reflexionem. § Et creatæ aures sunt in lateribus; quoniam anterius fuit conuenientius uisui propter illud, quod sciuisti [f] § in oculo, ergo obseruatio habita fuit: § Et creatæ sunt sub tonsura capillorum in homine; ut nõ sit sub tegmento capillorum, & tegmento [g] § uittarum. § Et huic quidem membro accidunt species ægritudinum: & quandoque sunt dolores eius perniciosi: Et multoties accidunt [h] § ei species ægritudinum. §

Alia litera. a B. retineat.

b B. corporis sui seu magnitudinis suę in quo

c † B. sed non fuit regimen in prolongando, vel secũdũ aliã literam, sed non fuit prælecta prolongatio spatij nisi.

d B cõtusione.

e B. plicabilitatem.

f B. quare ipsa est ab oculo occupata pro loco sibi conuenientiori.

g B. alebas. i. rei cooperientis caput.

h B. ex ægritudinibus eius febres difficiles valde.

ANNOT.

Aurium anatomen ac usus fusius prosequitur Gal. 11. de usu part. sed & Arist. 1. de hist. animal. & author noster lib. de animalib. 12. multa. sed ut hæc habeas absolutiora, uide & Hippocratem lib. de carnibus & Arist. 5. de gener. animal.

Cap. 12. Cap. 11. Cap. 12. Cap. 3.

De conseruatione sanitatis auris. Cap. 2.

OPortet ut in aure intendatur, & caueatur, ut non lædant eam calor, & frigus, & [a] † § §res extraneæ; neque eam ingrediatur aliquid aquarum, & animalium: & ut mundificentur sordes eius. Deinde oportet, ut assiduetur distillatio olei de amygdalis amaris in ea omni hebdomada semel: est enim mirabile. Et oportet, ut custodiantur, ne generentur in ea apostemata, & † pustula, & ulcera; quoniam sunt corrumpentia aurem. Et si timetur, quòd ei accidat † pustulæ administretur in ea distillatio sief memithe in aceto. Et in distillatione sief memithe in omni hebdomada semel, est securitas à fluxu, quod descendit ad ipsum. Et ex eis quidem, quæ nocent auri, & reliquis sensibus; sunt [b] § fastidium § & repletio: & propriè somnus super repletionem.

a † B. ventositates, &.

† bothor.

† bothor.

b B. altochme.

ANNOT.

Aurium sanitatis conseruationem tradit. sed pulchrè id docet & Paulus libro. 1. quem tu uide. Vide & Hipp. ac Gal. 3. aphor.

Cap. 30.

Aphor. 50.

De nocumentis auditus. Cap. 3.

NOcumenta auditus sunt sicut reliquarum operationum: & illud est, quoniam nocumentum omnis operationis est, ut destruatur operatio: & sit loco eius hic destructio auditus; quare [a] § neque subtiliter perscrutetur neque audiat nisi § ex longinquo: aut alteretur, & sit uice eius, ut audiat, quod nõ auditur: sicut est illud, qđ accidit ĩ aure ex sonitu, & tinnitu, & sibilo. Et scias quòd nocumentum auditus aut est ab origine, & est surditas, aut [b] § taraxem: aut guacrem § natiua; aut est accidentale. & intentio quidem surditatis est præter intentionem [c] § taraxem. § Surditas nanque est; ut pars intrinseca samac creata sit surda, in qua non existit concauitas intrinseca, quam prædiximus, quæ est sicut uuea, comprehendens aerem quietum, qui audit uoces sua undositate. [d] § Tarax uerò & guacre sunt, ut non propter eas nocumentum § consequatur priuationem sensus. Et non elongatur, quin [e] § guacre sit sicut destructio communicans soliditati, § & non sit illic concauitas, sed neruus nõ affert uirtutem sensus: & [f] § tarax est § sicut diminutio absque destructione; aut cõmunicat secundum conuersionem in significatione. Et [g] § tarax § quidem multoties accidit successione uomitus; & est facilis remotionis. Et destructio quidem auditus alia est natiua naturalis, cui non est curatio: & similiter reliquę species alguacre & altarax. Etiam alię sunt natiuæ naturales, quæ curationem non habent; & alia est accidentalis, sed eius spatium est elongatum, & est chronica: & illa etiam est propinqua desperationi, & difficilis curæ. Recens autem propinqui temporis, quæ est ex tarax, est recipiens curam. Verum causæ illius quandoque sunt cum communitate membri, sicut, quæ sunt ex communitate cerebri, aut quorundam membrorum ei uicinorum; sicut accidit, quum primũ nascuntur dentes; & sicut accidit apud dolores dentium: & quandoque sunt propter nocumentum proprium in auditu, aut in neruo, aut in foramine. Et nocumeuta quidem auditus; aut sunt cõplexionalia, aut instrumentalia, aut resolutiua singularitatis. Nocumentum uerò in neruo auditus quandoque accidit propter omnes causas ægritudinum consimilium partium in ipso, & instrumentaliũ, & solutionis continuitatis. Et ægritudines quidẽ similium partium in ipso, sunt unaqueque specierum malitiæ complexionis singularis,

a B. non perfectè audit, neque audit.

b B. tharas aut vchar.

c B. tharas.

d B. Altharas verò & aluchar sunt vt in eis nocumentum.

e B. aluchar sit sicut destructio communis surditati.

f B. altharas quidem fit.

g B. altharas.

laris,& compositæ:& plurimum eius est ex frigore. Et quandoque fit unaqueque earum absque materia. Et quandoque fit cum materia melancholica,aut cholerica, aut phlegmatica ex phlegmate crudo,aut uentosa. Et multoties quidem retinetur fluxus uentris cholericus, & succedit ei surditas: & non elongatur, quin similiter in alijs [h] § cursibus § contingat secũdum naturam quum retinentur, & prohibentur nõ in hora sua. Instrumentales uerò in neruo sunt, sicut oppilatio,quã fecit humor,aut sanies;aut apostema,quod est dubellati;aut apostema calidum,aut durũ, aut cooperimentum sorditiei,aut [i] § tremulum, § aut inflatio. & solutio singularitatis in ipso quandoq; fit ex ulcere,aut ex corrosione. Plurimum uero eius, quæ fit propter transitum,est [k] † §

h B.fluxibus uẽtris.

i B.aot alterhel

k † B.ab oppilatione.

§ propter causam intrinsecã,aut propter causam extrinsecam: Et intrinseca quidem est sicut uerruca, aut apostema, aut caro addita, aut uermis: [l] § & plurimum eius est sordes, § aut humor grossus [m] † § § uiscosus,aut congelatio saniei ex apostemate rupto. Extrinseca uerò est sicut arena,aut lapis, aut nucleus ingrediens eam,aut congelatio sanguinis, cuius quædã pars fluxit ab aure,& pars eius remansit. Et illud quidem quandoque accidit subito, & quandoque accidit paulatim. Nocumentum præterea auditus, quandoque accidit secundum semitam crisium, & secundum semitam permutationis materiæ in fine ægritudinum acutarum: & [n] § quandoque § remanet post recessionẽ febris grauitas capitis: Et quãdoq; fit nocumentum, quod est huius capituli,aut secundum semitam accidentis separabilis;sicut recedit apud motus crisis; aut secundum semitam accidentis fixi, ut ipsum sit ipsa met expulsio crisis.s.ut crisis iam expulerit materiam ad partem auris, & firmauerit eam in ipsa;non propterea tamen quòd [o] § inuenerit eam § secundum semitam uicinitatis: & multoties quidem portendit hoc accidens uomitum,aut fluxum sanguinis narium: & multoties destruit ipsum fluxus uentris.

l B. aut multa sordities.
m † B.aut.

n B.etiã quum.

o B. fecerit eã procedere vel transire in ipsa.

Annot.

Auditoriæ facultatis actiones, tripliciter lædi posse, diminui,auferri,deprauari, satis constat. Id uerò à quibus & quarum partium sit morbis, Gal. ex proposito docet 1.de symp.caus. Author hic meminit de surditate ex crisi,pro qua uide Hipp. & Gal.4.aph. sed habes de hac re multa in Coacis prænotionibus.

Cap. 3.
Aphor. 60.
Post initium.

De signis eorum. Cap. 4.

FActum quidem communitate cerebri significat dispositio in reliquis existens sensibus: &communitas auditus cum eis in ea: & communitas uirtutis motiuæ etiam: & significator magis significatiuus eius, est cõmunitas linguæ; & proprie quum est successione† sirsen, & successione commistionis intellectus: & post nocumentum cerebri complexionale, & reliqua eorum, quæ dicta sunt in capitulo ægritudinum cerebri, [a] † § § & foraminis, & sanitas transitus auditus,& tempus propinquum perseuerantiæ sanitatis auditus ante. Et si causa est dubellati, aut apostema calidum in ipso neruo; significant ipsum febres,cum quibus sunt horripilatio, & tremor: & comitantur ipsum febres,& permistio, intellectus, & alienatio .et in ipso est timor nisi aperiatur. Qđ si non fuerit propter apostema in ipso neruo; nõ oportebit ut sit febris, nisi sit secundum iudiciũ febris dici: & erit extensio & dolor, & grauitas, & [b] § pulsus. § In dolore uero,& grauitate communicant omnia, quæ sunt ex apostemate,& materia,ubicunque sint. Quòd si causa fuerit uentositas; significabunt ipsam sonitus, & tinnitus, [c] § & quod erit non compar § grauitati. Et si est ulcus & † pustulæ, significat ipsum pruritus cum dolore. Oppilatio uerò multoties fit sine grauitate, & quandoque fit cum grauitate. Et quando non est grauitas, & est nocumentum, & non est illic malitia complexionis uincentis; tunc est ex oppilatione: et regimen antecedens quandoque significat ipsam. Et si oppilatio est ex carbunculo, & similibus,significat ipsam pulsatio: & si est ex sanguine, significat eam cursus sanguinis antecedens. Et illam, quæ est ex malitia complexionis singularis, significat dolor in profundo sine grauitate,& non est extensio: Et si est frigida, læditur à frigidis, & fit fortior in frigidioribus partibus dici. Et si est calida,est ecõtrario, & sentit inflammationem, & mordicationem. Et si illic est materia, sentitur cum hoc grauitas: & propriè quum prosternitur in orationem. Et eius, quod est à siccitate,signum est, ut sit post uigilias,& ieiunium,& cum detumescentia faciei, & oculi. Et illud cuius causa est uermis, significat assiduatio commotionis cum exitu uermis in quibusdam horis.

† apostematis cerebri.

a † B. Sed factũ proprie in neruo, significat super ipsum sanitas cerebri.

b B.pulsatio.

c B.qui nõ associantur.

† bothor.

Annot.

Notas generatim laborantium aurium habes ex Gal.4.de loc.aff.unde hæc ferè descripta sunt, habes & ex Paulo lib.3.

Cap. 2.
Cap.23.

De cura. Cap. 5.

DIcamus primum,quod oportet ut sint omnia, quæ distillantur in aurem,tepida,non frigida,neque calida: & hoc dictum est uniuersale:deinde distinguamus rem in ipso. In eo quidem,quod cholericum est,oportet ut euacuetur cholera cum solutiuo uentris. Plurimum.n. [a] § accidit § in ipso solutio naturæ, & remouetur cum ea surditas: sicut multoties accidit fluxus cholericus,& retinetur, & accidit inde surditas. Quòd si illic est caliditas tantum; tunc cum infrigidantibus curetur ex oleis & alijs; aut cum succo granati, cuius succus reducatur in cortice suo cũ aliquanto aceto, & thure, & oleo ros. & decoquatur donec [b] § stet,& distilletur in eam § aqua lactucæ,aut aqua solatri. illi autem,quod factum est à frigore,& materia frigida,conferunt omnia olea calida, [c] § § in quibus dissolutum est castoreum:& proprie oleum balsami,& costi, & oleum amigdalarum amararum, & succus absinthij,& oleum chamæmillinum cum adipe uaccino, & felle taurino,aut oleum sisaminum, in quo decocta sit pulpa coloquintidæ, aut radices eius. & quandoque confert in ipso urina taurorum, quando in ea dissoluitur myrrha,& ponitur distillatio,& succus cucumeris asinini. Et totum illud fiat post euacuationem materiei frigidæ,si fuerit coarctata,

a B.iuuat.

b B. inspissetur & distilletur in eam.

c † B.& ea.

coarctata, cum euacuatiuis, quæ sciuisti, communibus corpori, [d] § & ꝓpriè § partibus capitis: & post administrationem embrocharum, quas sciuisti ei: & proprie illa, in qua ponuntur folia lauri, & grana eius. Et exercitium est uehementis iuuaminis in illo: Et similiter uociferatio uehemens in aure, & clangores buccinarum, & similia. Et quãdoque ponitur in aure caput embubæ, ut ad ipsam peruenire faciat uaporem decoctionum resoluentium. Et confert omnibus illis succus rutæ cum melle, & castoreo, & oleo anethino, & urina caprina, & felle eius, & proprie cum galbano. Et ex eis, quæ experta sunt in hoc; est ut sumatur castorei pondus. ʒ. iij. & nitri, & ellebori pondus ʒ. j. & s. fiant ex eis quasi troch. & administrentur distillando: & in alia descriptione, ellebori tres quartæ. ʒ. j. & nitri. [e] § ʒ. iij. § Et etiam sumantur cõdisi, & croci, & castorei, omnium partes æquales † nitri ana partes. iiij. dissoluantur cum uino, & administrentur: aut aloes, & castoreum, & pulpa coloquintidæ, & euphorbium, & fel uaccinũ. Et iam experta sunt oleum raphaninum, & oleũ de staphisagria, & fuerunt uehemẽtis iuuaminis: Aut succus absinthij, aut decoctio ipsius, aut succus raphani cum sale: & proprie quum est [f] § infusio § & oppilatio. Et iam expertum est in hoc, ut fiat licinium ex sinapi contrito cum ficubus: & quandoque additur in ipso nitrum. Et distillare aquam marinam [g] § § in eam, est iuuatiuum. Et elleborus niger, & fella sunt iuuatiua, & proprie fel caprinum cum oleo ros. Quidam autem existimauerunt, quòd quando bullitur [h] § iuniperus § in oleo sisamino in cochleario ferreo, tandiu, donec denigretur iuniperus; est distillatio conferens surditati. Et ex eis quidem, quæ ad illud conferunt, est oleum anethinum, & laurinũ, & de lilio, & nardinum cum castoreo, aut spuma absinthij, aut succo rutæ. Et facti causa siccitatis cura, est adhærere balneo, & cibo, & uino humectatiuo, & effusio olei æqualis, & aquæ tepidæ super caput; & caputpurgium cum eis, quæ sunt sicut oleum nenupharinum, & de [i] § salicibus § & de semine cucurbitæ, & alijs. Et factum causa oppilationis curetur cum eis, quæ dicuntur in capitulo de oppilatione: & confert ei succus granorum cannabis: & succus coloquintidæ humidæ est iuuamentum ualde bonum. [k] §

§ Et quando accidit tarax subito, confert in ipsa aqua, in qua decoquatur absinthium, aut succus absinthij; & misceatur cum eo fel tauri cum oleo ros. aut elleborus cum aceto, aut spolium serpentis. [l] §

§ Et in facto successione soda, conferunt aqua raphani, & oleum ros. & castoreum cũ granis lauri cum oleo ros. Et in eo, quod factum est successione sirsen, oportet ut incipiatur ab euacuatione cum hiera picra; deinde distilletur in aurem [m] § castoreum cum oleo costino solo, aut raphaninum, aut oleum amigdalinum dulce § & oleum ros. & laurinum aut castoreum cum oleo ros. Et ex pilulis expertis ei, quod fit ex oppilatione, & humore, & uentositate; est ut sumantur turbith, ʒ. xx. & coloquintidæ. ʒ. x. sarcocollæ. ʒ. ij. & s. & [n] § aloes. § ʒ. vij. myrobalanorum, ʒ. x. fiant ex eis pilulæ, & deglutiantur. sitq; potio earum pondus. ʒ. j. Et dicamus sicut a capite iterantes uerbum, quod ex medicinis communibus omnibus illis, quæ facta sunt ex grauitate auditus, & dolore eius, & uentositate ipsius, & sonitu, & tinnitu eius, causa materiæ frigidæ, & frigoris, post purgationem capitis, sunt ut distilletur in auræ † nitrum cum aceto, & melle, & fel ouium cũ oleo de oliuis, & uino, aut cum oleo amigdalino amaro, & aqua porri, aut aqua cepæ cum melle: aut lac muliebre, & medicinæ communes dictæ in capitulo dolorum: & duæ guttæ distillatæ ex Kitran mane & uespere: aut elleborus albus, & niger cum quibusdam oleis, & proprie cum oleo de lilio, aut aqua anisi, aut aqua absinthij. & aqua corticis raphani: & similiter oleum decoctionis spolij serpentis, aut granorum lauri, aut euphorbium & castoreum cum [o] § unguento: § aut oleum balsami, aut naphta, aut sumatur glutinis alimbat ℥. j. & alkeiri. ℥. ij. & olei amigdalarum amararũ, medietas. ℥. j. bulliant omnia simul, & administrentur ex eis tres stillę mane & sero: & similiter mel storacis cum oleo alkeiri: & similiter aqua foliorum coloquintidæ recentium: & succus draconteæ, & [p] § albezorhasen § sunt ualde uehementis uirtutis: & medicinæ communes dictæ in capitulo dolorum. Quod si infantibus hæc accidant curantur cum oleo de dedi in quo decocta sunt ruta, & maiorana. & etiam saliua masticationis, [q] § hordei § cum sale gemma solum. Et ex uaporationibus iuuatiuis est aqua calida cum decoctione chamæmillæ, & anethi, & foliorum lauri, & sampsuci & [r] § alfabaca sicca § & pyrethri: uaporentur ea collum, & inferiora auris: & similiter embrochæ prædictæ in capitulo capitis; & ponantur [s] § uelamina, § & opponatur cum descensione sua auri, ut ingrediatur uapor eius per ipsam. & in euacuatione quidem habentium tarax conuenientius est, ut multiplicet numerus eius, & minoretur quantitas eius omni uice; quatenus conseruetur uirtus, & proueniat maturatio. Factum autem propter apostema, cura cum eo, quod est ex calido, & quod ex frigido, cum eo quod scis.

Annot.

Leges & hæc omnia copiosè ex Gal. 2. de compos. med. per loc. in particularium affectuum curatione annotata. uide & Paulum lib. 3. & Alex. Trall. lib. 3. (Cap. 1. — Cap. 23.)

De dolore auris. *Cap. 6.*

Dolor auris aut fit à malitia complexionis, aut fit causa apostematis, aut bothor, aut fit causa solutionis continuitatis: & malitia complexionis, aut est calida sine materia, sicut illa, quæ est causa aeris calidi, aut uenti calidi; & proprie quando fit permutatio ad ipsum à frigore subito: aut fit ablutio cum aqua calida, & ingreditur ex ea in aurem, aut cum aliqua aquarum, in quibus dominabitur uirtus calida: aut est calida cum materia sanguinea, aut cholerica: aut frigida sine materia. imò propter aliquam causarũ contrariarum causis prædictis aeris aut uenti frigidorum: & proprie quando ad ambos eorũ permutatio fit à calore subito, aut aquæ frigidæ, aut in qua dominatur aliquid frigidum, aut frigida cum materia: aut uentosa frigida: aut humorosa uiscosa. Factus autẽ causa apostematis & bothor aut est propter apostema calidum, aut frigidum.

Factus

Marginalia:

d B. appropriatis.
e B. tertia pars ʒ. j.
† baurach.
f B. madefactio
g † B. calidam.
h B. abhel.
i B. Kalef.
Alia litera. k † B. Sed factũ causa apostematis curetur calidum ex eis, & frigidum secundum ꝙ sciuisti.
l † B. cũ aceto.
Alia litera. m B. aut castoreũ cũ oleo rosato, aut oleũ costinum solum, aut oleũ amigdalarum dulciũ & aqua raphani
n B. dragacãthi
o B. oleo.
p B. hezargiesan.
q B. origani.
r B. alhabach siccum.
s B. in belbele i. in vase stricti orificij.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60

Factus uerò causa solutionis continuitatis est, sicut qui fit à uentositate extensiua, aut ulceribus: aut[a] § exituris, § aut catarrhis. & ex summa quidem causarum dolorum auris, qui fiunt à solutione continuitatis, est uentositas generata in ipsa, aut aqua, quæ ingreditur eam, aut animal uadens ad †samach ipsius: aut uermis generatus in ea. Et quandoque fit successione casus, aut percussionis. Et peruersior dolorum auris est ille, qui est ex apostemate calido, profundo: & illud est cum febre inseparabili: & ꝓprie quũ perducit ad commistionem intellectus. Quum autem est dolor in cartilaginibus extrinsecis, non est illic uehemens dolor, neque uehemens timor. Sed ille, qui in primis dictus est, quandoque subito interficit, sicut interficit apoplexia. & ipse est magis interficiens adolescentes, quàm senes; & uelocius interficit eos: & qñq; interficit in septimo. In senibus uerò multoties peruenit ad pus hoc apostema: sed pueros plurimum interficit ante suppurationem. Si autem suppuratur, & assunt signa laudabilia, speratur euasio. Dolor præterea auris, quandoq; est cum pruritu, & quandoq; est sine pruritu. & nos quidem iam diximus de pruritu in aure capitulũ in suo loco.

a B. Alia litera, vulneribus.

† interiorem cauitatem.

De signis. *Cap.* 7.

Signa quidem sunt sicut signa prædicta in capitulo taraxen.

ANNOT.

Aurium dolores, sicut & aliarum partium dolores omnes, interdum ab intemperie cum materia uel sine materia; interdum à solutione continuitatis fiunt. causasq; habent uel internas, uel externas. sunt uerò hi nonnunquam praui admodum, & lethales, quod ait Celsus lib. 6. & Hipp. 3. progn. & in coacis prænot. aureo sanè libello, repetit, ubi & plura alia de aurium affectibus notat. Vide per hac re Gal. 3. de comp. med. per loc. Paulum lib. 3. necnon Trallianum lib. 3.

Cap. 7. Aph. 13. & 14.

Cap. 1.

Cap. 23. Cap. 1. & deinceps.

De cura. *Cap.* 8.

Oportet, ut conserues canonem in distillando id, quod distillatur in aurem: & est, ut sit non uehementis caliditatis, aut frigiditatis. Quòd si causa fuerit repletio in corpore [a] § ex capite; § oportet ut euacues partem capitis ex genere illius repletionis. Calida nanque si est, cum phlebotomia, & euacuatione, quæ fit cum mundificantibus caput à materia calida, secundũ quòd sciuisti. Et si humor est grossus, uiscosus, tenax, cum pilulis aseibar prædictis, & gargarismate. Et si est tenax, fixus in parte auris; oportet ut administres post solutionem [b] § & medicinas § lenitiuas: deinde intende uice alia cum eo, quod euacuat ipsum ex membro. Si autem causa est caliditas superflua; oportet ut infrigides cerebrum cum extinguentibus cognitis prędictis in capitulo cerebri; & ut distilles in aurem oleum ros. tepidum, aut albumen oui. Quòd si dolor est uehemens, permisce cum eo camphoram. Et quãdoq; est oleum uiol. cum camphora magis sedatiuũ doloris, quàm oleum ros. propter mollificationẽ, quæ est in ipso. Et etiam distillentur in aurẽ collyria sedatiua dolorum oculi cum albumine oui, & similibus: Albumini nanque oui soli inest proprietas mirabilis. Et lac cum aqua solatri, & aqua coriãdri. Et melius quidem lac[c] † § § quod mulgetur, [d] § & est calidum § ex ubere [e] § est iuuatiuũ. Et § bulli uermes terrestres in oleo ros. & distilla in aurem: Aut coquantur limaciæ in oleo [f] § amigdalino, § & distilletur in eam: Aut decoquatur oleum ros. in aceto uini, quod sit triplum ipsius, donec acetum cõsumatur, & remaneat oleũ, & administretur illud distillando: est enim iuuatiuum ualde pulsationi. & similiter oleum seminis cucurbitæ, & oleum nenupharinum, & oleum de [g] § salicibus, § & similia. & similiter succus, qui assimilatur succo cucurbitæ, qui fit ex corpore eius, & folijs ipsius. & similiter emplastra infrigidantia exterius. Quidam autem dixerunt, quòd aqua uolubilis ualde bona est in huiusmodi dispositione, & succus seminis cãnabis humidi. Et quando fortiores fiunt [h] § pulsus § & dolor, & timetur ex eis spasmus, non est excusatio à mollificatiuis. Et nõ est aliquid sicut butyrum uaccinum antiquum calefactum: & quandoque in ipso excusat laborẽ intromissio embubæ in aurem, ingeniosè fabricatæ super cucumam, in qua est aqua calida, ut perueniat uapor ad aurem; quãdoque enim sedat & excusat ab alijs & excusat à narcoticis, & propriè quando est aqua, in qua decocta sunt ea, quę mollificant cum facilitate: & est etiam permista cum aliquo horum, quæ stupefaciunt. Quumq; necessarium est aliquod narcoticũ, magis incolume est sief memithe, quod cum aliquanto opio teratur, & misceatur cum lacte mulieris, & distilletur in aurem. Et si fuerit causa, introitus aquæ in ipsam; curetur cum eo, quod dicetur in capitulo suo. Et si fuerit causa frigiditas fixa in profundo, uel exterius; oportebit ut fiant distillationes ex oleis calidis, sicut oleum rutaceum, & oleum anethinũ, & oleum de spica romana, & oleũ laurinum, & oleum alhacuen, & oleum balsami, & oleũ de alkerua, & quę sunt illis similia: Aut sicut oleũ, in quo decoquitur allium & colatur: aut oleum, in quo decoquitur piper, & euphorbium, & castoreum: Aut galliæ quãtitas danic. i. in aureo olei de ben: aut oleum aliud ex oleis calidis aromaticis. Et quandoque potet habens dolorẽ, uinum purum forte, & dormit, & quũ excitatur non habet læsionem aliquam. Et si est causa in ipso ex uento frigido, confert ei illud, quod dicemus in capitulo sonitus, & tinnitus, & quod dicemus ĩ capitulo eius, cuius causa est humor tenax, & cuius causa est frigus: Et ex eis, quæ conueniũt ad illud, est ut impleantur uentosæ aqua calida, & applicentur in circuitu auris, & ut distillentur in eam ruta, & amomum cum melle, aut abrotanũ, & sampsucus in oleo de lilio, aut castoreum cum eis, postquam decoquuntur in eo, & colatur: aut nitrum, & acetum, & oleum ros. aut succus [i] § amigdalarum. § Et si necessarium fuerit illud quod est fortius, tunc quod sit sicut euphorbiũ, cum oleo costino: aut costum marinum, & aristolochia. Et quandoque confert in eo uaporatio cum milijs, & filtro calefacto. Et si causa fuerit in eo bothor, tunc cum eo, quod dicemus in capitulo de bothor auris. Et si causa fuerit in ipso uermis in ipsa generatus, tũc cum eo, quod dicemus in capitulo uermis generati in aurẽ. Et si fuerit causa

a B. capitis.

b B. & iã vaporationes lenificantes & distillationes.

c † B. est illud.

d —— B.

e B. & est iuuatiuũ valde. Aut.

f B. Alia litera. rosato.

g B. Kalef.

h B. pulsationes.

i B. lusf idest serpentariæ.

causa in ipso introitus aquæ,& lapidis; tunc cum eo, quod dicemus illic.& si causa fuerit apostema calidum profundum, quod est timorosum propter propinquitatem sui ad cerebrum, usquequo ad collectionem perueniat, & suppurationem; tunc post phlebotomiam & euacuationem, oportet administres lenitiua in primis, & infrigidantia;& proprie lac mulieris uice post uicem, usque ad diem tertium. & similiter oleum ros. decoctum cum aceto prædictum in primis, deinde mucillaginem fœnugræci, post mucillaginem seminis lini, & mucillaginem seminis almaru [k] ⸨in aqua lactis.⸩ Et aqua uolubilis est ex eis, quæ conferunt in huius hora. Et in ipso quidem iam expertum est sisamum contritum: deinde administrētur semper uaporationes cum oleo declinante ad caliditatem aliquantulam: & oportet, ut sit oleum dulce, & sit cum hoc tepidum, in quo infundatur cottum inuolutum in extremitate radij subtilis, & ponatur in aurem uice post uicem:& fiat emplastrum exterius cum lenitiuis maturatiuis. Si autem uirtus non fuerit uehemens quum transiuerit principium, oportebit ut distilletur in aurem adeps uulpis, uel lacerti, aut basilicum cum oleo ros. uel oleo de alcanna, aut adeps anatis, aut adeps [l] ⸨rachamati;⸩ aut emplastrum ex adipibus gallinæ,& anatis. Et quādo non est apostema uehementis caliditatis, administra in ipso medicamen factum ex adipe caprino liquefacto,& permisto cum partibus ęqualibus mellis,& †sapæ,& hyssopi: quorum unumquodque sit æquale illi adipi, & pone in aurem. Et ex eis, quæ sunt fortiora illo,& maturant cum uirtute, est istud. Reci. lithargirij cerusæ, amborū an. ℥.j. thuris & pulueris molēdini, & gummæ pini omnium an. ℥.iiij. olei lib.i. adipis porcini aut caprini recentis lib.ij. succi seminis lini, quantum sufficit: fiat ex eis emplastrum. Et fortasse indigebis narcoticis. administrabis ergo secundum modum, quem dicemus. Et quando conuertitur ad saniem; administra [m] ⸨spumam,⸩ seminis lini, [n] †⸨ ⸩ cum oleo ros. aut oleo chamæmillino, & reliqua, quæ dicemus in capitulo suo. Si autem apostema est extra aurē, est pauci timoris,& medicatur cum farina hordei. Et emplastrum factū ex farina fabarum est bonum ualde.& [o] †⸨ ⸩ farina fabarum & chamæmilla [p] †⸨ ⸩ & farina hordei & [q] ⸨malua⸩ & melilotum, terantur,& cribellentur,& infundantur aqua tepida, & oleo uiol. Et quandoque sufficiunt solatrum,& farina tritici & oleū sisaminum. In †pustulis autē, quæ fiunt in aure [r] ⸨quandoque sufficit labor &⸩ decoctio ficuum cum tritico, quando distillatur in aurem, aut ponitur licinium in ipsa ex ea. Et quandoque sedat dolorem administratio embubæ secundum modum, quē prædiximus. Et quandoque sufficit in stupefactione,& sedatione doloris illud, quod diximus post dictum embubæ in hoc capitulo. Et ex medicinis quidem communibus ad dolores auris,& proprie [s] ⸨illum, qui⸩ declinat ad frigus, est oleum omphacinum, in quo bullitur scarabeus, aut lumbrici terrestres, aut uermis, qui est sub urceo aquæ aut fel piscis cū oleo omphacino, aut adeps lacerti aut uulpis aut [t] ⸨rachamati⸩ aut gruis, aut oleum scorpionum, nam est iuuatiuum ualde: aut aqua sampsuci recentis, aut decoctio foliorum algarab, & corticis eius: aut decoctio lumbricorum terrestrium [u] ⸨inde cocta colata,⸩ in qua dissoluatur adeps anatis. Et si fuerit frigus uehemens, decoquatur in ipsa fel tauri in oleo alkeiri, usquequo existimetur, quòd fel iā resolutum fuerit,& finitum; deinde reponatur illud,& administretur distillando: est enim mirabile.& quandoque necessarium est in curationibus dolorum uehementium in aure, administrare narcotica. Et sit illud, aliquid ex philonio cū lacte: & similiter troch. croci:& troch. stellæ: & opiū, & castoreum,& crocus cum lacte mulieris. Et oportet, ut postponatur illud usquequo timeatur syncopis: & proprie quum fuerint humores frigidi. illud enim nocet eis ualde. Quod si accidat nocumentum ex usu narcoticorum, administra castoreum post illud solum. Et quandoque fiunt troch. ex castoreo contrito ultimè, deinde proijcitur super ipsum opium contritum, deinde fiunt ex eo troch. cum uino puro. Et si fuerit illic ulcus ualde dolorosum; tunc administra lycium & opium cum lacte: aut sumantur. xx. amigdalæ excorticatę,& opij,& †nitri, & thuris omnium an. ℨ.i.s. croci, galbani, myrrhæ omnium an. ℨ.j. s. terantur & puluerizētur cum aceto,& exsiccentur: & quum necesse fuerit, infundantur oleo ros. & distillentur:& si fuerit illic sanies, loco aceti, sit uinum aut mel, aut oxymel.

k B. in lacte.
l B. rachāme.
† alrob.
m B. mucillaginem.
n B. quantitate sufficienti.
o † B. est.
p B. & violæ.
q B. althea.
† bothor.
r B. excusat laborem.
s B. quæ.
t B. rachame.
u B. in decoctione myrrhæ colatæ.
† baurach.

ANNOT.

Hæc prosequitur Gal. copiosè lib. 3. de comp. med. per loca,& Paulus ac Trallianus lib. 3. sed pulcherrimè & Celsus lib. 6. & si in distinguendis causis minus curiosus. Egit & Rasis. 9. ad Almans.

Cap. 1. Cap. 23. Cap. 1. & deinceps. Cap. 7.

De sonitu,& tinnitu,& sibilo. Cap. 9.

HAec dispositio est uox, quam homo incessanter audit [a] ⸨exterius.⸩ Et eius comparatio ad auditum est comparatio imaginationum, & tenebrarum, quas uidet homo absque causa exterius ad oculum: & quoniam uocis causa est inundatio accidens in aere, quæ peruenit ad sensum; tunc oportet ut sit in hoc accidente, in quo fit sermo de sonitu & tinnitu, motus aeris.& quum non sit ille aer exterius, tunc est aer interior. Et aer quidem interior, est uapor effusus in concauitatibus:& hæc inundatio aut est occulta, à qua [b] ⸨fortasse non peruenit⸩ uapor effusus in uentribus: aut est maior illa. Quod si fuerit occulta ex genere illius, cuius euacuatio fit difficilis,& accidat in quibusdam [c] ⸨horis⸩ ut audiatur à tali qualis ipsa est sonitus,& tinnitus, & non accidat in quibusdam alijs; tunc illud, aut est propter acuitatem sensus in quibusdam eorum,& nō in alijs: aut secundum comparationem, quàm diximus in imaginando imaginationes, aut propter debilitatem eius; quare patitur à qualibet inundatione, sicut accidit debili frigus à quolibet frigore, aut calor à quolibet calore.& species quidē debilitatis sunt, quas sciuisti ex speciebus malæ complexionis: & si est supra occultam, & supra illam, in qua diuersificantur fortis & debilis; tunc causa eius est inuentio eius, qui mouet uaporem inundantem ei supra motionem & inundationem consuetam:& inundans uaporem. aut est uentositas generata in parte capitis mota in ipso:

a B. absq; causa exteriori.
b B. non existimatur vel denegetur.
c B. corporibus

ipso: Aut est sonitus sanici, qui fortasse generatur in ipsa, & feruor puris in partibus eius. Aut motus[d] §uentositatis accidentis§ multoties in meatibus eius[e] †§ §sicut fit in febribus.[f] †§ § Aut repletio superflua in corpore, & proprie in capite, sicut fit post ebrietatem plurimam: Aut agitatio tendens uersus cerebrum proprie; sicut fit post uomitum laboriosum: Aut casus, aut percussio: Et quandoque fit illud, non propter agitationem motus, imò propter materiam uiscosam resolutam in uentositatẽ paucam; & assiduatur illud: Et quandoq; fit propter uehementiam famis: [g] †§ §& illud est propter agitationem cadentem in humoribus sparsis in corpore quiescentibus in ipso: & quum non inuenit natura cibum aliquem, cõuertitur ad eos, & resoluit ipsos, & mouet eos. Et quandoque accidit sonitus post medicinas, quarum proprietas est, ut retineant humores & uentositates in partibus cerebri. Et causa huius sonitus quandoque est ex aure ipsa. Et quandoque est cum communitate [h] †§ §membrorum aliorum mittentium has uentositates ad ipsam.

d B. vermium accidens.
e † B. & causa antecedẽs istis causis, aut est cõmotio ebullientis humoris totius corporis.
f † B. & in principijs paroxismorum febriũ.
g † B. vel vacuitatis.
h † B. stomachi &.

ANNOTAT.

Deprauata hæc est auditricis facultatis actio, morbum in numero præsertim, nempe uaporum in aure præsentiam sequens. Diximus autem præsertim, quòd & si non sine uaporibus aurium sonitus fiunt; non quæuis tamen uaporum copia tinnitum aut sonitum procreat; quum alioqui etiam in sanis, nunquàm uaporum copia, qui. innati caloris actione gignuntur, caput ipsum uacet; à quibus tamen sonitus non fiunt. Sed unum animaduersione dignum hoc in loco uidetur. Medici nanq; tinnitum aurium inter symptomata referunt. at Arist. 2. de anima. incolumitatis aurium indicium esse ait, ubi admota auribus manu, tinniant. Verùm respondere ad hoc licet. Duplex aer ex Arist. sententia in auribus sonum facit: externus quidam ad aures delatus, & in ternus externum suscipiens. Est uerò id aeri insitum, ut sua pte natura & impetu semper moueatur, & huc illuc impellatur (id enim insectilia corpuscula ea quæ per solis radios fluitare semper conspicimus, testatur) Quare eodem pacto & internus ille aurium aer, si incolumis est, nunquam non dimouetur: commotus uerò leuem quendam sonitum facit, quem tamen non sentimus nisi admota ad aures uel manu uel re aliqua, præsertim concaua & læui, ueluti buccina. Quamobrem si de hoc sonitu intellexeris, salubre indicium est sonitus percipere, & propriam interni aeris naturam seruari significatur, at tinnitus de quo medici, & ab externo, non naturali uidelicet aere, fit; & perpetuo absq; alicuius rei ad aures admotione sentitur, & symptoma est, malè habentis capitis indicium: de hoc uero hoc in loco agitur. Pro cuius notitia, signis, causis, & curatione pete Gal. 3. de comp. med. per loc. Paul. lib. 3. Trallia. lib. 3. Sed uide & Celsum elegantissimè hac de re agentem lib. 6. nec non & Rasim 9. ad Almansorem. Vide & Hipp. 2. de morbis.

Cap. 1.
Cap. 23. Cap. 6.
Cap. 7.
Circa initium.

De signis. Cap. 10.

IN illo quidem, qui est continuus, & assiduus, causa est aliquid stans in ipso cerebro. Si autẽ quiescit, deinde excitatur post repletionem, aut uacuitatem, aut motum, aut quum calor fit fortis, aut frigus; tũc est per communitatem. Amplius forma uocis significat ipsam: est enim quandoque quasi sit uox rei §ascendentis§ ad superiora: & plurimum eius est cum communitate corporis, aut stomachi; aut quasi uox, quæ reuoluitur super se ipsam: aut sicut fragor arborum, & significat illud[b] §absconsionem§ uentositatis: Et si illic est febris, aut dolor perducẽs ad §tremorẽ,§ tunc significat collectionem purulentam. Et quãdo eius[d] §constrictio§ est secundum semitam generationis post generationem occultam continuam, tunc est propter humorem uiscosum. Illum autem, qui est propter acuitatem sensus, significat defectus causarum uentositatum, & repletionis, & mundificatio auditus, & eius excitatio apud ieiunium & uacuitatem. Factus autem à siccitate, est post euacuationes & febres. Et factũ à debilitate scies[e] †§ § per superfluitates: & quandoque est cum complexione calida, & fit subito & cum inflammatione: & frigida est econtrario.

a B. Alia litera. ebullientis.
b B. Alia litera. multiplicationem.
c B. horripilationem.
d B. generatio.
e † B. ex superfluis præteritis.

De cura. Cap. 11.

OPortet ut omnes isti uitent solem, & balneum[a] †§ §laboriosum, & uomitum, & clamorem, &[b] †§ § repletionem: & ut leniant naturas suas. In eo uero, qui fit propter communitatem, oportet ut sit intentio membri faciẽtis ipsum, & proprie stomachi: quare mundificetur, & intendatur cerebrum & auris: quare confortetur cerebrum quidem cum aliquo, quod sit sicut oleum myrtinum, & auris cum eo, quod sit ut oleum amigdalinum & similia. Et consideretur in hoc ad complexionem primam, & intendatur illud, quod adiuuat illum secundum canones cognitos: & similiter factum à repletione, oportet ut mundificetur corpus, & caput cum eo, quod scis, & subtilietur regimen. Creticus autem nõ oportet ut remoueatur, quoniam remouetur cum remotione febris. In eo autem, qui factus est propter [c] §uelocitatem§ sensus, sunt quidam homines, qui præcipiunt utendum esse stupefacientibus; sicut oleo ros. decocto cum aceto; cuius esse prædictum est cum pauco opio, aut misto cum oleo de bengi [d] § & §iusquiamo[e] †§ § contrito cum castoreo. [f] †§ § Et conuenientius, quod præceperunt, est ut sumantur grana pini, & castoreum cum oleo, & conterantur in aceto, & distillentur. Factus autem à pure, curetur curatione apostematis & puris. Factus autem in conualescentibus, [g] §quorum§ complexio est sicca, si causa eius fuerit siccitas, curetur cum nutricatione & humectatione cum oleis temperatis declinantibus ad frigus, aut calorem, secundum necessitatem. Si autem causa fuerit debilitas, tunc administra illud, quod temperet complexionem accidentalem ex distillationibus prædictis. In eo uerò, qui factus est propter materiam expulsam ad ipsam in dispositione sirsen, aut humorem grossum uiscosum, administra omnia prædicta in capitulo doloris & tarax. Et ex eis, quæ propria sunt illi, qui succedit sirsen, & febri propriè, est succus absinthij cum oleo rosa. aut cum aceto & oleo de lilio, quoniam est medicamen bonum. Ei autem, qui

a † B. & motũ.
b † B. coitũ &
c B. vehementiam.
d B. idest.
e † B. aut sucharam.
f † B. & oleo.
g B. Alia litera & in quibus.

qui fit ab humore uiscoso frigido, appropriatur trochiscus expertus; & est, ut sumantur ellebori albi partes iij. & croci. v. & nitri. x. fiant troch. & administrentur. Et ex medicinis communibus aggregatis ad illum expertis, qui est ad debilitatem, & ad illum, qui est ab oppilatione, aut humore; est ut sumantur gariophyllorum & seminis porri amborum ana. ʒ. s. muschi, danic unum: & distillētur cum aqua sampsuci, & rutæ, aut cum uino, & similiter cum decoctione foliorum pini, & decoctione foliorum [h] § alzizar § & decoctione foliorum lauri. Et oportet, ut alienetur in omnibus eis cœna. Quidam autem antiquorum sapientiū dixerunt, non est aliquid magis conferens sibilo, quam medicamen alfaudengi dictum ad memoriam: Nam ipsum est magis iuuatiuum, quod creauit Deus ad illud. Et confert ei distillatio facta ex hyssopo cum folijs pini, & granis lauri: Et attende, quod dictum est in capitulo tarax, & doloris, ex curis communibus, & proprie frigidis.

h B. alsemsar.

De cura saniei, & curis ulcerum in aure. Cap. 12.

Quod in primis oportet præmittere, est subtiliatio cibi, & administratio carniū, & olerum, ex quibus generatur humor bonus, dulcis, laudabilis: & inclinatio regiminis ad illud, quod oportet ex temperata qualitate. Quod si complexio facit necessarium, ut sumatur aqua hordei, & sibi similia, fiat. & leuitas exercitij: Et inclina materiam ad nasum & os cū sternutationibus & gargarismis. Amplius non possunt esse ulcera, quin sint apparentia sensui, aut sint profunda, ad quæ non peruenitur sensu. Quę igitur ex eis manifesta sunt, cum aceto abluuntur & aqua, aut oxymelle & aqua [a] † § § aut uino, aut decoctione mellis cum rosis & myrto, & post illud sufflētur in aures illud, quod exsiccat sicut dragacantū adustū & similia. Et qńq; quidem confert saniosæ & purulentæ, oleum de semine cannabis: & melius est ut non repercutiatur, neque prohibeatur dum non superfluit: imò oportet ut abluatur, & [b] § regatur § aliquo, quod sit sicut aqua [c] § ros. § & oleo [d] § ros. § Et etiam ex succo foliorum oliuarum cum melle administrētur distillationes. Profunda uero alia sunt propinqui temporis, & alia sunt chronica. Sed ea, quæ sunt propinqui temporis, curentur cum eis, quæ sunt, sicut sief memithæ cum aceto, aut [e] § collyrium § ros. & myrrha: & aloes in melle aut uino ponantur in aurem. Et quandoque confert distillatio aquæ uuæ acerbæ in ipsa, & proprie quando ponitur mel cum ea. & similiter succus foliorum [f] § salicis, § aut decoctio eorum, aut aluminis iameni adusti, & myrrhæ, amborum ʒ. j. terantur cum melle & ponantur in lana, aut sanguinis draconis & spumæ maris, & sarcocollæ, & [†] nitri armeni, & myrrhæ, & thuris, & sief memithæ partes æquales puluerizentur super licinium [g] § inuolutum super radium § infusum melle, & ponantur in aurem. Quòd si dolorem habuerit, curetur cum scoria ferri contrita [h] § in ea multoties, & § misceatur cum eo, quod exsiccat, & sedat dolorem. Et illud est sicut administratio olei amigdalini [i] † § § cum myrrha, & aloe, & croco. Et quandoque necessarium est ut permisceatur cum eo parum opij: Et administratio medicaminis capitalis est iuuatiua etiam. [k] § expertum nanque est cum eo, quod in ipso est de exsiccatione cui associatur, § uirtus sedatiua doloris. & conferunt etiam in hoc, composita, quæ diximus in antidotario. & conferunt ei troch. andaron. & confert ut sumatur ex nucleis myrobal. & gallis adustis coniunctis, cum oleo, [l] § alkerua § & fæce. [m] † § § Et confert ei emplastrum de cerusa, & emplastrum basilicon, & commista, & distillata. Ea uerò, quæ chronica sunt, profunda, antiqua, submersa, sunt ualde mala; & quandoque perducunt ad detegendum os, & significant ipsa dilatatio meatuum & multitudo saniei fœtidæ; quare indigent eis, quæ sunt sicut alkitran permistum cum melle, & sicut fel corui, & testudinis, & eorum administratio cum lacte mulieris, aut cordumeni & nitrum mista cum ficubus mundatis a granis, & fiat ex eis licinium, & administretur post mundificationem sordis. & similiter in [n] † § § medicinis. Et ex medicinis fortibus in hoc capitulo est scoria æris cum arsenico, & melle, & aceto: aut rubigo ferri, aut scoria ferri ipsius frixa contrita sicut puluis post frequentem frixionem multoties factam [o] † § § cum aceto uini donec fiat sicut mel, & distilletur in aurem. Et quandoque est necessarium emplastrum de flore æris; & illud est quando antiquatur, & sordidatur. Et ex eis, quæ sunt media in hoc capitulo, est alumen adustum cum æqualitate sui de melle, & quandoque additur in ipso dactylus: & fortior illo est compositio huiusmodi: floris æris, corticum ęris, amborum ana. ʒ. iiij. succi porri. ℥. j. mellis [p] § puri. § ℥. j. administretur. Quum autem multiplicatur pus ualde, tunc necessaria est administratio licinij in felle taurino submersi; aut destillationes ex urina infantium. & fortius eo est scoria ferri abluta & frixa in sartagine multoties, quando decoquitur in aceto, & administratur. & quando cum pure antiquo fuerit dolor; funde in aurem uinum durum conquassatum cum oleo ros. aut cum aqua porri, aut cum aqua piscis saliti. & quandoque dolor facit necessarium esse aloem, & opium, & crocum: commisceantur cum melle, & ponantur in eam. & quum uideris humiditatem retineri propter medicinas prohibitiuas, exsiccatiuas; tunc funde in aurem oleum ros. ut cadat crusta, deinde pone in eam, quod generat carnem: & oportet penitus ne uirus retineatur, immo prohibeatur natiuitas eius, & exsiccetur ulcus ipsius. & plures quidem callidorum medicorum implent aurem purulentam panno, prohibendo cursum saniei ab ea: & prohibent infirmum dormire in illo latere, ut non inueniat sanies meatum, quare egreditur ad hoc ut declinet uersus carnem mollem, quæ est in radice auris, & facit euenire apostema, & perforant ipsum post maturationem, & curant ipsum, & sanatur cursu saniei ab aure.

a † B. aut melle & aqua.
b B. abstergat.
c B. myrrhæ.
d B. Alia litera. amigdalino.
e B. sief.
f B. Kalef.
† baurach.
g —— B.
h B. Alia litera. cū aceto & sit in ea dragacantū, aut.
i † B. Alia lra. amari.
k B. qm cū eo quod est in eo de exsiccatione associatur ei.
l B. alkeiri.
m † B. olei de lino.
n † B. reliquis.
o † B. ut dissoluatur.
p B. albi boni.

De eruptione sanguinis in aure. Cap. 13.

Quandoque est species eius aliqua, quæ pcedit cursu fluxus sanguinis nariū in hoc, quod est creticus. & quandoque est a repletione perducente scisionem uenæ, aut abscissionem eius, aut apertionem ipsius: & quandoq; est à casu aut percussione.

ANNOT.

Cap. 1. Cap.23. Cap.8.

Scripsit de hac re & Gal. 3. de comp. per loc. & Paulus lib. 3. sed pete & Trallianum lib. 3. & Rasim. 9. ad Almans.

De cura. Cap. 14.

CReticus quidem non est conueniens ut restringatur, si non perducat ad debilitatem, & syncopim. Alius uero restringatur, aut cum stipticis, aut cum cauterizantibus, aut cum infrigidantibus. Stiptica uero sunt sicut decoctio gallarum cum aqua aut aceto, & decoctio senticis. & quandoque miscetur cum ea ex uino antiquo aut aceto: & similiter sief memithę, & lycium & decoctio foliorum arboris masticis, aut [a] § grana decocta cum aceto, & expressa. § infrigidantia uerò sunt sicut succus uirgæ pastoris & arnoglossæ cum uino, aut sief memithæ & opiũ. cauterizantia uero sunt sicut succus † ocymi: Et ex eis, quæ sunt mirabilia ualde, est coagulum leporinum cum aceto, aut succus porri cum aceto. Et ex eis, quæ sunt experta ad illud, est ut sumantur duo renes tauri, & aliquid adipis saliti, deinde assentur media assatione, & exprimatur aqua eorum in aurem.

a B. aut granatũ decoctũ cum aceto & expressum.

† albedarungi.

ANNOT.

Cap.23. Cap. 1. Cap. 6. Probl. 4.

Habes & de hac re nonnulla ex Paulo lib. 3. & Gal. 3. de compos. med. per loc. Sed Vide & Trallianum lib. 3. quum de aurium sonitu uerba facit. Sanè, quia hic de sordibus auriũ agitur: Aures primò auditus gratia sunt procreatæ, ijs tamen & in cerebri excrementis expurgandis natura utitur, quæ auriũ sordes uocantur. Hæ amaræ sunt. & huius amaritudinis causam Arist. sect. problem. 32. esse ait, quia putri sudore contrahuntur. qui salsus et amarus est. Quũ tamẽ hæ & amaræ & flauæ sint, quæ propterea ad bilis naturam accedunt; sicut naribus in expurgandis pituitosis ipsius cerebri excrementis usa est natura; ita forte & aurium seruitio in biliosio cerebri excremento, quantumuis pauco expurgando utitur: & hoc amarum propterea est, quòd biliosa est portio, quæ ex alimento deciditur, quo cerebrum ipsum nutritur.

De cura sordis, & oppilationis factæ in aure. Cap. 15.

CVra quidem eius leuis est, ut distilletur in eam oleum amigdalinum de amaris montanis, propriè in nocte: & patiens ingrediatur balneum, & ponat aurem super terram calidã ut liquefiat sordes. Et quandoque confert ei insufflatio atramenti in ea, & etiã cordumeni aureus. i. † nitri armeni medietas aure. i. ficuum albarum, quantum sufficit ad conficiendum ea: fiat inde licinium, aut fundatur in ea media. ℥. fellis caprini cum oleo a § & § prasium contritum, aut aqua prasij, aut soluatur † nitrum cũ aceto, & dimittatur donec quiescat ebullitio eius: & misceatur cum oleo ros. & distilletur: aut misceatur † nitrum cũ ficubus, ex quibus eiecta sunt grana, & fiant grana parua, & ponantur in aurem, & in die tertio extrahantur: associabitur enim ei sordes plurima, & succedet ei leuitas manifesta. Et quandoque ponuntur in eam cordumeni, & urtica. Et ex eis, quæ sunt fortiora illis, est succus foliorum coloquintidæ tritorum distillatus. Et sumantur † nitrum & arsenicum æqualiter, & conficiantur cum melle, & liquefiat cum aceto, & distillentur in aurem, & expectetur post una hora; deinde abluatur auris cum aqua mellis aut cum aqua calida. Et licinijs quidem fortibus nõ utaris nisi post euacuationem. Et ex eis est licinium infusum in pice, & oleo chamemillino, & oleo nardino. Quidam autem existimauerunt, quòd camphora uehementer confert altarax: & uidetur quòd sit tarax cholericæ. Et ex eis quidẽ, quæ experta sunt, est oleum de scorpionibus, ipsum enim sanat surditatem. Et ex eis, quæ conferunt ad oppilationẽ sordis, est licinium factum ex nasturtio, & † nitro, & adhęreat auri tribus diebus, deinde extrahatur, & egredietur sordes plurima: & similiter sunt licinia cum melle.

† baurach. a B. aut. † baurach. † baurach. † baurach. † baurach.

De oppilatione accidente in aure. Cap. 16.

QVandoque fit hęc oppilatio, [a] † § sicut, quæ est propter panniculum creatum super foramen: & quandoque fit propter sordem: & quandoque fit propter [b] § carnem congelatam: § & quandoque fit propter carnem additam, & uerrucam: & quandoque fit propter lapidem, aut nucleum cadentem in eam, aut animal intrans in eam, & moritur. & quandoque est ex humore grosso uiscoso oppilante foramẽ, aut meatum nerui, & sentit homo ac si auris eius sit semper oppilata: & quandoque accidit illud post uentum uehementem.

a † B. in creatione. b B. sanguinem congelatum.

ANNOT.

Multa auditorium meatum possunt obstruere, & membrana cum ipso ortu innata, & supercrescens caro, & sordes, & lapilli auribus incidentes, & animalcula, & alia multa id genus. Hic de membrana præsertim & superaddita carne agit, difficili sanè affectu, & in quo neruorum distentionis, & mortis periculum non raro impendeat, si profundum id sit, quod est excidendũ. Huius curationem pulchre docet Paulus, & eam quæ per medicamenta fit lib. 3. & quæ per chirurgiam lib. 6. Sed & Celsus id quoq; elegantißimè lib. 7. fuit prosequutus. Vide & Trallianum lib. 6.

Cap. 2. Cap.23. Cap.23. Cap. 8.

De cura. Cap. 17.

ILla quidem, quæ est ex panniculo aut carne oppilante meatum in initio creationis, est difficilis curę, quũ est profunda: & manifesta est facilis. Ad intrinsecam uerò ingenium inuenitur cum instrumento minuto secante ipsam, deinde prohibetur [a] § continuitas § secundum quod in ꝓximo dicturi sumus. Et si est manifesta, oportet ut scindatur cum cultello spinoso, quo inciduntur hęmorrhoides nasi, deinde tenta ut [b] § buccella § ponatur, super quam puluerizatum sit colcotar, aut, quæ procedunt cursu eius, quę sunt ex eis quæ prohibent natiuitatem carnis: quod si oppilatio fuerit ex re fixa in ea, oportet ut distilletur in aurem, quod sit sicut oleum ros. & de lilio, aut de [c] § alibahic. § Et si, quod fixum est, est sicut animal mortuum in ea, tunc effundatur in eam ex oculis aliquid, quod eam aperiat; deinde extrahatur cum mundatorio auris facile. In facta autem ab oppilatione propter carnem additam, aut uerrucam, oportet ut abluatur cum aqua calida & nitro,

a B. cõsolidatio. b B. licinium. c B. alkeirí.

tro,& distillentur in eam æs ustum, & arsenicum rubeum trita cum aceto ualde, ita ut adurant carnem: deinde cura ulcus. Et iam dictũ est, quòd assiduatio effusionis fellis porci, ualde cõfert ei. Et ad illud quidem, quod imaginatur homo, quòd auris eius sit oppilata confert distillatio olei de lilio, aut fellis tauri in succo †betæ, & succo seminis cãnabis, Et succo coloquintidæ inest proprietas iuuandi ad oppilationem auris. Si autem oppilatio est sordities, curetur cum eo, quod diximus in capitulo oppilationis ex sorditie. Et ex eis, quæ conferunt oppilationi ex sorditie. [d] §cp medicina pt stare tribus diebus ĩ aure & reliquis§ est tenta facta ex nasturtio & † nitro, quę tribus diebus auri adhęreat: deinde extrahatur. Et ex eis quę sunt fortiora illo & mundificat neruũ etiam, sunt troch. de elleboro, quorum descriptio. Recipe ellebori albi aur. iij. nitri aur. xvj. croci aur. iij. confringantur, & terãtur cũ aceto & fiant inde troch. deinde quando est necessariũ, soluantur in aceto, & distillentur in aurem: sunt enim mirabiles ualde. In oppilatione uerò, quæ fit in creatura, & est ut creetur auris non perforata, aut in creatione interius est oppilata, iam experitur operationẽ manus, ita ut perueniatur ad discooperiendum, & perforandum usque ad †concauitatem interiorem: & quandoque conferunt & quandoque non conferunt.

† sclæ.
d B. & alijs ab eis.
† baurach.
† samach.

ANNOT.

De θλάσει agit. Huic Hippocrates 2. de articulis, & deligationem omnem inimicam, & fortia medicamenta inimica esse testatur, non tamen à curatione abstinendũ ait, ut author hoc in loco à Paulo desumens lib. 3. quin & Hipp. medicamentum ex farina subactum opponit. uerè tamen & is à fortibus et comprimentibus medicamentis abstinendum censet, ut excusandi Paulus & Auic. ueniant. qui leuibus utuntur præsidijs. adde & quòd sæpenumero, & si morbi ipsi curationẽ renuunt, cogimur tamen ob ægrotantium querelas, & ad ea nos ipsos, quæ difficilia sunt, accommodare.

Text. 48.
Cap. 23.

De attritione accidente auri & percußione. Cap. 18.

HIppocrati quidem uisum est, ut non curetur cum aliquo. Sed illis, qui fuerunt post ipsum, uisum est ut illud curetur. & ex eis, quibus ipsi curauerunt, est ut sumantur acatia & & myrrha, & thus, & fiat ex eis linimentum cum aceto, & albumine oui: aut medulla panis cum melle.

De pruritu auris. Cap. 19.

SVmatur aqua absinthij, & fundatur in eam cum aliquibus oleis: aut bulliatur absinthiũ cum oleo, & distilletur in eam.

ANNOT.

Habes de hac re ex Gal. 3. de comp. med. per loca, necnon lib. de remed. par. facilib. habes & ex Tralliano lib. 3. quos tu uide.

Cap. 1.
Cap. 7.
Cap. 6.

De introitu aquæ in aurem. Cap. 20.

INgreditur aqua in aurem quandoque, quum non §effundit§eam ille, qui balneatur, aut abluitur: & lædit: & quandoque apostematur radix aurium, & uehementem incurrit dolorem.

a B. custodit.

De cura. Cap. 21.

EX eis, quæ conferunt ad illud, est ut cũ embuba ita sugatur, & extrahatur subito: deinde effundatur in eam oleum amigdalinum dulce. & quandoque extrahit eam tussis & sternutatio, aut lignum de anetho, aut[a] §scisio papyri§secundum quantitatem palmi unius: Inuoluatur itaque super unam extremitatum eius quantum est tertia sui de cotto, & submergatur in oleo, & ingeniosè extremitas altera in aurem mittatur[b] §cum eo, cum quo ingeniata est in ea: & iaceat ille cuius est auris:§& altera extremitas, ĩ qua est cottum inflammetur igne, & dimittatur inflãmari usquequo perueniat caliditas ad interiora auris, & tunc extrahatur, & egrediatur subito: quare egredietur cum ea, quod in aure est ex aqua. Et ex eis, quæ iuuant ad illud, & proprie in principio, est ut sumatur [c] §sclizatorium aliquod§ & impleatur cum eo auris, deinde conuertatur super eam ille, cuius est, & sit saliens[d] † § § donec egrediatur totum: Et qñq; etiam extrahitur cum sclizatorio: intromittitur enim caput eius, & extrahitur ipsius perpendicularis: quare extrahitur cum ea aqua. Et quandoque excusat in ea, quæ pauca est effusio oleorum, & effusio [e] §lactium tepidorum continuè, § & proprie quando remanet dolor, & remouetur causa. Et si dolet illud uehementer, uaporetur auris cum corticibus papaueris, & meliloto, & chamæmilla, & uiol. & malua, & semine lini, & farina hordei cum lacte mulieris.

a B. pars ex papiro vel ex iunco.
b B. & iaceat in latere habens eam.
c B. quantũ palma manus capere potest de aqua.
d † B. super pedem vnum.
e B. lactis tepidi multis vicibus successiuis.

De introitu animalium in aure, & generatione uermium in ea. Cap. 22.

QVandoque [a] § accidit propter introitum paruorum animalium in aurem uehemẽtia doloris cum anxietate, & motus § secundum quãtitatem animalis: cum uerme uerò sentitur agitatio.

a B. Alia litera. cognoscitur introitus paruorũ animaliũ in aurem propter vehementiã doloris cũ anxietate & motu vel cũ pũctione & pruritu.

ANNOT.

Scripsit & de hac re Gal. 3. de comp. med. per loca. & lib. de remed. par. facilib. Egit & Paulus lib. 3. & Trallianus lib. 3. Sed & Celsus elegantißime de hoc uerba facit lib. 6.

Cap. 1.
Cap. 7. Cap. 23.
Cap. 6.
Cap. 7.

De cura. Cap. 23.

ET ex eis, quæ omnibus illis communicant, est distillatio alkitran in aurem: ipsum enim statim sedat motum animalis in ea, & interficit ipsum in proximo, & proprie paruum. & similiter distillatio succi cucumeris asinini solius, aut cum scammonea: & similiter furfur, & aristol. longa, & calcadis: [a] † § §ex bonis est, ut distilletur in eam, quod fluit à carne uaccina assata. & quandoque confert illi, ut accipiatur etiam oleum, & sumatur in aurem, & sedeat in sole patiens. Et succorum melior, & propriè ad uermẽ, est succus radicis capparis, & succus radicis [b] §alfarsadab§& succus foliorum [c] §alcok, & succus radicis prunorum & succus§ persici, & succus absinthij, aut centaureæ, aut prassij, & succus foliorũ albotin uiridium, [d] §& sinisar§& foliorũ [e] §aloes, §

a † B. & storax &.
b B. alfarsad.
c B. alhauch & succus foliorũ prunorũ & succus foliorum.
d B. aut semsar. Alia litera.
e B. pini.

& propriè, quando decoquitur cum aceto: & succus cucumeris asinini, & succus ellebori albi, & decoctio eius, & epithymi, aut succus mēthastri cum scammonea, aut succus alsceha, aut succus almarmacor, aut aqua mellis cum aliquo istorum. Et similiter succus raphani, & succus cepæ, & propriè[f] §alazir§ & semen eius, aut [g]§semen§ cepæ cum aqua mellis, aut aliquod fellinū: & proprie quum calefit in concauitate granati cum pulpa sua. Et similiter decoctio granorum capparis recētium, aut succus eius, & succus lupinorum, aut aloes cum aqua tepida, aut costum tritum multum, aut pyrethrum: & omnia hæc in uerme sunt magis iuuatiua, & fortiora. Et ex eis, quæ experta sunt ad uermem, est ut sumantur uini. ℥.ij. & mellis ℥.iij. & olei ros. ℥.i. misceantur cum albumine duorum ouorum, & fient tepida, & ponantur in aurem lana infusa, ex qua impleatur auris: & cubitet se super eam querelosus, & non dormiat, deinde subito rapiatur: quare[h] §uermis multoties egreditur subito.§ & quandoque confert nocumēto uermis, effusio succi [i]§oleandri aut§ rubi, [k]†§ §aut absinthij, aut decoctio eorum, aut trit ura corticis radicis capparis, aut almarmacor cum aqua sampsuci, aut urina antiqua.

f B. althalchaiar.
g —— B.
h B. egrediunt uermes plurimi
i B. alhausegi idest.
k †B. & alchas, i. lactucæ.

De apostematibus, quæ accidunt in radice auris. *Cap.* 24.

HAec apostemata sūt ex genere apostematū accidentium in carnibus mollibus, & propriè in carnibus glandulosis: & nominantur ueditus, & nominatur nascentia auris. & fortasse consequetur quandoque ex uehementia doloris eius, ut interficiat. & huiusmodi quidē multoties præcedit commistio intellectus, & ipsum apa factū in †cōcauitate auris plus īterficit adolescentes quàm senes, quoniā est in senibus leuius: Sed adolescentes sunt calidioris complexionis; & materia apostematum eorum dolorosorum est acutæ qualitatis, & uehementius dolorosa, & minus tolerans usquequo collectionem faciat. Et apostematum, quæ fiunt sub origine auris, magis incolume est illud, quod est secundum semitam crisis[a] §bonæ.

† samach.
a B. bonorū signorū: sed quū fit.

Annot.

De parotidibus copiose agit Gal. 3. de. comp. med. per loca. Paulus lib. 3. Trallianus lib. 3. necnon Rasis 9. ad Almanſ. Sed hic unum consideratione dignum est: an ī parotidibus uti liceat repercutiētibus, uel nō. Sanè Gal. 3. de comp. med. iam citato abstinendum à repellentibus omnino iubet, licet inflammationum sint species, & hunc Paulus, Auicennas, & cæteri omnes sequūtur. Contra tamen Celsus lib. 6. distinguit: ac, si sine morbo parotides facti sint, primum experimentum esse ait reprimentium. si uerò ex aduersa ualetudine; id esse ait inimicum: quamprimumq; aperiri esse commodius. Sed & Gal. quoq; ipse 3. de comp. med. iam citato, usum se in parotidibus repulsorijs præsidijs fatetur, quāuis rarò, atq; id, ubi citra uehementem dolorem parotides irruant. Adde, quòd usu compertū est sæpenumero ex rosacei dumtaxat olei perfusione absq; ullo discrimine has esse persanatas. Profectò quod ad hoc præsidium pertinet. Certum est, quum in parotidibus periculum sit ne in cerebrum fluens materia incūbat, & internam inflammationem pariat; tutißimum consilium est à repellentibus abstinere. Licebit tamen fortasse Celsi & Gal. & multorum aliorum exemplo etiam repellentibus uti, si modo (quod Celsus notat) parotides non ex aduersa ualetudine accidant; ac non magnum dolorem inuehant, quod Gal. hoc est, si morbosa materia in corpore non redundet, neq; praui succi aut multi affluant, quod fortè Celsus per aduersam ualetudinem intelligit, neq; dolor uehemens urgeat, idest, si inflammatio paulatim adueniat neq; magna sit, neq; ab acriori materia pendeat: inferunt nempe dolorem quæ repente influunt, quæ copiosa est materia & multū distēdit, & quæ acris & multū uellicat. His obseruatis. tunc non multum periculi impendere arbitrarim, si etiam in his repulsorijs non tamen puris aut ualidis, sed, Gal. imitatione paucis, cum multa discutientium copia permistis usi fuerimus.

Cap. 2.
Cap. 23. cap. 10.
Cap. 16.

De cura. *Cap.* 25.

ILlud quidem, quod est a crisi, cum qua non est signum maturationis, aut præcedit horam crisis est malum. & hæc apostemata[a] § omnino§ quādoq; fiunt à materia sanguinea, aut cholerica: & quandoque fiunt à melancholia, aut a phlegmate. Et significant illud, quod sanguineum est, rubedo, & grauitas, & expulsio eius ad compressionem, & constrictio in meatibus. Et significant cholericum, & factum à sanguine subtili, dolor mordicatiuus, fistulosus, sine grauitate: & non cōstringit meatus, sed est cum inflammatione uehementi. Et phlegmaticum est cum [b]§tremulitate§ & lenitate, & paucitate rubedinis. Et melācholicū est cū duritie, & paucitate doloris[c]†§ et est § ex eis, in quibus secundum plurimum oportet ut intendatur[d]§in īfrigidatione§ & attractione eius, nō in repulsione ipsius, quum sit materia effusa ad ipsum superfluitas membri principalis: & proprie in crisibus ægritudinum eius; sicut illud, quod accidit crisi lethargiæ multoties. & nos quidem iam innuimus ad cognoscendum hoc in libro uniuersalium. Oportet ergo, ne intēdas ad curam eius, inquantum exigit curam apostemosam, adhibendo stiptica, & apocrustica in principio, deinde compositionem regiminis, deinde resolutionem puram. Imò oportet ut incipias; & proprie quum accidit in febribus cum dolore capitis; & adiuues ad extrahendum materiā ad apostemata cum omni ingenio, etiam cum uētosis, si non fuerit uelocis attractionis. Et oportet, ut minores materiam cum minutione, si ipsa fuerit necessaria. Si autem uehementis fuerit aduentus, & attractionis, dimitte eam secundum naturam suam, ut non faciat euenire dolorem uehementem, quo febris duplicetur: Imò oportet ut sis contentus, si fuerit illic dolor uehemēs, eo quod mollificat, & sedat dolorem, quod sit ex eis quæ sunt calida & humida. Et si fuerit initium eius cum dolore uehementi; sis contentus uaporatione cum aqua frigida pura: [e]†§ § Et si fuerit leuis, sis contentus uaporatione [f]§chamæmillæ:§ aut medicamine[g]§alhauen§ aut diachilon & emplastro[h]§memithe:§ & si non fuerit uehementis leuitatis & apparuerit ei caput; tunc administra illud, quod est inter glutinationem & carminationē: & qđ est magis cōferens, & magis maturans: et huiusmodi est sicut farina tritici & lini cum sirupo mellis, aut aqua fœnugræci, & maluæ, & chamæmillæ. quòd si existimatur, quòd nō resolua-

In isto text. Arabico non habet capitulū de cura sicut in latina translatione
a B. cōmuniter
b B. alterhel.
Alia litera.
c †B. cap. xxv. De cura. Hæc apostemata sunt.
d B. cum additione.
Alia litera.
e †B. vel dulci.
f B. salis.
g B. alachauen
h B. mesaus.

resoluatur, imò suppurationem faciat, tunc necessarium est in ipso ut extrahatur pus: aut cum resolutione subtili, si est posibile, aut laboriosa, & etiam cum incisione, & sectione: & ex eis, quæ extrahunt pus ab ipso post sectionem, aut apertionem, est medicamen.[i]† § §Et ex eis, quæ sunt conuenientia in hac ægritudine cum sua attractione, & resolutione sua, & proprietate sua, est stercus[k] §caprinū & adeps§ anseris, & gallinę: & ex eis est[l] §nora & Kach§ & adeps uaccinus non salitus. In ægritudine autem antiqua necessaria sunt cinis ostracorum, &[m] §alguadahi§ cum melle, & adipe antiquo. Aut sumantur ficus, & coquantur cum aqua marina: Aut administretur ammoniacum solum, aut cum alio: & similiter pix liquida, & bdellium cum sordibus alueariorum, & storax liquida, & medulla cerui. Si autem fiant scrophulę & figantur; tunc accipe emplastrum, cuius elementa sunt huiusmodi.[n] §uiscus§ albotin & pix, & grana lauri, & staphisagria, & gummi, & cyminum, & piper, & radices serpentariæ, & galbanū, & coriandrum, & cordumeni, & cinis corticis radicis capparis, & pyrethri, & stercus ouiū, & stercus caprinum, & adeps, & propriè adeps porcinus, & caprarum, & hircorum montanorum; & proprie melancholicorum. Et similiter cerebella gallinarum & alcubugi, & uaccarum cerebella, & proprie syluestrium. Et olea ad illud quidem, quod est calidioris materiei cum oleo ros. & uio. Et ad illud, quod est frigidioris materiei, cū oleo de lilio, & anethino, & chamæmillino, & de Kerua: & confert his apostematibus quando difficilia sunt, emplastrum de resina.

i † B. asmilun.
k B. ouinum cū adipe.
l B. nura & chisach.
m B. alhuda.
n B. gluten.

De §tremore[a]§ auris ex uocibus magnis. Cap. 26.

a B. abominatione.

Causa in ipso existit debilitas uirtutis animalis, quæ est in cerebro, aut aduenientis ad auditum: quare est necessaria cura cerebri cum eo, quod confortat, ipsum, secundum quòd sciuisti.

Fen quinta de dispositionibus nasi.

TRACTATVS PRIMVS

De olfactu, & nocumentis ipsius, &[a] §currentibus, sicut fluxus.§

a B. fluxibus.

De anatomia nasi. Cap. 1.

OMPREHENDIT anatomiam osium eius, & cartilaginum eius, & lacerti mouentis extremitatem eius. Et illa sunt ex eis, à quibus iam expediti sumus. Et eius quidem meatus ambo penetrant usque ad colatorium positum sub duobus corporibus cerebri similibus duobus capitibus mămillæ; & uelamen cerebri illic perforatum est coram foramine colatorij, ut in ipsum penetret odor: &[b] §deinde§ est uia, quæ penetrat ad guttur. Et[c] § §[d] §anatomia§ instrumēti, quo fit odoratus. Et illud quidem sunt duo additamenta mămillaria, quæ sunt in anteriore cerebro, & extenduntur à duobus uentribus anterioribus cerebri, &[e] §propter illud§ colantur superfluitates in illo foramine: & ex duabus[f] §extremitatibus§ eius recipiunt cerebrum, & duo additamenta nata ex eo odorem cum attractione aeris. & cerebro quidem ipsi inest aeris attractio, ut conseruet aer calorem innatum in ipso[g] † § §sicut pulsus. Quandoque uero augmentatur apud clamorem, & apud præfocationem aeris, &[h] §euentationem§ ad superiora: & in duabus quidem extremitatibus[i] † § § nasi sunt duo trāsitus ad duos lachrymales; & propter hoc gustatur sapor alcohol in lingua: Qualitas uerò odoratus iam dicta est in capitulo uirtutum. Sed quòd odoratus sit in aere cum passione ipsius, aut delatione ipsius, aut propter uaporem, qui resoluitur; illud est, quod pertinet philosophis: & recipiet medicus quòd odor est in radice per[k] § conuersionem § aliquam in aere secundum, uiam dilationis: deinde adiuuat ipsum[l] § acuitas uaporis, § ex eo, quod habet odorem.

b B. vnicuique meatui.
c † B. ex.
Alia litera.
d B. anatomiā.
Alia litera.
e B. similiter.
f B. vijs.
g † B. & augmentatur & minuitur, seu & dilatatur & constringitur.
h B. & spiritus.
i † B. superioribus.
k B. alterationem.
l B. fortis vaporatio.

ANNOT.

De nasi anatome & lib. primo. author egit & Galenus, tum de eius constructione, tum de usibus 8. de usu partium uerba fecit. Excitatur uerò hic duplex quæstio: altera de olfactus instrumento, altera de odorandi modo. Atq; de priori, author statuit mammillaria additamenta huius sensus esse instrumentum: alteram uerò pertinere ait ad philosophos. Sanè, quod ad priorem quæstionem facit, quòd mămillares caruncula primarium sint odorandi instrumentum, medici uno ore omnes sentiunt. & Gal. 8. de usu part. & 1. de symptom. caus. & sæpe alibi testatur. atq; is in Arist. disserit libello de instrumento odoratus, qui naribus uisus est id muneris demandasse. Aduersus tamen Gal. Auerroes pugnat 2. Coll. & quòd alioqui obstructis naribus & aperto ore odores perciperemus, quum è palato ad ipsa mammillaria corpora uia sit, per quam offerri ijs inspiratus aer potest: atq; ita ut Auenzoar ait, etiam odores alimentorum à uentre perciperemus, quum à uentriculo sursum uapores perpetuo efferantur, in ipsa præsertim coctione. Adde quòd animalia, quæ ijs processibus mammillæ similibus carent, non olfacerent. Quamobrem infert Auerroes nares olfactus instrumenta esse, ut Aristot. sensit. Addunt alij pro Auerroe, processus illos mammillares de cerebri substantia esse: at quum cerebrum sentiendi ui sit expers; neq; hi aut sentient, aut sentiendi instrumenta dici poterunt. Cæterùm, ut nos, pro hac dirimenda lite proferamus, quod sentimus. Quòd olfactoriæ actionis nares proprium sint instrumentum, eo certe facillime uidetur refelli, quòd frequentissime, ueluti in coryza, illæsis naribus, & solis carunculis mammillaribus obstructis, actio hæc, aut prorsus aboletur, aut multum labefactatur. Quòd item ascribi hæc functio carunculis ijs non debeat, Auerrois rationes satis probant. Nostra tamen sententia, quum non narium dumtaxat, aut eorum solum processuum offensio odoratoriam actionem lædat, ascribendum & huic, & illi particulæ odorandi munus uidetur. & quamuis non sine narium interuentu obiri hæc posit operatio; uidentur tamen processus mammillares primarium eius esse instrumentum: quo ferè pacto chrystallinus humor uisus princeps est organum, etsi non absq; cornea, uuea, arachnoide, & reliquis membranis, aut absq; uitreo & aqueo humore fit aspectus. Id in omni operationum genere eo

Cap. 6. & 7.
Cap. 6. & 7.
Cap. 4.
Cap. 17.

dem modo se habet. Illud tamen cuiusq; actionis princeps organum est, quo præsertim læso actio ipsa offenditur. Adde & quod Gal. 6. de decr. Hipp. & Plat. ubi plures ad unam absoluendam actionem particulæ concurrant, illi præsertim primarium ascribendum est munus, quæ à cæteris substantia, figura, naturaq; insigniter differt. id enim naturæ artificiũ est, ut singulis operationibus differentibus singula differentia organa paret. ita in oculo chrystallinum cõstituit, cui nulla in toto corpore alia similis est particula. ita cor differenti à cæteris partibus substantia, figura, et artificio constructum est. atque id in omnibus planè functionibus obseruatum. Constat uerò membranas nasi (quibus ex tota narium substantia ascribi hæc potest actio) reliquis in corpore membranis non multum differre: processuum uerò mammillarium talis figura, substantia, & constructio demum est, ut illustris alicuius actionis instrumentum sint oporteat. sunt uerò eæ (ut antea diximus) olfactui summè necessariæ; ut propterea non immerito fortasse ijs primaria odoratus functio à Gal. ascribatur, non autem naribus; quamuis idem ipsas interea nares eidem actioni necessarias esse non neget. Quamobrem, quum Auerroes ob id illi processui primarium hoc munus interdicit, quoniam aperto ore & occlusis naribus odores non sentiantur; id Galeni sentẽtiam non deprimit: neq; enim absq; narium interuentu Gal. odoratum perfici existimat. quin offerri primo loco naribus odores necesse est, illicq; (ut ita dixerim) parari, quo deinceps ad mammillares processus delati sentiantur. Et par omnino de naribus argumentum est, quando non semper illæsis ijs sentire liceat, sicuti neque illæsis caruncul is; sed & narium, & iam dictorum processuum opera unà exigatur. Ex quo & Auenzoaris ratio confutatur. Esto enim, ut uia ab ore ad illas caruncula s parata sit, oportet tamen odores per nares non per os trahi: idq; naturæ consilio. Atq; quòd attracto per os aere non sentiamus, id, preterquam quòd & narium necessitati ascribendum est; habet & causam alterã: quòd s. oris atq; internæ eius superficiei humiditate, & uaporum ac humorum continuo ad eas partes confluxu, odores hebetari necesse est. odor enim sicci est, ut sapor humidi 2. de anima. ac præterea, quod ut Arist. ait de male olidis esculentis, quæ qui ederunt, non sentiunt 13. sect. problem. quum olfactum ad palatum maxime peruiũ habeamus; idcirco hic sensus propere impletur: itaque nec interiorem odorem æque amplius percipere potest. principio enim omnes sentire queunt; ubi autem tetigerunt, non insuper possunt, quasi iam res consociata, natiuaq; reddatur, & exterior similis ille oblatus delitescit obtẽtu interioris. Neq; uerò id obstat, multis aĩalibus eas carunculas deesse, quæ tamen sentiant: quum ex aduerso & multa animalia naribus careant, quæ tamen sentiunt. quæ nihilominus omnia, quid & carunculis & naribus proportione respondens habere dixerim. Sed & ratio, quam aliqui addunt, non oppugnat Galeni sententiam. Sit enim, ut cerebrum non sentiat: ipsum tamen neruorum initium est, qui sentiunt. neque, etsi mammillares processus ex cerebro sunt, sentiendi propterea ui inopes esse oportet. Quòd si demum authoritas philosophi obijciatur. Fatetur sanè Aristot. lib. de sensu & sens. odoratus sensorium in cerebro esse, & lib. de hist. anim. 1. per nasum odores trahi. non tamen is (quod nos uiderimus) an nares primum sentiendi odoris instrumentum sit, præterea disserit. Atque hoc fortasse pacto Galeni sententia ab Auerroe non expugnatur. quam author noster sequitur. His ita de priori quæstione constitutis, nunc alteram examinemus. De odoribus quomodo sentiantur, pulchre Hipp. lib. de carnib. hæc uerba facit. Olfacit porrò cerebrum humidum existens aridorum odorem unà cum aere, per corpuscula cartilaginosa ipsum trahens. Cerebrum enim in cauitatem nasi pertingit, atque hac parte non est ante ipsum os aliquod, sed cartilago mollis, uelut spongia: neque caro, neque osiculam. Et ubi quidem cauitas nasi sicca fuerit, ipsum seipso exactius arida olfacit. aquam enim non olfacit: humidior est enim quàm cerebrum, nisi sit putrefacta. putrefacta enim aqua crassior fit, & alia omnia. quum uerò nares humectæ fuerint, olfacere non possunt: non. n. aerem attrahit cerebrum ipsum ad seipsum. Similiter etiam ubi cerebrum ipsum de seipso plurimum liquefecerit, in palatum, & fauces, & pulmonem, ac reliquum uentrem. Cognoscunt autem hoc homines, & ex capite destillare dicunt, destillat autem & in reliquum corpus. & est modus eius calidus. His Hippocrates, seu quicunque eius libri author fuit, quod scire medicum oportet, breuissime docet. At uerò ab ijs, qui post ipsum in inuestigandis naturæ secretis dedere operam, ducta est hæc de olfactu speculatio in longè maiorem, atque obscuriorem controuersiam. Esto enim quòd odores rerum cum aere inter respirandum trahantur, quum odor qualitas sit, non solo animi cogitatu, sed re ipsa existens aliquid, subijciq; propterea huic corpus aliquod oporteat: an aeri ueluti subiecto odor insit: ita ut ex odorabili obiecto sola hæc qualitas, odor. s. exeat, quæ in aerem excepta ueluti in subiectum, cum ipso postmodum ad odoratus sensorium perferatur. an olfactus potius ita fiat, ut ex odorabili re exeat non solus odor, sed & corpora cum eo reliqua, quibus ille ut subiecto inest, quæ cum odore corpora cum aere deinceps inspirando attrahantur. an uero neque qualitas illa realis, quam uocant, neque corpus aliquod; sed sola odoris imago ex obiecto odorabili emanat: quæ in aerem suscepta cum ipso postea in olfactus sensorium recipiatur. Profectò magna de hac re inter maximos uiros rixa est, quum alij exire è re odorabili corpora, alii non corpora, sed solum odorem: alii neque corpora, neque odorem, sed solam odoris imaginem egredi sint arbitrati. Sed ex triplici iam enumerata opinione, antiquissima ea fuit, quòd ex obiecto odorabili corpuscula quædam odorata exirent, quæ ad nares delata sensum moueant. atque huius princeps Heraclitus uidetur, quem sequutus est Plato in Timæo. Secundi illius placiti, quòd sola qualitas ex odorabili re egrediatur, nos certum authorem non habemus, uidetur tamen ex Platonis schola effluxisse, quum Plotinus recitante Ammonio in Commentariis in lib. prædicamentis, ab odore qui in odorabili est corpore, aeris partem in sibi similem qualitatem mutari existimauerit, quo pacto calor qui in igne est, ab ipso igne non discedens alium sibi similem calorem in aere efficit. Posterioris demum sententiæ author Arist. fuit, quem Alex. Auerroes ac cæteri Peripathetici omnes sunt sequuti. Sanè, quod ad Heracliti placitum pertinet, quum is odorem fumidum quendam uaporem aut fumidam exhalationem putaret, quæ ad olfactus sensorium accedens, ex ocio in actum ipsam sentiendi potentiam excitaret; exire è re odorabili corpus ponebat, quum uapor & fumida exhalatio corpora sint. is tamen sicuti id planè protulit, quod sensit: ita non aliã huiusce placiti adduxit rationem. Verùm huic palam aduersatur Arist. (obscurè uerò etiam Platonem & alios damnat) lib. de sensu & sen. triplici, ut ego uideo, usus ratione. Quum enim ita intelligi hæc posit opinio, ut quis uel uaporem, uel exhalationem, uel utrunq; odorem

Cap. 8.

Text. 100.

Probl. 2.

odorem esse existimet; quòd non sit uapor, eo probat, quòd, quum uapor humiditas sit quædam, esse odor nequit, quem certe & in eodem libello & 2. de anima siccitate perfici confirmauerat. Quòd item fumosa exhalatio non sit, ea ratione infirmat, quòd exhalatio quum sicca sit, & quæ in fuliginem seu terrestrem quandam substantiam abire solet, odorem excludit, qui in aqua percipitur. nam & pisces odores sentiunt. & medium odoris 2. de anima, aerem & aquam esse iam demonstratum est. Quòd uero neque horum duorum coniunctio, uaporis. s. & exhalationis, odor sit, reprobari ait ijs rationibus, quibus qui aspectum fieri per defluuia existimabāt. oporteret nempe (ut ait Alex.) res imminui atque consumi. & per contactum odoratum fieri. Atque his & Heracliti & Platonis dogma Arist. euertit. Quid uerò ipse de odorandi modo sentiat, non aliud profectò lib. eo de sens. & sens. iam citato statuit, quum obiter aduersus Heraclitum dixerit, neque examinandum hoc problema ex proposito sumpserit. Sed is tamen, quum 2. de anima pro certo statuat sensum omnem sensilium rerum species absque materia suscipere, etiam olfactum sola imaginis susceptione perfici putat. & non Heraclitum duntaxat & Platonem, sed & eos qui efferri ex odorabili corpore odorem. i. qualitatem arbitrantur, unà condemnat. Cæterùm, etsi Aristotelis magna est authoritas, discesserunt tamen ab eius sententia philosophi quidam maximi, eius alioqui doctrinæ maximè studiosi. Ac primum Ammonius sicuti Platonem non probat, quum uapores corpora sint, corporum autem naturalis motus sursum est, si leuia, deorsum, si grauia: atodoris tamen suauitatem non sursum, non deorsum tantum; sed & ad latera persentiscimus. Ita & Plotini sententiam seorsum ueram esse negat, quum sues altius cœnum effodiant, non qualitatis illius dumtaxat gratia, sed ut defluxionibus perfruantur: Ita & Aristotelis sententiam seorsum ueram non esse, sed figmentum existimat, quòd .s. totus aer qui interiectus est, odoris fiat particeps. i. odorabiles species suscipiat, & eæ ad tantam usque loci intercapedinem protendantur, ut à uulturibus longinquissimè sentiantur. Fatetur autem Ammonius, etsi nullum ex his placitis seorsum probat, ea tamen simul cuncta uera esse: ac in ijs quorum hebes olfaciendi est sensus, quales sunt sues, defluxionibus esse opus: in quibus acer est, ut uulturibus, satis esse ut odoris species suscipiantur: in ijs uerò qui sensu mediocriter ualent, ut homo, aeris mutationē sufficere. Atque ita Ammonius de odoribus sensit. Cæterùm, quamuis Ammonij uera sit fortasse conciliatio, ab ipso tamen & ab Arist. Auicennas dissensit, tum hoc loco, tum 6. natural. Sicuti enim is sentiri odorem putat, permutatione & odorabilis obiecti & medij. i. (ut eo 6. natur. præsertim innuit) & manantibus ab odorabili corpore uaporibus, & aere ipso unà alterato ex obiecti ipsius odore: ita & solam, uel aeris permutationem. i. alterationem de qua Plotinus; uel specierum susceptionem, de qua philosophus, reprobat. Ac primùm quidem, quòd non aeris permutatio odorandi sit causa, hac uidetur nobis ratione damnare. quòd, quū maior sit agendi uis in igne, quàm uel odoris uel rei cuiuspiam in sublunari hoc mundo alterius; ignis tamen quantumuis maximus, caloris sui uim protendere tantū nequit, ut præter breue quoddam loci interuallum calfaciat. de odore uerò memoriæ proditum est uultures cadauerum odoribus maxime ex longinquo allici: absurdum ergo dictu est odorem, quæ qualitas est ignis calore multo imbecillior, ad tantum usque loci spatium aerem immutare. Quòd uerò nuda odoris specie in aerem recepta & nobis ex ipso oblata, odores non sentiantur, eo argumento probat, difficili quidem ipso intellectu, ob interpretis, ut putamus, inscitiam; pulchro tamen, et fortasse insuperabili. Vt sensibilium specierū receptio fiat, adesse unà & obiectum à quo species ipsæ excipiuntur, & subiectum in quod suscipiuntur necesse est: at fieri potest ut ablato odorabili corpore odor tamen adhuc sentiatur. fatendum ergo est non sentiri odores, per specierum odorabilium susceptionem in medium; quum remoto obiecto nulla in medium species amplius eluceat, & odor tamen sentiatur. Sequitur ergo Auicennas eorum sentētiam, qui defluuia ex corpore odorabili manare arbitrantur: sed & aeris unà permutationem annectit, quæ Plotini erat opinio: exire. s. ex obiecto odorabili odoratos uapores existimans, à quibus aer ueluti à calore calidus, ita odoratis odoratus euadat. Probari uerò uaporum ex obiecto effluuium his ferè rationibus testatur: quòd per calorem atque odorati corporis tractationem excitari odores quotidie experimur: id quod sanè, uaporis, quum antea per frigus delitesceret; rarefacto, nunc calorem et tractationem odorato corpore, prodeuntis, indicium est. Adde quòd si diutius pomum manibus tractetur, atq; (ut ita dixerim) odoretur, marcescit: quod argumentum profectò est exeuntium ex odorato ipso corpore uaporum & partium tenuiorum. Quod si quis fortasse obijciat (id quod ipse obijci ab reliquarum opinionum fautoribus ait) si odores per uaporum defluxum sentirentur, ex rei olfactu imminui & minoris pōderis res fieri oportere: atq;, quum uultures certum sit cadauerum odore allectos in maximè longinquos tractus aduolare; absurdum esse, ut uapores ex cadaueribus eousque effundi quis existimet. Respondet effluere tenuissimas solùm partes: quibus euanescentibus imminui corpora aut leuiora reddi non oportet. quasi uelit, grauiora potius ea reddi quàm leuia: quo pacto cadauera uiuentibus animalibus ob tenuium spirituum discessum reddi solent leuiora. De uulturibus uerò, quòd odores tam longinquè sentiant, id ob ualidioris fortasse uenti efflatū ait accidere, à quo ipsi uapores impellātur. aut forte non odoris sensu, sed cadauerum inspectione uultures commoueri. quod si quis forte derideat (idem tamen & Auerroes 3. Coll. scriptum reliquit) & absurdum dictu existimet, quòd uisus tā longè pertingat, certè multo minus rationi consentaneum est sentiri à tanto spatio odores, quum olfactus uisu ipso longè sit imbecillior. Hæc igitur ferè de odorandi modo in 6. natural. Auic. scripsit, quæ nos alio certe ordine & uerbis breuitatis & facilioris doctrinæ gratia retulimus, à sensu tamen (ut putamus) ne latum quidem unguem recedentes: etsi ob uersionem, quam eius libri habemus obscurissimam, suspicari aliquis potest aliud ipsum uoluisse. Profectò uidit hanc inter Auicennam & philosophum controuersiam magnus Auerroes. sicuti tamen solet, præceptorem suum mordicus tuetur, atque Auicennam 2. de anima his (ut ego uideo) rationibus refellit. primum quidem, quum multa animalia longinquè admodum ad corpus odorabile ueniant, fateri oportet, si ex odorato corpore uapores exire opus est, ex obiecto odorabili circumquaque euaporante tanquam ex centro odoratos uapores ad maxime longinqua loca perferri. at absurdum hoc est, quum, si totum ipsum obiectum dissolui in uapores liceat, ne ad paucam quidem distantiam queat pertingere. Adde, quòd, si ex odorabili obiecto corpora hæc & uapores exeant, aut hæc aeri miscebuntur & penetrabunt, aut aer secedet & in secedentis locum uapores substituentur, quorum utrunque rationi repugnat, quum

Marginalia: Cap. 4. Text. 111. — Text. 75. & 96. — Tex. 121. & 138. — Part. 2. Cap. 5. — Cap. 39. — Com. 87.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60

quum.s.neque corporum penetratio in philosophia admittatur: neque aerem ad odoris occursum subterfugere uerum sit. Adde quòd, quum aer corpus sit simplex, suscipere odorem non potest, qui secunda est qualitas mistis corporibus conueniens. Superest ergo, ut odor in aere sit non ut in subiecto, sed ut in medio, quo pacto color in diaphano est, esse.s.(ut ita dicamus) spirituali. quamuis certum sit colores magis spiritualiter in aerem recipi quàm odores: cuius certè indicium est, quòd ex aeris commotione, quæ à flatibus, odores ab olfactus instrumento auerti possunt ut & soni, colores autem non possunt. Quòd si quis fortasse, ex hoc odores corpora esse contendat, quia à uentis huc illuc propellantur: fallitur, quum & eodem pacto soni in diuersas partes flatuum impulsu ferantur, quos tamen non esse corpora inter philosophos constitutum est. Hæc Auerroes aduersus Auicennam scripsit. Cæterùm, etsi uanum, ne dicam temerarium fortasse est, inter tantorum philosophorum rixam quempiam interponi, uidentur tamen nobis horum placita posse non multo negocio conciliari. id ergo ut fieri posse arbitramur, studiosorum gratia paucis aperimus. Primum omnium quòd odor uapor non sit aut exhalatio, ut à philosopho probatum est, ita carere omni controuersia putamus. quòd item Arist. sententia sensus omnes solam sensilium speciem sine materia suscipiant, apertè est ab eo constitutum. præsertim 2. de anima, quamuis & de uisu, & de hoc, quo de agimus odoratu aliqui ab eo dissentiant. Ex opposito quoque, quòd non sola species ex odorabili corpore effluat, uidetur nobis ab Auicenna certa atque constanti admodum ratione comprobatum: quum id omni ambiguitate careat, tamdiu sensiles formas seruari, quamdiu & obiectum à quo exeunt, & subiectum in quod recipiuntur alterum alteri ex aduerso se habent, nec uero præterea. id enim uisus & auditus exemplo patet. Vt propterea quid in hac quæstione uerum sit, ob constantium utrinque rationum occursum, iudicatu difficile sit. Verùm, etsi philosophus odorem uaporem esse aut exhalationem negat, non is tamen odorum materiam aut uaporem aut exhalationem dissimulat. quum ex aduerso in eodem libello de sens. et sens. ubi odorem uaporem non esse disserit, eundem uaporationem esse constituerit. cui & Auerroes in paraphr. de anima apertè astipulatur, odorem non alias sentiri docens, nisi quum ex odorabili re substantia dissoluitur aerea. id quod in odoratis rebus pluribus conspicere est, quæ tunc solum olent, quum manu confricantur, aut in ignem proijciuntur, ac in uniuersum, quum odorati ex ijs uapores gignuntur. ita ut odorem de uaporum genere esse idem fateatur. unde & animalia ait respirantia non aliter odores persentiscere, quàm aeris attractione, quòd à uentorum flatu odor uel adducitur uel abducitur. Quamuis uerò Auicennas odores per solam specierum susceptionem sentiri neget; non is tamen forte reluctetur, si uapores tu quidem ex obiecto odorabili effluere admiseris, sed ex his in aere permistis in quibus planè odor, ut in subiecto inest, efferri odorabiles species ad ipsum sensorium intellexeris. Neque enim uidentur multum repugnantia aut captu difficilia hæc, ut educi quidem primo loco ex odorato corpore uapores dicamus, quod sentit Auicennas: hos uerò uapores non ipsum esse odorem, quod Arist. negat; sed odoris subiectum existere, fateamur. permiscentur uerò uapores ij, aliorum uaporum instar, qui ex terra & aqua perpetuo gignũtur, medio aeri & aquæ communi, uni.s. aut alteri elemento: & inde sanè cum ipso qui inspiratur aere naribus offeruntur: sola tamen ipsa odorum species à sensorio suscipitur: quum sensus omnes solas formas absque materia suscipiant. Hac ergo ratione utraque & Arist. & Auicennæ sententia coniungi posse uidetur. Quod quidem si fiat; pro soluendis aut conciliandis utrinque allatis rationibus multum fortè laborandum non erit. primum enim, quod Arist. duobus primo loco adductis argumentis odorem uaporẽ aut exhalationem esse confutat, id Auicennæ non aduersatur, qui non id, sed odores ob uapores sentiri autumat, in hoc cũ cum philosopho potius consentiens, quàm discrepans. quum & hic lib. ut diximus, de sens. & sens. odorem uaporationem esse dixerit. Quod uerò philosophus tertia ratione odoratum per, & uaporum, & exhalationis effluuium fieri negat; de continuo & perpetuo, ex odorata re effluxu probè negat, de quo tamen, Auicennas non intellexit. effluere sanè, hic tenuiores partes et ob harum exitum marcescere odoratos fructus testatur. crassæ tamen partes remanent, à quibus nullus præterea odor excitatur. ita ut philosophus effluuiũ à re odorabili & à tota ipsa substantia neget: Auicennas uerò id ad certum quoddam tempus, & tenuium dumtaxat partium admittat. Et si uerò hic per solam odorabilium specierum susceptionem sentiri odores negat; si unà tamen uapores posueris ab obiecto ipso manantes; ab his postquàm in medium uel aerem uel aquam recepti sunt, deferri ad sensorium odorabiles species non negaret. habẽt enim uapores obiecti rationem: & ab his tantisper odorum formæ efferuntur, quandiu sunt: atque his euanescentibus etiam formæ euanescunt. unde & remoto odorabili corpore fatendum quidem esset species nõ amplius ex ipso elucere, quod pulchrè admodũ author noster probabat cõtra Arist. sẽtẽtiã, nisi ex obiecto ipso odorati uapores à medio exciperentur, in quibus & odoris species seruãtur et seruatæ unà cũ ijs et ĩspirato aere, ipsi sentiẽdi instrumẽto offeruntur. & oblatæ, unæ ipsæ citra uapores, aut aerem, aut materiam quamcũque ab eo suscipiuntur. ex quo & eorum ratio auertitur, qui olfactum per contactum fieri oportere asserũt, si ex obiecto odorabili excitari uapores dicantur. Sed & Auerrois obiecta non difficulter diluuntur. Nanque, quum primo loco extendi ait quoquo uersus ex odorata re ueluti ex centro odoratos uapores oportere. proptereaque diffundi hos eousque non posse, etiam si res tota in uapores abeat, quousque aduolasse ad cadauerum odorem, uultures memoriæ mandatum est: admissa Auerrois ratione satisfaceret Auicennas, impellente flatu non proprio eorum impetu odoratos uapores illucusq; fuisse impulsos. aut certè non odore, sed inspectione cadauerum uultures fuisse allectos, quum aspectus multo fortior uis sit quàm olfactus. assentiri uerò huic rei Auerroem oportet, quòd & ipse 3. coll. ex Damasco uultures cadauera Babiloniæ prospexisse confirmat. Quod uerò secundo loco addebat uel aerem abscedere ascendentibus uaporibus, uel penetrari corpus à corpore oportere; id quoque facile quotidiana experientia confutatur: quum exeuntes è terra & aqua uapores aeri, & aquæ commisceri uideamus. quorum dissimilis natura non est ab ijs, de quibus hic uerba fiũt. Quod si urgeas uel penetrari corpus uel abscedere aerem oportere: respondemus neutrum horum fieri, sed tenuißimas hasce odorati corporis partes in aerem ipsum uerti. ueluti mutua semper fit aeris ex terra ipsa generatio. At uerò, quod tertio præterea loco, aerem subiectum esse odoris negas, quum simplex sit corpus. Quamuis aer cogitatione sola corpus sit simplex (uerè enim simplicem aerem reperire, non est:) odores tamen non in

Cap. 38.

nõ ĩ aere ut in subiecto ec dicimus, sed in uaporibus odoratis, qui de aeris sunt natura; impuri tamẽ sunt, ut secundis subijci qualitatibus nihil obstet. Ita ut re in hũc modum intellecta, quo ipsi diximus, conciliari fortasse Auicennas Aristoteli posšit. Quæ tamen omnia si cui non satisfaciant, nos non multum laboramus. neq; alioqui in tam ardua re falli nos posse contendimus.

De [a] naso. Cap. 2.

a B. ægritudinibus nasi.

IAm diximus anatomiam nasi, & iuuamentum ipsius, & lacertum mouentem ambas nares eius, in eis quæ præterierunt. Et nunc quidem nobis necessarium est, ut dicamus ægritudines eius, & causas earum, & signa, & curationes ipsarum.

De qualitate uiarum administrationis medicinarum nasi. Cap. 3.

SCias, quòd curationes nasi aliæ sunt, quibus non est proprium, ut fiant per uiam nasi sicut gargarismata, & linimenta super caput. Et aliæ sunt, quæ appropriantur ei, sicut sunt uapores, & odoraměta, & sicut caputpurgia; & sunt corpora humida quæ distillantur in nasum: & alia sunt suctiones naribus, [a] † quæ attrahuntur ad nasum cum attractione aeris. Et aliæ sunt insufflationes, & sunt res siccę puluerizatę subtilisšime, ut insufflẽtur in nasum, & oportet ut insufflentur in embubam. Et omnis, cui aliquod caputpurgium fit, rectius quidem est, ut os aqua impleat: & præcipiatur ei, ut resupinetur & conuertat caput suum ad posteriora, deinde distilletur in nasum eius caputpurgium. Et oportet ut naribus sugat omne, quod ponitur in nasum ad superiora, omni modo, ita ut faciat operationem suam. Et multoties quidem succedit medicinis acutis distillatis in naso & sufflatis in ipso mordicatio uehemens in capite. Et quandoq; sedatur per seipsam: & quandoq; indiget medicamine, quo sedetur. Et rectius est, ut sit super caput, quum fit caputpurgium ex aliqua acuta mordicatiua, pãnus infusus in aqua calida. Et quandoque [b] fricatur ante ipsum cum lacte mulcto super ipsum, aut oleo quod sup ipsum effunditur, sicut oleo de granis cucurbitæ, & oleo ros. & oleo de [c] salicibus. Quumque caputpurgium suã perfecerit operationem, tunc consequetur ipsum distillando in nasum lac cum aliquo oleorum frigidorum.

a † B. & sunt corpora humida.

b B. embrochat ante ipsum cũ lacte nouiter.

c B. Kalef.

ANNOT.

Medicamenta, quibus in expurgandis naribus utimur, alia per accidens has purgant, quæ, scilicet à toto capite detrahunt: alia per se, quæ naribus ipsis inijciuntur. hæc uerò siue liquida trahuntur, siue sicca insufflantur, seu crassa linamenti uel glandis instar in nares immittuntur. Illud autẽ in horum usu author obseruandum proponit, ut aqua os repleatur, pro qua re pulchram habes ex Gal. historiam lib. de odor. instrumento. Huius uerò aquæ is uidetur esse usus, ut si ex medicamento acri quidpiam in palatum, aut os, aut fauces descenderit, harum partium nulla offendatur. Addit uerò deinceps præstare, ubi medicamento mordaci pro expurgandis naribus utendum sit, capiti linteum calida aqua madefactum admouere. Cuius certi consilij, quæ sit ratio, paulò uidetur obscurius. fortasse tamen id propterea agendum est, ut dulcis aquæ fotu, temperetur quidem medicamenti acrimonia, eius uerò caliditate exterior capitis ipsius cutis relaxetur, & facilius calfacti, atque acriores eius spiritus redditi, difflentur.

Cap. 6.

De nocumento odoratus. Cap. 4.

NOcumentum ingreditur odoratum sicut ingreditur reliquas operationes: impossibile nanque est, quin odoratus aut destruatur, aut debilitetur: aut mutetur, [a] aut corrumpatur. Et destructio quidem eius, & ipsius debilitas sunt secundum duos modos: aut enim destruitur & [b] non sentit odores; aut debilitatur, & sentit aromaticum, & fœtidum, sensu debili. Et corruptio, & mutatio eius etiam sunt secundum duos modos: unus eorum est ut odoret odorem fraudulentum, [c] & ut non sit inuentus: & secũdus est ut sentiat odores, qui boni non sunt, bonos; sicut ille, qui sentit odorem stercoris bonum, & abhorret aromaticum. Et causa quidem horum nocumentorum aut est malitia complexionis singularis; aut ẽ humor malus existẽs in anteriore parte capitis, & in duobus uentribus, qui sunt in ipsa, aut in ipsis duabus rebus similibus duobus capitibus mammillę: aut oppilatio in osse perforato ab humore, aut à uentositate, aut ab apostemate, aut à cancro, aut à natiuitate carnis additæ: aut oppilatio in uelamine quod est supra ipsum. Et multoties quidẽ est facta ex malitia complexionis singularis proueniens ex medicinis administratis, & distillationibus distillatis: quare calefit complexio, aut stupefit & infrigidatur: aut faciunt accidere illud aeres superfluę qualitatis. Et quandoq; fit ex percussione, aut casu faciente ingredi super os nocumentum.

a B. &.

b B. debilitatur sensus aromatici & fœtidi simul, aut destituitur & debilitatur sensus utriusque ipsorum.

c B. quamuis.

ANNOT.

Sicut reliquæ actiones, ita & odorandi actio tripliciter offendi potest, aboleri, imminui, deprauari: idq; ex intemperie, mala compositione, solutione continui. Intemperies calida, frigida, humida, sicca, cũ materia, sine materia. quamuis à nuda & sola siccitate, qua odorandi uis perficitur, neque aboleri forte neque imminui posšit. Hæc uerò uel internis, uel externis causis succedunt. Mala compositio præsertim obstructio est, atque hæc præcipue abolitæ aut imminutæ actionis est causa: sequiturq; humorum, carnis, uel alterius rei præsentiam, in naribus, mammillaribus carunculis, uel ethmoidis ossis meatu, aut etiam in anterioribus cerebri uentriculis, à quibus odorandi facultas prodit. Est & morbus in numero: atque ab hoc sanè etiam aboletur, aut imminuitur olfactus, quum id, quod in numero additum est, obstruat. potisšimum tamen ab hoc corrupta actio prouenit, ubi, scilicet quidpiam fœtidum sensorio ipsi circunstat; tunc enim eius odoris omnia apparent, qualis materia est, quæ illis partibus assidet. Quòd si fœtida ea materia in ipso sit sensorio, tũ, quum sensile supra sensum positũ nõ sentiatur, ut Arist. in 2. de anima: nullus uel fœtidus uel alterius generis odor sentitur. sed id ipsum qui asšident, sentiunt. Fœtoris autem causa putredo est: hæc uerò, uel corruptum, uel imminutum calorem sequitur: qui demum quandoq; ulceri & solutioni continuitatis, quandoque etiam obstructioni succedit.

Text. 52.

De

De signis. *Cap. 5.*

QVando accidit homini ut non comprehēdat odores: & accidit illic cursus superfluitatum secundum consuetudinem, tūc non est oppilatio in colatorio. Si autem inuenitur prohibitio penetrationis respirationis in naso, & [a] § nausitas § in loquela, tunc illic est oppilatio in [b] § ipsis § alchaiasim. Et quando retinetur cursus, & non fit propter malitiam complexionis cerebri: aut paucitatem superfluitatis eius, & est illud quod est super colatorio, apertum; tunc illic est oppilatio profunda. Et si cursus est adueniens secundum consuetudinem, & non est oppilatio sub alchaiasim, & eis quæ sequūtur ea, tunc nocumentum est in cerebro. Cognosce ergo complexiones eius, & operationes ipsius, & dispositiones eius per ea, quæ te docuimus. Et similiter si est debilitas in odoratu, & diminutio, [c] § tunc si § inuenitur odor putridus, & naribus sugitur fœtor; tunc causa in ipso est humor horum locorum putridus: & significatur cū simili eius quod sciuisti: & quando odorat infirmus in ægritudinibus acutis odores non consuetos, neque usitatos, neque ab aliquo habente odorem præsentem: & cum hoc sentit odorem qui est sicut odor piscium, aut luti infusi, aut butyri, aut alterius, & sunt illic signa mala; tunc mors prouenit.

a B. nasitas.
b B. ipso.
c B. si autem.

ANNOT.

Aemulatur præsertim Paulum, lib. 3. sed uide & Gale. primo de sympt. caus. & Rasim 9. ad Almans.

Cap. 24.
Cap. 4.

De cura. *Cap. 6.*

SI causa eius est malitia complexionis, tunc oportet ut curetur cum contrario, & intendatur anterior pars cerebri cum embrochis, & odoramentis, & suctionibus, quæ fiunt naribus, & epithimatibus, & emplastris prædictis in capitulo curationum capitis. Et plurimum [a] § quidem § accidit ex malitia complexionis: [b] § & § est ut sit complexio frigida: aut [c] § est § in ambobus uentribus anterioribus totis: aut in ipsis mammillaribus additamentis. Et medicinæ magis iuuatiuę ad illud, sunt caputpurgia facta ex oleis calidis, in quibus dissoluta sunt euphorbium, & castoreum, & muscus. Si aūt causa in ipso est humor existēs in uentribus cerebri, significatur illud ꝑ illud qđ dictum est in capitulo ægritudinum cerebri, & euacua corpus totum. Si est humor dominans in toto corpore, aut cerebro cum eo quod educit illum humorem ab eo ex [d] § sibaret § & gargarismis, & caputpurgijs, & suctionibus quæ fiunt naribus, & odoramentis subtiliatiuis, & similibus illis quæ iam sciuisti: & si phlebotomia necessaria est, fiat. & redi in omnibus illis ad principia data in cura cerebri. Et si causa est oppilatio in osse perforato, quod nominatur colatorium, administra embrochas aperitiuas prædictas in capitulo curationum capitis: embrochetur ergo ex eis, & inclinetur super uaporem earum, & naribus sugat ex eis, in quibus dissoluta sunt condisi, & piper, & oppopanacum. Et oportet ut uentosæ capiti adhibeantur post illud, & fiat gargarisma ex rebus aperitiuis [e] § calidis. § Et ex eis quidem, quæ experta sunt, est nigella infusa in aceto aliquibus diebus: deinde conteratur cum eo bene, & misceatur cum oleo: deinde distilletur in nasum, & naribus sugatur quanto plus possibile est, ad superiora: Et quandoque teritur sicut puluis: deinde [f] § teritur § cum oleo antiquo, post teritur uice alia, donec fiat puluis subtilissimus. Et ex eis quæ experta sunt, est ut sumatur arsenicum rubeum, & methastrum, & terantur simul ualde, & submergantur in urina cameli arabici, & in sole ponatur totum illud, & reuoluatur omni die bis. Quumque medicamen exsiccauerit urinam, iteretur super ipsam urinaȷ noua: deinde uaporetur nasus cum pondere drach. j. ex eo: deinde fricetur ex oleo rosaceo. Et quandoque laudatur ad oppilationem uentosam caputpurgium ex oleo amigdalino amaro montano; aut sroffletur alarmel, & piper album [g] § mista in ipso. § Quidam autem dixerunt quòd cortex [h] § pulmonis § quando exsiccatur, & teritur, & insufflatur puluis eius in nasum, est iuuatiuus. Si autem causa in ipso est hæmorrhoides; curetur cura hæmorrhoidarum. Ille autem, qui sentit odorifera, & non sentit fœtida: non cesset sibi facere caputpurgium cum castoreo multoties, usque quo rectificetur eius dispositio. [i] † §

a B. quod.
b —— B.
c —— B.
d B. sabiarat.
e B. acutis.
f B. misceatur.
g B. contritum.
h B. alrate.
i † B. sed illi qui sentit fœtida, & non sentit aromatica, nō cesset facere caputpurgiū cum muscho, quousque melioret dispositio eius, & rectificetur.

ANNOT.

Sequitur & in huius affectus curatione Paulum lib. 3. Vide autem & Gal. libello de instr. odoratus, & Rasim 9. ad Almans.

Cap. 24.
Cap. 5.

De fluxu sanguinis ex naribus. *Cap. 7.*

FLuxus sanguinis ex naribus, quandoque fit distillando, & quandoque fit fluendo cum uelocitate uehementi; aut causa dominij sanguinis feruentis cum uirtute. Et quandoque fit propter eruptionem retis, uenarum cerebri, & arteriarum eius; & est secundum plurimum non recipiens curam. Et plurimum ipsius fit successione euentus soda, & inflammationis, & ægritudinis acutæ; aut successione casus, aut percussione. et sequuntur ipsum accidentia corruptionis operationum cerebri proculdubio. Et quandoque est propter uapores calidos eleuatos. Et ille quidem, qui fit ex arterijs, discernitur ab eo, qui fit à uenis, subtilitate sua, & rubedine & caliditate sua. et quandoque fit rediens cum periodo: & quandoque fit cadens subito. Et cursus quidem sanguinis ex naribus, est ex dispositionibus, quæ conferunt & nocent. Nam, qui inuenit successione eius leuitatem capitis post repletionem, & æqualitatem coloris post rubedinem uehementem, & æqualitatem formæ post inflationē; iuuatur eo, præcipue in ægritudinibus acutis, & in apostematibus intrinsecis, & proprie sanguineis, & cholericis ī cerebro, deinde in hepate, postea in uelamine, postea in pulmone. iuuamentum enim fluxus sanguinis ex naribus in pleuresi plus est, quàm sit in peripneumonia. Et fluxus quidē sanguinis nariū crisis magna est in egritudinibus acutis [a] § multoties; § & proprie in, eis quæ sunt sicut uariolæ, & morbillus. Quum autem multus fit, succedit citrinitas non consueta, aut plumbositas, aut obfuscatio ex citrinitate, & nigredine, & extenuatio pertransiens terminum, & infrigidantur extrema;

a B. plurimis.

ma: quamuis enim retineatur, eius tamen finis est nociuus. Et in illo, cuius color conuertitur in citrinitatem, dominatur cholera citrina: & læditur cum extractione sanguinis minus. Et in illo, cuius color conuertitur ad plumbositatem, dominatur iam phlegma: Et in illo, cuius color conuertitur ad obfuscationem, dominatur iam cholera nigra. Et isti duo uehementer læduntur per id, quod minuitur ex sanguine. Et uniuersaliter quidem, ille, in quo superfluit fluxus sanguinis ex naribus, est secundum timorem debilitatis hepatis, & hydropisis, & reliquorum. Et corpora uehemētius parata fluxui sanguinis narium, sunt cholerica, & citrina sanguinis subtilis; & iuuantur ex eo, qui temperatus est. Et fluxus sanguinis narium significatores habet; sicut splendor apparēs in utrisque oculis, & lineæ albæ, & rubedo, & citrinitas; & proprie post soda, & reliqua, quæ distinximus, ubi locuti fuimus de ægritudinibus acutis, & crisibus earum. Et quandoque significantur [d] † § fluxus sanguinis narium, & dispositiones eius [e] § secundum § dispositiones ægritudinum acutarum, & earum crises: & iam diximus illud in loco proprio sibi.

d T. ex.
e B. per.

ANNOT.

Symptomata, quæ excreta & retenta, & quæ affectus corporis sensiles, nuncupantur, quandoque morbis, quandoque symptomatis alijs, idest læsæ actioni immediate succedunt. Ad eum modum fluxus sanguinis narium sæpe à symptomatibus, idest contentricis offensa, uel expultricis uitio; quandoque à morbo, & mala .s. formatiōe reclusis, aut dilatatis, aut rarefactis meatibus, & solutione continui, sectione & ruptione. Hi uerò morbi uel ab externa causa procreātur, incidēte et contundente re quapiam, aut calfaciente sole & dilatante: uel interna, humorum qualitate, acri scilicet, & erodente, substantia tenuiori, multitudine nimia disrumpente. Sequitur uerò sanguinis fluxio non morbi solius, sed frequenter etiam naturæ uim, & in morbosis corporibus, & in sanis. nempe per crisim ex naribus, uel alia regione sanguis sæpenumero excernitur: & alijs qui recte alioqui habent, sanguis ex naribus, hæmorrhoidibus, utero, aut aliunde certis, uel incertis quibusdam temporibus fluit. nunquam tamen, si recte aduerteris, non morbificam causam coniunctam sanguinis fluxio habet: et nunquàm non excernitur, nisi uel quia multitudine, uel quia qualitate naturæ molesta erat. habent enim ferè mulieres, ut singlis mensibus expurgentur, quòd earum natura tantum non concoquit, quantum debet. quæ enim robustiori sunt natura, quæq; maximè exercentur, nihil uel modicum sæpenumero ijs affluunt excrementis. Atque hic sanè, ut in multis, ingenium Ioannis Argenterij uiri nostra ætate celeberrimi extolimus, qui suo de generibus & diff. morb. libro, rem hanc exactissimè perpendit: Laudamus etiam Iulium Alexandrinum Imperatorium medicū, uirum, et ornatissimum, & de literis optimè meritum. Sicuti tamen, sanguinis fluxio quandoque morbificam causam sequitur, ut erosionem, & alia id genus; nonnunquam etiam naturæ uim primariam sui causam habet, cui iuncta tamen morbosa est causa, ut in crisi, necnon in ijs, quibus etiam sanis excretio hæc est assueta; ita semper in præternaturalis excretionis genere reponi posse uidetur; quòd hominum naturæ communis hæc excretio nō est, ut egestiones per aluum, & urinæ: quæ quidem, etsi excrementa sunt, quæ coctionem subterfugiunt; quia tamen omnibus non contingunt; naturales excretiones uocantur. At sanguinis fluxio neque hominum generi communis est: neque excrementi est expulsio: ut propterea toto genere, præternaturam dici sanguinis excretio omnis debeat, ut Gale. lib. de caus. sympt. notat. Et si enim is muliebrem fluxum excipit, & hic omnibus ferè mulieribus certo tempore communis est; non tamen generi hominum, neque etiam omnibus mulieribus, aut omni tempore communis est. Adde & quod purus sanguis in recte habētibus nunquam excernitur; sed sanguinea excrementa & ichores: ut perpetuum fortasse ob id statuere axioma liceat, sanguinis excretionem omnem præter naturam esse: quæ tamen quocunque tempore, corpore, modo, loco fiat; si opportunè fiat, et uincentis naturæ uim sequatur, naturalis excretio dici potest, ut à Gal. li. de diff. symp. nuncupatur. Profectò sanguis qui è naribus fluit quandoque ex ipsarum narium uenis ex ore & palato ad ipsas excurrentibus prodit: quādoque à superioribus partibus, uenis scilicet, uel arteriis capitis ipsius internis manat. Si a uenis narium; stillatim ferè effunditur. exiguæ nempe illæ narium uenulæ modico etiam sanguine affluunt. Quòd si confertim irruant, inditium est fluxionis altius deriuantis. Quum confertim irruit, & ut ait author noster, cum uelocitate uehementi (cogimur enim hic præter institutum nostrū ueluti sensum huius loci reddere, propter confusam quorundam contextuum lectionem) id uel naturæ opus est, uel morbi: naturæ quidem opus, redundantem & calidiorem sanguinem excernentis, quod fit sola uenarum apertione: talem autem solutionem sequitur salus. morbi uerò, uel solutionis continui in uenis, aut arterijs membranarum cerebri: quod fit ob capitis dolorem uehementem, inflammationem, acutos morbos, casum uel percussionem: atque hic morbus plerunque curationem renuit ob perpetuā fortasse spirituum incursionem: & ipsi succedit animalium actionum læsio. uel ob unam uaporum feruentium ad caput effumationem; fitq; hoc in acutis sæpenumero febribus, & thoracis affectibus, ueluti pleuritide, et peripneumonia. Subdit deinceps author. § Et cursus quidem &c. § quòd fluxus sanguinis nonnunquā conferat, nonnunquam lædat. In quibus ergo morbis conferat, pete ex Galeno. 1. de crisib. & tertio in primū prorrhet. Quòd item fluxus sanguinis narium copiosior hydropis causa sit, Hippoc. lib. de Coac. prænot. si modo is Hippoc. est, testatur. Quibus, dicens, sanguinis eruptiones plures, his temporis progressu, alui malè afficiuntur, si non urina concocta prodierit. num & aquosa urina tale quod significat? Hoc ferè, & 4. aphor. Quibus febricitantibus sanguinis multitudo fluxerit, quacunque ex parte: aluos ijs humectari, asserens, ob id uidelicet (ut Gale. eo 4. aphoris. scribit) quòd calore natiuo debilitato, neque cibi bene concoqui neque in sanguinem uerti, immo quod maius est, neque distribui possunt per corpus. Verum non solum sanguinis fluxiones profusiores lædunt: & magnorum morborum causæ sunt, & hydropis, & conuulsionis, sed & cohibitæ etiam, & conuulsionis, & comitialis morbi quandoque sunt causæ, ut in iisdem, Coacis prænot. legere est. Subiungit, uerò deinceps, author instantis sanguinis fluxus indicia: pro qua re pete 3. prognostico. & 2. in 1. de uulg. morb.

Cap. 7.
Cap. 7. & 58. Cap. 3.
Aphor. 27.
Com. 35.
Com. 55.

De curationibus. Cap. 8.

a —— B.

CRetici quidem &§similis ei, qui accidit ex seipso, uia est, ut nõ curetur, donec a§stringatur, aut§sentiatur casus uirtutis. & quandoque consequũtur. iiij. lib. ex eo, & oportet, ut non retineatur b§donec uehementer superfluat.§ Reliqui uerò curentur cum medicinis retinentibus fluxum sanguinis narium, In eo, qui factus est propter preparationem corporis & c§caliditatẽ§ eius, oportet ut asiduetur euacuatio choleræ ex eo, & cõmensuratio sanguinis eius cum cibis, & potibus. Et phlebotomia quidem est melior res, qua retinetur fluxus sanguinis narium, quum sit phlebotomia subtilis ex latere æquidistante communi: & proprie quando cõtingit syncopis. Medicinæ uerò constringentes fluxum sanguinis narium, aut sunt uehementis stipticitatis; aut sunt uehementis infrigidationis; aut sunt uehementis glutinationis, & ingrossationis, & coagulationis; aut sunt acutæ cauterizatiuæ; aut sunt medicinæ habentes proprietatem eius; aut sunt medicinę aggregantes duas intentiones, aut tres. Medicinæ uerò stipticæ sunt; sicut succus barbæ hirci, & sicut acacia, & sicut balaustię d† § § & lentes, & gallæ, & sicut succus foliorum sentis, & foliorum pirorum, & foliorum cydoniorum, & uirgæ pastoris. Infrigidantes uerò sunt sicut opium, & camphora, & semen iusquiami albi, & semen lactucæ, & succus lactucæ, & e§salicis & aqua florum palmę, & alkakile§ & arnoglossæ; omnia non decocta. Glutinatiuæ uerò sunt, sicut puluis molendini, & farina thuris. Cauterizantes autem sunt sicut atramentum, & colcotar. Et quum istæ cauterizatiuæ administrantur, oportet ut administrentur cum cautela. Ipse nanque quandoque faciunt euenire crustam, quæ quum cadit, attrahit deterius quam prius. Illæ autem quibus inest proprietas, sunt sicut stercus asini, & aqua †ocymi, & aqua menthæ.

b B. in hora qua uehementer superfluit.

c B. cholericitatem.

d † B. & rosæ.

e B. Kalef. & aqua dactylorum immaturorũ, & alchachali.

† albedarungi.

De cura leui fluxus sanguinis. Cap. 9.

CAputpurgia quidem sic fiant, sumatur aquæ §florum palmæ§ & acaciæ amborum an. ℥. s. camphoræ gran. j. & incessanter distillentur in nasum. Et ex eis etiam est aqua b§florum palmæ§cum barba hirci, & camphora. & ẽt aquæ florum palmæ cum succo porri: & etiam aqua c§salicis amari§ distilletur in nasum & aqua coriandri: & etiã succus d§chamæmillæ§cum sua dispositione, non decoctæ: & etiam aqua cucumeris, & camphoræ: & etiam succus albedarungi cum camphora, & succus arnoglossæ cum terra sigillata, & camphora: aut succus uirgæ pastoris cum eis. Et ex eis, quæ sunt ultima in hoc capitulo, est succus stercoris asini recentis. Si autem sanguinis multitudinem senseris; tunc flos æris in aceto infusus distilletur paulatim: & etiam administra caputpurgium ex tritura balaustiæ contritæ optimè cum aqua plantaginis, & etiam aqua in qua dissolutum est opium; & non oportet ut sit superfluitas in effundendo aquam uehementis infrigidationis; fortasse enim coagulabit sanguinem, & congelabit ipsum in panniculis cerebri: & hæc sunt caputpurgia scripta in antidotario iuuatiua ualde. Tentæ autem ita sunt; fiat tenta & submergatur in encaustro, & puluerizetur super ipsum dragacantum, donec omnia commisceantur, deinde mittatur in nasum. Et etiam sumantur succus foliorum urticæ, & colcotar, & pili leporis, & stercus asini siccum, aut humidum, & succus porri, & olibanum, & fac ex eis tentam. Et eis, quæ sunt experta, est tenta facta ex lycio Indo adusto, & aqua bedarungi, & etiam tenta ex puluere molendini, & farina thuris, & aloe cũ aceto, & albumine oui: & etiam tenta facta ex draganto, & e§carta combusta, § & cortice thuris cum aqua albedarungi: & etiam tenta infusa aqua ros. & submersa in colcotar, & aloe: aut tenta infusa aqua porri, super quam est puluerizata mẽtha contrita. Aut tenta ex spongia, & pice liquata submersa in aceto; & fac tentam ex f§candela alcotrob§aut tela araneæ cum colcotar, & draganto, & flore æris. Aut sit tenta facta ex pilis leporis carminatis submersis in thure, & aloe, confectis cum albumine oui. Et etiam tenta ex draganto adusto duabus partibus, opij parte. j. aggregentur omnia & terantur cum aceto. Et tenta ex corticibus oui adustis, qui misceantur cum encaustro & gallis. Ex insufflationibus uerò est lycium Indum adustũ, & etiam ranæ adustæ insufflatæ in nasum, & etiam puluis molendini, aut terra testæ albæ: aut g§nora§ & etiam cortices thuris & h§chartæ§ & draganti partes æquales, sufflentur in nasum, & etiam cortices fructus aldub exsiccati, & contriti; oportet ut accipiatur illud i§ cum submersionibus super lanam, § & accipiatur lanugo ipsius, & ponatur in urceis nouis cum terra sua, & si est cum eis terra figuli, est melius: & stringatur caput eius donec siccetur in umbra, & teratur quum necessitas fuerit, sicut atomi, qui apparent in radio solis, & sufflentur in nasum, & constringetur sanguis statim: aut cortices oui contriti, & etiam calami aromatici, & k§ seminis lilij, § & seminis rosæ, & gariophyl. omnium an. ʒ. s. myrrhæ, & gallarum amborum an. ʒ. s. parum l§ muschi§ & camphoræ; & sufflentur in nasum diebus continuis. Et quum insufflatur insufflatio in ipsum, tunc constringatur nasus una hora, & expuatur illud, quod descendit ad os: & oportet ut sit insufflatio in embuba; ut prohibeat exuberationem fluxus sanguinis narium. Ex linimentis uerò, & effusionibus, est linimẽtũ super frontem huiusmodi. Recipe succi foliorum m§ salicis, § & foliorum uitis, & foliorum myrthi, & aquæ ros. infrigidentur omnia, & apponantur fronti cum panno lini. Et similiter fiunt ex omnibus medicinis frigidis stipticis, & stupefactiuis notis, dissolutis cũ succis infrigidatiuis, stipticis: sicut est succus extremitatum salicis, & sentis, & ramorum uitis, & foliorum piri, & cydonij; & uirgæ pastoris linimenta, & emplastra. Odoramenta uerò sunt sicut stercus asini recens. Sed impletiones ita sunt. n§ Impletur enim cum capite cannæ; aut cũ capitibus palmarum syluestrium, & distillatur§cũ cotto papyri, aut cum cotto reliquorum, quæ egrediuntur ex plantis. In eo autem, qui prauior est illo, & factus est propter feruorem, & caliditatem uehementem, aut eruptionem arteriarum, necessaria est phlebotomia cephalicæ, quæ sequitur illam narem o§ minima§ ualde: & necessariæ sunt uentosæ super posteriorem partem capitis cum

a B. dactylorũ immaturorum.

b B. dactylorũ immaturorum.

c B. salsa amara

d B. alkalkali.

e B. & carthas combustum.

f B. feragi alchatrab.

g B. nura.

h B. carthas.

i B. confricatũ super pannum factum ex lana grossa.

k B. florum alnesserin. Alia litera. florum liquiritiæ, & seminis liquiritiæ.

l B Alia litera. sech. i. galliæ.

m B. Kalef.

n B. Implentur enim cũ capitibus cannæ, & cũ capitibus uel extremitatib9 florum cannarum, ex quibus fiunt scopæ, & Alia lra. Implentur enim cũ pẽnis seu folijs cãnarum, & cum capitibus florũ cannarũ ex quibus fiunt scopę. &

o B. stricta.

cum scarificatione leui; & super mammillam, quę sequitur eam, fiat suspensio eius sine scarificatione. & quandoque oportet ut extrahatur sanguis per phlebotomiam usque ad syncopim ex cephalica, [p] § & § ex uena spatulæ, quæ est posterius, quoniam est magis ultima: quare prohibet sanguinẽ eleuari ad caput. Ipsa nanque, quum ad syncopim perducit, sedat statim, & illud in fluxu sanguinis narium uehementis uelocitatis. Imò oportet, ut succurratur in hora, quum sentitur uehementia fluxus sanguinis narium, & uelocitas eius, antequã cadat uirtus. Sed si nõ fuerit uelox uehemẽter, sed fuerit guttatim, & fuerit cum paroxysmo; oportebit tunc, ut fiat phlebotomia paulatim uicibus continuis. Et quum phlebotomia peruenit ad finem sufficientem, oportet ut fiat permutatio ad inspissandum sanguinem cum eo, quod infrigidat ipsum, & cum eo, quod ipsum facit [q] § turbidum; § quamuis non infrigidetur cum eo, quod sit sicut iuiubæ. Ventosa uerò sanguini dominanti resistere non ualet: imò oportet in primis, ut phlebotomia per extractionem paulatim minuatur, deinde ponatur uentosa, & positio uẽtosarum super hepar, si fluxus sanguinis narium est à dextra: & super splenem, si est à sinistra, & super ambo simul, si est ab ambobus lateribus, est ex nobilioribus curationibus. Et etiam oportet ut stringantur extrema ita ut etiam testiculi uirorum, & mammillæ mulierum. Et constrictio ambarum aurium est ualde ultima. Et oportet ut [r] § administretur embrocha multum § cum aqua frigida. Et quandoque necessarium est, ut sedeat homo in aqua frigida infrigidata cum niue; donec uiridia fiant eius membra. Et quandoque necessarium est, ut caput eis gypsetur cum gypso infuso aqua, aut gypso infuso in aceto: & ut effundãtur super caput ipsius aquæ infrigidatæ cum niue, donec [s] § stupefiat. § Et quandoque non inuenitur in ipso excusatio à tentis fortibus factis ex flore æris, & aqua † ocymi cum camphora, & à mumia pura, ex qua pondere [t] § danich § unius fiat caputpurgium: & [u] § ad minus conuenit, ut § teneat aquam frigidam [x] § cõgelatam § in ore suo. Et scias quòd quandoque uiuit homo in fluxu sanguinis narium, usquequo egrediantur ex eo ultra. xx. lib. & usque ad xxv. lib. deinde moritur. Et quandoque syncopis, ex qua cadit, est causa ad abscindendum ipsum. Cibi uerò sint illi, qui fiunt ex lentibus cum sumach, aut aceto, aut agresta, aut similibus illis. Et caseus recens humidus est ex cibis conuenientibus patientibus fluxum sanguinis narium. Et similiter lac decoctum donec ingrossetur: & oua elixata ei, qui præparatur ad fluxum sanguinis narium propter choleram sanguinis sui; quum tamen acetosa quandoque noceat patientibus fluxum sanguinis narium propter incisionem, & subtiliationem, quæ est in eis. Et congregatio quidem experientium existimat, quòd cerebella gallinarum sunt ex melioribus cibis, imò ex melioribus medicinis ei, qui habet fluxum sanguinis narium ex casu, aut percussione: uerùm oportet ut ex eis plurimum sumat, aut fiat ei cibus continuus. Vinum autem confert inquantum confortat, & nocet inquantum excitat sanguinem: quum ergo indiges ipso inquantum confortat, commisce ipsum parumper: & quum non est necessarium, neque fluxus sanguinis narium facit casum uirtutis proximum; tunc non des ipsum in potu. Et oportet ut obseruetur ne dimittatur aliquid eius descendere ad uentrem, & inflet stomachum, & debilitet pulsum, & excitet syncopim. Et si aliquid descendit, oportet, ut dum in stomacho permanet, euomatur, & [y] § præcipiatur § illud, quum sentitur eius descensus ad stomachum. Nam si ipsum pertransierit, oportebit ut fiat clystere, ut uelociter egrediatur, & non remaneat in stomacho.

p B. aut.

q B. Alia litera. spissum.

r B. administrẽtur embrochæ plurimæ.

s B. Alia litera. infrigidetur uehementer.

† albedarungi.

t B. 3.

u B. non est minus quàm q.

x B. infrigidatum cum niue.

y B. festinetur

Annot.

De sanguinis fluxus è naribus curatione, habes ex Gal. 3. de comp. med. per loc. Paulo lib. 3. necnon lib. 2. Tralliano lib. 3. & Rasi 9. ad Almans. Quod hic de uenæ sectione ait Gal. consilium est lib. de curandi rat. per sang. mis. & 5. meth. & antea Hippocratis 3. prognost. & 6, de uulg. morb. sect. 3. Quæ de medicamentis subdit repete, quæ lib. 1. fen. 4. author scripsit. Perpẽde uerò, & quod de causticis medicamentis ait; & adi Gale. 6. meth.

Cap. 3. Cap. 24. cap. 59. Cap. 21. Cap. 11. Cap. 3. Tex. 32. Tex. 22. Cap. 23. Cap. 2.

De regimine eorum, quæ faciunt fluxum sanguinis narium. Cap. 10.

Necessitas quandoque facit esse rectum, ut fiat fluxus sanguinis narium, & proprie in ægritudinibus [a] † § § cerebri. Et propter hoc antiqui fecerunt instrumentum faciens fluxum sanguinis narium, percutiendo nasum; & curauerunt plurimas ægritudines indigẽtes in sui sanatione cursu sanguinis narium. Et ex regimine quidem in faciendo fluxum sanguinis narium, est commotio facta cum extremitatibus plantæ lenis tactus, & propriè eius, quæ nascitur super lignum squinanthi, sicut flos: & est sicut araneæ tela, & collyrio facto ex eo, quod est in suprema parte squinanthi, & menthastro campestri: & facto ex medicinis acutis, sicut condisi, & staphisagria, & euphorbio confectis cum felle nacino.

a † B. acutis.

De coryza & catarrho. Cap. 11.

Hae duę ægritudines communicantes sunt in hoc, quòd unaquęque earum est cursus materiei ex cerebro. Verum quidam hominum sunt, qui approprianti nomine catarrhi illud, quod descendit ad guttur: & nomine coryzæ, quod descendit ex uia nasi. Et quidam homines sunt, qui nominant totum illud catarrhum. Et nominant coryzam, quod descendit ex uia nasi, subtile, & [a] § acutum § frequens, & prohibens odoratum, effusum ad oculum, & cutem faciei, & penitus ad anteriora membra faciei. Et catarrhus spargitur ad [b] § palatum, § & ad pulmonem, & ad meri, & ad stomachum: & quandoque ulcerat ea: & multoties commouetur eo appetitus caninus. Et quandoque descendit in neruis usque ad longinquiora membra. Et quandoque generantur ex eo synances, & peripneumonia, & pleuresis, & [c] § extenuatio § propriè, & præcipuè quum catarrhus est acutus, & calidus: & dolores stomachi, & fluxus uentris; & rasura intestinorũ, quũ est salsus, aut acetosus, & generatur ex eo ẽt. colica & proprie [d] † § § mucosa, quæ cruda est. Et causa omnium illorum, aut est caliditas cõplexionalis

a B. salsum.

b B. guttur.

c B. phthisis.

d † B. ex.

e B.aere vehementer calido.

plexionalis proprie, aut extrinseca ex sole, aut ᵉ§ ueneuis:§aut olfactu medicinarum calefacientium, sicut muschi, & croci, & cepæ. Aut frigiditas complexionalis propriè: aut eueniés extrinsecus ex aere frigido, aut septentrione, & propriè quum discooperitur caput ad utrosque, præcipue hora, qua rarificatur cerebrum ex balneo, aut exercitio, aut ira, aut cogitatione, aut alijs. Et quãdoq; accidit ex phlebotomia rarificatio, quæ præparat corpus ad recipiẽdum calorem, aut frigus: quare accidit catarrhus, & præcipue post phlebotomiam plurimam. Et similiter ex malitia cõplexionis calidæ, ᶠ§q̃ accidit alicui corpori. § Et quũ frigiditas cõplexionalis fit fortis, & figitur in ea sicut fit in senibus, dicitur, quòd ipse non digeritur, nisi ipsi perueniant ad ultimum finem in sanitate complexionis, & caliditatis eius. Et quòd cerebro frigido, quum aduenit nocumentum, ᵍ§ debilitatur in senibus, & in habentibus debile cerebrum, quare nõ digeritur in ipso, quod ad ipsum penetrat propter debilitatem suam & superfluit; quare§descendit. Et factus quidem à frigore plurimus est, quàm factus à calore. Et habentes complexionem calidam uehementius sunt præparati ad recipiendum causas extrinsecas facientes coryzam, quàm habentes complexiones frigidas & humidas; & habentes complexiones calidas in seipsis plus sunt securi, ne accidat eis ex causis corporeis, quàm habentes complexiones frigidas. Cerebrum enim frigidum non digerit illud, quod peruenit ad ipsum ex nutrimento, & non resoluit quod ad ipsum ascendit ex uaporibus; conuertuntur ergo superfluitates nutrimenti, ʰ§& componuntur uapores, § sicut conuertitur in alembico illud, quod ascendit ad ipsum ex cucurbita: quare assidui sunt in ipso fluxus. Et catarrhus quidẽ quandoque est grossus, & quandoque est subtilis aquosus, & quandoque est calidus, acutus, & salsus, aut mali saporis; & quandoque calidus mordicatiuus, & quandoque est frigidus. Et catarrhus quidem frigidus maturatur febre: calidus uerò, non iuuatur febre. Et catarrhi quidem & ægritudines catarrhi multiplicantur, quum flat uentus septẽtrionalis, & proprie post austrinum: & multiplicantur etiam in hyeme: & proprie, quum fuerit æstas post ipsam septentrionalis, paucæ pluuiæ, & autumnus austrinus pluuiosus. Et quandoque multiplicantur ⁱ § catarrhi in hyeme; & proprie § etiã in regionibus meridionalibus propter repletionem capitum. Inquit Hippo. pluribus eorum, quibus accidunt catarrhi, non accidit splen. Inquit. Gal. quoniam plurimum, qui ægritudinem habet in membro uno; tunc alia membra habet, incolumia. Dico autem fortasse, quoniam præparatus catarrhis, subtiliores habet humores: & ille, cuius humores ingrossantur, nõ præparatur catarrhis, multum. Et quando soda ᵏ § est, conueniens § catarrho, addit in eo cum attractione,

f B.inflãmãtis.

g B.in senibus, & in habentib⁹ debile cerebrũ, & nõ digeritur in ipso quod ad ipsum penetrat propter debilitatem suã, fit superfluitas.

h B.Alia litera. aut cõgregationes vaporum.

i —— B.

k B.accidit cũ.

ANNOT.

„ *Caput (ait Hipp. in libello de glandulis, supra situm*
„ *est, sursum cauum ac rotundum existens, & humiditatem ex reliquo corpore complectens. & corpus simul*
„ *uapores omnis generis sursum in caput demittit, quos*
„ *caput rursus retro demittit.* Non enim immorari ac ma-

nere potest id quod influit, non habens ubi sedem firmet „
nisi sanè caput ægrotet. tunc enim nõ remittit sed isthic „
retinet. His pulchrè fluxionum quæ à capite, initium, docet: prosequitur uerò deinceps fusius totum de his negocium, mira & breuitate, & grauitate. Harum is capitis fluxionum tum hoc libello tum lib. de loc. in homine species septem enumerat, quæ ad aures, oculos, nares, guttur, fauces, dorsalem medullam, & sanguinem fiant. Excipi tamen fluxiones non in hæc solum, sed plu- 10 *ra alia loca possunt, quod Auicennas noster hic notat. Solent uerò eædem, sicuti in diuersas feruntur sedes, ita & diuersa nomina sortiri. Atque ipse quidem Hippoc. alibi, nempe. 2. aph. & 3. βράγχυ & κορύζης meminit. alibi tamen fluxionem à capite omnem siue in nares, siue in fauces, siue in pulmonem κορύζαν uocasse cum Celsus notat lib. 4. Verùm sicuti fluxio à capite omnis κατάῤῥος generatim uocari solet; ita particulatim, ut Gal. 3. de symptom. caus. & Paulus lib. 3. fluxus qui ad os est, generis nomine κατάῤῥος à græcis nostris autem de-* 20 *stillatio: qui in guttur & asperam arteriam βρόγχος seu ἀρτηριακὸν, nobis raucitas: qui ad nares κορύζα, nostris grauedo, nuncupatur. Quòd si in gargareonem fluxio procumbat, σταφυλὴν. i. uuam gignit (uua enim ea pars appellatur quũ ægrotat, non antea ut Gal. 6. de comp. med. per loc. & Arist. primo de hist. anim.) at si in glandes irruat, quæ in oris termino utrinque sibi ex aduerso iacent, ἀντιάδας: si in ea quæ ijs proxima sunt, παρίσθμια. si in laryngis & faucium musculos, κυνάγχην anginam uidelicet & eius uarias species parit. si ad pul-* 30 *mones uerò, aut succingentem costas membranam, aut uentriculum aut alias partes feratur, uarios morbos facit, & uarijs deinceps nominibus nuncupantur, de quibus non est hic agendi locus. Sanè fluxio quæ à capite, siue catarrhus, symptoma est, excretum nempe præter naturam, sequens aliud symptoma (succedunt enim hæc tertij generis symptomata alijs præsertim symptomatis, ut alibi annotauimus.) nempe læsam capitis actionem, tum quæ cõtinet, tum quæ retinet. antecedit autem duo hæc symptomata præsertim intemperies capitis simplex, aut* 40 *composita, cum materia aut sine materia. dicimus autem capitis intemperiem huius affectus causam esse, quòd & Auic. non iecinoris intemperiem, ut quidam alioqui grauissimi uiri illi imponunt; sed capitis morbos catarrhi causam facit. A qua uerò intemperie, paucis notat Hip. lib. de loc. in hom. Fluxiones (dicens in uniuersum) fiunt, perfrigerata ualde carne, & percalfacta, ac superinflãmata. intelligens per calefactionem ac refrigerationem, ut cuiuis patet, intemperiem calidam aut frigidam: per superinflammationem uerò, ut ego arbitror, calidam in-* 50 *temperiem cum materia: hoc est materiæ calidæ copiã, à qua fieri inflammationes solent. Est tamen præterea & humidæ intemperiei tribuendum aliquid, quum, ut Gal. notat 13. meth. caput ab humida intemperie lædi facillime possit. De siccitate uerò, paulò uidetur incertius, quum ex altera quidem parte curari catarrhos siccitate uideamus: ex altera tamen Hipp. 3. aphor. sicco & aquilonio autumno naturis durioribus lippitudines siccas, acutas febres, & grauedines longas accidere affirmet. Sed breuibus consentiunt docti ferè omnes mendum esse & in contextu Hipp. & in Gal. commentarijs* 60 *neque legendum, καὶ πυρετοὶ ὀξέες, καὶ κορύζαι, ac, ut interpretantur, & febres acutæ, & grauedines: sed potius πυρετοὶ ὀξέες, πολυχρόνιοι, febres uidelicet acutæ & diuturnæ. Indicio sunt multa, præterquàm quòd ratio fortasse huic uulgatæ lectioni reluctatur. tùm quòd in lib. de aere aqu. loc. quem Gal. in eius aphorismi commentarijs*

Aphor. 40.
Aphor. 13.
Cap. 2.
Cap. 4. Cap.
Cap. 22.
Aphor. 14.

mentariis citat, κορύζης & grauedinis nulla prorsus fit mẽtio. hæc enim eius loci uerba sunt, καὶ πυρετοὶ ὀξέες, καὶ πολυχρόνιοι ἐνίοισιν, καὶ μελαγχολίαι. tum quòd Aristot. prima problem. sect. illam Hipp. sententiam referens, de grauedine nihil prorsus. tum demum quòd Celsus lib. 2. ita est interpretatus. Sin autem autumnus quoque æquè siccus iisdem aquilonibus perflatur, omnibus quidẽ mollioribus corporibus, inter quæ muliebria esse proposui, secunda ualetudo contingit; durioribus uerò instare possunt & aridæ lippitudines, & febres partim acutæ, partim longæ, & hi morbi qui ex atra bile nascuntur. His ergo constare potest, de grauedine uerba ab Hippocrate non fieri. Cæterùm si quis tamen tueri uulgatam lectionem uelit, quum & Philoteus eam agnoscat, dici fortasse poterit: siccitatem per se certè fluxionem non facere, sed curare: per accidens tamen quandoque fluxioni ansam præstare. aut quidem ut Philoteus ait, quia prosternat uires, & ex nutrimento uapor ad cerebrum ascendens fertur ad nares, & fiunt grauedines. aut etiam quoniam (sicut à nobis alibi est fusius demonstratum) ob siccitatem alimenti inopia in exsiccatis fit capitibus: ex inopia autem tractio, & ex hac fluxio: fit uerò hæc & alia ratione maior, nempe quòd siccitati cõiungi caliditas solet, à qua ipsa quoque attrahendi uis adiuuatur. atque ita grauedines etiam ex siccitate possunt procreari. At uerò de calida & frigida intemperie dubitatio est, utra gignendæ fluxioni aptior sit. uidetur. n. res hæc paulo difficilior, quòd Auicennas hoc loco sæpius à calido quàm à frigido gigni temperamento asserit. & Gal. quoque lib. art. med. frigidi cerebri indicium excrementorum esse redundantiam affirmat. Contra tamen, qui calidiori sunt capite, constat et extrinsecis caussis, à quibus fluxiones fiunt, magis patere, quod & author hic & Galeno in libello de optima corporis habitudine testantur. & ab ipso toto corpore promptius calidum caput uapores attrahere certũ est, quàm frigidum. comparat uero Hipp. 4. de morbis caput ipsum cucurbitæ, quòd corpori incumbens, illius more ad se se humores trahat. trahunt uero cucurbitæ ob calorem: quo fit, ut caliditati uis gignendæ fluxionis potius ascribenda uideatur quàm frigiditati. Verùm breuibus ad hæc. Sicuti per se frigida cerebri intemperies catarrho procreando est aptior quàm calida; ita per accidens ualidior fortasse est quæ calida: quum ex frigore excrementorum prouentus gignatur: à calore uero non gignatur quidem, sed aliunde attrahatur. Auicennas ergo id quod per se est, respexit, non quod per accidens.

Probl. 12. Cap. 1. Cap. 15.

De signis. Cap. 12.

Signum catarrhi acuti, calidi, si est coryzalis, est rubedo faciei, & oculorum, & mordicatio eius, quod currit, & subtilitas eius, & caliditas tactus eius: & quandoque accidit cum eo febris, & non iuuatur ea. Et si est in gutture acuitas eius, quod descendit ad guttur, & uehementia adustionis eius[a] § & attractio ipsius § & subtilitas eius cum inflammatione, sentitur, quando ipsum rascatur: & significat ipsum sputum ad citrinitatem declinans, & rubedinem. Et est hic etiam oppilatio quandoque, & [b] § naseitas § & commotio acuta. Frigidi autem catarrhi signum, est frigus eius, quod currit, si est in naso, & commotio in naso cum tensione frontis, & uehementia oppilationis, & [c] § naseitas. § & quandoque significat ipsum grossitudo materiei: & si ẽ ad guttur, frigus eius, quod rascatur, & albedo ipsius, & iuuamentum à febre, si accidat.

a ——— B. b B. nasitas. c B. nasitas.

Annot.

Quibus signis fluentis à capite materiæ qualitas dignoscatur, sæpe iam habitum est. Pro humorum tamen in hoc affectu redundantium notis particulatim pete Paulum lib. 3. quem uidetur author æmulari.

Cap. 28.

De cura. Cap. 13.

Cura catarrhi est comprehensa in[a] § accidentibus § diminutionis materiei, & oppositione causæ facientis, & sectione cursus, aut commensuratione eius, aut motus ipsius ad partem aliã, & antecessione prohibitionis eius [b] § ex quo forsitan generatur: sicut chasim § in naso, & ulcera super narem, aut sicut asperitas gutturis, & tussis, & ulcera pulmonis, & quæ sequuntur ea, & apostema. Et ea omnia indigent [c] § repulsione fastidij, § & dimissione repletionis ex cibo & uino. Et sternutatio est nocitiua in principio aduẽtus catarrhi, & coryzæ, prohibens maturationem humorum contentorum in cerebro, qui non maturantur, nisi cum quiete; & cum hoc ipsa trahit ad ipsum superfluitates alias; & est post maturationem ultimi iuuamenti ualde propter illud, ꝙ euacuat de superfluitatibus maturis. Et oportet quidem, ne patiens catarrhum & coryzam [d] § repleat uentrem cibis, § quare repleatur caput eius. Et, ut assiduet calefactionem capitis, & elongationem eius à frigore, & minuat ipsum à septentrione, & propriè post austrum. Auster enim replet & rarificat, & septentrio constringit & exprimit. Et minoret potum aquæ congelatæ. Neque dormiat in die. Et sitiat, & famem patiatur. Et uigilet quantum potest, quoniam sunt initiũ curæ. Et [e] § incipiat à fluxu uentris, & § extractione sanguinis; deinde à fluxu uentris post ipsam. [f] § Bonum enim est, si necessitas indiget, ambo simul. Et rarò quidem administretur phlebotomia, § & proprie in principio; nisi [g] § si non tolere tur illud propter multitudinem: & melius est dimittere ipsam, & non phlebotomare, dum non accidit à tussi. § Si autem tussis est parui sputi, necessaria est parua phlebotomia, leuis, renouans numerum, propterea forsitan quòd facit necessarias esse iterationes. Et administretur sirupus de papauere [h] † § § si adsunt uigiliæ: & zuccarum, si non sunt uigiliæ. Et clystere attrahit superfluitates; & [i] § tu leni § uiam cum eo, quod sit sicut aqua hordei, ut faciat penetrare eas. Et cum inuenitur cum catarrho punctio in mammillis, significat quòd materia declinat ad latus. [k] § Fiat ergo inceptio cum phlebotomia, § & [l] § suffumigationibus; & quandoque accidit febris. § Et pilulæ quidem ad tussim, conuenientes sunt ad asperitatem pectoris, non ad materias capitis. Et oportet etiam, ut toleret sitim, & frangat eam cũ commistione sirupi de papauere, & aqua. Et si uoluerimus [m] § confortare pectus, § tunc aqua hordei, & sauich. Et quando cum catarrho fuerit [n] § tussis, § non balneetur. Et illi, in quo perseuerant catarrhi æstate, & hyeme, pilulæ cochiç sunt ex curis magis iuuatiuis. Et motus membrorum inferiorum, est ualde iuuatiuus ad catarrhos, propter attractionem materierum ad inferiora: de-

a B. intentione
b B. quod timetur generari ex eo, sicut chasem
c B. alienatione satietatis nauseatiuæ.
d B. dormiat repleto ventre cibis.
e B. fiat solutio ventris, & incipiat ab.
f B. quũ est necessitas sup ambo simul, & rarò quidẽ acceleratur ad phlebotomiam.
g B. ꝑpter multitudinem quæ nõ toleratur: & catarrhus ĩ quo cõuenientius ẽ non phlebotomare ẽ ille, qui euacuatur à tussi.
h † B. simplex.
i B. lenit.
k B. Festina ergo, & phlebotomia. Alia litera. Festina ergo cũ phlebotomia.
l B. suffumigationes quãdoq; faciunt euenire febrem.
m B. confortationem eius.
n B. febris.

inde administra, quod narratur ex uaporationibus,& suffumigationibus cum obseruatione, ne administretur super repletionem. Et ille, qui cõsuetus est pati catarrhum, quandoque prohibet aduentum catarrhi suo subito introitu ad sudandum in balneo ante aduentum catarrhi. Et oportet secundum omnem dispositionem, ut [o] § regatur cum eleuatione capitis, & eleuetur puluinar§ & non resupinatio fiat in somno. Materiei autem diminutio est cum administratione mundificationis [p] § capitis:§ in calida quidem cum phlebotomia,& solutione uentris educente humores calidos,& clysteribus trahentibus materiam ad inferiora;& in frigida quidem cum medicinis soluentibus phlegma [q] § ex capite,§ quæ sunt ex eis, quæ bibuntur, & quibus fiunt clysteria. Et ad summum,oportet ut minorent comestionem, & potum aquæ:& repellat eum omnino die & nocte,& remouebitur. Oppositio autem causæ efficientis,calidæ quidem est, ut sit solicitus in infrigidando caput cum eo,quod est infrigidans, frigidum potentia,sicut introitus balnei dulcis omni mane,quum est ieiunus. Et effusio aquæ super extremitates,& inunctio capitis, & extremitatũ, & suminis,& ani,& testiculorũ,& quæ sunt in circuitu eorum cum oleo uiol. Et embrochæ administratio factæ ex hordeo,& papauere,& uiol.& chamæmilla, & effusio fortiter infrigidantium actu super caput,& declinatio cum cibis ad illud quod alleuiat,& infrigidat,& humectat:& administratio [r] §mellis ros.§ omni die. Sed frigidæ est solicitudo, quum incipit commotio, & sternutatio,in calefaciendo caput, & uaporando ipsum cum panno calefacto,usque quo sentiat calorem iam peruenisse ad cerebrum, & conseruando caput secundum illam [s] §summam.§ Et quandoque necessarium est,ut fiat uaporatio cum sale & milijs. Et quandoque fit uaporatio cum aquis calidas in fine,quo posibile est eas tolerare. [t] †§

§ Et administretur in ea embrochæ maturatiuæ,resolutiuæ,& inunctio extremitatum cum oleis calidis,sicut est oleum anethinum, & oleum chamæmillinum,& sampsucinum. Et fortius illis est oleum rutaceum, & oleum de ben, & oleum de lilio,& oleum laurinum. Inungantur eis testiculi,& quæ sequuntur eos,& anus,& sumen,& extremitates;& lauetur caput cum sapone [u] § Constantinopolis.§ Oleum uerò inquantum potes, fac ne tangat caput, nisi, si non inueneris excusationem,ita ut indigeas infrigidatione fixa, aut calefactione [x] †§ §& sit post euacuationem. Et ut administretur super caput & frontem linimenta ex sinapi,& costo,& similibus, & ablue ipsum cũ aqua saponis, & similibus. Et ut declinet cum cibis ad illud,quod alleuiat, & subtiliat,& calefacit & exsiccat cum hoc;ut ex eo liniatur pectus. Et quandoque necessaria est administratio medicinarum rubificantium; ita ut in eis recipiantur, stercus columbinum cum sinapi,& ficus, & menthastrum,& gumma ruthæ agrestis: imò administratio cauterij. Et ad ultimum calefactio capitis & ipsius exsiccatio conferunt [y] §& expellunt illud quod accidit.§Et oportet in hoc catarrho, ut nõ ingrediatur balneum ante maturationem:imò administrentur uaporationes siccæ. Et ex eis, quæ conferunt in eo,est odoramentum muschi, & similiter impletio auris ex lana infusa in oleo [z] §calido§ calefacto usque ad terminum, Abscisio autem cursus fit cum gargarismis laudabilibus frigidis cõgelatiuis,sicut gargarismate ex aqua frigida & aqua ros.& aqua lentis, & aqua coriãdri, & aqua, in qua decocti sunt cortices papaueris, & aqua granatorum etiam: frigida quidem ad calidum,& calida ad frigidum. et sicut linimentum gutturis cum uino,in quo est contrita myrrha:& proprie in frigido. Et similiter retentio auellanarum in ore, factarum ex opio,& storace, & thure, & croco, præterquàm deglutiat aqueitatem earum.Et sint sirupi,qui habent proprietatem in hoc,sicut sirupus de papauere purus ad calidum, & sirupus de papauere factus cum decoctione,in qua posita sunt sicut myrrha,& crocus, & alia ex eis, quæ dicturi sumus in antidotario, ad frigidum.Et non oportet,ut in potu detur sirupus de papauere,nisi in principio,ut prohibeat à pectore:quumque retinetur, & necessarium est sputum,non est conueniens iste sirupus.Et sicut uapores retinentes administrati, ita quòd intrent in chaisim [a] †§ §retinentes uaporem.Et isti quidem uapores sunt sicut uernix ad calidum & frigidum simul,& sicut nigella ad frigidum uaporata,aut odorata.Et costus etiam & nigella frixa quando odorantur ligata in panno lineo, sunt iuuatiua ualde. Et similiter suffumigatio oris nominata [b] §cochia.§Et similiter uaporatio uini, aut mellis super lapidem molarem ignitum. Et ex eis,quæ iuuant ad illud,est suffumigatio cum thure,& xyloaloe crudo,& uernice,& costo, & storace. Tamariscus autem & rosa ad calidum:& similiter tabarzet,& fabæ, & hordeum infusum in lacte acetoso uaccino, de quo butyrum est extractum proprie.Et zuccarũ,& camphora,& surfur infusum in lacte acetoso: eis fiat suffumigatio ad calidũ:& similiter uaporatio aceti à lapide molari ignito,abluto mundificato. Aequatio autem essentiæ est:sicut administratio electuariorum,& receptio dragacanti,aut granorum cydonij in ore,ut permisceatur grossitudo eorũ subtili,quod descendit,& ingrossetur ea [c] §& descendat, & non inuisceturӠad profundum:& fiat cũ ea facile sputum.Et administratio eius, quod subtiliat illud, ut non noceat sua grossitudine,& uiscositate sua. Et quando catarrhus est frigidus,non est conueniens introitus balnei ante maturationem. Et si est calidus, ꝓpter illud nõ erit multũ malũ: imò iuuabitur eo.Attractio uerò eius ad partem aliã, est sicut [d] §illud, quo utũtur, quum timetur quòd catarrhus descendat ad guttur, quare extrahitur ad nasum cõ sternutationibus,§ omnibus, quæ mordicant nares.Et sicut [e] §illud, quo facis omnẽ catarrhum currere§ ad inferiora,ex administratione uentosæ super nucham, & similiter inclinatione [f] § § super embrochas factas ex odoriferis attrahentibus materiam ad partem nasi. Antecessio autem est,sicut,quo custodiuntur guttur, & pulmo à nocumento suo:& plurimum eius est cum cibis.In calido quidem est cum inunctione pectoris ex oleo uiol. Et acceptio aquæ hordei cum [g] §aqua uiol.nutrita§& aqua granatorum dulcium.Et administratio sorbitionis factæ ex amylo,& farina hordei,& fabarum,& cum lacte mulcto, si non est febris:nocet enim lac, si adest febris:&

o B. asiduet dimisionẽ capitis & teneat decliue puluinar, vel capizale.

p B. corporis.

q ——— B.

r B. gelengibin

s B. dispositionem.

t † B. ex calefactione.

u B. filestinorũ

x † B. fixa.

y B. ei qđ accidit & prohibẽt illud quod accidit. Alia litera. quod attrahitur & prohibent illud quod attrahitur.

z B. Alia litera. amigdalino.

a † B. & in guttur.

b B. chusi.

c B. & fiat viscosum, & non descendat.

d B. cũ eo cum quæ opponitur catarrho descendenti ad guttur cum facientib[us] sternutationem & cum eo cũ quo opponitur catarrho calido currenti.

f B. capitis.

g B. violis nutritis vel cõditis.

bris:& administratio electuariorum lenium frigidorum,& siruporum de hyssopo frigidorum. In frigido uerò,sicut inunctio pectoris cũ oleo [h]§uiol.§& de ben. Et administratio sorbitionum calidarum lenientium sicut [i]§triticum§cum melle & sicut [k]§furfur§tritici cum oleo amygdalino, & melle, & sicut panis cum rob. Et administratio electuariorum lenientium,calidorum, & siruporum:& proprie,qui facti sunt ex hyssopo,calidorum:& etiam hyssopi ipsius cum storace, & potus aquæ calidæ est iuuatiuus in catarrhis, maturans eos, & expellit ab eo quod [l] §sequitur ipsos ex§membris anhelitus,maturando illud, quod descendit & leniendo. Et uinum quidem non est conueniens eis. et quandoque conuenit, ut conferat eis hoc in principio:post maturationem autem illud,quod[m]§commensuratum§est, est conueniens. Et oportet ut sit [n]§in illa dispositione etiam ad calidum cholericum permistum.§ Et pinguia quidem[o]§mali odoris§ prohibent maturationem in subtili in principio.

h B.Alia litera. chamæmillino, i B.tri.
k B.aqua furfuris.
l B.vicinatur. Alia litera. nocumentũ ipsorum.
m B.Alia litera temperatum. n B.dulce.
o ——— B.

Annot.

De catarrhi curatione agit Gal.6.de tuen. sanit. & Paulus lib.3.sed breuissime. Agit & Rasis 9.ad Almãs. & Celsus lib.4. Quos tamen omnes diligentia & copia superasse author noster uidetur. Scripsit tamen nostra tempestate Sebastianus Paparella integrum de catarrho libellum mira & felicitate & grauitate, quem nos studiosis consulimus,ut diligenter euolant.

Cap. 1.

Tractatus secundus

De reliquis dispositionibus nasi.

De fœtore nasi. Cap. 1.

CAUSA fœtoris in naso, aut sunt uapores putridi ascendentes ad ipsum ex partibus pectoris,& pulmonis, & stomachi, aut humor putrefactus in circuitu osium alchaiasim, qui si esset acutus,faceret euenire ulcera:sed ipse est putridus,fœtidi odoris. Et quandoque peruenit odor eius ad superiora, & sentitur odoramento sui. Aut humores putrefacti in uentre, aut in cerebro toto, aut in anteriore parte eius, aut in ea parte sui,quam sequitur nasus. Aut putrefactio & corruptio accidẽtes illis osibus omnibus,quarum curatio est difficilis,aut propter hæmorrhoidas in naso putrefactas.

De cura. Cap. 2.

OPortet, ut præcedat mundificatio eius, quod est aggregatum ab humore malo, si est in alio loco,quàm in chaiasim, & profundo eius;imò est in stomacho & cerebro. Deinde administrentur medicinę [a] § narratæ, § quæ fiunt ex tentis, & caputpurgijs, & insufflationibus,& reliquis:& tẽtę expertæ in hoc. Et rectius quidem est,ut abluatur nasus ante eas cum uino; deinde ex illis tentis administretur tenta ex myrrha,& amomo,& acacia facta cũ melle, aut myrrha & amomo,aut myrrha[b]§ §cum oleo de nereiden: & tentæ plurimæ diuersitatis factæ ex istis medicinis secundum diuersitatem ponderis: & sunt cyperi, & spica & rosa [c] §& anesrin§& calamus aromaticus, & amomũ, & gariophyl.& myrtus,& aloes,& rosa,& aliquid ex sale, coniunctæ,aut separatæ,& tenta infusa in triplicato subtili, super quam pulurizetur subtilis puluis factus ex garyophyl.& ciperi, & ramic, & laudani partibus æqualibus:& etiam myrti calami aromatici,[d]§nifrin, rosa§gariophyl.omniũ.an.ʒ.j. myrrhæ,gallarum,amborum an.ʒ.s.muschi, camphoræ,amborum an.grana.iiij. climiæ, & salis gẽmæ amborum an.Kirat.iiij.administretur ex eis tẽta: & ex caputpurgijs caputpurgium cum succo mẽthastri.Et meliora caputpurgia, & magis iuuatiua ex eis sunt urinæ asinorum: illæ enim nunquã fallunt.Et ex experimentis bonis est, ut resoluantur troch.andaracon recepti in tyriaca, in uino, & distillentur in nasum,quoniam sanatur. Et decoctio aldarsisahan cum uino odorifero est bona ualde. Administretur ergo aliquibus diebus, & naribus attrahatur. Et ex linimentis, est ut liniatur illud, quod est interius eius cum colcotar: & etiam folia[e]§sampsuci § terantur cum aqua, & liniatur ex eis nasus. Et hoc medicamen [f]§Karitim§& est myrrhæ.iiij.ʒ.& duæ tertiæ,casiæ ligneæ.ʒ.j.& † vj.& amomi tantundem:cõficiãtur cum melle. Et ex insufflationibus est, ut insuffletur in eo mẽthastrum ipsum,aut elleborus albus, & ostracũ adustũ. Et ex medicamine prędicto in fine tentarum, est ut suffletur xylobalsamus in naso. Et ex attractionibus cum naribus ex eis, quæ sunt expertæ, est decoctio † aldarsisaham cũ aqua, aut uino, & administrentur diebus aliquibus. Et ex eis, quæ experta sunt in cura eius, & proprie,quum est in cerebro, aut anteriore parte eius putredo; sunt duo cauteria à dextra parte, [g]§caluæ§sinistra eius,coram auribus, quæ sequuntur ad ambo tempora:aut cauterium unum super medium capitis.

a B.locales.
b B.& rosis.
c B.alneserin.
d B.rosarum al neserin.
e B.yesmin.
f B.alchariten.
† Legunt alij ʒ.j.& scrup.s.
† granati syluestris.
g B.sincipitis.

Annot.

De fœtore narium generatim agit, non de ozænis, ut quosdam putasse uideo:æmulaturq; Paulum lib.3.qui de fædo narium odore,& de ozænis seorsum agit. neq; in toto hoc capite medicamentũ quodpiam author scribit,quod ozænis persanandis sit efficax. De hoc symptomate uide Gal.1.de sympt.causis.

Cap.24.
Cap. 4.

De ulceribus in naso. Cap. 3.

QVandoq; generantur in naso ulcera: aut ex uaporibus acutis,aut malis, aut ex catarrhis acutis; & sunt aut fœtidi,putridi, aut crustæ,aut ulcera ex †pustulis, aut ulcera pura, & sunt aut apparentia,aut intrinseca.

† bothor.

De cura. Cap. 4.

NAsus est membrum humidius aure, & siccius oculo. Quare oportet,ut sit cura ulceris eius proxima curæ ulcerum auris & oculi. Oportet ergo,ut sint medicinæ exsiccantes ulcera nasi, minoris exsiccationis quàm medicinæ exsiccantes ulcera auris, & uehementioris exsiccationis quàm medicinæ exsiccantes ulcera oculi. [a] † § §Vlcera [b] § enim nasi§indigent re, quæ sit in initio euentus exsiccationis. Amplius si causa fuerint materiæ

a † B.Vlcera.n. auris indiget aliquo quod sit in vltimo necẽtatis,&c.
b B.oculi.

riæ currentes, aut uapores ascendentes; tunc cura cum euacuatione eorum, & attractione ipsorũ ad partem aliam, secundum quod scis: & ad summum necessarium est,[c] † § § ut exsiccetur caput; & confortetur cum eo, quod sciuisti: deinde intende in nares. Et scias, quòd omnes medicinæ iuuantes in hæmorrhoidibus, &[d] § † cancro narium § ex eis, quas dicturi sumus, sunt iuuatiuæ, et in ulceribus, quum sunt fortia; & quum feruent cum mucillaginibus: & ex eis, quæ similantur illis, donec leniuntur, conueniunt omnibus ulceribus, leuibus etiam: sicca uerò ulcera curentur cũ inunctione facta ex cera, cui admistum est, quantum est medietas eius de medulla cruris uaccini dissoluta cum aliquo, quod sit sicut oleum nenupharinum &[e] § siricinum. § Et cõuenientius apud me est oleum ros. & propriè factum ex oleo omphacino: & etiam curetur cum unctione facta ex oleo uiol. cum dragacanto, aut pauca spuma psyllij, & maluæ, & etiam cum tenta infusa in hyssopo & adipe anatis, & cera citrina, & adipe cerui & adipe gallinæ, & melle, & etiam ex[f] § adipe § & oleo, & myrobalanis, & gallis. Et quandoque confert phlebotomia uenæ in extremitate nasi post cephalicam & uentosa nocrati: & solutio uentris. Vlcerum autem, ad quæ currit materia acuta, aut mala, fœtida, cura fit difficilis: & necessaria est euacuatio.[g] † § § Et quandoque indiget solutione uentris ex hieris, quæ sunt magnæ. Et oportet, ut assiduetur ablutio eorum cum nitro, & sapone: & propriè qui comparatus est asclidi, & sapone comparato ad[h] § constantinum. § Deinde administrentur medicinæ uehementis exsiccationis. ex quibus est hæc. Recipe corticis æris, & calcadis, & arsenici rubei, &[i] § citrini § omnium ana partem. j. conterantur & infundantur in felle tauri aliquibus diebus, donec[k] § rubescant § in eo, & administrentur. Et quandoque addetur in eis amomum, & myrrha, & menthastrum, & prassiũ, & crocus, & alumen, omnium pars. j. Et medicamen Ruffi expertum, & est ut sumãtur cyperum, & alumen, & gallæ, & myrrha, & crocus, & arsenicum, & administrentur. Vlcera autem uehementis doloris curantur cum plumbo usto abluto, & cerusa, & † lythargiro fiat ex eis emplastrum cum oleo ros. & cera. Vlcerum autem bothorosorum cura fit cum oleo ros. & cum oleo myrthino, & † lythargiro, & aqua ros. & pauco aceto, emplastro facto ex eis. Vlcera uerò manifesta cum hoc emplastro cura. Cerusæ lib. j. † lythargiri, scoriæ plumbi usti, amborum ana ℥. iij. misceantur cum uino, & oleo myrtino. Et ex medicinis quidem communibus est, ut sumatur[l] § granatum aceto sum, § & decoquatur in uase æreo, donec perueniat ad medietatem, & liniatur ex eo tenta, deinde administretur. Et ex eis, quibus curantur. sunt troch. andaron quandoque infusi in uino, & quandoque infusi in aceto, & aqua, secundum quod uidetur. Et ex emplastris quidem bonis est, ut sumantur scoria plumbi, & uinum uetus, & oleum myrtinum, & aggregentur omnia terendo super ignem[m] § leuiter accensum, § & moueãtur donec ingrossentur; & seruentur in uase æreo. Et plumbum ustum est in iudicio scoriæ plumbi. Et oportet, ut administretur succus † betæ solus, aut cũ medicinis; quoniam est ualde iuuatiuus.

c † B. primo.
d B. alarhian. † alarnabet.
e B. sisaminum.
f B. cera.
g † B. & phlebotomia.
h B. chastitum.
i B. Alia litera. ellebori.
k B. fermententur.
† merdasengi.
† merdasengi.
† merdasengi.
l B. succus granatorum acetosorum.
m B Alia litera lenem ex carbonibus factum.
† siclæ.

ANNOT.

Hic de ozæna uerba facit. pro qua re pete Gal. 3. de comp. me. per loc. Galenus curari ait nõ posse ulcera quæ ab acri sunt humore particulatimq; Celsus morbo huic de quo hic agit, uix succurri posse testatur. Est ozæna narium putridum ulcus, ex humorum acrium illuuie procreatum. Vide pro hoc Paulum lib. 3. Trallianum lib. 3. & Rasim 9. ad Almansorem. præsertim uerò uide Celsum lib. 6. pulchre de hac re agentem. nec non eundem libro. 7. ubi de huius curatione agit quæ fit per manus.

Cap. 3. Cap. 24. cap. 11. Cap. 8. Cap. 11.

De cura ulcerum, quæ nominantur ulcera dulcia. Cap. 5.

IN principio quidem sufficit oleum ros. solum: aut[a] § cera, & adeps gallinaceus, § Et fortius illo est emplastrum de cerusa, & præcipue emplastrum mistum cum mucillagine granorum cydonij. Et si exsiccationis additio quæritur, ponatur in ipso scoria argenti: & quandoque confert[b] § sola cum oleo lentiscino. § Quum autem ægritudo parumper fit fortior, administra hoc emplastrum. Recipe cerusæ lib. j. † lythargiri ℥. iij.[c] † § § plumbi usti abluti contriti cum uino. ℥. iiij. fiat ex eis unguentum cum oleo myrtino & aceto. Quum autem ægritudo fit chronica, & fortis ualde, fiat unguentum huiusmodi. Recipe † lythargiri. ℥. iiij. rutæ humidæ. ℥. iiij. aluminis. ℥. ij. fiat ex eis unguentum cum oleo[d] § lentiscino § & aceto. Et fortius eo est istud. Recipe draganti, & calcanthi, & myrrhæ, omniũ ana partes. vij. calcadis. vj. partes, aluminis iameni, gallarum, scoriæ æris omnium ana partes. iiij. thuris partem. j. & . s. aceti lib. j. & viij. ℥. coquãtur in uase æneo, donec fiant in substantia mellis, & fiat inde linimentum.

a B. aut cũ cera & adipe gallinæ
b B. cum oleo mirtino.
† merdasengi.
c † B. scorie.
† merdasengi.
d B. mirtino.

ANNOT.

Scripsit & Paulus de ulceribus narium quæ γλυκέα uocat, lib. 3. quem tu uide.

Cap. 24.

De oppilatione in[a] † § chaiasim. § Cap. 6.

OPpilatio in[b] § chaiasim § est res retenta in anteriore parte eius, ita ut prohibeat transitum ex gutture ad nasum, & ex naso ad guttur: & quandoque est humor uiscosus, & tenax: & quandoque est caro nata: & quandoque est crusta.

a B. chaisum. † anteriori parte nasi.
b B. chaisum.

De signis. Cap. 7.

HAec oppilatio facit[a] § naseitatem, § ita quòd prohibet superfluitatem[b] § exsufflationis ad hoc, ut imbibatur in chaiasim. § quare facit tinnitum factum ex ea.

a B. nasitatem.
b B. insufflationis à trãsitu, uel à penetratione. in chaisum.

De cura. Cap. 8.

SVmantur lentis amaræ. ℥. j. castorei. ℥. s. opij, croci, amborum ana. kirat. j.[a] † § § myrrhæ. ℥. s. fiant ex eis pilulæ: & fiat ex eis caputpurgium cum aqua sampsuci humidi. Et multoties quidem indiget dispositio operatione manus, & rasione nasi cum radio proprio nasi, quo possibilis est rasio; rasio igitur non cesset, donec mundificetur: & quandoque egredietur cum rasione res plurima, de cuius summa mirabitur

a † B. muschi chirat.

tur homo: fortasse enim consequetur medietatẽ libræ. Si autem non adiuuat illud, fiat quod dicemus in capitulo hæmorrhoidarum.

De cura [a] § *morbi, qui est, sicut in equis.* § *Cap.* 9.

a B.chanan.

EX curis eius est, ut fiat caputpurgium, & gargarismus cum medicamine huiusmodi: decoquantur gallæ contritæ cum aqua granati dulcis [b] § submersi, donec § bibant ipsum; deinde exsiccentur, & cum eo misceatur lib. s. thuris, aut sarcocollæ, & conficiatur uice alia cum aqua granati, in qua coctæ sunt gallæ, & administretur faciendo caputpurgium & gargarismum diebus aliquibus. Et ex eis quibus curatur, est, ut ponatur in naso tincar cum cera & oleo: & fiat hoc sine intermisione, donec sanetur.

b B.& submergente ita vt.

De [a] § *contritione* § *nasi.* *Cap.* 10.

a B.contusione

MElius & laudabilius est, ut impleatur interius: deinde æquetur exterius, & extrahatur ex eo, quo plenus est paulatim, donec æquetur. linimenta uerò iuuatiua in hoc, quæ oportet ponere super fracturam, sunt parum aloes, & croci, & † mellis, & myrrhæ, & [b] § † ramercha § & gallia [c] § muschata § & lutum armenum, & lutũ romanum, & [d] § malua § & laudanum, & [e] § liniantur § cum aqua alatel, & aqua tamarisci. Verum nos fortasse reiterabimus resolutionem huius capituli in libro fracturæ, & restaurationis.

† Al. mel.i. pisorum.
b B.ramich.
† confectionis ex gallis & passulis.
c —— B.
d B.althæa.
e B.embrochet.

De hæmorrhoidibus, & [a] § † *alarnabet* § *in naso.* *Cap.* 11.

a B.alarbian.
† cancro.

HAemorrhoides quidem sunt carnes additæ nascentes; & quandoque sunt carnes molles albæ, & non est in eis dolor: & istæ sunt facilis curæ. Et quandoque sunt rubeæ, aut fuscæ uehementis doloris: & istæ sunt difficilis curæ; præcipue quum ex eis currit [b] § saniesfœtida. Et quandoque est ex eis illud, quod est cancer corrumpens figuram nasi, & dolorem faciẽs, cum extensione sua uehementi. Et ille est, qui est fusci coloris, malæ generationis ualde, in profunditate plurima; cuius uia est blandimentum sine incisione, & rasione. Verum inter cancrum, & hęmorrhoides malas distat, quoniam caro nata, si est post ægritudines in capite, & catarrhos, est hęmorrhoides: & si non est secundum illud, imò accidit post claritatem nasi, & priuationem cursus, est cancer: & propriè si fuerint, ante aduentũ eius in cerebro [c] § ægritudines melancholicæ, § & fuerit principium eius sicut cicer, aut auellana, & inceperit augmentari, & acciderit in palato duorities. Et cancer quidem ut in pluribus est non habens saniem, & cursum ad [d] § palatum: § imò est siccus, durus: & hæmorrhoides quandoque elongantur, & fiũt hæmorrhoides pẽdẽtes. & qñq; elõgãtur adeo, quòd ex naso egrediuntur, & palato. Et omnes medicinæ, quæ conferunt † cancro, conferunt hæmorrhoidibus: & quandoque necessarium est, ut frangatur earum uirtus.

b B.virulentia.
c B.accidentia melancholica.
d B.guttur.
† alarnabet.

De cura. *Cap.* 12.

QVæcunque illarum sunt ex diuisione prima, inciduntur cum cultello [a] § paruo, § deinde raduntur cum rasorio [b] § multum. § Et quæ sunt ex diuisione secunda, melius est ut [c] § coquantur § aut cum medicinis quas dicturi sumus, aut cum igne, aut cum cauterio paruo subtili [d] § & § incidantur cum rasorio, extrahendo, qđ in naso est ex additionibus, & superfluitatibus. Et melius quidẽ rasoriũ est illud, quod est ut embuba: deinde effundantur in nares post illud acetum & aqua. Quod si melioretur post ipsum anhelitus, & remoueatur oppilatio, bonum est: & si non, tunc iam remanent ex eis in profundo reliquiæ: tunc ergo necessarium est ut administretur serra filosa: & eius etiam modus est, ut sumantur illa ex capillis, aut seta, & ligentur ita ut ligatura illa fiat, sicut serra habens dentes, & immittatur in acum de plumbo incuruatam, intromittendo per nasum donec egrediatur ad palatum: deinde serretur cum ea residuum carnis extrahendo eam ex duobus lateribus, sicut fit cum serra: deinde accipe embubam ex plumbo, aut ex penna, & uolue super eam pannum; & pulueriza super eum medicinas hæmorrhoidarum, sicut medicamen de chartis, & medicamen andaron & reliqua, quæ dicemus post: & intromittimus ipsam in nasum, ut remaneat locus anhelitus apertus: & quando fit rasorium sicut luna, sed est ut embuba, possibile est, ut consequatur eo uoluntas ex mundificatione. Et quando administrantur in hæmorrhoidibus instrumentum incisionis, & abrasionis, & medicinæ corrosiuæ; oportet ut sternutetur post illud, donec [e] § destruatur § omnis putredo, & serratura. Medicinæ uerò, quibus curantur illæ, quæ ex eis leues sunt, sunt sicut tenta facta ex cortice granati contrito cum aqua, donec conficiatur, & administretur illud sine cessatione. Est enim expertum, sed est tardi iuuamenti. Aut tenta ex usnea uiridi pura. Aut ex pulpa coloquinthidæ. Aut ex nuce cupresi cum aliquanto ficuum administretur aliquibus diebus. Aut tenta submersa in succo [f] § ocymi § solum; aut submersa in aqua eius: deinde puluerizetur super ipsam siccum [g] § eius; § aut in uino, & puluerizetur super eam [h] § tritum ocymi: § aut ex congelato aquæ utriusque granatorum cõtritorum cum cortice & pulpa. Aut tenta cum melle & [i] § oleo ros. § iterata in die, aliquibus uicibus. Aut insufflatio ex arsenico, & calcantho contritis cum aceto, & exsiccatis. Medicinæ uerò, quibus ille curantur, quæ chronicæ fiunt, sunt tentæ, & pulueres, & unguẽta facta ex eis, quæ sunt sicut alumen, & myrrha, & æs ustum, & cortices æris, & radix lilij albi, & calcanthum, & colcotar, & atramentum, & nitrũ: fiat ex eis cum uino, aut aqua [k] § ocymi, § aut aqua amborum granatorum cum pulpis & corticibus tentæ; aut insufflationes administrentur. Si autem non conferunt, fiat tenta ex huiusmodi aquis, super quam puluerizetur res plurima ex calcadis, & colcotar, & alcali, & flore æris, & atramẽto, & alumine secundum æqualitatem. & rectius quidem est, ut administrentur post [l] § incisionẽ. § Si uerò illud non adiuuat, tunc administretur alchalidicon. Et iam dictum est, quòd semen serpẽtariæ sanat hæmorrhoidas nasi. & si fuerint cancerosæ [m] § tunc exprimatur § uua, quæ est super extremitatem luf [n] † § § serpentariæ, & imbibatur inde lana, & intromissa in ambas nares, destruet carnem additam, & cancrum. † cancer uerò est rectius, ut curetur cura manus. Et illud quidem

a B.subtili.
b B. bono. Alia litera. excorticantur cũ excorticatorio perfectè.
c B.cauterizet.
d B.aut.
e B. excutiatur
f B.habach.
g B. ex eo.
h B. tritura habach.
i B.rosis.
k B.habach.
l B. scarificationem.
m B.& quũ exprimitur.
n † B.idest.
† alarnabet.

quidem post diminutionem repletionis à corpore,& capite. Si autem fuerit leuis, administrabis ex medicinis ulcerum medicinas fortes, sicut insufflationem factam ex aluminis & myrrhæ amborum ana parte j. colcotar, gallarum, amborum ana parte. s. sufflentur in ipso; aut fiat ex eis tenta. Et medicamen quod Gal. eligit, est, ut sumatur aqua duorum granatorum expressorum cum corticibus,& pulpis suis, & decoctorum de coctione pauca, deinde ponantur in uase plumbi: deinde sumātur [o] § scopæ § & terantur tandiu, donec fiant sicut massa,& imbibatur ex tanta quātitate succi amborum granatorum, quantum fiant lenes: deinde fiant ex eis collyria longa, & intromittantur in nasum infirmum,& dimittantur in ipso: post quiescat in quibusdam horis, & extrahantur à naso,& liniatur nasus tunc, & palatū cum succo amborum;& perseueret secundū hoc regimen: est enim iuuatiuum ulcerum, & hæmorrhoidarum.& ex eius quidem iuuamentis est, ꝙ ipsum non efficit dolorem, de quo sit curandū: & quandoque aggregatur illud ex tribus granatis pontico,& acetoso.& dulci. Si ergo hæmorrhois fuerit fortis, dura; addatur ex acetoso. & si fuerit plurimæ humiditatis, addatur ex pontico. Quidam uerò eorum, qui post. Gal. fuerunt, addiderunt quandoque in ipso parum colcotar, & salis ammoniaci,& floris æris. Et ex eis, quæ [p] §conferunt eis,§ est medicamen citrinum, & medicinæ acutæ corrosiuæ ipsorum sufflatæ in ipso:& quādo apostematur, dimittatur, donec quiescat, postea administrentur cera,& oleum, & mel; deinde remouetur insufflatio, post remouet dimissio, & sine cessatione fiat illud, donec cadant. Et xylocaractæ, & nabatię humidæ iā expertæ sunt: nam quum ipsæ implentur lana, & intromittuntur in nasum, corrodunt † cancrum, sicut corrodunt uerrucas. Et nux cupresi est iuuatiua etiā. Et ex eis, quæ experti sumus, est, ut teratur atramentum uiride sicut alcohol, & suffletur in naso mane & sero: sanat enim. Et quando abscinditur † alarnabet, tunc ex medicinis retinentibus sanguinem eius, est lutum infusum cum aqua frigida, ita ut fiat lutum grossum,& infrigidetur ualde, & liniatur eo nasus.

o B. fæces uel residentiæ.
p B. eradicant eas.
† alarnabet.
† cancer.

ANNOT.

Hæmorrhoides appellat polypum narium interiorū, qui instar cæcarum ani hæmorrhoidum latet. & est morbus in numero, ut Gal. lib. de caus. morb. Author noster de hoc & cancro nasi simul agit, non quòd ijdem omnino affectus sint. Verùm si tumor hic seu addita caro in naribus nigrior sit, ad cancri naturam maxime accedit. De polypo & Gal. 3. de comp. med. per loc. & Paulus lib. 6. pulchre scribit, & Trallianus lib. 3. & Rasis 9. ad Almans. sed & Celsus elegantißime de hac re lib. 6. & 7. quem tu uide.

Cap. 25. Cap. 8. Cap. 10.

De sternutatione. Cap. 13.

Sternutatio est motus proprius cerebri ad expellēdum humorem, aut [a] §materiam aliā§ cum auxilio aeris naribus attracti subito per uiam nasi, & oris. Et sternutatio quidē cerebro est, sicut tussis pulmoni,& eis quæ sequuntur ipsum. Quidam autem existimauerunt, quòd cerebrum non [b] §redit§ ad sternutationem, nisi quando conuertitur humor nociuus in aerem, & extrahit eum cum aere naribus attracto: & illud non est necessarium, imò nō indiget aere in hoc, nisi ut sit corpus plenum aere, cuius attractio ad partem humoris sit continua. Quum ergo [c] § comprimitur § aer totus motu lacertorum pectoris,& uelaminis laborioso, & expellitur ab interioribus ad exteriora, cogit cum festinatione partes suas longiores ex pectore ad exitum,& est auditus ad expulsionem,& ad uictoriam; quoniam ipsum commitatur commotio aeris, qui sequitur ipsum,& adiuuat uirtutem expulsiuam ad incidendam materiam,& expellendum eam. Et sternutatio quidē est nociua ualde in principio catarrhi,& coryzæ propter necessitatem quietis quam habet humor, in quo quæritur maturatio. Et quandoque multiplicatur in febribus, & eis similibus tantum, quòd deijcit uirtutem, & replet caput superfluitatibus. Et quandoque excitat in febribus [d] §scotomiā:§ quare oportet ut sit festinatio in retentione eius, [e] §ut non attrahat singultū nocentem§ commotione sua. Et sternutatio quidem est, quæ accidit in principio paroxysmorum febrium. Indi uerò existimauerunt, & non [f] §excesserunt ueritatem, § quòd conuenientior situū capitis sternutantis in ea est [g] §ut sit ante ipsum nō intuens oppositionem formæ, neque sit conuersum: non ergo consequetur eum malitia.§ Et sternutatio quidem est ex rebus magis iuuatiuis ad exsiccandum caput, quum materia aut est pauca, quæ expelli potest, quamuis non sit matura; aut est uentosa quamuis sit plurima, aut est uaporosa (nam sternutatio est ex rebus magis ualentibus ad repletionem uaporosam in capite) aut est grossa [h] § quæ non § est digesta: si autem est plus hoc, tunc significat fortitudinem cerebri. Et propter hoc, ille cuius mors est proxima, non potest sternutare. Et ille, cui ex eis adhibentur ea, quæ sternutare faciunt,& non sternutat, non speratur, ut sanetur unquam. Et ipsa est ex eis, quæ adiuuant ad expellendas superfluitates retentas, & faciunt partum facilem,& egresionem secundinæ:& sedant grauitatem capitis. Verum ipsa nocet ei, in cuius capite est materia, quæ indiget quiete, ad hoc ut maturetur:& ut non calefiat illud, quod sequitur eam:& ut non moueatur, timendo quòd attrahatur ad ipsam aliud ab ipsa:& ipsa est nociua etiam ei, in cuius pectore est materia plurima, aut cruda.

a B. nocumentum aliud.
b B. declinat.
c B. cōmouet.
d B. fluxū sanguinis narium uehementem.
e B. sed ipsa resoluit singultū materialem cū.
f B. numerātur inter ueridicos.
g B. ꝙ sit anterius eius coram pectore, non intuens ad diuersas partes, neq; declinans ualde ad anterius, aut posterius. & tūc non aduenit eis malitia uel nocumentum.
h B. sed.

De medicinis prohibentibus sternutationem. Cap. 14.

Ex eis, quæ prohibent sternutationem, sunt oleum ros. & oleum de [a] §salicibus, § quare uehementer sedāt eam. Et quandoque prohibetur, si sorbitio calida sorbeatur: aut balneetur caput aqua, [b] † § § & effundatur oleum calidū in ambabus auribus: & resupinatio super puluinar calidum positum sub collo:& odoramētum pomorum,& [c] §† nesrim;§ & similiter odoramentum spongiæ marinæ est ex eis, quæ abscindunt eam:& cogitatio,& [d] §solicitudo eorum, per quæ remotio fit ab ea, & per quę ipsa abscinditur.§ Infantes uerò iuuantur eo, quod fluit ex renibus sanis positis super ignem, & assatis:& sumātur antequam coquātur,& accipiatur illud, quod currit

a B. Kalef.
b † B. calida.
c B. alsanich. † rosæ albæ syluestris.
d B. remotio fantasiæ ab ea, quandoque abscindit ipsam.

currit ex eis:& naribus fugatur, aut fiat ex eo caputpurgium. Et ex eis, quæ ipsam prohibent, est uehementia tolerãtiæ in ipsa,[e] & ut retineatur: & est medicamen sufficiens ei quæ est debilis. Et ex eis quæ prohibent ipsam, est fricatio oculi & auris,& extremitatum,& palati,& fortitudo[f] oculi,& uehementia eius,& eructuatio,& [g] palpitatio aspectus[h] † ad superiora,& inuolutio,& permutatio,& inunctio lacertorum cum oleis humectantibus,& propriè lacertorum mandibularum: & præcipuè profundatio somni: & [i] timor excitationis procedẽtis: & cautela à puluere & fumo.

e B. quoniã retinet ipsam.
f B. apertionis oris. Alia litera. fortis saltus.
g B. intuitus vel.
h † B. sin, uno loco.
i B. cautela ab excitatione subita.

De facientibus sternutationem. Cap. 15.

SVnt elleborus albus,& castoreum, & cõdisi, & piper,& sinapis, aggrega ea; aut singulariter accipe;& cũ penna appone ea in naso: aut accipiantur pyrethrum;& gallia[a] contrita& ruta syluestris & aloes:& ex eis fiat linimentum. leuia uerò sternutationem facientia sunt opium, quum odoratur,& stipites † albedarungi, & aristolochiæ & rosa cum suis pilis: & ipsa est ex eis, quæ faciunt sternutare calefactos: Et linimentũ interioris partis nasi ex medicamine sternutationis prouocatiuo; & rectius est, quàm insufflatio eius in ipsum.

a B. in suffumigio.
† ocymi.

ANNOT.

Sternutatio accidens est, quandoq; morbum sequens, interdũ etiã præter oẽm capitis morbũ contingẽs. neq; .n. quæuis cerebri irritatio morbus est, nisi ἀειπάθειαν inuehas. Actio est expultricis facultatis. quæ tamen sæpe morbi uel morbificæ causæ uim habet, quum & fluxum sanguinis, & in prægnantibus abortum facere, & uires deijcere ualeat. Qua ratione de hoc inter morbos narium author meminit Paulum æmulatus, qui huius curationem, ac si morbus sit, tradidit. Pro huius notitia pete Gal. 2. de symp. cau. & Paulum lib. 2. et Rasim. 31. cont. tr. 4. sed præsertim uide quæ Arist. 33. sect. problem. fusius scribit.

Cap. 4.
Cap. 49.
Cap. 1.

Res, quæ cadunt in naso. Cap. 16.

STernutet habens id cum aliquibus medicinis,& intromittantur in os eius, & narem sanam. quumq; sternutauerit. egredietur ex ea res:& ista sunt[a] quasi ex eis quarũ resolutio præterijt.

a ——— B.

De desiccatione nasi. Cap. 17.

QVandoq; fit propter caliditatem, Et quãdoq; fit propter siccitatem uehementem Et quandoque fit propter humorem uiscosum[a] quo exsiccatur. Et curatio uniuscuiusque earum est manifesta, Et res magis iuuatiuæ in ipsa sunt olea,& succi frigidi, & humidi:& extractio humoris, si fuerit post lenificationem eius cum aliquo oleo, aut succo, ita ut[b] non egrediatur illud, cuius non quæritur egressio.

a B. qui exsiccatur in eo.
b B. egrediatur quod est inobediens egressioni.

De pruritu nasi. Cap. 18.

QVandoq; fit propter uaporem calidum. Aut propter catarrhum calidum[a] si est. Aut propter catarrhũ fortis cursus, quãuis sit frigidus. Et quãdoq; fit propter † pustulas. Et quandoq; fit propter motum fluxus sanguinis narium,& est ex signis crisis,& ex signis uariolarum, & morbilli, secundum quòd scies in loco suo. Et cura uniuscuiusq; eorũ est cum eo, quod scitur ex principijs, facilis.

a B. acutum.
† bothor.

FEN SEXTA

De dispositionibus linguæ, & oris.

De anatomia oris & linguæ. Cap. 1.

OS EST membrum necessarium ad hoc, ut perueniat cibus ad concauitatem inferiorem: & communicat in hoc, ut perueniat aer ad concauitatem superiorem: & confert in expulsione superfluitatum aggregatarum in ore stomachi, quum elongatur,& fit difficilis earum expulsio[a] ad inferiora:& est uas uniuersale membrorum locutionis in homine,& uociferationis in reliquis animalibus uociferantibus ex sufflatione. Et lingua, quæ est membrum eius, est ex instrumentis conuersionis cibi masticati, & incisio uocis:& extractio literarum:& ad ipsam pertinet discretio gustus, Et cutis superficiei eius[b] inferioris est continua cum cute † gulæ & interiore parte stomachi. Et cutis[c] strata est diuisa in duo media coram cõmissura[d] neruali: & inter illa duo est communitas in ligamentis[e] & continuatione. Et tu iam sciuisti lacertos eius, motiuum & & sensibilem. Et melior linguarum secundum potentiam bene loquendi est illa, quæ commensurata est in longitudine,& latitudine sua; quę est subtilis apud extremitatem suam exteriorem. Et quando lingua est magna,& lata ualde, aut parua sicut spasmata; habens eam non est potens loqui. Et substantia quidem linguæ est caro mollis, alba, quam[f] cooperuerunt uenæ paruæ intrantes, sanguineę,[g] rubeæ ex colore eius: quare alię sũt uenę & aliæ sunt arteriæ: & in ipsa sunt nerui plures ꝓcedẽtes ex neruis. iiij. ueniẽtibus ad ipsam, quos iã diximus in anatomia neruorũ. Et in ipsa ẽ ex neruis & uenis ultra q̃ credatur esse in suo simili. Et sub ea sunt duo orificia, quæ ambo ingreditur stilus, & sunt fontes saliuæ, quæ ad carnem proueniunt glandosam, quæ est in radice eius, & nominantur generatiuæ saliuæ. Et isti duo fontes nominantur duo hauritoria saliuæ, conseruantes rorem linguæ. Et panniculus quidem, qui est in circuitu eius, est coniunctus cum panniculo totius oris, & usque ad † gulam, & stomachum. Et sub lingua sunt duæ uenæ magnæ, uirides, ex quibus procedunt uenæ plures, & nominantur duæ raninæ.

a B. Alia litera. est impossibilis aut.
b ——— B.
† meri.
c B. alnatha.
d B. alfechi.
e ——— B.
f B. contexerũt
g B. & rubificatur color eius cum eis: & ex eis.
† meri.

ANNOT.

Quod intra maxillas & labra describitur, os est, ut Arist. 1. de hist anim. id ferè & Gal. in introduct. Huius officium multiplex est, ut 3. de part. animal. commune quidem animalibus omnibus cibus est conficiendus: in nonnullis robur peculiare est: aliorum sermo: spirandi etiam usus non omnibus communis est. Oris partes sunt palatum, fauces, lingua, tonsillæ, gingiuæ quibus dentes inhærent, & columella, ut Arist. 1. de hist. animal. atq; hæ omnes, locutioni in homine, ut uociferationi in brutis

Cap. 11.
Cap. 10.
Cap. 1.
Cap. 11.
Cap. 6.

tis ser. i nt, ut in lib. de anatom. uiuorum habetur. Inter has uer. , linguæ magnus est usus: atq; is triplex, ut in eo de anatom. uiuorum lib. notatum est, uocis articulatio (quamuis et aliæ partes edendæ uoci faciant, ut 4. de loc. aff. & 2. de decret. Hpp. & Plat.) cibi iam mansi in gulam atq; in uentrem protrusio: & saporum discretio. Arist. de priori ac posteriori usu meminit 2. de part. animal: præcipuus tamen & tertius est usus, de quo Gal. 11. de usu parti. & 3. fac. natural. De linguæ substātia, de figuráue, quæ aptissima sit, pete ex Arist. 1. de hist. animal. & 2. de part. animal. De musculis uerò ipsam mouentibus, hic author non meminit, quòd fusius de ijs primo lib. egerit. Vide tu, quæ illic annotauimus. Cætera pete ex lib. de anatom. uiuorum iam citato.

Cap. 6. Cap. 4. Cap. 16. & 17. Cap. 4. Cap. 2. Cap. 11. Cap. 17.

De ægritudinibus linguæ. *Cap.* 2.

Quandoque accidunt linguæ ægritudines facientes nocumentum in motu eius, aut ita ut destruatur, aut debilitetur, aut mutetur. Et quandoque accidunt ei accidētia facientia nocumentum ei in sensu tactus, & gustus: ita ut destruatur, aut debilitetur, aut mutetur: Et quandoque destruitur unus duorum sensuum eius sine altero, sicut gustus sine tactu, propterea quia ægritudo potentiam habet [a] ʒeuacuandi nocumentum cumʒ debiliore duarum uirtutum. Et ægritudo quidem quandoque est malitia cōplexionis: & quandoque est officialis, aut ex magnitudine, aut paruitate, aut corruptione figuræ, aut corruptione situs, quare non dilatatur prius, neque constringitur; aut ex resolutione singularis, [b] ʒcompositi.ʒ Et quandoque est ægritudo composita, sicut unum apostematum. Et quandoque est nocumentum [c] † ʒ

ʒin ipso ramo neruí, qui est ei proprius. Et quandoque læditur etiā cum communitate stomachi. Et quandoque per communitatem pulmonis & pectoris. Et linguæ quidem complexio quandoque significatur ex parte [d] † ʒ ʒsaporis uincentis in ea ex eo, qđ sentitur simile acetositati, aut dulcedini, aut insipiditati, aut amaritudini, aut abhominationi generatæ à putredine, aut ponticitati, aut stipticitati. [e] ʒQuum significatio tameʒ ex eius colore, & ex eo, quod inuenit in sapore, quandoque pertransit ipsam usque ad ægritudines plures aliorum membrorum. Rubedo nanque eius, & proprie cum asperitate, significat apostemata sanguinea in partibus capitis, & stomachi, & hepatis: & albedo ipsius quandoque significat frigus stomachi, & hepatis, & dominium phlegmatis in capite. Et quādoque significat icteritiam, [f] ʒ siʒ color corporis est diuersus. Et sapor eius significat humorē dominantem in corpore toto, aut stomacho, & capite. Et quādoque significatio eius habetur ex parte humiditatis, & siccitatis suæ. Et siccitas quidē sentitur secundum duos modos: quorum unus est cum claritate superficiei linguæ, & hæc est siccitas [g] ʒleuis.ʒ Et secunda est cum cursu humoris [h] ʒprofundiʒ uiscosi, qui est in ipsa, quam calor iā exsiccauit: & hoc non significat siccitatem in substantia, imò humiditatem uiscosam aggregatam in ea, aut ex catarrho, aut ex uaporibus grossis, spissis. Et hoc est ex eis, quæ faciunt errare medicos: qui quum cognoscunt ex infirmo dispositionem exsiccationis oris, non discernunt inter modum qui est ante ipsam, & inter eam. Et asperitas quidem sequitur siccitatem: & planities sequitur humiditatem. Et quandoque significatur linguæ dispositio ex dispositione motus eius apud loquelam, & ex dispositione diminutionis eius, & [i] ʒlenitatisʒ ipsius, & dispositione grossitie ipsius, ita ut [k] ʒminuaturʒ omni hora, & grauetur motus eius: & significat repletionem sanguinis, aut humiditatis: & quandoque significatur eius dispositio ex apostematibus, & † pustulis, quæ accidunt in ea. Et tibi quidem possibile erit exponere modos significationum ex hac acceptione, postquàm cōprehenderis principia uniuersalia iam præterita, & particularia, quæ [l] ʒostendi.ʒ

a B. ponēdi nocumentum in.

b ——— B.

c † B. propriū & quandoq; est cū cōmunitate cerebri, & tunc non euacuatur à communitate pomorū maxillarum, & labiorum secundum plurimū, & quādoq; cōmunicātur reliqui sensus quū non est nocumentum.

d † B. coloris albi, & citrini, & rubei, & nigri: & ex parte tactus eius: & ex parte.

e B. Quamuis.

f B. quamuis.

g B. vera.

h B. glutinosi.

i B. leuitatis.

k B. impediat in loquella.

† bothor.

l B. Alia litera, secantur ea & lingua nocetur simpliciter, uel singulariter. & qñque nocet cū cōmunitate cerebri, aut stomachi. & quia neruus linguæ est continuus cum numero neruorum, nō euacuatur quin, aut sint illi nerui cōuenientes ei in motu, nō impedientes: quare erit dispositio verè locutionis, vel rectè locutionis, aut sint impediētes nō cōuenientes facilitati ei[9], quare erit tata, uel impedimētum loquellæ, in qua sæpius pronuntiatur tata, & similia. & quādoque cadit tata, seu nocumentū locutionis, & sēsus tactus, uel gustus existit, propterea quòd neruus imbibit virtutē à neruo alio sentiente quousq; dissoluatur.

ANNOTAT.

Linguæ triplex est actio, ut 4. de loc. aff. motus, gustatus, & tactus (sermo enim ad motum refertur.) Et si uerò gustatus tactus quidam est, ut 2. de anima, & lib. de sens. & sens. nec non 2. de hist. anim. philosophus testatur: alia tamen ratione sapores sentit, alia calida, frigida, humida, & sicca, dura & mollia, quamuis hæc sua quauis parte sentiat sicut & sapores, ut philosophus 1. de histo. animal. neque alio in gustando, alio in tangendo utatur neruo, ut Gal. 4. de loc. aff. sed ijdem nerui à tertia coniugatione orti & tangendi & gustandi uim ferant. Fit tamen sæpenumero, licèt idem neruus utriusq; muneris author sit, ut sola gustandi actio offendatur, tangendi munere illæso, cuius rei ratio est, quòd ut Gal. 4. de loc. aff. iam citato notat, ad gustatum exacto iudicio opus quum sit, potest id parua occasione interturbari, contra uerò tactus, cuius sensorium crassissimum est, non æquè facile læditur. Offenditur uerò etiam sæpenumero linguæ motus tactus, aut gustatus iudicio minimè offenso; quòd motum à neruis alijs sortiatur, & ab alijs sensum. motorij nempe nerui à posteriori cerebri parte & septimo neruorum pari ueniunt: sensorii uerò ab anteriori, id quod Gal. loco citato de loc. aff. dilucidè explicat. Sanè ut & cæteræ, tripliciter actiones hæ omnes læduntur, auferuntur, imminuuntur, deprauātur: atq; earum causæ morbi sunt, ut et in alijs, uel intemperies, uel mala compositio, uel solutio continui, seu in principio à quo sentiendi & mouendi facultas huic emanat: seu in partibus famulantibus, qui nerui sunt: seu etiam in ipsa lingua, cuius illæ actiones sunt. estq; hoc uel primario affectu uitiata lingua; uel secundario, affectu. s. palato ac partibus linguæ circumstantibus, aut uentriculo cui & ori & linguæ communis est tunica, aut pulmone & pectore & toto demum corpore, à quo & uapores frequenter praui, & humores ad ipsam linguam efferuntur. singulorum uerò morborum eiusmodi notæ, ex ijs fontibus sumendæ in lingua erunt, à quibus & aliorum indicia, ab læsa actione, ab excretis & retentis, ab affectibus corporis. à quibus & hæc Auic. deprompsit indicia, quæ hic pluribus recenset.

Cap. 2. Text. 94. Cap. 17. Cap. 11. Cap. 2.

De curationibus linguæ. *Cap.* 3.

Quandoque est curatio eius cum communitate, quam habet cum capite, aut stomacho per id, quod rectificat ambo: & est ex eis, quorum unumquodque sciuisti in suo capitulo, Et quandoque est curatio ipsius, cura propria cum potionibus euacuantibus fluxum uentris, quæ sunt magis iuuatiuæ, quàm illa, quæ uomitum faciunt, & permutāt complexionem: aut stipticis: aut resolutiuis, īcisiuis, subtiliatiuis: qua-

rum

rum quũ bibuntur, uirtutes ad ipsam perueniũt: & opportunius quidem bibũtur huiusmodi post cibum. Et quandoque curatur collutionibus oris, & fricationibus, & gargarismis, & oleis, & pilulis retentis in ore, factis ex speciebus, quæ habent uirtutes prædictas secundum necessitatem. Et melius quidem est, ut sumantur compressæ. Et oportet ut caueatur in administratione medicinarum oris & linguæ, quum fuerit ex genere earum, quæ nocent gutturi & pulmoni, ut non attrahatur aliquid ex cursu earum ad ipsa.

ANNOT.

Si affecta lingua est ex consensu, curandæ sunt partes quibus assentitur. Sin affectus eius proprius est; generatim docet quibus nam modis illi consulamus. Vnum præsertim notat, præstare affecta lingua alui solutionẽ uomitioni, Gal. consilium sequutus, tum 13. meth. tum 14. nempè propterea quòd trahenda deorsum materia est, non sursum.

Cap. 11. Cap. 8.

De corruptione gustus. Cap. 4.

NOcumentum ingreditur in gustu ex tribus modis notis. Et totum illud est quandoque cum communitate: & quandoque propter ægritudinem propriam ex malitia complexionis: aut ægritudine officiali: aut communi. & signatur per illud, quod innuimus.

ANNOT.

Actiones gustatus lædi tripliciter possunt, auferri, diminui & deprauari. Ex his uerò ita læsis, quum ablata & diminuta à multiplici poßint morbo prouenire; ipsa tamen deprauata functio ad morbum in numero uidetur esse referenda, nempe linguæ uel substantia uel ambiente membrana uitiato humore seu à cerebro seu ab infernis etiamnum partibus affluẽte imbut. i. sordidi atq; praui sapores percipiuntur. lædit uerò uitiatus ille humor non alia ratione, quàm ut quid præter naturam additum: & si non ignoremus alios prauas omnes qualitates quæ actiones lædunt, referre ad intemperies.

De cura. Cap. 5.

CVra eius, si est cum communitate, est ut cognoscas dispositionem cerebri, & rectifices eam cum eis, quæ te docuimus in capitulo ægritudinum cerebri, aut dispositione stomachi: & tunc si causa fuerit repletio, & humor malus, oportebit ut euacuetur. Nam si fuerit acutus, euacuetur cum eo quod fit ut hiera picra, aut pilulis cochijs, & pilulis factis ex scammonea, & pulpa coloquintidæ & sale naphtico. Et si fuerit grossus, tunc oportebit ut euacuetur cum hieris, & administrentur gargarismata dicta in capitulo mollificationis linguæ. & cibetur patiens cibis acutis, sicut cepis, & allijs, & sinapi, & aceto.

De mollificatione linguæ, & grauitate eiusdem, & [a] §destructione introitus§ in sermonem. Cap. 6.

a B. alchalel ingrediente.

LInguæ mollificatio est ex summa specierũ [b] §nocumentorum linguæ prædictorum§ in eis, quæ preterierunt. Et causa [c] §quidem nota§ quandoque est ex humiditate sanguinea [d] §aut§ aquosa. Et quandoque est propter causam primã in cerebro. Et quandoque est propter causam in [e] §lacerto§ mouente eam: aut ramo ueniente ab ipso ad eam: Et tu scies, quæ sit cum communitate cerebri, & quæ fit absque communitate, ex eis in quibus inuenitur dispositio in reliquis membris acquirentibus ex cerebro sensum & motum. Et quandoq; significat, quòd materia sit sanguinea, rubedo linguæ, & caliditas eius. Et quandoque significat quòd materia sit subtilis, aquosa, multitudo cursus saliuæ subtilis, & paucitas iuuamenti ex resolutiuis, & iuuamentum ab eo, in quo est stipticitas. Et quandoque peruenit mollificatio linguæ ad hoc ut priuet loquelam aut fiat difficilis ut alteretur: & ex ea quidem est afese & altetẽ. Et ex pueris sunt quidam, spatium defectus quorum à locutione prolongãtur. Et ex eis quidem qui utuntur tata in locutione sua. Et est aliquis cui, quum accidit ægritudo calida, soluitur lingua eius propter liquefactionem humiditatis [f] §annexæ cum lingua§ retẽtæ in radice nerui eius: & propter hoc fit puer [g] § althaga. § & quum fit adolescens & temperatur humiditas eius; fit loquens expedite.

b B. mollificationum prædictarum.
c B. Alia litera. est nota &.
Alia litera.
d ——— B.
e B. neruo.
f B. facientis in lingua thatha.
g B. loquẽs altha.

ANNOT.

Linguæ paralysis symptoma est motricis facultatis: & quamuis linguæ motus à neruis è septima coniugatione prodeuntibus fiat; non tamen semper eorum neruorum, sed solius etiam quandoq; cerebri uitium hæc resolutio sequitur. & quanquam hic author de paralysi obstructionem insequente tantum uerba facit: sequi tamen ea etiam neruorum sectionem potest, ut cæterarum partium resolutiones. obstructionem uerò hanc non sola humorum multitudo, lentor, & uiscididtas: sed etiam frigiditas, compreßio, & luxatio potest procreare: ut, quum de paralysi in uniuersum ageretur, fusius est adnotatum. præsertim tamen ex humorum præsentia hic fit morbus, sui multitudine, lentore ac uiscididtate, spirituum transitum prohibente: quod in causa fuit, ut author de hac tantum meminerit. Huius curationem author particulatim prosequitur. Tu repete & quæ de paralysi in uniuersum scripserat, & uide Celsum lib. 4. Cap. 2.

De cura. Cap. 7.

OPortet ut mundificetur corpus cum hiera minore, deinde cum hieris maioribus, deinde intendatur pars capitis cum medicinis sibi proprijs. Et si existimatur quòd cum humiditate dominetur sanguis phlebotomentur uenæ linguæ, & uentosetur mẽtum: deinde curetur cum gargarismis, & fricatione linguæ, & asiduatione motus eius post euacuationem. Et tu quidem iam sciuisti duo prima capitula in regimine ægritudinum capitis. Medicinæ uerò propriæ loco, quæ sunt [a] §secundum plurimum esse, sunt illę quæ sunt§ cum resolutiuis incisiuis, & subtiliatiuis, & gargarizatio cum aquis earum, & [b] §emplastra§ facta cum eis; & sunt sicut origanum, & † thymum, & sinapis, & pyrethrum, & cortices radicis capparis: imò sicut sinapis, & condisi: & totum illud cum eo quod fit sicut almuri, & acetum squilliticum. Et quandoque iuuatur ex fricatione linguæ facta cũ sale ammoniaco c§ & cũ zingibere. & cepe§ ita ut ex ea currat saliua plurima: Et oxymel squilliticum, quando administratur ad gargarizandum, aut ad colluendum os, confert ualde. Et acorus est bonus mollificationi linguæ, & grauitati

a B. in pluribus dispositionibus sunt fricatio.
b B. collutio ori.
† alhasce.
Alia litera.
c B. cum terenìabin aut almasal.

uitati eius. Et quando mollificatio fit uehemēs, & prohibet locutionem; tunc sumatur aliquid euphorbij, & condisi, & asiduetur fricatio linguæ, & radicis eius cum ipsis. Et oportet, ut ponātur istæ medicinæ, & earum similes super collum etiam. Et quādoq; fiunt ex istis medicinis & similibus eius pilulæ confectæ cum eis, quæ per hibeant eas à uelocitate resolutionis, sicut est laudanum, & [d] § dragacantum §, & gumma pini, & gūmæ uiscosæ. Descriptio pillularum, quæ tenentur in ore sub lingua conferentes mollificationi, & [e] § casui § eius. † terebinthinæ. ʒ. ij. assæ fœtidę. ʒ. j. fiant ex eis pilulæ sicut cicer, & teneantur sub lingua. Et ex eis quæ experta sunt in hoc capitulo, est gargarismus ex sale ammoniaco, & pipere, & sinapi & pyrethro, & † nitro & zingibere, & staphisagria, & origano, [f] § § sampsuco, [g] † § § & sale naphtico, terantur & cribellentur, & fiat cum eis gargarismus in aqua calida diebus continuis. Et ex electuarijs quæ Indi dixerūt ad hanc rem utilia, est electuarium, cuius descriptio est hæc. Cymini nigri, cymini Karmeni, cinnamomi grossi, salis Indi omniū an. aur. medius, piperis lōgi. grana. c. piperis. gra. cc. zuccari sextaria. viij. & sextarius est. ʒ. vj. &. s. sumatur ex eo, omni [h] § die §. Et quum resolutiua non ualuerint, & existimaueris quòd humiditas sit subtilis, & currens, adiuua te cum resolutiuis stipticis, sicut aldarsisaham permistum cum rosis, & sicut est flos squināthi cum spodio. Et multoties quidem confert ei fricatio linguæ cum acetosis stipticis. [i] § Ipsæ enim uehementer faciunt cum resolutione saliuæ & cursu eius secundum acetositatem §; sicut lac acetosum & sicut succus fructuum, qui non sunt maturati. Et quando puer tardatur ad loquendum, oportet ut asiduetur motus linguæ eius, & fricatio ipsius, & currat saliua ex ea. Et confert in hoc proprie, quando administrātur in fricatione eius mel, & sal gemma, & omnia quæ dicta sunt in capitulo curæ humiditatis linguæ. Et ex eis, quæ mouent linguas eorum, & soluunt eas, est uiolenter facere eos loqui.

d B. ambrachā

e B. egresisioni. † glutinis alimbat.

† baurach.

f † B. & nigella

g † B. sicca.

h B. hora.

i B. Ipsa enim stringunt cum prohibitione saliuæ & cursus eius causa acetositatis.

De spasmo linguæ. *Cap.* 8.

SPasmus linguæ quandoque fit ex humiditate uiscosa, tendente lacertos eius in latitudine. Et quandoque fit ex melancholia constringente. Et quandoque in ægritudinibus acutis accidit spasmus in lacerto linguæ secundum uiam exsiccationis, & [a] § siccitatis. § Et spasmus etiam quandoque facit apparere nocumētum in sermone.

a B. assationis.

ANNOT.

Et hæc de linguæ conuulsione ac de eius curatione repetes ex superioribus, ubi de conuulsione generatim est actum.

De cura. *Cap.* 9.

NOn elongatur cura spasmi linguæ in canone à cura spasmi uniuersalis prædicta ī fen prima huius libri. Sed secundum uiam propriam cura eius est secundum quòd [a] § accidit. § Ex summa illius sunt uaporationes radicis colli cum eis quæ sunt sicut chamæmilla, & corona regia, & [b] § farfasa § & sampsucus, & anethum sigillatim, & coniunctim: Et similiter gargarismi cum oleis earum. Et impletio oris ex aquis earum, & sint tepidæ. deinde retentio earum in eo spatio aliquo: Et administratio [c] § lotionis oris factæ § ex oleis calidis, & dulcibus resolutiuis, & seminibus, sicut fœnugræcum, & quæ sunt eis similia. Et quando fuerit in febribus, sint olea administrata sicut oleum uiol. & oleum de cucurbita, & [d] § alkerua, & salicibus § tepidis. Et oportet ut embrochentur loca prædicta cum aqua tepida, & succis humidis tepidis.

a B. dicemus.

b B. fasfasa.

c B. chabisse facti.

d B. Kalef.

De magnitudine linguæ. *Cap.* 10.

QVandoque fit magnitudo linguæ à sanguine dominante. Et quandoque fit ab humiditate plurima phlegmatica, mollificatiua, [a] § excitatiua. § Et quandoque magnificatur plurimum, ita ut egrediatur ex ore, & non capiat eam os. Et huius quidem magnitudinis relationem singularem fecimus in capitulo apostematis [b] propter illud, § quod ei proprium est ex differentia.

a B. tumefactiua.

b B. cum eo.

De cura. *Cap.* 21.

SAnguinea quidem, & facta ex materia calida curatur, si asiduatur eius fricatio cum incisiuis acetosis, & stipticis, sicut ribes, & acetositas citri. Et facta ex humiditatibus, si asiduetur eius fricatio cum sale ammoniaco, & [a] § sale cum cepis, § & aceto post euacuationes. Aut accipiantur zingiber, & piper longum, piper & sal gemma terantur bene, & fricetur cum eis lingua; quare reuertetur ad mensuram suam, & ingredietur quod de ea exiuit. Et mollificatio quidem linguæ, quando accidit pueris, sufficit in ea solicitudo custodiæ, & cibatio [b] § ex passeribus, & uolatilibus ambulatiuis. § Quidam homo iam uentosatus fuit, & percussus est cum scalpello uillus nerui in [c] § spondilibus panniculi § coniuncti cum lingua; quare mollificata est lingua.

a B. aqua lactis.

b B. cū auibus paruis & columbinis volare incipientibus.

c B. in substantia panniculi. Alia litera. in vicinitate pāniculi.

ANNOT.

Habes ex Gal. 14. meth. historiam de quodam, cui lingua tantum aucta fuerat, ut ore contineri non posset. Author tamen huius affectus causas fusius distinguit. pro quibus amouendis prætermittendæ communes toti corpori euacuationes non sunt; quamuis de ijs author ne uerbum quidem faciat, id tanquam notum relinquens.

Cap. 8.

De abbreuiatione linguæ. *Cap.* 12.

QVandoque accidit continuationi ligamēti, quod est sub capite linguæ, & extremitati eius, abbreuiatio; & non permittit linguam dilatari: & quandoque accidit secundum semitam spasmi.

De cura. *Cap.* 13.

DE ea quidem, quæ facta est causa spasmi, iam dictum est. Eius uerò, quæ facta est causa abbreuiationis ligamenti, cura est incisio illius ligamenti ex latere extremitatis eius parumper, & succurrere loco cum draganto adusto, ut abscindat sanguinem. Et summa quæ necessaria est ex incisione eius in solutione linguæ, est ut flectatur ad superiora palati, & ut egrediatur

tur ex ore. Et si non audet incidere ipsum cum ferro pauendo,& timendo effusionem sanguinis plurimi,transeat ad hoc, ut intromittat sub ligamento acum cum filo, & disrumpat absque incisione:& ponat super membrum,quæ prohibeant conglutinationem:& sunt medicinæ cauterizantes,[a] § attractiuæ. § Et si subtiliatur in incisione eius cum cautela uenarum,quæ sunt sub lingua, ne adueniat eis incisio;non adueniet cursus sanguinis plurimi.

a B.acute.

ANNOT.

Lingua,quibusdam,ut Celsus ait, cum subiecta parte à primo natali die iuncta est, qui ob id ne loqui quidem possunt; quin ut ait Gal. ob immodicum illum nexum,& ad sermonem explicandum, & ad manducandum impediuntur. ἀγκυλόγλωσσον *hunc affectum uocat Paulus lib. 3. Quibusdam etiam contrahitur,& breuior apparet lingua,ut author notat,ex cōuulsione: atq; hæc conuulsionis curationem propriè exigit,de qua in superioribus. Quæ uerò ex ligamento est,non nisi ligamenti sectione curari potest.hoc autem quo pacto agēdum sit, pulchre author designat.sed & Celsus eleganter admodum & breuiter idē docet lib.7. Testatur uerò idem Celsus,plerosq; quidem post chirurgiam loqui:fuisse tamen & qui succisa lingua, quum abunde super dentes eam premeret, non tamen loquendi facultatem consequutus est.adeo in medicina etiam ubi perpetuum est quod fieri debet; non tamen perpetuum est id quod sequi conuenit.*

Cap. 29.

Cap. 12.

De apostematibus linguæ. *Cap.* 14.

QVandoque accidunt linguæ apostemata calida, & apostemata[a] § mollia, § phlegmatica,[b] † § § & apostemata dura, & cancer. Et signa omnium illorum manifesta erunt, quum redierint ad illud, quod dictum est in signis apostematum. Et quandoque apostematur lingua propter potum uenenorum, sicut fungorum,& opij.

a —— B.
b † B. & apostemata ventosa.

De cura. *Cap.* 15.

APostemata quidē calida curantur in primis cum phlebotomia, & solutione uentris: & illud melius est in apostematibus linguæ,quam uomitus. Et quandoque non excusantur à phlebotomia uenarum, quæ sunt sub lingua. Deinde teneant sub lingua sua,cum est principium eorum,succum endiuiæ,& succum lactucæ propriè,& succum solatri propriè, & lac acetosum, & aquam ros. & aquam in qua decoctæ sunt rosæ,& succus uirgæ pastoris,[a] † § §& fricetur cum persicis humidis, quoniam sunt uehementis iuuamenti ad illud. Si autem non resoluantur,& non aperiantur, indigent ad ultimum maturatiuis resolutiuis, quibus fiat gargarismus,sicut cum melle, & lacte, & sicut decoctio radicis[b] § lilij§& sicut decoctio ficuum,& fœnugræci:& decoctio pasularum, & fœniculi; & potus hieræ picræ,ut soluatur materia[c] § §ab ore stomachi. Et sint cibi ex genere eorum,quæ maturant,& resoluunt; sicut illi,qui fiunt ex caulibus, & atriplicibus cum oleo sisamino:& si aperiātur,administrentur stiptica in ore, sicut decoctio sumach,& myrti, & lentium, & foliorum oliuæ,& uinum ponticum. Et quandoq; ualet ad illud unguentum factum ex succo solatri,& oleo rosaceo,& lētibus excorticatis, & ros. Si autem apostema est molle,phlegmaticum, tūc confert ei,& apostemati calido, in quo est ultimus status eius,ut comburatur radix fœniculi, & annectatur. Et quandoque in huiusmodi fiunt caputpurgia[d] § §in quibusdam apostematibus calidis, in quibus est grossitudo,cum hoc medicamine. Recipe croci,& hieræ picræ, amborum an. partem j. camphoræ,& muschi amborum ana tertiam partem ʒ. unius, zuccari tabarzet partem unam & mediam, resoluatur ex eo toto pondus danich[e] § unius § in lacte puellæ, & fiat ex eo caputpurgium. Inquit Gal. apostemata fuit lingua cuiusdam hominis apostemate magno, qui erat sexagenarius,& non fuerat consuetus phlebotomari;quare non phlebotomaui eum,sed feci eum potare pilulas cochias:& ut lingua eius inuolueretur emplastris frigidis uolui: sed ipse erat stultus,inobediens medico suo:uidit itaque in uisione illa nocte,ut teneret in ore suo succum lactucæ,quod & fecit,& sanatus est integrè: & fuit cō ueniens illud,& mirabile. Quod si apostema fuerit durum,tunc oportebit ut subtilietur regimē, & cibus fiat bonus, & euacuetur humor[f] † § § cum hieris magnis prædictis, in capitulis prædictis: & administrentur gargarismata subtiliatiua, & teneatur in ore infusio fœnugræci, & decoctio eius cum ficubus,& granorum lauri cū passis mundificatis;& teneatur in ore lac muliebre, & asininum,& caprinum: & etiam decoctio dactylorum,& ficuum cum uino dulci,&[g]§uino§ de uuis:& cum melle casiæ fistulæ,& assiduet lenificationem naturæ cum eis, quæ sunt ut hieræ paruæ,& casia fistulæ.

a † B. & cortices granatorū.

Alia litera.
b B.liquiritiæ.

c † B. grossa.

Alia litera.
d † B. &.

e B.duorum.

f † B. grossus.

g B. rob.

ANNOT.

Quum antea de magnitudine linguæ egerit, mirari quispiam possit, quid hic de tumoribus eiusdem tractet. Videtur tamen id consulto factum.nempe,etsi omnis aucta magnitudo tumor dici potest; ubi tamen cum tumore nulla sit intemperies,apostema uerè dici non posse uidetur, nempe quòd in apostemate seu tumore omne morbi sit genus,ut author noster libro primo,scriptum reliquit. habet tamen hæc res non mediocrem controuersiam, quam hic consulto præterimus,aliàs maiori ocio tractaturi, quum Galenus tumorem simplicem esse morbum quandoque scripserit: quamuis & is alibi cum tumore & intemperiem esse & solutionem continui testatum relinquat.

De alchalel in locutione. *Cap.* 16.

IAm diximus quædam, quæ oportuit dici de ea,in capitulo mollificationis linguæ. Nunc autem dicamus quòd caras & reliqua nocumenta locutionis, quandoque fiunt ex nocumento in cerebro,& in[a] § partibus nerui uenientis ad linguam,& mouentis §eam. Et quandoque fiunt in ipso ramo: Et quandoque fiunt in lacerto ipso. Et illud ideo,quoniam alchalel, aut est spasmus,aut tetanus,aut durities, aut mollificatio, & abbreuiatio ligamenti, aut nodatio à plaga consolidata,aut apostema durum. Et quandoque fit illud, sicut scis, ex humiditate secundum plurimum.& quandoque fit ex siccitate. Et quandoq; fit nocumentum in locutione ex parte apostematum

a B.Alia litera. ortu neruorum venientium ad linguā mouentium.

matum, aut ulcerum accidentium in lingua, & partibus eius. Et quandoque accidit post sirsen propter expulsionem superfluitatis ex cerebro ad neruos: & in febribus acutis propter exsiccationem earum. Et quandoque est lingua in hoc, ut detumefacta, spasmata: & est rarissimum. Et hoc est ex nocumentis accidentibus[b] †§ § ab origine. Et quandoque fit nocumẽtum in sermone propter causas lacertorum epiglottis, quum sunt extẽsi, & mollificati. Et homini quidem quãdoque est difficilis uociferatio in principio rei, quoniam laborat in mouendo lacertos pectoris sui, & epiglottis suæ, ita quòd non tolerant laborem ipsum illi lacerti; quare fiunt inobedientes: quum ergo respirat in initio dictionis suæ, & sermonis, [c]§currit§ post illud. Et oportet quidem ut huiusmodi homo[d]†§ § præparet se ad loquẽdum cum respiratione magna, & motu pectoris magno, imò festinet in ipsa uelociter. Nam, quũ ipse assuescit illud, facilis fit ei locutio, & consuescit facilitatem in ipsa. Reliquorum uerò modorum curationes iam dictæ sunt in capitulis suis. Et facto quidẽ post sirsen confert quandoque phlebotomia duarum uenarum, quæ sunt sub lingua, uakde.

b † B. non.

c B. soluitur lingua eius, & bene loquitur.
d † B. Alia litera. non.

ANNOT.

Intelligere eos uidetur, quos τραυλοὺς seu ψέλλους Græci, nostri balbos & traulos uocant, qui t & r libere proferre nequeunt. Sequitur hic affectus multiplicẽ causam, ut author refert: uel linguæ breuitatem, quod & Gal. 6. aph. uel conuulsionem, paralysim, phlegmonem, & quicquid linguæ explicationem potest prohibere: etiam siccitatem author addit. plerunque tamen molliorem atque humidiorem temperaturam sequitur: unde & pueri & ebrij aliquando balbutiunt, lingua nimio humore perfusa, & aggrauata; ac musculis linguam mouentibus firmari nequeuntibus: siue id uitij linguæ insit, siue ob cerebri humiditatem eueniat. Et quamuis Gale. 6. aph. iam citato, siccitatem tantam esse non posse asserat, quin lingua habitum seruet naturalem; ac propterea statim solius humiditatis immodicæ uitium hoc esse affirmet: id tamen de ijs qui natura balbutiunt, ait: quos & superfluæ eius humiditatis gratia profluuijs corripi diuturnis Hipp. testatur. præter naturam uerò hoc malum ex siccitate sequi non negat: quin & tibicinibus & alijs quibus lingua uehementer est resiccata, hoc accidere fatetur, ut balbutiant: id quod in ardentibus sæpenumero febribus uidere licet.

Com. 19.

De ranula. Cap. 17.

EST similis glandulæ duræ existens sub lingua, cuius color est similis colori composito ex colore superficiei linguæ, & uenarum quæ sunt in ea: & est similis ranæ, & causa eius est humiditas uiscosa.

De cura. Cap. 18.

EXperiantur in ipsa medicinæ corrosiuæ, incisiuæ, resolutiuæ, in quibus est superflua exsiccatio, sicut sal ammoniacus, & acetũ, & sal, & fricatio cũ flore æris, & draganto. Quod si non conferant, administrentur medicinæ acutæ, sicut medicamen andaron: & medicamen ascarion: & medicamen oui humidi dictum in antidotario: & administratio phlebotomiæ sub lingua: & medicinæ fortes †alcola administretur. Si autem non ualuerint, non erit excusatio ab operatione manus. Et ex medicinis laudatis in ea, est ut sumantur origanum persicum, & cortices granatorum, & sal, & fricetur cum eis lingua infantis patiens ranulam, quoniam sanatur eis. Et ex eis, quæ experta sunt in ea, sunt dragantum adustum, & hermodactyli commista cum albumine oui & posita sub lingua.

† aphtharum.

ANNOT.

Sub lingua quoque interdum aliquid abscedit, quod ferè consistit in tunica, doloresq; magnos mouet, ait Celsus. Græci hoc βάτραχον uocant; ranam latinè uertas; unde nostri ranulam nuncupant. Tumor est, ut ait Paulus, ad inflammationis similitudinem sub lingua erumpens, maxime in pueris. Huius curationem per medicamenta tradit Paulus lib. 3. per chirurgiam uerò elegantissime Celsus docet lib. 7.

Cap. 26.
Cap. 12.

De adustione linguæ. Cap. 19.

QVandoque accidit illud causa caliditatis in ore stomachi, aut cerebro, quæ nõ peruenit ad hoc ut sit febris: aut causa receptionis rerum acutarum, aut salsarum, aut amararum, aut dulcium: aut propter[a]†§ §sitim uehementem. Et quandoque fit propter causas maiores illis, sicut febres acutas, & apostemata interiora. Et cura illius in summa est, quoniam oportet, ut prohibeatur, qui de hoc conqueritur, & proprie qui est ex ægris, ne dormiat super collum. Et[b]§ut assidue utatur oscitatione§ & consuescat uti administratione pilularum factarum ex seminibus bateke, & [c]§ candi, & citruli, & cucurbitæ, & cucumeris, & tereniabin, §& similibus illis. Et teneat in ore nucleos prunorum, & tamarindos, & zuccarum alhaizem, & mucillagines notas, & succos infrigidantes, & humectantes. Et conuenit, ut super ipsam fiat abstersio, si est illic humor uiscosus: deinde inungatur, & colluatur os cum oleis, & mucillaginibus, & succis, & adipe uolatilium. Et quidam homines sunt, qui curant illud fricando cum mentha.

a † B. res causantes.

b B. Alia litera. ne assidue vtaẽ apertione oris vehementi.
c B. cucumeris lõgi & cucumeris, & cucurbite & tereniabin, & amili.

ANNOT.

Linguæ ariditas propriè siccitatem sequitur: per accidens uerò calorem: quòd hic continue humidum absumit. Nouimus nos, cui per bonam ualetudinem, arida semper lingua est ac scabra. Huic & melancholicus totius corporis habitus est; & cerebrum non uidetur certè esse calidius, sed tamen siccius. non sitit, quod indiciũ fuit symptoma hoc non à uentriculi affectu prouenire, sed à cerebro potius. Curari tamen à multis & doctis & exercitatis uiris nunquam potuit.

De cura fissurarum in lingua. Cap. 20.

MVcillago psyllij teneaẽ in ore. & transglutiat eã. & sumat [a]§crura &§ pedes & oua mollia cocta in aqua. & ex eis, quæ experta sunt in eis, est butyrum §recens. Et ex eis est frustum[b]§ cucumeris, & sebesten.

a —— B.

b B. vel spumositas procedens ex fricatione frusti.

ANNOT.

Vsu uenit frequenter nostra tempestate ad scissuras linguæ psyllium. Hoc ut ait Paul. lib. 7. in secundo refrigerantium ordine est: & siccãdo humectandoq; habetur medium:

medium: quamuis Mesues calidam & siccam in tertio eius substantiam asserat. Difficile ergo uisu est, quánam ratione sedandæ siti ualeat, quùm non humectet insigniter. & quomodo fissuris linguæ conferat, quum non exsiccet. Verùm quòd & sedandæ siti & scissuris linguæ ualeat; experientia quotidie prodit. Id uerò nos modo uisciditati eius acceptum referemus: cuius ui eius ipsius frigiditas, quantumuis imbecilla, diutius conseruatur, & diutina mora calidam linguæ intemperiem retundit: à qua siccitas, quæ & sitis & fissurarum linguæ causa erat, procreabatur.

a B. extramissione.

De [a] § deiectione § linguæ. Cap. 21.

Quandoque fit propter apostemata, eius magna: Et quandoque fit à præfocationibus. [b] § deijcit § enim natura, aut uoluntas linguam, ut aperiatur meatus anhelitus.

b B. extramittit

ANNOT.

Relaxatio est hæc quodammodo ligamentorum linguæ, & ad paralysim refertur. Qua fortè ratione author de eius curatione nihil meminit.

De bothor in ore. Cap. 22.

Plurimum quidem patitur os † pustulis propter stationem caliditatis in partibus stomachi, & capitis, & uaporum. Et quandoque fit in febribus: Et iam dictum est, quòd quando apparet in febribus acutis † pustula nigra in lingua, moritur infirmus in die secundo. Singularia uerò iuuatiua in † pustulis in principio rei, quum est necessitas infrigidationis, & exsiccationis, sunt sicut myrobal. & gallæ, & semina rosæ, & amylum, & fructus tamarisci, & fief memithe, & dragacantum, & balaustiæ, & duo sandali, & rosæ, & spodium, & sumach, & lentes, & lutum armenum, & capita granatorum, & cortices glandium [a] † § § & [b] § climia § & fausel. Et succus frigidi, sicut succus lactucæ, & solatri, & succus uirgæ pastoris, & portulacæ, & extremitates uitis. Et plurimorum quidem infantium sanantur † pustulæ cum zuccaro tabarzet, & camphora. Calida uerò, quę sunt necessaria in fine rei, sunt sicut [c] § chelidonia, § & darsisaham propriè, & cortices nucis muschatę, & cyperum, & crocus, & nux cupresi, & buglossa, & pyrethrum, & gariophyl. & menthastrum, & galia. Et ex medicinis sordidis, est stercus canis: & quandoque necessarium est in eis, quæ sunt ulceratæ, arsenicum. Et ad eas quidem, quæ sunt grossæ, iam experta sunt decoctionis darsisaham. ℥.j. & uenarum. ℥.s. [d] § chelidoniæ quinta § pars. ℥. aloes pódus. ʒ.ij. croci aur. j. Et similiter aqua in qua decoquũtur gariophylli. & nucis muschatæ, & darsisaham partes æquales, aut propinquæ. Et si incipiunt bothor suppurari, tunc fortasse est necessariũ, ut appropinquẽtur eis mucillagines factæ ex eis, quæ sunt sicut semen lini, & semen maru, & [e] § fumus terræ, & semen maluę: § & ista semina eadem & farina hordei, & lac asininum solum, aut cum aliquo istorũ. Et quandoque indigent decoctione seminis lini cum ficubus & [f] § butyro § & farina frumenti, & mẽtha, & fœnugræco. Quidam uerò sublimium medicorum dixerunt, non est aliquid magis ultimũ quàm oleum de squinantho in curando † pustulas oris, tepidum in ore.

† bothor.

† bothor.

† bothor.

a † B. iteriores
b B. chimolea.

† bothor.

c B. memiran.

d B. memiran quarta.

e B. alsahesafrã & semen althęę

f B. Alia litera. sisamo.

† bothor.

ANNOT.

Oriuntur sæpenumero pustulæ in ore ob cerebri uitium: quandoque ob corruptam ciborum in uentriculo coctionem: nonnunquam & ob totius corporis æstum, ut in febribus. Hæ uerò ubi nigræ appareant in acutis febribus, propterea mortem portendunt, ut author ait, quòd usti humoris raptum ad cerebrum, uel etiam uirtutis extinctionem significant.

10

De † alcola & ulceribus malignis. Cap. 23.

† aphthis.

Alcola est ulcus existens in aure oris, & linguæ, cum expansione, & dilatatione. Et quandoque accidit infantibus plurimum, & non accidit eis, nisi propter malitiam lactis, & malitiam digestionis eius in stomachis eorum: Et quandoque accidit ex omni humore. & cognoscitur ex colore suo: Album enim est phlegmaticũ & generatur ex phlegmate salso in pluribus. Et citrinum est cholericum, & est uehementioris inflammationis quàm alia. Et nigrum est melancholicum. Et rubeum clarum est sanguineum. Et malignius omnibus est melancholicum [a] † § § & quandoque fit cum apostemate: & quandoque fit singulare. Et omne ulcus eueniens in superficie oris, est uelox ad dilatandum, propterea quòd non deficit ei caliditas inseparabilis, & cutis humida lenis. Et de consuetudine quidem. Gal. est ut nominet eam [b] § colaham § dũ in superficie perseuerant: quumque putrefiũt, & submerguntur, non nominat ea [c] § colaham, § imò ulcera maligna: & sunt illa, quæ indigent medicinis cauterizatiuis. Et quandoque, multiplicatur alcola, quando multiplicantur pluuiæ: Et multiplicantur in febribus pestilentialibus.

20

30

a † B. Alia litera & qñq; est ex speciebus alchole illud, quod ẽ vehemẽtis corrosionis, & ex eis est, quod est magis quietum

b B. alcola.

c B. alcola.

De cura. Cap. 24.

Oportet, ut intendatur primo humor dominans faciens alcola, & euacuetur ex corpore toto, si est dominans: deinde ex uenis, quæ sunt sub mẽto: & ex eis quæ sunt in † [a] § iaharic. § Phlebotomia nanque [b] † § § cõfert omnibus ægritudinibus oris [c] § calidis: § deinde administrentur medicinæ bothorales prædictæ, ita ut curentur fortia, & plurimæ humiditatis, & acuta, & saniosa cum fortibus: [d] † § § & debilia cum debilibus, Et quando ulcera perueniunt usque ad os, tunc necessaria sunt ualde fortia: sicut [e] § alcadicon § cum acacia plurima. Et oportet ut alienẽt olea omnia usque ad oleum de oliuis. Medicinæ uerò colligantur ex medicinis bothor frigidis & calidis, quas diximus in capitulo primo, [f] § § in quibus sunt stipticitas pauca, & infrigidatio, deinde illæ, quæ resoluunt [g] § usque ad os, tunc necessaria sunt. § Et in illis, quæ declinant ad rubedinem, & citrinitatẽ, oportet ut addantur in infrigidatione medicinæ. Reliqua uerò indigent in primis eis, quæ exsiccant, & abstergunt cum qualitate sua æquali in initio rei: deinde eis, quæ exsiccant & resoluunt cum fortitudine: & obseruetur ætas in omnibus illis. In pueris enim oportet, ut sint medicinæ eorum debiliores, & ut lac eorum rectificetur: In magnis uerò oportet, ut sint medicinæ eorũ fortiores. Et pueris quandoque conferunt cibi solũ.

40

50

60

† interiori parte labiorum.
a B. gihearech

b † B. ipsarum.
c B. ex materia calida.

d † B. & mediocria cum mediocribus.

e B. alsalsidicõ.

f † B. & illis q̃ sunt rubeæ sanguineæ magis conueniẽtiores sunt illę.

g —— B.

Si autem non sunt comedentes, oportet, ut quæ eos lactant, cibentur eis. Medicinæ uerò conuenientes alcola, quæ sunt acuta, sunt sicut masticationes foliorum rubi, & sicut lentes cum aceto, & omnes medullæ, quum permiscentur cum cydonijs, sunt iuuatiuæ, & proprie medulla cerui, & uituli, & posita stiptica[h] † § §& zarur, & cydonia, & iuiubæ; & extremitates uitis, & [i] § citruli hortulani siccati, § & farina lentium, & farina rizi: & fortiora illis puluis factus ex gallis, & spodio, & ros. & acacia, & similibus illis. Et [k] § chelidoniæ § cum stipticis, inest uirtus mirabilis in cola. Et camphora est uehementis iuuamenti in cola. In[l] § utrisque § uerò frigidis adiuua te cum abstersiuis exsiccatiuis, & proprie in phlegmaticis: & cum resolutiuis fortis resolutionis, & exsiccationis: & propriè in melancholicis, sicut est farina † herbi. Et mel cum gallis, & [m] § rasura pergameni § est uehementis iuuamenti in hoc, proprie in pueris, quando miscetur cum aceto: & malignis dragantum cum aceto. Et quando sunt corrosiua mala, tunc necessaria est administratio floris æris cum colcotar, & gallis in rob; Aut gallarũ, & aluminis, & balaustiæ partes æquales: & administratio trochiscorum busus: aut alcohol tarcamaticon cum succo stiptico, sicut succus agrestæ. Et sicut medicinæ communes: aut ex alumine, & gallis contritis.[n] § aut puluerizatio: & puluis fricetur cum eis os multum. § Et gallæ quidẽ conferunt omni cola malignæ, & proprie quando coquuntur cum aceto, & sale. Et fit cum eis collutio oris in cola puerorum. Et cinis almezerion habet proprietatem mirabilem in cola magna: & est ex medicinis communibus speciebus alcola. Et similiter [o] § alumen puluerizatum § & aqua ærea, & fæx [p] § §adusta. Alcola uerò melancholico, nigro, confert, ut liniatur cum melle, cui admistæ sunt passæ enucleatæ, & anisum. Si autem illic fuerit apostema etiã, tunc administretur hoc unguentum, Aquæ † ocymi sacraiatum unum, olei ros. sacraiati medietas, lentium sacraiati medietas, croci pondus duorum aureorum, fiat ex eis unguentum.

h † B. & pira stiptica.
i B. Alia litera. balaustia hortulana siccata.
k B. memiran.
l ——— B.
† orobi.
m B. fel testudinis. Alia litera. & fel vrsi. Alia litera. felle vrsi.
n B. sicut puluis & fricetur cum eis os fricatione bona.
o B. albustã abruzi, seu albustẽ abrur.
p † B. vini.
† albedarungi.

ANNOT.

Aphthas Græci hunc affectum uocant. morbus est præsertim infantium, ut Hipp. 3. aphor. ob ciborum prauos atque acres succos, necnon ob corruptam in uentriculo alimentum. Pueris periculosißimũ has esse morbũ Celsus testatur libr. 6. quæ etiam hos sæpe consumant. A gingiuis incipiunt, deinde palatum, totumq; os occupant: tum ad uuam, faucesq; descendunt; quibus obseßis non facile fit, ut puer conualescat. Laxior est lingua & fungosior, quæ propterea omne excrementi genus facile excipit, unde & eius ulcera facile depascuntur, præsertimq; oris calore dilatante: Quo fit ut non negligenter hic tractandus sit morbus, atque ob id maximè, quòd in cancrum facile desinit. Pro huius curatione uide Paulum lib. 1. & Gal. lib. 6. de comp. med. per loc. præcipue uerò & Celsum lib. 6.

Aphor. 24.
Cap. 11.
Cap. 10. Cap. 1. & 2. & 4.

De multitudine sputi, & cursus eius in summo. Cap. 25.

MVltoties [a] § accidit ex multitudine caliditatis, & humiditatis, & propriè in stomacho. [b] § Et quandoque fit propter uictoriam caliditatis solius, sicut accidit ieiuno. Aut propter grauitatem cibi: aut corruptionem eius ex sputo asiduo, § usquequo comedat, & quiescat illud ab eo. Et quandoque accidit ex frigiditate & phlegmate.

a B. Alia litera. Quandoque.
b B. aut ꝓpter grauitatem cibi, aut corruptionem eius & qñque est propter dominium caliditatis solius sicut accidit in ieiunio sputũ cõtinuum uel assiduum.

De cura. Cap. 26.

SI fuerit ex caliditate, tunc oportebit, ut phlebotometur basilica prius, & administretur alrobub acetosa. Et stiptici fructus[a] § ex uino ueteri § cum commistione plurima, & sit cibus ex piscib. & carnibus leuibus, sicut carnibus hoedi & uolatilium. Et asiduet collutionem oris cum decoctionibus stipticis factis ex lentibus, & sumach, & similibus. Et si fuerit ex frigore, & phlegmate, administra uomitum cum eo, quod sciuisti in omni hebdomada duabus uicibus, aut tribus. Et detur ei ad potandum in omni hebdomada semel hoc medicamen. Recipe hieræ picræ pondus. ℥.ij. salis Indi pondus duorum danic, anisi, & ammeos amborum an. j. danic, detur in potu cum sirupo acetoso de melle, [b] § & § de seminibus. Et administretur post illud tyriaca, & electuaria calida. Cibi autem eius sint pulli columbarum cocti in cazola cum speciebus, quæ sunt ut piper, & sinapis, & allia. Et sumat in cœnis tortellas cũ almuri Nabati: deinde transglutiat aquam calidã & fricet gingiuas[c] § sicut ostendi. § Et ex medicinis, & curis communibus, & bonis est, ut sumat omni die pondus. ℥.j. salis triti non subtiliter cũ endiuia humida: deinde administretur trifera, & asiduet administrationem[d] § fricationis gingiuarum §: Et iam expertus est mus assatus, & inuentum est iuuamentum eius, & proprie in pueris.

a B. & vinum, non vetus.
b B. aut.
c B. quũ vadit dormitum.
d B. alsach.

ANNOT.

Pituita ex ore profluens, nisi euomatur, uel tußi reijciatur, ex capite semper effluit: hoc dicimus propter quosdam medicos uulgum sequutos, qui ex uentriculo sputum educi arbitrantur, quum euomi oporteret, non expui. citra enim uomitum, aut nauseam nihil è uentre efferri potest, ut Gal. notat 4. aph. Non negarim tamen interea uapores ex humidiori uentriculo humidiores ad os ipsum efferri, ubi attracti aeris frigiditate incrassantur, & sputi formam suscipiunt, atq; hoc pacto sputi quoq; excretione uentriculũ leuari. quod tamen expuimus, ex capite præsertim proximè ꝓfluit. Fluxionis aũt huius causæ, dum de catarrho ageretur, copiosè sunt explicatæ, & curatio itidem; ut ea pro hoc loco repeti opportunum sit.

Com. 4.

De abscisione odorum horribilium ex comestis. Cap. 27.

COnfert ad illud masticatio rutæ, & masticatio foliorum rubi, & collutio oris post eas cum aceto squillitico, & administratio cyperi, & [a] § zedoariæ § in ore.

a B. zurumbet.

De sputo sanguinis ex ore. Cap. 28.

SI est exitus eius ex substantia oris, & cute ipsius, tunc cura ipsum cum [a] § trochiscis § prædictis in capitulo albothor & alijs. Et in decoctione ramorum uitis, & preputiorum eius est iuuamentum maximum. Si autem in alijs fuerit locis, nos iam ei singulare fecimus capitulum, imò capitula.

a B. stiptici.

Annot.

ANNOT.

Sanguis qui ex ore excernitur, neq; altius principiũ habet: sola sputatione absq; tußi excernitur, ut Gal. 4. de loc. aff. & Trallianus lib. 7. Curatur astringẽtibus. Vide Paulum lib. 3.

Cap. 5. Com. 14. Cap. 26.

De fœtore oris. Cap. 29.

Aut eius principiũ est gingiua propter putredinem quæ est in ea: Aut propter mollificationem quæ accidit ei: Aut putrefactionem in radice dẽtium, aut in ipso dente: Aut est principium eius cutis oris propter complexionem malam in ea, quæ alterat humiditatem. Et plurimum huius complexionis est calidum: Aut fit, ut sit eius principium [a] § stomachus§ propter humorem putridũ in ore stomachi, aut cholericum: aut phlegmaticum. Et quandoque fit ex partibus pulmonis, sicut accidit in habentibus phthisim.

a B. os stomachi.

De cura. Cap. 30.

IN illo, qui est ex gingiua, & carne, quæ est inter dentes rubea, oportet ut intendatur in mũdificatione dentium semper, & ablutione eorum cum aceto & aqua. Si ergo ualuerit illud, bene erit: si autem non ualuerit, imò fuerit illic superfluitas putrefactionis, tunc oportebit ut masticet post illud fructum tamarisci, & pyrethrum, & rutam, & folium, & xyloaloen, & masticem, & cortices citri, & gariophyllum: & ut ponat super gingiuam aloem, & myrrham, & amborum similia: & ut colluat os cum aceto squillitico, & ut fricetur cum aniso & uino [a] §& passo§ dulci: Quod si fuerit fortior illo, administretur masticatio staphisagriæ, & expulsio saliuæ: Si autem non confert, & apparet putrefactio manifesta, sumantur draganti adusti pars. i. & radicis lilij, & croci amborum an. pars. s. conficiantur cum melle, & fiant trochisci, & administrentur: & colluatur os post ipsos cum aceto puro [b] § &§ misto cum aqua ros. Aut sumatur medicamen fortius isto; & est [c] §pergameni adusti. ℥ iij. fœniculi. ℥ .ij. & .s. galliæ, sumach, zingiberis, piperis adusti, trochiscorum calcadicon omnium an. ℥ .ij. fiat ex eis fricatio, & linimẽtum: & ponatur super ipsum pannus lineus: & alcali solum, quãdo ponitur super putrefactionem, eradicat eam, & deijcit ipsam, & facit nasci carnem bonam. Et ex eis, quæ experta sunt ad istud, est acacia, arsenicum, citrinum, arsenicum rubeum, calx, alumen: fiant ex eis troch. cum aceto, deinde terãtur cum aqua mellis, aut decoctione seminis iuniperi. Sed si fuerit putrefactio in ipso dente, tunc medicamen ipsius erit fricatio eius, si fuerit in extremitate: aut limatura eius cũ lima; aut eradicatio dentis, si fuerit putrefactio sequens radicem dentis. Si autem fuerit illic in gingiua mollificatio, & fuerit causa in euentu putrefactionis, tunc cura ipsum constringendo ipsam cum eis, quæ sunt in capitulo mollificationis gingiuæ. Si autem est humor cholericus, putrefactus in stomacho, aut in [d] §toto ore, § tunc non est aliquid magis conferẽs ei, quàm chrysomila humida ĩ ieiunio: & similiter albatheka: aut cituli: aut persica. Si autem chrysomila præsentia nõ fuerint & persica humida, administretur infusio eorum ex ipsis, quæ incisa sunt, & exsiccata in ieiunio, & proprie exsiccata chrysomila. Et ex eis quæ iuuãt ad illud, est administratio sauich cũ zuccaro, & aqua niuis. Et administratio pilularũ aloeticarũ, quas dicemus in antidotario: Et sit cibus eius omne lauans infrigidans, non cõuertibile in choleram. Si autem est humor phlegmaticus, [e] † § §administrẽtur hieræ mundificãtes os stomachi dictæ in cap. oris stomachi. Et administrentur trifera minor, & zingiber nutritũ: & [f] §subtilis puluis aloes§ proprie: Et sit cibus eius [g] §patelæ§: Et minoret potum aquæ, [h] † § §Et abhorreat fructus, & olera humida, & assumat fricationes suas ex arborib. amaris, sicut [i] §aleherit§ & oliuæ. Et ex medicinis, quæ iuuant eos, est, ut sumant omni mane ex folijs myrti cum æquali mensura sua de paßis enucleatis ad magnitudinẽ nucis; aut simile ipsius ex nuce cupreßi, & iuniperi cum paßis. Et conferunt eis grana pini & pilulæ de gariophyl. & est descriptio earum. Recipe gariophyl. galangæ amborum an. ℥ .s. muschi, camphoræ, amborum an. danic. i. pyrethri. ℥ j. aloes. ℥ iij. sinapis. ℥ .j. fiant pilulæ cum uino. Et medicinæ quidem simplices expertæ sunt, sicut thus, & xyloaloes Indum, & cinnamum grossum, & cortices citri, & rosa, & camphora, & sandali, & gariophylli, & cubebæ, & mastix, & macis & nux muschata, & radix [k] §aladkir§ & alarmel, & alusnem, & blattæ byzantiæ, & cardamomum, [l] §& agnus castus§, & folia citri, & spica, & alneremisek, & zingiber, & reliqua quæ inueniuntur in areolis singularium. Et ea, quibus medicinæ, conficiuntur, sunt miua, & [m] § serum§ & succus citri.

a —— B.
b B, aut.
c B. chartas adustorũ. i. iuncorum adustorum ℥ iij. arsenici.
d B. cute oris.
e † B. administretur vomitus primo, &c.
f B. sahane.
g B. res frixæ.
h † B. plurimæ.
i B. alarach.
k B. adadkir.
l B. & alfelengiemesch.
m B. missusan.

ANNOT.

Fœtor oris, symptoma est inter affectus corporis sensiles nuncupatos referendum. habet id unicã causam, putredinem, quæ non uno semper loco insidet, sed uarijs: quandoq; ori ipsi, quandoq; uentriculo, aliquando pulmoni, nonnunquam etiam naribus. Curatio, causarum. i. putridæ rei ablatione fit: si tamen ex pulmonis corruptione fœtidus odor exhalet, curationem non admittit.

Quando os remanet apertum. Cap. 31.

OS remanet apertum aut propter uehementem neceßitatem [a] § spiritus maximè inflammationis: § aut propter constrictionẽ & præfocationem. Aut propter debilitatem lacertorum oris: quare non efficiunt operationem suam in somno, & illud est in ægritudinibus acutis malum. Meliora autem loca ad distinguendũ colores [b] §dentium§ sunt loca alia, & quum dicentur ægritudines acutæ.

a B. anhelitus magni propter inflammationem inflammantem.
b B. linguæ.

Fen septima

De dispositionibus dentium, & est Tractatus unus.

Sermo de dentibus. Cap. I.

Iam sciuisti quòd locuti fuimus de dentibus & anatomia eorum, & iuuamēto ipsorum. Oportet ergo, ut tu attendas, quod dicitur illic: & ut scias ꝙ dentes sunt ex summa ossium, quibus inest sensus propter illud, quod uenit ad eos ex neruis à cerebro procedentibus lenibus. Et quando dolent, sentiunt illud quod accidit in eis ex percussione, & [a] §saltu. Et quandoque sentiunt fricationem suam & commotionem suā§. Et quandoque accidunt in eis ægritudines mollificationis, & [b] §fissuræ, & eradicationis, & augmēti§: Et alteratio coloris in substantia sua, & in [c] §epithimatibus compositis§ super eos. Et accidūt eis corrosio, & putrefactio, & fractura. Et accidunt ei dolores uehementes, & [d] §fricationes.§ Et accidunt eis stupor, & est species dolorum eius. Et accidit eis defectus à masticatione dulcis, & acetosi, & noceri à calore, & frigore, & paruitas tollerantiæ ad obuiandum uni amborum aut utrisque. [e] †§

§ Et quandoque accidunt ei species apostematum: & illud quidem non est mirum. Omne enim quod recipit extensionem cum augmento nutrimenti, nō elongatur, quin recipiat extēsionem cū superfluitate. Nam si non reciperent materias penetrātes in eis, augmentantes eos, non fierēt uirides, & denigrarentur: Illud enim est propter penetrationem superfluitatum in eis. Et dentes quidē creati sunt recipientes augmentum, & additiones semper, ut sit eis illud loco eius, quod conteritur; ita quòd dens oppositus loco eius, qui cecidit, & eradicatus est, augmētatur in longitudine, quum fit additio [f] §cōueniens ei§: & non opponatur ei contritio. Et scias, quòd dentium complexiones quādoque significantur ex gingiua, & colore eius: si est citrina, est cholerica: & alba, est phlegmatica: & rubea, est sanguinea: & si est ad fuscitatem, & nigredinem, est melancholica.

a B. iectigatione & quādoque sentiunt pruritū & titillationem.
b B. commotionis, & eradicationis, & eminētiæ.
c B. superfluitatibus viscosis sicut linimētum adherētibus uel equitatibus. Alia litera. superfluitatum viscosarum sicut linimentū adhærentium vel equitantium.
d B. pruritus.
e † B. & qñque accidit eis mutatio in quātitate ipsorū naturali, & ita ꝙ ꝓlongātur, & magnificantur, & conteruntur, & paruificantur.
f —— B.

Annot.

Dentes in ossium numerum esse referendos, testatur Gal. li. de ossibus (Cap. 5.) & quòd ijdem sentiant, idq; neruorum mollium beneficio, quos à tertia neruorum cerebri coniugatione habent 11. de usu part. (Cap. 7.) ea naturæ prouidētia, quòd quum soli inter ossa omnia nudi expositi sint calidis, frigidis, duris, & mollibus corporibus occursuri, quum sentire cum lingua et sapores discernere oporteat, nō aliter quàm cæteras oris particulas, ut 16. de us. par. (Cap. 2.) Gal. ait, sensu propterea præditos fuisse oportuit. Vnde quū sentiant, dolore etiā affici quotidie experimur, qui tristis est sensus. atq; id non per partes solum quibus annexi & continui sunt, sed etiam secundum eorum substantiam, ut 5. de comp. med. per loca. (Cap. 8.) Fuit tamen controuersia, an dentes sint ossa, quum ossa non sentiant, quū eadem simul cum animalium ortu ortum habeant, & certum ac præfinitum augmenti tempus obtineant, quum amissa uel fracta reparari nequeant: dentes uerò & sentiunt, neq; simul cum animalibus nascuntur, neq; certū ortus sui & augmenti tempus habent, qui ad ultimum usq; senium & nascuntur & producuntur, & amissi renascuntur. Sane antiqua fuit hæc quæstio, quam etiam uidit Arist. 2. de gener. anim. (Cap. 4.) Quare & ipse dentes ossa quidem esse fatetur, habere tamen aliàm ab alijs ossibus naturam. Ita & Gal. ex toto ossium numero dentes excipit locis supra citatis, quasi alia natura præditos. Cæterum præter aliorum sententiam non defuere tamen, qui ossa uniuersim omnia, nedum dentes, sentire existimarint. Atq; hoc sanè Auenzoarē sensisse audimus, lib. 1. tract. 9. (Cap. 19.) ac triplici ferè ratione in hunc modum probasse. primū quidē. dentes sentiunt, dentes sunt ossa, ergo ossa sentiunt. secundo ossa nutriuntur & crescunt, ergo sentiunt: quæ profecto ratio illi inniti principio uidetur, quoniam 2. de anima, inesse ait Arist. in sensitiuo uegetatiuum, (Text. 31.) sicuti trigonū in tetragono: ergo in potētia uirtus nutriens est in sensitrice. at, ubi sensilis facultas non est, in iis in quibus sensitrix anima est, illic non fit nutritio: nutriuntur autem ossa: ergo sentiunt, uel duæ in animali erunt animæ. tertio, ossa in uiuentibus animalibus seruantur, nec putrescunt; putrescunt uerò in mortuis: hoc igitur non ob aliud fit, nisi quia uitali et animali spiritu destituta sunt. seruabantur ergo antea ab animali & uitali spiritu. at ubi uitalis spiritus est, illic etiam sensus: ergo ossa sentiunt. Quòd si obieceris ex Gal. cætera ossa præter dentes neruis carere, propterea non sentire. uidetur absurda esse hæc ratio, quum eadem ossa & uenis & arterijs careant, nutriantur tamen & augeātur. Adde, quod alij quidā docti addunt, quoniam animaliū corpus nō ea tantū parte sentit, in qua est neruus (neq; tota. n. alioqui cutis, neq; totus uētriculus, et intestina tota sentient, quum in his ubiq; nerui distributi non sint) sed etiam in partibus neruo proximis est sensus: ad quas. s. sentiendi facultas à proximo neruo, uelu ti lumen à sole emanat. His ergo ossa sentire omnia, probatum uidetur. Verum, & si triplex hæc Auenzoaris ratio à quibusdam magni nominis & doctrinæ commendatur, uidetur tamen nobis constans adhuc & firma & Arist. & Gal. sententia, quòd ossa non sentiant, quum dissecta non doleant, si membranam, qua conteguntur antea abraseris; triplex uerò obiecta ratio satis friuola atq; imbecilla. Nāq;, quum primo loco argumentatur, (si modo id Auenzoar uoluit quod illi ascribunt, cuius certè authoris copiā nos non habemus) dentes sentiunt, dentes sunt ossa, ergo ossa sentiunt. Quis manifestum elenchum non uidet, atq; in secundo syllogizandi ordine præmissas utrasq; affirmatiuas? neq; enim conuertūtur ossa dētibus, & dentes ossibus. Quis non uidet per accidēs (nō per se et de omni, ut dicūt) dici quòd ossa sentiāt, si ea ratione qua dētes sunt ossa, sensu potiūtur? Sed & secūda quoq; ratio errore non uacat. si nutriuntur, ait, ergo sentiunt, Quis ignorat plantas nutriri nec sentire? Confirmant, quia nutritoria potentia in sensoria, ut trigonum in tetragono continetur. Fatemur nos eandem animam pluribus potentijs esse præditam, atq; nutritoriam in sensitrice contineri: non tamen si quid nutritur, idem etiam sentit in animali. nutriuntur prius, quum uita plantæ prius uiuāt; dein etiam sentiunt, quia uita animalis posterius uiuunt: ut efficax: ratio sit; sentit, ergo nutritur, quòd in sensitrice nutritoria quoq; uis inest: non tamen contra. Verùm & tertia quoq; ratio non satisfacit. Quòd enim ossa in uiuentibus conseruentur, non animali & uitali spiritui ac calori acceptum

ptum est referendum (opus enim ossa animali spiritu non habent, quum non sentiant, neq; moueãtur uoluntario motu, quin crassa & terrestri admodum substantia constent, quæ sensum non admittit.) uerùm id à uitali & naturali calore obtinent, quibus per mortem abeuntibus corrumpuntur. At uerò, quum postea Galeni rationem damnant, qui ossa propterea non sentire ait, quia neruos non habent. ita enim neq; nutrirentur neq; uiuerent, quum neq; uenas, neq; arterias habeant: neq; totus uẽtriculus, tota intestina, tota cutis, sentiret, quum non ad singulas horum particulas ferantur nerui. Ad hæc inquam, respondere licet; quamuis ad ossa neq; uenæ neq; arteriæ perueniant, inest tamen ijs medulla, qua nutriuntur ut 3. facult. nat. augetur uerò hæc per insensiles meatus, alimento a uicinis partibus in hos reposito. neq; caloris naturalis ac uitalis ferendi gratia uenis & arteriis semper est opus; quin inest iis fixus & innatus calor, qui influente ad circumpositas partes à corde ipso caliditate conseruatur, fouetur q;. Et si uerò non ad cutem totam, intestina tota, & uentriculum conspicui nerui non feruntur; commista tamen iis totis ad minimas etiam particulas neruosa substantia est, cuius gratia sentiunt, id quod ossibus non euenit. Quamobrem quòd ossa omnia sentiant, hactenus probatum non est, atque ita Arist. & Gal. sententia firmo adhuc fundamento innititur. Vnum tamen est, quod, licet & ab Arist. & à Gal. confirmetur, dubitatione tamen non caret. Aiunt dentes eo à cæteris ossibus differre, quòd hi cum animalibus non nascantur, sed post ortum. Hic prætermittimus, quòd aliquando & pueruli uisi sunt in lucem editi, quibus dentes è gingiuis insigniter eminent. Nos enim qui hæc scribimus, aguntur anni iam sex, puerulum uix ortum cum dentibus omnibus sumus conspicati. Sed q, dentes, & si cum animalis ortu extra gingiuas non promineãt, suis tamen alueolis in ipso utero geniti, delitescant, & nostri diligentiores anatomici non semel aduerterunt, immaturos etiam abortientium fœtus excidentes: & antiquissimus author Hipp. (si modo is huius libri author est) in lib. de carnibus palam testatur: dentes primos in utero ex uictu oriri scribens, postquam uerò fœtus in lucem prodiit, ex lacte: postremos uerò ex cibo & potu. Esset hic dignum quæstione, an dentes præter neruos, arterias quoque & uenas habeant, quum & nutriantur, & in iis Gal. 5. de comp. med. per loc. pulsatorium dolore sensisse se ipsum fateatur. quum præsertim ab eodem Gal. non semel statutum sit neruis coniunctam semper ire & arteriam & uenam. Verùm de hac re, nos modo relinquimus, ut alii iudicent.

Cap. 15. — Cap. 8.

De conseruatione dentium. Cap. 2.

Qui uult, ut incolumes sint sui dentes, oportet ut obseruet octo res. Ex quibus est, ut sibi caueat à frequenti corruptione cibi & potus in stomacho, propter rem in substantiam cibi; & est ut sit recipiens corruptionẽ uelociter, sicut lac, & pisces saliti, & [a] ‖pisces parui,‖ aut propter malitiam regiminis suæ acceptionis ex eis, quę iam scita sunt in locis suis. Et ex eis est, ut non nitatur multis uicibus uomere, & proprie quum est illud, quod euomit, acetosum. Et ex eis est, ut uitet masticationem omnis [b] ‖uisci:‖ & proprie, quum est dulce, sicut [c] ‖confectio de melle & ficus uiscosæ.‖ Et ex eis est, deuitatio frãgendi durum: Et ex eis est deuitatio congelantium. Et ex eis est deuitatio omnis rei, quæ est uehemẽtis frigoris, & proprie post calidum: & omnis uehementis caloris, & proprie post frigus. Et ex eis est, ut asiduet mũdificationem eius, quod ingreditur dentes absque [d] ‖perscrutatione multa & consuetudine usque ad hoc, ut noceat carni rubeæ‖ & carni, quæ est inter dentes, & moueat eã, aut moueat dentes. Et ex eis est deuitatio rerum nocentium dentibus proprietate sui, sicut porri: ipsi enim uehementer nocent dentibus, & gingiuæ, & reliqua quæ dicta sunt in singularibus. Fricationes autem eorum oportet, ut administrentur cum æqualitate; & non fiat in eis [e] ‖perscrutatio‖ tanta, ut destruatur [f] ‖humiditas‖ eorum & aquositas, & præparet eos ad recipiendum fluxus, & uapores ascendentes à stomacho, & fiat causa ad timorem: & quando administratur fricatio cũ æqualitate, abstergit dentes, & confortat eos, & confortat carnem rubeam, & [g] ‖prohibet‖ lapides‖ & facit bonum oris odorem. Et melius quidem lignum ad fricationem faciẽdam est illud, in quo sunt stipticitas, & amaritudo. Et oportet, ut consuescat fricationem dentium, quum uadit dormitum, cum oleo. sitque illud oleum, aut sicut oleũ rosatũ si est necessaria infrigidatio: aut sicut oleum de ben, & nereidem, si necessaria, est calefactio: & quandoque necessaria est compositio. [h] ‖ ‖ Et melius quidem est, ut fricentur prius cum melle, si est illic frigus: aut cum zuccaro, si est declinatio ad frigus, aut parum caloris: unumquodque autem amborum congregat proprietates laudabiles abstersionis, & cibationis, & impinguationis, & mundificationis: sed zuccarum in hoc toto est inferius melle: & si teratur † altabarzet, & cum melle misceatur, abstergit, & mundificat, & stringit gingiuam: deinde oportet ut sequatur ipsum oleum. Et ex eis, quæ conseruant sanitatem dentium, est, ut colluatur os in mense bis cum uino, in quo decocta est radix tithymali, est enim [i] ‖ perueniens ad ‖ ultimum in faciendo bonum odorem: & non aduenit facienti illud, dolor dentium. Et similiter caput leporis adustum, quando fit cum eo fricatio. Et similiter sal confectus cum melle, quum aduritur, aut non aduritur: sed adustus est melior: & oportet ut ex eo fiat auellana, & ponatur in panno, & fricentur cum ea dentes. Et similiter fricatio cum lupinis. Et similiter alumen iameni cum aliquantula myrrha, & propriè alumen adustum cũ aceto. Et quando [k] ‖ iuuantur dentes istis medicinis, ‖ oportet ut administretur post eas mel, & fricatio cum eo fiat; aut zuccarum: deinde administretur fricatio cum oleis, secundum quòd narrauimus. Et quum dens præparatus est fluxibus, oportet ut teneatur in ore decoctio rerum stipticarum diu. Et asiduetur [l] ‖medicamen‖ de alumine & sale adustis super ipsum.

a B. alsahana.
b B. glutinosi.
c B. alnathaf & ficus glutinosę.
d B. uehementi ipsius mundificatione, & absq; processu in ea perducente ad hoc, ut noceat alhamur.
e B. asiduatio.
f B. splendor.
g B. ostracositatem.
h † B. ex ambobus.
† album.
i —— B.
k B. administraueris dentibus has medicinas.
B. puluis.

Annot.

Dentes quæ ab interitu uindicent, notat Paulus lib. 1. quem Auic. æmulatur. unum tantum hic additur de iis euitandis, quæ sui proprietate dentes oblædunt, quale porrum esse dicit. Sed roget fortasse nos quispiam, cur ficus & quæ dulcia sunt & uiscida, dentes offendant? Explicatur hoc ipsum ab Aristotele 22. problem. sect. Qua de causa ait ficus, quum molles dulcesq; sint, dentes offendunt? An quia gingiuis sua lentitate adhærent, Se-

Cap. 29. — Probl. 14.

q;

que præmolles inter dētes insinuant, & putredinem per suum calorem cito conficiunt? Forsitan & ob granorum suorum duritiam dentes celeriter effatigant, quum manducantur, conficiunturq;. In uniuersum tamen uidentur nobis dulcia non alia ratione dentibus obesse, quàm lentore, quum & quæ dulcia non sunt, uiscida, tamen, ijs obsint, dulcia uero quæ non sunt uiscida quales uuæ sunt, atque alii plures fructus, id nomen non obtineant, quòd dentes lædant. Ita & lactis usus gingiuas & malas, quibus sui uisciditate adhæret, humidas reddens corruptioni & putredini obnoxios dentes facit, ut Gal. 3. de alim. facult. Quare & post lactis esum, collui os uino & melle iubet, ut, quod dentibus inhæret, abstergatur. Vnum author notat de fricatione dentium, quod summi est momenti. Nouimus nos plures qui ob exquisitam & accuratam nimis frictionem, frequentissime dētium dolore corripiuntur. Quod de materia ad fricandos atque abstergendos dentes apta, ait, ligno astringenti & amaro sapore prædito esse utendum, in memoriam nobis duxit Martialis distichon

Cap. 15.

Lentiscum melius, q. si tibi frondea cuspis
Defuerit, dentes penna leuare potest.

Dignum tamen & hic admiratione uidetur, quòd, quum dulcia & uiscida omnia dentes offendant, author tamen fricationem ex melle aut saccaro consulat. Breuibus tamen, mel ubi coctum est, maxime est uiscidum, & crassum: crudum uerò modicè quidem lentum, sed maxime tamen abstersorium est: coctum ergo uitandum omnino est, quod author principio ferè huius capitis significauit, eorū usum interdicens, quæ ex melle confecta sunt: crudum uerò & si modice uiscidum est, maxime tamen abstergit, ut abstersionis gratia in dentium fricatione iure probetur. De saccaro uerò alia ratio est (quamuis idem ob eandem cōmendetur causam ob quam & crudū mel, nempe quòd parum uiscidum quum sit, maxime abstergit) hoc enim quantò magis coquitur, tanto minus fit lentum, minusq; abstergit.

Sermo uniuersalis de cura dentium. Cap. 3.

Medicinæ dentium aliæ sunt conseruatiuæ, & aliæ sunt curatiuæ. Et quia substantia dentium est sicca, tunc medicinæ cōuenientes quæ conseruant sanitatem, & reducunt eos ad illud quod oportet, secundum plurimum sunt medicinæ exsiccatiuæ. Calidis autem & frigidis indigent, quando accidit unam duarū qualitatum à naturali complexione iam plurimum recessisse. Vehementiores igitur medicinarum conuenientium ad sanitatem dentium sunt exsiccatiuæ, commensuratæ in duabus qualitatibus.[a] † § §Et omnis medicina dentis est exsiccatiua, nisi illa, quæ non est dentis, inquantum est dens, imò propter accidens quod ei accidit. Et ex exsiccatiuis quædam sunt calidæ, & quædam sunt frigidæ. Et medicinarum dentium melior est illa, quæ aggregat ad arefactionem & exsiccationem, abstersionem, & resolutionem superfluitatis, si ad dentem est expulsa, cum [b] § æqualitate, § & [c] § prohibitionem materiæ, quæ ad ipsum attrahitur, cum exsiccatiuis frigidis: & illa§ quæ ad aliquantulum frigoris declinat, quæ non obstupefacere facit dentes sua acetositate [d] § aut ponticitate sua, § sicut est obstupefactio agrestæ & acetositatis citri, & sunt [e] § gallia & § camphora, & sandali, & rosa, & semen eius, & balaustiæ, & sanguis draconis, & fructus thamarisci, & gallæ, & karabe, & margaritæ, & faufel, & farina hordei, & cortex arboris mori, & folia thamarisci, & radix acetosæ. Et calidæ, quæ [f] § sunt usque ad terminum, § aliæ sunt, quarum calor est in substantia sua: & aliæ sunt quarum calor est acquisitus. Et illæ, [g] § quæ sunt ad terminum § in substantiā sua, sunt, sicut sal adustus, & † absinthium adustum [h] § § & cinnamomum, & hyssopus, & flos squinanthi, & fructus capparis, & fortius eo est cortex radicis eius, & xyloaloes, & muscus, & capillus ueneris crudus, & adustus, & folia cupresi & [i] § iuniperi § & folium, & cornua cerui adusta, & non adusta, & menthastrum, & cinis eius, & mastix, & [k] § dragacantum § adustum, & cinis † nitri, & aristol. rot. & cinis corticis [l] § uitis § & cinis capitis leporis, & dactyli adusti. Et calidæ cum uirtute acquisita, sunt sicut cinis gallarum: nam cum extinguitur cum aceto, est ad æqualitatem propinquus: & cinis ramorum uitis, & cinis cannæ, & quæ sunt eis similia. Aequales uerò sunt sicut cornua cerui adusta, quum lauantur, & sicut nux aldulb, & sicut cortices arboris pini. Et ex eis sunt medicinæ uenientes ex uia compositionis, & sunt sicut farina hordei, quum permiscetur cū sale, & [m] § sero, § deinde aduritur; & dactyli confecti cum alkitrab, & aduruntur donec fiant carbones, & deinde effunditur super eos [n] § serum. § Et ex fricationibus expertis, est dentifricium expertum, quod recipit, cornu cerui adusti, & foliorū cupresi amborum ana ℥.x. nucis dulb cum dispositione sua. ℥.v. radicis pentaphylon. ℥.x. capilli ueneris adusti. ℥.v. rosarum mundatarum à capitibus suis. ℥.viij. spicæ. ℥.iij. conterantur bene, & fiat ex eis dentifricium. Dentifricium bonum. Recipe cornu cerui adusti, [o] § carmesich § cyperi, rosarum, spicæ aromaticæ, omnium ana. ℥.j. salis gemmæ. ℥. quartam partem, fiat ex eis dentifricium. Et dicemus etiam dentifricia in capitulis, quæ sequuntur, & dentifricia alia in antidotario. Incipiamus itaque, & dicamus, quòd curatio cū exsiccatiuis est curatio, sicut scis, conueniens: & cum calefactiuis & infrigidatiuis est curatio, quę est necessaria, quum fit uehemens recessio ab æqualitate propria. Et medicinæ quidem dentales, aliæ sunt dentifricia: & aliæ sunt masticationes: & aliæ sunt linimenta: & aliæ sunt quæ ut pastilli ponuntur super dentes, aut super mandibulam. Et aliæ sunt [p] § succi: § & aliæ sunt fricationes: & aliæ sunt res implentes: & aliæ sunt uaporationes: & aliæ sunt cauterizantes: & aliæ sunt eradicatiuæ: & aliæ sunt suffumigationes: & aliæ sunt caputpurgia; & aliæ sunt distillationes in aure: & aliæ sunt euacuantes materiam cum phlebotomia: aut uentositate ex propinquioribus locis. Et ex medicinis dentium quædam sunt, quæ sunt resolutiuæ, & quædam, quæ sunt infrigidatiuæ: & quædam, quæ sunt narcoticæ. Et narcoticæ quidem, quum administrantur in dentibus, sunt res longinquiores à timore: uerùm earum multiplicatio quandoque corrumpit substantiam dentium. Et similiter medicinæ uehementis resolutionis, & calefactionis, oportet ut non administrentur, nisi quum est necessarium: & sunt sicut pulpa coloquinthidæ, & elleborus alb. & cucumer asininus, & reliqua: & oportet ut caueatur euentus alicuius earum, & narcoticorum ad uentrem.

a † B. alijs.
b B. resolutione temperata.
c B. Alia litera, prohibitio quidem materiæ q̄ ad ipsum defertur fit cum exsiccatiuis frigidis, & cū illis. Alia ita. quæ ad ipsum defert & exsiccātia frigida & illa.
d —— B.
e —— B.
f B. declināt ad caliditatem aliquam.
g B. quarum calor est.
† sceha.
h † B. & ciperus crudus.
i B. abel.
k B. & uitrum. † baurach.
l B. capparis.
m B. misusan.
n B. misusen.
o B. chezimazech vel Kermazech.
p B. collutiones oris.

trem. Et similiter multoties est necessarium perforare dentem cum perforatorio minuto, ut per ipsum [q] § exuccetur§ materia nocitiua:& ut inueniant medicinę transitum ad profundum eius. Et acetum quidem, quamuis sua essentia noceat dentibus, tamen quandoque ponitur in medicinis dētium infrigidantibus,& calefacientibus simul: in frigidātibus quidem, quoniam infrigidat sua substantia,& [r] §ut§ penetrat: in calefacientibus uerò, quoniam penetrat,& quoniam adiuuat cum incisione ad resoluendum: eius uerò nocumentum est tunc fractum cum medicinis dentium, quæ eis admiscentur.

q B. Alia litera. carminetur seu resoluatur.

r B. quoniam.

ANNOT.

Dentes sumpta ex eorum natura indicatione, quum frigida & sicca substantia sint, exsiccantibus & frigidis conseruari debent: ob eorum tamen frigiditatem ab excellenti frigidi usu citißime offenduntur. unde & ab Hipp. 5. aph. frigidum inimicum oßibus, dentibus, neruis, cerebro, & spinali medullæ: calidum uerò amicum, fuit pronunciatum. Quippe, ut Alex. 2. problem. scribit, quum natura terrena hæc constent, terrenum autem omne frigidum est: propterea si frigida qualitas augeatur, merito accidere detrimentum potest. sentiunt autē dentes præcipue frigiditatem, quòd ut ait Arist. sect. 34. problem. meatibus continentur tenuibus, quibus calor inditus exiguus est, propterea q; re aduersa facilè patiuntur. uidetur tamen hoc dentibus euenire ut à frigido facile offendantur, non tantum ob eorum substantiam (quum enim durißima hæc sit non leui momento alterari eam uerisimile est) quantum neruorum gratia, qui & maxime sentiunt et à frigido celeriter offenduntur. Quæ quidem, quum ita se habeant, iuuantur tamen etiam quandoque à frigidis: humida uerò, & si eorum substantiæ non nisi longo temporis tractu officerent, neruorum tamen gratia nunquam non obsunt. Ex quo etiam sequitur, ut exsiccantia semper conducant, ac rectè hic curationem dentium esse absolutè asserat cum exsiccantibus. quamuis enim sequenti capite, quod & Gal. 5. de comp. med. per loc. dentibus siccam quoq; intemperiem accidere affirmet, ut in senibus, quo casu certum est curari dentes non poße, nisi per ea quæ humectent, si modo curam admitterent. quia tamen is affectus curari non potest, atque (quod fieri potest) illi soli attendendum est, ut gingiuæ arctè dentes circumquaque constringant, quod astringentibus & exsiccantibus fit medicamentis: propterea uidetur illud in dentium curatione esse perpetuum ut desiccemus; quod Auic. scribit.

Aphor. 18.

Probl. 116.

robl. 3.

Cap. 8.

De dolore dentium. Cap. 4.

Scias, quòd dentes quandoque dolent propter causam dolorosam existentem in substātia ipsorum, secundum quod proposuimus in eis, quæ præterierunt. Et quandoque est propter causam dolorosam existentem in neruo, qui est in radice eorum. Et quandoque est propter causam dolorosam existentem in gingiua, & apostema,& additionem carnis natæ in ea, recipientem materiam. Aut propter mollificationē eius, & mollitiem eius: quare recipit materias malas, & putrefiunt in ipsa,& nocent dentibus:& etiam [a] §ponunt§ dentes commotos. Et quandoque fit difficile pluribus hominibus considerantibus in dentibus suis dolorosis, discernere inter eos. Et species curæ ipsorum sunt diuersæ. Dolorum uerò dentium causæ, aut sunt malitia complexionis puræ ex frigore: aut calore: & exsiccatio propter priuationem nutrimenti, sicut in senibus [b] § est infra humectationem,§ secundum quod scies in loco suo: aut est cum materia, aut uentositas. Et materia quidem aut facit dolorem cum multitudine, aut grossitie, aut acuitate. Et quandoque est materia apostemans dentem ipsum, & quandoq; est corrodens:& quandoque facit nasci uermem. Et materiei principium aut est ex stomacho, aut est ex capite: aut ex utrisque locis simul. Et si fuerit totum corpus plenum illa materia, tunc cursus ex corpore ad dentes erit ex his duabus uijs. Et quandoque dolent dentes in febribus acutis secundum semitam communitatis in malitia cōplexionis. Et quandoque accidunt sub aliquo dētium corrosio, dolor, & pulsatio; tunc in radice eius est superfluitas non matura: curentur ergo apostemata,& dolor:& eradicetur.

a B. faciunt.

b B. præter q̃ sit humiditas.

ANNOT.

Dentium dolorem, tum affecta eorum substantia, tū affectis neruis, tum offensis gingiuis accidere, est etiam à Gal. 5. de comp. med. per loca explicatum. etsi enim paulò obscurius erat an ipsa dentium substantia doleat, id tamen certo usu ita se habere deprehensum est: atque id quidem in interno præsertim & latente dentis corpore esse putandum est; quum alioqui, quod extra gingiuas prominet, secetur, limis teratur, decurtetur, æquetur, leuigetur, ac uratur, tenui sensus indicio apparente. neque tamen hac parte expertes omnino sensus esse dixerimus, ut quidam affirmant; quum quicquid sub eos cadit, statim sentiant, & qualitates omnes confestim percipiant. Sanè doloris dentium causæ, quæ nam sint, fusius author noster explicat. referuntur autem eæ uniuersim ad intemperiem ac solutionem continui: siue per essentiam in dentibus hi morbi sint, siue aliunde communicentur.

Cap. 8.

De signis. Cap. 5.

Oportet, ut attendas, & consideres an cum dolore dentis sit apostema in gingiua, aut in partibus eius. Si ergo inuenies apostema in gingiua, existimabis & iudicabis, quòd fortasse causa non erit in ipso dente. Et similiter, si fuerit compresio super ipsam gingiuam. [a] † § § Si autem non inueneris apostema in gingiua, tunc causa alia est in ipso dente, aut est in neruo, qui est in radice eius. Nam si senseris apostema in dente, aut corrosionem, tunc causa erit in substantia eius. Et similiter quum senties læsionem, quæ extenditur secundum longitudinem in dente. Si autem non sentitur læsio nisi in profundo; tunc causa est in neruo, qui est in radice eius, & propriè quando inuenitur dolor expansus in carnibus rubeis aut in mandibula, & sentitur sicut stupefactio in dente. Et tu quidem significabis complexiones calidas & frigidas per ea quæ sciuisti: & siccitatem per detumitionem dentis,& commotionem eius. Et significabis uētositatem cum permutatione doloris extensi: Et humorem grossum cum submersione, & mora doloris absque caliditate,& frigiditate apparentibus ualde. Et humorem acutum sanguineum, aut cholericum, cum uelocitate nocumenti, quod incurrerit ab eo, quod facit dolorem,& [b] § pertransitione existente§ in dolore, & alteratione coloris ad

a † B. nociua.

b B. cū profundatione existēte

ad similitudinem humoris, & caliditate acuta, quum tangitur. Et scias, quòd initium humoris est ex cerebro, aut stomacho ex repletione, quam inuenies ex uno eorum, aut ambobus. Quum autem causa doloris est in gingiua, non sufficit eradicatio: & non est necessaria penitus. Et si est in dente, remouetur dolor cum eradicatione: & quando est in neruo, quandoque remouetur cũ eradicatione: & quandoque non remouetur. Et non remouetur quidem, nisi propterea quòd materia, quam natura & medicina resoluere quærunt, inuenit locum amplum, in quo expellitur, quando prius fuerit præfocata retenta cum dête.

ANNOT.

Cap. 8.

Quibus signis doloris dentium causæ distinguantur, leges ex Gal. 5. de comp. med. per loc. fusius tamen hæc author noster prosequitur. Videtur uerò hic dubitatione dignum, quomodo (quod author scribit) ex flatibus dolores dentium concitentur, quum dentes durißima sint corpora, quæ extendi non poßunt. Sanè & superiori capite author dentibus omne apostematis genus accidere posse testatus est. Inter tumores uerò & apostemata certum est esse, & quæ à flatu fiant. Sed & Gal. quoque 5. de comp. med. per loca. ex flatu dentium dolores peruenire innuit. Intelligendum tamen hoc de neruosa præsertim substantia, quæ ad dentes fertur. poßunt nihilominus & flatus ipsi in dentem ipsum inclusi, non quia tendant, (quum extendi fortasse dentes non poßint nisi rumpantur) sed quia calidi uel frigidi, uel acres, dolorem parere; quod forte author noster & Gal. intellexere.

De cura. Cap. 6.

SI dolor quidem fuerit communitate membri, tunc incipe à mundificatione membri cõmunicatis cum phlebotomia, & uentris solutione, cum eo quod sit sicut hiera, & pulpa coloquinthidæ, aut scammonea, aut sicut infusiones: aut cum gargarismis mundificantibus caput; quũ causa est in capite. Quum autem illic fuerit apostema sensibile in gingiua, &[a] § carnibus § rubeis; tunc oportebit ut incipias cum phlebotomia, & [b] § scarificatione § secundum uirtutem, & conditiones. Et ut teneat in ore in principio in omnibus eis, infrigidantia, quæ sunt ex succis & decoctionibus & similibus factis fortibus [c] § ex § camphora absque superfluitate in stipticitate. Et multoties quidem sufficit, ut sis contentus ex oleo ros. & mastice, & oleo omphacino, aut ex oleo qđ sit sicut oleum myrtinum: Et confert ad illud ut sumantur uinum passularum uetus, & oleum ros. crudum: [d] § decoquatur cum uino, in quo sint passulæ decoctæ § decoctione bona, & teneatur in ore. Deinde post illud gradatim ordinetur ad resoluentia, & maturantia: & caueatur, ut non currat ex aliquo forti eorum aliquid ad uentrem Et ordinetur etiam gradatim ad euacuationem ex ipso membro, ita ut mittantur ad radices dentiũ sanguisugę: aut phlebotometur uena, quæ est sub lingua: aut uentosetur sub mento cum incisione. Quòd si dolor uehementior fuerit, tunc oportet ut adhæreat super radicem dentis pyrethrum cũ camphora. & reiterentur ambo quoties resoluuntur. Et si additur uehementia doloris, necessariũ est multoties administrare opium cum oleo ros. Sed quotiescunque inuenitur excusatio ab illo, dimittere ipsum est melius. imò oportet ut [e] § administretur maturatio. § Quum autem causa est in ipso dente, aut in neruo, & non est materia, imò malitia complexionis, curetur cum medicinis dẽtium, quæ ei opponuntur, notis. Si autem est causa in malitia cõplexionis eius, & debilitatis eius, [f] § compresio super calidum, § colluat os ex oleo frigidæ complexionis tepido, deinde frigido actu. Et si causa malitiæ complexionis eius est, [g] § compresio super frigidum, § administretur loco illius ex oleis calidis, sicut est oleum de nereidem, & oleum de ben; & [h] § comprimat super § uitellum oui assatum calidum, aut super panem calidum: & quandoque conferunt ambo regimina in unaquaque specierum malitiæ complexionis prædicta. Si autem causa est pura siccitas, tunc cõfert ei ut fricetur cum eis, quæ sunt sicut butyrum, & adeps anatis. Si uerò est cum materia, quæcunque sit materia, acuta, aut grossa, aut multa, oportet ut euacuetur secundum quòd in ipsa est: Et oportet ut prius incipiatur in principio cum eis, quæ infrigidant & repellunt in omnibus illis, quãuis sit illud in materia calida plus necessarium, & in grossa minus. Et ex rebus quidem fortibus ad repellendum, & propriè in materijs frigidis, est alumen adustum, & extinctum cum aceto, cum æquali mensura sui salis, quæ ambo sint trita ualde: deinde administrẽtur, deinde colluatur os postea cum uino. Et ex eis, quę conueniunt ad repellendum, sunt gallæ. [i] † § § Quòd si materia fuerit calida, curetur cum succis infrigidatiuis, & fiat præparatio in æquatione eius. Si autem illud non ualet, præparatio sit aut in resolutione eius, aut in ipsius stupefactione. Et si materia fuerit grossa, aut plurima, præparatio sit, post illud, quod diximus ex curatione initij, cum resolutiuis etiam: & melius est, ut sit collutio oris cum aceto, & oleo ros. [k] § Ipsa enim quandoque attrahit § humiditates radicales post superfluitates. Et quandoque est necessarium, ut aggregentur ad resolutiuas, medicinæ stipticæ, quoniam membrum est siccum. Quòd si causa est uentositas, tunc curatio fiat cum resolutiuis, quæ dicemus: & propriè, serapino, & galbano, & granis alharmel.

De medicinis resolutiuis. Cap. 7.

MEdicinæ administratæ in doloribus dentium indigentibus resolutione, aliæ sunt collutiones oris, in quibus omnibus oportet ut teneantur in ore spatio longo, sicut acetum in quo coctum est spolium serpentis: aut acetum in quo decocta est coloquintida, & est fortis iuuamenti ualde. Et quum frigus est manifestum, tunc fit cum uino aut aristol. aut pyrethrũ aut assa fœtida, cum sinapi, aut cortices capparis, aut cortices pini, aut menthastrũ, aut folia dulb, & polium, & cortices [a] § raphani § cum aceto, aut aqua. Et similiter folia lauri, & [b] § gith. § & similiter fustes allij cum pyrethro: Aut acetum in quo ponitur condisi teneatur in ore: Aut pyrethrum, & fructus tamarisci in aceto. Et ad dolorẽ sampsucus siccus: Aut radix cucumeris asinini, & eius succus in aceto; aut cum harmel, quæ sint decoctæ in aceto, aut [c] § serapinum. § Et ad dolorem pulsatiuum, decoctio gallarum crudarum cum aceto,

Marginal notes:
a B. alhamur.
b B. solutione ventris.
c B. cum.
d B. in quo decoctum sit vinũ passularum.
e B. intendatur maturationi.
f B. est morsus seu masticatio rei calidæ.
g B. morsus uel masticatio super rem frigidam.
h B. mordicet uel masticet.
i B. cum aceto.
k B. Alia litera quoniam quandoque attrahit acetum.
a B. Alia litera. eius. Alia litera. abrotanum.
b B. alseilem.
c B. Alia litera. chibichengi decoctũ in aceto.

d † B.decoctio.

to,& solatrum cum aceto,&[d]†§ § bengi cum aceto,& cornua cerui adusta decocta in aceto squillitico,trita & confecta in oxymelle. Et aliæ sunt gargarismata cum similibus eorum, quæ prædiximus de collutionibus oris. Et ex eis est, ut decoquantur[e]§passæ montanę§& allia in aqua, & fiat ex eis gargarisma, & dimittatur os apertū, & currat saliua plurima. Et aliæ sunt masticationes acceptæ ex medicinis prædictis, & similibus eis. Ex illis est, ut sumantur menthastrum montanum,& pyrethrum, & piper album,& myrrha,& conficiantur cum carne passularum, & fiant ex eis auellanæ,& masticetur ex eis omni die auellana una. Et aliæ sunt linimenta, & epithimata,& [f]§rorationes,§ & emplastra facta ex medicinis resolutiuis notis,& [g]§ ponuntur in eo, quod habet essentiam tenacem,sicut est mel, aut Kitran: aut aliquid dissolutum in aqua qua resoluantur, aut conficiantur cū aqua sola:aut accipiatur sulphur recens§& liniatur:aut sumatur[h]§pulsatiuo§ sinapi tritum solum:aut cum assa fœtida: aut accipiatur sulphur recens,& cum assa uel sagzenea & ponatur super radicem dentis. Et ex eis,quę sunt expta, est ut sumatur medulla nucleorum persici, & quantum est medietas eius de pipere, & conficiātur cum Kitran & frięetur cum eis dens [i]†§

§ aut nigella contrita, & confecta cum oleo applicetur,& liniatur cum ea. Et ex eis,quæ sunt experta,est ut sumatur piperis,& pyrethri,& staphisagrię, & zingiberis omnium ana pars.i.†nitri armeni pars.i.&.s.terantur bene, & fricetur cum eis dentes, & gingiua: quoniā sunt uehementis iuuamēti. Et quandoque barbæ fit emplastrum cum eis,quę sunt,sicut malua,& chamæmilla,& anethum, & semen lini, & decoctio anethi,& oleum eius:& administrantur. Et Gal. quidē existimauit,quòd hepar[k]§stellionis,§ quando ponitur super dentem dolorosum,corrosum, sedatur dolor eius. Et aliæ sunt uaporationes exterius adhibitæ:& oportet,ut administrentur aut ante cibum duabus horis,aut post ipsum.iiij. horis:& horum est necessitas propter uehemētiam doloris,sicut si fiat uaporatio cum sale & milio: aut cum oleo calefacto:aut cum cera liquida. Et quandoque uaporatur barba faciendo uaporationem post uaporationem, ut ad ipsam trahatur materia:quum enim apostematur barba, sedatur dolor:& proprie quum[l]§coquitur§ dēs cum oleo feruente in illa hora. Et aliæ sunt cauterizantes: & regimen quidem cauterij est, sic,ut decoquatur oleum cum aliquibus medicinis resolutiuis prædictis,aut solū. Aut sumitur acus, & ignitur, & submergitur in illo oleo, & fit ut penetret in uacuitate embubæ ingeniose super dentem dolorosum,donec perueniat ad dentem, & cauterizet ipsum. Et quandoque ponitur[m]†§ §in circuitu eius cera,aut massa, aut aliquid aliud distinguens inter dentem: & inter dentes, qui sunt in circuitu eius, & carnes rubeas. Et iuuamentum quidem huius ad illum,in quo materia est in ipso dente,est plurimum. Et quum distillatur in embuba etiam oleum feruens, post ingenium prædictum. Et oleum quidem oliuæ est conuenientius oleis reliquis. Et quandoque necessarium est in cauterizantibus,ut perforetur dens perforatorio minuto,ut penetret in ipso uirtus cauterizatiua. Et quando non ualent curationes, cauterizetur dens cum acu ignita toties, donec perueniat ad ultimum in cauterizatione eius:& fortasse sedabitur dolor,& frangetur dens. Et aliæ sunt fricationes acceptæ ex eis,quorum præterijt narratio. Et zingib. quidem cum melle est fricatio iuuans. & etiam acetum,& sal.& etiam acetū,& pulpa coloquintidæ, & pyrethrum. Et aliæ sunt fumus, & suffumigationes:& in eis melius est, ut fiāt in traiectorio. Et quandoque suffumigatur ex resolutiuis,sicut uenis coloquintidæ,aut granis eius, aut granis sinapis,aut ungula asini,aut semine cepæ, & proprie ad uermem:aut folijs myrti,aut polio, aut folijs rutæ,aut pyrethro. Et aliæ sunt caputpurgia resolutiua, sicut aqua cucumeris asinini, & succus radicis†betæ,& fasfasa,& aqua sampsuci. Et alię sunt distillationes in aurem [n] §quæ sequuntur dolorem, sicut si administrentur ista caputpurgia distillata in aure: aut § succus capparis humidi. Et aliæ sunt impletiones corrosionis, si fuerit causa doloris ex corrosione: & oportet ut subtilietur,& non impleatur cum labore, & uehementia addente in dolore, sicut galia cum cyperis,aut cum mastice:& fortior illo est assa fœtida cum[o]§serapino:§aut nigella trita cum oleo,aut piper:aut fęx adusta: aut euphorbiū,aut pyrethrū: aut impleatur ex medicamine medullæ persicorum prædicto:imò impleatur calidus cum frigidis,& frigidus cum calidis.[p]†§ §

e B.zibib algie beli.

f B. vaporationes.

g B. aggregentcū eo quod habet spissitudinē mellis aut Kitrau,aut rei dissolutæ,aut cōficiantur cū aqua sola,aut accipiatur caules contriti. Alia litera accipiatur sulphur contritum h B.ad pulsatiuum dolorem.

i † B.& applicetur super ipsum aut liniatur thyriaca sola,aut assa fœtida sola, aut sazanea,aut confectio aschā.

† baurach.

k B. samabras.

l B.cauterizat.

m † B.ante illud

† ficlæ.

n ——— B. Alia litera, &

Alia litera. o B.Kibikengi

p B.& aliæ sunt eradicatiuæ sed ei faciemus capitulū & nō est conueniens administratio earū,nisi sit dolor in ipso dēte nō in alijs.

De medicinis stupefactiuis. Cap. 8.

QVandoque administrantur secūdum modos prædictos in resolutione. Verum melius est, ut sint delinitæ, aut annexæ, aut implentes,quum tamen quandoque administrentur,ut sint[a]§masticationes§& suffumigatiōes. Ex eis itaque est,ut sumatur seminis hyusquiami albi,&opij,& storacis,& galbani,omnium ana pōdus.ʒ.ij piperis & assæ fœtidæ de Sceni amborū. ʒ.i.fiat ex eis collyrium cum coagulato uuæ, & ponatur super dentem dolorosum. Aut sumantur opij & castorei partes æquales. Et distilletur ex eis granū j. aut grana. ij.in oleo ros. in aurem [b]§ubi est dolor:§aut sumatur, quod adhærcat ex radice mandragoræ, quandoque enim sedat ipsum:aut sumatur, secundum quòd ostensum est, ex modo suffumigationis cum semine hyusquiami albi:Aut decoquatur radix mandragoræ solū: aut cum hyusquiamo albo cum uino, & teneatur in ore. Et quandoque dantur in potu etiam narcotica,sicut philonium.[c]§potat enim ipsum,§qui de dente suo conqueritur, & accipit ex ipso in ore suo,& dormit:& maturatur ægritudo eius,& quiescit dolor eius. Et ex eorum summa, quæ stupefaciunt absque nocumento,est aqua infrigidata cum niue in ultimo,& ponitur in ore acceptio post acceptionem,donec stupefiat dens:quare quiescit dolor omnino, quàmuis quandoque sit addens in principio.

a B.collutione

b B. quæ est in parte deutis dolentis.

c B. quoniā sanat eum.

ANNOTAT.

De dētium doloris curatione,plura Gal.8. de comp. med.per loca,plura Paulus lib.3.& Trallianus libro.3. Sed

Cap. 8.

Cap.26.

Cap. 13. Cap. 9.

Sed & Celsus lib. 6. de hac re copiose, & Rasis 9. ad Almansorem.

De dente commoto. Cap. 9.

QVandoque commouetur dens propter causam primitiuam ex casu, aut percussione. & quandoque commouetur ex hu miditate mollificante neruum constringentem. [a] † § §& quãdoque est dens cum hoc pinguis deinde extenuatur. Et quandoque commouetur propter corrosionem accidentem origini dentium, & amplificat eam: aut subtiliat dentem per illud, quod minuitur ex eo, [b] § & non facit dolere§. Et quãdoq; commouetur propter detumitionem accidentem dentibus, propter siccitatem dominantem: sicut accidit dentibus conualescentiũ & senum, & eis qui famem tolerant uehementẽ continue, & abbreuiatur ab eis nutrimentum. Et quandoq; commouetur propter abbreuiationẽ carnis [c] §alhamur.§

a † B. dentem.

b B. aut ꝑpter diminutionem uel corrosionẽ alderugi.

c B. algamur.

De cura. Cap. 10.

OPortet, ut deuitet masticationem cum illo dente, & minoret locutionem, & non tangat ipsum manu, neque lingua, & penitus dimittat masticationem, & intendat ad sorbitionem quantum potest. Quod si causa fuerit corrosio, curetur corrosio [a] † § § & reliqua. Et si causa fuerit detumitio, succurratur cum cibarijs: quum tamen hoc sit ex eis quorum [b] §obuiatio§ est difficilis. Deinde cum humectantibus curetur, faciendo, ut adhæreant, & fricando, & distillando in aurem, sicut est oleũ ros. & de salicibus, & succus foliorum solatri, imò cum stipticis. [c] §Nam si est propter detumitionẽ dentis, non ualent cibaria, quoniam ipsa forsitan non impinguant ipsum uelociter: Imò oportet, ut curetur cum stipticis§ frigidis: & similiter si accidat à percussione. Si autem prouenit ab humiditate mollificante, oportet ut curetur cum stipticis calefacientibus, & administrentur stiptica oppilatiua ex medicinis dentium, colluendo os, & fricando, calefactis: sicut collutio oris ex aqua in qua decocta sunt alsedar parum, & folia cupressi: aut [d] § passo§ in quo decoctum est alumen cum medietate sui de sale: aut cum aqua in qua decoctum est serapinum. Et ex adhærentibus est, ut sumatur aluminis. ℥.ij. salis. ℥.j. annectantur super radicem dentis: Aut cortices eris cum oleo, & radicis lilij, & corticis cupresi, omnium an. ℥.iiij & aluminis pars. i. & sumantur cineris tamarisci, & salis, equaliter: aut cornu ceruini adusti, & salis [e] † § §confectorum cum melle [f] §adustorum, & myrrhe aduste§ omnium an. ℥.x. Aut myrrhę, & croci, & spicę, & masticis omnium an. partes. ij. rutæ siccæ, & sumach, & balaustiæ. omnium partes. iij. fiat ex eis dentifricium, & quod adhæreat. Et etiam stiptica permista cum aloe & colcotar & climia. Dentifricium conueniens ad hoc capitulum, & ad alia. Cyperi, & rosarum, & spicæ aromaticæ, & salis gemmæ, & carmezit, & cornu ceruini adusti, partes æquales. Et ad illud, quod est causa diminutionis carnis gingiuarum, sumantur alumen iamenum, & xyloaloes adustum, & cyperi, & sumach, & balaustiæ.

a † B. & administrentur stiptica cõstringẽtia ex medicinis faciẽtibus ad dẽtem vel appropriatis dentibus, colluendo os, & fricando.

b B. rectificatio vel curatio.

Alia litera. c —— B.

Alia litera. d B. vino. Alia litera. vino de pasśis.

e † B. adusti.

Alia litera. f —— B.

ANNOT.

Vbi dentes mobiles sunt redditi, morbus est in positu, & connexione, fitq; uel dentium substantia uitiata atque imminuta, quauis id ratione contigerit, seu rosione, seu alimenti inopia, uel alueis quibus insunt uitiatis, ampliatisq; ab acri humore, aut alia quauis id genus causa: uel oblæsis neruis quibus connectuntur, nimio. s. humore relaxatis, uel siccatis, uel erosis, ac sectis. Sequuntur uerò hæc omnia uel internas, uel externas causas. Curanturq; ut & alij morbi, contrarijs præsidijs. Pro quibus pete Gal. 5. de comp. med. per loc. Ex his tamen, qui dentes ex alimenti inopia in senibus mobiles sunt redditi, remedio nullo curãtur, ut ait Gal. loco citato: licet tamen in his, astringentibus gingiuas circa dẽtes magis astrictas facere, ut ibidem testatur; ut aliquo his pacto auxilium feratur. Pro materia medicamentorum ad dentes commotos uide Gal. lib. iam citato, necnon Trallianum lib. 3. Vide & Rasim 9. ad Almansorem.

Cap. 8.

Cap. 9. Cap. 13.

De perforatione & corrosione dentium. Cap. 11.

ACcidit illud ex humiditate [a] † § §putrefacta in eis. Intentio in cura corrosionis, est prohibere additionem eius, quod corroditur: & illud fit cum mundificatione substantiæ corruptæ, & resolutione materiei [b] §dẽtis§ illud: & prohibitione dentis, ne recipiat illas materias: & conuersione illarum materierum ab eo cum euacuantibus, si eis indigetur. Et medicinæ prohibitiuæ corrosionis, sunt exsiccatiuæ. Si autem est fortis, indiget fortibus, uehementis exsiccationis, & calefactionis. Et si est debilis, sufficiũt in eo exsiccatio, & stipticitas, sicut lycium, & myrtus, & spica celtica: & ipsarum administratio sit ex modis, quos prædiximus. & plurimum eius ex capitulo impletionis. Ex illis enim est, ut impleatur cum galia, & cyperis, aut galia [c] §sola: § prohibet enim corrosionem, & sedat dolorem: Aut impleatur mastice, & cyperis, & myrrha: aut storace: aut gallis uiridibus, & lycio: Aut storace & opio, aut galbano: Aut sulphure citrino, & lycio: aut [d] § † uisco§ albotin, & pipere: aut cũ galia: aut [e] † § §albotin, & menthastro: Aut cum nigella contrita & confecta cum aceto & melle: Aut cum sulphure replendo aut liniendo: Aut cũ zingibere decocto cum melle, [f] §aut cum§ aceto: quoniam ipsum est ultimum ad hoc. Aut assa fœtida, aut cum alkitran: Aut cum assa fœtida, & [g] §ammoniaco§, aut assa fœtida sola: & bulliat cũ cera, ut non resoluatur. Est enim uehemens ad sedandum dolorem: aut [h] §cera sola§: aut cum medicinis, aut cum lycio & dragacanto. Et iam experta est camphora in implendo, & est iuuatiua in ipsa ultimè cum prohibitione additionis corrosionis, & sedat dolorem. Et oportet, ut adiuues te cum eis, quæ præterierunt in capitulo doloris dẽtium. Et quandoque administrantur in hoc epithimata ex castorei, & pyrethri, & opij, & galbani partibus equalibus, & pipere & cardamomo cum melle: aut pyrethro, & myrrha cũ melle: Et [i] §granis alcadra uiridibus cum melle: aut uinum bonum, §cui superfunditur acetum feruens: Aut hete [k] §lacertæ§ aut sulphure [l] † § §cum æquali mensura lycij: aut pipere & lacte tithymali; aut

†nitro

Alia litera. a † B. mala.

b B. causantis.

Alia litera. c B. cũ muscho solum.

d B. guma. † terebinthina. e † B. cũ guma.

f B. &.

g B. seeha.

h B. galbanum solũ. Alia litera. hir solum.

i B. granũ viride cũ melle aut vino bono.

k B. hadaie. l † B. vino.

† baurach.

† baurach.

m B.opij.

n †B.storacis &

o B.abel. Alia litera. abel stafisagriæ & seminis vrticæ & opij.

p B.selendifiun forte aut suristhan.

†nitro,& pyrethro: Aut galbano,& semine hyusquiami albi: Aut storace,& opio. Medicamen bonum. Recipe. †nitri,& albengi amborum an. partes.ij. pyrethri, piperis, amborum ana partem. j. [m]§epithymi§partes.iij.ponantur super locum. Et iterum. Recipe [n]§ §capitum granatorum & piperis,&[o]§seminis iuniperi§omnium ana partem.s. Et quandoque administratur implendo ex eo,& epithimando. Et quandoque ponitur super locum[p]§calidicon forte: aut suristicon§: Aut calcis partes.ij.& salis āmoniaci,& aluminis, & myrrhę,& gallarum,& acaciæ, & ireos omnium ana pars. i. & hordeum adustum, & spuma maris: & quandoque additur in eo galbanum. Et quandoque iuuatur ex collutionibus oris retentis in ore magnifice, si decoquatur radix capparis cum aceto, donec consumatur medietas aceti,& teneatur in ore. Et administrētur distillationes in ipsa corrosiuæ, sicut arsenicum dissolutum in oleo, feruеat,& distilletur in corrosum. Et ex eis, quæ iuuant, est ut distilletur in latere dentis corrosi oleum[q]§rosis§

q B. amigdalarum.

ANNOT.

Dētium erosionem ex humorum acrium influxu prouenire, fatetur & Gal. 6. de tuenda ualetud. & 5. de comp.med.per loca. Curandam uerò hanc ijs iubet, quæ influentem humorem desiccent, ut & aliarum partium ulcera, atq; ijs quæ erodentem humorem euacuent, si multus is fuerit: si enim paucus, sola resiccantia satisfacient. atq; hæc certè Gal. communi sumpta ulcerum indicatione docet; non is tamen negarit, alterandum esse humorem qui influit, & eius temperandam esse acrimoniam: id quod ex humore ipso peccante, qui ulceris causa est, indicatur.

Cap.9. Cap. 8.

De [a]§ruptura dentium & eorum corrosione.§ Cap. 12.

a B. comminutione dentiū & eorū fractura.

ET causa in hoc secundum plurimum est cōuersio complexionis eius ad humiditatem. Et quandoque est causa in ipso, ut exsiccetur siccitate uehementi. Sed differentia, est manifesta detumitio, & contrarium eius. Et si est illic significatio alterationis coloris, aut corrosionis, significat complexionem humidam habentem materiam.

ANNOT.

Dentes frangi potius dicuntur quàm comminui, si id aduerteris, quod Arist. 4. meteor. scriptum reliquit. quum frangi ea asserit, quæ in portiones magnas duas aut plures diuidi possunt, quæve nec mollia sunt, nec uacua, ut lapides; comminui uerò, quæ & mollia & uacua sunt, quæ ve in minimas partes ducuntur. Verùm non ea significationis angustia comminutio dentium intelligitur, sed pro fractione in tenues partes sumitur. Atq; hic sanè affectus in eandem causam recidit, in quam & erosio: nempe ex acri humore erodente rumpi ac comminui accidit, licèt id non rarò etiam ex externa causa eueniat. Vnde & eandem plerunq; curationem suscipit, quam erosio. Sequi nihilominus quandoq; solet hic affectus dentium siccitatem, ut author notat: absumpto enim innato quo uinciūtur humido, tum ob ætatem, tum ob sicciora medicamenta, disrumpi dentes necesse est. Quamobrem quòd Gal. 5. de composit.med.per loc. resiccantibus, nempe alumine, dentium ruptionem curet; de ea ruptione, quæ humoris acris redundantiam sequitur, erit intelligendum: quum alioqui, ubi ex siccitate dentes rumpantur, neque siccis, neque alijs fortasse medicamentis curari queant. Vnum tamen in siccorum usu 6. simpl. med. Gal. notat, ut absque calfactione id fiat: quod uidetur difficultate non carere; quum hic author noster alumen quidem probet, sed præterea si medicamenta calfaciant, non frustra testetur laborari, ueluti si elleboro nigro melli admisto usi fuerimus. Sanè in Auicennæ contextu, duplex lectio est: antiqua legit non esse laborem uanum: altera Bellunensis, non esse, ait iuuatiuum, si utamur calfaciētibus. Atque posterior hæc cum Gal. sententia 6. simpl. med. uidetur certè consentire, qui siccantibus absque calfactione utendum iubet. Quum tamen Gal. 5. de comp.med.per loca. ex Asclepiade & Heraclito elleborum ad erosos dentes consulat, (non differt uerò erosio à fractione, si causas respexeris ut iam dicebamus) propterea uidetur utraque lectio probanda. Contradictio uerò ita sedabitur. quæ calida sunt, dentium fracturæ non conueniunt, quòd sui caliditate innatum fortasse humidum depascantur: si materia tamen erodens frigida fuerit, qualis salsa pituita, à qua & erodendo & refrigerando læduntur, calida medicamenta admitti posse uidentur, non tamen si calidißima sint, sed si mediocriter calida, qualis niger erit elleborus melli admistus. ita enim non absumitur innatum calidum, sed fouetur.

Text.44.

Cap. 9.

Cap.de Asparago.

Cap. 9.

De cura. Cap. 13.

ET curatio prima est prohibitio materiei, & [a]§mundificatio§dentis cum stipticis fortibus prædictis. Et alumen quidem est fortis impressionis in hoc: & si sunt calefacientes cum hoc, non est[b]§earum labor uanus§ sicut est elleborus niger mistus cum melle. Si uerò est à siccitate cura eius, est cura siccitatis.

a B.cōfortatio

b B.iuuatiuum

De alteratione coloris dentium. Cap. 14.

QVandoque fit illud propter alterationē [a]§eius quod cooperit eos ex linimento § & facit accidere pannum. Et quandoque fit lapis dentium radicibus, cuius eradicatio est difficilis. Et quādoque fit propter materiam malam penetrantem in substantiam dentis: & alteratur in ea,& corrumpit colorem eius, conuertendo ad colorem melongiæ,& similium, & præter quòd sit super ipsum pannus.

a B.coloris illius superfluitatis viscosæ quæ sicut linimentū dentibus adhæret.

De cura. Cap. 15.

PRimo quidem curetur cum eo, quod abstergit,& mundificat, sicut spuma maris, & sal, &[a]§nasturcium tritum:§& cinis ostracorum & cinis radicis cānæ,& aristol. rotūdę & [b]§ hordeum§adustum,& sal gemma, quæ omnia sint secundum æquales partes:& si uis, adde in eo ostracum limaciarum adustum: Aut sumatur abrotani adusti & piperis amborum ana pars. j. [c]§ ammoniaci§partes.iij.& folij.ij.& gypsi adusti.x.partes, terantur & administretur. Et si fuerit superflua, tunc flos æris cum melle. Et ex eis, quæ albificant in dispositione, est tritura catini de Sceni: aut tritura uitri: aut masacumie,& alsumbedig,& lapidis adamantis. Secundò uerò curetur cum eo quod resoluit materiam,& extrahit eam, aut abstergit eam, sicut piper, & menthastrum, & costus,& aristol. rot. & assa fœtida permiscetur cū abster-

Alia litera. a B.& testa cōtritu. Alia litera. b B.origanum.

c B.amomi.

abstersiuis prædictis: & sicut est detrificiũ, quod diximus ante; aut hoc dentrificium bonum. Recipe radicis aristol. partem. j. cornu ceruini adusti partes. ij. masticis partes. iij. olei ros. partes. v. terantur & administrentur. Aliud. Recipe abrotani & salis torrefacti, & lilij, omnium ana partes iiij. cyperi partes. v. spicæ partem. j. piperis partes vj. Aliud. Recipe salis, qui tandiu adustus fuerit, donec fuerit ut carbo, partes. iij. folij partes. ij. & spicæ partem. j. & iterum cineris ostracorum partes. iiij. rosarum siccarum partes. v. cyperi partes. iij. [d] § floris hyusquiami § partem. j.

d B. sumitatum squinanthi.

ANNOT.

Hoc symptoma est, quod ad affectus corporis sensiles pertinet: morbum præsertim in numero sequens, adhæsum uidelicet crassæ & discoloris materiæ ad dentes: uel etiam ipsi dentium substantiæ alterationi succedens. sicut enim ossa siccitate albescunt; ita & ob humiditatem uario infici colore consueuerunt, tali scilicet, quali humores sunt, quibus imbuuntur. Recte igitur in huius affectus curatione abstergentibus & desiccantibus utitur. pro quibus pete Gal. 5. de comp. med. per loca.

Cap. 8. & 9.

De facilitate originis dentium. Cap. 16.

QVandoqne accidit infantibus, ut dentium eorum natiuitas sit difficilis. Et quãdoque communicat ei solutio uentris: quare necessarium est, ut commensuretur cum epithimatibus super uentrem, & succis [a] § præparatis § & retẽtione eorum. Est etiam necessarium ut liniantur cum collyrijs prædictis in libro uniuersali. Et ex eis, quibus ortus dentium fit facilis, est fricatio cum adipibus, & cereb[illegible], & propriè cerebro leporis extracto ex capite eius post decoctionem: aut cum alcanna, & butyro & oleo de lilio. Et iam dictum est, quòd lac caninum confert in hoc uehementer cum proprietate sua. Et si dolor uehementior fiat, liniatur cum succo solatri, cum oleo ros. calefacto. Et oportet, ut prohibeatur masticatio super rem, quæ habet essentiam tenacem. Imò oportet, ut nutrix intromittat digitum suum in ore eius tunc, quum incipit dolere propter ortum dentium, & fricet gingiuam eius uehementer, ut currat ab ea humiditas ex uia gingiuæ. deinde fricetur cum medicinis prædictis. Quumque dentes parumper apparent, oportet ut fiat emplastrum capiti, & collo, & mandibulis cum lana submersa in oleo, & distilletur etiam in aure eius oleum: & nos iam præmisimus tale, quale est capitulum hoc in lib. j.

a B. ebibitis.

ANNOT.

Vt dentes facile erumpant, ea præsertim iuuant, quæ gingiuas emolliunt relaxantq;. Sedandi tamen doloris, aut alui cohibendæ, aut conuulsionis gratia (qui affectus dentitionem sequi solent, ut Hipp. 3. aph.) indicantur alia plura, quæ iam dictos affectus oppugnent, de quibus author. Cur uerò (si quis roget) in ipso dentium ortu febres, conuulsiones, alui profluuia, quandoque sequantur, hæc ratio est, ut Galen. in com. febres sanè ob dolores, rigores, inflammationes fiunt. conuulsiones ob hæc, & propter crudum alimentum, & quia neruosæ partes ijs nondum sunt ualidæ. solutiones alui, quod alimentũ non bene cõcoquitur, neque recte distribuitur. Pro huius affectus curatione, uide & Gal. 5. de comp. med. per loca, & Paulum lib. 1.

Ap hor. 25.
Cap. 9.
Cap. 9.

De regimine eradicationis dentium. Cap. 17.

QVoniam quandoque aduenit ex dente doloroso, ut non recipiat curam omnino, & fit ut quotiescunque sedatur nocumẽtum, quo læditur, in proximo redeat: Amplius fit uicinitas eius reliquis dentibus nocumẽtum propter illud, quod ex ipso pertransit ad eos, & non inuenitur ad eius rectificationem semita; tunc cura eius est eradicatio. Et ipse quidem quandoque eradicatur cum tenalijs, post detectionem ab eo, quod tenetur cum radice eius. Et oportet ut attendas ante eradicationẽ, & considera an ęgritudo sit in ipso dente. Nã si non fuerit, nõ oportebit ut eradicet: Et nõ eradicet quũ causa fuerit ĩ gingiua, aut fuerit in neruo, qui ẽ sub dẽte: Illud enim quamuis dolorẽ parumper alleuiet, non tamen ipsum destruit, imò redit. Et non quidem alleuiat ipsum, nisi propter illud, quod resoluit ex materia tunc, & cum eo quod peruenit ad ipsum ex medicinis, & in eradicatione illorũ dentiũ, qui nõ cõmouentur, est timor, ex [a] § quibusdã nocumẽtorum plurimorum §: quandoq; enim detegitur à mandibula, & putrefit pars substantiæ eius, & excitat dolorem uehementem. Et quandoque excitat dolorem oculi, & febrem. Quum ergo scieris, quòd eradicatio est difficilis, aut non tolerat eam infirmus; tunc non erit rectum, ut moueatur cum uehementia. Illud nanque est ex eis, quæ in dolore augmentum faciunt, [b] § quum tamen conueniens est quandoque, si fuerit ægritudo propter causam in dente: nam si commoueatur, § resoluitur materia sub ipso, & sedatur dolor. Quandoque uerò eradicatur cum medicinis. Et rectius quidem est, ut incidatur in circuitu dẽtis cum phlebotomo, & administretur super ipsum medicamen. Et ex illis est, ut sumantur cortices radicis mororum, & pyrethrum, & terantur in sole cum aceto forti, donec fiat totum sicut mel: deinde liniatur cum eo radix dentis in die tribus uicibus. Aut teratur pyrethrum, & in aceto sub sole dimittatur. xl. diebus: deinde distilletur super illud, quod incisum est; & dimittatur hora una, aut horis duabus. Et quandoque inuestitur sanus cera bene; deinde extrahitur: quare eradicatur, aut ponitur loco pyrethri radix cucumeris asinini: aut linitur cum arsenico nutrito cum aceto, quoniam mollificat eam: aut sumantur seminis urticæ, & galbani partes æquales: aut urtica, & de thure, duplum eius, & ponatur super radicem dentis [c] § eius: § & quandoque feruet cũ folijs fici: quoniam [d] § ipsum frangit eam, § & eradicat ipsum cum facilitate: Et fæx aceti ipsius est mirabilis. Et quandoque sumantur cortices mori, & cortices capparis, & arsenicum citrinum, & pyrethrum, & uenæ, & radices coloquinthidæ, & [e] § sisamum, & conficiantur cum aqua anethi, § aut cum aceto forti; & dimittatur tribus diebus; deinde liniantur. Aut sumatur uenarum citrinarum, & corticis mori, amborum ana pars. j. & arsenici citrini partes. ij. & conficiantur cum melle: & ponantur in circuitu dentis totius, quoniam eradicat eum. Aut sumantur radicis abrotani, & lactis tithymali pars. j. radicis tithymali partes. ij. conficiantur cum melle, & ponantur super ipsum: & si dens est debilis, liquefiat cera cum melle in

a B. nocumẽtis plurimis.

b B. quãuis quãdoq; accidat q̃ sit ægritudo nõ in dente, & quũ commouetur.

c B. molaris.

d B. mollificat ipsum.

e B. Alia litera. sccbram & cõficiantur cũ aqua aluminis.

le in sole,& distilletur super ipsam oleum,& præcipiatur ut masticet eam.

ANNOT.

Is quorūdam morborum est mos,ut auferri, nisi morbosa ablata parte non poßint.id in gangræna, & in dentium erosione,fit:quod testatur Gal.14. meth. festinandum tamen,Celsi consilio, ad eximendum dentem, nisi res cogit,non est. Cauendum præterea medico est,ne fallatur : atque doloris causam, dentis uitium esse putet, quum affectio neruum apprehendat,uel gingiuam.Quo autem ingenio eximantur dentes,docet Gal.5.de comp. med.per loca.& Trallian. lib. 3. Manuariam uerò actionem docet Paulus lib.6.& Celsus lib.6. Vide et Rasim 9.ad Almans.

Cap.13. Cap. 9. Cap.13. Cap.28. Cap. 9.

De fractione dentis corrosi, & est sicut eradicatio sine dolore. Cap. 18.

COnficiantur farina cum lacte tithymali,& ponatur super ipsum aliquibus horis,quoniam frangetur. Et oportet,ut ponantur in ipso folia uolubilis maioris acutæ. Et adeps ranæ arboreæ est[a] § incisiuus,§fractiuus: & est rana uiridis,quæ hospitatur in plantis,& arboribus,& ascendit ex arbore ad arborem.

a B. eradicatiuus,&

De uermibus dentium. Cap. 19.

SVmātur seminis hyusquiami albi,seminis porri amborum ana.partes. iiij. seminis cepæ partes.ij.& s.conficiantur cum adipe caprino cōtrito,& fiant inde pilulæ, quarum unaquęque sit ℥.j.& fiat suffumigatio ex una pilularum cū coopertura capitis & cum traiectorio.

ANNOT.

Mirari quispiam poßit quomodo dentibus uermes innascantur.Res tamen ita eße docet. Nos non semel solo seminis hyosciami suffitu, stupefactos è dentibus uermes concidere sedato statim dolore,sumus conspicati.arbitrandum est hos ex putredine, ueluti & in alijs corporis partibus,gigni.

De causa stridoris dentium. Cap. 20.

STridor dentium in somno fit propter debilitatem lacertorum mandibularum, & est ex eis, sicut spasmus: & accidit infantibus multoties; & remouetur quando fiunt puberes. Et quando multiplicatur stridor dentium, & sonitus eorum in somno;indicat epilepsiam,aut apoplexiam, aut spasmum : aut significat uermes in uentre.Et ille, qui est ex uermibus, est habens uicissitudines.

De cura. Cap. 21.

ET oportet,ut curetur patiēs illud cum mūdificatione capitis, & inunctione colli ex oleis calidis odoriferis,in quibus est uirtus stiptica.

ANNOT.

Stridor symptoma est motricis facultatis, quandoque naturale,quandoque aduentitium. Et quo pacto, quibus oculorum mouentes musculi imbecilles sunt,semper nictant, eodem & quibus debiles maxillarum sunt musculi,frequenter strident.proptereaq; etiam qui stridores aduentitij sunt, neruorum affectam originem significant,unde & mentis commotionem,& maniam,& epilepsiam,& conuulsionem significant in acutis morbis,quod primo prognost.adnotauit Hippocrates. Pueris præsertim hoc malum accidit,quòd ijs humidius quū sit caput,facile musculi maxillarum eo superfluo humore imbuuntur.atque in his,non epilepsiam uel conuulsionem duntaxat, sed & lumbricorum signa potißima sunt,quod & author noster, & Paulus lib. 4. scriptum reliquit: id tamen per accidens, quòd superfluere pituitam indicat,ex qua putrescente uermes fiunt. Curatio, præsertim redundantis pituitæ detractione fiet : deinceps uero calfacientibus,ac siccantibus, quibus astrictoria insit facultas,ut affectæ partes roborentur.

Aphor.21. Cap.57.

De dente,qui elongatur. Cap. 22.

OPortet,ut sumatur digitis,aut instrumento constrictiuo : deinde limetur cum lima. Postea sumantur grana lauri, & alumen,& aristol.longa,& fricetur cum eis.

ANNOT.

Quomodo prominentes dentes æquentur, uide ex Gal.5.de comp.med.per loca,& Paulo lib.6.

Cap.9. Cap.28.

De congelatione dentium. Cap. 23.

COngelatio est stupor quidam accidens dēti. Et illud est propter causam[a] § retentā,§ & est aut stiptica,aut pontica.[b] †§ § Et quandoque est propter illud, quod occurrit denti adueniens extrinsecus,aut[c] § stans.§Et quādoque fit propter illud, quod eleuatur ad eos ex stomacho,quum fuerit illic humor acetosus. Et quandoque sequitur imaginatio existimatiua, quum præsens est ille, qui masticat acetosum,masticando[d] § cum transmisione.§

a B.exasperantem. b †B.aut acris. c B.faciens uomitum. d B. masticatione post masticationem.

ANNOT.

Dentium stupor symptoma est tactricis facultatis, ut Gal.1.de symptom.caus. Morbus à quo dependet,uidetur esse asperitas ex acidis & acerbis,seu cibis seu medicamentis,seu humoribus,uel alia quauis ratione contracta.nempe quæ acerba sunt, næqualitatē summā habent ut Gal.in lib.de simp. med.fa. Quare et portulacā huic symptomati conferre testatur Arist.prima probl. dum.s.lenit,& uiscida sui substantia asperitatem æquat. propterea et Paulus lib.3.oleo dentes inungit,& amurca in æneo uase ad mellis craßitudinem cum oleo redacta curat.hac forte ratione, & salis frictione curatur, ut Arist.loco iam citato scribit, quòd hic,dum uehementer abstergit,dentes æquat,& asperitatem tollit.Iuuat & lactis collutio,quòd caseosa pingui & crassa sui substātia eandem asperitatem lenit,& serosa abstergit. alij etiam caseum huius rei gratia mandunt,& confert,fortè dum quæ inæqualia sunt,replet.Quum tamen calidorum iusculorum & aliorum collutione hic affectus præterea curetur(quod nos non rarò animaduertimus.) hoc uidetur argumento esse,non inæqualitatem solùm, sed & frigiditatem asperitati coniunctam,huius symptomatis esse causam,nam & acerba eiusmodi & acida omnia frigida sunt. quamuis & ea fortasse ratione asperitatem caliditas auferat, quòd quicquid prominet & asprìtudinem facit,illa attenuet & prorsus discutiat. Cæterum dubitatio hic est,quomodo,ut author noster hoc loco & Arist,7.problem.sect.asserit,dentes nostri ex aliorum acerba comedentium inspectu obstupescant. Breuibus,communicantur,ut ait Hipp.lib. de humoribus molestiæ

Cap. 5. Probl. 38. Cap.26. Probl. 5.

lestiæ animi & corporis per uisum & auditum. propterea ex iocundis nuncijs, qui ægrotant, sæpe conualescunt, & ex tristibus sani ægrotant. interiere alij tristi audito nuncio, alij etiam iocundo: ob id quum serra exacuitur, pumex quum secatur, & lapis quum mola frangitur, inhorrescimus. Quomodo autem id fiat, uidetur docere Arist. lib. probl. iam citato, occurrunt externa hæc nostro corpori & internos spiritus commouent. quos, si leniter iocundéue atque æqualiter commouent, delectant: sin asperius, & inæqualiter afficiunt; & horrorem qui inæqualitas corporis quædam est, incutiunt. Ita ergo, ubi edentem acerba quempiam cōspexerimus, dentes nobis obstupescunt, acerbæ illius rei imagine per uisum ad communem sensum, atque hinc deinceps ad ipsos dentium neruos delata.

De cura. *Cap.* 24.

Confert ei masticatio portulacæ ualde, [a] † § § aut seminis portulacæ contriti, & infusi cum aqua, aut † terebinthinæ, aut amigdalæ, aut nucis regalis, & † nucis Indæ propriè, aut auellana, & oleum omphacinum fricando: aut fæx olei ingrossati in uase æreo [b] cum melle§ in sole, aut super ignem: & collutio oris cum lacte asinino, & oleo tepido. Aut [c] § cordumeni cum uino, & grana lauri, & § aristol. longa: aut assa fœtida: aut lac tithymali & squilla: Et sal, propterea quia oppositus est acetositati, confert ualde stupefactioni.

a † B. Alia lra. aut alliauch.
† alimbat.
† alnergil.
b B. Alia litera. sicut mel.
Alia litera. c B. pice uasorū in quibus uinum reconditur, aut grana lauri, aut.

ANNOT.

De curatione stuporis dentium uide Paulum lib. 3. & Gal. de optima secta ad Trasybulū, ubi non omnem stuporem portulaca curari admonet, quod & 2. in lib. de humoribus commentario.

Cap. 26.
Cap. 13.
Com. 32.

De ebet dentium & cura eius. *Cap.* 25.

Est, ut dens non toleret aliquid frigidum, neque calidum, neq; durum. Et plurimum eius est ex frigore: & est præcedens dolorem dentium. Et quum causa in hoc est frigus, administra grana lauri, & alumen, & aristol. longam, & uaporationem assiduam cum uitello oui. Quòd si cum illa non sedetur, fricetur cum hiera picra. Si autem non ualet, tunc cum tyriaca. Et oleum sinapinum est iuuatiuum ualde. Alkitram calefactum, quum eo multoties inungitur fricando, est iuuatiuum ualde. Si autem causa fuerit cōplexio calida (& est raro) significabit ipsam color gingiuæ, & tactus eius, & tactus dentium: quare oportebit ut assiduetur fricatio dentium cum oleo ros.[a] § tepefacto, § in quo [b] † § § sint camphora, & sandali. Et administrentur mucillago psyllij. [c] † § § & masticatio portulacæ, aut seminis eius proprie.

a —— B.
b † B. comminuta.
c † B. Alia lra. cum aqua rosarum.

ANNOT.

Vbi dentes frigida summa intemperie affecti sunt, neque frigida neque calida admittunt: frigida quidem q. ab ijs morbus intenditur; calida uerò, eorum exemplo qui summe refrigerati ad calorem accedentes maxime dolent: nempe inæqualem eam intemperiem quæ repente occurrit, ferre nequeunt. Iuuantur tamen temperatè calidis: deinceps uerò etiam summe calida non renuunt, ubi calori aliquantulum assueuerint. Quòd uerò etiam calida intemperie affecti dentes neque calida neque frigida admittant, eadem est ratio: à calidis magis ægrotant, à frigidis inæqualiter afficiuntur: à temperatis tamen, uel frigidis mediocriter adiuuabuntur; quamuis, ut author noster ait, rarò id symptoma ob calidā intemperiē eueniat. Sæpe uerò non nuda sola intemperies, sed unà etiam materia affligit. tunc uerò non statim ad alterantia eundum erit; sed priori loco redundans humor erit uacuandus.

De cura debilitatis dentium. *Cap.* 26.

Conferunt ei stiptica prædicta, & gallæ adustæ extinctæ in aceto: & grana myrti albæ: & sal [a] † § § torrefactū, & extinctum in aceto, & alramic, & uinum stipticum, & dentifricia stiptica. Dentifricium bonum. Recipe cyperi. ʒ. iij. myrobalanorum citrinorum enucleatorum. ʒ. v. cinnami grossi. ʒ. xv. cinnamomi. ʒ. iij. aluminis. ʒ. ij. pyrethri. ʒ. vij. salis ammoniaci, piperis longi, galliæ, croci omnium. ʒ. j. salis. ʒ. v. sumach præparatorum corij. ʒ. ij. fructus tamarisci. ʒ. iij. cardamomi. ʒ. iiij. [b] § aristol. § ʒ. xvj. balaustiæ. ʒ. iiij. terantur omnia & aggregentur. Dentifricium bonum. Recipe sandali rubei, cubebæ, fausel, omnium an. ʒ. xv. cinnamomi grossi. ʒ. v. cinnamomi ʒ. ij. [c] § bakiz. § ʒ. iiij. conficiantur cū amylo tritici. Dentifricium ad hanc rem bonū. Sumatur kist. hordei, teratur, & inuoluatur melle, aut kitram pauco scemio & fiant troch. inde, & [d] § submergatur charta de panno, § & ponatur super lacertulum positum in radice furni: cumq; eius color denigratur, extrahatur, & accipiatur ex eo pars una, & ex ruptura xiloaloes, & balaustijs, & cyperis, & cortice granati, & sale ex omnibus an. pars. j. terantur, & fiat ex eis dentifricium. Et quandoque sumuntur hordei adusti [e] § narrati. § partes xx. & cyperi, & fausel, & alkarmezit, omnium an. partes. iiij. & zingiberis pars. j. fiat ex eis dentifricium.

a † B. gema.
b B. zumbet.
c B. bacham.
d B. inuoluātur cum charta.
e B. Alia litera. contusi.

ANNOT.

Dentes, quum frigido & sicco sint temperamento, frigidis & siccis mediocriter conseruantur. Vsu tamen in parandis dentifriciis sæpe calida medicamenta ueniunt, quòd ii facillime frigidis oblædi solēt, & neruorum præsertim ratione, quos iunctos habent. Varia dentifriciorum genera pete ex Gal. 5. de comp. med. per loca. & Paulo lib. 3.

Cap. 9.
Cap. 26.

FEN OCTAVA.

De dispositionibus gingiuarum, & est tractatus unus.

De ægritudinibus gingiuarum. *Cap.* 1.

GINGIVAE accidunt apostemata causa materiei descendentis ad ipsam secundum plurimum ex capite. Et quandoque est propter communitatem stomachi. Et quandoque accidunt ei apostemata in initio hydropisis, & accidentium [a] § malitiæ formæ § propter illud, quod ad eam eleuatur ex uaporibus corruptis. Et significatur genus materiei per colorem, & tactum. Et quandoque sunt ex eis manifesta, recentia, uelocia ad suscipiē dam curam: & profunda ad suscipiendam curam tarda: & quandoque sunt cum febre.

a B. Alia litera. cacesiæ.

ANNOT.

Cap.26. Cap.27. Cap.13.

Gingiuæ affectus præter naturam uarios experiuntur & intemperies, & tumores, & ulcera. de tumoribus hic agit. Morbum de quo hic uerba fiunt, existimăt aliqui παρούλιδα *Græcis uocari. quum tamen Pauli testimonio lib. 3. & 6.* παροῦλις *inflammatio sit in aliqua gingiuarum parte suscitata: & Celsus lib. 6. tubercula interdum iuxta dentes in gingiuis oriri quædă affirmet à Græcis* παροδοντίδας *uocata (ita enim docti legunt, non* παρόντιδας, *ut uulgati codices, uel* παρωτίδας, *ut alij, quòd apud Græcos* παροδόντις *nullum uitium significet, &* παρῶτις *aurium affectus est) distinguendum inter inflammationem gingiuarum &* παρούλιδας *uidetur. quamuis non negem* παρούλιδας *sub inflammationis caput uenire. Sanè inflammationis gingiuarum causæ, ut in alijs omnibus proximæ, humores sunt, qui tum colore dignoscuntur, ut 1. aphor. tum pluribus alijs, quæ sæpe iam adnotata repetere nunc opus non est.*

Com. 1.

De cura. Cap. 2.

SI materia superfluitas calida, tunc administra euacuationem, & phlebotomiam † alicheric. Et cura in principio cum collutionibus oris infrigidantibus: & sit in eis stipticitas, sicut est aqua ros. & lac acetosum, & aqua myrti, & aqua foliorũ stipticorum frigidorũ, & decoctio balaustiarum, & aqua arnoglossæ, & infusio glandium, & succus portulacæ: deinde post illud fiat oris collutio cum oleo omphacino, & oleo arboris masticis, & oleo myrtino: in unaquaq; uncia ponatur[a] § mastix, § [b] § aut oleũ, in quo bullierint mastix & siccæ ros. § aut oleum ros. in quo bullita sint spica, & rosæ siccæ, & mastix. Et oleum quidem arboris masticis habet uirtutem uehementẽ in sedando dolores[c] § gingiuæ: & propriè recens; Resistit enim & non exasperat, & magis proprium iuuamentum eius est in dispositione doloris. Deinde post illud administrẽtur, quæ sint sicut succus ireos humidæ: facit enim currere sanguinem, & facit quiescere: aut succus foliorum oliuæ: aut fæx uini, aut succus rutæ: aut oleum § alabati alcadra § bullitum cũ aqua, in qua sint folia eius: aut cũ decoctione aristol. Si autẽ apostema est calidum; & profundum, & nominatur berules, non resoluitur cum medicinis: imò fit purulentũ: & quandoq; indiget cura[e] § manus. § Et quandoq; substantia eius peruenit ad creandũ carnem nouam. Quum ergo purulentum fit, administra super ipsum florẽ æris, & gallas: aut corticem æris contritum cum aceto diebus aliquibus, &[f] § surie § adustum, aut gallas cũ aceto. Quũ autem gingiua non cessat suppurari, & apostematur, & nõ sanatur, indiget cauterio. Et melius est, ut sumatur oleũ feruens cum lana inuoluta super extremitatẽ tentæ, & toties fiat, donec detumescat gingiua, &[g] § constringatur. § Si autem apostema fuerit ex humiditate superflua: oportebit in principio ut colluatur os cum oleis calidis, & cum melle, & oleo, & rob: deinde administrentur resolutiua fortia prædicta multoties.

† uenarum quę sunt ad labia & sub lingua.
a B. 3. iij. masticis.
b ——— B.
c † B. apostematum.
d B. granorum uiridium.
e B. ferri.
f B. suri.
g B. albescat.

ANNOT.

Non statim uenæ, quas aliheric Arabes uocant, secandæ in gingiuarum inflammationibus sunt, sed antea tundenda exterior est brachij, quod Mesues in cap. de dolore dentium ex gingiuarum inflammatione, admonuit, Gal. consilium sequutus, qui primo de comp. med. per loca & sæpe alibi, totius corporis communem euacuationem particulari præmitti oportere admonuit. Quod autẽ curationis est reliquum, pete etiam ex Gal. 5. de comp. med. per loc. Vide & Paulum lib. 3. & 6. & Celsum lib. 3. & 6.

Cap. 1. Cap. 9. Cap.26. Cap.13. Cap.27.

De gingiua sanguinea, & cura eius. Cap. 3.

COnfert ei alumen [a] † § extinctum cum aceto, cum duplo ipsius ex sale, & cũ surie tanto quantũ ipsum est, & medietas eius, sparsum super eã: & etiam adurantur [b] § taraca § salita usq; quo fiant sicut carbo, & sumatur ex cinere eorum pars j. & ex rosis siccis partes ij. & iterum sumantur myrti, & lentium adustarum amborum ana. pars. j. sumach & surie amborum an. partes. ij. florũ squinanti partes. iij. & commisceantur, & administrentur.

a † B. adustum
b B. altharich.

De fissuris gingiuarum. Cap. 4.

CVRRITVR in cura eorum cursu fissurarum labij.

De ulceribus gingiuæ, & corrosione eius, & fistulis eius. Cap. 5.

VLcera gingiuæ alia sunt pura, & alia sunt incipientia putrefieri: & alia sunt incipientia corrodi.

De cura. Cap. 6.

PVrorum quidem cura, cura est alcola. Eã uerò quæ putrefieri incipiunt, oportet, ut curentur cũ eis, quæ sunt, sicut[a] § olea calida, & semẽ iuniperi § & tribuli. Si ergo iuuant, erit bonum: & si non, sumatur gallarũ pars. j. & myrrhæ pars. s. aggregentur cum oleo ros. & administrẽtur. Et ex speciebus quidem collutionum oris iuuatiuis, est collutio oris cum aceto squillitico. Et collutio oris cum lacte asinino. Et collutio oris cũ decoctione foliorũ oliuæ, & decoctione rosarum, & lentium, & gallarum, & capitum rosarum, & granatorum. Corrosiua autem, si sunt profunda, in ipsa oportet, ut curentur cum calcadicõ proprio eis dicto in antidotario, & similiter fistulæ: deinde spargantur super ea medicinæ stipticæ. Et ex eis, quæ sunt experta, est hoc. Recipe tribulorum fructus tamarisci, pyrethri, omniũ an. ʒ. iij.[b] § chelidoniæ, § ʒ. j. mirobal. citrinorum, rosarum siccarum, amborum an. ʒ. ij. fabarum, & salis ãmoniaci, & cubebe, & spumæ maris, omniũ an. ʒ. s. balaustiarum, & croci, amborum an.[c] § ʒ. quartam, camphoræ. ʒ. iiij. § fiat ex eis dentifricium: & etiam dentifricia, in quibus recipiuntur aristol. & colcotar, & scorie, & arsenica. In medijs autẽ sumantur pyrethri, & radicis lilij, amborum an. pars. j. sumach & gallarum non perforatarum, & balaustiarum, & aluminis omnium an. ʒ. ij. terantur, & fiat ex eis dentifriciũ, & administretur[d] § in medicinis inter corrosa, & fistulas. § Et similiter ex balaustijs, & squãma ferri puluerizetur gingiua, & retineantur in ea. Deinde colluatur os cum aceto squillitico, ut aceto in quo decocta sunt folia oliuæ, & etiam administretur philonium in loco corroso; quoniam est bonum. Aut diacalamentum, & confectiones prohibẽtes putre-

a B. alabel, seu abel.
b B. memiran.
c B. ʒ. j. camphoræ quartam ʒ. j.
d B. mediocriter corrosum, & fistulosum.

putrefactionem, resoluentes illud, quod peruenit ex ea. Et ex eis est confectio de harmel. Si autem non ualent, tunc necessarium est alcadicon. Et ex eis, quæ approximant ei etiam, est ut sumantur aluminis, & calcis, & gallarum, & duorum arsenicorum partes æquales: accipiatur ex eo danic. i. post contritionem uehementem, & fiat cum eo fricatio fricando bene: deinde expectetur super eam una hora: postea colluatur os cum oleo ros. & quandoque ponitur in ipso acacia, & est conueniens ut fiant ex eo trochisci, & desiccentur & reseruentur ad necessitatem, Et quandoque sufficiunt duo arsenica, & calx, & acacia, & fiunt inde trochisci. Et quandoque confert cauteriũ prædictum. Et est ex eis, quæ deijciunt corrosionem, & faciunt nasci carnem sanam. Deinde administretur dentrifricium ex gallis cum tertia parte myrrhæ: creat enim carnem, & constringit gingiuam. Et phlebotomia † alieheric confert in eis.

† venarũ q̃ sunt ad labia & sub lingua.

ANNOT.

Accidunt etiam gingiuis ulcera ob acrium uel ex capite, uel ex alia quauis parte humorum fluxionem. Sanè Hipp. 2. prorrhet. lienosis præsertim uitiari gingiuas & ulcerari notat. quod & Paulus lib. 3. Auic. hydropi correptis, quũ de inflammatione gingiuarum uerba faceret, harum inflammationes oriri affirmat. & Author quoque libri de internis affectionibus, qui Hippo. ascribitur, lienosis quibusdam gingiuas malè olere testatur, & à dentibus abscedere. hoc in corruptã fortasse alimẽtorum coctionem, & uitiatorum halituum ad superiora ascensum referendum est. Sed quod ad hunc affectum, & eius curationem pertinet, Vide Galenum 5. de comp. med. per loc. Paulum lib. 3. et Celsum lib. 6.

Cap. 49. Cap. 9. Cap. 26. Cap. 13.

De [a] ⸗ augmento ⸗ gingiuæ & cura eius. Cap. 7.

a B. fœtore.

CVra eius prædicta est in capitulo de fœtore oris.

De diminutione carnis gingiuæ & cura. Cap. 8.

SVmantur thuris masculi, & aristol. rot. & sanguinis draconis, & farinæ † herbi, & radicis lilij partes æquales, & conficiantur post contritionem cum melle, & aceto squillitico, & administrentur fricando. Et [a] † ⸗ ⸗ farinę † herbi. ℥. x. conficiantur cum melle, & fiant inde trochisci, & ponantur super lacertulum, aut testam positum in inferiori parte furni, donec perueniat ad hoc, ut conteratur: & [b] ⸗ forsitan aduritur, & super id quod aduritur, & conteritur, ⸗ proijciantur sanguinis draconis. ℥. iiij. & thuris masculi quantum ipsum, & aristoloch. rotund. & ireos, amborum ana. ℥. ij. & fiat secundum modum prædictum.

† erui.
a † B. quãdoq; sumitur. † erui.
b B. & existimetur q̃ aduratur, & quum aduritur conteratur, &.

ANNOT.

Vide Gal. 5. de comp. med. per loca Paulum lib. 3. Trallianum lib. 3. & Celsum lib. 6. necnon Gale. 3. de facile parab.

Cap. 9. Cap. 26. Cap. 13. Cap. 13

De cura mollificationis gingiuæ. Cap. 9.

SI quidem fuerit parua, tũc sufficiet in ea collutio oris cum aqua, in qua decocta sunt stiptica, calida uel frigida secundum complexionem. Et ex eis, quæ sunt uehementis iuuamẽti in hoc, est alumẽ decoctũ cũ aceto. si aũt fuerit plurima, tũc rectius erit in ea, ut incidat, & dimittat sanguis currere, & exprimat quod egredit ex eo: deinde colluatur os post ipsum cũ decoctiõe stipticorum secundum modum prædictũ in eis, quæ præterita sunt. Et ex eis, quæ sunt conueniẽtia ad illud ex decoctionibus, est ut sumantur fructus tamarisci. ℥. iij. & foliorũ † ligustri. ℥. ij. [a] † ⸗ ⸗ tepefiant, & administrentur. Aut sumantur balaustiarum, & corticis granatorum an. vj. partes, & † mannæ, & aluminis iameni an. iij. partes, & rosarum, & sumach albegdegi an. viij. partes, & spicæ aromaticæ, & florum squinanthi an. partes. x. fiat ex eis linimẽtum, & quod adhęreat. Et phlebotomia † alieheric confert ei. Confectio linimenti conuenientis ad illud, quod administratur post collutionem oris. Recipe rosarum cum capitibus suis, piperis an. partes. vij. corticis glandium, balaustiarum, granorum, myrti uiridiũ an. iiij. partes, siliquarum Nabati, sumach mundati, [b] ⸗ alranic. ⸗ v. partes: aut loco [c] ⸗ alranic ⸗ myrti. viij. partes. Et quandoque confert tangere palatum cum hiera minori, & colluere os ex ea cum aceto squillitico, & administratio alsuffuf fortium.

† alchannæ.
a † B. aristolochiæ ℥. ij.
† tereniabin.
† venarum quę ad labia sunt, & sub lingua.
b B. armach uel armal.
c B. armach.

ANNOT.

Flaccidæ gingiuæ redduntur uberiori humore imbutæ. quare & exsiccãdo curari debent, admiscẽda uerò et astringẽtia, sunt tum repellendi fluentis humoris gratia, tum roboris ijs ipsis comparandi. Gal. 11. simpli. salibus theriacis, ceruino uel caprino cornu ustis harum molliciem exsiccat. & 5. de cõp. med. per loc. pyrethro, thymo, alumine scissili, iride utitur, quem tu uide. Adi et Paulum lib. 3. Trallianum lib. 3. & Rasim 9. ad Almansorem.

Cap. 9. Cap. 26. Cap. 13

De cura carnis additæ gingiuæ. Cap. 10.

POnatur in ea calcanthum & myrrha, quoniam purgant eam.

ANNOT.

Videtur de epulide uerba facere, carne, scilicet in molari extremo dẽte ex inflam̃atione oborta, de qua Paulus lib. 3. & 6. estq; propterea peruersus capitum ordo hoc in loco. Amouendus primo loco titulus est capitis septimi, ubi ait de augmento gingiuæ, legendũq;, de fœtore gingiuæ. cui nonum caput succedit de mollificatione gingiuæ. deinceps alterum de diminutione gingiuæ octauo loco positum, & hoc decimum de addita carne in gingiua. Verùm sicuti hic perturbatus absque controuersia est ordo, non ab authore, sed scriptorum incuria, ita multos id genus & alios in hoc uolumen incidisse errores putandum est.

Cap. 26. Cap. 27.

De labijs, & ægritudinibus eorum. Cap. 11.

DVo labia creata sunt ad cooperiendum os, & dentes, & ad decorem, & ad retinẽdum saliuam [a] † ⸗ ⸗ in hominibus, & ad loquendum. Et creata sunt ex carne, & neruis, quæ sunt partes lacertorum, qui continent ea.

a † B. & ad adiuuandum.

ANNOT.

Labra ait Arist. 2. de part. animal. tam sermonis, quàm tutelæ dentium gratia esse adhibita. Sermo enim ait

Cap. 16.

ait qui uoce promatur, ex literis constat. quòd si lingua talis & labra humida atque agilia non essent, maxima literarum pars exprimi non posset; quippe, quum literæ partim lingua producantur, partim labris comprimantur. Democritus quoque in epistola, quam de natura humana ad Hipp. scribit. Mollis uerò, ait, labiorum contactus os circumplicans uerborum sensum, exactamq; articulationem gubernans exhibet. Præter hos usus Gal. 11. de usu part. etiam decorem addit, si enim exiguum quidpiam fuerit ex labijs dissectum, dici nō potest quàm deformis facies sit futura. Author uerò noster etiam sputi continendi gratia facta esse labia adnotauit. esset profectò turpe admodum & aspectu fœdum, si pituita continuè ex cerebro ad os confluens labijs non contineretur. Addere Celsus uidetur lib. 7. propter assumendos cibos labia esse adhibita: nempe, si nimium, ait, contracta sint, usus quoque necessarij iactura fit, quia minus facile & cibus assumitur, & sermo explicatur. Ex carne & neruis constructa sunt labra, ut Gal. 4. de anatom. administr. & 11. de usu part. Sunt uerò ita musculi eorum cuti admisti, ut uel musculum pro cute, uel musculosam cutim appellari posse Gal. testatum reliquerit. 11. de usu partium.

Cap. 13. Cap. 9. Cap. 3. Cap. 16. Cap. 15.

De fissuris labiorum. Cap. 12.

Medicinæ quidem, quibus indigetur in curatione fissurarum, sunt illæ quæ ad exsiccationem, & stipticitatem aggregant lenificationem.

De cura. Cap. 13.

Medicinæ conferentes ad illud: & ex illis est dragacantum, quando tenetur in ore, & commouetur lingua. Et ex regimine iuuante in ipsa, est inunctio suminis & ani: & ut liniatur super eas [a] ʒbutyrum recens. Et ex eis est frustum cucumeris super aliud, ʒ aut liniatur super eas aqua sebesten: aut aqua hordei: aut mucillago psyllij. Et ex pinguedinibus sunt butyrum, & medulla, & adipes uitulorum, & anserum cum melle, aut oleum [b] ʒalhabac alkadra: ʒ aut oleum ros. & in quo sunt albumen oui, & farina, & propriè farina † erui, & ceratum: [c] †ʒ ʒ& quandoque ponitur in ipso † lythargirum. Et ex medicinis expertis est illud, quod recipit gallas contritas cum cerusa plumbi, & amylum, & dragacātum cum adipe gallinæ. Et etiam gallæ contritæ cum [d] ʒsisamino, ʒ& etiam mastix, & [e] ʒuiscus ʒalbotim, & hyssopus, & mel: fiat ex eis unguentum. Et iterum † lythargirum, & [f] ʒsedina, & uenarum uitis omnium pars. s. dehenigi pars. s. ʒ ungulæ caprinæ adustæ, croci amborum ana partes. iij. camphoræ. vj. partes [g] ʒgummi partes. vj. ceræ. xvj. partis oleum ros. ʒ & etiam ambra soluta cum oleo balsamino: aut olei de ben, aut olei de citro. iiij. pars sumatur, & administretur in ipsis ceratum: & sint cibi eius pedes, & extrema, & sorbilia.

a B. spuma proueniens ex fricatiōe frusti cucumeris longi dicti chetha sup aliud frustum.
b B. alhab alchadara.
† herbi.
c †B. cum oleo rosato.
† merdasengi.
d B. cum aceto
e B. & gummi.
† merdasengi.
f B. dehenegi, & sadenegi, & venarum curcume omniū ana partem. s.
g B. aggrega cū sex partibus ceræ & xv. partib⁹ olei rosati.

Annot.

Labiorum fissuras, si in summo sint, medicamentis curari commodius est, quæ ad oris ulcera fiunt; ut ait Celsus lib. 7. at si altius descenderunt, necessarium est tenui ferramento adurere, quod spathæ simile quasi transcurrere, non imprimi debet, postea facienda eadem sunt, quæ in auribus adustis exposita sunt. Illud etiam præsertim in labrorum curatione est obseruandum, quod idem Celsus lib. eodem admonet, neque senile corpus, neque quod mali habitus est, neque in quo ulcera difficulter sanantur, huic medicinæ idoneum esse, quia nusquam celerius cancer occupat, aut difficilius tollitur. Vide pro huius curatione & Paulum lib. 3.

Cap. 12. Cap. 9. Cap. 26.

De apostemate labiorum, & [a] ʒcura. ʒ Cap. 14

Oportet, ut incipiatur in eis cum euacuatione humoris dominantis: deinde administrentur medicinæ locales. Apostemata uerò sunt proximæ positionis ex iudicio apostematum gingiuę: & cura fortior parumper est magis necessaria. Medicinæ uerò locales ad ulcera assumuntur ex stipticis, sicut myrobal. & lycio, & semine rosæ, & nuce cupresii, & radicibus [b] ʒ uitis. ʒEt quandoque ponuntur in eis dehenegi, & ungulæ caprinæ adustæ, & ʒcapilli ʒadusti, & fumus aggregatus, & usneæ. Olea autem, quæ administrantur in eis sunt, sicut oleum de chrysomilis: & oleum de nuce Indica.

a B. vlcere coru
b B. curcume.
c B. hordei.

Annot.

Labrorum apostemata eadem ratione qua gingiuarum inflammationes curandæ sunt, ut author ait; sed fortioribus utendum medicamentis. hæc enim ex affectæ partis substantia indicatio sumitur: nempe quū sicciori & solidiori substantia labra constent, quàm gingiuæ.

De hæmorrhoidibus labiorum. Cap. 15.

Si autem in eis sunt hæmorrhoides, tunc ex eis, quæ conferunt eis, sunt squāmæ ferri, & † lythargirum, & cerusa, & crocus, & alumen secundum partes æquales sumpta, ex quibus fiat unguentum cum cera, & oleo nucis Indicæ, & oleo [a] ʒros. ʒ

† merdasengi.
a B. amigdalarū

Annot.

Sanguinis fluxionem ex labris intelligere uidetur, qualis solet in eorum scissura, de qua antea dictum est, accidere. Sistendo sanguini exsiccantia & astringentia conueniunt, Fluxionis uerò huius causæ ea ratione amouendæ, quam antea ex Celso protulimus.

De tremore labiorum. Cap. 16.

Plurimum accidit cum cōmunitate oris stomachi, & proprie quando in ea est nausea, aut mouetur quasi ad expellendum aliquid cum uomitu: & proprie in ægritudinibus acutis: & horis crisis, & quandoque est cum communitate neruorum aduenientium ad ea à cerebro, & nucha cum communitate, quam cerebrum habet cum eis.

Annot.

Tremorem inferioris labij morsum in ore uentriculi significare Gal. 2. de uictus rat. in ac. testatur. ut propterea idem etiam acrium in uentre humorum sit nota. Sed & affecto cerebro idem tremor quandoq; accidit, ut 1. prorrhet. & concitato ad uomitū uentre, ob consensum harum inter se partium, nempe quum à 6. neruorum cerebri coniugatione ad os totum atq; ipsum usq; uentriculum & intestina multæ propagines ferantur.

Com. 45. Com. 10.

Fen nona

De dispositionibus gutturis, & est Tractatus primus.

De anatomia gutturis. Cap. 1.

Per guttur intelligimus spatiũ, in quo sunt meatus anhelitus & cibi. Et de eo sunt additio, quæ sunt uua, & amigdalæ, & galsamac. Et tu quidem iam sciuisti anatomiam meri, & anatomiã epiglottis. Vua uerò est substãtia carnosa pendens super supremam partem epiglottis, sicut uelamen. Et eius quidem iuuamentum, est gradatio aeris, ne percutiat suo frigore pulmonem subito: & ut prohibeat puluerem, & fumum: & ut sit percutiens uocem, qua confortetur, & magnificetur, quasi ipsa sit porta custodiẽs super exitum uocis quãtitate sua, & propter hoc nocet eius incisio uoci, & præparat pulmonem ad recipiendum frigus, & nocumentum eius, & tussim ab eo. Duæ uerò amigdalæ sunt duæ carnes natæ in radice linguę tendentes ad superiora, ac si ipsæ sint duæ auriculæ paruæ: & sunt carnosæ, neruosæ, sicut duę glandulæ, ut sint fortiores: & ambæ sunt ex modo suo, sicut duæ radices duarum aurium, & [a] ⟨sicut itineris ad meri:⟩ quarũ ambarum iuuamentum est, ut [b] ⟨adiuuent⟩ aerẽ apud caput cannæ, sicut arca: & ut non expellatur aer [c] ⟨penitus quum fit attractio cordis, & deficiat animal.⟩ Algalsamach uerò est caro panniculosa annexa palato, sub uua pendens, cooperiens caput cannæ. Et supra galsamac est alfaic, & est os habens quatuor latera, duo superius, & duo inferius. Cannæ uerò meri anatomiam dicemus posterius.

a B. iter seu via ad meri est inter eas ambas.
b B. adiunet.
c B. totis apud aspirationẽ cordis. Alia litera. totus apud aspirationẽ cordis, & nõ accidat ieserach animali.

Annot.

Gutturis noĩe fauces intelligit, fauces enim, ut Gal. ait 4. de loc. & 3. prognost. internum oris locum significãt, ubi simul conueniunt & gulæ & gutturis partes extremæ. guttur uerò trachea arteria est, cuius initium larynx uocatur, proprium edendæ uocis instrumentũ. Ad laryngis introitum cartilaginosa supereminet membrana, oblonga, ipso laryngis ostio maior, fistularum ligulæ similis, unde & epiglottis uocatur, prohibens ne quid in laryngem & asperam arteriam edendo uel bibendo illabatur. hanc Arabes agalsamat appellant. Epiglottidi caruncula superstat ab extremo palato dependens γαργαρεὼν uocata, hanc author & alij multi uuam nuncupant, alij columellã. Quos tamẽ erroris insimules, quum ut Gal. 6. de comp. med. per loc. uua uitium sit huius partis non ipsa pars: ita & columella. uua quippe uocatur, ut Alex. Aphrod. 2. problem. libro. & Paulus lib. 6. quoties per inflammationem, speciem acini uuæ accipit; columella uerò quum in longum adducitur. Nostri tamen, quod & Celsus lib. 6. promiscuẽ uuam & pro uitio & pro parte usurpant. Lingua ad radicem qua latior est, & faucibus cohæret, ossi ualido ueluti basi innititur, quod ὑοειδὲς uocant. hoc Arabes alphaich uocant. Assistuntq; huic utrinque glandulæ quædam singulæ, quas Græci παρίσθμια, nostri tonsillas, alij amigdalas nuncupant. De his ergo particulis omnibus author noster hoc in loco uerba facit. Tu de uuæ usibus lege Gal. 11. de us. part. De paristhmijs 7. de usu part. & 11. Vnum de uua notat Auic. quod animaduersione dignum est, quibus abscissa est hæc particula offendi uocem, & præparari pulmones ad frigus & tussim. Sed ad hæc addit Alex. 2. problem. iam citato, etiam tabem. Cur, ait, tabe ij consumuntur, quibus gargar penitus abscissum est? Respondetq; dum incolumis hæc est particula, inspiratum aerem hac prohiberi, quo minus frigidus ad pulmones inspiretur: & contra ea ablata frigidum inspirari. Ex frigiditate uerò supra modum sanguis in pulmonis conceptaculis induratur: & pulmo tardior fit. unde, quum per uim pulmo moueri enitatur, rumpuntur sanguinis conceptacula, ut oriri propterea tabem necesse sit.

Cap. 3. Com. 16 — Cap. 3. — Probl. 3. — Cap. 31. — Cap. 11. & 7. — Cap. 11. Cap. 17. Cap. 10 — Probl. 3.

De ægritudinibus membrorum gutturis. Cap. 2.

Quandoque accidunt in unoquoque istorum ægritudines complexionis, & apostemata, & resolutio singularis.

De cibo, quo fit strangulatio, & similiter, quæ currunt cursu eius. Cap. 3.

Quando aliquid figitur magnitudinem habens, oportet ut incipiatur, & [a] ⟨prematur⟩ collum, & quod est inter utrasq; spatulas, & adhibendo percussionem post percussionem. Si autem non sufficit, adiuuetur uomitu: & quandoque est in hoc timor.

a B. percutiat.

Annot.

Suffocatio seu strangulatio nihil est aliud, ait Gale. 4. aph. nisi interitus subitus propter defectum inspirationis, qui fit ex angustia alicuius instrumenti ex ijs quæ obseruiunt respirationi. Suffocationis causa omnino angustia est partium iam dictarum. hæc uerò quandoque ob externam compressionem fit, de qua uidetur 2. aph. agi, Qui suffocantur, & à uita deficiunt, nondum tamen mortui sunt, non reseruntur in uitam, quibus spuma circa os apparet. Quandoque ob internam angustiam suffocatio fit, à causa siue corporea siue procatarctica comparatam. à corporea quidem, humoribus, ueluti in angina ex inflammatione. à procatarctica uerò, à cibo, seu quauis re alia per os ingesta. hoc autẽ uel ingestæ rei mole grandiori, uel eiusdem qualitatibus, ueluti esu mespilorum immaturorum, atq; aliorum id genus; uel uitiata & uenenata qualitate, ut ob fungorum assumptionem. Hic præsertim de suffocatione ex grandiori cibo uerba fiunt. De ea uerò, quæ à fungis, lib. 4. agetur. & de ea Paulus lib. 5. agit.

Com. 34. — Aphor. 43. — Cap. 55.

De spinis, & quæ cursu eius procedunt. Cap. 4.

In spinis quidẽ, & frustis ligni, & ossis, & quæ sunt illis similia, oportet ut consideretur tunc si sensus comprehenderit ea, [a] ⟨aut penna, aut curuitas⟩ caiazarã: aut chorda arcus dupla, [b] ⟨tunc expellatur⟩ cum ea, aut extrahatur: & si est instrumentum [c] ⟨comprehendens⟩ spinam, recipiens eã, tunc rectior est eius attractio secũdum quod narrabo. Si autem sensus deficit, tũc oportet, ut post ipsa sorbeantur sorbitiones [d] ⟨uiscosæ.⟩ Si autem non ualent, excitentur singultus, & uomitus cum digitis, & cum penna, & medicamine. Et ex eis, quę experta sunt, est ut bibat omni die. ℥ j. nastur

a B. cũ pẽna, aut cum vncino ex.
b B. recipiente ipsam tunc remoueatur.
c B. extraheus.
d B. lubricatiue

tij contriti cum aqua calida, & euomat: ipsum enim expellit quod retinetur. Et melius quidem est, ut euomat post cibum suum cum aqua. Et quandoque ligatur [e] §cum filo fortiter, & egreditur§ & deglutitur: deinde extrahitur, & egreditur quod retentum est. Et similiter ficus siccæ, ligatę cum filo, quando paulatim masticantur, & deinde deglutiuntur. Et quando fit gargarismus cum rob uuæ, in quo decoctæ sunt ficus siccæ, tunc quod infixum, est mouetur à loco suo. Et quandoque exterius apponitur emplastrum gutturi, in quo sunt maturatio, & apertio subtilis, ut aperiatur locus, & egrediatur spina, & quæ cursu eius procedũt per se. Et simile huic est emplastrũ factũ ex farina hordei cum oleo, & aqua tepida.

e B. filus fortitor cũ carne aliqualiter incisa.

ANNOT.

Egit & de hac re Paulus lib. 6. quem tu uide.

Cap. 32.

De sanguisugis in gutture. Cap. 5.

Qvandoque contingit, ut sint quædã aqua habentes sanguisugas paruas, occultas: quarum occultatio difficile facit cauere ab eis, quare deglutiuntur. Et quandoque pendet in manifesto gutturis, & quandoque suspenditur in interiori parte meri: & quãdoque peruenit ad stomachum. Et quandoque est parua, & aspiciẽs non uidet suspensionem eius, quum autem pertrãsit super illud hora, de qua curatur, & sugit ex sanguine quantitatem magnam, crescit corpus eius, & apparet quantitas.

De signis. Cap. 6.

Accidit ei, in quo suspenditur sanguisuga, tristitia, & angustia, & sputum sanguinis. Quum ergo uides sanum spuentem sanguinem, subtilem [a] §aut spuentem ipsum quandoque, §tunc considera dispositionem gutturis eius fortasse enim in ipso est sanguisuga.

a B. aliquibus vicibus.

De cura. Cap. 7.

Qvandoque curatur illa, quæ uisu comprehenditur curatione acceptionis, & ablationis secundum quod narrabimus. Et quandoque curatur cum medicinis gargarismatum, si fuerit propè guttur, & uaporum. Et ex eis sunt quædam cum caputpurgijs, si fuerit decliuis ad nasum, & cum eis quæ uomitu, & uentris solutione educunt uermes, & quæ eis sunt similia, si fuerit stans in profundo, & in stomacho. Et quandoque ingeniatur aliud ingenium ei. Inde est, ut submergat se homo in aqua calida, aut moretur in balneo calido: & propriè post allia, quæ assumpsit. Deinde non sit deses indesinenter aquam frigidam infrigidatã in ore suo assumere hora post horam, donec [a] §descendat sanguisuga, quæ in ipso§suspensa est, fugiens à calore, & declinans ad partem frigoris. Si autem necessarium fuerit, ut ipse expectet secundum illum calorem, usq; quo timeat syncopim, expectet super illud: ẽ enim regimẽ ualde bonum in extrahendo ipsam. Et multoties quidem confert in ea, ut sit contentus comestione alliorum, & mora in sole, tenẽdo os apertum, coram aqua frigida infrigidata. Et quidam homines sunt, qui in potu tribuunt habenti sanguisugam, [b] § altsefsis § & existimo quòd sint species cimicum rubeorum sanguineorum similium [c] §techis§ debiles habentium cutes, quos forsitan destruit tactus. Et si fuerint faciles, dentur in potu cum aceto, & uino. Aut suffumigetur ex eis guttur cũ traiectorio, & fortasse ipsi sunt, qui nominantur in terra nostra [d] §alchabebil.§ Et acetum solum, quum sorbetur, quandoque extrahit eam ex gutture, & proprie cum sale. Ex gargarismis uerò est gargarisma, quod fit cum aceto [e] †§ § & gargarisma de sinapi cum duplo sui de †nitro: aut sinapi cum æqualitate sui [f] †§ §de nigella: aut cum aceto uini, in quo decocta sunt allia & †absinthiũ, & lupini, & coloquintida, & [g] §siraes, § aut aceto uini secundum quantitatem duarum. ℥. in quo ponuntur †nitri. ℥. iij. & salis ammoniaci [h] †§ §& alliorum duo dentes: & gargarismati quidem cum succo foliorum [i] §salicis§ inest proprietas in extrahendo ipsam. Et similiter gargarismati ex aceto cum assa fœtida, aut [k] § kitran, § & aqua. Quum autem iam peruenerit in stomacho, oportebit ut in potu sumat de hoc medicamine. Recipe sceha abrotani, absinthij, nigellæ, lupinorum, costi [l] §nasturtij, menthastri, alkebuli, sirac§ omnium ana. pondus. ℥. ij. cum aceto commisto: & etiam cibetur habens eam allijs, & cepis, & porris, & calamentho fluuiali humido, aut sinapi condito: & omni calido acuto: deinde euomat postea, si facilis fuerit ei uomitus. Si autem fuerit non facilis, tunc res salitæ acutæ. Et quum eius suspensio fuerit in naso, & diligitur eius casus, fiat caputpurgium cum aceto, & nigella, & succo cucumeris asinini, & elleboro. Quumque acciderit ut abscindatur, tunc sibi caueat ille, in quo fuit, à clamore & loquela. Si autem currat sanguis, aut euomat ipsum, uel solutione educat eum; curetur totum cum eo, quod scies in capitulo suo. Et hermodactyli quidem habent proprietatem expellendi illud. Modus autem, quo accipitur cum instrumento chirurgico est, ut stet ille, qui deglutiuit sanguisugam, in sole, & aperiat os suum, & prematur lingua eius ad inferiora cum extremitate instrumenti chirurgici, quod est sicut cochlearium: quumque uidetur sanguisuga, ponatur instrumẽtum chirurgicum in radice colli eius, ut non incidatur: & hoc quidem instrumentum est instrumẽtum, quo remouentur hæmorrhoides.

a B. dimittat sãguisuga locum in quo.

b B. alsefsafes.

c B. charad.

d B. alauagiel.

e †B. & assa fœtida solum.

† baurach.

f † B. de sale ãmoniaco, aut gargarisma cũ sceha cũ medietate ipsi⁹ de sulphure, aut absinthij cum æqualitate sui.

† sceha.

g B. sirachs.

† baurach.

h † B. ℥. j.

i B. algarab.

k B. alchalchetar.

l B. breke giubuli sirach.

ANNOT.

De deuoratis hirudinibus, signis, & curatione Paulus egit lib. 5. Vide uerò & Gal. 4. de loc. aff. Vide & quæ 11. de simpl. med. fac. scripsit Galenus.

Cap. 37. Cap. 7. Cap. de cimicibus.

De suffocationibus [a] *§albaba.§* Cap. 8.

Præfocatio [b] § & § prohibitio penetrationis anhelitus ad pulmonem, & cor [c] †§ §est res accidens ex causis plurimis, sicut potu, medicinarum præfocatiuarum, & medicinarum uenenosarum, & sicut congelatione sanguinis in quibusdam uisceribus. Illa autem, de qua nunc loquemur, est illa, quæ est propter causam accidentem in ipso instrumento anhelitus ex propinquo epiglotti ex apostemate, aut coopertura, aut [d] §pigritia § uirtutis à motione instrumenti attractionis aeris. Et tu quidem scis, quòd apostema oppilat

a B. & aldebha.

b B. est.

c † B. &.

d B. defectu.

oppilat meatus uicini sui. Et scis, quòd lacertus mouēs membra motu attrahendi aerem ad ea (& est lacertus epiglottis, quemadmodum dicturi sumus in capitulo anhelitus) quum deficit à motione sua, & operatione sua propter siccitatem[e] §cōgregatam§ super hunc lacertum, qui est in anteriore parte epiglottis, & quæ sequuntur ipsam, aut propter mollificationem, aut propter spasmum aut propter nocumentum aliud; non est posibile animali ut anhelet, quamuis meatus non sit oppilatus. Coopertura autem propter coarctationem uicini, quandoque accidit propter remotionem spondilium, quæ sunt in initio colli ad interiora, causa percusionis, aut casus, & non habet curationem: aut propter apostema in lacerto spondilium, & ligamentis earum, aut in lacerto meri, & ligamētis eius cum communitate: & propter aliquam causarum, quæ trahit eas ad interiora: aut propter spasmum, qui accidit in eis etiam trahendo eas[f] †r §& deterior eis est sicca: aut propter aliud nocumentum neruorum[g] §propter quod fit.§ Et illud quidē plurimum accidit infantibus propter lenitatem ligamentorū eorū. Quæ aūt est maioris timoris, est illa, quæ est in spondili secunda, & quæ sunt supra ipsam: & quæ est sub illa, est magis salua. Et fortior ea, est illa quæ est in spondili prima. Ipsa enim est fortior, & acutior[h] §earum quæ sunt in capitulo uicinitatis. Illam autem, quæ fit causa uermium, §dicemus in capitulo difficultatis transglutiendi. Diuisio autem apostematis secundum membra apostemosa est quadripartita: aut enim erit apostema in lacertis extrinsecis ab epiglotti, decliuibus ad anteriora, & inferiora; ita ut sit apostema apparens, & appareat eius rubedo in anteriore parte colli, aut pectoris, aut thoracis, aut in lacertis extrinsecis ab ea. sed in illis, quæ sunt ad posteriora, & lacertis meri, ita ut sint apostema, & rubedo eius, & color ipsius apparentia intus in ore, & quandoque peruenit ad spondiles, & nucham cum communitate. aut erit in lacertis intrinsecis meri, & quæ sequuntur ipsum, & stringit anhelitum propter uicinitatem, & non apparet sensui. aut erit in lacertis intrinsecis in epiglotti, & in pāniculo uestiēte eam: & est deterius quatuor: & ipsum nō apparet sensui etiā. & aliquando aggregatur ex istis apostematibus numerus duorum, aut trium. Causa uerò horum apostematum, quandoque est causa aliorum apostematum: Et quandoque est propter quosdam cibos, quæ sunt proprij in faciendo contingere ista apostemata, sicut est andacocha: & dicitur quòd eius theriaca est lactuca, & endiuia. Et quandoque non est causa repletionis in toto corpore: imò est corpus mundum, & neq; superabundat superfluitas, nisi in membris uicinis membris gutturis, & facit euenire apostema. Et iam diuiditur hoc apostema: & dicitur, quòd aliud ē apparēs sensui exterius, & aliud est apparens sensui, quū aspicitur in.erior pars gutturis interius. Et aliud est, quod non est apparens sensui: & aliud est in meri: & aliud est intus in epiglotti, & non conspicitur illud nisi cum casu linguæ, post apertionem oris cum fortitudine, cum compresione linguæ ad inferiora. Et hæc quidē apostemata quandoque accidunt ex sanguine: & quandoque ex cholera rubea: & quandoque accidunt ex phlegmate: & plurimum præfocationis eius, est cū coopertura lacerti[i] § gutturis.§ Et ex præfocationibus quidē, phlegmatica est magis in columis: & eius sanatio est uelocior, & facilior, & quandoque prolongatur xl. diebus. Et phlegmatica quidem alia est, cuius generatio est ex phlegmate uiscoso, grosso, frigido. Et alia est, cuius generatio est ex phlegmate subtili, calido, & cum huiusmodi phlegma descendit à capite, & ipsum quod non descendit nisi ex capite secundum plurimum rei, tunc posibile est, ut descēdat ad lacertos[k] § superioris partis epiglottis § propter grauitatem suam, aut paruitatem penetrationis suæ: Et raro quidem accidit ex melancholia. Et dicunt quidam, quòd non accidit omnino, quoniam melancholię minoratur effusio ab aliquo membro ad aliud membrorum subito. Verū non elongatur cum raritate illius, quin accidat subito, aut paulatim: deinde præfocet. Et quandoque permutatur ex apostemate calido, & secundum omnem dispositionem est mala. Et omne apostema præfocatiuum aut interficit, aut permutatur materia eius, aut collectionem facit, & suppuratur. Et quandoque apostemantur interius cannæ; sed non peruenit ad hoc, ut præfocet. Et præfocatiuum malum faciens necessarium, ut sit assiduatio apertionis oris, & proiectionis linguæ, nominatur caninum: quandoq; enim dicitur illud de facto in lacerto intrinseco in epiglotti: & quandoq; de eo, quod accidit in duabus speciebus lacerti simul: & quandoque de illo, quod accidit ex remotione spondylium. Et quandoque permutatur synantia ad peripneumoniā, quando expellitur materia ad pulmonem: †[l] §

§ Et quandoq; permutatur ad partem cordis, & interficit. Et quādoq; ad stomachum effunditur. Et omnis synanticus qui moritur, spasmatur in primis. Et præfocatio quidem canina quandoque interficit inter primum diem, & quartum. Et quādoq; multiplicantur synances, & earū similia in uere hyemali. Quū ergo præfocatio fortior fit,[m] § anhelitus ponitur attractiuus, in quo fit iuuamentum motione pulmonis, § & fit necessarium multoties mouere pectus cum[n] § pulmone § uelociter & frequenter, si adiuuerit uirtus, & non fuerit in anhelitu eorum[o] § inflatio.§ Et quandoq; accidit præfocatio in febribus acutis, &[p] § constrictis.§ Et quandoq; portendit in eis uariolas. Et similiter dolor gutturis in eis, quamuis non sit præfocatum. Et accidentia præfocationis in acutis febribus sunt mala ualde, quoniam in eis est necesitas anhelitus uehemens. Et quando accidit in die crisis, est timorosum, & pnitiosum. Nam crisis cum apostematibus præfocatiuis, est pernitiosa proculdubio.

e B. dominantē

f †B. ad interiora.

g B. preparans ad illud.

h B. & ex capitulo vicinitatis est illa quæ est causa vermium & iam.

i B. Alia litera. mollificati.

k B. inferiores gutturis. & illa quæ est ex phlegmate grosso ē in lacertis superioribus epiglottis.

l † B. & quādoque permutatē ad spasmū, quū expellitur materia ad neruos.

m B. fit anhelitus cū naribus, & auxiliatur in eo cū motu alrauthe.

n Alia litera. collo.

o B. exsufflatio

p B. conclusis

ANNOT.

De angina loquitur, quamuis, & de stomachi tumore uerba faciat. Hippocrati hæc uox κυνάγχη *omnes earum partium affectus significat, qui ad fauces sunt, & spirandi actionem aliquo pacto offendunt, quod testatur Gal. 3. prognost. quamuis in libro de morbis 3. qui Hippocrati ascribitur, de leui angina fiat mentio, quam paracynanchen uocari ait. Latini uerò omnes eiusmodi affectus anginas uocant. Sanè huius morbi species sunt*

Com. 16.

Cap. 3. *sunt plures, ut Gal. 4. de loc. aff. prima, ubi fauces inflā mantur: Altera, quum neque fauces neque reliquæ oris partes uel externæ ullæ inflammantur, laborans tamen suffocationis periculum in gutture sentit. Tertia, ubi ex trinsecus circa fauces inflammatio apparet. Quarta ubi gutturis partes tum externæ, tum internæ similiter affectæ sunt. Quinta uerò ubi ad anteriores partes uertebræ luxantur; uel ubi soli musculi, qui cum uertebris communicant, affecti sunt; uel ubi gula ipsa uitiata est; uel si musculi, qui gulam gutturi iungunt, uel si proprij qui ipsum guttur aperiunt musculi, oblæsi sunt. Ex his ergo, quæ Gal. ait, patet anginæ species multo plures esse quàm quinque, si ultimum id caput quinto loco positum (quod iudicio nostro eas anginæ species continet, quæ per consensum spirandi difficultatem & anginam pariunt) dissecueris, ut res postulat. est enim alia anginæ species, ubi luxata uertebra est, alia ubi soli musculi, qui cum uertebris communicant, affecti sunt; & diuersi itidem alij affectus sunt. Paulus lib. 3. quod & Trallianus lib. 4. quatuor tantum anginæ species numerat, synanchen ubi interiores faucium musculi inflammati sunt: parasynanchen, ubi exteriores earundem musculi intumuere: cynanchen ubi superior gutturis pars & larynx, eius uidelicet musculi, sunt inflammati: paracynanchen, ubi affecti sunt musculi laryngis eiusdem exteriores. Sed Gal. 3. prognost. parui momenti esse putat, ut per c uel per s, ea uox proferatur, distinguatur modò res ipsa. Celsus lib. 4. aliquot & ipse species anginæ refert, non eodem quoque ipse modo iis uocibus usus. Quā obrem nobis, Galeni consilio, ommissis uocum uarietatibus res ipsa erit contemplanda. atque anginæ demum uocabuntur omnes, quæ ad faucium, & partium illi affinium regionem spirandi actionem lædunt. Pro quarum notitia adi Hippocratem 3. prognost. & 2. de morb. uulg. sect. 2. & 3. de morbis, in Coacis prænotionib. 6. aph. et 7. necnō 4. de rat. ui. in ac. et Gal. 4. de loc. aff.*

Cap. 27. Cap. 1. Com. 16. Cap. 4. Aphor. 16. & de inceps. Aph. 37. aph. 47. Aphor. 30. Cap. 3.

1 *Et ex præfocationibus, &c. Vnum notat author his uerbis quod paradoxon quis existimarit, anginam, quæ ex pituita est, celerius sanari et facilius. Hoc profectò tum rationi, tum ipsimet Auicen. dissentire uidetur, quum pituitosi morbi diuturni sint omnes, quod ad materiam spectat, à qua fiunt: atq; hanc ex pituita anginam ad quadragesimum quandoque diem produci idem Auic. affirmet. Videre hoc & alij. & diuersi diuersa sentiunt. Videtur tamen nobis, ut breuibus hunc scrupulum auferamus, non anginam, quæ à pituita est, iis quæ ab alia materia fiunt, comparare, in quo hi hallucinantur: Verùm pituitosam anginam pituitosæ cōfert: aliamq; incolumiorem esse ait, & sanatu faciliorem: aliam uerò quæ diuturnior est, ut etiam ad quadragesimum diem prorogetur; quam periculo subesse maiori certum est. hoc uelle Auic. putamus.*

De signis. Cap. 9.

a § INtentio communis § omnibus speciebus: præfocationum, est constrictio anhelitus & quòd os remanet apertum: & difficultas deglutiendi ita, ut quandoque perueniat patiens ad hoc, ut bibat aquam, & egrediatur ex naribus eius, & exitus amborum oculorum: & egresio linguæ in ea, quæ uehemens est, cum debilitate motus eius. Et quandoq; peruenit illud plurimū ad hoc, ut sit loquela eius speciei quæ dicitur, quòd ille loquitur cum naribus, & est uerè econ trario eius. Ille uerò qui ad b § hanc § comparatur in consuetudine hominum, non est nisi habens nares oppilatas. c § Ipse ergo uere § non loquitur ex naribus. Dolor autem non fit fortis in phlegmatica, & dura, & fit fortis in calida. Quum ergo uehementior fit dolor: tunc quandoque inflatur collū totū, & facies & d § pendet § lingua. & magis incolumis decollatio est illa, cum qua anhelitus nō fit difficilis. 1 Et pulsus quidem habentiū præfocationem in principio sui, est frequens, diuersus, deinde fit paruus, rarus, & communicatione apostemosum in hoc, quod sentitur, aut cum uisu, aut cum tactu, ita, ut sentiantur membra meri, & epiglottis dura, & extensiua: & fit habens eā, quasi desideret uomere. Et e § cum remotione quidem § est attractio colli ad interiora, & f § abscisio § ubi remouentur spondiles: & quando tāgitur, dolet: & si iacet super collum suum, non g § delectat § aliquid quod ipse deglutiat omnino. Et differentia quidem inter constrictionem anhelitus factā causā decollationis, & factam causa peripneumoniæ est, quoniam illa, quæ est in peripneumonia, non præfocat subito: sed hæc subito quandoque præfocat. Et differentia inter apostema in epiglotti, & apostema meri, est, quoniam quum deglutire est possibile, & anhelitus est prohibitus, tunc apostema est in epiglotti: aut si est econuerso, tunc apostema est in meri. Et quandoque magnificatur epiglottale adeo, donec prohibeat deglutitionem. Et quandoque magnificatur meriale, adeo quòd prohibeat anhelitum. Et non constringit anhelitum aliquod apostematum meri, nisi quod est in supremo eius: quod uerò est sub hoc, non prohibet anhelitum, quamuis difficilis fiat, & constringatur: quoniam non peruenit ad hoc, ut comprimat cannam, & extremitatem eius: & ut non ingrediatur in eam aer omnino. Quumque apostema est in meri, & in lacertis intrinsecis, non manifestatur sensui, quamuis h § lingua palato adhereat uehemēter. § Et differentia inter apostema malum, quod non sanatur, & apostema quod non est cum illa malitia, imò est in postremo lacerti meri, i § § est, quoniam uidetur, quòd cum eo non constringatur anhelitus, nisi quū est deglutitio. Et illud est malum, quod est intus in epiglotti, & non apparet sensui exterius ex eo aliquid, neque interius quū inspicit eius guttur: sed ē profundū: deinde illud qđ nō uidet interius, & uꝛ exterius. Præfocatio autem mala festinat ad prohibēdum anhelitum: & quando resupinatur patiens eā, prohibetur anhelitus omnino: & quando non resupinatur, anhelitus fit difficilis. Et ipse etiam assidue extendit collum ingeniando ad anhelandum: & k § reuoluitur cum inclinatione, & diligit expansionem, § & non potest iacere. Et quando peruenit constrictio anhelitus, & necessitas extrahendi uaporem fumosum ad hoc, ut educat uirtus, quæ efficit anhelitum, humiditates ad exteriora in anhelitu, & apparet spuma; tunc non est spes in ipso, & non oportet ut curetur: 2 quum tamen quandoque accidat ut præfocatus spumet aliquādo, deinde sanetur: & illud est, quum illic fuerit fortitudo, & appetitus l § & nutrimentum. § Quum autem facies eius fit uiridis, & denigrantur sinus oculorum ipsius, tunc ipse moritur: & similiter quando minoratur pulsus, & infrigidantur extrema. & m § grossitudo equidem linguæ, & ipsius denigratio

a B. Accidentia communia.
b B. ad hoc.
c B. & ipse secundum ueritatem.
d B. egreditur.
e B. in illa, quæ fit ex remotione spondylium.
f B. depressio, seu cōcauitas in loco.
g B. descendit.
h B. deprimat lingua à palato depressione uehementi.
i B. quamuis nō uideatur.
k B. inquietudinem patitur, & diligit erecte stare extendendo collū & partes pectoris pro præparatione sui anhelitus.
l B. nutrimēti.
m B. ingrossat lingua, & fit nigra est.

nigratio sunt{ex signis malis. Et quando est cum præfocationibus malis febris uehemẽs, tũc mors festinat: quoniam febris facit ægrum indigere an helitu magno. Et iam dictum est in signis mortis uelocis, quòd si quis præfocationem patitur, & alteratur color [n]{postremi eius}à rubedine sua consueta ad albedinem, aut ad uiriditatem, & sudant ascellæ, & inguina eius sudore frigido, tunc ipse moritur in uno duorum dierum. Signa uerò spei sunt, si permutatur rubedo ad exteriora: multoties enim aperiunt tunc oculos suos, & sanãtur. Et similiter quando alterantur eorum anhelitus, & incipiũt anhelare anhelitu breui. Et illud ideò, quoniam ipsi in dispositione uehementiæ [o]{incipiunt}ad anhelitum longum, ut ipsum paulatim intrare faciant. Quum autem abbreuiatur, tunc iam remouetur causa præparans ad longitudinẽ, & redeunt membra ad dispositionem naturalem. [3] Et similiter quando accidit apostema in latere opposito, speratur cum eo resolutio aliqua. Signa autem permutationis synanciæ sunt, ut uideantur in apostemate detumitio, & resolutio absque apertione ad exteriora, cum mollificatione sua. Deinde oportet, ut consideretur pulsus: nã si sit undosus, magnus, & accidat cum eo tussis, tunc ipsa permutatur ad peripneumoniam: si uerò pulsus est spasmosus, tunc ipsa permutatur ad spasmum. Et si debilitatur pulsus ualde, & minoratur, & fit rarus, & commouet tremorẽ cordis, & resoluitur innatus calor, & accidit syncopis; tunc materia est effusa ad partem cordis. Si autem accidit dolor in stomacho, & nausea, tunc iã effunditur ad stomachum. Collectionis autem signum est, quoniam inuenitur lenitas pauca cum pertransitione quarti diei. Et quandoque accidit synantiæ, quæ facit apparere rubedinem in collo, & parte pectoris, ut [p]{generetur}erysipila. Et illud est secundum duos modos: aut propter reditionem materiæ ad interiora corporis: aut propter euacuationem materiei. Si autem est propter euacuationem, tunc est in qua est spes, & alleuiatur cum ea anhelitus. & aliud est malum. Et signa quidẽ eius, quæ sanguinea est, sunt signa sanguinis nota, & rubedo linguæ, & faciei, & oculorum, & inuentio saporis sanguinis, scilicet aut dulcedinis, aut similis sapori uini. & dolor uehemens extensiuus, & constrictio anhelitus uehemens. Et signa cholericæ sunt inflammatio, & caliditas, & tristitia uehemens, & sitis uehemens, & dolor uehemens mordicatiuus, & amaritudo, & siccitas, & uigiliæ, & non cõsequitur in constringẽdo anhelitum consecutionem euenientem ex sanguine. Et quandoque significant ipsam color linguę & adustio loci, & acuitas ipsius, & est quasi sit in loco aliquid acutum, mordicatiuũ: & dolor cholericæ minor est dolore sanguineæ. Et signa quidem phlegmaticę sunt salsedo, aut sapor †baurac cum caliditate, & uiscositate: quoniam hoc phlegma est corruptum, & putrefactum. Et quandoq; significant ipsam albedo coloris linguæ, & faciei & paucitas sitis, & inflammationis. Et quandoq; [q]{prosternitur}lingua cum mollificatione, & raro accidit cum ea apostema in glandulis: & [r]{quãdoque}est dolor cum ea paruus, aut priuatus: & non sunt cum ea febres, & prolongatur spatium eius usque ad. xl. dies. Et quando nititur habens eam, possibilis est ei deglutitio: quoniam penetrat deglutitum in mollitiem. Et signa melãcholicæ, sunt durities, & sapor acetositatis, & ponticitatis, & quòd accidit paulatim, & quandoque est permutata ex apostemate calido. Et signa factę à siccitate membrorum spiritualium, quæcunque fuerint, sunt paucitas humiditatis in ore, & iuuari ex aqua calida statim cum eo quòd humectat, & mollificat. Et scias, quòd quandoq; accidit [s]{linguæ}dolor perseuerans anno uno, aut duobus in gutture eius, & significat petrosam superfluitatẽ in partibus gutturis.

n B. partis posterioris colli.
o B. festinant.
p B. occultetur
† nitrosus.
q B. egreditur.
r ——— B.
s B. homini.

ANNOT.

Anginæ notas diligentißimè explicat. pro quibus petenda loca superiori capite ex Hippocrate allegata. Quod uerò ad hũc locum facit, unum notat author, quo discrepare, à Gal. uidetur iis uerbis,

1 *Et pulsus quidem &c. Nempe eorum qui angina correpti sunt, principio frequentem esse ait pulsum, post uerò, i. intereuntibus, euadere paruum & rarum. At Gal. lib. de pulsib. ad Tyron. morientium pulsus frequẽtes & inæquales esse affirmat. Verùm nulla est controuersia. intereuntibus ex angina, non longè ab interitu, frequens pulsus euadit ob spirandi neceßitatem: in ipso uerò interitu rarus ob uirium defectum. Aliud scribit Auic. iis uerbis,* (Cap. 11.)

2 *Quum tamen quandoque accidat, ut præfocatus &c. quod contra Hippocratis sententiam uidetur. qui 2. aph. qui suffocantur & à uita deficiunt, nondum tamen mortui sunt, non reuocari ait in uitam quibus spuma circa os apparet; cuius contrarium hic aßerit. Sed & hoc Gal. in eius aphorismi commento aduertit, nonnullos, quamuis rarò, dum strangularentur, esse in uitam relatos, quibus spuma circa os apparuerat. Quare & illic Gal. non ut perpetuam hanc ab Hippocrate prolatam esse sententiam suspicatur, sed quæ tamen plurimum uera sit. Aliud item scribit, quum ait,* (Aphor. 43.)

3 *Et similiter quando accidit apostema in latere opposito &c. quod difficile uidetur. quum notatum à Gal. sit paßim, morbos qui aliquam corporis partem obsedere, ubi ad oppositam abscedant, non salutem, sed infortunatum exitum sortiri: id quod, si quis Hippocratem in libris uulgarium morborum diligenter percurrerit, sæpißimè obseruatũ animaduertet. Verùm res ita forte se habet. non intelligit author totius materiæ abscessum per crisim: sed eius imminutionem. quæ quidem si à parte quam obsidet, ad alteram diffundatur, dum læsam partem leuat, minus periculi adesse significat.*

Sermo uniuersalis de curis apostematum accidentium in partibus gutturis, & epiglottis, & glandulis circundantibus ea, & uuæ, & galsamati, & duarum amygdalarum. Cap. 10.

Oportet ut euacuetur in principio uniuscuiusque illorum materia faciens illud cum phlebotomia, & solutione uentris: & ut trahatur materia ad partem diuersam, saltem cũ uentosis positis super loca longinqua, opposita ei, & ligatione extremitatum dolorosa. Et ut incipiatur in ea cum medicinis stipticis, commistis cum eis, quæ habent parũ abstersionis, sicut mel: & meliores eo sunt cortices nucis, deinde rob mori. Et scias quòd inceptio gargarizandi cum aceto, quum incipit paßio uuæ, aut synantia, est ex eis quæ repellunt, & prohibent attractionem humiditatis plurimæ: & est cum eo prohibitio eius

ius, quod eueniet. Et de istis quidem medicinis sunt, sicut alumen, & gallæ, & balaustiæ, & ambo granata decocta usque ad solutionem, & fiat ex eis [a] quod deglutiatur. Et ex eis, quæ iuuant ad illud, est ut radatur sinciput, & liniatur cum succo acaciæ, & hoc in principio: deinde gradatio fiat ad maturatiua: deinde fiat gradatio ad aperitiua fortia usque ad gradum salis ammoniaci, & pyrethri, & ad ea, quæ dicturi sumus. Et ex eis, quæ conferunt ad hoc, est sternutare cum eis, quæ sunt sicut condysi, & costus, & folia oleandri, & sampsucus. Et ex rebus expertis, quæ faciunt sua proprietate in apostematibus præfocationum, & uuæ, & ambarum amygdalarũ, & omnino omnium membrorum gutturis, iuuamentũ maximum est, ut sumantur fila, [b] & propriè tincta cum [c] murice marino, & præfocetur cum eis uipera: deinde circũdetur eis collum eius, qui habet aliquid horum apostematum: illud enim confert ei iuuamentum mirabile bonum, pertransiẽs quantitatem [d] eius quod timetur. Et lac quidem ex medicinis est sublimibus in principio, & statu: propterea quòd repellit, & lenit, & sedat dolorem. Et oportet, ut conspiciatur in administrando ea, quæ [e] stringunt & resoluunt, aut maturant: & consideretur ad dispositionem corporis in lenitate, & duritie sua, & confortetur illud, qđ est forte in duritie, & leniatur in lenitate: & similiter obseruetur ætas, & complexio, & tempus, & consuetudo. Et quandoque approprianturu [f] apostemata uuæ & ambarum amygdalarum & [g] [h] mollificatio earum, cum incisione. Et ego de ambabus singulare faciam capitulum. Et ex modis curationis † est compressio super locum. Et eius loca sunt tria: unus eorũ est, quum remouentur spondyles: & secundus est ex apostematibus uuæ, & ambarum amygdalarũ indigentium subleuatione sua, [i] aut casu ambarum ad superiora: & tertius est in apostematibus phlegmaticis, quum constringuntur ambo meatus, & iuuantur cum compressione secundum mundificationem ipsorum, & subtiliationem ipsorum.

a B. loch.
b ——— B.
c B. alargiuan.
d B. consuetã.
e B. stipticant.
f B. apostemati
g † B. & omniũ membrorũ gutturis.
h B. mollificationi earum incisio.
i B. apud casum

ANNOT.

Anginosis & Hippocrates & Gal. 4. de rat. uict. in ac. uena secta, purgatione & clysteribus subueniri iubent. quo ordine agenda singula sint, simul innuentes. Idem confirmat Gal. 6. de comp. med. per loc. priusquam repellentibus utamur, parari corpus præcipiens uenæ sectione, purgatione, clysteribus, aut inedia, si totum corpus apparuerit aut multitudine humorum refertum, aut eorundem malitia uitiatum. Si uerò neutrum horum adsit, statim ad curationem per localia remedia perueniendum. Paulus quoque lib. 3. necnon Celsus lib. 4. si uires patiantur, mittendum sanguinem iubet. Verùm, quum sanguinis mittendi plura sint loca, distinguit rem Hipp. sanguinem ergo, ait, ex brachijs detrahes, mox uenas quæ sub lingua sunt, secabis. quod ferè & Celsus, & Paulus. sed quæ uena secanda in cubito sit, non explicat; quòd id in omni sectione sit perpetuum, ut sæpe Gal. aduertit, affectis superioribus partibus externam esse tundendam uenam; nisi forte plenitudo adsit: tunc enim mediam secare præstat. An uerò in eodem latere, an in opposito mittendus sit sanguis, non aiunt. sed seruandum hac in re iudicio nostro est, quod libro primo adnotauimus, ne eadem sæpius repetamus. Vnum Auicennas primis statim uerbis de curatione agens ait, quod uel uenæ sectione uel purgatione retrahenda est materia, uel cucurbitis ad contraria loca admotis. Qua in re credat fortasse aliquis aduersari hunc Galeno, qui libro de reuuls. & cucurbit. has ante euacuationem totius corporis prohibet. Sed nos consuli hic cucurbitas arbitramur, ubi uires non constent, neque uenæ sectio conueniat Gal. exemplo, qui 13. meth. ubi ulceri coniuncta sit inflammatio, cogi nos ob dolorem ait uenam tundere, si uirtus constet: uel membra scarificare quæ læsa non sunt: si imbecilles sint uires. ita ut postremum hoc cucurbitarum præsidium, cæteris alijs ac uenæ præsertim sectioni non præmittatur, nisi si alia uires non admiserint. At uerò cui nam parti figendæ cucurbitulæ sint, non ait hic author; quamuis super loca longinqua opposita apponi admoneat: intelligendum tamen id putamus ut super scoptulas dorsi admoueantur. alioqui enim earum ad mentum appositio, de quibus Celsus lib. 4. & Paulus lib. 3. non nisi transacta fluxione conueniunt, sicuti & uenarum sub lingua sectio: de qua in sequenti capite agitur. Cæterum unum Auic. scribit, quum ait.

1 Et ex eis quæ iuuant ad illud &c. quod paulo uidetur difficilius, uult hic ut derasum caput acaciæ succo liniamus principio: deinde ad maturantia eamus. At contra Hipp. 4. de rat. uict. in ac. deraso capiti ac ceruici ceratum imponit, lanisq; inuoluit, & molli spongia ex aqua calida expressa fouet, quæ omnia, ut Gal. ibidem ait, attrahendi ad exteriora uim habent. Sanè difficilis est hic locus, quum uerè, sicut aliàs notauimus, inflammationibus, quæ ad glandes, non conueniant repellentia: quũ & Rasis 3. Cont. astringentia in hoc affectu prorsus interdicat. Quamobrem nos, id quod alij multi, mendum in codice esse arbitramur. supponendumq; pro acaciæ succo, aliquod ex calfactorio et attractorio genere medicamentum existimamus, quali usus est Hipp. à quo, si author hoc in loco sponte discreparet, in tam discordi re nos admonuisset.

Text. 30. — Cap. 1. — Cap. 27. Cap. 4. — Cap. 3. — Cap. 5. — Cap. 4. Cap. 26. — Text. 30.

De cura decollationum, & præfocationum, & omnis suffocationis ex omni causa. Cap. 11.

IN calida quidem oportet, ut incipiatur cum phlebotomia, & non extrahatur sanguis plurimus subito: & propriè quũ iam inceperit uirtus debilitari; imò sumantur in omni hora. x. & x. usque ad diem tertium cum separationibus cõtinuis. Si autem debilitari non incipit, tunc oportet ut sine cessatione extrahatur sanguis, usq; quo appareat syncopis in forti. Et oportet ut declinetur cum separatione uersus conseruationem uirtutis, & [a] expulsionem syncopis. Syncopis enim quum accidit, cadit uirtus eius: quare aggregantur ei difficultas anhelitus, & casus uirtutis. Et propriè indicitur eis, ut minorent cibum necessario, aut uoluntarie: & præcipuè si fuerit febris. Et quandoque oportet, ut attendatur in re phlebotomiæ res [b] aliqua, quæ est magis integra, quoniam quandoque est causa dominium sanguinis in præfocatione retenti, & ꝑcipuè cõsueti, sicut sanguinis menstrui, & sanguinis hęmorrhoidarũ. Et in huiusmodi quidem oportet, ut sit phlebotomia in latere trahente materiam ad partem, a qua cadit retentio, sicut necessaria est hic phlebotomia saphenæ, & uentosæ crurium. Quum enim egreditur sanguis plurimus, tunc quandoque sedantur accidentia statim: & quandoque necessaria est iteratio in mane. Et secundum ueritatem [c] dispo

a B. prætermissionem.
b B. alia & est, quoniam quandoque est causa dominij apostematis in præfocatione, retẽtio sanguinis.

c —— B. d B. prætermissionem.

e B. supra galsamach.

f B. plurimum quo scitur hora præfocationis principij & hora augmenti & status & declinationis est ex dispositione deglutionis, & augmento difficultatis eius & statu, & declinatione.

g B. ea quam.

h B. elongetur corpore eius causæ resolutionis facientes.

i B. quasi rapiat sanguinem ab eo, deinde conuertatur.

k B. sit festinatio ad illam.

l B. inter separationes prædictas.

† alguidegi.

m B. festinatio

† baurach.

n B. potionib.

o B. candarusio

§ dispositionis § quum dispositio tolerat [d] § expulsionem § phlebotomiæ usque ad maturationem, tunc illud est melius ad hoc, ut remaneat uirtus in corpore, & cadat euacuatio ipsius materiei ægritudinis, & sufficiat emissio frequens in diebus cum x. ponderibus sanguinis, aut v. ponderibus, & sit facilis anhelitus. & similiter etiam gargarismata postponantur, si est illic repletio, & fuerint gargarismata dolorosa, timendo attractionem: imò administrentur gargarismata post mundificationem. Et decollationis quidē est species quædam existens § in fine algalsamati. § Quum ergo fit phlebotomia ante declinationem ægritudinis, descendit ad locum præfocatum. & [f] § multoties quidem scitur cū eo hora præfocationis ex principio, & augmento, & statu, & declinatione, & dispositione deglutitionis, & augmētatur difficultas, aut casus eius, & declinatio § ipsius. & dum perseuerat in augmento, & non est necessarium, non fiat phlebotomia ultima, imò sufficiat [g] § illud, quod § diximus. & quū synantia nō est cū communitate repletionis in corpore toto: imò est superfluitas in parte gutturis tantum, & non sentitur extensio, pertransit, ut non fiat phlebotomia: imò [h] § elongatio fiat ab additione causarū resolutionis facientium § esse necessariam cibationem plurimam: & prohibeatur nutrimentum, ut sit corpus eius utens sanguine eius in nutrimento, & conuertens ipsum à parte apostematis; quasi [i] § fiat ei inobediens sanguis: deinde uadat § secundū resolutionē, & maturationē. Nā si phlebotomia fiat tūc, fortasse nō tolerabit illud: & nō erit excusatio cibationis: & in cibatione est labor & propriè quum non deglutit. & nō postponatur phlebotomia uenæ, quæ est sub lingua: imò oportet, ut [k] § incipiatur illud saltē § in eadem die: imò [l] § saltem in dispositione separationis prædictæ, § & proprie quum fuerint uenæ, quæ sunt sub lingua extensæ. Et quandoque necessaria est phlebotomia † iugularium: & quandoque necessaria est scalpellatio linguæ ipsius. Et necessariæ sunt uentosæ cruris, quoniam sunt conferentes ualde. Et illum quidem, qui consuetus est incurrere synances, oportet ut phlebotometur antequam accidant, quum uidetur repletio, & quum est uer. Et ex eis quidem quę sunt uehementis iuuaminis, est [m] § inceptio § administrationis clysteriorum fortium ualde nisi febris prohibeat: tunc enim oportet, ut sit contentus clysteribus lenibus. Clysteria nanque fortia, & collyria sunt in hoc maximi iuuamenti. Et oportet ut embrochentur extrema: & circundetur collum lana, & proprie lana issopi, quæ sit infusa siue in oleo oliuæ, aut in oleo chamæmillino, ipsa enim est lenificatiua, & sedatiua doloris: deinde in postremo ipsius admisceātur ei attractiua, quum non conferunt ista: & sunt sicut † nitrum, & sinapis, & costus, & castoreū, & sulphur, & unguētum forte rubificans, & etiam mel anacardi, & omne quod uesicat. Et oportet, ut sint contenti in cibis suis usque ad diē tertiū, oxymelle, aut sirupo de melle: deinde gradatio fiat ad aquam hordei cum quibusdam [n] § medicinis § delectabilibus: deinde ad uitellum oui. Postea quum facilis fit deglutitio, administrentur sorbitiones, ex [o] § cādaros, § & in fine eius fiāt sorbitiones ex maturatiuis: deinde resolutiuis.

p B. sed uētosæ cum igne.

q B. ex alachda in.

r B. illud primo ponatur.

f B. alchiahel.

t B. Alia litera. dispositione.

u B. alcaib.

x B. Alia litera. cytoniorū stypticorum.

Et quum deglutio fit difficilis, ponantur uentosæ super collum apud spondylem secundam, cum suctione, aut igne, ut dilatetur meatus paulatim, & deglutiat illud quod sorbet ex cibis. Quumq; illud compleuerit, remoueantur uentosæ [p] § igne: aut § cadunt per seipsas. Et non est malum si scalpelletur etiam, & egrediatur sanguis illinc. [q] § & ex halacdam. § deinde uentosetur uentosa una super caput: & ponantur etiam super mentū uentosæ sub gutture, & illud fiat postquam abscinditur materia: Omnia enim hæc trahunt materiam ad diuersam partem, & minorant eam: & [r] § similiter illud est melius. Similiter ponantur § sub mammillis, & super [f] § alcheel. § & non est malum intromittere aliquid, quod mundificet ex alkeizaram, & ei similibus super quod, cottum sit inuolutum: mundificatio nanque dilatat. Et quādoque intromittitur in gutture cannula facta de auro, aut argento, aut similibus ambobus, adiuuādo ad inspirandum. & similiter quando fortior fit constrictio, non est excusatio, quin uentosæ ponantur super collum. Et quandoque confert in dilatatione deglutitionis, & anhelitus compressio spatularum cum fortitudine. Medicinæ autem in principio sint stypticæ, & proprie in sanguinea. & meliora quidem styptica sunt, quæ habent cum stypticitate sua substantiam subtilem, qua submerguntur. Et ex rebus quidē quas extrahit experimentum, est quòd styptica permista composita, magis sunt iuuatiua, quàm singularia simplicia. Et quandoque dolor fit fortior in principio rei; quare necessarium est, ut stypticis admisceatur aliquid, quod sedet dolorem, & leniat: sicut est sirupus uiol. & penidij, & lac calidū, & mucillago seminis lini, & alrob. Et quandoque multiplicatur effusio; quare non est excusatio, quin resolutiua eis admisceantur. Et quandoque non est materia plurima in effusione, & apostema non est forte. Incipiatur ergo, & administrentur gallæ, & sal ammoniacus: quoniam prohibēt cum fortitudine, & resoluunt cum fortitudine. In cholerica uero oportet, ut sit plurimum intentionis conuersum ad infrigidandum cum eo, qđ facit stypticum. & quandoque administrantur linimenta. Et quandoque administrantur in ea, & in omni [t] § calida § gargarismata: & insufflantur insufflationes cum sufflatorio, & puluerizationes. Et ex eis est gargarismus factus cum oxymelle, & aqua, & aceto: ipse enim est maximi iuuamēti in initio calidæ, & frigidæ: & cum rob mororum, proprie syluestrium: deinde cum eo in quo non est zuccarum, uel mel. Et administretur in principio purum: & confortetur cum stypticis, quæ sunt de genere succi sumach, & agrestæ, siccarum, & sicut sunt balaustiæ. Et in huiusmodi quidem non ponitur mel, nisi ut mundificet, non ut confortet: & similiter decoctio [u] § alkeshe § cū melle: aut decoctio sumach cum coagulato uuæ. Et fortius illo est succus nucis recentis: quoniam ipse est ex melioribus medicinis horū apostematum; & succus rosæ recētis, & rob papaueris, quādo permiscetur cum stypticis, est uehementis iuuamenti in initio: & fortius illo est decoctio myrti, & glandium, & aqua coriandri, & sumach, & aqua corticum nucis, & aqua myrti, & aqua [x] § lentium decoctarum § ualde: & cydonia ualde styptica &

y B.zarur. ca & y ❡ sorba ❡ proprie: & alumen iameni habet proprietatem in hoc. Et etiam insuffletur in gutture insufflatio ex semine rosæ, & sumach, & balaustijs secundum partes æquales, & camphoræ res modica. Et cholericæ adhibeatur succus olerum frigidorum permistus cum eo, quod habet stypticitatem aliquam, z ❡ sicut ❡ succus uirgæ pastoris, & succus solatri, & succus ramorum uitis. Et ex communibus inter eas in principio, sunt semẽ rosarũ, & semen portulacæ, & mucillago psyllij, & amylum, & spodium, & sumach, & dragacãtum, & camphora, ex quibus fiant pilulæ compressæ, & teneantur sub lingua. Quum ergo abscinditur attractio, oportet ut misceantur cum rob mororum myrrha & crocus. Myrrha enim profundatur cum uirtute suæ stypticitatis, & suæ resolutionis, & facit crocum peruenire ad profundum, & aggregantur ad maturationem faciẽdam. Si autem uideris ipsam declinare ad duritiẽ, permisce cum moris aliquid ex † nitro. Quum autem appropinquat status, aut peruenit in ipsa, oportet ut administrentur ea, in quibus est sedatio, & lenificatio, sicut lac mulctum, in quo dissoluuntur squammæ casiæ fistulæ, & a ❡ oleum ❡ in rob mororum: aut decoctio ficuum, & fœnugræci: aut rob myrti cum rob: aut succus b ❡ uitis ❡ cum melle: aut rob: aut bdellium arabicum dissolutũ, cum rob uuæ, quoniam est iuuatiuum ualde: & aqua radicis in qua decocta sunt passæ, & fœnugræcum, & dactyli, & ficus, & myrrha, & crocus, & cinnamomum, gargarizata cum oxymelle: aut aqua mellis. Et administrentur emplastra etiam ad maturandum, sicut emplastrum alseir, & distillatio olei ros. in aure est iuuatiua in hac hora. Et quandoque uides quòd non maturatur, & uides duritiem, oportet ut administres in medicinis eius c ❡ caules. ❡ Quum autem maturatio iam adest, tunc stude in apertione apostematis cum gargarismate, quod coniungit inter apertionem, & lenificationem: sicut quædam medicinæ acutæ in lacte, quibus fit gargarismus. Et si est apparens, & elongatur tempus, & nõ disrumpitur, nõ est mala administratio ferri. Et ex medicinis temperatis cum inceptione ad disruptionem est decoctio ficuum cum fœnugræco, & dactylis, & decoctio lentium cum ros. & rob liquiritiæ, & semine almaru: & post illud fiat gradatio ad illud, qđ est fortius: quare misceantur cum rob mororum baurac, & myrrha, & dragacanthum, & etiam semen almaru dissolutum in lacte caprino, & olea d ❡ dissoluentia, ❡ & proprie cum melle, & galla, & fiat ex eis gargarismus; e ❡ & ex eis ❡ quæ sunt sicut aqua mellis, in qua decocta sunt ficus, & calamenthũ: & sampsucus, & f ❡ alumen ❡ mentha, & symbriũ, & radix g ❡ lilij ❡ coniuncti, & separatim. & costo, & proprie marino inest iuuamentum maximũ in hmôi hora, & h ❡ in ueritate statim post abstersionem integram, & post maturationem ❡ completam, & apertionem cum eis, quæ sunt sicut baurac, & nitrorum, & assa fœtida, & mirrha, & piper, & castoreum, & stercus hirundinum, & stercus adib; & fiat ex eis gargarismus cũ rob mororum, imò cum sale ammoniaco, & pyrethro, & semine alharmel, & sinapi: aut semine raphani cum aqua & oxymelle. Et administrẽtur ex istis insufflationes: & insufflatio salis ammoniaci est faciens quiescere. Quum ergo declinat ægritudo, administra uinum, & balneum, & embrochas. Confectio pilularum iuuãtium in statu. Recipe radicis lilij. iiij. partes, assæ fœtidæ medietatem partis: colligantur cum succo caulis, aut coagulato uuæ. Ex curatione uero phlegmaticæ est, ut intus in gutture intromittatur uirga mollificata torta, super quam inuolutus sit pannus, quo liniatur apostema, & quo mundificetur humiditas. Et ei quidem quæ est antiqua, assa fœtida, & cinnamomum; & soluatur uenter cum cochijs, & hiera, & similibus: & clysterizetur cũ clysteribus ualde fortibus. In cura autem melancholicæ ex medicinis magis conferentibus ei, est medicamen alharmel gargarizatum, & linitum exterius, & interius. Ex medicinis uero, quæ habent proprietatem, & conuenientes sunt in omni hora, est stercus canis album, & i † ❡ ❡ adib album, & hoc modo colligitur. Custodiatur canis ne aliquid comedat nisi ossa tantum; donec stercus eijciat album, quod parui existat fœtoris. et similiter stercus hominis, & ꝓprie infantis. oportet, ut solicitudo sit ita, ut illud quo cibatur, sit cũ quantitate qua digeratur: & quod k ❡ ex eo ❡ est melius, est panis l ❡ lupinorum ❡ secundum quantitatẽ paruam; & in potu tribuatur post ipsum uinum uetus: deinde sumatur stercus eius, & exsiccetur: est enim pauci fœtoris. & si cum pane desiderat aliquid aliud, tunc dentur ei cibi bonæ digestionis, boni chymi, calidæ complexionis cum æqualitate: sicut carnes gallinæ, & perdicis, & extremitates caprarum: hæc enim cum bonitate digestionis, educunt fæcem parui fœtoris. Et ex medicinis quidem sua proprietate facientibus, sunt hirundines adustæ. decollantur enim prius, & currit sanguis super alas ipsarum: deinde puluerizatur super eas sal, & ponuntur in urceolo lutato, & ligatur caput eius, & ponuntur in furno: & ut ponantur in uitreato uase linito luto sapientię, est rectius apud me. Et similiter stercus hirundinum adustum cum fortitudine. Et quandoq; linitur palatum ex felle taurino cum melle: & felle testudinis, & flore æris, & capitibus pisciculorũ salitorum, & propriè uua. Et linitur etiam palatũ habentis synantiam sale cum melle, & aceto, & oleo. Et similiter apostema uuæ: & similiter administrentur gargarismata cum oxymelle, in quo decoctum est semen raphani. Et colcotar quidem & calcadis ambo sunt bona apostemati gauonis. Et ex compositis sunt medicamen mori cum myrrha, & croco, & medicamẽ hirundinũ, & medicamen alharmel, & medicamen corticis nucis recentis: & trochisci m ❡ andarosim ❡ & medicamen huiusmodi. Recipe stercoris canis albi adusti in testa, n ❡ & præter testam. ❡. ℥. i. piperis. ʒ. ij. gallarum adustarum, corticis granatorum, o ❡ ❡ carnis simij & suis & adhoha ❡ omniũ an. ʒ. j. myrrhæ, costi amborum an. ℥. s. insuffletur, aut liniatur cum melle. & etiam in fine eius, & in hora uehementię administrẽtur stercus pueri p ❡ ex pane lupinorum, ❡ & stercus canis, & hirundinum adustum: & sal ammoniacus iteretur hoc in die multoties. Quandoque uerò apostematur lingua præfocati etiam, & indiget fortasse curatione ipsius. Sed nos iam locuti fuimus de apostematibus linguæ: & illud quidem quod huic loco est

Marginal notes: y B. zarur. — z B. &. — † baurach. — a B. pix. — b B. caulium. — c B. sulphur. — d B. calefacientia. — e ——— B. — f B. anethum. — g B. liquiritiæ. — h B. in ueridico statu intẽde ad abstersionem. — i † B. stercus. — k B. ei. — l B. & lupini. — m B. andaron. — n B. aut nõ adusti. — o † B. & pilorũ barbæ porci. & simij & aldabha — p B. qui comedit panem & lupinos.

est proprium, est necessarium ex eo redire ad illud, quod illic dictum est, scilicet ut ingenietur post phlebotomiam, in attrahendo materias ad inferiora: & quandoque fit illud in loco hoc cum hiera picra. Habet enim proprietatem in deponẽdo humores, qui sunt coram supremo oris stomachi, & meri, & gutturis. Deinde administrentur super ipsum infrigidantia, & repercussiua, sicut succus lactucæ: & est medicina habens proprietatem quàm significat uisio iuuamenti eius: deinde si necessaria est resolutio subtilis, fiat. Ex eis autẽ, quæ conferunt in regimine eius, quæ est propter spondyles, est ut ingenietur in compressione loci cum facilitate ad posteriora: fortasse enim reuertetur spondylis: & illa quidem compressio quandoque fit cum instrumento, & cum digitis: & inuenitur quandoque per illud requies. Instrumentum uerò est res similis freno, quòd in gutture intromittitur, & expellit, quòd est intus in gutture, ad exteriora. Compressio autem ualde est nociua in apostematibus. Quumque synances uehementiores fiunt, & non ualent medicinæ, & creditur quòd perditio futura sit, illud per quod speratur euasio, est scisio cannæ: & illud est cum scisione ligamentorum, quæ sunt inter duos annulos cannæ, præter quòd recipiat aliquid de cartilagine, ita ut per illud anhelet: deinde suatur, quũ expletum fuerit regimen apostematis, & medicetur, & sanabitur. Et modus quidem curationis eius est, ut tendatur caput ad posteriora, & teneatur, & sumatur cutis, & abscindatur. & quod de ipso rectius est, est ut sumatur cutis cum uncino, & elõgetur, deinde discooperiatur à canna, & findatur quod est inter duos annulos cannæ coram fissura cutis: deinde suatur, & ponatur super ipsam puluis citrinus: & oportet quidem, ut duplicentur labia fissuræ cutis solum, præter quòd contangãtur cartilago, & panniculi in aliquo: & hoc est iudicium huius fissuræ, quamuis non cadat ad hanc intentionem. Nam si existimatur, quòd in illis eisdem ligamentis sit apostema, & nocumentũ, non oportet ut administretur scisio. Quum autem syncopis superuenerit ægro, & timetur quòd cõpleatur præfocatio, incipiatur à clysteribus fortibus, & phlebotometur uena, quæ est sub lingua, & phlebotometur uena frontis, & appendantur uentosæ super collum, & sub mento, cum incisione, aut absque incisione: Et si fuerit causa præfocationis eius, & syncopis eius, submersio; tunc cõuertatur, ut currat aqua: deinde suffumigentur cũ eo, quod habet fortitudinem, & odorem bonum, donec reuiuiscat. Oportet autem, ut ille, qui euaserit à suffocatione [q] ⸢uehemẽti,⸣ phlebotometur, & clysterizetur, & sorbeat aliquibus diebus sorbitiones ex farina ciceris, & lac, aut aquam carnis, in qua dissoluti sunt panis, & uitellus oui.

q B. ex strictura.

Et scias, quòd omnis, qui habet dolorem gutturis, melius est fugere sermonem ex quocunque dolore.

Annot.

Text. 30.

Quòd in ijs, qui ex angina suffocantur, curandi initium sit uenæ sectio, superiori capite ex Hipp. 4. de rat. uict. in ac. dictum est. At qualisnam sanguinis eductio, copiosáne, an parca esse debeat, nunc docet author. uirtute quidem constanter perdurante ad animi deliquium ducens; in ea uero quæ imbecillior sit, per uices detrahens. Sanè triplex causa est, cur sanguis ad animi deliquium educatur, ut Gal. 1. aph. magnæ febres, maximæ inflammationes, & dolor fortis. quod tamen non nisi ualentibus uiribus est agendum. At si tantam uniuersim sanguinis euacuationem uires non ferant; tunc, quod consulit Gal. lib. de curat. rat. per sangu. miss. partiendæ uices sunt, & per epicrasim agendum erit. Quare, quum angina acutissimus morbus sit, constat quàm rectè ab authore nostro sanguis ad animi deliquium usque (excludit enim animi defectum) aut reiterata eductio probetur: & quàm perperam à quibusdam tacite carpatur, q̃ repeti sanguinis missionem consulat. Et si enim laudat Auic. copiosam eductionem; cauet tamen syncopin, quæ cumulatissimam euacuationem sequitur; quòd cohibito duplici iam de causa spiritu, angina antea, nunc uerò animi defectu, interire animal difficile non sit. Aemulaturq; hac in re Paulum lib. 3. qui non subito ac semel, uerum partita uice sæpius euacuandum iubet, suffocationis periculum ueritus. Hæc ergo author de uenæ sectione generatim admonuit. At uerò quonam è loco ducendus sit sanguis, in superiori capite dictum est. nunc tamẽ duo aduertit, summi in hac curatione momenti. Primum quidem quum ait.

Com. 23. Cap. 12. Cap. 27.

2 *Et quandoque oportet ut attendatur in re phlebotomiæ & c. considerandum de fluentis esse humoris origine. fit enim quandoque angina toto corpore ad affectam partem mittente: quo casu non est discedendum ab eo quod superiori capite est explicatum, quodq; Hipp. præcepit 4. de rat. uic. in ac. ut. s. sanguinem ex brachio mittamus. Fit tamen etiam nonnunquam ex particulari quapiam consueta euacuatione cohibita, ueluti per uterum & hæmorrhoidas. Quod quidem, ubi euenit, Hippocratis consilio primo aph. quo natura uergit per loca conferentia reuocanda morbifica materia est, ad uterum & hæmorrhoidas. Alterum notat Auic. ijs uerbis.*

Aphor. 11.

3 *Et secundum ueritatem & c. quod paulò est obscurius: Videtur tamen nostra sententia hoc uelle. Fit quandoque, ut angina, si eius causam, & materiam spectes, sanguinis missionem differri admittat, nempe quum non ex sanguine uel ex calido ac tenui humore fit: uel etiam quum corpus sanguine non redundat: uel quum uirtus ualida non est; tunc ergo præstabit, ut uenæ sectionem ad morbi usque coctionem differas. obita enim coctione uires quæ per sanguinis missionem prostratæ non sunt, quibusq; diutius pugnandum contra morbum non est, & euacuationem sanguinis (præsertim partitam quam author proponit) ferent: & præterea materia quæ inflãmationem fecit, concocta iam facilius educetur. Hoc ferè uidetur uelle Auic. cuius rei eadem fortasse ratio est, quam lib. 1. fen 4. quum de sanguinis missione in coctione obeunda ageretur, ex Hipp. attulimus, quam tu illic uide. Cætera pete ex Hip. 4. de rat. uict. in ac. Gal. 6. de comp. med. per loc. Tralliano lib. 4. Paulo lib. 3. & 6. Vide & Celsum lib. 4. & Aretæum 1. de acut. morb.*

Cap. 1. Cap. 1. Cap. 27. Cap. 33. Cap. 7. Cap. 4.

De uua, & ambabus amygdalis. Cap. 12.

Istis quandoque accidit catarrhus apostemans eas, ita ut prohibeat anhelitum: & quandoque mollificatur uua præter apostema, & indiget eo, quod constringit eam, & exsiccet [a] ⸢ex materia ipsam⸣: & quandoque indiget incisione, & appropinquat curationi præfocationum. Et curetur in principio cum linimẽtis, [b] in quibus sit facilitatis obseruatio⸣ & administrentur cum penna: digiti nanque

a B. ipsam ex frigidis & calidis.

b B. & cum facilitate tangatur.

c † B.& absque facilitate.

nanque in non sua hora[c] † § §quã doque laborem afferunt. Et in illa quæ magna est & paruæ inflammationis, administrentur pontica. Inflammatæ uerò conueniens est illud, quod est uehementis infrigidationis, sicut aqua solatri, & sicut semẽ de rosis, & folia eius: utrisq; enim in est operatio fortis. Et ex eis, quæ sunt fortiora in hoc capitulo, sunt gummi arabicum, & dragacantum, & sarcocolla, &[d] §nesestengi§linita, & etiam balaustiæ partes duę, aluminis pars. j. conterãtur, & cribellentur cum [e] §orali§ & administrentur cũ spatula habente caput incisum in latitudine. Et quandoque adduntur in eis crocus, & camphora, & administrantur liniendo: & etiam gallæ tritæ cum aceto, & liniuntur cum penna. Et iterum aqua granati acetosi cum stypticis, & etiam lapis [f] §cedenegi:§ & etiam lapis corrosus adustus: & ille qui nominatur achates, & lapis alafurugie, & spodium, & lutum sigillatum, & armenum, & rob agrestæ, & fructus spinæ ægyptiacæ, & alumen iameni, & semen rof. [g] §sumantur§ ex eis sicut est illud. Et suffumigatio cum ramis anethi est ex eis, quæ constringunt uuam ualde. Et etiam succus granati dulcis contriti cum cortice suo, cum sexta sui de mellis, factus uiscosus, inspissatus, est linimentum bonum. Et oportet, ut, quũ gargarisma fit cum stipticis, assiduetur gargarisma cum aqua calida. Illud enim præparat ipsam, ut in eo styptica operentur, & lenit ipsam, & prohibet stiptica indurare ipsam. Quod si styptica eam acquirere faciant duritiem, & coarctationem dolorosam, administra in ea mucillagines, & gummi arabicũ, & dragacanthum, & amylum, & sarcocollam, & semen maluæ, & aquam furfuris, & hordei: [h] §& fiat ut stet§ succus extremitatum [i] §rani§ cum quinta sui de melle, [k] §& aqua mistum, quoniam est linimentum bonum. Et oportet, ut quum gargarisma fit ex stipticis, assidue fiat ante illud gargarisma cum aqua calida§ [l] † § §aut decoctio rosarũ, & sumach, cuius sexta pars sit mellis, decoquatur, & inspissetur, & liniatur exterius cũ eo quod habet exsiccationem, & stipticitatem fortem, sicut quod fit cum gallis, & alumine iameni. Et sal [m] § quidem § est illud, quod est præmittendum ante omnia illa. Melancholicæ uerò gallarum, immaturarum, [n] § nucis, § atramenti rub. sumach, omnium ana. partes. iij. & tertia salis torrefacti. xx. partes sumantur, & administrentur. Medicamen bonum in dispositionibus, & horis Recipe aluminis iameni partes iij. rof. partes ij. costi partem j. administretur emplastrum cum penna, [o] § ut perueniat ad § uuam. Medicamen bonum ad horam suam. Recipe succum granati cum cortice suo, & inspissetur cum quinta sui de melle, & liniatur cum eo: & etiam aluminis partem j. salis ammoniaci partem j. s. gallarum immaturarũ tertiam partis, dragacãthi. iij. partes. & quando peruenit status, aut appropinquat, administra myrrham, & crocum, & cyperum, & quæ sunt eis similia, & darsisaham proprie, & florem squinanthi, & ramos balsami, & [p] § alusnen§ administrentur liniendo, & aqua eorum gargarizetur; & proprie quando administratur in eis gargarisma decoctionis radicis lilij, & seminis rof. cum melle. Et distilletur oleum amygdalinum in aures in omni hora, quoniam est iuuatiuum. Si autem collectio fiat in utrisque amygdalis, & in eis, quæ sequuntur eas, administra decoctiones prædictas in capitulo synanciæ. Quod si dolor perseuerat, & non sedatur, reuertendum est ad solutionem uentris. Si uero per hoc non completur, administra ea, quæ sunt fortis resolutionis, sicut est succus cucumeris asinini, & centaurea, & nitrum rubeum cum melle, aut solum. Et si indurescit apostema, & prolongatur, non est aliquid ei ita conueniens, sicut assa fœtida. Quum ergo incipit subtiliari in loco uno, & ingrossatur in loco alio, tunc incidatur. Et quantum possibile est [q] § ut expellas illud, & facias illi emplastrum cum sale ammoniaco, & mittas ipsum ei§ cum cochleari, quod est sicut frenum: & est melius. Et non oportet, ut incidatur, nisi quum radici eius aduenit extenuatio: quoniam in ea est timor magnus. Gargarisma exsiccans ulcera apostematum gauonum, & purgãs ea. Recipe lentium, balaustiarum, amborum an. partes. v. sief memithe, croci, costi omnium ana partem j. coquantur in aqua, & sumatur ex decoctione eorum pars j. & misceatur cum medietate sui de rob mori, & quarta sui de melle, & fiat cum ea gargarisma.

d B. nesestenegi.

e B. cribello de seta.

f B. sadenegi.

g B. Fiat.

h B. aut inspissetur.

i B. rubi.

k ——— B.

l † B. aut rob.

m B. &.

n B. partem j.

o B. & eleuat.

p B. alusneæ.

q B. preter mitte illud, & facias ut extenuet cũ sale ammoniaco, & eleues ipsam.

Annot.

Vuæ inflammatio uehemens terrere quoq; debet, ait Celsus lib. 6. nempe hic quoq; morbus spirationem intercipit, & suffocat, ut ait Hippo. 2. de morbis. Curandus ergo omni diligentia est. primum uerò medicamentis tentanda sunt omnia, ut Hipp. 3. prognost. quæ pete ex Galeno 6. de composit. med. per loca, & Paulo lib. 3. necnon Celso lib. 6. Quibus si assequi id non potes, tunc etiam abscindẽda est ferro affecta pars. quod Hipp. & in 3. prognost. iam citato, & 2. de morbis repetit. Modum uerò huius secandæ author in sequentibus docebit.

Cap. 14. — Tex. 23. — Cap. 3. Cap. 27. — Cap. 14.

De casu uuæ. Cap. 13.

Qvandoque cadit uua in febre: & quandoque cadit sine febre: Et eius casus est, ut tendatur ad inferiora, ita ut non redeat ad locum suum: Et quandoque necessarium fit deglutienti comprimere digitis suis donec transglutiat.

De cura. Cap. 14.

Si sunt illic caliditas, & rubedo, phlebotoma: deinde administra gargarismata prædicta in capitulis prædictis, sicut gargarismata cum aceto, & aqua rof. Deinde [a] § fricetur § cum rof. & sandalis, & balaustijs, & camphora, & rob de moris proprie, in instrumento simili frẽno. Et oportet, ut fiat cum facilitate, quanto magis est possibile. Et si non sunt caliditas illic, & rubedo, administra gargarisma cum oxymelle, & sinapi, & almuri anabati, & [b] § fricetur§ cum instrumento prędicto. Et medicamen, quo [c] §fricatur, §est illud, quod fit ex gallis, & [d] § moris § contritis. Et fortior curatio est, ut [e] § subleuetur§ cum instrumento ad superiora, extendendo ad exteriora, cum medicinis stipticis, & permistis cum resolutiuis, secundum quòd oportet. Et quandoque premitur cum digitis linitis ex eis, quæ sunt sicut rob mororum, & nucum, & aliorum. Et ex medicinis bonis ad eleuandum, sunt balaustiæ, & alumen, & camphora. Et ex bonis in eleuatione uuæ est gal-

a B. eleuetur.

b B. eleuetur.

c B. eleuatur.

d B. Alia litera. sale ammoniaco.

e B. comprimatur.

lia cum sale ammoniaco, & gallæ cum sale ammoniaco. Sed gallia est subtilior, postquam non fuerit illic nocumentum ex apostemate, & repletione. Quum ergo stat, fac gargarisma cum aqua f ⸗ salsa ⸗ utendo gargarismate post gargarisma. Et ex eis, quæ experta sunt ad illud, est ut sumatur seminis ros. medietas libræ, succi barbæ hircinæ .iij. ʒ. decoquantur in melle, aut uino, quoniam est fortius. Et infantium quidem uuas quandoque eleuant gallæ g ⸗ adustæ ⸗ cum aceto: & proprie quando liniuntur ex eis eorum syncipita.

f B. Alia litera. infrigidata cum niue.

g B. contritæ.

ANNOT.

De uua laxata, & eius curatione pete Gal. 6. de comp. med. per loc. Vide & lib. de medic. paratu facilib.

Cap. 1.

Sermo a ⸗ uniuersalis ⸗ de incisione uuæ, & utriusque amygdalæ. Cap. 15.

a B. particularis.

OPortet ut in uua consideretur eius subtiliatio, & detumitio, & proprie in inferiore parte eius, & si ingrossatur, extremitas eius, & resudat ex ea sicut pus, tunc est melior hora; & tunc incidatur cum ferro, & cum medicinis cauterizantibus, & fiat b ⸗ præseruatio ⸗ cum solutione uentris subtili præcedente ipsam, & excussione corporis à repletione, si fuerit in ipso ex sanguine, aut alijs: incisio nanq; cum repletione est timorosa. Illius autem incisio, quæ subtilis est, & longa, sicut cauda muris, equitans super linguam, sine repletione, aut rubedine, aut nigredine, est parui timoris. Et modus quidem incisionis eius est, ut prematur lingua ad inferiora, & sit possibile accipere uuam cum instrumento, & prematur ad inferiora, & non radicitus incidatur, imò dimittatur ex ea aliquid: nam si tu absciderís eam ex palato, sanguis forsitan non abscindetur omnino; quum tamen non oportet, ut incidatur res parua, & sit nocumentum, c ⸗ & remaneat ⸗ cum dispositione sua: imò oportet ut incidatur quantitas, quam addit super naturam. Quum autem est rubea apostemosa; tunc eius incisio est timorosa. Et quandoque manat sanguis, & non abscinditur propter aliquam medicinam. Ex medicinis autem incidentibus eam, sunt assa fœtida, & alumen iameni, quæ sine intermissione ponantur super radicem eius, quoniam incidunt eam, & faciunt ipsam cadere. Et ex medicinis facientibus ipsam cadere cum cauterio, est sal ammoniacus cum assa fœtida, & atramentis: Et oportet, ut medicinæ istæ super uuam annexæ teneant cum instrumento narrato, & teneatur hora una, ita quòd non deglutiat, donec agant in eam: deinde iterentur usquequo nigrescat: nam si denigratur, cadet post tres dies secundum plurimũ. Et oportet, ut sit ille, qui curatur, decliuis ad inferiora, habens os apertum, ita ut currat saliua eius, & non retineatur in ore ipsius. Duæ uero amygdalæ suspendantur cum uncino, & trahantur ad exteriora, quanto plus possibile est, præter quod cũ eis attrahantur tunicæ: & abscindantur cum rotunditate desuper radicem, apud quartam longitudinis cum instrumento incisionis, d ⸗ præter quòd permutetur instrumentum, ⸗ & incidatur una post alteram, post obseruationẽ conditionum prædictarum in colore, & quantitate earum. Quumq; ceciderit ex eis, quòd abscinditur, dimittatur sanguis currere secundum quantitatem mediocrem. Et sit patiens decliuis super faciem suam, ne sanguis ingrediatur guttur eius: deinde colluat os ex aceto, & aqua infrigidatis: & euomat, & tussiat, ut mundificetur interius eius: deinde ponatur super eam, quod abscindit sanguinem, sicut colcotar, & alumen, & draganthum: Et gargarizet cum decoctione senticis, & foliorum myrti, & sit tepida.

b B. præuisio.

c B. remanens.

d B. post cõuersionem instrumenti.

ANNOT.

Quomodo excidenda sit columella, Hipp. 2. de morbis notat. sed & 3. prognost. & Gal. 4. meth. necnon Paulus lib. 6. & Celsus lib. 7. Hac secta Gal. 9. de simp. med. facult. usum se solo diphrige ad cicatricem usq; testatur. Paulus uerò ob sanguinis profluuium, quod sisti quandoq; nequit, & ob alias quoq; causas, etiam adurente medicamento utitur.

Tex. 21. Cap. 13. Cap. 31. Cap. 12 Cap. de diphrige.

De rememoratione nocumentorum incisionis. Cap. 16.

EX eis est nocumentum uocis: & ex illis est detectio pulmonis frigori, & calori. Et facit accidere tussim ab omni frigore, & calore: & non tolerat sitim. Et ex illis est detegere stomachum malitiæ complexionis à causa primitiua ex uentositate & puluere, & eis similibus. Et a ⸗ plurimi eorum infrigidant aerem temperatum, ⸗ & in pectoribus plurimorum eorum figitur frigus in pulmone ipsorum, donec moriuntur. & quandoque accidit ex ea b ⸗ sputum sanguinis, ⸗ & non retinetur.

a B. & plurimos eorũ infrigidat aer temperatus

b B. fluxus sanguinis superfluus

ANNOT.

Secta columella, quandoq; sanguinis profluuium accidit, ut 3. prognost. quod difficillime compescitur. est gurgulio tanquam uocis plectrum quoddam, quo propterea abscisso tota uox intermoritur. ut Paul. lib. 6. Moratur item ea pars, quum sana est, inspiratum frigidum aerem, & temperat, ut ne pulmoni atq; asperæ arteriæ offeratur frigidus: propterea; quibus hæc abscissa est, eos in tabem incidere Arist. in problem. adnotauit, de qua re nos antea, quod & Galen. 11. de usu part.

Text. 21. Cap. 31. Cap. 11.

De cura a ⸗ sputi sanguinis ⸗ ex incisione uuæ, & utriusque amygdalæ. Cap. 17.

a B. fluxus sanguinis superflui

OPortet ut ponantur uentosæ super collũ, & mammillas, & fiat phlebotomia, & ut fiat regimen cum phlebotomia uenarum inferiorum communicãtiũ, sicut b ⸗ ascellarum ⸗ & eis similium intendendo ad attrahendum. Singularia autẽ sanguinem retinentia, & linimenta administrata ad illud, sunt sicut atramentum, quo fiat linimentum: aut puluerizetur atramentum super ipsum, & infrigidantia actu sicut nix, & succi frigidi styptici noti: sicut succus agrestæ, & pãpini uitis, & ribes, & solatrum. & aqua cydoniorum acetosorum, est ex rebus expertis, quæ habent proprietatem in hoc capitulo. Et oportet ut administretur in dispositione medicamen, quod testatus est sapiens nominatus Diogenes, & est c ⸗ alcuezric, ⸗ & etiam succus arnoglossæ, quum administratur proprie cum troch. de Karabe, & luto sigillato. Et oportet ut non administretur ex eis calidũ aliquid, imò frigidum actu.

b B. uenarum brachij infra basilicam.

c B. alcuhesarech.

Cali-

Calidum enim cum eo quod attrahit, destruit operationem medicinæ.

ANNOT.

Quibus sistendus post dissectam uuam, sit sanguis: habes & ex Paulo lib. 3. & Celso lib. 7. Quod uerò aduertendum author postremo ait, ne calidum quodpiam apponatur, ex generali Hipp. præcepto emanasse uidetur quum 5. aph. calidum profluuia sanguinis afferre asserit & ex 5. aph. Quum in ijs, frigidis uti oportere docuit, unde sanguis erumpit aut erupturus est. nempe caliditas attrahendo & rarefaciendo fluxiones excitat, quas frigiditas densando repellit.

Cap. 31.

Aphor. 16.
Aphor. 23.

FEN DECIMA

De dispositionibus pulmonis, & pectoris, & sunt tractatus quinque.

TRACTATUS PRIMUS

De principijs, & anhelitu.

De anatomia epiglottis, & cannæ, & pulmonis. Cap. I.

CANNA quidem pulmonis, est membrum compositũ ex cartilaginibus pluribus, quæ sunt circuli, & partes circulorum: quarum aliæ alijs continuãtur. Quæ ergo ex eis obuiant meatui cibi, qui est posterius, & est meri, factæ sunt diminutæ, & propinquæ semicirculo, & posita est abscisio earum ad meri: & contangit meri de ea corpus panniculosum, non cartilaginosum. Imò substantia eius cartilaginosa ad anteriora posita est, & componuntur hæ cartilagines ex ligamentis, quæ panniculus tegit, & comprehendit omnia illa intrinsecus panniculus lenis, ad siccitatem & duritiem declinans aliquantulam, & similiter exterius etiam: & caput eius superius, quod sequitur os, & epiglottim, & extremitas eius inferior diuiditur, in duas sectiones, deinde diuiditur in sectiones currentes in pulmone, uicinãtes ramis uenarum pulsatilium, & quietarum, & peruenit earum partitio ad orificia ualde strictiora, quàm orificia eorum, quæ similantur eis, & currunt cũ ipsis. Eius igitur creatio facta est ex cartilagine, ut inueniatur in ea apertio prædicta, & ne lenitas [a]§faceret eam indigere coopertura§ & ut sit duritiès eius tutamen ipsi, quum sit eius situs ad anteriora, & ut sit durities eius causa ad hoc, ut perueniat uox, aut adiuuet eam, Et facta est eius compositio ex cartilaginibus pluribus ligatis cum pãniculis, ut sit ei possibilis extẽsio, & [b]§coniũctio§ apud attractionem aeris, & respirationem, & non doleat ex percussionibus, quæ accidunt ei desubtus, & supra. Et ex attractionibus, quę accidunt ei ad extremitatem eius, est ut quum nocumentũ accidit, non dilatetur neque [c]§ coangustetur.§ & facta est rotunda, ut sit securior, & magis incolumis, & non minuitur ad ea, quod de ipso tangit meri, nisi ut non comprimat bucellam transeuntem ipsum: imò pertrãseat à facie eius, quum extenditur meri, ad amplitudinem, & fit concauitas eius tunc, quasi adiuuans meri, quum incipit meri extendi ad ipsam, & penetrat in ipsum, & proprie in deglutitione, [d]§ne coniungatur§ anhelitui quoniam deglutitio necessarium facit, ut cooperiatur canna pulmonis superius, ut non ingrediatur eam cibus, transiens super eam, & fit coopertura eius cum superpositione [e]§cartilaginum stantium§ super meatum, & similiter eius, quæ nominatur non habens nomen: & quum fit deglutitio, & uomitus eius indigẽtes coopertura in hoc meatu, non est possibile ut sint, quum fit anhelitus. Et creata est propter uociferationem res, quæ nominatur lingua fistulæ, constricta apud extremitatẽ cãnæ, deinde dilatatur apud epiglottim; quare incipit ex amplitudine perueniens ad constrictionem, deinde ad spatium amplum, sicut est in fistula: quoniam necessarium est uoci constrictio, ut retineatur: & huiusmodi quidem corporis similis linguæ fistulæ proprietas est, ut coniungatur, & dilatetur, ut fiat per illud percussio uocis. Durities uerò panniculi, qui tegit eam interius, fuit ut resistat [f]§solus catarrhis§ & sputis malis, & uapori fumoso redeunti ex corde: & ut non mollificetur percussione uocis. eius autem diuisio in primis in duas partes fuit; quoniam pulmo habet duas partes: sed eius ramificatio cum uenis quietis fuit [g]†§ §ut ex eis accipiat nutrimentum. Constrictio autem orificiorum eorum fuit, ut [h]§mensuretur in eis respiratio arteriarum uenientium ad cor, ut non penetret in eis ad ipsum: § nã si penetraret, faceret peruenire sputũ sanguinis: hæc est ergo forma cannæ pulmonis. Epiglottis autem est instrumentum ad complendam uocẽ, & ut teneatur anhelitus: & in interiore parte ipsius est corpus simile linguæ fistulæ: & iam diximus ipsum, & cum eo, quod opponitur ipsi ex palato, & est simile additioni, qua clauditur caput fistulæ, completur uox. Et epiglottis quidem est coarctata cum canna constricta cum meri. Quũ ergo meri appetit deglutire, & declinat ad inferiora propter attractionem bucellæ, cooperitur epiglottis, & eleuatur sursum, & coarctatur coopertura quarundam suarum cartilaginum cum alijs: quare extẽduntur panniculi, & lacerti. Quũque cibus [i]§pertransit meatum meri, § sunt orificium epiglottis, & cannæ adherentes palato superius: quare nõ est possibile, ut ingrediatur ipsum ex eo, quod comprehẽsum est apud meri aliquid; quare pertrãseunt ipsum cibus, & potus, ita quòd non cadit ad cannam aliquid nisi in quibusdam horis, in quibus festinat deglutitio, antequam cõpleatur motus iste, aut accidat cibo motus [k]§ pp meri cõturbatũ§ quare nõ cessat natura laborare in expulsione eius cũ tussi. Et nos quidem iã diximus anatomiam cartilaginum epiglottis, & lacertorum eius in primo libro. Pulmo autem est cõpositus ex partibus, quarum una est [l]§canna:§ & secunda est rami arteriæ uenatæ: & tertia est rami [m]†§ § quos proculdubio coniungit caro mollis, rara, aerea, creata ex tenuiore sanguine, & subtiliore; & illud est etiam nutrimẽtum eius. & est plurium meatuum [n]§mollis, & rarus§ ad albedinem declinans, proprie in pulmonibus animalium, quorum integra est creatio. Et creatus est rarus, ut in ipso accipiatur aer, & digeratur

a B. cogat ipsã ad clausionem.

b B. aggregatio

c B. ambitũ habeat. Alia litera cõmunicetur.

d B. quæ non coniungitur.

e B. cartilaginis stantis.

f B. acuitati catarrhorum.

g † B. pulsantibus.

h B. sit cũ mẽsura penetratio aeris aspirati in eis ad arterias ueniẽtes ad cor & non penetret in eis ad ipsam sanguis uel secũdũ aliam literã. & non penetret ad ipsa sanguis.

i B. est coram meatu meri.

k B. ad meri cõturbans.

l B. rami cãnę.

m † B. uenæ arterialis.

n B. & color ei est. Alia litera. color ad albedinem est.

geratur in eo, & expellatur superfluitas eius ab eo, sicut creatum est hepar cum comparatione ad cibum. Et est habens duas diuisiones, quarum una tendit ad dextram, & altera ad sinistram. Et sectio quidem sinistra, duos habet ramos: & sectio dextra habet tres ramos. Et iuuamentum pulmonis omnino est attractio aeris. Et iuuamẽtum attractionis aeris, est præparatio aeris cordis pluris, quàm ipsum, quo indiget in pulsu uno. Et iuuamentum huiusmodi præparationis est, ut sit animali quum submergitur in aqua, & quando emittit uocem longam, continuam, impedientẽ ipsum ab acceptatione aeris, aut quum abhorret eius attractionem propter dispositiones, & caussas ducentes ipsum ad illud ex fœtore, aut alio aer præparatus, quem assumat cor.[2] Et iuuamentum huiusmodi aeris præparati est, ut temperet sua euentatione caliditatem cordis, & ut restauret spiritum cum substantia, quæ est magis uincens in complexione eius, præter quòd aer solus, sicut existimant quidam, conuertatur, & fiat spiritus, sicut non sola aqua nutrit membrum: uerum unumquodque eorum, aut est pars nutrimenti, aut est faciens penetrare[o] § lubricitate. § Sed aqua est ad nutrimentũ corporis, & aer est ad nutrimẽtum spũs: & unũquodq; duorũ, scilicet nutrimẽtum corporis, & spiritus, est corpus compositũ, non simplex. Sed iuuamentum[p] § extractionis § superfluitatis adustæ spiritus, & est eius fumositas, [q] § & § pulmonis est ad introitum aeris frigidi. Iste nanque attractus iam proculdubio conuersus est ad calefactionem, quare non confert in temperando spiritum. Ramificatio autem uenarum, & cannæ in pulmone, fuit: quoniam canna, & arteria uenalis communicant[r] [ſ] §

§ in nutriẽdo pulmonem ex sanguine digesto claro ueniẽte ex corde. Carnis autem iuuamentum est ut oppilet[ſ] § rimas, § & coniungat ramos. Sed eius raritas est, ut rectificet attractionem aeris. Non enim est ut nõ penetret aer nisi in canna tantum, imò quandoque uadit ad corpus pulmonis ex [t] § eo § & in hoc est apparitio in multiplicatione, & ut adiuuet etiam in constrictione ad expulsionem. Est ergo præparatus duobus motibus: & propter hoc [u] § aperitur § pulmo cum sufflatione. Eius autem albedo est propter dominium aeris super illud, quo nutritur: & propter [x] § plurimam eius frigiditatem. § Eius uero partitio in duas partes est, ut non cesset anhelitus propter nocumentum adueniens uni duarum partium: & omnis ramus eius ramificatur propter illud in duos ramos. Quintus autem, qui est in latere dextro, est lectus substratus uenæ, quæ nominatur concaua, & non est eius iuuamentum in anhelitu plurimum. Et quoniam cor magis fuit decliue parumper ad sinistram, [y] § additur in parte sinistra quod occupet spatium pectoris: & non est bonum ut pulmoni sit in latere dextro additio existens uenis substrata; quoniam iam cecidit § necessitas eius. Et pulmonem quidem cooperit panniculus neruosus, ut sit secundum quòd sciuisti, sensus aliquis aliquo modo: & si non est intrans, tamen est cooperiens, quamuis ipse pulmo sit substratus cordi, leniens ipsum, & eius tutamentum. Pectus quoque diuisum est in duas concauitates, inter quas distinguit panniculus, ortus ex oppositione mediationis thoracis. Et non est transitus ab una duarum concauitatum ad alteram; & iste panniculus est in ueritate duo panniculi, & est coniunctus in posteriore parte sui cum spondylibus, & superius, [z] § ut defendat ambas furculas. § Et intentio in creando eos fuit, ut sit pectus habens duos uentriculos, quatenus si eueniat uni eorum nocumentum, sufficiat alter ad faciendum anhelitum, & eius intentionem. Et ex iuuamẽto eius, est ligatio meri, & pulmonis, & membrorum pectoris ad inuicem. Velaminis autem iam diximus formam, & iuuamentum eius in anatomia lacertorum. Ipsum enim in ueritate est unus lacertorum: & est ex tribus tunicis, quarum media est chorda, qua completur eius operatio: & tunica, quæ est supra, est sicut fundamentum, & basis [a] § panniculis § pectoris, quæ interius cooperiunt ipsum: & tunica inferior est sicut illa [b] § panniculis § siphac. & in uelamine quidem duo sunt foramina, quorum maius est transitus meri, & arteriæ magnæ: & per minus est transitus uenæ, quæ nominatur alhabari, & est uehementis suspensionis cum ea, & incarnationis.

o B. & faciens ipsum ad diuersa loca distribui

p B. Alia litera. constrictionis pulmonis est extractio.

q B. iuuamentũ vero dilatationis.

r B. in complemẽto operationis anhelitus, & arteria venalis, & vena arterialis cõmunicãt.

ſ B. vacuitatem

t B. ea.

u B. inflatur.

x B. aduentum eius plurimum in eo.

y B. inuenitur in parte sinistra occupãs spatiũ pectoris, & non in dextra, & fuit bonũ ꝙ sit pulmoni in latere dextro additio, existens substrata venæ, quum iam adsit.

z B. est obuiãs furculis ambabus.

a B. pãniculorũ

b B. ad panniculum.

ANNOT.

De asperæ arteriæ & pulmonis anatome habes ex Gal. lib. 7. de usu part. & 6. paßim, habes et ex Arist. 3. de part. animal. Et Auic. quoq; 13. de natura animal. repetit. At uerò unum hic author de pulmone scribit quod et Gal. 6. de usu part. et Hip. in libello de corporũ resectione: pulmones uidelicet quandoq; lobis constare, ob eum. s. usum factis, ut 7. de usu part. habetur, quòd his ueluti manu quadam pulmo ipsum cor amplectitur, ut facilè & tuto dilatetur, comprimaturq;. Cæterum (quod & recentiores dissectores ostendunt) in hominibus re ipsa quatuor tantum sunt lobi, quamuis aperte in brutis quinq; numerentur. cuius certè uarietatis ea uidetur esse ratio, quando quidem, quum à iecinore ad cõcaua perferatur uena, distet autem in brutis iecur ab ipso corde non parũ: tutãdæ ipsi uenæ cauæ strato opus fuit, cuius munus in his quintus ille lobus concauus perficit. At in homine nulla aut pauca inter hepar & cor ipsum est intercapedo, nempe quum duo hæc solo transuerso septo distinguantur: ut propterea satis tutũ uenæ illius cauæ à iecinore ad ipsum cor futurum sit iter, præterquàm q. quintus ille lobus illi substernatur.

Cap. 1. & deinceps.
Cap. 6.
Cap. 12.
Cap. 4.
Cap. 10.

2 *Et iuuamentum huiusmodi aeris &c. Aliud Auicenna ijs uerbis animaduertit. quod & Galenus non non semel, de inspirato per pulmonem aere: nempe eius esse usum dicit, ut cordis contemperet calorem: & eius spiritum sui substantia tenui, atq; aerea instauret.* Ex *quo constat nouum non esse inuentum, quod quidam putant, pulmonis esse usum, ut in eo præparentur uitales spiritus & penè generentur. At uerò ambigere quispiã hic poterat, an attractus ille aer uitalis spiritus alimentũ sit. Respõdet author, sicuti aqua, quæ quotidie in cibos & potus uenit, membra solida non alit, sed uehiculũ tãtũ est alimenti quo ea nutriuntur; ita & inspiratũ hunc aerem non nutrire quidem uitales spiritus, sed ueluti uehiculum præstare se se illi spiritui, quo demum uitales aluntur. Quòd uerò neq; aqua solidam corporis substantiam, neq; inspiratus aer uitalem spiritum nutriat, eo probat, quòd quum hæc simplicia sint corpora, nutrire illa quidem solida, hi uerò spiritus nequeunt, quæ substan-*

tiæ sunt compositæ. Sanè, quod ad hanc dubitationem, & solutionem facit, quòd aqua non nutriat, aliàs à nobis explicatum est. At de inspirato aere an uitales spiritus nutriat, necne, uidetur Gal. testimonio 7. de plac. Hipp. & Plat. necnon Hipp. lib. de flatibus sustineri, quòd nutriat. instauratur enim uitales spiritus inspirato aere, quo etiam prohibito exstinguũtur. Quare, quamuis non dixerim nutrire hunc statim, ubi tamen cum internis cæteris spiritibus commistus fuerit, nutrire existimamus. Quamobrem si quis pro Gal. respondere uelit; dici posse uidetur, non eandem de attracto spiritu esse rationem, quæ de ingesta aqua. Differt maxime aqua à solida corporum substantia: at inspiratus aer cum uitali spiritu, quo ad modum substantiæ non differt, ut propterea prohibere nihil debeat, quo minus uitalis ille inspirato hoc nutriatur, quum difficile admodum non sit hunc in illius substantiam uerti. De hac tamen re nos præterea relinquimus, ut alij iudicent.

Cap. 3.

De complexionibus pulmonis, & signis dispositionum eius. Cap. 2.

Dicamus itaque, quòd complexionem calidam significant amplitudo pectoris, & magnitudo anhelitus, & quandoque duplatur, & exsufflatio, & uox, & [a] § operatio § eius: & quòd parũ nocetur ab aere frigido, & quod plurimum à calido: & quòd accidentia sitis sedat aer frigidus absque potu multoties. Et accidit ei plurimum [b] § inflammatio § & tussis. Frigidam uero complexionem significant, paruitas pectoris, & paruitas anhelitus, & uox, & acuitas amborum. & quòd nocetur ab omni frigido. & multitudo generationis phlegmatis in ipso. Et multoties quidem duplatur eo anhelitus, & aduениunt ei asthma, & tussis. Complexionem autem humidam, significant multitudo superfluitatum, & raucedo uocis, & stertitio, & proprie quũ fuerit cum materia, & fuerit decliuis ad superiora, & defectus ab eleuatione uocis, nõ propter debilitatem corporis. Siccam uero complexionem significant paucitas superfluitatum, & asperitas uocis, & similitudo eius cum uoce gruum: & quandoque est illic dyspnœa propter uehementiam spisitudinis. Vnaquæque autem harum complexionum quandoque est pulmoni naturalis, & quandoque est ei accidentalis. & communicant in aliquo, & differunt in aliquo. Illa autem in quibus communicant, sunt signa prædicta, nisi illa, quæ excipiemus post. Sed ea in quibus differunt, sunt duo: unum eorum est; quoniam quum complexio est naturalis, signum eius est stans secundum naturam: & si est accidentalis, ei est signum accidentale, & iam aduenit ei, nisi sit signum de genere eorum, quæ nõ accidunt nisi natura tantum: quoniam tũc signum est naturale, cuius simile est magnitudo pectoris, aut paruitas eius. & scias quòd magis propriè significationes eius, secundum dispositiones pectoris, & pulmonis, est anhelitus in frigiditate sua, & caliditate sua, & magnitudine eius, & paruitate ipsius, & facilitatte ipsius, & eius difficultate, & fœtore, & bonitate odoris eius, & reliquis dispositionibus eius. Et similiter uox etiam in huiusmodi re, sicut illud quod significat illa, quæ strangulata est, quòd nocumentũ sit in lacertis dilatantibus, & rauca quòd nocumẽ tum sit in lacertis constrictiuis, quum nocumentum est in lacertis: & similiter tussis, & sputum, & pulsus. Et iam declarata est tibi qualitas significationum anhelitus, & qualitas, significationum uocis, & qualitas significationum tussis, & qualitas significationum sputi. Pulsus autem, & quod ipse significat secundum complexiones, & ægritudines, iam sciuisti. Et pulmo quidem uicinatur cordi, & significationes dispositionum eius, sunt super ipsum fortiores. & pulsus est magis significatiuus eius, quod sequitur ramos [c] § neruorum § pulmonis. Et tussis est magis significatiua illius, quod sequitur cannam, & carnem pulmonis. Et sensibilitas grauitatis, est significatio propria, quia materia est [d] † § § in panniculis, & lacertis: & quum non spuitur nisi cum tussi leui, tunc materia est propinqua supremo cannæ, & ei quod sequitur ipsum: Et si non spuit nisi cum tussi plurima: tũc materia est profunda, & est longinqua. Et quandoque associantur nocumentis membrorum pectoris, signa membrorum lõginquorum, sicut uertigo in apostematibus uelaminis, & sicut rubedo faciei in apostematibus pulmonis.

a B. grauitas.

b B. Alia litera. quĕtia anhelitus.

c B. cannæ.

d † B. in pulmone, & sensibilitas mordicationis, & punctionis, est significatio propria, quia materia est.

ANNOT.

De notis, quibus pulmonis temperamentum dignoscatur, eadem ferè & Gal. lib. art. med. & Paul. lib. 1. Vnum tamen author ait quod miretur fortasse aliquis: nempe in calida pulmonis temperatura quandoq; duplicari spiritum. At hic etiam de frigido pulmone idem prorsus scribit. Quomodo autem ex contrarijs causis ijdem effectus nascuntur? Paucis, duplicata respiratio ex calore, etiam magna est, ut Gal. 3. de diffic. respir. fitq; hæc ob auctũ usum, & innati caloris magnitudinẽ. At ex frigiditate parua est, fitq; id ob compreßionem, obturationem, aut coarctationem in spirandi organis, præsertimq; pulmone. Quare, quia frigidus natura pulmo angustiores à natura capacitates obtinuit; & præterea ob frigiditatem malè concoquit: frigidis & craßis excrementis, infarcitur; ut postmodum libere spirare nequeant, qui ita affecti sunt. duplex ergo effectus est à duplici ortus causa. quum altera spiratio duplicata & parua, altera magna sit.

Cap. 64. 65. & 66. Cap. 65.

Cap. 11.

De [a] § apostematibus § accidentibus pulmoni. Cap. 3.

Pulmoni quandoque accidunt [b] § apostemata appropriata § membris partium similium, & ægritudines officiales, & propriè oppilatio in uenis suis, & partibus cannæ ipsius, & propriè in uenis grossioribus, & in raritate corporis eius. Et quandoque fiunt propter causas oppilationis [c] § intra ipsum, usquequo perueniatur ad coopertaram, § & ægritudines communes. Et quandoque multiplicantur ægritudines pulmonis in hyeme, & autumno, propter multitudinem catarrhi, & proprie in autumno pluuioso, post ætatem siccam septentrionalem. Et aer frigidus nociuus est pulmoni, nisi sit à calore læsus uehementi. Et multoties quidem perducunt ægritudines pulmonis ad ægritudines hepatis, sicut perducunt uehementia frigiditatis eius, & uehementia caliditatis eius, ad hydropisim, & similiter uelaminis.

a B. ægritudinibus.

b B. ægritudines appropriate

c B. omnes, ita ut perueniatur ad clausuram.

Annot.

ANNOT.

Pulmoni omne morbi genus potest accidere; & intemperies, & mala compositio, & continui solutio: præsertim uerò inflammatione corripitur, & pulmonia à nostris uocatur, græcis uerò περιπνευμονία: & ulceribus, & obstructione: de quibus multa Gal. 4. de loc. aff. & Hipp. 2. de morbis. Vnum notat author, quod & Hipp. 3. aph. quòd hyeme & autumno pulmonis affectus oriantur ob catarrhi multitudinem. Sed aliud præterea subdit, quod ferè Gal. 5. de loc. aff. hydropem fieri ex pulmonis morbo iecinori cõmunicato. Sed Hip. 2. de morbis, hydropem in pulmone fieri affirmat non affecto fortasse iecinore. ait. n. hydropem in pulmone fieri, qua febris et tußis tenet, & aceruatim respirãt, & pedes tumẽt, & ungues contrahuntur oẽs, & talia æger patitur, qualia qui suppuratus sit; sed debilius ac diuturnius. quibusdam etiam intumescit uenter, scrotum & facies; ut quidam putent ab infirna id esse aluo. Eum locum tu uide, dignum certe notatu, & animaduersione.

Cap. 8. — Aphor. 23. — Cap. 7.

De cura pulmonis. Cap. 4.

ATtende quod dicitur in capitulo asthmatis, & anhelitus: & permutetur ad [a] § illud ex eo, § quod communicat ei in causis ægritudinum. Et quandoque excitatur pulmo cum eo, quod est sicut eleuatio uocis, & sicut anhelitus exsufflationis, ut subtilientur per illud superfluitates eius. Et administrationi quidem medicinarum pectoris, inest propria forma. Oportet. n. ut administrentur factæ pilulæ & electuaria in pluribus, retinendo ea in ore, & deglutiendo, qđ resoluitur ex eis paulatim, ut prolongetur spatium in ore earum in pertranseundo cannam, & reiteretur, & perueniat ad cannam, & pulmonem, & proprie quum dormit resupinus, & [b] § humectet § lacertos omnes, qui sequuntur pulmonem, & cannam eius. Et propinquior modus declinationis superfluitatũ pulmonis, est latus quod meri sequitur, qua propter iuuatur uomitu plurimũ, quum non est ibi, quod prohibeat.

a B. aliud.

b B. mollificet.

ANNOT.

De pulmonis curatione agens, de uociferatione & magna quoq; respiratione meminit, quòd hæc authore Gal. 2. de tuen. ualet. thoracem exerceant, & corroborent. Quæ uerò medicamentorum forma esse debeat, quibus pulmone affecto utendum est. 7. de comp. med. per loca habetur. Illud tamen semper aduertendum est quod & Gal. sæpe, medicamenta ob loci distantiam difficile integra ad pulmones ire, proptereaq; ualidiora expeti; nisi forte lambantur. hæc enim si modo accuratè sumantur, quam citißime ad pulmones per arteriam asperam pertingunt.

Cap. 11. — Cap. 1.

De materijs [a] § siccis § in pulmone, & iudicijs earum, & curatione. Cap. 5.

a B. inclusis.

MAteriæ, quæ continentur in pulmone, quandoque sunt ex genere [b] § sanguinis, & qñq; sunt ex genere humiditatis, & qñq; sunt ex genere saniei, & sunt materiæ calidæ, & subtiles. [c] Et materias quidẽ § siccas § in pulmone, quãdoque est difficile spuere. [d] † § § quare non adheret ei uentositas expellens eas cũ tußi, imò rumpitur humiditas [e] § super uentositatem, quare aduenit ei uentositas nõ eradicans. Sed ad uehemẽtiam multitudinis eius § quũ sunt humores pectoris grosi, non peruenias ad ultimum in exsiccando: imò sis occupatus cum lenificatione, & incisione cum resolutione materiei. [f] † § § Et sit intentio maior duarum rerum tibi, incisio: [g] § aut sit studium cum incisione plus, quàm sit cum resolutione. Et administra in omnibus illis medicinis aquam mellis: est enim faciens eas penetrare, & lenificat, & abstergit.

b B. humiditatis & quãdoque ex gener saniei & quãdoq; sunt ex genere sanguinis & materiæ calidæ subtilis.
c B. inclusas.
d † B. aut propter grossitiem earũ, & viscositatẽ earũ, quare nõ egreditur cũ sputo, aut propter subtilitatẽ earum.
e B. à uentosita te quare separat ipsam uẽtositas nõ eradicãs: aut propter multitudinem ei[a], &c.
f † B. moderata
g B. quum.

ANNOT.

Pulmo quodcunq; humorum genus ex capite promptè excipit, ut Gal. 6. aph. & tenues, quales Hipp. 2. de morbis hydropem pulmonis facere adnotauit, & crassos. pro quorum notis pete Gal. 4. de loc. aff. Vnum uerò author notat, materias siccas difficilè è pulmone educi, quia flatus eas expellens cum tußi, non eis adhæret. Sanè meo periculo affirmarim imitari hoc loco authorẽ Gal. ipsum eo 4. de loc. aff. ac de tenuibus humoribus, non de siccis uerba facere, mendumq; in codice esse: ac legendum. § Et materias quidem tenues & c. § non, ut uulgo. § Et materias quidem siccas § Nanq; sicciora excrementa propterea non facile expuuntur, quòd magis sunt uiscida, non quòd flatui non reluctentur. uerùm hoc tenuibus inest uitium, ut inter tußiendum, ab impellente aere diuisi cædant, refluantq;. lentus uerò, aut ualde crassus abstergi nequit, uel occurrentis spiritus uiolentia educi, ut loco citato Gal.

Com. 33. — Cap. 8. — Cap. 8.

De medicinis pectoris singularibus, & compositis, & forma administrationis earum. Cap. 6.

MEdicinæ pectoris sunt medicinæ, quæ mundificant pectus, & sunt secundum ordines. Ordo primus est sicut farina fabarum, & aqua mellis, & semẽ lini assum, & amygdalæ, & uinum dulce. Nam ipsum uehementer aperit oppilationem pulmonis: sicut ipsum uehementer generat oppilationem hepatis, & quemadmodum scies in capitulo hepatis. Et ex frigidis semen cucumeris, & bateke, & cucurbitæ. Butyri uerò, quum solum administratur, maturatio est plus, quàm eius mundificatio. Si autem deglutiatur cum melle, & amygdalis amaris, est eius maturatio minor, & mundificatio eius maior. Et fortius illo, est † terebinthina, & amygdalæ amaræ, & oxymel squilliticum, & fœnugræcum, & olibanũ & dactyli heiron habẽt fortitudinem in hac intẽtione. Et fortiora illis sunt, cyminum, & piper, & † herbus, & radix [a] § lilij, § & radix oppopanacis, & castoreum cum melle, & squilla assata, contrita, & confecta cum melle, & centaurea maior, & aristol. rot. & nigella, & uermis qui est sub urceis, quum desiccatur super testam super prunas, aut in furno donec albescat, & commisceatur cũ melle & similiter enula, quando ponitur in medicinis, & aqua eius est uehementis iuuamenti. & [b] § alreuend § est ex summa eorum, quæ faciunt, facile sputum, & seseleos est ualde iuuatiuum, [c] † § § & proprie crudus. & post ipsum illud, quod non est elixatum, nisi elixatura una. & crocus confortat instrumenta anhelitus, & [d] § facile efficit sputum § ualde. Et medicinæ quidem istæ sunt conuenientes ebibitæ, & sunt conuenientes, ut emplastrum superpositæ. Ex medicinis autem compositis

† glutinum albotim.

† orobus.
a B. Alia litera. liquiritiæ.

b B. alrauend. Alia litera. butyrum.
c † B. & bulbus est iuuatiuum mundificatiuũ valde.
d B. facilem efficit anhelitum

sitis sunt pilulæ Platonis,& sunt pilulæ de storace, & syrupus de hyssopo cum descriptionibus diuersis,& medicamen Andromachi,& medicamen Asclepiadis,& medicamen Gal.& syrupi de papauere, cum descriptionibus, & medicamen mammius, & medicamen anacardi cũ myrobal. Et ex eis quæ faciunt spuere humores grossos, & saniem, est medicamen quòd recipit serapini, & myrrhæ amborum an.aur.j.cordumeni aur.ij. opij,& castorei amborum an. aur. j. conficiantur cum uino dulci:cuius potio est medietas aur. Et ex eis,quæ experta sunt, est medicamẽ quòd reci. olibani aureos.iiij.myrrhę aur.ij.cũ tribus. ℥.rob coquãtur[e]§cũ melle§ & deglutiãt. aut succus caulis cum æquali pondere mellis:aut decoctio eius decoquantur ambo, donec coagulentur, & sit ignis carbonum. Et etiam myrrha, & piper, & semen urticæ,& serapinum,& sinapis sumantur, & fiant ex eis pilulæ: & detur in potu ex eis mane, & uespere apud somnum:& etiam sinapis. ʒ.j.baurach.ix.kirat,succi cucumeris asinini[f]†§ § kirat.j. &.s.& sunt potio una educens superfluitates plurimas,& mundificat sine læsione. Et ex medicinis fortibus est,ut sumantur[g]§nasturtium§ & sinapis, & semen urticæ, & succus cucumeris asinini,& anisum: coniungatur totum illud cum melle,& conficiatur cum eo. Et[h]§ex commistis§ declinantibus ad caliditatem, est ut sumantur fœnugræci. ℥.[i]§j.§seminis lini. ℥.j.&.s.[k]§herbi. ℥.j.§ eius quod est inter grana cotti. ℥.s. succi liquiritiæ. ℥.ij.inuoluantur omnia oleo amygdalino, & coniungantur cum melle. Et iterum sebesten, & ficus albæ,& passæ enucleatæ,& radix [l]§lilij§& capillus ueneris,decoquantur in aqua uehementer, & detur ex ea ad potandum. Et si in hac aqua decoquantur polypodium, & turbith erit iuuatiuũ ualde. Et scias quòd multoties retinetur aliquid in pectore,& est[m]§recipiens§ ut expuatur nisi uirtus eius ab eo debilitetur, & tunc quidem oportet ut adiuuetur cum sternutatione.

e B.sicut mel.

f †B.& anisi omnium.

g B.almarut.

h B.humorib⁹.

i B.ij.

k B. horobi.ʒ vncias s.

l B. Alia litera. liquiritiæ. Alia lra. ireos.

m B. dispositũ.

Annot.

De medicamentis ad pulmonem expurgandum idoneis,plura ex Gal.habes 7. de comp.med. per loc. nec non 3. de rat.uict. in acut. & Paulo lib.3.Trallianus quoq; toto fere 5.lib.de eadem re agit.admiraturq; is de Gal.ingenuè,uti philosophos decet,quid sit,q̃ nullo refrigerantiũ medicamentorũ in pulmonis affectibus uti uoluerit:sed hæc quidẽ uitarit,calidam autẽ potius curãdi rationem adhibuerit. Non iniuria ergo author noster, dum medicamenta recenset, ex frigidis,quæ ad pulmonũ faciant obstructiones,semen cucumeris.citruli,et cucurbitæ,dein etiam syrupum de papauere commendat. Addit author. uinum dulce thoracis obstructiones reserare, sicut quæ iecinoris sunt, obstruit. huius rationem assignat Gal.3.de rat. uict. in ac. nẽpe in iecur exceptũ ob eius substantiæ crassitudinem angustas & minimas iecinoris uenas obstruit. at ubi delatũ iam ad pulmonem est, multiplici tunc uenarum transitu concoctum attenuatumq; est, ut non præterea obstruat. Aliud subdit; butyrum seorsum magis concoquere quàm abstergere. contra uerò cum melle & amigdalis amaris minus coquere abstergere autem magis. id & Gal. 10.de simpl. med.fac.cap.de butyro.Subdit postremò,quod in thorace continetur, si natura imbecilla fuerit, ut per tussim expelli nequeat, sternutatione euocari. hoc etiam Gal. arridet. est enim sternutatio motus & capitis & thoracis simul,ut 2.de symp.caus.propterea q; utranq; sedem expurgat.

Cap. 1. ad 6.& deinceps. Cap.29.

Com. 2.

Cap. 4.

Sermo uniuersalis de anhelitu. Cap. 7.

Anhelitus completur duobus motibus,inter quos sunt duæ moræ, secundum quòd res se habet in pulsu:nisi quia motus anhelitus,est uoluntarius,qui potest alterari cum uoluntate à cursu naturali,& pulsus est naturalis purus. Et intentio quidem in anhelitu, est ut impleat pulmonem aere frigido, donec præparetur [a]§præparatio§cordis, & non cesset cor sumere ex eo aerem frigidum,& reddat ipsi uaporem fumosum,[b]§ad hoc,ut accidãt§illi attractioni duę res, quarum una est conuersio ipsius à frigiditate, cũ calefactione eius,quod ei uicinatur,& eius quod ei commiscetur: & altera est conuersio ipsius à claritate sua, propterea quòd admiscetur ei uapor fumosus:tunc enim remouetur ab eo intentio,qua sit conueniens ad hoc, ut extendatur pulsus ab eo;quare necessaria fit eius eductio,& permutatio ipsius.Et inter duas res sunt duæ moræ: & eius quidem introitus,& est attractio aeris, fit cum dilatatione[c]§pulsus§pulmonis,sequens motum corporum,quibus circundatur.Et anhelitus quidem apud communitatem est illud,quod educitur:& apud medicos & in[d]§positione, § quæ est inter eos,quandoque est illud quod educitur, sicut est apud communitatem: & quãdoq; est hoc totum sicut pulsus apud communitatem est motus dilatatiuus:& apud medicos in ipso, est positio propria secundum speciem notam. Et motus anhelitus,æqualis,naturalis,uacui à nocumento, completur motu uelaminis.Si autem indiget additione fortitudinis, propter illud quod non ingreditur nisi cum labore, aut ut confortetur anhelitus ad extrahendam insufflationem,communicat uelamini in hoc adiutorium lacertorum pectoris omnium: ita quòd supremorum eius, aut saltem quorundam inferiorum eius tantùm. Si autem est[e]§necessarium ut secet literas: aut generetur ex eo locutio,§non est excusatio,quin administratio sit lacertorum[f]†§ § linguæ, & quandoque est necessarium in eis administrare lacertos labiorum.Etiam quemadmodum in pulsu est magnus,& paruus,& longus, & breuis,& uelox,& tardus,& calidus, & frigidus, & frequens,& rarus,& fortis,& debilis,& intercisus,& continuus,& spasmosus:& tremulus,& paruæ repletionis uenarum, & multæ earum[g]§& rerum illaudabilium:§& omnibus illis sunt causæ: & omnibus illis sunt significationes [h]§secundum res suas.§& est eis diuersitas secundum complexiones,ætates,& genera, & accidentia corporea, & animalia,similiter anhelitui sunt istę res numeratæ,& quæ sunt eis similia.& unaquęque res earum habet causam:& omnis res ex eis habet significationem. Anhelitus igitur alius est magnus, & alius est paruus,& alius est longus,& alius est breuis,& alius est uelox,& alius est tardus: & alius ẽ rarus,& alius est frequens,& alius est strictus, & alius est latus,& alius est facilis,& alius est difficilis,& alius est fortis,& alius est debilis,& alius est cali-

a B.pulsibus.

b B. quousque accidant.

c ——— B.

d B.concordia.

e B.Alia litera. necessaria vox.

f †B.epiglottis Quod si necessariũ fuerit ut secet literas.& generetur ex eo locutio,nõ est excusatio quin sit administratio lacertorũ gutturis,vel epiglottis &

g B. & est res vel dispositio diuersitatis: & dispositio laudabilis, & dispositio illaudabilis.

h B. super rem aliquam.

calidus,& alius est frigidus,& alius est æqualis,& alius est diuersus. Et ex speciebus quidem anhelitus,sunt quæ habent nomina propria, sicut anhelitus intercisus,& anhelitus præparatus, & anhelitus duplus, & anhelitus suffocatus, & anhelitus uiolentus:& habens[i]§†fetirat§ sicut est in apoplexia, & similibus. Et nocumenta, quæ accidunt, sunt in membris anhelitus,&[k]†§ §in principijs eorum,[l]§&§in eis quę communicant eis cum uicinitate. Et membra quidē anhelitus sunt epiglottis,& pulmo,& canna,& uenæ non pulsatiles, & arteriæ,& uelamen, & lacerti pectoris, & pectus ipsum. Nam nocumentum quandoque fit in ipso pectore, quum est[m]§debile§ & paruum, & aduenit ei propter illud in anhelitu nocumentum. Eorum autem principia sunt cerebrum ipsum, & nucha etiam: quoniam ipsa est origo uelaminis. Nascitur enim plurimum eius ex pari quarto neruorum nuchæ,& continuantur ei rami[n]§quinti, & sexti§ & nerui ad ipsum uenientes. Membra autem communicantia cum uicinitate,sunt sicut stomachus, & hepar, & matrix, & intestina, & reliqua uiscera. & illa nocumenta aut sunt malitia complexionis[o]§succedens§ calida, aut frigida, aut humida, aut sicca quæcunque earum sit pura, aut cum materia humoris retenti, uel effusi ad ipsum plurimi: aut uiscosi; aut grossi: & sanies, & pus sunt ex summa eius, aut uentositate; aut uapore: Aut ęgritudo officialis ex paralysi, & spasmo: Aut resolutio singularis ex scissione, aut putrefactione, aut ulceratione: aut corrosione: Aut ex apate frigido; aut calido; aut duro: Aut ex dolore. Et tu quidē sciuisti per illud, quod narraui tibi, ꝙ anhelitus est fortis significationis:& currit cursu pulsus, postquam tu obseruas in eo consuetudinem: sic necesse est tibi, ut obserues rem naturalem consuetā in pulsu etiam.

[i] B. feterat. † interpollationes non consuetas.
[k] † B. ex eis ingreditur nocumentū in anhelitu, aut sunt in membris anhelitus, aut.
[l] B. aut.
[m] B. strictum.
[n] B. ex quinto & sexto.
[o] B. debilitans.

ANNOT.

Quum omnes animalium actiones uel uoluntariæ, uel naturales sint. dubitatur de respiratione, uoluntariane sit, an naturalis. Author noster uoluntariam putat, æmulatus hac in re Gal. 2. de motu musc. id enim probat Gal. exemplo serui barbari, qui contento ex industria spiritu interijt. Adde, & quòd dissecto neruo, qui septo transuerso motum suggerit, offenditur respiratio, at neruus uoluntarij motus instrumentum est. Cæterum aduersus Gal. insurgit magnus Auerroes 2. Coll. ac duplici ferè ratione probat respirationem non esse uoluntariam. tum quoniam respiramus etiam dormientes; at uoluntaria actio cogitatione, & animi deliberatione fit, quæ duæ facultates per somnum feriantur. tum quòd respiratio, quæ intempestiua ac uitiata est, arteriarum pulsationi respondet, unde & Hipp. ait hanc pro pulsib. sæpe usurpasse; at pulsum arteriarum certum est non esse uoluntarium. Vnde & Gal. rationes erroris taxat tū in figura, tum in principijs, quum dissecto neruo diaphragma mouente, corrumpi spirandi actionem ait, ac neruos esse uoluntarij motus instrumenta; proptereaq; functionem eam esse uoluntariam. Primum quidem peccare in figura ait, quoniam si ablato neruo quæpiam actio aboletur, non tamen sequitur, etsi neruus ille motus gratia factus est, ipsum propriam esse motionis causam. alioqui certè, quoniam, ubi carotidas quis arterias secet, uoluntaria omni ui destituimur, etiam has uoluntarij esse motus instrumenta fateri oportebit. Peccat uerò in principijs. quòd uoluntariam actionem neruorum putat. Hæc Auerroes, quamuis & alio ordine, & alia plura subiungat. In qua quidem re, quid statuendum sit, non est fortaße pronunciatu facile. Vidit Gal. rationem qua Auerroes utitur, quum respirare nos dormientes dixit. Vidit & Auerroes Gal. historiam de seruo barbaro, quæ utraque constanter propositum astruunt. ut propterea coniunctis ambobus hisce placitis audacter statuere fortasse liceat, coniunctam hanc esse actionem ex uoluntaria & naturali. Verùm quoniam neque hanc Auerroes ex toto probat. magis autem probat naturalem hanc dici actionem. Si huius sententiam sequamur. dici forte poßet. quando quidem actionibus, quæ alioqui naturales sunt, uoluntaria quoque instrumenta obsistunt, ueluti quando egerendi, meiendiq; desiderio quum urgemur, ipsi nihilominus alio fortaße negocio impediti naturalem eam actionem cohibemus, usi tamen uoluntarij musculi, qui ad uesicam & anum est, seruitio; ita & in respirandi munere euenire. quum enim alioqui naturale hoc sit; per somnum enim spiramus, atque id quidem summo ordine & regula, quod de nulla uoluntaria actione per somnum asserere est, (licèt enim quandoque iactemus brachia, & toto corpore commoueamur, id tamen non perpetuum est in somno: at spiratio perpetua est, atque eundem & tenorem & ordinem seruat) quum inquam naturalis hæc spirandi actio sit, ipsi tamen quandoque usi musculorum thoracis & diaphragmatis beneficio, eam cohibemus, & ex ordine proprio deturbamus. Cæterum alia hic quæstio discutienda proponitur, quum author de attracto in pulmones aere uerba faciens, ait,

2 *Et eius quidē introitus, & est attractio aeris & c.§ respirationem nempe asserit fieri cum dilatatione pulmonis sequentis motum corporum, quibus circundatur. id, quod & Gal. 7. de usu part. & fusius in fragmento de motu thoracis & pulmonis. siquidem, quum nullam inuenire sit dispositionem, in qua thorace immobili manente moueatur pulmo, sed pereunte thoracis motu & pulmones quiescant, ut in magnis thoracis uulneribus; non tamen amissa pulmonis motione, eam quæ thoracis est, amitti necesse est. Ita ut Gal. authori nostro consentiat. Cæterùm contra hanc sententiam Arist. 3. de part. animal. sentire palàm uidetur, affirmans pulmonem motus sui originem ex corde desumere. & Auerroes tum in eius libri paraphr. tum 2. Coll. simpliciter pronunciādum non esse censet, quòd thorax præcipua pulmonis motus sit causa. quum fieri poßit, ut pars utraque priuatim moueatur, habeantq; mutuum quendam consensum & proprium, ut alterum absque altero non moueatur: ob idq; uno quiescente alterum quoque cesset; quum tamen neutrum alteri causam motionis suggerat. Subdit & alia plura Auerroes, quæ tu uide. Fatetur autem is thoracem sui dilatatione pulmoni auxilio esse, præsertim ubi uehementiori opus fuerit respiratione. Verùm cor primum id esse, à quo spiratio contingit, in uniuersum cum Arist. pronunciat. Sanè quid de hac controuersia statuendum sit, difficile iudicatu est. uidetur tamen utraque fortasse & Aristot. & Gal. sententia stare simul posse. Et si enim Arist. motionum pulmonum initiū à corde esse existimat, à quo in uniuersum uim animalium omnem prodire semper tuetur; non is tamen ua cui ratione, & ad thoracis motum moueri eum negarit. Primus mouendi impetus à corde est. ex hoc motrix facultas in diaphragma (quamuis hunc de diaphragmate usum non scripserit Aristot.) & thoracem influit. moto thorace*

Cap. 5. Cap. 19. Cap. 9. Cap. 6. Cap. 19.

10 20 30 40 50 60

thorace & diaphragmate sequitur pulmonis motus. ita ut, mouendi uis, quæ pulmoni inest, primarium à corde initium habeat, non tamen proximum. id quod, si cum Gal. sententia coniunxeris, utrunque stabit. dissentit tamen ab hac solutione Auerroes. de qua re nos aliàs maiori otio agemus. At uerò, quũ ad respirationis piurima instrumenta concurrere consueuerint, & diaphragma (quamuis de hoc non meminerit Arist. de qua re Auer. 2. Coll.) & pulmo, & thorax, & ipsi quoque humeri; author naturalis respirationis instrumentum esse ait pulmonem & diaphragma, Gal. imitatus 4. de loc. aff. 2. in 3. de uulg. morb. cætera uerò eius, quæ uiolenta est, & usu maiore urgente fit. Subiungit deinceps de respirationis speciebus et causis plura. Qua in re uidetur nobis Auicennas eundem seruare ordinem, quem Gal. in libello de pulsib. ad Tyrones. primum quidem in hoc capite de respirationis differentijs agit. enumerat deinceps uigesimo secundo capite usque ad trigesimum species respirationis quasdam, quæ nomen proprium sunt sortitæ. hinc uerò de triplici respirationum mutatione à triplici causa sermonem aggreditur. primumq; Galeni exẽplo de mutatione ob causas quæ naturales dicuntur, quod trigesimo capite absoluitur. secundo de respiratione, quæ non naturales causas sequitur, cibos uidelicet, prægnationẽ, balneas, somnum, quamuis nescio quo pacto in trigesimo primo capite titulus sit etiam de mutatione quæ hydropem sequitur. agitur deinde in trigesimo quarto capite ad trigesimum octauum usque de respirandi mutatione, quæ causas præter naturam & morbos consequitur. demumq; de asthmate tractatum aggreditur, atque propositum primo loco ordinem repetit, ut de pulmonis affectibus agat. Atque quum hunc ordinem sequatur author noster, unà tamen cum differentijs & causas & notas explicat, quibus, quæ nam à quibus causis differentiæ prodeant, cognoscatur. Pro his omnibus, habes tu ex Gal. libros de usu respirat. de causis respirandi, & difficultate respirat. habes item ex Auerr. 3. Coll. Paßim uero, etiam multa ex Hippocrate leges.

(Cap. 19. — Cap. 6. — Com. 4. — Cap. 39.)

De anhelitu magno, & paruo, & causis, ac significationibus eius. Cap. 8.

ANhelitus magnus, est anhelitus, qui recipit aerem ualde plurimum, supra ęqualem: & est ille, cum quo dilatantur membra anhelitus in partibus omnibus superabundanter, propter magnitudinem eius quod attrahitur. Parui autem & stricti dispositio est in hoc contrario, propter paruitatem eius, quod attrahitur, & similiter in parte extractionis. Causæ uerò anhelitus magni, sunt causæ pulsus magni. s. tres prædictæ. Et existimatur à quibusdam, quòd paruus est ille, qui completur motu uelaminis tantum, & illud non est uerũ absolute. Nam quamuis qñq; sit ille, qui completur motu solius uelaminis, paruus: quandoq; tamen est ille æqualis: æqualis enim non eget motu, nisi velaminis, quum velamen est fortis virtutis. Et quãdoq; est anhelitus paruus, quãuis membra pectoris omnia moueantur, quũ sunt omnia debilia. Non enim sufficit velamen solum ad anhelitũ, qui est necessarius: neq; si [a] § necessarius est æqualis: § immo est necessarium, vt omnia ei associentur. Amplius non est ex sufficientia in attractione aeris, & eius eductione, accidens omnibus, quòd sit simile ei, quod est à uelamine solo, si est incolume, & sanum, & forte: quoniam non est neq; unum ex illis membris sufficiens ad dilatationem integrã, neq; illius quantitatis, ut quando illi aggregantur adiutorium alterius proueniat [b] § ex omnibus dilatationibus pulmonis § æqualis sufficiens. Et illud est propter debilitatem uirtutum, aut constrictionem meatuum, sicut accidit in peripneumonia: uerum oportet ut sit magnitudo anhelitus [c] § comparata § cum quantitate eius, quod de aere in ipso exercetur recepto, & eo qui redit: & non completur illud nisi motu omnium lacertorum pectoris, & eorum, quæ sequuntur eos: deinde nõ conuertitur [d] § donec sit motus omnium illorum, quæ in ipso mouentur motus omniũ lacertorum. Ipse. n. est anhelitus magnus: imò nõ est nisi quando ad ipsum § mouentur omnes, motu, qui est ultimus in dilatatione, & constrictione, operando in aere plurimo. Et paruus est secundum oppositionem eius. Et quandoq; consequitur ex uehementia motus membrorum anhelitus ad attrahendum acrẽ, ut fiat motus dilatando in anterioribus usq; ad furculas, & posterius usq; ad os duarum spatularum, & in lateribus usq; ad maximam partem carnis spatulæ; & quandoq; iuuantur naribus, imò iuuantur eis utrisque in pluribus dispositionibus: Quandoq; uerò diuersificatur dispositio in constrictione, & dilatatione, ex parte magnitudinis, & paruitatis: quandoq; enim est dilatatio maior: & quandoq; constrictio, [e] § & motus, qui est secundum quamcunque qualitatem quæ maiorem habet necessitatem æquationis cum introitu & dilatatione est additus, & qualitas quæ indiget æquatione cum introitu & dilatatione ex parte magnitudinis, & paruitatis: & fortasse est dilatatio ex parte magnitudinis, & paruitatis: & fortasse est dilatatio quæcunque earum est magis necessaria, est motus, qui tenet § eam magis additus. Nam si est necessitas expulsionis uaporis fumosi plurima, propter multitudinem quantitatis eius, aut acuitatem qualitatis ipsius, est constrictio, [f] † § § exsufflatiua, Et si est necessitas extinguendi ignem inflammatum, est dilatatio magna. Et quando contingit in homine, ut non sit magnæ attractionis aeris, imò paruæ, deinde sit magnæ extractionis spiritus, uel anhelitus; est illud significatio quòd caliditas innata ẽ diminuta, & extranea intrans est addita. Et causæ in hoc, ꝙ hæc omnia membra laborioso motu affliguntur, sunt quatuor. Ipsa enim aut sunt ita, propter causam magnæ necessitatis, quæ est propter inflammationem caliditatis in partibus cordis, & pulmonis: Aut propter causam debilitatis in ipsis lacertis motiuis: Aut propter communitatẽ principiorũ, sicut est in fine hecticæ, & phthisis, & in collectione [g] § materiei: § quoniam ipsa debilitat uirtutem: Aut propter ægritudinem instrumenti ei propriam: Aut propter communitatem eius prædictam in eo, quod præterijt ex spasmo accidente ei: [h] † § § aut malitia complexionis, aut apostemate, aut dolore, aut alia re: Aut propter prohibitionem in lacerto accidentem à dilatatione, sicut est repletio in stomacho à cibis: aut uentositas, quum pertransit terminum, quoniam [i] § separat § inter uelamẽ & dilatationem: quasi non [k] § dilatat § ipsum solum: Aut propter constrictionem meatuum, qui sunt epiglottis, & rami cannæ, & arteriæ, & qui continuantur eis ex meatibus

a B. est necessitas ad temperatum.

b B. Alia litera. ex ipsa dilatatio pulmoni.

c B. considerata

d B. ita ut quotiescunq; monẽtur in ipso lacerti omnes, tunc sit anhelitus magnus: immò est quum.

e B. maior, & illud secundũ materiã quæ indiget, ut expellat cũ cõstrictione, & secundũ qualitatem quæ indiget, ut contẽperetur cum introitu & dilatatione, & quæcũque erit necessitas, ad ipsum plus erit motus qui est secundũ ipsum.

f † B. magna.

g B. saniei.

h † B. aut paralysi.

i B. mediat.

k B. dilatatur.

meatibus anhelitus, sicut raritas quæ est in pulmone: quoniam quum ipse impletur humoribus, aut multiplicantur in ipso oppilationes, aut accidit in ipso apostema. Et isti quidem sunt, sicut patientes asthma, & habentes saniem, & peripneumonici: Aut propter negligentiam cum necessitate, aut paucitate necessitatis, ita ut prolongetur spatium inter duos anhelitus, & sit necessitas anhelitus magni restaurantis illud, quod accidit ex [l]§negligentia§ sicut est pulsus habentis permistionem rationum, quum non habet uehementē cordis frigiditatem: quoniam impeditur ab eo, deinde ultimatur in ipso, Et ex summa huiusmodi necessitatis, est magnitudo anhelitus: [m]†§ § qm̄ multiplicantur in ipso uapores fumosi proculdubio, & negligit anhelitum à uoluntate extractionis anhelitus, usquequo multiplicatur cū ipso necessitas: quare egreditur proculdubio magnus. Et similiter est pulsus, complexio cordis: cuius non est cum illo calore [n] § recipientis anhelitum: quare expellitur§ ad horam necessitatis, & restauratur cum magnitudine, quod deficit cum[o]§ expulsione.§

l B. diminutione.

m † B. dormientis.

n B. qui necessitat anhelitum quare postponitur.

o B. prætermissione vel postpositione.

De signis anhelitus. Cap. 9.

Signa quibus discernitur inter causas motus pectoris totius, sunt, quoniam si illud fuerit causa necessitatis, [a]§ § & uirtus fuerit fortis, erit anhelitus plurimus in introitu ipsius, & in exsufflatione eius, & erit tactus anhelitus, & calidus, & inflammatus, [b]†§ § & magnus significans caliditatem: & erunt signa inflāmationis reperta in pectore, & facie, & oculis, & lingua in colore suo & asperitate sua, & ī reliquis. Si autem non fuerit ita, & uirtus fuerit non deiecta, & quasi non fuerit possibilis ei dilatatio integra, tunc causa constrictionis erit in[c]§re, & re§eorum quæ numerauimus. Si autem membra omnia laborauerint, aut moueantur, postea non fuerint mota motu, de quo sit curandum, neque extenduntur dilatatione integra, sicut quum conatur aliquis illud, quod non[d]§est,§ & innititur omni nixu super ambas nares, & nō fuerit illic apud reditū exsufflatio; tunc uirtus motiua quę est in lacertis, erit læsa. Et quandoque constrictio est ex humiditate in canna, & quæ sequuntur ipsum, & est cū signis in anhelitu, sonus eius qui stertit, & est necessitas excreationis, & est additio signi super signum constrictionis totale. quòd si illud non fuerit, erit causa magis [e] § inobediens§ hac. Quum ergo aduenit constrictio stertilis[f]§subito: tunc iam cucurrit ad pulmonē§ materia ex catarrho, aut currit ad pulmonem prius, deinde ad cannam secundo, sanies, & pus ex aliquo membrorum subito.

a † B. plurimæ.

b † B. & pulsus

c B. aliquo.

d B. potest.

e B. profunda.

f B. tunc iā cucurrit ad pulmonem subito.

De anhelitu uehementi. Cap. 10.

Est ille, ex cuius magnitudine uirtus laborat illic[a]§superflua coarctatione§ad introitum, & ad exsufflandum cum exitu: quare est cū magnitudine fortitudo.

a B. superfluo motu laborioso

De anhelitu alto, & sublimi. Cap. 11.

Est species anhelitus magni, in quo necessarius est motus superiorum lacertorum pectoris, & non peruenit necessitas in ipso ad mouendum uelamen, & inferiores lacertos pectoris. Et iste quidem anhelitus sæpius accidit in febribus pestilentialibus.

De anhelitu paruo. Cap. 12.

Cognitio causarum eius, est propter cognitionem causarum magni secundum semitā oppositionis: & quandoque minoratur anhelitus causa doloris, quando[a]§separat dolor§ inter membra anhelitus, & inter motus eorum. Et quandoque minoratur anhelitus propter constrictionem. Et quando associatur ei raritas, significat mortificationem naturæ. & quando associatur ei frequentia, significat dolorem in membris anhelitus, & quæ sequuntur ea, ex stomacho, & ei similibus, sicut ulcera eorum, & apostemata ipsorum. Signa causarum anhelitus parui oppositorum causis anhelitus magni, nota sunt secundum oppositionem. Ipsum autem cuius, paruitas est propter dolorem, non propter constrictionem, significat inuentio doloris; & quod habens dolorem, si tolerat dolorem, & expectat super ipsum, possibile est ei, ut magnificet anhelitum suum: & cum hoc quandoque accidit inter separationes anhelitus eius, anhelitus magnus, ad quam necessitas adducit ad tollerandum dolorem: aut adducit necessitas in ipso negligentiam doloris. Et factus à constrictione est econtrario illius totius.

a B. dispositio doloris mediat.

De anhelitu longo. Cap. 13.

Est ille, in quo prolongatur spatium motus aeris in attractione spiritus, & eius redditu, ut possit uirtus operari in aere plurimo. Et quandoque prohibet magnum & uelocem, dolor, aut strictio: & ponitur longus in complemēto eius, ut consequatur quod attractum est secūdum quantitatem magni, & uelocis.

De anhelitu breui. Cap. 14.

Anhelitus breuis, diuersus est à longo: Et quando associatur ei frequentia, est causa eius dolor in instrumēto anhelitus, & quæ sequuntur ipsum: & quando associatur ei raritas, significat mortificationem innati caloris.

De anhelitu ueloci. Cap. 15.

Anhelitus uelox, est ille, in quo est motus in spatio breui, cum consecutione necessitatis, non sicut breuis, & paruus. Et causa in ipso est uehementia necessitatis, quum non consequitur in ipso, sufficientia magnitudinis: Aut quoniam necessitas est supra illud, quod magnitudo ad ipsam comprehendit: Aut quoniam [a]§magnitudo separat§ sicut dictum est in pulsu, & [b]§illa separatio,§ aut est in instrumento; aut in uirtute. Et quandoque est uelocitas in uno duorum motuum plus quàm in alio, propter similitudinē causæ prædictæ in anhelitu magno.

a B. magnitudini est prohibēs.
b B. illud prohibens.

De anhelitu tardo. Cap. 16.

Est contrarius ueloci, & causæ eius sunt contrariæ causis ipsius. Et quandoq; tardatur propter dolorem, [a]§quoniam§ necesse est ut membrum anhelitus moueatur cum facilitate, & spatiositate.

a B. quum.

De

De anhelitu frequenti. Cap. 17.

EST anhelitus, inter quem, & inter illum, qui est ante ipsum, abbreuiatur tempus. Et ex causis eius est uehementia necessitatis, quũ non sufficit magnitudo, & uelocitas: quoniam ipsa est maior, quàm sit illud quod comprehensum est ad ipsam cũ eis: [a] ⸢quoniam minor⸣ ea est prohibitio ex dolore, aut apostemate, aut cõstrictione propter materias plurimas, aut coarctationẽ, aut effusionem puris in spatio pectoris, aut aliquam causarum constrictionis. Et tu quidem discernes inter illum, qui accidit causa necessitatis, & illum qui accidit causa doloris, & aliorum ex eis, quæ præterita sunt tibi in capitulo magnitudinis. Et anhelitus frequens secundum quod testatur de eo Hippo. [b] ⸢facit sequi⸣ nocumentum propter exsiccationem pulmonis, & [c] ⸢destructionem instrumenti anhelitus in eis, quæ ipsum sequuntur.⸣

a B. Alia litera. aut qũ inter.

b B. sequitur.

c B. fatigationẽ membrorũ anhelitus & quæ sequuntur.

De anhelitu frigido. Cap. 18.

SIgnificat mortificationem uirtutis, & extinctionem caliditatis innatæ, & conuersionem complexionis cordis ad frigiditatem. Et est deterius signum in ægritudinibus acutis. & propriè quando cum eo est raritas. Nam tunc completur significatio eius super resolutionem innati caloris.

De anhelitu fœtido. Cap. 19.

EST intrans in fœtore oris: sed separatur à reliquis speciebus fœtoris oris: quoniam in illis speciebus quandoque euentatur fœtor in dispositione, quæ non est anhelitus, [a] † ⸢ ⸣ & significat humores putrefactos in membris anhelitus, scilicet aut canna: aut pulmone, quum in eis putrefit humor, aut [b] ⸢materia.⸣

a † B. & istę nõ manifestatur nisi apud egressionem anhelitus.

b B. sanies.

De permutationibus, quæ currunt inter anhelitum magnum, & anhelitum uelocem, & anhelitum frequentem, & contrarios eorum. Cap. 20.

IAm sciuisti quòd quando necessitas additur, [a] † ⸢ ⸣ magnificatur anhelitus. Sed si additur plus, fit uelocior: quòd si additur plus, fit frequẽs. Si autem [b] ⸢redeat⸣ necessitas, minuitur prius frequentia, deinde uelocitas, postea magnitudo: & similiter quando minuuntur desiderium, & [c] ⸢prohibitio: & quando deficit reditio⸣ in intentionibus primis tribus, inuenitur raritas plus, deinde tarditas, postea magnitudo: quare est egressio à naturali ad paruum minus, quàm ad tardum, & ad ambo minus quàm ad rarum. Et si tu experieris ista in dilatatione & constrictione simul secundum diuersitatem duarum necessitatum prædictarum, declarabitur tibi diuersitas in additione & diminutione. Quum enim causa est magis ducens in dilatatione ad additionem, est tempus, quod est ante dilatationem, breuius. Et quando est similis illi causæ in constrictione, est tempus quietis, quæ est ante constrictionem, breuius; & anhelitus frequens, uelox sequitur apostema calidum, aut constrictionem ab oppilatione.

a † B. & non est prohibens.

b B. retrocedit.

c B. Alia litera. virtus. & quando augetur retrocessio.

De anhelitu [a] ⸢*mouente pulmonem.*⸣ Cap. 21.

ISte anhelitus significat debilitatem, uirtutis, aut constrictionem uehementem præfocatiuam in decollatione: aut collectionem [b] ⸢materiei,⸣ aut effusionem [c] † ⸢ ⸣ humoris.

a B. narium cõmouente extremitates nariũ.

b B. saniei.

c † B. eius.

Sermo uniuersalis de malitia anhelitus. Cap. 22.

MAlitia anhelitus communicat dispositionibus egredientibus à natura, in anhelitu, quam non consequuntur accidentia sana: imò accidẽtia ægra, impedientia: & illa sunt, sicut difficultas anhelitus, & constrictio anhelitus, duplatio anhelitus, & intersectio anhelitus, & anhelitus præparatus. Et quandoque accidit propter species malitię complexionis, & repletionis: aut propter oppilationem, & uicinitatem coarctationis apostematum, & dolores à motu prohibẽtes, & propter ulcera in uelamine, & partibus pectoris: & propter casum uirtutis ex ægritudinibus [a] ⸢attritum facientibus⸣ & febribus acutis, & pestilentialibus, & uenenis ebibitis. Et omnis quidem malitia anhelitus, aut ipsius constrictio, aut difficultas eius propter materiam, additur apud resupinationem: & est media apud dormitionem super latus: & alleuiatur quum [b] ⸢super uentrem iacet aliquis⸣: & in præfocatiuo intrinseco prohibetur apud resupinationem omnino.

a B. terentibus virtutem.

b B. quis stat erectus.

De constrictione anhelitus. Cap. 23.

COnstrictio anhelitus est, ut non inueniat aer, in quo exercitatio fit cũ anhelitu, meatum in parte sui motus, nisi strictum, in quo non penetret nisi paulatim. Et eius causæ, aut sunt apostemata in illis meatibus, quę sunt epiglottis, & cannæ, & rami eius, & arteriæ, [a] † ⸢ ⸣ in ipsa raritate pulmonis & corpore ipsius. & de apostematibus eius, quod uehementius oppilat anhelitum, est illud, quod est durum: [b] ⸢&⸣ humores plurimi in ipso, aut grossi, aut uiscosi, aut aquosi aggregati in pulmone, aut [c] ⸢coopertura⸣ accidens ei ex coarctatione uicina ex apostemate, [d] ⸢†⸣ ⸢ ⸣ in hepate, aut stomacho, aut splene: aut humores effusi in spatio propter hydropisim, aut alia; sicut fit ex apertionibus apostematum in uentre inferiore, non permittentibus fieri dilatationem: Aut spissitudo ex siccitate, aut stypticitate, aut frigore adueniente pulmoni, & uelamini: Aut à siccitate in neruis, & uelamine, & est melius, ut nominetur difficultas anhelitus: Aut à uaporibus fumosis constringentibus intrinsecus anhelitum in locis strictis. Et quandoque est causa eius constrictio pectoris: & ut non inueniant membra dilatantia anhelitum, ubi expandentur. Et quandoque fit causa crisis; & signum eius est, quando declinant materiæ ad superiora. Et quandoque fit difficultas anhelitus; & constrictio eius propter cursum materierum ab apostematibus intrinsecis, permutatis ad partes capitis; & indicat apostemata post aures, si res fuerit magis incolumis, aut in cerebro, si fuerit prauior.

a † B. &.

b B. aut.

c B. clausura.

d † B. calido.

De signis. Cap. 24.

APostematum præfocatiuorum rememoratio iam præterijt tibi. Signum uerò apostematis, quod fit in pulmone ipso, est dolor a § grauis § & in lacertis, & in uelaminibus pectoris est dolor pungitiuus intrinsecus, & est fortior, & uehementior: & exterius est debilior: & in cartilaginibus pulmonis est dolor in quo est b § cōstrictio. § Et quandoque perducit ad tussim. & si fuerit calidum, c † § §febris. Et signa præfocatiui nota sunt, quòd fit uehementius apud resupinationem. Signa autem humorum si sunt in canna, sunt sputum, & desiderium tussiendi, & iuuari ea cum d § manatione rei cum aliquantula tussi & cum sternutatione. Et si sunt in pulmone, est illa dispositio similiter: nisi quia tussis incipit à loco magis profundo: & non est stertitio nisi secundum quantitatem eius quod e § manat ex eo quod § expuitur; & si sunt in spatio, tunc iam permutatur ex latere ad latus, cum alteratione iacendi: deinde egrediuntur cum sputo: & nō est in ipso cum constrictione anhelitus, tussis, de qua sit curandum.

a B. Alia literá, debilis.
b B. mordicatio
c † B. tunc est.
d B. expuitione rei facta cū quacunq; tussi & cū stertore.
e B. cū difficultate.

De diuersitate anhelitus. Cap. 25.

ANhelitus diuersus fit cum causis, quę sunt sicut causæ diuersitatis pulsus: & est eius diuersitas ordinata, & inordinata.

De anhelitu duplo. Cap. 26.

ESt ex speciebus diuersi: & est anhelitus in quo completur dilatatio, aut constrictio duobus motibus, inter quos ambos est mora, sicut est anhelitus pueri, quum plorat. Nam fit in eo compresio, quando dilatatur: & mutatio, quando stringitur. Et eius causa aut est caliditas multa, quæ non iuuatur eo quod attrahitur: Immo a § eius extensio facit necessitatem in § additione: aut est debilitas in instrumento anhelitus noto, faciens necessitatem quietis in anhelitu: aut est malitia complexionis deijciens uirtutem, aut exsiccans: aut indurans instrumentum, & est plurimum: Aut est dolor in ipso aut in uicinis eius, aut apostema. Et uicini sunt, sicut uelamen, & hepar, & splen: sed hepar est uehementioris communicationis quàm splen. aut est ægritudo officialis ex eis, quæ iam numeratæ sunt multis uicibus. aut est multitudo spasmi præteriti, aut futuri. Et iste anhelitus est signum malum in ægritudinibus b § acutis, & febribus. § Quum autem accidit ex frigore, tunc ipse est ex eis, quæ sanat febris.

a B. causat necessitatem successiue attractionis aeris cum.
b B. & febrib9 acutis.

De anhelitu a § pauco. § Cap. 27.

a B. dimidio.

ESt, ut sit nocumentum in medietate pulmonis, & sit medietas altera incolumis: quare est anhelitus medietas, anhelitus incolumis.

De anhelitu difficili. Cap. 28.

ESt, ut sit exercitatio in aere a § labor: § siue sit strictura, siue non sit strictura. Et causa in ipso est nocumentum membrorum anhelitus, secundum quod dictum est in alijs. Et quandoque est propter inflammationem igneam dominantem cordi, & fit propter frigus mortificās uirtutem motiuam, aut impediens eam, sicut accidit, quum est frigus uelaminis b † § §

a B. laboriosa.

sicut frigus ex aere: aut frigus ex emplastro posito super ipsum, propter causam in ipsomet, aut propter causam in stomacho, & hepate, & cadit ipsum in uicinitate illius emplastri, & infrigidatur: quare non fit bona eius dilatatio. Et quandoque fit propter oppilationem, apud quam retinetur c § pulmo attrahens aerem, § & indiget labore, donec d § infletur § & iste est diuersus e § propter constrictionem. § Et quandoque est oppilatio f § apostema. § Et quandoque fit propter medicinam solutiuam mouentem, & non soluentem: aut propter clystere acutum non soluens. et similiter, quando phlebotomia in pleuresi non consequitur necessitatem. Et oportet quidem, ut legatur, illud, quod scripsimus in fine sermonis nostri in constrictione anhelitus, hoc etiam.

b † B. propter causam frigoris ex linimēto aut aliud, & quādoque est propter oppilationē: & q̄nq; est humor, & q̄nq; est pp malitiā complexionis accidētis uelamini.
c B. uentositas attracta.
d B. aperiātur.
e B. à constrictione anhelit9.
f B. apostemosa

De præparatione anhelitus. Cap. 29.

PRæparatio anhelitus, est anhelitus, qui non aduenit habenti ipsum, nisi præparetur, & æquetur, & extendat collum suum extensione tendente ad superiora: quare aperitur propter illud meatus, & non potest declinare collum suū; quoniam constringitur super ipsum anhelitus, sicut constringitur super trahentem collum suum ad posteriora: & similiter non potest declinare pectus, & dorsum ad posteriora. Et quando remouetur hæc præparatio: & proprie quando resupinatur, accidit ei, ut cooperiantur ex ipsa partes pulmonis, scilicet quædam earum cum quibusdam, quare oppilant meatum: quoniam ipse in a § initio § in huiusmodi est oppilatus in pluribus & in ipso non est apertio nisi parua, quā destruit declinatio partium quarundam super alias, quare oppilantur meatus. Et quandoque fit illa oppilatio accidens in febribus, & similibus, propter uapores declinantes, & humiditates resolutas. Et quandoque fit in ueritate propter humores implentes, & oppilantes, & apostemata: aut quoniā lacerti sunt mollificati. Quum ergo non descendunt ad partem pedum, imò descendunt ad partem dorsi, & pectoris, coarctant.

a B. radice.

Sermo uniuersalis de anhelitu naturarum, & dispositionum.

De anhelitu ætatum. Cap. 30.

PVeri quidem indigent eductione superfluitatum fumosarū necessitate uehementi: quoniam digestio in eis est plurima, & magis assidua, & a † §

§ non est uehemens ualde: quoniā ipsi non sunt completi in suis corporibus, & suis uirtutibus: quare necessarium est, ut cadant in anhelitibus ipsorum frequentia, & uelocitas uehemens, cum magnitudine aliqua, non ente cum illa uehementia. Iuuenum aūt anhelitus sunt maiores, sed minoris uelocitatis, & frequentiæ: b § & § necessitas consequitur in eis cum magnitudine. Senum uerò anhelitus sunt minores in c § intentionibus additionis, § quàm anhelitus iuuenum, & non sunt in paruitate anhelitus decrepitorū. Sed decre-

a † B. nō est necessitas ipsorū ad extinctionē pauca, & uirtus ipsorum.
b B. quum.
c B. dispositionibus additis.

decrepitorum anhelitus sunt minores, & tardiores, & uehementius rari, propter id, quod tibi non occultatur.

De anhelitu repleti ex cibis, aut ex prægnatione, aut hydropisi, & similibus. Cap. 31.

EOrum anhelitus declinant ad paruitatem: quoniam uelamen est coarctatum à motu dilatatiuo, & propterea quòd minoratur eorum anhelitus, non est excusatio à uelocitate, & frequentia, si est sufficiens uirtus, aut frequentia sola, si est uirtus debilitata.

De anhelitu balneati. Cap. 32.

ANhelitus quidem balneati aqua calida, magnificatur propter necessitatem, & propter lenitatem instrumenti, & fit uelox, & frequens, propter necessitatem. Balneati uerò frigida, res est econuerso.

De anhelitu dormientis. Cap. 33.

QVum uirtus in ipso est fortis, tunc eius anhelitus magnificatur, & fit rarus propter causam prædictam in capitulo pulsus: & est eius constrictio maior, & uelocior, quàm ipsius dilatatio: quoniam digestio in ipso, est plurima.

De anhelitu dolentis in membris pectoris. Cap. 34.

ESt sicut sciuisti[a] § in § eis, quæ præterierunt tibi ex me: [b] † § § ipse enim declinat ad paruitatem & breuitatem: & quandoq; [c] § debilitatur: § & quandoque est difficilis: & quādoque tardatur, quando non est inflammatio: & fit frequens, sicut sciuisti. Et sunt paruitas eius, & breuitas ipsius, plus quàm eius tarditas: quoniam ducens ipsum ad retentionem, & paruitatem dilatationis, est plus quàm ducēs ipsum ad facilitatē: & ut noceatur cum magnitudine dilatationis uehementis, quàm ut noceatur cum uelocitate. Nā inflammatio cordis, & calefactio non excusant ex uelocitate, quamuis lædatur[d] § eis. §

a B. ex.
b † B. declaratio eius.
c B. duplicatur.
d B. cum ea.

De anhelitu eius, cuius anhelitus constringitur propter quamcunque causam: & de anhelitu habentis asthma. Cap. 35.

OPortet, ut succurratur ei, qui fit cum constrictione, ex parte uelocitatis & frequentiæ, in plurimo rei: quare fit anhelitus eius paruus, strictus, frequens: & anhelitus habentis asthma est ex eis, [a] § qui ueloces sunt § capitulo suo.

a B. quæ sunt declarata in.

De anhelitu habentium saniem. Cap. 36.

QVandoque laborant in dilatatione pectoris totius, cum caliditate, & exufflatione: & non est illic [a] § caliditas, neq; quod adiuuet, § uirtutem: quoniam habens hāc ægritudinem iam debilitatus est in ultimitate. Sed uirtus in habentibus peripneumoniam, & asthma, est remanens.

a B. magnitudo neque quod necessitet. Alia litera. magnitudo, neque quod vniat.

De anhelitu habentium decollationem, et suffocationē, & quæ eis sunt similia. Cap. 37.

ESt cum dilatatione magna, cum uelocitate, & frequentia propter necessitatem, & submersionē materiei, & non est [a] § ex § eis exsufflatio asthmatis.

a —— B.

10

De asthmate. Cap. 38.

ASthma est ægritudo pulmonis, cum qua [a] § patiens § non inuenit excusationem ab anhelitu frequenti, sicut est anhelitus, quo laborat præfocatus, & festinatus. Et hæc ægritudo, quū accidit decrepitis, nō forsitan sanatur, neq; maturatur: quomodo enim, quum ipsa in iuuenibus etiam difficilis fit secundum plurimum? & augmentatur apud resupinationem. Et hęc quidem ægritudo est ex ægritudinibus longis, habens cum hoc paroxysmos acutos, secundum similitudinem paroxysmorum epilepsiæ, & spasmi. Et quandoque fit propter nocumentum in ipso pulmone, & in eis quæ ipsi continuātur, propter inuiscationem humorum grossorum in arterijs, & ramis earum [b] § breuibus § & suctoribus earum. Et quandoque est in canna pulmonis. Et quandoque est in raritate pulmonis, & locis uacuis. Et istæ humiditates quandoque sunt ad ipsum effusæ ex capite, & proprie in regionibus meridianis. [c] † § § Et quandoque sunt expulsæ ad ipsum ex alijs locis. Et quandoque est causa generationis earum in ipso, frigiditas eius, & [d] § rorificat § paulatim, paulatim. Et quandoque fit propter humorem non existentē in pulmone, & arterijs eius, imò in stomacho, effusum ex capite, aut ex hepate, aut generatū in stomacho. Et [e] § prohibitio anhelitus adueniens, quum ascēsus fit, § est propterea quòd stomachus comprimit uelamen, & uelamen comprimit pulmonem. Et hepar quando infrigidatur, aut ingrossatur, quandoque adiuuat ad faciendum asthma. Et isti quidem humores quandoq; nocent sua qualitate: & quandoque nocent sua quantitate, & multitudine. Et quandoque fit, sed raro ex exsiccatione pulmonis, & siccitate eius [f] § propter corruptionem aggregationis § eius ad seipsum. Et quandoque fit ex frigiditate eius. Et quandoque fit propter nocumentum [g] § perueniens ad membra, § anhelitus ex neruis, & nucha, & cerebro. aut catarrho expulso ad ipsum ex eis. Et quandoque fit propter communitatem membrorum uicinorum comprimentium membra anhelitus; quare non dilatantur: sicut est stomachus plenus, quando comprimit uelamen. Et quandoque accidit, propter multitudinem uaporis fumosi, quando coarctatur in pulmone, & peruenit ad eum. Et quandoque fit propter uentositatem coarctatam in membris anhelitus, comprimentem anhelitum. Et quandoque fit propter paruitatem pectoris; quare non sequitur ipsum necessitas ex anhelitu: & fit illud nocumentum naturale in anhelitu, sicut accidit in cibo, ex paruitate stomachi. & quandoque, asthma fit uehemens, & fit anhelitus præparationis. Et multoties permutatur ad peripneumoniam.

a B. quiescens
b B. paruis.
c † B. & cū multiplicatione ex sufflationis uentorum meridionalium.
d B. incipit.
e B. spēs asthmatis dicta albhear uel bhear accidens apud ascēsionem hominis ex deorsum in sursum.
f B. & aggregatione.
g B. principiorum membrorū

20, 30, 40, 50, 60

ANNOT.

Quum spirandi difficultates multæ sint, asthma simpliciter nominant, quando absq; febre ægroti perpetuo difficilem habent anhelitum, ut ait Gal. 6. aph. & 7. de comp. med. per loc. & 4. in 6. de uulg. morb. & Paulus lib. 3. Hic affectus, ubi ita increuerit, ut ægroti rectam thoracis figuram seruare cogantur, ne strangulentur, ὀρθόπνοια dicitur, quod & Celsus lib. 4. ubi modica affectio est, neq; ex toto strangulat; uocari ait idē Celsus δύσπνοιαν. at quum uehementior est, ut spirare æger sine sono & anhelatione nō poßit, ἄσθμα. ita ut ad asthmatis rationem & illud accedat, Celsi testimonio, quòd sine sono spirare non poßint. Sanè quis hic affectus sit, & cuius partis, author statim docet, esse dicens pulmonis ægritudinem. licèt ergo spirandi difficultas imminuta sit actio, & symptoma; hic tamen affectus, ob quē difficile spirant, morbus est in figura, & angustia meatuum. Quamuis item Celsus id malum circa fauces esse asserat; non tamen faucium ait esse morbum; sed uerè pulmonis affectio est. ut 4. de loc. aff. Gal. affirmat: & si etiam sæpenumero ob aliarum partium consensum spirandi difficultas procreatur. ut 4. de loc. aff. Hoc uerò uitium an acutum an diuturnum sit, ambigunt quidam: sed quamuis acutas acceßiones ipsum habeat, quod & author noster ait; unde & Celsus asthma & orthopnæam acuta mala nuncupat, quòd uidelicet repente hominem strangulare queant; diuturnus tamen est morbus, ut et Auic. & Gal. 4. de cauſ. pulsu. & senile uitiū est, ut 5. de tuē. ualet. quod etiam in senibus difficile sanatur, ut 2. aph. legere est. Fieri uerò hic affectus solet, ut Gal. 4. in 6. uulg. morb. aut à craßis lentisque humoribus; aut à crudo tuberculo in pulmone; aut pure in eum confluente ex rupto tuberculo: proptereaq; materiæ redundantiam sequitur. Quandoque tamen etiam ex siccitate pulmonis fieri author noster animaduertit, quamuis rarò: quod & Rasis 4. Cont. Quandoque etiam ex frigiditate fieri potest, ut Gal. 3. aph. constringente uidelicet, thoracē, uel fluxiones concitante. Nonnunquàm etiam ob flatus, uel thoracis angustiam. pro qua re pete Rasim 8. Cont. tract. 1. Verum dignum hic dubitatione esset; an ex sanguine asthma fieri poßit. Gal. ex pituita crassa gigni ait. Auicennas de sanguine non meminit. Crediderim tamen nō minus ex sanguine asthma quàm ex pituita fieri: sanguine, inquam, non è pulmone effuso (putresceret enim, & ulcus faceret & febrem) sed intra ipsius uenas adducto, præter inflammationem ac febrem. De hac tamen re nos libenter aliorum sententiam expectamus.

Com. 46. Cap. 6. Com. 4. Cap. 29. Cap. 4. Cap. 2. Cap. 7. Cap. 22. Cap. 8. Aphor. 40. Com. 4. Cap. 1. Com. 22. & 31. Cap. 2.

De signis. *Cap.* 39.

SI fuerint causa asthmatis humores, aut humiditates in canna ipsa, erit illic constrictio in principio anhelitus cum excreatione, & [a] hesitatione, & retentione materiei stantis, & grauitas cum sputo rei ex loco propinquo. Et si fuerint humores ex catarrho, erit subito: & si non, erit paulatim. Et si fuerint in [b] uenis duris, ipse uariabit diuersitas pulsus tremulosa. Et quandoque adducit ad tremorem cordis confirmatum, & interficit: & plurimum pulsus habentium asthma, est tremulosus. Si autem fuerit extra spatiū, quocunque modo sit, non erit tussis. Et si fuerit cum communitate principiorum, significabit ipsum illud, quod præterijt. Et si fuerit cum communitate uicinorum, significat ipsum additio ipsius propter excitationem [c] materiæ ipsorum: aut repletionem accidentem in eis, Et si fuerit à catarrho, significabit ipsum dispositio eius. Et si fuerit ab eruptione saniei subito ad membra anhelitus, significabit ipsum illud, quod præcesit de apostemate, & collectione: deinde qđ prouenit ex eruptione. Et si fuerit à siccitate, significabit ipsum sitis, & priuatio sputi omnino, & quòd [d] spuit, quum recipit quod humectat, & administratur, quod humectat. Et si fuerit propter uentositatem, significabit ipsum leuitas partium pectoris cum constrictione, quæ diuersificatur secundum acceptionem eius quod inflatiuū est, & eius quod non est inflatiuum. Et si fuerit propter frigus cōplexionis pulmonis, & sicut fit in decrepitis; tunc ipsum paulatim incipiet, & confirmabitur.

a B. stertore uel rascatione & sē satione materiæ stantis & grauitatis.

b B. arterijs pulmonis.

c B. quæ est in eis.

d B. minoratur

ANNOT.

Quibus signis singulæ asthmatis species & causæ noscātur, author abunde docet. Tu eadē ratione, eius quam ex sanguine fieri diximus, notas inuestigato, ex colore, corporis habitu, anteacta uitæ ratione, & cæteris ijs, quæ sanguinis augere copiam possunt, quæue in peripneumonia spectari solent, una excepta febre, quæ in asthmate non est.

De cura asthmatis, & constrictionis anhelitus, et [a] præparatione eius. *Cap.* 40.

IN facto quidē ab humiditatibus, cura, & eius modus est, ut perueniatur ad finiendum humiditates, quæ sunt in pulmonibus eorum cum facilitate & æqualitate. Et si scieris quòd nocumentum accidens in eis, est propter multitudinē tunc euacuabis corpus proculdubio cum solutiuo. Sintq; medicinæ [b] solutiuæ subtiliatiuæ, maturatiuæ, absque calefactione uehementi perducentes ad exsiccationem materiei, & [c] subtiliationem eius. Et propter hoc antiqui non apposuerunt in confectionibus curæ asthmatis opiū, neque hyusquiamum, neque mandragoram, nisi intentio sit per illud prohibitio catarrhi, quando multiplicatur: imò neque psylliū, nisi quod Deus uult gloriosus, & excelsus. Et propter hoc oportet, ut asidue fiat humectatio materiei, & maturatio eius, quum est grossa, & uiscosa. Et non sis contentus subtiliatione, aut incisione pura. Et quandoque adducunt labor eius, & inobedientia materiei, ad ulcus in pulmone. Et similiter quoniam omnia quæ prouocant, nocent huic ægritudini inquantum prouocant, propterea quia extrahunt subtile ab humiditate: & quum sentis cum asthmate grositiem in hepate, oportet ut permisceas cum medicinis pectoris, medicinas ex genere eupatorij, & absinthij. et illud quod cōiungit inter duas res simul uehementer, est sicut rubea tinctorum, & aristol. etiam. Et quū ille, qui curatur, est puer, oportet ut permisceatur. tunc cum medicinis, lac matris eius. Et [d] dentur ei sufficientes medicinæ æquales, sicut fœniculum humidū cum lacte. Et ex eis, quę iuuant ad maturationem [e] † est ius galli decrepiti. Et ex regimine iuuatiuo eis, est ut administretur fricatio pectoris, & quæ sequuntur ipsum cum manibus, & mādili aspero proprie si fuerit illic anhelitus præparationis: sitque fricatio ęqualis, sicca absque unguento, nisi accidat lassitudo: tunc enim administratur unguentum. Et oportet ut [f] † admini-

a B. præparationis.

b B. ——

c B. ingrossationem.

d B. sufficiunt eis.

e † B. & spuitionem.

f † B. in fricatione.

administres in quibusdam horis abrotanum,& nitrum,& fiat cum eis fricatio uehemens. Et si materia est plurima, tunc necessaria est purgatio eius cum solutiuo facto ex eis, quæ sunt, sicut semen urticæ, & polypodium, & cucumer asininus, & pulpa coloquinthidæ. Et ex regimine in hoc post purgationem,& uomitum, est administratio uocis cum eleuatione gradatim ad fortitudinem, & longitudinem. Et ex regimine in illa mundificatione, est administratio uomitus continui: & proprie post comestionem raphani, aut post potationem. iiij. ʒ. † nitri cum pondere.v. ℥.syrupi de melle. Et illud quidem quando fortis fit [g] § uirtus,& debilitantur§ res. Et elleborus albus ualde iuuatiuus est: & est in ægritudinibus pectoris securus, & absque timore. Et rectius quidem est, ut sumantur frusta ellebori, & figantur in raphano, & dimittantur sic die & nocte,deinde extrahantur ab ipso, & comedatur ille raphanus. Et etiam sumantur sinapis, & salis amborum an.ʒ.j.† nitri armeni ʒ.s. nitri danic.j. & dentur in potu in.v.sextarijs aquæ, & mellis:& quantitas mellis in ipsa sit ℥.j. Et ex regimine bono in hoc, est assiduatio lenificationis naturæ, & adiuuat eos ad illud receptio capparis saliti ante cibũ,& [h] § ouorum taracorum antiquorum,§ & iuris galli decrepiti cum medulla cartami, & uolubilis, & †betæ. Quòd si per illa nõ sit lenificatio,detur in potu aqua hordei, in qua uehementer decoctum est parum euphorbij.Et epithymũ quidem est uehementis iuuaminis in hac ægritudine. Nam si sumatur ex aqua,in qua decoquatur epithymum cum melle, est uehementis iuuamenti. Et similiter si sumatur ex eo aure. i. cum rob. Et similiter decoctio ficuum, & calamenthi, & rutæ in aqua,sumantur ex ea cum melle, & etiam decoctio fœnugræci cum ficubus pinguibus cũ melle plurimo administretur antè cibum tempore longo,& reiteretur post ipsum.Et similiter decoctio passularum, & fœnugræci cum aqua pluuiali. Et ex regimine in hoc est exercitiũ in quo gradatio fiat ex tarditate ad uelocitatem, ut non faciat accidere eis festinatio præfocationem,propterea quia ipsa mouet materiam laboriose. In cibis uero eorum oportet, ut sit gradatio similis ei, quam prædiximus in exercitio. Et sit eorum panis,panis coctus,habens semina, ut cyminũ,anisum,& similia,ex massa fermentata.Et sint eorum [i] § nuclei subtiliatiui, § in quibus ponuntur semen alrasede,&[k] § hyssopum§ & origanum, & calamenthum,& pinguedines,[l] §&§cibi eorum sint de adipibus leporum,& cerui,& gazel,& proprie uulpis,& præcipue eorum pulmones: Pulmo enim uulpis est medicamen huiusmodi ægritudinis, quum exsiccatur, & datur ex eo in potu põdus.ij.ʒ. Et similiter pulmo ericij campestris. Eorum uero carnes sunt,sicut pisces petrosi fluuiales,non lacunales:& sicut paruæ aues,&[m] §starnæ§& perdices, & ius gallorum confert eis. Et quandoque ponitur lingua arietis in cibis habentium asthma. Sed eorum uina sint odorifera,antiqua,subtilia,paruæ quantitatis.Et quando uoluntas est,ut multiplicetur maturatio, & iuuamentum ad spuendum, accipiatur ex eo subtile ualde.Et sirupus de melle confert eis etiam,& in uinis dulcibus adiutis cũ aliquo subtiliatiuo adiuncto eis,est iuuamentum ipsis, propter illud quod in eis est ex abstersione,& lenificatione, & calefactione æquali. Et oportet ut elongentur inter cibum & potum, & non satientur ex aqua subito; imò pluribus uicibus.Ex rebus autem,quas oportet eos uitare, est balneum quantum possunt, & proprie post cibum:& somnus plurimus, & proprie somnus diei: & somnus post cibum est res nocibilior eis,nisi adueniat eis spatium uehemẽs, & lassitudo,& caliditas; tunc nanque dormiat parum. & oportet ut uitent omne granum, in quo est inflatio:& ut uitent potare post cibum siue sit aqua,siue uinum. Medicinæ uero solutiuæ fortes quæ eis conueniunt, sunt, sicut in potu sumant ex opopanacis & pulpæ coloquinthidæ amborum an. ʒ.s.cum aqua mellis. Aut castoreum cum ammoniaco.& pilulis de agarico necessarium est uti in mense bis,quando causa fit fortis. Quarum descriptio. Recipe agarici tres partes, radicis [n]§ lilij § prassij amborum an.partem.i.turbith partes.v.hierę picrę.iiij. pulpæ coloquinthidæ,sarcocollæ amborum an.ʒ.j.[o]†§ § conficiãtur cum rob:& sit potio earum.†ij.ʒ.Et etiã pulpæ coloquinthidæ medietas aure. anisi [p] §sex§ aurei,conficiantur cum aqua, & fiant ex eis pilulæ,& administrentur post administrationem clysteris puri ante ipsas per diem. Et fit ex eis, quæ sunt sicut aqua †betæ,& oleum sysaminum: &†nitrum, & quæ cursu eorum procedunt. Et iterum pulpæ coloquinthidæ danich. ij. seminis urticæ ʒ.j.epithymi.ʒ.s. conficiantur cum aqua mellis: & sunt potio.j.et expectentur super eam tres horæ:deinde potentur.ij.[q]§ ʒ.§ aut. iij. ex aqua mellis. Aut etiã pulpæ coloquinthidæ, & sceha ęqualiter, † nitri medietas partis, radicis lilij,opopanacis amborum an.pars.j. fiant ex eis pilulæ. sitque potio earum ex.ʒ.j.& s.usque ad ij. ʒ. & expectetur hora.j. & detur in potu post eas media cotyla aquæ mellis. Et etiam sinapis aur.j.salis communis, qui in pane ponit.s.aur. succi cucumer. asin. s.aurei,fiant ex eis. viij. trochisci,& bibatur trochiscus.j.ex eis una die,& die altera non: & potio sit cum aqua mellis. Ista enim leniunt naturam,& faciunt spuere cum facilitate. In reliquis uero medicinis oportet ut permutatio fiat, & non continuetur[r] §cũ§una medicina ex eis assidue,& amplectatur eã natura. Et iterũ inter medicinas & corpora sunt proportiones, quæ non comprehenduntur nisi cum experimento. Quum ergo experieris,[s] § consequeris§ quod magis sit iuuatiuum. Et oportet ut obseruetur pars effusionis materiæ.Nam si fuerit ex capite,rege caput curatione catarrhi cum regimine mundificationis humoris.Et quandoque ponuntur in eo narcotica. Et lutum armenum est mirabile in prohibendo catarrhum. Distinctio uerò medicinarum est sicut medicamen Dioscoridis,& sicut aristol.ro. Sumatur inde in potu omni die.s.ʒ. cum aqua. Et sicut serapinum cum uino, & semen iuniperi, & nux cupresi,& [t] § alfesir, & etiam alfesirestem.§ iiij.danich & s.cum aqua radicum: & etiam acetum in quo infusum est de semine urticæ multoties[u] § pondus.ʒ.ij.& semen§nasturtij super quod distillatum est oleum amygdalinum dulce, & radix rubeæ medietas & quarta.ʒ.unius, cum oxymelle squillitico. Oxymel enim squilliticum iuuatiuum

† baurach.
g B. ægritudo, & difficilis fit.
† baurach.
h B. altharich antiqui.
† siclæ.
i B. cibi vltimæ mensę.
k B. folia hyssopi.
l ——— B.
m B. franculini
n B. Alia litera. liquiritiæ.
o † B. myrrhæ. ʒ.j.
Al.ʒ.j.
p B. pars sexta.
† siclæ.
† baurach.
q B. vnc.
† baurach.
r ——— B.
s B. applica.
t B. alfasera & etiã alfeserasten
u B. Alia litera. aut pondus ʒ.ij seminis.

uatiuum est ualde. Et squilla assata ipsamet: & ꝓprie cum melle, & aristol. ro. & duo calamentha, & sceha, & lilium etiam, & chamæpytheos, & castoreum, & etiam decoctio centaureæ. Et centaureæ duæ species iuuatiuę sunt eis in duabus dispositionibus, grossa apud motum [x] † § § in principio, & minuta apud quietem. [y] † § § in postremo fiat electuarium cum melle, & etiam † terebinthina solum, aut cum pauco pyrethro & [z] § aqua ros. § Et opopanacum fortiter iuuat etiam hanc ægritudinem. Veruntamen est ex eis, quorum maxima malitia timenda est in neruis. Et medicamen [a] § sulphuris § est eis uehemẽs iuuamen. Et etiam sumantur nasturtij, & sisami amborum ana. ℥. xxx. & hyssopi sicci ʒ. vij. & fit potio eius secundum quantitatem testificatam. Et etiã pulmonis sicci uulpis. v. calamenthi montani. iiij. seminis apij, folij indi, amborum ana. viij. amomi piperis amborum an. iiij. seminis hyusquiami. ij. Aut sume succum squillæ cum melle æqualis mensuræ, cuius spuma proijciatur, & coaguletur super prunas, & detur ex eo in potu [b] § mistrũ § ante cibum, & tantundem post ipsum. Et etiam calamenthũ, & assa, & ireos, & anisum, & piper: cõficiantur cum melle, & administretur ex eis quãtitas unius auellanæ mane, & sero. Et etiam polij, & sceha armeni, & chamæpitheos, & castorei, & olibani, & hyssopi omniũ an. aureus. j. sumatur & cum melle misceatur, & est potiones duæ. Aut † nitri. iiij. piperis albi. ij. aniudem. iij. ammoniaci ii. conficiantur [c] † § § cum rob. & sit potio eius quantitas fabæ unius cum aqua mellis. Aut castorei, & aristol. ro. ammoniaci omniũ ana. aur. j. piperis. gra. x. misceantur cum rob uuę: & potio ex eis sit quantitas fabæ. j. cum oxymelle. Et etiam prasij, & costi, & storacis, & granorũ pini omnium ana. aure. j. polij, & castorei amborum ana. aure. j. piperis albi, succi cucumeris asinini omnium an. aure. s. conficiantur cum melle: & sit potio faba una cum aqua mellis calefacta. Et etiam sinapis, & † nitri amborum ana partes. ij. calamenthi fluuialis, succi cucumeris asinini amborum ana pars. j. conficiantur cum aceto squillitico: & sit potio eius quãtitas † herbi in aqua mellis crudi in ieiunio. Aut sceha, & absinthium, & ruta conficiantur cum melle: [d] § aut coagulentur cum decoctione mellis. § Et melius est sumere in potu cum oxymelle, [e] § aut § cum decoctione calamenthi cum [f] § ficubus: § & proprie quum fuerit illic caliditas. Et scias quòd enula, & aqua eius uehementer iuuant hanc ægritudinem. Et ex medicinis fortibus, est arsenicum cum gumma pini, ex quo fiant pilulæ ad asthma. [g] § Et § detur in potu arsenicum cum aqua mellis, & sulphur cum ouis mollibus coctis in aqua. Et ex medicinis bonis propinquis æqualitati, est cyminum cum aceto commisto: & est iuuatiuum ualde ad anhelitum præparationis. Et etiam mucillago sinapis albi cum æquali mensura mellis decoquitur, ut electuarium, & administretur. Et apud uehementiã præfocationis, & constrictionem anhelitus, sumatur † nitrum. ℥. iiij. cum. ℥. ij. nasturtij. in v. ℥. aquæ [h] † § § mellis. Conferunt enim ei qui hanc patitur ægritudinem statim, & sunt iuuatiua sciaticæ. Et olea quæ distillantur in potibus eorum, & proprie sunt oleum amygdalinum dulce, & amarum, & oleum de pineis. Et inunctiones sunt sicut oleum de lilio, & oleum laurinum, & ex eis confricando inungatur pectus. Et similiter oleum anethinum. Suffumigatio autem sit, sicut arsenicũ, & sulphur, ex quibus fiat suffumigatio cum adipe renum: [i] † § § & etiam myrrha & costus, & casia, & crocus, & aristol. & etiam storax, [k] † § § & galbanum, & aloe scotrensis: & etiam arsenicum, & aristol. lõ. terantur, & conficiantur cum adipe uaccino, & fiant ex eis auellanæ, & suffumigetur ex eis cum ʒ. j. decem diebus fiat, & omni die ter. In asthmate autem & constrictione anhelitus factis propter uapores fumosos, dominantes in corde, & ab humoribus existentibus in arterijs cordis, confert phlebotomia. Et melior est illa, quæ fit in latere sinistro. In cura autem factorum propter uẽtositatem, intentio est duæ res: quarum una est resolutio uentositatis cum facilitate, quòd fit cum subtiliatiuis notis. et secunda est apertio oppilationis, ut inueniat, quod inobediens est ex ea ad dissoluendum, meatum. Et ex eis, quæ conferunt ad hoc, est inunctio etiam cum oleo de nereidẽ, & oleo laurino, & oleo rutaceo. Et ex emplastris iuuatiuis est anethum, & chamæmilla, & sampsucus: decoquantur, & uaporentur ex eis pectus, & ambo latera. Et ex eis, quæ in potione sumuntur, sunt ex sagzenea, & homorusia, & cochium, & serapinum, & opopanacum: & sit potio cuiuslibet eorũ aureus. In asthmate autem & constrictione anhelitus factis propter catarrhum, oportet ut laboretur cum cura prohibente catarrhum, & faciẽte spuere quod aggregatum est. Sed illius quod existimatum est ex constrictione anhelitus esse propter neruos, & est secundum ueritatem species difficultatis anhelitus, & ex malitia anhelitus, & non ex capitulo difficultatis anhelitus, iam diximus curam in capitulo difficultatis anhelitus. Factis uero à siccitate & exsiccatione, confert potus lactis asinini, & caprini: & succi [l] § frigidi & humidi, § & oleum amygdalinũ, [m] § & sorbitiones, § & uinum subtile habens admista ex humectantibus. Et fugere calefacientia cum potentia, & resoluẽtia, & exsiccãtia, quæ sunt ex eis quæ sciuisti, & conueniunt eis epithemata humectantia, & emplastra, & unguenta tenera. In constrictione uero anhelitus facta propter caliditatem, cum qua inuenitur inflammatio, oportet ut administrentur emplastra infrigidantia, & cerataria infrigidantia; & est in ueritate species malitiæ anhelitus, non constrictio anhelitus: & potio uiolati conditi, & aqua hordei conferunt ualde in ea. In facta uero à frigore, calefacientia bibita, & illinita, & decoctio fœnugræci cum passis, conferunt eis.

Marginal notes: x † B. &. — y † B. &. — † gluten alimbat. — z B. galbano. — a B. Alia litera. caulium. — b B. mestharun — † baurach. — c † B. cum melle aut. — † baurach. — † orobi. — d B. inspissetur decoctio cũ melle. — e ——— B. — f B. lacte. — g B. Aut. — † baurach. — h † B. & — i † B. Alia litera caprarum. — k † B. liquida. — l B. & olea frigida & humida. — m B. in sorbitionibus.

Annot.

Etsi multitudo quæuis euacuationem indicat, humorum tamen redundantia in pulmone educi medicamentis non potest, nisi uel ualidissimis, uel longo post tempore. quod sanè longo itineri ascribendum est, per quod transire, quæ ingeruntur, oportet, priusquàm ad ipsum thoracem perueniant. Purgandum tamen author iubet non educendæ eius materiæ gratia, quæ in pulmones irrepsit; sed imminuẽdæ, si in toto corpore affluat, uel retrahendæ, si in fluxu sit, uel fluxuram uerearis. Nihil de

eductione

eductione per sanguinis missionem meminit; quòd asthma, de quo agit, ex frigida & crassa materia est: qua affluente religiose euitanda uenæ sectio est, ne misso sanguine, quod humorum reliquum est, refrigeretur, & incrassetur magis. Paulus tamen lib. 3. si necessitas urgeat, secandā uenam censet: atq; id, si ut nos arbitramur, ex sanguine asthma fiat, audacter agendum fuerit; si cætera assentiātur. id enim mirum in modum conferre, testari nos possumus illud ipsum non semel experti, successu magno. De medicamentis uerò, illud obseruandum erit, ut sint ualidissima, quum alioqui imbecillium uis antea dissoluatur quàm ad thoracem perueniat. de quare author lib. 1. fen. 4. etiam admonuit. Quod item eadē humiditate uacare nō debeāt, neq; frigida sint. 7. de cōp. med. per loca Gal. quoq; scriptum reliquit. facienda nempe fluxilis materia est. fit uerò id humidis quæ frigiditate uacent, quum frigiditas incrasset. licet tamen quandoq; etiam frigidis uti, ubi tenuis fluxio pulmones infestet. Cætera pete ex Gal. 7. de comp. med. per loc. Vide & Paulum lib. 3. Celsum lib. 4. & Rasim 9. ad Almans. Vnum hic in medicamentorum enumeratione author iubet ijs uerbis,

Cap. 29. Cap. 6. Cap. 6. Cap. 26. Cap. 4

Et ex medicinis fortibus est arsenicum &c. quod summè obseruandum est, arsenicum quippe exhibet cū gummi pinus, aut cum hydromelle: & paulo etiam postea suffitum ex eodem parat. quod tamen constat uenenum esse pernitiosissimum. Idem etiam 2. lib. ubi de arsenico agit, prodesse ipsum cum œnomelle & hydromelle inflatis memoriæ commendauit. Fortasse resinæ uel hydromelli admistum non offendit, ueluti & quod ex hydrargyro paratur & præcipitatū uulgo nuncupatur nostra tempestate, cum saccaro rosaceo usitatum. Nos tamen, ut libenter ab huius generis medicamentis abstinemus; ita eos probare non possumus, qui in id discrimen ægrotos ducunt. quum & frequenter ac passim uidere sit pessimo hæc successu assumi.

De cura aliquarum spetierum anhelitus. Cap. 41.

SI fuerit causa in malitia anhelitus, caliditas cordis, administra medicinas infrigidatiuas bibitas, & linitas. Et si fuerit causa multitudo uaporum, qui sunt in ipso corde, aut in pulmone, uenientium ad ipsum ex locis alijs, phlebotoma basilicam, & administra euacuationem cum aqua casei accepta cum [a] § oxymelle § cum hiera picra. Et administra fricationem manuum, & pedum: & si fuerit causa humiditas subtilis, administra quod temperet substantiam eius cum ingrossatione. Et si fuerit causa humiditas æqualis, uerum ipsa erit oppilatiua, administra quod abstergit, sicut sunt grana pini, & nuces, & passæ, & conferunt malitiæ anhelitus humidi sacraiti ex aqua albedarungi humidi, aut aqua rutæ. Si autem fuerit humiditas grossa, administra mundificantia prædicta, fortis abstersionis, sicut est squilla, & hyssopus, & similia eis: & redi ad illud, quod dictum est in capitulo asthmatis, & quæ numerantur in pectoralibus. Et si fuerint uapores, & humiditates uenientes ex locis alijs, cura cerebrales ex eis curatione catarrhi, & mundificatione capitis, nisi sit catarrhus ex debilitate substantiæ cerebri: quoniam curationem non habet. Et cura quod aduenit ei ex locis alijs, cum attractione materiei ad partem alteram, post phlebotomiam, & euacuationem. Et incipe confortare pectus cum cis, quæ sunt sicut aristol. & [b] § succudrium § & stœchados: & †aldeiacur purum, & confortatum confert ualde in mundificatione capitis. Et si fuerit causa nerui, administrabis ea, quæ ipsos confortent, & confortent spiritum in eis, & uiuificet ipsum, sicut sunt olea bene redolentia. & si fuerit propter apostema in [c] § meatibus § aut malitiam complexionis, cura cum ipso, quod dictum est in suo capitulo. Et si fuerit cum communitate stomachi [d] § conforta § stomachum, & conforta ipsum cum eo, quod dicitur in capitulo suo. Et si fuerit ex frigore, administra ea, quæ sunt sicut sagzenea, & homorusia, & [e] § alinkirdea. § Et si fuerit ex siccitate, administra quæ sunt, sicut penidię cum lacte mulcto, & quæ dicuntur in capitulis alijs. Et si fuerit ex uentositatibus, administra uaporationes prædictas in asthmate, & emplastra, & alia. Et scias quòd crocus est ex summa medicinarum conferentium ualde malitiæ anhelitus, & difficultati ipsius: propterea quia confortat instrumentum anhelitus, & facile ipsum efficit.

a B. syrupo acetoso. b B. scordium. o diacodion. c B. meri. d B. mundifica. e B. anacardina

De cura difficultatis anhelitus ex hac summa. Cap. 42.

SI est illud ex humiditate, Gal. præcipit dari medicamen confectum cum melle in omni mense bis: & sit potio eius. xxxvj. kirat. Et in die in quo æger ipsum sumit, non loquatur, neq; moueatur ante illum diem, duobus diebus. Et in hora septima, recipiat panem cum uino commisto. Et in sero uitellum oui cum medulla panis. Et in mane habeat pullum paruum, de quo sumat ius: & balneetur in sero illius diei. Si autem cum hoc non remouetur, administretur cōfectio [a] § adscind § & medicamen Andromachi proprie, quando prolongatur ægritudo. Et si ægritudo fuerit ex capite, administretur ablutio capitis omni hebdomada bis cum sapone, & †nitro: & utatur sternutatorijs, & gargarizet rob de moris cum aloe, & myrrha. Et utatur exercitio inunctionis cum fricatione super dorsum, & utatur ligatione crurium incipiendo a superioribus, & perueniendo ad inferiora. Et administrentur mundificatiua prædicta, & pilulæ huiusmodi. sceha, ramorum rutæ, & herbæ absinthij sumantur partes æquales, & omni die formentur ex eis. ij. pilulæ ad modum ciceris, & sumantur, & post eas oxymel, & proprie squilliticum. Et iterum aliæ. Recipe castorei, sceha, amborum an. partem j. absinthij [b] § amygdalarum amararum, amborum § an. partem. s. fiant pilulæ sicut cicer. Et electuarium de caulibus est bonū cis: & etiam calx sanguisugarum, quæ sunt sub urceis, quum aduruntur in testa, donec fiat cinis, & commisceantur cum melle, & administretur ex eis omni die cochlearium unum. Et omnes isti modi conferunt quum causa est neruosa. Si uero est ex caliditate, tunc trochisci iuuant ualde, qui recipiūt rosarum. ʒ. vj. radicis [c] § lilij § ʒ. xiiij. almirberis. ʒ. ij. laccæ [d] § aristol. § masticis, succi eupatorij, succi absinthij, spicæ, anisi. seminis fœniculi, omnium ana drach. iij. croci. drach. s. seminis citruli, & cucumeris, & cucurbitæ, & melonis omnium ana. ʒ. j. gummi dragacanthi, succi liquiritiæ [e] † § § omnium ana ʒ. j. & oportet ut administretur euacuatio cū eo, quod educit humores calidos. Si autem fuerit propt.r

a B. albesd. † baurach. b B. & cimini. c B. liquiritiæ. d B. rauced. e † B. seminis maluæ.

propter debilitatem aduenientem neruis, aut nocumentum, oportebit ut curetur cum eo, quod confortet spiritum, qui est in neruis ex oleis calidis odoriferis, sicut est oleum narcissinum, & [f] § de lilio, & sambac: & oleum factum cum speciebus & pipere & cinnamomo, & similibus § & ceraria facta ex illis oleis, & oleũ de croco. Et crocus ipse est ultimus in iuuamento ipsius. Et si fuerit causa percussio adueniens origini illorum neruorum, curetur cum eo quod oportet ex [g] § locis apostematis.

f B. susen, & oleum alrazachi, & olea facta cũ aromaticis.

g B. prohibētibus apostemata

Annot.

Hic reliquas asthmatis causas prosequitur, & docet ut auferri debeant. Pro qua re pete loca superiori capite adducta. Vnum hoc loco est obseruandũ. In curatione asthmatis ex uaporibus, uenã secat, exhibet purgatoriũ medicamentum, fricationem manuum & pedum proponit. Ex his, frictiones extremorum nunquam profectò non conueniunt, quum reuellant. at de uenæ sectione ac purgatione ambiguum uidetur, quum neq; sanguis neq; alij humores affluant. Vtrunq; tamen conferre potest, dum cum sanguine uel alijs humoribus simul etiam flatus educuntur, quamuis hoc per accidens. Venæ sectio præsertim opportuna uidetur, ubi flatus ex putridorum humorum flatu efferuntur: medicamentum, præcipue ex hiera, quod author proponit; ubi ex frigiditate collecti sunt flatus.

Tractatus secundus

De uoce. Cap. I.

OCIS factor est lacertus, qui est apud epiglottim cum mensuratione apertionis, & expulsione aeris egredientis, & percussione eius, & eius instrumẽtum est epiglottis, & corpus simile linguæ fistulę: & est instrumentum primum in ueritate: & reliqua instrumẽta sunt [a] § innitentia § & adiuuantia. Et emittens materiam eius, est uelamen: & lacerti pectoris [b] § afferunt allationem aeris uelamini, § qui inundat apud epiglottim. Quum ita fit, tunc nocumentum accidit ei aut ex causis efficientibus, aut propter causam mittẽtem materiam. Et eius quidem nocumentum, aut est destructio, aut diminutio, aut alteratio ꝑpter raucedinem, aut acuitatem, aut grauitatem, aut asperitatem, aut tremorem, aut aliud. Et unaquęque harum causarum non facit ægritudinem nisi cum malitia complexionis singularis, aut cum materia: & proprie ex catarrho, [c] § & læsione § accidente epiglotti. aut propter illud, quod accidit ei ex solutione singularis, & incisione, aut apostemate, aut dolore, aut percussione, aut casu. Et quandoque est nocumentum in [d] § ipsa eadem: § & quandoque est cum communitatẽ principij, propinqui neruis, qui dilatãtur ad illos lacertos, & principia eorum: [e] § & § longinqui, sicut est cerebrum. Et quãdoq; est cum communitate mẽbri uicini, quod est ex mẽbris nutrimenti, aut ex membris anhelitus, aut continentis ambo quæ sunt uentris, & pectoris: aut continui cum [f] § ambobus, quòd est ex spondylibus spinæ, § imò ex palato. Nam si alteratur ad humiditatem, aut ad siccitatem. & asperitatem, tunc iam alteratur uox. Et ex hoc genere est incisio uuæ, & duarum amygdalarum. Nam habens eam, quum uocem emittit, sentit, quasi commotionem fortem facientem esse necessariam rascationem. Et quandoque oppilantur guttura eorum apud omnem uociferationem. Ex parte autem lædentis fit; quoniam uox alteratur propter uehementiam caliditatis pulmonis, aut frigiditatis eius, aut humiditatis ipsius, propter cursum saniei ad ipsum ex apostematibus, aut propter cursum catarrhi ad ipsum, aut siccitatem ipsius. Caliditas autem magnificat uocem, & frigiditas acuit eam & minorat eam. Et siccitas exasperat eam, & facit eam similem uocibus gruum. Et humiditas facit eam raucam. Et planitudo æquat eam, & facit ipsam planam. Et quando repletur pulmo humiditate, & canna non est munda, non est possibile homini emittere uocem altam, neq; claram: quoniam illud est cũ quantitate claritatis pulmonis, & epiglottis, & econtrario claritatis amborum. Et quandoque diuersificatur uox in grauitate, & acuitate sua secundum dilatationem cannæ pulmonis, & epiglottis, & constrictionem earũ. Et quando fortia fiunt nocumenta prædicta in membris mittentibus, & adducentibus, destruitur uox: & nõ oportet, ut destruatur locutio. Locutio nanque quandoq; completur cum anhelitu æquali, sicut faciebat homo, neruo reuersiuo cuius accidit frigus, quum esset necessarium ut discooperiretur cum ferro, quare destructa est uox eius. Et fuit alius, qui quum curaretur à scrophulis, incisus est ei unus duorum neruorum reuersiuorũ, quare abscissa est medietas uocis [g] § duorũ lacertorum: § & quum nocumentum est in lacerto dilatatiuo, fit uox rauca: & quãdo est in lacerto motiuo, dilatatiuo, est uox præfocatiua: imò quandoque accidit ex eo præfocatio: & quando est in lacerto mouente constringente, est uox sufflatiua: & quum destruitur eius operatio, destruitur uox. Et quando accidit in ipso mollificatio non integra, & dispositio eius est similis tremori, tremit uox. Et quando non peruenit humiditas ad hoc, ut mollificet, raucescit uox. Raucedo igitur quum accidit ab humiditate, accidit ab humiditate pauca: & quum multiplicatur parumper, tremit: & si multiplicatur plurimum, destruitur. Et quandoque raucescit uox propter [h] § dilatationem § instrumenti uociferationis: quare accidit propter eam lassitudo, aut apertio, aut tensio; & deterior est ea, quæ est post cibum. Et quãdoque raucescit propter frigus [i] § difficile, & calorem superfluum, cum eo quod [k] § extenditur § ex complexione, & similiter uigiliæ, & cibi asperi. Et raucescit propter multitudinem clamoris, & attractionem humorositatis causa eius ad tunicã cooperientem guttur, & epiglottim. Et raucedo quę accidit decrepitis, non sanatur. Et quum fuerit æstas septentrionalis, sicca, & eius autumnus meridionalis pluuialis, tunc raucedo multiplicabitur in ipso. Et uarices, quum apparẽt, sunt [l] § plurimum causarum conuenientium uoci. § Et scias quòd conualescentes, & [m] § debiles, & § religiosi, & similes cum debilitate sua eis, propter paucitatẽ uirtutum eorum, sunt quasi deficientes ab operatione in aere plurimo: quare angustatur eorum epiglottis, ita ut acuatur eorum uox. Et quando

a B. emittẽtia.

b B. & deferẽs materiam eius est pulmo, & materia eius ẽ aer.

c B. humectãte

d B. ipso per se.

e B. aut.

f B. & quod cõtinuatur cũ eis ex anulis spondilium.

g ——— B.

h B. Alia litera. laborem.

i B. exasperans

k B. deteriorat

l B. multoties ex causis rectificantibus vocẽ.

m B. humiles.

do nititur debilis, ut dilatet epiglottim suam, & grauetur uox eius, non auditur omnino.

ANNOT.

Vox & sermo differunt. quibus enim datus sermo est, ijs & uox: non tamen contra, ut Arist. 4. de part. animal. Vnde & alia uocis instrumenta sunt, alia sermonis, ut legere est 4. de loc. aff. Vocis instrumenta sunt guttur, larynx, musculi, & nerui recurrentes, sermonis uerò lingua, labra, dentes, palatum, gurgulio, & nares. principatum tamen in sermone lingua obtinet, uti & in uoce epiglottis. quod & lib. de uocal. instr. diss. & 7. de usu part. & 2. de de plac. Hipp. & Plat. cætera uerò adiuuāt. Est uox, ut ex Arist. 2. de anima colligere est, repercußio expirati aeris ad uocis instrumenta ex imaginatione. Vt fiat uox, materiam adesse oportet; aerem uidelicet, qui exsufflatur. unde in profundis thoracis uulneribus uox offenditur ut 4. de loc. aff. Vt exsuffletur aer, exspirari oportet. at non sola ex sufflatio satisfacit; sed cum strepitu efferri oportet; tunc uerò uox æditur. articulatur hæc postmodum, & fit sermo; ut quinque hæc sese consequantur, exspiratio, exsufflatio citra strepitum, strepens exsufflatio, uox, loquela; ut ait Gal. 4. de loc. aff. Quarum, si prima lædatur, reliquas omnes lædi necesse est: ultima uerò læsa aliæ non læduntur. at cum secunda reliquæ tres: cum tertia reliquæ duæ: cū quarta postrema sola offenditur. Hæ uerò omnes, sicuti diuersæ actiones sunt; ita & diuersarum partium ope fiunt. exspirationem uniuersi thoracis musculi contrahentes faciunt. exsufflationem, quæ uehemens est exspiratio, intercostales præsertim musculi. strepentem exsufflationem musculi, qui in faucibus sunt. uocem gutturis musculi. sermonem lingua præsertim: ac præterea dentes, labra, narium foramina, palatum, gurgulio, ac symmetrum præterea linguæ uinculum. Quæ quidem, quum ita se habeant: ac uox & sermo tripliciter lædi poßit, ut & cæteræ actiones, aboleri, imminui, deprauari: quum item actio non offendatur, nisi partibus uel principibus, uel quæ his famulantur, oblæsis; constare potest lædi uocem, sermonēue offensa larynge, musculis gutturis, recurrentibus neruis, lingua, labris, palato, gurgulione, paristhmijs, & naribus, quæ uocis sermonisq; efformādi instrumenta sunt. præterea uerò thorace & pulmone, quæ materiam uocis præbent. adde & uentriculo, iecinore, spinali medulla, à qua nerui ad thoracem eunt, & partibus demum affectis omnibus quæ thoraci incumbunt. Offendi uerò hæc omni morborum genere poßunt, intemperie, mala compositione, solutione continui, à quacunque hæc causa euenerint. quæ author fusius prosequitur. pro quibus pete Gal. 7. de comp. med. per loc. & 14. meth. et Paulum lib. 3. Sed unum hic sese offert animaduertendum. Ait author loquens de magna & parua uoce, caliditatem uocis magnitudinem facere. At huius contrarium Gal. scribit lib. art. med. nempe uocis magnitudinem non à caliditate fieri, sicuti neque paruitatem à frigiditate. sed asperæ arteriæ latitudinem sequi & uehementiorem efflatum, testatus. Ad hoc tamen paucis. Caliditas per se quidem uocis magnitudinem non facit, sed per accidens; dum asperam arteriam in eius generatione dilatat, quod & Gal. loco citato innuit. negat autem per se, non quouis modo, à calore uocis fieri magnitudinem. At obijcies Gal. de naturali calore uerba facere, hunc uerò de eo qui præter naturam est, quum dicat § Ex parte autem lædentis &c. § Dicimus alios codices legere § ex parte autem mittentis &c. § atque ita, non de accidentali caliditate authorem agere, sed de naturali. Quòd si tamen uelis de accidentario uerba fieri, quū caliditas pulmoni maioris exsufflationis materiam præstet: dixerimus nos etiam uehementioris uocis causam esse, si modo uires ualidæ sint: nempe, quòd maiori impetu aer, dum expiratur, in asperam arteriam ac larynga irruat. at si imbecilles sint uires, tunc quia debiles sunt, etiam parum aeris mouent, ut Arist. 11. problem. sect. & paruæ etiam uoces fiunt. At Auic. de caliditate intelligit, cum qua uirium adsit robur. Cæterum apparet rursum in hoc capite controuersia. Gal. sicuti supra adnotatum est, 4. de loc. aff. de uocis materia agens, quinque ait sese consequi, exspirationem, exsufflationem, uehementem exsufflationem, uocem, sermonem, quarum si prima offendatur, offendi & reliquas: si secunda, reliquas tres: si tertia, duas, quæ supersunt: si quarta, quæ uox est, offendi etiam sermonem. At huius contrarium author hic scribit, quum ait, [2]§ Et quādo fortia fiunt nocumenta. nempe destructa uoce, non oportere ait, ut destruatur locutio. Sanè euidens contradictio hæc est. Certum tamen est, sæpenumero offensa uoce non offendi loquelam. Nouimus nos, quibus quū ijs (quod ferè author ait) recurrentes nerui secti essent; ablata fuerit uox; ipsa tamen sermonis explicatione integra. Adde & quum submissa uoce loquimur; abolita ipsa uidetur uox, loquendi tamē ui illæsa. Nostra ergo sentētia Gal. sermonis nomine, prolatum altius sermonem intelligit, qui certe abolita uoce & ipse aboletur. Aut, quum submissa uoce loquimur seu ex morbo, seu ex industria; non prorsus ammissa uox dicitur, sed pressa admodum: cui & pressus proportione respondet sermo. Aut ēt per uocis destructionem author magnæ & uehemētis abolitionē intelligit; ut sensus sit, auferri quādoq; uociferādi uim: nō tamē submissa loquēdi uoce. Aliud tertio loco quæstione dignū uidetur, quia hic de uocis læsæ causis agitur (quamuis de hac re neque author neq; Gal. aduerterit) quid sit, cur inspecto lupo obmutescimus? Vulgus id solum euenire putat: ubi nos à lupo prius inspici contigerit, quàm nos lupum uideamus: cui & Poeta noster, suffragatur, quum ait, lupi Mœrin uidere priores. Non læuis profectò quæstio hæc est. præsertim quando nullus (quem ego uiderim) eius causam hactenus literis prodiderit. Fortasse aūt non, ut uulgus putat, tunc solum uoce destituimur, ubi priores nos conspici contigerit, sed ubi propinquum illum nobis animaduerterimus. atq; huius rei causa caloris ac spirituū retractio esse potest ob metum. ex timore enim obmutescimus, aut certè tremula et imbecilla uox redditur, ut Arist. 27. sect. proble. & Gal. 2. de sympt. caus. Quòd si etiam tunc uoce destituimur, quū longè à lupo differimus: uel quum is prior nos inspexerit tantùm (id quod nobis non satis constat) nos certè non uidemus, quid aliud quàm abdita, & ignota nobis proprietas huius rei sit causa.

Cap. 9. Cap. 6. Cap. 2. Cap. 5. Cap. 4. Text. 90. Cap. 6. Cap. 6. Cap. 1. Cap. 9. Cap. 28. Cap. 67.

Probl. 22. Cap. 6. Probl. 7. Cap. 2.

De cura. Cap. 2.

CVra abscisionis uocis est, ut si fuerit propter malitiam complexionis, in quibusdā lacertis, aut nocumentum, curetur cum eo quod oportet in capitulo suo, quod sit ex eis quę sciuisti. Et ille quidē qui sentit initiū abscisionis uocis, oportet ut incipiat ad curandum, antequā fortis fiat. Accipiat ergo uitellum oui elixati, & si sami excorticati, & lactis bouini, omniū ana, coclearium vnū, & sumat in potu cum aqua omni die tribus diebus. Et oportet, ut sorbeat quod de coquatur ī interiore parte granati [a]§ melisia § dulcis

[a] B. melasie.

cis decocti, sepulti in cinere calido, & assumpti ab eo, quum lenitur: & eradicetur quod in eo superius est, & [b] ‡radatur‡ quod in ipso est, cum spatula, & effundatur in ipsum parum aquæ zuccari, & bibatur. Et si fuerit ex humiditate in lacerto propinquo epiglotti, †aut epiglotti perueniente ad finem in mollificatione, & non sit illic dolor, & sint illic conturbatio, & grauitas; oportebit tunc ut sumantur ficus siccæ, & calamenthũ etiã, & decoquantur. Deinde misceantur cum gummi arabico contrito cum decoctione sua, donec fiat sicut mel, & deglutiantur. Aut sumantur myrrha & crocus cum coagulato uuæ: aut sumantur croci. ʒ. iij. s. myrrhæ, succi liquiritię, thuris omnium an. ʒ. j. aggregentur cum rob uuæ [c] †‡ ‡ & coagulentur. Aut sumãtur croci ʒ. j. & assæ fœtidæ medietas, & mellis. iij. decoquantur donec coagulentur, & fiant ex eis pilulæ, & teneantur sub lingua. Et electuarium de caulibus confert eis etiam, & masticatio ramorum caulium humidorum, & sorbitio aquæ eius paulatim paulatim est iuuatiua. Et quando non confert electuariũ de caulibus, ponatur super ipsum parum assæ fœtidæ, & farina †herbi, & fœnugræci, & porrorum de Sceni, & anabati, & cæpe & succus eius, & allia, & phistici, & uua dulcis hyemalis: & etiã sumatur zingiber conditum [d] ‡ cum lacte ultimum in nutritione, ‡ & teratur donec fiat simile medullæ. & proijciatur super ipsum medietas ipsius de longo pipere contrito sicut alcohol, & quarta eius de croco similiter, & quantum est totum de amylo, & conterantur cum tabarzet [e] ‡resoluto & præparato, ‡ aut cum melle, [f] ‡ quod sit purum‡ ualde. Et ex cibis illis, qui [g] ‡ confortant sensum, ‡ sunt sicut pedes, [h] ‡ & extrema, ‡ & proprie pedes uaccarum ex quibus [i] ‡ comedat. Et oportet in eo quod est à siccitate neruorum tantum, ‡ & proprie cum communitate meri (& eius signum est, ut non sit cum raucedine magna, imò parua, & acuitate, & claritate quadam, quæ est cum asperitate, & dolore) [k] †‡ ‡ ut sumat in hora dormiendi ex oleo uiol. recenti dulci cochlearium unum cum zuccaro tabarzet. et cõfert ei mucillago seminis psyllij cum aqua zuccari plurimi, & cibi humectatiui [l] †‡ ‡ & ius gallinæ factum in iffideget: & ius olerum notorum. Et ficus sunt iuuatiuę ad abscisionem uocis, siue sit ex humiditate, siue sit ex siccitate. Et medicamen ficuum factum cum calamentho confert debilitati uocis, & raucedini eius.

b B. agitetur.

† Alij cod. non habent, aut epiglotti.

c † B. aut cum melle.

† erui.

d B. tenerũ seu molle optime conditum.

e B. dissoluto habente spissitudinem.

f B. & est mundificatiuum.

g B. Alia litera. asperitatem.

h ——— B.

i B. comedãtur nerui solum, & proprie cũ melle, aut decocti cũ melle. Quod si fuerit ex siccitate.

k B. oportet.

l † B, & lenificatiui.

ANNOT.

Aemulatur Gal. 7. de comp. med. per loca. præsertim uerò Rasim 6. Cont. tr. 1. Tu pro hoc & sequentibus de uoce capitibus uide Paulum lib. 3. nec non Rasim 9. ad Almans.

Cap. 1. Cap. 2. Cap. 28.

Cura raucedinis uocis, & asperitatis eius. Cap. 3.

IAm sciuisti causas raucedinis. Et scias quòd ille cuius uox raucescit, oportet ut alienet à se omne acetosum, & salsum asperum & calidũ acutum, nisi uelit per hoc curam & incisionem: tunc enim utatur eis permistis cum medicinis lenificatiuis. Si autem raucedo accidat ex multitudine uociferationis, assumat ficuũ, & menthæ, & aloes partes æquales, & conficiat ea cum rob, & sorbeat ex medulla tritici, & kist hordei, & oleo amygdalino, & croco, & utatur cum uino uuæ. [a] †‡ ‡ Et confert illud quod dicitur in incisione uocis. & proprie medicamen de assa fœtida cũ croco. Et si est illic caliditas, tunc detur ius de atriplicibus, & maluis, & aqua hordei, & grana cucumeris, & amylum, & amygdalę. Et si fuerit causa frigus, iuuantur etiam cum medicinis de assa 10 fœtida, & croco prædictis. Et sumantur sinapis assati. ʒ. iij. piperis. ʒ. j. & myrrhæ. ʒ. vj. storac. [b] ‡ etiam calamitę‡ & galbani amborum. an. ʒ. iiij. fiant ex eis pilulæ, & teneantur sub lingua. Aut sumantur myrrhæ pondus. ʒ. ij. olibani. ʒ. x. coniungãtur cum uino. [c] †‡ ‡ Et si fuerit ex uociferatione, & lassitudine, confert ei balneum, sicut cõfert reliquis speciebus lassitudinis. Et conferunt ei cibi mollificatiui, & conglutinatiui, sicut lac, & uitelli ouorũ sorbilium sine sole, & †tri, & sor- 20 bitiones notæ, & ius de atriplicibus, & maluis, & quæ sunt illis similia & pilulæ factæ ex amylo, & dragacantho, & succo liquiritiæ, & gummi: & pilulæ lenitiuæ digestiuæ. Si autem fuerit [d] ‡ ex apostemate, resoluatur cum eo ‡ & similiter gargarismata, & confectiones molles, quæ lambi possunt lenificatiuæ, quæ sunt ex summa eorum, quibus curatur synantia calida: & similiter sorbitiones, quæ aggregant ad conglutinationem, & abstersionem absque mordicatione, sicut factæ ex fari- 30 na fabarum. & semine lini. Et fortius hoc, est †terebinthina. Et conuenit habenti hanc raucedinẽ ut abhorreat uinum penitus, & proprie in principio. Et quando [e] ‡ fuerit ex apostemate calido, bibat uinum dulce. ‡ & raphanum decoctũ, & almuri confert eis. Et quando est ex humiditate, tunc non est excusatio [f] ‡ quin sint necessaria prædicta ‡ in incisione uocis. Et omnes medicinæ illæ conferunt ei, & sorbitiones factæ ex farina fabarum: & ex eis est decoctio †herbi, quæ ẽ iuuatiua in hoc 40 capitulo: & res quæ sunt in primo gradu abstersionis, & similiter tri, & lac. [g] †‡ ‡ deinde myrrha & squilla, & quæ procedunt cursu earum. Et si fuerit hæc raucedo humida ex catarrho, dentur habenti eam papauer, & rob eius. Et ex eis quæ clarificant uocem asperam, & turbidam, est masticatio cubebe. Et ex medicinis remouentibus raucedinem, est aqua granati feruens in qua postea distilletur oleum uiol. & [h] ‡ prę- 50 paretur. ‡

a † B. cocta.

b B. liquida.

c † B. cocta.

† itria.

d B. sicut apostema resoluat cum eis.

† gummi albotin.

e B. desiderat ipsum concedi potest potus uini dulcis. Alia lfa. fuerit apa cõcedi potest potus uini dulcis. Alia litera. declinat ægritudo concedi potest vinum dulce.

f B. ab abstersiuis prædictis.

† erui.

g † B. deinde butyrũ, & coagulatum vuæ. i. rob vuæ, & radix liquiritiæ, & succus seu rob ei^o, deinde fabæ cũ melle, & decoctio ficuum.

h B. inspissetur.

De medicinis conseruantibus lenitatem [a] ‡ *pectoris*, ‡ *& quæ bona sunt ei.* Cap. 4.

SVnt fabæ, grana pini, & passæ, & ficus, & gũmi, & fœnugræcum, & semen lini, & dactyli, & radix [b] ‡ lilij, & amygdalæ, & proprie amarę. & cannæ zuccari, & sebesten, & syrupus de melle, & rob prædictum post. Et ex medicinis calidis sunt myrrha, & assa fœtida, & piper, & galbanũ, 60 & olibanum, & † terebinthina, & calamenthum, & gũma pini, & storax [c] ‡ calamita‡ & acetũ squilliticum, quando est ex caliditate, & siccitate, & radices opopanacis. Et ex medicinis frigidis, sunt semina cucurbitæ, cucumeris, & amylum, & dragacanthum, & gummi, & mucillago psyllij, & iuleb, & succus liquiritiæ: Et uitelli ouorum sunt

a B. uocis.

b B. liquiritiæ.

† gluten albotin.

c B. liquida.

ex

ex conuenientioribus medicinis ad hoc, ut cum eis componantur reliquæ medicinæ: & similiter lac nouiter mulctum.

De uoce aspera, & eius cura. Cap. 5.

Accidit asperitas uocis ex frigiditate, & ex tensione lacerti[a] § pectoris, § & ex dispositione eius, quæ est sicut spasmus[b] § § & ex coitu & ex uigilijs. Et cura eius, est abstinẽtia à rebus, quas diximus iam: & dimissio somni post cibum. Et dimissio[c] § cantilenæ cum delectatione § & ut recipiat lenificantia prædicta in capitulo raucedinis, & ficus humidas, & siccas: & passæ, & proprie infusæ in oleo amygdalino sunt maximi iuuamenti. Et illis, quibus accidit ex incisione uuæ raucedo, rectius est, ut decoquant coagulatum uuæ cum æquali quantitate mellis[d] § secundum quantitatem, § qua remoueri possit ex eo spuma; deinde commisceatur cum aqua calida, & fiat cum eo gargarisma, & in potu patiens ex eo sumat: & antiquum eius est magis iuuatiuum, quàm recens.

a B. vocis.
b † B. accidens in eo, & ex exiccatione humiditatis in eo, & ex multiplicatione alternum, & ex icisione vuæ.
c B. alternum.
d B. decoctione

De uoce breui, & cura eius. Cap. 6.

Causa breuitatis uocis est breuitas anhelitus, & oportet ut gradetur in prolõgatione anhelitus, ita ut consuescat comprehensionem anhelitus, & gradetur in exercitio, & ascensione, & descensione in collibus, & gradibus &[a] § cursum § facientem necessitatem anhelitus, ut gradetur ad prolongandum anhelitum, & prolõget moram in balneo calido, & in omni quod adducit anhelitum, & festinat ipsum, & contineat anhelitum suum, & faciat illud totũ, & exerceatur & balneetur. Et post exitum de balneo, oportet, ut bibat uinum, nam uinum est magis nutritiuũ spiritus: & similiter post cibum, & stet plurimũ cum anhelitu uno, & somnus confert eis.

a B. comprehẽsionem ve retentionem

De uoce grossa, & eius cura. Cap. 7.

Quandoque accidit ex causis[a] § nimiæ repletionis stomachi facientis fastidium, mollificantis, & dilatantis § meatus: & accidit ex multitudine uociferationis: Et eius cura est magis praua. Et quandoque accidit ei, qui studet in exsufflatione plurima in fistulis, & in buccis proprie, propter illud quod accidit ex incisione anhelitus eorum, & retentione eius in pulmone; quare dilatatur meatus anhelitus.

a B. raucedinis mollificantibus dilatantibus.

De uoce subtili, & eius cura. Cap. 8.

Haec est contraria conturbatæ: & causæ eius sunt contrariæ illis ex uigilijs, & lassitudine, &[a] § somno § proprie post cibum, & exercitio laborioso, & euacuationibus. Et cura eius est ut dimittat uocem, & adhæreat exercitio æquali[b] § faciente tenerum, § & cibis temperatis, & introitu balnei omni mane, & fugiat styptica, & exsiccatiua, & coitum.

a B. alternum.
b B. ipinguãte.

De uoce tenebrosa, & cura eius. Cap. 9.

Est illa, quæ similatur uoci plumbi, quando fricatur unum cum alio: & eius causa est humiditas grossa ualde. Et conferunt ei exercitium, & luctamen, & continere anhelitum, & fricatio sicca cum panno lineo, & ingressio balnei, & administratio[a] § medicinarum § subtiliantium, & incidentium, sicut pisces saliti, & uinum antiquum.

a B. ciborum.

De uoce tremula, & eius cura. Cap. 10.

Præcipiatur patienti eam, ut non clamet neque eleuet uocem suam spatio mensis, & minoret locutionem quantum potest, & risum suum, & motum, & saltum, & ascensionem, & descensionem, & iram, & dimittat quantum potest extensionem manuum, & faciat eas quiescere: deinde resupinetur, & laboret ut loquatur, quum iã grauauerit pectus suum cũ eo, quod sit sicut plũbum in frusto quodam super pectus suum secundum quantitatem, qua toleret ipsum, & patiatur: & cibi meliores ei sunt illi, qui confortant[a] § sensum § eius, & sunt pedes, & extremitates lacerti, & ea, in quibus sunt conglutinatio, & stipticitas.

a B. vocem.

TRACTATUS TERTIUS

De tussi, & sputo sanguinis. Cap. 1.

Tussis est ex motibus, quibus expellit natura nocumentum à membro aliquo, & hoc membrum in tussi est pulmo, & membra, quæ ei continuantur, & communicantia. Et tussis quidem pectori, est sicut sternutatio cerebro: & completur cum dilatatione pectoris, & constrictione eius, & motu uelaminis. Et est, aut propter causam propriam pulmoni, aut secundũ semitam communicationis. Et causa adducens tussim, aut est primitiua, aut coniuncta, aut est ãtecedẽs. Et causæ tussis primitiuæ sunt ex causis primitiuis, ponentibus membra pectoris læsa in complexione sua, aut formis eorum, sicut frigus aduenines pulmoni, & lacertis, qui sunt in pectore, aut reliquis:[a] † § § quare mouetur natura ad expellendum nocumentum: aut ex aliqua causarum primitiuarum aduenientium, & calefacientium ea: aut aliqua re exsiccante, aut exasperante, sicut est fumus: aut puluis, aut sapor cibi acetosi, aut pontici, aut acuti: aut re extranea cadente in meatu qui non recipit[b] § difficultatẽ anhelitus, § sicut accidit ex tussi propter casum alicuius rei ex cibo, aut potu in illo meatu propter negligentiam, & occupationem cum sermone. Causæ autem tussis coniunctæ sunt, sicut ea quæ accidunt ex causis corporeis calefaciẽtibus complexionem; aut infrigidantibus: aut humectãtibus: aut exsiccantibus absq; materia, aut cum materia sanguinea: aut cholerica: aut phlegmatica subtili; aut grossa: aut melancholica; & illud est raro. Si autem materia fuerit effusa ex superioribus, tunc dum ipsa permanet discurrens super cannam, sicut discurrit aliquid super parietem, non excitat plurimum tussis. Quum autem ultra infunditur in spatio cannæ, commouet tussim. Et similiter quando mordicat: & similiter quando mãsiua fit ĩ pulmone, & uult natura expellere ipsam; aut expulsa ex stomacho; aut hepate; aut ex aliquibus

a † B. ex aere attracto, aut aqua frigida bibita, aut alijs ab istis
b B. aliud ab anhelitu.

aliquibus membris pectoris[c] § quæ impellunt eã; aut ex quibus generatur.§ Et qñq; fit pp resolutione singularis, & propter apostemata, & oppilationes in uelamine, aut in pulmone, aut in gutture, & omnibus locis recipiẽtibus has materias, & nocumenta ex pulmone, & uelamine distinguente, & uelamine, qđ est inter cor, & pulmonẽ. Causæ aũt antecedentes sunt repletio, & antecessio causarũ corporearum ad causas coniunctas prædictas. Et tussis quidẽ facta cum communitate, est sicut illa, quæ fit [d] † § cum communitate corporis totius in febrib. & proprie cum febre adustiua: aut febre unius diei laboriosa, & similibus, aut pestilentiali, aut propter communitatẽ corporis absq; febre. Et tussis quidem, alia est sicca, & alia est humida. Sicca est illa, cum qua non emittitur sputum: & fit, aut propter malitiam complexionis calidæ, aut frigidæ, aut humidæ, aut siccæ singulariter. Et quandoq; fit in principio aduentus apostematũ calidorum in partibus pectoris usq; quo maturentur. Et quandoq; fit cũ apostemate duro tussis sicca ualde: & fit propter apostemata hepatis, & partes suspensionis, & in quibusdam horis fit propter apostemata splenis, & quandoq; fit propter saniem replentem spatium pectoris, quæ non expellitur [e] § nisi § cum tussi. Et scias quòd quandoq; egreditur cum tussi res petrosa, similis ciceri, aut grandini; & causa eius est humor grossus, quem in ipso caliditas in lapidem conuertit. Et Alexan. quidẽ testificatur hoc, & testificatur ipsum Paulus, & dixerant quòd exiuit ex hac specie in sputo. Et nos etiam testificamur illud. Et tussis [f] § frequens § plerunq; perducit ad sputum sanguinis. Et quandoq; multiplicatur tussis in hyeme, & uere hyemali: & quandoq; multiplicatur in uere æquali: & multiplicatur quum flat septentrionalis uentus. Et quum æstas est septentrionalis, parum pluuiosa, & est autumnus meridionalis pluuiosus, multiplicatur tussis in hyeme.

[c] B. ad quædã ipsius, aut fuerit in eis gñata.

[d] † B. cõmunitate apostematis hepatis, & nocumẽti ĩ eo, & meri, & ore stomachi, aut mãmillis, aut illa quæ fit.

[e] —— B.

[f] B. violenta.

Annot.

Tussis, ait Gal. 2. de sympt. caus. nihil est aliud, quàm uehementissima quædam efflatio, qua plurimus, simul & celerrime foras actus spiritus attrahit, propellitq; suo impetu, quæ uias eius obstruunt. Est ergo deprauatus motus: propterea q; symptoma ad animalem facultatem pertinens. Et quamuis animales actiones uoluntariæ etiam sint; dubitare tamen quispiam poßit, an tussis naturalis seu uiolenta sit actio. Quum sit thoracis motus, qui per musculos fit; ad uoluntarias actiones pertinere uidetur. quod & Gal. 2. de sympt. caus. affirmare est uisus. ubi sternutationem & tußim uomitioni comparans, illas uoluntariæ facultatis esse ait; hanc uerò naturalis symptoma. At contra, quum tußis expultricis uis actio sit, ut idem Gal. 2. de sympt. caus. naturalis uidetur actio esse appellanda, non autem uoluntaria. Adde, quòd, quum inuiti plerunq; tußiamus; non uidetur hoc uolũtariæ actioni ascribẽdũ. ergo naturali. Breuib. refert Gal. tußim ad animalis facultatis symptomata. atque hæc, si motum, qui per musculos obitur, respexeris; uoluntaria est actio. At si naturæ conatum perpendas, quæ irritata à morbosa causa, id nititur è thorace extrudere, quod molestum est; naturalis uidetur. est enim natura partibus omnibus illud insitum, à se ipsis longè propellere, quod noxium est, si ualidæ sint. Propterea ergo non ineptè actionem hanc ex uoluntaria & naturali cõmistam dixeris. At uerò causa tußis est, quicquid pulmonem ac thoracis partes molestat irritatque. hæc uerò uel intemperies est, uel mala compositio, uel solutio continui: siue hos morbos extrinsecus irruentia, siue internè prodeuntia procrearint. de quibus & author, & Gal. 2. sympt. citato, & 4. de loc. aff. siue hæc pulmonem ac thoracem ipsum inuaserint, siue etiam per consensum aliarum partium quæ thoraci coniunctæ sunt, id eueniat, ueluti ex iecinoris uel uentriculi offensa, quæ author subdit. Adde uerò, & per neruorum à cerebro prodeuntium consensum: ueluti quum immisso in aurem paulò altius stilo extußimus: quod certè ad communicantiã neruorũ: & fortasse ad neruorũ tertij paris cerebri coniunctionẽ cũ auditorijs referẽdũ est. mittuntur enim tertij illius coniugij propagines etiã ad asperã arteriam, sicuti & ad alia uiscera. Quòd si quis roget, quid in causa sit, ut ijs aurium partibus tractatis tußis fiat? Existimarim huius rei eandem ferè esse rationem quæ de titillatione est (& si non ignoramus Arist. 35. sect. problem. aliter soluere) ob partium, quæ sub alis uel pedum plantis, tractationem. nempe, quòd eæ partes maximè sentiant, neque tractari consueuerint. quo fit, ut ex nouo eo contactu quodammodo lædantur. nititur aũt natura, id, quod molestat propellere, atque ipsum eo pacto, quo licet, per exsufflationem ac tußim conatur.

Cap. 4. — Cap. 4. — Cap. 3. — Cap. de accidentibus. — Cap. 8. — Probl. 8.

De signis. Cap. 2.

Signa quidem in tussi frigida, sunt additio eius ex frigore, & diminutio ipsius cum diminutione frigoris, & cum calore & plumbeitas faciei, & paruitas sitis. Et quandoque est cum frigore catarrhus, & sentitur quoddam descendere ad pectus, & extensio eius in gutture, & [a] § grauitas § cum attractione materiei ad nasum, & [b] § proijcit illud, quod descendit ad nasum § cum rascatione. Et uidentur signa catarrhi in commotione, in uijs catarrhi, & extensio in eis quæ sequuntur frõtem, & oppilationes in naribus, & reliquis & quòd non expuit in principio [c] § rascationis: § deinde expuit quoddam phlegmaticum, aut declinans ad citrinitatem, aut ad uiriditatem. Et quãdoque est cum hoc febris. Et signa calidæ: sunt inflammatio, & sitis & sedatio ab aere frigido maior est, quàm sedatio eius ab aqua: & rubedo faciei, & magnitudo pulsus. Et signa humidæ, sunt humiditas substantiæ pulmonis, & quòd ipsa accidit decrepitis, & humectatis, & multitudo stertitionis, & proprie in somno, & post ipsum. Et signa siccæ sunt augmentum eius cum motu, & fame, & lenitas ipsius quum sunt quies, & repletio, & apud balneum, & potum humectantium. Et signa puræ in omnibus illis, sunt, ut non sit sputum omnino. Et signum eius, quę est cum materia, est sputum. Et genus quidem materiei, significat genus eius quod spuitur. Et signum eius, quæ fit ab apostematibus, & similibus, est inuentio signorum pleuresis, & peripneumoniæ calidarum, & frigidarum, & aliorum, quæ dicemus in capitulo suo. Et signa eius, quę fit ex [d] § inflatione, sunt signa inflationis § quæ dicemus, & dolor, & siccitas, & multoties fit humida. Et signa eius, quæ fit ex ulceribus, sunt signa, quæ dicentur in capitulo ulcerum pulmonis, ex sputo crustarum, aut puris, aut frustorum corporis pulmonis, aut annulorũ cannæ:

[a] B. minoratur.

[b] B. proiectione eius quod descendit ad guttur.

[c] B. ri.

[d] B. sani sunt signa sani.

cannæ:& eius esse, est post catarrhum[e] § mordicatiuum § & post sputum sanguinis, & apostemata. Et plurimum siccæ fit, quum est illic materia ꝑpter debilitatem expulsionis, aut[f] § propter anhelitum, § sicut scies in capitulo suo. Et signum eius, quæ fit cum communitate, scilicet communitate stomachi, est cum eo quod cognoscitur de significationibus ægritudinum stomachi, & additione tussis cum additione dispositionis facientis eam necessariam in stomacho, siue sit repletio, siue sit uacuitas, & secundum cibos: et plurimum eius excitatur apud repletionem, & apud digestionem. Et facta cum communitate hepatis, scitur per signa apostematis hepatis. Et quũ apostema est calidum, non est excusatio ex febre:& si non est calidum, non est excusatio à grauitate. Deinde attende reliquas considerationes, quas sciuisti. Et scias, quod res calidæ subtiliant materiam, & nõ expuitur: & res frigidæ, sicut sirupus de papauere, &[g] § pultes § aggregant materiam ad expellendum: ueruntamen quum ipsę superfluunt, congelant. Et sirupus hyssopi non est conueniens, nisi quum queritur abstersio[h] § congregati grossi. § ipse nanque est abstersor bonus [i] † § § Quum autem illic non fuerit sputum, neque subtile, neque grossum, tũc ægritudo est asperitas pectoris. Et cura sunt electuaria mollia, quæ lambuntur. Et quandoque accidit febrientibus tussis; & nisi sedetur tussis, redibit febris ad initium. Et styptica ualde cõstringunt meatus sputi. Aqua uero hordei, est bona ad aggregandũ sputũ. Quum ergo retinetur sputum, & febrit homo, tunc iam putrefit materia, & facit cadere in febrem putridam, aut hecticã.

e B. corrosiuũ.
f B. mundificationis.
g B. stupefactiua.
h B. humoris grossi facientis tussim.
i B. † in humore uerò subtili non.

ANNOT.

Signa perquirit, quibus singulæ tussis causæ inuicem distinguantur. atque id quidem diligentissimè. Tu uide Trallianum lib. 5. ubi de hac re plura.

Cap. 1. & deinceps.

De cura. Cap. 3.

Cura quidem complexionis frigidæ est, quoniam si est leuis [a] § peruentionis ad ultimum, § & est ex causa [b] § frigida § extrinseca, rectificat eam[c] § comprehensio § anhelitus: ipse enim calefacit pulmonem cũ facilitate in momento. Et si est necessaria cura fortior ad hoc, aut ad aliud complexionis frigidæ; tunc ex cura eius est, ut teneat sub lingua auellanam ex myrrha, aut storace factam cum melle, aut sumat ex fęce alkitran cochlearium unum: aut ex † terebinthina cum melle, aut bibat ex oleo balsami cũ serapino usq; ad aur. i. Et similiter [d] § sulphur cum ouis sorbilibus § & electuaria quæ lambuntur facta ex mucillaginibus calidis, &[e] § herbius § cũ melle, & cum aqua granati dulcis [f] § præparata § super quam proijciatur mel, aut penithi & administrentur. Et inunctiones super pectus sint sicut oleum de lilio, & oleum narcissinum cum cera rubea, & dragacantho. Et confert mel rof. cum aqua ficuum, & passularum, & radicis lilij, & capilli ueneris, & oleum amygdalinum cum aureo uno [g] § collyrij dissoluti § in ipso. Et confert in ipso decoctio hyssopi, & assari cum ficubus, & alijs. Et cibi eius sint sorbitiones frumentales cum fœnugræco, & butyro, & ficus, & dactyli, & radix porri de Sceni, & olea sint sicut oleum phisticinũ, & grana pini: & † tri cum penithi cõferunt eis. Carnes autem sint carnes pullorum & gallorum, & alesfidabegi[h] † § § & caro agnorum[i] § annualium. § Et in secundis mẽsis utatur phisticis, & granis pini, & passis cum fœnugræco, & cannis zuccari, & ficubus, &[k] § chrysomelis, § & musa: & comestio ficuũ siccarum cum amygdalis, & nucibus abscindit illam, quæ antiqua est; & uinum odoriferum subtile antiquum, & aqua mellis. Cura autem tussis calidæ, est cum extinguentibus notis, quæ sunt ex succis, & oleis, & linimentis, & unctionibus. Et [l] § suppositoria § etiam conferunt eis: & sumere in potu † aldiecur[m] † § § manę & sero secundũ descriptionem, quam dicemus. Et similiter electuarium de papauere. Descriptio electuarij de papauere bona. Recipe capita. xv. papaueris non ualde recentia, quæ infundantur in Kist aquę fontium, aut aquæ pluuialis, quod est melius, die & nocte. deinde dissoluantur cum decoctione, & colentur, & proijciatur super omnem partem colaturæ media pars mellis, aut zuccari: & inspissetur coquendo, ut electuarium: & potio eius sit cochlearium unum in mane, & cochlearium in sero. Et ex eis, quæ conferunt istis, est aqua hordei cũ sebesten, & syrupus uiol. & uiolatum nutritum, & decoctio hyssopi frigida, & proprie quando maturatur, aut in fine eius, & aqua granatorum inspissata, super quam proijciuntur zuccarum † tabarzet, & cannæ zuccari etiam. Et electuaria eorum, quæ lambendo sumuntur, sint ex mucillagine psyllij, & granorum cydoniorum, & amylo, & gummi arabico, & grana, &[n] † § § medullę, quæ dicemus in capitulo pilularum tussis, & quãdoque ponuntur in eis narcotica. Et cibi eorum sint ex oleribus frigidis, & medullis, sicut cucumeris, & cucurbitæ, & citruli cum oleo amygdalino, & fabæ confractæ dissolutæ in decoctione cum oleo amygdalino, & oleo cucurbitino, & aqua hordei, & sorbitiones factæ.[o] † § § Et si natura fuerit decliuis ad resolutionem, tunc adhibeantur sauich hordei cum zuccaro, & tri. Et si uehemens fit res, tunc aqua hordei cum cancris ablatis extremitatibus ablutis cum aqua cineris salsa. Descriptio medicaminis deiacur frigidi. [p] § Conteratur semẽ papaueris uiridis § cum cortice suo, & dissoluatur decoquendo in aqua, & coletur, & proijciatur super ipsam zuccarum, & decoquatur inspissando ad inspissationem iuleb: & si non fuerit humidũ, infundatur semen sicci contriti in aqua die & nocte: deinde decoquatur in[q] § aqua §. Si autem necessarium fuerit quod est fortius, tunc aggregetur cum eo cortex, & proprie nigri. Et si res fortior fiat, ponatur cum eo modicum de semine hyusquiami: aut dissoluatur in eo parum opij. Cura autem complexionis humidæ, & humiditatis in ipso pulmone est, cũ exsiccatiuis exsiccãtibus, commistis cum abstersiuis, ex quibus est compositũ secundum hunc modum. Recipe boli armeni, dragacanthi, gummi arabici, omnium ana partem vnam, calamenthi hyssopi, † thymi cinnamomi, ireos, capilli ueneris, omnium ana partem. s. conficiatur, & administretur. Cura autem complexionis siccæ hæc est. Impossibile enim est, quin aut sit febris, aut non sit feb. Si aũt non fuerit febris,

a B. quãtitatis.
b B. primitiua.
c B. recentio.
† Glutino albotrin.
d B. Alia litera. caulis & ouum sorbile.
e B. horous.
f B. inspissata.
g B. Alia litera. myrrhæ dissolutæ.
† itria.
h † B. eorum.
i B. castratorũ iuuenum.
k B. alkesmes.
l B. iuleb. † diacodion.
m † B. purum.
† album.
n † B. pilulæ &c.
o † B. ex hordeo & fabis, & herbis & amylo, & aqua furfuris.
p B. Contundatur papauer humidum.
q B. ea.
† hasce.

bris, tunc conuenientior rerum eis, est lac asininum, & caprinum, & aliorum cum reliquo regimine. Et si fuerit febris, administrentur res humectatiuæ ebibitæ: & administrentur cerataria infrigidatiua nota, & administretur aqua hordei, & humectatio pedum semper cum oleis, & sorbeat sorbitiones amygdalinas humectatiuas. Et si est complexio composita, tunc componatur regimen. Et si est illic materia subtilis, matura eam cum [r] ❡deiacur, & simplicibus, ❡ & electuarijs de papauere, & mucillaginibus, de quibus aliquid dicemus in antidotario. Si autem fuerit grossa, resolue eam, & absterge ipsam secundum conditiones prædictas in eis, quæ præterierunt, ita ut non calefacias nisi cum æqualitate: imò stude in hoc, ut lenias, & incidas, & lubricum facias, & administra mundificatiua prædicta. Et ex eis, quę sunt magis propria huic loco, est † glutinũ alimbat cum melle, aut semen croci hortẽsis cum melle, aut ciperi cum æquali mensura sui de melle, aut succi liquiritiæ & dragacanthi. ℥.j. & amygdalarum dulcium æqualiter, & aloe quandoque tenetur in ore cum melle, & confert ualde. Aut sumantur tria oua [s] ❡integra, ❡ & duplum eorum mellis, & medietas ipsorum de butyro, & sumantur piperis. xl. grana, conterantur, & misceantur omnia illa, & coagulentur absque decoctione, & lambatur ex eis mane & sero. & etiam sumantur capita. vij. porri de sceni, & decoquãtur in tribus libris aquæ, donec remaneat tertia, & coletur, & permisceatur cum residuo succi corticis eius, & melle, & decoquatur, & etiam sumantur rosæ humidæ [t] ❡grana. viij. pini unum, gummi albotin unum❡ passularum. iiij. mellis quantum sufficit, fiat ex eis electuarium. Medicamen bonum. Recipe calamenthi fluuialis, v. ℥. granorum pini, & seminis urticæ omniũ an. ℥.j. seminis lini, piperis, omnium an. ℥. iij. conficiantur cum melle & administrentur. Aut sumantur dactylorum carnosorũ v. partes, [u] ❡ nigellæ. ❡ viij. partes, croci & piperis, amborum an. partes. ij. †herbi. xx. partes, cõficiantur cum melle dispumato. Aut sumantur croci, spicæ aromaticæ [x] ❡amborum❡ an. pars i. prasij & hyssopi amborum an. iij. partes, myrrhæ, & [y] ❡lilij amborum an. ij. partes, ❡ conficiantur cum melle colato. & ad antiquam detur in potu alkitran cũ melle factum [z] ❡electuarium, ❡ aut costi indi cum aqua anethi, decocti, quantitas sacraiati cum cochleario olei sisamini. & etiam semen lini frixum cum melle solum, aut cum piperis mensura una pro omnibus. x. aut calamenthi: & etiam lambendo sumant mel storacis calamitæ, cum melle apum, & opopanacum etiam, & sinapi, & amygdalas amaras, & etiam mithridatum. Et pueris quidem sufficiunt [a] ❡ sorbitiones decoctæ cum lacte nutricis, donec sint❡ in essentia mellis, aut cum aqua fœniculi humidi. Et si causa fuerit in ea catarrhus, curetur catarrhus. Et si fuerit necessaria in prohibitione illius, administratio emplastri de ficubus, administretur super caput, & teneatur sub lingua omni hora, & in nocte proprie [b] ❡granum unum amyli: ❡ & fiat gargarisma cum stypticis, quæ non habent saporem acetosum, neque saporem ponticum, & cum deiacur simplici, si fuerit caliditas, aut cum myrrha, & croco, & alijs, si fuerit frigiditas. In cura autem factæ ab apostemati-

r B. diacude simplici.

† terebinthina.

s B. sana.

t B. quatuor partes granorũ pini partem vnã, gummi albotin vnam.

u B. liquiritiæ.

† erui.

x B. & piperis omnium.

y B. liquiritiæ amborum ana pars j.

z B. in modum loch.

a B. calamentũ decoctũ cũ lacte mulieris donec sit.

b B. pilula de amylo.

bus, & ulceribus in pulmone, & pectore, fiat reuersio ad illud, quod dicemus in capitulo pleuresis, & peripneumoniæ, & apostematis hepatis, & phthisis. Et ad tussim quidem fiunt pilulæ, quę tenentur in ore. ex eis nanque sunt pilulæ ad tussim calidam, quæ in ore tenentur, de quibus sunt pilulæ bichichiæ notæ: & ex illis sunt, pilulæ compositæ ex succo liquiritiæ, & gummi, & dragacantho, & amylo, & mucillagine psyllj, & granis cydoniorum, & medulla granorum cucumeris [c] ❡ conde❡ & cucurbitę [d] ❡ & citroli ❡ & ex spodio, & granis papaueris, & similibus. Et quãdoque fiunt secundum hunc modum, Amylum, & dragacanthum, & succus liquiritiæ, formantur in pilulas cum succo lactucæ. Et de illis sunt pilulæ ad tussim frigidam factæ ex succo liquiritiæ, & [e] ❡tamarindis ❡ mundatis, & ❡medulla tritici, & croco, & dragacãtho, & granis pini, & granis cotti, & granis myrti, & semine papaueris, & cortice ipsius, & aniso, & anetho, & myrrha, & croco, & penidijs. Et de illis sunt pilulæ, quibus quæritur stupefactio, & dormitio, & est intentio in eis narcotica, & admiscentur eis medicinæ bezahar calidæ: nam ex pilulis expertis ad illud, & sunt sedantes tussim antiquam, nociuam, sunt pilulæ de storace notæ. Et iterum sumantur storacis, & castorei, & assari, & opij partes æquales, & fiant ex eis pilulæ, & teneantur in ore. & ẽt seminis hyusquiami partes. vj. granorũ pini. iij. croci. j. conficiãtur cum rob, & informentur pilulæ. & etiam storacis & myrrhæ, & opij omnium an. ℥. s. olei de balsamo, croci, omnium ana darkimet. ij. fiant pilulæ ad modum †herbi. Et quandoque administrantur in tussi antiqua, humida, suffumigationes prædictæ in capitulo asthmatis. Et quum humiditas est perueniens ad quantitatem, administra suffumigationẽ ex arsenico rub. & stercore leporis, & farina hordei, & corticibus phisticorum cõfectis cum uitellis ouorũ, & troch. formatis ex eis, quorum quisque sit. 3. i. & exsiccentur in sole, & suffumigatio fiat cum eo tribus uicibus, & etiam aristol. [f] † ❡ ❡ & storacis, & galbani æquales sumantur partes arsenici secundum quantitatem omnium, conficiantur cum melle, & butyro uaccino, & fiant inde similitudines auellanæ, & fiat suffumigatio [g] † ❡ ❡ ex eis. Sed tussis factæ in febribus, iam singulare ordinauimus regimen apud febrium accidentia.

c B. longi arcuati.

d B. cucumeris rotundi & cucumeris cõmunis.

e B. tamarheyruu.

† erui.

f † B. & myrrhæ

g B. cumvua.

ANNOT.

Habes & de hac re plura ex Gal. 7. de comp. med. per loc. Tralliano lib. 3. nec non Paulo lib. 3. Sed uide & Celsum lib. 4. & Rasim 9. ad Almans.

Cap. 2
Cap. 4. Cap. 28.
Cap. 4

De sputo sanguinis. Cap. 4.

Sanguis quandoque egreditur spuendo, & est ex partibus oris: & quandoque egreditur rascando, & est ex partibus gutturis: & quandoque egreditur cum uehementiore rascatione, & est ex canna: & quandoque egreditur uomendo, & est ex meri, & ex ore stomachi, & ex stomacho, & hepate: & quandoque egreditur tussiendo, & est ex partibus pectoris, & pulmonis. Et in illo quidem, qui est ex pectore, non est tantum timoris, quantum est in eo, qui est ex pulmone: Illud enim quod est ex pectore, sanatur uelociter: & si

& si non sanatur, non habet malitiam ulcerum pulmonis, & multoties fit ulcus fistulosum rediens omni hora cum sputo sanguinis. Et causæ propinquæ omnibus illis, sunt uulnus, propter causam primitiuam ex percussione, aut casu super pectus, aut super hepar, & uelamen: aut rem incisiuam: aut tussim [a] § frequentem: § aut uociferationem: aut acuitatem uocis sine gradatione: aut rixam: & propter hoc multiplicatur in demoniacis, & in illis qui rixantur ab omni re. Et quandoque procedit ex uomitu laborioso, proprie in præparatis. Et quandoque procedit ex assumptione solutiuorum acutorum, aut ciborum calidorum, sicut aliiorum, & ceparum: aut timore, & angustia acuente sanguinem: aut dormitione non super stratum, aut sanguisuga adhærente gutturi, & [b] § radici eius. Et illud aut est in uenis, aut alijs. Et id quod est in uenis, aut est incisio, aut perforatio, aut apertio dilatata § ab acuitate, aut mollificatio, aut corrosio propter acuitatem humoris, aut propter raritatem resudatiuam. Et multoties dilatantur meatus, qui sunt inter partes cannæ, & arterias supra illam, quæ est in natura: quare resudat sanguis ad cannam. Et illud quod non est in uenis, aut est uulnus, aut ulcus à uulnere, aut à corrosione, aut putrefactione, quũ eradicatur ex membro aliquid. Et quandoque est ab apostemate sanguineo in pulmone, ex quo resudat sanguis: & huiusmodi quidem apostema est incolume, quoniam est sanguineum: & quoniam resudat materia non [c] § prohibita § neque ingrossata. Et quandoque inueniuntur omnes istæ causæ [d] § in pulmone § nisi sanguisugæ. Et harum causarum coniunctarum sunt causæ magis antecedentes: & sunt, aut multitudo materiei [e] § aut multitudo ciborum, & dimissio § exercitij: aut quia ipsæ sunt superfluitates à præparatione naturæ, sicut accidit illi, de quo locuti fuimus in libro uniuersalium, apud dimissionem exercitij: aut retentione menstruorum, aut sanguinis hæmorrhoidarum, aut abscisionem membri, aut ꝓpter acuitatem suam, aut propter uehementiam motus sui, aut propter uentositatem in uenis [f] § facientem eas laboriosas, § & proprie in alatis; quoniam illud multiplicatur in eis. [g] § Præparationes autem continentes materiam sunt § propter frigus constringens eam, & faciens dilatationem eius difficilem: quare non obedit uirtuti laboranti in illo cum dilatatione: imò cum [h] § attractione, § aut propter caliditatem extrinsecam, aut intrinsecam, aut siccitatem, quæ iam præparauit eam ad illud, quod est cum inspissatione, & exsiccatione. s. ad scisionem à qualibet causa: aut propter humiditatem mollificantem eam: quare dilatantur pori eius: aut obuiationem [i] § calidi, § aut corrosiui, aut incisiui, aut putrefactiui. Quũ ergo accidit repletio sanguinea, incipit natura expellere materiam ad quancunque partem possibile est ei, quum sit uehementius præparata, aut [k] § sit propinquior § loco superfluitatis: quare expellit eam cum sputo, aut solutione ex hæmorrhoidibus, aut in menstruis, aut in fluxu sanguinis narium. Quod si uenæ fuerint fortes quæ nõ [l] § resoluuntur § à sanguine, accidit mors subito propter effusionem sanguinis ad concauitatem uenarum. & ille cui accidit sputum sanguinis, est præparatus, ut adueniat ei ulcus pulmonis: nam sputum sanguinis secundum plurimum fit à uulnere: & uulnus declinat ad hoc, ut ulcus fiat. Et quando succedit sputo sanguinis retenti sputum sanguinis, timetur ei, quòd sit hoc secundum accidens ab ulcere, ad quod conuersum est uulnus primum. & multoties est sanguis, qui expuitur ex naribus, currens ex capite ad pulmonem. Quũq; sputum sanguinis est ex partibus pulmonis, comitantur ipsum duo timores. s. timor superfluitatis eius, & timor uulneris, ne fiat ulcus. & non est omne sputum sanguinis timorosum, imò illud quod non retinetur, aut quod est cum febre. & multoties quidem est sputum sanguinis causa sanitatis apostematis in hepate, aut splene.

[a] B. violentam.
[b] B. interiori ipsius, aut causa coniuncta, & est aut in venis, aut alijs. & illa, quæ est in venis, aut est incisio, aut scisio, aut apertio, & dilatatio.
[c] B. coarctata.
[d] —— B.
[e] B. & hoc, aut propter multitudinem cibi & dimisionem.
[f] B. scindẽtem eas.
[g] B. aut ꝓpter præparationem instrumentorũ continentium materiam.
[h] B. scisione.
[i] B. scindentis.
[k] B. ad propinquiorem.
[l] B. euacuant.

Annot.

Sanguinis sputum symptoma est, excretum uidelicet præter naturam: parte in qua continebatur, uel exesa, uel rupta, uel ore alicuius uenæ patefacto. primum διάβρωσιν *secundum* ῥηγμόχασμον, *tertiũ* ἀνασόμωσιν *appellant. quod ait Celsus li. 4.* (Cap. 4.) *Quo fit, ut morbus, qui proxima huius symptomatis origo est, uel in compositione sit, uel in solutione continui. sequuntur uerò duo hi aut internas causas, humorum. s. quantitatem uel qualitatem: aut externas, casum, uulnus, percußionem, uociferationem, frigus, quod Hipp. docet. 5. aph. 24. & Gal. notat 4. de loc. aff.* (Cap. 8.) *& calorem, de quo idem Hipp. eodem 5. aph.* (Aphor. 16.) *A quacunque autem causa hoc symptoma prouenerit, hominem terrere potest, quando, & eiusdem Hipp. sententia 4. aph.* (Aphor. 25.) *sanguinem supra ferri, qualiscunque sit, malum, nisi etiam id critica expulsione fiat. Habet autem sanguinis reiectio modo quidem minus, modo etiam magis periculi, pro & sanguinis, qui excernitur copia, & pro loci, à quo emanat, differentia. Exit is modo ex gingiuis, modo ex ore, nonnunquam à summis faucibus fertur, aliquando ex gutture & arteria, interdũ etiam ex pulmone, pectore, latere, iecinore, uentriculo, utero, quod & author noster, & Celsus lib. 4. & Gal. 4. de aff. loc.* (Cap. 4.) *Ex hisque omnibus sanguinis ex pulmone eductio molestior est. quod notat Gal. 5. meth. difficillimeq; ac rarißime omnium curatur. minori periculo subest, quæ ex thorace est, & minori rursum quæ ex aspera arteria & alijs deinceps partibus fit. Quomodo uerò affectus locus, & exeuntis sanguinis sedes dignoscatur, author planum facit, quod & Gal. 4. de loc. aff. & 5. meth.* (Cap. 5.) *necnon Trallianus lib. 7.* (Cap. 31.) *& Paulus lib. 3.* (Cap. 1.) *atq; Aretæus 2. de acutis morbis copiosè,* (Cap. 2.) *& pulchrè. Cæterum unum author notat, quum ait § Et non est omne sputum sanguinis timorosum § quod uidetur Hipp. aduersari, qui ut dicebamus, 5. aph. sanguinem supra ferri, qualiscunq; sit, malum esse ait. Verùm æmulari & hoc in loco author Hipp. uidetur in Coac. prænot. quum dicit.* „ *Sanguinem spuentibus confert, ut sint sine febre, & tußiant, ac doleant leuiter, & sputum tenue fiat ad dies bis septem. febrire uerò & tußire, ac dolere pertinaciter, & sanguinem semper recentem spuere incommodum est.* „ *Quasi author ex hac Hipp. sententia excerpat, sanguinis sputum malum quidem esse, ubi non sedatur, & semper recens spuitur, atq; ubi febricitant; non tamen si uel retineatur, uel sine febre sit. Adde & quòd quandoq; conferre sanguinis reiectio per superiora potest, ueluti in hepatis & lienis inflammatione. quod de ea præsertim intelligendum est excretione quæ fit per crisim.*

De signis. Cap. 5.

PRopinquus sputo est cum tussi parua, & longinquus est cum tussi plurima. Et quanto plus longinquus est, expuitur cum tussi uehementiore. Et quãdo dormit super latus, in quo est ægritudo, additur excreatio eius, quod expuitur. Et oportet ut consideretur in primis ne sit illud, quod expuitur, sanguis ex naribus. Et cognitio illius est cum consuetudine fluxus sanguinis narium, & eius euentu, & cum alleuiatione accidente capiti post grauitatem. Et signa fluxus sanguinis narium, sunt sicut rubedo faciei, & oculi, & splendor coram oculis: & ut non sit[a] § spuma, § & sit subito. Signa sanguinis excreati ex substantia carnis pulmonis ex uulnere, aut ulcere, sunt, ut sit spumosus, & sit abscissus, cum quo non sit dolor, & est minoris quantitatis quàm uenalis, & maioris malitiæ, & deterioris finis. Et quandoq; expellunt spumosum pleuretici, & peripneumonici, quum in pulmonibus eorum est caliditas ignea, feruens: & quandoque est spumosus ex canna pulmonis. sed est ueniens cum rascatione, & tussi pauca: & est illud quod egreditur parum etiam: & est ibi sensus quidam cum dolore. Et ille qui expuitur ex uenis eius, non est spumosus, & est[b] § rarior § & uehementioris spissitudinis, quam ille qui est in pulmone, & similior sanguini, quamuis nõ sit in grossitudine eius qui est ex pectore. Et signa excreati ex pectore, sunt nigredo coloris eius, & grossitudo ipsius, & coagulatio eius propter longitudinem spatij cum spumositate quadam, & spuma, cum dolore in pectore significante locum ægritudinis; & additio eius in somno est certum signum eius. Et causa illius doloris est neruositas membrorum pectoris: & est eius sputum paulatim, non exuberans: & est sputum eius cum tussi uehementi donec expuatur. Et signum facti ex incisione uenarum, est exuberantia sanguinis. Et signum corrosionis est antecessio causarum corrosionis, ex acceptione rerum acutarum, & descensu catarrhi acuti, & ut sit febris, & sputum saniei, aut corticis, aut partis pulmonis: & est sputum simile aquæ carnis. & incipit sputum sanguinis paulatim; deinde quandoque fluit subito, & expuitur res[c] § mala, § & color eius est malus. Et signum eius, quod est ex apertione orificiorum uenarum,[d] § est § ex repletione,[e] § & § ut non sit omnino dolor, & inuenitur requies, & suauitas; & egreditur in primis minus quàm illud, quod egreditur propter incisionem, & scisionem in principio rei: & est plus eo, quod egreditur à corrosione in pluribus horis. Et signa resudationis ab apostemate, sunt paruitas eius, &[f] § proprie signa § peripneumoniæ, & reliquorum.

a B. spumosus.
b B. calidior.
c B. plurima.
d —— B.
e B. est.
f B. præsentia signorum.

ANNOT.

Quibus notis in sanguinis sputo affectæ partes noscantur, copiose Gal. 4. de loc. aff. Sed & Trallian. li. 7. & Paulus lib. 3. Vide & Hipp. 5. aph.

Cap. 5. & 8. Aphor. 13.

De cura. Cap. 6.

IN exposito sputo sanguinis omni hora, oportet, ut attendatur[a] § solutio § repletionis eius. Et quotiescunque sentitur in eo repletio, succurratur cũ phlebotomia: & proprie quũ pectus eius in creatione fuerit strictũ, & fuerit tussis in ipso[b] § freques. § Et rectius est ut inclinetur sanguis eorũ ad partẽ inferiorẽ cũ phlebotomia saphenæ: & post ipsam cũ phlebotomia basilicæ: & per prouocationem menstruorum mulierum in hora sua, & secundum quòd sufficit, remouetur sputum sanguinis earum, sicut accidit in eis ex retentione eorum. Et oportet ut costodiantur ab omnibus causis mouẽtibus sanguinem, sicut sunt cibi calefacientes, & sicut sunt saltus, & clamor, & rixa, & coitus, & anhelitus altus, & locutio plurima, & intueri res rubeas, & potus uini plurimi, & multitudo balneationis. Et uitent aperitiua, quæ sunt ex medicinis, sicut apium, & aloe, & sisamũ, &[c] § ruta, § & caseus antiquus: quoniam est nociuus eis: recens uero confert eis. Et cibi conuenientes eis sunt, omne glutinatiuum, & oppilatiuum, & omne consolidatiuum, & omne infrigidatiuũ sanguinis, prohibens feruorem eius: & ex eis est lac decoctum, propter illud, quod in ipso est de glutinatione: & lac uaccinũ, de quo butyrũ est extractum, propter illud quod in ipso est de stypticitate: & butyrum, & caseus recens præter salitum: & fructus styptici, & quædam species prunorum paruorum, in quibus est stypticitas: & oleũ omphacinum recentis expressionis:[d] § & quandoque confert in eo impinguatio § ciborum eorum, & aquę aluminosæ uehementer conferunt eis. In eo uero quod factum est ab ipso corpore pulmonis, oportet ut patienti in potu dentur medicinæ incarnatiuæ, & siccæ, sicut lutum, & hæmatites cum aqua arnoglossæ, & acetum mistum cum aqua. Cura uero eius[e] § à regimine § cibi eius est, ut succurratur ad phlebotomandum basilicam partis, in qua existimatur esse solutio singularis, subtilem faciendo phlebotomiam, & accipiatur sanguis in[f] § expulsionibus, § inter quas sint tres horæ, quasi ipse sit cum conseruatione uirtutis: Phlebotomia enim attrahit sanguinẽ ad[g] § uacuum, § & prohibet etiam aduentum apostematis in uulnere. Et fricentur eorum extremitates, & ligentur, incipiendo à superioribus ad inferiora, & interdicantur eis res prædictæ, & tẽperentur eorum aeres. Et sint eorum[h] § somni § super latus & secundum formam,[i] § quæ est sicut præparatio § ut non cadant aliquæ partes pectoris super alias. Et quandoque est eis conueniens ut in potu sumant acetum mistum cum aqua: ipsum enim prohibet sanguinis cursum, & mundificat partes pectoris, & pulmonis ex sanguine, si retinetur in ipso: quare non congelatur. Et sumant in potu medicinas frigidas glutinatiuas: nam glutinatio hic est melius, quo occupari oportet. Et quando reperitur cum glutinatione mundificatio, est ultimum eius, quod quæritur. Et psyllium est iuuatiuum cum infrigidatione sua: & ubi est sitis, est uehementis iuuamenti. Et quandoque est necessarium ut cum eo misceantur narcotica propter duas res, quarum una est sedatio sanguinis,[k] § & etiam subtiliatio § eius; & secunda est dormitio, & remotio motus, & ego dicam medicinas communes speciebus sputi sanguinis in fine huius capituli. Quum ergo accidit sputum sanguinis ex catarrho, & non est catarrhus acutus, pungitiuus, ualde cholericus, phlebotometur homo statim, & assidue-

a B. dispositio
b B. violenta.
c B. vinum.
d B. qñ cadit in impinguatione.
e B. præter regimen.
f B. interpolationibus.
g B. contrariũ.
h B. situs iacendo.
i B. præparationis.
k B. & ingrossatio. Alia litera. subtilis.

asſiduetur ligatio extremitatum eius, deſcendendo à ſuperioribus ad inferiora, & fricentur cum oleo de oliuis calido, aut cum unguento calido, ſicut eſt oleum cucumeris aſinini, & ſimilia ei: & non inungatur caput omnino. Et ſint cibi eorum triticum cum aliquo ponticorum ſecundum ſemitam ſorbitionis: ſintq; pótica iſta ex fructibus, & quæ eis ſimilantur, & apud debilitatem cibentur pane infuſo in aceto miſto cum aqua frigida, & adminiſtretur in eis clyſtere acutum ad attrahendum materiam à partibus capitis[l] † § § quum non fuerit phlebotomia[m] † § § propter prohibitionem. Et oportet ut ſtudium impendatur in[n] § infrigidando § caput quantum poſſibile eſt, & non impendatur plurimum ſtudium in humectando ipſum. Et ex eis, quæ conferunt ei, eſt tribuere ipſi in potu trociſcos de Karabe.

Quumque non ualent ea, quæ diximus, non eſt excuſatio curæ catarrhi, & retentionis eius cum eis, quæ ſunt ſicut abraſio capitis, & adminiſtratio emplaſtri facti ex ſtercore columbino, quod more emplaſtri ſuperponatur, & remoueatur ſecundum neceſsitatem. Et Gal. quidē dixit quòd mulieri ſputum ſanguinis aduenit ex catarrho, quam clyſterizauit clyſteri acuto: & proprie quia non erat poſsibile phlebotomare eam, quia iam remanſerat. iiij. diebus, & fuerat debilitata, & cibauit eam[o] § pultibus § & fructibus in quibus etiam erat ſtypticitas: quoniam ſpatium eius cum cibo longinquum erat: & curauit caput eius cum medicamine columbini ſtercoris, & pręcepit eam ingredi balneum propter medicamen, & non inunxit caput eius, ut non humectaretur, & dedit ei in potu theriacam recentem, ut faceret eam dormire. Nam hæc theriaca fortis opij eſt, ut dormire faciat, & prohibet commotionem tuſsis, & ſedat curſum materiei cum ingroſſatione. In die uerò ſecundo huius medicaminis, non peruenit ad mouendum eam: imò dimiſit eam quietam, tranquillam, cum tamen neceſſaria foret ei mundificatio pulmonis. Et plurimum quo eam rexit, fuit quòd fricauit extremitates eius, & dedit ei in potu quantitatem fabæ de theriaca recente, minus quam[p] § herbi. § & fuit intentio eius, ut gradatim duceret eam ad mel, ut mundificaretur cum eo pulmo: deinde dimiſit eam quietam, deinde fricuit extremitates eius, & dedit ei, poſt illud aquam hordei cum pauco pane, ut uiuificaretur uirtus: & in die. iiij. dedit ei theriacam antiquam, cum melle plurimo, ut mundificaret pulmonem eius uehementer. Et cibauit eā in reliquis diebus ſecundum quòd oportuit, & rexit eam regimine conualeſcentium: & cum hoc iam poſuerat ſuper caput eius hora poſt horam ex ceratario gummæ rutæ ſylueſtris, & inhibuit ei balneum. Et hoc regimen eſt bonum. Et oportet ut ſit theriaca inter duos menſes, uſque ad. iiij. Ipſa nanque dormire facit, & retinet catarrhum, & non approximentur capiti iſtorum olea. Et neceſſaria eſt abraſio capitis ad adminiſtrandum iſta rubificantia:[q] § & ſi non alijs, ſaltem § mulieribus. Et neceſſaria eſt uētris ſolutio cum eis, quæ ſunt ſicut pilulæ cochię, ſi eſt illic multitudo: &[r] § poſt illud phlobotomia: § deinde adhibeantur medicinę rubificantes. Et in eo quod eſt ex ſciſſura uenæ, aut inciſione eius, & eſt cauſa eius repletio, oportet ut non cibetur æger quantum poſsibile eſt: imò ieiunet tribus diebus, in quo ſufficiat omni die cibus paucus ex aliquo uiſcoſo. Et quando non apparet caſus uirtutis, tunc expellatur à cibatione, quantum plus poſsibile eſt uſque ad quartam. Et ſi timetur caſus uirtutis timore neceſſario, cibetur eo à quo generatur humor æqualis, aut decliuis ad frigus, & in quo ſit glutinatio, aut inuiſcatio, & tenacitas, & ſtypticitas, & proprie ingroſſatio ſanguinis, ſicut[ſ] § alketiſati § cum extremitatibus, & ſicut capita, & ſicut oua ſorbilia, & ſicut tri[t] § ꝓprie quod decoquitur cum lentibus, § & ſicut lentes, & iuiubæ, & quantum poſsibile eſt[u] † § § ut non comedat illud quod fortem faciat: & ſit contentus aqua hordei & proprie decocta cum lentibus aut iuiubis, aut cydonijs, & pane infuſo in aqua frigida[x] § cū § aliquo acetoſo, ſiue ſit[y] § ſulcitum, § ſiue non ſit[z] § ſulcitum § & totum ſit infrigidatum actu. Et lac uaccinum de quo butyrum eſt extractum, quando prolōgatur ægritudo, eſt iuuatiuum propter ſtypticitatem, & frigiditatem ſuam: & lac § conſuetum § propter glutinationem ſuam, & ſuam inuiſcationem. Si autem non[b] § ſufficit, & additur in ſanguine, fiat phlebotomia. § Et piſces[c] § aradrati § ſunt uehementis iuuamenti eis. Et oportet ut ſint cibi iſtorum, & eorū qui[d] § præceſſerunt eos § frigidi actu. Et caſeus recens non ſalitus ualde iuuat eos. Et quando cibantur iſti, & ſimilis eis, carne; eligantur ex carnibus illæ, quæ ſunt pauci ſanguis, ſiccæ, leues, ſicut ſunt carnes columbarum agreſtium, & turturum, & perdicum, decoctæ in ſtypticis, & ponticis. Et ex rebus expertis in abſcindendo iteratione ſputi ſanguinis, ē maſticatio portulacę, & deglutitio aquę eius: quandoq; enim ſtatim retinetur. Et ex fructibus cydonia, & poma, quæ ambo ſunt ſtyptica,[e] † § § & iuiubæ humidæ, & grana myrti, & xilocaractę de Sceni, & quę hoc curſu procedunt. Et quandoque fit eis, quo utitur in ſecunda menſa, aliquid ex luto ſigillato, armeno cum gummi arabico, & pauca camphora. Quumque retinetur ſanguis, & peruenitur ad quartum diē, oportet ut nutriatur, & confortetur, & incipiatur ab eis, quæ ſunt ſicut panis infuſus in aqua[f] § deinde alkereis § & extremitates, & cerebella. Et ſi fuerit fiſſura & inciſio, cauſa acuitatis ſanguīs; fiat illud, qđ oportet de declinatione ſanguinis ad inferiora, & ad diuerſitatē partis,[g] § Euacuetur ergo § cholera: deinde fiat infrigidatio cum fortitudine, & fiat humectatio, & adminiſtrentur ſtyptica etiam, & glutinatiua, & aqua hordei, & cancri, & cucurbita, & medicamen Andromachi, & medicamen Gal. in facto autem ex apertione uenarū medicię quas oportet adminiſtrare, ſint ſtypticę, pōtice cōglutinatiuę, ſicut ſunt medicię q̄ neceſſariæ ſunt in eis, quæ præterierunt, & ſunt glutinatiuæ, incarnatiuæ cum ſtypticitate: & iſtæ ſunt ſicut balauſtiæ, & capita granatorum, & ſumach, & ſuccus teratit, & ſuccus ramorum uitis, & glādes, & folia rubi, & karabe, & acatia, & lycium, & ſuccus[h] † § § uirgæ paſtoris, & ſuchaha, & ſuccus agreſtæ, & eiuſiſtides. Et quandoque confortantur iſta: & quæ ex eis ſunt, cum alumine & gallis, & aloe, & abſinthio, & fiunt ex eis medicinæ compoſitæ, & troch. præparati ad hoc caput, iam compoſiti ex medicinis prædictis:

[l] † B. propriè.
[m] † B. poſsibilis
[n] B. Alia litera, regendo.
[o] B. harire.
[p] B. prima vice
[q] B. etiam.
[r] B. illud poſt phlebotomiam.
[ſ] B. alheriſa-
[t] B. Alia litera. & propriè quod decoquitur cū melle.
[u] † B. faciat.
[x] B. & in
[y] B. færculum.
[z] B. færculum.
[a] B. bulitum.
[b] B. Si aūt non bulitur addit in ſanguine & nocetur per illud.
[c] B. alradradi.
[d] B. ſunt poſt iſtos.
[e] † B. & pontica.
[f] B. & alherays.
[g] B. & euacuet.
[h] † B. roſarū & ſuccus.

ctis: & quandoque decoquuntur istæ medicinæ in aquis puris, aut in quibusdam succis, & bibitur decoctio eorum. Et quandoque fiunt ex eis emplastra: & quandoque admiscentur eis, & aggregantur, medicinæ [i] § cordis § prædictæ & medicinæ pectoris prædictæ, sicut apium, & ammeos, & anisum, & spica, & ramacha. Et quandoque miscentur cum eis narcotica, quæ sunt sicut cortices radicis mandragoræ, & hyusquiami, & papaueris. Et quandoque permiscentur eis glutinatiua, sicut gummi, & cortices thuris, & stella semius, & spodium, & semen arnoglossæ, & mucillago psyllij, & semen eius, & succus portulacæ, & mucillago granorum cydoniorum. Sed quum est resudatio ex apostemate, tunc cura eius est phlebotomia, & euacuatio, deinde maturatio: & non curetur cum stypticis: illud enim attrahit nocumentum magnum: imò oportet, ut curetur cura peripneumoniæ. Factum autem ex corrosione, est prauæ curæ, & difficilis: & est quasi sicut illud de quo desperatur: non enim sanatur, aut non consolidatur nisi cum remotione malitiæ complexionis: & istud non fit nisi in spatio, in cuius simili, aut induratur ulcus, aut putrefit. Verum quandoque confert, ut non permittatur corrosio confirmari, expellendo humorem acutum: & quandoque solutione educuntur cholera, & grossum simul, cum eo quod est, sicut pilulæ de agarico. Et si indigueris intentione confortationis, conforta. & ingenia, ut sedes commotionem tussis cum medicamine de seminibus: separatur enim ex eo quòd aliquod cōfortat iuuamentum. & ad summū cura eorum est mundificatio [k] § & euacuatio § cum phlebotomia & alijs: & cibi boni chymi. Et ex eis quidem, quæ sanāt corrosionem, sunt thus, & myrrha, & sanguis draconis, [l] † § § & semen portulacæ, & radix maluæ, & troch. stellæ, in quibus additur opij medietas partis: & medicinæ compositæ, quas dixit Paulus, & nos dicemus in antidotario: Et eorum medicinæ ad hoc iuuatiuæ sunt illæ in quibus ponuntur [m] § scedenigi, § & sanguis draconis, & karabe, & sandaraca, & lutum sigillatum, & ad ultimum, omne exsiccatiuum, mundificatiuum, inuiscatiuum, consolidatiuum. Factum autem à pectore curatur cum emplastris, & medicinis, in quibus est substantia subtilis, quæ admistæ sunt eis, & sunt illæ, quas diximus, ut perueniant ad pectus. [n] § Albedarungi uero in seipso § coniungit inter duas res, [o] † § § quum existimatur ꝙ causa sputi sanguinis sit [p] § ruptura. Et § medicinæ prædictæ omnes sunt conuenientes ad hoc. Et quum existimatur quòd causa sit frigus faciens euenire sputum sanguinis secundum modum prędictum, tunc cura eius est sicut dixit Gal. Illud enim accidit cuidam adolescenti. & curauit eum. Phlebotomauit nanque eum in die primo, & secundauit, & fricuit extremitates eius, & ligauit stringendo eas secundum quòd oportet in omni [q] § retentione sputi § sanguinis, & cibauit eum sorbitionibus: & posuit super pectus suum ceratarium de gumma rutæ, [r] † § § & remouit ipsum ab eo hora noctis, ut non adderet calefactionem eius secundum quantitatem quæsitam, & cibauit eum cum sorbitionibus, & dedit ei in potu medicamen de seminibus. Et postquā dies tertia affuit, usus est super pectus eius, illo ceratario tribus horis: deinde remouit ipsum, & cibauit ipsum aqua hordei [s] § tafeata § cum carne anatis. Postquam igitur temperata est complexio pulmonis eius, & sublatus est timor aduentus apostematis, mundificauit pulmonem eius cum theriaca antiqua completa. Et gradauit eum ad bibendum lac asininum, & ad reliquum regimen sputi sanguinis. Et dixit Galen. quòd [t] § omnis quæ ex istis consequitur, sputum sanguinis in die primo sanatur: sed aliorum diuersificantur § dispositiones. Et nos iā testificati sumus de istis quos iuuit hæc uia, & similis ei. Et quando existimatur quòd causa est humiditas, & mollificatio, administra illud in quo sunt exsiccatio, & calefactio, & stypticitas, sicut est radix squinanthi, & mastix, & cyminum torrefactum, & calamenthū montanum, & calcadis, & castoreum, & crocus, & [u] § albrengi. § Et quandoque admiscentur eis styptica æqualia, sicut castaneæ. Et quando fiunt ex istis compositæ, quæ dicentur in antidotario. Et quando existimatur, quòd causa sit siccitas, & illud [x] § est in principio § administra humectantes notas, quæ sunt ex lactibus, & oleis, & succis post regimen commune de declinatione materiæ ad contrarietatem partis. Verum ea quæ pertinent huic loco, ex phlebotomia, & alijs, minora sunt, & debiliora eis quæ pertinent alijs. Et quando [y] § est casus § super hepar, tunc cura eius est cum isto suffuf. Recipe rheubarbari. x. laccæ. v. luti armeni. v. sitq; dosis eius contriti. ʒ. j. & s. Ex medicinis uerò communibus illæ, quę singulares sunt, scriptæ sunt in lib. ij. in areolis notis. & illa, quæ ex eis ptinet huic loco, est hæmatites. Nam quū teritur uehementer sicut puluis, & bibitur ex eo aur. j. in quibusdam stypticis, aut succis, iuuat nobili iuuamine. Et quando masticatur portulaca, & deglutitur aqua eius, tunc quandoque retinetur statim. Et aqua citruli, & succus eius: & proprie cū quibusdā glutinatiuis, stypticis ualde, quū paulatim traijcitur. Et cornu cerui adusti quando permiscetur medicinis, est plurimi iuuamenti. Et similiter aqua menthæ. Et etiam [z] § succus § algarab pondere. [a] § ij. § ʒ. Et etiam [b] § illud, quod est superius in coriandro § cum aqua frigida pondere. iij. ʒ. mane, & sero. Et etiam corallus, quoniam est plurimi iuuamenti, & lutum samium. Et existimauerunt quidam, quòd nominatur græcè stella terræ: & nominatur nominibus pluribus: & uidetur quòd sit [c] § non altalk. § Et etiam sumatur sanguis hædi, antequam congeletur & sumatur ex eo in potu medietas. ʒ. tribus diebus. Et etiam de granis myrti, & semine arnoglossæ pondus. ij. ʒ. in aqua plantaginis, aut succo rosæ: quoniam est ultimum. Et cydonia etiam iuuant, & proprię assata: Et etiam coagulum leporis cum aqua ros. Aut aliud ex coagulis cum decoctione pontica: aut cum aqua albedarungi, & proprie in eo quod est ex pectore & lutum sigillatum, & loco eius lutum samium cum aliquanto aceto: & etiam succutum, & est semperuiua. Et dixit uir in quibusdam, quæ aggregauit, quod est species [d] § calamenthi § nascens inter lapides, quæ teritur, & comeditur cum sale: & [e] § nominatur nimusil albura § syluestre: & in hoc est consideratio. & huiusmodi medicina sumitur in potu cum æquali mensura amyli,

[i] B. sputi.
[k] B. cum euacuatione.
[l] † B. & plantago. Alia litera. sanguis hœdi.
[m] B. hematites
[n] B. & aqua albedarungi in ipsamet.
[o] † B. Et
[p] B. caliditas tunc.
[q] B. genere cursus.
[r] † B. syluestris
[s] B. & asfidabagi.
[t] B. quilibet istorū quib[9] succurrebat in die primo sanabat, & aliorū diuersificabantur.
[u] B. Alia litera. in vltima & perfecta curatione. Alia litera. ad efficationem operationem.
[x] B. secundum minus.
[y] B. causa est contusio.
[z] B. fructus.
[a] B. j.
[b] B. flos coriandri.
[c] B. aliud atalk
[d] Alia litera alferfengi.
[e] B. in regione almusfuli nominatur alferfengi. Alia litera. nominatur in

regione musal uel almussul aliebrucha alberi. f † B. quoniam est ultimum.

amyli, Et iterum ex illis, quæ iuuant ipsum, est ut detur in potu ex alumine iameni,[f]†§

§ & proprie in uitellis ouorum tepefactis, non coagulatis omnino, Et etiam gluten pisciū confert, quando bibitur ex eo. Et quando prauior fit res, tunc quandoque datur in potu pondus quartæ. ʒ.j. de semine hyusquiami, cum aqua mellis. Et oportet ut dentur in potu medicinæ constringentes sputum sanguinis, cum uino pontico, ut penetrent, nisi sit febris. Tunc. n. sumatur in potu cum succo alio. Et ad antiquam, & ueterē, seminis porri Nabatiæ, & granorū myrti partes sumantur æquales, & potetur ex eis usque ad ij. ʒ. cum aqua uirgæ pastoris. Aut sumatur succi porri de Sceni. ℥.j. & aceti media. ℥. potetur in mane. Et detur in potu adustum spongiæ cum aliquanto uini[g]§ de passis§ Et. Gal. quidē curauit sputū sanguinis cum theriaca, & mythridato, & medicinis boni odoris: quoniam ipsę confortant naturā ad hoc ut sit auara sanguinis, & consolidat uulnera. Et similiter troc. stellę, & medicamē Andromachi. Et centaurea aggregat ad retentionē sputi sanguinis, & mundificationē: quare in potu sumant ex ea febricitantes cum aqua, & alij cū uino. Et Sclaui quidem curant cum decoctione radicis centaureæ maioris. & ex potibus est ille qui recipit succi arnoglossæ pondus. ʒ. ij. succi buglossæ pondus. ʒ. j. succi portulacæ & succi ramorum recentis rosæ. ℥. j. terantur sine roratione aquæ super eos, & colentur & non decoquantur: imò dissoluatur in eis aliquid de luto armeno, & potetur. Aut sumatur succus ramorum rosæ & dissoluantur in eo succus hypoquistidos, & [h]§ endiuia§ & cornu ceruinum adustum, & potet. Et ex trochiscis, troch. huiusmodi. Recipe acaciæ, balaustiæ, rosarum rubearum, succi barbę hircinę, corticū glandiū, corticū thuris partes æquales: & iterum[i]§ arsenicū§ corticū radicis mādragoræ, luti de albohera thus, acacia, semen portulacę, semē albedarūgi, balaustiæ, cāphora, sumantur, & fiāt ex eis troch. Et sit positio eorum pondus. ʒ. ij cum media. ℥. aquæ, aut uini pontici, aut aquæ albedarungi. Et etiam semen papaueris, lutum sigillatum, & cum fistides, & thus. & cāphora dentur in potu cum aqua albedarungi. & iterum trochiscus, quem dixit eben Serapion: & est ille qui factus est cum gumma amigdali. Et ex oleis administratis super pectus: in æstate quidem, est oleū de cydonijs: & in hyeme est oleum nardinum. Trochiscus bonus. ℞. luti de albohera & coralli, & stellæ semius, rosæ siccæ omnium an. partes. ij. karabe, & gummi, & amyli omnium an. partem. j. terantur & fiant inde troch. & potio eius sit. iiij. aur. febricitantibus in succo styptico, & non febricitantibus in uino, & proprie styptico. & ex emplastris communibus est farina hordei, & farina [k]§ herbi § & acatia cum albumine oui. Quumque sanguis retinetur, tunc perueni ad cōsolidandum uulnus, & ad prohibendum apostema, & consolidatio uulneris est cū eo, quod sciuisti ex glutinatiuis, stipticis. Et prohibitio apostematis est cum prohibitione cibi, & attractione materierum ad extrema, & infrigidatione pectoris. Et oportet ut sorbeat acetum mistum multoties: Et oportet ut se custodiat post retentionem &[l]§ peruentionem etiam super res prædictas.§ Aqua autem quam potat, oportet ut sit aqua pluuialis, aut aqua in qua ponuntur lutum armenū, & rosæ, & aqua ferri, & in qua extinguitur ferrū est iuuatiua propter suam stypticitatem. Et quando timetur congelatio sanguinis in pulmone, oportet ut in potu detur in principio acetum mistum cum aqua, nisi tussis adsit: tunc enim oportet ut caueatur acetum. Et quandoque sanat sanguinem congelatum, medietas. ʒ. j. diacurcumæ cum aliquanto de aqua porri, & cochleario oxymellis. Et ex cōpositis ad hoc, est illud qđ recipit fœnugræci decocti. ʒ. ij. aristol. ʒ. j. myrrhæ. ʒ. iij. olei de lilio. ʒ. j. piperis. ʒ. j. hyusquiami. ʒ. j. rosarum. ʒ. ij. fiant ex eis troch. & exsiccentur in umbra: & sumantur in potu cum aqua fœniculi, & apij: Et etiam coagulum leporis, & aqua cineris ligni fici, cum † thymo: aut origanū cum melle: aut soluatur uenter cum eo, quod euacuat. & medicinas quidem singulares diximus in libro secundo, & compositas dicemus in antidotario. Et tu lege sermonem nostrum, de resolutione sanguinis cōgelati, in lib. iiij.

g —— B.

h B. hæmai.

i B. Alia litera. semē hyusquiami, &

k B. thuris.

l B. administrationem rerum prædictarum.

ANNOT.

Videtur nobis hoc loco docere author, quomodo instans, nondum tamen præsens sanguinis sputum sit præcauendum. Atq; ubi cum corporis plenitudine & præsertim thoracis angustia tussis fuerit frequens, inclinandam materiam ad inferiora commonet, sectione saphenæ, ac deinceps secandam esse cubiti iecorariā. uel si in mulieribus id mali accidere uereamur, esse ducendos menses. At uerò roget quis cur, qui thorace angusto sunt. sputo sanguinis præsertim corripi solent? Gal. 3. in 3. uulg. morb. non propter temperamentum, sed ob uitiosam thoracis figuram hos tabi obnoxios putat (sequitur autem tabes sanguinis sputum) probabile tamen esse putat talem quoq; figuram, innatum calorem sequi. Explicat uerò id 3. in 6. uulg. morb. atq; ab ingenitæ caliditatis, quæ ex corde initiū habet, imbecillitate, pectoris angustiam proficisci affirmat: corde nimirum & pectore utroq; ob formatricis imbecillitatem paruo procreato. Fit ergo, quia ijs, qui angusto thorace sunt, paruum quoq; cor inest, & parua propterea uis sita est; ut hi & fluxionibus ob eius partis imbecillitatem maxime pateant; & ob earum partiū angustiam irruente leui etiamnum humorum multitudine, uasorum thoracis ruptioni obnoxij sint. Cur uerò Auicen. paratis ut in phthisim incidant saphenam secandam iubeat; rationem habes ex Tralliano lib. 7. materiæ nempè ad longinquiores partes prouocatio firmiorem multò reuulsionem facit. Quòd uerò in mulieribus menses prouocet; agendum id quidem est, non medicamentis (quod quispiam fortasse crediderit) quum eius generis medicamenta acria sint, quæ ipse statim interdicit omnia; sed uel frictionibus inferiorum partium uel cucurbitarum appositione erit. quod præsertim agendum erit, si ob retentos mēses discrimen mali huius, de quo hic agitur, impendeat. Subdit deinceps facti iam sanguinis sputi curationē, à quacunq; id causa euenerit. pro qua re pete Trallian. lib. 7. & Paulum lib. 3. Vide & Gal. 5. meth. & 7. de comp. med. per loc. nec non Rasim 9. ad Almans. & Celsum lib. 4. Vnum est præsertim in hoc capite animaduertendum. quòd de erosione ex destillatione acri uerba faciens author, sectionem uenæ interdicit, Trallianum hac in re & Paulum æmulatus. nempe quod sanguinis missione periculum sit, ne acris ille humor, etiam acrior reddatur

Com. 70.

Com. 18.

Cap. 1.

Cap. 1. Cap. 31.

Cap. 3. Cap. 4.

Cap. 4.

in fine.

reddatur. ob hanc sanè rationem & Hipp. 3. in 6. uulg. morb. uetari sanguinis uacuationem ait à pleuritide & bile. Adde uerò & (quod Trallianus) quoniam magna ex parte eorum corpus qui sic ex erosione sanguinem reddunt, gracile, persicum est, & assatum. Refrigerat autem his caput Auicennas Tralliani exemplo, quamuis id reticuisse Gal. uideatur, ipso aduertente Tralliano. Quod curationis reliquum est, pete ex locis antea adductis, præsertim uerò uide Aretæum 2. de curat. acutum morb.

Cap. 2.

Tractatus quartus

De principijs speculatiuis scientiæ apostematum membrorum partium pectoris, & exiturarum eorum, præterquam cordis.

Sermo uniuersalis de doloribus partium pectoris, & lateris.

De pleuresi. Cap. 1.

Quandoque accidunt in uelaminibus, & tunicis, & lacertis, qui sunt in pectore, & costis, & partibus eorum, apostemata lædentia, ualde dolorosa, quæ nominantur sosati, & birsen, & pleuresis. & quandoque fiunt etiam dolores in istis membris non ex apostemate, sed ex uĕtositate: quare errant quidam, & existimant quòd sit ex hac ægritudine: uerum non est [a] † § [b] § pleuresis § nisi § apostema calidum in partibus pectoris, aut in lacertis intrinsecis, & in uelamine cooperiente pectus, aut in uelamine distinguente, & est illud quod est purum: aut in lacerto apparĕte extrinseco, aut uelamine extrinseco cum communitate cutis, aut absque communitate: & maius istis, & terribilius est illud, quod est in ipso uelamine distinguente, & est prauius eis. Et materia quidem huius apostematis secundum plurimum est cholera, aut sanguis cholericus; quoniam in membris tunicosis, non penetrat nisi subtilis cholericus: deinde sanguis purus: & propter hoc sunt paroxysmi uehementiæ febrium eius tertiani secundum plurimum: & propter hoc raro accidit ei, qui eructuat secundum plurimũ acetose; quoniam est phlegmaticę complexionis. Et cum hoc quandoque fit sæpe ex sanguine adusto. Et quandoque fit ex phlegmate putrido. Et quandoque fit, sed raro, ex melancholia putrefacta, inflammata. Et nos iam ostendimus in libris uniuersalibus, quòd non est ex conditione apostematis calidi, ut non sit ex phlegmate, & ex melancholia: imò quandoque fit ex phlegmate, & melancholia; secundum modum tamen, ut non sit acutum, nisi quando est ex cholera, aut sanguine. Nam si est ex alijs ab his duobus, est chronicum: & hæc est res, quam plures hominum non comprehenderunt. Et propter ea quòd omne apostema, aut resoluitur, aut induratur, aut collectionem facit; & tunc similiter est dispositio pleuresis. Verum induratio in pleuresi est ex eis quæ minorantur: Ipsum enim aut resoluitur, aut collectionem facit in dominationem dispositionum. Et pleuresis quidem quum resoluitur, recipit pulmo secundum plurimũ illud, quod resoluitur ex ea, & [c] § exsiccat § ipsum, & extra educit illud: & quandoque resoluitur ad partem alteram. Et quando colligitur sanies, indiget necessario maturatione, ut rumpatur. Et quandoque [d] § recipit § pulmo saniem: & quandoque recipit eam uena concaua, & egreditur ad urinam. Et quandoque effunditur ad meatum fęcis, & euacuatur cum solutione uentris, & multoties cadit ad loca uacua, & carnes glandosas, & facit euenire apostemata in eis, quæ sunt sicut duo inguina, & [e] § almagabeni, § & post ambas aures. Et multoties expellitur materia ad cerebrum, & membra alia, sicut dicemus, & accidit timor, & interficit. Et qñq; præfocat materia [f] § pulmonĕ § multitudine sua, in præfocãdo meatũ anhelitus. Et qñq; eius multitudo: nõ est hæc multitudo, & nõ est materia [g] § sanies, siue nõ, § siue sputum fit simile saniei. sed uirtutes sunt prostratæ, quare deficiunt à sputo: & propter hoc oportet, ut confortetur uirtus in hac hora, ita ut sit fortis ad faciendam constrictionem vehementem ad tussim [h] § sputi: § hoc namq; sputum est operatio, quæ completur duabus virtutibus, quarum vna est naturalis maturatiua, & expulsiua etiam, & altera est voluntaria expulsiua: & quando non confortantur ambæ, possibile est vt deficiant a mundificando. Et scias quòd difficultas spuendi non est nisi ex uirtute, quãdo est debilis: aut ex instrumento, quando instrumentum est læsum motu sui ipsius, aut ex motu uicini sui: aut est ex materia, quum est subtilis ualde, aut ualde grossa, aut uiscosa. Et in huiusmodi quidem dispositionibus quãdoque accidit in pulmone sicut ebullitio, propter commistionem aeris cum materia inobediĕte effusa ad pulmonem, & ad cannam. Et quando non mũdificatur cum sputo in pleuresi usque ad xiiij. dies, tunc iam facit collectionem. Et quando non mundificatur uirus post xl. dies, tunc iam cadit in peripneumoniam, & phthisim. Et qñq; [i] § erumpit uirus § in septima. Sed in pluribus est in. xx. & . xl. & in. lx. Et quandoque accidit ruptura ante maturationem, propterea quia natura expellit materiam nocentem, propter suam multitudinem, aut acuitatem suam, aut propter caliditatem complexionis ætatis, & temporis, & regionis & receptionem facientium eruptionem ex ebibitis ante horam, ex parte erroris medici (et ego dicam erumpĕtia post) aut ex motu ægri superfluo, [k] § & maximo, sicut casu, aut tussi: § aut uociferatione: & illud est timorosum. Et quandoque accidit, ut permutetur pleuresis ad peripneumoniã, ita ut recipiat pulmo materiam apostematis. deinde non est bonum sputum eius, & retinetur in ipso, quare apostematur. Et quandoque accidit, ut permutetur pleuresis ad phthisim, quandoque mediante peripneumonia secundum modum, quem dicturi sumus, & quandoque absque mediatione peripneumoniæ; imò ut ulceret materia, aut sanies resoluta ab ea, substantiam pulmonis acuitate, & malitia sua. Et quandoque accidit ut permutetur ad spasmum, & alcuzez, ita ut expellatur materia ad neruos cõiunctos membro, in quo est apostema. Nam membrum est neruosum: & hæc permutatio, pernitiosa est, [l] §, deinde non sequuntur § cum ea reliqua signa bona.

a † B. &

b B. est.

c B. expuit.

d B. Alia litera. expuit.

e B. almagaben

f B. Alia litera. saniosa.

g B. nisi digesta siue fuerit sanies. Alia litera. & non est digestio, siue sanies fuerit, siue sputum simile saniei nisi φ virtutes sunt prostratæ.

h B. cũ qua est sputum.

i B. contingit pus. Alia litera. mundificatur sanies.

k B. laborioso.

l B. & nõ iuuãt.

bona. Et quandoque succedit pleuresi, & peripneumoniæ, quasi stupor in postremo adiutorij patientis, & in domestico brachij eius, usque ad extrema digitorum. Et quandoque pertransit ad partem cordis. Et accidit[m] † § § tremor cordis, quem sequitur syncopis: & ad latus cerebri, etiam in dispositione resolutionis ante collectionem, & in dispositione collectionis. Et quandoque permutatur materia ad membra apparentia, & fiunt exituræ. Et quandoque fit permutatio eius hæc cum penetratione ipsius in substantias neruorum, & chordarum, imò ossiũ. Et quãdoq; declinat ad loca ĩferiora, deinde aperiuntur, & fiunt fistulæ, & est illud ex causis euasionis, [n] § & non sunt fistulæ malignæ nocitiuæ. § Et si declinat ad iuncturas, & fiunt fistulæ, euadit infirmus etiam. Sed quandoque [o] § antiquatur § membrum, & proprie quum non est illic euacuatio alia cum stercore, aut urina grossa, plurimi sediminis, [p] § aut propter sputum § plurimæ maturitatis. nam si fuerit aliquod horũ, erit salubrius. Illud enim significat paucitatem materiei facientis exituras: & possibilis est rectificatio eius cum maturatione. Et exituræ istæ quando occultantur, & profundantur, significant nocumentum, & [q] § multiplicantur § proprie quando redit materia ad pulmonem. Et quandoque accidit ex uehemẽtia febris, frequentia anhelitus: & ex frequentia anhelitus, uiscositas sputi: sputum enim exsiccatur causa anhelitus frequentis. Et quandoque accidit ex uiscositate sputi, uehementia laboris, & additio inflammationis. Et ex additione inflammationis, frequentia anhelitus: & ex frequentia anhelitus, uiscositas sputi, & non cessant ambæ iuuare se super malitiam. Quæritur autem, quæ species peripneumoniæ, & pleuresis, sint deteriores: an illa quæ est in latere sinistro uicina cordi, an illa quę est in latere dextro. Quidam enim ponunt hanc esse deteriorem: & quidam ponunt illam deteriorem esse. Verum ueritas est, quòd propinqua [r] § parti sinistræ § est deterior: sed est conuenientior, ad hoc, ut maturetur, & recipiat resolutionem, si fuerit de proprietate eius ut suscipiat illud. Et illa quę remotior est [s] § à parte sinistra § est salubrior: uerum ipsa est ex parte resolutionis, & maturitatis magis inobediens. Et quandoque facit cadere in pleuresim repletio humorum, quãdo accidit in parte capitis, aut parte pectoris: aut in quibusdam uenis [t] § coniunctis partibus § pectoris. Et quandoque facit ipsam possidere multitudo potus aquæ frigidæ constringentis materias, & frigus additum, quemadmodum facit ipsam euenire caliditas uehemens, & potus uini puri mouentis humores, quos ebullire facit. Et raro quidem permutatur peripneumonia ad pleuresim. uerum res est econtrario: & cum hoc illud quandoque est, & alleuiatur cum eo constrictio anhelitus alleuiatione aliqua. Et pleuresis quidẽ plurimum accidit in autumno, & hyeme, & proprie post uer hyemale, & multiplicatur in uere hyemali, & exsufflatione septentrionis propter multitudinem superfluitatum, aut propter coarctationem superfluitatum: & multiplicatur cum eo dolores laterum, & costarum, & proprie successione meridiei, & in æstate. Et quum exsufflat meridies minoratur ualde: uerùm quum est æstas austrina pluuiosa, & similiter autumnus, multiplicatur in fine autumni in habentibus choleram, pleuresis. Secundam formam uerò aliam ab hac pleuresis minoratur in aeribus, & regionibus, & uentis meridianis. Et minoratur etiam in mulieribus, quæ menstruantur: quoniam complexiones earum declinant ad humiditatem absque cholera. Et quando accidit prægnantibus, est perniciosum; & minoratur in decrepitis, nã si accidat, interficit propter debilitatem uirtutum ipsorum in spuendo, & mundificando. Et pleuresis quidẽ quandoque assimilatur apostemati hepatis. Nam suspensoria, quum extenduntur propter apostema hepatis, peruenit illud ad uelamen, & panniculum, & sentitur in ipso dolor, & peruenit ad constrictionem anhelitus: quare necessarium est tibi, ut cognoscas differentiam inter ea utraque. Et quandoque assimilatur sirsen. Et pleuresis quandoque interficit propter magnitudinem accidentiũ eius: & qñq; interficit propter præfocationẽ. Et quandoque interficit cum permutatione ad peripneumoniam, & phtisim, aut syncopim, aut aliud ex eis, quæ dicta sunt. Et scias quòd pleuresis quando associatur ei sputum sanguinis, est similis hydropisi, cui associatur febris. Indiget ergo primum, & est pleuresis cura styptica propter sputum sanguinis [u] § lædente secundum § pleuresim. Sicut secundum indiget cura calefaciente & exsiccante, aut exsiccante æquali secundum hydropisim; & humectante infrigidante propter febrem. Et multoties est causa pleuresis & peripneumoniæ assumptio ciborum grossi nutrimenti, ingrossantis [x] § nutrimentum § sicut alcannabit, quare expellitur ad partes mammillæ & lateris. Et cura [y] § quidem materiæ subtilis est § cum balneo: & exeunti ex eo detur oxymel uelociter, & alienet inunctionem, quæ fit fricando cum oleo: quoniam est attractiua. Et quandoque excusatur per hæc à phlebotomia.

[m] † B. ex eo.
[n] B. Alia litera. sed sunt fistulæ malignæ temporales seu cronicæ. Alia litera. malignæ ambulatiuæ.
[o] B. paraliticat
[p] B. cum sputo
[q] B. recidiuationem uel deteriorationem.
[r] B. ex parte loci.
[s] B. ex parte loci.
[t] B. effundentibus ad partes.
[u] B. & cura lenificante propter
[x] B. sanguinem
[y] B. eius est subtiliatio materiæ

ANNOT.

Pleuritidẽ exquisitam ait Gal. 5. de loc. aff. fieri, ubi cingens costas membrana primario affectu laborat; proinde dolor uel ad iugulũ, uel ad præcordia peruenit. id ferè, sed copiosius, & lib. de const. ar. Auic. hoc loco triplicem ueram pleuritidem facit. ubi inflammatio musculos thoracis internos, ubi membranam succingentem costas; ubi uelamen distinguens appræhendit. per uelamen uerò distinguens, ut nos putamus, mediastinum intelligens, non diaphragma, quod alij existimant. quum diaphragmatis inflammatio nõ pleuritim sed phrenitim faciat. At, uerè, si uocis uim spectes, pleuritis propriè inflammatio est membranæ succingentis costas, quam πλεύραν uocat, siue ad latera hæc sit, siue ad mediastinum: per consensum uerò & musculorum internorum phlegmone pleuritis dici potest, quòd affectis his communicari pleuræ affectum necesse est. cæteræ uerò inflammationes, quæ externos musculos, uel externam membranã, ac cutem thoracis occupant, pleuritides dicuntur, sed non uerè: tametsi non ignoramus uelle alios, earum partium inflammationes nullo pacto uel ueræ uel non ueræ pleuritidis nomen mereri, quòd ad pleuram affectus non pertineat. id quod sanè, si propriè loquendum sit, non ambigimus. quum tamen inualuerit iam usus, ut inflammationes, quæ ad latera sunt, pleuritides omnes nuncupentur: licebit ut has quoq; cum Auic.

Cap. 3. Cap. 15.

& medicis paßim omnibus pleuritidas uoces. at si proprie loquendum sit, pleuritis uera ea solum erit inflammatio, quæ ad pleurā & quæ ad internos est musculos, non uera dicetur, ut Gal. 5. de loc. aff. cæteræ uerò, si nō pleuritides, laterales tamen morbi erunt. Porro. ait author pleuritidas inuicem comparans, ex his omnibus eam esse grauißimam, quæ ad mediastinum. Quærat ergo aliquis qua id causa eueniat. Disserit etiam paulo postea author, utra & pleuresis & pulmonia peior sit ex ijs, quæ ad latera; an quæ dextrum, an quæ sinistrum latus appræedit. Quamobrē, ut paucis utranq; hìc quæstionē absoluamus. Si quæ ad latera sunt, spectes; dubio procul quæ sinistra est, quia cordis cuspidi magis proxima est, maiorem cladem minatur, quàm dextra. quæ tamen si salubris sit morbus, etiam citius, ob maiorem quæ illic est caloris innati uim, curabitur. quamuis enim dextra pars in uniuersum nobilior & calidior altera sit, quod & Arist. in libello de motu animal. particulatim tamen. qua parte cor residet, sinistra & nobilitate, & calore & innato & influente antecedit; ut propterea, & ratione nobilitatis maius discrimen impendeat, si hæc afficitur; & celerior fiat coctio. si salutaris est morbus. Adhuc tamen pleuritidum grauior est, quæ mediastinum corripuit, quum hæc ad cordis basim incumbat, nobiliorem partem quàm cuspis sit, docente Gal. 6. de usu part. nempe fons ea & sedes innati est caloris. unde & uenas ea pars, & arterias coniunctas habet. quamuis & hic de situ cordis controuersia sit, an ad sinistrum an ad dextrum magis uergat: de qua re nos alibi. Sanè pleuritidis causæ sunt, quæ & fluxionum, de quibus aliàs dictum est. materia uerò, biliosi præsertim humores & tenuißimus sanguis: nempe, quòd pleuræ illius dura substantia est, quæ non facile præter bilem & tenuißimum sanguinem crasiores humores suscipit. fieri tamen etiam ex alijs humoribus potest, quod & Gal. 6. aph. & lib. de const. art. Quamuis enim Hipp. qui acidum eructant, i. quibus redundat pituita uel etiam atra bilis, non ualde morbo laterali corripi affirmat; non is tamen negat, aliquando etiam in his pleuritidem fieri. Verùm an pleuritides eæ, quæ ex atra bile & pituita fiunt, ueræ sint pleuritides, dubitare author noster uidetur. nempe quū pleuritis acutus sit morbus; at ex pituita & atra bile non fiunt acuti morbi. Et si uerò non negat Auic. fieri posse, ut ex pituita & atra bile putrescentibus calidum apostema oriatur: quòd tamen acuti morbi ex his qualibuscunque humoribus fiant, non admittit. quod certè non uidetur nobis carere ratione, quum acuti cito terminentur, talesq; morbi non nisi ex humoribus natura calidis fieri uideantur. Licebit tamen fortasse, ut pleuritides hasce ex pituita & atra bile pleuram occupante ueros & acutos morbos nuncupemus, sed impropriè; quo pacto & apoplexia acutus morbus à Gal. nuncupari solet, ob uitæ scilicet discrimen, quæ in præcipiti est, non materiæ prauitatis, sed affecti loci principis ratione. sunt enim acuti morbi alij propriè acuti, alij impropriè, ut ex Galeno alibi diximus. Vnum hic notat author, quum ait, § Et quandoq; recipit eam uena caua &c. § quod paulo difficilius est. nempe pleuritidis materiam à uena caua nonnunquam suscipi, & per urinas efferri. Quanquā enim Gal. 6. de loc. aff. id fieri asserat, sanie ipsa in arteriam pulmonis læuem, deincepsq; in sinistrum cordis uentrem recepta, quæ inde in magnam ipsius cordis arteriam incidens per renes dehinc transit in uesicam. Et si idem Gal. eandem pleuritidis materiā per aluum expelli existimat, sanie ad uenam cordis cauā transmissa: indeq; ad intestina ferri ait. ambiguum tamen id nobis est, quomodo cor, dum saniem eam excipit, non uehementer offendatur: aut prauitate eius materiæ & corruptis spiritibus, uitalis calor ac uita ipsa extinguatur. Non certè id imus inficias, fieri quandoq;, ut sanies ex rupta pulmonis uomica erumpens, per urinas uel secessum expurgetur, quando id Gal. uidisse se ipsum testatur. non id tamē pro certo statui posse arbitramur, qua uia, quo ductu in agendis hisce raris alioqui nisu actionibus natura utatur. Scimus certè naturam parare sibi uias, quod Hippocrate authore Gal. 7. aph. fatetur. quas tamen & quales uias, ignoramus. Fortasse, quibus eiusmodi excretiones accidunt, peculiare aliquid habent, quod in cæteris reperire non est. differt nempe natura à natura, & corpus à corpore, quod Hipp. ait. lib. Et NICOLAVS SANMICHELIVS Nouocomensis uir nostra tempestate maximus & in dissecādis corporibus exercitatißimus, spectasse in cadaueribus quibusdā se ipsum atq; alios multos testatur, uenā magnam ubi diaphragma excesisset, priusquam in cor sese insinuaret, ramulum quendam rectà ad pulmones misisse. Quod si ita se habet, forte hoc itinere expurgata est uomica, de qua Gal. meminit, atq; hæc uenæ magnæ propago ijs inest, qui id excretionis genus experiuntur: neque in cor ipsum temere alioqui pleuritidis sanies suscipitur.

Cap. 3. — Cap. 7. — Com. 23. — Cap. 15. — Cap. 4. — Aphor. 54.

De signis pleuresis. Cap. 2.

PLeuresis puræ signa sunt [a] † § § manifesta & sunt febris inseparabilis propter uicinitatem cordis. Et secundum, est dolor pūgitiuus sub costis, quoniam membrum est panniculosum, & multoties non apparens nisi apud anhelitum. Et quandoque est cum punctura tensio: & quandoque est [b] § plurimum. § Et tensio quidem significat multitudinem: & punctura fortitudinem in penetratione, & mordicatione. Et tertium est constrictio anhelitus propter coarctationem factam ab apostemate, & paruitas, & frequētia eius. Et quartum est pulsus serrinus, [c] † § § cuius quidē diuersitas augmentatur, & egreditur ab ordine apud statum, propter debilitatem uirtutis, & multitudinem materiei. Et quintum est tussis: quandoque enim accidit in principio huius ægritudinis tussis sicca, deinde cum sputo: & quandoque est hæc tussis in principio rei cum sputo, & est laudabile ualde. Et tussis quidem non accidit, nisi propterea quòd pulmo læditur ex uicinitate. Amplius resudat ad ipsum id, quod resudat ex materia ægritudinis: quare indiget sputo eius: Quod si resoluatur tota, & resudet; tunc iam mūdificatur illud quod collectum erat. Et cum ea quidem quæ pura est, non est pulsatio: quoniam membrum est priuatum multitudine arteriarum. Amplius quoniam pleuresis est similis apostemati hepatis propter tussim, & febrem, & constrictionem anhelitus, & propter tensionem suspensoriorum, & expulsionem doloris ad panniculum cooperientem; oportet ut distinguatur inter utraque. Et iterum similatur peripneumoniæ propter illud, & propter sputum: quare oportet ut distinguatur inter ipsam & illam. Et iterum differentia inter apostema hepatis & pleuresim est: quoniam pulsus in apostemate hepatis est undosus, & dolor est grauatiuus, non pungitiuus: & facies est conuersa ad citrinitatem malam: & tussis est absque sputo, imò tussis est sicca tarda.

a † B. quinque

b B. plurima.

c † B. causa diuersitatis.

da. Et quandoque denigratur lingua eius per citrinitatem: & urina est grossa, hydropica: & egestio est hepatica: & sentitur grauitas in latere dextro & non comprehendit ipsum tactus [d] § cum dolore. § Et quandoque est in apostemate hepatis solutio similis loturæ carnis recentis propter debilitatem uirtutis. Et quum apostema est in gibbositate, sentitur in [e] § carne § plurimum: & si est in concauitate, [f] § detegitur § ab eo anhelitus inobediens, quum significet rem grauem suspensam. Et constrictio anhelitus in apostemate hepatis, est similis in horis: non uehemens ualde. Pleuretici uero tussis est cum sputo, & dolor eius est pungitiuus, & eius urina est bonæ substantiæ, & color eius est optimus, & constrictio anhelitus eius est uehemens, & est perueniens ad additionem [g] § plurimam: § Et differentia inter ea ambo, & inter peripneumoniam, etiam est, quoniam pulsus peripneumoniæ est undosus, & dolor eius est grauatiuus, & strictura anhelitus eius est uehemens, & anhelitus eius est calefactus, & signa alia. Et quoniam cum pleuresi quandoque accidunt accidētia † sirsen horrenda, sicut permistio intellectus, & alienatio, & frequentia anhelitus, & tremor cordis, & syncopis: & quæ sunt minora illis, & prauitas angustiæ, & multitudo rixæ, & uehementia sitis, & alteratio coloris faciei ad colores diuersos, & uehemētia febris, & uomitus choleræ: & causa in istis accidentibus est communitas pectoris cum principalibus membris, & uicinitas eorum: oportet ut distinguatur inter utrasque res, scilicet sirsen & birsen. Ex differentia igitur est, quòd permistio intellectus accidit in sirsen in primis: deinde uehementia fiunt in ipso reliqua accidentia, & est anhelitus in eo sanior: & postponitur corruptio anhelitus à permistione. & sunt cum eo accidentia ipsius propria, sicut est rubedo oculorum, & attractio eorum ad superiora. In birsen uerò postponitur permistio intellectus: & quandoque non est nisi iuxta mortem: imò est ratio eius incolumis. Verùm in ipso præcedit alteratio anhelitus, & eius malitia, & est in principio tēsio in † hypocondrijs ad superiora, ac si trahatur ad āpa, & dolor pungitiuus. Et differentia in hoc est, quòd pulsus in sirsen est magnus declinans ad raritatem: & in pleuresi paruus, ad frequentiam, ut succurratur paruitati. Et pleuresis quando fit uehementior, uehementiora fiunt accidentia prædicta cum ea, & siccatur lingua cū ea, & exasperatur. Quum ergo augmentatur, accidit rubedo in facie, & oculis, & inquietudo uehemens, & corruptio anhelitus, & permistio intellectus, & sudor intersectus: & quandoque perducit ad fluxum uentris malum.

[d] B. causans dolorem.
[e] B. tactu.
[f] B. distinguit ipsum.
[g] B. continuā ita vt manifestetur in omnibus sex horis sensibilis additio plurima. Alia lra. in oīb⁹ sex horis diuersitas additionis plurimæ.
† phreuitidis.
† mirach.

ANNOT.

Signorum tria sunt genera, ut 1. aph. habetur. alia morbū demonstrantia, quæ pathognomonica dicuntur: quæ. s. statim posito morbo ponuntur, & inseparabilia ab affectu sunt ipso. alia non semper quidem morbum comitantur; sed sæpe tamen cum illo accidunt, quod Gal. 3. in 3. de uulg. morb. atq; hæc affectus speciem significant, uel affectum locum, uel affectionis naturam: & aßidentia uocatur. alia item sunt, quæ non statim cum morbo accidunt; sed postmodum apparent: & coctionē aut cruditatem, salutem aut mortem portendunt: coctionem quidem & salutem, si opportune & certo quodam tempore appareant; cruditatis uerò & mortis, si non debito tempore emergant. hæcq; post apparentia nuncupantur. Quum ergo tot sint signorum genera, & pleuritidis plura signa medicis referantur. pathognomonica sunt acuta febris, spirandi difficultas, tußis, & dolor lateris punctorius, ex Gal. 1. aph. & 2. de diff. resp. aßidentia, quòd dolor uel ad iugulum, uel ad hypocondria pertingat: quòd facilius in latus patiens quàm in alterū decumbant. Post emergentia sputi uel colorati uel decoloris reiectio. Addit uerò Gal. ad pathognomonica sæpenumero, præsertimq; 5. de loc. aff. & de constit. art. serrantem pulsum. Dubitandum tamen hoc in loco uidetur. Nanq; si aßidentia ea sunt, quæ non semper quidem morbum comitantur, sed sæpe cum eo adueniunt; certè pleuritidis (de uera & exquisita loquor) proprium indicium & pathognomonicum erit dolor, non solum punctorius; sed uel ad iugulum, uel ad hypocondria descendens, ipsius etiam Gal. testimonio, qui 5. de aff. loc. exquisitam pleuritidem ait fieri, ubi cingens costas membrana primario affectu laborat; proinde dolor uel ad iugulum, uel ad præcordia peruenit. Videtur certè, quòd ascendat uel descendat dolor exquisitæ pleuritidis pathognomonicum esse indicium; quamuis Gal. inter aßidentia retulerit. Fortasse autem si pleuritim in uniuersum sumas, & pro exquisita & pro ea quæ exquisita non est, descensus uel ascensus doloris pathognomonicum non est, quum in non exquisita non fiat. at, si de exquisita uerba fiant, si modo exquisita ea est quam describit Gal. 5. de loc. aff. ut is aperte asserit, cur & hoc inter propria & paßionis demonstratoria signa non reponatur, non uideo. De hac tamen re alij iudicent. Cætera de huius affectus notis, pete ex locis supra adductis, nec non ex Trall. lib. 6. & Paulo lib. 3. & 2. de loc. aff. Vide & Aretæum 1. de acutis morb.

Com. 12. — Com. 34. — Com. 12. Cap. 7. — Cap. 3. — Cap. 15. — Cap. 3. — Cap. 33. — Cap. 8. & 9. — Cap. 10.

De signis eius, quæ est pura, & non pura.
Cap. 3.

QVum non est pleuresis pura, imò est in pāniculo uelante costas, & lacerto extrinseco, habet signa: & sunt dolor in ea, & nocumentum ad terminum; illam nanque, quæ fit in panniculo extrinseco, comprehēdit tactus. Et quandoque communicat ei cutis, & apparet uisui, & quandoque rumpitur exterius, & non facit sputum. Et hæc eruptio quandoque fit natura, & quandoque fit arte. Et cum illa quæ fit in lacerto extrinseco, est pulsatio. Nam si sentitur cum attractione aeris, est in lacerto dilatante: & si sentitur in reditu, est in lacerto constringente. Et iam ostendimus, quoniam ambo inueniuntur in duabus tunicis simul, scilicet intrinseca, & extrinseca. Et [a] § comprehēsio § etiā comprehendit hunc modum pleuresis, quæ non est pura. Et in hac quidē non pura, non est ex dolore pungitiuo, & ex constrictione anhelitus, & tussi, & ex duritie pulsus, & serrinitate eius, & uehemētia febris, & accidentium eius, quod est in pura: & quandoque est pulsus lenis: & quandoque est febris propter apostemata in alijs locis à prædictis, aut [b] § propter causam aliam sicut sputum saniosum, § aut aliud; & nō est pleuresis, quum non sunt illic dolor pungitiuus, & pulsus serrinus, & reliqua. Et in non uera existit [c] § subtus pectinem plantę § dolor. Et in pura quæ est in uelamine distinguente, est dolor declinans ad [d] § ossa pectoris, § & est permistio ratio-

[a] B. cōpresio.
[b] B. Alia litera. aut est res alia sicut sputum catarrhale.
[c] B. subtus pectinem spatulæ.
[d] B. serasif.

nis in ipsa, & fiunt uehementiora accidentia, & dolor, & difficultas anhelitus: & non est[e] §uehementia§ febris & uelocitas sicut in alijs: imò quandoque postponitur, usquequo putrefiat superfluitas, & fit fortis febris ualde. Et si est in panniculo tegente pectus, dolor est usque ad furculas. Et diuersificatur dolor propter diuersitatem tactus partium panniculi furcularum, & propter diuersitatem partium in sensu: & non est cum ea pulsatio omnino, & dolor declinans ad[f] §partes thoracis§ est propter apostema in uelamine distinguente. Et quandoque est propter euentum apostematis in instrumentis membrorum carnosorum, quæ sunt in costis, & non est in eo multus timor.

e B. velocitas vehementiæ.

f B. serasif quãdoque.

ANNOT.

Petenda sunt loca superiori capite annotata. Hic uerò unum quiddam se se offert animaduersione dignum. Ait author distinguens pleuritidum uerarum species seu differentias inuicem, in ea, quæ ad mediastinum est, non adesse illam uehementiæ febris celeritatem, quæ ubi in alijs partibus, ad latera uidelicet inflammatio oritur; imò inflammata hac parte nonnunquam non excitari febrem scribit, nisi postquam putrescere inflammatio cœperit: tunc uerò ualidam febrem succedere. Sanè, si hoc ita se habet: sequetur certè acutam febrem non esse inter pathognomonica pleuritidis indicia reponendam: quod tamen Gal. putat 1. aph. & alibi. Quin, quum superiori capite pleuritim eam quæ ad mediastinum fit, deteriorem esse protulerit, cuius nos rei rationem ad colligantiam cum basi cordis ipsius retulimus; rationi consentaneum uidetur, ut parte hac inflammata etiam celerius augescat febris, & uehementius affligat. Difficile profectò est rectè ad hæc satisfacere, si cum authore nostro statuamus inflammationem mediastini ueram esse pleuritidē. Dici tamen fortasse poterit, quamuis author postponi quandoque febrem dixerit, quousque putrescat inflammatio; nolle tamen ipsum abesse ad putredinem usque, febrem ipsam; sed differri eius uigorem. Si quidē, quum mediastinū cartilaginea constet substantia, carne experti, & suapte natura frigidiori; minus facile putrescit quod in ipsum influit, quàm ad latera, ubi pleura, quia internis costarum musculis inhæret, calidior est. Quòd si obijcias, mediastino maiorem inesse feruorem oportere, ob cordis basim. Dici posset, eius partis feruorem ob continuam frigidi inspirationem remitti. Alij tamen de hac re iudicent.

Com. 12.

De signis malis, & signis salutis. *Cap.* 4.

Significant salutem eius sputum facile, uelox, maturum, & est album, planū, æquale. & pulsus qui non est uehementis duritiei, & serrinitatis, & paucitas doloris, & reliqua accidentia & incolumitas somni & anhelitus, & receptio curæ, & quod æger tolerat illud, quod patitur, & æqualitas caliditatis in corpore cum[a] §æqualitate§, & paruitas sitis &[b] §tristitiæ.§ Et similiter sudor, & urina, & egestio secundum dispositionem laudabilem: & digestio urinæ est signum bonum in ipsa, sicut eius malitia est signum malum ualde. Et malitia egestionis, & fœtor eius, & uehementia citrinitatis eius est signum malum. Et apparitio fluxus sanguinis narium, est ex signis bonis ultimis in pleuresi. Et malum est ut sint accidentia eius, & significationes ipsius, uehementia, & fortia, & sputum retentum, aut tardum, & non est digestū aut rubeum purè, aut plumbeum, aut nigrum, aut additur uiscositas eius, & difficultas, & constrictio: & est secundum contrarium reliquorum, quæ numerauimus in bono. Et ex signis malis est, ut sit illic urina fœculenta, non æqualis, & est sanguinea, significans inflammationem commissurarum cerebri. Et ex signis malis, est ut sit illic caliditas uehemens, & proprie quando est cum frigiditate in extremitatibus: & dolor tendens ad posteriora, & additio doloris, quando æger dormit super latus.[c] †§ § Quum ergo accidit ei, aut[d] §pleuretico diuersitas§ in fine eius significat quòd hepar iam debilitatum est, & est malum ualde: & est in principio sui signum bonum, imò est res iuuās.[e] §Diuersitas autem§ quę uenit post illud, & non remouetur cum ea difficultas anhelitus, &[f] §tristitia,§ fortasse interficit in quarto, aut ante ipsum. Et tremor[g] §qui est sub thorace§ in pleuresi multoties significat commistionem rationis cum communitate uelaminis.[h] †§

a B. lenitate.

b B. angustiæ.

c † B. infirmi.

d B. aut habenti peripneumonia fluxus ventris.

e B. Fluxus aũt ventris.

f B. angustia.

g B. vel iectigatio quæ est sub serasif.

h † B. ad caput.

§&[i] §quandoque§ fit iste motus ex materijs uelaminis: & motus[k] §eius§ secundum plurimum in huiusmodi ægritudine est motus ascendens. Et ex signis malis est, ut profundentur exituræ procedentes à pleuresi absque sedatione febris, & nō sit sputum bonum: nam illud significat mortem, propter illud, quod est in eo proculdubio de reditione materiei ad profundum. De signis uerò bonis & malis quæ sunt post suppurationem, singulare faciemus capitulum. Et scias quòd pleuresis, quum non est in ea sputum, tunc est aut debilis ualde, aut mala fraudulenta: nam aut non est cum ea multitudo materiei, de qua sit curandum, aut est inobediens ad spuendum maligna. Inquit Hippoc. multoties est sputum bonum facile, & similiter anhelitus, & sūt illic alia signa mala mortalia, sicut species in qua est dolor ad posteriora: & est quasi sit dorsum patientis eam, dorsum uerberati: & est urina eius sanguinea, saniosa: & raro fit btūs: imò moritur inter quartum, &. vij. & raro protēditur usque ad. xiiij. & in pluribus quum pertransit. vij. sanatur: & multoties apparet inter humeros patientis ipsam, rubedo, & calefit spatula eius, & non potest quiescere. Si autem calefiat uēter eius, & egrediatur ex eo egestio citrina, moritur, nisi pertranseat. vij. Et quando ad ipsum festinat sputum plurimarum specierum, & diuersorum colorum, & deinde uehementior fit dolor, moritur in tertio: & si non, sanatur. Et species alia est, cum qua sentitur pulsatio extensa à furculis usq; ad crura, & est[l] †§ § in ipsa urina aquosa, cum qua non est sedimē[m] §& sputum§ & est mortalis propter declinationem materiei ad caput. Si autem pertransit. vij. sanatur.

i ——— B.

k B. earum.

l † B. saliua mũda cum qua nõ est mixtio turbida.

m ——— B.

ANNOT.

De signis agit pleuritidis post apparētibus, pro quare pete loca superius adducta. Vide præterea Gal. 1. de crisib. & Hipp. 2. prognost. & in Coac. prænot. ac 3. de morbis.

Cap. 5. à Tex. 43 ad 60.

De signis horarum eius. *Cap.* 5.

Quum non est sputum, aut adest sputū subtile, aut paruum, aut illud quod nominatur saliua, secundum quòd dicturi sumus,

est in principio: & quum augmentantur acciden tia,& augmentatur sputum,& incipit remoueri à subtilitate,& additur in spissatione, & in facilitate,& īcipit remoueri à rubedine[a] §ad albedinem: &§si est materia decliuis ad citrinitatē, & est pro portionalis rubedini, est in augmento. amplius quum æger expuit sputum facile maturum,secun dum quòd diximus de maturitate, & ē plurimū, & dolor est leuis,tunc istud est status, & hora euentus maturitatis integrę. Deinde quum sputum incipit minui cum substantia illa, aut illa facilitate, & cum priuatione doloris, & diminutione accidentium, tunc iam declinat. Quumque retinetur sputum post remotionem illorum accidentium omnino, tnnc iam completur declinatio.

a —— B.

ANNOT.

Cap.18. Cō.12.

Hæc docet & Gale. & 1. de crisibus, & 1.aph. fusissime.

De signis specierum eius secundum causas ipsius, Cap. 6.

ET res quibus significatur causa efficiēs pleuresim,sunt sputum, & color eius, quum est simplicis coloris,aut permisti coloris, & ex loco doloris,& ex febre,& uehementia eius,& paroxysmo ipsius. Sputū nanque, quum est rubeū, significat sanguinem,& quum est ad citrinitatem decliue,significat choleram.& flauum, significat congregationem amborum.& quando est ad albedinem decliue, & non est maturum,significat phlegma.& quando est tendens ad nigredinem, & plumbeitatem, & non est propter tincturam exterius ex fumo,aut similibus illis, significat melancholiam. Et iterum dolor in phlegmatica, & melancholica secundum plurimum est descendens,ad lenitatem tendens. Et in alijs duobus est ascendens inflammatus. Et rursus si fuerit febris fortis,uehemens,erit ex materijs calidis;& si fuerit non uehemens, erit ex materijs decliuibus ad frigus, quantumcunque fuerit. Et quandoque[a] § significat per paroxysmos, significationem bonam.§

a B. per paroxismos significatione bona.

ANNOT.

Cap.3. Cap.15. Cap. 8.

Descripta & hæc ex Gal. sunt 5. de loc. aff. lib. de de const. art. & 4. de caus puls.

De signis permutationis eius. Cap. 7.

QVando non expuit sputum laudabile,uelox, & non mundificatur in xiiij. diebus, tūc iam permutatur ad collectionem. Et significat initium eius in ascensione, uehementia doloris prius, & difficultas anhelitus,& constrictio eius, & duplicitas ipsius apud dilatationem cum paruitate,& uehementia febris, & asperitate linguæ propriè, & siccitate tussis propter uiscositatem materiei, & spissitudinem uelaminis, & debilitatem uirtutis,& casus appetitus,& permistio rationis,& uigiliæ,& grauitas quæ sentitur in loco illo. Et quando collectionem facit,& completur collectio,quiescunt dolor,& febris;& augmētatur grauitas. Quumque rumpit,accidit tremor diuersus, & dilatatur pulsus cum diuersitate sui, & cadit uirtus,& debilitatur anhelitus,& multoties accidit febris uehemens, propterea quia materia mordicat membra,& mordicat apostema. Quumque rumpitur, deinde non mundificatur à die rupturæ usq; ad xl.dies,perducit ad phthisim. Et ruptura saniosi in die vij.est ex eis,quæ[a] § nominantur in§ raro. et plurimum eius post illud, usque ad xx.& xl.& lx. Et quanto plus fiunt accidentia collectionis uehemētiora,erit eruptio uelocior. Et quanto plus fuerint leuiora,erit eruptio tardior:& proprie febris existens de summa accidentium. Et quando apparent signa timorosa,& tu iam testificatus es significationem laudabilem in sputo,& alijs; tunc nihil timeas: quoniam eorum euentus est causa collectionis; non propter causam aliam. Et omnis pleuresis, cuius dolor non quiescit per sputum, neque[b] § minutionem§neque per alia, tunc spera ex ea saniositatem,aut mortem ante ipsam, secundum reliquas significationes. Et cum uideris pulsus tensionem uehementem fieri,& proprie quando eius frequētia fit fortis; tunc illud indicabit[c] § mortem, si uirtus fuerit debilis. Et § si uirtus fuerit fortis,[d] § tunc ipsa permutabitur§ad peripneumoniam, & empyema,& phthisim. Et ad summum quum illic est significatio uirtutis & incolumitatis, deinde non quiescit dolor cum sputo,aut solutione uentris,& phlebotomia,& uaporatione; tunc ipsa est magis decliuis ad[e] § empyema. § Sed si non fuerit significatio incolumitatis fixionis uirtutis, & fixionis appetitus,& aliorum;tunc illud significabit ꝙ est mortalis,& indicabit syncopim prius; quamuis appetitus cadat secundum plurimum apud rupturam. Et rubedo maxillarum ambarum est propter illud, quod ad eas ascendit ex uapore:& calefiunt digiti propter illud etiam. Et quando rumpitur ad amplitudinem pectoris, facit meditari alleuiationem aliquibus diebus: deinde[f] §malificat dispositionem eius.§ Quum ergo rumpitur,uides pulsum secundum quòd indicauimus iam debilitatum[g] † § §& tardatum,& rarificatum propter resolutionem uirtutis cum euacuatione,& extinctione caliditatis innatæ. Et accidit etiam sicut diximus,tremor, quē sequitur febris causa mordicationis humorum. Si ergo fuerit materia apertionis plurima, & uirtus debilis,perducit ad perniciem. Et scias,quòd quando uirtus est debilis,& tensio, & frequentia uehementiores fiunt,tunc istud sicut sciuisti, portendit syncopim. Et si est frequentia minor illa, & minor ea,quam fecit ipsa pleuresis;tunc quandoque indicat subeth,[h] §&§spasmum,aut tarditatem maturationis. Et subeth quidē non accidit, nisi propterea quòd cerebrum recipit uapores humidos,qui sunt proculdubio non cum acuitate illa[i] § neque frequentia pulsus in ea est § ualde. Et cerebrum quidem recipit eos propter debilitatem suam ab expulsione eorum in neruis.[k]†§

§Et significat tarditatem suppurationis propter grossitudinem materiei. Et[l] §quando ipsa non permutatur, tunc§cerebrum & nerui fortes non recipiunt ipsam. Et quandoque indicat spasmum,& illud quando constrictio anhelitus uehementer fit fortis, & febris non est fortis. Et quando uides ægritudinem iam[m] § sedatam§ parumper,& occultatam,& non est illic sputum,

a B. accidunt.

b B. per phlebotomiam neque per solutionem uentris.

c —— B.

d B. permutationem.

e B. sanationē.

f B. mala fit dispositio eius.

g † B. & dilatatum.

h B. Alia litera. aut

i B. & si nō, esset frequēs pulsus.

k † B. Et accidit spasmus propter fortitudinem cerebri supra expulsionē eorū in neruis.

l B. ꝙ ipsa non permutatur est, quoniam.

m B. alleuiatā.

n B. quare apparet solutio ventris cholerica subtilis, aut apparet vrina grossa.

o B. caliditatē.

tunc fortasse minuitur materia cum urina, aut cū egestione, [n] § aut apparitione solutionis uentris cholericæ subtilis, aut apparitione urinę grossæ. § Si autem illud non fuerit, tunc apparebit exitura. Nam si uideris tensionem ad mirach, & hypochōdria, & [o] § cutem § & grauitatem, indicabit illud exituram apud inguina, & crura. Declinatio eius ad ambo crura, est uehemens significatio ad incolumitatem: & in huiusmodi quidem præcepit Hip. solutionem uentris fieri cum elleboro. Quòd si uideris cum hoc difficultatem anhelitus, & constrictionē pectoris, & soda, & grauitatem in furculis, & mammillis, & brachio, & caliditatem ad superiora; portendit illud declinationem materiei ad partes aurium, & capitis. Et si fuerit dispositio hæc, & non apparuerit apostema, neque exitura in his partibus, tunc materia declinabit ad cerebrum ipsum, & interficit.

ANNOT.

Tam accurate singula ac minima quæque author hoc in loco perquirit, ut mirari liceat. Eruta sunt hæc tum ex locis antea allegatis, tum ex Coac. prænot. tum ex primo & tertio de morbis Hippocrati ascriptis. Tu uide & Aretæum 1. de acutis morb.

Cap. 10.

a † B. qui incipit in secundo, aut in tertio.

Sermo aggregatus ex sputo. [a] † § § Cap. 8.

LAudabilius sputum est, quod est facilius, & uelocius, & plurimum, & magis maturum, quod est album, planum, æquale, in quo nō est uiscositas, imò est æqualis substantiæ. [b] § Aut § quod est propinquum huic maturationi, [c] § & cū quo non est permistio intellectus, & non fuerint ante ipsum uigiliȩ, § aut accidens aliud malum. Et sequitur sputum illud quod est decliue in primis diebus ad rubedinem, & decliue ad citrinitatem, & post illud ad spumosum. Et spumositatis quidē causa est, ut sit res parua humoris subtilis, cui admiscetur aer plurimus, & sit eius commistio uehemens ualde, quamuis spumosum non sit illius bonitatis, imò est decliue ad malitiam. Et deterius eo in principio est rubeum purum, & citrinum purum igneum, & ex malis ualde est album uiscosum rotundum, & deterius omnium est nigrum, & proprie illud, quod est fœtidum ex eo. & citrinum est melius nigro, & grosso [d] § gradato uel § rotundo. & rotundum est melius [e] § non rotūdo. Et si fuerit malum, tunc erit § significatio grossitudinis materiei, & dominij caliditatis; & significat cum longitudine ægritudinis, quòd conuertitur ad phthisim. Et rubeum est melius citrino: quoniam sanguis naturalis ipse, & phlegma æquale, sunt leuioris lateris, quàm cholera adustiua, & corrosiua. Et uiride significat congelationem, & adustionem uehementem, & non remouet iudicium malitiæ sputi in substantia sua, facilitas exitus eius, & fœtidum quidem est malum. Et expuere huiusmodi mala, est propter multitudinē, non propter maturationem. Et omne sputum cum quo non quiescit nocumentum, est non bonum. Et ex consuetudine quidem eorum est, ut nominent purum, cui nihil extraneum admiscetur, maturum, aut nihil sanguinis, aut nihil choleræ, aut melancholiæ saliuam, & nō nominant ipsum sputum. Et huiusmodi quando perseuerat, & nō permiscetur ei aliquid, neque accidit ei dispositio, quę significet quòd humor est habens maturationem; tunc significat longitudinem ægritudinis. & quando est cum priuatione maturationis; malum, significat perniciem. Et ad ultimum, sputum significat suo colore, & significat substantia sua ex grossitudine & subtilitate sua, & significat sua figura in rotunditate sua, & non rotunditate sua, & significat sua quantitate in multitudine, & paucitate sua. Et sputum quidem salsum significat catarrhum corrosiuum: & sputum humoris grossi, imò puris, quandoque fit non propter causam ulcerum pulmonis, imò propter causam humiditatum [f] § pectoralium dominantium § in corporibus eorum, qui pertranseunt. xxx. usque ad xl. uel quinquaginta annos. & dimittunt exercitium: quare aggregantur in spatio pectoris, & [g] § procedunt § & accidit eis hydropisis in spatio xl. dierū usq; ad lx. & non est in ea plurimū mali.

b B. Alia litera. Et

c B. sedat permixtionem rationis, si fuerit ante ipsum, aut vigilias.

d —— B.

e B. nigro quis sit malū, & eius significatio est Alia litera. Et album grossum rotundū est melius rubeo. quā uis sit malū. & si gnificet grossitiem materiæ, & dominium super caliditatem

f B. Alia litera, virulentarū aduenientium.

g B. expuuntur

ANNOT.

Sputum tunc laudabile est, quum maturum expuitur, maturum uerò est, ait Hipp. 4. de rat. uict. in ac. quum puri simile uidetur. pus uerò illud optimum est, quod est album, læue & æquale, & quamminime graue olens, 1. prognost. tale uerò quouis morbi tempore esse non potest neq; sputum neq; pus; sed uarios & colores & consistentiæ modos sortitur, pro temporum morbi uarietate. Qualia uerò sputa quales effectus prænuncient, author docet copiose, Hippocratē æmulās 2. prognost. Sed tu uide & Coac. prænot. libellum profundissimis archanis refertum. Vide & 1. de crisib. & 4. in 6. uulg. morb. nec non Paulum lib. 1.

Text. 72.

Text. 45.

Text. 43. & deinceps.

Cap 5. Cap. 4.

Cap. 15.

De crisibus pleuresis. Cap. 9.

QVando spuit in die primo aliquid subtile, non maturum, tunc speratur, ut maturetur in quarto, & [a] § descendat § in. vij. Si autem non maturatur usque ad quartum, aut initiū sputi non est ex die primo, tunc crisis eius erit in xj. aut xiiij. Si autem nō expuit nisi post quartum: deinde expuit, & in ipso est maturitas aliqua, tūc res est media: & si non est in ipso maturitas, tunc ægritudo prolongatur cum fiducia: & proprie quum sunt illic signa bona uirtutis, & appetitus, & ætatis. Et quando non spuit usque ad septimū, aut expuit sputum mundum sine maturatione penitus, imò non est nisi humor purus; tunc si inueneris uirtutem debilem, scias quòd non maturabitur nisi post tempus: & si ipse deficit ante illud, ægritudo non pertransibit. xiiij. Et quandoque interficit ante ipsum; quoniam crisis eorum, quæ sunt huiusmodi, est usque ad xl. aut lx. & naturæ debilis incolumitas non protenditur usque ad illam horam. Quòd si uirtutem inueneris fortem, & uideris duo desideria æqualia laudabilia, & uideris somnum, & anhelitum secūdum quod oportet, & uideris urinam maturam bonam, sperabis quòd pertranseat. xiiij. deinde moriatur secundum plurimum post ipsum. Et totū hoc quū materia, quæ ægritudinem facit, fuerit acuta, & prorsus lōgior crisis eius, quæ facilis est, est xiiij. dies: & quandoq; extenditur usque ad xx. & Gal. quidem dixit, quòd quandoque mundificatur cū sputo usque ad xxx. dies: [b] § aut § inuenit cum eo crisim integram. Et nos iam diximus quòd sputum simplex,

a B. fiat crisis.

b B. &

simplex, quod est ut saliua, significat longitudinẽ ægritudinis. Et quãdoque contingit, ut speretur crisis in hora, & accidat significatio, quæ ponat ipsam propinquiorem, aut significatio, quæ ponat ipsam longinquiorem: Sicut quũ sputũ, & dispositiones significant, quòd crisis erit in xiiij. & apparet post.vij. sputum nigrũ: & proprie in die malo, sicut octauo. Ipsum nanq; significat, quòd crisis mala præcedit; & si appareat loco eius significatio bona significans maturationem laudabilem, significabit quòd crisis mala postponetur, & & bona præcedet.

ANNOT.

Com. 12. *Vide loca antea annotata, & Gal. 1. aph. Vnum repetit author, quod & superiori capite de sputo. nempe quod purũ excernitur, longitudinis morbi esse indiciũ. Hipp. uerò malum semper signum quæ ἄκριτα sunt non sputa solùm, sed excrementa omnia existimat. cuius rei rationem habes ex Gal. 1. de crisib.* Cap. 5. *& alibi sæpe. Tu in uulgarium morborum libris paßim leges synceris deiectis excrementis subsequutam perniciem. Quæ tamen exempla, si obserues, fortasse, non morbi initio malũ sp à puris excrementis minitari animaduertes; sed si in statu, uel propè statum; aut saltem transacto morbi initio pura adhuc expuantur. quũ alioqui in salubribus etiam morbis initio pura excerni contingat: ubi.s. nondum naturæ actio in morbosam materiam cœpit.*

De peripneumonia. Cap. 10.

Peripneumonia est apostema calidum in pulmone: & ipsa quandoque accidit incipiendo, & quandoque sequitur euentum catarrhi descendentis ad pulmonem, aut præfocationes resolutas ad pulmonem, aut pleuresim cõuersam ad peripneumoniam, & huiusmodi interficit usq; ad.vij. Et si natura confortetur ad expuendã materiam, tunc ipsa secundum plurimum facit cadere in phthisim. Et peripneumonia quidem fit ab omni humore. Verum plurimũ eius fit à phlegmate: quoniam in membro raro, raro continetur humor subtilis: sicut plurimum pleuresis est cholericũ, & econtrario huiusmodi intentionis; quoniam membrum est panniculosum spissum strictum, in quod raro penetrat nisi subtilis acutus: quamuis quandoque fiat ex sanguine. Et quãdoque fit ex genere choleræ rubeæ: & est interficiens secundum plurimum sua acuitate: & quia uicina est cordi, & quia parũ iuuabitur ab eo, quod bibitur, & quod loco emplastri superponitur: Illud enim quod bibitur, non peruenit ad ipsam, dũ conseruat ex uirtute infrigidationis suæ illud, qđ ei opponitur: & illud quod loco emplastri superponitur, non perducit ad ipsam infrigidationem [a]æqualem[a] ei. Et peripneumonia quidem quandoque remouetur cum resolutione, & quandoq; conuertitur ad [b]empyema,[b] & quandoque induratur, & quandoque permutatur ad exituras, & quandoque permutatur ad karabitus, & est malum. & quandoque permutatur ad pleuresim, & est hoc parum, & rarum. Et quandoque facit succedere stuporem, sicut prædictum est in pleuresi, & est plurimum eorum, quæ succedunt ei. Et fluxus sanguinis narium non cõfert in peripneumonia sicut confert in pleuresi, propter diuersitatem duarum materierum. Et quoniam attractio [c]pulmonis longinquior est, quàm sit uelaminis, & panniculi pectoris, & lacertorum[c] eius.

a B. resistentẽ. b B. saniationẽ. c B. à pulmone longinquior ẽ, quàm sit à uelamine, & panniculo pectoris, & lacertis.

ANNOT.

Peripneumonia pulmonis est inflãmatio, morbus grauis, et uitæ præsertim cõtumax ob respirationẽ, quã præcipuè offendit. Quum inflãmationẽ dicimus, tumorẽ calidum intelligimus, siue ex sanguine & bile, siue ex pituita & atra bile putrescente fiat. Dubitatio tamen est, an pulmonia frequentius ex frigidis natura humoribus fiat, an ex calidis. Author noster fieri certè hanc ab omni humore confitetur; plerunq; tamen à pituita. cuius rationem affert, quoniam in membro raro non frequenter tenuis humor continetur. sicuti contra, in crassa & densa substantia præditam particulam, rarò craßi humores irruunt. unde et pleuritim supra à biliosis plerunq; humoribus fieri est annotatũ. quod sensisse & Gal. uidetur 6. aph. Com. 33. *ubi (ut antiquus codex legit) pulmonem ait promptè pituitosos suscipere humores; pleurã uerò biliosos. quamuis alij codices non pituitosos, sed oẽs, legant. At Gal. 2. aph.* Com. 19. *acutos morbos enumerans, qui ex solis calidis humoribus procreantur, inter eos pulmonis inflammationem reponit. Adde quòd 4. de loc. aff.* Cap. 8. *de calido pulmonis tumore uerba faciens, alterũ esse ait inflammationem, alterum erysipelas. quod ferè & Paulus lib. 3.* Cap. 30. *& Trall. lib. 5.* Cap. 2. *Cæterum, ut ad hæc satisfiat. Et si Gal. de calidis præsertim tumoribus meminit, qui ex bile sunt, & ex sanguine; non is tamen negarit etiam ex pituita hunc affectum procreari. quod Hipp. & 1. de morbis asserit, pulmoniam fieri docens, quum commota ac calefacta pituita & bile, pulmo præ caliditate traxerit in seipsum de uicinis locis ad ea, quæ sunt in ipso: quod & alibi affirmat. quod & usus & ratio confirmat, quando ex congesta & putrescente pituita non raro hunc fieri morbum aduertere est. & rationi maxime consentaneum est, quæ in pulmonem irruunt membrum & laxum, & amplioribus cauitatibus constructum, tenuiora quidem effluere, nisi eadem & uiscida sint; & crassa contineri. propterea q; quamuis de calidis solum humoribus Gal. meminerit, nõ tamẽ pulmoniam etiam ex putrefacta pituita, fieri negauit. Quamuis uerò ex calidis natura humoribus acuti morbi potißimum fiant; non id tamen refert, ut qui natura calidi non sunt, per accidens incalescant & acutum morbum faciant. aut certè si non ea ratione acutus morbus dici pulmonia ex pituita potest; ob id saltem acutus erit & præceps, quòd cordi contigua affectio est. quo pacto & apoplexia, etsi à pituitosis alioqui humoribus plerunque fiat, acutus morbus censetur. de qua re alibi diximus. Sanè, quum proximæ peripneumoniæ causæ humores sint, ut hactenus constat: sequi hæc solet uel distillationes, quod plerunq; euenit, (est enim pulmo ut Gal. 3. com. de humoribus* Com. 30. *laxum corpus, & sola excepta altetratrice ui reliquas habet imbecillas) uel etiam alios morbos, ut pleuritidem, anginam, asthma. atque inter has præsertim pernitiosa est, quæ pleuritidi succedit, quæ etiam paucis diebus necat, ut author ait ex Hippoc. 5. aph.* Aphor. 10. *Sunt præterea peripneumoniæ euentus uarij, ut author plenè admonet. pro hac autem re pete Hippoc. 2. prognost.* Text. 64. & deinceps. *primo 2. & 3. de morbis. necnon in Coac. prænot. præterea & uide Gal. 3. de crisib.* Cap. 13.

De signis peripneumoniæ. Cap. 11.

Signa peripneumoniæ omnia sunt, febris acuta, quoniam est apostema calidum in uisceribus, & constrictio anhelitus uehemẽs, sicut

præfocatio accidens anhelanti propter apostema, & quòd ipsum coarctat uias, & caliditas in ipso uehemens, & grauitas propter multitudinem materiei in membro non sensibilis substantiæ, & sensibili propter panniculum in quo inuoluitur, & extensio in pectore toto propter illud, & dolor tensus ex pectore, & ex profundo ad partes, [a] § thoracis § & dorsum. Et quandoq; sentitur dolor inter ambas spatulas. Et quandoque sentitur pulsatio sub spatula, & furcula, & mammillis: aut continuo, aut apud tussim: & non tolerat, ut dormiat nisi super collum, sed super latus præfocatur. Et peripneumonici quidem lingua rubescit prius, deinde nigrefit, & est lingua eius ita, quòd adheret ei manus, quando tangit eam cum grossitudine. Et quandoque communicat ei in extensione, & repletione faciei totius, & apparent in utrisque maxillis rubedo, & inflatio propter illud, quod ascendit ad eas ex uapore, propter carnositatem earum, & raritatem ipsarum, & non sunt sicut frons in cute sua. Et quādoque uehemens fit rubedo adeo, donec similetur tincto. Et quandoque sentitur ascensio uaporis, quasi ipse sit ignis [b] § subito suspensus: § & apparent inflatio uehemēs, & anhelitus altus, uelox propter febris magnitudinem, & nocumentum eius: & inflatio oculorū, & grauitas motus eorum, & repletio uenarum eorum: & grauitas palpebrarum. Et causa in eo etiam est uapor, & apparet in cornea similitudo apostemationis, & in pupilla similitudo exitus cū impinguatiōe, & unctuositate, & ingrossatur collum. Et quandoque aduenit subeth propter multitudinem uaporis humidi. Et quandoque est cū ea frigus extremitatum. Pulsus autem est undosus, lenis: quoniam apostema est in membro leni, & materia est humida. Et undosus quidem diuersus est proculdubio in dilatatione una. [c] † § §

Et quandoque illud est secundum dilatationes plurimas. Et quandoque accidit in dilatationibus plurimis uicissitudo. et quandoque accidit in eis cadens in medio, & eius pulsus secūdum plurimum est magnus, propter uehementiā necessitatis, & lenitatem instrumenti, nisi debilitetur uirtus ualde. Frequentia uero uehemens fit, & minoratur secundum febrem, & necessitatem, & secundum quòd uirtus sufficit illi magnitudini, aut deficit ab ea. Et Hipp. quidem dixit quòd quando eis accidunt exituræ apud mammillas, aut ea, quæ sequuntur eas, & aperiuntur fistulę, euadunt: & illud est notæ causæ. Et similiter quando accidunt exituræ in crure, sunt signa laudabilia: & quando permutatur ad pleuresim, raro alleuiatur constrictio anhelitus, & aduenit punctio: & sputa eorum sunt etiā tunc secundum colores similes coloribus pleuresis, & plurimum eorum est phlegmaticum. Cum peripneumonia autem quæ est ex genere choleræ rubeæ, aut trahit ad choleram rubeam, sunt constrictio anhelitus, & grauitas sensibilis in pectore minus: sed inflammatio est in ultimo uehementiæ, Et signa permutationis eius ad [d] § empyema § proxima sunt signis pleuresis in huiusmodi: & sunt, ut febris non minoretur, neque dolor, & neque uideatur [e] § diminutio § de qua sit curandum in sputo, aut urina grossa habente sedimen, aut egestionem. Si autem uideris ægrum cum istis signis incolumem, fortem, tunc ipsa conuertitur ad empyema, aut ad exituram, aut superius, aut inferius, secundum signa prędicta in pleuresi. Et si illic non fuerit uirtus, & incolumitas, tunc time mortem. Et quando fit saliuosum dulce, iam tunc fit [f] § empyema. § & si mundificatur in .xl. diebus, est bonum. et si non, prolongatur tempus. Et quando prolongatur tempus cum peripneumonia, facit incurrere ægrum inflationem pedum, propter debilitatem nutritiuæ propriè in extremitatibus. Et quando declinat materia ad uesicam, [g] § facit sanitatem necessario. §

[a] B. Alia litera, anhelitus.
[b] B. ascendens.
[c] B. & quādoque est intercisus, & fit bis pulsans, & illud in dilatatione una
[d] B. saniationē
[e] B. expulsio.
[f] B. saniæ.
[g] B. spera sanitatem.

Annot.

Pathognomonica pulmoniæ indicia habes ex Gal. 4. de loc. aff. & 2. Sed de hoc & Paulus lib. 3. & Trallianus lib. 6. ac Rasis 9. ad Almans. pulcherrime etiā Aretæus 2. de acutis morb. egit. ac plures quoque peripneumoniæ species ex lib. Hipp. ascriptis de morbis, & de internis affectionibus legere est, uarijs omnes notis differentes. Hic de huius morbi symptomatibus notandum coniunctam esse peripneumonicis acutam febrem, quod & Auicen. & alij fere omnes. id tamen in morbi præsertim initio & augmento est. quum alioqui ubi ad suppurationem uentum est, lenta, continua tamen febre, qualis tabidorum est, affligantur. Adest item in thorace grauitas. atq; huic sanè, licet ob multitudinem materiæ in pulmonem receptæ iuncta etiam sit tensio; paruus tamen fit dolor, ut testatur etiam Gal. 4. de loc. aff. quia pulmoni imbecillus est sensus. At, si unà cum uiscere mēbrana ipsum ambiens, & qui ipsum thoraci annectit, inflammata fuerit, tunc magnus etiam dolor sentitur, ad scapulas, uel ad iugulum usque pertingens. quare & Hipp. 3. de morbis inter pulmoniæ indicia dolorem refert, grauatiuum. s. non punctorium, qualis in pleuritide est, quamuis & in hac ubi (quod diximus) inflammatæ membranæ sunt, etiam punctio quædam percipiatur, qua tamen maior est grauitas. Est & in hoc morbo genarum rubedo, cuius sanè rei si quis rationem petat, reddit Alex. 2. problem. nempe sanguis, ait, quum in pulmone ebulliat, uaporem sibi similem emittit. quod enim oritur similitudinem suæ originis præ se ferat, necesse est. hic igitur uapor, quum præ sua leuitate ad malas se extulit, consistit. atque ita per cutis tenuitatem, ueluti per uitrum colorem suum ostendit. Hæc ferè Alex. At si quis rursum roget, qua nam ratione genæ dumtaxat, non etiam frons rubore inficiatur: satisfacit & Gal. & Auicen. quippe genas ob earum raritatem uapores eos suscipere aiunt, quos frons ob densitatem non admittit. Cæterùm, quum affectus multi sint, in quibus sanguinis feruor maximus in thorace est, ut in acutis febribus, & pleuritide; dignum adhuc quæstione uidetur, cur hoc tantummodo affligente morbo rubescant genæ, nō etiam alijs. Fortasse uerò per alios quosuis ardentes thoracis morbos non tam calidi atque feruidi uapores efferuntur, spiratione non æquè impedita, ut in pulmonia: nam & in hoc affectu spiritus calidus efflatur. 2. de loc. aff. præsertim si erysipelatodes inflammatio sit. Addit inter pulmoniæ signa Rasis 9. ad Almans. sputum spumosum, tametsi author de hoc non meminit, cuius. s. causa feruor humorum est: ex feruore enim multa simul flatuum copia gignitur; quare & spumosa sputa educuntur. At contra sentire Gal. uidetur 7. aph. pleuriticis sputum aliquando spumosum reijci asserens, sed rarò; rarius autem ijs qui pulmonis inflammationem patiuntur. quod esse existimat

Cap. 9. Cap. 3. Cap. 30. Cap. 2. Cap. 1. Cap. 8. Probl. 48 Cap. 3. Com. 30.

stimat ob intemperatum atque igneum calorem in affectis partibus aggregatum. Quidquid tamen de hac re statuendum sit: si inflammationis initio sputum reddatur, id fortè spumosum reijcitur, extenuatis humoribus, per respirationem intro & extra, ut Gal. ait 2. aph. ob motus uehementiam. At consistente morbo, ob feruorem longa & ualida actione flatus dißipantem, ex quibus fit spuma, sputum fortasse non spumosum reijcitur.

Aphor. 43.

De apostemate duro in pulmone. Cap. 12.

QVandoque accidit in pulmone apostema durum, & significat ipsum constrictio anhelitus, cum hoc quòd ipsum augmentatur cum diebus, & est cum grauitate, & paucitate sputi, & uehementi siccitate tussis, & frequentia eius: & quandoque alleuiatur in quibusdã horis, cum paruitate caloris in pectore.

De apostemate molli in pulmone. Cap. 13.

QVandoque accidit in pulmone apostema molle. & significat ipsum constrictio anhelitus cum saliua plurima & humiditate in pectore, absq; caliditate plurima: & in facie nõ est rubedo, imò plumbeitas.

De bothor in pulmone. Cap. 14.

QVandoque accidit in pulmone bothor, & signa earum sunt, ut grauitas sentiatur, & constrictio anhelitus cum uelocitate, & frequẽtia, & caliditas in pectore, & inflammatio absq; febre communi.

De aggregatione aquæ in pulmone. Cap. 15.

QVandoque aggregatur in pulmone aquositas, & significant ipsam [a] §cõmotio de latere ad latus, §& febris leuis, & apostema [b] †§ § extremitatum, & malitia anhelitus, & sputum subtile aquosum, & dispositio, quæ est sicut dispositio hydropisis.

a B. almelilotu

b † B. vel inflatio.

ANNOT.

Egit de inflammatione & erysipelate pulmonis. nũc de tumoribus ex atra bile & pituita, ut arbitramur, uerba facit. pro quorum notis repetenda quæ de tumorum & redundantium humorum signis aliàs sunt adnotata. Agit item de bothor in pulmone, tuberculum (ut putamus) intelligens, exiguum. s. abscessum & puris in aliqua pulmonis parte collectionem sua uesicula inclusam, quã frequenter in tabidis reperire est. De hoc affectu meminisse Hipp. putamus 2. de morb. etsi diuersa signa affert, quàm hic author. meminit etiam in Coacis prænotionib. Tu uide etiam Trallianum lib. 5. Quod uerò de aggregatione aquæ author subdit, idem hic affectus uidetur, quem 2. de morbis iam citato Hipp. pulmonis hydropem uocat.

Cap. 3.

De apostematibus, aut uulneribus accidentibus cannæ pulmonis. Cap. 16.

SIgna illius sunt febris debilis, & pulsatio in medio dorsi, & dolor. Canna enim non est sicut pulmo in hoc, quòd ipse non sentit, uerum est dolor leuis, & accidunt cum hac pruritus in corpore, & raucedo uocis: & si ulceratur, erit oris eius odor fœtidus, & sputum paucum.

ANNOT.

Repetenda hic sunt, quæ de angina. nempe ex asperæ arteriæ inflammatione anginam fieri antea dictum est. inflammationem uerò sæpe ulcus sequitur: materia. s. tumorem faciente putrefacta, & asperam deinceps arteriam corrodente.

De pure, & sanie quæ est empyema. Cap. 17.

10 PVs in locutione medicorũ uenit super duas intentiones, qua rum una est usitata in omni loco, quòd [a] §apostema colligit saniem§ & est collectio saniei apostematis. Et secunda est qua utuntur proprie in ægritudinibus pectoris, & uolunt per illud, repletionem spatij quod est inter pectus & pulmonem, ex pure erumpente ad ipsum, aut in ambobus lateribus simul, aut in latere uno. Et causæ huiusmodi repletionis, aut sunt catarrhus effundens materiam subito, 20 aut ulcera in pulmone, ex quibus currit sanies, & uirus & fit empyema post xx. dies secundum plurimum, deinde expuitur: aut eruptio apostematis in partibus pectoris, & est plurimum. Et est illud aut sanies matura, aut res, quæ est sicut fęx. Et dispositiones illius sunt quatuor: aut enim præfocat multitudine, & interficit: & apparitio illius est, ut incipiat anhelitus eius constringi, & nõ ex puat: aut putrefit pulmo, & facit cadere in phthisim: aut mundificatur cum sputo [b] §succurrente§ 30 facili: aut mundificatur cum expulsione ex uia uenæ magnæ, & arteriæ magnæ ad uesicam cum urina grossa. Et est cursus eius prius ex uena ad hepar, deinde ad renes, & quandoque ad intestina cum egestione, & sunt ambæ laudabiles: & iã præterijt à nobis in rememoratione saniei eruptionis: & cognitio illius est secundum fortitudinem signorum & ętatis, & temporis, & complexionis. Et decrepiti quidem moriuntur ex empyemate plusquam iuuenes, propter debilitatem partium 40 cordium ipsorum. Et iuuenes moriuntur in doloribus, plusquàm decrepiti, propter uehementiã sensuum eorum. Et nos iam diximus signa empyematis in capitulo signorum permutationum pleuresis, & similiter signorum eruptionis. Signa autem repletionis spatij pectoris, [c] §& puris§ sunt grauitas, & tussis sicca cum [d] §priuatione anhelitus, § & dolor. Et quandoque est in pluribus eorũ tussis humida, faciens imaginari [e] § lenitatẽ§ cum sputo, & est eorum anhelitus consequens; & pro- 50 pter hoc est sermo eorum uelox. Et frequentes fiunt nares ipsorum ad coarctandum apud anhelitum, & comitatur febris minuta, ducens ad hydropisim. Signa autem loci in quo est sanies, cognoscuntur, ut dormiat æger quandoque super latus unum, & quandoque super latus aliud; & tũc latus super quod pendet grauitas coarctans, est latus oppositum loco saniei [f] §& commotio eius, & sonitus eius qui in commotione auditur. § Et hominum sunt quidam, qui ponunt super pe- 60 ctus, & latera eius [g] §filum§ lineum infusum in luto rubeo dissoluto in aqua, & considerant locum qui prius exsiccatur: quoniam ipse est locus puris. Signa autẽ eruptionis incolumis, sunt ut succedant rupturæ sedatio febris, & augmentum appetitus, & facilitas sputi, & anhelitus, aut eueniãt cum ea exituræ in latere, & partibus eius, quę fiãt fistulæ:

a —— B.

b B. successiue.

c B. ex pure.

d B. bhear.

e B. alleuiationem.

f B. & scitur ex voce vel sonitu saniei & cõmotione eius.

g B. pannum.

fistulæ: & similiter illa, quæ[h] {est ex eis media:} nã egreditur ex eis sanies alba mũda. Signa uerò mala sunt, ut appareant signa præfocationis, aut syncopis, aut sputi mali, aut phthisis. Et quum[i] {coquitur, aut perforatur} egreditur sanies cœnosa, fœtida. Signa autem differentiæ inter saniem, & inter phlegma in sputo, sunt descensus saniei sputi in aqua, & fœtor ipsius super ignem. Et phlegma natat in aqua, non fœtẽs super ignem, quamuis sanies quãdoque expuatur in ægritudine, quæ non est phthisis, secundum quod ostendimus in loco præcedente. Et quandoque[k] {emittitur cum sputo pus plurimum} ualde. Et ego iam uidi qui expuit in hora una, circiter duas heminas paruas, aut heminam magnam unam, & plus medietate heminę. Et Gal. testificatur quòd quidam empyicus expuebat omni die circiter. l. ʒ. & sunt ferè ix. cotylæ. Et iam feci te scire differentiam inter saniem, & inter humiditates[l] † { } Nam sanies discernitur fœtore apud sputum: & quũ projicitur super ignem: & submergitur, & non natat. Signa uero permutationis empyematis ad phthisim, sunt plumbeitas coloris, & tensio amborum laterum, & colli, & calefactio digitorum omniũ tanta, quæ non separatur, etiam in illo cuius extrema infrigidari consueuerunt in febribus. Et febris quę additur in nocte propter cibum: & curuitas unguium propter dissolutionem carnium sub eis: & impinguatio oculorum cum declinatione ad albedinem, & citrinitatem, & signa alia, quæ dicta sunt in capitulo phthisis.

h B. cauterizat aut aperitur.
i B. cauterizat aut aperitur.
k B. habens empyema exspuit rem plurimam.
l † B. alias.

ANNOT.

Quum suppuratio, quæ nihil est quàm puris generatio, in quauis uniuersim corporis particula fiat; suppurati tamẽ præsertim ab Hipp. intelliguntur, ut Gal. 7. aph. scribit, quibus inter thoracem & pulmonem aceruatum est pus. nostri purulentos uocant. Purulentiæ huius causæ sunt sanguinis eductio, ulcus in pectore cicatrice nõ obductum. suborta inflammatio, non exactè post maturationem expurgata, siue pulmonia, siue pleuritis fuerit. destillationes à capite in thoracem non rectè expurgatæ. ut Gal. 4. de loc. aff. Trallianus lib. 7. & Paulus lib. 3. Huius morbi euentus quatuor sunt, duo ad salutem, & duo ad mortem. Ad mortem, suffocatio ob puris multitudinem: uel pulmonis corruptio ob saniei moram, quã tabes, & mors sequitur 7. aph. Ad salutem uerò, sunt puris per sputum expurgatio, uel eiusdem excretio per urinas uel per aluum, de qua re Gal. 6. de loc. aff. & nos antea. Adde uerò & in mulieribus excretio per uterum, de qua doctißimus Aretæus primo de diuturn. morb. De huius morbi euentu unum author notat animaduersione dignum. decrepitos, ait, potius ex suppuratione mori ob partium cordis imbecillitatem; iuuenes uerò ex doloribus ob uehementiam sensus. Videtur mirum, quum morbus non nisi uirium constantia superetur, quum longo interuallo fortiores iuuenibus sint uires, quàm senibus, cur non in omni morbo statuendum sit senes morti potius succumbere quàm iuuenes. Quòd si ad dolores (ut author) huius rei causam referas. Rogo, quid interest, an teane morbi initio imbecilliores sint uires, ut in senibus, uel postmodum ob dolores debilitentur, ut in iuuenibus? Adde, quòd etsi minus fortasse dolore afficiuntur senes quàm iuuenes, si comparetur tamen uirium lapsus in hoc atque altero, rationi consentaneum uidetur, affligi magis senem ex leui lapsu, quàm ex paulò maiori iuuenem. Cæterum, æmulatur author noster Hipp. ac Gal. hoc in loco, & si paululum differant. Ait 2. progn. Hipp. Qui purulenti ex pulmonia fiunt, si maiores natu fuerint, potius intereunt: per alias uerò suppurationes minores natu potius moriuntur. Hic, ut uidere licet, de suppuratione senex loquitur, quæ pulmoniam sequitur: per id (ut ego arbitror) omnem peripneumoniam intelligẽs, à quacunque causa euenerit. Hanc uerò thoracis suppurationem cæteris suppurationibus comparans, quæ extra thoracem fiunt, senes ex purulentia in thorace potius interire, iuuenes uerò ex alijs suppurationibus statuit. hac certè ratione, ut Gal. notat, quòd quum ea quæ in thorace sunt, expurgari per sputum oporteat: excreatio uero ualentibus uiribus indigeat: pereunt senes, quòd imbecilliores sunt. in cæteris uerò cæterarum partium suppurationibus secus se habet res. nempe quum & dolores maiores iuuenibus fiant, ob uiuidiorem sensum: & horum febres magnitudine seniles longè exsuperent; propterea antequam suppuratio fiat, multis iuuenibus uirium robur prosternitur, & intereunt, quod & in dolore aurium affirmasse Hipp. Gal. testatur. At senibus (de senibus enim non de decrepitis Hipp. uerba facit) neque dolor, neque uehementior febris uires oppugnat, propterea; his concoquuntur antea inflammationes, quàm utres ad extremum redactæ sint, ut euadere postmodum poßint. Hæc ergo & Hipp. & Auic. uoluit. atq;, quamuis res ita se habeat; non semper tamen magis conualescere senes arbitrandũ est; sed interdum id fieri putãdũ, quod, Gal. ait. neq; item de extremo senio confectis, sed de uiridiori senecta intelligendum est, quod idem Gal. admonet: quum alioqui decrepiti quouis morbo facilius intereant, quàm iuuenes. corrigendusq; propterea Auic. codex quum ait {Et decrepiti & c.} legẽdumq; {Et senes} Hippocratis exemplo, cuius imitatione hæc scripsit. De signis purulentiæ, quæ subdit, uide ex Hippoc. 2. prognost. nec non lib. de loc. in hom. & 2. de morb. Vide item 7. aph. Gal. 5. de loc. aff. Paulum lib. 3. Trallianum lib. 6. Aretæum 1. de morb. diuturn. Hic aliud adnotandum est. Aduertit author ijs uerbis {Signa autẽ differẽtiæ etc.} eo sputũ à pure discerni, quòd in pus descẽdit, & iniectũ igni fœtet: sputũ uerò aquæ supernatat, & carbonibus iniectum non fœtet. Medici nostræ tẽpestatis hoc planè obseruant, fluxisseq; ex Hipp. existimant. lib. de Coac. prænot. Verum hæc Hippocratis in eo loco sunt uerba. Quibus tabidis sputum in ignem, grauem nidorem olet, & capilli à capite defluunt, pereunt: & quibus tabidis in mare expuentibus pus ad fundum sidit, breui pereunt. Quibus certè uerbis patet eum non de quauis aqua, sed de maritima uerba facere: deinceps uerò non experiri eum an pus uel sputum sit, quod excreatur; sed an breui an serò sint interituri. nempe si descendat, grauitatis indicium est: atq; graue id esse significatur, quod in pectore residet, ac uires propterea nõ suffecturas, quin intereãt breui. Aberrant ergo qui ex hoc Hippocratis loco assumi id arbitrantur. An uerò ita se habeat, quòd pus descendat, sputum uerò supernatet, experientia quiuis probare potest. Aretæus tamen sola inspectione pus à sputo distinguendum censet: & ijs purulentiæ non multã haberi notitiã existimat, qui igne aut aqua humiditates explorant.

Com. 44. — Cap. 8. Cap. 2. Cap. 32. — Aphor. 16. — Cap. 4. — Cap. 9. — Text. 69. — Text. 48. & deinceps. Aphor. 45. Cap. 3. Cap. 32. Cap. 2. Cap. 9.

De ulceribus pectoris, & pulmonis, & ex eis est phthisis. Cap. 18.

HAec ulcera, aut sunt in pectore, aut in uelamine, aut sunt in pulmone, &[a] {est} diuisio postrema[b] {&} est phthisis, aut sunt in cãna, & iam

a B. ista.
b —— B.

& iam diximus ea. Et magis sana horum ulcerum sunt ulcera pectoris. Et illud ideo, quoniam uenæ pectoris sunt minores, & partes pectoris sunt duriores; quare non magnificatur in ipso malitia: & quoniam uirus non remanet in eis, imò currit ad spatium pectoris, & non est ita dispositio pulmonis: & quoniam motus eius non est fortiter sensibilis, sicut motus pulmonis, imò fortasse est quietus: & quoniam ipsum carnosum est, & carnosum est magis susceptibile consolidationis. Et multoties accidit propter ulcera pectoris facta à uulneribus putrefactiuis, ut corrumpantur ossa, ita ut indigeant sectione eius, quod putrefactum est in eis, ut saluetur illud, quod uicinatur eis. Et quandoque peruenit putrefactio ad illud, quod sequitur ipsum in panniculo. Illa autem ulcera uelaminis, quæ penetrant, non consolidantur. Et non penetrantia, aut cadunt in partibus neruosis & non consolidantur: aut cadunt in partibus carnosis, & consolidãtur, si succurratur eis in principio, & nõ dimittantur apostemari: nam quum apostemantur, & chronica fiunt, non sanantur. In ulceribus autem pulmonis diuersificati sunt medici in hoc, quod ipsa sanantur.[c]†§ § Dicunt enim quidam, quòd non sanantur omnino: quoniam consolidatio indiget quiete, & illic nõ est quies. Sed Gal. diuersificatur ab eis, & existimauit quod solus motus non prohibet consolidationem, nisi adiungantur sibi reliqua prohibentia. Et significatio illius est, quòd uelamen etiam mouetur: & quandoque sanantur ulcera eius. Sed Galeni ipsius sermo in ulceribus pulmonis est, quod si accidant à solutione singularis, non ab apostemate, neque corrosione humoris corrosiui, imò propter ægritudinem aliam; tunc dum permanent [d]§ vlcera § & non fiunt adhuc saniosa, neque apostemantur, recipiunt sanitatem. Et similiter illa, quæ sunt ex ulceribus, in quibus aduenit sputum, & non sunt saniosa. Sed quæ sunt ab apostemate, aut corrosione, non recipiunt sanitatem: quoniam ulcus saniosum tunc non est posibile ut sanetur, nisi cum mundificatione saniei: & illud fit cum tusi; & tusis augmentum efficit in dilatatione ulceris, & disruptione eius: & commotio facta in ea addit in dolore, & dolor addit in attractione materiei ad partem. Et medicinę exsiccatiuę sunt prohibentes sputum, & mũdificatiuæ sunt lenificantes[e]†§ §ulcus. Et facta ab humore corrosiuo non sanatur absq; rectificatione eius: & illud non peruenit nisi in spatio, in cuius simili oportet: aut ulcus [f]§ulceretur§ & fiat fistula, quę non consolidatur omnino, aut dilatetur adeo, donec corrodat[g]§totum corpus§ pulmonis. Et in factis post apostema, quandoque aggregantur istæ intẽtiones. Et ex adiuuãtibus ad prauitatem consolidationis, est motus, & etiam essentia uenarum, quæ sunt in pulmone magnarum, amplarum, durarum: illud nanque est ex eis quæ difficilem faciũt consolidationem rupturæ. Et iterum longitudo spatij inter introitum medicinæ bibitæ, & inter pulmonem: & necessitas debilitatis uirtutis eius, ad hoc ut perueniant istæ medicinæ ad ulcus, sunt ex adiuuantibus ad hoc. Et medicinæ frigidæ sunt tardæ, nõ penetrantes. Et quæ sunt calidæ, addunt in febre, quæ comitatur ulcera pulmonis. Et exsiccatiuæ sunt nociuæ hecticæ, quæ comitatur ea. Et humectatiuæ prohibent consolidationem ulcerũ: nam cura ulcerum omnium est exsiccatio, & proprie huiusmodi ulcerum ad quæ ueniũt humiditates desuper, & desubtus. Et [h]§hæc quidem infirmitas recipit omnem§curam, quũ est in principio: & est super panniculum tegentem cannam intrinsecus, & in substantia pulmonis carnosa nõ est facile suscipiens; in cartilaginibus uerò ipsis non recipit. Et homines magis susceptibiles curæ phthisis, sunt infantes. Et ulcera pulmonis magis salua, sunt illa, quæ sunt ex genere [i]§crustæ,§ quum non est illic causa in complexione, & ipso humore, quę faciat ulcus siccum impetiginosum. Et quandoque accidit phthisico, ut protendatur cum eo phthisis producens eum spatio temporis: & similiter extenditur à iuuentute usque ad senectutem. Et ego iam uidi mulierẽ uixisse in phthisi circiter. xxiij. annos, aut plus parum. Et habentes ulcera pulmonis læduntur ualde ab autumno. Et quando esse phthisis est occultum, detegit ipsam in patiente eam introitus autumni super ipsum. Et nomen quidem phthisis quandoque conceditur alij ægritudini, cum qua non est febris: sed pulmo est suscipiens humores grossos, & uiscosos ex catarrho, qui effunduntur ad id ipsum semper, & constringit meatus eius: quare patientes cadunt in constrictionem anhelitus, & tusim frequentem, quę perducit ad debilitatem uirtutis eorum, & corporum: & sunt uere procedẽtes cursu asthmaticorum: tunc si fuerit[k]§motus paruus§ oportebit, ut admisceatur curis eorum aliquid curę asthmaticorum.

c † B. aut non sanantur.
d B. vulnera.
e † B. humectãtes.
f B. Alia litera, disrumpatur.
g B. partem.
h B. & quãdoq; recipit ista corrosio.
i B. escare.
k B. caliditas pauca.

ANNOT.

Vlcera, quæ ad thoracem sunt, & si in eodem morbi genere, in solutione uidelicet continui omnia sunt; maximè tamen quo ad curationem differunt; quũ alia curari poßint, alia nunquam curentur: alia difficile, alia difficilius sanẽtur. atq; hoc quidem discrimen, tum ob affecti loci naturam, tum ob ulceris causam prouenit. Vbi sternon ipsum, quod & thorax dicitur, ulceratum est, sanari potest, nõ difficile ob causas ab authore aßignatas. pulmo uerò & propter continuum motum, & ob id quia expurgari, non nisi per tußim potest, quæ rursum ulcerationem amplificat, quod & Gal. 5. meth. & præterea ob causas quas hic author refert: difficile sanari potest. Aßerit tamen Gal. 5. meth. curari pulmonis posse ulcera, si modò ab acri & erodente humore, uel à phlegmonis ruptione non acciderint. ueluti ex ruptura alicuius ob multitudinem uasis, uel ob casum. Aggreditur tamen & eius ulceris quod ab erodente humore est curationem, Trallianus. testaturq; lib. 7. aliquos eo affectu laborantes esse persanatos.

Cap. 8.
Cap. 14.
Cap. 2.

De causis ulcerum pulmonis. Cap. 19.

Causæ ulcerum pulmonis sunt catarrhus mordicatiuus, corrosiuus, aut putrefactiuus propter suam uicinitatem, cum qua pulmo non sanatur, usquequo[a]§maturetur: § Aut sanies huiusmodi generis currens ad pulmonem ex membro alio, [b]§ & § antecessio peripneumoniæ, quæ iam computruit, & iam ulcerata est: aut saniositas pleuresis ruptæ: aut aliqua causarum sputi sanguinis prædictarum, aperiens uenam, aut incidens eam, aut scindens ipsam, siue sit causa

a B. digeratur.
b B. aut

causa intrinseca, sicut ebullitio sanguinis, aut aliud de his, quæ dicta sunt, siue extrinseca sicut casus, aut percusio. Et quandoque sunt ex causis eorum putrefactio, & corrosio [c] § præcedens § in substantia ipsius pulmonis, sicut accidit membris. Et quandoque multiplicatur phthisis, quando æstati boreali siccæ succedit autumnus pluuiosus.

c B. cadens.

ANNOT.

Causæ quæ pulmonem ulcerent, sunt, tum externæ, tum internæ, quæcunq; in cap. de sanguinis sputo enumeratæ sunt. Adde tamen ad hæc ea quibus illud ex naturæ & abdita proprietate inest, ut ingesta pulmonem ulcerent, cuius generis marinus est lepus de quo Gal. 1. de comp. med. per genera.

Cap. 1.

De præparatis ad phthisim in figura, & forma, & ætate, & regione, & complexione. Cap. 20.

Isti sunt alati, habentes pectus strictum, habentes spatulas nudas carne, & proprie posterius habentes spatulas decliues ad anteriora, [a] § incedendo: § & quasi unicuique eorum sunt duæ alæ, & quasi spatulæ eius sunt abscissæ ab adiutorio, & ante, & retro: & habentes colla longa, & inclinantes ea ad anteriora: & quandoque præcedunt guttura ipsorum, & eminent. Et in pectoribus quidem istorum quæ sequuntur ea, multiplicantur uentositates: & inflatio est in eis propter [b] § debilitatem § pectorum eorum. Si autem cum hoc est debilitas cerebrorum recipientium superfluitates, & cum hoc non digeruntur cibi, tunc iam complentur conditiones: & proprie si fuerint humores eorum [c] † § § cholerici. Et formæ quidem susceptibiles phthisis uelociter cum alatione prædicta, sunt lenes [d] † § § albæ declinantes ad [e] § subalbedinem: § & etiã corpora dura spissa propter illud, quod accidit eis de ruptione uenarum. Et complexio susceptibilis illius, est eius cuius cõplexio est frigidior. Et ætas in qua multiplicatur phthisis, est illa, quæ est inter octauum & decimum annum usque ad aduẽtum. xxx. annorũ. Et ipsa in regione frigida, est plus propter illud, quod accidit in ea de ruptura uenarum, & sputo sanguinis plurimo. Et tempus in quo multiplicatur illud, est autumnus.

a B. eminentes.
b B. paruitatẽ.
c B. acuti.
d † B. absque pilis.
e † B. ruffedinẽ.

ANNOT.

Quæ corpora angusti thoracis sunt, eadem & sputo sanguinis, & propterea phthisi obnoxia sunt. cuius rei rationem, supra, quum de sputo sanguinis ageretur, ex Hipp. & Gal. attulimus. Quod uerò ad temperamentum attinet, author frigidiorem temperiem phthisi aptam esse testatur. Gal. uerò frigidam & humidam 3. in 3. uul. morb. Quibus ætatibus, & temporibus id malum accidat, uide ex Hipp. 3. aph. & 5.

Com. 70.
Apho. 22. aph. 9.

De rebus, à quibus oportet ut isti custodiantur. Cap. 21.

Oportet, ut isti custodiantur ab omnibus cibis, & medicinis acutis, mordicatiuis, & omnibus quæ extendunt membra pectoris ex clamore, aut rixa, aut saltu.

ANNOT.

Vitanda aeria omnia in ijs, qui ad tabem parati sunt, & in ipsis quoque tabidis, certum est. Exhibet tamen Hippocrates in lib. de loc. in hom. salsa ac pinguia purulentis. Verùm id disrumpendi abscessus gratia factum credimus: quum & Paulus lib. 3. de curatione purulentorum agens salsamenta ad uomicæ rupturam exhibeat.

De signis phthisis. Cap. 22.

Sunt ut cõsideretur sputum saniei cum signis saniei, secundum quod exposuimus, in forma sua, & colore, & [a] § inspissatione § & in alijs. Et febris minuta inseparabilis propter uicinitatem cordis cum loco ægritudinis, quæ fit uehemens cum cibo [b] † § § in nocte, secundum [c] § partem, quum fit § uehemens [d] † § § febris hectica, propter humectationem corporis ex cibo, secundum quod dicemus in loco suo: quamuis quandoque [e] § descendant § cum hectica in ipso febres aliæ, scilicet tertiana, & quartana & quintana: & deterior earum est quintana: deinde [f] § media est tertiana: § deinde quotidiana. Et quum accidit phthisis, apparẽt etiam significationes, quas numerauimus in fine capituli empyematis, & [g] § superfluunt uenæ eorum § omni hora, quoniam uirtutes eorum debilitantur a retentione nutrimenti, & regimine eius, & caliditas resoluit, & liquefacit. Si autem in sputo sunt crustæ, non remanet dubietas, & præcipue quum causæ perducentes ad phthisim prædictæ iam præterierunt. Nam quum corpus incipit arefieri, & extremitates incuruari, & capilli cadere propter priuationem nutrimenti, & corruptionem superfluitatum, tunc iam uera est. Et quandoque plumbinus fit color in principio phthisis, uerùm ipse rubescit, quum ascẽdunt uapores, & extendunt collum, & duo [h] § cornua frontis, § & proprie quando confirmatur: & inflantur extremitates eorum, & proprie pedes eorum in fine dierum: & [i] § apostemantur § propter corruptionẽ humorum, & mortificationem innati caloris extremitatum propter malitiam cõplexionis. Et illi quidẽ phthisici, quorum causa est humor corrosiuus, expuunt saliuam, quæ habet saporem aquę marinæ, salsam ualde. Et pulsus eorum est fixus, æqualis cum uelocitate, paruus. Et quandoque accidit ei inclinatio ad ambo latera. deinde accidit post illud in uẽtre rugitus, & trahuntur hypochondria ad superiora, & uehemens fit [k] § tussis, § Et destruitur appetitus cibi propter debilitatem uirtutum naturalium, Et quandoque fluit uenter eius propter casum uirtutis: & quandoque expuunt annulos, & corpora uenarum, & illud quum appropinquat mors. Et illud quod expuitur de uenis, si est magnum, est ex pulmone: & si est paruum, est ex canna. Et multoties expuunt lapillos: & [l] § expuunt annulos § ex canna, & non est ex hoc etiam nisi ex ulcere magno. Et in fine eius ingrossatur sputum, & saliua: deinde intersecatur propter debilitatem uirtutis. Et quandoque præfocati moriuntur. Et quandoque nõ postponitur huiusmodi sputum, imò cadit in principio, quum phthisis est ex genere malo, facta ex materijs grosis, quæ non digeruntur. Et quando intersecatur sputum in fine phthisis,

a B. suffumigatione.
b † B. &
c B. modũ quo fit.
d † B. cum eo.
e B. componantur.
f B. emitritea.
g B. superfluit sudor ex eis.
h B. poma maxillarum.
i B. tumescunt sicut in cacesia.
k B. sitis.
l B. quandoque expuunt sanguinem cõgelatũ.

phthisis, tunc quandoque non addit super quartum diem. Et quandoque est intersectio sputi ꝑpter debilitatem uirtutis, & tunc fortasse cõstringitur anhelitus eorum, usquequo fiat quasi non sensibilis. Et multoties quidem tussis in eis fit uehemens, & perducit ad sputum sanguinis continuum. Et si curetur tussis eorum cum prohibitiuis sputi, moriuntur cum [m] § lenitate § adueniente eis: si autem dimittantur tussire, moriuntur spuēdo sanguinem. Et [n] § ex ueloci morte § est, quòd si quis habet phthisim, & apparet super spatulas eis granum, sicut faba, moritur post quinquaginta duos dies.

m B. leuitate.
n B. in libro de uelocis mortis.

ANNOT.

Pro signis phthisis repete loca supra de suppuratione allata. Sed hac de re Aretæus primo de morb. diut. pulcherrime agit & exquisitissime. Vide & Paulum lib. 3. & Celsum lib. 3. Quum uerò phthisis non de ea solum tabe quæ à pulmonis corruptione est, sed & de ea quæ diuturnas febres sequitur, non improprie multum nominetur; quibus indicijs prior à posteriori distinguatur, habes ex Aretæo loco citato fusius. Vide Galeni libellum de marcore.

Cap. 8.
Cap. 32. Cap. 23

TRACTATVS QVINTVS

De principijs operatiuis.

De cura communi apostematum partium pectoris, & pulmonis. Cap. I.

Ex rebus communibus est phlebotomia: sed in principio ex latere diuerso: & magis festina de saphena opposita in longitudine: & post ipsam de basilica opposita in latitudine: & post ipsam de nigra opposita in latitudine. Si autem non appareat, tunc non oportet ut dimittatur phlebotomia cephalicæ, quamuis sit eius iuuamentum minus & tardius: deinde post aliquot dies, ex latere conueniente in latitudine. Et quandoque ponuntur uentosæ super pectus cum scarificatione; etiam ita, ut attrahatur materia ad exteriora, & minoretur: & proprie quũ præmissa fuerit phlebotomia. Inquit Gal. si febris fuerit uehemens ualde, tunc time solutiuum, & sis contentus phlebotomia. In ipsa nanque non est timor, aut timor eius est minor. In solutiuo uero est timor magnus: ipsum enim quandoque mouet, & quandoque non soluit: & quandoque superfluit. Et oportet quidem ne narcotica eis approximes inquantum potes: ipsa enim prohibent maturationem, & sputum. Cibi autem sint aquæ hordei, & aqua tritici, & aqua decoctionis maluarum, & blitorum, aut molochiæ, & cucurbitæ, & aqua fabarum, & alkesmes, quum non fuerit caliditas superflua, & [a] § passæ § in postremis propriè. Et ex eis, quæ cursu medicinarum procedunt, sunt omnia, quæ mundificant, & remouent asperitatem, & leniunt in gradu primo, sicut aqua iuiubarum, & uiolæ, & papaueris, & radix [b] § lilij, § & medulla [c] § citruli & cucumeris, § & alia, & semen endiuię, & sebesten: & quandoque ponuntur in eis mucillago seminis cydoniorum, & gummi, & dragacā thi, & semen papaueris: hæc omnia ante eruptionem. Et melius abstergentium mundificantium est aqua mellis, si non est apostema in reliquis uisceribus. Si autem fuerit apostema, [d] § oportet ut administretur postquam fit § sicut aqua cum multa commistione: sed iuleb & aqua zuccari sunt cōuenientiores ei: & postea aqua hordei. Et post ipsam uinum dulce: & est melius uinum habentibus hanc ægritudinem, & proprie illud quod est album: nam illud est magis adiuuans ad expuendū. Verum non oportet ut bibatur in pleuresi, & in peripneumonia, nisi post maturationem, quamuis secundum quod dicitur, sit calefaciens, & faciens sitim, quibus utrisque iam succurritur. Et non oportet ut in potu sumat illud ille, cuius hepar aut splen est infirmum. Et post uinum dulce, est uinum aquosum, & ipsum est confortans uirtutem plusquam aqua, & in potu ipso sunt incisio, & subtiliatio. Potus autem oxymellis facti ex melle [e] § & § zuccaro & pauco aceto, quando miscetur cum aqua, est aggregans duas intentiones s. extinctionis, & mundificationis. Nam si ualde acetosum est, tunc ipsum aut facit multum spuere, aut infrigidat, & inuiscat ualde: & fit adeo malignum, donec illud quod incidit, quandoque indigeat uirtute forti ad hoc, ut expuatur: quòd si acetositas necessaria fuerit, tunc oportebit ut potetur tepidum, aut mistum cum aqua calida paulatim. Ex illo uero, quod temperatam habet acetositatem, securatur hæc malitia, & est prohibēs nocumentum dulcedinis, & sitis, & ebullitionem choleræ rubeæ, & eius generationem. Et aqua mellis est magis ultima in humectando, & aqua hordei in [f] § confortando: & quandoque est necessarium in æquatione naturæ, tribuere [g] § acetosa § cum oleo amygdalino. Aqua uero quæ eis in potu tribuitur, in hyeme quidem sit aqua calida, & aqua zuccari, & aqua mellis subtilis, & in æstate aqua temperata, & interdicatur eis aqua frigida. Quod si [h] § tussis § uehemens fiat, detur eis in potu parum ex ea commista cum iuleb, & oxymelle infrigidatis. Nam oxymel facit eam penetrare uelociter, & expellit nocumentum eius, Et apud declinationem detur eis in potu [i] † § § rob. Eis autem, quæ necessaria sunt apud collectionem, & maturationem, & eruptionem, & post eas, oportet ut singulare capitulum faciamus.

a B. zibib.
b B. liquiritiæ.
c B. cucumeris & chetha. i. cucumeris longi.
d B. & administretur oportet ut fiat.
e B. aut ex.
f B. Alia litera. glutinando.
g B. Alia litera. alhamad.
h B. sitis.
i † B. aqua cum

ANNOT.

Esset hoc in loco non mediocriter laborandum, si quæ de uenæ sectione in pleuritide à recentioribus memoriæ sunt commendata, producenda essent in medium. Quamobrem, quia neq; institutum nostrum id postulat, ut hæc fusius tractentur, quibus consensus dissensusve breuiter solùm explicandi, non etiā absoluendi proponuntur; breuibus, quid sentiamus, ingenuè, ut in cæteris omnibus proferemus; non tanquam sententiam de tam ardua lite laturi, sed ad rei ueritatem assequendam quantum licet, auxiliaturi. Proponit author noster primum omnium uenæ sectionem in pleuritide, pulmonia, ac thoracis inflāmationibus commune præsidiū. hancq; ait in opposito latere obeundam, morbi initio. Vel si citius auxiliari uelimus, ex saphena opposita in longitudine; hoc est uena pedis illius, qui si protrahatur linea secundum corporis longitudinem, oppositus est

dolenti loco ueluti extremum extremo. uena.s. pedis qui eiusdē est lateris cū affecto latere. deinceps uero secandam ait basilicam oppositam in latitudine, i. eam, quæ si protrahatur linea secundum corporis latitudinem, opposita affecto loco est, ut extremum extremo: ex aduerso.s. latere. Hinc uerò ad mediam eiusdem contrarij lateris eundum ait; uel si hæc non appareat, ad superiorem. Transactis demum diebus aliquot, ex latere inflammationi directo mittendum sanguinem iubet. atque hæc ferè authoris nostri sententia est. At contra alij authoritate Galeni lib. præsertim de cur. rat. per sang. miss. ubi uenæ sectionem obscurè uel serò prodesse, si ex opposito latere fiat, testatur: qđ et alibi passim affirmat, ut magna propterea de secāda in pleuritide et cæteris inflāmationibus sit rixa. Cæterū, ut paucis rē absoluamus. Quū pleuritis morbus sit ex fluxione procreatus, certū est, ut in fluxionibus alijs, in hac quoque reuellendam esse materiā, quæ fluit. Quum uerò reuulsionum plura sint genera, docet Gal. lib. de cur. rat. per sang. miss. in fluxionum initio eam conuenire, quæ cum euacuatione est. de qua statutū illud sit, quòd sanguinis missione in proposito negocio obeunda sit. Ad quam uerò positionis differentiam facienda hæc sit, docet ibidē, & 2. ad Glau. et 5. aph. Comment. 1. de humoribus & alibi, quibus omnibus locis reuulsiones docet ad opposita esse faciendas: si in superioribus affectio est, ad inferiora; si in dextris ad sinistra; si ante, retro; si intus, foras, & contra. nempe, quum reuulsio fluentis materiæ retractio sit, si non ad contraria loca auocetur, non prohibebitur fluxio. quin, si ab eodem latere sanguinem mittas, ut fluxionem adiuues, necesse est. Vbi fluxit iam materia, ipsa tamen in partem nondum impacta est, tunc certum est, si ad longinquam uel contrariam partem traxeris, nihil te ex affecta parte educturum: quare tunc deriuationem ad uicinam particulam fieri oportere, idem Gal. locis antea allatis testatur. At uerò, impacta iam, & confirmata materia, neque reuulsio neque deriuatio, sed euacuatio conueniet, siue sensilis siue insensilis. Hæc ex Gal. colligere est. Quāobrem, quum pleuritis inflammatio sit, uidetur nobis manifestum Gal. sententia, perpetuo, sumpta communi inflammationum indicatione, pleuritidis initio, ad remota & contraria retrahendam fluxionem. contraria sunt inferiora superioribus: propterea q; primo loco, ex eiusdē lateris uena in pede sanguinē mittit. trahit uerò ex hoc loco, non ex contrario latere, quòd humores suapte natura & grauitate facilius deorsum trahantur, quàm ad latera. Quòd si hæc reuulsio non suffecerit; tum, quia contraria sunt dextra sinistris, merito, ut ad contraria reuulsio fiat, secandam oppositi cubiti uenā iubet. Quæ sectio, si adhuc fluentem humorem non cohibuerit, quid obstat, quin eiusdem contrarij lateris uenam alteram secemus, ut tandem fluxionis impetus sistatur? certè reuulsionis natura id exigit. At ubi fluxio demum quieuerit (si tamen materia in affectam partem nondum impacta est) tunc assentitur Auicennas, tundendam esse eiusdem lateris uenam. sed hæc deriuatio est, neque amplius reuulsio. Videtur ergo nobis hæc curandi ratio in pleuritide (si modo uirium adsit constantia, & nihil præterea sanguinis euacuationem moretur) dubitatione omni uacare, si quis non scriptorum authoritates promiscuè collectas, sed rationum uim, atque ipsius reuulsionis naturam expenderit. Cæterum unum hic uideo, in quo præsertim ex recentioribus laborant multi, piaculum existimantes, si ex opposito latere initio inflammationis ducatur sanguis. Aiunt naturam imitari oportere. at hæc (quod & Gal. passim, quod & ab Hipp. longo usu est obseruatum, & in lib. uulgarium morborum literis commendatum) nunquam ex contrario latere sanguinem ducit, quin pernicies sequatur. Verùm, quantum hæc ratio efficax sit, facile uel hoc exemplo ostendere est. Iubet Hipp. morborum acutorum initio, si quid uidetur mouēdum, ut moueas 2. aph. At natura tamen nunquā initio morbificam materiam educit, quum cocta initio non sit. Idem, ad animi deliquium sanguinem nonnunquam uacuat, ut 1. aph. At natura nunquam ad animi usque deliquium educit sanguinem. Constat ergo artem non semper ipsam naturam æmulari. Sed & alia præterea ratio est, cur, quibus ex opposito latere sanguis sponte fluit, ad perniciem eant. nempe, id morbificæ materiæ uim sequitur, non naturæ. alioqui enim, quum ualida natura est, eductiones per commodas ac propterea directas regiones moliatur semper, indicium est hoc imbecillitatis naturæ, quæ non per faciliores uias excernat. quo fit, ut mors, & indicetur, & re ipsa sequatur. At quòd ars impunè ex opposito latere educat morbi initio, ratio est, quam diximus, quia cohibetur fluxio. Manifestum ergo uidetur nobis, non iniuria uenæ obiri sectionem in pleuritidum, & superiorum inflammationum initio, uel ex directo pede, qui secundum longitudinem contrarius est affecto loco, uel ex opposito brachiò, quod secundum latitudinem inflammatæ parti opponitur, quod facit & maximus uir Aretæus 1. de curat. acut. morb. quamuis, fluxione iam cohibita, nondum tamen impacta, ex directo brachio mittendum sanguinem fateamur. Sed obijcies tu Hippocratē 2. de rat. uict. in ac. post fomenta statim directi brachij internam uenam secare. Adde quòd 6. de morb. uulg. sedādo dolori proximū esse ait scindēdum uentrem. Non discrepat tamen, si quis rectè aduerterit, à sentētia nostra Hippo. quum neque is de directo aut opposito brachio meminerit; & ea deriuatio sit nō reuulsio, quæ quidem materiæ quæ iam fluxit haud impacta tamen est, non uerò fluenti humori debetur. facit enim dolorem, quæ in particulam irrepsit materia, non quæ tunc fluit. non ergo aduersatur nobis Hippo. qui si ἰξὺν seruandam semper proposuit, in deriuatione, non in reuulsione proposuit. & si non negamus & reuulsionē pro deriuatione, & deriuationem pro reuulsione frequēter ab Hippoc. Gal. & reliquis usurpari. Vnde & Oribasius 1. Synops. reuulsionem ait esse ex directo latere, reuulsionis uoce abusus. Vbi enim alioqui de reuulsione proprie agit, de tractione ad cōtraria loca intelligitur, suntque superiora inferioribus, dextra sinistris, anteriora posterioribus et interna externis cōtraria. Et si uerò reuulsione à dextris ad sinistra, & à sinistris ad dextra, rarò usus uidetur Hippoc. usus tamen is quandoque est, ut in lib. de loc. in homine, quum patiente aure altera ad alteram cucurbitam admouet. Vsus & Gal. est 13. meth. quamuis non ignoremus alios aliter de his locis sentire. Mirandum tamen esset de Gal. non mediocriter, quòd toties de reuulsione ad latera meminerit, quin aliquid re ipsa tale agendum existimarit. Sed ut ut res se habet, certe si Gal. id non sensit; ratio tamen agendum id esse non reluctatur. At uerò unum adhuc sese offert, quod aduersus hāc nostram sentētiam pugnare non mediocriter uidetur. neque contra nos modò, sed etiam contra eos qui directum semper latus secandū putant. Quum enim illud, etiam Galeni assensu, constet, nutriri costas omnes & dextras & sinistras sanguine, qui à uena sine cōiuge nuncupata, emanat: oritur uerò hæc dextro latere: illud fieri uidetur ut dextro semper latere tundenda sit uena, nunquam uerò in sinistro. Sanè non probari non potest præclarum illius ingenium, qui post tot & tantorum

Marginalia: Cap. 16. — Cap. 19. — Cap. 2. Com. 68. Com. 13. — Aphor. 29. — Aphor. 23. — Cap. 10. — Text. 10. — Sect. 6. text. 5. — Cap. 10. — Cap. 5.

rum hominũ studia primus hunc scrupulum animaduertit. Verum satisfactum & huic ab alijs est. Prætereo enim quòd quãdoque NICOLAVS SANMICHELIVS *Nouocomẽsis uir, quantũ alius quiuis, accuratus fabricæ humani corporis obseruator, uenæ illi quæ parẽ plerunque non habet, ipse tamen coniugem ex altero latere uenam animaduertit, spectantibus multis. missa hæc, in quam, facio: sed, etsi uena, quam ἄζυγον uocant, ad dextrum latus primo loco disseminetur; in uenæ tamen caua medio, atque ab ipsa uena caua oritur, cui et sinistri, non dextri solum cubiti uenæ communicant. quamuis interea non negemus facilius dextrum latus dextri, quã sinistrum sinistri cubiti sectione adiuuari. Hæc de uenæ sectione in pleuritide dicta sint. Subdit ad hæc Auic. quandoque etiam cucurbitas cum scarificatu affecto lateri esse admouendas. pro qua re uide maximum uirum Aretæum 1. de acut. morb. curat. Cætera pete ex Hippoc. ac Gal. 2. de rat. uict. in ac.*

Cap. 10. Text. 10. & deinceps.

De cura pleuresis. Cap. 2.

Oportet ut prohibeas materiam uenientem ad apostema cũ euacuatione, & attractione ad contrarium: & lege illud quod narrauimus in capitulo, quod est ante hoc: & fortasse dicemus illud iterum. Dicamus ergo quòd cura eius est phlebotomia, si sanguis fuerit uincens, secundum modum prædictum in capitulo, quod est ante ipsum: & extrahatur,[a] † § § donec alteretur color eius: significat enim quòd nocibilior sanguis iam euacuatus est. Et scias ꝙ sanguis corporis uehementioris nigredinis, est ille, qui est propinquus huiusmodi apostemati: quamuis obseruatio uirtutis in hoc necessaria sit. Et quandoque non concedit uirtus extractionẽ sanguinis fieri usque ad hunc terminum. Et si est humor alius, euacua non cum eis, quæ sunt sicut myrobal. neque in quo est stipticitas, imò cum eis, in quibus est cum solutione lenificatio, sicut res factæ cum uiolis, & siracost, & tereniabin, & zuccarum alhaizez: & soluantur in nocte. Quidã uerò sapientum dixerunt quòd rectius est, quantum possibile est, ut euacuetur cum phlebotomia, timendo inquietudinem, in quam quandoque cadere facit solutiuum. Et nos iam diximus istud, & proprie quando sputum est cholericum ualde. & proprie secundum quòd dixit Gal. quando febris est uehemens ualde. Et Gal. quidem præcepit eos custodiri à scammonea, & non præcepit eos custodiri ab hiera, & elleboro simul: & laudauit operationem aquæ hordei post administrationem solutiui, & [b] § separationem ex eo. Cũ ipsa uero abscindit operationem § eius: quamuis oporteat ut seruetur pars declinationis doloris, & læsionis. Nam si declinatio fuerit ascendens ad furculam, & thoracem, & quod est super eam, tunc phlebotomia est melior. Et si dolor declinat ad partem hypochondriorum, tunc necessaria est solutio sola: aut cum phlebotomia, secundum quod necessarium facit illud, quod testificatur. et illud ideo, quoniam phlebotomia sola ex basilica non trahit de hoc loco aliquid, de quo sit curandum. Et ex eis quę significant tibi uehemẽtiam necessitatis euacuationis, est quòd inuenis uaporationem & emplastrationem nõ sedare dolorem, aut inuenis eas ex eis, quæ augmentant ipsum. Et significat illud repletionem in corpore toto, quare necessaria est euacuatio, & proprie cum phlebotomia. Quumque phlebotomas, & euacuas, & non sedantur accidentia; tunc scias ꝙ prohibitio collectionis, quam quæris, est[c] § difficilis. Non ergo § iteres phlebotomiam, ut non cõgelatur materia, quæ habitura est collectionem: & [d] § illud est ex eis, propter quæ defectus maturationis sanguineæ cum diminutione uirtutis nõ digerit materiam. § Quum ergo maturatur, oportet ut prohibeas eam fieri saniem, & studeas, ut modifices ante illud cum sputo. Et ad ultimum, quum non fit phlebotomia, & maturatur, & emittitur sputum[e] † § § sufficienter, deinde uides debilitatem in uirtute, tunc non phlebotomes omnino. [f] § Dispositio nanque debilitatis uirtutis non est, quæ tolerare possit phlebotomiam, & solutionem, § necessarium est tunc uti clysteribus medijs, & acutis, secundum quod necessarium fuit illud, quod testificatur hoc: & proprie quum dolor est decliuis ad hypochondria. Et Hipp. quidem innuit in cura [g] § peripneumoniæ § in qua non sentitur dolor, uerùm est uehemẽtis declinationis ad hypochondria, ut euacuetur cum elleboro nigro, aut cũ [h] § alkakile § & in alio libro cum herba syluestri, quæ est similis portulacæ, & habet lac, & est de genere lacticinorum. Quum ergo euacueris, & inueneris dolorem leuiorem, sis contentus aqua zuccari, & aqua hordei decocti, cuius hordeum sit excorticatum in aqua plurima, decoctione uehementi, & aqua alcandarusij si indiges confortatione, & melonibus Indis, & aqua iuiubæ, & aqua sebesten, & uiolis [i] § nutritis, § & semine papaueris. Et oleum quidem quod administratur cum aliquo horum, est oleum amygdalarum dulcium. Quidam autem prohibuerunt granata propter infrigidationem eorum: sed apud me in eis, quæ dulcia sunt, non est malum. Et quandoque fit ex istis medicinis decoctiõ, quæ administratur ad [k] § mundificandum. § et est hæc. Recipe hordeum excorticatũ, & iuiubas, & sebesten, & uiolas, & semen papaueris, & syrupum uiol. & syrupum nenupharis: quoniam ambo sunt meliores iuleb. Et Gal. quidem præcepit in principio utendum esse speciebus de iacur: quoniam prohibent materiam, & maturãt, & [l] § confortant. § Et dico quòd necessariæ sunt, quum non est excusatio propter uehementiam uigiliarum: & si non fuerit illud, tunc fortasse cõgelat papauer materiam, & prohibet sputum: nisi zuccarum quod cum eo ponitur, prohibeat nocumentum eius. Et uidetur quòd semen est conuenientius, quàm cortex tunc, & oportet ut euacuetur illud, quod retinetur cum sputo. Et mensura nutrimentum, & nõ multiplices: imò subtilies, secundum quòd necessarium facit multitudo acuitatis ægritudinis, & paruitatis eius, & accidentiũ illius: nam si ipsa fuerit quieta, leuis, facilis, cibabis ipsum aqua hordei excorticati decocti ualde: ipsa nanque expuere facit incisiua, & confortatiua. Et si uolueris dulcorare ipsam, dulcorabis eã cum zuccaro, aut melle: & si fuerit inquieta, sis cõtentus aqua hordei, usquequo declaretur tibi dispositio, & proprie secundum sputum: nam cum multiplicatur, securus es de multitudine materiei, & scis [m] § necessariam esse uirtutem. § Nutrias ergo cum aqua hordei excorticati, & conforta: & si re-

[a] † B. sanguis.
[b] B. complemẽtũ operationis eius. Cum ipsa verò abscindit operatio.
[c] B. Alia litera. necessaria, & nõ
[d] B. illa § ex eis quæ nõ digeruntur cũ diminutione virtutis, & priuatione digestionis sanguineæ sup materiam.
[e] † B. digestũ, & sputum.
[f] B. Et si existit debilitas virtutis absq; phlebotomia, & solutione ventris.
[g] B. pleuresis.
[h] B. albachulilum.
[i] B. conditis.
[k] B. expuendũ.
[l] B. faciãt dormire.
[m] B. necessitatem virtutis.

x B. alchurais. si retinetur, subtilia regimen, & sis contentus aqua hordei, & syrupo quantum potes. Et quando accidit in pleuresi solutio uentris, & fuerit pleuresis succedens decollationi resolutae ad [n] § latus§ prohibet istud [o] § cum cura§ phlebotomiae, & lenificationis naturae: & sit regimen eius [p] § cum sufficientia§ sauich hordei. Si autem indiges phlebotomia necessario in speciebus pleuresis, & non est maturatio; tunc rectius est, ut sis contentus quantitate xxx. ponderum, & praepara ad secundationem cum sale, & oleo super uulnus. Et multoties quidem excusat solutio uentris omni die semel, aut bis, à phlebotomia. Et si phlebotomiae alicuius succedit syncopis, aut uehementia difficultatis, & constrictio in anhelitu, tunc illud est significatio, quòd phlebotomia non euacuat materiam aegritudinis, & melius est ut [q] § tunc liniatur natura.

n B. pleuresim.
o B. omnem curam.
p B. quòd sit cōtentus.
q B. non lenias naturā. In cura doloris pectoris &c. cōtinuatur capitulum.

ANNOT.

1 *Oportet ut probibeas &c. Affirmat quae de uenae sectione superiori capite dixerat, probibendum. s. cum euacuatione, & attractione ad contrarium, ne humores ad peragendam inflammationem irruant: ut certius à nobis testimonium petendum non sit, de reuulsione in primo morbi insultu egisse in praecedenti capite Auic. praecepisseq; eā antequā sanguis ad affectum locū confluxerit. At ubi fluxit iam materia, impacta tamen nondum est, curationem esse ait sanguinis missionem ad coloris usq; mutationem. appellatq; hanc medici actionē, curationis, seu curae, nomine, quòd eius materiae extrahendae gratia fit, qui morbū iam facit; sicuti prior actio, quae reuulsio est, quae non facto iam morbo debetur, sed futuro; non curatio, sed praeseruatio propriè uocatur. Iubet uerò in curatione hac & posteriori sanguinis euacuatione, expectari coloris ipsius sanguinis mutationem Hippocratis exemplo 2. de rat. uict. in ac. ut eum qui fluxerat, nondum tamen impactus est, sanguinem ex inflammato loco retrahat: quae quidem deriuatio est, neq; nisi à directo loco fieri potest; ut hactenus ab Hip. non discrepet author noster, sed ante Hippocratis deriuationē, quae affecti loci curatio est, reuulsione utitur, quae praeseruatio quaedam est. ut mirandum propterea non sit, quòd hic à pede directi lateris, uel à cubito oppositi, is uerò à directo brachio sanguinem educat.*

Text. 10.

2 *Et si est humor alius &c. Differentia redundantis materiae differentiam euacuationis ostendit. si redundat sanguis, non educenda est bilis, si bilis uel humores. alij à sanguine, non mittendus est sanguis. propterea iubet author, si alius quispiam à sanguine humor peccet, purgandum esse: nempe sanguis, purgante medicamento educi non pōt: aut, si fortè pōt alicuius medicamēti proprietate de qua re Gal. in li. de Theriaca ad Pis. uel cuiusuis pharmaci uiolentia, ut in immoderatis euacuationibus usu saepe uenit; educēdus tamen non est hoc pacto sanguis. At cōtra tamē authoris nostri sententiā Hipp. 2. de rat. uict. in ac. de pleuritide absolutè, nō à peccante materia, sed sumpta à consensu cum affecto loco indicatione, si dolor ad iugulum ascendat, secandam uenā pronunciat; si ad hypocondria, purgandum. Auget difficultatem Gal. qui purgationē in pleuritide uniuersim non satis probat. praesertq; sanguinis missionem. Adde & quòd Hipp. 4. de rat uict. in ac. eos improbat, qui inflammationum initio medicamento soluere conantur. nempe, quòd cruda adhuc materia est: cruda uerò medicamentis irritanda non sunt, 1. aph. Sanè non leuis quaestio haec est. Si nanq; indicationem spectes, quae ex materia peccante suggeritur; certum est non esse in pleuritide omni secandam uenam, sed prohiberi & à bile; quod Hipp. 6. uulg. morb. sect. 3. ait. & à pituita & atro humore, si ab his fiat. Sed & si affectum locum spectes, quicunq; humor inflammationem fecerit, non uidetur commode purgatione educi posse: quum non nisi per quàm longo interuallo contenta in thorace materia medicamenti ui trahi queat: facilius autem multo si sanguinem miseris. Caeterum, quum pleuritis in eo morborū sit genere, qui acuti uocātur, quae à calidis plerunque humoribus procreatur, quā dolor sequitur, sumpta à morbi magnitudine indicatione ex Hipp. praecepto 4. de rat. uict. in ac. et à dolore & Hippocratis iussu qui in sedandis doloribus proximum uentrem secandum docet 6. de morb. uulg. sect. 6. & Gal. assensu qui 1. aph. dolorum gratia secandam ad animi etiam deliquiū uenam testatur. si ex his, inquā, indicationem sumamus, perpetuò mittendus in pleuritide sanguis uidetur. quod Galeno maximè arridet, ut fiat. At Hippocrates tamē si dolor ad hypochondria descēdat, medicamentum exhibet, licet sanguis peccet; quòd commodior fluentis humoris deorsum ad aluum ipsam retractio est, quàm sursum ad brachia. et si uerò sanguis tunc nō educitur, imminuuntur tamen caeteri humores, & horum inopia sanguinem natura parcius affecto loco impartitur. Quòd uerò idem Hipp. alibi inflammationum initio perniciosum medicamentum censeat, de inflammatione iam confirmata est sermo: deq; humore, qui iam fluxit, impactusq; est. At quum in pleuritide purgat, deriuatio haec est, ut etiam uenae sectio quae ab eodem fit latere. Fit ergo, ut Gal. sanguinis missionem semper probet ob morbi acumen, dolorē, materiae caliditatem: Hippocrates quū deriuanda materia est inflammationis, commodiore loco uacuationem moliatur. Auicennas uerò redundantē praesertim materiam spectet. Atque ita fortasse consulto omnes & prudenter diuersa consuluerint.*

Text. 10.
Text. 21. & 22.
in calce.
Text. 21.
Text. 5. Aphor. 23.

3 *Et Gal. quidē differt &c. Ex authoritate Gal. diacodionem proponit in pleuritide, quod tamē medicamenti genus probare ipse non uidetur nisi uigiliae adfuerint. Verùm non solū, quū uigiliae urgent; sed & initio fluxionū non uidetur hoc esse improbandū, si praesertim humores sint tenues. licèt uero Auic. Gal. eius dicti authorem faciat; nos tamen id ex Gal. non legimus: quin narcotica is probibet 1. de rat. uict. in ac. quamuis id de insignibus stupefactorijs, & transacto morbi initio nos intelligamus. Quod ad pleuritis deinceps curationem facit, de qua & sequenti capite agit, pete ex Gal. ac Hipp. 2. de rat. uict. in ac. Vide & Trallianum lib. 6. & Aretaeū loco antea citato, & Paulum lib. 3. Hipp. 3. de morbis, nec non Rasim 9. ad Almans.*

Com. 33.
Text. 10. & deinceps.
Cap. 2.
Cap. 33.

Sermo continuus de cura dolorum pectoris. Cap. 3.

NOn cures § in principio nisi cum eo quod lene est ex clysteribus & suppositorijs. Et maximi quidem erroris est in potu tribuere infrigidantia uehementia, nisi in factis ex cholera. Et [a] § non dentur§ in potu infrigidantia styptica: [b] § Et cibi eorum sint sicut lentes cum acetositate, & similibus. § Et scias quòd dare in potu aquam frigidam, est inconueniens huic aegritudini, & omnibus apostematibus intrinsecis, minora ergo ipsam quantum potes. Quod si [c] § tussis§ fiat inobediens, permisce eam cum oxymelle. ut [d] § frangat fortitudinem§ aquae: & ut minoret moram eius, & fixionem ipsius, imò ut faciat currere, & penetret in corpore, & adiuuet cum incisione

a B. & dare.
b B. aut dare eis in cibo lentes cum acetosis & similia.
c B. sitis.
d B. frangatur malitia.

incisione oxymellis, & subtiliatione ipsius. Et scias, quòd quando in pleuresi multiplicatur inflã matio, & requirit infrigidationem, tunc non infrigidetur nisi cum eo in quo sunt abstersio, & humectatio, sicut aqua citruli, & aqua melonis Indi. aqua uero cucurbitę quamuis ab una parte conferat, quandoque tamen nocet & debilitat cum [e] §prouocatione. § Ea uero à quibus est abstinendum, sunt sicut portulaca, & aqua endiuiæ, & omnia in quibus est infrigidatio, & inspissatio. Et oportet ut sit tua magnifica intentio ad hoc, ut sputum facile sit. Et ex eis quidem, quæ multiplicant sputum, est dormire super latus infirmum: & quandoq; est necessaria commotio parua: & ut in potu detur aqua, quæ ad caliditatem decliuis est, sorbendo [f] §continue,§ quoniam cõfert ei ualde. Et quandoq; necessarium facit esse retentio sputi constringentis anhelitũ, ut lambendo sumat cochleariũ de flore æris, & melle. Et quandoq; facit esse necessarium uehementia doloris, ut in potu tribuatur faba una de assa fœtida cum melle & aceto, & aqua [g] §ros.§ & illud quum est uehementia doloris uociferare facientis. Quumque ad ultimum peruenit inobedientia anhelitus coarctati, & oregmon; assumat de nitro assato cum summa trium digitorum, & de flore æris quantitatem unius fabæ, & parum olei, & aquam tepidam, & mellis parum. Si autem non ualent, addatur eis [h] §illud quod est superius§ uitis cum pipere & aceto, & sint omnia tepida: aut hyssopus, & sinapis & nasturtium, cum aqua [i] §mellis§ tepida: & hoc est fortius illo: & sorbeat, quũ spuit, uitellum oui, ut remoueatur malitia eius. Et si indiges in pleureticis cibo fortiori, da pisces alradradra, & illud quũ fracta est febris: & similiter panem cũ zuccaro, & butyrum: quoniam adiuuat ad maturationem, & ad sputum; & pisces elixatos cũ porris, & anetho, & sale: & stude ut alleuies partes uẽtris, ut non comprimant partes pectoris: & illud fit cum lenificatione naturæ, & attractione fæcis si retinetur, cũ clysteribus lenibus, sicut aqua Kist hordei, cũ pauca aqua †betæ. Et oportet ut prohibeas inflationem. Et scias quòd [k] § fumus§ fæcis, & eius inflatio, nociui sunt ualde in hac ægritudine. Et ex eis, quę sollicitę sunt attendenda, est ut succurras cum maturatione ægritudinis ante, [l] §& absq; necessitate saniei.§ Si autem fiat sanies, oportet ut succurras cum mundificatione eius, antequam corrodat. Et scias quòd necessaria est humectatio: [m] §quare stude§ ut facile fiat sputum, & uelox. Quumque sputum incipit in ascẽsione, & pertransit quartum, conforta hanc decoctionem cum radice [n] §lilij§ & capillo ueneris. Et quũ materia est grossa, & uirtus est fortis, & non est in neruis nocumentum, non est malum tribuere in potu oxymel permistum, ut incidat. Et si lenieris naturam cum eis, quæ sunt sicut casia fistula, cum zuccaro, & tereniabin, & siracost, erit rectũ. Et quandoque iuuatur etiam cum emplastris, & unguentis. Et primum, quod oportet administrari, est ceratum factum ex oleo uiol. & cera colata: deinde gradatim perueniatur ad adipes, & mucillagines, & puluerem molendini. Deinde gradatim ad illud quod est fortius, sicut emplastrũ de chamęmilla, & radicibus hybisci, & radicibus [o] §lilij,§ & uiolis, & decoctione etiam maluæ hortulanæ. Et si est necessarium quod est fortius, administra emplastrum factũ ex caulibus elixatis, & fœniculo elixato. Et iterum emplastrum factum ex absinthio & radice lilij cum aliquantulo mellis, & oleo nardino. Et scias quòd si materia est multa, tũc emplastra, & epithemata frigida, nociua sunt: & si est pauca, non nocent. Et similiter si apostema iam resoluitur, & [p] §descendit§ materia cũ quãtitate. Et quando accidit, ut euacuatio ex phlebotomia sit iuuatiua, conceditur etiam, ut fiat delinitio. Descriptio emplastri alterius boni. Recipe foliorum uiolarum & maluauisci amborum ana partem unam, radicis [q] §lilij§ partes. ij. farinæ hordei, farinæ fabarum amborũ ana partem. i.s. chamæmillæ, dragacanthi ana partes. ij. Et si materia est grossa, & indiget additione resolutionis, addatur in eo semen lini, & fiat [r] §eius confectio ex§ rob cum cera & oleo uiol. Et si est caliditas minor, ponatur loco olei uiolacei oleum de lilio, aut oleum narcisinũ. Et si caliditas est fortis ponantur loco additorum calidorum, quæ descriptioni addidimus, folia nenupharis, & rosæ, & cucurbitæ. Descriptio unguenti boni. Recipe cerã, adipem anatis, & gallinæ, & butyrum ouinum œsypum humidam, fiat ex eis unguentum, quoniam est bonum ualde. Et ex emplastris, quæ ad maturationem aggregãt sedationem doloris, est emplastrum factum ex farina hordei, & meliloto & cortice papaueris. Et quandoque adiuuatur etiam in eis cum [s] § emplastris§ humidis, & siccis. Et humida quidem sunt conuenientiora ei, qui trahit ad rubedinem: & sicca ei qui trahit ad phlegmatis proprietatem. Verum humida quum non iuuant, non nocent: & sicca si nocent, nocent magnifice. Et melius est, ut antecedat spongia infusa aqua calida: & fortior ea, est aqua maris, & aqua salsa: deinde pertransit illud si necessarium tibi est, & fac euaporationem cum uapore, aut cum oleo, & aqua calidis. Et fortius illo est illud, quod fit cum aceto, & † herbo, & caulibus super lanam imbibitam oleo. Et ex siccis subtiliatiuis, est furfur: deinde grana milij: deinde sal. Et uaporatio quidem resoluit omnem dolorem altum, aut infimum, quum non est prohibitio ex repletione, quam attrahat uaporatio. Phlebotomia uero plus confert doloribus [t] §uincentibus.§ Quumque emplastrum facis, aut uaporas, tunc stude ut retineas eius uaporem à facie ægri, ne eo excitentur [u] §tristitia,§ & constrictio anhelitus. Et quandoque est ægritudo uehementis siccitatis, & confert uapor emplastri, & uaporationes humidorum temperatorum, quando percutit faciẽ, & peruenit in attractione aeris. Et quandoque adiuuantur cum electuarijs, quibus utũtur: & cõuenientius eorum, calefactis est cera alba colata, abluta cum oleo uiolaceo, & proprie quando est dolor uehemens. Et quandoque reditur ad uentosas post mundificationem corporis cum phlebotomia, & alijs, & fiducia, quòd ipsum iam sit mundificatum. Ex uentosis enim, quum ponuntur super locum dolorosum, apparet iuuamẽtum maximum, & quãdoque sedatur dolor omnino. Et quandoque trahitur ad partes extrinsecas, & emplastrum de sinapi, si administretur in hoc loco, efficit operationem uentosarum in attrahendo. Quum ergo pertransit septimum, præceperunt antiqui dari electuarium factum ex amygdalis, & granis [x] §alcurat§ & melle, & butyro, & ele-

e B. Alia litera olutione. Alia litera. & exsiccat cũ prouocatione.
f B. sorbẽdo sorbitionem post sorbitionem.
g ——— B.
h B. flos.
i B. & melle.
k B. vapor.
l B. quàm fiat sanies.
m B. in regimine ipsius.
n B. Alia litera. liquiritiæ. radix yreos. pro radice lilij accipiatur in hoc capitulo.
o B. Alia litera. liquiritiæ.
p B. remanet.
q B. liquiritiæ.
r B. ex eis massa vel emplastrũ cum
s B. fomentationibus.
† eruo.
t B. altis.
u B. angustia.

ctuarium ex butyro,& uisco albotim. Et quando que administrabant confectiones magnas, sicut est athanasia:& est uia bona qua incedere possunt qui artem uerificauerunt, confidentes in seipsis cum meditatione inuestigatrice, ut succurrant, si hoc regimen dederint, ut posit æger tolerare illud: quare cum ea consequuntur finem mundifitionis sufficienter. Noui autem timorosi, non cõfidentes in seipsis, in hoc timent mel, & ponunt loco eius zuccarum. Et antiqui etiam innuebant utendum esse medicinis fortis mundificationis, præparatis cum melle, scilicet pilulis, quæ tenentur in ore sub lingua. Et innuebãt in hac hora utẽdum esse medicinis,& emplastris, quæ nominantur habentes odorem factis cum sampsuco,& emplastro [y]§asedebi.§ Et ad summum ille, qui procedit hac uia, quæ est antiquorum, oportet ut incedat ea cum cautela,& obseruatione,& timore, quod rumpat apostemata,& excitet calorem plurimũ. Deinde attinet ei, ut confidat post illud de iuuamento festino. Si autem ægritudo remanet usq; ad quartumdecimum diem, non est excusatio à uẽtosis,& subtiliatione regiminis tunc. Et quum uigiliæ fiunt in eis uehementes, tunc necessarius est syrupus de papauere. Et quando fit anhelitus in eis frequens, tunc nõ succurritur illi nocumento, nisi cum humectatione cum eis, quæ sunt sicut mucillago psyllij, sorbendo ex ea aliquid post aliquid,& sicut iuleb. Quandoque autem cõfert embrochatio lateris cum aqua tepida, ut alleuietur dolor,& minoretur frequẽtia anhelitus: quoniam est nociua secundum quod iam sciuisti. Et post declinationem manifestam administra balneum,& aliena infrigidationem[z]†§ § nisi in eis, quæ sunt de genere choleræ rubeæ. Et similiter aliena regimen ingrossatiuum, & administra subtiliatiuum,& decoquantur in aquis, & [a]§syrupis§ prædictis[b]§caules§& calamenthum in fine eius,& lambant semen[c]§alcurat§ cum melle. Quod si apostema fiat inobediens, & uadat uersus collectionem, regantur cum regimine, quod dicitur in capitulo illius proprie. Et oportet ut caueantur in conualescentibus pleureticorum, salsa,& acuta,& saturitas,& repletio saturitatis facientis nauseam[d]†§ § & [e]§uentositas§& fumus,& uox alta,&[f]§saniositas, § & coitus: nam si recidiuant, moriuntur. hoc dicimus, si pluresis est calida pura. Si autem non est ita, imò non est pura,& non est uehementis caliditatis: tunc in te est ut frices,& emplastrum facias cum eis, quæ sunt sicut fœnugræcum, & pix, & ut uentosas apponas. Et emplastrum ualens ad illud. ℞. cineres radicis caulium, qui conficiantur cum adipe,& fiat cum eo emplastrum. Et in cura quidem phlegmatici, incipiatur à clysteribus acutis, & solutione uentris. Et non fiat phlebotomia, & administrentur resolutiua, quæ sint ex emplastris, & uaporationibus prædictis in quibus est uirtus. Et cibẽtur †beta,& aqua caulium,& aqua ciceris, & oleo de oliuis, aut oleo de amygdalis dulcibus, & amaris,& administrentur emplastra, & uaporationes calidæ prædictæ. Et detur in potu decoctio Ioseph uigilatoris, quam in potu damus cũ oleo de kerua. In melancholico uerò [g]§ incipiatur à § sorbitionibus factis ex tritico fracto, cum melle,& oleo amygdalino dulci, & electuarijs lenificantibus calidis:& sorbeantur olea lenificantia, sicut oleum amygdalinum dulce: Et sorbitiones factæ ex fabis,& pauco fœnugreco,& lac mulctum,& proprie asininum: quoniam ipsum est iuuatiuum eis. Et ex eis quæ conferunt in eo, est, ut sumatur costi pondus. ℥. j. & detur in potu in [h]§aqua§ decoctionis anethi: [i]§ & oleum balsami, aut syrupus mellis: § & hoc etiã confert tussi malæ. Aquæ uero congregatæ in pulmone, cura est leuior eis, quæ dicemus in cura empyicorum.& quandoque indiget perforatione.

y B. alsedabi. z †B. uehementem. a B. potionibus b B. porri. c B. alchurais. d †B. & sol. e B. uentus. f B. insufflatio. † sicla. g B. cibetur. h B. coeleario. i B. aut olei balsamini, aut syrupi de melle.

De cura peripneumoniæ. *Cap.* 4.

IN cura peripneumoniæ curritur cursu pleuresis, nisi quia oportet ut emplastra ipsius sint fortiora,& ut ponantur in eis, quæ sunt profundantia. Et oportet ut sit sollicitudo ad mundificandum cum sputo magis uehemens,& sit in ea loco iacẽdi super partem spuendi, resupinatio decliuis uersus illam partem. Quumque natura in ipsa fuerit restricta, oportet ut in potu sumant omni die semel de hoc syrupo. ℞. casiæ fistulæ & passularum enucleatarum amborum an. sextaria. iij. & proijciãtur sup ea. iiij. sacraiati aquæ, q̃ decoquatur usque ad medietatem, quæ sumatur,& super ipsam proijciatur sacraiati aquæ solatri. Et hoc est illud, quod in potu forti datur; & debili medietas eius. Et si natura [a]§lenitatem habuerit & debilitatem§ detur in potu rob myrti, & cydonia dulcia assata,& granata dulcia. Et illius, quæ ẽ ex genere [b]§almesir,§& choleræ rubeæ cura est, sicut narrauimus, difficilis. Nam si aliquid cõfert, est extinctio ultima cum succis uehementis frigiditatis, sicut olerum, & herbarum, & fructuum. Et dentur infrigidantia lenificantia, sicut succus endiuiæ,& similia illi. Quod si euacuetur cholera cum eis, quæ sunt sicut siracost, & tamarindi, & tereniabin,& similia illis, est bonum: & similiter quandoque est necessarium in ipsa facere phlebotomiam, si fuerit illic repletio.

a B. fuerit lenis lenitate debilitante. b B. almasere.

ANNOT.

Ad peripneumoniæ curationem eadem ferè faciunt, atq; obseruanda sunt, quæ in pleuritide. quare pete loca superius adducta.

De empyemate. *Cap.* 5.

QVando apparẽt in apostematibus pleuresis & peripneumoniæ, signa collectionis prædicta,& ascendunt; tunc necessarium est ut iuuamentum fiat ad maturandum, post mũdificationem corporis, quod fit cum emplastris, & uaporationibus: sicut illud quod fit ex farina hordei,&[a]§uino§ alimbat,& uino albo,& dulci,& [b]§ficubus humidis,§& ficubus siccis:& fortius illo, est illud cum quo ponuntur stercus columbinum, & nitrum: & est conueniens in fine, etiam apud eruptionem. Et oportet ut[c]§dormiat§ ante horam eruptionis super latus infirmum: adiuuat enim ad spuendum,& ad rumpendum. Si autem caliditas fuerit plurima, detur in potu aqua mellis in aqua hordei, aut aqua mellis subtilis sola. Et si caliditas est non fortis,& uirtus est fortis, oportet ut in potu tribuatur decoctio hyssopi, in qua cum hyssopo decocta sunt hashẽ,& prasium,& ficus,& mel. Et in potu sumat aquam hordei decocti

a B. glutine. b B. dactilis. c B. iaceat.

d B. liquiritiæ.

cti cum radicibus [d] §lilij.§ Et quandoque indiges eis, quæ sunt sicut mithridatũ, & theriaca ad maturandum. Et conuenientiores horæ ad potandũ ipsa, sunt post maturationem integram, ut erumpatur secũdum conseruationem innati. Et dactyli quidem sunt ultimi in hac hora, & post ipsam. Et syrupus de prasio, ẽ ultimus. Trochiscus maturatiuus. ℞. semen altheæ, & citruli, & maluæ, melonis, & cucurbitæ, & succum liquiritiæ, & florẽ meliloti, & uiolas [e] §uel§ dragacanthi: fiat troch. [f] §Et multoties quidem fiunt trochisci§ cũ mucillagine seminis lini, & dantur in potu cum aqua ficuum. Eorum autem cibi in ascensione, sint panis infusus aqua, aut cum [g] §aqua, & melle§ & oua sorbilia, & quæ sunt illis similia. Et ea quibus utuntur in secunda mensa, sint genera pini maioris, & minoris, & amygdalę dulces, & sorbitiones subtiles, factæ ex farina hordei, & ciceris, & fabarum cum oleo amygdalino, & zuccaro cum melle. Quumque pertransit hora eruptionis, & completur maturatio, oportet ut iuuamentum fiat ad erumpendum: nam dimissio ipsius, efficit ægrum prauum, & malę proprietatis. & suffumigentur guttura ipsorum cum storace [h] §calamita.§ Et detur in potu syrupus hyssopi fortis, quem diximus. Et apponantur fortiora emplastra, quæ diximus. & dare in potu mithridatum, & theriacã in hac hora, est iuuamentum, si non fuerit febris, neque [i] §debilitas§ neque extenuatio. & in cibo dentur pisces saliti. & sumat in ore suo, quum uadit dormitum, pilulas factas ex hiera, & pulpa coloquintidæ. & pilulæ etiam cochię in potu sumantur in hora dormiendi. & suffumigent guttura eorum cum storace [k] §calamita.§ & quandoque cõfert ei mouere sedem super quam sedet, homine tenente eum per spatulas. & confert ei sumere in potu sinapim cum aqua mellis, & potare assam fœtidam in lacte, & confert ei iacere super latus sanum quando uult eruptionem, & præcipitur ut uomitus fiat post cęnam in huiusmodi horis. uerum illud est timorosum: quandoque enim facit possidere eruptionem magnam uice una, & quandoque præfocat. Quum autem non erumpitur, necessarium est ut cauterizetur, deinde considere tur: nam si exiuerit sanies alba, munda, spes habẽda est: & si non, non est spes habenda. Quumque erumpit sanies, & currit, & existimas quòd pauca sit & æqualis, ita quòd possibile sit ut mundificetur cum sputo usque ad .xl. dies; tunc oportet ut administrentur post eam abstersiua, lauatiua, mũdificatiua, dando ea in potu, quum incipit expui illud, quod erumpit. Et illa sunt, sicut decoctio hyssopi cum radice [l] § † §lilij celestis cum syrupo de melle, & caules, & sorbitiones prædictæ, factæ ex farina ciceris & similibus, [m] §quæ sunt ex medicinis: § & ponatur in eis etiam farina herbi: & confert etiam electuarium de squilla, & electuariũ de herbo. Medicinæ uerò singulares, quę sunt matres huiusmodi rei, sunt sicut farina [n] §herbi, & sauic§lilij, & radix eius, & aristolo. utraque, & pipera tria, & sinapis, & nasturtium, & usque ad opopanacum etiam, & costus, & casia lignea, & spica. Et quandoque est necesse, ut admisceatur eis aliquid ex narcoticis cum mensura. Et ex istis medicinis est scordion: ipsum nanque est uehemẽtis iuuamenti in hoc capitulo. Et iste medicinæ sunt matres medicinatum in hac hora, iuuantium, ex quibus fiunt potiones, & emplastra & embrochæ cum spongijs, & [o] § olea.§ Et quandoque fit oleum, ad quod uirtutes earum permutantur, sicut oleum de lilio, & narcissinum, & chamæmillinum, & de alcanna, & nardinum: & sicut oleum laurinum, & proprie quum adest declinatio. Et quandoque ponitur quod est sicut oleum uiolaceum, secundum dispositionem, & horam. Et quandoq; ponuntur in huiusmodi oleis, ea, quæ sunt sicut gumma pini, & adeps, & galbanũ, & flos squinãthi, & hyssopus humida, & fœnugræcum, & folia lauri, & bdellium, & similia illis. Et quum febris est fortis, nõ superfluas in calefaciendo; quoniam debilitatur uirtus propter malitiã complexionis, & deficit à spuendo. Et oportet, ut succurratur ad regimen extractionis saniei, post eruptionem ad pectus, in diebus, in quibus imaginatur æger alleuiationẽ. Quum autem existimaueris in pleuresi materiam plurimam, & non mundificatur in .xl. diebus, neq; in paucioribus, imò facit cadere in phthisim; tũc necessarium est cauterium fieri cũ cauterio minuto, quo perforetur pectus ut exsiccetur materia, & trahatur paulatim, & abluatur cum aqua mellis, & adiuuetur ad extractionem eius ad exteriora. Quumq; mundificata fuerit, perueni ad consolidandum. Et oportet, ut cognoscas partẽ in qua est pus, ex modis prædictis de uoce saniei, & sonitu eius, & hoc quod induitur pectus cum [p] § filo § tincto luto rubeo: & consideretur quis locus exsiccetur uelocius; quoniam ipse est locus saniei. signum ergo super ipsum fiat, & cauterizetur, [q] §& § perforetur illic. Nam quandoque non cauterizatur, imò perforatur latus cum phlebotomo, & ponitur præparatio taliter, quòd cum ea egreditur sanies, de qua accipiatur omni die parum, absq; extractione plurima subito. Et in huiusmodi quidem hora necessaria est conseruatio uirtutis, cum carne, & cibo temperato: & non consideres febrem; quoniam ipsa non sanatur, dum sanies perseuerat remanens. quum aũt expuitur, eradicatur. Et quum confortatur æger ad expuendum saniem, aut ad illud quo curatur ex cauterio, remouetur febris proculdubio. Et multoties accidit, ut apostema erumpatur ante maturationem: et est illud, quod erumpit ab eo, sanguis: quare necessaria est tunc phlebotomia, & administratio emplastrorum, & expellentium, & communicantium. Emplastrum eis conueniens, caules, & aqua mellis super descriptionẽ Aaron ponatur. Et emplastrũ huiusmodi. Recipe piper, capillum ueneris, hyssopum siccam, urticam, aristolochiam rotundam: fiat ex eis emplastrum cum melle.

e B. & — f B. — g B. aqua mellis. — h B. liquida. — i B. macies. — k B. liquida. — l † B. liquiritiæ & — m B. farinis. — † erui. — n B. horobi & tritura. — o B. oleis. — p B. panno. — q B. aut.

ANNOT.

Vbi ob pleuritidem uel pulmoniam facta iam est suppuratio, nulla mora sit oportet; sed statim disrumpendus est tumor. Quo id fiat ingenio, copiose author docet. Tu tamen pete & Gal. 7. de comp. med. per loc. Hipp. 2. & 3. de morbis. Paulum lib. 3. Quòd si disrumpi nequeant, tunc, quod author consulit, adustionem accedendum est: quæ ut fieri debeat, docet Paulus lib. 6. At quid usta iam suppurata parte agendum sit, pete ex Hippoc. 7. aphor.

Cap. 5. — Cap. 32. — Cap. 44. — Aphor. 4.

De cura ulcerum pectoris, & cura phthisis. *Cap. 6.*

QVum ulcus quidē est in canna pulmonis, tunc medicamen ad ipsum uelociter uadit: & oportet ut faciat dormire ægrum super collum suum, & teneat medicamen in ore suo, & deglutiat saliuam eius paulatim, ita quòd non mittat plurimum subito, & excitet tussim: & oportet, ut ipse mollificet lacertum gutturis sui, ita, ut descēdat ad guttur ipsius absq; excitatione [a] § soda. § Et medicinę sunt glutinatiuę, & exsiccatiuę, quas dicemus etiā in phthisi. Vlcera uerò, quæ sunt in pectore, & pulmone, quę diximus, indigēt ut iniiciantur in eis medicinæ lauatiuæ, abstersiuæ; & præcipitur ægro ut iaceat super latus infirmum, & tussiat, & commoueatur [b] § aliquo § motu. Et quandoque egreditur pus ex eis, post missionē aquæ mellis in ulcere, cum instrumento attrahente pus. Quumq; mundificatur sanies, & speramus, quòd non remansit ex ea aliquid; tunc administrentur medicinæ consolidatiuæ: & non est in mundificatiuis, abstersiuis, in huiusmodi, aliquid sicut mel. Ipsum enim est mundificatiuū, & cibus dilectus à natura; & non nocet ulceribus. Vlceris autem pulmonis regimen est duæ res: quarum una est cura uera; & altera est blandiens. Cura quidem uera non est possibilis, nisi quando ægritudo est susceptibilis curæ, & nos iam narrauimus eam: Et illud est cum mundificatione ulceris, & exsiccatione ipsius, & expulsione materierū ab eo, & prohibitione catarrhi, & adiutorio ipsius ad consolidandum. Et iam præterijt illud in regimine prohibitionis catarrhi: & est radix tibi in hac cura. Et summa eius est mundificatio corporis, & attractio materiei à capite ad inferiora, & confortatio capitis, ut non multiplicentur superfluitates in ipso, & prohibitio eius quod effunditur ex capite ad pulmonem: & attractio illius ad aliam partem. Et oportet ut sit mundificatio cum phlebotomia, & medicinis extrahentibus superfluitates diuersas, sicut pilulis cochijs; & proprie cum bdellio, & gummi additis in eis. Et fortasse necessaria sunt ea, quæ educunt humores melancholicos, sicut epithymum & similia. Et quandoq; indiges iterationibus in euacuatione, ut minorentur superfluitates in ipso. Euacua ergo cum phlebotomia, & medicina: deinde [c] § cum subtiliatione: § & propriè in corporibus fortibus. Et ex rebus iuuantibus in expellendo nocumentum catarrhi est [d] § diacore: § & proprie illud quod est ex papauere, [e] § & cum § eis quæ dicemus in antidotario, & reliqua. Et ex eis, quæ iuuāt ad hoc, ut natura suscipiat regimen, est ut fiat permutatio ad regiones, in quibus est aer exsiccans, & curetur, & detur in potu lac in eis. Et oportet, ut sit [f] § præparatio § eius secundum plurimum [g] § ea, quę est præparati § habens collum tensum ad anteriora & ad superiora, ut æquetur casus partium pulmonis adinuicem, & non remoueantur partes ulceris à coopertura, & positione naturali. Et oportet, ut non frequentetur in ipso sedatio tussis, cū prohibitione sputi: nam in ipso est timor magnus, quamuis meditari faciat leuitatem. Blandientia uerò sunt regimen in indurando ea, & exsiccando ea ita, ut non fiat concauitas in eis, neq; dilatentur, licèt in eo non sperentur incarnatio,

a B. Alia litera. tussis.
b B. leui.
c B. quiesce, deinde reitera. Alia litera. moderata deinde gradatim procede cum fortiori medicina.
d B. diacude.
e B. ex
f B. statio.
g B. statio recta.

& consolidatio: & in hoc est spes in [h] § tempore § patientis ea, quamuis uita eius sit non dilecta, & lædatur quolibet errore. Et ista quidem exsiccatiua constringunt pulmonem, & exsiccant eum, & claudunt ulcus, quamuis non consolident ipsum: Et si hac uia processerit, non oportebit, ut administretur lac omnino. Et mel est uehiculum medicinis phthisis, & ipsum non nocet ulceribus. Vlceris autem mundificatio fit cum medicinis prædictis mundificantibus: & cum decoctione hyssopi prædicta ad phthisim in antidotario. Et fortius illo est electuarium de † herbo cum granis cotti dictum in antidotario. Et fortius illo est electuarium de squilla cum lacte asinino. Et quādoque est necessarium ut aggregentur in eis uiscositatem facientia, glutinatiua. Et quandoque adiuuatur cum narcoticis, ut prohibeatur tussis, & adiuuant medicinam in operatione sua; & tūc necessarium est regimen uiuificabile: Et iam diximus tibi hæc mundificantia in capitulorum principio. Et diximus etiā ea in capitulo empyematis. Et usitata ex eis sunt sorbitiones factæ ex herbo. Et sorbitiones, in quibus ponitur porrum de Sceni, factæ ex farina ciceris, & [i] § alcandaros: § Et hoc ipsum, porrum elixatum & aqua mellis in quibus coquuntur mundificatiua incarnatiua: & omnia illa iam præterierunt tibi. Et confectiones exsiccatiuæ, sicut diacyminum, & athanasia, & electuarium de semine lini. Verum mithridatum, & tyriaca, quum administrantur in quibusdam horis, & proprie in principio, & ubi non est [k] § debilitas § uehemens, sunt iuuatiua: & ubi non est febris iam perueniens ad ultimum in arefactione. Et lutum quidem sigillatum est res magis iuuatiua in omni hora, & lutum armenum. Et similiter omnia, quæ diximus ex emplastris & uaporationibus, & unguentis mundificatiuis. Quumque putrefiunt ulcera in pectore, & in pulmone, confert facere, ut æger lambat cochleariū paruum de kitran in mane solo, aut cum melle: aut cum aliquantulo galbani liquefacto cum melle. Si autem illic fuerit caliditas, & timentur mundificantia calida, & non conferunt frigida; tunc sumantur pulmo uulpis, & semen fœniculi, & succus liquiritiæ mundificatus, & succus capilli ueneris, aggregentur cum aqua zuccari ingrossata, quoniam est ultimum. Et quandoque administrantur in hac ægritudine genera suffumigationum, & exsiccantium, & mundificantium, quibus fit suffumigatio cum traiectorio. Et ex eis sunt illa, quæ recipiunt arsenicum, & piper: fiant ex eis similitudines auellanæ cum albumine oui. Et ex eis est illa, quæ recipit foliorum oliuæ dulcis, & stercoris uacarum [l] § impinguatarum § & adipis renum hirci, & arsenici, & stercoris leporis partes æquales. Et ex eis est illa, quæ ℞. cortices nabac, & arsenicū, & adipē renū hirci. Et ex illis est, quæ recipit arsenicū, & butyrū de ouibus. Et ex illis ē illa quæ ℞. arsenici, & aristol. & corticis radicis capparis partes æquales: aggregentur cum melle & butyro. Et etiam pincæ in qua est fæx alkitrā, & etiam arsenicum, scilicet citrinum cum sisamino oleo. Et quoties calefit complexio eius superflue, curetur cum trochiscis de camphora aliquibus diebus: & redeatur post eos ad exsiccandum. Cibi aūt sint ex [m] § perdicibus § decoctis cum seminibus,

h B. prolongatione.
† eiuo.
i B. alcādarus.
k B. extenuatio
l B. montanarū
m B. aiduragi-

nibus, & speciebus. Et non prohibeatur uinum album purum in principio sui, & olfaciat semper odorifera, & adhereat[n] somno & requiei & quieti. & dimittat iram, & rixam. & non perueniat ad ipsum illud quod contristat. Et ex eis, quæ ego multoties sum expertus in corporibus diuersis, & regionibus diuersis, est ut utatur patiēs zuccaros. recenti sui anni omni die, quantum potest, quamuis multum sit, ita etiam ut cum pane. deinde attendatur esse eius: tunc si constringatur anhelitus eius propter exsiccationem rosarum, detur in potu syrupus de hyssopo secundum quantitatem necessitatis: Et si inflammatur febris, dentur in potu trochisci de camphora. & non intermittatur hæc cura in ipso, quoniam sanat. Et si non timerem dici mendax, narrarem in hac intentione mirabilia, & referrem summam, qua usa est mulier phthisica. Peruenit res eius ad hoc, ut ęgritudo cum ea prolongaretur adeo, donec perueniret ad mortem: & uocaretur ad ipsam, qui prepararet ea, quæ morti sunt necessaria. Tunc quidam frater eius surrexit ad eam, curauit eam hac cura tempore longo, & reuixit & sanata est, & impinguata est: & non est mihi possibile, ut dicā summam eius, quod comedit de zuccaro rosaceo. Et qūque egent siccitas & arefactio administratione lactis &[o] aldoch; & in hoc ē cibatio, & æquatio, & humectatio humoris corrupti, & conglutinatio ulceris cum caseitate, & mundificatio cum abstersione aquæ lactis, uirus & saniei. Imò multoties sanat hoc regimen ulcera pulmonis, quum non intenditur in regimine eorum, ut indurentur. Et de lactibus magis conueniens est lac mulieris suctum ex mammilla. Deinde lac asinarum & lac caprinum proprie propter stipticitatē, quæ est in lacte caprino. Et lac equinum etiam est ex eis, quæ mundificant, & faciunt sputum facile: uerùm non est ei conglutinatio, secundum quod existimo. In lacte autē ouino & uaccino, est grossitudo: & si posset sugi ex ubere, esset magis conueniens. Et oportet ut animalia, ex quibus mulgetur, pascant plantas, quarum operatio est necessaria ad incarnationem quidem, sicut uirga pastoris, & hausigi, &[p] cometre. i. pirus & quæ sunt illis similia. & mundificantia facientia spuere, sicut alhasce, & alandacocha, & nidus apis: imò sicut[q] lacticinium: Et ille, qui utitur potu lactis, oportet ut obseruet reliquum regimen: nam si errauerit in aliquo, fortasse reducet super eum malitiam. Quidam autem medicorum, qui medicinā comprehenderunt, iam narrauerunt sufficientiā dandi lac in potu. Et dixerunt illud cuius intentio est cum proposito nostro, scilicet quoniam oportet ut ex asinabus eligantur illæ, quæ à partu elongatæ sunt. iiij. mensibus, aut quinque mensibus, & uadāt ad uas, in quo lac mulgetur, & abluatur cum aqua. et si lac fuerit mulctum in eo ante, lauetur cum aqua calida, & fundatur in ea aqua calida, & dimittatur donec dissoluatur aliquid, si fuerit in eo, in aqua: deinde abluatur cum aqua calida, & frigida: deinde ponatur uas in quo mulgetur lac in aqua calida, & mulgeatur in eo medietas sacraiati, & est quantitas eius, quod in potu datur in die primo, si ægritudo fuerit salua: & si nō, tunc plus illo dabis secundum quod putaueris, & existimaueris: & sumat in potu in secundo die duplum illius, mulctum in illa mulsione. Et si natura iam fuerit restricta in die prima, ponatur in eo, quod bibitur in die secundo, aliquid zuccari: & fac in tertio, sicut fecisti in die primo. quòd si natura non lenificatur in secundo, & propriè quum non lenificatur usque ad tertium, tunc in potu da duo sacraiati lactis cum duobus danic salis Indi, & de amylo pondus. ℥.s. usq; ad. ℥.j.s. & non cesses dare in potu omni die pondus medietatis sacraiati. Quòd si peruenerit sextus, & non respondet natura; accipe ex lacte tres sacraiati, & cū eis commisce zuccarum, & salem, & oleum amygdalinum, &[r] polypodium. Si autem respondet ultra tres scellas, tunc non admisceas post illud ex lacte aliquid, aut minue ex lacte. Et omnino oportet: ut non addat natura in die & nocte super tres: neque minuat ex duabus. tunc si iuuatur cū hoc, da ei in potu tribus hebdomadis. Et iam dixerunt quidam comprehendentes, quòd melius lac in potu sumendum[s] † illud est, quod est animalis pascentis loca in quibus sunt herbæ subtiliatiuæ, mundificatiuæ cum stipticitate, & exsiccatione sicut absinthium, & allia, & sceha, & abrotanum, & polium, & rubus. In lacte autem caprino rectius est, ut misceatur, quum recenter mulctum est, aliquid aquæ, & igniātur lapides & projiciantur super ipsum multoties, donec coquatur & auferatur eius aquositas: Et[t] hæc est melior decoctio, quàm decoctio super ignem. Et attende etiam lenificationem naturæ, nisi sit diaria (tunc, enim, oportet, ut ponas in eo[u] hypoquistidos) aut tussis plurima; quare tunc oportet ut ponas in eo dragacanthi pondus. ℥. j. Et si fuerit stomachus debilis, ponantur in eo cyminum & carui. Et lac quidem coctum cum digerit ipsum phthisicus, est ei cibus sufficiēs: & quādo post ip̄m febrit phthisicus, tunc oportet ut abscindatur. † Aldoch autem est necessarium, quum uehementia est febris, & quum est solutio uentris, & est eis iuuatiuum ualde. Et melius est, si dimittatur lac acetosum nocte una post acceptionē butyri totius, in loco temperato: deinde moueatur in mane uehementer, donec adinuicem uehementer misceātur: deinde sumantur trochisci de farina tritici, quæ sit simila boni panis, adeo perforati, donec sint illi, qui nominātur[x] beregen persice: & projiciantur super pondus. ℥. x. ex eis pondus. xxx. ℥. de aldoch, & accipiatur: Et in die secundo adde de aldoch decimam sui, & minue de pane pondus ℥. j. fac illud assidue donec remaneat solum lac acetosum: deinde conuertere, quum non indiget aldoch, & apparet sanitas, & declinat ægritudo. Non ergo cesses minuere ex aldoch, & addere in trochiscis, donec abscindatur lac. Quod si aliqui eorū habeant diarrœam, projicere ferrum ignitū in aldoch multoties, non est malum: & redi hic ad illud quod dicitur in antidotario. Cibi autem ipsorum sint ea, quæ glutinationem faciunt, sicut panis de simila, † & tri, & quæ fiunt de milijs: Et rizi etiam mundificat: & facit nasci carnem. & kisch hordei bene decocta est glutinatiua, mundificatiua: & est conueniens apud uehementiam febris, & propriè cum cancris, quorum extrema sunt ablata, quorum ablutio est iterata cum aqua, & cinere. & propriè cū oleribus frigidis, & lentes

n B. tranquillitati.
o B. aldum.
p B. habel adm e sachin.
q B. species lacticinij uel titimali.
r B. amylū usq; ad ℥. j. s. & non cesses dare in potu qualibet die.
s † B. est lac asinæ, & aliorū, & ut sit in vase ex ligno. Et melius istis lactibus.
t B. melioris digestionis quàm decoctio.
u B. tarathit.
† lac acidum febris.
x B. in bezarade vel berazade
† itria.

y B. amylo & cucumere & melonibus quãdoq;.

z B. mundificãt

lentes etiã. Et ea quæ accipiũtur cum [y] § cucumeribus, & citrulis, & melonibus § efficiunt sputũ facile. Si autem febris est leuis, tunc non est aliquid sicut caules, & asparagi: & ea quæ [z] § spuere faciũt. § Pisces autem saliti, quum comeduntur semel, aut bis, conferunt in mundificando: & quum ulcus est malignum, tunc aliena illud, & omne salsum. Quod si eos carne cibaueris; tunc sint cum eis quæ sunt sicut caro athaiugi, & gallinæ, & perdicis, & alcanabir, & minutarum auium: & omnes sint non impinguatæ: & melius est, ut comedant eas assatas, ut sint uehementioris exsiccationis & incarnationis. Et [a] § extremitates etiam sunt bonæ propter uiscositatem earum, & pisces in furno decocti. § Et quando desiderant iura; tunc permisce ea cum melle. Et quãdoq; conceditur, ut ipsi ingrediantur balneum ante cibum: & post ipsum, quum non est in hepatibus ipsorum oppilatio. Ipsum enim impinguat eos, & cõfortat ipsos. Aquæ verò ipsorum, quas ipsi potant, sint aquæ pluuiæ. Et phthisicis quidem multoties accidit sputum sanguinis, secundum quòd præterijt eius rememoratio. Et ex trochiscis bonis ad illud sunt trochisci, qui recipiũt luti sigil lati. ʒ.iij. amyli, luti armeni, rosarum rubearũ, omniũ ana ʒ.iiij. Karabe, granorum myrthi, amborum ana ʒ.vj. cancrorum adustorum, seminis portulacę, amborum ana ʒ. xv. coralli, dragacanthi, spodij, [b] § sedine § omnium ana ʒ.v. gummi [c] § fœniculi, § succi liquiritiæ, omnium ana ʒ. vij. conficiantur cum succo portulacæ, & aqua rosata recentium, & fiãt ex eis trochisci, & bibantur cum aqua cucumeris: aut cum aqua pluuiali. Et multoties quidem accidit phthisico casus vuæ, & cadit in laborem, & præfocationem propter ipsum. Et quandoq; indiget abscisione eius.

a B. pedes etiã sunt boni propter viscositatẽ eorum & pisces super prunas assati.

b B. sadenegi.

c B. gũmi fæcis

ANNOT.

Dubitare licet, an in phthisi quandoq; uenæ sectio conueniat. Author, si à destillatione hæc sit, curatione destillationis utendum iubet, ac etiam secandam uenam, ijs uerbis § Et oportet, ut mundificatio &c. § quod & Mesues. Verè tamen, si quis animaduerterit: & si sanguinis sputo sanguinis missio confert; non tamen factæ iam ulcerationi post purulentiam uel commodum, uel tutum id præsidium uidetur. intelligendus ergo author, nostra sententia, de futura ulceratione ob destillationẽ; nõ de facto iam ulcere. Quod reliquum est, uide ex Gal. 5. meth. Paulo lib. 3. Hipp. 2. de morbis. & Aretæo. 1. de curatione diuturn.

Cap. 12. 13. & 14.
Cap. 32.
Cap. 8.

FEN VNDECIMA,

De dispositionibus cordis.

TRACTATVS PRIMVS.

De principijs & radicibus ad illud.

De anatomia cordis. Cap. I.

OR quidem creatum est ex carne forti, ut sit longinquum à nocumẽtis: in quo contextæ sunt species villorũ fortium, vehemẽtis diuersitatis, scilicet longitudinalium attractiuorum, latitudinalium expulsiuorum, & transuersalium retentiuorum, vt sint ei species motuum. Et [a] § mensurata est eius creatio cum quantitate sufficienti § vt non sint superfluitas, & grauitas, & magnitudo: [b] § quoniã § est ex ipso origo arteriarũ, & suspensio ligamentorum. Et dilatatum est, ut sit in origine sufficientia cum eo quod oritur. Et posita est hæc pars eius altior duarum partium ipsius, ut sit longinqua ab appodiatione super ossa pectoris, & non lædat eam tactus eorum. Et subtiliata est eius altera extremitas. sicut illud, quod aggregatum est ad punctum unum; ut sit illud quod [c] § læditur tactu § ossium, minor partiũ eius. Et facta est dura illa pars eius superfluè, ut sit illud, quod paratum est lædi illa obuiatione, [d] § melius factum. § Et gradata est figura ad pineã, ut ingeniosa fabricatio inferior, & superior sit bona, & non sit in ea superfluitas. Et positum est in panniculo solido, ualde [e] § subtili; § qui quamuis sit ex genere panniculorum, tamẽ non inuenitur panniculus compar ei in spissitudine, ut sit ei clypeus & tutamen. Et separatum est corpus eius ab illo panniculo cum quantitate quadam, nisi apud radicem eius, & ubi oriuntur arteriæ: & [f] § & est ei, ut § dilatetur in ipso absque præfocatione: Et apud radicem eius est membrum, sicut fundamẽtum, simile cartilagini [g] § paruum, ut sit basis fixa, firma. § Et in ipso sunt tres uentres. s. duo uentres magni, & uenter [h] § quasi § medius, [i] § quem Gal. nominauit [k] § foueam § aut meatum, non uentrem, § [l] § sit § ei receptaculum nutrimenti, quo nutritur, spissum, forte, simile substantiæ ipsius, & [m] † § § minera spiritus [n] § generati in ipso § à sanguine subtili: Et inter ambos sunt uiæ: & illæ uiæ dilatantur in ipso, quum dilatatur cor: & coarctatur [o] § apud longitudinem eius: § & basis quidem uentris sinistri altior est basi uentris dextri, & basis uentris dextri descendit multum. Et uenæ pulsatiles sunt arteriæ, & creatæ sunt, nisi una earũ, habentes duas tunicas. Et durior earum est intrinseca, quum ipsa sit obuians percussioni, & motui substantiæ spiritus forti, cuius intenditur conseruatio, & custodia, & fortitudo. Et origo arteriarum est ex uentre sinistro, qui est unus duorum uentrium [p] § pectoris, § quoniam dexter est propinquior hepati; quare oportet ut sit occupatus in attractione nutrimẽti, & administratione eius. Et quia uenter dexter cordis comprehendit grossum graue, & sinister comprehendit subtile leue; temperata sunt ambo latera cum [q] § confirmatione § uentris, qui comprehendit grossum: & propriè quando [r] § securatur resolutio cum § resudatione, aut exsuccatione, propter grossitudinem [s] § meatuum, & ingrossando uentrem, § qui comprehendit subtile. Imò positum est uas subtilioris, strictius. Et temperatior sanguis eius est in medio. Et sunt ei duo additamenta super duo orificia introitus duarum materierum. s. sanguinis, & aeris attracti ad cor, sicut duæ aures, neruosa: quæ sunt rugosa, mollificatiua, dum cor permanet constrictum. Et quum dilatatur, tensa, & adiuuantia ad constringendum illud, quod comprehenditur ad interiora. Sunt ergo sicut duæ arcæ recipientes à uasibus, deinde mittentes illud ad cor cum mensura: & subtiliata sunt, ut sint magis comprehendentia, & melius obedientia constrictioni. Et facta sunt dura, ut sint lõginquiora à passio-

a B. Alia litera. quãtitas creationis eius est quãtitas sufficiens.
b B. Alia lra. &
c B. vicinatur tactui.
d B. magis forte.
e ——— B.
f B. vt sit ei, ubi
g B. parũ, ut sit basis fixa, firma in creatione. Alia lra. parũ vt sit basis & tu tamen creationi eius.
Alia litera. h ——— B.
Alia litera. i ——— B.
Alia litera. k B. delizi.
l B. sint.
m † B. sint.
n B. in qua ipsi generantur.
o B. qñ ipsum prolongatur.
p B. cordis.
q B. subtiliatione.
r B. est securitas à resolutione &
s B. rei contentæ & cũ ingrossatione ventris.

à passione. Et cor quidem nutritur cum uirtutibus suis naturalibus, cum dilatatione; quare attrahitur sanguis ad interiora eius, sicut attrahitur aer. Et cor quidem positum est in medio [t] § medij§ pectoris, quoniam est temperatior locus. Et declinat magis parum ad sinistrum, ut elongetur ab hepate, & habeat hepar locum amplum. Splen uerò descendens est ab eo cum elongatione; & in descensione eius est iuuamentum, quod ego dicam. Et ut cor amplificet locum hepati melius est, quàm amplificet ipsum spleni: quoniam hepar est sublimius. Et ex eis, quæ intenduntur in declinatione cordis ab hepate, est ut non aggregetur calor totus in parte una, & ut temperetur in latus sinistrum; quum splen ipse sit nō calidus ualde: & ut ipsum minus comprimat uenam concauam uenientem ad ipsum, præparando ei quendam locum. Et si aliqua animalia sunt magni cordis, & sunt cum hoc pauida, & timida, sicut lepores & cerui; tunc causa in eo est, quoniam calor eorum est paruus, & [u] § exsiccatur ex eo res§ plurima; quare non calefacit integrè. Et illa, quæ sunt parui cordis, & cum hoc sunt audacia, ideo sunt, quoniam caliditas in ipso est plurima, & coarctatur, & fit uehemens. Verùm illa, quæ sunt plurimum audacia, sunt ea, quæ sunt magni cordis. Et cor quidem non tolerat nocumentum dolorum, neque apostema: & propter hoc non decollatur animal, in cuius corde inuenitur ex nocumentis illud, quod inuenitur in reliquis membris. Et quandoque inuenitur in quibusdam animalibus magni corporis os [x] § magnum § & propriè in bobus: & hoc os est decliue ad cartilaginem. & illud qđ est plus: & maius cū additione & duritie, ē illud quod inuenitur in corde elephantis. Et iam repertum est cor cuiusdam simij habens duo capita: Et ex uirtute uitæ cordis est, quoniam quando aufertur ab animali, inuenitur pulsari usque ad horam. Iam autem errauit, qui existimauit, quòd cor sit lacertus; quamuis sit similium rerum in eo: Verum motus eius non est uoluntarius.

t —— B.

u B. spargitur in re.

x —— B.

ANNOT.

Habes de cordis anatome historiam ex Gal. 6. de us. part. ex quo author mutuatur. Quod ad hunc locum pertinet. Vnum Auic. scribit, quum ait, § Et in ipso sunt tres uentres & c. § quod ferè & Arist. 3. de part. animal. nempe tres esse cordis uentriculos. Contra hanc tamen sententiam disputat Gal. 6. de usu part. Verè autem non tres cordi uentriculi insunt, quamuis tres sinus: quum, quem medium facit Arist. pars sit dextri ad leuum inclinans. sola ergo nūcupatione differunt philosophus & Gal. Aliud notat ijs uerbis § Et si aliqua animalia sunt & c. § qđ & Arist. 3. de part. anim. aīalia, quibus magnū inest cor, esse timidiora: cuius rationem reddit, quoniam ijs parua innati caloris copia inest. è conuerso uero de paruo corde. At contra obijcere quis posit, quum dilatatio & magnitudo, caloris magnitudinem indicet; calidi nempe dilatare est: et quo pacto ex uenarū latitudine, iecinoris & totius ferè corporis calidi notæ sumuntur; ita & de corde esset existimandum. Verùm ita fortasse res se se habet. Si hominem homini conferas, cui maius cor inest, huic etiam maiorem caliditatem inesse: cui minus, minorem accidit. At si animalia inter se compararentur: quibus cor maius, ijs & caliditas minus coacta est, & timidiora sunt, quàm, quibus est minus: quod fortasse author, & antea Arist. uoluit. Subiungit postremo loco author, errasse eos, qui cor musculum esse arbitrantur. & si enim musculo similis est, motu tamen uoluntario non mouetur: quod indicium est, ipsum non esse musculum. Sanè quòd cor musculus sit, author fuisse Hipp. uidetur lib. de corde. nempe cordis rubicunda est caro, & fibris contexta, qualis musculorum est. At impugnat hoc Gal. 6. de usu part. & 7. de anatom. administr. ea præsertim ratione, quòd & si cor fibras habet; non eas tamen musculis alijs similes, quibus certè uniformes insunt, uel longæ omnes, uel transuersæ. at cordi & longæ & obliquæ & transuersæ simul fibræ insunt. Addit etiam alia Gal. At authoris nostri ratio paulo ualidior uidetur, quum propterea nō esse musculū ait, quia uoluntario motu non mouetur. Cæterum, quum hæc quoq; ratio ex Gal. placitis maximè fortasse probet, respondere tamen pro Hipp. quis posset Arist. sententiā sequendo, cordis certè motum naturalem esse; principiū tamē esse ipsum cor & uoluntariæ omnis, & non uoluntariæ motionis; de qua re & ab Auer. in lib. Coll. & à nobis alibi dictum est.

Cap. 4.

Cap. 9.

Cap. 4.

Cap. 8.

De ægritudinibus cordis. Cap. 2.

QVandoque accidunt cordi in sua proprietate species ægritudinum omnes, sicut specis malitiæ complexionum, quæ quandoque sunt materiales: & quandoque sunt puræ. Et materiales quandoque sunt in uenis eius: & quandoque sunt in eo, quod est inter panniculū eius & corpus ipsius, & propriè humiditas. Multoties enim inueniuntur in eis locis humiditates. Et scitum est, quòd quando multiplicantur, coarctant cor à dilatatione; quare interficiūt. Et quandoq; accidunt ei apostemata, & oppilatio: & quādoque accidit ei aliquod de ægritudinibus situs etiā sicut aliquid, quod accidit ei de coarctatione in [a] † § §humiditate compressiua, prohibente ipsum à dilatatione; quare interficit. Et solutio singularis, quæ accidit aut in ipso, aut in panniculo eius. Quunque confirmatur in corde malitia complexionis, non recipit curam. Et quum non est confirmata, non est facilis susceptibilis curæ. Et apostema quidem calidū est interficiens statim. Et frigidum est ex eis, quę [b] § sunt difficilia. Et rarò eueniunt durities, & mollities§ in corde: sed plurimum illius est in panniculo cordis. quòd si contingat, ut in ipso eueniat; tunc ipsum non interficit in momento interfectionis apostematis calidi; ueruntamen cum hoc est interficiens. Et quandoque prolongatur durum, quod accidit in panniculo, ex humore grosso: [c] § & § non durum ex humore aquoso [d] § distillando spatium, § sicut dispositio in apostemate, quod fuit in panniculo cordis simij, quod narrauit Gale. uixerat ille simius [e] § læsus. § sed postquàm anatomizatus est, post mortem suam, cognitū est quid passus est in uita sua. Fuerat enim ei debilitas, & extenuatio. Quumque cor ipsum non toleret ut apostemetur; quomodo, ergo tolerabit, ut collectio, & saniositas in ipso fiant? & quum illic acciderint ulcera tolerabilia bothoralia, tunc ipsa interficiūt post fluxum sanguinis nigri ex naribus, secundum quòd dicitur. Et quandoque accidit in uenis cordis oppilatio nocens operationibus cordis. Cor aūt lōginquius est ab hoc ut toleret solutionem singularis, quàm apostema. Et quando

a † B. ventrib. eius ex

b B. elongant, & raro euenit apostema durū & molle.

c B. aut

d B. Alia litera. velicāte saniate

e B. aliquibus diebus.

do accidit corpori ipsius,& penetrat usque ad uẽtres,interficit statim:& si non est penetrans, tũc fortasse postponitur eius interfectio usq; ad diẽ secundum. Et quandoque accidunt cordi ægritudines propter communitatem panniculi sui,& communitatem cerebri,& lateris,& pulmonis,& hepatis,& intestinorum,& reliquorum uiscerum & proprie stomachi. Et quandoque est propter communitatem aliorum membrorum,& corporis communiter,sicut est in febribus:ita ut uerificetur per paroxismos suos,& crises suas:&[f]§propter communitatem§aliorum membrorum.quãdoque[g]§sunt§propter ea,quæ abscinduntur ex eis sicut communitate hepatis, quando debilitatur in transmittẽdo nutrimentũ ad ipsum:& cerebri, qñ debilitatur,& debilitat lacertus faciens anhelitum ab anhelitu: Et quandoque est propter ea, quæ ex eis ad ipsum ueniunt:ex cerebro quidem, sicut quando in ipso multiplicatur humor melancholicus, & penetrat in substantia cerebri; quare penetrat in uia arteriarum usque ad cor, excitans tremorem cordis,& casum uirtutis, & tristitiam cum[h]§extractione§malitiæ cogitationis, & angustiæ:& sicut illud, quod ex eo peruenit ad ipsum ex humore humido per hanc uiam,& facit accidere[i]§obliuionem§& pigritiam & casum §[k] festinationis.§Sed ex hepate,sicut illud, qđ ipsum mandat ex sanguine malo calido,[l]§&§frigido,aut grosso. Et quandoque sunt propter communitatem in nocumento,secundum semitam uicinitatis, sicut propter nocumentum eius, quòd est propter apostema calidum, aut frigidum existens in panniculo continente ipsum propriè, & reliquorum uiscerum communiter:& nocumentũ eius,quod est propter nocumentum oris stomachi, & stomachi ab humore uiscoso, aut mordicatiuo, aut uermibus,& ascaridibus, aut uomitu mordicatiuo:quare euenit ex eis tremor cordis. Et quandoque fit propter communitatem in dolore, quando uehemens fit,& peruenit ad ipsum: & multoties interficit. Et quandoque sunt propter mutationem materiei,sicut ex squinantia,aut pleuresi, aut peripneumonia ; quare declinat materia ad cor,& præfocat, & interficit. Ergo communitates,quæ cadunt inter cor & panniculum eius, nõ oportet, ut consequantur pernitiem. Et si est apostema,[m]§dum§non est calidum,ipsum enim est pernitiosum. Et quandoque accidit in ipso ore stomachi[n]§tremor,§& nocet cordi.[o]†§

f B.cõmunitas.
g B.est.
h B.commotione.
i B.hebetudinẽ
k B.uiuacitatis seu agilitatis.
l B.aut.
m B.aliquod
n B.iectigatio.
o †B.Rubrica.

ANNOT.

Cor & intemperies, & tumores, & aliud quoduis morborum genus excipere quidem potest, ut cætera mẽbra ex molli uel dura substantia constituta; sustinere tamen non potest,neq; uitium quidpiam graue pati, ut Arist. 3. de part. anim. quin augescente affectu sæpe etiã uix incipiente succumbat morbo & æger intereat, adeo iniurijs quibusuis facile offenditur. hoc si quis cerebro contulerit, quod maximas sæpe noxas suscipit & sanescit, in corde uitæ fortasse & actionum omnium initiũ cum Arist. collocarit, de qua tamen re alibi. Tu pro cordis affectibus qui & per essentiã, & per consensum, pete Gal. 5. de aff. loc. & Paulum lib. 3.

Cap. 4.
Cap. 1. & 2.
Cap. 34.

De modis ex quibus significantur dispositiones cordis. Cap. 3.

MOdi autem, ex quibus significantur dispositiones cordis sunt.viij.pulsus:& anhelitus:& creatura pectoris:& ea quæ nascuntur super pectus:& tactus corporis : & quod accidit in ipso:& mores:&[a]§uirtutes§corporis:& debilitas eius:& meditationes eius. Pulsus quidẽ quoniam uelocitas eius & magnitudo,& frequẽtia ipsius significant caliditatem eius, & eorum contraria,significant frigiditatem eius:& eius lenitas significat humiditatem:& eius durities, significat siccitatem ipsius,& fortitudo eius, & æqualitas,& ordinatio[b]†§ § significant sanitatem eius:& eorum contraria significãt contrariuin sanitatis ipsius. Et anhelitus quidem magnus,& frequens,& uelox,& calidus, significant caliditatem eius:& contraria eorum significant frigiditatem eius.Et pectus amplum,latum, si non est propter multitudinem cerebri, quam significat capitis magnitudo faciens multitudinẽ cerebri,facientem magnitudinem nuchæ,facientem magnitudinem spondilium, facientem magnitudinem costarum ortarum ex eis: imò est illic paruitas capitis,aut eius mediatio. & fortitudo pulsus significat caliditatem ipsius: & contrarium illius,si non facit ipsum paruitas capitis, significat ipsum frigiditatem eius. Et pili plurimi orti super pectus:& proprie illi, qui sunt crispi,significant caliditatẽ ipsius:& nuditas pectoris, & paucitas pilorum significant frigiditatem ipsius propter priuationem agentis fumum, aut siccitatem propter priuationem materiei fumi. Et si nõ cõtradicit humiditas complexionis corporis ualde,& consuetudo aeris,& regionis, & ætatis : Et caliditas corporis totius significat caliditatem eius, si non resistunt splen, & hepar frigida cum frigiditate sua:& frigiditas corporis significat frigiditatem eius,si non resistit hepar aliquo modo. & lenitas eius significat humiditatem eius,si non resistit hepar aliquo modo resistendi. & durities eius significat siccitatem ipsius,si non resistit hepar.Et febres putridæ cum sanitate hepatis significant caliditatem eius,& humiditatem eius. Ex uia autem morum,quoniam ira naturalis,quæ nõ est ex consuetudine,& audacia,& furiositas,& leuitas motuum significant caliditatem eius.Et eorum contraria, si non est acquisita ex meditationibus,& consuetudinibus, significant frigiditatẽ ipsius.Corporis autem fortitudo significat ipsius fortitudinem,& eius debilitas, si non fuerit nocumentum,cerebro,& neruis,debilitatem ipsius.Et debilitas eius significat malitiam complexionis in ipso. Et fortitudo eius significat complexionis eius naturalis æqualitatem:Et est,[c]§quia§ essẽtia caloris innati[d]§& sanguinis§& spiritus uitalis, plurima[e] § est§in ipso,non inflammata, fumosa: imò splendida[f]§pura.§Sed accidentalem ex caliditate significant uehementia inflammationis, & [g]§rixa§animæ.Et quandoque perducit nocumentum in anhelitu. Meditationes uerò,quæ declinant ad gaudium,sicut fiducia,& bonitas spei,significant fortitudinem ipsius, & æqualitatem ipsius,quæ[h]§sequuntur§in caliditate & humiditate ipsius.Et decliues ad[i]§inquisitionem solitudinis, & di-

a B.fortitudo.
b B.diuersitatis eius.
c ——B.
d ——B.
e ——B.
f B.clara.
g B. angustia.
h B.est secundũ ipsum.
i B.inquirendũ ꝑpetrãdi mala.

& disiunctionis significant caliditatem eius. Et decliues ad timorem & tristitiam, significant frigiditatem, & siccitatē eius. Et dispositiones, quæ sentiuntur in ipso corde, sicut inflammatio accidens in ipso, & sicut tremor, qui sentitur ex ipso, & aliæ, significant per se ipsas complexionem eius, sicut inflammatio: & quędam non significant nisi per comparem suū, sicut tremor cordis. Tremor nanque cordis sequitur omnes species debilitatis cordis, & malitiæ complexionis ipsius, & non significat rem[k] puram in ipso. Et quandoq; plurimum tremoris cordis est propter fortitudinem sensus cordis: quare accidit tremor cordis, ex qualibet meditatione, aut uapore, aut similib. illis ex eis. quæ perueniunt ad ipsum. Et quandoque sunt ægritudines cordis cum communitate aliorum, & proprie capitis, & oris stomachi. Et non euacuantur ægritudines cerebri melancholicæ, & epilepticæ à communitate cordis. Et quandoque permutantur ad cor, materiæ expulsæ ex eis, quæ sunt sicut pleuresis, & peripneumonia: & sunt causæ timoris magni, & mortis subitæ. Et quando accidit humoribus diminutio ex quantitate necessaria, primum nocumentum illius est in corde: quare alteratur complexio eius. Et quando peruenit calor purus, aut frigus purū ad cor, moritur ille cuius est. Et iam uidi[l] † congelatum loqui, & iam moriebatur cum sudore, & sine sudore.

k B. propriam.

l † B. Alia lra. vehementer.

De signis complexionum cordis naturalium. Cap. 4.

COmplexionem quidem calidam naturalē, significant amplitudo pectoris in creatione sua, nisi resistat cerebrum. Et magnitudo pulsus naturalis, & declinatio ipsius ad frequētiam, & uelocitatem: Et magnitudo anhelitus naturalis, & declinatio ipsius ad frequentiam, & uelocitatem. Et exuberatio pilorum super pectus, & propriè super sinistrum parumper, si non repugnet humiditas membri alterius, contrarietate uehementi ualde, aut regio, & aer: Et[a] uehementiā iræ, & furiositatem & bonitatem credulitatis, & spatiositatem spei significat magnitudo pectoris quum non est propter cerebrum, secūdum quòd dictum est. Complexionem uerò frigidam naturalem significat constrictio pectoris, nisi propter conditiones prædictas: & paruitas pulsus naturalis, & declinatio eius ad raritatem, aut tarditatem nisi sit illic causa faciens uelocitatem: &[b] constrictio anhelitus naturalis, & declinatio eius ad tarditatem, & raritatem: Et debilitas, & pigritia, & patientia non acquisita ex consuetudine, & exercitio. Et mores similes moribus mulierum, & erubescentia cum timore, & hæsitatio, &[c] obliuio, & passio à minimis rebus, & frigus corporis. Humidam uerò complexionem significant lenitas pulsus, & uelocitas patiendi à superuenientibus, iram facientibus, & lætificantibus superuenientibus, & uelocitas remouendi ab eis, & humiditas cutis, si non resistit hepar. Sed complexionem siccam significant durities pulsus, & tarditas agendi, & tarditas patiendi, & tarditas quiescendi, & lupinositas morum, & siccitas corporis, si non resistit hepar. Calidam autem & siccam complexionem significant pulsus magnus cum mensura. Et illud ideo, quoniam magnitudo eius est propter necessitatem: & diminutio ipsius propter siccitatem instrumenti: & uelox proprie ad constrictionem, & frequens, & anhelitus magnus, uelox, & proprie[d] quum ipse extrahit aerem frequens, & perfidia morum, & inuerecundia, & leuitas in motionibus, & in blanditijs, & uelocitas iræ propter caliditatem, & tarditas pacificandi propter siccitatem, & multitudo pilorum pectoris, & spissitudo ipsorum propter siccitatem materiei ipsorum, & crispitudo ipsorum, & caliditas tactus, & siccitas ipsius. in calida autem & humida sunt pili pauciores, & pectus est latum, magnum, & pulsus est magnus, uerum est lenior, & uelocitas in frequentia eius, sunt infra illas, quæ sunt in complexione sicca, quum æquantur in caliditate, & est ira in ea uelox non uehemens, & tactus corporis est calidus, & humidus, si non repugnat hepar in uehementi frigiditate, & humiditate, [e] si fuerint infra uehementiam, & multiplicantur ęgritudines putridæ. Frigidam autem & humidam significat pulsus, quum nō est magnus: imò est decliuis ad paruitatem, & est lenis, non uelox, neque frequens, imò est decliuis ad contraria eorum, secundum illud, ad quod in ultimo peruenit complexio: & est habens eam piger, timidus, tardus, mortuæ[f] festinationis: nudus à pilis, non retinens[g] malum neque irascibilis: Et est corpus frigidum, & humidum, si non resistit ei hepar cum calefactione plurima, & exsiccatione, quamuis nō sit plurima. Frigidam uerò & siccam habentis pulsus non est cū illa tarditate tota: & habens eam est tardæ iræ, fixæ, retinens[h] malum, lenis sine pilis, frigidum habens corpus, & siccum, si non resistat hepar cum calefactione plurima, & humiditate quamuis parua.

a B. vehemētia irę & audacia, vel furiositas & bonitas existimationū uel cogitationū & amplitudo spei. Et quandoq; significat super ipsā.

b B. paruitas.

c B. hebetudo.

d B. Alia litera, in extractione aeris frequenti.

e B. quāuis non uehementi.

f B. agilitatis vel viuacitatis.

g B. rancores.

h B. rancorem.

De signis ægritudinum cordis. Cap. 5.

DE illis sunt significationes complexionum non naturalium: & quandoque significant malitiam complexionis cordis, debilitas & resolutio uirtutis, & liquefactio, non pertinentes ad causam primitiuam: aut antecedentem: aut cōmunitatem membri. quòd si tremor cordis adiuuat in his significationibus, tunc iam completur significatio: & quando perducit ad syncopim, tūc iam confirmata est res. Et quando in corde fortis fit malitia complexionis frigidæ, aut calidæ, aut siccæ sine materia, incipit corpus procedere in uia phthisis, & liquefactionis. Est ergo illa, quę est calida ex illa, hectida absoluta. Et frigida species est hecticæ cōparata ad senes & decrepitos: Et sicca species phthisis.[a] †

Et hectica quidem diuersificatur in toto illo à phthisi facta à pulmone. Pulmo enim in hac non est læsus in seipso: & habens[b] eam non habet tussim: & diuersificatur ab[c] ea hectica cum caliditate propter priuationem caliditatis. Signum autem malitiæ complexionis cordis calidæ, est augmentum pulsus in uelocitate, & frequentia nō naturali: & egressio anhelitus ad magnitudinem, & uelocitatem, & frequentiam non naturalem: & uehementia sitis, quæ sedatur cum aere frigido, &[d] suauitas in frigore, & communitas extenuationis, & liquefactionis absque causa alia & tristitia, &[e] conturbatio permistæ inflammationi. Si-

a † B. Alia lra. & hecticę. Et diuersificatur quę libet illarum.

b B. eas.

c B. eis.

d B. tranquillitas.

e B. angustia.

gna autem malitiæ complexionis frigidæ, sunt declinatio pulsus ad paruitatem, & tarditatem, & raritatem non naturalem: nisi cadat uirtus, & sit necessaria frequentia, ut succurratur [f] cum eo quod appropinquat necessitati cum alijs [g] ab eis duabus; & est cum debilitate anhelitus, & resolutione uirtutis, & tranquillitate ad illud, quod calefacit ex speciebus eorum, quæ tangit, & olfacit, & gustat; & timiditas, & non audacia: & superfluitas in pietate, & misericordia. Signa autem malitiæ complexionis cordis humidæ, sunt inclinatio pulsus ad lenitatem non naturalem, & uelocitas patiendi ab imprimentibus in anima, cum uelocitate remotionis eorum: & multitudo euectus febrium putridarum. Sed signa malitiæ complexionis siccæ, sunt declinatio pulsus ad siccitatem non naturalem, & difficultas passionum cum fixione earũ, siue sint fortes, siue debiles, & liquefactio corporis. De signationibus aũt apatum, sunt significationes apostematũ calidorũ. Ipsa enim in principio sui faciunt apparere in pulsu diuersitatem mirabilem, non consuetam, & magnificant inflammationem in corpore, & proprie in partibus membrorum anhelitus. Et anhelans quãuis attrahat maximum aerem, & frigidissimum, tamen est quasi priuatus anhelitu, deinde sequitur ipsum syncopis successiua: & non oportet ut aspectetur in cognitione dispositionis apostematum calidorum cordis illud, quod est ex duritie [h] instrumenti, secundum quod currit consuetudo de expectatione eius in alijs, quæ sunt similia eis: Apostema enim non ita aduenit cordi, ut per ipsum induretur pulsus, imò interficit ante illud. Singularis autem resolutio scitur ex causis primitiuis. Et dixerunt quidam, quando accidit in corde ulcus, & currit ex nare sinistra sanguis, moritur patiens. Et signum eius est dolor in loco sinistro mammillari.

f B. ei quod defecit.
g —— B.
h B. pulsus.

Annot.

Sumuntur cordis temperamenti ac cõpositionis tum naturalis tum eius quod præternaturam est, notæ, ex actionibus, excretis ac retentis, & corporis affectibus in uniuersum. Tu pro hac re pete Gal. lib. art. med. & Paulum lib. 1.

Cap. 29. & deinceps. Cap. 66.

De causis imprimentibus in corde. Cap. 6.

Causarum in corde imprimẽtium aliæ sunt quæ sunt ei propriæ: & aliæ sunt ei communes, & alijs: sicut causæ efficientes complexiones, & causæ efficientes apostemata, & efficientes solutionem singularis, & reliquæ similes eis, quæ sunt ex eis, quas numeraui tibi in libris uniuersalibus. Verum cordi appropriantur causæ accidentes propter anhelitum, & causæ accidentes propter passiones animales. Propter anhelitũ quidem, quoniam quando constringitur, aut calefit ualde, aut infrigidatur ualde, sequitur ex eo ut accipiat cor nocumentum. In passionibus autem animalibus, oportet ut redeatur ad ea, quæ diximus in uniuersalibus: & iam ostendimus impressionem earum in corde mediante spiritu, & cuiusque earum, quæ superfluit impressione præfocationis [a] spiritus innati ad interiora: aut sparsionis eius ad exteriora. Et quandoque consequitur, ut faciant peruenire syncopim, imò consequitur, ut interficiant. Et ira quæ est ex summa earum, est minor omnibus illis in hoc. Ira enim raro interficit. Vigiliæ uerò, & exercitium, & similia illis, debilitant cor cum resolutione.

a B. Alia litera, caloris.

Annot.

Iisdem prorsus causis lædi cor potest quo ad temperiem, compositionem & unitatem, quibus & membra cætera. præsertim uero animi perturbationibus quibusq; offenditur: quod Aristoteli suffragari quis existimet de uitæ & actionum omniũ principio. Quòd enim quis intereat ob metum, ob gaudium, ob mœrorẽ, refertur certè à Gal. ad cordis spirituum dissolutionem uel suffocationem, ex repentino ad ipsum cũ spiritibus humorũ concursu. Quòd ex cogitationibus diuturnis tabescere quosdam uideamus, sequitur & id ipsum cordis labores. At ob repentinum uel gaudium, uel metum, uel labores diuturnos non semper affligi cerebrum animaduertitur, quum non semper dolores capitis accidant, atq; alia, quæ malum cerebri statum comitantur. sentimus uerò semper uel palpitare cor, uel tremere, uel aliud quidpiam insuetum: quod ne ipsi quidem uerbis explicare possimus.

De canonibus uniuersalibus in curatione cordis Cap. 7.

Nos quidem fecimus de medicinis cordialibus tractatum singularem, quo, quum homo coniunxerit inter scientiam suam in medicina, & cognitionem suam in principijs, quæ sunt magis communia quàm medicina, iuuabitur. Hinc uerò innuimus ad illud, quod oportet dici in libris medicinalibus puris, propterea quòd cor est membrum principale, prius omni principali, & sublimius eo, oportet ut sit uelox studium in curatione eius cum medicinis, [a] ita ut adiuuetur absque errore ultimè: siue uelimus ex eo euacuare humorem, siue permutare ei complexionem. In euacuatione autem, quæ procedet cursu phlebotomię, ita studiosè festinamus, [b] ne oporteat nos permiscere eam cum alio regimine [c] mũdificatiuo. Imò plurimum quòd in ipsa obseruamus, est ne superfluat, & cadat uirtus, & ut uiuificemus uirtutem, si debilitatur parumper, cũ rebus uiuificantibus uirtutem, quando debilitatur propter complexionem frigidam, aut calidã. Et hæc res non appropriatur egressioni sanguinis tantum; imò omnibus euacuationibus: quamuis sit extractio sanguinis uehementis necessitatis ad hoc subsidium. Causa autem, cum qua excusantur à studio specierum regiminis alterius, est quia egressio sanguinis non est [d] medicamen perueniẽs ad cor: & quòd plurimæ repletionum cordis non sunt nisi ex sanguine, & uapore; à nocumento quorum duorum simul liberat phlebotomia. Et repletio quidem sanguinea remouetur phlebotomia basilicæ dextræ: sed repletio uaporosa phlebotomia basilicæ sinistræ. In reliquis autem euacuationibus, quę fiunt cum medicinis, oportet ut [e] misceantur medicinæ cum regimine prædicto [f] & regimine alio. Et illud est, quoniam plures medicinæ euacuatiuæ sunt contrarię corpori: quare oportet ut eis associentur medicinæ cordiales. Et ipsæ [g] † medicinæ, quæ efficiunt in corde fortitudinem cum proprietate, quæ est in eis, ita ut sint cum medicamine administrato

a B. & sit studiũ fundamentale non erroneum cum uelocitate ultima.
b B. ut
c B diuerso.
d B. cũ medicamine pueniẽte.
e B. misceatur,
f B. regimen aliud
g † B. sunt

h B.cordis.

strato in euacuatione humori[h] §cordialis§sociatæ medicinæ tyriacales, bezaharticæ, pertinentes cordi: Et plures quidem harum medicinarum conferunt: imò plures earum conferunt ei ex alia parte. & illud est, quoniam ipsę etiam faciunt penetrare medicinas euacuatiuas ad cor, remouendo eas ab alijs locis. Permutatio autem complexionis, aut est, quia conuertitur regimen ad permutationẽ frigidi, aut permutationem calidi, aut permutationem humidi, aut permutationem sicci. Quum ergo uolumus permutare complexionem frigidam, audaces sumus ad illud cum medicinis calidis, commistis cum medicinis cordialibus calidis cum custodia nostra, ne accidat ex eis motus laboriosus humoris cordis, ita ut extendatur corpus cordis[i] §cũ eo quod gradatim facit illud, aut extendatur materia apostemosa§& reliqua. Quũ ergo uolumus permutare complexionem calidã, non sumus ausi esse contenti infrigidatiuis: nam substantia, propter quam cor creatum est (& est spiritus effusus in ipso) est substantia calida, scilicet caliditate innata, nõ caliditatibus nociuis corpori. Et accidunt ei ex malitia complexionis cordis, quãdo est calida, ut minoretur & resoluatur, & ut cõuertatur in fumum, & conturbetur: Quũ ergo superuenit corpori cordis, quod extinguat ipsam: & non est permistum cum medicinis calidis, quarum proprietas est, ut confortẽt calorem innatum, non totum illud propter caliditatem earum, imò cum proprietate ipsarum associata caliditati earum, possibile est ut noceat radici .i. spiritui, quamuis ramo conferat, & est corpus cordis, [k] §propterea quia iuuat ad temperandum caliditatem cordis, quum sentitur cum eo caliditas spiritus.§Qua propter non inuenimus sapientes antiquos euacuasse curationem malitiæ complexionis calidæ, quæ est in corde, & eius quod accidit ei, à permistione medicinarum frigidarum cum cordialibus calidis, confidentes, quòd natura si fuerit fortis, discernet inter infrigidatiuum & calefactiuũ, & afferat infrigidatiuũ cordi, & afferat calidũ cordiale spũi, & tẽperabit illud, & [l] §qñq; istud.§& si non inueniunt medicamen æquale faciens confortationem spiritus cum proprietate, aut proximum æqualitatis, sicut buglossam, uigorant & adiuuant se cum ea: sed si natura fuerit debilis, non confert regimen. Et quandoque cogit eos administrare medicinas calidas cordiales illud, quod ipsi sciunt de grauitate substantiæ plurium medicinarum frigidarum cordialiũ, & paucitate penetrationis earum, & declinatione ipsarum cum natura ad fixionem, & non ad penetrationem; quare cogit eos illud ad hoc, ut permisceant medicinas cordiales calidas, quibus penetrent, ut natura adiuuetur ad deferẽdum illas cordi: sicut permiscẽt crocum reliquis permistis trochiscorum camphoræ: reliqua enim permista discurrunt cum eo ad cor: deinde uirtuti naturali inest ut[m] §procedat à corde, aut inflammet ipsum cum spiritu cordis, § & adiuuet cum infrigidatiuis ad temperandam complexionem. hoc nanque melius est eis, quàm ut utantur infrigidatiuis puris, quæ figuntur in principio meatuum, & nolũt penetrare. Et isti, qui abstulerunt crocum ex trochiscis camphoræ, & blasfemauerunt primos, fecerunt trochiscos cãphoræ pauci iuuamenti, quã

i B.tẽsione uentosa aut tẽsione materiæ apostemantis vel apostemosæ.

k B.Alia litera. Quid enim iuuat contemperantia caliditatis cordis, quando cũ ipsa extinguitur seu minoratur caliditas spiritus.

l B.multiplicabit istum. Alia lrã. confortabit istum.

m B.remoueat ipsum à corde, & applicet ipsm spirituí, non cordi.

uis ipsi ignorent. Amplius complexio calida curatur dando in potu rob de fructibus, & proprie aquam pomorum de[n] §Sceni§& cydoniorum. Est enim bonum medicamen[o] †§ §cum eis quæ sibi sunt similia, de his quæ dicturi sumus, & cum epithimatibus, & emplastris, quæ sunt extinctiua, permistis cum confortantibus cor. Et si causa fuerit materia, enacuetur. Cura autem malitiæ complexionis frigidæ est cum confectionibus magnis, quas dicemus, & cum uino odorifero, & cum exercitijs temperatis, & cum emplastris, & linimẽtis calidis, aromaticis, cordialibus, & cibis calidis cum quantitate, qua digerantur. Et si causa fuerit materia, euacuetur. In cura autem malitiæ complexionis siccæ, necessarius est cibus plurimus, humectatiuus, & introitus balnei post ipsum: & administratio tinę cum[p] §custodia§ ipsius: & paucitas motus, & tranquillitas, & sumere in potu aquam frigidam. Et si fuerit illic frigus, alienentur ab aqua frigida, quæ est uehementis frigoris. Et[q] §cibẽtur cibis, & potibus:§& multiplicetur somnus post cibum calidum. Ei si causa fuerit materia, euacuetur. Et tu quidem scies distinctionem illius, ubi loquemur de cura hecticę, & arefactionis. Cura autem malitiæ complexionis humidæ est subtiliatio ciborum, & administratio medicinarum exsiccatiuarum: & exercitia temperata cum frequentia, & multitudine: & si causa fuerit materia, euacuetur. Frigidæ uerò & humidæ complexionis cura, est multitudo exercitij, & balnei ante cibum, præcipue thermarum: & submersio plurima in aqua calida, & administratio solutiuorum, & diureticorum, & usus uini fortis[r] §resolutionis, § odoriferi, & administratio ciborum laudabilis chymi, cum quantitate non plurima. quòd si illic fuerit caliditas, uitent balneum, & utantur coitu. Et si fuerit materia calida & humida, aut humida, euacuetur.

n B.sceni.

o B.Alia litera. Et curetur

p B.commoditate.

q B.temperentur cum medicinis & potionibus.

r B.parum

ANNOT.

Cor nobilissimum est membrorum, quod, ut antea dictum est, nullum magnum uitium sustinet. hoc offenso statim ferè totum corpus concidit: quod de cerebro, de iecinore non euenit. ut properandum propterea sit ad præsidia. licèt enim sæpenumero, si alia mẽbra, si lapsum à naturali statu qui paruus est, animaduertas, insignis morbus non sit, uel sua natura potens ut hominem necet; affecti tamen loci ratione in summum discrimen adducit, quodcunq; uitij genus mediocritatem in corde uel minimum exsuperat; ut cordis affectis omnes iure magni dici queant ob affectæ sedis nobilitatem. Magnis morbis magna debentur præsidia: atque hæc tum purgatoria medicamenta, tum uenæ sectio sunt: præsertim uerò sanguinis missio, quæ ab Hippocrate in acutis morbis 4. de rat. uict. in ac. præsertim commendatur. Iure ergo uenæ sectionem præcipue Auic. proponit. Hæc uerò si cordis affectio ex multitudine est, dextro maxime latere obeunda fuerit, quòd ea parte dexter uentriculus residet, in quo crassior inest sanguis quàm in sinistro. At si materia morbum in corde faciens flatus fuerint; & si flatus non propriè uenæ sectio educit, educit tamen per accidens, & confert: tunc uerò secandum sinistrũ latus author admonet, propterea quòd sinistrorsum cordis conus uergit, in quo potissimum spirituũ copia residet. Quòd si medicamento purgante medici consilio utendum potius fuerit, quòd cor aliarum partium, puta

uentriculi consensu laboret; quòd alij à sanguine humores affluant, præsertimq; si maligna materia est; tunc id semper summo studio enitendum fuerit, ut quia purgatoria uires exsoluunt, quia cordi præsertim uenenosa eorum natura aduersa est, cum purgatorijs cardiaca simul admisceas. quorum syluam tum hic, tum libello de medic. cordis author proponit. Illud etiam enixe obseruandum fuerit, ubi non euacuandum sed alterandum sit, quod author monet: ne si fortè calidior intemperies cor affligat, ijs quæ præter modum refrigerent, utaris, & si affectio frigidißima id expostulet. nempe quū cor caloris sit sedes, in discrimine res est, ne si summè refrigeres, ipsam etiam innatam caliditatem extinguas. cauebitur uerò id, si cum refrigerantibus calida admiscueris. atq; id semper in cardiacis affectibus, sumpta ex affecti loci temperie indicatione, obseruandū est. Quòd si obieceris remitti hac ratione medicamentorum uim admisto contrario. Respondemus temperari sanè: quū tamen caloris auxilio celerrime refrigerās medicamentum ad cor perueniat, non posse frigidorum uim tantum deprimi, quin summe refrigeret. quum enim frigida calidis præualeāt, & calidorum uis exigua ubi ad cor peruentum est, exoluta penè sit; integrum tamen refrigerantium adhuc est robur. Cæterum, ut ut res se habet, Auerroes tamen 3. Coll. discretiuam potentiam quandam statuit, à qua & calida & frigida ubi opportunum est, dirigi existimat, naturæ prouidentia.

De medicinis cordialibus. *Cap.* 8.

MEdicinæ quidem cordiales cum totalitate sua, oportet ut colligantur ex areolis medicinarum singularium, & ex areolis membrorum anhelitus. Sed secundū necessitatē in hac hora nos dicemus de eis illas, quæ sunt sicut capita, & radices. Dicamus ergo. illæ quidē, quæ ex eis sunt proximæ ęqualitati, sunt[a] ǂ iacynthus, & albelengesis, & alferum egi ǂ & aurum, & argentū, & buglossa. Calidæ uerò sunt doronigi, & zedoaria, & muschus, & ambra, & zurumbet, & seta propriè: & crocus, & ambo been sunt uelocis iuuamenti, & gariophylli sunt ualdè mirabiles, & xiloaloes crudum, & melissa, & semen eius. [b] ǂ ǂ alscehebram, & semen eius, & cardamomum, & cubebe, & [c] ǂ alselemenusch, & acetosa ǂ & semen eius, & folia citri, & folium Indum, & enula est mirabilis. Frigidæ uerò sunt margaritæ, & karabe, & camphora, & corallus, & sandali, & rosa, & spodium, & lutum sigillatū, & poma. Et ex eis est coriandrum siccū, & humidū.

a B. iachut & alhizadach & alsaruzegi.

b B. & albedarungi & semen eius.

c B. salengiemesch & semen eius & cortex citri, & acetositas eius. Alia lra. & alselegiesmech & flos eius.

TRACTATVS SECVNDVS

De partibus distinctis.

De tremore cordis & causis eius. *Cap.* I.

REMOR cordis est motus[a] ǂ tremulus, ǂ accidens cordi. Et causa eius est omne, quod lædit cor ex eis, quæ sunt in ipso, aut in pāniculo eius; aut continuantur ei ex membris uicinis communicantibus ei, Et quādoq; fit à materia humorosa, & quandoq; fit à malitia complexionis puræ. Et quandoq; fit ab apostemate; & quādoq; fit à resolutione singularis; & [b] † ǂ ǂ fit a causa extranea: & quandoq; fit à morsu uenenosorū animalium: Et quandoq; fit à serpentibus, qui fiunt in uentre: & quandoq; fit à sensu uehemēti. Et materia humorosa quandoq; est sanguinea: & quandoq; est humiditas: & quandoq; est melancholica; & quādoq; est cholerica: & quādoq; ē uētosa; et est leuior & facilior earum. Et ille, qui est à malitia complexionis puræ, ideo est, quia omnis complexio dominans facit debilitatem: & omnis debilitas efficit in corde, dum perseuerat in ipso, residuum uirtutis, agitationem quandam, quasi ipsum expellat à seipso aliquod nocumentum. Et tremor quidem cordis, quando superfluit, permutatur ad syncopim: & quando magis superfluit, permutatur ad mortem: Et unaquæq; complexionum simplicium facit illud. Apostema uerò calidum in principio perseuerans facit apparere tremorem cordis, deinde syncopim, postea mortem. Et frigidum est propinquum dispositioni eius: sed quandoque interponit spatium aliquantulum. Et similiter resolutio singularis. Et similiter oppilatio existens in cursibus sanguinis, & spiritus in corde, & quæ sequuntur ipsum, & in uenis [c] ǂ sensibilibus ǂ partium pulmonis. Factus autem a causa extranea, est sicut factus à doloribus [d] ǂ constrictiuis, ǂ & permutationibus materierum apostematum uicinorum prædictorū, & a potu uenenorum. Et factus a morsibus [e] ǂ serpentum. ǂ Et factus à serpentibus, qui accidunt in uentre: & proprie quando ascendunt ad superiora [f] ǂ mirach in cibo & fæce. ǂ Factus autem à subtilitate sensus cordis est, quoniam habenti illum accidit tremor cordis ex qualibet uētositate generata in spatio, quod est inter ipsum, & inter panniculum eius: aut in corpore panniculi eius: aut in uena eius, & ex qualibet qualitate frigida, aut calida adueniente ei: ita quòd succedit potui aquę præter quòd perducat illud ad debilitatem in operationibus suis. Factus autem cum communitate, aut est cum communitate corporis totius, sicut accidit in febribus, & propriè in febribus pestilentialibus: aut cum communitate panniculi sui, ita ut accidat in ipso apostema molle, aut durum, sicut accidit simio aut gallo prædictis: aut cum communitate stomachi, quoniam[g] ǂ in ipso ǂ ē humor uiscosus uitreus, aut mordicatiuus cholericus, aut corrumpitur in eo cibus: aut cum cōmunitate omnium membrorum, quæ dolent uehementer. Et quandoq; multiplicatur cum communitate stomachi propter humorem, qui est in eo, aut bothor in ore eius, aut [h] ǂ attractionem succedentem labori, ǂ ita ut forsitan non discernatur inter ipsum & inter cordialem. Et quandoq; accidit [i] ǂ propter tremorem in ore stomachi, & continuatur illi: ǂ & est similior res tremori cordiali. Et quandoque fit cum communitate pulmonis, quando multiplicatur in eo oppilatio in parte illa, quæ obuiat cordi, & non penetrat anhelitus secundum modos suos: & illud indicat constrictionem anhelitus non securam. Et quandoque fit causa crisis, & motuum accidentium humoribus ad crisim. Et ego ponam illud in loco suo. Et si quis conqueritur de tremore cordis post ægritudines, & habet nauseā, & euomit choleram plurimam, & non remouetur nausea; est malum, & indicat spasmum in stomacho.

a B. iectigatiuꝰ

b † B. quādoq;.

c B. duris.

d B. fortibus.

e B. animalium vel vermibus Alia litera venenosorum.

f B. loca cibi & fæcis.

g B. in ore ipsiꝰ

h B. debilitatē succedentē vomitui laborioso Alia lra. attritionem vel debilitatem succedentem vomitui laborioso.

i B. iectigatio seu tremor in ore stomachi, & continuatur ille seu & vicissitudinaliter perseuerat ille.

De

ANNOT.

Cordis tremor(alij palpitationem uocant) deprauatus quidam, atq; intempestiuus est motus, quo cor extra corpus prosilire ægrotantes clamant. Conatus est cordis ut expellat, quod noxium illi est, siue hoc mala sit intemperies, calida, frigida, humida, sicca; uel etiam abdita ac uenenata qualitas: siue humorum uel uaporum confluxus: siue quid eius compositioni aduersum, uel obstructio, uel quid simile: seu etiam quid conuellens uel secãs, ac demum quouis modo, aut ipsius cordis, aut pericardij substantiã contristans. Vires id morbi genus insigniter deijcit, ut sæpe animi deliquiũ, atq; etiã mortẽ inuehat, et si primario cordis affectu, & si aliarum partium consensu cor laborat. Pro hoc affectu pete Gal. 5. de loc. aff. nec non 1. in 3. de uulg. morb. Vide & Paulũ lib. 3.

Cap. 2. & 6. Com. 2. Cap. 34.

De signis. Cap. 2.

TRemorem cordis omnem significat pulsus diuersus, transiens terminum in diuersitate sensu percepta, in magnitudine, & paruitate, & uelocitate, & tarditate, & raritate, & frequentia: & multoties assimilatur pulsui habentiũ asthma. Et significant illum, qui est humidus, uehementia lenitatis pulsus, & sensibilitas habentis eam, quasi cor eius [a] § sit positum§ in humiditate. Et significant illum, qui sanguineus est, signa caliditatis, & inflammationis, & uelocitas pulsus, & magnitudo eius in alia hora, quàm tremoris cordis: & iuuantur coitu: & in frigido est ècontrario. Et significant illum, qui cholericus est (& est raro) ægritudines cholericæ sequentes ipsum, & durities quædam in pulsu, & uehementia inflammationis. Et significant illum, qui melancholicus est, tristitia & solicitudo, & durities in pulsu. Et uentosum quidem purum significat uelocitas resolutionis eius, & leuitas [b] § laboris§ eius: & etiam paucitas diuersitatis in pulsu eius. Et significant apostemosum in substantia ipsius, aut panniculi eius, signa duorum apostematum prædictorum. Et illum, qui est ex resolutione continuitatis causa sua, & factum a uenenis, & morsibus; causæ suæ cum priuatione reliquarum causarum. Et similiter factum à uermibus. Et factum à complexione singulari calida [c] § & inflammatione uehementi, § absque sensibilitate humiditatis, in qua natet cor, uelocitas pulsus, & frequentia eius, quamuis non sit hora commotionis eius: & quod est post causas [d] § spasmaticas§ sine materia, & in hectica & similibus. Et similiter factum à frigore puro significant causæ suæ ex euacuationibus extinguentibus calorem innatum: & ægritudines infrigidatiuæ: & aeres, & alia: & pulsus tardus, rarus, non in hora tremoris cordis. Factum autem ab oppilatione significat diuersitas pulsus in paruitate, & magnitudine & debilitate, & fortitudine, cum priuatione signorum repletionis. Factus autem à subtilitate sensus cordis, & a qualibet uentositate generata [e] § ex§ nocumento adueniente ei, cognoscitur ex fortitudine pulsus, & sanitate anhelitus, & incolumitate reliquorum membrorum. Et fortitudo pulsus, & magnitudo ipsius sunt significationes primæ significantes ipsum: & certificat ipsum, si fuerit corpus cum frequentia huiusmodi tremoris cordis, incolume, & uirtus conseruata, & consuetudo in operationibus sana. Et illi quibus plurimum accidit iste, sunt super quorum facies apparent uestigia passionum animaliũ, quanuis parum, sicut iræ aut gaudij, aut tristitiæ, aut aliarum. Factus autem cum communitate corporis totius in febribus manifestus est, & similiter creticus. Et factum causa stomachi, significant significationes dispositionum stomachi, & appetitus, & quod ab ipso expellitur, & imaginationes, & nausea, & punctio: & quòd alleuiatur in tempore uacuitatis, nisi sit à causa cholerica effusa ad os stomachi in tempore uacuitatis: & quòd sit uehemens in hora, qua cibus incipit digeri. Et ille, qui fit cum communitate pulmonis, est, quoniam habens eum est præparatus asthmati, repertis in ipso signis significantibus humiditatem pulmonis, & oppilationem uiarum in eo, quas dicemus in suo capitulo. Factum autem propter [f] § febres§ significant significationes supradictæ in capitulo suo. Et ex eis, quæ significant ipsum, sunt saliua currens, & dolor, sicut qui fit à constrictione unguium: & punctura eueniens subito in ore stomachi.

a B. reuoluatur

b B. læsionis.

c B. inflãmatio vehemens.

d B. calefacientes.

e B. & ex quolibet.

f B. serpentes vel vermes.

ANNOT.

Morbi & eorũ species dignoscuntur ex actionibus, affectibus corporis sensilibus, excretis & retentis, præsertim uerò actionibus, quæ immediatè, ut aiunt, uim partium sequuntur. proxima ergo huius symptomatis indicia, quibus, non hoc ipsum, quod se se aperte nimis manifestat, sed & morborum à quibus ipsum fit, & causarum à quibus morbi ipsi dependent, species dignoscantur, præsertim pulsatio est arteriarũ: quæ in corde, quùm oriantur, eius statũ certo argumento significant. Qui ergo pulsus fiant, si primario affectu cor laboret, Gal. lib. 3. de præsagit. ex pulsib. toto absoluit. si per consensum. lib. 4. Præter actiones, excreta retenta, affectus corporis sensiles, adde & rationẽ ex iuuantibus & nocentibus desumptam. unde & author quibus cordis palpitatio est ex sanguinea materia redundante, hos ait à coitu adiuuari: quibus uero ex uentriculi consensu, ieiuno testatur melius se habere.

De curationibus uniuersalibus tremoris cordis. Cap. 3.

IN materiali omni fertur auxilium cum euacuatiuis. In sanguineo quidem cum phlebotomia, & extractione sanguinis ultima, & temperamento cibi in quantitate, & qualitate. Et si est illi paroxismus, aut tempus in quo commoueatur plurimum, sicut uerbi gratia uer; tunc necessarium est ut præcedat ante paroxismum phlebotomia, & subtiliatio cibi, & acceptio eius quod confortet cor. In facto autem propter humorem phlegmaticum, oportet ut fiat euacuatio cũ medicinis, quarum impressio consequitur cor. Et illarum conuenientiores sunt hieræ magnæ euacuantes humiditates uiscosas. Facti autem propter sanguinem melancholicum [a] § loci longinqui, § cura est phlebotomia, & temperantia hepatis, ita ut non generet melancholiam cum eo quod dicitur in capitulo suo. Si autem est nudus humor melancholicus, tunc cura est in ipso euacuatio cum eis, quæ sunt sicut hiera Ruffi, & logodion: & omnia quæ euacuant humorem melancholicum ex locis longinquis: Deinde remanet post illud æquatio complexionis, frigidæ quidẽ

a —— B.

cum calefacientibus,& calidæ cum infrigidantibus:& proprie cum eis, quæ ex eis sunt medicinæ cordiales. Ille uero, qui est cũ cõmunitate stomachi, si est ex humore grosso, curetᷣ uomitu post cibũ: & post acceptionẽ subtiliantiũ notorũ, sicut acceptionẽ succi raphani in oxymelle. Et solutio vẽtris fiat post ipsum cũ hieris magnis, sicut logodion,& theodoricon, & hiera picra confortata cum pulpa coloquintidæ aut agarico, & epithymo. Et si fuerit propter coleram mordicatiuam, curetur confortando stomachũ cum robub fructuum odoriferorum, sicut pomorum odoriferorum propriè,& cydoniorum:& proprie post cibum,& pirorum, & eorum quæ sunt illis similia. Et cum declinatione naturæ ad lenitatem, & alienationem eius, quod conuertitur ad humorẽ colericum. Et regimine temperante stomachum. Et similiter quando cibus in ipso corrumpitur, oportet ut regatur cum eo quod confortat digestionem eius, quod corrumpitur, cum eo quod dicetur in capitulo stomachi. Et quemadmodum tu abscindis causam cum hoc regimine, similiter oportet quòd cõfortetur patiẽs quod est cor, ita ut nõ recipiat impressionem: & non sis contẽtus in abscindendo causam absq; confortatione patientis: imò oportet ut cum hoc intendas ad cor cum medicinis cordialibus. Et ex eis, quorum iuuamentum magnificatur in tremore cordis, est potare pondus[b] ʒmediiʒ aurei de buglossa in tempore somni noctibus continuis. Et ex eis quibus iuuatur, habens tremorẽ cordis, & quæ ad ipsum experta sunt, est potare †[c] ʒ ʒ quantitatem põderis nuclei de gariophyllo masculo in. xij. aur. lactis dulcis in ieiunio: aut potare aur. de sampsuco sicco in aqua frigida, si fuerit illic caliditas: aut in uino, si non fuerit caliditas in diebus cõtinuis. Et ex eis quibus iuuatur habens tremorem cordis, est ut secum semper sit aromaticum aliquod ex genere eorum, quæ ei conueniunt, & assidue utatur suffumigatione cum eo facta, & utatur odoramentis eius, & ut sint in aromatico eius, qui habet tremorem cordis calidum, uincentia, rosa,& camphora,& sandalum, & olea frigida cum parua permistione medicinarũ aliarum subtilis caliditatis, sicut parum muschi,& croci,& gariophylli, nisi metam trãsgrediatur res. tũc enim sis contentus frigidis. Et si est cõplexio frigida, tunc admisce muschum,& ambram, & oleum de ben,& oleum de citro,& aquam[d] ʒcamphoratamʒ & algaliam,& quæ sunt similia illis, & propinqua eis ex speciebus suffumigationis,& rorificationis conuenientibus secundum complexionem. Et ego quidem non multiplico tibi sermonem in numerando medicinas cordiales calidas,& frigidas. Tu nanq; inuenies eas omnes scriptas in tabulis membrorũ anhelitus, in medicinis singularibus. Et ad ultimũ omnis medicina odorifera est cordialis. Et cum hoc, nos iam diximus, quæ harum medicinarum sunt antecedentes in hac intentione.[e] ʒHabensʒ tremorem cordis cum nausea[f] ʒcuius ʒ tremorem cordis diximus esse malum, cura eius propriè, si fuerint illic reliquiæ febris, est ut in potu sũmat sauich hordei ablutum cũ aqua calida,& detur infrigidatum cum pondere. x. ʒ. zuccari, quamuis enim ipsum euomat etiam, tamen iuuatur eo, quòd si ipse abhorret zuccarum propter additionem, quàm efficit in nausea, accipiantur loco eius grana mali granati, & stringãtur ambo crura,& olfaciat camphoram,& quæ similantur ei, cum aceto:& ponatur super pectus pãnus infusus aqua duorum sandalorum, & camphoræ, & aliorum. Et multoties quidẽ excitatur tremor cordis, deĩde expellitur aliquid ad inferiora à dextra,& sinistra:& sedatur tremor cordis.

b B. j.
c B. circa.
d B. camphoræ
e B. hñtis autẽ.
f B. quem.

Annot.

Spectandæ in hoc curãdo affectu, ut in reliquis omnibus morbificæ sunt causæ: atq; eæ singulæ oppugnandæ. Gal. 5. de loc. aff. testatur se uenæ sectione curasse quosdam, qui cordis palpitatione affligerentur: imò etiã affectum hunc misso sanguine, antequam inuaderet, ante uertisse. Videntur tamen quicunq; hoc uitio laborant, immatura plerunq; morte interire. Vide Paulum lib. 3. Cap. 34.

De cura tremoris calidi. Cap. 4.

SI iste tremor cordis est cum materia, & euacuas eam, & remanet uestigium eius: aut est tremor cordis calidus sine materia; tunc oportet ut cibetur habens eum cum eo, quod parum est,& confert, sicut est panis infusus in aqua ros. in qua est parum uini odoriferi: & panis cum sirupo de pomis: & ius pomorum, & lac acetosum sine butyro, quod est temporis propinqui cõmotioni, aut non acetosum ualde:& cucurbita,& [a]ʒblitisʒ& fructus frigidi. Si autem tolerat carnẽ, tunc utatur[b] ʒalcares,& halusemʒ pullorum, & alcubugi propriè. Habet enim proprietatem in hac re propter frigiditatem complexionis: & species acetosorum, quæ omnes factæ sunt cum succis fructuum,& agresta, & pomis acetosis, & aceto acuto, super quod sparsa sit aqua ros.& aqua[c] ʒsalicis.ʒ Si autem fuerit acetositas citri,& limonis, erit res magis iuuatiua. Quod si res fiat uehemens, & inflammatio; da ei ad[d] ʒbibendumʒ aquam frigidam,& aquam niuis mistam cum aqua ros. dando sorbitionem post sorbitionem. Et da ei ad sorbẽdum sirupum de fructibus. Et sirupum de[e] ʒmalis asceni,ʒ& quæ sunt similia illis, dando aliquid post aliquid. Et si tibi necessariũ fuerit, ut dissoluas in eo camphoram, fac. Et quandoque est tibi necessarium, ut sis contentus in eo ad dandum ipsi lac acetosum in potu, ab una lib. usque ad. ij. lib. &[f] ʒperuenietʒ ei cibus. Quod si tibi necessarium fuerit, ut confortes eum cum aliquantulo ex medulla panis,& tortellarum, fac. Si autem inueneris uirtutem debilem, & timueris extinctionem, non erit excusatio quin permisceas cum hoc, & cum eis quæ uia eius incedunt, ex cubebe, & cardamomo,& folijs citri:& etiam ex coriandro, & camphora cum ros.& spodio, ut temperent ea. Super buglossam uerò sis audax, & non timeas malitiam eius:& utere ea cum omni quod in potu tribuis,& in cibo das. Et enim iam cucurrit consuetudo, ut in potu tribuatur, & similiter aqua eius distillata. Et quandoque confert ei potare põdus ʒ. j. de reubarbaro sceni in aqua frigida diebus continuis. Et stude, ut sit aer infrigidans, ultima infrigidatiõe,& ut sint rorationes, & odoramenta aromatizata cãphora, & ex sandalorũ præsentia: Et non est malum, ut roretur super ea aliquid uini, cum tanta quantitate, qua penetrare faciat aromaticitatem eorum ad cor. Et ex eis quibus iuuatur habens tremorem cordis calidũ, est

a B. olus iamenum.
b B. alcaris & alheiam.
c B. alkalef.
d B. sorbendũ.
e B. pomis scemi.
f B. fit

est permutatio ab aere suo ad aerem frigidum. Illud enim reducit ad sanitatem. Et non oportet ut obliuiscaris emplastra infrigidantia super cor, facta ex sandalis, & aqua rosacea, & aqua ferrariorum, & cãphora, & rosis. & spodio, & lentibus. emplastretur cum eis os stomachi, & propriè in febribus. Composita uerò iuuatiua in hoc sunt, ut in potu dentur trochisci de camphora cũ croco, cum sirupo acetositatis citri: & quandoq; ponũtur in eo folia citri, & diamuschum dulce, & lętificãs infrigidatiuum. Descriptio experta ad illum, qui non est ex caliditate uehemẽti. Spodij partes iiij. xiloaloes Indi, galliæ muschatæ amborũ ana ʒ.j. cardamomi, gariophyllorum amborum ana ʒ.j. camphoræ. ʒ.s. dragacanti. ʒ.iij. fiant trochisci cum aqua de tereniabin. sitq; unusquisq; trochiscus ponderis medietatis unius. ʒ. Descriptio alia. Recipe doronigi partem. j. camphorę quartã partis, sandalorum tertiam partis, margaritarum, karabe, coralli, xiloaloes, spodij, ros. omnium ana. medietatem partis, buglossæ partes duæ. conficiantur cũ aqua malorũ, & fiant inde trochisci: Et quod ex eis in potu sumitur, sit pondus. ʒ.j. usq; ad aureum. Medicamen fortius illo in extinguendo. Recipe seminis lactucarum, seminis endiuiæ, spodij, rosarum, sandali, seminis portulacæ, buglossæ, coriandri sicci, coralli, karabæ, margaritarum, [g] § omnium ana partes duæ § cãphoræ quartam partis: sitq; quod ex eo in potu sumitur põdus. ij. ʒ. Descriptio alia. Recipe amyli, karabe, margaritarum, melissę, felengemisk, aluminis iameni frixi, omniũ ana part. iij. luti armeni rubei, coriandri, amborum ana partes. v. Sitq; quod ex ea in potu sumitur, pondus aurei cum aqua melissæ. Quòd si superfluat res, & augmentatur inflammatio, & timetur quòd sit [h] § uestigium § apostematis; tunc fortasse est tibi necessarium, ut in potu des semen mandragoræ, & opium. Et melius quidẽ est, ut in potu tribuas de semine mandragoræ pondus quartæ. ʒ.j. & de opio usq; ad medietatẽ. [i] § ʒ.j. permistis § cum medicamine aromatizato ex muscho, & xiloaloe crudo, & camphora, & croco secundum uirtutem, & horã necessitatis.

g B. Alia litera sorbeat ex isto puluere põdus ʒ.ij. q͞m est bonũ valde, q͞ si indiget fortiori sumatur spodij & sandalorum citrinorum & rosarum omnium ana. pars. j.

h B. principiũ

i B. Alia litera. danich pnisto.

De cura tremoris frigidi. Cap. 5.

Evacuantia quidem, si fuerit illic materia, sint secundum semitam quam tibi exposui. Et ex eis, quæ experta sunt ad phlegmaticũ humidum de illis, siue sint in partibus cordis, aut in stomacho, est ut sumatur agarici pondus medietatis. ʒ.j. & pulpæ coloquintidæ pondus. j. danich, & turbit pondus. ʒ.j. & bdellij pondus danich, & muschi, & croci amborum ana. taxaugi, & xiloaloes Indi pondus danich, & salis naphtici pondus quartæ. ʒ.j. & est dosis una. Et ex eis, quæ experta sunt ad melancholicum, est ut sumatur myrobalanorum nigrorum, & kebulorum, amborũ ana. pondus. ʒ.j. epithymi medietas. ʒ. & lapidis armeni pondus quartæ partis. ʒ.j. diamuschi amari pondus. ʒ.iij. sumatur in potu cum tanta quãtitate uini odoriferi, in qua dissoluatur. Et quandoq; sufficit assiduare administrationem hieræ picrę in pondere aur. j. cum pondere danich de epithymo, dando ipsam in potu cum oxymelle, & continuetur. Medicinæ autem permutãtes complexionem frigidam, sunt tyriaca, & mithridatum, & diamuschum dulce, & amarum, & medicamen Cæsaris, & scelithe, & [a] § milium § ambræ, & [b] § diacandum § & lenificans magnum, & cõfectio [c] § anahihah § & trochisci de muscho. Et quãdo frigus fit forte, indiges eis, quæ sunt sicut [d] § cordumeni, § & dare ex eo in potu. Et quãdoque confert ei sumere [e] § acetositatis istirgar. xxx. aur. cum uino § in quo iam infusa fuit buglossa. Et cibetur aqua ciceris, & pullis columbarum, & carnibus paruarum auium, & alcanabir. Et ex compositis alijs est medicamen expertũ. Recipe buglossæ. ʒ.j. zurumbet, doronigi amborum ana. ʒ.iiij. dosis eius sit pondus. ʒ.j. in principio mẽsis, & in medio eius, & in fine ipsius: & oportet ut sit in uino odorifero. aliud. Recipe karabe, castorei, amborum ana. [f] § ʒ.j. alfelengmisk § gariophylli, galliæ omnium an. partem. j. dosis eius sit medietas. ʒ. cum succo [g] § almufera § non colato, neq; bullito. Et hic sunt medicinæ bonæ ultimæ, prolixarum descriptionum, dictæ in antidotario.

a B. confectio.

b B. confectio chanad.

c B. felicitatis.

d B. anacardina

e B. quantitatẽ ciceris ex cõfectione alfachdaram cum xxx aureis uini.

f B. partem unã corticum citri exsiccatorũ seminis alfalẽgiesmesch omnium ana partem mediam corallorũ, ʒ.j. alenfagiesmech.

g B. pomorum.

De speciebus syncopis & caussis ipsius, & causa mortis subitæ. Cap. 6.

Syncopis est destructio [a] § maioris partis § plurium uirtutum, motiuæ, & sensibilis, propter debilitatem cordis, & aggregationem spiritus totius ad ipsum propter causam mouentem eum ad interiora, aut propter causam præfocantem ipsum interius; quare non inuenit spiraculũ: aut propter paruitatem: aut subtilitatem suã, quare non superfluit super illum, qui inuenitur in minera. Et tu scies ex ijs, quę uerificasti usque ad hãc horam, quòd causæ illius non euacuantur, quin aut sit repletio materiei præfocantis sua multitudine, aut oppilatione: Aut euacuatio resoluẽs spiritum: Aut priuatio restaurationis eius, quod resoluitur, & fames uehemens. Et debiliores quidẽ homines ad tolerãdum ipsam, sunt comparati ad hoc, ut neque sint infirmi, neque sani: sicut infantes, & qui sunt eis proximi, & decrepiti, & conualescentes: Sed in ętate [b] § prouenientes § tolerant ipsam. Et eius tolerantia est in hyeme plurima, quã in æstate. Aut malitia complexionis iam confirmata: aut accidens eius magnum subito: Aut dolor uehemens: Aut debilitas uirtutum principiorum regalium, & propriè cordis, deinde cerebri, deinde hepatis: Aut debilitas communicantis, sicut oris stomachi cum corde: Aut debilitas corporis totius, & macies, & extenuatio: Aut dominium accidentium animalium, secundum quod diximus tibi in loco alio. et plurimum eius est in decrepitis, & debilibus, & conualescentibus. Aut applicatio uirtutis contrariæ substantialiter complexioni cordis, & spiritus, scilicet amborum, sicut est ex olfactu fœtoris puteorum, & pestilentia aeris, & sicut accidit in febribus pestilentialibus, & ex cadaueribus, & ex penetratione uirtutũ uenenorum ad cor: & quandoque est propter [c] § arterias. § Ex illis est illud, quod accidit causa uermium, qui ascendunt ad os stomachi: & oportet ut distinguamus post hoc distinctiões plurimas. Dicamus ergo. materiæ quidem faciunt euenire syncopim, aut propter multitudinem suam, & [d] § oppilationem uiarum § spiritus: & quia [e] § comprehendunt § ipsum totum in corde: ita ut [f] § forsitan § præfocetur. Et huiusmodi quidem generis sunt

a ——— B.

b B. consistentes.

c B. cõmunitatem arteriarum

d B. Alia litera. quia oppilant vias.

e B. coarctant.

f B. existimetur quòd

unt effusiones humorum plurimorum, aut sanguinis plurimi ad stomachum, & pectus, & [g] §ad ambo:§ aut permutatio materiei apostematis synanciæ, & pleuresis, & peripneumoniæ ad partes cordis subitò: Aut propter uiscositatem earũ in poris; quare oppilant meatus, & proprie in membris anhelitus; & quãdoque est communis in omnibus uenis corporis, quamuis non faciant illud sua multitudine. Aut propter uehementiam sui nocumenti cũ qualitate frigida ualde: aut mordicatiua ualde, aut adustiua ualde. Et syncopis quidem, quæ accidit in initio paroxismi febris, est huiusmodi generis: & eius causa sunt humores grossi ualde: aut uiscosi: aut mordicatiui: aut adustiui. Et quandoque fit illud propter propinquitatem cordis. Et quandoque est in membris alijs communicantibus ei, sicut cerebro. Nam quum in eo accidit oppilatio integra, & est apoplexia, fit syncopis proculdubio. Et quandoque est in stomacho propter causam antiquam; aut propter debilitatem accidentem, propter quam fit recipiens attractionem materierum ad os suum, siue sint frigidæ, siue calidæ. Et quandoque fit causa multitudinis oppilationis in uenis corporis, ubicunque sunt. Et istæ materiæ pernitiosæ multoties accidunt ex superfluitate comestionis, & potus, & frequẽtia [h] §fastidij§ propter malitiam digestionis: ita ut ex ea spargatur ĩ corpore, quod repleat uenas, & oppilet meatus [i] §anhelitus.§ Et istæ quidem materiæ propter suam multitudinem quandoque adiuuant ad syncopim faciendam ex parte, qua priuant corpus nutrimento: quoniam oppilant uiã nutrimẽti boni, & nõ conuertũtur per seipsas ad nutrimentum: quoniam ipsæ propter suam multitudinem confortantur super naturã; quare non patiuntur ab ea: & cum hoc complexio corporis corrumpitur per eas. Et istæ quidẽ materiæ, quæ faciunt syncopim sua multitudine, aut malitia sua, sunt quæ faciũt [k] §tristitiam§ & nauseam, quando in stomacho cadunt: & sunt minoris quãtitatis, aut malitiæ. Facta autem causa euacuationis superfluæ, non est, nisi quia sequitur ipsam spiritus euacuatus cum ea usque ad hoc, ut resoluatur maior pars eius. Et illud est, aut solutio uentris cum diaria: aut est solutio uentris continua, aut lubricitas stomachi, & intestinorum: aut rasura aut uomitus plurimus: aut fluxus sanguinis narium: aut fluxus sanguinis ex membro alio, sicut orificijs uenarum ani: aut propter uulnus: aut propter descensum aquæ hydropisis: aut propter apertionem † dubellati: propterea quia currit ex eo res plurima subito: aut propter fluxus menstruorum, & partus. Aut propter multitudinem exercitij, aut moram in balneo calido uehementis sudoris: aut propter aliquam causarum sudoris [l] §fortis, &§ superflui, accidentis: [m] §aut quia facit sudorem per seipsam§ sicut caliditas: aut præparatione, sicut raritas corporis superflua, aut subtilitas humorum in substantijs suis, & naturis suis. Et quando accidit syncopis ab euacuatione humorum, uirtute uitali adhuc forti, non est adhuc timendum: & illa est sicut syncopis, quæ accidit post phlebotomiam. Dolor autem facit contingere syncopim, propterea quia superflue resoluit spiritum, sicut fit in iliaca, & colica, & in mordicatione superflua accidente in membris sensibilibus, scilicet oris stomachi, & intestinorum, & eis similium. Et sicut in dolore [n] §motuum§ neruorum, & ulcerum eorum, & morsionum eius accidentium, sicut scorpionis, & uespæ: Et in ulceribus iũcturarum [o] §præparatarum fricationi, & percussioni quæ sequuntur eas§ propter effusionem materierum nocentium. Et sicut dolores ulcerũ ambulatiuorum, uehementia dolorum quorum facit syncopim propter suam acuitatem, & corrosionem ipsorum. et prouenit ex eis corruptio membrorum, donec perducit ad mortem. Ipsa nanque faciunt syncopim in primis propter dolorem, & in fine propter uehementiam infrigidationis cordis, aut allationẽ uaporis uenenosi corrupti ad cor, sequentis ipsum exsiccatione membri, & conuersione eius ad contrarium complexionis proportionalis hominibus. De accidentibus uerò animæ iam locuti fuimus, & sciuisti [p] §in extenuatione causam, & oppresione, quam§ cordi faciunt. Apostema autem facit euenire syncopim aut propter magnitudinem suam, ubicunq; sit, apparens, aut occultum, corrumpens complexionem cordis, mediãte allatione arteriarum, aut propter membrum in quo est, quum est sicut pãniculus cordis, aut est membrum proximum cordi, in quo etiam si non est apostema magnum ualde, ipsum tamen facit illud, quod efficit maximũ longinquum: aut propter dolorem quando uehemens fit cum eo. Sed & stomachus qualiter fit causa syncopis; scias [q] §itaq;,§ quòd stomachus est membrum propinquum loco cordis: & est cum hoc uehementis sensus: & est minera collectionis humorum diuersorum: quare ipse facit euenire syncopim, aut quia infrigidat ipsum ualde, sicut in bolismo: aut quia calefacit ualde, aut quia dolere facit ualde: aut quoniam [r] § ex§ ipso est materia grossa, mala, frigida, aut mordicatiua, acuta: & ulcera, & bothor in ore eius. Sed reliqua membra qualiter fiunt causa syncopis, scias quòd membra alia sunt causa syncopis, aut propter dolorem cõtinuatum ex eis cordi: Aut propter uaporem uenenosum, quem ipsa mittunt cordi, sicut est illud quod accidit in præfocatione matricis. Aut propter euacuationem accidentem in eis, resoluentem spiritum cordis, sicut debilitas uehemens in ore stomachi: Aut propter oppilationem facientem constrictionem uiarum spiritus in eis, quæ sunt in circuitu meatuum cordis: Aut propter cõplexiones corruptas malas, fortes, dominãtes eis, sicut fit in febribus adurentibus, & pestilentialibus. Et illud est ex eis, quæ fiunt cum communitate omnium membrorum. Et scias quòd syncopis confirmata curationem nõ habet, & proprie quando perducit ad uiriditatem faciei, & conuersionem colli: [s] §fortasse enim non erigitur.§ Et ille, cuius res peruenit ad hoc, tunc quum caput eleuat suum, moritur. Et scias quòd in corpore ipsius, qui phlebotomatur propter necessitatem, & syncopizatur super ipsam, non propter multitudinem euacuationis [t] §neque propter consuetudinẽ in phlebotomiam assuetam,§ est ægritudo: aut in stomacho eius est debilitas per se: aut propter effusionem rei ad ipsum: Et quando materia [u] § §decrepiti febrientis resoluitur ad stomachum suum, facit accidere syncopim. Et causa, quare aliquis syncopim patitur in prima phlebotomia

g B. similia eis.
h B. nauseatiuę satietatis.
i B. Alia litera. spirituum.
k B. angustiam
† vomicę.
l —— B.
m B. per se facientium sudorem.

n B. vulnerum.
o B. Alia litera. quæ cõtinuè cõfricãtur & adinuicem cõcutiũtur & illorũ quę vicinantur eis.
p B. causam nocumentorũ quę
q —— B.
r B. in
s B. quare fortasse nõ alleuiat vel nõ sanatur.
t B. & non propter consuetudinem in phlebotomato consuetam, tunc in corpore ipsius.
u † B. cruda

tomia sua, est quia subitum est, quod non consue uit. Et multoties quidem accidit syncopis in crisi bus propter expulsionem materiei calidæ ad stomachum. Et multoties fit phlebotomia causa syn copis propter infrigidationem.

ANNOT.

Syncopim distinguit Galenus, 2. ad Glauconem ab animi deliquio, hoc fere uno, quòd animi deliquium syncopim præcedat, leuiorque sit affectus: syncope uero fort s uirium sit exolutio. quia ergo differentia secundum magis & minus non uariat speciem, propterea de syncope & animi simul deliquio author uerba facit, utrunq; affectum uno syncopes nomine intelligens. Sanè quis hic præter naturam affectus sit, statim constat: nempe, quum, ut ait Auic. & sensitrix & motrix actio destruatur. est ergo actio ferè abolita, & symptoma. symptomata morbos sequuntur. merito ergo quærat aliquis, quinam proximus huius affectus sit morbus: an intemperies, an mala compositio, an solutio continui. item que cuius partis affectio sit, an cerebri, cui mouendi & sentiendi facultates insunt, Galeni sententia; an cordis, quod Arist. sensus & motus initiũ censet. ac rursum an cordis, an cerebri, an neruorum substantia offensa sit, quæ omnia ad motum sensumúe concurrunt. Profectò Gal. inter cordis affectus hoc uitium recenset, quod & author noster, & cæteri, præsertimq; doctißimus Aretæus disputat 2. de acutis morbis. consentiuntq; omnes ob cordis consensum, & cerebrum & neruosum omne genus pati. At quonam morbi genere immediate, ut dicunt, cor lædatur, hic aliquid est ambiguitatis. Certè non intemperies est, quum ea non repentè opprimat. si mala compositio; non in figura morbus est, non etiam in cauitatibus. & si enim syncopen, quæ ex probibito spirituum concursu, &, ut aiunt, conculcatione oritur, morbum sequi in obstructione non inuiti admittimus; is tamẽ morbus non omnem syncopim parit. quum etiam ex profusiore spirituum dissolutione fiat, quam non est, ut ad morbum in uia, quis referat. licet enim in hac curãda, in astringendis totius corporis meatibus laborent medici; quum tamen id meatibus naturalem eorũ statum seruantibus, solis dumtaxat spiritibus tenuioribus uel paucioribus redditis eueniat, ut 12. meth. legere est; referri ad laxitatem cauitatũ non potest. Verùm neq; etiã syncopen ad morbũ in numero reijcias aut in situ, neq; in solutione continui. Quem ergo morbum sequetur? Breuibus de spiritibus dictum à nobis alibi est fusiusq; ostensum non dissentire ab Hippocratis & Galeni doctrina spiritus suis ipsos morbis laborare: neque omne morborum genus ad intemperiem, compositionem, & continui solutionem referri. Nunc ergo ijs suppositis, satis sit syncopes proximum morbum, uel spirituum corruptionem, uel dissolutionem, uel eorũdem coarctationẽ ac probibitum esse transitum: nempe quum sensitrix & motrix facultas non nisi spirituum ui agat; ubi uniuerso corpori spirituum copia deerit, collabi mouendi & sentiendi uires necesse est. Fit uerò copiosior hæc spirituum perspiratio, uel dilatatis uijs, uel ipsorũ substantia attenuata. fit & eorundem corruptio aduersis uel uenenatis uel praua quapiam qualitate affectis humoribus uaporibusúe ad cor transmisis. Fit ẽt obstructio ut in cæteris, copiosiori ad cor humorũ, præsertim uerò crudorũ influxu. Sanè de syncopes causis plura author noster scribit, pro qua re pete Gal. 2. meth. & 2. de rat. uict. in ac. Ait autem de dissolutione spirituum agens, senes, pueros, & conualescentes in syncopim ex inedia præsertim incidere. At refragari de senibus uidetur Hipp. 1. de aph. senes facillime ieiunium ferre testatus. Non refragatur tamen quum de uiridi senecta uerba faciat, non de decrepitis, de quibus hic agitur. Scribit itẽ Auic. syncopen minus æstate accidere quàm hyeme. quod sanè si de omni syncope loquatur, ambiguum uidetur: quum, & si æstate maior dissolutio spirituum fit; hyeme tamẽ maior crudorũ succorum copia gignatur; ut propterea syncope, quæ spirituum conclusionem sequitur, hyeme magis quam æstate accidere, sit uerisimile. Verùm, certum est profectò in corporis ambitu ob circundantis nos aeris frigus crudorum humorũ prouentum gigni: ad interna tamen uiscera ualidior est caliditas, ut 1. aph. senex ait: ut propterea dißipari, quicquid obstruit, huius robore facile ualeat.

[Margin: Cap. 14. — Cap. 3. — Cap. 5. — Cap. 5. Com. 49. — Aphor. 13.]

De signis. Cap. 7.

Signa significãtia cãm syncopis, & dolores eius, proportionalia sunt signis prædictis tremoris cordis: nam si ipsa sunt debilia, sunt tremoris cordis: & quando sunt fortia, sunt syncopis: & quanto plus fiunt uehementiora, sunt mortis subitæ. Et pulsus quidem est significatio significãtior illius. Significat enim sua compreßione cum fixione uirtutis materiam compresiuam: & sua diuersitate uehementi cum uicißitudinibus, & paruitate maxima, resolutionem uirtutis. Reliquas autem significationes suas secundum reliquas dispositiones, iam sciuisti. Et ad summum, quum syncopis non fit subito, tunc ad ipsam minoratur pulsus in primis: Deinde sanguis incipit occultari ad interiora: & conuertitur color à dispositione sua. Et fortasse palpebræ non eleuantur, & apparet in oculis debilitas motus, & alteratio coloris: Et uisui apparent imaginationes extra inuentionem, & infrigidantur extrema, & apparet ei roritas in corpore frigida. Et quandoq; accidit nausea: Et quandoq; infrigidatur totum corpus. Quum igitur incipit aliquid horum signorum post phlebotomiam, aut solutionem uẽtris, aut [a] §asßiduationem § rei necessario facientis læsionem, abstineatur ab ea, & remoueatur causa; quoniam iam perducet ad syncopim, si non abscindatur. Et quando syncopis nõ habet causam manifestam primitiuam, & antecedentem, & est cum tremore cordis frequente, & non est illud, quod est in ore stomachi, causa faciens ipsam necessariam, & [b] §generans eam; § tunc ea est cordialis confirmata. Illa uerò, cum qua est nausea, & cõturbatio, est stomachalis. Et quãdo continuatur syncopis, & uehemens fit, & non est causa manifesta faciens eam, imò est cordialis; tunc habens eã moritur subito.

[Margin: a B. administrationem. — b B. reiteratur.]

ANNOT.

Quibus notis noscatur, à quanam causa syncope proueniat, pulchre Trallian. lib. 12. sed uide & loca in superioribus annotata. præsertim uerò Aretæum 2. de acutis morb. Vide & Hipp. ac Gal. 2. aph. ubi de ijs qui absq; causa manifesta dißoluuntur, uerba fiunt, de qua re author postremo loco.

[Margin: Cap. 3. — Cap. 3. Aph. 41.]

De cura. Cap. 8.

Illa, quæ fortis est, & facta propter malitiam complexionis confirmatæ, curationem non habet. Et illa, quæ non est ita, imò est leuior, aut est sequens causas extrinsecas à corde, curatur.

tur. Et patiens quidē syncopim qñq; est in syncopi: & quādoq; est in eo quod est inter syncopim & sanitatē: & qñq; est in leui paroxismo syncopis Quum ergo est in dispositione syncopis, non est semper possibile nobis ut laboremus in abscisione causæ, imò nobis necessarium est, ut opponamus accidenti, quod accidit cum eo, quod ipsi pertinet de cura. Et quandoq; aggregantur nobis duæ necessitates cōtrariæ, secundum duas partes diuersas. Indigemus enim in quibusdam membris diminutione, & euacuatione eius, quod in eis est ex humoribus, & in spiritibus additione [a]§ nutrimenti § & restauratione eius quod in eis accidit de resolutione. Et in plurimo quidem quod accidit ex syncopi, oportet ut incipiatur & laboretur cum eo, quod nutrit spiritum ex odoribus bonis, nisi in præfocatione matricis: In syncopi nāq; facta ex ea, oportet ut approximentur naribus earum odores fœtidi: & propriè conuenientes cum hoc ori stomachi. Et [b]§ §odoramento quidem [c]§ calami § est proprietas in ea experta, & propriè in cura calidæ colericæ, & similiter [d]§gypso. imò curatur§ dando in potu [e]§ ad sorbendum § ex uiuificantibus uirtutem. Et quādo fuerit illic uacuitas, & fames, tunc non approximetur eis uinum purū: Imò oportet, ut misceatur cum aqua carnis multa, & commisceatur cū aqua: & si non, tunc fortasse accident ex eo commistio rationis, & spasmus. Et ex eis, quæ necessaria sunt in pluribus speciebus syncopis, est inspissatio corporis exterius, ut comprimatur spiritus resolutus, nisi sit solutio uentris fortis ualde: aut sit causa frigus uehemens. [f]§ Et quum non est illic causa frigoris manifesta §prohibens rorationē aquæ frigidæ, & euentationem, & sorbitionem aquæ frigidæ, & aquæ rof. propriè, & indui eis quæ odore sandalorum infecta sunt, cum odoramento odorum frigidorum. multoties enim sanantur cum istis. Et si est fortior hac, & non sit successione rei resoluentis calidæ ualde; tunc oportet, ut insuffletur muschus in nares eius, & olfaciat algaliam, & suffumigetur [g]§ cum nere, § & sorbeat diamuschum, si possibile est. Et si causa fuerit caliditas, tunc odorifera frigida administrentur, & roretur aqua frigida super faciē eius in primis: Et non est malum, ut permisceatur parum muschi cum eo, quod administratur de illis, cū uictoria ex illis, quæ sunt sicut camphora, & sandali, & quod est fortis infrigidationis, ut sit frigidum contra calidum [h]§ impediēs, §& muschus, ut confortet calorem uitalem. et ut sorbeant aquam frigidam. quòd si tolerat dispositio ut sit mista cum uino infrigidato subtili, tenui, tūc est melius. Et oportet cum hoc, ut fricetur os stomachi frequenter. Et necessariū est, ut sit lectus eius in aere frigido: Et similiter oportet ut sint lecti omnium habentium syncopim, quum non est ex causa frigida, & proprie in syncopi habentium hecticam: & oportet ut asiduetur embrochatio extremitatum, & partium membrorum ipsorum regalium cum aqua rof. & succis frigidis cognitis: & necessarium est uinum infrigidatum, quod ipsi in potu sumant. Et si fuerit illic [i]† § § singultus, & nausea, tunc oportebit ut uiuificetur caliditas infirmi, & adiuuetur natura eius, cōmouēdo gutur cū penna excitātē uomitū, & cōmouendo spiritum ad exteriora. Et oportet ut asidues ista, & [k]§ attractionem super eum: § & quammaximum clamorem, & sternutationem, ēt si sit cum condisi. Quumq; illa non ualent, & non sternutat, tunc æger moritur. Et oportet etiam, proprie in syncopi, quæ fit ex euacuatione, ut appropinques ei odores ciborum desideratorum, nisi in habentibus nauseam, & syncopim accidentem causa humoris in ore stomachi: Nō enim oportet tunc, ut illud approximetur eis. Et oportet ut utantur uino, & sorbeant [l]§ aquam frigidā: aut calefactam§ secundum duas dispositiones notas. Sitq; uinum magis penetrabilis res, & subtilior, & melioris saporis ex eo, in quo est residuū [m]† § §stipticitatis: quamuis sit [n]† § §uirtus fortis in eo, quod recens est, ad aggregandum spiritum, & confortandum ipsum: & oportet ut non sit in ipso amaritudo fortis, & abhorreat ipsum natura, neq; grossitudo, quare nō penetret in ipso cū uelocitate. Et oportet, ut sit color eius citrinus, nisi sit syncopis ab euacuatione: & propriè secūdum poros propter raritatem eorum, & reliqua: tunc enim diligitur uinum nigrum, grossum. Ipsum enim est nutribilius, & magis faciens declinare humores ad contrariū eius, quo fit resolutio, & reducens spiritum in essentia sua. Illi autem, qui non habet ægritudinem hanc, uinum conuenientius, est illud quod est uelocioris penetrationis. Et tibi quidem possibile est, ut ipsum experiaris, ita ut gustes ex ipso parum. Quumq; uideris ipsum penetrare ad calefaciendum cum uelocitate, cum bonitate substantiæ, & odoris, tunc illud est cōueniens, s. illud quod quæritur. Et quādoque ponimus in ipso de muscho circiter. s. duo grana: aut de diamuscho quantitatem dosis unius, aut medietatis eius, aut tertiæ ipsius: & illud quidem in syncopi uehementi: & similiter trochiscos muschatos dictos in antidotario. Et conuenientius uinum in huiusmodi est illud, quod est calefactum. Ipsum enim in eo, cuius syncopis non est ex caliditate, est magis penetratiuum: & quando confortatur [o]§ fortitudine§ panis, est magis longinquum ab hoc ut [p]§ §exsiccet. § Et ex eis, quæ conferunt eis, est miua appropriata syncopi, dicta in antidotario. Et homines quibus necessarium est magis potare uinum calefactum, sunt illi quorum tardior est [q]§cessatio.§ Nō enim oportet ut isti sumant in potu frigidum: & similiter ille, cuius infrigidatur totum corpus. Et isti sunt illi, qui indigent ipso, & inunctione extremitatum, & stomachi cum oleis calidis aromatizatis. Et si est syncopis causa materiei, tunc si est possibile, ut expellatur materia cum uomitu, cuius speratur facilitas, aut cum clysteri, aut phlebotomia, fiat illud. Et si est propter euacuationem ex partibus intrinsecis, calefiant extremitates, & fricentur, & inūgantur cum oleis calidis aromatizatis: Et quandoq; est necessarium stringere eas. Et [r]§ sumatur in omni genere euacuationis illud, §quod dicitur in capitulo suo: & præpara in uiuificatione naturæ illud, quod scis. Et conuenientius est habenti illam, quæ ex hoc capitulo fit successione cholericæ passionis, ut sumat galiam muschatam in uino, & succo cydoniorum, cum aqua carnis fortis, in uino, & confert ei masticatio thuris, & luti [s]§ asambiorij nutriti§ cum camphora.

a B. cum cibo.
b B. in
c B. cucumeris
d B. lactucæ amplius curetur.
e B. & sorbēdo.
f ——— B.
g B. cum alned.
h B. resistēs opposita cōplexioni.
i † B. sicut
k B. aduentum hominum ad ipsum. Alia litera. excitationē & agitationē uel commotionem brachiorum & humerorū cum tuis manib[9] super ipsum.
l B. ipsum aut infrigidatū aut calefactum.
m † B. uirtutis
n † B. illa. Alia litera. residuum stipticitatis. Et est illa
o B. Alia litera. cū quantitate.
p B. exsiccetur uel resoluatur.
q B. euasio à syncopi.
r B. rege in retētione cuiuslibet euacuationis cum eo.
s B. alnisaburi conditi.

phora. Et si est propter euacuationem ex partibus extrinsecis, sicut est sudor, & quæ similantur illis; [t] † § §infrigida extremitates, & pulueriza super cutem myrtum, & lutum chimoleum, & cortices granatorum, & reliqua stiptica; & nō extrahes materiam ad exteriora omnino: & non administres huiusmodi puluerizationem in syncopi ab euacuatione intrinseca: imò oportet ut confortes uirtutem in omni euacuatione, præcipue approximando odores ciborum desideratorum, & similia eis, de his, quæ dicta sunt. Et si fuerit causa doloris, stupefac illum dolorem, si non est possibilis abscissio causę eius, sicut curatur cholica cum philonio, & similibus ei. Et si uenena fuerint causa, da ad sorbendum al bezahar experta, & diamuschum, & medicinas dictas in libro de uenenis. Quòd si fuerit in cessatione, & iam sanatur aliquantulum; tunc sit regimen eius etiam simile regimini primo, cum additione, [u] § cuius possibilitas sit § in huiusmodi dispositione. Et exemplum eius, in quo ambæ communicant, est, quoniam uerbi gratia oportet, ut ad sorbendum dentur medicinæ iuuatiuæ secundum dispositionem, de illis quæ sciuntur, & dictę sunt in capitulo de tremore cordis, & festinetur in hoc: & illud in quo [x] § possibilitas § est additionis, est, sicut si sit illic repletio oris stomachi, studendum est ut euomatur illud, quoniam sanat. Et similiter si sit illic repletio, oportet ut fames adhibeatur, & minoretur cibus eius, & utatur exercitio tolerabili, [y] § æquali ab § huiusmodi: Et fricatio adhibeatur omnibus membris [z] §usq; stomacho, & uesicæ. Et neque cogat ipsum sumere cibum, nisi uinum prædictum in dispositione syncopis, quod necessarium est. Et plures quidem stultorum medicorum student in cibando eum, existimantes, quòd sit ei conueniens ut uiuificet uirtutem eius. Ipsi ergo suffocant caliditatem eius innatam, & interficiunt ipsum. Et isti quidē iuuantur sirupo acetoso, & proprie illo, qui coquitur cum [a] §aqua, in qua§sunt subtiliatio, & incisio, sicut hyssopus & similia. Et si fuerit causa oppilatio in membris spiritualibus, & quæ sunt coram eis; da ad sorbendum oxymel, & frica crura eius, & adiutoria eius, & labora in huiusmodi ad prouocandam urinam eius, & da ei in potu de uino, quod subtile est, & illud si est illic caliditas.

Si autem est ab euacuatione, & debilitate, ad sorbendum detur aqua carnis [b] § aromatizata: § & fiat, ut sugat panem infusum in uino odorifero, cui aqua ros. sit admista. Et quandoque iuuatur si sumat in potu lac acetosum, absque butyro, infrigidatum: & illud, si fuerit illic cum euacuatione, caliditas: & similiter aqua agrestæ; Et melius illo est rob acetositatis citri, Et quandoque ponūtur in ipso folia eius. Et ad summum illi, qui cum syncopi habet [c] §cōturbationem, § & inflammationem, aut accidit à sudore uehementi, oportet ut detur illud quod datur, infrigidatum, & si sit etiā res, in qua quæritur calefactio. Et ex eis, quæ eis conferunt, est, ut in potu sumat aquam carnis fortis decoctionis, cui admista sit decima sui de uino odorifero, & aliquid de uitello oui, & aliquid de succo malorum dulcium, aut muzorum, aut acetosorum, secundum quòd exigit dispositio. Si autem tu fueris cauens in ipso calefactionem, neque fueris ausus dare in potu uinum, da ei ad potandum lac acetosum infrigidatum, in quo sit cōtritus panis de simila: & da ei in cibis spēs acetosorum factorum cum succis fructuum. Quod si habens syncopim inuenit frigus cum ea, aut post eam, aut quum in potu sumit infrigidantia, & proprie in uisceribus, dabis ei ad potandum [d] §cardamomum § & piper ipsum, & absinthium: & quandoque datur in potu uinū. Et qñq; curatio facit necessarium, ut fiat mundificatio, & [e] §times nocumētum eius, §oportet ut tu confortes stomachū. & incipe in hoc, cū eo qđ est sicut sirupus de absinthio, decoctus cum melle: & administra emplastra confortantia stomachum prædicta: & ad bibendum da uinum odoriferum post illud, & ciba cibo laudabili. Factæ uerò in principio febrium, & causa apostematum, curam dicemus, ubi dicemus, curam accidentium febrium. Et penitus oportet, ut frices extremitates eius, & calefacias, & stringas, ut non submergatur uirtus & materia: & prohibeatur à comestione cibi, & uino: & interdicatur somnus, nisi sit, quod in principio sui non accidat nisi propter debilitatem. Et quicunque eorum, qui syncopim patiuntur, indiget cibo; oportet ut detur ante paroxismum duabus horis, aut tribus, cibus: & sit cibus sauich de hordeo infrigidatum, & panis cum aliquo [f] §quod habeat paruam acetositatem, § & naribus attrahat odorem bonum. Et si fuerit illic constrictio uentris, sumatur prius cibus, qui lenificat, sicut sunt [g] §thafeathe §, & similia eis: & sirupus de malis cū [h] §oxymelle § est iuuatiuum in huiusmodi. Quòd si necessarium fuerit uti cibis [i] §subtiliatiuis, § sint sicut aqua carnis; & uitellus oui, & sorbitiones cū medulla panis & aqua carnis, & quandoque necessarium est, ut misceatur cum aliquantulo uino. Si autem necessitas illorum fuerit ad hoc, ut confortetur stomachus, tunc oportebit ut misceantur cum eis robub, & succi fructuum odoriferorum, in quibus sit stipticitas: Sed in hora paroxismi necessarium est uinum. Syncopi autem factæ ab accidentibus animalibus, succurritur etiam cū eo, quod ante dictum est ex odoribus bonis, & strictione nasi, & uomitu, & fricatione extremitatum, & stomachi, & cibatione eius cum aqua carnis. Et sint ī ea tortellæ [k] § in uino infrigidato, aut calefacto, §secundum quod scis. Et si syncopis est ex continuatione [l] † § §choleræ citrinæ, oportet ut sit uinum [m] † § §permistum. Et similiter syncopi ex dolore. Et nos quidem dicemus illud quod proprium est colicæ in capitulo suo. Et plurimum quidem syncopis, quæ accidit successione phlebotomiæ, accidit stomaticis, & habentibus uenas subtiles, & stomachum debilem, aut corpora in quibus dominatur cholera citrina, & ei qui non consueuit uti phlebotomia. Et oportet, ut isti ante phlebotomiam, sumant in potu aliquid de robub confortantibus stomachum, & cor. Et quando cadūt in syncopim, fiat illud quod diximus; & sumant in potu uinum mistum, infrigidatum, confortans stomachos eorum, & conseruans eos: & proprie cum succo alio. Et oportet ut dicamus denuo, quòd quandoque eget curatio in syncopi stipticis, ut prohibeant euacuationes, & confortent membra mollificata, adiuuātia ad resoluendum: & ut stringatur os stomachi ante, &

[t] † B. fiat contrariū illius &.
[u] B. in qua est securitas.
[x] B. securitas.
[y] B. proportionati.
[z] B. etiam.
[a] B. cum eo in quo
[b] B. Alia litera, almachtar.
[c] B. angustiam stomachi.
[d] B. diapipereō
[e] B. accidit euasio à paroxismo sincopis.
[f] B. ferculo.
[g] B. alasfidbagiat.
[h] B. syrupo acetoso.
[i] B. Alia litera, absolute.
[k] B. & uinum infrigidatū aut calefactum.
[l] † B. uomitus.
[m] † B. infrigidatum.

ante, & non recipiat illud quod peruenit ad ipsum: & eget uirtute penetrante uelocis penetrationis ad nutriendum spiritum, sicut est uinum: & ambo sunt prohibentia operationes: Oportet ergo, ut discernatur inter administrationem utrarunque dispositionum. Administrentur itaque stiptica in hora sanationis, aut postquàm administraueris aliud incipiendo ad hoc, ut uiuifices uirtutem, quum ipsa iam impressionem in eo fecerit & fuerit uiuificata. Et administra secūdum in hora necessitatis uelocis, ad uiuificandum uirtutem & non præmittas stipticum super illud, & prohibeat penetrationem eius. Et quandoque necessitas perducit ad illud, quod est fortioris nutrimēti quàm uinum, & proprie cum syncopis est à fame, aut resolutione plurima. Et quando fit, ut quum uinum purum superuenit corporibus eorum[n] §multiplicat in eis§ & facit possidere commistionem intellectus, & spasimum; tunc non est eis aliquid ita conueniens, ut aqua carnis prædicta permista cum uino[o] §puro,§ & succo pomorum, aut acetosorum, aut dulcium, secundum duas res. Et quum non est quod prohibeat, tūc melius est, ut ponantur in ipsa quæ sunt sicut gariophylli, & muschus. Nam stomachus est magis recipiens eā, & uirtus stomachi cum ea uehementius iuuatur, & cor magis attrahit ipsam. Et quandoque tibi necessarium est ut dissoluas panem similagineum in eo, quod facis ipsum sorbere, quum spatium à cibo longinquum est. Et fricatio extremitatum, & constrictio earum: & similiter excitatio uomitus, conferunt omni syncopi, nisi quum est à sudore, & similibus eis, propter quæ mouetur spiritus ad exteriora. isti enim sedatione magis indigent: & non oportet ut moueantur, aut uomant, aut ligentur. Et ex eis, quæ faciunt eos uomere, est aqua tepida cum unguento, aut cum oleo, aut mista cum uino. Et oportet ut calefacias stomachum, & quæ sequuntur ipsum ante[p] § fricationē extremitatum§ etiam, ut facilis fiat uomitus. Et scias, quòd fricatio extremitatum, & calefactio earum, & aromatizatio ipsarum cum unguentis, & aromatizatio oris stomachi cum unctionibus boni odoris, sicut est oleum nardinum, &[q] §calefacientia sicut sinapis, & pyrethrum,§ conuenientia sunt ualde ei cuius syncopizatio est ab euacuatione sanguinis, aut humoris, aut repletione, imò pluribus quibus adest syncopis, quum nō est motus humorum ad exteriora. Et oportet ut ligentur crura eorum, & adiutoria ipsorum uicibus[r] §continuis, & fricentur§. præpara illud cum eo, quod necessarium sit§ oppositum parti euacuationis. Et isti quidem iuuantur constrictione ascellarum, & roratione aquæ frigidę, & fricatione oris stomachi, & similiter omnis syncopis, quæ est ab euacuatione, & cum uino commisto, nisi aliquid prohibeat à uino, sicut apostema, aut humor immaturus, aut solutio uentris, aut soda. Et si in aliquo magnificatur necessitas confortandi ipsum, da ei in potu uinum etiam, & non cures, & illud quidem in syncopi[s] §debili.§ Et balneum quidem conueniens est ei, cui accidit syncopis ex diaria, & cholerica passione. Et si accidit syncopis propter fluxū sanguinis, est nociuū ualde. & similiter si accidat propter sudorem plurimum. Et balneum etiā est conueniēs ei, qui inuenit ex uomitibus inflammationem in ore stomachi. Si autem est propter debilitatem oris stomachi, tunc oportet ut administrentur super eum emplastra confortatiua, sicut illud quod fit ex mastice, & cydonijs, & sandalis, & croco & lilio[t] † §

§cum uino, quamuis ualde conferant fricatio extremitatum, & constrictio earum. Et syncopim quidem factā ex fame, quandoque sedat pondus. 3. panis. Et paroxismo syncopis siccitatis, aut tum siccitate, naturæ, oportet ut succurratur cum bucellis panis in aqua granatorum, aut syrupo de malis: Et quādoque necessarium est in ægritudinibus acutis ꝓpter syncopim dare in potu uinum: & magis conueniens est insipidum. Et patientes quidem syncopim, præcipiuntur uigilare, & dimittere locutionem.

[n] B. nocet eis.

[o] ——— B.

[p] B. Alia litera. ante illud, & extremitates.

[q] B. calefacientibus. Alia lra. sicut oleum de sinapi & piretro.

[r] B. succesiuis & soluantur, & rege illud cum eo quod requirit vel necessitat.

[s] B. difficili.

[t] † B. & similiter emplastratio cum vino facta ex musco & lilio.

Annot.

Syncope uirium dissolutio est, instaurabilis autem non est dissoluta natura, ut ait maximis uir Aretæus lib. 2. de curat. acut. ubi. s. confirmata est dissolutio; quod & Gal. 12. meth. & Paulus lib. 3. quo fit ut maxima hic affectus & celeritate & diligentia opus habeat. Quamuis autem is symptoma sit, quod propterea ablata causa tolli debet; assumit tamen causæ rationem ob uires, quas demolitur, curationemq; ad seipsum trahit, causæ etiam sæpenumero contrariam. Vbi à crudorum humorum est copia, eget uacuatione, si causam spectes: at ipsum tamen symptoma alimentum & adiectionem poscit ob spirituum dissolutionem, qui reparandi sunt, quoniam ij uirium proxima sunt instrumenta. Iure ergo totus in his affectibus curationis scopus reparandorū spirituum est. Reparantur uerò ii multiplici præsidiorū genere: quod author noster fusissime, & Gal. 12. meth. nec non 1. ad Glauc. & Paulum lib. 1. & 3. Trallianus lib. 12. & Aretæus 2. de curat. acut. Est autem unum hic quæstione dignum, quum ait Auic. § Et in plurimo quidem, quod accidit &c. § Admouenda ait esse naribus in syncope, quæ uteri uitium sequitur, male olentia: quū alioqui in aliis syncopes causis odoratis utendum sit; atq; id & Gal. 1 ad Glauc. testatur. Quærat ergo aliquis, qua ratione præfocata uterò utendum sit odoratis: an forte uterus odores sentiat. Sanè de hac re locus agendi esset, quum de uteri affectibus tractabitur. nunc tamē ut paucis satisfaciamus. Quòd uterus odores sentiat, tum prauos, tum iocundos, certum est, & quotidie experientia probatum. at qua ratione sentiat, non est facile constituere. Certum est odorum sensiterium nares esse, siue caruncculas māmillares neq;, & si reliquæ uniuersi corporis partes sentiunt, quæ ad tactum, aut quæ ad gustatum pertinent; uisus tamen, uel auditus, uel odoratus obiecta sentiunt; ut mirum propterea sit, quomodo inter reliquas corporis partes sola odores sentiat. Res tamen ita se habet, ut existimamus. Odorum eadem materia est, quæ saporum, ut Arist. lib. de sens. & sens. testatum reliquit. referuntur sapores ad tangendi sensum; ut propterea etiam odores ad tactum quodammodo referantur. Et si uerò fatemur, quod Arist. 2. de anima, ait, odoratum tactum non esse; ratione tamen materiæ, cui odores insunt, quæ eadem est cum gustatili, non uidetur odorandi uis tactu immunis, præsertimq; si sentiri odores per uapores asseramus, de qua re supra disseruimus. Quum ergo & ratione similitudinis cum tactu, & uaporum ratione (sine quibus fortasse odores

Cap. 3. Cap. 2. Cap. 34. Cap. 2. Cap. 14. Cap. 34. Cap. 3. Cap. 2. Cap. 14.

non

non sentiuntur) ad tactũ quodammodo odorandi sensus reseratur; mirum non est, uterum, quæ exactissimo est sensu, ob neruosam, qua constat, substantiam, iocundis uel grauibus odoribus affici. Delectatur uerò iocundis, tristatur tetris, hac ratione. Quæ fœtida sunt, eadem in cocta, & male admodum permista sunt: contra autem quæ beneolentia sunt. quæ ergo male permista sunt, eadem sensum inæqualiter afficere necesse est; proptereaq; uterus fœtidæ rei uel speciebus uel uaporibus inæqualiter affecta refugit, contrahitq; se se; ad beneolentes uerò iocundosq; effunditur. Adde quod, quum perpetua spirituum in nobis sit concursatio, explorentq; hi ueluti animæ satellites interna, externaque omnia, ad iocundos se se effundunt, & tristia auersantur. oblatis ergo iocundis ad nares odoribus, si syncope ex uteri sit præfocatione, augetur præfocatio; utero ad iocundos & quibus delectatur, odores, occurrente, & augetur syncope. contra uerò ex fœtenti odore contrahitur, & animi deliquium soluitur.

2 *Et si fuerit illic sicut singultus & nausea &c. Vomitionem consulit, ubi adest nausea: quod & Gal. 1. ad Glauc. hydrelæum et aquam calidam exhibens ad uomẽdum, ubi ex uitioso in uentriculo humore syncope accidat. At Gal. Auerroes damnat 7. Coll. uentriculum in hoc casu roborandum, non autem irritandum asserens. nempe quæ uomitionem faciunt, dum naturam exstimulant, alios ad uentriculum humores contrahunt, ac syncopim augent. Cæterùm non utitur Gal. uel author noster in syncope tali uomitorio, cuius ui uberior ad uentriculum humorum copia confluat, sed leui, quale hydrelæum est; ut propterea nullus hic sit accusandi locus.*

Cap. 14. — Cap. 17.

3 *Et similiter si sit illic repletio, oportet ut fames &c. Vbi syncope ex humorum copia accidat, inediam iniungit, quod rectè sanè & ex re ipsa indicatur. Non is tamen explicat, an de repletione ex cruditate, an de sola præter cruditatem multitudine intelligat. Videtur tamen de ea uerba facere, quæ crudorum succorũ copiæ succedit, & Gal. imitari 12. meth. At si ita se habet, quousq; nam inedia perferenda est? Sanè Gal. si nihil obstet, uel alui profluuium, uel quid aliud eius generis, inediam ad quintum diem producit; solaq; mulsa aqua, in qua decoctum hyssopũ fuerit, nutrit: interea & frictionibus uehemẽtibus, & oleo discutiente inungens. At miratur de Gal. Trallianus lib. 12. Quis enim uires adeo ualidas cogitare in his possit, qui simul omnia, & inediam, & frictionem pariter ferre queat? profectò uidetur author noster hanc controuersiam uidisse, quamuis non explicet. Assentitur autem Galeno quũ famem probat; & quum eorum medicorum studium damnat, qui in nutriẽdo laborant. uideturq; hic Trallianum accusare, qui præstare existimat, ut & cremore ptisanæ, & halica cum oximelite & pane in uino intincto nutriantur. limitat uerò & moderatur Gal. sententiam de frictionibus, quum exercitatione tolerabili utendum ait. Quãobrẽ probãdus Auic. ẽ. Quòd uero ad Gal. et Trallianũ spectat, si nostræ tempestatis usum animaduertas, sicuti Gal. sentẽtia periculo non uacat, ita & Trelliani placitũ non uidetur esse contemnendum.*

Cap. 3. — Cap. 3.

De casu uirtutis subito. Cap. 9.

HOc plurimum contingit, ubi non est dolor, neque solutio uentris, neque apostema magnum, neque euacuatio magna. Et non est quidem, nisi propter humores [a] § concurrentes:§ & raro quidem contingit, ut sint illi humores sanguinei. Sanguis enim dum non facit accidere prius [b] § aliquod accidens, & non succurritur cum extractione eius, facit § accidere casum uirtutis subito. Illud autem quod sæpius est: est ut sint causa humores grossi in stomacho: aut in uenis, oppilantes uias anhelitus. Et scias, quòd casus uirtutis quandoque [c] § sequitur syncopim: & quandoque est § infra syncopim, ubi uirtus non destruitur nisi à neruis, aut lacertis, ipsis existentibus ab ea uacuis: quare homo fit non motus, neque remouetur a suo situ, & [d] § dormitione § sua, nisi cum labore. Et causa illius est accidens eius, quod diximus. Nam quum uehemens fit, facit cadere uirtutem integrè: & si non fit uehemens, facit cadere uirtutem neruorum, & lacertorum. Et multoties quidem fit propter subtilitatem humorum in substantia sua. & quia ipsi recipiunt resolutionem, & propriè in febribus. Et istorum quandoque operationes [e] § sensibiles § sunt non læsæ, quamuis non sint tolerabiles, quando multiplicantur & iterantur.

a B. oppilantes Alia litera, replentes.

b B. accidentia alia non perducitur dispositio eius ad hoc, quod faciat.

c B. perducit ad sincopim & quandoque ad id quod est.

d B. statione.

e B. morales. Alia litera. sensuum interiorũ.

ANNOT.

De qua re hic tractet, non est cognitu facile. existimarit fortasse quispiam de animi defectione agi, quam à syncope distingui supra admonuimus. Vnde & Trallianus lib. 12. & de syncope & de animi deliquio seorsum scribit. Verùm, quum de syncope supra egerit, simulq; & de animi deliquio meminerit, suspicamur de eo præter naturam affectu hoc loco intelligi, quo, non ob spirituum dissolutionem, non ob eorundem suffocationẽ; sed ob acrium humorum ad uentriculum uel sentientes alias partes effluxum linqui animo accidit. mordicantibus nẽpe ijs & conuellentibus calor ad interna statim reuocatur, & externæ partes, & si refrigerantur, non tamen sensu omni & motu prorsus redduntur inopes, ut in syncope. De hoc tamen alij iudicent.

De cura. Cap. 10.

CVra istorum proxima est curæ patientium syncopim. Eius nanque cura, quæ est ex repletione sanguinea, est phlebotomia. In ea uerò, quæ est causa alicuius alterius humorũ grossorum, oportet ut succurratur patienti ipsam in hora cessationis, euacuatione cum eis, quæ sunt sicut hieræ. Et quandoque sufficit hiera picra, cum qua composita sunt turbith, & sal Indus, & agaricum, & epithymum, & quæ sunt similia eis. Et quandoque [a] § medicas eum § cum scammonea. Scammonea nanque est ex eis, quæ adiuuant medicinas alias. Et oportet quidem, ut administres in ea uomitum, post solutionem; & assidues receptionem confortantium cor, & odoramentum eorum. Et fricatio quidem extremitatum, est ex eis, quæ uiuificant calorem innatum, secundum quòd iterauimus eius rememorationem: & utatur post illud exercitio temperato. Cibus uerò sit ille, qui subtiliat, & incidit, sicut aqua ciceris cum sinapi, & oleum de oliuis, & oleum amygdalinum. Et de uino quidem, utatur subtili & ueteri. Et utatur balneo post euacuationem, & inungatur oleis uiuificantibus calorem innatum, subtiliantibus. Deinde utatur post balneum uino puro, & sirupo de melle, & sirupo de absinthio, & similibus illis. Quumque incipit uiuificari, oportet ut præparetur cibus confortatiuus uelocis digestionis. Et tu quidem scis illud, ex eis quæ dicta sunt

a B. adiuuantur ea.

sunt tibi. Et scias, quòd uirtus augmentatur cibo, & uino[b] §subtili,§ conuenietibus, & odoribus bonis, & tranquillitate, & gaudio, & dimisione eorum, quæ contristant, & rixari faciunt, & rememoratione rerum amabilium, & habitatione cum dilectis.

b —— B.

De regimine eius, in quo apparent signa aduentus apostematis calidi in corde. Cap. 11.

APostema quidem, quando fit apostema, tunc iam interficit, aut interficiet. Ante illud uerò, quando apparent tremor cordis magnus, & inflammatio uehemens, & signa prædicta; tunc est secundum inceptionem pernitiei. quòd si aliquid iuuat ipsum, tūc est phlebotomia basilicæ. Et speratur quandoque in eius euasione cum phlebotomia arteriæ, in inferioribus corporis, & infrigidatione pectoris eius cum niue, & camphora[a] §super apostema.§

a B. & sandalis, & coriandro humido & sorbeat aquam niuis cū caphora secundum continuationem.

ANNOT.

Vbi inflãmatio cor apprœhēderit desperata est salus. agenda propterea sunt omnia, ubi futurã inflammationē hanc aduerterimus. Ne fiat, id uenæ sectione præsertim tentandum est. Author uerò præterea, ex niue pectus refrigerat, & niuosam aquam propinat cum camphora: quod quidē præsidij genus, & si repeliendi uim habet ad partem principem; tentari tamen in tam præcipiti morbo licet. id & Rasis. 17. Cont. tr. 1.

Cap. 2.

FEN DVODECIMA

De mammilla & dispositionibus eius, & est Tractatus unus.

De anatomia mammillæ. Cap. 1.

MAMMILLA est membrū creatum ad generandum lac: ut nutriatur cum eo nouiter natus, in introitu suæ natiuitatis, & usque quo confirmetur, & crescat eius uirtus, & fiat conueniens ad digerendum cibum fortem solidum. Et ipsa est corpus compositum ex uenis, & arterijs, & neruis, inter quæ existit uacuitas, quam caro repletglandosa, cui nō est sensus, albi coloris: & propter suam albedinem, quando asimilatur ei sanguis, albificatur illud quod nutrit ipsam: & albificatur illud, quod superfluit ab ea, & fit lac. Et eius quidem comparatio ad lac generatum ex sanguine, est comparatio hepatis ad sanguinem generatum ex chylo, in hoc, quòd unumquodque conuertit humiditatem ad similitudinem suam in natura, & colore. Nā hepar rubificat chylum album, & facit ipsum sanguinem. Et mammilla albificat sanguinem rubeum, & facit ipsum lac. Et uenæ quidem, & arteriæ, & nerui positi in substantia mammillæ ramificantur in ea, usque ad partes uillosas, & habent in ea reuolutiones, & circuitiones plurimas. Communitas autem mammillæ cum matrice in uenis inter eas contextis, est res, quam iam sciuisti in anatomia uenarum.

ANNOT.

De mammarum substantia & usu habes ex Arist. 4. de partib. animal. & Gal. 7. de usu part. & 14. Discrepare tamen ij inter se uidentur. quum enim uterq; in eo conueniat, mammillas & lacti generando, & tuendo cordi esse procreatas in pectore; Arist. priorem usum cordis tutelam putat; Galenus uerò lactis generationē. Verùm quod ad hoc pertinet. Certū est mammillas lacti præsertim gignēdo esse institutas. neq; id negarit Arist. primarum ipsarum esse munus. Sed quòd in pectore sint, nō alibi constitutæ; tuendi cordis gratia præsertim est. non gignendi lactis. quum alioqui ubicunq; fuerint, si etiam ad imum uentrem, ut in quadrupedum ferè genere est, excepto elephante, & paucis quibusdā, nihil referat.

Cap. 10. Cap. vlt. Cap. 4.

De exuberatione lactis. Cap. 2.

SCias, quòd lac multiplicatur multiplicatione sanguinis boni: & quando minoratur, tunc causa eius est[a] †§ §diminutio causarum sanguinis: aut[b] §penuria§ bonitatis eius. Et causa in paruitate sanguinis, aut est ex parte materiei, aut ex parte complexionis. Et illa, quæ est ex causa materiei, est quoniam est cibus paucus, aut est contrarius generationi sanguinis ab eo, propter siccitatem suam, & frigiditatem superfluam, Aut est iam conuersus ad partem aliam, scilicet fluxus sanguinis, aut apostematis, aut aliorum. Ex parte uerò complexionis, quoniam est complexio corporis,[c] §aut mammillæ,§ exsiccans humiditatem,[d] §cuius pasione§ non generatur ex ea sanguis: aut propter superfluitatem aquositatis eius, & elongationem eius ab æqualitate conueniente sanguinea, aut aliud. Sed causa, quæ[e] §cōsumit substantiam§ sanguinis, & corrumpit illud, quod generatur ex ea, quare non est conueniens, ut generetur ex ea substantia lactis, quum lac nō generet nisi ex sanguine bono, est dominiū unius humorum trium choleræ, aut phlegmatis, aut melācholiæ. Et declaratio quidem choleræ est in citrinitate coloris lactis, & subtilitate eius, & acuitate ipsius. Et phlegma declaratur in uehementia albedinis eius, & aquositatis ipsius, & declinatione eius ad acetositatem in odore, & sapore suo. Et melancholia in uehementia spissitudinis eius, & paucitate ipsius.[f] §Et multitudo fortitudinis eius§ nō elongatur, quin sit,[g] §ideo quod§ sanguis propter uehementiam multitudinis suæ[h] §inobedit§ operationi naturæ: quare non patitur ab ea, & accidit naturæ defectus in conuertendo illum, propter coarctationem, quam fecit ipsi: & hoc est ex eis quorum signa non sunt[i] §defecta.§ [k] §Et quandoque accidit ex exsiccatione lactis, & spermatis, ut egrediantur secūdum filum: § quare fit sanguis, quamuis fit exuberans non laudabilis substantiæ, neque conueniens ad hoc ut generetur ex eo lac [l] § naturale. § Et est illud, quod generatur ex eo, de lacte illaudabile. Et postquam iam sciuisti causam; tunc tu prouidus es in modis abscindendi eam.[m] †§

a † B. aliqua.
b B. priuatio.
c —— B.
d B. Alia litera. cibi quare. Alia lra. aut est complexio humectans eā quare.
e B. priuat bonitatem.
f B. & multitudine fortitudinis ei⁹. Alia lra. & ponticitate eius, &
g —— B.
h B. inobediēs.
i B. Alia litera. occulta. Alia litera.
k —— B.
l B. exuberans.
m † B. Et qnq; accidit ex exsiccatione lactis & spermatis vt egrediatur sicut filum. §
n B. tuderi.

Et scias, quod omne, quod exuberare facit sperma, exuberare facit in pluribus corporibus lac, sicut[n] §semen lactucæ,§ & semen papaueris, & uber capræ, & ouis & similia: quēadmodum illud quod exsiccat sperma, & minorat ipsum, & prohibet generationem

nerationem eius, minorat lac etiam, sicut semen cãnabis. Et quum causa in paucitate lactis est paucitas cibi, multiplica cibum, & fac [o] delectari in ipso, & fac ut ipse sit ex genere calidi & humidi, laudabilis chymi. Et quando est causa corruptio cibi, rectifica ipsum, & reduc eum ad genus prædictum. Et quando causa est multitudo exercitij, minora ipsum, & fac [p] delectari. Et si causa in ipso est paucitas sanguinis propter fluxum sanguinis, & similia, retine ipsum: & si ipsius fluxus est in inferioribus, [q] † ad superiora: & si est eius fluxus in superioribus, ad inferiora. Quòd si eius causa est corruptio complexionis puræ, pone cibos oppositos illi complexioni, cum essentia exuberationis chymi. Et si fuerit causa humor corruptus, dominans: euacua cum eo, quod oportet, in omni humore. Et pone cibum mulierum cholericæ complexionis illud, quod declinat ad frigiditatem & humiditatẽ. Et ex eis, quæ conferunt eis, est aqua [r] hordei cum iuleb: & etiã seminis [s] citrulorum pugillus, & semen cucumeris, & acceptio cerebellorum, & potes lactis uaccini, & caprini, & pisces aradradri, & caro hœdina, & gallinacea impinguata; & sorbitiones factæ ex Kisch hordei cum lacte: & ius maluarum hortulanarum. Et pone regimen earum, quæ sunt phlegmaticę complexionis, ex cibis, & medicinis, in quibus est calefactio in primo, & secũdo, cum humectatione, aut pauca exsiccatione. Et ex hoc quidem genere, sunt [t] panis & bautiæ [u] † : & fœniculus, & anethum, & apium humidum, & [x] macis, & proprie humidæ absque sicco: quoniam est calefactiuum, & exsiccatiuum. Et sorbitiones factæ ex farina tritici cum fœnugræco, & fœniculo. Et quando lac egreditur filosum propter grossitudinem suam, & siccitatem suam; tũc cura est embrochatio cum eo, quod humectat ualde: & acceptio humectantium: & similiter in spermate: & intende regimen [y] † complexionis secundum medicinas & cibos, in quibus est superfluitas calefactionis propinqua ei, quod diximus, & humectatio ultima. Et cognoscas etiam genus melancholiæ dominantis, & rege secũdum ipsum. Et ex medicinis quidem temperatis facientibus lac exuberare, est, ut sumantur [z] deselel apũ. ℥. xxx. ʒ. & de folijs fœnic. xx. ʒ. & de fasfasa. xv. ʒ. & de tritico [a] fracto. xxv. ʒ. & de ciceribus excorticatis, & hordeo albo contrito, æqualiter de unoquoque. xviij. ʒ. ficus magnæ. x. numero: & omnia bulliãt in. xxx. lib. aquæ, usque quo redeant ad. ix. lib. & minus. Et sit, quod inde bibitur. v. ℥. cum. s. ℥. olei amygdalini dulcis, & ℥. j, & . s. zuccari [b] scilimiu. Et pisces [c] saliti sunt ex eis, qui faciunt exuberare lac. Et ex medicinis faciẽtibus lac exuberare, est ut sumatur farina sisami, & dissoluatur in uino puro, & coletur, & bibatur colatura eius, & emplastretur ex fæce ipsius mammilla: Et etiam sumatur ex interioribus melongiæ pondus medij Kaficij, & elixes in aqua uehementer, donec etiam dissoluatur: deinde cõmoueatur uehementer, & coletur, & accipiatur de colatura eius, & ponatur super ipsam. ℥. j. butyri, & bibatur: aut sumatur infusio ciceris, & bibatur in ieiunio diebus continuis: & propriè sit eius infusio in lacte. Et aqua hordei cum melle, aut iuleb: Aut sumantur seminis fasfasa pars. j. & cicerellæ partes duæ, cuius potio sit kermet unum cum aqua calida, Aut sumantur in potu [d] de pilulis nardinis. ʒ. ij. cum uino. Et ex medicinis quidem bonis est, ut sumatur butyri uaccini. ℥. j. & uini cadus magnus, detur ad bibendum in ieiuno: Et rami, [e] papaueris rufi & folia eius decocta cum tritura hordei, sumpta sorbendo: Aut sumantur raphanus, & furfur, & bulliant in uino, & coletur uinum illud, & bibatur: Aut sumatur semen papaueris assum cum sauic, æqualibus partibus cum oxymelle, aut rob, postquàm infusa fuerit in quolibet eorum tribus diebus. Nam illud est melius. Et quandoque in potu detur nigella cum aqua mellis: aut sumatur seminis anethi, & seminis porri, & seminis andacochæ omnium an. ℥. j. & seminis fœnugræci, & seminis fasfasa partes æquales: misceantur cum succo fœniculi, & bibantur; & si misceantur cum melle & butyro, est melius.

o B. ut quiescat post ipsum.
p B. ipsum quiescere.
q † B. Alia lra. trahet ipsum.
r ——— B.
s B. papaueris & etiam seminis cucumeris pugillus unus & fœniculi.
t ——— B.
u † B. eruca.
x B. alsemeriũ aliàs semurium propriè humidũ
y † B. melãcholice.
z B. ex sela vel selel alnachel .i. ex melle dactylorum. Alia litera. ex melle apum.
a B. contrito. ʒ. xv.
b B. selimani.
c B. boni.
d B. ex granis. alben.
e B. alsachichal nemam.

Annot.

An lac ex probo uel excrementitio sanguine fiat, libro primo dissertũ est. Nunc, quod ad hoc caput facit, de lactis exuberatione uel penuria pete Gal. 5. de simp. med. fac. & Hipp. lib. de natura muliebri & de morbis muliebr. Vide et Paulũ li. 1. de laudatiss. et uitiato lacte. Vnũ uerò hic author scribit, quod uidetur paulo difficilius, quum ait Et scias qui omne quod exuperare facit sperma, exuberare facit ĩ pluribus corporibus lac &c. Vitex profectò Dioscoridis testimonio lib. 1. lactis abundantiam facit. Idem tamen, semen non solum non auget; sed imminuit, ac ueneris impetũ cohibet. Cæterũ dici fortasse poterit, uiticem multo, uel frequenti, usu semen extinguere, nempe sui caliditate & siccitate, qua & seminis & lactis generationi inimicum est: at, si moderate & rarò sumatur, fortasse suarum partium tenuitate sanguinem ad mammas uberiorem aduehit. atq; dum etiam simul sui caliditate coctionem adiuuat, lactis copiam parat.

Cap. 21.
Cap. 3. & 4.

De minoratione lactis & prohibitione exuberationis eius superfluæ. Cap. 3.

Lac quando superfluit plurimum, nocet, & apostemata, & affert etiã ægritudines. Et quãdoq; aggregatur lac in mammilla absq; pregnatione, & proprie quando retinentur menstrua. [a] Conuertitur enim materia, quæ non inuenit uirtutem expellendi per matricẽ, propter paruitatem ipsius, & peruenit in ubere, & fit lac. Et quandoq; aggregatur in corporibus uirorum, & propriè in puberibus, ita ut rotũdentur mammillæ ipsorum. Et tu quidem iam sciuisti in his, quorum tibi iam præterita est rememoratio, causas paruitatis lactis. Et illud quod in ea plus attenditur: est omne quod exsiccat uehementia suæ siccitatis: aut uehementia resolutionis suæ & calefactionis. Et omnia quæ infrigidant etiam, & humectantia, quæ sunt uehementis humectationis, [b] etiam minorant sanguinem phlegmaticorum. Et omnes medicinæ minorantes sperma, sunt minorantes lac. Illæ autem, quæ ex eis sunt frigidæ, sunt sicut [c] semen papaueris, & lentes, & [d] alkasil cum aceto, Et ex eis, quæ liniuntur, sunt succus arboris psyllij: & mucillago eius [e] quæ retinent & stupefaciunt, est farina fabarum cum oleo rosa. & aceto. Calidæ uerò sunt,

a B. Reuertitur
b † B. aquosæ.
c † B. lactuca & semen eius.
d B. althafasil.
e B. & lactuca & similia. Et

sicut ruta, & semen eius, & propriè ruta montana:& sicut [f] §alselemenusch§& semen eius. Et dosis eius ultima est usque ad. ℥.ij.Et illud quod uerius est de re albedarungi est, quòd ipsum minorat lac, quamuis dicant quidam,quòd facit exuberare.Et cyminum propriè montanum exsiccat lac etiam:& etiam ut ex eo fiat epithima cum aceto.Et ex epithimatibus calidis est illud, quod fit de ammoniaco & uino.Epithima bonum.sumantur radices caulium,& terantur, & fiat ex eis emplastrum:Aut sumatur farina lentium, & fabarũ, & crocus,& nux eadem,& sal: & fiat ex eis epithima cum aqua frigida: Et etiam fiat linimentum cum succo fœnugræci:aut cum lacca, & lithargyrio & oleo ros.Et ex eis quæ procedunt cursu ꝓprietatis, est ut liniatur mammilla cum cancro marino contrito: aut cũ cancro fluuiali adusto.

f B. alfengiechast.

ANNOT.

Lac ex suppreßis mensibus gigni testatur & Hipp. 5.aph. Quòd item quandoq; etiã in uiris & puberibus lac gignatur,testatur Arist. 1.de hist. animal. id & nos ipsos uidiße quandoq; meminimus. Quomodo uerò imminuenda sit lactis exuperantia, pete etiam ex Gal. 5. de simpl.med.fac.

Aphor. 39.
Cap.12.
Cap.21.

De caseatione lactis in mammilla. Cap. 4.

QVandoque lac caseatur in mammilla propter caliditatem exsiccatiuam. Et quandoque caseatur propter frigiditatem cõgelatiuam. Et tu quidẽ scis ex eis quorum rememoratio tibi præterijt, significata cuiusq; harum duarum rerum. Medicinæ autem prohibitiuæ caseationis, sunt linimentum factum cum cera in quibusdam oleis subtiliatiuis, sicut oleum alkeiri,& oleum de mentha, & similia, & epithima cum mentha trita [a] § factum in modum panis.§ Et epithima calidum factum ex cerato, & ex mucillaginibus frigidis,& cera colata; & coriãdrum humidũ, & portulaca,ualde iuuatiua sunt in hoc emplastrata.Et ex medicinis resoluentibus caseationem calidam, est acetum uini conquassatum cum oleo ros.& calefactum,linitum desuper; aut folia solatri contrita, quibus fiant emplastrum: aut folia alkekengi, & folia solatri, & folia caulis: aut succus eorum,& propriè quando cum eis miscentur myrrha & crocus. Et iterum acetum uini, & oleum uiol. & parum fœnugreci, & sumantur, & fiat ex eis epithima. Et ex medicinis resoluentibus caseationem frigidã, est assiduatio embrochationis cum aqua. [b]†§ §Et prohibent [c] § eius saniositatem,fœniculum, & semen fœniculi.& omnes species, § quæ prouocant lac, quæ sunt de eis, in quibus coquitur anethum, & chamæmilla, & balsamita, & fœnugræcum, & abrotanum, & castoreum. Et ex oleis, oleum de lilio,& oleum narcissinum,& oleum de costo.Et ex medicinis temperatis bonis est, ut sumatur panis de simila, & farina hordei, & eruca, & fœnugræcum,& hybiscus, & semen lini contritum, de unoquoque quantum una manus clausa tenet, & fiat ex eis emplastrum. Et ex eis quidem,quæ conferũt apostemationi post caseationem, est ut superponatur spongia infusa aqua & aceto tepidis,aut [d] §myrrha§cum pane,aggregentur cum aqua & aceto. Et mentha cum aceto & pane est bona. Et marchasita contrita sicut puluis cum oleo ros.& albumine oui.Et ex eis, quæ aperiunt oppilationem lactis in mammilla, est, ut liniatur cum caratim, aut ex myrrha cum aqua calamenthi,& anisi,& ex farina ciceris, & folijs lauri, & semine apij,& cymino Nabati,& cardamomo cũ aqua uirgæ pastoris:& similiter aqua† siclæ,& triticum cum nigella, & etiam thus cum felle bouis:aut sumatur mel storacis [c] § calamitæ,§ & misceatur cum oleo uiol. & fricando inungatur ex eo mammilla: quoniam resoluuntur cum eo caseatio & apostema. Et sorbeatur aqua caulium: quoniam est iuuatiua ad hoc.

a B.& lac acetosũ, & epithima super calidã cũ cerato ex mucillaginibus. Alia litera. in modum pastæ vel iusculi dẽsi.
b †B.calida.
c B,ab ea comestio fœniculi & oẽs medicinæ.
d B.dactyli.
† betæ.
c B.liquidæ.

De congelatione lactis in mammilla, & putrefactione eius,& extensione eius,quæ accidit ei [a] *§ ex ægritudine.§* Cap. 5.

a B.& contusione ei accidẽte.

SVmatur sicla, & decoquatur tandiu, donec dissoluatur.Deinde coniungatur cum medulla panis, & farina fabarum, & oleo sisamino, & superponatur. Aut emplastretur cum pane, & herba quæ nominatur herdikies humida cum cera & oleo ros.aut [b] §cera cum aqua & oleo,§ cum melle & uino,aut rob: iteretur emplastrum cum quocunque fuerit in die bis,aut ter: Et similiter sisamum cum melle, [c]§aut butyro.§ Et si misceatur cum eo farina tritici cum furfure, aut farina fabarum,est iuuatiuum. Euaporatio cum aqua calida & inclinatio mammillæ super uaporem eius: & propriè quando in ea decoquitur semen lini,& fœnugræcum,& hybiscus,& semen, [d] §cucumeris§& chamæmilla,& embrochatio cum ea, est iuuatiua ei,quæ non tolerat grauedinem emplastri.Quòd si accidat cum hoc [e] §ægritudo,§ iuuatur cum hoc emplastro:sumantur mes,& interiora passarum, & conterantur, & conficiantur cum aqua [f] § sidre & aqua alhetil.§ Et quando caseatur in mammilla sanguis, assiduetur eius inunctio cum oleo uiol. deinde fundatur super ipsam aqua calida,deinde emplastretur cum emplastris prædictis in principio huiusmodi capituli.

b B. panis & aqua & oleum.
c B.& sisamum &bucyrũ & mel
d B. eius.
e B.contusio.
f B. cupreßi & alatel.

ANNOT.

Lactis concretio,quam caseationem uocant, propriè à calido fit, nempe à coagulo quod natura calidum est, ut testatur Auer.5. Coll.& ante hunc Arist.3. de hist. animal.ubi coagulum,ait, lac esse ignem intra se habẽs. Quare, quum à frigido lac condensatur, ut author ait, congelatio potius est, quàm coagulatio. Docet Arist. 4.meteor. quæ sunt aquæ species,concrescere à frigido, fugante uidelicet, & exprimente calidum, quod in re erat. cum calore uerò etiam humidum simul exprimitur, & res sicca remanet. At,quæ plus terræ habent, in ijs à calido concretio fit humidum educente. si uerò quid mistam naturam habeat, id & à calido, & à frigido concrescit. Quod ad hunc locũ pertinet de mammillarũ affectibus,pete Paulum lib.3.

Cap.47.
Cap.21.
Cap.30.
Cap.35.

De apostematibus calidis mammillæ, & doloribus loci mammillarum. Cap. 6.

IN principio quidem eorum [a] § administrentur repercussiua cognita in hac cura: § & misceatur cum eis parum de subtiliatiuis. Et illud quidem est, sicut uaporatio cum aceto uini, cum aqua calida,aut pauco oleo ros. [b] § & § farina fabarum cum oxymelle, & folia solatri cum oleo ros. Et

a B. administratio repercussiuorũ notorum, ẽ eorũ curatio.
b B.aut

ros. Et quando pertranseunt initium parumper, curentur cum emplastris dictis in capitulo extensionis, & congelationis sanguinis. Et ex eis, quæ sunt bona ultimè, est ut sumantur farina fabarũ, & melilotum contrita, & oleum sisaminum, & fiat ex eis epithima cum aqua dulci. Et iterum panis contritus, & farina hordei, & fabarum, [c]§& assa fœtida§& fœnugræcum, & hybiscus, & uitellus oui, & crocus, & myrrha: sumantur & fiat ex eis emplastrum: & etiam fiat epithima ex semine lini d† § §cum aceto. Et multoties quidem resoluitur e § sirsen§ad apostema mammillare, & est locus ubi timetur pleuresis. quare ingenia, ut aggreges psyllium, & pone ipsum super caput apostemosum, non in circuitu ipsius. Et pone in circuitu inferiorum eius [f] § adog: § & non uapores in principio doloris, ne resoluatur subtile, & remaneat grossum, quoniam est error. Et quando dolet caput mammillæ, fiat phlebotomia, & embrochetur cum eis, quæ sunt sicut sandali, & acacia, ita ut non accidat cancer.

c —— B.
d †B.contrito.
e B.birsem.
f B. repcussiua

ANNOT.

Mammarum inflammationes cætera cum reliquis inflammationibus ad curationem communia habent, uno excepto, quòd, & si initio repellẽdum est, id tamen caute agendum, cauendumq; ne ad princeps membrum cor. s. ipsum, materia refluat. utendũq; propterea ijs est, quæ non insigniter repellant. Adde uerò, quũ mãmæ frigida constent substantia ut 5. aph. Gal. asserit, cauenda quæ actu frigidiora sunt: nempe, ne plus iusto contenti in mammis humores crassescant, & coctioni rebelles euadant: ac demum ne imbecillus earum calor extinguatur, ac ad cancrum ueniant: qui morbus facillime locorũ omnium has apprehendit, Celsi testimonio.

Aphor. 39.

De apostematibus frigidis phlegmaticis mammillæ. Cap. 7.

CONFERT eis, ut teratur apium, & ponatur super ea, aut chamæmilla.

De duritie mammillæ, & nodis, & glandulis, & quod accidit ei ex circuitione papillæ, maximè apud pubertatem. Cap. 8.

SI autem declinat apostema apparens in mammilla ad duritiem, tunc ex eis, quæ conferunt in principio, est ut emplastretur cum rizi infuso in uino: aut [a]§ commisto § cum cerato facto ex oleo uiolacceo & uitello oui: & dragacãto: & si apostema fiat durũ, liniatur cum cerato facto ex oleo ros. & alkitran & aqua [b] § camphorata. § Et quandoq; ponitur in ipso fel bouis. Et quandoq; medicatur cum folijs gallarum, & oleo. Et ex eis, quæ cõferũt, est fæx uini decocti ueteris: aut fæx aceti, ex qua liniatur. Nodorum autem, & glandularum in ipsa melius medicamen est ut, sumantur folia persici humida, & folia rutæ humida, & cõterantur simul, & cum eis fiat emplastrum. quod si illud est residuum à circuitione papillæ puellaris, aut est accidens post illam, & inobediens, ut medicinæ resolutionem faciant in ipso; tunc necessarium est ut perforetur tantum, donec consequatur pinguedo, deinde extrahatur, & suatur.

a B.inungatur.
b B.camphoræ

De dubellati in mammilla. Cap. 9.

QVando accidit mammillæ apostema faciens collectionẽ, tũc ex medicinis bonis in maturatione eius est, ut sumantur seminis lini, & sisami, & radicis lilij, & storacis, & stercoris caprini, & stercoris columbini, & nitri, & gummæ pini partes æquales, secundum quòd necessarium facit testimonium, & fiat inde linimentum cum oleo siragi, & oleo de alkeiri, & medulla cruris uaccini: & si uis, pone in ipso rob. quod si indiges perforatione, fac.

De ulceribus, & corrosionibus in mammilla. Cap. 10.

SVmatur uini pontici pondus. xx. lib. & ponatur in ipso de sumach [a] § tinctorũ. § lib. j. & de gallis immaturis. lib. s. & de casia lignea media. lib. de nucibus cupresi. lib. i. infundatur in uino [b] † § § & dimittatur. xx. diebus: deinde decoquatur cum lignis cupresi, & cõmoueantur donec minuat̃ medietas, deinde c § cõmoueant̃§ fortiter, & colent̃, & reducatur ad ignẽ, & [d]§ calefiat; § sitq; ille ignis leuis ualde: & reseruet̃ in uitriata: & est bonum omnibus ulceribus, quæ accidunt in membris mollibus. sicut sunt os, & lingua, & alia, & prohibet corrosionem. [e] † § § Et ex eis, quæ conseruant mammillam paruam, aut coarctatam, & prohibent eam à casu, & prohibent etiam testiculos puerorum magnificari, sunt ista. s. [f] § ut minoretur introitus balnei. Et similiter pueri sumant § cerusæ; & chimoleæ amborum ana. pondus. ℥. ij. conficiantur cum [g]§ aqua § seminis hyusquiami albi, & misceantur cum aliquãtulo oleo masticino, & fiat ex eis linimentum, & assiduetur super ipsum pannus lineus infusus aqua gallarum infrigidata, & propriè quando sunt mollificati. Et iterum experimentũ mulierum, liniantur super eos lutum [h]§ hartum § & mel: quòd si ponatur in ipsa opium, & panis cum aceto, erit fortius: aut sumatur luti [i]§ harti § pondus. ℥. xx. & [k] hyusquiami § pondus. ℥. ij. & fiat ex eis epithima cum aceto: Aut sumantur lutum samios, & acacia, & cerusa, & liniantur cum succo arboris hyusquiami: Aut sumantur thus, & [l]§ cochleæ marinæ § & farina hordei, & conficiantur cum forti aceto ualde, & liniatur cũ eis mammilla tribus diebus, aut quatuor: aut sumantur oua al cubugi [m] † § § & storax, & [n] § chimolea § & liniantur cum aqua psyllij, aut liniantur cum herba hyusquiami, sicut est: teratur, & coniungatur cum aceto, & dimittatur tribus diebus: & quando uult, ut leniatur, ponatur desuper spongia infusa in aqua & aceto: Aut sumantur succi [o] § hypocistidos § & corticũ granatorum, & plumbi usti cum sulphure omnium ana. quasi ℥. iij. aluminis iameni, cerusæ, plumbi, lẽtium adustarum, omniũ an. ℥. j. limaciarum adustarum, abrotani, omnium ana. ℥. iij. conficiantur cum aqua plantaginis & liniantur: Aut sumatur cyminum album cum cepe lilij, & melle, & aqua; & dimittatur super mammillam tribus diebus: aut sumatur ammoniacum & [p] § hyusquiamum § & ponatur super eam tribus diebus: & [q] § hyusquiamum § solũ. ix. diebus. Et ex eis, quæ sine certitudine experimenti dicuntur in hoc capitulo, est, ut liniatur cum

a B. aldebagin.
b †B. post eorũ contusionem.
c B. confricent
d B. inspissetur
e †B. & rectificat ipsam.
B. De illis quę conseruant mãmillam paruã & solidam & prohibent eã à mollificatione & à casu & prohibẽt etiã testiculos puerorum magnificari.
f B. ille quæ uolunt conseruare mammillas suas solidas minorẽt introitum balnei & similiter pueri. Deinde sumatur.
g B. emulsione.
h B. alhar
i B alhar
k B. alsucharan.
l B. vdha
m †B. & viride æris.
n B. climia
o B. altarathit
p B. alsucharan
q B. alsucharan.

r B. Alia litera. virgæ porri.

cum sanguine[r] §testiculi porcini§ aut sanguine eriti, aut sanguine testudinis: aut sumantur oleum, & alumen contritum sicut alcohol, & ponantur in mortario de plumbo, & moueantur tandiu, donec in ipso resoluatur plumbum, & assidue fiat inunctio cum eo: & similiter lutum[s] §alhararum§ & gallæ immaturæ, aggregentur cum melle, & liniantur cum eis.

s B. alhar.

FEN TERTIADECIMA

† gula.

De †meri, & stomacho, & dispositionibus amborum.

TRACTATUS PRIMUS

† gulæ.

De dispositionibus †meri, & stomachi.

† gulæ.

De anatomia †meri, & stomachi. Cap. I.

† gula.

a B. intrinsecæ.

M†ERI quidem est compositum ex carne, & tunicis pannicularibus[a] § planis§ uillos habentibus lõgitudinales, ut per eos facilis fiat attractio deglutitione. Nã tu scis, quòd attractio non perficitur nisi uillis lõgitudinalibus, quum contrahuntur, & tegit ipsum exterius panniculus uillos habens latitudinales; ut per eos facilis fiat expulsio ad illud, quod subtus est. Scias.n. quòd expulsio non peruenit nisi per uillos latitudinales, & in ipso est carnositas manifesta. Et operatione quidem duarum tunicarum simul completur deglutitio. s. per id, quod attrahit uillus eius: & per id, quod exprimit uillus eius. Quandoque autem difficilis fit deglutitio eius, cuius scinditur meri in longitudine, ita ut priuetur attractio[b] § adiuuans ad uomitum humoris.§ Et uomitus quidem completur cum tunica extrinseca, sola; qua propter est difficilis. Et locus quidẽ eius est super spondiles, quæ sunt in collo secundum rectitudinem, in custodia & tutela: & descẽdit cum eo par neruorum ex cerebro. Et quando est in directo spondilis quartæ, quæ est ex spõdilibus dorsi pertingentibus pectori, deinde pertransit ipsam, recedit parumper ad dexteram dilatando locum uenę uenientis à corde, deinde descendit super spondiles viij. residuas, ita quòd quãdo peruenit ad uelamẽ, ligatur eo ligamine, quod subleuat ipsum parumper, ut non comprimat id, quod comitatur ipsum ex uena magna, & ut sit descensus neruorum cum eo secundum[c] §gradationem§ securando ipsum à nocumento extensionis rectæ, apud grauitatem aduenientem stomacho. Quumque pertransit uelamen, declinat iterum ad sinistram, secundum quòd declinauit ad dexteram. Et ille quidem reditus ad sinistram, est quum pertransit spondilem.x. usq; ad.xj. &.xij. Deinde dilatatur post penetrationem in uelamine: & ampliatur mediando[d] § obuiando ori § stomachi. Et post meri est corpus stomachi[e] §contextũ:§ & creata est intrinseca pars meri amplior, & magis spissa primo intestino, quoniam est transitus durioris. & intrinseca pars stomachi est media.[f] §Et illud, quod in ipso est leuius, est§ apud os stomachi. deinde in intestino est[g] §leuius.§ & nõ uestitur interior pars eius panniculo extenso usque ad postremum stomachi, adueniente ei ex pãniculo tegente os, nisi ut attractio sit continua, & ut adiuuet ad subleuandum epiglottim ad superiora, quum fit deglutitio, cum extensione meri ad inferiora. & quum uerificaueris, inuenies quòd meri est pars stomachi[h] §continua ei,§ cum gradatione. Et eius quidem tunicæ sunt[i] †§ §tunicæ stomachi: quarum magis intrinseca, est magis similis panniculis, &[k] †[a] § ad lõgitudinem: & magis extrinseca ambarum est carnosa, grossa, latitudinales habẽs uillos: uerùm est plus carnosa ea, quæ est stomachi; sed est ex ea, & in situ eius, & continuatione ipsius. Primum autẽ intestinum non est pars stomachi, imò est res cõtinua ei ex proximo. Et propter hoc non gradatur ei constrictio, neque tunicæ eius sunt sicut tunicæ stomachi. Nam substãtia[l] §meri§ similior est lacerto: & substãtia stomachi similior est neruis. &[m] §rotundatur§ pars stomachi, ubi continuatur cum eo meri, & obuiat uelamini, & ampliatur inferius: quoniam locus in quo moratur cibus, est inferior; quare oportet ut sit amplior. Et factus est rotundus propter illud, quod scitur de iuuamẽto eius,[n] §dilatatus§ in posterioribus sui, ut bona fiat ipsius obuiatio dorsi. Et est ex duabus tunicis, quarum interior longitudinales habet uillos, propter illud quod scitur de necessitate attractionis: & propter hoc contrahitur stomachus, quum fit deglutitio, & eleuatur epiglottis. Et extrinseca habet uillos latitudinales propter illud, quod scis de necessitate expulsionis. Et non positi sunt uilli expulsiui extrinseci, nisi quoniam attractio est prima operationum eius, & propinquior ei: Deinde expulsio aduenit post illud, & cõpletur propter expulsionem[o] §continuam§ in toto uase, ut expellatur quod in ipso est: & permiscentur tunicæ intrinsecæ uilli transuersales, ut adiuuent ad retentionem faciendam, & positi sunt in[p] §attractione, non in expulsione;§ quare non commiscẽtur tunicæ extrinsecæ: Et separatus est ab eis meri, quum non sit ad retinendum. Et tota tunica eius[q] §extrinseca§ obuiat corporibus spissis.[r] §Intrinsecę uerò pars cõcaua§ est plus carnosa & calidior, ut sit plus digerens: & os eius est neruosum plus, ut sit uehementius sensibile. Et aduenit ei ex neruis cerebri ramus, acquirere ipsum faciens sensum, ut percipiat famem & diminutionem. Et illo quidem non indigent reliqua, quæ sunt post os stomachi: & stomachus non indiguit sensu, nisi quia eget, ut excitet ipsum, quando uacuus est[s] †§ §à cibo. Nam quum extremitas prima est sensibilis, acquirens nutrimentum sibi ipsi & alijs; non eget illud quod est post ipsam illo: quoniam illa sufficiens est ad deferendum onus alterius. Et iste quidem neruus descendit ab alto reuolutus super meri: & inuoluitur super ipsum una inuolutione, quum est propinquus stomacho; deinde continuatur stomacho. Et loco stomachi uehementioris gibbositatis superponitur uena magna, procedens in longitudine ipsius, & mandat ei ramos plurimos, qui cum eo ligantur, & diuiduntur in ramos subtiles, constituti in ordine uno. Et adhæret ei arteria similiter. & procedit ex arteria, sicut illud: & innititur unaquæque earum

b B. ita ut priuetur attractio, quæ adiuuatur in descensione cibi. Alia litera. meri in longitudine in tẽpore, quo priuatur attractio, quæ adiuuat ad descensionem uel ad declinationẽ inferius.

c B. tortuositatem vel reuolutionem.

d B Alia litera. figurãdo os stomachi. Alia lra. & extẽditur ampliãdo & obuiãdo ori.

e B. Alia litera. dilatatum.

f B. & est lenior

g B. lenior.

h B. Alia litera: quæ dilatatur ad ipsum.

i † B. sicut

k † B. eius villi declinant.

l B. Alia litera. intestini.

m B. piramidalis figuræ sit

n B. planus.

o B. successiuã

p B. attractiuis nõ i expulsiuis.

q B. Alia litera. intrinseca ẽ neruosa quoniam

r B. extrinseca verò pars fundi eius.

s † B. Alia lra. venter.

t B. p'icationes † peritonæi.

rum super t§reflexionem§† siphac: & contexitur ex summa earum zirbus secundum quod narrabo. Et stomachus quidem digerit caliditate, quæ est in carne sua innata, & caliditatibus alijs, acquisitis à corporibus uicinantibus ei. Hepar enim superponitur dextro eius desuper: & illud ideo, quoniã illic rotundatur: & fit eius superpositio bona. & splen sternitur sub eo à sinistro, elongatus parum per à uelamine u§capiens in ipso.§ Nam si superponeretur ipse & hepar simul una superpositione, 10 sugrauaret illud super stomachum. Electum est igitur, ut superponatur hepar taliter, quatenus comprehendat ipsum additionibus extensis, sicut digiti, & substernatur splen subtus. Et cum hoc est hepar magnum ualde, secundum comparationem factam ad splenem, propter necessitatem suæ magnitudinis: & quomodo non? quum splen non sit receptaculũ x§nisi unius superfluitatum§ eius. Consequens ergo est, ut declinet caput stomachi ad sinistram, amplificando locum hepati, 20 & coangustet locum sinistrum: Et declinet eius inferior pars ad spatium, quod euacuauit hepar subtus: & dilatet etiam locum spleni à sinistra, & desubtus. Posita est ergo nobilior duarum partium, & est superior & dextra, hepati: & uilior earum opposita eis, spleni, hoc est sinistra. Et y§additum est in eo ab anterioribus, zirbum extensum§ super ipsum, & super omnia intestina hominum proprie, propterea quòd sunt magis egentes adiutorio digestionis propter debilitatem uirtutum 30 ipsorum digestiuarum, secundum comparationẽ ad alia: & z§factum est spissum§ ut comprehendat caliditatem: & a§subtile ut leuietur eius adeps. Fit ergo conseruatiuum§caliditatis b†§ § ab anterioribus. Adeps enim eius recipi. caliditatẽ ualde, & conseruat eam propter uiscositatem suã, pinguem. Et super zirbum panniculare est † siphach nominatum c§berbetinem §Et super ipsum est † mirach, & lacerti uentris pingues omnes. Et istæ duæ tunicæ coniunctæ sunt in supremo ambarum apud uelamen: & separatæ ab inferiori par 40 te earum. Et à posterioribus dorsi extenditur uena pulsatilis, magna, super ipsum, calida propter multitudinem caliditatis sui spiritus, & sanguinis sui. Et associatur ei uena magna calida, propter caliditatẽ multitudinis sui sanguinis. Et siphach quidem ex summa horũ, est panniculus primus, qui comprehendit uiscera omnia nutritiua. Ipsum enim tegit ea, & declinat ad interiora, & aggregatur apud dorsum à d§ latere suo, § & con- 50 tinuatur uelamini à superiori parte sui, & continuat inferius uesicæ, & duobus ilijs ab inferiori parte sui. Et illic adueniũt ei duo foramina, apud duo inguina, quæ sunt duæ uiæ, in quibus penetrant uenæ, & suspensoria: & quum dilatantur, descendunt per ea intestina. Et iuuamenta quidẽ eius sunt, tutamen illorum uiscerum, & distinctio inter intestina, & lacertum mirach, ut non cooperiat ea, & non conturbentur eorum operationes. Et communicant ei etiam e§ illa, quæ sunt in 60 uentre nota§ & in tunica extrinseca, quæ est mirach, sunt iuuamenta. f§ Cum eis enim exprimit stomachus per motum lacerti cum eo, & per hoc quòd ipse mouet eum.§ Extenditur ergo totum super uasa, de quibus sunt corpora, quorum proprietas est, ut expellant expressione quadam

u B. propter fœditatem uel uilitatem eius.

x B. cuiusdam superfluitatis.

y B. calefacit ipsum ab anteriori parte zirbus extensus.

z B. factus ẽ zirbus spissus.
a B. subtilis, ut sit leuis pĩguis, ut sit conseruatiuus.
b †B. naturalis.
† peritonæum.
c B. beriterou.
† abdomen.

d B. lateribus suis.

e B. Alia litera. panniculi qui sunt in uẽtre noti. Alia litera. lacerti qui sunt in uentre noti.
f B. qm̃ ipsa cõprimit stomachum cũ motu lacerti cum eo & cum motu sui ipsius, scilicet stomachi.

adiuuante ad expulsionem fæcis. Et similiter exprimunt uesicam, & adiuuant ad emittendam urinam, & exprimunt uentositates inflatiuas ut exeant, quare non deficiunt intestina, & adiuuãt ad pariendum. Et siphach quidem ligat omnia uiscera ad inuicem & cum dorso. Et fit eorum aggregatio firma: & est ipse cum dorso sicut res una. Et quando continuatur uelamini, & obuiant duæ extremitates eius apud dorsum, tunc ligatur illic: & ex inde est eius initiũ. Eius nãq; initiũ est supfluitas descendens ex uelamine ad os stomachi, & obuiat ei supfluitas g§eius, et qđ ex ipso ascẽdit§ ad dorsum, & obuiant sibi, & generat illic siphac s. corpus panniculare non diuisum in uillos sensibiles, imò corpus simplex in sensu: & compræhendit stomachum posterius à duabus tunicis, quæ sunt in substantia stomachi. Et est tutamen tunicæ carnosæ, quæ est ei: & peruenit ad stomachũ, & ligat ipsum cum corporibus, quæ sunt à parte dorsi, & sunt ei h§ reflexio§ & ascensio, & descensio. Et illud, quod in ipso est grossius, est inferius eius, & sinistrum ipsius, & est ei tunica ex i§ subtiliato§ lacerto uentris cooperiens: & sub ipso uel ipsa est subtile eius, quod est k§ rectè§siphach, & est uehementis subtilitatis. Et ex eo oritur panniculus, tegens pectus: & superfluit ex l§eius§origine siphach superfluitas à duobus lateribus, ex qua, & ex ramis duarum uenarum. s. pulsatilis & non pulsatilis extensis super stomachum, texitur substantia zirbi, quæ contexta est ex duabus tunicis, aut ex pluribus tunicis, secundum loca superpositis pinguibus, cooperiens stomachum, & intestina, & splenem, & mesaraicas m§ inflexa§ ad latus n§subterius.§ Et o§hoc zirbum§ cũ sua separatione est p§ suspensum cum eis. s. cum hoc quod transiuit§ ex stomacho, & concauitate splenis, q§ Et loca suspensionis eius sunt glandulæ, § quæ sunt inter uenas sugentes, quæ nominantur mesaraicæ, & intestinum. xij. digitorum. Verum eius r§ suspensiones§ sunt paruæ, & debiles. Et quandoq; cõtinuãtur cũ hepate & costis s† § § dorso leui continuatione: & istæ quidem t§suspensiones sunt fixiones§ zirbi: & prima earum est stomachus: & zirbum istud est, sicut saccus, in quo si aliq̃d poneretur, retineret illud. Quũ ergo uerificaueris, tũc scias ꝙ cutis, & panniculus, qui est post ipsam, & est carnosus: & lacertus positus in tunica, quæ est suprema tunicarum lacerti uentris, nota determinata, omnes sunt in summa mirach. Et tunica, quæ est infima tunicarũ lacerti uentris cum panniculo subtili, quæ est secundum ueritatem siphach, est ex summa siphach. Et zirbũ est sicut interior pannus siphach, & sicut exterior stomachi. Et hæc quidem corpora omnia sunt adiuuãtia in calefactione stomachi, quorum adiutoriũ est in defensione eius. Et in inferiori parte stomachi, est foramen, cui continuatur intestinũ. xij. digitorum. Et hoc quidem foramen nominatur portenarius: & ẽ strictius foramine superiore, quoniam est transitus eius quod digestum est, & subtiliatum: & illud est transitus eius, quod est contrarium ei. Et iste quidem meatus clauditur usquequo completur digestio; deinde aperitur quousq; compleatur expulsio. Et scias, quòd stomachus nutritur tribus modis, Vnus eorum est, eius quo fouetur cibo adhuc in eo existente. Et

g B. ex ascendẽte ex eo.

h B. plicationes
i B. ex supereminente.
k B. in ueritate
l —— B.

m B. terminata
n B. Alia litera. planum.
o B. iste zirbus.
p B. alligat cũ eo qđ supfluit.
q B. & cũ loco arteriarũ eius & cũ glandulis.
Alia litera. iste zirbus cum sua pinguedine zirbosa est alligat cum eo. Alia ista iste zirbus cum sua separatione est suspensus suspẽsione stomachi & concauitate splenis.
r B. alligatiões
s † B. mendosis
t B. allegatiões sunt origines

secundus est eius quod ad ipsum uenit ex nutrimẽto in uenis prædictis in anatomia uenarum. Et tertius est eius, quod ad ipsum effunditur in tempore famis uehemẽtis ab hepate ex sanguine rubeo puro, & nutrit ipsum. Et scias, quòd antiqui, quando dicunt os stomachi, intelligunt quandoque introitũ ad stomachum. & est locus strictus, in quo non dilatatur aliqua partium introitus stomachi, quæ sunt post meri. et quandoq; superiorem introitum, qui est terminus communis inter meri & stomachum. Et quidam homines sunt, qui nominant ipsum [u] § alphaet, § & cor. sicut sunt quidam homines, qui faciũt currere in sermone suo os stomachi, & innuunt ad cor cõmunicantes in nomine, aut debiles in discernẽdo: & isti quidem sunt ualde antiqui medicorũ. Hip. autem multoties dicit [x] § fuhed: § & signat per id os stomachi secundum suam expositionem.

u B. alfuad.

x B. fuad.

ANNOT.

De uentriculi anatome plura habes ex Gal. 4. de usu part. multa & author lib. de animalib. 13. Dubitarit tamen hic quispiam. propterea quòd ait Auic. gulam (quam meri uocat) ex carne & membranosis seu panniculacularibus tunicis esse compositam, id quod & Gal. 4. de usu part. At philosophus 3. de part. animal. gulam ex neruo & carne constare existimat. differt autem mẽbranosum à neruoso. Verùm controuersia nulla est. Ad gulam plures feruntur nerui, ut neruosa dici possit, quũ tamen sit membranosa. Illud uerò difficilius est, quod author postea de interna uentriculi membrana subiungit, quum ait, Et est ex duabus tunicis, quarum &c. Internam uentriculi tunicam longis fibris attractionis gratia constare asserit. id quod & Gal. 4. de usu part. Cæterùm, quum tribus tunicis uentriculus constet, proprijs duabus, & altera, quæ commune est ex peritonæo omnium uiscerum tegumentum; illud à peritis nostræ tempestatis dissectoribus compertum est, carere longis fibris uẽtriculum. nempe, quum ea, quæ à peritonæo est, omni fibrarum genere careat. interna obliquas solùm habeat, non longas: externa uerò transuersas tantum. Neque aũt uidetur alioqui lõgis fibris esse opus, attractionis gratia, quum hæc à gula obeatur. quamuis interea negandum non sit inesse etiam ipsi uentriculo naturalem attrahendi uim, quæ toti corpori est cõmunis: sed hæc non fit fibrarum beneficio.

Cap. 7. & 8. & deinceps.
Cap. 15.
Cap. 8.
Cap. 3.
Cap. 7.

De ægritudinibus †*meri.* *Cap.* 2.

† gulæ.

QVandoq; accidunt meri species malitiæ complexionis, & debilitant ipsum ab operatione sua, quæ ẽ deglutitio. Et quãdoque fiunt in ipso ægritudines instrumentales omnes, & communes: & quandoq; fiunt in ipso apostemata calida, & frigida, & dura. Et illud, quod plurimum fit in eo de ægritudinibus instrumẽtalibus, est oppilatio, aut propter coarctatiõẽ deforis à spondili remota: aut apostemate membri uicinantis ei, aut propter apostema in ipso, aut in lacerto qui retinet ipsum. Et summa quidem ægritudinum, quæ accidunt ei sæpius, ex ægritudinibus communibus, est fluxus sanguinis, & coruptio eius.

ANNOT.

Gulæ accidere in omni morborum genere affectus possunt, pro qua re pete Gal. 5. de loc. aff.

Cap. 5.

De qualitate deglutitionis. *Cap.* 3.

SCias, quòd deglutitio fit per meri, cum uirtute attractiua attrahente cibum cum uillis longitudinalibus, quos adiuuant uilli latitudinales, propterea quòd retinent retro illud, quod deglutitur: & exprimunt ipsum ad inferiora: & uomitus etiam completur per meri. Verùm deglutitio est facilior: quoniam est motus secundum [a] § motum § naturalem: & fit cum adiutorio duarũ tunicarum: quarum una habet longitudinales uillos: & altera est cooperiens eam, latitudinales habens uillos. Vomitus autem est motus non secundum cursum naturalem: & non completur eius operatio, nisi per tunicam uelatiuam exprimentem tantum.

a B. cursum.

De constructione deglutitorij, & difficultate deglutitionis. *Cap.* 4.

COnstructio deglutitorij, aut fit propter causam in ipso meri: aut fit ꝑpter causam uicini eius. Et causa, quæ est in ipso meri, aut est apostema, aut siccitas superflua: aut exsiccatio humiditatis in ipso propter febrẽ, aut aliud: aut est aliqua specierum malitiæ complexionis superfluæ: aut casus uirtutis, & debilitas eius, & propriè in fine ægritudinum acutarum malarũ, timorosarum, & aliarum. Et causa uicini est constrictio constringentis. s. aut apatis in lacertis epiglottis, sicut fit in synancijs; & alijs. Et quãdoque est cum constrictione anhelitus etiam, aut membris colli: aut est declinatio spondilis ad interiora: aut est uentositas inuoluta in ipso coarctans: aut spasmus, & cuzez qui uult fieri: aut iam incœpit. Hoc enim sæpe antecedit cuzez, & congelationem. Iam autem accidit cuidam notorum nostrorum difficultas deglutiendi propter retentionem rei in deglutitorio ignotæ, & perduxit eum illud ad similitudinem præfocationis: & fecit eum syncopizari cum nausea, cum qua euomuit uermes plurimos: cum quorum expulsione facilior facta est deglutitio, & ablata est præfocatio. Et scias, quòd causa fuit retentio eorum illic.

De signis. *Cap.* 5.

IN illa quidem, quæ est propter spondiles, augmentatur constrictio in tempore resupinationis, & est deglutitio dolorosa apud spondilem remotam. Et illam, quæ est causa malitiæ complexionis debilitantis, significat longitudo [a] § spatij itineris § eius quod deglutitur: [b] § Et est cum leuitate § & paucitate festinationis in toto spatio absq; dolore: nisi sit illud in parte meri [c] § uisibiliter & constringat illic, & sentiatur § cum retentione eius quod deglutitur apud ipsum. Et in illa, quæ est causa apostematis, fit constrictio in propinquitate ipsius, & fit ibi dolor, & non euacuatur dispositio in pluribus a febre, quamuis plurimum non sit uehementis fortitudinis. Et quando apostema est calidum, significant etiam ipsum caliditas, & sitis. Et si non fuerit calidum, non erit febris. Et quandoque est exitura non cum illa caliditate: & est illic dolor paruus, cum quo accidunt in quibusdam horis tremor & febris. Et quandoque faciunt collectionem, & rumpitur, & emittit

a B. temporis transitus.
b B. cum tempore vel cũ motu tepido & paucitate mot⁹ fortis seu festini.
c B. notabiliter quia fit constrictio illic & sentitur. Alia lra. determinata quia fit constrictio.

tit saniem,& sedat illud, quod aduenit ex eo; & fit ægritudo ulcus. Et illam, quæ fit in antecessione cuzez,& congelationis, significant cum ea reliquæ significationes.

De cura. Cap. 6.

SI causa fuerit apa, aut remotio, tunc cura eius, erit cura illius. Et si causa fuerit malitia cõplexionis, tunc si fuerit inflãmatio,& adustio,& caliditas in superficie oris, oportebit ut administres linimenta inter ambas spatulas ex succis, & medicinis frigidis. Et sorbeat [a]§quod sit sicut lac§ acetosum [b]§absque butyro,§ & quæ sunt similia illi. Et si fuerit ex frigore, (& est illa, quæ sæpius fit) oportebit, ut curetur cum emplastris calefactiuis, quibus uteris in curatione oris stomachi frigidi,& cum oleis,& unguentis calefacientibus dictis in ipso:& cum oleo balsami, & oleo raphanino,& oleo muscelino,& similibus; & cum emplastris factis ex castoreo,& ammoniaco, & myrrha & prasio,& alijs. Quòd si fuerit propter complexionẽ humidam, [c]§mollem§ualde (& scitur, quòd est ex communitate superficiei oris & linguæ cũ eo) tunc curetur cum eo, in quo sunt stipticitas,& calefactio, ex medicinis aromaticis post mundificationem stomachi & rectificationẽ eius, si eget ea. Et istæ quidem medicinę sunt sicut anisum assatum,& behen duo,& spica,& spica celtica,& folium Indum,& thus,& minutum ipsius, & myrrha. Et si necessarium est, ut misceantur cum eis calefacientia fortia cum stipticis frigidis, ut frangatur per calefacientia frigus stipticorum frigidorum,& uehementis exsiccationis, sicut rosarũ, & balaustiarum & similium, fiat. Et apud me aniuden est uehementis iuuamenti in hoc. Et si fuerit causa siccitas, fiat contrarium illius:& administra electuaria humectantia æqualis complexionis, & oua sorbilia,& adipes,& butyrum, & medullas,& regimẽ corporis,& stomachi. Nam †meri in pluribus ægritudinibus, est sequens in complexione sua complexionem oris stomachi.

a B.aldug.
b —— B.
c B.relaxantẽ.
† gula.

ANNOT.

Quomodo deglutitio fiat, habes ex Gal. 3. fac. natural. & author noster lib. 1. fen 1. doctr. 6. de eadem regit. Quibus uerò de causis offendatur; & quibus notis singulæ noscantur causæ, habes 5. de loc. aff. De curatione uerò pete Gal. 13. meth.

Cap. 3.
Cap. 5.

De apostematibus meri. Cap. 7.

QVandoque sunt calida phlegmonica, & [a]§pustularia,§[b]†§ §& frigida phlegmatica,& dura,& [c]§plurimorum difficilis fit maturatio,& tardantur.

a B.Alia litera. masarie.
b †B.calida.
c B. secundum plurimum difficultas eorũ maturatio, & fit tarda.

De signis apostematum meri. Cap. 8.

SIgnificat ipsa dolor in hora deglutitionis, [a]§& in non deglutitione peruenit§ ad posteriora spondilium colli, cum constrictione deglutitorij. & cum illo quod ex eis est calidum, quandoque est febris non uehemens: & quandoque est ueniens hora post horam, quasi ipsa sit febris diei non uehemens; & quandoque est cũ eo horripilatio: Verùm est cum eo sitis uehemens, & caliditas. Quum ergo maturatur, [b]§remouetur§horripilatio:& quando aperitur, emittit pus. Quum autem apostema est non calidum, est constrictum secundum similitudinem cõstrictionis apostematis calidi: uerùm est absq; caliditate, & neq; est febris, neq; sitis.

a B.Alia litera. perueniens.
b B.Alia litera. additur

De cura. Cap. 9.

MEdicinæ illius aliæ sunt, quæ bibuntur,& aliæ sunt, quæ exterius apponuntur. Et oportet ut medicinæ, quæ exterius apponuntur, ponantur in loco qui est inter duas spatulas:& oportet ut sint medicinæ repercussiuæ, stipticę, factæ ex odoriferis,& fructibus, secundum operationem, quæ [a]§est necessaria§in curatione apostematum stomachi. deinde addantur in eis, ea quæ sunt, sicut ammoniacũ,& bdellium,& †gluten alimbat,& ficus, præter quòd euacuata sint à stipticis, ex adipibus etiam. quòd si illa non ualet, & sunt necessaria illa, quæ sunt plurimæ resolutionis;& apostema fuerit in radice durum; tũc oportebit ut misceantur cum eis ea, quæ sunt fortis resolutionis, sicut grana lauri,& pyrethrum,& cordumeni,& ireos,& balsamum,& aristolochia. Et quandoque est tibi necessarium, ut administres erumpentia emplastrizando: sicut sinapis,& gummi rutæ agrestis,& reliqua, quæ sunt de ijs, quæ diximus in dubellati pectoris,& pulmonis, quousque perueniatur ad terminum stercoris columbini. Oportet autem, ut in cura eius, quod calidũ est, sumantur medicinæ, quæ bibuntur, quarum quædam sunt [b]§electuaria:§ quorum incessus super locum, sit incessus continuus paulatim paulatim. Et sint in primis [c]§electuaria§ex eis, quæ sunt sicut lentes, & spodium, & mucillago, sicut psyllij,& seminis portulacæ,& aqua cucurbitæ, & similia: deinde fiat permutatio ad permistionem ex repercussiuis & resolutiuis, in qua iam positum sit aliquid ex ficubus, & ex aqua fœniculi,& chamæmillæ. Deinde addantur & ponantur in ipsa dactyli,& fœnugræcum, & administrentur sorbitiones, in primis quidem ex repercussiuis, sicut factæ ex farina hordei,& lentibus. Et fiant acetosæ cum eo quod scis,& non acetosæ. Et quum incipit maturari, fac sorbitiones ex succo furfuris cum oleo amygdalino & zuccaro. [d]§Deinde pone in eis ea, quæ sunt sicut semen lini & similia.§ Deinde pone in eis, quæ sunt sicut farina orobi, & ciceris. Et quando peruenit ad eruptionem, tunc indiges, ut accipias in ipso uirtutem ex radice lilij cœlestis, & amygdalis amaris, & prassio, & aliquid ex sinapi, & ficubus,& dactylis.

a B.fit
† terebinthina
b B.loch
c B.loch
d —— B.

De cura apostematum frigidorum. Cap. 10.

COnsidera quod dicitur in apostematibus stomachi frigidis, & administra super ea lenificantia maturatiua. Intrinsecus quidẽ sicut [a]§electuaria§& sorbitiones, quæ diximus ad maturandũ, sicut quæ fiunt de farina hordei & farina herbi. Et illa in quibus [b]§sunt ablutio,& fortitudo, sicut radix lilij cœlestis, radix§ liquiritiæ, & alia. Sed exterius sunt ẽplastra maturatiua, q̃ diximus, de quib. sunt fœnugrecũ, & chamæmilla, & melilotũ,& bdelliũ & †gummi albotim, ammoniacum,& ireos,& uirtus aromaticorum. quòd si declinant ad [c]§maturationem, & sedationem,§ fac sicut dictũ est in capitulo primo: & considera in eis illud quod dicitur in capitulo [d]§stomachi.§

Annot.

a B.loch
b B.Alia litera. est virtus ad maturandũ & virtus radicis lilij & radicis. Alia litera. est mel & virtus radicis lilij & radicis.
† terebinthina.
c B.Alia litera. saniationem & caliditatem.
d B. apostematum.

ANNOT.

Cap. 5. Cap. 17.

De gulæ tumoribus habes 5. de loc. aff. multa. De eorũ uerò curatione uide Gal. 13. meth. Est tamen hic animaduersione dignum, an in gulæ tumoribus repellentibus sit utendum. Certè si naturam imitari ars debet: ab angina habito, si tumor in collo fiat, bonum; ait Hip. 6. aph. nempe, quòd ab internis partibus extra morbus uertitur; ita ergo & à medico reuocanda ad exteriora esset materia. Contra tamen author noster, in gulæ inflammationum curatione repercutientia proponit, quũ ait, § & oportet, ut sint medicinæ, repercussiuæ, stipticæ. § Cæterum, paucis. repellenda profectò materia non est in gulæ inflammationibus, sed euocanda ad exteriora. atqui si initio inflammationis sola ea, quæ extrahant, medicamenta dorso apposueris, qua parte gula incumbit, & cui apponi solent; in discrimine res est, ne uberiorem non ad externam solùm partem ex affecta trahas, sed ex circumstantibus partibus ad gulam ipsam retrahas. apponit ergo author, quæ repercutiant, non fortia tamen, sed repellentia calida, quæ sui astrictione repellũt: atq; ea, non pura, simplicia ue, sed alijs mista & ammoniaco & bdellio & alijs, quæ discutiendi uim habeant.

Aphor. 37.

De eruptione sanguinis ex †meri. Cap. 11

† gula.

IAm sciuisti causas eius: & signa ipsius in capitulo [a]§ eruptionis sanguinis ex stomacho. Et§ oportet, ut quærantur illic. Et ex eis quibus fit differentia, est illud quod dicitur in curationibus eruptionis sanguinis ex stomacho. s. quòd medicinæ in hac eruptione, oportet ut sint medicinæ habentes uiscositatem, & glutinositatem, ut non impellantur ad stomachũ subito, imò currant super locum eruptionis, cum lẽta mora, ut possibile sit eis agere in eũ cũ illa lenta mora operationẽ fortẽ, quamuis redeãt per uiam uenarum, & agãt in ipsum: uerùm cum uirtute debili, propter longitudinem uiarum, & multitudinem passionis in uijs.

a B. Alia litera. sputi sanguinis quare. Alia lfa. uomitus sanguinis quare.

ANNOT.

Repetenda hic sunt, quæ de sanguinis sputo author supra attulit. Vtendum uerò hic uiscidis medicamentis iubet, ut adhæreant, neq; facile elui queant, quod & Gal. 4. meth.

Cap. 7.

De ulceribus †meri. Cap. 12

† gulæ.

QVandoq; accidunt ulcera in meri [a]§ & ex scissura § accidente in ipso: aut propter apostemata, quæ erumpuntur in eo: aut propter humores acutos transeuntes in ipso quũ fit uomitus, & similia: & non elongatur, quin eueniant [b]§ quum est catarrhus. §

a B. aut ex bothor.

b B. ex catarro.

De signis ipsorum. Cap. 13

IAm ostendimus in capitulo ulcerum stomachi differentiã inter ulcera stomachi, & ulcera meri. Illic ergo perpendantur. Verùm significationes quòd in meri est ulcus, & nõ apostema, sunt quòd deglutitio in apostemate impedit cũ magnitudine bucellę, & quantitate eius, plus quã impediat cum qualitate ipsius ex acuitate, aut acetositate, aut stipticitate. Verùm secundum diuersitatem qualitatis in ea, diuersificatur in ulceribus impedimentum. Et fortasse [a]§ manatio § equalis quantitatis non impedit, & parua quæ habet qualitatem dominantem, impedit, ita ut [b]§ non penetret, propterea quia comprimit ipsum sua quãtitate. § Sed affectum qualitate forti impedit, & dolorem facit. Et illius quidem cui accidit ulcus [c]§ à plaga § antecedente, cura fit difficilis: & est super extremitatem mortis, secundum plurimum.

a B. unctuosum

b B. illud quod est penetrãs nõ comprimit sua magnitudine.

c B. ab exitura.

De cura. Cap. 14.

SI fuerint in meri ulcera, non in potu tribuemus medicinas consolidatiuas illorum ulcerum subito, [a]† § § sicut facimus, quum uolumus in potu tribuere medicinas ulcerum stomachi, & aliorum: imò indigemus in illis medicinis, ut demus eas ad potandum paulatim, & ut eligamus eas grossas, uiscosas, aut eis misceamus uiscosa, & grossa. Et causa in hoc est, quia medicinæ non morantur super meri, neq; figuntur, imò transeunt, & separantur. Quumque separantur in potu, & non potantur subito, † [b]§ § obuiant faciendo obuiationem; quare efficiunt operationem post operationem: Quum ergo inuiscantur, adhærent suo itinere, & figuntur, & non separantur subito. Illarum uerò medicinarum substantias dicemus in capitulo ulcerũ stomachi, ipsæ enim sunt illæ.

a † B. vnica vice.

b † B. vice vna

ANNOT.

Gulæ ulcera ijs succedunt causis, quibus & alia ulcera omnia, & externis, & internis, præsertim uerò internis, acribus. s. humoribus & erodentibus. Vt ea noscantur, pete ex Gal. 5. de loc. aff. Quid sperandum de his sit, Auic. quum de signis agit, si ab externa causa sit (antecedente exitura, ut quidam codices legunt; uel ut alij, à plaga antecedẽte) mortem portendi ait: quod docti multi de uulnere solùm intelligunt, per quod cibus & potus effluant. Gal. uerò 5. de loc. aff. absolute asserit, uix seruari longo temporis spatio: & maiores omnes ætate interijsse, quibus ulcerata fuit gula. quod ad prohibitam fortasse alimenti assumptionem, uel gulæ duritiem referendum est: quæ membranosa quum sit, difficile persanatur.

Cap. 5.

De signis complexionum naturalium stomachi. Cap. 15.

SIgna complexionis calidę naturalis in stomacho sunt, quòd bene digerit cibaria fortia, sicut carnes uaccinas, & anserinas, & alia. Et quòd corrumpuntur in ipso cibi subtiles, leues, sicut caro pullorũ & lac: & quòd ipse recipit cibos, qui sunt calidæ complexionis melius: Et quòd digestio uincit appetitum. Et signa complexionis frigidæ naturalis sunt, ut non sit in appetitu diminutio: & sit in digestione diminutio; quare nõ digerit nisi cibaria subtilia, leuia: et ut sit melius recipiens cibaria, quæ sunt frigidæ complexionis. Et signa complexionis siccæ naturalis sunt, quòd sitis multiplicatur in consuetudine: Et sit contẽtus pauca quantitate potus, & aduenit [a]§ nausea § ex quantitate plurima: & est stomachus recipiens cibos plurimæ siccitatis, melius. Et signa complexionis humidæ naturalis sunt, quòd sitis est parua, cum tolerantia potus plurimi, & securitate à [b]§ nausea, § & stomachus est recipiens cibos humidiores melius.

a B. Alia litera. nauseatiua satietas.

b B. Alia litera. nauseatiua satietate.

Annot.

ANNOT.

Cap.60.& deinceps. Cap.64.

Habes naturalium uentriculi temperierum notas ex Gal.lib.art.med.& Paulo lib.1.

De ægritudinibus stomachi. *Cap. 16.*

STomacho accidunt quandoque ægritudines malitiæ complexionis.xvj.puræ, & factæ cũ materia sanguinea, uel cholerica cum speciebus suis:aut phlegmatica uitrea, aut subtili natante:[a]†§ § aut habente ebullitionẽ;aut phlegmatica acetosa, aut salsa:aut materia melancholica acetosa,aut pontica. Et accidunt ei apostemata:& accidunt ei ulcera, & resolutio singularis, quæ currunt uia eorum,ex causis intrinsecis, sicut casu,& percussione. Et quandoque tolerat disruptionem, & non interficit statim. Et quando [b]§peruenit ultime§ resolutio ad hoc ut disrumpatur corpus stomachi, tunc patiens moritur. Inquit Hippoc.omnis cuius disrũpitur stomachus,moritur. Et quandoque accidit ei raritas texturæ in uillis suis.Et quandoque accidit ei uehementia spissitudinis. Et accidit ei ex ægritudinibus creationis in quantitate,ut sit magnus ualde, aut paruus ualde: Et ex ægritudinibus figuræ.ut sit uerbi gratia uehementis rotunditatis. Et ex ægritudinibus asperitatis & lenitatis,ut sit uehementis lenitatis,lubricus.Et ex nocumento situs, ut sit situs eius uerbi gratia uehementis apparitionis ad exteriora. Et quandoque accidit ei etiam oppilatio in uillis suis, & oppilatio in meatibus stomachi ad hepar,& ad splenem. Et accidit [c]§sanguinolenta egestio, si fuerit istud in uijs hepatis;& paruitas appetitus,si fuerit istud in uijs splenis. Et quandoque accidunt in stomacho uentositates & inflatio causa ciborum,& causa debilitatis suæ in se ipso. & nos faciemus ad illud capitulum singulare. Et malitia quidem complexionis in stomacho, quandoque fit ex causis extrinsecis, scilicet ex calore,& frigore, & aliorũ ab ambobus:& quandoque fit ex causis intrinsecis. Et ex ægritudinibus quidem stomachi sunt quædam, quæ commouentur in calore uehementi, aut propterea quòd ipse adiuuat eum in attractione materierum malarum ad ipsum; aut quia adiuuat caliditatem eius ad resoluendam materiã in ipso, malo adiutorio non naturali resoluente, [d]†§ § ipsam ad formam non naturalem. Et quando est cum materia, tunc non euacuatur, quin aut sit cum materia imbibita in corpore ipsius, submersa; aut adhærens super corpus eius; aut effusa in concauitate ipsius. Et quandoque est humor inuentus in ipso generatus. Et quandoque est effusus ex membro alio ad ipsum, sicut effunditur ex cerebro cum catarrho calido, aut frigido; & calefit propter ipsum complexio stomachi, aut infrigidatur, & declinat ad complexionem eius quod descendit ad ipsum. Et similiter quandoque effunduntur ad ipsum ex felle humores cholerici: & illud in quibusdã, in quibus creantur uiæ plures ex felle ad stomachum, loco aduentus sui secundum plurimum ex felle ad intestina; quare effunditur ad stomachum illud, quod oportet, ut effundatur ad intestina. Quumque prolongantur, faciunt accidere salsi & acuti, qui sunt ex eis, in stomacho, ulcera:& frigidi,& insipidi lenitatem,& lubricitatem. Et quandoque peruenit eorum impresio ad primum intestinum eorum, quæ sequuntur ipsum. Sed corruptio appetitus, & alistimbre in ipso, est res prima. Sunt enim quidam homines, in quibus creatur illud secundum contrarium consuetudinis, & secundum [e]§contrarium illius,§ quod diximus in anatomia, & secundum diuersitatem eius quod est plurimum in creatione uenarum uenientium ad stomachum ex felle. Et quandoque effunditur ad ipsum ex hepate,& ex felle, in quibusdam, in quib. creatur ex felle via magna ad stomachũ; quare effunditur in ipsum illud, quod erat necessarium, ut effunderetur ad intestina. Et quandoque effunditur ad ipsum melancholia ex splene etiam, sicut faciam te cognoscere. Et plurimum, quod ad ipsum effunditur, est cholera ex hepate. Et quandoque adiuuant ad illud causæ, quæ sunt in stomacho; sicut dolor uehemens, [f]§& compresio§ uehemẽs,& tarditas cibi, & debilitas uirtutis eius expulsiuæ. Et quãdoque est causa in eo, ira, aut tristitia, aut pasio animalis ex eis, quę mouent materiam,& effundunt eam ad stomachum, & facit accidere mordicationem, quæ non remouetur nisi uomitu: Et quandoque effunduntur ad ipsum cũ huiusmodi motibus, & propriè[g]§dolore,§humores uirulenti, præcipue quum fuerint in illis partibus ulcera: & cum hoc quandoque effunditur ad ipsum melancholia etiam. Et causa in effusionibus melancholiæ ad ipsum, est multitudo melancholiæ, aut debilitas stomachi. Et causæ multitudinis melancholiæ sunt ex eis, quæ tu scis. Et causa effusionis sanguinis ad ipsum, est multitudo sanguinis,& commotio eius in membro nobiliore eo, uicinitate eius in latere suo, sicut est hepar: aut supra ipsum, sicut est cerebrum quum ex ipso effunditur sanguis ad guttur,& meri, & penetrat ad stomachum: Et uirtutis ipsius expulsiuæ debilitas adiuuat ad recipienda omnia, quæ effunduntur ad ipsum. & ex causis fortibus in effusione sanguinis ad ipsum,& ad alia, est retẽtio cursus menstruorum,& sanguinis hęmorrhoidarum[h] §aut sanguinolentæ egestiones, § aut dimisio exercitij euacuatiui, uel incisio membri, quare superabundat illud quod natura præparauit ei ex materia, & indiget expulsione. & quandoq; expellitur ex uia stomachi, & euomitur sanguis. Et scias, quòd debilitas stomachi, est causa fortis in effusiõe eius, quod effunditur ad ipsum. Et plurimum quidem quod inuenitur in stomacho, aut generatur ĩ ipso ex humoribus, est phlegma. Et causa in hoc est, ꝙ chylus est naturæ propinquæ phlegmati. Quũ ergo nõ digerit digestione integra, nõ fiunt sanguis,& cholera,& melancholia. Et iterum[i]†§ §ad stomachum non effunditur in plurimis dispositionibus cholera lauans eum, sicut abluit intestina. Sed cholera non generatur nisi in quibusdam[k]§intestinis; § & secũdum plurimum non effunditur ad ipsam, nisi ex hepate, quamuis ipsa generetur in stomacho calido, quando inuenit cibum recipientem conuersionem uelociter ad fumositatem. Et quandoq; accidit stomacho, aut in creatione, aut cum perseuerantia ægritudinum, aut dolorum,& malitia regiminis, ut fiat corpus eius laxæ texturæ, raræ substantiæ, subtilis cutis: quare perducit illud ipsum ad

---

a †B. Alia lra. quiescente. Alia litera. aut subtili fluida.

b B. vltimatur.

c B. darb vel darab

d †B. vel permutante.

c ——— B. Alia litera.

f B.& tristitia.

g B.fame.

Alia litera, h ——— B.

i †B. quia

k B.stomachis.

ad debilitatẽ in omnibus operationibus suis: & est necessarium, ut curetur cum labore. Et causæ ægritudinum stomachi sunt omnes causæ ægritudinum prædictarum, extrinsecæ, & intrinsecæ. Et propriæ ei sunt, ut sint cibi tales, qui necessario faciunt malitiam digestionis, licèt stomachus nõ sit nisi secundum saniorem dispositionum: & est dictum in suo capitulo: Aut sint pauci ualde, ita ut perducant stomachum sanum ad exsiccationẽ, & adunationem: Aut multiplicetur usus medicinarum, & consuescat stomachus uti adiutorio medicinæ in operationibus: Aut laboret plurimum uomitu, & solutione uentris, & propriè uomitu, quoniam ipse indiget motu laborioso, non naturali: & accidat ut rarificetur textura uillorum eius, & [l] §extenuetur.§ Et stomachus uehementis sensus, paratus est lædi, & impediri à qualibet causa. Et omnis complexio debilitans superfluè, facit accidere in omni operatione diminutionem; ita quòd caliditas pura. quandoque enim fit causa lubricitatis stomachi propter illud, quod facit accidere de debilitate retentiuæ. Sed & caliditas cum materia cholerica sæpe est causa illius. Et nocumenta quidem, quæ eueniunt in operationibus suis, aut eueniunt in uirtute appetitiua, & attractiua: & non appetit omnino, aut minoratur appetitus eius: aut multiplicatur ualde: aut corrumpitur eius appetitus: & illud, aut cibi, aut aquæ. Aut in uirtute retentiua, ita ut uehemens fiat eius retentio, aut debilitetur, aut destruatur eius retentio, [m] §& natet§ cibus. Aut in uirtute digestiua, ita, ut destruatur eius digestio, aut debilitetur: aut corrumpatur: & conuertat rem ad acetositatem, & fumositatem. Aut in uirtute expulsiua, ita, ut uehemens fiat eius operatio in ipso, aut ad uiam naturalem, aut ad superiora: aut debilitetur eius expulsio: aut destruatur. Ex omni nãque re, cuius prolongatur mora in stomacho, & tardatur; accidit [n] §uaporatio generatiua humorum;§ & nõ est aliquid, ita uaporosum, ut fructus. Et quandoque accidunt ei dolores extensiui, & mordicatiui, & reliqui. Et quandoque sequuntur debilitatem harum uirtutum omnium, aut quarũdam, natatio cibi: & tarditas descensionis eius; aut uelocitas descensionis ipsius: & debilitas digestionis: aut destructio eius: & corruptio, [o] † § § & casus appetitiuæ: aut appetitus caninus: aut appetitus corruptus: & sequuntur eam rugitus, & eructuatio, & inflatio, & mordicatio, & alia. Et quandoque perducit illud, quod euenit ex hoc, ad communitatẽ membrorum aliorum, & proprie cerebri cum cõmunitate inter ea per neruos plurimos; quare accidit epilepsia, aut spasmus, aut melancholia; aut facit cadere in uisu nocumentum. Et quandoq; imaginãtur oculo quasi cimices aut [p] §sinifex,§ aut tela araneæ, aut fumus, aut nebula. Et multoties communicat cor stomacho, & accidit syncopis, aut propter uehementiam doloris, & propriè in apostematibus suis magnis: aut propter qualitatẽ superfluam caloris, aut frigoris, aut conuersionis ad uenenositatem. Nam debilitas meri ad hoc, ut faciat accidere syncopim, facit euenire [q] §æstuationem, & conturbationem, & saltum, & tremorẽ.§ Et huiusmodi quidẽ sunt, de quibus dicit Hippoc. quòd sumere in potu uinum mistum secundum medium sanat eos ad hoc. Et illud propter illud, quod in ipso est de mundificatione, & ablutione, cum confortatione. Et stomachus quidem quandoque præparatur causa uehementiæ sui sensus passioni à causa parua: & perducit illud ad epilepsiam, & spasmum. Et iste homo læditur qualibet ira, & ieiunio, & tristitia, & causa mouente humores. [r] § Nam§ quum effunditur ad ipsum ex eis propter illud humor cholericus, mordicatiuus ad os stomachi, & læditur eo propter uehementiam sensus sui: quare patitur epilepsiam: & syncopis superuenit ei, & spasmus propter communitatem cerebri cum ore stomachi. Et huic quidem homini accidit, sicut est illud, quod accidit ex debilitate oris stomachi, ex hoc, quòd quando usque ad [s] §fastidium§ repletur cibo, aut superfluit potu uini, aut coitu, spasmatur, aut incurrit epilepsiam. Et multoties quidem accidit, ut euadat huiusmodi cum uomitu porrino, aut uiridi, ut ærugo æris. Et quandoque plurima repletio facit eos pati subeth prolixam, perdurantem, usque quo uoment, & [t] §excitentur,§ & surgant. Et quandoque est illud causa ad cadendum in melancholiam [u] §cholericam,§ & in cogitationes, & somnia corrupta. Et scias, quòd ægritudines stomachi, quando prolongantur, perducunt ad raritatẽ texturæ uillorũ eius, & fit difficile succurrere & medicari. Et ex nocumentis malis in creatione est, ut sit caput frigidum præparatum euentui catarrhi, & sit stomachus calidus; quare non tolerat ea, quæ, mundificant illum catarrhum, sicut sunt diapipereon, & diacalamenthum, & diacyminũ.

l B. relaxetur.
m B. Alia litera quare descẽdat.
n B. Alia litera. ex ea vaporatio nociua commouens humores.
o † B. eius
p B. musce.
q B. augustiam & inquietudinẽ & oscitationem & horripilationem.
r B. quare.
s B. tochme.
t B. alleuiantur
u B. Alia litera mirachiam.

ANNOT.

Ventriculus, & ut simplex, & ut multiformis pars, multipliciter affici potest. ut simplex intemperiebus, de quibus 2. meth. ut organica morbis in compositione de qua re Gal. lib. art. med. adde & communi instrumentarijs et simplicibus partibus affectu, soluta. s. unitate, quæ ubi euenit & ad ipsam uentriculi profunditatẽ nõ superficiem solùm attingit, Hipp. 6. aph. insanabilem putat. quod & 1. de morbis. & Celsus lib. 5. Horum morborũ eædem, quæ in cæteris particulis, causæ sunt, tum externæ, tum internæ: quas non est, ut hic fusius prosequamur, quando eas author copiose explicat. Vide Gal. 1. de sympt. caus. & 3.

Cap. 4. 7. & 12. Cap. 1.
Aphor. 18.
Cap. 26.
Cap. 7. cap. 1.

De modis significationum dispositionum stomachi. Cap. 17.

RES ex quibus significantur dispositiones stomachi, sunt ex dispositionibus cibi, in hoc quòd stomachus tolerat eum, & priuatur tolerantia eius: Et ex hoc, quòd digerit ipsum: Et ex hoc, quòd expellit eũ: Et ex hoc, quòd ipse appetit cibũ & potum: Et ex motibus eius, & commotionibus ipsius, sicut [a] §tremor§ stomachalis, & singultus: Et ex dispositione oris & linguæ in sapore suo, & [b] §infusione§ sua, & exsiccatione sua, & asperitate eius, & lenitate ipsius, & odore eius. Et ex eis, quæ egrediuntur ex stomacho cum uomitu, aut egestione, & uentositate descendente cum sonitu, aut sine sonitu; aut ascendente, quæ est eructuatio; & retenta, quæ est rugitus, Aut ex colore faciei, aut interioris partis oris: Aut ex doloribus, & [c] §impedimentis§ ex communitate eius cum membris alijs, & ex parte eius, quod

a B. casachan.
b B. humectatione.
c B. læsionibus.

quod conuenit ei, aut lædit ipsum ex eis, quæ comeduntur & bibuntur, & medicinis. Significationes autẽ ex tolerantia cibi & priuatione tolerantiæ eius, sunt, quoniam si stomachus non tolerat nisi paucum, qui sit infra consuetum; tunc in eo est debilitas propter aliquam causarum debilitatis: & si tolerat, tunc uirtus ipsius est remanens. Verùm significationes ex egestione, & eis quæ egrediuntur ex uentre, sunt ex egestione quidem, quoniã æqualis, temperatæ tincturæ, & fœtoris, significat bonitatem digestionis, & bonitas digestionis significat fortitudinem stomachi, & ęqualitatem complexionis. Sed ille, qui non digeritur ex ipso, significat debilitatẽ stomachi, & malitiã complexionis cum ipso. Amplius tinctura significat materiam, quæ est in ipso. quòd si fuerit illic lenitas, & fœtor, significat quòd descendit à stomacho ante horam suam, propterea quòd stomachus male compræhendit eũ propter debilitatẽ uirtutis retentiuæ: & si non est lenitas, non significat illud, imò significat debilitatem digestiuæ. Significationes autem ex sonitu sunt, quoniã iam dictum est in eis, quæ tu scis, quòd descensus eius significat fortitudinem stomachi. Et magnitudo sonitus eius significat bonitatem digestionis, & fortitudinem. Et similiter paruitas fœtoris eius: Et rectius quidem in hoc est, quòd descensus eius non significat fortitudinem, imò significat debilitatem quandam: sed est debilitas, quæ est infra illam, quæ facit accidere eructuationem. Verùm essentia magnitudinis sonitus, si est propter substantiam eius, tunc est propter grossitudinem suam: Et si est causa eius uirtus expulsiua, tunc illud significat fortitudinem aliquam. Subtilis autem tenuis, cui non est sonitus, magis significat fortitudinem, quàm spissa clamosa, & ꝓpriè illa cuius sonitus non est in uoluntate missus. Sonitus autem exiens ex se ipso, significat per mistionem sensus. Verùm paruitas fœtoris, significat proculdubio bonitatem digestionis: Et uehementia fœtoris, significat corruptionem eius. Et si non est fœtor omnino, significat cruditatẽ eius. Significationes uerò ex uia singultus, sunt, quoniam si habens eum sentit mordicationem, tunc illic est humor acetosus, aut acutus, aut amarus: Et si sentit cum eo extensionem, tunc illic est uentositas: & si non sentit illud, neque sitit, tunc illic est humor phlegmaticus: et si est post euacuationes & febres, tunc illic est siccitas. Significationes autem ex siti sunt, quoniam sitis significat complexionem calidam: Et si est cum nausea, significat materiam cholericam, aut salsam phlegmaticam. Nam si sedatur potu aquæ calidæ, tunc materia in pluribus dispositionibus est phlegmatica, [d] § aut nitrosa: § & si augmentatur, tunc materia est cholerica. Verùm significationes ex dispositionibus oris & linguæ sunt, quoniam, quando lingua in doloribus stomachi est uehementis asperitatis, & rubedinis; tunc significat dominium sanguinis, aut apostema calidum in ipso, sanguineum: & si ad citrinitatem, tunc nocumentum est cholericum. Et si ad nigredinem, tunc causa est melancholica. Quòd si ad albedinem & [e] § lenitatem, § tunc causa est humiditas; & si est siccitas superflua, tunc causa est siccitas. Sed significationes ex uia digestionis sunt, quoniam digestio bona non fit, nisi quando post cibum comprehensum non accidat grauitas in ore stomachi, neque rugitus, neque inflatio, neque eructuatio, neque sapor fumosus, aut acetosus, neque singultus, neque [f] § tremor, § & tensio, & ut sit spatium moræ cibi in stomacho spatium æquale, & descensus eius ab eo in hora, qua oportet, non ante ipsam, neq; post eam; & sit somnus temperatus, & expergefactio uelox, leuis; & in oculo non sit apostema; & in capite non sit grauitas; & obedientia naturæ sit facilis, & sint inferiora uentris ante egestionẽ inflata. [g] † § § Hoc enim significat bonitatẽ inuolutionis stomachi super cibum: et quòd ipse bene compræhendit ipsum: & illud significat fortitudinem stomachi: & conuenientiam cibi in qualitate, & quantitate. Quum ergo stomachus non compræhendit cibũ bona compræhensione, neq; fit digestio bona; accidunt rugitus, & frequẽtia eructuationis; & remanet cibus in stomacho spatio longo: aut descendit ante horam necessariam. Et choleræ quidem proprietas non est, ut prohibeat digestionem prohibitione destructoria, aut diminutiua, aut faciente cruditatem, imò quandoque corrumpit eam. Sed melancholiæ ꝓprietas est, ut prohibeat digestionem, & corrumpat eam simul: & phlegma decliuius [h] § est ad ipsam corrumpendum. § Et scias, quòd quando in stomacho non est apostema, neque ulcus, & in cibo non est corruptio, deinde digestio non fit bona; tunc causa est malitia complexionis. Et plurimum eius est ex frigiditate & humiditate: & post eas calida: & post eas sicca. Verùm significationes ex stomachi doloribus sunt, quoniam, uerbi gratia, dolor extensiuus significat uentositatem, & grauatiuus significat repletionem, & mordicatiuus significat humorem acetosum, aut acutum, aut [i] § ponticum § aut amarum. Signationes aũt ex appetitu sunt, qm̃ significãt ex eo, aut ꝑ additionẽ eius, aut ꝑ diminutionẽ eius, & ipsius destructionem: aut speciem, [k] § ad quam ipse declinat, § sicut est quòd ipse quandoque est sitiens: & appetit frigida: & quandoque appetit acetosum: & quandoque appetit exsiccantia, [l] † § § salsa, & acuta: & quandoque aggregatur appetitus acutorum, & salsorum, & acetosorum simul: Et ex modo, quòd ista sunt communia in faciendo lucrari incisionem humoris nocitiui; quare sunt significantia debilitatem stomachi: stomachus enim fortis declinat ad pinguia, & quandoque est appetitus decliuis ad res malas, [m] § quas refugit natura, § sicut appetit carbones, & [n] § aluesnen § & alia: & causa in hoc est humor corruptus, extraneus, non pertinens humoribus laudabilibus. Quum autem bonitas adest gustus, & est sanus, non eligit appetitus saporem supra dulcem. Quumque declinat appetitus [o] § uersus alium, & abhorret illum, § tunc illic est nocumentum. Nam si appetit pinguia, tunc illic est stipticitas, & spissitudo, & siccitas. Et si natura abhorret cibos calefacientes, & declinat ad frigidos propter frigiditatem ipsorum, tunc est illic caliditas. Et si appetit calefacientes, tunc illic est frigiditas. Et si appetit incisiua, & acetosa, & acuta, tunc illic est humor uiscosus. Et appetitus quidem in stomacho calido, aquæ plus est, quàm cibi. Et quandoque fit uehementia caliditatis propter resolutionem, & inquisitionem restaura-

d B. salsa nitrosa, vel bauracchia.

e B. lebenie. i. lacticinitatem quandam.

f B. iectigatio.

g † B. parump.

h B. Alia litera. ipsa ad prohibendum quàm ad corrumpendum.

i B. Alia litera putridum.

k B. Alia litera. aliquam quam dicemus.

l † B. &

m B. contrarias naturæ.

n B. alasnan.

o B. aliquem cibum qui quãdo presentatur à stomacho & ab appetitu renuit & abhorretur. Alia litera. ue refugit appetitus & abhorret ipsum.

restaurationis. Et mordicatio quidem excitat famem uehementem: & est species famis, quæ nullo modo toleratur: & associatur ei syncopis propriè, quando tardatur cibus. Et appetitus in stomacho, ad quem effunduntur melancholia, & phlegma acetosum, multiplicatur quando est eorum quantitas infra quantitatem uocātem ad expulsionem: & non multiplicatur in eo appetitus, & fit caninus, nisi propter illud quod dicturi sumus in capitulo appetitus canini. Et scias, quòd appetitus nutrimenti communicat membris omnibus. Verùm illa communitas est naturalis, & facta ex [p] § suspensione uocationis § uirtutis nutritiuæ cum attractiua. Amplius appropriatur stomacho appetitus animalis, [q] § & sentit cum eo. § Et quandoque [r] § conuenit § quibusdam hominibus, ut esuriant plurimum; & comedunt plurimum, & neque aduenit eis saturitas fastidiosa, & neque egreditur in egestione eorum fæx plurima, & neque cum hoc corpora eorum impinguantur: Et causa quidem huiusmodi dispositionis, est resolutio plurimum uelox cum sanitate digestiuæ, & attractiuæ, & appetitiuæ. Verùm significationes ex uia saporis oris sunt, quòd amarus significat caliditatem, & choleram. Et acetosus significat [s] † § §frigus stomachi, sed minus frigore, cum quo non digeritur cibus omnino: Et quādoque significat calorem debilem cum humiditate facientem ebullire humiditatem parum, qui postea separatur ab ea, deficiens in digerendo; quare accidit acetositas, sicut fit in [t] § musto. § Acescit enim quādo infrigidatur, & acescit quando feruet à caliditate debili. et [u] † § §est acetositas, quæ fit ex effusione materiei acetosæ ex splene ad stomachum. & facta quidem causa splenis [x] § mutat appetitum necessario § & multiplicat inflationem, & rugitum, & malitiam digestionis, & facit eructuationem acidam. Et ille, qui ex saporibus oris est insipidus, significat [y] § humoris insipidi saporem. § Et salsus significat [z] § saporem humoris salsi. § Et sapores extranei horribiles significant humores extraneos putridos malos. Sed significationes ex uomitu sunt, quòd si est [a] § nausea § tantum, tunc materia est uiscosa imbibita: & si est uomitus facilis, significat quòd ipsa est effusa in concauitate. & si sunt uomitus, & [b] § nausea § & non separantur; significant aggregationem utriusque rei, aut [c] § uiscositatem § humoris; & non est nausea facta [d] † § § ex materia imbibita. Et [e] † § § quando est plurima mordicans os stomachi, aut est pauca, [f] § confortatur quando ipsa cum cibo permiscetur, § & ascendit ex profundo stomachi ad os stomachi, & mordicat ipsum. Quapropter facilis fit quandoque [g] § expulsio § humorum post cibum: & non fit facilis ante ipsum, nisi sint multi. Verùm quando est aduentus [h] § conturbationis & nauseæ à prouocatione, § tunc materia est effusa. Si uerò est [i] § currens, § tūc materia est generata in stomacho secūdum continuationem. Et uomitus etiam significat per colorem eius, quod [k] § ingreditur in ipso, § materiam. Significat ergo choleram, & melancholiam per colorem: & phlegma uitreum per colorem: & phlegma acetosum, & salsum per colorem, & saporem, & phlegma descendens ex capite per colorem mucosum, & quod associatur ei ex descensu [l] † § §& ad membra alia. Et ex hominibus est, qui cum recipit cibum aliquem, sentit ex seipso. quòd si moueretur superfluo motu, euomeret cibum suum: & illud quidē significat humiditatem [m] § in stomacho § aut debilitatem stomachi. Sed illud, quod est ex humiditate, accidit etiam quū uacuitas adest: & illud quod est ex debilitate, non accidit nisi secundum repletionem tantùm. Sed significationes ex uia coloris corporis sunt, quoniam color est uehemens significatio dispositionis stomachi, & hepatis secūdum plurimum: plurimæ enim ægritudines stomachi sunt frigidæ [n] † § & § & color [o] § stomatichorum § est plumbinus. Et si inest eis citrinitas, est citrinitas decliuis ad albedinem. Significationes autem ex uia rugitus sunt, quoniam rugitus significat debilitatem stomachi: & quòd ipse malè comprehendit cibum, & egestionem humidam. Verùm significationes ex sputo sunt, quoniam multitudo eius, & spumositas ipsius, significant humiditatem stomachi, mittentis aquositatem [p] § & mucillaginositatem. § Et exsiccatio oris, & paucitas saliuæ significant siccitatem stomachi & [q] † § §caliditatem. [r] § & § si fuerint illic significationes aliæ, [s] § adiuuabūt illa § in significatione caliditatis. Et scias, quòd siccitas oris est [t] § à siccitate complexionis § duobus modis. Vnus eorum est siccitas uera, & est, ut non sit saliua: & secundus est mendosa, & est ut sit saliua exuberans, uiscosa; sed sit exsiccata causa caliditatis uaporosæ uenientis ad ipsum: quare oportet ut distinguatur inter siccitatem, & exsiccationē sputi uiscosi secundum os. Nam illa significat siccitatem, & [u] † § §humiditatem uiscosam: aut procedentem à stomacho, aut descendentem à capite. Sed significationes ex eructuatione sunt, quoniam eructuatio quandoque est acetosa: & quandoque est fœtida, aut fumosa [x] § aut rancida, aut lutosa, aut putrida, aut limosa, § aut similis cibo, quem recipit eructuans; aut pura in qua non est qualitas alia, & est sanior eructuatio. Nam si est fumosa, & causa in hac non est substantia cibi, quæ sit uelocis conuersionis ad fumositatem, sicut uitelli ouorum in patella, & raphanus, aut cibus, cui in artificio suo, quum fit, associatur qualitas fumosa; sicut dulce cui superuenit ignis dominium, & alia: tunc causa in ea est igneitas stomachi [y] § propter materiam, aut malitiam § complexionis puræ. Si autem est cum materia, tunc est secundum unum duorum modorum prædictorū: Et plurimum quidem est illud ex materia cholerica effusa ad stomachum ex felle, secundum modum, cuius præterita est rememoratio: Aut ex catarrho calido ex capite, & proprie, quum homo non est cholericus in complexione sua. Et significatur etiam, quòd causa est caliditas materialis, aut pura ex isto modo, quòd cibus, qui sumptus fuit, longinquus est à fumositate, sicut est panis hordei. Nam quum huiusmodi eructuat fumose, tunc causa est caliditas stomachi. Et similiter attende egestionem, an est cholerica. Nā si est cholerica, significat quòd causa est caliditas stomachi. Et si egestio non est cholerica, non est necessarium ut causa [z] † § § sit caliditas stomachi; quandoque enim est malitia complexionis singularis:

p B. dependentia coexistentię
q B. q̄m ipse sentit,
r B. accidit.
s † B. secundū plurimum.
t B. Alia litera. succis.
u † B. quādoq;.
x B. uehementē facit appetitum
y B. Alia litera. phlegma insipidum
z B. phlegma salsum.
a B. subuersio.
b B. subuersio.
c B. adherentiā vel profundationem.
d † B. quidem nisi
e † B. erit etiā ex materia non imbibita.
f B. proxima p̄ mixtioni cum cibo.
g B. vomitus.
h B. subuersionis & nauseæ cum periodicatione.
i B. perseuerās.
k B. egreditur ex eo: & saporē eius supra

l † B. ex catarrhis.
m B. oris stomachi.
n † B. Alia fa. & humidæ.
o B. habentium eas.
p B. aquositatē mucillaginosā.
q † B. caliditas eius significat.
r ——— B.
s B. quæ adiuuent illud.
t ——— B.
u † B. ista
x B. aut illa quę est similis ut ærugo æris aut limosa similis odori luti fœtidi, aut similis odori piscis.
y B. cū materia aut malitia.
z † B. non

laris: Et uomitus etiam est significatio magis significans per illud, quod egreditur in ipso. Et quandoque significat eructuatio[a] § acetosa § & fumosa uigilias, cum quibus nō inuenit stomachus [b] § uacationem § sufficientem digestioni; & inflammatur, & calefit. Quòd si est eructuatio acetosa, non à cibo acetoso, neque à cibo, qui quum superfluè sumitur, mutatꝰ ad acetositatem, tunc illud est propter frigus stomachi: & propriè quum accidit à cibis elongatis ab hoc, ut acetosi fiant, sicut est mel. Nam si inuenis eos acetosos fieri; tunc iudica, quòd causa in hoc est frigus stomachi sine materia, aut cum materia: Et associatur ei quod est cum materia, grauitas in ore stomachi semper. Et plurimum accidit illud habentibus choleram nigram, & [c] § splenecticam: § & illi ad cuius stomachum descendit catarrhus frigidus. Quandoque autem acescit eructuatio à caliditate, quum inuenit materiam dulcem, & facit eam ebullire, & facit ipsam acetosam; & significat illud, ut sit eructuatio acetosa cum signis caliditatis, & inflammationis, & amaritudine oris, & siti, & iuuamento cum eis quæ infrigidant. Et ex eis quidem, quibus significatur, quòd caliditas plurima superflua, quandoque acescere facit cibum & eructuationem, est quòd caliditas quandoque facit acescere lac uelocius, quàm ipsum faciat acescere frigiditas. Et quandoque significatur per uomitum etiam materia. Et quando eructuatio est fœtida; tunc quandoque significat putrefactionem in stomacho, significatione fœtoris oris: & quandoque significat ulcera stomachi. Et lutosa, & cœnosa, & [d] § limosa, § significant humiditatem putrefactam. Et illa, quæ est ut ęrugo ęris, significat acuitatem, & caliditatem cum putrefactione; & est uehementior significatio caliditatis, quàm fumosa: Si autem eructuatio non est fumosa, neque acetosa, sed est afferens saporem cibi post spatium eueniēs secundum acceptionem cibi; tunc significat debilitatem stomachi in conuertendo cibum. Verùm significationes ex eis, quæ sunt conuenientia, aut [e] § fugientia, aut impedientia, § sunt ut consideretur, an res infrigidātes sunt conuenientes ei, aut res calefacientes, aut exsiccantes conueniant, aut humectantes, postquā consideratur res una: sæpe enim accidit error causa dimissionis eius, quum non attenditur: & est, quòd res infrigidantes multoties frangunt ebullitionem humoris subtilis, aquosi, humidi, aut salsedinem humoris phlegmatici: & existimatur quòd cum eis iam prouenit iuuamentum, [f] § quamuis § illic sit caliditas: Et res calefacientes multoties expellunt humorem calidum, & resoluunt eum: & existimatur, quòd cum eis iam accidit iuuamentum, [g] § quamuis § illic sit frigiditas; imò oportet ut considerentur cum his duabus reliquæ significationes. Significationes autem eorum, in quibus inuenitur sensus stomachi, sunt, quoniam si non sentit mordicationem, imò grauitatem, tunc materia est phlegmatica uitrea. et si sentit mordicationem cū inflāmatione, tunc materia est amara, uel salsa: aut mordicationem sine inflammatione; tunc materia est acetosa. & si est illic mordicatio cum leuitate, tunc materia est subtilis, aut pauca. & si est cum grauitate, tunc materia est grossa, aut multa. Significationes autem cum dispositionibus communicantibus sunt, quoniam consideratur, uerbi gratia, an cerebrum patiatur à causis catarrhi, & mittat ad stomachum [h] § descēsiones: § aut hepar, an sit generatiuum choleræ, & mittat ipsam: aut an splen deficiat in expellendo melancholiam, & sit apostemosus plurimæ melancholiæ: & hæc est cognitio causæ. Et consideratur, an imaginentur coram oculis res non consuetas, & non fixè: Et an accidant soda, aut [i] § æstuatio § cū repletione, & minorentur cum euacuatione; & similiter uertigo propriè: & an inueniatur tremor cordis post repletionē, an secundum uacuitatem, aut accidat syncopis, aut spasmus: & hæc est cognitio accidētis. Nam, si repletio fecerit accidere imaginationes, & soda, aut [k] § inquietudinem, & uisiones diuersas, § aut tremorem cordis etiam, aut subeth maximam; tunc stomachus erit plenus, aut debilis, aut in ipso est malitia complexionis. Quòd si tremor cordis, & soda, & syncopis, & [l] § æstuatio § accidant in dispositione uacuitatis; tunc ipse est habens receptionem choleræ, aut humoris mordicatiui uenientis ad os eius, quum est uacuitas, aut humoris melancholici: & cognoscitur [m] § superfluitas § in hoc cum reliquis signis, quæ tibi dedimus, aut humoris frigidi, aut eius, qui ē ex istis causis [n] § in inferiori parte stomachi. Nam nō magnificatur illic, qd ex eo generatur ex soda, & epilepsia, & syncopi, & spasmo. Et accidentia significantia dispositiones eius cum communitate alia sunt cerebralia, sicut permistio sensus, & subeth; & cōgelatio, & [o] § æstuatio: § & alia sunt cordialia, sicut syncopis, & tremor cordis, & malitia pulsus: & alia sunt communia, sicut destructio anhelitus, & difficultas eius, & malitia.

a B.
b B. quietem. Alia litera. vacuitatē loci.
c B. habentibus splenem.
d B. similis odori piscis.
e B. contraria aut nociua.
f B. & quòd
g B. & quòd
h B. catarrhos.
i B. imaginatio mala melancholica.
k B. imaginationem malam melancholicam, & somnia diuersa
l B. imaginatio mala melancholica.
m B. distinctio.
n †B. existentibus.
o B. imaginatio mala melancholica.

Annot.

Ex quibus fontibus uentriculi dispositionum notæ ducendæ sint, docuit Gal. lib. art. med. In uniuersum ex actionibus læsis, affectibus corporis sensilibus, excretis & retentis, & naturales & aduentitiæ omnium partiū constitutiones cognoscendæ ueniant. Dubitarit tamen quis, quum egestiones non uentriculi, sed alui ipsius opera sint; quid sit, ut author ex iis uentriculi statum inuestiget? Verùm, & si non statim alui excrementa uentriculi naturam, sed intestinorū significant; secundario tamen etiam uentriculi affectus ostendunt. nempe, quum eorū concoctio, quæ in inferiore uentre sunt, & intestinis, uentriculi præsertim ipsius coctionem, & cruditatē sequatur, cui assentitur & Gal. 1. de crisib. Tu pro affecti uentriculi notis adi Gal. 1. de sympt. caus. & 3. & 1. de loc. aff. Alius hic dubitandi locus se offert. Ait author iis uerbis 2 § Quandoq; autem acescit eructuatio à caliditate &c. § saporem acidum, qui tum euomendo, tum eructuando persentitur, etiam ex caliditate fieri. At Gal. 3. de sympt. caus. & 1. de loc. aff. & 4. in 6. de uulg. morb. & passim alibi, acidum saporem ex frigiditate perpetuo procreari testatur. Sanè magna hæc est controuersia. Certumq; illud est ex Gal. sententia acidum saporem frigiditatis esse indicium, & à frigore prouenire. Cæterum Trallianus lib. 7. quem & Auerr. 3. Coll. citat, non ex frigiditate solùm, sed etiam ex calore prouenire acorem existimat: quod Auerr. uini exemplo affirmat, nempe, quod calore acescit, non frigore. Quod quis obiiciat fieri etiā à frigiditate. Conceditur. Si instes ergo à contrariis causis effectus idem, quod absurdum

Cap. 79.
Cap. 11.
Cap. 7. Cap. 1. Cap. 4.
Cap. 1. Cap. 4. Com. 25.
Cap. 14. cap. 16.

uidetur. Respondet Auer. uersionem in acidum saporem talem esse, quæ, quum fiat substantialiter (ut ait).i. per se à simi.i, per accidens fit etiam à contrario. quasi dicat, & si acidus sapor frigidus est: talis enim melancholicus est humor, talis & pituita acida: propuereaq; hic per se à frigido procreatur, (simile enim fit à simili per se;) per accidens tamẽ à contrario procreatur, & à calido: ueluti aceti sapor in uino ex calore contrahitur. Cæterùm quum Gal. inter acidum & acetosum saporem differentiam statuat, nempe qui aceti saporem, acrem (ut ego uideo) passim nuncupat: negarit fortasse quis pro Gal. aciditatem ex calore fieri, quamuis ab eodem acetositas (ita enim appellemus) proficiscatur. Adde, quòd, & si acetositas ab acido fortasse non distat, nempe Galenus aceti saporem & atro humori & acidæ pituitæ inesse quandoq; explicat: etiam acetositas frigiditatem uidetur sequi. quamuis enim extranei caloris ui acescat uinum, ut Auerroes ait; fieri tamen id nisi corrupto innato calore non potest; ut & hæc propterea à frigiditate proueniat. Verum quamquam res ita forte se habet: si tamen aciditatis initium ex calore extraneo est; tolli nõ poterit, quin aciditas caloris nonnunquam indicium sit. at Gal. tamen hanc frigiditatis signum perpetuo esse existimat.

De signis malæ complexionis calidæ stomachi. Cap. 18.

Significant ipsam sitis: nisi superfluat, & deijciat uirtutem: Et eructuatio fumosa, & lutositas saliuæ, & iuuari ab eis quæ infrigidant, secundum conditiones præmissas in significationibus: & adustio ciborum subtilium, quorum similes non aduruntur in dispositione naturali: & quòd grossi digeruntur plusquàm digerantur in illa, nisi superfluat, & deijciat uirtutem: & multitudo sitis: & paruitas appetitus cibi secũdum plurimum, & propriè quando malitia complexionis est cum materia calida cholerica,[a] ‖faciunt cadere uirtutem omnino:‖ uerùm digestio est fortis, nisi superfluat malitia complexionis usq; ad hoc, ut debilitet uirtutes: & quandoq; associatur huic complexioni febris hectica: & quandoque hęc cõplexio propter suam superfluitatem, antequam deijciat uirtutem, commouet famem uehementem per id quod resoluit, & [b]‖quod attrahit‖ sua mordicatione, & quia mouet materias ad resolutionem, sicut fit[c]‖successione,‖ & hæc quidem fames quandoque est syncopalis, quando tardatur cum ea cibus, aut facit cadere in syncopim: & quũ prolongatur spatium eius parumper, & destruitur appetitus omnino. Et quandoque multiplicatur[d]‖etiam propter cursum sputi secundum famem, & multiplicatur secundum saturitatem caliditas resoluens stomachum.‖ Quòd si inuenerit humiditatem, erit illud plus, & hoc quidem sedant cibi grossi, Et scias, quòd illius, cuius stomachus est igneus, sanguis est malus, paucus, acutus, fœtidus, quem abhorrent membra diuersa ei in complexione radicali; quare non nutriuntur eo: fit ergo ille paucæ carnis: & sunt uenæ eius exuberantes, quoniam sanguis eius inclusus est in eis, quo non utitur natura: Et phlebotomia extrahit ex ipso sanguinem malum.

a B. quũ ipsa facit cadere uirtutem appetitiuã.

b B. Alia litera, accidit cum.

c B. suctione s. uenarum.

d B. cursus sputi super famem & quiescit supra saturitatem propter caliditatem resoluentem eleuantem Alia litera. supra saturitatem propter caliditatem resoluẽtem eleuantem.

De signis malitiæ complexionis frigidæ stomachi. Cap. 19.

Significat frigiditatem stomachi, tarditas mutationis cibi,[a]‖ita ut non‖descendat, [b]‖sed‖expellatur uomitu post spatium quoddam; & non mutetur mutatione, quæ ualeat. quòd si superfluat, non alteratur propter ipsam cibus omnino, & non digeritur. Et quandoque significãt ipsam multitudo appetitus: & paucitas sitis: & eructuatio acetosa, absque causa in cibo, secũdum quòd diximus: & hæc significant malitiam complexionis eius frigidæ. Et ex significationibus significantibus illud est, ut non sit alistimbre nisi eius, quod est leue ex cibis[c]‖sine grossis,‖ qui iam ante digeruntur: & quandoque peruenit malitia complexionis frigidæ in stomacho ad hoc, ut accidant ex cibo comesto post horas plurimas, extensio, & dolor magnus: qui nõ sedatur nisi cum expulsione humiditatis acetosæ omni die, & quãdoque perducit ad hydropisim, &[d]‖iliacam.‖ Et super colorem habentis stomachum frigidũ apparent citrinitas, & albedo: & non occultantur experienti. Et est illa[e]‖ex melioribus curis, cuius est ammeos.‖ Et quandoq; cõmunicat cerebrũ in[f]‖complexione habentibus secundum hanc cõplexionem;‖ quare fiunt soda uẽtosa, & tinnitus, & similia. Et quando conuenit malitia complexionis frigidæ cum complexione radicali calida, multiplicantur rugitus, & inflatio, & exsiccatio, & sitis, & augmentatur corruptio, quoties indiget phlebotomia[g]‖quoniam exsiccat eum,‖ & perducit ad hecticam. Et eius quidem medicina est, ut sumat parum uini secundum quantitatem, qua[h]‖infundatur‖ ante cibum: aut sint cibi eius exsiccantia, & caro rubea sine[i]‖iure pingui cum micis.‖

a B. Alia litera, quousq;. Alia lra. ita ut descẽdat aut.

b B. aut

c B. & non est alistimbre eius, quod est grossum ex cibis.

d B. fluxum diarium.

e B. cui ammeos est ex melioribus curis eius

f B. in nocumẽtis istius complexionis.

g B. à qua non est excusatio.

h B. madefiat uuula.

i B. pane infuso in iure.

Annot.

Notas calidæ uentriculi intemperiei leges ex Gal. lib. ar. med. & 3. de sympt. caus. Cæterum dubitarit hoc in loco quispiam de appetentia, an caloris uel frigiditatis indicium sit. Gal. inappetentiæ coniunctã causam calorem esse ait 1. de sympt. caus. & sæpe alibi inappetentiam ex calore fieri pronunciat, ut etiam appetentiã nimiam ex frigiditate. Author tamen limitat Galeni sententiam, quum ait. ‖Et quandoq; hæc complexio propter suam superfluitatem &c.‖ nempe priusquã ex calida intemperie uires uentriculi prosternãtur, dissolui asserit corpus ipsum plus iusto, & propterea uehementẽ appetitum sequi. Quare statuendum absolutè non est (quod scimus quosdam facere) appetentiam frigiditatẽ sequi, inappetentiam calorem. quum contra, & frigiditas quæ nimia est, ut in senibus, appetendi uim destruat, ut Gal. 2. aph. scribit. & caliditas dissoluendo nimium (antequam prosternantur uires) appetentiam summam faciat.

Cap. 64. Cap. 1.

Cap. 7.

Com. 20.

De signis malitiæ complexionis siccæ stomachi. Cap. 20.

Significant ipsam sitis uehemens, exsiccatio linguæ superflua, secundum conditiones prędictas in capitulo significationum: & attenuatio corporis: & arefactio ipsius supra factam à natura, & iuuamentum cum cibis humidis.

Annot.

ANNOT.

Sitis non eam dumtaxat, quæ præter naturam est, sed etiam naturalem siccitatem sequitur. unde & Gal. lib. art. med. & hanc inter signa sicci uentriculi reponit. Habet uerò hæc semper quidem siccitatem proximam sui causam; remotam tamen etiam caliditatem. Vnde & definiri sitis solet, quòd appetentia sit frigidi et humidi; humidi quidē per se, frigidi autem potius per accidens. Sequitur item hæc, non solius uentriculi, sed & cordis ac pulmonis caliditatem siccitatemve. atq; ut dignosci hæc & distingui debeat, pete ex Gal. lib. art. med.

Cap. 60. Cap. 64.

De signis malitiæ complexionis humidæ. Cap. 21.

SIgnificant ipsam paruitas sitis: & terreri à cibis humidis: & impediri ab eis: & iuuamentū cum minoratione cibi, & cum eis, qui sicci sunt. Et significant ipsam multitudo sputi, & saliuæ: & si sunt[a] §secundum§ famem, significant caliditatem cum humiditate[b] §secundum plurimū. § Et quandoque sunt ex caliditate sola. Et multoties quidem est super os stomachi hominis humiditas[c] §infusiua: § & quoties habens eam comedit aliquid, meditatur quòd si moueretur, uomeret. Et quandoque fit illud etiam ex debilitate stomachi; sed associantur ei significationes debilitatis, prædictæ, & fit hoc secundum uacuitatem etiā, quamuis non comedat: sed illud est apud comestionem tantum.

a B. secundum.
b ——— B.
c B. madefactiua.

ANNOT.

Signa humidæ uentriculi intemperiei, quæ præter naturam est, contraria eiusdem sunt siccitati. quamuis uerò propriè sputi redundantia capitis humiditatem significet; ea tamen ratione & de uentriculi humiditate testatur; quòd ab hoc toti corpori alimentum suggeritur; quod si siccum, & humiditatis nimiæ expers capiti subministraretur; reddi ipsum caput siccius necesse esset. alioqui (in quo multos falli uidemus) sputi redundantia non uentriculi statum significat, sed capitis: quū ea quæ in uentre sunt, non screatu, uel sputatione; sed uomitione reijci oporteat: quod & alibi annotauimus.

De signis complexionum stomachi, quæ sunt cum materia. Cap. 22.

COmplexionem, quæ est cum materia, significant uomitus, & eructuatio, &[a] §amaritudo propriè comitans ipsum, & propter illud§ quod ipsi admiscetur, & commiscetur urinę, nisi sit propter[b] §necessitatem § transeuntem terminum. Et subtilem quidem calidam uirulentā significāt cum[c] §lenitate§ stomachi nausea, & mordicatio, & sitis, & inflammatio: & quando recipit cibum grossum, patitur cum eo nauseam. Et ad summū, si est plurima, cum ea est semper nausea: & si est pauca, est nausea apud cibum: Et similiter si est non imbibita, sed est comprehensa in fundo stomachi, quare non facit nauseam: Quūque miscetur cum cibo,[d] §corrumpitur§ in stomacho, & spargitur, & peruenit usq; ad os eius, & facit nauseam. Et quandoque significat illa, quæ effusa est in spatio stomachi, quæ non imbibitur, ꝙ quando recipit, habens eam, aliquid abstersiuum, sicut aquā mellis & zuccari, ducit ipsum ad[e] §eructuationem.§ Et imbibita nō cognoscitur ex parte eius, quod exit cum uomitu, & egestione; imò ex reliquis significationibus prædictis: & eius radix est nausea, quoniam significat materiam proculdubio. Nam si est[f] §conturbatio§ tantum; tunc sunt illic adhærentia, & imbibitio materiei, & significat genus materiei sitis: & sitis significat aut caliditatem eius, aut salsedinem eius, aut nitrositatem eius. Nam si sedatur cum calida, tunc est flegma salsum: & si non sedatur ea, tunc est materia cholerica. Et cognoscitur etiam sapore oris, aut cum eo, quod expellitur uomitu. quòd si aggregētur nausea, & sitis, significant illud. Et si non est sitis, significat quòd materia est frigida. Et ex significationibus aggregationis materiæ phlegmaticæ plurimæ uiscosæ, est ut cadat appetitus & non dilatetur pectus propter cibum plurimi nutrimēti: imò declinet ad illud, ī quo sunt acuitas & mordicatio. Quum ergo accipit illum, apparet inflatio, & extensio, & nausea, & non quiescit nisi cum eructuatione. Et ex significationibus aggregationis materiæ malæ in stomacho, & quæ sequuntur ipsum, est[g] §saltus§ mirach: & quandoque perducit epilepsiam, & melancholiam. Et ex significationibus, quòd materia effusa sit melancholica, est appetitus plurimus cum debilitate digestionis, & cum multitudine inflationis, & cum guesguesce, & solitudine. Et ex significationibus, quòd materia est[h] §fortis, § est solutio uentris[i], §& uertigo cū multitudine ex capite descensus ad os stomachi: § & etiam illud quod egreditur uomitu, & egestione ex humore mucoso. Et ex significationibus, ꝙ materia est humida nocens sua ebullitione, est sitis uehemens, cum defectu amaritudinis, aut salsedinis in ore: & sensibilitas rei quasi ascendentis, & descendentis cum humiditate superflua in ore, & capite stomachi, & inflammatio.

a B. egestio propriè cum colore suo, & cum eo.
b B. Alia litera. caliditatem. Alia litera. cruditatem.
c B. leuitate.
d B. extenditur
e B. sensationē.
f B. subuersio.
g B. iectigatio.
h B. catarralis.
i B. cum periodicatione cum multitudine catarrhi ex capite ad stomachum, & ad alia præter stomachū etiā.

ANNOT.

Vbi uentriculus humorum uel copia, uel praua qualitate infestatur, uomitione tentat, ut id regerat quod molestum est. ac si in eius capacitate innatet, uomitio sequi solet; sin uerò in eius substantia tunicisve infixa materia est, nausea solùm, non etiam uomitus concitatur, quod testatus est Gal. 1. de loc. aff. & alibi sæpe. ita ut uomitio & nausea humoris uentriculum affligentis indicia sint. At neq; id proprium aut inseparabile est. non proprium, quum & sola quandoq; aduersa qualitate uenenata molestatus uentriculus in uomendi desiderium prorumpat. non inseparabile; quando & sæpenumero grauetur solùm, neq; in uomitum excitetur. Est tamen indicium, quod magna ex parte certum est; siue uentriculi affectum proprium significet, siue per consensum. nempe & sæpenumero nō offenso primaria ratione uentriculo, sed uel cerebro uel alia aliqua parte, uomendi adest desiderium. Qui uerò humores in uentre exuberent, ut dignoscas, author pulchrè docet. Tu uide & Gal. 1. de sympt. caus. & 3.

Cap. 4. Cap. 7. Cap. 2.

De significationibus nocumentorum stomachi non complexionalium. Cap. 23.

SIgnificationes quidem magnitudinis stomachi sunt, ut sit stomachus tolerans cibum plurimum; & quum repletur, sentit tunc adhærere uiscera, & comprimi adinuicem: & quum euacuatur, minuitur, & dimittit uiscera quasi suspēsa.[a] †§ §Paruitatis uerò significationes sunt

a †B. commota

b † B.& repleat

sunt, ut non toleret cibum plurimum[b] § § ante saturitatem. Et significationes quidē oppilationum cadentium inter hepar, & stomachum, sunt humiditas egestionis, & multitudo ipsius, & sitis, & paruitas sanguinis, & alteratio coloris ad hydropicalem, & inceptio malitiæ: dispositionis cuius fortasse notius nomen est malitia complexionis, aut[c] § malitia habitudinis. § Et significationes oppilationum cadentium inter stomachum & splenem, sunt paucitas appetitus cum magnitudine splenis. Verùm significationes oppilationū cadentium inter stomachum & intestina, sunt accidentia ileos, & colicæ: Et significationes oppilationum cadentium inter stomachum, & cerebrū, sunt paucitas appetitus cum rectificatione complexionis, & remanentia digestionis cum dispositione sua, si non fuerit aliud, quod prohibeat: & paruitas sentiendi deglutita, mordicatiua, acuta ualde: & ut non accidat singultus post potū[d] § dia pipereon, & potum uini § in ieiunio. Ventositatis uerò significationes sunt extensio in stomacho, & lateribus, & sub hypochōdrijs: & natatio cibi, & multitudo uētositatis descendentis, & eructuabilis. Et scias, quòd quando inuenit sentiens inter stomachum & hepar duritiem cum[e] § gracilitate, § tunc illud est significatio indicans resolutionem naturæ.

c † B. cacesia,

d B. Alia litera, vini super ipm.

e B. extenuatione,

ANNOT.

De morbis in compositione uentriculi agit. Et si uerò de eiusdē magnitudine & paruitate hic uerba facit: nō id tamē quòd uentriculo magnitudo uel paruitas præter primarium ortum poßit accidere. Agit & de obstructionibus ad uentriculum attinentibus, diligentißime. Inter has uerò obstructionis quæ inter uentriculum est & iecur, in ipso uidelicet mesaræo, signa tradens, copiosas ait & humidas alui egestiones sequi; cuius rei ratio ex Gal. elicitur. 8. de comp. med. per loc. ubi de hepatis affectibus agit. nempe, quum nulla, aut exilis alimenti distributio ad iecur fiat; excerni per intestina, quicquid ferè alimenti aßumitur, necesse est. unde & facta à toto male nutrito, & exsiccato corpore ad ipsum usq; uentriculum attractione, sitis concitatur. & naturali calore facto imbecilliore, ob alimenti inopiam corpus ad hydropem festinat. De obstructione quoq; uenarum à uentriculo ad lien pertinentium, asserit sequi appetentiæ imminutionem cum lienis magnitudine. Sed de ijs. uenis melancholicum humorem appetendi gratia ad uentriculum deferentibus, ex authoris nostri sententi a primo libro est actum. De obstructione inter uentriculum & cerebrum ait, indicium esse appetentiam imminutā. atq; hoc ad sentiendi uim parcius uentriculo impartitā ob neruorum obstructionem, est deferendum.

Cap. 6.

De modis uniuersalibus curationum.

Cap. 24.

CVratur stomachus cum eis, quæ bibuntur, & cum epithimatibus, & embrochis cum aquis, in quibus decoquuntur medicinæ: & linimentis, & unctionibus ex oleis: &[a] § emplastris § factis cum ceris decoctis in aquis, in quibus decoquuntur medicinæ. Sed[b] § epithimata § & emplastra sunt meliora embrochis; embrochæ enim sunt debilis impreßionis. Et scias, quòd cura malitiæ complexionis, quæ accidit stomacho in utrisque qualitatibus actiuis, facillima est: propterea quia facile inuenimus medicinas cōtrarias eis uehementis uirtutis. Verùm cura, quæ accidit ex malitia complexionis in utrisq; qualitatibus passiuis, est difficillima: & propriè complexionis siccæ: Nam oppositio cuiusque earum est cum uirtute debilis impressionis. Et scias, quòd spatium quidem calefaciendi frigidum, est sicut spatium infrigidandi calidum: sed timor in infrigidando maior est, præcipuè quum quædam membra uicinantia stomacho habeant malitiam complexionis frigidæ, aut debilitatem. Verùm timor in humectando, & exsiccando est similis, quamuis spatium humectandi sit longius. Et scias, quòd quū ægritudines stomachi sunt ex materia, deinde ambigua fit materia, tunc non est quod magis conferat ei quàm hiera: quoniam ipsa est magis adiuuans uirtutes medicinarum ad rectificandum stomachum, & complēdas operationes eius ipsi proprias. Sed oportet, ut non cures de ea, quando est malitia complexionis sine materia, quoniam ipsa nocet in calido, & sicco. Et inuenitur in frigidis quòd est fortius ea. Quumque euacuaueris stomachum ex humore effuso ad ipsum ab alio, conforta ipsum post illud, ut nō recipiat illum humorē. & constrictio extremitatum, & calefactio ipsarū, adiuuat in retinendo illud, quod effunditur ad ipsum ab eis. Et sirupus de papauere est[c] § uehementis iuuamenti ad § effusionem materierum calidarum. Quòd si humor est frigidus, tunc confortātia, quæ necessaria sunt post ipsam, sunt sicut mastix & troch. de ros. minores, & mentha sicca, & xyloaloes, & gariophylli: & quæ sunt illis similia. Et si humor est calidus, tunc arobob & troch. frigidi facti ex ros. & spodio, & quæ sunt similia illis. Et ille, qui inuenit[d] § durum, & gracile illud, quod § est inter stomachum, & hepar, secundum qđ diximus, ponat cibos suos, & medicinas suas aquam hordei, & gradiatur in bibendo ipsam quaque die à. x. usq; ad. xx. & usque ad centum secundum longitudinem diei sui, usquequo sit potens in bibendo ipsam uice una, aut duabus: Et non approximetur medicina euacuatiua, neque phlebotomia. Troch. dictus ad illud. Recipe masticis, & troch. diarrhodon amborū an. ʒ. iij. karabe, & mēthæ siccæ, & marmacori, & xiloaloes crudi omnium an. ʒ. ij. detur in potu cum uino antiquo, aut miua. Et oportet, ut administrentur in mundificatione stomachi, & eius quod aggregatur in uacuitate eius, aut adhæret, aut imbibitur, medicinæ non pertransēūtes stomachum & uias proximas stomacho absque uenis longinquis ab eo. Si autē non ualet uice una, iteretur: illud est enim melius, quàm euacuatio, quum non sit necessaria euacuatio. Et oportet ut attendas esse egestionis & urinæ in ægritudinibus stomachi. Quumque uideris eas iam incipere rectificari, tunc iam incipit stomachus rectificari. Et oportet ut non afferas in curationibus stomachi[e] § aut § caliditatis eius, aliquid uehementis infrigidationis, sicut aquam uehementis frigoris: & propriè in eo, qui non consuetus est ea: Et non euacues medicinas[f] § solutiuas § propter illud, quod in ipso est ex superfluitatibus, à stipticis conseruantibus uirtutē, propter illud quod scis.

a B. vnguentis,

b B. linimenta,

c B. Alia litera. vehemēter prohibens.

d B. duritiem & extenuationem quæ.

e B. & etiam.

f B. Alia litera. resoluentes.

Anot.

ANNOT.

Inter extrinseca præsidia, quæ affectibus uentriculi sanandis faciunt, malagmata irrigationibus, quas embrochas uocant, ualidius agere ait: quod sane longiori moræ ascribendum est. Vidimus tamẽ nos, aliquos, quũ diuturnis & malagmatibus & ceratis & odoratis sacculis curari nunquam potuissent, frequenti irrigatione à diutina uentriculi affectione fuisse persanatos; præsertim ex naturalium thermarum aquis. id in Lucensibus & Corsennianis Italiæ thermis felicissimo euentu quotidie obseruatur. Vnum hic Auic. de uentriculi intemperiebus notat, quod & Gal. 7. meth. actiuas uocatas qualitates paßiuis facilius curari. sed ex actiuis, frigiditatem minori periculo curari quàm caliditatem, quod & lib. 1. fen 4. doctr. 5. Est tamen hac in re controuersia: de qua, quia nos eo libro 1. egimus, hic nullum præterea uerbum facimus.

Cap. 5.

Cap. 2.

De cura malitiæ complexionis frigidæ, & humidæ in stomacho. *Cap.* 25.

ET quum illic est materia, tunc euacua secundum quod sciuisti in canone. Et si non est multitudo materiei, tunc experimẽtatores habent uiam in eo notam. In curatione quidẽ, quum materia non est, tunc cibant illum cum eis in quibus est stipticitas, & amaritudo, ut exsiccẽt cum stipticitate sua, & calefaciant cum amaritudine sua. Et huius quidem generis est uinum ponticum. Et ex medicinis, quæ bibuntur, medicinæ absinthiales: & sirupus absinthij ipsius, [a] † § § & medicinæ factæ cum cydonijs. Sed ex emplastris, & epithimatibus, & unctionibus, emplastra in quibus ponuntur medicinæ stipticæ [b] † § § sicut [c] † § §amomum, & calamus aromaticus, & spica, & foliũ, & ladanũ, & bdellium, & radix lilij, & balsamum, & oleum eius, & grana ipsius, & storax. Vnguenta autem sunt cerata facta ex oleo masticino, & oleo [d] § de oliuis, § & oleo de cidonijs. Si autem non confert hæc summa, administra emplastra rubificantia, & medicamen de gummi rutæ syluestris. Et ex emplastris confortantibus est ut sumantur croci, & spicæ Syræ, & masticis, & olei balsami, omnium ana, pars. j. & mellis partes tres, & myrrhæ asportatæ à ciuitate Atrusulon partes tres, gũmi albotim pars j. & s. euphorbij pars. j. fiat ex eis emplastrũ, Et [e] § ut § bibatur ex eis parum pertransit. Et iterũ aliud. Recipe storacis partes quatuor, ceræ partẽ tertiam: medullæ ceruinæ partes. ij. gummi albotim partem. j. olei balsami partem. j. & s. olei nardini partes. ij. Et iterum storacis tertiam, medullæ ceruinæ tres, aloes rubei. iij. masticis partes. ij. olei nardini. viij. olei balsami. iij. ceræ v. fiat ex eis ceratum. Illi uerò, qui ratiocinatione utuntur, incipiunt in primis cũ exercitio temperato: & administrãt cibum boni chymi, facilis digestionis, æqualis quantitatis, ad paruitatem aliquam declinantem, secundũ mensuram, qua digeratur: deinde gradatur in hoc [f] § administrando medicinas prædictas, § & quæ cursu earum procedunt, ex electuarijs aromaticis calidis, cum æqualitate quidem, [g] † § § secundum quòd exigit oppositio ægritudinis, ita ut commensuretur complexio. Et ex istis electuarijs sunt diapipereon, & diacyminum. Medicamen bonũ. Recipe granorum iuniperi, & gummi albotim, & piperis omnium ana. partem. j. & myrrhæ asportatæ à ciuitate Atrusulon (& existimo, quòd oportet ut sint cum ea storax & spica celtica) omnium ana. partes. ij. [h] § petroselini. s. seminis apij montani, § & keisin amborum ana medietatem partis, cõficiantur cum quantitate sufficiente mellis. Et quando frigus est uehementius illo, tunc oportet ut in potu tribuantur omorusia, & sagzenea: & est ex medicinis bonis ad omnes ægritudines materiales humidas, & grossas humidas, & syrupus squilliticus, & eius confectio. ℞. squillæ mundatæ incisæ tres heminas, proijciatur in vase de vitro, & orificium cooperiatur vasis, & dimittatur sex mensibus.

a † B. & absinthium ipsum.
b † B. & aromatice.
c † B. medicinæ in quibus cadũt
d B. nardino.
e B. sit
f B. & in administratione medicinarum prædictarum.
g † B. aut supra æqualitatem.
h B. petrasiliũ, idest apium mõtanum.

ANNOT.

1 *Illi uerò qui ratione utuntur &c. An exercitatio affecto frigida & humida intemperie uentriculo opportuna sit, licet dubitare, propter Hippocratis sentẽtiam, qui 6. uulg. morb. sect. 5. laborem articulis et carnibus, somnum uerò uisceribus utilem esse scribit. Verum & si per se exercitatio uentriculo non confert, quum extra calor naturalis reuocetur; ubi tamen moderata sit, qualẽ author proponit, dum innatum calorem excitat, ut 2. de tu. ualet. ad calorem uerò siccitas sequitur; etiam uentriculo frigido atq; humido prodesse poterit, si modo uẽtriculus cruditatibus uacet.*

Text. 10.

Cap. 9.

De cura malitiæ complexionis calidæ. *Cap.* 26.

INflammationi stomachi confert in potu sumere lac acetosum, & acetum propriè cũ coriandro, & lac [a] † § § acetosum vaccinũ, & medullam [b] § citruli: § & pisces recentes propriè sedãt inflammationem in stomacho, & aqua frigida, & fructus [c] § recentes § & endiuia, & cucumeres, [d] † § § & persica, quæ non sunt uehementis aquositatis, quare conuertantur ad choleram, & lactucæ, & lentes, & coriandrum humidum [e] § & acetum § & cucurbita, & quæ sunt similia illis mista cum camphora, & sandalis, & rosis, si illa necessaria sunt. Et dantur eis in potu etiã troch. de spodio, & propriè quum est illic solutio uentris cholerica: & oua cocta in aceto, & lentes cum condimento granatorũ, & cum sumachia, & condimento de agresta: & carnes quæ eis conceduntur, sunt caro [f] † atahauic § & duragi, & pullorum: Quòd si eorum caliditas non consequitur mortificationem uirtutis, tunc ciba eos frigidis grossis, sicut [g] § infrigidatis piscibus recentibus, & infrigidatis uentribus, § & omnibus, in quibus est stipticitas etiã. & rob de papauere, & sirupus eius conferunt ad hoc ualde. Et ex eis, quæ conferunt eis, est uaporatio cum infrigidatiuis. Et quandoq; emplastrantur eorum stomachi cum uesica inflata iam impleta ex aqua frigida. Quũq; emplastras stomachum ex emplastris infrigidatiuis; caue tunc, ne uelamen ex eis infrigidetur, aut hepar tali infrigidatione, qua eorum operationes naturales lædantur. Multoties enim accidit inde nocumentum in anhelitu, & frigus in hepate. quòd si perceperis aliquid horum, tunc succurre ei cum oleo calefacto effuso super locum, & emplastra ipsum cum eo; & pone loco emplastrorũ, ea, quæ bibuntur.

a † B. coagulatum.
b B. cucumeris
c B. frigidi.
d † B. longi arcuati.
e B. cum aceto
f B. theyus.
g B. caris alsemech thari, & caris albatim.

ANNOT.

Calida intemperies frigidis prorsus curanda est, & medicamentis, & cibis. In cibis tamen de eorum substantia distinguendum est: ac, si uentriculi caliditas cum eiusdem imbecillitate adsit, tenuia & mollia sunt exhibenda, qualia hic primo loco proponuntur, & fructus & recentes pisces. si uerò cum robore calidior uentriculus fuerit, crassis frigidis utendum erit, & paulò co-ctu difficilioribus, Galeni exemplo 1. de loc. aff. nempe, ut idem testatur ibidem & 1. de alim. faculi. quæ molliora sunt, corrumpuntur. Dubitabit tamen hic quispiã, tum quòd Auic. de priori intemperie cum uentriculi imbecillitate agens, lentes exhibet, quæ coctu difficiles sunt: tum, quòd in ualido, sed calidiori uentriculo cibarium dat ex carne piscium. Verùm, quamuis lentes, si cum earum iure & cortice sumpseris, uentri laborem in coquendo faciant ob diuersarum partium facultates: & si eædem ob earum astrictionem difficile ac tarde commeant: si tamen earum ius proieceris, & corticem detraxeris, qui coctu difficilior est earum corpore, Hippocratis testimonio, 4. de rat. uict. in ac. faciles sunt concoctu, non difficiles: quum & friabiles sint & citò elixentur. possunt ergo in calidiori intemperie exhiberi, q; frigidæ sunt, & earũ astrictione uentriculum roborant. possunt & imbecillo uẽtriculo offerri, q; sine iure & cortice difficiles cõcoctu nõ sunt. Quòd uerò edulia ex piscibus calidiori simul & forti uentriculo offerat, intelligendum de piscibus est, qui durioris & minus corruptibilis substantiæ sunt. Vnum etiam author notat in refrigerando uentriculo summè animaduertendũ: ne. s. fortius refrigeremus. pro qua re pete Gal. 7. meth. Subdit deinceps in sequentibus capitibus de reliquis uentriculi intemperiebus, pro quo uide Gal. 7. meth. Vide & Paulum lib. 1. Est tamen hic dubitatio, quum de humida intemperie curanda agit: nempe exsiccantibus & dissecantibus, ac ijs in quibus caliditas est & amaritudo, atq; potenti uino utendum ait. At Gal. 7. meth. & Paulus, quum humida sola intemperies est, siccantes cibos, talesq; ut non calfaciant aut refrigerent, ualide auxiliari asserunt. id quod etiam ex affectu ipso indicatur; nempe, quum humida sola curanda sit intemperies, non etiam uel calida uel frigida. Verùm (ut nos arbitramur) & si uerè in humida intemperie ea offerri indicantur, quæ, quum in siccitate præualeant, temperata tamen sint inter caliditatem & frigiditatem. Si tamen id spectes, humiditatem à frigore foueri, sicuti & siccitatem à calore adiuuari, nempe, quum humida intemperies innatũ calorem obruat, refrigeretve quadammodo; & sicca eundem acutiorẽ reddat; non uidetur temere agi, si cũ siccis calida in humida intemperie præsertim antiqua admisceantur.

Cap. 4. — Cap. 5. & 8. — Cap. 6. usque ad 11. — Cap. 72. — Cap. 9.

De cura malitiæ complexionis frigidæ. Cap. 27.

SI fuerit hæc malitia complexionis leuis, sis contentus in curatione eius trochiscis rosatis, in quibus sunt absinthiũ, & cinnamomũ cum decoctione cymini, & ammeos, decoctorũ in uase uitri mũdo. Et ammeos quidem est uehementis iuuamẽti in hoc: Et quum est fortior illa, tunc necessarium est uti confectionibus calidis, fortibus, & seminibus calidis, & diapipereon, & tyriaca magna, & mithridato cum uino, & sagzenea, & dyacimino, & omorusia, & [a] § alchadicon § & diamusco amaro, & confectionibus diastomatichon. Et diaolibanum iuuatiuum est ad hoc, ubi natura est lenis. Et oportet, ut ad bibendum dentur homini in decoctione spicæ, & masticis, & squinãthi, & eorum, quæ sunt similia illis: Et zingiber conditum est iuuatiuum eis. Et etiã troch. rosacei cum æquali mensura xiloaloes. Et iterum diapipereon cum uino: nam ipsum uehementer calefacit stomachũ: & significatur ultimitas suæ impressionis per singultum. Et oportet, ut utantur assa, & pipere in cibis suis. Ipsa enim sunt plurimi iuuamenti in hoc. Et allia etiam sunt ex rebus, quæ magis conferunt eis. Et ex oleis iuuatiuis inungendo stomachum, sunt oleum chamæmillinum, & oleum de alcanna, & oleum de lilio, & oleum masticinum, posito in ipsis adipe gallinæ: & si indiget superfluitate uirtutis, ponantur in ipsis ammoniacum & bdellium. Et si sunt necessaria fortiora istis, tunc administrentur oleum costinum, & oleum de ben, & oleum sambacinũ. Et ex eis, quæ inunguntur, sunt [b] § sicut sirupus de lilio cum xiloaloes, § & muscho, & ambra. Et ex seminibus sunt fœnugræcum, & semen apij montani, & altheæ. Et quandoque positio uentosarũ super stomachum in doloribus frigidis maximũ affert iuuamentum. Et scias, quòd calefactio extremitatum perducit ad calefactionem stomachi ex proximo.

a B. alchandadichun.

b B. Alia litera. oleum de lilio cum aloe.

De cura malæ complexionis humidæ. Cap. 28.

CVratur cum exsiccatiuis, & incisiuis, & eis, in quibus sunt [a] § caliditas § & amaritudo, postquam eis admiscentur res ponticæ: & oportet ut utantur uino forti parumper: & sint cibi exsiccatiui, sicut illi, qui sunt in patella, & assati; & minoretur potus aquæ. & trochisci rosacei cum rosis recentibus conferunt complexioni humidæ in stomacho. Et ex eis quidem, quæ remouent humiditatem stomachi, est, ut bulliantur ʒ. j. anisi, & ʒ. j. seminis fœniculi in aqua, & colentur super. v. ʒ. [b] § zuccari rof. § dissoluti digitis.

a B. acuitas.

b B. gelengibin

De cura malæ complexionis siccæ, & de hectica stomachi. Cap. 29.

HOrum curatio curationi hecticæ proxima existit. Hæc enim ægritudo est quædam hectica stomachi. Quum ergo confirmatur, curationem omnino non suscipit, & neque est posibile ut occupatio sit ad humectandum ipsum solummodo; imò humectatio eius non fit nisi cum communitate corporis. Et ex humectatione igitur istorum, est eorum balneatio, & sessio ipsorum in tina, & eorum iteratio ad balneũ secundum summam siccitatis. Et quandoque necessarium facit superfluitas siccitatis, quæ est in eis, ut non cõcedatur eis ambulatio ad balneum, & recessus ab eo; imò deferantur ad ipsum, & ab eo, super aliquid, quod conseruet, ne resoluat eos motus, & ne resudet illud quod sumpserunt ex tina. Et quoniam balneum est mollificatiuum uirtutis, tunc oportet ne approximet ei, quod resoluat, & duplicetur illud. Et oportet ut sit balneatio eorum submersio ipsorum in tina, & non est ei necessarius aer balnei. Et oportet ut sit aqua tinæ temperata: scilicet inter illam ex qua fit horripilatio, & inter mordicantem. Et ad ultimum oportet, ut non patiatur ab ea, imò delectet, & humectet

mectet ipsum, & amplificet poros. Et oportet, ut sit spatium balneationis eius, usque dum [a] § perseuerat, § & inflatur, & augmentatur corpus eius, antequam incipiat detumescere. Et oportet, ut qui de balneo egreditur, quiescat paululum, deinde in potu sumat ex lactibus subtilibus, aut lac muliebre, aut lac asininum, aut lac caprinum. Et melius ex eo est, ut sit suctum ex mammilla, aut afferatur lac hora, qua mulgetur, & bibat ipsum antequam patiatur ab aere omnino. Et ut sit illud, cuius lac bibitur, iam cibatum tanta quantitate, quantum digerat, & sit usum exercitio ante ipsum æquali, & ut non sit suctum: & si est animal præter hominem, cognoscitur bonitas digestionis eius, aut malitia ipsius per fœtorem stercoris eius, aut priuationem ipsius à fœtore, & æqualitate eius, aut humiditatem ipsius aut ipsius exsiccationem, aut eius superfluitatem in una earum: Aut per eius æqualitatem, aut eius inflationem propter uentositatem in ipso. Et, ut fricetur cum instrumento, & [b] § abstergatur exercitando § ipsum. Deinde expectetur in infirmo digestio eius, quod bibitur de lacte, aut aqua hordei; & scitur illud ex eructuatione eius, & lenitate uiscerum. Deinde redeatur post iiij. aut v. horas, & balneetur. [c] § postea inungantur membra eius cum facilitate, ut exsiccetur aquositas effusa in eis. § Si autem fuerit consuetus balneo, balneetur uice tertia: Et si fuerit rectius, ut sit contentus duabus uicibus, addatur in horis interpositis inter duas balneationes eius, secundum quòd [d] § dicta est eius expositio, ut sit quies integra. § Quòd si declinat ad lac, detur ei in potu secundo: & si non, detur ei in potu aqua hordei: cuius artificium est bonum, & sapiens: & est illa, cuius aqua multiplicatur, deinde decoquitur tam diu, donec minoretur aqua eius. Et cibetur pane furni facto ex fermento, & sale, bene cocto, & piscibus aradrada, & alis uolucrum leuium carnium, mollium, & [e] § testiculis gallorum leuium carnium, impinguatorum § cum lacte: & prohibe ei uiscosa, & dura, & grossa. Et si fuerint multi nutrimenti, elige ex eis, quæ cum multitudine sui nutrimenti sunt uelocis digestionis, [f] § facilis § chymi, & humidi. Et summa sit tantæ quantitatis, quæ non grauet, neque extensionem faciat plurimam. Verùm minoratio necessaria est in huiusmodi. Et necessarium est in potu tribuere ei uinum subtile, decliue ad stipticitatẽ, parum tolerans commistionem propter aquositatem suam. Ipsum enim facit penetrare cibum, & uiuificat uirtutem, & excusat à potu aquæ frigidæ [g] § facientis irasci uel tristari § suo frigore: & sit eius summa tanta, ne natet super stomachum, & ne faciat rugitum. Et sit eius cibatio secunda, quum iam primus integrè digestus est: & separetur eius cibus, quantum posibile est; & sit cibus leuis, ut non consequatur cibus eius cibum [h] † § § indigestum. Sitq; hoc regimen eius aliquibus diebus. Quumq; melioratur parumper, addatur in exercitio, & fricatione, & cibo. Quum autem sanitati approximat, abscindatur kist hordei: & ponantur loco hordei uno die, aut duobus, sorbitiones factæ ex candarusio: & addatur ei cibus ex eis, quibus uti consueuit, & incipiatur à pedibus, & extremitatibus, & carnibus auium mollibus.

a B. tumescat

b B. commoueatur excitando.

c B. Alia litera. fricentur membra eius vt exiccetur aquositas s. superflua non naturalis & attrahatur humiditas naturalis. Alia litera. cum oleo vt cõstipetur uel retineat aquositas imbibita in eis.

d B. & fac ipsũ quiescere quiete integra.

e B. Alia litera. & gallis castratis. s. caponibus impinguatis.

f B. subtilis.

g B. nocentis

h † B. præcedẽtem.

De cura frigidæ & siccæ complexionis. Cap. 30.

QVòd si complexio est frigida & sicca, tũc rege frigidam sicut regis siccam. Et quoniam eius regimen non est ei, nisi cum calefacientibus; tunc aliena in ea, quæ addunt in siccitate, propter resolutionem suam, aut propter stipticitatem fortem in ipsis. Et euaporationes quidem [a] § § omnes nocent: & non conferunt ipsi. & oportet ut alienetur calefactio fortis, uelox: quoniam illud exsiccat, & addit in siccitate; imò oportet, ut calefiat paulatim, & humectetur in eo, quod est inter illud; & addat in substantia caloris innati, non in igneitate. Et ex eis, quæ faciunt illud, est uinum paruæ commistionis, & lac: Et aqua hordei permista cum pauco melle ablata spuma eius, ut multiplicetur ipsius nutrimentum, & minoretur eius superfluitas, est bona eis. Et inungatur stomachus ex oleis aromaticis, quæ [b] § magis humectant, quàm § calefaciat; uerbi gratia sicut oleum de spica, & spica celtica, & oleum de mastice est bonum eis. Et quandoq; miscetur cum eo oleum de balsamo, [c] † § § quoniam est iuuatiuum. Et melius quidem est, ut misceatur cum eis parum ceræ, ut sit mora eorum super stomachũ. Et ex eis, quæ forte afferunt iuuamentum, est ut [d] § calefiat § mastix, & misceatur cum oleo neridẽ, & ponatur super stomachum, & eligatur ex mastice illud, quod est pinguius: Quòd si frigus uehementius fiat, non est excusatio, quin liniatur stomachus cum eo, quod est sicut pix, faciendo, ut ipsa adhæreat ei omni die: & remoueatur antequam infrigidetur. & quandoque administratur illud in die bis. Ipsa enim attrahit ad stomachum sanguinem nutritiuum. Et oportet, ut tu cognoscas formam administrationis picis ex eis, quæ dicta sunt in capitulo picis. Et ex eis, quæ maximũ afferunt iuuamẽtum, est amplexari infantem carnosum, sanæ complexionis, quoniam ipse facit stomachum acquirere caliditatem innatam, digerentem cibum uehementer. Si autem non fuerit infans, tunc sit catulus canis pinguis: aut cattus masculus pinguis: aut quod procedit uia eorum. Et oportet quidem, ut non sudet infans amplexatus, & infrigidetur sudor, & posibile est ut liniatur uenter eius cum eis, quæ prohibent sudorem. Et oportet, ut ne eis superflue detur aqua frigida, quoniam ipsa est res magis nociua eis.

a † B. siccæ

b B. quæ humectant cũ eo qđ

c † B. & quandoque contentatur super oleo de balsamo.

d B. teratur.

De cura complexionis siccæ cum caliditate. Cap. 31.

CVra huius est, ut aggregetur inter duo regimenta, quæ diximus. Quod si caliditas fuerit parua, sufficit ut adhibeatur regimen habentium siccitatem, & ponatur uinum eorum recentis temporis. Et oportet, ut ipsum in potu sumant infrigidatum in æstate, tepidum in hyeme: & similiter sint reliqui cibi eorum. Et sit inũctio stomachorum eorum ex oleo de cydonijs: & ex oleo omphacino. Et quandoque sanatur integrè ex potu plurimæ aquæ frigidæ: & propriè quando non est siccitas superflua.

De

De cura complexionis calidæ & humidæ.
Cap. 32.

CONferunt ei frigida exsiccantia: & aggrega inter duo regimina malitiæ complexionis calidæ, & humidæ. Et cōferūt ei troch. rof. facti cum rof. recentibus. Et quando illic est est solutio uentris, administra ceratum factum cum oleo de cydonijs.

De cura malitiæ complexionis stomachi cum materia, & cura oppilationis. [a]§ §
Cap. 33.

a † B. & raritatis stomachi.

OPortet, ut cognoscas dispōnem materiei in stomacho, an sit [b]§exuccās§ sicut exuccat spongia aquam. Aut sit imbibita, submersa, sicut imbibitur pannus tinctura [c]§uiscosa§ submersa in ipso. Aut adhærens, aut effusa in cō cauitate, quæ nominatur apud quosdam natans: & ut cognoscas eius initium, & locum generationis eius, & partem effusionis ipsius. Quòd si fuerit eius generatio, in ipso, intentio in curando est intentio eius. & rectifica in ipso causam generantem ipsam. & si fuerit ueniens ad ipsum ex mēbro alio, sicut cerebro aut felle, aut hepate, aut splene, euacua illud quod peruenit. & rectifica membrum mandans materiam ad ipsum: & conforta stomachum, ut non recipiat illud, quod effunditur ad ipsum. Et quandoque est effusio eius in hora famis, apud motum uirtutis attractiuæ stomachi, & quietem expulsiuæ, quare recipit ex materijs illud, quod non recipit in hora alia: & isti sunt illi, qui non tolerant famem. Et quando superuenit ei syncopis; quum ipsa adest, oportet ut præueniatur effusio materierum cum comestione cibi: & sint cibi confortantes stomachum. Et quandoque contingit, quòd materia non effunditur, nisi quum assunt passiones animales, sicut ira uehemens, aut tristitia, aut aliæ: & non sedatur mordicatio accidens eis, nisi cum uomitu. Et illi quidē quæ descendit à cerebro, conferunt piper alb. cōtritum cum aqua, & absinthium: & aloes debilis iuuamenti in ipsa est. Sed hiera fortis fit ad illud propter illud, quod est in ipsa de medicinis fortis resolutionis, & abstersionis. Et iam preterijt à nobis, quod ex compositione difficilis curæ est, ut sit stomachus calidus, & caput frigidum: facit enim necessarium illud, quod descendit ex capite, ut administrentur ea, quæ sunt sicut diapipereon & diacyminum: & illa quidem nocent substantiæ stomachi. Et eius cura, quæ ab hepate effunditur, indiget eis, quæ leniunt naturam, & euacuant humorem subtilem cholericum, sicut aqua casei cū myrobalanis, & scammonea. Et quandoque declinat ipsum ab [d]§utroque§ eorum simul [e]§per intentionem ad§ illud, quod confortat stomachum. Et oportet, ut præmittas lenificantia in cibo, & facias sequi stiptica secundum quod dicturi sumus in loco sibi proprio. Illa autem, quæ effunditur à splene, curatur cum eis, quæ dicemus in capitulo appetitus canini. Et quidem iam sciuisti, quòd quandoque effundūtur ad os stomachi humores acuti, mordicatiui, & faciunt euenire syncopim, & spasmum. Et quandoque perducit eorum effusio ad destructionem pulsus. Et quādoque sunt melancholici, & est tibi necessarium, ut confortes os stomachi, ne recipiat materias [f]§attractas§ ad ipsum cum emplastris, in quibus sunt stipticitas, & aromaticitas. Et frigida quidem in dispositione curationis caliditatis ī febribus sunt [g]§alcasbij§ & cydonia, & galia, & succus agrestæ, & rami [h]§alhaulalic, § & olea sicut oleum rof. Calida uerò ex eis sunt habentia dispositionem contrariā prædictis, sicut myrrha, & crocus, & aloes: & mastix, & absinthium, & olibanum, & zingiber & spica: sed olea sunt sicut neridem, & oleum de [i]§lilio. § Et multoties quidem est causa aggregationis materiei in stomacho retentio euacuationum mundificantium ipsum, non effusio ad ipsum. Et in huiusmodi quidem oportet, ut euacues illud, quod aggregatum est, & aperias partē cursus eius, & facias ipsum declinare à stomacho ad ipsam: Et neq; educatur ex stomacho humor, nisi ad partem declinationis ipsius in euacuatione. Si autem ambiguus fit, educ natantem, qui sequitur os, cum uomitu, & illum qui est ei contrarius, cum solutione. Quòd si humor est imbibitus, intrans, & non est nisi subtilis in essentia sua; tunc melius quo curatur, est aloes. Et ablutum rectius est ad confortandum, & non ablutum ad purgandū. Nam quum abluitur, debilitatur eius euacuatio, & mundificatio ipsius. Et hiera conuenientior est ambobus propter illud, quod in ipsa est de speciebus rectificantibus, & adiuuantibus, & prohibentibus à nocentibus, & propriè pura, non permista cum melle. Commista enim cum melle, quamuis sit plurimæ solutionis ex modis diuersis, quoniam est plurimum remanens in stomacho; tamen eius confortatio est minor: quoniā mel frangit de fortitudine aliquid in confortando, & purgando; quæ ambo simul perquiruntur. Et oportet, ut quando bibitur, ut intentio sit post ipsam ambulare: [k]† § § & non oportet, ut alteret propter ipsam, regimen suum. Et quandoq; remouetur ægritudo potione una ex hiera. Et si fuerit illic casus appetitus, aut nausea, ponantur loco croci in hiera, rosæ rubeæ. Et quando inuenitur caliditas inflammata, non administretur hiera, quoniam ipsa quandoq; addit in malitia complexionis, & propriè quando existimatur, quòd sit illic materia. [l]§ § hiera est medicina magis conferens humoribus cholericis in stomacho, & propriè cum decoctione absinthij. Descriptio hieræ ad hunc modum leuis. Recipe floris squināthi, & xilobalsami, & assari, & cinnamomi, omnium ana partē. j. & aloes partes. vj. & quando non quæritur in ipsa fortitudo euacuationis, imò mundificatio æqualis, ponatur pondus omnis medicinæ pars. j. & s. Et ex pilulis expertis iuuātibus in hoc, est ut sumatur aloes. ℥. j. & myrobalanorum citrinorum, & rosarum medietas. ℥. & conficiantur cum succo endiuiæ: Et dyacidonitem solutiuum factum ex cidonijs, & zuccaro, & scammonea: & quandoq; sufficit ut in potu detur danic scāmoneæ in tribus, ℥. lactis acetosi, colati à butyro suo dimissi una hora, donec bona fiat eorum commistio. Et geleniabin solutiuum est maximi iuuamēti in hoc: Et similiter fumusterræ, & propriè ad cholericam. Et decoctio absinthij, & prunorum, & tamarindorum. Et sirupus rosaceus solutiuus, & propriè in æstate. Et similiter aqua casei cum myroba-

b B. imbibita vel exuccata.
c B. imbibita.
d B. ambobus.
e B. phlebotomia &
f B. peruenientes
g B. ialcasb
h B. alhauleich.
i B. mastice.
k † B. parūper
l † B. & non sit ibi materia. Et in summa

myrobalanis,& scammonea pauca,aut aloe, si est uoluntas ut euacuet materiam cholericam. Medicamen Gal.bonum.Recipe absinthij romani.ʒ.v & rosſ. rubearum sanarum .ʒ. xx. decoquantur in lib.duabus aquæ , donec remaneat medietas lib. deinde potetur sicut est,aut cum zuccaro pauco. Et aloes quidem est conueniens in euacuationibus stomachi . & scammonea est nociua stomacho,& inimica ei . Non ergo audeas dare ipsam , nisi quum necessitas adest . Et in huiusmodi quidem materijs,confert phlebotomia, quando illic est repletio,ut moueatur humor ad uenas , & extremitates , & sint in humoribus qui sunt in stomacho,meatus in quibus expellantur. Et iam quidem expertum est sumere in potu hierã cum decoctione absinthij,quoniam est ultima . Et expertum est diacydonitem huiusmodi . ℞ . cydoniorum assatorum in massa quantitatem trium. ℥.& croci,& absinthij,amborum an.[m]§ʒ.ij.§&.s.& olei arboris masticis,& olei de cydonijs.viij.[n]§darkimie§conficiantur cum uino odorifero,& administrentur.confortant enim stomachum , qui est cum hoc modo , & prohibet ipsum recipere humores calidos . Et ex eis,quæ experta sunt etiam, est ut sumantur absinthij.ʒ.x.cinnamomi.ʒ.v.xilobalsami,spicæ,amborum an.ʒ.iij.foliorum rosſ. recentium.ʒ.iij. xiloaloes,masticis amborum an. ʒ.j.coquãtur in aqua multa , usquequo redeat ad paruitatem,scilicet ad quantitatem libræ.j.aut minus,& coletur, & infundatur in ipso aloes , cuius potio sit quantitas. ℥.j.omni die,usquequo appareat sanitas.Et si humor est effusus , non adhærẽs ei,neque grossus , iuuatur uomitu facto aqua raphani,& oxymelle:& aqua mellis , & aqua hordei permista cum oxymelle calido, & quę procedunt cursu eorum ex eis,quæ faciunt uomere leuibus : & quandoque sufficit aqua calida sola , aut cum oleo calido solo : aut cum oxymelle cum aqua calida sola . Et aqua quidem calida cum melle pauco lauat materiam:& quandoque expellit eam natura cum uomitu:& quandoque deducit eam ad inferiora . Et quandoque curatur huiusmodi materia cum solutione uentris etiam, cum eis quę diximus,si ex uomitu non prouenit illud,quod quęritur , aut est ad profundum stomachi magis decliuis . Et quando uolueris soluere uentrem cum hiera ĩ huiusmodi materia,dabis in potu post balneum in die antecedente aquam hordei . Et quãdoque est humor hic mordicatiuus paucus; & est tunc administratio sauic hordei cum aqua granatorum auferens[o] §ipsum § propter exuccationem sauic,& exsiccationem eius , & quia confortat aqua granatorum os stomachi , quare non recipit ipsum . Si autem humor est grossus , tunc rectius est ut incidatur,& subtilietur cum potionibus incisiuis,& subtiliatiuis.Et medicinæ quidem incisiuæ sunt,sicut oxymel , &[p]§alcagauic§& sinapis , & capparis, & oliuæ, & cum emplastris subtiliatiuis:deinde educatur solutione uentris cũ eis,quæ educunt huiusmodi . Quòd si administretur uomitus,deinde uentris solutio,erit rectius.Et si est inobediens,quin non eradicetur; tunc oportet ut facias uomere cum eis,quæ sunt fortiora,sicut decoctio nucis uomicæ,& sinapis,& piperis.Medicamen faciens uomere phlegma,[q]§mucillago§carthami dissoluatur cum aqua anethi cõtriti,& pro

m B. ana darchamet.j.
n B. darkemet.
o B. nocumentum eius.
p B. alchiuamich, uel alchuamich. Alia lra. alchiuamenich
q B.medulla.

ijciatur super ipsum oleum laurinum , & detur in potu infirmo , & mittatur in ore ipsius penna , & euomat cum ea.Et quando mundificatur stomachus,tunc administrentur ea , quæ æquant complexionem,& calefaciunt ipsum cum subtilitate , ut non generetur uice alia . Et quando uis soluere uentrem in huiusmodi materia,dabis ei ad potandum uno die ante ipsam [r]§post balneum§aquã ciceris:& oportet ut administres eis illud multoties:& balneatio in aquis thermaticis, & deambulationes,& motus iuuant eos. Et multoties est de consuetudine hominis,ut congregetur in stomacho ipsius phlegma plurimum;tunc ergo administrentur porri cum[s]§aceto§& sinapi, quoniam sanatur,propterea quòd illa incidunt corpus humoris,& propter solutionem accidentem [t]§habenti§ ipsum.& si phlegma est acetosum , detur in potu hiera cum oxymelle,& utatur medicamine diacalamenthi. Et medicinæ quidem solutiuæ rectificantes humores grossos , quæ sunt huiusmodi , [u]†§ §sunt pilulæ alefeniati, & pilulæ aloeticæ magnæ:& pilulæ stomaticæ : & aloes in sirupo acetoso cum seminibus,fortia habente semina,facto cum melle,& hiera ad illum, qui grossus est. ℞ .seminis apij.par.vj.& extremitatũ absinthij,anisi,seminis fœniculi,omnium an. par.iij. piperis alb.& assari,amborum an.partem.j. & mediam,costi,&[x]§spicæ Indæ,§keisim, omnium an. partes ij.masticis , croci, amborum an.partem.j. aloes partes.viij. cõficiantur & fiant ex eis trochisci,& bibatur omni die troch.põdere aurei.j.quoniam mundificat stomachum cum facilitate . Et quandoque necessarium est uti hieris magnis : Et ex eis,quæ conferunt propriè post[y]§positionem§ præcedentem,sunt myrobalani kebuli conditi,& sirupus de absinthio,& zingiber conditum. & cibi conuenientiores eis,sunt iura alkanabir, & par uarum auium, [z] §& ius columbæ pullorum.§Corpora enim pullorum columbinorum sunt tardæ digestionis,& longæ moræ in stomacho.Et scias quòd sahanc est exsiccatiua stomachi; exsiccatiua superfluitatum omnium humidarum, & aqua ferri mineralis,aut in qua extinguitur ferrũ minerale,aut in qua extinguitur ferrum ignitum multoties , est iuuatiua stomachi humidioris . Et oxymel squilliticum est uehementis iuuamenti,& diacydoniten purum est bonum materijs calidis : & illud quod est cum pipere,& zingibere , materijs grossis,frigidis,& ẽ eius descriptio. Recipe succi cydoniorum aquosorum,parum ponticorũ, partem.j.mellis ad infrigidatum,& zuccari ad calefactum,partem. j. & aceti boni fortis , scilicet aceti uini partem mediam,præparetur super ignem lẽtum,& reponatur : Quòd si uoluntas adest, ut sit maioris fortitudinis , ad infrigidatum ponantur in ipso zingiber,& piper.Et ex eis, quæ conferũt ad resoluendum materias grossas ex stomacho , est amplexari infantem,qui non polluitur, sed est proximus ad hoc , sine uelamine . Et quandoque aggregantur in stomacho duo humores contrarij:& est ille,qui ẽ imbibitus, uerbi gratia, ex subtili cholerico,& effusus in concauitate ex grosso ; oportet ergo ut intentio sit in eo,qui est maioris nocumenti. Et quando humor impediens est calidus,mordicatiuus,ex quo accidunt syncopis, & spasmus,tunc rege ipsum cum eo , quod diximus in ca-

Alia litera. r ——— B.
s B. Alia litera. bliti.
t B Alia litera. comedenti.
u † B. descriptionis.
x B.sanbulrumi
y B.mundificationem
z B.præter pullos columborũ. Alia litera. & columbinorum

in capitulo syncopis. Et primum, quo oportet, ut ei succurras, est facere ipsum sorbere aquam tepidam. Nam quum ipsi per eum euomunt humores suos, sedatur illud quod habent. Et si humor nocens effusus est melancholicus; tunc conferunt ei decoctio calamenthi cum melle: & decoctio epithymi, & calamenthi campestris. Et ex eis, quæ ualent ad hoc, est ut conficiantur alumen, & calcadis, & æs ustum cum melle, & ponantur super stomachum. Et oportet ut ponatur super stomachos eorum in horis prauitatis ægritudinis spongia infusa in aceto calido ualde. Quumque humor fuerit frigidus, & humidus; tunc sis contentus calefacientibus, resolutiuis. Et non facias ingredi in eis ea, quæ exsiccat cum stipticitate, quoniam error est maximus, siue sit cibus, siue medicina. Et quandoque materia impedit multitudine sua, non sua corruptione. & in succurrendo nocumento, administrentur medicinæ, & cibi stiptici absque spe malitiæ. Curationi autem apostematum stomachi, singularia posterius faciemus capitula: & similiter curationi uentositatum, & inflationis. In raritatis uerò stomachi cura, administrentur medicinæ calefacientes stipticæ, quas diximus; & propriè aromatica, in quibus est conuenientia cordi, & spiritui: & administrētur electuaria aromatica, stiptica, sicut de nuce muscata, & electuarium de cardamomo, & similia: quæ sunt ex eis quæ dicemus, & quæ diximus in curatione frigoris stomachi, & humiditatis eius. Et[a] §oportet ut exsiccentur§ cibi, & subtilientur, & sumātur in pluribus uicibus, non grauabunt stomachum. Et non impleatur uino subito. Neque moueatur post cibum, & potum. neque bibat super cibum. Et sit illud, quod bibit, uinum forte, uetus, ad aliquantulam declinans[b] §stipticitatem, § & assumant ipsum paulatim paulatim. Cura autem oppilationum euenientium in meatibus propinquis stomachi, qui sunt ad ipsum, aut ī ipso, sicut meatus qui sunt ex ipso ad splenē, aut ex ipso ad hepar, est adhibere aperitiua sicut hieram, & absinthium. Verùm de curationibus obuiationis, & percussionis & casus super stomachum, sunt trochisci dicti in antidotario, in quibus sunt Karabe, & melilotum. Emplastrum iuuatiuum ad hoc. Recipe pomorum de Sceni coctorū, dissolutorum in decoctione, contritorum ualde pondus. ʒ. [c] §ʒj. § conficiantur cum decima sui de ladano & ros. ʒ. viij. & aloes. ʒ. vi. conficiantur omnia cum duobus succis, scilicet buglossæ, & foliorum cupresi, & misceatur cum eo oleum de lilio, & tepidetur, & ligetur super stomachum diebus aliquibus.

a B. si alleuiant

b B. ponticitatem.

c B. quinquaginta.

ANNOT.

Habes de curatione uentriculi intemperierum cum materia hæc ferè omnia ex Gal. 7. meth. & 6. de tu. san. itemq; ex Paulo lib. 1. Dubitare tamen hic licet, quum hiera passim à Gal. probetur, ubi intemperies cum materia uentriculum affligat; qua nam ratione uentriculi humores expurget. Id certè quod in tota hieræ compositione præpollet, aloes est, quàm author hoc in loco exigui momenti esse testatur, quæve solam bilem educit. At uentriculus pituita præsertim scatet, cuius lacuna est, non bile; præsertimq; si fluxio à capite fuerit; quo in casu author hieram tamen ipsam commendat. Ad hæc tamen. & si aloes bilem præsertim educit, non pituitam: ipsa tamen etiam tenuē pituitam trahit affirmante Mesue; quod si seorsum forte non facit, facere tamen assaro, cinnamomo, spicæ, & cæteris ijs potest, ex quibus hiera conficitur. quum & asarum purgatoria ui præditum sit ut Dioscorides lib. 1. & cæteri testātur. & cinnamomū ac cætera attenuante facultate maximè prædita sint. quorū ui pituitosos etiam humores tenuiores redditos extrahere aloe potest. Vnde & Gal. 1. de comp. med. per loc. hieram solam exhibuit redundante pituitoso humore. & 8. eiusdem, & si biliosis præsertim humoribus confert; omnibus tamen uitiatis uentriculum humoribus expurgare docet. Sed ambiget hic rursum quispiam de hiera cum melle admista, quam hoc loco author plurimæ solutionis esse affirmat. Cuius tamē contrariū usu aduertimus, & ratio docet: nempe quum aloes uis retundatur. Vnde & si hieram simplicem ex melle, qua etiam nunc utimur, drachmarum duarum uel trium pondere exhibeas, nihil educes, quum eadem & minor etiā mensura hieræ specierum absq; melle abunde faciat. Cæterùm, quod ad hanc litem facit, æmulatur author noster Gal. 7. meth. ubi hieram ex melle magis quidem aluum deijcere, minus uerò uentriculū roborare docuit. Res ergo ita se habet. Si eandem hieræ mensuram, & seorsum & cū melle exhibeas: nō solū nō retūdetur hieræ uis ex melle; imò copiosius educet, quòd mel abstergēti facultate præditum est. At quæ nostra tempestate paratur ex melle, imbecillior in soluendo est, quòd impari mensura exhibetur. & mellis copia nimio interuallo hieræ mensuram exsuperat. At uerò unum adhuc author scribit, quod ambiguum uidetur, quum ait § Et quando uolueris soluere uentrem cum hiera &c. § nempe ante hieræ exhibitionem, ubi in uentris cauitate uitiosa materia sit, neq; uiscida, neq; crassa, balneas proponit. At balneas Gal. 5. de tuen. sanita. & alibi, tutum non esse ait præsidium, nisi antea euacuato corpore. Adde quòd, quum balneum (si modo quidpiam ab eo expectandum præsidium est) in hoc casu id solùm agat, quòd attenuat, discutitq;: si materia in uētriculo contenta neq; uiscida, neq; crassa est, ut ait author, certe balneæ frustra ut in usum ueniant, necesse est. Sanè paulo difficilior uidetur huius loci explicatio, certumq; est, nisi attenuationis gratia ante pharmacum balneas non esse opportunas. At præter materiæ præparationem, ad rectè obeundam uacuationem, parandæ etiam uiæ sunt, ut Galen. 2. aphor. parantur uerò eæ perquàm commodè balneo (præsertim quòd in solo ipso uentriculo, nō in corporis ambitu crudi humores affluunt) quum id & aperire & intestina etiam mollire posit, id quod maximi ad euacuationes futuras commodi est.

Cap. 11. Cap. 10

Cap. 72.

Cap. 9.

Cap. 2.

Cap. 2.

Cap. 11.

Cap. 12.

Com. 9.

De cura eius, qui læditur fortitudine sensus sui stomachi. Cap. 34.

QVum superfluit illud, non est excusatio, quin administrentur narcotica cum facilitate. Et oportet, ut sint cibi eius illi, qui ingrossant sanguinem, sicut illi, qui fiunt de frumento cocto cum multa aqua, & carnes uaccinæ usquequo sit necessarium uti narcoticis. Et si illud, quod nocet, fuerit calidum; tunc oportebit, ut partes stomachi mundificentur cum hiera multoties, & ut non tardetur cibus eius, imò oportet in huiusmodi, ut cibentur in principio famis ipsorum, pane cum robub fructuum, aut infuso in aqua frigida & aqua ros. & quādoque infunditur in uino misto infrigidato: illud enim cōfortat os stomachi etiam. Et si illud quod lædit, fuerit

rit frigidum; tunc plurimum, quod eis accidet, non accidet nisi tremor & spasmus; quare oportebit ut eorum stomachi confortetur cum uino stiptico, & cum medicinis aromaticis stipticis, subtiliatiuis: & euacuetur humor, qui est in eis.

ANNOT.

Sentiendi præstantia uirtus corporis est, non uitiũ: quæ tamen nonnunquam affectus præter naturam rationem habet, ut de dolore capitis alibi dictum est. Ventriculus, quia neruorum copia affluit, & insigni sentiendi ui suapte natura est præditus, adeo exactè aliquando sentit, ut à quouis nisi temperatißimo cibo offendatur. Gal. 7. meth. magnifaciendũ eum esse scopum affirmat, qui ex sentiendi acutie sumitur, uirium gratia, quæ maxime dissoluuntur. propterea q; in his neq; confertim, neq; semel uacuantibus auxilijs medendum esse ait, sed tuto & in tempore. Iure ergo Auic. in uentriculo, qui ob exactiorem sensum à minima quauis intemperata læditur, ea proponit, quæ stupidiorem sensum reddunt. iure uerò & hæc leuia proponit, quòd uentriculum, qui frigida substantia constat, ualidioribus stupefacientibus ad extremum discrimen duci facile est.

Cap. 13.

De regimine eius, cuius stomachus paruus est. Cap. 35.

OPortet, ut sit cibus eius ex eis, quæ sunt in pauca quantitate, multi nutrimenti. [a] † §

§ [b] § & sint ex rebus conuenietibus stomacho. § Cibi autem magis conuenientes ei, sunt illi, in quibus sunt stipticitas, & amaritudo sine acuitate, & mordicatione. Et sani quidem iuuantur in cõfortatione suorum stomachorum cum stipticis. In febrientibus uerò non oportet, ut superfluat in hoc [c] † § § cum eis, in quibus est stipticitas uehemens; quoniam illud exsiccat ora stomachorum suorũ exsiccatione nociua; quare oportet ut in eis cum facilitate administrentur, [d] § quoniam § necessaria sunt. Et ex cibis quidem conuenientibus stomacho, iuuantibus ad debilitatem ipsius, secundum quòd testatur Gal. sunt pelles intrinsecæ uentriũ gallinarum: & dimisio coitus confert eis in confortando stomachum ualde. Et ex regimine conuenienti pluribus stomachis, est uti uomitu in mense bis, ita ut non congregetur in stomacho humor phlegmaticus. Et facilior uomitus est ille, qui fit cum raphano, & piscibus comestis, expectando donec sit sitis ualde, & bibendo post ipsam sirupum acetosum mellinum, aut zuccarinũ cum aqua calida, & euomendo. Et non oportet, ut supra illud addatur, quoniam consuescet natura eijcere superfluitates ad stomachum. Et scias, quòd uomitus facilis leuis sine labore, & non frequens, in hora necessitatis est maximi iuuamenti. Et ex regimine conueniente pluribus stomachis est, ut sint contenti cibo una uice, præter q̃d repleantur in illa uice. De solutiuis uerò, conuenientiora eis sunt, aloes, & absinthij herba, non succus eius; quoniam succus separatus est à stipticitate retenta in herba. Et quandoque iuuatur stomachus ex acceptione [e] § passularum § in secunda mensa, propter illud, quod in eis est de abstersione æquali. Et ipsæ quidem sunt ex eis, quæ sedant mordicationem paruam, quæ accidit stomacho, sua abstersione. Magna uerò mordicatio indiget fortiori illis. Et grana myrti conferunt stomacho, & capparis præparata etiam: & ex oleribus, lactuca stomacho, qui ad caliditatem est decliuis. Et similiter fumus terræ, & apium est communis iuuamenti. Et similiter mentha, & enula condita cum aceto. Et ex eis, quæ conueniunt stomacho sua proprietate, & cõferunt † meri etiam, est lapis, qui dicitur [f] § corallus, § quum suspenditur, ita ut approximet stomacho, aut [g] § sumitur § ex eo suspensorium. Qualiter ergo cum ingreditur in confectionibus, aut bibitur ex eo me dietas. ℥ j?

a † B. aut cibus exhibeatur vicibus trib⁹, aut quatuor ut suppleat loco eius, quod exhibetur vice vna, aut duabus vicibus in stomacho tẽperato.
b B. Capitulum de rebus conuenientibus stomacho.
c † B. &
d B. quando
e B. vuarũ siccarum dulcium.
† gulæ
f B. iaspis.
g B. fiat

ANNOT.

Docet, qui cibi uentriculo apti sint. In uniuersum uerò commendat astringentes, & amaros, mordicationis & acrimoniæ expertes. At si rẽ diligenter perpendas, omnibus tamen uentriculi temperiebus astringentia nõ conueniunt. læduntur enim quibus humida intemperies cum frigiditate est, astringentibus, præsertim si frigida hæc sint (ut ferè astringentia sunt) quod Gal. 8. de comp. med. per loca. minus etiã si frigida & sicca intemperies uel frigida & crassa in uentriculo materia est, astringentia uidentur conuenire. Rectè tamen quasi communis uictus institutio hæc proponitur, quòd ut Gal. ait loco iam citato, plurimæ hominibus intemperies ex redũdantia humorum magis quàm ex inopia fiunt: propterea resiccantia plerosq; magis iuuant, resiccantia inquam, uel astringentia, uel discutientia. præsertim uerò astringentia: quòd hæc dum particulam cui adhærent, contrahunt in se ipsam, eam ualidiorem reddunt. Abstinet uerò author in febricitantibus ab ijs quæ excellenter astringant, ob exsiccationem quam ueretur, ne in os uentriculi inducatur. Adde tu propter obstructionis metum, quæ astringentibus alimentis fieri solet. At neq; hoc perpetuum est: quando si forte in febriente uentriculus ex superfluo humore laxus fuerit, id quod sæpe euenit, astringentibus uti præstat, licèt habita febris ratione aliud indicetur. Subdit præterea ex Gal. testimonio tunicam uentris gallinarum internam prodesse uentriculo. Cæterum, & si id de gallorum tunica testatur ex aliorũ sententia Dioscor. lib. 2. de gallinarũ tamen tunica succedere Gal. negat 11. de simpl. med. fac. ubi de uentre agit. Subiungit & author de uomitu multa: pro qua re pete Hipp. lib. de salub. diet. lege & quæ lib. 1. fen. 1. dicta sunt. Laudat præterea cibi semel in die assumptionem, de qua re Hippoc. eodem lib. de salub. dieta. At in instituenda hac illud quoq; animaduertendum est, quod Hipp. 2. de dieta admonet, semel in die cibum capere, attenuat & siccat, & aluum sistit, propterea quòd per animæ caliditatem humiditas ex uentre, & carne consumitur.

Cap. 8.
Cap. 41.
Text. 21.

De rebus, quarum usu nocetur stomachus, & intestina. Cap. 36.

SCias, quòd plures ægritudines in stomacho sequuntur [a] § satietatem nauseatiuam. § Aliena ergo eam, & aliena causam eius ex cibis in quantitate eorum, & qualitate eorum, & qui sunt inconsueti, & ex aeribus, & ex aquis prohibentibus digestionem bonam. Et ex rebus magis inimicis stomacho est repletio: & propter illud non augetur corpus guloſi, quoniam cibus non digeritur; quare non [b] § crescit § ex eo corpus. Ille autem,

a B. altochme.
b B. nutritur

tem, qui à cibo abstinet, dum in ipso remanet adhuc aliquid appetitus, augetur: quoniam stomachus eius bene digerit cibum. Et scias, quòd cibus, qui est inconueniens stomacho in seipso, nõ causa aggregationis suæ cum alio, aut est inconueniens ei propter suam quãtitatem, aut propter qualitatem sui: & unaquæque earum, si est ad leuitatem decliuior, natat, & requirit expulsionem cum uomitu: & si ad grauitatem residet, requirit expelli fluxu uentris. Et quandoque accidit ut natet pars eius, & resideat pars eius propter suam diuersitatem in leuitate, & grauedine, & diuersitate motuum uentositatum euenientium in ipso, & requirit uomitum, & solutionem uentris simul. Et scias, quòd prohibitio fæcis, & uentositatis, est maximi nocumenti. Quandoque enim ascendit propter illud fæx ex reuolutione ad reuolutionem ad superiora, donec redit ad stomachum, & impedit nocumento maximo: & mouentur [c] § ex eo ea, quæ sunt § sicut ileos; & accidunt conturbatio, & casus appetitus: & uentositas etiam quandoque ascendit ad stomachum, & eleuatur uapor ipsius ad cerebrum, & nocet uehementer, & corrumpit illud quod in stomacho est. Et scias, quòd omne, quod stipticitatem non habet, ex succis proprie, & ex alijs, communiter est malum stomacho. Et omnia olea mollificant stomachum; & quod ex eis est magis conueniens & magis sanum, est oleum de oliuis, & oleum de nucibus, & oleum de phisticis. Et ex medicinis, & cibis stomacho magis nociuis secundum plurimum, sunt grana pini & selk, & [d] § albedarogi, & napi § non dissoluti in decoctione, & acetosa, & atriplices, & [e] § bliti, § nisi cum aceto, & almuri, & oleo. Et ex istis sunt fœnugræcum, & sisamum; quoniam ambo debilitant stomachum: & lac est nociuum stomacho: & similiter medullæ, & cerebella, & ex [f] § potibus, qui est grossus nouus. § Et ex medicinis grana iuniperi, & grana [g] § alfagd. § Et scias, ꝙ omnes medicinæ solutiuæ, & omnia, quæ abhominationem faciunt, sunt mala stomacho. Et coitus est ex rebus magis nociuis, stomacho: & dimissio eius est ex rebus magis conferentibus ei, & uomitus laboriosus quamuis sit iuuatiuus ex parte purgationis, nocet tamen plurimum cum debilitatione.

c B. vel excitat
d B. albadrugi, & alsegiem.
e B. bachele ymanihe.
f B Alia litera. vinis quod est grossum noui.
g B. alharar.

ANNOT.

Et satietas, & fames, & quicquid naturæ modum excesserit, malum, ait Hipp. 2. aph. Vtra uerò harum uel satietas, uel inedia magis sit sanitati molesta, facile pronunciatu non est. Hipp. 6. de uulg. morb. sect. 4. summũ esse ait sanitatis studium non satiari cibis, & impigrum esse ad labores: ex quo multi inediã satietati præferunt. At quum idem Hipp. 1. aph. uictum in sanis & ægris periculosum esse statuat, qui tenuis exquisitusq; admodũ est, non absolutè præferenda inedia uidetur, præsertim quod ad uentriculi ipsius sanitatem facit, qui & si ubi multa exhibeas alimenta, non rectè concoquit; ipse tamẽ nutritur, & ciborum multitudini assuescit, ut si postmodum, per breue etiã temporis spatiũ à cibi multitudine abstineas, ad sanitatem redeat; id, quod ubi ex inedia contabuit, sperare ferè non licet. quod etiam in causa fuit, ut Gal. 7. meth. siccitatẽ longius tempus postulare dixerit quàm humiditatẽ, ut ẽt insanabilis euadat, si prorsus consummata est, eorum exemplo qui senio confecti iam sunt. Vnum Auic. hoc in loco notat, quod uidetur ambiguum. nempe nucleos ait pineos uentriculo esse aduersos. At Dioscor. lib. 1. conferre scribit. Cæterũ uidetur solui. Nuclei pinus ut idem Auic. 2. lib. Can. & Gal. 2. de alim. fac. difficilis coctionis sunt, & acrimonia quadam non exili præditi sunt. qua tamen si, ut idem ait, aqua calida abluantur, exuuntur. tunc uerò præsertim adiecto saccaro uentriculo utiles sunt. Adde & quòd fortasse hic eas pineas nuces intelligit, quæ rãcidæ sunt. Itemq; adde, quòd & si calefacto uentriculo obesse possunt, frigefactum tamen adiuuare non mediocriter possunt, dum sui acrimonia calfaciunt.

Aphor. 4.
Text. 22.
Aphor. 5.
Cap. 73.
Cap. 17.

TRACTATVS SECVNDVS, HVIVS FEN.

De regimine doloris stomachi, & debilitate eius, & dispositione appetitus eius. Cap. 1.

DOLOR stomachi accidit aut propter malitiam complexionis absque materia, & propriè [a] § acuta § mordicatiua: aut propter malitiam cõplexionis cũ materia, & propriè acuta mordicatiua: aut propter solutionem continuitatis ex causa uentosa extensiua, aut mordicatiua adustiua, aut aggregatiua ambarum rerum simul, sicut est in apostematibus calidis. Et quandoque fit ex ulceribus corrosiuis. Et ex hominibus quidẽ sunt aliqui, quibus accidit dolor stomachi, quum comedunt; & sedatur post digestionem, & eorum plurimi sunt melancholici, & patientes melãcholiam mirachiam. Et sunt ex hominibus, quibus accidit dolor in fine spatij comprehensionis cibi in stomacho, & apud horam decimam, & quæ sequitur eam: De quibus sunt quidam, quorum dolor non sedatur, donec euomant quoddam, quod est sicut acetum, ex quo ebullit terra; deinde sedatur dolor eorum: Et ex eis sunt, quorum dolor sedatur cum descensione cibi, non cum uomitu. Et de duabus sectis sunt, qui remanent secundum [b] § tolerantiam § suam longo tempore. Et causa quidem primi est effusio melancholiæ ex splene ad stomachum. Et causa secundi est effusio choleræ ad ipsum ex hepate [c] § semper: § quæ ambæ non lædunt in principio rei, quoniam ambæ cadunt in profundum. Quumque cibus permiscet eas, commouentur cum cibo, & ascendunt ad os stomachi. Et est ex hominibus, stomacho cuius prouenit dolor, aut adustio uehemens, & quum comedit, sedatur: & eius quidẽ causa est effusio materierum mordicatiuarum ad stomachum, quando uacuus est a cibo, aut acetosarum melancholicarum, & sunt raro; aut acutarum cholericarum, quæ sunt sæpe. Et ex hominibus est, cui accidit propter multitudinem comestionis, & iterationis eius, non secundum ueritatem famis, & propter repletionem corporis eius ex sacietate nauseatiua, adustio in stomacho ipsius intolerabilis. Et quandoque fit dolor stomachi ex uentositate. s. aut dolor fortis, aut dolor pungitiuus. Et ex hominibus est, cuius uehementia sensus stomachi, & accidentia eius, quod diximus de humoribus cholericis, qui effundũtur ad ipsum, sunt causa

a B. calida
b B. Alia litera. dispositionem.
c ——— B.

sa doloris maximi accidentis stomacho eius, intolerabilis: & quandoque facit accidere syncopim. Et quandoque prouenit ex potu aquæ frigidæ dolor in stomacho æstuosus, clamosus: Et quandoque moritur subito propter aduentum doloris ad cor; & quandoque descendit dolor, & facit prouenire cholicam. Et timetur quidem in illo, in quo prolongatur dolor stomachi, quòd attrahat apostema stomachi, & portendit in prægnantibus præfocationem matricis, quãuis dolor stomachi multiplicetur in prægnantibus. Et in libro quidem mortis festinæ dicitur, quòd quando apparet cum dolore stomachi super pedem dextrum quoddam simile uesicæ, [d] † § § tunc patiens cum moritur in xxvij. diebus: & ex signis illius est, quòd ipse appetit res dulces: Et si habet dolorem uentris, & apparet in supercilio eius uestigium, & bothor niger, similis fabæ, deinde fit ulcus, [e] † § § tunc ipse moritur: & huic quidem accidunt subeth, & multitudo somni [f] § propter frigus § suæ ægritudinis.

d † B. aspera

e † B. & permanet usq; ad diẽ aut plus

f B. in principio.

ANNOT.

Doloris in uentriculo causæ sunt, quæ in cæteris partibus dolorem creant. & intemperies cum materia & sine materia, & solutio continui seu ab interna causa, ab humoribus, uaporibusve, sua uel quantitate uel qualitate molestis, seu extrinsecus, ob ingestam rem quampiam erodentem, uel ob percussionem casum, & alia id genus: siue per essentiam, siue per consensum coniunctarum partium. Vnum hic author notat, de quo ambigere quis possit, quum ait. § Et quandoq; prouenit ex potu aquæ frigidæ, dolor in stomacho æstuosus & c. § Quomodo ex frigida aqua æstuosus & calidus affectus oriri põt? Sed mirum non est ex frigida aqua calidum affectũ procreari. Aqua, ait Hipp. 3. de rat. uict. in ac. biliosis biliosa est. nempe, quum sui frigiditate incrasset, & obstruat. ex obstructione uerò diutius continetur, contentaq; uritur & in biliosum humorem cõuertitur, qua ratione æstuosum dolorem potest procreare. Vide Gal. 8. de comp. med. per loca.

Text. 40.

Cap. 4.

De signis. *Cap. 2.*

Signa complexionum purarum sunt signa prædicta: & signa complexionum, quæ sunt cum materijs, sunt signa prædicta etiam. Et mordicatio quidem cum inflammatione, [a] § est significatio materiæ calidæ, propter qualitatem acutam, aut salsam. § Si autem mordicatio est non stabilis, imò renouatur, significat effusionem materiei cholericæ ex hepate. Et quandoque facit incurrere mordicatio stomachi febrem ephimerã. Et mordicatio stabilis quandoque facit incurrere febrem tertianam inseparabilem, & dolorem in latere dextro; & significat communitatem panniculi uelantis hepar. Et quando sedatur febris, & remanet mordicatio, tunc illud est propter effusionẽ materiei ex superfluitatibus hepatis, aut malitiam complexionis calidę, aut humorem [b] § uiscosum § in stomacho: Et absque inflammatione significat materiam acetosam. Et signum eius, quod est ex summa illius, in quo est doloris euentus post horas super cibum, causa melancholiæ, est ut accidat uomitus aceti acetosi, & sedatur eo dolor: & ut splen sit læsus, & digestio mala. Et signum eius, qui est ex illo causa choleræ, est ut non accidat uomitus aceti, imò si fuerit, erit cholericus, & ut non sit digestio diminuta, & sint signa choleræ manifesta, & hepar calidum, inflammatum, & signa eius qui est ex uentositate, sunt eructuatio, & [c] § rugitus, § & extensio in hypochondrijs.

a B. significat materiam acutã qualitatis calidæ amaræ, aut salsæ.

b B. adhærente

c B. singultus

ANNOT.

Mordaces humores tum frigidi, tum calidi sunt. qui calidi, ijdem præter mordacitatem etiam calorem præ se ferunt: ita & frigidi præter mordicationẽ, coniunctã frigiditatem habent. frigidi & mordaces sunt succi & ater humor, & salsa pituita: accedit tamen hæc ad flauã bilem. propterea q; iurè author mordicationem cum inflammatione mordacem materiam calidam, uel amaram uel salsam indicari scribit. nempe & si pituita salsa, ut pituita, frigida est; ut salsa tamen & ad bilem accedens, caliditatem coniunctam habet. Vide Gal. 2. de sympt. caus. & 3. nec non 5. de affectis locis.

Cap. 7. Cap. 1.

Cap. 6.

De cura. *Cap. 3.*

Cura quidem eius, qui est ex malitia cõplexionis calidæ, est in potu sumere lac acetosum uaccinum, & lac de quo extractum est butyrum acetosum, & aquam frigidam: & in cibo sumere pullos, & alcubugi, & duragi [a] § cucumeres § cucurbitam, & portulacã, & pisces paruos elixatos cum aceto. Et ex sirupis sirupũ acetosum, & rob agrestæ: & ex medicinis, trochiscos de spodio: & administrare emplastra infrigidantia. Et si uideris extenuationem, & arefactionẽ, administrabis tinas: & potabis ipsum uino subtili, misto; & facies ei sorbitiones [b] § calefaciẽtes § subtiles, temperatas. Et quum dolor fuerit ex humore cholerico calido, euacuabis: Et administrabis syrupum acetosum cum aceto, in quo fuit infusum absinthium spatio longo. Et dolores quidem stomachi frigidos, & uentosos, si sunt leues, sedat uaporatio cum milijs, & uentosę cum igne: & proprie quando ponitur ex eis uentosa magna super locum mirach uentris medium, ita ut comprehendat umbilicum ab omni latere, & dimittitur sic hora una absque incisione: ipsa enim dolorem illico sedat mirabiliter. & sumere in potu uinum purum, & inungi ex oleis calefacientibus, & hoc etiam sedat dolores prauos. Et aristolochia longa est maximi iuuamenti in sedando dolores uehementes [c] † § § uentosos: Et similiter castoreum, quando bibitur cum aceto commisto, aut uaporatur ex eo uẽter exterius cum oleo antiquo. Et uentositatem quidem resoluunt potus uini puri, & [d] § allia, & exercitium secundum § uacuitatem. Et administratio eorum, quæ dicemus in capitulo inflationis, si uehemens fuerit necessitas adhibere fortiores medicinarum. Et si dolor est ex uentositate præfocata in stomacho, aut eis quæ sequuntur eum, conferunt ei grana lauri, & cyminum assatum. Et si est dolor ex melancholia inflatiua; tũc oportet ut uaporatio fiat cum aliquantulo alumine, & draganto contritis cum aceto acetoso: & ut uaporetur etiam cum ramis anethi contritis. Et si fuerit dolor ex apostemate, tunc cura eius erit cura, quam dicemus in capitulo apostematum stomachi. Quòd si dolor [e] § non cessauerit, § mollificabis cum adipibus & embro-

a B. cũ almas & Alia litera. & almes cum cucurbita & portulaca.

b B. impinguãtes.

c † B. &

d B. festinatio ad somnum, & exercitium sup

e B. ex sui uehementia nõ pro-

longetur tempore quin interficiat tunc

embrochis factis ex anetho, & similibus. Et cura doloris, qui excitatur post spatium longum, facientis necessarium, ut euomatur materia acetosa; est confortatio stomachi cum calefactione & emplastris calidis cum uino, & uino puro, & confectionibus magnis, & cibario ex eis, quæ in patellis præparantur: & quorũ proprietas est ut [f] § suffumigationem § faciant in stomacho calido, sicut oua assata, & mel. Et cura eius, cui accidit dolor usquequo comedat, est euacuatio choleræ, aut eius extinctio, si est ex cholera: aut euacuatio melancholiæ, si est ex melancholia. Aut declinare utrunque humorem ad partem, quæ non sit stomachi, [g] § propter illud, § quod diximus in capitulo canonis: & ut confortetur os stomachi: Et oportet post illud, ut diuidant cibum, & ut cibentur ambo cibo pauco in quantitate, multo in nutriendo, & non bibant [h] § aquam § super ipsum, nisi [i] § sorbendo: & expectent usque ad horam famis: § & quum completur, bibant tunc. Dolor autem, qui accidit post cibum, & non sedatur nisi uomitu, est dolor malus: & rectius quidem est, ut in potu sumant omni die aliquid mellis ante cibum: et ut consideres causam illius ex capitulo uomitus. & euacua illud quod oportet euacuari, ex infusione aloes, & similibus: deinde administra tro. stellæ. & ex eis quæ conferunt ad hoc, est, ut sumant olibani & masticis, & nigellæ, & ammeos, & corticum phisticorum uiridium, & xyloaloes crudi, partes æquales: terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle emblicorum: & sumatur ex eo ante cibum quantitas duarum. ʒ. usque ad duos aureos. Et conferunt ei administratio coriandri: & sirupus granatorum cum mentha, & & reliqua, quæ dicuntur in capitulo uomitus. Et ex eis, quæ conferunt doloribus stomachi cum proprietate, secundũ quòd testificatur Galenus, sunt cutes intrinsecæ stomachorum gallinarum.

Et plurimum, quidem mordicationem stomachi sedant res frigidæ, sicut lac acetosum, & similia.

f B. essumationem

g B. cum eo

h —— B.

i B. deglutiẽdo parũper & prætermittant ipm vsque ad horam doloris. Alia lra parumper & expectent vsq; ad horam doloris.

ANNOT.

Oppugnandæ singulæ causæ sunt quæ dolorẽ uẽtriculi faciunt, eadem ratione qua in cæteris. Docet hic plura. pro quibus adi Paulum lib. 3. & Trallian. lib. 7. & Rasim 9. ad Almans. Vnum postremo loco notat de gallinarum uentriculi tunicis, de quibus & supra actum est. Adde etiã, quòd Auer. 5. Coll. simile membrum, simili comesto adiuuari existimat. Hinc & affecto pulmone pulmonem uulpis medici laudant.

Cap. 38. Cap. 10

Cap. 19.

De debilitate stomachi. Cap. 4.

DEbilitas stomachi est nomen dispositionis stomachi quando non bene digerit, & conturbat eum cibus uehementer absque causa, quæ fit in cibo, ex causis prædictis in capitulo [a] § principiorum § digestionis. Et multoties quidẽ associantur ei defectus in appetitu, & paruitas; uerum illud non est semper: imò quandoque est appetitus plurimus, & digestio pauca: & non significat illud fortitudinem stomachi. & quando causa eius in fortitudine augetur, sunt illic rugitus, & eructuatio alterata & nausea, & propriè super cibum, ita quòd quoties sumit cibum, [b] § non potest moueri, donec § ipsum euomat: & sunt mordicatio, & dolor inter ambas spatulas. Quòd si causa in fortitudine ualde addatur, non erit eructuatio, aut non facilis erit exitus stercoris: aut non erit ei mora, & lubrificabitur uelociter: & erit patiẽs deiecti pulsus, uelox ad syncopim, & quærit cibum. quumque approximatur ei, teretur ex eo, aut sumit rem modicam: aut accidit ei febris pro quali bet causa: & apparent in eo accidentia melancholiæ mirachiæ. Et scias, quòd debilitas stomachi, fortasse est causa omnium ægritudinum corporis. Et hæc quidem debilitas quandoque est in superioribus stomachi: & quandoq; est in inferioribus eius: & quandoque est in utrisque ipsius. Quumque est in superioribus stomachi, est nocumentum eius, quod comeditur in principio quum comeditur, quamdiu est in partibus superioribus stomachi: & si est in inferioribus stomachi, est nocumentum, quum requiescit cibus: & apparet eius uestigium in egestione. Et causæ quidem debilitatis stomachi, sunt ægritudines uenientes in eo prædictæ, & nauseatiua sacietas, continua: & quandoque facit ea plurimus usus uomitus. Et experimentatores quidem in cura contenti sunt exsiccatione, & desiccatione secundum quòd innuimus ad illud in capitulo, succurrendi complexioni frigidæ, & humidæ, quæ accidit stomacho. Sed ueritas est, quòd debilitas stomachi sequitur omnem malitiam complexionis; quare oportet, ut cognoscatur complexio, deinde opponatur cum cura. Et quandoque est debilitas propter siccitatem stomachi: si ergo curetur cura prædicta, qua contenti sunt experimentatores; erit causa mortis: & quandoque est sanitas eius in potando ipsum [c] § aqua § frigida, aut potatione lactis acetosi uaccini ĩfrigiditati super niuem, & administratione fructuum frigidorũ. Et quandoque uehementia debilitatis stomachi curatur cum calefacientibus: & dominatur ei sitis, [d] § sed obuiatur ei cum eis, quæ sunt sicut § aqua frigida, & sanatur illico. Et quandoque expellitur [e] § statim propter repletionem aquæ illud, quod est illic ex humore nociuo, § & egreditur cum solutione uentris, & euadit æger cum eo. Et solutio uentris est ex eis, quæ debilitant eum, & fit cum ea soda. Et scias, quòd fortitudo stomachi fixa, est cum fortitudine omnium uirtutum. iiij. quæcunque ergo earum debilitetur, debilitat stomachum. Verùm homines iam consueuerunt, ut dicant illud secundum digestiuam. Et unaquæque ipsarum uirtutum debilitatur ꝓpter omnem malitiam complexionis. Verùm attractiua debilitatur frigore, & humiditate secundum plurimum: quapropter, oportet ut conseruetur cum medicinis calidis & siccis, nisi sit debilitas eius propter causam aliam. Et retentiua oportet, ut conseruetur secundum plurimum cum siccitate cum declinatione ad frigiditatem. Et expulsiua cum humiditate & frigiditate. [f] † § § Et digestiua [g] § per siccitatem cum caliditate. § Et scias, quòd deterior debilitas stomachi est illa, quæ contingit in rarificatione texturæ uillorum eius: & significat illud hoc, quod non inuenitur illic signum malitiæ complexionis, neque apostema, neque confert [h] § reuolutio ciborum illic. scias ergo, § quòd stomachus iam atteritur. Et nocumentum quidem ingreditur super uirtutem retentiuam,

a B. corruptionis.

b B. Alia litera existimat non posse moueri quin

c B. potatione.

d B. ei sitis & infirmus contrariatur medicis quare repletur.

e B. humor nocius causa repletionis ex aqua si fuerit illic humor

f † B. aliqua

g B. cum caliditate & humiditate aliqua

h B. bonificatio ciborum quare illic scias.

tentiuam, ut non inuoluatur stomachus super cibum omnino, aut mala inuolutione ipsum comprehēdat. s. tremula, aut cum tremore cordis, aut spasmosa: Ex ea igitur est illud, quod sentit æger manifesto sensu, sicut spasmus, & tremor cordis: tremorem uerò quandoque non manifestè percipit, uerùm significatur illud cum eo, quod sentitur de labore stomachi, & desiderio eius deponē di cibum à se, præter quòd sint uocantes ad illud rugitus, & extensio, & inflatio. Quòd si superfluat[i] §horripilatio,§fit tremor magnus: & sentitur ex eo, sicut sentitur ex tremore reliquorum membrorum, & ingreditur super attractiuam, ut non attrahat omnino, & quidam nominant hoc mollificationem stomachi: aut attrahit cum[k] §pena,§sicut fit in initio ægritudinis, quæ nominatur mollificatio stomachi. Aut est eius attractio uaria, quasi sit spasmosa aut tremula. Et debilitas quidem uirtutis alteratiuæ perducit ad hydropisim carneam. Et scias, quòd quando stomachus taliter debilitatur, quod cibum mutare non potest omnino absque causa, excepta debilitate stomachi[l] †§ §est causa quam [m] §distinguunt§experimentatores intēdentes succurrere ei, ita ut non percipiant.[n] †§ § & similiter iuuant cum regimine electo apud eos secundum plurimum. Et oportet ut emplastra, & unguenta prædicta, quando[o] §uolunt ex eis cō fortationem stomachi,§ calefiant uehementer: tepida nanque secundum eos mollificant os stomachi. Et Gal. quidem usus fuit in hoc capitulo cerato secundum hunc modum. Recipe ceræ, aure. viij. olei de neriden. ℥.j. & misceatur cum utrisq; si stomachus fuerit uehementis debilitatis, ita ut non retineat cibum, & aloes, & masticis amborū an. aure. j. & .s. aut aure. j. & succi agrestæ aure. j. & ponatur super stomachum. Et Gal. etiam affirmauit, quòd ægritudines stomachi, cum quibus non est caliditas uehemens, aut siccitas uehemens, sanantur cum diacydonite secundum hunc modum. Recipe succi cydoniorum. lib. ij. & aceti fortis lib. j. & mellis quantum sufficit: decoquatur donec fiat in essentia mellis, & pulverizetur super illud zingiberis. ℥.j. & tertia aut. ij. ℥. & administrentur. Medicamen aliud proximum illi. ℞. cydoniorum[p] §acetosorum§lib. iij. & mellis. lib. iij permisceantur ambo, & proijciantur super ea piperis. iij. ℥. & seminis apij montani. ℥.j. Et ex eis, quæ conferunt stomacho debili, est administratio uociferationum, & omnium quæ mouent siphac. Et ex medicinis bonis stomacho debili, mollificato, est trifera, & medicamen persarum: & eius modus est, ut sumantur myrobalanorum nigrorum assatorum cum butyro uaccino. ʒ. x. & nasturtij assati. ʒ. v. & ammeos, & origani persici amborum an. ʒ. iij. scoriæ ferri. ʒ. x. dosis eius sit ʒ. ij. cum uino forti. Descriptio emplastri boni ad debilitatem stomachi cum duritie sua. Recipe cassiæ ligneæ medietatem. ℥. j. lilij, carmet. viij. floris squinanthi carmet. vj. iuniperi carmet. xviij bdellij carmet. xxxij.[q] †§ § spicæ[r] §celticæ.§ ℥. vj. aut[s] §gummæ rutæ syluestris ℥.j.§aloes. ℥.j. olei balsa. ℥. ij. cinnami grossi. ℥. j. Et[t] §potare grana myrti est ualde iuuatiuum§eis. & in mentha est iuuamentum manifestum, & superiora fœniculi sunt ex eis, quę conferunt in emplastris stomachi frigidi, & calidi, & pix est ex emplastris stomachi frigidi debilis. Et scias, quòd debilitas quandoque est causa tarditatis descensionis cibi, quū expulsiua est debilis, quare oportet ut sit panis confectus istis plurimum habens fermenti. Et quandoque est causa uelocis descensionis cibi propter suam[u] §infusionem§ lubricitatem[x] §propter§debilitatem suę uirtutis retentiuę: quare oportet, ut sit panis confectus istis ad azimum decliuis aliquantulum.

i B. tremor

k B. pigritia.

l †B. pducitur res ad lubricitatem intestinorum, sed secundum plurimum in debilitate stomachi.

m B. intendunt

n †B. illam.

o B. Alia litera. quum vis ea applicare ori stomachi

p B. assatorum.

q †B. ceræ unc. xvj. termētinæ vnc. iiij. rasæ ablutæ lib. j. s. amomi. xviij. darchami ammoniaci carmet. xxxij.

r —— B.

s B. arsun vel assum. Alia litera merachichun. i. euphorbij. vnc. viij.

t B. Et sirupus granorum myrthi est valde iuuatiuus.

u B. humectationem.

x B. &

ANNOT.

Imbecillitati contrarium est robur. estq; ea impotentia; hoc uerò potentia ad agendum. potentia ad agendū sanitas est; impotentia, morbus (nisi forte illa sanitatem, hæc morbum sequitur) quo fit, ut uentriculi imbecillitas nil aliud sit quàm eiusdem morbus. hic uerò non sola intemperies; sed etiam mala compositio, ac continui solutio. Etsi ergo Gal. partiū imbecillitatem & intemperiē idem esse quandoq; affirmat; non is tamen uel malam compositionem, uel solutionem continui excludit. intemperiei autem potius quàm compositioni uel solutioni id nomen accommodat, quòd eius sententia (de qua alibi dictum est à nobis) actiones simplicium sunt partium, & usus compositarum. licet uerò, ut diximus, imbecillitas sit ipse planè morbus Gal. sententia: eam tamen author noster sequi morbos asserit: aut certè, quòd uere potentia & impotentia agendi à sanitate & morbo differant, quòd imbecillitas & robur effectus sunt duobus illis succedentes, id quod nos hoc loco nō disserimus. uel etiā per imbecillitatem læsam actionem intelligit, quod nos magis arbitramur. Quare, quoniam & uentriculi actiones plures appetitrix, attractrix, retentrix, concoctrix, expultrix; ubi harum actionum quæpiam lædatur, imbecillitas uentriculi uerè dici potest: neq; de ipsa tantū uel concoctione uel appetentia, ut multi putant, affirmabitur. De his author noster fusius, pro qua re pete Gal. & lib. de sympt. dif. & 1. & 3. de sympt. caus.

Cap. 4. Cap. 7. Cap. 1.

De signis nauseatiuæ sacietatis, & destructionis digestiuæ. Cap. 5.

EX signis illius sunt apostema faciei: & constrictio anhelitus: & grauitas capitis: & dolor in stomacho: & singultus: & pigritia, & tarditas motuum: & citrinitas coloris: & inflatio in uentre, & in intestinis, & hypochōdrijs: & eructuatio acetosa, aut acuta fumosa, fœtida: & nausea, & uomitus: &[a] §lubrificatio superflua:§aut retentio superflua.

a B. fluxus ventris superfluus.

De cura. Cap. 6.

OPortet, ut administretur uomitus, & leniatur natura cum solutione uentris, & ieiunet, & dimittat cibum quantum potest: Et ut sit contentus minoratione, quando non potest: Et exercitium, & balneum, & ut sudet, facienda sunt, quum non est repletio, cuius motus timeatur cū motu. quòd si timeatur, administretur quies, & somnus prolixus; deinde gradatim perueniant ad cibum, & balneum: & experire de cibo, cuius digestio bona sit, &[a] §experire§ signa bonitatis digestionis prædicta in capitulo suo. Et quandoque est nauseatiua sacietas propter multitudinem somni, & quietis. Nam somnus quam-

a B. considera.

uis conferat in quantum digerit;tamen motus cõfert inquantum expellit superfluitates: Et somnus quidem nocet, ubi egent superfluitates expulsione: Et uigiliæ nocet, ubi indiget materia digestione. Et quandoque perducunt nauseatiua sacietas, & comestio non secundum ueritatem famis ad hoc, ut accidant stomacho adustio, & acuitas intolerabiles. Et isti iuuãtur in curatione nauseatiuæ, sacietatis cum aliqua quantitate confectionis sotire. Et isti quandoque [b] §incipiunt uomitu expellere illud,§ quod comederunt.

b B. perducunt ad uomitũ eius

ANNOT.

Arbitrantur quidam, hoc expultricis esse facultatis symptoma. Sed si rectè perpendamus, retentrix laborat, non expultrix. hac laborãte expultrix potius fit fortior. Irritatur uentriculus ab humorum, qui in eius tunicas impacti sunt, uel copia, uel prauitate, & in nauseã impellitur. huic motui, quia coctio quiete præsertim perficitur, etiam cruditas succedit. sequunturq; plura alia, quæ author noster hic aperte explicat. Pro huius affectus curatione repetenda essent, quæ de intemperie cum materia in superioribus habita sunt.

De destructione appetitus, & debilitate eius.
Cap. 7.

Quandoque est causa eius caliditas pura, aut cum materia: & appetit humidum, & frigidum, quod est potus, absque calido & sicco, quod est cibus. [a] §Et quod est consuetum uehementius & magis destruit appetitum.§ Et frigus quidem uehementius pertinet appetitui: & propter hoc inueniuntur septentrion ex uentis, & hyems ex temporibus uehementiores ad excitantum appetitum: & qui iter peragit in niue, uehementioris appetitus est ualde. Et causa in hoc est quòd caliditas est mollificatiua, faciens curre re materias, & replens locum eis: & frigiditas est è contrario: quàmuis quandoque sit causa magis nocens appetitui malitia complexionis frigidæ singularis, quando mortificat duas uirtutes, scilicet sensibilem, & attractiuam; quare debilitatur appetitus: & hoc est raro. [b] §uerùm§ quandoque est causa eius omnis complexio superfluens, [c] §quòd si confirmetur malitia complexionis, debilitabit§ omnes uirtutes. Et deijcitur appetitus in febribus propter malitiam cõplexionis, & dominium sitis, & repletionem humorum malorũ [d] §excitabilium. Et quandoque§ uehementius cadit appetitus in febribus pestilentialibus. Et quãdo superfluit solutio uentris uehemens, fit [e] †§

§appetitus [f] §cum superfluitate.§ Et appetitus quidem cadit in apostematibus stomachi & hepatis [g] §cum uehementia.§ Et quum appetitus conualescentium non est bonus, & cadit; significat recidiuationem, nisi sit propter paucitatem sanguinis & debilitatem corporis: considera ergo illud. Et quãdoq; est eius causa phlegma plurimum, uiscosum, comprehensum [h] §in ore stomachi; §quare natura refugit à cibo, nisi in quo sunt caliditas & acuitas: deinde accidunt ex acceptione illius etiam inflatio, & extensio, & nausea, & non quiescit nisi cum eructuatione. Et quandoque fit propter asiduationem catarrhi descendẽtis ex capite ad stomachum. Et quandoque fit propter repletionem corporis, & paucitatem re-

a B. Et illa quæ est cum materia vehemẽtior est in hoc & magis destructiua appetitus

b B. imò

c B. quoniã cõfirmatio malitiæ complexionis debilitat

d B. furiosorum sed

e † B. Alia lrã. casus

f ——— B.

g B. aliquando

h B. Alia litera. in stomacho

solutionis, & [i] §administrationis§ naturæ in rectificando humorem malum; sicut fit in febribus, in quibus toleratur dimisio cibi tempore extenso: quoniam natura non sugit ex uenis, neque uenę ex stomacho, propterea quia natura laborat ad expellendum, & refugit ab attractione: & sicut abstineret ursus, & eritius, & plurima animalia à cibo in hyeme tempore extenso; quoniam occupatur natura in rectificando illud, quod est in corporibus eorum ex humoribus crudis, & digerendo ipsum, & administrãdo ipsum loco eius quod resoluitur. Et ad ultimum necesitas cibi, est ut suppleat locum eius, quod resoluitur. Quum ergo non est resolutio, aut [k] §est resolutio parua,§ non est necessarius cibus extrinsecus. Et quandoque est causa in ea, quòd uenis, & in carne, & lacertis, & reliquis membris quandoque accidit tantũ debilitatis, ut non sugant: & non peruenit suctio secundum semitam [l] §expulsionis§ ad os stomachi; quare non [m] §sufficienter accipiat§ stomachus cibum, sicut quum accidit ei [n] §abstinentia à restaurationę§ eius, quòd resoluitur: † [o] §

§

quare non [p] § peruenit§ suctio uenarum ad os stomachi. Et quandoque fit propter abscisionem melancholiæ effusæ secundum asiduationẽ ex splene ad os stomachi; quare non mouet spiritum ad appetendum, & non expellit aliquid ab ipso mundificando: Quumque remanet supra superficiem stomachi res extranea, tũc si est pauca, est sicut abstinens à materia, & mouens ad expellendum, non sicut appetens ipsam mouens ad attrahendum. Et quandoque est causa eius destructio uirtutis sensibilis in ore stomachi; quare nõ sentit suctionem uenarum ex ipso, quàmuis sugãt. Et quãdoq; est illud causa proprietatis stomachi, & quandoque est cum communitate cerebri, & quandoque cum communitate nerui sexti solum: & quandoque fit causa eius debilitas hepatis; quare debilitatur uirtus appetitiua; imò quandoque fit causa eius mors uirtutis appetitiuæ, & attractiuæ totius corporis, sicut fit post egestionem sanguinis plurimi, & hoc est malum, & difficilis curæ: & perducit illud ad hoc, ut [q] §cognoscat cibos§ & appetat ex eis aliquid, & [r] §ponãtur§ ante ipsum, refugiat ab eis: Et deterius hoc est, ut nihil appetat, & non debilitatur uirtus appetitiua post euacuationem tantum, imò apud omnẽ malitiam complexionis superfluæ. Et quandoq; causa eius est uermes, quando nocent intestinis, & communicat ei stomachus, & non lædunt stomachum, nisi ascendendo ad ipsum. Et quandoque est causa eius melancholia multa lædens stomachum, mouens eum ad uomendum, & ad expellendum, non ad comedendum, & attrahendũ. Et quandoque accidit destructio appetitus propter pregnationem, & retentionem menstruorũ in principio pregnationis: Verùm illud, quod plurimum accidit eis, est corruptio digestionis: & quandoque est causa eius superfluitas caloris aeris, aut frigiditatis eius; ita ut resoluat uirtutem sua caliditate aut stupefaciat eam sua frigiditate: aut prohibeat resolutionem: & [s] §uehementem faciat caliditatem§ stomachi similiter, qui consuetus est bibere uinum, & dimittit illud. Et quando que alteratur dispositio appetitus, & debilitatur pro-

i B. occupationem

k B. Alia litera est id quod resoluitur humor seu res apta supplere locũ eius quod resoluitur Alia litera. est resolutũ id quod supplet locũ eius quod resoluitur

l B. succesionis.

m B. requirit

n B. Alia litera. sufficientia restaurationis

o † B. quũ ergo nõ est illic resolutio nõ est illic necessitas ad restaurationẽ eius quod resoluitur

p B. excitatur.

q B. offerantur cibi

r B. & quum ponuntur

s B. & vehementia caliditatis

propter malitiam dispositionis somni. Et quandoque fit casus appetitus propter paruitatem sanguinis, quam sequitur debilitas uirtutum, sicut accidit conualescentibus cum [t] § conualescentia. § Hic nanque appetitus redit cum uiuificatione, & reditione sanguinis paulatim. Et [u] § exercitium § etiam abscindit appetitum cibi. Et potus aquæ plurimæ. Et quandoque est causa eius tristitia, & timor, & ira, & quæ sunt similia his. Et quãdoque est appetitus prostratus; & quando incipit homo comedere, excitatur: & causa in hoc est, aut quia cibus excitat uirtutem attractiuam, aut quia qualitas inuenta in ipso actu, alterat complexionem destruentem appetitum: sicut si sit complexio illa calida, & ingrediatur cibus, qui sit frigidus actu cum comparatione ad illam complexionem, & sedatur. Et similiter quandoque bibitur in ieiunio aqua frigida, & excitat appetitum. Et febricitanti quidem redit appetitus eius cum receptione panis infusi in aqua frigida. Et quando accidit ebrietas ex uino ebibito super humorem [x] § commotiuum, § excitat appetitum ad [y] § sorbendum. § Et similiter si est ille destructor appetitus frigiditas, & ingreditur cibus calidus actu, aut [z] § aggregatur § ex eo actu. Et casus quidem appetitus in ægritudinibus chronicis est significatio ualde mala. Et scias, quòd causæ destructionis appetitus sunt ipsæ eædẽ causæ debilitatis appetitus, quum sunt minores & debiliores.

t B. cũ euacuatione.
u B. Alia litera. dimissio exercitij.
x B. fur osum
y B. surbagiet
z B. pars seu aliquid. Alia lra. calidũ.

ANNOT.

Inappetentia læsa est uentriculi actio; uel imminuta, uel ablata. Aboletur, ut ait Gal. 1. de sympt. cau. quũ nihil omnino appetit uel cibi uel potus. cibi inappetentiã fieri ibidem ait Gal. uel sensu suctionis amisso, uel suctu non facto, uel corpore non euacuato, uel uentriculi partibus affectis; solidis quidem à calore laxando resolutis & ad tractum imbecillioribus redditis: humidis uerò ab eadẽ caliditate fusis & amplius extensis. Potus uerò inappetẽtia fit, uel quòd corpus propter excessum humoris uel frigoris potione omnino non indiget: uel quòd uentriculus offensam ex frigidi & humidi desiderio in se non sentit. Diminuti uerò appetitus causæ eædẽ sunt, quæ & abolitæ; sed leuiores. atq; quum hæc Gal. loco citato scribat, fusius author noster prosequitur. Licebit autem, ut in uniuersum inappetentiæ cuiusq; causas horum alterum ponas, uel materiæ in uentriculo copiam, siue ea nutrire apta sit, siue inepta: uel sensus uentriculi offensam ex morbo, à quo appetendi uis uel obtunditur, uel omnino aboletur. Morbus uerò hic uel intemperies, uel mala compositio, uel solutio est continui; non autem sola intemperies, ut uideo multos uelle. Et si enim non negarim, quia appetentia actio est: proptereaq; Galeni sententia ad simplices particulas pertinet, non ad compositas, ex intemperiebus præsertim eandem sequi. requiritur tamen ad simplicium omnium partium actionem etiam compositarum sanitas, ut alibi demonstrauimus: nempe, quòd, sicuti ut fiant actiones ex Gal. sententia ex simplicibus prouenit; ita, ut rectè fiant & tutò, compositæ adiuuant. Quum uerò intemperies uel imminuens uel destruens appetẽtiam caliditas præcipue sit, ut & Gal. loco citato: idem tamen etiam ex frigiditate nimia pati uentriculus solet, ut hic Auic. ait ex Gal. 2. aph. Et sicuti econuerso à frigiditate, ut hic idẽ Auic. scribit ex Gal. loco iam citato, & per frigidas anni constitutiones, ut Arist. 8. probl. sect. appetentia uel etiam nimia excitatur: ita & eadem à calore moderato augetur, coquente, & dissipante alimenta, quamuis immoderatus, ut ex Gal. 1. de caus. sympt. iam dicebamus, dum & solidas uentriculi partes dissoluit, & imbecilliores ad tractum reddit, & humidas fundit extenditq;, eandem appetendi uim redundat ac destruat, ut in febribus. At uerò hæc, de qua diximus, actio non affecto solũ uẽtriculo læditur; sed ipsius quoq; superioribus neruis, qui à cerebro sensum uentriculo deferunt, offensis. quare & in grauedinibus inappetẽtia solet fieri. Neque itẽ ex manifestis dumtaxat qualitatibus offenditur appetentia, sed etiam ex abditis. ueluti in pestilentibus morbis, in quibus statim cibi fastidium aduenit. Et quamuis, ut author hic notat, ubi alui fluxio superfluerit, uehemens nonnunquã appetentia fiat; testatur tamen Gal. 8. meth. alui fluxu ex cruditate appetentiam deijci. ob id fortasse, quòd ut idem 6. aph. scribit eorum pars quæ excernuntur per aluum, ad uentriculum regurgitat. uel etiã quòd longa fluxione uentriculi oris temperamentum euersum est; unde neq; totius corporis, neque etiam sui ipsius indigentiam sentiat. Quamuis etiam ex suppressa atræ bilis ad uentriculum effusione fieri affirmat, quum ait § Et quandoque fit propter effusionem melancholiæ &c. § idem tamẽ ex eiusdem humoris redundantia sequi potest, ut Gal. 6. de loc. aff. scriptum reliquit, de qua re & à nobis alibi est dictum. Vide tu pro cibi fastidio, Trallianum lib. 7.

Cap. 7.
Com. 20.
Probl. 4.
Cap. 5.
Cap. 3.
Cap. 1.
Cap. 7.

De signis. Cap. 8.

Signa eius, quæ est propter cõplexiones, sunt ea, quæ sciuisti. Et signa eius, quæ fit propter paruitatem resolutionis, sunt spissitudo cutis: & regimen delitiosum de his, quorum præterijt rememoratio: & multitudo egestionis: & [a] § conualescentia appetitus § pauca post exercitium & euacuationem. Et signa eius, quæ fit ex debilitate oris stomachi, sunt ea, quæ diximus in capitulo debilitatis: & ex eis sunt euacuationes plurimæ. Et signum eius, cuius causa est aer, est illud, quod scitur de dispositione ægri in eis, quæ sunt præterita. s. an obuiauit aeri uehementis frigoris, aut uehementis caloris. Et signa eius, quæ est ex ulceribus, sunt dolor dictus in capitulo ulcerum: & quòd egreditur aliquid ex eis in egestione: & mollificatio naturæ & paruitas moræ cibi in stomacho: & mordicatio eius, quod habet qualitatem acetosam, aut acutam, aut amarã. Et signum eius, quæ accidit pregnantibus, est pregnatio. Et signa humoris putridi, sunt nausea, & subuersio animæ, & fœtor oris in quibusdam horis, & egestio mala. Et signum eius, quæ fit ex abscisione melancholiæ effusæ ex splene ad stomachum, est ꝙ qñ iste homo sumit acetosa, [b] § & commouent stomachum eius, & expellit, § redit ad appetitum: ac si ipsa faciant operationem causæ abscissæ; si non esset abscissa. Et facit credere hanc significationem magnitudo splenis propter retentionem eius, quod oportet ut effundatur. Et signa eius, quæ fit ex melancholia plurima effusa lædente stomachum, est uomitus melancholiæ & sapor acetosus, & [c] § inquietudo, § & alteratio coloris [d] § hominis § ad nigredinem. Et signa eius, quæ fit causa uermium, sunt signa [e] § exitus § uermium, & conualescentia huiusmodi appetitus, quando administratur aloes in sirupo malorum, loco emplastri: nam descendunt uermes à superioribus

a B. commotio ad appetitum
b B. quæ titillauerint, uel commouerint os stomachi & expulerint tunc. Alia litera. & fit cõmotio stomachi eius, & expulsio
c B. imaginatio mala.
d B. linguæ
e —— B.

perioribus uentris. Et signum eius, quæ fit propter paruitatem sanguinis, est, ut accidat conualescentibus, aut qui euacuatur euacuatione plurima. Et signum eius, quæ fit propter somnum, est ex malitia dispositionis somni, cum priuatione reliquorum signorum. Et signa eius, in qua est causa mortificatio appetitus, sunt signa malitiæ complexionis confirmatæ: aut euacuationes præteritæ debilitantes totum corpus: & ut æger talis fiat, quòd quando appetit aliquid, & afferatur ante ipsum, refugiat ab ipso, & abhorreat: & maius ipso est, ut non appetat omnino. Et signa eius, quæ fit propter destructionem sensus stomachi, & debilitatem eius, sunt, ut sint reliqua signa sana: & ut res acutæ non mordicationem faciant, neq; nauseam, neque faciant euenire singultum, sicut diapipereon, quando sumitur in ieiunio, & bibitur post ipsum.

ANNOT.

Diligentißime author noster signa morborum qui appetentiæ causæ sunt, prosequitur. Tu uide & Paulum lib. 3.

Cap. 37.

De cura. Cap. 9.

Ex curatione bona ei, qui non appetit cibũ non propter caliditatem dominantem, est, ut prohibeatur cibus spatio longo: & minoretur ei, donec uiuificetur uirtus eius: & digeratur [a] § conginatam § omnino & ut patiatur famẽ, donec [b] § rectificetur § stomachus eius, & appetat cibum, sicut accidit uigilãtibus; quoniam, quum ipsi prohibentur à somno tempore longo, fiunt dormientes, & profundãtur in somno. Et ex eis, quæ conferunt illis, quorum appetitus prostratus est propter debilitatem, sicut conualescentium, aut propter materiam humidam uiscosam, est, ut comedant oliuas aquæ, & aliquid ex piscibus salitis: & ut sorbeant acetum squilliticũ paulatim: Et oportet ut alienetur in cibarijs eorum crocus omnino. Verùm salita consueta, sunt plus prouocatiua appetitus. Et ex prouocantibus appetitum, sunt cappares præparatæ, & mentha, & cepæ, & oliuæ, & piper, & gariophyllus, & galanga, & acetum, & [c] § acetosa, § & acetum eorum, & almuri etiam, & allia, & cepæ, & parum [d] § oppopanaci, & mel, & piper album, & zingiber, & assa, & belseueic § etiãm prouocat appetitum & mundificat cum hoc os stomachi. [e] † §

§ Et ex medicinis [f] § disrumpentibus § appetitum eius, qui habet malitiam complexionis calidæ, aut febrem, est electuarium diacydoniten. [g] § Et ex medicinis disrumpentibus appetitum est medicamen factum ex succo cydoniorum, § factum cum pomis dictum in antidotario. Et ex eis, quę iuuant appetitum, & prohibent subuersionem stomachi eius, qui non recipit cibũ, est rob menthæ secundum hunc modum. Terantur granata acetosa cum corticibus suis, & sumantur de succo eorũ pars una, & succi menthæ pars s. & mellis boni, aut zuccari pars. s. deinde [h] § præparentur § cum facilitate super ignem: & sit dosis eius in ieiunio coclear. i. Factum autem causa caliditatis quandoque rectificat potus aquæ frigidæ in quantitate, qua non mortificet innatum calorem: & confert: & ẽt uti robub acetosis. Et ex eis, quæ experta sunt in ea, est sumere in potu aquam granatorum cum oleo ros. & proprie quãdo est illic materia [i] § aut dominium sitis: & succi granorum frigidorum cum robub infrigiditatis & emplastra infrigidata. § Et si fuerit illic materia, euacuabis eam imprimis. Et de summa istorum sunt conualescentes exeuntes à febribus: & est cũ eis remanentia acuitatis, & eorum cura, est hæc cura: Verùm ipsi non utantur aqua frigida plurima, ut non deijciant uirtutes stomachorum eorũ. Et necessarium est, ut in potu sumant hoc medicamen. ℞. ros. ʒ. x. sumach. ʒ. ij. cardamomi. ʒ. j. fiant ex eis troch. & sit dos. ʒ. ij. Ipsum enim facit appetitum, & incidit sitim. Et ex eis, quæ faciunt eos appetere, est sauich [k] § ablutum § cum aqua, & aceto: & confert eis uomere immissis digitis, mouet enim uirtutem. Patientibus autem factã propter frigus confert decoctio specierum, quæ est ut piper, & cinnamomum, & similia. Et similiter uinum uetus, & diapipereon, & tyriaca propriè, Et allia sunt iuuamenti maximi in hoc, & diacalamenthum plurimum cõfert eis, & omnia electuaria calida, & similiter citra condita, & myrobalani conditi, & secacul conditi, & zingiber conditum. Et conferunt eis uaporationes cum milio, quoniam ipsum est magis iuuatiuum quàm sal. Factæ uerò causa phlegmatis plurimi uiscosi, confert uomitus factus cum raphano comesto, super quem bibitur sirupus acetosus de melle singulariter, secundum quod exposuimus in capitulo curæ uniuersalis. Et ex eis, quæ conferunt ipsi, est sirupus acetosus cum seminibus melonis [l] † § § in quo ponitur secundum omnem heminam mellis, quæ in ipso ponitur, aloes. iij. ℥. & sumuntur in potu omni die ex eo tria coclearia. Et etiam oliuæ de aqua cum aniso, & cappares in aceto cum melle. Et quandoque confert ei uti aquis thermarum: et deambulatio, & motus. Et curatur post mundificationem cum eis, quæ diximus in [m] § capitulo de casu § appetitus causa frigoris. In ea autem, quæ fit causa humoris cholerici, aut humoris subtilis, fiat euacuatio cũ eis, quæ scis ex myrobalanis: & sirupus acetosus cum aloe est melior sirupo acetoso cum scammonea: scammonea nanque inimica est stomacho, & curetur etiam cum uomitu, qui educit humores subtiles, & decoctione absinthij etiam, quoniam est ultima. In ea uerò, quæ facta est cum cõmunitate neruorum afferentium sensus, aut cum communitate cerebri ipsius, oportet ut attendatur uersus curã cerebri, & confortationes eius: Sed in facta propter spissitudinem, & paruitatem suctionis uenarum ex hepate, oportet ut rarificetur corpus cum balneo, & exercitio æquali, & prouocatione sudoris cum aperitiuis. In ea uerò, quæ facta est causa melancholiæ, oportet ut euacuetur melancholia, deinde administrentur [n] § alcauguamich § & incisiua, ut incidatur illud, quod remansit ex ea, deinde administrentur cibi boni chymi, odoriferi. Eius uerò, quæ facta est ab abscisione melancholiæ, cura est cura splenis, & eius confortatio: & apertio uiarum, quæ sunt inter splenem, & stomachum cum medicinis, quarum est [o] § mouere § ad partem splenis, sicut est epithymum, & radices corticum capparorum

a B. repletio ei[s] nauseatiua
b B. mundificet
c B. quæ ex eis sunt cum aceto condita
d B. althit, id est assa & sahane
e † B. & ex medicinis excitantibus appetitũ est medicamen factum ex succo citoniorum, & melle, & pipere albo, & zingibere.
f B. excitãtib[us]
g —— B.
h B. inspissetur
i B. si dominat sitis, tunc exhibeatur emulsio seminum frigidorũ cũ robub infrigidantibus & emplastra infrigidantia.
k B. mixtum
l † B. seu factus de melle
m B. regimine casus
n B. salsa & alcuamich
o B. quæ mouentur

rorum cum sirupo acetoso: & similiter cappares cum aceto condito. Pregnantium autem[p] ≶appetitus quandoque accrescit, quandoque cadit: & cura eius est≶cum eis, quæ sunt sicut incessio temperata, & exercitium temperatum, & intentio est in comestis, & bibitis, & uinum uetus odoriferum confortatiuum uirtutis expulsiuæ, & resolutiuum materiei malæ: & representatio ciborum saporosorum: & ea, in quibus est ≶caliditas,≶ & incisio. Et in ea quidem, quæ facta est propter casum uirtutis, [r] † ≶ ≶ oportet ut incipiatur à rectificatione complexionis deijcientis eā, quæcunque complexio sit, & conuersione ipsius ad contrarium sui. Et similiter, si fuerit post[s]≶euacuationes≶& rasuram, tūc illud erit propter mortificationem uirtutis. Verùm in facta propter debilitatem uirtutis eorum, oportet ut motus fiant uomitu, cum digitis: ipsi nanq; licet non uomāt, inueniunt tamen ≶augumentum≶uirtutis appetitiuæ. Et quandoque fit eis necessarium potare tyriacam in quibusdam sirupis stomaticis, sicut est sirupus de absinthio, aut sirupus de seminib. mirti secundum quòd conuenit. In facta uerò propter debilitatem sensus stomachi, oportet ut curetur cerebrum, & auferatur causa, quæ intromittit nocumentum in operatione eius. Et scias ꝙ uomitus mundificans cum facilitate, est medicamen mirabile ei, cuius appetitus prostratur in dulcibus, & unctuosis, & est contentus in appetendo acetosa, & acuta: Et ex eis quidem, quæ conferūt [u]≶plurimum habentibus destructionem≶ appetitus, sunt olibanum, & mastix, & xiloaloes, & galia, & calamus aro. & balaustiæ, & aqua cydoniorum cum uino odorifero, quando ex ea fit emplastrū, quum non est ex siccitate. Et ex eis, quæ conferunt, est sirupus de absinthio: & ut assumat in omni die pondus. ʒ. j. de radicibus squinanthi, & medietatis. ʒ. de spica, bibantur cum aqua in ieiunio. Et illa confectio, quæ comparata est filio Abel dicta in antidotario, est iuuatiua etiam. Et dicitur quòd ex † herbo contrito, quum sumitur aureus cum aqua granati muzi, est conferens in excitando appetitum. Et quando casus appetitus perducit ad syncopim, tunc cura est approximatio odoramentorum delectabilium ex cibis ad infirmum sicut sunt carnes, & hœdus lactens, & gallina assata, & alia: Et prohibeatur ei somnus, & cibetur quum conualescit, pane infuso in uino: & sumant sorbitiones uelocis nutrimenti. Et scias, quòd omnia olea, & proprie butyrum, & unctuosa prosternunt appetitum, aut debilitant ipsum per hoc quòd mollificāt, & per hoc quòd[x]≶corrumpunt≶ orificia uenarum. Et illud, quod ex eis conuenientius est, illud est, in quo est stipticitas aliqua, sicut oleum omphacinum, & oleum nucinum, & oleū phisticinum.

p B. appetitum quandoq, excitabis quū cadit

q B. Alia litera. acuitas

r B. appetitiuæ

s B. fluxum

t B. excitationem

u B. pluribus speciebꝰ destructionis

† eruo

x B. oppilant

ANNOT.

Vide Paulum lib. 3. Trallianum lib. 7. Gal. 8. de comp. med. per loca, & Rasim 9. ad Almans. Vide & Paulum lib. 1. de cibis in prægnantibus.

Cap. 37. Cap. 7. Cap. 3. Cap. 1.

De corruptione appetitus. Cap. 10.

QVando in stomacho aggregatur humor malus diuersus à consueto in qualitate sua, natura tunc requirit aliquid ei contrarium: Et contrarium[a] ≶diuersum≶ à consueto diuersum est[b]≶nō consuetum: ≶fugantia nanq; sunt extrema, & ècontrario: quapropter accidit quibusdam appetitus luti, imò carbonum, & terræ, & gypsi, & rerum huius generis, propter qualitatem, quæ in eis, est exuccantem, aut incidentem, contrariam qualitati humorum. Et quandoque accidit prægnantibus propter retentionem menstruorum appetitus corruptus, plusquàm accidat eis destructio appetitus: & causa in hoc est illud, quod diximus, & illud est usque propè duos menses aut tres. Et illud quidem est, quoniam earum menstrua retinentur ad nutrimentum embryonis: & quoniam [c] ≶quando currunt≶ timetur in eis, quòd abortum faciant. Amplius embryon in initio conceptionis non plurimo indiget nutrimento propter paruitatem sui corporis, quare superfluit, quod de menstruis retinetur quātum ad necessitatem; corrumpuntur ergo, & multiplicātur superfluitates in matrice, in stomacho. Qūique embryon fit indigens superfluo nutrimento & illud est apud. iiij. menses, minorantur superfluitates istæ, & minoratur hic appetitus, & est ille, qui nominatur periculum, & discrimen. Et rectius, ad quod alteratur iste appetitus, est, ut sit decliuis ad acetosum, & acutum. Et illud, quod est magis corruptum, est, ut sit decliuis ad exsiccatum, & siccum, sicut est lutum, & carbones, & testæ, & quādoque accidit hominibus simile huic propter superfluitates.

a B. Alia litera. diuerso

b B. à consueto

c B. ipsa si fluūt

ANNOT.

Per appetitus corruptionem alienæ rei appetentiam intelligit, quæ & ægrotantibus sæpe, & pregnantibus mulieribus accidit secundo & tertio usque ad quartum mensem, cuius rei rationem pete ex Alex. 2. probl. Hic affectus deprauata appetentia à Gal. uocatur 1. de cauſ. sympt. ac non de prauarum solum qualitatum ciborum uel potionum desiderio, sed etiam de aucta appetentia intelligitur. De huius causis agit & Gal. loco citato. Vide & Paulum lib. 1. & Trallianum lib. 7.

Problem. 74. Cap. 7. Cap. 1. Cap. 7.

De cura corruptionis appetitus. Cap. 11.

OPortet, ut euacuetur humor faciens corruptionem cum medicinis, quas diximus, quibus oportet uti. Et ex regimine experto ad hoc est, ut sumat pisces salitos, & raphanum infusum in oximelle, & comedat utrosq;, deinde bibat post ipsos aquam, in qua phaseoli rubei decoquuntur, & anethum, & nasturtium, & semen erucæ, quæ in potu sumatur, & quandoque in ipsa ponitur luti inuenti in croco, quantitas. ʒ. iij. & fiat uomitus cum ea in mense semel, uel bis. deinde administretur confectio de myrobalanis cum nuce enden. Et ex eis, quæ conferunt ad hoc, sunt cyminum carmenum, & ammeos masticata in ieiuno, & post cibum, & comedantur [a] ≶sumpta semel≶in puluere[b]≶hausto post ipsum liquore,≶ aut sumatur. ʒ. j. de cardamomo minore [c] † ≶ ≶ & tantundem de cubebis[d] † ≶ ≶ & quantum totum de zuccaro tabarzet, & sumatur in omni die. Et ex medicinis compositis cūcuppulis glandium uehementis iuuamenti sunt ea, quę sunt sicut medicamen, cuius hæc est descriptio. Cuppularum glandium. ʒ. viij. aloc. ʒ. xvj. herbę

a ——— B.
b ——— B.
c † B. & tantum de cardamomo maiore
d † B. Alia lra. & tātundem de capparibus.

herbæ eupatorij. ʒ.vj. radicum squinanthi. ʒ.iiij. myrrhæ. ʒ.ij. conterantur omnia, & decoquantur in duabus lib. aquæ, donec remaneat medietas, & sumatur in potu omni die tertia lib. tribus diebus continuis. Et iterum cuppularum glandium. ʒ. ij.[e]†§ §myrabolanorum belliricorum, [f]§polypodij§emblicorum, omnium ana. ʒ.v. scoriæ ferri infusæ in aceto forti multoties, [g]§ post quod omni uice assatur§ super patellam. ʒ. x. decoquantur in. viij. ℥. uini pontici & viij. ℥. aquæ, donec ad medietatem perueniant, & dentur in ieiunio. vij.[h]§ʒ.§In cura autem appetitus luti oportet ut euacuetur humor requirens illud cum uomitu noto ad suum simile, sicut ille, qui fit post comestionem piscium salitorum cum aqua phaseolorum, & anethi, & raphani. Et[i]§ex eis, quæ fortiter agunt fortiora istis.§Et si necessaria est solutio uentris etiam, fiat. Et ex eis est euacuatio cũ turbit, & granis [k]§citri§ & sale naphtico quoniã est iuuatiua: & propriè si fuerint illic uermes: & & administrentur post illud medicinæ, [l]§quas dabit hora, § & aliæ dictæ in antidotario. Et oportet ut fiat ex ammeos, & mastice, & cymino gluten, & masticetur, & ut sumatur ex duobus cardamomis an. ʒ. ij. de zuccaro tabarzet quantum est totum in ieiunio, & sorbeatur super ea aqua tepida multoties paulatim. Et ex eis, quę experta sunt eis, est hæc cõfectio. Recipe myrobalanos belliricos, & emblicos, & nucem enden, & masticem, & cardamomum maius, ammeos, zingiber, conficiãtur cum melle: & sumatur ex eis ante cibũ, & post cibum quantitas nucis. Et ex regimine bono in hoc est, ut mundificet patiens eam stomachum suum, & rectificet complexionem suam. Amplius sumatur lutum [m]§alhur§ & dissoluatur in aqua, & ponantur in ipsa medicinæ uomitiuæ, quę non habent saporem maximum, deinde ponatur in ipsa ex sale, quod ipsam bonam efficiat, deinde exsiccetur in sole: & præcipiatur appetenti lutũ, ut sumat ex eo aliquid, in quo sit de medicamine, quòd non addat supra dosim .i. aut dosim .i. &.s. quoniam faciet ipsum euomere illud, quod comedit: & propriè si fuerit res[n]§commouens uomitum§sicut caules, & similia, & faciet abhorrere lutum. Et iam existimauerunt quidam, quòd iuuantius quod administratur ad expellendum appetitum luti, est ut cibetur patiens dum est ieiunus, pullis columbarum assatis, & utatur eis in secunda mensa post cibum paulatim. Et in secunda mẽsa uti ammeos est ualde mirabile: & similiter amygdalis amaris. Et dixerunt quidam, quòd potare sacraiati[o]†§ § de sisamo abscindit ipsum. Et oportet ut loquamur in hoc secundum experimentum, non secundum ratiocinationem. Et ex illis, quæ conferunt[p]§eis, quamuis sit ex lutis, est nux enden, & suctio§salsorum, & si sint ex lapide. Et iam expertũ est amylum de tritico, & propriè cum sale. Et experta sunt eis, ut sumantur uini pontici. ℥. viij. & coquantur donec remaneat s. lib. & ad bibẽdum detur in ieiunio per hebdomadam unam. Et ex illis, quibus oportet eos uti in secunda mensa, sunt phistici, & passulæ, & castaneæ, &[q]§crysomila.§ Et in quibusdam eorum expertum est ut sumant [r]§azebegi§ & sint in ipso pisces parui, & cepæ, & carui & oleum ablutum, & species sint piper, & zingiber. Et iam dictum est, quòd ruta est maximi iuuamenti. Et nos quidem iam diximus regimen eius, qui appetit acetosum, & acutum absque dulci & unctuoso.[f]†§ §

e †B. anisi ʒ. iij passularũ ʒ. vij. mirobalanorũ nigrorum]

f —— B.

g B. & quæ iam sit assata omni vice

h B. diebus

i B. quæ sunt istis fortiora

k B. biengi chebuli

l B. in pilulis factæ. Alia litera. pernecantes

m B. Alia litera gid

n B. fœtidi, & mali vomitus

o †B. i. olei.

p P. est loco luti administrare nucem endem, & suctionem

q B. alkesmes

r B. zerbegi

f †B. & sanat ipsum vomitus

ANNOT.

Multa hic deprauati appetitus præsidia recenset, de quibus Græci ne uerbum quidem, uno excepto Aetio, qui serm. 9. pauca quædam scribit. Vide & Paulum lib. 1. & Trall. lib. 7.

Cap. 23. Cap. 1. Cap. 7.

De fame & uehementia eius, & appetitu canino. Cap. 12.

MVltoties excitatur hic appetitus caninus post euacuationes, & febres prolixas resoluentes.[a]†§ § Et quandoque accidit ex debilitate uirtutis retentiuæ in corpore, quare assiduè fit resolutio superflua, & assiduè fit appetitus uehementis restaurationis eius. Et quãdoque accidit appetitus caninus propter caliditatem superfluam in ore stomachi, resoluentem, & requirentem restaurationem, quare est os stomachi semper quasi sit famelicum: & hoc secundum plurimum facit sitim: & in quibusdam dispositionibus facit famem, quum superfluit eius resolutio. Fames autem secundum plurimum est à superfluitate caloris in corpore toto, & in extremitatibus eius. Caliditas enim, licèt quum appropriatur ori stomachi, faciat appetere aquã, & currentia humida, tamen ipsa quum dominatur corpori, & resoluit, & cogit uenas uti suctione post suctionem donec perueniat ad os stomachi [b]§capiendo quod aggregatum est.§Et quandoque est hæc caliditas ueniens de foris, præcipuè propter [c]§dominium aeris calidi in corpore,§ quum occurrit raritati eius, & obedientiæ ipsius ad resolutionem, & necessitati [d]§ recte § ad restaurationem. Et quandoque superfluitas [e]§ resolutionis§corporis sola, est in hoc causa, quum est illic caliditas intrinseca digestiua resolutiua: & præcipuè si fuerit illic caliditas extrinseca, aut adiutorium debilitatis retentiuæ. Et quandoque accidit etiam ex catarrho in capite, & illud est raro. Et quandoque fit propter uermes, & serpentes magnos, quum subito incipiunt uenire ad comesta, & appropinquant eis, & dimittunt corpus & stomachum famelica. Et quandoque est propter humorem acetosum .s. melancholiam, aut phlegma acetosum, commouentem os stomachi: & facit in ipso illud, quod facit suctio uenarum [f]§ capientium§cibum: & comitatur ipsum, ut inspissetur cũ eo sanguis, & contrahatur, & sentiatur in orificijs uenarum sicut[g]§ abstergens§sugens. Et est quum acetosum sua incisione, & [h]§ expulsione§remouet humores uiscosos, si sunt in ore stomachi, qui sunt contrarium appetitus: quoniam motus, quũ est cum comprehensione horum humorũ, [i]†§ §est ad expellendum uehementius, quàm sit ad attrahendum. Et iterum [k]†§ § uillorum stomachi motus uehemens fit ad inspissandum, [l]§ & constringendum,§ cuius simile accidit, quum est motus suctionis uenarum, & motus uirtutis attractiuæ. Et illud, quod accidit ex canina fame peregre proficiscentibus in frigore uehementi, possibile est ut sit propter hanc causam,

a †B. corpora

b B. cum exquisitione aggregata.

c B. circunferẽtiam aeris calidi super corpus

d B. continue

e B. raritatis

f B. exquirẽtiũ

g B. Alia litera. vacuitas

h B. incoriatione vel sua præparatione stomachi in modũ corij.

i †B. viscosorũ

k B. quoniam

l B. contractione vel aggregatione

sam,& similia. Et ex causis quidem commouentibus famem,& appetitum uehementem, sunt uigiliæ superfluæ, propterea quia resoluunt,& extrahunt humiditates ad exteriora sequentes dilatationem caliditatis ad exteriora. Et scias quòd appetitus caninus multoties perducit ad bolismum & subeth,& mortem.

ANNOT.

Quis affectus caninus sit appetitus, uideo hærere multos. Confundunt alij cum bulimo, alij distingunt sanè, sed in huius reddendis caussis laborant. Gal. 2. aph. caninam appetentiam ex frigiditate, uel acidis humoribus impactis in os uentriculi fieri testatur. Idem tamen 1. de sympt. caus. & ex uitioso succo, & ob totius corporis dissipationem immodicam, ob caloris robur, uel retentricis imbecillitatem caninas fieri appetentias scribit. bulimon autem 2. aph. citato labefactationē esse ait facultatis, à frigiditate, cui coniuncta fames non est. quod & author noster in sequentibus, quum de bulimo aget. Trallianus lib. 7. caninam appetentiam esse ait. qua ægri uomunt pituitam, & quum cibum assumunt, retinere nequeunt: post uomitum uerò more canum statim alium cibum appetunt. fieriq; hunc ex frigida, uel intemperie, uel materiæ copia: uel etiam ex multa caliditate, & retentricis imbecillitate procreari. Bulimon uerò eodem libro magnam esse famem testatur, ab immoderato oris uentriculi calore, & imbecillitate: unde, nisi alimentū immodice assumant ægri, animo deficiunt, conciduntq;. Paulus quoq; lib. 2. caninum appetitum ex pituita potißimum fieri asserit, bulimon uerò eodem lib. grandem esse famem dicit, quum.s. minus quàm par est, cibos corpora sentiunt. Videntur hæc mirè dissentanea, quum alter famem bulimo coniunctam dicat, alter neget. alij ex frigiditate caninam appetentiam statuant, alij etiam ex caliditate. Res tamen fortasse ita se habet. Canina appetentia (quod Trall.) ea est, qua æger uel ob frigidam qualitatem uel materiam, acidam presertim, in uentriculo insidentem; uel ob immodicū calorem; uel retentricis imbecillitatē, à quibus totū corpus immodicè euacuatur, & alimenti inops redditur, semper cibos appetit: quos tamen, quum retinere nequeat, sed canum more reijciat, statim rursum appetit. Bulimos uerò, & si ut ipsa uox sonat, cum ingenti sit fame; solent enim Græci, ubi quidpiam grande sit significandum, βοῦς & ἵππος uocibus explicare: unde & ἱπποσέλινον, & βύλιμος: hæc tamen fames non ori inest uentriculi; sed toti corpori insidet. sequiturq; præsertim immodicam euacuationem ex calore, uel ob retentricis imbecillitatem. Quare et quum hi coniunctam uentriculo famem amplius non habeant, ut Gal. 2. aph. neq; quidpiam prorsus appetant; nisi tamen alimentū immodice assumant, deficiunt animo, & concidunt, ut Trallianus ait. Atq; ita, paucis, uidentur hæ uoces eo distingui: quòd caninus appetitus perpetua sit & immodica uentriculi fames; bulimos uerò non uentriculi, sed totius corporis appetentia. Quòd ergo hic de canino appetitu author uerba faciat, in sequentibus uerò de bulimo, rectè agitur. Tu quod ad hunc locum pertinet, adi Gal. 1. de sympt. caus. Vide & Paulum lib. 2. & Trallianum lib. 7.

[Margin: Com. 21. — Cap. 7. — Cap. 5. — Cap. 6. — Cap. 52. — Cap. 53. — Com. 22. — Cap. 7. — Cap. 52. Cap. 5.]

De signis. Cap. 13.

SIgnum eius, quæ fit post euacuationes, & ægritudines resolutiuas, est antecessio earum: & ut non sit natura soluta secundum plurimum: quoniam corpus attrahit humectationem cibi ad seipsum, quare exsiccatur fæx. Et signa eius, quæ fit ex frigore, sunt paruitas sitis: & [a] § multitudo fæcis: § & inflatio: & reliqua signa huiusmodi complexionis: & ex illis est frigiditas huius aeris circundantis. Et signa eius, quæ fit ex caliditate, sunt fortitudo sitis, & non est uomitus acetosus: & est natura secundum plurimum constricta: & reliqua signa eius huiusmodi complexionis. Et signa eius, quæ fit ex debilitate uirtutis retentiuæ in toto corpore, & in stomacho, sunt multitudo exitus egestionis crudæ, & perductio dispositionis ad [b] § sanguinolentam egestionem § & reliqua signa proportionalia nota. Et signa eius, quæ est ex multitudine resolutionis, sunt causæ resolutionis prædictæ in libro uniuersali, quarum rememoratio præterijt: & ut non sit, in digestione nocumentum. Et ex summa signorum [c] § casualium § sunt caliditas aeris circundantis, & uigiliæ, & similia. Et signa eius, quæ fit ex humore acetoso, aut melancholico, sunt paucitas appetitus aquæ: & acetositas eructuationis: & reliqua signa proportionata nota. Et signa catarrhi ex capite sunt ea, quæ diximus in capitulo suo. Et signa uermium sunt ea, quæ sciuntur loco suo, & quæ dicemus in capitulo suo.

[Margin: a B. Alia litera. multa grauitas. — b B. diariam — c ——— B. Alia lra. sunt caliditas aeris Alia litera. istorum signorū sex]

ANNOT.

Quibus signis canini appetitus causæ sigillatim dignoscantur, quod hic pulchre explicatur, habes & ex Tralliano copiose lib. 7. Sed uide & Gal. 1. de sympt. caus. & Aetium lib. 9.

[Margin: Cap. 5. Cap. 7. — Cap. 21. & 22.]

De cura. Cap. 14.

ILla quidem, quæ est ex frigore, & ex superfluitate phlegmatica, oportet ut curetur cum mundificatione nota cum calefactiuis prædictis, & uino plurimo, in quo non sit ponticitas neque acetositas omnino. Ipsum enim sanat ab ea sumptum in potu calefactum, in ieiunio. Ipsum nanque est curatio magis conferens eis, nisi ipsis adsit uentris solutio: tunc enim oportet ut omne uinum uitent, stipticum nanque augmentum facit in canino appetitu ipsorum: & amarum addit in solutione uentris ipsorū. Et oportet, ut sint ea, quibus cibantur, pinguia, calidæ complexionis sicut ea, quæ impinguantur cum gibo cameli. Et oleum est eis iuuatiuum, quum in ipso non sunt ponticitas & acetositas. Et [a] § aliudabet § conferunt eis. Et ex eis, quibus oportet cibari eos, est uitellus oui assatus ualde post cibum. & oportet ut elongentur ab acetoso, & pontico. Et administrentur eis electuaria odorifera, sicut alcanzi, & electuarium [b] § ueremisck § proprie quū fuerit illic solutio uentris. Et ex unctionibus abstergēdo factis ex eis, quæ cōferūt, sunt muschus & ladanū. Et ex eis quidem, quæ experta sunt, sunt grana alcadra in ieiunio aliquibus diebus. Illis autem, qui patiuntur eam ex debilitate uirtutis retentiuæ (nam ipsa licet secū dum plurimum debilitetur propter frigus, tamen debilitatur quādoque ipsa, & omnis uirtus propter omnem malitiam complexionis: & non attendas sermonem ipsorū, qui negant illud, & dimittunt) imò oportet ut tu cognoscas complexionem, & opponas cum contrarietate curæ. Et si sit magis uincens illud, quod est cum humiditate, confert [c] § panis de armacha

[Margin: a B. algiudabet — b B. nermisch — c B. alchuzi]

armacha § ualde. Quod si eorum naturæ fuerint uehementis mollificationis, tunc retine eas: nam in retentione earum, est cura fortis huius ægritudinis. Verùm illos quibus accidit hoc post febres fortes, & euacuationes, oportet cibari ex unctuosis, quæ mundificant os stomachi, quæ non sunt malæ substantiæ, sicut est oleum amigdalarũ cũ zuccaro: & ut inspisset, quod de corpore ipsorum est apparens. Et similiter est cura eius, quæ accidit propter resolutionem plurimam. Et oportet, ne patientes hanc speciem famis caninæ ad calefacientia perueniant, & [d] § sirupos, § imò nutriãtur ex cibis frigidis, Et liniantur extrinsecus ex eis, quæ oppilãt poros, sicut est oleum myrtinum, & propriè in cerato, & sicut alumen dissolutum in aceto; & ut abluantur aqua frigida, nisi sit quod prohibeat. Et oportet ut sint cibaria eorũ frigida uiscosa, grossa, sicut sunt uentres, & acida, & acetosa, & congelata, & panis azimus. Et quum inuenit aliquis eorum iuuamentum ex hoc regimine, cõuenit ei ut abhorreat ipsum paulatim, & succurrat malitiæ ipsius, & similiter illæ causa famis cuius est raritas corporis. In illa autem cuius causa sunt uermes, & serpentes, oportet ut interficiãtur, & educãtur cum eis, quæ diximus in capitulo uermium. & ut cibentur ex cibis grossis, frigidis, & pane infuso in aqua frigida, & aqua ros. & eo quod [e] § § dissoluitur in decoctione ex carnibus gallorum, & gallinarum, & piscium: & utantur fructibus stipticis. In ea autem cuius causa est ex phlegmate acetoso, oportet, ut patiẽtes ipsam sumant cum aliquo, in quo cadunt, origanum, & sinapis, & piper: & ut comedant mel, & allia, & cepas, & nuces, & amigdalas, & unctuosa, & adipes, sicut sunt adipes gallinarũ & similiũ. Et intẽtio quidẽ in quibusdã eorũ est calefactio, & illarũ quædam sunt medicinæ calidæ prædictæ. Et in quibusdam earum est æquatio acetositatis, & illa quidem sunt cibi unctuosi predicti. Et ille quidẽ, qui fortis est, tolerans solutionem uentris, soluatur post administrationem horum subtiliatiuorum cum picra confortata eis, deinde dentur ei unctuosa. In pueris uerò, quum [f] § subtiliantur § cũ eis quę sunt sicut cepæ, & allia, & cibi subtiliatiui, assiduetur tribuere eis in potu aquã calidã post regimen cum subtiliatiuis: illud enim lauat humores eorum. Illa autem, quæ est propter melancholiam effusam semper, quãdoque indiget phlebotomia basilicæ sinistræ, si est sanguis in eis plurimus [g] § causa melancholiæ plurimæ, § & si est splen apostematus, tunc laboretur in euacuando eos cum illis, quæ scripta sunt in canone: & alienentur ab acetosis, & stipticis. Et quandoque cõferunt eis uentosæ super splenem. Species uerò, quæ fit ex caliditate, curatur cum eo, quod scis: & dentur cibaria, subtilia, & cucumeres, & melones, & cucurbitæ, & similia: Et uitetur aer calidus.

d B. uina

e † B. non

f B. recti fuerint

g B. & resideat melãcholia plurima, ꝓpter multitudinem eius.

ANNOT.

Famem, ait Hipp. 2. aph. uini potio sedat. Id de qua fame, de quo uini genere intelligendum sit, Gal. illic explicat, ex quo author. Trallianus quoq; lib. 7. prolixe singulis huius affectus causis singulas curationes opponit. Vide & Paulum lib. 2.

Aphor. 21. Cap. 5. Cap. 52.

De fame, quæ uocatur † bolismus. Cap. 15.

† bulimos

EST quæ nominatur fames uaccina: & ipsam quidem antecedunt § plerunque fames canina, & destruitur appetitus post ipsam: Et quandoque non, imò destruitur appetitus omnino incipiendo. Et est fames membrorum cum satietate stomachi. Sunt ergo membra famelica ualde, & indigentia nutrimento, & stomachus respuens ipsum. Et quandoque peruenit res in ipso ad syncopim. Et uenæ quidem sunt uacuæ, sed stomachus respuit cibum, abhorrens ipsum. Et multoties quidem accidit iter agentibus in frigore, & [a] § congelatis, § quorum stomachi ex frigore uehementi inspissantur. Et causa eius est malitia cõplexionis [b] § mortificans uirtutem sensibilem, & uirtutem attractiuam. § Et fit ex humoribus tegentibus os stomachi, cooperientibus ipsum, & sparsis in uillis eius, mouentibus ad expellendum, & refugientibus attractionem. Et tu quidem cognosces signa cum eis, quę iterata, & dicta sunt tibi in canone.

a B. uehemẽter infrigidatis

b B. Alia litera, opposita uirtuti sensitiuæ, & uirtuti attractiuæ.

ANNOT.

Nunc de bulimo agitur, qui appetentia quum sit, non tamen uentriculi, sed totius corporis. in quo nempe, licet nulla fames sentiatur, nisi tamen immodice nutrias, ægri animo linquuntur conciduntq;, ut Auic. & Trall. lib. 7. Aemulatur Paulum lib. 2. & Trallianum lib. 7. & Galen. 8. de composit. medicam. per loca. Testatur Trallianus grandi fame laborantibus ex caliditate fuisse quibusdam oblatum opium, quod tamen ipse præsidium linqui hortatur. quare neque de hoc author meminit.

Cap. 6. Cap. 51. Cap. 6. Cap. 8.

De cura. Cap. 16.

EST cura casus appetitus omnino, & penitus oportet ut odorentur cibi prouocantes appetitum, habentes species, & fructus odoriferos, & aromatica odorabilia, in quibus est stipticitas, & congregetur uirtus, quare non resoluatur: Et deglutiant panem infusum in uino odorifero. Et sumant in potu, aut sorbeant ex uino odorifero, & propriè si permisceatur ei camphora in calida complexione, aut xiloaloes, & galia in alijs. Et confert ei sirupus de lilio, si non fuerit causa eius caliditas. Et oportet ut ligentur manus & pedes ipsorum uehementer. Et prohibeantur à somno. Et oportet ut doleant [a] † § § puncti aliqua re pungente, & unguibus constricti, & percussi uirga subtili molli, ut dolere faciat, & non disrumpat, nisi fuerit causa eius caliditas. Et ex eis, quæ conferũt eis, est ut sumantur tortellæ, & digitis conterantur in [b] § mesus aut in udeac § odoriferis, & ex eis emplastrum fiat stomacho: & propriè in dispositione syncopis. & fiat eis emplastrum etiam cum emplastris odoriferis, sicut sunt emplastrum pineale, & emplastrum [c] § almarub frigidi. § Et quãdoque confert ut administrentur super stomachos eorum [d] § medicinæ factæ § ex medicinis cordialibus boni odoris. Et ut uaporentur ex fumigijs factis ex ambra. Et fiat emplastrum iuncturis ipsorum ex emplastro facto ex aqua rosis, & aqua myrti,

a † B quũ sunt somnolenti

b B. mesusen aliter meisusen aut in nesuad, vel nuduad

c B. almuredsafram

d B. Alia litera, emplastra facta

e P. almesusan

myrti, e § almesus § & camphora, & muscho, & croco, & xiloaloes, & gallia, & rosis. & fiat præparatio in calefaciendo corpora eorum, si causa est frigus, & in infrigidando ipsa, si causa est calor. Et quum superuenit eis syncopis, fiat ipsis illud, qđ diximus etiam in dispositione syncopis: & spargatur super facies ipsorum aqua frigida, & stringantur manus, & pedes ipsorum, & pungantur plantę pedum eorum, & extendātur capilli, & f § nasi § ipsorum. Quumque euadunt, cibentur pane infuso in uino odorifero. Et si fuerit in stomachis eorum humor cholericus. aut subtilis, sumant in potu quantitatem ij. coclearium de g § oxymelle § cū aureo j. de hiera, aut minus, si fuerint debiles. Et si fuerit frigiditas superflua, sumant in potu theriacam, & sagzeneam, & diamarte, & confectionem stomatichon, & electuarium diaspermaton.

f B. aures

g B. syrupo acetoso

De fame syncopali. Cap. 17.

EST ut sint patientes famem, non tolerantes seipsos, quum famelici sunt: quumque tardatur eis cibus, superuenit eis syncopis, & casus uirtutis. & causa eius est caliditas fortis, & debilitas in a § stomacho.

a B. Alia litera. ore stomachi.

ANNOT.

Differt hic affectus à canina appetentia, quòd continue, ut ea, non affligit, sed ingesto alimento sedatur, quod biliosis nos iuuenibus non semel ex retardato prādio euenisse obseruauimus. à bulimo uerò eo differt, quòd hæc uera est uentriculi appetentia. Tu uide Aetium lib. 9.

Cap. 22.

De cura. Cap. 18.

HVius ægritudinis cura proxima est curæ bolismi, & iam præterijt maior pars canonis regiminis ipsius in doloribus stomachi, & bolismo. Et ad summum cura ipsorum diuiditur ad curandum patientes ipsam in dispositione syncopis, & est iam dictum in capitulo syncopis: & ad curandum ipsos, quando euadunt, & est vt cibentur pane infuso in a § vino § & sirupo de fructibus: deinde cum alio regimine infrigidante prædicto in bolismo: & eo, quo curentur ante illud, & est ut prohibeantur à somno plurimo, & non tardetur eis cibus, & ut cibentur frigidis actu: & vt fiant illis ea, quæ dicuntur in doloribus stomachi. b † § §

a B. Alia litera. syrupo frigido.

b † B. Alia lra. calidi.

ANNOT.

Quamuis symptoma hoc non ex sola caliditate sed ex frigiditate fiat ut colligi ex Galen. uidetur 1. ad Glauc. præsertim tamē ex dissolutione, & ex calore procreatur. propterea de alterando solùm calore author meminit. Tu & pro caloris & cæterarum huius causarum curatione, pete quæ Gal. 1. ad Glauc. iam citato de syncope scripta reliquit.

Cap. 14.

De siti. Cap. 19.

MVltitudo sitis, & eius vehementia, quandoque fit propter stomachum. s. aut propter caliditatem cōplexionis eius, & propriè oris eius. Et quādoque accidit illa caliditas in inflammatione febrium ita, ut quidam eorum nō cessent bibere, & non sacientur, donec moriātur inde in proximo. Et quandoque accidit illa caliditas propter potū vini fortis, veteris valde, plurimi, aut cibum calidum valde actu vel potentia, sicut est assa, & allia, & similia. Et multoties moritur homo ex potu vini ueteris inflammatus, & conturbatus, & sitiens. Et quādoque accidit illa caliditas ex potu aquarum salsarum, a § & aquarum aliarum. § Et aqua maris quādoque efficit in siti additionem, cui non succurritur. Et quādoq; fit propter medicinas & propter cibos sitim facientes, quæ faciunt sitim cum ablutione, aut cursu: & ablutione quidem sicut res salitæ, quas natura abluere quærit cum lauatione, aut incisione, & cursu, sicut viscosa, quæ natura quærit subtiliare ualde ita, ut penetrent, & non adhæreant. Et quandoque facit sitim res grossa, propterea quia uenit ad eam caliditas. Et pisces quidem saliti aggregant hæc omnia. Aut propter siccitatem stomachi. Et quandoque fit propter phlegma salsum in ipso, aut dulce, aut choleram amaram. Et quandoque fit propter humiditates feruentes. Et quandoque fit cum communitate membrorum aliorum, sicut fit in diabete: & est de ægritudinibus renum, & dicemus ipsum in capitulo renum. Et quandoque fit sitis huius capituli propter oppilationem existentem inter stomachum & hepar, & b § separatur § inter aquam & penetrationē ipsius ad corpus, quare non sedatur sitis quamuis bibatur aqua plurima: & hoc est sicut illud, quod accidit in hydropisi, & in cholica. Et quandoque fit propter communitatem hepatis quum c § febricitat, § aut apostematur: aut uehemens fit frigus eius, quare non attrahit. Et per communitatem pulmonis, quū calescit. Et cordis etiam, quū calescit. Et intestini ieiuni etiam. Et meri, d alcaiasim, § & quæ sequuntur ipsum, quando exsiccantur in ipso humiditates, & e § minuunt § & quando calescit uehementer: Et quandoque propter ęgritudines cerebri ex sirsen calida, & mania, & alcutrub. Et uehementior quidem sitis f § est illa, § quę facta est causa horum membrorum, & per communitatem g † § §illa, quæ commouetur ab ore stomachi: deinde, quæ commouetur a meri, postea quæ commouetur à profundo stomachi: deinde, quæ est cum communitate pulmonis; deinde, quæ est cum communitate hepatis: deinde, quæ est cum communitate intestini ieiuni. Et quandoque fit cum communitate corporis totius, sicut in febribus, & sitis cretica, & quæ est in fine ethicæ, & phthisi. Et sicut accidit propter puncturam uiperarum sitim facientium. nam cum ipsę pungunt non cessat punctus bibere, & non satiatur donec moriatur. Et similiter à potu uini, in quo mortuæ sunt uiperæ, aut à cibo. h † § §Et sicut accidit post euacuationem cum solutiuo, & i § egestione sanguinolenta superflua. § Et bibenti quidem medicinam solutiuam secundum plurimum accidit, quum operatur medicina, sitis, cuius defectus in pluribus horis significat, quòd medicina adhuc est in operatione. Et quandoque accidit ut tardetur ab hora sua, aut antecedat, & festinet ante opationē medicinæ. Verum eius antecessio fit aut propter caliditatem medicinæ, aut propter caliditatem stomachi, & eius siccitatem: & tardatur propter contra-

a ——— B

b B. est mediās

c B. est inflammatum.

d B. algalsem

e B. fit contractio.

f ——— B.

g † B. ipsorum est

h † B. alio

i B. diariam superfluam

contrarium illorum: Et propter illud sitis in eo, cuius stomachus est calidus, & siccus, & bibit medicinam calidam, non significat quòd medicina fecerit operationem suam iam dudum: & in eo, qui est ei contrarius, significat quòd ipsa efficit operationem suam iam dudum. Et ex eis, quæ cómouent sitim, sunt multitudo locutionis, & exercitij, & laboris: et somnus super cibos calidos: sed quum non est super cibos calidos, tunc somnus sedat sitim. Et quando aggregantur in ægritudinibus acutis sitis uehemens, & siccitas uehemens, tunc illud est malum ualde.

ANNOT.

Sicuti cibo instauratur quicquid solidioris & sicciorис substantiæ corporum nostrorum effluit, ita & potu quicquid humidioris, 1. de tuen. sanit. Huius rei gratia indita uentriculo est appetentia duplex & ciborum & potionum; quarum altera fames, sitis altera uocatur. Sicuti autem fames docente Arist. 2. de anima appetentia est calidi & sicci; ita sitis frigidi, & humidi. Quare, quia actiones tripliciter lædi constat, imminui, auferri, deprauari. imminuitur quandoq; sitis, quandoq; etiam aboletur. sæpeuerò deprauatur, atq; hoc uel quia aliena à cõsuetudine appetimus; aut quia magis appetimus. posteriorem hanc actionem, quæ aucta uere est actio, Gal. ad deprauatã refert compendij gratia 1. de sympt. caus. de qua re, quia nos alibi fusius uerba fecimus, nunc silendum putamus. Si ergo sitis appetentia est frigidi & humidi, eadẽ ob calorem & siccitatem excitatur. & ijsdem in uentriculo superantibus causis augebitur. Quamobrem iure Gal. 6. de loc. aff. & Paul. lib. 2. ad caliditatem uel siccitatem sitis causas refert: quamuis magis fortasse siccitas, quàm caliditas: uel caliditas non nisi siccitatis gratia, quæ illi succedit, sitim faciat. Est uerò caliditas hæc in uentriculi præsertim ore, cui certè appetendi munus inest: sæpenumero tamen uentriculo non affecto, sed uel pulmone, ac thorace, uel iecinore, uel mesaræo, sitis aduenit: ab his uidelicet uel calidiori uel sicciori intemperie, uel nuda uel cum materia cum ore uentriculi communicatis, siue ob internam, siue ob externam causam id fiat, manifestam uel immanifestam, quare & sitim augere poterit siccius calidiusve ambiens, dum uidelicet ipsum ad ipsum usque uentriculum desiccat uel calfacit: quare & æstate sitimus magis. Ab exsiccantibus item medicamentis sitis excitatur, quare & ex uini meracioris & antiquioris potu sitis maxime excitatur. Adde & ob dulcis aquæ ingestam copiam, Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ. cuius tamen rei causa (quod quispiam forte miretur) ut ferè in cæteris, siccitas est. nempe frigida aqua copiosius ingesta, præterquàm quòd uentriculum abluit, & alimenti ad illius substantiam adhæsum prohibet, ipsa sui fluiditate minimam in ore uentriculi morã trahens, & minimum adiuuans, sui etiam frigiditate mesaræum obstruit: facta obstructione, irrigari exsiccatæ partes non possunt, unde & continua ad uentriculum usque suctio fit. aut etiam ex obstructione bilis copiosa gignitur (nam & Hipp. aquam 2. de rat. uict. in ac. in bilem uerti adnotauit) bilis uerò ad os uentriculi delata ob siccitatem & caliditatem sitim amplificat. Fit uerò prætera sitis & ex occulta quapiam qualitate, ueluti ex uipere morsu, de qua re & Alex. 1. probl. uel si quis eandẽ comederit, de quo Gal. 11. simpl. med. fac. ubi de uiperis agit: quandoq; etiã ob medicamẽti uim, unde & Hipp. 4. aph. sitim absolutæ euacuationis indicium ponit, nempe quòd purgatione stomachus resiccatur, ut Alex. 2. problem. Gignitur præterea sitis & ex motu nimio. & ex cæteris demũ causis, quæ necessario nobis occurrũt, dum uel calfaciunt plus iusto uel exsiccant, & ex somno & uigilia; quandoque enim uigiliæ dum exsiccant, sitim faciunt, quandoque & somnus eidem siti sedandæ cõfert, ut 5. aph. aliquando etiã contra. & somnus sitim promouet, ut hic author aduertit, post calidorũ ciborũ assumptionem. Ita & balneæ quibusdam sitim faciunt, quibusdam sedant, de qua re Alex. 1. problem. Sed occurrit hoc in loco dubitatio. Ait author, ijs uerbis § Et quandoque fit per communitatem hepatis &c. § excitari sitim ex uehementi etiamnum iecinoris frigiditate. At si sitis causæ sunt caliditas & siccitas, quomodo ex iecinoris frigiditate excitari sitis potest? Soluit author. ob iecinoris frigiditatem exigua admodum alimenti fit tractio: quare & sitis accenditur, ut in hydropicis euenit: quamuis horum sitim author noster ad obstructionem & Gal. 1. de simpl. med. fac. etiam ad congestam salsi humoris copiam refrat, quod & Alex. 1. problẽ. Quãobrem, sicuti & de frigidæ aquæ potione dictum est, referri & hæc sitis ad siccitatem potest, quamuis frigiditas siccitatis huius sit causa.

[Margin: Cap. 2. — Text. 28. — Cap. 7. — Cap. 3. Cap. 53. — Text. 40. — Probl. 152. — Aphor. 19. — Probl. 100. — Aphor. 27. — Probl. 41. — Cap. 30. — Probl. 81.]

De signis. Cap. 20

Signa quidem factæ propter complexiones sciuntur ex eis, quæ dicta sunt in capitulis aggregatis, siue sit cum materia, siue absque materia. Et siue sit materia amara, aut salsa nitrosa, aut dulcis [a] § aut § impediens sua ebullitione. Et signum factę causa oppilationis, est, quoniam significat ipsam quandoque lenitas naturæ. Et signũ factæ causa diabetis est, ut sit sitis uehemens, quã non sedat potus aquæ, imò quum bibitur aqua, fit necessitas extractionis ipsius cum urina, & redit sitis, quare sunt sitis & prouocatio urinæ sese communicantes, & [b] § æquales. § Signum uerò factæ propter causas facientes sitim prædictas, est antecessio illarum causarum. Et signa eius, quæ fit cum communitate, scilicet illius quidem, quæ fit cum communitate pulmonis, & cordis, sunt quòd sedat eam attractio aeris frigidi: & uigiliæ conferunt ei, & somnus addit in ea. & quandoque fit suctio aquæ paulatim magis ultima in sedando ipsam, quàm sorbere ipsam plurimum: imò quandoque sorbitio eius subito congelat [c] § superfluitatem § deinde calefacit eam, quare additur sitis in duplo, & expulsor sitis addit in siti, quare non iuuatur ab eis, quibus iuuabatur in principio. Et illa, quæ fit exsiccatione meri est parua, debilis, quare confert ei somnus, propterea quòd humectat uentrem, & quies, & dimissio locutionis. Et si est ex calore, tunc uigilię conferunt ei. Et factam cum communitate hepatis significat cognitio dispositiõis hepatis in complexione sua calida, & sicca, & apostema suum calidum, & non calidum.

[Margin: a —— B. — b B. Alia litera. consequẽtes cũ reuolutione — c B. Alia litera. humorem]

ANNOT.

Vide Gal. lib. 1. art. med. de sympt. cau. et 6. de loc. aff. Aduertit hic Auic. unum, quum ait § Et quandoque fit suctio aquæ paulatim &c. § cuius rationem habes ex Arist. 3. probl. sect. Quam ob causam, ait, quod uniuersim raptimq; bibitur, uentrem id minus humectat, quum tamẽ ab humore copiosiore plus humectari conueniat?

[Margin: Cap. 64. Cap. 7. Cap. 2. — Probl. 21.]

An

" *An quòd humorem multum ac uniuersum uenter supera*
" *re non potest, sed locum adire suum indomitum patitur.*
" *locus autem crudi humoris uesica est. exiguum uerò fa=*
" *cilè uincit, & concoquit: ex quo moram hic diutius uē-*
" *trem porrò humificare potest.*

De cura. *Cap.* 21.

OMnis facta ex causis complexionalibus, curatur cum contrario. Et sitis pulmonis curatur cum aere attracto. Et multoties quidem curatur sitis mandando aquam frigidam super linguam. Et ille, qui timet sitim in ieiunio, permittat loco aquæ fabarum, & ciceris, acetum cum oleo: & abhorreat aquam fabarum, & ciceris quoniam ambo sunt facientia sitim. Et euacuatus expectet super sitim, quam acquisiuit ei euacuatio usque quo confortetur eius digestio. Et non bibat sitiens, aliquid plurimum subito, neq; aquam frigidam ualde, & mortificet caliditatem, quam debilitauit sitis. Et uomitus quandoque facit sitim, & sedat eā sirupus de pomis cum aqua rosarum. Et in stomacho quidem calido, & sicco addit aqua frigida sitim, & similiter in stomacho salsi humoris, & aqua calida sedat sitim eius multoties. Et quando, fit uehemens sitis, & non est, febris, tunc misceatur cum aqua parum iuleb, ut perueniat aqua ad extrema membrorum.

ANNOT.

Cap. 8. Cap. 53. Cap. 64 Cap. 7. Tex. 33. Text. 50.

De sitis immodicæ curatione pete Trallianum lib. 7. & Paulum lib. 2. pete & Gal. lib. art. med. & 1. de simpl. med. fac. Vide & Hipp. 3. in 6. de uulg. morb. & 4. de rat. uict. in ac. Vnum hic adnotatione dignum author scribit. nempe aquam calidam sitim quæ ex salso humore prouenit, sedare. quod certè si de salsa pituita est, uidetur & de bile statuendum, quum salsa pituita ad bilis naturam uergat.

De cura percußionis obuiationis & casu super stomachum. *Cap.* 22.

EMplastrum conferens ad hoc. Recipe poma scenia decocta cum decoctione boni odoris, donec dissoluantur in decoctione, deinde terantur bene, deinde sumatur ex eis pondus quinquaginta. ℥. & misceatur cum. x. ladani, & viij. rof. &. vj. aloes. & aggregentur omnia cum. ij. succis, scilicet arnoglossæ, & foliorum cupressi, & misceatur cum eis oleum de lilio & fiat tepidum, & ligetur super uentrem, [a]§ & § ubi est stomachus, aliquibus diebus.

a ___ B.

ANNOT.

Cap. 6.

Agit de hac quoq; re lib. 4. fen. 4. tract. 2. cap. 6. quare illuc confugito.

TRACTATUS TERTIUS.

De nocumento digestionis. *Cap.* 1.

NOCUMENTA digestionis sequuntur nocumenta in inferioribus stomachi, aut propter causam in cibo, aut propter causam in dispositione, quietis corporis, & mot⁹ eius. Et factum causa rei stomachi, est malitia complexionis aut calidę, aut frigidę: & fortior earum est frigida, & debilior earum est calida. Frigida enim uehementius nocet digestioni quàm calida. Verùm sicca, & humida nō pueniunt ad hoc secūdū plurimum, ut appareat ex eis solum cum æqualitate ambarum aliarum qualitatum, nocumentum digestionis, nisi iam fecerint euenire, sicca quidē arefactionem, & humida hydropisim. Verùm dispositio [a] § inter quietem & somnum, § & eorum contraria, & quod sequitur ea de iudicijs cibi in hoc, est quòd cibus indiget quiete, & somno, usquequo bona fiat digestio: & quando sunt loco amborum motus & uigiliæ, non completur digestio. Et cibus quidem grauis remanet in stomacho prolixè: & digeritur, aut remanet indigestus, aut est paruæ digestionis: Sed leuis cibus quum non digeritur, non prolongatur spatium remanētiæ eius non digesti, imò quando non est in stomacho, qui digerat ipsum, corrūpitur uelociter. Et cibus quidem aut conuertitur ad illud, quod [b]§ necessario facit digestionem integram, § aut cōuertitur ad illud, quod [c]§ necessariam facit conuersionem aliquam § & digeritur digestione aliqua, non integra, quare non [d]§ attrahit § corpus ex quantitate cibi, quam posibile est ipsum sumere, quantitatem qua indiget ex cibo: & fit ibi extenuatio, aut non digeritur omnino. Et illud est secundū duos modos, nam ipse tunc aut remanet cum dispositione sua, aut conuertitur ad substantiam extraneam corruptam. Et quandoque fit illud in omni digestione, & usque in tertia, & quarta. Et causa illius accidunt hydropisis, & cancer, & formica, & erysipila, & morphea, & baras, & scabies. et illud ideò, quoniam sanguis non est digestus digestione conuenienti naturæ; quare membra non [e]§ attrahunt ipsum ita, ut ipso nutriantur, & § putrefit, & fœtet. [f]§ & non fit § nutrimentum ex eo [g] § & § non fit bona asimilatio eius cum eis: & si fuerint illic uincentia [h]§ fæx § & caliditas, denigratur, & quandoque fit nigredo eius similis pici. Et stomachus etiam quando non digerit omnino, peruenit res ad lubricitatem intestinorum, aut ad hydropisim. [i] † § § Veruntamen non conuertitur, [k]§ nisi § ad hydropisim tympanitem [l] † § § quum stomachus in ipsa habet impressionem tantæ quantitatis, qua faciat uaporationem cibi, & non qua digerat. Et scias, quòd corruptio digestionis, & debilitas eius, & ad ultimum nocumentum eius, quum accidit ex qualibet materia, est facilius ad curandum, quàm sit, quum accidit propter debilitatem uirtutis, & malitiam complexionis confirmatam.

a B. in impressione quietis & somni

b B. est necessarium cum digestione integra
c B. est necessarium conuersione aliqua
d B. Alia litera. inuenit

e B. Alia litera. inueniunt ex eo nutrimētū quare
f B. aut inueniunt. Alia litera. aut attrahunt
g B. sed
h B. grauitas seu grossities
i † B tympanitem

k ___ B.
l † B. nisi

ANNOT.

Coctionẽ, quæ in uentriculo obitur, lædi duplici de causa Gal. notat 3. de sympt. caus. uel ipsius uentriculi facultate offensa, uel externo errore. Facultatis uerò læsæ, præsertim intemperiem uentriculi causam facit, uel purã uel cũ materia. sed præter hanc & cæteras oẽs causas, quas eo loco Gal. fusius explicat, & hoc Auic. repetit, sunt & peruersa uentriculi compositio, ob quam constringi circa cibos non potest, & non tumores solùm, sed etiam ulcera; quæ omnia, quum ad uentriculi naturã pertineant, non minus quàm intemperies lædunt. præsertim tamen in intemperiebus coctionis summa statuitur, quòd coctio caloris actio est, ac, ut alias notauimus, actiones Gal. & temperamenti ratione fieri, & compositionis probæ causa rectè & tuto fieri existimat.

Cap. 1.

De corruptione digestionis. *Cap. 2.*

CIbus corrumpitur in stomacho propter causas, quæ sunt contrariæ causis rectificationis eius. Et ad summum causa in hoc, aut est in cibo, aut in receptore cibi, aut in rebus accidentibus superuenientibus eis. Et cibus quidem corrumpitur in stomacho aut propter quantitatem suam, aut propter qualitatem suam: Propter quantitatem quidem, quoniam est plus quã oportet, quare patitur de digestione infra quàm oportet: Aut est minus quàm oportet, & patitur de digestione supra quàm oportet, quare aduritur, & in cinerem conuertitur. Et ex proximo huic corrũpitur cibus subtilis in stomacho igneo calido. Sed propter qualitatem, quoniam est in seipso uelociter suscipiens corruptionem, sicut lac recenter mulctum, & melones, & persica. Aut tarde recipiens rectificationem, sicut sunt tubera & caro bubali. Aut est superfluę qualitatis propter suam caliditatem, sicut mel. Aut est propter frigiditatem suam sicut cucurbita. Aut est prohibens appetitum cibi cum proprietate, quæ est in ipso, aut in comedente, sicut ille cuius refugit natura à cibo aliquo, quamuis sit laudabilis, aut sit appetendus ab aliquo: Aut propter horã suæ receptionis: & illud est quando sumitur, & in stomacho est repletio, aut remanentia alterius. Aut sumitur ante exercitium consuetum post expulsionem cibi primi, & egresionem eius. Aut propter errorem in ordine suo ita, ut ordinetur, qui est uelocis digestionis supra illum, qui est tardæ digestionis.[a] §

§ & remaneat natans supra ipsum, quare corrumpitur, & corrumpit illum, qui commiscetur ei. Et necessarium quidem est in ordine ut præmittatur leuis[b] § supra § grauem, & leuis[c] § supra § stipticum, nisi sit aliquid uocans ægrum faciens necessarium, ut præmittatur stipticus ad retinendam naturam. Aut propter multitudinem specierum eius, & misceantur alij cum alijs, quare commiscetur ille, qui est uelocis digestionis, & ille, qui est tardæ digestionis. Facta autem causa receptoris aut est in substantia eius, aut est causa alterius, & eorum quæ circundant ipsum, & accidunt in ipso: Et illud quod est in substantia eius, est, sicut si sit in stomacho malitia complexionis cum materia, aut sine materia, & debilitetur in digerendo, aut pertranseat digestionem, sicut iam sciuisti in calido, & frigido. Aut sit substãtia eius[d] § spissa § & zirbum ipsius subtile. Aut sit comprehensio ipsius super ipsum non similis, & non bona. Aut sit bona, uerum grauitas eius sit impediens stomachum, quare ipse appetit deponere, quod in ipso est, quamuis non eueniant rugitus, & inflatio. Et ista duo sunt ex causis debilitatis[e] § stomachi § & destructionis eius. sed illa, quę est causa alterius, est, sicut si sit in stomacho uentositas separans inter ipsum, & inter comprehensionem ultimam super cibum. Et quando dicitur quòd multitudo eructuationis est ex causis corruptionis digestionis, non est inquantum est eructuatio, sed inquantum est uentositas, quare extendit stomachum, & facit natare cibum. Non ergo fit bona comprehensio fundi stomachi super cibum. Et omne quidem faciens natare cibum, est prohibẽs digestionem. Et sicut si ad stomachum currat ex capite, aut hepate, aut splene, aut reliquis membris, quod corrumpat cibũ propter suam mistionem, & nõ posit stomachus regere ipsum. Et multoties quidem effunditur ad ipsum post digestionem, & multoties effunditur ante ipsam. Et ex illis est, ut sit illud, quod circundat ipsum ex hepate, & splene frigidum, aut malæ complexionis. Facta autem propter causas recenter superueniẽtes cibo, & receptori, est, sicut quũ deficit cibo illud, quo indiget de somno digestionis. Aut quum inuenitur motus super ipsum, quo non indiget, & commouet ipsum, & corrumpitur: Aut quia accidit potus super ipsum plusquã sit necessarium, aut minus. aut accidit coitus super eum, aut multiplicantur cibaria[f] † § § super naturam digestiuam, aut balneum, aut obuiatio aeris uehementis frigoris,[g] † §

§ aut malæ substantiæ. Et uentositates retentę in uentre prohibent digestionem, & corrumpunt eam, quia commouent cibos, & mouentur in eis. Et cibus quidem corrumpitur in stomacho, aut quia putrescit, aut quia aduritũ, aut quia acescit, aut quia acquirit qualitatẽ non proportionalem ad aliquam qualitatum consuetarum. Et totum illud est, aut quia cibus conuertitur ad illud: aut quia humor secũdum illam formam permiscetur cibo, & corrumpit ipsum. Et quandoque est iste humor natans,[h] † §

§ & quandoque est parum residens ad inferiora stomachi; quare non dilatatur, neque peruenit ad os stomachi. Et quoties additur cibus, acescit & ascendit ad os stomachi, & permiscetur cum toto cibo: Et quandoque est huiusmodi humor penetrans in uenis, deinde reuertitur subito quum opponitur ei oppilatio[i] § subito § in facie meatuum, cum quibus non præparatur penetratio. Et quum stomachus est calidus absque materia, aut cum materia cholerica effusa ex hepate ad ipsum, propter multitudinem generationis eius in ipso[k] † § § per uiam fellis prædictam, corrumpuntur in ipso cibi leues, & digeruntur fortes grosi, sicut caro uaccina. Et splen est causa corruptionis cibi. Et scias, ꝙ corruptio digestionis quandoque adducit ad ægritudines plurimas malignas, sicut epilepsiam, & melancholiam[l] † §

§ & similia, imò est mater ægritudinum & origo[m] § chronicarum infirmitatum. Et quando corrumpitur digestio in conualescentibus, & generatur acetositas, indicat recidiuationem pro-

a † B. quare digeritur ille, qui est facilis digestionis ante illum qui est tardæ digestionis.
b B. ad
c B. ad
d B. rara vel tenuis
e B. digestionis
f † B. diuersa
g † B. aut vehementis caliditatis
h † B. Alia lfa. non occultus
i B. cadens
k † B. aue
l † B. mirachiã.
m —— B.

propter illud, quod timetur de putrefactione. Et multoties quidem facit accidere corruptio digestionis pruritum.

ANNOT.

Cap. 1.

Eadē ferè Gal. 3. de symp. cau. Illud autem hic annotandū est. De ciborū ordine author errari ait, si quis ea, quæ tardè coquūtur, ijs quæ facilia sunt coctu, præponātur: cōsulitq; propterea in recta uictus ratione seruāda, ut facilia difficilibus, & lenia astringentibus præmittantur. Gal. 3. de sympt. caus. iam citato eundem errorē prodit; consulitq; propterea passim, facilia difficilibus, lenia astrictorijs præponi. nempe si post coctu difficilia uel astringentia, lenia uel facilia sumantur, corrumpi ait alimenta, facilibus coctis antea quàm facilibus. quare, quum occupata iam exitus uia ab ijs, quæ priori loco ingesta erant, egredi quæ concocta sunt, è uentriculo nequeant, corrumpi necesse est, & cum ijs etiam alia. At contra tamen aliorum sententia est, cuius & author libelli de dissolutione continua, non aspernanda. quippe si coctio ad uentriculi fundum fit; si ea pars quæ carnosa est & calidior, coquendis cibis etiam fortior est: dictare ratio uidetur, ut illic resideant, quæ coctu difficilia sunt, non quæ facilia. ita enim uno æquè tempore & facilia & difficilia coquētur. Ita uerò & si astringentia priori loco offerantur, corroboratur os uentriculi inferius, & solidior uidetur futura coctio. Hæc ferè de proposita quæstione afferri uideo. Pro qua tamen sedanda, si liberum sit nobis proferre quod sentimus. Non potest certa admodum & constans de re hac regula afferri quū alimēta, quod notat Gal. 1. de alim. facul. citæ aut tardæ coctionis sint, non pro eorum dumtaxat natura, sed pro particulari uentris constitutionē. sunt qui bubulam facilius concoquant, quàm saxatiles pisces: alij item abditum quendam cum hoc uel eo alimenti genere dissensum habent; ut uel nunquam concoquant, quod alioqui coctu est facile: uel ipsum corrumpant. Quòd si tamen, his, particularibus prætermissis, generatim quæras, utra præponenda, coctu facilia & lenia, an astringentia & difficilia; Paucis. Non negamus profectò nos mollia, si priori loco offerantur, inferius uentriculi os laxare: contra uerò astringentia astringere. itemq; non imus inficias difficilia in eius fundo facilius coqui, quàm si supra cætera alimenta resideant. Neq; prior tamē neq; posterior sententia probanda uidetur: si modo perpetuum est, quod obseruatum quandoq; esse intelligimus: dissecta nempe fuisse cadauera, in quibus confusa alimenta omnia, & permista essent, ut alia ab alijs alimenta non distinguerentur. putamus nos permisceri inuicem omnia & mollia asperis, & difficilia coctu facilibus, ut propterea superuacuum forte sit diligentius huius ordinis normam obseruare. Fatemur tamen non parum interesse, ijs, quibus contentrix uentriculi facultas imbecilla est, quum. s. ad debitum tempus alimenta non seruantur, austera & astringentia priori loco assumi. nempe quòd ieiunum, ut ita dixerim, inferius uentriculi os, ea qualitate imbuitur, cuius gratia roboratur. Ita uerò & quæ posteriori loco ingeruntur, quum supremum os stomachum nuncupatum, à priorum alimentorum qualitatibus quodammodo expolient, ac suis ipsa illud inficiant; referre plurimum dixerimus, ut huic roborando astringentia postremo loco offerantur: quandoq; etiam lenientia oportuna post cætera sunt alimenta, ueluti si ad uomitionem parare uentriculum animus sit. Ita ergo (de qua tamen re libēter aliorum sententiam expectamus) de proposita controuersia statutum sit.

Cap. 2.

De debilitate digestionis. Cap. 3.

Causæ debilitatis digestionis, sunt omnes causæ, quas diximus in corruptione digestionis, & signa earum sunt illa signa. Verum effusio choleræ ex illa summa non debilitat digestionem, sed quandoque corrumpit eam. Effusio autem melancholiæ quandoque aggregat ambas res. Et similiter etiam siccum, & humidū ex hac summa non perueniunt ambo sola ad hoc, ut destruant.[a] †§ nam§ humidum perducit ad hydropisim: & siccitas perducit ad arefactionem. Et ex causis[b] §debilitatis§ digestionis est raritas mirach, & paruitas carnis eius. Et quandoque est causa in debilitate digestionis uelocitas descensionis cibi, aut propter lubricitatem stomachi ex eis, quæ scis in capitulo lubricitatis stomachi: & non est illud ex causis corruptionis digestionis, & non ingreditur in eis, imò ingreditur ī causis debilitatis[c] §stomachi.§ Et hic quidem descensus ante horam quādoque fit ex bonitate compresionis stomachi super cibum, quando festinat expulsiua motu suo, & est fortis. Et quandoque fit propter debilitatem retentiuæ; quare non retinet, & non cōprehendit sicut oportet, donec digeratur integrè. Et quandoque est propter apostemata calida, aut phlegmatica, aut melancholica, & ulcera, & similia; quare non fit bona comprehensio. & quandoque non fit bona comprehensio causa cibi, quum est grauis, aut mordicatiuus cholericus, aut est calidus, aut stomachus habet complexionem calidam, aut in potu sumit[d] habens ipsum§ & cum ipso est complexio calida prohibens bonitatem digestionis, aliquid calidum prohibens digestionē, & secundum plurimum corrumpit ipsam, & non prohibet ipsam tantum. Et huiusmodi quidem hominem, sicut scis, quandoque sanat, & temperat digestionem eius, potus aquæ frigidæ. & similiter quandoque in stomacho sunt humores mali, & propriè mordicatiui, distinguentes inter ipsum & inter cibos, quare non fiunt bonę comprehensiones, & retentiones, & est desiderium expellendi uehementius.[e] §Et illud, quod est causa bonitatis digestionis, est propter bonitatem cōprehensionis: comprehensio enim stomachi super cibum quum est integra, & est non impediens, digerit quod sibi pertinet. Et si est integra§ sed est grauatiua, & stomachus retinet cibum retentione eius, qui habet tremorem propter quandam grauedinem, & est appetens ut separet ipsum, est digestio infra illam, & non sunt eructuatio, & rugitus. Et si non est comprehensio, est debilitas digestionis, & rugitus, & eructuatio. Et quandoq; perducunt debilitas digestionis & conuersio cibi ad phlegma, ad[f] §tremorem§ & frigus extremitatum, &[g] §commotionem§ paroxismi febris: Verū pulsus nō est pulsus factus in initio paroxismi febris. Et quādoque fit debilitas digestionis propter nauseatiuam satietatem, & repletionem antecedentem. Et in libro quidem mortis uelocis dicitur, quòd si super oculos eius, qui habet nauseatiuam satietatem, & tarditatem digestionis, bo-

a †B. digestionem omnino, imò quādoq; debilitant. Et dicitur quòd destruunt digestionē, quoniam
b B. Alia litera. corruptionis
c B. digestionis
d B. eam
e B. Et illa quæ est propter bonitatem cōprehēsionis stomachi super cibū quum est integra, & non impediēs, & in digestione est leuitas, quamuis ipsa sit integra.
f B. rigorem
g B. Alia litera. ad principium

thor nigra apparet similis ciceri, & rubet pars eius, & uiridis fit pars alia, tunc ipse incipit cum diminutione rationis, & moritur in septima decima. Et ex causis[h] § corruptionis § digestionis, & destructionis eius, est tristitia, sicut ex causis bonitatis digestionis est gaudium.

h B. debilitatis

ANNOT.

Cap. 1.

Legendus Gal. est 3. de sympt. caus. Vnum autem hic postremo capitis loco author notat, quod summi ad obeundam coctionem momenti est: nempe ex mœrore corrumpi ait coctionem, sicuti eadem ex gaudio perficitur. quod sanè ad uarios innati caloris status referendum est. Et si enim per mœrorem calor intro reuocatur, & per gaudium extra expanditur, qua ratione & mœror coctionis, & gaudium cruditatis potius causa esse uideatur; res tamen ita se habet. p mœrorē reuocatur sanè ad interiora innatus calor, sed contabescit, uelutiq; opprimitur. per moderatum uerò gaudium extra quidem effunditur, sed ad rei iocundæ occursum fouetur, sicuti contra ex tristi offenditur. Ex immoderato tamen gaudio etiã dissipatur; & non sola cruditas, sed etiam mors sequi potest.

De signis debilitatis digestionis. Cap. 4.

Illam quidem, quæ leuis est, significat grauitas, & extensio, & remanentia cibi in stomacho longior consueta. Fortem autem significat eructuatio adducēs saporem cibi post.[a] § v. horas § & rugitus, & nausea, & extensio, & [b] § æstuatio anhelitus: § sed ultimum significat quòd cibus nō alteratur alteratione, de qua sit curandum penitus, sicut si sit frigiditas superflua ualde: Et cibus quando non digeritur nisi tardè, descendit tardè, nisi sit propter motum uirtutis expulsiuę ex mordicatione, aut qualitate alia contraria, aut grauitate. Et signa eius, quæ fit propter complexionem, sunt ea, quæ iam sciuisti, & [c] § q; § est comprehensio tremula [d] § absq; forti appetitu descensionis cibi § & est desiderium eructuandi absq; euētu rugitus, & eructuationis frequentis, & singultus, & inflatio petentes illud, aut sicut si eueniat post. Et signa eius, in qua est causa descensus cibi ante horam, sunt lenitas egestionis, & fœtor eius: & paucitas [e] § mundificationis § hepatis, & corporis ab ea: & quandoque accidunt cum ea mordicatio, & inflatio. Et significationes quidem eius, quæ est ab humoribus calidis, sunt sitis, & paruitas appetitus, & eructuatio fœtida, fumosa. Et illam quæ fit ex humoribus frigidis, significat illud, quod egreditur ex eis cum uomitu, & acetositas, & casus appetitus cum significationibus frigoris, & materiei, prædictorum in tractatu primo. Et illam, quæ est ab apostematibus, & similibus, significant signa eorum.

a B. tempus
b B. subuersio animæ
c B. si
d B. non fortis est appetitus ad deponendum cibum
e B. acceptionis

ANNOT.

Symptomatum hic ferè est ordo (quod alibi explicauimus) ut actiones læsas nonnunquã certè aliæ læsæ actiones, semper tamen affectus sensiles corporis nuncupati, & excreta ac retenta præter naturam sequantur. Probã coctionem in uētriculo, iecinore, & toto corpore proba nutritio sequitur. Sequitur uerò & gratus color, & excrementa tum alui tum corporis totius secundum naturã. Contraria uerò cruditatē sequūtur. Posteriora hæc excreta. s. & retenta, ac affectus corporis sensiles, quæ actionum effectus sunt, etiam notiora sunt sensui, & actionum statum significant. Quare pro imbecillæ, uel ablatæ, uel corruptæ coctionis uentriculi habenda notitia, examinanda hæc sunt. quod author noster diligenter facit.

De cura. Cap. 5.

Qvum fuerit debilitas digestionis accidēs à causa leui, aut repletione antecedente non plurima, tunc sufficient in ea longitudo somni, & dimissio exercitij, & uociferationis, & balnei, & administratio uomitus cum aqua tepida, & subtiliatio regiminis. Et quãdo est plus illa & maior, & sunt post acceptionem cibi mordicatio, & nausea, & eructuatio perueniens ad saporem cibi, oportet ut sumatur in potu aqua tepida multoties, & non cesset iterare, donec euomatur totum illud, quod corruptum est: deinde effundatur super caput eius oleum aliquod, & uaporetur uenter eius, & [a] § uiscera § cum panno calefacto: & fricentur extremitates eius cum oleo de oliuis, & oleo ros. & effundatur super ipsas aqua tepida, & [b] § describatur § ei prolixitas somni, & prohibeatur ei cibus in die illa. quòd si in mane surrexerit lætus & fortis, ingrediatur balneum: & si nō, redeat ad somnum, & regimen subtiliatiuū, [c] † § § & dormitationem [d] § paucã, & leuē § tribus diebus continuis, usquequo conuertatur stomachus eius ad dispositionem suam: Et quandoq; indiget solutione uentris. Et piper quidem est ex medicinis magis iuuatiuis digestionem. Et somnus omnis iuuat digestionem. Verùm somnus super sinistrum est plurimi iuuamenti in hoc propter compræhensionem hepatis super stomachum: sed somnus super dextrum est causa uelocitatis descensionis cibi, quoniam [e] § præparatio § stomachi facit illud necessarium. Et scias, quòd amplexari infantem propinquum ad hoc ut polluatur secundum longitudinem noctis, est ex rebus magis iuuatiuis ad digestionem, & oportet ne superueniat ei sudor. Sudor enim infrigidat, & prohibet iuuamentum calefactionis, cum caliditate sua innata. & oportet ut non sit cum eo [f] § de anhelitu æstuatio. § æstuatio enim [g] † § § & motus appetitus, uariant motus uirtutum nutritiuarū. Et sunt quidam homines, qui amplexantur catulum canis, aut cattum masculū nigrum. In debilitate autem digestionis facta propter caliditatem cum materia, ex eis, quæ conferūt, sunt [h] § oxyporiū diacydonitē § & cibi aceto si stiptici [i] § almutati, & collegati, § & qui sunt similes illis ex frigidis. Et confert ei pondus. ij. ʒ. susfuf facti ex decem ros. spodij tribus, coriandri sicci. v. sumantur in potu cum aqua granatorum, aut [k] § oxyporio diacydoniten. §

a B. latera
b B. præcipiat.
c † B. paucum leue
d ——— B.
e B. situatio
f B. animi desiderium ad luxuriam
g † B. & desiderium ad luxuriã
h B. squinzibin safauzeli
i B. alhelamie & alcharisic.
k B. squinzibin safarzeli

ANNOT.

Repetēda hic, quæ de uentriculi intemperiebus dicta sunt. Pete uerò & Gal. 8. de comp. med. per loc. & 4. de tuen. ualet. & 7. meth. fusius.

Cap. 4. Cap. 5.

De signis corruptionis digestionis. Cap. 6.

[a] § Significationes quidem eius, ex quibus cognoscitur corruptio digestionis, manifestæ sunt. § Verùm significationes, quæ quãdoque associantur, & quandoque non associãtur, sunt

a B. Signū aūt à quo nō denudatur corruptio digestionis est fœtor egestionis

sunt rugitus, eructuatio, & mordicatio. Et significationes eius, quæ fit propter dispositiones ciborum prædictas, sunt cognitio dispositionum, [b]& motus § eorum, an sint multi, aut susceptibiles putrefactionis, aut sit erratum in ordine eorum, aut hora ipsorum. Et motus quidem super ipsos ē genus erroris propter illud, cuius rememoratio præcessit: & ut quoties fecerit illud, accidit corruptio digestionis; & quoties cauet & abstinet, rectificatur digestio. Signa autem accidētia propter complexionem stomachi, & ægritudines eius, cognoscuntur ex signis prædictis in capitulo aggregante. Et quando materia corrupta est in stomacho, in ipso sunt nausea, & accidentia quæ sunt cum corruptione digestionis frequentia, nō habentia uicissitudines: & si sunt illic uicissitudines, tunc materiæ sunt aduenientes effusæ. In facta autem propter raritatem stomachi, & attenuationem texturæ uillorum eius, & accidentia dispositionis ad ipsum, sicut uetustatis, signa sunt prolongatio dolorum stomachi, & ægritudinū eius, & debilitas digestionis cum debilitate appetitus, & attenuatio corporis. Et ex istis quidem quandoque accidunt debilitas digestionis, & destructio eius, sine corruptione ipsius. Factam autem propter uentositates significant significationes uentositatum prædictæ. Sed significationes effusionis ex membris communibus, sunt ex eis, quæ diximus in locis suis, ut consideres dispositionem illius membri in seipso, & ut cognoscas, an multiplicentur [c] § in § ipso effusiones ad mēbra alia in uijs alijs, sicut ut cognoscas, an ille, cuius stomachus existimatur lædi à catarrhis, habeat catarrhum descendentem ad guttur; & ad pulmonem, & alia: Et signum casus corruptionis, digestionis propter [d] § effusionem choleræ, § est, ut sit complexio non cum illa cholerica, deinde inueniantur in stomacho mordicatio, & natatio cibi.

b ——— B.

c B. ex

d B. causam meatus effundētis choleram

ANNOT.

Diligentissime singula hic author prosequitur. Tu uide quæ in superioribus annotata sunt. pete & Gal. lib. de sympt. diff. & 3. de sympt. caus. & 1. de loc. aff.

Cap. 4. Cap. 2. Cap. 4.

De cura eius. *Cap. 7.*

PRincipium illius est ut egrediatur, quod est corruptum in stomacho ex cibo usque ad finem sui, cum uomitu, aut solutione uentris. Et ut rectificetur regimen eius, quod comeditur & bibitur. Et reducatur in omnibus dispositionibus ad illud, quod necessarium est. Et ut [a] § experiatur cum cibo § donec uerificetur eius [b] § bonitas, quare mundificetur § stomachus prius cum potu aquæ ros. Si autem fuerit corruptio digestionis propter caliditatem stomachi, aut propter choleram effusam ad ipsum, ingrossa cibos eorum, & declina cum eis ad frigus adeo, donec sint sicut caro uaccina cum aceto condita, & non ponas frigida subtilia, quoniam subtilia corrumpuntur in stomachis eorum uelociter. Et oportet ut ille, qui ex eis cholericus est, euomat ante cibum. Et si fuerit illud propter frigus, curetur illud frigus cum eis, quæ diximus in capitulo suo. Et si fuerit causa raritatis stomachi, curetur cum medicinis odoriferis stipticis, prędictis: & cum cibis boni chymi uelocis digestionis, qui sint facti decliues ad exsiccationem, & stipticitatem [c] § arte, & cū seminibus § & reliquis, quæ diximus in capitulo aggregāte. Et ille, in corruptione digestionis cuius, causa est effusio choleræ ex [d] § cursu § prædicto eueniens, raro, oportet ut consuescat uomere ante cibum multoties: quòd si melioretur post illud, & sumat cibum, abscindat hanc consuetudinem, ut non debilitetur stomachus ipsius: & cum hoc oportet ut post uomitum sumat robub confortantes stomachum, repellentes, quod effunditur ad ipsum: & assiduè fiat emplastrum stomacho ipsius cum eis, quæ confortant ipsum ad expellendum, quod ad ipsum effunditur: deinde ponantur ei [e] § circuitus § in quibus euomat ante cibū secundum ratiocinationem prædictam. In illis uerò, quorum stomachi cibum acescere faciunt, si fuerit acetositas parua accidentalis, fit iuuamentum cum suctione pomorum dulcium, & iuuantur coriandro quum bibunt ipsum ante cibum cum aqua: & similiter mastix quum in potu sumitur ex eo. Si autem fuerit fortis, tunc ex eis, quæ conferunt ad hoc fortiter, magnificè, ultimè, sunt summitates squināthi cū carui, & similiter omnia electuaria calida, & electuarium [f] § alchabiti. § Et quandoque iuuantur cum geleniabin infuso in aqua calida. Et ex illis, quæ ipsis conferunt, est, ut sumant [g] § ad mansionem § hoc medicamen. Recip. [h] † § § cymini seminis anethi [i] § amborum § an. partem. j. ros. rub. ablatis capitibus partes. ij. cribellentur post contritionem cum orali, cuius dosis sit medietas. ℥. j. cum uino commisto. Si uero indigent eis, quæ sunt fortiora hoc, oportet ut utantur uomitu post comestionem salsi, & acetosi, & acuti sicut foca. Expectent itaque postea una hora, deinde euomant cum sirupo acetoso, mellino, calefacto, & succo raphani: & cum eis, quæ cursu eorum incedunt, & ex aqua mellis, & similibus. Deinde medicentur cū troch. ros. maioribus, & cum triphera. Et multoties quidem non est necessarius in ea uomitus, quando est causa in ipsa frigiditas sine materia propter quam acescit cibus. & quādo cibus acescit [k] § purè, § tunc est maior corruptio: & oportet ut habēs eam dimittat cibaria cum micis, & iura: & cibetur exsiccantibus, & frixis, & eis, quæ in patellis coquuntur, & carne rubea. Et oportet ut corporum eorum complexio permutetur tantum. [l] § Et ex eis, quæ uerificant omnem cibum corruptum in stomacho, est, § ut expellatur. quòd si natura sufficiens fuerit facere illud, tunc sufficiat ipsa: & si natura non est sufficiens ad illud; sumat diacyminum secundum quantitatem necessitatis: si autem non sufficit, adiuuetur cum reliquis electuarijs solutiuis, de quibus sumatur quantitas pauca secūdum mensuram, qua educatur fæx: & diacydonitē est ex summa eorum, quæ eliguntur ex eis. Et signa quidem bonitatis comprehensionis stomachi super cibum, & bonitatis digestionis, quæ est in ultimo, & contrarij eorum, sunt ea, quæ diximus in capitulo significationum. Quòd si res illæ prædictæ non fuerint, sed sentiuntur conturbatio, & grauitas, & desiderium minuendi grauitatem cū constrictione accidente; tunc scias quòd stomachus est uehementis comprehēsionis, sed est abhorrens summam cibi in quantitate sua. Et scias quòd

a B. & ut præter mittatur cibus. b B. Alia litera. fames & fortificetur

c B. cū moderātia & cū abazir. i. cū speciebus aromaticis. Alia litera, cum seminibus calidis bonis saporis sicut anisum

d B. meatu

e B. Alia litera. tempora.

f B. alchabt

g B. apud somnum

h † B. piperis

i ——— B.

k B. saifen. i. in æstate

l B. & omnis cibus qui corrumpitur in stomacho conueniens est

quòd digestio est fundi stomachi: & appetitus oris stomachi.

ANNOT.

Cap. 2.

Eandem curandi rationem sequitur Gal. 8. de comp. med. per loca, corruptos humores & nidorosos & acidos & quauis alia qualitate uitiatos hiera educens. Sed hic quiddam animaduersione dignum est. Ait Auic. si coctionis corruptio ob caliditatem sit uentriculi uel propter bilem ad ipsum effusam, incrassanda esse alimenta, & frigidis esse insistendum. At, quid si ex febre uentriculus æstuat? in his certe, si crassa alimenta exhibeas, non adiuuabis, neq; enim concoquent. Verùm intelligenda nos authoris uerba existimamus, ubi cum calidiori uentriculi intemperie reliquum tamen corpus non laboret: ita ut uires, una hac excepta caliditate, integræ sint.

De tarditate descensus cibi ex stomacho, & uelocitate descensionis eius. Cap. 8.

QVandoque remanet in stomacho aliquid de cibo usque circiter. xv. horas in dispositione sanitatis: & xij. horas. Et illud est secundum cibum in leuitate sua,[a]†§ & significat illud inuentio saporis eius in ore, & in eructuatione: retentio nanque cibi in stomacho, non est nisi propter tarditatem digestionis, usquequo digeratur. Et expulsio eius est propter expulsionem expulsiuæ, quum completur digestio, aut propter motorem mouentem expulsiuã, sicut mordicatio choleræ, aut melancholiæ [b] §acetosæ, §aut alicuius eorũ, quæ dicemus. Et non est sicut existimauerunt quidam, quòd omnis causa in retentione eius est strictura meatus inferioris, Nam si esset illud, non esset posibilis exitus denarij, & auri deglutitorum: & uinum, & lac non remanerent in stomacho: & ambo non natarent in stomacho debili, & facerent rugitum, & inflationem. imò causa in descensione cibi naturalis, est digestio, & uirtus stomachi ad expellendum §cui non est conuenientia magis cum aliquo in dispositione§cibi, quum non accidit stomacho nocumẽtum donec digeratur cibus. Stomachus enim sanus comprehendit ipsum, & constringitur super ipsum meatus suus inferior uehementer: quũque adest hora expellẽdi, dilatatur, & expellit stomachus, quod in ipso est, cum uillis suis latitudinalibus: & quoties festinat digestio, festinat descensus: & si tardat, tardat, nisi accidat aliqua causarum faciẽtium descendere cibum à stomacho, quum nondum sit digestus ex eis, quas iam sciuisti. Et quantitas quidem æqualis remanentiæ cibi in[d]§stomacho§& egresiõis eius, est illud, quod est inter. xij. horas usque ad. xxij. horas. Et cibus quidem plurimus quum non digeritur propter suam multitudinem, & ille cuius qualitas est mala etiam, tunc nullus eorum remanet in stomacho sano fortis expulsionis, imò expellitur ad inferiora ueleciter. Et quandoque succedunt ei fluxus uentris, & colica pasio. Et quando fuerit stomachus debilis, quem cibus grauat, aut ulcerosus habens bothor, aut fuerit in eo humor uiscosus lubricus, non minorabitur in ipso cibus nisi parum: & sit hoc, siue sit debilis retentiua, siue digestiua. Et tibi quidem posibile est ut cognoscas signa, quæ oportet te cognoscere ex causis horum ex eis, quæ tibi præterierunt in capitulis prædictis.

a †B. & grauitate. Alia litera. & grossitie sua.

b B. aut flegmatis acetosi

c B. cui nõ sunt causæ plurimæ aliæ ab ambob[9] ex parte Alia litera. cui nõ est dependẽtia plurima cũ re alia ab ambobus ex parte dispositionis

d B. Alia litera. corpore

ANNOT.

Ad imbecillam coctionẽ hic affectus refertur. quòd enim tardè alimenta ex uentriculo ad intestina trahantur, in causa est cruditas, cuius gratia uentriculi os inferius non reseratur. si enim eius est mos, ut non nisi concoctos dimittat ingestos cibos. nisi forte acris quæpiam qualitas stimulet, aut ipse summa imbecillitate affectus fuerit. horum, ait Hipp. 2. aph. quæ uniuersim & ueloci ter nutriunt, ueloces quoq; fiunt excretiones. quare, quòd tardè commeent ex uentriculo alimenta, ad coctricis potẽtiæ imbecillitatem erit referendum. De constituto autem & certo coctionis tempore, illud statutum sit, quod Gal. 5. aph. non esse unam circumscriptã omnibus mensuram, quum alij celerius, alij tardius concoquant. quare absolute statui non potest, quòd decẽ uel duodecim, pluribus uel paucioribus horis coctio absoluatur. Videtur tamẽ id obseruatũ, decẽ uel duodecim horarum spatium sufficere in recte se habente uentriculo, quod author intelligit, quamuis nonnunquam longẽ serius exeat. Hipp. de mora alimentorum in uentriculo multa scribit, 4. de morbis. quem tu uide.

Aphor. 18.

Com. 5.

De cura eius à cuius stomacho tardatur descensus cibi, aut in cuius stomacho natat cibus. Cap. 9.

EX cura illius est somnus super dextrum. Adiuuat enim ad hoc ut uelociter descendat cibus à stomacho, quàmuis sit debilis adiutori. ad digerendum: & adiuuant ad hoc de ambulatio subtilis, & fricatio pedum & confractio uentositatis cum eo, quod scitur in capitulo eius.

ANNOT.

Est certè os uentriculi inferius quod pylorũ uocant, ad dextram partem potius. Verùm, quum, ut supra diximus, propterea tarde alimẽta è uentriculo exeant, quòd concocta non sunt, parum admodum conferre decubitus in dextrum latus poterit, quod & author noster notat. quin, & si dextra pars, si totũ corpus spectes, calidior & fortior est; ex decubitu tamen in dextrum latus, non æquè arctè ab iecinore complecti & astringi uentriculus uidetur, ut si in sinistrum iaceant. Conferre tamen decubitus in dextrũ latus potest, ubi cocta iam alimẽta sunt, neq;, uel ob uentriculi errorem, uel ob aliam quamuis rationem, alioqui exeant. Conferre & ad hanc rem potest, quod hic subiungit, leuis deambulatio, quũ paulò etiam immoderatior nimis citum exitum sæpenumero faciat: cibis uidelicet ipsis in os pylori aggregatis, atq; ipsum sui fortasse grauitate recludentibus.

De cura eius à cuius stomacho festinat descensus cibi Cap. 10.

QVidam antiquorum fuerunt, qui nominauerunt istos stomatichos, sed postremo cecidit nomen stomachi super aliud. Et ex eis, quæ experta sunt illis, est ut administretur eis emplastrum ex farina fœnugræci, & seminis lini, & melle. Et in potu sumant ex eo etiam, & ex eis est, ut sumantur uitelli oui assati, & coclearĩũ mellis, & duo danic masticis contriti: coniungantur omnia in cortice oui, & assentur super cinerẽ calidum, & sine intermisione moueantur, donec præparata sint, & comedantur, & administretur hoc

hoc tribus diebus. Et oportet ut administretur ante cibum aliquid ex stipticis frigidis, si fuerit illic complexio calida: aut permistum cum calidis, si fuerit complexio decliuis ad frigiditatem. Et tu iam sciuisti omnes has medicinas. Et oportet ut dormiant super cibum, & non moueantur neque excitentur omnino. Et ut stringantur extremitates superiores.

ANNOT.

Non absolutè tradi huius affectus curatio potest. nisi singulas causas particulatim animaduerteris, quum & ciborum & uentriculi uitio, & motus totius corporis inordinati ratione, citius alimenta effluant, quàm concocta sint. semper tamen conferre possunt quae os uentriculi inferius roborent, qualia astringentia sunt, atq; otium, & somnus, quae duo sedandae eductioni quoque per pharmacum uim habere Hipp. notat 4. aph. Vide Alex. Trall. lib. 7.

Apho. 14. & 15. Cap. 5.

De [a] ⟨eructuatione⟩ stomachi & duritie eius. Cap. 11.

a B. grossitie

QVandoque aduenit durities in stomacho similis apostemati, & tamen non est apostema: & est causa eius frigus inspissans aut melancholia ingrossans, intrans sine apostematione.

De signis. Cap. 11.

SVnt ut cognoscatur causa eius, & non inueniatur signum apostematis.

De cura. Cap. 13.

FIat emplastrum ei cum meliloto, & croco, & mastice, & balsamo, & thure, & bdellio, & spica, & cordumeni & mugatht, & cera, & oleo rosarum. Et similiter omnes curationes dictae ad apostemata dura, & proprie ea, quae dicta sunt ĩ capitulo debilitatis stomachi [a] ⟨propter duritiem.⟩ Descriptio alia bona ad hanc intentionẽ. ℞. cerae. ℥. viij. †glutinis alimbath. ℥. iiij. zingiberis, opopanacis amborum ana. ℥. ij. aloes, & galbani amborum. an. ℥. iij. olei de lilio [b] ⟨heminã. i.⟩ fiat ex eis emplastrum.

a B. cũ duritie eius

† terebinthinae

b B. vnc. xxiiij.

ANNOT.

Meminit de hac uentriculi duritie ob perfrictionẽ Trallianus lib. 7. quem tu uide.

Cap. 14.

De eis, quae commouent eructuationem. Cap. 14.

QVum in stomacho accidit uentositas, & non remouetur, & est retenta in ore stomachi, & impedit, oportet ut euacuetur cum eructuatione, sicut euacuantur superfluitates natantes cum uomitu, etsi non corrupit digestionem, & natat [a] ⟨cum cibo⟩ nisi accidat multitudo humiditatum & phlegmatum praeparatorum ad hoc, ut conuertantur in uentositatem: tunc enim [b] ⟨necessarium⟩ est ut sit superfluitas in commotione eructuationis ex eis, quae mouent rem prauam. Et ex eis quidem, quae mouent eructuationem, sunt origanum, & folia rutae, & anisum, & carui, & calamenthum, & mentha, & ammeos, & gariophylli, & mastix, & thus masticatum, & haustum.

a B. cibus

b B. possibile

De cura eructuationis superfluae. Cap. 15.

CAusas quidem eructuationis, & significationes eius, super dispositiones, iam diximus in capitulo significationum. In acetosa quidem conferunt patienti eam, potare diapipereon cum uino. Et quandoque iuuantur si in potu sumant ante prandium suum & coenam suam, coriandri sicci pondus aurei. deinde bibant post ipsum uinum purum. Et ex eis, quae sedant eam, secundum quòd dixerunt quidam, est ut liniatur stomachus cum stercore gallinae, & calce. In fumosa uerò si est à materia, conferunt absinthiũ, & hiera. Si uerò est sine materia, ea, quae infrigidant & extinguunt, & forte faciunt, sicut sunt rob fructuum frigidorum, & cibi frigidi.

ANNOT.

Eructuatio dubio procul cum flatu perpetuò est. at flatus ij non semper uel frigiditatis uel alicuius intemperiei gratia uel ciborũ uitio accidũt. quin saepe uel ob malam uẽtriculi figuram eueniũt, de qua re Gal. lib. art. med. uel ob cibi paucitatem. qui profectò affectus neq; discutientibus, neq; flatum dissipantibus curatur, lenitur tamen.

TRACTATVS QVARTVS.

De aegritudibus instrumentalibus, & communibus accidentibus stomacho.

De apostematibus calidis stomachi. Cap. 1.

STOMACHO accidunt apostemata calida propter causas cognitas, quae faciunt accidere apostemata calida. Et ex illis causis sunt dolores prolongati. Et quandoque sunt apostemata eius calida sanguinea, & quandoq; sunt cholerica.

ANNOT.

Experiri uentriculus omne ferè morborum genus potest: & intẽperies omnes, de quibus actum est in superioribus, & morbos etiam in compositione & solutione continui, de quibus in hoc tractatu agendum est. Hic primo loco de tumoribus, ex calidis humoribus, tum sanguine, tum bile, uerba facit. horumq; causas easdẽ, quas in caeteris, statuit: fluxiones uidelicet, undecunq; prouenerint. De fluxionum uerò causis alibi dictum est à nobis: ostensumq; etiam dolorem fluxiones parere. Quare iure author noster hoc in loco diuturnos uentriculi dolores causas esse calidorum apostematum aduertit. nempe uel quòd ob exactiorem uentriculi sensum repente dum spirituum copia ad affectum locum confluit, humorum simul prouentum adducit: uel etiam quòd facta ea pars ob diuturnum dolorem imbecilla, facillime dehinc fluxionem quamcunq; excipit, retinetq;.

De signis. Cap. 2.

QVandoque prolongatur in stomacho dolor, qui non remouetur, quamuis regimẽ bonum fiat, tunc existima quòd illic est apostema. Illud autem apostema, quod est calidum,

dum, significant cum hoc inflammatio uehemens, & adustio fortis, & sitis, & febris inseparabilis, & dolor pungitiuus: & a § augmentum, qd§ quandoque sentitur, & quandoque perducit ad permistionem sensus, & ad sirsen, & ad melancholiam. Quumque extenuatur corpus, & profundantur oculi, & b § resoluitur § natura, & multiplicatur fluxus uentris, & uomitus, & c § superatur § febris, & minoratur urina, & d § stomachus comprimitur § sub digitis ubi propter duritiem non comprimebatur sub digitis, tunc iam fit exitura. Et quando accidit cum dolore in stomacho frigus extremitatum, tunc illud est signum malum.

a B. tumor qui
b B. soluitur
c B. Alia litera. eradicatur
d B. Alia litera. fit stomachus, propter duritiē eius in modo quòd nō cōprimitur.

ANNOT.

Ad inflammati uentriculi signa de quibus author, nausea quoque sæpenumero accedit. Pro signis uerò suppurationis & huius & internorum omnium inflammationum. pete Hipp. & Gal. 2. prognost.

Text. 58.

De cura. Cap. 3.

QVando autumatur quòd apostema calidum apparet, aut apparebit propter uehementiam adustionis, & inflammationis, tunc melius est in principio ut incipiatur à repercussiuis, & inungatur stomachus cum eis, quæ sunt sicut oleum de cydoniis, & fiat ei emplastrū cum cydonijs & corticibus cucurbitæ, & portulaca, & farina hordei, & quæ currunt hac uia: quāuis abstinentia, & subtiliatio cibi, & regiminis, magis iuuatiua sint eis. Quumque medicaris apostemata stomachi calida, tunc caue ne in potu tribuas solutiuum forte, aut quod uomere faciat: nam administratio uomitus a § error § est. Phlebotomia autem necessaria est in pluribus horis, & aliena solutionem laboriosam, & uomitum. Et sis contentus cibis lenitiuis, & medicinis, sicut aqua hordei, & almes, & atriplicibus, & cucurbita. Et b § multiplicare § medicinas lenificatiuas sicut casia fist. non est malum: & ut euacuatio fiat cum casia fist. quoniam confert apostemati, & exsiccat materiam. Et quandoque admiscetur ei ex hiera, & aloes, pondus duorum danich usque ad s. 3. Et melius hoc est ut in potu tribuatur casia fist. cum aqua endiuiæ. Et quandoque ponitur in ipsa absinthij parum, quoniam est iuuatiuum cū sua stipticitate. Et quandoque utuntur in ea quidam myrobalanis: ego uero non declino ad eos, nisi sint apostemata in uia dubitationis: & ego abhorreo hoc. & quando apparent, non oportet ut administrentur. Et quandoque dant eis in potu scammoneam cum sirupo acetoso, & ego abhorreo eam, Et quādo c § apparent & § non est ex huiusmodi excusatio, tunc detur aloes aure. j. cum sirupo acetoso, quamuis dimittere ipsum sit melius. Et ex solutiuis iuuatiuis in principio est, ut sumantur aquæ solatri, & aquæ endiuiæ, ℥. ij. & medullæ casiæ fist. ʒ. iij. & olei de cucurbita & olei amigdalini amborum ana ʒ. ij. & detur in potu: & sine cessatione lenificetur natura cum hoc, si fuerit siccitas usque ad diem vij. Et oportet ne sint ausi potare aquam frigidam plurimam, neq; d § calidam § imò frangant eam cum iuleb, aut robub fructuum. Et abstinentia quidem à cibo est ex illis, quæ eos ualde iuuant. Et si dolor uehemens ualde fiat, dabis ei in potu pondus. ʒ. iij. de semine cucumeris e † § cum aqua frigida, aut aqua f § albela § & sumant in potu aquam tabarzet etiam, quoniam est iuuatiua ualde, & aquam ataraxacon etiam. Et emplastra facta ex g § bella & capparibus, & balaustijs, & alenifestides § sunt iuuatiua ualde. Et absinthiū quum ex eo fit emplastrum, confert apostemati, prohibens ne h § imbibatur § in omnibus partibus stomachi. Et quandiu caliditas permanet, & si sit post. vij. non abscindas aquam endiuiæ, & aquam solatri, & aquam kekengi, & aquam ataraxacon: & permisce cum illis quum transierit septimam troch. de rosis. s. 3. & aliquid de succo absinthij, & de mastice, & permisce cum eis etiam aquam fœniculi, & aquam apij. Et sit cibus usque ad vij. ex mes excorticatis, cum atriplicibus, i § & blitis § & cucurbita cum oleo amigdalino, aut oleo omphacino. Et sint illa, quæ in potu sumunt iuleb, & aqua prunorum, & succus endiuiæ, & taraxacon, & in fine eius permisceantur cum mastice, & succo absinthij. Post vij. autem misceantur cū eis, quæ abstergunt, & maturant parumper, sicut sicla, & alubleb. Et detur in potu eis tunc sirupus acetosus. Et quandoque sumunt eum in potu ante illud aliquot diebus. Et quandoque sumunt ipsum in potu cum k § uiolis nutritis § si non fuerit nausea uehemens, impediens: & illud quidem usque ad xiiij. Quumque sedatur inflammatio, & lenificatur apostema, tunc est hora resolutionis. Quum ergo declinat parumper, introducantur in emplastris ea, quæ sunt sicut mastix, & absinthium. Et ponatur potus ex sirupo acetoso absq; timore. Et quandoque sufficit sumere in potu casiam fist. in aqua fœniculi, & apij, & oleum amigdalinum dulce usque ad finem eius. Et rectius tibi est, quando ad summum peruenit cura, hora mollificationis & resolutionis, ut non audeas super utrasque audacia nuda cuiuslibet earum, imò permisce medicinas mollificatiuas cum stipticis. Nam in hoc, ut sis contentus mollificatiuis, est l § error § magnus: & quandoque perducit patientem ad mortem, siue sint medicinæ, quæ bibantur, aut positæ super ipsum extrinsecus. Et stomachus quidem dignior est hoc quàm hepar. Et stiptica conuenientia ad hanc rem sunt illa, in quibus est aromaticitas. sicut mastix, & rosæ & gallæ, & galia & balaustiæ, & extremitates arborū. Et ex oleis oleum de cydonijs, & oleum de mastice, & oleū de malis, & oleum de nereiden, & oleū omphacinum, imò oportet in æstate, & in principio, ut administres in emplastris amborum, oleū ros. & oleum omphacinum, & oleum de cydonijs, & oleum de malis. Et in hyeme, & in horis resolutionis, oleum de neridem, & oleum anethinum, & oleum chamæmellinum, & oleum de lilio, & oleum de mastice temperatè. Confectio m § emplastri boni § in principio & augmento, & statu n † §

Recipe farinam hordei, & fausel, & nenuphar omnium ana ℥. o § s. § rosis. ʒ. j. & s. croci ʒ. s. uio. xij. dragacanthi. v. altheæ, chamæmillæ omniū ana x. sandali. xv. masticis acaciæ balaustiæ omnium an. xv. ceræ & olei ros. cum quibus conficiantur. Et ex emplastris bonis in p § principio § apostematū, sunt radix lilij, melilotum cera, & oleum uiolaceum. Et non oportet ut emplastrum fiat cum lubri-

a B. periculosa.
b B. administrare.
c —— B.
d B. aquam simplicem
e † B. longi arcuati
f B. niuis
g B. belha & al casb, & balaustijs & aliusistides
h B. dilatetur
i —— B. Alia litera & suich hordei.
k B. aqua violas conditas
l B. timor
m B. emplastrorum
n † B. Descriptio emplastri iuuatiui in hac hora, & ante ipsam
o B. j.
p B. statu

lubricitate uehementi uentris, imò temperetur uenter in primis, & deinde administrentur emplastra. Et ex emplastris bonis in hora status usq; ad declinationem est illud, quod recipit [q] ⁅ cymas squinanthi, & chamæmillam, & melilotum, ⁆ & absinthium romanum, & spicam, & radicem al theæ, & sandalum, & fausel, & crocum, & grana lauri, & quæ sunt similia illis. Addatur in stipticis in principijs, & in resolutiuis in postremis. Et ex [r] ⁅ medicinis ⁆ bonis in maturando apostema cali dum, cuius quæritur [s] ⁅ maturatio ⁆ & almessere, est, ut sumantur extremitatũ rosarũ, & extremitatũ absinthij, & extremitatum semperuiuæ, & corticum citri exteriorum, & masticis, & thuris, omnium ana pars j. & s. & cydoniorum, & dactylorũ immaturorum, & croci, & aloes, & myrrhæ, omnium ana partem j. & ceræ & olei chamæmillini & olei de neridem, omnium ana partes x. Quòd si causa in euentu apostematis fuerit dolor accidẽs, de ueritate cuius est ut curetur cum subtiliatiuis, tunc quum peruenit ad apostema, tunc oportet ut abscindas subtiliatiua ab eo, & sis contentus se datiuis dolorum, sicut est adeps anatis & gallinæ. Et quando antiquatur apostema, tunc da in potu troch. de spica, & fac emplastrum ex emplastro de bdellio cum granis de ben dicto in antidotario. Et ex eis, quæ conferunt ad hoc, est ceratum cum oleo de balsamo, & aloe, & cera alba. Et oportet ut administretur ceratum Gal. prædictum in capitulo debilitatis stomachi. Et emplastrum de meliloto est ad hoc iuuatiuum ualde. Et ex illis sunt chamæmilla, & balaustiæ, & semen lini, & melilotum, & althea, ex quibus fit em plastrũ: & fiat ex eis uaporatio, & embrocha fiat cum decoctione ipsorum. Et ex eis, quæ sanant il lud, est illud, quòd recipit rof. ʒ. x. xiloaloes. ʒ. ij. masticis, seminis endiuiæ, cuscutę omnium. an. ʒ. iij. sumantur in apostemate inflammato cum cãphora in potu. aut sumãtur tria sextaria casiæ fist. quæ decoquantur in lib. j. aquæ donec remaneat medietas, deinde coletur, & projciatur super ipsam de aqua solatri, & aqua kekengi sacraiati, & & buliat & proijciatur super ipsam ʒ. s. hieræ picræ. & sumat in potu ex ea, ille, qui fortis est, totã integre, & debilis medietatem eius. Et si indiget fortiori hoc, addantur [t] ⁅ ex semine apij, & ⁆ semine caulis, & ammoniacũ, & medulla cerui, & adeps gallinæ. & quandoque indiget emplastro [u] ⁅ bolismi ⁆ & emplastro citrino. Et in hac hora quando que necessarium est, ut in potu dentur troch. de bdellio. Et ex emplastris iuuãtibus in hoc cap. est emplastrum huiusmodi. ℞. ceræ, & olei de neriden amborum an. ℥. j. masticis, & ciperi, & squinãthi, & aloes omnium an. aureũ. j. & bdellij. ʒ. iij. soluatur in uino, & aggregetur inter has medicinas secundum acceptionem emplastri. Quòd si fuerit illic solutio uentris, quandoque erit necessarium ut ponas cum istis succum agrestę, aut suc cum absinthij, aut aggreges inter utrunque. Et de errore maximo est, ut prolõgetur tempus tolerantiæ apostematis, [x] † ⁅ ⁆ & incessanter fiat curatio cum infrigidantibus, & fit apostema in uia, ut fiat exitura, & prohibeatur à maturatiõe: oportet ergo ut cõsideres hoc. Et iam dictum est, quòd suspẽsorium factum ex lapide [y] ⁅ beselis ⁆ quum suspenditur ita ut tangat stomachum, erit iuuamentum eius magnum in doloribus eius: & apostematibus eius. Quum autem apostema fit dubellati, & exitura, nos iam singulare capitulum fecimus ei. Quum uerò aposte ma est chollericum, oportet in principio ut infrigidetur ualde cum emplastris infrigidatiuis, notis, permistis cum sandalis, & camphora, & rof. & similibus. Et detur in potu aqua hordei cũ aqua granati muzi, & decocti cum cãcris: deinde post illud per aliquot dies administra aquam solatri, & aquam endiuiæ. Et post illud, quum appropin quat status, misceatur cum aqua solatri, & aqua endiuiæ, parumper aquæ fœniculi.

[q] B. Alia litera. Recipit flores chamæmillæ & meliloti.
[r] B. emplastris.
[s] B. resolutio.
[t] B. anethum, & sem. lini, & fœnugræci ꝙ si in diget fortiori hoc addãtur ex
[u] B. feligarius
[x] † B. curatione
[y] B. Alia litera. iaspis. Alia lra. tafelis, vel basetis.

ANNOT.

Id quod in omni uniuersim inflammatione fit, ubi initio uentriculi inflammationis occurreris, repercutiẽdum docet. præsidia uerò non intra sed extra admouet, & ea talia, quæ etsi frigida sunt, non tamen frigidissima. nempe quum uentriculus neruosa & frigida substãtia constet, in discrimine esset res, ne insigni refrigeratione innatus calor extinguatur. An uerò repercutientia hæc frigida actu uel calida adhibenda sint, non ait. Certum tamen illud est, etsi actu frigida repellendi uim habent acriorem; ab his tamen hoc casu esse abstinendum ob naturam partis, quæ frigida est, cuius calor, ut iam diximus, facile extingui potest, uel imminui: ut materia inflammationem faciens, & crassior, & frigidior reddita, difficilem postmodum curationem, uel dissipationem (quæ in hoc casu potissimum expetitur) uel coctionem suscipiat. Facta repercussione & medicamenta fortia, & uomitum prohibet: ac uenæ sectionem aggreditur. Qua in re duplex controuersia est: altera quia Rasis 9. ad Alm. uenæ sectionẽ ante repellentia consulit. altera, quia idem Rasis lib. diuisionum de morbis uentriculi agens, particulatimq; de inflammatione, curationem huius uenæ sectionem esse ait, postea uomitum. Verùm sedari hæ possunt non difficilè. Et si 9. ad Almans. priori loco uenæ sectionẽ præponit in scribendo, non tamen id in agẽdo seruandum adeo religiosè imperat. Ita & Auic. & si uomitum improbet, Rasis uerò eundem probet; utrunque tamen ratione non uacat. Damnat author noster ualidiorem uomitum, ne uidelicet inutilem ex uicinis partibus succũ trahat, qua ratione & Gal. in uentriculi ulceribus 5. meth. uomitum ueretur, & leuem alui subductionem laudat. & 13. meth. in uentriculi & eius partium inflammatione uomitum prohibet. At Rasis tamen leuem uomitum admittit, de quo constat, si is cui inflammatus uentriculus est, uomendi desiderio teneatur; si facilis ad uomendum sit; si huic assueuerit; leuari non mediocriter uentriculum posse. Tutius tamen Auic. consilium est, si quis rectè aduerterit. Cæterũ alia hic contro uersia est. Author noster fortiora medicamenta damnãs, dum lenientibus utendum admonet, quandoque ait siliquæ Aegyptiæ (cassiam fistulã uocant) hieram et aloen admisceri ad dimidiam drachmam. At Gal. 13. meth. iubet ne aloen in uentriculi inflammatione alijs medicamẽtis astringentibus admisceatur, quòd purgandi uim habeat, nisi fortè inclinante morbo exhibeas: quo etiã tempore cnicum potius, mercurialem, & urticam dat, quàm aloen. Certè euidens hæc contradictio est. non discrepãt tamen fortasse. Gal. aloen propterea negat medicamentis admiscendã in internis inflammationibus, quòd huic quoq; purgandi uis permista est: ueritus ne ad ipsas inflammationes maior humorum copia trahatur. Si hæc tamen cassiæ fistulæ admisceatur, effluente cassia sui lenitate, simul aloe educitur, ut augendæ inflammationis non amplius

Cap. 15.
Cap. 11.
Cap. 20.

amplius periculum sit. Adde quòd aloe caßiæ noxam corrigere uidetur. est enim hæc leuis, quæ pro; terea sui lenitate uiscera laxiora reddat, & excipiendis humoribus paratiora. aloe ergo sui astrictione robur uisceribus restituit, quod caßia adimit.

De apostematibus frigidis phlegmaticis. Cap. 4.

Ista apostemata generantur ex humiditate, & malitia digestionis, & paruitate exercitij, & ex reliquis causis generantibus materias [a]§cronicas§coarctantibus eas in uasis, & in [b]§uisceribus,§ quarum cognitio præterijt.

a B. Alia litera. humidas
b B. tunicis

De signis. Cap. 5.

Qvando inueneris signum apostematis cũ dolore [a]§inquieto§in omni dispositione, & [b]§augmento§ & non est febris neque inflammatio neque [c]§inquietudo§sed est humiditas [d]§lubrica & claritas coloris, § & paucitas sitis, & malitia digestionis & paruitas appetitus, tunc illud est apostema phlegmaticum: & tu significabis cum reliquis significationibus prædictis, de humiditate complexionis stomachi.

a B. profundo vel fixo.
b B. eminentia
c B. imaginatio mala
d B. salivalis & plumbeus color Alia litera viscosa & plumbeus color

ANNOT.

Causæ frigidorum uentriculi tumorum eædem sunt quæ & in cæteris partibus. De horum signis, quòd in ijs neq; magnus sit dolor, neq; febris, neq; calor, neq; sitis pete Gal. 5. de loc. aff.

Cap. 5.

De cura. Cap. 6.

De canone in hoc etiam est, ut non euacues resolutiua à stipticis. Resolutiua enim, quibus indiges in hoc, sunt fortis resolutionis. Incipe ergo in cura istorum ita ut des eis in potu aquam apij, & aquam fœniculi amborum. an. ℥.ij.†nitri. ʒ.iij. de oleo amygdalino dulci quãtum sufficit, deinde post illud sumãt in potu.[a] §ʒ. ij. § olei de kerua cum tribus. ʒ. olei amygdalini dulcis, & decoctione meliloti. Et eius confectio est hec. ℞. meliloti ʒ.x. radicis fœniculi ʒ.x. aquę lib. iiij. decoquantur donec remaneat lib. j. & da in potu ex ea. ℥.iiij. Et confert istis decoctio hyssopi, in qua decoquitur melilotum, & ponantur super potionem eius. ʒ.iij. olei de kerua. ʒ. ij. olei amygdalini dulcis. Ex unguentis autem & emplastris est medicamen expertum, quod ℞. polij, meliloti, & amomi, & chamæmillæ, & anethi omniũ an. ʒ.x. & absinthij, & spicæ ãborũ an. ʒ.vij. aloes. ʒ.viij. masticis. ʒ.x. thuris. ʒ.vj. radicum altheæ. ʒ xv. ammoniaci, & oppopanaci, storacis, omnium an. ʒ.x. adipis anseris, & adipis gallinæ omnium an. ℥.ij. ceræ rubeæ. s. lib. Et quod ex unguentis est melius, est oleum de neridem, & oleum de spica, in quo iam posita fuerint myrrha, & cordumeni. Et conferunt etiam asparagi, & alubleb cum oleo amygdalino dulci, & sicla, & caulis cum oleo oliuæ. Et ea, quæ siccant sanguinem ex cibis; quorum digestio est facilis. Et oportet ut alienent uomitum omnino: nam ipse in huiusmodi est malus.

† baurach
a B. Alia litera. vnc. j.

ANNOT.

Vide Paulum lib. 3. Trallianum lib. 7. Author in huius capitis calce uomitum omnino interdicit. Cuius rei causam aliqui existimant, quòd tumorum uentriculi materia uomitu educi non potest. Verùm, quum in uentriculi eiusdẽ inflammatione Rasis uomitum admittat, de qua re supra, fortasse & hoc in loco non planè uomitum quẽcũq;, sed fortiorẽ interdicit. quid. n. si præter tumorẽ, in uentriculi cauitate materia innatet, & nausea infestet: quid, inquam, prohibet, ut semel id uomitione regeratur quo euacuato uentriculus potest non mediocriter subleuari? Non ergo forte uomitum planè omnem author noster probibet, sed fortem, & artificio concitatum, & frequentem.

Cap. 37. Cap. 14

De apostematibus duris & großis. Cap. 7.

Qvandoque fiunt incipiendo, & quandoque fiunt à permutatione ex apostematibus calidis, secundum quòd iam sciuisti in principijs: & quandoque fiunt, sed raro, ab apostemate phlegmatico, cui accidit ut indurescat. Et significant ipsum cum significationibus apostematum, durities tactus, & multitudo [a]§uarietatis§ & extenuatio corporis.

a B. imaginatio num malarum, Alia litera. multa siccitas

ANNOT.

Scirrhi non in uentriculo dumtaxat, sed in uniuerso corpore uel ex crasso humore, atro præsertim paulatim congesto initium sumunt: uel etiam ex cæteris male curatis tumoribus, nimium uidelicet, uel refrigerantibus medicamentis, uel discutientibus, exsiccatis; quod docet Gal. 2. ad Glauc. de qua re & 13. meth. Scirrhi notas pete ex locis iam adductis, & ex libro de tumoribus præter naturam, itemq; ex Paulo lib. 4. Addit author noster corporis extenuationem, quòd ob offensam ex longo uentriculi morbo (neq; enim scirrhus nisi longo tempore aduenit) nutritio ipsa planè offenditur, uel aboletur.

Cap. 4. Cap. 13
Cap. 32.

De cura. Cap. 8.

Canon in his etiam est, ut non euacues medicinas resolutiuas à stipticis. Et omnes medicinę, quę sunt uehemẽtis resolutionis in fine apostematum calidorum, sunt iuuatiuæ hic. Et oportet ut in potu sumant lac camellarũ fœtarum, asiduè. Et ex illis, quæ eis cõferunt, est, ut sumant tres aureos ex oleo de kerua cum decoctione casiæ fi. quæ sit [a]§submersa§in aqua radicũ. Et si indiget eis quæ sunt fortiora, ponatur in aqua radicum summitatũ squinanthi, & masticis, & capilli ueneris cum reliquis medicinis, omniũ an. pars. j. & quando ponitur cum oleo de kerua, olei de [b] §spica§quãtitas. ʒ.j. & olei amygdalini dulcis quantitas. ʒ.ij. est iuuatiuum. Et similiter quãdo in potu sumuntur olea ista, cum aqua mellis. Et oportet ut administretur in emplastris eorũ medulla osium cerui, & medulla cruris uaccini, & pinguedo gibbi cameli. Et ex medicinis conferentibus ad hoc, & in dubellati est illud, quod recipit meliloti, & fœnugræ. & chamæmillæ, & baccarum lauri, & altheæ, & absinthij, omnium ana partem. j. ammoniaci [c]§thuris, amborum an. ij tertias§ partis resoluantur gũmę istæ in decoctione ficuum. x. cum uino [d]§cum melle,§deinde coniunge cum eis has medicinas, & fac ex eis emplastrum, est enim mirabile. Emplastrum aliud. Recipe sordium [e]§urcei§par. vij. storacis par. ij. masticis part. j. glutinis alimbath partem. s. fæcis olei de neriden quantitatem qua conficiantur medicinæ.

a B. dissoluta
b B. lilio
c B. Alia litera. & bdellij tertiã
d B. & terantur sicut mel. Alia litera. decocto terantur cũ melle. Alia lit. terantur cũ aceto
e B. vasorum apum

f B. Alia litera. centum Alia litera g ——— B. h B.centum

ne. Emplastrũ aliud. ℞. ammoniaci. ʒ. f ℥ viij. ℥ g ℥ meliloti. xij. ℥ ceræ. ʒ. h ℥ viij. ℥ croci, myrrhæ, bdellij iudaici, omniũ ana. ʒ. viij. olei de balſ. lib. j. Et ex eis, quæ ualde iuuatiua ſunt eis, eſt oleũ de ſucco uitis. Et ex eis, quæ cõferunt eis ualde, ſunt decoctio ireos cũ caſia fiſt. Et emplaſtrum, ꝙ diximus in cap. debilitatis ſtomachi cum duritie. Deſcriptio emplaſtri boni. ℞. maſticis, thuris, abſinthij, omnium an. partem. j. ammoniaci croci amborum an. partes. ij. cyperi. iij. fac cerotum cum oleo de neridẽ tantæ quantitatis, qua lenitas fiat. Et quando accidit illud, quod raro i ℥ conuenit, ℥ ſcilicet ex permutatione apoſtematis phlegmatici ad apoſtema durum, tunc conuenientior cura eſt ei emplaſtrum huiuſmodi deſcriptionis. Recipe ammoniacum, bdellium, ſemen caulis, amigdalas amaras, ſtoracem liquidam, maſticem, ſpicam, ſquinanthum, cyperum, gummæ diſſoluantur, & alia terantur, & fac ex eis emplaſtrum. Sintq; cibi eorum ſicut aſparagi, & alubleb, & oleum amigdalinum dulce: & propriè eius, quod permutatũ eſt ab apoſtemate calido.

i B.accidit

ANNOT.

Deſumpta hæc ferè ſunt ex Gal. 2. ad Glauc. & 14 meth. Vide & Paulum lib. 4.

Cap. 4. Cap. 32.

De adubellati ſtomacho. *Cap. 9.*

MVlto ties errãt medici in regimine apoſtematis in ſtomacho: & permutando fit exitura, & multoties incipiendo fit.

De ſignis. *Cap. 10.*

IAm diximus ſigna initij eius in capitulo apoſtematum calidorum ſtomachi.

De cura. *Cap. 11.*

OPortet ut incipiat à phlebotomia, a ℥ & a regimine ℥ ſtomachi apoſtemati apoſtemate calido b ℥ extrinſeco ℥ cũ quo ſit poſſibile ut prohibeatur fieri dubellati, & incipit eſſe in uia maturationis, oportet tunc ut ſi eſt res leuis, & ſi autumas maturationem propinquam c ℥ oportet ℥ ut in potu tribuas lac recẽter mulctum uice una, poſt aliam cum aqua calida: & tangas duritiem, & conſideres an comprimatur, & attendas commotionem, & tremorem, & compreſsionem apoſtematis, nam ſi nõ d ℥ comprimitur ℥ illud, oportet ut in potu ſumat habens ipſum taraxaconem e ℥ ſiccam ℥ cum aqua fœnugræci, & tribulorum, & f ℥ oleo amigdalino amaro. ℥ Quòd ſi indiget fortiori hoc, & eſt inceptio in uia maturationis iam addens ſuper primam, ponatur in eis oleum de Kerua. Et ex eis, quæ experta ſunt in hoc, eſt, ut ſumat in potu habens eam taraxaconis ſiccæ quantitatẽ. ʒ. j. & . s. ſeminis almaru. & fœnugræcum. ʒ. j. teratur illud, g & bibatur quibuſdam lactibus recenter mulctis calidis, ſicut eſt lac aſinæ, & caprarum, & quãtitas lactis ſit trium. ʒ. & miſceatur cum eo ex ℥ galia ℥ pondus. ʒ. iij. Et ex eis quæ experta ſunt etiam, eſt ut ſumatur taraxaconis ſiccæ. ʒ. j. & fœnugræ. ʒ. ij. ſeminis maru. ʒ. iiij. terantur & cribellentur & conficiãtur cum lacte caprino, & oleo ſiſamino. & fiat ex eis emplaſtrum ſuper dubellati: Et oportet ut fiat balneum cum aqua tepida, & ut ponatur emplaſtrum ſuper dubellati aliquid factũ ex ficubus, & chamęmilla, & fœnugræco decoctis, & ſit in eo abſinthiũ ut confortet: & quod quæritur ex omnibus illis, eſt maturatio apoſtematis, & eruptio. Quũq; exiſtimaueris maturationem: poſtquam iam adminiſtraueris balneationem prædictam, & emplaſtra prædicta, & ſucceſſeris cum emplaſtro ficuum prædicto, ſubſterne ei ſtramenta duplicia, h ℥ ut in culcitris, & in calefacientibus: ℥ & præcipe ei, ut iaceat ſuper ea uerſo uentre inferius, i ℥ donec ℥ rumpatur ſub compreſsione apoſtema eius. Et tu quidem cognoſces, quòd iam ruptum eſt, per detumitionem, & attenuationẽ, & per illud, quod expuitur, aut cum ſolutione uentris egreditur ex ſanie, aut ex ſanguine. Et oportet ut in potu tribuas tunc, aloem cum aqua endiuiæ. Quũq; erũpitur, da in potu incarnatiua; quamuis ille, qui euomit ſaniem ex ſtomacho ſuo ſit ad deſperationem propinquior quàm ad ſpem. Quumq; exiſtimaueris in ſtomacho ſaniẽ, extrahe ipſam cũ ſolutione uentris, & non moueas ipſam ad uomitum. Quumq; non ualent huiuſmodi res, adminiſtra medicinas prædictas in capitulo apoſtematũ durorum. Cibi autem conuenientes ei in principio rei ſunt ſorbitiones factę ex amylo, & hordeo excorticato, & uitello oui. Et in fine eius illi, in quibus ponuntur anethum, & fœnugræcũ ſecundum menſuram.

a B. Alia litera. ab infrigidatione
b B. Alia litera. extrinſecè & intrinſecè
c ——— B.
d B. Alia litera. iuuat
e ——— B.
f B. oleum amigdalinũ amarũ
g B. zucchare
h B. in vltimo æqualitatis & caliditatis
i B. ita vt

ANNOT.

Diſcutiendi ſemper eſſent omni ingenio tumores, non ad pus ducendi, præſertimq; in internis uiſceribus. nempe niſi diſcutiantur, aliud morbi genus incidit, quod plerunq; grauius eſt priori morbo, ipſa. ſ. ulceratio. quæ ſi in uentriculo fiat (ſi modo profunda eſt non ſuperficiaria) Hippocrate authore 6. aph. lethalis eſt. Accidit tamen nõ raro, ut uel medici incuria, uel multitudine, aut craßitudine materiæ uelimus nolimus, abſceſſus, ſuppuratio, & ulceratio eueniat. Huius affectus curationẽ tradens hoc in loco Auicennas inchoandum à uenæ ait ſectione, retrahendæ uidelicet materiæ gratia. quod tamen præſidium tranſacto primo illo inſultu, linquendum erit, ne innatus huius partis calor refrigeretur, ac uires, quibus in tanti momẽti morbo ualidis opus eſt, debilitentur. Vbi ruptus abſceſſus fuerit, fatetur author, ægrum deſperationi quàm ſpei eſſe propinquiorem, nempe quòd, ut Hippoc. 7. aphor. à tuberculi introrſum ruptione uirium deiectio, aut uomitio, aut animi defectio fit: curationem tamen adhuc proſequitur, ne, quid intentatum remaneat.

Aphor. 18.
Aphor. 8.

De ulceribus in ſtomacho. *Cap. 12.*

STomacho quandoq; accidunt ulcera, & bothor propter acuitatem humorum, qui imbibunt corpus ipſius, & qui obuiant ei ex ipſis. Et multoties fiunt propter illud, quod peruenit ad ipſum ex alijs. Multoties enim ulceratur ſtomachus ex catarrho deſcendente ad ipſum ex capite calido mordicatiuo, a ℥ aut corroſiuo propter ſuam ℥ putrefactionem; quare putreſcit, & corroditur ſtomachus, quum prolongatur catarrhus.

a B. recipiente

ANNOT.

Ventriculi ulcera uarias & internas & externas cauſas habent. nonnunquam ex abſceſſu fiunt, quandoq; ob hu-

ob humorum ad ipsum confluentium acredinem, siue ex capite siue aliunde. aliquando ob acria & corrodentia assumpta medicamenta. Quòd enim Hipp. 4. de morbis, uentrem à medicamento dicat non exulcerari, quòd ualida & robusta substantia est, nimirum ueluti pellis & corium; id tamen de purgatorijs medicamentis dictum est: præter quæ sceptica sunt, quorum ingestu facillime ulcus sequitur, cuius generis arsenicum est.

De signis & differentijs. Cap. 13.

MVltoties perducunt ulcera stomachi, & propriè in inferioribus eius ad minorationem anhelitus, & prouocationem sudoris, & syncopim, & infrigidationem extremitatũ. Et quandoq; significãt ulcera in stomacho fœtor eructuationis: & eleuatio uaporis faciens incurrere siccitatẽ linguæ, & exsiccationem ipsius: & est [a]§ syncopis plurima.§ Et quando sunt in stomacho bothor, multiplicatur eructuatio ualde. Et iam distinguitur inter ulcus factum in meri, & inter factum in stomacho, quoniam in illo quod factum est in meri, sentitur dolor in ipso usq; ad posterius inter duas spatulas, & in collo usq; ad initia pectoris: & uerificat dispositionem eius transitus deglutiti: quoniam significat locũ dolorosum cũ præsentia eius. & quando pertrãsit hunc locum [b]§ parumper.§ Facta autem in stomachi ore significat quòd dolor est in inferioribus pectoris, & supremis uentris: & est uehementior: & deglutitum significat ipsum [c]§ cum pertransitione pectoris: § plurimum eius declinat ad [d]†§ § mirach: & minoratur ex eo anhelitus: & infrigidatur corpus: & perducit ad syncopim plurimum. Verum facta in fundo stomachi significat exitus corticis ulceris eius in egestione absq; excoriatione in intestinis: & inuẽtio doloris post quietẽ eius, quod [e]§ sumitur§ in inferioribus stomachi, & fit dolor paruus. Et distinguitur inter ulcus in stomacho, & ulcus in intestinis, per locum doloris, quum ingreditur cibus in corpus: & est exitus corticis, qui egreditur in egestione, rarus: & est cortex eius subtilis. s. ex genere eius quod egreditur ex intestinis superioribus. et significat quòd est ex stomacho, quòd dolor non est in partibus [f]§ uiscerum, § imò supra. Uerũ multoties appropinquat, & assimilatur dysenteriæ. [g]§ In eis autem, quæ fiunt § in intestinis superioribus, [h]†§ § oportet ut tu ualde intendas. In uomitu aũt quũ cortex egreditur, non est ulcus nisi in meri aut stomacho. Et oportet ut quum tu uolueris experiri illud, ut cibes ægrum ex aliquo, in quo sint sinapis, & acetum.

a B. vomit⁹ plurimus. Alia lr̃a Et quandoque est vomitus plurimus

b B. dolor est paruus

c B. apud transitum. Alia lr̃a quum pertransiuerit pectus

d † B. partem

e B. comeditur vel bibitur

f B. intestinorũ

g B. superiori & e illa quæ fit

h † B. quare

ANNOT.

Signa ulcerati uẽtriculi scribit, de qua re nos ex Græcis particulatim aliquid legisse nõ meminimus. neq; solũ affectus, sed loci etiã affecti notas affert. Est tamen dubitationis hic locus. Ait primis statim uerbis uentriculi ulcera, & propriè, quæ in inferiori eius parte sunt, ad respirationis angustiam ægrũ deducere. At contra niti ratio uidetur, quum superior uentriculi pars diaphragmati & cordi propior sit, quàm inferior. Putant aliqui per ulcera in inferiori parte, intelligi ea, quæ oris uẽtriculi sunt: subintelligi autem superiora, quæ gulæ ipsius sunt. At quia hic de gulæ affectibus non agitur, suspicamur potius, quod alij existimant, corruptum esse codicem: legendumq; (& propriè in superioribus) quod tamen, quia in postrema Bellunensis correctione animaduersum non est, nos affirmare non audemus.

De cura ulcerum stomachi. Cap. 14.

[a]§ PLaga § recens, quæ fit in ipso, oportet ut curetur cum medicinis stipticis: Et dentur cibi uelocis digestionis, & uitẽtur medicinę ulcerosę, in quibus ponuntur flos æris, & cerusa & lithargiriũ, & tucia, & similia: imò oportet ut curentur ulcera stomachi, & corrosio in ipso in primis cum mundificatione cum eis, quæ sunt sicut aqua mellis, & iuleb. Et non oportet etiam ut sit in [b]§ purgatorio § fortitudo purgationis: & lædat [c]§ ulcera plusquam oportet.§ Et oportet ut sit eorum abstersio, & ablutio ad inferiora. Quod si fuerit illic corrosio, & caro mortua, oportet ut medicetur cum medicamine mundificante carnem mortuam, & incarnante, & facien te nasci carnem. Et [d]§ o quàm § conueniens est hiera picra ad illud. Et quum mundificatur, oportet ut in potu dentur lac acetosum uaccinum, à quo ablatum est butyrum, & sirupus de cydonijs, & granatis, & similibus: Et detur etiã in potu aqua hordei cum granatis: & sirupi de fructibus stipticis. Et est quandoque necessarium ut cibentur uentribus uitulorum, & hœdorũ conditorum cũ aceto. Et scias quòd quandiu non mundificatur sordes tota, non est iuuamentum curæ alterius, neque administrationis consolidatiuorum. Et quum administras incarnatiua, & ægritudo est in partibus meri, & ore stomachi, tunc pone in eis ex glutinatiuis aliquod [e]§ magnum § sicut est gummi, & dragacanthum. Et quandoque confert ulceribus stomachi philonium: Et cõferunt etiam troch. de karabe, præcipuè si fuerit illic uomitus sanguinis: & conferunt eis omnia rob fructuum. [f]†§ § Et quandoque confert rob eupatorij, & rob absinthij, Et quando sunt in stomacho ulcera, & non est excusatio solutionis uentris propter aliquid uocantium ad hoc, tunc oportet ut soluas uẽtrem cum eis, quæ sunt sicut casia fistu. Quòd si accidat ex ulceribus solutio uentris, curetur cum troch. de spodio, & robub stipticis cũ aqua sauich decocti. Et si fuerit illic corrosio, curetur cum eis, quæ diximus in cura sputi sanguinis.

a B. Exitura

b B. mundificatione

c B. & vlceret plusquam mundificet

d B. Alia litera. illud quod est

e B. cõueniens

f † B. stipticorum

ANNOT.

Ventriculi uulnera Hipp. 6. aph. lethalia esse pronunciat, quod & Celsus lib. 5. Quare superuacaneum fortasse quis existimarit de uẽtriculi ulcerati curatione hic agi. Verùm, & si discissa uel erosa tota uentriculi substantia actum de ægroto sit; non tamen si interior tantũ tunica corrosa atq; ulcerata fuerit, desperata res ē. propterea & hic & Celsus li. 3. & Paulus lib. 3. huic quoque malo occurrunt. Videtur tamen hi inter se in curando differre. Celsus acria omnia & acida interdicit, iubetq; ea adhiberi, quæ in faucibus exulceratis præcepta sunt, dariq; & leues & glutinosos cibos. Paulus quoq; omnibus acribus & cibis & potibus abstinendum censet. Hic tamen hieram picram commendat. Verùm non absolutè Auic. hiera utitur; sed ubi quidpiam carnis supercreuerit; qua in puro tamen ulcere non utitur.

Aphor. 18. Cap. 16.

Cap. 5. Cap. 37.

De

De bothor in stomacho. Cap. 15.

CONfert eis mundificatio cum solutione eorum, quibus concessum est fieri solutionẽ uentris in ulceribus stomachi. Et cibari cum granis granati cum passis, & lacte decocto cum ferro ignito.

De ruptura stomachi. Cap. 16.

QVorum stomachus disrumpitur, fortasse non euadunt, nisi pauci à ruptura, parua.

TRACTATVS QVINTVS.

De dispositionibus stomachi ex parte eius, quod ipse comprehendit, & egreditur ab eo: & aliquibus dispositionibus mirach, & quæ sequuntur ipsum.

De inflatione stomachi. Cap. 1.

QVANDOQVE fit propter cibum, quum in ipso est humiditas extranea, quæ conuertitur in uentositatem: & non est possibile caliditati[a] ʒsi est ęqualis,ʒ ut resoluat eam [b] ʒita, quòd nõ resoluat ipsamʒad uentositatem. Et quandoque fit propter caliditatem digestiuam, quum est debilis: cibus nanque, quamuis sit non inflatiuus in natura sua, tamen quum debilitatur in ipso caliditas, euaporat, & facit accidere uentositatem. Natura nanque in sua substantia, si non est uentositatis plurimæ, non facit in uentribus euenire inflationem, nisi sit caliditas minorata, & moueatur, & non digeratur: sicut si priuetur caliditas omnino, non associatur ei inflatio, & si sit ex inflatiuis: Et omne, à quo non accidit inflatio, non accidit ab eo inflatio, nisi aut propter[c]ʒse ipsum, scilicet ab illo ʒ in sua substantia, aut propter duas res præter ipsum: quarum una est dominium caliditatis super ipsum: & altera frigus, quod non mouet aliquid. Et quandoque est caliditas apta ad digerendum, & materia obediens ei, & [d] ʒ mouetur per illud, quod eam retrahit ʒ ab ipsa ex potu aquæ plurimæ super ipsam, aut motu commouẽte ipsam. Et quandoq; est cõplexio cibi inflatiua, sicut phaseolorum, & lentium, & similium, & non conferunt fortitudo uirtutis, & alienatio [e]ʒlocorum digestionisʒnisi sit caliditas fortis, uehementis uirtutis, & materia uehementis [f]ʒhumectationis.ʒEt ex[g]ʒmedicinisʒinflatiuis est uinum grossum, & dulce, [h]ʒpropter grossitiẽ eiusʒ nisi sit dulcedo subtilis, & generatur ab eo uẽtositas subtilis. Et quandoque est causa inflationis essentia cibi calidi in natura sua: nam quum ipse[i]ʒinuenit dispositionem, quæ calefacitʒquum fit digestio, & egreditur ex hoc, quod ipse est calidus potentia, ad hoc ut sit calidus actu, materiam frigidam humidam resoluit ipsum & facit ipsum uaporare. Et quandoque sunt inflatio & rugitus propter uacuitatem uentris cum humiditate cruda uitrea in stomacho. [k] † ʒ Ipsa enim quum occupatur caliditas naturalis ab ea cum cibis, est quieta: & quando caliditas expedita peruenit ad eam, resoluitur in uentositatem. Et quandoque est causa in hoc, quòd natura quãdo inuenit uacuitatem, & mouentur uirtutes, mouetur aer effusus in spatijs: & mouetur cum eo residuum uaporum humiditatis, & est sicut uentositas. Et quandoq; sunt causa in ea multitudo melancholiæ, & ęgritudines splenis. Et multoties fit frigus superueniens corpori exterius causa inflationis, & uentositatis, ex qua repletur corpus: propterea quia debilitat caliditatem operantem in materia, & facit operationem eius mediam operationem: & eius operatio est digestio humiditatũ: & medietas operationis est uaporatio. Et quando multiplicatur inflatio in uentribus conualescentium, indicat conuersionem. Et ægritudines [l]ʒalmirachiatiʒplurimum fiunt propter uehementiam caliditatis stomachi & oppilationes uiarum cibi ad corpus, quare redit, & retinetur in partibus stomachi, & facit acetosam eructuationem, & accidit uomitus stupefaciens dentes, precipuè si communicat splen, & est egestio humida, & ingrossatur sanguis. Et quandoque est illic apostema faciens uaporem melancholicum, & facit euenire melancholiam.

a B. quãuis sit æqualis & temperata
b B.absque permutatione
c B.extrinsecationem ab illa Alia litera. non accidit ab eo inflatio, nisi aut quia absolutum seu expoliatum ab illa, aut ꝓpter duas res
d B. accidit ꝙ diminuatur uel ꝙ retrahat vel deficiat
e B. prohibentiũ digestionẽ
f B.paucitatis
g B.potibus
h ——— B.
i B. iu dispositione vel in hora qua calefit
k † B.& intestinis
l B. mirachiales

ANNOT.

Vbicunq; humida materia est, & calor neq; planè adurens, neque planè emortuus, flatus cieri necesse est, quod ferè Hipp. lib. de natura pueri. propterea ergo duæ flatuum causæ, ut dixerim, continentes sunt, calor imbecillus, & materia humida. At uerò, & si flatus neq; sine materia humida, neq; sine imbecilli calore proueniunt; non ij tamen ut fiant, utriusque & materiæ, & caloris simul uitium requirunt. Fiunt sæpenumero flatus sola caloris imbecillitate, quum materia alioqui in uentriculo contenta, siue alimenta, siue humores, sit temperata, neque admodum humida. sæpenumero etiam calore moderate se habente, solius materiæ uitio, quæ nimis est humida, ac flatu gignendo apta, flatus fiunt. de qua re & Gal. 3. de sympt. caus. Præter hæc tamen & mala uentriculi compositio non rarò flatuum est causa; ueluti quum æqualiter eius os uel superius uel inferius non occluditur: aere nempe primo loco subeunte, deinceps uerò calore ob frigidum inspiratum aerem refrigerato, horum copiam scatere in uentre necesse est. Sed & uentriculo quo ad temperamentum, quo ad compositionem, & totam demum eius naturam rectè se habente, ob externos errores flatus concipiuntur, ueluti ex intempestiuo motu post assumptum cibum, uel ex inchoato sed interrupto somno, ex inedia, ex frigidiori ambiente innatum calorem refrigerante, uel ex nimio calore eandem innatam caliditatem dissipante. In uniuersum tamẽ & calori & materiæ humidæ horũ causa est referenda. Cæterùm dubitatio hic exoritur. Dictũ est antea flatus non nisi ex imbecilli calore, nunquam uerò ab extincto eo uel feruidiore procreari: quod & Gal. sæpe, & Paulus lib. 3. At ad huius capitis calcem author flatus hypocondriaci affectus, quem mirachiam uocant, plurimum ait ob caliditatis uentriculi uehementiam fieri. Soluitur tamen. Calor ubi uehementior est, per se flatus non gignit, sed genitos discutit. Quare, uere, uentriculi immoderatus calor per se, ut calor est, flatus non parit. At quia immoderata intemperies omnis, partium corporis omniũ robur deijcit, & calor immoderatus præternaturalis est, non naturalis; propterea facto ob super-

Cap. 1. & 2.

Cap. 38.

fluum feruorem uentriculo imbecilli alimentorum concoctiones læduntur, & cruditates fiunt plurimæ. unde & ad has gigni flatus necesse est: ita ut licet quandoque immoderatus calor primaria & remota sit flatuum causa; proxima tamen causa eiusdem sit caloris refrigeriũ & imbecillitas.

De signis. Cap. 2.

Illam, in qua est causa generatio uentositatis, & inflatio substantiæ cibi, significant reditus ad cognoscendum substantiam eius, quod sumitur: & quòd inflatio non est plurima ualde, [a]† † neque in horis bonitatis cibi: & quòd eructuatio quãdo iteratur bis aut ter, sedatur eius malitia. Et similiter quando causa in ipsa est [b] humor, significãt eam assumptio aquæ & commotio [c] sonans & ad summum, quod [d] accidit uirtuti digestiuæ. Omnia enim cognoscũtur per inuentionem causæ, & remotionem inflationis cum alteratione regiminis. Et differentia quidem inter inflationem melancholicam, & illã quæ est ex humoribus [e] malis crudis, est, quòd inflatio melancholiæ est cum siccitate: & alia est cũ humiditatibus: & factæ ex causis alijs, signum est inuentio aliarum causarum.

a † B. in pluribus horis
b B. error regiminis
c B. concussiua
d B. contrariat
e B. humidis

Annot.

Quia plures flatuum uentriculi causæ sunt, inquirendæ eæ singulæ & ex ijs quæ extrinsecus præcesserunt, & ex effectuum atq; adeo symptomatũ differẽtijs, quod hic author facit. Pulchrè aũt modũ docet, quo flatus ex atro humore genitos ab ijs discernas, qui ex cæteris crudis humoribus fiũt: nẽpe ex atro humore siccos, ex cæteris uerò humidos & cum sputo, flatus eructuari asserẽs. cuius sanè ea uidetur ratio, quòd atra bilis sicca est, pituita uerò humida. Cæterum aduersus hunc stare uidetur Gal. locus 3. de loc. aff. Nempe is de hypochõdriaca melancholia laborantibus uerba faciens, ex Dioclis sententia, quam & ipse probat, sumpto cibo maximè coctu difficili et caustico, sputũ humidum & multum ait comitari. Fortasse author per melancholicã inflationem hoc in loco, non etiam hypochondriacam intelligit, quam antea mirachiam nuncupabat; sed solius atræ bilis in uẽtriculo redundantiam, ex qua non multum sequi sputi necesse est. quum alioqui in mirachia ob deprauatam, ut antea dicebamus, alimẽtorũ coctionem, crudorum humorũ copiam gigni oporteat, & sputa multa comitari.

Cap. 5.

De cura. Cap. 3.

Si est causa inflationis cibus, dimitte ipsum tẽdens ad alium, & meliora regimen futurum, & non lędatur digestio. Et usquequo fit illud, oportet ut dormiat habens eam super uentrẽ suum, supra puluinar plenum eis, quæ calefaciunt sicut est cottum. Et si est causa eius frigiditas stomachi, & debilitas eius, curetur cum eis, quæ oportet, ex illis, quæ dicta sunt in cap. eius: & ungatur cum oleo aliquo, in quo decocta sint subtiliatiua disrumpentia uentositatem, sicut ammeos & keisim & cyminum. Et si indiget fortioribus illis, tunc sint ruta, & semen eius, grana lauri, & alaniuden, & siseleos: & sit oleum eius oleum laurinum, & oleum de kerua, & quæ sunt similia illis. Et quãdoque sufficit inungere membrum ex oleo aliquo, cum quo permiscetur anethũ, & quæ currunt cursu eius. deinde cum emplastris fortis resolutionis, sicut emplastrum factum cum hyssopo, & anetho, & aqua ciner is, & similibus. Et quãdoque sunt necessaria clysteria cum huiusmodi oleis, & quandoque ponitur in eis pix. Et si fuerit frigus ex materia grossa, nõ dabimus in potu istas medicinas. quandoque enim ipsæ addunt in commotione uentositatem: imò oportet ut purgemus materiam in primis, deinde demus eas in potu. Et si frigus fuerit purum, [a] & fuerit materia pauca, non curabimus de hoc, imò dabimus eas in potu. Et ex eis, quæ in potu dabimus, & magnificatur earum iuuamentum, est manipulus polij decoctus in aqua uehementer, deinde sumatur ex ea in potu. Aut misceatur decoctio calamenthi fluuialis cum melle, & sumatur ex ea in potu. Et decoctio galangæ iuuatiua est ualde: & galanga sicut est: Et galangæ confectum cum [b] sirupo acetoso factum pilulæ paruæ, sicut cicer: & sit dosis eius aureus. j. cũ aqua calida: & est ex eis, quæ solutione educunt uentositatem plurimam, & humiditatem paucam. Et ex eis, quæ sunt maximi iuuamenti in inflatione [c] accidente est castoreum, quãdo bibitur cum aceto permisto cum aqua & rob cum oleo antiquo, & propriè aceto alaniudẽ aut squillitico. Et dicitur quòd [d] calcaneus porci adustus est bonus ad hoc. Et quandoque sufficit in ea, quæ leuis est, ut in potu sumatur uinum purum [e] parumper & bibat illud, deinde dormiat super ipsum: & surget sanus ab ægritudine sua. Vnguentum conferens ei, decoquantur nigellæ, & grana lauri, & ruta in uino uehementer, & coletur, deinde coquatur ex oleo medietas illius uini cum ipso, donec remaneat oleum, deinde fiat inũctio ex ipsa. Et similiter oleum de [f] lilio. Dixerunt quidem, [g] aloes est iuuatiua ualde infantibus, quorum inflantur uentres. Et inflatio insepa rabilis melancholica curatur cum eis, quæ sunt ut sagzenea, & alcadicon, & ammeos. Et si indiget euacuatione forti, administra pilulas fœtidas, & pone super spongiam infusam in aceto forti ualde: & melius est acetum alaniuden.

a B. Alia litera. aut
b B. Alia litera. sechbinegi
c B. inobedi[illegible]
d B. Alia litera. vngula
e B. super cib[illegible] prucum
f B. nigella
g B. algiemsafram est iuuatiuum

Annot.

Si flatus in uentriculi sint cauitate, plerunq; non difficile soluuntur medicamentis uel dissipantibus, uel humores à quibus flatus excitantur, expurgantibus. At si in ipsas uentriculi tunicas inclusi fuerint, quia crassa earum substantia est, non facile solui possunt. possunt tamen longa diligentia superari. Pro huius affectus curatione pete Gal. 8. de comp. med. per loca 14. meth. & 12. Vide & Paulum lib. 3. Itemq; Trallianum lib. 7.

Cap. 7. Cap. 8.
Cap. 37. & 38.

De rugitu. Cap. 4.

Omnes causæ inflationis sunt ipsæ eædem causæ rugitus, quum accidunt illæ causæ inflationis, & nititur naturas eas expellere & non potest, & non expellitur ad superiora, neque ad inferiora, imò mouetur in uasis intestinorum tunc est rugitus: & propriè quũ est in intestinis subtilibus strictorum meatuum. Quumque permutatur ab eis ad ampla ĩtestina, scilicet grossa, quiescit, & minoratur. Verùm sonitus eius tunc est grauis cum hoc, quòd est minor. In subtilibus uerò est acutus, cum hoc quòd est plurimus. Quumque permiscentur illæ uentositates cum humiditatibus, non [a] sunt puræ: & quãdo

a B. Alia litera. fit clarus

do inueniunt spatium, & sunt[b] § inflantes, § commouentes sonitum, faciunt prouenire sonitum [c] § in uasis habentibus strictum collum. § Et claritas quidem sonitus significat mundificationem intestinorum, aut exsiccationem fæcis. Et cura quidem rugitus [d] proxima § est curæ inflationis, & ille, qui inuenit uentositatem in uentre cum febre pauca, bibat aquam cymini cum tereniabin loco penidiarum.

b B. digestæ

c B. qui dicitur bachbach

d B. Alia litera. fortior

ANNOT.

Solo strepitu & motu hic affectus à superiori, de quo proxime actum est, differre uidetur: quod hic mouentur flatus, & mouendo strepunt. curatio tamen eadem est, quum & causæ sint eædem.

De lenitate stomachi, & lubricitate. Cap. 5.

QVandoque est causa eius [a] § malitia complexionis § stomachi, Et raro fit ex complexione calida simplici, quando peruenit ad hoc ut mortificet retentiuam. Et quandoque fit propter malitiam complexionis frigidæ cum materia lubricitante, aut absque materia. Et quandoque fit propter ulcera in stomacho, quæ læduntur ab eis, quæ ad ipsa perueniūt, quare mouetur ad expellendum ea. Et quandoque est causa eius debilitas adueniens retentiuæ. Et quando accidit post lubricitatem stomachi, & intestinorum, & lenitatem eorum eructuatio acetosa, est secundum dictum Hipp. signum bonum. Significat enim augmentum caliditatis diminutæ: nam si non fuerit caliditas, [b] † § §non erit uentositas, neque eructuatio.

a B. complexio calida cum materia lubricatiua cibi, cū euentu mordicationis

b † B. aliqua

ANNOT.

De lienteria agit, ueloci. s. eorum exitu, quæ comeduntur, & bibuntur, quæ talia deijciuntur, qualia fuere deuorata. De hac tamen dubitare quispiam posit, an uētriculi affectus sit, an intestinorum, quum alij inter intestinorum affectus reponant. Verè tamen duplex est lienteriæ species, altera ex superficiaria intestinorum exulceratione: altera ob contentricis in uentriculo imbecillitatem, annotante Paulo lib. 3. propterea q; iure & ad intestinorum, & ad uentris affectus refertur. Vide pro hoc loco Hipp. ac Gal. 6. aph.

Cap. 4.

Aphor. 1.

De signis. Cap. 6.

NOTA sunt, & non est necessarium iterare ea.

De cura. Cap. 7.

SI fuerit causa eius malitia complexionis calidæ cum materia, tunc oportet ut educatur humor cum facilitate, & administrentur post illud robub fructuum stipticorum: aut aqua sauic hordei decocti cum milio. Et si prolongatur illud, est necessarium bibere ea, quæ sunt sicut lac acetosum uaccinum decoctum, aut in quo extinguūtur ferrū, & lapides, cū quo sint admistæ medicinæ stipticæ, sicut spodium, & rosæ, & karabæ, & balaustiæ, & [a] § alcort & hypoquistidos, § & proijciantur super mediam lib. lactis acetosi. 3. v. de medicinis, & administrentur super stomachū emplastra dicta in [b] § antidotario. § Et sit cibus ex lentibus excorticatis, & rizi, & milio cum succis fructuum stipticorum, sicut est aqua agrestæ, & aqua granatorum acetosorum & aqua cydoniorum acetosorum. Quòd si non inuenis excusationem, quin cibes eos carne, cibabis eos illis, quæ sunt ex carne pullorum & cubugi [c] § tabegi § assata ualde, aspersa acetosis prædictis. Et scitur ex istis cura eius, quæ est raro, & minus ex casibus huiusmodi ægritudinis propter complexionem calidā puram sine materia ex eis, quæ docui te in cap. communi. Quòd si fuerit ex frigore, cum calefactiuis curetur ebibitis. Et emplastra eius sint ex eis, quæ iam exposita sunt in loco suo: Et fiat cibus eius ex cannabit, & minutis auibus assatis, & [d] § pullis § etiam, quoniam sunt tardæ remanentiæ in stomacho: & puluerizentur cum speciebus odoriferis calidis stipticis, aut calidis permistis cum stipticis. Et si fuerit illic materia, euacuetur cum eis, quorum præterijt declaratio, & administretur uomitus in omni septimana, & administretur electuarium alcanzi, & electuarium de granis myrti, & electuarium de scoria ferri: & detur in potu uinum [e] § purum § antiquum. Et si fuerit ex ulceribus, curabis ulcera sua cura, deinde regimen adhibe confortando stomachum. Factæ autem ex debilitate uirtutis retentiuæ, cura est ut administrentur [f] § sirupi stiptici § cum speciebus [g] § calefactis, odoriferis § in potu sumpti, & ut emplastrum superpositi. Et ex eis, quæ conferunt ad illud, est electuarium de xilocaractis cum aqua senticum humidarum: aut medicamē de sumach cum aqua de xilocaractis, aut suffuf de granis granatorum, cum robub de cydonijs acetosis puro: aut alcanzi cum rob de myrto. Et ex illis, quę ei maximum afferunt iuuamentum, sunt trochisci [h] § ensistides § & trochisci de balaustijs, & emplastrum de absinthio cum stipticis. Cibi autem proximi sunt illi, quos diximus in capitulo complexionis calidæ & humidæ, & assata, & frixa, & ea, quæ in patellis cum robub. Et scias quòd aqua hordei cum tamarindis iuuatiua est ad [i] § difficultates § ægritudinum.

a B. alchard & altaratit

b B. canone

c B. teiugi

d B. alfrach

e B. austerum

f B. Alia litera. oppilātia stiptica. Alia litera. confortantia stiptica

g ——— B.

h B. aiusistides

i B. nauseas

ANNOT.

De lienteriæ curatione habes plura ex Paulo lib. 3. quem tu uide. Proponit Auic. amplius quàm Paulus purgationem leuem, ubi ex biliosa materia uentriculum stimulante hæc gignitur, qua in re is proponitur scopus qui in dysenteria, quum, & si aluus fluit, soluentia tamē medicamenta causæ non morbi gratia exhibemus.

Cap. 40.

De uomitu & subuersione, & nausea, & æstuatione stomachi. Cap. 8.

VOmitus & subuersio sunt motus stomachi ad expellendum ex eo aliquid, quod est in eo per uiam oris. Et subuersio quidem una duorum, est motus expulsoris, cui non associatur motus expulsi. Et uomitus, qui ē unus ipsorum, est, ut associetur motui facto ab expulsore motus [a] § expellendi § ad exteriora. Et nausea est dispositio stomachi, quæ quasi suscipit hos motus, & est quasi declinatio eius ad hos motus, aut [b] § multi tēporis, aut parui temporis § secundum [c] § susceptionem § materiei. Et istæ quidem dispositiones contrariæ sunt appetitibus ex omnibus partibus. & subuersio animæ dicitur nausea inseparabilis: & quandoq; dicitur destructio appetitus. Et uomitus quidem alius est acutus, æstuosus, sicut in colirica passione, & sicut accidit

a B. expulsi

b B. debiles motus, qui fiūt paulatine, aut fortes motus, qui fiunt in breui & paruo tempore

c B. dispositionem

dit ei, qui bibit medicinam uomitiuam: & alius quietus, ſicut accidit ſtomatichis. Quum ergo accidit ſubuerſio; tunc iam accidit aliquid commouens os ſtomachi ad expellendum aliquid ad propinquiores uias: & illud eſt, aut qualitas [d] § operatiua aut operatione eius § materia, ex qua ipſe læditur: aut [e] § membri communicantis ſicut cerebri: aut aduentus percuſsionis: aut materia groſſa § imbibita, aut infuſa in ipſo corrumpens cibũ: aut cholerica: aut humiditas mala putrefacta, ſicut accidit pregnantibus: aut humiditas non mala, ſed [f] § tremula, debilitans § os ſtomachi abſque malitia cauſæ: aut humiditas groſſa & adhærens, aut multa grauans quamuis non ſit cauſa alia. § [g] § Nam quamuis § ſit, uerbi gratia ſanguis, aut phlegma dulce, ſperatur tamen ex huiuſmodi ꝙ nutriat corpus & nutriat etiam ſtomachum. Sanguis enim nutrit ſtomachum, & phlegma dulce naturale conuertitur etiam in ſanguinẽ, & nutrit ſtomachum. Verùm ipſum non nutrit eum quocunque modo accidat, & [h] § quale § peruenit ad ipſum, ſed quandoque nutrit eum quãdo gradatur aduentus eius ad ipſum, ex uenis alterantibus ſanguinem ad complexionem ſtomachi, & aſsimilantibus ipſum ei [i] § ex uenis prædictis § in anatomia, niſi accidat propter eam, cum qua non inueniat ſtomachus nutrimentum omnino, & non afferãt ad ipſum uenæ, quod [k] § ei conueniat, & libenter ſuſcipiat ipſum, & digerendo faciat ipſum § ſanguinem, ſicut multoties effundit ad ipſum hepar, nõ per uiam uenarum ſpargentium ſanguinem, imò per uiam uenarum per quas penetrat kylus, ſanguinem bonum & cõuenientem, non plurimum, grauantem, ut nutriat ipſum, ſecundum ſemitam quòd ipſe ex eo exuccat, & conuertat eum cum ſua ſubſtantia ad ſuam ſimilitudinem. Et illi quidem errauerunt, qui exiſtimauerũt quòd ſanguis non nutrit ſtomachum, & iudicant de eo iudiciũ enunciatiuum abſolutum. Et quidam homines ſunt, qui habent periodos in melancholia conſuetos, & in eis ſunt ſani: & quandoque perducit ad aduſtionem in meri, & gutture, imò ad ulcus. Et ex nauſea eſt, quæ eſt ſignum criſis. Et quandoq; eſt ſignum malum ſicut in febribus peſtilentialibus. Et quando multiplicatur in cõualeſcẽtibus, indicat conuerſionem. Et de uomitu quidẽ cretico eſt, qui confert febribus acutis, & apoſtematibus hepatis, quæ ſunt in latere concauo. Et eſt uomitus, qui accidit in acceſsione febrium. Et quando ſunt in ſtomacho, & in uiſceribus interioribus apoſtemata, & propriè calida, ſunt faciẽtia uenire uomitum, propterea quòd declinãt ad expellendum, & propterea quòd lædũtur ex quolibet tactu accidẽte eis, aut ex quolibet cibo, aut medicina, aut humore, aut membro mollificato. Et nauſea quidem quandoque remanet, & nõ permutatur ad uomitum: & cauſa eſt uehementia uirtutis retentiuæ, aut debilitas qualitatis, quæ facit nauſeam, aut paruitas eius ita, quòd quando [l] § ſuper ipſum fit motus, alleuiatur uomitus, imò mouetur uomitus. § Et illi, cuius ſtomachus eſt debilis, accidit ut [m] § ſyncopizetur ipſe § & nõ poſsit uomere propter uacuitatem ſtomachi ſui, aut propter paruitatem humoris lędentis ipſum, ſiue ſit imbibitus, ſiue non imbibitus. Quòd ſi loco huiuſmodi ſtomachi, & oris eius, eſſet ſtomachus

d B. operans in eo illud quod operatur

e B. membrum cõmunicans ſicut cerebrum quũ aduenit ei percuſsio, aut materia humoroſa

f B. relaxans mollificans

g B. Alia litera quoniam nocet uel læditur cum ea. Et

h B. qualitercumq;

i B. Et ſunt uenæ prædictæ

k B. eſt ei ſufficiens & neceſſarium, quare venæ apprehendunt ipſum, & digerendo conuertunt ipm in

l B. Alia litera, vehemẽs fit vel augmentatur facilitatur vomitus, imò mouet vomitũ. Alia lr̃a comeditur ſup ipſam facilitat vomitus

m B. nauſeet ipſe vel ſubuertat anima, Alia lr̃a, ꝙ accipiat eum voluntas ad vomitum

fortior, & os ſtomachi fortius, non [n] § ſyncopizaretur ipſe § neque pateretur ab ipſo. Verum propter debilitatem eius patitur ab eo, & propter debilitatem eius, & paucitatem materiei non eſt ei poſsibile ut euomat ipſum. Quumque comedit, poteſt ipſum euomere propter duas res: quarum una eſt, quia humor quandoq; eſt nocens ei parum, non mouens, neque laborare faciens, quoniam eſt in fundo ſtomachi, & quando cibatur eleuat ipſum cibus, & multiplicatur: & ſecũda eſt, quia adiuuatur cum quantitate cibi ad expellendum ipſum, & [o] § uincendum. § Et quandoq; ſubuertitur anima, & commouent nauſeam caliditas & ſiccitas accidentes ori ſtomachi: & facit qualitate ſua calida illud, quod facit humor uicinus quantitate ſua calida etiam. Et in adminiſtratione quidem uomitus cum æqualitate, eſt iuuamentum maximum. Verùm aſsiduatio eius maximè debilitat uirtutem ſtomachi, & facit ipſum lacunam ſuperfluitatum. Et uomitus quidẽ creticus [p] § euadere facit ſpaſmum. § Et multoties accidit febricitanti ſpaſmus, aut epilepſia, aut ſimile epilepſiæ ſubito; & euomit humorẽ, ut eſt flos æris, aut indicum, & euadit. Et quandoque facit etiam euadere ex ſubeth, [q] § & ex augmentatione § repletionali in febribus, & alijs. Et multoties uomitus ſanat ex ſingultu clamoſo. Et ex adminiſtratione uomitus cum æqualitate conſeruantur renes, & curatur eo nocumentum eorum: & nocumentum pedum, & ſanatur eruptio uenarũ deferentium ſanguinem, & arteriarum. Et amatur quidem ut adminiſtretur in menſe bis. Et melior horarum uomitus eſt illa, quæ eſt poſt balneum, & poſtquam comedit poſt ipſum, & impletur. Et nos quidem iam ſubtiliter perſcrutati fuimus ſermonẽ de hoc in libro primo. Et ſtomachus quidem debilis quoties cibatur, accidet ei nauſea, & ſubuerſio animi: & ſi fuerit debilior parum, non poterit retinere illud, quod recipit, imò expellet illud ad ſuperiora, & inferiora. Et debilitas quidem ſtomachi quandoque fit ex ſpeciebus malitiæ complexionis. Et tu ſcis quòd de cauſis quarundam ſpecierum malitiæ complexionis ſunt quædam, quibus adiungitur reſolutio ſpiritus, ſicut eſt ſolutio uentris plurima, & maximè ſanguinis. Et tu ſcis quòd ex debilitantibus, ſunt dolores uehementes, & triſtitiæ, & ieiunium, & fames uehemens. Et ipſa etiam ſunt ex cauſis uomitus ſecundum ſemitam introitus debilitatis ſuper ſtomachum. Et uomitus doloroſus etiam uelociter euomit cibum, & expellit ipſum. Et illi, cui ſuperuenit frequenter nauſeatiua ſacietas, & qui comedit non ſecundum ueritatem famis non uerificatæ, accidit in primis quando comedit, aduſtio uehemens ualde, quam non tolerat; deinde conuertitur eius eſſe ad hoc, ut euomat totum quod comeditur. Et deterior quidem uomitus eſt ille, qui eſt uomitus ſanguinis, niſi ſecundum [r] § neceſsitatem, quam § dicam; tunc enim eſt ſignificatio fortitudinis naturæ, & ſequitur ipſum uomitus [s] § niger. Et cauſa in hoc eſt malitia, § quoniã iſta duo non ſunt generata in ſtomacho, imò non ſunt niſi expulſa ad ipſum ex locis longinquis, & membris alijs, & ſignificant nocumentum in illis mẽbris, & ſecundum communitatem ſtomachi & [t] § obedientiam, § ita ut debilitent ipſum. Et ſignificat

n B. nauſearet uel non ſubuerteretur anima eius

o B. eradicandum ipſum

p B. eſt liberatiuus

q B. forti

r B. modũ quẽ

ſ B. melancholiæ. Et cauſa in hac malitia eſt

t B. receptionẽ

ficat uomitus sanguinis propriè motū eius egredientem à necessitate. Et[u] §uomitus § sanguinis, quum egreditur à necessitate, portendit mortē. Et uomitus quidem purus est malus: cholericus quidem significat superfluitatem caliditatis, & phlegmaticus significat superfluitatem frigoris simplicis puri. Et uomitus quidem diuersorum colorum[x] § deterior est nigro. Et ex illo, qui est ut flos æris, & § ut succus porri, est malus propter illud, quod significat de aggregatione humorum malorū. Et ex dispositione mala est, ut sit os stomachi subuersum patiens[y] § syncopim, § & sit natura restricta: tūc enim illud, quod sedat uomitum, addit in retentione naturæ; & illud, quod soluit naturam, addit in uomitu; nisi sit illud, quod facit [z] § syncopim, § humor subtilis, aut cholericus.[a] § Et § curetur dispositio cum aqua prunorum, & tamarindorum, & similibus: & confert utrisque rebus simul. Et sunt homines quidam, qui non cessant appetere cibum, & quoties replentur eo, euomūt ipsum, aut expellunt ipsum ad inferiora, deinde redeunt, & non cessat ille labor eorum, & ipsi tamen uiuunt uita sanorum, ac si illud sit res naturalis eis. Et ecce hic quædam auis est capiens locustas, quæ non cessat comedere locustas, & expellere eas:[b] † § § & non saciatur toto tēpore, quo ïuenit eas. & est aliud animal huius proprietatis. Et sunt quidam homines, qui quum comedunt, existimant, quòd si moueantur, euomēt: aut si irascantur, aut loquantur, aut moueātur motu animali, euomēt: & causa in hoc est illud, quod sciuisti. Et sanior quidem uomitus est permistus medius in grositie & subtilitate: & est ex humoribus, qui sunt consueti ipsi, sicut phlegma & cholera. Verùm ille, qui est ut succus porri, [c] § ægritudinis significat malitiam. § Et uiridis ad nigredinem decliuis sicut azul, & indicum secūdum plurimum significat congelationem caliditatis, & [d] § sunt præter illū, qui est § ut succus porri, & flos æris, quamuis quandoque contingat ut sint ambo propter adustionem etiam.[e] § Verùm adustio, quæ non est à uehementia frigoris, & conturbatione eius, § est decliuis ad splendorem, & claritatem, & ad illum, qui est ut succus porri, [f] § & significat mortem uirtutis § quamuis uomitus citrinus & ut succus porri, & ut flos æris multiplicetur in ipso, in cuius hepate est complexio calida ualde. Et accidit habenti apostema calidum in hepate uomitus cholericus: deīde uomitus ut succus porri: deinde ut ærugo æris, & fit cum nausea & singultu. Niger uerò[g] § non fit § nisi in apostematibus splenis: & in fine[h] § ueris & § est malus. Et fœtidus est malus: & proprie quicunque amborum in febribus pestilentialibus. Et quādo inuenitur subuersio in die quarto ægritudinum, & fit expulsio uomitu, est iuuatiuum.

u B. motus

x B. Alia litera, malorum ex nigro, & ex illo qui est vt flos æris, & ex illo qui est

y B. nauseam

z B. nauseam

a B. quare

b † B. per secessum

c B. in ægritudinib[9] est significatio mala

d B. ambo, quæ sunt aliud ab eo quod est. Alia litera mortificationē virtutis & ambo sunt aliud ab eo quod est

e B. qm̄ adustio quæ non est à frigore nigrefaciente & turbidum faciente

f B. & significat mortificationē virtutis. Alia litera

g B. est malus

h B. & in fine febrium quartanarum

ANNOT.

De uomitu & nausea egit & lib. 1. ut salubris causæ rationem habent. hic ut de uentriculi symptomatibus, quamuis πάρ ἔργον *& aliqua de uomitus usu uerba faciat. Quòd hic expultricis & naturalis facultatis symptoma sit, satis est notum. atq; à Gal. sæpissime, præsertim uerò 3. de sympt. caus. testatum. Huius causæ sunt, quæcunq; in uentriculo sunt ipsi aduersa, sui uel substātia, uel qualitate, uel quantitate. irritatur nempe uentriculus, ut id, quicquid est, reijciat. Quæ sui substantia negocium faciunt, non uel qualitate uel multitudine, alia quidem toti hominum generi inimica sunt, ueluti ex uenenis multa: alia huic uel illi uentriculo abdita quadā ratione infesta, ob quam hos uel illos cibos quidam respuunt salubres alioqui & cæteris familiares; quare & receptis ijs nauseabundi fiunt. Quæ qualitate infestant, id, uel quia mordacia, uel humidiora, uel uiscidiora. Adde & sicut de substantia dictum est, ex obscura qualitate uel ex ingestis cibis medicamentisve, uel ex corporis particula quapiam ad uentriculum delata: ut in pestiferis affectibus usu uenit. Quantitate uerò irritant, quæcunq; sui copia uentris uires exsuperant, licèt non alia ratione infesta sint. quare non ex alimentis solum copiosioribus ingestis; sed etiam ex sanguine ipso uel dulci pituita nausea & uomitus nonnunquam fiunt, ut author scribit, quòd enim et sanguis & dulcis pituita neq; qualitate neque substantia lædat, constat, ut author ait, quoniam ex his & corpus totum & uentriculus ipse nutriri solet. Vidit hoc in loco Auicennas dubitationis esse locum de dulci pituita, an scilicet ex ea sub pituitæ forma uētriculus nutriatur; an uerò ex eadē in sanguinem conuersa; propterea, etsi extra institutū, breuibus huic satisfacit, hac ratione asserens pituita dulci uentriculū ali, quòd ubi delato ea est in iecur, in sanguinem uertitur, & per proprias uenas uentriculo impartitur: quo sanguine demum uentriculus nutritur. nempe à uero discrepare ait, quòd ex eiusmodi pituita sub pituitæ specie uenter nutriatur; nisi forte ob inediam quandoque, siue ob denegata ex iecinore alimenta, propter earum uenarum obstructionem, per quas à iecinore ad uentriculum sanguis uentriculo aptus deferri solet. Quare & eos damnat, qui uentriculum sanguine non nutriri planè existimant. Hæc quidem, quum author asserat; non parum tamen difficilis proposita quæstio uidetur, quum Gal. contra 3. fac. nat. ex assumptis alimentis, atq; ex ipso planè chylo nutriri uentriculum uelit; eo nempe tempore, quo cibos concoquit, in sui ipsius tunicas reponendo quicquid utile ex ijs est, at si sine cibo manere cogamur, tunc arbitratur is à uenis quæ ex lactibus & iecinore uentriculo adueniunt, alimentū trahi. Ita ut Gal. proprium uentriculi alimentū non sanguinem faciat, ut Auic. sed chyli portionem; fortasse uerò & pituitam dulcem naturalem, quum hæc sanguis incoctus sit, sicuti & chylus. Sane pro Gal. pugnare hæc ratio uidetur. nanq; si non chylo nutritur uentriculus, cur assumptis alimentis statim ferè & fames & sitis extinguitur? Certum est conuersa iam in sanguinem non esse alimenta. Cur uentriculus tam arctè alimenta amplectitur, retinetq;? Constat certè sui ipsius non alterius gratia id potissimum agere. Quare chylo nutriri uentriculum oportet. Ex aduerso tamen, quum nulla in sanguineo animali pars sanguine non nutriatur (quod uel de ossibus ipsis à carne tanto interuallo dissimilibus fatentur omnes) quid non & uentriculus eodem alitur? Adde, q, quum alimētis, dum in utero est, uentriculus nutriatur, sicut & reliquum corpus, is certe chylum non habet ex quo alatur, sed sanguinem. Cæterùm dilui hæc ab Auerroe quæstio uidetur 2. Coll. nā & si uera & uentriculi & totius corporis nutritio ex sanguine pficitur, sedari tamen fames & sitis ex assumpto alimento potest: non quòd uerè ex chylo uenter nutriatur; sed quòd ex eo exiguum quidpiam alimoniæ qualitate potius, quàm quantitate insignem trahit. quasi uelit Auerroes eo casu nō nutriri sanè uentriculum; retundi tamen ex ea chyli qualitate appetētiæ sensum. Adde etiam quòd sicuti in animalibus sanguine*

Cap. 2.

Cap. 13.

Cap. 9.

guine uacantibus conuerti in sanguinem eorum alimenta necesse non est; ita & fortasse uentriculum, tenui quadam alimenti portione illius substantiæ simili ex chylo attracta ali non est absurdum. Astipulariq; id huic posteriori solutioni uidetur, quod, quum quiduis simili nutriatur; non sanguineus est uentriculus, sed inferiori excepta parte ferè exanguis; alimento propterea indigens tali, qualis sanguis nō est, uidetur autem chylus talis esse. His ergo proposita dubitatio uidetur solui. Superest tamen Gal. locus examinandus, quando is ex sanguine nutriri ferè per accidens uelit, ac non nisi cogēte inedia, & alimenti parcitate, contra quàm & Auerroes & Auic. censeant: quibus placet sanguine propriè ali in animalibus sanguineis omnia.

De signis portendentibus uomitum. Cap. 9.

SVnt nausea, & subuersio antecedentes uomitum: Et quādo tremit labium, & accidit tensio hypocondriorum ad superiora, tunc iudica ipsum adesse. Signa autem humoris mali, putridi, facientis nauseam, & uomitum, si est calidus, sunt sitis, & sapor malus in ore, & putrefactio apparens. Et signa quis ex illo humore sit saniosus, sunt intueri ipsum ex parte uomitus: & uehementia nocumenti stomachi ab ipso cum eius leuitate, quoniam ipse non nocet nisi ex qualitate sua, non quantitate. Signa humoris boni, non mali, qui facit illud cum sua quantitate, sunt, ut nō sint illic uapor[a] § & putrefactio § & sapor malus, & uomitus malus: & sedant ipsum, si fuerit subtilis, medicinæ ponticæ. Et si fuerit grossus, medicinæ subtiliatiuæ. Et significāt § multitudinē humiditatis § multitudo uomitus non mali: & multitudo egestionis: & multitudo saliuæ: & præcipuè si præcesserit nauseatiua sacietas. Et signum eius, cuius causa est malitia complexionis oris stomachi, est quod non tolerat illud, quod eis superuenit; imò mouetur ad expellendum illud uia malitiæ complexionum prædictarum. Et eius, qui fit propter communitatem cerebri, aut hepatis, aut matricis, signa sunt signa ægritudinum hepatis, uel capitis, & aliorum.

a B. Alia litera. putridus

b B. ipsum multitudo humiditatis &

ANNOT.

Futuri uomitus indicia nausea & uentriculi conturbatio est. Instantis uerò iam, & tremor labiorum, & hypocondriorum sursum tractio. Roget autem quis, cur labiorum tremor instāte uomitu fiat. Cui ita satisfacere est. Continua oris est cum uētriculo tunica, quod passim & Gal. & cæteri testantur. concitato ergo uentriculo, quia uomitus cōuulsionis quodāmodo spēm refert, mirū non est tremere labia, sursum deorsumq; impulso uentriculo. De signis uomitus pete Trallianum lib. 7.

Cap. 13.

De uomitu sanguinis Cap. 10.

ET sanguis quidem quū per uomitum egreditur, tunc est ex stomacho, aut meri. Et causa in illo, aut est eruptio uenę, & scissura eius, & ipsius incisio. Et multoties fit, ꝑpter uomitum plurimum, aut uentris solutionem factam ex cathartico calidæ complexionis: aut eruptio apostematis non maturi: aut propter[a] § sanguinē à capite currētem ad stomachū à loco, qui ignoratur: § aut propter effusionē sanguinis ad ipsum ex hepate, & ex aliis membris: & præcipue quum retinetur illud, quod oportet euacuari ex sanguine: aut accidit incisio membri, & superfluit nutrimentum eius, secundū modum, cuius declaratio præterijt à me in radicibus: aut accidit[b] § membro dimisio § exercitij consueti, aut potus sanguisugæ suspensæ in meri, aut stomacho: aut accidūt[c] § fistulæ § in stomacho. Et causa eruptionis uenarum, & scissuræ earum, est illud, quod sciuisti in libris uniuersalium, & illud, quod diximus in principio huiusmodi tractatus: & oportet ut tu cognoscas ex eis illud, quod est ex mollificatione uenarum cum subtilitate, & sua mollitie: & quod est ex uehementia exsiccationis earum, aut aliud, [d] § propter grossitudinem earum. § Et multoties quidem fit uomitus sanguinis ex sana uirtute, & expellit sanguinē ad partem, quā inuenit in dispositione expulsionis eius conuenientiorem. Et propter hoc multoties est in vomitu duarum librarū sanguinis, verbi gratia, tranquillitas, & iuuamentum. et illud est quando effunditur superfluitas splenis, & hepatis ad stomachū, & egreditur vomitu & expellitur. Et illud, quod est à splene, est nigrum, & turbidum, & quandoque est acetosum: & nō est cū istis duobus dolor. Et multoties quidem vomitu expellit homo frustum carnis, & causa in illo est caro addita uerrucosa, aut[e] § fistulosa § orta in stomacho: & abscinditur propter causam aliquā, & expellit ipsam natura ad superiora. Et omnis uomitus sanguinis cum febre est malus; sed quum non est illic febris, quandoq; non est malus.

a B. Alia litera. fluxum sanguinis nariū fluentis ad stomachū in modo q̄ non sentit ipsum

b B. ex dimissione

c B. hæmorrhoides

d B. ingrossans ipsas

e B. hæmorrhoidalis

De signis. Cap. 11.

ILle quidem qui à stomacho, distinguitur ab illo, qui est à meri, per locum doloris, nisi sit ex apertione uenarū, & nō ex corrosione & ulceribus; quare non fit illic dolor. Et illum, qui est à corrosione, significat signum ulceris, quod præcesit: & sanguis egreditur ab eo in primis paulatim, deinde emanat res plurima. Et illius, qui est à sana uirtute, est, ut nihil de esse suo immutatū sentiat patiens, & inueniat leuitatem post[a] § ægritudinem, § & sit sanguis sanus, non[b] § calidus § corrosiuus,[c] † § § aut ulcerosus. Et eius, qui est ex sanguisuga, est, quòd sanguis, qui est ex ea, est subtilis[d] § saniosus: § Et ille iam bibit de aqua, in qua sunt sanguisugæ. Et eius, qui est ab hæmorrhoidibus, est ut sit illud hora post horam, & iuuatur per illud, & colores eorum sunt citrini. Et differentia quidem inter factum propter hepar, & effusionem eius ex ipso ad stomachum, & factum propter splenem, & factum propter stomachum ipsum: est quòd cum illis non est dolor, & ille, qui est à stomacho non euacuatur à dolore: & ille qui est à splene, est niger, turbidus, & quandoque est acetosus: Et multoties euomit homo frustum carnis, & iam ante diximus causam eius.

a B. grauitatem

b B. acutus

c † B. aut putridus

d B. virulentus

ANNOT.

De sanguinis eruptione per superiora, & de eius causis & signis generatim in superioribus actum est. Faciuntq; ea omnia ad hunc locū. ut ex ijs quidquam particulatim non sit à nobis repetendum.

De

De cura uomitus absolute. Cap. 12.

SErmo quidem uniuersalis in curatione uomitus est hic. In uomitu, qui generatur à corruptione administrationis cibi, rectificetur cibus,& fiat bonus, & adiuuetur ex quibusdam, quæ diximus,confortantibus stomachum, boni odoris,calidis,aut frigidis, secundum quòd conuenit.Et in illo cuius causa est materia mala, aut plurima,euacuetur illa materia secundum canones prædictos,& cum ebibitis, & clysteribus, & minoretur cibus, & subtilietur. Et adhibeantur exercitium subtile,& ieiunium. Et clysteria proportionalia secundum ægritudinem, sunt iuuatiua propter illud, quod declinat de materia ad inferiora.Et multoties quidem abscindit uomitum clystere acutum. Et uomitus etiam multoties abscindit uomitum,quum est à materia. Sanatur.n. ex uomitu, quũ euomit illam materiam propter egressionem eius cum uomitu, aut uerbi gratia, cum aqua sola, aut cum sirupo acetoso, aut cum anetho,aut cum aqua raphani, & melle, & quæ sunt illis similia de his,quæ sciuntur in loco suo. Et quum fuerit illud, quod euacuare uolumus, [a]§uomendo,aut sudãdo,§ grossum,incipiemus,& subtiliabimus ipsum: & incidemus illud, deinde euacuabimus ipsum.Et si fuerit nausea, imò uomitus etiam ex malitia complexionis, curabitur cum eis,quæ ipsam permutant. Quòd si necessaria fuerit [b] § renouatio,§ fiat illud, quod narrauimus nuper. Et ultimum, quod intendimus in regimine nauseæ, est expulsio humoris facientis [c] § syncopim§aut[d] §subtiliatio§eius, & ipsius incisio,si est grossus, uiscosus: aut rectificatio eius,si est putridus, saniosus cũ bono odore eius, quod in potu sumitur [e] § ex medicinis. § Bonus enim odor uehementer est conueniens stomacho: & [f] § propriè quum est in nutritiuis & remoueri ab ipso si sensus est diligens ipsum.§ Et attractio materiei excitantis ad extremitates est iuuatiua ualde in retentione uomitus,& propriè quum est ex expulsione humorum ex membris[g] § continentibus§stomachum, ad ipsum:& illud fit si stringuntur extrema, & propriè inferiora, sicut crura, & pedes constrictione descendente à superioribus. Et quandoq; adiuuat ad illud eorum calefactio, & positio eorum in aqua calida. Et quandoque est necessarium,ut ponatur super adiutorium, & crus medicamen rubificatiuum ulceratiuum. Et mirabile quidem est, quòd calefactio extremitatum est iuuatiua in sedatione uomitus, propterea quòd attrahit.Et infrigidatio earum est iuuatiua in sedatione uomitus uelocis calidi, propterea quod infrigidat.Et similiter infrigidatio stomachi. Et existimauerunt quidam,quòd amigdalæ[h] † § §quum teruntur, & digitis fricando dissoluuntur in aqua, & colantur, & sumitur ex ea in potu,sunt maxima cura uomitus dominantis [i] §superantis.§Et fabe decocte cum corticibus suis in aceto permisto conferunt plurimum eis. Et lentes[k]§effuse quum elixantur in ipso,scilicet§quando decoquuntur in aceto[l]§permisto.§Et[m]§ex§eis quidem expertũ est medicamen, quod recipit galliæ & xiloaloes crudi,& gariophylli partes equales;sumatur in potu cum aqua malorum, Et gluten gariophyllorum melius est gariophyllis,& sit eius pondus pondus illorum. Et quandoque ponuntur in ipso quum non reperitur gluten gariophyllorũ, gariophylli:& ponitur cũ gariophyllis pulegij quãtũ sunt gariophyl.sunt enim ultimi & stant loco eius. Et tu quidem stude inquantum potes, ut eos dormire facias, qm̃ illud est radix, Et ex eis,quæ conferunt in hoc, est facere ut ipsi in potu sumant uolentes,aut inuiti aquam carnis plurimam cum seminibus:& sit in ea coriandrum siccum:& quandoque funditur in ipsa uinum odoriferum: & si est cũ hoc ponticum,est melius. Et quandoque infunduntur in ipsa tortellæ, aut panis de simila.hoc enim quandoq; facit eos dormire,quumque dormierint,sudabunt. Et quum natura fuerit sicca, non stringas uomitum cum eo, quod exsiccat ex stipticis, nisi cum mensura absque nocumento:& administra clysteria, & soluas uẽtrem,deinde sis audax in dando robub. Et multoties quidem alleuiantur nausea,& uomitus per phlebotomiam.Et si cum uomitu expellitur medicamen fortiter constringens uomitum, reitera ipsum.& si uehementer abhorreat ipsum,tũc altera ei aliquid odoris eius,aut coloris ipsius. & scias,quando nausea lædit,& non associatur ei uomitus, tunc oportet ut adiuues ipsum cum uomitiuis subtilibus ita, ut euomat cibum suum uel humorem suum. Et si necessarium tibi fuerit, ut soluas uentrem eius cum facilitate, fac: deinde conforta stomachum cum oleis prædictis & propriè cum oleo de nereiden puro,aut permisto cum oleo rosaceo sicut uides de calefactione stomachi.Et quandoque est nausea non post cibum, imò secundum uacuitatem etiam,& non est possibile ut fiat uomitus propter paruitatẽ materiei; quare oportet ut comedat patiens ipsum,cibum; quoniam quum repletur,facilis fit post ipsum uomitus,& expellitur cum ipso humor. Et plurimũ quidem nauseæ accidentis à caliditate, & siccitate,remouetur à positione emplastrorum cum in frigidatiuis humectatiuis infrigidatorũ in niue, & sumendo in potu aquam [n] § frigidam congelatam,§& quãdoque ponitur in ipsa sicut rob agrestæ,& rob[o]§acetosæ.§In nausea uerò materiali, necessaria est purgatio cum eis,quæ conueniunt: deinde curetur qualitas remanens cum eo,quod est ipsi contrarium ex medicinis odoriferis,cum robub calidis aut frigidis, scilicet unumquodque secundum se.Et omnem,quem curas, si ipsum uis cibare,ciba paulatim paulatim,ita, ut non moueatur[p]†§ §alia uice in ipso. Et oportet ut illius stomacho,qui cõsuetus est uomere post cibum,& cibus non stat in stomacho ipsius,apponantur emplastra stiptica prædicta in canone: & si non fuerit caliditas,permisceantur cum eis illa, quæ sunt sicut pyrethrum,& spica,& thus,& myrrha. Et iuuantur ualde ex trochiscis albencharus quos laudauit.Gal.Et dentur in potu,si fuerit illic caliditas,& sitis,cum robub, sicut rob de granatis,& propriè illud,in quo ponitur mentha, & sequatur illud uinum permistum,si permittit cõplexio. Si autem non fuerit caliditas, sumant in potu cum aqua,& cõferunt eis ualde troch. eschilis:& confert eis,quando adest eis cum frigiditate trochiscus huiusmodi.Recipe zurumbet,gariophyl.usneæ,cinnamomi,masticis,thuris[q]†§ § omnium an.danich.j.opij keratẽ.j.castorei

[a] B. cũ uomitu aut cum re alia à uomitu
[b] B.stupefactio
[c] B.Alia litera. nauseam
[d] B.minoratio.
[e] —— B.
[f] B.olea quum sensus est diligens ea.Alia lr̃a remoueri ab eo si sensus est acutus. Alia litera. confert diuertere fantasiam ab ipso uomitu & occupare eã circa alia si sensus vel imaginatio cum ipso uomitu fuerit occupata seu vexata.
[g] B. circundantibus
[h] B.amaræ
[i] B.furiosi
[k] B.à quibus effusa est aqua in qua elixantur
[l] —— B.
[m] B.iam
[n] B. infrigidatam cum niue
[o] † B. ribes
[p] † B. vomitus eius
[q] † B.myrrhæ

storei kerate m.j.aloes quartam.3.Et ex eis, quæ conueniunt illis, qui uomunt cibum suum, est ut multiplicetur in cibarijs suis coriandrum: & lambant mel emblicorum: & etiam comedant cortices phistici humidos, aut siccos. Et masticet thus & masticem, & xiloal. & cortices citri, & mentha: & conueniens est eis ut uomat, deinde comedat. Et antiqui quidem [r]§uarij in medicina curant impeditum uomitu§ quum est adolescens, fortis, habens stomachum repletum humiditatibus retentis subtilibus, & est multæ saliuæ, phlebotomando ei uenam cum æqualitate, ne sequatur terminos syncopis, si tolerat natura: deinde expectant aliquibus diebus, postea phlebotomant uenam eius, quæ est sub lingua: deinde dant in potu [s]§stupefacientia§ postea faciunt eum gargarizare cum [t]§subtiliatiuis§ deinde expectat, postea dant in potu hieram factam cum coloquintidis, & ingenientur ut remaneat hiera in stomacho eius tpe paruo, deinde post. vij. dies euomant, deinde adhærere faciunt uentri eius uentosam sine incisione, & euaporant locum cum oleo calefacto, & in mane ponunt emplastrum desuper ex fœnugræco contrito confecto cum melle, & semen maluæ confectum cum oleo, & faciunt illud tribus diebus. Si autem illud non sufficit, in potu tribuunt hieram cum pulpa coloquintidæ, & liniunt stomachum ex gumma rutæ agrestis, & medicinis rubificantibus, donec uideant super locum bothor, & uesicas, & dant in potu hieram picram, deinde decoctionem absinthij, & medicamen factum cum castoreo & aqua, deinde iterant rubificationem cum eis, quæ sunt leuiora, deinde administrant gargarismata & postea [u]§sitim facientia.§ Hæc est ergo uia in medicina antiqua uaria, non secundum uiam comprehensam. Iam quidem diximus de cura uomitus illud, quod currit cursu canonis, & nos addemus ei nunc distinctiones.

r B. medici cõfusi seu errãtes in medicina curant patientem vomitum

s B. diuretica

t B. incisiuis

u B. sternutatoria

Annot.

De uomitus nauseæ et curatione, quæ his quatuor capitibus, habes tamen ex Paulo lib. 2. tum ex Tralliano lib. 7. tum ex Gal. 8. de comp. med. per loca. Quod ad hunc locum pertinet. Ait author ijs uerbis § Et multoties quod abscindit &c. § uomitu quandoq; uomitum abscindi, quod existimarit quis fortasse absurdum. sed & de hac re alias dictum est. sententia Hippocratis est fluxum fluxu, & uomitum uomitu curari 6. de uulg. morb. sect. 2. Educto quippe per uomitum humore uomitionẽ faciente, is cessat. ita & in dysentericis sæpe purgatoria medicamenta exhibentur. Aliud scribit, quum ait, § Et infrigidatio earũ ẽ iuuatiua in sedatione uomitus &c. § de quo mirari quispiam possit. Quòd sanè extremorum lotio ex calida aqua, à uentriculo auertat, & uomitum sedet, rationi consentaneum est, nempe quòd calidum attrahit. at quòd ex frigida ablutio itidem uomitum reuocet, uidetur creditu difficile. Author tamen noster hanc commendat, si materia uomitum faciens calida sit, propterea quòd refrigerat. quum tamen frigida aqua (& si calidos humores refrigerat earum partium quæ ipsa abluuntur) sui frigiditate repellendi uim habeat, & tenues ac calidos humores ad superiora potius concitare apta sit, quam frigiditate, eadem alterare, & cohibere. Certe id placere alijs uidemus, ut si frigida materia sit à superioribus retrahenda, lotione extremorum ex aqua calida non actu solum sed etiam potestate, ex odoratis rebus parata utamur. At in calidis humoribus, sicuti frigida & actu & potestate aqua omniũ iudicio refrigerat magis; ita eadẽ calida potius actu usurpatur, quàm actu frigida. De qua tamen re alij sentiant quid uelint. Addit author § Et existimauerunt quidã, quòd amigdalæ &c. § quibus uerbis ex aliquorum sententia amigdalas in sedãdo uomitu proponit: cui opinioni, quum ipse non aduersetur, tacitè annuit. At contra Paulus lib. 1. amigdalas melli intinctas conferre ait, ut quis facile uomat. Fortasse tamen, quum eæ uomitum cient, quod ait Paulus, dum materiam unà quæ antea uomitum faciebat, sui lenitate, & abstersione educunt, eundẽ sedant, quod Auicennas. Fuscus deinceps & hoc & sequentibus tribus capitibus uomitus curationem docet, pro qua re uide & loca antea citata, & Rasim 9. ad Almansorem.

Cap. 55. Cap. 13. Cap. 3. & 4. Text. 9. Cap. 42.

[a] § De uomitu facto propter caliditatem. Cap. 13.

Sumat capparem nõ maturam§ propriè & granata, & sumach & [b]§algobere uidelicet§ gubera, & cydonia, & sirupos, qui fiunt ex eis: & pilulas huiusmodi. Recipe seminis hyusquiami partem. j. sem. rosi. ru. & sumach, & [c]§capparis§ omniũ an. partes. iiij. coniũgantur cum duplo eorum de rob de cydonijs, & detur ex aggregato confecto à medio aureo usque ad aureũ secundum uirtutẽ, facit enim dormire, & sedat nauseam. Quumque non est illic constrictio naturę, tunc tibi superest tribuere robub pura facta ex agresta, [d]§acetosa§ & ex acetositate citri propriè. Et camphoræ quidẽ inest proprietas prohibendi uomitum, & nauseã calidos, sumptæ in potu cũ rob, & olfactæ, & linitæ super stomachum. Illius uerò, qui cogitat, q̃ si moueatur post cibum, euomat, cura melior est: Et eius, qui euomit cibum suum, non cum cholera citrina, imò est uomitus eius propter melãcholiam, aut humorem frigidum, est quæ est ex curatione facta cum calefactiuis exsiccantibus. Et ex eis est illud, quod recipit seminis apij, & anisi, & absinthij partes æquales: fiant ex eis troch. sitque dosis eorum aureus. j. cum aqua frigida, Et etiam fiat ei [e]§ius tinctum§ ex cymino, & pipere, & pauco [f]§uino, § misceãtur illa cum aceto, & almuri. Et ad illum quidem, qui cibum suum euomit cum dolore stomachi, sumatur [g]§capparis§ & conteratur, & distilletur desuper aliquid de sirupo granorum myrti, scilicet quantitas, qua conficiatur: deinde misceatur [h]§illud super uinũ paucum & mel paucum§ & bibatur. & etiam uitellus oui assati, & misceatur cum melle, & xv. granis masticis contriti, & comedatur: & administretur illud tribus diebus. Et conferunt trochisci prædicti in cap. doloris stomachi, in quibus ponuntur absinthiũ, & [i]§mentha§ & oportet ut dentur istis, & qui eorum cursu incedunt, post cibum quidem stiptica & ante ipsum quidem lubrificatiua, sicut uolubilis. Et confert eis, ut sumant super cibum hoc suffuf, quod. ℞. thus, & glandes, & sumach. Et medicamẽ iuuatiuum ualde ad nauseam est illud, quod ℞. coriandri sicci, ruthæ siccæ partes æquales, quod bibatur cum uino quidem commisto, si sentitur cum acetositate, aut cum aqua frigida, si sentitur cum mordicatione. Medicamen conferens uomitui accidẽti propter frigiditatem, & humores frigidos. Recipe zurumbet, doronigi, castorei partes æquales, zuccari quantum omnia: dosis eius

a B. continuatũ cum præcedenti. sic, vomitum aũt factũ à causa calida sedat assũptio alcasb
b —— B.
c B. alcasb
d B. ribos
e B. sabag
f B. ruthæ
g B. alcasb
h B. cũ illo parũ aceti vini & mellis
i B. myrrha

eius usque ad.ij.ʒ.administrētur aliquot diebus. Si autem hoc regimen non sufficit, cum trochiscis prædictis sumant in potu oleum de kerua cũ aqua de seminibus. Accidens autem post nauseatiuã facietatem curetur curatione sacietatis nauseatiuæ, & sotira. Eius aũt, quæ accidit propter humorẽ saniosum, cura ẽ euacuatio stomachi cũ uomitu, & mundificatio eius ex eo, & æquatio eius cum qualitatibus boni odoris: & [k] §cadunt§ in ea ex seminibus, sicut anisum, & semen apij, & siseleos, & cyminum, & daucum. Et oportet ut regatur sicut ostendimus ita, ut sumat ante cibum ex cibis, cibos lubrificatiuos lenitiuos, & post ipsum cibos stipticos odoriferos, sicut cydonia, & similia, ut deponant cibum ab ore stomachi ad fundũ eius, & inclinent materiam ad inferiora, non ad superiora. Et quandoque est necessarium in quibusdam, ut in potu sumant cyminum, & sumach. Et quandoque indigent [l] §aliquo§ leui post cibum. Et diamuschum est iuuatiuum eis ualde. Et troc. stellæ sunt ultimi eis cum uino, in quo dissoluitur granum muschi. Vomitus autem proueniens ex melancholia, non oportet ut constringatur quantum possibile est. Quòd si fuerit patiens ipsum repletus sanguine, phlebotometur basilica, & uẽtosentur [m] § t pa § etiã ut alleuietur repletio superior sanguinis & melancholiæ. Et quandoque sufficit [n] §dimissio§ repletionis. Quòd si superfluat adeo ut non toleretur, trahatur ad inferiora cum clysteri, in quo sit acuitas aliqua, & assumptio, [o] † §   § ex carthamo, & polypodio, & tribulis, & epithymo, & halasce, & chamæmilla cum oleo sisamino, & melle. Et fiat spleni emplastrum ex meliloto, & myrto, & ladano, & usnea, [p] § & semine croci hortensis § cum uino pontico. Et in potu tribuatur etiã sirupus de mentha cũ granatis cum allefeniati. Et si fuerint illic reliquię repletionis, fiat phlebotomia ex uenis pedum, & uentosentur crura. Quumque sedatur uomitus, euacuetur melancholia cum medicinis factis ex myrobalanis nigris, epithymo, & agarico, & sale Indo. Et si exigit res, ut in potu sumatur oleum de kerua cum hiera picra, & [q] § absinthio, § fiat. Et si in splene fuerit ægritudo, curetur splen. & illi quidẽ, cui accidit ꝓpter effusionẽ materiei subtilis, mordicatiuæ commiscentis cibum, quare sit nausea; conferunt troch. stellæ in horis paroxismi: & expulsio cum picra præter horas paroxismi: & solutio uentris cum oximelle mixto cum aloe, & oximelle facto cum scammonea ad solutionem uentris, & cum aqua prunorum, & tamarindorum. ipsa enim ambo sunt declinantia materiam ad inferiora, & sedantia uomitum cum acetositate sua. Et oportet ut in huiusmodi trahatur materia ad inferiora cum clysteri leni ex uiolis, & iuiubis & hordeo excorticato, & tribulis & chamæmilla & sebesten, & turbith cum oleo uiolaceo & zuccaro rubeo, & † nitro & ut administretur sirupus de papauere post excusionem. Et confert sirupus Alexandri cum hac descriptione: cydonia, & sumach, & nabach, & grana granatorum, & tamarindi decoquantur, deinde ponantur thus, & parum xiloaloes. Et scias quòd quando natura est sicca cum causis, [r] † §   § & omnes, qui habent uomitum humiditatis, iuuantur cum [s] § sirupis § & pane exsiccato in furno,

k B. iuuant

l B. deambulatione

m B. partes posteriores capitis

n B. Alia litera. diminutio Alia lra. alicui repletioni

o † B. facto

p —— B.

q B. epithimo.

† baurach

r B. uomitus cura eius est difficilis.

s B. sauich

& spodio in succis. Et omne, quod adhæret illi humiditati, & exsiccat eam, confert eis. Et est necessarium multoties, ut ponantur super uentrem eius uentosæ, & super dorsum inter ambas spatulas. Et est necessarium ut dormitio eius, & ipsius commotio sit in cuna. Et si fuerit humiditas saniosa, tunc adhibeantur narcotica odorifera, resistentia corruptioni saniei, & fœtori, & stiptica ex succãtia, propriè si sunt aromatica; imò si sunt nutritiua. Et si est huiusmodi materia summersa, imbibita, oportet ut sint illic etiam subtiliantia, incisiua, sicut sirupus acetosus, & sicut alefeniati prædictæ. Et similiter si est uiscosa, & grossa, tunc ea, quæ sunt fortiora parumper. Et hiera cum sirupo acetoso est communis ad plurima. Et isti quidem post illud sumant in potu medicinas sedantes uomitum cum calefactione aliqua, sicut sirupum de mentha factum cum granatis, in quo positum sit xiloal. crudũ, aut sirupum [t] §acetosum, § in quo iam positæ sint alefeniati calidæ, & xiloaloes, & folia citri, & etiam diamuscum amarum, & diacydoniten: & totum illud cum decoctione alefeniati, & etiam diamuscum cum miua. Et sirupus de absinthio confert eis in omni hora. Descriptio bona. Recipe granatorum acetosorum, & menthæ, sisimbrij omnium ana [u] §baccati §. j. decoquatur in duabus lib. aquæ usquequo remaneat medietas, & ponantur in ipsa muschi danich i. xiloaloes quarta. ʒ. quæ omnia sint contrita: & sorbeant hora post horam. Et ex medicinis sedãtibus hanc speciem uomitus, est rob [x] § cydonij § cum xiloal. & gariophyl. & sirupus de mentha cũ granatis, & propriè quando ponuntur in ipso thus, & galia, & cortices phistici, & muschus, & xiloaloes: & miua sedat uomitum phlegmaticum ualde. Et quando timetur ex frequẽtia uomitus, & multitudine eius, & quocunque modo fit, præterquam in febribus uehementis caliditatis, casus uirtutis, sorbeat infirmus aquam carnis assumptam ex pullis, & extremitatibus hœdorum, & arietum cum tortellis contritis sicut alcohol, & aquam pomorum, & parum uini, & olfaciat ex pullis assatis scissis ante faciem eius: & olfaciat panem calidum. Et ex illis est, ut elixentur pulli in aqua, & effundatur ab eis, & decoquãtur in aqua, & dissoluantur in ea: deinde terantur in mortario, & exprimatur [y] §in ipso aqua ipsorum, & infrigidetur, § & dissoluatur in ipsa medulla panis de simila, & misceatur cum pauco uino, & ponatur in ipso succus malorum, & sorbeant ex ea. Et illi, qui dissoluuntur in decoctione, deinde conteruntur, meliores sunt illis, qui conteruntur, deinde decoquuntur. Ab istis enim resoluitur humiditas naturalis, & euaporat, & in illis continetur. Et quãdoque conferunt nauseæ, & subuersioni animę, & in expulsione cum uomitu, cibi facti ex cubugi, & pullis factis acetosis cum aqua agrestæ, & acetositate citri, & sumach, & aqua malorum acetosorum, frixis cum oleo omphacino cum illis. Et non est malum cibare eos sauich hordei cũ aqua [z] § hordei § propriè quum sunt uomitus reliquiæ. Et oportet ut iteretur illud super eos, & si euomunt illud, & abhorrent, permutetur forma eius, si refugiunt ipsum. Medicinæ singulares, & compositæ conferẽtes nauseæ, & uomitui. Scias quòd masticatio masti. & thuris, & cupressi quandoq; confe-

t B. Alia litera. de acetositate. s. citri vel limonis

u B. bacha

x B. de citro

y B. aqua ipsorum & ponatur i. ea semina uel aromata

z B. frigida

conferunt ad illud: similiter grana alcadra, aut rutha sicca, de qua in potu sumatur coclear .i. quoniam est mirabilis. Et gariophy. quum terũtur uehementer, sicut alcohol, & puluerizãtur super sorbitionem factam ex tortellis, & succis, sedant statim. Et similiter quum bibuntur in aqua frigida aut decoquuntur cum aqua, & in potu sumitur decoctio eorum, & propriè ad pueros. Et melius est ut puluerizetur super eam mastix. Et ex medicinis[a] §rectificantibus§ uomitum, & nauseam, est rob citri, quod in potu sumat ille, qui uomit propter causas frigidas, permistum cum xiloaloe crudo, & garioph. Et iterum decoctio corticum phistici, aut pura, aut cum alefeniati. & fortior ea est aqua[b] §pullorum uitis singularis, §aut cum alefeniati cum carui, & miua. Et[c] §fusen sunt§ ex eis, quę sunt necessaria.[d] †§ §Compositum expertum, & est etiam ex eis, quæ adiuuant ad digestionem. Recipe seminis lini, ircos, masticis, cymini, omnium an. partem .j. decoquatur ex eo cum aqua mellis, & administrentur. Quum ergo deficit curatio, necessaria sunt narcotica, in quorum natura non est ut uomitum moueant, sicut est in[e] §decoctione§ hyusquiami, & nucum methel nisi associentur eis medicinæ odoriferæ[f] §retinentes§ eorum stupefactionem, & rectificantes eorũ uomitum, & resistentes[g] §sua similitudine, § imò debiliora ex eis, ut semen papaueris, & semen lactucæ: & fortius eo est cortex eius, & propriè nigri: & sequitur ipsum cortex radicis mandragorę campestris: & fortius eis est opium, & parum ex eo est iuuatiuum cum salute: & propriè quum est cum eo ex medicinis habentibus uim theriacæ eius, quod repugnat ueneno ipsius. Et ex compositis nobis bonis in hoc est: ut sumatur corticum fisticorum &[h] § zuccari § & ros. & seminis rosarũ, omniũ ana pars. j. & bezahar pars. s. & si nõ fuerit præsens, ponatur in ipso zurumbet pars. j. & opij duæ tertiæ partis, & xiloaloes crudi pars. s. fiant ex eis troch. & dosis eius sit usq; ad aureum. Et ex medicinis bonis ad illud nobis est, ut sumantur cydoniorum, &[i] § capparis immaturæ§ amborum ana partes. ij. & seminis papaueris tertia partis, & corticum radicis mandragoræ, tertiadecima partis, & quartadecima partis xiloaloes crudi, & aquæ methæ tantum, quod totum submergatur, & aquæ ros. tantum, quòd superemineat digito uno, & aqua[k] §cucurbitæ§ triplum amborum aquarum: & oportet ut cum facilitate adeo decoquantur, donec dissoluantur[l] §capparis§ & cydonia: deinde colentur aquæ: postea[m] § præparentur§ cum facilitate, & sumatur ex eo in potu. Et cum in potu sumuntur stupefacientia, oportet ut multiplicetur olfactus odoriferum. & dormiat. & non separetur aromaticum suaue apud eum. si autem abhorreat aromaticum, permuta ipsum ad aliud, & troch.[n] †§ § secundum quod testatur Gal. sunt iuuatiui ad illud. ipsi enim aggregant omnes res necessarias in cura uomitus, & propriè quum est humor uirulentus. Trochiscus enim ille est eius theriaca & est secundum quod dictum est in antidotario. Inquit Gal. nam in ipso ponuntur anisum, & semen apij odorifera, & nutritiua, & absinthium ad abstergendum, & deponendum humorem, & ad confortandum os stomachi, & ad[o] § faciendum rigidum§ & cinnamomum ad contrariandum sua aromaticitate uirulentiæ, & conuertendum ipsam ad rectificationem aliquam, & resoluendum eam: & in ipso est ex aromaticitate quod conuenit omni membro neruoso, & opium ut dormire faciat & stupefaciat, & castoreum ut succurrat corruptioni opij, & nocumento & ueneno ipsius: Sed & troch. stellæ sunt uehementis iuuamenti in huiusmodi dispositione. Et nausea quidem quando est propter debilitatem stomachi, quam non sedat expulsio facta uomitu, tunc non laboretur in illa, imò si dimittatur per seipsam, fortasse iuuabitur. Et qñq; sedat eã sauich hordei[p] §algellilij. § Et ille qui inuenit subuersionẽ inseparabilem in uere, & fuerit consuetus uomere, propriè in huiusmodi tempore, comedat cum pane paruæ quantitatis. ʒ. iij. cepæ narcisci. deinde sumat aquam calidã.[q] †§ § Et nõ multum sumant de cepe narcisci, quoniam facit accidere spasimum.

a B. sedantibus
b B. vel' succus summitatum uitis simplex
c B. aliuisusen est
d † B. ad ipsum
e B. natura
f B. cõseruãtes
g B. uenenositati eorum
h B. galie
i B. alcasb
k B. Alia litera, fontis
l B. alcasb
m B. inspissent
n † B. amaricos
o B. & corrugãdum
p B. algiel
q B. Alia litera. & sirupum acetosum

De cura uomitus sanguinis. Cap. 14.

SI senseris ulcera, tunc curabis ea cũ eis, quæ scis. Et si senseris[a] §sanguinem descendentem ex capite, tũc incipies, & §prohibebis causam eius. Et si senseris repletionem, expelles eam. Et quandoq; indigebis post euacuationem duarum lib. sanguinis phlebotomia alia minuta. Quumq; augmentatur, liga extrema uehementer: & propriè in eo, cuius causa est[b] § potus medicinæ calidæ. § Et quandoq; sumitur in potu, in facto propter medicinam, uinum mistum cum lacte superante usq; ad quatuor cotilas, dando aliquid post aliquid: deinde detur in potu sirupus acetosus infrigidatus cum niue: Verùm ex medicinis expertis in prohibitione sanguinis est cõpositũ in prohibendo[c] §sanguinẽ uehemens. § ℞. acatiam, semẽ ros. lutum sigillatum, balausti. opium, semen hyusquiami albi, gummi arabicum, succum arnoglossæ, aut succum uirgæ pastoris: & sumatur in potu cum aceto uini multæ cõmistionis, aut cum aqua arnoglossæ, si fuerit perueniens ad stomachũ plurimum. Et dosis eius sit ex medio aureo usq; ad. ʒ. j. Et confert ad illud sumere in potu arobub stiptica: & ex eis est rob de nuce, & sunt composita dicta in antidotario. Et ex curatione facili est, ut sumatur gallarum, & balaustiarum, ambarũ ana pars. j. & sumatur ex eis in potu pondus ij. aureorum, cum kerate opij cum aqua plantaginis.

a B. fluxum sanguinis narium descẽdentem interius
b B. Alia litera. fluxus acutus
c B. vomitũ sanguinis vehemẽtem

De conturbatione & anxietate stomachi. Cap. 15.

QVandoq; accidunt ex stomacho conturbatio, & anxietas, ex quibus inuenit infirmus tristitiam: & fit necessarium ut permutetur de figura ad figuram: Et quandoq; comitatur ipsam tremor cordis, aut accidit cum ea: & non est possibile habenti eam ut cognoscat causam in eo, & quandoq; eum sequitur scotomia, et uertigo: Et quandoq; alteratur ex ea color, & est secundum ueritatẽ principium nauseæ: Et quandoq; est cum ea nausea: & quandoq; permutatur ad nauseam. Et causa in illo est materia nauseæ, & propriè imbibita: Ipsa enim dum permanet imbibita, facit accidere conturbationem: Quumque aggregatur in ore stomachi, facit accidere nauseam super stomachum, per expulsionẽ humoris post excitationem naturæ cum eo. Et quando-

a B.odoris

quandoque conturbant reliquiæ [a] § uentositatis § humorum ex medicinis uomitiuis, & solutiuis, quare detur rob de cydonijs, & rob de agresta, & similia. Et omne, quod feruet in stomacho ex fructibus, & ex malis dulcibus, conturbat. Et aqua frigida, quæ bibitur non in hora, conturbat. Et multoties fit in febribus causa additionis febris: non ergo oportet ut bibatur in febre, nisi aqua calida.

De cura. Cap. 16.

ILlud, quòd paruum est ex ea, remouet uinum mistum cum aqua secundum medium: & aqua commista ex eis, quæ confortant & infrigidāt aut cum [a] § aqua mellis, aut cum eis, quæ temperant § humorem malum. Et illud, quod ex ea est plurimū, indiget medicinis nauseæ, & si fuerit ex caliditate, & humore calido (& est illa, quæ fit secundum plurimum) quandoque sedabunt eam in frigidantia humida: & epithimata facta ex eis, & sandalis, & camphora, & rosis. Et ex eis, quæ experta sunt in hoc, est emplastrum ex corticibus cucurbitæ, & portulaca: & sauich hordei cum aceto, & aqua: & fiat ex eis emplastrum stomacho & hepati. Et quando augmentatur, fiat emplastrum ex sandalis, & ros. rub. & similib⁹. Et ex eis, quæ in potu tribuuntur ad conturbationem stomachā, est sauic de hordeo, contritum propriè cum granis granatorum: & oportet ut non sit ablutum: Et [b] § frigidiora granorum granatorum sine semine, § & rob de cydonijs. Quum ergo non est nausea, aliena uinum omnino: & sit commistio [c] § eius aqua tamarindorum, § Et sirupus de pomis antiquus, cuius superfluitas resoluta est, [d] § Et ad eos quidem narrata § est aqua [e] § citrulorum § excorticatorum cum iuleb tabarzet parum, & ℨ.j. spodij.

a B. eo quod lauat, aut cum eo quod rectificat

b B. alfocha cū granis granatorū sine seminib. Alia litera. focha ex granis granatorum

c B. aquę ipsius tamarindi

d ——— B. Alia litera

e B. cucumerū citrinorum

Annot.

Affectum uentriculi intelligit, qui præcedit sæpenumero nauseam, uomitumq;, quandoq; etiam sequitur. quare, quia is ab eadē emanat causa, à qua & nausea & uomitus, repete quæ in superioribus de his scripserat.

De sanguine retento in stomacho, & in intestinis. Cap. 17.

SVmatur pondus. ℨ.ij. [a] § ellebori albi, fabarū pondus. ℨ.iij. § & sumatur in potu cum aqua calida. Si autem congeletur, sumat in potu æger aquam alhasce, & similiter coagulum leporis.

a B. nasturtij al bi dicti bebeli, aut pōdus. ℨ.iij. ipsius

De congelatione sanguinis in stomacho. Cap. 18.

CVra eius ē sumere in potu coaguli leporis ℨ. ij. aut aquæ menthæ quantitatem. ij. ℥. in qua iam positum sit pondus. ij. ℨ. salis contriti.

Annot.

Coagula sui fortasse acredine dissoluendi coagulati sanguinis uim habent. quod & thymus & cyminum & alia eius generis, discussoria ui prædita. Mirum tamen alicui uideatur quomodo coagulum lac quidem cogat, sanguinem uerò coactum dissecet soluatq;: atq; tam contrarii effectus ex eadem causa proueniant. Verùm habere & hoc ipsum suas causas uidetur. nempe, quum ipsum, ut alibi ex Arist. dictum est, lac sit igneo feruore præditum: calidi autem est, quæ eiusdem sunt generis, congregare, disgregare uerò quæ diuersorum. fortasse calori utriq; hi ascribendi sunt effectus congreganti, & disgreganti. Alii tamen indicent.

De singultu. Cap. 19.

SIngultus est motus diuersus, compositus, sicut spasmus [a] § constrictiuus § cum tensione dilatatiua, [b] § existens in ore stomachi, aut toto corpore eius, aut meri, ex quo § aggregatur ad se ipsum cum spasmo, fugiens ex nocente si fuerit nocens, [c] § aut § præparatus ad motum fortis expulsionis sequentis ipsum, sicut accidit ei, qui [d] † § uomit. Et assimilatur alicui modorum motus tussis, quæ est in pulmone, & uelamine ad expellendum humorem: Aut non sit nocens, imò sit secundum semitam superfluitatis siccitatis mouentis ad similitudinem aliquam, sicut spasmus: & natura moueat ad dilatationem, & non obediat illud, & succurrat ei. Et plurimum quidem accidit ori stomachi propter illud, quod lædit: sicut accidit ori stomachi tremor propter illud, quod nocet, propriè si fuerit stomachus siccus, & non toleret os eius nocumentum mordicationis. Et quandoque accidit propter communitatem. Et quandoque accidit singultus post uomitum [e] § ori § stomachi: aut propter dimisionē humoris pauci in ipso, qui non expellitur uomitu: sicut quandoq; fit singultus propter retentionem uomitus, & expectationem super ipsum, quare quiescit motus uoluntarius. Et plurimum motus partium stomachi, non fit nisi motu oris eius, propter uehementiam sensus eius, & fortitudinē lesionis eius à materia [f] § feruente. § Et dixerunt quidam quòd motus singultus fortior est motu uomitus, quoniam uomitus expellit rem effusam in uentre: & singultus expellit rem siccam: [g] § sed § non omnis uomitus & subuersio fit à causa effusa: neque etiam, quod expellit aliquid, oportet ut sit debilius eo, quod non expellit, & eo, quod laborat ut expellat, & non potest: imò singultus est motus debilior motu uomitus; & est quasi motus ad uomitū debilis. Et similiter multoties incipit singultus, deinde fit uomitus, quasi motus stomachi apud tactum causæ singultus est paruus, quoniam causa [h] † § est parua: & quasi quando augmentatur res, uehementior fit motus, & fit uomitus. Distinguamus autem illud, quod facit accidere singultum propter nocumentum consequens os stomachi. Dicamus itaque quòd quandoque fit illud, aut à re nocente [i] § suo calore: aut re ledente os stomachi § frigiditate sua, sicut accidit ex singultu in rigore febrium, & in aere frigido, & in humoribus infrigidantibus: & à frigore alio confirmato in complexione stomachi constringente ipsum, & spasmante eum. Et quandoque accidit hoc pueris, & infantibus. Et frigus quidem facit accidere singultum tribus modis. Vnus eorum est ex parte inseparabilitatis materiei: Et secundus est ex parte frigoris eius & contrarietate sua cum qualitate sua transeunte æqualitatem. Et tertius est ex parte constrictioni eius, & inspissationis, quam facit in poris: quare retinetur in [k] § illis inspissatis illud de uirtute sua, cuius §

a B. cōtractiuus

b B. quū os stomachi, aut totū corpus eius, aut meri ex eo

c B. &

d † B. uult saltare quoniam ipse retrahitur postea saltat

e B. propter nocumentū in ore

f B. furiosa mobili

g B. & non est sic quoniam

h † B. nocumenti

i ——— B.

k B. porositatibus villorum i-

lud de cuius natura

ius est q ab eis resoluitur: Aut à re nocente suo calore, sicut accidit in febribus adurentibus ex spasmo in ore stomachi: Aut à re nocente mordicatione sua, sicut accidit ex potu sinapis, & dia pipereon, & humoribus uirulentis: & potu medicinarum mordicatiuarum, & diapipereon cum uino: & propriè secundum sanitatem sensus stomachi: aut debilitatem substantiæ oris stomachi, & de hoc genere est cibus corruptus, & conuersus ad qualitatē mordicatiuam: & pueris quidem accidit illud plurimum: Et similiter accidit ex effusione cholerarum in os stomachi: & sicut fit, quum est cholerarum motus in crisibus ad caput stomachi, ut expellat eas natura cum uomitu: Aut à uentositate retenta in ore stomachi, & in tunicis eius: & in meri generata à caliditate [l] qua porosa, quæ non potest resolui: aut a re nocente sua grauitate, sicut fit à repletione. Istę ergo sunt species eius, qui fit ex causa nocente. Ille uerò, qui fit à siccitate, quandoque fit à siccitate [m] pura cum spasmo, sicut accidit in postremo febriū incensiuarum, & euacuationum exsiccantium, & famis prolixæ, & est significatio timoris. Et quãdoque fit ex siccitate non confirmata, & iuuatur ex quolibet humectante, & remouetur. Factus autem per communitatem est sicut ille, qui accidit ei, cui factum est apostema magnum in hepate suo, & propriè in latere concauo: aut in [n] intestinis aut in uelaminibus cerebri sui: aut est propter [o] uenas in uelaminibus cerebri sui, sicut accidit apud ictum nociuum, [p] † & percussionem dolorosam, per quam percutitur caput: & sicut accidit in febribus in eleuatione sua, & in signis crisis. ille enim est propter communitatem corporis. Et iam [q] existimatum est in inueniendo causam propinquam euentus singultus in apostemate hepatis: & dixerunt quidã, quòd est quoniam effunditur ex eo cholera ad duodenum: deinde ad stomachum, postea ad os eius. [r] † Et dicitur quòd causa in ipso est communitas hepatis, & stomachi in neruo minuto continuante inter ea. Et si homo habuerit singultum ex materia, & acciderit ei in seipso [s] sitis, resoluetur singultus ei⁹. & similiter si uomuerit, & expellerit humorem. Quod si euomat, & eius singultus nõ resoluitur, significat aut apostema in stomacho: aut in radice nerui uenientis ad ipsum ex cerebro, aut in cerebro: & sequitur illicò ambo simul, rubedo oculi: & distinguitur inter utraque, per accidentia apostematum cerebri, & accidentia apostematum stomachi. Et singultus, qui ingreditur in signis crisis, quandoque est signum bonum: & quandoque est malum, secũdum quod exponemus in suo capitulo. Et in libro quidem aphorismorum dicitur, quòd quando uomitus non sedat singultũ, & est cum eo rubedo in oculo, est malum signũ significans apostema stomachi, aut cerebri. Et in libro signorum mortis uelocis dicitur, quòd quando accidit habenti singultum apostema in latere dextro egrediens à natura, absque causa cognita, & est singultus uehemens, egreditur anima eius ex singultu ante ortum solis: Et ex illo est [t] † ille, qui habet cum singultu punctionem, & uomitum, & cuzez, & destructionē rationis, moritur.

l B. vaporante

m B. vehemēti spasmante.

n B. stomacho eius

o B. accidens mēbri nobilis

p † duræ matris

q B. cōsideratū

r † B. & dicitur q causa in eo est coarctatio apostematis

s B. sternutatio

t † B. libro habet q ille

Annot.

Quid singultus sit, Gal. 3. de sympt. caus. explicat. Huius causas docet Hip. 6. aph. esse repletionem, uel siccitatem, quæ & conuulsionis causæ sunt, cui singultus maximè similis est. Tu repete quæ de conuulsione author, quum etiam de spasmo non proportionato ad materiam uerba fecit, nempe quòd & singultus non ob acrem solum uel mordicantem in uentriculo substantiã fit; sed ex prauis quoq; ad ipsum uentriculum delatis uaporibus, seu à corde, seu à iecinore, seu à quacunque alia particula, qui affectus in pestiferis febribus est frequens. Adde &, si quæ extrinsecus uentriculum premant. deprehenderunt enim summi quidam nostra tempestate medici ex contorta costa uentriculum comprimente singultum concitatum: qua erecta, quum desineret, depressa rursum infestabat. Quod ad hunc locum facit, quia hic affectus uentriculi est symptoma, nempe expultricis motus, qualis & uomitus; quæstio est, uter motus ualidior sit, singultusve, an uomitus. Certè Gal. 6. aph. singultum eiusdem esse cum uomitu generis, sed fortiorem illo & uehementiorem testatur. quod hac ratione confirmat, quoniam in uomitu ea solum uentriculus expellere nititur, quæ in spatio eius latiori continentur: in singultibus uerò, & ea quæ sunt in ipsius ore penitiora. quod & 3. de sympt. caus. affirmat. Cæterum aduersus Gal. hoc in loco Auic. quum ait, Et dixerunt quidam quòd &c. ex proposito pugnat. quia non omnis uomitus fit à causa effusa, à materia. s. in uentris cauitate contenta. tum, quòd si quis singultum propterea fortiorem censeat, quia in ea nitatur, quæ expelli non possunt per uomitum: errat, quoniam necessarium id non est. singultus enim nauseam frequenter præcedit, & est ueluti uomitus initium, quasi natura uelit, id quod per singultum nequit propellere, per uomitum conari ut extrudat. Quamobrem hac in re Auicennas Galeni sententiam deserit. At certe, si quis diligenter perpenderit, consentire Auicennæ ratio uidetur, non Galeno. neq; enim alioqui efficax ratio est, qua fortiorem esse singultum probatur, quia ea nitatur uentriculus per singultum pellere, quæ in ipsius sunt corpore infixa: quando & nauseam idem Gal. fateatur, sine uomitu excitari, quum in uentris tunicas impacti praui humores sunt. De hac tamen re alij iudicent.

Cap. 2. Aphor. 39. Com. 39. Cap. 2.

De signis. Cap. 20.

Omnis singultus, qui uomitu sedatur, causa est res nociua sua grauitate: aut qualitate sua mordicatiua secundum unum modorum prædictorum. Et omnis singultus succedēs euacuationibus, & febribus adurentibus, & quē non sedat ipsum uomitus, imò addit in ipso, est à siccitate. Factus autem propter complexiones cum materia, & sine materia scitur ex significationibus prædictis in capitulis communibus. Factũ autem ab apostematibus stomaticis, aut cerebri, aut hepatis, significant accidentia uniuscuiusque eorum dicta in suo capitulo.

Annot.

Singultus ex repletione euacuatione curatur. propterea q; Hipp. 6. aph. à singultu correptum sternutatione superueniente ait liberari, de singultu ex repletione intelligens, ut testatur ibidem Gal. Quare à iuuantibus & nocentibus, si cui citato uomitu singultus sedetur, à repletione factum eum constat. repletionem uerò etiam appellamus

Aphor. 13.

appellamus, tametsi cum modica humoris copia praua sola qualitas offendat. Contra uerò ubi neq; facta euacuatione uel per uomitum, uel aliter, sedatur; constat ex siccitate esse, qui affectus insanabilis putandus est, uti conuulsio quæ siccitati succedit.

De cura. *Cap.* 21.

VOmitus est cura magis conferens singultui, cuius causa est repletio plurima, & res nocens sua qualitate. Et similiter omne mouens laboriosè, & mouens terrefaciēdo, & uociferando, & ira, & timor, & gaudium subito accidens, & tristitia superflua, & aspersio aquæ frigidæ super faciem[a] § patientis § subito, & motus, & exercitium, & equitationes, & expectatio super retentionem tussis commouentis, & expectatio super sitim. Et sternutationi quidem in[b] § superādo § materiam facientem singultum, inest impressio maxima. Et ex eis, quæ remouent eum etiam est longitudo retentionis anhelitus: quoniam illud est res faciens accrescere caliditatem, & mouet eam ad exeundum uersus poros, quęrens attractionem aeris: quare mouet humores,[c] † § § & resoluit eos. Et somnus longus uehementer iuuat ipsum: Et constrictio extremitatū: Et positio uentosarum super stomachum sine incisione, & super uentrem, & super[d] † § § utrasque spatulas: Et positio medicinarum rubificantium. Et ex curis conferentibus singultui[e] § uiscoso § & repletionali, est, ut patiēs ipsum incipiat[f] § & euomat § deinde bibat hieram picram: aut succum absinthij, sumēdo ex eo aureū, & ex sale Indo, ij. danich: Deinde post illud utatur mirobalanis conditis. Si autem causa[g] § est uiscositas § oportet ut in eius cura tres res intendantur, scilicet resolutio materiei, & incisio eius, sicut cū oximelle squillitico: Et secunda permutatio complexionis eius ita ut æquetur, si non fuerit nocens, nisi qualitate sua: Et tertia stupefactio sensus oris stomachi parūper: ita ut minoretur,[h] § materiei mordicatio: Et iam laudati sunt trochi. huiusmodi. ℞. costi, croci, rosf. recentium, masticis, spicę, omniū an. iiij. aur. aloes, opij amborū an. aur. j. cōficiatur cū succo psyllij, & bibatur ex eis medietas aurei. Psyllium enim, & opium stupefaciunt; spica confortat, & resoluit: assarū inclinat humiditates ad partem uiæ urinæ, & educit eas per eā: aloes inclinat eas ad uiam fęcis, & extrahit eas ex ea: costus, & crocus maturant, & confortāt calefacientes: propter hoc ergo fiunt troch. isti conferētes ualde singultui uehementi, & subuersioni animæ: Et si antiquatur, & chronicus fiat affert ei oleū alkekengi iuuamentū maximū expertum: & quod ex eo bibitur, sit cochlearium unum cum aqua calida[i] § mellis. § Et ex eis, quæ conferunt ei, est decoctio zingiberis in aqua[k] § tepida. § Quumq; uehementior fit, & antiquatur, necessarię sunt confectiones magnæ ualde, & electuaria, sicut diacyminum cum aqua tepida: imò quandoque indiget confectionibus.[l] † § § & theriaca: Et philonium habet iuuamentum maximum in hoc propter illud, quod in ipso est de stupefactione cum confortatione, & resolutione, & expulsione. Et iuuatur ex pilulis, sicut illis, quę sunt de oppopanaco, & ex pilulis stomatichis: & troch. stellæ ualent uehementer ad singultum. Et medicinæ ualentes in curatione singultus facti à materia frigida[m] § & sicca: § aut proxima ei, sunt ruta, & nitrum potata cum uino: & similiter aqua apij: & acetum squilliticum: &[n] § basilicum § aquæ & assarum: & neriden: & maiorana; & alaniuden: ita quòd olfactus sedat singultū: & aristol. & anisum: & daucus: & zingiber, & enula exsiccata: & succus eupatorij: & folium & acorus: & abrotanum singulariter, & composite; & fiant ex eis[o] § electuaria. § Ipsa enim sunt[p] § conuenientiora ori stomachi § & magis adhærentia ei, quàm ea, quæ bibuntur, & descendunt ad fundum stomachi subito: Et castoreum habet proprietatem mirabilem in ipso.[q] † § § Et ex eis, quæ maximum afferunt iuuamentum ei, quum ex ea in potu sumitur, est decoctio abrotani, & calamēti montani, & masticis, assumptis æquis partibus, & elixatis in aqua, & bibatur cū uino[r] § decocto cum § masticis & cinnamomi, & squillæ.[s] § ʒ. § iij. in kisto aceti. & detur in potu ex eo paulatim aliquibus diebus. Et iterum[t] † § § nitrum cum aqua mellis. Et iterum confectio de galanga cum melle, & sumatur in potu mane & uespere quantitas nucis. Et iterum medicamē huius compositionis, Costi, & aloes, squinanthi, sisimbrij sicci, calamenti fluuialis, menthæ, rutæ, seminis apij, thuris, assari, omnium an. ʒ. ij. opij, rosf. siccarum, amborum. an. ʒ. s. & iam laudantur cappares conditi cum aceto in hoc. Et quandoq; adiuuat has medicinas administratio medicinarum sternutare facientium. Quòd si fuerit[u] † § § ex frigore puro, tunc medicinæ prædictæ conferunt ei, sumendo ex eis in potu cum aceto, & aqua: & liniendo ex eis collum, & gulam, & locum, qui est super furculam, & qui est sub ossibus pectoris: aut liniatur collum, & locus, qui est super furculam cum oleo antiquo, aut oleo cucum. asinini. Et similiter sunt oīa olea calida sola iuuatiua: & proprie oleum chamæmillinum: aut oleum in quo decoquuntur castoreum, & cyminum, & aniuden. Et sumantur castorei & costi amborum an. ʒ. s.[x] § petroselinū, & mastix: § aut sumatur cortex exterior rubeus phistici cum radice squinanthi, & decoquatur in aqua & bibatur ex decoctione amborum. Et dixerunt quidā, quòd cortices[y] § alcala § quando exsiccantur, & bibitur ex eis pondus aurei. j. cum aqua fœniculi & seminis rutæ sunt iuuatiuæ ualde. Et ego non existimo quòd conferant[z] § stomacho. § Quòd si fiat uehemens, & antiquatur, non est excusatio quin ponantur uentosæ super stomachum sine incisione, & consequantur eas medicinæ rubificantes. Illi autem, qui fit ex uentositate retenta super os stomachi, aut in ipso, aut in meri, confert administratio balnei, & receptio aliquantuli thuris cōtriti in[a] § eo: deinde fiat, ut currat aqua calida § super ipsum paulatim. Et enula exsiccata est ultima in hoc. Quòd si humor fuerit mordicatiuus, generatus illic, aut effusus ad ipm, præcipiatur patiēti ipsum ut euomat, si potest cum eis, quæ uomitum educunt huiusmodi; aut soluatur uenter cū eis, quæ sunt sicut hiera cum sirupo acetoso: & sicut cum sirupo de absinthio: Et quandoque sufficit potare acetum, & aquā, & sorbere butyrum: aut sorbere oleum amigdalinum, cum aqua calida:

a B. ita ut faciat rigorem
b B. eradicādo
c † B. adherētes
d † B. illud qđ est inter
e B. adhærenti
f B. uomere
g B. sit adhærēs
h B. nocumentum mordicationis
i ——— B.
k B. Alia litera penidiorum
l † B. magnis ualde
m ——— B.
n B. calamentū
o B. loch
p B. magis sūt pmanentia sup stomachum
q † B. & quādoque datur in potu ex eo ʒ. s. in tertia sacraiati aceti & duabus tertijs sacraiati aquæ
Alia lrā ———
r B. & etiam decoquatur
s B. unc.
t † B. ad humidum frigidum
u † B. Alia lrā. frigiditas
x B. petroselini ʒ. j. detur in potu cum aqua sisimbrij, aut cū decoctione calamenthi, & anisi, & masticis.
y B. altalha
z B. frigido
a B. aqua deinde deglutiat aquam calidam

da:&[h]§occupari somno,§&prolongari ipsum quã tum possibile est. Et similiter aqua hordei affert ei iuuamentum maximum,& uehemens, & propriè cum aqua granatorum dulcium, & muzorũ declinantium ad dulcedinem. Et aqua [c]§acetosæ§ est ex eis, quæ conferunt etiam cum mundificatione,& confortatione simul. Et si causa est[d]†§ §accidentalis,tunc cura in ipso est[e]§euacuatio§ ad sumendũ in potu lac recenter mulctum,& aquam tepidam cum aliquo, quod sit sicut oleum amigd. & oleum de cucurbita, deinde aquam hordei,& aquam cucurbitæ, & aquam citrulorum,& mucillagines frigidas. Et similiter inunctio ex eis exterius,& similiter inunctio iunctturarum. Et[f]§uti incisiuis§& similibus. In facto autem post uomitum, si sentit æger reliquias humoris mordicatiui,& sit cum eo parum nauseæ, sternutet sternutationibus frequentibus: postquàm dantur ei ea, quæ lubricum faciunt illum humorem, sicut rob de prunis, & tamarindi: & propriè quũ tu fueris præcipiens ei[g]§recipere§etiam tamarindos. Et si non sentit illud, imò sentit extensionem, fac emplastrum ori stomachi cum emplastris temperatis, & fac eum sorbere sorbitiones leues, in quibus non est[h]§mũdificatio§imò in quibus est[i]§confortatio§sicut medulla tritici, & sedatio aliqua, sicut oleum amygdalinũ,& odoramentum aliquod, sicut[k]†§ §pulli.[l]†§ §In facto autem ab apostematibus hepatis,& aliorum, oportet ut curetur apostema,& fiat phlebotomia si necessaria est phlebotomia, & temperetur stomachus in ipso cum eis, quæ sunt sicut aqua granatorum,& aqua hordei,& aqua endiuiæ,& emplastra.

b B.festinare ad somnum
c B.duorũ granatorũ. Alia ribes
d †B.siccitas
e B.festinatio
f B.administratio balnei in tina
g B.comedere
h B.nauseatio
i B.Alia litera. conglutinatio
k †B.ius
l †B.& confortatio sicut coriãdrum

ANNOT.

Curatio, si à materia fiat singultus, procurata euacuatione succedet. at si forte ex compressione, uel maligna quapiam qualitate, de qua antea dictum est, alia tentanda erunt præsidia singulas causas oppugnantia. Vide quod curationis est reliquum, ex Gal. 8. de comp. med. per loca. ex Tralliano lib. 7. & Paulo lib. 2.

Cap. 3.
Cap. 15. Cap. 57.

De dispositionibus accidentalibus mirach & hypocondriorum. Cap. 22.

QVandoque accidit in istis partibus[a]§tremor§ propter materias existentes in eis; Et quandoque sunt malæ, & peruenit nocumentum earum ad cerebrum:& faciunt accidere in ipso melancholiam, sicut diximus, & epilepsiam mirachialem. Et quandoque est de hoc tremore, qui fit prope os stomachi: aut in ipsomet[b]§propter tremorem§cordis. Et quandoque[c]§facit accidere inflationem inseparabilem & grauitatem,& fit§ proxima significatio illi. et quandoque significant apostemata intrinseca, quòd si sentitur attractio mirach & hypocondriorum ad superiora, tunc quandoque significat uomitum. Et in febribus acutis significat sodam, quæ commouetur: aut[d]§sanguinem capite fluentem:§ aut uomitum secũdum quòd distinguemus eum in suo loco: aut permutationem materiei & apostematis.[e]†§ §Et quando est eorum attractio ad inferiora,& partes suminis, significat permutationem ad inferiora,& solutionem uentris, quam confirmat punctio. Et tensio hypocódriorum ad superiora, est ex eis, quæ multiplicantur in febribus pestilentialibus.& quãdoque est propter siccitatem sequentem calorem aut frigus: & quandoque est etiam propter apostemata[f]†§ §quamuis sit in inferioribus etiam. In illis autem, qui sunt in superioribus, est tensio eorum ad superiora cũ[g]§anhelitu & mirach§simul. & hæc inflatio in ægritudinibus acutis est mala, cui associatur ictericia hepatica. Et quandoque accidunt istis membris, scilicet hypocondrijs, & mirach dolores mordicatiui: & dolores extensiui propter ægritudines hepatis, & ægritudines splenis,& apostemata lacerti,& in febribus,& in crisibus.[h]§Inquit Bucatis§oganesibur in capitulo dolorũ hepatis, si destruitur uirtus appetitiua. Draco enim quando debilitatur in uenando hœdos, & arietes, & similia, & non ualet deferre eos ad gruptam suam, uenatur aues, & proprie auem, quæ dicitur taptilus: & comedit hepar earum, & excitatur tunc appetitus eius,& redit uirtus eius.

a B.iectigatio
b B.& similat tremori
c B.ei inflatio inseparabilis & grauitas quare erit
d B.fluxum sanguinis narium
e †B.ad superiora
f †B.intrinseca
g B.exsiccatione & coarctatione
Alia litera h —— B.

ANNOT.

De uarijs hypocondriorum affectibus, tensione, tremore, & doloribus, obiter meminit. aget autem particulatim alibi.

FEN QVARTADECIMA

De hepate,& dispositionibus eius.

TRACTATVS PRIMVS

De uniuersalibus dispositionibus hepatis.

De anatomia hepatis. Cap. 1.

HEPAR est membrum, quod[a]§generat sanguinem§ quãmuis mesaraicę conuertant quãdoque chylum ad sanguinem conuersione aliqua, propter illud, quod est in eis de uirtute hepatis. Et sanguis quidem secundum ueritatem est cibus conuersus ad similitudinẽ hepatis, quod ẽ caro rub. q. ipsa sit sanguis uerus cõgelatus. Et est uacuum à uillis neruorum, in quo nascuntur uenæ, quæ sunt radices earum, quæ procedunt ex eo dispartitæ in ipso sicut uilli. Et sicut tu sciuisti in anatomia uenarum quietarum,[b]§sunt sugentes§ à stomacho & intestinis mediantibus ramis portæ[c]§nominatæ mesaraicæ§ex concauitate. Et decoquit[d]§illud§illic sanguinem: & mittit illum corpori mediante uena concaua orta ex gibbositate eius: Et mandat aquositatem ad renes ex uia gibbositatis. Et mittit spumam cholericam ad fel ex uia concauitatis[e]†§ §etiam,&[f]§concauatum est illud de eo,§ quod est à parte stomachi, ut eius coaptatio super gibbositatem stomachi bona sit: Et[g]§attractum§est illud, quod de eo est à parte diaphragmatis, ut non coarctetur[h]§diaphragma cum suo laborioso motu: imò sit quasi tangens ipsum, propè punctum: Et est coniunctum propè uenam magnam ortam

a B.complet generationem sanguinis Alia litera complet essentiam sanguinis
b B.Alia litera ipsum sugit
c B.Alia litera. nominatis mesaraicis
d B.ipsum
e †B.supra portam & mittit superfluitatẽ vel residentiã melãcholicã ad splenem ex via concauitatis
f B.concauum eius est illud
g B.gibbosum
h B.diaphragmati locus motus eius

tam ex eo:& uti bene comprehendant super ipsum costæ curuæ. Et ipsum quidem tegit panniculus neruosus generatus ex neruo paruo ueniente ad ipsum, ut faciat ipsum acquirere sensum aliquem, quemadmodum diximus in capitulo pulmonis:& huiusmodi sensus manifestus est in latere concauo:& ut liget ipsum cum alijs uisceribus. & uenit ad ipsum uena pulsatilis parua, dispartita in ipso,& affert ei spiritum : & seruat caliditatem eius innatam:& temperat ipsum cum pulsu. Et factum est, ut penetret hæc uena ad concauitatem : quoniam gibbositas ipsa euentatur motu diaphragmatis. Et sanguini quidem non est creatum in hepate spatium amplum : imò ramosum dispartitum, ut sit comprehensio eius totius super chylum uehementior : & passio dispartiti chyli ex eo, magis completa, & uelocior sit. Et illud, quod de uenis est à parte hepatis, subtiliores habet tunicas, ut uelocius perueniat per eas impressio carnis ad chylum. Et carnis ad chylum. Et panniculus quidem eius, qui comprehendit hepar, ligat ipsum cum [i] § uisceribus tegentibus§intestina,& stomachum, quę diximus:& ligat ipsum etiam cum diaphragmate ligatione maxime forti:& ligat ipsum cum costis dorsi.& ligăt ipsum alia subtilia parua. Et continuat inter ipsum,& inter cor uena [k] § continuãs§ inter ea ambo, quam sciuisti, descendens de corde ad ipsum, aut ascendens ex ipso ad cor secundum ambas intentiones. Et hæc quidem uena sapienter ligata est etiam cum hepate, cum panniculo duro, spisso,& est penetrans super ipsum: & subtilius latus eius est illud, quod est a parte intrinseca, [l] † § §
quoniam tangit membra subtilia. [m] † § §

i B. panniculo tegente Alia litera & panniculus quidem qui cõprehēdit hepar ligat cũ panniculo tegente intestina & stomachum quæ diximus & ligat ēt cũ diaphragmate ligatione maxima forti & ligatur ipse cũ costis dorsi etiam ligamentis alijs subtilibus paruis, & cõtinuat

k B. adueniens

l †B. inuenitur magis in tutela &

m † B.mollia

Et hepar quidem hominis maius est hepate omnis animalis appropinquantis ei in quantitate : & dicitur quòd omne animal plus comedens, & debilioris cordis, est habens maius hepar. Et continuat inter ipsum,& inter stomachum, neruus, sed est subtilis:& non sunt communicantia nisi propter rem maximam ex apostematibus hepatis.

Et primum, quod oritur ex hepate, sunt duæ uenæ, quarum una est in latere concauo, & plurimum iuuamenti eius est in attractione cibi ad hepar & nominatur porta:& altera est in latere gibboso,& iuuamentum eius est applicatio nutrimẽti ad membra ex hepate : & nominatur concaua, Et ostendimus iam anatomiam ipsarum in libro.j. Et hepar quidem habet additamenta comprehendentia stomachum,& adhærentia ei, sicut est compræhensio eius, quod comprehenditur digitis:& maius additamentorum eius est additamentum appropriatum nomine additamenti : & positum est super ipsum fel;& posita est [n] §extensio§ eius additamenti ad inferiora,& omnia additamenta eius sunt iiij. aut v. Et scias quòd non est corpus hepatis in hominibus omnibus[o] §comprimens costas§ dorsi,& fortiter innixum eis, quamuis sit in plurimis eorum sic :& est eius communitas ad ipsum propter illud.s.communitas hepatis ad costas dorsi,& diaphragmatis. Et caro quidem hepatis sensum non habet:sed illud, quod de ea sequitur panniculum, sentit : propterea quòd aduenit ei parumper de parte panniculi neruosi. Et propter hoc diuersificatur hæc communitas,

n B. suctio

o B. adhærens costis

& iudicium eius in hominibus. Et tu iam sciuisti, quòd generatio sanguinis fit in hepate, & in ipso fit separatio choleræ,& melancholiæ, & aquositatis. Et quandoque destruitur res in unaquaque earum:& quandoque destruitur in generatione sanguinis,& non destruitur in separatione: & quando destruitur in separatione, destruitur etiam in sanguine bono. Et quandoque accidit destructio in separatione, non propter hepar, imò propter membra attrahentia ex eo illud, quod separatur. Et in hepate quidem forti sunt. iiij. uirtutes naturales:cuius plurimum digestiuę est in carne eius: & plurimum aliarũ uirtutum est cum uillis eius: & non est longinquũ quin sint in mesaraicis omnes istæ uirtutes, licèt quidam postremorum aduersentur primis,& dicant. errauit ille, qui posuit in mesaraicis attractiuam,& retentiuam. ipsæ enim sunt uiæ, per quas attrahitur,& non est possibile ut sit in eis attractio. Et afferunt ad hoc rationes similes rationibus debilibus, quæ sunt ei in omni re;& dicit. Si mesaraicę haberent uirtutẽ attractiuam, haberent & digestiuam: sed non habent uirtutem digestiuã: quomodo enim habent uirtutem digestiuam, quum non moretur in eis cibus tempore quo patiatur? Et dicit ēt. Si haberent uirtutem attractiuam, quum hepar etiam eã habeat, communicarent in substantia propter cõuenientiam uirtutum. Et iste quidem debilis cõsiderationis non sciuit, quòd uirtus attractiua quum est in meatu, ex quo attrahitur, est illud magis adiuuans, sicut quum expulsiua est in meatu, ex quo expellitur, sicut est in intestinis est, illud magis adiuuans:& oblitus est quòd attractiua est in meri,& est meatus. Et non sciuit, quòd non est multum malum ut sit in meatibus quibusdã uirtus attractiua:& non sit digestio, de qua sit curandum, quum non sit necessaria in eis digestio, imò attractio. Et oblitus est quòd chylus quandoq; conuertitur in mesaraicis conuersione aliqua. Quare ergo negauit, quòd sit causa in hoc, uirtus digestiua in mesaraicis? & quòd sit illic uirtus retentiua retinens quantitate aliqua, quãuis non prolongetur? Et oblitus est, quòd species uillorum operationum notarum sunt diuersæ. Et elongauit, quòd sit in illo, in quo festinat penetratio, digestio aliqua:& illud non est elongandum. Medici nanque dicunt quòd in ore ipso est digestio aliqua:& non negant quin in [p] §orbo§ sit uirtus expulsiua,& digestio:& est membrum, qđ uelociter euacuatur ab eo, quod comprehendit. Et oblitus est, quòd posibile est, ut diuersificetur substantia membrorum, & conueniant in attractione unius rei: quamuis sit uadẽs in uia una ad membra omnia. Et oblitus est, quòd attractio fit ad hepar: & plurimum eius fit cum uillis uenarum,& sunt homogenei cum substantia mesaraicarum, non longinqui ab ea. O quantum errauit iste homo in hoc iudicio. Illud autẽ, quod Gal. dixit, significat quòd attractio prima fortis est in ipso, ubi est initium motus, de quo curatur. Et eius intentio fuit, ut [q] §separet illum,§ qui est contentus curatione mesaraicarum sine hepate. Et significatio ad illud, est sermo eius quum dicit, qui incedit in hac ægritudine ad curandas mesaraicas,& dimittit curationem hepatis, est sicut ille qui uadit ad hoc, vt faciat emplastrum pedibus

p B. intestino ieiuno

q B. prohibeat curator

mollificatis propter nocumentum accidens nuchæ, quæ est in dorso, & dimittit curationē principij, & radicis, quæ est nucha. Hic est ergo sermo Gal. coniunctus huic sermoni. Et tu quidem scis quòd pedes non sunt uacui à uirtutibus. s. naturali, & motiua, & sensibili, quas nucha habet: & non est differentia inter uirtutem eorum, & uirtutem nuchæ, nisi quia uirtus sensibilis, & motiua unius eorū, est prima: & alterius, est secunda: & similiter est dispositio mesaraicarum. Ipsæ nanque non sunt uacuæ à uirtute, quamuis sit earum principium hepar. Et quomodo quum ipsæ sint instrumentum [e]† § § & instrumentum naturale attrahit ex longinquo, non secundum semitam motus localis, sicut in lacerto, quoniam secundum plurimum non euacuatur a uirtute currente in ipso, & obuiante in ipso, & obuiante patienti: & ita quòd ferrum patiatur à magnete, & quandoque attrahitur cum eo ferrum aliud: Et similiter [f] § tangens § inter ferrum & magnetem, apud plurimos eorum, qui uerificauerunt.

e † B. aliquod

f B. aer

ANNOT.

De iecinoris anatome habes ex Galen. plura 4. de usu part. Hic quod ad anatomen pertinet, de iecinoris partibus controuersia est. Auic. quod & Gal. 6. de administr. anatom. ipsum ex quinq; lobis cōstructum esse ait. Depræhenditur tamen id in plerisq; hominibus solidū, nullisq; lobis diuulsum: quamuis in brutis discissum sit. At uerò de eiusdem usu longe difficilior est rixa. Author ait iecur sanguificationis esse membrum: quod & Gal. At contra Arist. sicuti principium & fontem uirium omniū in corde statuit; ita idem cor sanguinis fontem esse existimat. Pro hac inter tantos authores discordia pete Gal. 6. de plac. Hipp. & plat. & 1. eiusdem Vide & philosophum 3. de part. animal. & Auer. 2. Coll. Vide & Auic. 13. de animalibus. Pro solutione autem quæstionis, multis placet, sanguinem, & si in iecinore primum ortum ducit, in corde tamen ipso perfici & elaborari. Est & alia quæstio de uenarum principio, quum Arist. cor uenarum fontem existimet; Gal. uerò iecur. Sed & de hac re alibi diximus.

Cap. 13. & 14.
Cap. 11.
Cap. 3. & deinceps.
Cap. 8. & deinceps.
Cap. 4.
Cap. 9. Cap. 18.

De modis ex quibus significantur dispositiones hepatis. Cap. 2.

Qvandoq; significantur dispositiones hepatis per obuiationem tactus, sicut significantur apostemata ipsius quandoq;: Et quandoq; etiā significantur per dolores, qui sunt ei proprij. Et significantur per operationes factas ex eo. Et significantur per communitates membrorum proximorum ipsi, sicut, stomachi, & diaphragmatis, & intestinorum, & renum & fellis. Et significantur per communitates membrorum, quæ sunt longinquiora illis ab eo, sicut partium capitis, & sicut splenis: Et quandoq; significantur per dispositiones [a] § communitatis totius corporis § sicut calorem, & formam, & tactum. Et quandoq; significantur per ea, quæ oriuntur in partibus eius, ex pilis: & quæ oriuntur [b] § in § ipso, sicut per uenas. Et ex forma membrorum aliorum. Et ex eis, quæ generantur in ipso, & procedunt ab eo. Et propter conuenientia, & diuersificantia, & ex [c] § causis § et consuetudinibus, & quæ continuantur cum eis.

a B. communes toti corpori

b B. ex

c B. ætatibus

Distinctio modorum harum significationum. Cap. 3.

Similitudo quidem accepta ex tactu, est caliditas tactus partium eius: quoniam ipsa significat complexionem calidam: & frigiditas eius significat complexionem frigidam: [a] § & lenitas eius significat humidam complexionem hepatis: § & durities significat duritiē eius, aut apostema durum in ipso: & ipsius inflatio significat 10 eius tumorem, aut apostema in ipso: & lunatio, quæ sentitur ex inflatione eius, significat quòd est in ipso hepate: & ipsius elongatio existens secundum aliam formam, quòd est in alio ab hepate: & quòd est in lacerto uentris. Similitudo autē accepta ex doloribus est, sicut si fuerit extensiuus cum grauitate, tunc illic erit oppilatio, aut apostema: Et si fuerit sine grauitate, tunc illic erit uentositas. Et si fuerit grauitas sine punctura, tunc materia erit in corpore hepatis, siue fuerit aposte 20 ma, siue oppilatio. Et si fuerint cum punctura, tunc erit apud panniculum uelantem ipsum. Verùm significationes assumptæ ex operationibus factis ab eo, sunt propter digestionem, & attractionem, & expulsionem sanguinis ad corpus, & aquositatis ad renes, & choleræ ad fel, & melancholiæ ad splenem, & sicut dispositio [b] § tussis. § Qumque destruitur aliquid horū, & non fit propter membrum communicans hepati, tunc est ex 30 hepate. Significationes autem acceptæ ex communitatibus, sunt sicut sitis: nam [c] § si est § ex stomacho, multoties significat dispositiones hepatis: & sicut singultus etiam, & sicut appetitus etiam: & digestio: & sicut malitia anhelitus: quàmuis enim sit propter pulmonem & diaphragma, tamen quādoque fit propter hepar: & sicut species egestionis, & species urinæ significant dispositiones hepatis, quas scies: & sicut dispositiones sodæ, & ægritudinum capitis. Et dispositiones ægritudinū 40 splenis significant ipsas: & sicut ex dispositionibus linguæ in [d] § tactu § eius, & asperitate ipsius, & colore eius, & colore labiorum [e] § significantur ipsæ. § Et iam quidem currunt inter cor, & hepar diuersitas, & [f] § conuenientia, § & uictoria in qualitatibus suis, quas diximus in capitulo [g] § anatomiæ § cordis. Verùm significationes propter dispositiones [h] § communitatis § sunt, sicut significatio coloris sup hepar, ita ut si sit rubeus albus, tunc significat sanitatem eius, aut sit citri 50 nus significat caliditatem eius, aut plumbinus frigiditatem eius, aut brunus significat frigiditatem & siccitatem eius, & sicut est significatio ictericiæ super ipsum. Et etiam sicut significatio pinguedinis carnosæ, significans humiditatem & caliditatem ipsius: aut pinguedinis cum adipe significans humiditatem & frigiditatem eius: & sicut macies, significat siccitatem eius. Et sicut communitas caliditatis in corpore, significat, si nō fuerit à uehemētia caliditatis cordis, caliditatem e 60 ius. Et cognoscuntur cum ea significationes caliditatis eius prædictæ. Significationes autem ex formis membrorum aliquorum, sunt, sicut significationes ex magnitudine uenarum, & amplitudine earum, significantes magnitudinem hepatis: & amplitudinem uiarum eius. Et ex breuitate digitorum, & longitudine eorum etiam, significatur

a —— B.

b B. sitis

c B. quàuis sit

d B. lenitate

e B. significatur super ipsas

f B. contra operantia

g B. complexionum. Alia litera dicemus in capitulo complexionum hepatis

h B. communes

tur paruitas,& magnitudo eius. Sed significationes ex pilis ortis super ipsum sunt, sicut significationes eorũ in membris alijs, quas iam diximus. Significationes uerò ex eis, quæ oriuntur [i]§in§ipso,& sunt uenæ, sunt quoniam si ipsæ sunt grossę, magnę, manifestæ, tunc complexio [k]§principalis§ est calida: & si sunt subtiles, occultæ, tunc complexio [l]§principalis§ est frigida: Verùm eius caliditas, & frigiditas, & lenitas, & durities quandoque sunt propter complexionem [m]§principalem,§& quandoque sunt propter complexionem accidentalem. Significationes autem ex eis, quæ in ipso generantur, sunt sicut si in ipso generatur cholera, significat caliditatem eius & melãcholia caliditatem eius uehementem, aut siccitatem eius,& frigiditatem, secundum quòd scitur in loco suo: & generatio sanguinis boni est significatio sanitatis eius. [n]†§ Et ille,§ cuius sanguis est cholericus, aut melãcolicus, aut [o]§mollis§declaratur in eo, quod spargitur ex eo ad corpus: aut aquosus non recipiens continuationem cum corpore, sicut est in hydropisi carnosa, est infirmum, secundum quòd significat ipsum dispositio eius, quod spargitur ab ipso. Conuenientia uerò,& diuersificantia sciuntur ex hoc, quod conuenientia sunt similia complexioni naturali, contraria complexioni accidentali. Ex ętate uerò & consuetudine: & quæ currunt in eis, significationes cognoscuntur in [p]§qualitatibus.§

i B. ex
k B. radicalis
l B. radicalis
m B. radicalem
n † B. illud à quo spargitur sanguis bonus cum assimilatione corporis bona est sanum. & illud
o B. mollificatiuis
p B. vniuersalibus

ANNOT.

Ex iisdem fontibus petendæ de iecinoris statu sunt notæ, ex quibus & aliarum partium, de quibus fusius lib. art. med. Gal. Author plura hic capita generatim refert, quæ et singula diligentissimè explicat. quæ tu omnia ad Gal. regulam paruo negocio retuleris.

De contraoperantia cordis ad hepar in qualitatibus. Cap. 4.

Scias, quòd caliditas cordis uincit [a]§caliditatem§ hepatis magnificè: & humiditas eius nõ uincit siccitatem ipsius: & siccitas eius, q̃nq; uincit humiditatẽ hepatis parumper: Et caliditas hepatis uincit frigiditatem cordis debiliter: & humiditas eius uincit siccitatẽ ipsius: [b]†§ & eius frigiditas [c]§parũ§uincit caliditatẽ eius: & ipsi⁹ siccitas semper uincit humiditatẽ eius: Et frigus cordis uincit caliditatem hepatis plus, quàm uincat siccitas illius humiditatem hepatis: Et caliditas cordis uincit humiditatem hepatis, plusquàm uincat siccitas ipsius humiditatem eius. Et uincit frigiditas eius etiam caliditatem illius aliquo modo uictoriæ.

a B. Alia litera. frigiditatem
b † B. debiliter
c B. minus

ANNOT.

Pulchrè admodum & breuiter mutuam cordis & iecinoris inter se potestatẽ docet. de qua re & Gal. lib. art. med. Sed dubitatio hic est, quomodo à iecinoris caliditate cordis frigiditatem remitti dicat, quum quoduis cor iecinore multò sit calidius. nempe quod fons caloris est, & uitæ. Satisfaciunt, incalescere ex iecinoris calore cordis spiritus. quippe à calidiori hepate calidior sanguis et spiritus cordi impartiuntur: calidi uerò ij cordis corpus magis calfaciunt. atq; ita per accidens iecur calfacere cor potest, quod tamen per se multò est iecinore frigidius.

Cap. 41.

De signis complexionum hepatis naturalium, & primo calidæ. Cap. 5.

Complexionis calidæ naturalis signa sunt amplitudo uenarum,& ipsarum manifestatio. Et calefactio [a]§pulmonis§ & corporis, si non resistit ei cor. Caliditas enim cordis uincit frigiditatem hepatis fortiter, Et multitudo generationis cholerę in ętate iuuentutis: & melancholię in fine eius: Et multitudo pilorum in [b]§ ossibus pectoris:§ Et fortitudo appetitus cibi, & potus.

a B. sanguinis
b B. serasif

ANNOT.

Habes hæc omnia quæ ab hoc capite ad duodecimũ usq; ex Gal. lib. art. med. quæ tu uide. Vide & Paulum lib. 1.

Cap. 37. ad 34. Cap. 67.

De signis complexionis frigidæ naturalis. Cap. 6.

Signa eius sunt contraria illis signis, & frigiditas cordis uincit caliditatem hepatis minus, quàm uincat caliditas eius illius frigiditatẽ. Et quoniam sanguis habentis hanc complexionẽ est subtilis, & aquosus, & uirtus eius est debilis, tunc multoties accidunt in ipso febres.

De signis complexionis siccæ naturalis. Cap. 7.

Signa eius sunt paucitas sanguinis, [a]†§ §& grossitudo [b]§eius,§& uacuitas uenarũ,& siccitas totius corporis, & spissitudo pilorum, & crispitudo ipsorum. Et cor sua humiditate non [c]§consequitur siccitatem hepatis, ita quòd aliquid ualeat§imò non uincit eam omnino. Verùm siccitas hepatis uincit humiditatem cordis ualde. Et caliditas cordis uincit humiditatem hepatis in ultimo.

a †B.& siccitas totius corporis
b B. Alia litera. pilorum
c B. succurrit siccitati hepatis succursu de quo sit curandum

De signis complexionis humidæ naturalis. Cap. 8.

Signa eius sunt, contraria illis signis: Et cordis siccitas quandoque [a]§consequitur§humiditatem hepatis parum ualde. Verùm humiditas ipsius uincit siccitatem cordis fortiter.

a B. temperat

De signis complexionis calidæ & siccæ naturalis. Cap. 9.

Signa eius sunt, sanguis grossus. Et multitudo pilorũ nigrorũ apud §ossa pectoris. Et amplitudo uenarum [b]§sequens repletionem & durities.§& multitudo gñationis choleræ, & melãcholiæ in fine iuuentutis. Et [c]§siccitas corporis§si non diuersificauerit ipsam cor.

a B. serasif
b B. cũ repletione & duritie
c B. caliditas corporis & durities eius

De signis complexionis calidæ & humidæ naturalis. Cap. 10.

Significant ipsam [a]§caliditas§sanguinis, & bonitas essentiæ eius. Et amplitudo uenarum ualida cũ leuitate: Et quòd color est rubeus sine citrinitate. Et pili plurimi in [b]§pectoris ossibus,§minus tamen eis qui sunt in calida & sicca: & neque sunt in spissitudine eorum & crispitudine. Et teneritas corporis, propter caliditatem & humiditatem ipsius. Et quum caliditas est dominãs, remanet corpus sanum: & si humiditas est

a B. exuberãtia
b B. serasif

magis dominans, festinant ad ipsum ægritudines putrefactionis.

a B. Alia litera. Signa complexionis frigidæ naturalis sunt sanguis subtilis aquosus & frigiditas corporis, & humiditas eius & priuatio pilorum in mirach, & multitudo generationis flegmatis Alia litera

a De signis complexionis frigidæ & humidæ naturalis. Cap. 11.

SIgnificãt ipsam sanguis aquosus, & phlegmaticus: & paucitas pilorum apud ossa pectoris. Et strictura uenarum: uenę non repletæ: mollities: paucitas generationis choleræ & melancholiæ in fine iuuentutis, & humiditas corporis si nõ contra operetur cor.

De signis complexionis frigidæ, & siccæ naturalis. Cap. 12.

SIgnificant ipsam paucitas sanguinis: & paucitas caliditatis sanguinis & corporis: & constrictio uenarum, & occultatio earum, & earum durities, Et paucitas pilorum in mirach, & siccitas totius corporis.

De ægritudinibus accidentibus hepati. Cap. 13.

HEpati accidunt ægritudines complexionis in proprietate suæ substantiæ: & ægritudines complexionis, & apostemata, & uesicę: & propriè apud pãniculũ; & rũpuntur apud spatium. & reliqua quarum singularum dicemus capitula. Et quandoq; tolerat rupturam plurimum quam reliqua membra: & non timetur ex ea mors festina, nisi associetur ei eruptio sanguinis ex uena magna. Et quandoque accidunt hepati [a] apostemata per communitatem, & propriè in stomacho, & splene, & felle, & renibus, & diaphragmate, & pulmone, & mesaraicis, & intestinis, & propriè superioribus. Sed stomacho, & [b] diaphragmati, felli, & mesaraicis, & intestinis communicant in primis uenæ, quæ sunt à parte concauitatis hepatis, deinde peruenit nocumentum eorum ad hepar: & quandoq; confirmatur. diaphragma uero, & pulmo, & renes communicãt in primis uenis gibbositatis, deinde peruenit ad hepar: & quandoq; confirmatur. Et plurima communicatio, quæ est, non est nisi propter stomachum, propter causam, cum qua corrumpitur digestio, & expellitur cibus indigestus, nisi sit causa alia. Et ægritudinum quidem gibbositatis, materierum expulsio secundum plurimum fit cum prouocatione urinæ, & fluxu sanguinis ex naribus, & sudore: sed in ægritudinibus concauitatis est illud cum solutione uentris, & uomitu cholerico, & sanguineo, sudore etiam in pluribus horis.

a B. ægritudines

b B. spleni

ANNOT.

Accidere iecinori omne morbi genus potest, & intemperies, & mala compositio, & solutio continui; siue id per essentiam, siue per consensum, primario uel secundario. quæ in sequentibus patebunt.

De signis malitiæ complexionis calidæ. Cap. 14.

MAlitię complexionis calidæ signa sunt, sitis uehemens, & non abscinditur cum aquæ potu. Et paucitas appetitus cibi. Et inflammatio, & citrinitas urinæ, & tinctura eius: Et uelocitas pulsus, & frequentia eius: Et febres & adustio sanguinis: [a] † Et ledi à calefaciẽtibus. Et sequitur ipsam liquefactio incipiens ab humoribus, deinde à carne hepatis: & sequitur eã rasura intestinorũ. Et quandoq; desiccatur cũ ea natura absq; dolore in [b] lateribus: aut grauitate. Et multiplicatur cum ea uomitus citrinus, & rubeus, & uiridis ut succus porri. Et est cũ ea egestio cholerica plurimum, & propriè si fuerit illic cum complexione materia: & si non fuerit minoratur sanguis. Et exasperat lingua: Et extenuat corpus. Et quandoq; significatur illud ex ætate, & consuetudine, & arte, & regimine: & illa, quæ media est, generat choleram: & superflua generat melancholiam; & ægritudines eius [c] sunt ex mania, & melancholia, & [d] similibus. Et quando peruenit solutio uentris ad syncopim cum casu appetitus, tunc plurimum eius est propter debilitatem hepatis, factam à complexione calida. Et in plurimo ipsius est egestio sicca, adusta, nisi ad hoc perueniat ut adurat sanguinem, & humores, & carnositatẽ hepatis, & solutione uentris eã educat. Et quando incipit adurere sanguinem, est egestio sicut fæx. Et quando est in hepate adustio, aut apostema, aut dubellati, deinde egreditur cũ egestione aliquid [e] nocens grossum: tunc illud est carnositas hepatis iam putrefacta. Et non est omnis res nigra egrediens [f] fæx. Et quandoq; rectificatur ablutum, & uirulentum materiale: deinde ingrossatur, & fit nigrum, grossum fœtidum, sicut fit in febribus pestilentialibus. Et quandoq; egreditur post uirulentum sanguis, de inde [g] nigrum subtile,

a † B. Alia lr̃a & carnis

b B. costis

c B. sicut

d B. similia. Et quũ incipit fluxus lotiuus

e B. nigrum

f B. mala & quãdoque egeritur lotiuum & uirulentum aquosũ

g B. Alia litera. melancholia

ANNOT.

De intemperierũ iecinoris notis pulchre & Trall. lib. 8. & Paulo lib. 3. Vnum author notat, quum de calidæ intemperiei signis agit, quod paulò uidetur difficilius. nempe quando in iecinore adustio uel tuberculum uel apostema est: deinde per aluum quidpiam excernitur fœtidum & crassum, illud indicium esse substantiæ eius corruptæ, quæ excernitur. Quomodo autem fieri potest, ut à iecinore ad intestina crassa iecinoris substãtia per angustissimas uenas, quales ex ipso iecore ad intestina eunt, deferantur? Cæterum & si angustissimæ eæ uenæ sunt: quo pacto tamen fex sanguinis atra. s. ipsa bilis ad intestina ex iecinore egeritur; ita & corruptam eius substantiam, ex corrosione in substantiam atræ bili crassitudine & colore non dissimilem conuersam educi, rationi consentaneum est. Cætera quæ sequentibus capitibus scribit, pete ex Tralliano & Paulo. uide & Gal. 5. de loc. aff. & 8. de comp. med. per loc.

Cap. 3. Cap. 46.

Cap. 7. Cap. 6.

De signis malitiæ complexionis frigidæ. Cap. 15.

SIgna eius sunt, albedo labiorum, & linguæ. Et paucitas sanguinis, & difficultas cursus eius. Et multitudo phlegmatis, & paucitas sitis, & corruptio coloris, & [a] liquefactio materiei: quandoq; denigratur declinans ad uiriditatẽ: & quandoq; fit citrinus ad colorem phistici declinans. Et etiam albedo [b] coloris, & phlegmatis proprietas, & grossitudo propter congelationẽ, & tepiditas pulsus. Et uehementia famis. Fames enim non fit [c] nisi ex stomacho tantum. Et paruitas digestionis bonæ: & quando frigus consequitur finem, priuatur appetitus. Et egestio quandoque est sicca, sine odore: & quandoque est humida, propter debilitatem attractiuæ: & est decliuis ad albedinem: parui fœtoris. Et quandoq; subtiliatur

a B. claritatis eius &

b B. vrinæ & phlegmaticitas eius & grossitudo eius propter causam congelationis

c B. vere

tiliatur cum ea egestio, & humectatur: uerùm nõ perseuerat ita continuè: & non multiplicatur cũ eo fluxus uentris, quamuis [d] § sit eius inceptio & euẽtus elõgatus. § Et in fine eius egreditur quoddam simile[e] § fæci sanguinis putrefacti, § non sicut [f] § sanguinis liquefacti. § Et quandoque sequuntur complexionem frigidam post spatium quoddam, febres, propterea, quia sanguis subtilis, qui est in ipsa, recipit putrefactionem, quæ accidit ei: & sunt febres prauæ, quas dicam in capitulo febrium: & quandoque est in initio earum, uirulentus, subtilis: deinde ingrossatur, & denigratur. Et quandoq; est fluxus uentris similis lauaturæ carnis recentis, & illud cum appetitu in principio, significat frigus: Et si accidat post illud casus appetitus, tunc est propter corruptionem humorum: aut propter causam aliam febris, & similium. Et plurimum significationis eius, est, super debilitatem à frigore: & in fine eius redit appetitus: & fit superfluus secundum plurimum: & [g] § spasmatur § cum eo mirach. Et quandoque significant ipsam ætas, & consuetudo, & cibus, & causæ præteritæ: sicut potus aquæ frigidæ in ieiunio, aut post balneum, aut coitum; quoniam hepar inflammatum sugit ex aqua tunc uelociter plurimum. Et si est illic materia, sentitur acetositas in ore, & humiditas in egestione. Et quandoque est ad nigredinẽ, & uiriditatem tendens, & non ad citrinitatem, & rubedinem.

d B. separatio & eius egressio ꝓlongetur
e B. sanguini putrefacto
f B. Alia litera. sanguini liquefacto.
g B. corrugatur

De signis malæ complexionis siccæ. Cap. 16.

Signa eius sunt siccitas oris, & linguæ, & sitis, & durities pulsus, & subtilitas urinæ, & quandoque denigratur color. Et si fuerit illic melancholia, aut cholera, scies significationes earum facile per ea, quæ sciuisti in primis.

De signis malitiæ complexionis humidæ. Cap. 17.

Significat ipsam, inflatio faciei, & oculorum, & mollities carnis hypochódriorum: & paruitas sitis, nisi sit caliditas[a] § consumens § humiditatem: et humiditas linguæ: & albedo coloris: & quandoque est cum ea citrinitas pauca. Quum autem uehemens fit frigus, & dominatur humiditas, est decliuis ad uiriditatem: Et quandoque debilitatur corpus propter mollitiem humiditatis.

a B. faciẽs ebullire

Sermo uniuersalis de curis ægritudinum hepatis. Cap. 18.

In hepate necessaria est conseruatio sanitatis cum similibus, & expulsio ægritudinis cũ contrario. Et in regimine apostematum, & ulcerum, & nocumentorum quantitatis, & in oppilationum apertione, & reliquorum, ea, quæ sunt necessaria in reliquis membris. Et melior quidem horarum ad sumendum in potu medicinas ægritudinum hepatis, & proprie propter oppilationẽ hepatis, & similia, est hora, in qua existimatur ꝙ illud quod penetrat ex stomacho ad hepar, & cõprehenditur in ipso, iam est digestum, & separatum quod separari oportuit: Et inter ipsum, & inter comestionem tempus interuenit conueniẽs, Et in consuetudine hominum est hora, quæ est inter surrectionẽ à somno, & inter balneationem. Et oportet etiam in hepate, ut tu nõ euacues medicinas aperitiuas, & resolutiuas, & [a] § quibus contrahitur § uersus ægritudines hepatis materiales, & oppilatiuas, & apostemosas, ex stipticis confortantibus, nisi existimes siccitatem superfluam. Et non oportet ut ad summum perueniatur in infrigidatione hepatis, quantum possibile est, & perducat ad hydropisim: neque in calefactione eius, & perducat ad arefactionem. Et propter hoc oportet ut scias quantitatem complexionis naturalis hepatis, quod curas; ita, ut quum reduxeris ipsum ad eam, stes. Et scias, quod cum tu erras in hepate, peruenit error tuus ad uenas: deinde ad corpus. & ex errore quidem est, ut tu prouoces urinam, ubi necessariũ est te soluere uẽtrem: & est, ut sit materia in concauitate: Et soluas uentrem, quum te oporteat prouocare urinam: & est, ut sit materia in gibbositate. Et oportet quidem, ut medicinæ hepaticæ optimè terantur: & oportet ut sint subtilis substantiæ, quatenus ad ipsum perueniant, siue sint calidæ, siue sint frigidæ, siue stipticæ. Et subtiliantium quidem proprietas est, ut acuãt sanguinem, licèt sint aperitiua: quare oportet ut attendas illud: & sicut aqua radicum est ex summa aperitiuarũ eius. Et subtiliantia eius generant quandoque humores diuersos, [b] † § § non proportionales: quare oportet ut quum frequentas eius potum, duobus aut tribus diebus, conuenienter cum aliquo lenias naturam. Verùm urinæ prouocationem aqua ipsa de radicibus operatur. Et omnes quidem endiuiæ species, & propriè amara, quæ ad [c] § rubedinem § declinat, conferunt lęsionibus hepatis: calefactis quidem cum syrupo acetoso: & infrigidatis cum melle. Et hepar adib iuuatiuũ est cum sua proprietate, & carnes limaciarum similiter.

a B. quæ diriguntur
b † B. in hepate
c B. caliditat

Annot.

Iecur sanguinis officina est, ut Gal. putat, quamuis Arist. primarium sanguinis gignendi munus cordi ascribat. de qua re antea. Sanguine uniuersum corpus alitur. proptereaq;, quanti momenti sit, curentur ne rectè an perperam iecinoris affectus; ex hoc constat, quando totius corporis salus, perniciesve ex eo dependet. Quamobrẽ post cõmunes à morbo sumptas indicationes, quæ contrariorum semper sunt; plura hic notanda proponit, quæ certè sunt memoriæ cõmendãda. quæ ferè habes ex Gal. 8. de comp. med. per loca. Vide & pro hoc capite Gal. 6. de tu. ualet. & 11. meth.

Cap. 6. Cap. 3.
Cap. 13. & 15.

De causis nociuis hepatis. Cap. 19.

Scias quòd intromittere cibum super cibum, & error ordinis eius, sunt ex rebus magis nociuis hepati: & potare aquam frigidam subito in ieiunio, & post balneum, & coitum, & exercitium, quandoque perducit ad infrigidationem uehementem hepatis. [a] § Et quandoque accidit hepati inflammato ab ipsa, suctio uelox, & multa ex ea. § Et quandoque perducit ad hydropisim. Et oportet in huiusmodi dispositione ut permisceas eam cum uino: & non infrigides eam uehemẽter: & non traijcias eam impetuose deglutiendo, imò sugendo paulatim. Et uiscosa quidem omnia nocent hepati ex parte, qua faciunt possidere oppilationem.

a B. propter attractionem hepatis inflãmati, secundũ suctionem velocẽ plurimam ex ea

lationem. Et frumentum est ex summa eorum, in quibus est uiscositas[b] cum comparatione ad illud, quod est post hepar ex membris, quũ digeritur in hepate. Et non est omne frumentum ita, imò glutinosum. Et uinum dulce facit accidere in hepate oppilationem: & ipsum abstergit illam, quæ est in pectore. Et causa in illo est, quòd uinum dulce attrahitur ad hepar non gradatim, propterea quòd hepar diligit ipsum ex hoc quòd est dulce: & propter suam penetrationem ex hoc quòd est[c] potus: quare non moratur in ipso quantitate, qua separetur fæx ab eo, secundum moram aliarum rerum grossarum, imò superuenit hepati in grossitudine sua: & inuenit uias ad ipsum paratas: quoniã uiæ quæ sunt inter stomachum, & hepar sunt amplæ secũdum comparationem ad illud, quod uenit ad ipsum ex uenis sparsis in hepate. Amplius quum comprehẽditur in hepate, non moratur quantitate, qua separetur, & digeratur: imò expellitur subtile in uenas strictas illic uelocitate suæ penetrationis: & dimittit sedimen propter constrictionem uiæ. In pulmone uerò res est econtrariò: quoniam superuenit ei uinum dulce, quum iam colatum est: aut ex uia meatuum meri, secundum semitam resudationis, ex meatibus strictis ad amplos: aut ex uia concaua quum iam dimittit fæcem, & uadit adhuc quum iam sit colatum, & transit in meatibus strictis ad amplos: quare colatur uice altera. Et similiter reliquæ dispositiones non inueniuntur ei cum comparatione ad pulmonem.

b † B. comparatione ad hepar, & non est in eo hoc

c B. vinum

ANNOT.

Non ingestio sola cibi, ante prioris alimenti descensum; non frigidæ solùm potio; uel crassorum aut dulciũ ciborum assumptio iecur offendit, quod hic author meminit: sed & acria omnia, & quæcunq; demum intemperatiora sunt. præsertim tamen in uictus ratione superiora illa offendunt, ac potißimum frigidæ aquæ in ieiunio potus iecinori aduersatur; quòd hæc sui frigiditate innatum hepatis calorem extinguit (unde hydrops sequitur, quod author notat) & sui humiditate relaxat. admonitum autem à medicis est omnibus, quod & sequenti capite fusius, iecinori apta esse astringentia, quia id uiscus laxum est. Verùm præterq̃ quòd frigidæ potio refrigerat humectatq;, eadem quoq; dum diuturniorem moram trahit, incrassat & obstruit: ex qua postmodum obstructione concluso & minime difflante calore, feruidiori intemperie iecur afficitur, ut in bilem conuertat omnia. fiuntq; præterea etiam putredines, ad quas alia sequi uitia necesse est. Ita uerò, uiscida, dulcia & crassa quæ sunt, quia obstruunt, lædunt. quare, quamuis uina dulcia naturæ maximè familiaria sint; quia tamen celerius ab iecinore extra uentriculum attrahuntur, quàm in uentre ipso concocta sint, sui craßitudine obstruunt, quod & Gal. 3. de rat. uict. in ac. asserit.

Com. 2.

De rebus conuenientibus hepati. Cap. 20.

Ex medicinis quidem, cõferunt ei omnia, in quibus est amaritudo, qua aperiatur: aut uirtus alia, qua aperiatur cum stipticitate, qua confortetur, & odoramento conueniente substãtiæ spiritus, & prohibente putrefactionem: sicut cinnamomum, & summitates squinanthi, & myrrha, & similia. Et ea, in quibus sunt ablutio, & abstersio, & mundificatio uirus mali, quũ non[a] consequuntur in mollificatione summam consecutionis mellis. Et ea, in quibus sunt maturatio, & lenificatio, & propriè cum stipticitate & confortatione, sicut crocus: Et quæ sunt cũ hoc suauia, sicut passæ: Et uelocis penetrationis, sicut uinum odoriferum pluribus hepatibus, in quibus nõ est caliditas uehemens. Et quando medicina aggregat ad proprietates prædictas, suauitatem, tunc[b] fortasse est amica hepatis, diligens ipsum, sicut passæ: & ficus: & auellanæ: & est ultimi iuuamenti. Et si est non recipiens putrefactionem, & corruptionem, tunc est magis ultimæ consecutionis in iuuando. Et altaraxacon quidẽ, & endiuia hortulana, & campestris conueniunt ei ualde. Et confert[c] frigida ægritudini calidæ in hepate cũ proprietate sua, & qualitate contraria simul: quãuis quidam dicant, quòd illa, quæ est uehementer amara, est calida: & confert aperiendo oppilationem propter suam amaritudinem: & confortando propter suam stipticitatem. Et confert ægritudini frigidæ, cum sua proprietate, et cum eo, quod est in ipsa de apertione, & confortatione. Et quando superfluit frigus in hepate, permisce quamlibet illarum duarum cum melle, aut cum aqua mellis: quoniam resistit mel infrigidationi eius, si timetur ex ea, & adiuuat ipsam ad reliquas operationes suas: Et quando exsiccantur ambæ, & sumuntur in potu cum melle & aqua sua, & decoquuntur cum melle, conferunt ualde: & aperiunt, & educunt humorem frigidum cum urina. Et ex cibis quidem conuenientibus hepati sunt illi, quorum chymus bonus est: Et dulcia conueniunt hepati: quare impinguatur eis, & magnificatur, & confortatur. Verum uelocia sunt ad hoc ut faciant euenire oppilationẽ, propterea quòd hepar attrahit ea[d] laboriosè associans ea humoribus alijs. Et propter hoc oportet, ut deuitet dulcia ille, qui habet apostema in hepate suo: quoniã ipsa conuertuntur uelociter ad choleram: & faciunt accidere oppilationes. Et nocibiliora dulcia sunt, quæ sunt ex eis grossa: propterea quia faciunt accidere oppilationem: & quæ ex eis sunt calida, propter conuersionem suam ad choleram. Et phistici quidẽ iuuatiui sunt propter suam aromaticitatem, & stipticitatem, & confortationẽ, & mundificationem uiarum cibi: uerùm sunt uehementis calefactionis. Et auellanæ sunt conuenientes omnibus hepatibus: quoniam ipsæ non sunt uehementis caliditatis: & sunt aperitiuæ, & chymus earum est bonus. Et hepar adib, & carnes limaciarum cõuenientes sunt hepati cum proprietate, quæ est in eis.

a B. vltimantur in mollificatione vltimitate ablutionis

b B. rectius & conuenientius est vt sit amica hepati dilecta ab eo

Alia litera c ——— B.

d B. impetuosè

ANNOT.

Neq; planè amara uel astringentia iecinori conferunt; sed subamara & subastringentia, ut Galen. 8. de comp. med. per loca. amara nempe mediocriter, craßitudinem humorum extenuant, incidunt, & abstergunt, & repurgant. astringentia uerò mediocriter uiscus ipsum corroborant. alioqui & quæ amarißima, laxam substãtiam nimis dissoluunt, præter quòd naturæ inimica sunt, sicuti dulcia amica; unde & abhorret ea iecur & corpus totum. Ita & quæ nimium astringunt, eadem incrassant & obstructiones pariunt. Commendat ergo meritò serim, quæ & modice incidit, attenuat, abstergitq;, & mediocriter itẽ astringit. laudatur eadem & à Gal.

Cap. 8.

Cap.8. Cap.46.

Gal.8.de comp. med. per loca, & à Paulo lib.3. & ab alijs demum omnibus. conuenitque hæc tam in calido, quàm in frigido affectu proprietate sua, ut author ait, non manifestis qualitatibus, caliditate aut frigiditate. alioqui enim neq; calidiori hæc intemperiei confert; quum excellenter calida non sit, neq; calidiori, quia neq; insigniter frigida. Quare & author in sequenti capite utriusq; & syluestris & domestici intybi temperamentum inclinare ait ad frigidū, et inesse illis caliditatē, nō quidem quæ calfacere apta sit; sed quæ aperiendo, sit efficax.

De cura malitiæ complexionis calidæ in hepate. Cap. 21.

OPortet ut sit subtiliatio in[a] regimine eius & non perueniat ad ultimum. Et ut caueatur in ea mollificatio uehemens, cum humectatiuis, aquosis. Et caueatur in ea euentus oppilationis cum infrigidantibus grossis. Et oportet ut caueatur in ea stupefactio ultima: imò oportet ut infrigidantia ipsum, aggregent ad infrigidationem, abstersionem, & apertionem, & penetrationem cibi, & stipticitatem confortantē non plurimam: & in aqua hordei sunt omnes istæ proprietates. Et endiuia quidem campestris & hortulana ultima est in hac intentione. Complexio nanque ambarum decliuis est ad frigus non ualde superfluum. Et est in ea[b] caliditas aperitiua, & non calefactiua, & stipticitas æqualis confortans: imò peruenitur ex iuuamēto ambarum, ut non noceant hepati frigido: & ponuntur ambæ in medicinis,[c] † sicut diximus in medicinis singularibus: & in areolis medicinarum hepaticarum. Et quandoque comeduntur elixatæ, & propriè cum coriandro humido, & sicco; & comeduntur cum aceto. Et amirberberis habet proprietatem maximam etiam: & tamarindi etiam. Et quum sentitur oppilatio in hepate, conuenit ut adiūgatur illis ambobus, apium: quoniam aperit oppilationes ex quacunque duarum partium sint: & est ex eis,[d] quorum penetratio est uelox, & similiter calefactio. Et ex eis, quæ conferunt ad illud, est, ut sumantur succi endiuiæ, & succi alkekengi, & succi solatri omnium an. ℥.ij. & succi coriandri humidi, & succi fœniculi omnium an. ℥.j. & .s. admisceatur. ʒ.s. croci, & sumatur in potu. Et quandoque sumitur in potu oleum ros. bonum, & oleum de pomis cum aqua frigida, & temperat[e] complexionem hepatis. Et ex eis, quæ cōferunt hepati, quod habet malitiam complexionis calidæ, est, ut sumatur ex[f] alefrigius aur. ij. cū zuccaro tabarzet, & aqua frigida. et etiam ut in potu sumatur succus cucurbitæ assatæ, & aqua granatorum, &[g] lac uaccinum sine butyro, & aqua pomorum, & pirorum, &[h] altharichi & succus ros. recentiū & qñ nō est febris, confert aqua[i] lactucæ cū sirupo acetoso, oī die bibat cū pōdere. iij. ʒ myrobal. citrinorum, & pondere. ʒ.j. de lacca abluta, &.s. ʒ. seminis apij. Et quando[k] separatio fit ex eo duabus hebdomadis bibatur lac camelarū fœtarū, incipiendo ab una libra usque ad duas, &[l] coquātur in ipso medicinæ diureticæ, aperitiuæ, faciētes penetrare, sicut aliquid ex succo eupatorij: & ex semine endiuiæ: & semē cuscutæ. Et quandoq; sunt necessaria ea, quæ sunt sicut summitates squināthi. Et quandoq; est necessarium sumere in potu stupefacientia, & confectiones opiatas, & recipientes hyusquiamum, & philonium. Et ego abhorreo illud[m] quum inuenitur ab eo iter. Et uinum forte quandoq; excusat ipsum, si bibatur aqua frigida ualde in ieiunio. Et conferunt ei troch. de spodio, & troch. hemberberis frigidi, & troch. de camphora. Et ex trochiscis conferentibus eis, est trochiscus huiusmodi. Recipe foliorum[n] salicis & foliorū nenupharis, amborū ana. ʒ.x. ros. rubearum absque capitibus suis. ʒ.xij. camphoræ pondus. ʒ.ij. &.s. &[o] mellis rubei & laccæ ablutæ cum alfeniati, sicut est ablutio aloes amborum ana. ʒ. vij.[p] gariophyllorū. ʒ. viij. croci. ʒ iij.[q] aristologię. ʒ.v. luti.[r] alkabrusim mastic. capilli ueneris omnium, ana. ʒ.iij. conficiantur cum aqua solatri, & endiuiæ, & fiant inde trochisci: & sit unusquisq; aure. j. & sumatur ex eis[f] omnis trochiscus cum aqua solatri. Et quandoq; conferunt ad illud emplastra facta secundum hunc modum, sumatur portulaca & teratur & ponatur super ipsum oleū rosaceū & infrigidetur, & fiat cum ea emplastrū. Aut sumatur amborum sandalorum ana. j. ʒ.[t] gariophyl. uiolarum siccarum, amborum an. ʒ.s. & ros. ℥.j.s. & croci abluti. ℥.s. & absinthij. ℥. quarta pars, camphoræ pondus. ʒ.ij. adiungantur cerato facto cum oleo de[u] salicibus, & liniatur super aliquid latū; & ppriè folia cucurbitę, & folia acetosæ, & folia siclæ, & fiat cum eo emplastrum. Et quandoque emplastrum fit cum succis herbarum frigidarū, sicut succo cucurbitę & cucumeris, & reliquis, quæ diximus in cap. eorum, quæ bibuntur: & ponuntur in ipso[x] hordeum, aut sauic lentium, & effunditur super ipsum oleum ros. & fit cum eo emplastrum: & quandoque ponitur in ipso aliquid de ligno sandali, &[y] gariophyl. & camphora: & non elongatur quin ponatur in ipso aliquid ex odoriferis, & aquis fructuum odoriferorum, & quandoque roratur aliquid super ipsum de[z] meuisus. Cibi uerò, quibus cibantur, sint sicut aqua hordei, & decoctio olerum prædictorū, & ipsamet olera decocta, & endiuia decocta cum coriandro humido, & lactuca, & sicla decocta, &[a] passæ acetosæ, & aqua lactis acetosi, & carnes limaciarum. Et ex fructibus alzarur, & cydonia, & pira: & non multum sumatur ex illis ut non superflue addant in stipticitate, & generetur oppilatio etiam, & poma, & granata muza, & expressio uuæ acetosæ. Et frangatur stipticitas eorum cum eis, in quibus est lenificatio, & mora alsemi, & ribes cum zuccaro, & acetum præparatum cū aqua granatorū: & grana granatorū añ cibū, & post cibū melones, qui[b] † sunt superflue dulcedinis, & pręcipuè illi, qui[c] nominantur raki, & Palestini, & Indi. Et non oportet quidem ut de istis medicinis sumantur illæ frequenter, in quibus est cū infrigidatione stipticitas, propter illud, quod in ipsis est de ui faciendi accidere oppilationem: Et non est malum sumere melones duros, paruæ dulcedinis: & uuas, in quibus est durities carnis, & paruitas dulcedinis, & illas, quæ sunt muzæ ex uuis propriè. Et cōferunt ei cibaria facta de mes, & de cucurbitis, & de spinachijs, & lentibus cum aceto condita, & sine aceto. Et quidam homines sunt, qui concedunt passas; sed oportet, ut sint decliues ad acetositatem: & auellanas, quoniam nō est

Marginal notes:

a B. Alia litera. infrigidatione
b B. Alia litera. amaritudo
c † B. eius
d B. velocitant penetrationem eorum & similiter syrupus acetosus
e B. caliditatē
f B. alasfius
g B. machid
h B. alfarfir
i B. casei
k B. expeditus compleueris illud
l B. ponantur
m B. & non reperitur in eo iter. Et inueni forti quādoque sufficit ei, ut bibat aquam frigidam
n B. kales
o B. sandalorū rubeorum
p B. saufel
q B. reubarbari
r B. alchubrus
f B. omni die unus
t B. saufel
u B. Kalef
x B. sanich hordei
y B. saufel
z B. misusen
a B. alraib acetosum
b † B. Alia lrã. non
c B. sciuntur ex genere zachi, & alfalestini, & indi & quod ē ex illis medicinis in quibus est cū frigiditate stipticitas & oportet ut nō frequētetē comestio ipsarum propter illud quod est ī eis ex euētu opilationum Alia litera & alfalestini, & indi & oportet q̄ non frequentetur comestio

illarũ medicinarum in quibus est cũ stipticitate frigiditas

est in eis calefactio plurima, & sunt aperitiuæ oppilationum,& sunt boni nutrimenti: oportet ergo ut misceantur cum eis,in quibus est infrigidatio aliqua, [d]§ & stipticitas. Et ex carnibus piscium paruorum decoctorum [e]§ isfidebegi: aut cũ aceto,& almosos, & congelata facta ex carnibus subtilibus,scilicet carnibus hœdi, & auium leuis digestionis,sicut est caro [f]§perdicum, & turturũ§ non superfluè pinguium [g]§ cum pomis præparata.§Et conferunt eis uentres auium aquæ:&[h]§alguarascen cum aqua ros.& gallinæ cum aceto cõditæ§& similiter paruæ aues cum [i]§aceto§præparatæ.Et nocent eis hepar,& splen, & cor, & carnes grossæ,sicut carnes hircorum, & arietum, & animalium neruosorum, & duræ carnis: sed caro uaccarum iuuencularum præparata [k]§ut ea, quæ congelantur,§confert habenti fortem stomachũ, & illum,qui digerit.Et oportet ut uitent oua cocta,donec fuerint dura,& assata,& uitent pinguia superfluè. Et nocet ei uinum ualde,nisi ipsum sit necessarium propter cõsuetudinem: aut propter debilitatem digestionis: tunc oportet ut sumant in potu parum subtile, [l]†§ §quod sit decliue ad albedinem.

d ——— B.
e B.asfidbagi
f B. coturnicũ & aluers.i. colũborum
g B.& alfacht
h B. anseres & gallinæ præparatæ cũ acetosis
i B.acetosis.
k B. præparata in gelatiua
l † B. Alia lra aquosum

ANNOT.

Habes præsidiorum calidæ, frigidæ, humidæ, & siccæ iecinoris intemperiei syluã ex Gal. 8. de comp. med. per loca, & Tral. lib. 8. & Paulo lib. 3. Ex ijs uerò etiã compositarum intemperierum curationem colliges. de qua re hic & in sequentibus capitibus particulatim agitur.

Cap. 8. Cap. 3. & 4. Cap. 46.

De regimine malitiæ complexionis frigidæ. *Cap.* 22.

EX eis,quæ conferunt istis,est potare syrupũ de absinthio,cum syrupo acetoso de melle. Et qñque confert habenti frigidum hepar ut dormiat in nocte super troch.de absinthio. Et semina calefacientia nota sunt uehementis iuuamenti. Et similiter iuuatur cum administratione lactis camelarum arabicarum, non aliarum, cum pondere. ʒ.v.usque ad.x.zuccari.[a]†§ § Hoc enim temperat cõplexionem, & educit humores frigidos soluendo uentrem: & prouocando urinam,& aperiendo oppilationes. Et fortius illo est,ut dormiat super diacurcuma: aut dialacca,& atthanasiam,& administrentur in [b]§yncopi§ diacostum,& zingiber conditum cum aqua apij. Et troc.de costo,& de lacca dicti in antidotario. Et bibantur in ieiunio eupatorij, & assari. ʒ.ij.& bibatur desuper uinum. Et ex decoctionibus decoctio costi,& absinthij dicti in antidotario bibatur cum oleo amigdalino dulci,põdere. ʒ.ij.& olei de phisticis pondere. ʒ.ij.Et fortius illo est,ut bibatur cum oleo de neriden,& oleo amigdalino amaro,& oleo de kerua. Et etiam cum decoctione huiusmodi. ℞.seminis fœniculi,apij,anisi, masticis pondus. ʒ.ij.& corticum radicis apij,& corticum radicum fœniculi amborum an. ʒ.x. & herbæ eupatorij, & absinthij romani an.aur.v. & laccæ,& calami aromatici, & costi dulcis, & amari &[c]§aristol.§omnium an. ʒ.iij. & superiorum squinãthi, ʒ.iiij.decoquantur in.iiij.lib.aquæ usq;quo redeat ad medietatem,& bibantur ex ea omni die ℥.iiij.cum oleo phisticino quantitate. ʒ.j. &. s.& olei amigdalini dulcis, quantitate drachm. ij. Et quandoque confert eis si adhibeantur epithimata calida, & emplastra sicut stomathicon & emplastrum[d]§calcadis,§& emplastrum de meliloto,cum emplastro facto ex eis, quæ sunt sicut costus,& mirrha,& spica, & neriden romana, & acorus & fœnugræcum,& similia. Emplastrum bonum ad illud. ℞. usneæ berberis,mastic.meliloti,spicæ, radicis lilij cœlestis,rosarũ, partes æquales,dissoluantur in oleo masticino,decoquendo fiat ex eis emplastrum manc & sero, & sit tepidum.Et iterum emplastrum bonũ. ℞. summitatum squinãthi:granorum albẽ,& mastic. & cordumeni,& amomi omnium ana.darchamet.iij.aloes,& herbæ eupatorij,& absinthij, & superiorum eius,omnium an.durkimet. vj. spicæ aromaticæ, & casiæ amborum an. durkimet. ij. ireos [e]§uenarum§sampsuci§ amborum an. durkimet.ij. ammoniaci durkimet. xxiiij. gummi albotim & thuris amborum durkimet.xij.[f]§gummi.§lib.j.& s.olei de alcanna quantum oportet ad conficiendum.§Et iterum emplastrum. ℞. amomi. ℥.j.carpobalsami,& bdellij,cordumeni[g]†§ thuris & croci,omnium an. ℥.j.&.s.& spicæ.[h]§femiæ.§ ℥.ij.gummi albotim. ℥. vj. soluantur thus & bdellium in uino:& dissoluatur crocus in ipso, & liquefiat gummi albotim in neridẽ,& terantur medicinæ siccæ,& misceantur cum oleo de neriden, & uino,& proijciatur super ea parũ de cera, & administra emplastrum. Et sumantur etiam cydonia,& farina hordei,& cera,& medulla uitulorum,& oleum rosatum,& absinthium,& [i]§ainomum, & galia,& crocus, & assarum,& mastix,& †gluten alimbat,& neriden:& sumatur ex eis § secundum quãtitatem necessitatis, & fiat ex eis emplastrum. De cibis autem sumant medullam panis calidi[k]§contritam§in uino,& cõtritam in [l]§andacoca,§& carnes leues, quæ sunt ex carnibus auium paruarum:& alcanabir,& alduragi,& perdicum,& uentres anserum,& propriè omnia illa assata,& frixa,& cum seminibus condita. Et caules decoctos in aqua tribus decoctionibus,conditos cum seminibus calefacientibus, & cinnamomo, & pipere,& cymino,& similibus:& incidatur super ipsos ruta: Et sorbitiones factas ex eis, quæ sunt sicut fœnugræcum, & medullæ calidæ. Et quandoque ponitur in cibis endiuia, & propriè illa,quę est uehementis amaritudinis.Et sunt quidam,qui dicunt quòd milium uehementer coctũ confert eis:& illud apud me est prauum. Fructus autem,& similia,quibus in secundis utuntur mensis,sunt sicut castaneæ,& passæ pingues,& phistici propriè. Et quidam sunt qui dicũt,quòd oportet ut abstineant à phisticis,& amigdalis, propter grauitatem amborum super stomachum,sed non oportet ut attendantur uerba eorum in phisticis [m]§& amigdal.§Et ex eis,quæ conferunt eis,est,caro limaciarum propriè præparata cum seminibus. Et oportet ut deuitent genera lactis, & pisces, & fructus humidos recentes, & carnes grossas.

a † B.alhaser
b B. vesperæ vel in sero
c B. reubarbari
d B.filarius
e B. foliorũ maioranæ
f B.ceræ
g † B. vlchauæ myrrhæ
h B.feim
i B.alchana, & spica,& zafarã, & assarũ,& yreos,& gariophyllus,& ammoniacum,& mastix, & gluten alimbat & mensuræ caliditatis & frigiditatis eorum sit
† terebinthina
k B.infusam
l B. alchãdicon
m ——— B.

De regimine malæ complexionis siccæ. *Cap.* 23.

REgimen eius est, cum humectatiuis prædictis ex cibis, & oleribus, & epithimatibus,& emplastris,& potionibus,& fiat declinatio

clinatio cum eis ad æqualitatem, aut calidum, aut frigidum secundum qualitatem necessitatis: & cum hoc non oportet, ut superfluitas sit in humectatione ita, ut nō perueniatur ad[a] §malitiam formæ, & mollitiem, §& hydropisim carnosam.

a B. cacesiam & mollificationem seu isflationem

De regimine malitiæ complexionis humidæ. Cap. 24.

Regatur cum exercitio, & minoratione cibi, & acceptione eius, in quo sit subtiliatio, & exsiccatio: & propriè eius, in quo cum exuccatione est exsiccatio: & minoret potationē aquæ: & deuitet lac, & non perueniatur in exsiccatione ad ultimum, & perducat ad arefactionem.

De regimine malitiæ complexionis calidæ & siccæ. Cap. 25.

Vtatur habens eam cibis frigidis, & humidis: & herbis frigidis, & humidis, & propriè endiuia: & deuitet ea, in quibus est frigus, &[a] §siccitas§ uehemens. Et ex eis, quæ conferunt ei ualde, est lac asininum, de quo bibat debilis usque ad. vij. sextaria, quum aliquantulo zucchari tabarzet, & non plurimo: & fortis usque ad x. sextaria. Et utatur emplastris, & epithimatibus frigidis, & humectantibus: & cum hoc toto, nō oportet ut perueniatur ad ultimum in humectatione: & perueniat ad summum cum ea mollificatio. Et oportet ut deuitet rizi, & cyminum, & [b]§condimenta, §& phisticos plurimos, sed parum ex phisticis quandoque non nocet propter proportionalitates: & deuitet, carnes grossas: & membra grossa bonarum carnium, sicut hepar, & splen.

a B. stipticitas

b B. aromata calida

De regimine malitiæ complexionis calidæ & humidæ. Cap. 26.

Administrentur infrigidantia, in quibus est stipticitas & exuccatio aliqua ex cibis, & medicinis: Et si fuerint materiæ, administrentur etiam ea, quę subtilient, quàmuis non in sit eis exuccatio, sicut est aqua casei, & zucchari tabarzet. Aut sumatur ex succo solatri, & alkekengi quantitas quinquaginta[a] §gusneti§ usque ad. lx. cū duobus aureis aloes ad fortem: & minus illo ad debilem. Aut medietas aur. de hiera cum duobus sextarijs de casia fistu. dissoluta in sacraiati aquæ solatri: aut aquæ endiuiæ. Aut casiæ fistu. sola in aqua endiuiæ, aut aqua fœniculi, aut aqua solatri.

a B. pondera

De regimine malitiæ complexionis frigidæ & siccæ. Cap. 27.

Regatur cum emplastris calidis, & pinguibus lenibus, cum emplastris confectis. & alijs: & administrentur confectiones calidæ sicut dialacca, & diacurcuma. & confectio[a] §de lacca, §& homorusia, & athanasia, &[b] §Kokiū§ & de confectione[c] §kenderucon§ quantitas ciceris, aut fabæ cum aqua de radicibus, in qua cadunt [d]§olera§ humectatiua: Et administretur uinum subtile forte. Et quum fuerit illic constrictio naturæ, administra pilulas modi huius. ℞. serapini; ammoniaci, oppopanacis partes æquales, seminis apij, & anisi amborum an. medietatem: & quartam partis, fiant ex eis pilulæ: aut sufficiat serapinum[e] †§ §cum uino eorum secundum necessitatem: & sit pondus eius unius, aut duorum[f] §aur. aut § omnium, quum sunt omnes medicinæ administratæ. & dosis eius sit in debili. j. aur. & forti. ij. aur. Et oportet, ut tu obserues, ut non adueniat ultimus finis in mollificatione.

a B. cabd almeluch
b B. chusi
c B. can fendadicun
d B. olea
e † B. aut serapinum
f B. pondus

De regimine malitiæ complexionis frigidæ & humidæ. Cap. 28.

Administra ex cibis, & medicinis ea, in quibus sunt caliditas, & stipticitas, & subtiliatio, & exsiccatio: Et si est illic materia, cuacua eā cū eis, quę sunt sicut aqua de radicibus fortibus, & sicut alkekengi, & sicut hiera Archigenis, euacuatione subtili: Et subtilia regimen, & calefac ipsum. Et sit cibus eius ex carnibus leuibus cum seminibus, & uinum sit forte, subtile, purū, parum. Et administra confectiones magnas, secundum quòd faciunt eas necessarias hora, & dispositio. Et administra emplastra resolutiua exterius.

De paruitate hepatis. Cap. 29.

Minoratur hepar in quibusdā hominibus, & est quandoque sicut ren paruus. Et sequitur eius paruitatem, quòd quum homo assumit, quod necessarium est ei de cibo, non capit ipsum hepar: & mittit ipsi stomachus illud, à quo constringitur, & facit illud accidere oppilationem, aut dolorem grauatiuum, & extensiuū: Aut læditur uirtus hepatis in operationibus suis, propter coarctationem uirtutis eius operantis, sub uirtute patientis superuenientis ei: quare destruuntur dispositiones attractionis, & digestionis, & retentionis, & separationis, & expulsionis. Et quandoque comitatur[a] §sanguinolenta uētris egestio§ & fluxus uentris: quoniam de chylo non attrahitur ad hepar illud, quod colatum est.

a B. diaria

De signis. Cap. 30.

Qvandoque significant ipsam, ut sit euentus ab ipsa in hepate oppilationis,[a] §ut uētositas plurima: § & grauat ipsum cibus tēperatæ quantitatis, & debilitatur corpus, propterea quia indiget cibo plurimo: Et assiduatur debilitas digestionis, & multiplicatur euentus oppilationis, & apostematum, & certificat illud breuitas digitorum in creatione. Et iam fuit homo cuius corpus non[b] §lædebatur à cibo in aliquo, § non ascendebat ad ipsum aliquid, de quo esset curandum; quare existimauit Galen. quòd ipse erat [c]§fastiditus propter § paruitatem hepatis & constrictionem uiarum eius. Rexit ergo ipsum regimine similis sui.

a B. & uētositatis plurimæ
b B. accipiebat aliquid ex cibo
c B. patiens paruitatem

De regimine ipsorum. Cap. 31.

Regimen ipsorum, præparatio cum cibis paruæ quantitatis, & plurimi nutrimenti, uelocis penetrationis: & ut assumantur separati in uicibus. Et administrentur medicinæ solutiuæ, & diureticæ, mundificatiuæ hepatis, & subtiliatiuæ, & aperitiuæ.

ANNOT.

Quibus iecur minus est quàm oporteat; si à natura id fuerit

fuerit, certe nullo curationis genere maius reddi posse uidetur. fortasse aũt si ex morbo, ueluti atrophia (nisi cõfirmatus affectus sit) quamuis difficile admodũ, restitui in naturalem amplitudinem posset. Hic author de naturali paruitate uerba facit, Gal. æmulatus lib. art. med. quæ curationem certè non habet; auxilium tamen admittit, ut in naturali hoc corporis uitio sanitas etiam conseruetur. nempe, quum tale iecur ob angustiam aptißimum sit, ut obstructiones experiatur; ea huic cõferent, quæ tenuia sunt, quæve obstructionibus aduersantur, pauca. s. alimenta, & tenuia, & abstergentia, ob multitudinem, crassitudinem, & uisciditatem, à quibus obstructiones fiunt. Inter huius affectus signa breuitatem digitorum ponit, de qua re & lib. 1. admonuimus, à nullo, uno forte excepto Rasi, animaduersum indicium. contra quod tamen Auerroem pugnare dicebamus.

[Cap. 73.]

TRACTATVS SECVNDVS.

De debilitate hepatis, & oppilatione eius, & doloribus, & inflatione eius.

De debilitate hepatis. Cap. 1.

INQVIT Gal. hepaticus est ille in operationibus hepatis, cuius est debilitas absque re manifesta ex apostemate, aut dubellati. Verùm debilitas hepatis in ueritate sequitur ægritudines hepatis: & illud aut est, propter malitiam complexionis singularis, sine materia, [a] † § §cuius principium est ex hepate in ipso, aut ex membris alijs, quæ sunt inter ipsum, & inter ipsa uicina, sicut est fel, quando fit ut non trahat choleram, aut splen quando fit, ut non trahat melancholiam, aut renes, aut uesica, [b] † § § aut matrix [c] † § § propter uehementiam retentionis menstruorum, & corrumpitur propter ipsam sanguis hepatis. aut stomachus quum non mandat ad ipsum chylum bonæ digestionis: [d] † § § aut illum, qui de eo corruptus est, aut propter intestina quum læduntur: & quando multiplicatur in eis humor uiscosus, & accidit inter ea & inter fel oppilatio: [e] § & § non separatur cholera [f] § ab hepate, § & remanent plena: quare non recipiunt illud, quod [g] § uadit ad ea § ex sanguine. Et hoc multoties accidit in cholica: aut propter communitatem membrorum pectoris, aut ex corpore toto, sicut fit in febribus. Et quandoque est, non ꝓpter malitiam complexionis solam, imò propter apostema sanguineum, aut erysipilam, aut duritiem, aut cancrum, aut [h] § undimiam: aut propter ulcus, & scissuram: aut propter putrefactionem accidẽtem hepati. Et debilitas hepatis totalis, aggregat debilitatem omnium uirtutum eius: & quandoque non est debilitas uniuersalis, imò est secundum aliquam quatuor uirtutum. Et plurimum quidem debilitatur attractiua, & digestiua ex frigore: [i] † § § & debilitatur retentiua ex humiditate, & expulsiua ex siccitate.

[a † B. aut cum materia]
[b † B. cum fuerint non attrahentes aquositatem]
[c † B. propter vehementiã fluxus sanguinis menstrui quare infrigidatur hepar aut]
[d † B. imò est mandans chilũ debilis digestionis]
[e B. quare]
[f B. à felle]
[g B. sequestrãt ad ipsum]
[h B. trehel]
[i † B. & humiditate]

ANNOT.

Sicuti rursus adnotatum à nobis est, actiones, si rem diligenter perpenderis, & si ex Gal. sententia à simplicibus partibus fiunt, ratione temperamenti; rectè tamen non fiunt absq; compositarum partium sanitate, recta. s. compositione in formatione, magnitudine, numero, situ; itemq; non absque communi simplicibus & compositis partibus natura, ipsa partium continuitate. Quare, quũ debilitas iecinoris nihil sit, quàm eius impotentia ad actiones quas obire consueuit, attractionem, retentionẽ, coctionem, expulsionem; sequetur imbecillitas hæc omne morborum genus. rectéq; propterea ab authore non in solam intemperiem, sed & in tumores, obstructiones & ulcera refertur, quamuis Gal. 5. de loc. aff. in intemperies, uel cum materia, uel sine materia, & in tumores dumtaxat, rem detulerit.

[Cap. 7.]

De signis. Cap. 2.

COlor est ex rebus, quæ significant secundum plurimum dispositionem hepatis. Hepaticus enim secundum plurimum est decliuis ad citrinitatem, & albedinem: & quandoq; declinat ad uiriditatem, & fuscitatem, sicut diximus in significationibus complexionum. Et illius quidem hepar, cuius colorem uides secundũ finem sanitatis, ægritudinem non habet. Et medicus quidem expertus cognoscit hepaticum, & stomaticum omnem, per colorẽ suum, non egens cum eo significatione alia: [a] § aut pauca. § Et non est [b] § ad illud § nomen significans illum proportionale, proprium: Et egestio, & urina similes aquæ carnis, significant secũdum plurimum quòd hepar non est fortiter laborans in generando sanguinem: quare non separat materiam eius à chylo, neque colat ipsum ab aquositate: & hæc secundum plurimum est significatio debilitatis hepatis. Et iste fluxus uentris lauatiuus in fine suo permutatur ad speciem aliam: & fit in habente complexionem calidam, uirulentus: deinde fit sicut fæx, & sicut sanguis adustus: & multiplicatur ante ipsum solutio uentris cum cholera pura. Et in habente frigidam complexionem fit sicut sanguis [c] § congelatus, § & perueniunt ambo [d] § simul § ad educendas res diuersarum qualitatum, & substantiarum: & propriè in habente frigidam complexionem. Et est, sicut accidit propter debilitatem digestionis stomachi. Et plurimos eorum, qui debilitatem habent in suo hepate, comitatur, & propriè quum penetrat cibus, dolor leuis extẽsus usque ad costas. [e] † § § Complexiones autem significant ex radicibus prædictis in cognitione malitiæ complexionis hepatis. Et calida ponit humores [f] § expansos. § et frigida ponit humores grossos, tardi motus. & sicca ponit eos paucos grossos. & humida ponit eos aquosos. Et illam, quæ fit propter fel, quandoque significat color ictericus: et quandoque est cum ea egestio alba, quando est oppilatio inter fel & intestina. Facta uero communitate splenis, significatur per ægritudines splenis: & per colorem, in quo uincit nigredo. Stomatica uero significatur per significationes nocumentorum stomachi, & malitiam digestionis. Et illa, quæ est per intestina, significatur per puncturam, & uentositates, & rugitus, & per cholericam, & quę sunt similia

[a B. simili huic]
[b B. huic colori]
[c B. putrefact⁹]
[d —— B.]
[e † B. mẽdosas]
[f B. adustos]

lia illis: Et illa, quæ est per renes & uesicam, significatur per alterationem dispositionis urinæ ab eo, quod oportet secundum naturam, & declinationem formæ ad [g] ‖ malitiam habitudinis, ‖ & hydropisim. Et illam, quæ fit propter membra pectoris, significat malitia anhelitus, & tussis sicca. Et quandoque inuenit habens eam in suspensorijs grauitatem, aut tensionem. Signa autem apostematum, & duritiei, & ulceris, & scissuræ, & reliquorum dicã omnia in suo loco: quare oportet redire ad illa. Significatio uero debilitatis uirtutis digestiuæ est, quòd cibus penetrans ad mẽbra est indigestus: aut paruæ digestionis: aut corruptæ digestionis, conuersus ad qualitatem malam. quare multoties inflatur propter ipsum facies, & oculi. Et est sanguis, qui currit per phlebotomiam, declinans ad aquositatem, & phlegmaticitatem, nisi sit ex debilitate retentiuæ, & non retineatur tempore, quo digeratur: Et deterior specierum est, ut non digeratur: deinde ut digeratur parum: deinde ut digeratur male. Dixerunt quidam duas primas sequitur fluxus uentris diuersarum partium: & tertiam fluxus uentris, sicut sanguis grossus. Et hæc uerba sunt absq; comprehensione. Et ablutiuus quidem fluxus uẽtris significat debilitatem digestionis cum digestione pauca. Et albus purus significat, quòd attractiua est debilis ualde, & digestiua [h] † ‖ ‖ penitus, præcipuè quum egreditur sicut intrauit. Et si egrediuntur res diuersę, significat quòd corrupta est digestio. Et urina in hac intentione est magis significatiua digestiuæ: & egestio attractiuæ. [i] ‖ Plurimum autem significationum debilitatis attractiuæ, est egestio, ‖ & lenitas eius, & albedo ipsius. Et quando est cum hoc in urina tinctura, significat quòd nocumentum est in attractiua tantum: & propriè quando non est in stomacho nocumentum. Et certificat debilitatem attractiuæ [k] ‖ debilitas ‖ corporis. Verùm significationes debilitatis retentiuæ, sunt significationes debilitatis digestiuæ, propter defectum retentiuæ, ita ut perueniat ad membra nutrimentum illaudabilis digestionis, & secundum illam [l] ‖ speciem. ‖ uerùm est illud à digestiua plus, & à retentiua minus. Et illud, quod est proprium retentiuæ, est quòd [m] ‖ ab hepate festinat remotio expulsiuæ, ita ut minoretur ‖ separatio superfluitatum trium, & minoretur urina, & minoretur cum hoc eius tinctura, & tinctura egestionis, & minoretur necessitas surgendi: & non expellatur melancholia ad splenem: & minoretur appetitus cibi propter illud: & aggregetur in colore [n] ‖ mollities ‖ cum citrinitate, & nigredine permistis cum albedine. Et multoties perducit ad hydropisim. Et quandoque perducit ad cholicam phlegmaticam.

g B. cacesiam

h † B. non digerit

i B. Significationes aũt debilitatis attractiuę est multitudo egestionis

k B. macies

l B. uiam

m B. hepar festinat ab eo remotionem repletionis sensatæ cum grauitate pauca post penetrationem cibi: sed signa debilitatis expulsiuę sunt, quũ minoratur

n B. inflatio

ANNOT.

Iecur officina est sanguinis, ut supra dictum est, propterea q; , quia sanguine totum nutritur corpus, si rubicundus color in cute effloruerit, uel flauus, ater, pallidus, liuidus, iecinoris, imbecilli uel temperati causæ patefiunt, ut testatur Gal. 1. de loc. aff. & 5. nisi forte illæso iecore, uel splen laborauerit, uel mesaræum, uel partes iecinori circumstantes. quod, quum quandoque eueniat; præsertim tamen cutis color sanguinem, & subiectum succum significat, nisi retrocesserit, quod Gal. & 1. aph. & commentario in lib. de humorib. Hipp. 3. & alibi testatur. Neq; uerò cutis dumtaxat color; sed & eorum, quæ per aluum excernuntur, & per urinas, colores de iecinoris affectu significant; neq; id solus color, sed etiam consistentia patefacit. hæc uerò omnia tanta diligentia author noster persequitur. ut nihil forte desiderandum ad hanc rem sit.

Cap. 5. Cap. 7.

Com. 2. Com. 25.

De cura debilitatis hepatis. Cap. 3.

SI cognoueris causam in debilitate hepatis, utrum sit propter complexionem aut ægritudinem officialem, aut alia, per signa prædicta ad ea; tunc curabis totum cum cura prædicta in ipsis. Et plurimum quidem debilitatis hepatis, est propter frigus aliquod, aut humiditatem, aut siccitatem: aut propter materias malas retentas in ipso: & propter hoc est plurimum curæ eius cum calefactione subtili, cum apertione, & maturatione, & lenificatione permista cum stipticitate confortante, & prohibẽte putrefactionem. Et plurimum illius fit cum medicinis aromaticis, in quibus sunt apertio, & maturatio [a] † ‖ ‖ sicut crocus est. Et quandoque conferunt etiam res muzæ, in quibus est parum stipticitatis: Ipsæ enim sua acetositate confortant, & incidunt: & dulcedine abstergunt, [b] † ‖ ‖ sicut grana granatorum muzorum. Deinde considera partem caliditatis, & frigiditatis, secundum quod exquirit complexio, & [c] ‖ cognosce cum ea ‖ illud, quod calefacit, aut infrigidat. Et de hoc genere sunt passæ cum suis interioribus, post bonitatem masticationis. Et quum aliquid te uocat ad resoluendum, tunc non euacues ipsum à stipticitate, siue sit in apostematibus, siue in oppilationibus, aut alijs, nisi sit illic complexio sicca ualde. Et quandoque indigemus propter retentionem materiei in ipso phlebotomia, & solutione uentris. Et mensura secundum materiam: si est frigida, uiscosa; sit sicut agaricum: Et si est ad subtilitatem decliuis, & caliditatem, † [d] ‖ aut ‖ est illic oppilatio; sit sicut succus eupatorij, & absinthiũ, cum quibus sint admista ea, quæ adiuuant. Et quandoq; non retinetur solutio uentris, & [e] ‖ egestio sanguinolenta: & incipit ‖ medicus adhibere medicinas stipticas, & prouenit ex eis nocumentum maximum: imò oportet in huiusmodi ut administres aperitiua, confortatiua, cum stipticis æqualibus, & cum apertione [f] ‖ pura: ‖ & propriè aromatica: & propriè decocta in uino odorifero, in quo est stipticitas. Et ex medicinis communibus speciebus debilitatis hepatis, & operantibus cum proprietate sua, est hepar adib exsiccatum, & cõtritum, de quo sumatur cochlearium. j. cum uino. Et quum curas hepar cum curis necessarijs, oportet ut tu peruenias tunc ad lac camelarum arabicarum. Et de medicinis bonis ad debilitatem hepatis est hoc medicamen. Recipe laccæ ablutę, [g] ‖ aristolochię, aloes, ‖ omnium an. ℨ. iij. succi eupatorij sem. fœnic. se. atriplicis, oĩum an. ℨ. v. absinthij rom. ℨ. vj. sem. endiuię [h] ‖ seminis anethi amborum an. ‖ ℨ. x. [i] † ‖ ‖ seminis apij. ℨ. iiij. fiant ex eis troch. aut suffuf. Et ex medicinis laudabilibus prælatis alijs est hoc medicamen. Recipe passarum enucleatarum aur. xxv. croci. aure. j. & in alia scriptura medietatem aurei calami aromatici aur. ij. bdellij Iudaici aur. ij. & s.

a † B. & stipticitas

b † B. & aperiũt

c B. approxima cum ea

d † B. aliquã &

e B. diaria & festinat. Alia lr̃a. Et quãdoq; fit difficilis seu augumentatur solutio ventris & diaria, & festinat

f B. cõuenienti

g B. reubarbari

h ——— B.

i † B. sem. cuscute ℨ. viij.

ij.&.s.cinnamomi aur.j. casiæ medietatem aurei, spicæ aromat.aure. iij.squinanthi aur.ij.&. s.myrrhæ aur.iiij.gummi albotin aur.iiij. darsisahan aure.ij.mellis. aur. xvj. uinum quantum sufficit: & quandoq; ponuntur in ipso opium, & semẽ hyusquiami al. Et existimat Gale. quòd hoc medicamen compositum est ex medicinis conuenientibus cum suis proprietatibus hepati. Ex eis enim sunt, quę stipticitatem afferunt temperatam cum maturatione. Et ex eis sunt, quæ exsiccant, & mũdificant uirus malum. Et ex eis sunt, quę rectificant complexionem malam. Et ex eis sunt, quæ sunt contrariæ putrefactioni: & plures earũ sunt species aromaticæ, sicut cinnamomum, & casia: ipsa enim ambo sunt contraria putrefactioni, & rectificant complexionem, & expellunt causam corrumpentem: & mundificant uirus malum, & expellunt ipsum, & resistunt medicinis mortiferis, & ueneno, licet sit cinnamomum fortius casia: & istæ duæ medicinæ sunt fortiores omnibus medicinis aromaticis alijs: sicut spica, & alijs in hoc capitulo: sed aldarsisahan & crocus aggregãt ad stipticitatem maturationem,[k] † § § & rectificationem putrefactionis. Verùm passarum pondus quandoque ponitur minus multum propter dulcedinem suam: & ut sit magis conueniens: & est ex medicinis amicis hepati[l] §communibus§ ei: & hęc amicitia est melior proprietatum medicinæ iuuatiuæ: & in ipsa est etiam maturatio & æquatio humorum, & non est uelox ad corruptionem. Et uinum est ex medicinis conuenientibus, dum non est aliquid, quod prohibeat ex eis, quorum rememoratio præterijt: & in ipso est cõtrarietas putrefactioni. Et in melle quidem est illud, quod scis. Et bdellium est lenitiuum, maturatiuum, resolutiuum. Et similiter † gluten albotin: & in ipso est apertio, & abstersio. Et illud, in quo ponuntur opium, & semen hyusquiami al. est etiã uehementis iuuamenti: quum debilitas hepatis est associata caliditati alicui. Et propter hoc fit philonium communiter iuuans habentes debilitatem hepatis secundum descriptionem suam. Et ex medicinis iuuatiuis, in quibus non est calefactio uehemens est, ut sumantur[m] §neriden§ partes iij.& absinthij romani partes, ij. & terantur, & cõiungantur cum melle: & sumantur ex eo in potu. Et ex uaporationibus est, ut medicinæ aromaticę notæ coniungãtur, & decoquantur in uino odorifero stiptico: & sint iam mistæ cum eis tortellæ, & ponatur in eo oleũ de neriden, & similia, & sumantur cum lana, & fiat uaporatio: Et emplastrũ dictum in antidotario: & in ipso sunt agresta, & preputia uitium, & rosę: & omnia, quæ dicta sunt in capitulo de debilitate stomachi ex emplastris, &[n] §medicinis.§ Et emplastra composita ex cyperis, & mastice, & spica, & thure, & galia, & muscho, & nucibus cupresi, & superioribus squinanthi, & seminibus notis commistis cũ [o] § meisis§ & similibus. Et emplastrum quod sequitur ipsum: & emplastrum, quod est ex aloe, & mastice. Et quando est hepatis debilitas propter caliditatem (& est ex eis, quæ fiunt parum.[p] § infra illud, quod in ipsa dominatur) § oportet ut præcipiatur eis comedere cydonia, & mala Sceni, & pira Sceni, & granata muza, & acetosa, si non fuerit oppilatio plurima: & aqua endiuiæ, & aqua solatri. Et præcipiatur recipere ius[q] § alesfidabegi § colatũ à pinguedine sua factum cum coriandro. Et si non fuerit caliditas uehemens, aromatizetur cum cinnamomo, & spica, & mastice. Et conueniunt eis[r] § almosium§ plena coriandro humido cum pauca mẽtha. Et si non fuerit caliditas uehemens, ponantur in eis[s] § semina prædicta.§ Et quum uides impressionem debilitatis in hepate peruenientem ad digestiuam, conforta cum eis, in quibus est stipticitas cum mensura, & aromaticitas: & sit in eis maturatio, sicut sunt medicinæ in quibus ponuntur spica, & [t] § folium, & nux muschata, & coriandrum, § & mastix, & calamus aromaticus, & cyperi, & similia. Et si fuerit perueniẽs uersus retentiuam, adde in confortatione, & stipticitate: & minue de calefactione: Aut [u] § conforta§ huiusmodi medicinas cum medicinis oppositis ei cũ infrigidatione, sicut sunt balaustiæ, & rosę, & hypoquistidos. Et si fuerit debilitas in attractiua, conforta cum eis, in quibus est stipticitas, [x] § & minora ualde ea, § in quibus ẽ de stipticitate, mensura, quæ cõseruet uirtutem hepatis, sed [y] § est in § eis aromaticitas, & calefactio. Et stude in hoc ut cures cum emplastris, & epithimatibus, & unctionibus: quoniam ipsa uehementius sunt conuenientia in hoc loco. Et stude etiam in oppilationum apertione. Et si fuerit debilitas in expulsiua, conforta ipsam: & calefac renes: & calefac uiscera cum eis, quæ scis in capitulo suo: & aperi poros. Et scias quòd quandoque fit omnis debilitas ex omni malitia complexionis.[z] § Et§ quandoque est necessitas ut infrigidetur ita, ut digerat: & ita, ut attrahat: ergo considera malitiam complexionis dominantis, antequam consideres debilitatẽ. Verùm plurimum cuius causa cadit defectus in digestione, est ex frigore; & similiter in attractiua. Et conuenientiores cibi sunt illi, in quibus nõ est grossitudo, & uiscositas, sicut carnes leues, & frumentum non glutinosum: & aqua hordei, calefactis secundum dispositionem suam: & infrigidatis cum melle: Et uitelli ouorum sorbilium: & quæ sunt similia illis. Et ex [a] § alberet § iuuantibus eos est, romaniati cum passis, quum aromatizatur cum cinnamomo & pipere. Et passæ[b] † § § conferunt eis, ita quòd prohibent solutionem uentris similem aquæ carnis.

k † B. & lenificationem
l B. proportionatis
† terebinthina
m B. nardin
n B. vaporationibus. Alia lra. succis in modũ vaporationis administratis vel linimentis.
o B. meisusen
p B. Alia litera, & quæ nõ dominantur in ipsa
q B. alsichbegi
r B. almosusat.
s B. species prędictæ
t B. Alia litera. ponitur & fœniculus & nux muschata & thus Alia litera. macis & nux moschata & thus
u B. aggrega
x B. minor valde imò cũ eis
y B. sit
z B. quare
a B. albagiat
b † B. pingues

ANNOT.

Curandi scopus in iecinoris imbecillitate est iuxta intemperiei contrarietatem, ait Gal. 8. de comp. med. per loca. Adde tu iuxta morbi cuiusq;, non intemperierum dumtaxat, sed morborum in compositione, & solutione continui contrarietatem. hoc enim frequenter repetimus, quòd uidemus nonnullos in uerbis tantum Gal. immoratos perpetuò imbecillitatem, uel huius, uel alterius particulæ existimare, in sola esse intemperie. Multiplex uerò hic præsidiorum genus pluribus explicat diligentissimus author noster. Tu pete & Galen. 8. de comp. med. per loca. & Paulum lib. 3 & Trallianum lib. 8.

Cap. 6. — Cap. 6. & 7. — Cap. 46. — Cap. 4.

De oppilationibus hepatis. Cap. 4.

Oppilationes hepatis accidũt in [a] § carne § hepatis pp grossitudinẽ sãguinis, qui nutrit ipsum, & propter debilitatẽ expulsiuę: aut uehemẽtiã attractiuę. Et qñq; accidũt in uenis, q̃ sunt [b] § ab ipso: aut propter constrictionem earũ propter

a B. vacuitate carnosa
b B. in

propter creationem earum, aut propter accidens ex[c] § constrictione, § & similibus, aut propter earũ inuolutionẽ in creatione sua, aut propter illud, quod currit in eis. Et plurimum, quod est huius generis, est in ramis portæ, quoniam materia oppilationis peruenit ad eos prius[d] § per illud, quod § colatur ab ipsa ad orificia uenarum ramificatarũ ex uena ascendente, & iam dimisit fæcem illic: Et propter hoc plurimũ oppilationum non fit nisi in latere concauo. Et quandoq; peruenit ad hoc ut faciat accidere oppilationes in gibboso: Et quando multiplicatur & prolongatur tempus eius in hepate, peruenit ad putrefactiones facientes accidere febres, & apostemata perducentia ad hydropisim: & ad generationem uentositatis, facientis accidere dolores prauos. Et oppilationes quidem sunt ex matribus ægritudinum hepatis. Et materia, quæ generat oppilationem: aut est humor oppilans propter suam grossitudinẽ: aut propter uiscositatem suam: aut propter multitudinem suam: aut repletionem factam ex eo: aut est apostema: aut uentositas: aut qualitas[e] § constrictiua. § Quod autẽ dicitur de ortu carnis, aut pororum, aut permanentia alicuius rei absq; humore grosso, est longinquum, & parum, & rarũ ualde. Et illud ideo quoniam orificia uenarum sunt neruosa, super quorum similia nihil oritur: & sunt plura: tunc si oritur, non communicat omnibus secundum comparationem unam. Sed efficiens oppilationem est debilitas digestionis & separationis: & debilitas expulsionis propter malitiam complexionis calidæ, & frigidæ: aut alia generata in ipso, aut uenientia ad ipsum[f] † §

§ sicut comesta, grossa ex carnibus: & ex auibus propriè: & ex appetitibus corruptis, sicut carbonibus & gypso, &[g] § alusneti § & fungis, & quibusdam generibus pirorum: & sicut zarur, & quæ sunt illis similia. Et radix in eis est grossities. Quæque enim sunt frigida, subtilia, tenuia, & non faciunt accidere oppilationẽ. Et quandoq; sunt calida grossa, & propter[h] † §

§ grossitudinem suam faciunt incurrere oppilationes. Et iã diximus in eis quæ præterierunt, quòd res quandoq; sunt grossæ per comparationem ad hepar, non grossæ per comparationem ad ea, quæ sunt post ipsum, quum digerunt in hepate, sicut triticum glutinosum. Et multoties[i] § confortat naturam § ad expellendum materias oppilationum: aut adiuuat ipsam curatio. & egrediuntur aut in egestione, si fuerit oppilatio in latere concauo, aut in urina si fuerit oppilatio in latere gibboso: & apparent humores[k] § permisti § grossi.

c B. stipticatione
d B. deinde
e B. stiptica
f † B. Alia lra. de foris sicut aer & alia, sed passum quod ẽ materia oppilationis est
g B. alasnan
h † B. Alia lra. caliditatem &
i B. cõfortatur natura
k B. diuersi

ANNOT.

Obstructione frequenter iecur corripitur, tum ob uasorum eius angustiam, tum ob succos, qui ad ipsum & crassi & incocti continuè perferuntur. Fit uerò hæc interdũ in ipsa iecinoris substãtia uel caua uel gibba, eius s. poris superfluo uel crassiori humore oppletis, quamuis quidam id suspiciant; interdum uerò & in uenis ad ipsum à uena porta pertingentibus. Huius causa eadem, quæ in cæteris est omnibus, materiæ crassitudo, uisciditas, & multitudo est: siue in iecinore genitæ, siue à uentriculo, cerebro, liene, aut aliunde aduectæ. Et si enim nõ nunquam mediocriter se habente materia, quæ illuc perfertur, solum uitium in naturali uenarum angustia est; proxima tamen, & (ut ita dixerim) contentiua huius obstructionis causa, materia est: quæ licet mediocris sit, collata tamen iecinori uel crassior, uel copiosior est, uel uiscidior. Quòd uerò talis materia gignatur, plures causæ sunt & internæ & externæ. Internæ, ut iecinoris uel frigiditas, cuius ratione crassa remanent, quæ in iecur perueniunt: uel etiam immodicus calor: à quo exhausta & dissipata tenuiori materia, crassiores partes supersunt. quandoq; etiam siccitas, dum nimis agit, crassiorẽ materiam ipsam reddit. Externæ uerò causæ, & alimenta sunt crassiora, uiscidiora, plura, astringentia nimis, scciora, calidiora, frigidiora, peruersa uiuendi ratio, cuius causa cruda in iecur alimenta trahuntur. Fieri etiã obstructio in iecinore potest ex inflammatione. de qua postea; uel ex adnata carne, de qua hic meminit; sed hæc rarò. Adde & ex arctioris uel indumenti, uel uinculi, uel alterius rei cuiuspiam compressione. Addunt alij, & ex flatibus: sed uerè flatus, quum humoribus multò sint tenuiores, non obstruunt; nisi hac forte ratione, quòd dũ ipsi uberiores hanc partem extendunt, coniunctos illi meatus comprimunt, & astringunt.

De signis. Cap. 5.

[a] § Signa oppilationis sunt § ut non attrahat hepar chylum, quoniam non inuenit meatum: aut quoniam uirtuti attractiuæ proculdubio associatur nocumentum. Et comitantur illud duæ res: una earum est ex eo, quod expellitur, & altera ex eo, quod retinetur. Et illa, quæ est ex eo, quod expellitur, est, ut sit egestio subtilis, chylosa, plurima. subtilis quidem, quoniam aquositas[b] § cholerica § non inuenit uiam ad hepar. sed chylosa, quoniam hepatis operatio non præualet in ipso ita, ut conuertat ipsum à sua chylositate ad sanguinem. multa uerò quoniam illi, cuius proprietas est ut in egestione expellatur fæx, iam additum est illud, cuius proprietas est ut penetret ad hepar, & conuertatur plurimum eius in sanguinẽ, & separetur plurimũ eius factũ aquositas, & separetur pars eius facta cholera: & pars eius facta melancholia. et hoc totum additur ad illud, cuius proprietas est, ut egrediatur factum egestio, quare multiplicatur[c] § eius nocumentũ. § Illud autem, quod sequitur ex eo, quod retinetur in ipso, est grauitas sensibilis in partibus hepatis: & illud ideo, quoniam illud, quod expulsum est ad hepar, quum in ipso comprehenditur,[d] § raro expellitur ad egestionem secundo: & neque expellitur ab ipso ad aliud: tunc ipsum multiplicatur & repletur ex eo, quod penetrat in ipso à penetratione, & grauatur: & quanto magis quum est illic apostema, est grauitas in parte apostematis tãtum: & non est plurima oppilatio ualde. § Verum dolor est uehementior[e] § eo, qui est in oppilatione pura, cum qua non est causa alia faciens dolorem plurimum. § quod si est, est res parua, & non est febris. Et apostema quidem significationes apostematis significant: & quæ egrediuntur ex parte urinæ, & egestionis, & aliarum, quæ sunt de illis, quæ dicuntur in cap. apostematis. Et oppilationẽ quidẽ habẽs est pauci sanguinis, & corrupti coloris. Et quum illic est uentositas, significat ipsam cum grauitate. extensio mutabilis. Illam autem, quæ est secundum semitam constrictionis, significat

a B. summa signorum oppilationis est
b B. & res quæ colatur vel colatura
c B. Alia litera. ipsa de necessitate
d B. raro expellitur ab eo ad aliud, & etiã ad egestionẽ secũdo, aut si nõ expellit ad aliud oĩno tũc multiplicat & replet ex eo id in quo fit penetratio versus rẽ oppilantem prohibẽtem à penetratione & grauat & quomodo? cũ non expellitur. Et grauitas est in apate et: sed cũ est illic apa ẽ grauitas in parte apatis solum & nõ est vehemens valde. Alia litera quũ cõprehẽdit in ipso anq̃ expellat ab eo ad aliud & ad egestionem secundã, aut sit nõ expellitur omnino, tunc ipsum multiplicat & replet ex eo qđ penetrat ad clausuram seu oppilationem prohibentem a penetratione & grauat & quãto magis quum nõ expellitur. & grauitas est in apate etiam sed quũ est illic apa est grauitas in parte apatis tãtum & non est vehemẽs valde. Alia litera ad egestionẽ secũdo & cũ non expellat ab ipso ad aliud, tũc ipsum multiplicatur, & replet ex eo illud in quo fit penetratio,

ita ut efficitur oppilatū prohibēs penetrationē. Et similiter quū est illic apa est grauitas in parte apatis tātū, & nō est plurima neq; vehemens valde

e B.ca, & in oppilatione pura, cum qua nō est causa alia, non est dolor plurimus

gnificat antecessio causarum stipticitatem facientium, sicut potus aquarum constipantium ualde, & significat ipsam siccitas manifesta in corpore. Et quandoque sequitur oppilationem difficultas in anhelitu etiam, propter communitatem membrorum anhelitus cum hepate.

ANNOT.

Cap. 8. Com. 52.

Iecoris obstructionem sequitur dextri lateris distentio, & grauitas, & mediocris dolor 2. de loc. aff. & 7. aph. quæ eadem ferè & in inflammatione eiusdem sunt uisceris: sed & dolor maior, & febris, inflammationes comitatur. Præterea uerò obstructionem sequitur, & deiectorum liquidorum, & tenuium copia: nempe quæ ex alimentis ferri ad iecur consueuerant, intercluso itinere, per intestina exeunt. Adde &, quòd urinæ, ut testatur Actuarius 1. de causis urinarum, paucæ spectantur. (Cap. 4.) *Adde item sanguinis in corporibus penuriam, & prauū eorundem colorem. ac postremò, ut ait author, etiam difficultas respirandi ob consensum thoracis cum iecinore sequi solet, quod & Gal. 2. de loc. aff. ob ipsius uidelicet diaphragmatis compressionem.* (Cap. 8.)

De cura oppilationum hepatis. Cap. 6.

Medicinæ, quæ necessariæ sunt in curatione oppilationis accidentis in hepate ab humoribus, sunt medicinæ abstersiuæ: & illę, in quibus est solutio uentris temperata, & prouocatio urinæ secundū necessitatem. Quūq; oppilatio est in latere concauo, administra ea, quæ uentrem soluant. Et si oppilatio est in latere gibboso, administra ea, quæ sunt diuretica: & melius quidem est, ut tu præmittas eis illa, quæ incidunt, & aperiunt, & abstergunt. Et quando antiquatur oppilatio, indiget phlebotomia basilicæ, & solutiuo. Hora autem sumendi in potu: & qđ oportet considerari post potum, sicut aqua de radicibus & similia, iam dicta est in canone uniuersali. Et istæ medicinæ abstersiuæ, quandoque sumuntur in potu in aqua radicum endiuiæ, [a] † § § & sceha, & chamæmillæ, & alhachohen, & squinanthi, & cuscutæ, & fumiterræ, aut in uino: aut decoctione seminum: aut decoctione absinthij. Et si non uidetur in urina sedimen manifestum, & signum decoctionis, non oportet ut in potu dentur fortia. Quumq; causa est apostema, aut uentositas, oportet ut curetur causa cum eis, quæ dicemus in suo cap. Et confert in huiusmodi sumere in potu lac camelarum, & succedere ei cum solutione uentris facta cum aquis olerum, & casia fist. & similibus, & diureticis subtilibus, in quibus non sint ebullitio, & caliditas cum eis, quæ dicentur in suo cap. Et quum causa est constrictio in creatione, aut corruptio situs in uenis, adhibe regimen eius, qui habet paruum hepar: & si est propter [b] § constipationem accidentem ex siccitate § regatur cum lenitiuis, maturatiuis ex lacte, & alijs de illis, quæ dicentur in capitulo suo de humectatione hepatis. Et medicinarum quidem aperitiuarum, aliæ sunt frigidæ: & aliæ sunt proximæ æqualitati: & aliæ sunt calidæ, quæ sunt necessariæ in chronicis. Frigidæ uerò sunt sicut endiuia hortulana, & campestris, & taraxacon, & aqua plantaginis cum folijs & radicibus suis, & omnia, quæ prouocant cum infrigidatione: & cuscutæ est aperitiuum [c] § ualde: & nō est potandum in calida: & § reubar. & similiter absinthium etiā: nam licet sit in eo caliditas quædam, non est tamen malum uti ipso in oppilatione associata caliditati, & frigiditati simul, [d] § sicut oportet ut ipsum administretur, aut decoctio eius § & propriè [e] † § § in aqua endiuiæ & radicis eius, & eupatorij, & amigdalarum amararum. Ipsa enim omnia proxima sunt: Et proximi istis sunt succus fœniculi humidi, & succus [f] § absinthij § cū syrupo acetoso [g] § fortium seminum. § Et si necessaria est [h] § plurima § caliditas, cum melle, & aqua eius, & syrupo acetoso mellino. Aequalitati autem uicinæ sunt sicut lupini. Ipsi nanque sunt medicina melior, qua petitur apertio hepatis absque calefactione, aut infrigidatiōe. Et camepithyos est eis proxima, sed est calidior eis parumper. Et si potetur ex ea cum aqua endiuiæ, temperat. Et acetum squilliticum, & oxymel squilliticum, & asparagi, & radix lilij est huiusmodi generis, & lacca etiam: & ista quidem potantur secundum necessitatem, aut sicut cum aqua endiuiæ, aut aqua cuscutæ, si fuerit, cōplexio habens caliditatem: aut cum uino, & aqua seminum: & aqua lupinorum [i] § calida, § & decoctione absinthij, & similibus, & sirupis acetosis secundum ordines suos, & aceto de allijs, & aceto de aniuden, & de capparibus. [k] §

§ Illæ autem, quæ sunt ad caliditatem decliues, sunt diuretica fortia, sicut assarum: & cassia, & [l] § petrosellinum, § & aristol. ro. & rubea, & ircos, & phistici, & agaricum, & epithimū, & squilla, & polium, & cētaurea minor, & succus eius, & gentiana, & syrupus acetosus de melle, & squilliticus, qui fit cum rubea & similibus: & ficus infusæ in oleo amigdalino. Et ex medicinis compositis fortibus, sunt trochisci plures, quorū descriptiones dictæ sunt ī antidotario, sicut troch. de lacca, & de absinthio. & troch. de scolopendria, & dialacca, & diacurcuma, & homorusia, & athanasia, & theriaca de. iiij. & [m] § socrugene § & araston, & cōfectio de gentiana, & confectio de reubarbaro cum scāmo. & sine scāmonea, & confectio facarusten, & confectio de aniuden nigro, & confectio diapipereon, & diacalamentum propriè, & philonium, & diamuschatum amarum: & cōfectio, quā dicam in antidotario facta ex muscho. Et suffuf, & pilulæ, quas dicam in loco suo, illic in duritie hepatis & splenis. Confectio fortis in apertione oppilationum hepatis, & splenis. Recipe ammoniaci. ℥. j. masticis, thuris, amborum an. carmet. v. costi, eupatorij, amborum an. carmet. iiij. piperis, & longi piperis, amborum an. carmet. vj. folij carmet viij. spicæ aromaticæ, & stercoris leporis amborum an. carmet. vij. conficiantur cum melle dispumato, & sit dosis eius cochlearium. j. cum uino, in quo infusæ sunt aliquæ medicinæ facientes deoppilationem, aut cum aqua de radicibus. Et ex eis, quæ sunt faciliora illa, est, ut sumantur spicæ romanæ partes. iij. & absinthij pars. j. & terantur, & conficiantur cum melle, & dentur. Et iterū agaricum cum succo eupatorij iuuatiuum est ualde. Et ex illis est, ut in potu detur radix [n] § rubeæ § cum syrupo acetoso. Decoctio conferens ad oppilationes hepatis, & splenis. Recipe squillæ, & capilli

a † B. & aqua eius aut in eo sicut est lac camelarū arabicarū nutritarū sicut ex fœniculo & endiuia & sceha & chamæmilla & alhachuan Alia litera. in radicibus endiuię & aqua eius

b B. stipticitatē & siccitatem

c B. bonum. Et nō est vehemēs seu exuberās in calore, & similiter

d B. & oportet vt dormiat sup ipsum aut supra decoctionē eius

e † B. in aqua cuscute &

f B. apij

g B. forti cum seminibus

h B. maior

i —— B.

k † B. & aceto cepe alzir

l B. fetrasalium

m B. sagenea

n B. peonie

pilli ueneris, amigdalarum amararum, fœnugræci, extremitatis absinthij partes æquales, decoquantur; & sumatur decoctio eorum cum melle. Confectio ualens ad oppilationem hepatis propinqui temporis. Recipe piperis, ℥.j.&.s. spicę aromaticæ carmet.iij.aut.vj. secundum diuersitatem scripturarum, fœnugræci, costi, assari, an. carmet.vj, mellis lib.j.&.s. conficiatur cum eo, & sit dosis eius cochlearium.j. cũ aliquibus syrupis cõuenientibus ad hanc rem: & ex syrupis est syrupus acetosus de zuccaro cum seminibus: & fortior illo est mellinus cum seminibus, & squilliticus, & aqua mellis, in qua fortiter decoctæ sunt species aromaticæ, in quibus est stipticitas. Et decoctio lupinorum amarorum, in qua ponitur succus eupatorij. Et decoctio in qua ponuntur radices capparis, & radices apij: & radices fœniculi, & squinãthum, & lacca, & rubea, & fœnugræcum. Et decoctio eupatorij, & sirupus de absinthio, & infusio eius, & infusio facta ex aloe, & aniso, & amigdalis amaris. Solutiua autem conuenientia ad hoc capitulum, ubi oportet ut solutio uentris fiat, non oportet ut administrẽtur ex eis fortia, nisi quum uehemẽs est necessitas: imò oportet ut sint leuia, quoniam materia est in eo, quod proximum est medicinæ: & quoniam membro, si uirtuosum est, sufficit quodlibet adiutorium ad expellendum. Et medicinæ bonæ ad hanc rem sunt hiera picra, & polypodium, & agaricum, & absinthium. detur in potu hiera picra forti usq; ad aur. j. &. s. & debili usq; ad aur. Et est cum oleo de kerua conuenientior, & fortior, & melior. Et suffuf de turbit cum polio dictus in antidotario, iuuatiuus est eis ualde. Ipse enim aperit, & soluit uentrem simul. Et quum necessaria sunt solutiua fortia, non est excusatio, quin dentur ea, quæ sunt sicut pilulæ stomaticæ: & pilulæ de serapino. Et quandoq; sunt necessaria ea, quæ sunt sicut [o] ⸗theodoricõ & logodion.⸗ Emplastra uerò, sicut emplastrum factum ex polio, & farina lupinorum, & seminibus diureticis. et sicut emplastrum factum ex [p] †⸗ ⸗fœnugræco, & ammoniaco, & absinthio, & chamedreos, & mastice, & croco cum oleo de nereiden, & cera. Eius autem regimen cũ cibo est, quoniam oportet ut alienet omne grossum ex carnibus, & pane azimo, & pane facto ex simila uiscosa, glutinosa: & uinum grossum & dulce, & rizi, & milium, & pedes, & capita, & frixa [q] ⸗siccata & assata siccata:⸗ imò ea, quæ sunt sicut [r] ⸗decocta⸗ sunt cõuenientiora ei: & dactyli, & dulcia: & omnia propriè, in quibus sunt uiscositas, & grosistudo, sicut [s] ⸗alanascati & albahitati & alfeluden & alcahif⸗. Et deuitet omnia, quæ diximus esse de illis, quæ generant oppilationem: Et oportet ut non succedat cibo eius, balneum, & [t] ⸗resoluat⸗ ipsum naturam loco eius, quod ab ipsa resoluitur: & ipse non est digestus. Et similiter oportet, ut non utatur super ipsum motu, neque exercitio: & neque bibat super ipsum plurimum. Et elonget inter comestionem, & potum, & propriè potum uini. Ipsum enim intromittit cibum non digestum ad hepar. Et oportet ut sit massa panis eius plurimi fermenti, & salem habeat [u] ⸗quantum sufficit, & parum plus.⸗ Et hordeum, & alcandaros, & cicer, & triticum leuis ponderis, & fabæ [x] ⸗& omnia bona⸗ sunt ei. Et non est malum tribuere uinum antiquum, subtile, purum. Et oportet ut admisceantur in cibis suis porri, & similia. Et asparagi iuuatiui sunt ei, & cappares.

o B. mithridatũ

p † B. assa fœtida. Alia litera. & sit assa fœtida

q B. sauich siccum. Alia lra. exsiccantia & suich exsiccãtia Alia litera exsiccantia & assata exsiccantia

r B. elixata

s B. alchabisse & alsaludegi & alchathahif

t B. attrahat Alia litera alteret

u B. & fit panis bene coctus

x B. Alia litera, omnes bonæ

ANNOT.

Si ex materiæ multitudine, iecoris obstructio dependeat, euacuantibus tollenda. si ex humorum uisciditate, abstergẽtibus. si ex crassitudine, attenuantibus. A iecinoris concauo uenæ plures in uentrem atq; intestina disperguntur. à conuexo autem crassior ea uena emergit, quam cauam uocant. Quamobrem, ubi crassiores iecinoris humores attenuaris; ubi uiscidos absterseris, educendi ij erunt, si affectio quidem in concauo hepatis est, per aluum, quòd ea pars intestinis contigua est, ut diximus: si in conuexo, per urinas: tracta uidelicet materia per uenã, quam cauam diximus, ad emulgẽtes, ac deinceps per renes ad uesicam. quare & Galen. 13. meth. & sæpe alibi in iecoris inflammatione concaua affecta parte aluum subducit; affecta gibba urinas ciet, quod & author noster hic obseruat, & alibi affirmat. Vnum autem hic Auic. aduertit, quod ambiguum uidetur, nempe, quum morbus protrahitur, missione ait sanguinis esse opus. At cur initio potius uenam non secat? Sanè æmulatur hic Paulum lib. 3. qui, si morbus in uetustatem abierit, etiam uenæ sectionem & purgationem esse ait adhibendam. Ait autem uel mittendum sanguinem, uel purgandum, quòd si quispiam præter sanguinem humor redundet. sanguinis missione non educitur: sin etiã sanguis exuberet, purgatione non euacuatur. Existimarim tamen obstructionis initio si eam ex sanguinis copia esse cognoueris, statim à uenæ sectione auspicandum. Quod reliquum est de iecinoris obstructione, pete Gal. 13. meth. Trallianũ lib. 8. Vide & Rasim 9. ad Almans. & Gal. lib. art. med.

Cap. 46.

Cap. 15. Cap. 2.

Cap. 95.

De inflatione, & uentositate in hepate. Cap. 7.

QVandoque aggregantur in partibus hepatis, & sub partibus panniculorum eius uapores: Quum ergo retinentur, & inspissantur, & conuertuntur in uentositates inflatiuas, & non inueniunt meatum: aut propter suam multitudinem: aut propter oppilationem in hepate, tunc illud est inflatio in hepate. Et quandoq; [a] ⸗est⸗ cum ea extensio plurima, & non est in ipsa grauitas plurima, sicut est in apostemate, & oppilatione, neque febris sicut est in apostemate. Et accidit aut propter debilitatẽ uirtutis digestiuæ, aut quoniam materiæ cibalis, aut humorosæ proprietas est, ut commoueat uentositatem. Et quandoque est hec uentositas retenta sub hepate, sicut retinetur sub splene: & mouet eam compressio [b] ⸗sub hypocondrijs:⸗ & illud quod plurimum significat supra uentositatem, est tensio incipiens: deinde additur: & in ipsa est permutatio quædam & non sequitur eam alteratio dispositionis in forma, & colore egredientis à consueta. Et quandoque sedat compressio inflationem: & resoluit eã, & [c] ⸗consumit⸗ materiam eius.

a B. sentitur

b B. & facit accidere rugitum

c B. spargit vel separat

De cura uentositatis & inflationis in hepate. Cap. 8.

APproximat cura eius, curæ oppilationum: & est cum medicinis subtiliatiuis, resolutiuis, prædictis in ipsa, & cõfectionibus prædictis: & conferunt ei balneum in ieiunio: & uinũ purum

purum in ieiunio: & paucitas potus aquæ frigidæ:& uaporationes cum panno calefacto:& cum [a] §alefeniati§ resolutiuis: Et emplastra facta cū mastice & squinantho:& spica,& grano de ben. Et emplastra facta ex eis, quæ sunt sicut oleum de nereiden,& mastix cum seminibus. Et si uaporatio mouerit, tunc oportebit ut consideres latus communicationis: nam si extenditur dolor ad partes intestinorum, tunc solue uentrem prius: deinde resolue uentositatem. Et si extenditur ad diaphragma,& ossa pectoris,& ad dorsum; administra diuretica etiam: deinde resoluentia uentositatem.

a B. Alia litera, medicinis

ANNOT.

Eadem flatuum est causa in iecinore, quæ in cæteris, materiæ frigiditas uisciditasq́;, & imbecillus calor. quare & iysdem discutientibus, calfacientibusq́; præsidijs absumuntur, quibus in cæteris partibus discuti solent.

De dolore hepatis. Cap. 9.

HEpati quandoque accidit dolor, aut ex malitia complexionis diuersæ in parte panniculi sui, aut ex uētositate extensiua, aut ex oppilationibus: aut ex apostematibus calidis: aut duris. Et frigida phlegmatica raro faciunt accidere dolorem. Et quandoque fit propter motum humorum in crisibus. Et cognoscitur pars eius ex significationibus notis in pronosticis. Et quandoque fit ex debilitate:& non tolerat illud, quod uenit ad ipsum ex cibo,& lęditur eo, [a] § propterea quia abhorret§ ipsum. Et quandoque contingit in motibus materierum creticis, ut accidant grauitas,& dolor in partibus hepatis. Et dolor uehemens ualde, non fit nisi ex apostemate calido, [b] †§ §aut ex uentositate; quapropter quum non est febris, & dolor uehemens, tunc causa eius est uentositas. Et propter hoc quum febris superuenit ei, soluit ipsum: quemadmodū dixit Hipp. Et Hipp. quidem dixit in libro, qui dicitur ei pertinere, quem dicunt quidam inuentū fuisse in eius sepulchro: quòd quando accidit dolor hepatis cum pruritu uehementi in [c] §camaduati,§ & posteriore parte capitis,& pollice pedis: & apparet in collo bothor similis fabę, moritur ęger in quinto ante ortum solis. Et illi, cui accidit hoc, accidit difficultas urinæ [d] §propter oppilationem cum destillatione: quoniam est§ in lacerto. Dico ego ꝙ causa eius est, quoniā [e] § est aquositas maligna, quæ expellitur in urina, penetrans § aliquo modorum penetrationis in extremitates: & facit accidere [f] §caliditas§ & bauracitas ipsius pruritum uehementem.

a B Alia litera. panniculus inuoluens

b †B. Alia lra. vehementer

c B. chamadua

d B. Alia litera. vehemens tum distillatione pp nocumentum

e B. aquositas maligna cū nō expellitur in vrina, penetrat

f B. amaritudo.

De signis. Cap. 10.

IAM sciuisti signum cuiusque rei, ex eis, quæ dicta sunt in capitulo suo.

ANNOT.

De dolorum causis alibi fusius dictum est. eadē causæ & intemperies & solutio continui dolorem in iecinore pariunt, quæ in alijs partibus. Est autem iecoris dolor qui in eius substantia sentitur, non acutus, aut uehemens; sed grauatiuus potius, aut tensiuus, pro materiæ. s. uel humorosæ, uel flatuosæ præsentia. At si ad tunicam ipsum ambientē constiterit, tunc, quod notat Gal. 6. aph. & alibi, acutior fiet dolor ob nerui portionē, quæ ex sexto ferè neruorum cerebri coniugio ad eius tunicā disseminatur. Quamobrem, quia, ut dictum est, huius uisceris dolor ex iisdem causis proficiscitur, à quibus cæteræ partes dolent; repetenda pro curatione singula sunt, quæ de intemperiebus & omni morborum genere hactenus fuere explicata.

Com. 5.

De cura. Cap. 11

IAm etiam diximus omnem rem in capitulo suo. Verùm homines iam dixerunt ad dolores hepatis medicinas, dicentes ipsum iuuari ex eis absolute. Et plurimum iuuamenti earum est in specie debilitatis eius. Et nos quidem referemus quasdam earum:& eas, in quibus est fiducia, secundum quòd diximus eas. Dixerunt. magis iuuatiuæ ex illis sunt, troch. de reubarbaro cum descriptionibus diuersis:& confectio de reubarbaro,& diacurcuma:& cōfectio de ruta solutiua:& cōfectio cordumeni,& cōfectio Cęsaris,& Atanasia minor,& maior,& tamirij,& [a] §cocaie,& confectio Asclepiadis:& troch. de [b] §cymino§& confectio. Gal. proportionata [c] §ad illud.§ Dixerunt. & ex eis, quæ conferunt ei, sunt. ij ℥. succi foliorū pini recentium cum syrupo acetoso: Aut decoctio eorum cum reubarbari pondere. ʒ. s. & croci tertiæ. ʒ. j, cum aliquantulo seminis apij, & fœniculi. Et etiam sumātur rosarum. ʒ. iiij. & spicæ, & masticis, amborum an. ʒ. iij. succi eupatorij & succi absinthij,& laccæ,& reubarbari, croci, superiorum squinanthi, rubeæ tinctorum, assari, seminū trium,& xiloaloes crudi, omniū. an. ʒ. j. xilobals. ʒ. s. Et quum est illic dolor cum solutione uentris, narrauerunt hoc medicamen. Recipe fęcum uini decocti, laccæ, spicæ, reubarbari, omniū an. aure. j. scoriæ ferri pondus. ʒ. vij. bibatur super duas ℥. aquæ coriandri. Et oportet ut in omnibus illis deuitet cibos grossos,& carnes: & sit cōtentus leuibus, subtilibus ex auibus, & alijs sicut sciuisti: et propriè quum est illic caliditas. Et ex emplastris: emplastrum de cordumeni:& emplastrum de euphorbio:& emplastrum de meliloto: & emplastra proportionalia.

a B. chusi

b B. decem rebus

c B. chuiachaf medico

TRACTATUS TERTIUS

De apostematibus hepatis, & solutione continuitatis eius.

Sermo uniuersalis de apostematibus hepatis, & quæ sequuntur ipsum. Cap. 1.

APOSTEMATUM in partibus hepatis accidentium, quædam sunt, quæ accidunt in ipso hepate,& alia sunt, quæ accidunt in lacertis positis super ipsum; & alia sunt, quæ accidunt in mesaraicis. Et eorum, quæ fiunt in ipso hepate, alia sunt, quæ accidunt in partibus eius superioribus, & ad latus eius gibbosum: & alia sunt, quæ accidunt in partibus eius inferioribus, & ad latus concauum: & alia sunt, quæ accidunt in uelaminibus eius,& panniculo eius, & in uenis ipsius:& hæc diuisio est secundum minus. Et quandoque communicat apostema speciebus partium eius. Amplius apostema ipsum non euacuatur, quin

quin sit phlegmonides: dubellati, aut non dubellati: aut cholericum[a] †§ §cancerosum, aut inflatiuum uentosum. Et causæ illius sunt complexio calida cum febribus destruentibus, aut sine febribus, aut complexio frigida prohibēs digestionem, & expulsionem: aut debilitas in stomacho: aut oppilatio congregans humores, deinde facit eos penetrare in partes hepatis penetratione non naturali. Et[b] §cholera§ etiam & similia, sunt ex causis huius oppilationis, & cū est oppilatio ad latus fellis, facit sanguinē feruētē: & imbibitur in partibus hepatis imbibitione non naturali, propter multitudinem choleræ: & ad summū maxima choleræ multitudo est ex causis apostematis calidi hepatis. Et quandoque est ex nocumentis cum communitate stomachi, & corrumpit digestionem. Et cibi quidem calefacientes, & grossi, et illi, qui non digeruntur, ualde adiuuantes sunt ad faciendum accidere apostemata in hepate. Et similiter quum hepar est uehementis attractionis, & attrahit ultra quàm oporteat: & sequitur ipsam ex eo, cuius est expelli res magnas, & præparatur apostema. Et quandoque accidit propter percussionem, aut torsionem. Et omne apostema in hepate creticum, si est ex latere gibboso, est eius crisis cum sudore, aut prouocatione, aut fluxu sanguinis. Et si est in latere concauo, facit crisim cum sudore, aut uomitu, aut solutione uentris. Et apostema quidem, quod est in gibbositate, deterius est apostemate quod est apud concauitatem. Et omne apostema accidens in hepate calidum, uel frigidū[c] §facit oppilationē, & § nō relinquit corpori nisi sanguinē aquosum: & cum hoc debilitatur hepar in separando aquositatem. Et[d] § quū§ retinetur plurimū aquositatis in mesaraicis, & istæ sunt causæ hydropisis carnosæ, & asclitis. Et quando permutatur apostema calidum ex hepate ad splenem, est bonum. Et quādo permutatur ex splene ad hepar, est malum.

a † B. aut phlegmaticū, aut durum cancerosum aut non

b B. paruitas. s. hepatis

c B. per hoc q̄ oppilat

d B. cum hoc

ANNOT.

Tumores, qui ad iecur sunt, alij interni, alij externi. interni uel ipsius iecoris substantiæ, aut tunicæ, siue caua, siue gibba affecta pars fuerit; uel uenarū mesaræi, uel uenæ cauæ. extrinsecus uerò musculi dextri hypocondrij inflāmantur. Fiuntq; tumores hi omnes ex omni humorum genere, præsertim uerò interni ex sanguine, quum is locus sanguinis officina sit. fiunt etiam ex bile & flaua & atra, & non id solùm sed etiam ex pituita. Horum omnium eædem sunt causæ, quæ cæterarum fluxionum, tum externæ tum internæ, de quibus, sæpius est actum. Quod ad iecoris inflammationem pertinet, quia hæc modo ad conuexum, modo ad concauum illius firmatur, dubitatur, utra deterior inflammatio sit, quæ ad gibbum, an quæ ad cauum constiterit: Auicennas hic deteriorem esse ait, quæ conuexæ est partis quod & Gal. 2. in 6. uulg. morb. At contra afferunt quidam locum ex Gal. 5. de loc. aff. in quo deteriorem ab eo statui aiunt inflammationem concauæ, quàm gibbæ. Cæterùm uerè, id Gal. nō asserit. sed sicuti ex phlegmone, quæ in concauo fit, inappetentiam, nauseam, biliosum, uomitum, sitim ingentem, magis induci, ita ècontrario maiorem inter spirandum dolorem, & tussim, & doloris ad iugulum usque protensionem excitari ex altera affirmat. Constat autem, sicuti, quæ uitalem facultatem oppugnant, maiorē metum incutiunt ob maiorem dignitatem & earum partium nobilitatem; ita & affectis, quæ ad nutritionē sunt, particulis, maximum de uita discrimen impendere. præceps tamen magis affectus est prior, quàm posterior, ut rectè & à Gal. & ab Auic. peiorē esse conuexæ partis inflammationem sit constitutum. Tu quod reliquum est, de tumoribus, qui ad iecur constant. pete Gal. 5. de loc. aff.

Com. 15.

Cap. 7.

Cap. 7.

De signis uniuersalibus apostematum hepatis communium. Cap. 2.

Signa quidem communia sunt, quòd inuenit æger grauedinem sub hypochondrijs inseparabilem, & inuenit illic dolorem uehementem quandoque, non sicut in oppilationibus. Ipsa enim[a] §accidunt à dolore forti.§ Et alteratur cū eo forma, non sicut in inflatione, in qua non alteratur: Et est cum eo attractio furculæ ad inferiora in pluribus horis, non semper. Et non fit hæc quidem attractio nisi propter tensionem[b] §concauitatis§ & suspensoriorum. Et non accidit[c] §ægritudinibus hepatis calidis, & alijs pulsatio, quoniam arteriæ dispertitæ sunt in panniculo eius. Et[d] §neque est grauitas in eis, nisi quantitas inseparabilis.§ Et quandoque communicant costæ dorsi doloribus hepatis, & apostematibus eius, superioribus,[e] §ascendentibus: § quamuis nō sint semper communicantes. Et habentes quidem apostemata hepatis propriè calida, & magna, non possunt dormire super latus dextrum. Et grauat eos dormire etiam super latus sinistrum, propter tensionem apostematis ad inferiora: imò plurima inclinatio eorum est ad dormiendum resupinè. Et si apostema est in latere gibboso, inuenitur grauitas illic: & sentitur tensio apud suspensoria: & cadit tactus illic super apostema manifestius: & propriè[f] § in debili.§ Et accidit tussis sicca, & constrictio anhelitus, & propriè quando anhelat cum fortitudine, propter communitatem diaphragmatis, & pulmonis ad ipsum in nocumēto. Et minoratur urina: & quandoque retinetur omnino, quum apostema est magnum, propter illud, quod accidit de oppilatione in latere gibboso: & de debilitate expulsiuæ. Et grauitas in ipso maior est ea, quę est in facto apud concauitatem; quoniam latus concauum sustentatur super stomachum: Et est grauitas in ipso[g] §plus,§ & attractio furculæ ad inferiora à dextro minus: & propriè in illo cuius hepar creatum est non uehemēter adhærens, & obuians costis. Verùm attractio furculæ ad inferiora, & communitas furculæ in dolore ad hepar, sunt in continuatione hepatis cum costis manifestiores, & maiores. Et singultus minoratur in gibboso: & multiplicatur in cōcauo, propter elongationem gibbositatis ab ore stomachi. Quum autem apostema est in concauitate, & latere inferiore, est grauitas minor propter suam sustentationem super stomachum. Et non sunt tussis, & constrictio anhelitus de quibus sit curandum: & non cadit sub tactu casus, de quo sit curandum. Verùm dolor est uehemens propter compressionem factam illic: & propriè quum attrahitur mirach. Et quum apostemata hepatis sunt magna, declinat natura ad resupinationem[h] §etiam, & ad dormitionem.§ Quòd si superfluat, læditur à resupinatione etiam. Et apostemata

a B. euacuātur à dolore forti. Alia litera. non euacuātur à dolore forti Alia litera. ipsę enim faciunt accidere dolorem non fortem

b B. uenæ concauæ

c B. apatibus

d B. non penetrāt in ipsum nisi secundū quantitatem non sensibilem. Alia lr̄a nō penetrāt in ipsum nisi quantitate non sensibili

e B. Alia litera. & exterioribus

f B. macro

g B. Alia litera. minor

h B. & à dormitione super latus.

i B. associatur apostemati mesaraicarum

stemata lateris concaui ‖communicant mesaraicis‖ plurimum. Et prorsus quum apostema est ad latus concauum, stomachus est uehementioris communitatis:& apparent singultus, & nausea,& k‖tussis‖si apostema est calidum. Et existimauerunt quidam quòd communitas inter utraque, est propter neruum subtilem continuantem inter hepar,& inter os stomachi: quapropter nõ accidit singultus, nisi quum est apostema magnũ comprimens os stomachi. Et uidetur. Gal. quòd causa in illo est illud, quod effunditur ad stomachum in ore suo ex apostemate calido, & ex humore acuto. Et ad summum singultus apud omnes nõ apparet, nisi dum apostema est magnum, quoniam spatium longinquum est inter hepar,& os stomachi:& si est illic neruus, in quo ipsa duo communicant, & continuat inter ea, est subtilis ualde. Et ad summum dum non est apostema magnum, non fit inter stomachum & hepar communitas secundum plurimum. Et illud de apostematibus hepatis, quod factum est circa panniculos, & uenas, est uehementioris doloris, & prauioris feb. si est calidũ. Si autem apostema est in utrisq; lateribus simul, apparent signa, quæ sunt utrorunque laterum simul. Et quandoque communicat latus lateri usque ad terminum non plurimum. Et quandoque perducunt omnes species apostematum hepatis calidorum, & frigidorum ad hydropisim. Et scias, quòd, quum apostemati hepatis associatur uentris solutio, est mortale.

k B. sitis

ANNOT.

De signis inflammationum iecinoris fusius Gal. 5. de loc. aff. pulchrè & Trallianus lib. 8. & Paulus lib. 3. sed doctißimè Aretæus Cappadox eadem de re. 2. de acutis morb.

Cap. 7. Cap. 1. Cap. 46. Cap. 7.

De differentia inter apostemata hepatis & apostemata lacertorum positorum super ipsum mirach. Cap. 3.

COgnoscitur differentia inter utrunque a†‖ ‖ex parte figuræ: b‖ ‖quoniam apostema lacerti apparet semper: & apostema hepatis quandoque non apparet,& propriè in concauitate, & in pingui, nisi sit res magna, aut grauis. Et lacerti quidem situs, aut est in latitudine, aut est in longitudine, aut c‖transuerse capiens in lacerto.‖ Et iã quidẽ significauimus ipsum in anatomia. In figura uerò, quoniam figura eius, quod apparet de apostemate hepatis, est lunaris secundum sitũ hepatis, quæ sentitur cum separatione abscissionis eius communis. Lacertosum autem est simile stilo, cuius una extremitatũ est grossa, & altera est subtilis,& est quasi cauda muris, & d‖similiter‖nõ sentitur cum separatione abscisionis eius communis: imò uides ipsum subtiliari in longitudine sua paulatim: imò non forsitan contingit ut comprehendatur ex eo, nisi e†‖ ‖parum in profundo f†‖ ‖quum est in lacerto profundo transuerso. Et est similius apostematibus hepatis. Ex parte autem accidentium propriorum, & cõmunium, quoniam ex accidentibus proprijs & communibus, quæ accidunt apostematibus, quæ sunt in hepate, non est aliquid in apostematibus lacertorum, de quo sit curandum. Et quũ uides almirach declinare ad g‖tenebrositatem,‖ & siccitatem, tunc existima quòd apostema est hepaticum.

a †B. ex parte situs &
b †B. & ex parte accidentium sed ex parte situs
c B. unum lacertorum
d B propter illud
e †B aliquid
f †B. longum
g B. macilentia

ANNOT.

Eadem ferè & Gal. 5. de loc. aff. & Alex. lib. 8.

Cap. 7. Cap. 1.

De apostemate calido. Cap. 4

CAusæ eius sunt, ex summa causarum apostematis, in quo est caliditas. Eius uerò signa, sunt signa prædicta apostematum a‖cõmunium,‖& b†‖ ‖quæ sunt in quibusdã partibus. & est illic feb. acuta, quum est apostema in carnositate: & fit uehemens sitis. Et minoratur appetitus: Et accidunt singultus, Et nausea, & cholericus uomitus in primis, deinde ut flos æris, post niger. Et accidit frigus extremitatum. Et nigredo linguæ: Et syncopis: & totum illud propriè, quum apostema est in concauitate. Et est malitia anhelitus,& dolor extensus ad dorsum,& furculam,& mordicatio:& propriè quum est apostema in gibbositate. Et quando est in concauitate: tũc nõ c‖addit nisi‖in re anhelitus: d‖quoniam quando‖attrahitur aer plurimus ualde, e†‖ ‖extendit diaphragma, & coarctat ipsum & constringit attractionem aeris:& quandoque accidit tussis. Et accidunt linguæ quocunque modo sit, citrinitas, & rubedo uehementes: deinde declinat ad nigredinem: deinde alteratur color cutis totius, propriè quum apostema est in gibbositate. Et quãdo est uirtus fortis, & propriè uirtus stomachi, & apostema est in concauitate, retinetur natura. Et si uirtus in corpore,& stomacho est debilis, soluitur. Inquit Hipp. egestio f‖conturbata‖ nigra in principio ægritudinis acutæ, significat quòd in hepate est apostema calidum magnum, g‖hoc est &‖pulsus fit undosus, magnus, frequens, uelox. Et apostema quidem calidum, aut resoluitur, & destruũtur accidentia eius; aut collectionem facit,& sunt cum eo signa dubellati, & dicam ea: aut induratur,& permutatur etiam ad signa apostematis duri,& destruuntur signa apostematis calidi. Et plurimum quidem causæ permutationis eius ad duritiem, est superfluitas in infrigidatione, & constipatione, & administratione grossorum in apostemate. h†‖ ‖ Et differentia inter ipsum, & pleuresim est, quoniam tussim non sequitur sputum:& quòd dolor est in dextro grauatiuus: & color linguæ, & color corporis alterantur cũ eo. Et pulsus non fit serrinus ualde:& capitur manu, si est in gibbositate: & significat ipsum labor anhelitus magni: & attractio aeris plurima, si est in concauitate, propterea quia apostema comprimit diaphragma:& extendit ipsum: & quandoq; commouetur tunc tussis. Et crisis quidem apostematum hepatis calidorum in gibbositate factorum,& apostematum calidorum factorum in lacertis, fit cum fluxu sanguinis narium, & propriè ex dextra: aut cum sudore: aut urina laudabilibus. Et factorum in concauitate, fit cum sudore, aut fluxu uentris cholerico, aut uomitu.

a B. cõmunia
b †B. eorum
c B. imprimit
d B. nisi quum
e †B. ꝓpterea apostema
f B. spissa seu fæcalis
g B. & tunc Alia litera
h †B. calido

ANNOT.

Docet quibus notis calidos iecinoris tumores à frigidis distinguas. De qua re uide loca superioribus capitibus

Cap. 3.

tibus annotata. Vnum notat in huius capitis calce, de horum affectuum euentu per crisim, de qua re Gal. 3. de crisib. Verùm & si potißimum inflammationes, quæ conuexum iecoris occupant, per urinas quàm per secessum ob communicantiam cum caua uena facilius expurgantur; per aluum autem, quæ concauum apprehenderant ob conuexionem cum intestinis; sæpenumero tamen quæ concauum occupant per urinas & sudores, & quæ conuexũ, per aluũ solẽt expurgari: quod à peritißimis est medicis non semel obseruatum: quod quippe ob materiæ uel grauitatem, uel tenuitatem euenire crediderim.

De almesire in hepate. Cap. 5.

a B. mesere
b † B. vrinæ

GRauitas in [a] § mesire § in hepate est timor: & inflammatio, & mordicatio, & denigratio linguæ, & tinctura coloris [b] † § § uehementiores plurimum. Et est color decliuis ad citrinitatem: & est paroxismus uehementiæ febris tertianæ. Et eius quidem iuuamentum à frigidis humidis est uehementius. Et pulsus est durior, & similior serrino quàm undoso puro, & minor, & uehementioris frequentiæ, & uelocitatis.

De phlegmone in hepate. Cap. 6.

SIgnificant ipsum signa apostematis calidi: & diuersificant ipsum ea, quæ proportionauimus ad mesire in proprietatibus: & rubedo faciei, & exuberatio uenarum.

De apostematibus frigidis in hepate. Cap. 7.

IN istis apostematibus est grauitas plus, & nõ est sitis, neque febris, neque nigredo linguæ. Et sentitur cum eis in stomacho similitudo spasmi. Et significant ipsa ætas, & regimen, & cõplexio, & color secundum quòd sciuisti.

ANNOT.

Cap. 7.
Cap. 1. Cap. 46.

Habes & horum tumorum notas tum ex Gal. 5. de loc. aff. tum ex Trall. lib. 8. et Paulo lib. 3. Sed repete & quæ de cæterorum tumorum signis sæpenumero iam admonuimus.

De apostematibus phlegmaticis. Cap. 8.

SIgnificant ipsa inflatio cutis. Et plumbeitas coloris. Et quòd non sentitur cum duritie. Et uehementia lenitatis pulsus, cum reliquis signis apostematis frigidi.

ANNOT.

Cap. 4.

Negat Gal. in 4. de præsag. ex pulsib. in thoracis & iecoris tumoribus fieri unquam mollem pulsum: propterea quòd ijs partibus neque pituitosum œdema innascatur. nempe quum & thorax compactior sit, quàm ut eam fluxionem admittat; & iecur non compactius modo, sed etiã innata facultate pituitam alterare sit potẽs. Nõ ergo rectè hic de pituitoso iecoris tumore agi uidetur. Certè difficilior solutu quæstio hæc est quàm quis credat. Fortaße autem, etsi iecur pituitosas fluxiones suscipere, & ex ijs intumescere non minus aptum est, quàm partes aliæ; ob innatam tamen alterandi uim non diutius eius generis permanent; sed uel coquuntur, uel indurescunt.

De apostemate duro & cancro. Cap. 9.

a B. Alia litera. festinat

SAepe accidit ab apostemate antecedente ipsum: & quandoque accidit incipiendo: & quãdoque accidit à percussione & [a] § incipit tendere § ad duritiem. Et significat ipsum tactus in eo, qui suscipit tactum partium hepatis eius. Et si non inciperet hydropisis peruenire ad habẽtem ipsum, appareret ad tactum, manifestum ualde: nam almirac extenuatur cum eo, & debilitatur, & attestatur apostema lunare absque dolore. Verùm quandoque læditur apud initium receptionis cibi: & alleuiatur apud famem: & est uia ad hydropisim. Et quandoque significant ipsum uehementia grauitatis ualde sine febre. Et extenuatio corporis. Et casus appetitus. Et tenebrositas coloris. Et quòd minoratur urina. Et quandoq; succedit accidentibus apostematis calidi, quum remouentur, & non remanent nisi grauitas: Et si additur propter illud difficultas anhelitus, significat quòd apostema calidum induratur. Et difficultas quidem anhelitus & grauitas sine febre, cõmunicant in apostemate duro & oppilatione: & differunt per reliqua, quæ dicta sunt. Et sequitur ipsum hydropisis, & propriè hyposarchæ propter debilitatem [b] § separationis materiei aquosæ ex sanguine ad resudationem subtilem eius § quare currit aquositas cum sanguine in membra, & [c] § accidunt febris & ebullitio. § Et spissum aquositatis quandoque peruenit etiam ad spatium uentris, secundum quòd dicemus in capitulo [d] † § § asclites; quare moriuntur secũdum plurimum, [e] § propter resolutionem § naturæ, propter oppilationem uiarum ad hepar: quapropter dissoluunt eorum uirtutes. Et isti quidẽ non curantur nisi in principio; tunc enim quandoque confert cura: sed quum prolongatur ægritudo, non confert curatio. Et si fuerit durum, cancerosum, & fuerit illic [f] § retentio; tunc dolor erit uehemens & § accidit nocumentum in colore, & in appetitu, & reliquis plus. Et quandoque accidunt singultus, & nausea sine febre, & non sentitur dolor: & erit in uia [g] § securitatis § membri. Et scias quòd hepar uelociter oppilatur & conuertitur in lapideitatem, & propriè quum administrãtur superfluè ingrossantia & constipantia in apostemate calido.

b B. nisi resudationis subtilis ex eo.
c B. carnosa hydropisis & inflatio
d † B. hydropisis & fit
e B. cũ solutione
f B. sensatio doloris vehementis. Alia litera, sensatio doloris vehementior
g B. in via mortificationis

ANNOT.

Cap. 7. Cap. 16.
Cap. 6.

De iecoris scirrho habes ex Gal. 5. de loc. aff. habes & ex Aetio lib. 10. Vide & Gal. 13. meth.

De dubellati. Cap. 10.

PLurimum fit post apostema calidum. Quũ enim incipit fieri collectio, fit dubellati: & quum incipit collectionem facere, uehementiora fiunt febres & dolores, & accidentia imprimis: deinde accidunt tremores diuersi: & læditur à resupinatione, ne dum à dormitione sup latus. Quum ergo facta est collectio, lenitur compressio, & sedantur accidentia. Quumque aperitur, accidunt [a] § horripilatio § & lubricatio uirus, & saniei & rerum, quæ sunt sicut fæx: & inuenit per illud leuitatem, & resolutionem ex grauitate sensata. Et ipsius eruptio aut fit ad partem intestinorũ & egreditur cum egestione: aut ad partem renũ, & egreditur cum urina: aut ad spatium, quod est in concauitate uentris, & inuenit alleuiationem, & detumitionem, & non attestatur euacuatio in egestione aut urina. Et dubellati quidem quando est profundum in carne hepatis: & quandoque

a B. rigor

tendens

tendens ad manifestum ipsius & nō profundum[b], & sanies diuersificatur in ea. Fit enim in ea [b] ea, quæ submersa est nigra, & in non[c] submersa tendit ad albedinem.

b B. eo quodē profundum
c B. profundo

ANNOT.

Vbi facta iam inflammatio est, neq; imminui ulla potest ratione, in putridam saniem abit; quæ postea innati caloris ui in pus uertitur: atq; hæc puris collectio abscessus nuncupatur. Author noster dubellati uocat. Quum abscessus fit, & putrida ea sanies in pus conuertitur, dolores fiunt, quod notat Hipp. 2. aph. intenduntur symptomata & febres. Vide fusius Aetium. lib. 10.

Aphor. 47.
Cap. 4.

De apostemate mesaraicæ. *Cap.* 11.

COmmunicant in signis suis apostemati hepatis. Verùm febris in illo, quod calidū est, est debilis, non existens in uehementia febris apostematis hepatici: & est grauitas cum extensione profundior ad uentrem, & stomachum. Et quandoque est tensio maior quàm grauitas. Quum ergo non inuenis signa oppilationis hepatis, nec signa apostematum hepatis, & inuenis [a] chylum subtilem [b] † propter debilitatem digestionis in stomacho, & [c] significationem eius: & sunt illic tensio, & febris, [d] lenis, scias ꝙ in mesaraica est apostema calidum. Sed inter apostema durum & oppilationes mesaraicæ est differentia difficilis, nisi cū existimatione longa: [e] nā si egreditur aliquid saniosum post dies aliquot, tunc scias quòd est ab apostemate. Et hæc sanies discernitur à sanie facta à suo simili in hepate in hoc, quòd illa tendit ad rubedinem, & sanguineitatem [f] † saniosam & citrinitatem.

a B. egestionē chylosam
b † B. non
c B. & non sunt signa
d B. occulta tūc
e B. quòd
f † B. & ista ad saniositatem

ANNOT.

Mesaræum, sicuti non raro obstructiones experitur; ita & tumoribus uarijs corripitur. Meminit de mesaræi inflammatione Gal. 5. de loc. aff. quem tu uide.

Cap. 7.

De cura apostematis calidi & sanguinei.
Cap. 12.

PRimum, quod tibi necessarium est, est ut cōsideres dispositionem repletionis, & dispositionem uirtutis, & ætatis, & horæ, & aliorū, quæ tu scis: & quæras ex eis licentiam in phlebotomia. ergo phlebotoma si est possibile tibi, ex basilica: & si non, ex nigra: & si non, ex cephalica. Et si uirtus est fortis, extrahe, quod necessarium est de sanguine in uice una: & si non, partire, & segrega in uices plurimas. Et scias quòd quādo nō phlebotomas, & dimittis materiam in hepate, & administras stiptica & apocrustica, proculdubio induratur apostema. Et si tu administras resolutiua, non est dubium quin commoueatur dolor, & apostema. Phlebotoma ergo in primis, & non hęsites in hoc quum non est prohibitor fortis: & extrahe sanguinem abundantem. Et scias quòd tu indiges in initio eius eo, cuius simile est in canone de repercussione, & infrigidatione. Verùm tibi inest tunc, ut attendas latus duritiei. O quàm uelociter [a] respondet duritiei: & propter hoc oportet quòd sint permista cum subtiliatiuis & aperitiuis. Et epithimatum quidem frigidorum administratio superflua, quandoque perducit ad duritiem. Et quandoque sufficit eis introitus balnei. Et quandoque aperitur ad renes. Et scias ꝙ plures medicinarum, in quibus est stipticitas aliqua, & frigus: & similiter ciborum, qui sunt huiusmodi, sicut granata, & poma, & pira, nocent ex alia parte. Et illud, quoniam ipsi constipant meatum, qui est ad fel, quare non attrahit choleram, & est illud additio in apostemate, & malitia plurima. Et ex constipatione cum hoc quòd ipsa est necessaria in principio ægritudinis, & in fine eius & apud [b] responsionem resolutionis ad conseruandam uirtutem timentur duæ malitiæ, lapideitas, & retentio choleræ in hepate. Quapropter indiges etiam ut [c] incipias à regimine resolutionis materiei in hac ægritudine, plusquàm sit tua [d] inceptio in reliquis apostematibus: timendo lapideitatem, & duritiem: & expellēdo illud, quod forsitan resudat ex uiru malo: à cuius resudatione non euacuantur apostemata calida. Verùm resolutio & apertio quandoque mollificant uirtutem & approximant mortem, sicut narrauit Galen. de dispositione medici curantis apostemata hepatis cum mollificatiuis, quibus curantur reliqua apostemata, sicut est emplastrum factum ex oleo, & tritico, & aqua: & cibabat illum alcandarusi: & oportebat ut cibaretur eis, in quibus est abstersio sine uiscositate, & grositie: & ut misceretur cum resolutiuis, medicinæ, in quibus sunt stipticitas, & cōfortatio, & aromaticitas: sicut cyperi, & calamus aromaticus, & absinthium: & ut administraretur de istis quantitas, quæ conseruaret [e] sanitatem & non superflueret: & essent in initio sui repercussio cū fortitudine: & in medio ipsius cōpositio: & in fine eius resolutio cū stipticis huius generis, & si esset necesse ut confortaretur resolutio: & [f] festinaret quiddam & in ipso est, quod est in ipso. Ille ergo non recepit ex Gal. & indicauit ei Gal. in ęgroto, quando conuenerunt ad eū, quòd iste æger morietur cum dissolutione uirtutis, & sudore uiscoso, pauco apparente super ipsum: mortuus est ergo infirmus, & fuit secundū quòd existimauit Gal. [g] Non est ergo necessarium, ut cum hac resolutione singulari [h] incipiatur in hora [i] responsionis repercussionis: & [k] oportet ut euacuetur à stipticitate & [l] apertione in dispositione [m] responsionis resolutionis purę. Et consideratio omnium istorū est ex subtilibus rebus. Et scias, quòd sicut hoc membrum uelociter conuertitur in lapideitatē, similiter uelociter suscipit resolutionem. Et quādoq; sunt resolutio, & apertio causæ ad eruptionem. Et quando administras resolutionem, non administres eam ex genere eorum, quæ mordicant, & commoueant apostema. Et aqua quidem [n] hordei quamuis abstergat sine mordicatione, tamē est dulcis, & dulce facit incurrere oppilationes: propter illud ergo in aqua [o] † est sufficientia abundans, quoniam abstergit sine mordicatione, & non facit accidere oppilationem. Amplius possibile est, ut confortentur eius apertio & abstersio cum eis, quæ admiscentur ei: si necessarium est ut addatur ipsius uirtus. Et mordicatio quidem, & stipticitas plus nociuę sunt concauitati, quam gibbositati: quoniam ipsæ [p] festinant cum uirtute sua, & faciunt accidere oppilationes in initio uiarum: & in gibbositatem

a B. efficitur durum. Alia litera obedit
b B]. exigentiā
c B. festines ad regimen
d B. festinatio
e B. uirtutem
f B. festinatio tēporis eius esset necessaria. Et ille.
g ——— B.
h B. acceleret
i B. opportuna
k † B. non
l B. confortatione
m B. oportuna
n B. mellis
o † B. hordei
p B. penetrant uelociter

tatem sunt fractæ uirtutis, & obuiant extremis orificijs. Amplius oportet ut cognoscas latus ægrum: & caue ne prouoces urinam ægritudine existente in concauitate: aut soluas uentrem, ægritudine existente in gibbositate: & facias materiam in utriusque dispositionibus [q] ‡ simul inobedientem; ‡ imò oportet ut tu euacues ex propinquioribus locis. Euacua ergo ex apostemate, quod est in concauitate ex latere solutionis uentris: & illud, quod est in gibbositate ex prouocationis latere. Et caue ne dimittas naturam remanere restrictam. In hoc enim est nocumētum magnum, & in ipso est [r] ‡ error. ‡ Et non etiam dimittas eam solutam superfluè, & cadat uirtus, & [s] ‡ hesitet ‡ natura: imò superest tibi, ut resoluas constrictam cum æqualitate: & constringas solutam cum æqualitate. Medicinæ autem conuenientes apostematibus hepatis, & in initio rei, quando illic est caliditas superflua, sunt aqua endiuiæ, & aqua solatri cum syrupo acetoso zuccarino, & aqua hordei, & aqua uirgæ pastoris, & aqua arnoglossæ & alkekengi, & aqua coriandri humidi, & aqua cucurbitę, & aqua cucumeris, & aqua cuscutæ. Et oportet ut admisceat̄ eis aliquid horum, quæ sunt sicut absinthium, & calamus aromaticus: & troch. huiusmodi. Recipe carnis amiberberis. ʒ. x. rosarum, spodij, amborum ana ʒ. v. medullæ seminis citruli, & medullę seminis cucurbitę, & seminis portulacæ, & seminis endiuiæ omnium ana ʒ. iij. seminis fœniculi pondus. ʒ. j. [t] † ‡

‡ sumatur ex eis in potu pondus. ij. aur.

[u] ‡

‡ Et si necessarium est addere confortantia hepar, ponantur in eis lacca, & reubar. Et si fuerit illic tussis, ponantur in læsis succus liquiritiæ, & aliquid de dragacanto, & tereniabin. Medicinæ quæ sunt fortiores, & conuenientiores ei, qui nō habet ex caliditate quantitatem peruenientem in ultimo, sunt aqua fœniculi, & buglossæ, & squināthum, & apium montanum, & alubleb: & totū illud cum sirupo acetoso. Ista enim & consimilia conferunt in illo, quod est in [x] ‡ tunica prima ‡ quū incipit in maturatione peruenire parum. Et trochi. de rosis etiam, & propriè in eo, quod sequitur concauitatem. Et multoties quidem est causa apostematis, & initium eius, saltus & percussio. Et ex eis, quæ prohibent ipsum accidere post illa duo, & post phlebotomiam, est ut in potu sumat̄ ex rubea & [y] ‡ reub. alsani ‡ omni die ʒ. j. & fiat hoc tribus diebus. Et postquàm scis, quòd apostema est in latere concauo, tunc primum est ut administres aquam alubleb permistam cum eis, quæ necesse est illi admisceri ex infrigidatiuis prædictis. Et aqua siclæ [z] ‡ in omnibus ‡ quæ maturant, & repercutiunt, & leniunt naturam. Et confert quum apparet maturatio, [a] ‡ oppopanacum ‡ cum aqua fœniculi, & aqua solatri, & aqua alubleb: & ut tu ponas in cibo aliquid de semine cartami, & simile sui de urtica, & polypodio. Et quando declinat administra fortia, sicut aloes & agaricum, & turbith: & quidam administrant myrob. citrinos: Ego uerò abhorreo eos propter illud, quod in eis est de uirtute stipticitatis: & timeo quòd educatur subtile, & uertatur in lapideitatem grossum. Et quandoque administrantur in huiusmodi hora, ea, quæ sunt sicut semen cartami, & sicut urtica & polypodium in cibo, & epithymum sine timore. Et quandoque addemus ad ea, quæ sunt sicut elleborus secundum necessitatem. Clystere autem in principio, & ubi accidit ut sit natura constricta, fiat ex eis, quæ sunt sicut succus foliorum siclæ cum melle, & sale, & baurach, aut cum zuccaro rub. Et apud declinationē fiat fortior: & ponatur in ipso polypodium, & centaurea, & hyssopus, & origanum: Et quandoque ponitur in ipso coloquintida. Quum autem est in latere gibbositatis, oportet ut incipias in ipso cum diureticis frigidis, deinde cum temperatis. Et quando apparet maturatio, administra fortia [b] ‡ acuta ‡ & nō est necessaria hæc posterioratio nisi propter timorē lapideitatis. Medicinæ autem istæ sunt sicut rubea, & petroselinum, & assarum, squinanthum, & tro. [c] ‡ amireberis descripti ‡ & tro. de eupatorio fortes: & reliqua diuretica fortia prædicta in areolis expulsionis, & in capitulo prouocationis. Emplastra uerò oportet ut non administrentur frigida, sicut super apostemata alia; imò tepida. Et illa quidem, à quibus oportet incipere, quum existimas quòd apostema est habens initium, sunt sicut succi frigidi stiptici, sicut succus portulacæ, & cucurbitæ, & semperuiuæ, & aqua ros. & sandali, & camphora. Emplastra facta ex præputijs uitium, & ros. siccis, & [d] ‡ atriplicibus. ‡ Et non oportet ut [e] ‡ sint ‡ huiusmodi [f] † ‡ ‡ quum uerificatur quòd apostema iam est: Meliora [g] ‡ nanque ‡ emplastra sunt illa, quæ sunt facta ex cydonijs cum medicinis alijs: De illis est ut terantur cydonia cum farina hordei, & aqua ros. & fiat ex eis emplastrū. Aut cydonia decocta cum aceto, & aqua, donec discocta sint: & misceantur cum sandalis: & ponatur super ea aliquātulum olei ros. & administrentur. Et ex illis est, ut decoquantur cydonia cum uino odorifero, in quo sit stipticitas, & addatur eis uirga pastoris. Et confortentur cum eis, quæ sunt sicut parum spicæ, & absinthium, & ciperi: & [h] ‡ præparentur ‡ cum eis, quæ sunt sicut sauich hordei, & administrentur. Et quandoque ponitur cū eis oleum de cydonijs, aut oleum masticinum, aut oleum de alcanna. Et de aquis, aqua myrti, & aqua de folijs malorum, & aqua cydoniorum, & similia. Et quandoque fit emplastrum ex cydonijs decoctis cum decoctione absinthij. Et quum uoluntas est ut eleuetur ad gradum resolutionis, ponatur ī ipso mastix, & chamęmilla, & melilotū, & farina hordei, & fœnugræcū cum rebus, in quibus sit [i] ‡ stipticitas, ‡ & semen lini: & oleum. [k] ‡ scilicet eius ‡ & oleum phisticinū, & oleum chamæmilinum, & fœnugræcum. Et ex emplastris laudatis est emplastrū [l] ‡ de tenulis ‡ & emplastr filagrius, & emplastrū de meliloto, & emplastrum [m] ‡ caritiū ‡ & emplastra, q̄ dicemus ī antidotario. Descriptio emplastri ad inflammationem. ℞. [n] ‡ busri ‡ & succi rubi amborum an. partem. j. croci, masticis, amborum an. partem s. olei ros. partes iiij. ceræ quantum necesse est. Et in fine eius administra emplastra aperitiua, resolutiua, permista cū stipticis, propter conseruationem uirtutis: sicut sunt emplastra facta ex ireos & assaro, & alusneæ, & polio, & origano, & sceha, & semine [o] ‡ apij, ‡ & bdellio, & similibus. Et quandoque adduntur in eis confortantia. Et emplastra facta ex myrto, & rubea tinctorum, & granis lauri, & croco, & myrrha,

q B. magis profundam

r B. periculum

s B. debilitetur

t † B. & fiant trochisci &

u † B. Et si necessaria est additio extinctionis, ponatur in eis parum camphoræ

x gradu primo

y B. rauendscemi

z B. & omnia

a B. cassia fistula

b B. bona

c B. amirberis maiores

d B. sauich

e B. iteretur

f † B. imò

g B. tunc

h B. inspissent

i B. ponticitas

k B. Alia litera de anetho

l B. bilibus

m B. carithum

n B. besser

o B. caulis

rha,& mastice,& cera,& oleo sambacino,& oleo de lilio. Descriptio emplastri resoluentis apostemata hepatis [p] ‡proportionatum ad cabos‡ laudabile expertum. Recipe storacis, & ceræ amborũ an. darkimet. x. & masticis, & croci, & amomi omnium an. darkimet. ij. olei de arbore masticis, & olei ros. amborum an. darkimet. ij. uini cotylas. ij. & s. liquefiant cera, & oleum, & misceantur cum eis omnia. Aliud iuuatiuum ualde. Recipe lilij, amomi, folij omnium an. pondus darkimet. j. storacis, ceræ amborum ana darkimet. [q] † ‡ ‡. i. olei de arbore masticis quãtum necesse est. Aliud bonum. Recipe aloes. ʒ. iij. masticis. ʒ. j. chamæmillæ, & meliloti amborum ana. ʒ. iiij. croci. rubeæ, & calami aro. assari, omnium ana ʒ. ij. ceræ, & ammoniaci amborum ana ʒ. vj. olei de lilio quantum sufficit. Aliud resolutiuum, confortatiuum. Recipe croci. ʒ. ij. bdellij. ʒ. vij. & sordis [r] ‡urceoli‡ ʒ. iiij. [s] † ‡& amomi, & spicæ romanę, & carpobalsami omnium ana ʒ. vj. olei de lilio quantum sufficit, permisceantur, & administrentur. Quod si cum apostemate fuerit solutio uentris debilitans, quam solicitudo exigit retineri, tunc oportet ut in potu sumantur trochischi almirberis, & troch. de reubar. [t] ‡ muschati. ‡ Cibus autẽ melior est kisch hordei. Infrigidat enim & abstergit, & non facit acquirere oppilationes, & festinat eius penetratio. [u] ‡ In candarusio autem & frumento fortiori eo, necessario est aliquid de grossitudine, & compressione apostematis. ‡Et si non est excusatio à pane, sit panis, qui non est ex simila, neque ex tritico grosso: & iam sit in [x] ‡furno‡ panis factus. Et oportet ut [y] ‡intendatur cum cibo‡ ultimo. Et ex oleribus lactuca, & atriplices, & ex fructibus granata dulcia, ei in cuius stomacho non conuertuntur dulcia [z] † ‡ ‡ & oportet ut deuitet dulcia, quantum potest.

[p] B. appropriatum Cabus
[q] † B. x. turis croci assari omnium darchami
[r] B. uasorũ apiũ
[s] † B. masticis unc. iij. storacis & picis ex ceræ ammoniaci ana unc. viij.
[t] B. constrictiui
[u] B. Et aqua cãdarusij & forti⁹ eo est frumentũ sed ipsum necessario ingrossat & coarctat apa. Alia litera Candarusiũ aũt & frumentũ fortius eo necessario ingrossat & comprimit apostema
[x] B. tanur
[y] B. attendatur ad cibum
[z] † B. in choleram

ANNOT.

Habes hæc ferè omnia ex Gal. 13. meth. ex Aetio lib. 10. itemq; ex Tralliano lib. 8. & Paulo lib. 3. Sunt tamẽ hic quædam adnotanda. Author animaduersa multitudine, uiribus, ætate, & cæteris, secandam ait uenam; quod & Gal. & Trall. & Paulus, & Aretæus quoq; 2. de acut. morb. & Celsus lib. 4. Quæritur autem an ex pede potius mittendus sit sanguis, an ex brachio. Authores, quos iam adduximus, ex cubito euacuant, quod & Auic. At quum grauium facilior tractio sit deorsum quàm sursum: animaduersa grauitate, existimarit quis secandam potius pedis uenam; præsertim morbi initio, quo ad longinqua retrahenda materia est. Adde, quòd sicut in pleuritide uenã ex coniuge pede secat author, de qua supra diximus, eadem ratione & in iecinoris inflammatione agendum uidetur. Breuibus ad hæc conueniunt omnes ferè, ut cubiti secetur uena, tum quòd ut Gal. in lib. de curandi rat. per sangu. miss. superiores partes uena in brachio secta adiuuari debent, inferiores uerò secto pede, tum quòd certum est ob uenæ cauæ exortum, à qua brachij uenæ fluunt, multo facilius secto brachio euacuari iecur, quam pede. At si primo tamen inflammationis initio secare pedem quis uelit, habebit id præsidij genus summæ reuulsionis rationem: præsertimq; si totum corpus plethoricum sit, tentari id posse uidetur summo ægroti commodo; non omissa tamen deinceps brachij sectione, quæ deriuantis, simul quàm reuellentis auxilij uim est habitura. Sed unum hic aliud Auic. scribit, quod animaduersione dignum est, ijs uerbis. Et aqua quidẽ hordei quamuis abstergat &c. Quia abstergentibus utendum docuit absq; mordicatione, excipit tamen aquam hordei, quòd hanc dulcem esse ait, quamuis abstergat, dulcia uerò constat iecinoris parere obstructiones, de qua re supra diximus. Hic admirari quispiam poterit quid aquam ex hordeo excipiat, quum ea tamen neq; dulcis sit, neq; obstruat; qua potius in aperiendis obstructionibus passim utimur, cui abstergendi uis inest non imbecilla. Verùm sicuti uerè aqua ex hordeo improbari in hoc affectu non potest; ita cum alijs mendum in codice esse suspicamur, legendumq; loco aquæ hordei, aquæ mellis; hydromel nẽpe damnat & Gal. atq; hoc dulce quum sit, facile iecinori aduersabitur.

Cap. 11. & deinceps
Cap. 3.
Cap. 2. Cap. 46.
Cap. 6. Cap 8.

De cura erisipilæ. Cap. 13.

CVra erisipilæ proxima est curæ phlegmonis. Verùm oportet, ut sint uentris solutio, & urinæ prouocatio sublimiores, & cũcis, quæ sunt decliuiora ad frigiditatem. Et ponatur medicinæ super ipsam, infrigidatæ cum niue: & non cessanter renouetur illud, donec æger inueniat submersionem frigoris. Et fiant emplastra ex nenuphare, & aqua alkekengi, & aqua cydoniorum, & sandalorum, & camphora, & similibus. Et non administres in ea calefacientia quantum possibile est.

ANNOT.

Erysipelas, ut ait Gal. 13. meth. maiori opus habet refrigerio quàm euacuatione: contra uerò inflammatio maiori euacuatione quàm refrigeratione indiget. propterea, quum author antea in inflammatione frigidiora medicamenta sit ueritus; hic tamen etiam niue perfrigerata admouet. Sed & hic cauendum, ne materia nimis incrassetur, atq; in scirrhum abeat. quare, refrigerationis terminus esto, quod ait Auic. ut æger inueniat submersionem frigoris, ut. s. communicatam frigiditatem internis partibus sentiat.

Cap. 8.

De cura aldubellati. Cap. 14.

OPortet ut administrentur in principio aldubellati, & quum incipit apostema calidum, de quo existimatur quòd ad collectionem perueniat, repercussiua, quæ sunt ex implastris cum æqualitate, & epithimatibus. Et in potu dentur aqua hordei, & syrupus acetosus. Et si dispositio necessariam faciat phlebotomiã, phlebotoma ex basilica, aut uentosa [a] ‡ uentris: quæ sequitur hepar. ‡ Et quandoq; indiges solutione uentris. Quum ergo non est excusatio quãdo collectio fiat, tunc necessarium est, ut administres maturationem, & suppurationem: & necessarium sit humoribus grossis existentibus in huiusmodi apostematibus, quibus membrum iam imbibitum est. Et necessaria est lenificatio, ut faciat humorem præparatum ad resoluendũ. Quũ ergo apparet maturatio, & non [b] ‡suppuratur, altera ipsum ab illis, & utere suppuratiuis ‡ fortibus, potando [c] ‡aut‡ emplastrando: deinde adiuua naturam ad expellendũ materiam. Et si indiges adiutorio, & [d] ‡oppositione ad partem declinationis ‡ & oportuerit ut uentrem soluas, aut urinã prouoces, facies. Et non prouoces cum re forti, & calida:

[a] B. dorsi quæ vicinat hepati
[b] B. rumpit ad iuua ad hoc cũ aperitiuis
[c] B. &
[d] B. consideratione lateris ad quod declinat

& calida: & faciat incurrere ægrum nocumentũ in uesica. Conseruatio enim uesicæ in hac ægritudine, & quum erupit pus ad ipsam per seipsum, aut cũ medicina diuretica, necessaria est. Quũq; erupit pus, aut expellitur, & necessaria est ablutio residui puris, tunc fiat cum eis, quæ sunt sicut aqua mellis, & [e] §rubea.§ Deinde si indiges incarnatione ulceris, tunc si uirtus tolerat uentris solutionem, est in ipsa adiutorium plurimum [f] † § § quum non est superflua. Et uentris quidẽ solutio necessaria est propter duas res, una earum ante eruptionem, ut minoretur materia, & alleuietur super naturam: & secunda post eruptionem, aut prope eruptionem, & complementum maturationis, quum scitur quòd materia ad partem intestinorum est decliuior, & quòd dubellati est in latere concauo. Et ex illis quidẽ, quibus uenter soluitur ante eruptionem, secundum semitam adiutorij naturæ, [g] § & alleuiationis§ sunt tereniabin, & xiracost, & cassia fistula, & zuccarum rubeum, & huiusmodi in aquis allubleb, & endiuiæ bibita. Et fortius illis, [h] † § § est decoctio seminum, & radicum in qua decoctum est eupatorium, & in qua soluta sunt tereniabin, & xiracost, & cassia fistula & similia. Et quandoque ponuntur in ipso aloes, & absinthium. Et ex clysteribus, clysteria lenia nota. Solutiua autem, quæ sunt post maturationem, & iuuant ad maturandum etiam, & ad eruptionem, sunt ut sumantur in potu in decoctione radicum & eupatorij olei de tribulis. ʒ. iiij. sambacini pondus. ʒ. ii. cõiungatur cum ℥. s. zuccari, & ℥. s. cassiæ fistulæ. Si autem materia fuerit uersus gibbositatem, non oportebit, ut administrentur solutiua nisi secundum uiam adiutorij, & alleuiationis in principio & ante maturationem. [i] §Post§ maturationem uerò oportet, ut administrentur diuretica prædicta secundum ordinem suum. s. quotiescunque est maturatio in ultimo, administrentur fortia. Medicinæ uerò ebibitæ adiuuantes ad maturationem, sunt sicut lac asininum cum zuccaro rub. aut zuccaro alhasir: & sicut aqua de radicibus, cum passis, & ficubus, & capillo ueneris, & fœnugræco cum oleo amigdalino dulci, aut amaro, aut oleo de fœnugræco, aut oleo de tribulis. Et si uolueris fortius illo, ponantur in ipso dactyli. Et sumant in potu in ieiunio decoctionem psyllij, & syrupum de hyssopo confortatum. Et cibentur melle colato à spuma sua cum decoctione sua, & ficubus, & [k] §aqua mellis§ in aqua hordei. Aut sumantur de taraxacon sicca pondus, ʒ. j. & [l] † § § lactis asinini. ℥. iij. cum zuccaro. Et utatur medicinis, in quibus sunt apertio, & subtiliatio: & etiam confortatio, sicut sunt absinthium, & crocus, & spica, & radix alhasce, & radix rubeæ, & mastix, & utraque spica, & grana [m] §alfagdi§ & succus eupatorij, & radices centaureæ: & ex oleis oleum de nereiden, & oleum de arbore masticis, & oleum de lilio. Emplastra uerò adiuuantia sunt sicut emplastra, in quibus ponuntur farina, & melilotum, & chamæmilla, & radix lilij, & calamentum, & radix [n] § euisci, & ficus, & oleum, & frumentum, & cepe assatum, & oleum de ben. § Si autem necessaria sunt fortiora illis, administretur emplastrum ex farina hordei, & baurach, & fimo columbino, & calamẽto, & glutine albotin, & picis, & [o] §mannis§ & simili. Et oportet quando sentit maturationem, ut dormiat super hepar suum: & assiduet balneationem cum aqua calida. Et quandoque est necessarium ut exercitetur, & ambulet, si possibile est ei illud. Quòd si erumpitur, tunc oportet ut sumat super ipsam ea, quæ abluunt ipsum, & mundificãt [p] † sicut aqua mellis§ calida, deinde consequantur ea, quæ mundificant ipsum ex parte declinationis, aut cum solutione uentris, aut cum prouocatione urinę, si indiget eis: aut admisceatur aliquid illorum cum aqua mellis. Et non oportet, ut dentur ei in potu diuretica ualde: & lædant meatus urinæ. Quòd si accidat ut ulceret, aut lædat pus meatus urinæ, aut uesicæ, tunc rectius est ut nutriatur cibis, in quibus est abstersio absq; mordificatione, imò cum conglutinatione aliqua, sicut est aqua mellis decocta cum æqualitate, cum qua permixtum est parum amyli, & ouum, & oleum ros. & sicut sunt maluæ cum candarusio. Et ad ultimum oportet, ut regatur regimine ulcerum mẽbrorum interiorum: & secundum quòd oportet, ut res currat in ulceribus renum. Quum ergo mundificatur ultimè, oportet ut in potu sumat in matutinis aquam hordei & syrupũ acetosum: Quumque præterierint horæ aliquæ, sumatur thuris, & sanguinis draconis amborum an. aur. j. & seminis endiuiæ, & seminis apij, & masticis omnium an. aur. j. & sumat ea in potu in syrupo acetoso, aut [q] §gileui§ aut aqua mellis. Et post illud cõfortetur cum cibo, & curetur ulcus eius cum eis, quæ sunt sicut ea, quæ dicemus in cura ulcerum renum. Et quum accidit, ut materia effundatur ad spatium uentris, tunc necessarium est, ut incidatur cutis apud inguina, & discooperiatur lacertus adeo, donec appareat siphac interius nominatum [r] §birabaton.§ Deinde fiat in ipso foramen, & ponatur in ipso cannula, per quam currat pus: de inde [s] † § § cum emplastris. De cibis uerò, oportet ut administretur in principio subtiliatio cibi: & sit contentus kisch hordei, & syrupo acetoso. Deinde post illud administrentur cibi aperitiui, quos diximus, & uitelli ouorum sorbilium, & sorbitiones lenificantes. Quum ergo erumpitur & mundificatur, necessaria sunt ea, quæ confortãt, sicut aqua carnis: & carnes arietinæ, & hœdinæ, & auium tenerarum, & earum iura cum aceto condita [t] §sine§ seminibus: & uitelli ouorum sorbilium, & similia, & parum uini. Et utatur odoramentis confortatiuis.

[e] B. similia
[f] † B. ad consolidationem
[g] B. tunc leuia ex istis
[h] † B. parũper
[i] B. Apud
[k] B. Alia litera & melle
[l] † B. & ex semine maru. ʒ. j. s. & farina fœnugræci. ʒ. j. bibatur cum
[m] B. alfachd
[n] B. althææ & ficus & passulæ, & fermentũ, & cepe assatum & oleum seminis
[o] B. puluere thuris
[p] B. Alia litera cũ aqua hordei.
[q] B. iuleb
[r] B. bariterun.
[s] † B. curetur
[t] B. cum

ANNOT.

Vbi nullo ingenio imminui, curariq; iecinoris inflammatio potuit, sed abscessum fieri necesse est, tunc etiam ulcera curatu non facilia ob retentam diutius saniem acrem putridamq; sequi necesse est. Quare, quid agendum sit, docet. Monet autem ut per initia quidem auertatur quantũ fieri potest suppuratio, auertentibus, imminuentibus, & discutientibus materiam. At quando id effici non potest, tum conandum saltem, ut materia, quam putrescere est necesse, citissime in pus uertatur, & pus ipsum celerrime expurgetur, quod & Aetius lib. 10. Expurgari ex iecinore materia, ut antea ex Gal. 13. meth. dictũ est, & per intestina, & per uesicam potest. Cauendum tamen hic, quantum licet, si modo per urinas ducenda sanies est, ne uesica ulceretur: quod fiet si ab

Cap. 4.
Cap. 15.

si ab acribus & calidioribus abstinueris. Præsidiorum syluam author recenset, tu uide & Aetium loco cit.

De cura apostematum frigidorum. Cap. 15.

Oportet, ut administrentur in eis subtiliatiua, abstersiua: & appropinquat cura eorũ curę oppilationum, & curę adubellet, quę præparatæ sunt ad maturationem. Et tu quidem iam sciuisti medicinas maturatiuas, & diureticas, & aperitiuas, & subtiliatiuas. Et oportet, ut sit in eis uirtus stiptica confortans aromatica. Et mittuntur in eis de oleis, oleum de kerua, & oleum de iensemino, & oleum sambacinum in emplastris, quę ad ea assumuntur. Et meliora emplastra ipsorum sunt emplastrum [a] §fuludriatio§ & emplastrum filargius, & emplastrum stomatichon, & emplastrum de seminibus. Et confert diacurcuma, & dialacca, & similia. Et phistici quidem maximi iuuamenti sunt in eis. Et trochisci de spica. Et ex syrupis syrupus de seminibus cũ chamedreos, & polio iam decoctis in eo. Et ex eis, quæ in ipsis iuuant, & propriè in illo, quod indurationi proximum est, & conferunt etiam doloribus renum, & splenis, est medicamen factum cum squilla secundum hunc modum. ℞. squillæ assatæ. lilij cœlestis, assari, [b] §dauci, §seminis apij, anisi, spicæ aromaticæ, casiæ [c] †§ §castorei, calamenti montani, cymini, calamenti fluuialis, [d] §acori, §pyrethri longi, [e] §nucis mus. §amomi, [f] §opij§ euphorbij, seminis altheæ, stœcados, polij, sisceleos, seminis rutæ, seminis fœniculi, corticum radicũ capparis, aristol. ro. cinnamomi grossi zingiberis baccarum lauri [g], †§ §seminis hyusquiami alb. costi, ammeos, seminis carui [h] †§ § omnium an. partem unam, conficiantur cum melle dispumato, & administrentur. Medicamen factum cum allijs campestribus, efficit operationem prædicti eandem. ℞. alliorum, gentianæ albæ, eupatorij, costi, aristol. keisim, sisceleos, piperis longi, omnium an. darkimet. iij. seminis apij, assari, meu phu, [i] §nucis muscatę, §ammeos, aniuden nigræ, omnium an. darKimet. xv. [k] †§ § castorei [l] § aquæ ros. § omnium ana darkimet. xij. soluantur ista cum uino, & reliqua terantur, & misceantur ita, ut fiant res una, deinde coniungantur cum melle despumato.

a B. fuladigiuun
b B. meu & phu
c †B. lignee
d B. ciperi & radicis affodili
e B. pastinacæ siluestris
f ——— B.
g †B. opij
h †B. albi
i B. pastinacæ montanæ
k B. foliorũ rutæ siccæ & calamenti montani & calamẽti fluuialis & origani siluestris omnium ana darchmet x.
l B. bazard idẽ galbani & mirrhæ

ANNOT.

Tumores, qui ex pituitosa materia fiunt, facile in scirrhum abeunt, quòd pituita uiscida est, & quæ incrassari paruo negocio solet. Propterea, in tumore pituitoso iecoris (& si tali tumore Gal. & thoracem & iecur affici negat, quod antea admonuimus) attenuantibus & abstergentibus utitur: & curationem eam proponit quã in obstructione explicauit.

De cura apostematum durorum. Cap. 16.

Non euadit aliquis ex apostemate duro, quiescente, confirmato. Et illi, qui sanantur ex eo, sunt, qui curantur in initio sui. Et canon quidem curationis eorum, est post purgationem corporis ex humiditatibus grossis cũ medicinis cõpositis ex speciebus, in quibus sunt lenificatio æqualis, & resolutio, & subtiliatio, & calefactio temperata, & apertio oppilationum dominantior quàm lenificatio, & confortatio, & stipticitas, & aromaticitas cum quantitate, qua indigẽt, [a] §infra quod adiuuant duæ intentiones aliæ. § Et in pluribus harum medicinarum [b] §quę iuuant duas intentiones§ dominantur amaritudo & stipticitas parua. Et istæ medicinæ administrãtur in potu, & administrantur in emplastris, & administrantur in embrochis. Et oportet ut lenias naturam, si fuerit [c] §temperata§ cum rebus lenibus, & clysteribus propriè. Et illud quidem efficiunt grana pini maioris, & semen lini, & gluten albotim, cum hoc quòd ipsa conferunt apostemati. Et non oportet ut sis audax ad soluendum uentrem cum rebus uehementis caliditatis, & faciant læsionem, & addant in nocumento. Et oportet, ut sit eius somnus super latus dextrũ. illud enim est ex eis, quæ ualde conferunt ad resolutionem eius. Medicinæ uerò singulares ualentes ad illud sunt grana pini, & medullæ, & adipes temperatæ, & ad caliditatem decliues. Et in farina fœnugræci est lenificatio quædam cum maturatione: & costus est uehementis iuuaminis. nam quum ex eo sumitur in potu. ʒ. s. usque ad aur. cum [d] §tillæ§ misto, aut cum uino, confert manifestè. Et quandoque confert ei sumere in potu oleum de nereiden, aut oleum de balsamo, aut oleum costinum cum aqua, in qua decocta sunt ruta, & anethum: & dosis olei de nereiden sit quantitas. ʒ. iiij. administretur illud hebdomada una, & confert maximè. Et ex eis, quæ conferunt ad illud, [e] † § sunt semina agni casti pondus. ʒ. j. in quibusdam syrupis. Et eupatorij pondus. ʒ. j. cum aqua apij aut fœniculi, aut endiuiæ. Aut arnoglossæ siccæ pondus aur. j. Et decoctio lupinorum, in qua positum est de spica aromatica usque ad. ʒ. s. aut de pipere minus hoc. Et amigdalæ amaræ in uino. Et radix arboris sanguinis draconis iuuatiua est etiam, & cortex arboris aldemest, & baccæ lauri. Et radix [f] §amigdali, & radix phu, § & cicer nigrum & polium, & chamedreos, & porri. Et ex medicinis compositis conferentibus ad illud, sunt trochisci de bdellio, quorum confectio. ℞. rosarum tritarum. ʒ. x. spicæ aromaticæ. ʒ. ij. [g] †§ myrrhæ. ʒ. j. costi. ʒ. j. & s. masticis. ʒ. j. amigdalarum amararum. ʒ. j. & s. bdellij. ʒ. iij. terantur medicinæ, & dissoluatur bdellium cum uino, & conficiantur cum eo medicinæ, & fiant inde trochisci: & potio eorum sit trium. ʒ. cum aqua mellis, aut cum apozimate de seminibus: & si fuerit caliditas, cum aqua allubleb, & endiuiæ. Et ex istis est medicamen Asclepiadis factum cum felle ursi: ipsum nanque expertum est conferre per illud, quod in ipso est de speciebus medicinarum ualentium ad illud secundum cõditiones suas, quas diximus. Et descriptio quidem eius. Recipe chamepitheos, prasij, seminis apij montani, gentianæ, seminis agni casti, fellis ursi, sinapis, seminis cucum, scolopendriæ, radicũ oppoponacis [h] §amilorum lacuę§ rubeæ tinctorum, seminis caulium [i] §aristol. §piperis, spicæ indæ, costi, seminis apij hortulani, seminis erucæ, & herbæ iudaicæ, polij, opij, eupatorij, granorũ [k] §iuniperi§ partes æquales, conficiantur cum melle. Et dosis eius pondus

a B. ea infra illud quod impedit duas intẽtiones vltimas
b ——— B.
c B. stricta
d B. talha
e †B. est succus sceha recentis quũ administratur aliquib[9] diebus. Et ex eis quæ iuuant ad illud
f B. rubeæ tinctorum & radix aluf
g †B. croci. ʒ. j.
h B. & chuatim albayra
i B. reubarbari
k B. harar

l B. sirupo de melle

m B.sazanea

dus auellanæ cum l§uino.§ Et ex eis, quæ conferunt ad illud, sunt diacurcuma, & athanasia, & tyriaca diatessaron, & m§ocrugene§ con ferunt ad illud. Et ex compositis leuibus in hoc, est medicamen altaraxacon, dictum in capitulo aldubellati: & medicinæ quas diximus in capitulo apostematum frigidorum absolutè. Et quum administraueris omni die trochiscos almirberis p hebdomadam unam, qui bibantur in aqua, & incipiatur a.℥.i.& s.usq; ad.℥.ij.& s.erit n§ultimum.§ Et o§ut§aggregetur aliquid p§huiusmodi administrãdo cardos & alsabrem gradatim ex.℥.iij.& s.§usque ad.℥.i. Et stude in hoc ne faciat illud cadere ipsum in q§ erectione,§& aperi oppilationem. Et ex potibus, qui bibuntur, est apozima costi, & ramorũ eupatorij, & fœnugræci, & passarum.iiij.℥. cum.℥. olei amigdalini, aut olei de nucibus recentibus. Aut apozima quod recipit gentianam, absinthium, melilotum, passas, ficus. aut apozima r§aristol.§absinthij: ruthæ, florum squinanthi, & passularũ, & fœnugræci. Et apozima lupinorũ, & costi, & absinthij cũ oleo de kerua. Et ex emplastris bonis ad illud est, ut emplastrũ fiat cũ amomo humido, aut sicco, decocto cum uino pontico. Aut ex spica cum oleo de phisticis, cum prasio s§& § ex prasio cũ anetho decocto. Aut emplastrum factum ex farina fœnugræci, & ficubus, & ruta, & meliloto, & nitro. Aut sumantur ammoniaci.℥.centum, bdelij.℥.xxv. croci.℥.xij. terantur omnia & oficiantur cum cerato facto ex cera, & oleo de alcãna, secundum quòd uidetur. Aut emplastrum factum ex farina fœnugræci & stercore caprino, & cordumeni, & calamento, & t§ caulibus§& usneæ, & ruta. Et illi quidem cuius causa est percusio, & iam incipit apostemari, & indurari, conuenientius ex emplastris est emplastrum u § ros.cum sabren.§ Et ex medicinis & regimine bonis quum administraueris potiones & emplastra, est ut ponantur super membrũ uentosæ calefactæ sine incisione: imò superponãtur loco sanguisugæ: deinde administra medicinas, quæ sunt fortiores in subtiliatione, & resolutione: & fac adhærere loco ea, quæ sunt sicut nitrum, & sulphur citrinum.v. diebus, aut hebdomada una: deinde administra epithemata cum sinapi in omnibus x.diebus: postea fac uomere ægrum cum raphano. Quod si x§obediens§ fuerit apostema, administra elleborum album. Et quando fit apostema cancer, minoratur spes in eo: nam si confert aliquid, tunc medicamen Asclepiadis, quod est in antidotario absque felle ursi. Cibi autem sint illi, quorum digestio est uelox, sicut uitelli ouorum sorbilium, & sicut kisch hordei. Et cibus eius, qui habet oppilationes in hepate suo, & parum uini, quod est subtile, est bonum ualde, & abstineat à carne.

n B. Alia litera iuuatiuum
o B.si
p B.ex aqua, administra trochisci allasf & trochisci alsebram gradatim ex tertia.℥.j.& s. Alia litera administra trochiscos paruos, & trochisci alsebram
q B. fluxum uẽtris
r B. reubarbari
s B. aut
t B. Alia litera. sulphure
u B. almodasefram vel almurdasefram
x B.inobediẽs

Annot.

Vbi confirmatus est iecoris scirrhus, testatur Gal. 2. ad Glauc. neq; curasse se, neq; curatum ab alio uidisse; sanatum tamen fuisse suscepta morbi initio curatione. cuius rei causam habes 5. de loc. aff. nempe quòd illi aqua inter cutem succedat, de qua re & Paulus lib. 3. De huius affectus curatione, quod reliquium est, pete ex Tralliano lib. 8. & Paulo lib. 3. itemq; ex Gal. 8. de comp. med. per loca.

Cap. 5. Cap. 6. Cap. 46. Cap. 2. Cap. 46. Cap. 8.

De cura apostematum almirach lacerti. Cap. 17.

Est proxima curationi apostematum hepatis ex parte medicinarum: nisi quia audacia ad repercutiendam materiam in primis, & ad resoluendum eam secundo, est fortior. Et non timetur ex eis ex stipticitate & resolutione, quod timetur ex apostemate hepatis.

Annot.

Sicuti hic affectus externus est, ita internis multo facilius curatur: solet tamen & hic quandoq; diutius protrahi, quòd ubi incrassata tumoris materia in his est, ob solidiorem horum musculorum substantiam non facile attenuantium uis intro adigitur: ac si forte fortuna pus euaserit, locum non habet per quem commodè exeat, nisi ferro uiam inueneris. unde & non raro internas quoq; partes retenta sanies corrumpit. Id tamen in his commodius est, quàm in internis tumoribus, quòd repellere & discutere ualentioribus præsidijs potes, ubi opus fuerit; si tamen & illud in his atq; illis auderteris, ne uel frigidioribus materia in scirrbum conuertatur, uel in dissoluentibus, tenuiori portione educta, crassior remaneat.

De cura apostematum mesaraicæ. Cap. 18.

Est similis curationi apostematum concauitatis hepatis.

De percussione, & obuiatione, & casu super hepar. Cap. 19.

Quoniam quandoq; accidit obuiatio, aut casus, aut a§nocumentum§ super hepar, tunc necesse est, ut tu succurras, ut non accidat ex eis fluxus sanguinis, aut apostema magnum. Quòd si accidat apostema, curetur cum eis, quæ diximus de cura apostematis, quod succedit percussioni. Et quandoque accidit ex eis, ut additamentum maius de additamentis hepatis remoueatur à loco suo, & propriè si fuerit magnum: & accidit dolor sub b§hypochondrijs dextris§post percussionem, aut saltum, aut casum, & rectificat istud commotio, & excussio cũ præparatione pectoris illius, qui habet illud, & erectione illius, quare sedatur dolor subito cum reditione additamenti ad locum suum. In alijs autem oportet ut incipiatur, & fiat phlebotomia. Et si fuerit caliditas uehemens, tunc potetur, & liniatur cum infrigidatiuis apocrusticis. Si autẽ sanguis eius egrediatur, tunc ponantur cum eis stiptica. Et si non fuerit caliditas uehemens, neq; cursus sanguinis, aut iam fuerit sedatum illud, qđ inde erat, tunc tua intentio non erit nisi, ut resoluas sanguinem mortuum. Et si non fuerit possibile ut resoluas sanguinem, aut pertransiuit terminum, tunc administra resoluentia. Et non est aliquid simile epithimati cũ mumia & oleo c§arazaki.§Et conferunt omnibus illis medicinæ prædictæ in capitulo apostematum euenientium ab obuiatione. Medicamen conferens ad illud in principio, quum est caliditas, & inflammatio, aut timetur cursus sanguinis. Recipe reubarb. balaustiarum, sanguinis draconis, aluminis iameni, partes æquales: & dosis eius sit aur.j. cum aqua cydoniorum. Quòd si non fuerit illic caliditas plurima, & uolueris administrare medicinas, in quibus

a B. percussio
b B. hypocundrio dextro
c B. alrazachi.

bus sit repercussio cũ resolutione aliqua,&[d]con fortatione,§ tunc confert ad illud hoc compositum. Recipe karabæ.ʒ.x.ros.ru.ʒ.v.meliloti.ʒ.x.acatiæ,ʒ.iiij.spicæ indæ,croci,amborum ana.ʒ.vj.masticis,corticis[e]§capparis§amborum an.ʒ.iiij.luti armeni.ʒ.vij.nucis cupressi ʒ.viij. conficiantur cum aqua arnoglossæ, & fiant inde trochisci,quorum unusquisque sit unius aur. Medicamen bonum. Recipe [f]§aquæ neilon§.ʒ.x. laccæ ablutæ,ʒ.vij.& [g]§reu.seni.§ʒ.iiij. croci ʒ.iij.& s. hasce.ʒ.iiij.ciceris nigri.ʒ.vij.myrrhæ.ʒ.v.luti armeni.ʒ.x.cõficiantur cum oleo de lilio, in quo posita sit mumia:& fiant inde trochisci:& sumantur in potu:& dosis sit usque ad ʒ.iij.Et [h]§reu.al seni§ & lutum sigillatum quum miscentur cum aliquantulo de granis myrti, sunt res magis iuuatiuæ ad hoc in eis,quæ ego sum expertus. In fine autem rei,& quum non cauetur ab inflammatione,& apostematione, oportet ut in potu sumatur de hoc trochisco.Recipe reu.seni,laccam, & zingiber:fiant ex eis trochisci:& quandoque ponitur cum eis aliquid arsenici citrini,quoniam ipsum est mirabilis uirtutis in repercussione, & resolutione sanguinis:sumatur in potu ex hoc,& liniatur super ipsum huiusmodi epithema. Recipe xiloaloes,& crocum,& baccas lauri,& bdellium, & calamum aromaticum,& masticem, & ceram, & oleum [i]§arazaki & almeisus§ fiat emplastrum & ponatur.

d B.conglutinatione
e B.thuris
f B.ex machilun
g B.rauendsceni
h B.reubarbarũ
i B.alrazaki & almeisusan

ANNOT.

Prope finem

Meminit Hipp.6.uulgarium morborum de quodam cui apex hepatis complicatus erat, cui etiam post concussionem,dolorem sedatum testatur.Fortasse eundem affectum author intelligit,quum ait,§Et quandoq; accidit ex eis,ut additamentum &c.§Sed unum ad capitis ferè calcem scribit,de quo quis forte admiretur,dum trochiscos parat,in quibus arsenicum citrinum admiscet,quæ quidem res tum Gal. aduersari uidetur, qui 4.meth.in internis affectibus uitari ea præcipit, quæ natura familiaria non sunt, & abstinere à materia minerali omni etiam arte parata iubet. ac præterea arsenicum lethale uenenum esse constat. Verùm fortasse retunditur huius uis ex aliorum miscela,ut alibi quoq; dicebamus. præsertim uerò,quòd modicam eius portionem poni innuit. Etsi autem à minerali materia antiqui abstinuere,cœpit tamen postea (qui nostra tempestate inualuit) usus & hæc quoq; exhibendi.Vnde hodie,& præcipitaco & antimonio multos uti intelligimus.

Cap.7.

De scissura,& incisione in hepate. Cap. 20.

EXistimauit Hipp.quòd moritur ille, cuius disrumpitur hepar,& [a]§accidit separatio cõmunis ex eo§ corpori ipsius & uenis eius. In illo autem, quod est minus hoc, quandoque est spes.Et quandoque accidit illic urina sanguinis,& solutio uentris cum eo secundum duo latera hepatis.

a B.intelligit p illud solutione cõtinui magnã communem

De cura. Cap. 21.

CVra illius est cũ medicinis stipticis,& glutinatiuis secundum quòd scis. Et secundũ quòd dictum est in capitulo sputi sanguinis:& quandoque confert ei dare in potu pódus.ʒ.ij.de rosis cum aqua frigida:aut dare ei in potu balaustias,aut facere emplastrum ex eis.

ANNOT.

Vesica discissa,aut cerebro aut corde, aut septo,aut aliquo ex tenuioribus intestinis,aut uentriculo,aut iecore,lethale esse Hipp.6.aph.pronunciauit.Idem & 1. de morbis affirmat. quod & Celsus lib.5.Quòd tamen aliqui confosso iecinore etiam persanati fuerint uidimus nos.& intellexisse seipsum Gal. testatur eo 6.aph.Author autem noster, ubi paruum sit uulnus, quandoque salutis adesse spem affirmat. Quare & eius curationem aggreditur.

Aphor.18.
Cap.16.

TRACTATVS QVARTVS

De humiditatibus,quibus accidit causa hepatis,ut expellantur egrediendo,& coarctentur[a]§occultando.§

a B.quiescẽdo.

De speciebus expulsionum rerum in hepate. Cap. I.

QVANDOQVE diuersificantur expulsiones in substantia eius,quod expellitur:& quandoque diuersificatur causa eius, propter quod expellitur. Substantia uerò eius, quod expellitur,quandoque est res[b]§chymosa,§& quandoque est aquosa:& quandoq; est ablutiua, [c]§ §& quandoque est cholerica,& quandoque est uirulenta:[d]§ §& quandoque est nigra subtilis,& nigra sicut fæx, & nigra melancholica: & quandoque est fœtida, & quandoque non est fœtida:& quandoque est sanguis purus:& quandoque expellitur similis ei ex uia stomachi cum uomitu:& significat ipsum priuatio doloris.Et quãdoque est res grossa nigra, quæ est substantia carnis[e]§stomachi.§ Causa autem eius,propter quod expellitur,quandoque est apostema,quod rumpitur.Aut oppilatio,quæ[f]§aperitur, & expellitur, Aut scissura.§Aut ulcus,Aut corrosio,Aut debilitas retentiuæ:quare non retinet illud,quod in ipso compreheditur.Aut debilitas attractiuæ, quare non attrahit.Aut digestiuæ, & non digerit illud,quod comprehenditur in ipso. Et[g]§quandoque§non recipit ipsum corpus,& expellit ipsum, aut[h]§fortitudine§expulsiuæ:aut malitia complexionis calidæ liquefactiuæ: aut frigidæ debilitantis ex causis infrigidantibus:& ex eis sunt euacuationes plurimæ. Aut est propter repletionem,[i]§ §quam necesse est naturam expellere. Et quandoque est repletio secũdum corpus totum:& quandoque est in ipso hepate,quãdo bona est generatio sanguinis: sed moratur in ipso sanguis,& nõ penetrat ad uenas propter constrictionem earum,aut propter debilitatem attractiuæ in[k]§ipso,§ aut propter oppilationes,aut apostemata,quæ diximus.Et quandoque est causa repletionis,qua expellitur,dimisio exercitij,aut additio in cibo:aut incisio membri,secũdum quòd diximus in lib.uniuersali. Aut retentio cursus consueti hæmorrhoidarum, aut menstruorum, aut aliorum. Et quandoque causa est mordicatio,& acuitas materiei,cogens naturam ad

b B.chilosa
c †B.uel sicut lotura carnis
d †B.& quandoq; est saniosa
e B.hepatis
f B.est aperta & facta est expulsio, aut ruptio, aut scisio, accidens in corpore ei[9] aut uenis eius, & causa eius est incisio, aut percussio, aut obuiatio
g B.quum non digeritur
h B.fortitudo
i †B.& superfluitatem
k B.ipsis

ad expellendum, licèt uirtutes nondum fecerint in ea operationem suam, quàm facerent si non esset hoc nocumentum. Et quandoque associatur illud, quod inuenit in uia: & fit ei laboriosum, & [l]§inobediens.§ Et quandoque fit huiusmodi in crisibus. Et quandoq; causa non est in ipso hepate, imò in mesaraica. Et quamuis non sint possibiles in mesaraica omnes modi isti causarum; est tamē possibile ut sint ex parte apostematum, & oppilationum:[m]§nam si fuerit in ea primum possibile est§ut hepar attrahat, & mesaraica nō attrahat: [n]§quare accidit ex ea§res, de qua curatur[o]§quamuis§attractio dignior[p]§sit§hepati, non mesaraicæ: & non est attractio mesaraicæ solius, attractio de qua curetur. Et multoties quidem est solutio uentris hepatica: quoniam corpus non recipit nutrimētum, & reddit propter oppilationem, aut propter aliud. Et omnes species harum expulsionum nituntur in ueritate, aut ad debilitatē, aut ad fortitudinem. Sunt ergo ea, quæ fit ex scissura, [q]†§ §& ulcerosa, & pertinens ad malitiam complexionis, & debilitatem uirtutis, de genere debilitationis. Et apertio oppilationum, & eruptio aldubellati, & expulsio superfluitatum, de genere fortitudinis. Virtus enim dum non cōfortatur, non[r]§potest aperire aldubellati. Et superfluitas sanguinis corrupti, propter multitudinem aggregationis, & paucitas suctionis ex eo & superfluitas§sanguinis plurimi, & alia. Et quando egreditur sanguis fœtidus, non oportet ut existimetur, quòd illic sic debilitas: quandoque enim fœtet propter longitudinem moræ, deinde expellitur, & est quasi fęx nigra:[s]§quumque superfluit, expellit § ipsum natura, sicut [t]§ostendimus etiam in uenis.§ Verùm illum, qui expellitur à uirtute, sequitur leuitas, & est cum eo sanitas dispositionū. Et quando non est fœtens in omni dispositione [u]§mala,§tunc niger est dignior ut non sit in [x]†§ §dispositione[y]§mala.§ Et similiter quandoque est in expulsionibus colorum diuersorum leuitas: & errat, qui retinet hos colores diuersos in omni dispositione. Et uehemētior error eius est, qui retinet eos cum oppilatiuis constipatiuis. Et scias quòd non elongatur quin uirtus debilitetur & non separet superfluitates, & non expellat repletionem: deinde accidat ei ut confortetur uirtus, aut perueniat de præparatione materierum [z]†§ § & apertione oppilationum, [a]†§ §cum quo facilis fiat expulsio inobedientis, & expellantur superfluitates. Et causa quidem in solutione uentris chylosa quæ est causa hepatis, & eorum, quæ sequuntur ipsum, aut est propter debilitatē attractiuæ, quæ est in hepate; aut propter oppilationes, & apostemata, quę sunt in concauitate eius, aut mesaraica, ita, ut non attrahat, & non alteret omnino. Et ego dicam iudicium harum oppilationum in capitulo intestinorum. Et est ex eis, quæ cum dimittuntur, arefaciunt, & deijciunt uirtutem: & quando retinentur, inflant in superioribus, & nocent eis, & constringunt anhelitum. Materierum uerò chylosarum multitudo est, quod ipsæ sunt augmentatiores uirtute attractiua, quæ est in hepate; quare remanet maior pars earum non attracta. Et quandoque est causa in hoc uehementia appetitus stomachi, & superfluitas eius. Et causa in solutione uentris lauatiua, est debilitas uirtutis alteratiuæ, separatiuæ, quæ est in hepate: aut augmentum patientis super agentem[b]§&§debilitatio retētiuæ. Et est tunc[c]§similis solutioni uentris lauatiuæ hepatis debilis: & causa eius est uomitus, & colirica passio ab§eo, quod non tolerat stomachus debilis, & expellitur ante complementum operationis propter debilitatem retentiuæ. Quum ergo non est propter debilitatem retentiuæ, tunc est propter debilitatem alteratiuæ. Et utręque debilitates sequuntur omnem complexionem. Sed plurimum debilitatis retentiuæ est propter caliditatem[d]§tantum: aut propter frigiditatem tantū in utrisque dispositionibus: nam ablutiua conuertitur ad illud, quod est plus sanguineum propter uehemētiam consecutionis corporis,§ deinde ad illud, qđ est turbidū. Et eius quidem, q̄ facta est à caliditate, est lignū aliud: & factę à frigiditate, est signū aliud, quæ ego dicā. Et causa in solutione uentris cholerica, est multitudo choleræ: & fortitudo expulsiuæ. Et causa in uirulenta est adustio sanguinis & humorū, & liquefactio eorū: & quādoq; perducit ad adustionem corporis ipsius hepatis, &[e]§quod ipsum educit§post humores diuersos: & quandoque fit uirulenta propter resudationem apostematis, aut dubellati. Et sæpe fit resudatio ex hepate, & fit uentris solutio periodica. Et causa in facta, quæ est similis feci, aut est eruptio dubellati: Aut oppilationis apertio. Aut corrosio, & ulcera putrida. Aut adustio sanguinis & alteratio[f]†§ §in partibus hepatis propter paruitatem penetrationis, cum caliditate hepatis & eorum, quę sequūtur ipsum. Aut alteratio eius in uenis quum est uehementis caliditatis, & corrumpit ipsum, & non suggit ex eo corpus: quare ingrossatur, & fit sicut fæx fœtida, uehemētis fœtoris: & in ipso est[g] §additio ebullitionis & liquefactionis & amaritudinis propter dominium choleræ.§ Et quando corrumpitur hac corruptione, expellit ipsum natura fortis, & significat corruptionem complexionis in membris.[h] §Et est proculdubio continēs debiles & extenuatos.§ Et differt à melancholica per colorem, & substantiam, & fœtorem: nam ipsa est minor illa in nigredine [i]§per colorem & substantiam:§ & fœtor ipsius uehemens est, cuius similis non est melancholiæ. Aut frigus inspissans sanguinem, & congelans ipsum. Aut debilitas hepatis, propter quàm perducit ex lauatiua ad sanguineam, & ad fæculentam, & non est subito nisi raro. Et plurimum quum fit subito, est à complexione calida adurente. Frigida enim facit ipsum[k]§rem non digestam,§& calida adurens conturbat ipsum, sicut fæx: sed propter egressionē ipsius carnis hepatis, est adustus grossus[l]†§ §Et causa in sanguine puro est uirtus fortis non faciens necessarium ut remoueatur superfluitas à sanguine, tempore, in quo alteretur[m] §&§ expellat ipsam. Et quandoque fit propter solutionem continuitatis. Inquit Hipp. ille cuius hepar repletur aqua, deinde rumpitur illud ad panniculum uentris, tunc quum repletur uenter eius[n], †§ §moritur. Et scias quòd plurimum potus uini passi recentis, facit cadere in solutionem uentris hepaticam. Et quum retentio

l B. angustiosū

m. B. Alia litera quamuis primū sit longinquum possibile est tamen. Alia lra. quamuis sit longinquum, aut nō sit possibile. Alia litera. & si fuerit, pertransit, & nō est possibile

n B. & accidat

o B. quoniam

p B. est

q † B. vel eruptione

r B. expellit pus dubellati, neq; superfluitatem sanguinis corrupti, propter multitudinē aggregationis, & paucitatem suctionis ex eo, neq; superfluitatem.

s B. Alia litera. quū superfluit, & expulserit

t B. etiam fetet in vlceribus. Alia litera & fœtet in venis

u B. malus

x † B. omni

y B. malus

z † B. ad expulsionem

a † B. aliqua

b B. aut

c B. ꝓportio fluxus lotiui ex hepate debili, proportio vomitus & colirice passionis ex

d B. & humiditatē. Et plurimū debilitatis alteratiuæ vel immutatiuæ est ꝓpter frigiditatē: & nō affirmes sententiā, q̄ lotiu[9] fit propter caliditatē solū, aut ꝓpter frigiditatem solum. Et in vtrisque dispositionibus quidem lotiuus conuertitur ad illud quod est plus sanguineū propter vehementiam retrocessionis ex corpore

e B. egressionē eius

f † B. eius

g B. spumositas propter ebullitionem & liquefactionē & colericitatem ꝑ dominiū caliditatis. Alia litera. spumositas ebullitui & liquefactio & colericitas propter dominium caliditatis

h B. Et sunt habentes ipsam ꝓculdubio debiles & extenuati

i B. & spissior ea in substātia

k † B. fluidum non digestum

l † B. Et causa in fœtore est putrefactio accidēs propter corrosionem, & vlcerationem aut propter multitudinē retētionis & adustiōis.

m B. deinde

n † B. aqua,

tentio solutionis conturbat, & eius solutio facit acquirere tranquillitatem, est mortale. Et scias, quòd quum longæ ægritudini senis succedit fluxus uentris[a], est timorosum. Et quum eius fluxus retinetur cum nocumento, tunc eius fluxus est hepaticus, & eius corpus non recipit nutrimentum propter exsiccationem uiarum.

a B. & ipse est extenuatus &

ANNOT.

De excrementorum alui differentijs ob iecinoris & circunstantium illi partium affectus, copiose agit Gal. 5. de loc. aff. Item & 3. de sympt. caus. & 8. de comp. med. per loca & alibi.

Cap. 7. Cap. 2. Cap. 6.

De signis. Cap. 2.

Differentia quidem inter solutionem uentris hepaticam & eam, quæ fit ab intestinis, est quoniã humores mali egredientes, & sanguis ex intestinis sunt cum rasura dolorosa, & pungitiua, & paulatim secũdũ cõtinuationem: & hepatica fit sine dolore, & ẽ plurima, & nõ est semper cõtinua in omni hora. Et quãdoq; distinguit inter utrasq;, permixtio cum egestione, & separatio ab ea, & postpositio ab ea. In hepatica enim uenit post egestionem parum permistionis. Differentia uerò inter solutionem uentris hepaticam, & stomaticham, est quoniam hepatica egreditur chylosa, æqualis, in qua iam stomachus efficit, quod ei inerat, & remansit impresio hepatis in ipsa: & si esset stomaticha, [a] ostenderetur ex ea, quod cum solutione egreditur, indigestũ: & grauaret super stomachum, & esset cum ea nocumentum stomachi plurimum. Et quandoque egreditur aliquid indigestum non propter stomachum solummodo, imò propter cõmunitatẽ hepatis etiam ad stomachum: uerùm pertinet ad stomachum, quoniam nocumentum est in operatione eius. Et differentia inter solutionem uentris chylosam [b] sanguineam, quæ est, ex hepate, & illam, quæ est ex mesaraica, est: quoniam cũ illa, quæ est ex mesaraica, non sunt signa debilitatis hepatis [c] † in urina, & in alijs. Sed differentia inter uirus factum ex ulcere aut resudatione apostematis, & factum ex partibus alijs, est quoniã ante primum est febris, & hoc aliud incipit sine febre: quòd si febricitat post illud, tunc est illud propter causam aliam. Et cum [d] uirus, quod diximus esse ex mesaraica & ex apostematibus in ipsa, est fluxus uentris chylosus purus absque signis debilitatis in ipso hepate ex apostemate aut dolore [e] resoluente colorem: & est febris, quę ipsum communicatur, debilis. Et ad ultimum uirus hepaticum est decliue ad albedinem, & rubedinem, ac si ipsum sit [f] sordes, aut pus, & sanguis; & mesaraicæ decliuius ad albedinem, & citrinitatem, quasi sit uirus ulceris. Verum differentia inter [g] solutionem uẽtris, quæ est ab ulceribus, & corrosionem, & dubellet: & inter illam, quæ est à uirtute, est; quoniam cum illa, quæ est à uirtute, reperitur lenitas, & egrediuntur cum ea colores diuersi, extranei, & non sunt cum ea signa apostematum. Et quandoq; sunt ante ipsam, oppilationes. Et quocunque modo sit, non antecedunt eam febris & arefactio; neque antecedit eam solutio uentris lauatiua, aut sanguinea, subtilis, aut uirulenta. Et

a B. flueret sicut fluit aliquid

b —— B.

c † B. in colore

d B. est uirulentus quem

e B. permutãte

f B resudatio à pure & sanguine.

g B. spissam uel inter fæculentã

[h] illa, quæ est causa apostematum, retinet sanguinem, & corrumpit ipsum, & non sunt ibi dubellet. Signum uero eius est ut sit illic apostema, & non sit illic signum collectionis: & sit primo subtilis, uirulenta, resudatiua, deinde ingrossetur in fine rei. Et illam, quæ fit propter debilitatem hepatis incipiens ex lauatiua, & peruenit ad fæculẽtam, antecedit illud: & raro fit subito. Quod si sit subito, cum alteratione coloris, & casu uirtutis [i] † tunc ipsa etiam est à debilitate. Et quum causa est complexio, significant ipsam signa eius. Et fæculenta, cuius causa est caliditas, similatur sanguini adusto, & antecedunt eam liquefactio humorum, & membrorum, & fluxus uentris uirulentus, & sitis: & paucitas appetitus, & uehementia rubedinis aquæ. Et quãdoque sunt cum ea febris; & est eius egestio, sicut egestio febris pestilentiæ in uehementia fœtoris, & grossitudine, & tinctura coloris: deinde egreditur in fine eius sanguis niger. Et illa, cuius causa est frigiditas, est similis sanguini putrefacto in seipso, non sicut caro liquefacta: & neque est multa uehementia fœtoris, imò fœtor eius minor est fœtore calidæ: & est minoris [k] nigredinis quàm calida, & minoris coloris. Et quandoque est sanguis, subtilis, niger, quasi sit sanguis, [l] † aliquo modo [m] fæculentus cõgelatus: & est incessus eius lauatiuus plus, & sitis in principio sui parua, & appetitus cibi est plurimus: deinde in fine sui perducit propter sui putredinem, ad febres; & deijcit uirtutem etiam; & perducit ad hydropisim; & ad ultimum est longitudo cum extensione dispositionis. Et significatur illud, quod associatur complexionali ex humiditate & siccitate, per dispositionem eius, qđ egreditur in substantia sui, & per sitim. Et in illa, quæ fit aldubellati, quandoque est pus grossum, & sanguis fæculentus, & humores plurimi, sicut fit in oppilationibus. Verum signa aldubellati, & maturationis eius, & eruptionis ipsius sunt sicut iã sciuisti & cognouisti ante. Et quandoq; currit in aldubellati, & apostemosa in principio sui uirus subtile; deinde quum erumpitur, egreditur sanies, & quandoque currit cum ea sanguis. Et illa quidem, quæ fit ab ulcere, aut corrosione, est cũ dolore in partibus hepatis: & cum paucitate eius quod egreditur, & [n] remanet. & antecesione, facientium necessario ulcera, & corrosionem. Et illa, in qua est illud, quod egreditur ex ea ipsa caro hepatis, est nigra, grossa, & associatur ei debilitas [o] circa mortem: & quandoque moritur. Et illam, quæ fit propter repletionem, & à retentione cursus, aut incisione membri, aut dimissione exercitij, aut similibus, significat quod est causa eius: & fit subito cum multitudine, & abscissione ueloci, & paroxismo. Et in omni, cuius res protenditur in fluxu uentris longo, siue sit fæculentus, siue uirulentus, aut alius ab hoc, ut cum fluxu egrediatur nigrum, parum habetur spes: & fortasse conferunt ei medicinæ fortes, stipticæ, [p] † parum glutinatiuæ: uerùm earum ultima consecutio non perducit ad sanitatem. Huius uero capituli curationem postponemus usque ad capitulum solutionis uentris.

h B. illius quæ est propter causam apostematũ retinentium sanguinẽ & corrumpentiũ ipsũ & non sunt ibi dubellati, signũ

i † B. Alia lsa. appetitiuæ

k B. frequẽti

l † B. turbulentus

m B. non

n B. fœtore.

o B. propinqua morti, & nocumenta prædicta

p † B. & nutritiuæ.

Annot.

ANNOT.

Cap. 1. Cap. 6.

Habes & de hac re ex Gal. multa 6. de loc. aff. & 8. de comp. med. per loca. nusquam tamen uel à Gal. uel ab alijs tanto ordine & compendio explicata hæc uidimus, ut ab Auicenna.

De cachexia. Cap. 3.

a B. dominatur

QVando corrumpitur dispositio hepatis, & ᵃ §communicat§ super ipsum debilitas, accidit in primis dispositio antecedens hydropisim, & nominatur cachexia, & appropriatur nomine corruptionis complexionis. In primis itaque permutatur color corporis & faciei ad albedinem, & citrinitatem: & apparet inflatio in palpebris, & facie, & extremitate manuum, & pedum. Et quandoque expargitur in totum corpus ita, ut fiat sicut massa; & consequitur ipsam corruptio digestionis: & quandoque appetitus fit fortis: & est natura in sui retentione, & ᵇ §resolutione§ secundum ordines. Et similiter est dispositio ᶜ §syncopis eius quandoque, & uigiliarum, & elongationis eius alius. § Et minoratur cum ea urina, & sudor, & multiplicatur uentositas, & fortis fit inflatio in mirach: & quandoque inflantur testiculi. Et quum accidit ei ulcus, fit difficilis eius consolidatio propter corruptionem complexionis. Et quandoque accidit in ᵈ §commissuris§ & gingiuis caliditas, & pruritus propter uaporem corruptum ascendentem, & fit corpus ᵉ § debile, § mollificatum. Et quandoque accidit ᶠ §cachexia§ propter aggregationem aquæ in pulmone. Et fit forma patientis eam, similis formæ hydropisis.

b B. eius solutione non

c B. somni & uehemētis somno lētię qñq; & uigiliarū & prolongationis earū uice alia. Alia littera somni & euentus eius cū uehemētia qñq; & uigiliarū, & prolongationis earum uice alia.

d B. radice gingiuarum.

e B. pigrum

f B. dispositio similis cachexiæ.

ANNOT.

Malum corporis habitum nostri uocant, quod græci καχεξίαν, futuræ hydropis initium; & symptoma: si quis recte aduerterit, multiplex, in sensilibus affectibus & actionibus pluribus: ex iecinoris & innati caloris imbecillitate proueniens: unde neq; alimēta concoquuntur, neq; nutritur corpus: unde & alia omnis generis symptomata sequi solent, quæ author fusius prosequitur. Vide Aetium lib. 10.

Cap. 19.

De hydropisi. Cap. 4.

a B. extranea

b B. tumescunt

HYdropisis est ægritudo materialis, cuius causa est materia ᵃ § exuberans§ frigida ingrediens membra, & ᵇ §consequuntur§ per eam aut membra manifesta omnia, aut loca uacua partium, in quibus sunt regimen nutrimenti, & humores. Et diuisiones eius sunt tres. s. hyposarcha, in qua causa est materia ᶜ † § § phlegmatica ᵈ §penetrans§ cum sanguine in membra. Et asclites, in qua causa est materia aquosa effusa in spatium uentris inferioris, & quæ sequũtur ipsum. Et tympanites, in qua causa est materia uentosa sparsa in illas partes. Et hydropisis quidem habet causas, & iudicia cōmunia: & omnis hydropisis habet causam & iudicium ᵉ §commune.§ Et non quidem accidit hydropisis absque ægritudine hepatis propria: aut propter communitatem ᶠ, † § §licèt quandoque ægrotet hepar, & non accidat hydropisis. Et causæ hydropisis omnino, aut sunt proprie hepaticæ, aut sunt cum communitate. Et causarum propriarum dignior, & communior est debilitas digestionis hepaticæ; & ipsa est quasi causa coniuncta. Causæ uero antecedentes sunt omnes ægritudines hepatis, complexionales, & instrumentales: sicut paruitas, & oppilationes, & apostemata calida, frigida, & mollia, & dura oppilantia orificium uenæ ᵍ §ascendentis § & durities siphac continentis. ʰ †§ §Et complexionales sunt inflammantes: & faciunt hydropisim plus illis ⁱ † § § cum gradatione resolutionis innati caloris, aut extinctionis eius subito. Intelligo autem per resolutionem huiusmodi illud, quod sciũt medici, quòd calori innato accidit resolutio paulatim, aut extinctio, siue sit ex calido siue ex frigido: sicut potu aquæ frigidæ in ieiunio, & post balneum, & exercitium, & coitum: & humectante superfluo, & exsiccante post liquefactionem. Et euacuationes superfluæ per sudorem & urinam, & solutionem uentris, & rasuram, & menstrua, & hæmorrhoides. Et nocibilior euacuationum est euacuatio sanguinis. De ægritudinibus uerò officialibus dictum est in capitulo cuiusque earum, qualiter perducit ad hydropisim. Causæ autem hydropisis cum communitate ad ipsum: aut sunt per communitatem cum corpore toto, ita ut calefiat ᵏ §sanguis§ eius ualde: aut īfrigidetur ualde propter aliquam causarum. Aut est propter frigus stomachi, & malitiam complexionis eius: & propriè quum succedit ˡ §fluxui uentris sanguinolento.§ Aut est propter mesaraicam. Aut propter cōmunitatem splenis, propter magnitudinem suam propter apostemata in ipso dura, aut lenia ᵐ, † § § calida: aut multitudinem euacuationis melancholiæ. & perducit superfluitas eius, ⁿ §per illud, quod accrescit de uirtute melancholiæ motæ ad debilitatem hepatis§ & infrigidationē eius, & applicationem nocumenti eius ad ipsum: sicut peruenit ad cerebrum; & ᵒ §uariatur. § Et magnitudo splenis perducit ad hydropisim, & ad debilitatem hepatis, propter duas causas: una earum est multitudo eius, quod extrahit de hepate, & remouet uirtutem eius: & altera est cum debilitate uirtutis hepatis secundum semitam, qua ei contrarius est: & quòd prohibet ipsum generare sanguinem bonum. Et quandoque est per communitatem renum, & propter frigiditatem renum: aut propter caliditatem eorum propriè: aut propter oppilationem in eis, & duritiem: quare non attrahunt aquositatem, quãuis ᵖ §renes§ ægritudinē nō habeant. Et quandoque fit propter intestina, & ægritudines eorum: & propriè ᑫ §orbi § propterea quia est ei propinquum. & propter uesicam. & matricem. aut pulmonem. aut diaphragma. Et non est omne, quod accidit propter communitatem renum, propter complexionem eorum; imò quandoque est propter oppilationes eorum, & apostemata ipsorum: quare non attrahunt. Et similiter est dispositio in eis, quę accidunt propter communitatem intestinorum. Non enim omnia sunt propter alterationem dispositionis intestinorum in qualitatibus tantum; imò quandoque sunt propter dolores intestinorum ex punctura, & rasura, & colica uehemētis doloris & alijs; quare debilitatur hepar ꝓpter illa. Et similiter, illud quod fit propter communitatem matricis, nō est in

c † B. aquosa

d B. sparsa

e B. proprium

f † B. eius

g B. alhaleb

h † B. ipsum

i † B. Alia lrã. mediante siccitate aut infrigidantes & oēs faciunt illud

k B. Alia litera corpus

l B. diarie

m † B. aut

n B. per illud q̃ expanditur de virtute melancholiæ motę ad hepar

o B. fit guesgues.

p B. hepar

q B. ieiuni

n qualitate eius tantum, imò propter dolores eius. & retentionem menstruorum in ea. Et quandoq; fit propter cōmunitatem sphincteris propter retentionem sanguinis hæmorrhoidarum: similiter in membris alijs prædictis. Et plurimum quidem communicant membra fæcis cum concauitate: & membra prouocationis, & anhelitus cum gibbositate. Verùm plurimæ communicationes perducentes ad hydropisim, sunt communicationes cum renibus, & [r] § orbo, § & splene, & mesaraica, & stomacho. Quidam autem dixerunt quòd quandoque accidit hydropisis propter apostemata accidentia in locis uacuis, propriè [s] § inguinis § propter malitiam complexionis eorum lędētem hepar, & nocentem ei. aut sanguinem melancholicum, qui multoties coarctatur in eis, & generat oppilationes in eis, quę uicina sunt illis, perueniendo ad ea, & [t] § egestionem sanguinolentam § & est primum perducens ad hydropisim post tolerantiam doloris confirmati in partibus illorū: qui forsitā non resoluitur per medicamen & euacuationem. Et hic est sermo non bonus. Et deterior quidem hydropisis est illa, quæ est cum ægritudine acuta. Et sunt homines quidam, quibus uidetur, quòd hyposarcha est deterior alijs: quoniā corruptio in ipsa communicat hepati, & omnibus uenis corporis, & carni, ita, ut destruatur plurimum digestionis tertiæ. Et ex eis sunt, quibus uidetur quòd ipsa sit leuior alijs ita, ut sit leuior tympanite. Verùm dignius est, ut sit asclites malignior illis omnibus: deinde [u] † § § hyposarcha sit aliqua, quæ est leuior omnibus: & sit ex ea alia, quæ est ualde mala: & illud secundum considerationem causarum faciētium cadere in ipsam. Et in manifesta quidem dispositione: & in plurimo, quod quidem experimentum facit esse necessarium, oportet ut sint [x] † § § species hyposarchæ leuiores: & non oportet necessario, ut [y] § de eis sit deterior § secūdum quòd est in illis reliquis. Et homo de quo uehementius timetur, quū aduenit ei hydropisis, est ille cuius complexio naturalis est calida & sicca. Nō enim ęgrotat per contrarium suæ complexionis, nisi propter rem magnam. Hydropisis autem eueniens propter duritiem splenis, magis salua est, quam adueniens propter duritiem hepatis: imò est, in qua speratur curatio. Et quandoque dominatur materia hydropisis adeo, donec faciat accidere dispniam & constrictionem anhelitus, & [z] § solutionem uentris, § & illud significat propinquitatem mortis in tribus diebus. Et quandoque alteratur anhelitus [a] § propter compressionem officialem, § & hæc est magis salua. Et quandoq; accidunt eis propè mortem, ulcera oris, & gingiuarum, propter malitiam uaporum. Et in fine eius accidunt ulcera in corpore, propter malitiam complexionis sanguinis. Et dicitur quòd quando descendit ex hydropico, quod est sicut [b] § caro, § pronunciat mortem eius. Et si alicui accidit hydropisis habēti melancholiam, resoluitur melancholia, propterea quia hydropisis humectat eam. Et scias ꝙ fluxus uentris in hydropisi, mortalis est. Et oportet quidem ut habēs hydropisim sciat illud, quod de ipso primum inflatur: scilicet an sit [c] § femur § aut pedes, aut dorsum, & partes renum, & alchatin, & ex intestinis. Et oportet ut sit natura in lenitate, & siccitate cognita. Natura enim sicca melior est, quam quum ipsa est lenis: & proprie in incipiente ex alchatin, & renibus. Et cum incipiente quidem ex alchatin multiplicatur lenitas naturæ, propter reuersionem humiditatum cibi ex eo ad intestina: & siccitas in incipiente ex anteriori est plus. Et oportet ut cognoscas dispositionem locorum sicut [d] § umbilici, & uentris, & femoris etiam § an sit tabefacta, aut carnosa. Carnosa enim significat fortitudinem: & tolerantiam solutionis uentris: & considera etiam an [e] § femur § communicet in inflatione, aut non communicet. Et quando communicat [f] † § § timetur resudatio. Et resudatio [g] § quidē putrefacit, & liquefacit § & facit cadere in ulcera maligna, difficilia ad sanandum.

r B. intestino ieiuno

s B. inferiorib9 Alia litera frigidis

t B. diariam Alia litera illorū seu alchatin. i. lumborū

u † B. ex

x † B. Alia lfa. plurimæ Alia litera communiter

y B. sit hepar debile in eis Alia litera hepar

z B. tussim

a B. Alia litera. cū coarctatione non cum madefactione Alia litera propter coarctationem instrumenti

b B. aqua carnis. Alia litera. carbo

c B. pecten

d B. partiū vmbilici & pectinis

e B. oseum

f † B. oseum

g B. est laboriosa ægritudo faciens ægrū diu pati

ANNOT.

Vbi iecur uehementer perfrixerit, uitium aquæ intercutis contrahitur: in quo nonnunquam spiritus copia cum humidi momento intra peritonæum & intestina colligitur, & fit tympanias, quam etiam hydropem siccam Hipp. nuncupat 4. aph. Aliquando contra humorum abundantia cum modico spiritu in ijsdem regionibus, intra peritonæum. s. & intestina colligitur, seruaturq; ueluti in utre, & ascites appellatur. Nonnunquam in tota corporis mole frigidior pituitosiorq; sanguis continetur, partim à iecore descendens, partim ex tota carne corporis ueluti in aquam resoluta emanans, & hydrops leucophlegmatias, hyposarcidios, uel anasarca uocatur. ita ut tres hydropis in uniuersum sint species, quod & ex Paulo lib. 3. & ex Gal. legere est tum 5. de loc. affec. tum 3. Comm. in lib. Hipp. de humorib. tum 4. de rat. uict. in ac. & alibi. itemq; ex Tralliano lib. 9. Cæterum aduersus horum sententiam Hipp. 4. de rat. uict. in ac. duas tantum hydropis species esse ait, hyposarcidion, & eam quæ ex flatu. Aretæus uerò 1. de diuturn. morb. leucophlegmatian ab anasarca distinguit, quoniam si ex alba pituita crassa & frigida est affectus, leucophlegmatian; sin in humorem sanguineum, aquosum, tenuem, carnes liquatæ fuerint, hydropem anasarcam ait generari. Ita ut præter superiorum sententiam alij duas tantum, alij etiam quatuor hydropis species esse arbitrentur. Verùm breuibus. Et si fortasse leucophlegmatian distinguere antiqui consueuerant ab anasarca, quod Aretæus facit; monet tamen Gal. 4. de rat. uict. in acut. errare eos qui uel duas uel quatuor hydropis species putant. Et uere, quum tot magni uiri in eo conueniant, ut ad tres species omne hydropis genus referatur, non plures aut pauciores; nobis cum ijs in eadem sententia persistendum uidetur. Cæterū his omisis, quæritur hoc in loco quisnam affectus præter naturam sit hydrops. Author noster ægritudinem esse ait materialem. At Gal. lib. de diff. sympt. inter symptomata recenset, quæ imbecillam sanguificationem sequuntur. At uerò si quis propius rem spectet, hydrops symptoma est, actio uidelicet iecoris & concoctiricis facultatis læsa, intemperiem iecinoris ipsius sequens. Potest tamen etiam dici morbus, quòd tumor in ea est præter naturam, actiones offendens, si non alias, mouendi saltem promptitudinem lædens, & dolores quandoq; ob partium distentionem concitans. Qua uerò intemperie, & cuius partis uitio hic affectus fiat: quamuis & hac de re fuerit controuersia: Constat tamen eum non iecoris solùm, sed & aliarū partiū & lienis, et uteri uitia sequi. quod fusius & Paulus loco citato & Gal. 6. de loc. aff. aduersus Erasistratum

aph. 11.

Cap 48.
Com. 24. Cap. 7.
Com. 24.
Cap. 1.
tex. 111.

Cap. 1.

Com. 111.

Cap. 4.

Cap. 4.

tum notat. In uniuersum quem à frigida intemperie procreatur. quanquam enim quandoq; etiam calores immoderatos sequitur, ut 6. de loc. aff. legere est; cõiuncta tamen eius causa innati est caloris imbecillitas & refrigeratio. Verùm, oritur hic rursum quæstio, quum tres sint hydropis species, quænam earum curatu sit difficilior. Quidam anasarcæ id ascripserunt, quod Auic. hic notat, quum ait, § Et quidã quibus uidetur q. hyposarca est deterior alijs &c. § à quibus etiam dissentit. Alij ascitem præferunt, quod author noster. Alij tympaniam quod Auer. 3. Coll. Profectò, in anasarca non iecoris tãtùm; sed uenarum & carnium quoque totius corporis peruersa intemperies est: ut propterea poßit quis hanc maligniorem putare quàm uel tympaniam uel ascitem. Sed quamuis res ita se habeat, & pluribus corporis partibus uitium in anasarca cõmunicet, quàm in ascite; minor tamen nostra sententia in eadem hyposarca intemperies est, & minor morbus: quippe quòd in ea uniuersum corpus pituitoso sanguine redundat, qui, etsi perfectißime concoctus non est, suscepit tamen coctionis initium contra quàm in ascite; in hac enim non pituitosus, sed tenuißimus, & aquosus est sanguis, à coctionis fine, quæ incraßatio est longe distans. Vt propterea eorum opinio nobis minime satisfaciat, qui anasarcam à maiori frigiditate fieri putant quàm ascitem, contra Auicennæ sententiam. De tympanite uerò, quòd Auerroes difficilius curari eam asserat; putamus nos, non esse id ab Auerroe absolute prolatum. sed quoniam non minus à calore quàm frigore procreari hanc Auerroes putat, propterea q; laborare ait medicos, ut causam eius internoscant, an sit, uidelicet à frigida, an à calida causa; idcirco ob causam cognitu difficilem, curatu hæc difficilior est quàm uel hyposarca uel ascites. Fortasse uerò, quum flatus non nisi calidis curentur, quia tympanitem ex calore etiamnum gigni arbitratur; propterea indicationum curatricum gratia, quæ contrariæ sunt (flatus enim calida remedio, causa uerò tympanitis eo in casu frigida exigit) difficiliorem curatu hanc Auer. existimauit.

Cap. 1.

Cap. 21.

De causis proprijs asclitis. Cap. 5.

Causa coniuncta in ipsa est, quòd superfluitas aquosa non egreditur ex parte sui exitus, quare reuertitur necessario, & fluit ad alium locum, quam ad illum, in quo comprehendi & constringi solet necessario. Aut secundum semitam resudationis, aut separatione[a] § uentositatis, quàm resoluit coarctatio: aut § propter multitudinem materiei. Aut propter uehementiam expulsionis, quam expellit natura necessitate uincente in uijs, quas habent superfluitates ad spatium uentris, & ad concauitatem uentris, in qua sunt intestina. Et plurimum stationis eius non est, nisi inter zirbum & inter siphac intrinsecum,[b] § non propter resolutionem zirbi: imò non nisi corrosione § zirbi. Et tu iam sciuisti, quod expulsio naturalis quandoque[c] § penetrat apertionem § in ossibus, nedum ab alijs, aut secundum semitam scissuræ aliquorum meatuum, qui præparati sunt cibo ad hepar: quare[d] § attrahitur § aquositas ad eos[e] § antequam § ad hepar. Aut secundum semitam, quam dixerunt quidam antiquorũ sublimium, & sequuti sunt eam quidam antiquorum posteriorum. s. quòd illa reuersio est ex orificijs uenarum, quæ perueniunt ad[f] § sumen in utrisq; lateribus. § Et sumitur ex eis cibus[g] § ex § orificijs, quæ sunt uenientia ad ipsum & egreditur ex eis urina, quoniam infantes dum sunt in uentre mingunt[h] § ex sumine: § & orti antequam ligẽtur mingunt etiam ex[i] § sumine. § Quumq; prohibetur, ex illo latere tendit ad uesicam. Quum ergo necessitatem faciunt oppilationes, & resistentia uirtutum expulsiuarum ex partibus alijs,[k] § expellitur § aquositas in illis uenis, donec perueniat ad orificia earum. Quumque non inuenit meatum ad[l] § sumen § dilatantur ad uentrem, & aperiuntur, & 10 fiunt ualde latiores secundum comparationem ad creationem suam primam: & coarctãtur meatus, qui sunt apud gibbositatem. Ipsi enim sunt stricti, & augmentatur strictura eorũ: plus quàm illorum, qui sunt apud concauitatem. Et non elõgatur quin sit euacuatio aquositatis ex uentre, adueniens ex istis partibus. Et medicina quidem inuenit uiã per eas ad hepar: deinde ad intestina. Et causa quidem huius causæ coniunctæ, aut est in uirtute separatiua, aut in materia separata, aut 20 in uijs. Causa itaq;, quæ est in uirtute separatiua est, quoniam separatio est communis inter uirtutem expulsiuam in hepate, & uirtutem attractiuam in renibus: quum ergo debilitantur ambæ, aut una earum: aut fuerit in uijs oppilatio, & propriè quum est in renibus apostema durum, & nõ separatur aquositas, & non recipit eam corpus, & non tolerant eam uiæ, tũc necessario est unus modorũ casuum hydropisis asclitis. Et propter hoc quandoque accidit hydropisis propter debi30 litatem & ægritudinem in[m] § hepate § solum. Causa autem, quæ est in separato, est, ut sit aquositas plurima ualde, ultra quam uirtus separare possit, aut sit non bene digesta. Et aquositas quidem fit plurima ualde, propter potum aquæ frigidæ plurimæ: &[n] § similiter § propter uehementiam sitis dominantis propter complexionem in hepate, facientem sitim: aut propter causam aliam facientem sitim: aut propter oppilationem, cum qua non attrahitur ad hepar aliquid, de quo sit cu40 randum, quare assidua fit sitis super multitudinẽ potus: aut quoniã aqua non confert siti, aut quia calida est, non frigida, aut quia in ipsa est qualitas faciens sitim ex salsedine, aut bauracitate, aut alijs. Pars autem alia est, quoniam[o] § propterea quòd § non æquatur dispositio digestionis cibi humidi, recipiunt corpus[p] § & § hepar partem cibi humidi, & redit pars eius, & implet uias: & quandoque perducit ad causam hydropisis asclitis prædictæ, si dominatur aquositas: aut tympanitis, si do50 minatur uentositas: & illud in digestione secunda. Causa autem, quæ est in uijs, est ut sint illic apostemata, & oppilationes prohibẽtia aquositatẽ ab[q] § inceptione § uiæ suæ, & penetratione in parte sua: imò prohibet, & conuertit eam ad partem aliam, quàm ad uiam suam. Et quando expellit natura ex hydropico aquositatem hydropisis per seipsam, significat euasionem. Et in pluribus horis quum[r] § catarrhum patitur § hydropicus, redit inflatio in spatio trium dierum. Et secundum plu60 rimum fit illud ex uentositate. Inquit Hippoc ab illo, qui habet phlegma plurimum inter diaphragma & stomachum, faciens ei dolorem: tunc quũ ipsum uadit in uenis usque ad uesicam, resoluitur ægritudo. Inquit Gal. melius est ut precipitetur phlegma ad[s] § femur § non ad partem uesicæ. Quomodo enim resudabit ad eam quum sit phleg-

a B. vaporum quos permutat & conuertit coarctatio in aquã
b B. & non per transitũ zirbum, nisi propter corrosionem
c B. facit penetrare pus in
d B. Alia litera resudat
e B. non
f B. vmbilicum in embrione
g B. &
h B. ab vmbilico suo.
i B. ex vmbilico suo
k B. penetrat
l B. vmbilicum
m B. Alia litera renibus
n B. hoc
o B. quum
p B. aut
q B. incessione
r B. perforatur
s B. pectinem

phlegma,& nō sit aquositas subtilis. Et dico ego nō elongaṫ quin resoluat,& subtilieṫ. Et non elōgatur quin sit expulsio eius secundum electionē naturæ ad partem aliquā pp necessitatē suā, aut sit in partes alias propter causam [t] § agentem, § sicut expellitur pus, quod est in pectore, ad concauam, & ad uesicam. Hæc autē penetratio non est mirabilior penetratione puris in ossibus pectoris. Et illud, quod quidam dixerunt, quòd forsitan intellexit per phlegma, aquositatem, etiā est longinquum,& non est necessarium. Et quandoq; accidit ut infletur uenter sicut in hydropisi, in eo, qui habet ulcera intestinorum: deinde perforentur, & non moueatur usquequo moriatur: & [u] † § § egestio effunditur ad uentrem eius, & magnificatur iste: sed hoc, secundū me, quamuis dicatur, est sicut longinquū. Mors enim magis antecedit, quàm illud, & propriè quum est eruptio ex superioribus,

t B. mediātem seu prohibentē.

u † B. illud est quoniam

ANNOT.

Ascitis coniunctam causam esse ait, aquosi humoris retentionem: quod & Gal. & Paulus citatis locis. Quia uerò, ut diximus, serosi huius humoris sedes in hoc hydropis genere locus est inter peritonæum & intestina; docet author quo nam modo recipi is in eum locum possit, quem tu uide. Hærent tamen docti quidam uiri ex recentioribus, quos alioqui nos maximè ueneramur. atque id maxime fieri putant, exeso aperto, rupto, fissove uase aliquo, in quo humores contineri solent. temereq; hallucinari eos arbitrantur, qui per angustos cæcosq; poros serosum humorem transferri in capacitatem abdominis putant. quum alioqui hac ratione ascites omnes æquè inuaderet. & distribuēdis humoribus uideretur natura inutiliter uias, ductusq; tam multos destinasse. Adde, quòd ijs quos ipsi ex urina dies uiginti supressa extinctos norunt, aquæ nihil deprehensum est, per cæcos illos ductus in abdominis spatium refluxisse, quoniam integra, nec pertusa his erant sanguinis seriq; conceptacula. Cæterum, quòd serosus humor per angustos illos abdominis meatus penetrare non tanto negocio possit; testari Hipp. potest, qui 7. aph. de reposita inter septum transuersum & uentriculum pituita meminit. testantur alij omnes, quibus conuenit, humores pleuritim concitantes, per durissimæ illius membranæ costas succingentis poros adigi. quare mirandū non erit, ut idem in ascite usu uenire & Auicennas & cæteri affirment. Non tamen cur idcirco ascite corripi omnes oporteat, uidemus: neq; quòd inutiliter uias multas distribuendis humoribus natura destinarit. Sequitur enim hic affectus non rectè se habentis, sed errantis naturæ uim; delegaturq; hæc modo in hanc, modo in illam sedem pro naturæ impetu, pro partis huius uel illius imbecillitate, quæ alioqui æqualis in omnibus non est. Quare neq; id mirum fuit, quòd in dissecto cadauere, cui suppressa tot dies urina fuerat, inuentus serosus ille humor in hac sede non fuerit, quum non uno & eodem modo, aut idem in omnibus natura agat.

De causis proprijs hyposarchæ. Cap. 6.

Causa antecedens in ea est corruptio in digestione tertia, decliui ad cruditatem, & aquositatē, & phlegmaticitatē: & sanguinē non adheret corpori adherentia naturali, propter sui [a] § frigiditatem & indigestionem. § Et quandoque est antecedens in hoc [b] § digestio secunda: aut digestio prima § aut corruptio eius, quod [c] § sumitur § aut phlegmaticitas [d] † § § Et quum debilitantur digestiua, & retentiua, & separatiua in hepate ipso: [e] † § § aut per communitatem, quamuis non sint apostemata aut oppilationes prohibentia penetrationem cibi: & [f] § sicut multitudo frigiditatis § uenarum corporis, & ægritudines [g] † § § accidentes & oppilationes existentes in [h] § eo § ex comestione uiscosorum, & luti, & similium. Et quandoque est propter stationem in frigore aeris frigidi, in quo iam fortè efficit impressionem. Et quandoque accidit causa caliditatis liquefacientis corpus, & humores: quum ergo accidit oppilatio, non potest cum eo penetrare humor uirulentus, liquefactus in partes renum, quare dispartitur in corpore: & plurimum hujus fit subito. Et fluxus quidem uentris quandoque est ualde iuuatiuus in hyposarcha. Et natura quandoque studet ut expellat superfluitatem aquosam in uijs naturalibus, & non naturalibus. Sed quandoque [i] § fit pigra § ab illa expulsione. Aut fortasse [k] § uincit § penetratio eius non naturalis in modis prædictis dominium expulsionis naturalis super eam. Et fortasse non recipiunt eam meatus. Et fortasse expulsiua expellit eam ad partem hepatis: quoniam eius aquositas est ex genere eius, quod expellitur ad hepar. Quum ergo nō recipit eam hepar, & quæ sequuntur ipsum, propter debilitatem, aut propter multitudinem materiei, aut quoniam corpus non recipit propter oppilationes, aut alia, hesitat inter duas expulsiones. Inquit Hippoc. cuius hepar repletur aqua, deinde erumpit aqua illa ad panniculum [l] § intrinsecum, § impletur uēter eius, & moritur. Inquit Gale. intellexit per illud uesicas plurimas, quæ accidunt super manifestam partem hepatis, & congregant aquam, quum erumpuntur & sunt multæ, colligitur aqua in spatio hepatis & parum penetrat in zirbum, nisi propter corrosionem zirbi ex illa parte. Et dixit. hæc aqua est sicut aqua hydropici, [m] † § § qui non moritur: imò egreditur aqua eius, & uiuificatur [n] § aut incidendo aut medicando. § Et similiter nō elongatur in hoc quin [o] § rarum sit, aut elongatur quòd reuiuiscat: § & ego existimo quòd moritur: quoniam hæc aqua est deterior in substantia sua, quare corrumpitur in spatio, & interficit uapore suo: quoniam hepatis eius tunica continens ipsum, iam corrupta est.

a B. malitiam

b B. corruptio digestionis secundæ. Alia lsa. corruptio digestionis secundæ aut corruptio digestionis primæ

c B. comeditur

d † B. eius.

e † B. & fortis fuerit attractiua in mēbris, & debilitaṫ digestiua in eis est huiusmodi hydropisis. Et plurimum eius est propter frigiditatem hepatis propriam

f B. est plurimū propter frigiditatem

g B. eis

h B. eis]

i B. deficit

k B. antecedit

l B. ventris

m † B. Et quandoque efficitur hydropicus

n B. cū natura aut medicatione

o B. ꝙ viuat

ANNOT.

Et fluxus quidem uentris quandoque est ualde iuuatiuus in hyposarca &c. § Ex Hippocrate desumptū hoc est 7. aphor. quum ait. Ei qui leucophlegmatia detinetur, si fortis uentris fluxus superuenerit, à morbo liberatur. Limitat tamen sententiam hanc Hippocrates 2. lib. de morbis, quum de pituita alba uerba facit. atq; id euenire asserit, si uenter turbatus fuerit in morbi initio. Aliud scribit author adnotandum, ijs uerbis. § Inquit Hippoc. cuius hepar, &c. § Aphorismum Hippo. citat ex lib. 7. Quibus hepar aqua plenum in omentum eruperit, ijs uentēr aqua repletur, & moriuntur. Quam sententiam perpendens Galen. dubitat perpetuo ne uera sit. author tamen noster Hippocrati planè subscribit.

Aphor. 30.

Aphor. 55.

De

De causis tympanitis. Cap. 7.

PLurimum causarum tympanitis est corruptio digestionis primæ propter uirtutem, aut propter materiam. Ipsa enim, quum non ualde digeritur, quum iam in eam egerit caliditas debilis operationem aliquam, non fortem, abhorret eam corpus, & [a] §fugit ab ea, §& primũ ad quod conuertitur, est uapor, & uentositas. Et quandoque sunt istæ materiæ contentæ in partibus stomachi, & intestinorum[b] §recipientes resolutionem debilem, quæ resolutio fit§in uentositatem & propriè quum stomachus est frigidus, & humidus[c]§quoniam non digerit§ad digestionem hepatis, [d]§deinde fit ĩ hepate caliditas aliqua præparata ut digerat aliquid nondum præparatum ad suam digestionem. § Et quandoque est illud propter caliditatem uehementem extraneam in stomacho, & hepate, incipiendo ad cibos humidos, & humiditates corporis, antequam dominetur super eos digestio, quæ prouenit à caliditate innata, & efficit in eis operationem non naturalem, & resoluit eos in uentositatem ante digestionem. Est ergo causa tympanitis debilitas digestionis primæ, & debilitas caloris: aut propter uehementiam caliditatis dominantis, quæ non dimittit tempore digestionis, aut propter cibos.

Et quandoque accidit in febribus pestilentialibus, & in pluribus finibus ægritudinum acutarum inflatio uentris, quasi tympanites, ex quo auditur sonitus tympani, si percutiatur manu, & est signum malum ualde.

a B. expellit ipsam

b B. qñque efficiẽtes pũctionẽ vel dolorẽ cõtinuũ, qm caliditas naturalis nõ fortis faciens in eis resolutionẽ debilem permutat eas. Alia lrã. qñque efficiunt punctionẽ continuã, qm caliditas nõ dominãs faciẽs in eis resolutionem debilem

c B. Alia litera. quare non præparat. Alia lrã.

d B. deinde est in hepate caliditas quæ vult digerere rem non præparatam uel nõ dispositã adhuc ad digestionem suam Alia litera præparata digerere rẽ nõ dispositã adhuc ad digestionem suã.

ANNOT.

Quod tympania non ex frigiditate solùm, sed etiam ex calidiori causa proueniat, quod hic author testatur, animaduertit & Auerroes 3. Coll. de qua etiam re antea admonuimus.

De signis communibus. Cap. 8.

OMnes species hydropisis sequitur corruptio coloris. Et est color in splenetico decliuis ad uiriditatem, & nigredinem. Et in omnibus accidit inflatio pedum propter debilitatem caliditatis innatæ, & propter humiditatẽ sanguinis, & eius uaporem, & inflatio amborum oculorum, & inflatio extremitatum aliarum. Et omnes illæ non euacuantur ex siti clamosa, & cõstrictione anhelitus. Et plurimum earum est, cũ paucitate appetitus cibi, propter uehementiam appetitus aquæ, nisi accidat quæcunque illarum sit, à frigiditate hepatis, & propriè à potu aquæ frigidæ in non sua hora. Et in omnibus illis, & propriè in asciti, deinde hyposarcha, minoratur urina. Et in pluribus dispositionibus rubet, propter paucitatem suam, quare aggregatur in ea tinctura, quæ sparsa est in[a] §hepate§ & etiam propter paucitatẽ separationis sanguinis & choleræ rubeę ab urina. Non ergo oportet ut iudicetur propter tincturam aquę, & rubedinem etiam, caliditas hydropisis. Et accidũt eis plurimũ febres tepidę. Et multoties accidunt eis bothor, quæ eruptæ emittunt à se aquam citrinam. Et multiplicatur [b] §egestio sanguinolenta§ in hyposarcha, & tympanite. Et quum est initium hydropisis ex apostemate in hepate, astringitur natura, & apostemantur pedes: & est tussis sine sputo, & accidunt apostemata in latere dextro, & sinistro, quæ occultantur, deinde apparent, & plurimum illius fit in asciti. Et si incipiat in ambobus ilijs, & alchatin, incipit apostema ex pedibus: deinde accidit [c] §fluxus uentris sanguinolentus longus, qui§ non resoluitur, & neque egreditur cum eo aqua. Et hydropisis cuius causa est calida, est cum signis caliditatis, & ex inflammatione & siti, & citrinitate coloris: & amaritudine oris: & uehementia siccitatis in corpore: & casu appetitus cibi: uomitu citrino, & uiridi: & fortis fit adustio urinæ in fine eius propter uehementiam choleræ. Et si est ex genere eius, in quo multiplicatur liquefactio & expulsio ad duas uias naturales, significant ipsam multitudo citrinitatis, & signa liquefactionis, & antecessio egestionis: & urinæ lauatiuæ, & uirulentæ: & incipit ex partibus iliorum, & alchatin. Et similiter omnis hydropisis facta ab ægritudinibus acutis[d] † § § Et hydropisis cuius causa est apostema durum, cognoscitur per [e]§signa eius, & fluxum uentris sanguinolentum, qui sequitur eam § & paucitatem appetitus cibi. Et illa cuius causa est apostema calidum, incipit ex parte hepatis: & constringitur cum ea natura: & sunt reliqua signa, quæ sunt apostematis calidi. Et spleneticam quidem significant color ad uiriditatem decliuis: & ægritudo antecedens in splene: & quandoque non cadit cum ea appetitus. Et similiter quum est ex renibus, nõ cadit appetitus in hora[f] §eo casu, quo§ cadit in hepatica: & antecedunt eam ægritudo renum, & apostemata eorũ, & ulcera ipsorum.

a B. plurima

b B. diaria

c B. diaria longa quæ. Alia lrã diaria lõga cum qua nõ resoluit aut euacuatur aqua

d † B. Et hydropisis cuius causa est frigida, ẽ contraria huic. Et qñque uehemens fit cũ ea appetitus cibi valde sicut ĩ frigiditate stomachi, postea quũ supfluit cõplexio cadit.

e B. flegma ei° & fluxũ ventris diarium

f B. & in quãtitate qua

De signis ascitis. Cap. 9.

CVm asciti est grauitas sensibilis in uentre. Et quum percutitur uenter, non est sonitus ei: sed quando commouetur, ex eo auditur sonitus aquæ commotæ. Et similiter quando permutatur habens eam ex latere ad latus. Tactus eius est tactus utris pleni: non utris, in quo est inflatio. Et non [a]fiunt cum ea membra §grauia, § & non est magnitudo membrorum eorum, sicut in hyposarcha, imò arefiunt. Et est semper super cutem corporis[b]§tensio§cutis humidæ extensæ. Et quandoq; cum ea est apostema uirgæ. Et accidit [c]§paucitas urinæ.§ Et est pulsus habentis eam paruus, frequens, decliuis ad duritiem, cum aliquanta tensione, propter tensionem uelaminum. Et quãdoque declinat in fine eius ad lenitatem, propter multitudinem humiditatis. Et quando est hydropisis ascites eueniens subito, post lapidem exeuntem, absq; causis manifestis in hepate; tunc scias, quòd una duarum uiarum [d] §duorum testiculorum§iam disrupta est.

a B. pinguia

b B. splendor

c B. inflatio testiculorum

d B. pororũ vritidum

De signis hyposarchæ. Cap. 10.

QVum ipsa est, apparet cum ea inflatio in corpore toto, sicut accidit corpori mortui. Et impinguantur membra in ipsa. Et propriè facies est decliuis ad pinguedinem, non ad arefactionem. Et quum premunt digiti in omni loco corporis eius, [a] § comprimitur. § Et non est in uentre eius de inflatione, & commotione, aut inflatione & exitu [b] § suminis, & uentris, illud, quod§ est in uentre ascitis & tympanitis. Et secundum plurimum sequũtur eam [c]§flu-

a B. fit compressio profunda

b B. vmbilici & tensione in modum timpani quæ

c B. diaria

xus uentris sanguinolentus,§& lenitas naturæ tēdens ad albedinem. Et quandoque pulsus eius est undosus, latus, lenis. Et iam dictū est, quòd quādo est in facie hominis, aut manu eius sinistra, mollities; & accidit ei in principio huius accidentis, pruritus in naso, moritur in secundo die, aut in tertio.

De signis tympanitis. Cap. 11.

EGreditur in ea[a]§sumen§plurimo exitu. Et neque est illic de grauitate illud, quod est in asciliti: sed quandoque est in ipsa de tensione, quod non est in asciliti: imò quādoque est, quasi sit corda tensa. Et non est in ipsa pinguedo mēbrorum, sicut est in hyposarcha: imò incipiunt membra tendere ad arefactionem. Et quum uenter percutitur manu, auditur ex eo sonitus utris, in quo est inflatio, non utris pleni aqua. Et est appetens eructuationem semper; & melioratur ea, & exitu uentositatis. Et eius pulsus est longior pulsu aliorum hydropicorum: & non est debilis, quum non lædatur uirtus cum qualitate sua: [b]§et non minoretur attractione§ascitis. Et est secundum plurimum uelox, & frequens, decliuis ad duritiem, & tensionem. Et non est inflatio pedū sicut est in alijs.

a B. vmbilicus

b B. aut grauitate repletionis Alia litera aut grauitate debilitante quę est in asciliti

ANNOT.

Repetenda pro hoc & sequentibus, loca sunt in superioribus annotata. Vide præsertim Aetium lib. 10. Hipp. & Gal. 2. prognost. Vide & Aretæum 1. de diu. morb.

Cap. 20.
Text. 2. & 3.
Cap. 16.

De cura cachexiæ. Cap. 12.

COnsidera, an sint in corporibus eorum humores diuersi, cholerici, & educantur solutione uētris cū hierapicra. Ipsa enim educit supfluitates absq; humiditatibus innatis. Et si scieris ꝙ humores eorū sunt uiscosi, grossi: solues cum hiera diacoloquintidos, Et quandoq; [a]§ponuntur§in ea aloes, & coloquintida, & polypodium: & agaricus cum scāmonea. Et pondera in illis erunt secundum quantitatem, quam existimaueris de subtilitate humorum, & grossitie eorum: & uirtute corporis: & debilitate ipsius. Et quādoq; indigēt eis, quæ sunt sicut elleborus niger, si non ualent alia in mundificando, & educēdo superfluitates uiscosas. Et cū hoc toto oportet, ut subtile studium sit in soluendo eos: & separes in eis illud, quod in potu sumunt. Et quoties imaginaris, quod materia aggregetur, non permittas ipsam figi; sed itera euacuationē. Et cum hoc oportet ut tu consideres stomachos eorum, ne lędantur à solutiuis: & ponas eorum solutiua aromatica sicut xiloaloes crudum, & similia. Si autem uirtus fuerit fortis, non multiplices cogitationem in hoc: sed[b]§ fac perueniendo ad finem§sufficientem. Et ad summum oportet, ut sit regimē prohibens generationem superfluitatis. & illud quidem cum euacuationibus subtilibus, frequentibus. Et deuitent phlebotomiam quantū possibile est. Et si fuerit necessaria propter repletionē sanguinis, aude super eam cum[c]§mensura, §& partire in diebus tribus aut quattuor. Et quum plus est necessaria phlebotomia, est quando causa est ex retētione sanguinis hęmorroidarum, aut menstruorum. Et melius, quidem est, ut euacuatio fiat in primis cum eis, quæ mundificāt sanguinem, sicut hiera, & similibus: deinde si nōdum sufficit, extrahe sanguinem paucum. Et in pluribus dispositionibus, quas habent, necesse est ut euacues cum eis, quæ educunt humores solutione uentris, & aperiunt oppilationes. deinde cum eis, quæ prouocant, & aperiunt oppilationes. Et clysteria subtiliantia, & resoluentia humiditatem, solutione educentia eas, conferunt in ea ualde. Quum ergo euacuantur, tunc illud, quo melius curantur, est exercitium temperatum, & minoratio potus aquæ, & balneatio cum aquis de baurach, & sulphuris, & aluminosis: [d]§quod si desunt, tunc fiat cum aqua maris.§ Balnea autem dulcia nocent eis, nisi utantur eis siccis: & sudent in aere eorum calido: & ut utantur uomitu ante cibum: est enim bonum regimen eis. Et oportet ut sit in principio rei cum raphano infuso in sirupo acetoso: & in fine eius cum elleboro. Et ut permutentur ad exsiccationem quantum possibile est, & ad apertionem. Et utantur in emplastris ipsorum, & potibus eorum, medicinis exsiccatiuis, aperitiuis, subtiliatiuis, aromaticis: sicut spica, & casia, & cinnamomo: & medicinis [e]§lubricantibus§ sicut absinthio, & Keisim, & eupatorio, & semine urticę, & camepitheos, & aristol. ro. & succo cucu. asinini, & folijs mezereon, & [f]§gensit§& alkekengi cum proprietate sua: & ponatur in emplastris ipsorū sulphur, & succus cucu. asinini, & radix mezereon, & folia eius, & nitrum, & cinis lilij, & spuma maris. Et ista & similia horum, conueniunt fricationi eorum in balneo. Et conferunt eis[g]§tymbra, & alcandaricon, & uinum odoriferum paucum, & syrupus de lilio.§Et ex eis, quæ conferunt eis ualde, sunt sirupus de absinthio in ieiunio, [h]†§ § mithridatum, & diacurcuma, [i]§ & dialacca & alkekengi, & diaspermaton.§Et quandoque sumūt in potu de lactibus, lac camelarum, & urinas earum: & propriè in corporibus solidis, fortibus: & propriè quando antiquatur cachexia, & [k]§fortasse fit§hydropisis. Et quandoque sumuntur in potu ℥.ij. de urina camelarum cum serapino, cuius plurimum sit usque ad aur. s. Et similiter de urinis caprarum. Et quandoque rectius est, ut cōmisceantur cum eis mirobalani citrini, si materiæ fuerint subtiles cholericæ. Et conferunt eis ex uaporationibus, uaporatio stomachi & hepatis cum [l]§ galia & casia§ & similibus. Et iterum fac emplastrum ex eis, cum [m]§lilio § & similibus. Et assiduè fricare uentrem cum eis, quæ sunt sicut baurach, & sulphur cū oleis calidis notis. Et confert eis ex emplastris emplastrum de tortellis cum cydonijs. Et si inobediat, liniatur ex stercore uaccino, & stercore caprino. Cibus autem habentium cachexiam, sit ex eis, in quibus est suauitas, & confortatio naturæ, sicut alduragi, & alcubugi: & sint iura eorum aziberagi odorificata ualde cum eis, quæ sunt sicut gariophylli, & cinnamomum, & zingiber & mastix etiam. Et similiter almofusat. Et ex fructibus granata dulcia: & de cydonijs parum non nocet. Et oportet ut misceantur etiam cum cibis ea, quæ sunt sicut sinapis, & porrum, & allia: & quæ currunt cursu eorum

a B. Alia litera. confert

b B. Alia litera. euacua quantitatem

c B. Alia litera. timore

d B. Alia litera. & ꝙ sedeant apud mare

e P. subtiliantibus

f B. giansir

g B. miua & alcādicun & vinū odoriferū subtile paucū & sirupus meisusen

h † B. Et de cōfectionibus præcipuè post mundificationē, sūt theriaca &

i B. Kalklanzi cum seminibus Alia litera. & alkalklengi maturi

k B. existimaē quòd fiat

l B. spica & casia lignea

m B. almesusan

rum

rum absque multiplicatione plurima.

ANNOT.

In cachexia dubitatur an secanda sit uena. Profecto quum in hac innatus calor imbecillus sit, abstinendum prorsus uidetur. Paulus tamen lib. 3. auxilium esse ait, nisi quid impediat, in sanguinis detractione, quæ particulatim ac per uices ad tertium quartumve diem producatur.

Cap. 47.

De cura asclitis. *Cap.* 13.

Canon communis in curis eorum est exsiccatio, & extractio superfluitatum, & si nõ cum alio, saltem cum statione in sole, ubi non est uentositas, & calefiendo ad ignem accensum ex lignis exsiccatis. Et comedere cum mensura. Et dimittere aquam. Et aperire poros. Et prouocatio frequens. Et solutione uentris educere aquositatem[a] § subtilem § cum facilitate, & frequenter. Et expectatio super sitim, & regimen ipsius, & prohibitio à uisione aquæ, nedum à potu ipsius, quantum possibile est. Et si non est excusatio, quin ipsa potetur, bibatur post cibum [b] § aliquantulo spatio, § & permista cum uino, aut alijs. Et minoratio cibi, & subtiliatio eius ualde, est melior cura. Et exercitium, quod diximus in capitulo hyposarchæ. Et conseruatio uirtutis, & confortatio ipsius cum bene redolentibus, aromaticis, & olfactionibus suauibus, & odoribus ciborũ confortantium: & confortatio ipsorum cum uino aromatico. Et non est multitudo potus [c] § uini § in ea laudabilis. Et ex eis, quæ conferunt eis, est uomitus: & propriè ante cibum: & etiam post cibum de tertio in tertium, aut de quarto in quartum, aut de quinto in quintum. Ipse enim iuuat eos ualde. Et sternutatio cũ medicinis, & insufflationes & alia conferunt eis [d] § ex illis, quæ deponunt aquositatem, & extrahunt § eam ad uias euacuatiuas. Phlebotomiam uero oportet ut deuitet omnis hydropisim habens, quantum potest, nisi illi, qui patiuntur hydropisim ex retentione sanguinis: phlebotomia enim prohibet membris eorum nutrimentum, quũ ipsa sint pauci nutrimenti, & cum hoc infrigidat hepar ipsorum. Phlebotomia igitur est nociua in quampluribus dispositionibus. Et si fuerit illic apostema, [e] § perueniatur ad ipsam § in principio rei. Quumq; hydropicus conqueritur de latere sinistro multarum arteriarum, tunc non est eius quærimonia propter tensionem, quæ fit in ipso: nam ambo latera communicant in hoc: imò illud est propter sanguinem. Phlebotometur ergo in primis, deinde curetur cura hydropisis. Et si fuerit apostema durum, tunc non speretur in sanatione hydropisis asclitis, quæ sequitur ipsum: nã & si aqua euacuetur qualibet euacuatione, redit tamen & replet. Et scias quòd euacuatio cum medicinis, laudabilior est, quàm, quæ fit sectione, & resudatione: & fit [f] § difficile succurrere eis. § Et oportet ut fiat euacuatio hora, qua non est febris: [g] § quamuis enim § regimen exsiccet hydropisim, tamen apostema ipsam redire facit. Et oportet ut in ipsa minorentur trochisci stiptici, quamuis sint confortatiui, sicut est trochiscus de almirberis: & ꝓpriè quum constricta est natura. Et oportet ut fiat exsiccatio in hydropisi frigida cum omni calido, subtiliatiuo, aperitiuo. In hydropisi autem calida secundum modum alium, de quo singulariter sermonem faciam. Et scias quòd oleum de phisticis, & amigdalinum iuuatiua sunt in omnibus speciebus hydropisis. Medicinæ autem singulares conuenientes huic speciei hydropisis, & quum est frigida, sunt sicut decoctio andachocæ uehementis decoctionis: de qua bibantur omni die. ℥. ij. Aut decoquatur squillæ. lib. i. in iiij. Kist uini in uase mundo donec consumatur tertia uini, & bibatur omni die ex eo quantitas cochlearij magni: deinde addatur super illud, donec perueniatur ad quinque cochlearia: deinde minuatur donec redeat ad unum. Et iterum detur in potu omni die de succo calamenthi. ℥. j. Et dixerunt quidam, quòd oportet ut sumantur cantarides, & auferantur capita & alæ earum, deinde resoluantur corpora in aqua mellis, & ingrediatur æger balneum, & sumat illud in potu, aut comedat cum eo panem: & hoc apud me est error maximus. Et plus, quod [h] § expertum est debere sumi § ex eis in potu, est kerates. i. in potu aquarum expressarum notarum. Et dicitur, quòd quando mundificatur corpus [i] § potando § omni die ex theriaca [k] § quantitatem § ciceris cum decoctione calamenthi. xxj. die, & est contentus comestione una leui, quòd confert. Et existimauerunt quidã, quòd sumere in potu stercus caprinum cum melle, iuuatiuum est eis. Aut urinam ouium, aut urinã asinorum cum spica & melle. Aut aristol. rot. pondus. ʒ. iij. in uino. Et iam laudauerunt eis quidam omni die, aut omnibus duobus diebus sumere quantitatem fabæ ex alumine humido [l] † § § in aqua. Et ex medicinis iuuatiuis sunt [m] § alkekengi, & diacurcuma propriè. Et spes est ad omnem hydropisim in diacurcuma, & confectione alburbatus propriè, & electuariũ asus § & medicinæ de squilla, & syrupo squillitico: & theriaca. Et scias quòd thyriaca, & diacurcuma, & alkekengi conferunt ualde in fine hydropisis frigidæ. Et ex medicinis mirabilis iuuamenti, sunt trochisci de sabram & [n] § daruch. § Aliud, Recipe sabrã, myrobal. citrinorum partes equales: & dosis eius gradatim sit ex danich. j. & s. ad quantitatem. ʒ. bibatur in omnibus, iiij. diebus semel. Et in eo, quod est inter eos, bibantur trochisci almirberis. Et quandoque componuntur medicamina, ex reubarba. & costo, & baccis lauri, & fœnugræco, & lupinis, & enula, & gentiana, & gũma amigdali, & galbano, & sunt medicamenta iuuatiua. Regimen autem euacuans aquositatem est, cũ solutiuis ebibitis [o] † § § & clysteribus propriè. Ipsa enim propinquiora sunt aquæ: & leuiora super natura, & remotiora à [p] § liquefactione § & cum speciebus balneationum [q] § cum thermis & cum regimine calefaciente. § Et cum aquis, in quibus decocta sunt subtiliatiua, sicut fœniculus, & chamæmilla, & squinanthũ. Et speciebus unctionum, & emplastrorum, & uaporationum. Et ingreditur in summa illius, ut sumantur in potu lac caprinum, & lac camelarum fœtarũ. Et de hoc quidem genere, urina, & lac camelarũ fœtarum conuenientia sunt asciti: quum sumuntur hebdomada. i. cum trochiscis de aloe, in primis. ʒ. s. ex eis, cum. s. ʒ. spodij, usquequò perueniatur ad. ʒ. j. Et post [r] § istam euacuationem, eua-

a —— B. Alia litera

b —— B.

c B. squinzibin

d B. Alia litera. per hoc ꝙ attrahunt aquositatẽ & mouent

e B. occupetur in eo

f B. difficilis cõsolidatio earum

g B. Alia litera. Et licet

h B. audemus dare

i B. & potatur

k B. quantitas

l † B. dissoluto. Alia litera anethi humidi

m B. alkalkalẽgi & dialacca ꝓpriè in asclite & in oĩ hydropisi, & diacurcuma & confectio abnrbatus & electuariũ alsusen. i. de lilio cœlesti. Alia litera. alkalkalengi & dialacca ꝓpriè & ĩ ea ẽ spes ad oẽm hydropisim & diacurcuma, & confectio aburbatus & electuariũ susen. i. de lilijs cœlestibus & ex radicibus ipsorum

n B. compositio ipsorum

o † B. & suppositorijs

p B. principalibus

q B. & cũ ꝓuocatione sudoris facta cũ tanur, vel furnis calidis

r B. hebdomadã, quũ euacuat

cua cum mezerion cum. ʒ.j. Kekengi§deinde itera trochiscos de aloe hebdomada. i. & non cesses facere hoc, & fortasse sanabitur. [f]§Extenuati§ uerò non sumant in potu ex trochiscis de aloe in principio, nisi quantitatem unius danich. Et descriptio quidem trochiscorum de aloe est in antidotario. In solutiuis autem non oportet ut sit illud, quod nocet hepati. Et si aliqua necessitas facit huiusmodi necessarium esse, oportet ut rectificetur. Et oportet ut non sit subito; imò secundum uices. Nam illud, quod subito est, mortale est: &[t]§paruum§nocumentum[u]§debilitat§ hepar. Et aloes solum, est malum ualde hepati: quare oportet ut elongetur ab hepate, nisi propter necessitatem: aut cum ingenio rectificationis. Et oportet ut solutiua sequatur ieiunium: quare non comedat solutus postea die & nocte: si possibile est, & ut sequantur postea, quę confortant & [x]§constipāt§parum per, sicut sunt trochisci almirberis, & sicut aquę fructuum, in quibus est suauitas, & stipticitas, ita, ut confortent hepar: & propriè postea, quę sunt sicut sunt euphorbium & mezeriō, &[y]§aqua ammoniaci§& similia. Deinde administrentur rectificantia complexionem, sicut theriaca, & diacurcuma in frigida: & aqua endiuię in calida. Et illi quidem, quę est uehementis caliditatis, non conuenit lac camelarum fœtarum. Et incipiatur in lacte camelarum in primis a. xl. ʒ. & addantur in omni die. ʒ. x, Et[z]§deuita§ quum fuerit caliditas, ut non solutione educas choleram, quoniam ipsa resistit aquositati aliquo modo. Et quoniam necesse est, ut aquositas solutione uentris educatur, tunc duplicatur solutio uentris, & accidit uirtuti nocumentum, imò necessariū est, ut extinguatur cholera. Et solue aquositatem, nisi cholera sit transgrediens terminum in multitudine: & sis tunc contentus eis, quę sunt sicut myrobalani. Est enim bonum solutiuum in huiusmodi dispositione: sicut serapinum est bonum solutiuum in dispositione frigida. Et omnis superfluitas euacuationis in quantitate, & in tempore, est mala: & est in[a]§calida§rectior. Et ex[b]§solutiuis§bonis est ius alcanabir, & ius gallorum decrepitorum, & propriè cum polipodio, & anetho, & similibus. Et quum euacuaueris uicibus x. per aliquot dies, cum aliquo euacuatiuorum subtilium & cum lacte camelarum, & aqua casei, & reliquis, & minuta fuerit aqua, & alleuiatum fuerit apostema, tunc rectius erit, ut super uentrem cauteria fiant, ut non recipiat aquam post illud: & fiant cauteria post abstinentiam, & dimissionem solutionis uentris duobus diebus, aut tribus. Et sint sex cauteria, scilicet tria in longitudine, incipiendo à[c]§cassu usque ad femur, § & tria in latitudine uentris: & expectet post ipsa secundum famem & sitim. Et rectius quidem est, ut in potu sumant inter duas solutiones uentris, aliquid de aperientibus oppilationes: sicut trochiscos de amigd. amaris. Lac aūt camelarum, & caprarum, & propriè arabicarum, & propriè[d]§quum impinguātur in§potu detur, cum eis, quę solutione uentris educunt aquositatem, & subtiliant, & prouocant, sicut sceha, & abrotanum, &[e]§cardamomo§& alia. Et calefactis cum eis, quę conueniant cum hoc, hepati, sicut cuscute, & endiuia, & alia. Et non respicias ad illud, quod dicitur in ipso ex hoc, φ

- aqua cum pondere ʒ.ij. Kalkalangi
- f B. Debiles
- t B. minus
- u B. est debilitare
- x B. stipticant
- y B. ammoniacum
- z B. oportet
- a B. Alia litera. calido
- b B. lenitiuis
- c B. pectore usque ad pectinē,
- d B. nutritarū
- e B. chachali

decipiunt sophistici, & quod dicitur quòd natura lactis est contra hydropisi, imò scias quòd est medicamen iuuatiuum propter illud, quod in ipso est de abstersione. [f]†§ §Et est conueniens propter illud, quod in ipso est de proprietate sua. Quandoque enim est medicina [g]§lubricatiua§contraria ei, quod quęritur de cura qualitatis, sed est cōueniēs cū proprietate sua, aut propter [h]§ęgritudines§ sicut euacuatio, & similia: sicut ponitur endiuia in curationibus hepatis, quod habet ægritudines frigidas. Et sicut fit euacuatio [i]§& tenditur ad scāmoneam§ in ęgritudinibus cholericis: imò scias quòd hoc lac uehementis iuuamenti est: nam si homo asiduè ipso uteretur loco aquę & cibi, sanaretur per ipsum. Et illud quidem iam expertum fuit in quibusdā, qui peruenerunt ad terras Arabum, & perduxit eos necessitas ad illud, & sanati sunt. Et lac quidem camelarum quandoque administratur solū: & quandoq; administratur mistum cum alijs medicinis in quibusdam, quarum est intentio regiminis non calefacientis ualde, sicut myrobalanis cum semine endiuię, & semine cuscutę, & sale naphtico Et in quibusdam earum est intētio regiminis calefacientis, subtiliantis, sicut serapino, & [k]§ granis § eius. Et in quibusdam earum est intentio [l]§ superfluitatis solutionis § uentris, sicut [m]§costo§& similibus. Et quandoque admiscentur urinę camelarum. Et quandoque sunt cōtenti eo loco cibi, & potus. Et quandoque additur ei cibus alius. Et in utrisque dispositionibus, oportet ut tu uerifices in re eius, an corpus sugat ex eo & non soluat, aut soluat parum: aut soluat plus pondere suo secundum mensuram tolerabilem: aut superfluat, & soluat ultra tolerantiam: aut casectur in stomacho, & in uijs: aut perducat ad infrigidationem, aut fluxu uentris educat humorem grossum phlegmaticum, aut humorem adustum propter putrefactionem suam, si eam receperit. Et scias quòd melior hora sumendi ipsum in potu, est uer, usque ad initium ęstatis. Et ex regimine bono in dando ipsum in potu, est illud, quod experti fuimus multoties, & contulit: & est, ut bibatur lac camelarum fœtarum, secundum uacuitatem uentris, & abstinentiā diei & noctis ante ipsum. Et non [n]§ sumatur § in eis nisi parum ualde. Et si posibilis est abstinentia eorum. s. diei & noctis, fiat. Et necessaria quidem est abstinentia noctis, quæ est ante ipsum: deinde bibatur ex eo, quod mulctum est in hora, & statim, quantitas. ℥.ij. aut. iij. Et melius quidem est ut sumantur. ℥.ij. ex eo cum. ℥.ij. urinæ camelarum. Et abhorreāt aquam aliquibus diebus: & consideret usque ad dies. iiij. & inueniet, quod egreditur cū prouocatione, proximum ei, quod bibit. Et post illud soluetur uenter cum eo, quod bibitur ex eo: & fortasse non soluetur uenter cū eo, nisi fæx parumper. Et non soluitur per ipsum, nisi quia corpus iam repletum est ex eo. quod si soluatur uenter eius, ultra quàm bibit, abstineat ab eo una die, aut misceatur cum eo illud, quod constipat. Et si non soluit, tunc oportet ut timeat ex potu eius caseationem, & dimittat ipsum. Et similiter si soluit [o]§ ultra§illud, qđ bibitur, & tunc quidem oportet, ut bibat aliquid quod deponat illud, quod est in ore stomachi ex eo,

- f † B. cum facilitate
- g B. solutiua
- h B. rem aliam
- i B. cum scammonea
- k B. pilulis
- l B. prohibere solutionem
- m B. carath uel chara
- n B. comedatur
- o B. infra

co, & ut inter ipsum admixtum cum oppopanaco, & similibus: imò cõueniẽs est ut in omnibus tribus diebus sumat de pilulis de [p] ʒopopanaco, ʒ & similibus, cum quantitate pauca, quæ extrahat illud, quod fortasse caseatur ex reliquijs eius, aut generatur ex eo: & propriè quum eructuat aceto sè, & inuenit grauedinem. Et ex regimine conferente in huiusmodi dispositione, est clystere in hora. Et oportet etiam in huiusmodi dispositione, ut dimittat sumere ĩ potu lac uno die, aut duobus: & uacet ad uaporationes, & emplastra, quibus emplastretur uenter, & soluunt. Quòd si potus lactis non facit accidere aliquid ex hoc: & egreditur omni die res non superfluè, imò perueniens ad quantitatẽ duorum uasorum paruorum [q] ʒsicut aqua; ʒsit contentus eo, siue sit solum aut cum [r] ʒopopanaco ʒ & pilulis solutiuis de [s] ʒopopanaco ʒ & alijs. Et si superfluerit solutio uentris, [t] solue ʒab eo lac uno die aut duobus diebus: dein de gradatim procede in faciendo ipsum potare: & da ei in potu ex eo, lac [u] ʒanimalis iam nutriti ʒ ex stipticis, & permisce cum eo hora, qua emulgetur scoriæ ferri albasceri contritæ, & ablutæ cum uino, & acetoso assatæ secundum quantitatem. ℥. xx. & [x] ʒhypoquistidos ʒamborum ana. ℥. v. seminis apij. ℥. iij. [y] ʒbaccar pondus origani & opij & ruthæ. ʒEt dimitte in ipso hora una, deinde coletur, & bibatur. Deinde gradatim perueniatur ad purum, postea ad permixtũ cum eo, quod soluit uẽtrem, si necessarium fuerit illud. De diureticis uerò conferentibus non oportet, ut unum solum adhibeatur: imò fiat permutatio de quibusdam ad quędam, sicut sunt petroselinũ, & ammeos, & calamentum, & assarum, & fœniculum & semen apij & siler, & [z] ʒradix ʒaniudẽ, & chamepitheos, & acorus, & [a] ʒspica ʒ & daucus, & phu, & meu, & asparagus, & semen eius, & radix pastinacæ campestris, & kekengi. Et oportet ut optime fiat eorum tritura, ita ut uelociter perueniant ad partes gibbositatis. Et quum administras diuretica fortia, oportet ut administres postea aliquid de iuribus pinguibus, sicut est ius gallinæ pinguis. In emplastris uero regula est, ut non multiplicentur in eis ea, quæ exsiccantur & resoluunt cum stipticitate forti, [b] ʒstantia loco eius, quod exsiccatur & resoluitur ʒnisi res modica eorum, secundum quantitatem, quæ conseruet [c] ʒsanitatem ʒ si illa necessaria sunt, sicut sunt spica, & thus, & cyperi cũ quantitate pauca ualde: illud enim conseruat uirtutem mirach, & illud, quod in ipso est etiam: et facit ipsum non susceptibile. Medicinas autem singulares, quæ emplastrantur, & emplastra composita iuuatiua in hac ægritudine, iam plurima diximus in antidotario. Et ea, quę diximus hic, sunt experta, & iuuatiua: stercus uaccinum & stercus caprinum: & stercus uaccarum pascentium herbam non [d] ʒminimam. ʒ Descriptio emplastri ex eis. Sumatur ex hoc stercore uaccino aliquid, & bulliat cum aqua & sale: deinde puluerizetur super ipsum sulphur contritũ: & ponatur super uẽtrem. Et iterum stercus caprinum cum urina infantium. Et iterum stercus columbinum & baccæ lauri, & ireos. Et ex fortibus in hoc capitulo est stercus caprinum, & stercus uaccinum, in quo ponitur aliquid ex elleboro, & alscebran, & congregantur cum urina camelarum, & fit ex eis emplastrum. Et ex compositis bonis est ut misceantur [e] ʒalguadahi ʒ contritæ, & dimittantur super uentrem hydropici cum dispositione sua, postquam contritæ sunt cum ostracis suis: & expectetur super eas usquequo exsiccentur per seipsas. Et ex emplastris bonis est, ut fiat emplastrum ex gumma pini & nitro & enula & minuto thure, cum adipe uaccarum. Et emplastrum conueniẽs hydropisi, decoquantur ficus carnosæ cum aqua, & misceantur cum eis mezerion pars una, nitri part. ij. camepitheos pars j. & s. Aliud forte ualde. Recipe gummi pini, & ceræ, & issopi humidæ, & picis, & gũmi albotim, omnium an. darkimet iij. [f] ʒmeha & est storacis ʒ & masticis, & aloes, & croci, & cinnarum absinthij, & ammoniaci, omnium an. darkimet. i. castorei sulphuris & amomi, & ostracorum piscis nominati [g] ʒan. darkimet. s. ʒ stercoris columbini, & [h] ʒostracorum babilonicorum ʒ & spumæ maris omnium ana darkimet. iij. lilij cœlestis darkimet. iiij. baurac rubei darkimet j. permisceantur cum oleo de chamæmilla. Et quando est in hepate apostema, confert emplastrum factum ex herba spicæ & croco & granis alben, & mastice, & meliloto, & præputijs uitis, & chamæmilla, & oleis aromaticis. Et ex emplastris confectis emplastrum huiusmodi. Recipe marchasitæ, sulphuris citrini, nitri [i] ʒbaurac ʒ ammoniaci omnium an. partẽ. j. cymini partes duas & duas tertias partis, coniungantur cum cera, & glutino albotin, & uino: & ponatur super uentrẽ. Et emplastrum de castoreo: & emplastrum de absinthio: & emplastrum de ireos nostrum: & emplastrum de euphorbio: & emplastrum de coloquinthida: & emplastrum factum ex salice: & emplastrum de baccis lauri: & emplastrum diaspermaton: & emplastrum colophidis. Et ex eis, quæ puluerizantur, sunt nitrum, & sal assata, quæ puluerizentur super uentrem: & proprie post [k] † ʒ ʒoleum cucumeris asinini: & oleum de nereiden. Et quandoque administrãtur super eos medicinę rubificantes. Et quandoque percutiuntur membra extrema cum uirgis subtilibus. Et illud quidem illaudabile est apud me. Et quandoque suspenduntur super [l] ʒanchas ʒ eorum, & quę sequuntur eas uesicæ, in quibus sufflatum est, sed ego non cognosco in eis plurimũ bonum. De incisione uerò mirach scias, quòd parum proficit nisi in corpore ualde forti quum potens est [m] ʒhoc modo ʒ tolerare exercitium tẽperatum, & sitim, & minorationem cibi. Et oportet ut non audeat fieri dum posibilis est cura alia. Et rectius quidem est ut non fiat in uice una subito, & euacuentur spiritus subito, & cadat uirtus; imò paulatim: & ut ipsa nõ perueniat ad multam debilitatem. Modus autem incisionis ad extrahendum aquam, est iste. Præcipit autem Affrius, ut erigat se ęger æqualiter si potest, aut sedeat ęquali situ, & comprimant seruientes latera eius, & expellant ea ad inferiora suminis: deinde administretur incisio: & si nõ est potens ad illud, non incidas ipsum. Et si uis ipsum incidere, oportet ut [n] ʒmensures inferiora suminis ʒ quantitate trium digitorum coniunctorum: deinde incide, si fuerit initium hydropisis ab intestinis. Et si fuerit ex latere hepatis, fiat incisio à latere sinistro [o] ʒsuminis. ʒEt si causa fuerit à splene, pone ipsam à late-

[p] B. serapino
[q] B. verbi gra
[r] B. serapino
[s] B. serapino
[t] B. abscinde
[u] B. lac camelle iam nutritæ
[x] B. carathul chard & tarathit
[y] B. bachat ex origano & apio & ruta
[z] B. relique species
[a] B. duę species spicæ
[b] B. oppilante poros illos per quos fit expiratio & eorũ egressio & resolutio.
[c] B. virtutem
[d] B. Alia litera. viridem
[e] B. aludha
[f] B. & meha seu miha & est astarach
[g] B. besafa omnium. Alia lfa. sefa omniũ darchami. i.
[h] B. nasturtij babeli
[i] ——— B.
[k] † B. oleum calidum sicut
[l] B. partes alchatim
[m] B. post ipsum
[n] B. incidas inferiora umbilici
[o] B. vmbilici

p B.vmbilici
q B.imò

à latere dextro[p]§suminis,§ & subleua ipsam ut nõ scindatur siphac[q]§deinde§ excorietur mirach à siphac parumper ad inferiora loci scisionis mirach. Deinde perforetur siphac ita ut sit foramen [r]§mirach iferius foramine siphac,§ quatenus quũ egreditur canna, cooperiatur illud, & retineatur aqua propter diuersitatem duorum foraminum: deinde intromitte in ipsam cannulam ęream. Quumque acceperis aquam cum mensura, fac iacere ipsum resupinum. Et oportet ut consideres pulsum: & quum inceperit debilitari parumper, retine aquam. Quumque aquam extraxeris [s]§in fine extractionis,&§ remanserit aliquid, tunc iam sufficiet ut laborent in ipsam medicinę solutiuę. Et quandoq; fiunt post incisionem, cauteria, quę diximus. Et quandoque fiunt in stomacho, & hepate, & splene, & in inferioribus[t]§suminis,§ cauteria minuta. Et quandoque subtiliantur quidam, & faciunt currere aquositatem ad†saphan, & incidunt ex†saphan paulatim: & est regimen iuuatiuum: & illud cum sternutatione, & cum omni, quod[u]§trahit§aquositatem ad inferiora: & oportet tunc ut caueatur, ne proueniat ex eo ruptura: & ut fiat illud cum eo, in quo non est nocumentum aliud. Et quandoque pungimus inflaturam testiculorum cum acubus multis, ut aqua habeat resudationes plurimas. Et fortasse succedunt incisioni dolor, & punctura: quare oportet ut administret infusio olei anethini, & olei chamæmillini, & oleorum lenitiuorum super puncturam. Et super locum incisionis ponantur emplastra facta cum fœnugræco, & semine altheæ, & similibus. Et quandoque sufficiunt aqua calida, & oleũ effusa super locum incisionis: quumque sedatur punctura, dimitte ea. De euacuationibus autem eorum particularibus cum medicinis afferã capitula. Et has quidem medicinas solutiuas aquositatis, iam numerauimus in tabulis: Et fortes earum sunt, sicut lac lacticiniorum, & arbores eorum. Et melius, quo malitia eorum frangitur, est acetum, & poma, & cydonia, & semina granatorum: & propriè acetum, in quo condita sunt cydonia, aut in quo sunt dimissa aliquibus diebus, aut super quod roratus est succus eorum. Et ex eis, qui bus conficiuntur lacticinia, sicut lac alscebram & similia, & sunt rob.[x]†§ § & syrupus acetosus est melius illo, scilicet quum soluitur in. ℨ. eius danich ex eis, quę sunt scebram: & propriè[y]§arbor, ex qua fit theriaca: & extremitates algaiati§ & euphorbium.[z]†§ §medicamen, de quo in potu sumitur pondus. ℨ.i. in uitello oui sorbilis, quod multoties confert in fortibus, cum timore maximo[a]§. ℞. galbanum§& ęs ustum & [b]§scoriã§ æris, & propriè confectum cum medulla panis & factum ad modum pilularum. Et herba, quæ nominatur mendaria, & succus cucumeris asinini. Et uinum, in quo effusa est pulpa coloquintidę. Et ex summa lacticiniorum, mezerion est fortis in hoc capitulo. Et eius rectificatio est, ut infundatur in aceto. Et quãdoque fit ex huiusmodi syrupus acetosus. Et de ammoniaco quandoque sumitur in potu usque ad. ℨ.ij. cum aqua mellis. Et ex eis, quę equalitati uicinę sunt, sunt serapinum & ireos, & semen urticę excorticatum ex cortice suo cõfectum cum melle, & aqua foliorum raphani. Illa uerò, quę sunt salubriora, & debiliora, sunt aquę cardamomi. s. li. cum zucca. alhasir: & aqua alkekengi, & aqua solatri. Et syrupus acetosus de mezereon. Et lac camelarũ fœtarũ præparatum. Et aqua lactis præparata cũ uirtute ireos & [c]§scoria§æris, & almezereon, & similibus. Descriptio aquæ lactis. Ponatur super[d]§. ij.§lib. eius. ℨ. j. salis gemmæ, &. ℨ. v. turbith trita bulliant cum[e]§subtilitate,§& accipiatur spuma eius, & coletur. Et in inceptione sumatur in potu ex ea tertia pars lib. deinde addatur paulatim usque ad lib. j. Ipsa enim expellit aquam sine calefactione. Et aqua casei melior est, quæ accipitur ex lacte camelarũ. Et melior & [f]§ laudabilior § ex calefactis est illa, quæ accepta est ex lacte caprino & lacte asinino. Et ex medicinis[g]§resistentibus§ad illud, & conferentibus hydropisi calidę, est, ut infundatur medietas cydonij in aceto tribus diebus, deinde teratur cum pondere sui de mezerion recenti uehementer[h]†§ §ita, ut misceantur: & proijciatur super ea medietas ponderis aceti de zuccaro, & decoquatur donec redeat in essentiam mellis, & misceantur omnia. Et quandoque appropinquant huic pilulę factæ de semine mezereon cũ zuccaro alhasir. Et sunt ex eis, in quibus non est timor in calida etiam. Et ex confectionibus est [i]§alkekengi,§& confectio nostra de scoria ferri, & almezerion in antidotario. Et confectio quorundam. ℞. endiuiæ, & seminis[k]§apij§an. ℨ. x. & succi altaraxacon sicci pondus. ℨ. xx. & succi almirberis. ℨ. xv. laccę ablutę, reubar. de Sceni amborum an. ℨ. v. succi absinthij. ℨ. vij. succi cucum. asinini, & pulpę coloquintidę ana. ℨ. v. agarici. ℨ. vij. conficiantur cum iuleb, & sumatur in potu cum aqua de oleribus. Et hoc est medicamen bonum, quod quidam priorum antiquorum dixerunt, & sequuti sunt eos quidam posteriorum: & est securius latus quàm[l]§alkekẽgi,§& in ipso sunt confortatio, & solutio uentris fortis. Et ex compositis potibus est sirupus noster de ireos. Et sirupus huiusmodi. ℞. æris usti aur. j. & teratur ualde, & puluerizetur, & fimi columbini aur. j. & tertiam ramorum rutæ, & aliquantulum salis panis, bibatur illud cum uino. Et ex pilulis pilulę fulurinus & earum confectio. ℞. [m]§scoriæ§æris, & foliorum almezerion, & seminis anisi, omnium ana partem unam, & fiant ex eis pilulæ, & sumant ex eis in potu debilis. ℨ j. & fortis aure. j. Et etiam pilulæ escehchiæ: & pilulæ biberem: & pilulæ de quinque: & pilulæ de serapino: & pilulæ de mezerion. Et sunt ultimæ in asciti: sicut pilulæ de reubarb. sunt ultimæ in hyposarcha: & pilulę de bdellio: & pilulæ de scebram: & pilulæ, quas diximus in antidotario. Et pilulæ huiusmodi. Recipe lactis alscebram, & succi absinthij, & spicæ, & turbit omnium an. danic. i. agarici, & rosarum, amborũ an. ℨ. j. informentur pilulæ cum aqua solatri, & bibantur. Pilulę bonę. Recipe cortic. æris, chamepitheos, anisi partes æquales, informentur pilulæ, & recipiatur ab eis cum. ℨ. j. & [n]§fiat subleuatio.§ Et iterum ex trochiscis, trochisci de reubar.[o]§plurimum§solutiui. &[p]§meliores§ cum seminibus: & trochisci de mezerion descriptionis alterius notæ. De balneis uerò illa, quę sunt humida, eis sunt horrenda: & illa, quæ eis sunt meliora, sunt sicca [q]†§ §sicut[r] §clibanus§

r B. siphac inferius foramine mirach
s B. Alia litera, tardando extractionem cũ mẽsura qua
t B. vmbilici
† oscheum
† oscheo
u B. facit descẽdere
x † B. vuæ conficiantur cum eo & fiãt pilulæ
y B. Alia litera. cerotũ adhærẽs glutinosum vel factum ex colla quod nominat alhausegi. Et puto, q arbor illa nominetur vel q sit species titimali quod nominatur alhaie. Alia litera plãta ex qua fit tyriaca alchara ui & alsussahi & existimo q sit alhaya
z † B. est
a ——— B.
b B. tubal
c B. squama
d B. vuam
e B. facilitate
f B. frigidior & melior
g B. quæ associantur
h † B. contrito
i B. alkalkalangi
k B. cuscute
l B. alkalkalangi
m B. tubal
n B. ascendatur
o B. magni
p B. trochisci
q † B. Et meliora ex siccis sunt
r B. tanur

banus§ calefactus §postquam tolerauerit § infirmus ut ingrediatur ipsum: & propriè habens hyposarcham. Quumque ingreditur, dimittat caput suum extra ad aerem, ut perueniat frigus ad partes cordis, & pulmonis, & infrigidet cor eius. & non magnificetur sitis eius, & resoluatur corpus eius in sudore exuberante iuuatiuo. Et si fuerint humida cum aquis[t] † § § thermarum nitrosis, sulphureis, & aluminosis notis exsiccatiuis, iuuabitur cum eis ualde in statu ægritudinis, & propriè habens hyposarcham: & iterando ingrediatur in ea in die uicibus aliquibus. Et si non cadit uirtus eius, & possibile est eis, ut stet in eis per lõgitudinem diei, faciat. Et huius quidem generis est aqua maris tepida, & calefacta. Verum submersio in frigida[u] † § § in fine rei, uehementer est conueniens. Et de bonitatibus aquarũ thermarum [x] §& statio§ regiminis anhelitus frigidi, cuius similis deficit ĩ balneis. Quod si aquæ thermarũ nõ sunt præsentes, tunc [y]§resoluãtur§aquæ dulces cũ eis, quæ administrãtur ex eis ex medicinis, & decoquantur in eis ea, quæ sunt sicut baurach, & sulphur, & alusnem & sinapis, & calx, & species aliæ notæ[z]§quas uis. In omnibus enim non sit malum.§Et oportet quidẽ ut istæ aquæ obuient uentri habenti asclitem, & tympanitem, & hyposarcham toti corpori. Hydropisis autem calida, quæ est sequens apostema calidum, aut sequens complexionem calidam sine apostemate[a] † § § propter debilitatem uirtutis[b]§stomachi. § et non significat hanc speciem hydropisis proculdubio rubedo aquæ. quãdoque[c]§est propter cor suum § imò innititur in ea secundum reliquas significationes: deinde curatur. Et oportet ut deuitent isti duo simul medicinas calidas omnino, quoniam addunt in causam, & addunt in ægritudine, imò est in eis timor magnus. Et non oportet ut attendatur illud, quod dicitur, quòd hydropisis non sanatur nisi cum medicinis calidis. Multoties enim significat illud, quod testificatur, & experti sumus ut curemus nos, & qui fuerunt ante nos, apostema curatione sua, & complexionem calidam cum infrigidatione. Et ego quidem uidi mulierem, quam hydropisis attriuit: & magnificata est super eam, & [d]§morata est secundum prolixitatem temporis§tam maximam, quòd eius relatio est incredibilis, & sanata est: & præparauit seipsam, & appetitum suum hoc regimine. Et cum hoc etiam oportet ut attendas latus aquositatis aggregatæ. Nam si tu consideraueris tantũ latus febris, erit timorosum: & si cõsideraueris latus aquositatis tantum, erit error. Oportet ergo ut tu coniungas inter duo regimina cum facilitate: & intende tantum in eis, quæ æquant & resistunt uincenti. Et scias quòd quando tu studes in sanando hydropisim; & apostema, & febres stãtia sunt, non est tibi possibile. Et regimen in huiusmodi est, ut administres aquam solatri & aquam alkekengi, & aquam apij: & aquam [e] §cordumeni§& aquam taraxacon, & est endiuia amara. Et oportet ut misceatur cum istis aliquid de lacca, & croco, & reubar. cum myrob. citrinis. Et ut administres etiam apud necessitatem illud, quod posuimus in ordine præterito de solutiuis de mezereon, & alijs. Et oportet ut attendas, quod dixit Gal. in cura hydropici calidam hydropisim habẽtis: & descripsimus illud suis dictionibus. Inquit Gal. illud, quo [f] § præparaui§senem amicum meũ in hydropisi asciliticum cum caliditate, & uirtute debili, fuit hoc. Cibaui illum carne hœdi assati, & carne alcubugi[g] § §& alkabin§& attaiugi, & similibus ex auibus, & pane [h] §Kisch & infrigidatis, & almosus, & halhulen§& lentibus cum aceto, [i] §facto ex eis cibario citrino. Et cõcessi illud ei§propter conseruationem uirtutis. Et non concessi ei ut uteretur iure omnino, nisi in die, quo in potu medicinam ei tribuere uolui. In illo enim die permisi ut uteretur ipse zirebegi ante medicinam, & post ipsam: & non multiplicata fuit sitis ipsius. Et præcepi ei ut comederet ista cum aceto mediæ fortitudinis, & solui ipsum hac decoctione. ℞ myrobal. citrinorum. ʒ. vij. fumiterræ. ʒ. iiij. herbæ absinthij. ʒ. ij. herbæ eupatorij. ʒ. ij. endiuiæ recentis [k] §baccati§spicæ aromaticæ. ʒ. ij. seminis endiuiæ. ʒ. ij. rosarum. ʒ. ij. decoquantur in tribus lib. aquæ, donec redeat ad ij. libr. & spargatur in ipsa pondus. ʒ. x. zuccari, & bibatur. Et iterum cũ istis pilulis. ℞. lac scebram, & zuccari quantũ ipsum. congelaui ipsum: & dedi ipsas ante cibum suum. Et quandoque coagulaui ipsum cum [l] § lacte§ficuum, & dedi ex eo duo cicera, aut tria: & dedi ei in potu post illud rob de agresta, & [m] §acedula.§Et feci emplastrum hepati ipsius cum frigidis, & cum granis condes, & mezereon infuso in aceto. Et ex epithimatibus super uentrem, est illud, quod recipit lutum armenum, [n] §& aquam§& farinam hordei, & milij, & stercus uaccinum, & fimum caprinum, & cinerem quercus, & uitis: & [o]§in utrisque lateribus§baurac, & sulfur: & omnia sint cum aceto. Et [p] §quum § hepati eius faciebam emplastra, quæ recipiunt sandalos, & quandoque ponebam emplastrum de sandalis super hepar: & resolutiuum super[q]§sumen§& uentrem. Et quandoq; solui eum etiam cum sirupo ros. postquam infudi in ipso mezerion & [r] §myrrham, aut § dissolui in ipso lac alscebran. Et concessi ei de fructibus ficus siccas, & amigdalas, & zuccarum. Et præcepi ei tolerare sitim. Et quando superfluit, in ipso permiscui[s]§iuleb§& dedi ei in potu. et quandoque contriui folia almezerion, & permiscui cũ melle ficuum, & dedi ex eis ipsi ante comestionẽ, & post eam: & ad ultimum non dimisi eum die uno absque expulsione. Hæc sunt uerba eius. Cibus autem habentium hydropisim, oportet ut sit paucus, & semel in die. Et si possibile est eis ut abstineant à pane tritici, propter suam uiscositatem, & suam oppilationem, faciant: & sint contenti pane hordei cum seminibus. Et si necessarius fuerit, oportet ut sit panis de furno [t] §ischarien§ coctus, & siccatus, ut non sit azymus & [u] † § sit ex frumento.[x] † § §Et sunt quidam homines, qui in eo ponunt farinam ciceris: & sit eorum unctuositas ex tali, quale est oleũ omphacinum. Et ex cibis eorum est[y] §oleum de seminibus, & almusenati, § quoniam est conueniens eis: & ius gallinæ est iuuatiuum eis. Ipsum enim aggregat ad prouocationem, & rectificationem hepatis. Et cibus, quem faciũt Christiani ex oliuis & [z] §nucibus§& alijs. Et oportet ut sint iura eorum aqua ciceris, & ius alcanabir, & galli ue

Vuu 4 tusti,

s B. cũ quantitate qua possit tolerare

t † B. calidis

u † B. pura

x B. est in quibus est possibilitas

y B. præparent

z B. secundũ canones ipsarum antequã confirmetur ęgritudo ita quòd nõ iuuant mediciuæ Alia litera antequã ægritudo perueniat ad desperationem.

a † B. est

b B. immutatiuæ.

c B. enim est tinctura eius ꝑpter paucitatẽ suam

d B. ipsa mulier comedit quantitatem malorũ granatorum

e B. Alchacali

f B. rexi

g ——— B.

h B. & pane althischar & alcharis & almosus & halam

i B. Alia litera. & adesia safra & multiplicaui ei illa cibaria

K B. bacha

l B. carne

m B. ribes

n B. cum aceto & aqua

o B. aliquoties

p B. etiam

q B. vmbilicũ

r B. alia vice

s B. acetum cũ aqua

t B. dicto tanurchischar

u † B. non Alia litera vt non generetlanugo super ipsum, seu ut non putrescat & sit ex frumento

x † B. viscoso

y B. est acetum cũ oleo permixtum cum speciebus aromaticis.

z B. Alia litera. pastinacis

tusti,& gallinæ:& propriè cum herba [a] §almeuduneti.§ Et sint carnes, quas sumunt, carnes auium leues sicut alduragi & alcubugi,& [b] §ascet fez,& alfuidet & alcanabir & carnes alcaca & carnes alkasel§& hœdorum & paruorum piscium [c] §subtiliantium & acutorum & incisiuorum.§ Et [d] §caro uiperæ est eis bona§ualde, sed ipsa quandoque superfluit in siti. Et eorum olera sint sicut apium,& sicla,& herba iudaica,& endiuia,aut fumus terrę, & parum de [e] §sumach§ & porri, & ruta, & folia carui,& calamentum,& allia, & capparis, & sinapis. Et grana omnia nocent eis, propriè patientibus tympanitem. Medullæ autem phistici, & auellanæ,& amigdalæ.[f] †§ §Et quandoque conceduntur eis in hora [g] §furtiua§dactyli, & uuæ passæ. Et de fructibus recentibus non conceduntur eis omnino,nisi granata dulcia. Vino autem non appropinquet calidam habens hydropisim. Verùm habens hydropisim frigidam,oportet ut non bibat ex eo nisi subtile,antiquum, parum:non quum est ieiunus, neque super cibum; imò post horam,& quum fit descensio cibi à stomacho. Clysteria uerò, & suppositoria sint ita. Clysteria enim sint facta ex aquis extrahentibus aquositatem cum eis, quæ sunt sicut [h] §sirupus acetosus§& similia. Collyrium bene extrahens aquã. Recip. seminis urticæ [i] § v. § numero granorum [k] §almeudunati § xxx. numero, agarici Kirat. vij. corticum æris darkimet. xxx. misceantur cum medulla panis,& administretur collyrium:& sumant ex eo vi, Kirat, aut vij. De diureticis autem sciendum est, quòd omnia diuretica conferunt eis. Et ex eis, quæ sunt illis bona, est medicamen prouocans urinam:quod recipit urticæ Kirat. vij. ellebori nigri tantundem, alkekengi darkimet. i. spicæ Indicæ. ʒ. ij. permisceantur & sumantur:cuius potio sit. i. aur. cum sirupo alcefeniati. Aliud prouocans urinam. Recip, xilobal. spicæ, casiæ, cymini, radicis lilij, hypericon, florum squinanthi, amigdalarum [l] § basir & azabriæ amomi & semerion§& est species apij [m] §campestris:& petroselinum § & est semen apij montani, calami aromatici, piperis, alkekengi, siseleos, & est aniuden romanum, omnium an. ʒ. ij. misceantur omnia, & dosis eius sit aur. duo.

a B. almandans
b B. alsasanin & alsuachat & alcanabir & carnes alcatha, & carnes gazelarum
c B. cũ seminibus subtiliantibus & acutis incisiuis
d B. Alia litera. sal uiperæ ẽ eis bonum
e B. sarmach
f †B. amarę sũt bonæ
g B. Alia litera. hiemali
h B. Alia litera. serapinum & yreos.
i B. quinquaginta
k B. almandana
l B. costi & pastinacæ syluestris & amomi, & semurbium
m B. syluestris & fatrasilium

De cura hydropisis hyposarchæ. Cap. 14.

RAdices uniuersales [a] † § § iuuantes in curatione hydropisis hyposarchæ [b] §sunt istæ:§ & cum hoc iam diximus in cap. hydropisis asclitis conditiones conuenientes ad curationes hyposarchæ. Et in ea quidem quandoq; accidit necessitas phlebotomiæ, si fuerint causa retentio sanguinis menstrui, aut hæmorrhoidarum,& fuerint illic significationes repletionis. In phlebotomia enim tunc erit ablatio præfocationis extinguentis. Et phlebotomia quidem uehementius est proportionalis hyposarchæ, quàm asciti:& lenitas naturæ in eis est conueniens. Et quando est cum hyposarcha febris,non [c] § timetur§solutio uentris,& euacuatio cum phlebotomia,neque medicinæ dum non remouentur. Et trochisci de scebram, & potatio eorum secundũ quòd narrauimus in cap. asclitis, uehemẽtius sunt conuenientes hyposarchæ,quàm reliquis speciebus hydropisis, ualde. Non ergo oportet ut retentio fiat,imò oportet ut soluatur semper: Et si nõ cum alio, saltem cum medicina temperata. Et cõfert uomitus. Et confert gargarismus mundificans cerebrum. Et confert solutio uentris: & quę melior est, est illa, quæ est cum pilulis de reub. Et hydropisi quidem, & propriè hyposarchæ idem exercitium, incipiens primum resupinando: deinde innitẽdo super dorsum animalis, postea ambulando paulatim super terram lenem, arenosam; & associetur ei, qui abstergat sudorem, ut non oppilet resudatio prima à secũda:& perueniant post exercitium, ad calefactionem, propriè solis: quoniam ipse est fortis [d] §stipticitatis: §& quando uehementius fit calidus sol, caueatur caput ut non adueniat ei ægritudo cerebralis,& discooperiantur reliqua membra omnia, & sit lectus eorum arena si inuenitur: & cum pulueribus prædictis. Quumque prouocatur ab eo sudor, abstergatur, & ungatur cum eis, quæ sunt sicut oleũ cucumer. asinini,& similia. Et caueatur flatus uentorum frigidorũ,& oportet ut bibat dialacca,& diacurcuma,& [e] §alkekengi§etiam:& administrentur diuretica prædicta,& solutiua, in quibus est subtiliatio & exsiccatio. Et ex eis sunt trochisci de eupatorio cum iunipero,& aqua radicum. & in syrupo acetoso cum seminibus [f] §quum sit caliditas medicinarum singularium in asciliti cõueniens§in omnibus istis, ita quòd serapinum,& costus, & almezerion,& euphorbium. Et decoctio [g] §iuniperi§iuuatiua est ualde, si decoquantur sola secundum quantitatem, quòd ex ea rubeat aqua:deinde sumatur pondus. ʒ. iij. de iunipero,& bibatur de illa aqua desuper. Et sumantur in potu etiam ammeos,& sal altabarzet,& cyminum. In illa autem quæ fit à causa calida, oportet ut [h] §phlebotomia fiat, ut egrediatur uirus malum,& prouocetur. Si autem sudor procedat, rectificat§complexionem hepatis, per hoc quod reducit hepar ab inflammatione ad complexionem naturalem. Et cibatio hyposarchæ calidæ & frigidæ, & toleratio sitis eius, est sicut in asciliti frigida & calida ipsa.

a † B. sunt
b —— B.
c B. conuenit
d B. profundationis
e B. alkalkalargi
f B. Alia litera. si fuerit caliditas. Et medicinę singulares in asciliti sunt conuenientes
g B. abel
h B. intẽdas ad egressionem uirus mali & prouoces. Et cum mundificaueritis venas rectifica.

De cura hydropisis tympanitis. Cap. 15.

CAnon in curatione eius est, ut euacuetur humor humidus, si ipsa est propter retentionem eius.[a] †§ ut cõfortetur stomachus si fuerit causa ipsius debilitas. Et temperetur hepar cum epithimatibus & alijs, ita ut non superfluat eius uaporatio. Et phlebotomia quidem nõ ingreditur in hoc cap. nisi raro: imò melius est ut soluatur natura cum facilitate. Et oportet ut non adsit multiplicatio solutiuorum. Et oportet ut administrentur diuretica, sed non sit superfluitas in eis. Superfluitas enim in eis perducit ad generationem uaporum plurimorum. Deinde administrentur facientia eructuationem,& soluentia uentositates. Et fricetur uenter eius cum [b] §allijs§multoties. Et uaporetur cum milio,& furfure, si confert ei. Et similiter pilulæ ebibitæ,& suppositoria. Et quandoq; necessarium est ponere uentosas [c] §euacuatiuas§super uentrem eius multoties. Et oportet ut alienent grana, & olera, & lac, & fructus recentes. Et si fuerit hydropisis tympanites ex malitia complexionis

a † B. causa inflationis & quãdoque indiget euacuatione aquositatis & apertione, seu incisione etiam sicut in asciliti & quòd Alia litera & quandoq; indiget euacuatione aquositatis & ꝓuocatione vrinæ etiã sicut in asciliti &
b B. in die
c B. sine scarificatione

plexionis calidæ, oportebit ut in potu dẽtur, quæ sunt sicut aqua fœniculi, & meliloti, & apij, & chamæmillæ, & tribulorum. Et si fuerit hydropisis tympanites ex malitia complexionis frigidæ, oportebit ut in potu dentur cyminũ, & anisum, & castoreum, & ammeos: & masticentur cyminũ & thus semper. Et confert ei confectio de acoro cum nigella dicta in antidotario. Et iterum ammeos, &[d] ʒiuniperus, ʒ& cyminum & sal taberzet. Suppositorium. Recipe cyminum, & baurach, & folia rutæ: & fiat ex eis collyrium. Et ex clysteribus, oleum rutaceum ipsum solum, aut cum[e] ʒbaurach, est resolutiuum uentositatum. ʒ

d B. abel

e B. seminibus resoluẽtibus uẽtositates

ANNOT.

Pro horum omnium affectuum curatione, de quibus author copiosissime: pete Gal. 9. de comp. med. per loca. Paulum lib. 3. Trallianum lib. 9. Vide & Celsum lib. 3.

Cap. 3. Cap. 48. Cap. 2. Cap. 22.

De doloribus hypochondriorum. Cap. 16.

IN hypochondrijs eueniũt dolores mordicatiui, & extensiui, uentosi, & alij. Et quandoque fiunt propter causam hepatis, & multoties fiunt causa diaphragmatis: & quandoque fiunt causa splenis: & quandoque fiunt causa apostematis in membris carnosis, quæ accidunt in costis, & nõ est timor in eis. Et qñq; accidit illud in febrib. Et multoties[a] ʒcurritʒ in crisibus: si aũt non fuerit dolor aut fuerit dolor paruus ad superiora tẽdẽs & humor decliuis ad partes capitis, cadet crisis illic. & si fuerit cum dolore, & punctura decliuis ad[b] ʒsumẽʒ & ad inguina, aut ad dorsum & alchatim, tunc fit crisis cum solutione uentris aut prouocatione urinę. Et quandoque tenduntur hypochondria, & mirach uẽtris, propter siccitatem sequentem malitiam complexionis, aut apostemata intrinseca. Et tensio quidem hypochõdriorum multiplicatur in febribus pestilentialibus.

a B. est propter motum

b B. vmbilicum

FEN QVINTADECIMA

De felle & splene & dispositionibus eorum.

TRACTATVS PRIMVS

De anatomia fellis & splenis, & icteritia.

De anatomia fellis. Cap. 1.

EL est cystis, pendens ab hepate ad partem stomachi, ex tunica una neruosa: & habet orificium ad hepar: & in ipso est meatus attrahens humorem subtilem conuenientem ei, & choleram citrinam. Et continuatur meatus iste cum ipso hepate & uenis, in quibus generatur sanguis. Et sunt ei illic rami plurimi [a] ʒneruosiʒ quamuis sit introitus[b] ʒperpendicularisʒ eius ex concauitate. Et habet orificium, & meatum ad partem stomachi, & intestinorum, in quibus mandat ad partes eorum superfluitatem cholerræ, secundum quod diximus in lib. j. Et huiusmodi quidẽ meatus[c] ʒcontinuatur ramusʒ cum duodeno. Et qñq; continuatᷓ res ꝑua ex eo cũ fundo stomachi. Et qñque accidit res ẽcontrario: & peruenit maior continuitas cum uase grosso ad fundum stomachi, & minor ad duodenum. Et in pluribus hominibus est meatus unus continuus cum duodeno. Introitus uerò cannulæ sugentis choleram [d] †ʒ ʒ proximus est introitui cannulæ uesicæ in uesica. Et de consuetudine quidem medicorum antiquorũ fuit nominare fel cystim minorem, sicut de consuetudine eorum fuit nominare uesicam, cystim maiorem. De iuuamentis uerò in creando[e] ʒcholeramʒ est mundificatio hepatis à superfluitatibus spumosis: & iterum calefactio eius, sicut accensio ignis sub uase: & subtiliatio sanguinis: & resolutio superfluitatum etiam, cum motione egestionis, & mundificatione intestinorum. et[f] ʒcoarctationeʒ eius, quod mollificatur de lacerto in circuitu eius. Et non fuit creata in pluribus fellibus uia ad stomachum, ut lauarentur humiditates cum cholera, sicut lauantur humiditates intestinorum; nisi quia stomachus læditur per illas, & patitur nauseam, & corrumpitur digestio in ipso per illud, quod miscetur cibo de humore[g] ʒillo. ʒ Et adueniũt ei ex uena pulsatili, & neruo, qui continuatur cum hepate, duo rami ualde parui. Et fel quidem, sicut uesica, unã habet tunicam, compositam ex speciebus uillorũ tribus: & quando non attrahit fel choleram, aut attrahit sed non completè, eueniunt ab ea nocumenta. Cholera enim quum retinetur supra fel, facit possidere apostemata hepatis, & icteritiam: & quandoque putrefit, & facit accidere febres malas. Et quando currit ad membra urinæ cum superfluitate, ulcerat. Et quando currit ad membrum aliquod, accidunt erysipila & formica. Et quando spargitur in corpore toto quieta [h] ʒ absque ebullitione ʒ accidit icteritia. Et quando currit à felle ad intestina cum superfluitate, facit incurrere solutionem uentris cholericam, & rasuram.

a B. profundi

b B. Alia litera colli

c B. cõtinuantur plures rami

d †B. in felle

e B. fel

f B. coadunatione

g B. malo

h B. Alia litera. non furiosa

ANNOT.

Habes uesicæ felleæ historiam ex Gal. 4. de usu part. Huius canaliculi sunt duo, alter ad iecur tendens, per quem bilem in se uesicula allicit: alter ad duodenum intestinum fertur accelerandæ & excitandæ excretionis per aluum gratia. Huius qui ad intestinum fertur, quandoq; duæ sunt propagines: altera ad intestina ipsa; altera ad uentriculi fundum porrigitur, de qua Gal. lib. art. med. & alibi. Quamuis uerò negent anatomici quidam recentiores meatum hunc posteriorem à se uisum; uidere tamen alij. Quanquam item Gal. 3. fac. nat. eadem uia bilem trahi ad uesicam, & eadem pelli ad intestina asserat; uerè tamen non per eundem plane meatum suscipitur bilis à iecinore & demittitur ad intestina; idem tamen utriusq; actionis instrumentum est trahendæ bilis & distribuendæ. Vnum hic de usu bilis author noster scribit, quod quibusdam nõ placet; nempe bilis usum esse ait calefactionem hepatis, sicuti (utar enim eius uerbis) accensio est sub uase. Negant ij bilem ad roborandam concoctricem uim facere. Verùm de hoc certe nos non disserimus modo, an bilis coctricẽ facultatem adiuuet, uel non. Nullus tamen ex bile calescere iecur & sanguinẽ negarit. ita ut hunc calfaciendi usum ea præstet, siue modo caliditas ea obcũdæ coctioni faciat, uel nõ. Aliud scribit de uesicæ huius felleæ substantia, quod falsum uidetur. nempe unica eam tunica cõstare asserit, sicut & uesicam

Cap. 4. Cap. 74. Cap. 13.

Cap. 1.

uesicam urinariam: id quod & lib. 1. doctr. 5. Contra tamen & res ipsa, & idem plane author in 19. huius libri fe ; duas habere tunicas testatur. Sed & hanc quæstionem libro 1. dissoluimus; ut hic idem repetere opus non sit.

De anatomia splenis. Cap. 2.

Splen omnino est euacuatorium fæcis sanguinis, & adustionis eius, & sunt melancholia naturalis, & accidentalis. Et inest ei proprietas quædam, & uirtus eius resistendi cordi ex[a] § latere § & hepati, & felli ex latere. Quumque trahit turbiditatem sanguinis, digerit ipsam. Et quando acescit, aut fit pontica, & fit coueniés ad cómouendum os stomachi, & præparandum ipsum & temperandum caliditatem eius, mandat eam ad ipsum in uena magna. Et quando debilitatur splen à mundificatione hepatis, & quæ sequuntur ipsum ex melancholia, accidunt in corpore ægritudines melancholicæ, scilicet ex cancro, & uaricibus, & elephantia, & impetigine, & lentiginibus nigris, & morphea nigra; imò melancholia, & lepra, & reliquis. Et quando debilitatur ab educendo illud quod oportet exire de melancholia ab ipso, oportet ut fiat magnus, & magnificetur, & apostemetur: & ut non sit ei, quod generatur de melancholia, locus in ipso: & ut retineatur illud, quod commouet os stomachi. Et quando mandat eam cum superfluitate, fortis fit fames. Et si fuerit acetosa, & [b] § non fuerit superflua, § tunc facit uomitum & facit nauseam. Et quandoque facit accidere in intestinis excoriationem melancholicam, mortiferam. Et quum ingrossatur splen, arescit corpus, & arefit hepar: & est magis nocens hepati: Et quandoque aduritur melancholia in splene, declinans ad acetositatem temperatam. Et quandoque effunditur [c] § plurimum abhominabilis ad stomachum, & § facit accidere uomitum melancholicum. Et quãdoque est ei periodus, & accidit ex ea subuersio stomachi. Quumque multiplicatur euacuatio melãcholiæ, & nó est illic febris, tunc est propter debilitatem retentiuæ, & aut fortitudinem expulsiuæ. Et quando multiplicatur eius retentio, est tunc econtrario. Et splen quidem est membrum longum, linguosum, coniunctum cum stomacho à sinistro suo usque retro, & ubi est dorsum, attrahens melancholiam cum collo continuato cum concauitate hepatis, ubi continuatur collum fellis, & expellit ipsam cum collo orto ex interiore eius: & eius concauitas sequitur stomachum: & gibbositas ipsius sequitur costas: & eius suspensio cum costis non est cum ligamẽtis pluribus fortibus: imò cum paucis uillosis uigoratis cum panniculis costarum. Et ab hoc latere continuatur cum uenis quietis, & pulsatiuis. Et latus eius concauum superficiale [d] § uenit super § hepar & stomachum, quamuis sit [e] § æquidistans § inferiori parti hepatis, cadens apud inferius stomachi: & continuat inter ipsum & inter stomachum uena incarnata cum unoquoque eorum: & in ipso est suspensio etiam, & sustentat ipsum à siphac, constans ex duabus tunicis cum ramis, qui ex ipso separantur in eo pluribus numero, paruæ quantitatis, intrantibus splenem & zirbum. Et in splene quidem sunt uenæ pulsatiles & non pulsatiles plurimæ, in quibus sanguis digeritur, & assimilatur substantiæ ipsius, deinde expellitur superfluitas ipsius. & corpus eius est rarum, ut facilè recipiat superfluitates [f] † § § melancholicas, quæ ipsum ingrediuntur. Et tegit ipsum panniculus ortus ex siphac, & cómunicat diaphragmati causa illius, quamuis sit panniculus diaphragmatis etiam ex siphac.

a B. parte inferiori

b B. Alia litera. & nó superflue.

c B. plurima quumq; peruenit ad stomachũ

d B. declinat ad

e B. oppositum Alia litera transuersalis

f † B. grossas

ANNOT.

De lienis anatome pete Gal. 4. de usu part. & 5. Vide & Arist. 3. de part. animal. De huius uisceris usu dubitatio est. Arist. & si ipsum quodammodo non esse necessarium putat; existimat tamen attrahendi à uentriculo excrementi & concoquendi eius gratia esse procreatũ quod & Gal. quamuis Erasistratus, ut 4. de usu part. legere est, nullius rei gratia fabricatum lienem crediderit. At non uidetur consentire Gal. quod dictum est. quamuis enim lien à uentre crassum illud excrementum trahat; non tamen concoquendi gratia, ut eo corpus postmodum nutriatur, attrahi putat. Verùm paucis, & si pro aliarum partium nutritione fæx ea sanguinis à liene attrahitur; trahitur tamen eius ipsius splenis nutriẽdi gratia, & concoquitur. De huius uisceris usu, perpẽdenda esset antiquorum philosophorum opinio, qui ex hac risum procreari existimarunt. sed de hac re aliàs.

Cap. 15. & 16. Cap. 4. Cap. 7. Cap. 19.

De icteritia citrina, & nigra. Cap. 3.

Ictericia ẽ alteratio coloris corporis fœda, ad citrinitatem tẽdens, aut nigredinem propter cursum humoris citrini, aut nigri ad cutem, & quæ sequuntur ipsam sine putrefactione, quæ si ei associaretur, faceret accidere tertianam in citrina, & quartanam in nigra. Et causa citrinæ secundum plurimum est ex parte hepatis, & ex parte fellis. Et causa nigræ est ex splene: & quandoque accidit ut sit ex hepate. Et quandoque accidit ut sit causa citrinæ & nigræ simul ipsa complexio cómunis corpori. Loquamur ergo prius de icteritia citrina: & dicamus, quòd icteritia citrina aut fit propter multitudinem generationis choleræ citrinæ: aut propter prohibitionem euacuationis eius. Et multitudo eius, quod generatur ex ea, aut est propter membrum generans ipsam: aut propter materiam, à qua generatur: aut propter causas extraneas. Et membrum quidem generans ipsam in natura, est hepar. Nam quum ipsum ualde calefit propter causas calefacientes, [a] § scilicet aut § propter apostemata in hepate, & in meatu choleræ: aut propter oppilationem retinẽtem choleram à felle: aut propter caliditatem cóplexionis choleræ [b] § & § calefit complexio hepatis ualde, & facit choleram secundum quòd sciuisti in loco suo. Generans uerò ipsam non in natura, est totum corpus. Nam quum ipsum superfluè calefit, conuertitur quod in ipso est ex sanguine, ad choleram. Et materia sunt cibi: & quum sunt ex genere eorũ, à quibus generatur cholera, aut propter caliditatem ipsorum, aut propter uelocitatem conuersionis eorum ad caliditatem [c] † § § in stomacho calido, non euacuantur à generatione choleræ plurimæ. Causæ autem extraneæ sunt, sicut caliditas extrinseca dominans super ipsum, & sparsa in eo propter causam, quæ est, sicut morsus gerarati aut serpentis: aut percussio uespæ [d] § grossæ § aut punctura pediculi ultu-ris,

a B. &

b B. tunc

c † B. Alia litera sicut lac

d B. perniciosæ

ris. Et quandoque faciunt eam medicinæ ebibitę sicut fel[e] §leopardi,§ & uiperæ, quum sunt taliter quòd[f] §non§ interficiunt: & uenenum secundum plurimum apparet subito. Et in icteritia quidem quæ fit propter multitudinem choleræ, quando que fit eius sparsio ex[g] †§ §ipsa propter uehementiam uictorię eius super sanguinem: & quãdoque est secundum semitam expulsionis naturæ, & est icteritia cretica. Et hæc multitudo accidit quandoque ut generetur subito: & quandoq; generatur paulatim, & in diebus aliquibus, quando illud, quod generatur, non resoluitur; aut propter spisitudinem cutis, aut propter grossitiem materiei. Et propter has duas causas fit icteritia, quum commouentur uenti septentrionales, & in [h]§ęstate§ frigida: & quum retinetur sudor consuetus. Et multitudo generationis choleræ quandoque est in hepate, & quandoque est in corpore toto, secundum quòd sciuisti; & est propter apostemata calida ubicũque sint, propter illud, quod alteratur de complexione ad caliditatem; quare multiplicatio fit generationis choleræ. Accidit ergo icteritia à uicinitate apostematum calidorum, propterea quia alterant complexionẽ; quãuis quandoque accidat illud etiam secundum semitam oppilationis, & prohibitionem euacuationis. Et frigida sunt digniora ad generandum choleram nigram: hæc ergo est illa, quæ facta est propter multitudinem. Factæ autem propter priuationem euacuationis: aut est priuatio ab hepate, aut à felle, aut ab intestinis, & membris alijs. Et quando non euacuatur ab hepate, aut est causa in agente, aut in instrumento, & causa quæ est in agente, est debilitas uirtutis separatiuæ, aut debilitas uirtutis expulsiuæ. Et causa, quæ est in instrumento, est oppilatio meatus, aut eius, quod est inter hepar, & meatum. Et huius quidem generis est illa, quę generatur ab apostematibus hepatis calidis, & duris: & huius generis ẽ icteritia, quæ est cum frigore[i] §propter debilitatem hepatis,§ quare constipantur eius meatus: & illa, quæ ex coarctatione etiam, & reliquis causis oppilationis. Et scias quòd quando peruenit oppilatio retinens choleram in hepate, in quocunque loco rum sit hepatis, & fellis, oportet ut ex ea fiat hepar calidius quàm est; & generetur cholera plus etiam, quàm ea, quæ generatur in dispositione sanitatis. Facta autem causa fellis, aut est propter debilitatem eius ab attrahendo ex hepate, & præcipuè quum est cum debilitate hepatis à separatione, & expulsione: aut propter uehementiã uirtutis attractionis, & implet ipsum ualde uice una & [k]§non capit ipsam propter illud, quod§ ipsum repleuit, & extendit ipsum: deinde cadit uirtus eius, & non trahit. aut propter casum oppilationis in meatu eius ad intestina. Et quandoque fit illa oppilatio propterea quòd uehementer[l] §retinetur§ in hepate illud, quod ad ipsum concurrit de cholera subito, propter multitudinem generationis: aut uehementiam expulsionis hepatis: aut attractionis fellis; quare cooperitur orificium meatus ex eo, quod retinetur: & cum hoc, quoniam uirtus[m] §alia§ debilitatur: Et quandoque fit propter reliquas causas oppilationis. Et illa, quæ est in colica, fit, propterea quod humor uiscosus glutinat faciem meatus; quare cholera non effunditur ad intestina. et hæc est illa, cuius causa est colica. Est enim icteritia quædam, quæ fit cum colica, & non est eius causa colica: imò sunt ambæ simul communicantes in causa una, & est oppilatio [n] §præterita, quæ peruenit§ ad meatum fellis, antequam accideret colica, & prohibuit choleram effundi ad intestina, & abluere ea: postquàm ergo hæc fuit prohibita, ad hoc ut effunderetur ad intestina, non fuerunt abluta, & multiplicatæ fuerunt in eis humiditates, & commouerũt colicam, & accidit ut cholera rediret ad corpus; quare commouit icteritiam. Et in omni quidem oppilatione in meatu hepatis ad fel, aut in meatu fellis ad intestina, quæ ẽ ex incarnatione aut poro non speratur sanitas. Facta autem ab intestinis est illud, quod quidam existimant, quòd quandoque accidit ut aggregetur ĩ intestinis, & propriè colò, choleræ plurimũ, quæ iam effusa fuit ad ea, & non egreditur ab eis propter causam[o] §resoluẽtem,§ quare non inuenit cholera, quæ est in felle, locum, in quem euacuetur: quamuis meatus sit apertus. Et hoc ualde parum fit, & quasi longinquum: quoniam cholera quando multiplicatur &[p] §colligitur§ in intestino, extrahit seipsam, & alia, nisi accidat sensui ut destruatur, aut expulsiuæ ut cadat. Icteritia autem nigra splenetica ipsa in modis suæ generationis est secundum icteritiam [q]§cholericam,§ inquantum eius generatio est propter oppilationem utrorunque meatuum, & inquantum eius generatio est propter debilitatem quarundam uirtutum, & fortitudinem quarundã earum. Verùm icteritia nigra hepatica quandoq; est propter uehementiam caliditatis hepatis, quę adurit sanguinem, ducendo ipsum ad nigredinẽ; & facit multiplicare melancholiam in corpore. Quod si ipa[r] §iuuerit§ ex splene & meatu[s] §aliquid, completur§ res. Et quandoque est propter uehementiam frigiditatis eius; quare propter ipsam conturbatur sanguis, & nigrescit. Et quandoque est illud frigus cum siccitate, & quandoque est cum humiditate. Et quandoque est propter apostemata frigida dura. Icteritia uerò nigra, quæ est causa corporis totius, aut est propter uehementiam caliditatis corporis totius, & adurit sanguinem faciendo nigrum: aut propter uehemẽtiam frigiditatis, & congelat ipsum & denigrat eum. Et omnis icteritia citrina aut nigra, quæ est propter corpus totum, est causa uenarum procedentium in toto corpore: & est corruptio conuersionis sanguinis ad ipsum secundum comparationẽ corruptionis conuersionis sanguinis ad materiã hydropisis hyposarchæ factæ: quàmuis non sit illic corruptio apparens in hepate, imò sit in uenis tantum. Et tibi quidem possibile est ut diuidas, & scias, quòd icteritia nigra quandoque fit propter multitudinem: Et quandoque fit propter retentionem: & secundum quod dictum est in citrina. Et quandoque aggregantur utræque icteritię simul, aut quia choleræ [t] †§ §& ei qui ipsi commiscetur ex sanguine accidit adustio, & fit [u] §nigra§ & componuntur ambo humores: aut quia in utrisq; lateribus simul est nocumentum, scilicet latere hepatis & cholerę, & latere splenis. Et iam existimauerunt quidam quòd cholera accidit subito, & melancholia non accidit subito: & fuit eorum intentio ad hoc, quòd causa generationis

---

e B. alnemer

Alia litera f ——— B.

g † B. se

h B. hieme

i B. debilitante hepar

k B. ipsum non capit aliud ab ea quæ

l B. coarctatur

m B. ꝓpter nocumentum

n B. quæ antecessit

o B. prohibentem

p B. peruenit

q B. felleam

r B. adiuuatur

s B. aliquo adiutorio

t † B. Alia lsa. sparsæ

u B. melancholia

rationis cholerae est fortior causa generationis melancholiae:& melãcholia generatur paulatim: & res non est ita, quamuis sit plurimum secundum quòd ipsi dixerunt. Et quandoque accidit etiam icteritia nigra, ut sit crisis aegritudinũ splenis,& quae similantur eis, quum non [x] §remini sciturξ natura tendẽs ad partem [y] §excusionis propter causam nocitiuam. § Et plurimis quidem habentium icteritiam citrinam, accidit constrictio naturarum eorum, propter retentionem excitatoris mordicatiui, quem tu sciuisti. Et in illo, qui habet icteritiam [z] §frigidam§& non curatur, neq; resoluitur eius materia, est timor: Et pluribus eorum associatur mors subita. [a] §Reliquae autem species sunt icteritiae hepaticae§quae est ab apostemate:& est illa, quàm dixit Hippo. & dixit. Quum hepar est in icterico durum, tunc illud est significatio mala. Et Hippoc. quidem iam dixit in quibusdam, quae ad ipsum referuntur, quòd [b] §icteritiae est species mala in urina patientis, quum est similitudo herbi:& est cum ea profundatio in uentre & febris & tremor§debilis: & est debilitas in locutione [c] §ex liquefactione§& ista interficit usque ad.xiiij.diem.

x B. declinat

y B. mundificationis propter causam prohibentem

z ——— B.

a B. peior species icteritiae est hepatica

b B. ex icteritia est species mala quum erit in urina habentis ipsam simile p bo, & est cũ eo punctio in corpore & febris, & horripilatio

c B. ex gingiuis. Alia litera. periodica. Alia litera ex vertigine

ANNOT.

De arquato affectu quaerat quispiam, an symptoma sit, an morbus. an morbosam, uel etiam salubrem causam sequatur. an iecinoris, uel aliarum quoq; partium sit affectio. Breuibus ergo, certum est, quum tota cutis, atq; ipsi quoque oculi colore uel luteo, uel pallido, uel atro praeter naturam infecta sit; symptoma hoc in uisibilibus corporis esse affectibus. quod quidem symptoma ut Gal. lib. de diff. sympt. immediate uel segregatricis, uel alteratricis uitium sequitur. segregatricis, quae biliosum humorem à sanguine non secernit, alteratricis quae biliosum sanguinem gignit. Dici tamen hic morbus solent, ut etiã alij affectus plures, animaduersa causa à qua tot symptomatum fit concursus: non quòd color sit morbus. Sequi uerò hic affectus quandoq; uincẽtis morbi, quandoq; etiam naturae uim solet. morbum sequitur, quum ex obstructione, ex intemperie, uel alio quouis morbi genere fit: naturae autem uim, ueluti in crisibus, quum morbosam materiam natura ualidior ad cutim transfert. habet tamen semper coniunctam morbosam causam. Huius subiectum proximum cutis est: locus tamen affectus non unus, quamuis aliqui iecinoris semper uitium sequi ipsum existimarint. Sed, ut doctissime Aretaeus 1. de diut. morb. curat. neq; uitio iecinoris tantummodo prouenit, ut nonnulli medicorum existimant; sed & uentriculus, & lien, & renes, & laxum intestinum causa sunt. Tu pro huius affectus notitia adi Aretaeum, qui certe copiose & pulchre totum hoc negocium absoluit. Vide & Paulum lib. 3. & Gal. 5. de loc. aff. Pete & Celsum lib. 3.

Cap. 4. — Cap. 15. — Cap. 50. Cap. 7. — Cap. 25.

De signis causarum icteritiae citrinae. Cap. 4.

Scias quòd in pluribus icteritijs, citrina & nigra, tingitur urina:& [a] § quanto urina est plus citrina, est acutior,§& magis significatiua sanitatis hepatis,& uirtutis eius. Facta autem malitia complexionis calidae in hepate, signa sunt signa nota, siue sint signa illa cum signis apostematum calidorum, aut non; sicut quum non albescit cum ea egestio ea albedine, quam habet in oppilatiua: imò quandoque tingitur plus. Et non sentitur grauitas, quae sentitur in oppilatiua. Et minoratur appetitus. Et multiplicatur sitis: Et exsiccatur corpus. Et rubescit urina. Et raro fit subito. Et si fuerit causa [b] §uehementiae caliditatis aegritudinis cholera§in felle, & inflammatio eius in ea, tunc signa eius erunt assiduatio citrinitatis coloris corporis. et nigredo faciei solius. et albificatio linguae. et arefactio & constrictio naturae propterea quòd [c] § cholera§ uehementer exsiccat faecem. et albedo urinae & subtilitas eius in [d] §dispositionibus§ propter retentionem cholerae in corpore absque expulsione. deinde uehementia citrinitatis eius: deinde nigredinis, & grossities eius. et uehementia foetoris odoris eius in fine. Verùm facta à malitia complexionis calidae in toto corpore est, ut sit totum corpus calidi tactus & in ipso sit pruritus,& sit appetitus paruus cum acceptione grossi, & dulcis: et sit egestio proxima consuetae, tendens ad lenitatem, & similiter urina,& ut uenae sentiantur calidae ualdè, alterati coloris: et nõ sit cum albedine egestionis,& grauitate partium hepatis,& fellis, sicut est in dispositione oppilatiuae: imò multoties est egestio tincta,& corpus lene. et non appropriatur hepar aliquo signorum eius singulari ei: & non fit subito, sicut est quaedam species oppilatiuae. Quòd si fuerit propter apostema calidum, aut durum, scies signa eius ex eis, quae dicta sunt. Ex oppilatiuae autem signis inseparabilibus, sunt albificatio egestionis in pluribus horis, aut paucitas citrinitatis eius, & uehementia citrinitatis urinae in colore suo. et grauedo in mirach in latere dextro. et dolor & inflatio apud cibum. et pruritus in corpore toto, & lenitas somni super latus sinistrum. Verùm [e] §ex cholera§eius non albificatur cum ea egestio subito, uehementi dealbatione: albificatur ergo egestio in primis, deinde accidit icteritia:& cum hepatica non albificatur egestio, nisi gradatim: fel enim transmittit illud, quod in ea est de cholera paulatim, usquequo [f] §erumpat.§& similiter albificatur [g] §egestio§ paulatim usquequo compleatur albificatio eius,& iam appareat icteritia. Et quando cadit oppilatio in meatu, qui est in felle ad intestina,& non est in operationibus hepatis nocumentum praeteritum, neque in hora nisi postquam laeditur eo ex retentione cholerae in ipso, & non inuenit uiam [h] §quum fel sit§plenum; tunc est amaritudo oris uehementior,& sitis fortis. Et [i] § cholerica§quidem plurimum commouet colicam, aut associatur ei secundum modum, quem innuimus. Et illam ex oppilatiua, cuius causa est frigus, aut constipatio, significant [k] §dicta praeterita. § Et ex summa earum est dispositio corporis totius. Si autẽ causa eius est humor grossus, significat ipsam regimen praecedens. Quòd si eius causa fuerit nascentia rei alicuius, aut incarnatio, significabit ipsam assiduatio icteritiae, & assiduatio signorum oppilationis, & paruitas iuuamenti administrationis aperitiuorum ex clysteribus, & alijs. Et illa, in qua causa est debilitas uirtutis expulsiuae hepatis, aut discretiuae, non est tinctura urinae uehemens ualde, sicut est in oppilatiua in dispositione, qua sunt uirtus discretiua & expulsiua fortes:& non albificatur egestio purae:& non sentitur grauitas, quae est ex

a B. Alia litera. quotiescunque vrina est plus tincta est laudabilior

b B. eius vehementia acuitatis cholerae

c B. Alia litera. caliditas

d B. principis

e B. cum fellea

f B. finiatur

g B. Alia litera vrina

h B. ad fel

i B. fellea

K B. dispositiones praeterite

est ex oppilatione: & inuenitur in reliquis operationibus hepatis debilitas. Et quandoque associantur ei [l] §egestio sanguinolenta§ & signa debilitatis. Et illa, in qua est causa debilitas uirtutum fellis, est cum nausea uehementi, & amaritudine, absque grauitate: & est generatio eius paulatim: & tinctura in egestione est inter albedinem & citrinitatem, sed est in urina fortis ualde [m] § icteritia, § quum nō est illic debilitas uirtutum hepatis expulsiuarum. Quidam autem existimauerūt, quòd in illa, quæ est ex felle, cum rectificatione hepatis, urina est secundum colorem suum & dispositiones suas naturales, & hoc est impossibile. hepar nanque sanum expellit choleram in primis ad fel; quòd si non fecerit, tunc ad urinam: & prohibet ipsam penetrare in sanguinem quātum potest. Verùm quando multiplicatur remanentia urinæ albæ cū icteritia, aut parū tincta est, est deterius, & magis timendum quòd cadat habens eā in hydropisim, quoniam significat quòd oppilatio est ex frigore. Venenosam autem significat morsus, si est ab animali. Sed si est à ueneno, significant ipsam præterita sanitas, & bonitas humorum, & aduentus ipsius subito, absque alteratione egestionis ad albedinem. Eius uerò, quæ cretica est, signa sunt, quoniam ipsa fit in ægritudinibus acutis, habentibus crises per eam: & sunt cum ea signa alia crisis, sicut nausea, & subuersio stomachi, & uomitus cholericus, & uehementia uigiliarum, & sitis, & paruitas appetitus cibi, & amaritudo oris & paruitas anhelitus, & siccitas naturæ. Et creticam quidem significat crisis tantum: sed bonitas & malitia uerificantur cum significationibus [n] § significantibus uicinantibus, § quemadmodum de eis dicemus in capitulo suo. Et pulsus quidem in icteritia citrina in pluribus dispositionibus est paruus, propter debilitatem uirtutis; sed non est uehemens, quoniam [o] § cholera § est leuis [p] § calida. § Sed est durus propter uehementiam siccitatis, & nō est propter illud uelox: quoniam uirtus non est cum illa fortitudine propter malitiam complexionis. Et cum icteritia quidem citrina multoties egreditur sudor citrinus.

l B. diaia

m B. icteritialis Alia litera

n B. quæ eis associantur

o B. Alia litera. caliditas ē leuis

p B. Alia litera. acuta

De signis causarum icteritiæ nigræ. *Cap.* 5.

Factam quidem à splene solum, significat ꝙ non est citrina: deinde fit nigra. Citrina .n. non fit à splene omnino. licèt nigra fiat quandoque ab hepate. Verùm nigra splenetica uehementioris est nigredinis, [a] § & separant eam § signa duritiei splenis, & magnitudo eius, & dolores eius, qui sunt in sinistro latere: & quòd quandoque sunt egestio & urina in ea nigræ. Et quandoque egreditur in egestione fæx nigra: & hoc est signum forte. Et quandoque saluatur urina, quum non est in hepate nocumentum, si non uenit ad ipsum nocumentum aduentu superfluo. Est enim tunc salus eius, significatio quòd icteritia est splenetica. Et in hac icteritia mirach quandoque est extensum cum dolore, & grauedine. Et secundum plurimum natura est constricta, & quandoque non est: Et est digestio mala, & est cum ea malitia animæ, & tristitia, & [b] § uarietas § sine causa. Et quandoque egreditur cum ea sudor niger. Et factam propter oppilationem in meatibus, significant grauitas uehemens, & difficultas dormiendi super latus sinistrum. Et cum facta propter apostema calidum & durum, sunt signa eius. Et cum facta propter debilitatem, non est grauitas. Quòd si fuerit debilitas hepatis etiam, significant ipsam signa eius. Et factam ex apostemate significant quòd nocumenta prima apparent in hepate, & splen est saluus non læsus, nisi cum eo nocumenta fuerint hepatis facientia melancholiam. Et non est nigredo [c] † § § pura, sicut in splenetica: & significat ipsam nocumentum in urina. Et si fuerit corruptio ex latere caliditatis, & siccitatis, erit nigredo ad citrinitatem decliuis. Et si fuerit ex latere caliditatis & humiditatis, erit illic citrinitas cum rubedine, sicut [d] § citrinitas § quædam. Et si fuerit ex latere frigiditatis & siccitatis, & frigus erit dominans, erit ad uiriditatem: aut siccitas dominans, erit ad nigredinem. Et si fuerit ex latere frigiditatis & humiditatis, frigiditate & humiditate uincente, erit ad citrinitatem quandam, & phisticitatem. Et si fuerit frigiditas uincens, erit ad uiriditatem. Spleneticæ uero [e] § colorator § unus est.

a B. associantur ei

b B. guesgues

c † B. uehemēs

d B. rufedo

e B. color

ANNOT.

Pete loca superiori capite adducta, Gal. 9. de comp. med. per loca, Paulum lib. 3. & Aretæum 1. de diuturn. morb. & Aetium lib. 10.

Cap. 1. Cap. 50. Cap. 15 Cap. 17.

De cura icteritiæ citrinæ. *Cap.* 6.

Scias, quòd intentio in curatione icteritiæ ad duas res tendit: quarum una est ut remoueatur icteritia ipsa, cum eo quòd resoluit ipsam acutè, & ab oculo cum medicinis notis, lauatiuis, & cum collyrijs oculi, & cum medicinis solutione educentibus materiam facientem icteritiam. Et secunda uertitur ad causam, & abscindit eam: & est aut rectificatio complexionis, aut confortatio uirtutis, aut regimen apostematis, aut apertio oppilationis: Aut euacuatio per phlebotomiā basilicæ, aut saluatellæ, aut uenarum, quę sunt sub lingua ex eo, quod narrauerunt quidam. et si nō fuerit illud, tunc cum uentosatione supra locum hepatis sub spatula dextra: aut sub eo in spatio, qđ est sub costis. Aut euacuatio, quæ est cum solutione uentris euacuante materiam. [a] † § § Et euacuatio cum uomitu. nam ipse est iuuatiuus in omni icteritia. Verùm in curatione nocumenti ueneni, abscisio causæ est melius, quod oportet præmittere; quare oportet ut cum ea occupatio fiat primo. Et icteritiæ quidem cuius causa est complexio calida in hepate aut in corpore, aut in felle propter aliquam causarum, præter ebibita & comesta, & quæ sunt ex ambobus, cura est, si est illic repletio sanguinea, & cholerica, cum euacuatione amborum in principio rei; sanguinis quidem per phlebotomiam, sicut ex basilica: sed choleræ per solutionem uentris cū eis, quæ sunt sicut myrob. & fumusterræ, & sicut cū scammo. in lacte acetoso [b] § coagulato, § & ad ultimum cum soluentibus choleram, aut speciebus aquę casei factis fortibus cum myrob. & scammonea, & similibus. Descriptio aquæ casei bona. ℞. lactis caprini lib. iij. & carthami quātum manu capi potest, teratur, & dissoluatur digitis in lacte hora una: deinde coletur, & dimittatur ut lac coaguletur in nocte, deinde coletur à caseitate sua, & accipiatur aquositas eius, & proijciatur super ipsam aliquid mellis aut zuccari, aut salis indi pondus.

a † B. Alia līa. quātis nō euacuetur materia

b ——— B.

ʒ.ij. Et si uis ipsam facere fortem, pone in ea scamoneæ danic. i. bibatur ex ea secundum mensuram, quæ toleratur tribus diebus. Et ex eis, quæ coniungunt mundificationem icteritiæ cum eductione materiæ per solutionem uentris, est ut sumantur aquæ foliorum raphani. ℥.i. cassiæ fistulæ. ʒ.ix. & seminis atriplicis. ʒ.j. & aloes danic.i. & croci danic.i. hoc est rectius ei, quæ est cum apostemate calido in hepate, aut in meatibus, & febricitat etiam. Et sit cibus sicut aqua hordei, & olera: & secundum quod sciuisti in capitulo apostematum hepatis: quoniam non est in prolongatione sermonis utilitas. Quumq; apparet maturatio, [c] §experire ea,§ in quibus est scammonea, & aloes, & similia: postquam fregeris cum eis, quæ sunt sicut aqua cuscutæ, & endiuiæ, & reliquorum ex illis, quæ sciuisti. Et ad summum, dum non remouetur apostema & [d]†§ §rectificatur dispositio, non habeas spem in curatione ipsius icteritiæ. Sed si febris non est, & uirtus sit fortis, [e]§& illud est significatio apostematum§ deinde est inflammatio, tunc tibi inest administrare almosusat, & [f] §cibos infrigidatos de piscibus & cibos infrigidatos de carne uaccina &§ hœdina: & aquas fructuum, & succos eorum: & propriè aquá granatorum in ieiunio: & acetosum de carne uaccina: & acetosum de piscibus: & succos olerum frigidorum: plurima nanque istorum quamuis sint ex cibis, tamen inest eis proprietas fortiorum medicinarum huius capituli in rectificando complexionem. Et ex curis huius dispositionis est illud, quod recipit succi foliorum raphani, & succi mori partes æquales, bibatur ex eo pondus. ʒ.xxx. nã in ipso intenditur etiam intentio ipsius icteritiæ. Et similiter si fuerit inflammatio in felle. Et confert istis lac asininum decoctum cum pauco aceto, & sumatur in potu. aut succus absinthij cum aqua frigida. Et quandoque confert ut cibetur infirmus pane azimo, & sale trito, & endiuia plurima. vij. diebus. Hoc enim lauat fel, & remouet putrefactionem eius, & ingrossat illud, quod est in ea. Et istis quidem non conceditur ut bibant uinum, nisi plurimè commistum. Et ut non perueniant nisi ad illud, quod est leue ex carnibus, & ad ius carnis auis. Et omnis, qui habet icteritiam ex causa calida, oportet ut deuitet uigilias, & iram, & motum plurimum, & balneũ. Et quandoq; caliditas est in toto corpore: [g]§et infrigidas hepar, & uesicam, & infrigidas uenas. Et propriè quando administras balneationem cum aquis [h]§ frigidis &§tepidis, in quibus decoctæ sunt medicinæ frigidæ humidæ. Aqua uerò frigida actu, & illa, in qua sunt uirtutes medicinarum constipantium, prohibent resolutionem icteritiæ. Et [i]§iam§ administrantur in curatione hepatis & fellis calidorum, emplastra super ea. Et quandoque dantur in potu trochisci, de quibus sunt trochisci compositi ex semine citruli & semine endiuiæ, & semine lactucæ, & semine cucurbitæ, & sandalis, & spodio, & ros. ru. assumptis æqualibus partibus, proijciatur super omnes. ʒ.ij. ex eis Kirat.i. camphoræ, & fiat inde trochisci & bibantur. Et [k]§ego quidem iam expertus sum iuuamentum eorum, & fac emplastrum hepati in eo, quod est in circuitu eius§ cum succis infrigidatis super niuem, & duobus sandalis, & camphora, ita ut sentiatur infrigidatio interius. Ipsum enim remouet icteritiam, & albificat urinam in diebus aliquibus. Si autem causa fuerit debilitas in hepate, & felle, curetur cum regimine prædicto in debilitate hepatis. Nam cura ipsius fellis, est illa cura etiam. Ad regimen autem apostematis iam innuimus hoc, & compleuimus sermonem in capitulo hepatis. In oppilatiua uerò illud, quod communicat omni oppilationi, est cura oppilationis prædictæ in capitulo hepatis, ex phlebotomia, & prouocatione, si fuerit oppilatio in gibbositate: & ex solutione uentris, si fuerit in concauitate secundum necessitatem. Et alienent à se omne, quod constipat, & exsiccat, quamuis sit calidum: quoniam constipat meatus, & oppilationem efficit fortem. Et ex eis, quæ rectiora sunt, est ut præmittas lenificationem eius, & humectationem: deinde sequaris eam cum apertione. Et sit lenificatiuum quandoque calidum & humidũ & quãdoque frigidum & humidum, quemadmodum dispositio facit ipsum necessarium. Et quũ aperis in fine, aut incipiendo; tunc ex eis, quæ recta sunt, est ut sequaris illud soluendo, secundum quòd tolerat ipsam: & secundum quòd præteriit de solutione uentris. Et scias, quòd quando tu incipis cum solutione uentris, & non efficit impressionem, tunc tibi inest uti fortibus [l]§uomitibus,§ deinde solutiuo forti. Et oportet ut des in potu uice una secundum fortitudinem. Et si fuerit oppilatio ex nascentia rei alicuius, non existimo quòd sit ei medicina. Quidam autem dixerunt ei medicamen, & dixerunt: sume succi portulacæ, & succi foliorum raphani [m]†§ §& aquæ foliorum acetosæ, [n]§omnium secundum existimationem: §& fac bullire omnia simul, & colẽtur, & ponantur quantum illud de succo acetosæ cum aliquãtulo †herbi contriti. Et dixerunt, in potu detur ex eo aliquid, cum semine raphani, & semine melonis excorticatis, & commistis cũ quarta amborum costi, & myrrhæ. Et si fuerit oppilatio ex siccitate, & [o]§contractione: §et illud est ex eis, [p]§quod significat corpus;§ tunc administrabis lenificantia ex [q]§subtiliãtibus§ choleram sicut mucilagines, & sicut sebestẽ, & similia cum oleo amigdalino. Quòd si oppilatio fuerit ex apostemate calido, tunc cura eius erit cura ipsius. Quum ergo maturatur, sis audax ad dandum in potu diuretica, sicut anisum, & fœniculum sine timore: similiter ad euacuandam solutione uẽtris choleram: & si fuerit apostema durum, tunc res in ipso erit difficilis: oportebit enim ut curetur apostema durum. Et usquequo fiet illud, oportebit ut intendatur intentio icteritiæ ipsius cum eis, quæ dicemus. Et medicinæ quidem singulares [r]§solutiuæ§ [s]†§ §in hoc capitulo prædictæ sunt in capitulo oppilationis hepatis. Et ex aperitiuis bonis proprijs huius capituli, sunt squilla, & assarum, & [t]§anisum, & agaricus§ & ea, in quibus sunt cum apertione intentiones, aliæ. [u]§Aut§ sumantur granorum pineæ maioris [x]§. ʒ. xxx.§ & passularum enucleatarum. ʒ.v. & sulphuris citrini aur.s. & epithymi, & seminis apij montani, & ciceris ni. & thuris albi, omniũ an. ʒ.ij. terãtur, & cribellentur, & sumatur ex ea summa eorum. ʒ.j. & s. cum aqua fœniculi, & administretur diebus aliquibus: similiter est enim sanatiuum: & nos iam experti sumus ipsum multoties. Et [y]§asimar§ ẽ ex melioribus

Marginal notes:

c B. aude super ea

d † B. non

e B. illud ẽ illic significatio, quod non sit apostema

f B. & charis al bachar & charis alsemech & caris de carne

g B. infrigidat hepar & fel, tũc infrigidãtur venæ. Alia litera, infrigida hepar & vesicã & infrigida venas

h ——— B.

i B. quãdoque

K B. iam expertum est iuuamentum emplastrationis hepatis & eorũ, quæ vicinantur ei

l B. aperitiuis

m B. crudi

n B. omnia ista sumantur contrita

† orobi

o B. exsiccatione. Alia litera. arefactione

p B. quæ significat dispositio corporis

q B. eis quæ soluunt

r ——— B.

s † B. quæ administrantur

t B. trochisci facti ex amigdalis amaris & absinthio, & assaro, & aniso, & agarico

u B. sunt ut

x B. ʒ. iij.

y B. alsangiar

melioribus medicinis icteritiæ. Et[z] debilior ista est in qua est oppilatio in meatibus choleræ. Sed clysteria & solutiua sunt conuenientiora in eis. Et assumuntur solutiua ex eis, quæ sunt sicut epithymum, & polypodium: ponantur in eis istę medicinæ. Descriptio bona ad illud. ℞. [a] granorũ pini. ℥. iiij. agarici. ℥. iij. & succi eupatorij. ℥. iij. informentur ex eis pilulæ, & bibatur ex eis. ℥. j. & iteretur multoties. Et quando chronica fit icteritia oppilatiua, tunc necessarium est sumere diacurcuma, & theriacam, aut similia ex eis, quæ aperiunt cum fortitudine, & similiter dialacca. Et quando est cum oppilatione febris, tunc atriplices sunt boni ualde: quoniam sunt aperitiui & extinctiui. Et similiter radix lactucæ [b] de aqua de qua sumatur pondus. ℥. ij. cum melle. Et similiter aqua cuscutæ, & endiuiæ[c] & myrrha cum rotulis cassiæ fistulæ, cum oleo amigdalino amaro, & dulci. Curationes autem icteritiæ, in quibus attenditur intentio ægritudinis ipsius, & resolutionis eius, licèt in eis sint apertio oppilationum & reliqua iuuamenta, alię sunt potiones: & alię sunt ablutiones: & alię sunt[d] sternutationes. Et plurimum iuuamentum earum est in oculo, & facie. Et alię sunt, quæ sunt regimen commune, sicut est administratio[e] † tinę cum aquis fortibus. Et quando incipit mingere, mingat in tina, quoniam est cura eius. Et quando egreditur ex balneo, cooperiatur, ut non adueniat ei frigus omnino, & dormiat coopertus. ea uerò, quæ sunt præter balneum ex illis, quæ administrantur usu medicinæ, sunt, quæ extrahunt ex cute icteritiam. Et medicinæ, quæ extrahunt illud, quandoque extrahunt ipsum aut cum solutione uentris,[f] † aut cum sudore, & melius est ut sit super exercitium, & laborẽ, & sitim: & propriè quando est faciens sudare potus: & similiter post balneum. Et illi, qui suæ icteritiæ curationem uult cum resolutione, nocent frigus, & septentrio: nisi uelit per ea resistere medicinæ calidæ, &[g] aggregare eam: sicut sumit in potu piper: deinde post illud sedeat in aqua frigida. Et dicitur quòd patientes icteritiam iuuantur per considerationem in rebus citrinis. Illud enim mouet naturam ad expellendum materiam citrinam totam ad cutem: quare adiuuatur adiutorium curationis in ea. ego uerò non sum ex illis, qui negem huiusmodi curationes, sicut sunt plures eorum, qui philosophantur ad eas. Et ex medicinis bibitis [h] cognitis est ut in potu sumat stans in tina. ℥. ij. succi raphani cum. ℥. s. baurac & ℥. j. [i] uini. Nam ipsa non morant quin extrahant ex ea citrinitatem. Et iterum sumatur manipulus asparagi, & pugillus ciceris, & decoquantur in uase uitreato cum. v. kist aquæ, de qua in potu sumatur mixta cum uino si non est feb. & si ẽ feb. potetur sola: deinde sedeat ĩ tina aquę, in qua decoctus ẽ capillus ueneris, & egredietur ex eo [k] cholera. & iterum floris nitri pondus. ℥. ij. cum uino antiquo, dimittatur in nocte sub cęlo, & sumatur in potu, & de balneatione fiat illud, quod dictum est. Aut sumãtur in potu squilla assata cum. vi. partibus salis adusti, & dosis sit ij. aur. in ieiunio. Aut sumatur in potu [l] leporis marini pond. ij. ℥. puluerizati super ouum sorbile, & sorbeatur. Aut corticis granatorum. ℥. iiij. arsenici pondus. ℥. ij. sumatur ex eis simul quantũ tolerat pollex, & sumatur in potu cum tribus ℥. lactis asinini. Aut pondus. i. ℥. & quod est supra, fœnugræci, & sumatur in potu cum aqua & melle, & sedeat in tina aquæ frigidæ: aut sumatur capillus ueneris tritus, & accipiantur ex eo. ℥. iiij. cum aqua, in qua decoctum est anisum. Aut succus acetosæ cum aliquantulo uini: aut stercoris canis comedentis ossa alba, non nigra, pondus. ℥. iiij. cum aqua mellis. Aut foliorum siclæ exsiccatæ [m] † ℥. iiij. cum uino permisto, fiat illud tribus diebus: aut ciceris nigri. lib. j. capilli ueneris manipulus. j. decoquantur in aqua, donec consumatur tertia: & sumatur ex ea in potu. ℥. j. Aut succi raphani. ℥. ij. uini. ℥. j. Aut ciceris nigri lib. j. carpobalsami, thuris, seminis fœniculi, omnium an. pugillus. j. decoquantur in vj. [n] ascenit aquæ donec consumatur tertia: & sumantur in potu ex ea ℥. ij. Et si non fuerit febris, potentur cum uino. Aut cinnamomi quãtitas, quam tolerant tres digiti cum uino, & melle medietatis secundum mẽsuram ℥. j. & s. aut cum aqua & uino. Aut semina almahaleb excorticata ex corticibus suis, de quibus in potu sumatur pondus. ij. ℥. Aut rubeæ tinctorum ℥. j. in ouo sorbili. Aut sumãtur limaturæ cornu ceruini Kirat. xviij. & sumãtur in potu cũ syrupo [o] begursericon. Aut sumantur grana pineæ, & ammeos, & staphisagria, & sumat in potu æger ex eis. Aut piperis, & stercoris canis albi comedentis ossa cochlearium. j. cum uino. Aut impleatur coloquinthida, eiecto ex ea, quod intra est, uino & aqua, & bibatur. Aut detur in potu de felle ursi in uino. Aut sumatur cornu cerui. ℥. j. & tertia, & sulphuris pondus [p] ℥. ij. & bibatur illud: & bibatur post illud, uinum. Aut sumatur & proprie in oppilatiua rheubar. hypericon, capilli uenęris [q] olibani rubeæ tinctorum partes æquales, & dosis sit. ℥. j. Et medicinæ quidem singulares, quæ ingrediuntur in hoc capitulo, & sunt aperitiuæ etiam, sunt absinthium, anisum, asarum, acorus, rubea tinctorum, gentiana, xilobal. agaricus, condisi, nux cupresi, costus, utraque aristol. Et ex eis, quæ dicuntur, & sunt leuia, est ut sumatur in potu cerebrum alcubugi in uino puro. Aut sumantur uitelli duorum ouorum [r] † & conquassentur in [s] medio assacruati uini & bibantur. Et ex eis, quæ laudantur uehementer, est, ut sumantur in potu de lumbricis terrenis exsiccatis, quoniam ipsi mundificant statim. Et similiter fel ursi. Et ex eis, quæ experta sunt etiam, est, ut dentur in potu radices acetosæ: & stet in sole, & ambulet post illud hora una, donec calefiat, & sitiat: deinde sumat decoctionem capilli ueneris, & rubeæ tinctorum, & menthæ. Et similiter si bibatur post balneum. Et ex diureticis proprijs ei est, ut sumatur nucis cupresi pondus. ℥. ij. cum pondere. ℥. ij. casiæ ligneæ, & bibatur cum uino antiquo: deinde [t] sedeat in tina, in qua decoctus sit capillus ueneris, aut anisum post illud, hora una donec calefiat: quoniã minget icteritiã totam. Et quandoque iuuantur cum carne eritij ꝓpter fortitudinem suæ prouocationis, & mundifi-

z B. difficilior
a B. Alia litera. Recipe ex pilulis de aloe quartam. ℥. j. agarici tertias duas ℥. j. Alia litera Recipe granorũ pineę. ℥. iiij. agarici duas tertias ℥. j.
b B. Alia litera. asini. Alia litera amarę
c B. amaræ
d B. caputpurgia
e † B. balnei frequens qm radix curationis ẽ super ipsam & super id qđ currit cursu eius ex administratione
f † B. aut prouocatione
g B. remittere
h B. Alia litera. facientibus sudare
i B. telha
k B. citrinitas
l B. caussis
m † B. ℥. vj. cũ aqua mellis. aut stercus ouiũ cũ decoctione aut calamenti exsiccati
n B. achsat
o B. farsaticum
p B. duorum danich
q B. condisi &
r † B. Alia lra. crudorum
s B. media scutella vini, seu in media libra
t B. currat hũs ipsam cum vestibus cinctis Alia litera currat hũs ipsã cursu vehemẽti vel cũ forti conatu ad currendum

u †B.& est cibus

ficationis,& conuenientiæ suæ ad hepar.[u]†§

§Et aqua cuscutæ quando bibitur ex ea sacraiati.i. cum semine apij, & zuccaro altabarzet est iuuatiua. Et ex solutiuis proprijs eis est, ut perforetur coloquintida, & expellatur illud,quod est in ea,& impleatur uino, & bulliat super prunas,& coletur,& bibatur. Et ex eis, quæ nos probauimus,est,ut sumatur aloes.ʒ.media & scāmoneæ danic.i. & salis naphtici.ʒ.j. quarta,& rubeę tinctorum,& agarici amborum an.ʒ.s.fiāt ex eis pilulæ,& bibantur cum aqua de seminibus [x]§medicinarum§quas diximus. Et nos iam diximus clysteria in antidotario ad hoc capitulum. Et ex[y]§sternutatorijs§sunt succi,quibus[z]§sternutatur§sicut succus cucumeris asinini, & succus foliorum nasturtij,& succus prassij,& succus ciclaminis,sicut est:aut conteritur ciclamen & infunditur in lacte mulieris in nocte; deinde exprimitur in mane,& tepefit, & distillatur. Aut succus radicis[a]§alfarsasa§exprimitur & bullitur cum sambacino bullitione leui,& in ipso fit parum galiæ, & fiat cū eo [b]§sternutatio§ aut succus radicis raphani contriti cum folijs suis. Et ex succis, qui non sunt caliditatis magnæ,est succus siclæ:& ex succis frigidis est succus semperuiuæ, aut succus [c]§alafius§fluuialis:& acetum ipsum quādoq; sugitur naribus, & retinetur hora una infirmus in pila balnei,quoniam est bona curatio. Et similiter si infundatur ī eo nigella die & nocte,deinde coletur,& fiat caputpurgium,& odoret ex ea sola & permixta. Et ex eis, quæ sunt præter succos, est,ut sumatur staphisagriæ quarta.ʒ.j.& teratur: & dissoluatur cum aqua coriandri,& olei amigdalini an.ʒ.x.& fiat cum ea caputpurgium ipso existente in tina aut pila aquæ in balneo. Et quandoque miscentur cum ea aliquid [d]§hordei§ sicci & aliquid aceti uini. In oculo uerò ipso assiduetur ipsius ablutio cum aqua rof. & aqua coriandri,& aqua niuis. Ablutiones uerò habentibus icteritiam sunt aquæ,in quibus decoquuntur capillus ueneris & sceha,& maiorana, & polium & chamæmilla,&[e]§alaniuden§propriè,& tribuli, & anethum est radix in eis. Et quandoque ponitur propter calidam icteritiam in eis acetositas citri, quoniam est uehementis abstersionis cum sua incisione in omni tinctura:& quandoque assumuntur ex istis rebus emplastra, & assumuntur ex eis olea,quibus fit inunctio, sicut oleum alhacuen, & oleum chamæmillinum,& oleum anethinum, & iterum oleum[f]§congelati uuæ§& oleum de lilio. In icteritia uerò cretica oportet,ut cum [g]§exiuit infirmus,intendat cum ea intentione§ ipsius ægritudinis cum lauatiuis,& diureticis mundificatiuis,& fortasse non indiget solutione uentris: & fortasse sufficit balneum solum. Quòd si uideris in urinis eorum, & egestionibus paucitatem tincturæ,scias quòd materia in eis est grossa; quare conforta illud, cum quo medicas ex lauatiuis notis[h]†§ §& similibus. Venenosæ autem cura est theriaca, & mitridatū, propterea quia resistit ueneno:deinde bibat aquā malorum acetosorum,& aquam granatorum, & succum endiuiæ, & portulacæ, & mucillaginem psyllij,& almirberis,& omnia, in quibus est infrigidatio cum uirtute theriacæ. Et in ipsa quidem iam expertum fuit in principio quum accidit, & propriè quum uenenum est ebibitum, & bibatur lac assiduè cum oleo amigdalino. Regimen autē ipsorum cum cibis iam docui ipsum in complexione calida,absque debilitate manifesta, & sine oppilatione. Oppilatiuam uerò & debilitatiuam cognosces per ea, quę dicta sunt in cap. hepatis. Et cibus quidē ictericorū est ille,qui[i]§alleuiat,& subtiliat,§ & in quo est apertio. Et ius piscium confert eis,propriè cum eis, quæ prouocant, & subtiliant de illis, quæ dicemus in fine capitulorum.

x B. & medicinis

y B. caputpurgijs

z B. fit caputpurgium

a B. rathba vel fasfasa

b B. caputpurgium

c B. alasfius

d B. origani

e B. alachauan

f B. achid alhaneb

g B. cum consumitur ægritudo intēdatur in ea intentio

h †B. & prouocātibus sudorē

i B. est leuis & subtilis

De cura icteritiæ nigræ, & aggregationis utriusq; icteritiæ. *Cap.* 7.

IN illa quidem, quæ splenetica est, considera an sit illic repletio sanguinea plurima: quare phlebotoma basilicam sinistram, & saluatellā post eā:deinde occupa te cum splene, & rectificatione oppilationum eius, & apostematum ipsius & debilitate eius. Et si fuerit illic causa multitudo melancholiæ propter illud, quod generat ipsam ex[a]§uirtutibus§& cibis, secundum quòd dictum est, oportet etiam euacuare eam cum eis, quæ ipsam euacuant. Ex illis est decoctio scolopendriæ cum elleboro dicta in antidotario: & euacuetur ex ea multoties. Et decoctio epithimi secundū hūc modum. ℞.myrobal. nigri & keb. omnium an.ʒ.x.fumiterræ,scolopendriæ, polypodij,& florum[b]§squināthi§omnium an.ʒ.v.radicum apij,& fœniculi,amborū ana pugillum.j.ellebori nigri pondus.ʒ.ij. decoquantur in tribus lib.aquæ,donec remaneat quarta: & proijciatur sup ea epithimi.ʒ.v.& bulliat ebullitiōe leui:deinde coletur,& componātur cum ea hieræ picræ [c]§.ʒ.xxx.§ Et similiter pilulæ factæ de myrobal. nigris,& epithymo,& sale indo,& agarico,& corticibus radicis capparis. Et quando fit euacuatio, detur in potu lac camelarum: & si non reperitur [d]†§ §aqua casei facta cum syrupo acetoso de seminibus,&[e]§spodio & polio. Et medicinæ subtiles,quæ sunt ex§scolopendria & radice capparis & similibus. Et aqua, in qua decoquuntur folia tamarisci,& radices:& aqua foliorum capparis & aqua foliorum raphani, & syrupus acet. & similiter aqua solatri,& aqua apij,si fuerit caliditas, & syrupus acet. in quo decocta sunt scolopendria,& folia capparis,& fructus tamarisci, & polium. Et si fuerit in splene apostema calidum, oportebit ut non superfluitas sit in calefacientibus. Et si in ipso sunt oppilationes,tunc aperitiua fortia prædicta in capitulo hepatis,iuuatiua sunt etiam. Et ego dicā in capitulo oppilationis splenis medicinas,quæ ei proprię sunt. Et si est causa debilitas attractionis splenis, tunc de illis,quæ necessaria sunt,ē ut tu ponas super ipsum uētosas sine incisione. et ut administretur exercitium, & emplastra confortātia splenem,sicut illud, quod fit ex absinthij,& cordumeni,& florum squinanthi,& alhasce,& centaureæ, & radicum capparis omnium an.par.j.& ex rof. partibus.ij. & ex bdellij parte.j.&.s.& ex ammoniaci partibus.vij.& decima partis. fiat ex eo emplastrum. Et quando abluitur,fiat cum aceto puro forti,in quo bulliāt anethum,& baurac,& sal,& rutha, & calamentū. Et si fuerit in causa icteritiæ nigræ caliditas hepatis,curetur hepar cū[f]§subtiliatiuis.§ & si fuerit frigi-

a B. Alia litera. ex aere

b B. caparorum

c B. duæ tertiæ drach.j.

d †B. detur

e B. Alia litera. squinātho & polio, & medicinis spleneticis,& Alia litera Et medicinæ spleneticæ quæ sunt ex

f B. extinctiuis

frigiditas, curetur cum theriaca maiore proprie, & cum medicinis notis. Et si fuerit causa in ea corpus totum, fac in primis illud, quod conuenit hepati, ut patiantur ab eo ueneę: deinde corpori. Ipsam autem icteritiam cura cum eis, quibus curas ipsam icteritiam citrinam, & cum eis, quæ de illis fortia sunt. Et quando aggregãtur ambę icteritię simul, & est repletio, & idiges phlebotomia, phlebotoma tũc ambas manus[g] ꝫ & euacua ꝫ inter eas ambas diebus aliquib. Et aggrega inter duo regimenta. Et da in potu inter ea ambo decoctionem absinthij, & epythimi: & aggrega aquas foliorum raphani & tamarisci, & salicis, omnium an. ℥.j.&.s. aquæ solatri. ℥.iij. aquę foliorum capparis. ℥.ij. aggrega & fac bullire omnia cum. ʒ.x. casiæfistulæ, & proijce super ea põdus[h] ꝫ. ʒ.xxx. ꝫ hierę picræ, & pondus. ij. danich croci, & pondus iij. kirat scammoneæ assatæ in[i] ꝫ cepa: ꝫ & expecta duobus diebus: & post illud bibatur aqua casei, & syrupus acetosus. Cibi autem in omnibus illis, sunt cibi, leues, noti, & pisces alradradri, &[k] ꝫ ex pullis impinguatis. ꝫ Et ex oleribus endiuia, & apium, & condita propriè, & capparis cum aceto.

g B. simul aut fiat interuallũ

h B. duarũ tertiarum vnius drachmæ

i B. citonio

k B. ius pullorum pinguium

Annot.

Pro regij morbi curatione, siue biliosus, siue ater humor cutem infecerit, pete Gal. & Paulum & Aetium locis autea indicatis. Vide & Celsum lib. 3. & Rasim 9. ad Almans. Quæstio autem hic est, an secanda sit uena. Breuibus ergo, quum affectus ex inflammatione est uel iecinoris uel lienis, uel ex immoderato totius corporis calore; commodum certè id præsidium uidetur. At in cæteris, quum sola bilis redundet, non uidetur tutum auxilium. Quare neque de uenæ sectione Gale. uel 9. de comp. med. per loca, nel 5. de loc. aff. meminit.

Cap. 25.

Cap. 7.

Tractatus secundus

De reliquis dispositionibus splenis.

Sermo uniuersalis de ægritudinibus splenis. Cap. 1.

SPLENI accidunt omnes species ægritudinum prædictarũ, scilicet de ægritudinibus complexionis, & compositionis, sicut oppilationes, & solutio cõtinuitatis, & similia, & apostemata cum speciebus suis. Et scias quòd quando splen impinguatur, extenuatur corpus: quoniam[a] ꝫ in primis destruitur ꝫ uirtus hepatis uehemẽter cum contrarietate, quare minoratur generatio sanguinis: & cum hoc ipse attrahit de sanguine illius infirmi rem plurimam propter magnitudinem sui. Et penitus extenuatio splenis significat bonitatem humorum: & pinguedo eius malitiam humorum. Et quandoque conuertuntur ægritudines splenis ad febres commistas, sicut ipsæ quandoque generantur ab illis ægritudinibus. Ipsæ enim generantur multoties ex tertiana non pura, & ex febribus pestilentialibus, & febribus cõmistis: & plurimæ quidẽ ægritudines splenis sunt autumnales. Et color habentis eas, est decliuis ad citrinitatem, & nigredinem. Et quãdoque perueniunt ægritudines splenis ad stomachum, & fortasse addunt in appetitu eius, & quandoque destruunt appetitum ipsius: & quandoque cogũt ipsum, quum propinqua est digestio, ad euomendum rem acetosam, ex qua ebullit terra,[b] ꝫ absq; nocumento, & absque dolore. ꝫ Et urina sanguinea bona est in fine ægritudinum splenis: & similiter grossa, in qua est fex[c] ꝫ & uiscositas, quę est in ipsa, est similis uiscositati sanguinis; ꝫ & quandoque resoluitur per eam febris ex[d] ꝫ febribus ægritudinum, ꝫ splenis; quare resoluitur per eam splen.

a B. debilitatur

b B. post nocumentum & post dolorem

c B. vniformis & in qua est viscositas sanguinis similis sanguisugæ Alia litera vel hypostasis cohærens vel coadunata

d B. ægritudinibus

Annot.

Splen omne ferè morbi genus experitur, quod testatur & Trallianus lib. 8. estq; morbis maximè obnoxiũ sicuti & caput, Hippocratis testimonio lib. 4. de morbis, quum ægrotet & ab ijs quæ à natura insunt, quando plura quàm opportunum est accesserint, quum ægrotet item ab alijs humoribus: quod sanè ob eius cauitatem euenit. De hoc, ait Auic. quum lien pinguis fit, corpus extenuari. hoc ipsum & Hipp. scribit lib. de loc. in hom. Ex ijsdem, ait, & splen florescit, & corpus contabescit. quod & Galen. 2. nat. facult. nempe id ob iecoris cum liene consensum accidit, ut author scribit. Notandum quum ait, ꝫ Et quandoque proueniunt &c. ꝫ quòd ex atræ bilis ad uentriculum affluxu immoderata appetentia fiat, & quòd eadem appetentiam deijciat, dictum alibi est. Quòd uerò duo hæc contraria ex eodem proueniant, fortasse ita se habet. ex acida melancholia naturali, appetentia augetur: ex eadem uerò corrupta corrumpitur.

Cap. 10.

Cap. vltim.

De signis complexionum splenis. Cap. 2.

CAlidam significant sitis, & inflammatio in sinistro, & corruptio uirtutis eius, quæ attrahit melancholiam. Frigidam uerò significant debilitas attractionis eius, & casus appetitus, &[a] ꝫ iteratio fastidiosæ sacietatis ꝫ & multitudo rugitus & eructuationis. Et significant siccã duritiem, &[b] ꝫ debilitas ꝫ corporis, & grossitudo sanguinis & uehementia nigredinis coloris. Et humidam significant lenitas lateris sinistri, & mollities corporis, & nigredo trahens ad albedinem plumbeam.

a B. Alia litera. turbuletia cõiunctiu oculi

b B. macies

De cura. Cap. 3.

EST proxima curationibus hepatis: & indiget ut sint medicinæ fortiores, & penetrabiliores: & ingenietur eorum penetratio cũ eis, quæ penetrare faciunt: & cum eis, quæ obseruant uirtutem super eas, usquequo perficiant operationes suas. Et scias quòd differentia inter curationes spleneticas & hepaticas, est in fortitudine, & debilitate, & labore, &[a] ꝫ alleuiatione. ꝫ hepar enim est dignius[b] ꝫ ut alleuietur ꝫ cum eo. Et non sit superfluitas in[c] ꝫ confortando ꝫ illud, quo curatur. Et non afferantur super ipsum medicinę acutæ nimis, sicut acetum forte, nisi in necessitate. Et splen econtrario illius eget ut adiuuentur medicinæ eius cum eo, quod conseruat uirtutem earum, & cum eo, quod penetrare facit. Et spleni quidem sunt medicinæ, quæ sunt proprię ei: sicut cortices radicis capparis, & sicut scolopendria, & ammoniacum, & allium syluestre. Et quandoque necessarium faciunt ægritudines splenis, ut phlebo-

a B. facilitate

b B. faciliter procedatur

c B. fortificãdo

phlebotometur basilica maior, & phlebotometur saphena: imò phlebotomentur utræque, guidegi.

ANNOT.

In morborum lienis curatione fortiora quàm in iecinore præsidia admitti fatetur & Gal. tum alibi, tum 2. ad Glauc. Est sanè pars hæc ignobilior, humores crassiores amplectens: & ad quā serius perferuntur medicamēta, ut propterea liberalius quæ ualidiora sunt, offerri illi poßint. Quare sicut in iecinoris affectibus ea per miscenda medicamentis sunt, quæ substantiam iecoris tueantur, ut Gal. ait 13. meth. ita & in liene eadem adiuuanda, ut penetrent, & suum robur seruent. habet etiam splen, sicuti & iecur, propria medicamenta, adnotante eodem Gal. 13. meth. nempe quale absinthium est iecori, tale lieni capparis cortex: quale iecinori eupatorium, tale lieni asplenon.

Cap. 5. Cap. 15. Cap. 17.

De apostematibus splenis calidis, & frigidis, & duris, & [a] §quorum durities est in fieri apostema.§ Cap. 4.

a B. de duritie ipsius quæ non est apostema

Scias quòd minorantur in splene [b] §accidētia§ apostematum calidorum, & [c] §fixio§ ipsorum simul: imò quando accidunt spleni apostemata calida, festinant ad duritiem: quoniam sanguis, qui peruenit ad eum ut nutriatur ipso, est sanguis [d] §spissus quum ponitur§ in apostemate, quare indurat. Plura ergo apostemata splenis sunt dura, mollia uero sunt in quibusdam horis. Et plurimū quod accidit in ipso de apostemate calido, est sanguineum: & cholericum accidit in ipso raro [e] §& durum§ est in inferiore parte splenis propter grauitatem materiei. Et figuræ eius sunt quatuor, rotunda, & lata, & longa grossa, & longa subtilis. Phlegmaticum uerò accidit raro. Et spleneticus quidem est, qui habet duritiem in splene suo: aut propter grositudinem suæ substantiæ, quamuis non perueniat ad finem, ad quem peruenit apostema: aut propter apostema durum in ipso: & primum quidem est leuius. Inquit Hipp. si spleneticus inuenit dolorem interiorem, est magis saluū: & illud, quoniā in ipso [f] §speratur§ adhuc sensus. Et dixit quando accidit ei fluxus uentris cum sanguine, est melius. s. quia speratur cum ipso resolutio materiei splenis eius. Si autem perseuerauerit, adueniet ei [g] § lubricitas hydropica§ & morietur. Et causa in eo est dominium frigiditatis super complexionem. Et dixit, illi, qui catarrhum habet, non accidit splen: & in hoc est cōsideratio. Et fortasse multitudo catarrhi est significatio humiditatis complexionis eius [h] § ut sit illud in proximo futuro, § Et in libro Hipp. ille, qui habet dolorem in splene suo, & currit ex eo sanguis rubeus, & apparent in corpore ipsius ulcera alba non lædentia, moritur in die ij. & [i] § si non § cadit appetitus eius. Et quandoque terminantur apostemata splenis fluxu sanguinis narium etiā, & propriè ex latere sinistro: & apostematibus apud aures difficilis suppurationis, & apertionis, propter grositiem materiei. Et laudabilior urina eorum, est grossa, sanguinea. Et urina, in qua est fæx [k] § uiscosa, § quandoque significat sanitatem splenis, & destructionem eius. Et dixerunt quidam, quum fuerit in urina sicut suspensio sanguinis, & febricitans habuerit splenem, extenuatur uel destruitur splen eius. Et quandoque contingit in quibusdam hominibus ut magnitudo splenis generetur, & remaneant secundum illud tempore longo, & sint secundum salutem dispositionum suarum apparentium [l] § spatio prolixo, § quamuis quandoque accidant ex magnitudine eius nocumenta plurima etiam, secundum materiam efficientem, & secundum uirtutem splenis. Et scias, quòd splen quādoque apostematur post apostema hepatis secundum semitam permutationis: & illud est melius, quàm ut permutetur apostema splenis, ad hepar.

b B. euentus
c B. Alia litera, apparitio
d B. grossus ingrediens seu cōgregatus
e B. sicut plurimū eius quod accidit in eo ex frigido, est durum, &
f B. est
g B. hydropisis Alia litera lubricitas intestinorum & hydropisis
h B. & est illud proximum rationi Alia lrã. & illud est significatio certa
i B. primo Alia litera. non
k B. coadunata vel hypostasis coadunata
l B. tempore vitæ suæ

ANNOT.

Lien rara constat substantia, proptereaq; omni excrementorum generi excipiendo aptißimus. Quare tumores & ex sanguine, & ex alijs humoribus, tam calidos, quàm frigidos solet experiri, præsertim tamen frigidos, & eos qui à crasso humore fiant, uelutí melancholicos, scirrhososq;. Rarò autem biliosi tumores in hoc fiunt, quòd delegatur antea bilis ad uesicam felleam ex iecinore. ac præterea, si forte ad lienem eadem perferatur, tenuiores partes ob laxam huius uisceris substantiam effluunt, crassæ uerò remanent, quæ atræ potius, quàm flauæ bilis naturam retinent. Frequentißime autem scirrhis corripitur lien, quod & Galen. 13. meth. atque qui ita affecti sunt, splenetici uocari solent. Quare, sicut in cæteris scirrhis, quamdiu doloris in his est sensus, tamdiu de salute spes erit, ut author ex Hippocratis sententia profert, quoniam sensus adhuc superstitis indicium est. At ubi non amplius dolent; tum uel difficulter, uel nunquam certe curantur, ut 2. ad Glauc. legere est. De splenicis, unum Auic. ex Hipp. notat, quòd, quibus alui fluxio cū sanguine fit; sanitatis signum est, & resolutionis materiæ illius, quæ morbum fecerat: quod sanè scribi uidetur 6. aph. quum ait senex, Lienosis difficultas intestinorum superueniens, bonum. Sed neq; id absolutè pronunciandum. alioqui enim sibi ipsi aduersaretur Hipp. qui in eodem lib. Lienosos à difficultate intestinorum aqua inter cutem excipi & mori asserat. Limitat ergo posteriorem sententiam idem senex de longa alui fluxione; tunc enim hydrops sequitur, non si parua. Tu uide etiam Gal. eo 6. aph.

Cap. 16. Cap. 4. Aphor. 48. Aphor. 43. Aphor. 43.

De signis. Cap. 5.

Communicant apostemata splenis omnia in grauedine, & in magnitudine, & dolore extenso usque ad diaphragma ex latere sinistro, & quandoque ascendit usque ad furculā, & ad humerum sinistrum per communitatē furculæ. Et quandoque facit anhelitum duplum existentem secundum formam anhelitus fletus infantis, quoniam apostema impedit diaphragma ad hoc, ut uadat in motu anhelitus: quare stat subito propter læsionem, deinde redit: & dum non est apostema magnum, non comprimit diaphragma. Nam communicatio splenis ad diaphragma [a] † § § minor est communicatione [b] § eius ad stomachū etiam. Sensus enim sentit splenis inflationem, & corpus [c] § alleuiatur. § Et quandoque accidit ex apostematibus splenis, & propriè quando sunt in inferiore

a † B. est minori valde cōmunicatione hepatis ad diaphragma &
b B. stomachi
c B. extenuatur

d B.grossitiem sanguinis & fœcem eius
e B.calefiant
f B.fugit
g B.fortes
h † B.quãdoq;
i B.infrigident
k B.subtilitate sanguinis & velocitate passionis in eis & paucitate eius
l B.tactus
m B.cõpressio & remouet dolorẽ eius & causat rugitum
n B.guesgues
o B.multitudinem dominij ipsius
p † B.non
q B.grana albothin. Alia litera bothin
r B. quæ nõ erat. Et si in ea esset causa vniuersalis perseueraret etiam in hora quietis
f B.euasio

inferiore parte eius, ut subtilietur sanguis, quoniam splen uehementer mundificat [d] § sanguinem à fæce sua. § Et accidit ut [e] § rubeant § pedes, & genua ipsius: & illud quoniam stomachi os communicat inferiori parti splenis, quoniam ex ipso ascendit uena expellens humorem melancholicum: quum ergo caliditas naturalis [f] § uincit, § peruenit ad extremitates [g] § proximas. § Et [h] † § §accidit extremitati nasi eius & aurium ipsius, ut [i] § resplendeat, § propter illud, quod accidit ex [k] § apostemate sanguini, & malitiam passionis eius, & paucitatem § etiam. Et ista membra uehementis sunt passionis, ab infrigidatiuis. Et apostema quidem differt ab inflatione per priuationem grauitatis: & quòd apostema dolorem facit [l] § incessus § & inflationem quandoque sedat [m] § & remouet eam: & differt per euentum rugitus § & eructuationem. Et communicant apostemata eius calida cum accidentibus prædictis, & cum inflatione, & siti, & febre. Verùm eius, quod est cholericum, est inflammatio uehementior, & sitis fortior, & grauedo eius minor: & est dolor ad inflammationem decliuior, quàm ad tensionem: & color est ad rubedinem tendens. Cum apostematibus uero duris, maligna fit anima, & commouetur tristitia, & [n] § uarietas § in quibusdam horis. Commixtio uero sensus fortis non accidit, nisi apud [o] § plurimum uictoriæ, § quoniam materia melancholica mota est non ad partem capitis, quamuis iam accidat ex parte alia, & est per communitatem splenis ad diaphragma, deinde diaphragmatis ad cerebrum. Et quandoque denigratur lingua ex duritie splenis: & sentitur durities eius absque rugitu, quum premitur, nisi aggregetur ei inflatio. & non est cum ea febris inseparabilis, imò quandoque est [p] † § § secundum ordinem. Et quandoque multiplicantur cum ea ulcera cruriũ. Et corroduntur dentes, & gingiuæ, propter grossitudinem sanguinis qui descendit in ulcera crurium: & corruptionem uaporis, qui descendit in omnes partes gingiuarum, & dentium. Et quandoque est in ulceribus crurium crisis illius. Pluribus nanque eorum, qui splenem habent, quum accidunt exercitia laboriosa, attrahitur inde materia ad crura, & euadit, & egrediuntur cum ea bothor, quæ nominantur [q] § anitham. § Et multoties est urina splenetici, sicut sani: sed cum exercitat seipsum, resoluitur melancholia eius ad urinam, & facit ipsum habere nigredinem [r] § non existentem: & si essent causa in ea renes, perseueraret saltem in hora exitus eius. § Et phlebotomia plurima apostemat splenem. Et autumnus est eius inimicus. Et quando fuerit durities post apostema calidum, antecedent accidentia calidi: deinde acquirentur accidentia duritiei. Et multoties quidem confortatur splen subito per se ipsum, aut per illud, quod confortat ipsum, & præualet super totum illud, quod est in ipso de materia mala, & solutione educit eam fæculentam, sicut fæx oliuarum. Et significat quòd est ex splene, & non ex hepate, [f] § euacuatio § hepatis ab ægritudine, et quòd splen tolerat ipsam: & detumitio eius propter illud, quod accidit ei ex hoc. Cum apostematibus autem frigidis phlegmaticis, sunt signa apostematum cum lenitate tactus, & cum albedine coloris, in quo est parum nigredinis. Et splenetici quidem uehementiorem cibi appetitum habent, quàm alij. Sed uomitus difficilis fit in eis ualde, & sunt naturæ eorum strictæ secundum plurimum, & indigent in uomitu, & in solutione uentris medicinis [t] † § §

t † B.fortibus valde

ANNOT.

Quum splen multa accidentia cum hepate communia habeat, ait Gal. 6. de loc. aff. differre inter se nulla re uidentur, præterquam quòd quædam magis, quædam minus alterutri euenire solent. propterea ex iis, quæ de iecinore dicta sunt, etiam lienis affectuum notæ ferè habebuntur. Particulatim tamen de inflammati lienis indiciis. uide Paulum lib. 3. Trallianum lib. 8. Vnum Auicennas *scribit, iis uerbis.* § Et quandoque accidit ex apo*stematibus &c.* § *quod ex* Hippocrate *desumptum est. Ait senex. 6. de uulg. morb. sect. 2. Quibus lien est decliuis, pedes & manus, & genua calida, nasus & aures frigidæ semper: num propter hoc quòd tenuis sanguis, & nũ et natura talem isti habent? pro qua re uide Gal. in eius loci Commentariis. Aliud scribit, quum ait,* § Et quandoque denigratur lingua ex duritie splenis &c. § *pro qua re facit* Hippocratis *sententia in lib. de affectionibus. Quicunque, ait, splenem habent magnum, qui quidem fuerint biliosi, hi mali coloris fiunt, & malis ulceribus scatent, & ex ore graue olent.* Item *& 2. prognost. Gingiuæ, ait, uitiatæ & ora graueolentia iis sunt, quibus splenes magni. Cui astipulatur & Paulus lib. 3. Videtur ergo ex priori Hippocratis loco, limitanda Auicennæ sententia, ut non semper quidem splenicis crurum ulcera eueniant, sed quandoque: iis, uidelicet, qui natura biliosi. quamuis interea rationi non repugnet, lienosis omnibus id accidere, ob corruptorum humorum copiam, quos scatere in his ob male expurgatum sanguinem necesse est. Aliud scribit,* § Et plebotomia plurima apostemat splenem § *quod ambiguum alicui uidebitur. nempe qua ratione ex multa sanguinis detractione lienis inflammationes fieri possunt; quum sanguinis missio inflammationum materiam immuuat? Existimant aliqui, accidere id ex uberiori sanguinis exitu, quòd tenuiori sanguinis parte exeunte crassæ & melancholicæ remaneant. putarim tamen id ob immodicam quoq; corporis refrigerationem fieri; ad quam & hydrops plerunque succedit.*

Cap. 1.
Cap. 49. Cap. 10
Text. 38.
Cap. 49.

De curatione apostematum splenis calidorum ualde. Cap. 6.

Approximant curationes eorum, curationibus suorum similium in hepate, præter quòd necessitas sit [a] § illarum & obseruantia § ad latus stipticitatis, sed cum cautela [b] § calefactionis § uehementis; ut non festinet materia ad grossitiem, & duritiem. Et communicat in hoc hepar etiam: ambo enim præparata sunt ut permutentur ex apostematibus calidis ad duritiem. Verùm oportet ut misceantur cum eis medicinæ, in quibus sit incisio aliqua cum caliditate æquali, & stipticitas, & uirtus frigiditatis, sicut [c] § alumen. § Et scias, quòd acetum multum ingreditur in curis [d] † § eorum. § Et oportet ut incipiatur in primis à phlebotomia basilicæ: deinde dantur in potu succi, & aquæ prædictæ in ægritudine hepatis. Et illa, quæ appropriantur spleni

a B.omniũ illorum & obseruantiæ. Alia lfa. illius obseruantiæ. Alia litera
b B. extinctionis
c B. Alia litera. alsebet
d † B. ægritudinum splenis omnibus. Et oportet vt administrentur oẽs medicinæ in curis ipsius cum eo.

e B.Kalef & aqua tamarisci

spleni plurimum, sunt aqua foliorum [e] § salicis, § & aqua foliorum algarab, & aqua portulacæ, & aqua capilli ueneris humidi. Et ex eis, quæ conferunt in ipso, est ut detur in potu pondus ʒ. j. de semine portulacæ cum aceto. Inest enim ei proprietas in resoluendo apostemata, & duritiē eius: & ut de arnoglossa exsiccata pulueris omni die sumatur quantitas cochlearij unius. Et cibus sit ille, quem diximus in capitulo hepatis. Et [f] § zersicati § inest proprietas iuuatiua, & propriè quando frangitur cum zuccaro siccitas eius, & cum tereniabin.

f B.zersechic

ANNOT.

Si affectus iecinoris et lienis iidem ferè sunt, ut Gal ait 6. de loc. affec. similis ergo curatio erit, quod idem 13. meth. testatur, & Paulus lib. 3. fortioribus tamen lien eget, quòd crasso succo nutriatur. In huius uisceris affectibus author noster acetum maximè probat, quod & Gal. 9. de comp. med. per loca, & alibi, ob dissecandi uim. Auerroes tamen 7. Coll. & ob id acetum commendat, quòd huius uisceris alimentum temperamento aceti maxime simile est. existimat enim is acetum secundo ordine frigidum, & primo siccum, 5. Coll.

Cap. 1. Cap. 16. Cap. 49 Cap. 2. Cap. 31.

De curationibus [a] † † § § splenis. Cap. 7.

a † B.duritiei

Qvum scis, quòd causa in illo est [b] § oppilatio § ex sanguine plurimo melancholico, oportet ut phlebotomes basilicam, & saluatellam: & dimittas saluatellam constringi per seipsam, quum constringitur ante casum uirtutis. Et quandoque necessarium est tibi ut phlebotomes † guidegi sinistrum. Et quandoq; indiges ut consequaris eam cum euacuatione, per ea, quæ educunt melancholiam, de quibus dictum est in capitulo icteritiæ nigræ. Et oportet ut non obliuiscaris canonis prædicti in curatione duritierum, de lenificatione [c] § ultima, imò resolutione, § ut non reuertatur in duritiem lapidis humor. Quod si expeditus fueris ab hoc, aut non indigueris eo, erit tibi necessarium ut administres medicinas abstersiuas, incisiuas, in quibus non est multitudo caliditatis. Et fortasse inuenies has intentiones in medicinis singularibus, & fortasse indigebis compositis. Et medicinæ singulares, quæ faciunt illud, sunt medicinæ, in quibus inuenis amaritudinem, & stipticitatem, aut caliditatem temperatam & stipticitatem. Et quandoque inuenis medicinas singulares facientes illud cum proprietatibus, quæ sunt in eis. Quòd si inuenis medicinam, in qua sit amaritudo tantum, tunc permisce eam cum aliquantulo [d] § aluminis & aceti. Alumen enim frangit sua uirtute subtilitatem eius. § Et cauterium dictum in ægritudine splenis, super uena, quæ est in interiore parte brachij sinistri, fiat. Et si non fuerit manifestæ dispositionis, tunc cum eo, quod innuimus. Et quandoque sufficit regimen subtiliatiuum in sanatione splenis. Et quandoque accidit ut conferat in ipso regimen impinguans corpus, quū non facit accidere oppilationem, & non fuerit ingrossans sanguinē. et si fuerit ita, [e] § sed non possumus ipsum rectificare. § Regimen nanque impinguatiuum est ex eis, quæ humectant sanguinem & rectificant ipsum, & temperant ipsum cum fra-

b B.quantitas

† iugularem uenam

c B.quæ cōiungitur omni resolutioni ut non conuertatur in lapidem humor Alia litera. quæ consequitur omnem resolutionem

d B.Alia litera. anethi quoniā anethū iuuat cū virtute ei⁹ subtiliatiua. Alia litera aluminis & aceto. Alumē enim iuuat cum virtute eius

e B.hepar uerò sit forte super rectificationem eius. Alia litera sed hepar sit forte super rectificationem

ctione melancholiæ. Et quandoque peruenit durities splenis ad hoc, ut non sufficiat in curatione eius adiutorium cum eis, quæ bibuntur absque eis, cum quibus fit ei emplastrum. Et omne lac, præter lac camelarum, est malum spleni. Et medicinarum singularium, quæ administrantur ad hanc causam, melior est cortex radicis capparis; ipse enim multoties educit urinam, & egestionem sanguineam [f] § malam; § & sanat propriè quando bibitur cum syrupo acetoso de seminibus, trahente ad acetositatem. Et non est ipse solus, imò sicut centaurea, & succus eius, & propriè minor, & radix lilij, & flos salis, & acorus confecta cum melle omni die cochlearium unū: & grana [g] § alcafid § & [h] § myrtus § & chamepitheos, & chamedreos, & grana alcadra cum syrupo acetoso, & præsium præcipuè cum aqua ferrariorum, quam dicam. Et squilla est bona, & ultima: & melius est oxymel eius, & scolopendria cum succo tamarisci, & nasturtium, & nigella, & agaricus solus cum syrupo acetoso aut centaurea. Et dosis cuiuslibet illorum sit ab uno aur. usque ad. ʒ. [i] §. j. § Et epithymi pondus. ʒ. v. in ℥. j. syrupi acetosi, usque ad ʒ. ij. istud enim quum iteratur solutione uentris, educit illud, quod est in splene; & detumere eum facit. Et ammoniacum, & lupini, præcipue decoctio eorum cum syrupo acetoso, & decoctio [k] † § § cum aqua dulci, & bibatur cum syrupo acetoso, aut cū aqua decoctionis polij: & acetosa [l] § nutrita cum aceto § cum syrupo acetoso, & succus spinarum recentium, & anethum siccum sumatur ex eo omni die pondus. ʒ. ij. & consequatur urina cameli, & succi eupatorij pondus. ʒ. ij. cum aqua decoctionis absinthij. Et iuuamentum cum lacte camelino, & urinis eorum est uehemens ualde: & assumat inde fortis, & debilis, omnis secundum se. Et melius est illud cuius camela iam pascuit algarab & sceha, & apium, & fœniculum. Et quando apparet ex potatione eius digestio apostematis, & apparet in fæce euacuatio melancholiæ, perueni post illud cum confortatione. Aut sume albothin infusum in aceto. vij. diebus: deinde accipiet ex illo albothin omni die tria cochlearia, & sorbeat ex illo aceto super ipsum. Et sumat in potu seminis raphani pondus ʒ. j. & s. cum aceto forti, aut decoctione foliorum nucum recentium decoctorum cum aceto squillæ. Aut aqua foliorum capparis cum syrupo acetoso aut de [m] § nereiden cum aceto § squillitico. Et ex eis, quæ currunt cursu eorum, in quibus est proprietas, est pondus ʒ. ij. seminis portulacæ cum aceto. Aut coralli [n] § decocti § ualde pondus aur. j. cū aliquo syruporum spleneticorum. Aut [o] § emplastrum § de cucurbita tenera. Aut ipsa cucurbita teratur post exsiccationem, & bibatur ex ea. ʒ. ij. pondus cum syrupo acetoso. Et iterum semen cannæ, & semen cuscutæ, & folia salicis propter suam amaritudinem & stipticitatem: & semen acetosæ, & semen atriplicis, & fructus tamarisci, & folia eius: & pulmonis uulpis, aut hepatis ipsius pondus [p] † § § ʒ. ij. exsiccati. Aut accipe uespertilionem, & decolla ipsum, & exsicca ipsum, & contere eum: & accipe

f B.fæculentā

g B.alsachd
h B.Alia litera. ammoniacum

i B.ij.

k † B.alsuila

l B. syluestris dissoluta

m B. nardin. i. spica Romana cum syrupo acetoso

n B.contriti

o B.rasura

p † B.3.ij.in syrupo acetoso aut ex splene asini syluestris aut splenis equi aut pulli equi ex quocunque illorum fuerit

pe ex eo, quod tolerant tres digiti. Aut accipe. vij uespertiliones pingues, & decolla eos, & [q] § infunde § eos, & exsicca eos, & pone ipsos in uase uitreato submersos cũ aceto forti, & lutato, & dimitte in [r] § furno clauso. § Quum ergo decocti sunt, depone uas extractum ex eo, usquequo infrigidetur, deinde extrahe eos, & dissolue digitis in aceto, & sumatur ex eo in potu omni die pondus. ʒ. ij. & hæc est curatio experta. Et conueniens quidem est, ut huiusmodi medicinæ singulares dictę prius, & posterius, bibantur cum syrupo & aceto. et ut fiant ex eis emplastra confortantia cum aceto. Medicinæ uerò compositæ, quæ bibuntur, sunt, sicut scolopendria, & spodium, ex quibus bibatur pondus. ʒ. ij. cum syrupo acetoso. Et trochisci de capparibus, & trochi. [s] § alselemenusch § cum syru. acetoso, & troch. de reu. facti cũ corticibus radicis capparis, & bibiti in aceto uehementis acetositatis: & illud, quum non fuerit inflatio. Et trochisci de rubea. Et theriaca diatessaron est optima ualde, quũ non fuerit feb. Aut sume nasturtij partem j. & nigellæ partem. s. conficiantur cũ melle despumato, & sit dos. ʒ. iij. cum aceto commisto: aut suffuf ex aristol. & mirobal. Kebu. de quo sumatur cochlearium. i. cum urina cameli, & cũ urina caprarũ. Et corticũ capparis. ʒ. iiij. Et aristol. longæ pondus. ʒ. ij. seminis [t] § alfelemenusch § & piperis, amborũ an. ʒ. vj. fiãt ex eis troch. Et ex eis, quæ conferunt est illud, quod ℞. capilli ueneris, & corticũ radicis capparis, & seminis portul. & seminis rutæ, & seminis [u] § alfelemenusch § & hyssopi omnium an. partes æquales, & dosis sit. ʒ. iij. in syrupo acetoso. Aut sumantur radices capparis, & assæ, & semen napi, & hyssopi. terantur omnia, & infundantur in aceto die & nocte, & decoquantur in aqua plurima, donec ad paucam redeat, & misceatur cum ea syrupus acetosus fortis de seminibus, & bibatur. Aut in potu sumant de aceto, in quo decocta fuerunt [x] § sauina § & nux cupressi decoctione uehementi, donec remaneat parũ, & bibatur ex eo illud, quod potest, & fiat emplastrum cum fece ipsius. Aut lac camelarum secundum conditiones suas in potu sumatur cum aqua foliorum algarab. Et iterum sumantur rubeæ. ʒ. xij. & cortices radicum capparis, & aristo. longæ, & ireos, omnium an. ʒ. ij. conterantur ualde, & conficiantur cum oxymelle acetoso, & fiãt inde trochi. sitque dos. aur. j. cum aqua absinthij, & corticum radicis capparorum decoctorum simul. Aut sumantur foliorum [y] § rãni recentium § & corticum radicis capparis, & fructus tamarisci, & scolopendriæ, & squillæ assatæ, & piperis albi, partes ęquales. informentur ex eis trochisci, & sit dos. pondus. ij. aur. cũ syrupo acetoso. Aut sumatur splen asini syluestris, & splen pulli equini, ambo exsiccati, & contriti, & bibatur ex eis aur. j. per ueniendo usque ad. ʒ. ij. cum uino permisto. Et dicitur, quòd quum istæ medicinæ in potu dantur porcellis aliquibus diebus, non reperitur in eis splen. Sumantur epithymum, & cortices radicum capparis [z] § mediatim. § conficiantur cum melle, & bibatur ex eo circiter aur. v. Aut sumantur cortices radicum capparis, & scolopendria, & fructus tamarisci, & cortex [a] § salicis § & rubea, & ireos & assarum, & acorus. decoquãtur cum aceto forti: deinde coletũ, & fiat ex eo syrupus acetosus mel linus, & bibatur: in cuius dosi sit pondus. ʒ. j. ammoniaci, est enim mirabile. Et si spleneticus conqueritur de solutione uentris, in qua non est sanguis, & cum qua non est punctura; sumat suffuf de granis granatorum tribus diebus, aut. iiij. omni die. ʒ. iij. aut. iiij. & faciat ut cibus eius sit medietas eius, quo consueuit uti: [b] § nam solutio eius est splenetica: & § causa in eo est, quoniam corpus non recipit sanguinem. Et scias, quòd res calidæ ualde non sunt multum conuenientes spleni, propterea quòd indurant, & exsiccant, & prohibent à resolutione. Et quando fuerit in urinali caliditas, tunc melius erit etiã ut in potu sumantur trochisci almirberis, & similia. Medicamen conferens duritiei [c] † § § accidenti in splene. Recipe radicis opopanacis, & [d] † § § radicis capparis & speciei uolubilis nominatæ albroconium, & medullæ squillæ assatæ, & granorum alben, & alliorum syluestriũ, omnium an. partem j. misceantur omnia & sumãtur ex eo darkimet. i. in mane cum syrupo acetoso aut aceto permixto. Aliud. ℞. medullæ alben darkimet. iij. alliorum syluestrium darkimet. vj. corticis radicum capparis darkimet iij. costi darkimet. ij. [e] § storacis § darkimet. vj. polij darkimet, iij. radicis plantæ nominatæ cotoli, & est species illa[1], quæ nominatur [f] § asactaiat § darkimet. ij. & existimo quòd hoc est species [g] § asactaiet, § & est planta habens folia similia myrto, & in medio sui habet anulum similem oculo, & similatur semperuiuæ maiori: & granorum uolubilis maioris numero. xxv. ammoniaci darkimet. iiij. [h] § bezahard § darkimet. j.[i] † § § radicis eius, darkimet. iij. cordumeni darkimet. i. & s. [k] § seminis arboris mariem darkimet. j. & s. § granorum squillæ, & est alhonsol, assorum, darkimet. xvj: misceãtur simul & administrẽtur in syrupo acet. & sit dosis darkimet. j. & s. & secundum plurimum darkimet. ij. Trochisci alij facientes illam operationem. ℞. seminis lilij darkimet. iiij. piperis albi, & spicæ syræ, & ammoniaci omnium an. ʒ. ij, informentur trochisci, & administrentur sicut illi, qui sunt ante eos. Trochisci alij conferentes spleneticis. ℞. ammoniaci & fructus alhausigi omnium an. darkimet. viij. cortices radicis cappa. & fructus tamarisci, & piperis albi, & scordeon, & squillæ mũdatæ assatæ, omnium an. darkimet. ij. conficiantur cum aqua, & fiant inde troch. quorum unusquisque sit darkimet unius: & dosis sit. i. eorum cum syrupo mel. Aliud. Recipe medul. squillæ assatæ lib. ij. radicis alfesire, & est radix uitis albæ. lib. viij. piperis alb. & petroselini, & pastinacæ syluestris, & farinæ †herbi, & granorũ pineæ omniũ an. ℥. viij. lilij celestis, & radicis opopan. amborum an. ℥. iij. conficiantur. Et quum administratur aliquid eorum, tunc melius est ut dimittat aquam, aut minoret potum eius, ut sit medicina [l] § saluata in concauo. § et non trahatur ad gibbositatem hepatis propter adiutorium aquæ plurimum. In administratione autem [m] § ciborum § melius est, ut administretur ante eos balneatio longa secundum ieiunium: & sit statio in tina. Et quando egreditur ęger ex ea, sumat incisiua [n] § subtiliatiua § facientia sitim sicut pisces salitos, & carnem salitam & sinapim, & saphane, & sumat in potu uinum mixtum cum

q B. mundifica
r B. Alia litera. tauur calido
s B. alfengiech est
t B. alfengiech est
u B. alfengiech est
x B. abel
y B. rubi recentis
z B. partes æquales
a B. Kalef
b B. Alia litera. quod si fuerit solutio uentris eius splenetica
c † B. chronice
d † B. ammoniaci
e B. astrufiun
f B. sachragie
g B. alsachragiat
h B. bazard
i † B. seminis arboris mariem vel seminis bachurmariẽ darchmet. i. aut k —— B.
† erui
l B. saluans vel conseruans virtutem
m B. emplastrorum
n B. acuta

cum aqua marina. Et subtiliet regimen suum, & faciat illud tribus diebus, & in quarto exerceatur donec sudet, & frequens fiat anhelitus eius, & emplastretur: & hoc fiat si res fuerit fortis, & si fuerit debilior hac, contentus sit eo, quod est leuius hoc. Emplastrorum uerò forma est: quoniã quandoque fiunt ex illis simplicibus, quæ diximus. Et quum emplastrum sit ex ammoniaco ipso, & stercore ouium cum aceto, est emplastrum forte. Et stercus ouium adustum & cinis[o] ʒasinarumʒ est emplastrum bonum, quando conficitur cum aceto, & fit emplastrum cum eo. Et similiter [p]ʒex radiceʒuitis albæ cum aceto.[q]†ʒ

Et quando accipitur stercus uaccarum pascentiũ & exsiccatur in primis, deinde decoquitur cum aceto, est ex eo emplastrum bonum. Et quandoque puluerizatur super sulphur citrinum. Et emplastratio cum flore salis est mirabilis. Et ex illis est[r]†ʒ ʒ granorum alben cum aceto. Et iterum alharmet cum semine suo decoquatur in aceto donec dissoluatur, & fiat ex eo emplastrum. Et ex eis, quæ sunt propinqua æqualitati est sicla decocta cum aceto, & radices altheæ decoctæ in aceto. Et ex compositis est maran basilicon, & maran. Gal. & maran aluskilcus, & emplastrum aureum, & emplastrum de aloe Gale. & maran factum de radice capparis infusa in aceto horis tot, donec lenificetur: deinde desiccetur & teratur bene, & fiat ex ea maran cum cera & oleo de alcanna. Aut sumatur nigredo uasis de ære, & fiat ex ea, & farina hordei, & aceto & syrupo acetoso emplastrum: quoniam est ultimum iuuamentum. Aut administretur emplastrum de sinapi quoniam est forte. Aliud resoluens duritiẽ. Recipe ammoniaci, & ceræ, gummæ pini, omniũ an. darkimet. iij. glutinis albotin & bdellij & [s]ʒbezahardʒomniũ an. darkimet. vj. thuris, myrrhæ, olei[t]ʒsicioniiʒomnium an. darkimet. iiij. infunde [u]ʒliquidaʒin aceto, & permisce ea, & utere eis. Aliud. Recipe fœnugræci, & farinæ herbi, amborum an. ℥. ij. gummi albotin, & ammoniaci amborum an. ℥. v. radices cappa. & granorũ[x]ʒalfang diʒ& radicis allij syluestris, & rubeæ, omnium an. darkimet. ij. ceræ lib. ij. infundantur in aceto, & misceantur in oleo antiquo & administrentur. Aut farina fœnugræci, & sinapis, & nitrum. Aut ficus coctæ in aceto, quibus superponatur sexta pars ammoniaci. Aut sumatur mel faui & liniatur super[y]†ʒ ʒipsum sinapis, & emplastretur ex eo splen, & dimittatur dum tolerat. Aut sumãtur ex ficubus. x. pingues, & infundantur in aceto horis tribus, deinde coquantur, & dissoluantur, & colentur, & sumatur pondus earum de sinapi, & radice capparis coniunctis, & misceãtur omnia. Et quãdoque ponunt cum eis ammoniacum, & mezereon secundum quantitatem necessitatis, & faciunt ex eis omnibus epithima, & emplastrũ. Et fœnugræco, & cordumeni, & calx, & baurach cum aceto, & ammoniacum, & [z]ʒzarurʒ& myrrha & thus æqualiter cum aceto forti, liniãtur super uentrem, & ponantur super ipsum & dimittatur quousq; cadat per ipsam. Et ex eis quę experta sunt, & eligit ipsum Alkindus, est, ut sumatur ruta, & cortices radicis capparis, & absinthium & calamentum, & origanum, & decoquantur cum aceto & exprimantur, & ponantur super frusta filtri, & fiat cum eis emplastrum, & renouetur quotiescunque infrigidatur. xxj. uice in ieiunio. Et ex ẽplastris bonis ualde, est ut sumãtur farinæ glandium lib. ij. & resoluantur super prunas, & proijcias super ipsas lib. j. calcis, & misceantur & fiat ex eis emplastrum. Aut sumatur baurach, & calx & pyrethrum, & sinapis, aggregẽtur omnia cum Kitran, & liniatur, & non conueniunt cũ febre. Aut sumãtur pyrethri. ℥. v. & sinapis. ʒ. xv. & de granis almezerion. ℥. iiij. & cordumeni. ℥. iij. & nucis aromaticæ. ℥. j. & piperis. ℥. iiij. aggregentur cum aceto squillitico: & fiat ex eis emplastrum spleni tribus horis postquàm locus ablutus fuerit cum aceto & nitro. Et chronico quidem fit epithima ex ammoniaci & amigdalarum amararum an. partibus. x. & ex foliorum rutæ partibus. v. fiat ex eis epithima cum aceto. Aut stercus caprarum, & sinapis recens confecta cum quibusdam succis iuuatiuis, & pauco aceto. Et ex embrochis est aqua, in qua decocta sunt lupini, & ruta, & piper. Et ex emplastris uehementis uirtutis est, ut sumantur ellebori nigri. ℥. iij. & ellebori al. ℥. iiij. & ammoniaci. ℥. iij. & nitri. ℥. iij. & scammoneæ. ℥. ij. piperis grana. xxx. præparetur ruta cum glutino albotin taliter ut toleret permistionem cum istis, sicut maran, & liniatur super locum post calefactionem eius, cum fricatione: & hoc est etiam solutiuum. Et quando nõ conferunt medicinæ, oportet ut ponantur uentosæ, & scarificantia super ipsum. Et quandoque oportet, quum dominatur humor melancholicus, & sanguis, ut phlebotometur alguidegi sinistra, & fiant cauteria super. v. loca splenis, aut. vj. deinde non permittantur sanari. Quod si non tolerat ignem, administrentur cauteria ex medicinis, sicut emplastrum de ficubus & sinapi; & sicut emplastra de gumma rutæ syluestris, & alia. Et si dominatur caliditas, & non tolerat infirmus emplastra fortia, uaporetur splen eius cum uaporatione aceti ex lapide[a]ʒcrudo. Aut sumat in potuʒ in ieiunio & ponatur super splenem ipsius frustũ filtri infusum ĩ aceto calefacto, & propriè, in quo decocta est ruta. Et melius illo est, ut ingrediatur æger ieiunus balneum, quum tolerauerit illud, & resupinetur in eo, & non cesset ponere super splenẽ frustum filtri infusum in aceto, uice una post aliam, dum tolerat, & iteretur super ipsum diebus aliquibus, quoniam est curatio fortis. Et ex eis, quę approximant huic, & conueniunt calido, est ut sumatur ex semine endiuiæ, & semine portulacæ, & cucurbita sicca & semine[b]ʒagnicasti, ʒ & in potu sumantur ex illis aur. ij.[c]†ʒ

cum syrupo acetoso, & iteratio fiat super illud. Cibi uerò sint illi, qui sunt leues, & pingues ex iuribus factis ex eis, quæ sunt leuia, & subtilia, & calefacientia cum æqualitate, & capparis cum aceto, & grana alcadra cum aceto condita: & reliqua quę sciuisti in locis alijs. Et oportet ut administrentur cum illis subtiliatiua, sicut sinapis, & quæ sunt illis similia. Et potus eorum sit aqua ferrariorum: & omne, in quo extinguitur ferrũ ignitum multoties.

Annot.

---

o B. alatun

p B. emplastrũ.

q † B. aut sulphure cũ aceto, aut folijs titimali cũ aceto & ruta cum aceto

r † B. fæx olei

s B. bazard

t B. cucumeris asinini

u B. dissolubilia

x B. alfachd

y † B. frustum carte magnum ad quantitatem apostematis & pulueriz et sup

z B. sordities aluei apum

a B. molendini Aut iaceat supine

b B. alfelengiemesch.

c † B. uehementis acetositatis, deinde curetur post illud cum curatione filtri infusi in aceto. Et plurimis patientibus splenem cum caliditate datur in potu aqua endiuię

ANNOT.

Si lienis obstructio ex plurimo melancholico sit sanguine, secandam ait basilicam & saluatellam. Quandoque uerò etiam iugularem sinistram in obstructione lienis ex frigida materia tundendam ait. Dubitarit ergo quispiam, qua ratione iugularem secet in lienis affectibus, & qua ratione in affectu frigido. Sanè uenæ sectionem & Paulus lib. 3. in affectibus lienis ex sinistro cubito & manu extrema faciendam affirmat. & Alexan. quoque libro. 8. copiosam ex sinistro brachio sanguinis missionem in lienis duritie probat; at de iugulari nihil. Meminit tamen Aetius lib. 10. de uenæ illius sectione, quæ retro sinistram auriculam sita est, ex Archigenis relatu. & ex profluente inde sanguine splenem illiniri ait, & magnum commodum persentiri. Cæterum, quidquid de hac re alii scripserint, fortasse iugularium sectio eo casu conuenit, ubi post alias sectiones cerebro ater humor communicet. Probat autem hanc Auic. in frigida materia; ueritus forte ne in calidiori, ob repetitam sanguinis missionem tenuiori ea reddita caloris ui ad cerebrum concitetur, & furorem faciat.

Cap. 49. Cap. 10. Cap. 11.

2 Et oportet ut non obliuiscaris &c. } *Idem docet Gal. 2. ad Glauc. ne in duris generatim tumoribus, iis quæ admodum discutiant, utamur. utq; cum iis emollientia commisceantur. quoniam .s. discussoriis fortioribus affectio incurabilis reddi solet. particulatim uerò id in liene agendum esse iubet Gal. 9. de comp. med. per loca, ex quo loco multa in hunc sunt descripta. Quod superest pro hoc & sequentibus capitibus, pete Galen. 9. de comp. med. per loca, loco iam citato. Paulum lib. 3. Trallianum lib. 8. Vide & Aetium lib. 10.*

Cap. 4. Cap. 2. Cap. 2. Cap. 49. Cap. 10. Cap. 11

De cura apostematum phlegmaticorum splenis. Cap. 8.

CVra eius est illa, quæ temperata est ex cura duri, cum euacuatione phlegmatis, & melãcholiæ. Phlegma enim eius melancholicũ, est: & emplastra accepta ex meliloto, & anetho, calamo aromatico, & ruta sicca, & alijs.

De oppilatione splenis. Cap. 9.

QVandoque fit ex uentositate: & quandoque fit ex apostemate: & fit ab humoribus, secundum quod sciuisti: & cum uentosa quidem est extẽsio uehemens cum leuitate: & apostemosa est cum signis apostematis. Et oppilationes aliæ sunt cum grauedine, & non associantur eis signa apostematis.

De curationibus. Cap. 10.

SVnt illæ eædem, quæ sunt fortes ex curationibus oppilationũ hepatis: & iam innuimus ad eas illic etiam.

De uentositate, & inflatione in splene. Cap. 11.

INflatio in splene est, ut sentiantur in ipso tensio, & durities, & eminentia: & comprimitur tendens ad rugitum & eructuationem, absque grauitate apostematum.

De cura. Cap. 12.

SCias, quòd medicinæ conuenientes duritiei splenis, proximæ sunt in uirtute curationi inflationis: nam ipsa etiam indiget aperitiuis, abstersiuis, resolutiuis cum uirtute stiptica forti, plusquàm sit uirtus resolutionis; quoniam materia est uentosa leuis. Et hoc est diuersum ab eo, quod est in apostematibus. Et cum hoc, sunt ei medicinæ, quę ipsi sunt magis similes, & in ipsam magis operantes, & magis conuenientes ei, sicut agnus castus, & cyminum, & ruta, & semen rutæ, & ammeos: & quæ sunt illis similia. Et confert illi iuuamentũ maximum positio uentosarũ ignitarum super splenem. Et oportet ut famem toleret: & non sumat cibum[a] } subito, } imò distinguat quantitate parua ualde. Et non bibat aquam inquantum potest; imò bibat uinum antiquum, subtile, amarum,[b] } parum. } Et nõ dormiat super ipsum, donec alleuietur uenter eius. Et quando repletio uentris eius commouet super eum dolorẽ nocte uel die, comprimat ipsum faciendo compressionem, post compressionem, & ingenium faciat ad egestionem, & dormiat. Quòd si illud non confert, fomentet ipsum. Et quum scieris, quòd materia est melancholica, plurima, & inflat multitudine sua, euacuabis. Et ex bibitis nanque sunt trochisci modi huius. Recipe[c] } ellebori } albi. ℥. xxx. qui teratur, & cribelletur, & conficiatur cum aceto uini forti, acuto, & fiant ex eo trochi. subtiles, parui: & ponantur ut panis in furno, aut patella usquequo exsiccentur, & non adurantur. Et sumantur[d] } trochi. ℥. xxx. in initio antequàm ut panis in furno ponerentur, & terantur, } & commisceantur cum eis granorum[e] } alfangdi } & fructus tamarisci an. ℥. v. & scolopendriæ. ℥. vij & informentur ex eis troch. & sit dosis eorum ℥. iij. cum syrupo acetoso de zuccaro. Et conferunt etiam troch. de agnocasto. Aut sumantur[f] } carmisck } granorum almaru an. ℥. x. seminis endiuiæ, & seminis portulacæ amborum ana. ℥. v. informẽtur trochisci: & sit dosis. ℥. iij. cum syrupo acetoso. Et quãdoque oportet ut in potu tribuatur ex agnocasto, & ammeos, & corticibus radicis capparis, & ruta sicca, & acoro aur. j. cum uino antiquo, aut decoctione medicinarum conferentium ei. Inunctiones autem & emplastra ex oleis sunt, sicut, quæ fiunt ex oleo de absinthio, & oleo de nereidẽ, & oleo costino. Et ex † maran est, maran factum ex sulphure, & alumine, & nitro, & pice &[g] } ãmoniaco. } Emplastra uerò sunt sicut emplastra dicta in capitulis præteritis, sicut emplastrum de ficubus cum aceto, & cum ruta & nitro, & semine agnicasti, & meliloto, & chamæmilla. Embrochæ autẽ sunt sicut acetum, in quo decoctæ sunt illæ medicinæ, propriè secundum quod diximus ex administratione eius cum frustis filtri, & proprie acetum, in quo decocta sunt capparis recẽs, & sulphur, & fructus tamarisci, & scolopendria, &[h] } semen } agni casti, & nux cupresi, & ruta. Et si uoluerit, ut sit cum fortitudine, & ut nõ sit febris, ponãtur in eo ammoniacum, & bdellium, & similia. Et iterum calamentũ & ruta, &[i] } alusnem } & baurac decocta in aceto cum aliquantulo aluminis. Et cibus in illa sit similis ei, qui dictus est in alijs.

a B. vna vice
b B. parum Alia litera muzum parum
c B. uasturtij
d B. ex eis trochiscus pondere. ℥. xxx. sicut panis & teratur
e B. alfachd
f B. carmazech
† ceratis
g B. opopanaco
h B. folia
i B. alasahe

De dolore splenis. Cap. 13.

AVt fit propter uentositatem, & inflationem: aut propter apostema magnum: aut propter solutionem continuitatis: aut propter

propter malitiam complexionis. Et tu quidem iam sciuisti signa eorum, & curam cuiusque speciei ipsorum. Et quum dolori non associatur sensus, nisi in parte splenis, apud latus, tunc est uentositas retenta inter panniculum & siphac. Et si natura fuerit sicca, resoluatur, & administretur balneum. Et non fiat phlebotomia, quamuis indicet eam communitas medicorum, nisi apud necessitatem paucam.

FEN SEXTADECIMA

De dispositionibus †ficteri & intestinorum. Et est quinq; tractatuum.

† sphincteris

TRACTATUS PRIMUS

De anatomia eorum, & solutione uentris.

De anatomia. Cap. I.

Creator sublimis, propter præmissionem suæ benignæ ordinationis in homine, & antecessionem suæ scientię in commodis eius, creauit intestina eius, quæ sunt instrumenta expulsionis superfluitatum siccarum, plurium numerorum, & inuolutionum, & reuolutionum, ut sit cibo descendenti ex stomacho mora conueniens in illis inuolutionibus, & reuolutionibus: nam si creasset loco intestinorum intestinum unũ: aut breuis quantitatis, separaretur cibus uelociter à uentre, & esset necessarium homini hora omni sumere cibum, secundum continuationem: & sequeretur illud continuatio egerendi, & surgendi ad necessaria: & esset ex uno eorum in præoccupatione[a] §laboriosa§ à negocio suo, in necessitatibus uitæ suæ, & ex secundo in nocumento [b] §plurimo, & esset donatus malitia, § & similis bestijs. Creator igitur summus intestinorum numerum multiplicauit, & ipsorum plurima prolongauit propter hoc iuuamẽtum, & multiplicauit eorum reuolutiones propter illud, & propter iuuamentum aliud, & est quòd uenæ continuatæ inter hepar, & inter instrumentum digestionis cibi non trahũt, nisi quod subtile est ex cibo cum suis orificijs penetrantibus in tunicas stomachi, imò in tunicas intestinorum, & non trahunt nisi quod tangunt. Eius uerò, quod ab eis occultatur & submergitur in profundo [c] § intestini § elongati à tactu orificiorum uenarum, attractio aut est imposibilis, aut difficilis: quare subtiliatus est creator in multiplicando inuolutiones; ut illud, quod continetur occultum in parte intestini, redeat [d] §contingens§ in parte altera: & sit possibile ordini alij uenarum sugere purum eius, qđ euasit [e] §aciem primam.§ Et numerus quidem intestinorum est sex: primum eorum est nominatum duodenum, deinde illud, quod nominatur ieiunum: post intestinum, longum, quod nominatur subtile, & inuolutum. deinde intestinũ, quod nominatur monoculum: deinde intestinũ, quod nominatur colon: deinde intestinum, quod nominatur rectum, & est [f] §extale.§ Et ista omnia ligata sunt cum dorso, cum ligamentis stringentibus ea, secundum necessitatem situum ipsorum. Et creauit superiora ex eis subtilis substantiæ: quoniam necessitas, quæ in eis est digestionis, & penetrationis uirtutis hepatis ad ipsa, plus est quàm necessitas in intestinis inferioribus. Et quoniam illud, quod ipsa continent, subtile est: & non timetur, ut [g] §pungat§ substantiam intestini propter suam penetrationem in ipso, & suam incessionẽ per ipsum, & non [h] §scalpit§ ipsum. Et inferiora incipientia à monoculo sunt grossa, spissa, pinguia, [i] §intrinsecus, ut sint resistentia fęci: quæ non induratur, & resoluitur, nisi propter multitudinem illic: & similiter non putrefit, nisi quum incipit putrefieri§ in eis. Et super superiora quidem non est pinguedo. Veruntamen non uacua fuerunt in creatione sua à glutinatione superficiei suę intrinsecæ cum humiditate uiscosa, mucosa, quæ est in eis loco pinguedinis. Et intestinum duodenum continuatum est fundo stomachi: & habet orificium sequens stomachum, & nominatur portanarius. Et hoc omnino est oppositũ † meri: nam sicut meri non est nisi ad attrahendum ad stomachum [k] †§ § superius: similiter illud non est nisi ad expellendum à stomacho subtus: & est strictius quàm meri. Et non fuit necessarium in creatione ipsius, ut dilataretur sicut dilatatum est meri, propter duas res; quarum una est, quoniam res, quæ penetrat in meri est grosior, & durior, & maioris quantitatis: & illud, quod penetrat in hoc intestino est leuius, & planius, & subtilioris quantitatis propter digestionem suam in stomacho, & commistionem [l] §spumæ§ aquosæ secum. et secunda est, quòd penetranti in meri, non attribuitur ex uirtutibus naturalibus, nisi uirtus una, quamuis uoluntas adiuuet ipsam ex parte una: & est attractiua. Adiuuat ergo aperiendo uiam, & dilatando ipsam: penetrans autem in intestino primo patitur à duabus uirtutibus, quarũ una est expulsiua, quæ est in stomacho, & altera attractiua, quæ est in intestino. Et adiuuat eam fæx, quæ [m] §prouenit propter summam§ cibi: & fit facilis propter illud expulsio eius, in uia temperatę amplitudinis. Et [n] §propter hanc rem, diuersificatur à meri: & illud est quoniam meri, § est sicut pars stomachi, similis ei in forma compositionis suæ ex tunicis: hæc autem [o] †§ § est sicut res extranea adhærens ei, diuersa in substantia tunicarum suarum, à duabus tunicis stomachi: quum [p] †§ § indigeat attractione forti, cuius simili non indiget intestinum: propter illud ergo uincens super duas tunicas intestini, est uillus uadẽs in latitudine. Verùm in intestino recto iam apparent uilli multum longi: quoniam est ex intestinis maioris operationis, indigens ad attrahẽdum illud, quod est supra ipsum, ut adiuuetur eis super bonitatem expressionis, & expulsionis, & egressionis: nam paucos habens est inobediens ad expellendum, & exprimendum: & propter illud creatum fuit amplum, magnæ concauitatis. Et creatæ sunt in intestino duæ tunicæ, propter conseruationem in hoc, ut non [q] §imbibant ipsum§ corruptio & putrefactio: ad quæ duo intestinum præparatũ est, apud quodlibet nocumentum consequens ipsum uelociter: & propter diuersitatem duarum operationum,

a B. occupante
b B. & labore & esset in eo appetitus continuus. Alia litera & labore & esset donatus malitiæ
c B. cibi
d B. contangẽs
e B. ordinẽ primum.
f B. sarm uel sargi.
g B. scindat
h excoriat
i B. Alia litera. extrinsecus ut sint resistentia fęci cuius plurimum non induratur neque inspissatur nisi illic. Et similiter nõ putrefit quũ incipit putrefieri nisi
† gulæ
k † B. ex
l B. humiditatis
m B. peruenit cum summa
n B. ista canna diuersificatur à meri in hoc quod meri.
o † B. canna
p † B. stomachi
q B. adhæreat

rationum, in duabus tunicis. Et creauit hanc cannam rectę creationis, extensam ex stomacho ad inferiora, ut sit initium expulsionis præparatum. Penetratio enim fæcis in extenso recto, uelocior est ea, quæ est in [r] §undoso & sopito.§ Et fuit hæc creatio in ipso, iterum iuuatiua intentione alia: & est, quoniam quum ipsum [f] § sedet, §rectum dimittit à dextra & sinistra sua locum reliquis membris circundantibus stomachum & duobus lateribus, sicut portioni hepatis à dextra, & sicut spleni à sinistra, & reliquis intestinis: & dictum est duodenum, quoniam longitudo eius est huius quantitatis xij. digitorum habentis ipsum. Et eius quidē amplitudo, est amplitudo orificij eius quod nominatur portanarius. Et pars intestini subtilis, quod sequitur duodenum, nominatur ieiunum. Et in hac quidem parte est initium inuolutionis, & circuitionis, & [t] §repletionis,§ & quasi sint ei uiæ plurimę: & nominatur hoc intestinum ieiunum, quoniam ipsum inuenitur secundū plurimum inanitum, & uacuum: & causa in hoc est connexio duarum rerum: quarum una est, quoniam illud, quod attrahitur ad ipsum de multitudine chyli, uelociter separatur ab eo: portio nanque eius attrahitur ad hepar, quoniam plures uenarum mesaraicarum continuatæ sunt huic intestino, quoniam hoc intestinum est propinquius hepati, quàm alia intestina. Et non est in aliquo intestinorum de ramis mesaraicæ, quantum est in eo, & post ipsum in duodeno. Et hoc intestinū constringitur, & detumescit, & minoratur in ægritudine ualde. Et portio alia abluitur ab eo ad illud, quod est sub eo de intestinis: quoniam cholera citrina uenit ex felle ad hoc intestinum, & est pura, non permista; quare est fortitudo ablutionis uehementer commouens uirtutem expulsiuā cum mordicatione, [u] † § §propterea quòd lauat, [x] §& §adiuuat ad expellendum ad inferiora, [y] §per hoc, quod commouet expulsiuam. Adiuuat ergo §ad expellendum ad duas partes simul. s. ad hepar, & ad inferiora. Accidit ergo propter has dispositiones, ut remaneat hæc pars intestini uacua, & nominatur propter illud ieiunum. Et continuatur cum ieiuno ex intestinis, intestinum longum inuolutum, reuolutum, habens reuolutionem unam post aliam: & iuuamentum in inuolutione sua: Et causa reuolutionum in ipso, est illud, quod innuimus in [z] §capitulis§ præcedentibus. et est ut sit cibi in ipso mora, & cum mora continuatio orificiorum uenarum sugentiū post continuationem. Et hoc intestinum est postremum intestinorum superiorum, quæ nominantur gracilia: & digestio in eis est plusquam in intestinis inferioribus, quæ nominantur grossa. Summa enim oppositionum intestinorum inferiorum, est præparatio fæcis ad exeundum: quanuis etiam non euacuentur à digestione, sicut non euacuantur à uenis hepatis uenientibus ad ea, propter suctionem, & attractionem. Et continuatur cum inferiori gracili, intestinū nominatum monoculum: & nominatur ita, quoniam est intestinum, quod non habet nisi unum orificium, & est sicut cystis, ex quo recipit illud, quod ad ipsum uenit desuper. et ex ipso iterum educit & expellit illud, quod expellit. Et situs eius est ad posteriora parum: & eius declinatio est ad dextram.

Et creatū quidē fuit pp iuuamēta, de quibus est, ut fęci sit locus, in quo cōprehendat, & nō cogat surgere omni hora, & in omni hora, qua peruenit ad intestina inferiora parum stercoris [a] † § § sit concauitas, in qua aggregetur cum sua totalitate: deinde expellatur ab ea cum facilitate, quum completur fęx. Et de eis est, quoniam hoc intestinum est initium [b] §reliquarum conuersionum§ cibi ad fæculentiam, & [c] § præparationis suctionis futuræ accidentis§ ei ex mesaraica, licet non sit in illo illa suctio [d] §quū est motus descendens, & depositus: §imò non completur, nisi quū [e] §euadit§ ab hepate: & appropinquatur ei [f] § cum uicinitate digestionis § post digestionem stomachi, quæ fuit cum quiete, & uicinitate [g] § in ipso aggregato, & comprehenso in re una, in qua remansit tempore longo, quum esset§ quietus & aggregatus. Fit ergo proportio eius ad intestina grossa, proportio stomachi ad gracilia. Et propter hoc est necessarium, ut approximet hepati, ut compleatur ex hepate, & fiat complementum digestionis: & conuertatur residuum eius, quod non [h] §digeritur, § & non est conueniens suctioni hepatis, ad melius, ad quod possibile est ipsum cōuerti, quū iā fuerit inobediēs in stomacho, & non aduenerit ei cōplemētū digestionis pp multitudinē materiæ, & pcessionē [i] §separationis, aduenientē ei, qđ est magis§ obediēs: ppterea ꝙ illud, qđ ē magis obediēs, submersit illud, qđ est inobediēs: & modo iā denudatū est illud, qđ est inobediēs. Quum ergo aduenit ei uirtus actiua, inuenit ipsum præparatum, & denudatum, nisi à superfluitate, de cuius uirtute est ut cōuertatur in fæcem: & est repertum in utrisq; dispositionibus simul: sed fuit in stomacho cum submersore alio: & in [k] §colon, est submersum hoc solum. Et est illud, quod ei permiscetur dignius, ut propriè patiatur: & non uacuatus est stomachus § à passione quadam, & digestione & præparatione [l] §propter§ cōplementum passionis, & digestionis, quum [m] §euacuatur ad impressionem§ agentis. Et intestinum quidem monoculum est intestinum, in quo completur digestio eius, quod fuit inobediens in stomacho, & superfluit à [n] §digestione portio, & parum§ submergit ipsum, & separat inter ipsum & inter uirtutem agentem in [o] §chymo§ humido: & fiat taliter, ut parum uirtutis rectificet ipsum, quum inuenitur stans, & morans in ipso tanta quantitate, qua [p] §discernatur§ eius digestio: deinde separatur ab eo ad intestinum, ex quo fugit [q] §stomachus illud, quod præparatum est.§ Quidam autem dixerunt, quòd intestinum creatum est monoculum, ut moretur in ipso [r] § chymus ad mundificandum hepar § ex eo, quod remansit in ipso de substantia cibi integrè: & putauerunt ꝙ mesaraicæ non ueniunt nisi ad monoculum. Et isti quidem experimentatores errauerunt in hoc: & neque sunt iuuamenta eius, nisi illa, quæ declarauimus. Et huic quidem intestino, sufficit orificium unum, quum non sit situs eius situs stomachi secundum longitudinem corporis. Et ex utilitatibus [s] §eius secundum quòd est monoculū, § est quòd ipsum est aggregatiuum superfluitatū, quæ si uenirent omnes ad reliquum intestinorū, imeretur aduentus colicæ. Et quando aggregantur in eo, à uia diuertuntur. Et possibile est ut earum

Marginal notes:

r B. tortuoso aut adhærente uel apodiato super latus.
f B. incedit uel situatur
t B. tortuositatis
u † B. quare
x ____ B.
y B. & propterea ꝙ cōmouet uel excitat expulsiouem adiuuat
z B. distinctionibus

a † B. imò
b B. in quo cōpletur cōuersio
c B. in eo fit ꝑparatio cibi ad suctionem futurā accidentem
d B. dū ipse cōmouetur & permutatur & separatur. Alia lra. qm̄ nō est in illo suctio illa dū ipse commouet Alia litera. quū non insit ei præparatio ad illam suctionem dū ipse cōmouetur & ꝑmutat & separatur
e B. Alia litera. suscipit
f B. vt veniat ei ex eo cum vicinitate digestio
g B. & est aggregatus cōprehensus in re una in qua remanet tēpore longo & ē Alia litera vt cibo aduenīat cū vicinitate dū est aggregatus cōprehēsus in re vna remanēs in ea tpe lōgo digestio post digestionē stomachi quæ fuit cū vicinitate cibo aggregato & quiescēte in eo
h B. Alia litera. fuit digestum
i B. passionis vel digestionis eius quod fuit
k B. monoculo est ipm submerges solum. Et illud quod ei permiscebatur fuit dignius, ut pateretur propriè. Et non euacuat quidem in stomacho
l B. ad
m B. reliquit impressione
n B. digesto obedienti & paucū est illud qđ
o B. chylo
p B. cōpleatur
q B. Alia litera. ficteri vel anus Alia litera. cū quo coniungitur ficteri Alia litera ex quo fugit hepar
r B. chylus & mundificet ab hepate
s B. monoculi

rum aggregatio expellatur à natura in summa una. Aggregatũ enim uelocius expellitur quàm dispertitum. Et ex iuuamentis eius est, quòd ipse est locus eius, quod generatur in intestinis. s. uermium, & serpentum: nam raro euacuatur ex eis corpus: & in generatione ipsorum est iuuamentum etiam, quum sint pauci numero, & paucæ quantitatis. Et hoc intestinum est dignius alijs intestinis, ut descendat in rupturam inguinis: quoniam non est ligatum, neque strictum cum eo, qđ aduenit ei de mesaraica. Non enim aduenit ex mesaraica res, quæ habeat magnitudinem. ‡ † §

t † B. secũdum quod dicitur

§ Et continuatur cum monoculo ab inferiori parte eius intestinum nominatum colon: & est intestinum grossum, spissum: quumq; elongatur à monoculo, declinat ad partem dextram, declinatione conueniente propter propinquitatem hepatis: deinde ad partem sinistram descendens. Quũq; opponitur latere sinistro, declinat ad dextram, & ad posteriora descendens etiam. et illic continuatur recto. & quum pertransit splenem, coarctatur. quapropter in eo, qui habet apostema splenis, prohibetur exitus uentositatis, dum non comprimitur super ipsum. Et iuuamentum in hoc intestino, est aggregatio fæcis, & expressio eius, & gradatio eius ad expellendum post u § subtilem perseruationem fæcis, § ex cibo si fuerint in eo. Et in hoc quidem intestino accidit colica secundum plurimum eius, et ex ea deriuatur nomen eius. Et intestinum rectum, est postremũ intestinorum, & continuatur cum inferiori parte colon: deinde descendit ex eo secundum rectitudinem, & continuatur cum ficteri, substentatum super dorsum alchati, ampliatum, fortasse simile stomacho, & propriè eius inferius. Et iuuamentum huius intestini, est expulsio fæcis ad exteriora. Et creator quidem, cuius essentia sublimis est, creauit ei quattuor lacertos, sicut sciuisti. Et hoc intestinum non fuit creatum rectum, nisi ut sit expulsio fæcis ab eo facilior. Et lacerti quidem adiuuantes ipsum ad expellendum, non sunt in ipso; imò sunt illi, qui sunt super mirach. Et sunt viij. lacerti. Sit itaque hæc quantitas sufficiens de anatomia intestinorum, & relatione iuuamentorum eorum. Et non mouetur aliquid horum mẽbrorum, quæ sunt uia cibi per lacertos, nisi duo extrema. s. caput & est meri, & guttur: & inferius, & est ficteris. Et adueniunt intestinis omnibus uenæ, & arteriæ, & nerui, plures neruis hepatis: propterea quia indigent sensu plurimo.

u B. complemẽtũ residui eius. Alia litera mundificationẽ supfluitatis seu fæcis

ANNOT.

De intestinorum constructione, usuve habes plura ex Gal. 4. de usu part. De numero itẽ 6. de anat. administr. Repetit & author 13. de natura animal. At uerò dubitatio hic excitatur, ijs uerbis, § Penetrans autem in intestino primo patitur à duabus uirtutibus, § Alimenta ait à uentriculo ad intestina labi duarum facultatum ui; uentriculi expultrice, & intestinorum attractrice. Ex quo patet Auicennã intestinis attractoriã uim ascribere, quod & in 13. de animalibus. Cuius tamen contrarium ex Galeno colligitur 4. de usu part. Vbi unum tantum transuersarum fibrarum genus intestinis esse additum asserit, quòd ijs una expellendi uis insit; quanuis idem intestino recto rectas fibras inesse ad tutelam affirmet. At nonne 3. fac. nat. particulæ corporis omni quatuor naturales facultates inesse statuit? Nonne & 4. aphor. & alibi, læuitatem intestinorũ retentricis eorum imbecillitatem sequi testatur? Verùm breuibus: quòd intestina attrahendi & retinendi & coquendi & expellendi uim habeant, certum est. id enim commune partibus esse omnibus in lib. fac. nat. Gal. probauit, particulatimq; quòd duodeno intestino, quod cum uentriculo coniunctum est, attrahendi ea uis insit, quæ natura est omnibus particulis insita, nulli dubium est: quando hæc ali oportet, & nutritioni quatuor priores illæ facultates famulantur. At sicuti hæc præter expultricem, quam cum cæteris partibus communem habent, & aliam maiorem pellendi uim obtinuere, quã per transuersos uillos explent; ita ambigitur, an etiam attractricem uim particularem habeant, & insignem. Certum uerò est naturam sicuti nihil frustra aut temere agit: ita in ijs quæ singulis sunt actionibus opportuna, nihil omnino prætermisisse. Quare, quum intestinis præter transuersas fibras, quarum ministerio pellendi uis roboratur, longas non construxerit; firmißimum id indicium est non inesse intestinis trahendi potentiam, insignem uidelicet, & particularem. id quod Gal. sensisse putamus: inesse tamen communem attractoriam, quæ & cæteris inest: quæve fortasse etiam ob mesaræi ac iecinoris attractoriam uim paulo quàm in cæteris ualidior sit; non est rationi dißentaneum, id quod Auicennam putaße credendum est. Ita uerò & retentricem eadem potentiam obtinere, quæ à natura communis est, nulli est dubium. adiuuantur tamen & hæc circumuolutionum & plexuum multiformium ui, ut magis & diutius contineant, quũ tamen obliquis fibris careant. neque enim alioqui, nisi alimenta continerent, alerentur ipsa, aut alimenta ad mesaræum uel iecur nutriendum seruarent, sed deorsum cruda laberentur: ut in intestinorum leuitate accidit.

Cap. 17. & 18. — Cap. 9. Cap. 6. — Cap. 6. — Cap. 17. — Cap. 9. — Aphor. 1.

De solutione uentris omnium modorum, & causis usque ad lubricitatem omnium intestinorum, & cholerica paßione, & a § sanguinolenta egestione, § & fluxu sanguinis ex uentre, & expulsionibus rerum ex hepate, & splene, & cerebro, & ex corpore, & tenasmone. Cap. 2.

a B. diaria

SCias, quòd omnis fluxus uentris, aut est ex cibarijs, & cibis, & aere continente: aut ex mẽbris. Et nos quidem loquemur primum de facto ex membris. Et factus ex membris, aut est ex stomacho: aut ex mesaraica: aut ex hepate: aut ex splene: aut ex capite: aut ex intestinis: aut ex toto corpore. Et omnes illi communicant in causis. Nam aut sequitur illud malitiam complexionis b § propter debilitatem retentiuæ: aut digestiuæ: expulsiuæ, § aut confortatur expulsiua. Et totum illud aut est propter malitiam complexionis singularis, aut propter malitiam complexionis cum materia confirmata in c § intestinis: aut propter cõturbationem substantiæ eius: § aut ægritudinem officialem: aut ulcus: aut rupturam. Et de facto ab hepate iam nos expediuimus. & diximus de eo, qui fit propter complexiones eius, & apostemata ipsius, & oppilationes eius, & alia. Et similiter diximus illum, qui est ex mesaraica. Factus autem à cerebro est ille, qui fit propter catharum descendentem ab eo ad stomachum, & ad intestina, & corrumpit cibum, & facit ipsum descendere, & descendit ipsemet cum eo, propter suam lubricitatem, & expulsionem expulsiuæ. Factus autem

b B. debilitantem retentiuã, aut digestiuam aut expulsiuam

c B. vel imbibita in mẽbris uel adhærẽte superficiei substantiæ intestinorũ uel stomachi uel aliquorũ eorum Alia lra. cũ materia imbibita i intestinis, aut adhærẽte fciei vel superficiei ipsorũ. Alia lra. mẽbris aut adhærente substãtiæ ipsorum

autem à stomacho, non est totus indigestus: d † § § & causa illius est debilitas uirtutis retentiuæ; quare non sustinet e § delationem cibi, nisi usque ad tempus, in quo iam digeritur, & § non digeritur: deinde non potest gradare missionem eius, & egressionem eius: & illud est propter debilitatem existentem propter malitiam complexionis frigidæ secundum plurimum. Et est propter malitiam complexionis calidæ & humidæ, & siccæ. Et errauit, qui existimauit quòd sit illud propter phlegma, non aliud, & propter complexionem frigidam & humidam, quamuis hoc sit superans: & hoc est ducens sua longitudine ad hydropisim. et est in summa difficilis curationis, quum confirmatur. Et multoties est causa in ipso remanentia uirtutis medicinarum solutiuarum adhærentis superficiei intestinorum, & stomachi, & orificijs uenarum stomachi, & intestinorum. Et hic quandoque obseruat periodos: & multoties adducit ad abrasionem malam & ulcera. Et quandoque fit iste stomaticus propter debilitatem digestionis; quare corrumpitur, & appetit expelli. Et quandoque fit propter lubricitatem in stomacho factam propter humiditates; quare non dimittit ipsum figi ea quantitate, qua digeratur: & non est hoc in ueritate egrediens ex eo, quod diximus. Sed nos appropriauimus ipsum cum f § allatione: § in distinguendo, ad excitandum. et hoc plurimum; quoniam illud perducit ad hydropisim. Et Hippo. quidem laudauit in ipso eructuationem acetosam, quoniam significat g § paucam caliditatem facientem § uaporem quendam, licèt non sit h § completus, postquàm fuit mundificatus. § Et quoniam acetositas quandoque incidit i § ut corium à corticibus, § & præparat stomachũ & facit acquirere retẽtionem; tunc laudauit per illum inquantum est significatio, & inquantum est causa. Et quandoque fit huiusmodi lubricitas ex ulceribus in k § ipso, § aut in eo, quod ipsi uicina tur: l † § § quare communicat ei stomachus in dolore: aut propter m § inceptionem ulcerum, § & illud in stomacho parum est. Et quandoque n § fluxus uentris stomaticus est catharrus in stomacho § propter illud, quod ipse comprehẽdit ex humoribus malis effusus ad ipsum ex corpore: quare corrumpunt cibum, quamuis sit bonæ substantiæ: & fit necessarium ei expellere ipsum uomitu, & deponere ipsum. Et si fuerit pars superior fortior, non expellet ipsum; & non educet uomitu, imò cũ solutione uẽtris. Et qñq; nõ fit solutio illorum humorum, propterea q̃ ipsi corrumpant cibum, & cogant stomachum ad expellendum ipsum: imò est in ipso uirtus, quam abhorret stomachus: quare expellit ipsum, & q̃d est cum ipso. Aut est in ipsomet uirtus solutiua, aut lubricatiua, aut incisiua, abrasiua: sicut facit multitudo effusionis o § cholericæ matericiç § ad os stomachi: & fit illud causa fluxus uentris stomatici. Et quandoque fit propter uentositatem, & inflationem, quæ oriuntur: & corrumpitur digestio, & accidit illud, quod diximus. Et quandoq; fit lubricitas non propter p § aliud, nisi propter illud, quod § comeditur ex debilitate retentiuæ: aut permisto corrumpente, imò q § in cõmesto prius, § non propter qualitatem suam, r † § §

d † B. imò ẽ digestus digestione aliqua Alia litera imò aliquando est digestus digestione aliqua & aliquãdo est non digestus

e B. onus cibi nisi ad tempus aliquod in quo quãdoq; digerit & quandoque

f B. voluntate Alia litera reiteratione

g B. viuificatio nem caliditatis facientis euapo rare

h B. completa vel nõ perfecta postquàm fuit mortificata

i B. & incoriat

k B. stomacho

l † B. ex iuresti nis

m B. fluida vlcera. Alia litera. impressionem vlcerum

n B. est causa fluxus stomatici, & lubricatiui stomachus

o B. melancholiæ

p B. rem aliam ab ea quę comeditur. f. ex

q B. rem comestam &

imò propter quantitatem. Ipsum enim quando multiplicatur, uincit uirtutem retẽtiuam, & egreditur sicut intrauit. Et quandoque fit propterea quòd corrumpitur, aut propter multitudinẽ sui, aut propter suam paruitatem, sicut sciuisti: aut ꝓpter malitiam sui ordinis: deinde s § propter artificium. § Et quandoque est solutio uentris stomatica propter dolores existentes in stomacho, aut in eo, quod ei uicinatur: quare accidit debilitas uirtutis retentiuæ in ipso. Et dolores illi in ipso fiunt à uentositate, & ab apostematibus, & à malitia complexionis diuersæ: & totum illud est in ipso, aut uenit ad ipsum ex eo, quod ipsi uicinatur. In facto autem ab intestinis, dicamus in primis illum, qui fit ex intestinis .v. superioribus. & dicamus quòd fluxus factus ex eis, aut est cum excoriatione: aut est sine excoriatione. Et excoriatio est dolor abrasionis ex superficie intestinorũ intrinseca. Et illud abradens, aut est materia cholerica: aut sanguinea acuta: aut uirulenta: aut saniosa: aut fœculenta. Et ꝓcedit ab ipsis intestinis: aut ab eis, quę supra ipsa, & peruenit ad intestina. Et hepaticus est huius generis: & iã præterijt sermo noster in ipso subtiliter perscrutatus. Et t † § § apostemosus sanior est quàm hepaticus u § & ille, qui est § ex debilitate x § est § susceptibilior curationis. Et excoriatio & solutio uentris splenetica & fellina & hepatica, y † § § & illa, quæ est ab ulceribus in stomacho & meri, omnia sunt propter illud, à quo procedit materia ad intestina. Sed noster sermo non est nunc de illo: imò in illo, quod est ab ipsis intestinis. Et illud aut est propter apostema in intestinis: aut propter mordicationem cholericam: aut sanguinem effusum ex hepate uehementis caliditatis: aut z § processionem § uenæ in superioribus, aut inferioribus: aut propter medicinam solutiuã uulnerantem intestina, sicut pulpa coloquintidæ. aut ex a § cholera § & ulceribus cum putrefactione, & corrosione: aut ulceribus sine putrefactione, & corrosione: aut ulceribus mundis: aut ulceribus sordidis. Et ipsa aut sunt in intestinis grossis, & sunt magis salua: aut in intestinis gracilibus, & sunt prauiora, & propriè cadentia in ieiuno. Videtur enim quòd non sanetur ulcus eius, nedum quòd à ruptura sua propter multitudinem uenarum eius, & magnitudinem earum, & subtilitatẽ corporis eius, & cursum cholerae puræ ad ipsum ex felle præter comistionem: & quoniam maxima est malitia nocumenti eius, propterea quòd proximum est membro regali, quòd est hepar: nã non est ex intestinis aliquod propinquius ei quã ieiunum. Et medicina etiam nõ stat super ipsum, imò lubricando recedit ab eo. Et ulcera quidem fiũt ex excoriatione fęcis: & ex acuitate cholerę, aut salsedine humoris: aut uehementia fixionis b uiscositatis, § quæ quum eradicatur, uulnerat: aut propter eruptionem apostematum & reliquas euacuationes diuersas nocentes c § per suum exitum. § Et quæcunque excoriatio melancholica est, eueniens secundum semitam inceptionis, est mortalis: quoniam significat cancrum putrefactũ. Et illa, quæ est in fine febrium, est mortalis ualde: quamuis non fiat adhuc d † § § solutio melancholica, & propriè illa, quæ ebullit super terram, & habet odorẽ aceto-

r † B. Alia stantum

s B. partes cibi se consequũtur

t † B. hepaticus

u —— B.

x B. &

y † B. & oppilatiua

z B. apertionẽ

a B. alcola

b B. cum sua viscositate

c B. suo incessu

d † B. excoriatio imò fuerit ad huc Alia litera. quamuis non noceat

e —— B.
f B. Alia litera. remanēs adhuc imò
g B. quoniam

acetosum, f ‡Et‡ quamuis sit uirtus ‡fortis adhuc: &‡ quamuis sit in sanitate etiam, g ‡tamen‡ habens hanc speciem melancholicam non sanatur. Quū autem non est ei hæc proprietas, & non ebullit, neque habet odorem acetosum, tunc est superfluitas melancholica, quam expellit natura: & speratur cum ea sanitas quandoque. Et ulcus quidē quandoque generatur successione apostematis, & fit à re h ‡inobediente, aut abrasione ‡ aut cibo duro excoriante suo incessu. Et quandoque fit ab humoribus, qui solutione educti fuerunt, deinde ulcerauerunt. Et terminus quidem temporis generationis ulceris à fluxu cholerico, ē duę hebdomadæ. et à baurachio, est mensis. et à melancholico, est quadragesimus dies usque ad plurimum illius. Et multoties quidem perforantur intestina habentis ulcera, & moritur secundum plurimum. Et quandoque sunt quidam fortes: & i ‡laborant‡ aliquo tempore: & aggregatur fæx in uentre eorum: & sunt quasi hydropici: deinde moriūtur. Secundum plurimum uerò, quum ulcus ad hoc peruenit, ut egrediatur de substantia intestinorum aliquid q uantitatem habens, perducit ad putrefactionem, & ad casum uirtutis cum communitate stomachi, & ad mortem. Quomodo enim non? quum perforentur: & propriè intestina superiora. Et iam dixerunt quidam, quòd perforata sunt quædam intestina inferiora: deinde perforata sunt almirach, & uenter propter apostema accidens in eis, in directo foraminis, & communicans illi putrefactioni, & nocumento: & perforatus est uenter etiam illic, & egrediebatur stercus ex eo, & uixit homo. Et hoc quāuis sit in summa possibiliū, est tñ de possibilibus lōginquis. Et longinquius eo ē, ut uiuat: & fæx effundat ad spatiū uentris. Dixerunt quidā, quādo accidit ut perforentur intestinum & uenter in directo ieiuni, non sedatur k ‡dolor, ‡& non figitur aliquid in stomacho, & arefit habens illud, & l ‡aperitur‡ uenter eius, & moritur. Et species excoriatiōis sunt, sanguinea m ‡&‡ uirulenta, & saniosa, n †‡ ‡& curathia, & mucosa, o †‡ ‡& corticalis. Et p ‡saniosa‡ est salua & succurritur ei: & multoties fit ex ægritudinibus acutis, & febribus adurentibus, & tertianis. Et multoties est eis crisis. Et saniosa quum incipit primitiuè, aut est causa eius eruptio dubellati, & apostematum in uisceribus, quām expellit natura ad itestina & est magis incolumis: Et ista pars non est uere q ‡ stomaticha, & multoties nocet stomaco, ‡& facit accidere in ipso corruptionem in fine rei. Et multoties sequitur ipsam fluxus uentris saniosus, & non retinetur: & est plurimū illius pus saniosum: & quandoq; admiscetur ei sanguis. Quod si illud non est causa eius, & non est in membris interioribus apostema maturum, quod erumpatur, tunc fit ex parte cancri putrefacti in intestinis: & non est sanitas propter multitudinem eius, quod r ‡coniungitur, ‡& paruitatem eius, quòd inuenitur de quiete propter difficultatem ægritudinis in seipsa. Virulenta autem aut est à liquefactione: aut à resudatione apostematis existētis in uia maturationis: & plurimum ipsius non est s ‡cum stomaticha.‡ Sanguinea autem alia est eueniens subito, & alia est eueniens paulatim. Et primæ quidem causa est apertio uenarum: & t ‡secundæ‡ resolutio singularis: & quū non associatur ei dolor aliquis, tunc non u ‡fit ex apostematibus, imò ex rebus ‡ alijs, & propriè quum associantur cum illo signa alia. Et quandoq; fit ex intestinis etiam sine dolore, quū est secūdum semitam apertionis orificiorum uenarum eorū sine causa alia: & est incolumior. Et quum fuerit hyems sicca, septentrionalis, deinde successerit ei uer pluuiosum, meridionale, & æstas pluuiosa, multiplicabit fluxus sanguinis ex uentre. Et similiter quando hyems est austrina, & uer boreale paucæ pluuiæ, & propriè in corporibus humidis & corporibus mulierum. Et quando uenit æstas post uer boreale, & hiemem austrinam, multiplicantur solutio uentris, & excoriatio: & est causa eorum multitudo catarrhorum. Et quandoque multiplicatur fluxus sanguinis per uentrem in regionibus meridionalibus, & cum exufflationibus austrinorum, & multitudine pluuiæ, propterea quia mouent materias, & mollificant poros: & propriè post catarrhos salsos. Fluxus autem sanguinis per uentrem, qui est post solutionem cholericam, & excoriationem cholericam, & est cū dolore, est malus: & propriè quādo præcedit alcurathi, deinde uenit sanguis purus: illud enim significat, quod x ‡est super ‡ corpus intestinorum. Alcurathi uerò est ab aliqua abrasione y ‡tunicæ‡ intestinorum. Sed mucosa est propter humiditatem grossam. Et quandoque accidit fluxus uentris mucosus in febribus compositis. et z ‡species‡ febrium, quam dicam in suo capitulo & in febribus pestilentialibus: & plurimū a ‡quidem sit‡ in pestilentialibus, b ‡& ‡ est spumosus. Corticalis autem quādoque fit ab ulceribus stomachi, & egreditur cum solutione uentris, sed non est illic excoriatio. Et quando est cum excoriatione, est ab ipsis tunicis intestinorum. Et significatur, ꝙ sit de grossis semper, propter grossitudinē, & in pluribus per c ‡maiorem.‡ Et quòd sit de subtilibus, per contrarium. Et cortices isti egrediūtur apud eleuationem ad ascellam: & est plurimum exitus eorum, quum fit clystere lotiuum. Inquit Hippoc. Solutio uentris d ‡grossa‡ melancholica non sanatur. Dixit Hippoc. quum est euacuatio similis aquæ, deinde fit similis unguento, est mala. Et quum accidit post hydropisim solutio uentris, & propriè e ‡eueniens‡ ab apostemate hepatis, est mala & f ‡est egestio sanguinolēta, ‡ tunc solutione educitur g †‡ ‡aquositas, & nō abscinditur. Inquit, omnis fluxus uentris post ægritudinem subito, est malus significans mortē propinquam. Inquit. Et quandoque fit cum hydropisi h ‡egestio sanguinolenta, ‡ quæ non abscinditur, & neque sanatur: quoniam non solutione educitur aquositas, imò solutione educitur illud, quod debilitat corpus. Et quandoque perducūt excoriatio, & ulceratio intestinorū ad hydropisim. Et si aliquis habet cum i ‡punctura‡ spasmum, & uomitum, & singultum & conturbationem rationis, significat mortem. Et in lib. Hippo. qui habet dysenteriam, & apparet post aurem eius sinistram res nigra, similis herbo, & accidit cum hoc sitis uehemens, moritur in xx. & non tardatur & non euadit. k †‡

h B. excoriante uel excorticāte & abradente in principio sicut medicina solutiua, aut cibo uiscoso adhærēte postea separāt excoriando uel excorticādo abradendo
i B. remanent
k B. fames
l B. inflatur
m —— B.
n † B. & cholerica
o † B. & spumosa
p B. cholerica
q B. Alia litera. intestinalis & multoties perducit ad intestinalem
r B. contrariat & est uehementis maliciæ
s B. intestinalis

t —— B.
u B. est ex intestinis imò ex visceribus
x B. ægritudo profundatur in
y B. Alia litera. superficiei
z B. in specie
a B. eius qđ est
b —— B.
c B. magnitudinem
d b. antiqua
e B. hydropisim aquosam accidētem. Alia litera. hydropisim accidentem
f B. Alia litera. Et pseuerat fluxus euacuatur non aquositas Alia litera. solutio uentris diaria
g † B. non
h B. diaria
i B. dolore uentris pungitiuo
K † B. Et scias, ꝙ febris difficilis est significatio sup magnitudinem apatis Et casus virtutis appetitiuæ significat mortificationē virtutis, quæ est in ore stomachi. Et fluxus melācholicus in vlcere intestinorū totū illud est malum

‡
Illa

Illa autem, quæ fit ab intestinis absque excoriatione,[l] † § § & absque causa eorũ, quæ sunt super ea, communicat lubricitati stomachicæ in causis. Sed, quæ facta est[m] § à corporibus ulcerum in eis, plus quàm ea, quæ est in stomacho: imò quasi non est nisi in eis. Si autem fuerint eradicabiles, § & materia faciens eas non cessauerit currere, perducit illum ad excoriationem sanguineam proculdubio, & ad fluxum sanguinis per uentrem fortem; & communicabit ei in causa[n] § communicantia § uirtutis medicinæ solutiuæ ad orificia uenarum, quæ sunt in eis, & superficiei eorum, & facit solutionem. Et illa, quæ fit à debilitate intestinorum & stomachi, nominatur materia uentris: & plurimum causę in hoc, est debilitas, & ulcera,[o] § & corpora eorum. § Et quandoque accidit ut congeletur aliquid huius sanguinis effusi in uentrem: & significant illud, frigus extremitatum subito, & festinè, & inflatio uẽtris, & casus pulsus, & peruentio ad syncopim. De ea autem, quæ est ab intestino recto, & est intestinum sextum, alia est, quę est cum dolore & nominatur zahir; & est dolor extensiuus, & abrasiuus in intestino recto; & alia est, quæ est sine dolore. Et causa alzahir, aut est apostema calidũ, ex quo currit aliquid: aut apostema durum,[p] † § § aut mollificatio lacerti; quare egreditur cum eo anus: aut tensio,[q] § ex qua accidit § spasmus; quare prohibetur lacertus retentiuus in parte ani, ab operatione sua: aut superfluitas salsa, aut baurachia: aut chymus grossus: aut cholera ingrediens: aut frigus adueniens membro: aut longitudo sessionis super durum: aut grossitudo eius, quod egreditur de fæce, & durities eius,[r] † § § aut hemorrhois aut fistula: aut ragadia: aut [s] § rugitus: aut corrosio aut grauitas sensata. § Et plurimum quidem fit ex humido mucoso: & postquam fuerit mucosus, fit curathius, deinde puncta sanguinis. Et quandoque egreditur cum zahir aliquid, quod est sicut[t] § caro, § secundum quòd dixerunt quidam, sed Gal. elongauit illud. Et zahir quidem plurimum accidit habentibus phlegma putridum: nam putrefactio eius relinquit uestigia in intestino recto apud incessionem suam omni hora: Amplius est uiscosum, adhærens, nociuum. Et quandoque cogitat æger quòd in ano suo sit sal pulverizatus propter bauracitatem eius. Et zahir facilius est illud, quod non succedit dyssenteriæ: aut[u] † § § generatur à dyssenteria. Et quandoque accidit ut spasmetur anus, & rectum, aut tendatur: quare accidit lacerto, ut non retineat illud, quod uenit ad eum, sic ut accidit ei, ut spasmetur: & nõ potest facere descendere, quod supra ipsum est ad eum. Illa autem, quæ fit ab ano, sine dolore, est sanguis, non aliud. Et plurimum eius est secũdum semitam, qua natura expellit superfluitates ex corpore. Et[x] § coadiuuant ipsum § in corpore causæ superfluitatum ciborum, & retẽtio cursus: aut incisio membri: aut dimissio exercitij: aut reliqua, quę dicuntur in locis suis. Et iste non oportet ut retineatur, nisi timeatur casus pulsus, & uirtutis. Istę ergo sunt species cursus intestinalis, intestinorum sex. Factus autem à toto corpore: aut est secundum semitam crisis: aut fortitudinẽ uirtutis expulsiuæ: aut secundum semitam casus uirtutis retentiuæ, sicut accidit timenti,[y] § quòd statim superueniat, § & habenti phthisim in fine uitæ suæ. Aut secundum semitam liquefactionis, & incipit subtilis, deinde fit turbida, & fit fortis fames, & cadit uirtus,[z] † § § & accidunt febres: & quandoque accidunt nausea, & difficultas urinæ. & uẽtositas, & rugitus, & tenebrositas coloris, & frigus extremitatum, & exsiccatio linguę. Aut secundum semitam conuersionis humorum ad corruptionem propter febres malas, & uenena nocentia. Aut secundum semitam expulsionis repletionis uehemẽtis, propter illud, quod scis ex dimissione euacuationis: aut retentione cursus consueti: aut abscisione membri: aut dimissione exercitij: aut paucitate resolutionis ex corpore, & reliquis, quæ sciuisti. Aut propter cõpositionem nauseatiuæ satietatis plurimæ in uicibus pluribus,[a] § & § redit secundum semitam ægritudinis acutæ, & est de summa cholericæ passionis: aut secundum semitam prohibitionis nutrimenti propter oppilationes in uenis, & alijs. Cholerica autem passio est motus materierum corruptarum, non digestarum, ad separationem, ex uia intestini, redeuntium ad ipsum à corpore secundum acuitatem, & laborem expulsiuæ: cibi nanq; quum non digeruntur[b] § ualde, § conuertuntur in humores non conuenientes corpori, & mouetur natura ad expellẽdum eos à corpore, quum[c] § grauent super ipsum, § ex partibus cum speciebus uomitus cholerici, & aquosi, & ęruginosi quandoq;, & speciebus fluxus uentris. Et illa cholerica passio, cuius causa est corruptio cibi, incolumior est ea, cuius est frequentia corruptionis post corruptionem. Et cholerica quidem passio mala incipit in primis, cũ lenitate: deinde accidunt dolor, & punctura in uentre, & in intestinis, & dilatatur & ascẽdit ad stomachum propter multitudinem eius, quod nocet ei ex humoribus acutis, uenientibus ad ipsum. Et secundum plurimum sunt fluxus uentris, & uomitus simul.[d] § Quum ergo expelluntur, mũdificantur § humores corporis propter illud, quod scis ex causis. Incipit ergo cum fluxu uentris cholerico: deinde aquoso, puro, fœtido: deinde quandoque perducit ad fluxum uentris, qui est sicut lotura carnis recentis, habẽtem odorem pinguedinis, & ad curathiũ: deinde perducit ad mollificationem pulsus, & spasmum, & sudorem frigidum, & ad mortem. Et in habentibus quidem cholericam passionem multiplicatur sitis: & quoties bibunt aquam, calefit in stomacho eorum, & euomunt eam. Et tolerare sitim confert eis. Et multoties accidit eis destructio pulsus, secundum semitam compressionis, & læsionis propter causam accidentium, sequentium malignorum. Quum ergo quiescunt accidentia, redit pulsus. Et ille, qui consuetus est incurrere cholericam passionem, nõ habet ex ea timorem, sicut ille, qui non assuetus est ea: & est in infantibus plus. Et cholericę quidem passiones plurimum non accidunt nisi in ęstate, & autumno, propter debilitatem digestionis in utrisque, & minoratur in hyeme & uere. Et quandoq; multiplicatur euentus cholericę passionis ex potu aquæ frigidæ in ieiunio, sequente[e] § cibum grossum, præcipuè in comestione granorum pineæ. § Et chrysomila, & melones sunt ex eis, quæ commo-

[l] † B. & sanguine

[m] B. ex fluidis vlceribus in eis est plusquã ea, quę fit in stomacho imò nõ est, nisi in eis: Si aũt fuerit alcholaia i. ex vlcere simili alcolæ oris

[n] B. adhærẽtia

[o] B. fluida Alia lra. nociua vel dolorosa

[p] † B. aut ventositas

[q] B. accideus & thuzez vel

[r] † B. aut humor acutus

[s] B. vlcera & corrosiones aut fęx retenta

[t] B. lapis

[u] † B. quod nõ Alia litera. & non

[x] B. Alia litera associantur ei

[y] B. valde ex timore forti statim supueniẽti.

[z] † B. Alia lra. & appetitus

[b] B. bene

[c] B. Alia litera. coadunetur uel conuertatur super ipsos

[d] B. Alia litera. & quũ expelluntur insequũtur.

[e] B. Alia litera cibo grosso precipuè in comestione sequente immediate post ieiunium

commouent cholericam passionem. Et multoties quidem restringitur cholerica passio, & declinat materia subito ad membra urinæ: & accidit ardor urinæ. Fluxus autem uentris eueniés propter prohibitionem penetrationis cibi [f] † § § est oppilatiuus. [g] § et § ille, qui nominatur fluxus uentris factus cum periodis: Et illud est quoniã uenæ oppilatæ replentur in tempore noto, usque quo [h] § euacuentur, § deinde euacuantur redeundo: & in eo, qui est inter utrasque, dispositio est sicut sana. Et plurimum, quod est inter paroxismos, est xx. dies. Et quandoque antecedit aut tardatur propter illud, quod scitur de causis. Factũ autem propter cibum iam semel diximus in [i] § stomacho. § Veruntamen non est malum si iteremus illud, & addamus [k] § uelociter. § Dicamus itaque, quòd factus ex cibis, aut est propter eorum paruitatem; quare corrumpuntur in stomacho ignito, sicut sciuisti, [l] § et § non recipit eos natura. [m] † §

§ aut propter grauitatem eorum etiam; quare descendunt: aut propter eorum mordicationem, sicut cepæ: aut propter uirtutem uenenosam, sicut in fungis: aut propter uelocitatem conuersionis ad corruptionem, sicut lac: aut propter uehementiam subtilitatis eorum; quare resudant, & nõ retinentur apud portanarium: aut propter ipsorum humiditatem & eorum uiscositatem; quare lubricantur: aut propter multitudinem motus super eos: aut propter multitudinem potus aquæ post ipsos; quare [n] § subito deponit eos § & lubricare eos facit: aut propter multitudinem eius, quod reperitur de humoribus lubricantibus, sicut phlegmate, & abstergentibus, sicut cholera: aut quia est cibus [o] § conturbatus, § & est ille, qui est plurimæ quantitatis, & pauci nutrimenti, sicut sunt olera, aut propter ordinem necessario facientem lubrificationem, sicut præmissio cibi lenis, facilis digestionis, lubricitantis, & postremitas cibi stiptici cõpressiui. aut postremitas eius, qui est uelocis conuersionis; quare corrumpitur, & corrumpit, quod sub eo est, & uocat naturam ad expellendum. Factus autem propter aerem circundantem est, quoniam aer continens calidus resoluit, quare [p] § exsiccat. § Et frigus aggregat: quare constringit. Et auster, & multitudo pluuiarũ, & regiones meridionales, soluunt uentrem. Et q̃nque est uẽtositas causa fluxus uẽtris per id, qđ corrũpit de digestione, & mouet de cibo. Inquit Hipp. † altheca accidit diarrhœa plurima: ꝑ altheca intelligit illos, qui non possunt proferre the: & causa in hoc est, quòd humiditas dominatur super membra ipsorum neruosa, & super stomachos eorum, cum communitate cerebrorum eorum: aut propter cerebrum & aliud. Et isti etiam oportet, ut soluantur cum facilitate. Inquit Hip. qui est in pueritia lenis naturæ, aut duræ, est apud senectutem econtrario: sed, qui est lenis naturæ semper in adolescentia, non conuenit ei in senectute assiduatio eius. Et omnis fluxus uentris, qui fit post ægritudinem uehementem, accidens subito, est significatio mortis: quoniam significat corruptionem subitam. Differentia inter illum, qui ex illo lubrificatiuus est, & inter stomachi lubricitatem, significat digestio pauca, quæ est in cibo: quum ergo descendit à stomacho, non moratur in intestinis, imò procedit ad exitum. Si uero causa eius est ulcus, significant ipsum excoriatio, & illud, quod egreditur de significationibus ulcerum. Et si est phlegma uiscosum, significat ipsum etiam phlegma, quod egreditur cum eo: & uentositas, & rugitus [q] § in uentre, cum quo sentitur lubricitas rei grauantis. et in ulceribus § per dolorem sub loco stomachi. quòd si fuerit lubricitas non ab ulceribus, neque à phlegmate, imò propter malitiam complexionis; significabit illud priuatio exitus signorum ulcerum, & phlegmatis. Et singultus, quum accidit habentibus fluxũ uentris, & propriè habentibus zahir, est significatio mala, significans siccitatem facientem arefactionem. Et quum cibatur habens uentrem [r] § debilem, & non additur § pulsus eius, tunc non cures eum. Et habens uentrem moritur paulatim cum casu pulsus eius: & fit uermiculosus, aut formicãs, & est cum hoc uiuus, & intelligit: deinde destruitur pulsus eius ipso uiuo, deinde moritur. Et scias quòd ille, qui egerit species diuersas. s. cholerici & spumosi & § [s] species pingues § & non debilitatur, non oportet ut ipsum constringas, & perducas ipsum per illud ad ægritudines difficiles, & [t] § ægritudines malas fraudulentas. §

Alia litera præcipuè in comestione fungorum & granorum pincorum.

f † B. &

g B. Est

h B. tolerant

i B. stomatico

k B. declarationem

l B. quare

m † B. & expellit eos aut propter quantitatẽ vel multitudinẽ eorũ quare facit tẽsionem & nauseatiuã satietatem quare nõ recipiunt digestionem & corrumpuntur

n B. causat nauseatiuam satietatem

o B. mẽdax nõ verus

p B. Alia litera, soluit

† balbis

q B. & in phlegmate sentiẽ cũ lubricitate res grauaus. Et in vlceratiuo

r B. debilis & non redit Alia litera & est debilis & non redit

s B. turpis seu extranei Alia litera species malas

t B. apostemata mala gniciosa

Annot.

Sicuti non una est eorum, quæ excernuntur per aluum, species; ita neque una causa, neque unus primario affectus locus, neque una nuncupatio. Author noster ita copiose & apposite huius uitij species, causas, affecta loca sub oculos ponit; ut nihil forte sit, quod desideret quispiam. Habes tu de hac re multa. 5. de aff. loc. & 6. & 3. de sympt. caus. Habes ex Hipocrate plura in aphorismis. & ex Tralliano lib. 8.

Cap. 7. Cap. 2. Cap. 2. Cap. 5. 6. & deinceps

De signis. Cap. 3.

DIcitur quòd quando fuerit urina in febribus cholericis alba cum incolumitate signorum in fixione rationis, & defectu soda, & similium; tunc caue excoriationem intestinorum. Amplius differentia inter cerebralem, & stomatichum est, quoniam stomatichus ordinẽ non habet, neq; horas per seipsum, in quibus crescat; imò est secundum regimen: nam si digestiua est debilis, egreditur sine digestione. [a] † § § Et si sunt retentiua & expulsiua simul debilis, egreditur uelociter. Et non egreditur plurimum subito: imò frequentatur [b] § eleuatio § paulatim. Et plurimum eius est ex frigore. Et si est debilitas in non digestiua, egreditur, quod egreditur non priuatũ digestione tota: imò egreditur, habens digestionem quandam secundum tempus moræ in stomacho. Et cum illo, qui est à lubricitate humorali, egrediuntur humiditates: & cum illo quidem, qui fit à lubricitate ulcerosa, aut bothoria, sunt signa ulcerum stomachi ex uomitu corticali, & bothor in ore, & dolore. Et Hipp. quidem iam dixit; illis, qui intestinorum lubricitatem habent, uomitus est malus. & hoc iudicium occultam habet causam. Cerebralis autem plurimum est post somnũ longum: & est conseruans paroxismos: & cum eo sunt signa catharrorum, & corruptionis [c] † § § cerebri. Et in lib. algarab. Quum apparet

a † B. Alia lra. Et si retentiua est debilis egreditur velociter

b B. assellatio

c † B. complexionis

ret in lubricitate intestinorum super costas [d] §aliquid§ simile ciceri, & prouocatur urina, & multiplicatur, moritur æger i ipsa hora. Hepatici uero signa iam diximus in cap. ægritudinum hepatis, et similiter eius, qui fit ex mesaraica. Plurimum autem splenetici est melancholicum, & iam diximus in cap. suo. [e] §In fæculento autem§ iam diximus, quid in illo, sit de signis malis & saluis: & distinximus ipsum ab hepatico. et [f] § illud per id, quod scitum est quòd est § apud dolores eius, & dispositiones ipsius egredientes à natura in cap. ægritudinum splenis, & in hoc ipso, & quum dictæ sunt expulsiones hepaticæ. Intestinalem autem, qui sanguineus est, & qui nõ est sanguineus, significat dolor intestinorum, & punctura: & diuersificatur ab hepatico per illud, quod scis ex hoc, quòd ille est plus, & habet paroxismos, & uices: & omnis paroxismus est deterior illo, qui est ante ipsum, & [g] §manifestior, & eius nocumentũ in superioribus corporis§ est uehementius: & signa corruptionis hepatis cum eo sunt magis apparentia. Et scias quòd dispositio doloris, & puncturæ, & †alcurathi est maius, ad qđ redit. [h] §Scias ergo, quum inuenitur, § quod est ex intestinis proculdubio, licet cum eius priuatione quandoq; sit etiam ex intestinis. Et excoriationem & fluxum sanguinis [i] §puri§ ab intestinis significat etiam dolor, & punctura. Et quandoque est fluxus sanguinis ab apertione venarum, & est cũ eo excoriatio, quum exulceratio fit. Et quandoque est exulceratio in primis: deinde sequitur ipsum fluxus sanguinis. Et significat, quòd ipse est intestinalis alcurathi, & abrasio. Et quãdoq; est vlcus [k] §eradicabile§ adhuc, quare non apparet alcurathi nisi post horam, sed est lubricitas dolorosa in loco noto: & est quantitas eius, quod egreditur, pauca, & continuata, & longi temporis. Et exitus corticum in fluxu sine excoriatione, significat qꝫ est in stomacho, [l] §scilicet§ in eo, quod sequitur ipsum, & significat ipsum dolor stomachi, & illud, quod scitur in suo cap. Et scias, quòd alcurathi, & excoriatio sunt duæ significationes vltimæ ad significanda vlcera. Et quando sunt cũ hoc fœtidi odoris, significat corrosionem. Et si sunt cũ illo fœtore melancholicæ, timetur qꝫ sit cancer. Et scitur locus vlceris, aut læsionis [m] § per exitũ sanguinis ex eis. et § ex loco doloris, vtrum sit supra [n] § sumen, § aut sub eo & ex [o] § eo, quod est supra dolorem: § nam dolor gracilium est uehemens, communicans membris superioribus. Et ex corticibus, an sint subtiles, aut grossi: quoniam grossi semper sunt à grossis: & subtiles secundum plurimum à subtilibus: & magni sunt secundum plurimum ex grossis, & parui sunt ex gracilibus. Et ex permistione, quoniam uehemens permistio cum eo, quod egreditur, significat quòd ulcus est in superioribus: & separatum ab eo, significat qꝫ ipsum est in inferioribus. Et multoties fit in illo, qui est in inferioribus, & in ano, ut sanguis eius egrediatur ante egestionẽ. Et ex tempore, quod est inter dolorem & ascellationem: quoniam si est tempus prolixum, tunc est in gracilibus. Et ex dispositione eius, quod ipsi associatur ex egestione: quoniam si est chylosum, aut simile aquæ carnis, tunc est in gracilibus. Et ex fœtore, quoniam illud, quod descendit ex gracilibus, est magis fœtidum. Et ex dolore: quoniam dolor eorũ est uehementior. Et ex sanguine, qui quandoque egreditur: quoniam est in gracilibus lauatiuus, nõ permistus cum ipso stercore. Et scias quòd quando ægritudo est ulcus, & est chronica, & illi, qđ egreditur est quantitas, [p] § amplius § non est dolor sensatus, tunc ulcus est plurimæ sordis. Et differentia quidem inter ulcus sordidum, & corrosiuum est, quoniam corrosiuum est uehementis doloris, & quod egreditur ex eo est uehementioris fœtoris, & est decliue ad nigredinem, & minus: & ex sordido est uirulentum, aquosum, & est decliue ad albedinem, & est grauis odoris: Et quando egreditur post alcurathi sanguis plurimus, significat quòd ulcus profundatur, & ægritudo fit fortis, & finitur illud, quod est super faciem intestinorum, & peruenit ad partem intestinorum, & multoties fiunt post apostemata, quæ præterierunt, ulcera, & significantur per dolores eorum, & reliqua, quæ dicta sunt de signis, secundum qđ ipsa sunt apostemata. Et multoties quidem fiunt ulcera propter causas alias ex his, quæ diximus. Quod si excoriatio est propter apertionem uenarum, præcedit eam euacuatio sanguinis puri, cui est permistio quædam. Et quandoque est cum ea dolor, & quandoque non est cum ea dolor. Et quandoque sunt cum ea periodi: sicut fit etiam in ea, quæ non accidit ex intestinis, & antecedunt eã signa repletionis. Et si fuerit ab hæmorrhoidibus, & rebus cãcerosis in sup ioribus ĩtestinis, ꝑutrida erit: & cũ ea erit sanguis niger, & fiet paulatim, cõ nua secũdum repletionẽ corporis & eius eũationẽ. Et si fuerit ab humoribus salsis, & baurachijs, aut grossis, uiscosis, significabit eã euacuatio earum præcedens, & euentus uentositatis, & rugitus, & priuatio tincturæ in egestione: & illud, quod sentitur de re eradicata ex loco: & erit dolor, quasi inseparabilis, qui non permutatur ad horam: & sentitur cum ea quasi grauedo: & admiscetur alcurathi phlegma. Et si fuerit à cholera excoriatio eius, significabunt eã euacuatio ipsius præcedens, & permistio alcurathi si fuerit [q] § aut egestionem tincturæ corruptionis eius. § Et similiter melancholiam malam, & saluam significant præcessio illius ordinis melancholiæ. Et permistio ad illud, quod egreditur, acetosa in odore, bulliens super terram, aut fœculenta nigra, non acetosa in odore neque bulliens super terram: & est cum ea conturbatio uehemens, & quandoque perducit ad syncopim. Et scias quòd si causa dysenteriæ est stans adhuc, & egreditur cum alcurathi, uerbi gratia cholera, aut melancholia, aut sanguis calidus, aut phlegma putridum, aut uitreũ, aut stercus siccum; tunc ægritudo est in uia additionis, propter inseparabilitatem causæ. Quod si abscinditur illud, & remaneant alcurathi, & abrasio [r] †§ § & similia, tunc causa iam abscissa est, & remansit causatum, & impressio proueniens ab ea: quare oportet ut tu intendas ipsum solum cum curatione. Et signum fluxus [s] § stomachi § sanguinei [t] § est, quòd facit sequi § excoriationem dolorosam, aut fluxum frequentem: deinde destruitur cum eo appetitus, & subuertitur anima, & perducit ad abrasionem, & alcurathi: & interficit multoties. Factus autem subito, sine dolore plurimo, & absque nocumento se-

d B.bothor, album

e B.& de eo qđ est sicut fæculẽtum. Et

f B. significauimus quòd ipsum est

g B.Alia litera. magis fœtidus & eius nocumẽtum in corporibus grossis, aut pinguibus Alia litera & eius nocumẽtum in grassis corporibus † dolor abrasiuus.

h B. medicus. Et scitur apud inuentionem eius

i B.proprij

K B.alcolaia

l B.&

m B. principiũ egressionis sanguinis.

n B.vmbilicũ

o B. vehementia doloris

p † B. deinde

q B.aut egestio vehementis tincturæ

r † B.sanguinis

s B.intestinalis

t B. mali est qꝫ ipse sequitur

to sequente ipsum in appetitu, & alijs, est saluus. Et si est à grossitudine fæcis, significabit ipsum dispositio fæcis, & eius euentus cum incessione fæcis super ipsum, & sedatio doloris, quum lenitas adest naturæ. Et multoties egreditur succus separatus à fæce, quum ingrossatur, & alleuiatur [u] propter causam, quæ exsiccat ipsam: & existimatur quòd sit fluxus; quare retinetur: & in ipso est mors. Et signum illius est, ut nõ sit aliquid eius, quum lenitas est naturæ, & separatio fæcis, & ut antecedat fæx: deinde egreditur post illud [x] fæcis parũ. Sed diuisio illa, quę est ante ipsum [y] & plurimum ipsius ęgreditur [z] ante fæcẽ, quæ excoriat. Differentiam autem, quæ est inter illũ, qui lubricatiuus est, & inter lubricitatem stomachi, significat digestio parua existens in cibo: & quando descendit à stomacho, non moratur in intestinis: imò [a] procedit ad exitum. Si aũt causa eius sint ulcera, significat ipsum excoriatio cum eo, quod egreditur de significationibus ulcerũ: & si est illic phlegma uiscosum, significant ipsum etiam phlegma, quod egreditur cum eo, & uentositas, & rugitus. Et in phlegmatico sentitur [b] lubricitas rei grauantis. Et in ulceroso sentitur dolor sub loco stomachi. Et si est lubricitas non ab ulceribus, neque à phlegmate, imò propter malitiam complexionis, significat illud priuatio exitus signorum ulcerum, & phlegmatis. [c] Oppilatiuum autem, & liquefactiuum significant [d] cursus in seipsis & denudatio [e] significationum necessario facientium fluxum super ea: & inflammatio corporis, & caliditas eius, & comitantia febris minutæ, & diuersitas coloris, & essentiæ, & fœtor odoris. Qui ergo est ex liquefactione, [f] † est uirulentus, aquosus. Et qui est ex liquefactione adipis, est uirulentus grossus, sicut in ulceribus cum pinguedine, & colore diuerso: deinde fit eius essentia adipis absque diuersitate in substantia sua, [g] neque in essentia sua. Et similiter est dispositio liquefactionis carnis rubeæ, nisi quia priuatur pinguedine. Et est postremum eius fęculenti coloris. Factum uerò à superfluitate, & repletione, quàm natura expellit ex corpore, propter illud, quod dictum est de causis [h] attrahentibus superfluitates, & repletionem, significant causæ. Et quandoque significant ipsum, quod euacuatum est, sanguis purus, mundus, cũ multitudine, sine dolore: & non facit sequi mollificationẽ, & debilitatem: & habet paroxismos. Alzahir autem diuisiones, significat illud, quod egreditur ex eo, quod uidetur. Et causæ repertæ ex frigore adueniente, aut ex sessione super durũ aut ex hæmorrhoidibus, & ragadijs, & alijs, & quod præcessit, ex fluxu, & excoriatione, aut non præcessit. Et [i] sicut errant quidam in ipso si fuerit illic fæx retenta lędens, & dolorem faciens, & mittens succum, [k] existimantes quòd est cursus zahir. similiter errant quum quandoque egreditur curathi, sicut phlegma, & existimant quòd sit zahir phlegmaticum: non oportet ergo ut decipiaris in hoc: imò oportet ut attendas causam ex omni parte, secundum quòd sciuisti. Et differentia inter ulcera eius, & ulcera intestinorum, quæ sunt super ipsum, est quoniam in illo, quod fluit ex recto, est paruus fœtor, aut non est in eo fœtor. Et quando accidit habentibus ulcera intestinorum, & habentibus fluxum sanguinis ut coaguletur sanguis in uentre eorum, scias signa, quæ diximus in capitulo [l] † huius ægritudinis, ex inflatione uentris, & frigore extremitatum subito, & ex casu uirtutis, & pulsus. Quum ergo accidit illud, tunc scias [m] † quòd quum egestio nigra facta ab adustione, tendit ad uiriditatem, tunc iam natura incipit succurrere: quare fit uiridis, deinde citrina, post stat. Et scias quòd quandoque egeruntur res [n] plures numero, & existimant quidam quòd sit curathi propter apostema, & ulcera intestinorum; & illud non est, nisi cum punctura: illud ergo non est [o] curathi, imò superfluitates humoris. Et scias, quòd si quis habet fluxũ uentris, & stringitur, & ipse remanet secundum dispositionem suam, & non aduenit ei fortitudo sua; tunc causa in hoc est, quòd corpus eius non recipit cibum. Et scias quòd in illo, qui ascellat in die plusquàm in nocte, imò accidit ei ut ascellet quoties suppresserit appetitus eius in die, causa est debilitas stomachi eius. Et quum in nocte est plus, tunc causa est debilitas hepatis, & quòd remittit cibum. Et scias, quòd multoties succedit ascellationi, per hoc, quòd ipsa extrahit subtile, & dimittit spissum, colica uehemens.

u B. Alia litera, causa
x B. fæx sicca
y B. est quòd
z B. post
a B. festinat
b B. cũ lubricitate res grauãs
c B. Alia litera. saniosum
d B. sanitas intestinorum
e B. ipsorum à significationibus facientibus
f B. humorum
g B. & non est aquosa
h B. euentus superfluitatis & repletionis
i B. ex eis ĩ quibus fit error in ipso est ut sit
k B. & existimetur
l † B. causarum
m † B. quòd sanguini accidit illud. Et scias
n B. mucillaginosæ vel res glãdosæ quare existimatur quòd sit abrasio humiditatis mucosæ stagnantis intestina & illa
o B. abrasio

ANNOT.

Quomodo in alui fluxionibus affectum locum dignoscas, particulatim, & pulchre certè prosequitur: quod ante ipsum nullus forte absoluit. Quæritur autem hoc in loco, quia de intestinorum ulceratione agitur, et eam author ad solam humorum acredinem referre uidetur; an ex multitudine sola, puta ex copiosiori sanguine gigni dysenteria, & intestina exulcerari poßint. Certè quòd sanguis sola multitudine ulcerare poßit, cõfirmari ex Galeno uidetur 5. de usu part. ubi intestinis sensum inditum esse ait, ne lædantur, uel malitia uel multitudine humorum: propatereaq; aiunt quidam, quo pacto fluentis fluuij impetu arbores ruunt, ita & intestina sola posse multitudine absq; acrimonia abradi. Cæterum quicquid hi sentiant, quod ulcerat, non quia multũ sit, ulcerat; sed quia acre, & nimium abstergens. & multitudo ruptionis quidem, sed non abrasionis causa esse uidetur. Quamobrem, fatemur nos ex multitudine lædi intestina, sed non abradi à sanguine sola multitudine peccante. ulcerari tamen poßunt ab eodem putrescente & acri facto, uel in bilis naturam conuerso. Neq; uerò par exemplum est de fluuij ripis & intestinis. quum solida substantia constent intestina, non friabili: neque in intestinis humorum fluxio cum tanto esse impetu poßit, ut abradat.

Cap. 10.

De cura fluxus uentris absolutè. Cap. 4.

DIco in primis, quòd oportet, ut iuuent se medici cum eo, quod dicitur in capitulo superfluitatis fluxus uentris, ex medicinis ebibitis, & legant illud capitulum cum hoc capitulo. Amplius dico quòd fluxus uentris prohibetur, inquantum est fluxus, cum stipticitatem facientibus, & ingrossantibus materias, & facientibus glutinationem. Et quandoq; necessaria sunt narcotica. Et iterum quandoque curatur fluxus uentris cum diureticis, & sudorem facientibus, & dilatantibus poros, & uomitum faciẽtibus: omnia nanque hęc mouent materiam ad contrariam partem

partem fluxus uentris. Quòd si misceatur fluxui uentris caliditas, ponantur cum eis infrigidantia: aut eligantur ex eis infrigidantia,[a] § in quibus sit stipticitas.§ Et administrentur dilatantia poros, & sudorem facientia corpori exterius. Si autē ei admisceatur frigus, ponantur cum eis calefacientia, & eligantur ex eis calefacientia, [b] § in quibus sit stipticitas.§ Et tunc sunt plurimum necessaria calefacientia, quum digestiua est debilis: & quum est oppilatio ex hum. uisc. & iuuāt se cū eo, quod dicitur in capit. debilitatis digestionis. Et tunc plurimū sunt necessaria infrigidātia, quū retētiua est de bilis. Et caliditas quq; adiuuat ad retinēdam naturam, per hoc quod facit penetrare cibū uelociter: & per hoc quòd prouocationem facit, & facit sudare. Et quandoque facit uinum purū [c]† § antiquum hoc. Quādoque enim ille, qui habet fluxum uentris bibit [d] § uasa terrea plena§ huiusmodi uino, scilicet unum post aliud, ita ut sit semper quasi ebrius, & retinetur natura eius. Et scias quòd dormire est ex rebus magis iuuatiuis ei, qui habet fluxum uentris. Et quando fuerit cum fluxu uentris tussis, dimittat illud, in quo est acetositas uehemens, & stipticitas: & sit contentus eis, in quibus non est illud ex cibarijs, & cibis: ergo eligat frigida, & facientia glutinationē. et [e] § illud in eo, quod est durū § & in eo est confortatio corporis eius, qui cibatur eo, sicut sunt alsauich: & nocet eis omne, quod liquidum est ex sorbitionibus, & iuribus. Et scias quòd alrobub dulcia multoties nocent, commouendo sitim. Et ex retinentibus fluxum uentris, sunt balneum, & fricatio per hoc, quòd dilatant poros. Et multoties attrahitur materia ad exteriora corporis, ex unctionibus, & fricationibus. Et ex eis sunt olea calida, sicut oleum anethinum, & similia. Et ex retinentibus fluxum uentris, est positio uentosarum super uentrem: iam enim expertum est quòd uentosæ positæ super uentrem eorum, qui habent fluxum uētris, & excoriationem, quū dimittuntur quattuor horis, restringunt. Et nos iam experti sumus illud. Et ex retinentibus fluxū uentris sunt emplastra superposita stomacho, & intestinis, facta ex calefacientibus stipticis, & ex infrigidantibus stipticis secūdum necessitatem. Et ex retinentibus fluxum uentris, quum causa eius est humor effusus ad stomachum & intestina, & faciens descendere cibum, & soluens ipsum & euacuans eum, & cuius euacuationi adhęret, ut sequantur eum humores, est [f]† § § quoniam quum[g] § finitur illud: & euacuatur§ alleuiatus est modus regiminis. Quumque administras medicinas, tunc incipe cum singularibus: si uerò non ualent, tunc tende ad composita. Et restrictiuæ quidem, aut sunt exsiccatiuæ desiccatiuæ, aut constipatiuæ, aut infrigidatiuæ inspissatiuæ, aut glutinatiuæ oppilantes poros, ex quibus emanant. Et medicinæ singulares frigidæ absolutè, aut secundum uirtutem retentiuam, sunt sicut balaustiæ, & gallæ, & acatia, & rosæ, & gummi arabicum, & lutum sigillatum, & lutum armenum, &[h] § hypoquistidos§ & spodium, & propriè assatū, & propriè conditum cum camphora, & fructus tamarisci[i]† § § & grana granatorum, & sumach, & almirberis, & reubar. & semen acetosæ, & semen [k] § portul. & coriandrum, & semen arnoglossæ, & succus barbæ hircinæ, & semen rosæ bonum, & fructus mori immaturi[l]† § § ad excoriationem, & succi stiptici exsiccati, & ipsorum rob. Et succi[m]† § § portulacæ bibatur. ℥.j. & cōfert. Et lac acetosum decoctū, in quo butyrum penitus non est. Et medicinæ quidem singulares, calidæ & siccæ sunt, sicut cyminum assatum, & ammeos, & anisum assatū, & cortices thuris, & myrrha, & storax sicca, & aldarsisahan, & sicut ladanum ipsum, de quo in potu detur pondus. ʒ. [n] § ij. § cum decocto, & caseus uetus assatus, qui accipiatur sicut est: aut decoquatur in succo stiptico: sed facit sitim. Et melius regimen ipsius est, ut abluatur cū aqua[o] § & § sale aliquoties, aut decoquatur bene, ut egrediatur sal eius, deinde exsiccetur. Tunc enim ʒ.j. eius restringit, & est fortior omni re. Et ad pueros quidem quandoque[p] § excorticatur§ nux, excorticata, & teritur & datur cum zuccaro frixo, & aqua frigida quantitas auellanæ unius. Et atramenta, & coagula cōstrictiua sunt. Et de coagulo quidem hædi quandoque datur in potu infanti pondus quartæ. ʒ.j. in aqua frigida, & magno supra illud usque ad pondus. ʒ.j. Et etiam ex coagulo leporis: nam ipsum retinet uentrem statim. Et oportet, ut incipiat, qui ad potādum dat coagula, à danich. i. si uerò non confert, addat ex eo usque ad illud, quod non pertranseat in pondere. ʒ.j. Et caseus quidem uetus, cuius regimen præteritum est, quum ex eo datur in potu. ʒ.j. est minoris nocumenti, & fortioris operationis quā coagula. Et iā existimauerunt quidam, quòd quādo frustū ex[q] § alrob§ aduritur donec denigretur: deinde datur in potu ex eo pondus. ʒ.s. tūc stringit uentrem. Et quidam amicus meus ex medicis iam dixit mihi, illud uerum esse experimentum. Et stercus canis comedentis ossa solum, quum in potu ex eo datur pondus. ʒ.j. &.s. cum decocto, retinet fortiter, & propriè siccum acceptum in [r] § aqua.§ Et ex eis, quæ non pertinent ad unā duarum extremitatum est uenter struthij exsiccatus, & dosis sit ʒ. iij. exsiccetur, & limetur cum lima, & detur in potu ex eo quātitas hæc illi, qui habet diarrhœā in rob myrti, aut rob de cydonijs secundum declinationem complexionis. Et iterū lac caprinum decoctum donec ingrossetur, aut decoctum cum lapidibus fluuialibus ignitis bis & ter in ipsum proiectis: & quandoque ponitur in ipso parum rizi frixi. Et iterum uitellus oui elixati in aceto. Et ex compositis declinantibus ad frigus sunt trochisci de spodio[s] § muschati§ & trochisci[t]† § § nominati calidicon & trochi. de luto sigillato, & trochisci de balaustijs, & trochisci alfeluzaharagi: & trochisci de [u] § hypoquistidos § & trochisci de croco: & trochisci de opio: & trochisci de papauere[x] § muschati§ & pilulæ de opio, & pilulæ de mandragora, & suffuf de granis granatorū, & pilulę de sādaracha. & ad fluxū superfluū pondus. ℥.ij. ostracorum adustorū. Et luti armeni mediatim, & species assatorum cū luto sigillato.[y]† § § Et non oportet ut sit superfluitas in assatione eorū, [z] § & liquefiat § eorum uirtus: imò oportet ut igniatur uas & eleuetur super ignem & dimittatur [a] § super ipsum, § & moueatur donec assentur. Et ex compositis declinantibus ad calorem, siue

a B. Alia litera.

b ——— B.

c † B. forte

d B. ciathos plenos

e B. similiter omne illud cuius substātia est dura

f † B. fluxus uētris

g B. est eradicatus ille, & est euacuatus

h B. tarathith

i † B. alhauleich i. rubi

K B. psyllij assatum

l † B. proprie

m † B. seminis

n B. j.

o B. Alia litera, ex

p B. assatur

q B. mesha

r B. mense Iulij

s B. cōstrictiui

t † B. alhauleich.

u B. tarathith

x B. cōstrictiui

y † B. Et absq; luto sigillato

z B. ne remoueatur

a B. ab igne

siue paruus sit, aut magnus, sunt trochisci alefeniati: & electuarium alcanzi, & electuaria, quæ diceam in antidotario: & electuarium de seminibus stipticis: & trochi. de [b] §trocudes§ & troch. de Karabe. Et iterum sumatur gallarum non perforatarum uiridium, & corticum granatorũ, & sumach & piperis omnium an. ʒ. s. terantur, & conficiantur cum albumine oui, & concauetur granatum, & proijciatur in ipso, & oppiletur eius foramen cũ pulpa, & ponatur sup prunas. Et ex illis est, ut sumatur tritici farina, & misceatur cum aliquantulo de ammeos, & fructu tamarisci, & nasturtio, & dissoluatur cum oleo omphacino, & conficiatur, & fiat panis, & exsiccetur in furno: deinde sumatur ex eo contrito, pondus. ʒ. x. & bibatur in aqua frigida, & pauco uino. Et huius quidem generis ex eis, quibus curantur pueri, quum accidit eis fluxus uetris, tempore natiuitatis dentium ipsorum, est illud, quod ℞. papaueris, & granorum myrti, thuris masculi, cyperi, omnium an. ʒ. s. terãtur bene & dissoluantur in lacte eius, cuius lac sugat, & detur in potu. Et huius quidem generis est medicamen bonum expertum, quod ℞. granorum passularum exsiccatorum, & bene tritorum donec fiãt sicut puluis. & ℞. ossium adustorum & medullæ glandium, & coaguli, & coriandri assati & sumat, xilocaractę spinæ, & seminis apij, & cymini infusi in aceto, & panis azimi sicci, & thuris & ammeos partes ęquales, terãtur ualde, & cribelletur illud, & ponatur de coagulo minus quã de alijs: aut sit medietas partis: deinde sumatur ex eo omni hora nabac una, ita ut sit quantitas, quæ sumitur in die ex eo. ʒ. xx. Et si fuerit de coagulo minus quàm pars. i. [c] §tunc minuatur ex§ illo; & si fuerit coagulum plus, tunc restringit naturam in die uno. Et huius quidem generis est ut sumantur cyperi, & spica, & balaustię, & minutum thus, & aliquantulum gallarum, scilicet quantitas medię partis, decoquatur in aqua, deinde coletur illa aqua, & puluerizetur super eam de galia muschata, & xiloal. crudo bono aliquid, secundum quòd exigit dispositio, & bibatur. Et huius generis est illud ℞. zingiberis, atramenti [d] §alasekefati§ sumach partes æquales, sumat ex eo in suffuf pódus. ʒ. ij. usq; ad. ij. aur. Et huius generis & propinquius ad æqualitatem est, ut sumatur capillus ueneris, & spica aromatica, & semen [e] §auellanæ bedeoard§ & radix arboris pini, & fiant ex eis trochisci. Et scias quòd necessitas spodij, est ad constringendum sanguinem. Et necessitas seminum est ad constringendum fluxum [f] §stomaticum.§ Et necessitas psyllij, aut arnoglossæ assatæ, est ad puncturam. Et si non, [g] §ipsum fluxum remouent syrupi§ & propriè, quorum assatio iterata est. Et cibus sit, quem diximus. Et ouum quidem elixatum iuuatiuum est in fluxu uentris facto ab [h] §attractione§ intestinorum, & non est conueniens hepatico, & stomatico, imò quandoque nocet. In narcoticis uerò est timor, licet quandoq; accidat ut sint necessaria: nam ipsa quandoq; conferunt, inquantum ingrossant materiam, & inquãtum faciunt dormire, & [i] §prolongant§ necessitatem surgendi ad scellam propter [k] §sensum§ mordicationis. Et quocunq; modo sit, non oportet ut administrentur, quandiu ab eis excusatio esse potest. Quòd si necessaria fuerit eorum administratio, non exhibeãtur ei, cuius infrigidatur corpus, & debilitatur uirtus, & apparet illud ĩ pulsu. Si uerò necessarium fuerit, misceantur cum eis, quę sunt sicut castoreum, & crocus, & similia. Et iam testati sumus nos uidisse, qui supposuit sibi collyrium ex opio, & mortuus fuit. Et quũ possibile est ut administretur in collyrio, non administretur in potu. Et quando possibile est, ut administretur in emplastris, non administretur suppositum, & factum collyrium. Et ex emplastris stupefacientibus est, ut sumat opij, & seminis hyusquiami [l] §albi§ amborum ana partẽ. i. & [m] §cuppularum glandium§ & balaustij, & acatiæ, & thuris, & myrrhæ omnium an. partes. v. aggregentur cum succo hyusquiami, aut succo corticum papaueris, aut decoctione eorum, & liniatur cum eo: est enim bonum. Narcoticum potandum fortis stipticitatis. ℞. coaguli leporis pondus danich. ij. & opij tantundem & gallarum [n] §ʒ. vij.§ & thuris. ʒ. s. fiant ex eis trochisci, & sit potio eorum medietas aur. i. Et iterum gallarum immaturarũ pars. j. thuris, opij, amborum an. pars. s. & dosis sit usque ad. ʒ. j. Et iterum seminis hyusquiami, & opij, & papaueris, & spodij, & balaustiarum, & thuris, partes æquales, & dosis sit usque ad. ʒ. j. Et iterum opium, sandaraca, & minutum thus, myrrha, crocus, dentur in potu ex eo duæ pilulæ sicut cicer. Et conuenientius illo, est illud, quod ℞. castorei, opij, storacis liquidæ, seminis hyusquiami, myrrhæ croci, assari, thuris, ammeos, partes æquales, conficiantur cum melle despumato, & sit dosis sicut nabac. Et iterum merdasengi quarta. ʒ. j. coaguli. ʒ. s. ossis adusti, gallarum an. ʒ. j. opij danich unum. Et iterum acatię, & gallarum, & opij, gummi omnium an. pars. j. fiant ex eis trochisci. Et iterum narcoticum ad bibendum, constringens in duobus diebus. Recipe ammeos & seminis apij, & corticum granati acetosi, & gallarũ & [o] §sauinæ§ partes æquales omnium, opij partem. s. terantur omnia sicut alcohol, & sit dosis eius ex ʒ. j. usque ad aur. j. in mane & tantundem in sero. et puero ex uno danich usque ad duos danich. Et ex medicinis fluxus uentris, quæ conueniunt ei, qui cum fluxu habet tussim, sunt sicut myrtus, & mastix, & gummi arabicũ, & thus, & psyllium assatum, & spodium, & castaneæ, & nux, & auellanę assatæ. Et omnino oportet ut detur illud, in quo non est acetositas, & ponticitas uehemens: imò oppilatio, & [p] §confortatio.§ Quod si non fuerit excusatio, dentur pontica, deinde consequenter exhibeãtur electuaria lenificantia pectus. Et multa quidem ex electuarijs factis ex papauere, & dragacanto, & gummi, & xilocaractis, & fructu myrti, & amyli assati, & mucillagine rerum, quæ prius assantur, deinde ingenietur in extrahendo earum mucilaginem, quæ coniungit inter utrasque res. In cibis uerò eorum oportet ut non sit mordicatio, neque salsedo plurima, neque acetositas nocitiua, & moueat uirtutem expulsiuam. Et hoc est sicut illud, quod de lacte decocto cum lapidibus ignitis diximus, & propriè illud, in quo extinguitur ferrum aliquoties. Et [q] §melius§ illo est lac acetosum ablato butyro cum rizi, aut milio assatis. Et experiatur summa eius, quod digeritur. Quũ ergo non digeritur aliquid, sumatur acceptio minor eo. Et de lactibus decoctis fortius confortãs est

[b] B. croco
[c] B. aut minus
[d] B. alasachse
[e] B. althil lenis & medullæ seu radicis althil & bedauard
[f] B. intestinalẽ.
[g] B. tunc remouent ipsum fluxum sauich
[h] B. excoriatione
[i] B. destruunt
[k] B. sedationẽ. Alia litera causã retentionis
[l] ——— B.
[m] B. giesth albalut
[n] ——— B.
[o] B. abel
[p] B. conglutinatio
[q] B. frigidius

est lac uaccinum. Et quod ex eis conuenientius est calefactis, est lac caprinum, cum hoc quòd ipsum est magis stipticum. Et lac acetosum est melius calefactis, quàm non acetosum. Et sicut medulla similaginea assata, infrigidata, exsiccata. Et sicut panis cuius farina confecta est cum aceto, facta panis[r] §ualde:§ & est calefactis ultimus. Et sic lens decocta in duabus aquis, effusis [s] §super eam:§ deinde decoquatur in tertia, donec inspissetur, & acescat: aut non acescat: & sicut [t] §illud, quod sit§ acetosa. Acetosa autem sunt sicut illud, quod fit ex sumach, & granis granatorum, & tortellis, [u] § in § coriandro, & quandoque ponitur in eo rizi. Et fabæ decoctæ cum aceto, sunt bonæ eis. Et ex cibis eorum, quæ comeduntur, & sunt in se ipsis curatio bona, é ut sumatur ex sauich hordei pugilli.ij. & seminis papaueris pugillus.i. & corticum papaueris pugillus.i. decoquantur ualde, & colentur, & sumantur. Et si acetosa fiant cũ sauich malorum acetosorum, aut granis granatorum, aut sumach, erit conueniens. Et sit eorum sal salgẽma, & teratur, deinde [x] § perfricetur bene,§ deinde admisceantur ei grana granatorum, & coriãdrum, & sumach. Et si non est caliditas uehemẽs, permisceatur cum eo caseus uetus, assatus, tritus. Et oportet ut non sumant in potu, nisi frigidum, qualecunque sit. Frigidum enim constringit & sufficit, & tepidum resoluit, & [y] § fit§ necessarium plus nisi in cholerica passione, secundũ quòd cõditionatum est, & in oppilatiuo, & in apostemoso. Et carnes, in quibus datur eis licentia, sunt carnes altaeiugi, & alcubugi, & aldaragi, & aues paruæ, & alcanabir, et caro leporis, & [z] §alcata, & alsesem, & alfuahet, & caro ascoriæ§ propriè. Et rectius est ut sint assatæ, cum seminibus conditæ, aut acetosæ, & etiam uitellus oui elixati in aceto, & almufusat facta ex eis, cum eis, quæ sunt sicut grana granatorum, & passæ[a] §magnorum§ interiorum, & coriandrum, & cum eis, quæ sunt sicut sumach, & quæ eis sunt similia ex fructu rubi, & capriolis uitis, & folijs acetosæ, & folijs arnoglossę, & caulis iteratæ decoctionis, & pisces parui decocti cum aceto. Et ex eis, quæ currunt cursu[b] §seminum,§ est flos phistici, & flos zarur, & coriandrũ, & grana myrti. Et quando non digerunt carnem, fiant eis contritiones ex carne[c] §pullorum§ & alcubugi & similium: & decoquantur fortiter, & misceatur cum eis rizi, & milij parum: deinde colentur, & reducantur super ignem, donec appropinquent coagulationi, deinde fiant acetosæ cum sumac aut granis granatorum, & similibus. Et [d] §alcordumech§ iuuatiuum est eis, quum non corrumpitur digestio ualde. Et oportet ut non saliatur nisi parum, & ut[e] §currat ex eo in mane§ humiditas plurima. Et pedes uehementis iuuamenti sunt, quum decoquuntur in rizi assato. Et uitent fructus omnino, quamuis sint stiptici, nisi quum stomachus refugit ex cibis: sed castaneæ non nocẽt eis, & similiter [f] §alcusbu.§ Et si cibus subtilis corrumpatur in stomachis eorum, cibẽtur cibis, in quibus sit grossitudo, sicut sunt pedes cum robub stipticis, & sicut sorbitiones fortes factæ ex rizi & milio. Et quandoque iuuantur quidam cũ [g] §cibo infrigidato § facto ex uentribus & similibus. Et [h] §acetoso§ facto ex bonis partibus uaccę, comedant acetosum solum cum micis, & sumant cum eo si appetunt aliquid ex eis bonis, secundũ quantitatem uirtutis digestionis. Et non sunt uẽtres conuenientes ultimè omnibus speciebus ascellationis. Et ex sorbitionibus laudatis eis, est ut sumatur papauer, & assetur plurimum, deinde fiat ex eo & ex rizi, & milio sorbitio: & si uolunt, fiat acetosa cũ sumach, & granis granatorum, & similibus. Aut fiat sorbitio ex tortellis siccis, & rizi, & adipe renum caprarum. Aut infundatur sumach in aqua pluuiali die & nocte, & bulliat leuiter, deinde coletur uehementer, postea ponatur in ea[i] §coriandrum,§ & dimittatur, usquequo infundatur, deinde coquatur, postea fiat dissolutio in ea manibus: deinde coletur, & proijciatur fæx: deinde sine cessatione moueatur super ignem cũ ligno, donec redeat ad similitudinem cibi: deinde cõdiatur cum sale pauco, & sit pinguedo eius adeps hœdi, aut amigdalæ assatæ contritæ, & parum olei: & non multiplicentur in ipsa sal, & pinguedo. et ita sit, siue cibus sit calidus, siue frigidus. Et ex eorum pinguedinibus, est oleum omphacinum. Et oportet ut sit aqua eorum, aqua pluuialis: in ipsa enim est stipticitas. Et existimo, quòd multitudo iuuamenti illius, est propter uelocitatem suæ [k] §attractionis§ ad hepar & uelocitatem resolutionis eius, quare non relinquit in chylo humiditatem. Et interdicatur eis uinum. si autem non fuerit excusatio, & fuerit uirtus requirẽs ipsum, ut ipso reuiuiscat; tunc sit nigrum, stiptici saporis, parum. Et rectius quidem est, ut non comedat cibos plurimarum specierum, neq; multoties: imò oportet ut sint contenti cibo paucæ quantitatis, & sit uice una. Et ut præmittant super cibum, illud, quod est magis stipticum. Aut sugant ante ipsum aliquid de cydonijs, & granatis acetosis, & non bibant super illum aquam. Et si expectauerint, ut non bibant omnino, erit cura per se: & propriè quum non mouentur[l] §ad eam.§ Et oportet ut premantur eorum extrema superiora, ut attrahatur nutrimentum ad ea, & ut emplastrentur stomachi eorum, cum medicinis stipticis, retentiuis, frigidis, & calidis, & permistis, secundum quòd exigit dispositio. Et oportet ut ponantur in eis spica, & mastix, & myrrha, & tortellæ. Et almeisus est plurimi iuuamenti, quum ponitur in medicinis. Epithima bonum, quo linitur illud, quod est inter stomachũ & hepar: quando communicat in fluxu. Bulliantur ℥.x. absinthij cum uino, & coletur, & ponatur super locum cũ panno: deinde sumantur rosarum, & balaustiarũ, & myrti siccæ, & acatiæ, & enisistides, & gallarũ partes æquales, & misceantur cum aqua myrti, & inspissentur absinthium prædictum, & emplastrẽtur cum eo. Et scias quòd theriaca est conferens ualde omne fluxui uentris, [m] § in quo intenditur, & deijcit § uirtutem, & cuius causa non est apostema, neque cum eo est febris uehemens. Et cõsilium, quod dandum est illi qui non [n] § permutatur ex loco suo,§ & iam retenta est eius ascellatio, quam habuit, sed corpus eius non recipit nutrimentum, est ut comedat [o] § paruarum auium & almimehit pectora absque extremitatibus eorum magis tardis ad descendendum in patella coctorum.§ Et similiter illi, cuius appetitus est ad comedendum, & debilitatur eius digestio, dentur istæ res. Et caro rubea, frixa cum oleo, pulue-

[r] B. bonus
[s] B. ab ea
[t] B. cibaria
[u] B. cum
[x] B. assetur assatione bona
[y] B. facit
[z] B. alcatha & alfasanin & alfuachat & caro seudeni
[a] B. plurimorũ.
[b] B. aromatizãtium
[c] B. Alia litera. alduragi
[d] B. alchiardanach Alia litera Et alchiardanagi. Alia litera.
[e] B. fluat cũ pũctionibus, ex eo
[f] B. alcasb.
[g] B. charis
[h] B. alfichbesi
[i] B. darhe
[k] B. penetrationis
[l] B. Alia litera. omnino
[m] B laboriosa vel lassante, & deijciente
[n] B. alleuiatur à debilitate sua
[o] B. aues paruas & ariuahed. i. colũbinos volare incipientes & pectora ipsorum absq; extremitatibus eorũ ossuosis tardæ descensionis in patella cocta. Et facta charnai. egi. i. prius elixa & post assata
[p] B. confert

puluerizato desuper cinnamomo. Et [p] § infundatur § illud etiam in syrupo de cydonijs, & malis.

ANNOT.

Vbi alui fluxio sistenda est, sumpta ex affectu indicatione, astringentibus eget & incrassantibus materiã, ut ait author. nonnunquam tamen causæ ratione habita, etiam ijs quæ aluum magis subducunt, curari solet. de qua re & lib. 1. Fen 4. Vnde & Hipp. 6. uulg. morb. Sect. 2. fluxum fluxu, & uomitum docet uomitu curari. Cæterum sicut prior curandi ratio per se est, ita posterior per accidens: in quo genere & sudorum est prouocatio, & uini potio; quæ scilicet causam educunt, non morbum directo oppugnant. Et sanè uinum, quamuis per se fluxiones insigniter adiuuet; per accidens tamen dum materiam magis attenuat, & sudores uel copiosas urinas citat, fluxionem alui reuocat. Vnde & Paulus lib. 3. in læuitate intestinorum uinum offert calidius, & antiquius: at ipsum non certè in læuitate omni, sed in pituitosa: quod & ab authore nostro intelligi hoc in loco arbitrandum est.

Text. 8. | Cap. 40.

2 *Et scias quòd dormire, &c. Quum uoles, ait Hippocrates 4. aphor. elleborum magis ducere, moue corpus, quum uerò sistere, somnum inducito, nec moueto. Quare senem hic author æmulatur. Dubitarit tamen quis de hac re. Quomodo enim quum per somnum & caloris & spirituum & humorum simul reuocatio ad interna fiat, sedari potest alui fluxio? certè quũ suopte impetu materiam ad intestina feratur, trahenda hæc ad exteriora esset, nempe sicuti per somnum interna calescunt, ita per uigilias externa: calorem uerò sequuntur & spirituum & humorum concursus. Sanè Gale. Hippocratis sententiam explicans, idcirco per somnum sedari fluxiones ait, quòd per id tempus uires animales quiescunt, tum quæ per sensus, tum etiam quæ per musculos, in motibus uoluntarijs. Quamobrem, & si per somnum interna uiscera calescunt magis, & cum calore etiam spiritus & humores intro redeunt; fit tamen ille reditus sensim, et citra omnem corporis turbationẽ. Contra uerò per uigilias excitatos à sensilibus obiectis spiritus, dum intro forasq; concursant, concitari etiã humores necesse est: ut propterea uigiliæ fluxionem adiuuent, & somnus eandem remoretur. Subdit deinceps author noster plura alia ad fluxionis alui curationem facientia. pro quibus pete & Gal. 9. de comp. med. per loca.*

Aphor. 15. | Cap. 5.

TRACTATVS SECVNDVS

De curationibus specierum solutionum uentris diuersarum, prædictarum post [a] § cessationem à cura uniuersali. §

a B. complemẽtum curæ uniuersalis

De cura fluxus hepatici. Cap. I.

IAM sciuisti causas fluxus hepatici, et sciuisti curationem cuiusque causæ. oportet ergo ut redeas ad illud, & cures malitiam complexionis eius, & apostema ipsius, & debilitatẽ, & oppilationem, & repletionem eius, secundum unumquodque cum eo, quod dicitur in capitulo suo. Nam quum tu feceris illud, tunc iam curasti; & illud quod cadit in hoc capitulo de errore, est, ut dentur illi, qui habet fluxum hepaticum oppilatiuum, medicinæ constipatiuæ, addentes in oppilatione, confortantes eam, ut constringant naturam: & perducit illud ad errorem maximũ. Et multoties quidem linit insipiens hepar in hac ascellatione cum inspissantibus sanguinem, & extinguentibus hepar [b] § per hoc quòd § sunt frigida; & in hoc est mors, & [c] § successio § putrefa- 10 ctionis. Imò oportet, quum scieris quòd causa in ipso est oppilatio in hepate, & mesaraica, ut intendas cum apertione oppilationis. Et iam laudatæ fuerunt passæ pingues in hoc capitulo, ita ut quidam existimauerint, quòd ipsæ sanant fluxũ lotiuum difficilem. Et nos quidem iam experti sumus illud, quod fuit res non longinqua ab eo, quod dixerunt. Et in inceptione ascellationis hepaticæ [d] § primum, § est, ut non approximent pani, quoniam hepar nõ recipit ipsum; imò rectius 20 est, ut sit contentus aqua sauich in die bis aut ter. Quod si tolerat in fine sua permistionem milij cum eo, decoquendo, deinde colando, ipsum faciat. Et si tolerat ut comedat decoctum non colatum, faciat: & in decoctione sit sacraiati .i. de sauich cum xx. sacraiati aquæ. & decoquatur usque quo ingrossetur. Quumque in [e] uase § non fuerit uarietas, non erit malum uti adipe gallinæ. Et quando est ascellatio sanguinea hepatica, sicut [f] § phthisis, § tunc non oportet ut retineatur de- 30 subtus aliquid, ut non retineatur aliquid nocitiuum, & accidat per illud nocumentum: imò [g] § denudetur regimen & cura § desuper.

b B. cũ eis quæ
c B. præparatio
d B. melius
e B. vrina
f B. aliquod fluens vehemẽter Alia litera
g B. rectifica uel bonifica regim & curam

ANNOT.

Quum in superioribus de iecinoris affectibus ageret, egit & de fluxione, quam hepaticam uocant, de eius causis, et de curatione. ad quem locũ eundum est. Particulatim tamen, & hic quædam notat summè obseruanda, præsertim uerò quum ait. § Et in inceptione ascella- 40 tionis &c. § In hepaticæ fluxionis initio panem interdicit. Paulus tamen lib. 3. panem ex aqua exhibet. Quærat ergo aliquis qua ratione à pane uelit abstinendum. Paucis optimus quiuis, uel exquisitissime paratus panis non uidetur obstructione aliqua uacare: ut Gal. 1. de alim. fac. notatum reliquit: propterea q; quum fluxionis principio, ipsam statim sistere tutum non sit, id quod & Trallianus affirmat lib. 8. ideo et ea, quæ obstruunt, non probãtur. intelligit autem nostra sententia de pane, non 50 quidem diluto, qualem Paulus exhibet; sed de pane omnis artificij experte. Ait præterea. Quumq; § in uase non fuerit uarietas &c. § His uerbis, ubi in trulla egestionũ uarietas non fuerit, non esse ait malum adipe uti gallinaceo. Non satis patet, an in cibis gallinaceum uelit adipem poni; an fortasse per clysteres infundi. Videtur tamen de oblatione cum cibis intelligendum, quum nihil de clysteribus meminerit. Cur ergo si excrementorum uarietas non adest, hunc adipem consulit? Sanè, sicuti adeps omnis suapte natura fluxiones lenit; ita, si 60 forte fortuna in corruptorum humorum cumulum incidat, corrumpi aptissimum est: præsertim uerò acre euadit, & in bilem facillime uertitur. hac ergo fortasse ratione, quum adeps in uniformibus excrementis mitiget, in uarijs obest. De hac tamẽ re alij iudicent. neque enim porfecto nobis hoc planè satisfacit.

Cap. 46. | Cap. 5. | Cap. 5.

De

De cura fluxus stomatici, & intestinalis absque excoriatione: & primo de lubricatiuo. Cap. 2.

IAm sciuisti, qualiter curatur lubricitas stomachi cum speciebus suis. Et cura lubricitatis intestinorum proxima est illi, & proportionalis ei. Et cum hoc nos afferemus potiones, & emplastra, & canones, digniora istis locis. Et canones ad eos, in quibus non sunt ulcerosi, sunt, ut permisceas stiptica fortis stipticitatis cum medicinis calefactiuis, dando eas in potu, & ponendo in emplastris. Et ut utantur medicinis, quæ adiuuant naturam, & confortat̃ spiritum, sicut theriaca magna, & homorusia, & athanasia. Et oportet ut administres [a] § narcotica, § quoniam ipsa sunt fortis iuuamenti in hac ægritudine. Et si significant significationes multitudinum phlegmatis, labora in euacuando ipsum. Et si non ualent medicinæ propinquæ [b] § fortes, & fortes fortitudine temperata, § tunc fortasse indiges eis, quæ sunt sicut elleborus. Verùm euacuatio materiei huius ægritudinis cum uomitu, est difficilis, & mala. Et raro euacuat uomitus phlegma descendens ad intestina. Et non oportet ut bibant aquam inquantum possibile est. Amplius si bibunt eam, non conceditur ut bibant eam calidam omnino. Et uinum quidem uetus subtile, purum, parum, confert eis. Et illud, quod diuersificatur ab illo, nocet eis. Et si diligunt ut [c] § in secundis mensis comedant, comedant in eis ea, § quæ sunt sicut sauich algobere: aut sauich alcaso & sauich [d] § de siliquis § & sauich de granis granatorum, & sauich de nabac. Coriandrum uerò est fortis impressionis in retinendo cibum in stomacho. Et ex compositis bonis ad eos est illud, quod ℞. seminis arnoglossæ, & anisi, amborum an. ʒ.j. & corticis granatorum, & sanguinis draconis, amborum an. ʒ.s. & est potio vna. Et oportet vt bibatur in vino pontico. et si fuerit illic febris, tunc cũ aqua pluuia. Et ex compositis conferentibus eis, est electuarium de gallis, & electuarium de thure, & electuarium de siliquis. Et de emplastris conferunt eis, sicut emplastrum de semine lini cũ dactylis, & cõfortatur cum eis, quę sunt sicut succi cydoniorũ, & [e] § aluminis humidi § & [f] § hypoquistidos § & acacię, & balaustiarum, & masticis, & rosarum, & [g] § rubi, & myrthi § partes æquales. Et quãdoque fiunt ex istis medicinis maran cum cera & oleo [h] § § sicut emplastrum Abrucalis, & emplastrum rubus, & emplastrũ de fausel quũ fuerit caliditas. Facti autem propter vlcera intestinorum, cura est, cura vlcerum, & multitudo administrationis exsiccantium stipticorum ex [i] § medicinis § frigidis, sicut est illud, quod fit de agresta, & sumachia, & curetur cura dysenteriæ, quam dicemus. Et quũ causa cholerica illic est illa, quę effunditur, & ulcerat, tunc melius est ut ipsa euacuetur in ęstate cum uomitu, & non euacues eam ex uia ulcerum. Et quando causa eius est phlegma, necessarium est tibi, ut euacues phlegma per clystere [k] † § § dictum in capitulo suo: & [l] § exsicces § cibum, & calefacias ipsum: & ponas ipsum ex assatis, & [m] § alcalage § factis ex carnibus leuibus. & minora potum aquæ. Deinde si indiges fortiori illo, [n] † § § tunc utere aut albo ad stomachum, aut nigro ad intestina inferiora, & est [o] § etiam ex eis, quæ uacuant linita. §

a B. diuretica
b B. fortitudini & virtus est fortis æqualiter
c B. permutent̃ cibaria fiat talis mutatio cũ eis.
d B. Alia litera. xilocaratæ uel ...
e B. Alia litera. anethi Alia litera alcasb
f B. altharathit
g B. alhausegi
h † B. Alia lfa. masticino & oleo de cydonijs & oleo rosarũ &
i B. cibis
k † B. phlegmatis
l B. alleuies
m B. frixis
n † B. sicut elleboro
o B. & cũ eo qđ euacuat permutans complexionem & calefaciens eam

ANNOT.

Agit de lienteria altera, quæ intestinorum fit uitio. concurritq; hæc cum cœliaco affectu, sola mali magnitudine differens. nempe quum in cœliaco morbo non statim egerantur, quæ assumpta sunt, neq; prorsus incocta. Vnde & præcedere cœliaca affectio lienteriam solet. Pro hac uide Aetium lib. 9. & Paulum lib. 3. Sanè intestinalis lienteriæ speciem unam solam enumerare Paulus uidetur, leuem s. intestinorum exulcerationem. At exactius Auic. & de ulcerosa & de ea quæ sine ulcere est, meminit. atq; hæc nimiæ præsertim intestinorũ humectationi ob pituitam retentricem uim offendentẽ, succedit. fere enim, sicuti retentrix siccitate roboratur, ita & humiditate uitiatur. quamuis & ex alijs intemperiebus, ueluti frigiditate uel caliditate nimia idem uitium sequi non negemus. Agit ergo de utrisq; his affectibus hic author. quæ tamẽ tractatio, quamuis duobus capitibus absolui uideatur; est uno capite, sententia nostra, continuata serie tradita: ut propterea mẽdum in codice sit. Quum enim in huius capitis initio eius curationem aggrediatur, quæ sine ulcere est: & propè calcem de ulcerosa uerba faciat; inscribitur tamẽ sequens caput de ulcerosa: atque id perperam quidem; quum primis illius capitis uerbis medicamenta describat ad lubricitatem humidam. interpositum ergo inter hoc & alterum caput proximum putamus, quicquid de ulcerosa scribitur, quum ait § Facti autem propter ulcera intestinorum &c. § reponendaq; ea uerba uidentur uel ad calcem sequẽtis capitis, uel potius, quod nos credimus ad huius initium; ut primo de ulcerata lienteria agat, postea de ea quæ sine ulcere est. quæ quidem res quamuis pauci momenti sit, aduertenda tamen à nobis fuit; ut norint studiosi non defuisse descriptorum iniuria in hoc libro, errores.

Cap. 37. Cap. 40

[a] § *De cura ulcerosi.* Cap. 3. §

MEdicamen bonum ad lubricitatem humidam, & est sicut cibus. Rec. [b] § passas § nigras, quæ coquantur, & terantur cum suis interioribus, & misceantur cum eis cortices granatorum alborum, & piper album, & oleum omphacinum, & comedatur cum pane. Et oportet, ut commisceantur cum eo, quod in ipso administratur de stipticis frigidis, mastix, & thus; & si tolerat, piper. Et quũ chronica fit solutio uentris, lubricatiua, & contingit ut uirtus cadat, tunc necessarium est in hoc ut incipias cum æquatione complexionis, & calefactione eius. Et facias ægrum uti exercitio, quod ipse toleret. Aut facias ipsum ingredi balneum, & premas eum pressione [c] § subtili, § & frica, quod de corpore eius apparet: deinde da ei ad sorbendum iacenti, non sedenti: imò coxa eius [d] § superiore, & toto, § quod supra ipsam est [e] § in præparatione aliquid § de aqua carnis fortis, cum qua mixta sint uinum stipticũ [f] § subtile § & tortellæ siccæ. Et si tolerauerit uirtus, & complexio eius, ut consequenter, adhibeas aliquid penetrare faciens, sicut diapipereon & diacalamentum, fac illud ita, ut faciat ipsum penetrare: nam quum feceris illud, attrahet hepar aliquid illius cibi, & confortabitur eo. Reliquarum autem specierum fluxus stomachi, qui [g] § est infra lubricitatem plurimam § cura [h] § nota est & §

Alia litera a —— B. & continuatur hoc capitulum cum præcedẽti.
b B. Alia litera. oliuas
c B. leui
d B. existẽte altiori ad id
e B. Et cibet in hoc situ aliquo.
f —— B.
g B. vel qui nõ est lubricatiuus
h B. cura plurima ipsarum

est,&§ appropinquat curationi lubricatiui. In illa ergo, cuius causa ē cholerica rub. plurima, effusa ad stomachum,& intestina, oportet ut temperes membrum in quo generatur cholera,& à quo procedit,scilicet hepar,& fel per illud,quod sciuisti in capitulo suo. Et euacues superfluitatē cholericam,si fuerit plurima. Et rectius illo est,cum uomitu,si possibile est,& leue:aut cum fluxu uentris,si non fuerit in uirtute debilitas, & non timetur ut accidant ulcera:aut quòd sint facta. Et post illud §incipe in primis§ cum infrigidantibus & stipticitatem facientibus prædictam. Et multoties quidem sanat hanc læsionem, sumere in potu myrobal.citrinos. Ipsi enim educunt cholerā,& faciunt succedere uirtutem infrigidatiuam facientem stipticitatem. Et ex eis, quæ cōferunt eis,est administratio lactis acetosi, & propriè cum spodio. Et similiter[k] §cum§aqua sauich hordei. Et si fuerit causa eius phlegma, curetur cum eis, quæ educūt phlegma ex ebibitis,& clysteribus,si fuerit plurimum ualde:deinde curetur cū eo, quod constipat,& calefacit calefactione temperata. Et ex eis, quæ conueniunt ad illud, est electuarium de granis granatorum,quod est cum cymino,& electuarium Alcāzi & trochisci de speciebus. Et si phlegma est uitreum,non excusatio est eorum, quæ sunt,sicut trochisci askiladis, & suffuf facti ex aniuden, & ammeos, & cymino in aceto posito,& assato,& semine lini torrefacto, & galia, & balaustijs,& carui,& myrrha, & thure cum spodio secundum quòd tibi bene uisum fuerit de mēsuratione testimonij. Et si fuerit illic phlegma & cholera simul(& significant illa exitus eius, quod egreditur,& reliqua signa)iuuabuntur si sumpserint myrobal. citrinorū partem.j. & nasturtij partem.s.cum quibus misceantur[l] §zuccari§ & granorum myrti & sumach,& carmesich, omnium ana sextam partis illius. Et si fuerit causa melancholia effusa ad ipsum,nos faciemus ei capitulum singulare, quod appropriatur ei cum capitulis fluxus melancholici,& proportionabimus ipsum ad splenem. Sed ei,qui est secūdum cibaria & cibos, singulare etiam faciemus capitulum:& si nō fuerit nisi debilitas fortis, & malitia complexionis, cōsiderabis malitiam complexionis per signa sua. Et plurimum quidem malitiæ complexionis intestinorum,est communicans malitiæ complexionis stomachi:& signa eius sunt signa illius. Quòd si debilitas fuerit ī digestiua sola,& fuerit frigus, iuuantur cum electuario Alcanzi: & iuuantur cū electuario nostro, quod est secundum modum hunc. Recipe xiloaloes crudi, & cymini in aceto infusi,& assati,ammeos, carui,[m]†§ § zingiberis assati & cardamomi, interiorū passularum tritorum,partes æquales, & fiant ex eis suffuf,& dos.sit usque ad,ʒ.iij. Et si fuerit illic uentositas plurima,ponamus in eo semen[n] §alscesbram, § & semen ruthæ. Et iterum compositum quorundam plurimæ utilitatis in hoc capitulo. Recipe zingiberis seminis fœniculi,& anisi, & piperis longi, & cardamomi omnium ana. ʒ.iij. & seminis ammeos,& apij amborum ana. ʒ.iiij.& casiæ & calami aromatici,& cyperi, & xiloaloes crudi,omnium ana drach.iij.& s.& galiæ.ʒ.v. & croci drach.iiij.& gariophyl.[o]†§ § & blattæ bizantiæ,& nucis muschatę omnium an.ʒ.iij.& sextam,granorum myrti. ʒ.xx. informentur ex eo trochisci,& sit dosis eorum secūdum mensuram testificati. Et iuuant in ea trochisci almarmacur propriè si fuerit uirtus expulsiua debilis etiam. Et iuuant in ea emplastra prædicta calefactiua. Et si fuerit cum debilitate expulsiuæ,permisce ea cum absinthio. Quod si fuerit corruptio digestionis propter calorem, administrabis medicinas infrigidatiuas,& sit in eis stipticitas aliqua, & ingrossa cibum, & fac eum ex genere frigidorum grossorum,de quibus diximus in capitulo malitiæ digestionis. Et oportet quòd adiuueris cum eis, quæ diximus in eodem capitulo. Quòd si fuerit debilitas in retentiua propter frigus aut calorem, administrabis stiptica prædicta in initio capituli calida aut frigida. Et si fuerit expulsiua etiam debilis, administrabis suffuf de scoria ferri cum nuce muschata in syrupo de mētha,& administrabis emplastra secundum necessitatem.

§ B.succurre

k ——— B.

l B. Alia litera, galie

m †B.& mirrhę

n B.alsahesefrā

o †B. Alia lra. & balaustiarum

De cura fluxus cholerici. *Cap.* 4.

IAm diximus ipsam in capitulo stomachi: & est pendens in fine rei cum curationibus dispositionum hepatis,& fellis,& stomachi, generantium choleram: & oportet ut quæratur illic.

De cura fluxus melancholici,& est spleneticus fluxus, in quo non est excoriatio. *Cap.* 5.

OPortet ut intendas in ipso curam splenis: & causam eius cognoscas, & apponas per illud,quod necessarium est in eo. Et si fuerit illic multitudo melancholiæ, & exuberantia[a] § uirtutis,§ euacuabis cum decoctione epithymi, & similibus. Et si fuerit grossa sicut fæx, & non fuerit ab aposteinate, imò propter grossitudinem melancholiæ ipsius, tunc administrabis in ipsa hoc solutiuum,si fuerit uirtus fortis. Recipe salis gemmæ partem.i.& spinæ ægyptiacæ partes iij.& ellebori nigri partes ij. decoquantur itaque spina & elleborus in aqua fortiter, & dissoluatur in ipsa sal & coletur.[b] †§ §Et hæc est uia[c] § fluxus eius & purgationis eius ab eo,quod fluit ex eo.§ Et si necessaria fuerit phlebotomia,phlebotoma,& conforta hepar,& conforta os stomachi. Et si causa fuerit in fluxu stomatico melancholica propter illud,quod effunditur ad stomachum ex humoribus melancholicis, pone super splenem uentosas[d] §retentiuas, retento in eis illo,quod ab eis comprehenditur§ ad stomachum,& intestina. Et postea rege cū eo,quod est subtile,confortatiuum, sicut est hoc compositum,quod est nostrum. Recipe granorum granatorum,ʒ.x.been rubei torrefacti.ʒ.j.[e]§& seminis alscebrā.ʒ.j.zedoar.ʒ.j.& Karabe.ʒ.j.& sem. rutę ʒ.j.rizi.ʒ.j.fiat ex eo suffuf & sit dosis eius.ʒ.iij. Et iterum sumantur grana granatorum, & passæ nigræ,terantur cum aceto & aqua,& [f]§exprimatur desuper§ & coletur,& proijciatur desuper salis parum,& origani,& intingatur cum eo. Si autem necessaria fuerint fortiora hoc,sumatur thuris,cyperi,& nucis cupresi,& galiæ,omnium ana ʒ.s.& tortellarum.ʒ.j.bibatur cum uino antiquo puro.

a B. Alia litera. eius

b † B.& bibat

c B. solutionis ventris eius ad mundificationē eius cū eo quod soluit

d B. retinentes illud quod fluit ex eo

e B. zarumbed torrefactæ ʒ.j. karabæ. ʒ.j. seminis ruthæ, seminis alsahesefram. ʒ.j.

f B.fiat expressio ab eo

De

De cura fluxus sanguinis absque excoriatione Cap. 6.

IAm sciuisti, quòd hic fit ex corpore, & fit ex [a]†§ §stomacho, & intestinis superioribus, & inferioribus, & fit ex ficteri & nouisti signa eorum. Et qui ex eo est uirulentus, & fæculentus, & lotiuus, cura ipsum ex parte hepatis, & rectificatione complexionis eius, & apertione oppilationis ipsius. Et regimen antecedens in curatione illius, est consideratio dispositionis [b]†§ § in repletione, & consideratio causarum facientium[c]†§ §necessario. Quum ergo non est propter ipsum dolor, & existimas quod est ex corpore, aut hepate, & non cadit propter ipsum uirtus, non retineas ipsum. Et si timetur, quod cursus eius, quandoque facit accidere excoriationem, aut facit accidere debilitatem, fiat phlebotomia, & extrahatur ex contrario motus partis eius: deinde administrentur medicinæ stipticæ; restringentes sanguinē. Et in illo, qui accidit ex ruptura in uenis intestinorum, quandoque perducit ad excoriationem festinè. Oportet ergo, ut conuertas studium ad retinendum eum, & inclinandum ad contrarium partis, si fuerit illic repletio uehemens, & plurima. Et scias quòd potata constrictiua conuenientiora sunt ei, qui est ex intestinis superioribus, & quæ sequuntur ea, & quæ sunt super ea. Et clysteria sunt conuenientiora ei, qui est ex intestinis inferioribus. Et in eo, qui est inter illa, rectius est ut aggregentur utreque curationes. Et omnes medicinæ stipticæ, frigidæ, & facientes glutinationem, prædictæ in eis, quæ præterita sunt, stringunt sanguinem: præcipuè quando in eis ponuntur alumen, & hæmatites, [d] §uel semen cannabis§ tritum, sicut puluis, & sanguinis draconis, & Karabe & corallus, & margaritæ, quum bibuntur, & fiunt ex eis clysteria. Et quandoque indiges narcoticis: & quandoque est tibi necessarium, ut confortes ea cum illis, in quibus cum stipticitate est[e]§fortitudo.§ Et troch. de balaustijs in summa eorū, quæ bibūtur, est uirtus fortis: & troch. de sem. acetosis: & troch.[f]§de sem. cānabis, per illud,§ quod scire fecimus: & succus arnoglossę, & succus psyllij, & succus barbæ hircinæ in his capitulis iuuamentum cōferunt: & propriè quum ponuntur in eis medicinæ singulares prædictæ, & troch. dicti in primis. Et iterum sumantur malorum, & cydoniorum, & rosarum siccarum, omnium ana lib. s. decoquantur in quinq; lib. aquæ, donec remaneat lib. j. & s.[g]† § §& proijciatur super eam tantundem olei ros. & coquatur in uase duplici, donec consumatur aqua, & remaneat oleum: & oleum illud administretur in eis, quæ bibuntur. Clysteria uerò restrictiua sunt ex istis succis, & ex aquis, ī quibus decoquuntur stiptica nota. Et puluerizetur super ex eis, quæ coquuntur in eis: & ponantur in ipsis pinguedines ex adipe renum caprarū, & ex oleo ros. bono ultimo: & dicemus ea in antidotario: & dicemus ea etiam in capitulo excoriationis, & eligemus ex eis salua temperata, in quibus non sunt medicinæ acutæ, [h]†§ § & afferemus quædam hic. Clystere bonum ex eis quæ exposuimus. Recipe corticum granatorum & arnoglossæ & [i]§siliquarum§spinæ, & sauich alnabac, & sauich rizi, omnium ana. ℥. viij. & sumantur de gallis immaturis. ij. & balaustiarum, & ros. omniū an. ℥. iiij. effundatur super ea aquæ hemina una[k]§cum parua aqua.§ Et si fuerit aqua illa, aqua uirgæ pastoris, erit ualde bona: deinde decoquatur cum facilitate, donec remaneat ferè tertia eius, & coletur. Et sumatur aluminis. ℥. s. & sanguinis draconis, & acatiæ, & hęmatitis[l]§uel seminis cānabis§ & balaustiarum, & succi barbæ hircinæ, & gūmi [m]§ & bdellij§assati, & cerusæ plumbi, & ostracorum adustorum, & luti rubei, & armeni omnium ana. ℥. j. & olei ros. ℥. vij. & interioris adipis caprarum. ℥. vj. Et qui uult, ponat in ipso opij pondus danich usque ad danich & s. & clysterizetur cum eo. Et quum est intentio in clysteri retentio sanguinis, non est necesse ut ingrossetur cum facientibus glutinationem ex rizi, & milio, & similibus. Et quum est [n] § in ipso regimen § excoriationis, aut regimen amborum, similiter necessariū est illud. Et[o]§studebimus, ut hęc duo non faciant ingredi in clysteribus uentositatem. Et ex suffuf§fortibus in hoc capitulo est, ut sumātur acatiæ, & gummi arabici, & seminis hyusquiami albi, & luti armeni, & Karabe, & gallarum immaturarum, omnium partes æquales: contere ea, & aggrega ipsa cum medicamine decocto calido, & fac ex eis similitudines glandium. In eo uerò, qui est ex ficteri, sufficit ut admīstres has medicinas. sumatur merdasengi, & balaustiæ, & cerusa plumbi, & ostraca assata, & administrentur super locum post ablutionem: & mūdificationem. Quum ergo feceris hoc, &[p]§remanet super§te ęgritudo, & non retinetur; non inuenis excusationem, quin liges ambas manus ab ascella, stringendo uehementer, & frica extremitates eorum uehementer: & sedeat æger in aqua frigida æstate, & in aere frigido in hyeme: & da ei ad potandum aquam frigidam, & effunde super eius sorbitiones succos frigidos, & infrigidatos, & syrupos constrictiuos, sicut rob de agresta, & rob de ribes, & similia infrigidata cum niue.

[a] † B. hepate & ex
[b] † B. corporis
[c] † B. eam
[d] —— B.
[e] B. Alia litera. uirtus abstersiua uel fortitudo abstersionis Alia litera. confortatio Alia litera in quibus ē virtus stipticitatis
[f] B. hematitis cum eo
[g] † B. deinde coletur
[h] † B. & trochisci acuti
[i] B. xilocaracta
[k] B. partis
[l] —— B.
[m] —— B.
[n] B. intentio regiminis
[o] B. oportet ut studeat ne īgrediatur in clisteri vētositas. Et ex suppositorij
[p] B. augumentatur apud

ANNOT.

Sanguinolentæ per aluum excretionis differentias, in uniuersum, quatuor scribit Galenus 3. de sympt. cau. [Cap. 2.] *quatuor diuersis succedentes affectibus. de quibus etiā author noster, antea tract. primo, copiosè egit. Addit tamen hic sanguinis excretionem, quæ ex intestinorum ruptura fit nonnunquam.*

De cura excoriationis intestinorum, & ulcerum. Cap. 7.

OPortet, ut non sit error in excoriatione intestinorum. Fortasse enim nō est illa, quæ indigeat eo, in quo est uirtus uehemens: & est in administratione eius in ipsa pernicies. Et est in ipsa infrigidatio uehemens: & dare mellones Indos, & lactucam, & portulacam[a]§est§ sufficiēs in cura. Quūq; administras clysteria, in quibus ponuntur medicinæ cauterizatiuæ, est perniciosum. Et oportet ut cures sicut sciuisti illud, quod est in intestinis superioribus cum ebibitis; & quod est in inferioribus cum clysteribus; & quod est in medio, cum utrisque curis: deinde primum quod oportet te considerare, est dispositio causæ facien-

[a] —— B.

facientis excoriationem, & ulcera intestinorum, an est adhuc in effusione, et an causa eius antecedens sit ex ruptura, aut repletione, aut apostemate [b] § remanente: aut est retentum, aut abscissum & destructum, § & remansit uestigium eius ex excoriatione & ulcere. Et nos quidem iam dedimus signa in hoc. Si ergo causa adhuc effunditur, [c] § praepara in abscindendo ipsam & constringendo § ipsam cum eo, quod iam sciuisti in loco suo. Et si fuerit necessaria euacuatio propter malitiam humoris fac eam cum timore, & cautela. Et stude ut sit solutiuum non uehementer nociuum uestigio, & ulceri; imò sit sicut myrobal. [d] § Et § rectifica ipsum cũ eo, quod miscetur ei ex eis, quæ sunt sicut [e] † § §dragacan. & quæ sunt similia illi. Quod si tibi possibile est, ut prohibeas ipsum à cibo duobus diebus, ut fiat corpus auarum eius, quod effunditur ab eo, fac. Et quum uolueris ipsum cibare, ciba cum lacte decocto cum lapidibus, & decoque secundum quòd præterijt in capitulo suo; & iste cibus est secundum semitam medicinæ. Cibus uerò ipse apud necessitaté, & apparitionem debilitatis, est ille cuius quantitas minoratur, & confortatio multiplicatur ipsius, sicut hepar gallinæ pinguis, & parum panis de simila, & decliuis ad azymitatem, & [f] § testiculi gallorum, § & oua, quæ ascendunt à sorbilibus, & descendunt ab assatis fortibus: & quandoque iuuatur ualde ex piscibus assatis, calidis, & [g] § pedibus decoctis in lacte dulci. Et rizi torrefactum est bonum eis ualde, quum sugit ipsum. Et oportet ut cõserues uirtutem eius etiam cum rob fructuum, & [h] § cibis dictis in capitulo primo. § Et sit sal eius sal gemma, & sit torrefactus. Et non oportet ut bibat uinum nisi quando non [i] § multiplicatur § caliditas: tunc enim bibat ex eo parum, quod sit nigrum stipticum. Et aqua eius sit aqua frigida. Et non est conueniens ut in primis incipiat [k] § à § medicinis, puris [l] § singularibus § cum qualitatibus suis stipticis, & asperis. [m] † § § Et quando dolor fit fortior, indiges necessario facientibus glutinationem, ut fiat sicut [n] § maran § & liniatur super faciem infirmi. Et omnes medicinæ infrigidatiuæ, facientes stipticitatem, permistæ cum glutinatiuis sunt iuuatiuæ, nisi accidat corrosio: fortasse enim tunc indigebis abstersiuis, & cauterizatiuis permistis cum eis, quæ [o] § leuia sunt § sine mordicatione. Et oportet ut detur in potu habenti excoriationem illud, quod in potu est ex seminibus & alijs, in aqua frigida, & non in aqua calida. Et reubarbaro quidem inest proprietas mirabilis in ulceribus intestinorum, & in fluxu algaras: & propriè quando datur in potu in eo, quod est sicut aqua arnoglossæ cum pauco uino antiquo. Et glandes assatæ, & [p] § siliquæ § uirtutem habent fortem coniunctæ, & separatæ. Et semen rosæ est mirabile ualde: & nos iam experti sumus illud, quod dixerunt quidam, quòd quando [q] † § § dantur ex [r] § eo § in potu ℥. iiij. cum aqua frigida remouetur ab eo. Lutum autem sigillatum est iuuatiuum ualde omni excoriationi: ita quòd corrosioni, de quo in potu datur post mũdificationem corrosionis, & sorditiei, cum clysteri aliquo ex clysteribus, quæ diximus. Et similiter quum clystere fit cum luto sigillato in succo arnoglossæ, & [s] § stella seminis § etiam & succo portulacæ. Et ex eis, quæ etiam conferunt ad illud, est succus mori, quod non maturatur. Et similiter [t] § succus § herbæ caudæ equinæ. Et succus herbæ tinctorum citrinæ [u] † § § bibitus & clysterizatus. Et dixerunt quidam in medicinis huius capituli, pedem [x] § alhacoham § & existimo quòd sit pes corui: & dicitur quòd Hippo. quum dixit pes [y] § alhacoham § intellexerit folia ficus. Et hoc non est ex eis, quæ conueniunt in hoc capitulo. Et potare coagulum leporis, & caseũ ablato sale eius ab eo, secundum quod diximus in capitulo primo, est uehementer iuuans eos, [z] § & quòd est ultimũ § in corrosione. Et quum accidit excoriatio propter medicinam ebibitam, tunc ex rebus iuuatiuis est, ut fiat clystere cum butyro & sanguine draconis, scilicet ponantur in. ℥. xxx. butyri ex. ℥. j. sanguinis draconis usque ad. ℥. iij. Et ex compositis ualentibus ad eos, sunt trochisci de suffuf frigidi prędicti. Et ex eis, quę illis bona sunt, est [a] § panis quum puluerizatur super uinum, § & detur in potu ex eo, & bibatur post ipsum aqua frigida. Et ex eis, quæ conferunt, est ut sumãtur cineris [b] § ostracorum fluuialium § partes. iiij. & gallarum partes. ij. & piperis pars. j: terantur, & cribellentur, & puluerizetur ex eo pondus. ℥. j. super cibum, & bibatur cum aqua frigida. Et philonium est eis iuuatiuum etiam, quum bibunt ipsum cum aqua frigida. Suppositoria uerò, & clysteria conueniẽtia ad hoc, sunt sicut clysteria & suppositoria conuenientia ad fluxũ sanguinis absolute, additis in eis in principio facientibus glutinationem, stipticis: & in fine eius, si perducit ad corrosionem, mũdificatiuis, & cauterizatiuis. Et usquequo [c] § dissoluatur § illud, quod est super intestina, & remaneãt manifesta, non oportet ut pertranseat glutinationem faciẽtia, & stiptica. Et dixerunt quidã, quod oportet, ne acatia mittatur in clysteri, quum non est in ægritudine sanguis, & non est hoc aliquid: deinde quum mũdificatur ulcus, incipiatur cum exsiccatiuis, stipticis, glutinatiuis, & pinguibus: deinde in fine eius, si perducit ad corrosionem, cum mundificatiuis, & cauterizatiuis. Et sunt quidam homines, qui permiscent rem modicam de [d] § calidicon § in quibusdam succis. [e] § Et clysteria salua § cõferũt ei iuuamentũ maximũ. Verùm quũ nõ ducit necessitas ad illud, qđ est acutũ, & ad illud, qđ est acetosum, tunc melius est ut nõ administreẽ. Et oportet ut pmutatio fiat primũ ad acetosa: deinde ad [f] § calida. § Et quando exigit necessitas & corrosio, tunc non cures, & [g] § sicum calidicon administres § necessitatem tuam in eo. Et quãdoque rectum est, ut incipias cum aliquo narcoticorum: deinde administra clysteria acuta [h] § nisi § quum non tolerat ipsa infirmus. Et de istis acutis, & illis, quæ fiunt ex arsenico, timetur denudatio cutis post cutem, donec perforentur intestina. Et propter hoc oportet, ut sit [i] § inceptio § in administrando ea, quum scis quòd ulcus iam corruptum est. Et non tardatur usque ad horam, in qua timetur, quòd accidat foramẽ propter dilatationem ulcerum, & profunditatem eorum. Et scias quòd adeps caprarum bonum est super totum illud, quod aggregatur ad clysteria ex glutinatiuis: est enim succurrens, & sedans mordicationem, & [k] § portat § super locum ægritudinis uelociter: & hoc

b B. remanens aut resecata ab scisa iam destructa.
c B. tunc regimen est in abscindẽdo ipsam & resecando
d B. Alia litera. aut
e † B. Alia lřa. myrobalani &
f B. capones seu galli castrati
g B. Alia litera. decocti in lacte rizi torrefacti sunt boni eis ualde, quum sugunt uel comedunt eos
h B. cibi prædicti in capitulo primo conferũt eis
i B. est
k B. cum
l B. nocentibus
m † B. & excoriantibus
n B. uelamen tegens
o B. exsiccant
p B. carnub
q † B. in principio disenteriæ
r B. Alia litera. gummi arabici.
s B. lutũ samus Alia litera stella samus.

t B. bibat herbã uel succum.
u † B. & succus foliorum arboris rosæ
x B. pes alhachach
y B. pes alhachach
z B. licèt ultimentur
a B. est quũ puluerizantur sup panem
b B. aludha
c B. remoueat
d B. Alia litera. calchidicon
e B. & clysteribus saluis &
f B. acuta
g B. etiam cum calidicon & administra
h ——— B.
i B. festinatio
k B. congelatur

hoc etiam non est necessarium nisi in principio ægritudinis. Et quum peruenit ad saniem, indiges mundificatiuis: deinde illis, quæ sunt fortiora. Et indiges [l] §si in duritiem lapidis cōuertatur, pinguibus, & glutinatiuis, & separantibus§ inter medicinam & ægritudinem. Et quum scitueris q̃ ulcera sunt sordida, tunc mundifica ea cū eis, quæ sunt sicut aqua mellis; & fortior illa, est aqua salis: & aqua, in qua condiuntur oliuæ salitæ, & decoctio piscium salitorum. Et necessarium est tibi in sanie, ut administres ea, quę sunt sicut trochisci de arsenico proculdubio. quum pertransierit ægritudo nouitatem, & non prohibuerit ab eis prohibitor. Et scias quòd clysteria pinguia, glutinatiua, sedant dolorem eius, qui habet ulcus in intestinis suis corrosiuum, sed non sanant. [m] § Et nō cures in corrosione nisi de §medicinis cōferentibus corrosioni: & sunt mundificatiua, abstersiua cū exsiccatione, & stipticitate: & ea, ex quibus fiunt trochisci. Et non oportet ut multiplicentur super ea glutinatiua, & pinguia: & separent inter ea, & inter corrosionem. Et ualentia corrosioni quandoque lædunt, & dolorem faciunt; sed non respiciatur ad illud. Et scias quòd quando tu mūdificas cum clysteribus acutis, oportet ut facias sequi ea incarnatiua, assumpta ex stipticis, & glutinatiuis: & illud, quum scitueris, quòd caro sana apparet. Et quando aggregantur febris, & debilitas, & corrosio, & fuerit caliditas, & non potest æger uti eis, quæ sunt sicut trochisci de arsenico solis; oportet ut dissoluantur in aquis fructuum stipticorum frigidorum, sicut agresta, & sumach, & ribes, & granata, & rosa, & quæ sunt illis similia: deinde exsiccentur, & [n] § multiplicetur§ super eos illud, & administretur. Et quandoque nō est excusatio, quin misceantur hyusquiamum album & opium cum eis: aut præmittantur narcotica super ea, aut detur infirmo cibus [o] † § § laudabilis. Et maior summa horum troch. est à media ʒ. usque ad ʒ. ij. Et quandoque est rectius, ut ponas in aquis eius infrigidantia stiptica: & de eis sunt lentes, & [p] §cuppulæ§ glandium. Et illud adiuuat in hoc, ut accidat cortex. Et ex eis, quæ fortem faciunt dolorem eius, & iuuamentum simul, est ut clysterizentur cum troch. de arsenico in aqua salsa, quum uehemēs est grossitudo [q] §materiei.§ Et quandoque sufficit febricitantibus, & debilibus, & illis, quorum sensus fortis est, & non tolerant acuta clysteria, hoc regimen. Incipiant, & clysterizentur cum aqua mellis: deinde post quattuor horas cum aqua salis: deinde detur eis in potu lutum cum aceto misto cum aqua: sanat enim eos. Et ex regimine in capitulo clysteriorum est, ut clystere fiat paulatim per uices: & quum dolor fit fortior, tunc succurre cum oleo ros. & clysteriza cum eo. Clysteria uero, quæ administrantur in retentione sanguinis & prohibitione fluxus eius, sunt alia, & sunt proxima clysteribus prohibitionis fluxus uentris. Et quandoq; fiunt eis troch. qui administrantur in [r] §eo per se.§ Et nos quidem dicamus nunc clysteria, & collyria, & troch. qui ingrediuntur in clysteribus. Ex clysteribus itaque leuibus in hoc, & in fluxu uentris calido est, ut fiat clystere cum aqua arnoglossæ sola: aut cum aliquibus troch. quos dicam. Et fiat clystere cum pane similagineo, azymo, trito in succo. Et ex clysteribus leuibus est, ut sumantur aqua hordei, & oleum amigdalinum, & uitellus oui, & aqua rizi decocti cum adipe renum caprarū annualiū, & colētur & [f] §proijciātur in luto sigillato.§ Et similiter decoctio rizi assati, decocti cum adipe caprarum: & quandoq; ponuntur cū eo in ipso cortices granatorum & gallæ. Et similiter clystere aquæ sauich, & luti sigillati. Et iterum clystere iuuatiuum, quum est caliditas uehemēs, succus rasuræ cucurbitæ, & portulacæ & arnoglossæ, & succus uirgæ pastoris: & grana myrti, & lentes, à quibus aqua bis eiecta est. Aggrega hos succos, & committe cum eis oleum ros. & cerusam, & lutum armenum, & acatiam, & tutiam. Et si indigueris opio, pone in eis secundum necessitatem, & dispositionem. Descriptio clysteris conueniens excoriationi etiam. Recip. cortices amygdalarum & cortices [t] §phistici & § granatorum, & gallas, & sumach, & folia senticis, & radicem [u] §alientum§ elixentur itaque cum uino, donec inspissentur, deinde colentur, & terantur aliqui trochisci clysteriorum, & ponantur in eo cū oleo myrtino. Collyriorum autem ad excoriationem, medicinarum matres sunt myrrha, & thus, & crocus, & sandaraca, & alumen, & storax, & castoreum, quum adest opium, & lycium, & charta combusta, & sanguis drac. & cornu ceruinū adustum, & chimolea, & luta, quæ currunt cum ea, & climia, & merdasengi, & quæ sunt similia illis. Et quandoque necessaria sunt atramenta, & [x] §arsenica.§ Collyrium ad excoriationem, & tenasmonē, Myrrha, & crocus, & thus, & opium conficiantur cum albumine oui. Aliud. sandaraca, storax, myrrha, crocus, opium, conficiantur cum aqua arnoglossæ. [y] † § § Et quandoque fit ex huiusmodi medicinis †marā cum oleo ros. & cerusa, & administrantur super pannum, & frustū cotti, & ponitur in ano, secūdum quòd ponitur in ipso tenta, [z] † § §ita ut æquetur illud, & [a] §mundificetur.§ Troch. autem clysteriorum excoriationis sunt sicut troch. de arsenicis ad corrosionem, & troch. stellæ. Et oportet ut seruentur in uinatia uuæ, ut conseruetur in eis uirtus: & trochisci de charta combusta. Descriptio troch. chartæ combustæ ʒ. x. arsenicorum adustorum, & corticum æris, & aluminis iameni, & gallarum, & calcis, quæ non est extincta, omnium an. ʒ. xij. fiant ex eis trochisci cum succo arnoglossæ, quorum unusquisque ponderet ʒ. iiij. & paruo ex eis administrentur pondus ʒ. i. & magno troch. i. integer. Troch. alius. Recip. sumach & capita granatorum, & [b] §succutum§ & balaustiarum, & grana agrestæ, & calcanthum, & colcotar, & [c] §æris§ adusti, & antimonij omnium an. partem. i. floris æris partem s. fiāt ex eis troch. Troc. fortis. Recip. calcem, & alkali, & acatiam, & gallas, & arsenicum, & terantur cum aceto aliquibus diebus, & informentur troch. Et ex fortitudine eius quandoque sufficit, ut clysterizetur cum aqua arnoglossæ. Emplastra autem, & epithimata iuuatiua in hoc sunt emplastra prædicta in capitulo curationis fluxus uentris absolutè. Et iam expertum est epithima de troch. stellæ cum aqua myrti, & contulit ei ualde. Et quando non cessat dolor, tunc sedeat infirmus in tina, in cuius aqua decocta sunt stiptica nota cum aliquantulo anethi

[l] B. vt aliones pinguia & glutinatiua & separantia

[m] B. sed vere sanant illa quæ remouent corrosionem cum

[n] B. reiteretur

[o] † B. paucus

[p] B. giest

[q] B. saniei

[r] B. aquis eorū

[f] B. proijciatur in eo lutum sigillatum

[t] ——— B.

[u] B. alienbut

[x] B. uiride æris

[y] † B. Aliud opiū castoreū gūmi licium cōficiatur cū succo arnoglossæ † ceratum

[z] † B. & quum imponitur ī eo inuoluatur tenta vel suppositorium

[a] B. remaneat

[b] B. sufertum

[c] B. plumbi

thi & fœnu.& altheæ. Et si fortior fiat sitis,& angustia in excoriatione cholerica, administra lac acetosum decoctum [d] §in qua sauich hordei, quę utraque infrigidata sint. Quòd si dolor adeo fiat fortis, donec appropinquet syncopis, non erit excusatio narcoticorum, Et ante illud clysteriza cũ adipe uaccino, cum aqua sauich hordei absq; [e] §ex pulsione.§ Et fortasse sedabitur dolor,& abscindetur ægritudo propter illud, quod accidit de ęquatione humiditate:& si non sedatur, cura cum eo, quod scis. Et si uis, clysteriza in huiusmodi hora cum hoc clysteri. sumatur aquæ kisch hordei, & rizi,& adeps renum caprarum,& oleum ros.& gũmi arabicum, & cerusa, & uitellum oui, cóquassentur omnia in loco uno:& si uis pone in eo opium:& administra. Et si fuerit excoriatio phlegmatica, tunc necessarium erit ut incipias in curatione eius cum eo, quod incidit & educit ipsum, & facit quiescere ab eo:& cibetur cum huiusmodi, donec sint cibi eius etiam pisces saliti, & sinapis cum sicla, & almuri,& alcauguamich. Et sint tincturæ eius ex eis, quæ sunt sicut grana granatorum cum [f] §oleo§ cum seminibus & sinapi,& quæ incidunt. Et quandoque multiplicatur cibatio ex [g] §albusir§ assato: quum iam sumpserit aliquid ex medicinis, quæ ad caliditatem decliues sunt, sicut alcanzi,& [h] §cardamomum§ iuuatur cum eo. Et dixerunt quidã quòd quidam habens ulcera intestinorum, iuuatus est cum [i] §electuario§ quod omni die sumebat in potu cum [k] §uino:§ deinde cibabatur [l] §albusir§ assato, fecit illud aliquibus diebus [m] † § §& uidetur quòd sit illud huius generis. Et iam dixerunt quòd quidam homo fuit curans dysenteriam antecedentem, cura mortificante, aut sanante in die uno. Cibabat hominem pane cum cepe acuto: & minorabat potũ eius in illo die:& clysterizabat eum in mane cum aqua salis acuta, deinde consequebatur illud cum clysteri medicinæ fortis ex clysteribus incarnatiuis. Et si tolerabat dolorem eius, cum quo curabatur, sanabatur:& si non, moriebatur. Et erant clysteria eorum ex huiusmodi clysteri. Recipe sampsuci, cymini carmeni, salis, foliorũ ademest humidorum, [n] † § §meliloti, omnium an. ℥. j. & olei kist. ij. decoquantur in oleo donec consumatur tertia, & coletur, & administretur illud oleum clysterizando. Et iterum confert eis clystere cum decoctione rizi. Et quandoque ponuntur in ea pisces saliti. Ceratum dictum in hac specie ægritudinis. Recip. carnis dactylorũ pódus lib. ij.& s. masticis ℥. i. [o] §& s.§ & [p] §anethi§ humidi ℥. [q] §vj.§ & aloes ℥. i.& cerę ℥. x.& [r] §olei rutacei§ & olei ros. quantum sufficit. Et quandoque ponitur in ipso semen nasturtij, propriè quando sentitur [s] † § §phlegma uitreum. Excoriationi autem melancholicæ post regimen melancholiæ,& splenis, secundum quod diximus in loco ante hunc, & post rectificationẽ regiminis, confert sufsuf de luto. Et conferunt ei clysteria de rizi, & sint in eis species aromaticæ, & semina calida, lenia,& [t] §semina§ stiptica. Et ponantur in eis oleum ros.& uitellus oui: & eorum cibi sint, à quibus bonus generatur sanguis. Et quum fuerit ulcus malignum, non erit excusatio quin fiat clystere cum aqua salis gemmæ, deinde sequaris ipsum, si indiges eo, cum illo, quod tam ualde mundificat donec appareat caro mũda: deinde cura cum clysteribus incarnatiuis. Et clysteria lenia ad hoc sunt sicut clystere, in quo ponuntur spinæ ægyptiacæ partes iiij. ellebori nigri partes ij. decoquantur cum aqua,& salegemma. Qđ si illud non confert, tunc administrentur troch. de arsenico. Excoriatio autem, quæ fit ex fæce, curatur cum eo, quod lenit naturam: & sint in eo lenitas,& unctuositas,& glutinatio,& lubricitas:& præmittatur ante cibum sicut uitellus oui sorbilis:& sicut ius galli decrepiti:& sicut iura & [u] §alesfidabegi§ facta ex pullis [x] §facilibus§ impinguatis. Et administrentur clysteria lenitiua ex succis glutinatiuis lubricatiuis simul cum oleo ros.& uitello oui,& similibus. Et quandoque confert, quum prolongatur hæc excoriatio: ut sumantur semen lini, & psyllij semen,& semen maru, & semen altheæ: accipiatur mucillago eorum,& detur in potu ante cibum. Ipsa enim aggregat ad lubricitatẽ sedationem doloris,& glutinationem. Et sumere pruna ante cibum, quandoque remouet hoc accidens. Excoriationi uero factæ successione potus medicinæ cõferũt medicinæ [y] §singulares glutinatiuæ§ prædictæ. Et conferunt ei dragacantum assatum, de quo bibantur in lacte acetoso. ʒ. iij. & s. & quod est supra. Et confert ei ualde, ut fiat clystere cum butyro uaccino recenti bono: & quandoque ponitur in ipso aliquid de sanguine dracon. Et quandoque confert ius uentrium [z] † § §in aliqua excoriatione cholerica,& non est medicina [a] §omnium.§

[d] B.& — [e] B. prætermissione — [f] B. passulis — [g] B. albesser — [h] B. triumpipereon — [i] B. giausir — [k] B. giumma ruthæ — [l] B. albesser — [m] † B. & sanatus est — [n] † B. anethi ruthæ — [o] B. Alia litera — [p] B. aluminis — [q] B. vij. — [r] B. & vini — [s] † B. frigus & — [t] B. infrigidãtia — [u] B. alfidbegi — [x] B. teneris — [y] B. frigidæ — [z] † B. vaccarũ — [a] B. completa

Annot.

De dysenteria propriè nuncupata agit, pro qua uide Paulum lib. 3. Trallianum lib. 8. necnon Galenum 9. de comp. med. per loca. Hic primum animaduertẽdum est. Author noster, auferendæ causæ .i materiæ gratia, quæ dysenteriam parit, purgationem suadet. eam uerò ijs faciendam ait, quæ ulceri non obsint. commendatq; huius rei gratia myrobalanos. Dubitarit ergo quispiam, primum an in dysenteria opportuna alui solutio sit. itemq; an myrobalani in eo casu conueniant. Certè, q̃ nullo pacto purgatione utendum sit, communi Auicennæ præcepto statuendum uidetur, qui lib. 1. Fen 4. uentris solutionem super eiusdem solutionẽ timorosam esse docuit. Quod uerò etiam si purgandum sit, myrobalani euitandi essent, eo probari uidetur, quòd exasperant. Sed breuibus, & purgatio educẽdæ causæ gratiæ conuenit, & propriè mirobalani in eum usum commodissime ueniunt. Et si enim (quod & supra diximus) fluxus alui, ut fluxus est, non solutionem, sed astrictionem postulat; habita tamen causæ ratione; si modo ea acrium est humorum redundantia, purgare licet, cum timore tamen, ut author ait, et præmeditatione. Quare, etsi timore nõ uacat, tentari tamen potest in hoc casu auferendæ morbificæ causæ gratia. præsertim cum myrobalanis, qui & si seorsum mordicant; admisti tamen dragacantho non mordicant; sed præterquam quòd prauam & morbosam materiam educunt, etiam sui siccitate & astrictione ulcerationi maxime sunt opportuni. Hoc pacto & Gal quum corna 7. de simpl. med. fac. damnet, ut nimis acerba, quæ mollem carnem nimis astringant; eadem tamen lib. 11. ad dysentericos & corna & rhu ouis permista concedit. Sed aliud scribit author noster, ijs uerbis. §Quòd si tibi possibile est, ut prohibeas &c.§ de quo rursum licet dubitare. nempe ieiunium probat per biduum

Cap. 42. Cap. 5. — Cap. 7. — Cap. de cornis — Cap. de ouis

Com. 45.

biduum, si modo queant abstinere. At Gal. 2. de rat. uict. in ac. ex inedia repleri uarijs & acribus excrementis uentrem testatur: nempe ob conceptam in calorem innatum acrimoniã. Sane & si & ob inediam naturalis caliditas acrior redditur, & acriores corporis humores euadunt; eadem tamen etiam corpus siccat, & aluum sistit. quod confirmat Hipp. 2. de dieta. semel, ait, "in die cibum capere, attenuat, & siccat, & aluum sistit. "propterea quòd per animæ caliditatem humiditas ex "uentre & carne consumitur. Quamobrem, fatemur "acriores in uentre humores reddi; at ij tamen in ipso uentriculo ob alimentorum penuriam fortasse retinentur, neq; permittuntur, ut exeant: propterea q; inedia in hoc casu ulceratis ĩtestinis cõfert, dũ acres humores ad ab ijs alias partes auertit. Aliud proponit Auic. quod difficile est, quum ait, Et quandoque iuuantur ualde ex piscibus assatis, &c. Commendat assata ad dysentericos. At contra Galenus 4. de rat. uict. in acut. ambusta bilem parere, & sui acrimonia uentrem mordere testatur: ut propterea fluxionum à toto corpore causæ fiãt. Profectò est hic locus paulò difficilior, neque ab ullo antea (quod uiderim) animaduersus, q̃ à FRANCISCO Modegnano Laudẽsi, insigni nostri tpis medico et philosopho. ex quo uulgatus medicorũ usus dãnari uidetur, qui promiscuè non assata solùm omnia dysentericis offerunt, sed rhabarbarum quoq; torrefactum & id genus alia, quæ omnia ignis ui euadere longe acriora certum est. Verùm paucis pro Auicenna, qui assatos pisces exhibet, dicendum uidetur. Etsi pisces ex assatione paulò acriorem, aut potius sicciorem naturam concipiunt; adeo tamen ab eorum humiditate & frigiditate ignis acrimonia obtunditur; ut nihil de intestinorum morsu uerendum sit. Quin, quum suapte natura molliendæ alui non paruam uim habeant, ob pinguem quendam ijs innatum humorem; effluit ex assatione, quod pinguis inerat, ut ipsi sicciori substantia comparata, sui mollitie ulcerationi conferant, non obsint. At de cæteris torrefactis & calidis natura carnibus, alia est ratio, eæ enim, quum solidiori substantia constent, ubi ignis acrimoniã admiserint, eam pertinacius seruant, exercent q;; præsertim, si eæ, quum solidiores sint, etiam pinguiores fuerint, quales suillæ, de quibus sermo est Hippocrati & Galeno loco antea citato. At obijciet rursum aliquis, Auicennam statim & oryzam torrefactam consulere: quam, quia solidiori substantia constat, certum est, pertinacius ignis acrimoniam esse seruaturam. Sed & si torrefiat oryza, ipsa tamen postmodum in aqua elixatur; ut aquæ ui acrem omnem facultatem deponat. Ita uerò & de torrefacto rhabarbaro, quo medici utuntur, sentiendum uidetur. Quamuis enim ipsum præter innatam acrimoniam, maiorem etiam acredinem ex igne suscipiat; euadit tamen siccius & ulceri curãdo aptius: ipsa uerò acrimonia eiusdem torrefacti maceratione in aqua uel plantaginis uel oxalidis à peritis obtunditur, ut iuuet, neque obsit. Cæterùm ambiget hic rursum quispiam. quid sit, cur author noster, dum de assatis piscibus agit, eos potius frigidos, quam calidos non proponat, ut concepta ex calore acrimonia, quantacunq; illa sit, antea euanescat? Sanè quanquã cũ calore maior esse acrimonia solet, quàm cum frigore, propterea q; dysentericis frigida potius actu omnia, quàm calida conueniunt; inest tamen piscibus aliud peculiare, cuius gratia, non dysentericis solum, sed omnibus assati frigidi prohibentur: strangulare enim hi sæpe solent; unde & ab Auicenna lib. 4. Fen 6. tract. 2. inter uenena recensentur.

Com. 102.

Cap. 10.

De cura fluxus uentris facti propter cibos. Cap. 8.

CVra nota ad istos est, ut [a] † § prohibeatur descensio eius dum non accidit cholerica, fortis, superflua: sed si fuerit ex multitudine cibi, [b] § fiat illud, § & administretur fames post illud. Et quando descenderit, sumat aliquod ex robub stipticis. Et si acciderit debilitas, sumat alcanzi, aut suffuf de granatis. Et si sentitur debilitas in stomacho, cum eo, quod accidit de multiplicatione (& significat illud id, quod accidit de rugitu, & c § uentositate) sumat balaustiarũ & thuris, & ammeos partes æquales: & conficiantur cum [d] § passis tritis, cũ suis interioribus § & comedat ex eo omni mane quantitatem nucis. Et iterum sumat medicamen de acoro & [e] § alcamerzech § dictum in antidotario. In facto autem ex corruptione ciborum in seipsis, aut in [f] § eo, § aut qualitatibus malis in eis, aut uelocitate [g] § administrationis eius § in eis, oportet ut sumat post eos cibos boni chymi, [h] † § § & curetur impresio remanens ex calore & frigore cum eo, quod scis ex electuarijs [i] † § § frigidis aut calidis. Et si fuerit causa uiscositas eorum, & lubricitas ipsorum: [k] † § § conuerte eos ad illud, in quo cum lenitate est stipticitas. Frigus autem eorum & caliditas ipsorũ sunt secundum quod eis conuenit. Et si causa fuerit præmisio lubricantis, præmittat stipticum: & si causa fuerit postremitas eius cuius uelociter fit digestio [l] § apud regimen, tunc § sumat spodiũ [m] § & aliquid de § robub, ut rectificetur stomachus ab impresione eius, cuius alteratio nocuit ipsum. Nam secũdum plurimum accidit calefactio. [n] † § § & si faciat accidere raro frigiditatem propter acetositatem cibi, in quibusdam dispositionibus huiusmodi regimen, sumat spodiũ cum alcanzi. Et si causa fuerit paucitas cibi, aut subtilitas substantiæ eius, cibetur post ipsum carnibus grossis mosusat, & conditis cũ stipticis, & cum aceto præparatis, & piscibus salitis [o] † § § & similibus. [p] † § § Quod si timeatur debilitas digestionis cum hoc, cum seminibus condiantur.

a † B. Alia litra non
b B. minoretur ille
c B. inflatione
d B. zibib tritis cũ suis arilis
e B. alchermazech vel alchermazegi
f B. hora ipsorũ
g B. Alia litera. accelerationis.
h † B. stiptici
i † B. stipticis
K † B. aliena ipsa &
l B. permutet regimen &
m B. cũ aliquibus
n † B. eius
o † B. præparatis cũ aceto & origano
p † B. quãtitate moderata

ANNOT.

De diarrhœa ex cruditatibus agit: atque hæc, ut 3. de sympt. caus. legere est, fit, quum uentriculus uel uitioso alimento, uel multitudine grauatur. Quamobrem, quum duplex in primis uerbis lectio habeatur, antiqua, quæ legit, § Cura nota ad istos, est ut prohibeatur descensio eius § altera Bellunensis, negatiue, § Cura nota ad istos est, ut non prohibeatur &c. § probanda posterior uidetur, non prior, æmulatur nempe Gal. 8. meth. ubi in diarrhœa ex cruditate, si aluus laxa fuerit, minus ait esse noxium; sin astringitur, esse grauem. propterea prohibenda non est descensio, neq; sistenda aluus, § dum non accidit cholerica paßio fortis, superflua § nisi uidelicet fluxio immoderatior euaserit cum uirium lapsu, aut in choleram morbum defecerit.

Cap. 1.

Cap. 5.

De cura fluxus cerebralis. Cap. 9.

OPortet, ut habens eum omnino non dormiat super collum. Et quando excitatur à somno, est ei necessarium ut utatur uomitu,

a B. Alia litera.

tu, quatenus egrediatur humor[a] ȝ grossus ȝ effusus ad stomachum ex capite, faciens fluxum: & ut administretur illud, quod diximus in capitulo catarrhi, de rasione capitis, & fricatione eius, cum rebus asperis: & ex uaporationibus capitis, & administratione rubificantium, & cauterizantium super ipsum: & ex confortatione eius, & rectificatione complexionis eius. Et quandoque necessarium est cauterium, & nō oportet ut administretur retentio eius à stomacho cum medicinis stipticis, & magnificetur timor: imò oportet ut extrahatur illud, quod de eo aggregatur superius, per uomitum: & illud, quod descendit, ex uia intestinorum, & si non cum alio, saltem cum clysteribus: & restringatur illud, quod de eo descendit ad uentrem, non cum illo, quod constipat: quare [b] ȝ sedeat ȝ materia in uentre: imò cum eo, quod est simile illi, quo retinetur ex pectore: ex eis, quæ diximus in suo capitulo: & cum eo, quod docuimus te in capitulo curæ catarrhi, ex abscisione causarum facientium catarrhum, & rectificatione earum.

b B. retineatur

ANNOT.

Vbi ex catarrho alui fluxio cœpit, curatio à catarrho inchoanda est. Iubet propterea ne dormientes supra collum cubent, hoc est, ne uel supino corpore, uel depresso capite decumbant. cuius rei ratio est, non quòd facilius ex malo eo decubitu humores in uentrem fluant; contra enim potius, quum recto capite & recto corpore stamus, facilius à capite ad uentriculum sui grauitate illabi uidentur: sed, ut arbitramur, ne in caput maior uaporum & humorum copia influat, & catarrhus maior excitetur. Addit uerò excitandum à somno esse uomitum. qua in re dubitatio est. nempe uomitum lib. de sect. uenæ aduersus Erasistr. caput replere asserit Gal. quo fit, ut uomitione diarrhœæ causa foueatur potius quàm auferatur. Verùm, esto quòd uomitus frequentior & uiolentior caput repleat, idem tamen duplici ratione in diarrhœa ex cruditate opportunus uidetur: altera, quòd dum pituitam è uentriculo educit, fluxus causam simul excernit: altera quòd reuellendi, & cohibendæ fluxionis uim habet. At obijciet rursum quispiam, ubi pituita ex cerebro effluens diarrhœæ causa est, uomitum non iuuare, quum pituita uomitione reijci non nisi difficulter possit. Sed actum de hac re alibi est. Quod autem ad hunc locum pertinet, dicimus pituitam, quæ in uentre est, non esse uomitione, sed purganti medicamento reddendam. At si in uentriculo est, commodissime educitur: quod fusius à nobis aliàs dissertum est.

De cura fluxus oppilatiui. Cap. 10.

FLuxus oppilatiui plurimum fit cum periodis, siue sit à corpore toto: aut fiat ab oppilatione in hepate: aut inter hepar, & intestina. De errore igitur est, ut cadat additio in oppilatione per stiptica, imò oportet ut iuuetur, quod expellitur ab oppilatione, cum euacuatione. Quūque euacuantur uiæ ab eo, [a] ȝ misceantur ȝ medicinæ aperitiuæ [b] ȝ oppilationum, ȝ ut aperiant eas. Et quandoque necessarium est in aperiendo oppilationes, solutiuum fortiter attrahēs materias grossas generantes oppilationem, & clysteria fortis apertionis, & attractionis. Et uomitus est ex rebus magis iuuatiuis ad illud: quando cadit [c] ȝ ex obuiatione ipsius, ȝ quemadmodum testatur Hipp. Et rectius quidem est habenti hanc ęgritudinem ut comedat cibum suum in pluribus uicibus, non in uice una, [d] ȝ imò in omni hora, ȝ quātitatem, quæ pertinet ei de cibo suo: deinde oportet ut partiatur: deinde oportet ut consequi facias cibum suum illud, quod adiuuat ad penetrandum cum uelocitate, & aperiat oppilationem cibo. Et melius [e] ȝ illo toto ȝ apud Galenum est diacalamentum: & detur de eo ante cibum usque ad aureum unum. Et quum digeritur cibus, detur etiā de eo quantitas. ʒ. s. Et uinum uetus, forte, subtile, paucum, est bonum ualde, quū administratur post cibum. Et theriaca res est magis iuuatiua ad illud. Et quando rectificatur digestio cibi, balneetur. Fricatio autem oportet, ut non ab ipso separetur ante cibum ipsum, & post ipsum. Et quando debilitatur, [f] † ȝ ȝ indiget fricatione uehementi cum panno aspero dorsi, & uentris. Et quandoq; necessarium est, ut liniatur corpus eius pice: & medicinis rubificantibus. Oppilationum uerò apertionem iam sciuisti: & oportet ut non [g] ȝ soluatur æger iste à fricatione. ȝ nam quū tu curaueris eum, & aperieris oppilationes, & [h] ȝ resolueris ȝ humores oppilatiuos, penetrabit cibus ad corpus eius, & non accidet diarrhœa post illud, & confortabitur corpus eius.

a B. pertrāseunt

b B. ad oppilationes

c B. sponte sua

d B. & comedat qualibet vice

e B. illis omnibus

f † B. corpus

g B. prohibeat te macredo infirmi ab hoc

h B. euacueris

ANNOT.

Si ex obstructione uel iecoris, uel mesaræi, aluus fluat, de qua re supra egit; primus curationis scopus obstructionis est ablatio. Fit hæc materiæ obstructionē facientis attenuatione, abstersione, & euacuatione. At unde nam inchoanda curatio est? attenuandumne & abstergendum, an euacuandum est prius? Satisfacit Gal. 8. meth. & 11. quibus sanè locis docet, si ante multitudinis imminutionem apertioni studeas, fore, ut non solùm nihil proficias, sed maiorem affectum reddas. Quare iure author noster adiuuandum ait ab oppilatione cum euacuatione.

Cap. 4. Cap. 10.

De cura fluxus liquefactiui. Cap. 11.

IN eis, quę sunt sicut hectica, & phthisis, & quę hac uia incedunt, non speratur ut curetur, nisi sicut speratur in curatione causæ eius. In eo autem, qui est infra illud, curetur corpus cum infrigidatiuis humectantibus, & aeribus, & embrochis secūdum illud. Et extinguatur cum eis, quæ sunt, sicut trochisci de spodio, & trochisci de camphora, & cum epithimatibus, & emplastris ifrigidatis super cor, & pectus, & hepar. Et sint cibi eius ex carnibus leuibus, [a] ȝ hulumet, & infrigidatis, & musufat, & caro piscium & sucabegi ȝ cum aceto, & panis similagineus bene cōfectus, & fermentatus. Et panis quū assatur. [b] ȝ Et ȝ quandoque fit ex eo sorbitio permixta cum gummi. [c] † ȝ ȝ Et similiter cibus, [d] ȝ qui fit de acetosa ȝ & similibus. Et non retineatur expulsio uice una, imò retineatur gradatim cum huiusmodi curationibus, & cum trochiscis de spodio restrictiuis propriè: & cum troch. secundum hunc modum. Recip. lutum armenum, & spodium, & castaneas, & semen acetosæ excorticatum, & almitberis, & rosis, & gummi assatum, & cancros adustos: terantur omnia, & conficiantur cum aqua cydoniorum.

a B. præparatis in sapore vel cibario dicto helā & præparatis in cibario dicto mosus & caro piscium præparata in cibario dicto sechbagi

b ——— B.

c † B. & amido.

d B. Alia litera qui fit de acetosis

Annot.

ANNOT.

Cap.vlt.

Colliquatiui fluxus intemperiem calidiorem sequuntur.ut 10.meth.legere est.ueluti in phthisi, hectica febre,& pestiferis febribus, quæ nostra tempestate sæpe uagantur, uidere licet. In his exsiccantia usu ueniunt, non humectantia, sumpta & ex putredine,& ex fluore indicatione. Auic. tamen hoc loco generatim frigidis & humidis curandum corpus admonet, ut caliditatem oppugnet, cui siccitas perpetuo succedit.

De cura fluxus facti à spissitudine cutis. Cap. 12.

IAm innuimus ad [a] §signa§eius, ubi docuimus regimen attractionis materiarum repletionalium ad exteriora corporis. Et melius quidem est, ut extrahantur humores per phlebotomiam, & fluxum uentris pertinentem, à quo iam expediti sumus: & administrentur balnea cum aquis aperitiuis: & sunt illa, in quibus decocta sunt aperitiuæ: & cum lauatiuis, aperitiuis, & mundificatiuis. Et multoties utantur tinis icteritiæ. [b] §Et si§fuerit spissitudo uehemens, [c]†§ §administretur fricatio cum pannis lineis asperis, & cum uillis, donec rubeat cutis: deinde effundatur super eam aqua calida, & aquæ, in quibus est uirtus aperitiua, eorum, quæ diximus.

a B.curam
b B.Alia litera quum
c † B.&

ANNOT.

Cap.4. Cap.10.

Scripsit de hac re Gal.8. meth.nec non 3.de tuenda ualet.

De cura cholericæ passionis. Cap. 13.

CHolerica passio habet regimen in principio, quum mouetur: & regimen in medio sui motus: & regimen apud commotionẽ suam malam, & inobedientiam suam malitiosam, & motionem accidentium suorum timorosorũ. Quum apparent signa cholericæ passionis, & incipit eructuatio alterari à dispositione sua: & sentitur in stomacho grauitas, & in intestinis punctura: & [a] §quando est cum ea nausea, §tunc oportet, ut non sumat super illud aliquid omnino, neque post illud, nisi cum timetur casus uirtutis: tũc enim rege cum eo, quod dicemus. Primum igitur, quod oportet fieri, est, ut expulsio fiat per uomitum, si fuerit cibus adhuc proximus superioribus: & si non fuerit ita, consequenter adhibeatur aliquid, quod ipsum deponat ex eis, quæ leniunt naturam. Et [b] §sit illud, quod facit uomitum, lenificatiuum§cum mẽsura, quæ extrahat illã [c] §quantitatem, præter quòd extrahat illam superfluitatem§super illud, aut rem extraneam ab ea. Et oportet ut expellant cum eo, in quo non sunt duæ malitiæ, mollificatio stomachi, & debilitas uirtutum eius, sicut in oleo sisamino, & oleo de oliuis, & aqua calida. neque cum illo, in quo est [d] §glutinatio, §quum ipsi indigeant contrario [e] §glutinationis§sicut aqua mellis, & syrupus acetosus dulcis cum aqua calida, [f] non§propter necessitatem: imò cum eo, quod est sicut aqua calida sola, aut cũ pauco baurach: aut cum sale naphtico: aut aqua calida cum cymino pauco. Et similiter si uomuerint per seipsos, & acciderit eis subuersio nõ obediens, & nocet eis per illud etiam, tunc illic oportet ut curetur. Hipp. enim dixit, quòd uomitus quandoq; prohibetur uomitu: & fluxus quandoque prohibetur fluxu: & uomitus prohibetur fluxu: & fluxus prohibetur uomitu. Et eorum fluxus oportet ut fiat cum suppositorio leni ex tereniabin & zuccaro, & sale: aut clysteri leui ex aqua siclæ quantitate.lx.ʒ.& baurach pauci super eam, quantitate.aur.j.& zuccari rub.quantitate.ʒ.x.& olei ros.& sisamini quantitate.ʒ.vij. aut cum aliquo, quod bibatur, sicut cyminum: ipsum enim est iuuatiuum in hoc ualde. Quum ergo scieueris, quòd materiæ in corpore cholericæ sunt commouentes eam (nam ipsæ quandoque sunt de adiuuantibus ad hoc, ut accidat cholerica passio,) & non est timor totus ex cibo, non inuenis excusationem quin infrigides stomachum tunc exterius cum eo, quod infrigidat: & si non cum alio, saltem cum niue, post adiutorium eius ad uomitum, si declinat ad illud cum mensura tolerabili. & in illa infrigidatione est sedatio sitis, si fuerit. Quum ergo superabundat uomitus, ex eis, quæ retinent ipsum, est infrigidatio stomachi cum huiusmodi, & ponere uentosas super uentrem absq; incisione: & si fuerit frigidum, infrigidans ex succis fructuum, erit etiam magis iuuatiuum. Et si misceantur cum eo sandali, & cãphora, & rosæ, & liniatur cum eis almirach erit iuuatiuum. Et quãdoque necessarium est stringere extremitates. Et si non fuerit caliditas fortis, curetur cum medicamine de luto [g] §anesiburni§ dicto in antidotario. Amplius oportet ut consideres illud, quod egreditur: dũ enim perseuerat exeundo chylus, & aliquid homogeneum ei, & cibus, non conceditur eius retentio omnino aliquo modorum. In ipso enim est timor magnus. Quumq; alteratur ab illo, alteratiõe fortasse [h] §fœda, § necessaria ẽ eius retentio. Et [i] §similiter§quum illud quod egreditur, est res curathi uiscosa, aut cholerica, aut alia ex eis, quæ debilitant corpus, & imprimunt in pulsu, & faciunt eum frequentem [k]†§ §secundum æqualitatem & [l] §descendentem.§ Et faciunt apparere in corpore sicut extenuationẽ: & in mirach, sicut spasmum. Et fortasse accidunt sicut sitis, & febris, & significãt quòd solutio uẽtris permutatur ad sanitatem. Et oportet ut adiuuetur in retentione eius cum robub stipticis. Et quandoque condiuntur cum eo, quod est sicut mentha. Et si euomuerint ea, reiterentur super eos, & dentur eis paulatim: & non oportet ut cessetur à dãdo in potu medicinas [m] §restrictiuas, §& robub stiptica [n] §secundum uirtutem§eorum, imò oportet ut iterentur super eos, & fiat permutatio de una medicina ad aliam: & sint omnes [o] §stomaticæ.§ Et aqua ros. calefacta confortat stomachos eorum, & [p] §calefacit, & prohibet ex§ ægritudinibus eorum. Et ista robub oportet ut nõ sint acetositatis talis, quæ mordicet stomachum etiam: & sint adiuuantia ad materiam: imò si est cum eis aliquid ex hoc, frangatur cum re, quæ non sit de genere eius, quod soluit, aut uomere facit. Et acetosa quidem [q] §conuenientia sunt§ in excoriationẽ. Et similiter ea, quæ sunt uehementis frigiditatis ex eis, quæ bibuntur actu. Et quandoque non conueniunt eis [r] §per hoc, quod percutiunt stomachum.§ Et plurimi, quibus ista conueniunt, sunt illi, qui sunt cholerici: quare oportet ut experiatur dispositio, qua recipiunt ea. Et syrupus factus de mentha

a B.Alia litera. qñq; est cum ea nausea quare
b B.sint vomitiua & lenificãtia
c B.superfluitatem absq; quòd extrahat superfluè. Alia litera. absq; ꝙ extrahat superfluitatem aliã super illam
d B.Alia litera. nutricatio Alia litera. virtus nauseatiua.
e B.nutricationis. Alia litera. nauseationis
f B.nisi
g B.alnisaburi
h B.mala, uel superflua vel nocente
i B.illud
k † B.non
l B.profundum
m B.stipticas
n B.ꝓpter causam vomitus
o B.Alia litera. præsentes
p B.confert
q B.faciunt cadere
r B.Alia litera. quibus est stomachus vacuus

mentha cum aqua granatorum expressorum cum pulpa sua, cum aliquantulo menthæ est bonus eis, prohibens uomitum eorum: & similiter aqua granatorum acetosorum. Et quandoque ponitur in ipso aliquid de luto aromatizato, qđ comeditur. Et quum plurimi eorum bibunt aquam calidam fortiter, expãditur uirtus eius ad uenas, & redeũt materiæ expansæ, ad uenas. Et oportet ut uaces etiam ad uaporationes, & unctiones ex oleis, in quibus sunt confortatio, & stipticitas, & calefactio subtilis sub hypochõdria: sicut oleo de nereiden, & de lilio, narciscino: & oleum ros. etiam, & oleum, in quo bullitum est mastix, est inunctio bona eis ꝓpriè, cuius cholerica passio est à cibis grossis. Iuncturæ uerò & lacerti inungatur cum eis, quæ sunt sicut oleum ros. aromatizatum: & sicut oleum uiol. cum cera pauca. Et in hyeme cũ oleo de nereiden cum cera pauca. Et emplastrentur stomachi eorum cum emplastris stipticis infrigidatiuis uehementis stipticitatis: & sit in eis aromaticitas ex eis, quæ sciuisti. Et quum necessarium facit timor, ut prohibeas cholericam passionem, & non euacuata sunt omnia, quæ oportuit euacuari de cibo corrupto, & humore malo: [f]§deinde commouet;§ tunc oportet ut [t]§cibes§ eum adhuc cum cibis frangentibus ipsum: deinde euacues eum post aliquot dies cum eo, quod soluit ipsum. Quum ergo senseris, quòd causa tota non est ex cibo, sed est illic [u]§sicut fortitudo frigoris§ stomachi, præparabis in retinendo uomitum eorum, postquàm uomitu expulerit quantitatem, quam oportuit expelli, cum syrupo de mẽtha permisto cum miua pauca; aut cũ uirtute xiloaloes: & fac ut sint emplastra eorum decliuiora ad calefactionem: & fac ut illi super quod dormiunt ex cibo, permista sit uirtus pullorum columbarum. Et sint cum eis species [x]†§ § secundum quantitatem, quam existimas, & panis infusus in [y]§passo§ etiam. Quumque feceris habentibus hoc accidens ex potatione, & emplastratione illud, quod diximus, tunc necessarium erit ut ingenium inuenias in faciendo eos dormire super lectos stratos [z]§pannis, cum canticis somniferis & cantilenis, & cunis, & presione§ leui, secundum quam dormiant super eam. et cum eis, quæ diximus in faciendo dormire illos, super quos dominantur uigiliæ. Et oportet ut sit locus eorum locus in quo non sit lumen plurimum, neq; frigus. Frigus nanque expellit humores eorum ad interiora. Et necessitas ad trahendum eos ad exteriora ẽ necessaria. Quòd si pulsus incipit minorari, & uideris aliquid de impressione spasmi, & singultus, incipies, & dabis eis in potu aliquid de uino dulci odorifero, in quo est stipticitas, cum aqua cydoniorum, & tortellis: aut medullam panis similaginei calidi, quantum possibile est. Et si necessarium est quod sit fortius illo, accipiatur caro plurima ex carne molli, & tenera, quæ sit ex carne auium, & arietum, & incidatur, & ponatur sicut est in uase, & decoquatur quousque emittat aquositatem suam, & forsitan ad se redire eam faciet: deinde exprimatur fortiter, post decoquatur illud, quod expressum est ex ea, paulatim, & fiat acetosum cum aliquo fructuum infrigidantiũ. Et meliores eis sunt granata, & cydonia. Et sunt ex hominibus, qui ponunt cum eo aliquid occultum ex uino, & sorbent: & si digitis soluatur in eo panis paucus, non erit in eo malum: deinde dormiãt super illud. Et non est malum eis uti uua pensili, de qua tempus accepit, quum appetunt eam: & sumere ex ea parum, masticando grana eius bene. Quod si non retineatur in stomachis eorum aliquid de hoc, & alijs, & declinant ad uomendum, tunc pone super inferiora uentrium eorum uentosas magnas apud umbilicum sine incisione. Qđ si nõ steterint super ipsum; tũc super illud, quod est inter utrasque spatulas decliues ad inferiora. Et si possibile fuerit, ut sic dormiat, erit rectum: & si fuerit [a]§magis decliue ipsum§ ad inferiora, liga, quod est sub ascellis, & adiutoria eius, & fac eum dormire si possibile est: & quum excitat ipsum dolor uentosarum, aut insitia, tunc reitera ea ambo super ipsum: & non alteres ea ambo, usquequo sis securus, ut incipiat cibus discedere à uomitu: aut sedatur motu descensionis in fluxu uentris, tunc enim solue quodcunque fuerit amborũ paulatim. Si autem non recipiat aliquid, imò fluxu uentris educat ipsum; tunc aggrega in cibatione eius inter stiptica, & inter ea, in quibus est stupefactio aliqua, sicut amylum assatum, quod ponatur in decoctione [b]†§ §papaueris & ponatur super ipsum galia, [c]†§ §& non ponas in ipsa dulcedinem. Dulcedo enim quandoque fit causa ad abhorrendum, & lenitatis, & fluxus, & solutionis naturæ. Quum ergo dederis ei huiusmodi, fac ipsum dormire desuper. Quod si fuerit illic uomitus, consequenter adhibeas ei cochlearium. i. de syrupo menthę, aut rob eius. Et si fuerit fluxus uentris, præmitte super ipsum suctionem aquæ cydoniorum stipticorum alzarur, & pirorum alsceni, & malorum alsceni muzorum, & algobeira. Sitis autem eorum frangitur cum eis, quæ sunt sicut sauich hordei, aut sauich malorum cum aqua granatorum. Et oportet, ut non separentur ab eis odores confortatiui, & [d]§restaurentur§ super eos: & omne, quod mouet in eis subuersionem animæ, permutetur ad aliud. Et quandoque abhorrent quidam eorũ odorem panis: & quandoque delectantur eo quidam eorum. Et quandoque abhorrent quidam eorum odorem iuris: & quandoque delectantur eo quidam eorum. Et similiter uinum: & similiter suffumigationes. Fructuum autem odorem plures eorum recipiunt. Et oportet, ut non cibentur aliquo, dum non uerificatur eorum fames. Quòd si famem patiantur ante mundificationẽ, non cibentur: imò mittantur in balneum, & fundatur super capita eorum aqua tepida, & exeant, & non morentur. Si autem appareat spasmus, administra super iuncturas cerata leuia, calida, profundantia, sitque in hyeme cum oleo de nereiden & de lilio, & in æstate cum oleo ros. & uiol. Et similiter proijce super eum pannum infusum in oleis humectantibus lenitiuis, & in oleo de oliuis. Et oportet ut intentio sit in mandibulis, & incessanter [e]§eleuetur cum mento, & lacerto mouente genas§ inferiores ad superiora cum ceratis. Et iterum quum quiescit [f]§inflammatio§ cholericę passionis, & dormiunt, & excitantur, da eis in potu aliquid de robub: & fac eos ingredi balneum cũ facilitate, & non multiplicent moram in eo; imò quantitate, qua sumant de humiditate balnei: deinde

f B. cõmouẽte vel furioso
t B. temperes
u B. Alia litera. coadiutoriũ ex frigore
x †B. aromatiçæ
y B. vino
z B. cũ ingenijs facientibus dormire & cũ canticis vel cantilenis & alaragiha & cõpresione
a B. ipsa declinatio
b †B. corticum
c †B. muschata
d B. experiatur
e B. mollificet locus cõiunctionis mãdibulæ superioris cũ inferiori & lacerti mouentes
f B. uehemẽtia

g B.approxima eis aromatica
h B.fac quiesce re
i B.aquæ
K B.aut comedant

inde extrahe eos,&[g]§coopi ipsos,§& ciba eos cibo pauco leui,boni chymi,&[h]§calefac§eos: & nõ dimittas eos plurimum bibere[i]§ualde,§& separẽt inter aquam & uinum[k],§si sumpserint§ stiptica super cibum. Et præpara post illud in confortãdo stomachos eorum cum eis,quæ sunt sicut troch. de rof.parui & magni:& sicut geleniabin,& spodium,& cum eis quæ sunt sicut Alcãzi. Et multoties quidem fit balneum causa sparsionis humorum, & materiei cholericæ pasionis, & euentus confractionis in membris.

Annot.

Cap.16. & 18.
Cap.11. Cap.39
Cap.4.
Cap. 2.

De choleræ morbi curatione plura scribit Trallianus lib.7.plura & Celsus lib.4. & Paulus lib.3.& doctißimus Aretæus 2.de curat.acut.morb.sicuti uerò, ut Trallianus ait,hic morbus acutè internosci,& celerrimè curari postulat ob immodicam quæ ipsum sequitur,uirium dissolutionem;ita in hac eorum,quæ eijciuntur,suppreßione, malam esse testatur Aretæus.propterea; & Auic.& cæteri,initio,euacuãdis prauis humoribus insistũt,uentriculi os tum superius,tum inferius, tum etiam intestina molestantibus, putat enim Celsus affici in hoc morbo,non uentriculum dumtaxat, sed etiã intestina, quãuis Gal.3.de sympt.cauf.ipsum inter uẽtriculi uitia reponat; non ob id tamen negans simul affecta intestina esse, ut, quæ pyloro annectantur.Iure ergo & uomitum,& alui solutionem hic parat,euacuãdæ materiæ gratia, quæ affectum facit; licet affectus ipse astrictionem postulet.At uerò,quum non una causa choleræ sit,sed plures,quas author & supra,quum de fluxionibus generatim ageret, & hic,innuit, & Alex. planè docet: quumq; inter has causas & inanitio & uentriculi imbecillitas ab Alexandro referatur;dubitare meritò quis posset, an in cholera ex inanitione & uentriculi imbecillitate,uel uomitoria uel purgantia conueniant. Breuibus ergo, quamuis procatarcticæ huius morbi causæ & uacuatio & uentriculi imbecillitas fuerit; proxima tamen, & affectum continens causa humorum est prauitas,uentriculum uel intestina urgens:ut etiam in his, si non prægressæ; continentis tamen causæ gratia,euacuatio sit opportuna: quam tamen sequi statim debent roborantia. ita, ut non perperam ab authore nostro;atque alijs in cholera generatim euacuatio proponatur.

De regimine fluxus medicinalis. *Cap. 14.*

AD hoc iam singulare fecimus capitulum, ubi diximus medicinas solutiuas, & uomitiuas,& earum administrationem. Sed cũ hoc nos dicemus breuiter, quòd in principio sui oportet,ut curetur cum lactibus & oleis, & propriè quum ingeniatur in lactibus ut sint stiptica: & in oleis ut sit in eis aliquid ex hoc. Hoc enim temperat causam[a]§sanguinis.§ Et quandoque sufficiunt in principio lac,& oleum, & aqua calida: & quandoque est sanatio in potando ista una uice post aliam.Et bibatur aqua calida, & propriè quum adhæret ex substantia medicinæ aliquid stomacho, & intestinis. Ipsa enim[b] §transmittit § eius audaciam: deinde[c] § consequaris illud cum clysteri confortato temperatè, & cibo similiter.§

a B. agentem mordicationem
b B.remouet
c B.quũ sequit ad illud clystere glutinatiuũ tẽperans eam: & cibus similiter est iuuatiuus

Annot.

Egit & de hac re & lib.1.Fen 4.Egit & Paulus lib.7. Cap.7. Cap.7.

De cura fluxus cretici. *Cap. 15.*

NOn oportet ut retineatur fluxus creticus, quum non perducit ad timorem. Quod si superfluat,curetur cũ propinquo illi, quo curatur cholerica pasio:ueruntamen non oportet ut cibetur aqua carnis,si fuerit ægritudo acuta ualde:imò cibetur eo,in quo est infrigidatio, & ingrossatio,sicut ẽ sorbitio facta ex sauich hordei,& sauich malorum.Et si tolerat carnem,cibetur cum eis,quæ sunt sicut pisces recentes,decocti cum granis granatorum,aut cum aqua eorum conditi cum seminibus stipticis: & quæ sunt ex coriandro in aceto posito, & exsiccatio,& similibus ei.

Annot.

Quæ iudicãtur,& iudicata sunt integrè, neq; mouere,neq; nouare aliquid,siuè medicamẽtis,siue aliter irritãdo,sed sinere oportet.1.aph.tũ uerò integrè iudicatur præter cætera quæ ad exactam crisim opportuna sunt, de quibus Gal.in com. aphorismi iam citati, quum neq; plus neque minus educitur quàm oporteat. Quòd si superfluat excretio,neque eam æger toleret, siue, ut ait Gal.lib.de humorib. Com. 1. cruda sint, uel fœtida, cohibenda fluxio non erit:erit tamen temperanda, habita semper de uiribus animaduersione.

Aphor.20.
Com.19.

De tenasmone. *Cap. 16.*

PRincipium,quod te oportet scire de disposi tione tenasmon est,an est tenasmon uerum, aut tenasmon mendosum. Et tenasmon quidem mendosum est,ut sit in ano fex sicca retẽta, & quandoque exprimitur ex ea aliquid. Et quandoque abradit intestinum propter laborem, qui prouenit ex motu eius: quandoq; enim est illud, & existimatur quòd illic sit tenasmon.Si ergo est aliquid ex illo,oportet ut cures ipsum cum clysteribus lenibus,& cũ collyrijs mordicatiuis. quòd si non agunt clysteria lenia,acue ea cum lenitate, & humiditate sua,aliqua acuitate, ut extrahatur, [a]§graue§ex eis:deinde si indiges in reliqua humiditate & lenitate pura,sis contentus eis. Et quandoq; indigebis, ut in potu des pilulas de bdellio, aut gummi albotim,si fuerit illic grosșitudo materiei.Et si fuerit caliditas,indigebis eis,quę sunt sicut casia fistula,& syrupus uiol.& similia; et pilulis factis ex medulla casiæ fistulæ cum succo liquiritiæ, & dragacãtho.Si autem fuerit tenasmõ purum,tunc si fuerit causa eius frigus adueniens ano, curabis ipsum uaporationibus,[b]§& cum clysteribus § calidis,& cum furfure,cum quo uaporabuntur anus,& coxæ,& pecten,& emunctoria. Et sedeat super milium & salem,calefacta ãbo in panno. Aut uaporetur cum spongia,& aqua calefacta:& cum spongia sicca calefacta. Et inungatur cum cerato,ex quibusdam oleis calidis, & stipticis:& calefiat locus eius. Et[c] §permisce cum§ cum uino calefacto,& oleo omphacino:aut præcipe ei ut ingrediatur balneum calidum, & sedeat super terram calidam.Et scias quòd frigus nocet tenasmon in pluribus horis: & propter illud est calefactio

a Alia litera. fæx dura
b B.cum panis
c B.liniatur

calefactio subtilis conferens ei in pluribus dispositionibus. Et similiter sunt plures species tenasmon, quibus confert uaporatio: sicut nocet eis in frigidatio. Et pluribus speciebus eius nocet [d] §assumptio medicinarum, quæ§ generant chymum grossum, & uiscosum. Et si fuerit causa eius duri ties rei, super quam sedit homo, mollificetur cũ cerato ex oleo anethino aut chamæmillino cum bdellio, & cera, aut cum oleo calido, in quo ponas spongiam, & appropinques loco. Et si fuerit causa eius apostema calidum, stude in retinendo illud, quod currit ad apostema in uia uenarũ, aut ex uia fluxus: & rege apostema, & tempera humo rem calidum. Et oportet, ut curetur in initio sui cum phlebotomia, si necessarium fuerit, & cũ minoratione cibi multa: imò fac eum ieiunare si possibile est ei illud, duobus diebus. Et ut administres super eũ in principio aquas & embrochas, quæ declinant ad frigus aliquod cum mollificatione & prohibitione eius, quod effunditur ad ipsum. Et ex eis, quæ conferunt ad ipsum, est filtrũ infusum in aqua myrti, & rosæ cum alcanna pauca. Et fiat clystere etiam in primis cum eis, quæ sunt, sicut aqua hordei, & aqua solatri, & aqua rosarũ, & oleũ ros. & albumen oui. Et si causa fuerit fluxus, retinebis ipsum sicut scis: deinde embrochabis & emplastrabis cum mollificatiuis ex chamæmilla, & anetho commistis cum eis, quæ scis ex stipticis: deinde administrabis maturatiua, [e] † §

quamuis sint§ omnia illa in locis præteritis. Et quandoque confert clystere cum oleo dulci decocto cum aliquo ex stipticis. Et quum tu cibas, melius quo cibas est lac recenter mulctum, decoctum; quoniam retinet fluxum desuper, & lenit locum. Et ex medicinis bonis, quum uis maturationem, & resolutionem, & sedationem doloris, est emplastrum de fœnugræco & maluis, & emplastrum de meliloto, & emplastrum de caulibus decoctis. Quòd si necessarium fuerit fortius, ponatur cum eo parum cepæ assatæ, & parũ bdellij. Et ex† maran expertis, quum apostema est inflammatum, dolorosum, est ut sumantur plumbi adusti & lauati, & cerusæ plumbi [f] §præparatæ cũ opopanaco, § & merdasengi conditi, partes æquales, & conficiantur cum uitello oui, & oleo ros. Et nos probauimus ipsum, & inuenimus in fine ultimum. Et si uis, distilla super ipsum aquam solatri, aut aquam coriandri. Et si uis, adde in ipso climiam. Et quandoque confert eis [g] §climia§ sola cum uitello oui, & oleo ros. Quòd si causa tenasmon fuerit apostema durum, curabis ipsum cum eo, quod scis de curatione apostematum durorũ. Et ex eis, quæ experta sunt in hoc, est ut sumátur bdellium, & crocus & alcanna, [h] § & sinapis § & alkeiri citrina sicca, & cerusa plumbi: deinde aggregentur illa omnia cum [i] §eo, quod tegit adipem§ gallinæ, & anatis, & medulla cruris uaccarum, & propriè uituli uaccarum, permistis cum uitello oui, & oleo ros. & oleo alkeiri, & fiat ex eis marã. Si autem fuerit causa eius humor putrefactus, imbibitus illic, ex phlegmate aut cholera, aut fuerit phlegma uiscosum, curabis ipsum cum ablutione. Et illa, quæ melior est, est quæ fit cum eis, quę sunt sicut aqua oliuarum salitarum, cum qua fiat clystere mensura mediæ lib. sumpta ex ea, donec egrediatur illud, quod est illic: aut fiat clystere ex succo foliorum siclæ cum uirtute uiolarum, & turbith: deinde cura ipsum cum sedantibus dolores ex collyrijs tenasmon. Et quandoque facit necessarium phlegma potare pilulas fœtidas. Et si fuerit causa residuum eius, quod descendit in hora, tunc si illic fuerit fluxus, retinebis ipsum. Quumque retinueris, considerabis: nam si æger tolerauerit, & non fuerit spes, quòd fluxus redeat, clysterizabis quàm leuiter poteris: aut suppones collyrium ex uiolis cum pauco sale, si materia fuerit cholerica, & ex medulla cassię fistulę, coagulata cum pauco baurach, & turbith, si fuerit materia phlegmatica. Et si non audes illud, [k] §redi ad illud, §quod mollificat, & [l] §attrahit, § & sedat dolorem ex embrochis, & collyrijs. Et quando difficile fit tenasmon, & non est illic materia egrediens, & non est nisi eleuatio ad scellam frequens, cuius quandoque est causa apostema durum, & quandoque est frigus inseparabile; tunc assidua uaporationem eius cum lana infusa oleo calefacto sicut oleo ros. & oleo myrtino, & uiol. & chamæmillino, & pauco uino: & infunde cum illo oleo anum & pectinem, & testiculos. Quod si non sedetur, tunc clysteriza ipsum cum oleo sisamino tepido: & retineat ipsum per horas aliquas: quoniam sanat eum. Et hoc quidem regimen antiqui dixerunt, & fecerunt ipsum quidam posteriorum: & nos iam experti sumus ipsum: & est uehementis iuuamenti. Si autem fuerit ab ulceribus, & corrosione, considera: & tunc si est natura sicca, nõ dimittas siccitatem eius: imò stude in leniendo ipsam cum æquali lubricitate, ut præcipitetur egestio. siccitas enim egestionis in huiusmodi ægritudine est mala ualde: & oportet ut non cibentur amaris, neque salsis ualde, neq; acutis, neque acetosis ualde: omnia enim illa faciunt egestionem mordicatiuam, & dolorosam, aut ex coriatiuam. Et ad ultimum oportet ut cures ipsum curatione corrosionis intestinorũ, & [m] §chole§ ipsorum, confidens in collyrijs. Et si non indigueris mundificatione, incipies, & clysterizabis ipsum ex aqua mellis & pauco sale commisto ei. Et [n] † § §sit clystere eius [o] § cum§ hoc clystere, [p] §ita ut non sit fæx§ in intestinis: aut fac collyrium ex melle, & baurach & administra ipsum: deinde labora in curatione ulcerum. Et si fuerit ab hæmorrhoidibus, & fistulis, & ragadijs, curabis causam cum eo, quod dicemus in capitulo suo.

[d] B. administratio ciborũ qui
[e] † B. Et si fuerit illic collectio administrabis aperitiua post digestionẽ & iam sciuisti
† ceratis
[f] B. factæ cũ putrefactione
[g] B. chimoles
[h] ——— B.
[i] B. vnctuositate adipis
[k] B. expelle cũ eo
[l] B. stupefacit
[m] B. alchole
[n] † B. si
[o] B. sicut
[p] B. non facit aliquid idest nõ nocet. Alia lsa. non moratur

De collyrijs, quæ supponuntur ad tenasmon. Cap. 17.

Collyriorum autem, quæ ad tenasmon supponuntur, melius est, quod ex eis est magis stipticum. Et ex eis est collyrium Alex. notum: & ex eis est collyrium de sandaraca: & collyria plurima ex eis, in quibus est narcoticitas, quæ iam diximus in curatione ulcerum. Descriptio collyrij ad tenasmon. ℞. opium, castoreum, & thus, & crocum: fiat ex eis collyrium, & supponatur. Et iterum gallæ immaturæ, cerusa plumbi, thus, sanguis draconis, opium. Emplastra uerò sunt emplastra facta ex uitello oui, & medulla similaginei panis & chamæmilla: aut aqua eius expressa ex ea, quæ humida est, & anetho sicco, & althæa,

thæa, & mucillagine ſeminis lini,& ſimilibus. Et ex bonis,quibus fit emplaſtrũ ano eius, ſunt porri [a] §de ſceni § decocti elixati cum butyro uaccino,& oleo roſ.& pauca cera colata. Suffumigationes autem ſunt ſuffumigationes notæ ad eos, quibus utantur quum dolor fit fortior, ita ut ſedeat ſuper ſedem perforatam,ſuper quam æquetur anus:aut ponatur ſubtus traiectorium,per q̃d fiat ſuffumigatio. Ex illis itaque eſt, ut fiat ſuffumigatio ex [b] §ſulphure§& nucleis oliuarũ, & ſtercore cameli. Et ſi fiat ſuffumigatio cum plurimo ſulphure, ſubito iuuatur eo. Aquæ uero, in quibus ſedent quidam,ut ſedetur dolor, ſunt ſicut aquæ,in quibus decoquuntur maluæ & anethum,& chamæmilla,& althea. [c] § Et quidem § ut retineatur illud,quod currit,ſunt aquæ,in quibus decoquuntur ſtiptica. Et oportet ut aggregetur inter aquas ſecũdum neceſsitatem. Quod ſi anus egrediatur,lauetur,& mundetur,& reducatur: & ſedeat ille,cuius eſt,in aquis ſtipticis ualde: aut fiat ei emplaſtrum poſt reductionem, & reuerſionem cum ſtipticis [d] §confortatiuis§contritis & aggregatis cum quibuſdam ſuccis ſtipticis.

a B.ſcemi

b B.cappare uel radice capparorum

c B. & melilotum. Sed

d B.fortibus

ANNOT.

Tineſmus ſicuti ex uarijs cauſis rectum inteſtinum affligentibus prouenit, ita & uarijs modis curatur. Hanc rem author noſter fuſius proſequitur. Tu uide & Alex. lib. 8. Paulum lib. 3 & Celſum lib. 4.

Cap. 19. Cap. 41 Cap. 18.

TRACTATUS TERTIUS.

De inceptione ſermonis de doloribus inteſtinorum.

De punctione. Cap. 1.

AUSAE punctionis aut ſunt uentoſitas coarctata,aut ſuperfluitas acuta,mordicatiua, aut baurachia ſalſa mordicatiua,aut [a] §humor uiſcoſus, qui § non expellitur:aut ulcus [b] §apoſtematis,§aut ſerpentes,& aſcarides. Et ex punctione eſt,quæ eſt ſecundum ſemitam criſis: & eſt ex ſignis eius. Et omnis punctio uehemens eſt ſimilis cholicæ:& cura eius eſt cura cholicæ, niſi cholericæ:nam ſi ipſa curatur illa cura,eſt in ea timor magnus, imò punctio: quæ non eſt cum fluxu, quum fortior fit,eſt cholica aut iliaca. Et quando peruenit punctio ad cuzez,& uomitum, & ſingultum, & deſtructionem rationis, ſignificat mortem.

a B.groſſa viſcoſa vel hærens q̃

b B.& apoſtemia.

ANNOT.

Punctorium dolorem membranoſæ partis ſymptoma eſſe teſtatur Gal. 2. de loc. aff. membranoſa autem inteſtina ſunt,ut talis prorſus eorum ſit dolor. Sequitur hic,ut Gal. 12. meth. & Paulus lib. 3. ſicuti & in cæteris partibus uel intemperiem,ut frigus calorem immodicum:uel ſolutionem continui, ut tenſionem & mordicationem. nempe quæ mordicant, erodunt quodammodo, & ſubſtantiam diuellunt; de qua re Gal. 1. de ſympt. cauſ.

Cap. 5.

Cap. 7. & 8. Cap. 43.

Cap. 6.

De ſignis. Cap. 2.

VEntoſa quidem fit cum rugitu,& inflatione, & extenſione,ſine grauitate, & quiete cum exitu uentoſitatis. Factam uerò ab humore cholerico,ſignificant [a] §grauitas§cum uehementia mordicationis inflammatæ, & ſitis, & exitus eius in egeſtione,& eſt ſimilis cholicæ. Et ſi curetur cura eius,erit timor maximus. Signa autem factæ ab humore baurachio, ſunt mordicatio cum grauitate,addente, & egreſsio phlegmatis in egeſtione. Et ſigna factæ ab humore groſſo,uiſcoſo,ſunt grauitas,& adhærentia doloris in uno loco,& exitus huius generis in egeſtione. Et ſigna factæ ab ulceribus ſunt ſigna excoriationis nota. Et ſigna factę ab apoſtemate ſunt ſigna apoſtematis dicta in cap. colicæ. Et ſigna factę à uermibus ſunt ſigna vermium dicta in capitulo uermium.

a B. ſup ipſum paucitas grauitatis

ANNOT.

Pulchrè ſingulas punctorij inteſtinorum doloris cauſas inuicem diſtinguit. Vnum tamen ſcribit, quod dubitationem facit. quandoquidem punctionis ex bilioſo humore ſigna afferens, grauitatem adeſſe ait cum uehementia mordicationis. At propriè grauitas non bilẽ, ſed potius pituitam ſequitur,uel ſanguinem,uel inflammationem. de bile autem,quòd grauitatem faciat,improprie dictũ uidetur; quum ſuapte natura leuis ſit humor non grauis. Verùm probè author grauitatem dolori adiungit qui ex bile. licèt enim ſi bilem reliquis humoribus conferas,grauis non ſit,neque grauitas quæpiam ſentiatur; collata tamen flatibus, de quibus primo loco dixit,grauitatem quandam coniunctam habet, quam nõ habent flatus. Adde quòd grauitas multitudinem ſtatim indicat,quam adeſſe forte neceſſe eſt,ut in inteſtinis mordicatio & punctio illa ſentiatur:quum alioqui ad ea ſemper naturæ inſtituto feratur bilis,ſtimuli & excernendarum fæcum gratia;neque tamen, quia non immodica eius copia eſt, punctorius dolor ſenſum afficiat. quamuis interea non negarim abſque multa bilis copia, ſola uehementiori acrimonia concitari dolores poſſe.

De cura. Cap. 3.

OPortet,in omni punctione materiali [a] §nocente ſua materia,§ut uomat habens eam: deinde ſoluatur. Sed punctio, quæ eſt ex uentoſitate,curetur prius cum regimine conueniente,& alienatione eius,ex quo generatur uentoſitas,& minoratione comeſtionis, & paucitate potus aquæ ſuper cibum,& paucitate motus ſuper cibum. Deinde ſi fuerit uentoſitas inſeparabilis,tunc oportebit ut curentur inteſtina cum clyſteri euacuante humorem, [b] §ex quo ipſa euaporat§& adminiſtretur in eo adeps gallinæ, & oleũ roſ.& cera. Aut cum eo,quod bibitur,ſi fuerit ægritudo ſuperius,ſicut [c] §& dactylum § & hiera in aqua de ſeminibus:& ſimiliter diacydoniten. Deinde ſumat ea,quæ ſunt ſicut theriaca,& [d] §ſocrugene§& ſimilia:& ſicut ſemina reſolutiua uentoſitatum. Deſcriptio clyſteris. decoquantur polypodij,centaureæ,cymini,anethi, rutæ ſiccæ, fœnugræci,ſeminis apij [e] † § in aqua decoctione bona, deinde ſumatur ex ea pondus. c. 3. & ponantur [f] §uel§ diſſoluantur in ea [g] §opopanacis§bdellij amborũ an. 3. s. aut minus,

a B. propter materiam eius quæ ſucceſsiuè effunditur

b B. euaporantem in eis

c B. alſeriaran & electuarium de dactilis

d B.ſaganea

e † B. partes æquales

f B. &

g B. ſerapini

aut plus secundum necessitatem: & distilletur super ea olei de nereiden. ʒ.x. aut olei rutę[h] †§ §& mellis. ʒ.x. Puluis. ℞. cymini, baccarum lauri, rutæ, & ammeos omnium an. ʒ.s. & penidij lapidosi. ʒ.v. fiat ex eis puluis, & est dosis. i. Et iterum sumatur centaureæ grossæ pondus aurei. j. cum decocto. Et ex eis, quæ sunt mirabilis iuuamenti apud experimētatores, est[i] §calcaneus§ porci: aduratur, & sumat ipsum in potu habens punctionem uentosam. Aut detur in potu de granis lauri siccis solis duo cochlearia. Et ex eis, quæ cōferunt ei & phlegmaticæ est illud, quod ℞. granorum alben & carpobalsami. amborum ana. ʒ.i. bibat in aqua calida in mane & sero. Et ex emplastris communibus utrisque, sunt auellanæ assatæ, cum corticibus suis, cum quibus[k] †§ §emplastretur locus[l] §semper.§ Et similiter uaporationes cum eis, quæ sunt sicut anethū, & ruta, & sampsucus sicca. Et emplastratio umbilici, uel suminis cum granis lauri contritis & confectis cum uino, aut cum aqua rutæ, & reseruata tota nocte, iuuatiua est ualde. Et cibus uentosæ & phlegmaticæ sit ex eis, quæ sunt sicut ius alcanebir & gallorū decrepitorū, æquatū cū anetho plurimo & spēbus uel pipere & seminibus. Et sit cōtētus iure. Et fit panis, panis salitus bn̄ cōfect⁹. Et alkiskar rectior ē ei. Et uinū sit uetus subtile. Et oportet ut utantur exercitio subtili ante cibū. Et ericius assatus secundum quod dicitur, confert punctionibus[m] §ambabus simul.§ Factæ autē ex phlegmate uiscoso[n] §cognoscitur cura, ex cura§ uentosę, nisi quia oportet ut intentio sit in mūdificando plus, aut de subtus, aut desuper. Et ex eis, quę cōferunt illis in ipsa, si non fuerit fluxus, est puluis amomi [o] §sumptus per se sequente potu.§ Et confert ei sumere in potu nasturtium [p] §cū oleo§ & troc. alefeniati. In facta autem ex phlegmate salso, oportet ut incipiatur ab euacuatione eius cum clysteribus, quæ recipiunt turbith, polypodium, in quibus sit æquatio[q] †§ § cum eis, quę sunt sicut aqua sebesten, & uiol. & ut euacuetur etiam cum eis, quæ sunt sicut hiera picra & dyacidoniten. Deinde administrentur cibi boni chymi, impinguati pinguedine bona: sicut pinguedo facta ex carnibus arietum[r] †§ §& gallinæ, & pullorū pinguium. Et minoretur cibus cum bonificatione eius: & bibat uinum subtile paucum. Et ex eis, quæ conferunt in omni punctione frigida, & sumere in potu aquam mellis cum granis[s] §arasceid§ & aniso, & acoro, granis lauri, & aristol. & folijs lauri, & centaurea, & xilobal. & singulariter & cōposite. In facta autem à cholera, oportet ut consideretur, quòd si fuerit illic uirtus fortis, & materia plurima, euacuetur cum eis, quæ sunt sicut decoctio myrobal. cytri. & sicut aqua granatorum, & parum scammoneæ, aut absque scammonea: imò sola, & sequatur eam aqua calida. Et cum eis, quæ sunt sicut decoctio tamarindorum, & cassiæ fist. & siracost. & quæ sunt similia illis: deinde æquetur materia cū eis, quæ sunt sicut semen psyllij cum oleo rof. & aqua granatorum, & succus cucumeris cum oleo rof. Et emplastretur uenter cum emplastris frigidis, & sint in eis solatrum, & superiora uitis, & oportet ut misceantur cum eis etiam sicut absinthium. Et cibi sint illi, qui fiunt de lentibus & de sumach, & de spinachijs, & de berberis, & similes illis. Et oportet ut caueatur ab errore cadente in ea, & existimatur quòd sit colica, & curatur cura eius, & moritur infirmus. Veruntamen nos redibimus ad cognitionem integram eius, quo oportet, ut curetur hæc pars pūctionis, quum loquemur de speciebus cholicæ. [t] §Existimo§ ergo complementum eius sermonis in eo illic. Factæ autem ab ulceribus cura est ulcerum: & iam diximus eam. Sed factæ ab apostemate cura est cura apostematum. Verùm factæ à uermibus cura est cura uermium.

[h] †B. ʒ.x.
[i] B. chiab
[k] †B. calefactis vel actu calidis
[l] —— B.
[m] B. omnibus.
[n] B. appropinquatur cura ei⁹ curæ
[o] —— B.
[p] B. cū passulis
[q] †B. aliqua
[r] †B. lactantiū vel agnorum lactantium
[s] B. alrasad
[t] B. cholericæ. Expectetur

Annot.

Vnum hic scribitur animaduersione dignum. In omni ait punctione materiali, quæ sui materia offendat, uomēdum esse, postea soluendum. Cur uomendum absolutè iubet? Certè seruandus naturæ impetus est, & eò dirigenda materia, quo repit per loca conferentia. ac propterea si forte uomitum natura tentet, uel si etiam in uētriculo materia sit, præponendus profectò uomitus uidetur. non tamen si natura subductionem paret; uel materia non in uentriculo, sed in intestinis præsertim inferioribus fuerit. Sanè si in inferioribus intestinis materia sit, non est per uomitum educenda. neque etiam si in superioribus quidem sit, natura tamen uomitionem non tentet, uomitus probandus uidetur. At si nausea cum dolore simul insistet, quod sæpißimè in his intestinorum doloribus accidit, tunc à uomitu inchoandum erit, deinde & aluus pharmacis subducenda. Existimarim ergo Auicennam non planè in punctione omni uomitum consuluisse; quod quidam reuellendi gratia præcipi existimant; sed ordinē solùm adnotasse, quo obeunda utraq; hæc, & uomitus, et purgatio, ubi utraq; agenda fuerint. alioqui enim reuulsione opus non est, ubi materia ad intestina irruat, sed permittenda ut per ignobiles uias & proprias feratur. nisi fortaße, ut in alui fluxionibus, de quibus supra actum est, cohibendæ fluxionis immodicæ gratia id fiat: quod tamen non nisi transacto initio obiri debet; quum in doloribus alioqui intestinorum nihil morādum sit, quin sedentur.

De rugitu, & egreßione uentositatis absque uoluntate. Cap. 4.

RVgitus generatur ex multitudine uentositatis: & generant ipsum cibi inflatiui: aut malitia digestionis propter aliquam caussarum in malitia digestionis, quæ est in membris, aut est in cibis. Et plurimum quidem est in membris, & non fit nisi propter frigiditatem: aut propter casum uirtutis, sicut in fine phthisis. Et plurimum quidem fit cum lenitate naturæ, & stimulatione necessitatis egestionis. Et quādoq; fit in intestinis superioribus subtilibus, & est sonitus eius acutus: & fit in grossis & est sonitus eius grauior. Et quando permiscetur ei humiditas, est decliuis ad gurgulationem. Et quandoque rugitus est signum crisis:[a] †§ § & quandoque accidit propter communitatē splenis. Et quandoque rugitus accidit multoties patientibus[b] §in mirach propter constrictionem, § propterea quòd intestina eorum infrigidantur. Et quandoque fit quum in hepate est debilitas. Exitus autem uentositatis absque uoluntate, quādoque fit propter mollificationem recti, & quandoque fit propter mollificationē ieiuni:[c] §& quādoque

[a] †B. & est pronosticatio flux⁹ ventris
[b] B. mirachialē passionem propter oppilationes multas
Alia litera [c] —— B.

doque fit propter utrasque mollificationes, § & distinguitur inter utrasque per illud, quod uidetur de paucitate sensus ani, aut frigiditate eius.

De cura. Cap. 5.

Regatur cum alienatione ciborum inflatiuorum, plurimorum, cum tolerantia famis, & confortatione digestionis cum eis, quæ iam sciuisti, & resolutione uentositatis cum medicinis, quas dicemus in capitulo colicæ uentosæ. Et ex eis, quæ bona sunt in hoc in pluribus horis, est diacyminum, & iterum diapipereon, & iterum acorus conditus. Et si fuerit cum fluxu, tūc alcauzi. Et iterū sumatur cymini, & ammeos, & keisim, & carui, omnium an. pars. j. anisi partes ij, & fiant ex eis suffuf cum penidijs lapidosis, pondere. ʒ. v. Et curetur exitus uentositatis absque uoluntate curatione paralysis ani: aut assumptione theriacæ, & olei [a] §alkekengi§ & inungatur illud, quod est supra umbilicum, cum oleo costino, & similibus, si fuerit propter ieiunum.

a B. alkelkelanegi

ANNOT.

Flatus intestina frequentissime occupant, uarios strepitus excitantes, de quibus lege Gal. 3. de symp. caus. Habent uero easdem causas quas in cæteris partibus, de quibus copiose in superioribus.

Cap. 2.

De colica & retentione fæcis. Cap. 6.

Colica est ægritudo intestinalis dolorosa, cū qua difficilis fit exitus eius, quod egreditur per naturam. Et colica quidem secundum ueritatem est nomen eius, in quo est causa in intestinis grossis [a] § .s. §colon, & quæ sequuntur ipsum: & est dolor, qui multiplicatur in eis ꝓpter frigus eorum, & propter spissitudinem ipsorum: & propter frigus eorū multiplicatur super ea adeps. Quòd si est in intestinis gracilibus, tunc nomen proprium ei secundum scientiam ueram est ileos. Verùm quandoque [b] §est§ileos in quibusdam locis colica, propterea quia uehementer est ei similis. Et causæ colicæ, aut cadunt propriè in colon, aut cadunt in alijs, & perueniunt ad ipsum secundum semitam communitatis. Et causæ eius, quæ cadunt in ipso propriè: aut sunt malitia complexionis singularis calida, aut frigida, aut sicca. & calida quidem operatur [c] §exsiccatione sua, & constrictione sua reducente nutrimentum ad hepar, & expellente illud ad ipsum.§ et frigida congelatione sua, aut faciendo accidere malitiam cōplexionis nociuam. et plurimum eius est in terris frigidis, & quum flat septentrio. Et frigus quidem quandoque facit illud, propterea quòd restringit lacertos uentris, & peruenit calefactio eius ad concauitatem, & exsiccat fæcem, & stringit lacertum ani, & expellit fæces, & quod cū eis est ad superiora. Et sicca operatur propter priuationem eius, quod lubricat fæcem, & inuentionem eius, quod exsiccat eam, & exsiccat ipsam. Malitia autem complexionis humidæ singularis non semper est causa colicæ, nisi accidat ex ea accidens, quod sit causa colicæ, frigida aut humida materialis: aut [d] † § §malitia complexionis cum materia: aut [e] †§ §materia calida, quæ inflammat, & mordicat, & separat cōtinuitatem, & pertransit terminū punctionis, per-

a —— B.

b B. nominatur

c B. propter uehemētiā exsiccationis eius & ꝓpter uehemētiā cōuersionis uel directionis cibi ad hepar & expulsionis ei[p] ad ipsum.

d † B. sunt sicut

e † B. cum

ueniens ad terminum colicæ: aut frigida, [f] § redit ad§malitiam cōplexionis diuersæ frigidæ. [g] § Qđ autem§accidit de separatione continuitatis [h] §subito, quamuis sit illud cum essentia colicæ, tamē§ quandoque facit ipsum accidere frigus propter hoc, quod generatur ab ipso uentositas in corpore intestinorum, hora post horam. Et quandoque est humor faciens hunc dolorem, aut illum, qui propinquus est ei, melancholia. Et quādoque est eius euentus cum paroxismis, & apud comestionem cibi. Et quandoque sedat ipsum uomitus rei acetosę, melācholicę; licet sit huiusmodi uomitus in huiusmodi dolore secundū plurimū phlegmaticus: & generat ipsum frigus membrorū: aut malitia digestionis; & cibi, & fructus, & olera. Aut est causa colicę propriè, oppilatio prohibens egestionem, & humores & uentositates à penetratione, & ipsi expelluntur, & accidunt dolor & extensio maxima. Et plurimum huius oppilationis, quum non est apostema, accidit postquam repletur monoculum: deinde peruenit ad colon. Et hæc oppilatio, aut est ex apostemate in intestino: & plurimum eius est calidum. Aut ex humore phlegmatico, uiscoso, implente spatium eius, & oppilat ipsum. & est illa, quæ fit secundum plurimum: & est illa, quæ iuuatur febre. Aut ex uentositate accidente: aut propter torsionem contorquentem [i] † § §propter uentositatem torquentem [k] §& incisionem§ligamenti: aut rupturam [l] § aut attritionem: aut§expulsionem intestinorum ad partes inguinum, & testiculorum: aut rupturam supra illud: aut propter uermes, [m] † § §comprimentes. Aut propter fæcem siccam, & hæc fæx sicca est, quoniam ipsa est fæx ciborum siccorum: aut quia remanet tempore longo, & siccatur. Et est causa remanētię eius, debilitas expulsiuæ in intestinis: & multoties est hæc remanētia propter potum rei narcoticæ stupefacientis uirtutes operantes in fæce: & cū hoc [n] §possibile est etiam, ut debilitetur uirtus expulsiua, §quæ est in lacertis uentris, sicut accidit ei, qui multiplicat coitum. Aut propter destructionem sensus intestini. Aut paruitatem effusionis choleræ expellentis, lauantis. Aut quoniam mesaraica exsuccat ex ea humiditatem plurimam. Aut propter prouocationem sudoris superflui: aut exercitia facientia sudare. Aut propter uehementiam raritatis corporis, propter complexionem, quæ est in ipso: quare[o] §obedit attractioni§aeris continētis calidi: & propter hoc est balneatio cum aqua calida ex eis, quæ retinent naturam. Aut propter aerem, ex calefactione cuius consequitur, ut attrahat humiditates, & si fuerit absque raritate. Aut propter [p] §raritatem fistulosam.§ Et quandoque fit propter artem facientem necessarium tactum caliditatis, sicut uitrearia, & ferraria, & fusoria. Aut propter complexionem in uentre ipso calidam ualde, exsiccantem caliditate sua: aut est causa in illa caliditate in paucis dispositionibus multitudo choleræ acutæ effusæ ad uentrem aduentis fæcem, quum inuenit eam præparatam ꝓpter paruitatem suam: aut propter siccitatem substantiæ suæ: & hoc est secundum minus: sed secūdum plurimum ipsa soluit naturam. Et quum accidit hæc colica [q] §in principio, § nocet intestino, & dolorem facit uehementem, intolerabilem. Et

f B. facit dolorem propter

g B. aut cū eo quod

h B. cū transitu eius quāuis fuerit illa non pura vel non uera colica & Alia litera cum contractione ipsius quamuis fuerit illa non pura

i † B. intestina

k B. aut disruptionem

l B. & herniam &

m † B. congregatos

n B. congelātis etiam, aut propter debilitatē virtutis exprimentis

o B. præparatur ad attractionē.

p B. resolutionem creticam Alia litera resolutione fistulæ. Alia litera. resolutionem fistulosam

q B. quæ est secundum minus vel raro

quandoque est causa illius caliditatis uehementia frigoris aeris exterioris; quare coarctat caliditatem interius, & cum hoc prouocat urinā, & cōstringit anum: quare impellit fæcem ad superiora: aut propter complexionem siccam in intestinis, & uentre; quare exsiccatur fæx: aut propter tenasmon[r] §apostematis§recti; quare[s]§ exsiccatur§ fæx. Et existimauerunt quidam, quòd quandoq; lapidescit illud, quod retentum est in intestinis, & egreditur lapis. Illa autem, quæ est per communitatem, est sicut si accidat in hepate, aut in uesica, aut in renibus, aut in splene, apostema: & communicet ei intestinum per hoc, quod coarctat illud apostema de substantia eius, & constipat ipsum, & oppilat illud. & sicut si communicet renibus in doloribus lapidis, & debilitet operatio eius in expulsione humorum: quare retinentur in ipso, & accidit cholica per communitatem lapidis sit ex eis, quæ similantur dolori colicæ, & occultatur nisi illi, qui prouisionem habet. Et nos dicemus differentiam inter utrasque cum signis. Et quandoque accidunt cholica, & ileos secundū semitam accidentis ægritudinum pestilentialiū, aduenientium: & perueniūt de regione ad regionem, & de homine ad hominem. Et iam retulit illud quidam medicus de antiquis: & dixit, quòd perueniebat quidam eorum ad epilepsiam: & erat epilepsia mortalis: & quidam ad[t]§resolutionem§ intestini colon, & mollificationem eius cum incolumitate sensus eius, & sperabatur cum huiusmodi, euasio. Et erat plurimum eius ileos: & lædebatur colon secundum semitam permutationis similis crisi. Inquit, & quidam medici curabāt eos cura mirabili: ipsi nanque cibabant eos lactuca, & endiuia, & carnibus piscium grossis: & carne[u]§omni habenti§ungulam[x]†§ § in pedibus, & omnibus illis infrigidatis, & aqua frigida, & acetosis: & sanabant eos cum hoc ita, quòd sanabant omnes[y]§taliter ne caderent§in epilepsiam, & paralysim prædictam. Et sanabāt quosdam eorum, in quibus erat inceptio epilepsiæ. Et quandoque accidit cholica habentibus tetanum; quare deficiunt in expellendo fæcem, & humorē ab intestinis superioribus, sicut ipsi deficiunt in retinendo, quod est in inferioribus. Et quandoq; est frigus complexionum eorum causa cholicæ. Et plurimū quidem accidit cholica à phlegmate grosso, deinde à uētositate forti facta, & penetrante in tunicis intestinorum, & uillis eorum: & propter separationem continuitatis eorum. Ventositas enim spargitur in stomacho propter amplitudinem stomachi, & propter caliditatem stomachi, & propinquitatem membrorum calidorum ad ipsum: & spargitur[z]§in§intestinis superioribus propter gracilitatem intestinorum superiorum: & retinetur in intestinis alijs, propter cōtrarium illius ex frigore eorum, & constrictione ipsorum, & multitudine reuolutionis in ipsis, & spisitudine tunicarum eorum. Et cholica uentosa quamuis[a]§sit§ex materia, quæ fit materia uentositatis; tamen nō comparatur illi materiei: quoniam materia sola non oppilat uiam[b]§secundum§ quod egreditur, & neq; facit dolorem per se; imò per illud, quod accidit ab ea. Et phlegma facit dolorem per se, & oppilat per se: reliquæ autem diuisiones minus illis. Et ex eis, quæ præparant intestina ad cholicā, & propriè uentosam, est uinum plurimæ commistionis, & olera, & propriè cucurbita, & fructus recentes, & propriè uua, & potus aquæ super eos: & motus super eos, & coitus: & retentio uentositatis uolentis egredi: & aduentus frigoris uehementis ad intestinum, & infrigidantis ipsum, & inspissantis illud. Et ex eis, quæ præparāt intestina[c]§inferiora,§ est comestio ouorum assorum, & pirorum, & cydoniorum stipticorum, & passæ, & sauich, & milij, & rizi, & quæ sunt similia illis. Et iterum retentio egestionis uolentis egredi quandoq; facit cadere in ipsam: & coitus plurimus: & propriè super cibum grossum. Et[d]§ex materia omnis cholicæ§ ex humore grosso: aut ex fæcibus[e]†§ §impletur monoculum prius secundum plurimum,[f]†§ § deinde peruenit ad alia. Et dum non euacuatur materia, quæ est in monoculo, non accidit complementum sanitatis. Et quandoque est cholica ueniens desuper: & quotiescunque fit clystere aut euaporatio[g]§retinetur,§materia ī monoculo; quare duplicatur dolor. Et febris quidem est iuuatiua in omnibus doloribus cholicæ, cuius causa est uentositas grossa, aut phlegma: aut malitia complexionis frigidæ: & est ex rebus uelocius sanantibus uētosam. Et cholica quidem multoties permutatur ad paralysim, &[h]§sanatur§per eam: & illud quando expellitur materia subtilis ad extremitates, &[i]§coarctantur§ex ea lacerti. Et quandoque similiter[k]§sanantur§per dolores iuncturarū. Et quandoq; permutatur ad dolorē dorsi phlegmatica, aut sanguinea, ad quam confert phlebotomia, propterea quòd maturant caliditas dolorosa & medicinæ[l]§iliacæ§materias crudas. Et quando permutatur ad uarietatem melancholicam, & melancholiam, & epilepsiam, est malum. Et quandoque perducit ad hydropisim per illud, quod corrumpit de complexione hepatis. Et quando inuenit cholica dolores articulorum, & similia, nō apparent illi dolores tribus de causis: quoniam dolor fortior impeditur à debiliore: & quoniā materiæ sunt conuersæ ad latus doloris[m]§fortis§, & quoniam dolor, & fames, & uigiliæ resoluunt superfluitates. Et quando prolongatur retentio fæcis, inflatur uenter, & interficit. Et quando fortia fiunt membra cholicæ, & non recipiūt superfluitates, tunc multoties[n]§redeunt superfluitates, & infrigidant§ caput. Et multoties accidit colica post solutiones, quibus[o]§expellitur§ grossum. Et multoties subleuat curatio colicæ[p]§ singultum punctionis.§

r B.& apostema
s B.retinetur
t B. dislocationem
u B.carētis uel non habentis
x †B.duram ...
y B.qui non ceciderant
z B.ex
a B.non sit euacuata
b B.ei
c B.ad fæcalem
d B. omnis colica
e †B.est quā
f †B. ex materia sua
g B.descendit
h B. creticatur
i B.imbibūt eā
k B. creticatur
l B.colice
m B. intestinalis
n B. ascendunt superfluitates & infirmatur
o B.postponit
p B.& punctionis subleuat singultum, uel facit accidere singultum

Annot.

Egit de colico dolore & Gal. 6. de loc. aff. & 12. meth. Aetius lib. 9. Trallianus lib. 10. toto. Paulus lib. 3. & Celsus lib. 4. Sed rem hanc adeo copiose, docte, distincte Auicennas noster absoluit, ut nihil, iudicio nostro, sit, quod præterea desideret quispiam. longo interuallo Græcos & cæteros omnes superat. ut mirari de ijs liceat, qui peruerso quodam animo, ne dicam maledico atque impio Arabes insectantur, quorum libros nunquàm legerūt, & solos Græcos extollunt, admiranturq; ; quasi nostri atque Arabes nihil præter Græcorum scripta, ad bonarum literarum augmentum contulerint. Sed hæc obiter. Dolor colicus symptoma est. habetq; morbum, à quo dependet, cæteris doloribus communem solutionem

Cap. 2. Cap. 7. Cap. 21. & deinceps Cap. 43. Cap. 14

lutionem continui, & intemperiem. procreantur duo hæc ab internis & externis causis, de quibus iā sæpius dictum est. suntq; in intestino ipso crassiori, quod colon nuncupant, à quo & huius affectus desumptum est nomen: quandoque tamen etiam in alijs præter colum partibus est morbus, ijs tamen colon consentit. quæ omnia satis hic explicata habes.

De signis colicæ absolutæ. Cap. 7.

Accidentia quidem colicæ ueræ, cuius nō declaratur confirmatio, sunt, quoniam minoratur illud, quod egreditur de fæce, & expellitur paroxismus egestionis, & minoratur appetitus, imò remouetur omnino: & abhorret habens eam unctuosa, & dulcia: [a] ʒ & non ʒ declinat declinatione parua ad acetosa, aut acuta, aut salsa: & est decliuis ad subuersionem, & nauseam, & propriè quū recipit unctuosum: & olfacit odorē unctuosi, & dulcis: & debilitatur digestio eius ualde: & inuenit omni hora punctionem: & declinat ad potandum aquam [b] ʒ plurimam, ʒ & inuenit dolorem in cruribus suis, & in dorso suo: deinde fiunt cum ea fortia accidentia: & fit ipsa fortis, & retinetur natura: & forsitan non egreditur, nec etiam uentositas penitus. Et quandoque retinetur etiam eructuatio: & fit fortis punctio: & fit quasi perforetur uenter eius terebello: aut quasi sit absconsa in intestinis eius acus, stans: & quoties mouetur, dolet: & fit fortis sitis & non satiatur habens eam, licèt bibat plurimum: quoniam, quod bibitur, non penetrat ad hepar, propter oppilationes accidentes in orificijs mesaraicarum, quæ sequuntur uentrem. Et quandoque multiplicatur in quibusdam eorum [c] ʒ tremor ʒ absque causa. Et si ingenietur in extrahendo aliquid de uentre habentis colicam, egrediuntur humiditates, & squibalæ, sicut stercora ouium, uel sicut stercora caprarum, magnę, & paruæ, & res natans in aquā, & frequens fit uomitus cholericus, & phlegmaticus, & [d] ʒ appropinquat ʒ secundum plurimum [e] ʒ ab humores phlegmatico deinde cholerico, ʒ deinde quandoque euomit rem porralem, & ut ærugo æris, & quandoque euomit rem de genere melancholiæ incensam. Humores enim quandoque corrumpuntur, & aduruntur ex dolore, & uigilijs, & medicinis calidis. Et uomitus quidem non fit frequens, nisi propter communitatem stomachi ad intestina, & propter multitudinem materiei, & penuriam uiæ ad inferiora; & quoniam uia choleræ ad intestina secundum plurimum constringitur, quare expellitur ad superiora: & propter hoc rubet urina in ipsa, [f] ʒ & quoniam maior pars choleræ conuertitur ʒ ad renes, quum non inuenit uiā ad fel [g] ʒ substentatum ʒ propter illud, quod est coram eo de oppilatione, & quoniam dolor rubificat aquam, & quoniam renes communicant in dolore. et propter illud retinetur urina etiam quandoque. Et quandoque est urina in principio eius secundum colorem aquæ ciceris, & aquæ casei. Et quandoque associatur ei tremor cordis maximus: & indiget pectus eius retentione cum manu. Et quandoque peruenit res ad sudorem frigidum, & syncopim.

a B. sed Alia litera. & non declinat nisi

b B. declinatione plurima

c B. horripilatio seu rigor

d B. incipit

e B. phlegmaticus, deinde cholericus

f B. propter cōuersionem choleræ

g B. plenum

ANNOT.

Egit de huius affectus signis Gal. 2. de loc. aff. & 6. & Paulus lib. 3. Aetius lib. 9. Trallianus lib. 10. quos tu uide.

Cap. 5. Cap. 2. Cap. 29. & 30. Cap. 1.

De signis saluis colicæ. Cap. 8.

Magis incolumis colica est illa, in qua retentio non est uehemens, & est dolor mutabilis. Et quandoque alleuiatur plurimum, quamuis redeat post eam. Et inuenit habens eam propter exitum uentositatis, & egestionis, & administrationem clysteriorum, quietem: sicut eius contraria est prauior uel difficilior colica.

De signis malis in colica. Cap. 9.

Fortitudo doloris, & quod uomitus consequitur uomitum, & sudor frigidus, & frigus extremitatum propter uehementiam doloris uentris, & declinationem sanguinis & spiritus ad ipsum. Et quando peruenit ad singultum, quorum unus sequitur alium, & ad turbationem rationis, & spasmum, & retentionem eius, quod egreditur: & non egreditur saltem cum ingenio, est mortalis. Et in extraneis signis est, quum apparet in eo, qui habet dolorem uentris, uestigium, [a] † ʒ ʒ & bothor nigrum, sicut faba, & ulceratur, & remanet usq; ad diem secundum aut plus, quoniam moritur. Et huic quidem homini aduenit subeth, & multitudo somni in principio ægritudinis suæ. Et bonitas anhelitus, [b] ʒ est bona significatio ad euadendum, ʒ quomodo ergo erit eius malitia?

a † B. in supercilio

b B. tunc parū significat super euasionem Alia litera non est bona significatio super euasionem

ANNOT.

Habes de præcordiorū flatibus prognostica ex Hipp. 2. prognost. Itemq; lib. de Coacis prænotionibus & 6. aph. Facit & ad hunc locum aphorismus decimus libri septimi, quàmuis de ileo uerba fiant: nempe quòd ileos à colica affectione solo ferè affecto loco differat.

Text. 24. & 25. Aphor. 26.

De differentia, quæ est inter colicam & lapidem renum. Cap. 10.

Quandoque accidunt in lapide renum accidentia colicæ prædicta: quoniam colon ipsum communicat renibus; quare accidit ei dolor, qui est ei proprius: & accidunt ei accidentia sua, quæ [a] ʒ pertinent ʒ illi dolori. Verùm differentia inter eas quandoque est ex dispositione doloris, & ex parte [b] ʒ uicinantium propriorū, ʒ & ex parte eius, quod conuenit, & eius, quod non conuenit: & ex parte eius, quod egreditur, & ex parte ultimitatis accidentium & ex parte causarum & significationum antecedentium. Dispositio autem doloris diuersificatur in eis quantitate, & loco, & tempore, & motu. Quantitate uero, quoniam ille, qui est lapidis, est paruus, quasi sit acus: & colicus est magnus. Loco autem, quoniā colicus incipit ab inferiore parte dextri lateris, & tendit ad superiorem sinistri: Et quando confirmatur, dilatatur in dextra & in sinistra. Et secundum quosdam non incipit colica à sinistra: sed illud non est uerum. Et nos iam experti sumus cōtrarium illius: & est ad anteriora & uersus pectinem decliuior, quàm sit ad posteriora. Et renalis incipit à superioribus, & descendit paulatim usq; ad locum, ubi confirmatur: & est decliuior ad posteriora. Tempore uerò, quoniam renalis fit fortis

a B. similantur

b B. eorum quę associantur propriè

tis in hora uacuitatis: & colicus alleuiatur in ea, & fit fortis quum sumitur aliquid. Et colicus incipit subito, & in tempore breui: & lapidosus paulatim, & fortis fit in fine suo. Et si est renalis, fit prius dolor in dorso: & difficultas in urina: deinde signa, in quibus communicatur colica: & in colico sunt illa signa: deinde dolor. Motu autem, quoniam colicus ad partes mouetur plures: & renalis figitur. Et ex parte autem uicinantium [c]{propriorum,} quoniam tremor multiplicatur in renibus ambobus, & non pertinent colico. Differentia autem accepta ex eo, quod conuenit, & non conuenit, est quoniam clysteria, & exitus uẽtositatis, & fæcis alleuiant dolorem colicæ, & nõ alleuiant dolorem renum alleuiatione, de qua sit curandum in pluribus dispositionibus. Et lapidẽ frangentes medicinæ alleuiant dolorem renum, & non alleuiant dolorem colicæ. Ex parte autem eius, quod egreditur, est, quoniam cum renali fortasse non est retentio rei, quæ quando egreditur, est sicut stercus, & squibalæ, & sicut stercus uaccinum, & natat. Et quandoque non est retentio omnino, & rugitus, & similia: & colicus non euacuatur ex his. Ex parte autem ultimæ consecutionis accidentium est, quoniam dolor crurium, & dorsi, & tremor in renali est plus; [d]{&} casus appetitus & uomitus [e]{consequutiuus} phlegmaticus, & paruitas digestionis, & uehementia doloris, & perductio ad syncopim, & sudor frigidus, & iuuamentum cum uomitu in renali sunt minus. Ex parte autem causarum, & significationum antecedentium est, quoniam frequentia nauseatiuæ satietatis, & assumptio ciborum malorum, & uicissitudo punctionis, & rugitus, & retentio fæcis sunt precedẽtes in colica. Et urina arenosa, & [f]†{filosa est precedens in renali: & [g]{nõ} est in renali urinali subtilis, deinde [h]filosa} grossa, deinde arenosa.

c B. proprie
d B. sed
e B. cholericus &
f † B. humorosa
g B. primo uel prius
h B. humorosa,

Annot.

Difficile est admodum colicum dolorem à renali affectu internoscere: docet tamen id Gal. 2. de loc. aff. ex quo author noster. Est tamen hoc in loco aperta & difficilis contradictio. Docens author quomodo à colica affectione quo ad tempus exacerbationis doloris differat, ait in renali increscere dolorem in ieiunio; in colico autem post assumptum cibum. At contra Hipp. 6. uulg. morb. sect. 1. In renem, ait dolor grauis, quum cibo impleantur. quæ sententia ex toto Auicennæ, uidetur aduersari. Sanè difficillima hæc est quæstio. neque nos quid dicendum sit, uidemus modo. Aemulatur tamen author noster Rasim. 23. Cont. tract. 3. Fortasse autem, & si dolor renum perpetuo uehemẽtior est post cibum, quàm in ieiunio, quod Hipp. ait; respectu tamen colici, ubi in utroque affectu ieiunus sit æger, maior est in renali dolor, quàm in colico. Aut fortasse, quum assumpta quauis cibi mensura, etiam modica, colicus dolor intendatur; renalis tamen non nisi ex repletione increscit. De hac tamen re alij iudicent.

Cap. 5. & 6.
Text. 6.
Cap. 1.

De signis distinctionis colicæ: & primo de signis phlegmaticæ. Cap. 11.

Qvandoque significãt colicã phlegmaticã antecesio causarũ generatiuarũ phlegmatis ex satietate nauseatiua. Et ex speciebus ciborum, & ætas, & regio, & hora, & reliqua, quæ sciuisti. Et significant ipsam exitus phlegmatis in fæce ante colicam, & cum ea, quum fit clystere. Et frigiditas inferiorum, & grauitas sensata. Et uehementia retentionis multa: quare non egreditur aliquid de fæce, aut humore, aut uentositate. Si autem egreditur, est res inflata sicut stercus uaccinum, sicut egreditur in uẽtosa [a]{&} est leuior, & fit dolor prolixus: imò in spatio longo. Et non oportet ut decipiatur aliquis per id, quod forte fit de siti, & inflammatione, & rubedine aquæ, & existimet quòd ægritudo sit calida. Illud nanque commune est omnibus.

a B. sed in uentosa

De signis colicæ uentosæ. Cap. 12.

Antecesio causarum suarum notarum ex multitudine potus aquæ frigidæ, & potus uini commisti, & olera inflatiua, & fructus, & quod affuit cibus nõ digestus, & rugitus, & retentio fæcum in intestinis, & extẽsio, & [a]{uolutatio} uehemens quasi perforentur intestina terebello, & quasi occultetur in intestino acus: & hoc qñq; fit in phlegmatica, quũ retinetur uentositas, aut generat ipsam, sed est in uentosa fortius: & non sentitur in ea grauitas uehemens. Et in uentosa quidem præcedunt quandoque rugitus plurimi: & uentositates quandoq; quiescunt, & non rugit tunc, & non egreditur: & fortasse nõ accidit, ut rugiat, nisi quum fit uaporatio, & compresio: & quandoque figitur dolor, & non permutatur. Et quandoque cognoscitur inflatio cũ manu. Et secundum plurimum iuuatur compressione. Et quandoque iuuat uaporatio eius, & quãdoque non iuuat: & illud quum fuerit materia faciens uentositatem [b]{sicca:} tunc quoties inuenerit caliditatem, & calefactionem, faciet uentositatem. Et quandoque significat ipsam [c]{grositudo fæcis} uaccinæ, quæ natat super aquam, propter multitudinem eius, quod in ipsa est de uentositate. Et quandoque est uenter cum ea lenis: & quandoque est fluxus, & egrediuntur humores: & non iuuatur eo propter retentionem uẽtositatis grossæ in tunicis. Et illa, in qua est permutatio doloris, est incolumior. Et illa, in qua est inflatio uentris sicut tympani, est mala.

a B. scissio uel dissolutio vel disruptio
b B. firma vel stabilis
c B. significant ipsam fæx similis fæci

De signis eius, quæ fit ex fæce. Cap. 13.

Signa eius, quæ fit ex fæce, sunt antecesio rerum, quæ sunt retentio fæcis ante euentum doloris cum [a]{tensione:} & est illic grauitas ualde uehemens. Et sentitur quasi intestinũ scindatur à seipso. Et quando [b]{fit tenasmon,} non egreditur aliquid, sed quandoque egreditur res uiscosa [c]{grossa.} Verùm illam, quæ fit ex fæce cholerica significat tinctura fæcis, & multitudo eius, quod egreditur de cholera: & adustio, & inflammatio, & mordicatio, & [d]{aduentus quietis} cum fluxu choleræ, & exsiccatio linguæ. Et fæculentã factã à raritate corporis significat præcesio paruitatis fæcis, & [e]{siccitas} corporis, & uelocitas ledendi ex calore, & frigore extrinseco. Et fæculẽtam factam à caliditate uentris, & siccitate eius, inuentio inflammationis [f]†{& siccitas almirach, & [g]{tenebrositas eius,} & siccitas egestionis, & eius nigredo ad rubedinẽ quã inuentio

a B. tempore
b B. Alia litera anus exprimit sicut fit in tenasmone
c B. quare ingrossatur. Alia litera quare accidit error
d B. nocumẽtũ præteritum
e B. Alia litera lenitas uel molities
f † B. in mirach
g B. fœtor egestionis

dam decliuis. Et fæculentam quidem factam à resolutione aeris, & exercitio, & sudore, & reliquis, significat præmissio paruitatis fæcis factæ à resolutione, cum concursu causarum prædictarum. Et signa factæ ex retentione choleræ effusæ ad intestinum, sunt grauitas, & inflatio uentris, & albedo coloris egestionis, & difficultas egresionis eius cum dolore[h] § & tēsione § fæcis, & compressione facta ex ea tantum: & quandoque [i] § uicinatur § ei icteritia. Et signa retentionis factæ frigidę propter frigus hepatis, aut alius, est ut non sit [k] § igneitas § & sit color decliuis ad uiriditatem. Et signa factæ ex melancholia[l] § acetosa, sunt eructuatio § & nigredo egestionis, & inflatio uentris cum paruitate doloris.

h B. extensiuo Alia litera. cum tensione & dolore à fæce Alia litera & dolore ꝓpter tensionem factam à fæce
i B. associatur
k B. fœtor
l B. sunt acetositas eructuationis

De signis colicæ apostemosæ. Cap. 14.

Signa autem factæ ab apostemate calido, sunt dolor tensiuus, fixus, in loco uno, cum grauitate, & pulsatione, & inflammatione, & febris acuta, & sitis uehemens, & rubedo in colore, & inflatio in oculo, & retentio urinæ: & est signū forte: & lædi cum fluxu. Et quandoque est iste dolor cum lenitate naturæ. Et quandoque perducit ad frigus extremitatum cum calore uehemēti in uentre: & quandoque rubet id, quod ei opponitur de uentre. Et si fuerit apostema cholericum, erūt tēsio, & pulsatio, & grauitas minus, & febris, & inflammatio, & mordicatio uehementius. Signa autem factæ ex apostemate frigido, phlegmatico (& est parum) sunt, ut sit dolor continuus[a] † § § apparens in loco uno, & propriè quum descendit aliquid ex eis, quæ descendunt ex uentre. Et inuenitur cum manu inflatio cum lenitate, & est forma eius forma[b] § mollium. § Et iam præmissum est, quod fecit illud ex assumptione generum lactis, & piscium, & carnium grossarum, & fructuum, & olerum frigidorum, & humidorum, & est sperma frigidum subtile, est enim signū conueniens ad hoc, & egestio est phlegmatica.

a † B. paucus
b B. alme threlin

De signis factæ ex torsione, & ruptura. Cap. 15.

Et signa factæ ex torsione, sunt euentus eius subito, post motum laboriosum, aut saltum uehementem, aut casum, aut percussionem: aut[a] § calcationem, § aut luctationem: aut tolerantiam ponderis: aut rupturam: aut uentositas uehemens: & est dolor eius, similis non incipiens, dein de addens paulatim. & significat ruptura illam quæ fit ex ruptura.

a B. cursum

De signis reliquarum specierum colicæ leuis, à frigore & calore: aut debilitate sensus: aut uermibus. Cap. 16.

Et signa factæ à frigore intestinorum sunt, paruitas sitis, & [a] § apparitio § egestionis, & eius inflatio: & sensibilitas frigoris in intestinis, & leuitas doloris. Et quandoque est sperma cum ea frigidum. Et signa factæ ex cholera citrina, sunt causæ antecedentes, & ætas, & regio, & forma, & tēpus: & alia eorū, quæ inuenit de mordicatione uehementi, & inflammatione, & adustione, & nocumento à clysteribus acutis, & nocumento ab eo, quod solutione educit, & descendere facit choleram. & noceri fame, & iuuari à tēperatis infrigidantibus, & euacuatione choleræ; si non fuerit materia imbibita, & commotio [b] § raro. § Et quandoque associatur ei febris, & fortasse nō associatur ei: & non est febris eius sicut febris apostemosæ, in magnitudine accidentium. Et quandoque associatur ei dolor in pectine, quasi punctura cultelli, & non est uentositas. Et signa factæ ex debilitate expulsiuæ sunt, ut iam antecesserit eam lenitas naturæ, & necessitas surgendi ad sellam frequenter, sed paullulum. Et antecessio causarum eius ex eis, quæ debilitant uel destruūt uirtutem ex calore & frigore, [c] † § § aut [d] § assumptione. § Et multoties accidit uentri, ut sit lenis aut temperatus: aut sit quantitas egestionis, & qualitas eius secundum cursum naturalem: sed est necessarium ad hoc ut egrediatur fex, uti instrumento, aut suppositorio. Et quādoq; est illud propter fistulā. Et signa eius, quæ est ex debilitate sensus, sunt, ut illud, quod sumitur faciens declinare egestionem cum qualitate ad mordicationem, non percipiatur in ascellatione: & hoc est sicut porrum, & cepæ, & caseus, & fœnugræcum: & iterum ut suppositoriorum acutorum non sentiatur nocumentum, quum supponuntur. Et uenter inflatur ex eis, quæ sumuntur, & retinentur: & non dolet dolore, de quo sit curandum. Et quandoque accidit, ut sit illic fistula corrumpens sensum. Et signa factæ ex uermibus sunt signa uermium, & antecessio exitus eorum.

a B. Alia litera. supernatatio
b B. de tertio in tertium
c † B. aduenien te
d B. comestione

TRACTATVS QVARTVS

De cura colicæ, & locutione in ileos, & rebus particularibus ægritudinum intestinorum, & dispositionum eorum.

De canonibus curationis colicæ. Cap. 1.

Oportet, ut colicæ regimen non pretermittatur, nam quum apparēt signa inceptionis eius, oportet ut interdicatur repletio, & [a] § incipiatur § mundificatio eius, quòd est secundum ipsam. Et si fuerit post cibum, quem comedit, expellat ipsum uomitu statim, & euomat cum eo, quod[b] § retinetur § de humoribus, donec mundificetur. Et uomitus quidem quandoque [c] § incidit § materiam colicæ humidam, & cholericam. Quòd si superfluat, retineatur cum retinentibus uomitum. Et ex eis, quæ bona sunt, & experta in hoc, est ut ponatur in syrupo de mentha facto ex aqua granatorū, aliquid de cymino, & sumach. Et ex eis, in quibus nō est conuenientia, est, ut festinatio sit in dando in potu solutiuum desuper. [d] § ipsum enim est fortasse uehementis uirtutis § & humores & squibalę sunt plures. Quumq; conuertitur ad eos humor desuper, fortasse non inuenit penetrationem: & perducit regimen ad timorem maximum. Et illud, quod in primis necessarium est, est ut incipiat, & sorbeat lenientia lubricatiua, sicut ius galli uetusti, quod narrabo in eis,

a B. acceleretur
b B. oportet
c B. abscindit
d B. quoniā fortasse est oppilatio fortis

quæ sunt post: & iam narrauimus illud in areolis medicinarum singularium. Deinde administretur clystere lenitiuum. Quòd si fuerit illic febris, permutetur aqua galli: & loco eius sit aqua hordei, ut incipiant humores & squibalę desubtus descendere paulatim. Quumque sentitur quòd squibalę, & humores grossi ualde iam egrediuntur, & oportet ut in potu detur aliquid desuper, fiat. Et si possibile est, ut mundificatio fiat desuper cum uomitu frequenti, fiat. Et non sit uehementia necessitatis dandi in potu desuper, nisi quando sunt principium materiei stomachus, & intestina superiora, & scitur quòd stomachus est debilis, & humorũ multitudo: & inuenitur repletio supra umbilicũ, & grauitas illic: omnia enim ista exigunt ut fiat fluxus desuper. Et similiter si accidat colica post excoriationem, tunc cura facta desuper est melior: & [e] ʒin hac specieʒ colicæ est illa, cuius principium est ex stomacho, & superioribus: [f] ʒ ʒ si fuerit materia confirmata: deinde ipsa mandat ad intestinum læsum materiam post materiam: & quoties peruenit ad ipsum [g] ʒaccidit, ʒ dolor; tunc necessaria erit mundificatio incipiens. Quum ergo bibitur solutiuum; aut extrahit eam, & sanat ex ea: aut deponit ipsam ad inferiora ad locum unum. mundificet ergo ipsam clystere unum aut minor numerus eo, qui necessarius est ante illud. Et quando non oportet dare in potu medicinam desuper, propter necessitatem manifestam; tunc non oportet ut in potu sumatur desuper omnino aliquid, & sit cõtentus clysteri. et illud, quoniam secũdum plurimum causa colicæ est humor grossus uiscosus [h] ʒegrediens, & nõ egrediens ʒ integrè per euacuantia. Quumque bibitur medicina desuper, euacuat non ab unoquoque duorum, scilicet stomacho, & intestinis tantum, imò ex alijs locis, à quibus euacuatio omnino nõ ẽ necessaria: & illud facit acquirere debilitatem proculdubio. Quum ergo hoc fit, deinde sit necesse mundificare intestinum, exigens clysteria plurima, & euacuationes frequentes, & debilitatur uirtus ualde; tunc [i] ʒoporteʒ ut sit contentus quantum possibile est clysteribus, & eis, quæ currũt cursu eorum. ipsa enim dum inueniunt in intestinis humorem, non attrahunt ex locis alijs, & non euacuant ex reliquis membris plurimum. Et si iteretur clystere multoties secundum [k] ʒnecessitatemʒ humoris generatiui doloris, non erit tantum timoris in ipso, quantũ est, quum fit euacuatio desuper per medicinas attrahentes ex corpore toto. Et quum clystere non educit aliquid, & materia non maturatur, tunc [l] ʒabbreuieturʒ & non clysterizetur, & propriè cum clysteribus acutis: hora nanque eorum est post maturationem: quamuis ex clysteribus acutis [m] ʒtimeatur cordiʒ & cerebro. Et multoties quidem fit clystere, & non soluit: imò facit sodam: [n] ʒ ʒ quare oportet tunc ut adiuuetur desuper. Et quandoque est solutio desuper, & oppilatio desubtus: quare necessariũ est ut [o] ʒrestringatur ʒ quod est superius cum stipticis, ita ut fiat [p] ʒretentumʒ unum: deinde euacuetur. Et oportet ut leniatur clystere quum fuerit illic febris, & multiplicetur eius [q] ʒhumiditas, ʒ ut frangat salsedinem salis, de quo fortasse necessarium est usque ad. 3.ij.&.s. Et quum clystere non facit descendere aliquid, tunc detur in potu hiera picra cum [r] ʒuino, ʒaut sicca. Et similiter post [s] ʒassumptionem eorum, quæ sunt sicut alkisch, & dactilicõ. ʒ Et nõ oportet ut confortetur hiera eorum cum agarico, quoniam est profundans, stans in uisceribus. Et oportet ut nõ fiat clystere, dum in stomacho est aliquid, & attrahatur crudum ad inferiora. Et oportet ut nõ cõtinuentur clysteria, imò interueniat inter ea spatiũ. Et cholericæ quidem colicæ [t] ʒparoxismus uinciturʒ cum pilulis aureis. Et quandoque accidit ut medicinæ attrahentes ex corpore, attrahant ad intestina humores malos alios: & quandoque attrahunt humores, [u] ʒ puros; ʒ quare aggregantur excoriatio, & colica simul: & hoc est ex nocumentis mortalibus. Et, quod deterius in potu sumitur in colica de solutiuis, est, ut sit magnæ quantitatis, ex qua fugiat sumens, & non remaneat in stomacho: imò pilulas de hiera: & omne quod est minoris quantitatis, & magis aromatici odoris, est melius sumere in potu. Et oportet ut intentio in capite sit uehemens ualde, ita ut non recipiat uapores eius, quod retinetur in uentre, & uapores medicinarum acutarum, quas administrare necesse est in pluribus horis in ægritudinibus colicis. Quandoque enim perducit illud ad uarietatem, & commistionem rationis: & est cauendum in colica. Et ex eis, quorum causa generatur nocumentũ, est, ut non sit possibile medico, ut sciat formam dispositionis ægri: quare non potest tũc scire, quod necessarium est in curatione. Et hæc intentio completur cum aromaticis frigidis, & cum oleis frigidis, & reliquis: & quæ innuimus in infrigidatione complexionis capitis. Et quandoque accidit, ut sit necessitas calefaciendi intestina, cõpar necessitati infrigidationis hepatis: quare custodiatur illud cum emplastris infrigidantibus hepar, & similibus: & custodiatur pars hepatis ab emplastris uentris, & inunctionibus eius calidis. Et similiter est dispositio cordis. Et conuenientior infrigidatio eius est cum succis frigidis cum camphora, & sandalis. Et oportet tunc, ut ponatur [x] ʒin partibusʒ intestinorum, & [y] ʒpartibusʒ cordis & hepatis aliquid, quod distinguat, ex panno aut fermento aut similibus, prohibens ne currat quod proprium est uni eorum ad aliud. Et sitis multiplicatur in eis: & non oportet ut bibatur nisi parum: aut toleretur. Quumq; illud fuerit permistum cum iuleb, erit magis iuuatiuum siti, propterea quòd corpus diligit rem dulcem, & facit ipsam penetrare.

Annot.

Colici dolores, ut ex superioribus patet, repletionem præsertim sequuntur. Iure ergo statim, quod author ait, uitanda in his repletio est. Celsus autem lib. 4. non repletionem solùm non probat; sed non nisi sedato dolore uel cibum, uel potum exhibẽdum esse ait: id quod nostra tempestate periculo non uacaret, quo et imbecilliora corpora et intemperãtiora sunt. Paulus per initia tantum cibi abstinentiam probat. & profectò certum est affectionem ipsam inediam desiderare. Solet in colicis affectibus plerunque uomitus concitari: quo casu ipsum adiuuari præstat, nisi forte excesserit, ut Aui. notat. purgandusq; omni ingenio uenter. Dubitare autem licet, an affectus huius initio purgatorium medicamentũ offerendũ sit, an expectanda coctio. Sanè solet hic affectus

e B. ista species
f †B. &
g B. redit
h B. adhærẽs ad herẽtia qua nõ egreditur. Alia litera adhærẽs qui nõ egreditur
i B. melius est
k B. Alia litera uiscositatem
l B. expecta
m B. Alia litera fiat attractio ex corde
n †B. & commotionem
o B. inspissetur vel ingrossetur
p B. genus
q B. oleum
r B. melle fermentata
s B. assumat alseriarau & electuarium de dactilis
t B. succurritur uel occurritur
u B. excoriãtes
x B. inter partes
y B. inter partes.

ctus uires insigniter prosternere, & ubi paululum etiam temporis affligit, febres concitare, quæ tantum quādoque negocium faciunt, ut ægri non raro, sedato dolore, à febribus postmodum necentur. quo fit, ut rationi non uideatur repugnare, si pharmacum his exhibeatur. At contra, Paulus lib. 3. tunc purgationem probat, quum pituita fuerit attenuata. Auicennas item non esse ait festinandum ad soluentia medicamenta per os propinanda. Cæterum, paucis, ut nos quidem sentimus, ubi crassior materia in uētre fuerit, quæ dolorē facit; attenuāda antea est: post, medicamētū offerendum. festinandū tamē in ipsa attenuatione est, ut secunda saltem uel altera die, si fieri posit, eductioni paretur. Interea uerò subducēda clysteribus est aluus, & educendæ intestinorum fæces: nempe quum hoc & dolori imminuendo efficax præsidium sit, & assumendo medicamento uias exstruat. Nō prætereundum autem, quin ipso etiam morbi initio purgatorium exhibeas materiæ educendæ aptum uel calidæ uel frigidæ, uel tenui uel crassæ. Vidimus etenim interdum ipsi, qui hæc scribimus, id, cunctantibus medicis, & coctionem expectantibus in colico dolore, euenisse; ut, dum calidis fomentis & potionibus & clysteribus ægrum solicitarent, febris interea calfacto iecore tanta superuenerit, quam non euaserit. Contra etiam, id obseruauimus, post iniectos lenientes clysteres, post leuem uomitionem, exhibito pharmaco ægrum statim esse persanatum. Quamobrem, quòd Paulus post attenuatam pituitam pharmacum exhibeat, non obstat nobis. attenuari quæ in uentre pituita est, non magno negocio solet. ac præterea, quanquam forte non ad summum tenuitatis redacta est; tamen medicamentis non reluctabitur, quin educi posit. sunt enim ex medicamentis & talia, quæ excernendis crassis humoribus sunt apta. Etsi ergo Paulus pituitæ attenuationem expectat; non tamen summā tenuitatem expectat, quod ex recentioribus multi. Quòd uerò Auic. initio purgationem non probet; id ante alia præsidia omnia intelligitur. paranda enim antea clysteribus est uia, & uomitu materia imminuenda atq; etiam oxymelite attenuanda. quæ tamen prima die uel altera agenda sunt omnia. Veretur ergo purgationem Auic. nisi prius & intestinorum fæces, & humorum portio uel per clysterem uel alio quopiam ingenio imminutæ fuerint. Sed dubitabit hic quispiā, an in colicis affectibus secanda quādoque sit uena. Soluit Paulus lib. 3. si intestinum inflammatio exerceat, secandam uenam esse in cubito; sin urinæ difficultas distorqueat, secandā in talo. Author de hac re nihil certè hoc loco: non is tamen ubi de colica apostemosa, quam uocant, uerba fient, uenæ sectionem prætermittet. Cætera de colici affectus curatione generatim pete ex Paulo loco citato, & Gal. 12. meth. itemq; ex Tralliano lib. 12. & Rasi 9. ad Almans.

Cap. 43.

Cap. 43.

Cap. 7. & 8.

De cura colicæ frigidæ. Cap. 2.

Colicæ autem frigidæ regimen secundum semitam canonis est, ut non [a] §incipiatur§ in ea à stupefactione. [b] §Incipientes§ enim sedare dolorem cum narcoticis componunt rem maximi erroris. Administratio enim narcoticorū non est curatio uera in aliquo: & illud ideo, quoniam curatio uera est incisio causæ: & stupefactio est confortatio causæ, & destruitur sensus per eam. et illud ideo, quoniam si causa est humor grossus, fit fortior, & [c] §deterior, §aut ipsa cōplexio frigida fit frigidior: aut uentositas spissa fit spisior: aut [d] §oppilatio inspissans corpus intestini, & § non resoluitur ex eo quod in ipso retentum est: & fit uehementius inspissans: & dolor redit post diem unum, aut duos, aut tres fortior quàm fuit: quare non oportet ut in ea elaboretur, quantum possibile est: & dum inuenitur ab ea excusatio, & deuitatio: imò elaboretur in elongando causam, incidendo eam & resoluendo eā, & dilatando poros in quibus retinetur sua uiscositate: & quod plus facit hæc, sunt medicinæ subtiliatiuæ non uehementis calefactionis. uehemens nanque calefactio, quum [e] §intestinis§ subito accidit, non est securitas [f], § quòd sit illud quod ipsa commouet de uentositate additum super illud quod ipsa resoluit de materia: § imò oportet ut sit quantitas eius, quantitas quæ faciat in uentositate resolutionem fortē, & in materia humida subtiliationem, & maturationem, non resolutionem fortem. Et propter hoc quandoque sufficit abstinere à cibo & potu diebus aliquibus. Et [g] §similiter euaporatio§ quandoque commouet dolorem uehementem. Quare necessarium est tunc aut dimittere euaporationem, aut multiplicare, & iterare ipsam, ut resoluat illud quod primo commouit de uentositate: deinde [h] §administrentur § clysteria euacuantia [i] §illud qđ oportet. Oportet. n. § ut si fæx sit retenta, ut non incipiatur nisi cum eo in quo est lubricatio fæcis, propter mucillagines, quæ sunt in ipso, & oleis, & medicinis quæ sunt ad fæces. et sunt illæ, quæ conueniunt curationi colicæ factæ ex fæce pura, hæc, quando est uentosa: deinde post illud redeatur ad clysteria euacuantia phlegma, si fuerit phlegmatica: aut resoluentia uentositatem & euacuātia ipsam, si fuerit uentosa. Et oportet, ut scias quòd quandoque euacuatur totum, quod est ex humoribus: & remanet res parua, quæ est illud, quod associatur parti doloris, & est faciens dolorem: oportet ergo ne dicatur, quòd curatio non est iuuatiua: imò euacuetur illud etiam cum clysteribus. Et quandoque est illud uentositas sola, quam significant significationes uentositatis. Quare oportet ut administretur [k] † § §quod confortatiuum est membri, & resolutiuum uentositatis cū calefactione subtili. Et fortasse sufficit tunc bibere confectionem fortem calidā, sicut theriacam, & similia. Et quandoque sufficit ponere uentosas cum igne super locum doloris. Et quandoq; sufficit semina potare resolutiua uentositatis. Et quandoque sufficit bibere uinum calefactum. Et quandoque sufficiunt emplastra resolutiua: & fortiora eis sunt rubificantia facta ex sinapi. ipsa. n. quandoque resoluunt, & quandoque attrahunt materiam ad lacertos uentris. Et aqua thermarū in dolore uehementi, quando cum ea fit balneatio, iuuat ualde: & aqua de sale ammoniaco est mirabilis in hoc absolutè: & si non aliter, saltem bibita, si toleratur eius potatio. Et similiter tina facta ex aqua, in qua decoctæ sunt medicinæ resolutiuæ, subtiliatiuæ. Et quandoque sufficit fricatio uentris subtilis, cum fricatione forti [l] § aliorum. § Et quandoque commouet dolorem potus aquæ frigidæ: est enim nocibilior res in hac ægritudine cum pauca intentione in sedatione sitis. Et [m] § passum§ durum [n] §parum§ est melius ea: & calidum est magis sedatiuum doloris. Et nocibilior res istis est frigus, & aer frigidus: quemadmodū res

a B. festinetur
b B. festinantes
c B. frigidior
d B. uehemētia spissitudis corporis intestini unde
e B. Alia itera. materiæ
f B. quin illud quod cōmouetur & excitatur de uētositate & quod resoluitur & euaporat ex materia sit priusquā illud qđ resoluitur de uētositate
g B. propter illud fomentatio
h B. quum administras
i B. tunc oportet
k † B. clystere
l B. crurium
m B. uinum
n B. parum

res magis iuuatiua eis est ° † § § aer calidus, & aqua calida. Et si causa fuerit frigus intestinorum, & fuerit mirach gracile, festinabit habenti ipsum colica omni hora. Quare oportet ut calefiat uenter eius semper, & expellatur ab eo frigus cum eis, quæ cooperiunt ex pellibus, & stringantur super eũ ex eis: & unctiones ex oleis calidis, & embrochæ, p † § § quas dicemus, sunt in ea iuuatiuæ: & quandoque necessariæ sunt uaporationes. Et quandoque necessarium est ut ponantur in oleis calidis castoreum & euphorbium. Et omnis colicæ frigidæ, cuius causa est illud, quod diximus de q § iteratione § rei ad locum læsum, quare accidit tunc dolor, cura est euacuatio subtilis, separata, frequens, nisi sciatur quòd illic sit materia plurima: tunc enim euacuatio faciẽda est. In ea autem, quæ est secundum semitam r § attractionis § & generationis, conueniens est, ut in potu detur, quum paroxismus est doloris, & in nocte uehementiæ eius, aliquid, sicut pilu. de aloe, & pilul. de hiera & pilulę compositæ de pulpa coloquinthidæ, & scammonea, & serapino, & aloe. Sumatur in potu ex quibuscunque earum fuerit ex aur. s. usque ad ij. tertias aur. Ista enim, quum assiduantur aliquibus diebus, & rectificatur cibus, sanant.

o † B. calore
p † B. Alia ista. calidæ
q B. effusione, seu de portatione
r B. effusionis

ANNOT.

Aemulatur Gal. 12. meth. Sed uide & Paulum lib. 3. Trallianum lib. 10. Rasm. 9. ad Almans. Aetium lib. 9. Quibus locis ea sparsim reperire est, quæ hic & sequentibus capitibus collegit.

Cap. 7. & 8. Cap. 43. Cap. 29 & deinceps.

De canonibus proprijs colicæ uentosæ, quæ est ex eis, quæ sunt inter colicam frigidam. Cap. 3.

Oportet, ut administrentur clysteria, & suppositoria, & emplastra quæ dicemus. Et interdicatur cibus omnino, & si nõ plus, saltem duobus diebus, uel tribus. Et dormiat, quantum possibile est ei. Et studeat in eradicatione materiei uentositatis, cum clysteribus a § resolutiuis, § & in calefactione membri b § cum eis, § & deforis, secundum modum, quem diximus ante. Si autem non c § inuenis, § quòd illic sit humor; tunc calefac quod uis, & uapora quod uis. Et stude etiam in positione uentosarum cum igne, absque incisione. Quumq; natura fuerit obediens, tunc iuuetur fricando suauiter locum doloris; & inungendo cum eis, quæ sunt sicut oleum sambacinum, & oleum de nereidem, & oleum alben calefacta; & uaporãdo cum milio, & sale calefacto, secundũ quãtitatem, quàm uides conuenientiorem. Et experire figuram dormiendi, scilicet resupinationem, & dormiendi super uentrem, quæ earum sit conuenientior, & magis expellens uentositatem. Et ex eis quæ bibita conferunt, est ut in potu detur carui, & semen rutæ in aquis de seminibus: aut in uino antiquo: aut in aqua mellis: aut cum penidijs. Et quandoque datur in potu philonium in hac hora, & euadere facit.

a B. abstersiuis
b B. intrinsecè
c B. timetur

De compositione solutiuorum eius, qui habent frigidam colicam ex uentositate, aut materia phlegmatica, de quibus fiunt clysteria. Cap. 4.

Compositio clysteris educentis phlegma & fæcem. ℞. tribulorum, polypodij, fœnugræci, cartami, sebesten partes æquales, turbith pŏdus. ʒ. ij. & pulpæ coloquinthidæ sanę, nõ contritę aur. s. ficus. x. numero, seminis lini, seminis apij, anisi, centaureæ minoris, granorum Kerua a § tritorum, § & violarum omnium, an. ʒ. v. & rutę. M. i. foliorum caulium. M. i. decoquantur in aqua plurima suauiter, donec redeat ad paucam, & confricentur manibus, & colentur: & sumantur ex ea circiter. ʒ. c. & dissoluantur in ea cassię fistulę. ʒ. vij. & zuccari rubei. ʒ. vij. serapini, bdellij, amborum, an. ʒ. i. baurach aur. i. olei sisamini. ʒ. b § v. § & clysterizetur cum ea. Et quandoque ponitur in ea aliquid de felle tauri. Et clystere educens phlegma. c † § § sumatur commistio illius clysteris, & ponatur in ea de pulpa coloquinthidæ plusquam illud; & sumatur granorum alkerua. ʒ. v. d § & aqua uolubilis exprimatur § & effundatur super illud, e § quod colatur ab eo § clystere primum, & ponatur in ipso loco cassię fistulæ, & zuccari, pondus ʒ. xv. mellis: & sit oleũ eius oleum cartami, & ponatur in ipso tantũ de opopanaco, quantum est serapinum. s. pondus. ʒ. j. & administretur. Et quandoque ponitur in ea oleum de kerua. Et multoties quidem sunt contenti decoctione seminum & hasce, & origani, & hyssopi, & cymini, & petrosel. & sem. rutæ, & polypodij, & centaureæ, & calamenthi, & aniuden; deinde addatur in ea succus cucumeris asinini f § prope § ʒ. s. & fiat clystere cum ea, aut decoquantur cum ea cucumeris asinini radices, & aliquid de pulpa coloquinthidæ, & dissoluatur in ea serapini, & opopanacis, & bdellij omnium an. pondus ʒ. j. & fiat cum ea clystere. Et multoties quidem decoquuntur istæ medicinæ in oleo: g § & cum illo oleo calido § fit clystere. Et multoties quidem fit clystere cum sirupis acetosis, incisiuis. Compositio sirupi acetosi, cum quo clysterizantur habentes colicam. ℞. aceti xist. i. & mellis xist. i. pulpæ coloquinthidæ aur. iij. & piperis ℥. j. zingiberis ℥. ij. & seminis rutæ h § syluestris § & amomi, & keisim, & anisi, & epithymi, omnium ana. aur. iiij. i † § § & polypodij. ℥. j. k § terantur § illa omnia, & decoquantur in aceto & melle donec medientur. l † § § Et quandoq; ponuntur in ipso aniuden & m § polypodium etiam: § sed nos non innuimus ad huiusmodi regimen. n § Suppositorium § clysteris doloris sedatiui quorundam antiquorum bonum. ℞. aloes, & castorei, & storacis, & glutinis alimbat, omnium an. ℥. j. succi buchormariem recentis, o § & corticis § ℥. j. & s. reseruetur, & administretur, quũ necessitas est, ex eo quãtitas fabæ: & ponatur in quibusdam clysteribus. Et quandoque p § ponuntur in quibusdam teca adipum, & olea, § & clysterizatur cum eis q § in quibusdam teca adipum, & olea. § Et clysterizatur cum clysteri forti, quum fæx est inobediens cum phlegmatibus uehementis uiscositatis ultima in uirtute, & inobedientia. Quare oportet ut fiat clystere cum aqua r § alusnen § humidæ, de qua sumatur. lib. s. cum. ℥. j. s § & . s. aceti § & . ʒ. v. baurach. Et fortius hoc est, ut sumantur grana al scebrã, & folia almezerion, & t § cordumeni § excorticatum, & buchormarien, & artanita, & cortices coloquintidæ, & eius pulpa, & cucumer asininus & turbith, & polypodium. & coquãtur omnia in aqua secundum descriptionem, quæ est in suo simili:

a B. contusorũ.
b B. xv.
c † B. viscosum
d B. fiat emulsio vel expressio ipsorum in aqua lebleb
e B. à quo colat
f B. prope vel circa
g B. aut in oleo calido & cũ eis.
h B hortulanæ
i † B. cymini carmeni, aur. ij. sem. anethi aur. ij.
k B. cõtundant
l † B. deinde coletur & fiat clystere cum eo
m B. Alia litera amylum
n B. Descriptio
o B. vnc. ij. opij
p B. ponitur in quibusdã oleis & pinguedinib. dissolutis
q ——— B.
r B. alasnan
s B. olei sisamini
t B. carmedane

mili: & proijciantur super eorum decoctionem oleum de Kerua, & mel, & fel uaccinum, & clysterizetur cum ea: & ponantur istæ medicinæ in oleo calido, & fiat clystere cum eis. Et quum clystere fit ex oleo cucumeris asinini, quandoq; extrahitur phlegma uiscosum: quum mora fit super clystere horis aliquibus. Et similiter oleum de raphano, &[u] alkekengi. Et quandoque est necessarium, quum uehementia est doloris, ut ponantur in his clysteribus, assa, & ammoniacum, & fimus columbinus[x] cum eis, quæ calefaciunt membrum, & euphorbium in quibusdam horis: & fit clystere quandoque cum Kitran conquassato in aqua mellis[y] plurimarum specierum, & sedatur dolor. Et succus buchormarien est mirabilis ualde. Et quandoque necessaria sunt scammonea, & euphorbium, & alia. Et laudauerunt quidã medicamen nominatum[z] diamuschum, dicẽtes, quòd quum ponitur in clysteri, fit eo iuuamentum. Et quandoque fit clystere ex pondere. ʒ. ij. castorei cum oleo. Et iterum sumatur picis quantitas trium. ʒ. super quam fundatur uini, & olei rutacei, & butyri, omnium ana sacraiati. i. & administrentur. Et quandoque ponuntur in clysteribus fortibus folia fici & cortex arboris eius.

u B. oleum alkelkelangi
x † B. proprie
y B. plurimorũ alesiniati
z B. daneb alfar idest medicamẽ caudæ muris

De compositione medicinarum bibitarum soluentium phlegma, de pilulis fortis iuuamenti. Cap. 5.

a —— B.

De illis sunt pilulæ[a] quæ recipiunt alscebrã cum serapino. Et iterum pilulę de serapino cum secacul, & pilulæ de serapino cum harmel. Et iterum sumantur turbith, & aloes succotrensis, & pulpæ coloquinthidæ partes æquales, scammoneę tertia partis: conficiantur cum melle dispumato, & informentur ex eis pilulę. Pilulę bonæ ad phlegma Recipe pulpę coloquinthidæ danich. j. & turbith. ʒ. j. & succi cucumeris asini. danich. s. & castorei danich. j. zingiberis danic. j.[b] & serapini, pondus. ij. tertiarum. ʒ. j. Et si fiant fortes cum scammonea erit bonum. Reliqua autem solutiua sunt, sicut[c] alikisin & dactilicõ & alischisui, & picra confortata cum pulpa coloquinthidę, & fit cum ea oleum de Kerua, & sicut diacydoniten. Et quando permiscetur fæx, & phlegma simul, & si fuerit fæx plurima[d] & multa non obediens, requirit necessitas administrationem solutiuorum fortium, de quibus sunt pilulæ huiusmodi. Recipe euphorb. & granorum almezerion[e] & scammoneæ partes æquales, & sit dosis earum. ʒ. j. Solutiuum aliud forte. Recip. cafitium. j. fimi columbini, &. M. j. anethi, &[f] penidem, & danich aquæ, & decoquãtur usque ad medietatem, & detur in potu ex ea. ℥.[g] j. & est uehementis fortitudinis, & uehementis timoris. Et omnium lacticiniorum lac resoluit colicam sicut[h] alkigati & sicut alscebrã & similia, & nominantur grana eius grana[i] lumborum; & sicut species lacticiniorum, super quam[k] sint aures muris similis maioranæ magnorum foliorum: & cum ea curatur punctura scorpionum, & habet lac plurimum: & iam diximus eam in medicinis singularibus.

b B. Alia litera hieræ picræ
c B. electuariũ eleschof & electuarium de dactilis & feriaran
d B. squibalosa
e † B. mundatorum
f B. durach. j. & vas paruum
g B. ij.
h B. alhaya
i B aldarath
K B. auricula

De suppositorijs fortibus, educentibus fæcem plurimam cum phlegmate uiscoso. Cap. 6.

De eis est, ut quæratur sal petrosus, & supponatur ex eo glans. i. Et oportet ut sit longitudo eius. vj. digitorum: & ex eis est glãs magna facta ex stercore muris, & fiat tenta ex raphano, &[a] sit cum melle, & supponatur. Aut glans ex melle permisto cum pulpa coloquinthidæ: & glans ex cucumere asinino, & pulpa coloquin. & felle uaccino, & nitro, & melle. Aut pulpa coloquin.[b] & sarcocolla, cũ penidijs. Et iterum mellis, & tereniabin, & pulpæ coloquin. & salis naphtici partes æquales. Et iterum res communis phlegmaticæ, & ei quæ fit ex fæce, & uentosæ. Recipe pulpę coloquin. castorei, amborum an. quantum est nucleus oliuæ, & kitran cochlearia. ij. administretur cum aliquantulo melle, & succo buchormarien: & est forte ualde, quod necessarium est, quum nihil ualet. Et multoties quidem necessarium est, quum nihil ualet, administrare scammoneam, & semen urticæ, imò euphorbium.

a B. Iiniatur
b B. cum penidijs lapidosis solis & iterũ pulpa coloquinthidæ

De compositione clysteriorum ad uentositatem. Cap. 7.

Clystere bonum. Recipe alhasce, hyssopi, rutæ[a] origani,[b] seminis rutæ, seminis agni casti, granorum alkerua tritorum, chamæmillæ, tribulorum, centaureæ, anethi, seminum trium, & aniuden, & petroselini partes æquales: decoquantur in succo rutæ[c] plurimo, donec redeat ad parum: deinde sumãtur olei pars i. & succi decocti partes. ij. decoquantur, donec remaneat oleum solum, deinde sumatur ex eo quantitas clysteris. i. & ponantur in ipso prædicta cum adipe anatis & caprarum, & aliquantulo opopanacis & serapini: & fiat cum eo clystere. Et si accipiatur succus ipse, & dissoluantur in ipso gummę prædictæ cum adipibus suis, & ponatur in ipso pondus. ʒ. x.[d] & fiat cum eo clystere, erit iuuatiuum. Et intromissio castorei, & assę in clysteribus eorum, est iuuatiua ualde. Et quandoque fit clystere ex pondere. ʒ. xx. olei, in quo dissolutum est pondus. ʒ. x. storacis liquidæ, & est iuuatiuum. Et quãdoque fit clystere ex baurach plurimè resoluto ĩ succo rutæ. Et sit summa eius ultima usq; ad. ʒ. x. & salis usque ad. ʒ. xv. Et quandoque clysterizantur cum oleo rutaceo, & oleo de nereiden,[e] & oleo raphanino, & oleo de Kerua.

a † B. siccæ
b † B. & suasera & acori, &
c † B. & calamẽthi decoctione vehemẽti in succo
d † B. mellis
e † B. & oleo chamæmillino

De compositione suppositoriorum ad uentosam. Cap. 8.

Conteratur ruta cum aqua mellis, donec fiat sicut illud, de quo fiat linimẽtum: & ponatur cum ea quantum est ipsius medietas de cymino, & quantum est quarta pars eius de nitro: & sumatur ex ea glans, cuius longitudo sit. v. digitorum: & iterum suppositorium, quòd fit ex[a] oleo rutaceo cũ castoreo, cum melle, & felle uaccino, & baurach, de unoquoq; quorum sit. s. aur. Et iterum serapinum, & bdellium, & baurach, & coloquinthida, & althæa: fiat ex eis glans.

a B. semine ruthæ

De

De clysterijs & suppositorijs habentium frigus intestinorum absque materia. Cap. 9.

CLysteria uerò eius, qui habet colicam ex complexione frigida sine materia, & suppositoria eius, sunt sicut clysteria habentium colicam uentosam, & suppositoria eorum. Et quandoque iuuat eos alkitran solum, quum fit clystere cum eo pondere ℥.ij. in oleo. Et similiter iuuat eos fimus columbinus solus, quum ex eo fit clystere in succo [a] § chamæmillæ § & oleo de Kerua.

De tina, & balneis, & embrochis. Cap. 10.

TIna uehementis iuuamēti est in doloribus colicæ. et propriè quum est plena aqua, in qua decoctæ sunt medicinæ colicæ. Ipsa enim sua caliditate acquisita ab igne, & uirtute sua acquisita à medicinis resoluit causam: [a] † § § & humiditate sua cum caliditate mollificat membrum. quare alleuiat carminationem causæ facientis dolorem, & mollificat lacertum ani. Et illud est ex eis, quę iuuant ad expulsionem retenti: ueruntamen tina facit accidere angustiā, & syncopim propter hoc, quòd mollificat de uirtute. Quare oportet ut utatur ea debilis secundū cautelam, & sint ei proximè, quum ea utitur, ea, quæ confortant uirtutem de odoribus fructuū, & aromatum, & [b] § alcardeneki § & panis calidus, & ea quæ delectant eum in quibus quiescat, & studeat, ut non cooperiat aqua pectus eius, & cor ipsius. Et aquæ quidem thermarum uehementer conferunt colicæ frigidæ, quum sedent in eis: sicut melius est eis, ut non approximent aquis dulcibus. Quumq; aliquod uasorum impletur aquis thermarum, aut aquis, in quibus decoctę sunt medicinæ colicæ, & in fundo eius separantur foramina plurima, quæ forsitan non sentiuntur propter suam [c] § debilitatem, § & resupinatur æger, & eleuatur uas ab eo usque ad quantitatem staturæ, & dimittatur ita, ut distillent ex eo super uentrē ipsius stillæ frequentes; est ualde uehementis iuuamenti.

Sermo de qualitate clysteriorum, & instrumento eorum. Cap. 11.

MElior quidem cānæ clysteris figura, quā antiqui dixerunt, est ut sit [a] § circulatio § cannæ eius diuisa per tertiam & duas tertias, & sit positum inter utranque [b] § uelamen § de corpore, de quo facta est canna: & sit consolidatum cum canna consolidatione uehementi: [c] § sit ergo uelamen eius duarum partium diuersarum. § Et sit uter decenter aptatus in [d] § parte, § quæ duarum partium maior est, & sit [e] § in parte minore apertus. § Et quando uter decenter aptatus est super [f] § totam cannam, stringatur § caput partis minoris cum [g] § consolidatione § forti, ut non ingrediatur [h] § ipsam aer; § & sit ei sub utre in loco, qui nō ingrediturānū, meatus, ꝑ quē egrediatū uentositas. Quum enim administratū [i] † § § clystere, & [k] § exprimitur § cum fortitudine uentositas, [l] § egreditur enema, & sistitur enema bene: uentositas.n. est, per quam redit ad exitum § & facit necessitatem surgendi ad sellam cum uelocitate. Amplius oportet ut consideres, si dolor est decliuis ad partem dorsi, clysteriza ægro resupino. Et hoc est melius ei, cui colica est cum communitate renum. Et si est decliuis ad anteriora, clysteriza eo iacente super uentrem. Et omnino clystere quod fit iacenti super uentrem magis, facit peruenire enema ad inuolutiones intestinorum. Et quandoque fit clystere alicui iacenti super sinistrum. Et eleuatur quandoque ancha cum puluinari, & subleuatur pes dexter ponendo ipsum super pectus, & deponitur sinister in plano: quum ergo clysterizatus est, redeat super dorsum suum. Et similiter omnis qui clysterizatur. Et ex hominibus est aliquis, qui non indiget hoc. Et ex hominibus est, cui rectius est, ut intromittat annularem in anum suum multoties, qui iam sit inunctus cum cerato donec dilatetur, & decenter aptet in eo cannam. Et de hominibus est, qui non indiget hoc. Quum ergo uis clysterizare, fac qđ tibi uidetur ex hoc: deinde inūge cannam, & anum cum cerato, & impelle ipsam in eo [m] § taliter, ut non complete retineatur § ab intestinis, imò [n] † § § non pertrāseat intestinum rectum: quumque ita accidit [o] § deinde intromitte enema: § quum ergo æquatur canna in loco suo, effunde enema in utrem, deinde exprime ipsum utrisque manibus tuis expressione bona continua, quæ non sit cum labore: nam multoties impellitur enema in huiusmodi, usque ad longinquum, ultra locum necessitatis: & rectius quidem est [p] † § § huiusmodi. & quum fit impulsio enematis ad superiora, est, ut [q] § tendantur § capilli capitis, & effundatur aqua frigida super faciem, & adiuuetur ad attrahendum enema ad inferiora. Et scias, quòd quando enema administratur, & non descendit, non est excusatio, quin administrentur suppositoria, ut deponant ipsum cū ęgritudine: & cum hoc non oportet, ut sit impulsio enematis cum illa facilitate, & non consequatur enema locum necessitatis. Quumque [r] § impellis enema § & declinant ad egrediendum, non prohibeas ab hoc, imò reitera ipsum statim, sicut est. Et oportet ne æger clysterizetur, donec sternutat, aut tussit. Et scias quòd enematis æqualis quātitatis iuuamentum, non consequitur intestina superiora. Et quando est plurimum, multiplicatur nocumentum eius, & timetur ex nocumento ipsius. Et spissum adhæret, & efficit nocumentum plurimum, & subtile non confert: & est in iudicio paucitatis.

De cura facta ab apostemate frigido. Cap. 12.

IN facta quidem ab apostemate frigido, & est parum ualde, ex curationibus bonis est, ut sumantur olei laurini, & olei de oliuis, & adipis anseris, partes æquales, est enim mirabile. Et conferunt ei emplastra facta ex abrotano, & anetho, & [a] § pyrethro § & meliloto, & reliquis medicinis, quibus curātur apostemata frigida ex eis, quæ sciuisti in omni loco. Et ex eis quæ conferunt ei ualde, est emplastrum de abrotano, factum cum bitumine iudaico.

De regimine dandi in potu oleum de Kerua in curatione colicæ frigidæ, eis qui [a] § non § consueuerunt. Cap. 13.

OLeum de Kerua est ex rebus magis iuuatiuis eis, quum mensuratur secundum necessitatem, in hora sua, & cum seminibus: ipsum

---

Marginalia (left): a B. calamenti — a † B. Alia lra. apostematis — b B. alkiardanegi — c B. stricturam. — a B. concauitas — b B. intermedians — c B. & fiat intermedians inter partes eius diuersas — d B. in orificio partis. — e B. orificiū partis minoris aptum — f B. vtranq; partem cannæ obtura — g B. ligamento — h B. Alia litera. medicina — i † B. hoc — k B. cōmouetur — l B. retrocedit vētositas & egreditur ex parte, qua non ingreditur clystere, quare remanet

Marginalia (right): clystere remanētia, uel mora bona: qm̄ vētositas est illa per quā fit retrocessus ad exteriora — m B. impulsione nō inueniente prohibitionē — n † B. cum hoc — o B. nō ingreditur clystere — p † B. in — q B. trahantur — r B. enema stimular, & facit angustiam — a B. squinātho. — a —— B.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60

sum enim non datur in potu, nisi postquam mundificatum est corpus cum eis, quæ sunt sicut pilulæ de scrapino, aut aliæ. Et datur in potu in die primo, pondus.ij.aur. in die secundo additur medietas aurei, & similiter additur in omni die aur. medius, usque ad septimum: deinde non malum est, ut [b] § dimittatur paulatim, § donec iam peruentum sit ad.ij.aur. & est ei, ut stet apud.vij. Et quoties effunditur super [c] § semina, § misceatur cum eis uehementer cum instrumento miscendi. Et est necessarium in omni die potationis eius, ut tardetur cibus per spatium, quod est inter sex horas usque circiter x. horas, & usquequo non sentiatur in eructatiõe odor eius: deinde cibetur super ipsum cum alesfidabegi: & si appetit acetositatem, tunc cum zehirbeget: & potus eius sit aqua mellis. Et oportet, ut conseruet dentes suos post potum eius; ita ut fricet eos cum sale assato: deinde sequatur ipsum oleum ros. purum, cum quo fricetur. Quumque [d] § ab administratione eius euacuatio fit, § bibatur post ipsum hiera picra confortata cum pulpa coloquin. & similibus, aut non confortata, si non est illud necessarium. Et hiera quidem picra expellit nocumentum eius à capite, & oculo.

b B. Alia litera. descendat parũ per parumper

c B. Alia litera. aquã seminum.

d B. expeditus fueris ab administratione ei[9]

Modus medicinarum conferentium habentibus colicam frigidam secundum semitam digestionis & [a] § maturationis § & proprietatis, non secundum semitam euacuationis. Cap. 14.

a B. rectificationis

Istæ medicinæ sunt potationes, & emplastra, & uaporationes, & unctiones. Et [b] § melius eorum, § quæ bibuntur, est allium: allio enim inest proprietas bona in sedando dolores colicæ frigidæ, cum hoc quòd non inest ei uis faciendi sitim, sicut cepæ. Et quandoque sumit ex eo colicus, quum sentit initium colicæ: & dimittit cibũ omnino, & ultimat se in exercitio, & non comedit aliquid, imò [c] § dormit, postquàm bibit de uino puro, & reiterat, § & sanatur. Et ex ebibitis sedantibus dolores, est ut in potu dentur absinthij, & cymini partes æquales. Aut detur in potu herba opopanacis sola, aut cum cymino. Aut sumãtur anisi, & piperis, & castorei partes æquales, de quibus in potu det. ʒ.j.&.s. Aut detur in potu sagzenea, diacyminum, & theriaca, si non fuerit in hoc prohibitorium præsens. Et castoreo in colica inest operatio mirabilis. Et ex eis, quæ experta sunt, est, ut in potu dẽtur radices lilij. ʒ.iiij. in aqua decoctionis prassij, aut in aqua casei, & lilij ipsius hæc quantitas. Et iterum dentur in potu, nasturtij. ʒ.v. in aqua penidij petrosi: & ℥.j. olei sisamini. Et iterum corticis algarab. ʒ.iiij. zingiberis. ʒ.iij. & nucis, & dactylorum, amborũ ana ʒ.vj. cum aquæ dulcis Kist. i. terantur medicinæ & decoquantur in aqua, donec remaneat tertia, & fiat motus eius cum ramis rutæ: & dentur in potu omni die. ℥.ij. Et sumantur etiam cortices algarab, & radices eius, & rami rutæ, & zingiberis: & decoquantur in aqua, quæ sit quadrupla eorum, donec remaneat tertia: & detur in potu ex ea omni die pondus. ℥.ij. fiat illud tribus diebus, & dimittatur tribus diebus. Et oportet, quando in potu datur aqua mellis, ut sit uehemẽtis decoctionis: debilis enim decoctionis facit possidere inflationẽ. Et illud cui inest operatio, proueniẽs à proprietate sua, est ius alhudud, & corpus eius. Et iterum lumbrici terreni exsiccati, sunt iuuatiui, secundum quod dicitur, in doloribus colicæ. Stercus autem adib, quod fit ex ossibus, quæ comedit (& eius signum est ut sit album in quo color alius non permiscetur, & propriè illud quod eijcit super spinas) est res magis iuuatiua: & datur in potu in uino, aut in aqua mellis, aut lãbitur in melle lambitionibus: postquã cum eo conficitur secundum descriptionem: aut fit aromaticum cum sale & pipere, aut cum aliqua specierum. Et si inuenitur in stercore eius os, sicut est, est mirabile etiã. Et dicitur, quòd eius suspensio est iuuatiua, nedũ potus eius. Et præcipiunt, ut suspendatur in pelle [d] § leopardi § aut cerui, aut lana arietis, quam cœpit adib, & euasit ab eo. Et Gal. quidem testatur iuuamentum eius suspensi: & si non in alio, saltem in argento. Et dictũ est, quòd corpus intestini adib, quum exsiccatur, & teritur, est magis ultimum in iuuamento, quàm stercus eius: & illud quidẽ non est longinquum. Et ex eis, quæ currunt hoc cursu, sunt scorpiones assati: ipsi nanq; uehementer ualent colicæ. Et oportet, ut experiatur illud super colicam ueram, ita ut non sit experimentum eius super colicam mendosam. Et est ultimum ad lapidem renum per se, & in colica per accidens. Et ex eis, quæ laudantur in doloribus colicæ, & uehementia doloris, est ut in potu detur cornu cerui adustum: & dicunt, quòd sedat dolorem, statim.

b B. ingenia alia. Et ex eis

c B. firmatur & expectat super potum vini puri & confert

d B. nemer

De emplastris colicæ frigidæ. Cap. 15.

Emplastra uerò alia sunt emplastra, in quibus est solutio aliqua, sicut emplastrum factum ex pulpa coloquintidæ, cum medulla cartami: & emplastrum factũ ex felle uaccino, & pulpa coloquinthidæ, & similibus. Et alia sunt emplastra, quibus non intenditur solutio, sicut emplastratio ex sem. urticæ cum medulla cartami. Et emplastratio ex seminibus, & herbis prædictis, quæ ponuntur in clysteribus. Et fiunt eis emplastra, ex granis lauri, solummodo. Descriptio emplastri. Recipe ceræ carmet. viij. glutinis alimbat carmet. vj. turbith carmet. iij. staphisagriæ carmet j.&.s. pyrethri, sampsuci, baccarum lauri, semi. urticæ, lupinorum siccorum, pulpæ coloquinthidæ omnium an. carmet. j.&.s. scammoneæ. ℥.j. & carmet. iij. fellis [a] § uaccini, § quantum sufficit. [b] † § § fiat ex eis linimentum spissum. Et iterum ellebori, sem. urticæ, absinthij, omnium an. pars. j. fellis tauri, cerę, amborum an. pars. s. adipis anseris partes. iij. liniatur ab umbilico usque ad radicem uirgæ. & si ponatur in ipso [c] § meudeneti, § est melius. Et quandoque additur in ipso cortex æris.

a B. tauri

b † B. olei lauri ni quantũ sufficit

c B. maudana

De uaporationibus colicæ frigidæ. Cap. 16.

Vaporationes quidem sunt, sicut miliũ, aut panicũ assatum, aut factum ex seminibus, & herbis prædictis in cap. clysteriorum, contritis, calefactis, confectis, aut infusis in oleo calefacto. Ex unctionibus uerò est oleum cucum. asinini: & ex eis est oleum sinapis. Et ex eis est quodcunque oleum uis ex oleis calidis, post-

quàm in ipso ponuntur castoreum, & euphorbiũ secundum necessitatem.

De cura colicæ cholericæ. Cap. 17.

Haec secundum ueritatem oportet, ut numeretur de capitulo punctionis: uerũ nos procedimus secundum consuetudinem in ipsa,& quoniam est ex summa dolorum huius intestini. Et quandoque quidem erratur in curatione eius maximè:& administrantur subtiliatiua & calefactiua. Et leuior hac est, in qua est humor effusus in spatio intestini:& non[a] §est cum illa sparsione nota.§ Quare sufficit in curatione eius ęquatio complexionis,& humorum, & administratio ciborum frigidorum humectatiuorum, aut prunorum perforatorum cum acu, infusorum in iuleb, de quibus sumantur.xx, numero. Et similiter soluitur materia cum eis, quæ sunt, sicut infusio prunorũ cum chrysomilis:& sicut cum aqua granatorum:& sicut cum tereniabin,& siracost: & sicut cum pauca scammonea cum iuleb:& sicut cũ uiolis,& sirupo eius:& troch. ipsius, & rob eius. Et quandoque sufficit laborare in ipsa, ut sumatur[b] §expressio cartami cum lacte fici.§ Aut sumatur oleum de aqua ante cibum: aut sumatur sicla decocta cum oleo,& almuri. Et quandoque requirit necessitas, ut administretur clystere ex aqua uolubilis cum baurac,& uiolis[c] §conditis § oleo uiola. aut aqua hordei cum oleo uiol. & baurach. [d]§potus autẽ necessarius, ẽ ut in ea sit illud,§ quod est sicut hiera picra. ipsa enim est medicina magis iuuatiua ei: & scammonea cum pilulis de aloe. Et ex clysteribus clystere modi huius. Reci. tribulorum. ℥.xxx.& foliorum siclæ. M.j. & uiolarum. ℥.vij.& fœnugræci, & carthami, & radices fœniculi,& granorum mellonis contritorũ, omnium an. ℥.v.& sebesten.xxx.numero, & tereniabin pondus. ℥.xxx.cassiæ fistulæ. ℥. x. decoquantur omnia secundum quòd conuenit in simili eius,& colentur[e] †§ §super eam almuri. ℥.xij.& zuccari rubei. ℥.xij.& aloes aur.j. & baurach aur. j. & administretur. Et conuenit in hoc capitulo etiam, dare in potu stercus adib, & ponere ipsum in[f] §stupefacientibus, & clysteribus in hoc loco: quoniam ualet ad sedandum dolorẽ: & § quandoq; sedat acuitatem materiæ facientis dolorem,& rectificat ipsam.

a B. cũ illa imbibitione totali

b B. Alia litera, emulsio cartami cum ficubus

c B. Alia litera, & almuri &

d B. sed humor imbibitus indiget in eo

e † B. & ponaẽ

f B. clysteribus & narcotica sũt conueniẽtia in hoc loco qm̃ ipsa cũ sedatione doloris

De cura colicæ factæ ex retentione choleræ. Cap. 18.

Cura eius est, ut aperias uias choleræ cum eis, quæ scis de illis, aliquid, quæ innuimus in capitulo icteritiæ: deinde administrare, in quibus est [a] § lenificatio § & penetratio sicut medullam cartami cum ficubus:& sicut[b] §cõfectiones colicorum,§& quandoque sufficit in ea præmissio siclæ elixatæ, & conditæ cum oleo, aquæ,& almuri,& sinapis super cibum.

a B. abstersio

b B. confectio galange

De cura colicæ apostemosæ calidæ & frigidæ. Cap. 19.

In facta quidem ab apostemate,[a] †§ § oportet ut euacuetur sanguis per phlebotomiam basilicæ, si ætas,& dispositio, & uirtus, & reliqua necessaria consentiunt in ea, aut faciunt eam necessariam. Et si fuerit apostema uehementis magnitudinis, & peruenit ad hoc ut communicent ei renes, & retineatur urina, oportebit ut fiat phlebotomia ex saphena: etiam post basilicã: & incipiatur in curatione eius in primis, ab acceptis frigidis humidis: sicut aqua citrulorum,& mucillagine psyllij,& quæ sunt similia illis, præter cucurbitam: inest enim ei proprietas mala in ægritudinibus intestinorum. Et ex illis est, ut sumatur sem. psyllij ℥.iiij.& olei ros. boni. ℥.j.& cõquassentur cum ℥.ij.aquæ,& bibantur, ut leniatur natura. Aut aqua granatorum duorum: aut aquæ foliorum althcæ:& aqua endiuiæ,& aqua solatri. Et quandoque ponuntur in huiusmodi siracost, & casia fistula,& bibuntur. Et quum necessaria sunt in huiusmodi dispositione clysteria, clysterizetur ex aqua hordei cum aliquantulo casiæ fistulæ, & siracost. Et si in aqua hordei decoctæ fuerint sebesten & uiolæ, erit magis conueniẽs. Et si permisceatur cum aqua hordei, aqua solatri, & alkekengi, erit uehementius conueniens. Et nos diligimus ad eam enemata cum lacte asinino, in quo dissoluta est casia fistula:& est oleum eius oleum amigdalinum,& oleum sisaminum. Et quandoq; inuenis materiam cholericam & acuitatem plurimam, quare indiges tunc ut soluas cum eis, quæ sunt sicut scammonea,& aloes secundum singularitatem: deinde perueni ad infrigidandum,& humectandum: & cura sit secũdum apostema ut sit illud magis conferens,& magis iuuans. Et quando pertransit hæc infirmitas hunc locum,& apparet lenitas pauca: tunc necessarium est ut ponas in clysteribus aquam hordei, folia altheæ,& semẽ lini,& aliquid de [b] § rubea, & fœnugræcum § & chamæmilla,& anethum, & caules: aut succos eorum, aut olea eorum:& pone in ea triplicatũ succi uuæ,& casiæ fistulæ. Et similiter pone in eo, quod bibit ad soluendum zuccar. rub. & pone cibũ eorum aquam ciceris decoctam cum [c] §hordeo excoriato:§ & detur eis etiã in potu aqua fœniculi. Emplastra verò secundum horam sint ex ipsis, ex quibus fiunt clysteria secundũ illam horã. Incipe igitur in primis cum emplastris infrigidantibus,& sit in eis lenificatio quædã, sicut [d]§est aqua violarum§ & sicut semen lini: deinde declina ad lenificatiua plus, sicut est chamæmilla. Et [e] §humectantia§ composita ex eis, quæ sunt, sicut oleum rosatũ, cum oleo chamæmillino,& mastice,& adipibus. Quum ergo subleuatur, paulatim ponantur in eis gumma albotin, & fœnugræcũ, & pix. Ex curationibus verò bonis factæ ab apostemate frigido,& est parum ualde, est ut sumaẽ olei laurini, pars. j. olei de oliuis pars. j. & adipis anseris, æqualiter pars. j. est enim mirabile. Et [f] § consequenter adhibe § ei emplastra facta ex abrotano,& anetho,& squinantho, & meliloto, & reliquis medicinis, quibus curantur apostemata frigida de illis, quæ sciuisti in omni loco. Et ex eis, quæ valde conferunt ipsi, est emplastrum de abrotano factum cum asphalto.

a B. calido

b B. virtute fœnugræci

c B. Alia litera. aqua hordei ex corticati

d B. sunt violæ

e B. vnguenta.

f B. iuuant

De cura colicæ melancholicæ. Cap. 20.

Oportet, ut euacues melancholiam cũ eis, quæ sunt sicut decoctio epithymi,& pilulæ de lazulo,& similia: deinde sequere cũ pilulis de alscebran: & serapino. Et si necessaria sunt clysteria, ponantur in eis polypodium,& epithymum

thymum & stœcados, & ponatur in clysteribus, & suppositorijs lapis lazuli cōtritus sicut puluis, aut lapis armenus. Et quādoq; ponitur in eis clystere corticis radicis mori: & emplastretur uēter eius, & euaporetur cū eis, quæ sunt sicut grana nigellæ, & allharmel, & origanum, & chamæmilla decocta in aceto.

De cura colicæ factæ ex fæce. Cap. 21.

IN facta quidem propter cibos, si possibile est ut euomat residuum eorum in stomacho, faciat. Et declinetur cum cibo ad lubricatiua frigida, & calida, aut temperata secundum necessitatem. Et lubricantia [a] §frigida§ sunt, sicut iura pinguia, & propriè ius galli decrepiti, qui [b] §insequatur§ donec cadat: & non remaneat in eo fortitudo, deinde decolletur, & incidatur, & frangantur super ipsum ossa eius, & decoquantur in aqua plurima valde, cum sale, & anetho, & polypodio, quousque dissoluatur in aqua, & remaneat aqua fortis, & sorbeat illud. Et quandoq; ponitur in ipso oleum de cartamo: & sicut ius de spinachijs, cum pullis pinguibus: & sicut ius de prunis, & alia. Et hæc lubricantia, aut educūt eā, aut leniunt ipsam, & currunt inter ipsam & corpus intestinorum, & separant inter ea, & præparant fæcem ad lubricitatem. Quum ergo bibitur solutiuum, aut administratur clystere, alleuiatur exitus fæcis ex eo. Et administrentur clysteria [c] † § § prædicta in colica. Et clystere ex succo siclæ, & uiolarum cōtritarum, & almuri, & [d] † § §sisamino, & baurach, secundum quod docui ipsum. Et clystere ita factum, ℞. siclæ. M. j. & furfuris pugillum. j. & ficus. x. numero, aquæ lib. vij. & ponatur in ipso altheæ albæ aliquid, & decoquantur donec redeat ad lib. j. & coletur & proijciantur super ipsam zuccari rubei ℥. x. & baurach aur. j. & almuri ℥. s. & [e] † § §sisamini ℥. s. & clysterizetur cū ea. Et iteretur clystere ipsum, donec egrediātur oēs squibalæ & clystere fiat sicut hoc clystere. ℞. tribulorum, & polypodij, & anethi, & cartami contriti omnium an. ℥. x. & pruna. x. numero, & ficus x. numero, & uiol. M. j. & turbith pondus ℥. ij. & seminis lini, & seminis apij amborum an. ℥. iij. & tereniabin, & tamarindorum amborum an. ℥. xxx. & siracost, & casiæ fistulæ amborum an. ℥. xij. & ramorum siclæ, & ramorum caulium, amborum an. M. j. decoquantur sicut cōuenit, & ponantur sup decoctionem eorū colatā muri & zuccari rubei, amborum an. ℥. xv. & baurach aur. j. & olei sisamini aur. x. & fiat clystere cum ea. Quòd si res fuerit uehemens, & cum huiusmodi clysteribus non iuuatur, administrentur clysteria fortia prædicta in capitulo colicę phlegmaticæ narrata: quoniam ipsa sunt conferentia phlegmaticæ, factæ [f] §ex§ fæce plurima: & ex eis est clystere de alusnem. Ea autem, quæ bibuntur, sunt, sicut [g] §dactylicon & seriezen, & aloscusin§ & diacydoniten. & ista quidem non administrātur, nisi postquam non inueniuntur composita prædicta [h] † § §colicæ cholericæ [i] † § §plurimi iuuamenti. Et ex eis, quæ sunt inter uirtutes duas, est ut sumatur zuccari rubei & penidij resoluta in tanto oleo sisamino quātum ipsa sunt, & bibantur. Et similiter decoctio ficuum cum sebesten, quæ bibatur cum triplicato. Quod si non conferunt ipsa, neque, quæ diximus de electuarijs prædictis, tunc non est excusatio pilularum, & [k] §syruporum§ fortium in capitulo colicæ phlegmaticæ, narratæ ad hoc, quòd ipsa sunt uehementis iuuamenti, ad retentionem uehementem phlegmatis, & fæcis plurimæ. Et ex bonis, & fortibus in hoc, est ut decoquantur, [l] §oleum§sebesten & casia fistula, sicut facit illud necessarium dispositio, & coletur [m] §super aquositatem suā, § & ponatur in ea hieræ picræ pondus ℥. ij. cum pondere. ℥. vij. olei de Kerua, & iterum sumatur hieræ picræ pondus [n] § ℥. ij. ¦ cum pondere ℥. vij. olei de kerua, & bibatur in decoctione anethi. § Et iterum ille, qui utitur multa comestione piscium frigidorum, & ouorum elixatorū, [o] § & § superfluè utitur eis, recipiat ut suffuf rem plurimam salis: & bibat super ipsum aquæ [p] † § §quantitatem, quam potest: deinde exercitetur, & commoueatur labore aliquo, & fortasse soluet eum. Quod si causa fuerit uehementia raritatis corporis, & sudor, aut caliditas uentris, [q] † § §oportebit ut administrentur curationes faciles prædictæ in capitulo colicæ. [r] † § §Et est necessarium illis, & eis, qui sunt ante eos, ut sumant ante cibum lubricantia, sicut pruna, & sicla condita cū oleo dulci, & almuri & siracost, & ouis sorbilibus, & uua & ficubus, & chrysomilis: & sumat almuri in ieiunio: aut oliuas aquæ in ieiunio. Et multiplicētur in cibo suo pinguia, & sorbeant ante cibū decoctiones cauliū decoctorum in carne agni pinguis, aut gallinæ pinguis. Et si raritas fuerit in corpore superflua, inspissa ipsum cum oleo ros. & myrtino in unguento, & in cerato positis. Et minora à balneatione, cum administratione reliqui regiminis prædicti, & ponatur balneatio eius cū aqua frigida. Et si fuerit causa multitudo prouocationis urinæ, extrahe fæcem cum eis, quæ scis: deinde multiplicetur in accipiendo ea, quæ sunt sicut dactyli, & passæ dulces, & humidæ, & penidij: & omnia, quæ minorant urinam, & leniunt naturam.

De cura colicæ frigidæ factæ ex debilitate expulsiuæ. Cap. 22.

IN hoc modo conferunt administratio confortantium, & theriaca, & mithridatum, & theodoricon, & sagzenea, & diamarte, & administretur in solutione eius, quòd est sicut hiera picra cum aqua specierum, & oleo de kerua. & oportet ut sit cibus eius, de cibis bonis, sicut sunt alesfidabegi, & alzirebegi cum carnibus leuibus laudabilibus.

De cura colicæ factæ ex debilitate sensus, & eius ablatione. Cap. 23.

HVic generi confert sumere ea, quæ sunt sicut logodion, & sicut [a] §alkikadie, § & theriaca, & mithridatum. Et ex [b] § syrupis § sicut alcadicon, & almesusen, & uinum purum: & ex oleis bibendo & clysterizando, oleum [c] § alkekengi, § & oleum alkerua: & oleum de costo propriè: & alkitran in oleo, & pix in oleo, secundum quòd sciuisti in locis præteritis.

Alia litera.
a —— B.
b B. fatigetur currendo
c † B. leuia
d † B. oleo
e † B. olei
f B. cum
g B. electuariū de dactylis & electuarium seriazan & electuariū alascof
h † B. in capitulo.
i † B. fore
k B. potionum
l B. &
m B. aquositas eius
n B. aur. j. cum aliquātulo olei de Kerua
o —— B.
p † B. calidæ
q † B. aut siccitas
r † B. cholericę
a B. anacardina & alkandicon
b B. potibus
c B. alkelkelangi

De cura colicæ factæ ex torsione. Cap. 24.

a B. accommodato

MElior cura eius est, ut sedeat in loco a §occulto § & fricetur uenter eius cum tactu subtili, æquali præparante intestina eius ad locum: & similiter inungatur dorsum eius & stringantur crura eius fortiter ualde.

De cura colicæ factæ à uermibus. Cap. 25.

OPortet ut scias illud ex sermone nostro in uermibus, & curationibus eorum. Quòd si fuerit super umbilicum, tunc administrentur ea, quæ bibuntur: & si fuerit apud umbilicum, & sub eo, tunc fiant clysteria dicta illic.

De cura colicæ factæ ex ruptura. Cap. 26.

a † B. Cura colicæ ex ruptura ē rectificatio rupturæ deinde

b —— B.

c B. De regimine narcoticorū Capitulum

a † § §

REgatur colica in seipsa, si non remouetur per rectificationem rupturæ b §deinde præparetur.§ c §Narcotica,§ Iam diximus in libro uniuersali qualitatem necessitatis alienationis narcoticorum. Quòd si fortis fiat necessitas & non sit eorum excusatio, tunc conuenientius eorum, est philonium, & confectiones: quas ego dicam in antidotario, & omne narcoticū, in quo recipitur castoreum. Et ex eis sunt trochisci astare quorum descriptio. Reci. croci, storacis liquidæ zingiber. piperis longi, seminis hyusquiami albi, omnium an. ʒ. j. opij, castorei, amborum an. ʒ. quartam, fiant ex eis pilul. paruæ, & sit dosis carū ex duabus tertijs. ʒ. usque ad ʒ. j. Medicamen bonum. Reci. radicis pœoniæ, & croci, cordumeni, cyperi, omnium an. ℥. ij. foliorum menthæ siccæ, costi, myrrhæ, piperis longi, amomi, spicæ indæ, omnium an. ℥. iij. seminis apij, d §corticis§ aniuden, zingiberis, casiæ, carpobalsami, omniū an. ℥. iiij. opij, seminis hyusquiami, corticis mandragoræ omnium an. ℥. j. mellis quantum sufficit, ad ministretur post sex menses. Et iterum administrentur quædam clysteria nota, temperata, & ponatur in eis castorei. ʒ. s. & opij quantitas fabæ, & minus. Et quandoq; ponitur opium e §solum§ in oleis clysteris, ad colicam. Et quandoque ponuntur cum hoc serapinum, & assa & oleum balsami, & aliquid muschi. Et quandoque fit tenta f † § § ex opio, & castoreo dissolutis in oleo de seminibus, & submergitur in g §oleo licinium§ & mittitur in anum: & ponitur ei fimbria fili, & dimittitur extra, & infunditur omni hora: & renouatur supra ipsum medicina.

d —— B.

e B. & similia

f † B. linita

g B. eis

De cibatione colicorum. Cap. 27.

QVod omnes habentes colicam cibo indigeāt lubrificatiuo, lenitiuo, est res, in qua non est dubitatio. Sed & quòd confortatiuo aliquo egeant, est res, quæ est apud debilitatem apparentem, propter uehementiam doloris, & multitudinem euacuationis. Et confortantia quidem sunt, aquæ carnis decoctæ fortiter, & uitellus oui sorbilis, & medulla panis dissoluta in iure, & uino. Quod autem dimissio cibi penitus sit iuuatiua colicæ phlegmaticæ, & uentosæ, & alijs, est res currens cursu canonis. Et quandoque necessarium est, ut ponantur turbith, & scammonea in iure eorum, & in pane ipsorum. Et oportet ut sit panis eorum a §Kiskarien§ fermentatus non azimus. b † §

a B. furfuraceus

b † B. Et sit spōgiosus vel mollis non densus vel purus

c B. algiemis

d B. & dactyli recentes omnia ista, quum

Et conferunt pluribus eorum, aut non nocent, ficus, & passæ, et c §algemiē§ & musa d §humida, & omnia illa, quæ§ sunt dulcia, & melon uehementis maturitatis. Amplius cibi apostemosæ, & cholericæ sunt lubricatiua frigida, sicut aqua hordei, & ius de lentibus, & alesfidabegi, & ius de spinachijs, si non timetur inflatio spinachiorum: & e † § § quod fit de prunis, & similia. Ius autem galli decrepiti, & alcanabir f † § § est commune ei, quę fit ex fæce, & frigidæ cum speciebus suis. Et non datur licentia in carne galli decrepiti. In carne autem g §alcamburati§ quidam licentiā non dant propter illud, quod timent de h † § §carne i §cuius§ extracta est uirtus in elixatione k §de superfluitate.§ Et quidam sicut Rufus & Gal. in libris suis, & propriè in lib. de therica, dicunt quòd caro eius iuuatiua est, l § & si non aliter, saltem bibita§ & caro alhudub similiter. Et acceptio almuri anabati ante cibum, septem sorbitionibus, ē iuuatiua in omni, in qua non est caliditas maxima. Et similiter sorbilia iuuant eos. Amplius, quod proprium est colicæ frigidæ, est assumere almuri, & allia in cibario eorum: & condire cibaria eorum cum porris, & sale, & condire cum speciebus, quæ sunt cinnamomum, & zingiber, & origanum, & cyminum, & urtica, & cartamus. Et oportet ut sumantur alesfidabegi cū spuma sinapis: & sit sal eorum ex m §cinnamomo§ cum seminibus commisto cum cartamo, & nigella, & cymino, & aniso. Et alienent omnia olera, nisi rutā, & siclam. Et in mentha est inflatio etiam. Et ex potibus eorum, est uinum odoriferum purum, & syrupus de melle cum speciebus.

e † B. færculum

f † B. & alfrach

g B. & alcanabir

h B. retentione quia ex

i B. ipsius

k —— B.

l B. etiam assata

m B. sale gemma

De his, quæ nocent colicis. Cap. 28.

REs, quæ colicis nocent, aliæ sunt cibi; & aliæ sunt operationes: cibi uerò sunt omne grossum, & uiscosum ex carne syluestri, ita quòd leporum, & gazellarum, & uaccarum: & a §aliazir: & pisces parui &§ propriè siue sint recentes siue saliti: & omne frixum ex carnibus: & omne assatum quocunque modo sit: & omnes uentres animalium, imò omnia corpora carnium, nisi illa, quæ excepimus ante. Et nocent eis b §simila, &§ azimus: & nocent eis c § alsucabegi, & almidragari, & alkikatri: & albeathia, & alhuzunha§ minoris est nocumenti. Et similiter d § alhasceuenneket omnes nociuæ sunt & alscebebit & genera lactis§, & caseus antiquus, & recens: & omne, in quo est inflatio ex cibis. Et olera omnia, præter illud, quod diximus de his, quæ sunt sicut sicla, & ruta e † § § & mentha nocet eis cum inflatione sua. Et similiter eruca, & f §altaraxacon§ nocet eis etiā: & sicut oliuæ, & omnes fructus, nisi chrysomilla, & pruna cholericę, & calidę, & factę ex fęce g §calidæ tantum § & non alij. Et melon dulcis ante cibum in dispositione sanitatis est non nociuus plurimis colicorum. Cucurbita autem proprie, & h § cucumer, & alconde, & cydonia, & oua caulium, & oua naporum & canabit § & pira & poma & proprie acetosa & stiptica & zarur i § & nabata & algobeira & lentes § recentes, & mora sceni: & almirberis, & sumach, & agresta, & ribes, & quę fiūt ex eis: & quæ sunt similia illis, colico nō ē uia utē di illis. Et similiter nocent eis nuces, & amigdalę humidæ

a B. algiazor & pisces magni

b B. cibi ex simila & panis

c B. alsechbagi & almedire & alkischie & albheth & allauzime & alchatays Alia litera & lauzime & alchataif sunt

d B. alchaschenauegiat oēs nocent & alfatit & alzalabia & lacticinia

e † B. Alia lsa. ad frigidam

f B. tarcon

g B. propter caliditatem

h B. alcheta id est cucumer longus & alchayar .i. cucumer cōmunis & alcheted. i. & cucumer rotūdus & citonia & albū cauliū & album raparum & alcanabit

i B. algobera & condisi. Alia lsa.

& nabach & algobera & apiũ recens

humidæ ualde, & fabæ humidæ. Et de granatis dulcia sunt minoris nocumenti, quæ acetosa. Actiones uero quas ipsum oportet uitare, sunt, sicut retentio uentositatis, & retentio egestionis. et somnus super egestionem in uẽtre, & proprie siccam: imò oportet ut commoueat seipsum apud omnem [k] § diem § ad euacuandum. Et scias quòd retentio uentositatis multoties facit accidere colicam, propterea quòd subleuat eam, & exprimit ipsam, ita ut aggregetur res una: & quòd facit accidere debilitatem in intestinis. Et quandoque illud perducit ad hydropisim. Et quandoque generat tenebrositatem uisus, & uertiginem, & epilepsiam. Et quandoque retinetur in iuncturis, & facit accidere spasmum: & motus super cibum est malus ei. et potus aquæ frigidæ, & [l] § uinum plurimum § super cibum.

k B. somnum

l B. potus plurimus

De ileos, & est simul colicæ, quum accidit in gracilibus. Cap. 29.

ILeos accidit ex omnibus causis, ex quibus accidit colica: & oportet ut reditio fiat cum causis suis, & accidentibus suis, & cura, curatione ad illud, quod dictum est in capitulo colicæ. Et quandoque accidit propter potationem uenenorum facientium ileos. Et quandoque accidit propter uehementiam uirtutis intestinorum retentiuæ: quare comprehendit illud, quod est in eis, & retinet ipsum. Et ex eis, quibus differt ab eo colica in iudicijs suis, est quòd multoties fit à malitia complexionis singularis, plusquam fiat ab ea colica. Et plurimum eius est, ex complexione frigida: & propriè quum accidit ut stomachus sit calidus ualde: tunc enim obtorquet intestinum, & oppilat uentositatem, & phlegma. Et quandoque est causa potus aquæ frigidæ, non secundum necessitatem eius: [a] § nam dolor uentosus, qui ex eo est, est § cum casu oppilationis, plusquam sit dolor eius cum incisione tunicarum: imò est totum nocumentum eius ex illo. Et hoc diuersificatur ab eo, quod est in colica. Et apostemosus plus multiplicatur in eo, quam colica: & est malus. [b] † § § Et multiplicatur in eo, qui est ex ruptura, & fæce, uehementia doloris ualde. Et multoties permutatur colica ad ileos: & hæc est res, quasi facta secundum maiorem partem. Et [c] § quum plus § occidit ileos, occidit in vij. Et ipse quidem uadit de quibusdam ad quosdam permutatione, quæ fit in aere pestilentioso, & de terra ad terram, permutatione ægritudinum uenientium. Inquit Hipp. quum accidit in colica, à qua Deus tueatur nos, uomitus, & singultus, & cõmistio rationis, & spasmus, tunc totum illud est significatio mala. Hæc nanq; accidẽtia accidunt cũ cõmunitate stomachi, & cõmunitate cerebri. Inquit Hipp. quum accidit ex destillatione urinæ ileos, moritur ille, cuius est, in vij. nisi accidat febris & currat cum ea sudor plurimus. Sed Gal. ignorauit causam in hoc. Et ille, qui ex eo phlegmaticus est, & uentosus, iuuatur cum febre etiam. Et quando fortis fit frequentia uomitus maligni & alcuzez, & singultus, est mortalis. Et bonitas urinæ in hac ægritudine, non est plurimæ significationis secundum bonitatem: qualiter ergo malitia eius? Et deterior ileos est ille, in quo expellitur stercus ad superiora, & nominatur fœtidus.

a B. & uentosus qui ex eo est

b † B. ualde

c B. plurimum illum quem

Deinde ille, in quo est sudor fœtidus, habens fœtorem stercoris. Deinde ille, in quo est anhelitus fœtidus: deinde ille, in quo est eructuatio fœtida: deinde ille, in quo est inferior uentositas fœtida.

De signis. Cap. 30.

SIgna ileos sunt, ut sit dolor supra umbilicũ, & non egrediatur aliquid omnino desubtus: 10 & non fiat iuuamentum magnum cum clysteri, quemadmodum dixit Hippoc. Et quandoque expellitur fæx ad superiora, & euomitur fæx, & uermes, & ascarides: & fœtet os eius, & ipsius eructuatio: imò quandoque fœtet totum corpus, & hæc significatio non diuersificatur: & retentio exitus fæcis est inseparabilis ab hac ægritudine. Magnitudo autem dispositionis uomitus stercoris inseparabilis, non magnificatur, nisi quum est timor. Sed motus uomitus, & subuersio hic, 20 sunt plusquàm in colica: quoniam hoc est in intestino propinquiore stomacho, quam ipsa. Et similiter accidentia tristitiæ & angustiæ, & tremor cordis, & syncopis, & uigiliæ, & frigus extremitatũ. Ista enim in ileos sunt plus, quam sint in colica. Et est [a] § fæx § in phlegmatico, & in eo, qui factus est ex fæce fortior, quàm sit in colica: quoniam [b] § § § est in membro uehementioris altitudinis, & maioris corporis, & minoris quietis super corpus. Et quandoq; apparet in ipso inflatio 30 oculi, plus quàm in colica. Amplius signa distinctionum eius [c] § similia sunt signis distinctionum colicæ, § sicut signa distinctionum colicę sunt, cum signis ileos ex loco doloris, & motu eius, & paucitate iuuamenti eius cum clysteribus. Verùm factum ex uenenis significant accidentia significationum aliarum ante eius fortitudinem: nam ille, cuius causa est uenenum, quandoque perducit ad debilitatem, & mollificationem, & tremorem cordis in principio, quum accidit antequam for- 40 tis fiat & magnificetur dolor eius. Et significat ipsam ut non cognoscatur [d] § propter causam aliam manifestam. Et factum ex apostemate intestinorum sequitur durities fæcis, & uelocitas in egestione: § & non erit illic febris neque casus uirtutis uehemens.

a B. Alia litera grauitas

b † B. ipse

c —— B.

d B. causa alia manifesta. Et factũ ex uirtute intestinorũ retentiua significant ipsum uehemẽtiã duritiei fæcis & uelocitas uomitus fæcis

ANNOT.

Iliacum dolorem Diocles Carystius χορδαψον nominauit, annotante Celso lib. 4. quo nomine & Gal. & 50 posteriores quoq; usi sunt. latini uolulum appellant, & symptoma est, tum ad tactricem facultatem pertinens (deprauatur nempe hic sensus, ut in cæteris doloribus) tum ad expultricem; quandoquidem uel ea non pelluntur quæ pellenda sunt, uel non per conuenientem regionem pelluntur. Affectus locus intestina sunt gracilia. morbus in multiplici est genere, sicuti symptoma non unũ erat; intemperies. s. uel solutio cõtinui, à quibus dolor; & obstructio, à qua excernendorum est retentio. De hac, retentione inquam, quæstio est, à qua nam causa 60 in iliaco dolore procreetur. Galen. 6. aph. duas causas agnoscit, tumorem, seu ea inflammatio, uel scirrhus, uel quid aliud, uel abcessus; & aridiora stercora. unde ijs nõ cõsentit qui ex crassis & uiscidis humoribus fieri hæc existimarent. At contra author hoc in loco ad eas generatim causas refert, à quibus & colicus affectus gignitur, inter quas non eæ duæ tantum sunt à Gal. cognitæ,

Cap. 13.

Com. 44.

sed & humores uiscidi & crassi & alia plura reposita sunt. Cæterum quòd non ab inflammatione solum uel à durioribus fæcibus, sed etiam uiscidis & crassis humoribus obstructio in tenuiori intestino possit procreari, dubium non est. At Gal. non à uisciditate sola uel crassitudine humorũ fieri hunc affectum admittit. admittit tamen ex multitudine simul cum crassitie & lentore id fieri, ut 6. de loc. aff. Cap. 2. *apertius explicat, nempe, quòd à sola uisciditate & crassitudine absque multitudine tãta in intestinis obstructio fiat, probabile non est. non is tamen negaret etiam ex astrictione, compressione, angustiáue: itemq; à uenenata quapiam assumpta re, uel lapsu intestini in scrotum, & ab alijs quoque causis id uitium sequi, de quibus Aetius lib. 9.* Cap. 28.

Aphor. 10. *Inquit Hipp. &c.§ Ait Hipp. 7. aph. Ab ileo uomitus, singultus, desipientia, uel conuulsio, malum. Inter hæc tamen non omnis uomitus malus est. uerùm, quamuis ipsum exitiale in uolulo esse asserat, nihil tamen obstare uidetur, si uenter uel ciborum copia, uel corruptela grauetur, quin uomitus in hoc sicuti in colico affectu auxilietur. At exitiale præsertim est, si stercora euomãtur: licet neque cum hoc uomitu omnes intereãt. Vidimus enim interdum nos, eos qui stercora euomuerint, & ob duriores fæces, & ob intestini lapsum in scrotum, esse persanatos. Subdit Auic. Inquit Hipp. quũ accidit ex distillatione &c.§ Affert aph. 44. sextæ sectionis, ubi ait senex. Quibus ex stillicidio urinæ ileos superuenerit, in septẽ diebus pereunt, nisi febre superueniente satis urina fluxerit. Hunc locum dum perscrutatur Gal. tandem melius esse ait fateri ignorare se quæ in hoc aphorismo Hipp. dixerit, nisi forte de affectu ex crudorum & frigidorum humorum multitudine intelligendum sit. Affert ergo Auic. Gal. sententiam, in qua afferenda, nõ ut quidam putant, Galenum inscitiæ accusat; sed eius sententiam tantum describit. Exponit uero hic præterea aphorismum, non de frigidorum tantũ humorum copia, sed etiam si affectus ex flatibus fuerit. In quo sanè loco notandum πάρ ἔργον, quòd uulgatus aphorismorum codex, solutionem habet per urinas: Auic. uerò solutionem per sudores plurimos legisse uidetur. quæ lectio, & si nõ æquè probabilis est, ut altera; quòd tamẽ materia quæ in uesica urinaria continetur, per sudores expurgetur, non uidetur naturæ consilio aduersari, quæ uarias sibi uias parat.*

De cura, Cap. 31.

Cura ileos appropinquat curis colicæ, uerum est fortior: & illud, quod bibitur, magis iuuatiuum est in eo. Et est necessarium etiam clystere in ipso: nam quum bibitur desuper & consequenter adhibetur clystere ab inferioribus, est adiutorium bonum bibito. Et æquale est, siue præmittatur siue postponatur secundum necessitatem; sed quodcunque eorum præmittatur, oportet ut ponatur [a]§aliud§debilius. Et multoties sedat dolorem eius, sorbitio aquæ calidæ [b]§aut applicatio§eius ad ipsum cum propinquitate, resoluendo illud, quod nocet in eo. Et quibusdam uidetur, quòd rectius est ut æquetur intestinum in primis cum positione [c]§inflationis eius§ cum facilitate: deĩde clysterizetur, ita ut perueniat enema ad locum lõginquum, applicatione facili. Et phlebotomia hic, est magis necessaria: nam si fuerit apostema, non erit eius excusatio; & si fuerit dolor fortis, ex quo timeatur apostema, oportebit [d]§incipere§cum ea. Et ex hoc quandoque accidit separatio malorum humorum in corpore propter retentionem eorum [e]§à dolore, §ita ut [f]§fœteat§corpus. Et quando [g]§separãtur§humores mali in corpore, & difficilis fit exitus eorum cum fluxu uentris. [h]§Et§est phlebotomia ex necessarijs. Et fricatio extremitatum etiam est ex eis, quæ prohibent materiam facientem dolorem, [i]†§ §separando eam à profundo. Et forsitan est administratio lubricatiuorum declinantium ad caliditatem, & mucilaginum calidarum cum oleo de Kerua, iuuatiua in plurimis ileos, nisi in cholerico & apostemoso uehementis caliditatis. Et similiter decoctio anethi cum sale, & oleo decoctis cum eo. Et similiter inunctio corporis, cũ oleo calefacto, & curet ille, q̃ phlegmaticus est cũ eis, quæ dicta sunt in colica ex ebibitis. et cum eis, quæ sunt sicut pilulæ de aloe, & pilulæ de serapino, & pilulæ de picra. Et omnia illa cũ oleo de kerua, & clysteribus æqualibus, trahentibus ad inferiora. Et uẽtosus curatur cum eis, quæ sunt, sicut illa, quæ dicta sunt illic, ex ebibitis conferentibus ad uentositatem, & clysteribus ut ponatur clystere adiutorium ei, quod bibitur, & cum uentosis pluribus positis in superioribus uentris. Et quandoque necessarium est ut [k]§incidat illud, quod est coram dolore. Et quandoque § trahitur materia ad mirach. Et complexionalis purus curatur cum eis, quæ scis de permutatione complexionis, & euacuatione humoris secundum quòd dictum est in capitulo colicæ materialis. Et apostemosus calidus cum eis, quæ sunt sicut ea, quæ descripsimus in colica. Et apostemosus frigidus curatur cum eis, quæ sunt sicut illa, quę dicta sunt in colica. Et conuenientius illorum est, potus olei de Kerua in aqua de radicibus, & aqua de radicibus, [l]§& aqua cassiæ fistulæ§, & reliquæ curationes notæ. Et iterum [m]†§ § anethi, & baccarum lauri, & seminis lini, & fœnu græci, & sem. altheæ, & sem. maru, omniũ an. aur. j. radicum trium omnium an. aur: vij. & ficus. v. & sebesten. x. decoquantur: & dentur in potu cum oleo de kerua, & amygdalarum amararum. Et colericus curatur cum eis, [n]§quæ dicta sunt in colica, sicut illa, quibus curantur reliqua, quæ residua sunt§de colica. Et ille, qui fit ex torsione, curatur cum eis, quæ dicta sunt in colica. Et qui fit ex ruptura, [o] §etiam curatur cum positione exsiccatiui ad expellendum illud, quod est§in ruptura, & oppilatione eius. Et ille, qui est ex [p] §oppilatione forti § intestinorum, curatur cum lubrificatiuis pinguibus, & iuribus gallinarum pinguium, & pullorum & arietum, quorum iura pinguia sumantur aleffedabegi, & ziribagi: et propriè quando ponuntur in eis anethum, & radices porri nabati, & oleum amygdalinum. Et administretur post illud clystere humidum lene subtilis caliditatis. Et factus ex fæce curatur in primis cum clysteri leui: deinde gradatim peruenitur ad forte: & succedit illi potus solutiuorum propriorum fæci, ut deponatur illud, quod remansit. Et in ueneno si curatione incipiatur à uomitu, sicut cum aqua calida, & oleo sisamino. Et quandoque est necessarium, ut ponatur in eo, quod [q] § ĩ potu datur, §uirtus turbith, aut sem. raphani, Et post illud detur in potu theriaca magna, & albezar, & quæ sunt similia illis, & ponatur potus aquæ zuccari, & cibus ipsius iura

[a] B. Alia litera, alterum eorum
[b] B. propter ad uentum
[c] B. follis uel instrumenti insufflantis
[d] B. præseruari ab ipso
[e] B. ab expulsione uel à loco expulsionis
[f] B. Alia litera. tendatur
[g] B. spargũtur.
[h] B. tunc
[i] †B. cũ profundatione sua
[k] B. scarificetur locus qui uicinatur dolori quandoq; enim
[l] B. aut cũ cassia fistula
[m] †B. ex duabus spicis
[n] B. quibus curatur simile ei.
[o] B. curatur cũ situatione proportionata reducendo uel reponendo illud quod est expulsum
[p] vehementia uirtutis
[q] B. uomere facit

iura pinguia: Et quum continuatur super eos uomitus: & non recipiunt cibum: sumăt in potu medicamen prædictum in huiusmodi dispositione colicæ. Et quandoque[r] ʒretinet in eis, & stare facit cibum in uentribus eorum, ut sumant panem infusumʒin aqua calida feruente: & eius, qui accidit ex cibis ponticis, & stipticis, & uiscosis cura propinqua est curæ sui relatiui ex colica, nisi quia magis iuuantur in eo sunt ea, quæ bibuntur, & sorbentur.

r B.retinet uomitus ipsorum, & retinetur cibus in uẽtribus eorum si tribuatur uel sumatur panis infusus

ANNOT.

Voluuli notas pulchre Hipp. describit 3. uulgar. morb. sect. 2. de muliere apud Tisamenum decumbente. Sed uide & Gal. 6. aph. & 7. aph. 3. de sympt. cau. Vide & Aetium lib. 9. & præterea Celsum lib. 4.

Text. 6. Comm. 44. Aphor. 10. Cap. 3. Cap. 8. Cap. 13.

De tarditate ascellationis, & uelocitate eius.

Cap. 32.

ILlud pendet, aut à cibo, ut sit stipticus, aut pōtic[9] grossus, aut uiscosus, aut sit lenis, uiscosus, [a]ʒsolutiuus; ʒaut ex uirtute. Nam si uirtus expulsiua fuerit fortis, expellet: & si fuerit debilis, non expellet: Et si uirtus lacertorum uentris fuerit fortis, mundificabit: & si non est fortis, non mundificat, & retinet. Et uirtus sensibilis intestinorum, si est fortis indicat ascellationem: & si nō est fortis non indicat. Et uirtus complexionis, nā frigida & calida ambæ retinent: & tu cognoscis regimen secundum cognitionem tuam causæ.

a B.fluidus

ANNOT.

Pro uoluuli curatione pete Aetium lib. 9. Paulum lib. 3. Rasim 9. ad Almans. Vide & Celsum lib. 4.

Cap. 28. Cap. 44. Cap. 13.

De multitudine stercoris, & paucitate eius.

Cap. 33.

ISta duo pendent ex cibo qualitatiuè, & quantitatiuè: & ex dispositione eius, quod expellitur ad hepar: cibi nanque plurimi humidi, super quem bibitur, egestio plurima est: & eius contrarij, egestio pauca. Et quando[a] ʒcholeraʒ magnifice expellitur ad hepar, minoratur egestio: & quādo non expellitur, multiplicatur: & tu cognoscis ex eis, quæ præterita sunt, resistentiam[b] ʒduarum specierum eius, secundum tuam cognitionem causæ.ʒ

a B.subtile eius

b B.uel curationem amborum superfluentium secundū cōtrarietatem causæ tibi cognitam

ANNOT.

De causis citæ aut tardæ, multæ aut paucæ deiectionis, de quibus in his duobus capitibus agitur, scribit & Gal. 3. de sympt. caus. sed & in superioribus actum de eadem re meminimus.

Cap. 2.

TRACTATVS QVINTVS.

De uermibus. Cap. 1.

QVVM [a] ʒ euaditʒ materia, & uestitur complexione, [b] ʒnecessaria est rectificatio, quam tolerant figuræ, & formæ, & non prohibetur eius præparatio in complemento ʒ naturali, quæ pertinet ei ex factore potēte: & propter hoc creati sunt uermes, & muscæ, & quæ cursu eorum currunt ex materijs putridis & humidis: & quoniam illæ materiæ, [c]ʒquum rectificatur illud, quod tolerant ut suscipiant de forma, est animal uermiculare, aut muscale: namʒillud melius est quàm ut ipsæ remaneant secundum putrefactionem puram. Et est cum hoc quòd ipsæ[d]ʒsaliuntʒ super putrefactiones separatas in mundo, & cibantur eis propter[e]ʒcommunitatem, ʒ& assumunt eas ab habitationibus hominum, & ab aere continente eos. Et uermes quidem uentris sunt huius generis. Et nō est eorum generatio ex omni humore: ipsi enim non generantur à cholera rub. neque nigra: quoniam una earum est uehementis caliditatis; quare non generatur ex ea uermis humidus; imò est cōtraria complexioni eius: & altera est frigida & sica longinqua à proportionalitate[f]ʒanimalis: sanguiniʒuerò custodia est attributa: & membra uehementer indigent eo: & est proportionalis carni homninis, & ossibus eius, non uermi, & non est etiam ex eis, quæ effunduntur ad intestina, & remanent in eis, & generatur ex eis uermis. Neque etiā forma uermis, & color eius significat, quòd ipse sit ex materia sanguinea: imò materia uermium est phlegma, quando calefit, & putrefit, & multiplicatur in intestinis, & remanet in eis. Et tu quidē scis[g]ʒresʒmultitudinis generationis phlegmatis, scilicet ex satietate nauseatiua, & comestis, & debilitate digestionis propter quancūque causam fuerit, & ex complexione membrorum frigida. Et ex cibis, quæ generāt ipsum, sunt cibi lenes uiscosi: sicut triticum, & faseoli, & fabæ, & ex receptione pulueris farinæ, & comestione carnis crudæ, & lactis, & olerum, & fructuum humidorum, [h]†ʒ ʒ& ablutione cum aqua calida post cibum: & similiter balneatio post comestionem, & coitus post repletionem. [i]†ʒ ʒspecies uermium sunt quattuor.

a B.aderit

b B.aliqua, tribuitur ei magis conueniens qđ ipsa pōt tolerare ex figuri. & formis, & non prohibetur eius præparatio à pfectione

c B.magis conueniens qđ possunt suscipere ex formis ẽ forma vermicularis, aut forma muscæ. Et

d B. possident. Alia litera dominantur

e B. pportionẽ vel similitudinẽ

f B.vitæ

g B. causas

h †B. & rerum vnctuosarum

i †.B Et

ANNOT.

De uermium generatione actum alibi à nobis fuit. nunc tamen, quod ad hunc locum facit, duplex de uermibus quæstio est, de effectrice eorum causa, & de materia ex qua fiant. De effectrice ait Auic. ex factore potente. i. datore formarū seu ideis ipsos fieri. At Arist. ideas paßim refutat. & Auer. 12. meth. in. Auic. particulatim inuehitur. De materia uerò ait hoc loco author, ex materijs putridis uermes pcreari, qđ oēs paßim affirmāt. At contra sentire Arist. uidetur 3. de gener. animal. qui nihil ait gigni putrescens, sed concoctum. Cæterum, quod ad has quæstiones facit. breuiter. De ideis non est hic tractandi locus, pertinetq; ad diuinum Philosophū. Satis tamen id constat (quamuis Arist. & eum sequuti plures nobilißimi philosophi aliter senserint) & Syrianum & alios multos nostra tēpestate ideas approbare. At de materia uermium dictum alibi quoque est: non quidem ex putrida materia aut hos aut aliud quidpiam animal gigni; sed ex eo quod in putrescēte ea materia cōcoctum est. ita enim Arist. ipse explicat. 3. de partib. animal. citato. Cætera de triplici lumbricorum genere pete ex Arist. 5. de hist. animal. Vide & Gal. 3. aph. & Paulum lib. 4.

Comm. 18. Cap. 11. Cap. 19. Comm. 26. Cap. 57.

a —— B. Et continuatur textus
b B.magni
† Longi & lati, & rotundi, & ascarides & parui. Ita doctissimus Manardus legendũ putat.

a § Cap. 2. §

LOngi b § & lati § & rotundi, & lati, & sunt ascarides, & parui. Et nõ diuersificatur eorũ gñatio, nisi secũdũ diuersitatẽ illius, ex quo gñantur, & diuersitatem illius, in quo generantur. Diuersitas autem eius, ex quo generantur, est, quoniam quidam eorum generantur ab humiditate, super quam non dominantur diuisio, & separatio ex parte attractionis hepatis: & ex parte uehementiæ putrefactionis. Et quidam generantur ab humiditate, quam separauit, & minorauit, & paruã fecit attractio hepatis continua, & putrefactio, & multitudo c § conturbationis § fecis. Et quũ generantur, adiuuat ad hoc, ut ipsi remaneant parui, quòd fæx extrahit eos antequàm magnificẽtur propter uicinitatem eorũ ad exitum d § strictum. Et quidam § generantur ab humiditate inter duas humiditates media. Et illi, qui fiunt ex humiditate, in intestinis superioribus, sunt propter humiditatem dictam in primis: & qui sunt ex humiditate in intestino recto, sunt propter humiditatem dictam secundo: & qui sunt in monoculo & intestino colon, sunt propter humiditatem dictam tertio: & longi sunt propter primam: & quandoque perueniunt ad summam, quæ est ultra cubitum. Et rotundi, & lati sunt propter tertiam, quamuis generentur etiam in intestinis superioribus: & propriè grossi, & maximi eorum.

c B.penetrationis

d B.Alia litera, breuem.

Et fortasse non generantur nisi in colon, & monoculo: deinde sparguntur ex latere ad stomachum, & ex latere ad anum: & parui sunt propter secundam. Et isti lati, & rotundi sunt, quasi generentur ex ipsis uiscositatibus fixis in superficie intestini, quas comprehendit panniculus mucosus, uelans eas, quasi ipsi generentur ex eo, & in ipso putrefiãt. Et de eis, minus nociui sunt parui, quoniam sunt parui: & quoniam sunt elongati à principijs: & quoniam sunt apti ad expellendum cum fæce forti spissa: uerum ipsi si magnificẽtur, & accidat eis ut remaneãt spatio aliquantulo, & magnificantur in eo, tunc sunt deteriores omnibus: quoniam ipsi sunt ex deteriori materia: deinde lõgi: nam ipsi nõ sunt in malitia latorum: quoniam materia eorum. s. latorum est uehementioris putrefactionis. Et lati, & parui plurimi exitus sunt ex ano propter uicinitatẽ ani, & debilitatẽ; quare non possunt figi in intestino fixione longorum. Et sicut longi sunt uehemẽtioris fixionis, sic parui sunt uehementioris expulsionis. Et si cũ habentibus uermes adest febris, accidentia sunt fortia, & maligna: quoniam febris consumit cibum eorum: quare mouentur ad quærendum ipsum, & figũtur in intestinis: & quoniã febris nocet eis in substantia ipsorum, & affligit eos. Et quoniam febris addit in natura eorum putrefactionem, & acuitatem, & afflictionem. Et quoniam cholera, quum effunditur ad eos in febres, lædit eos. Quũ ergo inuoluuntur in intestinis, & mordicant ea, nocent uehementer. Et iam retulerunt quidam, quòd uiderunt eos perforasse uentrem, & exiuisse ex eo: & illud apud me maximum est. Et e § propter hoc § eleuantur ex eis uapores mali ad cerebrum, & nocent ei: & quandoque est retentio eorum in intestinis. Et quod ipsi faciunt accidere f § putrefactionem § causa febris. Et non est eorum dispositio in hoc, quòd per ipsos sit iuuamentum in mundificatione intestinorum, iuuamentum, quod fit per uermes, & similia eorum, in mundificatione putrefactionis mundi; quoniã in intestinis est mundatorium expulsiuum ex natura. Et quoniã proportio eius, quod generatur ex istis g § putrefactionibus in intestinis superfluentibus § ab expulsione natura, maior est ꝓportione h § uermium § & similium ad aerem mundi, & terram eius. Et quoniam ex istis generantur nocumenta alia, i § quorum operationes sunt ex proportione eorum indigentium cibo § & ex contrarietate motus eorum. Et ex hoc quòd faciunt accidere colicam: & ex contrarietate qualitatis, super quam figitur complexio corporis, & alijs. Et quandoque generãtur propter uermes, & serpentes, epilepsia, & colica. Et quandoque generatur fames canina, propterea quia uehementer rapiunt cibum. Et quandoq; generant bolismum, & casum k § uirtutis oris § stomachi, propter eleuationem suam ad ipsum, & l § quia infrigidant § ipsum. m † § § Et quandoque sequitur utrasque dispositiones tremor cordis maximus: & plurimum generãtur in ætate infantiæ, & pubertatis, & in fine adolescentiæ. Et ascarides secundum plurimum generantur in eis, qui separantur ab ætate infantiæ. Sed rotundorum plurimum est in infantibus, deinde in adolescentibus, & minoratur in senibus, quum tamen illud totum fit. Et ipsi quidem generantur in autumno plurimum, quàm in reliquis temporibus, propter præmisionem assumptionis fructuũ, & similium, & putrefactionem. Et ipsi commouentur in sero, & plurimum in hora somni. Et labor quidem, & exercitium uehemens quãdoq; solutione educit uermes. Et quum egrediuntur uermes habentium febres acutas uiui, non sunt uehementis malitiæ: nam significant sanitatem uirtutis, & potentiam expulsionis, & propriè post declinationem. Et si egrediuntur mortui, sunt signum malum. Et ad summum eorum exitus in febribus cũ egestione, non est significatio bona: & propriè ante declinationem: uerùm n § in dispositione febris § est melior. Verùm eorũ exitus nõ in dispositione febrium, quãdo cũ eis est sanguis, est malus, & indicat nocumentum in corpore, & in intestinis: sed eorum exitus cum uomitu significat humores malos in stomacho.

e B.Alia litera. similiter

f B. de putrefactione

g B. ad putrefactionem in intestinis superfluẽtem

h B. muscarum

i B. ex hoc ꝙ rapiunt de cibo necessario corpori: Alia litera & qm̃ ꝓportio uermium ad putrefactionem in intestinis & ad totũ corpus hominis est maior proportione

k B. appetitus ex ore

l B. fœtore ipsorum peruenientem ad

m † B. Alia lra. & qualitatẽ ipsorum causantẽ abhominationẽ in stomacho

n B. eorum exitus cum uita

Annot.

Difficilis hic est locus. Videtur Auic. quatuor lumbricorum genera constituere. Gal. tamen 3. aph. & Paulus lib. 4. & Aetius lib. 9. tres horum species ponũt. Hipp. uerò & Celsus duas tantum, in his etiam ipsi discrepantes. Verùm de hac re Manardus scripsit lib. 3. epist. & 4. quem tu uide. Eruditissime enim hunc locum castigat, ut nobis satis sit monstrasse locum.

Com. 26. Cap. 57.
Epist. 1. Epist. 6.

De signis. Cap. 3.

SIgna quidem communia, sunt, cursus saliuæ, & humiditas labiorum in nocte, & eorum exsiccatio in die, propterea, quòd caliditas expãditur in die, & coarctatur in nocte: quum ergo spargitur caliditas, attrahitur humiditas cum ea: quare

quare vermes incurrũt famem, & attrahũnt à stomacho: quare exsiccatur superficies continua ei ex superficie oris & labij. Et adiuuat eum ad exsiccandum labium aer exterior: quare laborat infirmus in humectando labium suum cum lingua sua. Et quandoq; accidit habentibus uermes rixa,& horribilitas locutionis, & quasi ipse sit i forma irati malorum morum. Et quandoq; perducunt ad alienationem propter illud, quod eleuatur de vaporibus malis:& accidunt eis accidentia Karabitus,nisi quòd non colligunt pilos, & non patiuntur sodam, & non patiuntur tinnitum auris. Et accidit eis stridor dentium, & propriè in nocte. Et sunt in pluribus horis,quasi masticẽt aliquid,& quasi appetant extrahere linguam. Et accidunt eis saltus in somno, & tremor, & clamor in ipso,& agitatio formæ, & ira aduersus illum, qui euigilat eos: & accidunt eis super cibum nausea,& tristitia,& intersecatur vox eorum, & debilitatur pulsus ipsorum, & apud commotionem, est quasi prostratus,& est eorum egestio, ut plurimum[a] § dura. § Casus autem appetitus, & eius vehementia est, secundum quod diximus in cap. causarum. Et quandoq; accidit eis sitis, cum qua non satiantur: & similiter quandoq; accidunt eis ægritudines,quas diximus illic. Et quãdo fortes fiunt dolor,& ægritudo,cadunt,aut spasmantur, aut torquentur,ac si essent epileptici. Et quãdoq; accidit eis in hmôi hora,vt euomant eos: & diuersificantur colores eorũ,& color oculorũ ipsorũ: & quandoq; remouetur color facierum eorum, & oculorum ipsorum. Et quandoq; redit, & quãdoq; inflantur,aut tumescunt:aut tenduntur ventres eorum,sicut hydropicorum; & quasi[b] § non sunt ventres eorum nisi hydropicorum.§ Et quãdoque apostemantur testiculi eorum, & emittũt sudorem frigidum cum fœtore vehementi. De signis autem distinctionis eorum, quædam sunt communis distinctionis, & est exitus illius spẽi,[c] § ex egresione.i.ano, § deinde longos significãt commotio oris stomachi,&mordicatio ipsius cũ punctione eius, quod sequitur ipsum: & difficultas transglutiendi, & casus appetitus secundũ plurimum,&[d] §nocumentum ex cibo, & lubricitas.§ Et quandoq; nocent pulmoni & cordi, propter vicinitatem suam,& quandoq; accidunt tussis sicca,& tremor cordis, & diuersitas pulsus, & sunt somnus,& exsiccatio non secundum ordinem; & est pigritia,& accidũt pruritus,& intuitus, & palpitatio,& apertio oculi:imò declinat ad clausionem oculi. Et accidit oculis eorum, ut rubeant quãdoq;, deinde alia vice obfuscentur. Et quandoq; tenduntur ventres eorum,& fiunt sicut hydropici. Et quandoque accidit eis fluxus vẽtris. Cum latis autem, & rotundis appetitus secundũ plurimum multiplicatur: quoniam secundũ plurimum elongantur à stomacho,quare non nocẽt in eo,& rapiunt cibum, & mouentur in tempore famis motu nocente[e] † § § debilitante virtutem,& mollificante, incidente in eo, quod sequitur vmbilicũ. Paruos autem significat pruritus ani, & inseparabilitas commotionis apud ipsum. Et quandoque adeo fit fortis,donec accidit syncopis:& inuenit habẽs eos,quum aggregantur in intestino suo,grauitatem sub hypochõdrijs suis, & dorso. Et ex eis,quæ cõferunt istis omnibus est, vt sorbeant aliquid aceti in tempore somni.

a B.liquida
b B.venter eorum sit durus
c B. quæ egreditur
d B.abhominatio cibi & singultus
e † B.mordicãte

ANNOT.

Lumbricorũ infestantium notas habes ex Paulo lib. 4. habes item ex Aetio lib. 9. Sed pete & Manardum locis in superiori capite ostensis.

Cap.57.& 58.
cap.39.40.& 41

De cura Cap. 4.

INtentio, quæ attenditur in curationibus uermium,est,ut prohibeantur à materia generante eos,ex commestis prædictis;& ut mundificetur phlegma aggregatum in intestinis, ex quo generantur: & ut interficiantur cum medicinis, quæ sunt nenena in comparatione,[a] † § § & sunt amari saporis,de quibus quædam sunt calidæ,& quædam frigidæ,quas dicemus: & medicinæ,quæ operantur cum proprietate:deinde fluxu uentris educantur post interfectionem,quum non expellit eos natura per se. Non enim oportet ut prolongetur eorum statio in uentre post mortem,&[b] §exsiccationem,§& inferat uapor eorum nocumentum uenenosum. Et medicinæ quidem calidæ ad gradum peruenientes tertium,sunt cõuenientiores in reginine eorum hora omni,nisi illic sit febris aut apostema;amari enim calidi cõplexio contraria est eis cum caliditate: & est contraria cum qualitate,illis,quæ ipsi magis diligunt .s.unctuosum,& dulce. Et inuenitur ex ebibitis, & enematibus, quæ aggregant[c] § proprietates tres.§ Suppositoria uero melius est,ut ipsa extrahant,quàm ut ipsa interficiant:nisi[d] § quòd in§ recto est ex paruis uermibus. Quandoque enim fit ex genere unctuosi dulcis, ut trahatur ad ipsa uermis,propterea quia diligũt ea, & egrediuntur cũ eis,[e] §quæ§extrahuntur:& melius quidem curantur cum ebibitis hora uacuitatis uentris. Et quũ mittuntur uenena interficientia eos in lacte, & in[f] § fauum mellis,§& similibus, sunt ipsi ad sumendum ex eo diligentes magis:& est illud magis interficiens eos. Et quandoque sumit in potu habens uermes,sicut lac duobus diebus,deinde potat in die tertio in lacte medicinam interficientẽ eos. Et quandoque sugit ante eam[g] § fauum mellis. § Quumque inuenit odorem eius,peruenit ad sugendum illud,quod[h] §deponitur ad ipsum:§ & quando tu administras[i] § medicinas uenenosas interficientes, § tũc melius est ut linias stomachum cum stipticis,& propriè, in quibus est uirtus interfectiua uermium,sicut sumach, &[k] § hypoquistidos§& acatia dissoluta in uino. Et similiter capparis,& anethum in uino. Et si non tolerant stipticitatem horum, tũc lutum sigillatum in uino. Et quum bibuntur medicinæ facientes ad uermes, tunc oportebit ut stringantur nares uehementer, &[l] † § §multiplicetur extractio anhelitus, & intromisio eius, quantum posibile est:nam rectius est ut non permisceatur cum anhelitu aliquid de odore earum. Et de curatione continua cum curatione uermium, est rectificatio appetitus,quum cadit. Et quandoq; inuenitur in emplastris,& eis,quæ bibuntur, quod aggregat ad confortationem appetitus,& interfectionem, & extractionem eorum:sicut aloes cum absinthio, ebibitis pilulis factis ex eis: &[m] § epithimate § facto ex eis:& similiter[n] † § §cum robub acetosis.

a † B.ad eos
b B.putrefactionem vel fœtorẽ
c B. tria iuuamenta
d B.illis qui sũt in inteſtino
e B.quum
f B.carne super prunas assata
g B.carnẽ super prunas assatam
h B. descendit ad ipsum
i B.clysteria venenosa interficientia eos
k B tarathit
l † B.non
m B.linimento
n † B.aloes

sis. Et quandoque aggregatur cum uermibus fluxus uentris; quare necessarium est ut interficiantur tantum: motus nanque [o] † § § extrahit eos. Et quandoque dispositio exigit ut interficiatur cum stipticis amaris, ut aggregentur mors eorum, & retentio naturæ. s. quando aggregantur uermes, & fluxus uentris, & timetur casus[p] § appetitus. § Et [q] § emplastrentur § cum emplastris stipticis, in quibus est interfectio aliqua uermium: [r] § & non deijciunt uirtutem, § deinde [s] † § § ipsi egrediantur post illud: aut per expulsionem naturæ: aut per medicinam: aut suppositoria: & quandoque sunt cum eis apostemata in uisceribus, & est necessarium regimen subtile. Et medicinæ, quæ interficiunt ascarides, fortiores sunt eis, quæ interficiunt longos: & illæ, quæ interficiunt ascarides, & rotundos, interficiunt etiam longos: & causa in hoc est, quòd ascarides sunt remotiores ab eis, quæ bibuntur, & sunt magis submersi in humiditatibus [t] § conuenientibus eis, § & quandoque sunt in cysti. Et quoniam ipsi generati sunt à materia grossa, & grossiore & spissiore, & propinquiore ad complexionem calidam, & magis simili ei, quod est uenenum: quare non patitur à suo simili, dum non superfluat.

o † B. naturæ

p B. Alia litera. virtutis

q B. proprie

r B. vt nõ cadat virtus

s † B. vt

t B. continentibus eos

ANNOT.

De lumbricorum eductione, seu uiuorum seu enectorum, deq; iis, quæ tum procreationi eorum obsistunt, tum uitæ: ac de medicamentis demum omni lumbricorum speciei aduersis, lege Paulum lib. 4. & Aetium lib. 9. & Gal. 14. meth.

Cap. 57. & 58. cap. 39. 40. & 41 Cap. vlt.

De medicinis calidis interficientibus uermes, & propriè longos. Cap. 5.

Singulares quidem sunt sicut prasium, & cordumeni: de quibus sumatur aur. j. & sceha, & lupini amari, & casia, & calamentum, & succus eius, & grana aldeemest, & costus amarus, & epithimum, & cartamum, & mentha, & cambil, & cyminum, & camepitheos, & centaurea, & pulegium, & allium propriè. Et quandoque interficit ascarides semen fœniculi, & myrtus, & origanũ, & faufel, & absinthium, & semen caulium, & cortices algarab, & radix enulæ exsiccata, de qua bibantur. ℥. iij. & cyminum assatum, & abrotanũ, & anisum, & semen apij, & nasturtium forte est in capitulo suo, & nigella. Et semen atriplicis solutione educit eos cum mortificatione, & similiter uolubilis, & polypodium. Et melius, quo educitur fluxu uentris post mortificationem, est aloes. Et quando homo bibit de oleo potionem, & superfluit quantitatem, quæ possibilis est in bibendo ipsum, interficit eos, & extrahit ipsos: & propriè oleum omphacinum, & ipsum interficit latos etiam, & interficit propter suã amaritudinẽ, & [a] § extrahit § propter uiscositatem sui. Quod si nõ fuerit possibile bibere ipsum uice una, bibat ipsum utendo potu post potum, sumendo ex eo cochlearia duo. Et similiter grana nil interficiũt serpentes, extrahendo eos: & quandoque conferunt in latis. De compositis uerò, quæ interficiũt eos: sunt, quæ sunt sicut theriaca magna. Et illæ, quæ aggregant interfectionem, & extractionem, sunt sicut hiera picra. Et sicut si sumatur sceha, & absinthium, amborum an. ʒ. i. & tertia pulpæ coloquinthidæ[b] §. ʒ. j. & quarta § & salis Indi danich. j. & sumatur in potu. Et quandoque interficit eos potare cyminum, & nitrum mediatim, & [c] § fœnugræci § pondus duorum aur. & iterum nitri, piperis, cordumeni partes æquales: & dosis eius sit usque ad. ʒ. j. & . s. Et iterum piper, & grana lauri, cyminum indum, mastix, conficiantur cum melle: & sit dosis eius in mane cochleariũ. i. & in hora dormiendi tantundem: aut enulæ, & sceha, & piperis, & [d] § siracsi § partes æquales sumantur in potu ex. j. ʒ. & . s. usq; ad. ʒ. iij. Et pilulæ de absinthio educũt longos: lati autem indigent fortiori hoc.

a B. lubricat

b B. põdus quartę ʒ. j.

c B. ex oĩbus

d B. sirachs

De medicinis, quæ magis propriæ sunt ascaridum. Cap. 6.

Svnt kitran administratum in clysteribus, & epithimatibus, & [a] § alsiraos, & medulla eius, & alsirai § & costus amarus, & cortex radicis mori, & succus eius, & cambil, & pulpa coloquintidæ: & aloes, & [b] § alsimar § mirabile est in latis: & cortex albelengi ex arboribus, & existimo quòd est species [c] § sidere & alzadarachat. § Et ex eis, quæ extrahunt uermes sine nocumento, est, ut bibantur. ʒ. iij. succi enulæ recentis: est enim mirabile ualde. Et antiqui quidem dixerunt, quòd [d] § sireos § extrahit ascarides. Et ex medicinis mirabilibus in omnibus speciebus uermium sunt pili animalis nominati [e] § alcasim. Et alcalcadis est ex eis, quæ interficiunt eos cum iuuamento, si fuerit illic fluxus uentris: & iam diximus ad eos in antidotario decoctionem eius, & centaureę. Et iterum bibat lac mulctum tribus diebus in mane: & cenet super ipsum alesfidabegi: deinde sumantur [f] §. vj. aur. abrũgi. & . iij. ʒ siracasi & . iij. § cambil, & terantur & soluantur in aceto acetoso, aut in syrupo acetoso, & masticetur aliquid de [g] § fauo mellis, ut egrediantur § uermes, deinde bibatur ex eo quantitas quã necessariam faciunt existimatio, & experimentũ. Medicinæ autem frigidæ, & paucæ caliditatis sunt, sicut semen coriandri, quum bibitur tribus diebus cum rob: & semen apij: est enim forte ualde interficiens omnem uermem, & sumat cum syrupo acetoso, aut lacte acetoso: aut bibatur decoctio eius, & faufel, & folia persici & succus [h] § eorũ, & spina ægyptiaca, § & sunt absque plurima caliditate. Et rubus, & decoctio corticis arboris granati acetosi, & muzi decoquantur in aqua nocte tota: deinde coletur, & bibatur, & similiter aqua, in qua decoquitur radix eius. Et succus arnoglossæ conuenit ei, qui habet uermes, & fluxum uentris simul: aut arnoglossa sicca. Et iterum sumach dissolutũ in aqua ẽ mirabile; & hypoquistidos, & lutum sigillatum cum uino, sunt etiam mirabilia: & magra mirabilis est etiam, & semẽ portulacæ quũ ex eo multum sumitur, interficit eos: & similiter endiuia amara [i] § & lactuca amara § & apium aceto conditum. Et dicitur quòd melon interficit eos, & solutione educit ipsos, & tribuli propinqui sunt istis medicinis: & consequitur ex uirtute harum, quòd ipsæ trahunt latos etiam, scilicet illa, quæ sunt sicut semen [k] § salic. § & succus persici, & coriandrum, & endiuia amara & polium, & reliqua: & ista aut bibuntur cum lacte absq; butyro, aut cum aqua calida, aut syr. acetoso.

a B. albrẽch vel berẽgi & medulla eius & alsirachs

b B. alsangiar

c B. seder & azadaracht.

d B. alarbian

e B. harimun

f B. vij. aur. brẽgi Kebuli, vel l rench Kebuli, & sirachs. ʒ. iij. & cambil ʒ. iiij.

g B. carne assata super prunas vt delectentur

h B. Alia litera. spinæ ægyptiacæ

i B. Alia litera.

k B. alkalef

10 20 30 40 50 60

De regimine uermium paruorum. Cap. 7.

QVandoque interficiunt eos suppositio salis,& clysterizatio cum aqua calida, & eradicant materiam eorum.& fortius hoc est clystere,in quo recipiuntur centaurea, carthamum,hyssopus,rubea, & pulpa coloquinthidæ, quod administretur calidum. Et fortius illo est suppositorium de alkitran, & clystere cum eo: & propriè cum oleo de chrysomilis amaro: aut medulla persicorum amara:& sint iam decoctæ in ipso medicinæ interficientes:& quandoque clysterizatur etiam cum kitran.Et ex eis,quibus fit suppositorium sunt arthanita, & buchormarien, & cortices radicis[a] §sceha. § Et ex eis,quæ colligunt hos paruos,est ut mittatur in anum caro pinguis salita,& sit iam super eam ligata fimbria fili. Ipsi nanque aggregantur super eam, propterea quia diligunt eam, deinde extrahatur post expectationem horæ unius super eam quantum possibile est, & extrahatur: & iteretur usquequo mundificetur.

a B.Alia litera, alengi

De clysteribus[a] §acutis interficientibus§uermes. Cap. 8.

a B.eorum qui habent

CLysterizentur cum decoctionibus medicinarum prædictarum ad eos,& quandoque ponuntur in eis solutiua,sicut pulpa coloquinthidæ:& turbith,& aloes,& cucum.asininus secundũ uirtutem,& horã.Et est cõueniens ut administretur in clysteribus eorum alkitran: nam confert iuuamentum maximum, & custodiatur tunc anus,ne proueniat tenasmon cum suppositorijs facientibus ad tenasmon: & stomachus ut non debilitetur cum potibus, & emplastris facientibus ad stomachum. Et iam sciuisti omnia illa. Et quandoque confert clystere cum aquis salsis, & aquis salitis cum nitro,& similibus, & propriè cum kitran.Et quandoque ponuntur in clysteribus eorum,succus foliorum persici: & decoctio radicum mori,& corticum granatorum; & propriè quum fuerit caliditas.

De emplastris habentium uermes. Cap. 9.

EMplastra etiam assumuntur ex medicinis similibus istis,& confortantur cum eis, quæ sunt sicut pulpa coloquinthidæ,& fel uaccinũ,& succus cucum.asinini:& cum eis, quæ sunt sicut Kitran,& aloes. Et quandoque fit emplastrum cũ aloe,& absinthio: aut cum aloe, & rob cydoniorũ,& robmalorũ:& interficit,& [a] §rumpit§appetitũ,& qñ aggregant oia est rectius.Emplastrũ bonũ, teratur nigella cũ aqua coloquinthidæ humidæ:aut decoctione pulpæ eius, & liniatur super uentrem,&[b]§sumẽ.§Et dicitur quòd medulla cerui,quando emplastratur cum ea umbilicus,confert ad illud.Et similiter olea medicinarum prædictarum,quum eis linitur,iuuant: & oleum chamæmillinum,& absinthium propriè.

a B.excitat

b B.vmbilicũ

De cibatione eorum. Cap. 10.

CIbus quidem qui necessarius est eis secundum oppositionem causæ, oportet ut sit calidus & siccus,in quo non sit uiscositas: & sit in eo abstersio[a]§ex eis, quæ abstergunt eos & attrahunt§ipsos.Et ingrediuntur in cibis eorũ aqua ciceris,& folia caulis: & carnes columbarũ etiam sunt iuuatiuæ eis: & potus aquæ salsæ confert eis omnibus.Et quum sunt fluxus uentris, & caliditas, cibamus cum sorbitionibus acetosis cum sumach factis: quoniam est interficiens restrictiuum:& similiter aqua granatorum acetosorum.Et quando debilitat fluxus uentris, necessaria sunt,quæ nutriunt cum fortitudine. Quod si non digerantur, ponantur ex genere sorbitionum,& aquarum carnium.Hora autem, & ordo sunt, quoniam oportet, ut ipsi non egeant cibo [b]†§ § & mordicent stomachum: & fortasse faciunt cadere uirtutem appetitiuam: imò cibentur ante motum eorum in hora quietis:& ut separetur cibus eorum, & cibentur cibo pauco. Et quum[c]§alleuiatur§fluxus, administrentur super uentrem emplastra stiptica ex, eis, quæ scis:uerum in habentibus paruos uermes, melius est ut eorũ cibi sint ex genere illorũ,qui sunt boni chymi,& uelocis digestionis:nam uirtus eorũ secundum semitam oppositionis non peruenit ad eos omnino. Et quum sunt boni chymi omnino, minoratur chymus corruptus, qui est materia eorum.

a B.aliqua quæ abstergat eos & extrahat.

b † B.quare excitentur.

c B.timetur

De cura casus,&[a] §proiectionis§ super uentrem. Cap. 11.

a B. cõtusionis

REctius in omnibus illis est, ut extrahatur sanguis si possibile est, & detur in potu post illud, thuris, & sanguinis draconis, & luti armeni, Karabe omniũ an. ℥.j.cum triplicato subtili. Et si fuerit sputũ sanguinis aut fluxus eius per anum, aut uomitus ipsius, ponatur in ipsa Kirat.i.opij. Et post hoc oportet ut tu consideres illud, quod diximus in capitulo de[b] §prostrationibus§in libro, qui est post istum.

b B. contusionibus

ANNOT.

Si quis in uentrem collabatur, non statim mittendus est sanguis, nisi lapsus grauior fuerit. tunc uerò secari uenã auertendæ fluxionis gratia licebit. Quòd si disrũpi uas in uentre aliquod contingat, ut sanguis uel euomatur, uel per aluum excernatur; tunc ijs utendum quæ de sanguinis uomitu scripta antea sunt, astringentibus, & stupefacientibus etiam, si oporteat. deinceps uerò curatio ijs perficienda, quæ lib.4. Fen 4. tract.2.

FEN XVII.

De ægritudinibus ani:& est tractatus unus.

Sermo uniuersalis, de ægritudinibus ani. Cap. 1.

SCIAS quod ægritudines ani, sunt difficiles ad sanandum, propter ea, quæ aggregantur in eo: quoniam est callis: & quia est in uersum, penetrans ab inferiori usque superius:& quia est uehemẽtis sensus:& quia est positus in inferiori. Quia ergo est callis, peruenit ad eum fæx in omni hora, & mouet ipsum,& addit in dolore eius,&[a] §diminuit§eum à quiete, cum qua completur receptio iuuamenti

a B.priuat

b B. cũ qua facit rectificationem

iuuamenti medicinarum: & [b] §non potest natura facere rectificationem.§ Et quia est inuersus, difficilis fit adhærentia medicinarum ad ipsum. Et quoniam est uehementis sensus, multiplicatur dolor eius: & multitudo doloris attrahit. Et quoniã est positus in inferiori, facilis fit descensus superfluitatum ad ipsum: & propriè quum obedit ad receptionem earum, debilitas, quæ est cum eo, ex nocumento, quod est in ipso [c] § ex hæmorrhoidibus.

c ——— B.

ANNOT.

Anus quoque multa, tedijq; plena mala recipit, ait Celsus lib. 6. Eius uitia cur sanatu difficilia sint, pulchrè author notat. de qua re pete Galen. 9. de comp. med. per loca.

Cap. 18. Cap. 6.

De hæmorrhoidibus. Cap. 2.

SCias quòd multoties existimat aliquis quòd habeat hæmorrhoidas, & non habet nisi ulcera in recto, & in eis, quæ sunt supra ipsum: oportet ergo ut consideretur illud. Et hæmorrhoides quidem diuiduntur per species diuisionis famosæ in uerrucales, & sunt deteriores earũ: & in uueas: & in morales. Et uerrucales sunt similes uerrucis paruis. Et uueæ sunt latæ, rotundæ, purpurei coloris: aut ad purpureitatem decliues. Et morales sunt molles, sanguineæ. Et sunt de hæmorrhoidibus hæmorrhoides, quæ sunt quasi uesicæ. Et diuidũtur hæmorrhoides diuisione alia, in exterius natas, & profundas, & sunt deteriores earum, & propriè illæ, quæ tendunt ad partẽ uirgæ: quandoque enim stringunt urinam cum apostematione. Et natæ exterius apparentes sunt unę trium. De profundis autem, quædam sunt sanguineæ, & quædam sunt nõ sanguineæ, & diuiduntur hæmorrhoides etiam in apertas fluentes, & currit quandoque res plurima propter apertionẽ uenarum plurimarum: & in surdas cęcas: de quibus nil currit. Et plurimum quidem generantur hæmorrhoides ex melancholia, & sanguine melancholico, & parum generantur à phlegmate: & quum generantur ab eo, generantur quasi ipsæ sint uesicæ uentrium piscium, & uerrucales sunt propinquiores ad hoc ut fiant [a] † § § melancholia: & morales ad sangu. & uuę inter istas & illas. Et non est possibile ut accidant hæmorrhoides nisi aperiantur orificia uenarum in ano, secundum quod dixit Galenus & propter hoc multiplicantur cum uento austrino, & in regione austrina. Et non oportet quòd in hæmorrhoidibus apertis, currentibus, sanguinis fluxus retineatur; donec perueniat ad debilitatem & mollificationem genuum, & comprehensionẽ [b] §syncopis, § & uideatur sanguis non niger: & melius est ut [c] §extrahatur§ paulatim, & non subito. Et quum in mulieribus declinat sanguis hæmorrhoidarum ad matricem, & egreditur in mẽstruis, iuuantur eo. Et oportet, ut fiat etiam illud arte, & prouocentur menstrua earum. Et plurimis quidem habentibus hæmorrhoidas, adest color proprius eis, & est citrinitas declinãs ad uiriditatem. Et multoties accidit habentibus hæmorrhoidas fluxus sanguinis narium, & remouentur hæmorrhoides.

a † B. ex pura

b B. casacan

c B. fluat

ANNOT.

De hæmorrhoidibus habes libellum pulcherrimum Hippocrati ascriptum, ubi harum & causas, & signa, & curationem docet. Earum differentias duas tantum Græci notant, quòd aliæ cecæ, aliæ apertæ sint. Ita Aetius lib. 14. & Paulus lib. 3. Addit tamen author noster & alias, Rasim æmulatus 24. Cont. tr. 1. Affectus hic, & si frequenter præter naturam est; aliquando tamẽ purgatio est, non morbus, ut Celsus ait lib. 6. Quo fit, ut in quibusdam parum tutò supprimantur, in ijs qui sanguinis profluuio imbecilliores non fiunt: quod & Celsus & Hipp. asserit 6. aph. A diuturnis, ait senex, sanato hæmorrhoidibus, si una non seruatur, periculum est aquam inter cutem, uel tabem aduenire. Cuius rei rationem reddit Gal. eo in loco. Est tamen illic controuersia (quamuis hoc ad curationem attineat) quum Gal. ita legat, ut nos attulimus, ut & Philotæus, & uulgati codices. nempe, §si una non seruatur &c.§ At Aetius non ita; Sed, dicere Hipp. ait, si non adseruetur, periculũ esse & aquæ inter cutem, & tabis. ac per (seruari) nõ id intelligere, ut una aperta retineatur hæmorrhois; sed ut post hæmorrhoidum omnium extirpationem & uenæ sectio & conueniens diæta opportuno semper tempore seruetur. alioqui enim non sanatio ea esset; quum sanari, perfectè sit liberari. Cæterum quidquid de hac re sentiendum sit; utrumque nobis probari posse uidetur: & utraque lectio admittenda. Quãuis autem Græci codices, quotquot uidimus, ita legant, ut Gal. legit; Hipp. tamen in libello de hæmorrhoidibus, de harum ustione agens, urendas omnes, & extirpandas omnes affirmare uidetur.

Cap. 5. Cap. 53. Cap. 1. Cap. 18. Aphor. 12.

De cura. Cap. 3.

OPortet, ut inceptione rectificetur corpus, & euacuetur sanguis malus ita, ut phlebotometur saphena, & uena, quæ est à posteriori parte calcanei: & uena [a] §almabit§ est fortior utrisque earum. Et uentosatio eius, quod est inter [b] §utrasque spatulas§ confert ad eas, & ad humores melancholicos. Et curetur hepar, aut splen si oportuerit [c] §propter societatem eius, quod generatur ex§ eo de sanguine malo. Amplius, si nõ fuerit dolor, neque apostema, neque inflatio, non erit tunc plurima necessitas curationis earum: nã earum curatio quandoque perducit ad fistulam, & ad rhagadias. Amplius studium impendatur in lenificatione naturæ, ut non noceat durities fæcis ano, & magnificetur labor. Et melius est, ut sit illud cũ solutiuis, & lenitiuis, quæ sunt ex medicinis, ex quibus iuuamentum affertur hæmorrhoidibus, sicut pilulæ de bdellio, & pilulæ de alfeluzaharagi, & pilulæ [d] §amalei§ & pilulæ, quas dicam: & oportet ut studium impendatur in aperiendo surdas, & faciendo ut currat sanguis ex eis, quãtum possibile est, usque quo debilitet: & egrediatur sanguis rubeus, clarus, in quo nõ sit nigredo. Quod si non sufficit, sit regimen eius cum incisione hæmorrhoidarum, & deiectione earum, incidendo, aut exsiccando eas, aut adurendo ipsas cũ eis quæ faciunt illud. Et scias, quòd in sanguine, qui currit ab hæmorrhoidibus, & ex ano, est securitas ab herpete esthiomeno, & mania, & melãcholia, & epilepsia melancholica, & erysipila: & ab illis, quæ sunt sicut [e] §milium, § & cancro, & excoriatione, & scabie & [f] §glabrie§ & lepra, & pleuresi, & pe-

a B. almabad

b B. duas anchas

c B. Alia litera. illud propter rectificationẽ eius quod generatur in

d B. aldadi

e B. miliaris

f B. morphea vel impetigine

& peripneumonia,& phrenesi. Et quando retinetur sanguis ex eis consuetus, timetur aliqua harũ ægritudinum, & timetur hydropisis propter illud, quod accidit in hepate de apostemate malo, & duro, & corruptione complexionis, & timetur phthisis, & dolores pulmonis propter expulsionem sanguinis mali ad ipsum. Et quando cursus facit accidere syncopim, sumatur sauich hordei cum spodio, & luto,[g]† § & detur in potu[h] §ex calido§ paulatim. Et medicinæ quidẽ quæ ad hæmorrhoidas conueniunt, aliæ sunt aperientes eas: aliæ consolidantes: & aliæ sunt constringẽtes sanguinẽ, & aliæ sunt incidentes [i] §eũ,§ & aliæ sunt sedatiuæ doloris. Et sunt, aut quæ bibuntur, aut suppositoria, aut epithimata, & emplastra, & linimenta: aut pulueres, aut suffumigationes: aut aquæ, in quibus sedetur: aut restrictiua. Et omnia illa: aut sunt singularia, aut composita. Et scias quòd pilularum de bdellio iuuamentũ in hæmorrhoidibus habentibus periodos, apparens est eis: & non sunt multi iuuamẽti in eis, quę sunt fixæ, non habentes periodos. Et quando aggregantur rhagadiæ, & apostema, curetur in primis apostema, deinde hęmorrhoides. Et oleum de chrysomilis, in quo resolutum est bdellium, ualet ad hæmorrhoidas, & rhagadias.

g †B.armeno

h ——— B.

i B. eas

ANNOT.

De curatione hæmorrhoidum pete & Aetium lib. 14. & Paulum lib. 3. & Celsum lib. 6. Gal. quoque in lib. de curandi rat. per sangu. miss. de uenæ sectione in hæmorrhoidibus pulchre admodum scribit, ac quomodo quandoque in cruribus, quandoque in brachio secare uenam expediat.

Cap. 6. Cap. 59. Cap. 18. Cap. 19

De regimine incisionis hæmorrhoidarum, & adustionis earum. Cap. 4.

CAsus hæmorrhoidarum quandoque fit cũ incisione: & quandoque fit cum medicinis acutis. Quum ergo sunt hæmorrhoides plures numero, non oportet ut incidantur omnes simul, imò oportet ut audiatur præceptum Hippocratis: & dimittatur una ex eis, deinde curentur, imò rectius est, ut curentur incidendo unam post unam, si toleratur illud: & in fine rei dimittatur una, ex qua currat sanguis corruptus, cuius exitus ex ea consuetus est in natura. Et illud incisum si fuerit apparens, erit eius regimen facilius: & si fuerit profundũ, erit regimen ipsius difficilis: [a] §nam§ rectius est ut ligetur radix ei⁹ cũ filo setæ, aut lino, aut pilo forti: & dimittatur, tũc si ceciderit per illud, bonũ erit: & si non, experiantur super illud medicinæ [b] §incisiuæ:§ & si non, incidatur: profunda uerò indiget ut extrahatur, deinde incidatur. Extractio quidẽ quandoque fit cum instrumento, sicut [c] §fit uento satio§ cum igne. Et quocunque modo fit, ponatur super anum, donec egrediatur; deinde retineatur cum instrumento extractionis. Et si timetur uelocitas reditionis, dimittatur uentosa una hora, donec [d] §apostemetur§ locus, & non redeat. Et quandoque ligatur uelociter cum filo ligatione apostemante, & remanet hæmorrhois exterius. Et quandoque fit cum medicinis extrahentibus, sicut ut sumatur succus centaureæ, & anethi humidi, & staphisagria, & conficiantur illa omnia

a B. & ita apparente

b B. facientes eas cadere

c B. ventosa

d B. tumefiat

cum melle, & liniatur cum eis anus, & supponantur [e] §in melle.§ Ipsa enim commouent egestionẽ, & perducunt ad hoc, ut appareat anus, & faciant ipsum exire. [f] § Et§ administretur nitrum, & fel tauri: aut administrentur piper, & nitrum: aut aggregetur ad illud, quod est ex illis, succus buchormarien, aut staphisagriæ. Et ex bonis est phlebotomía basilicæ, ante incisionem, & ligationem. Et quum uoluerit abscindere, retineat illud, quod abscindit ex eo, quod apparet: aut quod factum est apparens cum instrumento extrahendi: & trahat ipsum ad seipsum, deinde incidat illud ex radice ipsius cum acutiore re, & penetrabiliore re. Et non oportet, ut pertranseat radicem eius, & incidat aliquid ex eo, quod est infra ipsum, & perducat ad nocumenta, & apostemata [g] §magna: Et quãdoque perducit ad malitiam & difficultatem.§ Et mittatur sanguis fluere usquequo timeatur; deinde retineatur sanguis cum restrictiuis, quę dicemus. Et si non fluat sanguis, [h] † § § multiplicetur phlebotomia ex basilica. Quod si toleretur ut sanguis educatur cum aperitiuis prædictis, & fluat sanguis ex eis, erit rectum: [i] § & § si non timeatur casus uirtutis ex dolore [k] §in eo§ sufficit in hoc, quod est sicut succus cepæ. Et si uoluerit [l] §ut audeat,§ liget paruã ex radice sua & magnam ex medietate sua, aut secundum diuisionẽ aliam: & succurrat ut non apostemetur, & doleat: & illud est, ut desuper ponatur cepę elixatum: aut porrum decoctum confectum cum butyro. Et sedeat ille, qui curatur, in aquis stipticis decoctis in [m] §cucuma§ in aceto, & aqua, in qua decoctæ sunt gallæ, & cortices granatorũ. Deinde curetur cũ his, quæ faciunt nasci carnem ex maran, ut non apostemetur. Et intentio in ligatione est præparatio ad penetrandum uirtutem medicinarum, facientium cadere hæmorrhoidalium in ea. Et quũ uides anum apostemari, & dolorem incurrere uehementem ex huiusmodi curis, tunc necessarium est ut suffumiges cum bdellio, & adipe gibbi cameli, & emplastres cum emplastris prædictis: aut emplastres cum pane [n] §adarmache,§ & uitello oui & pauco [o] §oleo.§ & encatisma in [p] §passo arhadiu§ est mirabilis iuuamenti: & sedat dolorem incisionis, & similia. Et encatisma in aquis, in quibus decocta sunt lenificatiua, & embrocha cũ eis, & sũt aquæ, in quibus decoctæ sunt semẽ lini: & althea, & semen eius, & [q] §porrorum§ & illis similia. Et ex eis, quæ propria sunt apostematibus ani [r] § super hæmorrhoidas,§ sunt ceruse plumbi. ℥. iij. suculus. ℥. j. lithargyrij. ℥. ij. masticis. ʒ. iij. aggregentur cum succo hyusquiami. Et oportet ut leniatur natura, & non dimittatur fæx indurari in ano. Et curetur retentio urinæ, si acciderit lenificando apostema, quamuis oporteat, ut prohibeatur [s] §introitus uacuitatis§ die & nocte, & propriè, post fluxum sanguinis fortem. Quum autem non [t] §peruenitur ad hoc,§ ut fiat incisio hæmorrhoidarum cũ instrumento, aut ligatione, imò cum medicina, puluerizetur super eã medicina acuta, quoniã ipsa corrodet eam, & mundificabit ipsam, & apparebit caro sana. Si aũt doleat, sedeat in aquis stipticis, & curetur ante illud cũ butyro plurimo posito super eã; deinde curetur cum eis, quę sunt sicut maran de cerusa & lithargyrio, & maran facto ex eis, & ex aquis solatri, & alkekengi, & coriandri. Et

e B. in panno

f B. Aut

g B. & dolores magnos. Et quãdoque perducit ad difficultatẽ vrinæ & retentionem egestionis

h † B. plurimus

i ——— B.

k B. Et quãdo

l B. incidere cũ ligamento

m B. cumcum

n B. hauart

o B. opio

p B. vel sessio in vino aldadi

q B. caulis

r B. ex hæmorrhoidibus

s B. ab introitu loci, vbi fæces egeruntur

t B. vult

B. Alia litera. prohibet dolor administrationem medicinæ acutæ in vna vice, quare oportet ut reiteret medicamē acutū pluribus vicibus cū leuitate, quoniam est facilius uel tolerabilius Alia litera & necessarium est administrare medicamen acutum, quod si dolor intenditur, curetur curatione præcedenti, deinde reiteret

Et quandoque [u] § non resoluitur dolor absque administratione medicinæ acutæ in uice una: quare oportet ut administretur medicamē acutum: quòd si dolor sanetur, curetur curatione præcedenti, deinde reiteretur. Et non sit medicamen acutum, nisi cum exsiccatione; quoniam est leuius § & in fine rei denigratur, & cadit. Et medicamen quidem acutum, est, dichbardich & [x] § alcaldicon, § & quæ sunt similia illis. Et quando denigratur, elixetur caulis cum oleo, & ponatur desuper, & sedabitur dolor: deinde iteretur, donec cadat. Si autem super moralem, & eas, quæ ipsi sunt similes, puluerizentur atramenta, exsiccabūt eas, & deijcient eas: & quandoque inciduntur etiam. Et phlebotomia, & fluxus uentris necessaria sunt in eis: & puluerizationes, & suffumigationes, & epithimata [y] § fiunt § in eis.

x B. alfelsediū.

y B. magis operantur

ANNOT.

De hæmorrhoidum sectione & ustione, uide præsertim libellum Hippocratis de hæmorrhoidibus. Vide & Celsum lib. 7. & Paulum lib. 6. & Hippocratem 4. de rat. uict. in ac.

Cap. 30. Cap. 79 Text. 12. & prope finem

a B. cecarum

De regimine apertionis hæmorrhoidarum [a] § surdarum § & prouocatione sanguinis earum. Cap. 5.

OPortet in primis ut leniantur cū balneationibus, & fiat iuuamentum ad apertionem earum cum phlebotomia saphenę, & uenæ almabit: & unctionibus ex eis, quæ sunt sicut oleum de [b] § persicis, & de medulla chrysomilorum, & de amigdalis amaris, & cortex pinguedinis § gibbi cameli, & medulla cerui, & bdelliū, & alia singulariter, & compositè: deinde administretur super eas succus cepæ fortis: & quandoq; ponitur in eis succus buchormarien: & quandoque ponitur cum hoc aliquid de lacticinijs, & de staphisagria, & stercore columbino, quoniam ipsum aperit proculdubio. Et quandoque conficitur [c] § asphaltum, & galbanū, & § quæ ingrediuntur in hoc. [d] † § §Et similiter folia ruthæ & oleum alachoen [e] § ipsum § prouocat sanguinē & amplificat poros. Et medicamen de myrobalanis cum seminibus subtiliatiuis, cum iuuamento suo in hæmorrhoidibus prouocat sanguinē. s. sanguinē hæmorrhoidarum propter illud, quod in eo de seminibus subtiliatiuis. Et ex eis, quæ prouocant sanguinem [f] § §est vt sumatur pulpa coloquinthidæ. ℥. iij. & amigdalarum amararū ℥. iiij. fiant ex eis lycinia longa, & retineantur in ano, & permutentur omni hora: & sint quinque lycinia in quinque horis. Quumq; dolor fit fortior, ponatur in ano lycinium ex oleo rosato, & phlebotometur saphena. Et quandoq; [g] § aperit eas ex obuiatione sui ipsius. §

b B. medulla uel nucleo persicorum & de medulla chrysomilorum amara & pinguedo

c B. cū felle bouis, & galbanū est ex eis

d † B. capitulo.

e B. Alia litera. & comestio ipsius alachoen

f † B. retentum

g B. aperiuntur ex seipsis

Sermo de medicinis hæmorrhoidalibus, suffumigationibus, & puluerizationibus. Cap. 6.

REctius est ut leniantur ante puluerizationes fortes cum sarcocolla dissoluta in aqua. Et si tolerauerit dolorem, liniatur intus anus cum psilotro balnei [a] † § § & toleret parum, deinde abluatur cum uino stiptico, deinde puluerizetur puluis super hæmorrhoidas. s. cortices eris [b] § usti soli, § & cum plumbo adusto. Et iterum [c] § ærugo æris § & cantharides, & sal ammoniacus puluerizentur super eas: & [d] § sumatur illud, § cuius præterijt relatio, ex butyro & similibus. Et fortius istis est, ut sint confecta cum urina infantis: & hoc currit cursu medicaminis acuti. Quæ autem sunt conuenientiora illo, & leuiora, sunt sicut cinis nucis cupresi lauatus cum uino: & cinis corticis oui, & cinis ossiū dactylorum, & lupini sicci amari adusti: & similiter ossa dactylorum adusta. Et ex eis, quæ currunt cursu proprietatum, est, ut sumatur caput piscis saliti, & exsiccetur approximando igni, & misceatur cum tanto casei ueteris quantum ipsum est, & puluerizetur super circulum. Et similiter cinis caudæ piscis saliti. Et nigella est ex pulueribus bonis mirabilis iuuamenti. Et de eis sunt suffumigationes: & eorum fortior est anacardus solus, aut cum reliquis medicinis, & cum arsenico propriè. Et arsenicū solum: & sulphur, [e] § & lacca sola: § reliquæ autem medicinæ sunt, sicut radix aniuden, & radix oleandri, & alinstirgat, & radix lilij, & radix capparis [f] † § § & radix coloquinthidæ, & radix alharmel, & uenæ tinctorum, & semē porri, & sinapis, & stercus cameli, & alkali, & [g] § fimus colūbinus § & alusnē, & galbanū, & sarcocolla: administrenī istę medicinæ singulariter, & aggregatim & ponaī aliqd de anacardo, & conficiantur cum oleo de [h] § iusim § & fiant inde troch. & seruentur, ut fiat cum eis suffumigatio. Et ex eis, quæ conferunt in eis sunt alusnem, & galbanum, & sarcocolla. Et stercus cameli est iuuatiuum. Et quandoque sufficit suffumigatio facta cum tamarisco multoties continue. Suffumigatio composita. ℞. radicis capparis & radicis apij [i] § quæ est exterior § & foliorum oleandri, & radicis spinæ, [k] § quæ est exterior § & mharut, & radicis lilij, & anacardi omnium partes æquales: & fiant ex eis auellanæ cum oleo sambacino, & administrenī suffumigando. Et dixerunt quidam quòd suffumigatio cum folijs myrti iuuatiua est ualde: & similiter [l] § cutis nigra excoriata § cum sale ammoniaco. Et hæc suffumigatio quandoque fit cum traiectorio ingeniosè posito in ano, ab extremitate, & suffumigatur in ipso: & quandoq; fit cum uase perforato, super quem sedetur. Et [m] § quod conuenientius est ad ipsum calefaciendum, est stercus § cameli.

a † B. & aloe pauco

b B. contriti solius

c B. arsenicum

d B. succurratur cum eo

e B. solum

f † B. & radix apij

g B. stercus cameli

h B. iasmin

i ——— B.

k B. alhagi

l B cū cute nigra alsalach

m B. conuenientior pruna uel ignis ad ipsum est pruna vel ignis factus ex stercore.

De liquidis, quæ ponuntur super eas, & quibus embrochantur. Cap. 7.

DE eis sunt fortes acutæ, sicut aquæ, in quibus decoquuntur calx uiua, & alkali, & arsenicum, & [a] § allia, § deinde conficiantur cum eis calx, & alkali. Et aquæ aluminosæ bibitæ, & in ablutione administratæ sunt ex eis, quæ retinent cursum earum. Epithima. sumatur [b] § frumentum humidum, quod § scindatur in quattuor partes, & ponatur in uase, & fundatur super ipsum urinæ cameli pascentis & propriè [c] § arabati, & § submergendo ipsum, & ponatur in sole estiuo: & restauretur cum urina, quoties minuitur: est enim uehementis iuuamenti, & deijcit eas proculdubio. Et quandoque fit linimentum cum myrrha aliquoties: nam ipsa corrodit hemorrhoidas. [d] † § §Et in aqua siliquæ humidæ submergatur lana, & ponatur super hæmorrhoidas, quoniam per eam destruuntur

a B. reiteretur illud

b B. coloquinthida humida &

c B. arabici

d † B. & destruit eas omnino

tur omnino. Et si fiat fricatio cum ea semper, faciet illud sicut fit in uerrucis: & similiter cucumer capparis humidus. Et unctiones butyrum vetus. & oleum de nucleis chrysomilorũ, & oleũ de nucleis persicorum, & pinguedo gibbi cameli, & oleum [e] §alcabiti§ & oleum de alcanna. [f] § Et licinia & suppositoria§ submergatur cottum in melle, & pulverizetur super ipsum nigella adusta, & administretur. Et quandoque fit licinium adustum factum ex utroque arsenico & similibus. Et possibile quidem est ut ex medicinis pulverizabilibus administrentur licinia cum melle. Et ex eis, quæ sunt mirabilia, sed sunt difficilia & acuta, est ut incidatur radix dragonteæ in frusta parua, & infundatur in uino nocte & die, deinde retineatur quantum possibile est. Et quidam existimauerunt de nenuphare, quòd quãdo fit ex eo tẽta, confert. & existimo, quòd sedat dolorem. & de eis, quæ bibuntur, sunt pilulæ de bdellio secundum descriptionem notam, & illæ, quæ sunt cum cucurbita, & illæ, quæ sunt cum [g] §guada.§ Et ex eis sunt pilulæ adediæ. Et earum descriptio est hęc. myrobalanorum & belliricorum & serembleg & emblicorum partes æquales, & [h] §dedru ęgyptiaci§ partes v. dissoluantur cum oleo de chrysomilis, donec submergantur, & conficiantur cum melle, & sit earum dosis ex ij. ʒ. usque ad aur. iii. Et pilulæ de sandaraca: & descriptio earum est hæc. sandaracæ, corticis ouorum [i] § fumiterræ§ seminis porri partes æquales, salis ammoniaci pars. s. scoriæ ferri partes. iiij. fiant ex eis pilulæ sicut nabac, & dosis earum sit in mane. vj. pilularũ usque ad vij. pilulas. & commouet coitum. Et iterum. ℞. myrob. nigrorum, & belliricorum [k] § amborũ§ an. ʒ. x. cucurb. adustæ. ʒ. vij. Karabe ʒ. iij. [l] §acori§ ʒ. ij. bdellij ʒ. xx. infundantur in aqua porri, & fiant ex eis pilulæ, & administrentur. Et ex eis, quæ experta sunt, est illud, quod ℞. [m] §scorię§ ferri, & seminis porri, & seminis ammeos omniũ ana ʒ. j. fructus capparis sicci ʒ. iij. dosis eius sit pugillus cum aqua porri. [n] †§

§Et iterum sumantur myrob. nigri frixi cum butyro uaccino cum aqua porri, & oleo de nucibus [o] †§ § & triphera [p] §de ferrugine§ ferri, & iterum scoriæ ferri cribellati tritæ ʒ. iij. cum ʒ. ij. nasturtij albi, detur in potu ex eo in ieiunio in ʒ. j. aquæ porri [q] §pondus§ ʒ. ij. olei de nucibus [r] § & oleum de nucibus etiam. § Et iterum sumatur aristol. longa, & pyrethrũ, & tribuli, & amygd. amaræ & ammeos. & proijciatur desuper pugillus farinæ hordei, & conficiantur cum aqua porri, & oleo de chrysomilis. Et iterum sumantur, [s] §sauinæ mundatæ recentis§ ʒ. x. & infundatur in aqua porri aliquibus diebus, & exsiccetur in umbra, & teratur, & addantur ei seminis alharmel, & aniuden carmeni, & nasturtij albi, & fœnugræci, & ammeos omniũ an. ʒ. viij. ferueant nasturtium & alharmel cum oleo [t] §de nucibus§ & oleo de chrysomilis, & terantur reliqua remanentia, & aggregentur omnia in uase uitreato, aut scutella uitreata: & potio sit ex uno aur. usque ad ij. aur. Et ex eis, quæ electa sunt, & experta, est ut in potu sumatur galbani sicci pondus. ʒ. ij. cum aqua: nam ipsum remouet eas. Et si in potu sumatur tribus uicibus, non redibunt. Et serapinum, & storax sunt ex summa bibitorum, quæ bibuntur ad hæmorrhoidas, & si natura est lenis, confert suffuf myrob. cum seminibus, & ipsum prouocat sanguinẽ, & ex illis, quę conferunt eis, est assiduatio comestionis [u] §amigdalarum amararum§ cum melle: triphera autem cum scoria stringit sanguinẽ, & confert hæmorrhoidibus.

e B. alkeiri
f B. in lycinijs & suppositorijs
g B. alhuda
h B. dadi bassari
i B. sythargi
k B. & emblicorum
l B. vitrioli
m B. squammæ
n † B. Et iterũ sumatũ myrobalanorũ nigrorũ frixorũ cũ butyro vaccino & semine fœniculi, omniũ ana partes æquales nasturtij, partes duas. potio uel dosis ex eo est cochlearium j. omni die cum vino
o † B. & trifera minori
p B. scoriæ
q B. & pondere
r ——— B.
s B. abel noui mundati
t B. Alia litera. amigdalarum
u B. radicis alluf.

De sedantibus dolorem hæmorrhoidarum. Cap. 8.

Sumãtur serapini, & bdellij subalbidi. an ʒ. ij. storacis ʒ. j. opij ʒ. s. olei de nucleis chrysomilorum ʒ. j. & s. dissoluantur gummæ in eo, & ponatur desuper pondus ʒ. s. de castoreo. & iterum nenupharis exsiccati pars. i. altheæ pars. s. & iterum meliloti, lentium excorticatarum, amborum an. pars. i. coniungantur cum uitello oui, & oleo rosaceo. Et iterum folia altheæ, & melilotum confecta cum vitello oui, & oleo rosaceo [a] † § § quando ponuntur super diachilon cum oleo ros. & aliquantulo croci, & opij, & rob, sunt iuuatiua. Et adeps anatis est uehementis iuuamenti. Et iterum cancer fluuialis, ysopus humida, adeps renum caprarum, cera alba. Et iterum propriè quum apostematur, cõuenit ut sumantur chamæmilla, & melilotum, & parum croci, & terantur & conficiantur cum mucillagine seminis lini, & triplicato. Et addatur ad hoc cauterium illud, quod dicemus in cap. fiēteris. Ipsum enim confert, & sedat dolores incisionis, & ligationis, & apostematis.

a † B. Et

ANNOT.

In sedando hæmorrhoidum dolore styrace utitur. de qua tamen re dubitare quis possit, quòd hic, ut legere est. 8. de simpl. med. fac. menses potum uel admotum prolicit. quæ autem menses cient, multum calfacere ait Gal. 5. de simpl. med. fac. At anodyna moderate calefaciunt. Sed dubitatio nulla est. neque enim styracem solum admouet; sed opium admiscet, & alia, quibus calefaciendi uis extinguitur: & ipse, dum emollit, etiam tensionem imminuit, & dolorem mitigat.

Cap. de styrace.
Cap. 21.

De restrictiuis cursus hæmorrhoidarum. Cap. 9.

De illis sunt ea, quæ restringunt cursum incisionis: & sunt fortiora, & [a] § meliora quàm§ ut sint cauterizantia. Et de illis sunt ea, quæ retinent cursum [b] § eruptionis. § Et illa quę retinent sanguinem incisionis, sunt attramenta. Et iterum quæ sunt sicut pulverizatio ex aloe, & thure & sanguine draconis, & balaustijs, & sief memithe, & similibus, pulverizetur & ligetur ligatura forti. Et iterum pili leporis, aut tela aranea cum albumine oui, & inuoluatur puluere Galeni, & ligetur usquequo sigilletur. Et quæ ex eis fortia sunt, sunt sicut alcolcotar cum acacia, & gallis: deinde ligetur fortiter. Quod si nihil confert, [c] §coquatur§ cum cotto submerso in oleo calido feruente, & retinebitur sanguis: deinde pulverizentur desuper restrictiua: & in hoc est timor spasmi. Ea uero, quæ sunt infra illa, sunt stiptica nota: & aquæ, in quibus decoquuntur stiptica. Aut uinum stipticum, in quo decoquuntur cortices. [d] † § § & gallæ. Et ex eis, quæ bibuntur ad illud, est triphera minor, in qua posita est scoria ferri infusa in aceto hebdomada una, à qua coletur acetum, & [e] §fricetur§ ipsa in sartagine

a B. melius est.
b B. apertionis
c R. cauterizet
d † B. granatorum
e B. frixetur

f B.frixione assante

sartagine[f] ȝ ita ut bibat ipsum,ȝ deinde terantur sicut puluis subtilissimus.

ANNOT.

Cap. 3. & 4.

Cap. vltim.

Habes horum medicamentorum copiam ex locis in superioribus annotatis. Sed uide & Gal. 5. meth. ubi de sanguinis uenarum fluxione sistenda agit. Vide & lib. de cur. rat. per sangu. miss.

De cibatione habentium hæmorrhoidas. Cap. 10.

a B. Alia litera. lacticiniosis Alia litera. res densas
b B. altuabel

OPortet ut alienent à se omne grossum ex carnibus & rebus[a] ȝ lenibus,ȝ & omne adurens sanguinē ex[b] ȝattagueil ȝ & seminibus, nisi secundum quantitatem iuuamenti: & oportet ut comedant ea, quorum digestio est uelox. Et fiat cibus eorum bonus ex carnibus,& uitellis ouorum,& alesfidabegi pinguibus,&[c] ȝalu debenet & cirabeiet ȝ & aqua ciceris,& sisaminum dulce eis confert. Et nux inda cum penidijs confert eis. Quòd si fuerit illic solutio, & cursus superfluus sanguinis, cōfert cibus factus ex rizo,&[d] † ȝ ȝgranatis cum passis. Et eorum olea, sint oleum de[e] ȝKerua,ȝ & oleum de nuce indica,& oleum amigdalinum & oleum de nucleis chrysomilorum, & pinguedo gibbi cameli,& adipes laudabiles: &[f] ȝconfectio ȝ ex uitellis ouorum,& ex porris,& pauco cepe: & penidij,& ficus sunt meliores eis quàm dactyli.

c B. alguidabat & zirbagiat

d † B. cibus factus ex
e B. nucibus

f B. alhagie

ANNOT.

Cap. 59.

Paulus lib. 3. in hæmorrhoidibus supra modum fluētibus cibos pauci sanguinis, & minime excrementitios, exsiccantes, & astringentes exhibet. at in obcæcatis contrarium uictum laudat, & potissimum loliginum, sepiarum, multipedarum, torpedinis, selachiorumq; esum commendat. At hic contra crassos cibos penitus interdicit ijs, qui hæmorrhoidum uitio affliguntur. Videtur solui. Paulus in obcæcatis non tantum crassos, sed etiam acris quidpiam obtinentes cibos offert, nempe & loligines, & alia id genus, quæ præterquàm quòd crassa substantia sunt, nitrosum etiam quidpiam tenent, cuius ui aluum exstimulant. Vtitur uerò crassis simul & nitrosis, ut ea atrum sanguinem accumulent, qui ad hæmorroidas delatus acri illa qualitate irritet, incidat, & aperiat. At Auicen. his crassos cibos interdicit præseruandi gratia, ne ater humor gignatur copiosior, qui ad hæmorrhoidas naturæ consuetudine mitti solet. atque propterea auertendi huius uitij scopum Auic. inspexit.

De apostematibus calidis in sicteri & erysipila a † ȝ Cap. 11.

a † B. in eo incipientibus & factis post dolores hæmorrhoidarū & incisione earum.
b B. Apostemata sicteris accidunt secundum minus, incipientia & secundum plurimū fiunt successione ragadiarū & pruritus & successione oppilationū orificiorum
c B. Alia litera. nocumēti & doloris & fortitudinis
d B. exiture
e B. sedat dolorem sola
f B. partes quin

b ȝ DE illis sunt incipientia & facta post dolores ȝ hæmorrhoidarum & successione[c] ȝ curationum ȝ hæmorrhoidarum cū incisione,& medicinarum acutarum, Et quum apostemata collectionem faciunt, & fiunt[d] ȝ ulcera,ȝ timetur super ea, quòd fiant fistulæ: propter hoc ergo ante maturationem aperiuntur. Et oportet ut administretur phlebotomia in principio horum apostematum: quandoque enim[e] ȝsedatur dolor solum, ȝ & administretur super eam maran de cerusa: aut liniantur cum albumine oui trito, cum oleo ros. in mortario plumbi, aut stanni, donec in ipso denigretur. Aut sumatur merda sengi[f] ȝ 3. v. hematitis, cerusæ pondus 3. ij. myrrhæ ʒ. iij. sumach ʒ. ij. pulpæ coloquinthidæ ʒ. j. olei sisami. quantum sufficit[g] ȝ aut ponatur cum eis aliquid de triplicato & uino. Et adeps anatis est uehementis iuuamenti. Et similiter panis coctus cum aqua, quum fit ex eo emplastrum cum uitellis, & oleo ros. Aut panis mundi. lib. j. croci ʒ. j. opij.[h] ȝ ʒ. j. ȝ administrentur in rob. Et similiter emplastrum factum de kekengi, est bonum ualde. Et similiter emplastrum factum de uitellis ouorum[i] ȝsorbilium, ȝ qui terantur in uino stiptico: deinde misceātur cum cera, & oleo ros. Et quando pertranseunt initium, & non sunt ab incisione, administretur super eas diachilon conquassatum cum oleo ros.[k] ȝ & ȝ parum emplastri basilicon cum uitellis oui sorbilis. Et iterum cepe, & porri elixati cum chamæmilla, aut maran cerusæ cum ammoniaco. Et si fortis fiat dolor, tunc folia hyusquiami uiridis exprimantur,& sumatur ex aqua earum aliquid, & misceatur cum aqua etiam: deinde infundatur in ea panis,& adiūgatur ei uitelli oui non coagulati[l] ȝ cum aliquo pars. j. ȝ & oleum ros. & fiat ex eo maran. Et iterū quandoque confert uaporatio æqualis, & sessio in aquis, in quibus decocta sunt ea, quæ sedāt dolorem sicut semen lini,[m] † ȝ ȝ & semen altheæ & maluę. & additur super ea mucillago frumenti[n] † ȝ ȝcocti cum aqua usq; quo fiat sicut puls,& oportet redeamus ad capitulum tenasmon. In eo nanque est cura bona ad hoc capitulum. Et quum sunt ista apostemata propinqui termini in ano ex genere eorum, quæ aggregant[o] ȝmateriam,ȝ tunc cito perge ad perforandum ante maturationem, ut non extendatur materia ad profundum,& fiat fistula: & iam narratur hoc regimen ab Hippocrate.

g que amyli, octo cerusæ. 3. ij. ceræ nouæ unc. ij butyri vnci. ij. pinguedis anatis vnc. j.

g —— B.

h B. Alia litera. vnc. s.

i B. assatorum

k B. Alia litera. aut

l B. assatione uehementi

m † B. & althęa

n † B. contusi

o B. Alia litera. saniem

ANNOT.

Cap. 4.

Quandoque anus phlegmone corripitur, quod & ob causas præsertim quas author refert, & ob duram quoque & multam accidit equitationem. In his, ubi ad pus tendunt, unum Auic. præcipit quod animaduersione dignum est. nempe quia de futura ob suppurationem fistula metus est; secandam esse inflammationem ante maturationem. At contra Gal. tum alibi, tum 13. meth. cauendum docet, ne phlegmonem seces, etiam si pus notabile se ostenderit, nisi uideris coqui amplius non posse. Ceterū, paucis. alia de ani inflammatione est ratio. Ex hac discrimen fistulæ imminet, qui morbus postmodum aut nūquam, aut certe difficillime curatur. Attendendum autē illi, quod maioris momenti est; propterea expectari coctio non debet, absoluta uidelicet, & perfecta ut in cæteris partibus; sed secandum: nō quidem quòd ante inchoatam coctionem secare liceat; irritata nempe inflammatio magis excresceret; sed ubi cœperit, atque, ut ait Celsus, ubi pus apparuerit, incidendum erit, ne anus ipse suppuret. Proponit deinceps author uenæ sectionem in harum inflammationum initio, quod præsidij genus & inflammationis incrementum auertere, & sedare dolorem potest. de hac tamen Paulus non meminit, fortasse ut cōmune inflammationibus præsidium subintelligens.

De rhagadijs ani. Cap. 12.

RHagadiæ in ano quandoq; fiunt propter siccitatem,& caliditatem accidētes ei: quare finditur à fæce sicca,& à qualibet causa.[a] ȝ & quandoque fiunt propter uehementiam doloris. ȝ

a B. Alia litera.

loris. § Et quãdoq; fiunt propter apostema calidum. Et quandoque fiunt propter grossitudinẽ fæcis uehementem, & siccitatem ipsius: & fiunt propter hæmorrhoidas, quæ finduntur: & fiunt propter fortitudinem expulsionis sanguinis ad orificia uenarum ani.

De cura rhagadiarum. Cap. 13.

Quædam medicinę rhagadiarũ sunt incarnatiuæ[a] § lubrificatiuæ, § & quædam sunt lenitiuæ,[b] § & quædam humectatiuæ § quędam curatiuæ apostematis: & quædam sunt incedentes incessu proprietatis: aut propinquæ eis. In carnatiuæ autem stipticæ exsiccatiuæ sunt, sicut gallæ non[c] § pertussatæ, § quæ bene in aqua decoquũtur, & pauco uino pontico, & administretur ex eis epithyma. Et fortius illo est, ut sumatur[d] § zizifur § & balaustia, & cerusa, & merdasengi & plumbum adustum, & scoria argenti, & climia: & administrentur cum oleo ros. & cera pauca. Et iterum maran de cerusa notum: aut cerusa, & stãnum adustum, & oleum ros. & albugo oui,[e] § aut § scoria plumbi, & semen rosæ. Et terantur & administrentur in maran, & sicca, & adhærentia. Et iterum alcannę sumatur pars .i. & cerę albę partes. iij. dissoluatur cera cum oleo ros. & misceantur: & similiter alkeiri exsiccata. Et ex eis, quæ currũt cursu proprietatum, sunt cinis[f] § ostracorũ & polypodium § ęquali mensura, et foliorum oliuæ medietas unius, & cum eis liniatur. Et ex medicinis iuuatiuis etiam est illa, quæ ℞.[g] § lithargirij § & cerusæ, & fricationis plumbi, & olei hyusquiami albi, & ceræ partes æquales, olei rosacei quantum sufficit. Et iterũ adeps anatis, & thus, & medulla ossium cerui, & semen rosę, & tutia & climia ablu ta[h] † § § & opium, & ysopus humida, & succus endiuiæ, & succus solathri, & oleum rosa. & ceræ parum: fiat ex eis ceratum. Et in hoc quidem cum rectificatione uulneris est prohibitio apostematis, & rectificatio eius, & expulsio doloris. Et ex eis, in quibus sedetur, est aqua curcumæ in qua feruent solatrum, & lentes, & rosæ, & hordeum excorticatum. Et quando non est pruritus, confert[i] § philonium § cum oleo myrtino. Et ex eis, quæ sunt fortis[k] § aggregationis § est ut sumatur olei sisamini, & thuris puri[l] † § § & aluminis rotũdi omnium ana pondus. ℥.ij. & croci, & myrrhæ amborum an. ℥.j. glutinis alimbat, & ceræ, amborum ana. ℥. xxij. aggregentur cum uino, & oleo ros. Et ex medicinis huius capituli, sunt medicinæ conferentes cum æquatione, & lenificatione facta cum adipibus &[m] § iuribus pinguibus § & succis, & oleis, & glutinationem facientia, sicut amylum, & puluis molẽdini, & dragacantum, & similia. Et aggregetur ad illas curatio rhagadiarum. De illa est hæc descriptio. ℞. ysopum humidã, medullam uituli, amylum ablutum, adipem anatis aut gallinę, & oleum ros. Et ex illa est, ut sumatur medulla cruris uaccini, &[n] § asinini § & amylum & liniatur[o] † § § & iterum maran.[p] § Recipe bdellij, gibbi § cameli, &[q] † § § farinæ hordei partes æquales[r] † § § medullæ cruris cerui, &[s] § adipis § cerui, omnium ana. ℨ.j. mumiæ. ℨ. s. olei sisamini. ℨ.ij. amyli[t] § amigdalarum § dragacanthi, omnium an.[u] ℨ. ℥.j. & aggregentur cum oleo sisamino. Et olea iuuatiua rhagadijs, ĩ quibus nõ ẽ caliditas plurima[x] § & apostema sine hæmorrhoidibus, § sunt[y] † § § oleum alkeiri, & oleũ de lilio, & oleum de nucleis chrysomilorum: & oleum de nucleis persicorũ, & dissoluatur in eis bdellium. Et confert eis suffumigatio cum bdellio confecto cum adipe. Apostemosas autem,[z] § quandoque aufert § & confert eis chymolea cũ oleo myrtino, & sessio in stipticis, & oleo omphacino. Et iterum decoquantur gallæ cum uino, & fiat ex eis emplastrum. In rhagadijs autem hæmorrhosaicis est necessarium ut super eas administretur maran, & administrẽtur ea, quę bibuntur. Et administrentur pilulæ de bdellio cũ serapino, quæ bibantur in nocte[a] § aut § in die. Et quando currit ex ragadijs aliquid, sumatur cottũ & submergatur in aqua[b] § anethi § & exsiccetur, & abstergatur cum eo anus, & deuitẽtur stiptica exsiccantia egestionem.

De cibatione habentium rhagadias. Cap. 14.

Oportet, ut ipsi deuitent acetosa, & stiptica exsiccantia naturam. Et sint cibi eorũ alesfidabegi, & ea, quæ fiunt ex[a] † § § maluis, & pinguedo gibbi cameli, & adeps gallinæ & anatis. Et[b] § confert eis conditum in alesfidabegi § & uitelli ouorum sorbilium, & propriè ante alios cibos, &[c] § confectio § de uitellis ouorũ, & de porris, & cepæ cum butyro uaccino non uehementis[d] § fortitudinis, § & nux indica, &[e] § auellanæ §, & penidij conferunt eis. Et uia cibationis eorum, est uia cibationis habentium hæmorrhoidas.

Annot.

Ani fißuræ, quæ rhagades dicuntur, ulcuscula talia propè sphincteri sunt, qualia in labris spectantur sæpenumero. His uerò ubi senescunt, etiam callosa labia redduntur ut Aetius lib. 14. De hoc affectu uide Gal. 5. meth. & 9. de comp. med. per loca. Paulum lib. 3. & Celsum lib. 6.

De mollificatione ani. Cap. 15.

Quandoque fit ex complexione paralytica: aut frigore infra illam. Et complexio quidem paralytica, quandoque est ex humiditate subtili imbibita secundum plurimum, & quãdoque ex humiditate, quæ est decliuis ad caliditatem, & ẽ eius caliditas causa imbibitionis eius: & cognoscitur illa caliditas per tactum. Et quandoque fit propter[a] § hæmorrhoidas § & ligationẽ hæmorrhoidæ, aut incisionem eius, quum lacerto aduenit nocumentum commune. Et quandoque fit propter casum super dorsum: aut percussionem nocentem,[b] § quoniã stringit neruos, aut rumpit eos, § & hoc fit subito, & non est ei curatio. Complexionalis uerò accidit paulatim, & recipit curationem. Et accidit ex mollificatione ani exitus fæcis inuoluntariè. Et quandoque est illic tensio ad exteriora similis mollificationi, propter illud, quod sequitur ipsam de exitu fæcis inuoluntariè. Et multoties sequitur colica, propter illud, quod aduenit[c] § neruo § constrictiuo de tensione, & scitur per tactum duritiei. Et quandoque est mollificatio cum sensu, & quandoque est

Marginal notes (left column):
a B. Alia litera. compositè Alia litera. exsiccatiuè
b B. humectantes
c B. perforatæ
d B. zangiefer
e B. &
f B. ostracorũ & amyli. Alia litera danæ & amyli
g B. Alia litera. cornu cerui
h † B. & cerusa plumbi & stannum adustum ablutum
i B. chimolea
k B. iuuamenti
l † & hematitis
m B. pinguedinibus & mucilaginibus
n B. Alia litera fermentum
o † B. cum eis
p B. de bdellio & gibbiz
q † B. iterum medulla cruris & fermentum
r † B. Et iterum medulla
s B. pinguedinis
t —— B.

Marginal notes (right column):
u B. uncia
x B. imò siccitas
y † B. sicue
z B. iam sciuisti eas
a B. &
b B. aluminis
a † B. spinachijs & molochia vel
b B. conferunt eis caules cõditi in iure carniũ pinguium
c B. fritalea
d B. coagulationis
e B. amigdalæ Alia litera amigdalæ cum penidijs
Cap. 3. Cap. vlt.
Cap. 6. Gap. 59.
Cap. 14.
a B. fistulas
b B. principis neruorum, aut rumpẽtem eos
c B. lacerto

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60

est cum destructione sensus: & illa, quæ est cum sensu, est incolumior.

De cura. Cap. 16.

SI fuerit causa eius frigus uehemens cum materia, aut absque materia, sedeat in aquis cur cumę, in quibus sunt cocta sauina, & costus, & nux cupressi, & spica, & aliquid[a] †§ § de squinantho. Et si indiget fortiore illo, clysterizetur cum medicina nominata euphorbium: & administrentur super ipsum ea, quæ sunt sicut oleum costinum, & alia. Et si fuerit materia[b] § faciēs humiditatem, § in qua sit caliditas aliqua (quod scitur per tactum) fac sedere ipsum in aquis stipticis fortibus, decliuibus ad frigus: & permisce cū eis calefactiua etiam.[c] †§ § & si illic existimaueris tensionem esse, tūc administra mollificantia, lenificantia ex oleis, & adipibus, & alijs. Et in fine illius, oportet ut administres[d] § stiptica, & mouentia, § in quibus est subtiliatio, & resolutio ad excitandam uirtutem: & euacuandam materiam, sicut aqua salsa, & aqua salita, & coloquinthida. Et attēde ea, quę dicūtur in capitulo: quod est post istud, & est de egressione ani.

a †B. de mora &

b B. mollificās humiditas

c †B. Alia līa. stiptica

d B. mordicātia & commouētia

ANNOT.

Pulchre & copiose de sedis paralysi agit, de qua re pauca quædam Gal. 1. de loc. aff.

Cap. 6.

De egressione ani. Cap. 17.

QVandoque fit propter uehemētiam mollificationis lacerti constringentis anum, educentis ipsum ad superiora: & quandoque fit propter apostemata[a] § dominantia. § Et curatio quidem redeuntis facilior est curatione apostemosi, qui non redit: & cura uniuscuiusq; nota est. Et rectius quidem est, ut[b] § nō curetur unus curatione, qua curat alius, § & reducatur, & stringatur. Quod si non reducatur, administrentur mollificantia. Et oportet ut dicamus medicinas constringentes anum, constipantes ipsum: nam plurimum necessaria sunt ea, quę sunt huiusmodi. nam, quum administrātur, & reducitur anus post eas, si fuerit reducibilis, & restringitur, iuuat. Ex eis itaq; sunt aquę, in quibus sedet, & q̄bus fit embrocha, & ī q̄bus decoctę sunt medicinę stipticę. Et conuenientior illarum est, ut sit[c] †§ § aqua & uinum stipticum. Et de illis est ut sumantur rosæ, & lentes, & solatrum, & sumach & decoquantur in aqua, & administrentur. Et ista iuuant etiam, quum illic est apostema. Et ex eis sunt pulueres, de quibus, quum nō est caliditas uehemēs, est, ut sumantur corticum arboris albotin. ʒ. viij. nucis cupressi pondus, ʒ. ij. cerusæ. ʒ. j. madefiat[d] § anus § cum uino stiptico, & abluatur cum eo &[e] § assidetur illud § super ipsum. Et iterum minuti thuris, & merdasengi, amborum an. ʒ. viij. nucis cupressi, siccæ, & cerusæ plumbi assumptæ per fricationem plumbi eiusdem super aliud, cum uino stiptico, amborum an. ʒ. ij. &[f] †§ § iterum scoriæ plumbi, & sumach an. ʒ. iiij. myrrhæ. ʒ. j. sem. ros. ʒ. iiij. Et iterum[g] § cum melle & oleo ros.[h] § crudo sumatur sumach, & § alumen, & gallæ, & antimonium, & cerusa plumbi, & pulueri zentur super ipsum, & reducatur, si reducibilis est, & stringatur, Quod si anus non reducitur, &

a B. inuersantia ipsum.

b B. ut curetur cum eo quo curatur

e †B. illa

d B. illud quod egreditur

e B. pulverizetur hoc

f †B. pulverizetur &

g B. etiam abluatur & inungatur cum

h B puro & bono & sumatur

non redit propter apostema magnum, tunc melius est, ut regatur apostema & mollificetur[i] †§ § per sessionem in aqua calida, in qua decocta sunt sedantia dolorem, & mollificantia apostema de eis, quę iam dicta sunt in capitulo suo: & inungatur post illud cum oleo anethino, & oleo chamęmillino: nam si lenitur, & redit, tunc curetur cum eis, quæ dicta sunt. Et ex eis, quæ conferunt in hac hora, sunt sedantia dolorem prædicta, & propriè[k] § alnenufar § predictum, in quo sunt lentes.

i †B. Alia līa. illud qđ eminet

k B. nenuphar

ANNOT.

Egit & de ani procidentia appellata Paulus lib. 3. & Aetius lib. 14. Sed pulchre & copiose Hipp. libello de fistulis de hac re. Vide & Gal. 9. de comp. med. per loca & Celsum lib. 6.

Cap. 59. Cap. 7. Cap. 6. Cap. 18.

De fistulis in ano. Cap. 18.

QVandoque generantur istæ fistulæ[a] § ex uulneribus § ī ano, & corpore eius; & quādoque generantur ab hæmorrhoidibus corrosiuis: & de fistulis ani quædam non sunt penetrantes, & sunt incolumiores: & quædam sunt penetrantes, & sunt deteriores. Et illæ, quę sunt propinquę[b] § concauitati § & introitui, sunt incolumiores: quoniam si[c] § premantur § non aduenit lacerto toti nocumentum, imò parti eius, & in reliquo est eius operatio ex retentione. Elongatę autem quū[d] § premuntur, § & quum est curatio, inciditur lacertus retentiuus totus, aut plurimum eius: & destruitur tota retentio, & perducit ad egressionem stercoris inuoluntariè. Et quandoq; sunt continuę cum uenis, & neruis: & est in eis timor. Et scitur differentia inter penetrantes, & nō penetrantes, per intromissionem tentæ in fistulā, & digiti in ano, quo sentitur ultimus status casus tentę: quare sciuntur penetrantes, & non penetrātes. Et penetrantes quandoque significat exitus stercoris ex eis. Et scitur etiam an[e] § expressio § adueniat lacerto toti, aut parti eius,[f] § regimen, § qđ quidam primorum antiquorum dixerunt, & imitati sunt ipsum quidam posteriorum. Et illud est, ut intromittatur digitus in ano, et tenta in fistula, et pręcipiatur infirmo ut stringat anum, et trahat ipsum ad superiora, et sentitur illud, quod cōstringitur, et illud, quod egreditur de lacerto, et quanta sit latitudo eius, quę est in lōgitudine corporis. & quantum sit inter extremitatem tentę, et[g] § est secundum latitudinem eius § in longitudine corporis, an sit parum, aut plurimum. Et penetrantes quandoq; habent orificium unum. Et quandoq; habent orificia plurima.

a B. ab exituris

b B. Alia litera. althaharizi

c B. incidantur

d B. inciduntur

e B. incisio

f B. cū regimine

g B. inter superius latitudinis eius quæ est

De curatione. Cap. 19.

EX non penetrantibus quidem, si non fuerit nocumentum cursus plurimi, et fœtor superfluus, non erit malum dimittere eas: et si fuerint nocentes, experiatur super eas collyrium algarab, et quę procedunt cursu eius ex medicinis fistularum: et rectificauerit eas: aut minorauerit corruptionem earum, erit bene. Et si non, administretur medicamen acutum, ut consumant, quod apparet de fistula: et est caro mortua, et appareat caro sana, et[a] § quandoque § succurritur dolori cum butyro,[b] § cui supponitur oleum ros. § deinde

a B.

b B. superposito & oleo rosato

inde incarnatur uulnus cum medicinis et cũ maran incarnatiuis,& propriè maran[c] ‡ arafil. ‡ ipsum enim sanat ipsum. Quòd si fuerit etiam fistula, non curetur cum eis adhuc, quæ incidunt cum d ‡ caliditate sua, et siccitate sua, sed cum subtilitate ‡ et in spatio. Et ex eis, quæ ipsas incarnant, est maran nigrum. Penetrantium autem curatio, est e ‡ comprehensio ‡ et consideretur in f ‡ comprehensione ‡ illud, quod diximus. Et ex bona g ‡ comprehensione ‡ eius est, ut h ‡ cõprimatur ‡ cũ pilis i ‡ formatis ut licinium, quod sit subtile: aut cum seta formata, ut licinium, cum quo ‡ stringatur, et dimittatur. Et quando perducit ad dolorem uehementem, et timetur quòd accidat spasmus, aut aliud accidens malum, auferatur ab ea filum et curetur cum eis, quę sedant: deinde iteretur constrictio cum eo.

c B. alrasul
d B. adustione, & festinatione, sed cum facilitate
e B. incisio
f B. incisione
g B. incisione
h B. incidatur
i B. tortis subtilibus, aut cũ seta torta, cũ quibus

ANNOT.

Plura de hoc affectu & eius curatione Hipp. libello de fistulis. multa & Paulus lib. 6. Multa & Celsus lib. 7. & Aetius lib. 14.

Cap. 77. & 78.
Cap. 11. Cap. 4.

De pruritu in ano. Cap. 20.

QVandoque fit propter uermes paruos generatos in eo. Et quandoque fit propter humores salsos, et cholericos mordicantes ipsum: et quandoque fit propter ulcera saniosa in ipso.

De curatione. Cap. 21.

FActus quidem à uermibus, curatur curatione uermium: et factus ab ulceribus, curetur curatione ulcerũ: sed facti ab humoribus retẽtis in eo, si fuerint ueniẽtes desup, curatio ẽ rectificatio cibi, et euacuatio humorũ. Et si fuerint retẽti illic, est euacuatio cũ collyrijs scitis narratis in eis, quæ mundificant intestinum rectum ex humore phlegmatico, et cholerico. Et iã dictum est in capitulo tenasmon. Et curatur cum suppositorijs temperatis, et cum suppositorijs stupefacientibus. Et[a] ‡ rob ‡ cum aceto uini iuuatiuum est ualde. Et similiter uentosæ super alhosos.

a B. unctio vel linitio

Vlcera ani. Cap. 22.

CVrentur cum exsiccatiuis fortibus, prædictis in capitulo excoriationis,[a] ‡ quamuis ‡ sit dolor uehemens ualde[b] ‡ in sensu ‡ loci doloris. Et conferunt eis almaran nigrum, et almaran de uiride æris, et ponatur totum in lana super caput tentæ.

a B. & si
b B. stupefac sensum

ANNOT.

Quæ ulcerato ano medicamenta conueniant, habes ex Gal. 5. meth. ex quo hæc ferè author desumpsit. Vide & Aetium lib. 14.

Cap. 15.
Cap. 10.

FEN XVIII.

De dispositionibus renum, cuius sunt duo tractatus.

TRACTATVS PRIMVS

De uniuersalibus iudicijs renum, & de lapidibus eorum.

De anatomia renum. Cap. I.

REATI sunt renes ad hoc, ut sint instrumẽtum mundans sanguinẽ ex aquositate superflua,[a] ‡ quia indiget propter necessitatem facientem eam necessariam. ‡ Et illa quidem necessitas destruitur, quum digestus est sanguis & præparatus, ut penetret in corpus. Et tu iam sciuisti ista. Et propterea quòd hæc aquositas ualde plurima fuit, fuit necessarium ut crearetur membrũ mundificans ipsam, & attrahens[b] † ‡ ‡ ad se: aut membrum magnum: aut duo membra paria; & si esset magnum, unum coarctaret, & comprimeret. Loco igitur unius creata sunt duo. Et in[c] ‡ mũdificatione ‡ eorũ est iuuamẽtũ, qđ notũ ẽ in creatione membrorũ parium: & duarum diuisionũ, & diuisionũ plurium una, scilicet ut quũ nocumentum acciderit uni eorum, stet secũdum eum parte operationis: aut cum plurimo eius. Et subtiliatum est ad[d] ‡ multiplicandum ‡ substantiam eorum, & ad faciendam eam solidam propter iuuamenta: quorum unum est, ut[e] ‡ occurrant multo cum paruo spatio. ‡ Et secũdum est, ut sint prohibiti ab[f] ‡ attrahendo nisi subtile exuccando ipsum. ‡ Et tertium est, ut sint fortis substantiæ, non uelociter patientes ab eo, à quo implentur omni hora ex aquositate acuta, cui associãtur humores acuti in pluribus horis. Quia igitur creati sunt ita g ‡ alleuiatur penetratio ‡ in meatibus eorum. Et h ‡ dilatatus ‡ est locus eorum propter illud, quod positum est illic de uisceribus. Et positus est ren dexter supra sinistrum, ut sit locus eius situi hepatis propinquior: & magis trahens ab ipso, quantũ possibile est, ita ut fortasse tangat ipsum, imò tangat additamentum, quod sequitur ipsum. Et positus est sinister descendens: quoniã compressio fit in latere sinistro à splene, & ut illud, quod attrahitur ex aquositate, non attrahatur[i] ‡ ex foramine, quod habet, ‡ imò attrahatur ad propinquius in primis, & ad longinquius secundo. Et ipsi quidem[k] ‡ sunt ‡ cum duobus[l] ‡ additamentis in concauitate ipsorum, & in gibbositate eorum. ‡ Et posita est in interiore parte cuiusque eorum concauitas à qua attrahitur ad ipsum aquositas ex superiore, quod aduenit ei, & in ipsa uadit, deinde trahitur ab ipsa ex interiore parte eius ad uesicam in m ‡ latere, quod separatur ab eo ‡ paulatim, postquã mundificat ren illud, quod associatur illi aquositati de superfluitate sanguinis purificatione meliore, & magis ultima, quę possibilis est: quare nutritur ab eo, quod de ipso purificatum est, & expellit superfluitatem. Aquositas enim non peruenit ad renes existens in ultimo clarificationis, & separatio-

a B. quæ erat necessaria ei propter necessitatẽ quam declarauimus.
b † B. eam
c B. dualitate
d B. condensandum
e B. succurratur cum soliditate paruitati quantitatis
f B. attractione rei non subtilis exuccando ipsã Alia litera ab attractione rei non subtilis & ab exuccatione ipsius
g B. facilitatur penetratio subtilis
h B. Alia litera. tortuosus
i B. inter diuisiones æquales Alia litera. non sit indifferẽs vel ambiguũ inter diuisiones æquales
k ——— B.
l B. cornib⁹ vel extremitatibus cũ cõcauo ipsorũ & gibbositate ipsorũ vicinãtur osi ipsius dorsi. Alia lra. Et ipsi ambo opponuntur cũ cõcauitate ipsorũ & gibbositate ipsorũ partibus vicinantibus ossi ipsius dorsi.
m B. poris vriti dibus à quibus separatur

n B. remanēte sanguineitate ī ipsa

o B. ꝑpter hoc

p B. quare

separationis: imò peruenit ad eos [n] § existente sanguineitate secunda in ipsa, quæ est § quasi ipsa sit lauatura carnis, ablutione ultima: & [o] § similiter § quandò debilitantur renes, non purificatur: quare egreditur aquositas associata sibi sanguineitate. Et similiter quum hepar est debile, & non discernit aquositatem à sanguineitate, separatione, qua oportet, & quantitate, qua oportet, & regimine, quo oportet; tunc penetrat cum aquositate sanguineitas, plus quàm necesse sit penetrare, [p] § propterea quòd § superfluit illud, quod associatur ei de sanguineitate mensuram, quo indigent renes in nutrimento sui: Et est illud, quod egreditur ex illo in urina lotiuum etiam, simile loturæ, quæ egreditur, quum renes debiles sunt in nutriendo se. Et renibus quidem aduenit neruus paruus, ex quo creantur panniculi eorum, & aduenit eis uena ex latere hepatis: Et aduenit eis arteria, quantitatem habens ex arteria, quæ aduenit hepati.

Annot.

Cap. 18.
Cap. 9. Cap. 1.
Cap. 5. 6. & deinceps.

Habes de renum anatome & usu ex Arist. 1. de hist. anim. & 3. de part. an. Itemq; ex Gal. libello de renum affect. dign. & curat. & 5. de usu part. Sanè de renum usu uidentur summi inter se uiri discrepare. (omitto enim Erasistrati & Asclepiadis sententiam, qui nullum ferè usum renibus ascribebant, annotante Gal. 1. de fac. nat. Gal. locis citatis, expurgandi præsertim sanguinis gratia factos renes existimat, quod hic author. At Arist. 3. de part. animal. ijs uti naturam, ait, ad continendas uenas: & ad humorem superuacuum excernendum abuti: ita ut per accidens illum à renibus præstari usum existimet, quem primaria ratione proficisci Gal. putat. Subscribunt tamen in hac re Gal. omnes, cui & nos libenter assentimur. Sed alia controuersia est. Scribit Arist. quod & Gal. citatis locis, & author noster, quum duo sint renes; dextrum elatiorem esse, & humiliorem alterum, cuius situs causam suis rationibus fulciunt. Id antiqui senserunt ferè omnes, & Ruffus quoq; lib. de partib. homin. sensit. Diligentiores tamen nostra tempestate dissectores, quum id in brutis ita se habeat, in hominibus tamen secus esse animaduertunt.

Cap. 13. & 16.
Cap. 9.
Cap. 12.

De ægritudinibus renum. Cap. 2.

Accidunt eis ægritudines complexionis, & accidunt eis ægritudines compositionis in paruitate quantitatis, & magnitudine eius, & ex oppilatione: de cuius summa est lapis. Et ægritudines solutionis continuitatis, sicut ulcera, & corrosio, & abscisio uenarum, & earum apertio: & totum illud accidit, aut in ipsis, aut in meatibus, qui sunt inter eos, & inter alia: & illud parum fit. Quòd si accidat in illis meatibus oppilatio ex sanguine, aut humore, aut lapide, cómunicat ren in curatione. Et quando multiplicantur ægritudines in renib. debilitatur hepar adeo, donec pueniat res ad hydropisim, siue renes sint calidi, siue frigidi. Quumq; uides habentem dolores in renibus mingere urinam uiscosam, & glutinosam, tunc scias quòd illud addit in doloribus eorum propter illud, quod attrahunt de materijs malis: & generat quandoque lapidem. Et resoluũtur eorum ægritudines per urinam grossam residentem. Et multoties quidem facit incurrere strictura lumbaris dolorem, & caliditatem in renibus.

Annot.

Renibus omne morbi genus accidit, & intemperies, & mala compositio, & solutio continui, ut hic ait. Ex diutinis uerò uel multis horum morbis iecur imbecillũ reddi solet, atque æger ad hydropem deduci, quod & Auic. testatur, ob impeditum eorum usum. quum enim ijs expurgandi à sero sanguinis insit munus; si calidiores forte fortuna sint, trahunt quidem serum; sed cum eo etiã sanguinem, adeo copiose, ut iecoris calore imbecilli reddito hydrops fiat. Sin uerò frigidiores; non trahunt, neq; expurgatur sanguis, ut iecoris uis & calor ab ea seri copia obruatur. Tu pro renum morbis pete Gal. 6. de loc. aff.

Cap. 3. & 2.

De signis, quibus significantur dispositiones renum. Cap. 3.

a † B. Alia lītera & hora sua

Significatur ex urina in quantitate, & subtilitate sua, & colore suo: [a] † § § & ex eo, quod admiscetur ei, & ex dispositione sitis: & ex dispositione desiderij coitus: & ex dispōne dorsi, & doloribus eius: & ex dispōne cruriũ: & ex ipso dolore, & ex tactu: & ex eo, qđ cõuenit, & qđ nõ cõuenit. Et ægritudinibus quidẽ renum associatur paucitas urinæ: Et distinguit hepatis ægritudines, & quæ eis similantur, quòd appetitus non omnino prostratus est. Et ille, qui mingit urinam, [b] § propter quam multoties surgit ad mingendum, § in renibus eius est ægritudo. & similiter est in illo, qui habet sedimen carnosum, & capillosum, & [c] § herbinum.

b B. in qua est spuma plurima & fortis tunc Alia litera in qua ē spuma plurima sup ipsam, tunc

c † B. orobinũ digestum quoniã digestio est ante renes. uerũ tamen digestio, quum est uehemens valde, & cum ea permistio ex rebus alijs, arbitrare §

quòd ægritudo est in vesica: & si fuerit digestio infra illam minor, vel minor illa, tunc est in renibus, & si non vides digestionem, tunc iudica quòd principium ægritudinis est in hepate: quoniam digestio quidem fit, propter causam superiorum, & si non esset sanitas eorum, non fieret digestio. & si non esset nocumentum in eis, non esset defectus digestionis.

Annot.

Fontes ponit, à quibus renum uitia & status petantur. Vnum tamen notat, de quo ambigere quis posit, ex ueneris appetentia uel inappetentia renum status indicia desumi. At quid renibus cum ueneris appetitu? Res tamen ita uidetur se habere. prope renes seminalia sunt uasa, quæ & ob renum caliditatem incalescunt & copiosius uel acrius semen uel copiosiores spiritus attrahunt, unde in uenerem stimulantur. Quærat uerò rursum hic aliquis, quomodo ex dispositione crurum nosci uelit renum status. Sed satisfacere huic ex Gal. est. 1. in 6. de uulg. morbis.

Com. 5.

De signis caliditatis renum. Cap. 4.

a B. tinctura

Significatur caliditas renum ex [a] § incisione § urinæ sicut sua rubedine, & sua citrinitate: deinde ex priuatione pinguedinis totius corporis: & ex caliditate tactus: & ex ueloci accessu apostematum, [b] § & maxime § calidorum: [c] † § § & multo desiderio coeundi: & siti nimia.

b ——— B.
c † B. & siue diabetes calida.

Annot.

ANNOT.

Quia renes percolandæ urinæ à sanguine instrumenta sunt: propterea & ex urinis eorum status licebit inuestigare. Quare, & ubi calidiores hi fuerint, quia ob calorem auidius & uberius sero immistum sanguinem trahunt, facta ob eandem caliditatem ui eorum segregãte imbecilla, serum coloratius ad uesicam confluat necesse est. idem renes, si calidiores sint, ait author, pinguedine totũ corpus priuari. Quidam id propterea euenire existimant, quòd ob caliditatem pinguedo absumatur. Sed quàmuis sanguinis serum per renes expurgetur; ad ipsos tamen sanguis, quo totum nutritur corpus, non aduenit, ut illic totius sanguinis adipem absumi oporteat. Existimarim ergo ob immodicam attractionem sanguinis simul cum sero parcius corpus ali, & contabescere, sicuti in diabete quandoque euenit. Vnde etiam tabem ad nephritidem sequi testatur Hipp. *lib. de internis affectionib.*

De cura. Cap. 5.

CVra eorum est exhibitio lactis asinæ in potu: & caprarum nutritarum in domo: [a] § & herbæ conuenientes frigidæ: & detur etiã lac, § de quo extractum est butyrum, nisi timeatur uitium lapidis: qui si timeatur, [b] § aqua ciccrum detur, & omne ius & glutinum: & quæ cognita sunt. Et quando clysterizatur cum aqua frigida & oleo sem. alkekengi, erit bonum: § Et similiter emplastra facta ex illis, & unctiones ex [c] § unguentis § frigidis: & camphora est utilis ualde in cura caliditatis renum. Et scias quòd sitis in hac complexione [d] § succedit, quæ non sedatur ex potu § aquæ frigidæ.

a B. cum herbis frigidis, & exhibitio lactis vaccini.
b B. Alia litera. exhibeatur aqua lactis de quo extractum est butyrũ, qm ipa est vehementis extinctionis renũ. & similiter oẽs succi & mucilagines quas sciuisti. Et quũ clysterizabis cũ eis erit melius. Et qñq; clysterizatur cũ aqua frigida & oleo seminũ cucumeris lõgi & erit bonum.
c B. oleis
d B. fit frequẽs & non cõuenit prohibitio

ANNOT.

Vtitur ad renum refrigerium caphura. Videtur tamen hæc, quum facile inflammetur, inter ea reponenda, quæ calfaciant. Sed de hac re alibi diximus. placitum profectò Arabum est quòd refrigeret, quamuis id non satis forte rationi respondeat.

De signis frigiditatis renum. Cap. 6.

SIgnificatur frigiditas renum ex discoloratione urinæ, & totius corporis, & paucitate, [a] † § § coitus. Et ex debilitate [b] § renum similitudinem habentium cum renibus senum. § Et his quidem superueniunt ægritudines frigidæ, & nocentur à frigidis.

a † B. desiderij
b B. dorsi, & est dorsum ei⁹ sicut dorsum senis.

De cura Cap. 7.

IVuamentum illius est clystere ex [a] § unguentis calidis adipum: & butyri uaccini: & olei sisami ni: & olei bauciæ, § & alkekengi, & amigdalarum amararum: & cartami [b] † § § & fœnugræci: & anethi: & [c] § adipis dab, & olei laurini, & olei auellanarũ, & phisticorum, & olei costini § propriè. Et quandoque permiscentur aquæ eorum cum oleo, secundum quantitatem [d] § sufficientem ad clystere faciendum. § Et sumantur iterum emplastra medicinarum calidarum, summa quarum est aggregata: Et cyminum est iuuatiuum ualde in cura frigiditatis renum, & ꝓpriè [e] § cum medicinis mistum, super quas dominium habet. § & clystere cum oleo costino est [f] § laudabile: § & sequens est illud [g] § in uirtute alhabræ: & alcadra: & § phistici: & adeps caudæ arietũ, quando fit clystere cum eo, est ultimum in calefaciendo renes, & confortando.

a B. oleis calidis & adipibus calidis & butyro vaccino & oleo sisamino, & oleo nucum
b † B. & cũ aqua
c B. brodio capitũ arietũ & colũborũ, & alijs, & ꝙ vngatur ab extra cũ adipe, vel pino & adipe aldablia, & oleo laurino, & oleo nucũ & fisticorũ, & oleo costino.
d B. Alia litera. quam medietas cuiusque exigit pro clysteri
e B. illud ĩ quo contritio ꝑmiscentium ipsum est plurima
f B. forte valde
g B. est oleũ habalchadara. i. oleum grani viridis & oleum

De extenuatione & [a] § *uetustatione* § *renum.* Cap. 8.

QVandoque accidit renibus extenuatio, & [b] § uetustatio, § quæ dicitur debul, & diminuitur [c] § eius substantia: & § quandoque non remanet pinguedo [d] § super § propter malam complexionem, & nimium coitum, & [e] § purgationem. §

a B. arefactione
b B. arefactio
c B. pinguedo ipsorum, imò
d B. ipsorum
e B. euacuationem.

De signis. Cap. 9.

SIgna sunt casus [a] † § § coitus: & albedo urinæ: & frequenter urinare: & debilitas [b] § iliorum: § & dolor [c] § extensiuus § in illo: & quandoque erit cum illo [d] § grauitas § corporis.

a † B. appetitus
b B. dorsi
c B. lenis
d B. extenuatio

De cura. Cap. 10.

IVuamentum eorum est comedere medullas [a] § nucum § cum zuccaro: [b] § & nuces indas: & auellanas cum phisticis: § & papauer: & cicera, & fabæ, & faseoli conferunt: & [c] † § § adeps gallinarum, & anserum, & renum hœdorũ, [d] § & panis § calidus. Et misceantur cum istis [e] § medicinis diuretica, & species confortatiuæ, si sint medicinæ effusæ ad renes: species enim uirtutem mouent. § Et quandoque miscentur cum illis, sicut [f] § lalec. i. res, quæ masticantur diu: & res uiscosæ: & quæ habent saporem de sen, § ut confortetur substantia carnis: Et [g] § iuuatur cum cibis, in quibus sit lac uaccinum admistum: & lac decoctũ § cum sua tertia aut quarta de tereniabin. Et [h] § quandoque accipiũtur renes, & decoquuntur: & projjcitur puluis specierum, donec bene præparentur: & res, quæ impinguari faciunt, & confortant, sunt species: & tanguebil. iuuant etiam eos clysteria, quæ facta sunt ex carnibus arietũ, § cum oleis bonum odorem habentibus [i] § specierum. § Et olea medullarum, quæ dicta sunt: & [k] § unguenta § caudæ arietum propriè. Et si [l] § fiant § renes pingues, erit [m] § maximum iuuamentum. § & similiter, quæ sunt ei similia. Clystere bonum. Capita agnorum pinguium ponantur in olla cum aquæ Kist. j. & s. & claudatur cum luto forti: & ponatur in furno spatio. xxiiij. horarum quousque separetur caro ab ossibus per se, & misceatur cũ eo butyrum, & zambac, & parum succi porrorũ: & quum [n] § decoquitur cum illo corallus, § & ascek. i. tribulus, & mugat, & fœnugræcum, & semen papaueris [o] § ipsius, quod melius est, ualet plus: § Et quum necessarium fuerit plus calefacere, ponatur in eo oleum alkerua, & oleum costi: Et si æquale uolueris facere, ponatur oleum cartami. Et iterum si fiat clystere cum lacte recenter mulcto, [p] † § § confert ualde: & si est necessaria calefactio ad ignem parum, fiat. Nos iam dicemus in antidotario clysteria alia & electuaria [q] § medicinarum ualentia ad hoc. §

a ——— R.
b B. succus medullas amigdalarum, & nucis indæ, & auellanarũ & fisticorum
c † B. pinguedines sicut
d B. vel caprarũ & panis impinguatus vel vnctuosus
e B. medicinæ diureticæ & species aromaticæ cõfortatiuæ, vt sint diuretica ꝓducentia vel faciẽtia peruenirẽ. s. ad renes & spẽs aromaticæ commoueãt virtutẽ
f B. alhach. i. lacha, & illud in quo est viscositas vnctuosa
g B. iuuat pot⁹ lactis vaccini & lactis decocti
h B. qñ conterũtur vel minutim inciduntur renes & coquũt & aromatizant & ponũt sup eos qd impinguat, & cõfortat ex seminib⁹ & spẽb⁹ aromaticis erit iuuatiuũ. & iuuant eos clysteria facta ex carnibus agnorum vel arietũ & columbinorũ & capitũ castratorũ.
i B. aromaticũ
k B. adipes
l B. ponatur in eo. Alia litera. ponatũ in eo pinguedo renũ pinguium
m B. iuuatiuũ.
n B. decoquant cũ illo colũbini
o B. contritum & virtus, seu aliquid cepe est melius
p † B. calido sicut mulgetur
q B. ex medullis

De debilitate renum. Cap. 11.

DEbilitas renum fit causa complexionis alicuius: cuius deterior est illa, quæ confirmata est: & [a] § fit quandoque § propter extenuationem.

a B. Alia litera. deterior ea est illa quæ est

tenuationem. Et quandoque fit propter dilatationem meatuum, & eorum apertionem, & [b] § mollificationem: § quam eorum acquisiuit essentia: Et est debilitas propria eis ambobus: & est illa, causa cuius deficiunt in colanda aquositate ab eo, qđ ei associatur usque ad renes. Et quandoque sunt uenæ incolumes: & quandoque non sunt: & causa illius est sicut multitudo coitus: & sicut multitudo [c] § stupefacientium: § & multitudo urinæ, & statio in equis, & ipsorum equitatio absque gradatione, & consuetudine: & propter [d] † § § laborem aduenientem renibus, & propter percussionem. Et huius quidem generis est [e] § ascellatio § plurima, & [f] § incessio, § præcipuè pedibus.

b B. relaxationem
c B. diureticorum
d † B. omnem
e B. statio
f B. itineratio longa

De signis. Cap. 12.

Illam, quæ est causa complexionis, significant signa complexionis. Et, quæ est causa extenuationis, significant signa extenuationis. Et cum illa, quę est propter dilatationem meatuum, & [a] § mollitiem § carnis eorum, non est dolor nisi quandoque: & minoratur cum ea appetitus cibi, & est urina ante digestionem, & aduentum ad uenas, secundum plurimum aquosa. Quum autem cibus peruenit ad uenas, tunc secundum plurimū fit exitus sanguinis & humiditatum grossarum cum urina: Et est plurimum urinæ eius sicut lotura carnis [b] † § § grossæ: quoniam ipse nutritur cum eo quòd currit ad ipsum: & non discernitur grossum à subtili. Et accidit multoties, ut subsideat sanguineitas: & [c] § appareat § res similis spumæ maris. & illud est, quando uenæ sunt incolumes. Quum ergo uenæ non sunt incolumes, non [d] § discernitur § aliquid, imò remanet [e] † § § cum dispositione sua propter debilitatem digestionis. Et comitantur quidem debilitatem renū quocunque modo sit, & extenuationem eorum, paucitas urinæ, & defectus in coitu: & debilitas uisus, & dolor capitis.

a B. relaxationē
b † B. retentis
c B. supernatet
d B. sequestrat.
e † B. vrina

De cura. Cap. 13.

Curatio eius quæ est ex complexione, est cura complexionis in permutatione sui, & euacuatione materiei si est. Et eius, quæ est causa extenuationis, cura est, cura extenuationis. Et in ea, quæ est causa dilatationis, & est debilitas uera, oportet ut intentio sit prohibendi causas dilatationis, & [a] § conglutinandi § & confortandi. Et prohibitio quidem causarum dilatationis, est dimisio motus, & coitus, & odire balneationem plurimam, & declinare ad quietem, & tranquillitatem, & abhorrere diuretica. [b] § Conglutinatio § uero fit cum glutinatiuis, & stipticis, [c] § & frigidis. § Ex cibis quidem sicut sauic & [d] § dactylis siccis & zarois § & cydonijs, & cibo facto ex granatis cum interioribus passularum, & cum adipe caprarum. [e] § Et eis, quæ suguntur ex congelatis § factis ex eis, quæ sunt sicut granatorum, & succi acetosi, & muzi: & acetum bonum cum coriandro: & ea, quæ similia sunt eis. Et ex potibus, uinum [f] § passum ponticum. § Et ex medicinis uero sunt, sicut succi stiptici permisti cum bolo armeno, & gummi, & emplastra facta ex sauic, & [g] § casab § & cydonijs, & rosis, & eis, quæ currunt cursu eorum, & unguentis prædictis ad debilitatem hepatis, & stomachi. Confortantia autem sunt & cibi, & clysteria, & confectiones impinguatiuæ dictæ in capitulo extenuationis, & oportet ut addantur in eis stiptica: & ponantur in clysteribus prædictis sicut [h] § dactyli sicci § & cydonia: & administrentur in eis lac camelinum, & ouinum: nam ipsa confortant renes, & aggregant eos, & consolidant etiam. Et lacti quidem ouino non est compar in ægritudinibus renum propter debilitatem: & propriè quando miscetur cum eo, quod est sicut bolus armenus. Et comedere renes cum reliquis cibis: & permiscere cum eis [i] § prohibentia § est multi iuuamenti.

a B. solidādi uel inspissandi
b B. Solidatio
c B. viscosis.
d B. alcasb & zarur
e B. Et almesusat & alcharissat
f B. de cibibo vel vua passa acetosa
g B. casb
h B. casb
i B. iuuantia

Annot.

Renum actio, ut antea diximus, sanguinis est expurgatio, & seri ab eo secretio. Vbi id non agant, uel quia imbecilliter aut corrupte (copiosius. s.) attrahant, uel attractum non expurgent, debilitati dicuntur. quòd debiliter eorum munus obeunt. ita, ut symptoma hic affectus sit; actio. s. læsa, sequens uaria morbi genera, & uarias morborum causas, quas hic singulas prosequitur. Aemulatur uerò Aetium lib. 11. Vide & Paulum lib. 3. & Gal. 3. de sympt. caus. & 6. de loc. aff. nec non Hipp. 4. aph.

Cap. 2. Cap. 49.
Cap. 2. Cap. 3.
Aphor. 78.

De uentositate renum. Cap. 14.

Generatur in renibus uentositas grossa, extendens eos, & significant quòd est uentositas dolor, & tensio, absque grauedine, & non sunt signa lapidis. Et fit in eis mutatio quædam, quæ minoratur quum est uacuitas, & secundum digestionem bonam.

De cura. Cap. 15.

Oportet ut abstineat à cibis inflatiuis: & bibat diuretica resoluentia uentositates: sicut semina & semen rutæ, & [a] § fagdi, § in aqua mellis: aut in iuleb secundum dispositionē. Et emplastretur cum eis, quæ sunt sicut cyminū, & [b] § calamentum § & anethum, & ruta sicca: & uaporetur cum eis. Et inungatur cum costino, & sambacino, & similibus.

a B. alsachdi
b B. chamæmilla

De dolore renum & cura. Cap. 16.

Fit ex apostemate: aut uentositate: aut lapide: aut debilitate: [a] § § & quandoque sequuntur dolores eorum, debilitas digestionis, & casus appetitus, & nausea. Et tu quidem iam sciuisti signa diuisionum prædictarum, & curationes earum. Quumq; dolor fit uehemens, tunc superest tibi uti eis, quæ sunt sicut philonium, & troch. stellæ: & ea, quæ tramite isto procedunt tandiu, donec sedetur dolor: deinde curetur cum yreos. Et tinæ uehementer conferunt ei, quando decoquuntur in eis medicinæ lenitiuæ, & doloris sedatiuæ secundum quod diximus in capitulis. [b] † § § Et [c] § oportet ut incipiat in administratione seminum, quū non inuenit excusationem ab eis, § in curatione renum & uesicæ, præcipuè habentium ulcera. uerum uti seminibus cum dolore, timorosum est propter illud, quod [d] § accidit, & descendit. § & studium in abstinendo iterū à narcoticis, est magis necessarium: sit ergo contentus aqua tepida, & sedatione

a † B. aut vlcera
b † B. antecedētibus
c B. scias quòd pilulæ de seminib⁹ sunt ex eis à quibus nō est excusatio
d B. facit descēdere

dation e absque longitudine in administratione perducente ad[e] ʒ stuporem ʒ & attractionem.

e B. Alia litera. mollificationē.

ANNOT.

Doloris renum causæ sunt & intemperies, & solutio continui, sicuti in cæteris. Hic author non causas doloris curat, sed dolorem ipsum sedare docet; ubi tantum is urgeat, ut curationem ad se se trahat.

TRACTATVS SECVNDVS

De apostematibus renum, & solutione continuitatis.

De apostematibus calidis in renibus, & dubellati.

Cap. 1.

APOSTEMATA calida in renibus diuersificātur in materia quædam enim eorum fiunt ex sanguine grosso: & quędam eorū fiūt ex sanguine subtili cholerico. Et diuersificantur causa suorum locorum: fiunt enim quædam ipsorum in corpore renis: & quædam accidunt ad latus concauitatis: & quædam ipsorum ad latus panniculi uelantis eos. Et iterum quædam eorum tendunt ad partem meatus emunctorij:[a] † ʒ ʒ & quædam ipsorum declināt ad partem dorsi, & quædam ad partes meatus, qui est ad superiora. Et iterum quandoque sunt in unoquoque duorum renum: & quandoq; sunt in rene vno. Et rursus quandoque faciunt collectionem: & quandoque non faciunt collectionē. Et quū collectionē faciūt: aut rumpūtur, qnq; rumpunt ad partē uesicæ (& est melius oib⁹) aut ad intestina, expulsione facta a natura ab eis ad intestina,[b] † ʒ ʒ sicut expellit materiam pleuresis in ossa lateris ad illud, quod apparet de corpore. Et quandoque fit secundum semitam reditionis ad hepar, deinde ad mesaraicā, deinde ad intestina. Et expulsio, quæ fit ad intestina, qualitercunque fit, est mala ualde: aut expellit ad spatium concauitatis, & loca uacua: & indiget[c] ʒ perforatione ʒ educente illud. Aut non rumpuntur, & remanent in eis: & hæc etiam curantur cum apertione. Et omnia quidem renum apostemata, uelocia sunt ad hoc, ut in lapidem conuertantur: & quomodo non? quum ipsa sint causa lapidis? & quum apostema calidum est in rene: & illud non fit uacuum a febre, deinde accidat commistio rationis; tunc illud est[d] ʒ causa ʒ communitatis uelaminis,[e] ʒ magnitudinis ʒ apostematis: & ē mortale; & proprie quando[f] ʒ accidit significatio mala: nā illud est propter communitatem malam. Quòd si accidat significatio bona, ʒ tunc expectatur ruptura ad salutem. Et fortasse egreditur in huiusmodi de pinguedine renis aliquid. Et fortasse egreditur sicut pilus rubeus in longitudine unius palmi & plus. Et causæ, quidem apostematis renū, sunt repletio in toto corpore: aut in membris communicantibus eis: aut propter quantitatem sanguinis aut qualitatem eius: aut excoriationem lapidis:[g] † ʒ ʒ aut retentionem urinæ apud renes extendentem & alia.[h] ʒ repletio nanque hæc ʒ apostemat renes. Et apostematibus quidem calidis in renibus uelociter aduenit induratio: & tunc apparent signa indurationis. Et facit quandoque incurrere apostemata[i] ʒ strictura lumbaris in medio. ʒ

a † B. & quadā ad partem intestinorum

b † B. Alia lra. quibus occurrunt

c B. apertione cum ferro

d B. ꝑpter causam

e B. ꝑpter magnitudinem

f B. associantur ei significationes malæ. Quod si associantur ei significationes bonæ

g † B. & dolorē vel nocumentū percussionis

h B. huiusmodi nanque

i B. cingere vel stringere dorsū in medio cū alhemianat. i. cū cingulo in quo occultum sit & absconsum aurū vel argentū monetatum

ANNOT.

De renum inflammatione agit & Aetius ex Ruffo lib. 11. & Paulus lib. 3. Peracuta est affectio, ut Aretæus ait 2. de curat. acut. morb. nempe quòd simul inflammantur et uenæ à iecore in renes discurrentes: cum illis autem & iecur. Adde & quòd urinæ suppressio inflammationi aduenit, uehementiam inflammationis augens. Copiosè huius affectus notas, causas, & curationem docent iam citati authores. Absoluit uerò author noster, nihil intactum relinquens.

Cap. 16. Cap. 45 Cap. 8.

De signis. Cap. 2.

SIgnum apostematis calidi in renibus, est febris inseparabilis, quæ habet remissiones, & commotiones inordinatas, quasi sint principia quartanæ. Et pulsus non habet minorationē in inceptione paroxismorū eius, quam habet in inceptione reliquarum febriū. Et est febris eius cum frigore extremitatum, propriè manuum, & pedum, & fit illic horripilatio commiscens inflāmationem. Et sensibilitas extensionis, & grauitatis apud partem renis semper. Et nocumentum ab omni diuretico,[a] † ʒ ʒ acuto, salso, & acetoso:[b] ʒ aut ʒ inflatiuo secundum materiam. Et dolor, qui commouetur, & sedatur: & propriè si fuerit aldubellati. Et dolor, qui magis quietus ē, est quum fit apostema in corpore renis: quum autem est apud panniculum, & apud suspensorium, magnificatur dolor, & fit fortis, & prohibet erectionem, & tussim, & sternutationem, &[c] ʒ debilitatem præparationis eius, in quo non est confirmatum super locum suum. ʒ Et quando resupinatur, est dolor leuior quàm sit quum iacet super uentrem, propterea quia suspendit renem.[d] ʒ & est eius præparatio leuior ipsi. ʒ Et quandoque fit fortis febris huius ægritudinis propter magnitudinem apostematis, & perducit ad commistionē sensus propter communitatem uelaminis, & ad uomitum choleræ, propter communitatem stomachi ad hepar. Et quandoque[e] ʒ continuatur dolor faciei, & oculi: & retinetur uenter, ʒ propterea quòd coarctat materiam in intestinis. Vrina uerò est alba, deinde fit citrina ignea, non permista, deinde fit rubea. Et quando aqua perseuerat alba, indicat duritiem futuram, aut conuersionem aldubellati. Et ad ultimum, quando urina in hac ęgritudine est alba, uiscosa, & perseuerat secundū hoc, est significatio mala. Et quādo[f] ʒ rubet aqua, & residet in ea sedimen laudabile, ʒ tunc obedit apostema digestioni absque conuersione ad rem aliam. Et quando pertransit apostema[g] ʒ maturationem in primis diebus, ʒ & remanet urina clara, tenuis, tunc apostema est in uia faciendi collectionem, aut in uia indurationis. Et scitur quòd apostema est in corpore renis, aut prope panniculū, secundum quod diximus in eis, quæ præterierūt. Et scitur quòd apostema est in rene dextro, aut sinistro: quoniam iacere super latus eius facilius est, quàm iacere super oppositum sibi, propter suspensionem suam. Et iterum, quia si protenditur dolor

a † B. amaro

b B. &

c B. difficilis fit situatio eius, in qua apa non firmatur uel nō acc̄omodatur sup locū suū vel super sitū accōmodatū facientem quiescere & sedare dolorem

d ——— B.

e B. puenit dolor ad faciem & ad oculos & retinet ventrem

f B. incipit aq residere residentia laudabili

g B. dies primos

dolor ad partes hepatis, tunc apostema est in dextro: & si extenditur ad partem uesicæ, tunc apostema est in sinistro: & si sunt signa omnia simul, tunc apostema est in ambobus simul. Quumque apostema fit aldubellati, magnificatur grauitas ualde, & sentitur grauitas, quasi spera grauata in uentre, & accidit inflatio in locis uacuis: & accidentia fiunt fortia, & sentitur punctura uehemés in uentre.[h]†§

h † Sed in apate dextri sentiť punctura in latere dextro apď hepar

§Quumque apostema est in sinistro, tunc sentitur[i]§super§inguina duo: & magnificatur dolor in lacerto dorsi i[k]§toto illo.§ Et quādo maturatur, alleuiatur febris & augmentatur horripilatio: & ingrossatur urina, & multiplicatur in ea sedimen bonum. Et quando rumpitur apostema, remouentur febris & rigor omnino. Et si sanies est alba, lenis, non fœtida, & egreditur cum urina, tunc adeo bonum est, quòd melius esse non potest. Et similiter si est sanguis & pus album. & id, quod est diuersum ab hoc, est deterius secundum diuersitatem sui.

i B. supra Alia litera supra duos testiculos

k B. quolibet illorum

ANNOT.

Repetenda hic sunt loca superiori capite citata. Quod uerò ad hunc locum facit. duplex controuersia est. Paulus inter inflammationis renū indicia febriculā ponit: At Aetius lib. II. uehementem febrem adesse testatur. Item Paulus coniunctum esse ait dolorem cum grauitate, cui & Auic. assentitur, & Gal. 6. de loc. aff. At Aetius pulsatilem dolorem esse ait. Sed breuibus sedantur hæc. De febre author noster neque unum neque alterum explicat, sed febrem tantum inseparabilem, & inordinatam adesse asserit. Fortasse autem leuis est circa initia inflammationis, & in non insigni phlegmone. at transacto principio, atque, ut ait Aetius, inflammatione in peius proficiscente, & in grauiori inflammatione febres etiam uehementes sunt. De dolore autem, certum est, renum, si eorum correpta substantia est, dolorem grauem esse, sicut & cæterorum uiscerum, Galeni testimonio. potest tamen simul etiam pulsatorius esse dolor, si inflammatio magna sit. nempe ex tumoris magnitudine arteriæ, quæ ad renes, comprimuntur; & pulsatio sentitur: unà tamen etiam grauitas adest.

Cap. 16.

Cap. 2.

De cura. *Cap. 3.*

INitiū curationis est abscisio causæ per phlebotomiam ex basilica, si sanguis est uincens. Et quandoque est tibi necessarium ut consequaris id, faciendo phlebotomiam ex curuatura poplitis: & si non apparet uena illa, tunc fiat ex saphena. Et per solutionem uentris etiam, si sunt cum sanguine illic humores acuti, calidi, cū clysteribus lenibus, factis de mucillaginibus, quantum possibile est: & illud, quod melius soluit, est aqua casei, & casia fistula. Et in aqua quidem casei, est declinatio materiei ad intestina, & ablutio & abstersio, & infrigidatio, & maturatio, & rectificatio ī ulceribus. Et in casia fist. est solutio & maturatio cum facilitate. Et aqua zuccari, & mellis plurimæ commistionis est huius ordinis. Et si est possibile ut humor temperetur, deinde solutione educatur post, est melius. Et oportet ne solutio sit laboriosa[a]†§ §fortis, & magnificetur nocumentum propter humorem plurimū effusum ad intestina uicina renibus. Et aqua quidem hordei est ex eis quibus est adhærendum in ea: Et oportet, ut nullo modo[b]§dimittas,§ & non des in potu semina, & pilulas, quæ ex eis fiunt, & propriè corpore nō mundificato: humores enim effundūtur tunc ad renes,[c]§donec uerificetur maturatio, non prouoces.§ Et propter illud oportet ut prohibeas potum aquæ quantum possibile est, scilicet in hora simili huic horæ:[d]†§ §quàmuis[e]†§ § sit conueniens secundum aliquem modum curatio[f]§ad mundificandum:§ nam etsi aqua sit conueniēs, propterea quia infrigidat, & humectat apostemata calida, ueruntamē quum est taliter quod [g]§impellit prouocationem, & coarctat uersus eos ea, quæ sunt effusa ad latus huius partis apostematis & ad contrarium uiæ suo motu, tunc§nocumētum est supra eius iuuamentum, causa qualitatis suæ. Et cum hoc associantur cum ea ipsi humores ad renes, quorum descensus ad eos fit facilis[h]§per conuenientiam§aquæ. Quòd si necessaria fuerit, tunc oportet ut in potu detur aqua dulcis frigida,[i]§quæ sugendo per cottum, uel per aliud sumatur:§ Et oportet ne ita sit frigida, ut prohibeat maturationem. Et abstineat à carne, & dulcibus. Aqua uerò calida nocet eis. Et similiter omne calidum actu, quod fortis est caliditatis. Et penitus aqua plurima non euacuatur, quin laborare faciat renes suo incessu, & motu. Et non est ulceribus, & apostematibus aliquid congruum sicut quies. Et balnea quidem non conueniunt eis, nisi post declinationem apostematum calidorum. Et oportet ut administretur in primis ex eis, quæ bibuntur, & ex epithimatibus, & clysteribus, & alijs illud, quod est[k]§iuuatiuum:§ deinde admisceatur ei de eis, quæ sunt abstersiua mollificantia, & maturantia aliquid, secundum magnitudinem apostematis, & eius paruitatem: Deinde administrentur abstersiua, & mollificatiua: & oportet ut [l]§administrentur§de abstersiuis, & mollificatiuis ea, in quibus non existat mordicatio: si uerò necessaria sunt fortiora mordicationem habentia, propter magnitudinem apostematis, tūc rectius est ut in eis uincat, quod mordicationem non habet. Et similiter, si est illic humor[m]§uiscosus,§euacuetur. Et oportet ut frangatur cū cibis, qui sunt de genere sorbitionum, conuenientibus renibus, & apostematibus: ueruntamen sint de summa eorum, quæ mordicationem non habent: quoniā ipsi eis nutriuntur: Et oportet ut cognoscatur dispositio humorū in subtilitate, grossitudine sua, & in substantia sua, an sint de genere corrupti: aut sani: aut humoris alterius: & in sua summa, an sit multus, aut paucus: ita ut opponatur illi cum qualitate medicinæ, aut cum quantitate eius. Et quum potes curare cum eo, quod est minoris acuitatis, non intendas ad aliud, quod sit acutius. Quumque apostema integrè maturatur, cuius cognitio est in urina, tunc in potu dētur diuretica, sicut semina, & pilulæ eorum in aqua hordei, & similibus: & ante illud non dentur in potu diuretica, & propriè quando humores corporis sunt mali. Et quandoque facit accidere, sumere in potu illa, grauitatem; sed non cures inde quoniam potare illa ipsa,[n]§remouet§illud. Et prima quidē, quibus fit curatio in rectificatione apostematis, & in solutione humoris mali, sunt clysteria, & non potiones: clysteria enim sunt magis peruenientia ad ista

a † B. neque

b B. prouoces

c B. ita vt quū verificatur maturatio tunc ,p uoces. Alia lra. quousq; verificatur maturatio, tunc enim prouoca

d † B. quousq; mundificetur

e † B. ipsius aquæ exhibitio

f ——— B.

g B. multiplicat prouocationem & coarctat cum substantia eius qd' effunditur ad latus apātis substantiā apātis nocet ,ppter causam motus eius &

h B. cū incessu Alia litera. vel ex associatione

i B. sugendo ipsam paulatim paulatim

k B. prohibens Alia litera repercussiuum

l B. eligautur

m B. acutus Alia litera mordicatiuº nō euacuatus, tunc oportet ut frangatur cū cibis

n B. adiuuat remouendo

ista cum fixione uirtutis suæ: & cum hoc ipsa non faciunt descendere aliquid desuper: sicut descendere faciunt ea, quę bibuntur, & propriè solutiua: & oportet ut sit clystere lene prædictum in capitulo colicæ, ut sit clystere facile, non coarctans, neque horribile, & faciat læsionem, & noceat. Et casia fist. quidem est res congrua in curationibus renum: nam quum ipsa ponitur in clysteribus, & eis, quæ bibuntur, euacuat sine labore, & [o] ʒ assotiat. ʒ Et quum scis, quòd corpus est mundum, & apostema est paruum, tunc fortasse sufficit tibi dare in potu aquam mellis, aut aquam zuccari plurimæ commistionis: nam abstersio ambarum, & earum incisio, & subtiliatio fortasse resoluet ipsum sine mordicatione. Et res iuuatiuæ in principio, sunt aqua hordei cum oleo ros. aut oleo aliquo: & succus salicis, & succi frigidi: & emplastra cum [p] ʒ subtiliatiuis ʒ & sumere in potu mucillaginem psyllij. et [q] ʒ fortasse ʒ datur in potu lac. At si est inflammatio, oportet ut sit lac secundum quòd narrauimus. Et post illud tunc administra clysteria ex althea, & maluis, & semine lini cum aliquo frigidorum, & oleo ros. Et oportet ut administres emplastra ex farina hordei, & sint cū ea uiolæ, & fabæ. Et in fine dimitte frigida, & adde fœnugræ. & chamæmillam, & similia, & sit oleum sisami, & oleum de carthamo. Et emplastretur de foris cum eo, quod est maturatiuum, & uehementioris calefactionis. Et ex illo est, ut [r] ʒ emplastrentur ʒ cum panno lineo infuso in oleis calefactis, & illis, in quibus est uirtus anethi, & altheæ. Et sumantur emplastra ex farina tritici, & aqua mellis decocti, & ex folijs fœnugræci, & caulis, & radice lilij, & anetho, & althea & chamæmilla, [f] ʒ quæ appropriata sunt cum leniriuis. ʒ Et fortasse necessariū est à causa doloris, ut ponatur in eis aliquid de papauere: & cortices mandragoræ sunt conuenientes ad illud. Et illud, quod fit ex apostemate propter lapidem, oportet ut regatur regimine illius loci cum eo, quod dicemus. [t] ʒ Et non est nisi regimen ʒ doloris quum commouetur, & propriè apud uesicam, propter magnitudinem lapidis in ea, aut excoriationis asperitatem: [u] ʒ & quandoq; sedatur ʒ cum balneo & tina. Quumque superfluit & mollificat, redit dolor uehemens post horam. Et embrochæ factæ ex chamæmilla, & meliloto, & althea & ex furfure, sunt iuuatiuæ ualdè. Et si est illic retentio aliqua naturæ, tunc illud, quod rectius est, est extractio fæcis cum collyrio, aut clystere non magno, quod coarctet, aut dolorem faciat, imò [x] ʒ magis diligo, ut collyrium in lenificatione naturæ sit lenitatis plurimæ, & sedet dolorem. ʒ Et non est uia ad administrandum solutiuum, quoniam dolorē facit, & nocet per id, quod descendere facit desuper. Clystere autem, quum in eo ponuntur adipes, & unctuosa, & [y] ʒ confortatur eius mollificatio, & confortatur eius prouocatio, ʒ facit cum solutione lenificationē, & frangit dolorem. Et ex emplastris fortibus in maturando aldubellati accidente in renibus, sunt, ficus elixatæ cum aqua mellis. & si necessarium est, ut confortetur cum mezerion & ireos, fiat. Et ex potionibus expertis est illud, qđ recipit, seminis lini pondus duor. aur. amyli aure. j. & est duæ dosis. Et quando completur maturatio tunc administrentur diuretica, quę bibantur, & ex quibus fiat

o B. maturat apostema

p B. extinctiuis

q B. quādoque

r B. fomētetur

f B. pmistis uel fricatis cū oleo sisammo, & tibi inest ut tu ponas in istis emplastris violas & adipes lenificantes.

t B. Regimen autem

u B. quandoq; est possibile

x B. collyrium est magis dilectum. Et in lenificatione naturæ est alleuiatio plurima & sedatio doloris

y B. virtutes mollificatiuæ & virtutes infrigidatiuæ

clystere. Et ex emplastris quidem, est emplastrū factū ex chamæpitheos, & polio, [z] ʒ & prasio, ʒ & petroselino, & [a] ʒ squinantho, & spica. Et oportet ut [b] ʒ tu assiduè utaris in dispositione doloris, & sedatione suspensorij eius, sedatiuis, ʒ quæ diximus multoties. Et quandoque est clystere extrahens fæces, sedans dolorem, per hoc quòd facit descendere illud, quod comprimebat, propterea quòd lenit. Et si non facit illud, necessarium est ut alleuietur, sicut cum phlebotomia, & uentosis positis cum facilitate inter chatim, & dorsum: deinde fiat scapellatio, & uaporetur locus cum lana infusa in oleo calido, ī quo decocta sint, sicut althea, & abrotanum, & chamæmilla. Et [c] ʒ necessarium est ʒ ut emplastretur cum eis, quæ sunt sicut semē lini & similia. Et quandoque necessarium est tibi ut confortes emplastrum cum eis, quæ sunt, sicut polium, & olibanum, & herbus, & cera, & oleum de lilio. Et quandoque est tibi necessarium ut ponas medicamen penetratiuum ita, ut ponas uentosas, & scapelles leuiter: deinde uapores cum uaporatione prædicta: & fortasse necessarium est tibi ut tribuas in potu semina diuretica frigida cū paucis calidorū subtilium, & aliquo narcoticorū, sicut anisum cum herbo, & opio: & sicut philonium: ipsum enim est melius medicamen in huiusmodi loco. Cura autem propriè aldubellati, quum scieris quòd necessarium est, ut collectionem faciat, est quoniam oportet ut tu adiuues cum maturatiuis, quæ diximus: & addas in eis uirtutem cum eis, quæ sunt sicut gluten albotim, & urtica, & absinthium, & ireos, & farina herbi. Et quandoque ponuntur in eis ea, quæ sunt sicut radix uitis albæ, & mezerion, & fimus columbinus. Et quādoque sufficit in ea decoctio ficuum cum melle. Et oportet ut utaris in clysteribus, & in potibus, eis, quæ maturant cum fortitudine: & administres uaporationes prædictas confortatas cum eis, quibus oportet eas confortari. Et multoties quidem est causa tarditatis maturationis malitia complexionis calidæ inflammatæ. Quumque æquatur maturatio, & illud fit cum eis, quæ sunt sicut genera lactis ebibita, & clysterizata, [d] ʒ et reditur ad maturationem faciēdam super res frigidas natura, & calidis ʒ super accidens, sicut est aqua calida, in qua fiat encatisma, tunc si non rumpitur, administra rupturam facientia, & clysteria acuta usquequo peruenias ad illud, in quo ponuntur elleborus, & [e] ʒ sicidis ʒ & alia. Et illud, quod exterius [f] ʒ est, ʒ rege cum uaporationibus, & emplastris deforis, & adhibe diuretica fortia, sicut est acorus, & semen agni casti. [g] ʒ Et eis quidem utrisq; est proprietas ʒ in hoc, [h] † ʒ

ʒ

prouocant enim cum uirtute laboriosa: ʒ deinde administra ea, quæ incarnant de medicinis præparatis ad ulcera renum, & ego dicam ea.

z —— B.

a B. summitate squinanthi

b B. attēdas dispositionem doloris & sedes in quietudinē quę fit ex eo cū sedatiuis

c —— B.

d B. Alia litera. & sicut maturatio cū rebus frigidis natura & calidis.

e B. cucumer asininus

f B. apparet

g B. habentia proprietatem

h † B. Et de rūpentibus bonis est cinnamomū & nasturtium & quū rumpitur administra illđ quod prouocat cum fortitudine vt mundificetur.

Annot.

Curationem à uenæ sectione orditur. quod & Paulus lib. 3. Aetius tamen hanc non proponit, nisi uehementiori facto dolore, et afflictis maiori acumine renibus. In qua autem parte uena secanda sit, uidetur esse controuersia. Aetius ex cubito mittendum sanguinem dicit. Gal. uerò 13 meth. laborantibus renibus, uesica, utero, pudendis,

Cap. 45.

pudendis, uenas crurum, quæ circa poplitem uel malleolum sunt. Author noster primo cubiti uenam proponit, postea uerò etiam qua crurum. Soluit deinceps Auicennas uentrem, si alij humores acres & calidi affluant, leni clystere, sero, & caßia, quòd hæc abstergant, concoquant, & molliter soluant: in quo ordine etiam hydromel ponit. At Aetius & aquam mulsam in principio nõ laudat, nisi concocta inflammatione; neque etiam purgatorium medicamentum admittit. Idem præterea Aetius in principio sorbitionibus tenuibus, & aquæ calidæ potu nutriendum ait. At Auicennas aquam calidam his obesse testatur. ita ut multiplex quæstio sit. Consulere tamen probè omnes uidentur. Atque, quòd initio non statim uenam secet Aetius, secet autem Paulus, non uacat ratione. Aetius experitur antea quid clysteres præsidij afferant. quibus non iuuantibus, ipso tamen initio inualescente morbo sanguinem mittit. Paulus quoque clysteres uenæ sectioni postponit, quòd & author facit; atque à summo præsidio sanguinis. s. mißione, orditur, quia morbi huius generis magni sunt. parum autem omnino referre uidetur, ut ab uno uel altero curatio inchoetur. Tu tamẽ uide Alex. lib. 8. ubi de secanda uena pulchre distinguit. Quòd uerò Aetius cubitum secet, Gal. uerò inferiores uenas; non discrepant tamen alter ab altero. Gal. reuellendi gratia ab inferioribus uenis sanguinem mittit: Aetius euacuandi uel deriuandi potius gratia. quæ tamen duo probè initio renum inflammationis cõueniunt. ut prius scilicet ex cruribus uel ex saphena, ut author ait, post uero ex cubito mittatur sanguis. In ea tamen inflammatione, quæ insignis non sit, sufficere fortaße poterit eductio, quæ ex cubito; id quod ab ijs animaduersum est, qui de alijs sectionibus non meminere. Sed de alui quoque solutione per clysteres molles, uel caßiæ uel seri potum, non est, ut aduersari Aetio Auicennam quis putet; quum Aetius de purgatorio medicamento uerba faciat, à quo & Auicennas abstinendum iubet: Caßia uerò uel serum inter lenientia, non inter purgantia locum habent. De aqua uerò mulsa, non hæc ab Auicenna solum; sed etiam ab Alexandro maximè probatur. lib. 8. Limitat tamen Alex. ac si materia multa ac uitiosa in toto sit corpore, mulsam admittit incidendi & extenuandi gratia absque rosione. at si materia exigua & acris potius sit ac feruens, uitari iubet urinam cientia omnia, etiam si non rodant, uel mulsam quoque ipsam. utiturq; potius aqua tepida copiosiore. Aemulatur ergo Alex. hic author; cuius certe sentẽtia nobis arridet, quàmuis Aetius secus sẽtiat. At uerò, quòd Aetius calidam aquam probet, hic improbet. non uidetur esse controuersia, si ab Aetio calidam aquam non tamen calidiorem exhiberi intellexerimus. nempe quæ talis est, miti illa caliditate & familiari dolores maxime temperat, & affectas partes relaxat. improbari tamen ab authore nostro calidiorem, & quæ modestiam excesserit. unde & obesse ait & calidam aquam, & omne calidum actu, quod fortis est caliditatis ad ultimum. His fortasse solui propositæ quæstiones poßunt. Cætera pete ex citatis antea locis.

De apostemate phlegmatico in rene. *Cap.* 4.

IPsum prouenit à causis facientibus prouenire phlegma.

De signis. *Cap.* 5.

SVnt grauitas, & tensio, & minoratio in operationibus renun: & non est illic inflammatio. Et quandoque est cum eo [a] §mollities § in facie, & oculis, & in reliquo corpore. Et est sperma valde humidum, frigidum, tenue, cum defectu signorum, quæ sunt propria duro.

a B.tumefactio

De cura. *Cap.* 6.

ESt cum emplastris calefacientibus, & cum diureticis, & mundificatiuis. Et oportet, vt ponatur in ea fiducia plurima in lauro, & folijs eius, & oleo ipsius, & in ruta, & [a] § in huiusmodi, & administrentur clysteria. §

a B. huiusmodi administrentur, etiã in clysteribus & emplastris & potionibus.

De apostemate duro in renibus. *Cap.* 7.

QVandoque est incipiẽs, & plurimum eius est post [a] §ægritudinem acutã, cuius quidem causa est incipiens, & plurimũ eius est materia melancholica currẽs § ad eum, aut est lapideitas ex apostemate calido propter frigus, quod cõuertit ipsum in lapidem, aut calorem ingrossantem ipsum; quæ ambo sunt causa in hoc, ne proueniat maturatio. Maturatio enim est sequens caliditatem tendentem ad æqualitatem.

a B. apostema calidum. Et causa eius est multitudo materiæ melancholicæ currentis

De signis. *Cap.* 8.

SIgnificat quòd apostema durum est in renibus, grauitas uehemens, cum qua non est dolor, de quo sit curandum: nisi in facto post apostema calidum. in ipso enim quandoque commouetur dolor. Et de signis duri est [a] § paucitas pyxidum, & stupor ambarum & stupor ancharũ. § Et quandoque stupescunt ambo crura, & ueruntamen ipsa ambo non euacuantur à debilitate, & accidit in omnibus istis mẽbris inferioribus arefactio, & extenuatio. Et urina est subtilis, pauca in quantitate, propterea quia ipsi ambo parum aquositatis attrahunt propter debilitatem uirtutis, & debilitatem expulsionis eorum amborum: & est priuata digestione tenuis: & causa in hoc est oppilatio. ipsa enim prohibet, quod turbidum est, penetrare: & plurimum eius, quod tenue est: imò oppilatio quandoque [b] § captiuat § urinam: & debilitas prohibet uirtutem digerere. Et quandoque prouenit extra ea [c] § commotio. § Et multoties perducit ad hydropisim, propter oppilationem uię aquositatis sanguinis & reditionem eius ad corpus. Et propter illud oportet in huiusmodi ægritudine, ut asiduè fiat eius prouocatio.

a B. subtiliatio vel extenuatio alhachuin. i. partium superiorũ ancharũ & stupor earum ambarum

b B.retinet

c B.tumefactio similis cacesiæ.

De cura. *Cap.* 9.

COnsidera radices, quæ sunt in curationibus duritiei hepatis, & medicinas: nam illæ eædem sunt uia curationis duritiei renum. Quòd si necessaria est phlebotomia propter multitudinem sanguinis melancholici, fiat. Et confert ei quandoque potare semina, in quibus est lænificatio, & resolutio: sicut sem. almaru, & sem. lini, & semen altheæ, & fœnugræcum, & cartamum, de quibus fiant pulueres, [a] § qui sicci manibus in os proijciantur: § & misceantur cum eis diuretica secundum necesitatem, & non sit superfluitas in [b] § medicinis, § quamobrem retineatur grossum, & conuertatur in lapidem: imò considera urinam eius: & quoties ingrossatur, prouoca cum æqualitate: & quoties [c] § stat § matura. Et de signis maturitatis, est quòd multiplicatur urina. Et conferunt ei inunctiones, & uaporationes cũ eis, quæ sunt sicut oleum de costo, & oleum nardinum,

a ——— B.

b B. diureticis

c B. Alia litera. est subtilis

dinum,& sambacinum,& oleum chamæmellinũ: & oleum anethinum, & oleum laurinum. Et de emplastris sunt emplastra facta ex chamæmilla,& meliloto,& semine lini. Et quandoque necessaria sunt ea, quæ sunt sicut bdellium,& ammoniacum,& serapinum, & adeps ursi, & adeps leonis, & medulla uaccina, & ceruina, & alia, de quibus fiant emplastra, & unguenta, & administrentur. Et quandoque necessarium est ut dissoluantur ea, quæ sunt sicut bdellium, & ammoniacum in decoctione diureticorum:& similiter chamæmilla,& tribuli,& melilotum, & polypodium: & detur ex eis in potu.

ANNOT.

Habes de renum duritie ex Paulo lib. 3. & signa, & curationem breuißimis uerbis. & ex Aetio lib. 11. quos author noster æmulatur. Limitat tamen hic illorũ sententiam. quum enim in hoc affectu nullum dolorem, sed solam grauitatem adesse illi asserant; hic tamen eum scirrhum excipit, qui inflammationes sequitur, quum in hoc interdum dolor excitetur, Cuius fortasse rei causa est calida, quæ præceßit, & reni infixa est intemperies. Cætera pro huius affectus notitia & curatione pete ex Aetio & Paulo.

Cap. 45. Cap. 17.

De ulceribus renum. *Cap. 10.*

CAusæ ulcerum sunt ipsemet causæ reliquorum ulcerum: & sunt causæ separationis continuitatis, deinde apertio. Et illud quãdoque fit à scissura uenæ, & eruptione eius, & ipsius incisione propter causas notas,[a] † § §& fiunt propter aldubellati, quæ erumpitur,& fiunt propter lapidem, qui egreditur. Et quandoque fiunt propter humores cholericos,[b] † § §excoriantes: aut uiscosos excoriationem facientes per eradicationem suã, & ex adhærentia sua cum labore. Et ulcera quidẽ renum sunt minoris malitiæ, quàm ulcera uesicę, & quàm ulcera meatuum,[c] † § § inter utrũq;,&[d] §quàm dispositio ulcerũ meatuũ inter duo emunctoria.§Et causa in hoc est, quòd ulcera membri neruosi difficilioris sunt sanationis, quàm ulcera membri carnosi. Et plurimum quidem accidunt ulcera in meatibus, propter[e] §generationem§ materiæ cholericæ excoriationem facientis: aut propter lapidem facientem accidere excoriationem. Et quandoque fiunt ista ulcera corrosiua:& quandoque non fiunt. Et multoties quidem proueniunt ex ulceribus renum fistulæ, quæ nullo modo sanantur, quamuis sint de illis, quæ cessant à cursu suo cum mundificatione corporis,& currant quum est eius repletio. Ex illa uero, quæ est bonæ[f] §materiei,§non prouenit magnus timor, neque etiam timetur ex ea[g] § nisi§dilatatio & corrosio. Illa autem, quæ est male[h]§materiei§facit accidere dilatationem,[i] † § § & perducit ad perditionem. Et ille cuius ren disrumpitur, moritur. Et multoties est[k] §aliquid ex capite § apostematis decliue ad exteriora, quare rumpitur ad exteriora.

a † B. in simili eius
b † B. aut baurachios
c † B. existentium
d B. dispositio vlcerũ meatuũ est inter duas dispositiones. Alia litera vlcera meatuũ inter poros vritides
e B. præsentiã
f B. saniei
g ——— B.
h B. saniei
i † B. & corrosionem
k B. caput

De signis. *Cap. 11.*

SIgna ulcerum renum sunt, quòd egrediuntur in urina sanies, & partes capillares, & frusta rubea carnosa. Et in locis renum quandoque sentit habens ea dolorem: & quandoque antecedit ea mictus sanguinis, aut aldubellati renũ, aut dolor ex eradicatione lapidis. Et quandoque significat ipsam percussio cueniens, aut casus. Cũ apertione autem fit dolor, & significant ipsam assiduatio mictus sanguinis paulatim. Mictus enim sanguinis quũ est ex eruptione aldubellati, aut fixura uenæ desuper, possibile est ut sit assiduus duobus diebus, aut tribus: si autem illud[a] § fit plus,§ tunc fit propter apertionem, aut propter ulcus in renibus, aut uesica: nam quum prolongatur,& est illic alteratio coloris, aut commistio uirus, tunc non est nisi ulcus in renibus, aut uesica: Et ille mictus sanguinis debilitat: quoniam, quãuis illud, quod de eo prouenit omni hora, sit parum, tamen frequentia perducit ad hoc ut euacuetur summa plurima. Et differentia quidem inter ulcera renum,& uesicæ, est, quòd ulcera renũ sunt cum[b] § facilitate urinæ, § & ulcera uesicæ sunt, cum difficultate urinæ. Et cortices in ulceribus renum sunt rubei. et in ulceribus uesicæ sunt albi: aut magni grossi, si sunt in uesica ipsa: aut parui tenues, si sunt in meatibus. Et cognoscitur etiam differentia per locum doloris: nam locus doloris in eis diuersificatur[c] † § §ex ulceribus meatuum[d] § † §in medio: & in[e] § meatu nerui post collectionem. Et quandoq; associatur dolor in ulceribus uesicæ, cui est§commotio omni hora sicut parturientis. Et significatur quandoque differentia quæsita,[f] † § §ex hoc quòd dolor in ulceribus uesicæ est difficilior, quoniam membrum est neruosum fortis sensus: & mictus sanguinis frequens, quamuis sit de significationibus utrisque rei, est tamen in uesica minoris quantitatis, & minoris permistionis cum urina. Et quando mingunt patientes ulcera renum,& uesicæ, sanguinẽ post mictum saniei, tunc significatur inde corrosio. Et significatur quandoque difficultas ulcerũ in renibus, & malignitas eorum per paucitatem receptionis[g] § rectificationis, § & longitudinem temporis,& multitudinem fæcis, & colorem malum uiridem in eo, quod mingitur, & uehementiam fœtoris.

a B. prolongat.
b B. mictu inuoluntario
c † B. dolor enim ex vlceribus renũ est in superiori,& in parte posteriori, & ille qui est ex vlceræ vesicæ est inferius in parte anteriori. Et quum est
d † B. est
e B. vlceribus virgæ dolor est post omnia, & quãdoq; difficilis fit dolor in vlceribus meatuũ & est ei.
f † B. cũ fortitudine doloris
g B. Alia litera. curæ.

De cura. *Cap. 12.*

PRimum, quod necessarium est intendendũ in curatione ulcerum renum, & uesicæ, est æquatio humoris & declinatio eorum ab amaritudine,& bauracitate ad dulcedinem, ut nõ faciat uenire uulnus post uulnus: & dimissio omnis acuti,& amari,& salsi,& acetosi, & minoratio potus aquæ, ut minoretur necessitas mingendi,& minoretur motus renum ab eo, quod prouenit ad eos,& eorum rasio per illud. Canon enim curationis ulcerum est quies. Et ex eis, quæ æquant humores, est phlebotomia, si est necessaria:& solutio subtilis,& tenuis sine labore penitus:& sine solutione humorum acutorum subito in uice una. Huiusmodi enim[a] § expellit à corpore expulsionem subtilem § cum declinatione ad partẽ,[b] §quæ est alia à parte § renum: & dum non administras solutiuum cholerum est melius,[c] § usque ad § necessitatem: & melius quidem est ut æques materiam

a B. expellatur à corpore expulsione subtili Alia litera
b ——— B.
c B. nisi propter

riam,& educas illam post illud,propriè uomitũ: Vomitus nanque est melius; quo renum ulcera curantur, propterea quòd mundificat, & euacuat,& propter hoc quòd attrahit humores à cõtrario partis renum.Et quandoque est usus uomitus frequens sufficiens ad illud, excusans ab alio. Et melius quidem est,ut prouocet prius cum seminibus,deinde permuteris ad uomitum. Et oportet ut uomitus fiat super cibũ cum eo, quod facilem efficiat,sicut melon,& eius semen, & propriè semen eius cum uino dulci:& cum eo, quod sit sicut syrupus acetosus cũ aqua calida.Et oportet ut non fiat commotio vehemens cum labore. Et ex eis quidem,quæ humores temperant, est sumere [d] §aquam melonis Romani, & vuam § & alkekengi,& papauer. Et de radicibus, quas te oportet considerare,est, ut quum dolor fit fortis, curetur dolor prius, deinde vlcus. Et quum vlcus est recens, & [e] §quoties§rumpitur apostema, est eius curatio facilior. Et fortasse sufficiunt pilulæ de amylo cum syrupo violato. Quum autẽ chronicum fit,res fit difficilis:& oportet, vt properes in mundificando, in leui quidem cũ diureticis leuibus, sicut est semen alkekengi, & altheæ, vsque ad acceptionem fœniculi: & in malo quidem, & maligno,cum eis, quæ sunt sicut capillus veneris : [f] § licèt sit temperatus§ & ireos [g] † § § & farina herbi. Et est necessarium, ut aggreges inter potationem,& emplastrationem, quum ægritudo est maligna: & fortasse conferũt in ea hyssopus, & ruta, & similia. Si aũt mundificetur; tunc sis occupatus in sigillatione,ut non eueniat corrosio. Et oportet,ut quieti adhæreãt, & non laborent, quantum eis possibile est; imò oportet ut sint contenti de exercitio, fricatione extremitatum,& [h] §pro euacuatione, quam facit exercitium,vaporatione§ sicca, ita vt non concedas eis incessionem,& alia,&propriè quum assueti fuerint exercitio: deinde quum sanantur,gradatim exercitio utantur leui,vsquequo redeant ad consuetudinem in motu suo. In cura verò ipsius vlceris; oportet ut in primis dimittatur coitus. Coitus nanq; nociuus est illis valde [i] §,ppter multitudinem motus exercitij:§ & sufficiat fricatio, quoniam ipsa est iuuatiua,& attractiua sanguinis ad corpus. Ipsorum verò regimen cum medicinis,oportet ut sit cum exsiccatiuis,abstersiuis,sine mordicatione. Quod si vlcus non fuerit cum illa malitia, sufficiat illud, quod est temperatum in abstersione & exsiccatione. Et si est malignũ, est necessarium illud,quod fortius mundificat,& lauat,& quod est vehementioris exsiccationis, ut prohibeat sordes: & post illud,quod est vehementioris stipticitatis, & prohibitionis,ut prohibeat effusionem humorum malorum .Et quum mundificatur,& exsiccatur,& auertuntur ab eo materiæ, est sanatio. Et oportet ut commisceas cum medicinis vlcerũ omnibus, glutinationem facientia, sicut sunt amylum,& dragacanthum,& frigidæ gummæ; nam glutinatio est ex eis, quæ ponunt vlcera munita ab excoriatione eorum, quæ transeunt super ea. Et quæ de eis est unctuosa sicut lacca,facit carnem membri.[k] §Et illud quidẽ, ex quo ipsum nutritur spissum & annexum præparationi ad sigillandum.§ Et oportet iterum ut misceantur cum eis diuretica,& medicinæ subtiliatiuæ:ut faciant peruenire ad ipsa medicinas rectificantes,& sigillantes;licèt ipsæ in se ipsis noceant,& commoueant. Et quandoque necessariũ est ut misceantur cum eis narcotica ex [l] § herbis, sicut hyusquiamum album, & mãdrago.& opiũ, & hyusquiamum nigrum; § & illud propter sedationem doloris,& exsiccationem,& repercusionem. Quumque scis quòd in ulceribus est sordes, tunc da in potu abstersiuum, in quo est fortitudo prouocationis,sicut aqua zuccari, & aqua mellis cum quibusdam seminibus, donec prouocet, & lauet:deinde consequenter adhibe exsiccatiua. [m]§Et medicinæ ebibitæ, § quibus curatur, quod nõ est malignum ualde de ulceribus renum, sunt sicut semen altheæ,& semen almaru,& radices eorum cum aqua mellis,& semẽ alkekengi, & aquæ uuæ uulpis,& propriè montanæ: & iterum semẽ cucumeris,& bolum armenum cum iuleb:& capillus ueneris cum aqua mellis. Et radici liquiritiæ inest exsiccatio, & mundificatio, & maturatio,& glutinatio.Et iterum seminis lini, & dragacanthi an. pars.j.[n]§& polypodij§partes.ij. cum aqua mellis.Et iterum grana pini, & semen citruli sumantur,de quibus puluis factus quantum palma plena est,sumatur.Et iterum de semine papaueris torrefacti,& contriti sumantur.ʒ.j.&.s.cũ aqua,in qua bullita sint squinanthum, & radix liquiritiæ.Et fortius eis,quæ diximus,est petroselinum, aut daucum cũ uino odorifero,& [o]§inuoluatur bolo armeno.§ Et iuuatur sumendo in potu,bdellij dissoluti cum gumma albotim,& terræ sigillatæ partes æquales: & sit dosis perueniens ad aur.j.in uino dulci. Et iterum farina herbi est fortis mundificationis,& exsiccationis [p] §sola.§ Quumque cum ea aggregantur ea,quæ sunt sicut terra sigillata,& acacia,& succus barbæ hircinæ, completur iuuamentum eius. Et ireos etiam est forte,cũ quo fiat hæc operatio,& similia.Cõposita aũt sunt sicut illud,qđ fit ex seminibus cucum. excorticati[q]§granis.xxx.§&ex granis pini xij.&ex granis amigdalæ.v. numero, & ex croco[r],§qđ fit æquale ponderi eorum,§& bibatur in ieiunio.Et si caliditas est uehemens,loco granorum pini ponantur grana[s]§citruli.§& iterum de granis.[t] †§ §xx.grana,& de granis cucumeris.[u] †§ §xl.grana[x]§polypodij.ʒ.j.s.§bibatur cũ lib.j.&.s.aquæ,in qua bullitæ sint, spicæ celticæ, & sem.apij amborũ an.ʒ. viij. usque quo redierit ad quartam.Et iterum terræ sigillatæ, & sanguinis drac.&[y]§castorei,§& sem.melonis & sem. apij & sem.cucum.[z]†§ § & sem.cucurbitæ,& succi liquiritiæ,& laccæ,&[a]§aristol.& amygdalæ § pini magnæ,& papaueris,& sem. hyusquiami albi partes æquales:in potũ dentur,secundum quòd exigit illud,quod est præsens cum rob.Et iterum de granis pini magnæ.xxx.numero,amygdalę excorticatæ grana.xx.dactylorum carnosorum[b]§grana xv. fructus capparis§aure. iiij.croci aure. j. sexta: conficiantur cum rob,& administrentur. Quumque dolor fit fortior,oportet ut à curatione ulceris separatio fiat,& curetur cum huiusmodi medicamine. ℞.sem.hyusquiami albi.ʒ.j.sextam, opij Kirat.j.seminis citruli, seminis lactucæ, amborũ ana.ʒ.j. sem. portulacæ. ʒ.j.ipsum enim sedat dolorem in dispositione. Et quando dolor est paruus,sedat ipsum potus lactis loco aquæ: & potare

d B. angurias magnas dulces & cucumeres longos armatos

e B. & in hora qua, Alia litera. aut in hora qua

f B.cum æqualitate ipsius

g †B.& prasiũ

h B. Alia litera. Et illud qđ euacuatur exercitio euacuet cũ fomentatione

i B.Et nõ multiplicitur mot⁹ & exercitium

k B. Et p illud ex quo nutritur fiat spissum cõnexum præparatum consolidationi.

l B.papauere & hyusquiamo, & mandragora, & opio & alsucharau

m B. Alia litera ex medicinis ebibitis

n B.amyli

o B.pauco boli armeni

p B.simul

q B.grana xxxv

r B. Alia litera. quantitate qua ista tingantur

s B. cucumeris

t †B.pini

u †B.longi

x B.amyli.ʒ.ij.& s.

y B.thuris & amyli

z †B.longi

a B. rheubarbari & medullæ

b B.num.xv.dactyli dragacãthi aureis iiij.succi liquiritiæ

re syrupum uiol. & de fortibus sunt diacalamenthum, & troc. alkekengi: & tro. asclepiadis: & tro. Dioscoridis: & suffuf [c] ʒ regis, & aristol. & regimen ʒ alkekengi montani. Et suffuf chamedrios est fortis ualde. Et multoties conferunt clysteria dysenterica secundum semitam uicinitatis. Et quandoque administras emplastra huius generis ponendo super dorsum, & apud stricturam medij, & loca uacua, sicut illud, quod fit de farina herbi decocta cum uino & melle. Et iterũ, quod fit de rosis siccis, & lentibus, & melle, & granis myrti: & emplastretur cum eo: & hoc quidẽ prohibet [d] ʒ putrefactionem dilatatam. ʒ Et de unctionibus sunt, sicut oleum de alcanna, & oleum arboris masticis, & oleũ de cydonijs, cum quibus quandoque miscetur, quod est sicut storax. Et quandoque est necessarium illud, quod est sicut adipes anatis ad lenificandum. Fistulæ uero curationem non habent nisi exsiccationem, & prohibitionem corruptionis. Exsiccatio quidem fit, cum assidua tione mundificationis corporis, & cautela a repletione secundum qualitatem, & quãtitatem: & hoc quidem sufficit in curatione eius, quæ non est maligna. maligna uero oportet ut curetur cũ hoc, & cũ eis, q̃ sunt fortiora eo, sicut sunt emplastra, & potationes prohibentia putrefactionem: sicut sunt stiptica nota cum abstersione, cum quibus non est mordicatio de mundificatione. Cibus [e] † ʒ ʒ oportet ut sit cibus boni chymi ex carnibus auium, quas scis, & de piscibus [f] ʒ aradrachi ʒ & oleribus boni chymi, frigidis, sicut sunt atriplices, & [g] ʒ bliti. ʒ Et dum ulcera permanent mala, oportet ut dentur assata, [h] † ʒ ʒ & sicut uitelli ouorum sorbilium, & gradatim perueniatur ad gallinam pinguem, & ad tri. Et genera lactis conferunt eis, quando ea digeruntur. quod ergo est sicut lac asininum, & lac equinum etiam, & lac camelinum, confert eis: quoniam lac rectificat materias ulcerum, & lauat ea, & glutinat ea cum sua [i] ʒ retentione. ʒ Et quod est, sicut lac uaccinum, & ouinum aggregat ad illud additionem in confortatione membri, & cibatione eius. Veruntamen lac asininum, & caprinum iuuatiuum est ex parte rectificationis complexionis, & ablutionis, & ex parte proprietatis est magis iuuatiuum quàm illa duo: & propriè [k] ʒ quod est ʒ nutriti in domo. [l] ʒ Et fortasse est conueniens ulceribus, in quibus scitur dispositio eius. ʒ Et oportet ut misceatur cum lacte eorum, & cibis ipsorum, quos ipsi sumunt aliquid ex medicinis rectificantibus ulcera, sicut est dragacantum, sumptis in potu his generibus lactis post mundificationem, & amylum, & gummi. Et exsiccatiua etiam, & aliquid de diureticis, & seminibus [m] ʒ facientibus glutinationem. ʒ Et quando bibit lac, non comedatur post ipsum aliquid, donec descendat: & & si eius tardatur descensio, misceatur cum eo aliquid [n] ʒ salitum: ʒ & quandoque ponuntur in eo sal, & mel. Et lac conueniens est ei loco aquæ, & cibi similis. Et quum [o] ʒ deficit ʒ pus, est iuuatiuũ lac [p] ʒ cameli, ʒ per hoc quòd sigillat, & glutinationem facit, & confortat. Et est ei ut bibat genera lactis, quum sitis adest. Olera autem, & fructus, quæ ei conueniunt, sunt melones, & citruli, & pira, & zarur, & granata dulcia: & cydonia. Et [q] ʒ de siccis, quibus in secundis utendũ est mensis, sunt ʒ amygdalæ, & propriè torrefactæ, & phistici, & auellanæ, & grana pini propriè, & alcasb. Et dimittant ficus siccas, quoniam malæ sunt ad ulcera, abstergentes ea: & scalpellantes ipsa, & excitantes ea: & in ipsis est lacticinium occultum. & oportet ut deuitet omne acetosum fortis acetositatis & omne acutum, & omne salsum, & omne, quod est uehementis dulcedinis.

c B. Alia litera. de lacca & reubarbarum & semen

d B. profundationem & dilatationem

e † B. autem

f B. alradradi

g B. olus iamenum

h † B. & meliora eis sunt carnes volatilium, & paruarũ auiũ montanarum assatarum

i B. caseitate.

k B. animalis

l B. cũ eis quæ conueniunt vlceribus, quorũ dispositiones cognoscuntur

m B. notis

n B. salis

o B. minoratur

p B. ouinum

q B. pira. Et ci bi sicci ad quos fit permutatio sunt ficus

ANNOT.

Sequuntur renum ulcera & abscessus, & acrium, erodentiumq; humorum uim, & cæteras demum causas, quibus aliarum partium ulcera succedunt, externas & internas; potissimum autem eas, quas author recenset. Vnum hic notandum subit. Author renum ulcera minus ait, quam uesicæ ulcera mala esse. Dubitarit hic aliquis renum ulcera esse curatu difficiliora, quum renes humidiores uesica sint. humorem autem ulcerum curationi obsistere certum est. Sed, & si ad renes serum continue affluit, habet tamen id abstergendi & exsiccandi uim, ut propterea ab eo humore ulceris curatio minus tardetur. Sed adde, quòd hi carnosa constant substantia, quæ longè curatu est facilior, quàm membranosa ex qua uesica. præterea etiam calidiores hi sunt, quàm uesica, quæ idcirco, exanguis quum sit, ob innati caloris imbecillitatem minus concoquit, & minus facile sanari potest. De huius affectus signis pulchre sanè & copiose Auicennas. tu tamen uide & Hipp. 4. aph. & Gal. 6. de aff. loc. Pro curatione adi Paulum lib. 3.

Aphorism. 75. 76. 78.
Cap. 2.
Cap. 45.

De scabie renum & meatuum. Cap. 13

DE genere ulcerũ eorum, est scabies: & causæ eius secundum plurimum sunt bothor, quę apparent super eos ex humoribus cholericis, & baurachijs: deinde ulcerantur.

De signis. Cap. 14.

SVnt cum signis ulcerum in exitu eius, quod egreditur cum commotione & pruritu in loco renum, cui admiscetur punctura. Et quandoque magnificatur cum ea dolor: & illud, quod egreditur de ea, quæ fit in meatibus, panniculosum est.

De cura. Cap. 15.

COnfert ei phlebotomia basilicæ, si est corpus totum plenum: & maius iuuamen ei in omni dispositione est phlebotomia [a] ʒ basilicæ, ʒ & uentosatio [b] ʒ loci ʒ renum, & administratio mundificationis & corporis semper, & propriè cum uomitu. Et [c] ʒ confectiones ex auellanis similes de seminibus cum boli armeni, & succi liquiritiæ, æquis partibus. ʒ Et cibus sit, qui bene digeritur, & est boni chymi, sicut uitelli ouorum: & quę infrigidant & humectant, sicut pulli cum atriplicibus, & [d] ʒ spinachijs, & [e] † ʒ blitis. ʒ

a B. saphene

b B. sub loco

c B. pilulæ factæ ex seminibꝰ cũ bolo armeno & succo liquiritiæ

d ——— B.

e † B. olus iamenũ & cucurbita & spinachia & fructus humidi & propriè granata dulcia & olera humida. Et cura scabiei meatuũ est iter curã scabiei renũ & curam scabiei vesicæ, quare in eis ambabus simul considera

ANNOT.

Vlcus intelligit renum superficiem occupans, qui sanè affectus à superiori loco dumtaxat & magnitudine differt. curatur propterea ijsdem præsidijs quibus & superiora ulcera.

De lapide renum. Cap. 16.

COmmunicant renes, & uesica in causa generationis lapidis: & illud est, quoniam lapidis generatio non compleretur nisi ex

materia patiente,& uirtute agente: Materia uerò est humiditas uiscosa,grossa, phlegmatis, aut saniei, aut sanguinis aggregati in apostemate, [a]†§ §& hoc est raro. uirtus uerò agens est caliditas egressa ab æqualitate: Et materia quidē duas habet causas,quarum una est materia materiæ, & secunda est retentor materiæ. Materia uerò materiæ sunt cibi grossi ex generibus lactis,& propriè spissis: & caseus, & propriè humidus, & carnes grossæ, [b]§&§ carnes auium palustrium,& magni corporis,& caro camelina, & uaccina,& hircina,& quæ de syluestribus [c]§ingrossāt. Et pisces grossi:& cibi de patellis oēs. Et panis uiscosus & crudus,& azymus,& tri, &[d]§sorbitiones ex simila & adarmacha uiscosa, & confectio de melle uiscosa,& fructus acetosi§& difficilis digōnis,& illi,qui generant hum.uiscosum:sicut mala īmatura,& sicut caro citri & pirorū. Et ex aquis turbidæ[e]§propriè nō cōuenientes§diuersæ. Et uina nigra,grossa: & propriè quando digestio est debilis,propter debilitatem uirtutis digestiuæ:aut propter multitudinem eius, quòd sumitur,& destruit uirtutem:aut propter malitiam ordinis,& exercitij super repletionem. Et quandoque est materia sanies ulcerum in eis, aut in alijs. Retentor autem materiei est debilitas expulsiuæ in renibus,propter complexionem, aut apostema calidum, & erysipilā, & ulcera in renibus, & retinentur in eis superfluitates[f]§residentes§omnis aquositatis,quę prouenit ad eos: Aut uehemētia caliditatis in eis,[g]§& retinet§superfluitates, & facit eas lapides antequam expellantur, & attrahit eas ad eos,ante digestionem integram à superioribus corporibus. Et hæc caliditas,aut est inseparabilis:aut accidens propter laborem, aut acceptionem calefacientis:aut propter oppilationem superfluitatum aggregatarum,aut frigus,cōstringens,aut apostemata oppilantia:[h]† § & hoc est plurimum[i]§&§frigida & dura, [k]§& cōmunitas,§membrorum propinquorum sicut intestinorum & aliorum.[l]§Et quando comprimuntur renes,tunc accidit in eis oppilatio.§Et istę res omnes,etiam inueniuntur in uesica causa lapidis, quamuis differant utrique lapides: est enim ille, qui in renibus est lenior parumper, & minor, & magis decliuis ad rubedinem;& ille,qui est in uesica,est durior,& maior ualde, & magis decliuis ad [m]§nigredinem§& ad cineritatem,& ad albedinem,licet[n]† § generetur in ea lapis, qui minutatim frangitur. Et iterum[o]§si est§lapis renū [p]§&§generatur secundum plurimum, & non adhuc mingitur,[q]§tunc§ est sedimen urinæ retentū cum ea:&[r]§si est uesicæ(& discernitur§ secundum plurimum post separationem urinæ) [s]§tūc est fæx sanguinis,deinde associatur ei, & diuersificatur ab eo. § Et ille,cui plurimū aduenit lapis renum, est pinguis:& ille,cui plurimum aduenit lapis uesicæ,est extenuatus. Et senibus plurimum aduenit lapis renum,quam lapis uesicæ:& infantium, & eorum, qui illos sequuntur,est econuerso. Et plurimum huius fit inter infantiam,& pubertatis initium:& illud ideo, quoniam uirtus expulsiua in infantibus,& adolescētibus est fortis;quare expellit à superioribus membris ad illa, quæ sunt inferius. In senibus uerò uirtutes renum ipsorum debilitantur ualde. Et iterum,quoniam infantiū, & adolescētium subtiliores sunt humores, & propter hoc penetrant in renibus eorum: & senum humores sunt grossiores,quare non penetrant in renibus eorum. Et quòd plurimum generatur lapis in infantibus,est propter[t]§appetitum§eorum, & motum ipsorum super repletionem:& quia potant lac: & propter constrictionem meatus uesicæ eorum:& in senibus propter debilitatem digestionis ipsorum. Et propter hoc iudicauit Hippoc. quòd ipse in senibus non sanatur. Et omnis urina, in qua est humor plurimus, est dignior ut ex ea generetur lapis:& est illa, ex qua quum, [u]§descendit§generatur sal,& est eius sal plurimus Sal autem generatur ab aquositate in qua est terrestreitas plurima,quam adusit caliditas. Et urina quidem infantium pluris est salis, quàm urina senum;non quoniam terrestreitas eius sit plurima,imò quoniam caliditas in eis est plus, & terreitas eius in adustione est[x]§profundior.§ Et propter hoc urinæ eorum sunt turbidæ, propter multitudinem permistionis ipsorum, & propter raritatem corporū eorum,quare soluitur ab eis plurimum aquositatis cum resolutione occulta. Et dignior puerorum ut in eo generetur lapis,est ille, qui est siccæ naturæ secundum plurimum, & calidi stomachi. Et non exsiccatur secundum plurimum natura nisi propter attractionem humiditatum ad ipsius hepar,deinde membra urinę ipsius. Et quando est illic caliditas,est causa efficiēs præsens. Et ad ultimum siccitas naturæ facit urinam grossiorem,& plurimam. Et in illo,in quo est sedimen arenosum.[y]† §non aggregatur lapis, quoniam materia non est[z]§coarctata: & neque aduenit ei iterum causa plurima; & si ipsa esset plurima, § esset primum, quod generaretur ab ea lapis magnus durus,nisi esset[a]§ § plurima,sed[b]§esset§ mollis suscipiens comminutionem,& si non,[c]§non multiplicaretur§eius separatio in urina. Et quum forma sit hæc,scias quòd materia[d]§non est§neque propter causam in seipsa,neque propter uehementiā caliditatis [e]§ eius, quod in lapidem conuertitur, non suscipientem§ comminutionem. Et significat fortitudinem expulsiuæ. Et huiusmodi iudicium plurimum non est necessarium. Et scias quòd parum accidit puellis,& mulieribus[f]† § §lapis in uesica, quoniam meatus uesicæ earum est ad exteriora breuior & latior,& paucorum anfractuum: & in breui de facilitate expulsionis est, quod non est in longo. Et de habentibus lapidem sunt,quibus fiunt paroxismi generandi lapidem, & mingendi eum. Et quando aggregatur,&[g]§fortasse§egreditur cum urina,aduenit eis sicut in colica. Et spatium in hoc est diuersum inter mensem, & usque ad annum. Et ille, qui consueuit tolerare lapidem magnum,alleuiatur per alios dolores uesicæ: & significat illud,quod membrum non [h]† § § suscipiens apostemationem uelociter[i]† § §non apostematur per huiusmodi, neq; per dolorem clamosum,quum tolerat dolorē lapidis cum magno lapide, [k]§ tunc§ unusquisque amborum si singulare fiat, apostemat. Et scias, quòd lapis renum, & uesicæ est ex eis, quæ[l]§hæreditantur.§

a †B. Alia lra, & dubellati

b B. sicut

c B. grossa est.

d B. grana chisch & albeth & cibaria de simila, & hauari viscosis,& dulcia viscosa, & fructus crudi

e B. aquæ non famosæ vel non vsitatæ.

f B. & residētię

g B. quæ cōuertit in arenam

h †B. calida

i B. aut

k B. aut communitate

l B. quum comprimunt renes & faciunt accidere in eis oppilationem

m B. puluerulētiam vel fuscedinem

n †B. quãdoq;

o B. quoniam

p ——— B.

q B. vrina &

r B. lapis vesicę coagulatur uel induratur

s B. & est fæx vrinæ quæ non associat ei, sed postponitur ab ea. Alia litera. post separationem vrinę sicut pars fæcalis sanguinis quæ non associatur ei sed postponitur

t B. ingluuiem

u B. dimittitur

x B. vehementior

y †B. in vrina.

z B. retenta. Et existimo etiam quod non sit multa vel magna, quia si esset multa vel magna dignius.

a †B. quod esset

b ——— B.

c B. Alia litera. est propter illud quo multiplicat

d ——— B.

e B. est materia quæ cōuertatur in lapidem lapidatione quæ nō recipit. Alia lra. tunc scias quòd materia nō est nisi propter seipsam & nō propter caliditatē vehemētem ab illa enim cōuerteretur in lapidem lapidatione quæ nō reciperet.

f †B. proprie

g B. existimat quòd

h †B. est

i †B. quum

k B. &

l B. Alia litera. apostemāt ipsa Alia litera accidūt propter stricturā sup renes à cingulo in quo aurū & argentū monetatum est occultū

Annot.

ANNOT.

Habes de renum lapilli causis, signis, curatione, integrum & pulchrum certè libellum Galeno ascriptum de renum affectuū dignotione, & curatione. habes etiā ex Hippocrate 6. uulg. morb. sect. 1. & Paulo lib. 3. Est autem multiplex de hoc affectu quæstio. primo quidem, an lapis in renibus sit morbus, uel morbi causa. secūdo, quæ nam effectrix eius sit causa. tertiò quis generationis locus. Sanè, quod ad has quæstiones facit. Alij lapidem aiunt in uesica uel renibus morbum esse in numero, nempe quid additum præter naturam. Alij uerò symptoma, retentum uidelicet præter naturam. Alij non morbum, aut symptoma; sed morbi causam: nempe lapis obstructionis causa est; atque id, quod actiones immediatè lædit, ipsa est obstructio. Astruunt uerò hi omnes uarijs Galeni authoritatibus suam singuli sententiam. Sed paucis. dicere lapidem esse morbum, est morbum substantiam asserere, quod perquàm absurdum est. at lapidis additio, ut quid numero redundans, morbus dici potest. unde & author libri de renum affect. dignot. non lapidē sed lithiasim, quasi dixeris lapidositatem, hunc affectum uocat. hæc immediate actiones lædit, atque ablata hac statim integræ actiones redeunt. Eundem affectum symptoma asserere, uanum fortasse est & ridiculum. retinetur certe quid præter naturam: at ea præter naturam retineri dicuntur, quæ secundum naturam rectè se habente animali excerni solent. in sano tamen animali non solum excerni sed neque etiam gigni calculi solent. Adde quòd non facile explices, quomodo tot symptomatum concursus, quæ lithiasim sequūtur, ab hoc symptomate dependeat. Rectius ergo causam morbi lapidem in renibus aut in uesica dixeris. nempe hæc obstruit, distendit, & soluit continuum. obstructio uerò & solutio continui immediate actiones lædunt. Est uerò etiam de causa lapilli effectrice discordia. quum enim lapidum concretio in externis rebus, modo quidem à calore fit, modo à frigore: alij à sola caliditate, alij etiam à frigiditate eundem in renibus gigni autumant. Author tamen libelli de renum aff. dignot. negat ex frigiditate condensari lapillū in nobis posse, quum fieri non posit, ut uiuo corpori tantum frigoris accedat, quo concrescere lapis ualeat. Quæ sanè res, & si fortasse ita se habet, ut in uiuentium renibus uel uesica, partibus alioqui, uel eorum substantia ut renes, uel aliorum uiscerum calidorum uicinia calidis, ut uesica; non constanti tamen & satis firma ratione probari uidetur. quòd enim in uiuente etiam animali ex frigore lapilli concrescant, indicio sunt tophi in articulis quotidie geniti: sed de hac re satis. Alia de lapilli generationis loco quæstio hic exoritur, quum alij in ipsa renum substantia, alij in concauitate gigni asserant. Breuibus tamen, quòd in carne atque ipsa renum substātia calculi gignantur, res ipsa patefacit. Videre id sæpe numero in corporum licet dissectione. testatur amicus noster Danesus Danesius uir sanè diligentissimus & eruditissimus, conspectos à se hominis cuiusdam renes totos ferè calculis plenos, mole, si renibus comparasses, longè ipsorū renū substātiam superantibus. At quòd in ipsis tamen et renū sinibus concrescant, ex dissectione itidem deprehenditur, atque id fateri etiam Gal. uidetur lib. de renum aff. dignot. Imò nostra quidem sententia, sicuti non raro in renum carne calculi fiunt, ita qui excernuntur per urinas, in sinu ipso genitos esse putandum est, non in ipsorum renum corpore. qua enim ui, qui in rene ipso concreuere, extra solidum id corpus per urinas exeant, non uidetur apertum satis: quàmuis non ignorem alios alia huius rei gratia commentari.

Text. 5. Cap. 45.

De signis. Cap. 17.

Signorum autē lapidis, qui est in renibus, primum est urina: & est quòd urina in primis est grossa, deinde incipit conuerti ad tenuitatem & attenuatur propter retentionem turbidi, [a] †§ §tunc existima eius generationem, quamuis quandoque mingatur in principio rei tenuis. Et [b] §generatio§ eius in principio rei grossa est magis significatiua sanitatis uirtutis, & dilatationis meatuum. Et quandoque est cum eo sedimen plurimum simile sedimini, quod est in ęgritudinibus hepatis infirmi. Et quanto plus est urina uehemētius clara, & magis assidue clara, & paucioris sediminis, significat quòd lapis est durior. Et dicitur quòd quando sani, & propriè senes mingunt [c] §nigrum§ cum dolore, aut absque dolore, indicat q lapis completur in uesica. Et confirmatur significatio in omnibus illis, si uides arenam residētem. Et est arena illa tendens ad rubedinem, & citrinitatem. Et [d] §confortat illud§ si inuenitur grauitas ī chatin, & dolor [e] §& si§ quasi retineat aliquid quū mouetur super eum, sentitur [f] §in eo, quod sequitur alchatin, §significat magis fortitudinem uirtutis, & amplitudinem meatuum. Et uehemētior dolor, qui fit propter lapidem renum, quum in primis generatur, est quia constringit. [g] §Et propterea quia īnititur quum mouetur, & incedit in meatibus, & propriè in meatu uesicæ facit dolorē quum mouetur ab eo. § In dispositione uerò congelationis eius, & quietis eius, & quietis patientis ipsum, quum non est repletio uehemens, coarctans, commouens lapidem, inuenitur [h] §retentio grauitatis§ tantum. Et repletio cibi facit ipsum uehementius excitare dolores, & propriè quando descendit cibus ad intestina [i] †§ §& pertransit ea; quum autem euacuantur, & expelluntur superfluitates ex intestinis, dolores sunt quietiores. Signa uerò motus lapidis, sūnt [k] §grauitas§ doloris, & eius uehementia, & descensio eius ex alchatim usque ad inguina, & [l] †§ ad§ emunctoria: & tunc, iam peruenit lapis ad meatum [m] § uesicæ, §& quum sedatur ille dolor, tunc iam peruenit in uesica.

a † B. in renib⁹

b B. essentia

c B. vrinā nigrā

d B. fortificatur illa

e —— B.

f B. sentit quod vicinatur alchatin & ipsum

g B. locum. Et apud motū & incessionē in meatibus, & ꝓpriè in meatibus versus vesicā, & q̄nque fit dolor apud id q̄d mouetur super eos. Alia litera. quū descendit est ꝓpter id q̄d extēdit & lędit apud motū suū & trāsitū in meatib⁹ & ꝓpriè in meatibus ad vesicā quare fit dolor quum mouetur super eos.

h B. Alia litera. sensatio

i † B. vicina ci

k B. pmutatio

l † B. poros vrinę transeuntes super

m B. prope vesicam

ANNOT.

Pulchre admodum lapilli in renibus notas describit author libri de renum affect. dign. & Trall. lib. 9. Paulus quoque lib. 3. & Aetius lib. 11. eadam de re.

Cap. 3. Cap. 4.

Cap. 4.

De curatione. Cap. 18.

Dicamus hic curationes, quæ sunt lapidis renum proprię, & communes ei cum lapide uesicæ: deinde faciamus ad lapidem uesicæ capitulum singulare, & curationes singulares proprias. Intētiones quidem, quas medici in curatione lapidis intendunt, sunt abscisio materiei eius. et prohibitio generationis ipsius cum abscisione causæ, & rectificatio eius. Deinde [a] §mundificatio, §& comminutio ipsius, & fractio eius, & [b] §cōpressio§ ipsius & eradicatio eius ex suo suspensorio cum medicinis, quæ illud efficiunt. Deinde eius extractio, & [c] §subtiliatio§ in ipso, & ordine eius.

a —— B.

b B. commotio

c B. subtilis operatio

ius. Et illud completur cum medicinis prouocatiuis, aut cum adiuuantibus deforis. Deinde est regimen sedans illud, quod sequitur inde de doloribus, & rectificatio eius, quod accidit in eis de ulceribus. Et sunt quidam, qui laborãt extrahere ipsum per incisionem ilij, & per dorsum, sed est magnus timor in eo: & operatio eius, qui rationem non habet. Materiei autem abscisio præparatur in primis cum euacuatione eius per solutionem uentris, aut per uomitum: deinde abstinendo à cibis grossis, & aquis turbidis, æquando quod comeditur, & confortando stomachum, & faciendo ut digestio sit bona. Et cum exercitio temperato in tempore uacuitatis: & fricatione eius,[d] § qđ in medio stringitur § & leniendo naturam, ut declinent humores grossi ad latus fæcis: & non fiat ex [e] § declinatione fæcis § coarctatio renum. [f] † §

§ Et ex eis, quæ conferunt ad hæc, est assiduatio prouocationis cum eis, quæ lauant uesicam de seminibus diureticis: & de illis, quæ bona sunt apud illud, est aqua ciceris: & [g] § aqua carnis: § & aqua foliorum raphani, & raphanus ipse, propriè minutus humidus. Et quum superuenit ei spatium dierum, administretur diureticum forte. In pueris uero prohibet generationem lapidis, sumere in potu uinum album subtile permistum. Et iuuatur a clysteribus lenibus temperatis per illud, quod educunt de fæce, & leniunt naturam. Et [h] § quandoque ponuntur in eis de medicinis clysteris, & perducunt uirtutem propriè. § Et ex prohibitiuis generationis eius, est uomitus post cibum, & multus usus eius: Ipse enim expellit superfluitates grossas per uiam contrariam uiæ, cuius motus est ad renes: & facit latus renum mundum, & uacuum. Et balneum, & [i] § renes fortasse perueniunt § ad lubricitatem eius: & quandoque extrahunt materias ad illud, quod de corpore apparet, & auertũt eas à renibus. Et quando multus usus est eorum, mollificant uirtutem renum. Et similiter si administrentur in hora, in qua non sunt necessariæ lenificatio, & sedatio doloris. Faciunt enim renes susceptibiles materierum effusarum ad eos, propter mollificationem ipsorum. Et dormire super dorsum est ex eis, quæ lapidi conferunt. Medicinæ uero comminuentes, cum sunt secundum plurimum medicinæ amaræ, quæ non sunt ualde uehemẽtis caliditatis, & addant in causam: & omne, cuius incisio est uehementior, & cuius caliditas est minor, est melius. Et oportet ut illæ, quæ sunt lapidis uesicæ, sint uehemẽtius calidæ, q̃ illę q̃ sũt lapidis renum. Et est hoc genus medicinarum aliud, quarum operatio non proportionatur ad calidum, & frigidum, imò non faciunt illud, quod efficiunt, nisi cum proprietate. Et medicinarum comminuentium quædam sunt, quæ non sunt cum illa superfluitate in uirtute, & natura earum est ad comminuendum lapidem paruũ. Et illarum, quæ non sunt cum uehementia, quædam sunt, quæ sunt uehementis uirtutis secundũ lapidem renum, sed sunt paruæ uirtutis secundũ lapidem uesicæ: aut non habent uirtutem ad illũ, sicut lapis iudaicus. Et quædam earum sunt, quæ sunt fortes secundum lapidem renum & operantur in lapidem uesicæ. Et quædam sunt fortes uehementes in utrisque lapidibus simul: sicut auis, quæ nominatur altragulidos: & sicut cinis scorpionum. Et quum componuntur ex medicinis ad lapidem medicinæ, oportet ut adiungantur eis species medicinarum, quæ eas adiuuent ad operandum, quod efficiunt: de quibus sunt medicinę fortis prouocationis,[k] § & extrahũt in urina grossa § illud, quod eradicatur de lapide & comminuitur. Et de illis sunt medicinæ, in quibus est[l] § altera perficiant integritatem § suæ operationis. Et 10 istæ medicinæ sunt non uelocis penetrationis ꝓpter pinguedinem in eis, & uiscositatem: & sunt cum hoc facientes digestionem: sicut gumma [m] § fœniculi. § Et de illis, sunt medicinæ uelocis penetrationis & mundificationis, sicut piper, & [n] § allia. § Et medicinæ confortantes membrum apud diuersitatem impressionum in eo, & motũ super ipsum: Et sunt medicinæ albezcreati sicut spica & cassia [o] † § § & aliæ. Et de illis sunt medicinæ, in quibus est stipticitas subtilis: sicut sunt robub fructuum, ut cõseruent [p] § mẽbrum. § Et quandoque miscentur cum istis medicinis medicinæ sedantes dolores cum proprietate, aut stupefactione [q] § sua cum prouocatione. § Quumque componimus medicinam secundum hanc formam, operatur uirtus naturalis in ea: quare utitur eis, quæ ad lapidem sunt apud lapidem [r] † § §

postquam usa fuerint [s] § illis § ad hoc ut peruenirẽt illæ, quæ sunt ad lapidem ad locum lapidis: & tunc utitur [t] § liquefactiuis & lenitiuis § illic, ut permaneat medicina lapidis, & facit ipsam morari, ut operationem suam efficiat [u] † §

§ § [x] per hoc quòd dominatur ei uirtus administratiua, quum § iam ante illud usa fuerit illis facientibus penetrare, [y] § quæ festinare fecerunt illis ad lapidem, facientibus ad lapidem. Et quum utitur comminuentibus, & comprimentibus, & faciunt operationem suam, euanescunt medicinæ morari facientes, & prouocatiuæ, & penetratiuæ. Quum autem extenditur § dolor, administra stupefacientia secundum quòd regula cognita in compositione medicinarum. Et quandoque [z] § est necessarium ut in medicina singulari una, sint § plures harum proprietatum. Nunc quidem numeremus medicinas comminuentes lapidem & extrahentes ipsum.

d B. & prohibitione cõstrictionis medij dorsi

e B. fæce

f † B. & cõstrictio

g B. arsef

h B. p' illud qđ ponitur ĩ eis de medicinis lapidis quare peruenit vel perducit virtus earum ex proximo seu velociter.

i B. tina fortasse perducunt

k B. quæ extrahant vrinã grossam vt extrahat

l B. tepefactio motus aliarum medicinarum & mora, ut perficiatur cũ mora ipsarum integritas

m B. polipodij. Alia lra. pini

n B. alia

o † B. lignea

p B. virtutem membri

q ——— B.

r † B. & dimittit vel relinquit ꝓuocãtia, & directiua ad membrum quum iã applicauerit se cũ medicinis lapidis apud lapidem

s B. prouocatiuis

t B. permanẽtibus & his quæ faciunt morari

u † B. & nõ mo ueant ipsas penetrãtia & prouocantia à loco quo indigent ut stent in eo tempore vt faciant operationẽ suã.

x B. cũ eo quod dimisit virtus operatiua uel ꝓpter illud qđ dimisit virtus operatiua, &

y B. vt festinaret medicinas lapidis versus lapidem antequã paterentur à natura passione debilitante virtutem cum qua operationem faciunt in lapide. & quum usa fuerit medicinis comminuentibus lapidem & commouentibus & fecerit operationem earum dimittit medicinas permanentes & morari facientes & festinat & accelerare facit prouocãtia & penetrãtia. Quum autem fortificatur.

z B. aggregantur in vna medicina singulari.

ANNOT.

Habes huius item affectus curationem ex authore de renum aff. dignot. & curat. Tralliano lib. 9. Paulo lib. 3. Aetio lib. 11. fusissime. Pulcherrimè uerò & breuissime Hipp. 1. in 6. uulg. morb.

De medicinis comminuentibus lapidem. Cap. 19.

Et sunt sicut costi radix, & radix rubi, & bdellium & radix [a] § sulæ & § corticis radicum aldemest, & cicer nigrum, & propriè aqua eius, & semen altheæ, & fructus alkarasiæ, & gummi alzarur, & in alzarur est uirtus in hoc, & [b] § tribuli & rad. eorũ sunt boni § ad illud: & radix [c] § alhascæ, § & squilla, & acetum eius, & oxymel ipsius, & apium montanum, & calamentum, & absinthium

a B. alrathbe

b B. pulegiũ & radix eius est bonum Alia litera. radix eius est bona. Alia lra. & radices eorũ sunt bonæ

c B. alcannæ

sinthium,& caſsia & radix [d] §citruli § campeſtris, & xilobalſ.& carpobalſ.& opobal.& [e] §radix eius eſt fortis§ualde, & ſemen maluæ campeſtris, & cardus,& aqua radicis eius, & ſcolopendria,& capillus ueneris,de quo ſumatur pondus ℥. ij. in aqua raphani:& apium, & radix [f] § athel & ſemen cãnabis§& uirga paſtoris & propriè roman.& cyminum campeſtre.& radix pentaphilon, & aqua eius & chamæpitheos & poliũ. & radix aſparagi, & ſemen cyperi ęgyptiaci & corticis radicum lauri,& ſemen raphani & ſcordeon & extremitates uitis albæ & ruta agreſtis.Et iterum baurac armeni,de quo ſumatur pondus aure.v.& conficiatur cum melle & potetur in aqua raphani tribus diebus,& iterum ſotire aure.j.cum aqua tepida. Et dixerunt quidam, quòd ſi ſumantur ſeptuaginta grana piperis, & optime terantur, & fiant ex eis vij. trochiſci, & detur in potu omni die troch. unus,[g]§deſcendet lapis:§ & in phiſticis eſt uirtus, qua comminuitur lapis renum. Et de fortibus ſecundum lapidem renum, ſunt lapis iudaicus, & pulegiũ,& chamæpitheos. Et de fortibus abſolutè ſunt cinis ſcorpionum, & oleum, in quo ponũtur ſcorpiones ſtans ſub ſole, linitum iniectum per ſiringam in lapide ueſicæ.Cineris autem ſcorpionum regimen melius eſt, ut linias uas ſimile urinali ſpiſſum luto ſapientiæ, deinde ponas in ipſo ſcorpiones,& dimittantur in furno calido nocte una[h] §ad§minus,ita ut non perueniant ad ſummum in adustione,& in mane remoueantur. Et uitrum eſt melius quàm teſta exſiccans, & accipiens uirtutem. Et cinis leporis decollati ſecundum hunc modum eſt fortis, de quo ſumatur in potu pondus.℥.ij.Et[i] §aqua eius§ ſunt uehementis iuuamenti & reſolutionis, [k]§ & quæ de eo ex more ſumuntur, ſunt caput§ & extrema ipſius exſiccata in ſole in uaſe æneo. Et iterum lumbrici terreſtres exſiccati. Et iterum uitrum attritione factum,ut atomi,qui in ſolis apparent radio. Et iterum cinis uitri, & illud melius fit ſi igniatur ſuper cochlearium ferreum, & tritum cribelletur, deinde ponatur ſuper aquam [l] § fabarum§ & oſtẽdetur in ea,quod de eo calcinatur, & iterum reliquum [m] † § § donec pulucrizetur totũ,deinde teratur puluis ſicut atomi, qui ſunt in radio ſolis,& datur de eo in potu aur. j. in xij. aur.aquæ calidæ, & illud melius eſt, quod eſt de uitro albo,claro.Et de illis,quæ ualde fortia ſunt, eſt unus lapidum,qui in ſpongia inueniuntur. Et iterum ſanguinis hirci exſiccatus, & ille melior eſt, qui ſumitur in hac hora, in qua coloratur uua. Quære ergo ollam nouam,& [n]§ ablue eam§ aqua,ita ut remoueatur,quod de ea eſt de natura [o] § terreitatis§& ſalſedinis: & ſi fuerit lapidea erit melior, deinde decolla hircum, qui habeat quatuor annos ſuper illam ollam, & dimitte primum ſanguinem eius & ultimum currere,& aſſume medium tantum,deinde dimitte donec coaguletur, deinde incide ipſum in fruſta parua, de quibus facies troch. quos ponas ſuper rete, aut pannum mundum,& ſparge eos ad ſolem ſub diuo,poſt orale defendens cos à puluere, & dimitte eos tandiu,donec eorum exſiccatio uehemens fiat in loco, ad quem ros nullo modo pertingat, & cõſerua trochiſ. & quũ uolueris da eos in potu cochlearium unum in uino [p] § aceti, § in hora quietis doloris,aut in aqua apij montani,& uidebis rem mirabilem.Et de eis,quæ fortia ſunt, eſt cinis [q] † § §ouorum gallinæ,poſtquam euacuata ſunt à pullis. Et de eis, quæ ſunt uehementis fortitudinis,& meliora omnium, eſt auis,quæ græcè nominatur tragulidos:& auis eſt de genere paruarum, minor omnibus auibus,excepta aue regia,& color corporis eius eſt inter uiridem & cineritium, & citrinum, & ſuper alas eius ſunt pẽnæ aureæ,& ſuper caudam ipſius ſunt alba puncta,& plurimum apparitionis eius eſt in hyeme,& apud piſcinas,& apud parietes,& ipſius uolatui apud parietes non eſt fixio,imò uolat parum,& cantat, & garrit ſemper, & mouet caudã. Et ipſa comedatur cruda,ſicut eſt, quod melius eſt:& comeditur elixata,& aſſata, & ſalitur, & reſeruatur ut caro ſalita.Et quandoque aduritur ſicut eſt,in furno, qui non ſit cum illa caliditate.ſ. cum quantitate,qua [r] † § §dominetur ei aduſtio,& deſtruatur uirtus,& ſit in uitreato uaſe,& ſecundum modum,qui dictus eſt ad ſcorpiones,& alia:& quandoque aduritur in olla lapidea, aut [ſ] § butinai § & ſtringitur caput eius. Et quum pertranſit terminum [t] § rei § tendens ad aduſtionem,tunc retine.Et quandoque [u] § puluerizatur§ illud,quod de ea ſalitum eſt, & aſſatum ipſius cũ pipere,[x] † § §& ſimilibus,& bibatur tritum eius [y] §à pũluerizatione,aut aduſtione cum uino claro § cum melle: [z] § aut cum aqua mellis,§aut cum chandicon.Et ſimiliter unaquæque harum medicinarum. Et exiſtimant quidam quòd hæc auis ſit auis ſpinæ,ſed hæc eſt auis,quę nominatur francigine ſafurion, de qua non ſcio an ſit illa,aut alia:& exiſtimant quòd quando exſiccatur, & bibitur,paulatim extrahit lapidem ex omni loco. Et dixerunt quidam quòd lapis ipſe extrahit lapidem. Et iterum fimus columbinus, & fimus galli. & exiſtimãt Hunain & Alkindus, quòd quando ſumitur [a] † § § de eo pondus.℥.ij.& origani§ pondus.℥.ſ.& quantũ ipſum eſt zuccari tabarzet, extrahit omnem lapidem.Et quando ponuntur cum eo piper,& ſal,& proprie in decoctione pulegij,& iterum ſcarabei exſiccati.Et exiſtimant quidam quòd ſuffumigatio eius,quod eſt ſub uirga,cum ſpina eritij, facit mingere lapidem:& hoc eſt de illis, quæ ego non uerifico. Medicinæ uerò,quæ cum iſtis permiſcẽtur pharmacijs ad penetrandum,ſunt,ſicut piper, & calamẽthum,& cinnamomum:& iſtę cum hoc ſunt iuuatiuæ in capitulo motionis lapidis. Medicinæ autem, quæ cum iſtis cõmiſcentur ut prouocent cum uirtute, & extrahant ſuperfluitates groſſas,ſunt ſicut ſemina cognita,& proprie[b] §fœnugr.§& ſicut daucũ, & meu,& phu, & aſſarũ, & acorus,& ãmeos,& keiſim,& ſiſeleos,& ſemen agnicaſti,& ſquinanthum, & cordumeni. Et fortaſſe quidam homines dicunt bonum eſſe uti cantharidibus. Et iſtæ quidem medicinæ cum uehementia prouocationis ſuæ non ſunt priuatæ impreſſione in lapide. [c] † §

§ Medicinæ uero doloris ſedatiuę ſunt,ſicut ſemen lini,&mucillago eius:& ſicut nuces,& auellanæ:[d] † § § & ſemen altheæ,& habent o[r]dinem etiam ad medicinas lapidis,

Marginal notes:

d B.Alia litera. maluæ
e B.Alia litera. oleum balſami & exiſtimo q̄ ſit fortè
f B.althil & ſemen folij
g B.minget lapidem
h B.aut
i B.ex eis quæ
k B. eſt alierha ẽ quo caput ei⁹ ſit acceptum
l B. Alia litera. alkali
m † B. inflammetur
n B. bulliat in ea
o B. cinereitatis
p B.dulci
q † B.corticum
r † B.non
ſ B.burnia
t B. aſſationis
u B. aromatizatur
x † B. & folio indo
y B.quod eſt ſalitum aut aduſtum cum vino puro aut
z ——— B.
a † B.in potu in corpore magno Alia litera in corpore paruo
b B. apij montani.Alia litera. montaua
c † B.Medicinę verò quæ pmiſcentur ad tardandũ paulatine ſunt ſicut gũmæ.Et qñq; sũt in ſeipſis operãtes in lapidem, ſicut gumma albeſfaigi.i. polypodij & gũma nucis. Alia ſra. gummi ratinegi.
d † B. & grana pini maiora

10 20 30 40 50 60

Alia litera & mucillago ei[9] & sicut grana pini maiora & auellanæ

e B. zarumbet

pidis,& conuenientiam ad corpus renū:& ex narcoticis est illud,quod sciuimus. Medicinæ autem confortatiuæ,sunt sicut behen,&[e] §aristologia:§ & lilium siccum,& semen agnicasti: & iterū sicut rosa,& balaustiæ,& squinanthum, & sandali. Medicinæ uero compositæ ad lapidem sunt,sicut mithridatum: ipsum nāque fortis operationis est in lapide renum:& sicut sagzenea:& sicut confectio de scorpionibus cognita ad renes,& uesicam. Et iterum medicamen factum cum sanguine hirci, quod nominatur manus dei propter suam nobilitatem. Et medicamen thesaurizatum dictum,factum cum oleo balsami,quod est mirabile.Et sicut medicamen forte,quod experti sumus, recipiens cineris uitri,& cineris scorpionum,& cineris radicum caulium nabati,& cineris leporis & lapidis spongiæ,& sanguinis hirci exsiccati cōtriti: & cineris corticum oui, de quo pullus egressus est,& lapidis iudaici,& gummi nucis,& acori partes æquales:& petroselini,dauci,pulegij, gummi arabici,& seminis altheæ, & piperis omnium an. partem.j.&.s.cum melle conficiatur,[f] † §

f † B.& reseruetur

§ cuius dosis sit usque ad aure.ij.& supra,cū aqua tribulorum decoctorum cum ciceribus nigris. Et hoc etiam conueniens est ei, qui in uesica est,[g] † §

g † B. Et iterū cinis radicū caulium nabathi & & cinis ouorū, de quibus sunt egresſi pulli & rasuræ vel fricaturæ lapidis iudaici masculi & fœminæ aggregentur & detur in potu ex eo quātitate vnius cochlearij in vino, aut aqua tribulorum, & est etiam cōueniēs ad lapidem vesicæ

h B. calt i. almes indi seu misium folis

§ extrahens ipsum similem luto albo. Et iterum ex eis,quæ sunt fortia aggregata, est illud,quod recipit sem.melonis & uitri adusti & [h] § culbum§ partes æquales.sumatur cum aqua ciceris. Et iterum fimi columbini,& fimi gallin. detur aliquid cum aqua raphani, aut cum uino, aut cum aqua calida. est enim aggregatiuum. Et de illis,quæ sunt aggregatiua,est,ut sumatur condisi pondus ℨ.j. fimi columbini.ℨ.j. scarabei.ℨ.j. duodecima,terantur & dentur cum uino. Et iterum lapis spongiæ,scolopendriæ,capilli ueneris, seminis altheæ,petroselini, æqualiter:& sit dosis quantum necesse est in aqua apii, aut aqua radic. aut aqua tribulorum, aut aqua raphani. Et iterū de eis, quæ sunt aggregatiua, est illud, quod ℞. granorum fructus balsami, calamēthi campestris sicci,lapidis spongiæ,sem. maluæ, & albedarungi sicci partes æquales,terantur, & dentur ex eo omni die cochlearium unum cum uino permisto, quasi ℨ.iiij. & de illis,quæ propriora sunt ei, qui est in renibus, est illud, quod ℞.[i] § meisus § sumirion,amborū ana pondus.ℨ.ij. piperis.ℨ.iiii. cuius dosis sit secundum quantitatem, quæ existimatur cum oxymelle squillitico. Et iterum rutæ campestris, maluæ campestris, radic.apij partes æquales,de quibus sumatur quantitas duorū cochleariorum,quæ coquatur in uino,& coletur,& bibatur uinum. & iterum radix pentaphilon cum [k] §oxymelle squillitico,§ aut aqua mellis. Et iterū sem.raphani & [l] §culbum§æqualiter [m] † §

i B. misusen

k B. syrupo acetoso mellino

l B. alchat

m † B. datur ex eo sicut auellana cū oleo iasmino.& iterum medicamen expertū sem.melonis,sem. altheæ & carthami, & croci, & alchalt i. mesindum

§ sumatur in potu una uice post aliam. & iterum granorum alinhaleb excorticatorum tritorum aure. ij. croci aure.j.[n] §aristol.aure.s.§ conficiatur cum melle,cuius dosis sit.ℨ.iiij. & iterum cordumeni pondus.ij. ℨ.[o] §cum tertia

n B. Alia litera reubarbari aureus j.

o —— B.

sui§ cortic.radic.lauri.[p] † § § & iterum semen alharmel,& bdelliū sumantur, de quibus fiant pilulæ:& sumatur de eis omni die pōdus.ℨ.i cum aqua calida,& cum aqua foliorum raphani, aut enulæ humidæ,aut cum aqua oliuarum. Medicamen ultimum sedans dolorem, & extrahens lapidem. ℞. sumirion,& est apium campestre, & dicitur apium persicum. ℥.i.cyperi ægyptiaci, spicæ aromaticæ,sem.papaueris albi,cinnamomi, 10 casiæ,piperis albi,sem. bauciæ, acori omniū ana ℥.i.& s. lapidis iudaici, lapidis delati de regione Macedoniæ,ana. ℥. s. conficiantur cum melle:de quo sumatur ad magnitudinem auellanæ cum uino. Medicamen conferens generationi lapidis. ℞. [q] §sem.citruli§ pulegij,sem.altheæ omniū ana ℨ.i. sem.cucu.hortulani,seminis melonis, dragacanti omnium ana ℨ.s.misceantur omnia, & sumantur: sitq; dosis eius pondus.ℨ.ij.cū uino subtili permisto. Aliud ℞. lapidis inuenti in spon- 20 gia,radicis tribuli,sem.bauciæ,omnium ana.ℨ.ii. sem. cucumeris hortulani, seminis melonis,sem. altheæ,amyli omnium an.pondus ℨ.ii.seminis fœniculi,anisi,polij omnium an. ℨ.iii.& quandoque dantur eis in potu aquæ, in quibus decoquantur medicinæ lapidis [r] † § § sicut aquæ, in quibus decoquuntur chamæpitheos, & poliū, & calamenthum,& siseleos,& radix tribuli,& fructus eius,& scolopendria,& radix maluæ, & capillus ueneris,& uirga pasto.& ra.[s] §tamarisci:§ & ra- 30 dix eupatorij,& semen altheæ, & [t] §sumorion, & saguas:§ & pulegium,& alia [u] §ex§ diureticis. Et quando administratur in diebus sanitatis, prohibet generationem lapidis etiam. Et ex decoctionibus, quibus iuuamentum confertur lapidi renum, quum eorum administratio asiduatur in horis paroxismi, est ut decoquantur folia maluę campestris, & ponantur in decoctione eius butyrum, & mel,de qua sumatur in potu res plurima [x] § frangit § enim lapidem,& prouocat urinam & 40 lenit iter eius,& extrahit cum cum facilitate. Et Ruffus quidem dixit quòd plurima balneatio in thermis sulphureis frangit lapidē. Et hoc fortasse facit peruenire ad hoc, quòd quædam aquæ calidæ,quæ quandoque ulcerant cutem,quando ponuntur in eis medicinæ lapidis,& submergitur in eis pannus,dum sunt calidæ, & ponitur super locum lapidis,resoluit ipsum. Et ego iam expertus sum res huius generis: In regimine autem [y] §in præparatione§lapidis ad hoc ut[z] §eleuetur§& pa- 50 tiatur à medicinis cum facilitate lubricitatis, & exitus,oportet ut administrentur olea mollificantia, inungendo cum fricatione. Et similiter emplastra,& embrochationes, & cerata mollificantia,& balnea,& tinę cum quantitate,quæ nō mollificent uirtutem superfluè, & debilitetur expulsiua:& quandoque currit propter illud ad membrum additio materiei. Et tunc bibitur medicamen ad eradicationem lapidis,ut fiat facilis super ipsum eradicatio,& extractio. Et oportet ut mi- 60 sceantur cum mollificantibus confortantia, secū dum canonem motum:& proprie quum non est in confortantibus plurima contrarietas ad intentionem, quæ est in resolutione: & illa sunt sicut oleum de lilio,& oleum de spica, & oleum de alcanna,& corpora eorum etiam: Et oleum alkeiri aggregat intentiones plurimas: deinde stringantur

p † B. quantum ipsum

q B. sameriuma

r † B. ipsum cō minuentes

s B. althie

t B. sameriuma & suasera

u B. cym

x B. lubricat

y B. præparationis

z B. eradicetur

a B.hypochondria

tur medium,& [a] ʒalchatim,ʒ& pecten,ut dilatentur meatus desuper,aut fricentur cum manu,deinde detur in potu medicamen comminutiuum, & si fuerit sumptum in potu, tunc consequenter adhibeantur diuretica.Et non est malum,ut bibatur etiam, quod est sicut casia fistula,cum oleo amigdalino,& cum succo uiscoso, qui sit de succis diureticis,in quibus sunt uiscositas,& lubricitas cum oleo amigdalino.Et ex eis,quæ conferũt post mollificationem, aut quum excusatio est à mollificatione propter illud,quod scis [b] ʒde lapide suspenso moto,ʒsunt uaporationes cum spongia,& similibus sibi,infusa in aqua & oleo,& cum panno,aut furfure: Aut emplastra calefacta & [c] ʒuiscosa,autʒcum oleis calidis calefactiuis, sicut oleo rutino:aut cum oleo & castoreo. Et est necessarium ut conseruetur calefactio emplastrorum. Quòd si necessaria sunt fortiora illis, ponantur uentosæ uacuæ [d] ʒ super ʒ lapidem, & [e] ʒsit earum positio dolorosaʒ ut attrahat ipsum:deinde deponatur ab illo loco ad illum, qui est sub eo ad inferiora,& suspendantur ibi. Et similiter secũdum gradationem descendant à loco renum secũdum obliquationem [f] ʒemunctoriorum ʒ ad inferiora. Quumque descendit ad uesicam,sedatur dolor. Et quandoque exercitium & motus, & equitatio super animal [g] ʒinquiete incedens ʒ sufficiunt. Et similiter descensus per gradus,& propriè postquàm administratę fuerint inunctiones. Quumque descendit ex uesica ad meatum uirgę, tunc fortasse facit dolorem,& tunc oportet ut regatur regimine illius loci cum eis,quæ dicemus. Regimen autem doloris,quando cõmouetur,& propriè apud uirgam,propter magnitudinem lapidis,aut propter dentes in ipso,& fracturam rasćationis,& asperitatem excoriantem, quandoq; possibile est,ut sit cũ balneo, & tina. Quum autẽ superfluunt, [h] ʒ & mollificant,ʒ redit dolor uehemens post horam.Et embrochæ de chamæmilla, & meliloto,& althea,& furfure bonę sunt,& iuuatiuæ.Et sit fuerit constrictio aliqua naturæ, tunc de rectioribus rebus est,extrahere fæcẽ cum suppositorio,aut cum clysteri nõ magno, quod coarctet,& dolorem faciat;imò suppositorium amabilius est mihi.Et in lenificatione naturæ est alleuiatio plurima,& sedatio doloris.Et non est semita ad administrandum catharticum; ipsum enim lædit,& nocet per illud,quod descendere facit de super.Clystere autem quum in eo ponuntur adipes,& unctuosa,& uirtutes mollificantes, & uirtutes diureticę,facit cum solutione uentris lenitatem,& frangit dolorem, & adiuuat ad extractionem lapidis.Et quandoque dolor fortis sedatur, quando curatur cum eis, quæ diximus; deinde quum curatur lapis,multiplicatur. Quare rectius est ut abstineatur à medicinis fortiter mouentibus,& administrentur clysteria leuia,lenificantia, & inunctiones,quæ comprimendo & fricando fiunt,& ceratatia mollificantia,lubrificantia.& [i] †ʒ ʒde illis,quæ iuuant in hac hora,est administratio uomitus; & illud est de eis, quæ minorant materias comprimentes lapidem,sed fortasse nocet per illud,quòd attrahit lapidem ad superiora.Et si fuerit dolor de illis,quæ non [k] ʒremouenturʒprorsus,tunc necessarium erit dare in potu illud,quod stuporem facit. Et [l] ʒiterum philonium,& etiam mithridatum mandragoratum,ʒ& theriaca,quæ non est antiqua, imò ad nouitatem decliuis,& in qua est uirtus opij remanens; ipsa enim pluribus confert modis. Confert nanque ex parte theriacitatis, & ex parte prouocationis, & comminuit lapidem,& ex parte stupefactionis doloris;& quandoque adiuuat in [m] ʒdiebus uentositatem in renibus coarctantem ʒ etiam lapidem. Et cognoscitur per signa uentositatis renum,aut [n] ʒuentositatem in intestinis comprimentemʒ ipsum,& cognoscitur per signa sua; quare oportet tunc ut intendatur ad ea,quæ frangunt uentositatem,sicut ruta,& semen eius,& semen apij,& anisum,& ammeos,& carui, & nigella dando in potu in eis, quæ sunt sicut aqua mellis, aut emplastrando,aut faciendo ex eis ceratum cum oleo aliquo,& utendo eo in clysteri. Et si fuerit lapis propter apostema calidum, curetur curatione apostematis renũ in primis. Et sufficient ea, quæ scis de embrochis,& emplastris,& ceratarijs ĩ eo modico aceto,donec penetrent, & similiter fiat clystere cum istis succis,& cum oleo ros.cum eis: & si indigent phlebotomia, fiat. & si fuerit propter apostema durum,tunc adhibeantur ea, quæ sunt sicut mucillagines calidæ,ut mucillago seminis lini,& fœnugræci,& altheæ,& se.almaru permistæ cum eis, quæ infrigidant. & similiter chamæmilla,& melilotum,& tribuli,& anethum. Et ista administrantur bibita, & administrantur clysterizata. Et administrantur epithimata. Et quando administrantur epithimata, oportet ut ponantur in eis, quæ sunt sicut ¡gumma pini, & serapinum, & ammoniacum, & storax, & castoreum, & sicut myrrha. Et iterum olea calida cum confortantibus aliquibus. Et de unguentis,unguentum diaquilon,& unguentum de adipibus & alia:& quũ uideris [o] ʒinflationem, prouocabis tunc. Cibi autem lapidem patiẽtium sunt illi,qui contrarij sunt cibis nocentibus eis:& carnes auium assatæ habentium colorem cineritium,& auium in domibus habitantium, [p] ʒdissolutæʒcum decoctione,non nocent eis, & similiter,quæ de carnibus sunt subtilia.Et cancri assati caro confert eis.Et oportet ut in cibis eorum ponantur capita cardi,& asparagi,& propriè campestris, [q] ʒcumʒaqua ciceris [r] †ʒ ʒ & oleo carthami.

b B. ꝙ lapis est suspensus mot⁹
c B.vnctiones
d B.infra
e B. locum doloris
f B.duorum pororum vritidũ
g B. quod saltãdo uel trotando incedit
Alia litera h —— B.
i † B. quumq;
k B.tepescunt.
l B.iterum phi lonium & medicina mandragorata. Alia litera melius est philonium & etiam medicinæ mandragoratæ
m B.dolore vẽtositas in renibus coarctans
n B.vẽtositas in intestinis comprimens
o B. digestionẽ
p B.& columbini dissoluti
q B.&
r † B.cum oleo

Fen XIX.

De dispositionibus uesicæ, & urinæ, duos comprehendens tractatus.

Tractatus primus

De dispositionibus uesicæ.

De anatomia uesicæ. Cap. I.

Vemadmodum Deus excelsus creauit fæci uasa aggregatiua comprehendentia totũ, usquequo aggregatur, deinde expellit totum simul,per quod fit excusatio ab ascellatione cõtinua

tinua hora post horam sicut sciuisti, similiter pre parauit excelsus, & creauit eis, quod de superfluitate aquositatis attrahitur digne excuti & expelli, capacitatem & sacculum comprehendentem totalitatem eius, aut plurimum eius, donec surgat ad extrahendam ipsam semel, & non sit necessarium expellere ipsam continuè, sicut accidit patientibus distillationem urinæ. & capacitas illa est uesica. Et creata est neruosa ex neruis ligamenti, ut sit uehementioris fortitudinis, & sit cum fortitudine susceptibilis extensionis, [a] § plane, sustentate § ut impleatur aquositate. Qumque repletur, euacuatur, quod in ea est, cum uoluntate, ad quã perducit necessitas. Et in collo eius est carnositas [b] § retenta § uicina lacerto. Et ipsa quidem [c] † § § duas habet tunicas, quarum interior in profundo est dupla extrinsecæ, quoniam ipsa obuiat aquositati acutæ. Et subtiliatus est creator sapienter in attrahendo aquositatem ad eam, & in extrahendo aquositatem ab ipsa: quare peruenire fecit ad ipsam [d] § duo emunctoria, quę sunt renum. § Et quum ad ipsam peruenerunt, separauit uesicæ duos anulos, quos facit incedere inter duas tunicas, incipientes in primis penetrare in tunicam primam, perforantes eam: deinde habentes incessum habentem quantitatẽ inter duas tunicas, deinde submerguntur in tunica interiore disrumpentes utrãque earum ad cõcauitatem uesicæ, [e] † § § ita ut quando repletur aquositate, & [f] § sustentatur, cooperiat tunica aliam § tunicam exteriorem expulsa ad ipsam ab interiori parte, & à [g] § profundo § taliter, ut existimetur quasi tunica una, & nõ sit in eis penetratio, & propter illud non redit aquositas, & urina, quum figitur uesica ad posteriora, & ad [h] § duo emunctoria, § Deinde creauit ei Deus, cuius uirtus est sublimis, collum expellens aquositatem ad uirgam, anfractuosum plures habens anfractus, propter quos non mundificatur ab aquositate integrè expulsa, propriè in masculis. in eis nanque tres habet anfractus. et in mulieribus habet anfractum unũ propter propinquitatem uesicarum earum cũm matricibus ipsarum. Et [i] § illius colli, eius quædam pars munita est, eo quod circundat § ipsum sicut suffocatorium, & expressorium, ita ut prohibeat exitum aquositatis ab ea, nisi cum uoluntate mollificante illum lacertum adiutum lacertis uentris secundũ quòd sciuisti in loco suo: nisi illi lacerto adueniat nocumentum, aut [k] § superflua necessitas. Et continuatur unicuique laterum eius neruus quantitatem habens, & uenæ quietæ, pulsatiles, & multiplicati sunt nerui eius, ut ipsa sentiat illud cui innititur, & ad quod extenditur. [l] † § §

a B. dilatabilis fortis substãtiæ

b B. cum qua fit sensatio

c † B. Alia lra. habet tunicam vnã contextam ex speciebus villorum tribus nisi in loco vbi pori vritides ingrediũtur eam, qm̃ illic corpus

d B. duos poros vritides ex renibus

e † B. & effunditur in ea superfluitas aquosa

f B. fuerit repleta cõpletæ, tũc cooperiat tunica interior

g B. Alia litera. concauo

h B. duos poros vritides

i B. principium colli munitũ ẽ, cum lacerto circundante

k B. lacerto vẽtris

l † B. Alia lra. plurimum

ANNOT.

Habes de uesicæ anatome ex Gal. 8. de usu part. & 6. de anatom. administr. Esset autem hoc in loco controuersia de uesicæ tunicis, quas author hoc in loco duas facit, alibi autem unam tantum: id quod & Gal. Sed admonuimus de hac re & lib. 1. & alibi, ut frustra sit quidquam hic repeti.

Cap. 16.

Cap. 13.

De ægritudinibus uesicæ, & cura eius. Cap. 2.

ACcidunt iterum in uesica ægritudines cõplexionis cum materia, & absque materia, & apostemata, & oppilatio [a] § de cuius summa § est lapis. Et inueniuntur in ea ægritudines quantitatis in paruitate, & magnitudine. Et accidunt ei ægritudines situs [b] § in augmento § & dislocatione. Et accidunt ei ægritudines solutionis singularis per apertionem, & incisionem, & ulcera. Et quandoque communicant uesicæ membra regalia, & nobilia, sicut cerebrũ, ipsum enim fit dolorosum cum ea, & aduenit ei uertigo, & quandoque peruenit ad sirsen causa communitatis ægritudinum uesicæ calidarum: & sicut hepati iterũ: multoties enim accidit hydropisis propter frigus uesicæ. Et ægritudines quidem uesicæ multiplicantur in hyeme. Et curantur iterum sicut curantur illæ, quæ sunt renum, & cum medicinis fortioribus, & magis remanentibus, & sunt potiones, & iniectiones, & unctiones, & emplastra, quibus emplastrentur duo emunctoria, & sub umbilico, & in [c] § duabus commissuris singularibus: § & dolores uesicæ multiplicantur in aeribus, & in regionibus, & uentis septentrionalibus, & in temporibus frigidis.

a B. & ex eis

b B. ex eminentia

c B. Alia litera. cõmissuris sitis inter anum & testiculos Alia litera. commissura singulari

De ijs, quæ calefaciunt uesicam. Cap. 3.

DIuretica calida omnia calefaciunt uesicam & unctiones, & iniectiões ex oleis calidis, & gummis calidis, sicut oleum costinum, & nardinum, & de ben, & uaporationes, & emplastra ex medicinis prædictis in capitulo renum, calidis, de quibus fiat emplastrum ubi scis.

De ijs, quæ infrigidant uesicam. Cap. 4.

INfrigidant eam potus [a] § succi portulacæ, & citru. § & cucur. & potus spodij [b] † § § cum aqua frigida. Et ex epithematibus sandali, & camphora, & faufel cum lactæ acetoso, de quo butyrum est extractum, & similiter mucillagines & succi frigidi, & olea frigida sicut ole. de sem. cucurbitæ, & oleum rosa. bonum, & ole. de papauere, & ole. de sem. lactucæ cum camphora, & similibus, & iniectiones propriè, & lac asini iuuatiuum est ualde.

a B. lactis vel emulsionis seminum portulacæ

b B. cãphorati.

De lapide uesicæ & signis eius. Cap. 5.

OPortet ut tu consideres illud, quod diximus de lapide renum, deinde permuteris ad considerandum hoc capitulum. Et tu quidem iam sciuisti illic differentiam inter lapidem uesicæ, & lapidem renũ, in qualitate, & quantitate ex capitulo lapidis renum. Differunt enim utrique lapides: at ille, qui est in renibus, est lenior parum, & minor, & magis trahens ad rubedinem. & ille, qui est in uesica, est durior, maior ualde, & magis decliuis ad soliditatem, & cinereitatem, & albedinem, licèt generetur in ea lapis, qui comminuitur, & [a] § ille quidem, qui est in uesica discernitur § secundum plurimum post separationem urinæ. Et ille, cui plurimum aduenit lapis uesicæ, est extenuatus; & in renibus est econuerso. Et infantibus quidem, & qui eos sequuntur, aduenit lapis in uesica. Et dicam hic quòd urina in lapide uesicæ est decliuis ad albedinem, & sedimen non est

a B. lapis quidẽ vesicę sequestratur vel coagulatur

b † B. sed est

rubeum,[b]†§ § ad albedinem tendens, aut cinereitatem, & quandoque est urina grossa, oleagineæ fæcis, & secundum plurimum est subtilis, & propriè in principio. Et non est dolor lapidis uesicæ, sicut dolor lapidis renum, quoniam ille, qui est uesicæ, tenetur in spatio, [c]†§ §nisi quum lapis retinet urinam, quoniam eius dolor uehemens fit, & quando ipse cadit in meatu. Et asperitas in lapide uesicæ plurima est, quoniam est in spatio, in quo possibile est ut stet super eum illud, quod [d]§ipse retinet, § & propter hoc est maior, quoniã eius locus latior est. Et accidit quandoque ut sint in uesica una duo lapides, & plures illis, excoriantes, & multiplicatur[e]§confractio arenæ§ex eis. Et est quandoque cum arenositate fex furfurea propter abrasionem[f]†§ § eius à lapide §abstergente.§ Et in lapide quidem uesicę est assiduatio pruritus, & doloris in uirga, & in radice eius, & in pectine communicatione uirgæ ad uesicam, & habens eum multiplicat[h]§contractionem§ uirgę suę, propriè quum est puer, & assidua fit ei erectio. Et quandoque perducit illud ad exitum ani, & ad retentionem egestionum, & difficultatem urinæ, cum hoc quòd illud, quod egreditur, egreditur cum fortitudine propter compressionem [i]§ suam à stricto, & ab impellente § post ipsum. Et quandoque mingit in fine eius urinam, [k]§quam uult.§ Et quoties euacuatur ex urina, quã mingit, desiderat mingere statim, & agens illud est lapis[l]§expellens expulsionem urinæ aggregatæ.§ Et multoties mingitur sanguis propter rascationem lapidis, propriè quãdo est asper, magnus, &[m]§multoties pungit. § Quum ergo resupinatur lapidosus, & eleuantur anchæ eius, & concutitur, remouetur lapis à meatu. Et quando tunc fit cõpressio super pectinem, eijcitur urina, & hæc est significatio fortis super lapidem. Et quandoque alleuiat illud incuruatio lapidosi super genua sua &[n]§commotio§membrorum suorum ad inuicẽ. Et quandoque alleuiatur per intromissionem digiti in anum, & remotionem lapidis secundum huiusmodi præparationem. Et quandoque alleuiatur illud per figuras alias compressionis, & expressionis, & resupinationis, & icuruationis, quas experimentum inuenit. Quum ergo non confert illud, administretur alchatatir, [o] §& extrahitur & expellitur urina &§est significatio fortis. Et similiter si difficilis fiat eius intromissio, tunc melius est ut non laboretur cum conamine. Et quandoque significat alchatatir per illud, quod[p]§associatur ei materia, § ex qua generatur lapis. Et lapis quidem paruus, magis retinet urinam, quàm magnus, quoniam figitur in meatu: magnus uero remouetur à meatu uelociter. & scias quòd lapis uesicæ multiplicatur in regionibus septentrionalibus, & propriè in infantibus.

c † B. non coarctans neque coarctatus
d B. qd' ipsum exasperat
e B. cõminutio arenosa
f † B. supficiei.
g B. aspero
h B. cõfricationem
i B. eius à stricto & ab exprimente grauate.
k B. sine uoluntate.
l B. expulsus ex pulsione qua expellitur vrina aggregata
m B. Alia litera coarctatur Alia litera retinet. Et quũ resupinatur Alia litera propriè qñi pũgit
n B. aggregatio
o B. vt expellat lapis, quumq; ẽ ibi aliquid obuians alchatatir, & expellit, & eijcitur vrina, tunc
p B. associat ei materiam

ANNOT.

Scripsit de hac re Gal. 1. de loc. aff. plura etiã habes ex Tralliano lib. 9. Paulo lib. 3. & 6. Est autem unum hic annotatione dignum. Ait Auic. infantes & pueros calculus laborare, quod & Hipp. 3. aph. Galenus in eius loci commentario calculum proprium esse ait morbum puerorum atque id in duplicem causam refert, tum intẽpestiuam edacitatem, ob quam crudos gigni humores necesse est, qui delati postea cum urinis ad uesicam lapidum sunt materia: tum ad caloris uehementiã. Quam sanè sententiam confirmat & 3. in 6. uulg. morb. Id affirmat & Paulus lib. 3. materiam dicens suppeditari à crasso & terreo humore: effectricem uerò causam, igneam esse renũ & uesicæ caliditatẽ. At cõtra Alex. lib. 9. uesicæ calculos pueris accidere magis ait, non à tanta tamen caliditate; sed à materia potius crassiore, & ad gignendos calculos promptéq; ab insita caliditate concrescendos idonea. Ita ut Alex. in crassitudinem quidem materiæ huius affectus causam referat; effectricem tamẽ causam insitam, non autem igneam uel immodicam caliditatem putet. Sane Galen. & si & 2. aph. & 6. uulg. morb. effectricem lapilli causam calorem multum existimat; non tamen igneum, ut Paulus. quum certe in pueris igneus non sit, sed mitis. Quare à Gal. non discrepat Alex. discrepabit tamen is à Paulo, si modo per igneam Paulus immodicam caliditatem intelligat.

Cap. 1. Cap. 7. Cap. 45. Cap. 60. Aphor. 26. Com. 15. Cap. 45. Cap. 7.

De curationibus lapidis uesicæ. Cap. 6.

Lapis uesicæ indiget medicinis fortioribus, quoniam ipsa est frigidior, & quia est longinquior, & quoniam lapis eius est uehemẽtius confirmatus ex uehementia coagulationis, & medicinæ eius sunt medicinæ fortes, prædictæ in curatione lapidis renum. Et eis quidem conferunt sagzenea, & mithridatum,[a] § §quum lapis est paruus, aut lenis, §& similiter§athanasia. Et conferunt ei scolopendriæ pondus. ℥.j. & mahaleb excorticatæ. ℥.s. Syrupus iuuatiuus eis. ℞. [c]§milii solis§triti. ʒ.xv. capilli ueneris. [d] § ʒ. ʒ. vij. [e] † § § petroselini. ʒ.iiij. ficus albas. vij. numero, decoquantur cum iiij. lib. aquæ donec remaneat. lib. j. & bibatur post exitum de balneo, cuius dosis sit lib. s. Et oportet ut tinæ, quæ in ea administrantur sint fortiores, & ponantur in eis cum medicinis notis medicinæ, quę sunt sicut fol. agnicasti, & capillus ueneris, & folium, & [f] §assuesir§& rosa eius, [?]& aliquid habens stipticitatem, ut non superfluat mollificatio: Et ponantur in eorum unctionibus galbanum, & pix, & ammoniacum, & euphorbium. Et melius eorum est emplastrum de bdellio & mecha. Et melius eorum oleorum est oleum de scorpionibus, emplastratum, & distillatum, aut in iectum, cum quo misceatur aliquid confortatiuum. Et medicinæ quidem emplastrorum eorum sunt radix scolopendriæ, & radix [g] §asech, §& polium, & [h] §cannabis§& althea, & capillus ueneris: & ponantur in eis illa, quæ sunt sicut folia uirgæ pastoris, & auis prædicta in capitulo lapidis renum; & quæ diximus cum ea de ordinibus eius, ualde conferunt ei. Et de eis, quæ sunt propria illis in curis ipsorum, est ut utantur medicinis lapidis in iniectione, & iuuantur eis uehementer. Et quando urinæ fit difficultas, & retinetur causa lapidis uesicę, & non est semita ad scindendum propter aliquid, quod prohibet, aut propter timorẽ; tunc de hominibus est aliquis, qui ingeniatur, & in eo, quod est inter anum, & testiculos, scissuram efficit paruam, & ponit in ea cannulam, ut egrediatur, [i]†§ § qui cognoscit anatomiam uesicæ, & cognoscit locum colli eius, cui continuãtur uasa spermatis, & cognoscit locum arteriæ, &

a † B. &
b —— B.
c B. chalt
d B. vnc.
e † B. scolopendriæ. ʒ. viij. tribulorum. ʒ. x. dauci
f B. alsuasera
g B. althil
h B. folium
i † B. ex ea vrina & remoueat mors quamuis vita sit nõ tranquilla, & quum non prosperant medicinæ & volueris scindere oportet ut eligas scissionem illum

locum carnosum uesicæ,& caueat illud, quod oportet ipsum cauere: quare non accidit nocumentum in generatione, aut fluxus sanguinis, aut fistula, quæ non consolidatur: & oportet ut uaporet intestina,& uesicam ante illud resupinus.

De regimine quod in ipso præcipitur. Cap. 7.

Est ut præparetur sedes,& sedeat æger super eam,& sit præsens minister, & intromittat manus suas sub genibus eius, deinde præparetur ad scindendum,& oportet ut [a] §ante teneat lapidem, § & faciat ipsum peruenire in locum, [b] § qui sciditur,§& illud faciat intromittendo digitum medium in ano uirorum, & uirginum, & mulierum corruptarum in orificio matricis, donec inueniat lapidem,& comprimat manu alia de super[c] §faciendo ut descecat lapis §ex mirach &[d]§ sumine § donec descendat lapis ad locum propinquum ori uesicæ,& studeat ut expellatur lapis taliter ut remoueatur à commissura quantitate[e]§unius pili, § & caue ne scindas super commissura, quoniam est malum: commissura enim secundũ ueritatem est locus mortalis: & oportet ut non cadat in expulsione abbreuiatio, uel defectus: quoniam euenit tunc scissura lata, quæ non sanatur. Quumque expellis, & uides scissuram non penetrantem, tunc perfora si tua operatio huius quantitatis§ non perducit ad dolorem uehementem,& torsionem colli, & casum uirtutis,§& destructionem motus,& sermonis,&[f]§ confractionem§ palpebrarum, & oculi: si autem perduxerit ad illud, tunc non perfores ipsum, nam si ipsum perforaueris, morietur illico. Amplius fac super ipsum scissuram tendentem ad transuersum parũper, cum ingenio bono, quòd non contingat neruum, studendo ut cadat scissura in collo uesicæ: nam si ceciderit in corpore uesicæ non consolidabitur omnino:& stude quantum potes, ut scissio minoretur: nam si lapis fuerit paruus, fortasse expelletur cum expressione. Magnus uerò indiget scisione ampla, & fortasse indiget extrahẽte, quod ipsum extrahat. Et quandoq; est lapis magnus ualde: quare non est possibile ut scindatur propter magnitudinem suam: quare oportet tũc ut comprehendatur cum tenalijs, & rumpatur paulatim:& assumatur, quod frangitur, & nõ remaneat in uesica aliquid omnino, nam si remanserit, & magnificabitur & fiet magnus. Et multoties accidit, ut perueniat lapis ad collum uesicæ, & quod sequitur uirgam; & tunc oportet ut sine cessatione inungatur pecten, & fiat compresio super ipsum:& sit tecum adiutor, ita ut quando figitur lapis in loco, scindas subtus eũ, & extrahatur. Et fortasse erit rectius, ut ligetur post ipsum ad anteriora cum filo ita ut non redeat. Et si penetrat ad locum propinquum capiti uirgæ non oportet ut laboretur ad extrahendum eum ex ipso. Illud enim facit fortasse accidere uulnus, quod non consolidabitur; imò oportebit ut æquetur, aut stringatur, quod est post ipsum, & scindatur subtus caput uirgæ, ut egrediatur. Quum ergo feceris in lapide omnia, quæ dicta sunt in capitulo de illo,& extraxeris ipsum, fortasse accidet ex cõpresione uentris cum fortitudine, & ex dolore scisionis, apostema:& est res timorosa. Et ex eis, quæ non permittunt euenire illud, est ut iam clysterizes ægrum, & extrahas fæcem eius, deinde des ei in potu post illud aliquid leniens naturam: & non cibes eum nisi re parua, & lenificante. Si autem indigueris phlebotomia, ut [g] §alleuietur ex minoratione§ fac: quòd si uolueris ut uehemẽtius [h] §alleuietur,§& apparent signa apostematis, & dolor sit uehemens ualde, tunc oportet ut sedeat æger in tina, aut pelui aquæ, in qua decocta sunt lenificantia, sicut molochia,& semen lini, & althea, & furfur: & cum illa aqua sit commistum oleum plurimum,& conquassatum cum ea, & sit illa aqua tepida. Quumq; extraxeris eum de tina, inunges[i] §partes uirgæ§ cum oleis lenificantibus, sicut est oleum chamæmillinum, & anethinum, & pones super uulnus butyrum tepidum, & funde in ipsum. Et pone super ipsum cottum infusum in oleo ros. & pauco aceto, deinde administra medicinas consolidatiuas: si autem magnificatur apostema, assidue fac eũ sedere in tina prædicta, in decoctione fœnugræci,& seminis lini:& si dolor fiat fortior, fac eum sedere in die secundo,& in die tertio in aqua & oleo tepidis. Ille autem, quem scissura, & uulnus non ita dolere faciunt, ut inde [k] §curet,§ soluitur in tertio die. Et oportet ut assiduet calefactionem uesicæ cũ oleo de ruta; quum enim calefit, est rectioris dispositionis,& minoris doloris,& minoris urinæ. Et urina quidem lædit ualde perforatos; & propter illud oportet ut sumant in potu aquam paulatim: & quoties mingunt, oportet ut sit minister conseruans manu sua locum ligamenti, & comprimat eum, ut non infundat urina locum scissum. Amplius non potest esse, quin aut non currat de sanguine quãtitas, quæ necessaria est. & ẽ illic timor apostematis,& corruptionis membri,[l] † § §quum alteratur color eius ad corruptionẽ à rubedine; aut ut currat, & superfluat, & timeatur fluxus sanguinis. Et primum quidem oportet ut curetur secundum quòd uides signũ prædictum, imò incidatur uel scalpelletur illico ut currat sanguis, & ut ponatur desuper emplastrũ ex aceto,& sale in panno lini, tandiu, donec prohibeat corruptionem. In secundo autem, quod est, ut timeatur fluxus sanguinis, est rectius ut sedeat in aquis stipticis cognitis, & ponatur super locũ thus,& atramentum trita:& supra ipsa cottum,& supra illa cottum aliud [m] § magis § madefactum aceto,& aqua.& si scieris quòd uena magna, aut arteria incisa sit, [n] §adde§ in curatione eius cum constrictione. Et si sanguis inobediens est, & nõ cessat,& non sanatur, tum fac eum sedere in aceto forti. Et fortasse indiges ut phlebotomes eum ut attrahatur sanguis. Et fortasse necessarium est tibi, ut ponas super pectinem & inguina narcotica. Et ex eis, quæ accidunt ex scissura & cursu sanguinis, est, ut currat frustum sanguinis ad uesicã, & coaguletur super orificium eius, quare fit difficultas urinæ; & tunc necessarium est, ut intromittatur [o] § digitus§ in foramine, & auferatur nocumentum ab orificio uesicæ,& collo eius,& extrahatur: [p]§aut§ curetur locus cum aceto & aqua, donec resoluatur, [q] §claudens congelatum§& extrahatur. Et ex eis, quæ accidunt ex illo, est abscissio generationis. Signa autem mala, quæ quum accidunt, expectat medicus mortem, sunt ut si fortis fiat dolor sub umbilico,& infrigidentur extrema,

[a] B. Alia litera. antecedat sensatio lapidis
[b] B. quẽ scindere oportet
[c] B. Alia litera. descendendo
[d] B. vmbilico
[e] B. Alia litera. grani hordei
[f] B. mollificationem
[g] B. præseruet.
[h] B. præseruet.
[i] B. membrum
[k] B. sit curandũ
[l] † B. & ꝓpriè
[m] B. magnum
[n] B. rege
[o] B. Alia litera instrumentum.
[p] B. &
[q] B. sanguis cõgelatus

trema, & acuatur febris, & accidant rigor, & casus uirtutis.[r] † § §Amplius quum additur uehementia doloris loci perforati, & accidit singultus, & mouetur uenter motu extraneo, tunc iam appropinquat mors. Signa autem ægri bona, sunt salus rationis, & sanitas appetitus, & ut sit color, & forma sani ualde.

r † B. Alia lra. & appetitus

ANNOT.

De curatione lithiasis per medicamenta repete, quæ supra de renum calculis fusissime antea docuit. Vide & Trallianum lib. 9. & Paulum lib. 3. De ea uerò, quæ per manus, adi Paulum lib. 6. & Celsum libro 7.

Cap. 7. Cap. 45. Cap. 60. Cap. 26

De apostematibus calidis in uesica. Cap. 8.

ACcidit, quamuis nō plurimum, apostema calidum in uesica ex materia sanguinea & cholerica, aut composita, & est ægritudo mala. Et multoties accidit illud, & propriè in infantibus, causa lapidis & dolorositate eius, & quia ipsæ[a] §conquassant§ uesicam.

a B. scalpellat vel excoriat

De signis. Cap. 9.

SIgnificant quòd apostema est in uesica calidum, febris, & retentio urinę, aut difficultas eius, aut distillatio ipsius. & retentio quidem est, quum iacent, & non possunt eijcere aliquid de ea, nisi stantes. Et quandoque est retentio stercoris, & inflatio pectinis, & ilij cum dolore pungitiuo, & pulsatione, & quandoque apparet rubedo exterius, & significant ipsam ex tranquillitate infirmi, quam inuenit ex uaporatione. Et de accidentibus, quæ cum ipso accidunt, sunt sitis uehemens, & uomitus choleræ puræ, & asthma, & frigus extremitatum,[a] §& fortasse non calefaciunt,§ & alienatio, & nigredo linguæ, & noceri ab omni acuto diuretico, & propriè quum sunt humores corporis calidi. Significant ergo ipsum ætas, & causæ præteritæ, & præsentes de illis, quas scis. Et deterius est illud, cum quo continuatur caliditas febris acutæ: & uehemens fit retentio urinæ, & stercoris, & fortis fit dolor: & in urina nō est digestio,[b] §est enim§ mortale. et hoc plus est cum fit aldubellati. Quum autem apparet in urina fæx subsidens,[c] †§ §lenis, tunc est maioris spei. Cum dubellati uero apparet de horripilationibus diuersis, & febre permistis illud, qđ diximus in aldubellati renum. Et similiter significat maturitatem eius lenitas, &[d] §sunt de accidentibus digestionis urina§ & sedimen eius. Et significat eius eruptionem urina habens admistum pus. Si autem signa maturitatis non apparuerint[e] † § §non rumpetur[f] § ante hebdomadam.§ Et plurimæ exituræ uesicæ fiunt uersus collum eius: & quandoque declinant ad partes alias: & quandoque aperiuntur ad partem uesicæ interiorem, & quandoque aperiuntur ad partem aliam.

a B. non existimatur q calefiant

b B. & est

c † B. Alia lra. alba

d B. sedatio accidentium & digestio vrinæ

e † B. Alia lra & f B. moritur in hebdomada

De curationibus apostematum uesicæ. Cap. 10.

OPortet in primis, ut ex basilica sinistra fiat phlebotomia secundum uirtutem: est. n. prima curationum eius, & melior earum. Et festina si illic fuerit caliditas ualde uehemēs, ad emplastra apocrustica spatio breui, & non superfluas in eis; neque prolongeris. illud namque nociuum est, & indurat apostema velociter: imò si inceperis à mollificatiuis quum non fuerit aliquid, quod ab illo prohibeat ex sensu uehementi, erit melius, quoniam membrum est neruosum. Et propter hoc uehemēs fit tranquillitas ægri ex uaporationibus[a] § repercussiuis spatio breui§ factis,[b] § uaporationibus§ cum spongijs, & lana infusis in aqua, in qua, decocta sunt lenitiua resolutiua, & uesicis, in quibus sufflatū est, plenis aqua calida, & oleis lenitiuis subtiliatiuis, & propinquis eis, quæ iam sciuisti in cap. curationis renū. Et cum hoc te subtilia, ut inijcias, si tolerat, per syringam in primis, quod sit sicut mucillago psyllij in lacte asinæ, aut aqua hordei in lacte asinæ, quoniam est magis salua. et post illud lac asinæ, & adeps. & post illud casiam fistulam in lacte mulieris, secundum ordinem, quem scis secundum horas apostematis. Et quandoque confert clysterizatio facta cum eis secundum suos ordines. Et de emplastris bonis post principiū inceptionis, est illud, quod fit cum pane ex simila, & sisamo excorticato cum lacte, & oleo uiol. & oleo chamæmellino & similibus. Et iterum[c] § napi boni sunt, & iterum sula§ elixata emplastrata, & uaporata. Quod si hebdomadam pertranseat, & approximet status, tunc adhibeantur farina fabarum, & semen lini, & chamæmilla cum triplicato. Et[d] §similiter descendit per phlebotomiam§ saphenæ. & dilata te in administratione resoluentium, quæ sint ex emplastris, & unguentis prædictis in cap. renum. Et quandoque eges emplastro ex hyssopo, & castoreo, & cera, & proprie post narcotica. Et scias quòd assiduatio sessionis eorum in tina, est ualde iuuatiua; ita q quādo aduenit eis urina, tūc rectius est ut mingant in ea. Et aquæ tinarum eorum meliores sunt illæ, in quibus est mollificatio de illis, quæ iam sciuisti multoties. Et quandoq; ponuntur in eis aldarsisahan, & cyperi, & cordumeni, & spica, & amomum, & squinanthum cum fœnugræ. & semine lini, & sedant dolorem & apostema. Et istæ aquæ mollificatiuæ, quas multoties sciuisti, sunt sicut decoctio seminis lini, & fœnugræci. Et iterum aqua, in qua decoquuntur[e] §napi, & alhasce,§ & caules. Et curatio quidem aldubellati eius, est proxima curationi aldubellati renum; imò necessarium est, ut sint medicinæ eius fortiores, & quidā laudauerūt papauer. al. pondus. ℥.ij. & s. quod detur in potu in decoctione spicæ, & squinanthi, & proprie quando sunt difficultates urinæ, & dolor. Et quum uehemens fit dolor, & timetur mors, nō est excusatio à narcoticis linitis & suppositis.[f] § Epithimata § uerò, sint sicut epithima factum ex hyusquiamo aibo, & mandragora, & papauere confectis cum oleo, aut sumatur quarta. ℥. j. opij. & dissoluatur in oleo uiol. cum pauco croco, & imbibatur pannus, & supponatur in ano; fortasse enim inueniet per illud trāquillitatem, & dormiet loco eius. Et quandoque administratur de eo aliquid in syringa si tolerat. & epithima de opio exterius factū est fortis stupefactionis. Potiones uerò, & reliqua curatio sunt curatio sirsen & birsen.

a ——— B.
b ——— B.

c B. rapę elixatæ sunt bonæ valde & iterum alrathbe, idest fasfasa

d B. Alia litera. quum declinat fiat phlebotomia

e B. rapæ & alhascech;

f B. linimenta

ANNOT.

Morborum qui circa uesicam oboriuntur, grauissimus, & maxime mortalis inflammatio est, ut Aetius testatur, lib. 11. & ante ipsum Hipp. 2. prognost. Huius notas

p. 26. Tex. 71

Cap.45. Aphor.36.

notas & curationem Aetius loco citato & Paulus lib.3.tradunt. Atq; quum in curatione utriq; conueniat tundendam statim esse uenam, quod & Hipp.6.aph. Difficultatem, scribens, urinæ uena secta iuuat: non explicant tamen uel Paulus uel Aetius, quæ secanda, & qua parte secanda. Hipp. interiores ait uenas incidendas. At quid tamen per interiores intelligendum sit, maxime ambiguum est. nempe, si brachij uenas intellexerit. repugnare ait Galenus Hippocrati, qui in partibus quæ supra hepar sunt, ex manibus sanguinem mittit, in inferioribus aūt ex ijs quæ in poplite & malleolo. At si inferiores uenas hoc est quæ crurū sunt intelligat, inepte dici putat, quum & exterior & interior in cruribus uena ab uno fonte emergant. Galenus ergo 12. meth. & lib. de cur. rat. per sangu. miss. mittendum ait sanguinem in uesicæ inflammationibus ex poplite & malleolo. At Auic. curationem ex iecorariæ sinistri cubiti sectione exorditur: deinceps uerò & de saphenæ sectione meminit. ita ut multiplex hic ambiguitas sit. Licebit tamen fortasse horum authorum sententiam ita conciliare. Inflammationis initio certum est reuulsione esse opus: id superiorum uenarum sectio obit, non inferiorum, ipso etiam Galeno passim affirmante, trahendum sursum ab infernis & contra. iure ergo cubiti uena secatur. ut Auic. ait. cui assentiri Paulus & Aetius uidentur, uenæ sectionem absolute proferentes, quæ.s. generatim in affectibus omnibus usu uenit: & quæ maxime omnium sanguinem imminuit: atque hæc cubiti est uena. At uerò transacto initio, ubi constiterit iam materia, nondum tamen inhæserit, atque uesicæ impacta fuerit, tum deriuatio erit opportuna: fietq; hæc sectione malleoli uel tali. Probè ergo hi quidem cubitum secant, Gal. uerò crura. Quare & Galeni aduersus Hippocratem accusatio cessat. quādoquidē si Hipp. internas uenas secari iubet, non crurum (neque enim ignorasse ipsum crurum uenas ab uno fonte demanare crediderim) sed cubiti uenas, reuulsionis gratia intelligitur. Verùm alia hic rursum dubitatio ob Auicennæ uerba exoritur. Qua enim obsecro ratione tundendam, ait, sinistri cubiti uenam, non dextri potius, qui sanguinis sedi proximus quum sit, potest inflammationem magis auertere? Non ignoramus afferri hic ab alijs alia de hac re. Paucis tamen, neque satisfaciunt ea nobis quæ ij comminiscuntur; neque, quàmuis alioqui non sine summa animaduersione scriptum hoc ab authore nostro certum habeamus; eius tamen consilij ratio fuit à nobis hactenus explorata.

Cap.11. Cap.18.

De apostemate duro uesicæ. Cap. 11.

APostema durum in uesica, accidit à causis similibus causis apostematis duri in renibus: & plurimum eius fit successione calidi, & successione percussionis, aut casus; & quandoq; fit successione scissuræ.

De signis. Cap. 12.

SIgna. cum eo fit difficultas urinæ & egestionis simul, aut accidunt ex ea accidentia duritiei renum ex [a] §retentione fæcis§ & stupefactionis in cruribus, & agitatione diuersa, & debilitate, & peruentione ad hydropisim, quamuis sit [b]§super uentrem ex duritie§renum: & inter ea quidem discernitur, per locum, in quo accidit grauitas, & illud, cui accidit causa in primis.

a B. sensatione grauitatis

b B. Alia litera. infra nocumentum duritiei Alia litera minus perducēs quàm duritiei

De cura. Cap. 13.

CVrationes sunt eædem, quæ sunt duritiei renum, ex inunctione facta cum oleis calidis, & uaporatione cum eis, & dare in potu aquas, in quibus decocta sunt semina diuretica cū melle, & cassia fist. & administratio tinarū secundum illum modum, & secundum gradationes illic prædictas. & ex eis, quæ propria sunt, est ut administrentur illa olea & gummæ cum syringa, scilicet eiectorio urinæ si possibile est.

De ulceribus uesicæ. Cap. 14.

QVandoque fiunt à causis ulcerum notis, quas iam narrauimus in cap. ulcerū [a]§pectinis,§ ex excoriatione lapidis aut excoriatione humoris cholerici, & quandoque fiunt propter apostema, [b]†§ §aut bothor, quæ ulcerantur. Et in eo, cui assiduè fit urina acuta, succedunt uulnera, & ulcera, & sunt difficiliora plurimum quàm ulcera renum, quoniam sunt ulcera membri neruosi. Et ille, cuius uesica disrumpitur, moritur secundum plurimum. Quòd si scindatur, nō incarnatur nisi cadat in parte partis carnosæ.

a B. renum. Et plurimum accidunt vlcera vesicæ

b † B. eruptum

De signis. Cap. 15.

IAm diximus in cap. ulcerum renum differentiam inter duo ulcera. Et diximus quòd ulcera uesicæ faciunt difficultatem urinæ, & retinent eam, & quòd dolor eorum est in loco pectinis, & ilij, & quòd egrediuntur cum eis cortices albi, aut grossi, magni, si sunt in uesica, aut tenues parui, si sunt in meatibus. et alia, quæ oportet te scire illic. et signa, [a]§quæ sunt in eo, imò totum, sicut illud, quod dictum est§in cap. renum. Et signum commune in ulceribus renū & uesicę, est mictus sanguinis & saniei paulatim, & non subito, deinde distinguuntur per ea, quibus differunt. Et signa quidem apertionis & scisionis, & corrosionis, & similium, una sunt in ambobus simul.

a B. in quo est corrosio, sicut illa quæ dicta sunt

De curatione. Cap. 16.

OPortet, ut ipsi deuitent cibaria acuta, & salsa, & acetosa, & uehementis dulcedinis cōuertibilia ad choleram, & sumant cibos, [a]§delectabiles sibi bonos,§ & illos, qui faciunt glutinationem. Et exercitium quidem nocet eis, propterea quia [b]§acuit,§ & inflammat; si autem non facit illud, tunc est iuuatiuum propterea quòd confortat membrum; experiatur ergo paulatim, & considera in canonibus dictis in capi. ulcerum [c]†§ § & permuta plurimum eorum ad hunc locum, & [d]§propter illud § considera in eo, quod scripsimus de potu generum lactis, quoniā ipsa sunt secundum conditiones prædictas iuuatiua ulcerum meatuum urinæ, præcipuè lac equarum. Et scias quòd præseruatio in curatione earum, est ut administretur in primis mundificatio cum aqua mellis, & zuccari decocta cum diureticis ebibita, aut iniecta, deinde consequēter adhibeantur reliquæ medicinę. Et si [e]§illud, quod mingitur est fuscum, oportet ut inijciatur illud, quod subtiliatur§à cinere arboris fici, aut cinere arboris quercus, aut cinere arboris sceha, donec mundificetur ultimè. Medicinæ uerò, quæ ad ipsam bibun-

a B. insipides chymi boni

b B. Alia litera facit descēdere.

c † B. renum

d B. similiter

e B. fuerit sanies, quæ mingit plurima, oportet ut inijciatur aqua quæ collata fuerit

f B. alasfius
g B. æquarum vel camelarum
h B. Alia litera sciuisti stiptica frigida & trochiscos papaueris. Alia litera. depastū sit animal stipticis frigidis
i ——— B.
k B. tharathit
l B. carthas uel de carathis
m B. lapidis ematithes, & aluminis omnium ana
n B. mediā partem sextæ
o † B. &
p B. bonum

bibuntur, sunt sicut [f] alesfius cum oleo ros. & sicut lac asinæ & capræ & [g] iumentorum, potetur secundum assiduationem dierum, cum quantitate digestionis, cuius plurimū sit quantitas. iij. ℥. Et iam quidem [h] præparatur de infrigidantibus stipticis trochiscorum de papaue. & troc. alkekengi pondus aur. j. cum aqua frigida. Et de unguentis bonis, quibus [i] comprimendo fit inunctio, est, ut sumatur storacis liquidæ pondus. ℥. j. & pinguedinis anseris ex tribus usque ad. iiij. & ceræ albæ pondus. ij. sextariorum, & cum eo fiat emplastrum, & unguentum iuuatiuum. & propriè quum est corrosio est illud, quod recipit dactylos, & passas, & gallas, & acaciam, & alumen, & [k] hypoquistidos. Et quandoque ponuntur cum eis hyssopus, & storax. Et quandoque administratur ante illud unguentum in eo, in quo non est corrosio, cera, adeps anatis, & ole. ros. Et administrentur exsiccatiua potando & injiciendo. Et quandoque administrantur de istis eisdem clysteria, & administrantur ægro super genua recuruo. Et quum non conferunt ea, quæ bibuntur, & propriè in eo, quod est propinquius meatui, & cum quo est corrosio, tunc curationes eius sunt iniectiones cum incarnatiuis dissolutis in lacte mulieris, de quorum summa sunt troch. de [l] chartis & troc. andrulis, cum aliquāto merdasengi, & cerusæ, & amyli, & calcis ablutæ. Descriptio competens ei. Recipe terræ sigillatæ, chimoleæ, cornu ceruini ualde adusti partes æquales [m] sem. canabis tertiam partis istius, opij [n] sextam partis, & unguenti de cerusa partes. iij. sarcocollæ partē. s. myrrhæ, thuris amborum an. ij. tertias partis, aggregentur omnia cum aliquanto oleo ros. & cera, & administrentur in siringa. Et quandoque additur in ea aristol. rot. pars. j. Et leuius illo ē, illud quod fit ex sarcocolla, & amylo, & cerusa, quod cum lacte injiciatur. Si autem confortetur plumbo adusto, & thure, tunc est fortius. Troc. expertus. Recipe enisistides, terram sigil. karabe, corallum, amylum, sem. citru. sem. altheæ, sem. melonis excorticatum, sem. apij, daucum, petroselinum, [o] troc. alkekengi. Medicamē [p] aliud. Recipe sem. cucum. sem. melonis, sem. cucurb. ex cor. omnium an. ℥. v. amyli. ℥. iiij. succi liquiritiæ ℥. viij. sem. portulacæ. ℥. iij. &. s. & amygdalarum dulcium excort. auellanarū assatarum ambarum an. ℥. iiij. granorum pini. ℥. iij. &. s. sem. apij, dauci sem. æruca, granorum mahaleb excort. omnium an. ℥. iij. dragacā. gūmi amygdalæ, sem. hyusquiami al. opij an. ℥. iij. ciceris. ni. ℥. x. croci ℥. v. conficiantur cum rob. & informentur troch. ℥. ij. & bibatur cum aqua raphani, & aqua apij, & aqua ciceris nigri, & propriè post mundificationem ulceris. Et oportet ut minoretur potus aquæ. Et quādo dolor fit uehementior, injiciatur in ea collyrium al. quod est ad oculos, cum lacte mulieris. Et iterum semen papaueris, & opium, & adeps gallinæ, clysterizentur aut supponantur, aut injiciantur.

ANNOT.

Aphor. 81.

Vlceratur uesica iisdem causis, quibus & aliæ partes. Eius ulceratæ notas paucis Hipp. scribit 4. aph. Si sanguinem, ait, aut pus minxerit, ac squamulas; & grauis odor adsit, uesicæ ulcerationem significat. Fusius de hac re Paulus lib. 3. & Gal. 6. de loc. aff. & Aetius lib. 11. ex quibus etiā disces quod curationis est reliquum.

Cap. 45. Cap. 3. Cap. 29.

De scabie uesicæ. *Cap.* 17.

SCitur scabies uesicæ ex ustione urinæ, & fœtore eius, & dolore uehementi cum pruritu, & sedimine furfureo; & quandoque currunt secundum assiduationem humiditates. Et quandoque currit sanguis.

10

De cura. *Cap.* 18.

OPortet, ut administrentur abstersiua, mundificatiua, quæ sunt de exsiccatiuis absq; mordicatione: & sint illa penitus fortiora, q̃ ea, quæ sunt in reliquis ulceribus. Et administrenť medicinæ scabiei renū iniectę in eā, & bibitę, & bibantur etiam glutinātia infrigidātia, sicut mucillago psyllij, & sem. cydoniorum cum oleo [a] ros. & conferunt cibi [b] dulcis chymi uiscosi, sicut sunt [c] pedes, & res pingues cum oleo amygdalino, & aqua hordei, & frumentum coctum cū carne auiū, & grana lactis, sicut lac asin. & capri. & ouinum, & uaccinum, & assiduatio mundificationis corporis.

20

a B. amigdalarum
b B. insipidi Alia litera delectabiles
c B. pedes & iura pinguia

ANNOT.

Vesicæ scabies leuis est eiusdem ulceratio, seu superficiaria excoriatio. Huius signa Hipp. 4. aph. breuibus perstringit. Quibus, ait, cum urina crassa furfurea quædam simul exeunt, his uesica scabie laborat. pete & Gal. 6. de loc. aff. præsertim uerò uide Aetium lib. 11. & Alex. lib. 9. qui & signa & curationem docent.

30

Aphor. 77.
Cap 3. Cap. 22.
Cap. 7.

De congelatione sanguinis in uesica. *Cap.* 19.

SIgnificant ipsam, quòd accidit angustia, & [a] resistentia seu tolerantia syncopis, & frigus extremitatum, & paruitas anhelitus, & pulsus cum frequentia, & sudor frigidus, & nausea. Et quandoque est cum ea rigor cum antecessione mictus sanguinis, aut percussionis, aut casus super uesicam.

40

a B. approximatio vel propinquitas

De cura. *Cap.* 20.

CVra illius est cura lapidis & quandoq; sufficiens labor est in ipsa potare syrupum acetosum, & ut euomat cum eo [a] calido, & ꝓpriè squillitico, & propriè cū aliquantulo cineris ligni fici, aut in quo decocta sunt incisiua, & medicinæ lapidis. Et quandoque injiciuntur in uesica coagulum leporis, & medicinę ad lapidē. Et fit ut sedeat in tina, in qua decoctę sunt herbæ, quæ sunt ad lapidem. Et de illis, quæ laudantur ad ipsam, est sumere in potu de carpobal. pondus. ℥. ij. aut tantundem ligni pœoniæ aut granorum pœoniæ, & propriè cū aqua ligni eius, aut tantūdem blattæ bizantiæ, aut aure. j. de cordumeni cum aqua calida, aut cum aceto uini, & oleo omphacino. Et oxymel acetosum squilliticum à me magis diligitur quàm acetum. In aceto enim est incisio, & mel resoluit, & abstergit. Et iterum sauinæ, & [b] hascæ & ammoniaci, & rubeæ tinctorū partes sumantur æquales, & fiāt ex eis pilulæ similes auellanis, de quibus. iiij. pilulæ in potu sumantur cum aqua de radicibus, & injiciantur in iniectorijs, aut agaricum, aut siseleos, aut duo aure.

50

60

a B. Alia litera. est conueniens.
b B. assæ fœtidę

ase. aut aristol. long. Et de habentibus proprietatem sunt, hepar asini, & fel testudinis, & coagulum leporis, & c §proprium in ipsa est lignum § uitis, & abrotanum in hoc est iuuatiuum, & lac ficus exsiccatum quum eo inijcitur aliquid paruũ, & administratur de eo embrocha ponderis. 3. Et de exsiccato iterum cum aliqua de aquis. Et similiter embrocha ex pondere aurei coaguli leporis. Aquæ uerò, in quibus potantur medicinæ istæ, sunt sicut aqua ciceris ni. & aqua [d] § alhascæ, § & aqua cineris ligni fici, & aqua cineris ligni uitis, & ligni abrotani, & decoctio abrotani cum [e] §uino.§

Cap. 41. Cap. 3. Cap. 40.

c B. proprie in aqua ligni

d B. tribulorũ

e B. ruta

ANNOT.

Est & hic uesicæ acutus morbus, ut ait Aetius lib. 11. ex erupta uena sanguis partim foras mittitur, partim intus condensatur. at si in uentrem sanguis præter naturam effunditur, putrescat necesse est. ut 6. aph. legere est. propterea; & scæua plura symptomata succedunt. quæ et hic, & Aetius. Pro curatione pete Aetium.

Cap. 27.

Aphor. 20.

De dislocatione uesicæ, & mollificatione eius,
Cap. 21.

[a] § Accidit § dislocatio eius ex remotione ipsius à loco suo. Et [b] §accidit§ mollificatio eius propter exitum urinæ absq; uoluntate. Et dislocatio quidem fit causa humiditatis, & causa uentositatis, & causa percussionis super dorsum, aut propter casum. Et mollificatio fit propter causas mollificationis notas. Et sequitur mollificationem, & dislocationem quandoq; difficultas urinæ, & quandoque inuoluntaria emissio urinę, secundum illud, quod accidit lacerto de tensione & dilatatione.

a B. Scitur

b B. scitur

De cura eius. *Cap.* 22.

Factę quidem à percussione, & casu, curatio est difficilis, & fit [a] §propter reditionem, & constricturam§ cum medicinis calefacientibus exsiccatiuis, quas dicemus. Factę autem à cõplexione paralytica, confert euacuatio materierũ phlegmaticarum, [b] §subtilis§ & prohibitio ab eo, quod generat eas. et regimen habentium paralysim in eo, quod comeditur, & bibitur, & motu, & alijs. Et confert ei uomitus si sit cum elleboro albo. Quod si urina egrediatur absque uoluntate, oportet ut administres stipticitatem uehementius facientia; & non mollificent plurimum, imò aggregent inter resolutionem, & constrictionẽ, & secundum comparationem curationum paralysis. Et sumat omne, quod ingrossat [c] §aquositatem§ & impinguat eam, & generat sanguinem laudabilem, & calidum, grossum sicut [d] § alfeludem. Sed si urina est cum dispositione sua, aut ad difficultatem decliuis, tunc audacia ad mollificantia cum quantitate aliqua, cum resolutione bona, & incisione ultima, est audacia necessaria. Et de potibus cõferentibus omnibus speciebus eius, [e] §quę sunt ex dislocatiua & paralytica§ sunt, theriaca, & mithridatum, & sagzenea, & homorusia, & diacurcuma, & [f] §cochium § & iterum flos alachoen, & cyperi, & thus simul, & singulariter, & almahaleb. & iterum [g] § succus § seminis rutæ humidæ, aut flos eius decoctus in [h] §uino,§ & iterum agnuscastus, & semen eius, & opopanacum, & cyminũ. Et quãdoq; cõfert, & propriè ei, cum qua est difficultas, ut bibat ex corticibus melonis sicci pugillum unum cum zuccaro. Et de eis, quæ currũt cursu eius, & quæ proportionatur ad proprietates, sunt testiculi leporis sicci, qui cum uino odorifero bibantur: aut guttur galli aduratur, & detur in potu in ieiunio in aqua tepida. Medicinæ autem, quæ inijciuntur, sunt sicut oleum de ruta, & oleum costinum, & oleum laurinum, & oleum nardinum, & oleum sambucinum, & oleum cucu. asi. & oleum de pino, cum quibus permista sint ea, quæ sunt sicut castoreum, & sicut assa, & galbanum, & opopanacum. Et ista iterum conueniunt si sunt inuncta super [i] § emunctoria § & mirach, & propriè oleum [k] §tesisie§ permistum cum seminibus [l] §subtilibus§ odoriferis. Emplastra uero sint ex medicinis calidis, & in quibus est stipticitas aliqua, sicut cyperi, cinnamomum, bdelliũ, spica, & [m] §mirtus§ cum chamæmilla, & sceha, & mel. Et quandoque curatur etiam cum clysteribus calefacientibus, factis ex centaurea, & coloquinthida, & alkerua, & alijs [n] §ex§ oleis calidis prędictis. Et natatio in aqua calida maris, & balneatio in aquis thermarum, sunt iuuatiuæ ualde ad illud.

a B. cũ reditione & strictura

b B. subtilium

c B. Alia litera. materiam

d B. alseludegi.

e B. epilepticis aut paraliticis Alia litera epileptice & paralitice

f B. chuchi uel chusi

g B. decoctio

h B. Alia litera ruta

i B. pectinem

k B. tasasie

l ——— B.

m B. macis

n B. cum

ANNO

Vesica nonnunquam etiam ex proprio situ disiicitur, siue ab externa causa, ut ictu & casu; seu ab interna, resolutis. s. eius ligamẽtis uel ob humorem nimiũ, uel ob frigiditatem. Si ex ictu id uitium acciderit, difficile omnino curabitur, ut etiam affirmat author. minori autem negocio, si ex paralysi euenerit. Pro curatione uerò petenda erunt, quæ alibi de paralysi generatim scripsit.

De doloribus uesicæ. *Cap.* 23.

Fiunt ex causa malitiæ complexionis diuersæ, & ex lapide, & ulceribus, & ex scabie, & apostematibus, & uentositate. et iam sciuisti omne cap. & curationem eius. & multoties fit ex significatione crisis expectatæ cum urina. Et dolores quidem uesicæ multiplicantur, quum sufflat septentrio, quum in uesica est dolor. Et dicitur quòd qñ apparet in habente ipsum sub ascella eius sinistra apostema, sicut cydonium, & accidit illud in die. vij. moritur in. xv. die, & propriè si accidit ei profundus somnus.

De debilitate uesicæ. *Cap.* 24.

Debilitas uesicæ quandoque accidit etiam ex parte complexionis, cuius plurimũ est frigus, & ex parte apostematis duri, [a] † § § [b] §non tolerans urinam plurimam & desiderans§ euacuare eam. Et quandoque debilitatur lacertus eius in adiuuando ad euacuandũ, soluendo se ipsum, & est ex aggregatione duarũ rerum distillatio non [c] §dilatata.§

a † B. & mollificationis & dislocationis. Et signa omnia sunt manifesta. Et curationes eius sunt notæ. Et quum debilitat vesica

b B. nõ tolerat urinã plurimã & desiderat

c B. ordinata copiosa

De uentositate in uesica. *Cap.* 25.

Quandoque est retenta, & quandoque est permutabilis: & causa in hoc, sunt cibi inflatiui: [a] § & plurimum eius est humiditas§

a B. Alia litera. aut multitudo humiditatis

tas§ in uesica, cum debilitate caliditatis.

De signis. Cap. 26.

Signum uentositatis, est tensio sine grauitate, & propriè quum permutatur.

De cura. Cap. 27.

Magis iuuatiua curationum eius post abstinentiam ab inflatiuis, & à malitia digestionis, est ut bibat oleum de Kerua cum aqua radicum, & liniat pectinem cum oleis aromaticis resoluentibus, & gummis calidis, & emplastretur cum ruta, &[a] §chamæmilla, § & anetho, cum re forti de castoreo, & assa, aut musco, & injiciantur ista olea cum aliquantulo castorei in uirgam, aut injiciatur in ipsam succus rutæ cum musco, aut oleum de ben cum musco, & gallia in oleo sambucino. Et recordare eius, quod dictum est in cap. renum, quod renes, & uesica quando sunt dolorosi, ægri non appropinquent pilulis de seminibus, & augmentetur in renibus, & uesica dolor[b] §cum attractione, § neque stupefacientia; imò aqua tepida per quantitatem, qua non attrahat, neq; stupefaciat aliquid.

a B. calamętho

b ——— B.

TRACTATVS SECVNDVS

De nocumentis, quæ accidunt urinæ.

De qualitate exitus urinæ naturalis. Cap. 1.

Vesica expellit urinam, quoniam constringit super eam ex omnibus lateribus, & comprimit eam, & dilatat lacertum suum, quod est super ipsius orificium, &[a] §comprimit lacertum § myrach.

a B. cũ cõpressione uel expressione lacerti

ANNOT.

Vesica excipiendi è corpore, reddendiq; extra corpus potionis excrementi primarium instrumentum est: habet tamen ea & alijs particulis opus, & abdominis ipsius musculis, & musculo ad eius ceruicem posito. quem uerò singulæ hæ partes usum præstent, & quomodo lotium excernatur, breuibus hic, pluribus uerò Gal. 5. de usu part.

Cap. 16.

De nocumentis urinæ. Cap. 2.

Ista sunt ardor urinæ, & difficultas urinæ, & retentio eius, & inuoluntaria ipsius emisio: de cuius summa sunt multitudo eius,[a] †§ §& ipsius distillatio & diabetes.[b] †§

a † B. & paucitas eius

b † B. ē de summa multitudinis eius Alia litera mictus sanguinis, & saniei

ANNOT.

Offenditur & uesicæ actio multipliciter, ut cæteræ: imminuitur, aufertur & deprauatur. Hinc ischuria, dysuria, stranguria, diabetes, & alia de quibus proxime agitur.

De ardore urinæ. Cap. 3.

Causæ ardoris urinæ sunt, aut acuitas urinæ, & eius bauracitas propter causam complexionalem, aut causa defectus eius, quod præparatum est ad temperandam ipsam, & est humiditas præparata in carnibus glandosis, quæ sunt illic. ipsa enim currit super meatum, & glutinosum eum facit, & permiscetur urinæ etiam, & æquat eã, quum ergo finitur deficit loco glutinatio, & urinæ[a] § euacuatio§ & æquatio; quare accidit ardor. Et ex illis, quæ[b] § adiuuant ipsum, § est multitudo coitus. Istæ enim humiditates quandoque egrediũtur cum coitu: & per uicinitatem spermatis exitu plurimo. Et iterum ægritudines eliquantes corpus, aut ulcera, quæ sunt in meatibus urinæ, propinqua uirgæ, & scabies,[c] § quæ adustionem facit. § Et signum quidem prioris, est acuitas urinæ, & ut non sit sanies: & signum secũdi, sanguinis[d] §generatio§ & saniei. Et multoties perducit primum ad secundum, secundum quod sciuisti in eis, quæ præterita sunt: primum igitur est sicut antecedens secundi, sicut fluxus uentris cholericus, est quasi antecedens ulcerum intestinorum.

a B. viscositas

b B. finiunt eã

c B. quare fit ardor

d B. Alia litera. mictus

ANNOT.

Ardorem urinæ uocant, ubi in meiendo incendium in uesicæ ceruice uel in cole persentiscitur. estq; propterea hic affectus deprauata mingendi actio, quæ nempe cum dolore fit. cum hoc uitio frequenter urinæ stillicidium concurrit, quamuis & hoc ipsum alias causas sequatur præter acrimoniam. Quod ad hunc affectum pertinet, quamuis nunquàm non à mordaci & acri fiat materia siue biliosa siue pituitosa & salsa siue alterius differentiæ, fieri tamen etiam potest ut urina secundum naturam se habente quæ alioqui mordicare uesicam non solet, mordicatio sentiatur ob eius humoris defectum, qui ex glandosis partibus effluit. quamuis enim Galenus 14. de usu part. eam humoris istius actionem putet, ut & in uenerem excitet delectetq;, & ipsum urinarium meatum aspergat reddendæ facilius urinæ gratia, & nullum præterea usum ipsi præstet; putat tamen Auic. eo serum quoque ipsum temperari, ne inter exeundum offendat. Solueturq; propterea ex hoc quæstio, cur lotium quod acre est etiam secundum naturam se habens, non tamen inter exeundum mordicet. fortasse enim id uiscidi huius humoris gratia euenit.

Cap. 11.

De curationibus. Cap. 4.

Si est cũ sanguine & sanie, tũc eius cura ẽ cura ulcerum uesicæ, & partium eius: & illud iam dictum est. Descriptio competens ad illud; fiant troch. secundum hunc modum, sumatur seminis melonis, citru. granorum cucum. omnium an. pondus ℥.xx. thuris, gummi, sanguinis drac. omnium an. ℥.x. opij.[a] § ℥.iii. § seminis apij ℥.j. dẽtur in potu cum[b] §aqua§ de papauere, sitq; dosis. ℥.ij. postquam de eis facti fuerint troch. Et si nõ fuerint ulcera, neque sanies, tũc melior cura eius erit[c] § exuberatio urinæ, consequenter extrahendo superfluitates § cum solutione subtili secundũ quod sciuisti in capitulo ægritudinis[d] § renum: § & uomitus: & cibi humectantes infrigidantes, ex cibarijs, & oleribus, & fructibus, & deuitatio omnis saliti, & acuti, & uehementis dulcedinis, & dimisio laboris, & coitus. Et de eis, quæ conferunt est potus mucillaginum, & iniectio earum, sicut est mucillago seminis almaru, & mucillago psylij, & mucillago seminis cydoniorum, & aliquid de papauere, & semina diuretica frigida: & detur

a B. tertiã vnį drach.

b B. syrupo

c B. diuertere vrinã cũ euacuatione superfluitatum facta. Alia litera est dulcem facere vrinã cũ euacuatione, vel remittere acuitatem vrinæ cum euacuatione superfluitatum Alia litera contẽperare vrinam cũ euacuatione superfluitatum

d B. vesicæ

 in potu

in potu totum illud cum aqua frigida. Et administretur Kisch hordei, & aqua eius iterum, & oua sorbilia, & cibus factus ex cucurbita & cibus factus ex mes, aut cum eis, quæ sunt sicut oleum amigdalinum, aut cum pilulis, & gallina pingui. Et si causa in eo est exsiccatio accidens glandulis, tunc cura eius est humectatio [e] †§ § eius, & dimissio eius quod exsiccat ex coitu. Et de iniectionibus usitatis in hoc, est mucillago seminis almaru, & mucillago psyllij, & mucillago seminis cydoniorum, & gummi, & cerusa, & albugo oui recentis, & lac mulieris, & injiciatur in eã. Et de expertis est. Recip. lapidis hæmatitis. ʒ. vj. lactis mulieris fœmellam lactantis. ℥. j. tere terenda, & simul misce, & per foramen uirgæ per syringam mitte. Et quandoque sufficit in assiduatione iniectionis lactis lac asini. & [f] § muliebre non currẽs § & lac caprinum. [g] †§

§ Et quandoq; sufficit iniectio albuminis oui solum: aut cum aliquo [h] § diureticorum § & cum oleo ros. Et quandoque ponuntur in eo stupefacientia: nam si dolor est uehemens, & proprie quum mingitur sanies, tunc non est excusatio quin ponatur in eo, quod injicitur, aliquid de stupefacientibus, & secundum descriptiones prędictas in cap. ulcerum. Descriptio bona. Recip. cortices papaueris, & amylum, & succum liquiritiæ, & sumatur ex eis, quod injiciatur; & si indigeat confortatione, ponatur in eo aliquid opij, & seminis hyusquiami albi.

e †B. corporis

f B. mulieris lactantis puellam

g †B. Et quandoq; ponitur in eo aliquid ex mucillaginibus frigidis, & aliquid sief albi

h B. ex prædictis

Annot.

Si urinæ & eorum quæ cum urina exeunt, acrimonia doloris est causa, mitiganda erit acrimonia, aut aliò auertenda materia, ne in sentientem hanc particulam feratur. sin humoris ex glandosis partibus inopia, tali dietæ & medicamentorum ratione utendum erit, quæ humectet. pulchre et breuiter hæc singula author docet. Tu uide & Paulum lib. 3. ubi de stillicidio urinæ agit, nec non Aetium lib. 11.

Cap. 45.

Cap. 19.

De paucitate urinæ. Cap. 5.

Fit propter paucitatem potus: aut multitudinem [a] § raritatis: § aut multitudinem fluxus uentris: aut propter debilitatem renum in attrahendo, aut hepatis in discernendo, & mittendo aquositatem, sicut fit in cachexia & hydropisi. [b] †§

a B. Alia litera. resolutionis

b †B. Et scias, q acetosa nocẽt eis, & coitus addit in ægritudine ipsorum

De difficultate urinæ, & eius retentione. Cap. 6.

Difficultas urinæ, aut fit propter causam in uesica ipsa ex debilitate, & sequitur complexionem malam, & propriè frigidam, sicut accidit in multitudine flatus septentrionis, aut apostema: aut alia: quare non [a] § pertransit § apud expulsionem eius dominium super urinam ut extrahat eam exprimendo, secundum quòd se habet res naturalis. Et fortasse est causa in ea frigus, aut calor de foris, aut percussio, aut retentio urinæ plurimæ: aut fit propter causam in meatu, qui est collum uesicæ, & [b] § caput § uirgæ: aut fit ꝓpter causam in uirtute: aut propter causam in instrumẽto, quod est lacertus: aut propter causam membri mittentis: aut propter causam in urina. Et causa quidem in meatu, aut est [c] § primitiua, § [d] †§ § aut per communitatem. [e] § Primitiua autem § est oppilatio in ipsomet, aut per communitatem. & oppilatio in ipso, aut est causa apostematis calidi aut duri in ipso, aut rei grossæ sicut humiditatis, aut [f] § rei inuiscatæ, & § saniei. Et multoties quidem fit sanies causa oppilationis, aut lapis, aut uentositas repugnans, aut uerruca, aut incarnatio ulceris, aut propter constrictionem ex frigore, aut propter constrictionem ex calore uehementi, sicut accidit in febribus adurentibus, & in ægritudinibus liquefactionis, & quandoque fit causa ulceris, & quandoque fit causa tensionis, quæ accidit ei, uehemẽtis oppilationis, [g] § aut saniei. Et multoties fit tensio causa oppilationis, § sicut accidit ex difficultate urinæ, & retentione eius illi, qui superfluit in retinendo urinam: [h] § nam figitur in § uesica & cooperitur meatus. Et retentio quidem fit in nocte propter somnum, & in die propter occupationem. Et ille, in quo fit oppilatio secundum communitatem, est sicut si sit in intestino, & matrice, & in [i] § sumine § apostema calidum, aut durum: aut sunt in eo fæx sicca, aut phlegma plurimum extensiuum, aut uentositas repugnans, aut extendens, aut apostema in ano incipiens, aut causa tenasmon, aut incisio hæmorrhoidarum, aut fistularũ, aut dolor hæmorrhoidæ, aut ragadiæ dolorosæ; aut sicut si sit in partibus inferioribus dorsi apostema, aut torsio. et sicut si accidat testiculo eleuari ad mirach; quare comprimat meatum, & attrahat ipsum ad superiora, & constringat ipsum, & difficilem faciat exitum urinæ, & dolorem faciat, & egrediatur paulatim. Et quandoque est causa urinæ difficultatem faciens, & retinens, dolor propter ulcera in meatu sine oppilatione, & sine apostemate; quare quoties uult mingere, dolet, quare non exprimit mictor uesicam suam cũ lacerto uentris, fugiens à dolore, & propriè quando est cum hoc in lacerto debilitas, aut spasmus, & quæ sunt his similia. Et quum studet in se ipso, mingit urinam suam naturalem in quantitate, & qualitate, & sedatur dolor. Et similiter [k] § quũ uincitur dolor. Et quandoque habens hoc est cum difficultate urinæ, patiens distillationẽ eius, quasi quum egreditur paulatim, alleuiatur dolor, & toleratur. Causa autem in uirtute, aut est in uirtute sensibili, aut motiua, aut in naturali. Et facta causa uirtutis sensibilis est, ut sit ingressum sensum uesicæ, aut lacerti eius nocumentum; quare non suscipiat ab expulsiua expulsionem fortem, aut expulsionem omnino; aut sit ingressum principium hoc nocumentum, sicut quòd accidit in karabito, & lethargia de obliuione, & paruitate sensus. Et facta causa uirtutis § motiuæ est, ut nõ sit lacerto ut soluat se ipsum, & moueatur à sua constrictione, ad dilatationem suam, existens auarus à sua dilatatione: & ut sit lacertus uentris non obediens uirtuti suæ ad hoc ut [l] § præmat § in uesica propter debilitatem uirtutis: aut propter dispositionem in eo de tensione & similibus. Et facta, causa uirtutis naturalis, est sicut si debilitetur uirtus expulsiua propter malitiam complexionis diuersæ calidæ; & est secundum minus, & frigidæ & est secundum plurimum; [m] § & § cum materia, sicut est calida cum acuitate urinæ, & frigida cum humectantibus, mollificantibus, aut extendentibus.

a B. bonificatur

b B. meatus

c B. principalis

d †B. & per se

e B. prima aut & principalis

f B. sanguinis inuiscati uel cõgelati, aut

g ——— B.

h B. quare uehementer replet

i B. vmbilico

k B. Alia litera quũ fit cõpressio. Alia litera quãdo comprimitur

l B. exprimat quod est

m B. aut

bus. Et quandoque est causa huius debilitatis[n] §accidens§ electio naturæ in retinendo, quare debilitatur uirtus expulsiua. Facta autem propter causam in lacerto, aut est nocumentum complexionale, aut apostema, aut nocumentum nerui ex spasmo, aut mollificatione, & destructione uirtutis motus propter percussionem, aut casum, aut alia, aut in ipso, aut in principio eius ex ramis nerui: aut nucha, aut cerebro. Causa uero membri mittentis facta, est ut sit in renibus apostema calidum, aut durum, aut lapis, aut debilitas attractionis eorum desuper: aut debilitas expulsionis ipsorum ad inferiora: aut sit hepar impotens[o] §lenificandi materiam, & mittendi§ eam ad dispositiones hydropicas. Et hæc quidem diuisio exponetur tibi, si posuerimus ipsam cap. singulare, aut posuerimus ipsam de genere paucitatis urinæ. Facta autem causa urinæ, est ut sit[p] § calor § faciens dolorem. Et expertum quidem est in pluribus hominibus, & dictum est: qui habet difficultatẽ urinæ, & aduenit post ipsam tenasmon, moritur in vij. nisi accidat febris, & prouocationem plurimam faciat. Et scias, quod quandoque accidit post ardorem urinæ, & remotionem eius, exsiccatio in glandula, super quam lubricat urina, & perducit ad difficultatem urinę, & retentionem eius, quia oportet ut administretur humectatio, ut non accidat illud.

n B. accidentis

o B. ad sequestrandum aquositatẽ & mittat

p B. calida uel acuta

Annot.

Scripsere de dysuria Græci, Paulus lib. 3. Aetius lib. 11. & Trallianus lib. 9. Quos tamen quanto interuallo hic superet, facile uidere est. Hic re in methodum quandã redacta, quod sæpissime facit, adeo diligenter in hoc & tribus sequentibus capitibus, causas, signa, & curationẽ huius affectus ꝑsequitur, ut nihil qđ ad eius notitiam facit, propositum hunc ordinem subterfugiat. Tu Vide Gal. 1. de loc. aff. & 6. & 7. aph.

Cap. 45. Cap. 19. & 20. Cap. 6. Cap. 1. Cap. 3. Cõm. 48

De signis. Cap. 7.

Signa quidem eius cuius causa est frigus complexionis, est albedo urinæ cum grossitudine aut tenuitate, & multitudo necessitatis surgendi ad mingendum ante illud, & multitudo balneationis, & sensibilitas frigoris, & uacuitas à reliquis signis. Signum uerò eius cuius causa est caliditas, est acuitas urinæ, & inflammatio, quæ sensu percipiuntur. Et si causa est constrictio à frigore, significat iuuamentum proueniens ex mollificatione. Et si est à liquefactione, & feb. adurentibus, significat ipsam iuuamẽtum humectationis. & iterum de signis eius est, quòd parum non egreditur, & multum est facilioris exitus, propterea quòd humectat madefaciendo meatum, & dilatãdo ipsum. Signa autem eius, quæ est causa apostematis in uesica, aut membris uicinis, aut exituræ, iam sciuisti in illis, quæ præterierunt: & nos determinauimus unicuique eorum cap. stans per se. Amplius de differentia inter difficultatem factã ab apostemate, & factam ab alijs, est quòd apostemosa accidit paulatim, non subito, nisi sit res magna ualde. & scitur quòd illa, quæ fit ab oppilatione apud uesicam propter ægritudinem in ea, aut coarctationem eius cum[a] §appodiatione§ uesicæ, & eius inflatione, & tensione eius. et illa, quæ est causa membri mittentis, est ut non sit in uesica [b] §appodiatio§ & inflatio. Et omnes species oppilationis, quæ accidunt in uesica ex ipsa, aut ex coarctatione, sunt cum dolore. Et cognoscitur apostema oppilans per illud, quod sciuisti. Et cognoscitur res oppilans absque apostemate per syringam, & illud, quod ipsa extrahit de sanguine, aut humore, aut per illud, quod stat in facie eius, & nõ dimittat ipsam[c] §incedere§ ex uerruca, aut lapide, aut incarnatione. Et lapis quidem scitur per signa eius, & propterea quòd syringa tangit rem duram ualde. Et sanguis quidem, aut humor cognoscitur iterum per urinam præteritam. Et sanguis ipse quandoque cognoscitur per signa congelationis sanguinis in uesica, & ex citrinitate coloris, & paruitate pulsus, & anhelitus, & frequentia amborum, & sudore frigido, & febre, & rigore, & nausea: & est malum, à quo parum fit euasio. Et humor quidem grossus cognoscitur iterum ex[d] §grauitate sensata, § si est ei summa, de qua sit curandum, & si egreditur in urina humor grossus crudus. Illius autem, quæ est à frigore constringente, aut[e] §calore§ solidum faciente, causæ[f] §propinquæ§ & antecedentes sunt significationes. Et signum eius, quæ fit ex uentositate, est tensio sine grauitate, & quandoque est cum permutatione, & quãdoque est retenta in uesica. Et signum eius, quæ fit ex debilitate sensus, est ut nõ sentiat mordicationem urinæ. Et signum eius, quæ fit ex debilitate expulsiuæ, est ut compressio educat urinam cum facilitate. Et signum mollificationis lacerti est debilitas prouocationis absq; [g] §clysteribus, § & ut sentiat quòd res intrinseca nõ est obediens[h] §membro, § & compressio educit eã. Et signum spasmi lacerti, est ut parum, quod egreditur, egrediatur[i] §cum compressione. § Et factam propter debilitatem renum, significat illud, quod præterijt de signis eius. Et similiter factã causam lapidis, & apatis ipsius. Et ad ultimum si grauitas, & dolor sunt ex parte renum, tunc ægritudo est illic. Et si sunt signa apostematis, tunc in ipsa est apostema. Et si est illic grauitas uehemens ualde, tunc illic est urina retenta, & si est minor illa, tunc illic est humiditas[k] §pura§ cum apostemate, aut absque apostemate. si autem non est grauitas sed dolor extensiuus. tunc est uentositas in renibus: & quandoque est uenter lenis, & non sunt signa oppilationis renum & uesicæ, &[l] §debilitas§ uesicæ, & aliorum inuenta, tunc causa est debilitas attractionis renum.[m] †§

Et signum factæ causa doloris accidentis ex ulcere, aut acuitate urinæ, est, quod tolerantia doloris educit urinam; & sedat dolorem, & similiter, [n] †§

[o] § quare ipsa fiet ulcera, & erit§ cum signis ulcerum. Et signa factæ ab exsiccatione humorositatis in membris glandosis, sunt antecessio causarum eius prædictarum, & quod humectatio facit effluere urinam.

a B. plenitudine

b B. repletio

c B. penetrare

d B. sedimine sensato

e B. Alia litera. frigore

f B. primitiuæ

g B. impetuoso exitu vrinæ

h B. expressioni

i B. exitu impetuoso

k B. oppilans

l B. debilitatis

m † B. aut expulsiuæ hepatis Et factã ex debilitate attractionis renum & expulsiuę significat dispositiones hydropice Alia litera. aut expulsiue hepatis & significat super eã dispositiones hydropice

n † B. expulsio vrinæ cũ conamine & tolerantia doloris

o B. Et est vlcerosa vel facta ab vlceribus

De cura nocumenti urinæ. Cap. 8.

SI causa est humor, aut sanies, tunc oportet, ut curetur cum aperitiuis, & diureticis fortibus quæ sciuisti: si non timetur, quod res sit maior, quam ut[a] §cadat§ in ea diureticum: deinde quũ administratur faciat descendere [b] § saniem§ aliam ad

a B. iuuet

b B. materiam

ad uesicam,& augmentet dolorem, & tensionem & non extrahat aliquid. Et aqua raphani fortem habet impressionem in hoc cap. & tantum ualet quòd oportet ut ipsa[c] † § sit condimentum cibi. Et similiter aqua ciceris nig. Diuretica uerò sunt sicut petroselinum,& ammoniacum[d] † § & myrrha & rubea & amomum & costus,& siseleos & acorus,& [e] § anisum § & semen eius,& totum illud in aqua raphani decocti,aut aqua ciceris nigri,aut in aqua alhasech, aut in succo apij,& fœniculi propriè campestris. Et oxymel squilliticum est iuuatiuum ualde,& theriaca, & mithridatum sunt uehemẽtis iuuamenti, & dia curcuma & homorusia,& [f] § diakebid § regum. Infantibus aũt dentur illa lactantibus eos,aut dẽtur ista in lacte matrum. Confectio diuretici fortis. ℞.sauinæ,assari,amomi, ammeos, petrosel. sem. apij,rubeæ tincturæ,amygdalæ amaræ,spicæ, omnium an. ʒ.xx.seminis melonis. ʒ.x. corporum cãtharidarũ abscisis capitibus & alis. ʒ.j.resoluatur ammoniacum cum triplicato subtili, & fiant ex eis pilulæ,ut auellanæ,de quibus sumantur usque ad. ʒ. iij. Et iterum medicamen de sauina & assa prædictum in cap. congelationis sanguinis in uesica bibitum,& iniectum. Et quandoque componuntur medicinæ, in quibus ponuntur castoreũ, & euphorbium, & zingiber,& piper longum, & oleum balsami:& quandoq; ponuntur in eis opiũ & semen hyusquiami albi causa doloris,& tu uidebis eas in antidotario. Et omnes medicinæ, quæ conferunt ad lapidem, conferunt ad hoc, & ad plures species similiter à calore & frigore, postquàm non fuerit sanguis aut ulcus, & sunt sicut cinis scorpionum,& lapis spongiæ,& cinis uitri. Et de illis,quæ proprietatem quandam habẽt secũdum quod dicitur,est uesica danulæ exsiccata, de qua.ʒ. iij. in uino odorifero bibantur. Et iterum cancri [g] § marini § adusti pondus.ʒ.ij.bibatur, & proprie à pueris. Et iam diximus medicinas alias in curatione eius, cuius causa est frigus uesicæ:& oportet ut legantur iterum in hoc loco. facta autem causa congelationis [h] § eius, quòd in uiscatum est in uesica, § curetur cum eo, quòd dictum est in capitulo cõgelationis [i] § eius,quòd inuiscatum est § in uesica. Et quandoque administrentur emplastra ex istis medicinis cum aqua raphani. Et quandoque linitur cum theriaca, & mastice,& homorusia, & diacurcuma, & diakebid regum. Et quandoq; necessariẽ sunt embrochæ fortes acceptæ ex eis,quæ sunt sicut [k] § sinapis § & pulegium cum fimo columbino:& iterum ex baurach,& pyrethro,& sinapi.Emplastrũ expertum bonum. ℞. baccarum lauri & [l] § aluminis § amomi, meliloti,farinæ ciceris nig.chamæmillæ oĩum an.ʒ.x.dauci,sem.raphani, sem.apij hortulani,& montani omnium.an.ʒ.vij. fiat ex eis emplastrum cum oleo balsami, aut cum oleo lilij, conficiantur cum aqua caulis [m] § armeni. § Confectio unguenti boni. ℞.serapini, bdellij, opopanacis,acori partes æquales,de quibus fiat unguentum cum adipe anatis, & cera citrina, & oleo de lilio.Et de iniectionibus, est iniectio facta ex galbano, storace, opopanaco, & pipere: & quandoque ponitur in ea assa. Et si causa fuerit lapis,curetur lapis ubicunq; fuerit. Et si causa fuerit uerruca, aut caro orta, aut incarnatio, tunc curatio erit cum tinis mollificantibus, & oleis mollificatiuis scitis in capitulo uesicæ. Et abstinentia ab acetosis,& stipticis:& fortasse proderit, & fortasse non proderit. Et si causa fuerit apostema,curetur apa, & mollificeẽ,& liniatur, & administretur [n] § theriaca § in balneo aquæ, & leniẽtia, ex quibus fiat emplastrũ: & iniecta, & supposita in ano: & minoret potum aquæ & dimittat [o] § stiptica. § & prohibeatur cibus saltem duobus diebus. Et quũ lenitas est apostematis, iam descendit urina cum cõpresione,& expresione post multitudinẽ mollificationis, & lenificationis. & caules,& althea, & cepæ,& porri decocti elixatione,iuuantes sunt in hoc capitulo plurimum,quum fit cum eis emplastrũ.Et phlebotomia basilicæ est de illis; q̃ magis necesse est præmittere, deinde ex saphena: quandoq; enim ꝓuocatur cum ea urina. Et quũ causa fuerit frigus & stipticitas, curetur curatiõe malitiæ complexionis frigidæ: & si fuerit calor, curetur cum oleis temperatis, & frigidis,in quibus est lenificatio,& mollificatio:sicut oleũ uiol. & oleum de cucurb. permistũ cum oleo anethino,& chamæmillino.Et si fuerit illic siccitas,etiã administrentur tinæ,& olea mollificantia, & cibi humectantes,& regimen conualescentium,& balneum. Et si causa fuerit paralysis,curetur cura eius. Quòd si causa fuerit spasmus lacerti, curetur curatione spasmi prædicti in capitulo suo. Et si causa fuerit complexio frigida, curetur cũ oleis calidis : & confectionibus calidis, quę sciuisti. Et de illis,quæ cõferunt ad illud,& ad paralysim, est ut sumatur fimi colũbini syluestris põdus.ʒ.j. & bibatur cum urina pueri,& prouocat urinam. & stercus muris pondere aure.j.in aqua decoctionis anethi. Et quandoque inijcitur cum mumia, aut pondus.ʒ.j. [p] § uẽtris arachamathi § cum eadem mensura salis indi cum aqua calida. Et confert ei potus [q] § balsami cum aqua calida,& tertia.ʒ.j.assæ in lactæ asinę:& hoc etiam confert ei, quæ est ex humore grosso. Facta autem à calore curatur cum seminibus frigidis:& semen lactucæ bibitur cum uino permisto, & aqua granati acetosi. Sed si fuerit à casu, aut percusione iam apostema facientẽ,aut non apostemante, [r] § aut remouet § aliquid,tunc curatio est phlebotomia in primis & [f] § mollificantia temperata, § & tinæ,& studere in hoc ut mingat. Quod si minxerit sangu.plurimũ, tunc retinebis eum cum troc.de karabe, qui artificiose fiunt cũ [t] § oleis § nuc. Et si timeatur ꝙ accidat [u] § aliquid, quod inuiscetur, § tunc cura ipm cũ cura [x] § eius, qđ est inuiscatũ,congelatũ. Quod si illud, quod est inuiscatum § fecerit oppilationẽ, tunc curetur oppilatio facta ex [y] § inuiscatione. § et iam dictum est illud. Quod si causa fuerit uentositas,curetur cura uentositatis uesicæ.Facta uera causa doloris prohibentis curatur cum administratione stupefacientium, [z] § & iniectione:deinde cum [a] § descensione § urinæ:& post illud administretur cura ulceris, aut cura æquationis urinæ acutæ cum cibis, & herbis prædictis. Et quandoque inijciuntur glutinationem facientia separantia inter acuitatem urinæ,& [b] § nocumentum eius in meatu sensibili. § In facta autem propter debilitatem sensus,curatur principium, si fuerit ægritudo præcedens à principio,aut ipse lacertus, & uesica

c † B. comedat cũ pane tanquã
d † B. & dauci
e B. anethum
f B. diachebed
g B. fluuialis
h B. sanguinis coagulati
i B. sanguinis
k B. harmel
l B. Alia litera. anethi
m B. Alia litera nabathi
n B. facientia sudare
o B. diuretica
p B. stomachi al rachame
q B. olei nardini
r B. imò remouente
f B. vnctione temperatè
t B. gumma
u B. sanguinis coagulatio
x B. sanguinis coagulati. Quod si sanguis coagulatus
y B. sanguine coagulato
z B. in
a B. studio egressionis
b B. inter superficiem meatus sensibilem

sica cum medicinis habentibus uirtutem albezahar, quæ sunt theriaca, & mithridatum, & unctiones, & iniectiones conuenientes [c] ulceribus, sicut oleum [d] sambucinum & oleum de lilio, & oleum narciscinum, & oleum de croco, & oleum de balsamo propriè. Et administrentur emplastra ex folijs arborum, fructuum, & olerũ dilectorum spiritui animali, sicut folia malorum, & mentha, & ruta: & admisceantur cum eis medicinæ expergefacientes ualde, sicut semen alharmel, & semen rutæ montanæ, deinde emplastretur cum eis pecten. Et si fuerit propter debilitatem expulsiuæ, altera complexionem dominantem, & ægritudinem debilitantem cum eo, quod scis, & cura: illius quidem plurimum est ex frigore, & eius curatio est cum eo, in quo est calefactio, & stipticitas, & propriè, quod dictum est in debilitate sensus. Et si causa fuerit longitudo retentionis, tunc eius cura iterum est cum tinis mollificantibus lenientibus, factis ex semine lini, & fœnugræco, & cartamo, &[e] sula & emplastris factis ex istis. Deinde utere eis, quæ sunt uehemẽtis prouocationis: & syringa, & oleum balsami, & quæ sunt ei comparia sunt maximi iuuamenti hic. In facta autem causa renum, & hepatis, & intestinorum, & dorsi, oportet ut intendatur intentio illorum membrorum, tunc si curatio ualet in eis, bene est, & si non, non ualebit. Et cum hoc necessarium est administrare mollificãtia ex tinis, & emplastris, & iniectionibus. Et necessaria est administratio diureticorum, nisi timeatur quòd ipsa faciant descendere materiam plurimam. Et scias ꝙ lac est res magis conueniens eis, quum nõ est feb. Et omni hora in qua dandæ sunt pilulæ similes auellanis de seminibus, & non est feb. tunc consilium meum est, ut cum lacte in potu sumantur.

c B. spiritibus
d B. iasminum
e B. alrathbe

De rememoratione rerum facientium mingere conferentium in pluribus dispositionibus.
Cap. 9.

Dixerunt quidam, quòd quando fimus colũbinus cum mumia inijcitur, facit mingere. Et iterum illud, quod dictum est in cap. curationis oppilationis grossæ, & quod dictum est in curatione eius, quæ est ex frigore. Et dixerunt quidam, & est de illis, quæ iam experti sumus, & profuit, fiat suppositorium de sale tabarzet, & supponatᷓ in ano, prouocabit. n. urinã, & soluet uẽtrẽ. Et dixerunt, si intromittatᷓ in caput uirgæ pediculus, aut sumatur [a] alcodri, quod cadit de lecto, & forsitan est illud, quod nominatur fisessis, & aligil, & immittatur in caput uirgæ, prouocatur urina. Et similiter si linianter super eam allia, aut cepæ, prouocatur, & ponatur in capite uirgæ [b] cooperatura ex croco. Et quando non est apostema, sed est oppilatio qualitercunque fit, confert iniectio olei, in quo sub sole morante positi fuerunt scorpiones albi, qui non sunt mali ualde, cum syringa argenti. [c] Aut adiuuetur cum insufflatione facta p cathetir, & ipsius administratio [d] inungendo & in iniectione. Et quando non conferũt medicinæ non est excusatio ingenij alterius, & administrationis alcatatir, & instrumenti, quo mingitur. Et caue nè administres ea, quum apostema est in uesica, aut in coarctante eam proximè. Intromissio nanque eorum apostemat, & addit in dolore. Et syringarum melior est illa, quæ est ex leuioribus corporibus, & magis susceptibilibus flexionis, & iam inueniuntur [e] similiter quædam animalia marina, & quædam coria animalium syluestrium, quum aliquo modo præparantur, deinde [f] sumatur ex eis aliquid & conglutinatur glutine casei, & quandoque fit ex plumbo, & stanno, & est bonum etiam, & si est uehementis lenitatis fiat forte cum pauca re proiecta super ipsum ex massacuima, & marchasita, aut cum multitudine liquefactionis, & fusionis, & proiectionis sanguinis hirci super ipsum. Hircinus enim sanguis est fortis in his cap. & cum hoc stringit plumbum, & tũc oportet ut sit caput eius durum rotundum, & fiant in ipso foramina plura numero, ita ut quum retinet aliquod eorum aliqd arenæ, aut sanguinis aut humoris grossi, sit ei, quod inijcitur de medicina, aut prouocatur de urina, penetratio alia: & non egeat extractione, & intromissione frequenti: & aliquando fit ex argẽto, & reliquis corporibus. Et quandoque præparatur totum illud ad clysterizandum aliquid illi. Et quandoque præparatur ad extrahendum aliquid cum eo. Et super os illius, quod præparatur ad hoc, ut cum eo clysterizatio fiat, super [g] † extremitatem apertam solutam, ligatur aliquid, quod est sicut uagina parua, aut uesica cõfricata firma, & funditur in id medicamen, deinde impellitur secundum quòd impellitur enema: & est posibile ut fiat sicut fit clystere electum, quod diximus in cap. colicæ. Et si præparatur ad hoc ut per ipsum educatur urina, tunc necesse est ut currat cursu attrahentiũ propter causam [h] conuersionis causa casus uacuitatis. Et illud est quoniam impletur re aliqua, deinde extrahitur illa res ab eo cum fortitudine, quare extrahitur post ipsam urina prouocata, aut aliud. Aut ingeniose statuitur in eo, aut supra ipsum, aliquid exprimens de aere quãtitatẽ aliquã. Quum ergo extrahitur, & aeri nõ est ĩtroitus, oportet necessario ut extrahatur urina prouocata, aut aliud: & illud, quod implet illam uacuitatem intrinsecam, aut est lana ordinatorum filorum [i] extenso medio totius cũ filis, ita ut quum impellitur à duabus extremitatibus suis in spatium & concauitatem impulsione leui, deinde extrahitur filum, egrediatur lana; & sequatur ipsam illud, quod sequitur, aut [k] est perpendicularis penetrans in eo & suspensiones comprehendentia super ipsam cum manica, qua remoueatur. Harum uerò medicinarum administratio melior est, ut sedeat æger super extremitatem caudæ suæ, & comprimat anum substentatum retro, & eleuet genua sua parum usque supra inguina, cum apertione inter ea, præcedente balneatione eius cum tinis mollificantibus, & ipsius emplastratione cum unguentis, & emplastris mollificãtibus: deinde intromittatur syringa tanta quantitate, quæ sit in mensura longitudinis uirgæ. Et melius quidem est [l] † illud, quo educitur urina omnis hominis secundum [m] uirgam eius & eius amplitudinem, & ipsius stricturam. Et tu iam præcessisti, & linisti [n] † cum ceratis, & propriè quum sunt ex oleis proportionalibus intentioni: quum ergo [o] peruenit in ipsa quantitas sicut [p] medietas uirgæ, præparetur æqualis,

a B. alcarad
b B. filum vel villus croci
c B. Alia litera. De siringis, & administratione earũ in faciẽdo mingere, & de iniectionib⁹. Cap. I. Quũ non conferunt medicinæ, &cæt.
d B. Alia litera. est in faciendo

mingere
e B. ad hoc pelles quorundam animalium maritimorum
f B. fit ex eis instrumentum
g † B. illius
h B. Alia litera. imposibilitatis casus uacui
i B. ligate
k B. fit colũna seu aliquid perpendiculariter penetrãs in ea, aut aliquid i ea penetrãs ita accõmodatẽ, & ad equate, ꝙ nihil mediet iter ea: & super illud applicet manicus, seu res sibi continuata cũ qua manibus fiat apprehensio & cũ qua moueatur.
l † B. vt sit
m B. longitudinem virgæ
n † B. siringam
o B. equatur
p B. quãtitas eius eleuetur uel præparetur virga eleuatione equali

q † B. partes umbilici deinde in genietur cũ facilitate in impulsione

qualis,§sicut stans cum declinatione ad [q] §sumen: deinde subtilietur in expulsione§syringæ in meatu uesicæ quantitate unius nodi, aut duorum nodorum, & illic peruenit ad uacuitatem uesicæ, & sedatur cum ea dolor, aut minoratur, aut sentitur quòd eius penetratio iam peruenit ad mouendũ aliquid, & ad ultimum est penetratio sensata: deinde redeat uirga ad partem inferiorem ad suam dispositionem primam in præparatione sua, aut uehementius inferius. Quum igitur feceris illud, extrahe aliquid si uis; & impelle aliquid per clystere si uis impellere illud. Et ad ultimum oportet ut studeas ne excoriationem faciat, & sit secundum tarditatem & facilitatem, non cum dolore.

De distillatione urinæ. Cap. 10.

a † B. aut lacertis eius.

b B. uehementiam nocumẽti.

c † B. est acuitas eius, aut

d B. quæ sunt eius principia sicut hepar, & uenæ eius & renes propter eorum complexionem simplicem

e † B. & in principio eius

f B. singularis, aut

g B. uehementer infrigidatur

h B. infrigidatur uehementer

AVt fit propter causam in urina: aut propter causam in instrumentis urinæ [a] † § § aut in corpore ipsius uesicæ: aut propter causam in principijs. Et causa quidem in urina, aut est acuitas, aut multitudo eius. Et fit acuitas, quæ est causa distillationis eius, aut propter illud, quod diximus in cap. difficultatis urinæ, ex hoc quòd fit eius missio dolorosa propter acuitatem in ea fortem, & aggregationem eius, & grauitatem ipsius intolerabilem; quare fit ei dispositio inter retentionem, & missionem, quę est distillatio: aut quoniam omne paruum eius propter [b] §nocumentum suum§ cum sua attractione exquirit expulsionem, quare expellit ipsum expulsiua, quamuis fiat absque uoluntate. & [c] † § §propter cibos, & medicinas, & laborem, & coitũ, & alia: aut propter complexionem membrorum [d] § uicinorum, sicut hepatis, & uenarum eius. Et renes quidem complexionem habent puram, § aut cum materia saniei, aut absque sanie: aut in toto corpore est superfluitas acuta, quare expellit eam natura. Multitudo uero, quæ est causa distillationis eius, fit propter ipsius grauitatem: & quia ipsa comprimit lacertum ad apertionem paruam, quamuis uoluntas non uocet ad illud. Aut est causa propria in lacerto [e] † § §sicut est mollificatio [f] §superflua§ cum stupore, & destructione sensus, sicut accidit etiam ano. Aut propter apostema, aut propter malitiam complexionis, & debilitatem incipientem in eo, aut procedentem ad ipsum in principio suo, cuius plurimum est à frigore: & propter illud eius, qui [g] §congelatur§ urinæ eius distillatio multiplicatur. & quando accidit ei debilitas, debilitatur eius constructio sup meatum. et cum hoc debilitatur solutio sui ipsius, & propriè quum communicat ei lacertus uentris in debilitate. Facta autem causa uesicæ: aut est debilitas in ipsa ex malitia complexionis frigidæ, & est illud, quod est plurimum: & illud est sicut diximus in eo, qui [h] §congelatur§ & distillat urina eius. Et illa complexio, & hæc debilitas generant distillationem urinæ duobus modis, quorum unus est propterea, quòd debilitatur ei retẽtiua, quare non ualet retinere omne parum comprehensum donec aggregetur plurimum; quare permittitur ab ea ut currat, licèt non adsit uoluntas. Et secundus est, propterea quòd debilitatur ei expulsiua, quare non exprimit urinam nisi parum: & ex distillatione permista difficultati. Et quandoque fit hæc debilitas in se ipsa: & quandoque fit propter communitatem membrorum, quæ sunt supra eam, causa apostematum, & aldubellet, & apertionis in renibus: & quæ sunt super eos, quibus communicat uesica, & læditur per id, quod currit ad eam. Et quãdoque est ulcus in uesica, scabies; quare non ualet retinere urinam propter dolorem. Et quandoque fit distillatio propter oppilationem meatus uesicæ ex apostemate in ipso, aut in matrice, & intestino [i] §duro§ aut lapide, aut oppilatione alia. Et quum non est oppilatio completa, possibile est naturæ ut ingenietur, & extrahat urinam paulatim. Et quandoque fit causa doloris uesicæ propter ulcera in ea, secundum quòd diximus in capitulo difficultatis urinæ. De distillatione igitur urinæ est, cum qua est difficultas; & de ea est, cum qua non est difficultas. & de difficultate urinæ est, cum qua est ardor, & dolor: & de ea est, cum qua non est illud. Et uidetur, quòd fiat plurimum distillationis urinæ propter causas inuoluntarij exitus, & propter causas difficultatis, & propter causas ardoris.

i B. & dorso

ANNOT.

Existimãt aliqui urinæ stillicidiũ, de quo hic agitur, & Græci stranguriam uocant, idem cum ardore urinæ esse. Verùm quum ardor sæpe in stillicidio sit, non tamẽ semper. neque in ardore urina semper guttatim emingitur; quamuis nonnunquam ob doloris uehementiam id accidat, conante quidem natura ut lotium excernat, sed eadem ob humorum acredinem à qua nimis offenditur, rursum se se contrahente. Huius affectus causas, signa, & curationem pulchre author noster & hoc & duobus sequentibus capitibus prosequitur. tu pete Gal. 1. de loc. aff. & 6. & 7. aph. Vide & Paulum lib. 3. Aetiũ lib. 11. & Trallianum lib. 9.

Cap. 1. Cap. 3. Aph 48. Cap. 45. Cap. 19 & 20. Cap. 6.

De signis. Cap. 11.

a B. capitulorũ

APostematum quidem, & oppilationis, & causarum materialium, & dolorum, & aliorum plurium [a] §corporum§ & diuisionũ iam sciuisti signa, & sciuisti signum complexionis calidæ ex colore urinæ, & inflammatione loci, & antecessione causarum. Et signum complexionis frigidæ ex colore urinæ, & inuentione frigoris, & antecessione causarum. Et signa communia iterum nota sunt, & non oportet ut prolõgẽ sermonem in eis.

De curatione Cap. 12.

a B. Alia litera, propriam

b † B. & cõfortantibus

c B. giese

IAm sciuisti iterum curationem omnis capituli in se singularem [a] §puram.§ Verùm hæc ægritudo plurimum accidit causa frigoris, & causa paralysis; & plurimum curationis eius, est curatio calefaciens, constringens. Et omnis, qui deficit in tolerantia urinæ, iuuatur à medicinis desiderium coeundi facientibus. Et de medicinis ebibitis § faciẽtibus ad illud, sunt tyriaca, & mithridatum, & hiera Galieni, & anacardinum, & trifera maior, & electuarum de thure, & trifera minor confortata cũ anacardino, aut saggenea, commistis cum ea aliquibus stipticitatem facientibus [b] † § §sicut sunt grana myrti & [c] § cuppulæ§ glandium, & quæ sunt illis similia. Et iterum nasturtium iuuatiuum est, & ad ministratio

ministratio alliorum est iuuatiua: prouocāt.n.urinam abscissam,& reducunt eam ad illud, quod necessarium est. Et de expertis sunt pilulæ alhasce cum pyrethro. Et de eis, quæ experti sumus, est ut sumatur myrob. Kebulorum torrefactorum pars una,& been albi pars s. & calaměthi sicci,& granorum myrti,& sandaracæ,& myrrhæ, & olibani,& cyperi,& macis,omnium an.iij. partis.j.& gariophyllorum pars.s.enulæ [d] § adustæ § & granorū almahaleb partes duas, & conficiantur cum melle emblicorum,& reseruetur,& bibatur. Confectio fortis: myrobal. nigr. & kebulorum, & galliæ omnium an.pondus.ʒ.v.myrrhæ,& castorei amborum an.ʒ.j.& s.Karabe, & cyperi amborum an.pondus.ʒ.ij.& s.olibani,& granorum almahaleb amborum an. ʒ. x. conficiatur totum cum melle, & sumatur ex eo secundum assiduationem pondus.aurei.j.Et iterum cymini,centaureæ,& origani omnium an. pondus.ʒ.ij. cum aqua calida. Et iterum granorum myrti, & glandium,& corticis thuris, & cymini carmeni omnium an.pars.j. & dosis est ʒ. iij. cum uino antiquo. Et iterum myrobalanorum Kebul. bellir.& emblico.torrefactorum omnium an.ʒ.vij. corticis thuris ʒ.v.granorum myrti. ʒ. x. [e] § inuoluatur § quoties exsiccatur aqua,in qua extinctum est ferrum ignitum multoties, deinde conficiatur cum rob myrti.Confectio alia. Recip.granorum myrti partem unam, laudani quartam partis.j. [f] § fructus heyron § partes duas, conficiantur cum eo,& sit dosis eius aure. vij. Aut foliorum myrti, & foliorum alcannæ & [g] § dactylorum § & thuris, & balaustiæ,& glandium omnium æqualiter, bibatur quantum necesse est cum uino. Et iterum confectio iuuatiua & conueniens mictui in lecto.Recipe uniuscuiusque myrobal.Kebul.& bellirico.& emblicorum an.ʒ. x. glandium infusarū in aceto die & nocte,torrefactarum, [h] § solum § & sandaracæ,& cyperi,thuris masculi, enulæ siccæ, storacis siccæ,& coralli omnium an.ʒ.v.myrrhæ ʒ.iij.conficiantur cum melle. Et iterum medicamen forte.Recipe castorei,& myrrhæ,& alhasce, & cuppularum glandium, & pyrethri omnium an.partes æquales,conficiantur cum aqua myrti humidæ, & sit dosis. ʒ.j. [i] § ad mansionem. § Aut bibat thuris & olei de alcanna amborum an.ʒ.j.Et de curationibus leuibus, est ut bibat de semine [k] § portulacæ § pondus aurei.j. Et farina glādium iuuatiua est, & propriè quando infunduntur glandes in aceto squillitico die & nocte, deinde friguntur super testam,& bibitur ex ea. Et ultimum,quod sumitur,est pondus.ʒ.x. [l] † § § & iterum cyperi,& thuris partes æquales, de quo bibatur omni mane in ieiunio aure. j. Et iterum nigellæ & sem.rutæ partes æquales, & sit dosis usque ad ʒ. [m] § ij. § Et enula est competēs medicina. Et oleū de kerua iterum bibitum,& inunctum. Et confert ei mellis assumptio secundum assiduationē. Et ad senes quidem est medicamen iuuatiuum quod recipit castoreum,& opium,& semen hyusquiami albi, & semen rutæ: bibatur ex eo aure.j. cum ℥.uini. Et quando supponitur mumia dissoluta in sambaco in ano,& distillatur in uirgam,facit tolerare urinam.Et similiter comestio ficuum cum oleo.

d B. exsiccate
e B. madefiat
f B. dactyli heirun
g B. Alia litera myrrhæ
h B. de per se Alia lra. post
i B. apud horā somni
k B. alchāchule .i. cardamomi.
l † B. & iterum ficus madefactę cum oleo
m B. Alia lra. j.

De inuoluntario exitu urinæ. Cap. 13.

Est ut egrediatur absque uoluntate. Et plurimum eius fit propter superfluitatem frigoris, & mollificationem lacerti,& debilitatem accidentem ei & uesicæ,sicut accidit [a] † § § in renibus,& fortitudinem uirtutis attractiuæ. Et quandoque fit propter caliditatem plurimam attrahentem ad uesicam resudationem à corpore. Et de causis eius est,remotio spondylium, quare accidit nocumentum in lacerto, & non potest constringere eam.Et quādoq; est inuoluntaria egresio urinæ non propter causam in uesica,& lacerto,& urina, imò propter [b] § stercoris § coarctationem comprimentem omni hora,& exprimit: quare egreditur urina,sicut aduenit prægnantibus,& illis,in quorum uentribus est fæx plurima,& habentibus apostemata magna in membris supra uesicam; non ergo indiges post illud,quod [c] § dictum § est,ut cognoscas signa: & scire ea facile fit ex eis,quæ præterierunt.

a † B. in fine ægritudinum. Et qūq; fit propter multiplicationē diureticorū, & ex eis est uinū subtile & ppriè apud dilatationem meatuum.
b —— B.
c B. declaratum

Annot.

Est & in diabete inuoluntaria mictio, differt tamen ab eo affectus, de quo hic agitur. Est hic ex uesicæ potissimum resolutione, siue ob frigus, siue ob aliud quodpiā uitium neruorum ad eandem tendentium, quum in diabete affecti sint renes. unde & diabeti coniuncta est sitis, & alia, quæ in hoc affectu non sunt. Vide Gal. 6. de loc. aff. Aetium lib. 11. & Paulum lib. 3.

Cap. 4.
Cap. 24. & 25.
Cap. 45.

De cura. Cap. 14.

Illi, qui est ex caliditate,& est raro, conferunt medicinæ infrigidantes stipticę. Et de illis est [a] § puluis, qui siccus in ore manu sumitur huiusmodi. § ℞. coriandri sicci,rosarum rubearum amborum ana ʒ.v. spodij. ʒ.x.seminis lactucæ,& seminis portulacæ,amborum ana ʒ.xv.boli armeni ʒ.v. [b] † § camphoræ. ʒ. s. gummi pondus. ʒ. ij. conficiantur cum aqua granati acetosi. Et iterum Karabe,& boli armeni,& myrobalani nigri,& medullæ glandium, & lentium excorticatarum,omnium ana pondus.ʒ.ij.coriandri torrefacti,in aceto positi.ʒ.j.& sit dosis [c] § ipsius sicci § ʒ.iij.& curatur cura diabetis. Et abscinditur sitis per illud,quod tenetur in ore ex masal, & sumach,& nucleo tamarindi & granis granati. Frigido autem curationes prædictæ in cap.distillationis, & iterum cyperi, & acori, enulæ, siccæ, medullæ glandium,omnium ana ʒ.ij.myrrhæ, ʒ. iij.& est puluis, [d] § qui sumitur siccus. § & diacyminum est valde iuuatiuum,proprie quādo eius species valde teruntur. Et diacyminum iterum cōfert ad illud epithimatum. Et ad vltimum est iuuatiuum ei,quod est in membris vrinæ, ex frigore vehementi. Et ex eis,quæ conferunt est sumere in potu. ʒ.iiij.thuris:retinent enim inuoluntariam vrinæ emissionem. Aut pondus. ʒ.ij. mahaleb. Et olea calida disruptis in eis muscho,& assa, & castoreo,& euphorbio,& similibus. Confectio clysteris boni. ℞. [e] § alhasce § lib.j.cyperi pondus ʒ. [f] § xx. § mahaleb pondus.ʒ.x.decoquātur in quatuor

a B. suffuf istius descriptionis
b † B. balaustię ʒ.j.
c B. suffuf eius
d —— B.
e B. hasech, id est tribulorum
f B. x

tuor lib. aquæ cũ facilitate, postquam infusa sunt die & nocte: quumq; ex aqua remanserit quantitas lib. j. coletur, & fundatur super eam quantum est ipsius medietas olei sisamini, & decoquatur, & administretur oleum in clysteri. Aut sumatur aquæ pars. j. & olei [g] † § §de ben & auellanarum & phisticorum & [h] §alhasce & alkadra § & almahaleb partes æquales, quemadmodum existimatio facit illud necessarium, & disrumpatur in eis uirtus muschi, & clysterizetur cum eis. Et oleum de ben est forte ualde.

g † B. laurini & h B. granorum uiridium

De mictu in lecto. *Cap. 15.*

CAusa eius est mollificatio lacerti: & quandoque adiuuat eam acuitas urinæ: & pueros quidem adiuuat ad illud profunditas in somno. Quum ergo mouetur, expellunt eam natura, & occulta uoluntas similis uoluntati animæ ante ipsorum euigilationem. Quum ergo fortes fiunt, & [a] §confortantur, alleuiantur somno, & confortatur lacertus mollificatus, & § non mingunt.

a B. fuerint adulti seu augumtati alleuiatur somnus & membrum mollificatum augumentatũ fuerit, tunc

De cura. *Cap. 16.*

CVra eorum est cura eius, qui habet mollificationem uesicæ, & distillationem urinę, & inuoluntariam ipsius emissionem, & ꝓprie medicamen de myrob. cum enula & storace. Et de unguentis oleum de ben est ultimum. Et cum hoc oportet, ut dormiant & alleuiectur cibus, ut alleuietur eorum somnus: & non bibant aquam plurimam: & commoueant seipsos ad mingendum. Et fortasse est aliquis eorum, qui imaginatur quasi uocet eum uirtus expulsiua, & sensibilis ad mingendum, dum ipse dormit, quoniam conueniens est locus ad hoc, ut in eo mingatur, & consuescit illud: quòd si locus ille fuerit inuentus, [a] §curetur § cursu latrinæ & cursu cloacæ & tecturæ tegentis, [b] §deinde§ elaboret adeo, donec alteret ipsum, & fabricet in ipso oratorium & habitationes alias, & figetur illud in imaginatione sua: quumq; desiderat peruenire ad illum locum, deinde rememoratur in imaginatione sua, quòd est alteratus ab eo, quod fuit in ipso, tunc [c] § abstergit uirtus uoluntaria eius illud spatium occultum non famosum. § & accidit ei in somnis ut stet statione aliqua cum [d] §inobedientia § uirtutis expulsiuæ: quare non moratur quin excitetur. Et de illis quidem, quæ experta sunt ad illos, est id, quod recipit glandium, thuris, myrrhæ omnium partes æquales, quæ omnia decoquantur cum uino quantitatis. ℥. iij. usquequo redeat. ℥. j. & coletur, & potetur cum pondere. ʒ. j. olei myrtini. Et existimauerunt quidam quòd quando exsiccantur renes leporis, & sumitur de eis pars. j. & sem. anethi pars. j. & pyrethri, & sem. apij amborum an. pars. s. & est dosis eorum pondus. ʒ. ii. & s. in ℥. j. aquæ frigidæ, est ualde iuuatiuum ad illud. Et confert ei cerebrum leporis [e] § nutritum § cum uino. Et conferunt ei troch. facti ex massa, in qua posita est uirtus fimi columbi, cum aqua frigida: sunt enim ultimi: [f] § Aut ex uino in ieiunio quum est infrigidatum. § Et quandoque conferunt ei clysteria cum medicinis retinentibus urinam, & iniectio earum in uesica.

a B. curret

b —— B.

c B. abstinet seu auara fit uirtus uoluntaria ab illa liberalitate i rinatione facili non sensata

e B. Alia litera. xquisitione

e B. Alia litera. siluestris

f B. myrrha cũ uino super ieiunium & est sanitas eius.

De diabete. *Cap. 17.*

EST ut egrediatur aqua sicut bibitur in tempore breui. Et proportio quidem huius ægritudinis ad ebibita, & ad membra sua, est proportio lubricitatis stomachi, & intestinorum ad comesta: & sunt ei in græco alia nomina, quàm diabetes, dicitur quandoque dipsacos, & cadumis: & nominatur arabice circuitus, & [a] §rota molendini, § & lubricitas renum. Et dixerunt quidam, hoc accidēs accidit subito, quoniam est res naturalis non cum uoluntate facta: & lubricitas intestinorum paulatim, quoniam illic est sensus, & uoluntas: & iste sermo est non conueniens. & habens quidem [b] § ægritudinem meatuum & transitus § sitit: quare bibit, & non satiatur, imò mingit, sicut bibit, non ualens retinere penitus. Et causa quidem diabetis est dispositio renum: aut propter debilitatem accidentem, & dilatationem, & apertionem orificiorum meatus; quare non adunatur tanta hora, qua figatur aquositas in renibus. Et quandoque fit illud ex frigore dominante [c] §corpori aut renibus. § Et quandoque facit illud potus aquæ frigidæ, aut obsessio uehemens frigoris in totum penetrantis, aut propter uehementiam attractiuæ propter uirtutem calidam innaturalem cum materia, aut absque materia, & est illud, quod est plurimum; quare renes attrahunt ab hepate ultra quàm illud, quod tolerāt: quare expellunt illud, deinde attrahunt ab hepate, & hepar ab eis quæ sunt ante ipsum: non ergo cessat illic attractio continua aquositatis, & expulsio: & tu scis quòd quando expellitur illud, quod currit, quandoque perducit ad liquefactionem & ad ethicam propter multitudinem attractionis humiditatis ex corpore, & quia prohibetur ab eo, quod oportet ipsum recipere de superfluitate humiditatis per potum aquæ. Et tu quidem scis, & cognoscis signa eorum, quæ dicta sunt, & lecta usque ad hanc horam.

a B. aldulab

b B. eam ægritudinem

c B. Alia litera. sup corpus aut super hepar

ANNOT.

Affectus quem diabetem uocant, symptoma esse in excretis & retentis testatur Gal. lib. de diff. sympt. Sequitur uerò id symptoma aliud, offensam. s. renum actionem, hæc uerò morbo succedit. Ambigat autem hic quispiam, primum quidem, quæ nam renum actio offendatur. secundo an etiam uesicæ offensio dici posit. Sanè Gal. 6. de aff. loc. attrahendi & retinendi uim in diabete oblædi ait, quod & Paulus lib. 3. Idem tamen primo de crisibus, & retentricis & alteratricis & uitium esse affirmat. Quod ad secundum uerò attinet, idem Gal. & iam citatis locis, & passim alibi, renum hoc malum esse asserit. Videtur tamen id inter uesicæ affectus numerandum, quum urinæ contentio & expulsio huius sint particulæ actiones. Huic rei astipulari Aui. uidetur, qui in superioribus, quum de renum affectibus ageret, de hoc nihil. Verùm breuibus, ut his satisfaciamus. sunt in diabete læsæ naturales renum actiones omnes, & attractrix deprauata, quum magis attrahant quàm opportunum sit; & retentrix, quum statim quod attractum est, dimittant. unde & actio expellendi huic contraria augetur. uidetur etiam oblæsa alteratrix, quum ob paucam ad renes moram talis ferè potio redꝺatur, qualis est hausta. propriè tamen alterarix hæc renum facultas læsa non est, si probè aduertas, quum non alterentur

Cap. ult.

Cap. 2.

Cap. 45. Cap. 12

alterentur quæ epota sunt, quia non continentur, alterã da alioqui si per debitum tempus seruarentur. id quod in causa fuisse arbitramur, cur Gal. 6. de loc. aff. de alteratrice non meminerit. Adde quòd uis hæc potiones alterandi non renum, sed ipsius est iecoris, ita ut non satis proprie lædi renum alteratio dici uideatur in diabete, quamuis, ut iam dicebamus, immutata fere ea excernãtur, quæ epota sunt. Et si uerò, quod in secunda dubitatione dicebatur, excernendæ urinæ actio uesicæ est; non tamen frequentior hæc mictio eius uitium sequitur, sed renum. imò uesica suo probè munere fungitur, quum materiæ copia aggrauata, ex naturali instituto id quod grauat, excernat. Vitium uerò in renibus est ipsis, ut diximus. Quamuis etiã Auic. dum de renum affectibus ageret, nihil de hoc meminerit; fatetur tamẽ hic eius causam affectum esse renum. seruauitq; is de diabete ad hũc locũ tractationẽ, q. de urinæ excretionibus hic agitur. Quod superest de huius affectus natura & curatione de qua in sequenti capite, adi Aetium lib. 11. Trallianus lib. 9. Paulus lib. 3. Vide & quæ Gal. 6. de loc. aff. & Actuarium 1. de caus. urinarum.

Cap. 8.

Cap. 1. Cap. 8. Cap. 45. Cap. 2. Cap. 4.

De cura. Cap. 18.

Diabetes quidem quum accidit, plurimum accidit ex caliditate ignea, quapropter plurimum curationis eius est infrigidatio, & humectatio cum fructibus, & oleribus, & robub frigidis de illis, quæ non prouocant: sicut sunt lactuca, & papauer, & quiescere in aere frigido humido: & sedere in tina aquæ frigidæ tã diu, donec[a] ¦fortasse congeletur,¦ & sedetur sitis eius, & infrigidentur renes, & fortes fiant lacerti eorum. Et confert in ea odorare camphoram & nenufar & similia de redolentibus frigidis. Et de illis, quæ ualent ad hoc, est dormire. & occupatio à siti [b] †¦ ¦ est regimen antecedens, quare oportet ut[c] ¦occupetur, saltem¦ sumendo in potu superfluitatem aquę. Et melius illo est, ut sumat in potu aquam frigidam ualde, deinde euomat eam, & iteretur istud in eo. Et oportet, ut conuertatur aquositas à renibus cum uomitu, & sudore forti. Et stupefactio partis alchatim, est ex eis, quæ conferunt per dormitationem uirtutis ab inobedientia [d] ¦aquæ¦ & defectu eius ab attractione iterum. Et de illis, quæ oportet ipsum deuitare, est labor dorsi, & assumptio diureticorum. Et lenificatio quidem naturæ confert eis, & si non cum alijs, saltem cum clysteribus temperatis, plures nanque eorum existunt siccæ naturæ. Et quandoque indigent phlebotomia in principijs ęgritudinis. Et de ebibitis iuuatiuis est lac, de quo extrahitur butyrum, acetosum, infrigidatum: & de ipso melius est illud, quod est magis spissum, & propriè, quod est ex lacte ouino. Et aqua cucurbitæ assatæ, & succus[e] ¦citru.¦ cum psyl. & aqua granati acetosi, & aqua mori, & aqua prunorum, & similia horum. Et sint potus huius generis, &[f] ¦eorum fractio cum¦ aqua quantum possibile est. Et rob menthæ confert eis ualde, & aqua ros. imò succi ros. [g] ¦ ℥. j. confert eis sedans sitim eorum, & dosis sit quantitas cotilę unius lactis. ¦ Et iterum aqua distillata ex lacte uaccino subtracto butyro, aut lacte ouino acetoso extracto buty. [h] †¦ ¦

a B. vehemẽter infrigidetur

b † B. Et regimen sitis

c B. intendatur

d B. vrinæ

e B. cucumeris

f B. Alia litera. bibatur ista absque

g B. in hora ei[9] conferunt eis & sedant sitim eorum & dosis ei[9] est quãtitas duarum cotylarum

h † B. confert eis & sedat sitim eorũ. & ex eis q̃ iuuãt eos secundũ q̃ dicitur est vt infundantur

Et de illis quæ nos experti sumus ad eos est, ut[i] ¦sumatur alfoca ex farina hordei: & quoties conturbatur, hoc est magis frigidum, quare¦ bibatur infrigidatum. Et de medicinis expertis sunt troc. de balaustijs secundum hunc modum. Recip. acatiæ pondus. ℨ. ij. rosa. ℨ. iij.[k] ¦boli ar. ℨ. iiij.¦ gummi. ℨ. j. dragacanthi. ℨ. s. bibatur cum mucillagine psyllij, & aqua frigida, & cum aqua cucur. Et iterum troch. de spodio cũ aqua cucum.[l] ¦aut citru. aut¦ cum aqua grana. Et iterum sumatur spodij, & terræ sigillatæ, & cancro. fluuialium adustorũ, ablutorum, omnium an. pars. j. & laccæ tertia partis. j. & seminis papaue. & seminis lactucæ amborum an. pars. j. & .s. aggregentur cum mucillagine psyllij, & informentur inde troch. & dosis eius sit sicut uides. Et de emplastris, illa, quæ fiunt ex medicinis, in quibus est infrigidatio & constrictio. Descriptio emplastri. Recipe [m] ¦atriplices¦ & capreolos uitis [n] ¦si inueniatur, & de oleo¦ malorum & cydo. & zarur aliquid aggregeẽ ad illa. Et similiter [o] ¦sula¦ & ribes, & agresta, & uirga past. & cortic. granatorum, permisceantur omnia permistione emplastri, & administrentur. Et de epithimatibus, illud, quod Recip. aca. ℨ. iiij. thuris. ℨ. ij. succi barbæ hircinæ, & laudani, & ramik. omnium an. ℨ. ij. gallarũ. ℨ. j. terantur, & conficiantur cũ aqua myrti humidæ, & liniatur cum eo. Et de clysteribus fortibus in hac ægritudine, est clystere bonum factum cum lacte, de quo extractum est butyrum, & cum succis frigidis stipticis prædictis in emplastris. Et quandoque fit enema cum [p] ¦clysteribus lenibus, sicut, quæ fiunt ex fœnugręco.¦ & oleo de cucurbita, & oleo amigdalino. Cibi autem eorum sunt illi, qui non sunt uelocis cõuersionis propter suam subtilitatem ad cholerã: aut propter suam subtilitatem & paucitatem, ita quòd fiant uapor, & resoluantur, & exsiccent egestionem. Et eius quidem exsiccatio quandoque fit per conuersionem aquositatis ab intestinis ad renes, imò si est subtilis, resoluitur aquositas eius, ita quòd non aggregatur ex eo plurimum urinæ: & est associatus lenitati naturæ, quare est bonus. Nam melior res dispositionis ciborum, quos sumere præcipiuntur, est ut sint tales, quatenus comitetur eos lenitas naturæ, & confractio sitis. Et de illis, quæ ipsis conferunt, sunt sorbitiones de candarusi, & aqua Kisch hordei, & almususat & alellemech. Et quandoque ponitur cum eis, quod [q] ¦permutet¦ constrictionem. [r] ¦quam ipsi faciunt naturæ¦ & [s] ¦alesfidabegi plurima: & pinguedines carnium¦ animalium, & gallina pinguis. Et de pedibus, pedes uaccini, & pisces recentes cum [t] ¦acceto præparati¦ si securitas adest de eorum siti. Et lac ouinum decoctum cum aqua, donec aqua cõsumatur, & aliquid de lacte, omnia illa conferunt eis. Et oportet ut à fructibus custodiatur, in quibus est infrigidatio, & stipticitas cum prouocatione, sicut sunt cydonia. Factum autem à frigiditate, qui cum hoc non euacuatur à siti, & cuius pręsentia non accidit nobis, retulit quidam sapiẽtum antiquorum, & dixerunt, oportet ut sit subtilitas ad sedandam sitim eius: deinde soluatur cum clysteribus aliquoties, postea soluatur cũ pilulis de aloe. xj. numero, quarum unaquæque sit sicut cicer, deinde dimitte eum tribus diebus, & iteretur regimen: deinde fac eum uomere super cibũ

tria oua in aceto die ac nocte, deinde sorbeantur

i B. fiat focha ex faria hordei & aqua lactis acetosi, de quo extractũ est butyrum collata post inspissatio nem lactis acetosi reiteretur factio foca multoties ex eo & coletur deinde administretur focha ex farina hordei, & quoties reiteratur hoc est magis frigidum &

k ——— B.

l ——— B.

m B. sauich

n B. Alia litera & si reperiunt ex floribus

o B. rosæ recentes

p B. lacte recenter mulcto

q B. prohibet

r ——— B.

s B. alasfidbegi at pluimæ pinguedinis cũ carnibus.

t B. acetosis præparati, aut non præparati cum acetosis

cum raphano: & quæ sunt eis similia: deinde calefiat corpus eius cum uentosis, & ponantur super ipsum euaporationes, & suffumigationes: & propriè extremitates eius. Et quãdoq; necesse est tibi ut utaris super ipsum medicinis rubificãtibus, deinde quiescat aliquibus diebus: deinde exercitetur cum equitatione æquali, & temperata fricatione, & propriè in extremitatibus eius: & in fine eius præcipiatur uti balneo calido, & bibat uinum odoriferum.

De multitudine urinæ. Cap. 19.

MVltitudo urinæ est secundum modos, de quibus est ille, qui fit secundum semitam diabetis, & non istius, cum quo est sitis tantum, imò illius, cum quo est sitis, quæ non satiatur, & egreditur aqua sicut bibitur. Et de illis est, cum quo est sitis, & nõ sunt dispositiones diabetis, & eius uirtus. Et de illis est, cum quo nõ est sitis, de qua sit curãdum. Et si est ardor & acuitas eius, tunc causa in ipso est acuitas urinæ, aut ulcera sicut sciuisti, [a]†§ §si non fuerint[b]†§ § illic causæ inuoluntariæ emissionis urinæ[c]§frigidæ.§[d]§Frigus enim§ prouocat multoties, propterea quòd constringit, & propterea quòd calefacit uentrem. Et illius quidem urina minoratur, cuius egestio multiplicatur, & subtiliatur. & illius, cuius siccatur egestio, multiplicatur urina. Et iam cognouisti ea, quæ continuantur in hoc cum illis, quæ prætererunt, & iam quidem præterijt curatio omnium illorum: & dicam hic iterũ curationes eius, quæ est ex frigore. Dico ergo quòd omnes medicinæ, quæ sunt ad coitum, calefacientes, iuuatiuæ sunt ei, qui habet multitudinẽ urinæ ex frigore: & sorbere oua sorbilia in ieiunio iuuatiuum est: & sumere genera lactis cocta. Et ex eis, quæ ipsis conferunt iterum est decoctio granorum myrti, & pirorum siccorum, & dactylorum[e]†§ § omni dic. ʒ.ij. in ieiunio. Et myrrha ẽ de medicinis bonis: & similiter almahaleb: & similiter cyperi, & thus, & similiter galanga, & similiter scoria ferri, & coriandrum. Descriptio medicaminis. Recipe casto.[f]†§ §& myrrhæ, & hasce, & cupularum glandium, & pyrethri omniũ an. partes æquales. fiant ex eis pilulæ cũ aqua myrti humidæ,[g]§de quo sumatur ad mensuram.§ ʒ.j. Clystere ad illud bonum, & confortat renes. Recipe succum[h]§alhasce§decoctum donec fiat fortis, & [i]§uitellum oui§ & adipem renis caprini: tollantur, & resoluantur omnia ista æqualiter, & aggregentur, & sumatur de lacte recenter mulcto, & butyri, & adipis gibbi cameli, & olei [k]§alcabet alcadra§partes æquales, quorum summa sit similis ei, quam sumpsisti in primis, & cõquassentur adinuicem, & fiat cum eis clystere.

a †B. &
b †B. tũc sunt Alia litera
c ——— B.
d B. Et frigus
e †B. bñ maturorum dulcium
f †B. costi
g B. & potus eius apud somnũ sit
h B. tribulorũ
i B. medullã arietum & testiculos eorum
k B. ab alcadra

ANNOT.

De frequenti mictu, non de copioso agit. nempe quãdo de pauca urina uerba antea fecit, & de multa simul docuit. Præsertim de illo hic affectu scribit, qui ex frigiditate prouenit, hoc est, qui resolutionem uesicæ sequitur; quanuis resolutio non à solo frigore, sed alijs pluribus causis pendeat, de qua re alibi est actum.

De mictu sanguinis, & saniei, & urina simili loturæ carnis, & capillorum, & de urinis extraneis, quæ sunt similes illis. Cap. 20.

SAnguis quidem purus, qui mingitur, aut est sanguis procedens ex membris, quæ sunt supra renes, & uesicam, sicut est hepar: aut ex corpore toto propter repletionem[a]§multam§superfluam; quare separatur continuitas uenarum secundum species tres notas, aut dimisionẽ consuetudinis, aut abscisionem membri, & reliqua, quæ sciuisti, aut secundum modum crisis, & mundificationem superfluitatum, aut obuiationem percussiuam, & saltum, & casum, & percussionem [b]§exprimentem§sanguinẽ, & similiter omne, qđ currit cursu eorum: & hoc secundum minus. aut est in partibus membrorum urinæ propter incisionem uenæ, aut apertionem eius, aut ipsius scissionem per percussionem, aut casum, aut uentositatem, aut frigus scindens cum [c]§detectione,§ aut propter corrosionem, & quandoque est generatio illius à tetano & spasmo fortibus. Et quandoque est species urinæ sanguineæ, propterea quòd liquefit carnositas rediens in sanguinẽ, aut propter uehementiam tenuitatis sanguinis in corpore. Hoc enim quum accidit, cum fortitudine renes attrahunt sanguinem plurimum, & sunt primo duæ intentiones in facilitate cursus sanguinis, quoniam currit cursu superfluitatis, & quoniam non est ei [d]§essentia, quare currit:§ Et secundo, est intẽtio una, & quum renes attrahunt cum fortitudine, expellunt illud ad uesicam. Mictus uerò sanguinis similis loturæ carnis fit, aut propter debilitatem digestionis, & discretionem in renibus, aut propter debilitatem earum in hepate. Mictus uero sanguinis permisti cum humoribus grossis, fit plurimum propter debilitatem renum. Et similiter mictus rei similis capillis: nam fortasse est causa eius debilitas digestionis renũ, & fortasse est causa eius debilitas digestionis uenarum. Et quandoque est longa ualde, quasi duobus palmis. Et quandoque est ad albedinem decliuis, & quandoque ad rubedinem; & non prolongatur nisi causa suæ generationis in inuolutionibus uenarum renum, aut aliorum. Et ex cibis grossis, & generibus lactis, & granis sicut fabis, & similibus: & non est in eius mictu de timore secũdum quod terretur cor per exitum eius, & facit timere. Mictus autem puris, & mictus sanguinis permisti puri quãdoque fit propter eruptionem aldubellet in membris superioribus, pulmonis, & pectoris, & hepatis, quemadmodum sciuisti totũ in loco suo: aut propter apostema eruptum in membris urinæ: aut propter ulcera in eis habentia pruritum: aut non habentia pruritum. Vrinæ uerò grossæ minguntur, aut causa: mundificationis, & crisis, & expulsionis, quam sequitur alleuiatio. Et quandoque fiunt propter multitudinem humorum grossorum, propter debilitatem digestionis. Vrinæ uerò pingues, facilis exitus, significant liquefactionem adipis. Et oportet ut redeamus in capitulo distinctionis ad sermonem nostrum in urina. Inquit Hipp. quum mingitur sanguis sine dolore, & est paucus, in horis quibusdam non est malum in eo: Quum autem perseuerat, tunc fortasse accidet febris & mictus puris.

a B. puram
b B. commouentem
c B. inspissatione
d B. spisitudo propter quam fit inobediens cursui

De

Aphor. 75. & 78
Cap. 3. Cap. 9.
Cap. 3. Cap. 2. 3.
Cap. 45.

ANNOT.

Plures hic affectus simul amplectitur. præsertim uerò de sanguinis mictu. de quo sane & Hipp. 4. aph. & Gal. 6. de loc. aff. & Aretæus 2. de acut. morb. & 2. de diuturnis. Aetius quoque lib. 11. plura de huius tum signis tum curatione scribit. de qua re & Paulus lib. 3. longè uerò fusius hic rem prosequitur.

De signis. Cap. 21.

MIctum sanguinis puri, qui est propter repletionem, & causas compares ei, significant causæ suæ, & signa causarum eius de illis, quæ sciuisti. Et ille, qui est propter apertionem uenarum, fit sine dolore: & est mundus, syncerus. Verùm sanguinis apertionis fit paulatim: & sanguinis eruptionis & fissionis fit plurimis, & [a] † § § in uesica quidem apertio, & eruptio, cum qua currat sanguis plurimus [b] § & § fit in renibus. Vesicæ enim aduenit aquositas colata: sanguinem uero nutrimenti recipit ex uenis paruis, in quibus uenit ad eam nutrimentum tantum, quare nõ est in ea sanguis exuberans: & ad renes quidem uenit sanguis plurimus cum aquositate: colatur ergo apud eos aquositas: & adueniunt ei uenæ magnæ, ex quibus membra alia nutrimentum sumunt, quare est sanguis illorum plus, quàm ille, quo indigent: quare est plurimus: Et uenæ eorum sunt nõ [c] § minutæ, § & neque sunt boni situs æqualis. Venæ uerò uesicæ sunt conseruatæ, non expositæ scissioni, & eruptioni cum situ suo. Et sanguis quidem ulcerum est cum dolore quodam. Et si est corrosio, est paulatim, ad nigredinem decliuis: & quandoque est cum eo foetor: & fit plurimũ eius post ægritudines: & multoties sunt cum eo cortices, & sanies, & pus, & [d] § resoluit illud § exitus sanguinis puri, & sicut sciuisti ex signis ulcerum, & signis eius, quod egreditur ex eis. Significant uerò liquefactiuum liquefactio: & quòd illud, quod mingitur de sanguine, est tenue sicut [e] § adustum, ac si ipsum sit abrasio libri. § Illum autem, qui est propter tenuitatem sanguinis corporis, significat illud, quod egreditur ex phlebotomia existens ualde tenue: & non associatur aliud signum. Locus autem saniei, & [f] § doloris § cognoscitur [g] § etiã § per dolorẽ si fuerit dolor: & cognoscitur per signa ægritudinum in quibuscunque membris existant, sicut per signa apostematis, aut aldubellati, aut ulceris, aut repletionis, & cognoscitur ex uia commistionis: nam quanto magis est altior, tanto est uehementioris permistionis: [h] § § & quanto plus est inferior, tanto est uehementioris separationis illo. Et illum quidem, qui fit propter causas uicinas uirgæ, antecedit urina, & elongatus à uirga postponitur ab urina, aut permiscetur ei uehementer. Similis autem loturæ carnis, est significatiuus debilitatis renum, aut hepatis. Illa quidem, quæ est ex renibus, est uehementioris albedinis, & ad grossitudinem declinans: & hepatica est magis trahens ad rubedinem, & subtilior, & similior sanguini: & [i] § significent apostema illius, & saniei urina, & signa apostematis nota § secundum membrum unũquodque, & comitantia febris. Et ille, qui est purulentus egrediens ab apostemate, est plurimus subito, & non perducit ad excoriationem, & ulcerationem & nocumentum: & ille, qui est ex ulceribus est paucus, & [k] § separatur § & quandoque corrumpit incessum suum [l] § cum sanie & pure. § Et cum illa, quæ de istis expulsionibus est cretica, est alleuiatio & fortitudo, & est subito. Et illa, quæ fit causa repletionis, aut causa dimissionis exercitij, aut abscisionis membri, quandoque habet periodos.

a † B. non est
b B. sicut
c B. nõ sint fortes
d B. intermediat vel interponitur ad illud
e B. adurens, & sicut resudãs ex chubab. i. ex carne incisa quæ assatur super pruna
f B. sanguinis
g —— B.
h B. cum urina
i B. significatur super apostemosum ex hac & ex vrina saniei cum signis apostematis notis.
k B. cũ interuallo
l B. & facit í cõ saniem

De curatione. Cap. 2.

FActi quidem à repletione, & quæ cum ea dicuntur, iam sciuisti curationes in principijs uniuersalibus, & quæ sunt postea. De facto uero ab ulceribus iam sciuisti quòd curatio eius est curatio ulcerum, & corrosionis. Et iam ostendi tibi omnia illa in loco suo. Et cura debilitatis digestionis in renibus, & hepate, & liquefactionis, & tenuitatis humorum, totum est ex illis, quę sciuisti. Et scias quòd cretici, & eius, qui est secundum semitam expulsionis, non est retentio necessaria. Quum ergo indiges phlebotomia, tunc magis confert saphenæ, quàm basilicæ. Et subtilia cibum post phlebotomiam. Et non approximes stipticis, sicut est cibus factus cum sumach, nisi postquam urina significat mundificationem. Stiptica enim congelant, [a] § quod inuiscatum est, § & constringit, quare quandoque reuertitur aquositas ad posteriora, & in eo est timor, & similiter acetosa. Mictus autem capillorum indiget ut in ipso administrentur subtiliatiua, incisiua, ex diureticis, & medicinis ad lapidem: & ut sit cibus humectans humectatione [b] § abundanti. § Et curatio, quam nunc oportet me dicere, est curatio mictus sanguinis, qui est causa separationis continuitatis in uenis. Et curationes quidem communes inter illum, qui est causa uesicæ, & renum, sunt infrigidatio, & constrictio cum medicinis, quarum plures diximus in capitulo fluxus sanguinis menstrui, cum [c] § stupefacientibus, § ut faciant penetrare medicinas, & ut tu antecedas cum attractione sanguinis ad [d] § posteriora § cum uentosis, & phlebotomia subtili pauca ex basilica, & acceptione ciborum ingrossantium sanguinẽ & infrigidantium ipsum, & quiete, & tranquillitate, & constrictione membrorum extremorum: Et oportet ut dimittat coitum omnino. Et oportet ut administres tinas, in quibus decocta sunt stiptica, & ex lentibus excorticatis, & ex corticibus granatorum, & cydonijs, & piris, & gallis, & uirga pastoris, & similibus. Et de medicinis fortibus in retẽtione eius sunt [e] § alhasce § & serratura ligni alnabach, & radix centaureæ maioris & grana pœoniæ: Et de epithimatibus [f] § radices raphani, & siliquæ nabatiæ, & siliquæ § spinæ, & sumach, & radix pruni syluestris, & corticis granatorum, de quibus fiat epichima, cum aqua ribes, aut agrestę, & succi ros. Et semperuiua sola est epithima bonum, & propriè radix eius cum dragacãtho, & aliquo succorum stipticorum. Et ex linimentis in dorso, & pectine sunt myrrha, & atramentum, & gallæ, & chartæ combustæ, & acacia. Et de illis, quæ bibuntur, est troch. qui recip. balaustiarum, & sanguinis draconis amborum an. 3. j. Et de fortibus, & quæ necessaria sunt in mictu sanguinis ex uesica facto, est troch. huiusmodi. Recip. alumi-

a B. sanguinem congelatum
b B. naturali
c B. diureticis
d B. cõtrarium.
e B. hasech. i. tribuli
f B. radix rubeę & charnub nabathi & charnub

nis iameni,& balaustiarum, & sanguinis draconis omnium an. ʒ. j. dragacāthi. ʒ. ij. & gummi, ʒ. s. detur in potu in uino pontico [g] §dulci:§ & succo portulacæ; & quod est sub illo, & magis incolume est illud, quod recipit dragacanthi, & seminis papaueris, & terræ sigillatæ, & succi barbæ hircinæ, & gummi prunorum nigri, & karabe, omnium partes æquales, & dosis eius sit à duabus ʒ. usque ad iij. Et iterum radicis semperuiuæ, & Karabe amborum an. pars j. [h] §folij§ pars s. aluminis iameni sexta partis unius, boli arm. pars. j. & s. & dosis eius est usque ad aureum medium in quibusdam succis stipticis: & quandoque ponuntur in eis stupefacientia, sicut est hæc descriptio. Recip. croci, & granorum alharmel, & granorum maluæ syluestris, & opij omnium. an. ʒ. ij. amigdalas mundatas. iij. & s. numero, de quo sumatur ad [i] §nucis§ magnitudinem. Et iterum corticis radicis mandragoræ assati, & anisi assati, & granorum [k] §pini§ assatorum, omniū an. ʒ. iij. papaueris nigri. ʒ. xij. conficiantur cum uino, de quo sumatur pondus ʒ. ij. Et iterum suffuf cornu ceruini adusti, & dragacanthi partes sumantur æquales, & fiat suffuf cum rob myrti. Et iterum medicamen, quod antiqui laudauerunt, est, seminis [l] §almugath§ mundati grana xxx. grana pini xij. numero amigdalæ amaræ excorticatæ. vij. numero, seminis maluæ. ʒ. iij. sit dosis eius ʒ. j. in ieiunio, Illud uerò quod uesicæ proprium est, est ut ponatur medicinæ, quæ ebibuntur fortiores: & diuretica in ea fortiora iterum. Et de illis, quibus iuuamentum fit iterum, est, ut emplastretur cum spongia infusa in aceto, quæ ponatur in omnibus lateribus eius, & in duobus emunctorijs, & alijs, Et ut administrētur medicinæ in ea iniectæ cum succis, sicut est succus arnoglossæ, & succus [m] §albatat,§ & succus portul. Et de medicinis, trochisc. [n] §anethi§ prædictus, & troch. de stupefacientibus prædictis. Et cornu cerui adustum, & Karabe, & [o] §seminis cannabis§ & gummi, & gallæ, & succus barbæ hircinæ, & balaustiæ, & aliquantulum [p] §anethi, § & plumbum adustum ablutum; & uirtus de stupefacientibus opiatis, & quæ cum hyusquiamo sunt confecta. Et de regimine retentionis cursus sanguinis uesicæ, est positio uentosarum super ilia, & anchas, & pectinem; illud enim retinet sanguinē. Deinde adhibeatur regimen eius, quòd [q] §inuiscatur§ secundum quod dictum est. Et de cibis est panis tritus in lacte, & ex quo butyrum est extractum, & cibus conditus cum granatis, & cibus factus cum sumach. Et si uirtus fuerit debilis, confortetur cum iure stipticorum confortato cum carne contrita, & cibetur cum alesfidabegi, & ex cubegi, & perdicibus masculis, & turturibus, cum aceto cōditis, & cum aqua agrestæ, & granorum granatorum, & lacte decocto, & similibus illis. Et si non fuerit excusatio à uino propter casum uirtutis, aut uehementiam desiderij, tunc detur ponticum grossum nigrum. Quumq; sanatur ille, qui mingit sanguinē aut saniem, tunc bibat illud, quod est permistum, ut abstergat, & prouocet & non retineatur urina omnino, & redeat ægritudo.

g B. Alia litera non dulci.
h B. hematites.
i B. grani pineę maioris.
k B. Alia litera vel seminū apij
l B. Alia litera. sem. cucumeris longi
m B. albathbat
n B. aluminis
o B. hæmatites
p B. aluminis
q B. est sanguis coagulatus

Fen vigesima

De dispositionibus generationis masculorum, quæ est duorum tractatuum.

Tractatus primus

De membris uirilibus & coitu.

De anatomia testiculorum, & uasorum spermatis. Cap. I.

Vblimis deus creauit duos testiculos, sicut sciuisti, qui sūt membra principalia, in quibus generatur sperma ex humiditate delata ad eos in uenis, quæ est quasi supfluitas cibi quarti in corpore toto. Et est sanguis magis digestus, & magis subtilis. Commouetur enim in eis per spiritum: & in meatibus, qui ueniunt ad duo oua de uenis pulsatilibus, & quietis plurimum ramificatis ex uena pulsatili, & uena quieta, quæ sunt duæ radices, ramificatione plurimorum anfractuum, & inuolutionum, [a] §quæ tandiu ramificantur, donec incisio tua, quam in una illarum duarū facis, sit similis incisioni tuæ, quam facis§ in pluribus uenis propter multitudinem orificiorū, quæ apparent: deinde effunditur ab eis in uasis spermatis, quæ dicemus, ad uirgam, & proijcitur in commistione cum muliere, quæ est coitus naturalis, ad matricem, cui obuiat matricis orificium cum apertione, & attractione ultima quum conueniūt [b] §duo pares§ simul. Et testiculi quidem duo creati sunt, Et est substantia oui ex membro glandoso, albæ carnis, quæ est res magis similis carni mā millæ, & asimilat sanguinē, qui effunditur in ipso cum colore suo, quare albificatur: & propriè propter illud, quod commouetur in ipso de aereitate, & propter spiritum. Et meatus quidem, in quo ueniunt uenæ ad testiculos, est ex siphac maiore, quod est super [c] §femur. § Sed panniculi, qui tegit arterias, & uenas uenientes ad testiculos, origo, ē ex siphac maiore, sicut sciuisti in loco suo. Et [d] §similiter§ continuatur etiam cum panniculo nuchæ, & descendit super illud, quod descēdit de uenis, & suspensorijs in partibus inguinū ad duos testiculos: quare generatur ex eo [e] §meatus§ penetrans: & panniculi tegentis illud, quod penetrat in barbaki inguinis generatio est ex eo. Et tu iam sciuisti in anatomia uenarum, quòd ad ouum sinistrum uenit uena alia ab illa, quæ uenit ad dextrū cum nutrimento. Et quòd illa, quæ uenit ad dextrum effundit ad ipsum sanguinē magis digestū, & magis mundificatum ab aquositate. Et ouum quidem dextrum in pluribus hominibus, est fortius quàm sinistrum, nisi in illo, qui est in iudicio [f] §lassitudinis. § Vasa autem spermatis incipiunt, sicut barbaki, existente in unoquoque ouo barbaki uno: quasi ipse sit separatus ex eo, non ab ipso generatus, licèt sit contingens adhærens. Et dilatatur unumquodque eorum prope ouum dilatatione, quę habet quantitatem sensatam: deinde incipit constringi, quamuis [g] §ramificentur§ propriè in mulieribus uice altera apud [h] §statum§ suum:

a B. & ramorū, ita ut fit incisio tua in una illarum uēnarū similis incisioni factæ
b B. Alia litera. duæ expulsiones
c B. pectinem
d B. Alia litera illud
e B. barbachi
f B. alhaser. i. in iudicio illorum quorum pars sinistra ē fortior & agilior
g B. dilatetur
h B. finem

suum: & ista uasa ascendunt in primis, deinde declinant ad collum uesicæ sub meatu urinæ. Virga uerò est membrum instrumentale, generatum ex membris singularibus, ligamentalibus, & neruosis, & uenosis, & carnosis. Et principium originis eius est corpus ortum ex[i] ꝫcarneꝫ pectinis, ligamentale, plurimæ concauitatis, latæ: quamuis sit generatum in pluribus coopertum, & ideo quòd ipsum repletur uentositate fit erectio. Et currunt sub hoc corpore arteriæ plures: dilatatæ supra hoc, quod conuenit quantitati huius membri. Et aduenīūt ei nerui ex spondilibus caudæ, licèt non plurimum sint submersi in substantia eius. Et ipsi non sunt nisi nerui, quorum substantia est ligamentalis, priuati sensu. Et nerui, ex quibus erigitur apud Gal. alij sunt à neruis mollificatiuis, ex quibus mollificatur. Et tu quidem iam sciuisti lacertos proprios uirgæ in cap. lacertorum. Et in uirga sunt meatus tres, scilicet meatus urinæ, & meatus spermatis, & meatus alguadi. Et scias quòd uirgæ aduenit uirtus erectionis, & uentositas à corde, & aduenit ei sensus ex cerebro, & nucha: & aduenit ei sanguis æqualis, & desiderium ex hepate. Et desiderium naturale quandoque fit ei[k] ꝫcausaꝫ renum, & apud me principium eius est ex corde.

i B. Alia litera. esse.

k B. propter cōmunitatem.

ANNOT.

Habes de testium & genitalium partium fabrica ex Gal. plura lib. 14. de usu par. Quod ad usum attinet, Aemulatur primis statim uerbis Gal. qui testes principalia esse seminis generandi membra paßim tenet, præsertimque lib. 1. de semine aduersus id quod Arist. 1. de generat. animal. scripserat, de qua re & alibi diximus. Sustinet tamen Auerroes Arist. sententiam, tum eo 1. de generat. animal. tum 2. Coll. At, quamuis & Galeni & medicorum rationes improbandæ omnino non sint: certum nempe est, testes semini generando facere, atque id pluribus à Gal. dißertum est; licebit tamen (ni fallimur) Arist. quoq; tueri, cuius profectò rationes spernendæ nō sunt. Si certè seminis (ut alia prætereàm) gratia testes necessarij sunt, cur non animalia omnia testes habētꝰ Atqui respondebit quispiam id quod Iosephus Parpallionus Nouariensis multæ uir eruditionis solet interdum respondere, habere animalia omnia semen excernentia, uel testes, uel quid proportione testibus respondens. id quod sanè ire fortasse inficias philosophus non poßet. Videtur tamē res ita se habere, si modo animalia aliqua sine testibus semen emittentia reperire est, id quod Gal. non negat, non esse testes seminis gratia necessarios; quā uis, in quibus testes sunt, id fateri oporteat: quod quidem doctißimus Auerroes intellexisse uidetur, dicens semini, ut semen est, non esse opus testibus; sed tantum ut ipsum ab animali emanat quod habet testes. ita quidem, ut in animalibus testes habentibus seminis gratia ipsi necessarij sint, non autem in omnibus planè semen habentibus adesse illos oporteat. Nō ergo prorsum friuola philosophi ratio uidetur. At uerò de materia, ex qua semen fiat, et de loco, ex quo ea subministretur rursum cōtrouersia est. Ait Auic. gigni semē ex humiditate, quæ quasi superfluitas est quædam cibi quarti in toto corpore; ita ut ex sanguine concoctionem adepto in uenis, & ex uniuerso corpore profluente semen fiat. At contra Arist. 1. de gener. animal. & si semen excrementum esse ultimi alimenti confitetur; non tamen à toto corpore manare assentitur, quin proposita ex professo hac in primo de generat. animal. quæstione, sententiam eam infringit. Plato quoque in Timæo non ex toto quidem corpore, sed ex capite fluere semen existimat. cui aßentiri Hipp. uidetur tum lib. de aere, aquis, & loc. & lib. de genitura, quibus locis fœcunditatem adimi existimat sectis tum uenis tū arterijs, quæ secundum aures sunt; tum alibi, Venerem dicens in capitis affectibus conferre, qui à pituita. Cæterum, quidquid de horum scriptorum authoritatibus, sentiendum sit, (de qua sanè re Fernelius uir doctißimus pulchre admodum disserit lib. physiologiæ 7.) arridet nobis, id quod familiaris noster Claudius Alauenus bonarum uir literarum sentit. Et si semen à toto corpore, hoc est minimis quibusque particulis profluere fortasse non potest; ex omni tamen corporis regione manare; quum id ex sanguine fiat, qui undecunque & ex supernis, & ex infernis corporis partibus aduocari ad testes potest: siue attractrice quadam testium ui allectum, seu etiam spirituum confluxum sequens. De hac tamen re alij iudicent. Tu uide et Auicennā 15. de natura animal. Vide & quæ in sequentib. quum de causis seminis agit.

Cap. 10. & deinceps.

Cap. 15. Cap. 4.

Cap. 10.

Cap. 19.

Cap. 17.

Cap. 8.

Cap. 2.

2 Et scias quòd uirgæ, &c. Dubitare hic licet, qua nam ui & quo nam appetitu coles intumescat, & ad Venerem paretur: naturaline, an animali, an uitali: Gal. 6. de loc. aff. animal ad coitum naturali facultate promoueri ait, quod & 2. de placit. Hipp. & Plat. affirmat, concupiscentiæ initium in iecore statuens. At contra, quum naturalis appetitus Aristotelis sententia 1. phys sine sensu sit, hic uerò summam uoluptatem coniunctam habet, quæ cum sensu est, eodem teste 1. de partib. animal. non uidetur naturalis appetentia hæc, sed animalis & ad uoluntariam facultatem pertinens: quū sensuum, imaginationis, & motionis ad hāc actiones cōfluant; quarum initium Gal. in cerebro statuit. Imò, quū operatio hæc non nisi spirituum ui & copia obeatur, qui per arterias ad testes ipsos feruntur; non ad animalem solum, sed etiam ad uitalem uim uidetur referenda. Cæterum, breuibus. Nostra quidem sententia, neque planè naturalis, neque animalis Veneris appetentia est; sed ex utraque permista actio. neque ipse coeundi actus ab animali dumtaxat, & naturali, sed etiam à uitali facultate adiuuatur. Videmus animalia non sola seminis uel acrimonia uel multitudine, sed ipsa etiam imaginatione ad Venerem stimulari. Concurrit ad ipsum coitū non neruorum solùm & uenarum, sed etiam arteriarum actio. erigitur nempe ex spiritibus per arterias effusis, Galeno teste & 6. de loc. aff. & lib. de motib. obsc. & manif. Quare probè author noster uim erectionis, & spiritus à corde proficisci ait; à cerebro sensus; & sanguinem, hoc est materiam ex qua seminis & appetentiæ initium est, ex iecore.

Cap. 5.

Cap. 4.

Text. 81.

Cap. 1.

De causis erectionis. Cap. 2.

Erectio accidit[a] ꝫquandoque ꝫ propter tensionem[b] ꝫcannæ concauæ, ꝫ & quæ sequuntur[c] ꝫeam dilatatæ, & prolongatæ ꝫ propter illud, quod effunditur ad ipsam de uētositate forti, quàm defert spiritus desideratiuus, spissus, cum quo incedit sanguis plurimus, & spiritus grossus. Et propter illud accidit quum somnus est, ex calefactione arteriarum, quæ sunt in mēbris spermatis, & attractione uentositatis, & spiritus, & sanguinis ad ipsam, ut erigatur. Et de illis, quæ adiuuant ad hanc erectionem, est omne, in quo est humiditas extranea præparata ad hoc, ut conuertatur in uentositatē;[d] ꝫ& est non facile: non enim potestꝫ digestio prima conuertere eam in uentositatem,

a —— B.
b B. nerui concaui
c B. latitudinaliter & longitudinaliter
d B. præparatione non facili, & non

sitatem, & finire illud, quod ex ea [e] resoluit in uētositatem [f] † resolutione ueloci, imò figitur usque ad digestionem tertiam: illic enim inflatur. & usus coitus confortat hoc membrum, & facit ipsum lacertosum, & ingrossat ipsum: & dimisio eius liquefacit, & arefacit. Operatio nanque quemadmodum dixit Hip. ingrossat, & operationis eius dimisio, liquefacit. Et causa quidē desiderij, & motus eius, aut est meditatiua, aut est pp multitudinē uētositatis in sanguine, ex quo generatur spma, & ex quo nutritur instrumentū uirgæ; quare inflatur, & erigitur, & fit propter illud, quod mouetur ex desiderio propter præparationem membri ad illud: [g] † quoniam tensio facit accidere mordicationem. Et iterum quum congregatur sperma in membris coitus, & multiplicatur [h] inquisitio separationis eius mouentur materiæ in ipsis. Et quandoque fit erectio propter mordicationem materiæ [i] stantis in glandulis, positis in duobus lateribus orificij uesicæ, aut materiei tenuis subtilis uenientis ad eam ex renibus; sicut fit propter motū spermatis ipsius, quum acuitur, & multiplicatur & mordicat. [k] †

e B. conuertit
f † B. & resolue ipsam
g † B. &
h B. inquirit separationem ex ipsis &
i B. Alia litera. incedentis
k † B. & tensionem facit

ANNOT.

Habes de hac re nonnulla ex Gal. 6. de loc. aff. & lib. de motib. obscur. & manif. Item & 14. de usu part.

Cap. 5. Cap. 4. Cap. 9. & 11.

De causis spermatis. *Cap. 3.*

SPerma ē superfluitas digestionis quartę, quæ fit quum dispartitur cibus in membris, resudando à uenis, tertia digestione iam expleta. Et est de summa humiditatis proximæ coagulationi, ex qua nutriuntur membra [a] dura ut pote uenæ, & arteriæ, & similia illis. Et quandoque reperitur de ea plurimum [b] retentum in uenis, ad quod iam præcesit digestio quarta, & remansit ut nutriantur ipso uenæ: aut peruenit ad membra homogenea, & nutriūtur ea præter quòd necessaria sit magna alteratio illius: & propter illud prouenit sperma ex eo. [c] † Et apud Gal. quidem, & medicos, masculo & fœminæ simul sunt duo semina, de quibus ambobus dicitur nomen spermatis, non communitate nominis tantùm, sed uniuocè. Et in unoquoq; duorū seminū est uirtus formandi, & [d] informandi simul. Verū semen masculinum est fortius in uirtute à qua est inceptio formationis iussu dei. Et semē fœmininum est plurimum in uirtute a qua est principiū [e] informationis. Et sperma quidem masculi expellitur [f] prope matricem etiam: quare deglutit ipsum os matricis attractione uehementi. Et sperma quidem mulieris expellitur [g] intra matricem eius in uasis & uenis ad locum conceptionis. Sapientum uerò [h] medicorum quum intentio comprehenditur, est [i] comprehensio quòd in spermate masculi est principiū formationis: & quòd in spermate fœminæ est principium [k] informationis in re propria. [l] † Virtus enim formatiua in spermate masculi intendit in formādo ad similitudinem eius, a quo separatum est, nisi sit aliquid, quod impediat, & prohibeat. Et uirtus informatiua in spermate mulieris intendit in recipiendo formam, ad hoc quod recipiat eam secundum similitudinem eius, à quo separatum est. Et

a B radicalia
b B. sparsum
c † B. ad ipsos.
d B. uirtus recipiendi formam
e B. Alia litera. recipiēdi formā
f B. Alia litera. in concauitate matricis Alia litera prope os matricis
g B. ab interiori matricis ex Alia litera ab exteriori parte matricis ex
h B. philosophorum
i B. conclusio
k B. recipiendi formam
l † B. ipsius

nomen quidem spermatis quum de eis duobus dicitur, est per communitatem nominis, ut componatur intentio aggregans rem distinctam in intētione. Nā in intentione, qua nominatur expulsio uiri spermatica, nō nominatur expulsio fœminæ spermatica. Et uerè quidem. Nam sperma uiri est calidum, digestum, spissum. Et sperma fœminæ est genus sanguinis menstrui, digestum parumper, & conuersum parum: & nō elongatur à [m] uirtute sanguinea elōgatione spermatis uiri. Et propter hoc asimilauerunt ipsum philosophi antecedentes menstruo. Et dixerūt quòd sperma masculi, quando permiscetur, operatur cum uirtute: & non est [n] alicui parti eius plurimus introitus in [o] rectificando particularitatem corporis infantis. illud enim est spermatis mulieris & sanguinis menstrui. Imò plurimum studij sui est in [p] particularitate spiritus infantis: & nō est nisi sicut coagulum agens in lacte. Sperma autem mulieris est fundamentum [q] particularitatis corporis infantis. Et unumquodque amborum exuberare facit, quod generat sanguinem calidum & humidum. [r] † Cognitio uerò certitudinis unius harum duarum intentionum pertinet ad scientiam naturalē: & nō nocet medico ignorātia eius. Et nos quidem iam exposuimus dispositionē in ea in libris nostris radicalibus. Et Hip. quidem dixit in suis intentionibus, quòd plurimum materiei spermatis est ex cerebro: & quòd descendit ex duabus uenis, quæ sunt post ambas aures. Et propter hoc abscindit phlebotomia ambarum generationem, & facit incurrere sterilitatem. Et est sanguis [s] eius lenis, & continuatæ sunt nuchæ, ut non elongentur à cerebro, & quæ ei similantur spatio longo; quare alteraretur complexio illius sanguinis & conuertetur: imò perueniunt ad nucham, deinde ad renes, postea ad uenas, quæ ueniunt ad testiculos. Et Gale. quidem non sciuit an faciat incurrere incisio harum duarum uenarum sterilitatem, an non. Mihi uerò uidetur, quòd non oportet ut sit sperma ex cerebro solo, quamuis eius fermentum ex cerebro sit. Et est uerum quòd dixit Hippo. de esse duarū uenarum: imò oportet ut sit ei ex omni mēbro principali fons, & ut sit ex membris alijs resudatio etiam ad istas radices. Et propter illud est asimilatio. Et propter hoc generatur ex membro diminuto membrum diminutum, licet illud [t] † fiat, dum uenæ non [u] ultimum finem sequuntur, & non procedit appetitus ultimus cum digestione completa. Et sperma quandoque expellit uentositas permista ei: & necesse est ut præcedat exitus eius exitum illius.

m B. sanguinitate
n B. corpulētię
o B. generando corpulentiam
p B. corpulētia
q B. corpulētiæ
r † B. & spirituosum
s B. earum lacteus
t † B. non
u B. sunt adhuc venæ dilatatæ cū pubertate & non excitatur

ANNOT.

De semine an ex toto corpore decidatur, supra actū est. Ita uerò utrum fœminarum semen effectricem uim obtineat, de qua re author ijs uerbis Et apud Gal. quidem &c. *libro primo à nobis ostensa sunt loca controuersiæ. quum medici quidem id aßerant, philosophus uerò neget. Sicuti uerò ex Auicennæ uerbis posterior rixa conciliari potest, ut fateamur sanè agendi uim etiam fœminarum semini inesse, sed illam imbecillem, & quæ si uirili comparetur, pro nihilo haberi poßit. Ita & de priori, sententiam suam promit, doctè profectò, ut solet oīa, ijs uerbis* Mihi uerò uidetur quòd nō oportet &c.

ubi

ubi ex omni membro principe, non ex uno tantum, aut ex singulis minimis particulis prodire existimat. quam sententiam sequuti nostra tempestate sunt uiri multi clarissimi. Tu uide Fernelium lib. 7. physiologiæ.

De signis complexionis calidæ membrorum spermaticorum. Cap. 4.

Signa complexionis calidæ sunt apparitio uenarum in uirga, & pelle testiculorum, & grossitudo eius, & asperitas ipsius, & uelocitas ortus pilorum super pectinem, & quæ sequuntur ipsum, & asperitas, & multitudo, & spissitudo ipsorum, & uelocitas[a] † consecutionis. Et, qui uult cognoscere complexionem sui spermatis, rectificet regimen, deinde attendat colorem sui spermatis. Signa complexionis frigidæ, sunt contraria illis signis. Signa complexionis humidæ sunt subtilitas spermatis, & multitudo eius, & debilitas erectionis. Signa complexionis siccæ, sunt contraria illis signis, & quandoque egreditur sperma in ipsa filosum.

a B. aladarach .i. uelocitas euētus ad hoc quòd possit coire, seu uelocitas pubertatis

10

Annot.

Desumpta hæc sunt, quæ de testium temperatura hic & sequentibus aliquot capitibus scribuntur, ex Gal. lib. art. med. Sed uide & Aetium lib. 4.

Cap. 45. & deinceps. Cap. 93.

De signis complexionis calidæ & siccæ. Cap. 5.

Sunt[a] dominiū spissitudinis substātiæ spmatis, & [b] assiduatio desiderij apud qāmlibet potētiā, & quod impregnat plurimū, & efficit masculum, & est desiderium uehemens, & uelox, & eius erectio est fortis: ueruntamen abscinditur à coitu iterum uelociter. quòd si superfluat caliditas & siccitas, erit parum aquæ, & parum descensionis cum uelocitate erectionis. Pili uerò, qui sunt super pectinem, & anchas, & qui sunt inter eas, sunt in calida & sicca plures, spissi.

a B. spissitudo.
b B. antecessio desiderij coitus & eius expulsio apud quelibet amplexum uel coitum

De signis complexionis calidæ & humidæ. Cap. 6.

Est pluris spermatis, quàm calida & sicca, sed est pauciorum pilorum, & minus impregnans, & uehementioris fortitudinis super coitum plurimum, & non est pluris desiderij, & erectionis: & læditur à dimissione coitus superflua: & est plurimæ pollutionis, & uelocis[a] executionis.

a B. pubertatis. Alia litera descensionis

De signis complexionis frigidæ & humidæ. Cap. 7.

Sunt lenitas pectinis, & tarditas desiderij coitus, & tenuitas spermatis, & paucitas impregnationis, & tarditas ortus pilorum, & paucitas eorum.

De signis complexionis frigidæ & siccæ eorum. Cap. 8.

Sunt grossitudo spermatis, & paucitas eius, & est diuersa à calida & humida in modis omnibus.

De signis complexionum innaturalium. Cap. 9.

Sunt[a] ut accidant signa, quę sunt naturalium dum non fuerint prius: & significat earum distinctionem sensus.

a B. accidentia signa quæ accidunt naturæ

De iuuamentis coitus. Cap. 10.

Coitus bonus est ille, qui fit in hora, quam superfluitatum sequitur euacuatio: & alleuiat corpus, & præparat corpus ad [a] augmentum, sicut quum de cibo postremo sumitur aliquid, quasi delegatum mouetur natura ut restauret motu forti, quem sequitur impressio fortis, & adiuuat eam illud, quod [b] est in huiusmodi de consecutione. Et quandoque sequitur ipsum expulsio cogitationis dominātis: & acquisitio audatię: & edomatio iræ superfluę: & acquisitio grauitatis. Et ipse quidem confert melancholiæ, & pluribus ægritudinibus choleræ nigræ propterea quòd[c] dilatat, & propterea quòd expellit fumum spermatis aggregatum à parte cerebri, & cordis. Et confert doloribus renum repletorum, & ægritudinibus phlegmatis omnibus, propriè in eo cuius caliditas innata est fortis, quam non [d] destruit exitus spermatis: & propter hoc requirit appetitus cibum. Et quandoque abscindit materias apostematum accidentium in partibus inguinum, & testiculorum, & omnem, cui aduenitūt apud dimissionem coitus, & constrictionem, [e] coitus tenebrositas uisus, & uertigo, & grauitas capitis, & dolores emunctoriorum, & ancharum, & apostemata eorum, qui temperatus est, sanat. Et plurimorum, quorum complexio requirit coitum, quum ipsum dimittunt, infrigidatur corpus, & [f] reliquæ dispositiones: & cadit appetitus cibi, ita ut ipsum etiam non recipiat: & expellat eum uomitu. Et omnem, in cuius corpore est uapor fumosus, [g] † coitus alleuiat ab ipso, & confert ei: & remouetur ab eo, quod timet de nocumento coarctationis uaporis fumosi. Et quandoque accidit uiro ex dimissione coitus, & abundantia spermatis, & frigore eius, & conuersione ipsius ad uenenositatem, ut mittat sperma ad cor & cerebrū uaporem malum uenenosum, sicut accidit mulieribus ex coarctatione[h] † matricis, & minores dispositiones illius nocumenti: & antequam spargatur, [i] † uenenositas, sunt grauitas corporis, & frigiditas eius, & difficultas motuum.

a B. Alia litera. magnificatione & ingrossatione qm quū sumit de cibo meliori aliquid quasi violenter raptū
b B. fit in hoc de attractione membrorum & successiua suctione eorum
c B. lætificat
d B. diminuit
e B. spermatis
f † B. malignæ fiunt
g † B. plurimus
h † B. spermatis præfocatio
i † B. vel augumentetur.

20 30 40 50

Annot.

Veneris nullus Epicureorum sententia, usus salubris erat, annotante Gal. lib. art. med. quos tamen falli constat. Huius commoda pulchre & copiose describit Aetius lib. 3. ex Ruffo, & Paulus lib. 1. Sed uide & Hippocratem ac Gal. 6. de uulg. morb. sect. quinta.

Cap. 86.
Cap. 8. Cap. 35.
Text. 23. & 26.

De nocumento coitus, & dispositionibus eius, & malitia figurarum. Cap. 11.

60

Coitus euacuat de substantia cibi [a] postremi: quare debilitatem affert, cuius similē aliæ non afferunt euacuationes: & euacuat de substantia spiritus rem plurimam, propter delectationem,

a B. Alia litera. melioris

delectationem: & propter illud, qui plus delectantur, plus sunt cadentes in debilitatem. Et coitus quidem uelociter facit peruenire illum, qui plurimum eo utitur ad infrigidationem sui corporis, [b]§causa sui, § & resolutionem caliditatis innatæ, & mortificationem uirtutis, & præparat ipsum in primis ad caliditatem fumosam, [c]†§ § adeo donec multiplicentur super ipsum pili: dein de succedunt ei infrigidatio completa, & debilitas sensuum uisus, & auditus: & accidunt cruribus eius tepor, & dolor: quare non forsitan sustinet onus sui corporis. Et quandoque similatur dispositio eius epilepsiæ occultæ propter illud: & quandoq; superat[d]§in ipso nigredo, deinde citrinitas: &§accidunt ei periodi à debilitate: & uidetur ei, qđ fit incessus formicarũ in mẽbris suis incipiens à capite suo usq; ad finẽ dorsi. Et accidit ei tinnitus. Et multoties accidunt ei feb. acutę adurẽtes. [e]†§ § Et quandoque adueniunt ei tremor, & debilitas[f]§neruorum, § & uigiliæ, & prominentia oculorum ad exteriora etiam, sicut accidit in separatione animæ à corpore: & accidit ei caluitium[g]§ & epilepsia, § & dolor dorsi, & renum, & uesicæ. Dorsum uerò ignescit prius: quare attrahit materiam[h]§dolor§ad ipsum, & restringitur eorum natura. Et quandoque facit incurrere colicam, & facit accidere eis fœtorem, & fœtet eorum os, & carnes gingiuarum. Et in illis, in quorum corpore sunt humores mali, cholerici, mouetur post coitum horripilatio. Et in cuius corpore sunt humores putridi, procedit post coitum ex eo odor fœtidus. Et ei, qui est debilis digestionis, accidit post coitum rugitus. Et de hominibus est, qui est passus complexionem malã, & dimissio coitus contristat plurimum, & grauat corpus eius, & caput ipsius, & rixatur, & multiplicatur pollutio ipsius: & si est ei obediens, debilitatur stomachus eius, & desiccatur. Et de hominibus dignior alienatione coitus est ille, cui aduenit post ipsum tremor, aut frigus, aut constrictio anhelitus occulta, & pulsus cordis, & profunditas oculorum, & destructio appetitus cibi: & cuius pectus est infirmum, aut debile, aut est debilis stomachi. Dimissio enim coitus est conuenientior res ei, qui habet stomachum debilem. Et deuitent ipsum de mulieribus illæ, quæ abortum patiuntur. Et in coitu quidem sunt figuræ malæ, sicut si ascendat mulier super uirum. Figura enim in coitu illa est mala, ex qua timetur ramex, & inflatio & ulcera uirgæ, & uesicæ, propter laborem eiectionis spermatis: & dubitatur si currat aliquid in uirgam ex parte mulieris. Et scias, quòd retentio spermatis [i]§in coitu§ est mala ualde. Et quandoque perducit ad [k]§contritionem§ unius duorũ ouorũ. Et oportet ne coitus fiat necessitate fecis, aut mingendi mota: neque cum exercitio, & motu: aut post passionem animalem fortem. Et coitus quidem cum infantibus est fœdus apud multitudinem gentium, & prohibitus in lege: & est ex parte nocibilior, & ex parte minus nociuus. & ex parte quidem, quia natura indiget in ipso motu plurimo ut educat sperma, est nocibilior, sed ex parte alia, quoniam sperma nõ expellitur cum eo expulsione plurima, sicut fit in mulieribus, est minoris nocumenti. Et [l]§ comitatur ipsum de iudicio præsentiæ minus quàm uulua, §

b B. & exsiccationem eius
c †B. extraneã
d B. Alia litera. sup ipsum cholera deinde melancholia, & accidit ei vertigo à debilitate
e B. cum quib9 moriuntur
f B. Alia litera. uisus
g B. & ægritudines frigidæ
h B. doloris
i B. & prætermissio eius
k B. occultatio nem. Alia litera ad ascensionem ad superiora
l B. in iudicio eius actus coit9 absque uulua Alia litera vicinat ei in iudicio coitus facti nõ in uulua.

Annot.

Si semen ex laudabili sanguine profluit, imminui profectò sanguinem ex multa Venere necesse est, & animal detracta alimonia imbecillũ reddi, præsertim q cum sanguine etiam spiritus uberius dissoluuntur. unde & refrigerari corpus, & rarius reddi, & siccius, & imbecillius accidit, quod ait Paulus lib. 1. & sensus labefactantur, præsertim uisus. de qua re Arist. 4. problem. sect. Plura de hac re Aetius lib. 3. Tu uide Arist. sect. probl. 4. & Gal. 1. in. 3. uulg. morb. & 1. de semine.

Cap. 37. Probl. 3. & 4. Cap. 8. Com. 2. & 4. Cap. 13. & 14.

De horis coitus. Cap. 12.

Oportet, ne coitus fiat super repletiõe: [a]§prohibet§ enim digestionem, & facit cadere in ægritudines, quas efficit motus super repletionem: [b]†§ § & debilitat: & si accidat alicui illud, tunc oportet ut moueatur post ipsum paulatim ut descendat cibus in stomacho, & non natet, deinde dormiat. [c]§Et oportet quantum possibile est, ne§ coeat aliquis, quum adest uacuitas iterum: hoc enim est nocibilius & onerosius naturæ, & magis [d]§perne cans§ calorem innatum, & magis attrahens liquefactionem, & ethicam, & arefactionem: imò oportet ut fiat quum cibus descendit à stomacho, & completur digestio prima, & secunda, & [e]§mediatur§ dispositio in dispositione tertia: & hoc diuersificatur in hominibus. non ergo audiẽdus est sermo eius, qui dicit, oportet ut fiat illud post complementum digestionis [f]§tertiæ§ ex omni modo. Illa enim hora est hora uacuitatis [g]§quum corpus incipit in sparsione, § & in omnibus membris sunt reliquię cibi in uia digestionis. Nam de hominibus est, qui est in huiusmodi dispositione in principijs noctis: quare fit illa conuenientior horarum coitus ei ex[h]§generibus§prędictis: & ex parte alia, & est quòd somnus longus succedit ei, & accrescit cum eo uirtus, & figitur aqua in matrice propter somnum mulieris. Et oportet, ne coitus fiat nisi à desiderio sano, quod non excitat aspectus, aut intuitus, aut pruritus, aut ardor: sed commouet ipsum multitudo spermatis ex repletione, & adiuuat totum illud sanitas uirtutis. Et oportet ut uitetur coitus post sacietatem nauseatiuam, & post euacuationes fortes ex uomitu, & fluxu uẽtris, & cholerica passione, & diarhœa facta subito, & motus corporeos, & animales, & apud motum urinę, & stercoris, & phlebotomiam. Diarrhœa uerò antiquã quandoque alleuiat sua exsiccatione, & trahendo materias ad partem aliam à parte intestinorum. Et oportet ut deuitetur in tempore, & regione calidis. Et deuitet ipsum uir corpore suo iam calefacto: aut infrigidato, licèt post calefactionem sit incolumior, quàm post infrigidationem: & similiter post humiditatem melior, quàm post siccitatem. Et melior horarũ [i]§æqualium§est hora, [k]§quã determinauimus: & §quãdo utitur eo in ipsa post [l]§ spatium, in quo non abhorret coitum, § inuenit leuitatem, & alleuiatur anhelitus, & bonus fit sensus.

a B. Alia litera: debilitat
b †B. casu velociori & difficiliori vel fortiori
c B. quantum potest. Et non
d B. minues
e B. media est
f —— B.
g B. imò in hora quum corpus incipit sugere
h B. istis modis
i B. Alia litera. corporibus temperatis
k B. quæ iã est experta, quòd
l B. tempus dimissionis coit9

Annot.

Tempus ad uenerem opportunũ est. ait Gal. lib. art. med. quum omnium in rerum circunstantium exquisita medio-

Cap. 85.

mediocritate corpus fuerit constitutum, neque supra modum plenum, neque uacuum, aut in calore, frigore, siccitate, humiditate excesserit. Addit Paulus lib. 1. Qum concubiturus es, nimiam satietatem, cruditatem, & lassitudinem caucbis: itemque ne uomitus aut purgatio præcesserit. Addit plura alia, que tu lege. Vide & Hipp. ac Gal. 5. in sextum uulg. morb. & Hipp. lib. de sterilibus. itemque Celsum lib. 1.

Cap. 35. Text. 28. Cap. 1.

De spermate generante, & non generante. Cap. 13.

SPerma ebrij, & decrepiti, & infantis, & multi coitus non generat: & sperma habentis membra[a] ⟨debilia⟩ raro generat sanum: & qum prolongatur uirga ualde, prolongatur spatium motus spermatis: quare uenit ad matricem calore eius innato iam fracto, non ergo generat secundum plurimum.

a B. læsa

ANNOT.

Cur ebriorum semen infæcundum magna ex parte sit, docet Arist. 3. problem. sect. nempe in superfluam horum humiditatem refert: quæ semen humidius reddit, & uim adimit procreandi. De hac re & Gal. 11. de usu part.

Problem. 4. Cap. 10.

De signis eius, qui coiuit. Cap. 14.

VRina eius est habēs filos, & ramos permistos adinuicem.

De diminutione coitus. Cap. 15.

CAusa aut est in uirga ipsa, aut in membris spermatis, aut in membris principalibus, & quæ sequuntur ea, aut in membro medio inter principalia & membra coitus, aut causa mēbrorum uicinorum propria eis, aut propter paucitatē iflationis in inferioribus corporis, aut paucitatem eius in corpore toto. Facta autem causa uirgæ ipsius, est propter malitiam complexionis in ipsa, & mollificationem superfluam. Sed facta causa testiculorum, & uasorum spermatis: aut est propter malitiam complexionis[a] † ⟨singularis superfluē, aut cū siccitate, & est deterior, aut est dominans siccitas sola. Et quandoque est propter paruitatem motus spermatis, & defectū eius à mordicatione excitante, ita ut quandoque sit in quibusdam sperma plurimum, & qum coeunt, non descendit propter congelationem suam. &[b] ⟨coeunt cum hoc parum⟩ quoniam uasa spermatis[c] ⟨non⟩ calefiunt in eis, [d] † ⟨ ⟩ quare[e] ⟨non⟩ calefit sperma[f] ⟨neque⟩ subtiliatur. Facta autem causa membrorum principalium, aut est ex parte cordis, quare abscinditur materia spiritus, & uentositatis[g] ⟨incendentis⟩ aut ex parte hepatis, quare abscinditur materia spermatis: aut ex parte cerebri, quare abscinditur materia uirtutis sensibilis: aut ex parte renum, & frigore ipsorum [h] † ⟨ ⟩ & ægritudinibus eorum notis, & complexionibus eorum, aut ex parte stomachi propter malitiam digestionis, & totum illud aut est causa debilitatis principij, aut causa oppilationum meatuum inter membra coitus. Et multoties quidem est debilitas facta causa cerebri sequens casum, aut percussionem. Causa uerò, quæ est secundū inferiora, est ut sit aut caliditas, aut frigiditas ualde, aut siccitas cōplexionis & priuet in eis inflatio. Et inflatio qdē est bonus adiutor ita, ut in illo, in cuius uentre multiplicatur inflatio absque superfluitate dolorosa, erigatur. Et habentes choleram nigram sunt plurimæ erectionis propter multitudinem inflationis ipsorum. Causa autem in uicinantibus est, sicut illud, quod accidit ei cuius hæmorrhoides inciduntur, & habētibus anum dolorosum: nocet enim illud neruis communibus inter anum, & lacertos eius, & uirgam. Et ex eis, quæ debilitant coitum, & uirtutem eius, sunt res meditatiuę, sicut horribilitas coeundi, aut uerecundia eius, aut antecessio intellectus ad cor.[i] ⟨debilitat enim coitum, & facit deficere⟩ & propriè qum illud aliqua hora casu accidit, tunc quoties euenit reiteratio, assimilatur illud in mente. Et fit causa in illo quandoq; dimissio coitus, & quòd anima obliuiscitur eius, & constrictio membrorum ab eo, & paucitas præparationis naturæ in generatione spermatis: sicut non est sollicita in generando lac in mãmilla remouētis filium à lacte. Et scias quòd erectionis causa est uentositas procedens à spermate, aut non à spermate. Et frigus, & calor simul sunt contraria uentositati: nam frigus eius prohibet generationem: & calor resoluit materiam eius: & non est, quod ipsam generet, sicut humiditas temperata, & caliditas,[k] ⟨quam ipsa nutrit:⟩ & de illis, quæ adiuuant in hoc, est equitare equos secundum intentionem eius, qui consueuit, & cuius renes, &[l] ⟨uesica sunt humidi aut cum hoc frigidi.⟩ Illi uerò, qui renum complexionem [m] † ⟨ ⟩ ⟨calidam habet, & non usus est ea etiam cum æqualitate, est nociua, & facit incurrere sterilitatem.

a † B. Alia lsa. frigida

b B. polluuntur cum hoc in nocte

c —— B.

d † B. in nocte

e —— B.

f B. &

g B. faciētis exigere

h † B. & extenuatione ipsorū

i B. q̄ fit debilis in coitu & deficit

k B. quæ fit secundum ipsius quantitatem

l B. quæ eis uicinātur sunt humida, aut cum hoc sunt frigida

m † B. sicca &

ANNOT.

Veneris impotentiam Paulus lib. 3. ad duas refert causas, resolutionem & seminis inopiam. Gal. 6. de loc. aff. de hac re quædam. Hic multo copiosius & hoc & sequenti capite id prosequitur.

Cap. 58. Cap. vlt.

De signis. Cap. 16.

FActa autem propter mollificationem uirgæ aut frigus complexionis nerui, cognoscitur ex hoc, quòd non fit erectio. Et non contrahitur in aqua frigida. Et ⟨quandoque est sperma exuberans facilis egressionis. Et quandoque descendit sine erectione. Et quandoque est cum ea extenuatio corporis, & debilitas eius, & non est in desiderio diminutio. Facta uerò causa testiculorum, & membrorum spermatis, si fuerit difficultas eius propter frigus eorum significat[a] † ⟨ ⟩ ⟨exitus spermatis[b] † ⟨ ⟩ ⟨& frigus tactus. Quod si fuerit propter siccitatem eorum, & paucitatem spermatis, tunc sperma erit paucum, difficilis descensionis: & plurimum eius est cū extenuatione corporis, & paucitate carnis, & sanguinis. Et est humectatio ex eis, quæ conferunt ei: scilicet ex balneationibus, & cibis. In facta autem causa membrorum prepositorum supra membra coitus, sicut ex hepate, & renibus, minoratur appetitus, imò non est digestio, neque appetitus, neque generatio sanguinis secundum quòd oportet. Et si fuerit ex corde, minorabitur erectio: & quandoque erit descensio sine

a † B. difficultas

b † B. nō ex paucitate

sine erectione, & erit pulsus debilis, lenis, & caliditas corporis diminuta. Et si fuerit ex cerebro, minorabitur sensus motus spermatis & non erit cõmotio [c] § confricatiua: sperma enim est ex eis, quę excitant § & significabunt ipsam dispositiones sensus: & oculi propriè quando est post percussionẽ aut casum aduenientem cerebro. Et [d] § omni cordi, & cerebro in debilitate sua § sunt signa iam praeterita. Et renibus in aegritudinibus suis sunt signa, cognoscantur ergo inde. Factae uerò propter paruitatem inflationis in inferioribus signa sunt, quoniam uides uirtutes membrorum saluas, & uides debilitatem in erectione tantum, cum uirtute cordis [e] † § § & renum, & desiderio, & aqua: & quando administrantur inflatiua, iuuatur eis. Factae uerò causa paruitatis motus spermatis, & paruitatis mordicationis eius, signũ est, quòd egreditur apud coitum res plurima congelata: & plurimum illius sequitur complexionẽ frigidam. Et quandoque contingit ut sit sperma plurimum, sed sit quietum congelatum, secundũ quòd diximus. Et pinguis quidem magis defectus est à coitu, quàm extenuatus. Et ei qui uult coitus multitudinem, conuenit ut minoret sudorem, & balneationem facientem sudare, & dimittat phlebotomiã quantum potest, & utatur inunctione pedum cum oleis calidis. Illud enim cõfortat renes, & uasa spermatis.

c B. requireus coitum cum eo quod excitat

d B. cuilibet cuius hepar & cor & cerebrum est debile

e † B. Alia lfa. & hepatis

Curationes. *Cap. 17.*

Qvum ergo cognoueris, quòd causa est in membris principalibus, tũc necessarium est ut intendas in curatione eorum. Et si causa est frigus eorum, quod est plurimum, tunc non est aliquid, quod sit sicut mithridatum, quoniam est fortius medicamen ad illud, & in omni defectu à coitu propter frigus in quocunq; membro sit, aut propter debilitatem [a] § & propter hepar § dentur, quae sunt sicut medicamen de curcuma, & homorusia, & sagzenea. Et si est ꝓpter malitiam digestionis stomachi, conforta stomachũ. Et si causa est in renibus, cura renes in primis cũ cura, quae est eorum, cuius plurimum est cum calefactione: nam calefactio dorsi & renum iuuatiua est in erectione. Quum ergo feceris illud, cura cum residua curatione, & odoribus bonis. Et caputpurgia odorifera, humectatiua, conferunt cordi, & cerebro etiam, & cordi medicamen de muscho & theriaca & mithridatum. Et si fuerit causa paucitas inflationis in inferioribus, tunc si fuerit causa eius [b] † § § frigus, quod est cum eis, administra fricationem subtilem & unctiones, quas dicam, & administra cinnamomum plurimum: & administra grana in cibis, sicut fabas, & phaseolos, & cicer, & cepas cum sale, in quo aliquid cadit altit. Et si causa fuerit i [c] § ea paucitas inflationis ualde, § administra infrigidationẽ & aequationem cum [d] § potibus, & decoctionibus § & epithimatibus, & cibis, & sumantur ea, in quibus est infrigidatio & inflatio, sicut parira, & mora scemia, & fabae, & [e] § serum. § Et si causa fuerit debilitas corporis, cõfortetur corpus cum cibis cõfortantibus, sicut sunt alesfidabegi, & ea, quae praeparata sunt in patellis, & assata, & [f] § ea, quae praeparata sunt in uasis cum coopertvris, & frumentum coctum ut puls § & oua sorbilia, & [g] § napi § & lac, & butyrum, & panis similae, & medullae fructuum, sicut medulla amigdalę & nucis, & medulla nucis indicae, & phisticorum, & [h] § auellanarum, & alcadra, § & quae sunt similia istis, [i] § & tanguebil ex § seminibus, & permista cum cepe, & mentha, & porris, & foenugraeco, & andacocha, & eruca. Et similiter confortetur corpus cum balneationibus necessarijs, & inunctionibus confortantibus, ut est oleum de lilio, & oleum de ben. Et si necessaria est superflua calefactio, ponantur in eis muschus, & castoreum, & alia. Quòd si causa fuerit frigus membrorum spermatis, curetur cum medicinis calefacientibus, quas dicemus, & cum unctionibus [k] § abstergendo factis § calefacientibus. Et si fuerit causa cum hoc siccitas, adiuuetur cũ humectantibus calidis, ex illis, quae comeduntur. Et si causa fuerit calor membrorum spermatis superfluitate, confert omne infrigidatiuum, humectatiuum cum aequalitate, sicut [l] § serum uaccinum § & lac, in quo decocta est portulaca. Et si fuerit siccitas, tunc humectatio aequalis cum balneationibus, & uitellis ouorum sorbilium, & lacte dulci decocto. Et quandoque ponitur in ipso quinta eius de tereniabin, & cibis praeparatis ut alesfidabegi, & humectatione cum oleis frigidis usq; ad oleum de lactucis, & cucurbita. Et si causa fuerit siccitas, humectetur corpus cum cibis, & generibus lactis, & balneationibus, & uino subtili, & sorbitionibus leuibus ex granis [m] § & aqua cucurbitae & § ocimo. Et si fuerit causa frigus neruorum uirgae, & eorum mollificatio, curetur cum cura, quae est mollificationis & frigoris, sicut quę dicta sunt in cap. uesicae. Et oportet ut deuitetur coitus post euacuationes, & laborem, & [n] § ligationem uulnerum. § Illud enim debilitat [o] § & coitus frequens plurimus. § quòd si illud accidat ei, retineatur [p] § liniendo. § Multitudo nanque coitus quandoque abscindit coitum. et ut deuitet sacietatem nauseatiuam. quòd si accidat, alleuietur cibus, & fiat ut digestio bona sit, & confortetur stomachus. & oportet ut minoretur potus aqua, multitudo enim potus aquę, ẽ res nocibilior, & deuitet omne resolutiuum uentositatis, exsiccatũ calore suo, sicut ruta, & sampsucus & harmel [q] † § § & almarmacora, & cyminum, & semen agni casti, & omne exsiccatiuum cum frigiditate, sicut lentes, & xilocaractae, & miliũ, & acetosa, & stiptica propter exsiccationem suam: & omne infrigidatiuum uehementis infrigidationis, sicut narcotica, & sicut camphora, & psylliũ, & nenufar & rosae, [r] § quum licèt in semine papaueris sit parum stupefactionis, tamen eius pinguedo, & quòd ipsum commouet uentositatem succurrit ei § & additur super ipsum. Et oportet ut deuitetur coitus menstruatae, & coitus uetulae, & aegrae, & coitus illius, quae [s] § nondum peruenit ad aetatem, in qua est mulier, & coitus illius, quae nõ nuper coiuit § & coitus uirginis: Totum enim illud debilitat [t] § uirtutem membrorum coitus ꝓprie. § Et oportet ut referantur ei [u] § proposita § coeuntium, & libri [x] § narrati § de dispositione coitus, & figuris ipsius, & cogitet in eis cum dimissione coitus omnino, etiam usquequo confortetur, & approximet istis deficiens à coitu propter dimissionem & [y] § afflictionem § animae. Et oportet quidem ut isti gradatim perueniant ad eum, & utantur

a B. Alia litera. in hepate

b † B. vehemẽs

c B. paucitate ĩflationis calor.

d B. tinis & vnctionibus

e B. lac nouiter mulctũ & almaset. i. lac coagulatum dulce.

f B. alchiebabat & alherays

g B. rapae

h B. pinearũ & granorum viridium

i B. aromatizata cũ speciebus &

k B. vel linimẽtis

l B. almaser. i. lac coagulatum

m B. vel nucleis. & cũ letitia & tranquillitate uel

n B. apertionẽ exiturarũ & motus animales

o B. coitum, vt & alienet coitũ frequentem plurimum

p B. tempore aliquo

q † B. Alia lfa. & piper

r B. & semen papaueris quãuis sit in eo parum stupefactionis tamen vnctuositate eius & cõmotione ventositatis quã ipsm commouet valet in hoc

s B. non coierit iam longo tempore

t B. Alia litera. cum fortitudine membra coitus cũ proprietate

u B. hystoriae

x B. describentes

y B. continentiam

& utantur unctionibus, & fricationibus, quas dicemus: & coram ipsis fiat rememoratio causarum coitus, & referantur, quæ continuantur eis, & respiciant ad coitum animalium. Regiminis uerò appropriati nomini coitus plurimum est tēdens ad calefactionem, & humectationem, & [z] §inflationem§ & calefactionem dorsi, & renum cum eis, quæ illud efficiunt ex euaporationibus, & inunctionibus, sicut oleum de ben, & oleum de granis cotti [a] §inunctum abstergendo.§ Ea uero, quę sumuntur appropriata nomine quòd ipsa ualentia sunt ad coitum, sunt medicinæ conferentes frigori [b] §uirgæ§ inunctæ, & bibitę: & medicinæ, in quibus est inflatio in digestione secunda, & tertia, & earum inflatio est cum humiditate extranea, cum qua inflant. Et medicinæ, quæ agunt cū proprietate, & cibis, ex quibus generatur sanguis calidus & humidus, abundans, & in eis cum hoc sunt inflatio, & uiscositas, & spissitudo, sicut cicer, & phaseoli, & cibi, quos dicā: & melior administratio eorum est, ut sit post balneum humidū, & inunctionem cum oleo sambacino, & de lilio, & narcissino, aut similibus. Et sorbeant oua sorbilia ante cibum, puluerizato desuper sale stinci: aut quæ sunt sicut ipse. Quumque comedit cibos ad coitum, bibat post illud uinum odoriferum parumper: deinde pergat ad lectum suum, & abluat pedes suos aqua calida, & utatur unctionibus, & [c] §abstersionibus cum inunctione.§ Et nos dicemus nunc has medicinas, & cibos, & procedemus etiam ad loca eorum in eis, quæ conueniunt diuisionibus debilitatiuis coitus. Et scias quòd plurimum [d] §sustentationis est propter§ cibos: & ex eis prouenit exuberatio materiei, & uiuificatio uirtutis. Et oportet ut consideret ille, qui in coitu est cupidus, quum multum utitur medicinis ad coitum, corpus suum: quòd si uideat febrem, & inflammationem, & repletionem, [e] §abbreuiet§ & temperet naturam: deinde iteret ea, quæ sunt ad coitum. Et non oportet, ut ad summum perueniat in calefaciendo, & perducat ad desiccationem. Et quum utitur medicinis, & cibis ad coitum, tunc consequenter sumat [f] §uas terreum§ plenum uino odorifero.

z B. Alia litera. apertionem
a B. calefactum
b B. neruorum
c B. linimentis facientibus erectionem
d B. fundamēti huius curationis est super
e B. fiat phlebotomia
f B. ciatum

ANNOT.

Cap. 35. Cap. 59.

Huius uitij curationem habes & ex Aetio lib. 11. & ex Paulo lib. 3. Fusissime Auic. hoc & sequentibus capitibus idem tractat.

De medicinis singularibus ad coitum. Cap. 18.

Semina quidem sunt, ut semen [a] §napi,§ & caulis, & urticæ, & lupini, & eruca, [b] § & alxerua§ & bautiæ, & mēthastrum hortulanum, quod est mentha, & semen asparagi, & semen raphani, & [c] §artheticæ,§ & semen melonis, & semen apij, & petroselini, & [d] §cordumeni & alcacul, & macropiper, & semen eilbague,§ & sisamum, & semen lini, & grana [e] §arasced§ & grana de ben, & oleum eius, & grana [f] §alkikil & grana azelim,§ & fœnugrecum, & proprie decoctum cum melle: deinde exsiccatum. Grana uero sunt, sicut cicer, & fabæ, & phaseoli, & quæ sunt eis similia. Cortices aūt, & herbæ, sunt sicut cinnamum, & cinnamomū, & macis, & [g] §alhasec, & talifafar.§ Medullæ uerò, sunt sicut grana pineæ, & lingua auium, & grana uiridia, & grana alkilkil, & phistici, & auellanæ. Gummæ autem, sunt sicut dragacanthum, & assa [h] †§ § quoniam inflat ualde: nam quum infrigidatus bibit de assa aure. ʒ.j. cum uino, magnificatur eius iuuamentum. Radices uerò, & ligna sunt, sicut radices aluf, & been, & zedoaria, & costus dulcis, & testiculus uulpis: nam ipse est fortis in erectione. & asparagi, & radix cardi, & cepæ, & proprie assatum, & squilla assata, & secacul, & zingiber, & proprie ambo condita, & galanga, & pyrethrum, & radix hascec, & assarum, & buzeiden, & almugat, & hermodactyli, & [i] §napi de barbaria,§ ipsi.n. commouent, sicut caliditas [k] §rutæ,§ in toto corpore, & cyperi etiam bibiti & uncti. Animalia autem sunt, sicut [l] §stellio, & lacertus§ & stincus, & proprie radix caudæ eius, & eius sumen, & renes ipsius, & sal ipsius. Sumatur [m] §lacertus§ in diebus ueris, & decolletur, & mundentur uiscera eius, & impleatur sale, & suspendatur in umbra, donec exsiccetur: quumq; feceris illud, tunc accipe salem eius, & proijce corpus ipsius: & sufficiet tibi de sale eius res parua, minus quàm de sale stinci, & [n] §albubere & almenbesigi & alkersigi.§ Et de animalibus aquæ, pisces parui, & fluuiales exsiccatæ cutis§ & lac camelinum, de quo bibatur. xx. diebus omni die quantitas, quæ digeratur, & non grauet, & pisces parui fluuiales exsiccati, & sit dosis. ʒ.vij. & oua piscium, & oua gallinæ, proprie oua [o] §perdicis,§ & oua columbæ, & oua paruarum auium: & omnia cerebella, proprie [p] §pullorum, & paruarum auium§ & anatis, & pullorum: & arietis cum sale: & de illis, quæ currunt cursu proprietatum, est ut sumatur ueretrum tauri, & exsiccetur, deinde teratur, & puluerizetur de eo res modica super oua sorbilia, & sorbeatur. Et iterum res mirabilis de animalibus est. Sumatur coagulum filij cameli masculi, parui, exsiccatum, & sumatur de eo ante necessitatem xij. horis quātitas ciceris dissoluti in [q] §duabus tertijs.§ lib. aquæ, & bibatur: quòd si lædit, abluatur cum aqua frigida. & iterum [r] §de melle decocto sumatur§ aqua mellis absque speciebus, & [s] §bibatur cum oleis,§ & si est in ea parum croci, est bona. Aquæ uerò sunt sicut aqua ferrea, [t] †§ § & uinum nouum: antiquum uerò subtiliat uaporem, & resoluit eum, & nocet. De fructibus uerò, uua dulcis est bona ad coitum & proprie, quæ recens est, quoniam replet sanguinem humiditate & uentositate cum caliditate, & spissitudine cibi. Olera uerò, & quæ sunt eis similia est alhasec, & proprie aqua eius cum melle decocto, donec [u] §stet ut bucella.§ Et iterum eruca, & proprie quum bibitur omni mane ex succo eius cum lib. uini [x] §puri:§ deinde sit cibatio ex eis, quæ conueniunt, quoniam est præsentis iuuamenti. Medicinarum uerò compositarum ebibitarum caput est mithridatum: & iterum diamuscum ei, quæ est ex debilitate cordis. Et iterum tres aurei de electuario de seminibus cum ℥. j. aquæ erucæ humidæ. Et de eis est medicamen de stinco notum. Et iterum semen erucæ campestris pondus ʒ. iij. cum butyro uaccino: Et medicamen de hascec: Et medicamen [y] §almur dulcis.§ & medicamen almehedi: & iterum sal stinci, & semen erucæ tritum, & pulue-

a B. raparum
b ——— B.
c B. semen alrathbe. i. fasfasa
d B. cordumeni & pipera. s. albū & nigrum & piper longū, & semen heilbua. i. semen cardamomi minoris
e B. alrased. i. nasturtij
f B. alkalkal & grana alzelem
g B. alhascech. i. tribuli & thalissar

h † B. est calida Alia litera inuncta seu liniata & bibita
i b. alhabe barbariæ propriè
k B. uini
l B. dab & alurel
m B. alurel
n B. algeri & almermaigi, & alchusegi de his quæ oriuntur in aqua & pisces calidi
o B. coturnicis
p B. columbinorum & passerū
q B. Alia litera. tertia
r B. Alia litera. ex melle fiat
s B. continuetur potus eius
t B. minerales & aqua in qua extinctum est ferrum
u B. fit spissum sicut loch.
x B. potentis
y B. ex duobus luderi

puluerizatum super uitellum oui. Et iterum testiculus galli exsiccatus cum æquali mensura salis stinci, cuius dosis sit omni die ℥. ij. Et iterum semen erucæ, & semen raphani, & semen melonis omnium an. pars. j. bibatur cum lacte recẽter mulcto. Et iterum, sumantur granorum pini, & seminis apij montani, & fellis [a] § masculi § cerui [a] † § § & glutinis alimbat partes æquales, commisceantur cum melle: & sumatur de eo aure. j. Et iterum sumatur secacul, & seminis erucæ, & [b] § hermodactylorum, § & zingiber., & piperis longi omnium an. pondus ℥. ij. linguæ auis, & cerebellorum [c] § paruarum auium § & thuris, omnium an. ℥. j. inuoluatur totum cum oleo de nuce indica, & conficiatur cum melle, & penidijs: & administretur. Et ille quidem, in quo superfluit frigus, iuuatur ualde sumendo in potu confectionem nasturtij cum pyrethro. & [d] † § § opopanacis pondus ℥. iij. dissoluatur in ℥. decoctionis sampsuci, & bibatur illud in tribus diebus. Et iterum zingiber. partes iij. piperis longi pars j. conficiatur cum melle, & detur de eo aur. j. cum aqua calida. Et iterum seminis asparagi, secacul, zingiber. omniũ an. ℥. v. tuderi rubei, & albi amborũ an. pondus ℥. ij. been alb. & rub. amborũ an. ℥. iij. sem. sullę & sem. raphani, & sem. erucæ, & sem. urticæ omniũ an. ℥. iij. squillæ assatæ, suminis stinci amborum ana. ℥. iij. linguæ auis ℥. j. zuccari ℥. xl. sitq; dosis. ℥. iiij. cum uino tribus diebus: & sit cibus, qui est ad coitum. Et iterum medicamen de eis, quæ sunt nobis, forte. [e] † § § ℞. assæ & seminis erucæ, & [f] § alkilkilati, § & seminis bautię, & linguæ auis, & cordumeni, omnium ana partem unam, & buzeiden, & piperis, amborum ana partes iij. muschi vj. partis unius: inuoluatur cum oleo pineæ minoris: & conficiatur cũ melle. Medicamen uehementis uirtutis. Recipe mellis anacardi, & mellis apum, & butyri uaccini partes æquales, & feruecant, deinde bibatur de eo, quod bibitor tolerauit in uino: est enim mirabile. Et de medicinis bonis, quæ non sunt uehementis caliditatis superfluè, est ut sumantur dactyli, & fœnugræcum, & decoquantur donec decocta sint: deinde sumantur dactyli, & extrahantur ab eis ossa, deinde exsiccentur, & terantur, & cõficiantur cum melle. Et sit dosis eius quantum est auellana, & bibatur post ipsum uinum. Et iterum infundatur. s. lib. granorum uiridium & lib. j. dactylorum, quæ utraque sit cõtrita in duabus lib. lactis ouini: deinde comedatur, quod infusum est, & bibatur post ipsum de lacte duobus diebus. Et de medicinis bonis est confectio de medullis, cuius descriptio est. Recipe amigdalarum [g] † § § excorticatarum, phisticorum, & neregil excorticatorum, contritorum, & amigdalarum pini, & granorum alkilkil & granorum azeliem, & granorum uiridium partes æquales, neremisch, & piperis longi, & zingiberis, omnium ana partes x. & plus parum: terantur omnia, & conficiantur cum penidijs, de quo sumatur omni die quantum est ouum unum.

[a] B. rasuræ virgę
[a] † B. exsiccatę
[b] B. altuderian
[c] B. passerum
[d] † B. iterum
[e] † B. valde
[f] B. cardamomi
[g] † B. & auellanarum

De inunctionibus, [a] † § § quæ [b] § abstergendo § fiunt ad anum, & pectinem, & testiculos & uirgam, [c] § & alugen, & quæ sequuntur ea. § Cap. 19.

[a] † B. & iniectionibus
[b] ——— B.
[c] ——— B.

Pyrethri † ℥. s. misceatur cũ sambaco bono. Et quandoq; miscetur cum eo euphorbiũ & muscus: & inungantur cum eo uirga, & [d] § alugem, § & quæ sequuntur ea. Aut pyrethrũ, & quantum est medietas eius de musco. sumantur, & dissoluatur aure. unus de eis ambobus simul cum. ℥. j. olei sambacini. Et iterum. sinapis cum oleo arazaki. Et similiter semen urticæ cum oleo arazaki. Et iterũ assa cũ oleo sambacino est inunctio fortis. Et iterũ sem. almezerion cũ oleo calido. Et iterũ baurach cũ melle colato. Et fel taurinum cũ melle colato. Et iterũ medicamen bonum, sumatur de cepæ narcisci res parua cum oleo sambacino, & fricatio fiat cum eo. Aut grana nil, & pyrethrum sumatur æqualiter cum oleo aliquo: Aut staphisagria cum oleo calido: Et iterum assa cum melle. Et iterum cyperi ipsi cum rob, & inungatur cum oleo. Aut sumantur centaurea, & pix, & ceratum cum oleo de lilio, & oleo de keiri, & eruca, & mastice, & cyperi, liniatur cum eo uirga, & partes eius. Et omnia olea [e] § § prædicta in capitulo de clysteribus sunt mirabilis iuuamenti, quum administrantur inuncta [f] § cum abstersione. § Et propriè oleũ de granis cotti, & oleo [g] § de storace § ,ppriè. & adeps leonis est vehementis iuuamenti in hoc. Vnguẽtum ruffi [h] § forte valde. § ℞. myrrhæ, & sulphuris non extincti, & granorum carthami, omnium an. ℥. ij. pyrethri, [i] § amyli. ij. § piperis nigri gr. xxx. [k] § cordumeni § grana. xx. terantur cum ℥. ij. cepę optimę, [l] † § § & si teratur vnumquodque per se, erit melius: deinde commisceantur cũ cerato, & terantur donec fiant in spissitudine mellis, & inũgatur cum eo alchatim & [m] § alugen. § & assa in virga erectionem facit, & stimulat. quòd si timeatur caliditas eius vehemens, dissoluatur in oleo violato.

† Al. ℥. j.
[d] B. alhagian
[e] † B. calida
[f] ——— B.
[g] B. cyperi
[h] ——— B.
[i] B. aiulusan
[k] B. charmedane
[l] † B. contritæ. Alia litera. cepę squillæ contritione optima
[m] B. alhagian

De suppositorijs. Cap. 20.

Fiat suppositorium ex adipe anatis, & granis cotti, & pyrethro in oleo de nuce indica. Et dicitur, quòd si supponatur collyrium ex adipe asini est mirabile. Et iterum suppositorium ex vnguento picis, quod dictum est. Clysteria verò assumuntur ex iure capitum, & pullorum columbinorũ cum vitellis ouorum. & testiculi arietum boni sunt, quando in clysterijs ponuntur. Et est eis iuuamentum in confortando cerebrum, & corpus: [a] § et si ipsi assiduant, nates. Et ea, quæ sunt sicut § oleum nucum, & sisaminum, & butyrũ vaccinum, & oleum de phisticis, & de auellanis, & oleum de nuce indica, & de almahaleb, & oleũ de granis cotti est mirabile valde, & calefactis oleum de hascec, & oleum de papauere, & oleum de granis cucurbitæ, & granis melonis, & similia illis. Clystere ad eos. sumatur [b] § unctuositatis § capitum, & pullorum columbarum decoctum cũ mugat, & buzeiden, & secacul in furno in nocte, decoctione ualde forti, pars una: & proijciatur super eam lactis pars s. & butyri partis sexta, & olei de [c] § nera § & olei nucis indicæ amborum ana tertia septimæ partis, & de adipe renum stinci, & lacerti etiam, quodcunque præsens est: & sint sicut semina condientia, & fiat cum eo clystere. Confectio clysteris. Recipe hascec recentis quintã partis unius, fœnugræci pugillũ unum, [d] † § § & semen bautiæ, & erucæ, & semen asparagi,

[a] B. olea ipsorũ seu vnctuositas ipsorum sit alalie. i. pinguedo caudæ castrati &. Alia litera olea ipsorũ sint vnctuositas dissoluta ex cauda castratorum uel agnorum
[b] B. brodium
[c] B. mahaleb
[d] † B. & semen rapæ

ragi, & medullam spinalem hirci, & testiculos eius contritos, & cerebrum ipsius, & fundantur desuper duæ lib. aquæ, & duæ lib. lactis dulcis, & decoquantur donec ingrossetur, & fiat clystere ex uncijs quatuor eius cum ℥. j. olei de botin, & [c] §separetur in tribus diebus, & fiat iniectio § post ascellationem. Clystere aliud. sumatur [f] § natis§ & incidatur [g] † § §& ponatur in incisionibus eius pondus. ʒ. s. castorei cõtriti, in quibus diuidatur cum mensura, & ponatur [h] §natis§ sub re graui tribus diebus, deinde incidatur, & liquefiat cum eo, quod est in eo de castoreo, & sumatur pinguedo eius, [i] † § §& reseruetur, & sumatur de illa pinguedine sacraiati, & de butyro uaccino ℥. s. & de aqua porri media sacraiati. Et de decoctione fœnugræci media sacraiati: & clysterizetur cum eo [k] † § §usque ad tres horas noctis, deinde itere tur quum est hora dormiendi: & dormiat super ipsum: & fiat illud tribus diebus. Clystere forte. caput arietis, & tres aut quatuor testiculorum eius, & frustum [l] §natis, §& cicer [m] † § § decoquantur in furno: & sumantur aquę eorum, & unctuositas ipsorum etiam, post decoctionem uehementem: & ponatur etiam desuper oleum de nucibus, aut oleum de granis uiridibus, aut aliquid de adipe stinci, & fiat clystere cum eo: & clysteria alia, quæ sunt scripta in antidotario.

c B. reiteretur tribus diebus super ieiunium
f B. aliæ
g † B. in partes latas subtiles
h B. aliæ
i † B. dissoluta.
k † B. à vesperis
l B. alaliæ.
m † B. contusum

De cibis puris. Cap. 21.

Meliores cibi sunt, qui fiunt ex carne hœdi pinguis, masculi, & carne [a] §ouina, § & cicere, & cepe absque frixione carnis: frixio nanque prohibet confortationem carnis, & multitudinem nutrimenti eius. Et [b] §almuamemet§ & [c] † § §si non cum alio, saltem cum almuri, sunt bona, & similiter gallinæ, & pulli columbini impinguati, & propriè [d] §aliudebi§ & oua sorbilia, propriè puluerizata cum cinnamomo, & pipere, & galanga, & sale stinci, & oua piscium, & caro piscium calida. Et si fuerit illic frigus, resiste cum zingibere & pipere, & macropipere, & cinnamomo, & similibus. Et cibus de [e] §napis, § & cibus de caulibus, & cibus de bautijs, & propriè de bautijs, postquàm bene decocta est caro earum. Et de illis, quibus fit iuuamẽtum, sunt cerebella [f] §paruarum auium, § & butyrum [g] § § & lac, § & similiter cibus, [h] §qui fit de tritico cocto cum multa aqua usquequo fiat sicut puls, & aliudebi, & alkemimec, & rizi cum lacte, & caro cum lacte ouino, & conferunt in secundis mensis eorum asparagi § & eruca, & porri, & capita cardorum, & mentha propriè: ipsa enim confortat membra spermatis ualde, & eius usus fortitudinem facit super sperma, quare forte fit desiderium, & andacocha [i] § & crocus § & fœnugræcum. Et de iudebi bonis est illud quod est cum croco & simila cum lacte, & aqua nucis indicæ. Et quidam dixerunt. ille, qui assiduat comestionem passerum, & bibit super eam lac loco aquæ, sine cessatione est erectus, & multi spermatis, [k] § & § frigatur § cepa cum butyro donec rubea fiat, & dissoluatur in decoctione, & frangãtur super eam oua. Calefacto autem conueniunt ea, quæ sunt, sicut lac [l] §acetosum§ & lac, & pisces assati calidi, & melones, & [m] §citruli§ & cucumeres & cucurbita, & fructus, & olera humida omnia, ita quòd lactuca, & ita quòd semen portulacæ addit in spermate eius. Et albumen oui est eis plurimi iuuamenti etiam, multiplicans sperma. & cerebella animalium, & medullæ eorum, & cancri fluuiales, omnia ista conferunt eis.

a B. arietis castrati
b B. almugamat
c † B. facta acetosa.
d B. algiudebat
e B. rapis
f B. passerum & columborum
g ——— B.
h B. cibº dictus alherise & algiudabegi & cibus præparatus cũ cymino & rizi, cum lacte & caro cũ lacte ouino. & cadit in oleribus eorum asparagus
i ——— B.
k B. aue
l B. coagulatũ
m B. cucumer lõgus arcuatus

De cibis, in quibus est similitudo cum medicinis. Cap. 22.

De illis est, ut sumatur lactis. lib. j. & proijciatur desuper tereniabin pondus. ʒ. xl. [a] §consuetis lacte, § & decoquantur donec spissetur, & bibatur quantitas cadi unius omni die, & est temperatum calefactis. Infrigidatis uerò est necessarium ut teratur eis pondus. ʒ. x. cinnamomi uehemẽter, & misceatur cum lib. lactis, & conquassetur, & bibat ex eo cadum unum in ieiunio, aut super cibum loco aquæ: & non bibat super ipsum aquam: & propriè quum est eius cibus ex [b] §cimuzet§ & adipe ouino. Et quandoque iuuatur eo ille, in quo sunt frigus & siccitas simul. Et de illis est, ut sumatur butyri uaccini, & lactis uaccini, & olei de phisticis. [c] † § § decoquantur omnia donec remaneat tertia, & bibantur de eo in mane cochlearia duo cum aliquantulo uini. Et iterum penidiorum lib. j. succi cepæ. lib. j. lactis dulcis. lib. j. coquatur totum donec ingrossetur, & inspissetur, & sumatur de eo omni die in mane quantitas. ℥. j. Et iterum sumatur cicer nigrum magnum [d] § & teratur§ & infundatur in aqua erucę, donec intumescat parũper, deinde exsiccetur in umbra, postea teratur cũ penidijs, & conficiatur, & sit dosis quantitas nucis in mane, & quantitas auellanæ ad [e] §mansionẽ, § & bibatur desuper cadus: & infundatur in aqua alhasce, & nutriatur in ipsa in sole cum cautela, incessanter imbibendo ipsum, quoties exsiccatur, deĩde [f] §excoquatur§ & reseruetur, & fiat ex eo sorbitio cum lacte dulci & penidijs. Et iterum sumãtur tres lib. lactis dulcis. & proijciatur in ipso. s. lib. tereniabin, & lib. s. granorum uiridium tritorum, & bulliant: deinde manibus confricentur bene, & coletur, & sumatur de eo. s. lib. & proijciatur in eo. s. [g] §lib. §galangæ, & bibatur de eo cum quantitate alistimbre diebus aliquibus: est enim mirabile. Et iterum sumatur aqua cepæ, & quantum est ipsa mellis, & decoquatur donec remaneat mel: de quo bibatur cochlearium unum, aut duo, quum uadit dormitum cum aqua calida. Et iterum sumatur farina, & misceatur cũ aqua dulci, sicut sorbitio. Deinde exprimatur ab eo expressione aliqua, & decoquatur cum lacte [h] §plurimo, &§ addatur lacti aqua nucis indicæ, & impinguetur adipe anatis: & fiat ex ea sicut illud, quod fit de frumento cocto, ut puls. Et iterum uitelli ouorum sorbilium sumantur, & puluerizentur desuper altit, & sal stĩci, & sunt fortes, & proprie post balneationem: & fiat fricatio cum sambacino, & de lilio. Et iterum sumantur uitelli ouorum. et conquassentur ad inuicem, & licet ut sint cum albugine sua: deinde ponatur [i] † § §quantum est quarta eorum, de succo cepæ contritæ: & fiant sorbitiones, & sorbeantur cum aliquo de salibus, & seminibus prędictis. Et iterum sumantur bautiæ, & cepæ, & [k] §napi, § & in minutas reducantur partes, & decoquantur cum fabis, & ciceribus & melle cum carne molli bona, & puluerizentur & semi-

a B. temperatis .s. corporibus
b B. chabahegiat
c † B. omnium ana melũchuzi, idest vas paruũ
d ——— B.
e B. apud horã somni
f B. Alia litera. teratur
g B. Alia litera vncia
h B. Alia litera. noniter mulcto
i † B. super eos
k B. rape

feminibus calidis. Et iterum sumantur fabæ, & cicer, & phaseoli & infundant in aqua: deinde incidatur caro ouina sicut præparatur [l] § ataugi § & fiat de eo sternendo ordo unus, & de cepis, & granis ordo alius, & pulverizetur super unumquemque ordinem sal stinci, & parum altit, & parum cinnamomi, & gariophyllorum [m] § plurimum, § postea spargẽdo cerebella [n] § paruarum auium § & columbarum fiat ordo alius, & fiat similiter, & sit ordo grossior ordo carnis [o] permistæ, § deinde effundatur desuper aqua bautiæ sola, aut aliquid aquæ [p] §, quæ assumitur cum aqua eius. § [q] † §

§ Et iterum sumantur cerebella. xxx. paruarum auium, & [r] § proijciantur in sacraiati de nitro § ut decurrat aquositas eius, & fiat taliter quòd conficiatur, & proijciatur desuper quantum ipsa sunt, de adipe renum caprarũ hora qua decollantur, & [s] § seminentur § cum pipere, & gariophy. & zingibere, & fiãt inde pilulæ, ut auellanæ, & comedat de eis unam post aliam in dispositione, qua uult coire. [t] § Confectio § bona, quæ ex nobis est, sumatur de cerebellis passerum, & columbarum. xxx. numero, & de uitellis ouorum passerum. xx. numero, & uitelli ouorum gallinæ. xij. & de aqua carnis ouinæ [u] § tritæ § bene de coctæ & expressæ [x] † § § & de aqua cepæ expressæ. ℥. iij. & de aqua bautiæ. ℥. v. & de sale & de speciebus, quæ cibis ad condiendum ad miscentur, quantum necesse est, & de butyro pondus. ℥. l. & [y] † § § sumat de ea, & comedat, & bibat desuper [z] § quum masticata est, § uinum forte [a] § odoriferum § ad dulcedinem decliue. Modus confectionis [b] § sissamorum § eis: sumantur pinearum mundatarum partes duæ, & seminis erucæ, & seminis melonũ an. pars. j. & [c] § bullliantur § cum butyro, & proijciatur desuper parum piperis, & cinnamomi, deinde proijciatur desuper de melle quantum sufficit, & fiant in de [d] § sissami. § Aliter. sumatur cicer, & infundatur in aqua, aut in aqua erucæ, aut in aqua alhasec donec infletur: deinde frigatur cum butyro uaccino leuiter, ita, ut non aduratur, & de granis pini minoris quantum est ipsum, & proijciatur desuper mel, & sumatur aqua, & conficiantur, & misceantur cum pauco mastice, & cinnamomo, & deponatur ab igne, & incidatur incisione [e] § sissamorũ. § Aliud, ingrossetur mel decoquẽdo, & sternantur desuper grana pini maioris, & semen bautiæ, & piper longum, & secacul, & cinnamomum, & semen erucæ, & fiat ex eis electuarium. quòd si horribile sit ei semen erucæ, & eruca, ponantur loco eius grana uiridia, & parum muschi.

l B. thabahegi
m —— B.
n B. passerum
o B. incisæ in partes
p —— B.
q † B. & coquatur in vase cooperto vel suffocato, donec cõpletæ coquatur & comedatur ex huiusmodi cibo
r B. dimittãtur in sacraiati vitreo. i. in vase vitreo
s B. pulverizentur
t B. hagie. i. fritalea seu ortoclea
u —— B.
x † B. scutella parua
y B. fiat ex eis fritalea vel ortoclea.
z B. apud digestionem eius
a B. calidum
b —— B.
c B. frigantur
d B. confectio
e B. qua incidũtur aliæ confectiones

De potu dulci eorum. Cap. 23.

POtus dulces sunt illi, qui fiunt de passis uerę dulcedinis. & illi, in quibus est grossitudo aliqua, omnes cõueniunt eis. Confectio potus ad eos conuenientis temporis. Sumatur eruca, & [a] § napi, § & ficus, & decoquantur cum aqua, & coletur aqua eorum, & sumatur infusio passularum decoctarum colata, & [b] § seruetur § omnia secundũ æqualitatem, & augmentetur dulcedo eius cũ penidijs, & fiat inde uinum, & dimittatur donec finem [c] † § § consequatur.

a B. rapæ
b B. misceãtur.
c † B. perfectionis

Potus alius noster. Cap. 24.

SVmatur alhasec & eruca, & bautiæ & [a] § napi, § & decoquantur in aqua uehementer, & coletur aqua eorum & ponatur in unaquaq; parte aquæ sexta pars penidiorum zuccari rubei, & quarta, & sexta ficuum, & medietas & sexta partis passularum tarsi, bonæ dulcedinis, & sexta septimæ nucis indicæ contritæ, & fiat inde uinum de passis donec ad finẽ [b] § § perueniat. Aliud nostrũ. sumatur succus uuæ, & ponatur in omni parte. x. minarũ eius tertia mina de hac medicina. Seminis erucæ, & seminis bautiæ, & [c] § naporum § & buzeiden, & seminis asparagi & linguę auis & granorum alkilkil, & [d] § naporum barbarorum, § & utriusque been omnium partes æquales, terantur, & ponantur in panno, & ligentur in eo molliter, & ponantur cum succo in uase: & moueantur omni hora. Potus alius, decoquãtur bautiæ, & ficus in aqua plura, & colentur, & decoquantur in aqua eorum passæ enucleatæ, & coletur, & proijciantur desuper penidij, & dimittatur donec ferueat: & aqua ferrea, & aqua, in qua extinguitur ferrum, est confortatiua.

a B. rapæ
b † B. perfectionis
c B. raparum
d B. lhabe barbarie, & semen erucæ

De multitudine desiderij. Cap. 25.

MVltitudo desiderij quando est cum fortitudine corporis, & sanguineitate, & sanitate complexionis, & adolescentia ætatis, & potentia super coitum absque successione debilitatis, non est necessarium ut occupatio sit in regimine eius, & fractione ipsius. Fractio nanque eius atterit complexionem, & destruit uirtutem [a] † § § propter uehementiam sui nocumenti. Et scias quòd generatio spermatis confortat corpus & cor. Et paruitas generationis eius corrumpit colorem, & debilitat memoriam, & intellectum: quòd si adueniat ei raritas corporis, & facilitas odoris, [b] § & utantur exercitio præparationis, § & balneentur si eis possibile est, cum aqua frigida, cõfert eis: & non oportet ut frangatur de desiderio aliquid, nisi de illo, qui est propter superfluitatem repletionis ex caliditate & humiditate: temperatur enim cum euacuatione. In illa autem, cuius causa est, aut acuitas spermatis, aut eius multitudo cum debilitate corporis, propter fortitudinem uasorum spermatis, & quia attrahunt materiam spermatis ad se, quamuis sit in corpore indigentia uirtutis, sicut accidit ut creentur quædam membra fortiora alijs, [c] † § § succedit ei inde leuitas, aut propter pruritum eius, & bothor in uasis spermatis, & sicut accidit mulieribus pruritus in ore matricis, quare non quiescit in eis desiderium coitus: & propter [d] § fortitudinem § inflammationis, & propter hoc quandoque accidit cum rugitu, qui nõ facit dolorem, e § coarctatio § uehemens, & fit fortis erectio habẽtium melancholiam. Et uirorum quidem desiderium forte fit in regionibus, & aeribus, & temporibus frigidis, propterea quòd aggregatur illud, ex uirtutibus eorum. Et dispositio mulierum est ècontrario, propterea quòd spargit illud de uirtutibus earum congelatis. Et de illis, earũ sunt, quæ sunt frigidæ ualde. Et dormire super dorsum est de facientibus erectionem.

a † B. nisi ste
b B. administretur exercitium alastadad
c † B. quare
d B. multitudinem
e B. erectio

Annot.

ANNOT.

Immodicam Veneris appetentiam ad seminis redundantiam, uel uitium, acredinem. s. & coniunctos flatus refert. Adde uerò tu & cogitationes. Vnum ad capitis huius calcem author notat, de qua re & Arist. 4. problem. sect. quòd per calidas constitutiones, regiones, & tempora, fœminæ ueneris sit appetentiores quàm mares. id quod calori uel aucto uel imminuto deferri solet.

Probl. 26. & 29.

De signis. Cap. 26.

SIgnum sanitatis corporis, & signum repletionis non sunt tibi occulta, & signum acuitatis spermatis est, quòd egreditur uelociter cum acuitate, & adustione, & facit accidere in urina adustionem, & sequitur ipsum debilitas. Et signum multitudinis spermatis solius est, ut nō sit in corpore de dispositionibus uirtutis, & multitudinis sanguinis aliquid, de quo sit curandum, & fortasse est cum ea debilitas. Veruntamen sperma multiplicatur, & pollutio fit frequēs, & quod egreditur est plurimum, & debilitat corpus. Signū pruritus est ut coitus addat in desiderio. Et quandoque est desiderium plurimum,[a]†§ § & sequitur coitum dolor. Et signum inflationis est uehementia erectionis, & antecessio acceptionis inflatiuorum, & complexio[b]†§ § melancholica.

a † B. Alia lfa. & non est aqua.

b † B. inflatiua sicut

De curis. Cap. 27.

ILlius, quæ est à repletione calida, curatio est phlebotomia, & alleuiatio cibi, & assumptio infrigidantium. Et illius, quæ est à repletione humida, curatio est,[a]§quod repellit eam§ ex calidis exsiccantibus sperma, cum medicinis ad coitum, ut perueniant medicinæ ad uasa. Et illius, quæ est ex acuitate spermatis, curatio est æquatio humorum, & ipsorum infrigidatio per acceptionem eorum, quæ sunt sicut lactuca, & portulaca, & semen earum, & endiuia, & cucurbita, & cucumeres, & fructus, & coriandrum humidum, & emplastratio cū eis, quæ sunt sicut nenuphar, &[b]§muschum, § & cerata facta ex oleis frigidis: & cū succo cannæ humidæ, & camphora bibita & linita, & administratio laminæ plumbi super dorsum, & potus aquæ frigidæ, & dormire super stratum lineum, & quæ similantur ei, & cibus de lentibus & portulaca.[c]†§

a B. quam diximus

b B. althaleb

c † B. Et illi cuius fortis est digestiua cib[a] ex uentribus præparatis cum aceto

§Et illius, quæ est ex multitudine generationis spermatis, curatio etiam est infrigidatio uasorum spermatis cum infrigidatiuis, quæ diximus. Et illius, quæ est ex fortitudine pruritus & bothor, curatio est phlebotomia, & eductio materiei calidæ solutione uentris, & æquatio complexionis, & epithimata infrigidātia prædicta, & fortasse indiget narcoticis: & epithimata cū eis, quæ sunt sicut hyusquia. al. & folia hyusquia. ni. & infusio in aqua frigida ualde. Et illius, quæ est ex inflatiuis, curatio sunt infrigidantia, quum est caliditas uehemens, donec extinguatur caliditas, & inflatiua, & exsiccatiua cum fortitudine, & resolutiua uentositatum, si est cum frigiditate uehementi; & euacuatio choleræ nigræ eorum si sunt melancholici.

ANNOT.

Vbi ex acredine seminis Veneris aucta appetentia fuerit, lactucis, portulaca, & eius semine, endiuia, & alijs frigidis it obuiam: præsidio ex ipsa profectò rei natura desumpto. At contrarium sensisse in superioribus uidetur, quum de cibis & potibus ageret ad coitum opportunis. ubi & lac coagulatum, & pisces, & olera humida, & lactucam & portulacæ semina ipsum augere semen testatur. Sed controuersia nulla est. In temperato homine possunt & olera & lactuca & portulaca semen augere. at calidiori, & cui acrius semē insit, opportuna eadem sunt & calori & acredini & ipsi Veneris petulantiæ reprimendæ.

De exsiccatiuis frigidis spermatis. Cap. 28.

LEntes, & aqua earum, & propriè decoctarum cum semine cānabis, licet semen cānabis sit calidum, & nenuphar, & coriandrum & semen portulacæ, & succus cannæ humidæ, & aqua lactis, de quo extractum est butyrum uehementis acetositatis, & farina glandium, & acetū, & semen cānabis, & semen lactucæ. et fortasse abscindit sperma quando multum utitur aliquis eo. Et ex oleis[a]§oleum§minorat sperma. Et emplastratio cum[b]§subtiliatiuis & herba hyusquiami nigri§ & hyusquiami albi, & reliqua, quæ ponuntur super testiculos, & anum. Et similiter[c]§melones§ cum cerusa abluta et[d]§plumbo adusto§ et chymolea, et aceto. Et iterum compositum infrigidatiuum, semen lactucæ, et semen hyusquiami albi, et semen endiuiæ, et psyllium non tritum, et coriandrum siccum, et nenuphar exsiccatum. terantur omnia nisi psyllium, et fiat ex eis suffuf. Et de eis, quæ experti sunt experimentatores, est quòd incessus nudis pedibus deijcit desiderium coitus.

a B. alzeit

b B. cū musco aquæ: & herba alsucharan. i. cicuta

c B. linimentū

d B. merdasengi

De exsiccatiuis spermatis calidis. Cap. 29.

[a]§ ALlium torrefactum, et nō torrefactū, § et semen rutæ, et semen agnicasti, et calamenthum, et euphorbium, et andacocha, et[b]§myrrha alb.§et cyminum. Et de compositis diacyminū est exsiccatiuum spermatis ualde. et si ille, qui sumit, est calefactus sumat, ipsum in potu cum aceto. Compositum aliud, pincarum excorticatarum frixarū, et bdellij, amborum ana. ℥. x. balaustiarum, et rosarum amborum ana. ℥. v. seminis rutæ. ℥. vij. seminis agnicasti. ℥. v. terantur et cribellentur. et intentio in pineis[c]§etiam est reliquæ medicinæ§et friguntur ut frangatur de fortitudine earum, quam habent super coitum. et iterum anethi pondus. ℥. iij. seminis lactucæ, et sem. portulacæ amborum an. ℥. iiij. bibatur cum aqua lentium. Et iterum seminis rutæ, et castorei, et seminis hyusquiami alb. omnium partes æquales, cuius dosis sit. ℥. j. cum uino commisto. Et iterum seminis rutæ, anisi amborum ana. ℥. j. castorei, hyusquiami albi, amborum an. ℥. ij. rosar. rub. et balaustiarū amborū an. ℥. iij. terantur et cribellētur, et sit dos. ℥. ij. cū aqua fra, aut uino pmisto. Et iterum radicis lilij pondus ℥. ij. seminis rutæ ℥. iij. balaustiarum ℥. v. sumatur de eo pondus ℥. ij.[d]†§

§cum oximelle. Et iterum sem. lactucæ ℥. iij. & s. sem. rutæ ℥. j.

a B. Nigella torrefacta & nō torrefacta

b B. maru albū

c B. est ut perducant reliquas medicinas

d † B. cū aqua lactis acetosi de quo extractum est butyrū. Et iterū semen lactucæ. ℥. iij. s. semen rutæ. ℥. ij.

s.bibatur ex eo pondus ʒ.ij.

ʒ.j. balaustiarum pondus ʒ. ij, seminis agnicasti ʒ.j.& est dosis una. Et iterum compositum calidum, radicis cannæ siccæ, & ozimi montani, & myrrhæ omnium an. ʒ.ij. euphorbij ʒ.s. semen rutæ, & [e] §bauciæ§ & agnicasti, & sampsuci, aggregentur omnia: & sit dosis eius pondus. ʒ.j. Et iterum radicis plantæ nominatæ testiculus canis, & seminis cannabis campestris amborum an. aure. viij. seminis agnicasti torrefacti aure. ij. seminis caulis aquæ aure. j. & sit dosis, quod bibitur de toto, aur. j. cum uino nigro stiptico, quod iam [f] §per miscuit aqua.

e B. alhaza. i. zusare

f B. laudauerũt ipsum antiqui Alia litera laudatum est ab antiquis

De multitudine exuberationis spermatis, & humoris, qui [a] §est ante urinam, & qui egreditur post.§ Cap. 30.

a B. præcedit coitũ & humoris qui præcedit vrinam vel qui egreditur post ipsam

CAusa in hoc, aut est in spermate, aut in uasis spermatis, aut in renibus, aut in lacertis conseruantibus ipsum, aut in principijs. Et causa, quæ est in spermate, aut est multitudo eius propter paucitatem coitus, & multitudinem acceptionis generantium sperma, [b] † §quoniam §multiplicatur, & grauantur eo uasa spermatis, indigent motu expellente ipsum ex uasis cum [c] §applicatione sua§ super ipsum: & perducit illud ad apertionem meatus, qui est expellẽs superfluitatem, aut propter suam tenuitatem quare resudat, sicut resudat omne tenue, aut propter suam acuitatem, & mordicationem: quare mordicat, & est necessarium naturæ expellere ipsum. Et causa, quæ est in uasis spermatis, aut est debilitas retentiuæ propter malitiam complexionis, aut propter uehemẽtiam uirtutis expulsiuæ, aut propter ægritudinem officialem ex spasmo, aut tetano, quæ necessario facit motus extraneos, quare mouetur expulsiua propter illud & expellit sperma, sicut ipsa expellit nociuum aliquod: quemadmodum accidit uomitus, quum aliquid nocet stomacho, & apud [d] §alterationem§ cibi. Et ad ultimum spasmus ipse [e] §est pressor§ & expressor eiiciens. Et scias, quod spasmus membrorum spermatis, [f] §est solutiuus.§ Et spasmus lacerti ani, est retentiuus, quoniam lacertus ani est creatus ad retinendum, & ille ad exprimendum. Aut est mollificatio in eis, quare non retinetur propter dilatationem accidentem in meatibus. Causa uero in lacerto conseruatiuo, est spasmus iterum, aut mollificatio. Sed causa in renibus est, quoniam quandoque accidit adipi eorum liquefactio ex uehementia desiderij coitus, aut multitudine coitus, quare egreditur ex coeuntibus post urinam etiã ex ea res plurima [g] § pendens in panno, § & est mala destruens uirtutem, & corpus. Causa autem in principijs, est sicut si multiplicetur cogitatio in coitu, & auditus suorum uerborum: aut accidat ei, qui desiderat in natura coitũ similem illi, quare mouentur [h] † § § ad operationem suam aliquo modo motu debili, & emittit [i] §humorem ante urinam § aut forti, & descendit sperma. Et accidit quandoque mulieribus emisio [k] § humoris plurimi ante urinam, § propter mollificationem oris matricis, & debilitatem uasorum spermatis earum, etiam propter has causas prædictas.

b † B. quare cũ

c B. compresio ne eorum

d B. abhominationem

e B. exprimit

f facit fluere

g B. adhærens pãno. s. camisiæ

h † B. membra spermatis

i B. humiditatẽ salivalem

k B. humiditatis salivalis

ANNOT.

Pulchrè multi prodeuntis in coitu seminis causas prosequitur. Vnum autem notat ijs uerbis § Et scias quòd spasmus membrorum § pro qua re adi Gal. 14. de usu part.

Cap. 10.

De signis. Cap. 31.

ILlam, in qua est causa spermatis multitudo, non sequuntur debilitas, & diminutio cũ multitudine coitus, nisi sit corpus debile, & uasa spermatis fortia: tunc enim significat illud multitudo eius, quod egreditur, & eius æqualitas cum debilitate adueniente corpori ex eo. Et illam, quæ est propter tenuitatem eius significat tenuitas spermatis cum præsentia. Et illa, quæ est propter acuitatem, & mordicationem eius, sentitur ipsa ingresione: & quandoque est cum ea ardor urinæ, & est color eius ad citrinitatem decliuis: & significant ipsam causæ præteritæ ex cibis & motibus. Et illius, quæ est causa debilitatis in instrumentis, & in uirtute sua retentiua, signum est quòd descendit sine erectione. Et similiter si est illic mollificatio, & cum illa, quæ ex spasmo est erectio. Et similiter est illa, quæ est à uehementia uirtutis expulsiuæ, amplius mollificationi & spasmo adsunt signa.

De cura. Cap. 32.

MInoretur cibus, & fiat euacuatio, & administrentur ea, quæ diximus de illis, quæ exsiccant sperma, & minorant ipsum, & quæ diximus de illis, quæ temperant [a] § adustionem§ & iam diximus curam spasmi & mollificationis, & tu sciuisti eam. Aequatio autem tenuitatis eius est cum eis, in quibus est stipticitas, & calefactio, permistis cum exsiccatiuis; & iam sciuisti ea. Et ex cibis ingrossatiuis sunt, sicut [h] §pultes, § & triticum decoctum ut puls. Confortatio autem retentiuæ fit cum facientibus stipticitatẽ, quæ tu iam sciuisti potando & liniendo. Virtutis uero expulsiuæ sedatio, fit cũ infrigidantibus, & stupefacientibus parumper. Et mentha quidem est pharmacum nobile in ingrossando sperma, & confortando uasa eius, ad retinendum ipsum. Et in libris quorundam sunt composita retinentia exuberationem: sed timeo ex plurimis eorum quòd addant in spermate.

a B. acuitatem

b B. albede. i. færculum de rizo sicut puls

ANNOT.

Et mentha quidem est pharmacum nobile &c. § *Mentham probat pro cohibendo seminis exitu. Et sanè, quum astrictionis cuiusdam sit particeps, probanda uidetur. At quum hæc Dioscoridis testimonio lib. 3. unde & lex Romanis erat, belli tempore mentham neq; edito neque serito. uideretur perperam in hoc affectu commendari. Verùm dici fortasse potest. dum recens estur, ob excrementitiam illam humiditatem uenerem stimulare, siccam tamen eandem cohibere.*

Cap. 33.

De multitudine pollutionis. Cap. 33.

CAusæ eius sunt causæ exuberationis & motus spermatis: & quandoque non mouetur nisi apud somnum, & proprie quum dormit aliquis supra ceruicem, & secundum modum, quem iam peregimus causa eius. Et eius cura

ra est illa cura. Et stricturæ laminæ plumbi super dorsum est impressio magna: uerum quandoque nocet renibus: quare oportet ut attendatur hoc in eo iterum: & similiter [a] † § in lecto infrigidantia, & dormire super folia salicis, & similia.

a † B. sternere

ANNOT.

Egit de hac re fusius Aetius lib. 11. & Paulus lib. 3. & Trallianus lib. 9. Meminit uerò etiam Gal. 6. de tuenda sanitate.

Cap. 34. Cap. 55. Cap. 9. Cap. 14.

De paucitate spermatis & exitu eius filoso. Cap. 34.

FIt propter causas, quæ contrariæ sunt causis exuberationis, & multiplicatur in laborantibus, & exercitantibus. Et curatio eius est curatio paucitatis coitus, & cura exitus filosi, est illud, quod humectat.

ANNOT.

Quibus ueluti capilli cum urina commisti sunt, curationem esse ait illud quod humectat. Addit tamẽ Gal. (si modo hic per filosum exitum, ueluti capillorum mictum intelligit) ut attenuent, & incidant 4. aph.

Com. 76.

De regimine eius, quem lædit coitus. [a] † § Cap. 35.

a † B. Alia lfa. & dimissio eius

OPortet ut huiusmodi homo perueniat ad confortandum stomachum suum: & ad hoc ut eius digestio bona fiat, cum eis, quæ bibuntur: & epithimatibus, & emplastris prędictis in capitulo stomachi, ut contingat per id succursus debilitatis accidentis per id, quod euenit ex coitu propter necessitatem, & cum medicinis, quæ sunt ad cor utiles. Et administrentur super membra coitus [b] § eius uiri, § medicinæ infrigidantes, minorantes sperma de illis, quas dicemus. Et bibant infrigidantia contraria spermati: & administrentur in stratibus, & in unctionibus ea, quæ faciunt habentibus priapismum: & dimittant omnia, quæ generant sperma: & assiduent exercitium superiorum partium corporum suorum, sicut est percusio [c] § altatab & sauliget § & eleuatio lapidis: & oportet ut gradatim perueniant in minoratione coitus: & quando coeunt principio noctis, dimittant ipsum uno die, aut duobus diebus usque ad horam somni noctis [d] § ante ipsum § aut post ipsum, & rectificent cibum in eo, quod est inter illud: & dormiãt post coitum, deinde gradatim perueniant ad dimittendum numerum dierum, quorum plurimum sit per occupationem in ludicris. Et de cibis eorum, qui succurrunt ipsorum debilitatibus est panis bonus mundus infusus in uino bono.

b —— B.
c B. altabtab & sulegian
d B. futuræ

ANNOT.

Habes de hoc affectu & eius curatione ex Gal. plura 6. de tuenda ualet.

Cap. 14.

De regimine eius, qui plurimo utitur coitu, & nocetur eo, & debilitat ipsum, aut læditur uisus, & sensus eius, & caput, aut neruis accidit ei tremor. Cap. 36.

OPortet ut administrentur calefactio, & humectatio cum cibis bonis, quorum paucum nutrit plurimum, & cum balneationibus, & aromaticis, & regimine, & facere ut ipsi dormiant & quiescant, & lætari in ludis, qui lætificant. Et lac quidem ouinum, & uaccinum est uehementis iuuamenti ad confortandum, & uiuificandum: quum sumitur de eo in ieiunio cũ quantitate, qua digeratur, & dormiat super ipsum. Et oportet ut administretur exercitium præparationis, & quando administratur mithridatum, & diamuscum cum superfluitate in humectatione uiuificat. Quòd si appareat debilitas uisus, tunc causa eius est cerebrum, quare oportet ut assiduet inunctionem capitis sui cum eis, quæ sunt sicut oleum uiol. & fiat caputpurgium cum eo: aut distilletur in aurem, & utatur introitu aquæ dulcis, & aperiat uisum suum in ea. Si autem accidat tremor ex ea, tunc si materia fuerit plurima, humida, soluatur cum eis, quæ sunt sicut pulpa coloquinthidæ, aut cucumere asinino, & centaurea: & post illud [a] § curetur uirga § cum unguentis fortibus, in quibus sint muschum & ambra, & ben, cũ oleo de costo, & nardino, & de lilio, & oleo de cyperis, & almahaleb, & oleo de sauina, & omni oleo calido, in quo est stipticitas. Et si non fuerit materia, curetur cũ unguentis tremoris. Et quando accidit ei post ipsum tremor, sumat in potu opopanacum in aqua sampsuci, [b] § & casiæ fistulæ § secundum quantitatem, quam tolerat: & aqua sampsuci sit quantitas. ℥. j.

a B. curetur nerui
b —— B.

ANNOT.

Agit & Paulus de ijs qui immodicè coierint, lib. 1. atque quum ex immoderata uenere corpus rarius, frigidius, siccius & imbecillius euadat, admouenda ait, quæ densent, calfaciant, humectent, cõfirmentq́; iubetq́; propterea ut calidis uestimentis operti conquiescant, & somno indulgeant. Fusius tamen hic & diligentius totũ id negocium prosequitur.

Cap. 37.

De multitudine electionis absque desiderio, & de priapismo. Cap. 37.

CAusa propinqua multitudinis tẽsionis uirgæ ut chorda, est multitudo uentositatis grossæ in partibus membrorũ coitus. Aut enim est multitudo huius causæ [a] § uentosæ § in ipso uero concauo: Aut ẽ superueniens eis ex arterijs, aut uasis spmatis, aut sunt duæ res simul. Et materia quidem huius uentositatis est humiditas plurima, & efficiens ipsam est caliditas pauca: & hæc materia, aut est [b] § resudãs § fixa in uasis spermatis. & in eo ubi generatur: aut non [c] § resudans, § qualitercunque igitur sit, [d] § si protenditur hæc uentositas § & uirtus eius: tunc aut est propter frigus eius, aut propter ipsius grossitudinem, & quandoque adiuuat materialem causam, & efficientem [e], § & causas § instrumentales: uerbi gratia, ut sit in cute uirgæ. & quæ sequuntur ipsam, spissitudo prohibens resolutionem: aut dilatatio orificiorum uenarum uenientium ad eam, sicut accidit ei [f], § cuius coitus plurimus fit uehemens § & ei, qui dimittit coitum ad tempus, quare mouetur in ea sperma, & uentositas cum fortitudine: & quandoque peruenit ad priapismum. Et quandoque adiuuant omnia illa, causæ precedentes.

a B. uẽtosantis uel inflatiuæ
b B. stabilis
c B. stabilis
d B. fixio istius uentositatis
e B. causæ
f B. qui stringit medium dorsi, aut ilia uel anchas plurimum

dentes. Aut ex cibis calidis acutis: aut inflatiuis sicut sunt cicer, & uua, & uitellus oui: & illa, quæ aggregant utranque rem sicut eruca: & illud, cui inest proprietas generandi sperma, sicut uinum nouum. Aut ex dispositionibus, & figuris, sicut est multitudo dormitionis super [g]§ collum, § quare liquefiendo conuertitur sperma in uentositatem: aut strictura [h] § ancharum § cum cingulis de corrigijs, aut istitis, quare dilatātur orificia uenarū. Priapismus uerò est, si confortet aliqua harū causarum, & fortis fiat erectio, & remaneat & tendatur uirga ut chorda, quamuis nō sit desideriū, & necessitas & post[i] § perfectionem § necessitatis: & quandoque incipit magnificari, & augmentari, aut prolongari, propter illud quòd effunditur ad ipsam de materijs pluribus. Et plurimum causarum eius est [k] § amor, § & hoc nomen permutatur ad hanc ægritudinem ex forma [l] § formationis erectæ uirgæ, § qua ludunt quidam. Et hoc accidens quum non curatur, fortasse peruenit ad tetanum uasorum spermatis, & accidit apostema calidum cum eo, & interficit.

g B. ceruicem
h B. lumborum duorum seu illorum
i B. Alia litera. complemētum.
k B. calor
l B. hominis figurati habentis virgam erectam

ANNOT.

Habes de hoc affectu & eius curatione ex Gal. 14. meth. 9. de comp. med. per loca. ex Paulo lib. 3. & Aetio lib. 11.

Cap. 7. Cap. 9. Cap. 57. Cap. 32

De signis. *Cap.* 38.

TV stas super plurima signa, quæ numeraui- mus cum tua reuersione ad illud, quod accepisti usque ad [a] § hūc finem § ex principijs. Et scias quòd si fuerit uentositas generata in istis in ipsa uirga, erit illic tremor uirgæ antecedens plurimum, et si non fuerit ita, tunc causa in ipso est [b] § propter uirgam, ad quam iam peruenit ex arterijs sanguis uasorum § spermatis.

a B. hanc cognitionem.
b B. in eo qd' est ante virgam ad quam iā peruenit ex arterijs

De cura. *Cap.* 39.

CVratio tēsionis ut chordæ [a] § assidua § est, administratio eorum, quæ dicemus de prohibentibus inflationem ex ebibitis et epithimatibus. Canon uerò curationis priapismi, est euacuatio cum uomitu, et phlebotomia absque uētris solutione omnino, propterea quod timetur, quod uentris solutio descendere faciat materias desuper, et propter illud, quod oportet ut sit exercitium membrorum superiorum ludendo cū [b] § talub § et similibus, et dimittatur coitus, nisi propter necessitatem eius, ne eueniat nocumentum aliquod ex nocumentis dimissionis ipsius: deinde infrigidatio [c] § in aqua § et [d] † § § in stratibus rosaceis, et de salicibus, et cum epithimatibus, et ceratarijs fortis infrigidationis prædictis, et administretur lamina plumbi super pectinem, et ebibita infrigidantia, et nenuphar et cāphora, et lactuca, [e] § et excusatio plurima est § et in eo quòd est inter illa. Et post minorationem materiei uētositatis, oportet ut administretur, quod subtiliet sine calefactione uehementi, sicut sunt embrochæ chamæmillinę, et de agno casto. Et administrentur tunc ea, quæ sunt sicut [f] § uinum § et semen agni casti, et similia, postquàm [g] § diuiditur § materia. Et bibat tunc uinum album tenue. Et oportet ut dimittat coitum omnino, et cogitationem in eo, et considerationem ad illud, quod mouet desiderium, nisi ille, cui accidit priapismus propter dimissionem coitus omnino, secundum quod diximus; tunc enim cura eius est coitus. Et nutriatur cum eis, quæ sunt sicut lētes, et quæ currunt cursu earum: et nō multum utatur acetosis, ipsa enim quandoq; inflant.

a B. assidue
b B. altabtab
c B. Alia litera. habitationis
d † B. quiescere
e B. est iuuatiua plurimum
f B. ruta
g B. separatur

De [a] § *alacuoth.* § *Cap.* 40.

[b] § ALacuoth § est ille, qui quum coit, eijcit stercus suum, quum spermatis fit descēsio, et non regit anum suum; et super plures eorum dominatur desideriū ualde, et multiplicatur in eis delectatio, et mollificantur ualde propter resolutionem spirituum eorum: et plurimi ipsorum sunt mollium corporum.

a B. alhadiuth
b B. alhadiuth

De regimine eius. *Cap.* 41.

OPortet, ut administrentur unguenta, et emplastra stiptica, confortantia lacertos [a] § et semen agnicasti et similia. Et fiat inunctio cum eis, quæ sunt § sicut oleum nardinū propriè, et oleum de cupresso, et oleum de sauina. Vnguentum bonum. [b] § Sumatur oleum de cydonijs, et oleum de alcanna, et § terātur Karabe et acacia, et lilium siccum, [c] † § § et fiat ex eis, et oleo de cydonijs, et alcanna unguentum, et administretur assidue super lacertū ani: et fiant ex eis suppositoria retentiua, et propriè in tempore coitus, sicut si supponatur collyriū ex remich, et gallis, et balaustijs, et thure. Et iterum supponatur collyrium ex oleis stipticis. At uerò, quod dicitur de bonitate ciborum eorum, et regimine ciborum ipsorum, et subtiliatione eorum, est res, quæ non habet in hac intentione locum, nisi intelligatur de cibis stipticis, quibus cibantur. Et similiter in clysteribus pinguibus infrigidātibus, quę dicunt, non est utilitas apud me: imò oportet ut intendatur in eis, quæ diximus: et ut intendatur ad frangendum acuitatem [d] § stomachorū § eorum, et confortandum chorda, et cerebra ipsorum.

a ——— B.
b ——— B.
c † B. & alchanna
d B. spermatis. Alia litera desiderij

ANNOT.

De hoc affectu Græci ne uerbum quidem. Meminit tamen inter Arabes Rasis 24. Cont. tr. 1.

Cap. 1.

De [a] § *aluminati.* § *Cap.* 42.

[b] § ALuminati, § secundum ueritatem, est ægritudo accidens ei, qui consuescit ut super eum iaceant homines, et habet desiderium plurimum. [c] † § § Et est in ipso sperma plurimum, non motum: et cor eius est debile, et eius erectio debilis in radice: aut debilitatur nunc, et fuit iam assuetus coitu: quare affectat ipsum, et non potest super ipsum: aut potest super ipsum potentia [d] § meditatiua, § quare desiderat ut uideat coitum currentem inter duos: & propinquior est ille, qui est cum eo; tunc enim mouetur desiderium eius: quòd si emittat sperma quando cum eo aliquis coit, aut erigitur cum eo membrum suum; tunc potest perficere desiderium suum: est enim quædam secta eorum, quorum desiderium non erigitur, & mouetur, nisi quando cum eis coitur: & tunc aduenit eis delectatio emisionis spermatis, siue cum operatione illius, siue absque effectu. Et secta eorum

a B. alabone vel alabene
b B. Alabene
c † B. meditatiuum
d B. debili

rum est, quòd quando cum eis coitur, non emittunt sperma tunc: imò declinat ad hoc, ut coeat cum alijs, & sunt in ueritate prostratæ animæ, & malignæ naturæ, & malæ consuetudinis, & complexionis muliebris. Et quandoque sunt membra eorum [e] § magis sustinentia § quàm membra uirorum. Et scias quòd omnia, quæ dicuntur præter ista, uana sunt. Et stulti homines sunt, qui uolunt eos curare. Nam initium ægritudinis eorum medicatiuum est, non naturale. Si uerò confert cura eis, tunc est illud, quod frangit desiderium eorum ex tristitia, & fame, & uigilijs, & carcere, & percussione. Et dixerunt quidam quòd causa [f] § aluminati § est, quòd neruus sensibilitatis qui uenit ad uirgam, ramificatur in illis in duos ramos, quorũ subtilis radici uirgæ continuatur, & grossus declinat ad caput uirgæ; quare indiget ille, qui tenuis est, fricatione uehementi, donec sentiat: quare [g] § spargitur super ipsum hominem § & tunc aduenit ei explementum libidinis: & hæc res est sicut illud, quod remotum est. Et prima est, super quã est innitendũ, et auditum est ex quibusdam, quibus est scientiæ pars, et in arte maligna introitus, et uerificata sunt uerba omnium illorum super illud, quod dixerunt.

e B. meliora

f B. alabene

g B. fit erectio in homine

De hermaphrodito. *Cap.* 43.

ILli, qui est hermaphroditus, non est membrũ uiri, neque membrum mulieris. Et de illis est, qui habet utrunque: sed unum eorum est occultius, & debilius: & aliud est ecõtrario: & [a] § descendit sperma § ex uno eorum absque alio. Et de illis est, in quo ambo sunt æqualia. & peruenit ad me, quòd de illis est, qui agit & patitur, sed parum uerificatur hoc. Et multoties curantur per incisionem membri occultioris, & regimen uulneris eius.

a B. egreditur urina

ANNOT.

Fabulosum fortasse crediderit aliquis quod de hermaphroditis uulgo traditur. egit tamen & de hac re Paulus lib. 6. ubi & eius curationem tradit.

Cap. 69.

De excusatione medici in illis, quæ docet de delectatione, [a] † § *§ & coangustatione receptricis, & calefactione eius.* *Cap.* 44.

a † B. & magnificatione virgæ

NOn est turpe medico, quũ loquitur de magnificatione uirgæ, & coangustatione receptricis, & delectatione mulieris. et illud ideò, quoniam sunt ex causis, quibus peruenitur ad generationẽ. Multoties enim est paruitas uirgæ causa ut non delectetur ea mulier, quoniam diuersa est ab ea, quæ assueta est; quare non emittit sperma: & quando non emittit sperma non fit filius: & quandoque est illud causa ut fugiat à suo pari, & quærat alium. Et similiter quando ipsa nõ est angusta, non conuenit ei suus par: & ipsa iterum non conuenit pari, & indiget unusquisq; eorum permutatione. Et similiter delectatio uocat ad emissionem spermatis festinam. Mulieres enim secundum plurimum tardant in emittendo sperma, & remanent non complẽtes desiderium suum; quare non fit generatio. Et [b] § iterum ipsæ remanent secundum desiderium suum; quare illæ, quæ ex ipsis non custodiuntur § mittunt in illa dispositione super seipsas, quem inueniunt: & propter hanc causam redeunt ad fricationem [c] † § §ut perficiant [d] § in eo quod est § inter eas, complementum uoluptatis.

b B. ille quæ ex ipsis sunt, quæ non custodiunt & fidem nõ habent vel non curant de præceptis suæ fidei

c † B. cum mulieribus

d —— B.

De delectando uiros & mulieres. *Cap.* 45.

DE illis, quæ delectant eos utrosque simul, est saliua eius, qui sumit in ore suo altit, & saliua cubebæ, & mel emblicorum, & mel cum quo conficitur scammonea, & zingiber & piper cum melle. Et si utatur linimento propriè super medietatem postremam uirgæ, [a] † § §non est magnum iuuamentum in usu illius [b] § facit enim delectationem, § in capite uirgæ solum.

a † B. quoniam

b B. linimentũ

De magnificantibus uirgam. *Cap.* 46.

MAgnificat ipsam fricatio cum adipibus, & oleis calidis post pannum asperum, & effusionem generum lactis super ipsam, & proprie lactis ouini: deinde adhærentia picis super ipsam, ut attrahat sanguinẽ, & retineat uiscositate sua, & coagulet sua pinguedine; & fiat assiduatio in istis in duabus extremitatibus diei: & scietur quidẽ qualiter fiat picis adhærentia in sermone nostro, qui est in fen, in qua est decoratio, quum scietur impinguatio membrorum. Et de illis, quæ faciunt illud, sunt sanguisugæ, quum exsiccantur, & linitur cum eis, & lumbrici terrestres, & allebleb & est species uolubilis, quæ habet lac, & aqua albedarungi: sumantur sanguisugæ & ponantur in [a] § luto, in quo est aqua § earum, & dimittantur hebdomada una, & quod est supra, donec exsiccentur; & deinde terantur, & liniatur cum eis.

a B. cõcauitate nucis indicæ in qua est aqua uel lac

De constringentibus uuluam. *Cap.* 47.

SVmantur xiloaloes, & cyperi, & enula, & gariophylli, & ramich, & parum muschi, & terãtur oĩa, & inuoluantur in lana infusa in [a] § meifus, § & supponantur. Et iterum gallæ immaturæ, superiora squinanthi, cribellentur cribro subtili, & supponantur cũ panno infuso in uino uice una post aliam. Facit enim illud redire uirginitatẽ constringendo. Et iterum corticis pini contritorũ partes quatuor, aluminis partes. ij. cyperi pars j. decoquantur cum uino odorifero, & madefiat in ipso pannus lini, & supponantur: & oportet, ut conseruetur in uase, obstruso capite, & administretur de eo, una uice post aliam: est enim bonum ualde.

a B. mesusen

De calefacientibus receptricem. *Cap.* 48.

FERueant muschus, & galia, & crocus in uino odorifero, in quo infundatur pannus lini, & imbibatur, & administretur: est enim redolere faciens, & cordumeni [a] § est mirabilis ualde § in hoc.

a B. Alia litera. & cinnamomũ, & cubebe & gariophylli sunt mirabiles

TRACTA-

TRACTATVS SECVNDVS

De dispositionibus horum membrorum, scilicet de illis, quæ continuantur cum coitu.

De apostematibus testiculorum calidis, & quæ de eis approximantur ano. Cap. 1.

APOSTEMA quandoq; fit in ipso testiculo, & quãdoque fit in †oseo. & illius, quod fit in oseo tactus posibilis est, & cognoscitur dispositio duritiei eius, & lenitatis eius, & color ipsius. Et in illo, quod fit in testiculo, est illud difficile, & sentitur illud ipso existente inter oseũ. Et quandoque est cum eo febris. Est enim membrum nobile continuatum cum corde. Et multoties quidem cadit oseum, deinde redit, & remanent ambo testiculi suspensi: deinde nascitur oseum, & incarnatur, & creatur ibi cistis dura, non sicut erat prius. Et multoties corroditur testiculus, quare indiget ut castratio fiat necessario, ut non perambulet corrosio. Et multoties deletur apostema testiculi per tussim accidentem; quare permutatur materia ad partem pectoris.

† oschea

ANNOT.

De inflammationibus testium, scrotiq; agit & Paulus lib. 3. Hic *dignum animaduersione est, quod postremis uerbis author scribit, aboleri quandoque testium inflammationem superueniente tussi, de qua certe re admirari quispiam posset. Quid enim testibus cum thorace? Sane astipulatur authori nostro* Hippocrates *4. uulg. morb. ita scribens. Tussient siccam tussim, qui testes affectos habent: & ex tussi uena secta, ad testem solutio fit: & inflammati tussiunt: & in febribus ex inguinum tumoribus insuper tussiunt. Id senex passim alibi confirmat, præsertim uerò 2. uulg. morb. sect. 1. in hunc modum. Neque tusses diuturnæ, quoniam ubi testis intumuit, cessant; & testis tumor à tussi cessat, & alleuatur, quæ res commonefacit nos communionis pectorum, mammarum, genituræ, uocis. His explicat propositi problematis causam. ob communionem accidere id ipsũ asserens, de quo ambigitur, quod & Gal. 3. in 6. uulg. morb. At quæ tamen communio hæc sit, nondum est explicatum. Certè quòd materia thoracem affligens posit per urinas excerni, dictum à Gal. est in libris affectorum locorum, de qua re & à nobis dissertum est, quum de pleuritide ageretur. Videtur tamen præterea communio alia quædam inter has partes intercedere; cuius, quum experientia fidem faciat, ipsa tamen ratio nobis est obscurior.*

Cap. 54. — ad libri calcem. — Com. 41.

De cura. Cap. 2.

OPortet, ut fiat phlebotomia, & soluatur natura, & proprie cum eis, quæ administrantur desubtus. Nam quum administrãtur suppositoria, conferunt magnificè, & attrahitur materia ad anum. Et quandoque necessarium est ut post phlebotomiam uenæ manus, secundo fiat phlebotomia de saphena: & oportet ut attendatur latus doloris, & fiat phlebotomia ex latere eius. Et si fuerit in utrisque testiculis simul, accipiatur, quod necesse est accipere de sanguine ex utrisque manibus simul: & oportet, ut alleuietur cibus, & dimittat carnem, & quæ sunt ei similia, & regatur regimine subtili: & admistretur in primis super membrum pannus imbibitus in aceto & aqua ros. & mucillaginibus, & succis frigidis in frigidatis. Et quum incipit augmentari, administrentur huiusmodi epithimata, & emplastra. Sumatur aqua solatri, & aqua cucurb. & aqua cannę humidæ, propriè, & aqua endiuiæ, & farina hordei, & fabarum, & aliquantulum, croci, & oleum ros. Et iterum folia alkekengi, & farina hordei, & lentium. Et iterum folia cannæ, & farina fabarũ, & oleum ros. Et de eis, quæ nos experti sumus iterum, est ut sumantur alkekengi, & farina hordei, & farina lentium, & farina fabarum, & uiolarum tritarum partes æquales: [a] {signiantur, } & emplastrẽtur cum eis. Et si fuerint caliditas, & dolor superflui, est necessarium, ut misceantur cum repercussiuis sicut sunt folia hyusquiami albi; & si fuerit in eo durities aliqua, aut pertransierit terminum principij manifestè, tunc oportebit, ut regatur cum eis, in quibus est maturatio: & propinquius maturantium ex gradu principij est farina fabarum, & chamæmilla, & althea, & mucillago seminis lini, & rob, & iterum farina hordei cum aqua & melle. et iterum folia caulis, cum farina hordei, & uitellis ouorum, & oleo ros. Quum autem indiget resolutione, & stat augmentum, tũc de expertis bonis sunt passulæ enucleatæ, & cyminum, quæ terantur, & fiat ex eis emplastrum cũ uino. Aut folia caulis, & fœnugræcum decocta, Aut farina fabarum, & passæ pingues enucleatæ, & cyminum decoquatur totum in uino commisto, & liniatur. Aut farina hordei cũ stercore uaccino infusa in aceto cum modico [b] {camphorę, } & aliquantulo aquæ solatri. Aut cinis [c] { papyri sylvestris} & althea æqualiter conficiantur cum aceto. Et cinis caulis cum albumine oui, aut uitello eius. Aut radix cucumeris agrestis cum [d] {uino} mellis, cum farina radicis lilij trita sicut unguentum. Aut passularum mundatarum. v. granorum uiridium elixatorum. j. & s. cymi. i. caul. vij. glutinis pini. iij. conficiantur cum melle. Et iterum ad apostemata cum ulceribus, scoria argenti decoquatur cum oleo, donec fiat ei spissitudo, deinde ponantur super eam cera, & gumma pini, & reponatur. Et iterum alkalimbat, & ammoniacum æqualiter, olei de lilio, butyri uaccini quantum sufficit. Et iterum radix [e] {lactucæ} cum sauic. Et iterum fœnugræcum, & semẽ lini cum aqua [f] {cepę. } Et iterum fæx uini antiqui cum sauic. Et iterum ea, quæ diximus in capitulo [g] †{ } frigidorum. Et iterum [h] †{ } {forte ad apostema, quod indiget maturatione; & ad †frigidum, & uentositatem in testiculo. Sumatur ciceris nigri, & staphisagriæ, amborum an. pars. j. scorpionis adusti pars. j. emplastretur cum eo. Et parum infusionis olei sambacini in uirga, est iuuatiuum ad illud, & ad frigidum proprie. et suspensio rubeæ tincturæ super ipsum. Et quando apostema est dubellati, tunc de illo quòd bonum est, ut fiat apertio apud oseum: & non conceditur ut aperiatur illud, quod sequitur anum, quia quandoque fit fistula mala; imò oportet ut asiduetur positio farinæ rizi confectæ cum aqua super ipsum,

a B. permiscæantur
b B. bdellij Alia lra. cymini
c B. ossium dactylorum
d B. syrupo
e B. ozimi
f B. & melle
g † B. apostematum
h † B. medicamen
† fumum

sum, ut prohibeat apertionem eius: & in fine eius iniiciatur in uirga muschus cō oleo sambacino, & est ultimum: aut oleum sambacinum aliquoties, est enim cura sufficiens.

ANNOT.

In testium inflammationibus exorditur uel à purgatione, uel à uenæ sectione. secat autem primo loco cubitum. At Paulus propriè conuenire ait, ut sanguis ex talo mittatur. Verè, quum morbus inferiores partes occupet, Galeni consilio, de qua re alibi dictum est, secandæ inferiores sunt uenæ, ubi deriuanda & euacuanda materia est, quod Paulus iubet. at reuellendi gratia, quum recens est morbus, secandus erit cubitus: quod ab Auicenna est præceptum. Cætera pete ex Paulo lib. 3. Vide & Celsum lib. 7.

Cap. 54. Cap. 19.

De cura apostematis frigidi in testiculis. Cap. 3.

MVltoties accidūt in eis ista apostemata in dispositiōe cachexiæ, & hydropisis, quorum curationes sunt maturatiua prædicta in apostemate calido: de quibus sunt farina fabarum, & farina fœnugræci cum triplicato. Et iterum. caulium. M. j. ficus v. numero, decoquantur in aqua donec dissoluantur, & fiat cum eis emplastrum. Et fortius illo est, ut sumantur farina ciceris, & farina fabarum, & cyminum, & adeps renum, & chamæmilla, & melilotum, & cera: & fiat ex eis unguentum. Et iterum bdellium dissoluatur in rob, & administretur, & distilletur sambacinum in uirgam aliquoties, quoniam est mirabile. Et iterum sumantur mastix, & anzarut, & infundantur in uino, & in oleo sambacino, & linian tur super ouum. Et oleum de Kerua efficax est in apostematibus testiculorum: aut distilletur in uirga muschus cum oleo sambacino, quoniam est ultimum.

De cura apostematis duri in testiculis. Cap. 4.

SVmatur ficuum, & adipis anatis amborum ana pars j. foliorum oliuæ, & foliorum cupressi, & ammoniaci omnium ana pars s. aggregetur cum uino, & butyro uaccino. [a] §Et iterum folia caulis cū farina hordei, & uitellis ouorum, & oleo.§ Et iterum colcotar, & hyssopi humidæ, & ceræ, & olei ros. & medullæ cruris cerui, & foliorum rubi omnium partes æquales. fiat ex eis linimentum. Et iterum sumantur bdelliū, & ammoniacum, & dissoluantur in triplicato, & aggregentur cum pauca farina fabarum, & oleo. Et iterum curatio bona experta ad illud: sumatur furfur, & indesinenter teratur, & cribelletur in cribro tenui, donec cribellatum sit, & resoluatur ammoniacum cum oxymelle, & conficiatur cū eo, & inuiscetur loco, dum temperatum tenet calorem, & reiteretur super ipsum assidue: est enim conferens omni duritiei. Et iterum aliud conferens duritiei. sumantur chamæmilla, & fœnugræcū, & assa, & fabæ, & butyrum, & congelatum uuę & [b] §dactyli§ biscocti, & fiat cum eis emplastrum. Et iterum cineris ossium dactylorum adustorum partes ij. [c] † § §altheæ pars. j. terantur, & permisceantur cum aceto, & fiat cum eis emplastrum.

a —— B.

b B. ficus

c † B. seminis

De [a] §acrai & arsacon.§ Cap. 5.

HAec ægritudo est [b] §frigida,§ & est in mulieribus plus, [c] † § § & est [d] § titillatio uirgæ§ in uiris, & in [e] §ore matricis mulierum.§ & tensio accidens in uasis spermatis, [f] §& mollificatio, & tetanus, & spasmus ipsorum:§ & tunc inflatur uenter ægri cum sudore frigido.

a B. bachuna & arsatun.

b B. rara

c † B. rara

d B. saltus vel iectigatio seu ꝑcussio in virga

e B. matrice in muliere

f B. ꝓpter apostema calidū in eis à qua si non sanatur perducit ad dislocationem vasorū spmatis & mollificationem eorum & tetanum & spasmum & mortem

De cura. Cap. 6.

QVando, hæc ægritudo apparet, oportet, ut fiat phlebotomia & uentosatio, & mittantur sanguisugæ: deinde fiat uentris solutio, non semel subito, quare descendat aliquid ad membra infirma; sed paulatim cum facilitate: & illud fiat cum eis, quæ sunt sicut aqua uolubilis cum cassia fistula, & aqua siclæ, & aqua solatri cum cassia fist. & cum iure limaciarum, & cum iuribus olerum frigidorum lenientium naturam: & sunt sicut illud quòd fit de spinachijs, & de atriplicibus, & quæ sunt illis similia. Et fiat clysterizatio ex sebesten, & prunis, & althea, & sicla: & siracost, & atriplicibus, & quæ sunt illis similia, & perueniatur ad ultimum in epithimatibus frigidis, ualde infrigidantibus super membra coitus, & super dorsum, sicut illud, quod fit de [a] §hiusquiamo nig.§ & chymolea, & omnibus, quæ sciuisti in priapismo calido, in apostematibus testiculorum calidis. Et radix quidem nenupharis, & radix lilij sunt conuenientes ad hanc ægritudinem.

a B. sucharan

ANNOT.

De satyriasi agere uidetur, affectu à priapismo sola ferè palpitatione differente, si rectè perpenderis. de hoc & Paulus lib. 3. & Aetius lib. 11.

Cap. 56. Cap. 32

De doloribus testiculorum & uirgæ. Cap. 7.

FIt ex malitia complexionis diuersæ, frigidæ & calidæ: & ex uentositate, & ex apostemate, & ex percussione, & ex casu [a] §super uentrem.§

a —— B.

De signis. Cap. 8.

QVum est ex malitia complexionis, non est illic tensio uehemens: & cognitio complexionis est cum sensu: & est calidus inflammatus, & frigidus stupefactus, & non est plurimus. Et cum uentoso est tensio, [a] † § § & permutatio sine grauedine, & cū illis reliquis sunt causæ eorum, & signa ipsorum.

a † B. Alia lsa. vehemens

De curationibus. Cap. 9.

MAnifestæ sunt ex eis, quæ dicta sunt in calefactione testiculorum & infrigidatione eorum, & curatione apostematum eorum, & resolutione uentositatis ipsorum. Et quando frigus est uehemens, tunc cura eius est oleum de Kerua, in quo dissolutū sit euphorbiū. & si [a] §uehementior§ sit inflammatio, & adustio, tunc cura eius est cum succis infrigidantibus, in quibus positum sit aliquid [b] §thuris,§ & opij. In facto autem à percussione, aut casu, oportet ut fiat phlebotomia, & [c] §assumatur membrum§ cum infrigidantibus repercussiuis, absque stipticitate uehementi, quare dolorem faciant: imò sit cum eis uirtus lenitiua, sicut sunt uiolæ, & nenuphar, & cu-

a B. vehemens.

b B. hyusquiami

c B. succurratur membro

& cucurbita, & similia: deinde post illud administrẽt mucillago altheæ, & chamæmilla, & similia. Et iterum gummi pini, & myrrha cum aqua frigida, & semen lini confectum cum aqua frigida: & butyrum, & gluten alimbat æqualiter.

De magnitudine testiculorum. Cap. 10.

ACcidit testiculis, ut magnificentur non secundum semitam apostemationis, sed secundum semitam impinguationis, & teneritudinis, sicut accidit mammillis.

De cura. Cap. 11.

CVrãtur cum medicinis infrigidantibus, quibus curantur mammillæ uirginum [a] §stantes, ut§non cadant, sicut est epithima cum [b] §hyusquiamo nigro§ & hyusquiamo [c] §albo.§ Et omne, quod debilitat uirtutem nutritiuam, & fricatura plumbi confricati adinuicem cum aqua coriandri humidi: & confricatio cotis, & lapidis molendini. Et de illis, quæ conferunt ad illud, & separant ipsam, est ut assiduetur iniectio sambacini in uirgam.

a B. dispositarũ ad coitum ne

b B. sucharan

c ——— B.

De eleuatione testiculi & paruitate eius. Cap. 12

QVandoque accidit testiculo, ut corrugetur, & minoretur propter dominium cõplexionis frigidæ, & debilitatem. Et quandoque occultatur, & eleuatur ad mirach uentris, ita ut difficultas fiat urinę, & dolor fiat quũ mingitur, & accidit distillatio eius.

De cura. Cap. 13.

CVretur cum unctionibus [a] †§ §& emplastris calefacientibus confortantibus, & attractiuis, quæ diximus in capitulo erectionis. Et quando occultatur, & fugit, tunc cura est assiduatio balneationum, & tinarum continuarum. Et quandoque est necessarium, secundum quod scripserũt antiqui, ut intromittant [b] §opium§ in uirgam, & suffletur donec corpus eius [c] §subtilietur,§ & descendat testiculus.

a †B. Alia lra. cannulam

b B. embubam vel cannulam

c B. fiat sicut vter

De uaricibus osei, & duritie eius. Cap. 14.

QVandoque apparent super oseum, & quæ sequuntur ipsum, uarices inuolutæ plurimæ, in quibus quandoque coarctatur uẽtositas, & frequens fit titillatio super eas: & multoties generatur super eas apostema durum, qđ est de genere apostematum frigidorum. Et plurimum quidem accidit in latere sinistro propter debilitatem ipsius, & quoniam habet uenam additam, ad quam effunduntur materiæ.

De cura. Cap. 15.

CVRA eius est cura apostematum durorum.

De mollificatione osei. Cap. 16.

QVandoque prolongatur oseum, & mollificatur prolongando, & fit in eo res fœda.

De cura. Cap. 17.

OPortet ut eius embrochatio assiduetur cũ infrigidantibus, stipticitatem facientibus, & emplastretur cum eis, & minoretur coitus. Et de medicis sunt, quidam, qui incidunt partem osei, & superfluitatem ipsius, & sunt residuum, ut æquetur eius quantitas. Sed melius est, & magis conseruatur, ut suatur in primis: deinde abscindatur superfluum.

ANNOT.

De laxato scroto intelligit, quem affectum græci rhacosin uocant. Huius curationem per manus docet Paulus lib. 6. Cap. 57.

De ramice, & ruptura. Cap. 18.

EGo postposui ramici, & rupturę capitulũ, in quo inuenientur in fine tractatuum, qui sunt huius libri tertij.

De corrugatione testiculorum. Cap. 19.

FIt illud causa frigoris uehementis, aut casus uirtutis accidentis in signis malis habentibus ægritudines acutas, & ego dicam ea illic.

De ulceribus testiculorum, & uirgæ in locis ani. Cap. 20.

QVum ulcera accidũt in istis locis, sunt mala ambulatiua, quoniam mẽbra ista sunt secundum formam, ad quorũ partes festinat putrefactio, quoniam sunt protecta ab aere, & decliuia ad caliditatem & humiditatem, & approximant meatibus superfluitatum, & assimilantur quodammodo ulceribus uiscerum, & oris. Et eorum deteriora sunt illa, quæ fiunt in lacerto, qui est in radice uirgæ, & in ano: & illud ideo, quoniam indigent exsiccatione forti, & sensus eorum cum hoc est uehemens. Et fortasse necessarium est abscindere uirgam ipsam, quum super ipsam putrefiunt ulcera, & perambulant.

De cura. Cap. 21.

VLcera, quæ sunt super caput uirgæ, indigent eis, quæ sunt uehementioris exsiccationis, quàm sint ea, quibus indigent facta super præputium, & cutem etiam, quoniam caput uirgæ est uehementioris siccitatis in complexione sua. Et ista ulcera, aut sunt recentia, aut sunt antiqua. Et de eis sunt, quæ sunt maligna. Et recentibus quidem non est res melior quã aloes, & assimilantur [a] §aloes plumbum ustum,§ & clymia abluta cum uino, & tutia. Et approximant illi margaritæ, & [b] §uenæ adustæ sunt mirabiles§ in hoc. Et cinis [c] §ouorum,§ & tutia puluerizata & epithimata cum aqua frigida. Si autem sunt humidiora illis, & iam faciunt pus, indigent eis, quæ sunt fortiora, sicut æs ustum, & cortices arboris pini habentis grana parua adusti. Et si indigent generatiuis carnis, misceatur cum eis thus. Medicamen expertum ad ea, quæ indigent exsiccatione uehementi cum incarnatione. Recipe tutiæ, & aloes, & sarcocollæ, & thuris, & [d] scedenigi§ & corticis [e] §mediani§algarab adusti, & aluminis iameni, & atramenti adusti, & gallarum, & balaustiarum

a B. ei merdasengi

b B. cucurbita adusta est mirabilis

c B. Alia litera. aluminis seu alumen adustum Alia lra. anethi.

d B. sadanegi

e ——— B.

stiarum,& acaciæ,omnium an.partes æquales, & floris æris partem j.& s. & capitum granatorum etiam acetosorum partem j. fiat ex eis unguentū cum oleo ros. Descriptio alia,scoria ferri,[f] §plumbum ustum§ sanguis draconis, charta combusta, alumen combustū sumantur, & cū oleo ros. fiat ex eis emplastrum aut unguentum : aut troc. Et si fuerint antiqua,ponātur in eis thus,& minutū eius, & aloes secundum partes æquales. Quòd si illic fuerit corrosio,tunc ex eis, quæ conferunt illi,est,ut sumantur cinis capillorum hominis, & aniuden,& lentes montanæ,& fiant ex eis puluis, & emplastrum. Et iterum fortius illo sumantur de unoquoque duorum arsenicorum vij. partes, & calcis non extinctæ lapideæ xx. & acaciæ xij. partes,conficiantur cum aceto, & succo alesfius humidi,& fiant trochisci in umbra, & administretur. Et fortius illo est illud, quod recipit utrunq; arsenicum,& acaciam[g] † § § & staphisagriam & cinerem [h] §anethi§ & piper,de quibus fiant trochisci.Si autem maligna fiant, & denigrentur, tunc melius est ut penitus abscindatur locus niger,& curetur cum unguento generatiuo,donec generetur.

f B.merdasengi

g † B.& viride æris

h B.aluminis

ANNOT.

Agit de pudendorū ulceribus & Gal. 9. de comp. med. per loca. Itemq́; 5. meth. quem author æmulatur. Vide & Paulum lib. 3. Vtuntur nostra tempestate præcipitato, oleo ex sulphure, aqua erodente, & alijs minus quàm arsenicum asperis.

Cap. 8. Cap. 15. Cap. 59.

De ulceribus interioribus uirgæ. *Cap.* 22.

CVratio illius est curatio ulcerum uesicæ:& quandoque necessaria sunt ea, quæ sunt sicut medicamen de chartis combustis, & alumine adusto,& climia abluta post combustionem. Et de corticibus arboris pini minoris,[a] §scedengi,§ thure, de quibus fiant troch. & administrentur in iniectorio.

a B.sadanegi

De [a] §fricatione§ *in uirga.* *Cap.* 23.

FIt ex materia [b] §calida§ effusa ad ipsam,& sudore acuto resudante ex partibus eius,quare facit [c] ipsam fricari.§

a B.pruritu

b B.acuta

c B.pruritum

De cura. *Cap.* 24.

EXpellatur humor cum phlebotomia, & solutione uentris. Deinde sumatur acaciæ, & memithe amborum an. ℥.j. salis ammoniaci,aloes an.sexta ℥.j.croci.xij.[a] † § ℥.j.& quantum sunt omnia usnen : terantur omnia,& cribellentur,& conficiantur cum oleo sambacino:est enim mirabile. Et quandoque sedatur, si leniatur desuper in balneo acetum & oleum rosa. Et sint in ipso nitrum,& alumen. Et si est[b] §frigida§ ponatur in ipso aliquid de staphisagria. Et quum egreditur ex balneo, liniatur ex albumine oui cum melle:& si non confert aliquid,& iam facta fuerit phlebotomia, & euacuatio, tunc fiat uentosatio ab interiore parte coxæ, & in proximo illius loci, aut mittantur super ipsam sanguisugæ.

a † B.pars

b B.peior

De apostematibus uirgæ calidis. *Cap.* 25.

CVrationes eorum, sunt proximæ curationibus apostematum testiculorum calidorum: sed sunt magis tolerantia stiptica in principio rei. & de descriptionibus eorum sibi proprijs est hæc, cortices granatorum, & rosæ siccæ,& lentes decoquantur in aqua : & quum in decoctione dissoluuntur,terantur cum oleo ros. & administrentur. Et iterum chimolea cum aqua solatri, & similiter bolum armenum, & lentes, & folia alkekengi.

De apostematibus uirgæ frigidis. *Cap.* 26.

SErmo de eis,est proximus sermoni de apostematibus testiculorum,& multiplicantur in dispositione cachexiæ,& hydropisis. Et de illis,quæ experta sunt ad ea, est illud, quod recipit [a] §ossa§ dactylorum partes duas, altheæ partem.j. & conterantur cum aceto, & emplastretur cum eo. Et medicamen assumptum ex furfure & ammoniaco prædictum in capitulo apostematis, [b] † § § in testiculis est medicamen magis conueniens locis illis,& in uirga,quando apostematur apostemate duro.

a B. farinæ ossium

b † B.duri

De cura rhagadiarum uirgæ. *Cap.* 27.

CVrentur cura rhagadiarum ani. Et de illis, quorum iuuamentum propinquum est,est ut sumantur chimolea, & tutia & alcanna contrita,& dragacanthum,& fiat ex eis, & ex cera,& uitellis ouorum[a] † § § unguentum.

a † B. & oleo rosato

De dolore uirgæ. *Cap.* 28.

ACcidit dolor uirgæ ex causis diuersis. Et multoties accidit à retentione urinæ, quē clysteria leuia sanant, & ut sit contentus aqua hordei cum iuleb. Et non approximet seminibus,ut non descendant superfluitates. Deinde post clystere fiat uaporatio in circuitu pectinis, & uirgæ, tantæ quantitatis ut leniatur cutis, & fundatur desuper aqua tepida, & liniatur cum uiolis.

De uerrucis super uirgam. *Cap.* 29.

INcidantur,& ponatur desuper medicamen retinens sanguinem, & curentur cura reliquarū uerrucarum.

De cura bothor, & similium moro, & carnis ortæ, & additæ super istas partes. *Cap.* 30.

SVmatur baurach adustum,& cinis ligni uitis: terantur cum aqua bene, & ponantur super morum,& quæ ei similantur. Et quando nō ualent,incidatur,& puluerizetur desuper[a] † § §atramentum,[b] § & arsenicum. § & si fuerit deterius illo, non erit excusatio quin cauterizetur.

a † B. viride æris.

b ——— B.

De [a] § *corrosione* § *uirgæ.* *Cap.* 31.

LEnificatur uirga cum lenitiuis, ex oleis sicut sisamino,& oleo narcisino,& adipibus subtilibus notis,sicut adeps gallinæ,& anatis,& medullæ crurium uaccarum,& ceruorum, & cera, & resina in balneo & sine balneo & clystere fiat ex hoc genere cum iniectionibus, & fiant collyria, & ponatur desuper aliquid, & fiat [b] §ut§ sequetur.

a B. incurnatione

b B.donec

FEN XXI.

De membris generationis in mulieribus tres continens tractatus.

TRACTATVS PRIMVS

De radicibus, & principijs, & conceptione, & partu.

De anatomia matricis. Cap. I.

DICO, quòd instrumentum generationis mulieris est matrix: & eſt in radice creationis ſimilis inſtrumento generationis, quod eſt in uiris, & eſt uirga, & quæ cum ea ſunt. Sed unũ eorum eſt [a] ʒcompletumʒ procedens ad exteriora: & alterum eſt diminutum, retentum in interioribus: & eſt quaſi conuerſum inſtrumentum uirorum. Eſt enim quaſi oſeum ſiphac matricis: & quaſi uirga collum matricis: & duo oua mulieribus ſicut uiris. Verum ipſa in uiris ſunt magna, apparentia exterius, elongata, ad rotunditatem tendentia, & in mulieribus ſunt parua, rotunda, tendentia ad uehementiam compreſsionis latitudinalis, intrinſeca [b] ʒin uuluaʒ poſita à duobus lateribus eius, in omni latere [c] ʒprofunditatis cuiusʒ extitit unum, diſtincta. quorum [d] ʒunũquodque appropriatum eſt panniculo,ʒ quæ ambo cyſtis una non aggregat, & panniculus cuiuſq; amborum eſt neruoſus. Et ſicut uiri habent uaſa ſpermatis inter ouum, & euacuatorium radicis uirgæ, ſimiliter mulieres habent uaſa ſpermatis inter duos teſticulos, & inter id, quod expellit ad interiora matricis: uerùm illa, quæ ſunt uirorum, incipiunt ab ouo, & eleuantur ad ſuperiora, & cadunt in foramina, ex quibus deſcendit [e] ʒcoopertoriumʒ oui, cuſtodita, & protecta: deinde [f] ʒparguntur ʒ deſcendendo [g] † ʒ ʒ transuerſa [h] ʒ expanſa, ʒ habentia inuolutiones; [i] ʒ& completur in eo, quod eſt inter ipſaʒ digeſtio ſpermatis, donec redeat, & [k] ʒ expellaturʒ ad meatum, qui eſt in radice uirgæ à duobus lateribus. Et in proximo eius [l] ʒeſtʒ illud, quod [m] ʒexpellitʒ ad ipſum etiam [n] † ʒ ʒ extremitas colli ueſicæ, & eſt longum in uiris, & breue in mulieribus. In mulieribus uerò [o] ʒextenditur, quod eſt inter duo ouaʒ ad ambo ilia, ſicut duo cornua arcuata incedentia [p] ʒad duo emunctoria, ʒquorum duo extrema continuantur cum duobus inguinibus, & tenduntur ut chorda [q] ʒ propter coitum æquantiaʒ collum matricis ad recipiendum, ita, q; trahant ipſum ad duo latera, quare dilatatur, & aperitur, & deglutit ſperma. Et ipſa ambo ſunt breuiora quàm [r] ʒduo iactores ſibi ſimilesʒ in uiro. Et diuerſificantur in hoc, quòd uaſa ſpermatis in mulieribus continuantur cum duob. ouis, & penetrant in duobus additamentis, quæ ſunt ut duo cornua, quoddam oriens ex unoquoque ouo, quod expellit ſperma ad uas: & nominantur duo expulſoria ſpermatis: & non continuantur uaſa ſpermatis in mulieribus cum duobus ouis, niſi quoniam membra ſpermatis in mulieribus propinqua ſunt in lenitate duobus ouis: & non fuit neceſſarium indurare ea, & indurare panniculos amborum, quoniam ipſa ſunt in caua: [s] ʒ quare ʒnon indigent proiectione longinqua. In uiris uerò non fuit bona continuatio eorum cum duobus ouis, & non permiſcentur eis ambobus. Nam ſi fieret illud, noceret eis ambobus, quũ tenderẽtur ut chorda propter duritiem amborũ; imò poſitum eſt inter ambo medium, quod nominatur endros [t] ʒ ſcilicet ʒ expulſorium apud medicos ad interiora eius. Et intra matricem eſt [u] ʒ extremitas rotundaʒ neruoſa, in cuius medio [x] ʒ eſt, quaſi ſemita: ʒ & ſuper ipſam ſunt additamenta plurima [y] ʒincidentia.ʒ Et matrix quidem creata eſt habens uenas plurimas, ramificatas ex venis, quas diximus, ut ſit illic ſuſtentatio embryonis: & ſit ſuperfluitatibus menſtruis præcipitatio. Et ligatur matrix cum dorſo ligamentis fortibus pluribus, & ad partem [z] ʒuminisʒ & ueſicę & oſsi lato, & eis quæ [a] ʒſequunturʒ ipſam; ſed ſunt laxa. Et de ligamentis eius ſunt quædam, quibus continuatur ex neruis, & uenis prædictis, in anatomia neruorum & uenarum. Et facta eſt ex ſubſtantia neruoſa, ut extendatur [b] ʒapud collectionem,ʒ & ut congregetur ad quantitatem paruam apud partum. Et non completur eius concauitas niſi cum complemento augmenti, ſicut mãmillarum quantitas non cõpletur niſi, cum complemento, quoniam ante illud eſt uana, & non eſt neceſſaria: & propter illud matrix in puellis eſt minor [c] ʒ ueſicis plurimum.ʒ Et habet in hominibus duas concauitates, & in alijs concauitates ſecundum numerum papillarum mammillarum. Et locus eius eſt poſt ueſicam: & ſuperfluit ſuper eam deſuper, ſicut ſuper fluit ueſica ſuper eam [d] † ʒ ʒ deſubtus. Et in anterioribus ſunt inteſtina, ut ſit ei à duobus lateribus ſuſtentaculum, & ſtratus lenis, & ſit in tutela. Et non eſt intentio prima in hoc ueniens ad matricem ipſam, imò ad embryonem. Et ipſa quidem occupat, quod eſt inter propinquitatem umbilici, uſque ad poſtremum meatum uuluæ, & eſt eius collum. Et longitudo eius æqualis in mulieribus eſt inter ſex digitos uſque ad. xj. digitos, & quod eſt inter illud. Et quandoque abbreuiatur, & prolongatur per vſum coitus & dimiſsionem eius. Et quandoque aſsimilatur quantitas eius, figuræ quantitatis eius, qui conſuetus eſt eius concubitu, & appropinquat illi lõgitudo matricis ipſius; & quandoque tangit inteſtina ſuperiora. Et creata eſt matrix cum duabus tunicis: quarũ intrinſeca propinquior eſt ad hoc ut ſit uenoſa, & aſperitas eius [e] ʒſimiliter.ʒ Et orificia harum uenarum, quæ [f] ʒfiguntur ʒin matrice, nominantur foramina matricis. Et cum eis continuantur panniculi embryonis: & ex eis currit ſanguis menſtruus: & ex eis nutritur embryon. Et exterior harum duarum propinquior eſt ad hoc, ut ſit neruoſa: & unaquæque illarum tunicarum conſtringitur, & dilatatur cum præparatione ſuarum naturarum. Et tunica quidem extrinſeca pura eſt una, & intrinſeca eſt ſicut diuiſa in duas diuiſiones, quaſi [g] ʒdiſtinctas, nõ ſicut conſolidatas, ita, ʒquòd ſi excoriaretur tunica exterior [h] † ʒ ʒearum duarum, excoriaretur quaſi à duabus matricibus, quibus eſſet collum unum: non ſicut à matrice una. Et inueniuntur ſpecies uillorum

a B. egrediens Alia litera. completæ
b B. ſpatio cõtinente matricẽ
c B. partis eius oppoſitæ gibboſitati
d B. vnicuique appropriatur panniculus
e B. ſuſpẽſoriũ.
f B. flectuntur
g † B. tortuoſa
h ——— B.
i B. Alia litera. in quibus completur
k B. perueniat.
l ——— B.
m B. peruenit
n † B. eſt
o B. extendunt ex duobus ouis
p B. verſus poros vritides
q B. apud coitũ vt cõequent
r B. longitudo ſibi ſimilis Alia litera longitudo amborum ſimilis

s B. &
t B. Alia litera. Et matrix quidem ẽ membrũ ad rotunditatẽ tẽdens, neruoſũ quod extẽditur & dilatatẽ ſicut corrigia: & ſup ipſã ſunt additamẽta plurima ĩ modũ anulorũ. Et ſperma mulieris peruenit ad expulſoriũ, quod eſt apud medicos expellens ſperma ad interiora matricis, & apud philoſophos mulier expellit ſemen ſuum extra teſticulos apud foramẽ vrinæ, & ex ipſo impellitur ad interiora matricis
t B. Alia litera. Et peruenit ad
u B. circulatio in modũ anuli
x B. ſunt ſicut fimbriæ, aut corrigiæ.
y ——— B.
z B. vmbilici
a ſunt ſupra
b B. plurimum apud comprehẽſionem
c B. Alia litera. ea quæ ẽ in mulieribus quæ genuerunt filios
d † B. cum collo ipſius
e B. Alia litera. eſt ꝓpter illud
f B. penetrant.
g B. duo vicinãtia non ſicut cõſolidata
h † B. ab vna

rum

rum omnes in tunica intrinseca. Et matrix præterea ingrossatur, & inspissatur, quasi ipsa impinguetur: & illud est in hora mẽstruorum. Deinde quũ purgatur, extenuatur, & exsiccatur. Et ipsa iterũ attenuatur cum magnitudine embryonis. Et eius dilatatio est secundum dilatationem corporis embryonis. Et quum coitur cum muliere, expellitur matrix ad os matricis, quasi procedens desiderando attrahere sperma per sui naturam. Et quum dicitur matrix neruosa, non intelligitur, per illud, quòd eius creatio sit ex neruis cerebri; imò, quod creatio sit ex substantia simili neruis, alba, priuata sanguine, [i] § uiscosa § extensiua. Et non adueniũt ei ex cerebro nisi nerui pauci, quibus sentit: & si esset uehementius neruosa, uehementius communicaret cerebro. Et collum quidem matricis lacertosæ carnis, est quasi ipsum sit cartilaginosum: & quasi sit ruga super rugam, cui addit pinguedo duritiem, & cartilaginositatem: & impregnatio iterum in hora impregnationis. Et in eo est meatus oppositus ori matricis extrinseco, ex quo deglutit sperma, & expellit menstrua, & parit fœtũ. Et fit in dispositione conceptionis in summo cõstrictionis, quam fortasse non ingreditur extremitas acus. deinde dilatatur præcepto dei excelsi, & egreditur ex ea fœtus. Meatui autem urinæ in ea, est locus alius: & est propinquior ori matricis [k] ab eo quod sequitur supremum eius. Et de mulieribus est, cuius matricis collum redit ad sinistrum: & de eis est, cuius est ad dextrum. Et ante uiolationem puellæ uirginis, sunt in [l] § ore § matricis panniculi contexti ex uenis & ligamentis subtilibus ualde, ortis ex omni [m] § membro § eius, quos destruxerit uiolator: & currit, quod in eis est de sanguine.

i B. lenis

k B. ex

l B. collo

m B. parte

ANNOT.

De uteri anatome copiosè Gal. agit 14. de usu part. Itemq; lib. de dissect. uuluæ. & Aetius lib. 16. Quod ad hũc locũ facit, uidetur eõ de uteri tunicis discordia. Ait hic ex duabus tunicis constare, ijs uerbis § Et creata est matrix ex duabus tunicis &c. § quod & Gal. lib. de dissect. uuluæ. At contra idem Gal. 14. de usu part. quum intestina omnia & uentriculus duabus tunicis constẽt, quærit cur utero una satis fuerit. Cæterùm paucis soluitur. tunica uteri propria una est. accedit tamen & altera ex peritonæo cæteris intestinis communis. unde & duæ dici possunt. similis quæstio de urinariæ & felleæ uesicæ substantia est. de qua alibi diximus.

Cap. 34. & deinceps

Cap. 1.

Cap. 6. Cap. ult.

De generatione embryonis. Cap. 2.

QVum matrix colligitur super sperma, tũc prima dispositionũ, quæ aduenit illic, est spumositas spermatis, & ẽ ex operatione uirtutis formatiuæ. Et ueritas quidem dispositionis ipsius spumositatis est ex hoc, quòd virtus informatiua mouet illud, quod est in spermate ex spiritu animali naturali & uitali ad mineram uniuscuiusq; eorum, [a] § in qua figitur. Et creatur § illud membrum ex eo secundum modum, quem exposuimus, & declarauimus in libris principiorũ: & propter illud reperitur exsufflatio tota impelli ad medium humiditatis, ut præparetur locus cordis: deinde fiunt à latere eius dextro, & à latere eius supremo duæ uesicæ, quasi ramificatæ ab eo, tangentes ipsum usque ad horam, deinde separantur ab eo, & discernuntur, & fit prima [b] § illud, ex quo creatur cor, § & dextra § illud, ex quo creatur hepar § & impletur alia sanguine ad albedinẽ decliui: & penetrat ad exteriorem partem humiditatis [d] § sparsæ post duas uesicas uentositas inundans eam, ut recipiat propter eam restaurationem ex matrice, & ex spiritu, & ex sanguine & creatur umbilicus, & quod primo creatur, tũc est panniculus. § Veruntamen uesicæ cordis, & hepatis, & cerebri creationem umbilici præcedunt: quamuis complementum horum trium postponatur à complemento substantiæ umbilici. Et hoc quidem iam uerificauimus, & declarauimus diuersitatem in eo in libro principiorum sciẽtiæ naturalis. Et quum sperma figitur, & spumat, & penetrat spuma ad profundum, [e] § scilicet uesicã cordis, § generatur panniculus, ex [f] § hoc quòd sperma muliebre mouet sperma masculinum § & est separatus. Deinde non suspenditur [g] § à § matrice, nisi cum foraminibus [h] | § § propter attractionem nutrimenti. Et embryo quidem non nutritur [i] § cum § hoc panniculo, nisi dum panniculus [k] § in eo est, § & nutrimenti parum est necessarium. Quum autem induratur, tũc fit cibatio per illud, quod generatur in [l] § poris eius § ex meatibus manifestis uenosis. Deinde diuiditur post [m] § spatium § in panniculos. Et ueritas quidem est, quòd primum membrum quod creatur, est cor, quamuis de Hippoc. dicatur quòd dixerit, quòd primum, quod generatur, est cerebrum, & oculi: secundum quod testificatur illud dispositio pullorum oui. Cor uerò nõ est in primis quum creatur, in omni re apparens manifestum. Et [n] § sequũtur capitula post, ĩ quibus § dixit quòd rectius est, ut sit primum, quod creatur, hepar, quoniam prima operatio corporis est [o] § nutrimentum § quasi sit res secundum appetitum eius, & [p] § desiderium ipsius. § Et sermo iste ostẽditur esse corruptus ex uia experimenti: quoniam studiosi in hac re non testificantur rem esse secundum quod existimauit omnino. et ex ratiocinatione: & est quoniam si res est secũdum quod ipse existimat, quòd creatur in primis illud, cuius operatio in primis præmittenda est [q] § quũ ab eo non fiat nutrimentum § tunc sciat quòd non nutritur membrum [r] § animalis, § in quo non est sustentatio uitæ cum calore naturali. [s] † § § Quum ergo ita sit, necesse est ut creetur membrum, à quo procedit calor naturalis & spiritus uitalis ante creationem nutrientis ipsum. Et uirtus [t] † § § informatiua non indiget in dispositione formationis nutrimento, dum non accidit resolutio sensibilis, sensibile faciens nocumentum; quare sit necessarium restaurationeeius, & sit necessarius spiritus uitalis, & calor animalis, ut [u] § erigatur § eo. Quòd si dixerit, quòd [x] § comprehensio informatiuæ est § ex patre; tunc similiter etiam uirtus nutritiua associata uirtuti informatiuæ generatiuæ est ex parte patris. Qualiter ergo [y] § erit, quòd illa magis antecedat in modis suis: & hæc dispositio alia sit inucta in embryone sanguineo in siphac, & extensio eius in siphac, sit extensio aliqua. Et in hac dispositione illa, quæ de uesicis est sanguinea, conuertitur ad sanguineitatem: & conuertitur umbilicus ad formam umbilici sensibiliter. Et recipiunt dispositiones conuersionem spermatis ad conceptionem, & quædã earum

a B. vt figatur in ipsa & creet

b B. locus pro corde

c B. locus pro hepate

d B. spermatice post vẽtositatẽ spiritnosam perforantem eã, ut ex ipsa recipiat à matrice restaurationem spũs & sanguinis, & creatur umbilicus & est primũ quod generatur manifestæ

e B. causando vesicã pro corde

f B. motu spermasis mulieris causato à spermate masculi Alia litera. ex hoc ꝙ sperma mulieris mouet super sperma masculinum

g B. cum

h † B. venarum

i B. ex

k B. est subtilis

l B. Alia litera, panniculo

m B. tempus

n B. iam postea insurgit fabulans qui

o B. nutricatio

p B. secundum quòd videtur ei esse conuenientius

q —— B.

r B. vitale

s † B. & spiritu vitali

t † B. quidem

u B. substẽtetur

x B. ipse adueniat uirtuti formatiuæ

y B. ista nutritiua pcedit, quũ iam illa. s. virtus vitalis sit magis præcedens secundum esse, & hoc est. Et dispositio quidem alia apparẽs seu existẽs est, puncta sanguinis in siphac & exten-

sio eorum in siphac extensione aliqua, & in hac dispositione sunt vesicæ aqua ex eis sanguineæ, quæ iam conuertuntur ad sanguineitatem, & umbilicus conuersus est ad formam vmbilici conuersione sensibili. Tertia autem dispositionum est, conuersio spermatis ad sanguinem congelatum seu coagulatum & post ipsam, est conuersio ad carnem masticatam seu ad frustum carnis masticatę: & illis seu tunc membris principalibus apparet separatio sensata, & quantitas sensata, & post fit eius conuersio usquequo compleatur generatio cordis & membrorum primorum, & incipiunt ipsa separari adinuicem, & inter ea sunt meatus noti: seu membra intermedia communicantia nota, & sunt extremitates iam lineatæ, sed non sunt à seipsis separatæ separatione integra. Deinde nō cessat conuersio, aut transmutatio quousq;

earum ad soliditatem. et illic membris principalibus iam apparet impreſsio sensibilis, & quantitas sensibilis. Et quædam earum conuersionem, ad hoc, ut compleatur creatio cordis, & membrorum primorum: & incipiunt separari ab inuicem. Et inter ea sunt, meatus supremi: & sunt extremitates iam lineatæ: sed non separantur integrè & uasa eius: deinde ad hoc, vt § fiant extremitates. Et unicuique conuersioni, aut duabus conuersionibus simul, est [z] § spatium, § super quod statur: & nō est illud de illis, quæ non diuersificantur in hoc: nam diuersificatur in masculis & mulieribus embryonum: & sunt in mulieribus tardiores. Et non [a] § significant experimentum & probatio in hoc; quoniam § inter ea ambo, in ueritate non est diuersitas. [b] § Vnumquodque enim § eorum non iudicat nisi per illud, super quod præterijt res secundum experientiam eius: & non est impossibile, quod sit istud quod expertum est in fine, cadēs secundum illud, quod ei diuersificatur: in toto enim illo est, quod est plurimum proculdubio: & plurimum est in eo, quod generatur plus. Et spatium quidem spumæ est vj. dierum aut vij. & in his diebus format informatiua in embryone nō [c] § petendo aliquid § ex matrice: & post illud [d] § appetit. § Et inceptio linearum [e] † § § & punctorum est tribus alijs diebus post illud: & sunt nouem dies ex principio. Et quandoque fit antecesſio die uno, aut postponitur die uno: deinde post. vj. dies alios, & sunt. xv. à conceptione: penetrat sanguineitas in toto, & fit [f] § illud unde creatur. § Et quādoque antecedit die uno aut duobus. Et duodecim diebus post illud fit humiditas caro: & iam discernuntur frusta carnis: & discernuntur membra tria manifestè: & iam separātur [g] § alia § à contactu aliorum, & extenditur humiditas nuchæ: & quandoque postponitur, aut antecedit duobus diebus aut tribus: deinde post nouem dies separatur caput ab humeris: & extremitates [h] à, § lateribus § & uētre, ut discernat sensus in quibusdā eorum, & celetur in quibusdam eorū, ita ut sentiat post illud in. iiij. diebus completis. xl. diebus, & postponitur raro usque ad. xlv. dies: & minus in hoc est usque ad. xxxv. dies. Et dicitur in doctrinis primis, quòd quando post. xl. dies scinditur [i] § abortiuum & ponitur § in aqua frigida, apparet res parua discretarum extremitatum. Et masculus est uelocior in illo toto, quàm fœmina, Videtur enim quòd sit minus spatium formationis masculorum. xxx. dies: & minus parturitionis est medietas anni, & quod dicemus in proximo. Determinatio autem dispositionis masculi, & fœminæ in distinctione [k] § spatij, § est res, quam quædam pars medicorum iudicat audacter & stultè, [l] § primum enim inuenit sperma respirans respirare. Et primum, quod agit informatiua, est, quod aggregat calorem innatum: deinde § exitus & meatus: deinde post illud incipit nutritiua operari: & apud quosdam embryó iam respirat ex ore, [m] § deinde § respirat cum eo maiori respiratione quum completur in matrice: sed non est super illud significatio. Et apud quosdam quū superuenit formationi embryonis duplum [n] † § § eius, in quo formatur, mouetur: & cum superuenit motui duplum eius, in quo mouetur, nascitur, ita ut sit spatij, quod est à prima inceptione conceptionis usque ad motum triplum. Et [o] § lenitas accidit cum motu sensus. § Et dicitur, quòd tempus æquale medium ad formationē eius est. xxxv. dierum [p] § & § mouetur in. lxx. diebus: & nascitur ducentis & decem diebus: & illud est septem mēses, & antecedit diebus aliquot: & quandoq; postponitur, quoniam fortasse cadit in. xxxv. diebus [q] § raritas, § [r] † § § & multiplicatur in duplatione. Et quādo est illud, quod est plus, est. xlv. dierum, & mouetur in nonaginta diebus: & nascitur in ducentis septuaginta: & illud est. ix. menses. Et quandoque cadit in hoc iterum diuersitas in diebus, sicut dictum est. [s] † § § Et natus in. [t] §. viij. mēsibus quamuis sit iam completus, tamen plurimum iudicium § eius est, ut non uiuat, secundum quod faciam te scire post. [u] § Et ipse quidem non iam integre completur, nisi secundum proportionē prędictā, & nascitur apud complementū suū. Est. n. spatiū §. xl. dierū: deinde 80. dierū deinde. cc. & xl. dierum: [x] † § § & minoratur & additur secundum quod sciuisti. Et dixerunt, non inuenitur in abortu masculus completus ante. xxx. dies, & fœmina, quæ compleatur ante. xl. dies. Et dixerūt quòd natum in. vij. mense ingreditur uirtus [y] § præparationis cum hoc quòd superueniunt § natiuitati eius vij. menses, & natum in [z] §. ix. mensibus, & natum § post decem menses. Et nos afferemus in spatijs impregnationis & partus capitulum in tractatu, qui sequitur hunc tractatum. Et scias, quòd sanguis menstruus in pregnante diuiditur in tres partes, scilicet partem, quæ conuertitur in nutrimentum: & partem, quæ eleuatur ad mammillas: & partem, quæ est superfluitas stans usquequo ueniat hora, [a] † § § & expellatur. Amplius fœtus continetur tribus panniculis, scilicet secundina, quæ est panniculus comprehendens ipsum, in quo contexuntur uenæ [b] § ex transuerso, cuius pulsatiles diuiduntur in duas uenas, & eius quietę in uenam unam § & illo, qui nominatur biles, & est in uolutus, & effunditur ad ipsum urina fœtus. et tertio, qui dicitur abgas, [c] § & est ꝓfundatio sudoris § & non est necessarium uas aliud superfluitati egestionis, quum sit illud, ex quo nutritur subtile, in quo non est durities, neque fæx: & neque separatur nisi aquositas urinæ, aut sudor. Et de panniculis, qui ei est propinquior, est panniculus tertius, & est subtilior eorum, ut aggreget humiditatem resudantem ex embryone: & in retentione illius totius humiditatis est iuuamentum [d] † § § ut non [e] § permutetur § super ipsum, & super matricem. Et similiter in elongatione eius, quod est inter [f] § umbilicum § & matricem: panniculus enim durus lædit cum suo tactu, sicut læduntur propter tangentia ea, quæ sunt in cute propinqui temporis de illis, quæ nascuntur super ulcera, quum nondum sint firma, Panniculus autem, qui sequitur hunc ad exteriora,

z B. tempus
a B. faciētes experimēta & probationes in hoc non iudicāt ꝙ
b B. quoniam vnusquisque
c B. sugēdo nutrimentum
d B. sugit
e † B. rubearū
f B. Alia litera. sanguis coagulatus
g B. quædā eorum
h B. costis
i B. ab abortu pāniculus subtilis in quo fœtus cōtinetur & ponatur illę fœtus expoliatus à pāniculo dicto
k B. temporum
l B. dicūt enim ꝙ primū quod embryo respirās inuenit est respiratio & primū quod operatur virtus formatiua est loc°
m B. inde in quo aggregatur caliditas innata seu naturalis deinde operatur
n † B. temporis
o B. lac quidem accidit cū motu embryonis.
p B. quare
q ——— B.
r † B. diuersitas parua seu additio seu diminutio parua
s † B. & hoc est res in qua non est iudicium firmatū cū ratione demonstratiua
t B. octauo mēse si nō est completus, tunc primum.
u B. Ille autem qui iā est cōpletus integrè secūdū proportionē prædictā & nascitur apud cōplementū suū, tunc spatium eius est
x † B. & octo menses
y B. & fortificatio postquā superuenerit
z B. nono post nouem menses & natum in decimo
a † B. partus
b B. pulsatiles peruenietes ad duas venas & uenæ quietæ ipsarum peruenientes ad duas venas
c B. seu aueses
d † B. in subsistando vel insubleuando ipsum embryonem,
e B. grauet
f B. cutē ipsius

teriora, est inuolutus, quoniam est similis inuolutionibus, ad quem quidem penetrat ex umbilico effusorium urinæ, & non ex uirga, quoniam uirgæ meatus est cõstrictus: & continet ipsum lacertus[g] § præpositus, qui soluitur § cum uoluntate: & sunt usque ad finem eius anfractus: & hora [h] § huius usus est hora partus & conuersionis. § hoc autem est amplum, directi introitus. Et [i] § posita fuit urinæ profundatio propria: § quoniam si obuiaret corpori, non toleraret eã corpus propter mordicationem & acuitatem suam: & illud in ea manifestum est. Et differentia quidem inter ipsam, & humiditatem sudoris, in odore, & rubedine coloris manifesta est. Et si obuiaret iterum secũdinę, fortasse corrumperet illud, super quod [k] § sustentaretur. Et uenæ quidem secundinæ habent § duas tunicas subtiles, & texuntur in eo, quod est inter eas uenæ: & peruenit unumquodque genus earum ad duas uenas, scilicet arteriam, & quietam. Venæ autem quietæ, quum ingrediuntur, abbreuiant spatium ad hepar: quare fiunt uena una, ut sit salubrius: & penetrat ad gibbositatem hepatis, ut [l] § euacuatio § non comprimat fel ex concauitate eius. Et in ueritate hæc uena non oritur nisi ex hepate, & descendit [m] § ad umbilicũ secundinã § & dispertitur illic, & fiunt duæ uenæ, & egrediuntur & mouentur [n] § ex § secundina ad orificia uenarum, quæ sunt in matrice. Et istis quidem uenis accidunt duo, quorum unum est quòd ipsæ sunt apud orificia, quæ ei obuiant, tenuiores: & sunt, quasi sint extremitates ramorũ: & iterum quoniam ipsæ [o] § non descendunt in primis nisi inde: § quoniam ipsæ assumunt sanguinẽ illic: quare existimatur quòd illæ oriantur illinc. Quòd si consideraueris amplitudinem foraminis, faciet te existimare quòd radix sit ex hepate. Et si consideraueris conuersionem ad sanguineitatem, faciet te existimare, quòd radix sit ex secundina. Verùm consideratio prima est consideratio foraminis & meatus. Conuersiones uerò [p] § sunt sicut instrumenta superficierum comprehendentium § foramen. Et similiter arteriæ aggregant ad [q] † § § arterias. Et si acceperis principium ex secundina, inuenies eas penetrantes ex umbilico ad [r] § arterias magnas, quæ sunt super dorsum, sustentantæ super uesicam, ipsæ enim sunt membra propinquiora, ad quæ possibile est, ut ipsæ ligentur illic, cum quibus sunt ligatæ panniculis laxis. Deinde sunt penetrantes in arterias sempiternas, quæ non aperiuntur § in animali usque in finem uitæ. Hæc est ergo manifestatio sermonis medicorum. In ueritate uerò [s] † § § sunt duo rami, quorũ origo uera est ex [t] arterijs, § & secundum considerationem prædictam. Et dicunt medici, quòd non conuenit eis ambabus, ut unirentur [u] § aut § extenderentur ad cor: propter longitudinem spatij & [x] § intentionem separantium. § Et propterea quòd appropinquat spatium [y] § § ambarum eis, quibus continuãtur, nõ indiguerũt unitione. Et dicunt, ꝙ [z] § propterea ꝙ arteriæ § & uenæ penetrantes ex corde [a] § & pulmone § in illa hora non conferunt iuuamentum magnum in anhelitu, conuersum est earum iuuamentum ad nutrimentum; quare factus est uni earum ad aliam meatus, qui oppilatur apud partum. [b] § Pulmo enim non est nisi § rubeus in embryone, quoniam non respirat illic: imò [c] † § § nutritur sanguine rubeo subtili, & nõ albificat ipsum nisi permistio aereitatis. Et dicũt medici, quòd panniculus inuolutus creatur ex spermate mulieris, quod est parum & minus spermate uiri, quare non fuit possibile, ut esset [d] § amplius. § Factus est ergo longus, ut continuaretur fœtus cũ inferiore parte matricis: & [e] § coarctatus est ab humiditatibus omnibus: quare non est excusatio, quin penetret ad sudorem § effusorium amplum. & hoc est ex dictis eorum [f] § non in suo loco. § Et quum ad cor fœtus antecedit complexio masculina, [g] † § § fluit in omnia membra: & [h] § est § quum masculinitate sua assimilatur patri suo. Et quandoque est causa masculinitatis præter complexionem patris sui: imò est [i] § uacuitas § matricis: aut ex complexione spermati accidente propriè: quapropter nõ oportet, ut cum ipse assimilatur patri in hoc quòd est masculus, quòd sit ei similis in reliquis membris: imò quandoque assimilatur matri. Et assimilatio quidem indiuidualis sequitur figuram, & masculinitas non sequitur figuram, imò complexionem: & quandoque accidit cordi soli quasi complexio patris, quæ spargitur in membra, ex parte autem præparationis figuralis est receptio materiei in extremitatibus decliuis ad figuram matris. Et quandoque est informatiua potens ad hoc, ut dominetur spermati, & figuret ipsum ex parte lineationis cum figura [k] § prima: § sed deficit ex parte complexionis ut faciat ipsum similem ei in complexione. Et dixerunt quidam sapientum, & non sunt elongati à iudicio possibilitatis, quòd de causis assimilationis, est illud, quod exemplificatur, quum est dispositio conceptionis in mente mulieris, aut uiri ex forma humana exemplificatione firma. Causa autem in staturis, quandoq; est diminutio, quæ est in ipsis propter materiam paruam in primis: aut propter paruitatem nutrimenti apud creationem: aut propter paruitatem matricis; quare non inuenit fœtus dilatationem in ea, sicut accidit fructibus, qui ponuntur in formis [l] † § § quum sunt adhuc immaturi, quare non fit additio super eos. Et causa quidẽ in geminis est multitudo [m] § spermatis, § ita ut non spargatur ad duos uẽtres matricis sparsione replente [n] § totum § secundum singularitatem. Et quandoque accidit propter diuersitatem expulsionis duarum eiectionum, quando peruenit illi diuersitati, motus matricis in attractione: nam matrici apud attractionem accidunt motus sequentes sicut illi, qui deglutit bucellam post bucellam: & sicut respirat piscis emittendo respirationem: quoniam [o] § expelluntur ex eo ad profundum matricis impulsiones. § Et est unaquæq; impulsio cum attractione spermatis deforis [p] § inquisitio matricis ad aggregandum § inter duo spermata. Et illud est res, quam sentit ille, qui ex coeuntibus sollicitus est. Et sciunt illud iterum ipsemet, & illæ impulsiones, & attractiones singulares non sunt puræ, imò sunt [q] § tremulæ, § quasi unaquæque earum sit composita ex motibus: sed ipsæ non complentur, nisi apud numerum [r] § titillationum: § imò sentitur post omnem summam [s] § titillationum § quies quædam. Deinde redit in quiete simili ei, quæ est inter eiectiones, quum uirga

g B. sibi deputatus cõstringens & aperiens ipm meatum
h B. vtendi huiusmodi meatu & operandi lacerti ipsius est post horam partus.
i B. positũ quidem fuit vrinæ colligens proprium.
k B. substẽtant venæ secũdinæ, & secũdina quidem habet
l —— B.
m B. ex vmbilico ad secundinã
n B. in
o B. rubificantur primo illic
p B. complentur uel fiunt à superficie continente
q † B. duas
r B. arteriã magnã quæ est sup dorsum, ꝗ quidẽ duæ arteriæ sub stentãtur super vesicã qm ipsa ẽ mẽbrũ propinquius ad qđ possibile est, ut ipse ligent illic alligatæ cũ pãniculis cõseruãtibus deinde penetrãt in arteriã habẽtem motũ continuũ qui nunquam deficit
s † B. ipsæ duæ venæ
t B. arteris
u B. ex
x B. obuiationẽ impedientium
y † B. trãsitus
z B. arteria &
a B. ad pulmonem
b B. & ꝗ pulmo non est quidem

c † B. quare
d B. Alia litera. amplior
e B. strictus per cõparationẽ ad humiditatesoẽs quare non fuit excusatio quin sudori fiat singulare
f B. medicorũ absq; ratione
g † B. tunc ipsa
h B. ipse fœtus
i B. dispositio
k B. patris
l † B. seu in loco angusto
m B. ponderis
n B. quemlibet ipsorũ ventriũ
o B. ipsa etiam expellit sperma suũ ad fundum matricis cũ impulsionibus pluribus
p B. cũ qua attractiõe matrix desiderat aggregationem
q B. cum motu iectigatiuo
r B. iectigationum
s B. iectigationum

uirga eiecit sperma: & fit omnis uicissitudo secũda debilioris uirtutis & minoris numerationis t § titillationum, § & fortasse sunt uices ultra tres aut quatuor. Et propter illud multiplicatur delectatio ipsarum. Ipsæ enim delectantur ex motu spermatis, quod est in eis: & delectantur ex motu spermatis uiri in ore matricis earum, descendendo ad uentrem matricis: imò delectantur propter ipsum motum, qui accidit matrici. Et non uerificatur sermo dicentis, quòd earum delectatio, & complementum non stant, nisi secundum descensionem spermatis uiri, u § ac si uir non emitteret sperma, § non delectarentur ipsæ suiipsius spermatis emissione. Et quòd si uir emittit sperma, & matrici earum non accidant motus isti, & non quiescant ex eis, tunc ipsæ x † § § inueniunt delectationem y † § § à delectatione parua, cui similis est etiam uiris ante motum spermatis ipsorum, similis z § fricationi § & commotioni, quæ fit in emissione a § humoris, qui non est sperma. § Neque sermo dicentis, quòd, quum sperma uiri super matricem funditur extinguit eius caliditatem, & sedat ipsius inflammationem, sicut aqua frigida, quæ effunditur super aquam calidam bullientem. Hoc enim non fit nisi secundum modum, quem diximus, quum ipsę emittunt sperma, & deglutiunt sperma uiri, quum descendit. In alia enim hora non fit b § uirtus, § de qua sit curandum. Et quandoq; conuenit proiectio c § uirgæ eius effusioni clepsydromi, § quare permiscetur ambo: & sequuntur illam proiectiones similes illi uice una post aliã: quare impregnatur mulier ex uentribus numero pluribus, quum unaquæque permistio separata sit per seipsam. Et quandoque sunt permistiones utrorunque spermatum simul: deinde abscinduntur, aut abscinditur unum antecedens causa uentositatis aut d § titillationis, § aut alterius rei ex causis separantibus: quare distinguitur unũquodque secundum singularitatem suam. Et quandoque est illud post texturam panniculi, & fit multitudo e † § § in re una: & hoc est ex eis, quæ non complentur, neque consequuntur uitam. Et quandoque est ante illud: & quæ currunt hoc cursu. f § Simile igitur § quòd sit paruæ utilitatis Et utile quidem non est, nisi illud, quod cadit in radice distinctum. Et sperma uirile g † § § est adhuc non exuberans, neque implens matricem, neque perueniens ad partes .iiij. donec continuetur cum eo sperma mulieris ex duobus additamentis, quæ sunt duo cornua similia ossibus dactylorum. Et quum permiscentur, fit ebullitio prædicta, & creatur uesica, & panniculus primus, & suspenditur sperma totum tũc, cum h § duobus additamentis, quæ sunt duo cornua § & inuenit illic, quod alit ipsum dum permanet sperma, usquequo sumat ex sanguine menstruo i † § § ex foraminibus, k † § § cum quibus continuatur panniculus generatus. Et secundum Gal. quidem iste panniculus est, sicut linimentum, quod creat sperma mulieris, quũ ipsum effunditur illuc, ubi effunditur ad ipsum sperma uiri: & si non permiscetur cũ eo tunc l † § § discernitur apud permistionem. Et m § mulier quidem, & mulier suscipiunt § sperma super sperma, & delectantur ambæ simul. Partus uerò non fit, nisi quum fœtui non sufficit, quod ei mittit secundina ex sanguine, & quod peruenit ad ipsum de attractione aeris, quum membra eius iam completa sunt. Mouetur ergo tũc apud septimum ad exeundum, quum in eo completur uirtus. Et quum deficit, aduenit ei debilitas quædam, & non n § salit § ad ipsum cum ea uirtus usq; ad nonum. Quòd si egrediatur in octauo, egreditur, & est debilis o § & non exprimitur § à uirtute faciente nasci: imò ex causa alia p † § exprimente § lædente q † § § debili. Et egresio quidem fœtus non completur, nisi per scisionem panniculorum humidorum & effusionem humiditatum eorum & facientium ipsum lubricari. Et quandoque conuertitur super caput suum in partu naturali, ut sit facilioris separationis. Partus uerò super pedes utrosque est, propter debilitatem eius, qui nascitur. Non enim potest r § conuerti, § & est timorosum. Non enim s § utile est § secundum plurimum. Et fœtus quidem ante motum suum ad exitum est sustentatus cum facie sua super pedes suos planis manuum superpositis genibus suis, & naso ipsius inter ambo genua, & oculis super ea ambo, & colligit ea ambo ad anteriorem partẽ sui, & est t § positum § collum eius & facies ipsius ad dorsum matris eius defendendo cor. Et hæc quidem u § præparatio § conuenientior est ad conuersionem faciẽdam: licèt quidam dixerũt quòd faciei x § mulieris præparatio § est secundum contrarium huius y § præparationis, § & hoc non est nisi masculi: & adiuuant ad conuersionem grauitas superiorum fœtus, & magnitudo capitis eius propriè. Et quando separatur, aperitur matrix apertione tali, cuius similem efficere nõ ualet in z § suo simili. § Et necessarium est ut separentur quædam iuncturæ, & sustententur adiutorio dei excelsi a § post § illud, b § & propter illud redeunt § in proximo ad continuationem naturalem, & est operatio illa de operationibus fortibus naturalibus. Et c § formatiua quidem appropriata est, ut cõtinuet ad creationem, ut sit præparata non cessans comprehendere § cum augmento fœtus, quæ non cõprehenditur: & hoc est de secretis dei. Sit ergo deus exaltatus, qui est rex uerax, laudabilis, & benedictus, & melior omnium factorum. Comprehensio igitur huius est, quod causa partus fœtus naturalis est, quòd ipse indiget aere plurimo, & cibo plurimo d § & cum § expergiscuntur uirtutes animæ eius quærentes latitudinem spatiositatis, & attractionem aeris copiosam, & cibum abundantem & e § fugiens § à strictura, & à penuria attractionis aeris copiosi, & paucitate cibi. Quum ergo nascitur, f § nondum comprehensi sunt in eo, § somnus & expergefactio: quum ergo g § adueniunt ei, § ridet post .xl. dies.

t B. iectigationum
u B. quàdo non descendit sperma viri
x † B. non
y † B. aliam
z B. titillationi
a B. alguadi
b B. vehemẽtia delectationis
c B. spermatis masculi cũ effusione spermatis mulieris
d B. iectigationis
e † B. embryonum
f B. verisimile est
g † B. solum
h B. additamentis orificiorũ venarũ in pãniculo secundinæ
i † B. p vmbili cũ quantitatem sibi sufficiẽtem
k † B. venarum
l † B. tamen
m B. qñq; recipit mulier & equa
n B. redit
o B. tunc nõ stimulat ad egressionem
p B. stimulante ad egressionem
q † B. non
r B. se conuerti
s B. viuit
t B inclinatum. Alia litera quiescens sup calcanea ipsius
u B. situatio
x B. fœtus fœminei situatio
y B. situationis
z B. in alia hora
a B. pparãte ad
b B. deinde reuertentes eas
c B. Et virtuti formatiuæ appropriatæ ipressio & virtus cõtinua vel proueniẽs ex creatore ad ea quæ sunt præparata non desinens adesse
d B. quum
e B. ad fugiẽdũ
f B. fœtus non apprehenduntur ab eo
g B. apprehenduntur ab eo

ANNOT.

Quomodo ex proiecto in uterum semine fœtus concrescat, pulcherrime in libro de natura pueri scribitur, libro sanè aureo, & perquàm eleganti: repetit author quæ hoc in loco scribit & 15. de natura animal. Agit de eadem re Arist. 2. de gen. ani. & 7. de hist. ani. & Gal. lib. de semine. Est tamẽ hic difficilis admodũ inter magnos uiros controuersia de semine ex quo embryo. an id fœtus pars sit, aut nõ pars, sed solummodo principium. Sanè triplex de hac re opinio esse uidetur. Alij semen fœtus

Cap. 1.

tus partē fieri planè negāt. Alij planè asserūt. Alij partē quidem esse fœtus admittunt, sed partem formæ, nō partem materiæ. Prioris sectæ author fuit Arist. 2. de gener. animal. ubi corpus ait genituræ dissolui, uersumq; in spiritum euanescere, quum naturam humidam, aquosamq; habeat. Alteram opinionem sectatur Gal. 1. de semine, ubi & Aristotelem insectatur. Postrema Auicennæ sententia est, qui semen uel calorem esse innatum, uel uerti in calorem naturalem in fœtu ipso existimat, ut illi Auerr. ascribit 2. de gen. anim. Videturq; id in libris de natura anim. scribi. quum hic id solùm author noster asserat, ex semine membra fieri. Cæterùm quidquid sentiendum de hac re sit, (neque enim nobis ocium est modo, ut hæc fusius tractemus) alij uiderint. Refutat certè Auerroes posteriora utraq; placita, & Aristotelem tuetur. Disserit præterea incidenter Auicennas, quodnam primo loco nostri corporis membrum gignatur. de qua re multiplex opinio est, quum Hipp. cerebrum: Arist. cor: Gal. iecur primo loco nasci existimet. Sed & de hac re aliàs. Tu quod reliquum in hoc capite est, pete ex Hippocrate lib. de natura pueri; & ex lib. de anato. uiuorum, qui Galeno ascribitur. Sed hic alia rursum rixa innuitur, quæ inter magnos est uiros, quum ait § Et quum ad cor fœtus &c. § Nempe quæstio est, quibusnam de causis nati uel parentibus uel alijs similes sint. de qua sanè re Hipp. lib. de natura pueri. Arist. 4. de generat. animal. & 7. de hist. animal. & Auerroes ibidem. nec non & Gal. 2. de semine. Sed pulchre admodum eadem de re Fernelius agit, 7. physiologiæ, libro certè aureo. Alia rursum quæstio incidit, quum ait author, § Mouetur ergo tunc ad septimum ad exeundum § Quæritur cur nam septimestris partus uiuat, octimestris uerò intereat. De hac re habes duos Hippocrati ascriptos libellos, unum de septimestri, de octimestri fœtu alterum. Habes & ex Arist. 7. de hist. animal. & Auerroe 4. de generat. animal. atque authore in sequētibus. Disserunt tamen eadem de re alia ratione Astrologi.

Cap. 3. — Cap. 4. — Cap. 3. — Cap. 16. & 17. — Cap. 3. Cap. 6. — Cap. 5. — Cap. 12. — Cap. 4. — Cap. 4.

De ægritudinibus matricis. Cap. 3.

ACcidunt matrici omnes ægritudines complexionales, & instrumentales, & communes, & accidunt ei ægritudines impregnationis, sicut ut nō impregnetur: aut ut impregnetur, & abortum faciat, & ut impregnetur & non faciat abortum, imò fiat difficilis, & [a] § separetur § & moriatur in ea fœtus, & accidunt ei ægritudines menstruæ, ita ut non emittat menstrua: aut emittat menstrua pauca: aut non in hora sua aut mala, aut ut superfluant menstrua eius. Et fiūt ei ægritudines propriæ, & ægritudines per communitatem, ita ut communicent ipsi membra alia, [b] § uel & fiūt ei ægritudines propriȩ & ægritudines per proprietatē, ita ut nō communicent ipsa membris alijs. § Et quandoq; fiunt ab ea ægritudines membrorum aliorum per communitatem, ita ut communicēt ei alia mēbra, sicut fit in præfocatione matricis. [c] § Nam § quum multiplicātur ægritudines in matrice, debilitatur hepar, & præparatur ad hoc, ut generetur ex eo hydropisis.

a B. sit adhærēs firmū. Alia lit̄a. adhærens & firmum, ita ut nō egrediat̄ fœtus ex matrice, quare moritur i ea & necessariū est extrahere ipm uiolēter cū instrumentis Alia litera imò separat̄ cū difficultate aut non separatur

b —— B.

c B. Et

De significationibus complexionum matricis.

De significatione caliditatis. Cap. 4.

CAliditatem matricis significant communitas corporis, & paucitas menstruorum, & significat ipsam color menstruorum, et propriè quum sumitur pannus lineus, & supponitur in nocte, deinde exsiccatur in umbra, & consideratur an sit rubeus, an citrinus, & significat caliditatem & choleram, aut sanguinem: aut sit niger, & albus, & significat contrarium illius. uerū niger, cum fœtore putrido, significat caliditatem quandam: & qui est sine ipso, significat frigiditatem. Et quandoque significat caliditas ex doloribus in partibus hepatis, & [a] § ulneribus, § & ulceribus accidentibus in matrice: & exsiccatio labiorū mulieris, & multitudo pilorum, & tinctura aquæ secundum plurimum, & uelocitas pulsus.

a B. exitutis

De significatione frigiditatis. Cap. 5.

REtentio menstruorum, aut paucitas eorū, aut subtilitas eorum, & ipsorum albedo, aut nigredo eorum uehemens, & prolongatio [a] § mundificationis, § et antecessio ciborū grossorum, & frigidorum, & antecessio coitus plurimi, & stupor in superioribus matricis, & paucitas pilorum in pectine, & paruitas tincturæ aquæ & corruptio coloris eius.

a B. apparitionis eorum Alia litera temporis inter menstruationē, & menstruationem

De signis humiditatis Cap. 6.

TEnuitas menstrui, & multitudo cursus humiditatis, & abortus fœtus quum magnificatur.

De signis siccitatis. Cap. 7.

EXSICCATIO & paucitas cursus.

ANNOT.

Petendæ uteri temperamentorum sunt notæ ex ijsdem prorsus fontibus, à quibus & partium aliarum status dignoscitur, ex actionibus, affectibus corporis, excretis & retentis. Galenus particulatim de uteri temperiebus nihil. scribit tamen pauca quædam Paulus lib. 3. & Aetius lib. 16.

Cap. 73. — Cap. 27. & 28.

De sterilitate & difficultate impregnationis. Cap. 8.

CAusa sterilitatis, aut est in spermate uiri: aut in spermate mulieris: aut in membris matricis: aut in membris uirgæ: & instrumentis spermatis: aut propter causam in principijs, sicut tristitia, & timor, [a] § & tremor § & dolores capitis, & debilitas digestionis, & satietas nauseatiua: aut propter errorem accidentem. Causa uerò, quæ est in spermate, est sicut malitia complexionis diuersificantis uirtutem generationis calidæ, aut frigidæ, scilicet frigidæ ex frigore naturali, aut frigore accidente [b] § longȩ retentionis sparso, § aut humiditas: aut siccitas. Et causa illius sunt cibi non conuenientes, & acetosa etiam. Ipsa enim sunt in summa eorum, quæ infrigidant, & exsiccant. Et quandoque est causa, quæ est in spermate siccitas complexionis, non prohibens generationem; sed, quæ facit ipsam difficilem, aut corrumpit illud, quod aduenit matrici de alimento infantis. Et quandoque est causa in spermate, ut sit sperma uiri diuersæ impressionis ei, quæ est in spermate mulieris [c] § contrarium receptrici: aut communicantis super unum duorum ordinum, § & non accidat inter ea ambo filius. Et si permutet unusquisque socium suum, non est dubium quin sit ambobus filius. Et quandoque diuersificantur

a —— B.

b B. Alia litera. ex longa remanentia & retentione. Alia lit̄a. ex longa retentione faciēte caliditatem euanescere

c B. Alia litera. disposito receptioni, aut communicante secundum vnam duarum sectarū

ficantur duo spermata propter causam malitiæ complexionis in unoquoque eorum, quod cum alio non æquatur, imò addit ei corruptionem. d § Nam § quum permutantur, inuenit unumquodque amborum, quod æquat ipsum cum contrarietate, quare temperatur. Et de genere quidē spermatis, ex quo non fit generatio, est sperma infantis, & patientis nauseatiuam satietatem, & ebrij, & senis. Et sperma eius, qui plurimum utitur coitu, & cuius corpus non est sanum. Sperma.n. currit ex omnibus membris: & est ex sano sanum, & ex infirmo infirmum secundum, quod dixit Hip. & istæ dispositiones omnes inuentæ sunt in utrisque spermatibus simul. Et dixerunt quidam, quòd de causis corruptionis spermatis uiri, est coire cum illis, quæ nondum sunt magnæ, & hoc currit cursu proprietatum. Causa autem, quæ est in matrice, aut est malitia complexionis corrumpentis sperma, cuius plurimum est frigus congelans eam, sicut accidit ex potu aquæ frigidæ mulieribus, per hoc quòd infrigidat: & similiter uiris. et e § quandoque alterantur partes menstrui: & ex eis, quæ constringunt ex poris mēstrui, quare non effunduntur menstrua § ad fœtū. Et quandoque est cum materia. Et humiditates corrumpunt sperma iterum, per commistionem suam cum eo: aut exsiccant, aut resoluunt, aut humectant lubricantes; quare debilitatur retentiua, & est plurimum: aut debilitantes uirtutem attrahentem sperma, quare non attrahit sperma cum fortitudine. aut propter constrictionem meatuum nutrimenti ex frigore, aut calore, aut siccitate. Et quandoque uincitur ex siccitate, ita ut similentur corijs siccis, aut corrumpens nutrimentum infantis, aut prohibens ipsum f § ab amplificatione § propter adunationem g § oris § matricis uehementem, propter siccitatem, aut frigus, aut consolidationem ulcerum, aut carnem additam h § ulcerosam, & § uerrucosam: aut sicut siccitas dominans secundinæ, quare corrumpit meatus nutrimenti. Aut accidit spermati in i § complexione § frigida & humida, quod accidit k § rori in terra rorata, § & in complexione calida & sicca, quod accidit l § in terra quando est madefactio, sparsa; § aut propter abscisionem materiei, quæ est sanguis menstruus quū matrix deficit in attrahendo ipsum, & m § continuatione § eius: aut est pp declinationem in ea: aut pp conuersionem, aut uehemētiam adunationis oris matricis ante partum, propter oppilationem, aut propter duritiem, aut carnem additam uerrucosam, & non uerrucosam, aut consolidationem ulcerum, & frigus constringens, & alia ex causis oppilationis, & siccitatem: quare non penetrat ad ipsum sperma. aut debilitas adunationis post pregnationem, quare non retinet ipsum: aut multitudo adipis lubrificātis. Et quandoque fit cum communitate corporis totius. Et quandoque est in matrice propriè, & zirbo, aut in matrice sola. Et quando multiplicatur adeps super zirbum, facit n † § § constrictionem super sperma, & educit ipsum ex presione sua: & operatio eius est huiusmodi. Aut propter uehementiam extenuationis in corpore toto, aut in matrice. Aut nocumentum in matrice ex apostemate, & ulceribus, & hæmorrhoidibus, & additione carnea prohibente. Et quandoque est in ore eius res dura, sicut o § uirga § prohibens introitum uirgæ, & spermatis: aut ulcera, quæ consolidata sunt; quare lenitur matrix, & constringuntur orificia uenarum emittentium p § sperma: § aut asperitas q § oris matricis. § Causa autem factæ in membris generationis, aut est debilitas uasorum spermatis, aut corruptio accedēs complexioni eorum; sicut cui abscinduntur uenæ auris posterius, aut cuius perforatur uesica à lapide, quare communicat nocumentum membris generationis. Et quandoque abscinditur aliquid de r § numero eius § & facit incurrere debilitatem in s § membris § spermatis, & in uirtutibus eorum generatiuis spermatis, & eijcientibus ipsum. Et similiter cuius t § abscinduntur § testiculi, aut emplastrantur cum u § hyusquiamo nig. § aut bibit ex camphora plurimum. Causa autem uirgæ facta, est sicut si sit breuis in creatione sua, aut causa pinguedinis uiri, quare assumit caro plurimum eius; x § § quare elongatur y § in matrice, § & non æquatur in ea uirga. z § Et de eis est amplitudo oris matricis, & non æquatur in ea uirga, aut ex eis ambobus simul, § aut propter tortuositatem eius, aut propter abbreuiationē chordæ; quare declinat uirga ab opposito; quare non eijcit sperma ad guttur oris matricis. Causam uerò in principijs iam numerauimus: necessarium est enim ut sint membra digestionis, & membra spirituum fortia, ita ut fiat cōceptio. Error autem accidens est cum spermatis fit emisio ante complementum aut post complementum. a § Ante complementum uerò cum sperma emittitur § est, ut sint mulier & uir diuersi in tempore coitus: b † § § quare non cessat unus eorum antecedere cū emissione spermatis. Si ergo fuerit antecesio uiri, dimittat eam, & non emittat sperma. Et si fuerit antecesio mulieris, emittet uir postquam emiserit, c † § § & expelletur in os matricis d § propter motus attractionis spermatis, quod se aperit ei § apertione una post aliam cum attractione e § uehementis sensus, § quod sentitur, quum f † § § ipsum emittitur. Et non fit illud quum ipsum emittitur, nisi aut propter attractionem aquæ uiri cum eo, quod currit ex ea ex uasis spermatis eius intrinsecis in matrice, effusum ad interiora eius apud quosdam, aut propter attractionem, g § eius, quod tangit ipsum, § si uerum est, quod dicunt quidam alij. s. quòd sperma eius, quamuis generetur intra ipsam, tamen effunditur ad exteriora oris matricis: deinde deglutit ipsum os matricis, h § ut sit § motus eius ad attrahendum sperma suiipsius deforis; i § quare recipit ipsum quum mouetur sperma eius § quare attrahit cum hoc sperma uiri. Non enim appropriatur illud emisioni spermatis uiri. Error uero accidens post complementum, est sicut motus laboriosus ex saltu, aut obuiatione, quæ fit cum casu: & uelocitas eleuationis post emisionem spermatis, & similia illis post conceptionem; quare lubricat: aut sicut timor accidens, aut aliquid ex reliquis causis abortus, quas dicemus in suo capitulo. Inquit Hipp. non est uir omnino frigidior muliere. s. in complexione membrorum suorum principalium, & complexione sua prima: & complexione sui spermatis

d B. quare
e B. per hoc q alterat partes sanguinis menstrui & per hoc q cōstringit foramina sanguinis mēstrui quare non effunditur sanguis mēstruus
f B. à peruentione.
g —— B.
h —— B.
i B. matrice
k B. semini in terris humidis paludosis.
l B. semini in terris in quibus est calx sparsa, seu permista
m B. applicatione
n † B. compressionem &
o B. Alia litera. neruus
p B. sanguinem menstruum
q B. in matrice
r B. ex neruis eorum
s B. uasis
t B. contusi fuerint. Alia litera. ligantur
u B. sucharau
x † B. aut ex pinguedine ipsius mulieris
y B. ab ore matricis
z B. Alia litera
a B. Alia litera. Apud emisionem verò spermatis
b † B. & emissionis spermatis
c † B. mulier
d B. Alia litera. ex motibus & attractionibus spermatis adq; attrahēdū os ipsum matricis se aperit
e B. vehementi
f † B. sperma
g B. aquæ vel spermatis sui ipsius
h B. & fit
i B. stimulās ipsum apud motū spermatis sui

matis sani, nisi accidat ex complexione accidente. Et scias, quòd mulier, quæ parit, & impregnatur, minus infirma est, quàm sterilis: ueruntamen est debilioris corporis, quam ipsa, & uelocius fit anus. Sterilis uerò est plurium ægritudinum, & tardatur eius senectus: & est quasi iuuenis in plurimo suæ ætatis.

ANNOT.

Aphor. 62. & 63.

Cap. 5.

Cap. 1.

De sterilitatis naturalis causis, siue id ob marium siue ob mulierum uitium acciderit, scribit Hipp. 5. aph. Scribuntur & de ea, quæ naturalis non est, plura in lib. de natura muliebri; & lib. de sterilib. Agit Arist. 2. de generat. animal. Hic Auic. absoluere omnia uidetur. Vnum tamen ad capitis calcem scribit, ijs uerbis, § Inquit Hippocrates, non est uir &c. § de quo etiam inter antiquos fuit controuersia. quum aliqui fœminas, alij mares calidiores putarent. Hippocrates, (si modo is Hippocratis est liber) 1. de morb. muliebribus calidiores fœminas putat. Arist. tamen. 4. de gener. animal. eos damnat, qui ita sentiunt, cui astipulatur author librorum de diæta, libro 1. Author noster quamuis Hippocratis sententiam afferat, non tamen eam uel probat, uel improbat. Nobis alibi de hac re dictum est.

De signis sterilitatis. Cap. 9.

a B. ueritas

IN signis sterilitatis ex quocunque duorum spermatum sit, dicuntur res, quarum [a] § saluatio § non uerificatur, neque in eis aliquid iudicatur; sicut est illud, quod dixerunt, quòd oportet ut experiantur duo spermata; & proijciantur super aquam, & quodcunque illorum natat in aqua, tunc ex parte illius est defectus. Et dixerunt. fundantur duæ urinæ super [b] § lactucam, § & ex illo est defectus, cuius urina exsiccauerit eam. Et hoc dixerunt, ut sumantur septem grana tritici, & septem grana hordei, & septem fabæ, & ponantur in uase testeo, & mingat super ea unus amborũ, & dimittantur septem diebus, tunc si grana nascuntur non est sterilitas ex parte eius. Et dixerunt, quod est longinquius hoc iterum. Et melius est illud, quod dixerunt in experientia mulieris scilicet, quòd oportet, ut suffumigetur matrix mulieris in traiectorio cum suffumigatione aromatica; tunc si penetrat odor usque ad os, & nares eius, causa non est ex ea: & si non penetrat, tũc illic sunt oppilatio, & humores mali prohibentes [c] § perambulare § odorem suffumigationis, & aromaticitatis. Et dixerũt, supponatur allium, & consideret, an inueniat odorem & saporem ipsius desuper. Et plurima significatio huius est ad sciẽdum, an sit in ea oppilatio, an non. Quòd si est in ea oppilatio, tunc est signum sterilitatis: & si non est in ea [d] § sterilitas, § tunc non est longinquum, quin sterilitati sint causæ aliæ, & ad impregnationem prohibentia alia. Et omnis mulier, quæ mundificatur, & remanet os matricis eius humidum, est lubricans. Signa autem spermatis [e] § ex uasis suis § in complexione sua sunt, quoniam cognoscuntur sicut sciuisti, caliditas & frigiditas eius, & [f] § ipso § & sensibilitate mulieris cum suo tactu, & ex spissitudine & subtilitate eius, & ex dispositione pilorum pectinis, & ex colore eius, & odore ipsius, & ex uelocitate pulsus, & tarditate ipsius: & ex tinctura urinæ, & paruitate tincturæ ipsius, & ex communitate corporis. Humiditas uerò & siccitas cognoscuntur, & paruitate cum grossitie, & multitudine cum subtilitate. Et sperma quidem sanum, est album, uiscosum, splendidum, super qđ cadunt muscæ, & comedunt de eo. Et odor eius est odor florum palmæ, & sambaci. Signa uerò menstruæ & membrorum eius in complexione sua sunt, quoniam significatur sicut sciuisti: aut ex caliditate & frigiditate ex tactu, & ex colore [g] § mẽstruæ, scilicet si est ad citrinitatem decliuis, § aut nigredinem, aut turbiditatem. [h] † § § Et ex dispositionibus pilorum pectinis: & significatur humiditas & siccitas ex multitudine cum subtilitate, [i] § & paruitate cum grossitie. § Et ex essentia oculorum apostemosorum tenebrosorũ. oculus enim significat super matricẽ apud Hippoc. & ex paruitate cum grossitie. Et quæcunq; mulier mundificatur, & non exsiccatur os matricis eius, imò est humidum, non impregnatur. Pinguedo autem, & extenuatio, & adeps, & breuitas uirgæ, & tortuositas ei[9]: & breuitas chordę, & cõuersio matricis: & dispositio duarum emissionũ spermatis, sunt res, quæ cognoscuntur experimento. [k] † § § Et uulua cum zirbo multi adipis est stricti introitus, longinqua, breuium cornuum, eminentium uentrium. [l] § Et mouetur § apud omnem motum, & læditur quolibet odore. Et [m] § significat cursum matricis § quoniam sentitur intra uuluam. Quòd si non fuerit os matricis oppositum, tunc est decliue. Et illa, cuius est matrix habens declinationẽ, & conuersionem, sentit dolorem apud coitum.

b B. radicem lactucæ

c B. aut corrumpentes

d B. oppilatio

e B. & membrorum eius

f B. spermate eius

g B. menstruorum si sint ad citrinitatem decliuis

h † B. aut albedinem

i ——— B.

k † B. & relatione patientis.

l B. & difficultat anhelitum

m B. significat declinatio matricis

ANNOT.

Aph. 1. 99.

Cap. 5. Cap. 7.

Habes de sterilitatis indicijs ex Hippocrate nonnulla 5. aph. si mulier, ait, non concipit, scire autem uelis si conceptura sit, pãnis circumtectam inferne suffias. & si odor uideatur per corpus ire ad nares & os, scito quòd ipsa non ex se ipsa sterilis est. Alia scribuntur etiam in lib. de morbis muliebr. itemq; lib. de sterilibus, & ab Arist. 2. de gener. animal. Vide & Aetium lib. 16.

De regimine & cura. Cap. 10.

REgimen huius capituli diuiditur in duos modos: quorum unus est ad impregnationem, & subtiliationem in ea: & secũdus est ad curationes causarum prohibentium impregnationem. Sterilis autem, & uir non generans ex creatione, & inconueniens suo socio in complexione, indigens permutari, & breuitas instrumenti, medicationem non habet. Et similiter eius, cuius orificia menstrue oppilata sunt ex ulceribus, [a] § quæ consolidata sunt, quare lenificata est, § & eius cuius parem necesse est permutare, curatio non pendet ex medicina. Reliquæ uerò ab illis regimen habent. Primi uerò modi distinctio est, ꝙ oportet ut eligatur conuenientior horarum coitus: & iam diximus eam. Et de eis eligatur conuenientior, ut sit in fine menstruæ, & in hora simili horæ, in qua oportet ut in ea coitus fiat, propter illud, quod diximus. Et oportet ut prolongetur dimissio coitus, tanta prolongatione, ne proueniat, ut corrumpat ea ambo spermata frigus. Si uerò accidat illud, utantur coitu secundum modum, qui est ad non impregnandum. Deinde dimittant ipsum tandiu, quòd sciatur quòd sperma bonum iam aggregatum sit: & consideretur de eis

a B. Alia litera, quare repleta sunt & oppilata

b B. corpore & muliere alia
c B. labia eius desuper
d B. Alia litera. Et scias quòd quando non mittitur sperma in spatio paruo & virga non est adhærens parietibus receptricis. vel secundum aliam literam non est adhærens orificio seu ori receptricis, quādoq; perditur sperma, imò oportet ut ipsa in hæreat ori matricis cū eiectione quadā, & non reiteretur extractio & intromissio virgæ, imò ipsa per horam ei adhæreat, quum iam ipsa permista fuerit apud illam permistionem quæ est vehemētioris conatus & diligentiæ, donec videat quòd os matricis sit apertum, & dilatatio & cōstrictio eius iā quieuerit ex toto & post illud extrahatur virga ipsa muliere remanēte cum coxis suis ad se inuicem aliqualiter distantib⁹ & duab⁹ anchis eleuatione dorso suo inferius declinante

eis vt sit illud in prima hora mūdificationis eius. Et similiter ī omni[b] permutatione alia uice. Amplius prolongent ludum, & propriè cum mulieribus, quarum complexiones non sunt malæ. Tangat ergo uir eius mammillas cum facilitate: & tangat pectinem eius, & obuiet ei non permiscendo se ei permistione uera. Quumque desiderat, & affectat, permisceatur ei fricando de ea, quod est inter[c] anum eius desuper & uuluam. Ille enim locus est locus delectationis eius. Consideret ergo in ea horam, in qua fortis fit in ipsa adherentia, & incipiunt oculi eius mutari in rubedinem, & eius anhelitus eleuari, & uerba eius balbutire; & tunc mittat illic sperma oppositum ori matricis, dilatando locum eius illic parumper, scilicet tanta quantitate, ne consequatur ipsum impresio aeris exterioris omnino. ipse enim in dispositione corrumpit ipsum, & non est conueniens ad generationem.[d] Et scias, quòd quando[e] † mittitur sperma in [f] hora sua parum, imò est in præparatione sua inseparabile oppositi, fortasse tunc perditur sperma: imò oportet ut recipiat os matricis cum eiectione quadam, & non[g] stringat in uirga exitum, imò adhęreat ei hora, quum iam permiscetur post illud permistione, quæ est uehementioris[h] perscrutationis, donec uideat, quòd [i] nodi oris matricis, & [k] anhelitus eius iam quiescunt ex toto: & post illud[l] † parum ipsa iacente eleuatis coxis. [m] et demerso dorso, deinde surgat ab ea, & dimittat eam sic [n] horula una cum strictis pedibus, & retento anhelitu. Et si dormierit post illud, erit melius ad conceptionem. Et si [o] fiat odoramentum super eam, quod naribus attrahatur, cum suffumigationibus conuenientibus huic rei, est illud conuenientius: & suppositoria, & propriè de gummis, quæ non sunt uehementis caliditatis, sicut bdellium, & quæ sunt similia illi, supposita ante illud. [p] † Et de illis, quæ sunt mirabilia, est, ut sit mulier suffumigata sub matrice cum aromaticis calidis, & non odoret ea desuper: deinde sumat cannam longam, & ponat unam duarū extremitatum in [q] aquam calidam, & aliam in ore matricis, quantitate, qua perueniat caliditas eius ad matricem, aduentu tolerabili, & dormiat super illam[r] præparationem: aut sedeat usq; ad horam, qua potest super eam, deinde coeat. Modus uerò alius est, quoniam, si causa est propter calorem[s] humorum calidorum euacua eos, & æqua complexionem cum cibis, & potibus notis, & administra super matricem cerataria æqualis caliditatis ex succis, & mucilaginibus, & oleis frigidis. Et si fuerit causa frigiditatis & humiditatis, curetur cum eis, quæ dicemus post: & est illa, quę fit secundum plurimum. Et si fuerit causa, ipsa remotio oris matricis, curetur cura remotionis cū uentosis prædictis in capitulo suo: & phlebotomia saphenę ex parte, qua oportet, secundū quod dictum est. Et si fuerit causa multitudo adipis, administretur exercitium, & subtiliatio cibi, & di-

e † B. non
f B. concauitate parua imò ē virga adhærens lateri vuluæ qū que
g B. stringatur vulua super virgam deinde
h B. introitus
i B. apertio
k B. dilatatio & constrictio
l † B. expectet
m ——— B.
n B. per aliqđ tempus coadunando extremitates pedū suorum ad se inuicem & retinendo anhelitum
o B. præcesserit administratio suffumigationū sup ipsam huic rei conuenientium
p † B. cōferunt
q B. in cinere calido
r B. figuram
s B. Alia litera. & humores calidos.

mittat balneationem humidam, nisi cū aquis thermarum: & utatur euacuatione cum phlebotomia & clysteribus calidis, & exsiccatiuis calefacientibus, sicut est theriaca, & theodoricon: & oportet ut dimittat uinum subtile album, & utatur forti, rubeo, puro, pauco. Et ex[t] unctionibus bonis ad eas est, [u] mel album, & oleum de lilio. [x] †

Et si causa fuerit uentositas prohibens à bonitate firmationis spermatis, curetur cū eis, quæ sunt sicut diacyminum, & bibat anisum, & semen apij, & præcipue semen rutæ in aqua radicis: & pessaria facta ex eis. Et ex resoluentibus uentositatem, sunt sicut castoreum, & semen rutæ, & semen agnicasti. Et si causa fuerit uehementia siccitatis, administrentur super eam clysteria humectantia, & suppositoria de adipibus lenibus: & detur in potu lac, & proprie lac caprinum, & aleffidabegi[y] humectātia: & supponātur adipes leniētes. Et si fuerit causa strictura oris matricis, oportet ut administretur in ea semper radius de stāno, & ingrossetur gradatim, & inungatur cum unguentis lenificatiuis, & multum utatur balneo, & confert ei comestio caulium: & administrentur apium, & cyminum, & anisum, & similia. Et plurimum quidem causarum prohibentium impregnationem receptibilem curationis, est frigus & humiditas. Et plurimum medicinarum facientium impregnare[z] est, ex parte quasi succurrendi ei, & non est excusatio euacuationum humiditatis, [a] † cum hieris, & suppositorijs, & clysterijs. Et ex eis, quæ bibuntur, sunt confectiones calidæ, sicut mithridatum, & theriaca, & theodoricon, & medicamen alkekengi. Et de eis, quæ bibuntur habentes proprietates, est ut in potu detur mulieri urina elephantis. est enim mirabilis in impregnatione. & fiat illud quum proximus est coitus, & quum coit. Et iterum bibat serraturam eboris, quoniam est præsentis iuuamenti. & semen siseleos est bonum, & expertum: et de eo quidem datur in potu pecudibus fœminis, ut multiplicetur generatio. Et de [b] pessarijs est illud, quod fit ex oleo balsami, & oleo de ben, & oleo de lilio, & pessaria de [c] nata nigra. Et iterum adeps anseris in lana, & ex ungulis aromaticis, & muscho, & spica, & cyperis, & [d] anetho, & origano, & [e] uenuca, & hyssopo, & bdellio, & testiculis uulpis. Et darsisahan est mirabilis, & nux cupresi, & baccæ lauri, & gallia, & ammomum, & folium, & cordumeni: & ex omni calefactiuo stiptico & proprie, [f] † & suppositorio coagulorum, & proprie coaguli leporis cum [g] oleo post mundificationem, adiuuat ad impregnandum, aut cum oleo uiolaceo, & similiter suppositio stercoris eius, & suppositio fellis gazel masculi, secundum quod dicitur; & proprie si ponatur cum oleo aliquid de testiculis uulpis. [h] † Et similiter suppositio fimi eius: & suppositio fellis adib, & leporis: & leonis pondere tertiæ. ʒ. j. Collyrium bonum: spica, & crocus, & mastix, & myrrha, & [i] gallia & castoreum cum oleo nardino. Et iterum sumantur myrrhæ. ʒ. iiij. & ireos, & fimi [k] adib amborum an. ʒ. ij. præparetur ex eis pessarium simile glandi, & supponatur, & iteretur in omnibus tribus diebus. Et iterum mel collatum, & serapinum, & bdellium, & oleum de lilio.

t B. Alia litera. pessarijs
u B. almadi id est mel rubeum
x † & myrrha
y B. pinguia
z B. tendunt ad succurrendum.
a † B. si fuerit humiditas
b B. unctionib⁹ est illa quæ
c B. nafta Alia litera costo nigro
d B. Alia litera. alumine
e B. cypero & ammeos
f † B. ad lubricitatem
g B. butyro
h † B. cum melle
i B. muschus
k B. leporis

lio. Pessarium bonum. croci, amomi, spicæ, meliloti, omnium an. ℨ.iij. & media. folij, & cordumeni, amborũ an. ℥.j. adipis anseris, & uitelli ouorum amborum an. ℥.ij. olei nardini ℥. s. supponatur post ablutionẽ in lana cœlesti tribus diebus, renouando omni die. Et iterum. sumantur allia sicca, & humida, & effundatur super ipsa quantũ ipsa sunt de oleo [l] § ros. aut § sisamino: & decoquãtur donec in decoctione dissoluantur, & recedat aquositas ex eis: & supponatur cum lana: est enim mirabile bonum. Et quandoque indigetur ante usum pessariorũ clysteribus cum re aliqua, in qua sit uirtus pulpæ coloquintidæ, quare educunt humiditates. aut supponatur in uulua sua, quod est sicut gumma [m] § arboris masticis, § & educet ex ea humiditates. Et ex suffumigationibus, sunt troc. facti ex myrrha, & storace, & baccis lauri, & fiat ex eis suffumigatio omni die. Et iterum nux cupresi, & arsenicum rubeum conficiantur cum storace liquida, & fiat suffumigatio cum eis in traiectorio post mundificationem, tribus diebus, continuis. Et similiter myrrha, & storax liquida, & galbanum, & baccæ lauri, & nigella iterum, & bdellium, & hyssopus.

l B. Alia litera.

m B. alchunechar

Annot.

Sterilitas, si à natura sit, incurabile uitium esse ait, Hippocrates lib. de sterilib. non tamen si accidentaria. Habes autem de huius curatione plura in lib. de morb. muliebr. & lib. de sterilib. Agit de eadem re & Paulus lib. 3.

Cap. 74.

De signis impregnationis, & iudicijs eius.
Cap. II.

Significat ipsam illud, quod antecessit de cõuenientia duarum emissionum spermatis: & dispositio quasi tepor succedẽs coitui: & est caput uirgæ quasi suctum, quum emittit sperma, & est quum egreditur ad siccitatem aliquantulũ decliue: & succedit ei uehemẽs adunatio oris matricis, ita ut non ingrediatur ipsum stylus. Et similiter eius eleuatio ad superiora, & anteriora: & colligitur absque duritie ex uehementia siccitatis illius partis: & retinentur menstrua, quare nõ menstruatur usque ad tempus, aut menstruatur paulatim, & accidit dolor paruus in eo, quod est inter umbilicum, & receptricem. Et quandoque fit difficultas urinæ, & accidit ei, ut abhorreat coitum post illud, & odio habeat ipsum. Et quando quum ea coitur, non emittit sperma: & accidit ei apud coitum dolor sub umbilico, & nausea. Et pregnans habens masculum uehementius odit coitum, quàm pregnans habens fœminam: ipsa enim quandoque non abhorret coitum. Deinde illud, quod succedit ei de angustia, & pigritia, & grauitate corporis, & malitia animæ, & parua nausea, & eructuatione acetosa, & horripilatione, & dolore capitis, & uertigine, & tenebrositate oculorum, & pulsu cordis: deinde commouentur appetitus mali post mensem, aut duos menses. Et citrinatur albedo oculorum earum. [a] † §

§ Et quandoque profundantur oculi eius, & mollificantur palpebræ eius, & acuitur aspectus, & [b] § minorantur § eius pupillæ, & ingrossatur eius albedo, & non citrinatur secundũ plurimum. Et necessaria est alteratio coloris, & euentus impressionum egredientium à natura, quamuis sit in pregnante ex masculo minus, & in pregnante ex fœmina plus. Et quandoque impregnatio sedat dolores dorsi, & ancharum, propterea quòd calefacit ea matrix: & quũ parit, redeũt. Et quãdoque [c] § alteratur corpus § eius ab eo, quod fuit: [d] § quare § dilatantur & citrinantur super ipsum uenæ eius, & uirides fiunt. Et in pluribus dispositionibus accidit pregnantibus ut mollificentur earum [e] § corpora § in principio retentionis mẽstruorum, & augmento eius, quod de ipsis retinetur ultra illud, quo indiget embryon, propter paruitatem embryonis, & debilitatem eius à cibatione: deinde quum magnificatur embryon, cibatur illa superfluitate, [f] § quare fit conuersio, § & sedantur accidentia retentionis eius. Et quum impregnatur puella, quæ nondum consecuta est. xv. annos, timetur ei mors propter paruitatem matricis. Et similiter est dispositio illius, cui ex magnis aduenit febris acuta. interficit enim fœtum, ex hoc quod facit possidere de malitia complexionis, quum ipse sit debilis, non tolerans illud: et ex hoc quòd nutrimentum eius corrumpitur ex parte complexionis eius: & ex hoc quòd, quũ mater nõ nutritur, debilitatur [g] § nutrimentum § fœtus; & quum nutritur, debilitatur ipsa. Et similiter quum accidit in matrice eius apostema calidum. nam si est phlegmon, tunc quandoque speratur cum eo raro euasio fœtus, & matris. [h] § Essere uerò est malum § ualde. Et quandoque cognoscitur dispositio impregnationis per experimenta. de quibus est, ut in potu dẽtur de [i] § aqua mellis § in hora dormiendi duæ ℥. cum tanto pondere aquæ pluuialis permista, & uideat an punctionem sentiat, an non. [k] † §

§ Et causa quidem in illo est, retentio inflationis cum communitate intestinorũ, licèt medici mirentur de hoc: & est expertum certum, nisi in consuetis potare illud. Et iterum laboret in ieiunio in die, & in sero inuoluatur pannus & suffumigetur à [l] § librello § & traiectorio cum suffumigio: si ergo egreditur fumus & odor ex ore, & naso, tunc ipsa non est pregnans. Et similiter experitur quum uacuitas est, supponendo allium, & dormiendo super ipsum, & considerando an inueniat saporem eius, & odorem ipsius in ore, an non. Et ex eo, quod dicemus in capitulo signorũ masculinitatis, & fœmineitatis de supositione aristolochiæ cum melle, & intromisione. Et urina quidem pregnantis in principio pregnationis est citrina, ad [m] § subalbedinem § decliuis, quasi sit cottum in eius medio sparsum. Et significat pregnationem, urina [n] § puræ § substantiæ, super quam est quod est simile nubibus. et propriè quando in ea sunt sicut grana ascendentia, & descendentia. In fine autem impregnationis quandoque apparet in urinalibus earum rubedo in loco, in quo apparuit in principio impregnationis [o] § subalbedo. § Et quando mouetur urinale pregnantis, & conturbatur, tunc est in fine pregnationis: & quando non conturbatur, est in principio pregnationis.

a † B. & fit uiridis

b B. clarificantur

c B. Alia litera. alterantur mammillæ

d B. &

e B. mammillæ

f B. & uiuificat

g —— B.

h B. Alia litera. erysipila verò ẽ mala

i B. melle

k † B. q; si sentit tũc punctionem ẽ prægnãs.

l B. vase, seu instrumento suffumigationis.

m B. glaucedinem. Alia litera celesteitatẽ vel plumbeitatem vel fuscedinem

n B. clare

o B. glaucedo

Annot.

ANNOT.

Satis manifestum est, ait Hipp. lib. de carnibus, harũ rerum peritis, quòd mulier, quum in uentre concepit, statim horret, & calor & dentium stridor consequitur, & conuulsio occupat tum articulos, tum totum corpus: & uterum segnities ac torpor. Et quæ puræ sunt, hoc perpetiuntur. Quæ uerò crassæ & mucosæ, hoc perpetiuntur, pleræque ex his mulieribus non percipiunt, nec cognoscunt. Scribit item in lib. de superfœtatione. Pregnãtem mulierem, si aliter non cognoscas, oculi tracti & cauiores fiunt, & candidum oculorum albedinis naturã non habet, sed liuidius existit. Subiungit & alia: & plura etiam in libro de sterilib. scribit. Sed uide & 5. aph. & Arist. 7. de hist. animal. & Aetium lib. 16.

Aph. 41. 51. 61. Cap. 4. Cap. 8.

De causis masculinitatis. Cap. 12.

CAusa masculinitatis est sperma uiri, & caliditas eius, & abundantia ipsius, & conuenientia coitus in hora mundificationis eius, & prouocatio spermatis ex dextro: quoniam est calidius, spissioris substantiæ, & sumitur ex rene dextro, qui est calidior, & altior, & propiquior hepati. Et similiter quando cadit in dextro matricis. Et similiter sperma mulieris in proprietatibus suis, & in parte sua, & regio frigida, & tempus frigidum, & uentus septentrionalis adiuuant ad masculinitatem: & contrariũ ad contrarium. Et similiter ætas adolescentiæ, absque pueritia, & senectute. Et dicunt quidam, quòd si currit à dextro uiri, ad dextrum eius, masculinat. Et ex duobus sinistris, fœmininat. Et si currit ex sinistro eius ad dextrum ipsius, erit fœmina masculina. Et ex dextro eius ad sinistrum ipsius, erit masculus fœmininus. Et dixerunt quidam de illis, qui[a] §prudentes sunt§ quòd pregnatio à die ablutionis est cum masculo usque ad quintum, & est cum puella usque ad octauum: deinde est cum masculo usque ad xj. deinde est cum hermaphrodito. Et sanguis pregnantis cum masculo, calidior est plurimum, quam sanguis pregnantis cum fœmina.

a B. Alia litera: loquũtur absq; ratione

ANNOT.

Pulchre de hac re author libri de genitura, & de natura pueri agit. & Gal. 2. de semine & 14. de usu part. Sed pulcherrimè Arist. 4. de generat. animal. & ibidem Auerroes id negocium pertractant.

Cap. 5. Cap. 7. Cap. 1.

De signis masculinitatis & fœmineitatis. Cap. 13.

PRegnans habens masculinum, est melioris coloris, & pluris leuitatis, & agilitatis, & mũdioris faciei, & sanioris appetitus, & quietiorum accidentium, & sentit grauedinem lateris dextri. Plurimum enim generatur masculus ex spermate expulso ad dextrum [a] §duorum§ lateris [b] †§ § matricis: & non accidit illud, nisi, aut propter desiderium illius lateris ad recipiendum: aut quoniam expulsio est ex testiculo dextro. Et quando mouetur fœtus masculus, mouetur ex latere dextro. Plurimum enim quum incipit mammilla augmentari & alteratur color, fit in ea, quæ habet masculum ex latere dextro, & proprie papilla dextra, & ad ipsam currit lac in primis, & prouocatur in primis. Et est lac, quod mulgetur ex ubere eius, grossum, uiscosum, non tenue aquosum, ita quòd lac masculi distillatur super speculum, & consideratur ad ipsum in sole, & remanet quasi ipsum sit frustum argenti uiui, aut granum margaritæ, non currẽs, neque [c] §prolongatur. Et augmentatur papilla in habente masculum in rubedine, non in nigredine uehementi. Et fiunt uenæ [d] §papillarum§ eius rubeæ [e] §ad nigredinem decliues. § Et fit pulsus eius dexter uehementius plenus, & frequens. Et dixerunt quidam, quòd quãdo mouetur à statione, mouet prius pedem dextrum, & est expertum. Et quum erigitur, sustentatur super manum dextram. Et est oculus eius dexter leuioris & uelocioris motus. Et masculus mouetur post tres menses, & fœmina post quattuor menses. Et dixerunt quidam de ingenijs est in cognitione illius, ut sumatur aristolochiæ aure. j. & teratur, & conficiatur cum melle, & supponatur cum lana uiridi à mane usque ad meridiem, & in ieiunio: tunc si dulcescit saliua eius, est concipiens masculum: & si est amara, tunc est pregnans cum fœmina: & si non alteratur, tunc non est pregnans. Et in hac causa, est consideratio, & indiget experimẽto, uel multa perscrutatione in sua scientia. Signa autem fœminæ, & quæ pregnans est cum filia, sunt, [f] †§ §multitudo ulcerum pedum, & propriè in [g] §coxis, § & multitudo apostematum eorum. Et quandoque est pregnans cum masculo, sed non est masculus nisi debilis, & est [h] §mollificatarum uenarum. Signa autem fœminæ fortia, § et enixę masculum sunt, quod consumitur eius partus in XXV. diebus usque ad XXX. dies nisi ipsa sit ægra, & fœmina ex. XXXV. usque ad. XL. & illud fit secundum plurimum.

a ——— B.
b † B. collis

c B. protensum Alia litera depressum
d B. pedum
e B. non nigræ.
f † B. contraria illis. Et ex eis quæ versificãt ẽ
g B. tibijs
h B. lassus & sũt peiores dispositiones & deteriores significationes quàm in pregnante cum fœmina forti

ANNOT.

Habes & hæc in locis superiori capite annotatis. sed uide præterea Hipp. 5. aph. & Aetium lib. 16. quamuis cum omnibus fermè notis quas & Auicennas & alij attulere falli etiam sæpenumero contingat.

Aphor. 38. & 42. Cap. 9.

De regimine masculinitatis. Cap. 14.

OPortet, ut calefiat mulier & uir cum aromaticis, & suffumigatione, & potu, & cibis, & potu mithridati, & cum suffumigationibus, & pessarijs prædictis, si eis indiget cum clysteribus [a] †§ §& unctionibus. Et non auscultetur ille, qui dicit, quòd oportet, ut mulier sit debilis spermatis, ut generetur ex ea masculus: imò oportet, ut sit spissi spermatis, & fortis, & [b] §puella: § huiusmodi enim sperma dignius est, ut suscipiat masculinitatem. Veruntamen non oportet, ut deficiat à spermate eius sperma masculi; imò oportet ut sit sperma masculi fortius in hoc capitulo eo, & oportet ut dimittat coitum ad tempus, & non recedat à coitu omnino: quare corrumpatur sperma, secundum quòd diximus; & ut non multum utantur potu aquæ, imò bibant de ea paulatim; & cibetur cibis fortibus calefaciẽtibus: deinde experiatur uir sperma suum, & dum permanet tenue, scias quòd necessitas ad curationem remanens est: & quum ingrossatur sperma, expectet post illud diebus aliquot, & procedat secundum regimen suum, donec confortetur sperma, & aggregetur secundum modũ, quẽ innuimus. Deinde conueniat cum ea conuentu, quem

a † B. calefaciẽtibus.
b B. Alia litera: calidi

c B. ned & Alia litera ned primo

quem innuimus, in loco aromatizato aromaticis calidis, sicut c § nere primo ex § muscho, & croco, & xiloaloe indo crudo: & deuitet camphoram: & sit in letiore dispositione, & meliore anima. & delectabiliore domo, & cogitet de masculis, & appropriet meditationem suam in masculis fortibus habentibus audaciam, & opponant suos oculos formæ uiri, de illis, qui sunt rectioris creationis, & gloriosæ formæ, & coeat.

ANNOT.

Si femellam, ait Hipp. 1. de diæta parere uelit, diæta ad aquam uergente utendum est. si uerò masculum, exercitijs, ac uictu ad ignem tendente utetur. Et non solùm uirum hoc facere oportet, sed etiam mulierem. Vnum postremo loco scribit de imaginatione. pro qua re lege Galeni historiam lib. de theriaca ad Pisonem.

Cap. 11.

De signis albanun facientis nasci masculos. Cap. 15.

Albanun faciens masculos, est uir fortis corporis, æqualis carnis in duritie, & mollitie, multi spermatis, grossi, calidi, & est magnorum testiculorum, manifestarum uenarū, fortis desiderij, quem non debilitat coitus, ex cuius dextro eijcitur sperma. Nam rustici etiā stringunt sinistrum testiculum tauri, ut effundatur ex dextro. Quumque adolescentis dexter prius inflatur testiculus, tunc ipse est masculinans; aut sinister, tunc ipse est fœmininans. Et similiter ille, ad quem festinat pollutio, non à nocumento in spermate, est faciens masculos.

ANNOT.

Qui apti gignendis maribus sint, pulchrè docet. æmulaturq; Rasim. 22. Cont. tr. 6. Quod de uinculo ad sinistrum testem iniecto meminit, legere est ex Arist. 4. de gener. animal. ex Leophanis sententia. sed & Hipp. lib. de superfœtatione idem asserit. Videre autem ex Gal. est 4. in 6. uulg. morb. quomodo si dexter testiculus prius intumescat, ubi ex pueritia in adolescentiam itur, gignēdis masculis aptum corpus indicetur: intumescente uerò sinistro, fœminis.

Cap. 1.
Cap. 1.
Com. 27.

De signis mulierum masculinizantium. Cap. 16.

De mulieribus masculinans est mulier ęqualis coloris, & formæ, quæ non est a § grauis § corpore, neque mollis: & neque menstrua eius sunt subtilia b § cruda, § neque pauca, aquosa, c † § § adusta ualde: & cuius os matricis est uuluæ oppositum: & cuius digestio bona est, & cuius uenæ sunt apparentes procedētes ad exteriora: & cuius sensus & motus, secundum quod oportet, existunt: & non habet uentris solutionem assiduam, neque ipsius constrictionē assiduam: & oculi eius sunt decliues ad fuscedinē absque subalbedine: & est gaudentis naturæ, & lętæ animæ. Et puellæ uiripotētes in primis, quum coeunt, sunt uelocis impregnationis propter fortitudinem caliditatis earum, & paruitatem adipis matricis ipsarum, & humiditatum earum. Et illæ, quibus uelociter ueniunt menstrua, digniores sunt, ut masculos concipiāt. Et spatium mundificationis illarum, quarum est breue, est usque ad xxij. dies, non usque ad. xl.

a B. dura
b B. nigra saniosa
c † B. neque pauca

De causis geminorum, & impregnationis super impregnationem. Cap. 17.

Causa earum est multitudo spermatis, & diuisio ipsius ī duo: & quod est supra: & eius casus in duos uentres. Et incolumitas quidem duorum filiorum, etiam geminorum, non est plurima. Et parum sunt inter geminos dies plurimi: ipsi enim secundum plurimum fiūt ex coitu uno. Et parum contingit quòd ex coitu super pregnationem fiat conceptio. Nam si fit conceptio, fit in mulieribus, quæ corpora a § tenera § habent, & sunt multorum pilorum, & multi sanguinis propter fortitudinem caliditatis earū. Et b § de illis § sunt, quæ fortasse uident sanguinē in impregnatione, & non curant de eo propter uirtutem earum, & fortitudinem matricis ipsarū, & non abortiuntur cum menstruis, & cum apertione c § eius, quod emittitur in matrice. § Et quandoque menstruantur super impregnatione, numero duarum menstruationum, & supra. Quòd si cadat impregnatio super impregnationem in non ualde forti, & in ea, quæ non concipit nisi ꝓpter apertionem oris matricis suæ, non propter fortitudinem suæ matricis, timetur quòd sit filius primus iam debilitatus; quare corrumpitur secundus. Et iterum in fortibus timetur latus casus litigij, & compressionis inter duos filios. Et illud quidem plurimum perducit ad febrem & inflationem faciei, & aduentum ægritudinum, ad hoc ut abortiatur unum eorum. Et de signis quidem geminorum, & qui supra sunt, secundum quod dixerunt, & expertum est, est ut consideretur umbilicus nati primi continuus cum fœtu: tunc si non fuerit in ipso ruga, neque nodus, non erit post natum primum, filius: & si fuerint in ipso rugæ, tunc pregnatio erit secundum numerum rugarum.

Aphor. 38. 39. & 40.
a B. carnosa & pinguia
b B. ille
c B. Alia litera, aliqua oris matricis

ANNOT.

De gemini fœtus causa, deq; superfœtatione fusius agitur 1. de diæta. Eadem de re scribit Arist. 4. de gener. animal. Multa & Rasis 22. Cont. tr. 6. Sed præterea liber Hippocratis extat de superfœtatione.

Cap. 4. & 5.
Cap. 1.

De signis appropinquationis partus. Cap. 18.

Qvum pregnās ingreditur in spatio propinquo tempori partus, & sentit grauitatem in inferioribus uentris sub umbilico, & in dorso, & dolorem in inguine, & caliditatem in uentre, & inflationem in ore matricis uehementem, sensatam, & humectationem eius, tūc iam approximat. Quumque a § mollificatur eius cauda § & inflantur eius inguina, & fortior fit inflatio inguinis, tunc non est inter illud & inter partum nisi proximum.

a B. mollificanē eius anchę

ANNOT.

Scribuntur instantis partus signa ab Aetio lib. 16. sed & Hippocrates 1. de morb. muliebr. plura.

Cap. 13.

De signis debilitatis embryonis. Cap. 19.

Significant debilitatem eius ægritudines matris suæ, & euacuationes accidentes ei, & proprie continuatio prouocationis menstruorum pertranseuntium illud, quod fit secundum

ſemitam raritatis, & paucitatis, & ſecundum ſemitam ſuperfluitatis cibi. Et ſimiliter apparitio lactis etiam in primo menſe, in quo concipit ipſum, & emulgetur, quum mammilla exprimitur. Et ſignificat ipſam, quòd non mouetur fœtus motu, de quo ſit curandum, aut mouetur in non ſua hora.

ANNOT.

Aphor. 52. 53. & 60.

Habes & de hac re plura ex Hippoc. 1. de morb. mulierib. & 5. aph.

De ſignis debilitatis nati. *Cap.* 20.

QVm fœtus naſcitur, & non inflatur umbilicus eius & non mouetur, & non ſternutat [a] †§ § uſque ad tempus, tunc ipſe eſt debilis, & non uiuet.

a † B. & nō ſoluitur uēter eius

TRACTATVS SECVNDVS

De impregnatione & partu. *Cap.* 1.

TEMPORA quidem creationis & motionis, & partus, iam diximus in anatomia, & eis, quæ ſunt poſt ipſam. Et ſcias inde, quòd menſis ſeptimus eſt primus menſis, in quo parit ipſum, & eſt fœtus fortis creationis, & complexionis, cuius creatio [a] § uelox § fuit, & cuius motus feſtinauit, & cuius petitio ad exitum fuit [b] § uelox. § Et multoties quidem moritur natus [c] § infra hoc ſpatium, § quoniam tolerat motus uehementes in debilitate creationis: huiuſmodi natus nanque licèt in radice ſit fortis, tamen eſt proximi ſpatij cum creatione. Verùm natus in 8. menſe eſt, qui plurimum moritur de natis, & parum uiuit. Quòd ſi aliquis uiuat de natis in viij. menſibus, tunc illud eſt parum ualde: & parum eſt quòd uiuat natus [d] § perueniens § hoc tempore. Et in quibuſdam regionibus non uiuit natus viij. menſium omnino; quoniam non euacuatur eius diſpoſitio, quin aut ſit retardatus in creatione, & motione, & deſiderium ad partum uſque ad hanc horam. [e] § et ſignificat § quòd eius uirtus non eſt fortis in radice: [f] § aut adueniunt eis motus ſeparationis § in principio temporis complementi, [g] † § § quamuis ſit fortis in radice uirtus eius, ſicut nati in vij. Quòd ſi non fuerit ita, imò fuerit creatio eius, & motus ipſius, & uoluntas deſiderans peruenire ad partum, [h] § et motus eius completi ante illud; tunc huius fœtus iam conatur euadere à loco ſuo & conuertitur. ſed quid ualet eius conuerſio, cum qua non conſequitur intentionem ſuam, § & remanet ſic conuerſus, uſquequo redit ad ipſum uirtus ſua: & facit ipſum deficere debilitas ſuæ uirtutis: [i] § & accidit ei proculdubio quod accidit debili intento motibus euaſionis, quum procedit abſque directione. ſ. laſſitudo & defectus: § infirmatur ergo proculdubio & debilitatur & reſoluitur uirtus eius: & quando naſcitur in huiuſmodi diſpoſitione, eſt iudicium eius iudicium nati infirmi debilis: & de iudicijs eius eſt, quòd non ſperatur ei uita. Natus autem in nono, ſi completa fuerit eius creatio, & deſiderauerit moueri in vij. & non fuerit ei poſſibile ut euadat, imò remaneat in matrice, & acciderit ei in viij. quod diximus, [k] § uiuet § in ſpatio menſis, ita redeunte ad ipſum uirtute; & æquabitur à conuerſione ſua, uſquequo redeat conuerſus, & confirmetur: quūq; naſcitur, ſaluatur. Et quum non ſit ita, imò non deſiderat niſi moueri in illa hora, tunc iudicium eius eſt iudicium omnis debilis [l] § omnino. § Et plurimum quidem naſcitur in decimo ille, cui accidit ut deſideret partum in nono, & non fuit ei præparatum. Et accidit ei illud, quod accidit nato in viij. Et parum quidem accidit, ut ſit [m] § aſſiduatio § ſeparationis cadens in vij. deinde extendatur uita uſque ad x. ita ut eueniat ei integra [n] § uita § in x. hoc enim rarum eſt. Et cum hoc eſt ſignificatio debilitatis uirtutis, quum [o] § currit uiciſſitudo, § ex ſeptimo uſque ad x.

a B. uelocior

b B. uelocior

c B. in hoc tempore

d B. qui eſt fœmina

e B. quare ſignificatur

f B. conatus autem eius ad motum exitus ad extra

g † B. magis & plus debilitat ipſum, quàm debilitet illū eius conatus ad exitum eſt in principio tēporis cōplementi

h B. ſi fuerit cōpleta ante illū & fuerit hmōi fœtus iā deſiderās & exquirēs ſeparationem & exitū à loco ſuo & cōuertatur & eius cōuerſio q non ſequitur intentionē ſuā faciat accidere laborē & fatigationē. Alia lra. & cōuertatur & deficiat debilitas uirtutis, tūc eius cōuerſio q nō conſequitur intentionē ſuā facit ei accidere laborem & fatigationem

i B. tūc accidit ei proculdubio illa laſsitudo & defectio quæ accidit debili deſiderāti vel exquirēti motū euaſionis ad locum optatū qn̄ adueniunt ei talis motus abſq; q puniat vel applicet ad illum locum

k B. tunc uiuificatur

l B. in creatione

m B. uoluntas

n B. uiuificatio

o B. poſtponit complemētum vel perfectio uiuificationis ſeu virtutis

ANNOT.

Actum de hac re antea eſt. Tu uide Hipp. libello de ſeptimeſtri & octimeſtri partu. Itemque Ariſt. & Auerroem 4. de gener. anim. & 7. de hiſt. animal. Sed ſcripſit & Gal. libellum de ſeptimeſtri partu.

Cap. 4. Cap. 4.

De regimine uniuerſali prægnantis. *Cap.* 2.

OPortet ut aſſiduent lenificationem ſuarū naturarum ſemper cum eis, quæ leniunt cū æqualitate, ſicut ſunt aleſfidabegi pinguia: & ſicut [a] § ſuraſet § & ſimilia quum ſtringitur natura ualde: & ut occupentur exercitijs temperatis, & deambulatione tenui abſque ſuperfluo. ſuperflua enim abortiri facit; & illud ideo, quoniā ipſæ replentur propter illud, quod accidit eis de retentione menſtruorum. Quòd ſi ſuperfluitates in eis multiplicentur, oportet ut non aſſiduent balneum. Balneum nanque eis execrabile eſt, niſi apud propinquitatem. Et non oportet ut inungantur capita earum, & fortaſſe accidet eis; inde coryza, quare accidat tuſſis, & commoueatur fœtus, & poſt abortus. Et oportet ut deuitent motū ſuperfluum, & ſaltum, & percuſſionem, & caſum, & coitum proprie, & repletionem cibi, & iram: & non ſuperueniat eis, quod faciat triſtari, & timere: & elongentur ab eis omnes reliquæ cauſæ abortus, & proprie in menſe primo, & uſque ad xx. dies, & proprie in hebdomada prima, & uſque ad tres dies à conceptione. illic enim eſt execrabile ſuper eas, omne [b] § compreſſionem faciens. § Et conſideretur illud, quod diximus de conſeruatione embryonis. Et oportet ut cooperiatur illud, quod eſt ſub hypochondrijs earum, cum lana leui. Et ſint cibi earum panis mundus cum aleſfidabegi, & alzerbeiet. Et deuitent omne acutum, & amarum, ſicut capparis [c] † § § & oliuæ immaturæ, & omne prouocatiuum menſtruorū: ſicut ſunt phaſeoli, & cicer, & ſiſamum. Et ſi deſiderant cibum in die conceptionis, præcepit Hipp. ut in potu ſumant ſauich in aqua: ipſum enim quamuis ſit inflatiuum, eſt tamen uelocis nutrimenti. Et uinum earum ſit odoriferum, & ſubtile, antiquum. Et Hipp. quidem dixit, ſumant in potu uinum nigrum: & uidetur quòd uoluerit

a B. ſiracoſt

b B. commoueñs ſubito

c † B. & lupini

luerit intelligi per illud subtile, nigrum: & sit nigredo eius propter ipsius fortitudinem, non propter fæcem. Et sint in secundis mensis earum passæ, & cydonia dulcia, & pyra, & excitantia appetitum, & mala muza, & granata muza. Medicinæ uerò earum sint, sicut electuarium de margaritis, cuius descriptio. ℞. margaritarum non perforatarum, pyrethri, amborū ana ℥.j. zingiberis, & masticis, amborum an. ℥.iiij. zedoariæ, doronici, seminis apij [d] ξcapsiæξ cardamomi, nucis muscatæ, macis [e] ξcinnamiξ omnium an. ℥. ij. been albi, bē rubei, piperis, & macropiperis omnium an. ℥. iij. cinnamomi. ℥. v. zuccari sulimeni quantum omnia, & plus: cuius dosis sit cochlearium unum: ipsum enim rectificat dispositionem matricis earum, & dispositionem stomachorum earum. Et oportet, ut uehemens sit studium in stomachis earum; quare confortentur cum eis, quæ sunt sicut geleniabin cum xiloaloe, & mastice, & similibus. Et electuaria facta cum zuccaro plurimo, cū speciebus aromaticis, [f] ξ† ξ in quibus non est multa [g] ξ caliditas, ξ & cum emplastris stipticis calefacientibus aromaticis.

d B. seitaragi
e B. cherse
f † B. Alia lit. subtilibus
g B. acuitas

ANNOT.

De pregnantium uictus ratione habes plura ex Paulo lib. 1. & Aetio lib. 16. Habes & ex Hippocrate 1. de morbis muliebrib. & Rasi. 22. Cont. tr. 6.

Cap. 1. Cap. 12.
Cap. 2.

De regimine enixæ. Cap. 3.

OPortet quando parit, ut studium sit in prouocatione menstruorum eius, [a] † ξ ξ & rectificetur cibus, & non permutetur cibus subito ad regimen grossum, quare faciat ipsam febrire, & debilitet uirtutem alteratiuam in hepate eius, & multiplicetur sitis eius, & fortasse fiat hydropica. Quòd si induretur cum hoc hepar eius, non speratur ei sanatio. Et diebus quidem partus sunt motus, & periodi. Et principium eius est hora aduentus commotionis, & doloris. Et quum ægritudo pertransit. xx. dies usq; ad. xxiiij. ægritudine stante, aut [b] ξrecidiuante, ξ significat tarditatem [c] ξconsumptionis. ξ Et necessaria est euacuatio ī die alio ab isto, qui est dies crisis, si non fuerit debilitas.

a † B. sufficiēti Alia litera retentorum
b B. redeunte
c B. Alia litera. finis

ANNOT.

Hippocrates 1. de morb. muliebrib. adeo purgationis retentionem in enixis metuit, ut mortem portendi putet, nisi uel sectione uenæ, uel citata aluo illi succurratur. id cui sanè & quotidiana experientia astipulatur. probè ergo studium author noster adhibendum esse ait in mensium prouocatione.

De appetitu pregnantis. Cap. 4.

QVum cadit appetitus pregnantis, iuuatur dimisione pinguis uehementis pinguedinis, & dulcis uehementis dulcedinis, & administratione [a] ξrei subtilis, ξ & moderamine in potu aquæ, & ut sit contenta uino odorifero, pauco, subtili: est enim iuuatiuum, rectificans appetitum, & illud, quod accidit de nausea, & uomitu plurimo. Et de medicinis appetitui conferentibus est omne, in quo est stipticitas cum caliditate subtili, sicut uirga pastoris [b] ξdecocta cum uino & succoξ eius, & [c] ξaristolochiaξ ante cibum & post ipsum, de quo parum sumat. Et emplastra nota, confortantia stomachum, facta ex cydonijs, & dactylis [d] ξalbis, ξ siccis, & calamo aromatico, & spica cum uino odorifero antiquo. Et quandoque ponuntur in eis semen apij, & anisum, & fœniculum: & propriè si fuerint illic dolor, & inflatio. Quòd si eius appetitus malus fiat superfluè, stude in mundificando stomachū eius, cum eis, quæ sunt sicut aqua algeleniabin facti cum rosis. persicis, deinde rectificetur cum acetosis, & rob de agresta. Et uinum eius factum cum aqua mellis, aut aqua zuccari, iuuamentum eis bonum est in illo, & conueniens embryoni. Et [e] ξpolypodium ξ quidem exsiccatum conuenit appetentibus lutū ex eis. Et quandoque iuuantur ex acutis, sicut sinapi, & similia: ipsum enim abscindit humorem malum, & excitat appetitum: & est ultimum in reducendo appetitum earum. Quumque conuertitur appetitus earum ad caseum, assetur eis humidus super prunas, donec exsiccetur; quoniam ille est melior, quàm siccus, acutus: primus enim est minoris superfluitatis: & secundus est magis [f] ξdisrumpensξ appetitum. Ad uentositatem uerò stomachi earum, & dolorem eius, uerbi gratia, administretur hoc electuarium. ℞. cymini carmeni infusi in aceto, & torrefacti post illud, & olibani, & origani persici, omnium ana partem unam, castorei partis unius tertiam: sumatur de puluere eius sicco à medio aur. usque ad aure. j. Ad uomitum uerò earum super cibum, oportet ut dentur post cibum ea, in quibus sunt aromaticitas, & ponticitas, & stipticitas, sicut cydonia assata, & propriè quum fixa sunt in eis frusta xiloaloes indi: & assiduetur compressio manuum & pedum earum. administrentur super stomachum earum emplastra nota: & teneant in oribus suis grana granatorum cum folijs menthæ, & [g] ξ sorbeantξ aliquid de miua: & bolum armenum est de eis, quæ sedant earum nauseam.

a B. deambulationis leuis
b B. Alia litera. cum anetho bibatur decoctio. Alia litera cum uino bibatur decoctio
c B. rauend Alia litera alrobub
d B. immaturis
e B. amylum
f B. excitans
g B. lambant

ANNOT.

Pregnantibus ob aggregata ex mensium suppressione uaria in corpore excrementa, & ad uentriculum delata, quandoque aboletur, quandoque etiam deprauatur ciborum appetentia. de qua re Gal. 5. aph. Curationem & aboliti & deprauati appetitus, quem cittam seu picam uocant, tradit Paulus lib. 1. & Aetius lib. 16.

Aphor. 61.
Cap. 1. Cap. 10.

De [a] ξ pulsu ξ cordis pregnantium. Cap. 5.

ILlud quidem plurimum accidit ei propter cōmunitatem oris stomachi: & causa humoris in eo, [b] ξ quoniam ξ multoties alleuiat sorbere aquam calidam, & exercitium leue præcipitans illud, quod est in ore stomachi.

a B. casachan
b B. &

ANNOT.

Affectus est ex eadem causa prouenienς, à qua superior, ab humore. s. uitioso ad uentriculum regurgitante. Meminit de huius curatione Paulus lib. 1. & oris uentriculi rosionem uocat.

Cap. 1.

De regimine cursus menstruorum prægnantis. Cap. 6.

DEcoquantur stiptica, in quibus non est aromaticitas in aqua: & ex ea administretur tina sicut sunt lentes, & cortices granatorum

rum,& balaustiæ,& gallæ,& glandes,& similia. Et quandoque fit ex gallis,& balaustijs, & corticibus granatorum,& ficubus siccis emplastrum, & ponitur super pectinem cum aceto.

ANNOT.

Aphor.60.

Si mulieri, ait Hipp. 5. aph. utero gerenti purgationes procedant, impoßibile est fœtum esse sanum. Confirmatur idem & 1. de morbis muliebrib. Ad huius curationem Hipp. in libello de superfœtatione, stercus asini siccum, & rubricam, ac sepiæ testam, trita, simulq; linteo illigata apponit.

De apostematione pedum pregnantium, & mollitie earum. *Cap. 7.*

Emplastrentur pedes earum cum folijs caulis,& liniantur cum uino misto cum aceto, & decoctione citri: aut [a] §cum decoctione chymoleæ: § & quandoque sumitur emplastrum ex [b] §cannis cum aceto,& ex anetho§ cum aceto.

a B. Alia litera, liniatur cũ chymolea

b B. dactylis immaturis siccis cũ aceto & alumine

ANNOT.

Cap.1. Cap.11.

Meminit de hac re & Paulus lib. 1. & Aetius lib.16.

De abortu. *Cap. 8.*

Causæ abortus, aut sunt primitiuæ ex percussione, aut casu, aut exercitio superfluo, aut saltu uehementi,& propriè ad posteriora, uel retro: ipse enim multoties facit descendere sperma conceptum uisibiliter: aut aliquid ex passionibus animalibus, sicut ira uehemens, aut timor, aut tristitia. Et ex frigore aeris, & caliditate eius superfluis. Et propter hoc genus abhorretur pregnanti prolongatio balnei ex hoc, quòd magnificatur anhelitus eius. Balneum enim, licèt abortiri faciat per lubricitatem, facit tamen abortiri [a] §per egreßionem fœtus ad aerem frigidũ.§

a B. Alia litera, propterea quòd facit fœtum indigere aere frigido

Et quandoque prouenit ex debilitate eius propter defectum,& mollificationem ipsius, [b] §causa resolutionis rei corporeæ§, & ex ægritudinibus, & [c] §as kiu§ & fame uehementi,& euacuatione humoris, aut sanguinis plurimi per medicinam, aut phlebotomiam, aut ex seipso: & ex fluxu sanguinis menstruorum plurimi. Et quanto magis filius est maior, est nocumentum cum phlebotomia in ipso plus: aut ex repletione uehementi: aut ex satietate nauseatiua plurima corrumpente nutrimentum fœtus,& oppilante uiam ad eum: aut ex multitudine coitus mouente matricem, [d] †§ § & propriè post septimum. Et multitudine balneationis,& ablutionis lubricãte [e] †§ §matricem,& faciente abortum, licèt balneũ abortiri faciat causa mollificationis uirtutis,& quia facit fœtũ egere [f] §eo, quod est frigidum,§ secũdum quod diximus. Isti ergo sunt ordines causarum. [g] †§ §Et quandoque fit à causis propter fœtum, sicut est mors eius propter aliquam causarũ mortis eius: quare expellit eum natura,& proprie quando currit ex eo res uirulenta, quæ mordicat matricem, & lædit eam: uel sicut est debilitas eius, quare nõ firmatur: aut propter panniculos, & inuolutiones, quibus continetur. Quum enim abrumpuntur,& mollificantur,& effunditur ex eis humiditas eorum, lædit matricem, & mouet eam expulsiua,& adiuuat iterum ad lubricitatem. Aut propter causam matricis de amplitudine oris eius, & paruitate adunationis eius, aut ex humiditatibus in matrice, aut in orificijs uenarum lubrificantibus,& grauantibus. Et quandoque fit propter reliquas species malitiæ complexionis in matrice ex calore, aut frigore, aut humiditate, aut siccitate,& paucitate nutrimenti fœtus. Et quandoque fit ex uentositate in matrice, & ex apostemate,& [h] §quæ sunt eis similia,§ aut duritie, aut cancro. Et quandoque fit ex ulceribus in matrice. Et plurimum abortus facti in mense secundo, & tertio fit ex uentositate,& humiditatibus super orificia uenarum, quæ sunt matricis, quæ nominantur foramina, ex quibus contexuntur uenæ secundinæ: quum ergo humectantur, mollificantur ipsæ,& illud, quod ex eis texitur: quare fit abortus fœtus ex quolibet motore, aut ex uentositate, aut grauedine. Et quandoque est causa malitia complexionis calidæ exsiccantis, aut frigidæ congelantis. Et iterum ex eis, quę abortiri faciunt in initio rei, est tenuitas spermatis in radice; quare non creatur ex eo panniculus primus nisi debilis, præparatus ad disrumpendum, cum hoc, quòd ipse attrahit sanguinem. Et in sexto, & qui sunt post ipsum ex humiditatibus dispartitis in matrice, lubricantibus fœtum. Et dixerunt quidam, quòd fit plurimum illius ex uentositate: & ueritas est iste sermo. Post spatium uerò notum plurimum abortus non fit nisi ex debilitate matricis. [i] †§

b B. ꝓpter causam resolutionis & ex nocumẽtis corporeis

c B. ascham

d † B. ad exteriora

e † B. & mollificante

f B. aere frigido

g † B. primitiuarum

h B. erysipila

i † B. lædente

§Et dicitur, quòd illa, quæ est uehementer extenuata, quum impregnatur, abortitur antequam ingrossescat, quoniam corpus recipit de cibo ad sui rectificationem, & redditionem suæ uirtutis, taliter quòd non superfluit embryoni, quod ipsum nutriat; quare debilitatur. Et in regionibus quidem ualde frigidis absque æqualitate,& temporibus frigidis ualde multiplicatur abortus. Et similiter mors pregnantium. Et [k] †§ §in regionibus meridionalibus [l] † § §multiplicatur abortus: & similiter in aeribus meridionalibus. Et minoratur in septentrionalibus, nisi sint frigidi, uehementer, lædentes embryonem. Et quando præterijt hyems austrina, calida, & sequitur illã uer boreale frigidum, abortiuntur pregnantes, quæ pariturę sunt in uere, ex qualibet causa, & pariunt debilem. Et dolores quidem accidentes apud abortum, uehementiores sunt doloribus accidentibus apud partum; quoniam illæ sunt res non naturales.

k † B. similiter

l † B. & temporibus meridionalibus

ANNOT.

Aph. 27. 31. 34. 44. 46. 55. Aphor. 12.

Abortus causas tum externas tum internas methodo amplectitur. Pro hac re tu uide Hipp. 5. aph. Vide & 3. aph. Item & 1. de morbis muliebrib. copiosè.

De signis. *Cap. 9.*

Signa quidem abortus ipsius sunt, quoniam incipit mammilla detumescere post soliditatem sanam. Soliditatem uerò ægram rectificat natura, perducens ad detumitionem sine timore abortus. Et quæcunque duarum mammillarum detumescit à soliditate sana, tunc habens eam

a B. fœtum ex duob[9] geminis qui est in illo latere. Et quum

b † B. valde

c † B. fortes

d B. ex aduentu suo ad extra

e B. derelictæ vel non ligatæ.

eam abortitur [a] § in die illo. Et similiter ex pleuresi. Quum ergo § superfluit lactis prouocatio, & frequens fit adeo, donec detumescat mammilla, tunc indicat quòd fœtus est debilis, & quòd præparatur abortui. Et similiter multitudo dolorum in matrice. Et quando rubet facies [b] † § § in febre, & accidit rigor, aut grauatur caput, & dominatur lassitudo, & sentitur dolor in profundo oculi, significat quòd causæ abortus sunt uenientes, & quòd ipsæ facient peruenire mẽstrua, deinde facient abortiri. Et similiter causæ, [c] † § § abortus, quando ueniunt, significant ipsum. Complexiones uerò, & ulcera, & apostemata, & humiditates per ea cognoscũtur, quæ dicta sunt multoties. Factus autem causa uentositatis cognoscitur per signa uentositatis, & extensionis absque grauedine, & ex permutatione, & ex additione cum acceptione inflatiuorum. Et causæ primitiuæ iterum cognoscuntur [d] § quantitate sua. § Mortem uerò fœtus significat motio rei [e] § delatæ § in concauitate grauantis sicut lapis, qui mouetur de latere ad latus: & proprie quum iacet super latus suum, & infrigidatur sumen, quũ ante illud esset calidum, & detumescit mammilla. Et quandoque currunt humiditates uirulentæ, fœtidæ. et significat illud, si iam acciderint pregnantibus ægritudines acutæ, nocentes sua caliditate uehementer: nam si ex eis prohibetur nutrimentum, moritur fœtus: & si non prohibetur, uehementior fit ægritudo, & fiunt aliæ ægritudines prauæ. Et quandoque fit, quum moritur fœtus, & ante illud. et est de indicantibus illud, ut demergatur oculus pregnãtis ad profundum, & fiat albedo oculi fusca. Et quandoque fit rigida auris eius, & extremitas nasi, cum rubedine labij; & dispositio eius est similis hydropisi hyposarchæ.

ANNOT.

Aphor. 37. 38. & 53. Cap. 19.

Plura de abortus signis ex Hippocrate colligere est. 1. de morb. muliebrib. Habes item. 5. aph. Vide & Aetium lib. 16.

De conseruatione embryonis, & cautela abortus. Cap. 10.

Embryonis suspensio ex matrice, est sicut suspensio fructus ex arbore: & sicut maior timor, qui timetur super fructum quòd cadat, est aut quum incipit eius apparitio, aut quum ipsius existit complementum. [a] † § § similiter, quod uehementius timetur super embryonẽ, quod abortiuus fiat, est apud principium conceptionis, & ante appropinquationẽ partus; quare oportet ut caueantur in his duabus horis causæ abortus prædictæ. Et pharmacũ quidem solutiuum est de summa illarum causarum; quare oportet, ut caueatur eius dispositio ante mensem quartum, & post septimũ: & in eo, quod est inter illa iterum. ueruntamen in eo, quod est iter illa, est salubrius: & ad ipsum peruenitur quũ necessarium est. Et fortasse non erit excusatio in quibusdam harum horarum, quin soluatur, & mũdificetur sanguis eius, ut non corrumpat embryonem propter malitiam complexionis: quare oportet, ut fiat cum facilitate, & subtilitate. Et quandoque etiã menstrua antẽ conceptionẽ nõ sunt

a † B. seu maturatio

menstrua necessaria, & remanent in ea superfluitates menstruorum eius, indigentes mundificatione; & tunc si non mundificantur, recipit earũ corruptionem embryon: oportet ergo ut mundificetur illud [b] § subtile § cum mundificatiuis subtilibus non potando, sed supponendo [c] § in primis suppositorium post collum § matricis, imò supponãtur in collo matricis: & non mundificetur cum [d] § eis illud, quod mundificatur § uice una, imò uicibus pluribus. Et quum super mulierẽ timetur, quòd abortiatur causa complexionis, & apostematum, & ulcerum, & uentositatis, & reliquorum: curetur totum cum eis, quæ sunt in suo capitulo. Et quum abortitur [e] § causa complexionis frigidæ, tunc si motor etiam est complexio, § temperetur: & si est aliud, & est de illis, quæ declinare faciunt ad matricem materiam calidam, ex qua timetur apostema, curetur cum apocrusticis, & prohibentibus apostema, & cum eo, quod de solutione possibile est. Si autem non fuerit illud, imò non timetur ex eo, nisi ut consequatur embryonem causa eius nocumentum, aut læsio faciens ipsum abortiri, aut interficiens ipsum, tũc oportet, ut curetur cum medicinis conseruantibus embryonẽ, quas dicemus. Propter lubricitatem uerò ab humiditatibus, quæ est plurima lubricitas, oportet in hora impregnationis, ut administrentur clysteria lenitiua, euacuantia stercus: deinde administrentur iniectiones, & prouocantia urinam, & clysteria mundificãntia matricem.

b B. cum subtilitate

c B. & non supponant post os

d B. eo quod mundificat

e B. ppter causam primitiuã tunc si est commouẽs complexionem etiam

ANNOT.

Comparat & Gal. fœtus arborum fructibus. 4. aph. quem hic planè æmulatur.

Com. [illegible]

De regimine bono ad illud. Cap. 11.

Est, ut in potu detur aqua radicum cum oleo de Kerua, aut decoctio alhasech, aut fœnugræci cum oleo de Kerua. Et detur in potu in omnibus decem diebus aliquid de pilulis fœtidis: & detur hiera Gal. in potu. Clystere bonum ad illud, & ad uentositatem. ℞. sauinæ & origani, & ammeos, & Keisim, & ramorum anethi, & chamæmillæ, & rutæ, & hascec, & fœnugræci an. pugillum unum: decoquantur in tribus lib. aquæ, donec consumatur medietas, & sumatur de ea minus lib. & adde super istam sextarium unũ olei arazaki, & sacraiati unum olei sisamini, & utere ipso clysterizãdo, & clysteriza ipsam omnibus quattuor diebus cum tantundem. Et ex eo est, ut sumatur coloquinthida, & perforetur, & extrahãtur grana eius, & impleatur oleo de lilio, & dimittatur die & nocte: deinde præparetur in mane super cinerem calidum, & dimittatur donec bulliat oleum integre: deinde coletur, & clysterizetur cũ eo receptrix dum est tepidum: hoc enim est mirabile ad lubricitatem humidam. Et post huius euacuationem, oportet ut administrentur olea odorifera, calida, inuncta, & iniecta, & supposita in lanis. Et confectiones magnæ, & medicamen alkekengi, & diamarte, & sagzenea in omnibus tribus diebus, aut quinque. Et similiter de diamuscho, & diaspermaton. Et iterum sumatur corticis thuris, & cyperi tritorum etiam amborum ana pars. j. & myrrhæ pars. s. decoquantur cum [a] § sextuplo sui aquæ, § donec remaneat quarta, & coletur, & clyste-

a B. Alia litera. sex eminis aq

clysterizetur ex ea cum . iiij ℥. in omnibus tribus diebus, postquam iam euacuata fuerit humiditas, quæ est ante ipsam. Et ex[b] §pessarijs§ bonis sunt bdellium, & gluten alimbat, & ammoniacũ, & nigella, coniunctim, & singulariter: & administrentur post mũdificationem, & supponatur spica, & crocus, & mastix, & myrrha, & galia, & castoreum, & bdellium, & similia in oleo nardino: aut adipe anseris super lanam uiridem. Et supponatur post illud, cuius præmissio necessaria est, coagulum leporis; & medicinæ conseruantes fœtum in uentre matris, quum non est nocumẽtum complexionis calidæ, aut apostematis calidi, & similium illis. Et sunt medicinæ, quæ sunt ad cor, sicut[c] §zedoaria, § & doronigi, & been duo, & lętificantes, & diamuschum, & mithridatum. Medicamen prohibens abortũ. Recipe doronigi, &[d] §zedoariæ, § & castorei,[e] § & assæ § & galiæ, & muschi, & cardamomi minoris, & gallarum, & spodij, omnium an. ʒ. j.[f] † § § cum aqua frigida, &[g] § clysterizetur calefactum ante hoc. § & ex eis, quæ conferunt in eo sunt[h] § hordeum, § & chamæmilla, &[i] § assa § & anethum, & ammeos, & similia.

b B. suffumigationibus
c B. zurumbet.
d B. zurumbet
e B. Alia litera.
f † B. zingiber. ʒ. x. & potus eius omni die est aureus unus
g B. clystere calefacientium istius generis
h B. origanum,
i B. fœnugræcũ

ANNOT.

Mirum hic uidetur, quomodo conseruandi fœtus, & prohibendi abortus gratia, catapotia fœtida & hieram Galeni exibeat, quum hæc menses moueant efficaciter. Verùm & si res ita se habet, exhiberi tamen fortasse & hæc pregnantibus possunt minori pondere quàm fieri in cæteris soleat. unde & author non absolute offerri hæc pregnantibus iubet, sed decem singulis diebus aliquid eorum (quasi dixeris, modicum quidpiam) exhibendum ait. Hippocrates quoque lib. de natura pueri, syluestrem colocynthida in melle tritam offert, ad superfluum humorem utero ipsi infestum educendum.

De regimine abortus, & extractione fœtus mortui. Cap. 12.

QVandoque abortus in quibusdam horis necessarius est, de quibus est illa, quæ est quum pregnans est puella, parua, supra quam timetur mors ex partu. Et de illis est, quũ in[a] § matrice § est nocumentum, & additio carnis stringens super fœtus egresionem; quare interficit. Et de illis est apud mortem fœtus in uentre pregnantis. Et scias quòd quando fit difficilis partus. iiij. diebus, tunc iam moritur fœtus; quare occupatus sis in uita matris, & non occuperis in uita fœtus; imò stude in extractione illius. Et abortum quidẽ qñq; faciunt motus, & qñq; faciunt ipsum medicinæ. Et medicinæ quidem faciunt, quoniam interficiunt fœtum, & quia prouocant menstrua cum fortitudine. Et quandoque faciũt cum lubricitate. Et interficientes fœtum sunt amara: & prouocantia menstrua iterum sunt amara, & acuta: & lubricantia sunt humida, uiscosa, quę administrentur bibita & supposita. Et ex motibus est phlebotomia, & propriè ex saphena post basilicam: & propriè super magnitudinem[b] § ieiunij, § & famem, & exercitium, & saltus plurimi, & delatio oneris grauis, & uomitus, & sternutatio. Et de regimine bono in illo, est ut intromittatur in os matricis pregnantis charta facta licinium aut penna, aut[c] § herba amara uel abrasa § cum mensura quantitatis[d] § pennæ § ex usnen, aut ruta, aut artanita, aut[e] § siracost. § ipsa enim abortiri faciũt proculdubio: & proprie quum liniuntur ex aliqua medicinarum abortiri facientiũ, sicut alkitran, &[f] § pulpa § coloquinthidæ. Et de medicinis quidem abortiri facientibus, aliæ sunt singulares, & aliæ compositæ. Et singulares quidem iam diximus in tabulis medicinarum singularium, & cõpositas in antidotario. Hic uerò dicemus de utrisque ordinibus eas, quæ magis operatiuæ sunt in intentione. De medicinis uerò singularibus, quæ sunt longinquiores à uehementia caliditatis, sunt sicut absinthium, &[g] § capsia. § Sed medicinæ singulares calidæ sunt, sicut semen[h] § capsiæ § quod est simile nasturtio, & est ei odor nasturtij,[i] † § § & grana harmel iterum bibita, & supposita: & oleum balsami quum supponitur, extrahit fœtum, & secundinam: & assa, & galbanum forte est iterum: & buchormarien in hoc capitulo fortis est ualde, bibita, & supposita; ita quòd quidam existimant, quòd si pregnans iaceat[k] † § § super eam, perducit eam ad abortiendum, & succus eius corrumpit fœtum linitus super uentrem. quanto ergo plus suppositus super cottum? Et similiter succus reliquarum artanitarum. Et si in potu detur de usnen persico pondus. ʒ. iij. eijciet fœtum in die illo. Et quũ sumitur de[l] § cordumeni § tertia ʒ. eijcit fœtum, & facit posidere caliditatem &[m] § motum. § Et iterum, si inijciatur decoctio pulpæ coloquinthidæ in iniectorio narrato secundum cõditiones suas: aut supponatur in lana suppositorio ascendente. Et ex medicinis bonis est cinnamomum, quum permiscetur cum rubea: ipsum enim abortiri facit fœtum bibitum, aut suppositum, & cum hoc sedat nauseam. Et de illis, quæ proprietatem habent, est ungula asini. Secundum enim quod quidam existimant, si cum ipsa suffumigetur fœtus,[n] † § § mortuus, extrahit eum. Et quum ex stercore eius fit suffumigatio per traiectorium, extrahit mortuum uelociter. Et similiter suffumigatio cum oculo piscis saliti. Et de medicinis compositis ebibitis in hoc est medicamẽ forte in faciendo abortum, & extrahendo fœtum mortuum. Quod recipit assæ pondus ʒ. s. & foliorum rutæ siccæ ʒ. iij. & myrrhæ ʒ. j. & est dosis. j. sumatur in potu cum decoctione sauinæ, dosis una in mane, & dosis. j. in uesperis: aut sumatur aristolochia longa, & gẽtianæ, & baccarum lauri, & myrrhæ, & costi marini, & casiæ ligneæ nigræ, & rubeæ tincturæ, & succi absinthij, & cordumeni recentis acuti, & piperis, & meseatramesia etiam partes æquales, de quo bibatur omni die aur.[o] § . i. § x. diebus. Et de medicinis bonis facientibus abortum cum facilitate, cum sedatione nauseæ, est illud, quod recipit cinnamomi, & cordumeni, & sauinæ omnium an. ʒ. x. myrrhæ. ʒ. v. & sit dosis eius. ʒ. iij. omni die: & alleuiatur cũ hoc mundificatio enixæ, & exitus secundinæ. Et thyriaca diatessaron etiam est fortis in faciendo abortum, & extrahendo mortuum. Et ad infantẽ mortuum sumantur ℥. iij. aquæ rutæ, & tantundẽ aquæ fœnugræci decocti cum ficubus decoctione multa, & origani. ℥. iij. & sumantur in potu. Ipsa enim lubricant mortuum. Et quandoque datur in potu aquæ frigidæ quantitas lib. j. & pulueri-zatur

a B. ore matricis
b B. fœtus
c B. lignũ abrasum vel politũ
d & factum acutũ in modũ licinij
e B. Fusti uel zami
e B. ferachs
f B. succus
g B. fumus terræ
h B. scitaragi
i † B. quũ supponitur causat aborsum
k † B. pedem
l B. charmedane
m B. adustione
n † B. uiuus &
o B. ij.

zatur desuper altheæ. ℥.j. & datur in potu, & uomitur, & fit sternutatio. Et datur in potu aqua rutæ plurima cum oleo de fœnugræco decocto cũ dactylis, & est conueniens secundinæ. Et de pessarijs est medulla [p] §cordumeni, § de qua & ex ammoniaco fiat pessarium, & supponatur. Pessariũ forte. Recip. succi cucumeris asinini κirat. viij. cõfecti cum felle taurino, & supponatur, extrahit enim fœtum [q] † § §mortuum. Pessarium Pauli. Recip. elleborum nigrum, & staphisagriam, & aristol. rotun. & buchormarien, [r] †§ §& grana almezerion, & pulpam coloquinthide, & ammoniacum: terantur omnia præter ammoniacum, ipsum nanque resoluitur in aqua; & aggregentur cum eo reliqua: & quandoque ponitur cum eo fellis taurini exsiccati pars. j. & fit ex eis pessarium. Et iterũ aliud forte ualde. ℞. salis ammoniaci triti. ℥. x. ammoniaci. ℥. iiij. cõficiat sal ammoniacus cũ resolutione āmoniaci, & fiat ex eo pessariũ: & supponat nocte tota eleuatis pedibus super puluinar, & iniiciatur iterum in eam, quod sit sicut decoctio absinthij, & sicut succus rutæ, & sicut decoctio sauinæ, & oleum de Kerua.

p B. charmedana
q † B. uiuum &
r † B. & pulpā cordumeni Alia litera & medullā charmedana

De instrumento, quo iniectio fit in matricem. Cap. 13.

OPortet ut sit instrumentum, quo iniectio fit triangulatæ extremitatis, longũ habēs collum, secundum mensuram longitudinis colli matricis mulieris, quæ curatur: & taliter ut ingrediatur os matricis, & sentiat mulier, quòd iam peruenit in spatium intra matricem, & inijciatur ꝑ ipsum, illud, quod interficit, & quod lubricat, & quod extrahit.

De regimine quorundam antiquorum in extrahendo fœtum mortuum. Cap. 14.

EXtractio fœtus mortui, & incisio eius cum ferro, quum difficilis fit partus, cõsideretur an sit salubris, an sit nõ salubris. Si ergo fuerit ex illis, quæ salubres sunt, simus audaces in curatione eius: & si non, prohibeatur illud. Mulieri enim cuius dispositio mala est, accidit syncopis, cum uigilijs, & obliuione, & mollificatione, & dislocatione: & quum uocatur, non fortasse respondet: & quum clamatur alta uoce, respondet debiliter: deinde superuenit ei syncopis iterum. & de illis sunt, quæ spasmantur cum tensione, [a] § pulsant earum lacerti § & prohibentur à cibo; & est pulsus earum paruus, frequens. Illis uerò, quæ saluantur, nihil accidit de hoc. Oportet ergo ut mulier resupinetur super [b] §caput, & super dorsum suum: § & sit caput eius decliue ad inferiora, & crura eius eleuata: & contineat eam mulieres, aut accipiat ab omni latere, si fuerint præsentes. Et si non, ligetur pectus eius ad [c] §lectum§ cum ligamētis vt nõ attrahatur corpus eius apud tensionem, [d] § § deinde aperiat obstetrix [e] §rectum§ colli matricis, & inũgat manum [f] §sinistrā§ oleo, & aggreget omnes digitos in longitudine protensos, & intromittat eos in os matricis, & dilatet [g] § eos etiam cum eo, quod est § supra ipsos de oleo. Et inquirat ubi oportet figere uncinos, quibus fœtus extrahatur, & loca [h] § eleuata ut § figantur in eis uncini. [i] §Et si approximat ei, quod

a B. cõmouentur earũ nerui
b B. tabulā eleuatam à terra
c B. tabulā eleuatam à terra
d † B. & attractionem fœtus.
e B. superiorē partem
f B. Alia litera. aliam
g B. cum eis & effundat
h B. superiora in quibus
i ——— B.

inuenit. [k] §Ista ergo § sunt loca in fœtu, qui descendit super caput, oculi, & os, & [l] § collum, & palatum, & sub mandibula § & furcula, & loca propinqua costis, & sub hypochondrijs. In fœtu uero, qui descendit super pedes, sunt ossa, quæ sunt supra pectinem, & costæ mediæ, & furcula: deinde teneat instrumentum, quo extrahatur fœtus cum manu dextra, & intromittat manum sinistrā [m] §sub uncino in eo, quod est § inter digitos suos, & infigatur in [n] § partibus § locorum, quæ diximus donec perueniat ad rem uacuam, & infigatur ècontra uncinus alius, ut sit attractio æqualis, & non declinet ad partem aliquam. Deinde tendatur, & non sit tensio æqualis in directo tantum: imò in lateribus etiam, sicut fit in ablatione dentium. Et oportet in [o] §hora illa § ut mollificetur tensio: deinde intromittatur index inunctus, & digiti plurimi in eo, quod est inter matricem, & corpus, quod retinetur. Et [p] §circundent digiti eius circuitum. § Quum ergo [q] §sequitur§ fœtus, secundum quòd oportet, tunc permutetur uncinus primus ad locum altiorem, & ita fiat cum uncinis alijs donec egrediatur fœtus totus cum attractione. Quòd si egrediatur manus antea aliā, & non est possibilis reditio eius propter ipsius coarctationem, tunc oportet ut inuoluatur super ipsam pannus ut non lubricet, & attrahatur tandiu, donec quum tota egreditur, abscindatur ex spatula: & ita fiat quum egrediuntur ambæ manus ante [r] § adiutoria sua, § & non est possibilis earum reductio. Et similiter fiat de pedibus, quum non consequitur eos ambos reliquum corpus. s. incidantur ex inguinibus. Et si caput infantis est magnum, & accidit ei coarctatio in exitu, & est in capite eius aqua congregata; tunc oportet, ut intromittatur inter digitos phlebotomus, aut cultellus spinosus: aut cultellus, quo inciduntur hæmorrhoides nasi, & perforetur cum eo caput, ut effundatur aqua, & detumescat. Et si aqua nõ est, & est necessarium ut extrahatur cerebrum eius, fiat. Si autem fœtus est magni capitis natura, tũc oportet ut findatur craneum, & capiatur cum tenalijs, quibus extrahuntur dentes & ossa, & extrahatur. Et si egrediatur caput, & coarctetur pectus, tunc findantur cum hoc ingenio loca, quæ sequuntur furculam, donec perueniatur ad ossa uacua, quare effundatur humiditas, quæ est in pectore, & detumescat pectus. Si autem non [s] §adunetur, §oportet tunc ut scindatur, & auferatur [t] §furcula. § Quum enim aufertur, obedit tunc. [u] † § § Et si fuerit inferius uentris apostemosum, & fœtus mortuus, aut uiuus, oportebit tunc etiam, ut euacuetur [x] §sicut narrauimus cum eo, §quod est in concauitate eius. Fœtus autem, qui egreditur super pedes, attractio fit facilis, & trāspositio eius ad os matricis facilis. Quòd si coarctetur apud uentrem, & pectus, oportet tunc ut attrahatur cum panno, & findatur secundum quod narrauimus, donec effundatur, quod intra ipsum est. Si uerò reliqua membra auferantur, & redeat caput, & retineatur, tunc intromittatur manus sinistra, & quæratur cum ea caput, & extrahatur cum digitis ad os matricis, deinde intromittatur in eo uncinus unus aut duo ex illis, quibus attrahitur fœtus, & trahatur. Et si os matricis iam coarctatum est propter apostema cali-

k B. Et ista
l B. pars posterior capitis, quę est principium nuche, & partes gutturis, & sub mento
m B. & occultet vncinum
n B. vno
o B. interuallo ipsius
p B. applicetur digiti eius ĩ circuitu ipsius
q B. extrahitur
r B. ante alia
s B. detumescat
t B. os furculæ.
u † B. pectus
x B. cũ eo quod narrauimᵘ totũ

dum accidens ei, tunc non oportet ut laboretur; imò oportet tunc, ut administretur effusio rerum pinguium plurima, & humectatio, & sessio in tina: & administrentur[y] §epithimata§ ad aperiendũ os matricis, & auferatur caput, sicut diximus. In illo autem, qui de fœtibus egreditur super latus, si possibile est ut equetur, tunc administrentur[z] §epithimata ad aperiendum os matricis, quæ§ diximus. Et si non fuerit illud, incidatur infans totus interius. Et necessaria est post administrationem harum rerum, administratio specierum curationis apostematũ calidorum, quæ eueniunt in[a] §matrice.§ Quòd si accidat fluxus sanguinis, curetur cum eo, quod est in capitulo suo.

y B. emplastra.

z B. canones quos

a B. Alia litera, ore matricis

ANNOT.

Habes de hac re plura ex Hipp. 1. de morb. muliebrib. & ex Rasi. 22. cont. tr. 7. Habes uerò etiam libellum de fœtus exsectione inscriptum, inter Hippocratis libros repositum. scribit de hac re & Paulus lib. 6. & Celsus lib. 7.

Cap. 2.
Cap. 74.
Cap. 29.

De regimine pregnantis post abortum. *Cap.* 15.

Quum abortitur mulier fœtum, oportet, ut suffumigetur cum bdellio, &[a] §hyssopo§ & alharmel, & glutine albotin, & origano, & sinapi albo, & currat sanguis & non ingrossetur, quare retineatur, & dolorem faciat.

a B. zufera

ANNOT.

Attenuantibus sanguinem educere ex utero molitur, de qua re & Hipp. 1. de morb. muliebrib.

De extractione secundinæ. *Cap.* 16.

Ingenium quidem in extractione, quod administratur in ea absque medicamine, est ut sternutet cum aliquo eorum, quæ sternutare faciunt: deinde teneat ambas nares & os uiolenter, quare[a] §inspissatur§ uenter, & tenditur, & lubricat secundina. Quumque apparet secundina, tunc tẽdatur paulatim cum facilitate, & non sit in ea labor, ut non abscindatur. Quum ergo timetur abscissio, stringatur illud, quod[b] §sequitur manu§ cũ coxa mulieris, constrictione temperata, & elaboretur in sternutatione. Quumque tardatur casus secundinæ, non tendas eam tensione aliqua; imò stringe eam ad coxas ambas ligatione desuper, taliter, ut non ascendat. Et si fuerit adhærens cum profunditate matricis, tunc subtiliatio sit in separatione eius cum motu leui ad latera, ut mollificẽtur ligamenta. Et oportet, ut non cadat in hoc labor omnino. Et si fuerit retentio eius propter uehementiam oppilationis, & constrictionis oris matricis, ingenietur[c] §ut carminetur:§ aut cum digitis: aut effusione unguentorum calidorum mollificantium secundum propinquiorem præparationem situs mulieris, quæ possibilis est in ea: & fortasse est iacere eius conuenientius ad illud. Et quandoque adiuuant ad illud unctiones, & emplastra lenificantia de foris sub umbilico, & alchatim. Et quandoque sufficit linimentum digitorũ obstetricis: deinde regatur regimento sternutationis, & suffumigationum, & tinarum, & eorum quæ bibuntur, & ingenietur omni ingenio. Ipsa enim in quolibet spatio putrefit, &[d] §lenitur, & cadit,§ & adiuua te cum diureticis fortibus. Et administra ei tinam decoctionis usnen: quoniam facit ipsam cadere. Et de illis, quæ faciunt ipsam cadere, est ut infundatur in matricem unguentum basilicon. ipsum enim putrefacit eam, & extrahit ipsam. Et quum egreditur, administretur oleum ros. & similia. Et de his, quæ adiuuant ad lubricationem eius, est, ut in potu detur aqua[e] §rosarum recentium§ puluerizata desuper althea: aut detur in potu: aut supponatur aliquid de stercore[f] §accipitris,§ & administretur desuper, quod dictum est de medicinis facientibus abortiri fœtum, & pessarijs, & suffumigationibus. Et de suffumigationibus bonis, est elleborus alb. facta suffumigatione cum eo: & stercus columbinum etiam facta suffumigatione cum eo, & aristolochia facta suffumigatione. Et de antiquis fuerunt, qui præceperunt obstetrici, ut inuolueret manum suam in panno, & intromitteret eam, & acciperet secundinã: sed hæc cura est dolorosa: nam quum non egreditur secundina, tunc ipsa[g] § carminatur,§ & egreditur post dies. Veruntamen parienti[h] †§ accidit dispositio maligna propter uapores malos ascendentes ex secundina ad cerebrum, & cor, & stomachum: oportet ergo ut succurratur ad nocumenta earum cum suffumigationibus aromaticis, & potu[i] §almeisus,§ & diamuschi. Et administrentur epithimata super cor, & stomachũ, & medicinæ aromaticæ facientes cordi. Et quidam antiquorum locutus est de extractione secũdinæ sermonem, quem ego sua dictione narro. Inquit Ludus, si remanet secundina in matrice post exitum fœtus, tunc si os matricis est apertum, & secundina est[k] §suspensa, quæ§ iam collecta est, & facta est similis sphæræ in latere matricis, tunc exitus eius est facilis. Et oportet ut calefiat manus sinistra, & inũgatur, & intromittatur ad profundum, & quærat cum ea donec inueniat secundinam cum[l] §collo§ matricis annexã, oportet ut trahatur nõ secundũ rectitudinem, [m] §quoniam§ timemus inde conuersionem matricis; neque attractione uehementi, imò oportet in primis ut permutetur cum facilitate ad latera dextra & sinistra: deinde addatur in quantitate attractionis: ipsa enim attrahitur tunc, & separatur ex adherentibus. Et si os matricis fuerit adunatum, administra species curationis, quas dixi tibi. Et si non fuerit uirtus debilis, administra res mouentes sternutationem, & suffumigationes cum speciebus in uase. Et si aperitur os matricis, tunc tu intromitte manum, & extrahe eam secundum quod diximus. Et si non egreditur secundina cum istis rebus, tunc non soliciteris ex hoc: ipsa enim post dies paucos resoluetur, & curret, sicut currit aquositas sanguinis. At uerò[n] §augmentum§ odoris eius facit dolorem capitis, & corrumpit stomachum, & angustiam facit. Quare[o] §oportet ut soliciteris,§ & oportet, ut non sit abbreuiatio in administratione suffumigationis cum rebus conuenientibus ad illud. Inquit, & iam expertus sum in hoc suffumigationem nasturtij, & ficuum siccarum. Et alius locutus est secundum sermonem, quem scripsimus secundum modum suũ etiam. [p] uidetur mihi§ ut ponantur medicinæ acutæ, sicut ruta, & prasium, & abrotanum, & oleum de lilio, & oleum de alcanna, tantæ quantitatis, qua hume-

a B. fiat tensus, ut chorda

b B. apprehendit manus

c B. ad dilatandum ipsum

d B. & fœtet

e B. Alia litera, cineris recentis

f B. auis falconis

g B. dilatatur Alia litera putrescit

h † B. enixæ

i B. almisusen

k B. inuoluta &

l B. profundo

m B. Alit litera nisi

n B. malitia

o B. rectius est ut fiat suffumigatio

p B. præcipit.

humefiant medicinæ siccæ: aggregetur totum illud i uase nouo, & cooperiatur caput eius, & fiat in eo foramen paruum, & intromittatur in foramine canna, & ponatur sub eo ignis. Quumque uno feruore bullierit, remoue ipsum, & pone ipsum super prunas, & approxima ipsum scamno, super quod sedet mulier: & pone cannam in uuluã eius, & cooperi cum pannis plurimis ex partibus eius ut non egrediatur uapor: & dimitte eam secundum hunc modum duabus horis, donec permutetur secundina. Quòd si non sufficit illud, & debilitatur uapor in extrahendo ipsam, tunc tibi conuenit uti emplastris, quæ abortiri faciunt fœtum. Administratio nanq; eorum post uaporationem est fortior, & penetrabilioris uirtutis.

ANNOT.

Aphor. 49.

Vt secundæ procidant, ait Hipp. 5. aph. sternutatorio apposito nares comprime & os. De extrahenda secunda scribit etiam Paulus lib. 6. & Aetius lib. 16.

Cap. 75. Cap. 24

De prohibitione impregnationis. Cap. 17.

MEdico quandoque necessarium est prohibere impregnationem in parua, super quam timetur de partu: & in ea in cuius matrice est ægritudo: & in ea in cuius uesica est debilitas. Grauitas nanque fœtus facit possidere scissuram in uesica; quare inuoluntarie egreditur urina, & non potest retineri usque ad finem uitæ. Et de regimine in hoc est, ut præcipias in hora coitus, ut caueatur forma impregnatiua, quam diximus: & cum diuersitate inter duas spermatis eiectiones, & separatione cum uelocitate, & præcipue, ut eleuetur mulier cum complemento coitus, & saliat ad posteriora, usque ad. vij. &. ix. saltus: fortasse enim egredietur sperma. Incessus autem paruus, & saltus ad anteriora quiescere facit sperma fortasse. Et quandoque adiuuat ad lubricitatem spermatis, ut sternutet. Et de illis, quæ oportet cõsiderare, est, ut supponatur ante coitum, & post ipsum alkitran: & ungatur cum eo uirga, & similiter cum oleo balsami, & cerusa: & ut supponatur ante & post pulpa granati, & alumen. Et suppositio etiã summitatis caulis, & seminis eius, apud mundificationem, & [a] ‖ apud ‖ coitum, & post ipsum est in hoc fortis, & proprie quando ponitur in Kitran [b] ‖ & ‖ submergitur in [c] ‖ calamentho. ‖ Et suppositio foliorum algarab post mundificationem. Et propriè quando cum hoc sunt submersa in aqua foliorum algarab. Et similiter pulpa coloquinthidæ. Et [d] ‖ alheguerescen, ‖ & scoriæ ferri, & caulium, & scammoneæ, & seminis caulis partes æquales aggregentur cũ Kitran, & supponãtur. Et suppositio piperis post coitum prohibet conceptionem. Et similiter suppositio stercoris elephantis sola, aut cum suffumigatione cum eo in horis prædictis. Et de ebibitis est, ut in potu dentur aquæ albedarungi. ℥. iij. prohibet enim impregnationem.

a B. ante

b B. aut

c B. decoctione calamenthi aut succo eius.

d B. herzargiesan.

ANNOT.

Cap. 16. & 17.

Plura scribit de hac re Aetius lib. 16. habes & ex Hipp. 1. de morbis muliebrib.

De mola. Cap. 18.

QVandoq; accidunt mulieri dispositiones similes dispositionibus pregnantium, ex retentione menstruorum, & alteratione coloris, & casu appetitus, & adunatione oris matricis. Et quandoque est cum hoc durities quædam. Et quandoque est in ea aliquid duritiei in matrice tota. Et accidit inflatio ambarum mammillarum, & repletio earum. Et quandoque accidit earum apostematio. Et sentit in uentre suo motum, qui est sicut motus embryonis, & magnitudinem corporis, & quæ est sicut quantitas embryonis, quod [a] ‖ mouetur per compressionem ‖ dextra & sinistra. Et quandoque remanet sic annis quattuor, aut quinque. Et quandoque protenditur usque ad finem uitæ, & non recipit curationem. Et quandoque accidit ei sicut hydropisis, & inflatio uentris: [b] ‖ sed quæ tendit ad duritiem, non clamat uoce ‖ tympani. Et quandoque accidit dolor pariendi, & angustia, & cum hoc non parit: imò quandoq; est causa in eo tensio, & inflatio in uenis menstruæ, quare non deponit aliquid. Et quandoque deponit frustum carnis, cuius est forma quædam, cuius species non comprehenduntur. Et quandoque est illud, quod egreditur tantum uentositas. Et quandoque sunt superfluitates aggregatæ; quare egrediuntur cum sanguine plurimo ex eo, qui retinetur. Et mola ex omnibus istis est diuisio secũda: & est eadem nominata mola, & alia ab illa nõ dicitur mola, & nominatur persicè naducem. Et causa in generatione huius frusti carnis, secundũ quòd existimatur, sunt duæ res: quarum una est multitudo materierum effusarum ad ea cum uehementia caliditatis: et secũda est coitus, in quo matrix comprehendit aquam mulieris, & extendit eam cum nutrimento; & propter defectũ uirtutis masculinitatis, non concipit. Et de signis decernentibus inter molam harum specierum, & inter pregnationem ueram, est, quòd res illa nõ mouetur nisi in hora quadam, deinde post illud non mouetur: & est durities uentris cum ea uehementior duritie uentris pregnantis cum conceptione uera. Et sunt mulieris manus, & pedes molles ualde cum [c] ‖ minoratione. ‖ Et signa discernentia inter species alias, & ueram molam, est existimatio quòd est embryon, & sentitur corpus [d] ‖ formatum ‖ in matrice. Et multoties accidit ex mola illud, quod accidit ex apostemate matricis, [e] ‖ & ‖ ex accidentibus colicæ, propter constrictionem [f] ‖ ab orbo: ‖ quare accidit dolor uehemens, licèt multoties habens molam patiatur [g] ‖ ex apostemate ‖ colicæ. Et [h] ‖ in colica quidem uentosa iuuamẽtum fit cum dactylis indis, & cum eo, qđ uocant affeim ‖ & similibus. ipsa enim resoluunt ipsum dolorem, & cum hoc extrahunt molam.

a B. permutatur à

b B. tẽdit ad duritiem, non ad tympanitem cõsonantem sono

c B. subtilitate eorum

d B. adunatum

e ——— B.

f B. sup orbũ.

g B. aliquid ex dolore

h B. qñq; fit iuuamentũ in colica molatica cum electuario de dactylis, & electuario dicto alseriaran

ANNOT.

Molæ causas pulchre Hipp. lib. de sterilibus in hæc uerba. Molæ porrò conceptus causa hæc est. Quum multi menses modicum & morbosum semen conceperint, neque fœtus rectus sit, & uenter plenus est, & uelut pregnantis. nihil autem in uentre mouetur, neque lac in mammis generatur, mammæ autem turgidæ sunt. Idem & in. 1. de morb. muliebrib. asserit. Disserit eadem de re

Cap. 7.

Cap.80.Cap.69 Cap.7.

de re Arist.4.de generat.animal. & ibidem Auerroes. itemq; Aetius lib.16. & Paulus lib.3. Agit & Gal. 14.de usu part. Sed hic controuersia est. Ait Auicennas ijs uerbis § Et sentit in uentre suo &c.§ sentiri ubi mola adsit, in uentre motionem. At Hippocrates locis antea citatis nihil ait in uentre moueri, quod & Aetius affirmat. Euidens profectò controuersia hæc est. Fortasse autem Hippocrates motum molæ intelligit per se, absque matris motu. Auicennas uerò de motu loquitur, qui ad totius corporis motionem sequitur, qui per accidens est.

De cura. Cap. 19.

Regimen in ea est paucitas motus, & dimissio exercitij, & resupinatio in dormiendo cum eleuatione inferiorum, & prohibitio [a]§inferiorum§ à latere inferiore. Et si indiget phlebotomia, & euacuatione, & uomitu, fiat. Et in reliquis curationibus fiat curatio apostematum [b]§grauatiuorum§ & cum mollificatiuis. s. emplastris, & uaporationibus, & embrochis, & tinis, & ex eis, quæ abortiuntur & abortum faciunt post illud: quandoque enim resoluunt materiam faciẽtem molam, & quod ei simile est, & quandoque eijciunt eam. Et multoties sufficit in ea labor dandi in potu logodion: & dandi in potu oleum alkekengi, est enim uehemẽtis iuuamenti in hoc.

a B. materierũ
b B. durorum

ANNOT.

Si mola unum tantùm carnis frustum est, non curari ait Hipp. lib. de sterilib. sed interire ægram. seruari autem, si plura fuerint, & moderatus sanguis erũpat. Pro curatione uide Hippocratem locis in superioribus adductis. Vide & Paulum lib.3. & Aetium lib.16.

Cap.69.Cap.80

De figuris naturalibus, & non naturalibus partus. Cap. 20.

Figura naturalis partus est, ut egrediatur super caput suum, secundum rectitudinem oris matricis, absque inclinatione, manibus eius extensis super coxas: & quæ est præter illam est nõ naturalis, sed quę ei propinquior est, est ut egrediatur super pedes suos: & egrediantur manus eius extensæ super coxas. Quòd si caput declinat à rectitudine, aut remouentur manus à coxis, & egrediuntur pedes, & retinetur manus, tũc est mala. Et formæ exitus mali quandoque interficiunt fœtum, & matrem. Et quandoque euadit ex eis mater, & moritur fœtus propter illud, qđ aduenit ei de labore. Et [a]† § § accidit ei apostematio exterius, quum prolongatur, & non sedatur in tribus diebus. Et quandoq; perducit ad apostemata [b]§ calida § & euadit fœtus, & moritur mater. Et quandoque præfocatur in huiusmodi puer, & moritur præfocatus.

a †B. propter illud quod
b B. matricis in terficientia

ANNOT.

Habes de hac re ex Hippocrate 1. de morb. muliebrib. & libello de natura pueri. Sed uide & Aetium lib. 16. æmulatur præsertim Paulum lib.3. hoc & tribus sequentib. capitib.

Cap.22. Cap.76

De difficultate partus. Cap. 21.

Difficultas partus, aut fit causa pregnantis: aut causa fœtus: aut causa matricis, aut secundinæ: aut causa uicinantium, & communicantium: aut causa horæ partus: aut causa obstetricis: aut propter causas primitiuas. Facta uerò causa pregnantis, est ut sit [a]§stricta, aut§ debilis, passa ægritudines, aut famẽ: aut sit timida: aut non consueta impregnationi, aut partui, imò tũc est primum quum parit, quare est timor eius maior. Et dolor ipsius uehementior, aut est anus debilis: aut est plurimæ adipis: aut est uehementis pinguedinis habentis strictum [b]§almezen, cuius mezez§ non dilatatur, & non [c]§adiuuatur mẽbrum uehementis frigoris compressione lacertorum uentris: uel§ est paruæ tolerantiæ in dolore, & est uehementis permutationis, & inquietudinis, quare perducit illud ad causam aliam, & est alteratio figuræ infantis ab eo, quod conuenit. Facta autẽ causa fœtus: aut est propter genus eius: fœmina enim penitus est difficilioris partus, quàm masculus: aut est propter magnitudinem eius, aut magnitudinem capitis eius, aut grossitudinem corporis eius, aut propter multam eius paruitatem, aut leuitatem, quare non [d]§ submergitur§ cum fortitudine: aut propter alterationem creaturæ ab ęqualitate facilis lubricitatis: sicut si sit sicut ille qui habet duo capita: aut quem comprimit numeratio embryonum: fortasse enim in uentre uno sunt quinque: imò quandoque est numeratio maior illa, qui parui sunt, & diuersi. Et quandoque est numeratio plurima ualde in cysti una. Et quandoque est difficultas, propterea quòd est mortuus: quare non fit ei adiutorium propter motum eius: aut est debilis, & fit paruũ adiutorium propter motum eius. Et quandoque fit difficultas propterea quòd figura eius exitus est non naturalis, sicut si egreditur super pedes suos, aut super latus suum, & manus eius [e]§ sint plicatæ§ super coxas & genua eius, & istud fit propter corruptionem motus embryonis, aut propter multitudinem inquietudinis [f]§ patientis.§ Et ex eis, quæ securitatem faciunt eius, est ut sint inquietudo partus, & dolor decliuis ad inferiora, & sit anhelitus bonus. Facta uerò causa matricis est ut matrix sit parua, in qua coangustatur [g]§ incessus:§ aut sit sicca ualde, in qua non sit lubricitas: aut sit [h]§uia constricta§ ualde in creatione, aut propter consolidationem ab ulceribus, & reliquis speciebus constrictionis. Aut sit in ea aliqua ægritudinum malarum, sicut phlegmon, aut ulcera: aut rhagadiæ: aut hæmorrhoides in matrice. Aut fuit iam clausula, quare scissum fuit siphac ab ore matricis, scissione non completa, quare est eius dispositio sicut dispositio constrictionis, [i]† § §matricis in creatione. Facta autem propter secundinam est, ut secundina non disrumpatur propter grossitudinem suam, quare non reperiat fœtus euasionem: aut rumpatur ab eo uelociter, & egrediantur humiditates plurimæ ante complementum fœtus, quare non inueniat [k]§euasionem.§ Facta uerò causa uicinantium est ut sit in uesica apostema, aut nocumentum aliud ex [l]§ fixione§ urinæ, & alijs: aut sit in intestino fæx sicca plurima: aut apostema: aut colica alterius generis: aut hæmorrhoides: aut rhagadiæ ani: & sicut si sint ilia mulieris subtilia. Facta autẽ causa horæ partus, est ut sit fœtus uelox [m]§in administratione partus, & ordinatione in eo: & non depastus est à qualibet grauedine rei super se, sicut sæpe

a —— B.
b B. almazen cuius mazem
c B. fortificatur super compressiõe & expressionem uehemẽtem ad matricẽ cum laceatis uẽtris &
d B. descendit
e B. aut egrediẽ curuatus ita ut pedes decliñẽt versus faciem, aut egreditur super genua. Alia litera aut sint pedes adhęrẽtes faciei aut sup genua & coxas
f B. parturiẽtis
g B. motus fœtus
h B. os eius strictum
i † B. oris
k B. lubricitatẽ
l B. retentione
m B. ad conatũ partus & fit fortis in eo, & non acciderit ei nocumentũ & fiat

res difficilis ei, sicut sæpe contingit illud, imò accelerat quare accidit vt difficultetur partus quoniam virtus quanuis sit fortis secundum necessitatē, tamen est debilis secundum accelerationem vel conatum. Alia litera velocior in desiderio ad partum, & conet in eo, & non dimittat ipsum hora qua res fit ei difficilis sicut accidit illud multoties, imò perseuerat in eo, quare accidit vt difficultetur partus, quoniam virtus eius quāuis sit fortis secundum necessitatem tamē est debilis secundum eius perseuerantiam

n B. disruptionem ventris & rupturam. Alia litera disruptionē vētris & inflationem

o B. supra exigentiam

p ——— B.

q B. frigore

r B. conueniētę ad exitum

pe contingit illud, sed perseuerauit: quare accidit quòd difficilis factus est partus, eo non existente forti: & si fuerit fortis secundum quòd oportet, erit debilis secundum quòd oportet. § Facta autē propter causas primitiuas est, sicut si forte fiat frigus, quare fortis fiat cōstrictio membrorum partus: & propter illud multiplicatur in regionibus septentrionalibus, & in uentis septentrionalibus, & fit in regionibus, & temporibus frigidis, difficilior. Et quandoque perducit huiusmodi difficultas ad [n] § magnificationem uentris, & inflationem § mirach. Aut fortis fiat calor, quare fortis fiat mollificatio uirtutis: aut adueniat ei tristitia. Et sicut si mulier sit plurimum utens aromaticis, & odoramento aromatum, & fiat matrix eius assiduæ attractionis ad superiora: quapropter non oportet apud difficultatem partus, & casum uirtutis ut olfaciat aromatica [o] § super retentione § necessitatis in reductione uirtutis, [p] § & § si cadat. & multoties pducit difficultas partus ex causis prædictis, & ex [q] § medicamine § constrictiuo, & inspissatiuo ad hoc, ut incidantur uenæ in pectore, & pulmone; quare perducit ad sputum sanguinis, & tussim, & phthisim. Et quandoque perducit ad incisionem neruorum, & lacertorum propter uehementiam eius, quod accidit de tensione cum paucitate [r] § complementi, § propter defectum lenitatis, & lubricitatis; quare perducit ad spasmum. Et quandoque peruenit res in quibusdam earum ad hoc, ut findatur mirach uentris: & illud est, quando superfluit inspissatio.

De signis. *Cap.* 22.

a B. Alia litera. Quum declinat dolor ante partum ad anteriora & ad vētrem & ad pectinem facilis fit partus. Et si declinat ad posteriora & ad dorsum difficilis fit partus

[a] § SVnt, ut sentiat dolorem ante partum, & post ipsum in anterioribus: nam si declinat ad pectinem, facilis fit partus: & si declinat ad posteriora, difficilis. §

De regimine eius, [a] § *quàm lædunt partus accidentia.* *Cap.* 23.

a B. quæ est partui propinqua

QVum pregnās appropinquat partui, necessarium est tunc, ut assiduet balneationem & tinam: & melius est, ut fiat extra balneum, ut non debilitetur, quare mollificetur. Aut administretur inunctio pectinis, & dorsi, & [b] § coxarum § cum eis, quæ sunt sicut oleum anethinum, & chamæmillinum, & de Keiri, & alia ab illis. Et assiduet suppositionem aromaticorum, & effundantur in [c] § materia sua cerataria § subtilia, & olea mollificantia, & mucillagines mollificantes, [d] † § § sicut adeps gallinæ, & anseris impinguatæ, tepida, non frigida: sed sit ad caliditatem propinquior: & propriè quum est siccitas uuluæ: & corporis totius cum uulua. Et oportet, ut in potu dentur propter difficultatem partus, mense uno omni die in ieiunio mucillagines, sicut mucillago cydoniorum cum mucillagine seminis lini. Et similiter detē ei in potu in diebus doloris partus, aqua fœnugræci. Et sit cibus eius ex oleribus lenificatiuis, & alesfidabegi, & caro pinguis, & galia pinguis, & interdicantur ei stiptica. Et oportet ut suffumiget uuluam suam cum muscho, & aromaticis. Quumq; præsens est partus, & incipiunt accidentia eius, comedat rem paucæ quantitatis, & multi nutrimenti, & bibat desuper uinū odoriferum. Deinde oportet ut sedeat mulier hora una, & tendat pedes suos, deinde resupinetur super dorsum suum hora una, postea surgat subito, & ascendat gradus, & descendat, & clamet. Quum ergo aperitur os matricis parum, & incipit augmentari, & aperiri, tunc oportet, ut [e] § suffumigetur § quantum possibile est, & propriè quum scinditur siphac, & [f] § laboret siti § & aperiat os suum quantum potest, & intromittat aerem plurimum attrahendo ipsum naribus quāto plus potest: hoc enim extrahit fœtum, & secundinam. Et melius super quod sedetur apud partum, est scamnum, posito puluinari post ipsam: & istud fiat post apertionem oris matricis. Quòd si mulier fuerit pinguis, iaceat super uentrem suum, & ponat caput suum super terram, & intromittat genua sua sub uentre suo, ut [g] § comprimatur § os matricis cum uulua eius: deinde inungat uuluam suā cum lenificantibus prædictis. Et oportet ut dilatetur, & aperiatur cum digitis. Quum ergo facit illud, & coarctatur uēter eius, parit ueIociter partu quadrupedum. Quumque apparet secundina, scitur quòd fœtus appropinquat. Et si non scinditur propter grossitudinem suam, oportet tunc ut scindatur unguibus, aut instrumento [h] § nominato lingua § assumpto inter duos digitos cum facilitate, ne inueniat fœtum, & lędat eum, donec scinditur, & curret humiditas & lubricet fœtus. Quod si tu administras scisionem secundinæ, & fœtus non est [i] § completus, incuruatur secundum accidētia partus euadendi, § & prolongatur spatium, & exsiccatur uulua, sequere illud effundendo lubrificātia, & cerataria subtilia & mucillagines in uulua, & adipes liquefactos, & albumen oui, & uitellum eius: [k] § est enim regimen mirabile. §

b B. partium inter vuluam, & anum

c B. partibus uuluæ ipsius ceratā ria, uel in partibus inter anum & vuluā earum vnguenta

d † B. vnctuosę

e B. fiat expressio

f B. conet sternutare

g B. æquetur

h B. simili folijs myrthi

i B. præparatus ad egressionem abhorret euasionem seu exitū ad extra

k ——— B.

De regimine eius, in qua fit difficilis partus, absque semita medicinarum. *Cap.* 24.

QVando difficilis fit partus, tunc fac eam odorare odores delectabiles cū quātitate parua. Et si uirtus fuerit debilis [a] † § § da ei in potu aquam carnis, & ciba eam cibis bonis, paucæ quantitatis, sicut sunt sorbilia oua, & similia. Et da ei in potu cados uini odoriferi, aromatici: deinde fac eam sedere: & tēpera sessionē eius, si est hyems, accende ignem plurimum: & si ē ęstas, euēta eā: & fac eā sedere usq; ad hypochōdria in aqua tepida ad caliditatem aliquantulam decliui: & propriè [b] § conca, § in qua decocti sunt. M. x. calamēthi. Et suppone collyrium ex eis, quæ sunt sicut myrrha. & inunge pectinem eius, & mēbra partus eius, & dorsum ipsius cum cerato, & adipe tepidis: & propriè si fuerit causa frigus. et similiter mucillaginibus & lubrificātibus. Et quādoque est tibi necessarium, ut clysterizes cum eis uuluam eius, ita ut præcipias ut ponatur sub anchis eius, & sit ipsa resupina super puluinar, & eleuentur pedes, & [c] § aperiantur § coxæ eius quantum possibile est, & effunde in eam lubrificantia, & alia similia, cum iniectione ultima in canna, cuius longitudo sit longitudo matricis, & plus. Et dimitte eam una hora usquequo testētur mulieres, quòd os matricis eius iam aperitur, & quòd humiditates iam incipiunt currere; tunc ergo fac eam sternutare, [d] † § § & fac eam sedere super scamnum: & præcipe ut exprimat inferiora uentris sui, & præcipe ei, ut exprimat se, & compri-

a † B. &

b B. in cucuma

c B. dilatentur.

d † B. & eleuica n

comprimat ilia eius; ipsa enim pariet. Et fortasse quandoque indigebis ut aperias uuluam eius cũ instrumento,[e] §quo naues extrahuntur ut aperias os§matricis eius & aperiatur. Et oportet ut experiantur super eam figuræ iacendi super uentrem & super[f] §faciem extensis manibus§& resupine, & alię. Et considera, quæ illarum facit appropinquare caput infantis uuluæ, & alleuiat partum, & caue ne dimittas obstetricem laborare in receptione, & in [g]§dimissione uuluæ eius cum lubrificatiuis.§quòd si hoc regimen non excusat, adiuueris cum medicinis, & suffumigationibus. Quumque das in potu[h] †§ §ex medicinis alleuiantibus partum, ex pilulis, & alijs, & non parit, oportet ut sorbeat in hora meridiei de iure fasceolorum, & ciceris cum oleo sisamino: deinde quũ [i]§securus fueris,§præcipe ei ut supponat aliquod de suppositorijs, quæ dicemus: & dormiat super ipsum: postea, quum mane fuerit factum, suffumiga eam cum aliqua suffumigationum, quas dicemus: deinde itera dare in potu medicinam. Si autem non confert, administra epithimata dorso, & umbilico cum aqua rutæ, confecta cum farina alsceilem: & quum fortior fit dolor, & proprie propter frigus, ponatur in uulua oleum calefactum, [k]§quod dicetur in antidotario.§ Et antiqui quidẽ primi dixerunt in extrahendo fœtum ingenium in capitulo motuum eius,[l] †§ § nos relationem dimisimus propter paruitatem fiduciæ in ipso.

e B. ad hãc rem appropriato ut appareat

f. B. genua

g B. proiectione lubricantiũ in vuluam eius

h † B. in mane

i B. vesper fit

k —— B.

l † B. Et

De regimine eius, cuius gemini pedes egrediuntur ante caput. Cap. 25.

Oportet ut subtiliatio sit, ut reducantur pedes, & conuertantur cum subtiliatione: ita ut æquetur sedens, & eleuentur crura eius[a] †§ §donec descendat caput eius. quòd si nihil de hoc est posibile, ligetur genitus cum uitta linea, & extrahatur: & si non est posibile ut fiat sine incisione, fiat illud secundum modum, qui dictus est in genito mortuo.

a † B. paulatim paulatim

ANNOT.

Multis de causis partus reddi difficilis potest: præsertim uerò ob figuræ differentias, secundum quas uterus foras procedat. quum enim naturalis eius exitus in ipsum sit caput; quandoque in pedes uel ambos uel alterũ, quandoque in brachia, quandoque aliter procedunt. De his & curandi iis ipsis ratione plura Hipp. 1. de morb. muliebrib. & lib. de fœtuum exsectione. Sed & Paulus lib. 6. & Aetius lib. 16.

Cap. 74.

Cap. 22. & 23.

De regimine eius, cuius fœtus egreditur super latus suum. Cap. 26.

Est proximum illi ut æquetur cum eleuatione ad superiora: deinde cum sessione, & [a]§lenificatione§cum facilitate.

a B. retroductione. Alia litera. motu ad iacendũ super latus

De regimine eius, quæ parit apostemate in matrice eius existente. Cap. 27.

Administrentur super eam cerataria, & olea: deinde administra ei illa, quæ scripsi tibi debere fieri in pingui de forma partus & alijs.

De regimine eius, cuius partus fit difficilis causa magnitudinis fœtus. Cap. 28.

Oportet ut [a] §inueniat obstetrix posibilitatem §huiusmodi fœtus: quare subtilietur in extractione eius paulatim: tunc si ualet illud in eo, bene est: & si non, liget eum cum margine panni, & trahat eum [b] §subtiliter ualde cum quibusdam attractionibus.§ Quòd si illud non confert, administrentur forcipes, & extrahatur cum eis. Si uerò non confert illud, extrahatur cũ incisione, secundum quòd facile fit, & regatur regimine fœtus mortui.

a B. obstetrix bonam faciat retentionem

b B. attractione post attractione

De regimine eius, cuius partus fit difficilis causa mortis fœtus, aut malitia figuræ partus, cum qua non speratur uita. Cap. 29.

Administrentur medicinæ extrahentes fœtum mortuum, de his, quæ dicta sunt, & dicentur. Quòd si illud non confert, suspendatur cum uncinis, & incidatur frustatim, & extrahatur: & festina ad hoc antequam infletur. Si ergo fuerit caput magnum, & posibilis fuerit eius conquassatio, aut incisio ut currat, quod est in ipso, fiat.

De regimine [a] §nauseæ§ eius. Cap. 30.

Aspergatur aqua super faciem eius, si non timetur reuersio partus, & uiuificetur uirtus eius cum aromaticis, & fac eam sumere aquam carnis cum uino, & speciebus condientibus.

a B. syncopis.

De medicinis facilem efficientibus partum. Cap. 31.

Omnes medicinæ, quæ educunt uermes, & ascarides, extrahunt fœtum. Et quum in potu sumit mulier de corticibus [a] § casiæ fistulæ§iiij aure. parit statim. Et sumere in potu assam, & castoreum est bonum & ultimum. Et sumere in potu cinnamomum est bonum ualde: ipsum enim accidentia partus alleuiat, & partum. Et iterum decoctio foliorum altheæ romanæ cũ aqua, & melle, est ex eis quæ alleuiant partum ualde, quoniam alleuiat accidentia partus, & partũ. Et iterum aqua fœnugræci, alleuiat partum ualde. Et iterum medicamen bonum & ultimum est, ut sumatur capillus ueneris, & dissoluatur cõtritus cum [b] §syrupo ros.§ & aliquantulo olei, & sumatur in potu: & similiter pulegium. Pilulæ bonæ, quæ sunt quorundam medicorum me nuper præcedentium, & quas [c] § mihi attribuerunt§ quidam postremi. Recip. cinnamomi, & [d] §sauinæ§ amborum an. ℨ. x. casiæ bonæ. ℨ. vij. [e] § cinnami§ & myrrhæ, & aristol. rotun. & costi amari, omniũ ana ℨ. v. storacis, & opij amborum ana ℨ. ij. muschi [f] §de fallo§. ℨ. j. quartam: fiat ex eis pilulæ, & dentur in potu aure. iij. in duabus ℥. uini antiqui. Et quod magis diligendum est, est ut minoretur opium, & sufficiat de eis. ℨ. j. Pilulæ aliæ bonæ. ℞. [g] §sauinæ§. ℨ. x. & rutæ. ℨ. v. & granorum harmel. ℨ. iiij. & assæ, & ammoniaci, & rubeæ, omniũ ana ℨ. ij. fiant ex eis pilulæ: & bibantur ex eis. ℨ. iij. cum decoctione prouocante menstrua, sicut est decoctio de [h] §sauina§& pulegio, & rubea, & cum decoctione fasceolorum rubeorum, [i]§&§cum succo

a B. Alia litera. cucumeris siccis

b B. vino

c B. sibi attribuere voluerũt

d B. abel

e B. cinnamomi grosi

f —— B.

g B. abel

h B. abel

i B. aut

k B. abel

succo rutæ. Pilulæ bonæ. ℞. [k] §sauinæ§. ℥. ij. assæ, ammoniaci, rubeæ, omnium ana ℥. s. & sit dosis una. Et iterũ aristolochiæ lon. piperis, myrrhæ, omnium æquales partes: fiant ex eis pilulæ, & sit dosis ℥. iij. omni die cum ℥. j. aquæ lupinorum: sunt enim abortum facientes, partum alleuiantes, mundificantes matricem cum fortitudine. Et simile illis in suis dispositionibus, est illud, quod recipit bdellium subalbidum, myrrham, & [l] §sauinam, §de quo fiant pilulæ auellanis similes, & bibantur, quoniam alleuiant partum. Confectio bona ualde, de qua dicitur, quòd non æquatur ei aliquid. Recip. myrrhæ, & castorei, & storacis omnium ana aure. j. cinnamomi, [m] §sauinæ§ amborum an. aur. medium, conficiantur cum melle: cuius dosis sint duo aurei. & melius est ut detur in potu cum uino, est enim ultima. De emplastris & epithimatibus. Sumatur decoctio pulpæ coloquinthidæ: & succus eius, quæ humida est, est melior: & misceatur cum ea succus rutæ, & ponatur in ea aliquid myrrhæ, & liniatur cum ea pecten usque ad umbilicum. Suppositoria fortia in faciendo descendere illud, quod separatur. Submergatur lana in succo pulpæ coloquinthidæ, & succo rutæ, & supponatur: aut supponatur aristol. etiam in lana, aut supponatur buchormariẽ, aut staphisagria, & cucumer asininus, & condisi: aut supponatur collyrium ex elleboro, & opopanaco, & felle taurino; facit enim descendere uiuũ & mortuum. Medicinæ facientes illud cum proprietate. Dicitur. oportet ut contra difficultatem partus teneat patiens in manu sua sinistra magnetem: aut liniatur cum cinere ungulæ asini, quoniam est ultimum: aut suffumigetur cum ea. Et similiter ungula equi. Et similiter suffumigatio cum [n] §oculo§ piscis saliti. Et dicitur, quòd si suspendatur corallus etiam in coxa dextra, confert difficultati partus. Et dicitur, quòd si suspendatur super coxam eius storax aphricana, non adueniet ei dolor. Et dicitur, quòd si teratur crocus, & cõficiantur, & fiat ex eo nux, & suspendatur super eam, expellit secundinam. Suffumigationes. Suffumiga eam cum myrrha, quoniam est bona ualde. Et iterum cum myrrha & galbano & [o] §castoreo§ confectis cum felle uaccino: sumatur ex eo aur. j. & suffumigetur cũ eo: aut sumantur sulphur citrinum, & myrrha rubea, & fel uaccinum, & opopanacum, & galbanum, & suffumigetur cum eis. Et suffumigatio cum spolio serpentis, aut cum fimo columbino est alleuians: & fortasse interficit suffumigatio cum spolio serpentis fœtum. Et suffumigatio cum opopanaco solo, alleuiat: & cum stercore [p] §accipitris.§

l B. abel

m B. abel

n B. oculis

o B. opopanaco

p B. falconis

De regimine infantis, quum nascitur. Cap. 32.

Hanc rem prosequuti sumus in libro uniuersalium; quare quæratur illic.

De dispositionibus enixarum. Cap. 33.

a B tempus enixe

[a] § Partus § non extenditur in masculis ultra xxx. & in fœminis ultra xl. dies, & plus parum: & accidunt fœtis ægritudines plurimæ, sicut fluxus, & retentio sanguinis; quare perducit fluxus sanguinis ad casum uirtutis: & perducit retentio menstruorum ad febres prauas: & ad apostemata praua: & multoties accidit exitura ex partu difficili. Et quandoque accidit eis inflatio uentris: & fortasse moriuntur. Et sanguis quidem partus uehementioris est nigredinis quàm sanguis menstruorum: quoniam est retentionis longioris spatij.

10

De regimine multitudinis sanguinis eius. Cap. 34.

Quum multiplicatur fluxus sanguinis enixæ, oportet ut cum uitta ligentur manus eius, & ponantur super uentrem eius panni infusi in aceto: & supponantur collyria ex eis, quæ sunt sicut balaustiæ, & Karabe, & rosæ, & thus cum uino põtico. Et oportet ut deuitet medicinas cauterizantes: ipsæ enim sunt malæ matrici propter neruositatem eius. & de illis, quibus in est proprietas in hoc, secundum quod dicitur, est suspensio stercoris porcini in lana; & suspendatur in coxa eius.

20

De regimine paucitatis sanguinis eius. Cap. 35.

Quando parit, aut abortitur, & timetur, qđ sanguis eius minoretur aut apparet illud, tunc rectius est ut solicitudo sit in prouocatione sanguinis eius, & attenuatione eius: nam quum retinetur, facit accidere apostemata. Et sternutatio in hoc est iuuatiua. Et de medicinis, quibus fit suffumigatio in hoc, est ut suffumigetur cum sinapi, & harmel, & bdellio, & myrrha. Et iterum suffumigetur cum oculo piscis saliti: cum ungula equi, aut asini. Si autem illud non excusat aliquid, tunc necessaria est phlebotomia saphenæ, ut extrahat sanguinẽ & prohibeat nocumẽtum repletionis, & apostemationis eius: & fortasse prouocabit. Et phlebotomia uenæ curuaturæ poplitis, est fortior.

30

40

De regimine febrium eius. Cap. 36.

Aqua hordei confert ei: ipsa enim cum hoc non retinet menstrua. Et similiter granata dulcia. Et plurimũ quidem febrium earum est propter retentionem menstruorũ. Quũ ergo curatio fit cum phlebotomia saphenæ, fit iuuamentum cum ea.

50

De regimine inflationis uentris eius. Cap. 37.

Detur in potu diamarte: & detur in potu alkekengi, & dentur in potu serapinum, & origanum, & mastix cum æqualitate.

De regimine doloris matricis. Cap. 38.

Sedeat in aqua tepida: & inungat loca sua cum oleo uiola. dulci, tepido.

De regimine ulcerum eius. Cap. 39

60

Curentur cum unguento albo, & similibus ex unguentis conuenientibus ulceribus, super membra neruosa.

Tractatus tertius

De reliquis ægritudinibus matricis, exceptis apostematibus, & quæ currunt cursu eorum.

De iudicijs menstruorum. Cap. I.

Enstrua temperata in quãtitate, & qualitate sua, & in tempore suo, currente secundum consuetudinem suam naturalem ĩ omni[a] §spatio,§ sunt causa sanitatis mulieris, & mundificationis corporis eius ab omni nocumento in quãtitate, & qualitate, & faciunt ipsam acquirere castitatem, & paucitatem desiderij. Et mensuratio æqualis,[b] †§ §est, ut menstruetur mulier in [c] § omni mense§ usque ad. xxx. dies: & quod est supra illud, & quod est infra illud, quod cadit in quintodecimo, & septimodecimo, est non naturale. Et quum alterantur mẽstrua [d]§ab æqualitate§ à dispositione sua naturali, sunt causa ægritudinum plurium. Et parum quidem accidit, ut alterentur in tempore suo. Et ex nocumento alterationis menstruorum peruenitur ad additionem debilitatis mulieris, & alterationem formæ eius, & paucitatem conceptionis eius, & multitudinem abortus eius. et ad partum ipsius debilitantem fœtum, quum nascitur. Retentio autem menstruorum, & paucitas eorum, commouent in ea ægritudines repletionis omnes, & præparant eam ad apostemata, & dolores capitis, & reliquorum membrorum, & tenebrositatem uisus, & perturbationem sensus, & febris. & multiplicatur cum ea repletio uasorum spermatis eius: quare fit desiderans, non casta, & non suscipiens filium ex impregnatione propter corruptionem matricis eius, & spermatis ipsius: & perducit cum eo res ad præfocationem matricis, & stricturam anhelitus, & retentionem eius, & pulsum cordis, & syncopim[e] § & singultum: § & quandoque moritur: & accidunt ei[f] §difficultas§ & distillatio [g] †§ §propter oppilationem materierum. Et quandoque accidit ei sputum sanguinis & uomitus eius, & propriè in uirginibus, & cursus eius fluxu uentris. Et diuersificantur istæ ægritudines ex eis secũdum diuersitatem complexionis eius. Nam si fuerit cholerica, generabuntur in ea ægritudines cholericæ. Et si fuerit melancholica, generabuntur in ea ægritudines melancholicæ. Et si fuerit phlegmatica, generabuntur in ea ægritudines phlegmaticæ. Et si fuerit sanguinea, generabuntur in ea ægritudines sanguineæ. Et de mulieribus quidem est, cuius ablatio menstruorum festinat; quare in. xxxv. & etiam. xl. anno uitæ suæ fit finis. Et de eis est, in qua tardatur illud usque quo perueniant. l. anni. Et quandoque peruenit retentio mẽnstruorum ad alterationem dispositionis mulieris ad[h] §purpureitatem,§ secundum, quod[i] §dicitur§ in causa retentionis mẽstruorum: & quandoque apparet in ea, cuius mẽstrua abscindunt lac, & significat illud. Et quandoque accidit retentio menstruorum, propter [k] §tortuositatem uenarum§ matricis.

a B. periodo
b † B. ad menstrua
c B. omnibus xx. diebus
d —— B.
e —— B.
f B. retentio vrinæ
g † B. eius
h B. masculinitatem
i B. dicemus
k B. permutationem

Annot.

Menstruis, ait Hippocrates, largius fluentibus morbi eueniunt, non fluentibus autem ex utero morbi contingunt. 5. aph. de sola quantitate uerba faciens. Spectanda tamen & qualitas, & tempus, quod author animaduertit. Sanè, quod ad moderatam quantitatem attinet, spectanda corporis, à quo effluunt natura, si multis uel paucis humoribus redundet. nempe quibus multum humorum affluit, siue ob naturalem corporis habitum, seu ob studia & uictus rationem eorum copiam aggregantem, uberius eas expurgari necesse est: parcius uerò quæ contrario modo se habent. At obijcies hic statim Aristotelem 7. de hist. animal. affirmare, corpulentis mulieribus multum mẽstrui sanguinis in alimentum corporis abire. unde & has minori copia scatere oporteat. Sed per corpulentas uidetur philosophus eas intelligere, quibus solidior membrorum inest substãtia, & quas uiragines uocant: quibus certè excrementorum copia ob uirium robur uel coquitur uel dissipatur. Quũ uerò aliæ, ut dictum est, copiosius, aliæ parcius expurgentur; In omni muliere, ait Hipp. si sana sit, duarum atticarum heminarum aut paulo uberiorem mensuram satisfacere. id quod ferè & Aetius lib. 16. plerisque euenire affirmat. Sic uerò & de menstruorum excrementorum qualitatibus ex corporis natura erit statuendum. At de tempore, quo hæc secundum naturam expurgentur, uidetur esse controuersia. Arist. paucis ea singulis mensibus moueri ait, sed uno intermisso plurimis. At Aetius plerisque singulis mensibus uiginti duobus, aut ad summum triginta interpositis diebus, moueri affirmat. Quin discrepare etiam de purgandi spacio authores uidentur. Hippocrates 1. de muliebrib. morb. duorum uel trium dierum spacio absolui excretionem hanc putat. Aetius uerò quartum diem adiungit. Cæterùm, quidquid aliqui sentiant, exacta profectò de hac re præscribi regula non potest. sunt quæ singulis, sunt quæ alternis mensibus expurgentur. alijs quatuor diebus, alijs pluribus aut paucioribus purgatio ea producitur: neque certi in hoc statui fines possunt. Illud tamen obseruare quotidie est, plerisque singulis, non alternis mensibus cieri menstrua (quamuis philosophus aliter obseruarit) unde & menstrua uocari excretio hæc solet. Ita uerò & de purgationis spacio. & si Hippocrates duobus uel tribus diebus absolui eam putat, illud tamen animaduertere quotidie est, quum paucæ duobus diebus expurgentur, pluribus ad quartam uel etiam quintam diem prorogari. Quod huius rei reliquum est, pete ex Arist. 7. de hist. animal. Vide & Paulum lib. 3.

Aphor. 57.
Cap. 2.
Cap. 4.
Cap. 2.
Cap. 60.

De superfluitate cursus menstruorum. Cap. 2.

Svperfluitas in hoc quandoque fit secundum semitam, qua natura expellit superfluitates, quod quidem est laudabile, quum non perducit ad superfluam[a] §turpitudinem§ & cursum, quo non indigetur. Et quandoque fit secundum semitam ægritudinis, aut propter dispositionem in matrice:[b] †§ § aut est propter debilitatem matricis. &[c] §illa est deterior, quæ fit§ propter malitiam complexionis alicuius: aut propter ulcera, & corrosionem, & hæmorrhoidas, & [d]§fricationem§ & rhagadias. aut propter apertionem orificiorum uenarum, & abscissionem earũ, & scissuram ipsarum propter causam corpoream aut

a B. superfluitatem.
b † B. aut propter dispositionem in sanguine. Et facta propter dispositionem in matrice
c B. venarum eius
d B. pruritum

c —— B. aut extrinsecam ex corruptione & percussione, aut casu, aut similibus, aut malitia partus, & difficultate eius, aut propter uehementiam oneris. Facta autem causa sanguinis, aut est propter multitudinem, & dominium eius, & exitum ipsius cum uirtute: [f] † aut non cum uirtute naturæ, & rectificatione eius. Et nos quidem iam diximus illam, quæ fit à regimine naturali, quæ ambæ sunt diuersæ: licet sint ambæ compares in hoc, quòd utreque non retinentur, nisi quum adest debilitas: aut propter grauitatem sanguinis super corpus propter debilitatem in corpore: licet non sit sanguis trāsiens æqualitatem in quantitate, & qualitate sua: aut propter acuitatem sanguinis aut tenuitatem, & subtilitatem eius: aut propter caliditatem eius: aut propter multitudinem aquositatis eius, & humiditatis: licèt omnis fluxus sanguinis incipiat paulatim subtilis: deinde incipit proculdubio peruenire ad grositudinem: [g] † deinde descendit, & peruenit ad subtilitatem, & paucitatem, & aquositatem. Et hæc est dispositio in omni fluxu sanguinis ob quamcunque causarum fit. Et causa in hoc est, quòd orificia uenarum, & incessus [h] uentositatis sunt in primis stricta, & in fine eius constringuntur iterum, & adunantur propter siccitatem. Et quū superfluit fluxus sanguinis, sequitur eum debilitas appetitus, & debilitas digestionis, aut inflatio extremitatum, & corporis, & malitia coloris: & quandoque perducit ad hydropisim. Et quandoque perducit multitudo exitus sanguinis ad dominium choleræ: quare accidunt febres cholericæ, mordicatiuæ, propter inflammationem caliditatis mordicatiuæ, quæ æquatur per sanguinem. Et accidunt iterum horripilationes. Et [i] quandoque accidit hæc caliditas [k] in casu appetitus cibi, quem fecit forte necessarium debilitas caliditatis: & addit in casu appetitus stomachi propter defectum sanguinis: & accidit dolor in dorso propter [l] tensionem neruorum positorum in illo loco. Et quandoque multiplicatur fluxus sanguinis ex matricibus cum multitudine [m] humorum.

f † B. ipsius
g † B. & procedit grossitudo eius
h B. Alia litera. spirituum. Alia litera sanguinis
i B. quum
k —— B.
l B. Alia litera. fragilitatem
m B. pluuiarū

ANNOT.

Immodicas uteri purgationes quæ uitia sequantur, pluribus Hipp. 2. de morb. muliebrib. docet. Sed & Gal. 6. de loc. aff. & 5. aph. & Aetius lib. 16. Diligentissimè uerò omnium hic totum id negocium absoluit.

Cap. 5. Com. 57. Cap. 64.

De signis. Cap. 3.

Eius quidem, quæ est secundum semitam expulsionis naturalis, signum est, quòd non sequitur eam nocumentum, imò perducit ad iuuamentum eius, & non aduenit ei læsio, neque alteratio uirtutis, & plurimum quidem accidit in [a] pinguibus. Factæ uerò causa repletionis communis, quam expellit natura [b] à dominio eius quare expellitur, signum est repletio faciei, & corporis, & exuberatio uenarum, & alia ex signis repletionis: & quandoque est cum ea dolor, & quandoque non fit: & dum non debilitat, non retinetur. Et cognoscitur dominans cum sanguine, ut exsiccetur sanguis & consideretur, an color eius declinet ad albedinem, aut citrinitatem, aut nigredinem, & purpureitatem: quare euacuatur humor, qui dominatur cum eo iterum. Facta uerò causa debilitatis matricis, & apertionis uenarū eius, significat exitus sanguinis puri non dolorem faciens. Si uerò causa est acuitas sanguinis, cognoscitur per colorem suum, & [c] acuitatem ipsius, & uelocitatem sui exitus, & paucitatem ab scisionis egresionis. In facta uerò propter subtilitatem sanguinis cum materia aquosa, & humiditatem, est sanguis aquosus, non [d] calidus; & læditur cum stipticis. Et quandoque apparet in ea quasi pregnatio: & quandoque apparent in ipsa sicut accidentia partus; quare parit humiditatē. Et sunt lacerti corporis eius uehementis mollitiei, quasi sint [e] lenes, postquam uoluerunt coagulari: & quandoque nocent ei curationes diureticæ propter caliditatem suam; quare addunt in aquositate sanguinis. Facta uerò ab ulceribus [f] cum materia, & dolore, est cum uehementia doloris. In facta uerò à corrosione, egreditur paulatim, [g] † quasi fæx, & proprie quando est à uenis absque arterijs. Et si fuerit corrosio in [h] profundo matricis, erit color minus niger. Et quando est illic, & apud os matricis, posibile est, ut tangatur. Facta uerò ab hæmorrhoidibus habet periodos [i] † menstruæ. Et quandoque non sunt ei periodi: imò est sequens repletionem; & sunt signa hæmorrhoidarum matricis manifesta. et est sanguis secundum plurimum niger, nisi sit ab arterijs. Et quandoque est hæmorrhosaicus [k] frustatim. Et multoties quidem associatur hæmorrhoidibus in matrice dolor capitis, & grauitas capitis, & dolor in uisceribus, & hepate. [l] † Et quando currit sanguis ex illis hæmorrhoidibus, remouetur illud accidens.

a B. ociosè uiuentibus
b B. aut dominium
c B. Alia litera. adustionem
d B. acutus
e B. quasi fint sicut lac postq̄ uult. Alia litera. quasi ipsa sit sicut lac spissum, quod uult
f B. est cum pure & dolore
g † B. nigrum
h B. collo
i † B. alios à periodis
k B. guttatim guttatim
l † B. & splene

ANNOT.

Habes & de hac re ex Gal. plura 7. de loc. aff. & 3. de sympt. caus. & ex Paulo lib. 3. Aemulatur tamen præsertim Rasim. 22. Cont. tr. 2.

Cap. 5. Cap. 4. Cap. 63. Cap. 1.

De cura fluxus sanguinis [a] † *& in fine eius, de cura* [b] *patientis fluxum menstruorum.* Cap. 4.

Facta quidem secundum semitam expulsionis naturalis, & facta à repletione, & grauedine sanguinis super corpus, oportet ne retineatur, donec timeatur debilitas: & quandoque excusat phlebotomia ab expectatione illius, propterea quia expellit repletionem, & trahit materiam ad contrarium. Et quando causa est [c] cholera, euacuetur, & proprie cum eis, quæ sunt sicut fumusterræ, & myrobalani, propter illud, quod in utrisque est de uirtute stiptica. Et si causa fuerit aquositas [d] & prouocatio eius, & attractio eius ad cutem, tunc dentur in potu de gummi arabico, & dragacātho. Et si causa fuerit debilitas matricis, aggrega ad medicinas stipticas medicinas confortatiuas cum sua aromaticitate, & proprietate sua. Et si causa fuerit ulcus, curetur cum medicinis compositis ex [e] confortatiuis & stipticis & [f] diureticis. Et illa, quæ est ex hæmorrhoidibus, curetur curatione hæmorrhoidarum: & cum semine lini cum aqua calida. Et oportet ut obseruentur horæ quietis. Et si fuerint illic periodi, curetur tunc in horis periodorum, & studeatur

a † B. menstrui superflui
b B. alasthada. i. fluxus sanguinis menstrui nō superfluè facti, non solum in tēpore consueto, sed etiā in tempore non consueto
c B. acuitas choleræ
d B. tunc prouoca eam & attrahe ipsam ad cutem & detur
e B. glutinatiuis
f B. stupefactiuis

deatur ad sedandum. Quum ergo superfluit fluxus sanguinis, oportet ut ligentur ambæ manus à radice adiutorium, & utrique pedes à radice coxarum apud duo inguina, deinde ponantur uentosæ in inferiori parte mammillæ, & ubi incedũt uenæ ascendentes ex matrice ad mammillas, & sugantur: & eligatur uentosa magna: ipsa enim retinet sanguinẽ in hora una: deinde oportet ut consequenter adhibeatur reliqua cura. Et quandoq; retinet fluxum sanguinis positio uentosarum super locum, qui est inter utrasque anchas. Et oportet, ut patiens fluxum sanguinis cibetur cum eis, quæ sunt sicut uitelli ouorum sorbilium, & cum omni, qđ est uelocis digestionis confortatiuo: & quandoque oportet ut cibetur aqua carnis forti, quæ acetosa facta sit cum [g] § aqua § sumach [h] § & aqua acetosæ, & potibus boni odoris ex carne bona, quoniam necessarij sunt. et similiter sorbitionibus humidis § ex sauich, & amylo, & uino nouo grosso, dulci, [i] † § § & deuitet antiquum subtile. Et quandoque conueniens est eis uinum mellis recens. De medicinis autem communibus, & proprie fluxui sanguinis acuto, calido, arnoglossa est melior; imò non est ei par: & quandoque abscindit fluxum sanguinis omnino bibita, & iniecta: & confert chronicæ, & nõ chronicæ. Et potus [k] § halasce § iterum. Et administratio camphoræ bibendo, & supponendo. Et de illis, quæ conferunt ad istud, est sumere in potu lac bene decoctũ cũ ferro ignito, & in quo est scoria ferri, de quo cũ quibusdam stipticis in potu tribuantur omni die. ʒ. iij. Et acetositas citri bona est ualde. Et similiter detur ĩ potu gummi arabicum cum dragacantho, & semẽ lini cum aqua calida. Et troc. de spodio cum camphora conferunt ei ualde. & troc. de balaustijs. Confectio medicinæ ultimi iuuamenti. ℞. [l] † § § terræ sigillatæ, & boli armeni, & aluminis, & gallarum, & sanguinis draco. partes æquales, de quorum summa accipiatur. ʒ. j. & camphoræ pondus. ʒ. ij. granorum & galiæ. sexta. ʒ. j. quod totum dissoluatur in. ℥. una syrupi myrtini. Et iterum acacia, balaustiæ, gallæ, eniphistides, sumach, myrrha, & thus, & opium cõficiatur cum aceto acuto forti, & sit dosis. ʒ. s. Et iterum [m] § dragacanthum magisterij § cupulæ glandium, myrrha, thus, opium conficiantur, & fiant pilulæ, & sumantur de eis, ʒ. ij. sunt enim bonæ ualde. Et iterum bibatur [n] § concularum marinarum, quæ asportantur à sancto Iacobo § adustarum, pondus. ʒ. ij. cum aqua sumach, & cydoniorum, & dactylorum: [o] † § § & istarum cibi antequam indigeant uiuificatione uirtutis forti, sunt alhulem, & Karos, & almosos ex carnibus hœdi, & auium montanarum: & præparata in patellis, & cibaria ex lentibus aceto conditis, quæ omnia sint frigida. Et deuitent omnem cibum calidum actu, aut potentia. Et de suppositorijs communibus sunt suppositoria facta ex lithargyrio, & dragacãtho, & balaustijs, & terra sigilla. & bolo armeno, & antimonio, & alijs. Descriptio medicaminis ad illud. ℞. colcotar, & dragacanthum, & acaciam, & cortices thuris, & antimonium, & fiant ex eis trochisci: deinde sumantur ex eis aurei. j. boli armeni, & gummi arabici, & Karabe, omnium ana aur. j. & ponantur in duabus. ℥. succi stiptici, aut aquæ, & clysterizetur cũ eo matrix secundum quod scisti. Confectio clysteris ad matricem. Recip. aluminis. ʒ. mediam, & seminis hyusquiami albi, & opij amborum ana. ʒ. j. sextam, & supponatur. Pessarium bonum, & propriè ad corrosionem, & ulcera. Recip. testas [p] § furni § & succum barbæ hircinæ, & acaciam: aggregẽtur: & fiat pessarium cum aqua gallarum immaturarum. Et iterum, gallæ immaturæ, & balaustiæ, & amylum, & opium, & alumen, & rheubarbarũ, & grana myrti uiridia, sumach, succus barbæ hircinæ, grana agrestæ, chartæ combustæ, sandalum album, cortices thuris, terra sigillata, capita granatorum, [q] § folium, scoria ferri, § coriandrum siccum: supponantur de eo. ʒ. iiij. in lana uiridi imbibita in aqua myrti, & teneat eam tota nocte. Et iterum balaustiæ & sordes [r] § ueru § & chartæ cõbustæ, & alumen, & dragacãthũ & cyminum infusum in aceto, & bolum armenum, & rob [s] § alchat, § conficiantur cum aqua [t] § salicis § & coriandri uiridis, & supponatur nocte tota. Et de tinis conferentibus eis est encathisma in decoctione calamẽthi, & foliorum eius, & fructus ipsius, & radicis eius decocti cum myrto, & rosʼ. [u] § sine § capitibus, [x] † § § & corticibus granatorũ, & xilocaractis nabathi, & balaustijs, & barba hircina, & gallis uiridibus. Et de epithimatibus, & unctionibus conferentibus eis, est epithima de [y] § alcanna § super sumen. Et ungere partes matricis cũ oleis stipticis stipticitatis fortis. Et reiteremus distinctionem curæ fluxus sanguinis facti propter tenuitatem & aquositatem eius. Dico ergo quòd necessarium in hoc est ut [z] § fiat, quòd currat § aquositas eius, & operetur super ipsum cum sudatione & prouocatione cum eis, quæ sunt sicut decoctio assari, & apij, & rubeæ, & quæ sunt similia illis. [a] § currat § una uice, & prouocetur alia cũ facilitate, & prouocatione, & sudatione. Et fricetur corpus eius cum pãno aspero, & liniatur corpus eius cum aqua mellis, & cum emplastris hydropicorum. Et quandoque confert ei uomitus fortis, & oportet penitus, ut declinetur cum medicinis earum, & cibis istarum ad illud, quod exsiccat, & ingrossat sanguinem. Si uerò est causa ulceratio, tunc confert hoc unguentum. Recip. balaustias & [b] § plumbum ustum, § & fiat ex ambobus, & ex cera ceratum cum oleo ros. & supponatur. Quidam autem faciunt necessarium in curatione [c] § patientis fluxum sanguinis menstrui, § capitulũ unum, & est curatio composita ex mundificatione, & stipticitate, & confortatione. Et est ut prouocentur menstrua eius in hora, ut non tardentur. Deinde agitentur motus eius, & mundificetur matrix eius, & confortetur, ut non suscipiat superfluitatem egredientem à necessitate. Dicũt ergo, oportet ut dentur in potu [d] § sauinæ § ʒ. x. & sem. menthæ. ʒ. j. sem. fœni. ʒ. ij. ponantur in uase & fundantur desuper uini puri lib. ij. & decoquantur donec medientur, & proijciatur desuper sarcocollæ, & lycij, amborum an. pondus. ʒ. ij. butyri uaccini, & mellis an. cochlearium unum, & sumãtur de eo in potu in ieiunio quantitas unius cochlearij, & tardetur cibus usque ad uesperam: & faciat illud tribus diebus. Et ego dico, quòd quãuis hoc iuuamentum sit in pluribus horis, quandoque tamen est [e] § fluxus sanguinis menstrui § ex causis alijs faciẽtibus necessarium esse uti stipticis puris

g —— B.
h B. alchebeb autem & carnes assatæ boni odoris ex bonis carnibus sunt necessaria, & similiter alchabisa humida
i † B. pauco
k B. aceti
l † B. mumie
m B. vitriolum quo coria præparantur & pelles
n B. albuda
o † B. immaturorum recentiũ
p B. altamir
q B. hematites testæ nouæ
r B. corij præparati
s B. alcharat
t B. Kalef
u B. cum
x † B. & myrto
y B. gipso
z B. solutione euacuetur.
a B. solutione euacuet
b B. merdasengi
c B. alasthada
d B. abel
e B. alasthada

f†B. ex eis quæ præterita sunt

puris, & tu cognosci eas[f]†§

ANNOT.

Cap. 63.
Cap. 66.

Egit de huius affectus curatione & Paulus lib. 3. & Aetius li. 16. Hic amplius quàm alij, singulis perpēsis causis singulas curationes tradit. Est tamē hoc in loco controuersia. Author noster, ubi sanguinis excretio superfluat, uinum exhibet, quum ait§ Et similiter sorbitionibus humidis &c.§ At Paulus uinum interdicit. sed paucis. Paulus uetus & tenue uinū interdicit, quod certe fluxionibus ciendis est maxime opportunum. atque id etiam Auicennas statim damnat. Probat tamen hic uinum crassum, & recens, & dulce, quòd. s. quum multum nutriat & uires manuteneat, sanguinem etiam ipsum incrassat.

De ulceribus matricis & putrefactione eius. Cap. 5.

IAm significauimus in eis, quæ præterierunt, illud: & tu scis quòd causæ eorum sunt causæ ulcerum: & causæ ulcerum sunt ex causis intrinsecis, & ex cursibus acutis, &[a]§ plagis ulceratis, § aut accidentibus deforis propter percussionem, aut casum, aut propter partum, aut propter alia: aut propter uulnus ex medicamine supposito, & instrumento incidente. Et quandoque sunt cum putrefactione: & quandoque sunt omnia illa cū sordibus, & sorditie: aut cum mundificatione, & sine sorditie. Et quandoque fiunt in profundo: & quandoque fiunt in non profundo. Et quandoque fiunt cum corrosione, & absque corrosione. Et cum apostemate, & absque apostemate.

a B. exituris eruptis

De signis ulcerum matricis. Cap. 6.

SIgnificat illud[a]§ sanguis, & propriè si signa sunt§ super os matricis, & in eius proximo. Et significat illud cursus saniei, & humiditatum diuersi coloris, & odoris. Et nocumentum ex medicinis, quæ mollificant, & iuuamentum ex eis, quæ stipticitatem faciunt. Et signum mundificationis ulcerum matricis est, ut sit illud, quod egreditur, ad grossitudinem, & albedinem decliue, &[b]§ planitiem, sine§ dolore uehementi, & fœtore, & mordicatione. Et signū, quòd ipsa sunt sordida, & tabida, est multitudo humiditatum uirulentarum, &[c]§ quòd currit ex intestino.§ quòd si fuerit illic putrefactio, erit simile aquæ carnis. et quòd illud, quod resudat, est putridum, malum. Et si fuerit cum corrosione, erit illud, quod egreditur nigrum, cum dolore uehementi, & pulsatione. Et signum quòd ipsa sunt cū apostemate, est adhærentia febris & horripilatio, & quod dicemus de signis apostematis, & iuuamento eius, & corrosione eius.

a B. super illud dolor propriè si fuerit

b B. Alia litera. lenitatem uel æqualitatem cū

c B. illud quod fluit absq; mundificatione si fit sordidū erit fœtidum

De putrefactione matricis. Cap. 7.

HOc iterum est ramus capituli ulcerum matricis, & est causa in ea difficultas partus: mors embryonis: aut administratio medicinarum acutarum: aut cursus calidus, & acutus: aut uulnera putrefacta: & fit in proximo, & fit in profundo: & fit cum sorditie, & cum priuatione sorditiei. Et facta in profundo non euacuatur ex humiditatibus diuersis egredientibus, & fortasse plurimum assimilantur fæci.

De corrosione matricis. Cap. 8.

IAm diximus corrosionis signum in eo, quod egreditur: & dispositionem doloris in capitulo fluxus sanguinis. Et differentia quidem inter corrosionem matricis, & cancrum est, quòd cum corrosione non est grauitas, neque durities: & sequitur eam quies in horis quibusdam, & propriè post exitum eius, quod egreditur: & non est longitudo plurima spatij in curatione conueniente.[a]§ spatium uerò cācri est assidui§ doloris, & est ibi pulsatio longi spatij.

a B. Cum cancro autem est assiduitas

De cura. Cap. 9.

OPortet, ut consideretur an ulcus sit sordidum, an non sordidum. Si ergo fuerit sordidum, mundificetur in primis cum aqua mellis, & similibus proiectis in eam cum instrumento iaciendi: aut cum decoctione ireos: aut cum unguento mundificatiuo. Et si fuerit corrosio, inijce in ipsam unguentum rectificans corrosionem, cum mundificatione:[a]†§ § & administra cibos conuenientes. Et considera iterum, an sit cum apostemate, an non cum apostemate. Si ergo fuerit cum apostemate, curetur prius, & sedetur cum curationibus apostematis, quas dicemus. Quum ergo mundificatur matrix,[b]†§ § tunc curetur cum consolidatiuis, quæ sunt unguenta prædicta. Vnguentum, quod confert in principio rei, quum in uulnere nondum nascitur caro. Recipe lithargirij, & cerusæ, & sarcocollæ partes æquales: & fiat ex eis ceratum cum cera, & oleo ros. Et si fuerit illic sordities, ponatur in eo parū floris æris. Quūergo caro incipit nasci, & existimatur illud, curetur cum unguento huiusmodi. Recipe tuciæ ablutæ partes. ij. climiæ argenti, cerusæ, & sarcocollæ, omnium ana partem. j. fiat ex eis ceratum cum oleo rosaceo & cera.

a † B. corporis

b † B. mundificatione bona

ANNOT.

Vlcerati uteri causas, signa & curationem pulchre admodum & breuiter ex Archigene Aetius docet lib. 16. Tradit uerò & Paulus lib. 3.

De regimine deuirginatæ. Cap. 10.

DE mulieribus est, cui accidunt quum uiolantur, dolores magni, & propriè quum collum matricis eius est strictum, & panniculi[a]§ sunt debiles,§ & uirga deuirginantis est grossa. Quū ergo accidunt ei fluxus sanguinis & dolores, necesse est ei ut sedeat in aquis stipticis, & in uino & oleo: deinde administrentur super eam cerataria in lana inuoluta super cannam, prohibentem à consolidatione: & alleuietur super eam concubitus.

a B. virginales sunt texturę debiles

Cap. 88. Cap. 66

[a]§ *De cura.* Cap. 11.§

ADministrentur medicinæ mundificantes: deinde post illud, unguentum prædictum ad ulcera: & quandoque admiscetur cum eo terra sigillata, & quæ sunt ei similia.

a B. Alia litera, continuatur lia sequens cū præcedenti sic Et si fit vlcus administrētur medicinæ, &c.

De rhagadijs matricis. Cap. 12.

RHagadiæ accidūt in matrice: aut propter siccitatem superuenientem ei maximam, & proprie apud partum, aut propter apostema. Et sunt in principio, quum accidunt, leues, occulti doloris, qui est sub dolore partus, & [a]§reliquijs §eius. Deinde apparet, & proprie quando tāgitur. Et quādoq; ingrossantur rhagadię ualde. Et quandoque fiunt sicut uerrucæ, & remanent, [b]§& consolidatur§locus.

a B. est sicut reliquiæ.

b B. quāuis cōsolidetur

De signis earum. Cap. 13.

POssibile est, ut perueniatur ad attestationē rhagadiarum ponēdo sub muliere speculum coram uulua eius, deinde aperiatur uulua eius, & consideretur illud, quod imaginatur in speculo. Et illud, quod significat eas, est dolor apud coitum, & exitus uirgæ sanguinolentæ.

ANNOT.

Agit de uteri rimis & earum curatione Aetius lib. 16. & Paulus lib. 3. Sed uide & Rasim. 22. Cont. tr. 3.

Cap. 107. Cap. 75. Cap. 1.

De cura. Cap. 14.

NOn euacuātur rhagadiæ, quin aut sint intrinsecæ, aut in collo sint, & quæ sequuntur ipsum. Intrinsecæ ergo curantur cum suppositorijs penetrantibus, & distillationibus in iectis [a] §&§aquis stipticis permistis cum unguentis rectificantibus, sicut unguentum factum ex climia & [b] §plumbo adusto.§Et unguentum rhagadiarum ani. Et secundum curationem earum [c]§sentiet quasi mordicationem.§ Quòd si indigent maturatione aliqua, misceatur cum eis sicut unguentum basilicon cum adipibus. Et si fuerit cum rhagadijs grossitudo uehemēs, quam significat longitudo spatij, & paruitas receptionis curationis, administra unguentum de chartis cū oleo ros. Si uero non tolerat illud, ponatur cum eo oleum de lilio, & gluten alimbat. Quum ergo quiescunt, curentur cura rhagadiarum purarum: & proprie quando ulcerantur. Et quandoq; indigent eis, quæ sunt sicut cortices ęris optime triti, aut dragacāthū, & gallæ, aut aggregatio eorum. In extrinsecis uerò quandoque sufficit laborare cum administratione tuciæ ualde tritæ cum uitellis ouorum, [d]§aut aggregatione illius:§& sine cessatione fiat adhærentia illius, & unguentum de cerusa iterum.

a B. ex

b B. lithargirio

c B. alienet omne mordicatiuū

d [illegible] B.

De pruritu matricis, & priapismo mulierum. Cap. 15.

QVandoque accidit in matrice pruritus ꝓpter humores acutos, cholericos, aut salsos, baurachios, aut corrosiuos melancholicos, secundum quod apparet de dispositione coloris [a] § menstruæ § aut bothor generatas ex eis, [b] calidas, acutas§ualde. Fortasse enim superfluūt adeo, donec deijciant uirtutem: & quandoque accidit illi mulieri, ut non satietur ex coitu, & adueniat ei priapismus mulierum: & quoties cum ea fit coitus, additur malitia eius.

a B. menstrui exsiccati

b B. aut ex spermate calido acuto

De cura pruritus matricis. Cap. 16.

OPortet ut mundificetur corpus cum phlebotomia ex nigra: & si indiget, fiat secundatio ex[a] §cephalica,§& euacuetur humor acutus. s. omnis humor cum eo, quod euacuat ipsum: sicut cholera cum pilulis de scammonea: & phlegma cum pilulis stomatichis: & melancholia cum pilulis de epithimo, & decoctione eius: & frangatur [b] §ebullitio§ spermatis cum medicinis, [c]§† §[d] § infrigidantibus ut infrigidetur: & cum medicinis adurentibus ipsum§secū dum necessitatem, & attestationem complexionis: & [e] § delibutione § oris matricis facta cum eis, quæ sunt sicut acacia, & hypoquistidos, & rosæ, & sandali, & sief memithe, [f]§ † § §& fæx, [g]§ & acetum, § & oleum rosaceū. Et iterum, quæ sunt sicut succus portulacæ. Et quandoq; permisceatur cū medicinis sem. lini, & fit embrocha cū aquis, in quibus decoquūtur stiptica, & emplastretur cum fæce eorum: & si indiget mundificatione, bibat mel cum aqua frigida ualde. Et ad pruritum est expertum istud. Sumantur folia mēthę, & cortices granatorum, & lentes excorticatæ, decocta cum uino, & supponātur. Et iterum sumantur croci, & camphoræ, amborum ana. sextam. ʒ. unius, plumbi adusti tertiam. ʒ. i. baccarum lauri ʒ. s. terantur, & cribellentur, & liniatur locus oleo rosaceo. & cōficiantur cum albumine oui & aliquantulo uini, & supponantur. Et iterum sumatur mirobalanorum, & balaustiarum, amborum ana. pondus. ʒ. ij. & lycij, & salis ammoniaci, & uinum antiquum, terantur & cribellentur, & liniatur locus oleo rosaceo. & puluerizentur desuper ista. Et de suffumigijs est illud, quod fit ex lycio, & medulla granorum citri.

a B. basilica

b B. commotio. Alia litera malitia seu acuitas

c † B. simplicibus quę sunt ex medicinis ipsi expertum

d B Alia litera.

Alia litera adurentibus ipsum

e B. linitione

f † B. Alia lra. & lentes

g B. aceti Alia litera hus alderabindi & acetum

De fistulis matricis. Cap. 17.

QVandoque accidunt in matrice fistulæ, quæ quandoque pertranseunt [a] § carnem, § & apparent ab eo, quod uicinum est ex membris, ita ut corrumpant os pectinis, & putrefaciant ipsum, & collum matricis: & quandoque perueniunt ad abradendum pilos pectinis, [b] † § §& incedunt usque ad partes ani, & lacertorum eius etiam: quare pars earum tunc est in manifesto matricis: & sunt in unoquoque laterum matricis: et pars in interiori parte matricis. Et quæ ex eis est in profundo matricis, non est possibile ut curetur: & similiter perueniens ad uesicam. Reliquæ uero ab istis curationem habent, & si sit difficilis. Et deterior illarum est illa, quæ peruenit ad abradendum pilos pectinis, & proprie quum perforat os foramine paruo.

a B. matricem. Alia litera vicinantur matrici

b † B. & ꝗnque perforāt ipsum pforatione parua & ꝗnq; accipiūt à parte alia quàm à pectine

De signis eius. Cap. 18.

SVnt longitudo putrefactionis, & adhærentia doloris, & antecessio ulcerum, quæ non sanantur cum curationibus, & prolongatur spatium & currit uirus: deinde dolores, sicut dolores cancri: & cognoscitur locus eius cum radio, & ubi peruenitur cum eo, & scitur status eius, an sit in carne adhuc, aut pertranseat usque ad os per illud, quod sentit extremitas radij, ex lenitate, & mollitie, & asperitate, & duritie.

De cura. Cap. 19.

EX curationibus est perforatio, & multoties perducit illud propter neruositatem membri, ad spasmum, & abscisionem uocis, & permistionem rationis. Et perforatio iterum nõ est possibilis, nisi in eo, quod uidetur, cuius carnem mortuam incidere est possibile: uerùm est melius ut administrentur desuper medicinæ exsiccantes, & mundificetur corpus, & confortetur matrix [a] §& medicetur.§

a B. Alia litera. cum facilitate

De debilitate matricis. Cap. 20.

CAusa eius est malitia complexionis, & raritas texturæ, & tolerantia ægritudinum diuersarum. Et accidunt ex debilitate matricis paucitas appetitus coitus, & multitudo cursus menstruorum, & spermatis, & aliorum, & priuatio impregnationis.

De cura. Cap. 21.

CVra eius, est cura malitiæ complexionis, & succurrere ei, quod accidit ipsi de nocumentis cognitis.[a] † § §

a † B. cum eis quæ sciuisti

De doloribus matricis. Cap. 22.

FIunt ex malitia complexionis diuersæ: & ex uentositatibus extendentibus, & humiditatibus accidentibus in ea, ita ut quandoque accidat in ea sicut accidit intestinis de colica. Et quandoque accidit dolor matricis ex apostematibus, & cancris, & ex ulceribus. Et communicãt ei ilia, & inguina, & crura, & dorsum, & pecten, & diaphragma, & [a] §anus§ & caput, & proprie medium syncipitis. Et quandoque permutantur dolores eius ad anchas post spatium, & usque ad decem menses, & confirmantur in eis. Et tu cognoscis curationem omnium horum ex eis, quæ tibi præmissa sunt, & non est in iteratione sermonis in eis utilitas.

a B. stomachus

ANNOT.

Doloris uteri causæ uariæ esse possunt, quas author refert. At quid in his agendum sit, docet & Hippocrates 2. de morbis muliebrib.

De cursu matricis. Cap. 23.

QVandoque accidit mulieribus, ut currant ex matricibus earum humiditates plurimæ, putridæ: & currat ex eis iterum sperma. Et primum quidem fit propter multitudinẽ superfluitatum, & propter debilitatem digestionis in uenis menstruorum, quum putrefit matrix, & habet capitulum. Et cognoscitur substantia eius ex colore menstruæ ex siccitate, & ex colore eius in seipso. Secundum uerò est sicut a †§ §cursus spermatis uiri. Si ergo est sine desiderio, tunc causa est debilitas matricis, & uasorum eius, & mollificatio ipsorum. Et si est cum desiderio, & mordicatione, & commotione, tunc causa eius, est tenuitas spermatis, & acuitas eius. Et quandoque est causa in eo pruritus matricis, quare perducit commotio eius ad hoc ut descendat sperma. Et habentis quidem cursum difficilis fit anhelitus, & cadit appetitus cibi, & destruitur color eius, & aduenit ei apostema, & inflatio in oculo sine dolore secundum plurimum: & quandoque est cum dolore.

a B. Alia litera. ppter causam

De cura. Cap. 24.

CVrsus quidem spermatis earum curatur cum similibus, quibus curatur illud in uiris. In cursibus uerò alijs oportet ut incipiatur à mundificatione corporis cum phlebotomia, & solutione uentris, si indigetur ambobus: deinde clysterizetur matrix in primis cum mundificatiuis & exsiccatiuis: sicut est decoctio ireos, & decoctio prassij. Et fricentur crura cum oleis subtiliatiuis cum medicinis [a] § calidis, § sicut est oleum de squinantho, & pyrethro, & pipere. Deinde consequenter post illud adhibeantur clysteria cum stipticis clysterizatis, & ebibitis. Et clysteria magis operantur post euacuationem. Et sint aquæ, in quibus decoquuntur sicut gallæ, & balaustiæ, & cortices granatorum, & squinanthum, & myrtus.

a B. acutis

ANNOT.

Fluorem muliebrem intelligit. Quomodo autem hic fluxus à menstrui sanguinis eruptione differat, docet Aetius lib. 16. Fluxus ait muliebris est uteri destillatio diuturna, à menstrui sanguinis eruptione differens, eo, quòd in illa sanguis syncerus prodit; hic uerò fluxus corruptus apparet. Fustus uerò de hac re ibidem uerba facit. Vide tu & Paulum lib. 3.

Cap. 65. Cap. 63.

De retentione menstruorum, & paucitate eorum. Cap. 25.

MEnstrua retinentur, aut propter causam propriã in matrice, aut propter causam communem. Et illa quidem [a] § causa propria in matrice: § aut est propter causam innatam, aut propter causam accidentem alio modo. Amplius menstrua retinentur: aut propter causam in uirtute: aut propter causam in materia: aut propter causam in instrumento: [b] § & propriè § solo. Et causa in uirtute est sicut debilitas propter malitiam complexionis frigidæ, aut siccæ, aut calidæ.[c] † § §
Et frigida, aut est cum materia, aut sine materia. Causa autem in materia, aut est quãtitas, aut qualitas, aut aggregatio ambarum. Et illa, quæ est ex quantitate, est paucitas: & illud est, aut propter priuationem ciborum, & paucitatem ipsorum: aut propter uehementiam uirtutis [d] §comprehendentis§ cibos: & si multiplicetur, non[e] §mundificat superfluitatem§ menstruorum. Et huiusmodi quidem mulierum naturæ, uirorum similes existunt naturis: & sunt potentes super digestionem ultimam, & distributionem necessariam, & expulsionem superfluitatum, secundum modum, quo expellunt eas uiri. Et istæ sunt [f] §pingues§ neruosæ, lacertosæ, de quibus sunt fortes uiragines, quarũ anchæ ipsarum pectoribus sunt strictiores, & ipsarum extremitates sunt[g] §pingues plus, & § sunt multarum euacuationum cum medicinis, & exercitijs, & proprie [h] † § §sanguinis fluentis per nares, aut hæmorrhoidas, aut plagas, aut alia. Facta uerò propter qualitatem materiei est, quoniam sanguis est grossus propter frigiditatem, aut propter multitudinem eius, quod admiscetur ei ex humoribus grossis, aut propter multitudinem tranquillitatis, & quæ currunt cursu illorum

a B. quæ est propter causam ppriam

b —— B.

c † B. siccæ aut frigidæ siccæ.

d B. dominãtis super

e B. remaneant superfluitates

f B. coloris brui

g B. duræ solidæ plurimũ aut

h † B. euacuatione

illorum de illis, quæ sciuisti. Et causa, quæ est ex parte instrumenti, est oppilatio: & illa, aut est propter calorem exsiccantem, constringentem: aut propter frigus exsiccans; et multoties facit ipsam possidere, multitudo potus aquæ, & perducit ad ¶ putrefactionem: ¶ aut propter siccitatem cum inspissatione sua, & propter multitudinem adipis etiam, aut humorum grossorum uiscosorum: aut propter apostemata: aut propter clausuram, & additionem carnis: aut propter ulcera accidentia in matrice, quæ consolidata sunt, & [k] ¶ corruperunt sua consolidatione ¶ orificia uenarum apparentium: aut propter tortuositatem [l] † ¶ ¶ in ea superfluam [m] ¶ & ¶ conuersionem: aut [n] ¶ propter breuitatem ¶ colli matricis: aut propter percussionem, aut casum claudentem orificia uenarum: aut successione abortus. Facta autem propter retentionem menstruorum causa communitatis aliorum membrorum, est sicut facta causa debilitatis hepatis; quare non emanat sanguinem neque discernit ipsum: aut propter oppilationem in eo, & in corpore toto: aut propter pinguedinē facientem accidere oppilationem constringentē uias constrictione facta à compressione. Et extenuatio constringit eas, constrictione facta ab exsiccatione, aut propter paucitatem sanguinis. Et sanguis [o] ¶ effluit super matricem cum exitu; & ¶ quum non inuenit meatum, redit. Quum ergo iteratur illud, dilatatur in corpore, & facit incurrere ægritudines.

i B. sterilitatem

k B. oppilata sunt cū consolidatione ipsorū.

l † B. seu declinationem

m B. aut

n B. aut stipticitatem seu coadunationem

o B. exquirens exitum sup matricem.

ANNOT.

De mensium muliebrium suppressione, de eius causis & symptomatibus legere est ex Gal. 3. de sympt. caus. 6. de loc. aff. & 5. in 1. uulg. morb. plura & Hipp. 1. de morb. muliebrib. & Paulus lib. 3. & Aetius lib. 16. Hic tamen copiosius, desumpta ex rei natura methodo totū id negocium hoc & sequētibus capitibus absoluit.

Cap. 4. Cap. 5. Cap. 7. Com. 21. Cap. 60. Cap. 51.

De accidentibus [a] ¶ *illius & de præfocatione matricis.* ¶ *Cap.* 26.

a B. ad illā retētionē menstruorum

QVandoque accidunt ei, cuius menstrua retinentur, ægritudines, de quibus est præfocatio matricis, propter collectionem suam, & declinationem ad partem lateris: & accidunt ei iterum apostemata matricis calida, & dura; & apostemata uiscerum: & ægritudines in stomacho ex debilitate digestionis, & casu appetitus, & corruptione eius, & nausea, & sitis uehemens, & mordicatio in stomacho: & accidunt ex ea ægritudines capitis, & neruorum, sicut epilepsia, & paralysis: & ægritudines pectoris, sicut tussis, & malitia anhelitus: & plurimæ ex ægritudinibus hepatis, sicut hydropisis, & aliæ, & alteratur ex ea forma: & accidunt ei iterum difficultates urinæ, & eius compressio, & dolores alchatim, & colli, & grauatur corpus, & extenuatur, & contristatur, & adueniunt ei horripilationes, & febres adurentes. et quandoque difficilis fit sermo propter exsiccationem lacertorum & linguæ ex uapore calido, & fortasse est illa grauitas causa doloris capitis; & accidunt ei inquietudo, & [b] ¶ tristitiæ propter uaporem: ¶ & quandoque apostematur totum corpus eius, & uenter eius propter attractionem uirulentiæ sanguinis ad ipsum. Et quandoque accidit ei in complexione sua, quum retinentur menstrua, quando est fortis creationis, cuius uirtus est potens ad exercendum super fluitatem retentam, ut assimiletur uiris, & multiplicentur pili eius: aut nascatᷓ ei quasi barba [c]; ¶ quare frangitur forma ¶ eius, & ingrossatur; deinde moritur. Et quandoque peruenit ante mortem ad dispositionem, cum qua non est possibile, ut prouocentur menstrua eius: & plures istarum sunt de illis, quæ pariunt plurimum. Quum ergo non coit cum eis aliquis, & recedunt ab eis sui compares, retinentur menstrua earum, & remouentur ab eis [d] ¶ dispositio, ¶ quam necessariā facit euacuatio sanguinis, & acceptio conceptionis, & acceptio coitus: & accidit eis ut fiat urina eius nigra, in qua est sedimen uirulentum, sicut aqua carnis: & quandoque mingit sanguinem.

b B. angustia & dolor oculorum ex vaporibꝰ calidis. Alia litera tristitiæ, ꝑpter dolores putredinis & ꝑpter uapores calidos

c B. & exaspera tur uox

d B. humilitas seu morigeratio

De signis. *Cap.* 27.

ILlius, quæ pendet ex frigore, signum est grauitas somni, & [a] ¶ profundatio ¶ in ipso, & albedo coloris corporis, & uiriditas uenarum, & raritas pulsus, & frigus sudoris, & multitudo urinæ, & phlegmaticitas egestionis. Et illam, quæ pendet ex caliditate significant inflammatio, & exsiccatio matricis, & reliqua signa caliditatis scita in eis, quæ præterita sunt. Et illam, quæ pendet ex siccitate, significant signa siccitatis in ea, scita in illis, quæ præterierunt: & uerificant eam extenuatio corporis, & uacuitas uenarum. Apostema uerò, & clausura, & alia sunt notorū signorum de illis, quę tu iam sciuisti usq; ad hunc locū.

a B. stertor

De curationibus. *Cap.* 28.

CVratio quidem pendens à calefactione, & infrigidatione, & generatione sanguinis & humectatione corporis, & curationes apostematum, & cura clausuræ, & similium, sunt nota ex radicibus iteratis. Et facta quidem à clausura, quæ non curatur, & ab oppilatione orificiorū uenarum ab incarnatione ulcerum, & alijs, est quasi [a] ¶ similis: ¶ eius cura est extractio sanguinis ut non multiplicetur, & mundificatio corporis & usus exercitiorum. Et non oportet nisi ut afferamus nunc rememorationem curationum prouocantium menstrua; & sunt illæ, quæ mouent sanguinem ad matricem, & faciunt ipsum penetrantem in poris, & faciunt poros apertos. Et has quidem medicinas iam diximus, quum de singularibus tractaremus in tabulis earum, & dicemus iterum in antidotario. Hic uerò uolumus dicere de regimine, & medicatione illud, quod est magis conueniens huic loco. Et regimen in hoc, est mouere sanguinem cum fortitudine ad mēstrua. Et de illis, quæ faciunt illud, est phlebotomia ex saphena, & uena, quæ est post cauillam: & phlebotomia uenæ geniculi, & curuaturæ eius est fortior illa. Et uentosatio super crus, & calcaneum, & proprie pinguis, est magis conueniens. Et quādoque est necessarium ut fiat phlebotomia super saphenam pedis alterius. Et assiduatio stringendi cum uittis membra inferiora, & ligandi ea, & dimittendi ea taliter aliquibus diebus. Deinde administrentur medicinæ, ut aperiantur pori, & [b] ¶ currant ¶ humiditates uiscosæ. [c] ¶ Et similiter ¶ si causa fuerit humiditas. Deinde administrentur medicinæ propriæ ad prouocandum, quæ sunt subti-

a B. sicut almi idest sicut illa in qua non est spes

b B. euacuetur solutione vētris

c ——— B.

subtiliantes sanguinis aperientes oppilationem, & de illis sunt, quæ bibuntur sicut calamenthum, & decoctio eius cum aqua mellis: & puluerizatio ipsius super aquam mellis: & sauina est fortior ea: & pulegium est forte ualde: & cinnamomum, & hiera picra, & serapinum, & opopanacum, & fructus eius, & castoreum, & cordumeni, & decoctio enulæ, & decoctio alusnen, & decoctio phaseolorum rubeorum & [d] ǁalmarochǁ & alastirgar, & semen sampsuci. Et de illis suppositoria sunt, sicut albus elleborus, & pulpa coloquinthidæ, & storax, & centaurea, & gumma oliuæ campestris, & opopanacum, & fructus eius, & castoreum, & assa, & serapinum, & cordumeni, & succus absinthij. Et quandoque supponitur euphorbium super cottum, & expectatur super ipsum hora parua absque superfluitate. Suppositorium bonum. Recipe myrrhæ, calamenthi amborum ana. ʒ. iiij. sauinæ. ʒ. viij. rutæ siccæ. ʒ. x. passularum mundatarum. ʒ. xx. conficiantur cum felle uaccino, & fiant de eis pessaria. Et iterum sumantur castoreum, & myrrha, & muschus, & fiāt similitudines glandium cum oleo de ben, & supponantur. Et ol. alacuhen prouocatiuum est menstruorū, quū supponitur: & succus papaueris rufi, & [c] ǁ alnesim secundum partes æquales. & iterum galbanum ǁ ponatur in lana infusa in sambacino, & supponantur intra matricem. Et de eis sunt emplastra & uaporationes, & uaporatio cum speciebus prouocat mēstrua. Et de eis sunt suffumigationes, sicut cum coloquintida sola: ipsa enim prouocat in dispositione. Et similiter opopanacum, & assa, & serapinum, & cordumeni. Et de eis sunt tinæ etiam ex aquis, in quibus decocta sunt subtiliatiua, prouocantia menstrua, sicut calamentum, & ruta, & pulegium, & similia.

d B. almaruch

e B. alneserin, & iterum usneu persicum pyrethrum, nigella, & ruta humida, euphorbiū partes æquales terantur bene, & conficiantur cū galbano, &

ANNOT.

De suppressorum mensium curatione adi loca in superioribus indicata. præsertimq́; pete Aetium. Est uerò hic de uenæ sectione quæstio. Author noster secari pedum & crurum uenas iubet, Gal. æmulatus, qui & lib. de curandi rat. per sangu. miss. & alibi, secandam uel tali uel malleoli uenam in uteri affectibus docet, præsertimque id in affectu, de quo hic agitur, obseruandum uidetur, in quo trahenda per uterum materia est. At Aetius lib. 16. de ijs agens, quæ ob plenitudinem non purgantur, à cubiti sectione curationem aggreditur. id quod sanè indicationi, quæ à partis affectæ loco desumitur, aduersari uidetur. trahenda nempe deorsum ad uterum esset materia, non ab utero sursum. Sed paucis. probè uterq; consulit. Licet summa corpus aggrauāte multitudine (si uidelicet uberius sanguis affluat) ex cubito imminuendæ multitudinis gratia, sanguinem ducere, quod Aetius intellexit. At si ea multitudo non aderit, secanda erunt crura, quod & Galen. & author noster consuluit.

Cap. 15.

Cap. 57.

TRACTATVS QVARTVS
De nocumentis situs matricis, & apostematibus eius, & quæ similia sunt illis.

De clausura. Cap. 1.

CLAVSVRA est, quū super os matricis eius [a] ǁegrediturǁ aliquid, quod prohibet coitū, ex re addita lacertosa, aut panniculari forti: aut est illic incarnatio ab ulcere, aut creatione: aut [b] ǁillud quòd est inter os uuluæ, aut os matricis, est secundum unum & eundem ǁ horum modorum. Aut est super os matricis eius, quod prohibet impregnationem, & exitum menstruorum ex panniculo, aut incarnatione ulceris, aut quod est eis simile. Aut meatus non est inuentus in creatione, ita ut accidat uirgini quū incipit menstruari, ut nō inueniant menstrua meatum propter aliquam harum causarum; quare accidant ei dolores uehementes, & ægritudo maxima. Si ergo nō ingenietur ei, redit sanguis, & denigratur mulier, & præfocatur, & moritur. Et quādoque accidit ut clausa retineat [c] ǁper accidensǁ conceptionem; [d] † ǁ ǁquare moritur ipsa, & fœtus eius procul dubio, si non regitur. Et hoc quidem non est possibile, nisi aliquo modorum, aut ut sit illud, quod opponitur ori matricis de clausura raræ texturæ: aut sit habens foramina plura, ita quòd possibile sit matrici attrahere de spermate aliquid. licèt [e] ǁenimǁ parum sit, tamen ex illo paruo fit conceptio, si pars eius est [f] ǁ ueritasǁ quod uisum est philosopho, & pars eius, quod uisum est Galeno medico. Illud nanque, quod necessarium est in creando membra, est sperma fœminæ secundum [g] ǁsermonem philosophi, & est illud, quod in eo prouocatur ad matricem intra matricem secundum sermonemǁ Gal. & est sperma uiri [h] ǁut sumat ex eo uirtutem odoris ǁ secundum sentētiam philosophi: uidit enim, quòd quum [i] ǁouum gallinæ crudum rore aspersum est, & procedit ex eo odor spermatis uiri, conuertitur ouū in conceptione.ǁ

a B. descendit

b B. Alia litera. inter os uuluæ & os matricis secundū unum

c —— B.
d † B. & fiat pregnans

e —— B.
f B. vera

g B. Alia litera. ——

h B. à quo sumitur virtus & odor eius Alia litera virtutē & odorē
i B. aduenit ouo venti roritas gilli, & recipit ab ea odorē masculi tunc conuertitur & fit ouum conceptionis

ANNOT.

De uteri morbis in compositione agit. primumq́; de mala formatione, obstructione. s. ipsa ad uteri os, & muliebrium locorum clausura: quam rem pluribus explicat. Egit de hoc affectu Paulus, ubi aduentitius est lib. 3. & phimon uocat. de naturali uerò, i. de non perforata utero, lib. 6. de quibus & Aetius lib. 16. quos utrosque affectus hic simul coniungit. Vnum postremo huius capitis loco author scribit, de quo non mediocriter ambigere est. nempe ex philosophi testimonio semen ait fœminæ necessarium esse ad creanda membra. At philosophus contra. 1. de gener. animal. semen à fœmina conferri negat. neque id, quod interdum à mulieribus in concubitu humoris secernitur, semen esse putat; sed uteri excretionem, quæ alijs euenit, alys non euenit. Cæterum, uerè philosophus semen uim ad generationem conferre negat, actiuam. s. & quæ procreare apta sit: non planè tamen concurrere id ad generationem it inficias. quin 2. de gen. animal. fœminas materiam, mares uerò uim creādi præbere ait: inesseq; mulieribus semen, quod excremētum

Cap. 73.
Cap. 72. Cap. 95 & 96.

Cap. 19. & 20.

Cap. 4.

tum uocat genitale: cuius ortum ex ultima alimenti concoctione, & ex uenis, sicuti etiam marium semen gigni arbitratur. Videtur ergo author noster philosophi sententiam assequutus.

De cura clausuræ. Cap. 2.

CVratio clausuræ est cum ferro, non cum alio. Si ergo hæc clausura apparens est, tunc modus est, ut disrumpantur labia uuluæ à clausura, ita ut ponatur super unumquodque labium[a] § pila: § & inuoluātur pollices panno, & tendantur labia, donec disrumpātur ab eo, quod est inter ea:[b] § aut § iuueris phlebotomo [c] § obtuso, & finde § siphac, & incide carnem additam, si est sub siphac paulatim, ita, ut non remaneat de addita aliquid, neq; sumas de radicali aliquid; & illud fiat cum calib. Et differentia quidem inter siphac, & carnem, est, quòd siphac non sanguinat, sed caro sanguinat. Deinde pone inter ambo labia lanam infusam in oleo, & uino, & dimittatur tribus diebus: & administra super eam aquam mellis, si ea indiges: & administra desuper unguenta [d] § nutrita, § cum cautela à consolidatione, & glutinatione, & constrictione: & proprie si illud, quod incisum est, est caro. Siphac uerò parum suscipit consolidationem post scissuram. Quòd si clausura fuerit profunda, tunc modus est, ut perueniat ad ipsam uncinus; & si est siphac, findatur scisione una, non cum illa æqualitate. Nam fortasse, [e] § cooperit § uesicam & alia: imò oportet ut [f] § caueantur alia, sicut uesica; § & incidatur si est caro, paulatim, & adhæreat incisioni lana infusa in uino pontico stiptico: deinde post illud sedeat in aquis, in quibus decoctę sunt medicinæ mollificatiuæ. Postea curetur cum unguentis rectificantibus [g] § ulcera § linitis, & iniectis: deinde cum consolidatiuis. Et quum apparet sanitas, oportet, ut assiduetur super eam coitus: & oportet ut caueantur apud hanc scisionem, & incisionem duæ res, scilicet abbreuiatio in incidendo, & in findendo quātitatem additam. illud enim [h] § si est compositum § est faciens possibilitatem conceptionis apud coitum, qui accidit cum ea, & difficilem faciens partum, præparans fœtum & pregnantem morti. Et caueatur iterum, ne pertranseat quantitatem additam, & capiat de substantia matricis aliquid, quare apostemetur matrix, & doleat, & incurrat cuzez, & spasmum, & ægritudines pernitiosas. Quū ergo feceris hoc, oportebit ut abstineas eam à frigore, & non appropinques medicinam frigidam actu omnino: imò oportet ut sint omnes distillationes, & iniectiones, & suppositoria expoliata frigore.

a B. pānus plicatus multis plicationibus
b B. Alia lra. &
c B. occulto Alia litera ita ut scindatur
d B. oleaginea, seu ex oleo
e B. declinat ad
f B. elongetur à loco vesicæ
g B. vulnera
h ——— B.

De modo in administrando hanc scisionem, Cap. 3.

PRæparetur mulieri sedes coram lumine, super quam sedeat cum pauco sustentaculo ad posteriora. Quum ergo æquatur, crura sua adhærere faciat coxis suis, [a] † § § & adiūgat illud uetri suo, & liget manus suas sub curuatura poplitum suorum, & ligetur secūdum hanc formam fortiter: deinde medicus administret scisionem siphac, & incisionem carnis. Et quandoque indiget medicus, ut administret speculum, & propriè in eo, quod est inter matricem. Quum ergo extenditur siphac cum radijs & uncinis, extensione, cum qua non [b] § comprimuntur § matrix, & collum uesicæ, & [c] § siphac eius compressione § nocente his membris, [d] † § in primis cum manu, & secundo cum eo, [e] § cuius non excusatur processio cum utrisque manibus aduenit ei de acumine ferri. § Et speculum quidē facit te uidere illud, quod arte efficias inde, & facit te cognoscere illud, quod associatur siphac subtili: & de membris, quæ præterierunt hoc mēbrum, scilicet ex uesica, & alijs. Quòd si superfluit, dimitte illud, quod extendisti, ut redeat, qđ uehementius est in eo, quod necessarium est: deinde subleua siphac clausuræ cum subtilitate: deinde scinde ipsum secundum obliquitatem, ut nō consequatur uesica: deinde considera in principio quum scindis: & si egreditur sanguis paucus, tunc penetra in operatione tua sine timore: & si multiplicatur cursus sanguinis, tunc finde paulatim, ut non accidant syncopis, & paruitas anhelitus. & quandoque tibi est necessarium, ut dimittas instrumentum [f] § incidens, § quod nominatur alcalib, in ea usque in mane, inuolutum in lana ligata in panno: & quum fuerit mane, consideretur in uirtute eius: & si fuerit fortis, curetur integra curatione: & si non, dimittatur usque ad diem tertium: & remoueatur tunc instrumentum. & considera dispositionem scissuræ cum digitis, ponendo sub loco eius, ut significetur tibi summa, quā necesse ē te incidere post. Et quū soluitur mulier ab eo, qđ curatur, oportet tūc, ut sedeat in aqua, in qua decocta sunt lenitiua, quum est calida: & propriè quum apparet apostema. Et melius quidem est, ut administrentur super eum unguenta in calib prohibentia consolidationem. Et melius est illud, quod est concauum, habens foramen, ut egrediantur in eo superfluitates, & uentositates.

Et quando incisio accipit carnem naturalem, tunc fortasse accidit cursus urinæ, qui non curatur.

a † B. apertis
b B. Alia litera. læduntur.
c B. panniculi ipsorū læsione
d † B. fiat extēsio
e B. quod non elongat eminētiam vel egressionē eius, quin adueniat ei acuitas ferri. Alia litera tunc fiat extensio taliter ꝙ nō lædātur matrix, & collū vesicæ, & panniculi ipsius cū læsione nocente his mēbris, primo cū tensione secundo cū egressione ipsorū facta ex superflua tensione taliter, ꝙ non est longinquum quin ipsis adueniat acuitas ferri
f ——— B.

ANNOT.

Curari hunc affectū ait chirurgia, non alia ratione. Tentarunt tamen & Paulus & Aetius eum qui ex accidenti est, insessionibus & alijs præsidijs curare absque manuum actione. Quæ naturalis tamen est obturatio, non nisi ferro curationem suscipere uidetur. Fusissime curationem hanc Aetius prosequitur lib. 16. & Paulus lib. 6.

Cap. 96.
Cap. 72.

De [a] § suspensione § matricis. Cap. 4.

QVandoque accidit illud propter clausuram: & quandoque accidit propter apostemata calida, & dura: & cura eorum est cura eius.

a B. contractione

De [a] § augmento § matricis, & exitu eius, & conuersione eius. Cap. 5.

MAtrix [b] § augmentatur, aut § exit, aut ex causa primitiua, scilicet ex casu, [c] § aut cursu uehementi, § aut uociferatione, qua ipsa uociferata est: aut sternutatione maxima, aut strepitu, aut uociferatione, quam ipsa audiuit; quare terrefacta est: aut percusione mollificante ligamenta matricis: aut propter causam partus difficilis, aut partus grauatiui: aut labore obstetricis in ex-

a B. eminentia
b B. eminet seu
c B. Alia litera. & occursu subito roi timorosę.

in extrahendo fœtum,& secundinam, aut exitus fœtus subito:aut propter humiditates mollificã-tes [d]§humiditates,§aut propter putrefactiones acidentes ligamẽtis. Et quandoq; egreditur tota: & quandoque conuertitur: & quandoque eradicatur radix eius.

d B. ligamenta

ANNOT.

De uteri prolapsu plura habes in 2. de muliebrib. morb. Hippocrati ascripto. Agit & Aetius lib. 16. & Aetius lib. 3. Sed & Rasis. 22. Cont. tr. 5. ex quibus locis causas, signa, & curationem habes.

Cap. 76.
Cap. 72.
Cap. 1. & 2.

De accidentibus illius, & signis. Cap. 6.

ACcidit mulieri inde dolor in pectine magnus,& in [a]§chatin,& dorso.§& quandoq; sunt cum hoc febres. et accidunt ei multoties expresio,& difficultas,[b]†§ propterea quia matrix comprimit meatus fæcis, & urinæ. Et accidunt spasmus,& tremor,& timor sine causa. Et sentit rem rotundam in pectine. Et sentit apud uuluam rem descendentem, leuis tactus,& propriè quum completur conuersio.[c]§Egreditur enim,§quod intrinsecũ eius est, [d]§manifestum.§Et quum non sentit[e]§foramen eius rotũdum,§ scitur quòd radix eius iam conuertitur & egreditur: si autem inuenis[f]§foramen,& iam exiuit sicut est, non conuersa, tunc non cadit clausura, scias ergo illud.§

a B. ano & in alchatin. Alia lra stomacho & in alchatin
b † B. vrinæ
c B. quare egreditur
d B. manifestæ.
e ——— B.
f B. residuũ ei⁹ iam egressum sicut est nõ conuersum, tũc nõ cecidit nisi collum eius Alia litera foramẽ iã egreditur sicut est ipsa nõ cõuersa quare nõ cecidit nisi collum eius.

De cura. Cap. 7.

NOn speratur curatio, nisi eius, quæ recens est, in adolescentia:& incipe in primis à solutione naturæ cum clysteribus:& prouoca urinam cum diureticis. Et quum expletum fuerit illud, resupinetur mulier, & aperiat, quod est inter crura sua: & assume lanam ex uelleribus lenibus,& fac eam adherere[a]§matrici:§ deinde accipe lanam aliam,& infunde eam succo acaciæ, aut uino, in quo dissolutum sit aliquid stipticum, & pone super os matricis,§& reduc cũ facilitate ad [b]§anteriora,§ita ut redeat lana tota ad [c]§anteriora:§deinde accipe lanam aliam, & infunde eam aceto,& aqua,& pone eam super uuluam, & præcipe mulieri ut iaceat super latus suum, & adunet crura sua,& seruet lanam ubi est præparata in ea, ne cadat:& pone uentosam super radicem suminis eius,& super dorsum ipsius, & fac eam odorare odores bonos ualde, ut ascendat matrix causa eorum ad superiora. Et caue, ne approximare ei facias aliquid fœtidum; quare fugiat matrix ad inferiora. Quumque dies tertia affuerit, permuta lanam eius,& pone eam lanam infusam in uino, in quo decocta sunt myrtus,& rosa,& acacia,& cortices granatorum,& alia ab istis, tepido: & embrocha ex illo super sumen eius,& ipsius pectinẽ. Et administra super eam linimẽta facta ex sauich, & facta ex[d]§herba, quę nascitur super lapides, quũ sunt in aqua,& facit lubricare pedem.§ et facta ex lentibus cum stipticis. Hoc enim regimen quandoq; sanat eam: & fac eam sedere post illud in decoctione squinãthi,& myrti,& rosarum. Et oportet, ut facias eam abstinere à[e]§salsis§& sternutationẽ mouentibus,& tussim:& fac eam manere tranquillam,& quietam.

a B. Alia litera. ori matricis
b B. interiora
c B. interiora
d B. thaleb
e B. vociferationibus

De declinatione matricis, & separatione eius. Cap. 8.

MAtrici accidit quandoque ut declinet ad [a]§unam duarum partium matricis,§& remoueatur os matricis ab oppositione, per quam inijcitur ad ipsam sperma. Et quandoque est causa in eo durities unius duarum partiũ: aut inspissatio,& constrictio; quare diuersificantur duo latera in humiditate,& mollificatione,& siccitate,& spasmo. Et quandoque est causa in eo repletio in una uenarum duarum partium propriè. Et quandoque est causa in eo humores grossi uiscosi in una duarum partium [b]§facientes illam: attrahitur enim secundina§ad ipsam. Et multoties accidit ex eo præfocatio matricis. Et obstetrices quidem cognoscunt partem declinationis per tactum cum digitis,& cognoscunt an sit à duritie, aut à repletione cum facilitate[c]§& tensione§ uenarum,& duritie earum, & necesitate eius ad euacuandum.

a B. vnĩ duorũ laterũ mulieris.
b B. aggrauãtes illã quare attrahitur secunda
c B. tensionis

De cura. Cap. 9.

OPortet ergo, ut phlebotometur saphena partis, cui opposita est pars declinationis, si sentitur repletio: & si dicit obstetrix, quenæ in illa parte sunt tensæ,& repletæ,& illic est grositudo. Et si illic est constrictio, & coadunatio,& non est illic grositudo, administra lenitiua ex clysteribus & suppositorijs,& unctionibus. Et administra balneum. Et fac ut cibus bonus fiat: & si fuerint illic humiditates, euacua eas. Et da ei in potu oleum de Kerua. et administra etiam [a]§in suppositorijs.§ & similiter inunge [b]§matricem eius.§ Et inijce in matricem eius oleum balsami,& arazaki,& similia. Et tunc fortasse posibile erit obstetrici, ut intromittat digitos inunctos cum cerato, aut adipe gallinę, aut anatis. aut æquet matricem, & tendat [c]§ad declinationem, donec faciat cadere oppositum os matricis uuluæ.§

a B. suppositoria & vnguenta
b B. partes vuluæ
c B. declinantẽ donec cadat oppositũ oris matricis ad vuluã.

ANNOT.

Morbus est in situ, quum non extra procedit uterus, sed ad latera. De hoc & Aetius ex Aspasia lib. 16. Sed multa & ex Hipp. habes 2. de morb. muliebrib. & ex Rasi. 22. Cont. tr. 4. & Paulo lib. 3.

Cap. 77.
Cap. 2. Cap. 64.

De apostemate calido in matrice. Cap. 10.

ACcidunt matrici quandoque apostemata calida. Et causa in eis est, aut primitiua, sicut percusio, aut casus, aut multitudo coitus, aut abortus, aut disruptio ex obstetrice, quũ recipit fœtum. Et quandoque est causa in eis retentio menstruorum,& repletio,& multitudo humiditatis. aut inflatio inspissata, quæ non resoluitur. Et quandoque fiunt propter eleuationem spermatis. Et quandoque fiunt in ore matricis,& quandoque in concauitate eius, in quibusdã partibus duorum laterum,& ante,& retro. Et, quod de eis est deterius, est illud, quod est commune pluribus partibus. Et quandoque fit dubellati. Et quandoque conuertitur ad indurationem, aut cancrum.

De

De signis. Cap. 11.

QVandoque significant ipsum communicantia: stomachus enim communicat ei, quare dolet: & accidunt in eo tristitia, & angustia, & nausea, & singultus, & corrumpitur digestio, & appetitus aut debilitatur. [a] § Et § cerebrum [b] § communicat ei ; § quare accidunt dolor capitis in syncipite, & dolor in collo, & radice oculorum, & profunditate ipsorum cum grauitate: & procedit dolor donec consequatur extremitates, & digitos, & duo focilia, & utrunque crus, & iuncturas cum mollificatione in eis. Et dolent duæ partes dorsi, & duo inguina, & pecten, & inflantur. Et mirach iterum inflatur. Et sentit in toto corpore grauitatem. Et accidit [c] § expresio, & difficultas, § ita ut non sit uentositati meatus ad exeundum, & illud fit propter coarctationem apostematis: & ubi coarctat de meatibus plus, illic fit [d] § sensibilitas § uehementior. Et quandoque est [e] § expresio sine difficultate, & difficultas sine expresione, § & accidit in ea ut debilitetur pulsus, & minoretur, & frequens fiat. Quòd si apostema fuerit calidum, erunt omnia accidentia ista uehementia, cum febre inflammata, & cũ horripilationibus, & cum nigredine linguæ: & dolor fiet fortis, & pulsatio, & multiplicabitur sudor in extremitatibus. Et quandoque perducit ad abscisionem uocis, & spasmum, & syncopim. Et significat partem apostematis locus pulsationis, & communicatio iterum. s. an sit dolor in sumine, aut ad dorsum decliue, aut ad utrasque pyxides. Et, quod est propinquum ori matricis, est uehementius, & durius eo, quod est in concauitate: quoniam os matricis est neruosum, & est tangibile: & illius, quod est in concauitate tactus, est difficilis. Et in quacunque parte fit apostema, declinat matrix ad contrarium illius. Et fit difficilis somnus super contrarium eius. Et fit difficilis motus localis, & eleuatio, & sesio, & incesio. Et consequitur ægram, ut claudicet apud deambulationem. Et signum, quòd conuertitur ad dubellati, est ut sit dolor additus ualde, & accidentia fiãt fortiora, & diuersificantur febres & permiscentur. et inuenit tranquillitatem, quum est fluxus uentris, & egresio urinæ. Et signum collectionis complete, est, quòd sedatur febris & pulsatio, & mouetur rigor. Et apostemata quidẽ matricis, & eius dubellati, quando sunt in ore matricis, posibile est ut [f] § sanentur: § & si sunt profunda, non est posibile ut [g] § sanentur. §

[a] ——— B.
[b] B. propter cõmunitatem
[c] B. retentio fæcis & retentio vrinæ
[d] B. retentio
[e] B. retẽtio fæcis absq; retentione vrinæ & retentio vrinæ quãdoq; absque retentione fæcis
[f] B. videantur
[g] B. videantur

De cura apostematum calidorum. Cap. 12.

NEcessaria est in eis euacuatio sanguinis, quum adiuuant significationes famosæ. Et phlebotomia quidem basilicæ, licèt cõferat ad illud, est tamen in ipsa, quòd retinet menstrua, & trahit sanguinem ad superiora. Et phlebotomia quidem saphenæ est uehementioris cõmunitatis & magis attrahens sanguinem quàm illa. Et melius quidem est, ut prouocentur menstrua, & magis iuuatiuum: & proprie ei, in quo causa est retentio menstruorum. Et rectius quidem in principio est, ut phlebotometur basilica, quia prohibebit effusionem materiæ: deinde consequenter adhibeatur phlebotomia saphenæ, ut attrahatur sanguis [a] § ad locum, § & succurratur ei, quod fecit incurrere phlebotomia basilicæ, ex nocumento communicante ei. [b] § Et oportet ut fiat phlebotomia pedibus eius ad superiora leuatis, & ipsa sit iacens, & perueniat ad summum in extrahendo sanguinem. § Et oportet ut prohibeatur cibus, & minoretur in diebus primis usque ad dies tres. Et prohibeatur aqua penitus, & propriè in die primo. Et habitet in domo boni [c] § odoris. § Et præcipiatur, ut uigilet, quantum potest. Et uomitus uehementis iuuamenti est ad illud. Et quandoque est tibi necessarium, ut administres solutionem faciens, educens humores. Et oportet ut sint in medicinis eius, quod sedet nauseam. Et minoretur cibus, quum necesitas est. & sedeat in principio in aqua dulci commista cum oleo ros. bono. Et embrochetur cum stipticis ex aquis. Deinde non fiat asiduatio super eam cum stipticis, ut non induretur apostema. Et de eis, quorum administratio est conueniens in hac hora, est papauer dissolutum cum decoctione, de quo fiat emplastrum cum oleo omphacino, aut oleo ros. aut oleo de pomis. Deinde festina cum lenitiuis ; quare fac embrocham ex uino cum oleo ros. tepidis. Et suppone lanam infusam aquis, in quibus decocta sunt ea, quæ sunt sicut [d] § malua § & semen lini, & alhasech, & alharmel [e] § plurimum cum medicinis stipticis, sicut est arnoglossa, & blitis. § Et similiter unguentum factũ ex ouis, & meliloto decocto in decoctione dissoluto. Et quandoque ponitur in eo oleum de croco, & oleum nardinum. Deinde fiat permutatio ad maturationem. Et ex eis, quę maturant ipsum, sunt dactyli dissoluti in coctione, decocti cum sauich, & oleo ros. & oleo de alcanna, & proprie in statu suo, & emplastra ex hysopo, & adipe anseris, & adipe [f] § uaccæ § & medulla cerui, & similibus. Et quando declinat ægritudo, curatio eius est tunc cum resolutiuis puris, & [g] § sunt aqua sisimbrij § & sampsucus, & laur. & [h] § polypodium § & similia de his, quæ sciuisti. Et ciba eam, & conforta, & uiuifica ipsam. Et quando ponuntur super eam emplastra, oportet ut nõ ligentur: ligatura enim nocet apostemati. In dubellati uerò oportet ut occuperis in maturando ipsam. Et si est propinqua ori matricis, & est posibilis sectio eius secundum modum regiminis clausæ, fiat. [i] § intrinseca autem, quum posibile est ut cõsideretur eius maturatio ex ipsamet, aut sufficit § illud, quod prouocat prouocatione subtili sicut lac, & semen melonis cum aliqua mucillaginum: & eius eruptio ex ipsamet fiat. Et si posibilis est [k] § infrigidatio § & resolutio, tunc est melius. Et quum rumpitur aldubellati, tunc quandoque egreditur pus eius ex uulua. Et oportet ut iuuetur ad mundificationem, & resolutionem residuorũ cum eis, quæ sunt sicut unguentum basilicon minus, & inijciatur in eam. Et quandoque egreditur ex uesica, & tunc non oportet, ut iuuamentũ fiat in mundificatione eius cum diureticis fortibus, quare effundatur materia alia ad uesicam & [l] § uincant, & faciant § aduenire ulcera uesicæ; imò subtilieris in illo, & sis contentus illis, quæ prouocant subtiliter, sicut lac, & semen melonis cum aqua mucillaginum: & fortasse egreditur ex uia egestionis: & fortasse est necessarium, ut rumpatur cum medicinis dictis in dubellati matricis, & aliorum;

[a] B. ex loco
[b] B. Alia litera.
[c] B. aeris
[d] B. althea
[e] B. Alia litera. & dragacanthũ cũ virtute stiptica arnoglossæ & portulacæ
[f] B. anseris & butyro vaccino
[g] B. ex eis est sisimbrium
[h] B. gũma pini
[i] B. sed in intrinseco quantũ est posibile expectetur digestio ex ipsamet & cõtentetur super
[k] B. separatio seu sparsio Alia litera regimen
[l] B. sint coadiuuantia ad faciẽdum

aliorum: sicut sunt emplastra facta ex ficubus, & sinapi, & fimo columbino. Et post illud oportet, ut mundificetur ulcus cum eis, quæ sunt sicut aqua mellis, & iteretur illud multoties dum inuenitur pus grossum. Quumq; mundificatur, curetur curatione ulcerum. Et quando magnificantur accidentia in dubellati, nõ est excusatio, quin administrentur emplastra lenitiua, facta ex farina hordei, & ex ficubus, & fœnugræco, & semine lini, & meliloto, & tinæ, quæ secundum hunc modum sunt. Et oportet, ut [m] §serues§ res, quas diximus in capitulo apostematum calidorum, & dubellati in cap. alijs præter matricem, & cõpleas, quæ hic abbreuiamus illinc.

m B. cõsideres

ANNOT.

De uteri inflammatione, caussis, signis, pulchre Paulus lib. 3. & Hipp. 2. de morb. muliebrib. plura & Aetius lib. 16. Est tamen in huius curatione discordia, quum omnes quidẽ uenam secent, sed de loco sectionis discrepent. Gal. profectò lib. de curandi rat. per sangu. miss. item & in lib. methodi semper affecta utero n[r]rio res partes secat. At Paulus & Aetius cubitum in hoc morbo incidunt. Sanè similis dubitatio in superioribus quandoque incidit. sedatur tamen paucis. Reuellendi gratia, & ubi sanguinis multitudo affluit, ex cubito mittere sanguinem licebit: debetq; id initio curationis obiri. at euacuationis uel deriuationis causa, tundendæ inferiores sunt uenæ. Vtranque uerò sectionem author noster proposuit.

Cap. 64.
Cap. 83.
Cap. 18.

De apostemate phlegmatico in matrice. Cap. 13.

APostema phlegmaticum in matrice significant significationes apostematis prædictæ, quæ pendent cum grauitate, & inflatione: sed non est cum dolore, de quo sit curandum. Et fit illic mollities extremitatum, & pectinis. Et est forma habentis ipsum, sicut forma habentium hyposarcham. Et curatio eius, est curatio apostematum phlegmaticorum in uisceribus, ex eis, quæ diximus in cap. pluribus.

De apostemate duro in matrice. Cap. 14.

SIgnificant ipsum apprehensio eius cum tactu: & quòd est illic difficultas [a] § ex parte § urinæ, & fæcis, aut unius ambarum. Doloris uerò euentus minoratur cum eo, dum non fit cãcer. Et si est res lenis: et extenuatur cum eo corpus, [b] §& debilitatur, & proprie crura. § Et quandoque magnificatur uenter, & apostemantur pedes, & extenuantur crura, & accidit dispositio, sicut dispositio hydropisis: & propriè quando durities est sparsa. Et quandoque accidit ex eo hydropisis uera. Quum ergo non resoluitur durities, festinat ad cancerositatem. Et signum, quòd apostema durum est cancer, aut fit cancer, quum quidẽ est ut appareat sensui, est, quòd apostema uidetur durum, non æqualis figuræ, à quo procedunt, sicut uarices, quod lædit tactus uehemens, mali coloris, & turbidi, decliuis ad rubedinem, quæ est sicut rubedo fæcis: & quandoque trahit ad plumbeitatem, & uiriditatem. Et quum non apparet, significat ipsum grauitas: & quod existimatur de læsione & [c] § sentitur. § Et communicant in ipso pecten, & duo emunctoria, & duæ anchæ, & inguina, & peruenit læsio eius ad diaphragma, & dorsum: & multoties accidit cum eo dolor in utrisq; oculis, & temporibus, & frigus extremitatum: & quandoq; est cum eo sudor plurimus: & quandoque comitatur ipsum febris incipiens cum lenitate, deinde acuitur, & fit fortis cum uehementia doloris. Difficultas autem urinæ, & eius guttatio, & retentio stercoris etiã, aut unius earũ sine alia est signum, in quo communicat durities, & phlegmon. Et si ulceratus est, apparet pus non æquale, habens sordem: & est sordes secundum plurimum mali coloris, nigra: & quandoque est rubea, & uiridis: & raro fit alba, & currit ex eo humiditas acuta, & [d] † § §materia uirulenta [e] § perueniens § ad uiriditatem fœtidam. Et quandoque currit sanguis purus propter illud, quod accidit illi de corrosione, ita ut existimetur quòd illud sit menstrua. Et quandoque currit res, cum qua sedatur febris, & sedatur dolor. Et quandoque associantur ei signa apostematis calidi, & non est ei curatio.

a B. egressionis
b —— B.
c B. punctione
d † B. amara &
e B. ignea declinans

De cura. Cap. 15.

APostema quidem durum, oportet ut medicetur, & euacuetur cum eo corpus ab humoribus grossis, & melancholicis. Et administrentur unguenta sicut diaquilon, & basilicon, & quod fit ex bdellio, & adipe anseris, & medulla cerui, & butyro ouium, factum ceratum cũ oleo de lilio, & [a] §arazaki§ & narcisino & anethino, & oleo chamæmillino, & oleo de fœnugræ. & oleo de Kerua, & oleo de alcãna, & oleo [b] §de alacuhen, §& sit cera eius, cera citrina: & quandoq; ponitur in eo uitellus oui. Et si necesse est, ut sit fortius isto, ponantur in ipso castoreum, & aloes semegenium, & coagulum leporis, & [c] §serum, & ireos, & ruta, & alacuhen§ & crocus, & glutẽ alimbat, & gumma amygdal. Et de unguẽtis expertis est, ut infundantur folia capparorum in aqua, donec leniantur, & teratur cum eis caseus cum aqua mellis, & fiat ex eis unguentum. Et administrentur flores uitis cum caseo, & aqua mellis. Et folia caulis, & flos eius cõuenientia sunt apud me ad hoc. Et iterum si supponantur sordes auris, sicut dicitur, cõfert. Et oportet ut sedeat in aquis, in quibus sunt uirtutes lenientium, & fiat emplastrum cum folijs altheæ recentibus contritis cũ gumma amygdalarum, & adipe anseris. Et emplastra facta ex sampsuco, & meliloto, & fœnugræco, & chamæmilla, & althea. Cancer uerò oportet ut medicetur cum medicationibus, cum quibus sunt unguenta sedantia, & humectatione corporis, & euacuatione sanguinis ex basilica assiduè & saphena post ipsam in quibusdam horis, & eductione melancholiæ, & solutione uentris. & unguento [d] §arasil§ est proprietas in eo mirabilis, & sedat dolorem eius. Et quando fortior fit dolor, intende, & experire in sedatione doloris medicinas calidas, & frigidas simul, [e] §& sis contentus conuenientioribus§ earum, & propriè ad ulceratum. Calide itaque sedantes dolorem, sunt sicut decoctio fœnugræci, & similia. Et ceratum factum ex fæce olei etiam dimissi in uase æris, ut sumat de flore eius parum cum cera citrina, & de foris liniatur. Et frigida sunt emplastra facta de papau. cũ coriãdro, & solatro, & oleo ro. & albumĩe oui, & ex eo, quod resoluitur ex plumbo ad inuicem frica-

a B. alrazachi
b B. alchauan
c B. gluten albotin, & yreos, & alhachuen
d B. rasil idest vnguento apostolorum
e B. vt innitaris super conuenientiores

to cum aqua coriandri. Et iterum decoctio lentium sumatur,& clysterizetur cum ea. Et iterum lac asinæ,& succus arnoglossæ coniunctim, & sigillatim. Et quando aduenit ex ulceratione fluxus sanguinis, administretur unguentum fluxus sanguinis.

ANNOT.

Scripsit de utero in scirrhum indurata & de eius cancro Aetius lib. 16. Egit & Paulus lib. 3. & Rasis. 22. Cont. tr. 3. In scirrhi tamen curatione discrepare uidentur. Paulus uenæ sectionem proponit. Hic uerò de ea non meminit. Verè morbi initio, ut Paulus ait, secari uena, uel purgatio institui potest, præsertim si inflammationibus succedat, ut succedere præcipue solet. at confecto iam morbo, non uidetur ipsa sanguinis missio opportuna.

Cap. 84. & 94. Cap. 67. & 68. Cap. 1.

De præfocatione matricis. Cap. 16.

HAec ægritudo similis est epilepsiæ, & syncopi, cuius initium est ex matrice:& peruenit ad communitatem fortem cordis, & cerebri, mediatione uelaminis,& retis, & uenarum pulsatilium,& quietarum. Quidam uerò sapientum medicorum dixerunt, quòd non cognoscitur causa præfocationis. Verùm causa in ipsa quũ [a] §comprehenditur§ est, quòd accidit retentio mẽstruorum, aut spermatis in adolescentibus, etiam uiripotentibus in primis, quũ sint uiripotentes,& uirginibus,& uiduis: & fit conuersio eius, quod retinetur inde ad frigus secundum plurimum: & propriè quum accidit ut in radice sit frigidum,& addit ei [b] † § §spissitudo & soliditas frigus: aut [c] §ad frigus putrefactionẽ, § & est paruni,& cognoscitur ex [d] §soliditate§ eius, ad quod declinat in sua complexione. Quum ergo inspissatur unũ horum duorum [e] § ante menstrua, corrumpitur§ corruptione prædicta, & declinat ad naturam uenenosam: & accidunt duæ species ægritudinis, quarum una est ægritudo officialis, quæ in primis consequitur matricem; quare spasmatur,& contrahitur in primis ad superiora aut ante,& retro, aut ad latus dextrum,& sinistrum secundum obedientiam materiæ retentæ in uenis: & non inuenit meatum, imò dilatat uenas, & spasmat eas cum dilatatione, quare dolorem facit: & quandoque spargitur in substantia matricis, & ingrossat eam, deinde contrahit eam: aut non spargitur in ipsa, imò apostemat ipsam, deinde corrugat ipsam, quare additur malitia, [f] §aut prouocat§ super ipsam menstrua alia, quare non inuenientia cursum, perducunt ad nocumentum in membris principalibus ultra nocumentum primum. [g] §Et quandoque contrahitur causa apostematis: aut malitia complexionis in primis.§ Et quandoque antecedit contractio causa apostematis, aut malitiæ complexionis exsiccantis, quare accidit oppilatio [h] §oris matricis§ & orificiorum uenarum: deinde accidit retentio,& similiter duæ declinationes ad latera. Et secunda est ægritudo materialis cum eo, quod facit procedere materiam retentã ad duo membra principalia ex uapore malo uenenoso, quare accidit res sicut epilepsia,& syncopis. Et quoniam hæc ægritudo est fortior [i] §syncopi§ pura, tunc antecedit syncopis sicut debilius ante cedit fortius. Et, quæ ex eis est menstrualis, magis salua est quàm spermatica. Sperma enim quãuis sit eius generatio à sanguine & propriè in mulieribus, ante conuersionem, tñ est magis susceptibile conuersionis malæ, quã sanguis: sicut lac generatũ à sanguine susceptibilius est cõuersionis, q̃ sanguis. Et quandoq; accidunt huic ægritudini periodi. Et multoties accidit in autumno. Et quãdoque sunt periodi eius tardi:& quandoque accidit omni die:& frequentia eius est praua. Et quare non accidit huiusmodi apud partum, quũ motus ille sit laboriosus? quoniam motus matricis tunc est similis ex omnibus diametris, & est gradatus,& non subitus,& est ad inferiora,& est operatio naturæ,& in ipso non procedit uapor uenenosus ad membra principalia. Et deterior præfocatio matricis est illa, quæ destruit anhelitum in eo, quod apparet, quamuis necessarius sit aliquis anhelitus,& fortasse apparet in eo, quod est sicut lana carminata suspensa coram anhelante: & destruit etiam sensum,& motũ,& assimilatur morti:& plurimum illius est causa spermatis,& causa, eius, quod de eo frigidum est; & sequitur eam in difficultate illa, quæ anhelitum [k] † § § destruit. [l] † § §sed leuior ea & minor est in gradu tertio, quæ facit accidere spasmum,& tetanũ,& [m] §syncopim§ sine nocumento in ratione,& sensu.

[a] B. contingit
[b] † B. coarctatio &
[c] B. declinat ad calorem & putrefactionem
[d] B. colore
[e] B. Alia litera. minorant menstrua & corrumpitur
[f] B. quoniã superueniant
[g] —— B.
[h] B. Alia litera. matricis
[i] B. Alia litera. epilepsia
[k] † B. non
[l] † B. imò facit ipsum paruum
[m] B. Alia litera nauseam

ANNOT.

De uteri strangulatu doctissime & copiosè Aretæus lib. 2. acutorum morb. abunde Gal. 6. de loc. aff. & Paulus lib. 3. & Aetius lib. 16. Plura etiam habes in libris Hippocrati ascriptis de morbis muliebrib. Est autẽ de hoc affectu quæstio, tum à quibus causis dependeat, tum qua ratione & animales & uitales actiones huius ui adeo lædantur. Sanè uteri præfocatio, omnium testimonio (quod & author noster probat) conuulsio quædam est, contrahitur nempe præter naturalem positionem uterus ad superiora. Conuulsionis duplex causa est, repletio & euacuatio. Quo fit ut ad horum alterum sit hæc affectio referenda. Author librorum de morb. muliebrib. lib. primo, ad siccitatem refert. nempe id uitij cõtingere asserit, ubi mulieri uasa euacuata fuerint: tunc enim conuerti & sursum progredi ad humiditatem ex ipso iecore hauriendam. At Gal. 6. de loc. aff. à repletione fieri id existimat, eosq; suggillat, qui à siccitate præfocari uterum putant. Arbitratur uerò hic aut ob menstruas suppressas purgationes, aut ob uitiati seminis retentionem euenire, quum id mali genus uiduis præsertim, atque ijs, quibus uirorum ablata consuetudo est, accidat. quin etiam ob immoderatam uteri frigiditatem idem oriri quandoque uitium asserit. Quòd uerò tot symptomatum concursus in hoc malo fiat, id Gal. ob uteri consensum cum cerebro per neruos, cum corde per arterias, cum iecore per uenas contingere arbitratur. Est tamen hac in re quæstione dignum. si conuulsio ob repletionem, uel siccitatem fiat, neque alias habet causas, quomodo ob retentum uitiatum semen hic affectus producatur. certè, non is ad repletionem referri potest, quum tanta seminis copia non sit, ut replendo uterum tendat. absurdum quoque est, si ex euacuatione id fieri quispiam asserat, quando propterea laborent hæ, quia non excernitur semen, quod excerni consueuerat. Cæterum, ut paucis explicemus, quod hac in re sentimus. Quum uteri

Cap. 11. Cap. 5. Cap. 71. Cap. 68. Cap. 5.

præfocatio

præfocatio conuulsio quædam sit, id quod fatentur omnes, uidetur hæc nobis, non à repletione tantũ, sed etiã ex siccitate posse procreari. Et si uerò Gal. perpetuò ad repletionem uel menstruorum excrementorum uel corrupti seminis id malum deferre uidetur, & eos notat, quid siccitatem in causa ponunt; quum is tamen etiam ex uteri refrigeratione eius strangulatum sequi scribat, quod & Aretæus doctißimus; negandum non uidetur, id uitium siccitatem sequi: quum propterea ob uehementes refrigerationes peruertatur uterus, quòd frigiditas exprimit, exsiccatq;. Non asserimus tamen ob humiditatis appetentiam contrahi uterum, quod author librorum de morb. muliebrib. quando id satis probabiliter damnasse Gal. uidetur. sed illud tantum arbitramur, uteri præfocationem, quæ conuulsionis species quædam est, siccitatem sequi. De retento uerò semine, num ob siccitatem, an ob repletionem conuulsionem pariat, dissertum à nobis aliàs meminimus, quum de conuulsione ageretur. atque, quum hic author spasmum quendam alium præter repletionem & siccitatem poneret, quem, non proportionatum ad materiam uocat, ostendisse nos recordamur, conuulsionem, quæ prauæ alicui qualitati succedit, posse ad siccitatem, uel repletionem referri, nempe, irritatæ neruosæ partes ob malæ illius qualitatis uel manifestæ uel obscuræ præsentiam, contrahunt sese, atque contrahendo id exprimunt, quod humiditatis continebant: & fit siccitas. Vel etiam, dum illius actionis gratia plures aduocãtur spiritus, simul quoq; humorum copia confluit, & repletio succedit. Putat tamen Gal. retẽtum semen sui frigiditate obesse, quod & Aetius. de qua re nos modo non disserimus.

De signis. Cap. 17.

Qvando appropinquat periodus huiusmodi ægritudinis, accidit dyspnœa, & difficultas anhelitus, & pulsus cordis, & dolor capitis, & [a] § ut loquatur secum, § & debilitas discernendi, & [b] § debilitas, § & pigritia, & debilitas in cruribus, & citrinitas coloris, & alteratio eius cum paruitate fixionis super dispositionem suam: & quandoque accidit ex putrefactione calidi uaporis, sitis. Et quando additur in ea, accidunt subeth, & permistio rationis, & rubedo faciei, & oculi, & labij, & [c] § egrediuntur ad exteriora. Et quandoque claudit oculos § & non aperit eos, & debilitatur anhelitus ualde: deinde abscinditur secundum plurimum. Et imaginatur ægra, quasi aliquid eleuetur ex pectine eius. Et accidit stridor dentium, & percusio eorũ & motus inuoluntarij propter corruptionem lacertorum. Et alteratur dispositio eius, & abscinditur loquela: & difficilis fit intellectus eius, quod loquitur: deinde accidunt, præcipue ex ea, quæ spermatica est, syncopis, & abscisio uocis, & attractio crurium ad superiora: & apparet super corpus ros non communis, imò paruus. Et quandoque resoluitur ad uomitum phlegmaticum, purum, & dolorem capitis, & dolorem geniculi, & dolorem dorsi, & ad rugitum, & ad expulsionem humiditatis ex matrice. Et quãdoq; perducit ad peripneumoniam, & ad squinantiã, & apostemata [d] † § § dorsi & pectoris. Et pulsus fit in ea in primis tensus, spasmosus, rarus: deinde fit frequens absque ordine, & proprie apud casum uirtutis, & propinquitatem mortis. Et fit urina similis loturæ carnis, aut fit sanguinea, rubea.

a B. malitia animæ
b B. statio cum oculis apertis
c B. & quãdoq; oculi continuæ stant aperti intuentes in locũ vnũ. Et quãdoq; oculi eius sunt clausi
d † B. colli &

Et menstrualem quidem significat retentio menstruorum. Et spermaticam significat elongatio spatij à coitu cum desiderio, & castitate. Et menstrualem quandoque consequitur exuberatio lactis: & corpus est grauius, & sensus debiliores: & dolores oculorum, & colli, & febris & accidentia, quæ sequuntur retentionem menstruorum prædicta sunt manifestiora: & cum hoc humoris dominantis in sanguine apparet dominiũ & malitia, [e] § sicut melancholici; § ipse enim facit accidere alienationem per communitatem cerebri, & syncopim fortem per communitatem cordis, & destruit anhelitum per communitatem amborum simul, & per communitatem diaphragmatis. Et phlegmaticus est grauior, & quietiora habet accidentia. Et cholericus est acutior, & magis incolumis. Spermatica uerò incipit cum nocumento anhelitus, & magnificatur [f] § timor § in ea magis, quàm in menstruali. Reliqua uerò accidentia non apparent in ea: Et multoties quidem accidit ex hoc quòd obstetrix tangit matricem eius spasmosam, commotio, & desiderium; quare descendit sperma grossum, & sanatur. Et quandoq; expellitur illud [g] § ex obuiatione sui ipsius, § & inuenit requiem. [h] § Et licèt ipsa § sit similis epilepsię in pluribus iudicijs [i] † § § in hoc quòd subito accidit, tamen inter ipsam & epilepsiam distinguit [k] § retentio § eius quod eleuatur ex matrice, & pectine: & quòd ratio non minoratur ualde, & semper, imò in dispositionibus uehementibus ualde: & quando euadit præfocata, narrat plurimum eius, quod fuit in ea, nisi sit maxima, immoderata: & spuma non currit, sicut est cursus eius in epilepsia difficili ex cerebro: & si currit, sedat ægritudinem statim: & non indiget, [l] § quod ab ea excuset, § & redeamus ad illud, quod narrauimus in capitulo epilepsiæ, de differentia. Differẽtia uerò inter ipsam, & apoplexiam est manifestior, & quomodo non? quum sensus destruatur in ea secundum plurimũ integrè, & non sit [m] § gemitus. § Differentia uerò inter ipsam, & lethargiam est, quòd cum ea non est febris: neque pulsus est plenus, undosus: & principium doloris eius in capite: & est color diuersus, alteratus: & in lethargia est fixus secundum dispositionem unam.

e B. melancholica
f B. angustia
g B. sponte sua.
h B. Differẽtia aũt inter ipsam, & inter epilepsiam est, ꝙ licet præfocatio.
i † B. &
k B. sensatio
l B. eo quod operetur aliud Alia litera ꝙ fiat aliud
m B. stertor

Annot.

Habes hæc fusißime explicata locis antea citatis, præsertimq; ab Aretæo uiro maximo.

De cura. Cap. 18.

Illius quidem esse, cuius causa est retentio mẽstruorum, oportet ut regatur, si non est illic albedo superflua, & causa retentionis non est multitudo humiditatis uiscosæ, cum phlebotomia ex basilica, & ex saphena, [a] § addendo § in omni dispositione [b] § ex § administratione prouocantium menstrua, & proprie suppositoriorum acutorum, mordicantium os matricis: & sunt sicut cordumeni, & piper. Euphorbium uerò est ualde forte in hoc, faciens descendere menstrua statim. & commotio oris matricis, & partium uuluæ eius, est conferens ei, siue retentio sit menstrualis, siue spermatica: ipsa enim facit declinare matricem ad inferiora, & ad æqualitatem, & præparat

a B. & non est excusatio
b B. ab

rat menstrua ad prouocationem. Et galia quidem est mirabilis in hoc. Et tinæ ex diureticis iuuatiuæ sunt: & propriè, quæ fiunt ex keisi, & fœnugræco, & sem. lini, & sampsuco & abrotano. Et aquæ thermarum utiles sunt eis iterum. Et oportet, ut fiat phlebotomia ex basilica partis, quæ sequitur declinationem matricis. Si autem non declinat ad latus, imò contrahitur ad superiora, tūc tibi superest ut phlebotomes quancunque duarū uis, aut ambas. Quòd si senseris humiditates plurimas, tunc administra euacuantia eas, sicut est hiera Ruffi, & theodoricon. Et iterum quum tu phlebotomaueris, & euacuaueris sanguinem, fortasse necessarium erit tibi post septimum soluere uetrem cum hiera diacoloquinthidos, & hiera picra. Et quandoque erit necessarium, ut iteres hoc super eam. Et fortasse erit tibi necessarium, ut euacues, & in potu tribuas pilulas de [c] § thapsia, § & pilulas fœtidas: Deinde ponas uentosas post tres dies super dorsum, & mirach, & quandoque super coxas, & inguina. Et subtilia regimen, & calefac inferiora cum fricatione, & uaporationibus, & unctionibus: deinde da ei in potu, quod sit sicut castoreum, & myrrha cum aqua mellis, & sagzenea, & diamarte, & diapipereon, & diacyminū, & [d] § serapinum § cum aqua anisi aut aqua fasciolorum rubeorum, & gariophylli iuuatiui sunt iterum. Et de potionibus bonis est, ut sumatur cymini quantitas gallæ, & detur in potu cum aqua rutæ, aut aqua decoctionis agni casti: Et agaricum est ualde bonum in hac ægritudine, quando potatur cum uino. Et castoreum quandoque sanat integrè: & similiter blattæ bizantiæ: & similiter squilla, aut acetum eius quum sorbetur: aut oxymel eius acetosum. [e] § Alsosir uerò cū ex eo § in potu sumitur, est in eo sanitas. Et iterum detur in potu [f] § de eo § pondus ℥.ij. [g] § aldeci § in uino forti, Et potus olei de kerua est ualde iuuatiuus. Et iterum sumat in potu succum foliorum agni casti cum uino, & oleo. [h] † § Et iterum sumatur pondus. ℥.j. opopanaci, & tertia. ℥.j. castorei, & detur in potu cum uino: est enim iuuatiuum ualde, diureticum. Et de emplastris, & uaporationibus quæcunq; subtiliant sanguinem & faciunt cum cholericum. Et de suppositorijs bonis, est [i] § sagzeneæ cum § oleo de lilio quantitas auellanæ: & suppone collyrium ex [k] § aldeci § cum uino. Et iterum sumatur storacis liquidæ. ℥.iij. piperis thuris, amborum an. ℥.j. adipis anatis. ℥.iiij. sem. urticę. ℥.iiij. fiat ex eis licinium, & supponatur. Et iterum administretur ex clysteribus, & collyrijs factis ex eis, quæ calefaciunt, & prouocant & soluunt humores grossos, & resoluunt uentositatem. Si autem causa eius est retentio spermatis, tunc oportet ut nuptui tradatur, [l] † § § & usque ad illam horam oportet, ut utatur exercitio, & exsiccatiuis spermatis, sicut ruta, & calamentho, & semine [m] § almaru § & electuario diacymino cum eis, quæ sunt, sicut decoctio de radicibus. Et oportet, ut intromittat obstetrix manus suas in uuluam eius, inunctas oleo de lilio, aut nardino, aut laurino, & commoueat portam uuluæ, & portam matricis motione plurima leui: & necessarium est ut associetur ei cum delectatione dolor: & sit sicut est dispositio coitus. Ipsa enim fortasse expellet sperma frigidum, & sanabitur. Et similiter quum supponuntur res mordicatiuæ. commotionem faciētes, sicut sagzenea cum oleo laurino: & sicut zingiber, & piper, & cordumeni sunt mirabiles in hoc. Et caue ī hmōdi dispositione phlebotomiā: imò administra in hac diuisione, quæ excitant caliditatem: & cura curatione syncopis. Et confert ad illud, & accidentia eius mala, confectio nominata confectio iuuamenti, quoniam iuuamētum eius est mirabile uehemens. Et sagzenea, & mithridatum, & medicamen de muscho, & theriaca: & si timetur ex medicamine muschi, & mithridato [n] § quamuis sit in eis § commotio spermatis, tamen confortatio eorum, quam faciunt cordi & naturæ ad expellendum, resistit illi, & uincit ipsum. Et [o] § serapinum, § & gariophylli mirabilia sunt etiam.

c B. sceitaragi

d B. alchiasche negi

e B. Et aqua alsuasera quum

f ——— B.

g † B. aldadi

h † B. Alia sra. de Kerua

i B. sazaneæ cū oleo laurino, aut

k B. aldadi

l † B. velociter

m B. agnicasti.

n ——— B.

o B. alchiasche negi

ANNOT.

Curationem à uenæ sectione orditur, id quod & Paulus lib. 3. & Actius lib. 16. & Aretæus lib. 2. de curat. acut. morb. Author tamen noster diligentißimus eas excipit, quæ candidiores sunt, & quibus uiscidi humores affluunt, nempe, quum his ab sanguinis mißione magis refrigerentur, & incrassentur humores, id quod affectum adauget.

Cap. 71. Cap. 68 Cap. 10.

De regimine eius quum commouetur. Cap. 19.

OPortet, ut fundatur super caput oleum odoriferum, confortatiuum, calefactiuum ualde, sicut oleum nardinum, aut oleū de ben: & incipe ad faciendam commotionem prædictā: & propriè cum [a] § facientibus pruritum mordicatiuum: § & supponantur collyria predicta prouocatiua, & suppositoria trahentia matricem ad inferiora, sicut galia, & olea odorifera, sicut oleū de ben, & sambacinum, & sicut oleum alacuhen, & oleum de folio, & reliqua olea odorifera acuta, ad quæ declinat matrix, & cum hoc est in eis subtiliatio, & prouocatio. Et similiter suffumiga eā subtus cum muscho, & xiloaloe. Et suffumiga eā cum [b] § muscho contrito § super lapides ignitos, & lini cum [c] § colohe, § & algalia. Et tene anhelitum eius, & nares ipsius, & moue ad uomitum cum pēna intromissa in gutture eius: ipsa enim inuenit cum uomitu requiem, & leuitatem. Et fac eam sternutare, & fac eam odorare fœtida. Et fac adhęrere inferioribus eius uentosas plurimas, trahentes sanguinem, & matricem ad inferiora, propriè super emunctoria & coxas: aut super illud, quod est contrarium parti declinationis, si fuerit declinatio: ut trahatur matrix, & sanguinis ad inferiora. Et frica pedes eius fortiter, & fac adhærere anchas eius, & pectinem ipsius, & coxas, & crura: & stringe eas, ligando à superioribus ad inferiora, & [d] § suffumigetur § cum eis, quæ sunt sicut oleum arazaki, & medicinæ calidæ rubificantes, in quibus sit, quod sit sicut euphorbium. Et suppone ano eius sicut ea, quæ resoluunt uentositatem. Et lini stomachum iterum cum eis. Et uoca eam, & commoue. Quum ergo fiunt ei omnia illa, & nō redit ei anhelitus eius, tunc necessarium est ut effundatur oleum feruens super caput eius: aut cauterizetur sinciput eius, si non fuerit excusatio inde. Et quandoq; euadit cum phlebotomia. Et caue, ne ei des in potu uinum, quoniam aqua est ei conue-

a B. medicinis mordicatiuis

b B. messusam sparso uel posito

c B. alchaluch

d B. vugatur

conuenientior, & carnes grossas, & ea quæ addũt in carne, & spermate.

ANNOT.

Quid in ipsa præfocatæ uteri accessione agẽdum sit, docet. Agit eadem de re Paulus lib. 3. Pulcherrime & Celsus lib. 4. ubi & sanguinẽ mittit, & cucurbitas affigit inguinibus. Hic uerò etiam sinciput scarificat persspiratus gratia; quamuis id augendi potius affectus uim habere quispiam crediderit, dum. s. materiam supra trahit.

Cap. 71. Cap. 20.

De hæmorrhoidibus, & bothor, & moro, quæ apparent in matrice, & clauo. Cap. 20.

Quandoque eueniunt in matrice hæmorrhoides, & accidit quandoque in ea sicut morum, sicut dictum est in masculis. Et quandoque apparent super eam bothor diuersæ: quare quædam dicuntur alhasce, quoniam sunt similes capitibus alhasce, & quandoque sunt albæ. Et quandoque apparent super eam [a] ‹bothor› ut uerrucæ [b] ‹& ut claui› successione rhagadiarũ, & successione apostematum durorum. Et non est possibile, ut sanentur hæmorrhoides, nisi quæ ex eis sunt extra matricem. Et parum sanantur factę in profundo. Et quandoque [c] ‹sequitur illam,› cuius menstrua retinentur [d], ‹apparitio› hæmorrhoidarum in ano suo, & in eo, quod apparet de matrice sua. Nam speratur, quòd aperiantur, & mundificentur. Et fit cum eis securitas ab ægritudinibus difficilibus, quas facit retentio mẽstruorum. Et possibile est, ut appareant hæmorrhoides, & similia illis, in speculo, cui opponitur uulua, secundum modum, quem diximus in capitulo rhagadiarum. Et quum [e] ‹imprimuntur› in speculo, non euacuantur, quin aut appareant in hora doloris, & est hora retentionis menstruorum eius, & uideantur rubeæ duræ: aut in hora quietis, & uideãtur detumefactæ. Et illud est apud cursum eius, quod currit ex eis de re nigra sicut fæx.

a B. hæmorrhoides
b B. clausæ
c B. iuuatur illa
d B. cum apparitione
e B. uidentur

De curationibus hæmorrhoidarum. Cap. 21.

Istę hæmorrhoides non dolent, nisi propter uehementiam inflationis earum, & soliditatis earum: quare oportet ut liniantur, & præparentur ad currendum: quòd si non iuuantur per hoc, [a] ‹hæmorrhoides non sunt› latæ amplę, non est excusatio, quin administretur ferrum secũdum modun, quem diximus in administratione hæmorrhoidarum ani cum calib noto. Et illud est quum sunt extra matricem. Quum ergo inciduntur, ponantur super incisuram atramentum, & alumen, & [b] ‹cortex› thuris, & quæ sunt similia illis. Quum que uoluntas est ut fiat illud, intromittatur mulier in domo frigida, & incidatur illud ex ea in ipsa: & præcipiatur ei, ut subleuet pedes suos ad parietem duabus horis, & faciat adhærere dorso suo & pectini, & [c] ‹materiæ suæ› pannos infusos aquis stipticis infrigidatos niue. Et si forsitan sanguinis non abscinditur, tunc pone super pectinem, & super dorsum, & quæ sequuntur ipsum, uentosas adhærentes: & suppone lanam infusam in aqua decoctionis stipticorum, in qua sunt dissoluta acacia, & hypoquistidos, & lyciũ, & similia: & fiat ut sedeat in aquis stipticis. Et si fuerint hæmorrhoides latæ amplæ, tunc non labores ad incidendum eas, sed administra super eas exsiccatiua, fortiter retinentia sanguinẽ, sicut sunt panni infusi succo berberis, aut acetosæ, super quod puluerizata sint lycium, & acacia, & similia. Et ligentur extrema eius cum strictura. Et præcipe ut dormiat secundum figuram seruantem illud, quod suppositum est. Et rege eam regimine fluxus sanguinis super flui. [d] † ‹

a B. & non sunt hæmorrhoides
b B. farina
c B. parti quæ est inter anum & uuluam
d B. Alia litera. & securãtur hæmorrhoides ꝙ nõ doleant propter cursum sanguinis æqualis ab eis, & securatur ꝙ nõ cadat virtus cũ prohibitione tua facta ad fluxũ sanguinis supflui. Alia litera & sufficit in cura hæmorrhoidarũ, pcurare ꝙ ipse cũ fluxu sãguinis moderatæ quantitatis fluẽtis ab eis nõ doleat & ꝙ non cadat virtus cũ phibitione tua facta ad fluxum sanguinis super fluum

› Et de lenificatione earum est, ut sedeat mulier in aquis, in quibus decocta sunt lenificantia sicut althea, & chamæmilla, & fœnugræcum, & semen lini, & melilotum. Et administra super eas ex oleis, sicut oleum de [e] ‹spice,› & de lilio, & oleum de meliloto.

e B. oliuæ

De clauis. Cap. 22.

Sedeat habens eas in decoctione fœnugræci, & lenificantium cum aliquo oleo, & supponantur pessaria facta ex hyssopo, & nitro, & resina.

ANNOT.

Habes de hac re ex Paulo lib. 2. plura & lib. 6. de curatione, quæ per manus. Vide & Aetium lib. 16. & Hippocratem libello de hæmorrhoidibus.

Cap. 75. Cap. 71

De carne addita, & longitudine [a] ‹allakic,› & apparitione, sicut guira, & rei nominatæ [b] ‹fursus.› Cap. 23.

Quandoque oritur in ore matricis caro addita. Et quandoque apparet super mulierem res, quæ est sicut uirga [c], ‹commouẽs sub coitu.› Et quandoque aduenit ei, ut faciat mulieribus simile, quod fit eis, cum quibus coitur: & quandoque est illud battarum magnum. Et [d] ‹fursus› quidem est caro addita orta in ore matricis, quæ quandoque prolongatur: & quandoque abbreuiatur, & non prolongatur nisi in ęstate, & abbreuiatur in hyeme. Et summa quidem medicorum testificatur illud sicut Archigenes. & [e] ‹Gal. negat illud› medicus.

a B. albatara vel albandar]
b B. Alia litera. carchas.
c B. prohibens coitũ. Alia lra. cum qua peruenitur ad opus simile coitui.
d B. Alia litera. alcharcas, seu carchas
e B. negat illud Empedocles.

De cura. Cap. 24.

Virgæ quidem, & albatara curatio est incisio, post conuersionem eius super ceruicẽ suam, & retine [a] ‹uentrem eius,› & incidatur ‹illud ex profundo, & ex radice, ut non accidat fluxus sanguinis. Carnem uerò aliam fortasse possibile est curare cum medicinis corrodentibus carnem, de illis, quæ administrantur in capitulo suo: & fortasse non est excusatio, quin incidat, & tunc currit cursu hæmorrhoidarum. Et [b] ‹fursus› quidem ligatur cum filo ligatura stricta, & dimittitur duobus diebus, aut tribus. [c] † ‹

› Et [d] ‹fortasse minuitur› dimissio eius ita donec putrefiat, [e] ‹&› incidatur ut minoretur cursus sanguinis.

a B. batarum & incide
b B. Alia litera. carchas
c † B. deinde inciditur.
d B. quãdoque præcipitur
e B. deinde

ANNOT.

Nympham intelligit, cuticulam. s. in pudendi muliebris sinu subsultantem. de qua Paulus lib. 6.

Cap. 70.

De aqua in matrice. Cap. 25.

Quandoque aggregatur in matricibus mulierum aqua, & [a] ‹præfocantur› ea.

a B. coarctatur, seu retinetur in

De signis. *Cap.* 26.

SIgna sunt, quod antecedit retentio menstruorum, & multiplicatur rugitus in uentre, & propriè quum mouetur, & ambulat. & accidit in inferioribus uentris apostema molle. Et quandoque fit sicut hydropica: & multiplicatur cursus humiditatis aquosæ: & quandoque existimat quòd sit pregnans. Et quandoque est uulua eius in hoc, ut prouocetur ab ea aqua plurima subito.

De cura *Cap.* 27.

CVratio eius est, ut administretur phlebotomia si indiget ea, & exercitium: Et ut faciant eam sedere in rebus prouocantibus aquositatem fortis prouocationis. Et res, quæ administrantur in emplastris hydropisis donec maturetur: Deinde approximentur ei prouocantia menstrua cum fortitudine. Et dentur in potu prouocantia urinam. Et non est malum, si clysterizetur clysteribus hydropicorum. et cum collyrijs prouocantibus aquam, & menstrua. & suppositio ellebori albi confert ei, & extrahit aquam plurimam.

ANNOT.

De uteri hydrope intelligit, de qua & Hipp. 2. de morbis muliebrib. & Aetius lib. 16. Scripsit & Rasis. 22. Cont. tr. 3.

Cap.79.
Cap.1, & 2.

De inflatione in matrice, & cognitione eius. *Cap.* 28.

QVandoque est causa prima in hoc, ut eueniant inflatio & uentositas in matrice, percussio, aut casus, & sicut illud: quare debilitatur complexio eius. Et quandoque est difficultas partus, & conuersio oris matricis: aut [a] §frigus fecit ei superuenire opilationem oppilãdo§os matricis, coarctãdo uentositatem in uacuitate eius, aut in uacuitate uillorũ ipsius, aut in angulis eius. Et illa, quæ est in uacuitate, est [b] §debilior:§deinde, quæ est in angulis: postea, quæ est in concauitate. [c]†§ § Quandoque fit fortis uirtus retentionis uentositatis in matrice, & uillis eius, usquequo consequitur dolor extensus ad pectinem, & dilatatur in inguinibus, & eleuatur usque ad coxas, & usque ad diaphragma, & stomachum, & habet uocem sicut est uox tympani, & hydropisis tympanitis. Et quandoque est permutabilis, & associantur ei pulsio, & pulsatio, & punctio, & punctura, quam uaporationes cum uirtutibus caliditatis sedant, & redit cum reditu frigoris. Et compressio permutat eam in rugitũ, & augmentatur cum ea pecten. Et fortasse remanet hæc uentositas spatio uitæ, & existimant quidam quòd [d] §dominium§ matricis super sperma resoluit hanc uentositatem quasi non sit.

a B. vehemens dominium frigoris opilantis.
b B, difficilior,
c †B, Signa
d B, collectio

De cura. *Cap.* 29.

COnfert ad illud potus logodion, & sagzenea in aqua radicum, & seminum post euacuationem materiei faciẽtis illud, à corpore, & à matrice, cum eis, quæ sunt, sicut hiera picra propriè. Et si chronica sit ægritudo, tunc cũ eis, quæ sunt sicut hiera Archigenis. Et oleum alkekengi iuuatiuum est ualde ad hoc. Et quandoque supponuntur collyria ex eis, quæ sunt sicut bdellium, & xylobalsamum, & sem. eius cum oleo nardino, & oleo de ruta. Et quandoq; embrochatur cum oleo de ruta, & oleo anethino. Et quandoque apponuntur super matricem emplastra facta ex eis, quæ sunt sicut ruta, & semen agni casti, & cyminum, & centaurea, & alberégesif, & sampsucus, & anisum, & calaméthum, & casia, & ammeos, & reliqua semina. Et quandoque fit ut sedeat in aquis, in quibus decoctæ sunt medicinæ emplastrorum prædictorum. Et quandoq; [a] §fiũt§ cum speciebus calidis, & quandoq; opponuntur pectini, & matrici uentosæ cum igne.

a B.suffumigat

ANNOT.

Plurimas uteri affectiones flatus faciunt, ut ait Hip. 7. uulgar. morb. Atque hi quandoque ipsius uteri corpus & substantiam occupant, de qua re hoc in loco agitur, difficileq; plerunque discutiuntur. quandoque in cauitate dumtaxat uteri continentur, de quibus in sequentibus uerba facit. Tu uide Aetium lib. 16. & Paulum lib. 3. Plura & Hipp. 2. de morb. muliebrib.

Cap.71.
Cap.70.

De uentositate matricis [a] *§ non inflante.§* *Cap.* 30.

SEntit habens eam quasi sit res in ea inuoluta, suspensa, & uidet separationem doloris permutari.

a —— B.

De cura. *Cap.* 31.

CVra est, ut sumat omni die drach. j. &. s. de diamarte cum drac. j. cymini, &. vj. ʒ. unius masticis.

FEN XXII.

De ægritudinibus in extremitatibus membrorum: quæ habet duos tractatus.

TRACTATVS PRIMVS

De eo, quod accidit eis de nocumentis quantitatis, & situs.

De forma zirbi, & duorum siphac. *Cap.* 1.

OPORTET, ut scias, quòd super uentrem post cutem sint duo panniculi: quorum unus [a] § nominatur siphac & cõprehendit intestina & calefacit ea, sua spisitudine, & unctuositate§ & comprehendit lacertos. Et secundus est interior, & nominatur [b] § beriteron § & nominatur [c] § rotundus: quoniam quando [d] § singularis fit§ ab eo, quod tegit ipsum, est sicut sphera, super quam sunt [e] § summæ§ & additiones molles, & foramina & continuatur desuper uelamini: [f] § & processio eius est ex supremo, & est § subtilis sub cute uentris, & panniculis eis: & adhærent ei duo ex lacertis uẽtris, dexter & sinister adhærentia uehementi. Deinde continuatur post eos ambos uelamini & partibus eius canosis continuatione

a B. Alia litera. vicinat ipsi cuti Alia litera althafi. i. superior
b B. berithariũ
c †B. etiam
d B. separatur
e B. chamel
f B. & origo ei est ex supremo, & est panniculo Alia litera & tangit ipsum velamen ex supremo & continuatur inferius

cũ vesica & matrice, & tangit ea ambo desubtus, & ipse est
g B. & cõtinuatio eius cum stomacho est

tinuatione unitionis[g]ʒpost cõtinuationem suam cum stomacho,& ʒ post confirmationem & soliditatem sñbstantiæ eius: & illa continuatio est cõtinuatio dilatata: uerùm ipsa quũ continuat hepati,est subtilis ualde: & est ei in eleuatione sua ad stomachum, & in reflexione sua descendendo ab eo firmitudo,cum[h]ʒoppositioneʒuenarum & arteriarum[i]ʒmagnarumʒsuspensarum cum eo,& descendit subtus,& fit zirbum. Et currit super plurimum[k]ʒalberiteronʒde subtilibus lacertis[l]ʒdilatatisʒsuper uentrem[m]ʒtunica una:ʒ & forsitan existimatur quòd sit pars eius, propter continuationẽ eius,& similitudinem suam cum eo in neruositate. Quum[n]ʒergoʒsingularis fit ab eo[o]ʒalberiterõʒ est subtilis texturæ ualde,& ille est[p]ʒalberiteron uerè. ʒ Et subtilius eius, & purius ipsius est apud[q]ʒepiglottalem, & ortumʒpãniculi intrinseci costarum[r]†ʒ ʒex hoc panniculo. Et iuuamẽtum huiusmodi siphac[s]†ʒ ʒ est[t]ʒreplere,quod estʒinter lacertos uẽtris, & intestina,& [u]ʒstringereʒlocum,& prohibere[x]ʒsuperfluitatesʒne cadant in locis uacuis,[y]ʒcum adiutorio diaphragmatis,quod est posterius, & comprimere posterius intestina,& uiscera euacuantia superfluitates,quum proxima sunt ad expellendum quod est in eis de fæce,& aqua hydropisis,& urina,& prohibereʒinflationem uehementem. Et ligat uiscera[z]ʒligamento forti, & est in dorso sicut res una,& lacerti omnesʒ posterius super carnem glandosam quasi substratã eis,& uenis magnis, & meatibus conttinuatis inter intestina & stomachum. Quidam uerò dicunt,[a]ʒnon pertransit ʒ ut dicatur quòd in siphac sint[b]†ʒ ʒ genera illorum contextorum secundum [c] ʒpartes notasʒuillorum, qui sunt instrumenta uirtutum trium naturalium:[d]†ʒ ʒ& istis quidem non est posibile, ut dicant illud in tunicis uenarũ, & uesicæ,& matricis,nisi de aliquo panniculorum, imò ẽ corpus singulare. Et ista duo uelamina tutamina sunt uiscerum concauitatis inferioris. Quumq; perueniũt ad pectinem,fiunt in eis duo foramina stricta, qua ipsa ambo sint,[e]ʒ per quæ transit lumbarea dextra & sinistra in eis inseparabilia,donec fiãt sicut duæ cystæ duorum ouorũ ʒ & sub duobus uelaminibus est zirbus. Et zirbus, quidem est compositus ex duobus panniculis, quorum unus cooperit alium, inter quos sunt arteriæ plurimæ,& uenæ pauciores eis. Et figura eius est sicut cystis. et est ligatus cum stomacho, & mesaraicis,& cum colo.et eius [f]ʒprocesioʒ est ex eo, quod descendit ex superfluitate beriteron apud stomachum,& duodenum,& eo,quod ascẽdit ex superfluitate eius apud pectinem.[g]†ʒ ʒ Primum ergo, quod occurrit de uentre,est cutis: deinde sub ipsa est panniculus primus:& nominatur aggregatio eorum mirach:deinde sunt lacerti, postea beriterun, deinde zirbum, deinde intestina.

h B.trãsitu uel associatione seu vicinitate
i B.multarum
k B.albaritarun
l B. latitudinalibus
m B.siphac
n B.autem
o B.alberitarun
p B.alberitarun verum
q B. malũ granatum & ortus.
r † B.est
s † B.beritarun
t B. Alia litera. separare
v B.Alia litera. replere
x B.lacertos
y B.& ne exhoc difficilis fiatmotus ipsorum, & ne difficiliter euacuetur illud qđ est in ipsis, & ipse quidem beritarun exprimit ab interiori &velamen à posteriori intestina &viscera euacuãtia superfluitates expresione adiuuante ad expulsionẽ illi[9] quod in eis cõtinetur de fæce & vrina & ad expellendum embryonẽ & prohibet
z B.adinuicem & cum dorso ligamento forti, quare totum aggregatũ ex eis est forte, & fit ipse & dorsum, sicut res vna & innituntur seu substentantur omnia ista.
a B. quòd non licet
b † B.tria
c B.viam notã
d † B.imò ipse panniculus beritarun est corp[9] simplex
e B. duo meat[9] s.dexter & sinister & in eis inseparabiliter descendũt, donec fiãt.s.duo saculi duobus ouis seu duobus testiculis
f B.origo
g † B. & nominat althafi.i. supra existens vel supra equitans, & continet intestina,& stomachũ,& calefacit ipsa sua spisitudine,& sua pinguedine. seu vnctuositate

Annot.

De peritonæi & omenti anatome scripsit copiosè Gal.4.de usu part. ex quo hic transtul.t.

Cap. 9.

De ruptura, & his, quæ assimilantur ei.

Cap. 2.

Rvptura fit per solutionem panniculi à singularitate sua,& casum fixuræ in eo, quam penetrat corpus,[a]†ʒ ʒ quod fuit comprehensum in eo ante scissuram, aut propter dilatationem stricturæ in meatu: aut solutionem: & quum accidit illud taliter quòd quando incedit penetrans peruenit ad testiculos, nominatur ramex & hernia. Quod autem est præter hoc,nominatur nomine communitatis, [b]ʒhernia testiculi,& uarices eius, & durities ipsius: & durities quidem folliculi testiculorum cadit in zirboʒaccidit enim quandoque, ut dilatẽtur duo foramina prædicta propter debilitatem eorum: aut disrumpatur & egrediatur, quod sequitur ea de humiditate glutinosa,aut humorosa, aut mollificatiua. Aut propter adiutorium ex[c]ʒpercusione,ʒaut motu,aut casu, aut retentione spermatis moti,& prohibiti ab expulsione. Aut ascensione mulieris super uirum,aut labore anhelitus in coitu,& propriè super repletionem: & similiter coitu super nauseatiuam satietatem,& aggregationẽ uentositatis,& egestionis in uentre;quare descendit aut zirbum,aut uelamen, & intestina,& propriè monoculum, quoniã est solutum, non ligatum:aut humiditates,quæ effunduntur ad eos ex expulsione naturæ:aut generantur apud eos propter frigus ipsorum, & conuersionem sanguinis ad aquositatem. Et fortasse accidit ei panniculus proprius. Et quandoque est propter humiditatẽ [d]†ʒ ʒsanguineam, & fœculentam,ubi est causa eius percusio:aut casus, aut uẽtositas inflatiua. Et quandoque [e]ʒconfert curatio cumʒferro. Et quandoque nascitur illic caro addita. Et quandoque ingrossatur oseum,aut induratur ex apostemate,aut [f]ʒpinguedine;ʒ quare assimilantur ramici,& nominatur hernia carnis. Et quandoque est similiter in inguinibus. Et quandoque inflantur uenæ eius, & nominatur hernia uaricosa. Et quandoque mollificatur mollificatione uehementi absque ruptura,quare prolongatur & assimilatur herniæ iterum. Et quandoque accidit ruptura supra testiculos,& peruenit apud inguina,& quod est supra ca[g]ʒin sumine est malorum accidentium,& in duobus emunctorijs.ʒ Et illa,quæ accidit supra [h]ʒsumenʒ est parumper raro secundum comparationem ad alias, quoniam ille locus sustentatus est lacertis: & quod sub eo est,tuetur extremitatibus lacertorum. Et quandoque accidit[i]ʒsumini augmentum, ʒ & est de genere rupturæ iterum. Et omne,quod est ex ruptura super sumen,[k]†ʒ ʒ est malorum accidentium,quàmuis sit paruæ additionis:& non dolent in principio, quoniam expulsum in ea sunt intestina minuta:& sunt expressa,coarctata,&[l]ʒcoarctant fæcem, ʒ & euomunt eam:& est de genere ileos,&[m]ʒinquietudine eius & angustiaʒipsius. Verùm illa, quæ est subtus, est magis susceptibilis dilatationis, & magis incedẽs in additione:& non dolet in principio. Et scias, quòd ramex intestinorum, & zirbi, est ægritudo fortis,difficilis,quamuis sit parua. Et ramex aquę est ægritudo facilis,& si sit magna.

a †B præter naturaliter
b B.ruptura Et hernia quidẽ testiculi accidit ex foramine Alia litera ruptura. Et hernia quidẽ testiculi & varices eius, & durities ipsius & durities osei accidit ex foramine Alia litera. Et plurimũ hernie testiculi & varices eius & durities eius, & durities osei cadit in zirbali
c B. clamore
d †B.sanguinis &. Alia litera.
e B.sequitur curationem
f B. impinguat
g B. & in vmbilico & supra umbilicum, & in duobus lateribus
h B. vmbilicum
i B. vmbilico eminentia
k B. vel supra vmbilicum
l B. retinetur fæx
m B. Alia litera paucitate & magnitudine

ANNOT.

De ramice seu hernia uerba facit. Hoc uitium nonnunquam ad inguen sistitur, & mulieribus æquè ac uiris commune est; aliquando ad scrotum est, uirorum tantùm. Morbus in formatione est, tumor. s. præter naturam morbos tamen alios sequens, nempe peritonæi uel ruptionem uel relaxationem. Hic pro materiæ ad scrotum atque inguina tumorem facientis uarietate uarias quoque suscipit nuncupationes. si in scrotum intestini pars irruat, ἐντεροκήλην Græci, nostri intestinorum ramicem uocant. si omentum, illi ἐπιπλοκήλην, latini omenti ramicem nuncupant. si humor, ὑδροκήλη & aquosus ramex dicitur. si intra scrotum dura concrescat caro, carnosus ramex & σαρκοκήλη nominatur. Nonnunquã uerò etiam scroti uenæ supra modum repletæ glomerantur, & κιρσοκήλην uocãt Græci, nostri uaricosum ramicem; Quandoque intestina & omentum simul excidunt, & ἐπιπλοεντεροκήλη seu omenti & intestinorum ramex nuncupatur. At uerò ubi laxato atque extento peritonæo tumor supra, ad inguina constiterit, neque ad scrotum descenderit, βυβωνοκήλη & inguinis ramex uocatur. Quandoque etiam non ad inguina aut scrotum, sed ad umbilicum fit morbus: atque hic affectus non amplius ramicis nomine appellatur, sed à Græcis ἐξόμφαλος, ab authore nostro umbilici augmentum, à Celso prominens, à Plinio autem prociduus umbilicus dicitur. quamuis rectius fortasse prociduum umbilicum uocaris, umbilici intro contractionem, qui affectus sæpenumero puerulis accidit, soletq; admota leui cucurbitula curari, Sunt ergo plures in hunc modum ramicis differentiæ. Quibus, author noster uentosam herniam adiungit: eam. s. quæ à flatu in scrotum impacto euenit. Tu pro ramicum natura, & eorum causis pete Celsum lib. 16. Aetium lib. 16. & Paulum lib. 3. Vide & Gal. in finitionib. medicis.

Cap. 18. Cap. 22. 23. 24. Cap. 53.

De signis. Cap. 3.

Signum autem commune rupturis, est additio apparens: & sentitur inter siphac intrinsecum, & inter mirach; & additur eius apparitio apud motum & [a] § comprehensionem § anhelitus. Et eius, quę est propter dilatationem meatus, signum est, quòd apparet paulatim in oseo absq; motu laborioso, & uociferatione, & alijs, & est ramex testiculi. Quod autem est [b] § propter illud, quod est supra § est propter disruptionem procul dubio: & non confert ei exsiccatio. Et signum eius, quę est ex intestinis penetrantibus in scissurã, est redditio eius cum uelocitate, quum resupinatur, & sensibilitas rugitus, & propriè quum premitur. Illam uerò, quæ fit ex zirbo, & siphac, significat aduentus eius paulatim, & est ad profundũ cum æqualitate in situ. Et non sentitur in illa ramice rugitus, & secundum plurimum est quantitatis paruæ [c] § in quantitate profunditatis, § & quãdoque egreditur totaliter, & habet quantitatem magnam: & est difficilis sanationis, [d] † §

§ sicut hernia intestini: uerùm eius tactus est diuersus à tactu; herniæ intestini, [e] † §

§ & uentositatis, & reditio eius, quæ est ex intestino, & zirbo difficilior est, quàm uentosę. Et ramex quidem aquæ cognoscitur per tactum, & tensionem osci, & per splendorem, & lenitatem: & ipsa iterum non redit, & non ingreditur. Et herniæ uentosæ cognitio est, quoniam inflatio uentosa manifestà est: & uentosa quidem redit absque compressione plurima, & dolore, & quandoque redit in dispositione; & resupinatio non facit eam uelociores reditus, quàm hora alia. Iudicium nanque eius in resupinatione, & non resupinatione simile est: quum non sit grauitas ei, neque lubricitas: sed in ea, quæ est ex intestinis, est diuersum, quoniam est apud resupinationem facilior parum. Et quandoque accidunt ex ea dolores uehementes, propterea quòd extendit oseum. Et [f] § quandoque § comprimit testiculum. Et carnosæ signũ est, quòd est in ipso oseo, non intra ipsum, & est cum duritie, & grossitie, & diuersitate [g] § uiæ. § Et quandoque est ex lapideitate apostematis duri, & nominatur buris. Hernia uero uaricosa cognoscitur ex uenis repletis, & ex [h] § torsione urinali in ea § cum mollificatione testiculorum, & prohibitione [i] § à cursibus, § & motibus. Et illam, quæ est in arterijs, [k] § tactus cum digitis comprehendit. § Et illam, quæ non est in eis, imò in uenis nutrientibus illa membra, non [l] § comprehendit tactus. §

a B. retentionẽ

b B. supra illud

c B. in profunditate

d † B. Alia lfa. & non est

e † B. & aquæ

f B. propterea quòd

g B. figuræ

h B. inuolutione simili racemis existẽte in eis

i B. ab ambulatione

k B. cõpressio cum digitis separat

l B. separat eã compressio

ANNOT.

Pulchre admodum docet, quibus notis singulas ramicum species dignoscas. Tu adi & Celsum lib. 7. & loca superiori capite indicata.

Cap. 18.

De cura. Cap. 4.

Regimen quidem uniuersale habentibus rupturam, est dimittere repletionem & dimittere motum plurimum, & saltus, & [a] § incessum subitum, § & coitum. Et deterior illarum dispositionum est illa, quæ est super repletionem. Et oportet, ut dimittat cibos inflatiuos, & non multum utatur potu aquæ, & dimittat omnes res mollificantes, ita quòd etiam balnea. Et quum comederit, resupinetur: & sit quum sedet, constrictus circa rupturam, & apud coitum propriè. Et sit coitus eius apud [b] § lenitatem § uentris eius.: Et scias quòd intentio in curatione rupturæ est consolidatio scissuræ, si posibilis est: aut conseruatio eius ne addatur: & exsiccatio eius, quod mollificatum est, & dilatatum. Et reductio eius, quod descendit in ipsa, si est zirbum, aut intestinum. Et resolutio eius, quod aggregatum est in ea, si est aqua, aut uentositas: Et prohibitio materiei, quæ extendit eam. Et si nõ resoluitur, præparatio fiat in eius extractione. Amplius consolidatio scissuræ, aut conseruatio eius, ut non addatur, fit cum medicinis glutinationem facientibus confortantibus, in quibus est stipticitas. Et quanto magis est scissura minor, est consolidatio facilior. Et quandoque fit iuuamentum in ea cum cauterio. Et eius exsiccatio fit cum medicinis resolutiuis. Et reductio eius, quod descendit, fit cum [c] § strictura, § & ligatura. Verùm resolutio eius, quod aggregatum est, fit cum emplastris facientibus ad hydropisim, & quæ sunt eis similia. Et prohibitio materiei, fit cum euacuatione, & æquatione cibi. Et eius extractio fit cũ medicinis [d] § adurentibus § cum fortitudine, & operatione ferri,

a B. Alia litera, saltationes in sursum subito

b B. leuitatem

c B. reductione

d B. Alia litera facientibus resudare. Alia lfa. prouocantibus, vel diureticis

ANNOT.

In herniæ curatione emollientia omnia interdicit. at in sequentibus tamen & emollientia, & etiam balneas consulet.

consulet. Verùm res ita se habet. Si uel intestinum uel omentum ad suum ipsorum situm adducendum sit, conferre & mollium, & balnearum usus potest. At restitutis iam iis, cauendum ab omnibus prorsum emollientibus fuerit.

De curatione rupturarum intestini, & zirbi. Cap. 5.

SI est amborum descensio ad oseum, possibilis est eorum reductio; uerùm fit difficilis secundum comparationem reductionis ambo rum in ruptura, quæ est desuper: illud enim fit facile cum resupinatione, & qualibet compressione cũ manu. Quòd si addat ruptura, incipiatur in desiccando illud, quod dilatatum est propter humiditatem: & adunando, quod scissum est: & ingenietur in consolidatione eius. Et quum fit inobediens ad redeundum, fiat ut æger sedeat in aqua calida, & emplastretur ruptura cum lenitiuis: aut uaporetur cum panno calido tandiu, donec redeat: Deinde stringatur super positis medicinis aggregationem facientibus, & dimittatur tribus diebus, & sit resupinatus. Et sit strictura cum inuolutionibus quadratis, & inuolutionibus præparatis ad aggregandum labia scissuræ. Et quandoque cauterizatur secundum hanc stricturam, & præparationem. Et non [a] administrentur inuolutiones sphericæ, quoniã ipsæ dilatant: maxime autem [b] necessaria est consolidatio. Et non oportet, ut approximent huic rupturæ ferrũ omnino. Et medicinæ, quæ bibuntur, quibus iuuantur habentes rupturam, sunt sagzenea, & decoctio nucum cupresi: & propriè, in quibus dissoluta sunt sagzenea, & diacyminum. Et oportet ut administrentur in ea emplastra, quę super scissuram administrantur, postquã aggregata sunt labia scissuræ, & tracta sunt duo oua ad superiora, & expleta est reductio eius, quod descendit. Et de istis emplastris est illud, quod fit ex sauina, & nuce cupresi, & cupresi folijs. Ipsa enim sunt radices emplastrorum, super plurimum iuuamenti, quorum est conuenientia. Et de emplastris cõuenientiæ est illud, quod fit ex bdellio, & dragacãtho, & gummi arabico, & glutino piscium, & glutino coriorum, [c] † & tuberibus siccis, & carnibus cancrorum, & rosis cũ capitibus suis, & omnibus stipticis, & mastice, & myrto sicca, & mes excorticatis, & [d] alteid & folijs altheæ de mecha, & alumine iameni, & sumach, & fructu tamarisci, & magra, & centaurea & aloe [e] semegenio. Descriptio alia emplastri. Reci. ammoniaci, & thuris, & aloes semegenij, & dabac omnium ana ℥. iij. bdellij. pondus. ℥. ij. acaciæ, & sarcocollæ, amborum ana. ℥. j. terantur in mortario, & madefiant in principio noctis cũ aceto: deinde terantur in mane cum aliquantulo sauinæ, & imbibatur ex eis cottum & ponatur super locum, & stringatur ligando. Emplastrum lene. Recipe masticis, & sarcocollæ, & thuris partes æquales, & aggregentur [f] † in uino de pasis, & liniatur super pergamenum de panno, & stringatur. & simile illi est illud, quod fit ex aloe & glutine & thure. & iterum sumatur nux cupresi, & thus, & acacia, & balaustiæ, & sarcocolla, & san. draconis, & lycium & myrrha, & [g] gallæ & sauina, æquali mensura, & terantur bene. & conficiantur cum gummi, & fiat ut adhæreant ouo, aut in quocunque loco fiat ruptura, donec cadant. Emplastrum bonum, quod quandoque consolidat rupturam infantium. Recipe corticum granatorum pondus. ℥. x. gallarum immaturarum. v. decoquantur cum uini stiptici. ℥. v. decoctione uehementi: & reducantur intestina ad superiora: & embrochetur locus cũ aqua frigida, & inuiscetur hoc emplastrum, & non soluatur nisi transacta hebdomada, aut in omnibus. x. diebus semel. Emplastrum mirabile. sumãtur masticis, corticis thuris, nucis cupressi, & myrrhæ, & glutinum piscium, & sarcocollæ, omnium partes æquales: dissoluatur gluten cum aceto uini, & aggregentur cum eo medicinæ, & fiat ex eis emplastrum. Et fortasse sufficit infantibus emplastrum, qđ fit ex balaustijs, & psyllio, & radice sylilij luestris. Et fortasse sufficit tibi, ut facias emplastrum cum lenticula aquæ, quæ est de genere herbarum [h] nascentiũ in aqua. Et fortasse sufficit, ut liniãtur eorum rupturæ cum bdellio dissoluto in uino, & oleo sambacino. aut cum castoreo; & proprie quando est aquosa. Et iterum fortasse sufficit [i] † cum sauich de hordeo.

ANNOT.

Particulatim singulas ramicis species curare docet hic & deinceps. Pro qua re uide Celsum lib. 7. Paulum lib. 3. & 6. Vide & Rasim 24. Cont tr. 2.

De ruptura aquæ. Cap. 6.

QVandoq; euacuatur aquositas eius cum bezel gradato: & quandoque euacuatur cum emplastris extrahentibus aquositatem: & post illud quandoque [a] fit cum ferro, & medicinis acutis [b] calefacientibus illud, quod sequitur rupturam ex siphac; quare constringitur, & non descendit aquositas. In operatione uerò quę fit cũ bezel, & phlebotomo, oportet ut eleuetur testiculi ad superiora, & elongentur ualde ab oseo postquam [c] obliquatus est pecten, & pars eius ut elongetur ab infirmo, & ut resupinetur super lectum, aut super locum, in quo sedent homines: & fiat ut sedeat [d] ancilla à dextra eius extendens uirgam eius [e] ad superiora. Deinde phlebotometur cũ phlebotomo lato: & caue ne phlebotomes aliquid de commissura, sed in dextra parte aut sinistra: deinde scinde fugiendo commissuram: & stude tandiu donec descendat tota aquositas & euacues eam: Deinde tibi inest electio, si timueris reuersionem, & repletionem eius post tempus, ut reiteres curationem, si uolueris cum bezel: & si uolueris, cauterizabis: & [f] cauterium fit hoc modo. Sume ferrũ subtile, [g] in quo sunt uncini, & igniatur sicut ignitur cauterium: & liga testiculos quanto longius possibile est à locis: & reuolue cauterium [h] ab oseo, ita ut nõ inueniat testiculum, & inueniat oseum, & alberiteron, & constringat [i] & calefaciat ipsum, quare non ingrediatur ipsum aqua post illud, & quod dilatet [k] meatum, est enim melius: Deinde cura crustas, & consolida: & fortasse incidis ex beriteron aliquid, deinde cauteriza ipsum, & pone super scissuras stipticã: & prohibe ægrum potare aquam. Emplastra uerò ad ramicem aquæ sunt ex genere emplastrorum

Marginalia:

a B. administrẽt pannos lineos plicatos secundum formam sphericam
b B. necessariũ est brachiale
c † B. & visco
d B. almedad. i. in claustro scriptorum & folijs lycij.
e B. semegienio & myrrha
f † B. cũ glutine seu colla piscium dissoluta & dissoluatur
g B. lycium
h B. & est de genere althaleb
i † B. alaseras
Cap. 53. Cap. 19 Cap. 2. Cap. 62. & deinceps.
a B. Alia litera. cauterizatur
b B. contrahentibus
c B. abrasi sint pili cum nura à pectine infirmi & vt resupinet super tabulam, aut super apothecam
d B. seruiens
e B. versus mirach
f B. figura cauterij sit talis.
g B. cuius extremitas sit plicata parum ad figuram anguli
h B. super oseũ
i B. contrahat
k B. ingressum cauterij est

rum hydropisis,& splenis. Et sicut si sumantur staphisagria, & cyminum, & aggregentur cum pasis rubeis enucleatis, aggregatione facta cum contritione, & fiant sicut unguentum, & emplastretur cum eis. Et iterum sumantur piper, & grana lauri, & baurac, & cera, & oleum antiquum, & fiat ex eis unguentum, & emplastretur cum eo. Et iterum sumatur cinis quercus, & conficiatur cum oleo confortato cum decoctione, & emplastretur cum eo; est enim iuuatiuum ualde. Et sumantur nitri. ʒ. xxx. & ceræ ℥.vij. olei. ℥.vj. & piperis [l] §quoniam bonum est, § & granorum lauri grana. lxxx. fiat ex eis emplastrum adhærens. Et bdellium arabicum [m]§ sanat testiculos: & § quandoque resoluit ramicem aquæ puerorum.

l B. centum grana

m B. cum saliua hominis

De cura rupturæ uentositatis. Cap. 7.

Regimen in hoc est, ut deuitet inflatiua ex oleribus, & granis, & repletionem superfluam perducentem ad rugitum, & ad malitiam digestionis, & potum uini misti, & uinum crudum inflatiuum. Et sumat in potu medicinas resoluentes uentositatem, sicut diacyminum, & sagzenea, & triphera magna: & totum illud cum decoctione galangæ. Confectio ad eos bona. ℞. foliorum rutæ siccæ, &[a] §hyssopi, § & cymini, & ammeos, & sem. agni casti, & baurac, & calamenthi, omnium partes æquales, & epithymi quãtum omnia: conficiantur cum melle, & fiat emplastrũ cum ruta, & cymino, & calamentho, & agno casto & acoro, & bac. lauri, & sampsuco, & sceha, & storace. Et sint olea, quibus fit inunctio, sicut oleum de costo, & sambacinum, & oleum nardinum propriè. Et fiat uaporatio cum resoluentibus uentositatem, prædictis multoties. Et quando fortior fit dolor, administrentur collyria facta ex melle, & nitro, & serapino, & opopanaco, & cymino & sem. rutæ, & folijs rutæ & castoreo .s. omnibus, aut quibusdam eorum secundum necessitatem.

a B. zufere

De cura ramicis carnis, & uaricosæ. Cap. 8.

Curatio eorum est curatio apostematum durorum. Et multoties quidem sufficit in ramice uaricosa inunctio cum unguento basilicon, & adipibus lenibus, & medullis.

De[a] §augmento§ umbilici. Cap. 9.

a B. eminentia

Quandoque accidit in umbilico augmentum, quod est secundum semitam rupturæ notæ: & quandoque est secundum semitam hydropisis, ita ut aggregetur in illo loco solo humiditas, aut uentositas. Et quandoque fit causa uenæ, aut arteriæ facietis currere ad ipsum, sanguinem. Et quandoque fit causa apostematis duri, aut additione carnis sub cute.

De signis. Cap. 10.

In eo, qui est causa egresionis zirbi, aut intestini signum est, quòd color corporis est color ipsius, & fit locus diuersus, & propriè in ruptura ex intestinis. Et associatur rupturæ ex intestinis dolor quidam, & occultatur quum premitur, [a]§ut occultetur. § Et quandoque occultatur cum rugitu. & addit ei administratio mollificantium, scilicet ex balneis, & inunctione, & motus [b]§magnitudine.§ Et illud, quod est ex humiditate, non reducit compresio: & est lene, § cuius quantitatem non alterat compresio facta causa occultationis, § & est color eius color corporis. Et, quod est ex uetositate, est leuius, & minus expellens, quam illud, quod est ab humiditate: & est ei sonus tympani, & uox. Et quod est ex sanguine est sanguinei coloris, & nigri. Et quod est ex natiuitate carnis, aut duritie, est graue, durum, cuius [d]§ occultatio, § non est sicut [e] § occultatio § aliorum.

Alia litera a ——— B.

b B. magni

c B. & nõ alterat ex quãtitate sua compresio Alia litera quę non alterat quantitas compresionis

d B. cõpresio

e B. cõpresio

De cura. Cap. 11.

Ad illud, quod est ex apertione uenæ pulsatilis, & non pulsatilis, aut uentositate, curandum, non oportet te laborare. Quòd si laboraueris ad illud, consequetur te, ut labores ad incidendum, & suendum. Reliquorum autem curatio est, ut facias ægrum surgere: & præcipias ei, ut extendat uentrem suum, & retineat anhelitum suum tandiu, donec appareat [a]§augmentũ.§ Quum ergo apparuerit, fac in circuitu eius circulum[b], §ut sit distinctum: § deinde resupina [c]§eum non super circulum post separationem eius cum uncino, & fac operationem§ super mirach solum, ita ut non accipias, quod sub ipso est: & intromitte in eo acum cum filo taliter, ut non obuiet corpori sub ipso: deinde perfora tali perforatione, ut discooperiatur ab eo, quod est sub mirach solum. Si ergo est sub eo intestinum, expelle intestinum ad inferiora: & si est zirbus, extende ipsum & incide[d] §lacertũ:§ deinde sue locum disruptum cum filis oppositis, duris, extensis adinuicem, & stringe ipsum super alchatim, & sue eum: & dimitte filis. iiij. capita considerando ut cadat[e] §ad lacertum: § & consolida residuum: & stude ut consolides ita, ut profunde remaneat, & non procedens ad exteriora, ita ut sit non fœdum. Ventosi autem regimen iterum est albezel, & incisio, & cõsutio post illud secundum modum, qui dictus est.

a B. eminentia

b B. cũ colore distinguente

c B. postea sub leuetur vel separetur illa circulatio cũ vncinis & procede

d B. superflui

e B. superflui

ANNOT.

De prominentis umbilici curatione agit Celsus lib. 6. & Paulus lib. 3. & 6. Meminit & Aetius lib. 4. de procidentibus umbilicis puerorum.

Cap. 17. Cap. 51 Cap. 26.

De gibbositate, & uentositate, [a] §gibbositatis.§ Cap. 12.

a B. grossa causante gibbositatem

Gibbositas est remotio spõdilium: aut ad interiora dorsi, aut ad anteriorem partem: & est gibbositas anterioris, quam quidam nominant arcuationem: & quando accidit cum cõmunitate ossium casi, nominatur concauatio, & arcuatio: aut ad exteriora dorsi, [b]† § & est gibbositas posterioris: aut ad latus, & dicitur contorsio. Et causæ eius aut sunt primitiuæ, sicut percusio, aut casus, & quæ currunt cursu eorum: aut corporeæ ex humiditate aquosa[c], §salsa, § lubrificatiua, mollificãte ligamenta: aut humiditate.[d] §limosa.§ Et quæ plurimum fit[e] § ab humiditate salsa, est torsio aut ad anteriora, aut§ posteriora. Et quandoque fit gibbositas propter uentositatem [f] §aliquam percutiẽtem, facientem gibbositatem:§ aut apostema, aut exituram extendentem tunicas in parte sua. Et multoties [g]§ declaratur apostema per sanguinem egredientem, § aut saniem cum solutione uentris significantem maturatio-

b †B. & ad posterius

c B. paralitica

d B. spasmatiua

e B. Alia litera est ab humiditate paraliticante & est contorsio non ad anteriora &. Alia litera & quæ plurimũ fit ab humiditate paraliticante est cõtorsio nõ ad anteriora

maturationem apostematis, & eius eruptionem: & multoties est illud apostema durum. Et quandoque fit propter spasmum ligamentorum, & est pauci casus: & uelocis interfectionis. Et totum illud, aut est causa communitatis spondylium plurium numero, & secundum gradationem: aut nõ est ita. Et gibbositas quidem, & propriè illa, quæ est ad interiora, constringit locum super pulmonem: quare facit accidere malitiam anhelitus. Et quando accidit in infante, prohibet pectus incedere in dilatatione, & amplificatione sui;[h] ❡quare diuersificant membra anhelitus nocumenta constringentia super ea anhelitum. Et propter illud❡ dixit Hippo. cui aduenit gibbositas ex asthmate aut tussi antequam [i]❡ expuat❡ ipse moritur: & illud ideo, quoniam significat permutationem materiei facientis eas ambas ad spondyles. Et facit accidere in eis exituram fortem euenientem à materia grossa: Et si non esset eius grossitudo, non accideret ab ea gibbositas; & quum ita sit, non fit præparatio pectori ut dilatetur pulmo: [k] ❡ quare retinetur anhelitus, ❡ imò oportet ut malus fiat anhelitus, & perducat ad perditionem. Et infantibus quidem accidit gibbositas, & uentositas[l] ❡gibbositatis, ❡quando cibantur ante horam: quamobrem ingrossantur humores, & declinant ad spondyles: & subtiliantur crura habẽtis gibbositatem propter illud, quod facit gibbositas de oppilatione quorundam meatuum, & uiæ, in qua penetrat cibus.

Alia litera est ab humiditate paraliticante Et qñq; est contorsio nõ ad anteriora

f B. grossam cõfirmatam expellentem facile membrũ aliud à loco suo

g B. sanatur gibbositas apostemosa ex fluxu ventris sanguinis

h B. & fiunt mẽbra anhelitus læsa, quare stringitur anhelitus in eis. Et

i B. nascãtur pili in pectine tũc

k B. & fiat anhelitus bonus

l B. alaferse

ANNOT.

Spinæ in posteriorem partem distortio gibberositas, κύφωσις & κύρτωσις dicitur, sicut quum in anteriorem fit, repanditas & λόρδωσις, in latus uerò obstipitas, & σκωλίωσις nuncupatur, ut Galenus scribit com. in lib. Hipp. de articulis 3. Huius causæ & externæ & internæ sunt plures. quas hic author & Gal. eo. 3. de articulis prosequitur. sed & 6. aph. ubi ait Hipp. Qui gibbi ex asthmate & tussi fiunt, ante pubertatem moriuntur. quam sententiam author hic repetit, quamuis non, ut uulgata lectio ❡ante pubertatem❡ sed ❡ antequam expuat ❡ legisse uideatur.

De signis. Cap. 13.

Signa factæ à causis primitiuis sunt casus earum. Et signum factæ ab humiditate est signum formæ, & tactus: & quòd locus parũ exuccat oleum, cum quo inungitur, & tarditas eius in exuccando ipsum, & antecessio etiam regiminis humiditatis. Et signum factæ ab apostemate est tactus loci, & dolor eius pungitiuus propriè: & febres habenti ea accidentes. Et signum factæ à siccitate, est significatio siccitatis corporis, & tolerantia febrium acutarum, & euacuationum: & uelocitas exsiccationis olei, & uehementia ipsius siccitatis.

De cura gibbositatis, & uentositatis grossæ facientis gibbositatem. Cap. 14.

Humidæ quidem, & siccæ curatio, est cura paralysis, & spasmi humidi, & spasmi sicci in necessitate euacuationis, & dimissionis eius, & qualitate administrandi emplastra, & embrochas, & quæ sunt ei similia. Et canon mediciuarum eius, quæ non est cum siccitate, est ut sint stipticæ, ut stringant ligamenta, quæ mollificata sunt, quamobrem inclinatæ sunt spondyles: & calefactiuæ ut confortent ea: & resolutiuæ, ut[a] ❡constringantur❡ humiditates mollificantes, aut adiuuantes ad mollificandum. Nam cum cadit sufficientia super stiptica, possibile est ut confortentur ligamenta: uerùm, quum non resoluitur materia, pertransit ut permutetur ad membrum aliud. Et plurimum quidem permutatur ad pedes, & facit in eis accidere paralysim, & similia, secundũ materiam in subtilitate, & grossitudine sua: & secundum permistionem eius ex imbibitione, aut [b] ❡infusione paulatim facta. ❡ Et quum antecedit mundificatio, non est malum uti stipticis. Et quandoq; aggregantur stipticitas, & calefactio, & resolutio in re una: sicut aggregantur in nuce cupressi, & folijs eius, & folijs lauri, & calamo aromatico, & [c] ❡alusniati❡ & enula. Et quandoque cõponitur medicina ex stipticis frigidis, sicut rosa, & acacia, & balaustijs, cum[d] ❡calidis❡ calefacientibus resoluentibus, sicut bacca lauri, & castoreo, & folijs oleandri, & acoro. Olea uero conferentia ei, quæ est humida, sunt olea rerum calidarum stipticarum, sicut oleum cupressi, & oleum rutæ. Et [e] ❡indiget emplastris habentibus medicinas resolutiuas❡ fortis resolutionis, sicut sunt folia oleãdri, & acorus, & castoreum, & ruta: & ex oleis oleum de ruta, & oleum de castoreo, & oleum de pyrethro, & euphorbio factum secundum hunc modum. Disrumpãtur piper, & castoreum, & pyrethrum, & pulpa coloquinthidæ, & euphorbiũ, & assa in oleo rutino, ita ut pro ℥. j. medicinarũ sumatur. lib. j. olei, deinde moretur sub sole, & coletur post duas hebdomadas, & renouentur super ipsum medicinæ, & fiat illud multoties ad minus [f] ❡octies, ❡& administretur medicamen forte ad illam, quæ est ex humiditate, & ad uentosam simul. ℞. sauinam, & sehan, & [g] ❡ammoniacum, ❡& nucum cupressi, & pyrethrum, & sampsucum, & cordumeni, & squinanthum, & cassiam. decoquãtur cum aqua decoctione optima, & fundatur de super de oleo, quantũ est aquæ medietas, & decoquantur: & iterentur aliquoties: & proijciantur in eo castoreum & euphorbium, & sauina contrita, & administretur: & in ipso quidem est confortatio membri, & carminatio uentositatis, & resolutio humiditatum extranearum grossarum. Emplastrum ad gibbositatem ex uentositate. ℞. storacis liquidæ, & costi, & calami aromatici, & sauinæ, omnium ana. ℥. j. euphorbij. ʒ. j. olei nardini quantum necesse est. Apostemosæ aũt cura, est apatis difficilis maturationis, & eruptionis, & resolutionis, propria apatibus duris, Rememoratio emplastrorum ad gibbositatem humidam. emplastrum bonum. Sumantur acorus, & enula, & decoquantur in aqua cupressi, & emplastretur ex eis locus. Emplastrum conferens humidæ, & uentosæ ex eis simul. Sumantur enula, & sauina, & acorus, & coquantur in uino donec in decoctione dissoluantur: & dissoluatur cum eis bdellium, donec fiat sicut unguentum, & administretur. Et quando non ualent curationes cum eis, quæ bibuntur, & emplastris, & similibus, administretur cauterium, ut remoueatur mollificatio, & induretur locus.

a B. consumant

b B. effusione

c B. alusuce

d B. Alia litera. acutis

e B. Alia litera. emplastra & medicinæ resolutiuæ

f B. tribus vicibus.

g B. myrtum

De uaricibus. Cap. 15.

EST dilatatio uenarum in crure, & pede propter multitudinem eius, quod descendit ad eas ex sanguine. Et plurimum sanguinis est melancholicum. Et quandoque est sanguis mundus non melancholicus. Et quandoque est sanguis grossus phlegmaticus. Et quocunq; modo sit, est sanguis, in quo non est putrefactio: & si non, non saluabitur cum eis pes ab ulceratione, & apostematibus malignis. Et plurimum quidē accidunt cursoribus, & uiatoribus, & onera portantibus, & coram regibus astantibus. Et multoties accidunt propter ægritudines acutas; quoniā expellitur materia illic in illis, qui ex prædictis ad eas sunt præparati. Et quandoq; accidunt incipiendo, sicut accidunt dolores iuncturarum incipiendo. Et accidunt habētibus splenem ex prædictis multoties. Et istæ uarices non suscipiunt curationem. Et quandoque inciduntur, & accidit ex incisione earum extenuatio membri, propter priuationem deferentium nutrimentum. Et accidunt in illis, quæ ex eis sunt melancholicæ, quum inciduntur, & prohibentur, ægritudines melancholicæ, & melācholia. Quum autem est sanguis mundus, & eradicantur, aut auferuntur, tunc non timetur quòd accidat melancholia. Et multoties quidem putrefit illud, quod est in uaricibus, & perducit ad ulcera.

ANNOT.

Varix est, quum uenæ latiores fiunt in femore & cruribus, ait Gal. 6.aph. Dicitur tamen & de uenis in testibus dilatatis, ut ex eodem colligere est. 13.meth. De testium uitio actum antea est, quum de uaricoso ramice uerba fierent. hic de uarice crurum agit. Huius causam materialem Gal. eo 6.aph. & alibi melancholicum humorem putat. quod & si potißimum & plerunque euenire existimat; arbitratur tamen etiam ex probo sanguine, & eodem quandoque pituitoso & crasso accidere. id quod sanè etiam nobis arridet. De huius curatione pete Aetium lib. 14. & Celsum lib. 7.

Com. 11. Cap. ult. Cap. 84. Cap. 31

De elephantia. Cap. 16.

EST additio in pedibus secundum modum, qui accidit in uenis uaricum: quare ingrossat pedem cum qualitate sua. Et quandoq; fit propter humorem melancholicum, & est illud quod est plurimum. Et quandoque fit propter humorem phlegmaticum grossum. Et quandoque accidit ex causis, ex quibus accidunt uarices: et ex sanguine bono, quum plurimum descendit, aut nutritur eo pes nutrimento aliquo, & est in primis rubeus, deinde niger. Et causa eius est uehementia repletionis, & etiam debilitas membri propter multitudinem caliditatis, & uehementiam attractionis eius propter uehementiam caliditatis inflammatæ ex motu. Et adiuuant ad illud dispositiones adiuuantes ad uarices.

ANNOT.

Non hic psoræ speciem intelligit. quam elephantiasim Græci uocant; sed uenarum, ut existimo, quæ in pedibus sunt dilatationem, quasi uarices dixeris, unaq; pedum tumefactionem. de quo affectu Græci ne uerbum quidem. meminit tamen Rasis. 26. Cont. tr. 2.

Cap. 1.

De signis. Cap. 17.

DIscernitur unaquæque ex [a] §suo simili§ per colorem & regimen antecedens. Et melācholica est [b] §grauis§ tendens ad caliditatē. Et illa, quæ rubea est, est magis incolumis, quàm nigra. Et phlegmatica est ad lenitatem decliuis. Et quandoque festinat melancholica ad scissionem, & ulcerationem. Et sanguinea nota est.

a B. causa sua
b B. dura

De cura uaricum, & elephantiæ. Cap. 18.

ELephantia quidem maligna est, quę parum sanatur. Et oportet ut dimittatur cum dispositione sua, si non [a] §additur.§ Quod si peruenit ad ulcerationem, & timetur corrosio, non est aliquid, nisi ut incidatur radicitus. Quū succurritur ei ī principio sui, possibile est, ut prohibeatur cum euacuationibus: & propriè cum uomitu laborioso: & cum eo, quod extrahit phlegma, & melancholiam: & [b] † § §phlebotomia, si indiget ea. Deinde administrentur stiptica super pedem. Quum autem confirmatur, parum speratur, quod [c] §prohibeatur;§ & si speratur, scias quòd summa curationis speratæ huius ægritudinis, est [d] §assiduatio in curatione,§ & administratio resoluentium fortium. Et dicitur qđ alchitran confert ei [e] §inuiscatum§ & linitum. Regimen uero uaricum est, quoniam oportet ut euacuetur corpus ex uenis manus: & euacuentur melancholia, & humores grossi, & rectificetur regimen: & deuitet omne ingrossatiuū. & deuitet motus laboriosos, & stationem longam. Deinde perueni ad istas uenas: quare phlebotoma eas, & extrahe totum, quod in eis est de sanguine melancholico, & [f] §fac phlebotomiam in fine saphenæ:§ deinde assidue fac in omni pauco [g] † § mūdificationē corporis cū eis, quę sunt sicut hiera picra cum aliquantulo lapidis lazuli: & assiduetur super eam quantum possibile est. Et assiduet potum epithymi in aqua casei. Et dimittat motū omnino, & utatur ligatura super pedes, cum institis ab inferiori parte ad superiorem, scilicet à calcaneo usque ad genu. Et cū hoc administra [h] §epithimata stiptica, & proprie post mundificationē cum phlebotomia ex manibus, & pedibus, & uenis ipsis, & cinerem caulis,§ aut oleum de oliuis puluerizata desuper tamarisco: & lupinos decoctos epithimando, & embrochādo cum aquis eius. Et fimus caprarum, & farina fœnugræci, & semen raphani, & semen erucæ sunt huius generis etiam. Quòd si non ualet aliquid nisi incisio, scinde carnem, & fac apparere [i] §ipsam§ & scinde eam in longitudine sua. Et caue ne findas eas latitudinaliter aut ex transuerso, quare fugiāt, & noceāt. Quumque feceris illud, extrahe totum, quod in eis est ex sanguine. Et oportet [k] §ut facias currere ex eis illud, quod possibile est currere. Deinde mundifices illud scindendo§ in longitudine. Et quandoque extrahuntur cum acu, & inciduntur penitus, & oportet tunc ut eradicentur: & si nō, nocebunt. Et melior extractio est cum cauterio: cauterium enim melius est, quàm incisio. Et non licet ut extrahantur nisi rubeę, non nigræ: in nigris uerò fiat illud, quod descripsimus prius de mundi-

a B. Alia litera. nocet
b † B. cum
c B. recipiat iuuamentum
d B. ultimitas ī curatione uaricum
e B. acceptum in modum loch
f B. phlebotoma ī fine saphenam
g † B. tempore
h B. linimenta stiptica propriè sub ligamentis. Et magis cōueniēs ei est ut nō incedat neq; deambulet nisi habeat pedes institis ligatos. Illud aūt cū quo linitur locus, ꝓpriè post mundificationē cum phlebotomia ex manibus & pedibus & ex ipsis venis est cinis caulium
i B. varicem
k B. extrahere illas quas ē possibile extrahi, deinde scindere eas

mundificatione. Et quandoque accidit, ut non sanetur ulcus, dum non ad ultimum peruenitur in mundificatione: & non[l]§cucurrerunt adhuc§ humores melancholici & grossi. Et oportet post incisionem, & extractionem,[m]§&§cauterium, ut deuitet illud, quod generat humorem melancholicum: & assiduet mundificationem corporis, ita ut non generetur superfluitas melancholica, quare fiat reuersio ægritudinis, si fuerit materici iter ad ipsam non strictum, & moueatur, quod fuerit consueti motus à pedibus ad membra, quæ sublimiora sunt: quamuis in apertione, & scissione sit timor: & quum non expellitur ad membrum uilius, peruenit ad membra sublimiora: quamobrē rectius est, ut non aperiantur, neque fiat in eis aliquid, nisi post mundificationem ultimam. Et fortasse assimilantur nodi elephantiæ; quare erratur in eis: uerùm nodi[n]§tanguntur cum ferro§sed elephantia est sicut diximus.

l B. sunt euacuati adhuc cum solutione m B. aut

n B. Alia litera. separantur sub digitis. Alia Ifa. tanguntur sub digitis

TRACTATUS SECUNDUS

De doloribus horum membrorum.

De dolore dorsi. Cap. 1.

DOLOR dorsi fit in lacertis, & chordis intrinsecis, & extrinsecis clausis cum dorso: & qualitercunque sit. Aut accidit propter frigus complexionis, & phlegmatis crudi. Aut propter multitudinem exercitij uel laboris. Aut propter multitudinem coitus. Et quandoque fit propter causas gibbositatis, quum nondum confirmata est. Aut propter communitatem quorundam uiscerum, sicut fit propter debilitatem renū & maciem eorum. Et propter repletionem uehementem uenæ magnæ positæ super dorsum. Aut propter causam apostematis: aut uulnus in canna pulmonis: &[a]§quandoque§fit in medio dorsi. Et quandoque fit propter communitatem matricis, sicut fit quum appropinquat descensus mēstruorum: aut præfocatio matricis. Et quum sunt signa partus, dolor fit dorsi. Et iterum quandoq; est ex signis crisis.

a —— B.

ANNOT.

Dorso & interni & externi musculi incumbunt, & uenæ, & arteriæ, & nerui. præsertim uerò & uena magna, & arteria magna, & nerui exortus magnus per ipsam incedens spinam, ut legere ex Gal. est. 12. de usu part. proptereaq; ubi dorsi dolor affligit, inesse oportet doloris causam, intemperiem. s. uel solutionem continui uel in ipsis musculis, uel neruis, uenis, arterys. Facillimè autem ob spinalem medullam, quæ frigida suapte natura est, ex frigiditate fit dorsi dolor ut 5. aph. quamuis non rarò etiam ex calore: id quod in ijs uidere est, quos ardentes febres affligunt. propterea; quamuis in primo hoc capite inter dorsi doloris causas, de caliditate non meminerit, meminit tamen, quum de signis uerba facit. Sed & ex flatibus quoque hic fieri dolor solet, ut. 6. aph. Gal. notat, ac demum à quacunque uel intemperie uel re comprimente, tendente, & dissecante.

cap. ult.

Cap. 69.

Cap. 22.

De signis. Cap. 2.

ILlum quidem, qui est ex frigore, & qui est ex crudo humore, deambulatio, & exercitium sedant secundum plurimum, & est eius inceptio paulatim. Et quandoq; sentitur cum eo frigus. Et factum à labore rei, & onere grauantis, & similibus, & à coitu significat antecessio rei illius. Et factus causa renum est apud alchatim, & debilitatur cum eo desiderium coeundi, & fit cum una causarum[a]§renum§notarum. Et factum causa caliditatis puræ significant inflammatio, & mordicatio cum leuitate, & pulsationis priuatione. Et factum causa repletionis uenarum significant extensio doloris in dorso cum caliditate, & inflammatio, & pulsatio, & repletio corporis. Et factū propter causas gibbositatis significāt ea, quæ docuimus in cap. eius. Et dolores quidem dorsi, aut egent incuruatione, aut erectione. Et indigentes incuruatione sunt illi, in quibus est causa spasmus ex apostemate dorsi: aut alijs ex causis gibbositatis. Et indigentes erectione sunt illi, in quibus non est necessarium, [b]§quod diuersificet reductionem anhelitus ex incolumitate lacertorū à reclinatione retro, & incuruatione§ ante facientibus dolorem. Et quum manus inuenit dolorem, tunc causa est in dorso: & si non inuenit, tūc causa est in uentre.

a B. debilitantium renes.

b B. illud quod diuersificat uolūtati animæ ex incolumitate lacertorum ab incuruatione, & contorsione Alia litera. illud quod diuersificatur ei, quod vult anima ex incolumitate lacertorum ab incuruari & contorqueri ad omne latus

De cura doloris dorsi. Cap. 3.

OPortet, ut redeas in ea ad curationes dolorum iuncturarum, quas dicemus, & curationes gibbositatis, & uentositatis facientis gibbositatem: nam uia una est. Frigidus uerò inquantum est frigidus, oportet ut curetur cum ebibitis, & emplastris, & unctionibus prædictis in capitulo præteritis. Et inquantum est illic crudus humor, oportet ut fiat euacuatio cū eis, quæ sunt sicut hiera de pulpa coloquinthidæ, & pilulæ fœtidæ. Et factus à labore, & similibus, oportet, ut cure͡t cū cibis bonis, & unctionibus tēperatis, & oleis tepidis. Et facti à coitu cura est cura eius, q̄ debilitatus est à coitu. Et facti causa renū curatio, est cura debilitatis renum. Et facti causa repletionis[a]§uenarum plurimæ§cura est phlebotomia ex[b]†§ curuatura genu etiam: ipsa enim in dispositione sedat eum: & propriè quum consequuntur inunctiones ex oleo ro. & similibus. Et facti causa gibbositatis. Et quoniam plurimum eius quòd accidit ex dolore dorsi, non accidit nisi propter frigus, aut propter debilitatem renum, tunc oportet, ut sit plurimum curationis ex parte eorum. Et nos quidem iam compleuimus sermonem in curatione renum, & compleuimus iterum sermonem in calefactione dorsi in cap. gibbositatis. Verum de curationibus proprijs dolorum dorsi frigidorum, est administratio olei de euphorbio solius. Et de potionibus expertis ad ipsum est theriaca diatessaron: aut oleum de Kerua cum aqua apij: & ut bibat infusionem ciceris nigri, & acori multoties, cum. ℥. iiij. butyri, &. ℥. j. mellis, & utatur hoc. xiiij. diebus: & comestio asparagorum, & assiduatio eius est iuuatiua ualde. Et pilulæ soluētes habentes hunc dolorem, qui sunt frigidæ cōplexionis, sunt pilulæ fœtidæ. Emplastra uerò sunt

§ a B. venæ magnæ b †B. basilica

sunt hoc modo: nam emplastratio cum oleandro sanat eum, qui antiquus est. Et emplastratio cum eis, quæ sunt sicut opopanacum, & bdellium, & serapinum[c] § & enula § & ammoniacum, & castoreũ, & euphorbium sigillatim, & composite cum oleo laurino, d † § § & oleo rutino, e † § § & oleo de storace, & oleo de Kerua, iuuatiua est ualde. Et de unguẽtis sunt oleum de euphorbio, & oleum de costo. f † § § & oleo de lilio inest proprietas mirabilis. Et melius quidem est, ut calefiat dorsum, in primis fricando cum panno aspero: deinde g § inungatur comprimendo.

c ——— B.
d † B. & granis lauri
e † B. & semine rutæ
f † B. & oleum de ruta
g B. fiat inunctio

ANNOT.

Et facti causa repletionis uenarum &c. § Venam secat in dorsi doloribus ex multitudine sanguinis, in curuatura, ut ait, poplitis. æmulatur hic Hippocratem, qui 4. de rat. uict. in ac. in lumborum & testiculorum doloribus secari iubet uenas à poplitum ac malleolorum interna parte, propterea quòd illuc à superioribus his partibus uenæ eædem perferantur. At si tamen in toto corpore plenitudo fuerit, non negarit author, ex cubito imminuendam antea esse multitudinem.

Text. 6.

De dolore ilij. Cap. 4.

Est proximus huic capitulo: & plurimum eius est uẽtosum, phlegmaticum: & appropinquat ei cura eius. Et de curatione propria ei, est ut sumantur fœnugræci, & granorum a § rasced, § & sem. apij, & ammeos, & zingiber. & cinnamomi partes æquales, serapini quantũ omnia. fiant ex eis pilulæ, ut auellanæ, & administrentur. Quòd si fuerit propter apostema in membro, aut in eo, quod communicat ei, tunc curatio eius est illa cura. Et parum quidem fit propter malitiam complexionis calidæ b § siccæ § aut cum materia, nisi secundum semitam communitatis membrorum urinæ, & intestinorum. Et signum, & cura in hoc manifesta sunt.

a B. rased. i. nasturtij
b B. puræ

De doloribus iuncturarum, & eis, quæ communicant podagræ, & sciaticæ, & alijs. Cap. 5.

Causa patiens in his ægritudinibus, est mẽbrum suscipiens: Et causa efficiens, sunt cõplexiones, & materiæ malę. Et causa instrumentalis est dilatatio meatuum naturalium accidentalis, aut ex creatione, aut euentu a § complexionum § non naturalium, quas accidere fecit motus, & uacuitas, & raritas accidentalis; aut propter creationem, sicut est in carnibus glandosis. Amplius distinguamus unamquamque harum diuisionum distinctione aliqua. Membrum itaque suscipiens est causa, ut eueniant istæ ægritudines, aut propter debilitatem sui propter malitiam complexionis confirmatæ, & proprie frigidæ, & propter debilitatem sui, in creatione sua, non ex parte complexionis: aut propter uehementiam b § caliditatis, & propriè quum accidit per motum, & per dolores, & per causas extrinsecas. § licèt hæc diuisio non sit longinqua à diuisione complexionali: aut c § casu § sui situs sub membris alijs, & ubi ad ipsum currunt materiæ per naturam: & propter hoc multiplicantur in pedibus, & anchis. Causa autem efficiens, aut est

a B. Alia litera. meatuum
b B. attractionis caliditatis eius, ꝓpriè quũ adiuuatur cum motu & cũ doloribus & causis extrinsecis
c B. propter causam

complexio corporis totius, aut in membro principali inflammans, aut infrigidans, congelans: aut exsiccans, constringens, & propriè quum ei commiscetur humiditas extranea. Materiæ uerò aut sunt sang. singularis, aut sanguis phlegmaticus, aut sanguis cholericus, aut sanguis melancholicus: aut est phlegma singulare: d § aut uehementia crudi, aut § singularis: aut humor compositus ex phlegmate, & cholera: aut aliquid ex genere e § choleræ: § aut uentositas irretita. Et plurimum quidem fit à phlegmate cũ cholera: deinde à crudo: deinde à sanguine: post à cholera: & raro fit à melancholia. Et causæ diuisionum huius, sunt causæ quædam præteritæ, & catarrhi, & coryzæ sunt ex causis eius. Et curatio cholicæ secundum hunc modum, in quo confortantur intestina, & expellunt superfluitates consuetas, & non suscipiunt eas; quare expelluntur ad extremitates. f † § § Et de causis eius iterum sunt cibi generantes genus faciens euenire dolorem illum g § materierum, § & paucitas digestionis. Et tranquillitas, & quies, & dimissio exercitij, & coitus plurimus: & frequentia ebrietatis: & retentio euacuationum consuetarum sanguinis mẽstrui, h † § § & aliorum de illis, quorum iam consuetudo currit ex phlebotomia: aut solutione uentris, & est dimissa. Et iterum exercitiũ super repletionem: Et coitus super repletionem, & i † § § cibum, & uinum plurimum in ieiunio ante cibum: ipsum nanque lædit neruos. Et humores crudi, quum k § retinentur § in corpore, deinde non euacuantur per naturam in egestione, urina, neque per artem, non est longinquum quin euenire faciant dolores iũcturarum, si expellantur ad eas partes, l † § § si remanserint, & putrefiant. Quum autem natura expellit eos in egestione, & urina, tunc inuenis cum eis urinam grossam semper, non subtilem, crudã: quare tunc forsitan fit securitas ab eorum malitia, quòd si non ita fuerit, erit unum eorum, quæ diximus. Et si adiuuerit ad m § hoc § materias crudas, motus iuncturarũ laboriosus, aut percussio, aut casus: aut addiderint in debilitate uirtutum ira, & uigiliæ debilitantes uirtutes, & trahentes materias n § ad ipsum, § & fiant penetrantes o § sua proprietate, § euenient dolores iuncturarum. Et horum quidem humorum plurimum est superfluitas digestionis secundæ, & tertiæ. Et aptiores ad hoc ut in eis multiplicentur ista, sunt senes, & habentes ægritudines chronicas, & conualescentes, quum non reguntur cum rectificatione. & illud ideo, quoniam eorum uirtutes debilitantur à digestione bona: & propriè quum sunt curati cum sedatione, absque euacuatione sufficienti, & expulsione ultima. Et non quidem multiplicantur dolores in iuncturis, nisi quoniam ipsæ sunt magis uacuę, quàm reliqua membra, & pluris motus, & debilioris complexionis, & frigidioris: & situs earum in extremitatibus est longinquus à p § regimine § primo. Et multoties quidem q § inuiscantur § materiæ intra iuncturas, & fiunt sicut gypsum: & propriè, quæ ex eis sunt crudæ. Et multoties oritur r § super § iuncturas eorum caro, & propriè inter digitos: quare contorquentur digiti, & constringuntur: & fit dolor fortis quandoque, & sedatur quandoque. Et plurimum quidem

d B. & peius eo est crudum aut cholera
e B. saniei
f † B. & iũcturas
g B. ex materijs
h † B. & ani seu hæmorrhoidalis
i † B. balneum super
k B. Alia litera. aggregantur
l † B. aut ad febres
m B. istas
n B. crudas
o B. cum profunditate
p B. rectore
q B. lapidantur
r B. inter

quidem huius non fit, nisi in habentibus complexiones calidas. Et plurimũ quidem oritur caro, quum materia est sanguinea. Et plurimum quidem illi, cui accidunt dolores iuncturarum, accidit in primis podagra. Et dolores quidem iuncturarum sunt ex summa ægritudinum, quæ hæreditantur plurimum: quoniam sperma est secundum complexionem generantis. Et multoties quidem fit curatio doloris iuncturarum, & confortatio earum, & expulsio materierum ab eis causa ad pernitiem: quoniam illæ superfluitates, quæ consuetæ sunt [s] ⟨superfluere⟩ & peruenire ad iuncturas, perueniunt ad membra principalia; & si non trahuntur ad iuncturas, [t] ⟨currunt alibi facientes⟩ cadere habentem eas in timore. Et aptiora tempora ad hoc, ut in eis eueniant dolores iuncturarum, & podagra, sunt uer propter motum sanguinis & humorum in eo: et autumnus propter malitiam humoris, & digestionis, & antecessionem dilatationis pororum in estate: & ex calore, qui fortis fit in die. Et quum succurritur doloribus iuncturarum in primis quum apparent, fit eorum cura facilis: quòd si confirmentur, & consuescant, proprie illi, qui generati sunt ex humoribus diuersis, non curantur. Et quando apparent uarices in habentibus dolorem iuncturarum, & podagram, est eorum sanatio per eas. Et de habentibus dolorem iuncturarum quidam sunt, qui sibi superuenire eos faciunt propter malitiam sui regiminis. Et de illis sunt, super quos euenire facit eos corruptio formæ membrorum eorum, & dilatatio meatuum uenarum eorum: & generatio humorũ malorum in ipsis, propter malitiam complexionis membrorum radicalium. Et quandoque cõmouentur dolores iuncturarum in febribus, & eorum [u] ⟨eleuatio⟩ sicut ipsi quandoque eueniunt in febribus. Sciatica uerò, est de summa doloris iuncturarum. & est dolor, qui incipit à iunctura anchæ, & descendit retro ad coxam: & quandoque extenditur usque ad genu, & ad calcaneum. Et quanto plus prolongatur spatium eius, additur eius descensio, & secundum materiam in paucitate, & multitudine sua. Et quandoque protenditur usque ad digitos. Et extenuantur ex eo pes, & coxa. Et in fine eius delectatur cõpressione, & deambulatione pauca super extremitates [x] ⟨suorũ digitorum⟩: & fit ei difficilis incuruatio, & æquatio erectionis. Et quandoque soluitur in eo natura, & iuuatur per id. Et quandoque perducit ad dislocationem extremitatis coxæ eius: & est [y] ⟨zementum secundum ueritatem,⟩ Dolor uerò anchæ, & est ille, in quo est dolor fixus in ancha, qui non descẽdit, nisi quum permutatur, ad sciaticã, [z] † ⟨ ⟩ multoties accidit aut ex debilitate [a] ⟨consequente ancham⟩ causa sessionis super durum, & causa percussionis [b] ⟨consequente eam,⟩ & causa assiduationis æquitandi, & [c] ⟨sunt causæ eius, illæ causæ.⟩ ueruntamen plurimum fit ab humore crudo. Et multoties permutatur à doloribus matricis chronicis, & remanẽtibus tempore longo [d] ⟨ita ut sint. x.⟩ menses. Et quandoque fit à materijs calidis, & permixtis etiã. Et à repletione uenarum anchæ ex sanguine. Et ab apostematibus intrinsecis in profunditate locorum; ueruntamen non apparent propter profunditatem suã, sicut apparent apostemata reliquarum iuncturarum. Et dicitur, qui habet dolorem anchæ, & apparet in coxa eius rubedo uehemens quantitate trium digitorum, non faciens ei dolorem, & accidit ei in ea pruritus uehemens, & desiderat olera, morietur in. xxv. Et omne quidem membrum, in quo est dolor iuncturæ, macrescit, & extenuatur. & dolores quidem iuncturarum, qui sunt præter sciaticam & podagram, quum curantur, & eradicantur eorum materiæ, non redeunt uelociter. Sciatica uerò, & podagra [c] ⟨quum curantur, & eradicantur earum materiæ⟩ sunt ex eis, quæ redeũt uelociter qualibet ex causa: & illud fit propter situm membri. Et istæ quidem ægritudines, sunt ex eis, quæ hæreditantur, & propriè podagra. Et materia quidem sciaticæ plurimum est in iunctura, & procedit ex ea in neruo lato: & quũ dolet, præparatur effusio materierum ex toto corpore desuper ad ipsam, præter materias coarctatas in principio rei. Et quandoque accidit, ut non sit in iunctura, imò in neruo lato. Et multoties quidẽ multiplicatur humiditas mucosa in pyxide; quare mollificatur ligamentum, quod est inter additamentum & pyxidem; quamobrem dislocatur ancha: & ante illud accidit dispositio inter firmitudinem, & dislocationẽ: & est, ut sit uelocis exitus, & uelocis reditus, inquieta ualde. Et sciatica quidem est de uehementioribus doloribus iuncturarum: & cauterium securitatem facit eius. Podagra uerò ex summa dolorum iuncturarum existens quandoque incipit à digitis, scilicet à pollicibus. Et quandoque incipit ex calcaneo: & quandoque incipit ex [f] ⟨lateribus⟩ pedis. Et quandoque incipit ex latere eius: deinde cõmunicat, & quandoque eleuatur ad coxam. Et quandoque apostematur, & uidetur, ut nõ sit illud in chordis & neruis, imò in ligamentis, & corporibus, quibus continentur iuncturæ de foris, secundum quod dixit Gal. & propter hoc non accidit ut perueniat dispositio podagricorum in doloribus suis, & apostematibus ipsorum ad spasmum omnino. Et ex eis, quę accidunt habentibus podagram, est ut prolongentur ossa testiculorum ipsorum. Et podagra quidem cholerica attrahit mortem subito, & proprie apud [g] ⟨regimen plurimum.⟩

s B. separari
t B. vice alia faciunt
u B. augmentatio
x —— B.
y B. romanetea aut alhach. i. & est extremitas ossis eius rotunda dislocata à pyxide. i. à concauitate
z † B. Et
a B. aduenięte ancha
b B. aduenietis ei
c B. quæ sunt huiusmodi
d B. circa sex
Alia litera c —— B.
f B. parte inferiori
g B. infrigidationem plurimã

ANNOT.

Vbi corporis articulos dolor infestat, arthritis communi nomine nuncupari solet, quamcunque partem obsederit. Speciatim tamen, quum arthritis genus sit, ubi ad manuum articulos dolor constiterit, chiragra; ubi ad coxam Ischias; ubi ad pedes, podagra uocari consueuit. Constat autem affectus, de quibus hic agitur, dolorosos, symptomata esse: dependereq; propterea uel ex intemperie, uel ex solutione continui: intemperie inquam uel simplici uel cum materia. Et si enim his affectibus humoris redundantiam communem esse causam Gal. scribit. 10. de comp. med. per loca. unde & alij proximam arthritidis doloris causam intemperiem cum materia statuunt, negantq; unquam esse sine materia. quum tamen quandoque interdum absque tumore omni, qui intemperiei cum materia coniungi solet, dolor sentiatur: & in arthriticis uidere aliquando liceat, laborantem partem à sana nullo prorsum tumore, sed solo dolore, uel etiam calore interstingui, atque id quidem per aliquot dies; illud certe persuademur, à nuda quoque (licet fortasse rarò) intemperie, arthriticum dolorem

Cap. 2.

lorem, ut cæteros dolores procreari. Vnde & author noster in sequentibus, quum de huius curatione aget, simplices intemperies sola alteratione egere commonebit. Et Hipp. lib. de internis affect. ischiadem, quæ arthritidis est species, ex siccitate quandoque fieri, memoriæ mandat. At uerò quia à materia plerunque hoc malum euenit, quæstio est, à quo nam materiæ genere fiat. Gal. 10. de comp. med. per loca aliquando irruentem humorem sanguineum esse, ut plurimum uerò pituitosum ait, aut ex pituitoso ex bilioso mistum, aut etiam sanguine cum ijs permisto. Addit author noster etiam melancholicum humorem, quod & Trallianus libro. 11. & Paul. lib. 3. Alij etiam serosum humorem adiungunt. Alij etiam ex recentioribus, neque à sanguineo, neque à bilioso, neque à melancholico humore unquam arthritidem fieri arbitrantur, sed omnino à pituitoso uel seroso. unde & arthritida omnem frigidam esse putant, nunquam autem (ut uulgo putant) calidam. Hæc quum de humore hunc affectum faciente discordia sit, quia huius causa fluxio est, est uero in fluxione omni aduertendus & locus à quo, & locus ad quem ea fit; quæstio rursum de his est omnibus. Ac primum, quum ad articulos & membranæ & ligamenta & nerui, & ipsa inter articulos cauitas sit, ambiguum est, num in membranas articulorum extrema ambientes, an in ligamenta, an in neruos an inter ipsa internodia fluens ille humor excipiatur. Quum item non unus in corpore sit locus, à quo cōcitari fluxio potest, sed & à capite, & à iecore, utero, totius corporis ambitu, atque aliunde, ubi copiosior alicubi humor affluat, inchoare queat; de hac re dubitatio est. Sanè Gal. 10. de comp. med. per loca, ipsam ait coarticulationem occupari; atque hac humoribus expleta in omnem partem circumsitas neruosas particulas tendi. Quid tamen per coarticulationem intelligat, non satis constat. Author quoque noster absolute ad iuncturas ferri humores pronunciat: non tamen particulatim explicat, num in ligamenta, an aliquam aliam particulam irruant. Illud solum aduertit, quum ait § Et multoties quidem inuiscantur materiæ &c. § sæpenumero inter iuncturas ipsas, hoc est, inter ipsos (ut putamus) planè articulos hærere crassescereq; materiam ueluti gypsum: sæpe etiam superfluam carnem supra ipsos articulos gigni. Ita ut huius sententia, intra ipsos articulos & cauum ipsum sæpe fluxio excipiatur. At contra tamen grauissimi quidam nostræ tempestatis uiri, nunquam aut rarò intra id cauum, sed in uincula dumtaxat & membranas articulos ambientes & eorum tendines adigi humores putant, eo argumento, quòd in nodosa tophaceaq; podagra chiragraue humor in calculum iam concretus aperta cute plerunque eruitur, integro ac illæso uinculo. quod profectò non fieret, si intra ipsos materia esset articulos. Adde, quòd in ischiade, si intra id coxendicis acetabulum humor esset, qui morbum facit, neque tam uehementem, neque tam latè effusum dolorem faceret, quum obtusi uinculum sit sensus. Atque his de termino in quem fluxio in arthritide est, disserūt. Sed & de termino à quo motus, ambigitur. Existimant plerique (ut uidemus) à toto corpore & quibusuis eius partibus sicuti in alijs fluxionibus solet, hunc illabi humorem posse, & à capite quod Hipp. lib. de loc. in homine, & ab utero, quod idem in lib. de internis affect. & ab iecinore, quod author noster in sequentibus, quum de huius affectus curatione scribit, & ex internis alijs demum, partibus omnibus. Aduersantur tamen huic receptæ opinioni alij. Tum quòd si syncerum humorem in causa posueris, nusquam syncerus hic humor per uenas fertur: sed sanguini permistus, qui per uenarum ora purus in articulos excidere non potest. Tum, quòd si sanguini permistum intellexeris, hunc in articulo collectum, phlegmonem excitare oporteret. Adde etiam, quòd crudus humor per alios ductus quàm per uenas in articulos illabens, arthritim non facit: cruditas nempe in malo corporis habitu ex uisceribus in pedes incumbens, & eos in tumorem attollens podagram non facit. Quare non ab internis partib. origo arthritidis est, sed aliunde. Huius uerò initium caput esse uidetur, non internæ quidem eius partes, in quibus pituitosum excrementum cumulari solet, quum id uel per nares foras, uel per palatum in asperam arteriam, pulmones, uentriculum, interioresq; alias sedes illabatur: sed externæ & extra caluariam positæ, à quibus superuacaneus tenuis, & serosus humor, illic ab externis iugularibus uenis repositus, neque ob cutis crassitudinem expiratus, per summa postea corporis sub cute deorsum decurrit. Sunt ergo hæ de arthritide quæstiones nostris temporibus, acri certè iudicio, atque rationum ui excitatæ. Pro quibus tamen sedandis, si nobis periclitari liceat, Breuibus. illud certè nobis maximè arridet serosum præsertim uel pituitosum ac tenuem humorem arthritidi materiam præstare. Assentimurq; & affectum locum ipsos esse præcipue tēdines, membranas & ligamenta atque affectionis fontem esse sæpenumero externas capitis partes, quæ. s. extra caluariam sunt positæ At nihilominus, quòd etiam à sanguine & à singulis cæteris humoribus hic affectus fiat, præterquàm quòd confirmatum iam ab omnibus est, & ipsarum affectarum partium colores tumoresue & sensus indicant, & quotidiana obseruatio confirmat. quum affluente bile, pituita, uel sanguine uel atra bile increscāt dolores, imminutisq; ijs imminuantur. Vidimus nos, qui hæc scribimus, podagricum quendam, cui facta à medico in crure ustione, ater planè humor effluxerit copiosus, & frequens. quo demum euacuato sedata affectio prorsum fuit. Videre quotidie est, (quod modo dicebamus) educto bilioso uel pituitoso uel atro suis medicamentis humore, uel imminuto sanguine per uenæ sectionē, uel sedatos esse dolores quàm primū; uel certè breuiorē esse factam accessionem. Quod uerò nō ad ligamēta solum ipsa, sed etiā inter articulos fluxio sæpe hæreat (quod author noster ait) certe uidetur nobis carere omni dubio. quū enim intra ipsos articulos pituita semper sit opus eorum duritiem emolliente & motionem adiuuante (alioqui. n. & quum sicci ij sint, longo usu aridiores & motui inepti essent, nisi continuo pituitæ affluxu leuigarentur) quid obstat, quin copiosiori hoc inter ipsa internodia irruente humore, arthritis fiat? Quid hunc crassescere prohibet, & in calculū abire? Sed aiunt, aperta cute sæpe calculos erui. Nos id non certe imus inficias. at quòd intra ipsos quoque articulos talis reposita sæpe materia sit, nō redarguimur: quæ, quū ita (ut aiūt) aperta cute, illæsis uinculis extrahi non possit, morbum perpetuo seruet. Quod autem subijciunt, coxendicis dolorem, neque tam uehemētem, neque tam latè fusum esse oportere, si modo intra coxendicis acetabulum humor esset, quia hebetis sensus ligamenta sunt; hoc inquam fatemur, si modo sola ligamenta afficerentur, non etiā circumsitæ partes & neruosæ, & musculosæ ob interpositam materiam distenderentur. at, quum in acetabulo materia sit (quæ alioqui si in externis esset partibus, multò facilius educeretur) ipsa quidem difficilis motus causa primo est loco. tenduntur uerò etiam uicinæ & annexæ partes & neruosæ, & aliæ, & dolores longè lateq; uagantur. Verùm quòd aliunde prætereà quàm ex capitis externis

Cap. 2.

Cap. 1.

Cap. 78.

Cap. 2.

externis partibus arthritidis fluxiones fiant, argumento est mensium, hæmorrhoidum, fluxus sanguinis narium compreßio, ichoata in iecore uel splene uel toto corpore grauitas, ipsam acceßionem antecedens, nullo præeunte externarum capitis partium dolore; sed sæpenumero toto ipso capite grauiore, quod redundantis in cerebro materiæ nota est. quandoque etiam uigilijs, quandoque somno affligente. ita ut ab internis partibus non minus quàm ab externis arthritidis sit origo. Quod.n. hic obijciunt, non posse à uenarum oculis syncerum humorē in articulos ferri; aut si cum sanguine in eos excidat, oportere collectum hunc sanguinem phlegmonem excitare, hoc inquam, nihil nos urget, qui, quum intra ipsos articulos confluere interdum humores asserimus, non sanguinem, aut alium humorem quempiam à cæteris humoribus secretum, sed pituitosum planè illū intelligimus, quo nutriri & inungi eæ partes solent, à quo inflammationē fieri non oportet, quamuis ad cæteras partes articulis circumstantes alterius generis humores sæpe consistāt, & sanguineus & pituitosus & biliosus & ater, quæ arthritim cum calore & inflammatione uel symptomatis alijs pro humoris ratione, faciant. Neque uerò (quod subiungunt) quamuis crudus ille humor sit, à quo sæpe arthritis procreatur, necesse tamen semper est, ubi crudi humores in particulam quampiam excepti fuerint, illam arthritide laborare. Sed præter humorum affluxum adesse articulorum imbecillitatē oportet, ut arthritis fiat, id quod & Gal. & Paulus & alij aduertunt. proptereaq; in cachexia, tametsi ob crudos à uisceribus illapsos humores intumescere crura & pedes soleant, non tamē articularem fieri affectum oportet. His ita annotatis, quia inter huius affectus causas etiam parentum semen reponitur, Quæritur rursum an is hæreditarius sit morbus. Sanè Hipp. quod alibi etiam annotauimus, sicuti semen ex toto corpore manare existimat, ita ex sanis sanum, ex morbosis morbosum, quod in lib. de morbo sacro legere est, & alibi. Reprehendit tamen Arist. eorum sententiā 1. de gen. anim. qui semen ex toto effundi corpore arbitrantur. dariq; propterea hæreditarios morbos negaret. Sed et de hac re supra actum est: ostensumq;, quomodo ex toto corpore semen decidi Aristoteli planè non dissentiat. Illud autem præter aliorum quoque testimonia obseruare quotidie est, arthriticos morbos per familias quasdā ut hæreditarios, sicuti & epilepsias & manias & non pauca aliorum morborum genera uagari. Atque hæc de articulari morbo sint dicta, pro quo uide quæ doctißimus Aretæus 2. de diuturn. morb. scribit.

Cap. 1. [margin]

De signis. Cap. 6.

ILlud, quod oportet te cognoscere de causis harum ægritudinum per signa, in primis est dispositio simplicitatis complexionis, aut cōpositionis eius cum materia. Et simplex quidem eius est parumper, & raro; & fit in ea dolor sine grauedine, & absque inflatione; & non est alteratio coloris, neque signum materiei. In materiali uerò illud, quod de ea in primis oportet te cognoscere, est genus materiei: & uia cognitionis eius est, aut ex colore loci, aut ex colore apostematis eius cum dolore, sicut fit in humore crudo. Et ex tactu, aut est frigidus, aut calidus, aut inflammatus aut secundum consuetudinem. Aut ex accidentibus doloris, an sit cum inflammatione uehementi, & pulsatione: aut cum inflammatione æquali & tensione: aut cum tensione tantū. Aut ex eis, quibus iuuatur, & cum quibus sedatur dolor, si non [a] § errat existimatio: tunc enim existimat § propter ea quòd frigida sunt ei conuenientia, quòd materia sit calida. [b] § Et non accidit existimationi eius ut erret, nisi propter additionem doloris apud infrigidationem inspissantem, existimās quòd materia inspissata § sit frigida. Aut errat per sedationem doloris apud resolutionē: & existimat quòd materia sit frigida, & est calida, quæ resoluitur, & [c] § resoluit, & sedatur dolor eius. § imò oportet ut consideres omnia illa, aut ex hora doloris & additione eius, aut est in uacuitate aut repletione: & ex dispositione [d] § incipiente § ad apostema, & tarditate in eo: aut priuatione apostematis omnino, quare significat humores malos, subtiles, calidos, aut compositos, & [e] § sunt inter uiscosum, & § humorem crudum purum: & ex dispositione grauitatis, quoniam grauitas in materijs subtilibus, de quibus posibile est ut aggregetur plurimum uice una est plus. Et quando que cognoscitur in plurib. horis ex urinis illud, quod uincit super ipsam. Et ex egestione, an uincens super eam sit cholerica res, aut mucosa. [f] † §

§

Et cognoscitur quandoque ex ætate, & consuetudine, & ex regimine præcedente in comestis, & ebibitis, & exercitio, & requie, & ex contrarijs eorum, & communitate complexionis reliqui corporis. Et materiam quidem sanguineam significat rubedo loci, si non est uehementis profunditatis: [g] § aut non est, § aut non apparet adhuc: & significant ipsam tensio uehemens, & repulsio, & pulsatio, & grauitas, & præteritum regimen, & quod scitur de dispositionibus corporis sanguinei: & fortasse est corpus grossum, carnosum, pingue. & est in sciatica sanguinea dolor extensiuus, longus, similis longitudinis, quem phlebotomia statim sedat. Et materiam cholericam significat caliditas uehemens, quæ lædit tactum cum paruitate quantitatis in ægritudine, & paruitate grauedinis, & tensionis, & paruitate rubedinis: & declinatione doloris ad illud, quod apparet de cute, & tranquillitate eius ex frigore, & quod præterijt ex regimine, & reliquæ significationes, quas diximus: & dispositio corporis cholerici. Et materiam phlegmaticam significat, quòd non alteratur color, aut alteratur ad plumbeitatem: aut est illic parum inflammationis, & adhærentia doloris, & priuatio signorum sanguinis & choleræ, & quòd fortis fit incessio doloris in latum: & quòd corpus non est carnosum, imò est adipe plenum: & significationes notæ huius complexionis, quæ præteritæ sunt. Et materiam melancholicam significant doloris occultatio, & paruitas tensionis, & paucitas iuuamenti cum curatione: & [h] § attenuatio § loci, & non est in eo mollities, neq; claritas coloris: & quandoque tendit ad tenebrositatem: & significant ipsam complexio uiri: & dispositio splenis eius, & appetitus superfluus, & regimen ipsius præteritum: & reliquæ significationes, quas innuimus in cognitione complexionis melancholicæ. Materiam uerò [i] § cholicam § significat caliditas uehemens cum re, quæ est quasi pruritus, cum nocumento uehementi ab eo, in quo est calefactio, & iuuamento uehementi ab eo, in quo est infrigidatio, & stipticitas

a B. faciat errare stupefactio & existimetur
b B. & iā nō fuerit iuuamētum nisi propter stupefactionē, aut nō faciat errare additio doloris apud infrigidationem inspisātem quare existimatur quòd materia
c B. quiescit causans dolorē.
d B. festinante.
e B. quę sunt inter eos aut
f † B. & qui fit color eius. Et in dolore anche & sciaticæ vincit super fæcem res mucosa
g —— B.
h B. asperitas
i B. saniosam

citas quædam. Materiam uerò uentosam significat tensio uehemens absque grauitate. Et significant ipsam permutatio doloris, & regimen uentositatis generatiuum. Materias autem permistas significant[k] ‖tensio uehemens & ‖paucitas iuuamenti cum curationibus calidis, & frigidis: & diuersitas horarum, in quibus iuuatur. Iuuatur enim aliqua medicina una hora, & hora alia cum ea, quæ illi contraria est. Et plurimum quidem accidit hoc accidens corporibus calidæ complexionis, aut cholericæ naturæ, quæ utuntur regimine infrigidante, humectāte, generatiuo phlegmatis, & humoris crudi ex cibis, & motibus super repletionem; quare permiscentur duo humores, & expellitur ex eis, quod grossum est propter ea quòd summersit ipsum subtile sanguineum, & cholericum ad iuncturas. Et horum quidem plurium iuuantur & quiescunt dolores per compressionem subtilem cum manibus pluribus, quoniā humor resoluitur, & maturatur per eam. Et iuuantur cum unctionibus temperatæ caliditatis, cum quiete. Motus enim prohibet à maturatione.

k —— B.

Annot.

Quomodo singulæ arthritidis causæ dignoscantur, habes ex Alex. lib. 11. Aetio lib. 12. Paulo lib. 3. quod hic omnium diligentissime absoluit.

Cap. 1. Cap. 13. & deinceps. Cap. 78.

De curationibus dolorum iuncturarum, & podagræ, & sciaticæ. Cap. 7.

QVum cognoscitur quòd causa est complexio simplex, facile est ipsius regimen. Multoties nanque est inflammatio pura absque apostemate, quare sufficit permutatio cōplexionis: & maius quo indigetur, est euacuatio choleræ simul & sanguinis. Et similiter quandoque est congelatio & frigus dolorem faciēs: quare sufficit permutatio complexionis; & maius, quo indigetur est euacuatio phlegmatis, ut calefiat sanguis. Et multoties quidē est siccitas[a] ‖exasperās, ‖quare necessaria est humectatio sicut scis. Quum autem causa est in eis materia, tunc oportet, ut prohibeatur, quod effunditur, per attractionem ad contrarium, & per minorationem. Et cōfortetur membrum, ut non suscipiat, & resoluatur, quod inuentum est, ut priuetur: & redi in omnibus illis ad canones uniuersales. Et si fuerit sanguinea, aut cum dominio sanguinis, oportebit ut administres phlebotomiam ex parte contraria: & si fuerit communis iuncturis corporis, tunc ex utrisque partibus phlebotoma simul: deinde administra uomitum, & propriè quando dolor est in inferioribus: uomitus enim magis iuuatiuus est ei, quàm uentris solutio. Deinde[b] ‖administra solutionem‖ uentris: & incipe à re forti si nō prohibet priuatio maturitatis, & grossitudo materiei: quàmuis facilis sit incolumior, & gradatio conuenientior. Deinde sequere cum solutiuis mundificantibus secūdum gradationem. & sunt de hominibus, qui[c] ‖describunt‖ initium cum facili post facile, & sigillant cum forti post maturationem. Et rectius quidem est in hoc, si materia est subtilis cholerica, festinare euacuationem, quum uidetur maturatio: & si est grossa, non est malum præmittere, quod eam subtiliet, & maturet, & pparet ipsam ad hoc, ut expellatur ad partē euacuationis. Et tu interim alleuia cum solutione subtili. Et si materia fuerit composita, fac ut solutiuum, & emplastrum sint composita, licèt tamen melius sit ut blande tractetur in principio, & non fiat phlebotomia. phlebotomia enim[d] ‖accrescere facit‖ humores, & facit eos currere in corpus, & non extrahit illud, quod necesse est ut extrahatur. Et similiter non fiat euacuatio. Et assiduetur aqua hordei usquequo maturatio appareat. Si autem repletio exigit ut fiat[e] ‖expulsio, ‖tunc fiat cum eo, quod facit ascellare semel aut bis[f] ‖Et ‖ex eis, quæ bibuntur, sicut aqua endiuiæ & solatri cū casia fist. & clysteribus, & sunt rectiora. Quum autem declinare incipit, tunc nō[g] ‖declines ad illa, & euacua‖ quoniam fortasse mouebit humores à locis suis ad ægritudinem. Et attende crises. s. quæ fit in die quarto, & septimo, & undecimo: & hora crisis melior eis est quartus decimus. Et si possibile est, ut cesses ab euacuatione usque ad maturationem, & sis contētus embrochis cum aqua frigida, & calida, & tepida secundum canones prædictos in cap. embrochæ, fac, & incipe ab aqua frigida. Epithimata uerò calida, & narcotica omnia sunt nociua. calida quidem propter attractionem: sed narcotica propter congelationem, & cruditatem. Et iterū epithimata infrigidantia grossum faciunt crudū: &[h] ‖mortificant‖ subtile; prolongant etiam ægritudinem. Et aqua quidem calida nociua est eis, quoniam humectat iuncturas. Et oxymel propter suam acetositatem non est magni iuuamenti. Et semina fortia sicut sem. fœniculi, quandoque adurunt superfluitatem, & conuertunt eam in lapideitatem. Quumque completur maturitas, tunc euacua cum eis, quæ sunt sicut hermodactyli, & buzeidem, & pilulæ eorum: & intende cū facilitate: &[i] ‖incipe iterum, & ‖epithima cum eis, quæ sunt sicut herba, quæ nascitur in fluuijs, & similia. Et caue ne in potu des in primis[k] ‖nisi‖ medicinam debilem: quoniam ipsa mouet materiam, & non[l] ‖facit currere‖ aliquid, de quo sit curandum, imò fortasse subtiliat materias congelatas aliàs: & facit eas currere ad membrum. Expedit ei, qui uult sumere medicinam, ut summo mane sumat: & tardet cibum: deinde sumat post tres horas. xx. aure. panis cum uino, & aqua pauca: & post vij. horas ingrediatur balneum, & egrediatur,[m] † ‖ ‖deinde cibetur cum eo, quod conueniens est: deinde administra prouocationem. Nam prouocatio[n] ‖desiccat‖ materiam dolorum iuncturarum: & quoniam ipsa, sicut scis, est ex superfluitate digestionis, quæ est hepatis, & uenarum: & proprie in podagra calida. Veruntamen plures habentium dolores iuncturarum frigidos, & complexiones humidas, nō iuuantur cum solutione plurima facta potione, & clysteri: & quum medicantur cum diureticis, sanantur. Et de corporibus quidem extenuatis sunt corpora, quæ non tolerant solutionem, & prouocationem plurimam: & generatur ex eis in ipsis adustio sanguinis. considerentur ergo omnia illa. Et thyriaca iterum in frigidis confert: & proprie post euacuationem: ipsa enim mundificat reliquias materierum cum facilitate, & resoluit eas, & confortat omnia membra. Repercussio autem

a B. spasmans
b B. Alia litera, sis interitus cū solutione
c B. præcipiunt
d B. cōmouet
e B. minoratio
f —— B.
g B. multiplices euacuationem non ordinatā & sine digestione
h B. congelant
i B. tunc
k —— B.
l B. euacuat
m B. & quiescat
n B. abscindit

autem materiei à membro, non oportet ut fiat materia existente fortis effusionis °,§ plurime re sumptionis. § illud enim facit duas res malas, quarum una est, quòd facit materiam inobedientem: & est contrarium motui eius: quare accidit dolor magnus: & quum accidit huiusmodi, tunc cessa, & occupare cum lenificatibus, & secũda est quoniam fortasse conuertitur ad membra principalia: quare accidit timor. Et quum materia non est plurima, aut est paruæ [p] § restaurationis,§ tũc non est malum repellere eam [q] § in primis quum est,§nisi in sciatica. Nam repercussio in ea, retinet materiam in profundo; quare oportet ut fiat paulatim debiliter: aut dimittatur:& sit occupatio cum euacuatione:in fine uerò eius oportet ut occuperis in eis, quæ resoluunt & subtiliant, & extrahunt materiam ex profundo ad illud, quod apparet, saltem cum uentosis cum incisione, aut suctione,aut cauterio: & cum rubificantibus, & uesicantibus, per quas currunt materiæ: & non consolidentur usque ad tempus. Et de uesicantibus quidem sunt sicut allia, & cepæ: & non est, qđ sit sicut mel anacardi, & post ipsum lac tithymali, & lac fici: Et oportet,ut admisceatur cum [r] § abstersiuo § & uesicante lenitiuum: & si non, perducit ad lapideitatem iuncturarũ:nam uesicatio iterum est,sicut resolutio,per id, quod timetur de ingrossatione:Et confert [s] § uesicam, si misceatur cum resolutiuis, & adipibus.§Et deuitetur frigus.Et non oportet, ut approximent ei resolutiua fortia in principio rei,ante euacuationẽ; quoniam facient euenire materias plurimas; deinde resoluunt subtile earum, & inspissant residuũ, & retinebunt ipsam.Et oportet ut obseruetur illud secundum plurimum iterũ:& proprie qñ materia est uiscosa, aut melancholica. Quum ergo fortes fiunt dolores,& nõ tolerantur,non est excusatio quin tribuantur sedatiua doloris, ebibita,& linita. Epithimata uerò sedant cum subtilitate resolutionis materiei,aut cum stupefactione. Et non administres stupefaciens nisi apud necessitatem: & [t] § mensura illud, quod sedat malitiam summam doloris, § & utere eo cum audacia & temeritate plus. Et multoties confert stupefactio, inquantum ingrossat materiam procedentem: quare retinetur. Et scias quòd rectius est ut permutatio fiat cum medicinis: quandoque enim est medicina conferens uni membro,& non alij mẽbro:& quandoque confert in hora: deinde post illud nocet, & mouet dolorem. Et oportet,ut dimittat uinum omnino usquequo sanetur ex eo sanatione integra, & ueniant super ipsum quatuor tempora. Et oportet,ut dimittat illud consuetus secundum gradationem. Et utatur quum ipsum dimittit, diureticis.& uinum de melle cum diureticis confert eis. Et melancholici de habentibus arteticam oportet ut rectificetur splen,& euacuetur eius melancholia, & humectetur corpus eius:& leniatur cum cibo,& inunctionibus,& similibus: & non asiduetur super ipsum pura resolutio sine lenificatione, sicut sciuisti in radicibus uniuersalibus.Et oportet ut deuitetur caro [u] † § § in eo, quod frigidum est de hac ægritudine. Quòd si necessaria fuerit, tunc detur caro auis montanæ,& leporis,& gazeli, & omnis caro paucarum superfluitatum. Et si euenerit dolor in dorso in primis, & permutetur ad manus, tunc phlebotoma ex manu, ut egrediatur sanguis & humor,ex parte suæ declinationis.

o B.&quæ plurimũ per partẽ post partem successiuè effundit

p B. effusionis ad locum

q ——— B.

r B. resolutiuo

s B. ut misceat cum resolutiuis & vesicantibus adipes

t B. cũ mẽsura quæ sedat malitiam doloris & administra illud in calido

u B.etiam

ANNOT.

De articularium affectuum curatione fusissime Gal. 10.de comp.med.per loca, Aetius lib.12. Paulus lib.3. Trallianus lib.toto undecimo. & Celsus lib. 4. Copiose & author noster prosequitur. Est tamen hic multiplex dubitatio. Primum quidem, Auicennas,ijs uerbis § Et si fuerit sanguinea, aut cum dominio sanguinis &c. § de uenæ sectione agens,tundendam ait uenam ubi à sanguine sit morbus,atque eam ex contraria parte: si alterã.s. tantum partem dolor obsederit:at si utrasque partes occuparit,utrinque mittendum sanguinem subiungit. Magna hic quæstio est,tum an solùm redundante sanguine non etiam alijs humoribus mittendus sit sanguis.tum si ex opposito latere id agendum. Gal. ubi omnes ex æquo humores affluant,secari uenam iubet. Paulus non ijs solùm quibus sanguis redundat, sed etiam pituitosioribus aut melancholicis protinus mittendum sanguinem ait. Aetius quoque maxime quidem necessariam esse dicit sanguinis euacuationem in sanguineis fluxionibus in ijs præsertim qui sanguine redundant; sed & in reliquis etiam humorum recrementis,atque ijs qui diæta lautiore utuntur. Quare,& hic alijs à sanguine affluentibus succis uidetur sanguinis missionem cum Paulo admittere. Author tamen noster,quum hic, sanguinis detractionem hoc affluente,proponat;tamen paulo postea, quum ait§Et si materia fuerit composita &c. § ubi plures humores simul affluant, uenæ sectionem cauet, quòd hæc alios præter sanguinem humores auget,& in corpus distribuit,quum id quod educi oporteret,non educat. Sed & hanc quoque Aetius contra quàm author noster sentire uideatur(de podagra particulatim agens)in directo offensi cruris brachio omnino sectionem peragendam putat,quod & Philagrij testimonio atq; experimento confirmat.Cæterùm,ut paucis ad hæc satisfaciamus. Verè nisi sanguis affluat, nunquam mittendus ille est; nisi id fortaße reuulsionis gratia egeris, ut & in apoplexia fieri solet.Fortasse ergo Paulus etiam in pituitosis & in melancholicis uenam secat,morbi initio,reuulsionis causa. Aut etiam(id quod magis suspicamur) quum in pituitosis & melancholicis id præsidium admittit, eos intelligit,quibus ex æquo omnes affluunt humores, ut Gal. ait,quamuis uel pituitosi ij multum sint uel melancholici. Vnde & Trallianus,si non offendat solùm pituita,sed etiam sanguineus simul humor apparet,mittendum initio sanguinem testatur. Aut etiam id intelligit Paulus ubi humores multitudine, non etiam qualitate infestant.id uerò præsidium non in omnibus etiam semper commodum putat,sed in ijs solùm, qui tunc primum id morbi genus experiri cæperunt.alioqui enim, quos iam fluxio frequenter infestarit,ijs plus inde noxæ quàm auxilij sentiri ait;præsertim quibus corpus natura frigidius est,aut imbecillius. Quamobrem si uel transactum initium sit morbi quo repellere amplius non licet. uel si sanguineum humorem alij multitudine excesserint. aut si ijdem qualitate potius quàm copia molestarint. aut etiam si frequenter infestari eiusmodi fluxione æger consueuerit;tunc Auicennæ standum erit consilio, neque nisi in sanguinea fluxione mittẽdus erit sanguis. tum quia alij præter sanguinem humores augẽtur, nihil uerò eius quod morbum fecit,detrahitur. tum etiam quòd educto sanguine cæteri humores crassescunt. At uerò,quòd Aetius ex directo latere,hic ex contraria parte sanguinem mittat,nulla controuersia est. hic nimirum per contrariam partem non oppositam secundum corporis latitudinem

Cap.2. Cap.22. & deinceps. Cap.78.Cap.24.

dinem, sed secundum longitudinem intelligit. quare, laborante dextro pede dextrum cubitum, sinistro sinistrum secandum putat, id quod & Aetius. Porrò quærat hic quispiam, quia de sanguinis missione agimus: quid afluente bile agendum sit? Satisfacit Alex. atq; si humor qui influit acris & biliosus sit, non esse sanguinis uacuationem adhibendam censet, sed medicamento cholagogo ducendum, ubi tamen prius humoris acrimoniam aut rosionem humectaris & contemperaueris. Quo etiam ex loco illud obiter adnotandum est, quòd biliosam materiam antea mitigat refrigeratue, quàm educat, aduersus eorum sententiam, qui biliosos & tenues humores coctione ulla et præparatione opus habere negant, quòd prompte educantur. Et si enim tenues & serosos humores, habita eorum substantiæ ratione, facile soluere est; uerenda tamen acrimonia caliditasq;. nempe qui eius generis humores sunt, in transitu per intestina & rosiones & dysenterias & dolores facillime concitare possunt. propterea q; & Gal. tametsi & in Cõmentarijs libelli de humoribus 4. Hipp. & in lib. quos, quando, & quibus purg. op. tenues humores educi quã primum posse censeat; in ijs tamen Cõmentarijs in lib. de humorib. sect. 1. ubi uel nimis calidi, uel nimis frigidi, uel nimis mordaces aut crassi aut aliter à naturali statu decedentes sint, duplicem nobis curationis propositam rationem ait, ut alterentur & euacuentur. ita ut ipse quoq; alterationem in bilioso humore eductioni præponat. Sed hæc, ut dixi, obiter dicta sint.

Com. 1.

2 Et expedit ei qui uult sumere &c.] summè difficilis est hic locus. quòd tertia post assumptum medicamentum hora cibum exhibeat, uidetur Hippocratis sententiæ refragari, qui 2. de rat. uict. in ac. sorbitionem statim ab assumpto medicamento exhibet, & in media purgatione nihil assumi uoluit. Quòd item post sex horas, hoc est hora nona, in balneum duci uelit, difficile uidetur. nẽpe uel tunc absoluta medicamenti erit actio, uel non. si absoluta, certè quum ex medicamentis uires ob spirituũ solutionem prosternantur, & balneæ itidem eosdem spiritus dissipare non mediocriter possint; non satis rectè consuli balneum uidetur. Sin adhuc perfecta medicamenti actio non erit, certum illud quoq; est, fore, ut eius uis ad exteriora balnei calore pertrahatur, exsoluaturq;. Cæterum, quamuis non ignoremus alios aliter sentire; placet tamen nobis eorum sententia, qui per tertiam horam, non ab assumpto pharmaco, sed post eius actionem peractam intelligunt, quo certè tempore, sedato iam totius corporis motu perturbationeve, licebit ut parum nutrias. post hanc uerò leuem nutritionem si ad sex horas in balneũ ægrotantẽ duxeris, tunc refectis per quietẽ & paucum illũ cibũ uiribus ac spiritibus, de ipsis rursum uiribus non erit suspicandum. oportunè. n. tũc tẽporis euacuato satis corpore, instauratisq; uiribus, priusquam rursum ex aliorum ciborum assumptione alia rursum in corpore excrementa gignantur, balneæ magis quàm uel antea, uel postea conuenire uidebuntur.

Tex. 2.

Et oportet ut dimittatur uinum &c. Vinũ ad peractam usque morbi solutionem interdicit. Astipulatur huic & Alex. lib. 11. sanatosq; aliquos & præseruatos uini intermissione testatur. pro qua re pete & Celsum lib. 4. Nostri tamen inclinante iam morbo diluti uini potum concedunt, præsertimq; si à frigidiori materia morbus euenerit.

Cap. 1.
Cap. 24.

De solutione eorum. Cap. 8.

Oportet ut in eis non educatur solutione phlegma solum, imò cum cholera. nam quum in eis solum phlegma solutione educitur, iuuant statim, & redit cholera, & facit currere ad mẽbrum phlegma uice alia. Et nõ oportet, ut sit eorum catharticum uehementis caliditatis, fortis ualde, quare liquefiant humores, & redeat ad membrum quantum est illud, quod acceptum est [a] multipliciter. Et in hermodactylis quidem creditur esse plurimum iuuamenti, propterea quòd ipsi soluunt statim humorem frigidum: & in ipsis est res alia, quoniam faciunt succedere solutioni stipticitatem, & confortant: quare non est possibile cum eis ut redeãt superfluitates [b] liquefactæ per medicinam, quibus nõ accidit ut euacuarentur, & prohibent iterum illud, quod subtiliatum est per uirtutem medicinæ solutiuæ currere in meatum: & hoc ex operatione hermodactylorum contrarium est reliquis [c] solutiuis & euacuatiuis calidis: & plura eorum sunt, quæ dilatant meatus: & dimittunt eos dilatatos: uerũ hermodactyli sunt nociui stomacho: quare oportet ut misceantur cum eis, quæ sunt sicut piper, & zingiber & cyminum: & quandoque admiscentur ei ea, quæ sunt sicut aloes, & scammonea, ut confortetur eorum solutio. Et dixerunt quidam, quòd pedi coruino inest operatio hermodactylorum: & nõ est eius nocere stomacho. Et lapis armenus confert doloribus iuncturarum. Et de cognitis sunt pilulæ iuuamenti: & pilulæ fetidæ: & hiera Ruffi est magni iuuamẽti ad podagram, & sciaticam. Et grana nil iuuatiua sunt iterum & grana regis: & buzeiden & [d] almezaharagi, & raha calhamen & centaurea & coloquinthi. & aloes, [e] & scammonea, & uitis alba [f] & alharmel: ponantur cum eis ammoniacum, & sarcoco. & bdellium, & turbith, & pyrethrum. Descriptio solutiui cum facilitate. zingiber. ℥. j. piperis, & agarici amborum an. ℥. s. medullæ chartami pondus. ℥. ij. radicis pedis coruini. ℥. iij. cuius dosis sit. x. & viij. siliquæ, faciens ascellare septies, aut octies. Et iterum cymini carmeni. zingiberis hermodactylorum omnium ana. ℥. j. aloes põdus ℥. ij. [g] Sumantur de puluere. ℥. ij. cum decoctione anethi. est enim iuuatiua in hora. Et iterum sumatur oleũ de nucibus, & oleum de alKerua, & sarcocolla una die cum hiera picra, & una die sola. vij. diebus, & non sumatur nisi cum [h] alseluzaharagi, & anetho decoctis. Et iterum sumantur hermodactyli, & buzeiden, & mezaharagi, & piper, & zingiber: & anisum, & daucum conficiantur cum melle, & bibatur ex eis omni die. Et iterum sumantur ex hermodactylis pondus. ℥. xxx. & pulpæ coloquinthidæ: pondus ℥. x. decoquantur cum. xv. lib. aquæ donec remaneant. iij. lib. aquæ, & sit dosis eius omni die media libra cum tribus. ℥. zuccari: est enim mirabile ualde. Solutiuum lene iuuatiuum, sarcocollæ rubeę. ℥. iij. [i] zuccari rubei. ℥. iij. terantur, & commisceantur cũ oleo centum nucum, & [k] proijciantur super ea aqua anethi. est enim mirabile soluens absque labore; & alleuiat. Vomitiuum forte ualde, conferens habentibus humiditatem, & melancholiam ex habentibus dolores iuncturarum, & sciaticam. ℞. aloes, & sem. ellebori ni. & scammoneæ omnium ana. ℥. j. euphorbij, & nitri amborum an. ℥. s. conficiantur cum succo caulis: & quando fit uomitus cum eo, eradicatur radix ægritudinis.

[a] B. duplũ seu multiplicatum
[b] B. attracta
[c] B. resolutiuis
[d] B. almahezheregi, & rahi alaman
[e] — B.
[f] B. & alfaserasiz, idest vitis nigra
[g] — B.
[h] B. aqua alsechinegi. i. tribulorum & anethi
[i] B. hermodactilorum
[k] B. deturĩ potu cum

Annot.

ANNOT.

Et in hermodactylis quidem creditur &c. Probari solẽt hermodactyli in articularibus doloribus, ut ij, qui, quum ualidiori attractione frigidos humores etiam longinquè trahant, relinquunt præterea astrictionis cuiusdam uestigium; id quod roborandis iuncturis, ne fluxionem suscipiant, tum remorandis humoribus facit, ne ad affectos ipsos articulos concitentur. Cum salutari tamẽ hac ui, unum aliud noxium illis iungitur, quòd uentriculum perturbant, anxietatem & cibi fastidium mouent, id quod & Paulus testatur. propterea huius noxæ temperandæ gratia, & gingiber, & piper admiscetur ab authore nostro, quod & Alex. facit. Hoc tamen præsidij genere, quia ignorantur nostra hac tempestate ueri hermodactyli, abstinemus libenter quantum possumus, præsertim quum alia id generis medicamenta sint non pauca, quæ author subdit. Vide Paulum, Trall. & Rasim 26. Cont. tr. 1. necnon 9. ad Almans. Cap. 2.

De potionibus ad solutionem faciendam, & de illis, quæ conferunt eis. Cap. 9.

ET de illis, quæ conferunt eis, est medicamẽ albesed secundum hunc modum. ℞. albesed, de quo dixit quidam, quòd est alkeiri rubea aur. j. & . s. gariophyllorum. ʒ. vj. & myrrhæ & pęoniæ, sem. anethi omnium an. ℥. j. & polij [a] ‖ueuti. xij. ‖ & utriusque aristolochiæ an. ℥. ij. de quo in potu detur [b] ‖ueutem ‖. j. cum aqua mellis: & non comedat. ix. horis: fiat illud. x. diebus. Et iterum medicamen, quod administratur omni hora: & sanat cum prouocatione. Camępitheos, camędreos, gentianæ omnium ana. ℥. vij. foliorũ rutæ siccæ. ix. ℥. terantur, & cribellentur: & sit dosis eius omni die cochlearium unum in ieiunio, post digestionem cibi præteriti in tribus. ℥. aquę frigidæ. Et iterum medicamen albesed secũdum sermonem, qui existimauit, quòd sit alkeiri rubei floris, & est proximum descriptioni primi. ℞. [c] ‖cinnamomi philonij ‖ omniũ an. ℥. ij. folij indi. ℥. j. gariophyl. grana. xv. albesed, quod est alkeiri prædicta. ℥. s. aristol. utriusque. ℥. iiij. cuius dosis sit omni die Kirat. iij. quod incipiat bibere apud æqualitatem uernalem; & utatur eo. l. diebus, & dimittat ipsum. xv. diebus: deinde iteretur secundum hoc anno toto, nisi cum ortu [d] ‖alsahara ‖ usq; ad mensem, & . s. & secundum regiones. Si autem non potest bibere ipsum anno toto, bibat ipsum in medietate frigida. Quumque pertransierint [e] ‖ducenti dies, ‖ non erit malum, ut bibatur uno die, & duobus diebus non. Et oportet ut elongetur ab eo comestio quantum posibile est ei; & si non plus saltem usque ad nonam; & rectificetur regimen reliquum. Et oportet, ut deuitet ea, quę nocent habentibus dolorem iuncturarũ. Et existimauerunt quidam, quòd de expertis, quæ non diuersificantur omnino, est ut in potu dentur ossa hominis adusta: & iam quidem usi fuerunt eis quidam de [f] ‖præsumptuosis, ‖ & sanati sunt cum eis ex podagra, & doloribus iuncturarum omnino. Et hiera quidem Hermetis maximi est iuuamenti ei, qui bibit eam uerè diebus aliquot confortando iuncturas eius: & ipsa extrahit superfluitates, cuius plurimum efficit per sudorem, & prouocationem: & confert sciaticæ. Et quũ chronica fuerint apostemata, & dolores iũcturarum, iuuantur per hoc regimen relatum ad Humain. Sumatur sauinæ siccæ quarta Keilin, & decoquatur cum eo, quod submergat ex aqua super ignẽ leuem donec denigretur aqua, & sumatur de colatura eius lib. j. & . s. proijciantur super eam. iij. ℥ olei sisamini, & bibat ipsam æger, & comedat super ipsam cibum præparatum cum agresta. Et ad dolorem anchæ est regimen leue, si non lædant ipsum balneum, & aqua calida, & semina, & forsitan proprie post cibum malum sedat eam uomitus super aquam ciceris, & solutio uentris cum aqua olerum, & casia fistula.

a B. nua xij.
b B. nua
c B. Alia litera. cinnamomi pœoniæ myrrhæ spicæ. Alia lra. rheubarbari pœoniæ myrrhæ
d B. stellæ canicularis &
e B. dies qui erunt residui
f B. famosis

De emplastris iuuatiuis ad dolores iuncturarum grossi humoris, & eorum, quæ sunt in uia, ut conuertantur in lapideitatem. Cap. 10.

EMplastrum bonum. Recipe granorum alkerua mundatorum. ℥. iij. terantur cum. ℥. j. butyri uaccini optime, & proijciantur desuper. ℥. j. mellis, & faciat ipsum uiscosum, & fiat cum eo emplastrum, & propriè super iuncturas siccas. Et quandoque ponitur cum eo ex aceto forti. ℥. j. Et emplastratio cum stercore uaccino est fortis ualde in doloribus iuncturarũ, & dorsi, & genuum: & est quasi melior pluribus alijs. Emplastrũ forte. Recipe olei antiqui. lib. j. & . s. & nitri Alexandrini, & gluten albotin amborum ana lib. j. & euphorbij. ℥. j. & ireos. ℥. ij. & farina fœnugræ. lib. j. & . s. fiat ex eis emplastrum. Et iterum bdellium, opopanacũ, & adeps liquefactus iuuatiua sunt ei ualde, quod fit ex crudo humore in genibus, & iuncturis. Emplastrum sugitiuum, resolutiuum. [a] ‖nitri danic. j. ammoniaci ‖ fiat ex eis emplastrum. Aut sumatur euphorbium, & teratur cum oleo de lilio, & liniatur cum eo. Emplastrum forte. Recipe baurac, & galiã, & pyrethrũ, staphisagriam, & calcem, misceantur omnia: & liniantur ex eis iuncturæ cum melle, & aliquantulo aceto. Emplastrum bonum, & resolutiuum ammoniaci, & lycij, sumantur partes æquales, terantur cum oleo omphacino, & uino antiquo, & farina fabarum emplastretur cum eo calido. Et emplastrũ ex cinere cyclaminis, & aceto, & melle est mirabile ualde. Et de emplastris [b] ‖ est modus eorum, quæ necessaria ‖ sunt ad confortandum membrum, & resoluendum residuum: & non indigetur eis nisi post euacuationem integram, de quibus est emplastrum. Recipe sauinæ, & nucis cupresi, & osium adustorum partes æquales, & aluminis partem. j. [c] ‖ dragacanthi ‖ sextam partis unius, & glutinis piscium quantum sufficit ad cõgregandum. Aliud faciens operationes in ægritudinibus plures: & illud ideo, quoniam aperit, & extrahit spinas, & ossa putrida ex profundo, & cõfert mollificationi iuuamentum manifestum. Recipe semi. urticæ mundati, & spumæ baurac, & salis ammoniaci, & aristol. rotundæ, & radicis coloquinthidæ, & glutinis alimbat, omnium an. aure. xx. fœnugræci, & piperis, & macropiperis omnium, an. aure. x. ammoniaci aure. xij. cordumeni, & xilobalsami, & thuris, & myrrhæ, & adipis cap. & gummæ pini omniũ an. aur. x. ceræ. li. iij. dabk. lib. viij. lactis ficis syluestri aur. viij. olei de lilio quantum sufficit ad liquefactionem medicinarũ humidarum, & uini optimi quantum sufficit ad conficiendas medicinas siccas: commisceantur omnia,

a B. nitrum dabach vel dabk. i. viscus ammoniacum nura id est calx
b B. sunt species quæ necessariæ
c B. & draganti idest vitrioli

omnia,& fricentur,& administrentur. Aliud conferens in hora ad sciaticam, & dolorem manus, & pedis,& dolorem reliquarum iuncturarum: sumatur fœnugræcum,& proijciatur in uase testeo & proijciatur desuper aceti commisti quantum sufficit, & coquatur super prunas usquequo dissoluatur in decoctione, deinde proijciatur desuper mellis quantum sufficit,& bulliat secundo,& reseruetur. Aliud simile illi. Picis de minera. lib. iij. fæcis aceti siccæ adustæ. lib. j. baurac. lib. j. & s. gummæ pini,& ceræ, & sulphuris non adusti, & staphisagriæ omnium. lib. j. pyrethri. lib. s. cordumeni Kist unum.

De unctionibus in huiusmodi intentione prædicta. Cap. 11.

OLeum de coloquinthida, & oleum de castoreo,& oleum de sinapi, & oleũ de Kerua,& oleum de nuce romana, & proprie quando aduritur,&[a] § currit. § & oleum de coloquinthida factum ex decoctione eius cum oleo ros. donec consumatur aqua: & oleum de costo ultimum est,& propriè cum storace aut cum assa,& oleum de costo. Et de unguentis bonis iuuatiuis est oleum, in quo decoquitur uipera, & est ex eis, quæ sanant sanatione integra. Et de eis est oleum uespertilionum. Cuius modus est ut sumantur. xij. uespertiliones decollati, & sumatur de succo[b] † § § almarmacor,& olei antiqui. lib. s. & aristo. ℥. iiii. & castorei. ℥. iiii. & costi. ℥. iii. decoquantur omnia simul, donec consumatur aqua,& remaneat oleum.

a B. Alia litera, est acuti odoris & saporis propter assationem nucis

b † B. foliorum

ANNOT.

Quod reliquum pro articularium morborum curatione est, de malagmatibus, lotionibus, inunctionibus, balneis, anodynis, stupefacientibus, atq; id genus alijs quæ extra admouentur, de quibus hic, & in sequentibus author fusius agit, Vide Gal. 10. de comp. med. per loc. Paulum lib. 3. Trallianum lib. 11. & Aetio lib. 12. locis iam sæpius indicatis.

Cap. 2. & 3.
Cap. 2. Cap. 45.

De embrochis in illa intentione. Cap. 12.

EMbrocha sedatiua, iuuatiua, experta. Sumatur galia,& hordeum,& lactucæ decoquantur cum aceto, donec discoquantur, & dissoluantur,& fiat embrochatio: & est conueniens ad calidum. Et iterum maiorana & anethum, & folia lauri, & ruta,&[a] † § § cyminum coquatur,& fiat cum eis embrocha. Et ex eis iterum, quæ conferunt[b] § ad lapideitatem § iuncturarum & genuum,[c] § est fæx § aceti in omni parte, cuius ponitur sexta partis harmel contriti, super quam proijciantur lapides igniti,& fiat suffumigium faciẽdo cum eo suffumigationem sub Kisse, aut similibus. Et sedeat in decoctione asini syluestris, in qua ponuntur omnia membra eius decocta cũ anetho,& [d] rectificatur cum § seminibus & porris & similibus. Et decoctio [e] § hordei § & vulpis: cuius modus est, ut bulliat aqua ebullitione vehementi tandiu, donec minuatur tertia eius,& proijciatur super ipsam daba, aut uulpes uiua decollata cum sanguine suo: & decoquatur donec dissoluatur in decoctione,& coletur aqua, & sedeat in ea: aut proijciatur super illam aquam oleum, & decoquatur donec permisceantur, aut donec aqua cõsumatur,& remaneat oleum, & sedeat in eo. Et quandoq; decoquitur in oleo, sicut est.

a † B. origanũ
b B. est euaporatio
c B. cum vaporatione
d B. sale &
e B. aldabha

De balneationibus ad huiusmodi. Cap. 13.

BAlneatio quidem cum aquis calidis, & humidis, nocet eis propter illud, quod liquefacit de humoribus, & dilatat de poris, nisi in aquis thermarum. Balneationes verò siccæ cum fricatione cum nitro, & sale, & sepeliri in arena calida,& sudare in ea, sunt iuuatiua eis.

De sedatiuis doloris calidis, leuibus. Cap. 14.

SVmatur fœnugræcum, & teratur cum aceto commisto contritione minutissima: deinde fundatur super ipsum mel, & coquatur donec coaguletur,& liniatur postquam conteritur, super tabulam, sicut algalia, &[a] § inuiscetur § loco cum pãno lini. & dimittatur duobus diebus, aut tribus, & succurratur exsiccationi eius cum oleo rosaceo. & hoc quidem conueniens est in principio ægritudinis,& in ascensione eius. Et iterũ sumantur in principijs, & in residuis mucilago fœnugræci, & semine lini, & conquassetur cum oleo sisamino,& ingrossetur sicut mel. Et iterũ, quando nõ est dolor ualde uehemens, emplastretur cum caulibus recentibus & apio. Et si fuerit fortior, emplastretur cum oleo irino,& farina fœnugræci, & farina ciceris cum syrupo mellis, cũ pauco uino, & cum aliquantulo olei de alcanna Et iterum cinis caulium cum adipe, & ceroto facto cum oleo chamæmillino bonus eis est valde.

a B. adhærere faciat

De narcoticis sedantibus dolorem. Cap. 15.

SVmantur opij aur. iij. & croci aur. j. & terantur cum lacte uaccino,& proijciatur desuper medulla panis similaginei, &[a] § liniatur § & fiat ex eis emplastrum, & cooperiatur cum folijs siclæ etiam, aut lactucæ:& ponatur loco panis similaginei ceratum. Et iterum sem.[b] § hyusquiami nigri. § ℥. vj. opij. j. croci. j. uini dulcis, cum quo conficiatur,& misceatur cum cerato. Et iterum sem. hyusquiami albi,& opium, & psyllium, & acacia, & mugat, sumantur & informentur troch. ex eis,& liniantur cum lacte uaccino, & reseruentur cum folio. Et iterum aloes. ℥. x.[c] † § § succi hyusquiami. ℥.[d] § vj. hyusquiami nig. § ℥. iiij. hypoquistidos. ℥. vj. pomorum mandragoræ, xx. aure. croci. aure. iiij. decoquantur poma mandragoræ cum aceto, donec dissoluantur, & proijciantur super medicina:& liniatur cum eis. Et iterum mandragora proijciatur in butyro uaccino trita: deinde inungatur cum ea dolor. & iterum opium,& storax sumantur,& fiat ex eis epithima. Et ex eis, quæ stupefaciunt, est effusio aquæ plurimæ, quum non sunt ulcera. Et iterum psyllium infundatur in aqua calida: & quum inflatur, conquassetur cum oleo ros.& infrigidetur,& liniatur cum eo.

a B. fiat leue
b B. succaram
c † B. opij. ℥. x.
d B. sucharau

De curatione uentosi. Cap. 16.

HOc currit cursu gibbositatis uentosæ: & de eis, in quibus est iuuatiuum in sedando dolorem cum stupefactione, est, ut sumantur gentianæ,& rubeæ, & animeos, & aristol.& calamenthum,& semin. citruli, & hermodactylorum,& buzeidem, & almehezahara, & almugat partes æquales, opij pars. s. cuius dosis sit usque ad ij. ℥.

De

De regimine cauterij ad eos. Cap. 17.

ET de cauterizatione bona eis, aut de eis, quę [a] §surgunt§ loco cauterij, est ut iaceat infirmus secundum figuram, quam oportet, & prohibeatur ei motus, & [b] §conseruetur§ circuitus doloris, [c] † § §& impleatur medium eius sale, & ponatur desuper parum olei, & ponatur desuper pannus, & sint præsentia cauteria diuersa, & ignantur cauteria, & administrentur in primis taliter, ut non sentiantur calida: deinde sentiantur cum ea, deinde fiant fortia, donec non posint tolerari: quum ergo pertransierint [d] §uirtutem §perforetur massa, & præcipiatur ei ut inclinetur, quatenus egrediantur sal & oleum: deinde cooperiantur cum lana, & ligetur. & oportet ut sit super caput infirmi uas plenum aquæ, & aqua rosarum, cum qua abstergatur facies eius, quando sudat, & caueatur ne caro aduratur, & ulceretur.

a B. ponuntur

b B. circundet

c †B. cum pasta

d B. tolerantiā

De cura calidi. Cap. 18.

OPortet ut curentur cum eis, quæ infrigidant, & humectant ex oleribus, & carnibus, & cibis, & fructibus, & linimentis, & embrochis, & ceratarijs: & exercitentur cum æqualitate, & balneentur cum aqua dulci, postquā effunditur super extremitates eorum aqua frigida in domo prima: & administretur tina tepida: deinde submergatur in aqua [a] §tepida§ subito semel: & fundatur super pedes eorum aqua frigida. Et oportet ut soluantur, & prouocatione utātur, cum eis, in quibus non est calefactio plurima, sicut syrupus ros. & diacydoniten solutiuum. Medicamen bonum, in quo est prouocatio, & solutio, & sedatio doloris. ℞. seminis melonis, sem. citruli, & hermodactylorum alb. & almugat omnium ana partem. j. opij tertiam partis unius, aggregētur omnia: & sit dosis eius ℨ. iiij. cum ℨ. iiij. zuccari. est enim præsentis iuuamenti.

a B. frigida

De epithimatibus. Cap. 20.

SCias quòd quando ipsa sunt frigida, stiptica, sicut sandali, tunc fortasse lædunt: imò oportet ut sint teporem facientia, & leniant. Et quando læduntur cum infrigidantibus propter tensionem eorum, administrentur ea, quæ mollificant sicut rob, & oleum ros. & ceratum. Et quādoque ponitur super illud pannus infusus aqua & aceto. Et de eis, quæ sunt experta, est succus extremitatum cannæ humidæ: quum enim ex eo linimentum fit, sedatur dolor statim. Et iterum terantur glandes optime, & decoquantur uehemēter, & embrochetur cum eis hora longa. Et quum tolerant infrigidantia, & non faciunt eis dolores per inspissationem, & tensionem, tunc non est aliquid sicut aqua endiuiæ, & aqua solatri, & aqua semperuiuæ, & aqua blitorum, & cucumeris, & cucurbitæ, & similia. Et similiter emplastratio cū adipibus, [a] § & similibus eis, § & cum melonibus: ipsi enim infrigidant, & leniunt simul. Et mucillago psyllij est fortis infrigidationis. Et iterum sandali, & memithe, & similia sedant dolorem. Et quum sedant dolorem, oportet ut auferantur, & remoueantur. Et de eis, quæ iuuatiua sunt in fine residuorum dolorum iuncturarum, & podagræ calidorum, est ut sumantur aloes, & croci, & myrrhæ partes æquales, & liniantur cum aqua caulis aut endiuiæ secūdum quantitatem caliditatis. Et iterum ceratum cum oleo chamæmillino. Et iterum diaquilon dissolutum in oleo chamæmillino. Balnea, quæ ex eis nocent, sunt balnea calida. Frigida uerò quandoque iuuant.

a B. quantū ipa

De solutiuis. Cap. 21.

SVmantur myrobal. citrinorum. ℨ. x. & hermodactylorum, & buzeidem amborum ana. ℨ. iij. sem. apij, & anisi amborum an. ℨ. ij. conficiantur cum zuccaro soluto, de quo in potu sumantur omni die. ℨ. ij. Et iterum sumatur succi cydoniorum. lib. j. & aceti de uino. unc. iij. & zuccari. lib. j. & hermodactyl. aloes, & diagridij [a] † § §. ℨ. ij. & dos. eius sit ex. s. unc. usque ad. unc. j. & s. Et iterū hermodactylorum. ℨ. x. scammoneæ. ℨ. j. & tertia. ℨ. j. cubebæ. ℨ. iij. zuccari tabarzet. ℨ. xxx. dos. eius. ℨ. iij: Et iterum scammonea decocta in [b] §duplo§ sui aquæ cydoniorum acetosorum, aut pomorum, decoctione, in qua cōsideretur [c] §substantia§ eius, eum ergo incipit inspissari, oppiletur os eius, in quo est, & dimittatur donec exsiccetur, & sumatur de ea pondus. ℨ. x. & sumantur de tabarzet. ℨ. xx. & de cubebis contritis sicut alcohol pondus ℨ. ij. aggregentur omnia cum iuleb, & fiant inde pilulæ & exsiccentur in umbra: Et sit dosis earū pilulæ. ij. usque ad. iij. in omni hora. Et quum illic est compositio, & [d] † § §tunc administra hieram picram. Et de eis, quæ conferūt eis est sirupus ros. secundum hunc modum. Sumantur succi ros. lib. ij. & mellis. lib. iiij. & scammoneæ assatæ. unc. j. decoquantur usquequo inspissentur, & sit dosis eius ex duobus [e] † § §usque ad. v. Et iterum infundantur tamarindi cum casia fi. [f] † § § in aqua endiuiæ, & fœnugræ. Et si non fuerit febris, sumatur decoctio myrobal. & fumi terræ, & prunorum, & tamarindorum, & absinthij secundum quod uidetur. Et iterum buzeiden, & hermodactyli, & rosæ rubeæ, æquali mensura sumantur, de quo sumatur aure. j. & s. est enim in ipso sedatio, & infrigidatio. Et isti quidem iuuantur plurimum à cibis frigidis, & grossis, sicut, qui fiunt de lentibus cum aceto, & reliquis cum infrigidantibus ingrossantibus sanguinis, sicut ille, qui fit de [g] §acetosa, § Et uentres cum aceto præparati & acetosum carnis uaccinæ. Et quandoque iuuātur plurimum cum cibis exsiccantibus, sicut est [h] §herbus. § Et non ut ieiunent plurimum. Et eis quidem cōceditur ex fructibus, ut pyris proprie & prunis, & malis, & granatis, & persicis: ego autem abhorreo eis ea, quæ sunt sicut persica, & chrysomila, & quæ replent sanguinem aquositate plurima.

a † B. secundū omnem libram prædictorum

b B. tantūdem.

c B. inspissatio.

d † B. aliqua

e † B. felengias

f † B. aut casia fistula.

g B. agresta

h B. cibus ex caulibus

De cura iuncturarum exsiccatarum, & conuersarum in lapideitatem. Cap. 22.

Cap. 2.

Cap. 1. & deinceps

ISti sunt habent es complexiones calidas, & materias grossas. Et oportet ut isti non resoluantur sine lenificatione: imò oportet ut leniantur, & resoluantur simul. Et de eis, quibus cauetur à lapideitate, sunt emplastra facta ex farina herbi, & lupinorum cum oxymelle, & alaniuden, & uitis albæ, cum parte lycii & ammoniaco, cum

cum uino antiquo,& oleo omphacino. Et quandoq; ponitur desuper farina fabarum. Et de eis, quæ conferunt ei, cuius iuncturæ conuersæ sunt in lapideitatem, aut sunt in itinere lapideitatis, sunt emplastra, quæ diximus in frigidis de doloribus iuncturarum grossorum humorum: & unctiones:& embrochæ, quas cũ eis diximus, Et de illis, quæ conferunt eis, est farina lupinorum cũ oxymelle, aut aceto commixto: & iterum radix almarot. Et iterum emplastretur cum bulbo dissoluto in aqua. ipse enim prohibet lapideitatem incipientem. Et similiter embrochæ ex aquis, in quibus decocta sunt calamenthum, & alhasce: aut aceto, [a] § aut decoctione, in qua § caseus antiquus decoctus [b] § est § proprie in iure [c] § casię fistulæ & § nitrum, & euphorbium:& aqua cineris cauliũ combustorum.

a B. in quo decocta sunt prædicta &

b —— B.

c B. Alia litera. pedum porci

ANNOT.

Habes pro curandis articulorum tophis ex Gal. plura 10. de comp. med. per loca. Item & Paulo lib. 3. plura, Sed & Trall. lib. 11. & Aetius lib. 13.

De cura [a] § contractionis & azemena. § *Cap. 23.*

a B. alachad alzemena

SCias quòd oleum de andacocha potando ex eo, & inungendo cum ipso, est res magis conferens ei. Et modus faciendi hoc oleum, est, ut decoquatur andacocha cum seminibus in tãto uino quantũ ipsa est, & oleo, donec consumatur aquositas. Cuius dosis sit usq; ad. ℥. iij. & minus. Et illius, quæ ex ea uentosa est, curatio currit cursu curationis uentositatis, facientis [b] § uentositatem. § Et de eis, quæ experta sunt ad [c] § contractum, § est ut sumatur pellis ouis hora, qua excoriatur, & ponatur super ipsum, & liniatur lacte uaccino dulci:& iuuatur eo. Et administratio balnei sicci, & sudare in furno, aut fouea ignita iuuatiua sunt.

b B. gibbositatem

c B. alachad

De cautela ad dolores iuncturarum. Cap. 24.

OPortet ut utatur ille, qui assuetus est his doloribus, phlebotomia, & solutione uentris in uere:& quum proximus est paroxysmus. Et utatur regimine temperato in subtilitate. Et omnino oportet si causa in eo, quod accidit ei, sit multitudo humorum, ut non dimittat eos multiplicari cum eo, quod euacuat: & cum eo, quod [a] † § § exercitio administratur bono: Et si causa fuerit corruptio eorum, opponatur illi cum euacuatione eius, quod [b] § oportet, § & contrarietate regiminis, per quod generatur. phlegma enim generatur per adiutoriũ ex infrigidantibus:& tu quidem scis ea, & scis oppositionem eorũ. Et cholera generatur per adiutorium calefacientium: & tu scis ea: & scis oppositionem eorum. Et similiter melancholia generatur per id, quod scis. Et opponitur ei, quod generat ipsum per id quod scis. Et quum accidit euacuatio, tunc ex illis, quæ rectiora sunt, est confortatio membri cum stipticis, ut non suscipiat superfluitates: & propriè quum non timetur conuersio earum ad membra principalia, causa antecessionis mundificationis. Et ista sunt sicut acacia, & balaustiæ, & succus uirgæ pastoris, & lycium, & memithæ. Et iterum fricatio locorum cum sale trito, & cum oleo etiam, nisi sit siccitas uehemens. Et quando est apostema phlegmaticum, & bibit habens ipsum aristol. ro. pondus. ℥. ij. aliquoties in uere, & hyeme, tunc fortasse prohibetur periodus eius. Et utatur exercitio temperato, & uectione:& non superfluat in eis, quoniam excitant podagram, & dolores. Et non adhibeatur illud, qui non est consuetus, subito sine gradatione. Quod si illud accidat, administra olea cõfortantia inungendo. Et oportet ut deuitent carnes grossas, & omnia salsa, & [c] § asse Kessud. § Et ex oleribus deuitent ea, quæ sunt sicla, & bautiæ & citruli [d] § & aqua melonis. nocent enim ipsa § propterea quòd generant humorem aquosum: & cõferunt per prouocationem: & diuersificatur dispositio eorum in corporibus. Et deuitent potare uinum plurimum, grossum; imò omne uinũ. Et cibentur eis, quæ sunt bonæ digestionis, & uelocis. Et oportet, ut deuitẽt repletionem, & [e] § anichilationem ab exercitio, § & deuitent cum hoc superfluitatem in labore, & exercitio, & proprie super repletionem. Et deuitent coitum. Et minorentur in balneationibus, quoniam ipse liquefaciunt humores:& faciunt eos currere ad iuncturas; uerùm aquæ thermarum conferunt eis in hora ægritudinis. Et ex illis, quæ conferunt eis in principijs balneorum, & post ipsarum expletionem, & in medio introitus eorum in ipsis, est effusio aquæ frigidæ super iuncturas: si non est aliquid, quod prohibeat ex debilitate neruorum. & quandoq; auferunt hoc nocumentum febres [f] § & oportet ut non dormiant super cibum omnino, quoniam est ex rebus nocibilioribus eis.

a † B. minorat ex cibo & cum eo quod de

b B. quod aggregatur

c B. alnemeck sud.

d B. Sed melon nocet eis

e B. Alia litera. dimissionem exercitij.

f B. balnea

ANNOT.

Vide in superioribus indicata; Gal. 10. de com. med. per loca. Aetium lib. 12.

De cura. Cap. 25.

CVra, quæ magis propria est sciaticæ, & doloribus anchæ, & genuum fixis, est, quòd oportet ut redeatur in curatione eorum ad canones in doloribus iuncturarum. Et tu, qui dẽ scis ꝙ ipsi differunt ab alijs doloribus iuncturarum: Nam repercusio in principio quandoq; nocet eis nocumento uehementi, quoniam materia profunda est, & repercusio retinet eam illic, & ponit eam taliter, quòd difficilis fit eius resolutio, & præparat eam ad hoc, ut dislocet iuncturas: quum [a] § ipsa dislocet iuncturas § absque repercusione similiter; imò oportet si uolueris sedationem doloris in principio, ut sedes eos cũ mollificatiuis, lenificantibus, nisi accidat ut sit materia subtilis ualde. Et fit difficilis eorum curatio in frigore: & in tempore frigido: & in pingui:& in parte sinistra est difficilior. In illis uerò, quæ de eis sunt sanguineæ, de rebus magis conferentibus eis est phlebotomia: & iuuantur in dispositione per phlebotomiam in primis ex manu, deinde ex pede. Et non fiat phlebotomia ex pede, nisi post phlebotomiam ex manu. Et iuuamentum fit in eis per uomitum. Ventris aũt solutio quandoque usque ad finem postponitur: & est sufficiẽtia in uomitu forti, ut non trahat solutio uentris materiam ad inferiora: nisi sciatur quòd sit parua. Et de bono est ut ieiunent duobus diebus, deinde phlebotometur. Et scias quòd phlebotomia sciaticæ uenæ magis est iuuatiua [b] § in sciatica § quàm saphenę plurimum, nisi sit dolor [c] § leuior extensus in syluestri, imò sit purus rubeus, cuius tensio

a B. ipsæ dislocentur

b —— B.

c B. nõ extẽsus ad partem siluestrẽ, imò in uiã aliã cuius extẽsio est in parte domestica

tensio ex domestico§ quare erit saphena magis cõferens ei quàm uena sciatica, quamuis ambæ sint duo rami uenæ unius[d]†§ § sicut basilica & cephalica in manibus. Verùm Gal. rememoratur saphenæ, & uenæ curuaturę poplitis tantùm. Et phlebotomia uenæ curuaturæ poplitis, magis iuuatiua est, quàm uenæ sciaticæ & saphenæ simul: Et ex eis quæ phlebotomantur, est uena, quę est inter minimum, & secundum pedis: & phlebotometur post ipsam uena sciatica. Et dicitur quòd hęc uena magis iuuatiua est quàm uena sciatica, sicut saluatella magis iuuatiua est quàm basilica in ægritudinibus, hepatis, & splenis. Illi autem, qui sunt phlegmatici ex eis currunt cursu apostematum grossorum & in [e] § uerificatione§ curationis: & propter hoc non oportet, ut sit præsumptio ad administrandum resolutiua fortia ante euacuationem, propter illud, quod sciuisti cũ cis, quæ diximus. Et iam diximus, quòd uomitus iuuantior est quàm uentris solutio, propter motus materiei ad partem doloris: & uomitus mouet eam ab eo. Et de eis, quæ bona sunt in eo, est, si fiat cum baurac & aceto. Et quum euomuerit cum uomitiuis fortibus, quibus indigetur in humoribus eorum frigidis, grossis, tunc oportet ut sequaris illud cum subtiliatiuis calefacientibus. Et est necessaria in phlegmaticis iterum quandoque, imò multoties phlebotomia, & administrentur post euacuationem [f] §cum eis, § quæ diximus ex diureticis & ebibitis iuuantibus ad dolorem iuncturarum.[g]§† §Medicamen Hermetis proprie: [h] §nam§ hoc medicamen est mirabile ualde. Chamædreos, gentianæ amborum an. ℥.ix. arist. ro. ℥.ij. sem. rutæ siccæ. lib.j. terantur, & cribelentur cribello subtili, cuius dosis sit cochlear.j. Et administrentur iterum uaporationes, & embrochæ resolutiuæ, & aqua thermarum. Quod si non excusat, tunc clysteriza: deinde administrentur uẽtosæ super ancham cum incisione, & sine incisione. Et pone rubificantia uesicantia: & non consolidentur donec sanetur. Et emplastrorum quidẽ administratorum in eis diligitur acuitas propter duas intentiones, quarum una est resolutio: & altera attractio ad exteriora: & abhorretur acuitas propter quandam intentionem: & est, ꝙ ipsa exsiccat materiam, & in lapideitatem conuertit, & dimittit eam non recipientem medicinam: quamobrem oportet ut non dimittatur lenificatio: Et quandoque necessariæ sunt uentosæ, & earum positio propter attractionem.

De embrochis & tinis. Cap. 26.

Sumantur olei de alcãna. lib.j. & aceti. lib.s. & nitri quarta. lib.j. & cardamomi. ℥.j. & s & hyssopi ℥.j. & s. submergatur in eo lana [a] †§ § & uaporetur cũ ea locus. Et administrẽtur tinæ ex aquis medicinarũ singulariũ, resoluentiũ prædictarum in hoc cap. Ea uerò, ex quibus fiunt inunctiones, sunt, sicut oleum costinum, & oleum de euphor. & oleũ de pyrethro, & oleum de castoreo, quæ administrentur post mundificationem: cerataria cum oppopanaco, & euphorbio, & oleis prædictis.

De epithimatibus, & emplastris. Cap. 27.

Emplastrum [a] § resoluens § materiam ad illud, quod apparet ex profundo. recipe. sem. rutæ syluestris, baccarum lauri, aniudem, nitri, sceha armeni, cordumeni, pulpæ coloquinthidæ, ammeos omnium ana. aure. iiij. rutæ recentis, picis, ceræ, ammoniaci omnium ana. octauã, bezard aure. v. oppopa. sulfuris, quod non tetigit ignis, amborum ana. aure. iiij. fiat ex eis emplastrum. Et si liniatur sciatica ex stercore caprino, & aceto forti, erit sicut medicamen de sinapi: & melius eo, & magis iuuatiuum eo. Et emplastra rubificantia, & uesicantia bona sunt ualde: & oportet ut perforentur uesicæ, deinde puluerizetur super eas medicamen exsiccatiuum: deinde iteretur uesicatio, usq; quo eueniat sanitas. Et iterum sumantur. lib.j. baurac. lib.j. olei, & fiat ex eis epithima. Et iterum emplastrum iuuatiuum: staphisagriæ. lib.j. fæcis adustæ. lib.ij. pyrethri. lib.s. nasturtij. lib.j. & s. bezard. s. sulphuris. lib.j. baurach tantũdem, olei cotylas. iii. gummi pini quod sit æquale cum bezard: fiat ex omnibus emplastrum, & administretur. Et iterum sumatur picis pars.j. sulphuris pars.i. contriti, sicut alcofol: & liniatur super ancham, & ponatur desuper charta [b] §de panno§ & dimittatur usquequo cadat per se. Et ex eis, quæ experta sunt, est ut colligatur planta [c] §tapsiæ§ in æstate, dum est uiridis, & eius contritio optima fiat, quoniam est difficilis ad conterendum, deinde aggrega ipsam cum[d] §cera§ & inuisca eam anchæ: & loco doloris, & ligetur desuper, & dimittatur iiij. horis usque ad vj. deinde ingrediatur balneum: quumque parum rorari incipit, ingrediatur tinam, & tollatur ab eo emplastrum: & ponatur super locum lana [e] §cum dragagantho§ hebdomada una, aut x. diebus: & iteretur, quoniam excusat à sinapi, & gumma rutæ agrestis. Et iterum staphisagria, & [f] §gumma pini§ & gumma iterum rutæ agrestis, & cera, & oleum de ruta. Et iterum pyrethrum, & dabk, & flos lapidis asius, & baurac, & staphisagria, & sumatur ex eis emplastrum: Et quandoque additur in eo nasturtium. Et ex eis, quæ conferunt ad hoc, & ad dolores genuum, est ceratum de euphorbio. Et iterum olei de alcanna. ℥.viij. & aceti. ℥.iiij. nitri. ℥.ij. pyrethri. ℥.j. infundatur pyrethrum cum oleo de alcanna postquam triueris ipsum: & pone ipsum in oleo tribus diebus, & bulliat bullitione leui, deinde proijciantur desuper acetum, & nitrum: postea imbibatur in ipso lana sordida: deinde ponatur sup locũ dolorosum anchæ: Et aliud simile illi de epithimatib. Rec. cerę colatæ aure. c. & glutinis alimbat. aure[g] §xxv. & floris æris§ aure vij. lilij. & albezard, & myrrhæ oĩum an. aur. vj. & alkitrã au. v. aggrega ista, & cõquassa ea sicut pars j. & fac ex eis emplastrum. j. & lini cum eo locum dolorosum pyxidis, præcipue si fuerit materia faciens dolorem sanguis fixus in iunctura ipsa, aut phlegma grossum uitreum, quod iam bibit pyxis iuncturæ. Emplastrum sedans sciaticam. Recip. olei antiqui. ℥. xviij. limaturæ plumbi, & salis[h] §massæ§ glutinis alimbat, omnium an. aur. c. limaturæ ęris rubei ℥.iij. floris æris abrasi, & condisi, & radicis almezerion nigri, aristol. sinapis, omnium an. ℥.ij. proijciatur in eo quandoque pyrethri. ℥.j. Aliud Recip. aniuden, sem. rutæ syluestris, baccarum lauri, & baurach, & coloquinthidæ, sceha, ammeos, cordumeni, omniũ an. aur. iiij. rutæ hortulanæ humidæ, & picis siccæ, glutinis alimbat, gummæ pini, ammoniaci, adipis uitulorum

Marginal notes: d † B. non sunt; e B. exigentia; f B. illa; g † B. &; h B. &; a † B. succida; a B. attrahens; b B.; c B. sceitaragi; d B. adipe; e B. & quiescat; f B. & canthari des; g B. Alia litera. xxxv. & seminis basiliconis; h B. communis

rum omnium an.aur.xv.opopan.aur.vj.sulphuris non adusti aure.iiii.olei de alcanna. ℥.xviii. Aliud Recip.picis humidæ ℥.xviii.aristol. ℥.x.& s.ceræ lib.j.gũmæ pini aur.[i]§iiii.§sulphuris nõ adusti.li.j. baurach.li.j.& s.staphisagriæ κist.j. & est cotylę ij pyrethri.li.s.cordumeni κist.j.bezard.lib.s. lique fieda liquefac, & tere.sicca, & permisce oĩa,& frica ea secundum modum prædictum in eo, cuius rememoratio preterijt. Et secundum quod dicitur post solutiua bona & utilia sunt pilulæ de hermodactylis: & pilulæ fœtidæ, & pilulæ de[k]§tapsia§ & pilulæ de storace. Et non sunt aliqua, sicut pilulæ iuuamenti, neque sicut hiera Hermetis, quæ bibatur in uere. Et illius, qui bibit eam, incipiunt incturæ dolorosæ rorem emittere,& sudare, & non est in ea solutio uentris plurima: imò mundificat cum subtilitatione. Et elementa quidem medicinarum solutiuarum, sunt pulpa coloquinthidæ,& centaurea,& gummi,& [l] §fumus terræ, & tapsia § & succus cucume. asinini. Sumantur duę coloquinthidæ, & perforentur, & educatur, quod in concauitatibus ambarum est ex pulpa,& seminibus,& carne: & impleatur oleo sisamino,& cooperiantur ambarum foramina,& dimittantur nocte una: deinde proijciantur ambæ coloquinthidę in mane illius noctis cum oleo, quod est in eis ambabus in ollam, & fundatur super eas ambas, quantum est olei mensura.j. & s. de aqua, & coquantur simul, usquequo discoctæ sunt ambę coloquinthidæ. Quum ergo discoctæ sunt ambæ, extrahantur,& proijciantur ambæ,& coquantur aqua, & oleum tempore sufficienti: deinde proijciatur desuper [m] § elleborus§ contritus pulueriza tus, cribellatus secundum quantitatem, qua congelatur aqua, & fiat sicut[n]§ panis, de quo fiant magdaleones§ secundum quantitatem auellanæ, & sumantur de illis auellanis xviij. numero, & sumat infirmus post balneationem. Et modus alius est, ut decoquatur oleum cum succo: & quum accidit mundificatio per solutionem uentris, & uomitum,& prolongatur ægritudo, tunc tibi conuenit uti suppositorijs ex medicinis facientibus excoriationẽ, & solutione educentibus sanguinẽ sicut est decoctio cucume.asinini,& coloquinthidę,& fel uaccinum,& pyrethrum,& centaurea,& nastur.& [o] § tapsia§ & elixatura piscium, omnia illa iuuatiua sunt eis in hac hora:& forte sanant. Et quandoq; ponitur in clysteribus euphorbium,& dicitur quòd illud est nociuum ualde, prohibens à reliquis [p] § conuersionibus:§in fine uerò eis est iuuatiuum, & proprię quando sequitur uesicatio. Et multoties quidem accidit excoriatio per se,& euenit cum ea sanitas. Clystere bonum excoriationem faciens: decoquatur coloquinthida,& nasturtium, & radix capparis, & centau.& cucumer asininus,& [q]§ tapsia§ & rubea,& fiat clystere cum aqua: & emplastretur ancha cum fæce: & est ex clysteribus iuuatiuis. Et iterum, emplastretur cum aceto,& furfure calefactis. Si autem fuerit illic sanguis qui moriatur in ea, cauterizetur cũ auro rubeo locus sanguinis cauterizatione uehementi, ut currat sanguis ex ea.

[i] B.xi.
[k] B.sceitaragi
[l] B. maheizahe regi & sceitaragi
[m] B.panis
[n] B.panata spissa de qua fiant pilulæ
[o] B.sceitaragi.
[p] B.administrationibus
[q] B.sceitaragi.

De bothor iuncturarum. [a]†§ *Cap.* 28.

HAe bothor apparet in crure nigræ:& quasi ipsę sint fructus tamarisci, aut grana uiridia. Et materia earum est materia uaricum:& cura earum ex parte mundificationis, est cura uaricum,& ulcerum melancholicorum, quorum canonem dicemus in libro quarto.

[a] † B. nominatis grana albotin

De dolore calcanei. *Cap.* 29.

QVandoque accidit ex obuiatione contere nte: aut casu, aut coarctatione calciamẽti,& alijs:& sanat ipsum embrochatio plurima cum aqua frigida,& epithima de memite & bolo armeno resoluto.

De debilitate pedis. *Cap.* 30.

FIt quandoque in creatione:& fit quandoque debilitas ex labore plurimo, & ex mollificatione antecedente, & ex oppilatione uiæ nutrimenti ad ipsum, sicut accidit castratis.

De [a] § *bothor* § *unguium, & attritione earum.* *Cap.* 31.

APropinquat cura eorum curæ suppurationis. Et ex illis, quæ conferunt illis, est emplastrum cum folijs mirti,& cum folijs cupresi. Et emplastrum de adipibus cum fimo caprino, & stercore uaccino. Et conferunt eis nux cupresi, & sauina emplastratæ. Et conferunt eis phystici decocti emplastrati. Et de eis, quæ liquefaciunt sanguinẽ mortuum sub attritione, est farina confecta cum [b] § oleo§ & super ipsum posita.

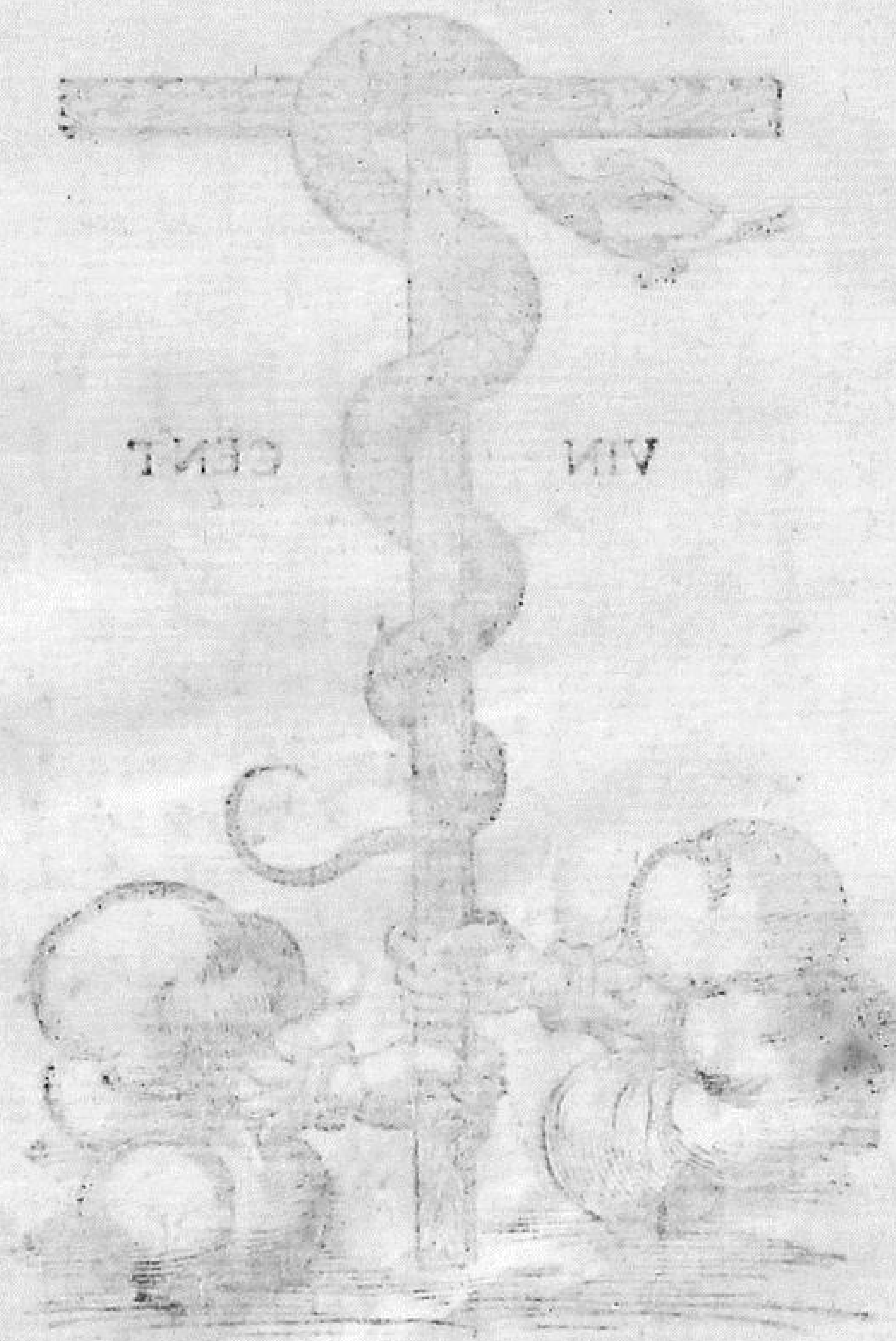
[a] B.doloribus
[b] B.pice

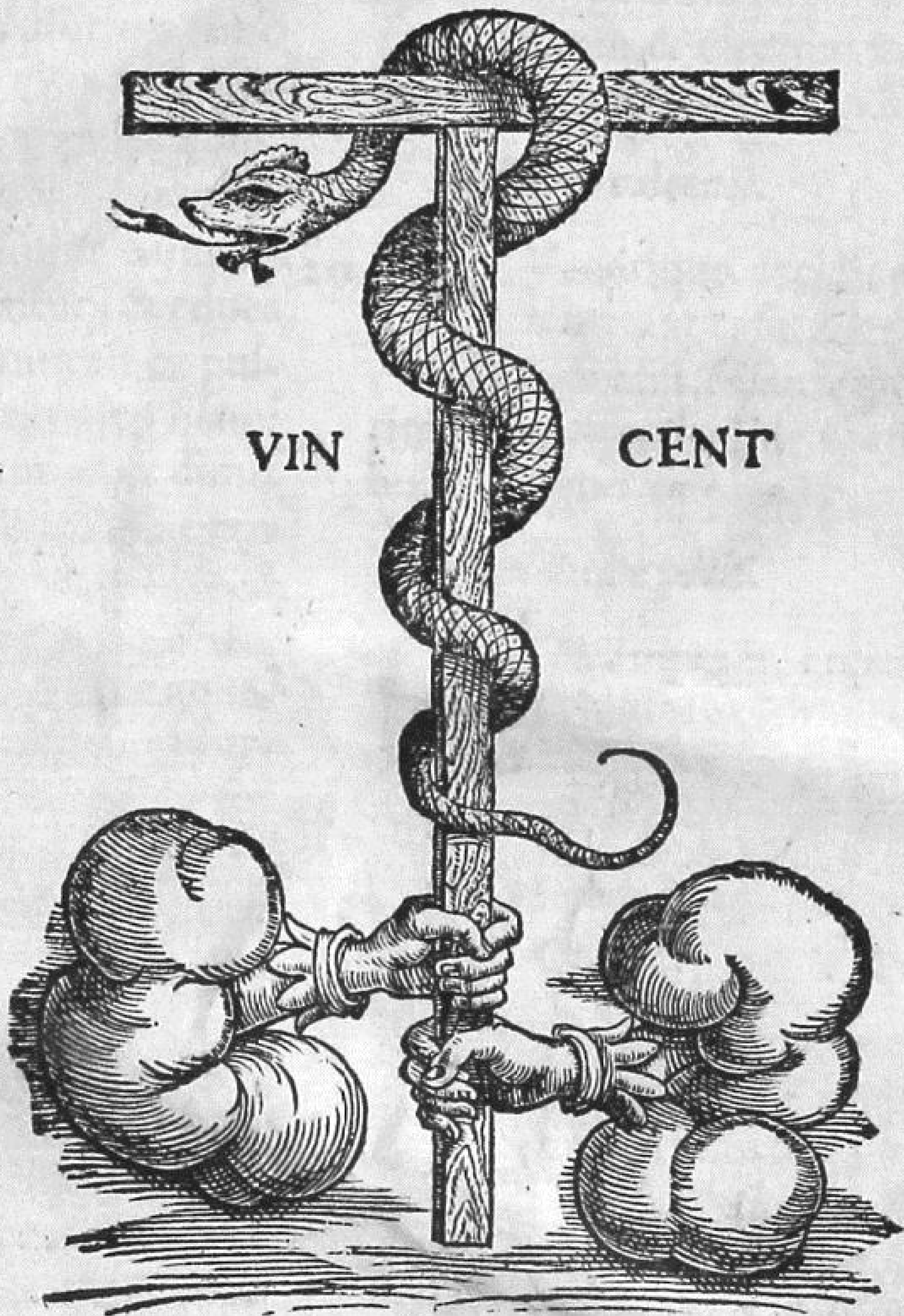
De inflatione unguis, & pruritu in ea. *Cap.* 32.

CVratur cum aqua maris, abluendo cum ea semper, quare remouetur: aut cum decoctione lentium & herbi: aut cum decoctione [a] § cucumeris.§ & ex emplastris eius, sunt[b]§nenuphar & oleum, § & ficus [c] § decoctæ§ coniunctim, & singulariter.

[a] B.alchanthi
[b] B.bulbus, & pix
[c] —— B.

FINIS LIBRI TERTII,
& primi tomi Canonis Auicennæ.

VIN
CENT

